Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
12 F
14
12-14 C 1
Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

D.D. EMANUELIS
GONZALEZ
TELLEZ,
COMMENTARIA PERPETUA
IN DECRETALES
GREGORII IX.

Digitized by Google

Digitized by Google

D. D. EMANUELIS GONZALEZ TELLEZ,

IN INCLYTA SALMANTICENSI ACADEMIA
Collegii Majoris Conchenſis Alumni, & antiquioris Veſpertinæ ſacrorum Canonum Cathedræ proprietarii Interpretis; in Pinciano Sanctæ Inquiſitionis Tribunali Inquiſitoris Apoſtolici, & in ſupremo S. Inquiſitionis Senatu Conſiliarii;

COMMENTARIA PERPETUA
In ſingulos Textus quinque Librorum

DECRETALIUM GREGORII IX.

CARMELITANI SCALZI DI S. MARIA DELLA SCALA

TOMUS PRIMUS

COMPLECTENS LIBRUM PRIMUM,
Additis Notis uberioribus ab Hiſtoria, & Chorographia.

Editio altera ab ipſomet Authore recognita, & emendata; cum Additionibus, tum prioribus ſuis locis reſtitutis, tum etiam aliquot recentioribus.

Conventus ... S. Mariæ Scalæ

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

LUGDUNI,
Sumptibus PETRI BORDE, JOAN. & PETRI ARNAUD.

M. DC. LXXXXIII.

CUM APPROBATIONE, AC PERMISSIONE.

Digitized by Google

Digitized by Google

DEIPARÆ VIRGINIS IMAGINI

Cui à multijugis REMEDIORUM beneficiis in Urbe Salmantina Numen, & NOMEN, quod Inclyta Schola adorans per Orbem diffunidt.

TVTELARI, PATRONÆ OPTIMÆ, PIENTISSIMÆ;

Ab ineunte ætate, auſpicalique Studiorum die gratus animi, voti compos, zeli flagrans, ac amoris ardens, clientum tuorum minimus EMANUEL GONZALEZ, *in Jus Canonicum Commentaria dico, voveo, conſecro D. N. M. Q. tanta.*

APPENDO Aris tuis (Sacratiſſimæ Virginis Matris Dei ô viviſſimum EXEMPLAR! *Numen in loco præſentiſſimum*) vigilias meas, quas in quinque Decretalium GREGORII IX. libros paravi, conſarcinavi, congeſſi, digeſſi, & publicas facio. Meritò, ſi fides ſit meis dictis; inchoatæ quippe ſunt, CHARTA DIVINISSIMA, STUDIORUM LUMEN, ſub Numine, & munimine tuo, & ſub eodem abſolutæ; dicerem perfectæ, ſi quidquam perfectum poſſet homuncio exhibere. A teneris quippe annis, quando parens meus ejuſdem Scholæ Alumnus, Profeſſor, Doctor, inſinuavit etiam cum præcepto diſcendi deſiderium, MARIANÆ Militiæ nomen dedi in frequentiſſimo Sodalitio, quod impensè colit Salmantina Juventus, procurantibus Religioſiſſimis Societatis JESU Patribus; & in auctoramentum admirandæ Ducis meæ tranſivi animo, & corpore; quaſi conceptâ formulâ, URI VIRGIS, FERROQUE NECARI; Te agnoſcens *Sanctæ Religionis Magiſtram Ma-*

Sic Deiparam appellat S. Ephrem in orat. de laudibus Mariæ.

Rupertus Abbas li-

bro 8. in Cantica. *giſtrorum*, Parthenica devotio ſciendi concitavit amorem: luſtróque ſtudiorum permenſo, haud ſegniter in abdita paternæ domus me refero, recludo agoni, & præliis literariis vires facturus, & refecturus. Norunt qui Salmanticæ Literis operati ſunt, quanto certamina illa conſtent experimentorum, & aſſidui laboris. Tu verò, ô piiſſima Virgo, *Liber es incomprehenſus, qui Verbum Patris Mundo legendum exhibuit.* Toto ergo pectore incumbentes addiſcendo Canonico Juri, ſimulque Civili,

S. Epiph. ſerm. de laudibus Virginis.

Te duce vela damus portus habitura ſecundos.

I.Bapt. Mantuanus in 1. Parthen.

Propè Genitoris mei domum Ædes tuæ rutilant, Immaculata, Intemerata, Glorioſiſſima Virgo; natus quippe fui felici ſydere, horâ ferè ipsâ, quâ Lux ab intacto Ventre tuo mundo affulſit, intra cannas (agnoſce venerandæ profeſſionis meæ verbum) Sancti Juliani Parochiæ, in qua per Baptiſmum regeneratus Athleta Chriſti perunctus fui; illâ, inquam, in Eccleſia, cujus præcipuum, majuſque Altare tenet religio hujus Sanctiſſimæ Imaginis; quò & Miſſarum opportuna frequentia, mira devotio populi concurrentis, & juvenilis animus à domeſtico exemplo non malè educatus, ſingulis me advocabant diebus, ut Sacris, quæ in ſacratiſſimo Altari tuo offerebantur, adeſſem, à quibus mente paſtus & refectus ſtudium meum repeterem. Serò à ſodalibus domum rediens, & per Sacrarium hoc iter faciens, advolutos ſacris pedibus tuis orantes, preceſque ad Te fundentes cernebam Præceptores meos: ô quales, quantos! virtutibus ſublimes, ſcientiâ præclaros, urbis Salmanticæ delicium, inclytæ Univerſitatis ocellos: quos imitandos mihi in omnibus proponebam, quorum vita vivendi norma fuit, quorum nutus præcepta fuerunt ad progrediendum, & quorum ſcripta in hiſce Commentariis frequenter laudata, Operi pretium faciunt, & ſi quid in eo dignum lectu eſt, ſuppeditant. Siſtebam gradum, & eis admixtus orabam, ſenſimque ſentiebam, affectum devotionis ſanctiſſimæ Imaginis corporali præſentia menti inſtillari meæ. O quàm miſerè errant blaterones iſti Iconoclaſtæ, qui in his Religionis noſtræ fulcris impugnandis malè operas ſuas locant, malè perdunt. Videte, & guſtate quàm ſuavis, quàm mirabilis eſt Deus non tantùm in Sanctis ſuis, ſed & in Imaginibus eorum. Exemplum conſuetudinem fecit, & frequentati actus in habitum abierunt. Te ergo ſeriò, & ex animo Patronam adſciſco, & theſſeram tui Numinis, & Nominis invocandi deinceps hanc colendiſſimam Imaginem ſumo. Hæc una REMEDIATRIX mea, conſolatrix mea, fotrix mea: ſub hoc clypeo prælia ineo, decerto, dimico, & ad literarium pulverem prodeo, & provoco.

Ecce primum, acerrimumque illud, quod mihi obtigit ephebo in prima adhuc juventa ex umbra ad jubar Solis advolanti, & anhelanti, cùm ſupellectilis literariæ cenſum profeſſus fui in illuſtri, tremendoque Sacello Divæ Barbaræ: in quo Patres Academici, Præceptores nuper, & ſemper mei, appenſo examine excutiunt, rimantur, ponderant genium, ingeniumque cum tota re literaria, & de ſpe mei ſpecimen capiunt ſeriò intenti, perſpicaciter ſagaces à vigilia prima uſque ad intempeſtam, cùm jam nox humida cœlo præcipitat, ſuadentque cadentia ſydera ſomnos. Sed quæ nulli tuorum dees, mihi adſtitiſti, Virgo potentiſſima, nec paſſa fuiſti inglorium exire, qui glorioſæ Virginis auxilio fretus periculum aggreſſus fuit. Perfunctus ergo examine, concordi Patrum ſuffragio RENUNTIOR IDONEUS, donorque LICENTIA nobiliſſimum Doctoratus Salmantini Gradum in ſacro Jure Pontificio ſuſcipiendi, quem propediem ſuſcepi; ejuſdemque Juris Cathedras eveſtigiò petere cœpi, quas ampliſſimè dotatas præ cæteris aliarum Facultatum Academia habet Canonicæ Prudentiæ altrix.

In

Digitized by Google

In competitionibus Cathedrarum nemo eſt qui neſciat, ſi expertus tantillum ſit, ambientium zelotypiam, invidorum rabiem, faventium affectus. Juventus ipſa, quæ ſolet de Magiſtris ſinceriùs cenſere, ſcinditur: jam huic, jam illi competenti ſeſe præſtat: interim aſſiduus labor, quotidianæ prælectiones, & reliqua ad docendum, & diſcendum experimenta, vel favore attolluntur plus juſto; vel arte, invidiâ, odio conculcantur & peſſundantur. *Ei qui pendet à rebus leviſſimis, qui rumore, & ut ipſi loquuntur, favore populi tenetur, & ducitur, plauſum immortalitatem, ſibilum mortem ſibi videri neceſſe eſt.* O quot, & quantos optimæ ſpei adoleſcentes pericula, & mala hæc tranſverſos egerunt, & à præclaro deterruerunt, deterrentque inſtituto! Robore in his opus eſt, & obfirmato pectore; ad Templum quippe Honoris pergitur, ad quod nemini via patet, niſi per atrium Virtutis.

Cicero in Sextiana.

At durum Virtutis iter ſudoris anheli
Implevere Dii: via longa eſt, ardua eunti,
Ingreſſuque riget primo; ſed vertice in ipſo
Fit facilis, nullumque ſinit supereſſe laborem.

Heſiodi pulcherrima carmina, quem Latinis verbis, & rithmo expreſſit Puteanus in limine ſui Bivii.

Tangebant, & angebant me juvenem, & juveniliter ſapientem bilances iſtæ trutinationes: ſed quid remedii, aut cautionis? Amicos quæſitare, fautores ambire? Non hoc mihi negabam: verùm altius conſilium mentem invadere meam ſentiebam, & quaſi ab alto edici,

Inde petes arcem, & delubra faventia votis.

Ovidius lib. 4. triſt. eleg. 2.

Tu Arx mea, Tu votis meis favens delubrum, *ô totius Trinitatis vivum Tabernaculum!* ut inquit Divus Auguſtinus, vel ut Laurentius Juſtinianus, *Sapientiæ Thronus.*

Obtinui tandem, at non tardè, inclytæ Academiæ Salmantinæ Cathedram, quam minorem Decretalium vocant, anno 1655. cui incumbens, & Profeſſoris munus pro viribus explens aliâ, atque aliâ donatus fui Supremi Senatus non communi, ſed ſpeciali cenſurâ (de quo tacebo, ne mea amplificare videar.) Et poſt minora illa Magiſteria, quæ Academia habet approbandis Profeſſoribus, & dignatione augendis ad majora, Proprietarius Sexti Anteceſſor renuntior: mox collocor in ampliſſima Præfectura Veſpertinæ Cathedræ Juris Canonici, quam cùm per tres annos rexerim, ſtipatiſſima ſtudentium frequentiâ, evocor ad Vallis-Oletani Senatus Sanctæ Inquiſitionis Fiscale munus.

Quod priuſquam ſubeam, è re viſum fuit mea prenſare nobiliſſimam & ampliſſimam Togam Majoris Conchenſis Collegii, munitiſſimæ Virtutis & Literarum Arcis; Theologiæ, & utriuſque Juris Emporii; Virorum qui habenas moderentur Eccleſiæ, & Regni Armamentarii: cujus elogia charta hæc non capit, nec poteſt repræſentare vulgaris facundia, qualis mea. Probatus literis, & integritate, puritateque natalium approbatus (quibus approbantur idemtidem qui ſanctum Inquiſitionis Officium profitentur, ſive Inquiſitorum poteſtate, ſive Miniſtrorum munere) decentiſſimam Togam induo, tantoque Sodalitio ovans, Collegarumque exemplo incitatus, impulſus, vix tranſacto ſemeſtri, venerandum Tribunal Vallis-Oletanum adeo. Fiſcalis munus eſt (ut alia levidenſia prætermittam) arma Judicibus ſubminiſtrare contra hoſtes Filii tui Domini noſtri Jesu Christi, Sanctiſſima Dei Mater. Quid in ejus exercitio præſtiterim, non meum eſt profiteri. Utinam Dei gloriam auctam mactámque voluerim: Tibique refundam laudes, ſi benè quid ceſſerit, quæ das virtutem contra hoſtes tuos piè, & humiliter efflagitantibus. Biennio vix tranſacto, ad ſanctum judicandi munus in eodem Tribunali evehor, quod per octo annos geſſi, in quibus multi

Digitized by Google

errones, apoſtatæ, refugi à Fide, & alii nequiſſimi, vel reconciliati ſunt gremio Sanctæ Matris Eccleſiæ, ſigna doloris, & pœnitentiæ præſtantes; vel condignis affecti ſunt ſuppliciis. Ille enim mos, illud fas tremendi ſimul, & benigniſſimi Tribunalis, ut eorum qui reſipiſcunt, reſculas, famamque minuat, brevi carcere, nec gravi mulctet exilio. Tertulliani verbo utar, non ſine duce quopiam ad rem hanc: *Mavult ſuffundere ſanguinem, quàm effundere.* Illos verò qui refractarii, pervicaceſque obdurant, Curiæ Sæculari conſignat, ignibus ſtatim tradendos. *Melius quidem eſſe quis dubitaverit, ad Deum colendum homines doctrinâ duci, quàm timore pœnæ, vel dolore compelli. Sed non quia iſti meliores ſunt, ideò illi qui tales non ſunt, negligendi ſunt. Multis enim profuit priùs dolore, vel timore cogi*; ex ſententia D. Auguſtini.

In apolog. cap. 4.

Verba ſunt D. Auguſt. in epiſt. 1. ad Bonif.

Quæ omnia palam, & in conſpectu omnium peraguntur, Dei gratiâ, Sanctiſſimæque Dei Matris ſuffragio, & Principum noſtrorum invicto tutamine, quorum ſeriem in hoc, quo fruimur belliſſimo, benigniſſimóque CAROLO II. Divina Majeſtas, & PATROCINATRIX VIRGO ad ætatum finem perennare velint, & faciant. Nec arcanum illud audimus, quod bona mente, ſed non nobis prætexuit Politicus, alioquin ſapientiſſimus, & in aliis forſitan regionibus obſervandus: *Reliqua ſcelera cùm caſtigantur, oſtendi expedit; hoc flagitium occuli, & tegi. Cauſa in promptu eſt: Ut miſerationem detrahas, & minuas ſermones.* Cæterùm illud imbibe: *Exquiſitior quæque crudelitas illecebra eſt magis ſectæ. Simul & hoc ſcito, &c.* Scimus enim veræ orthodoxæ Chriſtianæ Religionis tyrannorum acerbitatem Sanctis Martyribus illecebram fuiſſe, foréque: quod his miſerè ſeductis eventurum nec metuimus, nec unquam fuimus experti. Sermones apud nos nulli; quin omnes pietate fervent, & in Fide fundantur magis, præeunte Dei gratiâ, viſis ſuppliciis perverſorum. Anno quippe ſupra milleſimum ſexcenteſimo ſexageſimo ſeptimo centum rei acti ſunt, ex quibus duo præfocati, eorumque cadavera igni tradita ſunt, vidente, & præ gaudio lacrymas vix ſuſtinente refertiſſimo Chriſtiano populo, qui à Caſtella vetere, & longinquis magis provinciis nedum pulcherrimum, & ſpatioſiſſimum forum Vallis-Oletanum complebat, ſpectaculi locum, ſed & urbem ipſam. Non memoror exhibitiones alias, quæ frequenter in publicis Eccleſiis peraguntur, traductis per calles & compita reis. Sic palea à grano ope divina ſeparatur; ſic ſarta tecta conſervatur Religio; ſic cultus procuratur divinus; ſic ſalus, honorque Regni quæritur; ſic triumphat de inimicis Crux, in quibus non paucas horas manè veſperéque Inquiſitores collocamus. Quod felix fauſtumque ſit, & Chriſtiano populo ſalutare, per eum in quo vivimus, movemur, & ſumus.

Lipſium intelligo, cujus ſunt hæc verba in libello expuncto de vera relig.

Tertulliani verba in apolog. cap. ult.

Horis ergo ſucciſivis, tam Salmanticæ, quàm Vallis-Oleti cœpi viginti ab hinc annis tradere me Juri Canonico addiſcendo, docendo, commentando ſub tuis maximè auſpiciis, *ô Domina mea, Dominatrix mea, Dominans mihi*; parcens ſomno & quieti, non parcens labori & vigiliis. Libros ab extrariis regionibus, chartaſque Præceptorum Salmanticenſium comparo, operi me accingo; nec deterreor mole, aut copiâ, quia tuo gradior innixus patrocinio. Toti ſunt Præceptores Salmantini dies totos in hoc agro excolendo, alii Tractatus, alii quas vocant Repetitiones: ſed vix unus, aut alter quidquam magis publicum cogitat, quàm erudire juventutem ex ſuggeſtu; quare tantorum Virorum Scholia, Relectiones, Commentaria plerumque in privatis ſchedulis, & forulis deliteſcunt; & aqua, quæ ab illo fonte fluens, per totam poſſet Europam & Americam decurrere, reſtagnat, & fertile tantùm reddit ſolum Salmantinum. Non diffiteor labores iſtos magno mihi adjumento fuiſſe; quod in ſingulis locis palam teſtor,

Ex D. Il-defonſi præfat.

&

& profiteor: ſed aliud ſibi poſtulat privata docendi, aliud publica commentandi ratio: lac pueris, viris paranda eſca eſt: quod reſpuit privata, appetit publica; Magiſtri brevitati ſtudent, non ita Scriptores: perpolita, & exquiſita materies fruſtra diſcentibus offertur, quæ doctis in pretio eſt. Epiſtolæ integræ Decretales, loci Sanctorum Patrum autographi, labor cenſeretur ineptus in Magiſtro, qui Scriptori neceſſarius eſt rerum geſtarum hiſtoriæ. Loca chorographica, propria nomina Monaſteriorum, Epiſcopatuum, & lite contendentium, quæ nihili cenſentur à diſcentibus, quapropter nec ipſis panduntur; Commentantes quærere, & perquirere debent: nam ab his lux vera ſacris Canonibus inſinuatur. Hæc omnia ſi aſſequutus non fui, certè procuravi. Ecce Piiſſima Mater poſt exacta quinque luſtra prodit Opus Decretalium abſolutum, ſi non perfectum. Tuere, & gratanter accipe quod tuum eſt, ut ſignum in fronte Libri præfefert. Non minus miraculum eſt Divinæ Majeſtatis, & Potentiæ tuæ hominem tardi ingenii, nullius ſapientiæ, negotioſum, totum Tribunalibus tentum, detentúmque tam alta aggredi, atque conſummare; quàm cætera, quibus Sanctiſſima hæc IMAGO ſibi venerationem, & nomini tuo honorem & gloriam conciliavit. Hoc ergo clientelæ tuæ primum miraculum prædico.

Perge, calme, perge laudes Virginis diffundere
Illius quæ peperit Orbi Servatorem gentium;
Illius quæ pergit Orbi dare, donare munera.
Sanat ægros animi, ſanat ægros etiam corporis.
Quàm benigna in his, volenſque; quàm potens, & efficax.

Ex Lipſio cap. 1. Virginis Sichem.

Et quanvis ab aliis abſtineam quæ docent plurimæ tabellæ pictæ, & appenſæ Templo tuo, non tacebo tamen quod in ejus reædificatione accidit, & ſimul quod in ſolenni pompa tranſlationis tuæ à prudentibus hominibus fuit obſervatum.

——— *Arbitris ipſis ſenſibus,*
Nos videmus, nos audimus: quis profeſtus abnuet,
Niſi profeſſus Septicam ipſam, & hæreſim Pyrrhoniam?

Idem eod. capite.

Templum erat terrenum, carioſum, vetuſtate collapſum, anguſtum, & ſubobſcurum, & auguſtiore in urbis parte poſitum. Civium publica vota ſplendidius Templum efflagitare, parochianos ſymbola conferre, ſtipem populum; ſed ut ſunt humana conamina, omnes nihil agere. Sacerdos, qui & Capellanus tuus, ſibi injungit opus aggredi: & cùm fortunis proſus deſtitueretur, Indos cogitat, Peruviam properat: & rebus operatus ſacris, genio ſuo ſubtrahens, eleemoſynarumque avidus, quibus minimè fraudatus eſt, à Gente pia non parvam vim argenti infecti, & ſignati proſpero vento Salmanticam reportat poſt duodecim annos, paulò plus minuſve temporis. Jacit fundamenta Templi, diducit lapideos parietes, proſequitur inchoatum opus; & cùm cerneret tantæ rei quam ſecum attulerat pecuniam non ſatis eſſe, iterum ſe navigationi accingit, quam non minùs felicem expertus repetit Peruviam, ſacris ſuis artibus utitur, parat Divæ Virgini argentum, fit dives, & poſt ſex, ſeptemve annos repedat Salmanticam; & quidquid apud Indos quæſivit, perficiendo, perpoliendo, & ornando Templo tuo impendit in tantum largus, ut ſibi retineret nihil, reſiduumque vitæ tranſegerit (egit verò non paucos annos) ex parochianorum ſumptibus. Cujus ſancti Sacerdotis pietatem commendatam, teſtatamque voluerunt loco ſepulturæ dato Deputatorum decreto ad pedes ſanctiſſimæ Aræ tuæ cum epitaphio rem loquente. Et ipſe miſericordiam tuam fuit proteſtatus appenſa tolo Templi naviculâ velis, & omni inſtrumento conſtante, in memoriam navis quæ eum bis vexit, revexitque ſoſpitem & divitem ab Indis, quam poſt ſexaginta annos vident quotquot

Templum

Digitized by Google

Templum ingrediuntur. Elegans hodie, & lapideum Templum donariis, lampadibus, ſupellectili inſtructum eſt piis Fidelium collationibus. Sanctuarium ipſum fulget depictum, deauratum, & pulcherrimè fabrefactum. Ipſum Tabernaculum auro, argentoque coruſcat, ut nullum magis.

Cùm ergo ſanctiſſima hæc IMAGO ſedem teneret in dextro collaterali, octo ab hinc annis viſum fuit eam ſiſtere in præcipuo decentiſſimo loco. De tranſlatione agunt, an ſolenniter, & circumductâ per compita Imagine ipsâ, an in ejus locum traductioni alia ſubſtituenda ſit? Stas quippe de marmore alabaſtrino humanæ ferè magnitudinis, ulnis Filium tuum D. N. geſtans, & à multis annis medio fiſſa, ſciſſaque; fractionem metuebant cum maximo detrimento populi devotionis. Conſuluntur periti, trepidant, abnuunt, diſcordant; ſed multitudini placet, ipſiſſimam Imaginem tenſis imponi, & per urbem comportari pietatis, lætitiæ, & publicæ ſalutis ergò. Dictum factum, & ſudo die ab octava ad occaſum Solis (octavam dico ſecundam poſt meridiem) Clericorum, Religioſorum, Sæcularium omnis ſtatus ingenti procedente multitudine, circumfertur, & illæſa IMAGO in hoc majori Altari reponitur, fixâ jam ſede, nec de facili aliò tranſmutandâ. Nec mihi ſuggerat cenſor, propriiſſimè hæc miracula non appellari: hîc enim *miraculum voco quidquid arduum, aut inſolitum, ſupra ſpem, aut facultatem miranti apparet.*

Cum D. Aug. de util. cred. cap. 16.

Ex throno eminenti Gentem Salmantinam aſpicis Numini tuo amiciſſimam, & reſpicis ne ingruant mala, vel ingruentibus præſentia exhibeas REMEDIA. Multi ſunt anni, quibus fidelis gleba non fallit agricolarum ſpem. Jamdudum peſtes, & epidemiæ exulant. Et nuper imminentia bellorum pericula avertiſti. Omnes tuum patrocinium ſentiunt, quia ſinguli impensè Te in hac ſanctiſſima colunt IMAGINE. O inclyta, & nobiliſſima Civitas, quæ me terrâ cadentem ſuſcepiſti, ſinúque tuo foviſti! Perge de MARIA benemereri, ipſam in hac ſanctiſſima IMAGINE venerari, frequenter ejus Ædes inviſere, hinc REMEDIA cunctorum malorum præſtolari.

Et Tu Sanctiſſima VIRGO, perfunctum me Inquiſitoris Vallis-Oletani Officio, & ad Regiam advocatum, ut Supremo Sanctæ Inquiſitionis Conſilio aſſideam iterum Fiſcalis munere fungens, eo tamen ampliore, & dignatiore, rege, dirige, guberna linguam, mentem, calamum, ut digna cogitem, digna loquar, digna ſcribam Majeſtatis tuæ honore, gloriâ Filii tui D. N. JESU CHRISTI, qui cum Patre, & Spiritu Sancto vivit, & regnat in ſæcula ſæculorum. Amen.

Lipſius *in eadem Virgine Sichemiē-ſi, cap. 3.* loquens de beata vita.

Hac vita redeat, mihi ſit hac voto, ô Dea!
Ut Numen, atque Te colam,
Expers ab alia cura: & in LIBRIS SACRIS
Aut COGITATIONIBUS,
Quod temporis erit reliqui, fallam, & teram:
Dum Parca me fallens mea
Obrepat, atque abducat ad cœleſtium,
Præeunte DIVA TE, *choros.*

LECTORI

Digitized by Google

LECTORI BENEVOLO
PRÆFATIO
Tam ſuper prima quàm poſteriori Operis hujus editione.

PRÆFARI pauca in ingreſſu Operis, ut Authores alii æquum ſibi eſſe, ſic mihi ego prope neceſſarium duxi. Nam ipſa Operis inſcriptio magnificum quiddam, & ſublime præſefert, & propter quod vadimonium deſeri poſſit; ac ſcribenti fortaſſe invidiam movet. Hanc ut ego mittam, & tuam gratiam comparem (LECTOR BENEVOLE) profiteor nolle me hac quaſi venditatione ingenii gloriam aucupari; ſed communi utilitati, commodoque inſervire: neque tam ſpecioſa ſectari ſtudio jactantiæ, quàm honeſta & utilia officii & obſequii voluntate. Hac igitur ductus, cùm in commune bonum quidquid ex privatis ſtudiis collegeram conferre vellem, in nihilo me magis profuturum putavi, quàm hoc Opere ſuſcepto ac emiſſo in vulgus. Hi fuerunt ad aggrediendum Opus aculei: unus in eo mihi ſcopus, & ſtudium præcipuum, non rem literariam juvandi (nec enim credo tanti erit,) ſed noſtros Juris Profeſſores ad ejuſmodi ſcriptionis genus, ſi placeret, excitandi; quorum permultos noveram me ipſo longè peritiores, magiſque induſtrios.

In hoc Opere novum ſcribendi genus reperies; nec enim in Decretalium expoſitione tantùm, ſed etiam hiſtorica narratione operam inſumpſi, quia & utrumque maximè prodeſſe viſum fuit: quippe antiquas lectiones, epiſtolas Pontificum, è quibus hæc Compilatio emanavit, illorum temporum res, Vrbium, Eccleſiarum quoque, & Monaſteriorum origines diligenter conquiſivi, & uſque ad ſuperſtitionem retinui. Ita factum, ut in hac elucidatione ad evolvendos variæ hiſtoriæ libros non parum laboris impendere neceſſe fuerit. Arduum opus aggredior, in quo plura forſan quàm optaverim, digna erunt tuâ cenſurâ & caſtigatione, quæ libenter, & æquo animo examini tuo emendanda & expungenda relinquo, præter ea quæ inter Typographi manus injuriam paſſa ſint.

Piaculum verò ingens mihi foret ſilere quantum mihi profuerunt Opera tam typis edita, quàm manuſcripta Præceptorum meorum, immò totius Hiſpaniæ, illuſtriſſimi videlicet, & eruditiſſimi D. D. D. Franciſci Ramos de el Manzano, ſcientiarum omnium, & artium conventu mirè conſpicui, Primarii Juris Civilis inclytæ noſtræ Academiæ, Mediolani Præſidis, in Supremo Conſilio juſtitiâ, & gratiâ Conſiliarii, noſtri Catholici Regis Caroli II. doctrinæ & morum Magiſtri: & D. D. D. Joſephi Fernandez de Retes, ejuſdem Salmantini Lycæi Juris Cæſarei Primarii, in Pinciana Cancellaria Senatoris integerrimi, in Supremo Gazæ Senatu vigilantiſſimi Fiſci Patroni, cujus egregias laudes verecundo magis obſervaſſe ſilentio, quàm ut decerpamus carptim, ſatius eſt; qui ut ſunt ſtudiorum amatores, & ſtudioſorum amantiſſimi, ea mihi communicarunt, ex quibus, tanquam divite penu tenuitatem meam ubertim auxi, & uberiùs in tuum commodum ad exitum perduxi.

Hæc tibi, mi Lector, offero prono, libentique animo, quo Reipublicæ Literariæ inſervire volui: abſit, precor, malignitas, & alieno Libro ingenioſus ut ſis. *Nulli ſine venia placuit ingenium*; ex Pliniano ſcito. Parce, faveque noſtro, & vale feliciter.

Hucuſque peritiſſimus Operis hujus Author in ejus editione prima præluſit; ſed quoniam ſic decernentibus Parcis ex peritura ad ſempiternam lucem, tranquilla pace beandus migravit; nos Bibliopolæ Lugdunenſes, quibus nihil antiquius eſt quàm politioris literaturæ viris, tum indigenis, tum etiam alienigenis, quantum in nobis eſt, & placere, & prodeſſe; è re literaria non parum futurum eſſe rati, ſi Opus hoc & emenda

Digitized by Google

emendatius, & auctius aliquanto iteratò prodiret, adverſaria ipſiuſmet Authoris, in quibus tum Emendationes, tum Notæ aliquot recentiores ſuis locis inſerendæ continebantur, accuratè colligi, & ad nos etiam cum non mediocrium ſumptuum noſtrorum diſpendio tranſvehi curavimus; quibus Lugdunum tranſlatis (ut non alibi, quàm ubi prima horum Commentariorum editio publici juris facta eſt, poſterior & auctior, & emendatior in lucem prodiret) operi ſeriò manum admovimus, tum ut Notæ omnes, & priores jam editæ, & recentiores etiam ſedibus ſuis fideliter reſtituerentur, quarum inſigniores hæc notula ☞ margini appoſita deſignat; tum etiam ut juxta ipſiuſmet Authoris autographum typorum vitia (quæ ut in cæteris primis rerum periculis, ita vix in prioribus editionibus cuncta præcaveri poſſunt,) accuratè & diligenter eluerentur. Hæc autem abſit nos ad oſtentationem proferre, BENEVOLE LECTOR; tantùm quippe ea pandimus, ne Bibliopolæ Germani ac æmuli noſtri verſutiâ inſcius capiaris, qui rebus noſtris etiam cum probro furaces manus inferens, fucum autem ſimplicioribus facturus, editionem ſuam Germanicam emendatiſſimam, etiam cum prioris noſtræ Lugdunenſis injuria, tanquam callidus veterator deprædicat. Sed per nos rectè ſit emendata editio Germanica; in hoc uno ſaltem victoriæ, ſolatiique noſtri ſpem aliquantulam reponimus, quod inter paternam, alienæve manus emendationem diſcrimen facilè quivis æquus Lector agnoſcet; quæve prævalere debeat, ultrò quilibet peritus & prudens dijudicabit. Hæc ſunt de quibus te ſincerè monitum, CANDIDE LECTOR voluimus, ut curas, & impenſas noſtras æqui bonique conſulas, hiſque quas in commodum tuum lubentes offerimus, etiam cum gaudio fruaris, & benè valeas,

TABELLA

TABELLA
TITULOS OMNES
Quinque Librorum Decretalium Gregorii IX. ordine Alphabetico indicans.

Prior numerus Librum, poſterior Titulum, poſtremus verò paginam cujuſque Libri indicat.

A

APparatus. t.1.p.1
Accuſationibus, inquiſitionibus, & denunciationibus. 5.1.1
Adulteriis & ſtupro. 5.16.275
Ætate, & qualitate, & ordine præficiendorum. 1.14.446
Alienatione judicii mutandi cauſâ facta. 1.42.935
Apoſtatis & reiterantibus baptiſma. 5.9.208
Appellationibus, & recuſationibus. 2.28.762
Arbitris. 1.43.942
Authoritate, & uſu pallii. 1.8.359

B

BAptiſmo, & ejus effectu. 3.42.827
Bigamis non ordinandis. 1.21.540

C

CAlumniatoribus. 5.2.56
Cauſa poſſeſſionis, & proprietatis. 2.12.211
Capellis monachorum, & aliorum religioſorum. 3.37.690
Celebratione Miſſarum, & Sacramento Euchariſtiæ, & divinis officiis. 3.41.783
Cenſibus, exactionibus, & procurationibus. 3.39.726
Clandeſtina deſponſatione. 4.3.90
Clericis peregrinis. 1.22.553
Clericis peregrinantibus. 2.29.859
Clericis conjugatis. 3.3.74
Clericis non reſidentibus in Eccleſia, vel præbenda. 3.4.88
Clerico ægrotante, vel debilitato. 3.6.168
Clerico per ſaltum promoto. 5.29.412
Clericis pugnantibus in duello. 5.14.269
Clerico venatore. 5.24.373
Clerico percuſſore. 5.25.377
Clericis maledicis. 5.26.379
Clerico excommunicato, depoſito, vel interdicto miniſtrante. 5.27.384
Clerico non ordinato miniſtrante. 5.28.405
Cognatione ſpirituali. 4.11.148
Cognatione legali. 4.12.160
Cohabitatione clericorum, & mulierum. 3.2.57
Colluſione detegenda. 5.22.362
Commodato. 3.15.265
Conceſſione præbendæ, & Eccleſiæ non vacantis. 3.8.182
Conditionibus appoſitis in deſponſatione, vel aliis contractibus. 4.5.103
Confeſſis. 2.18.303
Confirmatione utili, vel inutili. 2.30.861
Conjugio leproſorum. 4.8.135
Conjugio ſervorum, vel diſparis conditionis. 4.9.138
Conſanguinitate, & affinitate. 4.14.173
Conſecratione Eccleſiæ, vel Altaris. 3.40.762
Conſtitutionibus. 1.2.31
Conſuetudine. 1.4.151
Converſione conjugatorum. 3.32.610
Converſione infidelium. 3.33.640

Corpore vitiatis ordinandis, vel non. 1. 10.530
Crimine falſi. 5.20.340
Cuſtodia Euchariſtiæ, Chriſmatis, & aliorum Sacramentorum. 3.44.850

D

DEcimis, primitiis, & oblationibus. 3.30.533
Delictis puerorum. 5.23.366
Depoſiti. 3.16.270
Deſponſatione impuberum. 4.2.64
Dilationibus. 2.8.154
Divortiis. 4.19.243
Dolo, & contumacia. 2.14.270
Donationibus. 3.24.390
Donationibus inter virum, & uxorem, & de dote poſt divortium reſtituenda 4. 20. 265

E

ECcleſiis ædificandis, & reparandis 3. 48.881
Electione, & electi poteſtate. 1.6 206
Emptione, & venditione. 3.17.276
Eo qui cognovit conſanguineam ſuæ uxoris, & ſponſam ſui conſanguinei. 4.13.164
Eo qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium. 4.7.128
Eo qui furtivè ordinem ſuſcepit. 5. 30. 415
Eo qui mittitur in poſſeſſionem causâ rei ſervandæ. 2.17.280
Exceptionibus. 2.25.591
Exceſſibus Prælatorum in ſubditos, vel contrà. 5.31.417

F

FEriis. 2.9.158
Feudis. 3.20.317
Fide inſtrumentorum. 2.22.455
Fidejuſſoribus. 3.22.361
Filiis Preſbyterorum. 1.17.490
Foro competenti. 2.2.60
Frigidis & maleficiatis, & impotentia coëundi. 4.15.197
Furtis. 5.18.306

H

HÆreticis. 5.7.152
His quæ vi, metuſve causâ fiunt. 1.40.884
His quæ fiunt à Prælato ſine conſenſu Capituli. 3.10.206
His quæ fiunt à majori parte Capituli. 3.11.218
His qui filios occiderunt. 5.10.210
Homicidio voluntario, vel caſuali. 5.12. 229

I

IMmunitate Eccleſiarum, cœmeterii, & rerum ad eas pertinentium. 3. 49. 890
Infantibus & languidis expoſitis. 5. 11. 224
In integrum reſtitutione. 1.41.907
Injuriis, & damno dato. 5.36.501
Inſtitutionibus. 3.7.174
Judæis, & Saracenis, & eorum ſervis. 5. 6.125
Judiciis. 2.1.1
Juramento calumniæ. 2.7.143
Jurejurando. 2.24.510
Jurepatronatus, & Eccleſiis à laïcis conceſſis. 3.38.695

L

LIbelli oblatione. 2.3.103
Litis conteſtatione. 2.5.117
Locato, & conducto. 3.18.297

M

MAgiſtris, & ne aliquid exigatur pro licentia docendi. 5.5.120
Majoritate, & obedientia. 1. 33. 765
Matrimonio contra interdictum Eccleſiæ celebrato. 4.16.208
Mutuis petitionibus. 2.4.111

N

NAtis ex libero ventre. 4.10.146
Ne clerici, vel Monachi ſæcularibus negotiis ſe immiſceant. 3. 50. 910
Ne Prælati vices ſuas, vel Eccleſias aliis ſub annuo pretio concedant. 5. 4. 117
Ne Sede vacante aliquid innovetur. 3.9. 201
Novi operis nunciatione. 5.32.435

O

OBligatis ad ratiocinia ordinandis, vel non, 1.10.526

Obſervan

Obſervantia jejuniorum. lib. 3. tit. 46. pag. 869
Officio Archidiaconi. 1.23.564
Officio Archipreſbyteri. 1.24.586
Officio Primicerii. 1.25.591
Officio Sacriſtæ. 1.26.593
Officio Cuſtodis. 1.27.594
Officio Vicarii. 1.28.597
Officio, & poteſtate judicis delegati. 1. 29.603
Officio Legati. 1.30.683
Officio judicis ordinarii. 1.31.701
Officio judicis. 1.32.758
Ordinatis ab Epiſcopo, qui Epiſcopatui renunciavit. 1.13.441
Ordine cognitionum. 1.10.183

P

PActis. 1.35.806
Parochiis, & alienis parochianis. 3. 29.525
Peculio clericorum. 3.25.404
Pignoribus. 3.21.323
Plus petitionibus. 2.11.204
Pœnis. 5.37.505
Pœnitentiis & remiſſionibus. 5. 38. 515
Poſtulando. 1.37.849
Poſtulatione Prælatorum. 1.5.193
Præbendis, & dignitatibus. 3.5.111
Præſcriptionibus. 2.26.634
Præſumptionibus. 2.23.488
Precariis. 3.14.253
Preſbytero nondum baptizato. 3. 43. 846
Privilegiis, & exceſſibus privilegiatorum. 5.33.444
Probationibus. 2.19.313
Procuratoribus. 1.38.855
Purgatione canonica. 5.34.482
Purgatione vulgari. 5.35.495
Purificatione poſt partum. 3.47.879

Q

QUi clerici, vel voventes matrimonium contrahere poſſint. 4. 6. 120
Qui filii ſint legitimi. 4.17.211
Qui matrimonium accuſare poſſunt, vel in eo teſtificari. 4.18.239

R

RAptoribus, prædonibus, incendiariis, & violatoribus Eccleſiarum. 5.17.290
Rebus Eccleſiæ alienandis, vel non alienandis. lib.3.tit.13.pag.228
Regularibus tranſeuntibus ad religionem. 3.31.576
Regulis juris. 5.41.599
Religioſis domibus, ut Epiſcopis ſint ſubjectæ. 3.36.679
Reliquiis, & veneratione Sanctorum. 3. 45.859
Renunciatione. 1.9.371
Rerum permutatione. 3.19.308
Reſcriptis. 1.3.71
Reſtitutione ſpoliatorum. 2.13.237

S

SAcramentis non iterandis. 1. 16. 486
Sacra unctione. 1.15.475
Sagittariis. 5.15.274
Schiſmaticis, & ordinatis ab eis, & alienationibus factis. 5.8.103
Scrutinio in ordine faciendo. 1. 12. 440
Secundis nuptiis. 4.21.309
Sententia excommunicationis. 5. 39. 532
Sententia, & re judicata. 2.27.694
Sepulturis. 3.28.489
Sequeſtratione poſſeſſionum, & fructuum. 2.17.297
Servis non ordinandis, & eorum manumiſſione. 1.18.505
Simonia, & ne aliquid pro ſpirituali exigatur, vel promittatur. 5. 3. 64
Solutionibus. 3.23.371
Sortilegis. 5.21.352
Sponſa duorum, & ſponſo duarum. 4. 4.97
Sponſalibus & matrimoniis. 4.1.1
Statu monachorum, & Canonicorum regularium. 3.35.662
Succeſſionibus ab inteſtato. 3. 27. 479
Summa Trinitate, & fide catholica. 1. 1.16
Supplenda negligentia Prælatorum. 1. 10.396
Syndico. 1.39.880

T

TEmporibus ordinationum, & qualitate ordinandorum. 1.11.406
Teſtamentis. 3.26.411
Teſtibus, & atteſtationibus. 2. 20. 366

Digitized by Google

Teſtibus cogendis, vel non. lib. 2. tit. 21. pag. 442
Torneamentis. 5. 13. 266
Tranſactionibus. 1. 36. 830
Tranſlatione Epiſcopi. 1. 7. 345
Treuga, & pace. 1. 34. 796

V

Verborum ſignificatione. 5. 40. 574
Vita & honeſtate Clericorum. 3. 1. 1
Uſuris. lib. 5. tit. 19. pag. 318
Voto, & voti redemptione. 3. 34. 644
Ut Eccleſiaſtica beneficia ſine diminutione conferantur. 3. 12. 226
Ut lite non conteſtata non procedatur ad teſtium receptionem, vel ad ſententiam definitivam. 2. 6. 122
Ut lite pendente nihil innovetur. 2. 16. 282

INDEX

Digitized by Google

INDEX
CAPITULORUM OMNIUM,
Quæ in primo Libro Decretalium Gregorii IX. continentur.

Prior numerus titulo adjunctus ordinem capituli, ſecundus titulum, tertius tandem paginam deſignat.

A

Abbas, *de his quæ vi, met.* 2.40. 893
Abbatem, *de reſcript.* 40. 3. 151
Ab excommunicato, *de reſcript.* 41. 3. 151
Accedens, *de procur.* 10. 38.873
Accepimus, *de ætat. & qualit.* 13. 14. 466
Accepimus, *de pact.* 5. 35.818
Ad abolendam, *de fil. preſbyt.* 16. 17. 500
Ad audientiam, *de reſcript.* 11. 3.104
Ad audientiam, *de reſcript.* 31. 3.140
Ad audientiam, *de offic. vicar.* 1. 28. 597
Ad audientiam, *de his quæ vi, met.* 4. 40.894
Ad aures, *de reſcript.* 8. 3.98
Ad aures, *de temporib. ordin.* 5. 11. 414
Ad aures, *de ætat. & qualitat.* 7. 14. 451
Ad aures, *de his quæ vi, met.* 3. 40. 894
Ad exſtirpandas, *de fil. preſbyter.* 11. 17. 498
Ad hæc, *de poſtul. Prælat.* 1. 5.193
Ad hæc, *de authoritat. & uſu pal.* 2. 8. 364
Ad hæc, *de fil. preſbyt.* 12. 17.499
Ad hæc, *de offic. vicar.* 3. 28.600
Ad hoc, *de reſcript.* 10. 3.103
Ad hoc nos, *de offic. Archid.* 7. 23.573
Ad honorem, *de author. & uſu pal.* 4. 8. 368
Admonet, *de renunc.* 4. 9.379
Ad noſtram, *de conſuet.* 3. 4.163
Ad reprimendam, *de offic. jud. ordin.* 8. 31.720
Ad ſupplicationem, *de renunciat.* 9. 9. 385
Alia quidem, *de procur.* 1. 38.855
A multis, *de ætat. & qualitat.* 9. 14. 457
A nobis, *de ſacrament. non iterand.* 2. 16. 486
A nobis, *de bigam. non ordinand.* 7. 21. 553
Antigonius, *de pact.* 1. 35.806
Archidiaconis, *de offic. Archid.* 5. 23. 571
Auditis, *de elect. & electi poteſt.* 29. 6. 293
Auditis, *de procur.* 8. 38.871
Auditis, *de in integr. reſt.* 3. 41.916

B

Beneficio, *de in integrum reſtit.* 10. 41.934
Bonæ, *de poſtul. Prælat.* 3. 5.199
Bonæ, *de poſtul. Prælat.* 4. 5.201
Bonæ, *de elect. & electi poteſtat.* 23. 6. 282
Bonæ, *de elect. & elect. poteſt.* 36. 6.310

C

Cæterùm, *de reſcript.* 3. 3.81
Capituli, *de reſcript.* 30. 3.137
Cauſa, *de offic. jud. deleg.* 16. 29.637
Cauſa reſtitutionis, *de in integ. reſt.* 9. 41.933
Cauſam, *de elect. & electi poteſt.* 8. 6. 251
Cauſam quæ, *de reſcript.* 18. 3.113
Cauſam, *de offic. judic. deleg.* 17. 29.638
Clerici, *de poſtul.* 1. 37.849

Clericos, *de offic. vicar.* 4. 28.601

Cognoſcentes, *de conſtit.* 2. 2.35

Compromiſſum, *de arbitr.* 14. 43.974

Congregato, *de elect. & elect. poteſt.* 53. 6.336

Conquerente, *de offic. jud. ordin.* 16. 31. 747

Conquerente, *de fil. presbyt.* 4. 17.495

Conſtitutus, *de reſcript.* 19. 3.114

Conſideravimus, *de elect. & elect. poteſt.* 10. 6.245

Conſtitutis, *de procur.* 12. 38.874

Conſtitutis, *de elect. & elect. poteſt.* 47.6. 329

Conſtitutus, *de fil. presbyt.* 8. 17.497

Conſtitutus, *de tranſact.* 4. 36.839

Conſtitutus, *de in integr. reſt.* 8. 41.928

Conſuetudines, *de conſuet.* 1. 41.152

Conſtitutionibus, *de offic. jud. deleg.* 10. 29.629

Conſultationi, *de tempor. ordin.* 16. 11. 439

Conſulit, *de procurat.* 15. 38.880

Conſuluit, *de ſerv. non ordinand.* 5. 18. 519

Conſuluit, *de offic. judic. delegat.* 24. 29. 651

Contingit, *de tranſact.* 3. 36.838

Contingit, *de arbitr.* 8. 43.968

Coram dilecto, *de elect. & elect. poteſtat.* 35.6.310

Coram, *de offic. judic. delegat.* 34. 29. 672

Coram fel. *de in integrum reſtitut.* 7. 41. 925

Cumana, *de elect. & elect. poteſt.* 50. 6. 331

Cùm ab, *de offic. jud. ord.* 3. 31.709

Cùm acceſſiſſent, *de conſtit.* 8. 2.60

Cùm adeò, *de reſcript.* 17. 3.112

Cùm ad noſtram, *de elect. & elect. poteſt.* 37. 6.312

Cùm à nobis, *de arbitr.* 13. 43.974

Cùm bonæ, *de ætat. & qualitat.* 8. 14. 455

Cùm cauſa, *de offic. jud. deleg.* 22. 29. 646

Cùm cauſam, *de elect. & elect. poteſt.* 27. 6.291

Cùm certum, *de major. & obed.* 1. 33. 765

Cùm clericis, *de ordin. ab Epiſcop.* 2. 13. 444

Cùm clerici, *de pact.* 6. 35.820

Cùm conſuetudinis, *de conſuetud.* 9. 4. 185

Cùm contingat, *de reſcript.* 24. 3.124

Cùm contingat, *de ætat. & qualit.* 11. 14. 461

Cùm contingat, *de offic. jud. deleg.* 36. 29. 674

Cùm decorem, *de fil. presbyt.* 15. 17. 500

Cùm de tua, *de corpor. vitiat.* 2. 20. 530

Cùm dilecta, *de reſcript.* 22. 3.121

Cùm dilectus, *de conſuet.* 8. 4.181

Cùm dilectus, *de elect. & elect. poteſt.* 32. 6.298

Cùm dilectus, *de his quævi, met.* 6. 40. 899

Cùm dilectus, *de arbitr.* 6. 43.965

Cùm Eccleſia, *de elect. & electi poteſt.* 31.6.296

Cùm ex illo, *de tranſlat. Epiſcop.* 1. 7. 345

Cùm in cunctis, *de elect. & elect. poteſt.* 7.6.230

Cùm in diſtribuendis, *de tempor. ordin.* 12.11.430

Cùm in Eccleſiis, *de major. & obed.* 10. 33.780

Cùm inferior, *de major. & obed.* 10.33. 790

Cùm in jure, *de offic. jud. deleg.* 31. 29. 667

Cùm in jure, *de elect. & elect. poteſt.* 33. 6.300

Cùm in magiſtrum, *de elect. & elect. poteſt.* 49 6.331

Cùm inter, *de conſuet.* 5. 4.174

Cùm inter, *de elect. & elect. poteſt.* 18. 6.265

Cùm inter, *de elect. & elect. poteſt.* 16.6. 259

Cùm inter, *de elect. & elect. poteſt.* 21.6. 277

Cùm inter, *de renunc.* 2. 9.375

Cùm in veteri, *de elect. & elect. poteſt.* 52. 6.334

Cùm M. Ferrarienſis, *de conſtitut.* 9. 2. 61

Cùm monaſterium, *de elect. & elect. poteſt.* 13. 6.250

Cùm non ignoretis, *de offic. Leg.* 1. 30. 683

Cùm olim, *de conſuet.* 6. 4.179

Cùm olim, *de elect. & elect. poteſt.* 19. 6. 268

Cùm olim, *de arbitr.* 7. 43.967

Cùm olim, *de offic. jud. delegat.* 32. 29. 669

Cùm olim, *de offic. judic. delegat.* 33. 29. 671

Cùm olim, *de majorit. & obed.* 14. 33. 786

Cùm omnes, *de conſtit.* 6. 2.50

Cùm ordinem, *de reſcript.* 6. 3.93

Cùm

Cùm poſt petitam, *de elect. & elect. poteſt.* 46. 6.328
Cùm pridem, *de pact.* 4. 35.817
Cùm pro cauſa, *de procuratorib.* 6. 38. 868
Cùm quidam, *de temporib. ordinat.* 8. 11. 423
Cùm R. *de offic. jud. deleg.* 35. 29.674
Cùm ſacerdotis, *de poſtul.* 3. 37.850
Cùm ſatis, *de offic. Archid.* 4. 23.568
Cùm ſecundùm, *de temporib. ordin.* 9. 11. 423
Cùm ſis, *de authoritat. & uſu pall.* 6. 8. 370
Cùm ſit ars, *de ætat. & qualitat.* 14. 14. 467
Cùm ſuper, *de author. & uſu pal.* 1. 8. 359
Cùm ſuper, *de offic. judic. deleg.* 23. 29. 648
Cùm tantò, *de conſuet.* 11. 4.189
Cùm te, *de offic. judic. delegat.* 18. 29. 638
Cùm terra, *de elect. & elect. poteſt.* 14. 6. 254
Cùm tempore, *de arbitr.* 5. 43.960
Cùm v. f. n. *de conſuet.* 7. 4.179
Cùm veniſſet, *de ſacra unct.* 1. 15.175
Cùm veniſſent, *de in integr. reſt.* 2. 41. 913
Cùm vigeſimum, *de offic. jud. deleg.* 41. 29.680
Cùm vos, *de offic. judic. ordinar.* 4. 31. 711
Cùm Vvintonienſis, *de elect. & elect. poteſt.* 25. 6.288
Cuſtos Eccleſiæ, *de offic. cuſtod.* 1. 27. 594
Cuſtos verò, *de offic. cuſtod.* 2. 27.596

D

Damnamus, *de ſumm. Trinitat.* 2. 1. 29
Debitum, *de bigam. non ordinand.* 5. 21. 547
De cætero, *de tranſact.* 5. 36.839
De cauſis, *de offic. judic. delegat.* 4. 29. 619
De eo, *de tempor. ordin.* 3. 11.407
De familiis, *de ſerv. non ordinand.* 3. 18. 514
De preſbytero, *de corpor. vitiat.* 1. 20. 530.
De ſervorum, *de ſerv. non ordin.* 2. 18. 508
Dilecta, *de majorit. & obedient.* 12. 33. 783
Dilecti, *de renunc.* 15. 9.395
Dilecti, *de majorit. & obedient.* 13. 33. 786
Dilecti, *de arbitr.* 4. 43.957
Dilecto, *de offic. Archid.* 10. 23.580
Dilecto, *de ſupplend. negl. Prælat.* 5. 10. 401
Dilectus, *de reſcript.* 26. 3.127
Dilectus, *de reſcript.* 29. 3.135
Dilectus filius, *de temporib. ordin.* 14. 11. 432
Dilectus, *de fil. presbyt.* 17. 17.500
Dilectus, *de ſerv. non ordin.* 8. 18.520
Dilectus, *de offic. Leg.* 6. 30.694
Dilectus, *de offic. jud. ord.* 18. 31.751
Dilectus, *de procur.* 11. 38.873
Dudum, *de elect. & elect. poteſt.* 22. 6. 280
Dudum, *de elect. & elect. poteſt.* 54. 6. 337
Duo ſimul, *de offic. judic. ordinar.* 9. 31. 724

E

Eam te, *de reſcript.* 7. 3.94
Eam te, *de ætat. & qualitat.* 4. 14. 448
Ea quæ, *de offic. Archid.* 3. 23.568
Eccleſia S. Mariæ, *de conſtitutionib.* 10. 2. 62
Eccleſia veſtra, *de elect. & elect. poteſt.* 48. 6.330
Eccleſia veſtra, *de elect. & elect. poteſt.* 57. 6.340
Edoceri, *de reſcript.* 21. 3.120
Eo libentiùs, *de ſerv. non ordinand.* 6. 18. 519
Etſi unanimiter, *de poſtulat. Prælat.* 6. 5. 104
Excommunicatis, *de offic. Legat.* 9. 30. 698
Ex inſinuatione, *de reſcript.* 37. 3.149
Ex inſinuatione, *de procur.* 3. 38.862
Ex inſtitutione, *de fil. presbyter.* 2. 17. 494
Ex literis, *de conſtit.* 11. 2.65
Ex literis, *de conſuet.* 2. 4.157
Ex literis, *de offic. judic. delegat.* 29. 29. 665
Ex literis, *de offic. jud.* 1. 32.758
Ex literis, *de tranſact.* 6. 36.840
Ex literis, *de in integrum reſtitut.* 4. 41. 917.
Ex parte, *de conſtit.* 12. 2.69
Ex parte, *de reſcript.* 2. 3.77
Ex parte, *de reſcript.* 33. 3.142
Ex parte, *de reſcript.* 12. 3.105
Ex parte, *de conſuet.* 10. 4.187
Ex parte, *de temp. ordin.* 10. 11.425

Digitized by Google

Ex parte, *de ſcrutin*.1. 12.440
Ex parte, *de corp. vitiat*. 3. 20.534
Ex parte, *de corp. vitiat*. 5. 20.535
Ex parte, *de offic. vicar*. 6. 28.603
Ex parte, *de offic. judic. delegat*. 12. 29. 632
Ex parte, *de offic. judic. delegat*. 13. 29. ibid.
Ex parte, *de offic. judic. ordinar*. 5. 31. 715
Ex parte, *de tranſact*. 11. 36.845
Ex parte, *de poſtul*. 2. 37.849
Ex parte, *de alienat. judic. mut*. 2. 42. 936
Ex parte, *de arbitr*. 10. 43.972
Expoſita, *de arbitr*. 11. 43. ibid.
Ex quorumdam, *de alien. judic. mut*. 1. 42. 935
Ex ratione, *de ætat. & qualit*. 2. 14. 447
Ex tenore, *de reſcript*. 16. 3.111
Ex tranſmiſſa, *de renunc*. 3. 9.376
Ex tranſmiſſa, *de fil. presbyt*. 7. 17.497
Ex tua, *de fil. presbyt*. 9. 17.498
Ex tuarum, *de authorit. & uſu pall*. 5. 8. 370
Ex tuarum, *de tempor. ordin*. 4. 11.411

F

Firmiter, *de ſumma Trinitat*. 1. 1. 26

G

Ratum, *de poſtul. Prælat*. 2. 5.199
Gratum, *de offic. jud. delegat*. 20. 29. 639
Grave, *de offic. jud. ord*. 19. 31.753

H

His quibus, *de elect. & elect. poteſt*. 60. 6.344
His quibus, *de offic. judic. ordin*. 20. 31. 757
His quæ, *de major. & obed*. 11. 33.781
Humilis, *de major. & obed*. 17. 33.792

I

Illa quotidiana, *de elect. & elect. poteſt*. 39. 6.315
Illud Dominus, *de major. & obed*. 5. 33. 771
In cauſis, *de elect. & elect. poteſt*. 30. 6. 294
Indecorum, *de ætat. & qualit*. 3. 14.448
In noſtra, *de procurat*. 4. 38.863
In Geneſi, *de elect. & electi poteſt*. 55. 6. 339
In literis, *de offic. judic. deleg*. 9. 29.618
In noſtra, *de reſcript*. 32. 3.141
Innotuit, *de elect. & electi poteſt*. 20. 6. 273
Innotuit, *de arbitr*. 12. 43.973
Innovamus, *de treug. & pac*. 2. 34.803
In præſentia, *de renunc*. 6. 9.383
Inſinuante, *de offic. judic. delegat*. 25. 29. 653
Inſtruendi, *de ſerv. non ordinand*. 1. 18. 505
Intelleximus, *de ætat. & qualitat*. 12. 14. 465
Inter cætera, *de reſcript*. 4. 3.84
Inter cæteras, *de offic. judic. ordin*. 15. 31. 743
Inter corporalia, *de tranſlat. Epiſc*. 2. 7. 351
Inter quatuor, *de cler. peregrin*. 2. 22. 554
Inter quatuor, *de major. & obed*. 8. 33. 778
Irrefragabili, *de offic. judic. ordin*. 13. 31. 734
Item placuit, *de arbitr*. 1. 43.942
Judicis, *de offic. jud*. 2. 32.762

L

Lectæ, *de renunc*. 14. 9.394
Legebatur, *de major. & obed*. 3. 33. 769.
Licèt, *de elect. & electi poteſt*. 6. 6.227
Licèt in tantum, *de tranſlat. Epiſcop*. 4. 7.358
Licèt dilecti, *de ſuppl. negl. Prælat*. 3. 10. 400
Licèt, *de offic. jud. deleg*. 30. 29.666
Licèt, *de offic. Leg*. 5. 30.690
Licèt, *de offic. jud. ord*. 12. 31.731
Literas tuas, *de renunc*. 1. 9.371
Literas veſtras, *de tempor. ordinand*. 13. 11.431
Literas, *de fil. presbyt*. 14. 17.499
Literis, *de reſcript*. 39. 3.150

M

Magnus, *de oblig. ad ratioc*. 1. 19.526
Mandamus, *de offic. Archid*. 6. 23. 573
Mandato, *de procur*. 13. 38.875
Mandatum, *de reſcript*. 38. 3.150
Maſſana, *de elect. & elect. poteſt*. 56. 6. 340
Michaël, *de fil. presbyt*. 13. 17.499
Miniſterium, *de offic. Archip*. 2. 24.588

Miramur

Miramur, *de ſerv. non ordinand.* 7. 18. 520

N

NAm concupiſcentiam, *de conſtit.* 4. 2.49
Nec Epiſcopus, *de tempor. ordin.* 7. 11. 419
Ne innitaris, *de conſtit.*5. 2.50
Nemini, *de offic. Leg.*10. 30.700
Ne pro defectu, *de elect. & elect. poteſt.*41. 6.320
Nihil eſt, *de elect. & elect. poteſt.* 44. 6. 327
Nimis in tua, *de fil. presbyter.* 18. 17. 504
Niſi cùm pridem, *de renunciat.* 10. 9. 385
Niſi ſpecialis, *de author. & uſu pal.* 3. 8. 366
Niſi ſpecialis, *de offic. Leg.*3. 30.688
Non injuſtè, *de procur.*14. 38.878
Nonnulli, *de reſcript.*28. 3.130
Non ſine, *de arbitr.*2. 43.949
Noſti, *de elect. & elect. poteſt.*4. 6.243
Novit ille, *de offic. Leg.*7. 30.696
Nullus, *de elect. & elect. poteſtat.* 1. 6. 206
Nullus clericus, *de ſerv. non ordin.* 4. 18. 518
Nuper à nobis, *de bigam. non ordin.* 4. 21.546

O

OFficii, *de elect. & elect. poteſt.*38. 6. 312
Officium, *de offic. Archid.*2. 23.567
Officium, *de offic. Archipr.* 3. 24.590
Omnes Principes, *de major. & obed.*4.33. 770
Olim, *de reſcript.*25. 3.126
Oſius, *de elect. & elect. poteſt.*2. 6.208

P

PActiones, *de pact.*8. 35.822
Paſtoralis, *de reſcript.*14. 3.110
Paſtoralis, *de ſacram. non iter.*1. 16.486
Paſtoralis, *de offic. judic. delegat.* 28. 29. 659
Paſtoralis, *de offic. jud. ord.*11. 31.730
Per inquiſitionem, *de elect. & elect. poteſt.*26. 6.288
Per literas, *de ſuppl. negl. Prælat.* 4. 10. 400
Perniciofa, *de offic. jud. ord.*3. 31.701
Per tuas, *de major. & obed.*7. 33.777
Per tuas, *de arbitr.*9. 43.971
Pervenit, *de arbitr.*3. 43.955
P. & G. *de offic. jud. deleg.*40. 29.679
Petitio, *de procur.*9. 38.872
Plerique, *de pact.*7. 35.820
Plerumque, *de reſcript.*23. 3.122
Poſtquam, *de elect. & elect. poteſt.* 3. 6. 213
Poſt tranſlationem, *de renunciat.* 11. 9. 390
Poſtulaſti, *de reſcript.*27. 3.130
Poſtulationem, *de poſtul. Prælat.* 5. 5. 204
Præſentium, *de fil. presbyt.*3. 17.495
Præterea, *de ætat. & qualit.*5. 14.449
Præterea, *de offic. jud. deleg.*5. 29.624
Præterea, *de tranſact.*9. 36.843
Præterea, *de tranſact.*10. 36.ibid.
Presbyter, *de ſacrament. non iter.* 3. 16. 487
Propoſuit, *de fil. presbyt.*6. 17.496
Prudentiam, *de offic. judic. deleg.* 21. 29. 645
Publicato ſcrutinio, *de elect. & elect. poteſt.*58. 6.343

Q

QUæ in Eccleſiarum, *de conſtit.* 7. 2. 54
Quærenti, *de offic. judic. delegat.* 26. 29. 654
Quæris à nobis, *de ætat. & qualitat.*6.14. 451
Quæſitum eſt, *de tempor. ordin.* 17. 11. 439
Qualiter, *de elect. & elect. poteſt.* 17. 6. 264
Qualiter, *de pact.*3. 35.816
Quanvis multa, *de ætat. & qualitat.* 15. 14. 467
Quanvis, *de offic. judic. delegat.* 6. 29. 624
Quantò, *de conſuet.*4. 4.166
Quantò perſonam, *de tranſlat. Epiſc.* 3.7. 354
Quantò, *de offic. jud. ord.*7. 31.716
Querelam, *de elect. & elect. poteſt.* 24. 6. 284
Querelam, *de procur.*2. 38.859
Quia, *de elect. & elect. poteſt.*5. 6.229
Quiſquis, *de elect. & elect. poteſtat.* 43. 6. 324
Quia circa, *de bigam. non ordinand.* 6.21. 551
Quia nonnulli, *de reſcript.*43. 3.152
Quia propter, *de elect. & elect. poteſt.* 42. 6. 317
Quia quæſitum, *de offic. jud. deleg.*1.29.603
Quia

Quia in cauſis, *de procurat.7.* 38.871
Quidam, *de renunc.12.* 9.392
Quoad tranſlationem, *de tempor. ordin. 11.* 11.426
Quod de his, *de bigam. non ordin.3.* 21.545
Quod in dubiis, *de renunc.8.* 9.384
Quod Sedem, *de offic. judic. ordinar. 10.* 31.729
Quod ſicut, *de elect. & elect. poteſt. 28.* 6.292
Quod ſuper, *de majorit. & obed. 9.* 33.779
Quod tranſlationem, *de offic. Leg. 4.* 30.689
Quoniam, *de conſtit.13.* 2.71
Quoniam, *de fil. presbyt.10.* 17.498
Quoniam, *de offic. judic. delegat. 14.* 29.633
Quoniam, *de offic. judic. delegat. 45.* 29.682
Quoniam, *de offic. jud. ord.14.* 31.739
Quotiens, *de pact.2.* 35.813

R

RElatum, *de offic. jud. delegat.19.* 29.639
Relatum, *de his quæ vi, met.1.* 40.884
Requiſivit, *de ordin. ab Epiſc.1.* 13.441
Requiſivit, *de in integ. reſt.1.* 41.907
Rodulphus, *de reſcript.35.* 3.145
Rogatus, *de offic. judic. deleg.37.* 29.675

S

SAcris, *de his quæ vi, met. cauſ.5.* 40.895
Sacroſancta, *de elect. & electi poteſt. 51.* 6.332
Sanè, *de renunc.7.* 9.383
Sanè ſuper, *de tempor. ordin.2.* 11.407
Sanè ſi, *de offic. judic. deleg.2.* 29.611
Sanè quia, *de offic. jud. delegat. 11.* 29.629
Sciſcitatus, *de reſcript.13.* 3.106
Scriptum eſt, *de elect. & electi poteſt. 40.* 6.315
Sedes Apoſtolica, *de reſcript.15.* 3.111
Si alicujus, *de elect. & elect. poteſt. 59.* 6.343
Si Archiepiſcopus, *de tempor. ordin.6.* 11.418
Si autem, *de reſcript.9.* 3.102
Sicut grave, *de tranſact.1.* 36.830
Sicut nobis, *de ſuppl. negl. Prælat. 2.* 10.399
Sicut Romana, *de reſcript.1.* 3.71
Sicut ſtudii, *de ſyndic.1.* 39.880
Significante, *de reſcript.34.* 3.145
Significantibus, *de offic. judic. deleg. 38.* 29.677
Significaſti, *de elect. & electi poteſt.4.* 6.215
Significaſti, *de offic. Archid.8.* 23.574
Significaſti, *de offic. judic. delegat.7.* 29.624
Significavit, *de reſcript.36.* 3.145
Significavit, *de corp. vitiat.4.* 20.534
Significavit, *de offic. judic. ordin. 6.* 31.715
Si pro debilitate, *de offic. jud. deleg.3.* 29.613
Si proponente, *de reſcript.42.* 3.151
Si quando, *de reſcript.5.* 3.89
Si quando, *de offic. judic. deleg 8.* 29.628
Si quis, *de major. & obed.2.* 33.769
Si ſacerdos, *de offic. judic. ordin. 2.* 31.706
Solitæ, *de major. & obed.6.* 33.771
Statuimus, *de ſuppl. negl. Prælat. 1.* 10.396
Statuimus, *de major. & obed.15.* 33.787
Statuimus, *de tranſact.2.* 36.835
Studuiſti, *de offic. Leg. 2.* 30.686
Sua nobis, *de offic. vicar.5.* 28.661
Subdiaconos, *de tempor. ordin.1.* 11.406
Suffraganeis, *de elect. & electi poteſt.11.* 6.247
Super eo, *de elect. & electi poteſt.12.* 6.248
Super eo, *de bigam. non ordinand. 2.* 21.545
Super eo, *de offic. jud. deleg.15.* 29.636
Super eo, *de tranſact.7.* 36.841
Super eo, *de his quæ vi, met. cauſ. 7.* 40.904
Super hoc, *de renunc.5.* 9.382
Super literis, *de reſcript.20.* 3.115
Super quæſtionum, *de offic. jud. deleg.27.* 29.655
Suſcitata, *de in integ. reſt.6.* 41.919
Suſpicionis, *de offic. jud. deleg.39.* 29.678

T

TE nobis, *de cler. peregr.4.* 22.561
Tranſlato, *de conſtit.3.* 2.41
Tranſmiſſam, *de elect. & elect. poteſt. 15.* 6.257
Treugas, *de treug. & pac.1.* 34.796
Tuæ fraternitatis, *de cler. peregr. 3.* 22.556
Tuæ fraternitati, *de procur.5.* 38.863
Tuam in Domino, *de ætat. & qualit.10.* 14.461
Tua nos, *de authorit. & uſu pall. 7.* 8.371

Digitized by Google

Libri I. Decretalium.

Tua nos, *de cler. peregr.* 1. 22.553
Tum ex literis, *de in integ. reſt.* 5. 41. 918

V

VEl non eſt, *de tempor. ordin.* 15. 11. 436
Venerabilem f. n. *de elect. & elect. poteſt.* 34. 6.301
Veniens, *de renunciat.* 13. 9.394
Veniens, *de fil. presbyter.* 5. 17.495
Veniens, *de offic. vicar.* 2. 28.598
Veniens, *de tranſact.* 8. 36.842
Uno delegatorum, *de offic. jud. deleg.* 42. 29.682
Volentes, *de offic. Leg.* 8. 30.698
Ut Abbates, *de ætat. & qualitat.* 1. 14. 446
Ut Archidiaconus, *de offic. Archid.* 1. 23. 564
Ut Archipreſbyter, *de offic. Archipr.* 1. 24. 586
Ut bigami, *de bigam. non ord.* 1. 21.540
Ut canonum, *de conſtit.* 1. 2.31
Ut filii, *de fil. presbyt.* 1. 17.490
Ut juxta, *de offic. judic. ord.* 17. 31.749
Ut noſtrum, *de offic. Archid.* 9. 23.576
Ut præteritæ, *de elect. & elect. poteſt.* 45. 6. 328
Ut Primicerius, *de offic. Primic.* 1. 25. 591
Ut ſciat, *de offic. ſacriſt.* 1. 26.593
Ut ſingulæ, *de offic. Archipr.* 4. 24.590

APPROBA

Digitized by Google

Quia in cauſis, *de procurat.*7. 38.871
Quidam, *de renunc.*12. 9.392
Quoad tranſlationem, *de tempor. ordin.* 11. 11.426
Quod de his, *de bigam. non ordin.*3. 21. 545
Quod in dubiis, *de renunc.*8. 9.384
Quod Sedem, *de offic. judic. ordinar.* 10. 31.729
Quod ſicut, *de elect. & elect. poteſt.* 28. 6.292
Quod ſuper, *de majorit. & obed.* 9. 33. 779
Quod tranſlationem, *de offic. Leg.* 4. 30. 689
Quoniam, *de conſtit.*13. 2.71
Quoniam, *de fil. presbyt.*10. 17.498
Quoniam, *de offic. judic. delegat.* 14. 29. 633
Quoniam, *de offic. judic. delegat.* 45. 29. 682
Quoniam, *de offic. jud. ord.*14. 31.739
Quotiens, *de pact.*2. 35.813

R

Relatum, *de offic. jud. delegat.*19. 29. 639
Relatum, *de his quæ vi, met.*1. 40.884
Requiſivit, *de ordin. ab Epiſc.*1. 13.441
Requiſivit, *de in integ. reſt.*1. 41.907
Rodulphus, *de reſcript.*35. 3.145
Rogatus, *de offic. judic. deleg.*37. 29.675

S

Sacris, *de his quæ vi, met. cauſ.*5. 40. 895
Sacroſancta, *de elect. & electi poteſt.* 51. 6.332
Sanè, *de renunc.*7. 9.383
Sanè ſuper, *de tempor. ordin.*2. 11.407
Sanè ſi, *de offic. judic. deleg.*2. 29.611
Sanè quia, *de offic. jud. delegat.* 11. 29. 629
Sciſcitatus, *de reſcript.*13. 3.106
Scriptum eſt, *de elect. & electi poteſt.* 40. 6.315
Sedes Apoſtolica, *de reſcript.*15. 3.111
Si alicujus, *de elect. & elect. poteſt.* 59. 6.343
Si Archiepiſcopus, *de tempor. ordin.*6. 11. 418
Si autem, *de reſcript.*9. 3.102
Sicut grave, *de tranſact.*1. 36.830
Sicut nobis, *de ſuppl. negl. Prælat.* 2. 10. 399
Sicut Romana, *de reſcript.*1. 3.71
Sicut ſtudii, *de ſyndic.*1. 39.880
Significante, *de reſcript.*34. 3.145
Significantibus, *de offic. judic. deleg.* 38. 29.677
Significaſti, *de elect. & electi poteſt.*4. 6. 215
Significaſti, *de offic. Archid.*8. 23.574
Significaſti, *de offic. judic. delegat.* 7. 29. 624
Significavit, *de reſcript.*36. 3.145
Significavit, *de corp. vitiat.*4. 20.534
Significavit, *de offic. judic. ordin.* 6. 31. 715
Si pro debilitate, *de offic. jud. deleg.*3. 29. 613
Si proponente, *de reſcript.*42. 3.151
Si quando, *de reſcript.*5. 3.89
Si quando, *de offic. judic. deleg* 8. 29.628
Si quis, *de major. & obed.*2. 33.769
Si ſacerdos, *de offic. judic. ordin.* 2. 31. 706
Solitæ, *de major. & obed.*6. 33.771
Statuimus, *de ſuppl. negl. Prælat.* 1. 10. 396
Statuimus, *de major. & obed.* 15. 33.787
Statuimus, *de tranſact.*2. 36.835
Studuiſti, *de offic. Leg.* 2. 30.686
Sua nobis, *de offic. vicar.*5. 28.661
Subdiaconos, *de tempor. ordin.*1. 11.406
Suffraganeis, *de elect. & electi poteſt.*11. 6.247
Super eo, *de elect. & electi poteſt.*12. 6. 248
Super eo, *de bigam. non ordinand.* 2. 21. 545
Super eo, *de offic. jud. deleg.*15. 29.636
Super eo, *de tranſact.*7. 36.841
Super eo, *de his quæ vi, met. cauſ.* 7. 40. 904
Super hoc, *de renunc.*5. 9.382
Super literis, *de reſcript.*20. 3.115
Super quæſtionum, *de offic. jud. deleg.*27. 29.655
Suſcitata, *de in integ. reſt.*6. 41.919
Suſpicionis, *de offic. jud. deleg.*39. 29.678

T

Te nobis, *de cler. peregr.*4. 22.561
Tranſlato, *de conſtit.*3. 2.41
Tranſmiſſam, *de elect. & elect. poteſt.* 15. 6.257
Treugas, *de treug. & pac.*1. 34.796
Tuæ fraternitatis, *de cler. peregr.* 3. 22. 556
Tuæ fraternitati, *de procur.*5. 38.863
Tuam in Domino, *de ætat. & qualit.*10. 14.461
Tua nos, *de authorit. & uſu pall.* 7. 8. 371

Tua

Digitized by Google

Tua nos, *de cler. peregr.* 1. 22.553
Tum ex literis, *de in integ. reſt.* 5. 41. 918

V

VEl non eſt, *de tempor. ordin.* 15. 11. 436
Venerabilem f. n. *de elect. & elect. poteſt.* 34. 6.302
Veniens, *de renunciat.* 13. 9.394
Veniens, *de fil. presbyter.* 5. 17.495
Veniens, *de offic. vicar.* 2. 28.598
Veniens, *de tranſact.* 8. 36.842
Uno delegatorum, *de offic. jud. deleg.* 42. 29.682
Volentes, *de offic. Leg.* 8. 30.698
Ut Abbates, *de ætat. & qualitat.* 1. 14. 446
Ut Archidiaconus, *de offic. Archid.* 1. 23. 564
Ut Archipreſbyter, *de offic. Archipr.* 1. 24. 586
Ut bigami, *de bigam. non ord.* 1. 21.540
Ut canonum, *de conſtit.* 1. 2.31
Ut filii, *de fil. presbyt.* 1. 17.490
Ut juxta, *de offic. judic. ord.* 17. 31.749
Ut noſtrum, *de offic. Archid.* 9. 23.576
Ut prætéritæ, *de elect. & elect. poteſt.* 45. 6. 328
Ut Primicerius, *de offic. Primic.* 1. 25. 591
Ut ſciat, *de offic. ſacriſt.* 1. 26.593
Ut ſingulæ, *de offic. Archipr.* 4. 24.590

APPROBA

Digitized by Google

APPROBATIO DOCTORUM.

NIHIL vidimus in Commentariis in Librum primum Decretalium Gregorii Noni, à D.D. EMANUELE GONZALEZ TELLEZ ſcriptis ac elaboratis, quod ipſorum editionem impedire valeat; cum ubique ſanam doctrinam redoleant. Ita teſtamur nos infrà ſcripti Doctores Theologi Facultatis Pariſienſis. Lugduni die Maii decima, anni reparatæ ſalutis 1673.

F. PAULUS LOMBARD,
Prior Carmel. Lugdun.

F. E. VIAL.

LICENTIA ORDINARII.

VIſis Doctorum Approbationibus, editionem dicti Commentarii D. D. GONZALEZ in Librum primum Decretalium Gregorii noni, utilem admodum judicamus. Lugduni die Maii octodecima 1673.

MORANGE Provicarius Generalis.

CONSENSVS PROCVRATORIS REGII.

VIſa Approbatione DD. Facultatis Pariſienſis, Ego pro Rege aſſentior, ut liber inſcriptus *Commentarii in Decretales*, à D.D. GONZALEZ, prælo mandetur à LAURENTIO ARNAUD, & PETRO BORDE ſociis Bibliopolis Lugdunenſibus, cum inhibitionibus conſuetis. Datum Lugduni die 18. Maii 1673.

VAGINAY.

PERMISSIO.

FIat juxta Concluſiones Procuratoris Regii. Lugduni, die & anno ut ſuprà.

DESEVE.

D.D. EMA

Digitized by Google

D. D. EMANUELIS

GONZALEZ TELLEZ

COMMENTARIA

IN LIBRUM PRIMUM

DECRETALIUM GREGORII IX.

CARMELITANI SCALZI DI S. MARIA DELLA SCALA

APPARATUS,

In quo de origine & progreſſu Juris Canonici agitur.

1. Juris Etymon.

QUONIAM de Jure Pontificio in hoc Opere agere ſtatui, ideo neceſſarium cenſui ipſius originem, & progreſſum repetere. Si enim in foro cauſas dicentibus nefas eſſe videtur, nulla præfatione habita Judici rem exponere; quantò magis Jus interpretantibus inconveniens erit, omiſſis initiis, & origine non repetita, protinus materiam interpretationis aggredi? Namque, ni fallor, Apparatus iſte & libentiùs ad lectionem propoſiti Operis perducet, & cùm eò venerimus, evidentiorem præſtabit intellectum, ut ſimili exordio aiebat Gaius *in l. 1. ff. de orig. juris*; & ut inde exordiamur unde initium fecit Domitius Ulpianus, & ab eo Compoſitores Pandectarum *in l. 1. de juſtitia & jure*, ibi: *Juri operam daturum prius noſce oportet, unde Juris nomen deſcendat*, & quid ſit Jus; quem morem Jureconſulti retinuerunt in pleriſque Tractatibus. Jus ergo, ut ſignificat juſtum, quod à recto non deviat, vel objectum eſt juſtitiæ, vel ipſius juſtitiæ quaſi idea: in hoc ſenſu non definitur à Conſultis, nec per alluſionem derivatur, ut agnovit ſapientiſſimus Pater Ludovicus Molina *de juſt. & jure tract. 1. diſp. 2.* & licèt aliis terminis, eodem planè ſenſu cultiſſimus Salmanticenſis noſter Oroſius *in d. l. 1. num. 4.* aliique. Itaque de Jure in hoc ſenſu accepto noſter ſermo non eſt. Ergo Jus accipitur pro arte, ſeu quadam completiſſima collectione præceptorum, ex naturalibus præceptis gentium, aut civilibus, ut Juſtinianus dixit *in fine tituli Inſtit. de juſtitia & jure*; ut cùm dicimus Jus Romanorum, ſignificamus omnia præcepta rectæ & providæ gubernationis & adminiſtrationis juſtitiæ, quæ in corpus, ſive in libros Juris Romani redacta fuerunt: ſimiliter Jus Pontificium omnes Canones Eccleſiaſtici regiminis, qui à Summis Eccleſiæ Præſulibus ſtatuti fuerunt: vel cùm dicimus Jus in communi, ſignificamus quidquid in communi pro Jure obſervatur; cui arti adipiſcendæ totis viribus incumbimus, & incubamus. In hoc ergo ſenſu Jus à juſtitia derivatur, ut docent J. Dartis *in diſſert. de jure natur. ad fin.* Fortunius Garcia, Petrus Velleius de Guevara, & Marius Salomonius *in d. l. 1. in princip.* meliùs quàm Antonius Faber *in ejus textus rationali, & in princ. Juriſpr. Papin.* Jus itaque in hac acceptione eſt medium per quod intendimus conſequi juſtitiam: diſcimus enim ſuum cuique tribuere per artem Juris, ut paſſim profitentur Plato & Cicero *in lib. de legibus*. Sed in intentione prior eſt finis quàm media, quia finis appetitur propter ſeipſum, media autem propter finem, juxta Philoſophi doctrinam, quam tradit D. Thomas *1. parte, quæſt. 5. art. 6.* & ſæpe Collegium Salmant. Carmelit. *in 1. 2. quæſt. 1. à princ.* Tapia *1. tomo Catenæ Moral. lib. 1. quæſt. 4. art. 2.* Ergo intentione prior eſt juſtitia quàm Jus. Deinde juſtitia eſt voluntas, quæ eſt potentia animæ; ex potentia animæ naſcitur ſapientia, quæ docet Juris artem, quia prius eſt poſſe

quàm ſapere : ergo etiam ex hac parte prior eſt juſtitia, quàm Jus, prout ſumitur pro arte. Item Jus eſt juſtitiæ exequutio, & ſic prius eſt illud quod exequendum eſt, quàm id quod exequitur illud. Cujacius *in d.l.* 1. & Oroſius *num.* 4. Cùm igitur Stoïci inſpexerint ad deductiones nominum & prioritates rerum, non ad nominum ſyllabas, quod faciunt Grammatici, ut poſt alios docet Gregorius Lopez Madera *lib.ſingular.animadverſ. cap.*1. Bronchorſt.*cent.*1.*aſſert.*1. conſequens eſt ut Jus prout eſt ars boni & æqui, à juſtitia derivetur, non è contra, ut & deduxit D.Iſidorus *in cap.Foras, de verb.ſignif.* Cùm enim Jus, ſeu Juris nomen ſignificet artem juſtitiæ, & ars ſit poſterior ſuo objecto, ſequitur artem, utpote poſteriorem juſtitiâ, ab ea deſcendere. Quod confirmatur ex Cicerone 5. *de finibus*, qui artem dicit deſcendere à re, cujus eſt ars. *Carneades*, ait, *negabat ullam eſſe artem, quæ ipſa à ſe proficiſceretur; eſt enim perſpicuum, nullam artem in ſe verſari, ſed eſſe aliud artem ipſam, aliud quod propoſitum ſit arti.* Et Quintil. *lib.*2. *cap.*17. inquit : *Illud admonere ſatis eſt, omnia quæ ars conſummaverit, à natura initium ſumpſiſſe.* Et *cap.*19. ſic loquitur : *Nihil ars ſine materia : materia ſine arte pretium eſt.* Nam quod aiunt dici, jus ex juſtitiæ fontibus emanare, ex Scipione apud Tullium 3.*de Republ.* ex D. Auguſtino *lib.*5. *de Civit. Dei*, puto ibi Jus non ſumi pro arte boni & æqui, ſed modo ſupradicto. Neque etiam facit ad rem quod aſſerunt, pactum à pactione dici; donum à donatione, *in l.Senatus, ff. de mortis cauſâ donat.* Quia donum non eſt ars donandi, nec pactum ars paciſcendi. Et hæc de alluſione dixiſſe ſufficiat, de qua videndi ſunt laudati ab Oſualdo *ad Donellum lib.*1. *comment. cap.* 4. & communiter Repetentes *ad princip.Inſtit.de juſtit.& jure*, noviſſimè Gibalinus *tom.*1. *Scient.Canon. lib.*3. *cap.*1.

2. De Lege Æterna.

De juris origine acturo, vt pollicemur, primò, vt par eſt, occurrit ius æternum, quod lex æterna frequentiùs appellatur, quæ eſt radix, & origo omnium aliarum legum; & ipſa talis eſt per eſſentiam, cæteræ omnes tales ſunt per participationem illius, de qua IC. vix, aut parum curarunt; ſed de ea ex profeſſo egit Angelicus Præceptor 1. 2. *quæſt.* 93. *per totam*, ubi omnes Interpretes. Sotus *de iuſt.lib.*1. *quæſt.*3.*per tot.*Suarez *lib.*2.*de legib.cap.*1. Tapia, aliis relatis, *tomo* 1.*Caten.Mor. lib.*4. *quæſt.*2.*art.*1. De ea loquens D.Auguſtinus *lib.*1.*de libero arbitrio,cap.*6. *circa med.* docet eſſe ſummam rationem in Deo exiſtentem, cui ſemper obtemperandum eſt : quod teſtimonium exponens D.Thomas *articulo* 1. conſiderat Deum per ſuam ſapientiam conditorem eſſe vniuerſarum rerum, ad eaſque comparari ſicut comparatur artifex ad artificiata. Conſiderat etiam eſſe omnium gubernatorem, id eſt omnium actuum, & motionum, quæ inueniuntur in creaturis. Vnde concludit rationem diuinam in ordine ad creationem habere rationem artis exemplaris, vel ideæ; ſed in ordine ad gubernationem habere rationem legis, per quam omnia movet ad debitum finem : nam in quocumque gubernatore requiritur regula practica gubernationis, quæ eſt lex. Deus eſt ſupremus, & æternus gubernator, iuxta illud Boëtii 3.*de conſolat. O qui perpetuâ mundum ratione gubernas.* Ergo in Deo eſt lex æterna, tanquam regula practica, quæ eſt directiua omnium actuum, & motionum creaturarum. Eſt verò vna ſola, & ſimpliciſſima, vt docet ibi Diuus Thomas *ad* 1. quamuis diuerſas motiones, & diuerſos actus dirigat : quia quæ ſunt diuerſa inter ſe, conſiderantur vt vnum, ſecundùm quod ordinantur ad aliquid cunctis commune : ſed cuncta creata aguntur, vel mouentur ad vltimum finem, quod intendit lex æterna, videlicet quod omnia ſint ordinatiſſima, vt ii SS. PP. deducunt ex illo *Prouerb. cap.* 8. *Ab æterno ordinata ſum* : ideo breui volumine ſimpliciſſimum, & diuiniſſimum hoc ius omnibus ſe inſinuat creaturis. Eſt hæc lex immutabilis, & inuariabilis, nullique derogationi ſubjecta : quo etiam ſenſu æterna dicitur, quia in futurum ſæculum non deſinet, vt dicitur *eodem cap.* 8. *Prouerb.* Sicut in naturalibus primus motor immobilis eſt, & eſt cauſa motuum ſub ſe longè differentium : ita lex æterna eſt immutabilis, quanuis omnes leges humanæ poſitiuæ, quæ per rationis participationem ab ea deriuantur, mutationi, & variationi obnoxiæ ſint. Ita comparat Sotus *dicta quæſt.*3.*art.*3. Fit etiam inde, vt notio æternæ legis omnibus impreſſa ſit, ex Diuo Auguſtino *eodem capite, non procul à fine.* Cùm enim ſit veritas ipſa incommutabilis, in mente diuina exiſtens; veritatem autem cognoſcant aliqualiter, ad minùs quantùm ad communia præcepta iuris naturalis : conſequens eſt, vt omnibus aliqualiter ſit nota, aliis plus, aliis verò minùs, ex creaturis rationalibus, quæ ſunt huius cognitionis capaces, prout maiori pollent acumine intellectus, aut ſcientiis ſunt expolitæ : vel forſan apud nonnullos igniculi iſti prorſus extincti ſunt, propter obſcuritatem intellectus, cauſatam ex aſſidua conſuetudine peccandi, & deuiandi à recto, quod à vitiis hominum prouenit potiùs quàm à vitio humanæ naturæ. Nemo tamen nec in ſeſe, nec in effectibus comprehendere poteſt legem æternam, cùm ſit ratio in mente diuina exiſtens, æquè ac ipſe Deus, incomprehenſibilis; & ideò vt omnibus nota dicatur, non requiritur, vt quicunque cognoſcit legem æternam, cognoſcat pariter totum ordinem rerum, iuxta quem omnia ſunt ordinatiſſima; ſed ſufficit adipiſci aliqualem cognitionem veritatis eo modo, quo nuper dixi. Ita ex Diuo Thoma *art.*2.*d.quæſt.*93.

3. Expenditur quædam difficultas.

Sed huic doctrinæ objici poteſt, quod lex eſſe non poteſt niſi ſit aliquis, cui imponatur. Eſt enim lex actus imperii : at repugnat eſſe imperium, niſi ſit aliquis, cui imperetur; ab æterno autem non fuit aliquis capax legis, cùm fuerit ſolus Deus : ergo ab æterno non potuit eſſe lex, ſicut neque imperium. Sed reſpondetur, duplicem eſſe legis ſtatum; alius eſt, quem habet in æterna diſpoſitione legiſlatoris, quatenus in mente eius abſoluto ejus decreto ſtabilita eſt; alius verò eſt legis ſtatus, quem habet exteriùs conſtituta & ſubditis propoſita. Priori modo certum eſt dici in eo ſtatu legem æternam; poſteriori verò modo certum eſt hanc legem hunc ſtatum non habuiſſe ab æterno; vnde rectè dicitur, legem, & imperium eſſe ab æterno in Deo, iuxta priorem ſenſum, non verò iuxta poſteriorem. Et ſi adhuc inſtes, de ratione legis eſſe eius promulgationem, vt dicemus *in capite* 1. *de poſtul. Prælat.* & ab æterno non potuiſſe dari promulgationem, cùm non eſſet cui promulgaretur. Reſpondeo, omiſſis variis ſolutionibus, quas congerit Suarez *de legibus lib.* 2. *cap.* 1. promulgationem actu factam ſubditis non eſſe de ratione legis æternæ; nam cenſetur conſummata, & perfecta eo ipſo, quod in mente legiſlatoris ſtabilita eſt. Aliæ verò leges non conſummantur donec promulgentur. Ratio eſt; nam decretum Dei æternum immutabile eſt, ſecus autem decretum hominis. Vnde quandiu non promulgatur, ſolùm habetur per modum legis ferendæ.

4. Lex æterna comprehendit omnes creaturas.

Lex æterna comprehendit, & extenditur ad omnes creaturas, tam rationales, quàm irrationales, & ad eas, quæ ſensûs expertes ſunt, vt docet idem Angelicus Magiſter *artic.*5. *ſub eadem quæſt.* & probat *ex eodem cap.* 8. *Prouerb.* hanc ſententiam illis verbis : *Quando circumdabat mari terminum ſuum, &*

Legem

LEGEM *ponebat aquis, ne tranſirent fines ſuos.* Et *ex Pſalmo* 148. *Præceptum poſuit, & non præteribit.* Non tamen eodem modo comprehendit cæteras creaturas ac homines. Diſponit enim actus hominum, & Angelorum per regulas, quibus ipſimet ſe moueant ad finem, quem intendunt & debent intendere. Reliquæ verò creaturæ mouentur per virtutes, & inſtinctus impreſſos ipſis ex æterna prouidentia legis, vt ad finem debitum agantur; quia creaturæ rationales à ſemtipſis mouentur, & ipſæ agunt per cognitionem finis: expertes verò ſensûs, & rationis non habent hanc cognitionem, ſed ab alio impulſæ mouentur. Itaque Deus non tantùm imprimit hominibus regulam directam rationis, quâ ad finem mouentur, ſed etiam omnibus creaturis ſuos inſtinctus, & ſtimulos, quibus, & per quos in ſuos agantur fines. Sotus *art.*4. Et hæc eſt potiſſima differentia inter hanc legem Dei, & inter legem hominis, quòd lex hominis dirigit per viam præcepti actus humanos ſubditorum: quare aliis ferri, aut imponi non poteſt, quàm illis qui præcepti & obedientiæ capaces ſunt; inſipidè enim brutis, aut cæteris rebus directè imponeretur. Lex verò æterna & regulam dat, & imprimit; ſub hac tamen diſtinctione, quod homines ligat per modum præcepti, cuius capaces ſunt; cæteras verò creaturas per modum ſimplicis obedientiæ, & naturalis propenſionis, inclinationiſque ad finem. Ex quo Dominus Tapia *d.q.*2. *art.*1. *num.*8. docuit legem hanc æternam propriè ita appellari reſpectu rationalium, reſpectu verò cæterarum creaturarum impropriè: in illis formaliter, in iſtis materialiter, quod ad inferiùs dicenda vtiliſſimum erit.

5\. CÆTERÆ LEGES AB HAC DERIVANTUR. Ab hac lege æterna in mente diuina ab æterno exiſtenti cæteræ leges, cætera iura, naturalia, poſitiua, diuina, humanaque deriuantur, cùm non ſit lata, ſed ferens; non tam impreſſa, quàm imprimens; & in ſumma, fons, & origo legum cæterarum. Sotus *dict. quæſt.* 3. *art.*1. Hoc expreſsè docuit etiam D. Auguſtinus *lib.*1. *de libero arbitrio, cap.*5. *& 6. In temporali*, inquit, *lege nihil eſt iuſtum, quod non ex lege æterna homines ſibi derivauerint.* Idem Angelicus Præceptor *art.* 3. docet in omnibus mouentibus bene ordinatis oportere, quod virtus ſecundi mouentis deriuetur à virtute primi: ſicut in omnibus gubernantibus ratio gubernationis omnium à primo ſumitur, veluti in Regno poteſtas, & ratio gubernandi, quæ apud Miniſtros reſidet, deriuatur à Rege, vel ab eo quod ſummum eſt in Republica. Sed lex æterna eſt regula, & ratio gubernandi in ſummo Deo, qui eſt omnium gubernatorum ſummus, primus, ſupremus. Ergo omnes leges, in quantùm participant de ratione, & iuſtæ ſunt, ab hac prima regula debent deriuari. Quod probat Diuus Thomas *ex eodem cap.*8. *Prouerb.* ibi: *Per me Reges regnant, & legum conditores iuſta decernunt.* Dixi eſſe legem æternam primam regulam practicam omnium actuum, & motionum: proxima verò eſt dictamen noſtræ rationis practicæ, ſecundum quod, qui participes ſunt rationis, participant vt regulam præceptumque legem æternam; nam in hominibus per rationis dictamen intimatur, vt docent doctiſſimi, & religioſiſſimi PP. Excalceati de Monte Carmelo, Collegii Salmanticenſis *tomo* 3. *ſui Curſûs Theologici, tract.* 11. *diſput.* 1. *dubio* 5. *&* §. 1. *pag. mihi* 443. Prado *tom.* 1. *Theolog. Mor. cap.* 3. *quæſt.* 3. §. 2. Non eſt opus Iuriſperiti, & fortè excedit terminos noſtræ artis inueſtigare de promulgatione legis æternæ, aut quomodo promulgetur; ſufficit enim ſcire, ſcribi in cordibus noſtris, & in omnibus creaturis vim ejus imprimi, iuxta illud Ieremiæ Prophetæ *cap.* 31. *Dabo legem meam in viſceribus eorum, & in corde eorum ſcribam eam.* Quam promulgationem ita animosè extulit Septimius Florens Tertullianus *in lib. de Corona Militis*, ibi: *Lex communis in publico mundi, & in naturalibus tabulis ſcripta.* Quæ conciſè dixiſſe de lege æterna ex SS. PP. Theologis, & veritate catholica ſatis ſit. Videamus modò quatenus gentes ejus vim agnouerint per rationem naturalem, ſine vllo fidei lumine. Cicero non minùs eloquentiâ, quàm ſæculi ſapientiâ clarus, *lib.* 2. *de legibus* ita, ni fallor, de lege æterna agens, nobis ſcriptum reliquit: *Hanc video ſapientiſſimorum hominum eſſe ſententiam,* LEGEM *nec hominum ingeniis excogitatam, nec ſcitum eſſe aliquod populorum; ſed* ÆTERNUM QUIDDAM, *quod vniuerſum mundum regeret* IMPERANDI, PROHIBENDIQUE SAPIENTIA. *Ita principem legem illam, & vltimam mentem eſſe dicebant, omnia ratione agi aut cogentis, aut vetantis Dei. Ex qua illa lex, quam Dii humano generi dederunt, rectè eſt laudata.* Ecce ab illo æterno, quod vniuerſum mundum regit ſapientiâ imperandi, prohibendique, deriuantic legem, quæ data eſt ſoli generi humano per viam præcepti, quæ eſt ius, ſiue lex naturalis: ſed non poteſt idem eſſe deriuatum, & id à quo deriuatur. Ergo præter legem naturalem, agnouit ſimpliciorem, & vniuerſaliorem aliam Cicero, quæ eſt æterna.

6\. DE LEGE ÆTERNA QUIDAM SENTIENTES. Sed cùm ſapientiſſimorum virorum teſtimonia aduocet Orator & Philoſophus, aperiamus expreſſiùs qui fuerint illi qui pridem ita ſenſerunt. Diogenes Laërtius *lib.*7. *de vitis Philoſophorum, in principio*, ſiue *in Zenone Citico*, in eandem ſententiam laudat hos omnes, quorum hodie ſcriptis non fruimur. Zenonem primò, ſiue Eleatem, *in lib. de natura hominis*: Poſſidonium & Hecatonem *in lib.*6. *de finibus*: Cryſippum etiam *lib.* 1. *de finib.* his verbis: *Idcirco finis dicitur conſentaneè ſecundùm naturam viuere: ſecundùm ſuam ac vniuerſam naturam, nihil eorum faciendo, quæ a communi lege prohibentur, quæ eſt* RECTA RATIO IN OMNES *perueniens; Eademque* IN IOVE HOC PRINCIPE GUBERNATIONIS OMNIUM QUÆ SUNT. Nota exiſtimaſſe ex ratione gubernationis exiſtente in Deo, fieri vt conſentaneè viuamus ad naturam, & ad finem moueamur. Quod etiam aliis verbis, ſed non alio ſenſu expreſſit Sapientiſſimus Stoïcorum Seneca epiſt.66. *Vna inducitur*, inquit, *humanis virtutibus regula. Vna enim eſt ratio recta, ſimplexque. Nihil eſt diuino diuinius, cæleſti cæleſtius: mortalia eminent, cadunt, deteruntur, creſcunt, exhauriuntur, implentur. Itaque in illis in tam diuerſa ſorte inæqualitas eſt. Diuinorum vna eſt natura. Ratio autem nihil aliud eſt, quàm in corpus humanum pars diuini ſpiritus merſa. Si ratio diuina eſt, nullum autem bonum ſine ratione eſt, bonum omne diuinum eſt.* Ecce rationem diuinam aſſignat tanquam regulam practicam virtutibus; quod propriè de lege æterna dicitur, per quam tendimus ad conſequutionem boni, ſiue vltimi finis: hanc non variabilem, non defectibilem appellat, quamuis mutentur humana, quæ dirigit. Dicitque hanc rationem vnam, ſimplicemque eſſe: quæ omnes ſunt notæ legis æternæ. Nec minùs disertè alluſit Manilius *lib.* 1. *Aſtronom.*

> *Hoc opus immenſi conſtructum corpore mundi,*
> *Membraque naturæ diuerſa condita, formæ*
> *Aëris, atque ignis, terræ, pelagique iacentis,*
> VIS ANIMÆ DIVINA REGIT, *ſacroque meatu*
> CONSPIRAT DEUS, ET TACITA RATIONE GUBERNAT.

Poſſem hîc alia ſimilia teſtimonia adnectere, quæ adducit egregius Virgilii explicator & illuſtrator Ludouicus de la Zerda *ad lib.* 6. *Æneidos, verſ.* 7. 2.7. ad illum: *Totamque infuſa per artus mens agitat molem*

molem, & magno ſe corpore miſcet. Sed abſtineo, locum indicaſſe contentus, quem morem ſemper tenebo.

7. LEVITER EXPONITUR LEX 2. DE LEGIBUS. Etiam in noſtro Iure Ciuili aliqua, etſi leuis, & ferè extincta ſcintilla de lege æterna lucet; refert enim Marcianus *in lib. 2. de legib.* verba Demoſthenis; in oratione contra Ariſtogitonem ſic inquit: *Lex eſt, cui omnes obtemperare conuenit.* Quod de æterna enuntiauit D. Auguſt. in definitione ſuprà, *num.* 2. relata. Reddunt rationem Orator, & Conſultus, tum ob alia multa, tum etiam, *quòd omnis lex inuentum ac munus Dei eſt.* Non poſſunt autem cæteræ leges humanæ appellari nec inuentum, nec munus Dei, cùm ſint inuentionis Principum, & ſcita populorum; niſi quatenus rationem, iuſtitiam, bonamque gubernandi artem à lege æterna participant, ex qua omnes deriuantur, vt dixi. Ergo, licèt confusè, agnouit poſt Demoſthenem Marcianus noſter in Deo æternam hanc rationem, cui omnes debent obtemperare. Quod hinc Authores noſtri notant cum Hiſtoricis, Legiſlatores non paucos leges ſuas Diis acceptas tuliſſe, ut ad obſeruantiam earum populos arctiùs deuincirent, eruditè dicitur, ſed non ex mente Conſulti, vt exiſtimo. Vide poſt Tiraquellum, quem laudat Gothofredus *in dict. l. 2.* Oſuald. *lib. 1. ad Donel. cap. 6.* Lypſ. *lib. 1. diſſert.* 11.

8. DE IURE NATURALI. Prima & proxima deriuatio à lege æterna, eſt ius naturale, quod eſt ratio inſita ſecundùm naturam, quæ iubet ea quæ facienda ſunt, prohibetque contraria. Sic illud videtur Cicero definiiſſe *lib. 1. de legib.* ex quo Ariſtoteles *lib. 5. Moralium ad Nicomachum, cap.* 7. rectè docuit, apud omnes gentes peræquè eandem vim habere; quia imperat quæ hominum naturæ ſunt conformia, ſecundùm rationem, quæ nulli genti deficit. Alii etiam Philoſophi idem ſentiunt apud Laërtium *lib. 7. de viris Philoſophorum, in Zenone Citico,* qui ſuprà manet relatus. Nihil enim eſt ſecundum naturam, niſi quod honeſtum eſt, & à virtute proficiſcitur. Ergo bonum facere, à vitioque abſtinere, tam ſecundùm naturam eſt, quàm ſecundùm rationem naturalem. Pulchrè Seneca *ad ſuum Lucilium epiſt. 66. Eſt ergo à Deo tanquam naturæ Authore impreſſum, inditumque cordibus noſtris, per quod ſecundum dictamen rationis practicæ actus humanos liberos ad bonum iuſtumque dirigimus.* Quod innuit Regius Pſaltes *Pſalmo* 4. vbi ſe ad Deum per interrogationem conuertens, ita inquirit: *Quis oſtendit nobis bona?* diuinoque afflatus ſpiritu, & Deo plenus, ſic reſpondet: *Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui.* Hoc ſignaculum eſt interna vis rationi inſita ad diſcernendum, & operandum bonum, & ad prauum vitandum. Vnde Diuus Paulus *in epiſt. ad Romanos, cap. vlt.* ita intulit: *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis ſunt, faciunt.* Serenus Abbas apud Caſſianum *collatione 8. cap. 23. paulò poſt initium: Nam quia ſit homini omnis ſcientia legis ab initio creationis infuſa, hinc manifeſtè probatur, quod mandata legis abſque literæ lectione, ante legem, imò ante diluuium, omnes Sanctos obſeruaſſe cognoſcimus.* Quod multis exemplis à ſacra Scriptura petitis confirmat, & illuſtrat. Addendi etiam D. Thomas, & Gloſſa *ad dict. cap. 2. epiſt. ad Romanos*, & cum aliis P. Alardus Gazæus *in notis ad locum Caſſiani.*

9. SYNDERESIS SUBSERVIT OPERATIONI SECUNDUM RATIONEM NATURALEM. Huic ſignaculo luminique naturalis rationis ſubſeruit ſynderesis, quæ eſt virtus, vel mentis noſtræ habitus, quo inducimur ad conſequenda imperata per ius naturale, & ad fugienda quæ ipſa prohibet. Vno verbo ſynderesis eſt velut incentiuum igniculi, qui in nobis eſt, rationis naturalis, adquiſitum ex frequentatione actuum, quibus aſſueſcimus operari ſecundùm rationem. Damaſcen. *lib. 4. de fide, cap.* 23. Hieronymus *epiſt. 151. ad Algaſiam*: docent Expoſitores D. Thomæ 1. *p. quæſt.* 79. Et de hac doctrina adeundi ſunt eximius Pater Franciſcus Suarez *lib. 2. de legib. cap. 5. & 6.* Illuſtriſſimus Primarius noſter, & Segobienſis Præſul D. Araujo *in 1. 2. tom. 1. quæſtione 94. diſp. 2. ſect. 1. difficult. 1. ex num.* 43. Sapientiſſimi Salmanticenſes 3. *tomo ſui Curſus Theologici, tractat. 11. diſput. 1. dub. 5. §. 2.* Quare malè nonnulli putarunt, ius naturale nihil aliud eſſe, quàm ipſam rationem naturalem, vt fecerunt Albert. Bolom. *de iure & æquitate cap. 3. num.* 29. Vazquez 1. 2. *diſput. 150. cap.* 3. qui meritò rejiciuntur ab omnibus, vt teſtatur Salas, pluribus relatis, *de legibus tract. 14. diſput. 5. ſect. 1. num.* 2. Omiſſis enim variis opinionibus duo diſtinguenda ſunt in natura rationali, vnum eſt ipſa natura, quatenus eſt fundamentum conuenientiæ, vel diſconuenientiæ actionum humanarum ad ipſam naturam rationalem: aliud eſt virtus quædam ipſius naturæ, ad diſcernendum inter operationes conuenientes, aut diſconuenientes naturæ. Priori modo natura rationalis fundamentum eſt legis naturalis; poſteriori verò modo eſt ipſa lex naturalis, quæ humanæ voluntati præcipit, vel prohibet quod agendum eſt, vt docent D. Thomas 1. 2. *quæſt. 94. art. 1. & 2.* & *in 4. diſt. 33. quæſt. 1. art.* 1. Abulenſis *in cap. 19. Matthæi, quæſt.* 30. Sotus *lib. 1. de iuſt. quæſt. 4. art.* 1. Firmatur hæc ſententia ex verbis Apoſtoli *ad Rom. cap.* 2. vbi cùm dixiſſet, *Gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis ſunt, faciunt: eiuſmodi leges non habentes, ipſi ſibi ſunt lex*; ſtatim ait: *Oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis, teſtimonium reddente illis conſcientia ipſorum.* Conſcientia enim nihil aliud eſt, quàm dictamen rationis naturalis in cordibus ſcriptum, vim legis naturalis habens, vt ex D. Baſilio docuit D. Thomas 1. 2. *quæſt. 4. art. 1. ad* 2. vbi legem naturalem vocat ſynderesin, id eſt dictamen rationis: & Diuus Hieronymus *ubi ſuprà*, appellat legem intelligentiæ: D. Auguſtinus *lib. 2. de ſerm. Dom. in monte*, D. Ambroſius *lib. 5. epiſt.* 41. tandem Lactantius *lib. 6. de vero ſructu, cap.* 8. ſic ait: *Eſt quidem vera lex recta ratio naturæ congruens, diffuſa in omnes, conſtans, ſempiterna.*

Deus etiam naturæ Author ſtatim à principio ſingulis rebus ſuos dedit ſtimulos & inſtinctus, quibus in ſuos agerentur fines ex naturali inclinatione, ut ſuprà admonui: quare cùm dicitur, jus iſtud naturam omnia animalia docuiſſe, per naturam intelligunt aliqui Deum, more Stoïcorum, apud quos natura dicitur Deus, teſte Seneca *lib. 4. de benefic. cap.* 7. his verbis: *Quid aliud eſt natura quàm Deus, & divina ratio toti mundo & partibus ejus inſerta?* Et 2. *qq. natural. cap.* 45. ait: *Vis Deum naturam vocare? non peccabis; eſt enim ex quo nata ſunt omnia.* Et declaravit Lactantius *lib. 7. cap.* 3. *Stoici naturæ nomine res diverſiſſimas comprehenderunt; Deum, & mundum; artificem, & opus: dicuntque alterum ſine altero nihil poſſe, tanquam natura ſit Deus mundo permixtus.* Quod quidem hoc ſenſu accipiendum eſt, quatenus Deus eſt immediatum principium hujus juris, illudque omnibus animalibus inſtillavit, ut rectè Oppianus *de venatione lib.* 3. ait: 10. DE DEO AUTHORE NATURÆ.

Nimirum tantum liberorum, & recens edita ſobolis
Amorem in corde inſtillavit Deus, neque ſanè ſolis
Hominibus qui cuncta ratione invenerunt,
Verum etiam reptilibus, & piſcibus, atque etiam ipſis
Feris.

Nam, ut rectè Lactantius *lib. 3. cap.* 28. ait: *Quam vim potuit habere rerum materia, nullo dante? quam naturam*

naturam, nullo generante? Si h[illegible]t vim, ab aliquo eam aſſumpſit: à quo autem aſſumere, niſi à Deo potuit? Unde ipſi Stoïci, qui non prorſus malè de natura cenſuerunt, docebant apud Laërtium *in Zenone Citico*, in animalibus etiam brutis naturali quadam ratione, nempe à natura inditâ, diſponi appetitionem boni, & fugam mali. Et Seneca *lib.2. de ira, cap.16.* in eandum rem intentus dicebat, ad idem faciendum quod ſecundùm naturam eſt, brutis eſſe impetum pro ratione; hominibus verò pro impetu rationem eſſe. Diſtinctiùs verò Polybius *lib.6. hiſtor. in princip.* communionem hanc iuris inter omnia animalia expreſſit. Egit priùs de exemplo quod à brutis ſumunt homines in forma gubernationis ſibi deligenda, & poſteà ſic ſubdit: *Etenim quoniam mutuas commentiones cuncti ſecundum naturam appetunt, indeque prolis procreatio perficitur, vbi quiſquam eorum, qui iam ſunt educati, & adultam ætatem conſequuti, nullam gratiam rependit, nec vices reddit illis, à quibus eſt enutritus; ſed per contrarium malè illis vel dicere, vel facere præſumit, manifeſtum eſt ægrè ferre hoc illos, atque offendi.* Vt & inferiùs: *Quoniam enim genus humanum hactenus reliquis præſtantius eſt animantibus, quatenus ipſi ſoli conceſſum eſt, vt mentis ac rationis particeps exiſtat; par non eſſe liquet, vt dictam hanc corruptionem perinde atque in cæteris animantibus, ſuſque deque faciant.* Vnde totus excurſus exſcribendus eſſet, ſed nimis latè excurrit. Ex eo conſtat nonnulla, quæ ſecundùm naturam ſunt, hominibus cum brutis eſſe communia, & ab iſtis ad homines argumentum ſumi, vel exemplum: exempla præbent Plut. *in Camillo. Lex,* ait, *eſt natura, cujus & beſtiæ ſunt participes, ut imbecillior cedat ac pareat potentiori.* Quo pacto & Gregorius Naz. *Apol.1.* ait, *Legem eſſe naturæ, ut corpus animæ pareat, tanquam præſtantiori.* Ita & Xiphil. *in Auguſto*, inquit: *Blanditiis placari, & dolore perturbari eſſe naturale, quod & in bruta animalia cadat.* Ita & Demoſth. *in Ariſt.1.* inquit: *Parentes colere eſt lex naturæ, & hominibus & beſtiis poſita.* Ita denique Caſſiodorus ait: *Et hominibus, & brutis ingeneratum eſt deſiderium adulteria vindicandi.* Quare rectè Seneca *lib. 9. controverſ.* aſſerit: *Habet ſua jura natura.* De quo jure Libanius *declam.44. Reverentur & feræ naturam.* Sed comparationem expreſſiùs facit Angelicus Præceptor 1.2. *q.94. art.2. in corp.* de hac ipſa re agens: *Secundum igitur ordinem inclinationum naturalium eſt ordo præceptorum legis naturæ. Ineſt enim primò inclinatio homini ad bonum ſecundum naturam, in qua communicat cum omnibus ſubſtantiis, prout ſcilicet quælibet ſubſtantia appetit conſervationem ſui eſſe, ſecundum naturam: & ſecundum hanc inclinationem pertinent ad legem naturalem ea per quæ vita hominis conſervatur, & contrarium impeditur. Secundò ineſt homini inclinatio ad aliqua magis ſpecialia, in quæ communicat cum cæteris animantibus; & ſecundum hoc dicuntur ea eſſe de lege naturali,* QUÆ NATURA OMNIA ANIMALIA DOCUIT, *ut eſt commixtio maris & fœminæ, & educatio liberorum, & ſimilia. Tertiò modo ineſt inclinatio homini ad bonum ſecundum naturam rationis quæ eſt ſibi propria, &c.* De commixtione maris & fœminæ Ariſtot. *lib.1. de Repub. cap.2.* ait: *Oportet conjungi marem & fœminam procreationis causâ, atque hoc non ex conſilio proficiſcitur, ſed ut & in aliis animantibus, & ſtirpibus naturale eſt, tale alterum, quale ipſum ſit, cupere relinquere.* Qui ideò *lib. de generat. animal. cap.20.* vocat generationis principia marem & fœminam: & hoc eſt quod voluit dicere Virgilius *in Georg.*

Omne adeò genus in terris hominumque, ferarumque,
Et genus æquoreum, pecudes, pictæque volucres,
In furias, ignemque ruunt: amor omnibus idem.

Hinc animalium pugnæ propter fœminas. Oppianus 1. *Laiem.* Apollon. 2. *Argon.* Ovid. 9. *Metamorph.* De educatione verò ita Libanius *declam.26.* quæ eſt Calaſchri actio. *Sunt,* ait, *parentibus de liberis latæ leges, multo his quæ ſcriptæ ſunt venerabiliores, ab ipſa natura infixa, ac ſtabilitæ, quæ volunt procreatores ſuis liberis maximè favere, & omnes pro ipſis labores jucundè ſubire.* Et Tullius *lib. 4. de finibus,* ſic loquitur: *Naturâ tributum eſſe docuerunt, ut hi qui procreati eſſent, à procreatoribus amarentur.* Et *2. de natura Deor.* hæc profert: *Quid dicam quantus amor beſtiarum in educandis, cuſtodiendiſque iis quæ procrearunt uſque ad eum finem, dum poſſint ſeipſa defendere.* Addidi ad hæc jura, ſui, & fœtus tuitionem; nam vt ait Tul. *lib.4. de finibus bon. & mal. Omnis natura vult eſſe conſervatrix ſui, vt & ſalva ſit, & in genere conſervetur ſuo.* Et *in Topic. Natura partes habet duas, tuitionem ſui, & vlciſcendi ius.* Quare Origenes *in Pſalmos,* dixit animas brutorum habere propriam, & peculiarem conſeruandi ſui rationem; & conſequenter partus ſui, in quo vnumquodque per generationem conſeruatur: idcircò Tull. 1. *Tuſcul. Quid beſtia non pro ſuo partu ita propugnant, vt vulnera excipiant, nullos impetus, nullos ictus reformident.* Igitur negari non poteſt, niſi omnibus Scriptoribus fidem ſubtrahimus, ius naturale commune eſſe hominibus & brutis. Quod ex noſtro iure probant diſerti textus *in l.1. §. ius naturale, de iuſtitia & iure, princip. Inſtit. de iure naturali:* & pro Theologis probat D. Thomas nuper relatos, & *quæſt.95. ſeq. art.4. ad primum,* vbi ita inquit: *Ad primum ergo dicendum, quod ius gentium eſt aliquo modo naturale homini, ſecundùm quod eſt rationale, in quantum dirivatur à lege naturali per modum concluſionis, quæ non eſt multum remota à principiis; vnde de facili in huiuſmodi homines conſenſerunt. Diſtinguitur tamen à lege naturali, maximè ab eo iure, quod eſt omnibus animalibus commune.* Ergo qui inuehunt in noſtros Iureconſultos, eò quòd commune ius naturale fecerint omnibus animalibus, neceſſe eſt vt pariter ab Angelico Præceptore recedant, qui idem non obſcurè docuit: quod ego non faciam.

Illud verò ſolet opponi, ius naturale à ratione naturali dictari; applicari nobis ſecundùm dictamen noſtræ rationis naturalis practicæ, per quod actus humanos regimus, & ad bonum honeſtumque dirigimus: quæ omnia vt certa ſunt, ita conſtat ad animalia irrationalia non pertinere. Ergo iuris naturalis non participant. Hoc tamen argumentum valde debile videbitur illis, qui legerunt numeros præcedentes; ſi enim probaret propter defectum rationis non convenire jus naturale brutis, probaret etiam ex eadem cauſa legem æternam comprehendere omnes creaturas, ut comprehendit etiam expertes ſenſûs. Itaque, ut ibi philoſophamur cum D. Auguſtino, & D. Thoma, hîc philoſophandum eſt. Ratio in mente divina exiſtens, quæ eſt lex æterna, per viam præcepti dirigit genus humanum ad finem debitum; & cæteras creaturas expertes rationis agit ad proprium finem, imprimendo illis inſtinctus, ſeu inclinationes neceſſarias ad conſequutionem illius. Ergo pariformiter ratio naturalis immediatè participata à lege æterna movet genus humanum ad bonum ſecundùm naturam per viam præcepti, ſecundùm dictamen practicum rationis naturalis, quod docet honeſtum eligere. Cætera verò animantia agit & adigit ad particulare bonum ſui, & commune bonum totius ſpeciei per viam ſimplicis obedientiæ, & naturalis inclinationis inditæ à Deo

II. Exponitur communis dificultas.

Authore naturæ. Ergo bruta non participant juris naturalis per rationem, ut homines; ſed per inſtinctum vel impetum, ut dicebat Seneca ſuprà laudatus: ſive, ut dixerunt eximius noſter Præſes Covar. *in regul. Peccatum, 2.p.relection.* §.11. *num.*4. Antonius Faber *in rationali ad l.4.de iuſt. & iur.* & *in Papinianea, tit.* 2. *principio* 1. Oſualdus *ad Donellum, lib.*1.*cap.*6. *lit. G.* ius naturale conuenit hominibus formaliter; brutis verò materialiter. Quem modum dicendi præfero, quamuis Gregorius Lopez Madera *animaduerſ. iuris cap.* 2. quem laudant, ſequunturque Marcus Lyclama *lib. 7. membran. eclog.* 30. Oſuald. *vbi proximè*, & nullo laudato pro more Marcus Aurelius Galbanus, vir in diſputando acer, & in eloquendo alacer, *de vſufructu cap.*5.*ex num.*8. exiſtimauerint rationem iuris naturalis non eſſe inſpiciendam in obedientibus, ſed in Legiſlatore, qui eſt Deus. Homo enim ſecundùm ius naturale etiam per rationem operatur. Et quamuis Antonius Clarus Silvius *in præfatione ad lib. de legib. cap.*1. poſuerit tantùm in ſenſu, non in ratione ius naturale; & illud, cui per rationem obedimus, ius gentium primarium appellauerit; excludit enim à iure naturali homines, vt homines ſunt: & licèt Petrus Faber *lib.*2.*ſemeſt. cap.* 1. *in princ.* exiſtimauerit figuratè, & per quandam auxeſin loquutum fuiſſe Ulpianum, cum dixit naturam docuiſſe etiam bruta ius naturale; hic enim docendi modus tollit iuris naturalis peritiam brutis, quâ cenſentur: alij etiam aliter. Tamen eorum diſcordantes ſententiæ ſecundùm hæc ad concordiam reduci poſſunt. Videndi ſun ex Theologis Sotus *de iuſt.& iur. lib.*1.*quæſt.*3. *art.*4. & 5. Suarez *de legib. lib.*2. *cap.*1.& *ſequenti*, Alphonſus de Caſtro *de poteſt. legis pœn. lib.*1.*cap.*4. Azor *tomo* 1. *Inſtit. moral. lib.*6. *cap.*1. & 2. Tapia *tomo* 1. *Caten.mor. lib.*4. *q.*2. Ex Iuriſperitis Morla *in empor.iuris, titulo* 1. *in præludiis, ex num.*27. Barboſa & I. Dattis *in cap. ius naturale*, 1. *diſt.* Hugo Grotius *de iure belli lib.*1. *cap.*1. & 2. I.Seldenus *in Mari clauſo lib.*1.*c.*3. Antonius Goueanus *lib.*1.*var. cap.*19. Lyclama *dict.lib.*6. *eclog. vlt.* Spondanus *de cæmeter. ſacris lib.*1. *part.*4. *cap.*4. *num.*2. & *cap.ſequenti*. Turturetus *in ſuis parallelis diſſert.*34. & alii quos tædii euitandi causâ omitto.

12. Jus naturale qualiter sit in brutis et hominibus.

Alio ergo modo ſe habet ius naturale in brutis, alio in hominibus. Bruta inclinantur per illud ad conſeruationem ſui, ſeſe ab oppreſſoribus, etiam per impetum defendendo, *leg.*1. §. *cùm arietes, ff. ſi quadrupes:* quia naturalis iuris eſt vim vi repellere; nam, vt eſt *in l.ſciendum*, §. *qui cum, ff. ad leg. Aquil. Vim vi defendere omnes leges, omniaque iura permittunt.* Eſt inſitum animantibus, quocumque modo id fiat, non autem hominibus, niſi intra modum. Quâ ratione intelligendum eſt quod dicitur *in l.* 4. *ff.ad leg. Aquil. Aduerſus periculum naturalis ratio permittit ſe defendere:* & illud Ouidij 5. *de arte amandi:*

Armaque in armatos ſumere iura ſinunt.

Quia hi non ſimpliciter iniuriam,& vim propellere debent, ſed cum moderamine inculpatæ tutelæ, *l.*1. *C. vnde vi:* quod moderamen à ratione, quâ carent animalia, deducitur; & ideo ius naturale hoc caſu in homine facilè tranſit in ius gentium: quo pacto vim vi propellere, dicitur eſſe iuris gentium *in l.*2. *ff.de iuſt. & iur.* Ratio enim dictauit, vt cum moderamine iam dicto propelleretur; natura verò tantum dictabat, vt propelleretur, teſte Cicer. 1. *offic.* cum ait: *Omni generi animantium à natura tributum eſſe, vt ſe, vitam, corpuſque tueantur.* Item ad conſeruationem ſpeciei per coniunctionem maris & fœminæ, & per liberorum procreationem, in quibus tamen ſi errant, vel deficiunt, non tamen puniuntur, vt dixit Po[illegible]us *dict.lib.*6. *hiſtoriæ.* Quia non ſunt capacia præcepti, ſed tantùm ſimplicis obedientiæ, & inclinationis: homines verò peccant, cùm à recto deuient, tranſgrediantùrque præceptum, & operentur contra dictamen rationis naturalis; in quo poſitiuo præcepto non eſt opus, vt latè, & eleganter ediſſerit Serenus Abbas apud Caſſianum *dict.collat.*8.*cap.*23.*per totum.* Ex quo concludimus, per hoc dictamen practicum noſtræ rationis naturalis humanos actus noſtros, qui ſunt liberi, regi, & dirigi ad bonum, honeſtumque, qui eſt finis iuris naturalis.

13. Differentia legis æternæ, et Juris naturalis.

Sed nunc meritò quæres: Si lex æterna dirigit cuncta creata in ſuos fines, & homines dirigit per viam præcepti, cæteras creaturas per modum ſimplicis obedientiæ, quod tantùm facit ius naturale; ad quid poſt legem æternam ius naturale conſtituitur, tanquam ac illa deriuatum? ſuperfluum quippe videtur. Sed vt reſpondeam, primò obſeruo, legem æternam latiùs ſe extendere, quàm ius naturale; illa enim extenditur ad cuncta creata, etiam ſensûs expertia: hoc ſolùm animalibus conſtitutum eſt. Deinde obſeruo, per legem æternam ſimpliciſſimam creaturas ad ſuos fines moueri,& agi eo præcepto, quod omnia ſunt ordinatiſſima: per ius verò naturale imperari bonum honeſtum conueniens, quod ſcilicet eſt medium ad conſecutionem finis. Ergo lex æterna eſt principium iuris, per quod petimus finem; ius naturale eſt prima deriuatio, per quam curamus de mediis congruentibus ad illius conſequutionem. Bruta ſeſe defendunt, miſcentur inter ſe, liberos, aut ſi velis, filios procreant; & ſic ſuum finem conſequuntur: hæc tamen media non legi æternæ accepta feruntur, ſed iuri naturali. Homines aſſequuntur finem naturalem eadem faciendo, ſed finem ſupernaturalem, cui ſunt creati, non aliter aſſequi poſſunt, quàm bene, & conformiter iuri naturali, legibus fidei, & gratiæ operando. Idcircò ius naturale plura præcepta injungit hominibus quàm ingerit brutis. Referamus nunc verba Divi Thomæ *d.quæſt.*94.*art.*2. *in corpore*, quæ ſuprà non retulimus. *Tertio modo ineſt homini inclinatio ad bonum ſecundùm naturam rationis, quæ eſt ſibi propria: ſicut homo habet naturalem inclinationem ad hoc, quod veritatem cognoſcat de Deo; & ad hoc, quod in ſocietate viuat; & ſecundùm hoc ad legem naturalem pertinent ea, quæ ad huiuſmodi inclinationem ſpectant: vtpote, quod homo ignorantiam vitet, quod alios non offendat, cum quibus debet converſari, & cætera huiuſmodi, quæ ad hoc ſpectant.* Itaque in homine propriè eſt iuris naturalis viuere, tam ſecundùm ſuam naturam, quàm ſecundùm communem generis humani, vt ſuprà dixi.

14. De præceptis Juris naturalis.

Primum, & communiſſimum præceptum eſt ſecundùm eundem Angelicum Præceptorem *d.q.*95. *art.*4. quem etiam ſequitur doctiſſimus noſter Vaſquez Menchaca *de ſucceſſ. creat.* §.1. *ex num.*2. hoc, BONUM FACIENDUM; & per contrarium, MALUM VITANDUM. D. Baſilius *in princ. Proverb.* ibi: *Monet ipſos habere judicium quoddam naturale, per quod ab iniquis bonos diſcernimus, & facimus agendorum optionem, rectaque rerum diſcrimina; & favemus virtuti, damnamus vitium.* Quo ſenſu Tertullianus *in Apologet.* dixit animam eſſe naturaliter Chriſtianam; quod non convenit brutis, quia nihil appetunt ſub ratione bonitatis formalis, ſed ſuæ utilitatis. Tantùm ergo convenit hominibus, qui per dictamen rationis naturalis ſciunt diſcernere bonum à malo; & quidquid appetunt, eſt ſub ratione boni, vel veri in ſe, vel apparentis, ut tradit Ariſtoteles *in princip. libri* 1. *Politicor.* Hoc communiſſimum præceptum pertinet ad hominem, quatenus ſei ſum reſpicit,

reſpicit. Sequitur aliud, quod tendit in hoc, ut in ſocietate vivat, quia homo eſt animal naturâ ſociabile, ut dixit Ariſtoteles *d.lib.* 1. *cap.* 1. *Quod tibi fieri non vis, alteri non facias.* Matthæi 7. & Lucæ 6. quod acceptum à Chriſtianis in ore habuit frequentiſſimè Imperator Alex. Severus, ex Æl. Lamprid. & multa ſunt ad quæ jus iſtud porrigi poteſt, ut conſtat ex D. Auguſt. qui explicans locum hunc pſalmi 57. *Si vere utique juſtitiam loquimini, recta judicate filii hominum,* ait: *Quod nullus eſt qui ſolâ naturâ duce non aſſerat, nolle accedi ab altero ad uxorem ſuam, ſibi furtum fieri; & qui velit injuriam pati, cui non diſpliceat panem ſibi negari eſurienti, peregrinum non ſuſcipi; dictareque rationem naturalem, ut eadem aliis vel non faciamus mala, vel bona præſtemus.* Additque ſic naturâ comparatum eſſe, ut ex abundantia quiſque cordis loquatur; bonus bona, malus mala: nec ſibi aliud dici velit, aliud ſentiri. Et ad hoc Juris iſtius præceptum etiam referri debet illud Ciceronis 3. *Offic.* cùm ait: *Ut ſibi quiſque malit quod ad uſum vitæ pertineat, quam alteri acquiri, conceſſum eſt non repugnante naturâ: illud natura non patitur, ut aliorum ſpoliis noſtras facultates, copias augeamus: neque vero hoc ſolum naturâ, id eſt jure gentium; ſed etiam legibus populorum, quibus in ſingulis civitatibus Reſpublicæ continentur, eodem modo conſtitutum eſt, ut non liceat ſui commodi cauſâ nocere alteri.* Cùm enim inter nos cognitionem quandam natura conſtituerit, conſequens eſt nefas eſſe hominem homini inſidiari, ut deduxit Florentinus *in l. Ut vim 3. de juſt. & jure.* Plus auſus fuit ingenioſiſſimus Papinianus *in l. Servus 7. de ſerv. export.* nempe hominis intereſſe hominem beneficio afficere: quod potuit ſumere à Cicerone *lib.* 3. *Offic.* illis verbis: *Hoc natura præſcribit, ut homo homini, quicumque ſit, ob eam ipſam cauſam tantum, quod is homo ſit, conſultum velit.* Animosè Seneca *epiſt.* 28. ad ſuum Lucillum: *Non poteſt, ait, quiſquam beate degere, qui ſe tantùm intuetur, qui omnia ad ſuas vanitates convertit. Alteri vivas oportet, ſi vis tibi vivere.* Quod ad dogma Chriſtianæ Fidei reduxit D. Leo *epiſt.* 8. *ad Athanaſium Theſſalonic. Epiſcopum*, dicens: *Nemo quod ſuum eſt quærat, ſed quod alterius.* Sicut Apoſtolus *ad Philippenſes* 3. ait: *Unuſquiſque veſtrûm proximo ſuo placeat in bono ad ædificationem; nec enim poterit unitatis noſtræ firma eſſe compago, niſi nos ad inſeparabilem ſoliditatem vinculum charitatis adſtrinxerit.* Addendus erit pro ejuſdem ſententiæ illuſtratione Merilius *lib.* 1. *prior. obſerv. cap.* 12. De iiſdemque mutuis officiis, præſertim erga mortuos, multa adducit Petrus Faber *lib.* 2. *Semeſtr. cap.* 1.

15. De iiſdem præceptis à Conſultis relatis.

Præcepta hujus Juris à Conſultis indicata, non alia in effectu ſunt, quam quæ recenſentur *in l. juſtitiam* 10. §. 1. *ff. de juſtit. & jure*, §. *Juris præcepta, Inſt. eod. tit.* de quibus varia ſentit Meril. *lib.* 1. *prior. obſ. c.* 11. Honeſtè vivere continet decentiam naturalem erga ſe, tam famæ quàm corporis intuitu; quia per incontinentes mores, & diſſolutam vitam utrumque læditur, contra proprii dictaminis rationem, *l. probrum* 42. *ff. de verb. ſignif. Adulterium naturâ turpe eſt.* Alterum, non lædere proximum, eſt juſtitiæ, quæ eſt ad alios: ergo contra naturalem rationem eſt alterum damno afficere, vel in rebus per furtum, vel in vita aut perſona per vulnus illatum, *d. l. probrum* 42. ubi naturâ furtum probrum cenſetur, *l.* 1. *ff. de furtis, l. ut vim, ff. de juſtit. & jure*: ubi docemur inter nos cognationem quandam naturam conſtituiſſe. Unde deducit Florentinus, nefas eſſe hominem homini inſidiari: per contrarium Papinianus *in l. Servus, ff. de ſervis export.* eadem cognationis ratione nixus docuit intereſſe hominis hominem beneficio affici. Vide pro hac eleganti ſententia Merilium *lib.* 1. *prior. obſervat. cap.* 12. Poſtremum eſt, ius ſuum cuique tribuere, quod ad pactiones, reſtitutiones, & ſolutiones rerum debitarum propriè ſpectat, quarum implementum meritò rationi, & æquitati naturali aſſignatur, ſicut attribuitur *in l.* 1. *ff. de pactis, l.* 1. *ff. de conſtituta pecunia, l. naturalium* 95. §. *naturalis, ff. de ſolutionibus.* Hæc omnia præcepta reſpectu omnium hominum hoc uno clauſit diuina ſapientia Chriſti Domini apud Matthæum *cap.* 7. *Omnia quæcumque vultis, vt faciant vobis homines, & vos facite illis. Hæc eſt enim lex, & Prophetæ.* Hæc etiam præcepta ita diſtinxit Galbanus *de vſufructu cap.* 5. *num.* 5. Honeſtè viuere refertur ad ſe viuere, ſecundùm virtutem; ſolùm enim eſt bonum, quod eſt honeſtum. Senec. *epiſt.* 71. Alterum non lædere, refertur ad alios in bonis corporis, veluti non occidere, vulnus non infligere. Suum cuique tribuere, ad alios etiam, ſed reſpectu fortunarum. Alii aliter exponunt hæc præcepta, quos non moramur. Videndus eſt Velleius *ad legem* 1. *de iuſt. & iure, lib.* 2. *ex n.* 20.

16. De materia Juris naturalis.

Materia iuris naturalis alia fuit pro diuerſitate temporum, atque alia in initio. In initio non verſabatur circa commercia, cùm nondum eſſent inuenta, *l. ex hoc iure* 5. *ff. de iuſt. & iur.* nec circa reſtitutionem rerum malè partarum, cùm nondum eſſet dominium priuatarum rerum in ſpeciali: quæ meritò attribuuntur iuri gentium; ſed poſitâ, & factâ dominiorum diſtinctione, ad ius naturale reducitur prohibitio furti, & probrum naturâ eſt furtum committere, *d. l.* 1. *ff. de furtis, d. l. probrum* 42. *ff. de verb. ſignif.* vt explicat D. Ioſephus de Retes, *lib.* 7. *Opuſc. cap.* 2. præceptor meus, à quo plurima in vtroque iure ſingularia me didiciſſe, niſi lubens & bona fide agnoſcerem, ingratiſſimus forem, immò furti reus; quia, vt ait Theodoretus *in præfat. ad Cantica: Ne furti nos inſimulent, ſi quid quod à Patribus dictum ſit, in iis commentariis offenderint: fatemur & nos ab illis explanationis occaſionem accepiſſe: hoc autem non furtum appellari debet, ſed paterna hæreditas.* Sic etiam implere fidem datam, ad jus naturale reducitur, licèt commercia à iure gentium ſint; quia hæc eſt materia, circa quam; non ius, quia hoc prouenit ab illa naturali ratione, *Omnia quæcumque vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis:* quod humanæ fidei eſt fundamentum. Deinde rerum ſtatus non erat ius naturale, ſed materia circa quam tunc verſabatur ius illud, veluti in libertate, in qua homines naturaliter naſcebantur. Iniuria eſt naturalis, ſi quis alium vi opprimat, *l.* 2. *ff. de liber. hom. exhib.* Communio omnium rerum à ſingulis non occupatarum, non erat ius naturale, ſed in tempore, quo vigebat ius naturale, erat materia circa quam in illa prima ætate ius naturale verſabatur: quapropter tunc ſimiliter iniuſtitia naturalis fuit hominem arcere, interdicere à communi rerum fruitione, *l. iniuriarum* 13. §. *vlt. cum leg. ſeq. ff. de iniuriis.* Sed poſtquam vſus hominum exegit vt res communes diuiderentur inter ſingulos, quia propagata gente communio afferebat multas incommodiates, vel propter euitandam ſegnitiem eorum, qui victitare volebant ex alienis laboribus, vel propter tollendas diſcordias, quæ ex communione arcebantur, vt vidit Ariſtoteles *lib.* 2. *polit. cap.* 3. poſt quem Papinian. *in l. cùm pater* 77. §. *dulciſſimis, de legatis* 2. *l.* 2. *C. quando & quibus* 4. *pars, lib.* 10. Lactantius *lib.* 3. *diuin. inſtit. cap.* 21. non fuit mutatum ius naturale, ſed ſtatus, qui primis illis temporibus vigebat; & incepit alia materia noua eſſe circa quam iuris naturalis præcepta exercerentur. Antonius Clarus Silvius *in præfatione ad lib. de legib.* materiam mutatam fuiſſe dicit, non for-

Digitized by Google

mam, quia etiam ſeruitus poſitis bellis conſentanea eſt rationi naturali. Videndi ſunt D. Thomas 1. 2. *quæſt.94.art.5.ad* 3. Azor, *to.1.inſtit. lib.6.cap.*1. Grotius *de iure belli lib.*1.*cap.*1.§.10.

17. De Jure Gentium. Iuriſconſulti conſequenter his, quæ de iure naturali communi etiam brutis cenſuerunt, appellarunt hoc, quod prouenit ex dictamine rationis naturalis, ius gentium, ſiue ius omnium hominum: cùm tamen negare non poſſent, omnia quæ iuri gentium attribuuntur, illis imputari non poſſe, diſtinxerunt inter ipſum ius gentium: primum appellarunt, quod cum ipſo genere humano rerum natura prodidit, id eſt Deus, vt ex Stoïcorum diſciplina probatum eſt: ſecundum dixerunt, quod vſu exigente, & humanis neceſſitatibus, gentes humanæ ſibi conſtituerunt. Ita colligitur *ex l.*1.§.*vlt. l.ex hoc iure* 5. *leg.omnes* 9. *in fine, de iuſt. & iur.* & *ex* §.1. *&* 2. *Inſtit. de iure naturali, l.*1. *ff.de acquir. rerum dominio, l. penultima, ff. de legibus*: quod ius humanum dixerunt Seneca *lib.3.de benef.cap.*18. & Lybius *lib.* 5. qui violatores iuris gentium vocat violatores iuris humani. Vnde DD. facilioris explicationis cauſâ primum appellant primarium ius gentium; ſecundum appellant ſecundarium: quæ voces placuerunt duobus caſtigatiſſimis Authoribus, noſtro D. Petro Velez de Gueuara *ad l.*1.*de iuſtit.& iur.lib.*2. *n.*21. & Marco Aurelio Galbano *de vſufructu cap.*5. *n.*2. Diſplicuerunt pridem doctiſſimo noſtro Fortunio Garciæ *in l.* 1. §. *ius naturale, eodem tit.*& ibi Antonio Vaccæ Connano *lib.*1.*comment.c.*5.*n.*3.*&* 8.Pinello *in rubrica C.de reſcindenda vendit.*1.*part.c.*1.*num.*11. & aliis apud Barboſam *in cap. ius gentium*, 1.*diſt.num.*2. Cognoſco ergo quoque voces inſolitas Iureconſultis; ſed audeo dicere propriiſſimas eſſe rei explicandæ, ſi retinendum eſt ius naturale etiam brutis eſſe commune cum hominibus, vt affectauit ſumma vi Gregorius Lopez Madera *animaduerſ. lib. ſingulari, cap.* 1. Ius enim illud quod cum ipſo genere humano rerum natura prodidit, ſi non eſt ius naturale, ſed gentium, quibus ſolis attributum eſt, debet diſtingui ab eo quod ex poſtfacto à gentibus fuit conſtitutum: atqui ſpecificè non diſtinguitur, cùm vtrumque ſit ius gentium ſecundùm Romanos Jureconſultos: ergo debet diſtingui per prius & poſterius. Lycelama *lib.*7. *membran.ecloga* 31. Non tamen ſic omnes Iureconſulti: ecce Paulus *in l.ius pluribus* 11.*de iuſtit.& jur.* quod ſemper bonum & æquum eſt, ius naturale appellauit. Immò Vlpianus ipſe ius naturale à iure gentium diſtinxit *in l.manumiſſiones* 4. *ff.de iuſtit. & iur.* & Tryphoninus *in l.ſi quod dominus* 64. *de condict. indebiti*, libertatis ſtatum iure naturali contineri dixit, ſeruitutem ex iure gentium introductam; iuſtitiamque naturalis, & gentium iuris à ciuili ſeparauit *in l.bona fides* 31.*ff. depoſiti*, agnoſcens naturale ius gentium, & ciuile, vt compoſitores Inſtitutionum *lib.*1.*titulo* 2. Melius ergo ſic dicemus adhuc ex ipſis Conſultis: Naturale ius eſt, quod cum ipſo genere humano rerum natura prodidit. Ius gentium eſt,quod ſibi conſtituerunt poſteà gentes humanæ, exigentibus neceſſitatibus communibus; quod meritò poſitiuum dicitur, & variabile, cùm à neceſſitatibus hominum pendeat, & ab eorum conſenſu, quæ variabilia ſunt. Illud, quia continet præcepta abſolutæ bonitatis, dicitur inuariabile, quod agnoſcit Conſultus *in l.*1.*circa finem, ff. de inſtit. & iur.*& Iuſtinian. *in* §. *penult. de iure naturali.* Ius verò gentium cœpit ab hominibus in tempore, & quotidie introducitur, & expolitur, non quidem aliquo edicto, vel præcepto imperantis; quia nulla humana Poteſtas eſt, quæ gentibus diuerſorum Regnorum leges politicas præſcribere poſſit; ſed moribus, & approbatione vtentium. Idcircò Juriſperiti Romani multoties appellant mores ius ipſum gentium, *l.poſtliminium* 19. *de captiuis, l.libertinus* 8. *l.vlt. ff. de ritu nuptiarum*, notarunt D. Ioſephus de Retes *lib.6.opuſc.cap.*2. *num.* 19. D. Joannes Duran. *in diſſertatione ad leg. Non dubito, de captiuis,* 2.*part. cap.*1.*num.*1. & ita etiam ius gentium quotidie multiplicari in dies nouis inuentis, ex pluribus probat D.Solorzanus *libro* 3. *de iure Indiarum, tomo* 1. *cap.* 5. *ex num.*12. Proſequuntur prædictam diſtinctionem iuris naturalis, & gentium cum Diuo Thoma 1.2.*quæſt.*93. *&* 94. communiter Theologi, Suarez *de legibus lib.*2. *cap.*1.*& ſeqq.* Sotus *de iuſtit. lib.*1.*quæſt.*3. *art.*4. *&* 5. Alphonſus de Caſtro *de poteſtate legis pœnalis,lib.*4.*cap.*4. Tapia *tomo* 2. *Catena moralis, lib.*4. *quæſt.* 2. Azor *tomo* 1. *inſtitut. moral. lib.*6.*cap.*1. *&* 2. & multi alii, quos nolo recenſere. Ex Iuriſperitis Couarr. *in regula peccatum,*2.*p.*§.11. *num.*4. Morla *in emporio, titulo* 1. *in præludiis, ex num.* 27. Auguſtinus Barboſa *in cap. ius naturale, prima diſt.* doctiſſimè & latè Petrus Faber *lib.* 2. *ſemeſt.cap.*1. & *in l.*1. *de iuſtit. & iur.* Grotius *lib.*1. *de iure belli, cap.*1. *&* 2.*per totum*, breuiter, nec ſatis expreſsè Iacobus Vvander Græphius *ad legem non dubito, cap.*1. *de captiuis.* I. Dartis *in diſſert. de iure natur.cap.*2.

Itaque tenendum eſt ius gentium non vno inſtanti, non ab initio orbis naſcentis, aut poſt diluuium reſtaurati, totum totaliter fuiſſe conſtitutum, ſed ſucceſſu temporis creuiſſe, & in dies creſcere, vt humani vſus, & hominum neceſſitates expoſtulant. Eſt enim cauſa iuris gentium vtilitas hominum, vt cauſa iuris ciuilis eſt vtilitas vnius Regni, aut Reipublicæ: itaque non differt alterum ab altero per prius & poſterius. Forſan enim priùs ius ciuile ortum habuit, quàm ius gentium, ſi velimus ortum iuris ciuilis traducere à Caino, qui enochjam primus fundauit, terminiſque agros diuiſit: & ſaltem dubitari non poteſt, quin multa ſint inſtituta ciuilia, quæ poſtea approbatione facta fuerunt iuris gentium. Non etiam diſtat circa materiam, nam tam ius gentium, quàm ciuile in id tendunt, vt prouideant hominum neceſſitatibus circa res quarum auxilio vita humana indiget in commutationibus, commerciis, punitionibuſque; eo enim fine bella introducta ſunt ad propulſandam iniuriam, puniendoſque iniuſtè tumultuantes. Differt ergo in extenſione, quia ius gentium tanquam vtile omnibus, & ab omnibus vſu receptum, omnes obligat. Ius verò ciuile tanquam à ſupremo Principe in ſubditos latum, tantùm obligat Regnum illud, cui Rex Princepſque legem dicere poteſt. 18. Differt a Jure Civili.

Itaque tenendum eſt, ius gentium poſitiuum eſſe, in eoque cum iure ciuili conuenire; ſanctius tamen eſt, & minùs variationi ſubiectum: tum quia magis immediatam deriuationem habet à iure naturali: tum quia vtilius eſſe à poſteriori probatur; ſiquidem pluribus placuit.Petrus Faber *lib.*2. *ſemeſt. cap.*1. vnde difficiliùs abrogatur, vel ei derogatur, quia opus eſt, vt in derogatione, vel abrogatione conueniant etiam gentes: quod non faciunt, niſi mutata vtilitate, aut diminuta. De eo ſic explicans D. Iſidorum D.Thomas 1.2.*quæſt.*95. *art.*4. *in principio. Videtur quod inconuenienter Iſidorus libro* 5. *cap.*4. *diuiſionem legum humanarum ponat, ſiue iuris humani; hoc enim iure comprehendit ius gentium, quod ideò ſic nominatur, vt ipſe dicit eodem lib.cap.*6. *quia eo omnes ferè gentes vtuntur; ſed ſic ipſe dicit eodem lib. cap.*4. *in princip. Ius naturale, commune omnium nationum. Ergo ius gentium non continetur ſub iure poſitiuo humano, ſed magis ſub iure naturali.* Ad cuius difficultatis explicationem ita ſupponit Angelicus 19. Jus gentium est immutabile.

Angelicus Magiſter *in corpore articuli*. Sunt multa de ratione legis humanæ, ſecundùm quorum quodlibet humana lex propriè, & per ſe diuidi poteſt; eſt enim primò de ratione legis humanæ, quod ſit deriuata à lege naturæ, & ſecundùm hoc diuiditur ius poſitiuum in ius gentium, & ciuile; nam ad ius gentium pertinent ea, quæ deriuantur ex lege naturæ, ſicut concluſiones ex principiis, vt iuſtæ emptiones, venditiones, & alia huiuſmodi, ſine quibus homines ad inuicem conuiuere non poſſunt; quod eſt de lege naturæ, quia homo eſt animal ſociabile, vt *primo politicæ, cap.2.* ait Ariſt. Quæ verò deriuantur à lege naturæ per modum particularis determinationis, pertinent ad ius ciuile, ſecundùm quod quælibet ciuitas aliquid ſibi accommodè determinat; & poſteà ita concludit: *Ad primum ergo dicendum eſt, quod ius gentium eſt quidem aliquo modo naturale homini, ſecundum quod eſt rationale, in quantum deriuatur à lege naturali per modum concluſionis, quæ non eſt multum remota à principiis; unde de facili in huiuſmodi homines conſenſerunt; diſtinguitur tamen à iure naturali, maximè ab eo, quod eſt omnibus animalibus commune.* Sequuntur hanc ſententiam, & conuenientiam, quam facimus inter utrumque ius, ciuile & gentium, Vazq. Menchaca *lib.2.controuerſ.cap.54.num.4.* quam adducit, & ſequitur Grotius *lib.1. de iure belli, cap.1.§.14.* Pater Molina *de iuſtitia & iure tract.1.diſput.5.* Sotus *lib.1. de iuſtit. quæſt. 5. art. 4.* Gibalin. *ſcient. can. lib.4. cap.7.*

20. De Jure naturali Divino.

Ius naturale, vt ab eodem dictamine eiuſdem rationis naturalis proueniens, ſemper idem eſt, ſed ratione materiæ circa quam verſatur, bifariam dici poteſt, aliud ius naturale diuinum, humanum aliud: religionem erga Deum Conſulti noſtri iuri gentium attribuerunt, *l.2.de iuſtit. & iur.* & Cicero *lib.4.de fin.*ait: *Porrò firmiſſimum hoc adſerri videtur, cur Deos eſſe credamus, quod nulla gens tam fera, nemo omnium tam ſit immanis, cuius mentem non imbuerit Deorum opinio: multi de Diis praua ſentiunt, id enim vitioſo more effici ſolet; & omnes tamen, etſi vim, & naturam diuinam arbitrantur, nec verò id collocutio hominum, aut conſenſus efficit; non inſtitutis opinio eſt confirmata, non legibus; omni autem in re conſenſio omnium gentium lex naturæ putanda.* Et 2.*de inuentione. Ac naturæ*, ait, *quidem ius eſt, quod nobis non opinio, ſed quædam innata vis afferat, vt religionem, pietatem, gratiam, vindicationem.* Et ſimiliter D. Auguſt. *lib. 83. qq. quæſt. 11.* Idque ius gentium, quod ratio ſolo lumine naturali ita dictat, & vniuerſaliter, omnique caſu, dicitur potiori ratione ius naturale, quàm aliud ius gentium, quod ratio tantùm in quibuſdam caſibus, & ob rerum neceſſitatem dictaret: & hoc ſenſu Tertullianus *in Apolog.* probat naturalem eſſe Dei cognitionem, & D. Auguſtinus *loco cit.* ait: *Naturæ jus eſt quod non opinio genuit, ſed quædam innata vis inſeruit, ut religionem, pietatem, gratiam, vindicationem, per quam ſcilicet vis, aut omninò omne quod obfuturum eſt, defendendo, aut ulciſcendo propulſatur.* Illud nempe quod cum ipſo genere humano rerum natura prodidit, quod ratione temporis primarium poſſe appellari ſuprà dixi. Ex aliorum etiam Conſultorum placito hoc ipſum D. Iſidorus, & poſt eum Gratianus noſter, appellant ius divinum; ſed in noſtro ſenſu, quia eſt debitum proueniens ex dictamine rationis circa materiam diuinam. Adeo quidem, vt eadem ratio debiti, ſi circa rem humanam verſetur, faciat Ius naturale, quod poſſis appellare humanum: ſi verò verſetur circa materiam diuinam, faciat ius naturale diuinum. V.g. ſi quæramus, quo iure ſtipendia militibus, ſalaria Magiſtris, aut Magiſtratibus, demenſa familiaribus debeantur? reſpondendum eſt, deberi ex iure naturali, cuius obligatio etiam ex ſacris litteris colligitur, vt notauit Gratianus *in princ. diſt.1.* Extat Leuitici cap. 19. *Non morabitur opus mercenarii tui uſque ad manè.* Deuter. cap. 24. *Non negabis mercedem:* & Eccleſiaſtici 34. *Qui mercedem ſubtrahit mercenario, effundit ſanguinem.* Tobiæ cap. 4. *Merces mercenarii tui apud te omninò non remaneat.* Chriſtus Dominus apud Lucam *cap.10. Dignus eſt mercenarius mercede ſua:* apud Matthæum *cap. 20. Voca operarios, & redde ſingulis mercedem ſuam.* Quæ omnia teſtimonia mirificè comprobant conuenientiam, quam hoc debitum habet cum ratione naturali: nemo enim debet alienis operis vti, & mercedem non ſoluere, ſiue meritam ex labore, ſiue nominatim pactam; nam hoc eſſet locupletari cum alterius iniuria, & iactura, quod contra naturam, eiuſque rationem eſſe probat textus *in l. Nam hoc 14. ff. de condict. indeb.* non tamen eſt diuinum, quia non eſt à Deo in tempore imperatum, vt attingens finem ſupernaturalem. Quare non conſentio Menochio *conſil.228. num.11.* & *conſil.570.* aliiſque apud Gabrielem Alvarez de Velaſco *de privil.paup. 1.parte, quæſt.6. ex num.45.* & Silvam *in ſuo tract.de ſalariis familiar. à princ.* qui cenſebant, provenire à jure etiam divino hanc obligationem, quaſi omnia quæ ſacris in literis fundamentum habent, juris divini dicenda ſint; quod non eſt per ſe verum ita ſimpliciter prolatum. Econverſo ſi quæratur, quo jure decimæ debeantur in novo Teſtamento Miniſtris Eccleſiæ, qui metunt carnalia, quia ſeminant ſpiritualia; & debent de Altari vivere, quia Altari ſerviunt, quia bovi trituranti non eſt os alligandum? Dicendum eſt, deberi jure naturali, propter compenſationem laboris, quem impendunt: ſed hoc jus divinum appellatur, quia materia circa quam verſatur, divina eſt. Quod ex multis teſtimoniis probat Gratianus 15. *quæſt.6.* & 16. *quæſt.1. cap. Parochianos, de decimis*, ubi dicemus, *cap.1. eod.tit. in 6. Clement.ult.de pœnis*, ut cum judicio cenſuit Covar. *lib.1. var. cap.17.* ad cujus mentem reducendi ſunt qui poſteà ſcripſerunt, quorum magnum agmen conducunt Auguſtinus Barboſa *de jure Eccleſiaſt. lib.3. cap. 26. in princ. ex num.5.* Academiæ noſtræ decus D. Joannes Solorzanus *4.tomo de jure Indiar. lib.1. cap.21. ex num.44.*

21. Exponitur cap. Quo iure 9. dist.

Ferè per eandem analogiam D. Auguſt. *tract.6. in Joan.* relatus à Gratiano *in cap. quo jure, 1.8.diſt.* in quæſtione contra Donatiſtas, qui querebantur de ademptis ſibi villis per Imperatoris reſcriptum, cauſabanturque ſibi jus quæſitum tolli contra jus gentium: ut eorum audaciam compeſcat S.Doctor, primò docet, à jure humano dominia ortum habuiſſe, quod à Conſultis hauſit, *l. ex hoc jure 5. de juſt. & jure, cap.jus gentium 9. diſt.1.* ibi: *Sedium occupatio.* Deinde oſtendit hoc jus gentium immutari aliquando poſſe per jus civile, *l.jus civile, ff. eod. tit.* Unde multoties in pœnam malemeritis dominium rerum per leges civiles adimitur, quos expedit inopiâ laborare, ut vidit Triphoninus *in l.bona fides 31. ff.depoſiti.* Unde deducit, ſi dominium veſtrarum poſſeſſionum à jure humano introductum eſt, jure humano tolli poteſt, ſtante in vobis juſtâ causâ, quæ eſt impietas, quæ Cæſareum reſcriptum juſtificat; eoſque inobedientes per hoc meritò appellat, qui prætextu juris gentium reſcripto Imperiali obſiſtebant. Quod facillimè probare poſſet Sanctus, à jure humano dominia privata provenire, ſi vellet juris civilis teſtimoniis uti, aut illis fideret, probat à ſacris literis magis operosè, ſed magis ſolidè per hoc argumentum. A jure divino non eſt veſtrum dominium: ergo eſt à jure humano. Quod non ſit à jure

divino

diuino probat ex illo Pſalmi 23. *Domini eſt terra & plenitudo eius.* Ita infert, ſi Domini eſt terra ex illo iure: ergo ex eodem veſtra non eſt. Rectè procedit conſequentia, ſed antecedens non adeò rectè; omnes enim rationes, quæ Deo adſtruunt hoc dominium, naturales ſunt. Prima eſt ratio creationis de nihilo, *Geneſis cap.* 1. Secunda gubernationis, iuxta illud Sapientiæ *cap.*14. *Tu Pater gubernas omnia prouidentiâ.* Tertia ſuperioritatis, ex notatis vulgò *in leg. deprecatio* 9. *ad legem Rhodiam de iactu.* Ergo ex ratione naturali, iureque naturæ, dominium vniuerſale, & ſingularium rerum Dei eſt, vt ex eiuſdem Pſalmi teſtimonio colligit Sotus *lib.*1. *de iuſtit. quæſt.* 3. *art.*4. prout eſt lex naturalis immediatè participata à lege æterna, per quam omnia creata ſubordinantur Creatori. Planè ita eſt, ſed Sanctus Doctor ratione Dei ad quem refertur hæc ſubordinatio, appellauit hoc ius diuinum, quaſi ius Dei, quod proprium eſt naturale cum æterno coniunctum. Denique aſſeruit ius diuinum ex ſacris litteris petendum eſſe, quod per ſe patet; ſed inde non eſt colligendum, quidquid ex ſacris litteris poſſit deduci, iuri diuino eſſe attribuendum; inde enim etiam ius naturale colligitur, vt docuit Gratianus *dict. diſt.* 1. *in principio*, quod etiam notauit ibi Barboſa *num.*4.

22. De Iure sacro publico. Analogicè etiam ius ſacrum poſitiuum Eccleſiaſticum, quia de rebus diuinis tractat, diuinum ſolet appellari, quod etiam publicum appellatur, quia ſacra non priuati, ſed publici iuris ſunt, *l.*1.§.*huius ſtudii, ff. de iuſt. & iur. cap. ius publicum*, 11. *diſt.*1. ab vtroque tamen diſtinxerunt Cicero *lib.* 1. *de legibus*, & Auſonius vulgò laudatus in Grypho ternarii numeri, his verſibus:

> *Ius triplex, tabulæ quod ter ſanxere quaterna:*
> *Sacrum, priuatum, & populi commune, quod vſquam eſt.*

Dicitur, inquam, hoc ius divinum, non prout opponitur humano poſitiuo, ſed prout opponitur iuri de rebus profanis diſponenti: quo in ſenſu Iuſtinianus *in l. vt inter* 23. *Cod. de ſacroſ. Eccleſ.* quæ in vulgari Codice eſt vltima, diſtinxit ius diuinum à publico, & priuato, ſanciens vt ea quæ piis locis relinquuntur, nulla temporum præſcriptione coarctarentur, vt aliàs *in* §. *nullius, Inſtit. de rerum diuiſione*, poſt Gaium *lib.* 7. *Inſtit. titulo* 1. §.2. & *in l.*1. *ff. de rerum diuiſione*, notauit Gloſſa verbo *diuinum, in dict. l.* 23. ibi: *Duobus modis dicitur ius diuinum; à Deo conſtitutum, vt Euangelia; & ipſi Deo conſtitutum, vt ſuper rebus Eccleſiaſticis factum, & hoc ſecundo modo accipitur hic.* Couarr. licèt huius textus, gloſſæque immemor, *in practicis cap.*31. *num.*2. *verſic. tertia verò*, Petrus Gudelinus *de iure nouiſſimo lib.*5. *c.*1. Marcus Lyclama *lib.*7. *membran. ecloga* 40. §.1. Cuiacius etiam *lib.*15. *obſeru. c.*53. eundem ſenſum agnouit, licèt non ita expreſſerit. Ex eadem etiam ratione, & per eandem analogiam Ius Canonicum, quod humanum eſt, & poſitiuum, *cap. non debet* 8. *de conſang. & affin.* & à diuino ſeu Euangelico diſtinguitur *in cap.* 1. 10. *diſt.* ſolet diuinum appellari, vt infrà dicemus.

23. De Iure Divino. Omne igitur ius quod propriè diuinum appellamus, poſitiuum eſt, datum à Deo in tempore hominibus: quod cum Illuſtriſſimo Tapia *tomo* 1. *Caten. Moral. lib.*4. *quæſt.*26. *art. vnico*, in communi ita poteſt diffiniri: *Lex à Deo legiſlatore per ſe, & immediatè lata ad finem ſupernaturalem.* Requirit ergo quod à Deo ſit immediatè latum, vt dicatur diuinum in hoc ſenſu proprio, quod omnes cum D. Thoma agnoſcunt. Hoc ius diuinum diuiditur in vetus, & nouum. Ius vetus eſt, quod fuit datum à Deo per Angelos, & Moyſem ſoli populo Iudaïco, vt diſponeret ad finem æternæ beatitudinis conſequendæ per IESVM CHRISTVM venturum. Dicitur datum à Deo; præfero enim ſententiam exiſtimantium, omne ius Iudaïcum, ſiue ad præcepta moralia pertinuerit, ſiue ad iudicialia, aut cæremonialia, datum fuiſſe à Deo immediatè, promulgatumque tantùm fuiſſe à Moyſe, tanquam proximo promulgatore, non verò legiſlatore; quia non fuit legiſlator niſi impropriè, & propter promulgationis miniſterium; quo in ſenſu accipiendi ſunt, qui illum legiſlatorem appellant. Sic docuerunt Primarius noſter F. Bartholomæus à Medina 1.2. *quæſt.*98. *art.*2. ſcitè Proſper *lib.* 1. *de promiſſis, cap.* 40. Gabriel Vazquez *art.* 2. Gregorius de Valentia *diſputat.* 7. *quæſt.*7. *puncto* 1. *probat.*1. Ioannes Arboreus *lib.*10. *Theoſoph. cap.*9. Gregorius Martinez *in* 1.2. *quæſt.*98. *art.* 2. *dubio ſingulari*, Maldonatus *in Matthæum cap.* 19. Bellarminus *lib.* 1. *de verbo Dei ſcripto, cap.* 5. Raphaël Auerſa *ad quæſt.*98. *art.*1. Iacobus Gordonus *tomo* 1. *Theolog. moral. lib.*2. *quæſt.*7. *cap.*2. *ex num.*4. & in hanc propendens, quamuis euaſionem, aut concordiam contrariæ quærens, Pater Salas *de legibus diſput.*22. *num.*11. maximè *num.* 14. & eximius Franciſcus Suarez *de legibus lib.*9. *cap.*2. quia ſi à Moyſe aliqua præcepta fuiſſent data, eſſent Eccleſiaſtica, & humana; & maxima confuſio fuiſſet in diſtinguendis præceptis iudicialibus, & cæremonialibus datis à Deo, à datis per Moyſem; quidquid piiſſimus, & perdoctus Alphonſus Salmeron *in Acta, tract.*61. & 62. & 1. *ad Corinth. cap.*7. *quæſt.*12. exiſtimauerit, nonnulla, vel pleraque præcepta ex iudicialibus, & cæremonialibus immediatè fuiſſe data per Moyſem diuino inſtinctu, & afflatu: quod præcitati non ſuſtinent, vt nec illud, quod poſt aliquos PP. docuit Canus *lib.* 2. *de locis, cap.*16. permiſſionem libri repudii factam fuiſſe à Moyſe, non à Deo: contra quem diſputant Suarez, Maldonatus, & Salas ſuprà laudati. Dixi ſoli populo Iudaïco, quia Philo Iudæus *in lib. de Ioſeph*, ſiue *de Viro ciuili*, hoc ius diuinum vetus, appellauit ius ciuile Iudaïci populi; non enim obligabat alios præter illum populum, iuxta illud *Deuteron. cap.*4. *Quæ eſt alia gens ſic inclyta, vt habeat cæremonias, iuſtaque iudicia, & vniuerſam legem.*

24. De variis Legislatoribus. Hactenus egimus de lege æterna, & de iure naturali; & vt ad ius diuinum & poſitivum Eccleſiaſticum perueniamus, ſciendum eſt, aureo illo ſæculo, quo penes ſapientes Regnum erat, iſque habebatur ſummus, qui optimus mortalium fuerat, teſtante Seneca *epiſt.* 90. aliis legibus opus non fuiſſe; namque ex illis geniti incorrupti naturam ſequebantur, eandem habebant & ducem, & legem, commiſſi melioris arbitrio; neque erat cuiquam aut animus in injuriam, aut cauſa, cùm bene imperanti bene pareretur. Fruſtra ergo eſſet tunc lex vbi nulla adhuc malâ libidine, ſine probro, & ſcelere, & ſine coërcitionibus homo agebatur, vt eleganter expreſſit Ouidius 1. *Metamorph.*

> *Aurea prima ſata eſt ætas, quæ vindice nullo,*
> *Sponte ſua, ſine lege fidem, rectumque colebat.*
> *Pœna, metuſque aberant; neque vincla minantia, fixo*
> *Ære ligabatur: nec ſupplex turba timebat*
> *Iudicis ora ſui, ſed erant ſine iudice tuti.*

Nec multò aliter Tibullus *lib.*1. *elegia* 3. Iuuenalis *ſatyra* 6. Horatius *lib.* 1. *ſatyra* 3. Lucretius Carus *lib.* 5. *de natura rerum.* Sed poſtquam irrepentibus vitiis cogitationes hominum ad malum naturâ pronas libido inuaſit; poſtquam (vt loquitur Tacitus *lib.*6. *annal.*) *exui cœpit æqualitas, & pro modeſtia, ac pudore ambitio, & vis incedebat*; opus eſſe cœpit legibus

legibus, juxta D. Iſidorum *in cap. 1. diſt. 4.* quas illis temporibus ſanxere, dederuntque Sapientes, Solon Athenienſibus, Lycurgus Lacedæmoniis, Phoroneus Græcis, Hercules Celtis, Zoroaſter Perſis, Minos Cretenſibus, Mercurius Ægyptiis, Numa & ſucceſſores Romanis, & aliis alii, quos referunt Garzonius *in Theat. vitæ hum. tit. de Juriſconſultis*, Georgius Schombor. *lib. 3. polit. cap. 1.* Hunnius *in Encyclop. lib. 1. cap. 3.* Samuel Petitus *in præfat. ad Jus Atticum*, D. Joannes de Solorzano, magnus noſter Prolyta & Profeſſor, Cathedræ & Togæ decus, *emblem. 66.* Sed de his legibus & Jure Civili aliquid præfari inſtitutum non patitur.

Ut ad Jus Divinum vetus, & novum regrediamur, ſcire oportet, Deum Optimum Maximum ad populi Judaïci regimen legem Moyſi dediſſe, ut eam promulgaret cum præceptis judicialibus, moralibus, & cæremonialibus, anno mundi 2544. quartæ ætatis primo, die 6. menſis tertii, in monte Sinaï, ut accuratè traditur *Exodi cap. 14. verſ. 12.* referturque apud Joſue *cap. 1. verſ. 4.* Malachiam *cap. 4. verſ. 4.* & ex Jacobo Saliano & Tornelio epitomavit Spondanus *in Annal. ſacris, d. anno 2544. num. 44.* Judicialia, & cæremonialia præcepta hujus legis neminem obligarunt præter illum populum Judaïcum: moralia verò, quatenus præcisè naturalia ſunt, & hodie obligant, & omnes olim obligarunt. D. Baſilius *in epiſt. ad Diodor.* apud Balſamonem *pag. 1019.* Probant Grotius *lib. 1. de jure belli, cap. 1. §. 16.* & in notis Tapia *lib. 4. Catenæ Moral. quæſt. 27. art. 7. & ſeq.* non ex eo quod populo Judaïco per Dominum data fuerunt; imò quidquid majoris obligationis, aut pœnæ inde contraxerunt, ceſſavit ceſſante lege, ut docent Gordonus *ubi proximè*, Granados *in 1. 2. controv. 7. de legibus, tract. 4. diſputat. 5. ſect. 2. ex num. 12.* ſed ex ſua natura, & quia continent præcepta & juſſiones conformes dictamini rationis naturalis, cujus moralia præcepta inter homines obſcura erant, per conſuetudinem peccandi; cùm ferè univerſa caro corrupiſſet viam ſuam, extinxiſſetque rationis naturalis igniculos, qui excitant ad bene, & conformiter operandum. Quam etiam cauſam condendarum legum in Heroïbus cognoverunt Lucretius *lib. 5. de natura rerum*, Horatius *lib. 1. Sermonum, ſatyra 3.* Tacitus *lib. 3. Annal.* Gratianus *in princ. 4. diſtinct.* nullus tamen meliùs expreſſit quàm Caſſianus *coll. t. 8. cap. 23.* ubi copiosè Alardus Gazæus. Quæ omnia præcepta moralia vel expreſsè, vel tacitè reducuntur ad decem præcepta Decalogi, ut cum cura reduxit Angelicus Præceptor *1. 2. q. 100. art. 3. 5. 6. & 7.* Cætera verò judicialia, œconomica, cæremonialia ad claſſes operosè reducit, & explicat uſque ad quæſtionem 105. inclusivè, ubi commentatores, & alii ſuprà laudati. Duravit hæc lex vetus uſque ad legis novæ, ſeu gratiæ tempora; nam tranſlato Sacerdotio, neceſſe fuit ut legis tranſlatio fieret, ut docuit Apoſtolus *in epiſt. ad Roman. cap. 6. 7. & 8. ad Epheſios cap. 2. ad Hebræos cap. 7. verſ. 12.* ibi: *Tranſlato Sacerdotio, neceſſe eſt ut legis tranſlatio fiat.* Quæ verba referuntur *in cap. tranſlatio, de conſtitut.* ubi ea exponemus: docent P. Suarez *lib. 9. de legib. cap. 10. & 11.* Covarruvias *lib. 1. var. cap. 17.* Moneta *de commutatione ultim. volunt. 1. parte, cap. 3.* Georgius Ambianas *ad Tertull. de pudicitia, cap. 6. obſerv. 1.* Pater Serlogus *tomo 2. in Cantica, in fine cap. 2. verſ. 3.* Volduc. *de Eccleſia poſt legem, cap. 5. 8. & 9.*

26. De Lege Gratiæ.

Ceſſante igitur lege veteri, cœpit obligare lex nova, ſive gratiæ, quæ variis nominibus appellatur à ſanctis Patribus. Lex libertatis, ab Apoſtolo *ad Corinth. epiſt. 2. cap. 3.* Lex fidei, ab ipſo *ad Romanos cap. 3.* Spiritus vitæ, ibidem *cap. 8.* Lex nova à D. Auguſtino *tract. 65. in Joan.* Notavit P. Suarez *lib. 10. de legibus, in princ.* Jus Divinum novum, ſive legem Evangelicam propriè in rigoroſo ſenſu eſſe, quod datum fuit per Chriſtum Dominum immediatè ad finem ſupernaturalem hominum; convenit enim in fine cum lege veteri, & magis communi, ex veriori ſententia Theologorum, ut homines ſubdantur Deo, & illo fruantur. Differt verò ab ea ſecundùm rationem perfecti, & imperfecti, quia vetus tanquam puerorum pædagogus erat. D. Paulus *in epiſt. ad Galatas, cap. 3.* Lex verò nova dicitur lex perfectionis, *ad Coloſſenſes cap. 3.* Rurſus quæ veteribus in umbra accidebant, per adventum, mortem, & reſurrectionem Domini impleta fuerunt. Hæc & alia D. Thomas 1. 2. *quæſt. 107. art. 1. & 2.* Itaque neceſſe eſt fateri in Chriſto poteſtatem legiſlativam, & præceptivam, & de facto illâ uſum fuiſſe, eſſeque verum, & Divinum Legiſlatorem legis gratiæ, ut de Fide definitum fuit *in Trident. ſeſſ. 6. can. 2.* contra Lutherum & Bezam.

27. De Poteſtate Legiſlativa Eccleſiæ.

Quid hæc lex gratiæ determinaſſet, diſco ab Angelico præceptore *quæſt. 108. art. 1. & 2.* in cujus corpore hæc verba ſcribit: *Sic igitur lex nova nulla alia exteriora opera determinare debuit præcipiendo, vel prohibendo, niſi Sacramenta, & moralia præcepta, quæ de ſe pertinent ad rationem virtutis.* Ecce ad compendium ſapienter, breviterque redactam totam divinam legem novam. Dominus enim tantùm ordinavit tanquam legiſlator ea per quæ in gratiam introducimur, & quæ ſunt de neceſſitate medii, aut præcepti ad conſequendam vitam æternam, ut præceptum de profitenda Fide, *Matthæi cap. 10.* Sacramenta per quæ gratiam conſequimur: in quantum verò obliget ſuſceptio Sacramentorum, vide P. Salas *de legib. diſp. 24. ſect. 1.* Ordinem miniſtrorum, inſtituendo duodecim Apoſtolos, ſeptuaginta & duos diſcipulos; intimavitque, & ad perfectiorem ſtatum reduxit præcepta moralia Decalogi, quæ omni ſtatui & tempori communia, & neceſſaria ſunt ad ſalutem: non tamen omnia juſſit, vetavit, aut permiſit, nec per illam legem à ſe latam ita in particulari Chriſtus Dominus de omnibus, quæ ad ſpiritualem regimen Eccleſiæ neceſſaria erant, providit; ſed ſolùm quædam ſubſtantialia fundamenta hujus ſpiritualis Reipublicæ inſtituit, reliqua verò diſponenda commiſit ſuis Apoſtolis, & eorum ſucceſſoribus Eccleſiæ Paſtoribus, quorum conſilio & legibus inſtitutam à ſe Eccleſiam regendam tradidit: tum ut ſuaviter, & modo hominibus congruo omnia ordinarentur: tum quia non poterant omnia in particulari ita ſtatui, ut eſſent immutabilia. Hæc igitur determinatio fit per leges Eccleſiaſticas, quæ ita neceſſariæ fuerunt in ſpirituali Republica, ſicut civiles in temporali, ut probat Carolus Bovius *in præfat. ad conſtitut. Clement.* Alphonſus à Caſtro *adverſus hæreſes verbo Eccleſia, hæreſi 3.* Bohetius Epon. *tom. 3. quæſt. heroicar. lib. 1. de jure ſacro, cap. 2.* Rouſelius *lib. 1. hiſtor. Pontif. juriſdict. cap. 3.* Accedit, nam cùm Dominus ita ſe miſiſſe Apoſtolos teſtetur apud Joannem *cap. 20. verſ. 21.* quemadmodum à Patre ipſe miſſus fuerat; conſtet autem à Patre fuiſſe miſſum cum legiſlatoris officio, ut ſuprà probavi, & latè firmat Theophilus Raynaud. *tom. 2. tract. Chriſtus Legiſlator, cap. 7. per totum*, neceſſe eſt Apoſtolos & eorum ſucceſſores eandem poteſtatem legiſlativam à Domino obtinuiſſe: hæc autem poteſtas legiſlativa in univerſali Eccleſia reſidet penes Pontificem, tanquam Chriſti Vicarium, & D. Petri ſucceſſorem, ut probat Michael Rouſelius *lib. 1. hiſt. Pontif. juriſdict. cap. 3. per totum.*

28. Quid Jus Divinum.

Unde nemo ignorare poteſt quid ſit Jus Divinum, quo hodie utimur ex lege gratiæ, nempe quod

habemus

habemus à Chriſto Domino conſtitutum, extatque in nouo Teſtamento, vel per traditionem acceptum eſt, vt à Domino præceptum, & ordinatum. Marius Cutelius, multis relatis, quibus parcimus, *lib. 2. de priſca & recenti Eccleſiæ libert. quæſt. 1. num. 6.* Quod verò Apoſtoli ſtatuerunt, & ſucceſſores, Eccleſiaſticum eſt, iuxta diſtinctionem D. Pauli *epiſt. 1. ad Corinth. cap. 7. Præcipio ego, non Dominus*: hoc eſt eccleſiaſticum. *Præcipit Dominus, non ego*: hoc eſt diuinum. Molina *de iuſtit. & iure, tract. 1. diſput. 5.* addendi ſunt latè Sotus *eodem tract. lib. 2. quæſt. 7. & 8. per totam*, & *quæſt. 9. art. 1. verſ. 4. concluſio*, Tapia *tomo 1. Caten. Moral. lib. 4. q. 28. per totam*, Suarez *de legibus lib. 10. cap. 1. & 2. per totum*, Salas *eodem tract. diſput. 24. ſectione 1. & 2.* Azor 1. *tomo inſtitut. moral. lib. 6. cap. 2. & 59.* Leſſius *de iuſtitia lib. 2. cap. 2. dubio 2.* Auerſa *in primam 2. quæſt. 98. ſectione 6.* breuiter, & more hiſtorico Petrus Gregorius *lib. 2. partit. Iuris Canonici, tit. 1.* Marius Cutelius *dict. lib. 2. quæſt. 1. num. 6.* & alii, quos non moror. In lege autem Euangelica nullum continetur præceptum, quod non ſit naturale, exceptis his quæ pertinent ad fidem, & Sacramenta. D. Thomas 1. 2. *quæſt. 108. art. 1.* Couarr. *de matrim. 2. part. cap. 6. §. 10. num. 2.* Barboſa *in cap. cùm eſſes, num. 3. de teſtam.* Chriſtus enim tantùm determinauit ea per quæ in gratiam introducimur, vt Sacramenta, & opera charitatis. D. Thomas vbi proximè, qui articulo ſequenti docet cæremonialia præcepta, quæ pertinent ad exteriorem cultum Dei, & iudicialia, quæ referuntur ad proximum, non cadere ſub præcepto nouæ legis, quia iſtæ determinationes non ſunt ſecundùm ſe de neceſſitate interioris gratiæ, in qua lex conſiſtit; idcircò humano arbitrio relicta fuiſſe, vnde ad 4. hæc verba adjecit: *Ad 4. dicendum, quod iudicialia etiam ſecundum ſe conſiderata, non ſunt de neceſſitate virtutis, quantum ad talem determinationem; ſed ſolùm quantum ad communem rationem iuſtitiæ: & ideò iudicialia præcepta reliquit Dominus diſponenda his qui curam aliorum erant habituri, vel ſpiritualem, vel temporalem.* Ex veteri etiam Teſtamento non poteſt deduci aliquam rem eſſe de iure diuino propriè, ex eo ſolùm quod ibi præcepta reperiatur, vel inde probetur per ſuppoſitionem aut relationem; quia tranſlato Sacerdotio, neceſſe fuit, vt legis tranſlatio fieret, ex D. Paulo *ad Hebræos cap. 7.* relato *in cap. tranſlato 3. de conſtit.* Ergo quod ſecundùm vetus tempus, legemque veterem fuit juris diuini, ceſſauit per implementum legis, ea ceſſante, vt poſt D. Thomam notant Soto latiſſimè *lib. 2. de iuſtit. & iur. quæſt. 5. vſque ad 7.* Tiraquellus *in præfat. de retract.* Cutelius *dict. lib. 2. quæſt. 1. ex num. 1.* Barboſa *in principio 4. diſt.*

29. Ius Canonicum dicitur Diuinum.

Ius leges iſtas Eccleſiaſticas complectens aliquando appellatur Diuinum, frequentiùs Canonicum. Diuinum dicitur *in cap. de quibus 3. 32. diſt. cap. ſuſcipitis 6. diſt. 10. cap. nimis 30. de iureiur. cap. 1. de iuram. calum. cap. qualiter, el ſegundo, de accuſat. cap. de diverſis 2. de privileg. lib. 6.* & aliis congeſtis à Tiberio Deciano *lib. 2. tract. criminal. cap. 18. num. 1.* & ita docuerunt Couarr. *in practicis, cap. 31. num. 2. verſ. tertia verò,* Petrus Gudelinus *de iure nouiſſimo, lib. 5. cap. 1.* & *lib. 6. cap. 1.* Thomas Campegius *in tract. de reſiden. n. 7.* qui inuenitur *tomo 15. tract. Doctorum, fol. 538.* Marius Cutelius *de priſca immunit. Eccleſ. lib. 2. quæſt. 1. num. 7.* Canus *lib. 5. de locis, cap. 5. verſ. 3.* P. Salmeron *in Act. tract. 61.* & *in epiſt. ad Corinth. cap. 7.* Suarez *lib. 1. de legibus, cap. 3. num. 20.* Gregorius Martinez *in 1. 2. quæſt. 98. art. 2. verſ. inter Catholicos,* P. Salas *lib. 2. de legibus, diſput. 22. num. 2.* Ratio huius nominis eſt, tum quia ex ipſis ſacris litteris, tanquam ex veritatis diuinæ fontibus ſacri Canones dimanarunt; tum quia authoritate & poteſtate à Chriſto Domino conceſſa, à Vicario eius, Eccleſiaque proferuntur, & in eius nomine ſtatuuntur, *cap. 15. Actuum Apoſt. Viſum eſt Spiritui ſancto & nobis.* D. Paulus *epiſt. 1. ad Corinth. cap. 14. Si quis videtur propheta eſſe, aut ſpiritualis, agnoſcat quæ ſcribo vobis, quia Domini ſunt mandata.* Illuſtrat Melchior Canus *lib. 2. de locis, cap. 16.* Accedit quia de rebus ad Deum, eiuſque cultum pertinentibus, ſtatuitur in hoc iure, vt etiam divinum accipitur *in §. nullius, Inſtit. de rer. diuiſ. leg. vt inter 13.* aliàs finali, *Cod. de ſacroſ. Eccleſ.* vbi Gloſſa verbo *diuinum*, quam ſequuntur Marcus Lyclama *lib. 7. membran. ecloga 40. §. 1.* Gudelinus *ſuprà*, Cuiacius *lib. 15. obſeru. cap. 33.* Georgius Obitatus *de princip. iur. cap. 7. num. 7.* Hoc tamen nomen per analogiam datur, non quia propriè ius hoc ſit diuinum, nec vllum lego apud Authores citatos teſtimonium, quod hanc ſententiam ex terminis confirmet, niſi fortè illud Petri Cluniacenſis Abbatis D. Bernardo coætanei, *lib. 4. epiſt. 28.* quem laudat Salas. Ego verò non adii, verba ſunt: *Diuina mandata diximus, non ſolum ea, quæ per ſe ipſa diuinitus apparens in carne hominibus tradidit, aut ea, quæ per Apoſtolicos teneri conſtituit, ſiue illa, quæ ante ſuſceptam carnem per Patriarchas, aut Prophetas mandauit: ſed illa etiam quæ per Apoſtolos Apoſtolici viri Apoſtolica veſtigia ſecuti, vnanimiter in multorum Catholicorum conſenſu ſeruari præceperunt.*

30. Iuris Canonici Etymon.

Frequentiùs ius hoc appellatur Canonicum, vt *in cap. Nicæna 12. diſt. 31. leg. omnis 6. l. priuilegia 12. Cod. de ſacroſ. Eccleſ.* & aliis collectis à P. Franc. Valente *in concord. Iuris Pontif. cum Teolog. rat. in cap. 1. diſt. 3.* diciturque à canone. Canon autem apud Græcos idem ſignificat ac apud Latinos regula; ſic dictus, quia ducit homines ad regulatè, rectèque viuendum. D. Iſidorus *in cap. canon, diſt. 3.* vbi probarunt Turrecremata, Acuña, Barboſa & Joannes Dartis. Turrianus *pro canonibus Apoſt. lib. 1. cap. 16. & 27.* Salas *de legibus diſput. 1. ſect. 5. num 15.* Azor *part. 3. inſtitut. lib. 1. cap. 6.* Gibalin. *tom. 1. ſcient. can. lib. 1. cap. 2. per totum.* Ideò artium præcepta, ad quæ veluti ad certæ normæ artis rationes referuntur, canones appellantur. Sic Plinius *lib. 34 cap. 8.* tabellam Polieleti, quam pictores ſibi imitandam proponebant, Canonem Polieleti appellavit. Inde etiam tributum, ſiue anniuerſaria penſitatio, quæ à Prouincialibus quotannis Populo Romano pendebatur, canon appellabatur, vt conſtat ex titulis tam Codicis Iuſtinianei, quàm Theodoſiani, *de canone frumentario vrbis Romanæ: de canone frumentario Conſtantinop.* & *ex l. 1. Cod. de prædiis tamiacis, lib. 11. l. 1. C. Theodoſ. de indictionibus, leg. 5. eodem, C. ſine cenſu vel reliquiis, l. 11. tit. 1. lib. 10. legum Vviſigoth.* Aſconio 4. *in Verrem: Omne genus penſitationis in hoc capite poſitum, canonis, oblationis & indictionis.* Sidonio *lib. 6. cap. 10. Debitum glebæ canonem non petatis.* Cælio Rhodigin. *lib. 5. antiq. lection. cap. 11.* notarunt Briſſonius & alij Lexicographi verbo *Canon*, Pancirola *lib. 2. variar. cap. 247.* Petrus Greg. *lib. 3. ſyntag. cap. 5.* & *lib. 1. partit. tit. 2. cap. 1.* Cæſar Bulengerus *de Imperatore lib. 6. cap. 11.* vel quia regula maximè in tributis ſeruari debet, vt doctè probat Solorzanus *Regiopolit. emblem. 82.* vel quia eorum exactio iuxta regulam & conſuetudinem facienda eſt, vt explicat eruditus collega noſter D. Franciſcus de Amaya *ad titulum Cod. de canone largit. lib. 10. num. 1.* Etiam pro aliis penſitationibus canon accipitur *in l. finali, §. ſin autem, Cod. de iure emphyt. cap. potuit, de locato*; vnde occaſionem ſumit

mit Canonicos arguendi Vvolkuinus Abbas *homilia de Ziazania*, docendo eos non à canone vitæ dici canonicos, ſed à canone pecuniæ, & penſionis, quam percipiunt. *Kara, ait, auis in terra hodie, Canonicus à canone vitæ; vnde ergo? audi vnde: eſt namque canon vitæ, vt dictum eſt; & eſt canon pecuniæ, videlicet alicuius penſionis certæ: vnde ſolet dici, Solve canonem meum, id eſt penſionem meam, hoc eſt ſtatutam pecuniam meam. Eia ergo, ô Canonice! inueniamus canonem tuum, à quo deriuaris; id eſt à canone pecuniæ, non à canone vitæ; à canone regionis, non à canone religionis.* In eodem ſenſu canonem pro regula appoſuerunt Cicero *ad Tyronem lib. 16. epiſt. 19. Heus tu, qui canon eſſe meorum ſoles ſcriptorum.* Et *in Pancratio*, ſaltandi menſura, ſiue regula, canon dicebatur. Cælius Rhodig. *lib. 13. antiq. lection. cap. 30.* ex Iulio Polluce notauit Petrus Faber *lib. 2. Agon. cap. 1.* Canon etiam accipitur pro charta illa, quâ omnium clericorum nomina deſcripta legebantur, vt in canone 2. Concilii Antiocheni: *Ex Epiſcopis, Presbyteris, vel Diaconis, vel quemvis ex canone*: canone 16. & 17. Synodi Nicænæ, obſeruauit Albaſpinus *in notis ad d. can. 2.* Cùm ergo canon apud nos ſumatur pro regula, à Græcis denominatione acceptâ, rectè à fidelibus illæ regulæ, quas ipſis pro legibus Apoſtoli, & ejus ſucceſſores tradiderunt ad veram juſti, & injuſti ſcientiam, Canones appellantur, & jus ex eis conflatum Canonicum dicitur: quâ ſignificatione aptiſſimè vtitur D. Paulus *ad Philip. 3. ad Galatas 6. & 2. ad Corinth. cap. 10.* vbi enim in Vulgata Latina habetur, *vt in eadem permaneamus regula*; Græca verba ad litteram vertes, *vt eodem dirigamur canone.* Sed & D. Petrus, vt eſt apud Clement. *epiſt. 1. ad Iacobum: Canones*, inquit, *Eccleſiæ ligando, & ſoluendo reſtè nouit.* Quod ideò libentiùs refero, quòd hæretici noſtri temporis impudenter aſſeuerant, in hac ſignificatione canones noſtros aſſumi recentiorum eſſe commentum, cùm ex proximè traditis conſtet, ab ipſo Apoſtolorum tempore receptam eſſe hanc vocem in hac ſignificatione. Et hæc de jure naturali, gentium, ciuili & canonico præjacienda neceſſarium duxi. Vnde conſtat, quod cùm homo quadrupliciter conſiderari poſſit, videlicet in genere, vt animal, aut in ſua ſpecie, id eſt, vt homo, vel vt ſubditus Romano Imperio, vel denique vt ſubjectus Eccleſiæ Romanæ; ſi primo modo conſideretur, vtitur jure naturali; ſi ſecundo, vtitur jure gentium; ſi tertio, vtitur jure ciuili; ſi quarto modo ſpectetur homo, vtitur jure Canonico, regulíſque Eccleſiaſticis. Itaque jus hoc alia omnia jura, eorumque fines, ac qualitates conſiderat, complectitur, ac dirigit, atque perficit; & in ſumma eatenus modificat, vt æternæ ſalutis diſpendium afferri minimè patiatur; indeque patet differentia, quæ verſatur inter finem juris ciuilis, & canonici; quia licèt vtrumque jus intendat inducere homines ad bonum commune, differunt tamen in modo inducendi: nam jus ciuile intendit hominem inducere in bonum commune, ſecundùm quod congruit humanæ ſocietati ciuiliter, ac temporaliter viuenti, eaque ratione ad finem ſuum promoueri poteſt per legalem juſtitiam, & amicitiam ciuilem. Ius verò canonicum intendit dirigere hominem ad bonum commune, ſecundum quod congruit humanæ ſocietati, non ſolùm ciuiliter, ſed etiam chriſtianè viuenti, & vitam aliam æternam expectanti; quem finem non poſſunt homines aſſequi per ſolam legalem juſtitiam, & amicitiam ciuilem.

31. Primum Concilium Hieroſolymitanum. Sacri Canones initium habuerunt poſt Chriſti ad cœlos aſcenſionem, ipſis temporibus Apoſtolorum, dum illi varia Concilia congregarant ad Eccleſiæ regimen, veramque & catholicam doctrinam adſtruendam, vt diuinum cultum ſtatuerent & Euangelicas leges ſtabilirent. Primum referunt Gloſſa ordinaria *in cap. 1. Actorum Apoſtolorum*, Baronius *anno 34. n. 236.* Hincmarus Rhemenſis *in opuſc. 55. capitulorum, cap. 44.* Aloix *ad vitas SS. Eccleſiæ Orient. in principio, fol. 21.* celebratum eſſe cùm Apoſtoli conuenerunt in domo Mariæ Matris Joannis, vt eligerent duodecimum Apoſtolum loco Iudæ proditoris. Cùm enim ibi oraſſent, ſtatuerunt duos; Ioſephum, qui vocabatur Barnabas; & Mathiam: dederuntque ſortes, & cecidit ſors ſuper Mathiam, enumeratuſque eſt cum Apoſtolis vndecim. Narrant huius Concilii hiſtoriam D. Lucas *in Actibus à ſe evulgatis, cap. 1. verſ. 26.* & ibi Chryſoſtomus Alexandrinus, & Oecumenius, Dionyſius *de Eccleſiaſt. hierar. cap. 5. lib. 3.* D. Clemens *lib. 8. conſtit. cap. 5.* relatus *in cap. 2. 26. quæſt. 2.* & ex eis Baronius *vbi ſuprà*, Binius & Coriolanus *in notis ad ipſum Concil.* Caballutius *in notitia Concil. in princ.* Quid tamen per ſortem in eo intelligatur, & an electio eccleſiaſtica ſorte fieri poſſit, latiùs exponemus *in cap. finali, de ſortilegiis.*

32. Secundum Concilium Apoſtolorum. Secundum Hieroſolymitanum Concilium eodem anno & loco habitum eſt ante martyrium Sancti Stephani: & refertur *Actuum Apoſt. cap. 6.* Creſcente enim numero fidelium, ortum eſt murmur Græcorum, hoc eſt diſcipulorum, qui ex Iudæis conuerſis in Græcia commorabantur, aduersùs Hebræos Palæſtinam habitantes, eo quòd deſpicerentur viduæ eorum in miniſterio quotidiano, videlicet in ſeruitio menſarum communium, ubi propoſitæ erant. Placuit ergo, cùm æquum non eſſet Apoſtolos derelinquere Verbum Dei, & miniſtrare menſis, vt eligerentur ſeptem Diaconi, quibus manus impoſuerunt, id eſt eos ordinarunt, vt exponunt Patres Concilii Neocæſarcenſis, relati *in cap. Diaconi, 12. diſt. 93.* Aquiſgranenſis *can. 7.* Dionyſius *de Eccleſiaſtica hierar. cap. 3.* Cyprianus *lib. 2. epiſt. 65. ad Rogatianum. Diaconos autem poſt aſcenſum Domini in cœlos Apoſtoli ſibi conſtituerunt, Epiſcopatus ſui, & Eccleſiæ miniſtros.* D. Iſidorus *lib. 2. de Eccleſiaſticis officiis, cap. 8.* ex his & aliis Eccleſiæ Patribus notarunt Salmeron & Cornelius à Lapide *in dicto cap. 6. Actorum*, Seuerinus Binius & Coriolanus *in dicto Concilio Hieroſolymitano*, Baronius *anno 39. n. 243. & anno 35. n. 1. & anno 224. n. 7. & anno 57. n. 31. & anno 112. n. fin.* Aloix *vbi ſuprà*, Rabanus Maurus *lib. 1. inſtit. cap. 7.* Per manus enim impoſitionem Diaconi ordinantur. Concilium Carthag. IV. *cap. 1. de ſacram. non iter.* vbi latiùs probabimus. Franciſcus Hallerius *de ſacris electìon. 2. p. ſect. 2. cap. 1.* Bellarm. *de Sacram. Ordinis lib. 1. cap. 6.* Iodocus Coccius *lib. 8. theſauri fidei Cathol. art. 3.* Ioſephus Vicecomes *de Miſſæ ritib. vol. 3. lib. 1. c. 16.* Faceſſat ergo ſententia exiſtimantium Diaconos ab Apoſtolis tantùm menſis communibus, non etiam miniſterio altaris fuiſſe præfectos, vt docuerunt Sebaſt. Cæſar *de Eccleſiaſt. hierarch. diſput. 9. §. 1.* ex Theologis Lindanus *lib. 4. Panopliæ, cap. 9.* Medina *lib. 2. de continent. cap. 26.* Gab. Vaſquez *3. p. in 3. partem, diſput. 236. cap. 4.* Nam hæc ſententia refellitur primò ex forma præſcripta electioni Diaconorum; quid enim ad cibaria curanda, eſculenta ad menſas deferenda opus fuit miniſtris tam accuratâ ſollicitudine electis, tam ſacris ritibus initiatis, vt notauit Caballutius *in notis ad hoc Concilium.* Secundò ex effectibus ipſius electionis; ſtatim enim poſt hanc ordinationem ex eis Stephanus cœpit prædicare, *d. cap. 6. Actuum*: quod munus Diaconorum eſt, *cap. perlectis, §. ad Diaconum, 25. diſt.* probant Ferrerius *de ritu concionandi lib. 2. cap. 2.* Claudius Eſpenceus ad

ad epiſt. D. Pauli, lib. 1. *digreſſionum, cap.* 5. & nos *in cap. inter cætera, de offic. Ordin.*

Initiati autem fuerunt in dicto Concilio Hieroſo-
33. VARIA DIACONORUM MUNIA. lymitano ſecundo Diaconi ab Apoſtolis, ut miniſtrarent menſis, tam communibus, quàm ſacris: communibus, non ut cæteris fidelibus laïcis accumbentibus ipſi quæ ad cibum, potumque pertinent, deferrent; ſed ut eleemoſynas inter egenos pro ſingulorum neceſſitatibus dividerent: & hoc munus etiam ſequentibus ſæculis Diaconos obiiſſe in Eccleſia teſtantur D. Hieronymus *in Ezechiel. cap.* 48. D. Ambroſius *de officiis Eccleſiaſt. cap. ult.* S. Leo *ſermone de S. Laurentio*; patetque ex actis Sanctorum Cyriaci, & Smaragdi. Quamplura in hac parte congeſſerunt Baronius *d. anno* 34. Vaſquez *diſput.* 236. *cap.* 6. *num.* 69. Eſpenceus *d. lib.* 1. *digreſſionum, cap.* 4. Menſis ſacris, id eſt Altaribus, ut Apoſtolis ſacrificantibus miniſtrarent. Unde in Eccleſia uſus inolevit, ut Sacerdotibus ſacrificantibus omnia diſponerent, id eſt locum, in quo offerendum eſt ſacrificium, necnon Hoſtiam & Calicem præpararent, atque illis miniſtrantibus adeſſent, *cap. perlectis*, §. *ad Diaconum*, 25. *diſt.* Concilium Aquiſgranenſe *can.* 7. D. Ambroſius *lib.* 1. *de officiis, cap.* 41. ubi ita introducit B. Laurentium Diaconum alloquentem Sanctum Sixtum Pontificem: *Quò pergis ſine filio Pater? Quò Sacerdos ſancte ſine Diacono?* D. Clemens *lib.* 8. *conſtitut. cap.* 34. Amalarius Fortunatus *de Eccleſiaſt. officiis, lib.* 1. *cap.* 12. imò conſtituti etiam fuerunt Diaconi, ut Euchariſtiam, ſi Presbyter abfuiſſet, diſpenſarent, *cap. Diaconis* 13. *cap. præſente* 18. *diſtinct.* 93. *cap. Presbyteros*, 32. *diſt.* 50. ubi loco illorum verborum, *Calicem offerant*, legendum eſt, *Calicem deferant*, ut notavit Morinus *lib.* 2. *exercitat. cap.* 12. *cap. nullus* 10. *quæſt.* 1. Concilium Nicænum *can.* 14. Vaſenſe II. *can.* 2. plura Ant. Auguſtinus *in epitome Juris Canonici, lib.* 7. *tit.* 2. Landmeter. *lib.* 2. *de veteri Clerico, cap.* 75. Bulenger. *diatr.* 1. *in cap.* 51. *Caſauboni, fol.* 227. Azor *tom.* 1. *inſtit. lib.* 10. *cap.* 13. & Calicem ſanguinis Domini, vigente conſuetudine communicandi ſub utraque ſpecie, miniſtrarent. Concilium Aquiſgranenſe *can.* 7. Carthaginenſe IV. *can.* 38. D. Clemens *epiſt.* 2. *ad Jacobum*, D. Cyprianus *ſerm.* 5. *de lapſis*, Arator *lib.* 1. Hiſtoria Apoſtolica *ibi:*

Vera miniſterii ſacris Altaribus apti
In ſeptis ſequere viros, quos undique lectos
Levitas vocare places: quàm ſplendida cœpit
Eccleſia fulgere, munus quà pocula vitæ
Miſceat, & corpus cum ſanguine porrigat Agni.

Latiùs illuſtrat Cerda *in adverſar. cap.* 94. Pamelius *ad epiſt.* 65. *D. Cypriani*, Cæſar *d. diſp.* 9. §. 2. Eſpenceus *ubi ſuprà*, Joſeph Vicecomes *de antiquis Miſſæ ritibus, volum.* 3. *lib.* 1. *cap.* 16. Etiam initiati fuerunt ut legerent publicè in Eccleſia Evangelium, Concilium Rhemenſe *can.* 5. Vaſenſe ſub Leone I. *can.* 4. Probant Fortunatus *lib.* 2. *de Eccleſiaſt. officiis, cap.* 12. & 18. Guillelmus Durantus *in rationali Divini Officii, lib.* 5. *cap.* 5. *num.* 10. & finito Evangelio ejicerent energumenos, catechumenos & hæreticos ab Eccleſia. D. Auguſtinus *ſerm.* 237. *ad menſam*, Concilium Laodicenſe *can.* 19. D. Clemens *lib.* 8. *conſtit. cap.* 8. & 9. Rabanus Maurus *lib.* 1. *inſtitut. cap.* 32. Plura obſervant Ferrara *de antiquo concionandi ritu, lib.* 2. *cap.* 3. & 43. Vicecomes *ubi proximè, lib.* 1. *cap.* 5. & *lib.* 2. *de Baptiſmi ritibus, cap.* 10. Durantius *lib.* 2. *de ritibus, cap.* 1. Coriolanus *in Breviario, anno* 423. *fol.* 135. Briſſonius *in l. die Dominico, fol.* 129. *C. de ſpectaculis*, Loayſa *in notis ad can.* 1. *Concilii Valentini*, Landmeter. *d. lib.* 2. *cap.* 81. etiam ut ex delegatione Epiſcoporum baptizarent ſolenniter, *cap. Diaconos*, 93. *diſt.* & habetur in Pontificali Romano *tit. de ordinatione Diaconorum.* Tertullianus de Baptiſmo: *Jus dandi Baptiſmum Summus Sacerdos habet, dehinc etiam Presbyter, Diaconus.* Dicemus *in cap.* 1. *de cler. non ordin. min.* ac ut publicè pœnitentes reconciliarent. Cyprianus *epiſt.* 13. Concilium Illiberitanum *can.* 32. ubi notavi, & *in cap.* 2. *de furtis*, Albaſpinus *lib.* 2. *obſervat. cap.* 33. aliaque munia obirent, quæ enumerant Doctores ſuprà laudati, & Quintanadueñas *lib.* 4. *Eccleſiaſticòn*, Zerda *in adverſariis, cap.* 34. Pamelius *ad D. Cyprian. epiſt.* 65. Ambianas *ad Tertul. de fuga cap.* 11. *obſerv.* 2. aliique de hierarchia Eccleſiaſtica agentes.

Tertium Concilium (ubi plena Synodorum forma tradita fuit) celebrarunt Apoſtoli Hieroſolymis 34. TERTIUM CONCILIUM HIEROSOLYMITANUM.
anno Chriſti 51. Imperii Claudii 9. & refertur *capite* 15. *Actuum Apoſtol.* meminerunt ejus Synodi D. Paulus *ad Galat. cap.* 2. Patres Concilii V. Generalis in definitione contra alia capitula. *Ad memoriam Vigilii Papæ perduximus magna illa Apoſtolorum exempla, & Patrum traditiones: licèt enim Spiritus Sancti gratia circa ſingulos Apoſtolos abundaret, ut non indigerent alieno conſilio ad ea quæ agenda erant; non tamen aliter voluerunt de eo quod movebatur, ſi oporteret gentes circumcidi, definire priuſquam communiter congregati divinarum Scripturarum teſtimoniis unuſquiſque ſua dicta confirmarent, unde de eo communiter ſententiam protulerunt ad gentes ſcribentes: Viſum eſt, &c.* Sancti Patres & Theologi Poſitivi *in d. cap.* 15. *Actuum*, Binius, & Coriolanus *in notis ad idem Concilium*, Baronius *anno* 51. Joannes Dartis *in cap.* 1. *diſt.* 15. Caballutius *ubi ſuprà.* Anſam huic Concilio dederunt Judæi fideles prædicantes, Gentiles ad Chriſtum accedentes non poſſe ſalvari niſi per circumciſionem ſecundùm legem Moyſis, quorum anteſignanum fuiſſe Cerinthum hæreſiarcham tradit Epiphanius *hæreſi* 28. Hujus controverſiæ definiendæ causâ cum Presbyteris & plebe Chriſtiana Apoſtoli per orbem terrarum diffuſi Hieroſolymis convenerunt, ubi interfuerunt Apoſtoli tanquam legiſlatores, & judices; plebs autem, ut leges ab eis latas ſuſciperet. Poſt hujus cauſæ diſceptationem ſuffragio Apoſtolorum ſtatutum fuit, neminem Chriſtianorum lege circumciſionis, vel alia cæremoniali Judaïca teneri, in hæc verba: *Viſum eſt Spiritui Sancto, & nobis, nihil ultra imponere vobis oneris, quàm hæc neceſſaria, ut abſtineatis vos ab immolatis ſimulachrorum, & ſanguine, & ſuffocato, & fornicatione.* Sed in eorum paraphraſtica expoſitione parumper ſubſiſtamus.

Aiunt Apoſtoli, *Viſum eſt*; & in eodem capite, 35. EXPOSITIO RELATI CONCILII PARAPHRASTICA.
Placuit nobis: verba ad ſolennem pronunciandi formulam tam in comitiis Eccleſiaſticis, quàm in judiciis & Senatuſconſultis valde uſitata. Epheſina Synodus *can.* 3. & 4. Concilium Salegutad. *can.* 3. *Ita viſum eſt.* Caput *fures* 2. *de furtis*: *Viſum eſt pro eis non eſſe orandum.* Concilium Carthaginenſe I. *can.* 1. & 10. Africanum *can* 58. & 59. paſſim in Conciliis Hiſpaniæ, præcipuè Illiberitano, Toletano I. & Barchinonenſi. Mendoza *lib.* 2. *pro confirmando Concilio, cap.* 2. In judiciis etiam obſervatum fuiſſe, probatur ex Mar. Tullio *Verrina* 2. *Cum iſte pronunciaſſet Sithenicum litteras publicas eò rupiſſe videri.* Aſconius *in argumento Cornelianæ*: *Senatus decrevit ſatisfactum videri.* Ex his, & aliis probant Fornerius, Gentilis, & Cujacius *in l.* 2. *ff. de verbor. ſignif.* idem Cujacius *lib.* 3. *obſerv. cap.* 26. Savarus *ad Sidon. lib.* 3. *epiſt.* 12. *verb. Videri*, Marranus *de æquit. cap.* 1. *fol.* 51. *Spiritui Sancto, & nobis.* Rectè; nam cùm Eccleſiæ gubernatio per Spiritum Sanctum peragatur, ut docet S. Baſilius *lib. de Spiritu Sancto, cap.* 16. in Conciliiſque præcipuè Eccleſiaſticis inveniatur, ubi conjuncti majorem gratiæ plenitudinem obtinent quàm ſinguli, juxta promiſſionem à Chriſto D. factam

apud

apud Matthæum *cap.* 18. *Ubi ſunt enim duo, aut tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum.* Qua authoritate ad adſtruendam Conciliorum authoritatem,& probandam eorum infallibilitatem utuntur Patres Concilii Chalcedonenſis ſub Leone Papa *poſt medium*, *act.* 3. Synodus VI. contra Monothelitas, *act.*17. Unde quæ in Conciliis ſtatuuntur, dicuntur à Deo ſtatuta, *cap.igitur* 5. 25. *quæſt.*2. Spiritu Sancto cum Angelis præeunte, Concilium Arelatenſe *in epiſtola ſynodica ad Sylveſtrum*: alia cumulant Boëtius Epon.*lib.*1. *de jure ſacro, tom.*3.*qq. cap.*3. *n.*223. Dartis *in cap.*1. 15. *diſt.* Coriolanus *de orig. Concil.* *Nihil ultra imponere vobis*, proſequuntur Apoſtoli. Conſtat ergo hujus Concilii Apoſtolici veram fuiſſe definitionem. Quare S.Lucas præceptum illud appellat ibi, & *cap.ſeq.* Apoſtoli ipſi in canone 62. D. Joannes Chryſoſtomus *homilia* 33.*in Matthæum*,ibi: *Vides brevem epiſtolam, nec epichiremata, atque ſyllogiſmos habentem; ſed in pretium, erit enim legiſlatio ſpiritus.* Tria tamen à Gentibus non obſervata, in lege autem Moſaïca præſcripta, adhuc à Fidelibus eſſe cuſtodienda, docent Apoſtoli. *Quàm hæc neceſſaria, ut abſtineatis vos ab immolatis ſimulachrorum*; id eſt idolothytis, ſive rebus idolis immolatis, tanquam à contaminationibus; idolothytum enim eſt idolo datum, vel immolatum. Origenes *in epiſt.*1. *ad Rom.* Suidas *verbo Aliis geminatos.* Quod præceptum ſequentibus ſæculis Eccleſiæ variis Conciliorum canonibus, & Sanctorum Patrum decretis confirmatum fuit; ſemper enim valde execranda fuerunt idolothyta. D. Chryſoſtomus *in epiſt.* 1. *ad Corinthios*, *cap.*8. *&* 9. Juſtinus *in dialogo cum Tryphone*, ubi ait: *Eos qui comedunt idolothyta eſſe ſeductores, non verò Chriſtianos.* Et in Concilio Ancyrano *can.*4.*&* 5. puniuntur variis pœnis: in Conciliœque Aurelianenſi II. *can.* 20. à communione Fidelium ſuſpenduntur, & pœnitentiæ tempus exſolvere coguntur in Concilio Rhemenſi *can.*14. idem docetur *in epiſtola D.Baſilii ad Amphiloch. cap.*8. & in Concilio Illiberitano *can.* 4. ſtatuitur ne quod Idolis datum eſt, dominus ab œconomis acceptum ferat, ubi notavi: & *in cap.ſicut*, 32. *quæſt.*4. D.Auguſtinus docet, *ſatius eſſe mori fame quàm idolothytis veſci.* Idolothytorum nomine intelligitur quidquid comeſtibile, aut potabile idolo ſacrificatum, aut oblatum fuit in honorem idoli, quod poſteà manducare non licet, ne ita participantes videamur ipſius ſacrificii.Plura de idolothytis omninò arcendis cumularunt Thomas Hurtado *de vero Martyrio, reſolut.*29. §.4. Dorleans *ad Tacit.lib.*1. *fol.*291. Mancinus *de triplici jure*, *cap.* 95. Dartis *in Decreto*, *d.cap.*1.*diſt.*15.

36. Explicatur prædictum Concilium. Secundum præceptum ab Apoſtolis in eodem Concilio impoſitum continet abſtinentiam à ſanguine & ſuffocato, quod repetitum invenitur *in canone* 67. *Apoſtolorum*, apud D.Clementem *lib.*6.*conſtitut.cap.*12 Concilio Gangrenſi relato *in cap.ſi quis carnem*, 30.*diſt.* Arelatenſi II. *can.* 2. Synodo VI. *capite* 67. Vvormatienſi *can.* 65. Novella Leonis 58. apud Burchard. *lib.*19. *Decreti*, *tit.de illicitis cibis*, *can.* 61. Codicis Eccleſiæ Africanæ: apud Gregorium III. *in Pœnitentiali*, *cap.*29. & aliis canonibus congeſtis ab Ant.Auguſtino *in epit. lib.*21. *tit.*29. & ejus præcepti meminerunt Tertullianus *in Apolog.* Cyrillus *catecheſi* 4. Juſtinus Martyr *quæſt.*45. Greg. Naz. *ſerm. in ſanctum Paſcha.* Sed hoc præceptum Moſaïcum eſſe nemo ambigit; nam *Deuter. cap.* 21. *verſ.* 16. cavetur: *Tantummodò ſanguinem non comedetis, ſuper terram effundetis illum inſtar aquæ.* Et *verſ.* 23. *Attende valde, ut non comedas ſanguinem, quia ſanguis eſt anima, & non manducabitur anima cum carnibus.* Et *Levit. cap.*7. *verſ.* 27. *Omnis anima quæ edet ſanguinem, peribit.* Et *cap.*17. *Omnis anima ex vobis non edet ſanguinem.* Et *Geneſis cap.*9. *Verumtamen carnem in ſanguine animæ non comedetis.* Et 1. *Reg.cap.*14. *verſ.*33. Quomodo ergo in lege Gratiæ obſervari jubetur ab Apoſtolis, & Eccleſiæ Patribus hoc præceptum cæremoniale, præcipuè cùm ciborum delectus Chriſtianis vetitus ſit, ut probant Baronius *anno* 179. *num.*32. & *anno* 196. *num.fin.* & *anno* 263. *num.* 25. Turrianus *lib.* 3. *pro Canonibus*, *cap.*16. & *lib.*8. *cap.*6. *&* 7. & de Sancto Quadrato refert Beda *in Martyrolog.* 7. *Kal. Jun.* hæc: *Apud Athenas B.Quadrati Epiſcopi, diſcipuli Apoſtolorum. Hic firmavit, ut nulla eſca à Chriſtianis repudiaretur.*

Oppreſſus hac difficultate Irenæus *lib.*3. *cap.*12. eundem locum referens, prætermittit hoc præceptum de ſuffocato: ejus loco addit hoc præceptum: *Quod tibi fieri non vis, alteri non facias.* Tertullianus *de pudicit. cap.*12. D.Cyprianus *lib.*3. *ad Quiritium*, *in fine*, Pacianus *de pœnitentiis*, eundem locum abſque mentione ſuffocati expendunt, quaſi ab Apoſtolis tale præceptum non ſit appoſitum. Gaudentius *de Machabæis*, D.Auguſt. *lib.*3. *contra Fauſtum*, *cap.*13. exiſtimant ea verba adjecta eſſe per interpretationem præcepti de ſanguine.D.Ambroſius *in epiſt. ad Galatas*, *cap.*2. aſſerit mandatum illud à Sophiſtis Græcorum fuiſſe additum. Sed cùm certum ſit verba illa reperiri *Actuum Apoſt.cap.*15. *verſ.*29. & *cap.*21.*verſ.*25. & *in d.can.*62. *Apoſtol.* apud Græcos ſicut apud Latinos, & ex ſequenti uſu Eccleſiæ ſatis conſtat, præceptum illud tam in Græca, quàm in Latina Eccleſia receptum eſſe; hæc interpretatio ſuſtineri nequit. Alio modo huic difficultati ſatisfacere intendunt Coriolanus *in Breviario*, *anno* 50. & *in Summa*, *in dicto Concilio Hieroſolymitano*, ubi etiam Binius, & Baronius *anno* 51. Aloix *ad vitam S. Quadrati*, *cap.*5. & *S. Irenæi*, *cap.*5. Balſamon *in can.*67. *Synodi ſextæ*, Turrianus *pro Canonibus*, *lib.*1. *cap.*5. aſſerunt enim præceptum illud abſtinendi à ſanguine & ſuffocato, ab Apoſtolis impoſitum fuiſſe, ut aliquo, licèt in ſe leviſſimo, remanente uſu legalium, Judæi ac Gentiles in unum Chriſtum lapidem angularem necterentur, ut ait D.Auguſtinus *contra Fauſtum d.cap.*13. ut ſic faciliùs Chriſtianorum, Judæorum, & Gentilium ſimul habitantium animi conglutinati in unum populum coaleſcerent: plerumque enim Eccleſia mitiùs longè ſe habet cum recenter converſis quàm cum adultis in Fide. Exempla extant *in cap.quadam* 20. 35.*quæſt.*2. & *in cap.fin. de divortiis.* Poſteà verò ceſſante cauſa infirmitatis Judæorum, præceptum illud exoleviſſe, ſed non apud omnes nationes eodem tempore; apud Orientales vim ejus remanſiſſe uſque ad explorationem Latinorum.

Sed licèt hæc interpretatio vera ſit dicti Concilii Hieroſolymitani, tamen non adaptatur ſequentibus Eccleſiæ decretis, ſextæ Synodi, Concilii Arelatenſis,& aliorum, quorum temporibus ratio à dictis Interpretibus allata ceſſaverat. Quare ut rectam interpretationem afferamus, ſciendum eſt, illis primis Eccleſiæ temporibus Gentiles frequenter incuſare, criminarique Chriſtianos, quod infantes occiderent, eorumque ſanguinem haurirent, eo quòd audiſſent in ſacrificio Miſſæ ſub ſpeciebus panis & vini carnem edi, & ſanguinem ſumi: quod materialiter accipiebant de carne & ſanguine, veritate myſterii neglecta. S. Juſtinus *in apolog.ad Ant.Pium*, ait: *An & vos de nobis credidiſtis, nos vorare homines?* Athenagoras *in legatione pro Chriſtianis*: *Tria nobis objiciunt crimina, impietatem, &c.* Salvianus *de provid.cap.*4. *Siquidem initia ipſa noſtræ religionis non niſi à duobus maximè facinoribus oriri arbitrantur: primum ſcilicet homicidio, deinde quod eſt homicidio gra-*

37. Proſequitur explicatio.

vius, *inceſtu*; *ſed quod eſt ſceleratius inceſtu & homicidio, inceſtu matrum ſacroſanctarum, & homicidio innocentium parvulorum, quos non occidi tantum à Chriſtianis, ſed & quod magis eſt abominandum, etiam vorari.* Eorum, & aliorum hæreticorum impoſturas & calumnias in hoc ineffabili Sacrificio referunt Baronius *anno* 120.*ibi*, Spondanus *num.*15.& *anno* 179. *num.*1. Theophilus Raynaud *in oplotheca, ſect.*2. *ſerie* 2. *cap.*1. Vicecomes *de Miſſæ ritibus lib.*1.*cap.*18. Balduinus *de Edictis Chriſtianis.* Unde ut Religionis Chriſtianæ Patres ab omni crudelitatis ſuſpicione Fideles alienos eſſe oſtenderent, cibum ſanguinis & ſuffocati prohibuerunt. Quæ interpretatio depromitur ex Tertulliano *in Apolog. cap.*9. ibi: *Erubeſcat error veſter Chriſtianis, qui ne animalium quidem ſanguinem in epulis eſculentis habemus, qui propterea quoque ſuffocatis, & morticiniis abſtinemus, ne quo modo ſanguine contaminemur, vel intra viſcera ſepulto.* Minutio *in Octavio*: *Nobis homicidium nec videre fas eſt, neque audire; tantum ab humano ſanguine cavemus, ut neque edulium pecorum in cibis ſanguinem noverimus.* Eandem interpretationem ſuadet reſponſum Biblæ martyris, relatum ab Euſebio *lib.*5. *hiſtoria Eccleſiaſt.cap.*1. Nicephoro Calliſto *lib.*4.*cap.*17. Illa quippe cùm ob Chriſti confeſſionem in tormentis urgeretur, ut aliquid adversùs Chriſtianos vi coacta proderet, quaſi humanis carnibus veſcerentur, dixit: *Quomodo infantes ederem illi, quibus ne irrationalium quidem pecudum ſanguine veſci licet.* Docent, & obſervant Rodulphus Fornerius *lib.*2. *rerum quotid. cap. ult.* Savarus *ad Sidonium, lib.*8. *epiſt.*11. *fol.*535. Barthius *lib.* 13. *adverſar. cap.* 17. Juſtelus *in notis ad Canones Eccleſiæ univerſalis, folio* 175. Ceſſante autem cauſa hujus prohibitionis, & præceptum ipſum ceſſavit, non quidem aliqua Eccleſiæ conſtitutione, ſed uſu tantùm, ceſſante ratione prohibitionis: idque ſeriò admodum & difficulter, ſaltem universè; nam apud Græcos quidem generatim necdum ſublatam fuiſſe illam à ſanguine & ſuffocato abſtinendi legem, anno 1191. Theodoſii Balſamonis verba, qui tum vivebat, *ad can.*63. *ſextæ Synodi*, innuunt, ubi ait: *Nota igitur canonem propter Latinos, qui ſuffocata indiſcriminatim comedunt.* Alia pro ipſius Concilii expoſitione adducunt Rodulphus Fornerius *lib.*2. *rerum quotidian. cap.*30. Victoria *in relect. de temper.* Theophilus Raynaud *tom.*17. *de Religioſo loricato, fol.*203. & nos dabimus *in cap. tranſlato, de conſtitut.*

38. **Quartum Concilium, et alii Conventus Apostolorum.** Ad propoſitum inſtitutum redeamus. Quartum Concilium ſanctorum etiam Apoſtolorum refertur in ipſorum actis *cap.*21.*verſ.*18. celebratumque fuit anno 58. circa feſtum Pentecoſtes, ut referunt Binius *in eo*, Baronius *anno* 58. *num.*118. adfuit D. Paulus cum Nazaræis votum exſolventibus. In eo ſtatutum fuit, ne Judæi credentes legalibus uti prohiberentur, dum duraret Templum, figuraque veteris Synagogæ, ut illa paulatim cum honore ſepeliretur, non ſtatim ut impia & mortifera damnaretur; de quo latiùs agam *in cap. tranſlato, de conſtit.* etſi hoc Concilium propriè non fuiſſe credat Cornelius *in d. cap.* 18. Præter hæc quatuor Concilia alii etiam duo conventus Apoſtolorum recenſentur in eorum actis. Primus habitus anno 44. ubi Symbolum quod vocatur Apoſtolorum, compoſitum fuit, ut teſtantur D. Cyprianus *in expoſitione Symboli*, Rufinus *in ejus præfatione*, D. Ambroſius *ſerm. de jejunio Eliæ*, & *epiſt.*1. *ad Syricium*, D. Clemens *epiſt.*1. Epiphanius *hæreſi* 71. D. Auguſt *ſerm.*21. *de Paſſione*, & *epiſt.*13. *ad Pulcheriam Auguſtam.* Symbolum appellatum fuit à Σὺν, & βόλος, quæ voces Græcæ idem ſignificant ac *ſimul*, & *particula*; quaſi Apoſtoli ſimul unuſquiſque particulam appoſuerint: unde convivia ex ſymbolis dicuntur *in cap. non oportet* 4. 42. *diſt.* juncta lectione Gentiani Herberi, & Harmenopuli, ubi quilibet partem confert. D. Hieronymus *in cap.* 23. *Proverb.* in expoſitione illorum verborum, *Et dantes ſymbola*, ita ait: *Symbolum Græcum nomen eſt, & interpretatur collatio, cùm unuſquiſque ſolet pro ſua parte cibos conferre ad veſcendum: cap. non oportet*, 44. *diſt.* Rufinus Preſbyter Aquilejenſis *in expoſitione Symboli*, ad Laurentium Papam: *In uno loco poſiti, & Spiritu Sancto repleti, breve iſtud futuræ ſibi prædicationis indicium in unum conferendo, quod ſentiebat unuſquiſque componunt, atque hanc credentibus dandam eſſe regulam ſtatuunt. Symbolum autem hoc multis & juſtiſſimis ex cauſis appellari voluerunt; ſymbolum enim Græcè, & indicium dici poteſt, & collatio, hoc eſt quòd plures in unum conferant. Id enim fecerunt Apoſtoli in his ſermonibus in unum conferendo quod unuſquiſque ſenſit.* Plura Salmaſius *ad Jus Atticum cap.*3. Dorleans *ad Tacitum lib.*12. *fol.*42. Ramirez *in Pentecontarcho, cap.*11. Cochier *in face hiſtoriarum, cap.*9. Adſtipulatur huic ſententiæ ſapiens Rex Alphonſus *in l.*1. *tit.*3. *partita* 1. ibi: *El Credo in Deum, que en Latin llaman Symbolum, quiere tanto dezir como vocados, è eſto es, porque cada uno de los Apoſtoles por ſi dijo ſu palabra cierta.* Quam autem partem quiſque appoſuiſſet, dixiſſetque, proſequitur idem Rex *in d. lege* 1. & referunt D. Auguſtinus *ſerm.* 115. Herrera *de origine Miſſæ, lib.*2. *cap.* 18. Vicecomes *de Miſſæ ritibus, lib* 3. *cap.* 13. Durantus *de ritibus, lib.*2. *cap.*24. Menardus *ad D. Gregorium, fol.*115. Hoc autem Symbolum Eccleſia adeò profeſſa eſt & amplexa, ut in omnibus Conciliis convenerit in initio illud recitare, ut patet ex Concilio Epheſino, Chalcedonenſi, Toletano XII. & aliis compluribus. Alius conventus Apoſtolorum contigit cùm Deipara Virgo Maria ultimum diem clauſit, & in cœlos aſſumpta eſt; tunc enim è longinquis orbis partibus divinitùs vocati Apoſtoli illuc convenerunt, ut teſtes eſſent illius glorioſæ Aſſumptionis, ut ex Euſebio, Nicephoro, & Antonino referunt Baron *an.*48. Binius *tomo* 1. *Concilior. fol.*4. Et hi, aliique Apoſtolorum conventus non videntur ita Conciliorum mereri nomen, quemadmodum illa quatuor, quæ in ſacris Litteris expreſſa ſunt.

Etiam pro comperto eſt apud omnes Eccleſiaſticæ hiſtoriæ Scriptores, aliud Concilium Apoſtolos celebraſſe Antiochiæ ad ſedandas controverſias illic exortas anno Chriſti 53. cujus Concilii meminerunt Innocentius I. *epiſt.*18. *ad Alexandrum*, ubi de Eccleſia Antiochena agens, inquit: *Ubi & nomen accepit Religio Chriſtiana, & quæ conventum Apoſtolorum apud ſe celeberrimum meruit.* Concilium Nicænum IV. *act.*1. *In Antiochena Synodo SS. Apoſtolorum dictum eſt.* Et ejus canones inventos à Pamphilo in bibliotheca Origenis referunt Turrianus *lib.*1. *adversus Magdeburg. cap.*21. Binius *tom.*1. *Concilior.* Coriolanus *in Summa, pag.*147. & *in Breviario fol.*16. Illud tamen ab omnibus juſtè animadvertitur, quod *in can.*8. ipſius Concilii ſtatutum fuit, videlicet Imagines eſſe depingendas, & adorandas; unde ſacrarum Imaginum uſus commendatur, & antiquitas earum probatur contra Iconomachos, videlicet Leonem, Conſtantinum Copronymum, Mahometum, Vvicleffum, & Calvinum, qui non ſolùm Imaginum uſum reprehendebant, verùm eas repertas abradebant, & comburebant, ut refert Caſtro *adverſus hæreſes, verbo Imago*, Bellarm. *tomo* 1. *controverſ. lib. de imaginibus, cap.*6. Prædictum canonem confirmarunt Synodus V. generalis ſub Juſtin. Imperatore *collect.*7. & Synodus VI. *can.*82. Synodus Romana ſub Gregorio III. anno 733. habita, Synodus Romana pro Imaginum cultu celebrata ſub Stephano

39. **Synodus Antiochena Apostolorum.**

ſtephano III. anno 788. ſeptima Synodus *actione 4.* octava Synodus *paſſim.* Varia Conciliorum decreta & Pontificum reſponſa in hujus canonis confirmationem adducunt Jodocus Coccius *lib.7. Theſauri, per tot.* Bellarm. *ſuprà*, Sanderus & Maiolus *in tractatibus de imaginum venerat.* Ant. Auguſtinus *in epitome, lib.16. tit.16.* Creſpetius *in ſum. verb. Imaginum,* Vaſquez *in 3. part. queſt.75. art.3.* Turrianus *lib.4. de dogmatibus*, Suarez *adverſus Regem Angliæ libro 2. cap. 10. & 11.* Torreblanca *lib.1. de jure ſpirituali,* Ambianas *ad Tertullianum de idololatria, cap.3. & 4. obſerv. 1.* Bulengerus *adverſus Caſaubonem diatr.1.* Abayſa *in can. 6. Concilii Bracharenſis tertii*, Baronius *anno 57. & anno 110. num.10. & anno 224. n. ult.* Nec huic Apoſtolico canoni adverſatur textus *in can. 36. Concilii Illiberitani*, cujus interpretationem in ejus notis adduxi, & videndi ſunt ultra Loayſam proximè laudati, Binius, Mendoza, Coriolanus, Cerda *in adverſariis, cap.143.* Hurtado *de Martyrio per peſtem*, *reſolut.34. ſect.5.*

40. De Traditionibus Eccleſiaſticis. Iſtæ autem leges, & aliæ Apoſtolorum ſanctiones non ſtatim ſcriptæ fuerunt, imò tantùm in cordibus fidelium ſervabantur ut traditiones Apoſtolicæ, ſicut aliæ traditiones Domini noſtri Jesu-Christi. Chryſoſt. *homilia 4. in epiſt.2. ad Theſſalonic.* ubi inquit: *Unde perſpicuum eſt, non omnia Apoſtolos tradidiſſe per epiſtolam, ſed multa etiam ſine ſcriptis, & ea quoque eſſe fide digna: quamobrem Eccleſiæ quoque traditionem cenſeamus eſſe fide dignam.* Expreſſiùs Epiphanius *hæreſi 61.* ait: *Oportet traditione uti, quia non omnia à divina Scriptura accipi poſſunt; quandoquidem aliqua in ſcripturis, aliqua in traditione ſancti Apoſtoli tradiderunt.* Baſilius *ad Amphiloch. cap.27.* apud Balſamonem *pag.1035. cap. cum Martha, de celebrat. Miſſarum*, Clemens Alexandrinus *lib.1. ſtromatum*: plura Baronius *anno 52.* Aiala *de Eccleſiaſt. traditionibus, aſſert.2.* Primis enim illis temporibus cùm Eccleſia hæreticos non noviſſet, traditionibus regebatur; nam ut ait Tertullianus *de anima cap.5. Prior fuit anima quàm littera, & ſermo prior quàm liber, & prior ſenſus quam ſtylus.* Traditionibus obſervabantur jejunium quadrageſimale, S.Leo *ſerm.2. de jejunio*: ſuffragia pro Defunctis, D. Chryſoſtom. *homil. 60. ad populum*: ritus aquæ benedictæ, Clemens *lib.7. cap.29.* Paſcha quotannis celebrandum, Euſebius *lib.5. hiſtor. cap.22. & 23.* & alia quæ hîc enumerare ſuſcepti operis ratio non finit. Poſteà aliqua præcepta ſcribi cœperunt, & ſic Chriſtiana Reſpublica, ut alia quælibet benè fundata, partim jure ſcripto, partim non ſcripto regebatur: quid enim eſt aliud traditio, niſi jus non ſcriptum? Cironius *ad titulum de conſuetudine.* Unde colligitur, quanti ponderis & authoritatis ſint Eccleſiæ traditiones, quas omni ariete moto hæretici impugnant. Videndi ſunt pro earum defenſione Aiala *ſuprà*, Baronius *in apparatu, num.38. & anno 35. num.13. anno 53. num.3. & anno 57. num. 153. anno 109. num.21. anno 118. num.3. anno 145. num.10. anno 165. num.8. & anno 167. num. 13.* Turrianus *lib.2. pro canonibus Apoſtolorum, cap.16.* Suarez *adverſus Regem Angliæ, lib. 1. cap. 9.* Vivar. *in apologia pro Flavio Dextro, §.2.* Sanſay *in Panoplia Clericali, parte 1. lib.2. §.2.* Carrier *tom.1. Digeſti Fidei, titulo de Traditionibus Eccleſiæ*: & nos agemus infrà *in titulo de conſuetudine.*

41. De Canonibus Apoſtolorum. Ex his traditionibus adhuc non ſcriptis, ab Apoſtolis tamen conditis & ſtatutis, D. Clemens eorum coætaneus, S.Petri ſucceſſor & diſcipulus, regulas vulgò canones Apoſtolorum appellatas, Græcè ſcripſit, & poſteà temporibus Juſtini Imperatoris, Dionyſius cognomento Exiguus, eaſdem Latinè accuratè & feliciter tranſtulit: & ſic ex traditionibus Apoſtolicis canones manaſſe, Sancti Patres & Concilia exploratum haberi teſtantur. Baronius *anno 102.* Turrianus *integro libro pro canonibus Apoſtolorum,* Coriolanus, Binius, & Balſamon *in notis ad eoſdem canones.* Unde audiendus non eſt Sophronius *in agone Petri & Pauli*, qui aſſerit in dicto Concilio tertio Hieroſolymitano conditos fuiſſe; nondum enim illis primis Eccleſiæ cunabulis tot cauſas emerſiſſe credi poteſt, ut tot legibus Eccleſia egeret. Nec rectiùs exiſtimavit Albaſpinus *lib.1. obſervat. cap. 13.* prædictos canones fuiſſe collectos ex variis Conciliis Eccleſiæ Orientalis, & dictos fuiſſe primò Canones Apoſtolicos; etſi hujus collectionis uſum maximè viguiſſe in Orientali Eccleſia poſt Concilium Nicænum probet Petrus Marcha *lib.3. concord. cap.2.*

42. De Authoritate eorum. Sed circa authoritatem iſtorum canonum non levis hæſitatio eſt inter Theologos, ac Juriſperitos. Omni authoritate carere, Magdeburgenſes impiè aſſeruerunt, pro quorum ſententia faciunt Gelaſius Pontifex *in cap. Sancta, 15. diſt.* ubi inter apocryphos libros enumerat canones Apoſtolorum. Zephirinus Pontifex relatus à Gratiano *in cap. ſexaginta, 16. diſt.* tantùm agnovit ſexaginta canones authenticos: & Leo Pontifex *in cap. Clementis 3. diſtinct.16.* omnes apocryphos declarat, exceptis quinquaginta; & ita ut authenticos agnoverunt tantùm quinquagintaduos Michael Rouſſelius *lib.1. hiſtoriæ juriſd. Pontif. cap. 46.* Baronius *anno 102.* quinquaginta Ant. Auguſtinus *de emendatione Gratiani dialogo 6.* & D. Iſidorus relatus *in cap. 3. 16. diſt.* ait: *Canones qui dicuntur Apoſtolorum, ſeu quia eoſdem nec Sedes Apoſtolica recepit, nec Sancti Patres illis aſſenſum præbuerunt, pro eo quod ab hæreticis ſub nomine Apoſtolorum compoſiti dignoſcuntur, quamvis in eis utilia inveniantur, tamen ab authoritate canonica, ac Apoſtolica eorum geſta conſtat eſſe remota, atque inter apocrypha deputata.* Verùm prædictos canones authenticos eſſe, tanquam ex Apoſtolicis traditionibus à Divo Clemente collectos, docuerunt & probarunt ultra ſuprà relatos Acuña, Dartis & Barboſa *in cap.1. diſtinct. 16.* Covarruvias *lib.4. variar. cap. 17. num.6.* Poſſevinus *in apparatu, tomo 1. verbo Apoſtolorum acta*, Bellarminus *tomo 1. controv. lib.1. de verbo Dei, cap.20.* Grethſerus *in defenſ. Bellarmini, tom.1. lib.1. cap.20.* idem Bellarminus *de Script. Eccleſiaſt.* Canus *de locis lib.5. cap.5.* Pro ipſorum enim canonum authoritate faciunt textus *in cap. placuit 4. c. quoniam, 16. diſt.* ubi ab Eccleſia recipiuntur canones illi, & approbantur tanquam authentici. Faciunt etiam decreta quamplura Conciliorum & Pontificum, in quibus generaliter & ſpecialiter approbantur, & recenſentur. Generaliter approbarunt Theleſphorus *epiſtola 1. in princ.* Victor *epiſt. 1. poſt princ.* Zephirinus *epiſt. 1. circa med.* Fabianus *epiſt. 1. ante finem*, Nicolaus *ad conſulta Bulgar. cap. 72.* Specialiter meminerunt canonum primi, & ſecundi Innocentius I. *epiſt. unica ad Vitricum, cap.1.* Patres Concilii Africani *can. 16.* Canonis 3. Eutychianus Papa *epiſt. 1.* Canonis quarti textus *in cap. 1. de conſecrat. diſt. 2.* Canonis quinti Synodus Carthaginenſis II. *can.2. & 3.* Canonis 6. Concilium Nicænum I. *can.56.* & Nicænum II. *can.10.* Canonis ſeptimi Cyrillus *homilia 10.* Canonis 8. Anacletus Papa *epiſt. 1.* Canonum 9. & 10. Concilium Antiochenum *can. 2.* Bracharenſe II. *can.83.* Canonis 11. Concilium Nicænum I. *can.5.* caput *ſicut Apoſtoli, 11. queſt.3.* Canonis 12. Innocentius I. *d. epiſtola unica, cap.8.* Concilium Nicænum *can. 15.* & ejus mentio fit *in epiſt. Conſtantini*, apud Euſebium *lib.3. de vita Conſtantini, cap.9.* Canonum decimiquinti & decimiſexti Synodus Antiochena *can. 3.* Theodoretus *lib. 1. cap. 4.*

Nicæna Synodus *can.*15. Decimiſeptimi Innocentius *d.epiſt.ad Vitricum, can.*6. caput *debitum, de bigamis*, Theodoſius *in l.*3. *C.de ſumma Trinit.* Canonis decimioctavi Leo I. *epiſt.*87. Conſtitutio 6. Juſtini Imperatoris. Canonis vigeſimi Clemens *epiſt.*1. *in princ.* relatus *in cap.*1. *de fidejuſſoribus.* Canonis vigeſimiprimi Concilium Nicænum *can.*1. Canonis vigeſimiſecundi Synodus VIII. Conſtantinopolitana *can.*8. Canonis vigeſimitertii & vigeſimiquarti Synodus Africana *can.*33. Canonum vigeſimiquinti & vigeſimiſexti Synodus Romana ſub Gregorio VII. *can.*2. Leo Pontifex *epiſt.* 92. *ad Ruſticum.* Canonis vigeſimiſeptimi *cap.quoniam*, 32.*diſt.* D.Baſilius *ad Amphiloch. cap.* 3. Canonis vigeſimioctavi Synodus Africana *can.*32. Canonis vigeſiminoni Synodus Nicæna II. *can.* 5. Canonis trigeſimi Concilium Chalcedonenſe *can.*12. Canonis trigeſimiprimi Synodus Carthaginenſis II. *can.* 8. Athanaſius *epiſt. ad Orthodoxos.* Canonis trigeſimiſecundi Concilium Nicænum *can.* 5. Canonis 33. Synodus Antiochena *can.*6. Canonis 34. Concilium Eliberinum *can.* 24. Synodus Antiochena *can.* 9. Innocentius I. *d.epiſt.unica, cap.* 1. Canonum 35. & 36. Concilium Nicænum *can.*6. *&* 23. Canonis 37. Concilium Antiochenum *can.*18. Innocentius *dicta epiſt.unica.* Canonis 38. Concilium Antiochenum *can.* 20. Innocentius I. *ubi ſuprà*, & Anacletus *epiſt.* 1. Canonis trigeſiminoni Concilium Nicænum II. *can.* 12. Pariſienſe III. *lib.*1. *cap.* 25. Canonis quadrageſimi Concilium Chalcedonenſe *can.*22. Canonis quadrageſimiprimi caput *Præcipimus*, 12. *quæſt.*1. quem canonem, & antecedentem tranſcripſit Synodus Antiochena *in can.* 24. *&* 25. Canonis quadrageſimiſecundi, & quadrageſimitertii Synodus Conſtantinopolitana VI. *can.* 50. Canonis quadrageſimiquarti Concilium Nicænum *can.*18. caput *Epiſcopi, diſt.*41. VI. Synodus *can.*10. Arelatenſis II. *can.* 14. Aquiſgranenſis I. *can.* 40. Canonis quadrageſimiquinti Concilium Nicænum *can.*56. Canonum quadrageſimiſexti, & quadrageſimiſeptimi Concilium Nicænum *can.* 19. Innocentius I. *d. epiſt. ad Vitricum.* Canonis 48. caput *placuit*, 32. *quæſt.*7. Canonis quadrageſiminoni caput *multi, de conſecr. diſt.*4. Canonis quinquageſimi caput *ſi quis Epiſcopus*, *de conſecrat. diſt.*4. Canonis quinquageſimiprimi Concilium Gangrenſe *can.*1. *&* 2. Canonis quinquageſimiſecundi Dionyſius *in epiſt.ad Demoph.* Origenes *lib.* 3. *contra Celſum.* Canonis quinquageſimiquarti caput *nulli*, 44. *diſt.* Canonis quinquageſimiquinti & quinquageſimiſexti Cyprianus *epiſt.* 9. *ad Rogatianum*, caput *ſi quis*, 15. *quæſt.*7. Canonis quinquageſimiſeptimi Juſtinianus *conſtit.* 7. *ad Epiphanium.* Canonis 58. caput *inferiorum*, *diſtinct.* 86. Canonis quinquageſiminoni Baſilius *ad Amphiloch. can.* 27. Canonis 60. Clemens *lib.*1.*conſtitut. cap.*6.*&* 7. Canonis 61. Origenes *lib.*8. dum Celſo reſpondit. Canonis 62. Concilium Nicænum *can.*10. Canonis 63. tertia Synodus Hieroſolymitana ſuprà adducta. Canonis 64. D. Auguſt. *in epiſt. ad Caſidimum.* Canonem ſexageſimumquintum eſſe appoſititium docet Baronius *anno* 102. *num.* 15. ſed poſteà pro viribus eum vindicabimus. Canonis 68. meminit Concilium Nicænum I. *can.* 19. Canonis ſexageſiminoni Alexandrinus Martyr *ſerm.* 15. Canonis ſeptuageſimi Concilium Nicænum *can.* 5. Canonis ſeptuageſimiprimi & ſeptuageſimiſecundi Anacletus *epiſt.*1. Canonis ſeptuageſimitertii Alexander *epiſt.*2. Canonis ſeptuageſimiquarti Victor *epiſt.*1. Synodus Conſtantinopolitana ſub Nectario. Canonis ſeptuageſimiquinti Anacletus *epiſt.* 1. Damaſus *epiſt.* 3. Canonis ſeptuageſimiſexti Concilium Antiochenum *can.*23. Canonis ſeptuageſimiſeptimi & ſeptuageſimioctavi Clemens *lib.*1. *conſtitut. cap.*5.6. *&* 9. Nicænum *can.*2. Canonis ſeptuageſiminoni caput *Clerici*, caput *communiter*, 33. *diſt.* Canonis octuageſimi Nicænum *can.*2. Origenes *lib.*8. *contra Celſum.* Canonis octuageſimiprimi Concilium Sardicenſe *can.* Ergo canones prædicti Apoſtolorum, etſi non ſint canonici, cùm non referantur in Concilio Tridentino *ſeſſ.*4. in decreto de libris canonicis; authentici tamen ſunt, ut docent, & defendunt Turrianus, & Barboſa *ubi ſuprà*, Joannes Dartis *in cap.*1. *diſtinctione* 15.

Nec obſtant fundamenta contrariæ ſentent. Non authoritas Gelaſij, cui vt Gloſſa *in cap. Clemens, verb. Apocrypha*, 16.*diſt.* ſatisfaciat, Gelaſium appellare Canones Apoſtolorum apocryphos exiſtimat, non quia de veritate eorum dubitetur, ſed quia author eorum ignoratur: eam ſequuntur Genuarr. *lib.*4.*variarum, cap.*17. Albertinus *de agnoſcendis libris, quæſt.*22.*num.*51. Sed licèt eam verbi apocryphi acceptionem inficiari non poſſim, tamen ſecundùm communem vſum loquendi, illa decreta Eccleſia dicuntur apocrypha, quæ nullam authoritatem obtinent, vt ex D. Auguſt. *lib.* 5. *de civitate Dei*, *cap.*23. notant ibi Viues, & Coquet. Vnde prædictam refellunt ſolutionem Bellarminus *lib.*1.*de verbo Dei, cap.*20. Grethſerus *vbi ſupr. cap.*20. Quare eà omiſsâ, & aliâ P. Marchæ *lib. concord. cap.*2. veriùs dicendum eſt, Gelaſium in eo textu agere non de his canonibus, ſed de quodam libro canonum Apoſtolorum, qui confictus fuit, & ſuppoſitus à Priſcillianiſtis, qui etiam multa alia ſub Apoſtolorum nomine falſa ediderunt, vt probat Turrianus *dicto lib.*1.*pro Canonibus, cap.*15. Neque obſtant textus *in dicto cap. ſexaginta*: cui vt ſatisfaciamus, ſciendum eſt, quod cùm dicti canones non fuiſſent ab Apoſtolis ſcripti, ſed tantùm traditi; diuerſimodè fuerunt relati, & congeſti quandoque enim vnus duas, aut tres ſententias continebat; vnde aliquando ſub numero 50. approbantur in dicta epiſtola Clementis; aliquando ſub numero 60. cùm ad tot capita reducerentur: & octogintaquinque recenſent Græci in collectionibus ſuis, iuxta definitionem Synodi Trull. *can.* 2. Theodoretus *in ſynopſi Canonum*, eundem numerum retinet: probat latè Turrianus *dict. lib.*1.*cap.*25. vbi expendit canonem, qui in vulgata editione ponitur ordine 9. à Nicolao primum in ordine citari, & ſic de aliis: quare lectorem libenter moneo, vt ſi in authoritatibus proximo numero relatis, aliqua non conueniat ſuo canoni, legat antecedentem, aut ſequentem. Omnis enim hæc variatio prouenit ex diuerſitate editionum dictorum canonum. In Bibliotheca Regis Chriſtianiſſimi extare veterem collectionem iſtorum canonum refert Fabrot *ad tit.de vita & honeſt. Clericor.* vbi ſub nomine Facundi Hermianenſis referuntur hæc verba: *Sancti Domini Diſcipuli, & Apoſtoli LXXXV. Canones per Clementem ediderunt.* Probat P.Marcha *lib.* 3.*concord. cap.*2. Apparet ergo prædictos Apoſtolorum canones authenticos eſſe, iuxta textum *in dicto cap. placuit*, rectéque circumferri in fine Decreti.

43. Reſpondetur argumentis contrariæ ſententiæ.

Sublatis ab hac luce Apoſtolis, & ad capeſſenda meritorum præmia in cœlum euectis, non ideò patrocinio firmo deſtituta eſt Eccleſia; nam pro patribus nati ſunt filii, vt ait Pſalmiſta *Pſalmo* 44. *verſ.*17. & B.Auguſt. explicauit: *Id eſt pro Apoſtolis Epiſcopi conſtituti fuerunt, qui ideò Apoſtolorum ſucceſſores dicuntur*, vt *cap. quanto, de conſuetudine*, notat Sauarus *ad Synodum lib.*4. *epiſt.*11. *verbo Antiſtites*; & aliquando Apoſtoli, Paulinus *epiſt. ad Alethum, cap.Dominus*, 93. *diſt.* & vice mutuâ Apoſtoli dicti ſunt Epiſcopi. Pſalmus 108. *Epiſcopatum eius accipiet*

44. De Leg[illegible] Eccleſiaſticis.

accipiet alter, id eſt Apoſtolatum, Caſſiodoro interprete: D. Ambroſius *ſerm.* 50. ibi: *Prodit Pſeudoepiſcopus Saluatorum*, id eſt Iudas. Plura Bignonius *in notis ad Marculſum lib.* 1. *c.* 11. Hallier *de inſtit. Epiſc. in principio*, ipſe *cap. quanto, de conſuetudine.* Illi ergo eorum veſtigiis inhærendo, doctrinam quam ab eiſdem acceperunt, populo Chriſtiano tradiderunt, facem præferente ipſo Romano Pontifice, tam in Conciliis generalibus, prouincialibus, nationalibus, quàm in epiſtolis decretalibus ad diuerſas perſonas Eccleſiaſticas pro cauſarum diuerſitate miſſis. Certum enim eſt, Romanum Pontificem poſſe vniuerſali Eccleſiæ Catholicæ leges eccleſiaſticas indicere, vt eius caput, atque ſupremus Præſul; licèt in contrarium hæreticorum impia conſpiret caterva, dum ex omni hominum memoria ſacros canones delere conantur, quia apud omnes gentes ius conſtituendarum legum penes eos ſemper fuit, penes quos ſuprema Reipublicæ poteſtas eſt. Bodinus *lib.* 1. *de repub. cap.* 10. Sixtinus *de regalibus lib.* 1. *cap.* 2. *num.* 8. Accedit, nam R. P. ab ipſo Chriſto poteſtatem habet, *cap. nouit, de iudiciis*, vbi Nauarrus, *cap. quamvis, diſt.* 21. *cap.* 1. *de traſlatione Epiſcopi:* docent Turrìſcremata *lib.* 3. *de Eccleſia, cap.* 53. Salas *de legibus cap.* 7. *ſect.* 4. Suarez *eodem tract. lib.* 3. *cap.* 7. Bellarm. *lib.* 4. *de Romano Pontifice, cap.* 16. Diana 1. *parte, tract.* 10. *reſol.* 8. & *parte* 11. *tractatu vlt. per totum*, Pontius de Leon. *ad Vuaramundum cap.* 2. P. Marcha *p.* 1. *concord. lib.* 1. *cap.* 9. *per tot.* Quod iam à multis dilucidè explicatum inuenio, quare in re tritiſſima non licet lectorem diutiùs remorari. Similiter verum eſt, Archiepiſcopos, & Epiſcopos poſſe in ſuis Archiepiſcopatibus, & Diœceſibus leges promulgare, *cap.* 2. *de maioritate & ob. cap.* 2. *de locato, cap. cum omnes, cap. cum acceſſiſſent, de conſtitutionibus, cap. Catholica* 11. *diſt. cap. nullus* 6. 3. *q.* 4. *cap.* 1. *de conſecratione diſt.* 3. Bertachinus *de Epiſcopo* 2. *p. lib.* 4. Barboſa *eodem tract.* 2. *parte, in compendio, numero* 49. ipſe *in cap.* 1. *de conſtit.* Eam tamen poteſtatem an immediatè à Chriſto, vt R. Pontifex; an ab ipſo Pontifice habeant, latè pertractant Salas *vbi ſuprà, diſp.* 8. *ſect.* 4. Suarez vbi proximè *lib.* 4. *cap.* 5. & 6. Layman *in ſumma, titulo de legibus, cap.* 3. *per plures* §§. Illuſtriſſimus Tapia *tomo* 1. *Catenæ, lib.* 4. *de legibus, quæſt.* 8. *art.* 3. & 4.

45. De variis Conciliis.

Igitur adhuc primo ſæculo Eccleſiæ, & ſequentibus variæ fuerunt pro temporum opportunitate promulgatæ conſtitutiones, & epiſtolæ decretales: primò enim Clemens Pontifex ordine tertius, plures edidit conſtitutiones, quas referunt Carolus Bouius, & Seuerinus Binius *tomo* 1. *Conciliorum*: eas vt canonicas agnouerunt Athanaſius *in ſynopſi*, Ignatius Epiſcopus Antiochenus *in ſuis duodecim epiſtolis*, Epiphanius *hereſi* 45. & 70. plura pro earum defenſione contra Magdeburgenſes, & alios Eccleſiæ hoſtes, qui omnem mouerunt arietem, vt primas Pontificum conſtitutiones euerterent, adduxerunt Baronius *anno* 102. Turrianus *integro libro pro epiſtolis Clementis*. Succeſſerunt aliæ decretales epiſtolæ Anacleti, Euariſti, Alexandri, & ſucceſſorum, variaque Concilia, vt Nicænum celebratum anno Chriſti 327. vbi Ariana perfidia condemnata fuit, & varii canones ſtatuti fuerunt, de quorum numero agit Cabaſſutius *in notitia Concil. diatriba de numero canonum*: deinde Conſtantinopolitanum anno 381. aduersùs Macedonium negantem Spiritus ſancti diuinitatem. Deinde Concilium Epheſinum anno 431. contra Neſtorium duas perſonas in Chriſto aſſerentem, Chalcedonenſe anno 451. contra Eutycheten, qui tantùm in Chriſto vnam naturam agnoſcebat: de cuius Concilii authoritate agunt Bellarm. *lib.* 2. *de Pontif. cap.* 22. Petrus Marcha *lib.* 3. *concord. Sacerd. & Imper. cap.* 3. Quinta Synodus generalis, ſeu Conſtantinopolitana 2. habita anno 553. contra eos, qui vnam tantùm voluntatem in Chriſto eſſe volebant. Sexta Synodus Conſtantinop. anno 660. aduersùs Monothelitas, cui Synodo vulgò tribuuntur canones Trullani, editi tempore Sergii Papæ, & Iuſtiniani Imperatoris, anno 692. vt *in cap. Iacobus* 46. *de conſecr. diſt.* 1. *cap. placuit* 4. *cap. habeo* 6. *cum ſequent.* 16. *diſt. cap. quoniam* 13. *diſt.* 32. *cap. ſi quis eorum*, 32. *diſt. cap. præcipimus* 26. *diſt.* 93. *cap. ſi quis Epiſcopus*, 37. *q.* 1. *cap. didicimus, de conſec. diſt.* 1. de quorum authoritate latè agunt Canus *lib.* 5. *de locis, cap. finali*, Baronius *anno* 892. Bellarm. *lib.* 2. *de Rom. Pontif. cap.* 18. Turrianus *in opuſculo pro ipſa Synodo ſexta*, Poſſeuinus *in apparatu ſacro, verb. Trullanum*, & nos *in cap. a multis, de ætate & qualit.* Deinde ſeptima Synodus Conſtantinop. ſiue Nicæna 2. celebrata anno 787. ſub Adriano Papa, contra Iconomachos, qui ſacras Chriſti & Sanctorum imagines reſpuebant. Octaua Synodus, ſiue Conſtantinop. quarta, habita anno 869. ſub Adriano II. aduersùs Photium intruſum, qui depoſitus fuit, & Ignatius reſtitutus. Plurima etiam nationalia, & prouincialia Concilia celebrata fuerunt, quæ nec per indicem referre breuitas huius Apparatus ſinit; ea congeſſerunt, & notis illuſtrarunt Seuerinus Binius, & Coriolanus. Hiſpaniæ noſtræ Concilia collegit doctus vir D. Garcias à Loayſa: Galliæ verò Pater Jacobus Sirmundus, & omnia viginti tomis collecta habemus ex editione Pariſienſi, iuſſu Chriſtianiſſimi Regis facta. Et licèt de quatuor tantùm prioribus Conciliis generalibus dicatur *in cap. ſicut*, 16. *diſt.* & aliis authoritatibus congeſtis ab Antonio Auguſtino *in epit. iuris Pontif. lib.* 5. *tit.* 11. eandem fidem eſſe illis tribuendam ac quatuor Euangeliis; non inde deducitur minoris authoritatis eſſe reliqua generalia Concilia ab Eccleſia approbata.

45. De variis Canonum Collectionibus.

Cùm iam plures fuiſſent Pontificum ſanctiones, & varia Concilia, tam generalia, quàm prouincialia reperirentur celebrata, fieri cœperunt variæ collectiones à doctiſſimis viris, tam latinè quàm græcè, ad Eccleſiæ regimen, & Fidelium vtilitatem, quarum meminerunt Turrìſcremata *ad princ. Decreti, n.* 25. Baronius *tom.* 7. *fol.* 137. Petrus Gregorius *lib.* 15. *ſyntag. cap.* 2. Antonius Auguſt. *lib.* 1. *de emendatione Gratiani, dialogo* 10. & *in princip. tomi* 2. *epitomes iuris Pontif.* Gibalin. *tom.* 2. *de ſcient. can. lib.* 5. *cap.* 10. *q. vnica*, Franc. Florens *diſſert.* 2. *cap.* 2. *in præfat. ad hunc librum*, & alii infrà referendi. Primus ergo (ita exiſtimo) collectionem veterum canonum fecit Dionyſius, patriâ Scytha, cognomento Exiguus, vir in diuinis Scripturis valde peritus, in ſæcularibus admodum eruditus, de quo Caſſiodorus *de diuinis Scripturis cap.* 22. ait: *Fuit noſtris temporibus Dionyſius Monachus, Scytha natione, ſed moribus omnino Romanus, in vtraque lingua valdè doctiſſimus, qui petitus à Stephano Epiſcopo Salonitano, ex Græcis exemplaribus canones Eccleſiaſticos compoſuit, quos hodie vſu celeberrimos Eccleſia Romana complectitur.* Trithemius *de viris illuſtribus lib.* 2. *cap.* 4. *verbo Dionyſius.* Otho Friſingenſis *lib.* 5. *chronici, cap.* 4. Bellarm. *de Scriptoribus Eccleſiaſt. anno* 500. ille enim flöruit temporibus Theodorici circa annum 527. Collectionem Canonum fecit Græcis in Latinum ſermonem tranſlatis, incipiens à Siricio vſque ad Hormiſdam, & ducentis & quinque articulis conſtat, quibus deinde addita fuerunt Gregorii ſecunndi decreta, decem & ſeptem capitibus comprehenſa, vt notauit Petrus Marcha *lib.* 3. *concord. cap.* 3. Quam collectionem credo fuiſſe illam, quæ Codex Canonum appella-

tur à Nicolaò *in cap. ſi Romanorum*, 19. *diſt.* & ex quo citatur textus *in cap.2.de præbendis*, & approbatur in Concilio Bracharenſi 2. *can.* 18. Tolet. 4. *can.*3. *cap. de libellis*, 20. *diſt.* à Iuſtiniano *in novella* 131. Hunc codicem Canonum Adrianus primus Carolo Magno dono dedit circa annum 787. vt probat P. Sirmundus *tom.* 2. *Concil. Galliæ*, *ad annum* 787. Atque ſtatim Carolus Epiſcopos Galliæ admonuit, vt Canonum executioni inuigilarent, atque ipſa decretorum capita in capitulari Aquiſgranenſi dato anno 789. retulit. De hac collectione plura adduxerunt Iuſtelus *in præfatione ad ipſum Codicem Eccleſiæ vniuerſalis*, Cironius *ad tit. de conſtit.* Indicem huius Codicis refert Antonius Auguſt. *in epitome Iuris Pontif.* 2.*parte*, *in princ. cap.*11. Eodem ferè tempore Fulgentius Ferrandus, Diaconus Carthaginenſis, cuius mentio fit *in cap. ſacrorum*,63.*diſt.*& meminit Cuiacius *in cap.*1.*de cohabit. clericorum*, aliam collectionem elaborauit, diuerſo tamen ordine, dum citando, non recitando, ſub vnoquoque capite collegit omnes Canones diuerſorum Conciliorum; quod opus Creſconius in ſua collectione Breuiarium appellat: de ea Baronius *anno* 527. *num.*87. Perronius *contra Reg. Mag. Brit. lib.*1.*cap.*48. Succeſſit Martinus Monachus Benedictinus, Bracharenſis Epiſcopus, cuius vitam & geſta referunt Yepes *tomo* 1. *chron. D.Benedicti*, *anno* 563. *fol.* 251. Ille anno 751. collectionem edidit Synodorum Græcarûm, & in Latinum ſermonem tranſtulit, ad vtilitatem Eccleſiæ Hiſpanæ. Alios etiam canones ex Latinis Conciliis compilauit, præcipuè ex Toletanis: quæ collectio reperitur in tomis Conciliorum poſt ſecundam Synodum Bracharenſem, & approbata fuit in Concilio Lucenſi celebrato anno 571. De ea collectione agit Antonius Auguſt. *d.*2. *parte*, *cap.*15. & *in Gratian. dial.* 10.11. & 12. Illud circa eandem collectionem prænotandum eſt, apud Gratianum plerumque citari ſub nomine Martini Papæ canones omnes, qui tranſcripti ſunt in dicta collectione Martini Bracharenſis, vt textus *in cap. Epiſcopum*, 64. *cap. non debet*, 65. *diſt. cap.*19. *queſt.*3. *cap. Epiſcopo* 4. 8.*quæſt.*1. *cap. ſi quis Presbyter*, *cap. non licet*, 92. *diſt. cap. ſi quis Epiſcopus*, 6. *quæſt.*4. & alii congeſti ab Antonio Auguſt. *in dictis dialogis*, qui referendi ſunt ad dictam Collectionem Epiſcopi Bracharenſis, vt iam notarunt Germonius *lib.*2. *animadverſ. cap.*1. Iuſtelus *ad canones Eccleſiæ vniuerſæ*, *fol.*187. Couarr. *in cap.*1. *de teſtamentis*, *num.*1. Quartam collectionem fecit Iſidorus. Sed an Hiſpalenſis, an Mercator, ſub lite eſt. Hiſpalenſem fuiſſe, docent Ivo Carnot. *lib.* 2. *decreti*, *tit.*11. *cap.*22. Gratianus *in c.*1 *diſt.*15. Innocentius *in hiſtoria de Ivone Carnotenſi*, Joannes Gerſon, & Genebrardus *ad annum* 618. videturque ipſum Iſidorum innuere *lib.*6.*etymol.cap.*16.& expreſsè refert Hincmarus Rhemenſis *epiſt.*7.*cap.*12. *Iſidorus Hiſpalenſis Epiſcopus collegit cum epiſtolis Romanæ Sedis Pontificum à ſancto Clemente vſque ad B. Gregorium.* Verùm Iſidoro Hiſpalenſi non eſſe tribuendam collectionem conſtat, quia & Concilii Toletani vndecimi, celebrati anno 675. & Concilij generalis ſexti, habiti anno 681. meminit, quadraginta & ampliùs annis poſt obitum Iſidori, qui deceſſit anno 636. imò verò & Gregorij ſecundi & tertij, & Zachariæ Summorum Pontificum, qui poſt annos 700. vixerunt, epiſtolas author ille collectioni ſuæ inſeruit. Accedit, nam cùm Sancti Braulius & Ildephonſus, necnon Sigebertus Gemblacenſis recenſeant omnia opera Iſidori Hiſpalenſis, nihil de illa collectione adducunt, & cùm eius opera ex vetuſtis exemplaribus emendata per Grialium & Loayſam habeamus, nunquam legimus collectionem iſtam canonum, neque eam recenſet Viuar. *in notis ad Chron. Marci Maximi*, *anno* 617. dum eius vitam & opera deſcribit. Quare alii cenſuerunt huius collectionis authorem fuiſſe Iſidorum Mercatorem, ſeu Peccatorem (vtroque enim nomine illum appellant Poſſeuinus *in apparatu ſacro*, *littera B. fol.* 244. Acuña *in proœmio decreti*, *fol.*40.) ita docuerunt Baronius *anno* 865. *num.*5. & *anno* 102. *num.*11. Boëtius Epon. *tomo* 3.*lib.*4.*de iure ſacro*, *cap.*2. Mariana *lib.*6.*de rebus Hiſp. cap.*5. Tamayo de Vargas *in notis ad Luitprandum*, *fol.* 83. Ambroſius Moral. *lib.* 12. *Coron. Hiſp. cap.*21. Padilla *hiſt. Hiſp. centuria* 7.*cap.*22. Pro quibus facit authoritas Iuliani *in chron.* vbi refert quod Iſidorus Mercator Epiſcopus Setubenſis, ope monachi cuiuſdam huic compilationi operam dedit. Sed facilè ſententiæ hæ & authoritates pro his adductæ conciliari poſſunt, ſi obſeruemus Iſid. Hiſpalenſem Epiſcopum dictam collectionem, quam corpus Canonum diximus, edidiſſe titulis diſtinctè additis, & indice compoſito, qui præfixus eſt ipſi collectioni eâ arte, vt vnicuique titulo certam aliquam materiam complectenti adjunxerit numeros canonum eò pertinentium. Eum indicem veteri cuidam collectioni manuſcriptæ præfixum teſtatur Antonius Auguſtinus, licèt dubitet, an tribuendus ſit Iſidoro ob quorumdam verſuum, qui illi ſubjiciuntur, ineptiam. Sed expunctis verſiculis illis, quos ſcriptor de ſuo addidit, titulorum ordo & verba eruditionem & ſæculum Iſidori ſapiunt. Inde factum eſt, vt à poſteris integra collectio diligentiæ Iſidori facilè tributa ſit, non tamen inter eius opera recenſeatur. Hæc eadem collectio poſtea aucta eſt acceſſione canonum Apoſtolorum, quos Iſidorus Hiſpalenſis in libris originum inter apocryphos recenſet, iuxta Gelaſij definitionem. Creuit quoque collectio adjectis Conciliis Toletanis, à quinto vſque ad duodecimum, aliiſque Hiſpanicis poſt obitum Iſidori celebratis: necnon epiſtolis Gregorii ſecundi, & tertii, atque Zachariæ vberior iſta collectio facta fuit ab Iſidoro Mercatore, ſed publicata fuit ſub antiquo Iſidori Hiſpalenſis nomine ad conciliandam authoritatem nouis illis epiſtolis, quæ tunc præfixis veterum Pontificum titulis interpolatæ ſunt; quia non ita authoritate pollerent, ſi ſub nomine noui collectoris prodiiſſent: quare attentâ primâ huius collectionis compoſitione, Iſidorus Hiſpalenſis eius author eſt; inſpectâ verò ſecundâ editione author eſt Iſidorus Mercator; & ideò rectè illi attribuitur à Iuliano *vbi ſuprà*, & Luitprando *in chronico*, *anno Chriſti* 719. his verbis: *Iſidorus Setabitanus, qui interfuit Concilio XVI. Toletano, compoſuit ordinem Concilii; & collectionem Conciliorum, quæ dicitur Iſidori Peccatoris, vel Mercatoris; quo cognomento vocatus eſt ſuper Iſidori nomen.* Et codex MS huius collectionis eximiæ vetuſtatis in bibliotheca Regia S. Laurentii apud Seboriacum reperitur: & minùs piè Matthæus Raderus *in præfat. analect. ad Martialem Scriptorem*, hunc inſulſiſſimum fabrum Decretalium epiſtol. RR. PP. dixit, cùm illum eruditæ pietatis inſignem iudicet Baronius *in notis ad Martyrol. die* 4. *Aprilis*, dum de eo iudicium profert his verbis: *In antiquis*, inquiens, *manuſcriptis codd. hunc Iſidorum collectorem Conciliorum, Mercatorem cognomento dictum inuenimus, vt in his quæ in noſtra Bibliotheca habentur; at in nuper impreſſis non Mercator, ſed Peccator inſcriptus reperitur, ſecundum morem nonnullorum antiquorum Patrum, qui humilitatis ergò ſe ſic inſcribere, & ſubſcribere conſueuerunt. Irrepſit puto error, vt Mercator, pro Peccator ſit ſcriptus. Cùm autem eiuſdem collectionis author recenſendo in ſua præfatione Synodos vniuerſales, ſextam vltimo loco ponat, manifeſtum eſt,*

eſt, poſt dictam ſextam Synodum vixiſſe, nec ad ſeptima tempora perveniſſe: quam ob cauſam cum collectores ſacrorum canonum recenſemus, quintum hunc ordine numeramus, primoque loco ponimus Dionyſium Exiguum, inde Ferrandum Diaconum, tertio Martinum Bracharenſem Epiſcopum, quarto Creſconium, ac demum poſt hos omnes Iſidorum.

47. De aliis Collectionibus. Aliam collectionem vberiorem, & locupletiorem fecit Creſconius, cuius meminerunt Baronius *anno* 527. Bellarminus *anno* 500. *fol.* 130. Succeſſit alia collectio canonum, quam edidit Burchardus Monachus S. Benedicti, Epiſcopus Vvormatienſis; compilauit enim, ac compoſuit Decretum ſub Henrico Imperatore, anno 1020. ex variis Conciliorum Canonibus, Pontificum epiſtolis, Sanctorum Patrum ſententiis, & Imperatorum ſanctionibus, & in viginti libros diuiſit, & in eo ſuperior fuit aliis compilatoribus, quòd ante juris ciuilis promulgationem, quæ poſt obitum Lotharii ſecundi, ſtudio Mathildis Comitiſſæ procurata eſt, quamplurima ex Digeſtis, Codice, & Nouellis tranſcripta, in collectionem ſuam retulerit; ita vt exemplo Joannis Scholaſtici, & Photii Patriarcharum Conſtantinopol. jus ciuile cum canonico conjunxerit. De eo Antonius Auguſtinus *vbi ſuprà, cap.* 27. Bellarminus *de Scriptoribus, anno* 900. Poſſeuinus *in apparatu ſacro, fol.* 254. plerumque hoc decretum citatur, tam in decreto Gratiani, quàm in decretalibus, vt *in cap.* 1. 73. *diſt. cap.* 1. *de ſortilegiis.* Poſt iſtas collectiones aliam fecit Deuſdedit Cardinalis, temporibus Victoris Papæ, quam Polycarpus ſcripſit, non tamen in eadem methodo ac Burchardus, videlicet colligendo tantùm dicta Patrum, vel Conciliorum; ſed pluribus vtitur argumentis, alia confutat & acriùs in cauſa verſatur: ejus meminerunt Baronius *tomo* 11. *anno* 1086. Antonius Auguſtinus *vbi ſuprà, cap.* 28. & *in collectione ad Decretales, in præfatione.* Ferè eodem tempore Anſelmus Epiſcopus Lucenſis, qui floruit temporibus Gregorii VII. per annum 1088. aliam collectionem edidit. Bellarminus *de Scriptor. Eccleſ. anno* 1000. Catalogum ejus refert Boëtius Epon. *ſuprà, num.* 217. Octavus decretorum compilator fuit Ivo Epiſcopus Carnotenſis; floruit temporibus Vrbani II. vſque ad annum 1114. cuius compilationem in compendio retulit Hugo Catalaunienſis, & Pannoniam, ſiue Panormiam appellauit: illam ſub nomine Decreti in 17. partes diuiſam obtinemus operâ, & beneficio Joannis Molinei, & notis Iureti illuſtratam, Pariſiis editam anno 1647. Ivonis meminerunt plures congeſti in principio ipſius decreti, Baronius *tomo* 12. *anno* 1100. Bellarminus *de ſcriptoribus Eccleſiaſt. eodem anno*, Ant. Auguſt. ſuprà, *cap.* 30. Poſſeuinus *fol.* 387. Petrus Marcha *lib.* 3. *concord. cap.* 6.

48. De Decreto Gratiani. Omnibus iſtis collectionibus, & omiſſis aliis Photii, Harmenopuli, Siagrii, & aliorum, accuratior compilatio Gratiani ſecuta fuit; Gratianus enim patriâ Hetruſcus, S. Proculi apud Bononienſes Ordinis Diui Benedicti Monachus, vir quidem verè religioſus, Decreti volumen ſub nomine *Concordia diſcordantium Canonum*, ex Scripturis ſacris, Conciliorum canonibus, Pontificum reſponſis, legum ſanctionibus, & aliis Interpretum fragmentis collegit; & decretorum corpus noua quidem methodo adornauit, vt poſt Archidiaconum, Turrecrematam, Acuñam, & Barboſam docent Carolus Sigonius *lib.* 1. *de Epiſcopis Bononienſ.* Forſtetus *in hiſtoria juris, lib.* 3. *cap.* 7. Sarmiento *de redditibus* 3. *p. cap.* 1. *num.* 2. Andreas Valenſis, & Henricus Zoëſius *in paratitl. ad Decretales,* Vincentius *lib.* 23. *ſpeculi hiſtor. cap.* 31. & *lib.* 25. *cap.* 84. quod volumen librum Decretorum appellauit Cæpola *de libris juris can. num.* 1. Collectanea decretorum Antonius de Mocaro, relatus ab Antonio Auguſt. *de emendatione Gratiani lib.* 1. Edidit illud anno 1059. vt refert Genebrardus *lib.* 4. *Chronograph.* licèt Baptiſta à ſancto Blaſio, & alii congeſti à Thoma Connano, exiſtimauerint compoſitum eſſe anno 1105. Illud elaborauit in æde S. Felicis, vt conſtat ex ſaxo perveruſto, quod in ſacrario ipſius Eccleſiæ reconditur, vbi ita legitur:

Hanc habe partem lector, reuerenter adito;
Namque loci Monachus decretum hic condidit huius,
Diuinum Gratianus opus, quantumlibet arcto,
Contentus ſepto, quod reparando caducum,
Et vetus hoc clauſtrum, tolli fuit inde neceſſe.

Sed an hoc decreti volumen approbatum ſit, omniaque in eo compilata majorem authoritatem habeant, quàm in ſuis autographis, magnæ hæſitationis eſt? Eſſe à Pontifice approbatum, docuerunt 49.
Abbas *in cap.* 2. *de reſcriptis, num.* 9. *verſiculo ſed dico,* Felinus ibi, *num.* 44. Cæpolla *de libris juris canonici,* Tuſchus *littera D, concluſ.* 110. *n.* 2. Morla *de juriſdict.* 1. *parte, queſt.* 10. *num.* 9. Maranta *in praxi,* 3. *parte, q. vnica, num.* 36. Medicis *de legibus parte* 1. *q.* 3. *n.* 9. Medina *de continentia lib.* 2. *cap.* 33. nouiter Franciſcus Valens *in concordia Iuris cum Theologica ratione, in proœmio cap.* 7. *num.* 25. Martha *de juriſdictione* 1. *parte, cap.* 30. *num.* 37. Pro quorum ſententia faciunt ſequentia fundamenta. Primum, nam fuiſſe confirmatum ab Eugenio III. referunt Tuſchus, & Morla *vbi ſuprà.* Secundum, quia ſi in eo reperirentur contradictiones, aut perplexitates, ob errores, qui in illud volumen irrepſerunt, jam ſublati fuerunt per Gregorium XIII. qui illud tradidit purgandum viris doctis ab omnibus mendis, vt conſtat ex epiſtola ejus in principio decreti appoſita, & refert Antonius Auguſtinus *dialogo* 1. Ergo hæſitari non poteſt volumen eſſe ab ipſo Pontifice approbatum, cùm omnia noſtra faciamus, quibus noſtram impartimur authoritatem, *l.* 1. *C. de veteri jure.* Tertiò, nam volumen hoc cum ſcientia, & tolerantia Pontificis quotidie allegatur, & in Scholis publicè exponitur; imò & ipſi Romani Præſules illud ſæpiùs citarunt, vt *in cap. continebatur, de deſponſatione impuberum, cap. nobis, de jurepatronatus, cap. relatum* 4. *de teſtamentis, Clementina* 1. *de jureiurando.* Ergo nullatenus ambigi debet ejus decreta eſſe approbata. Ita tenuerunt vltra ſuprà relatos plures congeſti à Diana *parte* 3. *tract.* 6. *reſol.* 26. & *parte* 5. *tract.* 14. *reſol.* 68.

Sed contrariam ſententiam, imò authoritates Conciliorum, Romanorum Pontificum, Sanctorum Patrum, Imperatorum, & Iureconſultorum reſponſa in eo compilata eandem vim obtinere ac per ſe obtinent, nec leges ciuiles per collectionem in hoc volumine eſſe canonizatas, vt loquuntur Doctores, defendunt Uſelius *in notis ad Conarr. lib.* 4. *variar. cap.* 11. Sanchez *lib.* 9. *de matrim. diſp.* 12. *n.* 5. Salas *de legib. tract.* 14. *diſp.* 18. *ſect.* 13. Diana 5. *parte, tract.* 14. *reſolutione* 68. Suarez *de legibus lib.* 4. *cap.* 5. *num.* 6. Layman *in ſum. eodem tract.* & *tomo* 1. *lib.* 2. *tract.* 4. *cap.* 6. §. 3. *n.* 12. Pater Mendo *de jure Academico lib.* 1. *q.* 28. Rota apud Peñam *deciſione* 480. *num.* 18. plures quos refert, & ſequitur Barboſa *in proœmio decreti, num.* 6. Martinez à Prado *tom.* 1. *Theolog. Mor. cap.* 3. *de legibus, q.* 8. §. 3. Alciatus *lib.* 4. *parerg. cap.* 13. Petrus Gregorius *lib.* 1. *partit. tit.* 1. *cap.* 1. *num.* 12. Granados *in* 1. 2. *controv.* 3. *diſput.* 3. *ſect.* 7. *num.* 17. Machado *tom.* 1. *ſumma, parte* 4. *tract.* 2. *documento* 3. Anguianus *de legibus lib.* 2. *controv.* 19. *num.* 4. Grethſerus *tomo* 2. *in defenſ. Bellarmini,*

50. Contraria ſententia.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITT. EMANUELE

*mini, lib.2.de Roman.Pontif.cap.fin. pag.*816. P.Magdalenus *de numero teſtium, parte* 2. *cap.*6. *n.*17. nouiſſimè Frat. Antonius à Matre Dei *in præludiis ſacræ Script.prælud.*1. *digreſ.*6.*ſect.*9. Gibalinus *ſuprà*, Franc. Florens *in præfat. ad hunc librum, fol.*7. In hoc Interpretum diſſidio, vt certa ab incertis ſeparemus, affirmo volumen hoc continere aut Conciliorum decreta, aut Romananorum Pontificum conſtitutiones, ex quibus quæ inueniuntur in ſuis autographis, vim legis eccleſiaſticæ habebunt; ſecus verò ſi non reperiantur. Vnde cognoſcitur magnum diſcrimen inter hanc collectionem Decreti, & compilationem Raymundi; nam licèt aliquæ decretales epiſtolæ in collectione ſexta Decretalium compilatæ non reperiantur inter epiſtolas Innocentii III. aut Alexandri III. quia tamen corpus hoc Decretalium eſt approbatum à Gregorio IX. in dubium revocari non debet earum authoritas. Etiam in hoc Gratiani volumine reperiuntur quamplures leges ex Pandectis Iuris Ciuilis tranſcriptæ, quæ eandem authoritatem habent, ac ſi in libris Pandectarum eſſent. Etiam aliquæ inueniuntur tranſcriptæ authoritates, cum hac inſcriptione, *Palea.* Circa quarum authoritatem non conueniunt Interpretes. *Paleam* ſignificare Canones antiquos, docet Cujacius *in cap.* 1. *de ſponſa duorum:* putarunt alii congeſti à Darte *in can.*2. *diſt.*5. & Barboſa *vbi ſuprà, num.*9. *Paleam, Protopaleam, ſeu Quotopaleam,* fuiſſe Cardinalem Eccleſiæ Romanæ, qui alia decreta collectioni Gratiani adjecit; quare ſuam eſſe collectionem intendebat Cæpola de libris Iuris Canonici. Sed mihi communis opinio placet, quæ affirmat, *Paleam* eſſe proprium nomen cujuſdam diſcipuli Gratiani, qui operi ſui magiſtri aliqua etiam adjecit, quæ eandem authoritatem habent ac aliæ authoritates compilatæ in eodem volumine. Ita docent Layman *vbi ſuprà, num.*11. Cenedus *ad decretum, collectaneo* 16. *num.*7. *in fine*, Acuña *in proœmio decreti, n.*33. Cæſar Coſta *lib.* 1. *ambiguit. cap.*7. Beſoldus *tom.*2.*in delibata juris diſſert. de libris juris, capite* 8. Nec obſtant fundamenta exiſtimantium decreti volumen approbatum eſſe, quibus ſatiſfaciunt ſacræ Rotæ Auditores in dicta deciſione 480.in hæc verba: *Nec refert, illos canones recenſeri in decreto à Gratiano compilato, quia cum Gratianus non publica authoritate infinita quæque illa canonum Eccleſiaſticorum, & legum etiam ſecularium capitula in ſuum librum contulerit, nec legis condendæ authoritatem habuerit, nec ab aliquo Romano Pontifice liber ille, tanquam authenticus, & legalis approbatus fuerit, inde fit, ut quilibet Canon inibi relatus, ex eo tantùm, quòd ibi referatur, non habeat majorem authoritatem, quàm in proprio loco conſiſtens de ſui natura eſſet habiturus: nec Gregorius XIII. Gratiani librum, tanquam legalem authenticauit, cùm ſolum emendari iuſſerit, & emendationes ſine additionibus, aut detractionibus mandauerit obſeruari.* Ergo cùm ab vllo Eccleſiæ Romanæ Præſule non ſit confirmatum, aut approbatum, etſi publicè in Scholis exponatur, & illuſtretur, decreta in eo compilata non majorem authoritatem habebunt, quàm in ſuis autographis obtinent, vt latiùs proſequentes docent Alber. Gentilis *de libris juris can.cap.*2.*per totum*, Alciatus *lib.*3. *parerg.cap.*23. Menochius *de adipiſcenda, remedio* 4. *n.*842. Maranta *in ſpeculo,* 3. *parte, n.*36. Federicus de Senis *conſilio* 76. Tot tamen ſcatet liber is mendis iniuriâ temporum, vt ſit de re publica, ac re litteraria benemeritiſſimus cenſendus, qui huic libro emendando, ac corrigendo, torque maculis expurgandis operam dederit; Gratianus enim fuit nimis credulus, vt refert Baronius *anno* 664. *n.*4. & *anno* 774. *n.*4.

Poſt hanc decreti Gratiani collectionem quamplures conſtitutiones & decretales epiſtolæ emanarunt, præſertim poſt Concilium generale Lateranenſe, celebratum ſub Alexandro III. anno 1179. 51. De variis Decretalium Collectionibus.
cúmque Gratianus multa omiſiſſet, tum ex Conciliorum veterum Canonibus, tum ex epiſtolis Pontificum, & aſſidua Sedis Apoſtolicæ juriſdictio, & audientia nouas quotidie pareret conſtitutiones, aliæ collectiones Decretalium fieri cœperunt. Primus enim S.Bernardus Balbus, Papienſis Eccleſiæ Præpoſitus, poſteà Epiſcopus Fauentinus, demùm ad Papienſem Eccleſiam tranſlatus, in canonica peritia valde doctus, collectionem fecit epiſtolarum decretalium Alexandri III. Cœleſtini III. & aliorum Pontificum prædeceſſorum, necnon diuerſorum canonum Conciliorum, tam generalium quàm prouincialium, vt referunt Philippus Steinhauſſent. *in ſumma Iuris Can.* Vuolfang. Sigiſmund. à Vorbux *in Triſmegiſto canonicali, fol.* 18. Beſoldus *in diſſert. de libris Iuris Can.cap.*8. Ant. Auguſtinus *in proœmio collectionum*, Gentilis *ſup.cap.*1. Valens *in concordia, cap.*1. Poſſeuinus in apparatu ſacro, verbo *Bernardus*, Gibalinus, & Florens *vbi ſuprà.* Hanc collectionem, *Breuiarium* appellant Hoſtienſis, Henricus, Joannes Andreas, Bellamera *in proœmio Decretalium*, id eſt breuiarium deciſionum, quæ extra corpus decreti vagabantur; aliquæ tamen deciſiones à Gratiano compilatæ in ſuo decreto, reperiuntur ſub eiſdem verbis in ipſa collectione Bernardi, vt textus *in cap.*1. *de cenſibus*, qui eſt apud Gratianum textus *in cap. ſancitum* 25.23. *q.* 8. caput 8. *de purgatione canonica*, qui reperitur *in cap.nobilis* 15.2. *q.*5. forſan per obliuionem, quod frequenter contingit, vt in jure Cæſareo, vbi conſtitutiones eiſdem verbis reperiuntur, vt *in l.*1. *C. de authoritate præſtanda, in l. neque tutoris* 7. *C. de contrahenda ſtipulatione, ex lex conuentione* 11. *C. de pactis, l.*1. *C. ſine cenſu vel reliquiis, ex l. ſi dices* 37. *ff. de judiciis, l.qui cœtu* 5.§.1. *ff.ad leg. Iuliam de vi*, notauit Fornerius *lib.*1. *rerum quotid. cap.* 17. Eam collectionem approbauit Alexander III. vt referunt Joannes Andreas, & Gentilis vbi ſuprà. Poſt Bernardum Papienſem Gilbertus Abbas, atque etiam Alanus Epiſcopus Altiſſiodorenſis, alias duas collectiones fecerunt, ſed vſu non receptas: quare Ioannes Valenſis, ſiue Galenſis, poſt duodecim annos elapſos à prima collectione, aliam fecit, quam Alexander approbauit, & fuit ſecunda compilatio approbata. Platina *in vita Alexandri III.* Joannes Andreas *in proœmio Speculatoris*, Gentilis, & Boëtius Epon. *vbi ſuprà*, Hunnius *in encyclopædia, lib.*1.*cap.*3. Poſt eam temporibus Innocentii III. Bernardus Archidiaconus Compoſtellanus, Romæ degens, ex eiuſdem Innocentii III. prioribus regiſtris compilauit aliud volumen decretalum, quintam collectionem, ſi collectiones omnes attendas; & dicta fuit compilatio Romana, quia ipſe Bernardus Romæ eam edidit. Sed cùm in ea collectione nonnulla reperirentur inſerta, quæ in Romana Curia probarentur parum, ipſius Pontificis iuſſu Petrus Beneuentanus compilationem tertiam edidit, publicè approbatam, vt referunt Cujacius *in cap.* 2. *de ſponſalibus*, Valens, Boëtius Epon. & Gentilis *vbi ſuprà.* Succeſſit quarta compilatio approbata ab ipſo Innocentio III. in qua varii Concilii Lateranenſis ſub eo celebrati canones, necnon plures epiſtolæ ipſius compilatæ fuerunt. Eam notis illuſtrauit Joannes Theutonicus, & quartam compilationem Innocentius III. appellauit, vt ſuprà citati referunt. His collectioni operâ, & ſtudio Ant. Auguſt. viri clariſſimi fruimur, cum notis ipſius ad primam collectionem, & notis Joannis ad quartam. Hoc totum breuiter expreſſit

preſſit

preſſit Tancredus *in præfatione ad 3. compilationem*, quam ex fide manuſcripti ita tranſcripſit Boſquetus in notis ad Innocentium III. *lib.1.epiſt.71.* à quo & nos libenter accepimus, cum mirè probet hucuſque tradita. *Poſt compilationem decretorum factam à Gratiano multæ à Romana Curia decretales epiſtolæ emanauerunt, quas magiſter Bernardus tunc Præpoſitus, poſtmodum Epiſcopus Papienſis, ad ſtudentium vtilitatem ſub competentibus titulis compilavit, quadam antiqua iura interſerendo, & vocatur compilatio prima. Poſt illarum compilationem quadam aliæ Decretales à diuerſis Apoſtolicis emanauerunt, quas Magiſter Gilbertus ad inſtar primæ compilationis ſub titulis collocauit. Poſt illum Magiſter Alanus ſuam ſimiliter compilationem effecit. Tandem Magiſter Bernardus, Compoſtellanus Archidiaconus, in Romana Curia moram faciens aliquantam, de regiſtris Domini Papæ Innocentii III. vnam fecit Decretalium compilationem, quam Bononiæ ſtudentes Romanam compilationem aliquando vocauerunt. Verum quia in ipſa compilatione quædam reperiebantur Decretales, quas Romana Curia refutarat; ſicut hodie quædam ſunt, quas Curia ipſa non recipit: idcircò felicis recordationis Dominus Innocentius Papa III. ſuas Decretales vſque ad annum duodecimum editas, per Magiſtrum Petrum Beneuentanum, Notarium ſuum in præſenti opere compilatas, Bononiæ ſtudentibus deſtinauit. Poſt illarum receptionem Magiſter Galenſis decretales omnium Apoſtolicorum, qui præceſſerunt Innocentium, de ruinis compilationis Gilberti, & Alani extrahens, quandam compilationem ordinauit, quæ hodie mediæ, ſiue ſecundæ Decretales dicuntur, ſuper quarum expoſitionibus plures Doctores Bononiæ Gloſſas ſcripſerunt. Et quia de dictis apparatibus opiniones ſtudentium erant diuerſæ, ſententiæque confuſæ; idcircò ego Tancredus Bononienſis Canonicus ſancti Petri, qualiſcumque Decretorum Magiſter, ad multam inſtantiam ſociorum meorum meliora, & vtiliora de dictis apparatibus colligens, ex ingenio meo quædam interſerendo, ſicut ex ſignis gloſſularum ſingularum demonſtratur, primas, & ſecundas Decretales, prout melius potui, gloſſulavi, ſed ſuper præſenti tertia compilatione non apparatum feci, ſed audiendo, atque legendo, quædam in libro notavi, quæ ſcholares quidem abſque conſcientia mea de libro meo extraxerunt, & pro apparatu tertiarum illum mihi intitulauerunt. Nunc autem docendi officio ad multorum inſtantiam reaſſumpto, præſentem tertiam compilationem cum diligentia, Domino fauente, gloſſabo, & conſtitutiones Concilii proximè celebrati, & jura à Domino Innocentio Papa III. poſt duodecimum annum edita, tam in apparatibus à me factis, quàm in hoc, quem indicare diſpono, diligentiſſimè collocabo.*

52. De aliis Collectionibus Decretalium. Poſt has quatuor collectiones fuit & alia quinta epiſtolarum Honorii III. cùm enim ipſe decem libros epiſtolarum ſcripſiſſet, juxta ſeriem, & methodum aliarum collectionum ſuorum prædeceſſorum, quintam compilationem fecit, non operá Tancredi Bononienſis, vt voluit Antonius Auguſtinus, quem refellit Cironius *in cap.1. de conſtitutionibus, in ipſa quinta collectione*; ſed eam ab Antonio Auguſtino, Cencio, & Cujacio deſideratam hodie habemus ſtudio Innocentii Cironii in vtraque juris peritia viri diſertiſſimi; licèt enim plures decretales ipſius collectionis tranſcriptæ reperiantur à Raymundo in decretalium volumine; plurimas tamen non cum parvo Profeſſorum compendio edidit Innocentius Cironius. Poſt omnes iſtas compilationes ſequitur noſtra ſexta compilatio iuſſu Gregorii IX. facta; ipſe enim tot parum conſtantium voluminum Decretalium pertæſus, multis relictis, & rejectis, aliis nouiter additis conſtitutionibus, eam approbauit. Matthæus Pariſ. *in Henrico III. His quoque temporibus Gregorius IX. videns tædioſam Decretalium prolixitatem, ſub quodam compendio eas eleganter abbreuiatas, & collectas ſolemniter per totius mundi latitudinem legi præcepit, & publicari.* Et adjectis ſuis conſtitutionibus Gregorius IX. publicè edi iuſſit ſextam hanc collectionem anno 1230. elaboratam à S. Raymundo de Peñaforte, Capellano, & Pœnitentiario ipſius Ordinis Prædicatorum, viro ſanctitate, & doctrinâ celebri, de cuius vita, actis, & canonizatione poſt plures plura Eymericus *in directorio Inquiſitorum, 2. part. comment. 15.* Tamayo de Salazar *die ſexta Januarii, tomo 2. Martyrologii, fol. 80. à num. 6.* Collectionem hanc vulgò Decretales Gregorii appellamus, quia noſtra facimus, quibus noſtram impartimur authoritatem, *cap. ſi Apoſtolicæ, de præbendis in 6.* ideò Decretales Gregorii nuncupantur; & hæc ſexta compilatio breuiter omnia quæ intra octoginta pluſve annos ab aliis Pontificibus Romanis decreta ſunt, complectitur, vt notauit Elricus Elfricus Hunnius *in encyclopedia lib. 1. cap. 3.* Collectio hæc Decretalium ſolet etiam appellari corpus Juris Canonici, nec barbarè; nam corpus plerumque accipitur pro opere ſcripto. Cicero *lib. 2. ad Atticum*, ibi: *Hoc totum corpus curabo vt habeas.* Hinc corpus Homeri dicitur *in l. librorum 52. §. 2. ff. de legatis* 3. notauit Joan. Bertrandus *de Iuris peritis, in vita Labeonis, fol. 44.* Miſit autem hanc compilationem Doctoribus, & Scholaribus Bononiæ commorantibus, vt fecit Honorius III. *in cap. 1. de conſtitutionibus*; erat enim illis temporibus florentiſſima Academia Bononienſis à Theodoſio creata, cuius laudes referunt Hieronymus Oſorio *lib. 1. de Gloria*, Papirius Maſonius, & alii, quos congerit perdoctus P. Andreas Mendo *lib. 1. de Iure Academico, quæſt. 2. num. 16* Exorſus eſt Gregorius ſuam compilationem à profeſſione fidei, juxtà Concilium Nicænum, & mores Conciliorum; quare non erat neceſſaria inuocatio diuini Numinis, vt alii Principes ſæculares ab ea exordiuntur ſuas conſtitutiones, *l. 2. Cod. de officio Præfecti Africæ*: principium Codicis Iuſtinianei, *l. 1. & 2. de veteri jure*, Nouella 85. Iuſtiniani: obſeruarunt ex ſacris, & profanis litteris Lælius Mancinus *lib. 3. de triplici jure, cap. 125.* Fornerius *lib. 6. rerum quotidianarum, cap. 1.* Juxta morem ergo Eccleſiaſticarum ſanctionum à profeſſione fidei inchoauit ſuam compilationem Gregorius IX. non ob alias rationes hæreſis veneno plenas, quas ſtultè Vveſembec. *theſi 1. in principio*, ſomniauit.

Sed antequam progrediamur ad noſtræ Hiſtoriæ Pontificiæ ſeriem, aliqua de illis collectionibus antiquis non antiquatis prænotanda ſunt. Et primò ſciendum eſt, earum vſum Iuriſprudentiæ Canonicæ Profeſſoribus valdè vtilem, imò neceſſarium eſſe, cùm ex fontibus ipſarum deciſionum rectiùs veritatis cognitio hauriatur, aſſequaturque. Certè dum cœpi huius Iuris profeſſioni operam dare, ſtatim ad fontes digitum intendi, regeſta Gregorii Magni, Alexandri III. Innocentii III. perquiſiui, & his aſſiduè vſus fui; nec adhuc ejus conſilii, & ſtudii pœnitet, imò in ea ſententia adhuc perſiſto, veram perfectamque cognitionem Inſalutatis antiquis integris Pontificum, Conciliorumque monumentis, aſſequi non poſſe. Alii exiſtimant pueriles, inanes, ac otioſas eſſe has elucubrationes; ſed non ſine magno eruditorum hominum riſu. Perquirendi igitur ſunt, & conſulendi antiquarum collectionum libri, cùm ex eis non rarò mens vera, & genuina deciſionis proueniat, vt paſſim in hoc noſtro opere notauimus, & jam docuerunt Antonius Auguſtinus *in anteloquio ad collectiones Decretalium*; Cujacius *in cap. 1. qui clerici, vel vouentes.* Cùm enim 53. De Collectionibus antiquis.

vt

vt breuitati conſuleret Raymund. in hac collectione truncaret antiquas epiſtolas decretales, & aliquando tantùm concluſiones transſcriberet, ſubjungendo ea verba, *& cætera, & infra, in præmiſſis : cap. vnico, vt eccleſiaſtica beneficia*, *prædicto cap. cum in Eccleſia 9. de ſimonia*; quæ denotant ſupplendam eſſe deciſionem ex ipſa integra, quæ extat aut in antiquis compilationibus, aut in regeſtis Pontificum; in ipſo etiam initio ſunt diminutæ epiſtolæ decretales, cùm alia pars ipſius textus omittitur, & tunc aliunde repetenda eſt, vt in illis, quæ incipiunt, *ad hæc, præterea, nunc autem, de illis, tertiò*, & ſimilibus; apparet enim eſſe partem alterius deciſionis. Semper ergo dum diſcipulis è ſuggeſtu jus hoc exponebam, magnoperè commendabam vt integras deciſiones perquirerent, legerent, & perlegerent, vt rectiùs, & faciliùs verum ſenſum perciperent, quod & fecerunt doctiſſimi viri Antonius Auguſtinus *in cap. 1. de probationibus*, vbi ait : *Si quis legerit ipſam epiſtolam in regiſtro, rectiùs hæc interpretabitur, quàm alii fecerunt*. Albericus Gentilis *de libris Iuris Canonici, cap. 3. per totum*, Petrus Gregorius *in cap. 2. num. 3. de conſtitutionibus*.

54. *Amplius de prædictis Compilationibus.* Deinde pro vſu ipſarum collectionum ſciendum eſt, aliquas deciſiones in eis compilatas non reperiri in libris, ex quibus citantur, vt textus *in cap. tranſlato, cap. ne innitaris, de conſtitutionibus*, & aliæ; non tamen inde authoritate carere, cùm approbatæ reperiantur per Gregorium IX. in præſenti : aliæ etiam deciſiones in nullis Pontificum, aut Conciliorum libris reperiuntur, vt textus *in cap. nullus, cap. miramur, de ſervis non ordinandis : cap. de prudentia, de donationibus inter*, & ſimiles, quæ etiam authoritate non deſtituuntur propter eandem rationem; quia cùm in hoc volumine Decretalium authoritate Gregorii IX. compilatæ reperiantur, approbatæ ab ipſo exiſtunt. Circa deciſiones verò in quinque collectionibus transſcriptas, in ſexta autem omiſſas maior hæſitatio eſt; & Gentilis *dicto c. 4. per totum, & lib. 6. de nuptiis, cap. 23.* contendit nullam authoritatem habere. Sed ego contrarium exiſtimo; non enim per ſecundam compilationem derogatum fuit juri primæ, nec per tertiam ſecundæ. Ergo nec per ſextam derogatum præſumitur juri præcedentium. Deinde, nam authoritates compilatæ in eis, aut ſunt Conciliorum canones, aut Pontificum epiſtolæ decretales, quæ per ſe, vt iacent in regiſtris Pontificum, & tomis Conciliorum, jus faciunt : Ergo etſi reperiantur compilatæ in illis collectionibus, non ideo authoritate deſtituuntur. Tandem, nam quis dicat Codicem Theodoſianum, Vlpiani fragmenta, Pauli ſententias in Scholis interpretari non poſſe, etiamſi in Digeſtis, aut Codice Iuſtinianeo non reperiantur. Similiter ergo authoritates compilatæ in dictis quinque collectionibus admitti, interpretarique debent, quidquid Albericus Gentilis ſentiat.

55. *Proſequitur Iuris noſtri hiſtoria.* Sed jam ad interruptam hiſtoriam librorum Iuris noſtri redeo. Poſt ſextam ergo collectionem ſecuta eſt compilatio libri ſexti. Bonifacius enim VIII. anno 1294. ſeu vt alii volunt, anno 1300. nouam collectionem facere curauit, partim epiſtolarum prædeceſſorum Pontificum, qui inter ipſum & Gregorium IX. floruerunt, videlicet Gregorii X. Innocentii IV. Clementis IV. & aliorum; & partim, & præcipuè duorum Conciliorum generalium Lugdunenſium, primi ſub Innoc. IV. anno Domini 1245. Secundi ſub Gregorio X. anno 1273. celebrati. Et quia quinque libris Decretalium addebatur hæc collectio, ſub nomine Sexti, Bonifacius edi iuſſit per Guillelmum Archiepiſcopum Ebredunenſem, Berengarium Epiſcopum Biterrenſem, & Richardum de Senis, ſiue vt alii, Malambrum S.R.E. Vicecancellarium, vt conſtat ex procemio ipſius libri, & referunt Maximus Polonus *anno* 1279. Gibalinus, & Florens *vbi ſuprà*, Boëtius Epon. *tomo 1. de jure ſacro, cap. 1.* Albericus Gentilis *de libris Iuris Canonici, cap. 1.* Franciſcus Valens *vbi ſuprà, cap. 8.* Defuncto Bonifacio VIII. ſucceſſit in Sede Pontificali Clemens V. qui Eccleſiam rexit ab anno 1305. vſque ad annum 1314. Celebrauit Concilium Viennenſe generale anno 1311. & cùm ejus conſtitutiones compilare curaſſet ſub nomine Clementinarum, morte præuentus publicare nequiuit, quare Joannes XXII. ejus ſucceſſor anno 1317. eam compilationem promulgauit, vt refert Spondanus eo anno, in continuatione Baronii, *tom. 1. num. 2. eo anno*. Poſtea acceſſerunt ipſius Joannis XXII. conſtitutiones, & aliorum Pontificum, quæ communes extrauagantes appellantur, & aliæ ipſius tantùm Joannis, quæ ſub nomine extrauagantium circumferuntur, dicunturque extrauagantes, quaſi extra corpus Iuris exiſtentes. Gentilis, Boëtius, & Valenſis *vbi ſuprà*: de earum authoritate latè Franciſcus Valens *vbi ſuprà, cap. 6.*

Poſt iſtas Sacrorum Canonum & Pontificum decretalium epiſtolarum collectiones non eſt alia, licèt varia Concilia generalia, tam approbata, quàm reprobata; & partim approbata, & partim reprobata ab illis temporibus ad noſtra vſque in Eccleſia celebrata ſint. Ex approbatis, Florentinum celebratum temporibus Eugenii IV. anno 1438. contra errores Græcorum : Lateranenſe, quod indictum fuit à Iulio II. anno 1511. contra Concilium Piſanum, & abſolutum fuit à Leone X. anno 1517. & Concilium Tridentinum inchoatum ſub Paulo III. anno ſalutis 1545. contra Lutheranos, & alios hæreticos, continuatum ſub Iulio III. & abſolutum ſub Pio IV. anno 1572. temporibus Caroli V. ac Ferdinandi Imperatorum : quod percelebre Concilium à fabulis & falſis impoſturis Petri Suauis Polani doctè & feliciter vindicauit Cardinalis Sfortia *in hiſtoria ipſius Concilii*. Ex reprobatis, Concilium Piſanum congregatum anno 1511. ab Imperatore, & Rege Galliæ, aliquotque Cardinalibus contra Iulium II. reprobatum poſteà in Concilio Lateranenſi ſub Julio III. *ſeſſ. 2. & 3.* Ex reprobatis partim, & approbatis Concilium Piſanum indictum ab aliquibus Cardinalibus anno 1409. Concilium Conſtantienſe indictum à Ioanne XXIII. anno 1414. quod quantùm ad primas ſeſſiones, vbi definitur Concilium eſſe ſupra Papam, reprobatur in Concilio Florentino & Lateranenſi vltimo : quantum verò ad vltimas ſeſſiones, & ea omnia, quæ probauit Martinus V. ab omnibus catholicis recipitur. Tandem Concilium Baſileenſe anno 1439. in quo nihil eſt ratum, & approbatum, niſi quædam conſtitutiones circa beneficia, quas pacis, & vnitatis gratiâ Nicolaus Papa approbauit; Concilium verò ipſum reprobauit in Concilio Lateranenſi *ſeſſ. 2.* vt referunt Spondanus, & Coriolanus in prædictis annis. 56. *De Conciliis generalibus poſterioribus.*

Pro coronide huius apparatus agendum eſt de conſtitutionibus extrauagantibus, de regulis Cancellariæ, declarationibus Cardinalium ad Concilium factis, & deciſionibus Rotæ. Et quoad conſtitutiones Pontificias extrauagantes, ſi dubitetur in judicio circa aliquam extrauagantem, attendi debet vtrum ſit antiqua ante compilationem, & editionem libri 6. ſi antiquior fuerit, admittenda non eſt, vt docent Joannes Andreas, & Anania *in procemio libri 6.* & repetentes communiter *in cap. fin. de hæreticis, lib. 6.* Si tamen aliqua conſtitutio extrauagans emanauit poſt libri 6. editionem, & nihilominus dubitetur an ſit Pontificis, vel ſuper verbis, & ejus 57. *De aliis conſtitutionibus.*

ejus ſubſtantiali diſputatione quæſtio emerſerit, conſulendus eſt Pontifex, juxta doctrinam textus *in cap. paſtoralis, de fide inſtrum.* vbi ſi reperiatur talis conſtitutio in archiuo publico in forma certa, & authentica, ſervari jubetur, aliàs non obſeruabitur: extrauagantes autem cum à parte allegantur, debent ſub authentica forma plumbatæ exhiberi, ſi extra Romanam Curiam; ſi verò in eadem Curia, ſufficit quod ſub ſigno Vicecancellarii edantur, vt docent latè Peña *in fine directorii Inquiſit. tract. de authoritate Extrauagantium,* Franciſcus Valens 2. *tomo concordiæ, ſect.* 3. *fol.* 128. Secundum dubium vertitur circa regulas Cancellariæ, vtrum videlicet jus contineant generale, & abſolutum? Negant continere jus vniuerſale Decius *in cap.* 1. *de conſtitutionibus, numero* 4. plures congeſti à Gomezio *in regulis Cancellariæ, q.* 2. Salas *de legibus tract.* 14. *diſput.* 22. *ſect.* 1. eorum fundamenta refert Franciſcus Valens *dicto tomo* 1. *cap.* 3. *num.* 5. *fol.* 150. Affirmant jus generale obtinere Nicolaus Miliſ. *in repertorio, verbo Lex,* Felinus *in cap.* 2. *de reſcriptis,* Joan. Andreas *in regula Nemo poteſt, de regulis juris lib.* 6. Chaſſuneus *conſil.* 10. Alii ita diſtingunt: pro foro exteriori obligant, pro foro verò conſcientiæ neutiquam. Ita Valens *de differentiis vtriuſque fori, verbo Donatio, differentia* 6. *numero* 2. quem ſequuntur Diana *parte* 1. *tractatu* 10. *reſolutione* 43. Illuſtriſſimus Tapia *in catena morali,* 1. *parte, lib.* 4. *de legibus, quæſtione* 8. *art.* 9. Gomezius etiam *vbi ſuprà,* diſtinguit inter regulas Cancellariæ, quæ præſcribuntur tantùm ipſi Cancellariæ; & inter regulas generales. Primas non continere vniverſale jus affirmat; ſecundas verò pro ſanctionibus generalibus obſeruandas eſſe. In hac tamen opinionum contrarietate dicendum eſt, dictas regulas Cancellariæ obſeruari debere, & allegari in forenſibus diſceptationibus, vt ſæpè allegari video; quia licèt non ſint prolatæ in forma legis vniuerſalis, cùm nulla earum promulgatio præceſſiſſet; tamen ex intentione Romani Pontificis omnes ligant, vt latè probat, & exponit Franciſcus Valens *vbi ſup. folio* 130. Quoad declarationes Cardinalium ſciendum eſt, Romæ eſſe plures Congregationes pro diuerſitate cauſarum, quas refert Cohelius *in notitia Cardinalat. cap.* 15. inter quas eſt Congregatio ad executionem, & interpretationem Concilii Tridentini, & ejus declarationes vim legis obtinere docuerunt F. Emanuel Rodriguez *quæſt. regul. tomo* 1. *quæſt.* 11. *art.* 2. Cherubinus *in Bullario, in Sixtum V. conſtit.* 74. *ſcholio* 1. Cohelius *vbi ſup. cap.* 15. *congregat.* 6. Salas *de legib. tract.* 14. *diſput.* 21. *ſect.* 12. Cochier *de permutat. beneſ. tomo* 1. *in præfat.* Diana *parte* 1. *tract.* 10. *reſol.* 20. Sed tantùm doctrinales eſſe, non verò in vim legis obligare, defendunt plures congeſti à Valente *dicto* 2. *tomo concord. ſect.* 4. Bruno Chaſſaing. *de privilegiis Regularium,* 2. *parte, cap.* 1. *propoſitione* 3. Sanchez *de matrim. tom.* 3. *lib.* 8. *diſput.* 2. *num.* 10. Villalobos *tom.* 1. *ſummæ, tract.* 2. *dub.* 7. *num.* 5. Sanchez *in ſelect. diſp.* 48. Bonacina *de legibus diſp.* 1. *q.* 1. *punct.* 8. Sed cum judicio rem hanc temperauit Illuſtriſſimus Tapia *dicto lib.* 4. *de legibus, quæſt.* 8. *art.* 8. affirmans generaliter, & indiſtinctè vim legum has declarationes non obtinere, venerandas tamen eſſe tanquam grauiſſimi Senatus placita; & tunc vim legis obtinere, cùm certæ conditiones concurrunt, videlicet vt comprehendatur in ipſa declaratione, fuiſſe factam ſummo Pontifice conſulto: ita cauetur in Bulla 74. Sixti V. quæ extat *tomo* 2. *Bullarii magni*; & vt conſtet verè eas declarationes fuiſſe editas, & ſigillo, & ſubſcriptione Eminentiſſimi Cardinalis Præfecti, & Secretarii Congregationis munitas. Ita præſcripſit Vrbanus VIII. referente Barboſa *in ſumma, verbo Congregatio, n.* 8. deinde vt in ea declaratione non excedatur declarandi facultas, nec per eam amplietur, ſeu reſtringatur Concilii decretum, ſed tantùm interpretetur. Tandem vt ſimiles declarationes publicè promulgentur, cùm ſit de eſſentia legis promulgatio. Latiùs has conditiones proſequuntur Torreblanca *in praxi, lib.* 14. *cap.* 3. alii congeſti ab Illuſtriſſimo Tapia *vbi ſup.* nunquam ſatis laudato, P. Mendo *in Bullam, diſp.* 5. *cap.* 6. *n.* 160. Diana *parte* 11. *tract.* 2. *reſolut.* 42. Hurtado *de reſidentia tomo* 1. *reſolut.* 3. *pagina* 206. Prado *tom.* 1. *Theolog. Moral. cap.* 3. *q.* 7. Ferro Manriq. *de different. q.* 104. Reſtat vt quid de deciſionibus Rotæ Doctores ſentiant, exprimamus, & communiter docetur, in Curia Romana ad inſtar ſtyli jus facere. Moneta *de commutatione cap.* 5. *n.* 146. extra Curiam verò tanquam reſponſa prudentum habere, facereque communem opinionem, à qua niſi in contrarium validiſſimæ rationes faciant, non eſſe recedendum. Ita latè probant Ceuallos *tomo* 1. *communium, in præfatione, num.* 25. Tuſchus, *littera R, concluſione* 368. *num.* 4. Sarauia *de juriſdictione adjunctorum, cap.* 35. § 9. Garcia *in ſumma, tract.* 1. *dubitat.* 4. *difficultate* 5. *fol.* 179. Prado *tom.* 1. *Theolog. Moral. cap.* 3. *de legibus, quæſt.* 7. § 7. Hæc prælibanda duxi de origine & progreſſu Iuris Canonici; longa quidem, ſi apparatûs aut præfationis modum attendas; breuia tamen, ſi quàm multa, quæ pro Conciliorum notitia afferri poterant, de queis docti cenſeant: alii probent, aut improbent, nos ad commentaria ſingulorum capitum jam accingamur.

Poſt Apparatum autem iſtum typis datum peruenit ad manus meas vetus Bibliotheca Pontificia nuper edita operâ, & ſtudio Henrici Iuſtelii, vbi extant veteres canonum collectiones, tam Eccleſiæ Orientalis, quàm Occidentalis, ex quibus conſtat, in Oriente primò Joannem Scholaſticum Antiochiæ Preſbyterum, Patriarham CP. à Iuſtiniano electum, collectionem canonum Orientalium in quinquaginta titulos edidiſſe. Deinde Alexium Ariſtinum Diaconum Eccleſiæ CP. (de quo Gilbertus Genebrardus *lib. de Trinit.*) epitomen canonum feciſſe juſſu Imperatoris Comneni. Item Simeonem Magiſtrum Logothetam, epitomen etiam ipſorum canonum; ſed diuerſo ordine edidiſſe. Deinde Arſenium Monachum, Patriarcham CP. qui floruit circa annum 1255. ſynopſim canonum ſub nomine Nomocanonis ſcripſiſſe; quas collectiones nuper dedit Henr. Iuſtel. *tom.* 2. *Bibliothecæ.* Circa Eccleſiam Occidentalem conſtat Dionyſium Exiguum ex Conciliis Latinis & Græcis compoſuiſſe ſuam collectionem, præcipuè ex Codice canonum Eccleſiæ vniuerſalis, edito paulò poſt Concilium CP. primum, ſub Theodoſio Magno, à Stephano Epheſino Epiſcopo. Vtrumque Codicem, necnon collectiones Ferrandi, & Creſconii dedit Henr. Iuſtelius *tom.* 1. *dictæ Bibliothecæ.* Aliam collectionem elaborauit Ferrandus, qui floruit Iuſtini, & Iuſtiniani temporibus in Eccleſia Carthaginenſi, cuius fuit Diaconus, vt ex Chronico Victoris Tununenſis conſtat, & ejus meminit Facundus Hermianenſis Africæ Epiſcopus. Longè poſt Ferrandum ſuam edidit collectionem Creſconius, qui floruit per annos 527. vt in eo notauit Baronius, eo tempore, quo Joannes Patricius Victoriam de Sarracenis in Africa reportauit, quam Cedrenus ad annum tertium Imperii Leontii refert.

Traditiones Eccleſiæ, de quibus egimus in hoc apparatu, probant, & defendunt S. Baſil. *de Spirit. ſancto, cap.* 27. *Dogmata quæ in Eccleſia ſeruantur, & prædicantur, partim ex ſcripta doctrina habemus, par-*

tim ex Apoſtolorum traditione ad nos delata. Irenæus *cap*.4. *lib*. 2. Cyprianus *epiſt*.74. Damaſcenus *lib*. 4. *orthod.fidei, cap*.17. D.Auguſt.relatus *in cap.in his* 7. *diſt*.11. Imperatores *in l. cum recta* 5. *l.nemo, l. cum Salvatorem, C. de ſumma Trinit*. Agunt de eis vltra congeſtos in præſenti,& *in cap*.1.*de conſuet*. Bordonus *tom*.1.*de mat.tribun. cap*. 7.*q*.1. *num*.7. Becan. *in ſum.tom*.3. *p*.2. *tract*.1.*cap*.4.*num*.1. Chriſt. ſuprà *in ſchol. ad Synod*. 8. *Gener. tom*.2.*fol*.1272.

De authoritate canonum Apoſtolorum agunt Jacobus Bonfred. *in praloq.ad com. Pent. cap*.5. *ſect*.9. Ludovicus Bail. *in ſumma Conciliorum,tom*.1.*pag*.20. Chriſtophorus Lupus *in ſcholiis ad can*.2.*Syn.Trul. pag*. 867. Dominicus Gravina *cathol. praſcript. p*.2. *controv*.8.*art*.1. *ad* 4. Rouſſel. *lib*.1. *hiſt.Pont.juriſd. cap*.4. *num*.6.

TITULUS PRIMUS.
De Summa Trinitate, & Fide Catholica.

CAPUT PRIMUM.

a Innocentius III. *in Concilio* b *Generali*. *c*

FIRMITER credimus, & ſimpliciter confitemur, quod unus ſolus eſt verus *c* Deus, æternus, immenſus, & incommutabilis, incomprehenſibilis, omnipotens, & ineffabilis, Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus: tres quidem perſonæ, ſed una *d* eſſentia, ſubſtantia, ſeu natura ſimplex omninò. Pater à nullo, Filius à Patre ſolo, ac Spiritus Sanctus pariter ab utroque: abſque initio ſemper, ac ſine fine. Pater generans, Filius naſcens, & Spiritus Sanctus procedens: conſubſtantiales, & coæquales, & coomnipotentes, & coæterni: unum univerſorum principium: creator omnium viſibilium & inviſibilium, ſpiritualium & corporalium: qui ſua omnipotenti virtute ab initio temporis utramque de nihilo condidit creaturam, ſpiritualem & corporalem, angelicam videlicet & mundanam: ac deinde humanam, quaſi communem, ex ſpiritu & corpore conſtitutam. Diabolus enim, & alii dæmones à Deo quidem naturâ creati ſunt boni, ſed ipſi per ſe facti ſunt mali. Homo verò diaboli ſuggeſtione peccavit. Hæc ſancta Trinitas ſecundùm communem eſſentiam individua, & ſecundùm perſonales proprietates diſcreta, primò per Moſen, & ſanctos Prophetas, alioſque famulos ſuos, juxta ordinatiſſimam diſpoſitionem temporum, doctrinam humano generi tribuit ſalutarem. Et tandem unigenitus Dei Filius Jesus Christus à tota Trinitate communiter incarnatus, ex Maria ſemper Virgine Spiritus Sancti cooperatione conceptus, verus homo factus, ex anima rationali & humana *e* carne compoſitus, una in duabus naturis perſona, viam vitæ manifeſtiùs demonſtravit. Qui cùm ſecundùm divinitatem ſit immortalis & impaſſibilis, idem ipſe ſecundùm humanitatem factus eſt mortalis & paſſibilis. Qui etiam pro ſalute humani generis in ligno Crucis paſſus, & mortuus, deſcendit ad inferos, ſurrexit à mortuis, & aſcendit in cœlum: ſed deſcendit in anima, & ſurrexit in carne, aſcenditque pariter in utroque: venturus in fine ſæculi judicaturus vivos & mortuos, & redditurus ſingulis ſecundùm opera ſua, tam reprobis, quàm electis: qui omnes cum ſuis propriis reſurgent corporibus, quæ nunc *f* geſtant, ut recipiant ſecundùm opera ſua, ſive bona fuerint, ſive mala, illi cum diabolo pœnam perpetuam, & iſti cum Christo gloriam ſempiternam. *g* Una verò eſt Fidelium univerſalis Eccleſia, extra quam nullus omninò ſalvatur. In qua idem ipſe Sacerdos eſt ſacrificium Jesus Christus: cujus corpus & ſanguis in ſacramento Altaris ſub ſpeciebus panis & vini veraciter *h* continetur; tranſſubſtantiatis pane in corpus, & vino in ſanguinem poteſtate divina: ut ad perficiendum myſterium unitatis, accipiamus ipſi de ſuo quod accepit ipſe de noſtro. Et hoc utique Sacramentum nemo poteſt conficere, niſi Sacerdos qui ritè fuerit ordinatus ſecundùm Claves Eccleſiæ, quas ipſe conceſſit Apoſtolis, eorumque ſucceſſoribus Jesus Christus. Sacramentum verò *i* Baptiſmi (quod ad Dei invocationem, & individuæ Trinitatis, videlicet Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, conſecratur in aqua) tam parvulis, quàm adultis in forma Eccleſiæ à quoquocumque ritè collatum, proficit ad ſalutem. Et ſi poſt ſuſceptionem Baptiſmi quiſquam prolapſus fuerit in peccatum, per veram poteſt pœnitentiam *k* reparari. Non ſolùm

Digitized by Google

ſolùm autem virgines, & continentes, verùm etiam *l* conjugati per rectam Fidem, & operationem bonam placentes Deo, ad æternam merentur beatitudinem pervenire.

N O T Æ.

1. Innocentii III. electio.

a *INnocentius.*] Defuncto Cœleſtino III. anno Chriſti Domini 1198. Innocentius anteà Lotharius dictus, patriâ Anagninus, comes Siguinus, Diaconus Cardinalis tituli SS. Sergii, & Bacchi, creatus fuit Pontifex prædicto anno, & Eccleſiam texit vſque ad annum 1216. vt poſt Platinam, Blondum, Papirium Maſonium, & alios referunt Spondanus, & Odoricus Raynaldus *in continuatione Baronii, dicto anno* 1198. Fuit in vtroque jure apprimè doctus, vt ejus epiſtolæ teſtantur: varia opera edidit, quorum catalogum refert Ludouicus à Sancto Carolo *in bibliotheca Pontif. lib. 1. littera I.* Eius geſta edidit Boſquetus cum regeſto epiſtolarum ipſius, ex anno 15. ſui Pontificatus: aliæ etiam epiſtolæ editæ fuerunt Coloniæ, & correctæ à Cardinale Guillelmo Sirleto; ex quibus & aliis ſequentium annorum, factæ ſunt collectiones tertia, & quarta, vt ſuprà in apparatu retuli: & epiſtolas in hoc volumine compilatas nouiſſimè illuſtravit Alteſſerra.

2. Concilii Lateranensis historia.

b *Generali.*] Celebrato ſub ipſo Innocentio III. Anno enim 1215. Concilium œcumenicum celebratum fuit Romæ, omnium vtique, quæ in Europa habita fuerant celeberrimum. Præfuit in eo Innocentius III. interfuerunt duo Patriarchæ Orientales, Conſtantinopolitanus videlicet, & Hieroſolymitanus, 400. Epiſcopi, & alii Eccleſiæ Prælati vſque ad numerum 1212. cùm enim Innocentius magnoperè optaret, tum Hieroſolymitanæ vrbis recuperationem, tum vniuerſæ Eccleſiæ reformationem, generale indixit Concilium, in quo & depravati mores corrigerentur, & hæretici damnarentur, Principéſque ac Populi ad ſacram hanc expeditionem adducerentur, vt referunt Abbas Urſpergenſis, qui eo tempore floruit, per hæc verba: *Anno ab incarnatione Verbi* 1215. *celebrata eſt ſancta vniuerſalis Synodus Romæ in Eccleſia Saluatoris, quæ Conſtantiniana vocatur, menſe Nouembri, præſidente Domino Innocentio Papa III. Pontificatus ejus anno* 18. *in qua fuerunt Epiſcopi* 412. *inter quos extiterunt de præcipuis Patriarchis duo, Conſtantinop. & Hieroſolym. Antiochenus verò graui languore detentus venire non potuit, ſed miſit pro ſe Vicarium Anteradenſem Epiſcopum. Alexandrinus verò ſub Sarracenorum dominio conſtitutus, fecit quod potuit, mittens pro ſe Diaconum ſuum Germanum. Primates autem & Metropolitani* 71. *& Priores vltra octingentos.* Matthæus Pariſ. *in eodem anno*, Spondanus & Odoricus Raynaldus *an.* 1215. Coriolanus & Seuerinus Binius *in notis ad ipſum Concilium.* Dictum fuit Lateranenſe, quia celebratum fuit in Eccleſia Lateranenſi conſtructa anno 315. in ædibus egregiis Lateranenſibus, de qua plura refert Gabriel Pennotus *lib. 3. hiſt. Canonic. regul. cap. 1. & 2.* In hoc Concilio approbata fuit vox *Tranſubſtantionis*, vt ex hoc textu conſtat, & refert Coriolanus *in Breviario, anno* 1215. etſi jam cognita eſſet, & à Patribus uſitata. vt probabimus *in cap. cum Marthæ, de celeb. Miſſ.* In hoc Concilio reperitur præſens fidei profeſſio, & in quarta collectione, ubi Innocentius III. appoſuit titulum hunc *de Summa Trinitate*, qui in aliis collectionibus deſiderabatur; & hujus textus meminit Paulus Æmilius *in Philip. Aug.*

3. Expositur praesens inscriptio.

Pro hujus, & ſimilium inſcriptionum explicatione ſciendum eſt, conſtitutiones à Raymundo ex Conciliis in hoc Decretalium corpore tranſcriptas aliquando proponi ſub nomine Romani Pontificis, ut noſtra, quæ deducta eſt ex Concilio Lateranenſi tertio; & tamen Innocentius III. ut ejus author proponitur, & *in cap. licèt 6. cap. ne pro defectu 41. de electione, cap. nonnulli 27. de reſcriptis, cap. Epiſcopus 4. cap. de multa 28. de præbendis, cap. cum ex eo, de pœnitentiis*, & paſſim: quandoque tranſcribuntur ſub ipſo Concilio, ex quo deductæ ſunt, ut *in cap. 2. de elect. cap. 1. de pactis, cap. 1. de bigamis non ordinandis, cap. 1. de ſponſalibus*; & in aliis, nulla Pontificis, cujus authoritate congregatum fuit Concilium, mentione facta. Circa cujus diverſitatis rationem reddendam varii varia dixerunt. Abbas Panormitanus, & Felinus *in cap. 1. de pactis*, aſſerunt diſcriminis rationem in eo conſiſtere, ut ſi proponatur deciſio, quæ à Concilio habet originem & progreſſum, edatur ſub nomine Concilii, tanquam ex eo dimanans: ſi verò res de qua agebatur habuit originem à Pontifice, cum aſſenſu tamen, & ſuffragiis Concilii deciſa fuit, nomine ipſius Pontificis circumferatur. Ita componunt & exponunt prædicta jura, & alia ſimilia. Sed eâ rejectâ ratione, diverſimodè exponere intendit Germonius *lib. 2. animadv. cap. 1.* aſſerens tunc conſtitutionem Conciliarem edi ſub nomine Pontificis, licèt ex Concilio dimanaverit, cùm Concilium œcumenicum generale congregatum fuerit, ut in noſtro textu, & *dicto cap. Licet*, cum aliis. Tunc verò conſtitutionem Concilii nomine tranſcribi, cùm Concilium eſt provinciale, ut *in dicto cap. 1. de pactis*, & aliis. Sed hæc ſententia refellitur ex eo, nam Concilium Sardicenſe generale fuit, ut aliqui tenent relati *in cap. 2. de elect.* ſed deciſiones ex eo deductæ, ut ſunt textus *in dicto cap. 2.* & in *cap. 1. de clericis non reſidentib.* eduntur ſub nomine Concilii: ergo prima pars diſtinctionis ſuſtineri nequit. Deinde, nam Concilium Toronenſe temporibus Alexandri III. celebratum anno 1624. provinciale fuit; & tamen textus *in cap. majoribus 8. de præbendis*, Alexandro Tertio tribuitur. Igitur ex utroque latere prædicta diſtinctio claudicat. His, & aliis omiſſis, reor aliunde petendam eſſe diſcriminis rationem, videlicet aut edi conſtitutionem ex Concilio, in quo interfuit Romanus Pontifex; & tunc edi ſub nomine ipſius Pontificis, non verò Concilii: aut deciſionem tranſcribi ex Concilio, in quo Pontifex non adfuit; & tunc nomine ipſius Concilii conſtitutiones in hoc Decretalium corpore proponi. Unde cùm in Concilio Lateranenſi, de quo ſermo eſt in noſtro textu, & in Concilio generali, cujus mentio fit *in d. cap. licèt, cap. ne pro defectu*, adfuiſſet Romanus Pontifex, ideò ejus nomine eduntur illius Concilii decreta: at cùm in Conciliis Sardicenſi, Africano, Aurelianenſi, de quibus *in dicto cap. 1. de pactis, cap. 2. de elect. cap. 1. de bigamis*, non interfuiſſet Romanus Pontifex, Conciliorum nomine decreta tranſcribuntur. Quæ diſcriminis ratio accuratè obſervanda eſt; magna enim hujus animadverſionis utilitas ſequitur ad reſolutiones tum ſcholaſticas, tum forenſes, quas proſequitur noſter Primarius Balboa *in cap. 1. de judiciis, num. 2.* Barboſa *in cap. dilectus 19. num. 4. de præb. & dignit.*

c *Deus.*] Quod & plures Gentiles adhuc ſub tenebroſa caligine opacati cenſuerunt, & approbarunt, ut latè illuſtrat Elias Æſchedius *de Diis Germanorum, cap. 12.*

d *Eſſentia.*] Quod Sabelliani, Patripaſſiani, & Priſcillianiſtæ negabant, docendo perſonas divinas non eſſentiâ diſtinctas eſſe, quos Hiſpaniæ noſtræ ſacri

ſacri Proceres damnarunt in Concilio Toletano I. in aſſertione Fidei, per hæc verba: *Si quis dixerit, atque crediderit, Deum Patrem eundem eſſe Filium, vel Paracletum, anathema ſit. Si quis dixerit, vel crediderit, Filium eundem eſſe Patrem, vel Paracletum, anathema ſit. Si quis dixerit, vel crediderit, Paracletum eſſe vel Patrem, vel Filium, anathema ſit.* Et in Brachatenſi I. *cap.* 2. ubi ſic ſanciunt Patres: *Si quis Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum non confitetur tres perſonas unius ſubſtantiæ, & virtutis, ac poteſtatis, ſicut Catholica, & Apoſtolica Eccleſia docet; ſed unam tantum, ac ſolitariam dicit eſſe perſonam, ita ut ipſe ſit Pater, qui Filius, ipſe etiam ſit Paracletus Spiritus, ſicut Sabellius, & Priſcillianus dixerunt, anathema ſit.* Toletanum tertium ante canones: Toletanum undecimum in confeſſione Fidei: refert Antonius Auguſtinus *in Epitome Juris, lib.* 11. *tit.* 27.

6. e *Compoſitus.*] Hoc negabant Photiniani, Apollinariſtæ, & alii, quorum errores damnarunt Patres in quinta Synodo Conſtantinopolitana *collect.* 8. *cap.* 11. ſeptima Synodus *in epiſtola ad Conſtantinum, & Irenem*, Leo, Damaſus, Caius, & alii relati ab Antonio Auguſtino *in Epitome Juris, libro* 11. *titulo* 35.

7. f *Geſtant.*] Hoc totum negabant Manichæi, & Priſcillianiſtæ, quorum hæreſes damnarunt Leo Papa *epiſt.* 91. *cap.* 8. his verbis: *Plaſmationem humanorum corporum figmentum eſſe diaboli, error Manichæorum, & Priſcillianiſtarum: qui item hæretici carnis reſurrectionem negabant.* Patres Concilii Carthaginenſis relati *in cap. Epiſcopus* 2. 23. *diſt. Quærendum ſi credat hujus, quam geſtamus, & non alterius carnis reſurrectionem.* Concilium Toletanum undecimum *in prologo*, per hæc verba: *Hoc exemplo Capitis noſtri confitemur vera fide reſurrectionem carnis omnium mortuorum: neque in aëre, vel alia qualibet carne, ut quidam delirant, reſurrecturos nos credimus; ſed in iſta quâ vivimus, conſiſtimus, & movemur.* Et alii Sancti, quorum ſacra teſtimonia collegit Antonius Auguſtinus *in Epitome Juris, libro* 11. *tit.* 38.

8. g *Una verò.*] Unitatem Eccleſiæ non tantùm unitate ordinis, verùm & unitate formæ, ex variis Sanctorum Patrum teſtimoniis probant Petrus Gregorius, & Proſper Fagnanus *in præſenti*, P. Suarez *adverſus Regem Angliæ, in principio*, Becanus *lib.* 3. *opuſc. ult.* Coriolanus *in ſumma Concilior. prælud.* 9. Fr. Antonius Perez *in Pentateucho Fidei, cap.* 1. *dubio* 19.

9. h *Continentur.*] Corpus Chriſti verè & realiter eſſe in Sacramento Euchariſtiæ, negarunt Berengarius, & reliqui Sacramentarii, *cap. ego* 42. *de conſecrat. diſtinct.* 2. quos variis authoritatibus Sanctorum Patrum, & Conciliorum refellit Gratianus *integra diſt.* 2. *de conſecr.*

10. i *Baptiſmi.*] Pelagius, & Cœleſtius impugnarunt Baptiſmum parvulorum: ſed neceſſarium eſſe ad ſalutem, jam docuerunt, & ſtatuerunt Romani Pontifices, Clemens *epiſt.* 4. *poſt medium*, Gelaſius *epiſt.* 1. *cap.* 12. Leo Magnus *epiſt.* 84. & 91. *cap.* 9. Gregorius Magnus *lib.* 5. *epiſt.* 14. & *lib.* 7. *epiſt.* 47. & 53. quorum, & aliorum verba refert Ant. Auguſtinus *in Epitome Juris, lib.* 11. *tit.* 12.

11. k *Reparari.*] Ideò dicitur ſecunda tabula poſt naufragium, *cap.* 72. *de pœnit. diſt.* 1. Tridentinum *ſeſſ.* 6. *can.* 14. & *ſeſſ.* 14. *de pœnit. can.* 2. Moguntinum ſub Paulo Terio *canone* 10. D. Hieronymus *tomo* 1. *epiſt.* 8. qui de pœnitentia loquens ait: *Illa quaſi ſecunda poſt naufragium miſeris tabula ſit.* Notarunt Vivaldus *in Candelabro, tit. de pœnitentia, num.* 4. Medina *eodem tractatu, in principio*, Valentia *tom.* 4. *eodem tractatu, diſput.* 7. *quæſt.* 1. *puncto* 4. Suarez *de pœnitentia, diſput.* 1. *num.* 4. Becanus *de Sacramentis, cap.* 29. *de pœnit. quæſt.* 2. Martinon *eodem tractatu, in principio.*

l *Conjugati.*] Jam à vernantis Eccleſiæ temporibus fuerunt hæretici, qui nuptias & procreationem liberorum damnarunt, de quibus in univerſum Tertullianus *in principio libri de monogamia*, inquit: *Hæretici nuptias auferunt, Pſychici ingerunt.* Eos divino Spiritu præmonente damnavit Apoſtolus *prima ad Timotheum capite* 4. ubi poſt Sanctos Chryſoſtomum, & Ambroſium videndi ſunt recentiores. Tales autem poſt Tacianum, Ebionem, Saturninum, & alios, fuere Marcion, Appelleſque, & ejus ſectatores, de quibus Tertullianus *lib.* 1. *ad uxorem, cap.* 3. & *de præſcript. adverſus hæreſes, capite* 33. hæc ait: *Paulus Timotheum inſtruens, nuptiarum quoque interdictorem ſugillat: ita inſtituunt Marcion, & Sevitor Appelles.* In eoſdem invehitur *lib.* 4. *adverſus Marcionem, cap.* 11. & 34. & *lib.* 5. *cap.* 55. & pleniſſimè *lib.* 1. *cap.* 29. ubi inter alia ait: *Jam vero ſementem generis humani compeſcere totum, neſcio an hoc quoque optimo Deo congruat.* De eiſdem ex D. Irenæo *lib.* 1. *contra hæreſes, cap.* 22. & 30. latè Euſebius *lib.* 4. *hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap.* 27. Nicephorus *lib.* 4. *hiſtor. cap.* 3. & 11. Clemens Alexandrinus *lib.* 3. *ſtromatum*, quem nominatim contra Marcionem ſcribere inconſpectè negat vir aliàs doctus Pamelius. Verba Latinè reddit ex Gentiano Herboto, quæ ſic ſe habent: *Jam verò, ſi & ipſe Plato, & Pythagoras, ſicut etiam poſteà Marcioniſtæ, malam exiſtimaverunt eſſe generationem, longè abfuit ut communes ipſe poneret uxores: ſed Marcioniſtæ quidem dicunt, malam eſſe naturam, ex mala materia, & à juſto factam opifice, & creatore: qua quidem ratione nolentes implere mundum qui factus eſt à Creatore, volunt abſtinere à nuptiis.* Ad hoc etiam D. Ambroſius *lib. de virginibus*, ſic inquit: *Dicet aliquis, Ergo diſſuades nuptias? Ego vere ſuadeo, & eos damno qui diſſuadere conſueverunt.* Et paulò poſt: *Qui enim copulam damnat, damnat & filios, & debitam per ſucceſſionum ſeriem generis ſocietatem damnat humani.* Atque ibi tandem: *Unum ſanè, licèt ſacrilegi, homines habent, quod in iis etiam à ſapientiſſimis probetur, qui conjugia damnando profitentur quod nec ipſi debuiſſent naſci.* Tales etiam fuere Manichæus, & Priſcillianus, quorum error damnatur à S. Leone *epiſtola* 91. *cap.* 9. his verbis: *Priſcillianiſtæ nuptias damnant, & procreationem naſcentium perhorreſcunt; in quo, ſicut pene in omnibus, cum Manichæorum profanitate concordant, quia non eſt illic libertas turpitudinis, ubi pudor matrimonii ſervatur, & ſpes ſobolis.* Patres Concilii Brachatenſis primi *can.* 11. ſic etiam talem errorem damnant: *Si quis conjugia humana damnat, & procreationem naſcentium perhorreſcit, ſicut Manichæus, & Priſcillianus dixerunt, anathema ſit.* Toletanum Concilium duodecimum *can.* 8. Damnarunt etiam in univerſum Apoſtoli *can.* 61. Patres Concilii Gangrenſis *can.* 1. 9. & 10. quos Gratianus tranſcripſit *in cap. ſi quis* 4. *cap. ſi quis nuptias* 12. 30. *diſtinct. cap. quicumque* 9. 31. *diſtinct.* Sed hæc aliis relinquamus alias hæreſes referentibus & refellentibus. Videndi ſunt Photius *in nomocanone, tit.* 13. *cap.* 11. Baronius *tomo* 1. *anno* 57. *num.* 191. Bellarminus *lib. unico de matrimonio, cap.* 1. Severinus Binius *in notis ad canonem* 50. *Apoſtol.* Creſpetius *in ſumma, verbo Nuptiæ licitæ.* Antonius Auguſtinus *in Epitome, lib.* 11. *tit.* 30. & *lib.* 28. *tit.* 1. Franciſcus Valens *in concordia, fol.* 270.

12. Nuptias qui damnarunt.

CAPUT

CAPVT SECVNDVM.

Idem *in* a *eodem*.

DAmnamus ergo, & reprobamus *b* libellum, ſeu tractatum, quem Abbas *c* Joachim edidit contra Magiſtrum Petrum *d* Lombardum de unitate, ſeu eſſentia Trinitatis, appellans ipſum hæreticum & inſanum, pro eo quod in ſuis dixit ſententiis, quoniam quædam ſumma res eſt Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus; & illa non eſt generans, nec genita, nec procedens: unde aſſerit, quod ille non tam Trinitatem, quàm quaternitatem adſtruebat in Deo, videlicet tres perſonas, & illam communem eſſentiam, quaſi quartam: manifeſtè proteſtans, quod nulla res eſt, quæ ſit Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus; nec eſt eſſentia, nec ſubſtantia, nec natura; quanvis concedat, quod Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus ſunt una eſſentia, una ſubſtantia, unaque natura. Verùm unitatem hujuſmodi, non veram & propriam, ſed quaſi collectivam, & ſimilitudinariam eſſe fatetur: quemadmodum dicuntur multi homines unus populus, & multi Fideles una Eccleſia, juxta illud: Multitudinis credentium erat cor unum, & anima una; &, Qui Deo adhæret, unus ſpiritus eſt cum illo. Item: Ille qui plantat, & qui rigat, unum ſunt: &, Omnes unum corpus ſumus in Chriſto. Rurſus in libro Regum: Populus meus, & populus tuus unum ſunt. Ad hanc autem ſuam ſententiam adſtruendam illud potiſſimùm verbum inducit, quod Chriſtus de Fidelibus inquit in Evangelio: Volo Pater, ut ſint unum in nobis, ſicut & nos unum ſumus: ut ſint conſummati in unum. Non enim (ut ait) Fideles Chriſti ſunt unum, id eſt quædam una res, quæ communis ſit omnibus; ſed hoc modo ſunt unum, id eſt una Eccleſia, propter Catholicæ Fidei unitatem; & tandem unum regnum, propter unionem indiſſolubilis charitatis, quemadmodum in canonica Joannis Apoſtoli epiſtola legitur: Quia tres ſunt qui teſtimonium dant in cœlo, Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus: & hi tres unum ſunt. Statimque ſubjungitur: Et tres ſunt qui teſtimonium dant in terra, ſpiritus, aqua, & ſanguis: & hi tres unum ſunt; ſicut in quibuſdam codicibus invenitur. Nos autem, ſacro approbante Concilio, credimus & confitemur cum Petro Lombardo, quod una quædam ſumma res eſt, incomprehenſibilis quidem, & ineffabilis, quæ veraciter eſt Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus; tres ſimul perſonæ, ac ſigillatim quælibet earumdem: & ideo in Deo ſolummodo Trinitas eſt, non quaternitas; quia quælibet trium perſonarum eſt illa res, videlicet ſubſtantia, eſſentia, ſeu natura divina: quæ ſola eſt univerſorum principium, præter quod aliud inveniri non poteſt: & illa res non eſt generans, neque genita, nec procedens: ſed eſt Pater, qui generat: & Filius, qui gignitur: & Spiritus Sanctus, qui procedit: ut diſtinctiones ſint in perſonis, & unitas in natura. Licèt igitur alius ſit Pater, alius Filius, alius Spiritus Sanctus, non tamen aliud; ſed id quod eſt Pater, eſt Filius, & Spiritus Sanctus idem omnino, ut ſecundùm orthodoxam & catholicam Fidem conſubſtantiales eſſe credantur. Pater enim ab æterno filium generando, ſuam ſubſtantiam ei dedit, juxta quod ipſe teſtatur: Pater quod dedit mihi, majus omnibus eſt. Ac dici non poteſt, quod partem ſubſtantiæ ſuæ illi dederit, & partem ipſe ſibi retinuerit; cùm ſubſtantia Patris indiviſibilis ſit, utpote ſimplex omnino. Sed nec dici poteſt, quod Pater in Filium tranſtulerit ſuam ſubſtantiam generando, quaſi ſic dederit eam Filio, quod non retinuerit ipſam ſibi: alioquin deſiiſſet eſſe ſubſtantia. Patet ergo, quod ſine ulla diminutione Filius naſcendo ſubſtantiam Patris accepit; & ita Pater, & Filius habent eandem ſubſtantiam; & ſic eadem res eſt Pater, & Filius, necnon & Spiritus Sanctus ab utroque procedens. Cùm ergo Veritas pro Fidelibus ſuis orat ad Patrem: Volo (inquiens) ut ipſi ſint unum in nobis, ſicut & nos unum ſumus; hoc nomen, Unum, pro Fidelibus quidem accipitur, ut intelligatur unio charitatis in gratia; pro perſonis verò divinis, ut attendatur identitatis unitas in natura, quemadmodum alibi Veritas ait: Eſtote perfecti, ſicut & Pater veſter cœleſtis perfectus eſt: ac ſi diceret manifeſtiùs, Eſtote perfecti perfectione gratiæ, ſicut Pater veſter cœleſtis perfectus eſt perfectione naturæ, utraque videlicet ſuo modo; quia inter creaturam & creaturam non poteſt tanta ſimilitudo notari, quin inter eas major ſit diſſimilitudo notanda. Si quis igitur ſententiam, vel doctrinam præfati Joachim in hac parte defendere, vel approbare præſumpſerit, tanquam hæreticus ab omnibus evitetur. In nullo autem propter hoc *e* Florenſi monaſterio (cujus ipſe Joachim extitit inſtitutor) volumus derogari: quoniam ibi & regularis eſt inſtitutio, & obſervantia ſalutaris; maximè cùm ipſe Joachim omnia ſcripta ſua nobis adſignari mandaverit, Apo-

ſtolicæ Sedis judicio adprobanda, ſeu etiam corrigenda, dictans epiſtolam, quam propria manu ſubſcripſit, in qua firmiter confitetur, ſe illam fidem tenere, quam Romana tenet Eccleſia, quæ (diſponente Domino) cunctorum Fidelium mater eſt & magiſtra. Reprobamus etiam, & condemnamus perverſiſſimum dogma impii f Almarici, cujus mentem ſic pater mendacii excæcavit, ut ejus doctrina non tam hæretica, quàm inſana ſit cenſenda.

NOTÆ.

a *Eodem.*] Ita etiam legitur in quarta collectione ſub hoc titulo, *cap.*2. id eſt, Innocentius tertius in eodem Concilio Lateranenſi, *cap.*2.

b *Libellum.*] Non fuit damnatus author, Abbas videlicet Ioachim, ſed ejus libellus principaliter: damnato enim authore, & ejus ſcripta damnata videntur, *cap. fraternitatis 4. de hæreticis*, vbi dicemus.

c *Ioachim.*] Monachus Benedictinus, qui conſtruxit monaſterium Florenſe, vir in Sacris Scripturis perdoctus: ſcripſit commentaria in Iſaiam, Hieremiam, & in Apocalypſin; circumferuntur etiam ejus nomine vaticinia de futuris Religionibus, aliiſque rebus, vt eximiis laudibus illum extollentes tradunt Jacobus Græcus *in ejus vita*, Vinar. *in apologia pro Flauio Dextro, num.* 12. Gabriel Pennotus *lib.* 2. *hiſt. Canonic. Regul. cap.* 51. Bellarm. *de Scriptoribus Eccleſiaſt. ſæculo* 12. *pag. mihi* 241. Peña *in addit. ad direct. Inquiſit.* 1. *parte, pag.* 4.

d *Petrum Lombardum.*] Patriâ Nouarienſem, Epiſcopum Pariſienſem, vulgò Magiſtrum ſententiarum appellatum, qui librum I. Sentent. de Trinitate & Vnitate Dei ſcripſit, quam partem, præcipuè diſtinctionem quintam, impugnauit prædictus Abbas Ioachim, adſtruens in Trinitate vnitatem, non illam quidem propriam & eſſentialem, quam Catholici profitemur, ſed collectitiam, & ſimilitudinariam, ſicut multi homines dicuntur vnus populus: idque probabat loco perverſè intellecto Joannis *cap.* 17. vt referunt Baronius *anno* 1164. Caballutius *in notitia huius Concilii*, Primarius noſter Illuſtriſſimus Manrique, Epiſcopus Pacenſis, *tomo* 4. *annal. Ciſterc. anno* 1215. *cap.* 5. De Petro Lombardo, & ejus ſcriptis vltra illius expoſitores plura tradunt Bellarminus *de Scriptoribus, pag.* 231. Franciſcus Valens, & Petrus Gregorius in præſenti.

e *Florenſi monaſterio.*] Cùm in Concilio Lateranenſi non Ioachim Abbas, ſed libellus ipſius damnatus eſſet, ne ejus detractores in ipſum, atque ejus monaſterium inueherentur, Innocentius declarauit, Florenſi monaſterio prædictam libelli damnationem non obeſſe, & Honorius III. Innocentii ſucceſſor intra ſexennium ſimilem expediuit declarationem in gratiam utriuſque, Abbatis videlicet, & monaſterii: cuius declarationis verba ex Bibliotheca Vaticana refert Peña *vbi ſuprà*, quæ ſic ſe habent: *Honorius, & cætera. Conſentino Archiepiſcopo Biſinacenſi. Ex parte dilectorum filiorum Abbatum, & Conuentuum de ordine Floris, tam capitis, quàm membrorum, fuit propoſitum coram nobis, quod is qui ſaluti hominum inuidet & quieti, occaſione aſſumpta ex eo, quod libellus, quem Abbas Ioachim contra bonæ memoriæ Magiſtrum Petrum Lombardum edidit, in generali fuit Concilio condemnatus, contra eos nonnullos, tam clericos, quàm laicos, Prælatos, & ſubditos concitauit: qui, ut ipſos ab otio contemplationis auertant, & funes extendentes in laqueum pedibus eorumdem, ponant eis ſcandalum juxta iter, ipſis objiciunt exprobrando, quod idem Abbas, qui pater, & inſtitutor fuit Ordinis eorumdem, hæreticus ab Eccleſia Dei habetur: propter quod non ſolum ſimplices lactis participes à conſortio eiuſdem Ordinis auertuntur, ſed etiam fortes, qui vti cibo ſolido didicerunt, & ad diſcretionem boni, & mali exercitatos pro conſuetudine habent ſenſus, circa inſtituta eiuſdem Ordinis incipiunt fluctuare. Licet igitur prædictus libellus, ſive tractatus, condemnatus fuerit in Concilio memorato; quia tamen ipſe Ioachim omnia ſcripta ſua Romano mandauit Pontifici aſſignari, Apoſtolico judicio approbanda, ſeu corrigenda, & dictam epiſtolam, cui propria manu ſubſcripſit, in qua firmiter confitetur ſe illam fidem tenere, quam Romana tenet Eccleſia, quæ (diſponente Domino) cunctorum fidelium mater eſt & magiſtra: F.T. per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus per totam Calabriam faciatis publicè nuntiari, quod eum virum catholicum reputamus, & regularem obſeruantiam, quam inſtituit, ſalutarem. Eos qui Ordini memorato ex hoc detrahere, vel inſultare præſumpſerint, mon. præm. ſub. Apoſt. ob. caſtig. Dat. Laterani XIII. Kalendas Ianuarii, anno* 5.

f *Almarici.*] Almaricus hic, ſiue Amoricus (hoc duplici nomine vocat eum Gualterus *ſeculo* 13. *cap.* 1.) natione Gallus, patriâ Carnotenſis, Theologus Pariſienſis, cùm apud Pariſios non parvam doctrinæ opinionem obtineret, in varios errores incidit, quos referunt Eymericus *in direct. Inquiſit. parte* 2. *num.* 3. Prateolus *verbo Almaricus*, Bzovius *anno* 1215. *n.* 2. Sallelles *lib.* 3. *de materiis tribun. cap.* 15. *regula* 274. Inter quos illum magnoperè fouebat, videlicet, verum Chriſti corpus non eſſe magis ſub Euchariſtia, quàm in alia qualibet re. Vnde hanc propoſitionem non tam hæreticam, quàm inſanam eſſe cenſuerunt PP. Concilii Later. in præſenti: ille tamen, ac ejus ſequaces refoſſis oſſibus Lutetiæ uſti ſunt, vt referunt Ganguinus *lib.* 6. *ſub Philippo*, Sander. *lib.* 7. *de viſibili Monarch.* Genebrardus *lib.* 4. *chronogr.* & ex eis Sallelles *vbi ſupra.* Rigordus, & Robertus Polonus, quos referunt Alteſſerra & Florens *vbi ſuprà.*

Huius textus hiſtoriam, & occaſionem libelli ſcripti à Ioachimo Abbate ex eo repetit Seuerinus Binius in notis ad hoc Concilium Lateranenſe, quòd cùm Alexander III. aliquorum relatu accepiſſet Magiſtrum Petrum Lombardum in quibuſdam ſcriptis ſuis à fidei articulis recedere, ad Vuilhelmum Senonenſem Archiepiſcopum ſub hac forma litteras direxit.

ALEXANDER EPISCOPVS,
Seruus ſeruorum Dei.

Vuilhelmo Senonenſi Archiepiſcopo, ſalutem.

„ CVm in noſtra olim eſſes præſentia conſtitutus, tibi viua voce injunximus, vt ſuffraganeis tuis Pariſiis tibi adſcitis ad abrogationem prauæ doctrinæ Petri quondam Pariſienſis Epiſcopi, quâ dicitur, quod Chriſtus ſecundùm quod eſt homo, non eſt aliquid, omnino intenderes, & efficacem operam adhiberes. Inde ſiquidem eſt, quod fraternitati tuæ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus quod tibi cùm præſens præcepimus, ſuffraganeos tuos Pariſios conuoces, & vnà cum aliis viris religioſis, & prudentibus, præſcriptam doctrinam ſtudeas penitus abrogare, & à Magiſtris, & Scholaribus ibidem in Theologia ſtudentibus, Chriſtum, ſicut perfectum

„ ctum Deum, ſic & perfectum hominem, ac verum hominem ex ſanima & corpore conſiſtentem, „ præcipias edoceri : vniuerſis firmiter, & diſtrictè „ injungens, quod doctrinam de cætero illam nequaquam docere præſumant, ſed ipſam penitus „ deteſtentur.] Hactenus Alexander. Conjectatur ergo Binius Ioachimum Abbatem invitatum, & exhortatum à Præſule Senonenſi, impugnaſſe Petrum Lombardum, non ſolùm in his quæ refellenda erant, verùm in aliis articulis veris, & orthodoxis. Ioachimus autem omnia correctioni ſanctæ Matris Eccleſiæ ſubjecit; vnde propter hanc pronam ad corrigendum voluntatem, non ipſe, ſed ejus libellus damnatus fuit.

Commentarium huius tituli omitto, quia interioris Theologiæ eſt : vltrà non licet attingere; nam & præſtat alioqui multa ſecurè prætermittere, quàm cum periculo dicere. Videndi ſunt D. Thom. *opuſc. 2. 3. & 24.* Canus *lib. 2. de locis, cap. 7.* Peña *ad Directorium Inquiſitorum*, Proſperus Fagnanus *in præſenti.*

In hoc textu illud non duxi omittendum, videlicet Trinitatis appellationem vetuſtiorem eſſe, quàm creditum eſt viris eruditis, qui ſcribunt, eam primùm receptam fuiſſe in Synodo prima Alexandrina celebrata anno 315. Nam Juſtinus Martyr, Scriptor longè antiquior, in libro de expoſitione Fidei, ait: *Unitas namque in trinitate intelligitur*, & *trinitas in unitate noſcitur.* Et Lucianus, qui eodem ferè tempore vixit, in dialogo inſcripto *Philopatheſis, &c.* apertè & diſtinctè ſignificat, quæ tunc fides eſſet Chriſtianorum, & more ſuo Religionem eorum irridet, dum ait : *Quemnam igitur tibi jurabo Deum, altè regnantem, magnum, immortalem, cœleſtem, Filium Patris, Spiritum ex Patre procedentem; unum ex tribus, & ex uno tria.*

TITULUS SECUNDUS.

De Conſtitutionibus.

CAPVT PRIMVM.

Ex Concilio a Meldenſi.

VT b Canonum ſtatuta ſine præjudicio ab omnibus cuſtodiantur, & nemo in c actionibus, vel judiciis Eccleſiaſticis ſuo ſenſu, ſed eorum authoritate ducatur. In exponendis etiam ſacris Scripturis Sanctorum, Catholicorum, & probatiſſimorum Patrum ſenſum quiſque ſequatur, in quorum ſcriptis, ut Beatus dicit Hieronymus, Fidei veritas non vacillet. Sed & qui in ſuis monaſteriis religioſè reſidere debent, & vocum novitates, ut innoteſcant, ſtudio proferre ſatagunt, acerrimè ut præſumptores arguantur, & comprimantur.

NOTÆ.

1. Meldenſis Concilii Hiſtoria.

a *Meldenſi.*] Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap. 1.* & apud Burchardum *lib. 2. Decreti, cap. 61.* Carnotenſem *parte 5. Decreti, cap. 171.* & apud Ant. Auguſtinum *in epitome juris, lib. 5 tit. 10. cap. 49.* Meldis vulgò dicta *Meaux*, nobilis civitas eſt Galliæ Celticæ, cujus meminerunt Turonenſis *lib. 5. cap. 1.* Ptolomeus *lib. 2. cap. 8.* Plinius *lib. 4. cap. 18.* in qua celebratum fuit hoc Concilium Meldenſe anno 845. 15. kal. Julii, ut teſtantur Binius, & Sirmundus *in notis ad illud.* Congregatum fuit ad reformationem morum, & Regis Lotharii, qui facilè Eccleſiaſticas res laïcis poſſidendas tradebat; in eoque petierunt Patres ab ipſo Rege, ut capitula à Carolo Magno, & Ludovico Pio prædeceſſoribus facta promulgare, & obſervare faceret, ut refert Baronius *in d. anno, num. 52.* & conſtat ex canone 78. ipſius Concilii. Canones enim Galliæ, de quibus *in cap. ſi quis Diaconus, 50. diſt.* tanquam inutiles, quoſdam Romanos rejeciſſe conqueritur Agobardus Lugdunenſis Epiſcopus contra legem Gundevaldi. Sed melius eſt horum canonum ſequi authoritatem, quàm proprium ſenſum. Ejus Concilii fragmenta extant *in cap. precaria 4. 10. q. 2. cap. 1. 28. quæſt. 2. cap. de illis 6. quæſt. 3. cap. cavendum 3. cap. quod 7. 1. quæſt. 7. cap. nemo 41. 11. q. 3. cap. quicumque 6. 23. quæſt. 8. cap. ſi autem 36. quæſt. 2. cap. Eccleſiæ 18. de conſecr. diſt. 1. cap. ut Epiſcopi 7. de conſecr. diſt. 5.* & præſens textus reperitur in canone 11. ipſius Concilii : in editionibus verò Binii, & Regia Pariſienſi in canone 34. ex quo integram reſtituo.

b *Canonum ſtatuta.*] Generalia, interpretatur Gloſſa, quam ſequuntur in præſenti Baldus *col. 1.* Ferretus *num. 3.* Burgos *num. 22.* Mandoſius *num. 9.* Sed contrarium, videlicet tam ſtatuta generalia, quàm provincialia comprehendi in hoc textu, docuerunt in præſenti Decius, Panormitanus, Immola, Cardinalis Veronius, Riminaldus, Lælius Mancinus *genialium cap. 224.* quorum ſententia verior eſt, juxta ea quæ in ſolutione ſecundæ difficultatis dicemus. Et licèt ſtatuta plerumque jus peculiare civitatis, ſeu municipii ſignificent, *cap. 1. hoc tit. in 6. cap. ſtatutum 9. de hæret. lib. 6.* tamen jus commune, & generale ſæpiùs demonſtrant, *cap. ſtatutum 22. de elect. in 6. cap. ſtatutum, de reſcr. eodem libro, cap. ſtatutum 15. cap. ſtatuta 20. de hæret. eodem libro, cap. 1. §. ult. de appellat. eod. lib. cap. Regula, §. porrò, 3. diſt.* notavit Mancinus *d. cap. 224.* 2.

c *Actionibus.*] Criminalibus, exponit Gloſſa, ita ut actio ad criminales, judicium ad civiles cauſas referantur. Sed cùm actionis acceptio non ſemper ad jus perſequendi, ſeu agendi in judicio referatur, ut probant Petrus Gregorius *3. parte ſyntagmatum, lib. 21. cap. 8. num. 9.* Briſſonius, Othomanus, & Prateius *verbo Actio*, rectiùs credo actiones in hoc textu referri ad extrajudiciales actiones, quod & docuit Ferretus hic, & infrà explicabimus. 3.

COMMENTARIUM.

4. CONCLUSIO DEDUCITUR, ET PROBATUR.

EX hoc Meldenſis Concilii canone communiter talis deducitur aſſertio: *Canonum ſtatuta ab omnibus (tam in actionibus, quàm in judiciis) debent cuſtodiri.* Et eam probant textus *in cap. Eccleſiaſticarum, diſt.* 11. *cap.fin. diſt.* 14. *cap.quoniam* 7. *diſt.*16. *cap.*1. *diſt.*14. *cap.de libellis*, 20.*diſt.cap.relatum* 14. *diſt.*37.*cap.nulli* 4.*cap.placuit* 7. 38.*diſt. cap.judicet* 4. 3.*quæſt.*7. *cap.etſi illa* 23.1. *quæſt.*7. *cap.*1.12.*quæſt.*1. *cap.nulli, cap.violatores* 5. *cap. contra* 7. *cap.hac* 13. *cap.ideò* 16. 25. *quæſt.*1. *c.p.ne innitaris* 5. *hoc titulo*, Concilium Cabilonenſe II. *can.* 9. *Canonum ſtatuta ab omnibus intemerata ſerventur.* Chalcedonenſe *canone* 1. ibi: *Canones à ſanctis Patribus in unaquaque Synodo hucuſque poſiti ſerventur.* Nicænum II.*can.*1. Synodus 8. ſub Adriano, *cap.*1. & 2. Lateranenſis ſub Martino I. *can.*17.18.& 20. Carthag.2. *can.*13. *Omnia, quæ à veſtro cœtu glorioſiſſimo ſtatuta ſunt, placet ab omnibus cuſtodiri.* Aurelianenſe III. *canone* 32. *Nec ignorare quemquam, nec diſſimulare, id eſt prætermittere permittitur.* Aurelian.4.*can.*16. Bracharenſe I. *can.* 40. *Præcepta antiquorum canonum, quæ modò in Concilio recitata ſunt, nullus audeat præterire.* Bracharenſe 2. *in fine*, Toletanum 3 *can.*1. Matiſconenſe *can.*9. Toletanum 8.*can.*11.& 12. Toletanum 12. *can.*9. Trident. *ſeſſione* 25. *de reformat. can.*18. *l. omni* 6. *Cod. de ſacroſanctis Eccleſiis, l.ſacris* 45. *Cod. de Epiſcopis, & clericis.* Conſonat lex 15.*titulo* 16.*partita* 1. Alia juris teſtimonia congerit Antonius Auguſt. *in epitome, lib.*1. *tit.* 17. & *lib.*5.*tit.*10. Illuſtrant prædictam concluſionem Petrus de Ancharano, Baptiſta Ferrerius, Ant. de Burgos. Andreas ab Exea, Franciſcus Coccius *in repetitionibus ad noſtrum textum*, extant *tomo* 1. *repetitionum juris canonici.* Martinus Vranius, Millianus, Riminaldus, Fagnanus *hic*, & noſter Primarius D. Roque de Bergas *in hoc textu*: plures relati à Cenedo *ad Decretales collectione* 84. Barboſa *in præſenti*, Suarez de legibus *lib.*1.*cap.*6.*num.*5. Balſamon *in nomocanone, tit.*1.*cap.*2. Cironius *ad titulum de regulis juris*, Franciſcus Valens 2. *tomo concordiæ*, *in præſenti*. Pater Azor *tomo* 1.*inſtitutionum, lib.*4.*cap.*5.

5. IMPUGNATUR TRADITA ASSERTIO.

Sed in hanc aſſertionem ita juribus roboratam, & authorum fulcro munitam inſurgi poteſt ſequenti conſideratione: Si omnes tenerentur, & ligarentur ſtatutis ſacrorum Canonum, tam fideles juſti, quàm alii viatores; tam Eccleſiaſtici, quàm laici; tam ſubditi, quàm extranei deberent ea obſeruare: Sed prædictæ perſonæ non ligantur legibus Eccleſiaſticis: Ergo prædicta aſſertio generaliter, & indiſtinctè ſuſtineri nequit. Probatur minor. Primò ex eo, nam fideles liberati ſunt à legibus hominum per Chriſtum, vt docet D. Paulus 1. *ad Corinthios cap.* 6. Vnde Dominus apud Matthæum *cap.* 23. reprehendit ſcrutantes mandata hominum: & Apoſtol. 1.*ad Timoth.*6.*cap.*1.ait: *Iuſto non eſt lex poſita. cap.*2.19.*quæſt.*2. & ad Galatas *cap.*5. inquit: *Si ſpiritu ducimini, non eſtis ſub lege*: & *cap.* 7. *ad Rom. Nunc autem ſoluti ſumus à lege, in qua detinebamur.* Ergo fideles juſti non tenentur Canonum ſtatutis. Secundò probatur; nam laici legibus, ſeu ſtatutis temporalibus Conciliorum non obſtringuntur, vt probant Turriſcremata *in ſumma Eccleſiæ, lib.*2. 2.*parte, cap.*103. Victoria *in relectione de Eccleſia, quæſt. penult.* Bellarminus, & alii quos refert Salas *de legibus diſput.* 7. *ſectione* 4. *num.* 30. Suarez *eodem tract.lib.*4.*cap.*17. Diana 1.*parte, tract.*1. *reſolut.* 1. & 2. In orbe enim Chriſtiano duæ ſunt poteſtates diſtinctæ; ſcilicet ſpiritualis, quæ reſidet penes Summum Pontificem, & Eccleſiæ Prælatos; & ſæcularis, competens Regibus, & ſæcularibus Magiſtratibus, *cap.* 2. 96. *diſt. cap. convenior*, 23. *quæſt.*8. *cap. ſolitæ, de majorit. & obed. extrauag. vnam ſanctam, eodem titulo*: nec altera alteri præiudicare debet, *cap. Imperium, cap. quoniam, diſt.*10. *cap.ſi Imperator*, 96. *diſt.* Elfricus Hunnius *in Encyclop. de legibus cap.* 3. Igitur ſicut Principis ſæcularis legibus, aut ſtatutis laicorum non ligantur Eccleſiaſtici, *cap. Eccleſia, c.cum* 8.*hoc titulo*; ita nec laici Epiſcoporum ſtatutis obſtringi debent. Tertiò probatur ipſa minor; nam ſubditi alieni conſtitutionibus alieni Paſtoris non tenentur, *cap.*2. *de conſtit.lib.*6. plures enim ſunt conſtitutiones locales, quibus non omnes ligantur, *cap. ſciendum*, 29. *diſt.cap. ſtatuimus*, 5.*his*, 61. *diſt.cap. cum longe*, 63. *diſt.* Igitur non rectè in Concilio prouinciali Meldenſi abſolutè ſtatutum fuit, Canonum ſtatuta ab omnibus eſſe cuſtodienda.

6. ECCLESIA HABET POTESTATEM LEGISLATIVAM.

Hac tamen dubitandi ratione non obſtante, vera eſt ſuprà relata concluſio, videlicet canonum ſtatuta ab omnibus eſſe cuſtodienda. Pro cuius exactiori expoſitione ſciendum eſt, in Eccleſia eſſe poteſtatem legiſlatiuam, & Romanum Pontificem tanquam ejus caput, poſſe vniuerſali Catholicæ Eccleſiæ leges indicere, ex poteſtate ſibi à Chriſto Domino conceſſa, per illa verba; *Quodcumque ligaueris ſuper terram*: & illa, *Tu es Petrus*; quæ referuntur *in cap.* 16. *D. Matthæi, in cap. in nouo*, 21. *diſt.cap.quodcumque*, 24.*quæſt.*1.*cap.nouit, de judiciis*: & probatur ex definitionibus Eccleſiæ, in quibus hæc veritas ſtabilitur, & Concilio Conſtantienſi *ſeſſione* 8.& 15. & in Bulla Leonis: etſi fremant hæretici, qui tantùm in Deo agnoſcunt poteſtatem legiſlatiuam, non verò in hominibus, vt Vvaldenſes, & alii, quos refellunt D. Thomas *lib.*1. *de regim. Principum, cap.*1. Victoria *in relectione de poteſt. ciuili*, Bellarm. *lib.*3.*de laicis, cap.*2. & *lib.*4. *de Rom. Pontifice, cap.* 15. *vſque ad* 22. Caſtro *lib.* 1. *de lege pœnali, cap.*4. Azor *tomo* 1.*inſtit. lib.*5.*cap.*6.*quæſt.*1. Aluarus Pelagius *de planctu Eccleſiæ, cap.* 68. Salas *de legib.diſp.*8.*ſect.*2. Suarez *eodem tract.lib.*4.*cap.*1. Paulus Layman *in ſumma, tract.*4.*de legib.cap.*4. §.1. Gretſerus *pro Bellarmino lib.*4. *cap.*5. Mathias Bredembachius *lib.*4. *antiperapiſthis, cap.*5. Mancinus *genialium cap.*164. Imò in hoc ſenſu diuina mandata dicuntur, quæ injunguntur ab Eccleſia. Petrus Cluniacenſis *lib.*4.*epiſt.*18. & ea ratione probatur: Regimen enim perfectum communitatis neceſſariò fieri debet legibus, vt poſt Politicos docent de legibus agentes Garzonus *in theatro, titulo de Iureconſultis*, Solorzano *emblemate* 66. Sconbornerius *lib.*3.*politicæ, cap.*1. Hunnius *in encyclop.tit.*2. Ergo Eccleſia gubernari alio modo non poterat, niſi legibus promulgatis. An autem Eccleſia, vel ejus Magiſtratus habeant poteſtatem ferendi leges canonicas eccleſiaſticas, non ſolùm ad res ſpirituales, verùm etiam ciuiles, & politicas? quæſtio eſt apud Interpretes. Affirmant Pelagius *de planctu Eccleſiæ, cap.*41. Hoſtienſis *in cap.ſuper his, de voto*, Abbas *in cap.nouit, de judiciis*, Nauarr. *ibi, notabili* 3. *à num.* 9. pro quibus facit illud Lucæ *cap.*22.ibi: *Ecce duo gladii.* Ex quibus verbis deducit Bonifacius VIII. in dicta extrauaganti *Vnam ſanctam*, Romanum Pontificem habere duas poteſtates, vnam ſpiritualem, aliam temporalem. Sed negatiuam ſententiam, vt veriorem tenet Turrecremata *in ſumma Eccleſiæ, lib.* 2. *cap.*103. Victoria *de poteſt.Eccleſiæ, quæſt.penultima*, Bellarminus & alii, quos referunt Salas *de legibus diſp.*7.*ſect.*4. Suarez *eodem tract. lib.*3.*cap.*7. Diana 1.*p. tract.*2.*reſol.*122. qui ſatisfaciunt prædictæ authoritati. Semper tamen obſeruandum eſt, in terris ſubjectis Eccleſiæ Romanæ Romanum Pontificem poſſe ciuiles leges proferre, vti ſpirituales, *cap. ſi duo*,

duo, §. *denique, de appellationibus, lib.6.* in terris verò Principum ſæcularium, indirectè, etiam circa res temporales, in ordine ad finem ſpiritualem, poſſe etiam leges indicere, *cap. per venerabilem, qui filii ſint legitimi*; quomodo accipiendi ſunt textus *in cap. Vigilanti, cap.finali, de praſcriptionibus, cap.cum haberet, de eo qui duxit in vxorem, cap. finali, de ſecundis nuptiis.*

7. **De Conciliis provincialibus, Diocesanis.** Sicut Pontifex in vniuerſa Eccleſia, ita & Epiſcopi in ſuis diœceſibus poſſunt conſtitutiones facere, exceptis rebus Romano Pontifici reſeruatis, aut jam jure communi deciſis, *cap.Catholica, 11.diſt. cap.nullus 3.quaſt.4. cap. cum omnes, cap.cum acceſſiſſent, de conſtitutionibus, cap.1.de conſecratione, diſt.3. cap.2. de majorit. & obed. cap. final. de feriis, cap.2. de locato.* Barboſa *de poteſt.Epiſc. 2. parte, in comp. num.*44. Suarez *d.lib.4.cap.4.* Salas *diſp.8.ſect.4.* Nec ſolùm Pontifex, & Epiſcopi per ſe leges condendi poteſtatem habent, verùm etiam Concilia, tam generalia, quàm nationalia, prouincialia, ſeu diœceſana. Generalia, ſi coram Romano Pontifice, aut ejus Legatis celebrata ſint, aliàs ſi approbata non reperiantur, non obligant generaliter omnes fideles. Iacobatius *de Conciliis, art.* 10. Suarez *vbi ſuprà, cap.6.* Cætera verò abſque vlla confirmatione Pontificis circa materiam proportionatam canones poſſunt condere, quibus ſubditi obſtringantur, non verò generaliter omnes fideles, nec de majoribus cauſis aliquid in eis ſtatui valet, *cap. Concilia, diſt.17.* & in praxi quidem veteris Eccleſiæ dubitari non poteſt, quin Concilia prouincialia poteſtatem condendi canones haberent, modò ea decreta contraria non eſſent canonibus Conciliorum generalium. Exemplo erunt varia Concilia Hiſpana, necnon aliarum prouinciarum: vnde Author Apolog. pro decretis Gregorii VII. *cap.2. & 4.* docet decreta Conciliorum œcumenicorum obſeruanda eſſe velut leges Euangelicas; deinde rationem etiam habendam canonum in Synodis Prouincialibus editorum, dummodo contrarii non ſint canonibus Conciliorum. Quapropter meritò reprehendendus eſt Gratianus, qui nouum jus introducere conatus eſt *in diſt.18.* poſſe quidem Concilia hæc cauſas judicare, & criminibus debitas pœnas irrogare, non tamen nouos canones condere: itaque Gloſſa eum apertè redarguit, quæ ita ſcribit ad eum locum: *Illud non eſt verum, quia Epiſcopi bene condere poſſunt canones Epiſcopales, & Archiepiſcopi prouinciales; ſed de majoribus cauſis non poſſunt aliquid ſtatuere.* Exceptio Gloſſæ aperit genuinum ſenſum dicti capitis *Concilia*, ex quo Gratianus ſententiæ ſuæ fundamentum mutuatus eſt, quodque deſcriptum eſt ex Apolog. Ennodii Ticinenſis, vt notauit P. Marcha *lib. 6. concord. cap. 14. in fine.* Proſequuntur Hoſtienſis *in ſumma huius tit.* Suarez, & Salas vbi ſuprà, & Illuſtriſſimus Tapia *dicto tractatu de legibus*, qui latè agunt de aliis communitatibus inferioribus legis condendæ poteſtatem habentibus; iſtæ verò Epiſcoporum, ſeu Conciliorum conſtitutiones etiam appellantur Canones, & vt canonum ſtatuta ſeruantur, *Clement.1. de priuilegiis*, Nicæna Synodus 2. *in epiſtola ad Theodorum: Suſcipimus, & ex animo amplectimur ſextas ſacras vniuerſales Synodos; locales autem Synodos non auerſamur, ſed magis amamus, & amplectimur.*

8. **Leges regulariter omnes ligant.** Secundò animaduertendum eſt regulariter legem ſancitam, & publicatam ad ſui obſeruantiam obligare vniuerſos ſubditos ejus, qui eam condidit: quod probatur ex D. Paulo *ad Romanos cap.3. verſ. 19. Scimus quoniam quacumque lex loquitur, his qui in lege ſunt, loquitur. l. leges vt generales 3. C.de legibus.* Hunnius *in notis ad Treutlerum, vol.2. diſp.4. quæſt.36.* & indefinitè omnes ſubditos, cuiuſcunque ſint conditionis, & dignitatis: vnde lex dicitur commune præceptum, communis ſponſio, cui omnes obtemperare debemus, *l.1. & 2. ff. de legibus*, Oſualdus *ad Donellum, lib.1. cap. 16. lit. D.* Plura, ut ſolet, adducit Solorzanus *emblem.66.* & pactum publicum dicitur ab Ariſtotele *lib.1. Rhetor.* notat poſt Menchacam Oſualdus *lib. 12. comment. Donelli, cap.4. lit. A.* Eò pertinet lex duodecim Tabularum: *Priuilegia ne irroganto*; de qua Cicero *lib.3. de legibus, & pro domo ſua*, ibi: *Vetant leges ſacra, vetant duodecim Tabula, leges priuatis hominibus irrogari.* Notant Gothofredus *in quatuor fontibus ad ipſas leges, tabula 9.* Samuel Petitus *ad leges Atticas, lib.2. tit.1.* niſi in ipſis legibus certæ perſonæ excipiantur, vt in ea lege, quâ peregrini ab vrbe ejici jubebantur, nominatim Glaucippus excipiebatur, vt ſcribit Cicero *de lege agraria*: & in lege Pompeii, quâ abſentes à petitione Magiſtratus arcebantur, exceptus fuit Caius Cæſar, teſtante Suetonio *in Caio Caſare, cap.28.* An verò leges debeant obſeruari cum periculo vitæ, diſputant latè de legibus agentes, tam Iuriſtæ, quàm Theologi: nos tamen vt minùs proprium præſentis commentarii omittimus; id tamen ſine piaculo omitti non valet, videlicet legibus Eccleſiaſticis, id eſt ſacrorum Canonum ſtatutis non ligari Iudæos, & Gentiles nondum baptizatos, *cap. de infidelibus, de conſanguinitate, & affinitate: cap. fin. de diuortiis*, quia de his qui foris ſunt quid ad Eccleſiam? *cap.multi, 2. q.1. cap.gaudemus, de diuortiis*, Petrus Gregorius *in praſenti, num.5.* Fideles verò adulti, cuiuſcumque ſtatus, ſeu conditionis ſint, vbicumque degentes, Pontificiis legibus Eccleſiaſticis, aut Concilii generalis ligantur; & hac in parte eſt magnum diſcrimen inter leges Eccleſiaſticas, & ciuiles; nam ciuiles nullæ ſunt, quæ vniuerſum orbem obligent, nec etiam omnes hominum conditiones; ſtatuta verò Canonum ex ſuo genere vtriuſque effectus habent capacitatem, vt latè probat, & conſiderat Suarez *lib.4. de legibus, cap.19.*

9. **De effectibus Legum.** Tertiò ſciendum eſt, legis ritè conſtitutæ varios effectus eſſe, quos refert poſt alios Hunnius *in Encyclop. titulo de legibus, cap.4.* inter eos autem præcipuus, & primarius eſt formam dare negotiis, *l. leges 7. C.de legibus*, vt ſic homines viuant, & negotientur: quod adeò procedit, vt ſi aliqua contra leges irritantes geſta ſint, pro nullis habeantur, atque infectis, *l.non dubium 5. C.de legibus*, Arnoldus Vinius *lib.1. ſelectarum, q.1.* Caldeira *lib.2. de erroribus Pragmaticorum, cap.1.* Hunnius *ad Treutlerum volumine 1. diſp.6. q.54. & diſp.11. q.28.* nec ſolùm hoc procedit in actionibus conuentionalibus, ſiue extrajudicialibus; nam ad effectum legum, tam ciuilium, quàm Eccleſiaſticarum pertinet, quod ex illis cauſarum deciſiones petantur; ſiquidem omnes judices tenentur ſecundùm veritatem, & legum obſeruantiam judicare, *l.nemo 13. C.de ſententiis, & interl.* Nouella 21. *cap.2.* & 25. §. *vlt.* & 79. *cap.1.* Authentica *jubemus, C. de judiciis*, principium Inſtitut. *de officio Iudicis, cap.1. de re judicata, lib.6.* Clementina 1. §. *Verùm, de hæret.* Chriſtineus *tom.1. deciſ.9.* ita enim judicari oportet, vt lex ipſa, ſi loqui poſſet, judicaret; vt ſit lex quaſi anima judicis, judex quaſi vox legis. Donellus *lib.26. commentariorum, cap.2.* Fruſtrà enim leges ſcriberentur, ſi judices ab eis recedere, & ſuo ſenſu, & arbitrio lites decidere poſſent. Plura Bodinus *lib. 3. de republica, cap.4. num. 289.* Tiraquel. *de retractu*, §.35. *n.31.* Hinc judices in leges jurabant, omnia ex legibus ſe conſtituturos, & judicaturos, *l. rem 14. authent. ſed hodie, C.de iudic.* vbi Giphanius, Donel. *lib.26.*

lib.26.cap.1. & in ſingulis cauſis in leges jurabant: cuius juramenti forma refertur *in nouella 14. cap. 6.* & de eo plura adducunt Rolletus *lib.5.hiſtoriæ fori, cap.7.* Reuardus *lib. 5. Variar. cap.8.* Riterurſius *in notis ad Salvianum, fol.388.* Petrus Faber *ad titulum de origine juris*, Anſenius *de jureiur. cap.7.* Oſualdus *ad Donell. lib.24.cap.3.littera E.*

10. Traditur ratio decidendi.

Ex his jam apparet deciſiua ratio noſtræ concluſionis; nam cùm Pontifici omnes fideles ſubſint, & Epiſcopis ſui ſubditi, *cap.omnis, de majoritate, & obedient. extravaganti vnam ſanctam, eodem titulo*, & quicumque poteſtati ſubjecti ſunt, ſubdantur legi, quam fert illa poteſtas, *cap.2.de majorit. & obedient. l.unica, ff.ſi quis jus dicenti*, docet D.Thomas 1. 2. *q.96. art.5.* ideò in noſtro textu deciditur, canonum ſtatuta ab omnibus eſſe cuſtodienda; ſi Concilii generalis, ab vniuerſis fidelibus; ſi Concilii nationalis, ab vna natione; ſi prouincialis, à tota prouincia; ſi ſynodalis, ab integra diœceſi: & cùm per conſtitutiones forma præſcribatur negotiis, tam judicialibus, quàm extraiudicialibus, rectè affirmatur in noſtro textu, ſeruantes canonum ſtatuta, non ſuo ſenſu, aut arbitrio, ſed canonum ſtatutis vti debere, & eorum authoritate duci, cùm omnes judices, tam ſæculares, quàm Eccleſiaſtici, teneantur leges, & ſtatuta in judiciis, & aliis actionibus obſeruare: docent Vulteius, Vinius, & Pichardus *in §.1. Inſtitut. de officio judicis.*

11. Diſſoluitur ratio dubitandi.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta, ex qua dicebamus fideles liberatos eſſe à ſeruitute per Chriſti paſſionem, & ſic non teneri ſeruare leges. Nam leges, etſi plura prohibeant, non derogant aliquid libertati, vt docet Donellus *lib. 2. comment. cap.9.* imò potiùs, qui ſub legibus vivunt, liberi ſunt: pulchrè Plutarchus *in initio libri de audit. Qui rationi parent, ſoli digni ſunt, qui liberi vocentur; ſoli enim hi vivunt vt volunt, qui quod velle debeant, didicerunt.* Cicero pro Cluentio: *Ideo legum ſerui ſumus, vt liberi eſſe poſſimus.* Cùm enim homines cuſtodiunt leges, canonumque ſtatuta, non tam hominum, quàm miniſtrorum Dei mandata ſeruant. Nec obſtant Apoſtoli fragmenta, quibus ſuffulti Beguardi inter alia nefanda dogmata aſſeruerunt, hominem perfectum legibus non teneri; quorum hæreſes damnarunt Patres in Concilio Viennenſi relato in Clementina *Ad noſtrum, de hæreticis*; refert Spondanus *anno* 1311. quæ fragmenta vt exponant, plura adducunt Suarez *lib.1.de legibus, cap.19.* Salas *eodem tractatu, diſput.14.ſect.1.* Azor *tomo 1. moralium, lib.5.cap.6.quæſt.1.* Ea tamen plauſibilior interpretatio mihi videtur, quæ aſſerit illis in locis non docere Apoſtolum juſtos non teneri legibus, vel non peccare, ſi leges non ſervent; ſed eas authoritates eſſe accipiendas de vi coactiua, non directiua: licèt enim omnis lex poſita ſit ad obligandos etiam juſtos, Trident.*ſeſſione 6.canone 18.& 19.* non tamen ad cogendos illos, quia non indigent coactione; non enim habent legem ſupra ſe, quaſi cervicibus ſuis imminentem, flagello terrentem, & minantem, vt habent injuſti, qui timore tantummodò pœnæ legibus obtemperant: operantur enim bonum juſti amore juſtitiæ, quod Poëta eleganter expreſſit illis verſibus:

Oderunt peccare boni virtutis amore;
Oderunt peccare mali formidine pœnæ.

Quocirca juſti in lege potiùs eſſe dicuntur, quàm ſub lege, quomodo exponunt. Apoſtolum in dictis locis D.Thomas 1.2.*quæſt.93.art.6.* Gazeus *ad Caſſianum collatione 21.cap.2.* Valentia *tom. 3. controv. diſput. 7.quæſt.5.punct.4. Aliud eſt*, inquit D.Auguſt. ſuper Pſalmos, *eſſe in lege, aliud ſub lege: qui eſt in lege, ſecundum legem agit: qui eſt ſub lege, ſecundum legem agitur. Ille ergo liber eſt, iſte ſeruus.* Hac interpretatione retenta apparet, non rectè Donellum *lib.12. comment. cap.5.* prædictum locum Apoſtoli objicere Modeſtino *in lege obligamur, §.1. ff.de obligationibus & actionibus*, vbi ait Iuriſconſultus: *Lege obligamur, cum obtemperantes legibus, aliquid ſecundum præcepta legum facimus, vel contra facimus.* Nam ejus textus verus ſenſus eſt, nos lege obligari, quando leges aliquid præcipiunt, aut prohibent, quibus obtemperare neceſſe eſt: tunc enim ſumus lege obligati, cùm aliquid ſecundùm præceptum legis facimus, vt cùm teſtamentum juxta leges condimus, aut è contra, id eſt è conuerſo, ob ejus prohibitionem non facimus; dictio enim *contra*, ibi non eſt præpoſitio, aliàs idem decideretur, quod *in §.ex peccato*, ſequenti; ſed extat aduerbialiter ſine caſu, pro è conuerſo, vt *in l. ſi duobus 28. §. vlt. ff. de jureiurando, l. quod juſſit 14. l. ſi duo 39. ff.de re judicata, l.2.§.vlt.ff.de verbor. obligat.* ex Cicerone, & aliis probat Turſelinus *de particulis, cap. 39.* docuit magnus Præceptor meus Doctor Hontiberos *in ſuo tractatu de legibus, cap.1. num.2.* & alia tradiderunt pro ejus textus expoſitione Gíphanius *ibi*, Cujacius *lib.17.obſeruat. cap.18.* nec obſtant etiam D. Pauli teſtimonia, *ad Galatas cap.5. Si ſpiritu ducimini*, & cætera: *ad Romanos cap.7. Nunc autem ſoluti ſumus.* Nam ibi Apoſtolus loquitur de lege veteri, ſub qua fideles non ſunt; Apoſtolus enim docere volebat, nunc non eſſe fidelibus neceſſariam legem Moyſis, nec ab eis eſſe ſervandam, ut conſtat ex ipſa integra epiſtola 5. eſſe tamen ſub lege naturali *honeſte vivendi*, non ſecundùm concupiſcentiam, vnde ait: *Si ſpiritu ducimini, non eſtis ſub lege*; ac ſi diceret, quamuis neceſſarium ſit ſpiritu vincere concupiſcentiam, non ideò eſtis ſub lege ſcripta. Latiùs proſequitur *dicto lib.1.cap.19.* Nec augmentum dubitandi rationis obſtat; nam, vt ſuprà diximus, loquuntur Patres in præſenti de ſtatutis canonum ad eccleſiaſticas res pertinentibus, non verò ad ciuiles, quas directè indicere Eccleſia non valet, vt ſuprà dixi. Nec vltimum argumentum refragatur, in quo dicebamus, tantùm ſubditos teneri legibus ſuæ Eccleſiæ; nam noſtri textus verba cum diſtinctione commoda accipienda ſunt, ſcilicet canonum ſtatuta eſſe ab omnibus ſeruanda, cum quibus loquuntur, vel quibus imponuntur; vt ſi à Concilio generali, omnes, & vniuerſi fideles; ſi à nationali, incolæ illius nationis; ſi à Prouinciali, prouinciales; ſi à ſynodali, diœceſani vicini teneantur, vt docet Franciſcus Valens *tom. 2. concord. juris, fol.126.in præſenti.*

Ex his infertur interpretatio ad textum *in cap. contra 7. 25. quæſt.1.* vbi ait Zoſimus Papa: *Contra ſtatuta Patrum condere aliquid, vel mutare, nec hujus quidem Sedis poteſt authoritas; apud nos enim inconvulſis radicibus vivit antiquitas, cui decreta Patrum ſanxere reverentiam.* Ex quibus verbis colligitur ſtatuta Patrum, vel Conciliorum magna cum reuerentia ab omnibus eſſe cuſtodienda: ſed difficilis eſt textus ille, dum innuit Romanum etiam Pontificem illis canonum ſtatutis ligari, adeò vt neque in eis diſpenſare valeat; quod verum non eſt, ſiquidem Romanum Pontificem in ſtatutis Conciliorum, etiam generalium, diſpenſare poſſe, dicitur *in cap.2.de tranſlatione Epiſcopi, cap. propoſuit, de conceſſione præbendæ*: docent Iacobatius *de Concil.lib.1. cap.15.* Couarr.*in 4.2.parte, cap.6.§.9.num.6.* Morla *in emporio, titulo de legibus, quæſt.2.* Victoria *3.parte de poteſtate Papæ, pag.227.* agnouerunt eam difficultatem Gloſſa, Turrecremata, & Archidiaconus *ibi*, qui vt illi ſatisfaciant, aſſerunt, textum illum procedere in ſtatutis pertinentibus ad fidem catholicam, 12. Exponitur Cap. Contra. 25. Q. 1.

cam, vel jus naturale, aut diuinum continentibus; tunc enim R. Pontifex debet ſtatuta Patrum obſervare, & tueri, *cap. violatores, cap. prima ſalus, cap. qua ad perpetuum, cap. nulli, cap. a ſanctis, 25. quæſtione* 1. Eos ſequuntur Couarruvias *vbi ſup.* Morla *d. queſt.* 2. Azor. 1. *parte inſtitutionum, lib.* 5. *capite* 14. *queſt.* 4. Roa *de juribus principalibus, queſt.* 2. *num.* 30. Rouſſelius *lib.* 1. *hiſtoria Pontific. juriſdict. cap.* 6. *num.* 8.

13. Intelligitur authentica Hodie C. de jud. Sed prædictæ concluſioni aduerſatur textus in authentica *hodie, Cod. de iudiciis*, vbi poſtquam Iuſtinianus *in l. rem* 14. *Cod. eodem titulo*, docuerat, judices debere jurare in leges, videlicet ſe ſecundùm eas judicaturos, ſubjungit hæc verba: *Hodie iurant ſe facturos ſecundum quod eis viſum fuerit iuſtius, & melius, exceptis defenſoribus ciuitatum, qui iurant omnia ſecundum leges, & iura facturos.* Ex quibus verbis colligitur, non omnes teneri ſtatutis legum in judiciis duci, ſed ſuo arbitrio poſſe cauſas decidere. Cui difficultati aliqui ſatisfaciunt aſſerendo, Magiſtratus majores judicare, non ſecundùm leges, ſed prout eis æquum viſum fuerit, etiam contra jus. Damhouderius *in praxi, cap.* 228. *n.* 13. Sed hæc ſolutio refellitur ex nouella 8. *cap.* 12. & nouella 82. *cap.* 13. & traditis à Donello *lib.* 26. *comment. cap.* 2. Alii aſſerunt per verba illa, *ſecundum quod eis viſum fuerit iuſtius, & melius*; nihil aliud jurare, quàm jus ſeruaturum, & verba illa, *exceptis defenſoribus*, accipi, id eſt, comprehenſis etiam defenſoribus; cùm aliquando verbum, *excipere*, ſignificet *includere, l.* 1. §. 2. *ff. de poſtulando, l.* 2. §. *quod ſi mancipium, l.* 4. §. *idem, ff. de adilitio edicto, l. tutelas, ff. de capite minutis*, Petrus Faber *lib.* 3. *ſemeſtrium, cap.* 24. Sed ne plus temporis in referendis, refellendiſque ſolutionibus, quàm in veris adſtruendis conſumamus, dicendum eſt, prædicta verba authenticæ *hodie*, non rectè traducta, tranſcriptaque eſſe ex ipſa Græca conſtitutione, ubi ita verba vertenda erant: *Conſervabo vt jus, & æquum eſſe videbitur*: quibus verbis nihil aliud Magiſtratus jurat, quàm ſe ſeruaturum jus: addit, *quod rectè videbitur*, id eſt non aliud ſe facturum, quàm quod jus eſſe ſciet, & intelliget, vt plerumque Iudices jurant, *cap. videntes* 19. *de jureiurando*: docet pro ejus textus interpretatione Donellus *lib.* 26. *comment. cap.* 2. Senſus ergo Iuſtiniani eſt, Magiſtratus majores jurare ſe judicaturos ſecundùm quod juſtius & melius illis viſum fuerit, quia illi ex circumſtantiis à legibus recedere poſſunt, *l. hodie* 14. *ff. de pœnis.* Magiſtratus verò inferiores, vt defenſores ciuitatum, jurant ſe omnia ſecundùm leges judicaturos, ut juſtiùs, ac meliùs, & ſecundùm leges examinari, & decidi debet, vt patet ex ipſa juramenti formula relata in dicta nouella 8. his verbis: *Neutri parti præter jus, & ſeu addictus ero.* Notauit Bronchorſt. *centuria* 1. *aſſert.* 7. etſi aliter textum illum accipiant Gilkenius *in d. lege rem* 14. Richierius *in dicta authent. hodie.*

CAPVT SECVNDVM.

a Gregorius *in* b *regeſtro, lib* 7. *indictione ſecunda, epiſtola* 35. *ad* c *Fortunatum Epiſcopum* d *Neapolitanum.*

COgnoſcentes qualis fraternitatem veſtram zelus pro Chriſtianis mancipiis, quæ Judæi de Galliarum finibus emunt, accenderit, adeo nobis ſolicitudinem veſtram placuiſſe ſignamus, ut inhibendos eos ab hujuſmodi *e* negotiatione, noſtra etiam deliberatio judicaret. Sed Baſilio Iudæo cum aliis Hebræis veniente, comperimus, hanc illis à diverſis judicibus Reipublicæ emptionem injungi, atque evenire, ut inter *f* Paganos & Chriſtiani pariter comparentur. Unde neceſſe fuit ita cauſam cauta ordinatione diſponi, ut nec mandantes fruſtrari, nec hi qui contra voluntatem ſuam ſe inquiunt obedire, aliqua ſuſtineant injuſtè diſpendia. Proinde fraternitas veſtra hoc vigilanti ſolicitudine obſervari, ac cuſtodiri provideat, ut revertentibus eis à præfata provincia, Chriſtiana mancipia quæ ab ipſis adduci contigerit, aut mandatoribus contradantur, aut certè Chriſtianis emptoribus intra diem quadrageſimum venundentur; & tranſacto hoc dierum numero, nullus apud eos quolibet modo remaneat. Si autem quædam ex iiſdem mancipiis talem ægritudinem fortaſſis incurrerint, ut intra ſtatutos dies vendi non valeant, adhibenda ſolicitudo eſt, ut dum ſaluti fuerint priſtinæ reſtituta, ſimiliter modis omnibus diſtrahantur; quia rem quæ culpâ caret, ad damnum vocare non convenit. Quoniam verò quotiens novum quid ſtatuitur, ita ſolet futuris formam imponere, ut multis diſpendiis præterita non commodent, ſi qua apud eos mancipia ab emptione anni præteriti remanſerunt, vel à vobis nuper ablata ſunt, dum apud vos ſunt poſita, ea habeant alienandi licentiam, ne detrimentum ante prohibitionem poſſint ignorantes incurrere, quod eos dignum eſt poſtmodùm vetitos ſuſtinere.

NOTÆ.

1. Gregorii Magni tempus. a GRegorius.] Ita etiam legitur in prima collectione ſub hoc titulo, *cap.* 2. & in ipſo regeſtro epiſtolarum, ex quo litteram præſentis textus reſtituo. Gregorius cognomento *Magnus*, natione Romanus, vrbanam Præfecturam geſſit; vnde nouerat jus ciuile Romanorum, cujus in epiſtolarum libris crebrò mentionem facit. Monachus fuit Ordinis Divi Benedicti, vt contra Baronium defendunt Gregorius Lopez Madera *de reliquiis Montis ſancti, cap.* 5. Yepes *tomo* 1. *chron. D. Benedicti, centuria* 1. *anno Chriſti* 576. Varia opera eruditione plena ſcripſit, quorum catalogum refert Ludovicus à ſancto Carolo *in Biblioth. Pontificia, lib.* 1. *littera G.* & plura de ejus mira ſanctimonia, & geſtis congeſſerunt Baronius & Coriolanus anno Chriſti 590. Joannes Diaconus in ejus vita, Platina, Papirius Maſonius, Luitprandus, & alii de vitis Pontificum ſcribentes. Creatus fuit Pontifex anno 590.

&

Digitized by Google

& Eccleſiam rexit vſque ad annum 604. Plures epiſtolæ ex ipſius regiſtro tranſcriptæ ſunt in hac decretalium collectione, quæ reperiuntur aliquando mendoſe ſub nomine Gregorii IX. vt *in cap.* 1. *de teſtamentis*, & aliis, vbi notabimus.

2. Regiſtrum quid.

b *Regiſtro.*] Regeſta, ſiue Regiſtra vocauit ſequioris ſæculi Barbaries ſcrinia, in quibus tum chartæ & reſcripta, tum theſauri Regii condebantur. Gregorius Turon. ærarii publici regeſtum dixit *lib.9.cap.5.* & crebrò vſurpat *eodem libro, cap.10. & cap.40.* & *lib.10. cap.19.* Prudentius *lib. periſtephanon*, pro ſcriniis chartarum accepit.

Hic in regeſtis liber eſt cæleſtibus,
Monimenta ſeruans laudis indelebilis.

Quæ tandem acceptio in Eccleſia Romana viguit. Nam quemadmodum Imperatorum conſtitutiones, & reſcripta in ſcriniis ſervabantur; ita Romanorum Pontificum epiſtolæ in ſcriniis, archiuis, & regeſtis reconditæ fuerunt. In chartario Eccleſiæ Romanæ epiſtolam requirendam eſſe, ait Divus Hieronymus *in apolog. aduerſus Rufin.* Et Nicolaus Papa *in epiſtola ad Epiſcopos Galliæ, in cauſa Rotaldi Sueſſionenſis*, Romanam Eccleſiam decretalia in ſuis archiuis, & vetuſtis monumentis habere recondita refert. Et hæc Pontificum regeſta per annos Pontificatus digeſta erant, vt patet ex hoc regeſto Gregorii, & ex aliis Gregorii VII. Alexandri III. Innocentii III. & aliorum Pontificum. Epiſtolas ex huiuſmodi regeſtis deſumptas pro canonicis ſanctionibus haberi probat Parexa *de inſtrum. edit. titulo 5. reſol.2.num.8.* vt apud nos inſtrumentum in archiuo publico repertum fidem facit, *ex l. 8. titulo 19.partita 3.* vbi Gregorius *gloſſa 3.*

3. c *Fortunatum.*] Secundum videlicet, qui floruit temporibus Gregorii Magni; nam ſanctus Fortunatus primus Epiſcopus Neapolit. floruit circa annum 300. vt refert Carraciolus *in monum. Eccleſ. Neapolit.cap.22.*

4. Neapolis Deſcriptio.

d *Neapolitanum.*] Neapolis vrbs percelebris eſt Campaniæ, imò totius Regni caput, in cuius ſinum felicia omnia videntur à Deo congeſta, vt refert Flores *lib.1. cap.16.* dum de ea agens inquit: *Omnium, non modo Italiæ, ſed toto orbe terrarum pulcherrima Campaniæ plaga eſt, olim Parthenope dicta.* Claudianus *lib.3. ad Claudiam vxorem.*

Noſtra quoque, & propriis tenuis, nec rara colonis
Parthenope, cui mite ſolum trans æquora vecta.

Virgilius *lib.4.Georg.*

Parthenope ſtudiis florentem ignobilis otii.

Silius Italicus *lib. 12.* Solinus *cap. 2. Parthenope, à Parthenopeæ Syrenis ſepulchro, quam Auguſtus poſtea Neapolim eſſe maluit.* Ex Plinii hiſtoria, Chalcidenſes habuit conditores; ex Strabonis verò ſententia, Cumanos. A Syrenis conditam refert Antonius Monachus *in ſua Campania*; & quid verum, examinat eruditus D.Garſias Coronel. *in notis ad Gongoram, tomo 2. ſonet. 56.* Habuit Eccleſiam Cathedralem jam à temporibus Beati Petri Apoſtoli, vt ejus originem repetens tradit Carraciolus *vbi ſuprà.*

5. e *Negotiatione.*] De juſtitia huius negotiationis apud nos, & an licitum ſit commercium mancipiorum, quæ ex Braſilia, Æthiopia, & Indiis in Europam tranſvehuntur, dubitant Molina *de juſtitia, diſput.34.35.& 36.* Rebellus *eodem tract.1.part. lib.1.quæſt.10.* Azor *3.part.lib.8.cap.6.quæſt.5.* Sanchez *lib.1. conſil. cap.1. dubio 4* Gibalinus *de negotiat. lib.3. cap.4. art.3.conſect.3.* quos conſulas, qui ferè damnant ſimilem emptionem in ejuſmodi locis.

6. f *Paganos.*] Pagani ex eo dicti ſunt apud priſcos ſcriptores, quia in pagis habitarent. Pagus autem à fontibus ſimul confluentibus dictus eſt. Feſtus Pompeius *verbo Pagus*, ibi: *Pagus, fons Græcè dicitur; vnde ſimul plures domus ruſticæ, hoc eſt plures villæ, pagus vocantur, quod circa fontes condi huiuſmodi pagi conſueuerint.* Inde Præpoſiti pagorum *in leg.1.C.Theodoſ.de erogatione milit.annon.* Quare pro *Præpoſiti pacis*, reſtituendum eſt, *Præpoſiti pagis*, *in l.1.C.Theodoſ. de pignor. l. 49. eodem Cod. de decur. l.2. C.de ſuſceptoribus, lib.10.* apud Euſebium *lib.4. cap.1.* Hinc etiam Pagani dicti ibi habitantes, quaſi in eodem fonte potantes. Poſtea tamen in Imperatorum ſanctionibus, & Authorum ſcriptis pagani dici cœperunt Gentiles, qui adhuc Idolorum cultui dediti erant. D.Auguſt.*lib.1.retract. cap.43. Deorum falſorum cultores uſitato nomine paganos vocamus:* & *l.1. & per totum titulum de paganis, in Theodoſ. & Iuſtin.* Vnde autem pagani Idolorum cultores dicti ſint, non liquet apud Doctores, vt conſtat ex traditis à Philaſtrio *de hæreſibus cap.3.* Beda *in Cantica lib.6.cap.30.* Baronio *die 11. Ianuarii, & anno 351.* Vvetitio *in notis ad Prudentium, fol. 614.* Arniſco *lib.1.de repub. cap.5. ſect.1.* Connano *lib.9.comment. cap.5.* Oſualdo *lib. 18. Donelli, cap.7.* Solorzano *tomo 1.de jure Ind.lib.2. cap.19. num.76.* Salmaſio *in notis ad Vopiſcum, in Saturnino*, Steubechio *in notis ad Vegetium de re milit. lib.2. cap.23.* Ex quibus placet ſententia Baronii *dicto anno 351.* qui refert quod cùm Conſtantinus Imperator adversùs Maxentium expeditionem publicè pararet, indixit ne quis niſi Chriſtianus militiæ nomen daret: imò ſi quis Gentilis auſus eſſet militiæ adſcribi, cingulo exueretur, & ad propria redire cogeretur: vnde frequenter pagani militibus opponuntur, *leg.quadam, ff.de pœnis, l.1.Cod.de milit. teſtam.* Facit lex 21.*C.Theodoſ. de paganis*, ibi: *Qui profano pagani ritùs errore, ſeu crimine polluuntur, hoc eſt Gentiles, nec ad militiam admittantur.* Vnde ab his temporibus idolorum cultores pagani dici cœperunt. Non me latet, alios non inferioris eruditionis Scriptores exiſtimaſſe, paganos dictos fuiſſe idolorum cultores à temporibus Chriſtianorum Imperatorum, quia clauſis idolorum delubris, ſacrificiiſque vetitis, Gentiles ſic publicè ab idolorum cultu excluſi pagos adirent, vt clandeſtina ſacra peragerent. Videndus Gothofredus *ad titulum C. Theodoſ. de paganis.*

Pagani qui.

g *Comparentur.*] Quod pluribus ſacris canonibus & Imperatorum legibus prohibitum fuit, quas dabimus *in cap.1. de Iudæis.* 7.

COMMENTARIUM.

EX hoc fragmento epiſtolæ Diui Gregorii illa communiter deducitur ab Interpretibus concluſio: *Conſtitutio futura reſpicit, non præterita, niſi in ea ſpecialiter aliud caueatur.* Probant textus *in cap.ante triennium, 31.diſt.cap.2. 42.diſt. cap.ſi quidem 2. 10. quæſt.1. cap.dixit 3. 32. quæſt.4. cap. ex tua, de filiis Presbyterorum, cap. aqua, de conſecratione Eccleſiæ, cap.per tuas, qui filii ſint legitimi, cap. dilectus, vt lite pendente, cap.2. de conſtitutionibus, lib.6. cap.vnico, de poſtulatione Prælatorum, eod. lib. cap.cùm ſingulis, de præbendis, in 6.* Clementina *Vt hi qui, de ætate, & qualitate, cap.vlt.eod.titulo, in 1. collectione, cap.2. de decimis, in 5.collectione, l.3.l.leges 7. Cod. de legibus, l.penult. & vlt. Cod.de ſacroſanctis Eccleſiis, l.jubemus, Cod. de teſtamentis, l.vlt. in fine, Cod. de curatore furioſi, l.vnica, §.15. de caducis tollendis, l.vlt. §.vlt. Cod. de ſuis & legitimis, l.vnica, Cod. de contractibus Iudicum, l. per diuerſas 22. Cod. mandati, l. 3. Cod. Theodoſiani de conſtitutionibus Principum, l.Diva 65. C.de decurion.* Novella 7. *cap.1. in fine,* 8.

Concluſio probatur.

fine, Tridentinum *ſeſſione 27. cap.12. 18. & 20.* Authentica *Ut cum, de appellatione, in princ. collat.8. l.de variis 27. C.de uſuris*, Authentica *de heredibus ab inteſtato, §. finali, collatione 9. l. fin. in fine, tit.14. partita 3. l. 6. tit. 1. lib.2. recopilationis*: illuſtrant ultra relatos à Ceñedo *in collect. 1. ad Decretales*, & Barboſa *in præſenti*, Uranius, & Petrus Gregorius *in repetitionibus ad hæc jura*, Suarez *de legibus, lib.3.cap.14.* Morla *eodem tractatu, quæſt.6.* Anguianus *lib.5. de legibus, cap.1. & ſequenti*, Germonius *lib.1. animadverſ. cap.2.* Donellus *lib.1. commentariorum, cap. 5.* ubi Oſualdus *littera F*, Mornacius *in d.l.leges*, Othomanus *lib.1. obſervationum, cap.1.* Moneta *de commutatione, cap.6. num.264.* Acuña *in cap.ex antiquis, 54. diſtinct.* Salas *de legibus, tract.14. diſput.21. quæſt.97.* Paz *ad leges ſtili, rubrica 12. numero 157.* Azevedo *in d.l.6.recopilat.* Phebus *tom.2. deciſ.151.* Franciſcus Valens, & Proſperus Fagnanus *in præſenti*, Barboſa *in ſelectis, tom.6. ad hunc textum*, & *voto 26.* Gothofredus *in d.l.3.Cod.Theod. de conſtitutionibus Principum*, Diana *parte 6. tract.3. per totum.* Menchaca *de ſucceſſ.creat. §.18. num.250.* Beſoldus *in delibat. Juris ex libro 1. Pandectarum, §.14. fol.103.* Albericus Gentilis *lib.2. lect. cap.11.* Borellus *tomo 1.deciſionum, tit.de legibus, à num.47.* Caſtillo *lib.4. controverſiarum, cap.6. num. 88.* Valeron *de tranſact. lib.1. quæſt.1. num.12.* Solorzanus *tomo 2. lib.3. de jure Indiarum, cap.9. n.51.* Schonbornerus *lib.3. Polit. cap. 6.* Hunnius *in Encyclop. tit. de legibus, cap.4.* D. Joan. Bapt. de Larrea *tomo 1. deciſ. Granat. diſput.11.* Cujacius *in d.l.unica, §.ult. C.de caducis toll.* Dreckerus *diſſert.2. lib.1. num.19.* Heringius *de fidejuſſoribus, cap.6. num.226.* Nathen. *in juſtitia vulner. tit.10. cap.9.*

9. *Impugnatur tradita aſſertio.* Sed in præſentem aſſertionem pro ratione dubitandi ita inſurgo. Conſtitutiò nihil aliud eſt quàm dictamen rationis, *cap. conſuetudo, 1. diſt.* D.Thomas *2. 2. quæſt. 31. art. 6.* Sed eodem dictamine rationis adduci debet Legiſlator ad corrigenda præterita, quàm futura mala, cùm corrigendum ſit quidquid illicitè admittitur, aut à prædeceſſoribus admiſſum reperitur, *cap.quod quis commiſit, cap.grave 35. quæſt.9.* Ergo conſtitutiones non minùs præterita quàm futura reſpicere debent. Augetur hæc dubitandi ratio ex eo; nam privilegium privata lex eſt, *cap. Abbate, de verb. ſignific.* Sed certi juris eſt, privilegium præterita quoque reſpicere. *cap. ad audientiam, de Eccleſiis ædificandis*: ſimiliter & reſcripta ad præterita extenduntur, *cap.ex literis, cap.ult. de reſcriptis*; & etiam ſententiæ dicuntur particulares leges, *cap.2. §.ſtatuto, de conſtitutionibus, lib.6.* Deſiderius Heraldus *de authoritate rei judicatæ, libro 1. cap.1. & 6.* Sed certum eſt ſententiam præterita reſpicere, *cap.2. de re judicata, l.dicere 27. ff.de arbitris.* Igitur leges etiam ad præterita extendi debent. Secundò in eam partem, in qua aſſeritur ex noſtro capite finali, leges ad præterita extendi, ſi id à Legiſlatoribus expreſsè caveatur, ita argumentamur: Conſtitutio eſt regula actus, & ideò canon appellatur, *cap.canon, diſtinct.1. cap.regula. 3.diſtinct.* Sed materia alicujus regulæ non eſt effectus jam præteritus, juxta illud vulgare, *Ad præteritum non datur potentia*, ut dicitur *in cap.Paulus, 32. quæſt.5.* Ergo nunquam conſtitutio poteſt habere pro materia actum præteritum.

10. *De promulgatione Legis.* Adhuc tamen defendenda eſt prædicta aſſertio, ad cujus expoſitionem aliqua prælibanda duxi. Et primò ſciendum eſt, de ratione cujuſcumque legis eſſe ejus promulgationem & publicationem; nam cùm ſit commune præceptum, & communis regula vivendi, debet omnibus patefieri, ut ſecundùm eam actiones ſuas dirigant, *cap. erit autem, cap.in iſtis, §.leges, diſtinct.4. l.finali, C. de decretis ab ordine faciendis, l.leges 9. Cod.de legibus*, Garcia *de beneficiis, parte 5. cap.8. num.14.* Gratianus *deciſ.200. num.10.* Borellus *d.tit.13. de legibus, num. 22.* Suarez *de legibus, lib.1. cap.11. & lib.4. cap.14.* Salas *eod.tract. diſput.1. ſect.10. & diſput. 12. per totam*, Anguianus *de legibus, lib.4. cap.1.* Morla *eodem tract.in emporio, quæſt. 5.* Diana *parte 1. tractatu 10. reſolut. 8. & 9.* Petrus Marcha *lib.2. concordiæ, cap.15.* Martinez à Prado *tomo 1.Theologiæ Moral. cap.3.quæſt.5. §.1.& 2.* Gibalinus *tomo 2.ſcientiæ canon.lib.7.cap.1.* Unde non ſufficit ab habente poteſtatem legem ſapienter eſſe ſtatutam & ſcriptam, ſed ut illos quibus lata eſt obliget, deſideratur promulgatio, *cap. cùm infirmitas, de pœnit.* Trid. *ſeſſ.24.de reform.cap.1.* Novella 66. Juſtiniani, *cap.1. §.1.* Nec contrarium docet Innocentius III. *in cap.1. de poſtul. Prælat.* in illis verbis: *Neceſſarium ſit, cùm conſtitutio ſolenniter editur, aut publicè promulgatur, ipſius notitiam ſingulorum auribus per ſpeciale mandatum, vel litteras inculcare.* Ergo non ſemper, & in omni lege promulgatio deſideratur; nam dictio illa, *aut*, in eo textu accipitur pro *&*, ut in nonnullis codicibus legitur; accipiturque expoſitivè pro *ſeu*; ut denotet ad legis eſſentiam, & neceſſitatem illi parendi deſiderari, quod ſolenniter edatur, ſeu publicè promulgetur: quo modo etiam eadem dictio accipitur *in l. ſi ſervus*, juncta gloſſa 1. *ff. de rebus authoritate judicis*, & aliis congeſtis à Barboſa *de dictionibus, dictione 46.* docet Germonius *lib.1.animadverſionum, cap.3.*

Apud Romanos priuſquam leges conditæ vim obligandi ſortirentur priſcis temporibus, populus centuriatis comitiis, conſulto priùs Senatu, rogabatur, velletne legem ſibi propoſitam excipere, & poſteà lex illa ſcripta trinis nundinis pro roſtris proponebatur, ut ſi alicui injuſta videretur, eam improbaret: & hanc publicam legis editionem, promulgationem veteres appellarunt, ut teſtatur Macrobius *lib.1. Saturnalium, cap.16.* & conſtat ex Cicerone *Philippica 5.* & *in oratione pro Flacco*: ex quo, & aliis probarunt Connanus *lib.1. comment. cap. 13.* P. Azor *tomo 1. inſtitutionum, lib.5. cap.3. quæſt.1.* Et poſtquam populus omne imperium & poteſtatem in Principem tranſtulit, hæc promulgationis forma penitus abolevit; unde mos in uſu eſſe cœpit leges, edictaque per populos & provincias omnes Judicum programmatibus publicare, & Præfectorum curâ in celeberrimis locis proponi, *novella 48. Juſtiniani*, obſervat Cujacius *lib.19.quæſtionum Papin. in l.juris 7. ff. de juris & facti ignor.* Edictalem legem Conſtantini in foro Trajani fuiſſe propoſitam conſtat ex ſubſcriptionibus, *l.2. Cod. Theodoſ. de petit. & impetrat.ſublat. l.1. Cod.de officio Magiſt. offic. l.2. eodem Cod. de jure fiſci.* Propoſita etiam fuit in foro Trajani novella Theodoſii de teſtamentis, & novella 8. ejuſdem, & Valentin. *de præſcriptione triginta annorum*: ſicut Romæ in Atrio Minervæ conſtitutio Valent. Theodoſii, & Arcadii, relata *in l.6. Cod. Theodoſ. ad legem Jul.de adult.* & aliæ eorumdem Imperatorum apud P.Pitheum *in collat.leg. Moſaic.§.ult.* & in Bibliotheca Regis Galliæ antiquæ legis fragmentum vetus in ære inciſæ ſe vidiſſe teſtatur Cujacius *lib.7. obſervat. cap. 29.* his verbis: *Apud forum palam, unde de plano rectè legi poſſit, præſcriptam habuerint.* Quam formulam fuiſſe edictorum comprobat Auſonius *in gratiarum actione*, dicens: *Has ergo litteras tuas in omnibus pilis atque porticibus, unde de plano legi poſſint, inſtar edicti pendere mandavero.* Et Joſephus *libro 19. antiquitatum, cap. 4.* idem expreſsè teſtatur de edicto Tiberii Claudii Cæſaris. Edicta ad populum Ro-

11. *De eadem promulgatione ex Jure Civili.*

manum emiſſa Præfectus Urbis vulgare debebat, *novella* 48. *Juſtin. novella* 25. *Teodoſ. & Valent.* Aliquando tamen magiſter utriuſque militiæ, *novella* 40. & 45. necnon Judices per omnes populos, *l.* 3. *C. de legibus.* Qua de cauſa in Metropolibus edicta, decretaque Principum proponebantur, ut faciliùs omnibus innoteſcerent, *novella* 17. & 66. *l. quidam* 63. *Cod. Theodoſ. de Decur.* & ſi in Metropolibus dabantur, in principalioribus earum urbibus proponebantur, *l. quiſque* 11. *Cod. Theodoſ. de tyronibus*, *l.* 54. *Cod. Theodoſ. de Decur. l.* 1. *Cod. Theodoſ. de gladiator.* unde reſtituenda eſt ſubſcriptio legis decimæ *C. de curſu publico*, ex lege 41. *Cod. Theodoſ. eodem.* Hac ratione puto quod edicta Tituli vocantur apud Metellum *in Quirinalibus*, his verſibus:

Intereà Tirannus
Dat titulos per orbem
Abſque reſponſo, ſine juris ratione captos:
Ne mora ſalvet ullum.
Iſtud edictum procul evulgat.

Licèt hanc etiam promulgationis formulam non ſolùm edictis, verùm etiam conſtitutionibus deſignatam videamus aliquando, ut apud Plinium *lib.* 34. *cap.* 4. ubi ait: *Uſus ad perpetuitatem monumentorum jam pridem translatus eſt tabulis æreis, in quibus publicæ conſtitutiones inciduntur.* Huc pertinet quod Imperatores reſcribunt *in l.* 2. *Cod. Theodoſ. de conſtit. Princip.* ipſos non permittere quemquam conſtitutiones Principum ignorare, aut diſſimulare: quæ tranſcripta eſt *in l. conſtitutiones* 12. *C. de juris & facti ignor.* importuno tamen loco, cùm ejus ſententia non de omnibus legibus, ſive conſtitutionibus Imperialibus ſit accipienda, ſed de illis quæ, perpensâ & longâ deliberatione fuerint editæ, ſive de edictis, quæ prædictâ publicationis formulâ, ſive programmate vulgata fuiſſent. Hæc enim nec ignorare, nec diſſimulare fas eſt, ut obſervo ex novella *de tyronibus*, ubi in fine legitur: *Legem ne quis ſe ignorare confingat, per omnes provinciarum civitates edictis ſolemnibus divulgetis.* Sed cùm ad generalem regulam hoc traducere Tribonianus vellet, verba illa ſuſtulit, *Perpensâ Serenitatis noſtræ longâ deliberatione.* Quæ ad curam, & etiam formulam condendæ legis ſpectant, quæ deſcribitur *in l. humanum* 8. *Cod. de legibus*, & exornatur à Samuele Petito *ad Jus Atticum lib.* 2. *tit.* 1. Locus autem in quo conſtitutiones præcipuè figebantur Romæ, erat forum Trajani, ut conſtat *ex l.* 4. *Cod. Theodoſ. ad Senatuſc. Claudianum*, *l.* 2. *C. de falſis*, *l.* 2. *C. ad leg. Cornel. de falſis*, *l.* 6. *Cod. Theodoſ. de adulter. l.* 3. *Cod. de ſepulchro violato*, *l.* 4. *Cod. eodem de jure fiſci*, *l.* 4. *Cod. de collat. donat. l.* 1. *de privilegiis corporat. l.* 2. *eodem Cod. de habitu quo uti, lanica, eodem Cod.* De Campo Martio notavit Jacobus Gothofredus *ad tit. Cod. Theodoſ. de conſtitut.*

12. A QUO TEMPORE LEX OBLIGET.

Sed licèt promulgatio legis neceſſaria ſit ex ejus natura, non tamen deſideratur, ut omnibus ſingulis denuntietur, aut nota fiat, *cap.* 1. *de poſtulat. Prælat.* aliàs nullus unquam lege teneretur, etiamſi ſciret illam eſſe latam & promulgatam, cùm ſemper dentur aliqui illam invincibiliter ignorantes. Sufficit ergo promulgationem legis fieri in Curia Principis, vel Pontificis, ut expreſsè decrevit Pius IV. circa tempus obligationis Concilii Tridentini, dum ait Tridentinum omnes obligare poſt tres menſes publicationis factæ in Curia: niſi expreſsè à Principe cautum ſit, ut per ſingulas provincias promulgetur, ut *in d. cap. Cùm infirmitas.* Trident. *ſeſſ.* 24. *de reformat. cap.* 1. & ſi lex ſit Epiſcopi, vel alicujus Prælati unam ſolam provinciam ſubjectam habentis, ſufficit publicationem in illa factam fuiſſe, nec deſideratur in ſingulis locis provinciæ publicari. Sotus *de juſtit. lib.* 1. *quaſt.* 1. *art.* 4. aliis relatis Sayrus *in Clavi Regia*, *lib.* 3. *cap.* 3. *num.* 7. Nec ſtatim à die promulgationis incipit conſtitutio obligare, imò regulariter deſideratur lapſus duorum menſium à die promulgationis, *cap.* 2. & *ult. ne clerici vel monachi*, *cap. noveris, de ſent. excommunic. cap.* 1. *de conceſſione præbendæ*, *in* 6. *novella* 66. *Juſtiniani, cap.* 1. Ex quibus juribus hanc regulam deducunt plures congeſti à D. Vela *tom.* 2. *diſſertationum*, *capite* 45. ſed puto malè hoc tempus pro regula conſtitui, cùm id tempus ex legiſlatoris arbitrio pendeat; nam in novella 58. Juſtiniani non duo, ſed tres menſes aſſignantur; aliquado ſolùm triginta dies, ut *in novella* 116. *cap.* 1. Et ſi prædicta regula admittatur, non procedet, niſi in ipſa conſtitutione exprimatur tempus ad obligandum, ut *in cap. ſingula, de præbendis in* 6. extravaganti *Execrabilis*, *eodem titulo*, Tridentinum *ſeſſ.* 7. *de reform. cap.* 2. vel niſi ita concipiatur lex, ut ſtatim effectum ſortiatur; ut ſi adjiciatur clauſula *Ex nunc*, Clementina 2. *de hæreticis*, ut obſervabatur apud Athenienſes, apud quos ex lege quam refert Demoſthenes *in Timocr.* à die quo ferebatur lex, obligabat. Lex autem erat: *Leges quæ ſcriptæ ſunt, & in poſterum feruntur, ratæ ſunto ab ea die, quâ unaquæque earum lata eſt, præterquam ſi cui adſcriptum eſt tempus, in quo debet incipere.* Quam eruditè illuſtrat Samuel Petitus *ad Jus Atticum*, *libro* 2. *tit.* 1. Aliquando etiam longior terminus à legiſlatore præſcribitur, ut in caſibus congeſtis à Sayro *in clavi regia, lib.* 3. *cap.* 5. Farinacio *in fragmentis criminal. verbo Conſtitutio*, *num.* 656. Diana *parte* 1. *tract.* 10. *reſolut.* 8. & 9. Unde obiter infertur, minimè peccare non obtemperantem legi humanæ ante promulgationem, etiamſi Legiſlator intendat obligare ſtatim: poſt promulgotionem autem etiam ante lapſum duorum menſium, ex probabiliori opinione, qui ſcit legis promulgationem, tenetur in conſcientia ad ejus obſervationem, *cap.* 1. *de poſtul. Prælat.* tempus enim duorum menſium datur ignorantibus, & ignorantes ante illius lapſum non obligat, niſi in ea apponatur clauſula irritans; nam ejus clauſulæ natura eſt ligare etiam ignorantes, quoad nullitatem actus, non quoad pœnam, *cap. ſi eo tempore, de electione*, *libro* 6. *cap.* 1. *de conceſſione præbenda, eodem libro*, reſolvit Barboſa *in noſtro cap.* 2. *num.* 8.

13. DE PRÆTERITO, ET FUTURO.

Secundò ſciendum eſt, negotia alia præterita dici, alia pendentia, & alia futura. Præterita dicuntur quæ tranſierunt, & fluxerunt; unde tempus præteritum pro elapſo ponitur, *l. veluti* 27. §. *ult. l. eum qui* 41. *ff. de verb. obligat. l. Antæus* 15. *ff. de aqua pluvia*, *l. ſi ita fuerit* 41. *ff. de manumiſſis teſtamento*, *l.* 2. *ff. de bonis libertorum*, *l.* 1. §. *item ſi quis*, *ff. de juris & facti ignorantia*, *l.* 1. §. *ſi penſio, ff. de migrando*, notat Albericus Gentilis *de diverſis temporum appellationibus*, *cap.* 13. Pendentia ſunt, quæ adhuc ſtant, & in ſuſpenſo ſunt, ita ut nec dici poſſint præterita, nec futura. Cicero *in paradoxis*, ubi ait: *Cui ſpes omnis, & cogitatio pendet ex fortuna, huic nihil poteſt eſſe certi.* Unde pendere fructus dicuntur quamdiu ſolo cohærent, nec ſeparati ſunt, *l. fructus, ff. de rei vindic. l. & quæ nondum, ff. de pignoribus.* Pendens vindemia, id eſt nondum lecta, *l. qui pendentem, ff. de action. empti.* Opera pendentia, apud Virgilium *lib.* 6. *Æneidos*, ibi: *Pendent opera interrupta, minæque.* Plura Briſſonius *de verbor. ſignificat. verbo Pendere.* Unde pendentia negotia dicimus, quæ adhuc pacto, tranſactione, vel ſententia non ſunt finita. Bartolus *in l. omnes* 5. *num.* 50. *ff. de juſtit. & jure.* Futura nuncupantur quæ nondum evenerunt, *l.* 1. *ff. de novi operis nunciat.* Hinc futura alimenta, quæ adhuc non ſunt conſumpta, *l. de alimentis*,

mentis, C. de tranſact. futurus vir, ſeu maritus, qui nondum contraxit matrimonium, *l.7. §.1. ff. de jure dotium, l.2. Cod. de donationibus inter:* futurus hæres qui nondum adivit hæreditatem, *l. ſi ſervus* 18. *ff. de ſtipulat. ſervorum:* caſus futurus qui tantùm ſperatur, *l.1. §. ſi magiſtratus, ff. de Magiſtratibus conveniendis:* ſemper tamen futura opponuntur præteritis, *l. verbum* 23. *ff. de verb. ſign. l. redhibere* 22. *ff. de ædilitio edicto.* Matrimonia futura opponuntur jam contractis, *l. Titia* 134. *ff. de verborum obligat.* & in hoc ſenſu præterita & futura accipiuntur in noſtro textu.

14. IN LEGE ATTENDITUR MENS LEGISLATORIS. Tertiò præmittendum eſt, quod ſicut in quolibet actu mens agentis primum locum obtinet, *l.1. §. ſi conveniat, ff. depoſiti, l. in conditionibus, ff. de condit. & demonſtrat.* ita legiſlatorum mens in legibus, ſeu conſtitutionibus eſt inſpicienda, *l. ſcire* 13. *§. aliud, ff. de excuſationibus tutorum.* Unde ſcire leges, non eſt verba earum tenere, ſed vim & mentem, *l. ſcire* 17. *ff. de legibus, l. penult. ff. ad exhibendum;* mens enim legiſlatoris eſt anima legis, & lex eſſentialiter in ſuo eſſe pendet ab intentione legiſlatoris, *l. non dubium, C. de legibus:* unde dicitur in legem peccare qui verba legis amplexus, contra legis nititur voluntatem; mens autem legiſlatoris circa duo conſiderari poteſt. Primò, quod velit legem ferre, & per illam ſubditos obligare. Secundò, quod velit eos obligare ad hoc, vel illud, juxta hunc vel illum modum. Primum commune eſt omni conſtitutioni; ſecundum non ita, niſi determinetur in ipſa: propriè enim conſiſtit in voluntate legiſlatoris de tali actu à ſubditis exhibendo. Ita & hæc dicitur propriè mens legiſlatoris, quia illa eſt quæ immediatè inſinuatur per talia verba. Atque hoc docent textus dum dicunt, legem non obligare niſi ſecundùm mentem legiſlatoris, *cap. ſi poſtquam, de elect. in 6. l. cum mulier, ff. ſoluto matrim.* explicat Suarez *d. lib.3. cap.* 20.

15. TRADITUR RATIO DECIDENDI. Quibus ita prælibatis, ratio noſtræ concluſionis ex eo provenit; nam cùm leges non obligent ignorantes, nec ante promulgationem, ſed tantùm tranſacto bimeſtri, perquàm iniquum eſſet ſi conſtitutione nova ejus rei periculum quis incurreret, quod antè præcavere non poterat. Quid enim peccavit antiquitas, quæ novæ conſtitutionis inſcia priſtinam ſequuta eſt obſervationem? Unde Cicero 3. *in Verrem,* ipſum reprehendit, quòd edicto ſuo præteritum tempus comprehendiſſet his verbis, *fecerit, fecit:* & Aulus Gellius *lib.17. noctium, cap.17.* increpat Scævolam, & Nigidium exiſtimantes verba legis Attiniæ referri ad præteritas res furtivas; notavit Ruger. *lib.3. variar. pag.* 263. Turbarentur enim omnia, ſi quis lege nondum lata ligaretur. Plinius *lib.10. epiſt.* 116. ibi: *Mihi hoc temperamentum ejus placuit, ut ex præterito nihil novaremus, ſi in futurum lex Pompeia obſervaretur: cujus vim ſi retro quoque velimus cuſtodire, multa neceſſe eſſet perturbari.* Facit Cato Uticenſis relatus à Gothofredo *in d. l.* 3. his verbis: *Neque enim definiri facilè poteſt, quouſque extendere ſe debeat in præterita inquiſitio: & ſi novæ ſtatuantur ante commiſſorum pœnæ, fore ut iniquè cum his agatur, qui punientur ex lege quam non violaverunt, nec ex parte læſerunt.* Accedit, nam legiſlator ſua conſtitutione nunquam intendit alteri præjudicium inferre, *cap. ſuper eo* 15. *de offic. deleg. l.2. §. merito, ff. ne quid in loco publ.* Sed ſi conſtitutio nova ad præterita extenderetur, præjudicium contrahentibus fieret; ſiquidem contractus legitimè celebrati irritarentur, innocentes punirentur, & alia incommoda ſequerentur, *d. cap. 2. hoc tit.* qui enim ante conſtitutionem aliquid geſſerunt, juſtam ignorantiæ cauſam habuerunt, cùm divinare non poterant quid ſtatuendum eſſet, *l. jubemus* 29. *Cod. de teſtam.* argumento textus *in cap. unico, ut Eccleſiaſtica beneficia.* Quod enim nondum eſt in rerum natura, ſciri nequit, *cap. bonæ 1. de elect. cap. ad diſſolvendum, de deſponſat. impuberum.* Quod ſi in præteritum leges ferre liceret, non providenter, ſed calumnioſè Princeps ageret, ut occultis in futurum laqueis inſontes irretiret; hocque oſtendunt verba illa legis 3. Codicis Theodoſiani de conſtitutionibus Principum: *Non præteritis calumniam faciunt;* & optimè in legibus Vviſigothorum, *lib.1. tit.2. l.4.* ſtatuitur: *Lex erit manifeſta, nequaquam in captionem civium devocabit.* Accedit etiam, nam quælibet conſtitutio ponitur ut regula humanorum actuum, ſtatuens novam regulam, *cap. regula, 3. diſt. cap. erit, 4. diſt.* Ergo ex natura ſua lex fertur pro actibus futuris, quia præteriti nec indigent regula, nec ejus capaces ſunt. Confirmatur etiam hæc ratio; nam lex præceptum eſt, ut vulgò fatemur: ſed præceptum non poteſt dari de re præterita: ergo conſtitutio reſpicere non poteſt præterita. Juſtè igitur in præſenti capite ſecundo deciditur, conſtitutiones futura, non præterita reſpicere: ſed cùm in conſtitutionibus totum faciat voluntas legiſlatoris, ſi ipſe ad præterita conſtitutionem extendi velit, præterita etiam conſtitutio reſpiciet, cùm conſtitutio vires capiat à poteſtate conſtituentis, *cap. nobis 1. de ſent. excom.* docent Vivianus, & Uranius *in d. cap. fin.* An autem inferiores legiſlatores poſſint etiam leges ad præterita extendere, latè examinat Anguianus *lib.5. de legibus, cap.4.*

Nec obſtat jam dubitandi ratio ſuprà adducta, 16. DISSOLVITUR DUBITANDI RATIO.
ex qua dicebamus legem eſſe dictamen rationis, & ſic præterita etiam reſpicere debere: nam illa ratio tantùm concludit, legem poſſe ex juſta cauſa pro præteritis ferri, quod nos non negamus; ſed tantùm aſſerimus, legem indefinitè promulgatam ad præterita non referri. Nec primum argumentum deductum ex æquiparatione legis, & privilegii refragatur; licèt enim privilegium ſit privata lex, & conveniat cum ipſa, non ſolùm quia ille qui poteſt condere legem, poteſt concedere privilegium, *l.1. §. plane, ff. de conſtitut. Principum, l. jus ſingulare, ff. de legibus;* verùm quia privilegium etiam ſicut lex, futura reſpicit: nec contrarium evincitur ex dicto capite *ad audientiam;* nam ſi rectè perpendatur, tantùm probat debere priùs conſiderari jus commune quàm privilegium, nec debere privilegium ad præterita concedi; non tamen negat poſſe indulgeri in præteritum. Nec etiam argumentum deductum à ſententia aliquid probat; nam natura ſententiæ eſt finem præteritis controverſiis imponere, *l. dicere, ff. de receptis arb.* & ſententia non eſt lex, nec legem introducit, ſed tantùm jus facit inter eos qui in judicio contenderunt, *cap. cum inter* 13. *de re judicata, l. ult. in princ. Cod. de legibus,* Maranta *in Speculo, 6. parte, tit. de ſentent. num.* 129. lex enim pro communitate fertur, ſententia particulari negotio finem imponit. Unde rectè aiebat Cicero: *Judex ſtatuit de præteritis, lex de futuris;* licèt aliquando ad futura judicia trahatur, *l. Antaus, §. ult. ff. de aqua pluvia arc.* notavit Cujacius *ad titulum Cod. de judiciis, in princ.* Tandem non obſtat ultima difficultas; nam licèt conſtitutiones ad præterita reſpicientes non poſſint habere plenam rationem regulæ reſpectu actuum practicorum, tamen negari non poteſt, quin effectus eorum irritando poſſint regulare præteritas actiones, non quoad ipſas, ſed quoad effectus eárum, qui adhuc ſubſunt juriſdictioni legiſlatoris.

Verùm ſuperiori aſſertioni opponitur textus *in* 17. EXPONI-
cap. cum tu, de uſur. ubi refertur quod cùm in Con-

TUR CAP. CUM TU, DE USUR. cilio Lateranenſi, celebrato ſub Alexandro III. ſtatutum eſſet, vt vſurarii manifeſti communione Eccleſiaſtica priuarentur, & vſuras reſtituere compellerentur, Archiepiſcopus Salernitanus vſurarios ſui Archiepiſcopatus communione Eccleſiaſtica priuauit, donec vſuras reſtituerent. Ipſi verò ab earum reſtitutione excuſari intendebant, eo quòd illa Concilii conſtitutio futuros vſurarios tantùm reſpiciebat, præteritos verò nullo modo damnabat. Super iis, & aliis, quæ in textu recenſentur, dictus Archiepiſcopus conſuluit Alexandrum III. qui decreuit, quod ſiue ante conſtitutionem, ſiue pòſt vſurarii vſuras extorſerint, cogendi ſunt eas reſtituere. Ex qua deciſione expreſsè deducitur, conſtitutionem non ſolùm futura, verùm & præterita reſpicere: cui difficultati communiter Interpretes in præſenti ſatisfaciunt aſſerendo, quod quando lex noua nititur jure diuino, aut naturali, tunc ad præterita extenditur; quare cum vſura ſit prohibita jure diuino, *cap.25.Leuitici,cap.23.Deuteron.cap.19. D.Matthæi*; & naturali, pecunia enim naturâ ſuâ ſterilis eſt, nec generat pecuniam, *cap.ſicut* 8. *47.diſt. cap.plerique* 14.*q*.3. D.Thomas 2.2.*q*.28. *art*.1. ideò in eo textu lex etiam præterita reſpicit: ita Hoſtienſis, Butrius, Beroius *in noſtro cap*.2. pro quibus etiam facit, quod cùm legis naturalis, aut diuinæ nulla promulgatio deſideretur, Suarez *de legibus lib.2. cap.*1. *num.*8. mentibus enim hominum, dum primùm veniunt ad vſum rationis, inſcribitur lex naturalis, vt docet D.Thomas 2.2. *quæſt.9. art.4. ad primum*: Ergo lex vſuram prohibens, etiam ante Concilium Lateranenſe obligabat. Sed licèt hæc doctrina vera ſit, deciſioni textus *in dicto cap. cum tu*, non adaptatur; nam licèt conſtitutio illa protraheretur ad præterita, quia conſona erat juri naturali, aut diuino, quoad prohibitionem, ſi tamen pœnæ nouiter ſtatuantur, quoad pœnas conſtitutio non extenditur ad præterita, *c.quoniam*, *47. diſt. cap. quoniam.de ſimonia, cap.cum ſingula 32.verſ.circa eos, de electione lib.6.* Concilio Valentino I. *can.* 1. poſt Menochium, & Couarr. docet Morla *in emporio, titulo de legibus*, *quæſt.* 6. *num.* 11. Ergo in eo textu quoad pœnam priuationis communionis conſtitutio non debebat ad præterita extendi. Hac ſolutione omiſſa, dicendum eſt *in dicto cap. cum tu*, conſtitutionem Concilii Lateranenſis extendi ad præterita, quoad prohibitionem vſurarum, ex eo, quia juri naturali, & diuino conſentanea erat; quoad pœnam verò priuationis communionis extendi, quia indurato, & pertinaci animo vſurarii perſiſtebant in retentione vſurarum, abſque eo quod eas reſtituerent; & cùm non dimittatur peccatum, niſi reſtituatur ablatum, regula *peccatum, de regulis jur. lib.6.* ideò nouis etiam plectebantur pœnis, exemplo furis qui rem furtiuam non reſtituit, ſed de loco in locum defert: poteſt enim vbicumque puniri, *l.1.C.vbi de criminibus, cap.1.de raptoribus*; quia idem eſt ſcienter rem injuſtam detinere, ac eam inuadere, *c.ſæpe, de reſtitutione ſpoliatorum.* Inde in eo textu vſurarii antiqui ratione retentionis, & nouæ contrectationis poſſunt nouis pœnis puniri, Morla *vbi ſupra,q.6.*

18\. EXPLICATUR CLEMENT.2. DE ÆTAT. ET QUAL. Secundò objici ſolet textus *in Clementina* 2. *de ætate & qualitate*: vbi à Patribus Concilii Vienenſis ſtatuitur, vt de cætero, tam in Eccleſiis ſæcularibus, quàm regularibus, nemo deinceps ſuffragium in Capitulo haberet, niſi ſaltem in Subdiaconatus gradu fuiſſet conſtitutus: quo decreto etiam aſſeritur comprehendi eos, qui antea in Canonicos erant recepti, vel dignitatem fuerant conſequuti. Igitur conſtitutio reſpicit tam futura, quàm præterita. Huic difficultati vt ſatisfaciant Doctores, aſſerunt conſtitutionem diſponentem aliquid circa executionem, ſeu perfectionem alicuius actus; qui non poteſt exequi ſine præjudicio præteritorum, ad præterita extendi: quæ ſolutio refellitur ab Immola, & Decio *in noſtro cap. vltimo*, Anguiano *lib.5. de legibus, cap.* 5. quem tranſcripſit Barboſa *tomo 6.in noſtro cap.2.*& conuincitur ex textu *in cap. vlt.de electione in 6.* vbi conſtitutio agens de executione futuri actus, non extenditur ad præteritos: quare ea ſolutione omiſſa, verius aſſerendum eſt, textum illum ex eo extendi ad præterita, quia expreſſum fuit in ipſa conſtitutione, & nominatim cautum per illa verba: *Sunt mancipati, vel mancipabuntur in poſterum.* Quo in caſu ex ſuprà dictis conſtitutio reſpicit præterita & futura: quo modo intelliguntur textus *in cap. cum in cunctis*, §. *inferiora, de electione, cap.ſi quidam* 10. *quæſt.*1. *cap. ad audientiam, de reſcriptis, cap.1. de conſuetudine, lib.6. cap. penult. in fine, de officio Delegati, eod.lib. l.vnica, Cod.de contractibus judicum, l. finali, Cod. de pactis pignorum, l.vnica C.Theodoſ.de commiſ.reſcind. l.3.in fine, eodem Cod.de incertis nuptiis, l.1. ad Claud. l.1.de act.certo temp.l.4.de bonis vacant.l.7.& 17.de hæreticis, l.5.de can.frum.Vrb.Rom.in Theodoſ. Clem.vnica de probat. Clem.vnica de immunit. Eccleſiarum.*

Tertiò euerti videtur dicta concluſio *ex cap. quoniam 40.de ſimonia*, vbi proponitur, temporibus Innocentii III. ſimoniæ labem adeo in plerisque Monaſteriis inualuiſſe, vt nullo modo moniales admitterentur ad religionem, niſi magno pretio præſtito; quem abuſum vt corrigeret Innocentius, ſtatuit ne de cætero pro ingreſſu religionis Moniales aliquid reciperent; & ſi recepiſſent, tam admittentes, quàm admiſſæ ex ipſo Monaſterio pellerentur, & in arctius Monaſterium pœnitentiæ peragendæ causâ detruderentur. Proſequitur Pontifex, & agit de his, quæ ante illam conſtitutionem receptæ, & profeſſæ erant; & reſpondit ipſe Pontifex, eas remouendas eſſe, & in aliis eiuſdem ordinis Monaſteriis detrudendas. Ex quo textu facilè depromitur, conſtitutionem nouam non ſolùm futura, verùm etiam præterita reſpicere; ſiquidem eâ Innocentii conſtitutione ligantur Moniales, quæ antea erant profeſſæ. 19. EXPONITUR CAP. QUONIAM, DE SIMONIA. Huic difficultati vt ſatisfaciam, ſuppono legem declaratiuam legis antiquæ comprehendere non tantùm futura, ſed etiam præterita: *authentica de filiis ante dotalia inſtrumenta natis, collatione 3. l.fin. Cod. de pactis, l.final. Cod. de tranſactionibus, l.penult.Cod.de vſuris, Clement.1. eodem titulo, Clementina 2.de judiciis*; nam lex declaratiua, ſeu interpretatiua, non eſt regula actionis, ſed ſupponit, & interpretatur illam. Ergo antea erat lex inducens obligationem, & ſic noua veterem declarando nihil denuò ſtatuit, *l.heredes 21.* §.1. *ff. qui teſtamenta*, authentica de raptoribus mulierum, ibi: *Tanquàm ſi lex noſtra ab initio cum tali interpretatione promulgata fuiſſet.* Vnde cùm *in dicto cap.quoniam*, declaretur jus antiquum prohibens aliquid recipere pro ingreſſu religionis, *cap.non ſatis 8.cap.de regularibus 25.de ſimonia*; mirum non eſt ſi extendatur ad præterita: ſi tamen in lege declarante, aut interpretante jus antiquum, ſint verba, quibus reſtringatur ad futura, tantùm in illis locum habebit: quo modo intelligendi ſunt textus *in cap. aqua, de conſecratione Eccleſiæ, cap.3. de inſtitutionibus, cap.cum Magiſtrum, de electione, cap. final.de ſponſa duorum, cap.vnico, de poſtulat. Prælatorum, lib.6. cap.licet canon, de electione, eodem lib. cap. vnic.in fine, de clericis non reſidentibus, eod. lib.* Clementina 1. vbi Gloſſa *verbo De cætero*, de vſuris, juncto Anguiano *dicto cap.5.* Pro coronide huius commentarii ſciendum eſt, conſtitutionem nouiter editam reſpicere negotia pendentia, & juxta illam, non juxta veterem eſſe decidenda,

Digitized by Google

cidenda, cap.ult. de offic.Leg. in 6. l.7. de legit. hæred. in Theodoſ. l.un. de bonis cleric. in eod.Cod. l.6. unde vi, Cod. eod. niſi lis pendeat, quia per appellationem ſententia ſuſpenſa eſt: tunc enim juxta veterem legem cauſa definienda eſt, *authent. ut cum, de appellat. in princip.* latè proſequuntur Germonius *d.cap.2.* Cujacius *in l.un. §.ult. C.de caduc.toll.* Donellus *lib. 1. commentar. cap.5.* ubi Oſualdus *lit. F,* Franciſcus Valens *tomo 2. concordia, folio 176. in præſenti.*

a CAPVT III.

b Auguſtinus *ſuper illud Apoſtoli ad Hebræos.*

TRanſlato Sacerdotio neceſſe eſt ut Legis tranſlatio fiat. *c* Quia enim ſimul, & ab eodem, & ſub eadem *d* ſponſione utraque data ſunt, quod de uno dicitur, neceſſe eſt ut de altero *e* intelligatur.

NOTÆ.

1. a *CApue tertium.*] Cùm in prima collectione Decretalium tertio loco compilaretur textus *in cap. pervenit,* qui extat apud Gratianum *in cap. pervenit, de conſecr. diſt.3.* & poſt eum præſens textus ſtatim apponeretur, Raymundus hujus ſextæ collectionis author, ejus textus rationem non habuit. Tum quia apud Gratianum reperiebatur: tum quia in præſenti breviùs eadem doctrina ſtatueretur. Unde conſtat in præſenti textu agi de abrogatione legis veteris per legem Gratiæ, ut facilè ex textu antecedenti, videlicet dicto capite *pervenit,* colligitur: non verò Auguſtinus, ſeu quivis author ejus eſt, tractat de poteſtate legiſlativa, quæ extat penes Pontificem, ut omnes repetentes hîc ſupponunt & exponunt. Apertè enim ex infrà dicendis apparebit, in præſenti textu tam Apoſtolum quàm ejus ſcholiaſten docere Catholicos jam non eſſe ſub lege Moſaïca, ſed vivere ſub lege Gratiæ. Miror tamen hoc à nemine ex repetentibus fuiſſe animadverſum.

2. b *Auguſtinus.*] Ita etiam legitur in prima collectione, ſub hoc titulo, *cap.4.* non tamen reperiuntur verba hujus textus inter opera D. Auguſtini, ſed tantùm inveniuntur in Gloſſa ordinaria *ad caput 7. D.Pauli ad Hebræos.* Priora autem verba ſunt ipſius Apoſtoli *d.cap.7.* ubi agit de excellentia Sacerdotii Chriſti, & quomodo abrogatum eſt Sacerdotium Leviticum per Sacerdotium Chriſti; atque neceſſariò abrogari debuit lex vetus Moyſis ſimul cum Sacerdotio data. Cujus connexionis, ſeu conſequentiæ rationes varias aſſignant Sancti Patres, & Expoſitores in eo textu. Prima, quia Sacerdotium fuit proportionatum legi, & cum ea indiſſolubiliter connexum; non enim poteſt eſſe Sacerdotium ſine certis & congruentibus legibus ac cæremoniis: ita docuerunt Chryſoſtomus, Theodoretus, & Theophylactus, quos refert Cornel. à Lapide ibi, *n.46.* Secunda, quia lex illa erat ſub adminiſtratione Sacerdotii, cùm apud Judæos ſummus Sacerdos habuiſſet poteſtatem ferendi leges, *Exodi cap.18. verſic.13.* Igitur mutato Sacerdotio, neceſſe erat, ut lex mutaretur. Quam illuſtrat D.Thomas *lect.3. in d. cap. 7.* Tertia, quia tranſlato Sacerdotio de vna tribu ad aliam, neceſſe erat legem transferri, quia dum lex manebat, nullo modo Sacerdotium mutari poterat de tribu Levi, ut probat Ribera *in d.cap.7. num.42.*

3. c *Quia.*] Verba quæ ſequuntur ſunt Gloſſæ ordinariæ exponentis ſententiam Apoſtoli, quæ ait: *Quia enim ſimul, & ab eodem, ſub eadem ſponſione utraque data ſunt;* videlicet lex, & ſacerdotium: in monte enim Sinaï populus legem accepit, & pariter ſacerdotium. Siquidem in eo conſtitutus eſt à Deo Sacerdos Aaron: unde ex hac connexione legis, & ſacerdotii infert Apoſtolus, facta tranſlatione Sacerdotii, neceſſariò & legis tranſlationem fieri debuiſſe. Et ſi dicas, priùs datam fuiſſe legem, quàm inſtitueretur Sacerdotium, ſiquidem lex data eſt Moyſi in monte Sinaï, *Exodi cap. 20.* ſacerdotium verò poſteà inſtitutum fuit, *Exodi cap.28.* Reſpondeo Gloſſam appellaſſe legem non tantùm ea præcepta, quæ ante Sacerdotii inſtitutionem tradita ſunt, ſed quidquid Moyſes illis quinque libris comprehendit, quos Hebræi legem vocabant; multa enim Dominus præcepit ſeorſim, quæ ad legem etiam ſpectabant: docet Ribera *in d.cap.7. D.Pauli ad Hebræos.*

d *Sponſione.*] Id eſt promiſſione; licèt enim ſponſio aliquando accipiatur pro pignore depoſito à certantibus, ut cui ex illis vicerit tradatur, *l. 3. l penult. ff.de aleator. l.ſi rem 19.§.ult. ff.de præſcript. verbis,* Salluſt. *in Jugurtha,* ubi inquit: *Per inducias ſponſionem faciunt,uti certo die Legati domo proficiſcerentur: quo in loco inter ſe obvii fuiſſent, is communis utriuſque populi finis haberetur.* Macrob. *lib.3.Saturn. cap.17. Nec moratos ſponſione contendit.* Quæ ſponſio in ſpectaculis valde uſitabatur. Tertull. *de ſpectac. cap. 16. Aſpice populum ad id ſpectaculum jam cum furore venientem, jam tumultuoſum, jam cæcum, jam de ſponſionibus concitatum.* Caſſiodor. *lib.3.var. cap.51. Et ad inanes contentiones ſic deſcenditur, tanquam de ſtatu periclitantis patriæ laboretur.* Illuſtrant Buleng. *de Circo,cap.48.*Petr. Pithœus *lib.1.adverſar.cap.18.* Pantoxa *in d.l.3. de aleator. n.9.* Etiam hæc ſponſio in judiciis Romæ olim uſitabatur; nam à litigatoribus ſe invicem provocantibus in æde ſacra certa pecunia deponebatur ea lege, ut qui non ex bona fide ageret, aut inficiaretur, aut fugeret, eâ pecuniâ mulctaretur. De qua ſponſione accipiendus eſt textus *in l.1. §.proinde 5. ff.de extraord.cognit.* ut obſervarunt Pithœus *d.cap.18.* Cujacius *in l.peto 69. ff.de legat.2.* Germon.*lib.3.de ſacror.immunit.cap.fin.n.26.* Vaſconcellos *ad titul. de Sacram. non iter.* Pancirola *lib.1. variar. cap.34.* David Argenter. *de interdictis, in princ.* In hoc textu verò accipitur pro promiſſione à Deo facta ſine ulla interrogatione; nam licèt regulariter ſponſio ſupponat ſtipulationem, *l.un. C.de ſuffrag. l.7. C.commun. utriuſq.* unde ex ſponſu agere, eſt ex ſtipulatu, *l.ſponſio 7. ff.de verb.ſign. l.ſciendum 19. §. dictum, ff.de ædil.edicto, l.ſi ſuper 9. C.de tradition.* plura Jacobus Gothofredus *in l. ſi Barſatorem 18. C. de fidejuſſ.* tamen aliquando promiſſionem tantùm continet. Briſſonius *de verb.ſign. verbo Sponſio.* Unde cùm Dominus tempore quo ſacerdotium, & legem populo dediſſet, illi promiſiſſet, ut ſi mandata in corde ſuo ſervaret, in terram promiſſam eum introduceret, hanc promiſſionem Gloſſa ordinaria ſponſionem appellat, niſi Gloſſam accipiamus 4.

mus de promiſſione illa, quam populus fecit ſeruandi legem à Deo datam *Exodi cap.24. verſ.3. Reſponditque omnis populus vna voce : Omnia verba Domini, quæ locutus eſt, faciemus.* Et rectè Gloſſa ſponſionem dixit, juxta morem antiquum rogandi, & promulgandi legem à populo. Per ſtipulationem enim apud Romanos lex ferebatur, vt conſtat *ex §. lex, Inſtitut. de jure naturali*, ibi : *Senatorio Magiſtratu interrogante.* A.Gellius *lib.10.noctium, cap.20.* Feſtus Pompeius *verbo Scita plebs* : notant Antonius Auguſt.*de legibus cap.7.& 8.* Briſſonius *lib.2.de formulis, pag.137.* Oſualdus *ad Donellum, lib.1.comment. cap. 8. littera C.* quo modo explicant dictam legem primam de legibus, Giſanius *in l. ſtipulationum 5. num.45.* Oſuald. *d.lib.1. Donelli, cap. 16. littera D.* Cuiacius *lib.definitionum Papin.* & Faber ibi, quamvis eam aliter accipiant Forcatulus *dial. 2. num. 8.* Pantoxa *in l.3.de aleatoribus, num.5.* Vnde lex dicitur communis ſponſio *in d.l.1.ff.de legibus* : obſeruarunt etiam Gothofredus, & Pantoxa *vbi ſuprà*, D.Ioannes de Solorzano *emblemate 66.num.3.*& varia de ritibus ferendi leges adducentes Forcatulus *dialog.2.num.7.* Oſualdus *ad Donellum,lib.1.comment. cap.8.littera C*, Connanus *lib.1.comment.cap.13.* Roſinus *lib. 8. antiquit. cap. 2.* noſter D. Franciſcus de Amaya *lib. 1. obſerv. cap.3. in fine*, Robertus *lib. 3. ſentent.cap.2.*

5. e *Intelligatur.*] Id eſt, quod dicimus, ſacerdotio tranſlato, tranſlatam etiam eſſe legem, ex quibus verbis notat Gloſſa in præſenti, quod vbi eſt eadem ratio, idem jus ſtatui debet : quod probant textus *in cap. ad eius, 5.diſt. cap. denique, 4.diſt. cap. ſi quis objecerit 7.1.q.3.cap.inter, de tranſlatione Epiſcopi, l.illud, ff.ad legem Aquil.l.cùm autem, ff.de negot. geſt. l.3.§.judicio, ff.de tutelæ & rationibus, l.illud, C. de ſacroſanctis Eccleſiis, l.quidam, ff. de edendo* : plures congerit Barboſa *in præſenti, & axiom.at. 197.* pleraque tradit de connexis Franciſcus Valens *in præſenti, notatione 1.*

COMMENTARIVM.

6. Concluſio probatur. QVibus prælibatis pro noſtri textus vera interpretatione, concluſio ex eo ita deduci debet : *Præcepta legis veteris, tranſlato ſacerdotio ejus, jam ceſſarunt, nec hodie obligant.* Probant eam varia ſacræ Paginæ teſtimonia. D.Matthæus *cap.11.verſ.13.* ibi : *Omnes prophetæ, & lex vſque ad Ioannem prophetauerunt* : & *cap.13.verſ.38.* & caput 15. Actuum Apoſtolorum : vaticinia Hieremiæ *cap.31. verſ.31.* Malachiæ *cap.3.verſ.11.* Apoſtoli *ad Romanos cap.15. verſ.14.* ibi : *Non enim ſub lege eſtis, ſed ſub gratia* : & *cap.7.verſ.4.* ibi : *Ieſus liberauit me à lege* : & ad Galatas *cap.3. verſ.13.* ibi : *Chriſtus nos redemit de maledicto legis* : ad Epheſios *cap.2. verſ. 15. Legem mandatorum decretis euacuans* : & ad Coloſſenſes *cap.2. verſ.14. cap.peruenit 3. cap.5. hoc titulo, in 1. collect. cap. vnico de purificat. poſt partum.* Ex Patribus Cypriano, Ambroſio, Damaſceno, & aliis probat Franciſcus Valens in præſenti, *ſect.7.* Illuſtrant ex Theologis poſitiuis Ribera, Thena, & Salmeron, Cornelius à Lapide *in d.cap.7.ad Hebræos*, Serlogus *tomo 1. in Cantica, antiloquio 3.ſect.4.pag.103.* & *tomo 3.veſtigat.10.ſect.1.cap.1. pag.342.* Ex Scholaſticis D.Thomas 1. 2. *q. 104. art.3.* Bonauentura, Scotus, & alii Sententiarii *in 4.diſt.3.* Vſquez *tomo 2. in 2. partem, diſp.181.cap.9.* Suarez *de legibus lib.9. cap.10.* Ex Canoniſtis & aliis Couarr. *lib.1. variar. cap.17. num.1.* Moneta *de commutat. cap.3.num. 47.* Baronius *anno 58. num.81.* Binius *tomo 1. Conciliorum, in initio 1. partis*, Becanus *in analogia, cap. 5. q.8.* Ambianas *ad Tertullianum de pudicitia cap. 6. obſerv.1.* Caſtro *de lege pœnali, lib.1. cap.15.* Salas *de legibus diſput.23.ſect.5.& diſp.24.ſect.4.* Volduc. *de Eccleſia poſt legem, cap. 5. & 8.* Cellotius *de hierarchia, lib.3. cap.3. §.4.* Gibalinus *tom.1.ſcient. can.lib.4.cap.4.*

Sed ſupradicta concluſio difficilis redditur ſequenti conſideratione ; nam lex antiqua nihil aliud erat, quàm Dei voluntas data per diuinam prudentiam : ſed voluntas Dei eſt immutabilis : ergo nec per tranſlationem ſacerdotii potuit abrogari, præcipuè quia lex illa data fuit à Deo, ut in æternum duraret, ut probatur *ex cap.17.Geneſis*, ibi : *Erit pactum hoc meum in carne veſtra in fœdus æternum* : & *cap.12. verſ. 14. Exodi*, ibi : *Habebitis hanc diem ſolemnem Domino in gubernationibus veſtris cultui ſempiterno.* Et ibi : *Cuſtodietis diem ipſam ritu perpetuo.* Et *Pſalmo 104.verſ.10.* ibi : *Statuit illud Iacob in præceptum, & Iſraël in teſtamentum æternum.* Deuteron. *cap. 29. In ſempiternum vt faciatis vniuerſa verba legis.* Et *cap.11. verſ.1. Obſerua præcepta eius, & cæremonias, judicia atque mandata omni tempore.* Deuter. *cap.12. verſ.28. Obſerua, & audi omnia, quæ ego præcipio tibi, & filiis tuis poſt te in ſempiternum.* Leuit.*cap.10.verſ.9. Quia præceptum ſempiternum eſt in generationes veſtras.* Leuit. *cap.17.verſ.7.* Ierem.*cap.11.verſ.3.Pſal. 118. verſ. 96.* ibi : *In æternum mihi eſt.* Et *verſ. 111. Teſtimonia tua in æternum.* Et præcepta tam cæremonialia, quàm moralia, in perpetuum data dicuntur, vt de Phaſe dicitur *Exodi cap.12.verſ.14.* ibi : *Habebitis autem hunc diem in monumentum, & celebrabitis eum ſolemnem Domino in generationibus veſtris cultu ſempiterno.* Et *verſ.17. Cuſtodietis diem iſtum in generationes veſtras ritu perpetuo.* De feſtiuitate Sabbathi dicitur *Exodi cap. 31. verſ. 16. Cuſtodiant filii Iſrael Sabbathum, & celebrent illud in generationibus ſuis : pactum eſt ſempiternum inter me, & filios Iſrael, ſignumque perpetuum.* De ſolemnitate hebdomadarum legitur *Leuit. cap. 23. verſ. 21. Legitimum ſempiternum erit in cunctis habitaculis, & generationibus veſtris.* De tempore expiationum *Leuit.cap.23.verſ.31.* cauetur : *Nihil ergo operis facietis in eo : legitimum ſempiternum erit vobis in cunctis generationibus, & habitationibus veſtris.* De ſacrificio legitur *Leuit.c.6. verſ.18. Legitimum, ac ſempiternum erit in generationibus veſtris.* De Sacerdote *Deuteron. cap. 18. verſ.5.* ita cauetur : *Ipſum enim elegit Dominus Deus tuus de cunctis tribubus tuis, vt ſtet, & miniſtret nomini Domini ipſe, & filii ejus in ſempiternum.* Ergo ſi lex illa perpetuò data erat, non potuit vllo modo abrogari, ſeu transferri. Augetur, nam ſi aliquod præceptum ceſſaret, maximè præceptum circumciſionis, vtpote typicum cæremoniale, vt probant Turrianus *pro canonibus lib.1. cap.25.* Baronius *anno 102. num.19.* & *anno 138.num.1.* Sed circumciſionis præceptum adhuc in lege gratiæ prædicatur ab Apoſtolo, *1.ad Corinthios c.7. verſ.18.* ibi : *Sicut vocauit Deus, ita ambulet ; & ſicut omnibus Eccleſiis doceo, circumciſus aliquis vocatus eſt, non adducat præputium ; in præputio aliquis vocatus eſt, non circumcidatur : circumciſio nihil eſt, & præputium nihil, ſed obſeruatio mandatorum Dei.* Ergo præcepta legis veteris etiam cæremonialia, in lege gratiæ durant. Augetur tandem hæc difficultas ex eo, nam ſæpe legimus Romanos Pontifices ex lege veteri, & ejus præceptis decreta deſumpſiſſe, vt conſtat *ex cap.1. de homic. cap.1.de adulter. cap.1.* cum aliis quatuor ſequentibus, *de iniuriis*, vbi tam ex præceptis judicialibus, quàm moralibus decreta referuntur. Ergo quia adhuc in lege gratiæ præcepta legis veteris obligant. 7. Traditur ratio dubitandi.

Qua dubitandi ratione ſic fulcita, non obſtante, defendenda eſt præſens aſſertio, pro cujus illuſtratione 8. De Lege veteri.

tione præmittendum primò eſt, Populum Dei tam ad regimen Reipublicæ temporalis, quàm ad aſſecutionem æternæ ſalutis, finemque ſupernaturalem peculiare jus, privataque ſtatuta habuiſſe ab ipſo Deo data, & lata per Moyſem, vt ſuprà retuli in apparatu. Hoc jus Hebraïci populi jus ciuile Hebræorum appellauit Philo Iudæus *in lib. de Ioſeph, ſiue de Viro ciuili*; ſic enim illi genti datum eſt, vt alteri minimè conueniret, niſi in quantum de lege æterna, naturalique participabat, vt communiter Theologi docent cum D.Thom. 1.2.*q*.98.*& ſequent.* & tunc non obligabat gentes ob vinculum legis Moſaïcæ, ſed propter dictamen juris naturalis, æquitatiſque, cui omnes homines debent obedire ex vi præcepti naturæ, juxta illud *ad Rom. cap.* 2. *Gentes quæ legem non habent, naturaliter eaque legis ſunt, faciunt.* Ex quo apparet, Hebraïcum populum ſelectiorem fuiſſe Deo cæteris gentibus, vtpote qui ſelectus fuit vt ipſi incarnationis Filii ſui ſecreta panderet, & à quo humanam carnem ſuſciperet: quare ipſum decuit perfectio, & ſanctitudo; juxta illud Deuteron. cap. 18. *Perfectus eris, & abſque macula coram Domino Deo tuo.* Illuſtrat, qui ignorauit nil, D. Ioſeph de Retes *lib* 5.*opuſc.cap.* 1. Nec exiſtimandum eſt, deteriorem fuiſſe conditionem populi Hebraïci, quàm cæterarum nationum: multitudo ergo præceptorum, quamvis libertatem operandi adſtrinxiſſet; libertatem tamen circa benè operandum minimè minuit, juxta illud D. Pauli *ad Galatas cap.* 3. *Itaque lex pædagogus noſter fuit in Chriſto.* Vnde cùm Deum optimum maximum pædagogum habere meruiſſent, meritò gloriantur *Deuteron. cap.* 4. *Quæ eſt alia gens ſic inclyta, vt habeat cæremonias, iuſtaque judicia.* Vniuerſus igitur orbis præter Iudaïcum populum in lege naturali per mediam gratiam Dei ſalvabatur: quod ſi ex gentibus eſſet, qui in religionem, populumque Iudaïcum tranſire vellet, circumciſus ad illam legem admittebatur, fiebatque Proſelytus, juxta cautiones, & cæremonias textus *in cap.* 12. *Exodi*, quas explicant Toſtatus, Liranus, & reliqui PP. per quod ad vniuerſæ legis Iudaïcæ obſeruantiam obligabatur vnà cum circumciſione, alioquin profitenti non proficiebat ad ſalutem, juxta teſtimonium Pauli *ad Galat.cap.* 5. ibi: *Teſtificor omni homini circumcidenti ſe, quoniam debitor eſt vniuerſæ legis faciendæ.* Quæ ideò diximus, vt ſemel moneamus, ad obſeruantiam legis idem cenſendum eſſe de Proſelytis, ac de propriis Iudæis, quibus peculiariter lex data fuit. De queis curioſè Grotius *lib.* 2. *de jure belli, cap.* 1. §. 16.

9. *De eadem Lege.* Reipublicæ autem forma ex præſcripto legum, quibus fundatur, deſumenda eſt: quare Ariſt. *lib.* 2. *Polit. per tot.* Plato *in libris de legibus*, & *de Repub.* Cicero *in fragm. de Repub.* itidemque *in lib. de leg.* Plutarch. *in lib. de Rep.* & alii veteres de eodem inſtituto ſcriptores, à legibus denominationes rerumpublicarum faciunt. Aliæ quippe leges Regno feruntur, aliæ Ariſtocratiæ, aliæ Reip. aut multitudinis juſto imperio accommodantur. Ex quibus de forma regiminis Hebraïci populi facilè cenſeri poſſet, ſi pateretur noſtrum inſtitutum. Miſſam tamen facimus hanc inueſtigationem, quam poſt ſacros Scriptores ex profeſſo inſtituerunt Carolus Sigonius, Petrus Cuneus, Pat. Stephan. Menoch. *in libris, quos de repub. Hebræor.* ſcripſerunt, inſcripſeruntque, apud quos legi poſſunt obligationes, munia, ſucceſſio, redditus, & ſtipendia Sacerdotii Hebraïci, ſimulque Leuitarum miniſteria: item ſacrificia, holocauſta, victimæ, ſanctificationes, feſtiuitates, & reliqua, quæ illi legi conueniebant, eratque propria illius Sacerdotii, de quibus non pauca in toto hoc opere libabimus in ſuis titulis.

7. Traditur ratio dubitandi.

Sed vt de lege Hebraïca, quæ neceſſaria ſunt, breuiter decerpamus, notandum eſt cum D. Thoma 1. 2. *q.* 99. *per tot.* quod licèt homines alliceret ad cultum Dei per terrenorum repromiſſionem; tamen principalius intentum habuiſſe ad infundendum amorem erga Deum, bonoſque faciendos cultores per fidem, & charitatem, ſpemque in Deo repoſitam, juxta illud *ad Rom. cap.* 13. *Si quod eſt aliud mandatum, in hoc verbo inſtauratur: Diliges proximum tuum ſicut te ipſum.* Et 1. *ad Timoth. cap.* 1. *Finis præcepti charitas.* Itaque tota compages mandatorum moralium ad Deum & proximum cum debita ordinatione referebatur. Cæremonialia verò Chriſtum venturum prædicabant, qui erat vltimus finis, quem intendit lex populi Hebraïci. Petauius *tom.* 1. *dogm. theolog. lib.* 10. *cap.* 224. & diſponere, & præparare populum ad Chriſti adventum, *cap. finali*, §. *his*, 6. *diſt. cap. vnico*, §. *vnde, de ſacra vnct.* D. Ambroſ. *lib.* 1. *de officiis, cap.* 18. vnde lex illa data fuit habità relatione ad Chriſtum venturum; vnde ait Apoſt. 1. *ad Corinth. cap.* 10. *Omnia in figura illis contingebant.* Quare præcepta cæremonialia præfiguratiua erant, & inſtituta ad præfigurandum. D. Thomas 1.2.*q.*102.*art.*2. Azor. *lib.* 6. *inſtit. moral. cap.* 3. Suarez *lib.* 9. *de legib. cap.* 3. Sed per judicialia, & leges politicas quies, tranquillitas, & pax illi populo quæſita fuit, vt mores eorum, & naturalis inclinatio regionis ferebant. Inde deducitur aliud fuiſſe intentum, aliud præceptum tendens ad conſequendum intentum: intentum enim ſupernaturale fuit juſtificare populum, ipſumque ad vnigenitum Dei ſuſcipiendum præparare. Præceptum verò fuit multiplex, provt condecebat Remp. à Deo inſtitutam, ſacriſque & politicis documentis ordinatam. Quæ omnia percurrere cùm operæ, aut facultatis noſtræ non ſit, (breuiter retulit B. yerlinck *tom.* 2. *in theat. vitæ humanæ, verbo Cæremonia*; & *tom.* 4. *verbo Lex*) ad claſſes tamen cum eodem D. Thoma vbi nuper, breuiter deducemus. Quædam enim præcepta moralia ſunt, quædam judicialia, quædam cæremonialia. Moralia dicuntur à moribus, quia per illa mores reformantur, & homo reducitur ad operandum ſecundùm rectum dictamen rationis: judicialia ſunt quæ ad leges, judicia & adminiſtrationem juſtitiæ in ciuilibus, & criminalibus ſpectant, & optimum Reipublicæ regimen, veluti ad Principem, ad Magiſtratus, alioſve Iudices, ad ſeruos, ad ciues, ad peregrinos, ad ſucceſſiones, contractus & ſimilia, de quibus Seldenus *de legib. Hebræor.* Pet. Cuneus, & Pater Menochius. Cæremonialia tandem quæ determinant ritus, modos, cæremonias, quibus decenter ſacris operandum ſit, ne alioquin ſi pro libito hominibus liceret Deum inuocare, placare, rogare priuato quodam cultu, & pro vniuſcujuſque libito, ſuperſtitio ingrueret pro religione, vt Gentiles ipſi viderunt apud Ciceronem *lib.* 1. *de legib.* quam partem illuſtrauit Antonius Clarus Siluius *ad leges Regias cap.* 1. multis adductis ſacris, profaniſque teſtimoniis, quæ aduersùs Nouatores huius ſæculi rem adſtruunt. Ad cæremonialia pertinebant ſacrificia, quæ multiplici genere hoſtiarum fiebant; dies feſti, vt Sabbathi, *Geneſis cap.* 2. Paſchæ, *Leuitici cap.* 23. Neomeniæ, *cap.* 10. *Numer.* Azymorum, *Leuitici cap.* 23. Pentecoſtes, *Leuitici cap.* 22. Tubarum, *Leuitici cap.* 23. & alia quæ refert Azor *p.* 1. *inſtit. lib.* 6. *cap.* 30. 10. *De fine ipſius Legis.*

Sed videtur dicendum, moralia præcepta minimè neceſſariò data fuiſſe populo Hebraïco, cùm legiſlatio hæc in tempore fuerit quingentis poſt Abrahamum annis; ſed præcepta hæc homini ipſi ab initio indita eſſe per Deum, vt diſputat Seren. Abbas apud Caſſian. *collat.* 8. *cap.* 23. ex illis verbis: 11. *Diſſoluitur quædam inſtantia.*

Nam quia ſit homini omnis ſcientia legis ab initio creationis infuſa, hinc manifeſtè probatur, quod mandata legis abſque litteræ lectione ante legem, imò ante diluvium omnes Sanctos obſeruaſſe cognoſcimus, &c. Quod multis exemplis illuſtrat à ſacra Scriptura petitis, & cum aliis Patribus confirmat Alard. Gazæus *in notis ad eum locum*: ergo ſine neceſſitate inculcata fuerunt Hebraïco populo prædicta præcepta moralia. Verùm enim verò, cùm per conſuetudinem peccandi vniuerſus ferè orbis obcæcatus viueret, amiſiſſetque rectæ rationis dictamen, neceſſe fuit vt Author naturæ Deus tanquam ſupremus Legiſlator, & Doctor injungeret, & exponeret populo ſuo, à quo vniuerſæ gentes mutuarentur, quid eſſet juſtum naturaliter, & ad quid homo teneretur ex lege ipſa naturali, quod fecit *cap.* 20. *Exodi*; & hanc cauſam repetendi præcepta moralia præbuit D. Thomas *dict. q.* 98. *art.* 4. 5. *&* 6. & *q.* 99. *art.* 2. & *quæſt.* 100. *art.* 1. & ſatis copioſè Caſſian. *d. collat.* 8. *cap.* 23. noſter Gratianus *in princip.* 4. *diſtinctionis*. Aliquid verò diuini acceperunt, reſpectu populi Hebraïci præcepta moralia ex promulgatione Dei; nec enim negari poteſt, illi populo non ſolùm naturalia fuiſſe, ſed etiam diuina poſitiua, quia à Deo nedum tanquam Doctore, ſed etiam tanquam Legiſlatore lata fuerunt. Sed tranſlato ſacerdotio, & lege, ceſſauit quidquid de majore religione acceperunt reſpectu populi illius, retinueruntque, vt ſemper retinent, abſolutam vim ex ratione naturali, quæ in mente diuina exiſtit, vt docent Jacobus Jordanus *tom.* 1. *Theolog. moral. lib.* 2. *q.* 7. *cap.* 2. *ex num.* 4. P. Granadus *in* 1. 2. *controv.* 7. *de legib. tract.* 4. *diſput.* 5. *ſect.* 2. *ex num.* 12. Franciſcus Valens *d. q.* 4. *ad tit. de conſtit. ſect.* 6. *ex num.* 3. Quo in ſenſu communiter dicitur, hæc moralia præcepta non ceſſare per aduentum Chriſti, & legem gratiæ; ſed viua, & viuificantia permanſiſſe. Quod de obligatione naturali, quæ diuina in mente diuina eſt, intelligendum eſt, non de ſuperadditá qualitate juris poſitiui diuini, reſpectu populi Hebraïci, vt cum hoc moderamine accipiamus communem doctrinam apud Tiraquell. *in præfat. ad lib. retract.* Couar. *lib.* 1. *variar. cap.* 17. *ex n.* 2. qui plurimos veteres adducunt, & ex neotericis non pauciores modernus Additionator Couarr. à quorum recenſione abſtineo.

12. De Præceptis Judicialibus. Sequuntur judicialia præcepta, quæ Paulus ad Romanos *cap.* 7. appellauit *mandatum juſtum*, quæ ad pacem, & tranquillitatem ciuium referuntur, quià homines politici ſunt, ſive in ciuitate, regnoque viuentes, D. Thomas 1. 2. *tota quæſt.* 104. de quibus latè Azor 1. *tom. lib.* 6. *cap.* 30. *& ſeqq.* vbi poſt Angelicum præceptorem ad claſſes præcepta hæc reducit appoſitiſſimè. Ad hanc partem ſpectant omnes leges de rebus publicis, & priuatis latæ, tam ad cauſas ciuiles, quàm ad criminales; de commerciis, & ſucceſſionibus, reuerſionibuſque bonorum ad cippum, ſiue ad tribus. Quo de jure nouiſſimè egerunt Politici ſuprà relati, & Joannes Seldenus *in lib. de ſucceſſionib. Hebræorum*, & ſi qui ſunt alii. In quibus ferendis legibus etiam reluxit benignitas & bonitas Dei erga populum; neque enim ipſis permittere voluit ſanctionem, ſed tot, tamque peculiares, & accommodas leges illis dictauit, quibus fundati vitam beatam poſſent tranſigere. Vidit quippe æterna prouidentia populum illum rudem adhuc, parumque ad rempublicam fundandam capacem fore, vt neſciret leges ſibi condere, & formam regiminis ſtabilire. Itaque quod Deus immediatè Synagogæ præſtitit, Eccleſiæ permiſit per medios ſuos miniſtros, quos ad id aptos recognouit: quare de his judiciis ad poſtremum tempus, ſiue ad tempus legis gratiæ nihil determinauit, vt docuit poſt D. Thomam Sotus *de juſtitia & jure, lib.* 2. *q.* 3. *art.* 3. Ceſſauit ergo hæc lex quoad judicialia præcepta Iudæorum reſpectu ſimul ac Judaïſmus, & Synagoga ceſſauit per adventum Chriſti, & complementum legis; quia illi ſoli populo, & ſtatui data eſt: reſpectu verò noſtri, qui ex Gentibus ad Eccleſiam venimus, nunquam propriè dicitur ceſſaſſe, quia nunquam Gentes tenuit, quibus alia forma Reipub. permiſſa fuit, vt doctè conſiderauit Hugo Grotius *lib.* 1. *de jure belli & pacis, cap.* 1. §. 16. vbi alios dat in notis, quem laudo fidenter, cùm audierim amplexatum orthodoxam fidem, & juſto fine defunctum.

Hac de cauſa à noſtris communiter dicitur pro hac parte, quoad judicialia lex mortua, quia populum Chriſtianum non obligat ex vi præcepti poſitiui; ſed non mortifera, cùm ejus præcepta tanquam politica, & ad rectam gubernationem conducentia poſſint à Principibus habentibus poteſtatem ſuſcitari, ſiue eccleſiaſtici ſint, ſiue ſæculares: de Eccleſiaſticis Principibus præcepta de decimis (ſi hæc judicialia ſunt, & non moralia, de quo alibi diſputabimus) Eccleſia ad ſuſtentationem miniſtrorum excitauit, vt poſt Irenæum, & Chryſoſtomum in hunc ſenſum docuit Grotius *d. lib.* 1. *c.* 1. §. 17. aliaque permulta inueniuntur ab hoc ſacro jure traducta in libros Pontificii juris *in cap.* 1. *de homicidio*, & *ſub titulo de injuriis & damno dato*, quæ adducit Valens *d. quæſt.* 4. *ſect.* 3. *ex num.* 7. quâ occaſione de hac poteſtate diſputat Albericus Gentilis *in diſp. de libris juris can. cap.* 5. Et de Principibus ſufficiat exemplum retractus, quod deductum *ex cap.* 25. *Leuitici*, *Ruth cap.* 4. *Hieremiæ cap.* 32. nationes omnes ferè arripuerunt, vt de noſtra ab initio cautum fuit *in l.* 13. *tit.* 10. *lib.* 3. *fori legum, l.* 230. *Styli, l.* 70. *cum ſeqq. Tauri*, & in aliis. De Gallia fundat latè Tiraquel. *in præfat. ad libros de retractu, num.* 7. niſi quædam leges tam peculiariter datæ fuiſſent illi populo propter duritiam cordis eorum, vt pro tempore æquitatem habuiſſent à Deo participatam, quæ in ſtatu Eccleſiæ à nullo Principe poſſent ſuſcitari, quia à ſupremo Legiſlatore gratiæ reprobatæ ſunt, veluti lex, quæ jubebat oculum pro oculo, & dentem pro dente. *Exodi cap.* 21. *Deuteron. cap.* 19. quæ reprobata eſt per Chriſtum *Matthæi cap.* 5. Item lex repudii, de qua *in Deuter. cap.* 24. abrogata eſt *eodem cap.* 5. *Matthæi, & cap.* 9. & *Marci cap.* 10. & *Lucæ cap.* 16. quas nemo Chriſtianus juſtè & ex charitate poterit ſuſcitare, nec præceptiuè, nec permiſſiuè. Docent Grotius *d.* §. 17. Tiraquel. *in d. præfat. num.* 10. 13. De eiſdem Præceptis.

Ex quo multi ſibi perſuaſerunt, non omnes leges populo Judaïco datas, à Deo ipſo immediatè latas fuiſſe, ſed præter decem præceta, & principaliores ſanctiones, reliquas leges judiciales, & cæremoniales latas fuiſſe à Moyſe ſpiritu diuino afflato; quam opinionem ſuſtinuit olim Marſil. Ficinus *in lib. de relig. Chriſt. cap.* 34. Paul. Ricus *in lib. de chriſt. veritate, tract.* 2. 3. *p. cap.* 3. innixi quorumdam Patrum non rectè forſan perpenſis ſententiis, quos ſecutus fuit Tiraquellus *in dicta præfatione, num.* 8. & doctiſſimus Alphonſus Salmeron *in Acta Apoſtolorum, tract.* 61. *& ſequenti*; quem tamen excuſare intendit Valens infrà referendus, & de libello repudii agens Primarius Scholæ noſtræ doctiſſimus Canus *lib.* 2. *de locis, cap.* 16. Cæterùm hæc ſententia communiter improbatur, quia omnes leges Hebraïcæ ſub vno eodemque contextu, & ſcriptura continentur, & tanquam ab uno, eodemque Legiſlatore datæ accipiuntur: quare omnes reſpectu illius populi leges diuinæ poſitiuæ fuerunt, indiſpenſabiliterque obligantes vſque ad vltimum apicem, aut 14. De Moyſe Legiſlatore.

iota,

iota, tanquam à diuina prouidentia prouenientes; at leges, quæ darentur per Moyſem, humanæ poſitivæ forent, non adeò adſtrictè, & indiſpenſabiliter obligantes: ergo fieri non poteſt prædicta Legiſlatorum diſtinctio; faciliúſque dicitur, leges illas prouidentiâ diuinâ accommodatas fuiſſe illi populo, gentiſque genio & inclinationi pro ſtatu Synagogæ antequam abundaret gratia, non tanquam perpetuò valituras, ſed pro tempore. Quæ communior ſententia eſt, quam ſequuntur Bartholomeus à Medina *in* 1.2.*D. Thoma, q.* 98. *art.* 2. Gabriel Vaſquez *art. etiam* 2. Greg. de Valentiæ *diſput.* 7. *q.* 7. *puncto* 1. *probat.* 1. Greg. Martinez *d. q.* 98. *art.* 2. *dubio ſingulari*,
13. Diuiſio præceptis. Raphaël Auerſa *quæſt.* 1. Eximius Pater Franciſcus Suarez *de legibus lib.* 9. *cap.* 2. Joannes de Salas *eod. tract. diſput.* 22. *ex n.* 11. maximè *num.* 14. Ioannes Arboreus *lib.* 10. *Theoſophiæ, cap.* 9. Bellarminus *lib.* 1. *de Verbo Dei ſcripto, cap.* 5. Jacobus Gordonus *tom.* 1. *Theolog. moralis, lib.* 2. *q.* 7. *cap.* 2. *ex n.* 4. Maldonatus *in Euangelium Matthæi, cap.* 19. Franciſcus Valens *in concordia, tit. de conſt. q.* 4. *ſect.* 4.

Sequitur vt de cæremonialibus diſpiciamus quæ ad virtutem religionis, & cultum Dei referuntur: cum verò ritus, quo Deus decenter placandus ſit, ab ipſa ratione naturali non dictetur, neceſſaria eſt aliqua peculiaris, & priuata determinatio ab habente poteſtatem; hanc Eccleſiæ ſuæ permiſit Chriſtus Dominus propter abundantiam gratiæ, quâ ſponſam exornauit; populo verò Iudaïco permittere noluit, tanquam rudi, & carnali, & quem cernebat in idololatriam, & ſuperſtitionem pronum; ſed ipſe curam geſſit minutiſſimorum quorumcunque, ſub interminatione quæ extat *in cap.* 5. *&* 8. *Deuter.* Cæremoniæ docebant cultum & decentiam tractandi ſacra; ſimul tamen manuducebant populum per ritus ſacrificiorum, feſtiuitatum, veſtimentorum, & ſimilium, ad veritatem cognoſcendam, & ſperandum Chriſtum ex ſe venturum, vt poſt D. Thomam docent præcitati Authores, maximè Soto *d. lib.* 2. *q.* 5. *art.* 2. *cum ſequentibus.* Quare ex cæremoniis, quædam tantùm erant religioſæ, quædam religioſæ ſimul & typicæ, ſiue præfiguratiuæ venturæ veritatis, veluti purificatio poſt partum, quæ tantùm ad decentiam templi ſpectabat, & ad puritatem naturalem fœminæ, quæ in templum erat ingreſſura, ſine vlla repræſentatione Chriſti venturi per ſe: è conuerſo Paſchalium obſeruatio, ſacrificia & holocauſta, aliaque quamplurima figuram præſeferebant venturæ veritatis. Illæ cæremoniæ ab Eccleſia ſuſcitari potuerunt, vt vidimus ſuſcitatas *in cap.* 1. *de purificat. poſt part.* vbi diximus; iſtæ verò non tantùm mortuæ ſunt, ſed & mortiferæ, nec vlla prorſus lege eccleſiaſtica, aut ſæculari poſſunt ad vſum reduci, quia conjungeretur vmbra cum ſole, Synagoga cum Eccleſia, & Chriſtiani ſic Deum colentes, judaïzarent. D. Thomas *q.* 104. Tapia poſt relatos, 1. *tom. catena moralis, lib.* 4. *quæſt.* 27. *art.* 8. *& ſequenti*, Franciſcus Valens *in concordia juris Pontificii, ad titulum de conſtitut. q.* 4. *ſect.* 8. *per totam*, maximè *n.* 12. aliis relatis, quibus parcimus. Non eſt opus in præſenti diſquirere de controuerſia exorta inter Paulum, Petrumque ſuper obſeruatione legalium, quæ extat *in epiſt. ad Galatas, cap.* 2. quam poſteà ſuſcitarunt Hieronymus, & Auguſtinus, Auguſtinoque accedens D. Thomas 1.2. *q.* 103. *art.* 4. & Recentiores, Suarez *lib.* 9. *de legib. cap.* 16. *num.* 4. Salas *eodem tract. lib.* 14. *diſput.* 23. Vaſquez *in* 1.2. *diſput.* 182. *cap.* 2. *num.* 9. Franciſcus Valens *vbi proximè, ſect.* 9. Tapia *d. lib.* 4. *q.* 27. *art.* 9. Illud tamen in re præſenti prætermittere non licet, in Concilio Hieroſolym. II. relato *Act. Apoſt. cap.* 15. injunctum fuiſſe Gentibus conuerſis, ſiue ad Eccleſiam venientibus, vt abſtinerent à fornicatione, idolothyto, ſanguine & ſuffocato, à quo Iudæi abſtinebant à tempore Noëmi, *Geneſis cap.* 9. Quæ pars videtur ad præcepta cæremonialia veteris legis pertinuiſſe; & nihilominus tam in prædicto Concilio Hieroſolymit. quàm in aliis canonibus, quos retuli in apparatu ad hæc commentaria, cernimus ſuſcitatum: igitur quia præcepta cæremonialia veteris legis non ceſſarunt. Pro cuius difficultatis ſolutione dicendum eſt, præceptum hoc de abſtinendo à ſanguine & ſuffocato, quamvis Iudæis datum, ſeu repetitum ſit *Leuitici cap.* 17. pro qua parte ſanguinem & ſuffocatum edere prohibebat, non fuiſſe typicum, aut præfigurativum Chriſti venturi; potius verò reſpexiſſe obſequium, & reuerentiam quam Deo tanquam auctori naturæ exhibere debemus; cùm enim vita animalis in ſanguine ſit, projicientes in terram ejus ſanguinem, Authorem vitæ recognoſcere videmur; per conſequens abſtinentes à ſuffocato, cenſentur eandem reuerentiam præſtare Authori naturæ, cùm carnes nolint attingere animalis illius, cuius ſanguis Deo libatus non ſit. Non ergo habuit cæremonia hæc aliud ex Iudaïco populo ſignum, quàm quòd eidem populo data fuit, & in illius mores pertranſiit, in tantùm vt prophanos exiſtimarent Iudæi, qui ſanguine & ſuffocato veſcebantur, non minùs quàm eos, qui manducabant idolothyta, ſiue de carnibus idolo mactatis: ne itaque ſcandalum oboriretur Iudæis baptizatis à Gentilibus ad Eccleſiam venientibus, ſi viderent illos veſci cibis, quos ipſi valdè abhorrebant, ſuſcitata fuit, ſeu nouiter condita lex vetus, non quia cibi prædicti per ſe immundi haberentur; nullus etenim cibus immundus eſt, nec interdictus Chriſtianis, ſepoſitâ eccleſiaſticâ conſtitutione, vt conſtat ex D. Paulo 1. *ad Corinth. cap.* 8. & *epiſt. ad Rom. cap.* 14. ſed quia viſum fuit ita Gentium, & Iudæorum animos in concordiam reducere, ſi prohiberentur cibi Gentilibus, quos horrebant Iudæi. Qua de cauſa vbi hoc periculum non cernitur, rectè potuit permitti, vel vſu, vel expreſſa conſtitutione eſus prædictorum ciborum, ne coincidamus cum hæreticis, qui quaſdam carnes immundas putant, vt prohibitum fuit in Concilio Brachar. I. *can.* 14. *Immundos putaret cibos carnium, quas Deus in vſum hominum dedit.* Conſuetudo etiam idem poteſt efficere, vt in toto Chriſtianiſmo jam effecit; non verò damnatur conſtitutio 68. Leonis Philoſophi, qui eoſdem cibos vetuit ſuo imperio, inſiſtens prohibitioni Apoſtolorum, quos vocat Præcones gratiæ. Itaque non omnis lex cæremonialis Iudæis data mortifera eſt, ſed ea tantùm, quæ præfigurabat Chriſtum venturum. Ita de hac lege cenſuerunt Baronius *anno* 51. Victoria *de poteſtate Papæ & Concilii, verſic. Quarta propoſitio.* Joannes Antonius Delphinus *de poteſtate Eccleſiæ, titulo de delectu cibor. pag.* 147. Tapia *q.* 24. *art.* 9. *in fine.* Quare autem nouioribus Eccleſiæ canonibus hoc præceptum ſuſcitatum fuiſſet, expoſui in dicto apparatu.

Tandem ſciendum eſt, communem & veram ſententiam Theologorum eſſe cum D. Hieronymo & Auguſtino, nullum præceptum legis veteris ceſſaſſe ante mortem Chriſti; nam etſi ferè omnia præcepta cæremonialia fuiſſent præfiguratiua Chriſti venturi, & miniſteriorum ejus; erant tamen præcipuè præfiguratiua mortis, & paſſionis illius, & ideo vſque ad mortem ipſius lex Moyſis omnino perſeuerauit: quare Chriſtus dum vixit, legem obſeruauit, & cæteros omnes ad ejus obſeruationem hortabatur, vt conſtat *ex cap.* 5. *&* 17. *Lucæ, cap.* 23. *Matthæi.* Ceſſauit ergo lex vetus in ipſo momento mortis Chriſti Domini, vt probatur ex D. Paulo in præſenti textu, 15. De ceſſatione Legis veteris.

textu, relato ibi: *Tranſlato ſacerdotio.* Nam cùm in ipſo momento mortis Chriſti confirmatum fuerit nouum Teſtamentum, ſequitur hinc fuiſſe reuocatum antiquum; & tranſlato ſacerdotio, tranſlatam quoque fuiſſe legem antiquam in nouam: etiam aliqui idem probant ex eodem Apoſtolo ad Epheſios *cap.*2. ibi: *Legem mandatorum decretis evacuans.* Idem dicendum eſt de præceptis judicialibus; nam cùm morte Chriſti fuiſſet vetus Teſtamentum tranſlatum, conſequens erat, vt non ſolùm cæremoniæ, ſed etiam Reſpublica illa omninò mutaretur, quatenus à Deo conſtituta erat. Poterant enim Hebræi propria authoritate ſuam eandem conſeruare Rempublicam, & ſibi hoc modo eligere Regem, vt conſeruarent legem judicialem, quam à Deo per Moyſen acceperant, ſicut & hodie Eccleſia multa ex illis præceptis judicialibus renouauit; illa tamen lex quatenus à Deo lata, & quatenus diuina, poſt mortem Chriſti ceſſauit; nam quemadmodum tulit illam, non pro omnibus gentibus, ſed ſolùm pro populo Iudaïco, qui ſigno circumciſionis à reliquis diſtinguebatur: ita ceſſante circumciſione, lex judicialis quatenus à Deo lata fuit, ceſſare debuit. Circa præcepta moralia à Deo lata acerrimè defendit P. Vaſquez 1.2. *q.*103. *diſp.*168. *cap.*3. *num.* 17. obligationem eorum poſt mortem Chriſti non ceſſare, ſed ſemper manere; verùm placet ſententia Soti *lib.*2. *de juſtit. q.*5. *art.*4. *concluſ.*2. quem ſequuntur Recentiores Thomiſtæ, dum ait, præcepta moralia poſt mortem Chriſti ceſſaſſe, non quatenus erant præcepta naturalia, ſed quatenus à Deo lata fuerunt per Moyſen; & ita hodie durare quatenus naturalia ſunt. Facit pro hac ſententia D. Thomas 1.2. *q.*98. *art.*5. dum docet præceptis naturalibus expreſſis in lege Moyſi data omnes nationes teneri, non quia expreſſa erant in lege veteri, ſed quia proueniebant à lege naturali, quæ omnes, & omni tempore obligat.

16. Traditur ratio decidendi.

Ex quibus jam apparet vera decidendi ratio noſtri textus, quæ multiplex eſt. Prima, voluntas Dei, quæ manifeſta fuit abrogandi legem veterem: & quis poſſit deſtruere legem, niſi qui eam ſtatuit? Secunda, quia cùm contineret figuras, quæ per adventum Chriſti adimpletæ ſunt, D. Auguſt. *lib.* 19. *contra Fauſtum, cap.*13. ſtatim ceſſare debuit. Ambianas *ad Tertullianum de pudicit. cap.*6. *obſeruatione* 1. Tertia, quia lex imperfecta erat, cùm promitteret, non daret; repræſentaret, non exhiberet. Cyrillus *in Ioannem lib.*9. *cap.*23. ibi: *Nec enim legem Moſaicam inutilem fuiſſe putamus, ſed non conſummaſſe inde bonum nobis allatum contendimus: præparatio enim quædam fuit ad Euangelium, figuriſque ac vmbris ad veram nos pietatem inſtruens.* Deinde quia, teſte Apoſtolo *ad Epheſios cap.*2. *verſ.*14. *Dominus noſter fecit ex vtroque populo vnum*; id eſt, ex duobus populis, Iudaïco, & Gentilitio fecit vnum ouile, ac proinde debuit diſſolvere medium parietem legis Moſaïcæ, qui ſeparabat vnum populum ab alio, & ambos vnâ, euangelicaque lege includere: deinceps, quia lex antiqua continebat graue jugum, quod vix Judæi poterant ferre, *cap.* 15. *Actuum Apoſtolorum, verſ.*10. quod per legem gratiæ diſſolvi debuit. Manet ergo, legem veterem abrogatam eſſe quoad cæremonialia & judicialia; quoad moralia verò, quæ in Decalogo continentur, durare. D. Clemens *lib.*6. *conſtitut. cap.* 22. & 23. quatenus illa ſunt juris naturalis: lex enim moralis Decalogo comprehenſa, nihil aliud eſt, quàm interpretatio legis naturæ, quæ cùm eſſet peccatorum tenebris opacata, per Moyſem reparata fuit: & ſicut gratia naturam non deſtruit, ſed perficit; ita lex gratiæ moralem legem non infirmauit, ſed confirmauit. Apoſtolus *ad Romanos cap.*3. ibi: *Legem ergo deſtruimus per fidem? abſit, ſed legem ſtatuimus.* Latiùs proſequuntur Covarr. *dicto cap.*17. *numero* 1. Moneta *dicto cap.* 3. *num.* 53. Suarez *dicto cap.* 11. Franciſcus Valens *in præſenti, ſect.*8. *per totam*, Tiraquell. *de retractu*, ſuprà.

17. Diſſolvitur dubitandi ratio.

Nec obſtit dubitandi ratio ſuprà allata, vbi dicebamus, legem antiquam datam eſſe ex prouidentia Dei, & ſic perpetuam eſſe debere; nam dicendum eſt ſecundùm D. Auguſt. ſuprà *contra Fauſtum*, quod ſicut ſapiens diſpenſator vnâ, & eadem diſpenſatione, & prouidentiâ, ſecundùm diuerſitatem temporum dat alia, atque alia præcepta: ita diuina prouidentia propter mutationem temporum varia dedit præcepta, quia alia ante adventum debuerunt dari, quæ præfigurarent Chriſtum venturum; alia poſtea, quæ ſignificarent jam veniſſe. Nec obſtat quod dicebamus, legem veterem perpetuam, & æternam appellari; nam ſciendum eſt, quod licèt rigoroſè, & propriè æternitas, vel æternum ſignificet durationem, quam Theologi dicunt totam ſimul; quæ æternitas formaliter dicit durationem carentem principio, & fine, ſeu termino, juxta quam acceptionem tantùm Deus eſt æternus, juxta illud *Exodi cap.*15. ibi: *Dominus regnabit in æternum*: tamen ſæpiùs æternum accipitur pro longa duratione, & hoc ſenſu lex dicitur æterna, ſacerdotium ſempiternum, & cæremoniæ æternæ, vt accipitur poſſeſſio æterna terræ promiſſionis à filiis Iſraël, quæ etiam ceſſauit, *Geneſ. cap.*17. *verſ.*4. ibi: *Dabo tibi terram Chanaam in poſſeſſionem æternam.* Et *cap.* 13. *Geneſ. verſ.* 5. dicitur ſempiterna poſſeſſio data Abrahæ, his verbis: *Terram, quam conſpicis, tibi dabo, & ſemini tuo vſque in ſempiternum.* Et *lib.* 1. *Reg. cap.* 1. *num.*6. dicitur vita hominis æterna: & *cap.*15. *Deuter. verſ.*7. vbi de ſervo, qui non admiſit libertatem à domino datam, dicitur quod ſeruiat in æternum, cùm tantùm ſeruitus duratura eſſet vſque ad Iubilæum. Et *eod. lib. cap.*27. *n.*8. dixit Achis: *Erit mihi David ſervus ſempiternus*; cùm caſu quo ſeruiturus eſſet David, tantùm per vitam ſeruiturus eſſet. Et apud Ezechielem *cap.*16. *verſ.*21. ait Dominus de ciuitate Tyri: *In nihilum redigam te, & non eris, & requiſita non invenieris ultra in ſempiternum*; cùm tantùm per 70. annos peritura erat, juxta illud capitis 23. Iſaiæ, *verſ.* 15. ibi: *In oblivione eris, ò Tyre, ſeptuaginta annis*: & *verſ.* 17. *Poſt* 70. *annos viſitabit Dominus Tyrum.* Et *cap.*15. *verſ.*18. dicitur: *Dominus regnauit in æternum, & vltra*; ubi ſi per *æternum*, ſignificaretur ſempiterna duratio, ad quid adderetur, *& vltra*; vnde cùm æternum ſemper in ſacris litteris dicat durationem longam, inde lex Moyſi data dicitur æterna, quia duratura erat per mille & quingentos annos, vſque ad legis gratiæ adventum. Nec etiam obſtat, quod de circumciſione expendebamus: verum eſt enim, circumciſionem in lege veteri fuiſſe à Deo inſtitutam, vt eſſet ſignum fœderis inter Deum, & Abrahamum cum ſuis poſteris, vt eſſet typus Baptiſmi. D. Paulus *ad Coloſſenſes cap.*2. *verſ.*11. vnde nullo modo hoc præceptum ſuſcitari valet. D. Thomas *in* 4. *diſt.*1. *q.*2. *art.*5. Salmeron *ad D. Paulum ad Galatas cap.* 5. *q.* 3. Suarez *de legibus lib.*9. *cap.* 15. Franciſcus Valens 2. *parte concordia, ſect.* 8. & 9. vbi latè exponit locum D. Pauli *ad Galatas cap.*2. in illis verbis: *Cùm autem veniſſet Cephas Antiochiam, in faciem ei reſtitit, quia reprehenſibilis erat.* Nec refragatur authoritas Diui Pauli *ad Corinthios cap.* 7. nam ibi Apoſtolus agit de Iudæis jam circumciſis, vel non ad fidem converſis, vt docent Caietanus, Anſelmus, & Cornelius à Lapide *ibi*: vt enim Apoſtolus doceret, vnumquemque ſervum, ſeu

ſeu conjugatum ad fidem venientem debere permanere in qua vocatione vocatus eſt, agit ſimiliter de Iudæo circumciſo ad fidem veniente, & docet vt ſi ſervus coniugatus venerit ad fidem catholicam, non inde ſtatum mutet, ſed maneat circumciſus ſervus coniugatus, vt vocatus fuit; non tamen

17. DISSOLVITUR DUBITANDI RATIO.

permittit Apoſtolus baptizatum circumcidi poſt fidem ſuſceptam. Sed rectiùs Baronius in apparatu, vt verba illa Apoſtoli exponat, ſupponit apud Iudæos à prauis hominibus eam excogitatam fuiſſe malis artibus perfidiam, vt ad libitum cùm vellent, à patriis legibus ad Gentiles tranſirent, præputium ſuper circumciſionem induxiſſe, vt ſic Iudæos ſe eſſe negarent, quod liquet *ex lib.1. Machab. cap.1.* Joſepho *lib. 12. antiquit. cap.6.* ibi: *Adduxerunt ſibi præputia, vt nudi quoque non eſſent Græcis diſſimiles; & contemptis omnibus patriis ritibus, imitabantur mores externarum gentium.* Epiphanius vbi de Symmacho agit. Medica ergo arte circumciſi cutem attrahebant, ſeu creſcere faciebant, vt iterum glans operiretur, & incircumciſi viderentur. Vnde D. Paulus, vt eos reprehenderet, ait quod ſi Iudæus circumciſus conuertitur, ſecum afferat præputium; ſi autem Gentilis conuertitur, non afferat præputium. Senſus ergo verborum Pauli eſt, circumciſus non adducat, id eſt arte medica non extendat præputium, vt incircumciſus videatur. Gentilis etiam, ſiue incircumciſus, non circumcidatur; quia poſtquam morte Chriſti circumciſionis præceptum euacuatum eſt, circumciſio nihil eſt, & Iudæo circumciſo non obeſt præputium non habere, nec Gentili incircumciſo obeſt præputium trahere. Nec tandem obſtant textus *in dicto cap.1. de homicidio, cap.1. de iniur.* & ſimiles, vbi præcepta judicialia videntur ſuſcitari, & obſervari; nam licèt præcepta, tam cæremonialia, quàm judicialia poſt legem gratiæ ceſſaſſent, tamen diuerſo modo, cæremonialia enim, quæ Chriſtum venturum præfigurabant, non ſolùm mortua, verùm & mortifera ſunt, vt ab Eccleſia nullo modo ſuſcitari poſſint, *cap. majores, de baptiſmo*: plura Franciſcus Valens *dicta ſect.8. per totam*; judicialia verò, licet mortua, non tamen mortifera fuerunt; vnde poſſunt, ſicut & cæremonialia præcepta, quæ non præfigurabant tanquam præcepta, denuò ſuſcitari, quia non ordinabantur per ſe ad ſignificandum, ſed ad politicam vtilitatem, & inde poſſunt ad eundem vſum acceptari. D. Thom. 1.2. *quæſt.104. art.3.* vbi ait in corpore: *Præcepta judicialia ſunt quidem mortua, quia non habent vim obligandi; non tamen ſunt mortifera, quia ſi quis Princeps ordinaret in regno ſuo illa judicialia obſervari, non peccaret, niſi fortè hoc modo obſeruarentur, vel obſeruari mandarentur, tanquam habentia vim obligandi ex veteris legis inſtitutione; talis enim intentio obſeruandi eſſet mortifera.* Vnde textus ſuprà citati obligant tanquam ex jure Eccleſiaſtico, non verò ex lege veteri prouenientes, vt docent Couarr. *lib.1. variar. cap.17. n.1.* Suarez *de legibus lib.9. cap.14.* Moneta *de commutatione, cap.13. ex num.55.* ſicut plures cæremoniæ ex ritibus Iudæorum, & Gentilium acceptæ hodie in Eccleſia ſunt in vſu, non quia illis conſentiat, ſed tanquam à jure Eccleſiaſtico introductæ: eas referunt, & eruditè illuſtrant Fileſacus *lib.1. ſelectorum, per totum*, Franciſcus Hallier *de ſacris electionibus, ſect.8. de cæremoniis, cap.1.*

18. EXPLICATUR CAP. UNICUM DE PURIF.

Ex his infertur interpretatio ad textum *in cap. vnico de purificatione poſt partum*, vbi agitur de præcepto legis veteris abſtinendi ab ingreſſu templi per quadraginta dies, mulieribus injuncto *Leuitici cap.12. per totum.* Et ait Innocentius III. quod licèt mulieres poſt partum non cogantur ab ingreſſu templi ſe abſtinere propter legem Moyſi datam, ſi tamen abſtinere voluerint, deuotionem earum non eſſe improbandam: ex quibus verbis expreſsè deducitur præcepta cæremonialia non adeò eſſe mortifera vt ab Eccleſia ſuſcitari non poſſint: pro cujus textus expoſitione dicendum eſt, abſtinentiam illam ab ingreſſu Eccleſiæ propter corporalem immunditiam, non pertinere ad prædicta cæremonialia præcepta typica, ſed ad honeſtam, & moralem prouidentiam; nam præceptum legis veteris non conſiſtebat in ſola ſeparatione, ſeu abſtentione à templo, ſed in obſeruatione dierum, in oblatione pulli columbæ, ſeu turturis, vt refert Becanus *in analogia, cap.14.q.5.* quæ cæremoniæ nec præcipiuntur, nec permittuntur ab Innocentio, ſed tantùm approbatur abſtentio ab ingreſſu templi ex deuotione: quo modo accipiendus etiam eſt Leo Imperator *in nouella 17. de puerper.* Similiter ex deuotione & honeſtate mulieres tempore profluuii menſtrui jubentur arceri à templo *in can.2.* ſancti Dionyſii Archiepiſcopi Alexandrini, apud Balſamonem: *De mulieribus autem, quæ ſunt in abſceſſu, an eas ſic affectas oporteat domum Dei ingredi, ſupervacaneum vel interrogare exiſtimo. Neque enim eas exiſtimo, ſi ſint piæ & fideles, ſic affectas auſuras vel ad ſanctam menſam accedere, vel corpus & ſanguinem Domini attingere; nec enim quomodocumque ſe habeat aliquis, & vtcumque ſit affectus, Domini meminiſſe, & auxilium ejus implorare, eſt reprehendendum. Ad ſancta autem ſanctorum, qui non animâ, & corpore purus eſt, accedere prohibetur.* Aliquando tamen ex Eccleſiæ præcepto fœminas in vtroque caſu, profluvii videlicet, & partus, arceri ab ingreſſu Eccleſiæ depromitur ex pœnitentiali Theodori apud Carnotenſem *parte 15. Decreti, cap.150. & 151.* vbi ait: *Vt mulieres menſtrui tempore non offerant, nec ſanctimoniales, nec laicæ. Si præſumpſerint, tres hebdomadas pœniteant. Mulier quæ intrat in Eccleſiam ante mundum ſanguinem poſt partum, ſi maſculum genuerit, XXXIII. dies pœniteat; ſi fœminam, LVI. Si qua autem præſumpſerit ante tempus præfinitum Eccleſiam intrare, tot dies pœniteat in pane & aqua, quot Eccleſiâ carere debuerat. Qui autem concubuerit cum ea his diebus, decem dies pœniteat in pane & aqua.* Refert Baronius *anno 266. num.11.* Cùm enim hoc præceptum non ingrediendi Eccleſiam non eſſet typicum, ſeu præfigurativum, ſed tantùm cæremoniale, potuit ab Eccleſia ex eadem ratione, videlicet honeſtatis, ſuſcitari, juxta ſuprà tradita.

Secundò, præſenti aſſertioni obſtat textus parum notus *in can. vlt. Concilii Tolet. 9.* vbi Hiſpaniæ Patres ita ſanxerunt: *Baptizati Iudæi quocumque loco cætero tempore conuerſentur; feſtis tamen præcipuis noui Teſtamenti feriè conſecratis, ac diebus illis, qui olim ſanctione veteris legis ſibimet cenſebantur eſſe ſolemnes, in ciuitatibus, publiciſque conuentibus, cum ſummis Dei Sacerdotibus celebrare præcipimus, vt eorum conuerſationem ac fidem & Pontifex approbet, & veritas ſeruet. Huius verò temeratu edicti, prout ætas permiſerit, aut flagris, aut abſtinentiæ ſubjacebit.* Ex quibus difficillimis verbis deducitur, Iudæos conuerſos, & baptizatos poſſe feſtiuitates lege veteri Moſaïca introductas obſeruare: ergo quia præcepta etiam cæremonialia legis veteris poſt legem gratiæ vigent. In huius canonis expoſitione ducem, quem ſequamur, non habemus; ſi quid tamen proprii ingenii eſt, exiſtimabam in eo canone non permitti Iudæis baptizatis obſeruare feſtiuitates veteris legis; imò potiùs illis hoc prohiberi: illud enim in eo canone ſtatuunt Patres, videlicet vt Iudæi baptizati adſint, & conueniant cum Epiſcopo, aut Sacerdotibus in feſtiuitatibus lege gratiæ introductis,

19. EXPONITUR CAP. FIN. CONCILII TOLETANI 9.

&

by Google

& etiam illis, quas lex vetus ſtatuerat, propter diuerſos tamen fines; in feſtiuitatibus lege gratiæ conſecratis, vt eas celebrent cum ſuis Sacerdotibus, ac cuſtodiant; in feſtiuitatibus verò legis veteris, vt cognoſcant Sacerdotes, eos ſimiles dies non obſervare, imò potiùs in eis laborare, tanquam fideles jam liberati ab obſervantia legis veteris: vt tamen hoc rectum teſtimonium ſuæ fidei poſſint præſtare Epiſcopi, & Sacerdotes, debent cum eis in prædictis feſtiuitatibus conuenire. Quæ intrepretatio ſuadetur *ex l. 21. tit. 3. lib. 12. legum Vuiſigothorum*, ibi: *Omnis Iudæorum conuentus, in quibuſcumque locis, vel territoriis habitare videntur, ad Epiſcopum loci, vel Sacerdotem, diebus Sabbathorum, vel cæterarum feſtiuitatum, quas celebrare ſolent, concurrere, & conuenire debebit: nec in his, & talibus diebus conceſſa ſibi licentia vacatione vſuri ſunt; ſed quamdiu excurſus dierum ipſorum pertranſeat, quorum de celebritate ſuſpiciones verentur, alibi citra Sacerdotis ſui conniuentiam nullo modo mouebuntur. Diebus tamen Sabbathorum concurſus eorum, & lauacro nitidus, & perceptione benedictionis deuotus, ad Epiſcopum, vel Sacerdotem ſemper eſt perventurus. Sanè in locis illis vbi ſacerdotalis præſentia defuerit, concurſus eorum omnis, vel conuerſatio, aut cum Iudicibus, aut cum Chriſtianis honeſtiſſimis erit; qualiter ſic eorum ſocietati inhæreant, vt audenter de eorum conuerſatione bonum perquiſiti teſtimonium dicant. Mulieres ſanè Iudæorum, coniuges ſcilicet, atque etiam filiæ, in præmemoratis omnibus feſtiuis diebus, quibus errore proprio abutuntur, nec vllius erroris, nec peruerſitatis reperiant locum. Id omni modo obſeruabitur, vt viris earum præſentibus prouida in eis Epiſcoporum, vel Sacerdotum ordinatio fiat: vt quemadmodum viri earum de præſentia ſe ſacerdotali non differunt, ita & ipſæ per excurſum omnium dierum ipſorum, electione Sacerdotum, atque Pontificum, cum quibus, vel qualibus honeſtiſſimis fœminis commorari debeant, ordinentur. Si quis autem huic præceptioni viſus fuerit evenire contrarius, publica decalvatione turpatus, centenorum flagellorum erit ſuppliciis feriendus. Id tantùm præcipuè obſervandum eſt, ne quorumdam Sacerdotum carnalium corda, dum vis libidinis execrabili contaminatione exagitat, occaſiones quaſlibet inquirant, per quas libidinis ſuæ votum efficiant. Vnde id arctiori ſanctione decernimus, vt ſic omnis Sacerdos hæc inſtituta legum noſtrarum in jam dictis fœminis Hebræorum adimpleat, vt nullius peculiaritatis locum cum eiſdem mulieribus habeat, per quod ſe ordinare intendat. Quod ſi quemlibet Sacerdotum contigerit, vt zelum, quo pro Chriſti nomine vti debet, frequenter ad libidinis ſuæ ſibimet occaſiones vſurpet, tunc Sacerdos ipſe ab hoc honore depoſitus, exilio erit perpetuo mancipandus.*

20. Exponitur Can. 65. Apoſt.

Deinde adverſatur textus *in can. 65. Apoſt.* in illis verbis: *Si quis Dominicum diem, aut Sabbathum, vno ſolo dempto, jeiunare deprehendatur, deponitur; ſin laicus, à communione ejicitur.* In quibus verbis uno verborum ictu, & ob eandem rationem, videlicet feſtiuitatis Dominicæ, & Sabbathi, Apoſtoli inhibent jejunium eiſdem diebus: ſed Sabbathi cuſtodia ad præcepta cæremonialia legis veteris ſpectat, *Exodi cap. 31. verſ. 13. Loquere filiis Iſraël, & dices ad eos: Videte vt Sabbathum meum cuſtodiatis.* Et ibi: *Qui pollueris illud, morte morietur. cap. 15. Numerorum, verſ. 32.* Menochius *de repub. Hebræorum, lib. 3. cap. 1.* Georgius Ambianas *ad Tertullian. de Idolol. cap. 14. obſ. 3.* Igitur Præcepta legis veteris etiam cæremonialia, poſt legem gratiæ non ceſſarunt. Pro hujus canonis expoſitione ſciendum eſt, circa jejunium Sabbathi, & ejus cuſtodiam, non conſenſiſſe Eccleſiam Latinam cum Orientali, imò & in Eccleſia Latina non unam, eandemque fuiſſe Eccleſiarum conſuetudinem: primis enim Eccleſiæ ſæculis in Eccleſia Orientali Sabbatha vt dies feſtiui colebantur. D. Clemens *lib. 8. conſtit. cap. 33. Servi quinque dierum opus faciant, Sabbatho autem, & Dominica die vacent in Eccleſia.* Synodus Laodicena *can. 5.* vbi cauetur ne aliis Quadrageſimæ diebus, quàm Dominicis, & Sabbathis Sanctorum natalia celebrentur. Synodus 6. *can. 8.* ex Nyſſeno, Anaſtaſio, & aliis Eccleſiæ Orientalis Patribus, probat Baronius *anno 57. num. 105.* & Gentiles illum diem tanquam Saturno dicatum coluiſſe refert Tibullus *lib. 1. eleg. 3.*

Saturni ſacram me tenuiſſe diem.

In Eccleſia Occidentali, in primis etiam Eccleſiæ cunabulis, Sabbatho non jejunari colligitur ex Tertulliano *de jeiun. cap. 15.* in illis verbis: *Quamquam vos etiam Sabbathum, ſi quando continuatis, nunquam niſi in Paſcha jejunandum, ſecundum rationem alibi traditam.* Ex quibus depromitur, Tertulliani æuo adhuc Romæ eo die jejunatum non fuiſſe; vnde refellitur fabella illa, quæ vulgò narratur de certamine Sancti Petri cum Simone Mago, quaſi die Dominico cum adverſario præliaturus, Sabbatho ipſum jejunium commendaſſet, partâ autem victoriâ, deinceps illud indixiſſe jejunium. Eam refellit D. Auguſtinus *epiſt. 86o.* Sequentibus verò ſæculis jejunium Subbathi in Eccleſia Occidentali obſervatum fuiſſe, conſtat ex Concilio Illiber. *can. 26.* Gerundenſi *can. 3.* Cæſarauguſtano *can. 3.* Brachar. I. *can. 4.* Innocentio *epiſt. 4. ad Decentium*, Auguſt. *epiſt. 86.* notarunt Sauarus ad Sidonium *lib. 1. epiſt. 2. verbo Luxu Sabbathario*, Ambianas *in d. cap. 15. Tertull. obſerv. 2.* Vtriuſque conſuetudinis ratio redditur à ſanctis Patribus. In Eccleſia Occidentali ob memoriam Dominicæ ſepulturæ jejunari tradunt Innocentius I. *epiſt. 1.* Sylueſter Pontifex apud Euſebium *in eius vita*, his verbis: *Cùm omnis Dominicus dies colendus ſit, in gaudium Chriſtianorum: Ergo omnis dies Sabbathi deputandus eſt ſepulturæ, ad execrationem Iudæorum. Omnes enim diſcipuli die Sabbathi fletum habuerunt, ſepultum ſuſpirantes; & Iudæis epulantibus lætitia inhærebat, Apoſtolis autem jejunantibus imperabat. Triſtemur itaque cum triſtantibus de ſepultura, ſi volumus cum eiſdem de reſurrectione Dominica gaudere.* Refert Balſamon *in canon. 55. Synodi 6.* Eccleſia verò Orientalis Sabbathum colebat, & in eo jejunium damnabat in deteſtationem Hæreticorum Simonis Magi, Saturnini, Menandri, Cerdonis, Marcionis, eorumque ſectariorum, qui Deum authorem mundi cum omnibus à ſe creatis rebus malum eſſe aſſerebant, atque ideò à carnis eſu, & propagatione per matrimonium abſtinentes, die Sabbathi jejunabant, ne mundi creator, qui die 7. requieuit, honorari videretur. Epiphanius *hereſi 22.* Sanctus Ignatius *epiſt. 55. ad Philippenſes: Si quis Dominicum diem, aut Sabbathum, vno excepto, nempe Paſchali, jejunauerit, hic Chriſti interfector eſt.* Notarunt Benedictus Eftenus *diſquiſitionum monaſtic. tract. 7. diſquiſitione 2.* Primarius, Præceptorque noſter D. Ant. de Garaña *in cap. 1. de feriis*, & nos latiùs *in dicto can. 26.* Illiberitani Concilii.

Nec contrarium Eccleſiæ Orientalis vſum ſuadent textus *in canone 29.* Synodi Laodic. in illis verbis: *Non oportet Chriſtianos judicare, & in Sabbatho vacare; ſed operari eos in eadem die, Dominicam præponendo eidem diei. Si hoc eis placet, vacent tanquam Chriſtiani. Quod ſi inuenti fuerint judaizare, anathema ſint.* Ex quibus deducitur, in Orientali Eccleſia diem Sabbathi vt feſtivum non coli. Nam huic difficultati ſatisfaciendum eſt aſſerendo, canonem illum aduersùs eos fuiſſe ſancitum, qui non 21. Impugnatur diſcrimen adductum.

tantùm

tantùm colebant Sabbata vt feſtiva, verùm ritu Iudæorum ea obſeruabant, & more eorum, vt Iudæi ab omni opere vacabant. Itaque PP. non prohibent Sabbathum colere, ut diem Dominicum ritu Chriſtianorum, ſed illud obſeruare Iudæorum more: docent Albaſpinus *lib. 1. obſer. cap. 13.* Iuſtellus *in notis ad dictum can. 29.* Nec Latinorum morem improbat textus *in can. 55.* Sextæ Synodi: *Quoniam intelleximus in Romanorum ciuitate, in ſanctis Quadrageſimæ jejuniis, in ejus Sabbathis jejunare præter Eccleſiaſticam traditam conſequentiam, ſanctæ Synodo viſum eſt, ut in Romanorum quoque Eccleſia inconcuſsè vires habeat canon, qui dicit: Si quis Clericus inuentus fuerit in ſancto Dominico, vel Sabbatho jejunans, præter vnum, & ſolum, deponatur; ſin autem Clericus, ſegregetur.* Ex quo textu conſtat, nec in Eccleſia Sabbatho jejunare licere, aduersùs ea, quæ ſuprà adduxi. Pro huius textus interpretatione ſciendum eſt, temporibus Agathonis, & Conſtantini fuiſſe Conſtantinopoli ſextam Synodum celebratam contra Sergium, Cyrum, Monothelitas; & tunc nullos fuiſſe editos canones, poſtea tamen temporibus Iuſtiniani Imperatoris ſtatutos fuiſſe canones 102. qui vt apocryphi obſeruandi non ſunt in illis rebus, quæ repugnant diſciplinæ Eccleſiaſticæ, vt probabimus *in cap. à multis, de ætate & qualit.* vnde canonem illum authoritate carere docent Turrian. pro canonibus dictæ Synodi, Mendoza *lib. 2. Concilii Illiber. capite 52.* Balſamon *in dicto can. 55.* qui etiam exponunt canonem *ſextam Synodam, 16. diſt.* qui falsò tribuitur Adriano Pontifici, cùm ſit Tharaſii Patriarchæ Conſtantinopolitani.

His ſic animadverſis, omiſſâ ſolutione eorum qui exiſtimarunt canonem illum non eſſe Apoſtolorum, vt in ejus notis docuerunt Seuerinus Binius, & Coriolanus, Bellarm. *tom. 3. contron. lib. 2. de bonis operibus, cap. 8.* Baronius *anno 102. num. 15.* dicendum eſt, temporibus Apoſtolorum Sabbathis jejunare non licere, imò vt feſtiua Sabbatha à fidelibus coli; quia cùm Euangelium prædicare cœpiſſent, noluerunt ſtatim omnes Iudæorum cæremonias extirpare, vt de præcepto abſtinendi à ſanguine, & ſuffocato, in apparatu latè notaui. Igitur cùm Apoſtoli non auderent Sabbathi cuſtodiam ſtatim prohibere, eam tolerarunt, vt pro ipſius canonis expoſitione obſeruauit Albaſpinus vbi proximè. Etiam expendi poteſt Concil. Hieroſolym. 2. in præcepto de ſanguine & ſuffocato, junctis traditis in apparatu. 22. Vera interpretatio prædicti canonis.

CAPVT IV.

a Idem *ſuper Epiſtolam ad Romanos.*

NAm *b* concupiſcentiam neſciebam, & cætera: hoc *c* enim elegit Apoſtolus generale, unde omnia mala oriuntur. Bona eſt ergo lex, quæ dum hoc prohibet, omnia mala prohibet.

NOTÆ.

1. a [*Dem.*] Etiam in hac inſcriptione mendum reperitur, ac in textu antecedenti; nam cùm deductus ſit ex gloſſa ordinaria ad epiſtolam Pauli *ad Romanos cap. 7.* tribuitur D. Auguſtino, apud quem hæc verba non reperiuntur, licèt alia non diſſimilia legantur in ejus operibus, *tomo 6. lib. 15. contra Fauſtum, cap. 8.* ibi: *Ergo lex ſemper eſt bona, ſiue obſit inanibus gratiâ, ſiue proſit plenis gratiâ, ſemper eſt bona.* Et *tomo 7. de perfectione juſtitiæ, cap 5. ratiocinat. 11.* vbi ait: *Et fortè generalis prohibitio eſt: Non concupiſces; & generalis juſſio: Diliges.* In gloſſa ordinaria reperitur præſens textus, & etiam apud Antonium Auguſt. *in 1. collectione, cap. 7.*

2. b *Concupiſcentiam.*] Hæc verba ſunt D. Pauli *ad Romanos cap. 7.* vbi agit de excuſanda lege veteri, cùm *cap. 3. 5. 6. & 7.* docuiſſet, quod vbi ſubintrauit lex, ſuperabundauit delictum; & quod per gratiæ legem liberati ſumus ab illa lege: reſpiciens futuros hæreticos, qui legem veterem accuſare, & damnare poterant; doctrinam ſuam exponens, & aduersùs hæreticos præmuniens, aſſerit legem veterem non ſolùm malam, & reprehenſibilem non eſſe, verùm eſſe bonam, licèt non perfectam; quod contendit ex eo, quia non ſolùm lex vetus magiſtra peccati non fuit, verùm ejus accuſatrix. Vnde ait Apoſtolus, *Concupiſcentiam neſciebam eſſe peccatum, niſi lex diceret: Non concupiſces.* Expreſsè enim concupiſcentiam lex vetus prohibuit *Exodi cap. 20.* & in nono Decalogi præcepto.

3. c *Hoc enim.*] Licèt apud Patres relatos à Cornelio à Lapide *in dicto cap. 7. ad Romanos*, ſatis ſit controuerſum, quid nomine concupiſcentiæ in eo textu comprehendatur, tamen D. Auguſt. ex quo ſumpſit gloſſa ordinaria verba noſtri textus (licèt inter ejus opera non reperiantur) exiſtimauit nomine concupiſcentiæ, eam concupiſcentiam deſignari, quæ eſt generale peccatum; vnde concludit: *Hoc enim elegit Apoſtolus generale peccatum, vnde omnia mala oriuntur. Bona eſt ergo lex, quæ dum hoc prohibet, omnia mala prohibet.* Quaſi diceret, prohibuit concupiſcentiam, quæ juxta Apoſtolum *1. ad Timoth. cap. 6. verſ. 10.* radix eſt omnium malorum, vt omnia peccata prohiberet.

COMMENTARIUM.

SEd huic Auguſtini ſententiæ obſtare videntur duo principia. Primum, quod lex vetus non prohibuit generaliter concupiſcentiam, ſed concupiſcentiam rei proximi. *Exodi c. 20.* ibi: *Non concupiſces rem proximi tui.* Ergo non fuit generale præceptum, vt D. Auguſtinus docuit. Secundum, non ex concupiſcentia, tanquam ex radice, omnia mala oriuntur; ſed ex ſuperbia, juxta illud *Eccleſiaſt. cap. 10. Initium omnis peccati eſt ſuperbia.* Ergo non rectè elegit Apoſtolus præceptum non concupiſcendi, cùm potiùs exemplum ſuperbiæ, vt magis generale, eligere deberet. Sed adhuc aſſerendum eſt, rectè D. Auguſtinum aſſeruiſſe, Apoſtolum concupiſcentiæ præceptum elegiſſe, quia generale peccatum eſt; non enim hîc accipitur, vt vulgò ſumi ſolet, pro libidine tantùm, ſed pro inordinato animi motu ad auaritiam, jactantiam, & alia mala: quare radicem omnium malorum eam appellarunt Apoſtolus *1. Timoth. cap. 6. verſ. 10.* D. Joannes *epiſt. 1. cap. 2.* D. Jacobus *epiſt. 4. verſ. 1.* ibi: *Vnde bella, & lites in nobis, nonne ex concupiſcentiis veſtris?* Vnde concupiſcentiam, vt fomitem omnium malorum damnant ſacræ litteræ, *cap. 20. Exodi, verſ. 17. Deuteron. cap. 5. verſ. 21. Prouerbiorum cap. 23. verſ. 5.* *Matthæi* 4.

Digitized by Google

Matthæi cap.5. verſ. 27. Apoſtolus 1. *ad Corinthios cap.* 10. *verſ.* 6. *ad Coloſſ. epiſt.3. cap.5.* D. Joannes *epiſt.1.cap.2.* & eam frenare, & mortificare jubemur *Eccleſiaſt. cap.18. verſ.30.* D.Paul. *ad Roman. cap.6. verſ.12. & cap.8. verſ.8.* & *ad Galat.cap.5. verſ.16. ad Epheſ.cap.4.verſ.22. ad Tit.cap.2.verſ.12. ad Hebræos cap.2.verſ.1.* D.Auguſt.*de perfect.juſtit.cap.16.* ibi: *Si quis impleverit præceptum, Non concupiſces, nullum habebis peccatum.* Plura Bellarminus *tomo* 3. *controv. lib.5. de amiſſione gratiæ, cap.* 10. Ambianas *ad Tertull. de anima cap.4. obſerv.2.* Petavius *tit.1. dogmat.theolog. lib.1. cap.22.* Nec obſtant principia in contrarium adducta; nam licèt præceptum non concupiſcendi verſetur præcipuè circa furtum, & adulterium, per hoc tamen præceptum omnia mala, quæ ex concupiſcentia oriri poſſunt, cenſentur prohibita; unde concupiſcentia eſt generale malum, non communitate generis, vel ſpeciei, ſed communione cauſalitatis: & licèt concupiſcentia rei alienæ, & uxoris, potiùs quàm aliorum peccatorum prohiberetur, fuit quia iſta peccata in ipſa concupiſcentia habent quandam delectationem, quæ non contingit in aliis peccatis. Docent D.Thom. & Pererius *ubi ſup.* Nec obſtat quod de ſuperbia dicebatur: nam ſuperbia eſt initium omnis peccati, quantum ad contrarietatem cum incommutabili bono, qui eſt Chriſtus; concupiſcentia autem improba, de qua Apoſtolus loquitur, radix eſt omnis peccati, quantum ad converſionem peccantis ad bonum creatum, ut explicant D.Thom.& Pererius *ubi ſup.*

His ſuppoſitis pro vera hujus textus expoſitione 5.
ex eo deducunt interpretes, legem obligare cum peccato, cùm dicat Apoſtolus, ob prohibitionem concupiſcentiæ factam à lege, eam habentem peccare lethaliter: quod & in lege humana, eccleſiaſtica, ſeu civili affirmant Theologi cum D.Thoma 1.2.*quæſt.95.art.2.& quæſt.96. art.4.* Bellarm.*tomo* 1. *lib.3.de laicis, cap.11.* Suarez *de legib. lib.3. cap.21. & 22.* Salas *eòd.tract.diſput.10.ſect.1.* Caſtro *de lege pœnali, cap.4.* illuſtriſſimus Tapia *in catena, tomo* 1. *lib.4. quæſt.9. art.3.* plures Barboſa *in cap.quæ in Eccleſiarum 7. num.5. hoc tit.* Eſcobar *de utroque foro, in princ.* Etiam deducunt Gloſſa, & antiquiores ex hoc textu, *Uno prohibito, omnia prohibita cenſeri quæ ex illo ſequuntur.* Quod principium probant textus *in cap.denique, 4.diſt. cap.pœnale, 15. quæſt.5. cap.inter, de fide inſtrum. cap. paſtoralis, §.fin. de appellat. cap.quod prohibetur, de regul.juris in 6. l.oratio, ff.de ſponſal. l.pupillus, §.ſed ſi, ff. de author. tut. l.legem, in fine, C.de natural.liber.* Plura pro ejus illuſtratione Petrus Pekius *in d.cap. quod prohibetur,* Barboſa *axiomate* 193.

C A P U T V.

a Hieronymus *in Parabolis.*

NE innitaris prudentiæ tuæ. Prudentiæ ſuæ innititur, qui ea quæ ſibi agenda, vel dicenda videntur, Patrum decretis præponit.

N O T Æ.

1. a *Hieronymus.*] Ita etiam legitur *in cap.6. eodem titulo, in 1. collectione.* Priora verba, videlicet, *Ne innitaris prudentiæ tuæ,* ſunt Salomonis *cap.3. Proverbiorum,* & illis utitur Concilium Tridentinum *ſeſſione* 4. ibi: *Innixus prudentiæ ſuæ.* Quæ ſequuntur ſunt D. Hieronymi, ut conſtat ex Gloſſa ordinaria *in d. cap.3.* ubi reperiuntur verba quæ ſequuntur. Ex illis deducunt communiter Doctores, conſtitutiones Decretorum opinionibus ſingulorum hominum eſſe præferendas: quod etiam probatur *ex cap.relatum, 37.diſt. cap.1. diſt.84. cap.ſunt nonnulli 16. quæſt.1. cap. cùm Apoſtolica, de his quæ fiunt à Prælatis*; & neminem proprio arbitrio niti, ſed ſecundùm canonum ſtatuta judicare debere, docent Petrus Gregorius, & Uranius *in præſenti*, & nos diximus *in cap.1 hoc tit.*

C A P V T V I.

Innocentius III. a *Senonenſi Archiepiſcopo, & Epiſcopo* b *Trecenſi.*

CUM omnes unum c corpus ſimus in Chriſto, ſinguli autem alter alterius membra, non debent majores minoribus, aut d ſeniores junioribus invidere, ſi omnes qui in Eccleſia uni Domino famulantur, pari gaudeant libertate: cùm pondus, & pondus; menſura, & menſura, utrumque abominabile ſit apud Deum: & evangelicus paterfamilias pari mercede primos vineæ ſuæ operarios remuneraverit, & extremos. Verùm ad audientiam Apoſtolatus noſtri pervenit, quod dilecti filii Trecenſes Canonici propriis inhiantes commodis, & aliorum profectibus invidentes, novum fecerunt in Trecenſi Eccleſia e conſtitutum, ut eis tam in præſentia ſua, quàm abſentia redditus ſuos ex integro percepturis, qui in eadem Eccleſia poſt illam inſtitutionem fuerunt, vel de cætero fuerint inſtituti, redditus ex ea in abſentia non percipiant, ſed tunc ſolùm, cùm in ea fuerint reſidentes; cùm ſecundùm Trecenſis Eccleſiæ f conſuetudinem omnes in hoc conſueverint eſſe pares. Statuerunt etiam, ut cùm ſingulis præbendis annexæ ſint g vineæ, ipſis ſuas dum vixerint poſſidentibus, vineæ decedentium ad h ſucceſſores non tranſeant, ſed proventus earum inter ſingulos dividantur.. Cùm igitur, quod i quiſque juris in alterum ſtatuit, ipſe debeat uti eodem; & Sapientis dicat authoritas: patere legem quam k tuleris; Fraternitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus antiquos Canonicos junioribus, & juniores in perceptione

tione fructuum, tam præbendarum quàm vinearum coæquetis antiquis, *l* ſecundùm priorem conſuetudinem, uſque ad tempus prædictæ inſtitutionis ſervatam, vel ſecundùm rationabilem inſtitutionem deinceps obſervandam: illos per diſtrictionem eccleſiaſticam percellentes, ſi quid duxerint renitendum. Nullis litteris, &c. Harum tenore, &c. Quod ſi ambo, &c. alter veſtrûm, &c.

N O T Æ.

1. SENONENSIS URBIS DESCRIPTIO.

a *SEnonenſi.*] Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc titulo cap.* 1. & in ipſo regiſtro epiſtolarum Innocentii III. edito Coloniæ anno 1543. correcto à Cardinali Gulielmo Sirleto *lib.* 1. *pag.* 89. ex quo litteram hujus textus reſtituo. Senonenſis ciuitas Metropolis eſt Galliæ, cujus meminerunt Cæſar *lib.* 6. *&* 7. Ptolomæus *lib.* 2. *cap.* 8. Ipſa civitas Senonum ſita eſt ad Vennam in Ionam influentem, cujus originem & conditores referunt fratres Sarmatani *tomo* 1. *Galliæ Chriſtianæ, fol.* 613. Habet Eccleſiam Cathedralem D. Stephano dicatam, quam nobilem appellat S. Bernardus *epiſt.* 202. jam à temporibus Apoſtolorum, ſiquidem B. Paulus S. Salvianum in ea primum Præſulem inſtituit, ut refert Baronius *anno* 69. Inter Præſules hujus Eccleſiæ, & Metropolitanum Lugdunenſem vetus fuit de Primatu controverſia, cujus meminit Ivo Carnotenſis *epiſt.* 18. *&* 65. Plura de hac Metropoli congeſſerunt Franciſcus Hallier *de hierarch. juriſd. lib.* 4. §. 6. *fol.* 568. Chenut *in Chronologia Galliæ, fol.* 164. In præſenti reſcribit Innocentius Petro de Corbel Archipræſuli ipſius Eccleſiæ, qui poſtquam Pariſiis claruerat in Theologiæ profeſſione, quare Innocentis ipſe *lib.* 1. *epiſt.* 198. ſe ejus diſcipulum gloriatur his verbis: *De cujus litteratura, & ſcientia in longinquis & remotis partibus prædicatur, ſub cujus magiſterio nos aliquando fuiſſe in memoriam reducimus, & ab eo divinarum audiviſſe paginam Scripturarum, quod volumus reputare glorioſum*; inde electus fuit Epiſcopus Cameracenſis, & anno 1201. tranſlatus ad Eccleſiam Senonenſem, cujus poſtulatio approbata fuit ab Innocentio *in cap.* 1. *de poſtulat. Prælator.* De eo egerunt S. Antoninus *tit.* 17. *cap.* 4. Thomas Cantipratenſis *lib.* 1. *cap.* 51. *&* 75. Sixtus Senenſis *lib.* 4. *Chron.* Conſtitutiones quoque edidit, quarum fragmentum extat ad finem Concilii Lateranenſis IV. *tom.* 8. *Conciliorum.*

2. TRECENSIS URBIS SITUS.

b *Trecenſi.*] Trecenſis, ſeu Tricaſſis, vel Auguſta Tricaſſinorum, nobilis urbs eſt Galliæ, ampliſſimi Comitatus caput, mercaturæ in primis dedita, cujus Eccleſia Suffraganea eſt Archiepiſcopi Senonenſis, à qua Metropoli abeſt ultra tredecim millia paſſuum Gallicorum, ut referunt Petrus Pitheus *in ejus hiſtoria*, Nicolaus Camuzat *in prompt. antiquit. Tricaſſin.* fratres Sarmatani *tomo* 2. *Galliæ Chriſtianæ, fol.* 1075. Garnero de Trainel ejus Eccleſiæ Præſuli ex anno 1193. uſque ad annum 1205. reſcribit in præſenti Innocentius: & Eccleſiæ Trecenſis etiam mentio extat *in cap. olim* 32. *de officio delegati, cap. dilecti* 35. *de appellat.*

3. c *Corpus ſimus.*] Verba ſunt D. Pauli 1. *ad Cor. cap.* 3. tranſcripta *in cap. quærit, de conſecrat. diſt.* 4. *cap.* 2. *de Summa Trinitate.*

4. d *Seniores.*] Qui in Eccleſia dicantur ſeniores, exponam *in cap.* 1. *de cenſibus.*

5. CAPITULUM STATUTA CONDERE VALET.

e *Conſtituunt.*] Certum eſt, Capitulum non ſolùm Sede vacante, verùm & ſuperſtite Epiſcopo poſſe ſtatuta noua condere, *cap. cum acceſſiſſent, cap. ex litteris, cap. ex parte*, hoc titulo, *cap. conſtitutus, de reſcriptis, cap. cum Eccleſia, de elect. cap. cum dilectus, de clericis non reſid. cap.* 1. *de conſtitut. lib.* 6. *cap.* 2. *de v. ſ. lib.* 6. P. Suarez *de legibus lib.* 4. *cap.* 6. *n.* 14. Nec contrarium docetur *in c. cum conſuetudinis, de conſuet. cap. nobis, de his quæ fiunt à Prælatis*, vbi aſſeritur, Epiſcopi conſenſum deſiderari in ſtatutis faciendis, quia Capitulum per ſe non habet poteſtatem legiſlatiuam, præcipuè cùm Capitulum aliquid ſtatuit circa cultum diuinum, vt eſt reſidere, vel non, *cap. ex parte, el* 2. *de reſcriptis, cap. fin. eodem tit. lib.* 6. ergo Canonici Eccleſiæ Trecenſis ſtatutum, de quo in præſenti textu agitur, facere non poterant irrequiſito Epiſcopo. Quá difficultate oppreſſi aliqui ex repetentibus in præſenti, docuerunt hoc in caſu conſenſum Epiſcopi præceſſiſſe: ita Beroius *n.* 26. Decius *num.* 2. Franciſcus Valens *in concord. juris, in præſenti, num.* 10. quibus ferè conſentiunt Innocentius, & Hoſtienſis, qui affirmant Innocentium ideò irritaſſe præſens ſtatutum Eccleſiæ Trecenſis, quia ſine conſenſu Epiſcopi factum fuerat. Verùm hac ſolutione omiſſa, dicendum eſt, Capitulum ſine Epiſcopi conſenſu poſſe ſtatuta facere circa res ſpectantes ad regimen proprium politicum, ſeu œconomicum; non verò circa eas res, quæ ſine juriſdictione diſponi nequeunt. Fatendum etiam eſt, ſuper reſidentia, vtpote ſuper re graui, non poſſe Capitulum ſtatutum facere, cuius ratione abſentes beneficiorum fructus percipiant. Garcia *de beneficiis* 3. *part. cap.* 2. Hurtado *tomo* 1. *de reſidentia, reſolutione* 6. *per totam*: in præſenti autem caſu ſtatutum ſuper reſidentia validum eſſet, ſi ex alio capite non vitiaretur, quia ſtatutum hoc Capitulum fecerat in confirmationem juris communis, videlicet vt Canonici deinceps inſtituendi tenerentur reſidere, non obſtante antiqua conſuetudine in ipſa Eccleſia præſcripta, alioquin fructus ſuarum præbendarum non lucrarentur; tunc enim validum eſt tale ſtatutum, etiam Epiſcopo inconſulto, quia quælibet res de facili revertitur ad ſuam naturam, *l. ſi unus*, §. *pactus, ff. de pactis.* Docuerunt in præſenti Beroius *num.* 39. Franciſcus Valens *n.* 8. quæ ſolutio illuſtrari poteſt exemplis deductis *ex cap. ab exordio,* 35. *diſt. cap. ſtatuimus, de tranſact. cap. cum Apoſtolica, de his quæ fiunt à Prælatis, cap. ad audientiam, de Clericis non reſident.* Cùm ergo in præſenti caſu Canonici Trecenſes intenderent ſtatutum facere iuxta jus commune, ex eo quod Epiſcopo inconſulto illud conderent, inualidum non erat: quo modo etiam accipiendi, & intelligendi ſunt textus *in cap. cùm dilectus, de clericis non reſid. cap. cum conſuetudinis, de conſuetudine.*

6. DE CONSUETUDINE PERCIPIENDI FRUCTUS IN ABSENTIA.

f *Conſuetudinem.*] Quænam tamen fuiſſet hæc conſuetudo, claſſici repetentes in præſenti meritò examinant, cùm ex ejus cognitione non modicam lucem præſens Decretalis accipiat. Aliqui putarunt conſuetudinem hanc fuiſſe juri communi conſonam, videlicet quod omnes Canonici ipſius Eccleſiæ abſentes fructus ſuarum præbendarum non perciperent: in primo autem ſtatuto Canonicos ſtatuiſſe, vt ipſi, tam præſentes, quàm abſentes lucrarentur fructus ſuarum præbendarum; Canonici verò de cætero recipiendi non aliter eos adquirerent, quàm ſi in ipſa Eccleſia reſiderent. Contrarium tamen, videlicet in Eccleſia Trecenſi conſuetudinem præſcriptam fuiſſe, vt Canonici, tam abſentes, quàm præſentes redditus ſuarum præbendarum perciperent, docuerunt in præſenti Panormitanus, Zabarella, Bellamera, Innocentius, Anania, Decius, Felinus, Baldus, Ferretus, Exea, quos refert,

& ſequitur Franciſcus Valens *num.*3. Quorum ſententia probatur ex eo, nam ſi conſuetudo eſſet juri communi conformis, non aſſereret Innocentius III. Canonicos ſeniores coæquandos eſſe junioribus, aut veterem conſuetudinem retinendo, aut novum rationabile ſtatutum cuſtodiendo; hoc enim decretum ſupponit conſuetudinem præſcriptam eſſe circa exemptionem obligationis reſidendi; ſtatutum verò ſuſcitaſſe obligationem juris communis per ſimilem conſuetudinem præſcribi poſſe, ut abſentes per aliquod tempus fructus præbendarum percipiant, fusè probat Thomas Hurtado *de reſidentia, parte* 1. *reſolut.*3. *ſubreſol.*13. §.1. licèt circa diſtributiones quotidianas nulla conſuetudine introduci poſſit, ut abſentes eas lucrentur, *cap.unico de clericis non reſid. lib.*6. Cujus differentiæ rationes varias aſſignarunt Selva *de benefic.* 4.*parte, quæſt.*2. *num.*1. Covart.*lib.*3.*variar. cap.*13. *num.*9. Garcia *de beneficiis*, 3.*parte, cap.*2. *num.*3. Rebuffus *in repetit.textus in cap.extirpandæ*, §.*qui verò, de præb.* Curtius *de conſuet. num.*500. Ea tamen receptior videtur, quia videlicet etſi tam fructus præbendarum quàm diſtributiones quotidianæ deſignentur ad ſtipendium Canonicorum, fructus tamen deferuntur mediante titulo beneficii, quo jus competit ad eos percipiendos pro ſuſtentatione & alimonia, eo quòd ſervitio Eccleſiæ mancipati ſunt, *ex cap. cùm ſecundùm, de præb. cap.fin. de reſcr. in* 6. docet Navarrus *de Horis Canonicis, cap.*7. *num.*31. Ac proinde non ſequitur, fructus ipſos, inſpectâ primævâ naturâ ſuâ, & ipſorum deputatione, ob hæc vel illa onera ſuſtinenda fuiſſe principaliter inſtitutos, quanvis prædicta onera veluti illis annexa ſubire teneantur, & legitimè puniri in ipſorum fructuum privatione, vel aliis pœnis poſſint, ſi illa non impleverint, ut ex Concilio Lateranenſi, & Extravaganti Pii V. tradit Navarrus *ubi proximè.* Secus verò diſtributiones, quia tales ſunt ſpecialiter, & inſpectâ primævâ naturâ, inſtitutæ fuerunt, ut actualiter divinis officiis aſſiſtentibus quotidie diſtribuantur: quo fit ut conſuetudo in hac ſpecie, tanquam contra naturam, ſeu ſubſtantiam actus improbetur, *d. cap. unico:* ſecus verò quoad alios fructus, juxta præſentem textum.

7. g *Vineæ.*] Præbendæ enim habent fructus diſtinctos, & ſeparatos; ſed quia aliquando tenues ſunt proventus, prædia, vel alia immobilia fructifera illis annectuntur, *cap. expoſuiſti, de præbendis, Clement.*2. *de rebus Eccleſiæ.*

8. h *Ad ſucceſſores.*] Appellat Innocentius ſucceſſores Canonicos de cætero inſtituendos in præbendis per electionem & inſtitutionem canonicam, non quia jure hæreditario in præbendis, aut beneficiis ſuccedatur, quomodo etiam ſucceſſores accipiuntur *in cap.*1. *de ſolut. cap. fin. ne Prælati vices ſuas*; lato enim modo ille dicitur ſucceſſor alicujus, qui in locum illius pònitur, licèt non ſit hæres, *l.meminiſſe, ff. de officio Proconſ. l.* 1. *ff. de officio Præfecti Auguſt. l.edictum, ff.de judiciis.*

9. Edictum quod quiſque juris, commendatur.

i *Quod quiſque juris.*] Quod præceptum continens ſummam legum, & Prophetarum, expreſſit Chriſtus Dominus *Matthæi cap.*17.*verſ.*12. his verbis: *Omnia ergo quæcumque vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis: hæc eſt enim lex & Prophetæ.* Et *Lucæ cap.*6.*verſ.*38. Facit illud *Tob.cap.*4.*verſ.*16. *Quod ab alio oderis tibi fieri, vide ne tu aliquando alteri facias.* Quod præceptum in cordibus noſtris Dominum ſcripſiſſe, ait D. Auguſtinus *in pſal.* 57. ibi: *Quandoquidem manus formatoris noſtri, in ipſis cordibus noſtris veritas ſcripſit, Quod tibi non vis, alteri non facias.* Et hoc præceptum eſſe breviarium totius juſtitiæ, dixit D. Hieronymus, ſeu ut alii volunt, Paulinus *epiſt.*14.*ad Celantiam,* his verbis: *Sed quaſi ad compendioſum quoddam commonitorium illa tibi Evangelii eligenda ſententia, & ſuperſcribenda cordi tuo, quæ ad totius juſtitiæ breviarium ore dominico profertur: Omnia quæcumque vultis ut faciant vobis homines, hæc & vos facite illis.* Et poſt pauca: *Quoties ergo talis erga alium fueris, qualem in te vis neminem, iter juſtitiæ dereliquiſti.* Commendarunt præceptum hoc SS. Irenæus *lib.*3.*cap.*1. Cyprianus *libro* 3. *ad Quirinum, contra Judæos*, Clemens *epiſt.* 1. Anacletus *epiſt.* 1. & 2. Calliſtus *epiſt.*2. facit Tertullianus *lib.* 4. *adversùs Marcionem, cap.* 16. ibi: *Proinde & alii facere quod ab alio mihi fieri nolim, injuriam, contumeliam, fraudem, & ejuſmodi mala; & de hac inconvenientia voluntatis & facti agunt Ethnici nondum à Deo inſtructi.* Hæc autem verba, *Quod quiſque juris, &c.* ſunt edicti Prætorii, quod refertur *in l.*1.*ff. quod quiſque juris*, & ejus meminerunt Conſulti *in l.ſed & partus* 12. §.1.*ff.quod met.causâ, l.*3.§.1. *ff. mandati, l.cùm in eo* 44.*ff. de pactis, l.cùm hæreditas* 59.*ff. de adminiſt.tut.* Imperatores *in l.ult. C.de fruct.& lit.exp. l.rata* 7. *C.de reſcind. lib.*1.*feudorum, tit.*13.*cap.*1. *verſ. Eccleſia*, & *lib.*2. *cap.*33. §.1. de cujus edicti æquitate plura tradunt Corraſius *lib* 4.*miſcell.cap.*4. Duarenus *lib.*1.*diſp. cap.*49. Donellus *lib.*28.*comment.cap.*2. Barthol.Cheſius *interpret.juris cap.*35. Franciſcus Valens *in præſenti.*

i *Sapientis.*] Id eſt Catonis; inter ejus enim dicta refertur ſententia quæ in præſenti textu citatur, licèt Alciatus neget prædictam ſententiam Catonis eſſe, ex eo quod apud Romanos ſententia cujuſlibet viri ſapientis, Catonis ſententia dicebatur, teſte Plutarcho *in vita M. Catonis.* Ex his autem verbis illud deducitur, novum non eſſe, Philoſophorum, aut Poëtarum teſtimonia in Deciſionibus etiam Pontificiis citari, & laudari, ut etiam conſtat *ex cap.forus*, §.*jurgium, de verb.ſign.* ubi Virgilii locus adducitur: *cap.ſatyra*,7.*diſt. cap.ſi quid veri*, 27.*diſt. cap. Dominus*, §.*dixit*, 1. *quæſt.*1. *cap. legimus* 30. *de conſecr.diſt.*5. Concilio Turonenſi II.*can.*15.ibi: *Sicut ait Seneca.* In Jure Cæſareo paſſim id uſitatum invenio, *in l.non tantum*, §.*ult.ff.de rerum diviſ. l.ſeptimo, ff. de ſtatu hom. l.proponebatur, ff. de judic. l.antiqui* 3.*ff.ſi pars hæredit. l.fin.ff.finium regund. l.ſi pater* 36.*ff.ſoluto matrim. l.legatis* 65. §.*pecoribus, ff.de legat.*3. *l.non facilè* 4. §.*gradus, ff.de gradib. l.*1. *ff.de donat.causâ mortis, l.ſi uxori* 13. §.1. *ff.ad legem Jul. de adult. l.Cicero, l.aut facta* 8. §.*eventus, ff.de pœnis, l.*1.§.1.*de contrah.empt. l.utrum* 7. *ff.de rebus dubiis*; nam ut D.Auguſtinus *lib.*2.*de Civit.Dei, cap.*14.ait: *Veritas ubicumque eſt, Domini noſtri eſt; & proinde à Gentilibus, tanquam ab injuſtis poſſeſſoribus, in uſum noſtrum vindicanda eſt.* Et S. Joan.Damaſcenus *lib.*4. *de fide, cap.* 18. ait: *Quod ſi quid, in quo utilitatis quidpiam inſit, ab exteris authoribus ſumere poſſimus, quominus id faciamus nihil vetat.* Latè illuſtrat omni genere eruditionis clarus D. L. Ramirez de Prado *in ſuo Schediaſmate.* 10. De Auctoribus Gentilium.

k *Tuleris.*] Sancta, & ſalubris ſententia ab omnibus Principibus obſervanda, frequenter uſurpata ab Alexandro Severo, referente Lampridio *in ejus vita*, & eam refert Auſonius *in ſeptem Sapientibus*, his verbis: *Pareto legi quiſquis legem ſanxeris.* Conſonat textus *in cap.pro illorum* 22. *cap.cum nobis, de præbendis, l.ſed ſi hac*, §.1. *ff.de in jus vocando, l.lege, C. de pactis, l.*4. *C. de legibus, l.*15. & 16. *tit.*1. *partita* 1. Seneca *epiſt.*91. *Legem ſtatuens legi ſe ſubjicere debet.* Quod præceptum etſi ad inferiores Legiſlatores in præſenti textu referatur, tamen ad ſupremos Principes Legumlatores ſpectare conſtat *ex l. digna vox, C.de legibus, cap.juſtum*, 9.*diſt.* variis authoritatibus, & exemplis illuſtrant Corraſius *lib.*4. *miſcellan.cap.*4. Cockier *lib.*2.*Theſauri Polit. cap.*2. 11. Legiſlator pareat Legibus.

Mendoza

Digitized by Google

Mendoza *in Viridario*, *lib.*8. *cap.* 10. Marquez *in Gubernatore Chriſtiano*, *lib.*2.*cap.*2. Amaya *lib.*1. *obſervat. cap.*1. Mornacius *in d.l.digna vox*, Bernegerus *ad Tacitum*, *quæſt.* 35. Solorzanus *emblem.* 69. P.Pinto *in Iſaiam*, *cap.*14. *not.*4. *num.*223. & alii *in cap.*1. *de prob.laud.*

12. EXPONITUR PRAESENS TEXTUS. I *Vel ſecundum.*] Quibus verbis loquitur Innocentius cum ipſis Judicibus delegatis, non verò cum Canonicis Trecenſibus, decernendo disjunctivè, ut Canonicos æquales faciant, juxta conſuetudinem jam in Eccleſia præſcriptam, juxta quam etiam non reſidentes lucrabantur fructus ſuarum præbendarum; vel ſecundùm rationabile ſtatutum noviter factum coæquarentur, ita ut omnes Canonici, tam ſeniores, quàm juniores tantùm reſidentes fructus perciperent: unde quærunt Repetentes in præſenti, an in hac alternativa electio ſit Canonicorum, vel potiùs Judicum, qui eos cogere poſſent ad obſervandum ſtatutum per eos factum, inſuper habitâ priſtinâ conſuetudine, vel ad ſervandam conſuetudinem legitimè præſcriptam? Et Judices ipſos electionem habere, docuerunt hîc Cardinalis, & Alexander de Nevo *num.*12. pro quibus faciunt ſequentia Juris principia. Primum, nam in alternativis ille habet electionem, ad quem verba alternativa diriguntur, *cap. ſicut, de Judæis*, *l. Lucio* 23. *ff.de legatis* 2. *l. quicumque*, *Cod. de ſervis fugitivis*: probat Madera *animadverſ.Juris cap.*23. *num.*4. Sed in præſenti Innocentius loquitur cum ipſis Judicibus: igitur ipſis competit electio. Secundò, nam Judices delegati per ſententiam procedere debebant contra Canonicos, ſed ſententia alternativè ferri non poteſt, cùm certum debeat continere, *l. in ſententiis* 59. *ff.de re judicata*, *l.penult.& ult. de ſententiis & interl.* §.*curare*, *Inſtit.de actionibus*: ergo non poterant Judices delegati in præſenti caſu alternativè pronuntiare ſententiam contra Canonicos. Tertiò, nam Innocentius ut ſuam adſtruat ſententiam, utitur edicto Prætoris, *Quod quiſque juris*: ſed juxta illud qui jus novum ſtatuit, tenetur illo præcisè uti: ergo Canonici Trecenſes, qui novum ſtatutum fecerant, tenebantur illud obſervare. Sed his fundamentis non obſtantibus, verius eſt in præſenti caſu Canonicos poſſe vel antiquam conſuetudinem conſervare, vel novum ſtatutum amplectentes, ſeniores junioribus coæquare, ut probat Franciſcus Valens *in præſenti*, *notatione* 3. Et hæc ſententia valde conſona eſt menti Innocentii III. qui tantùm intendit coæquare ſeniores junioribus: quæ exæquatio duobus modis contingere poterat, vel ſi juniores conſuetudine præſcripta de percipiendis fructibus in abſentia uterentur, vel ſi ſeniores Canonici velint novum ſtatutum, quod pro junioribus fecerant, obſervare: unde verè electio in præſenti caſu Canonicis competebat. Nec tunc obſtant fundamenta contrariæ ſententiæ. Non primum, nam principium in eo adductum non procedit quando verba alternativa privatam partis utilitatem concernunt, quia tunc non judici, ſed parti competit electio. Abbas *in cap.prout*, *num.*22. *de dolo & contumacia*, Antonius de Burgos *in cap. Paſtoralis*, *numero* 54. *de reſcr.* Sed præſens Decretalis alternativa privatam partis, hoc eſt Canonicorum, utilitatem reſpiciebat: ergo etſi verba dirigerentur Judicibus delegatis, tamen electio Canonicis competebat. Unde concludit Abbas *ubi ſup.* quod quando plura remedia à Jure introducuntur alternativè, licèt verba non dirigantur in partem, ſed ad judicem, nihilominus ex quo reſpiciunt utilitatem privatam, electio non datur judici, ſed parti: quo modo etiam intelligendus eſt textus *in cap. per veſtras*, *de donat. inter*, juncto Scipione Gentili *lib.*4. *de donat. inter*, *cap.*23. Nec obſtat ſecundum contrariæ ſententiæ fundamentum; nam Judices curare debent in quantum poſſunt, certam ſententiam proferre: ſed ſi natura rei non patiatur, vel certam ſententiam non admittat, etſi ſententiam certam non proferant, ſententia vires habet, ut cùm judex condemnat aliquem, qui alternativè promiſit Stichum, aut Pamphilum, non poteſt ſpecificè damnare ut ſolvat Pamphilum, ſed tantùm unum, aut alium: ita etiam in judicio noxali judex debet damnare dominum ſervi qui noxam dedit, ut damnum ſolvat, vel ſervum tradat, *l.*1.*per tot.ff.de noxal. l.miles* 61. §. 1. *de re judicata.* Unde cùm natura negotii, de quo in præſenti textu, non admitteret certam ſententiam, ideò judices delegati validè ſub alternativa eam proferre poterant. Nec obſtat ultimum fundamentum, nam illud procedit quando jus ab aliquo ſtatutum validè conditum fuit: at in præſenti caſu ſtatutum conditum à Canonicis Trecenſibus nullum fuit, ex rationibus ſuprà adductis; unde præcisè Canonici non coguntur eo uti.

COMMENTARIUM.

Ex hoc textu ſequens communiter deducitur aſſertio: *Statutum factum à Canonicis inæqualitatem continens reſpectu proventuum præbendarum, invalidum eſt.* Probant eam textus *in cap.cum M*, *hoc tit. cap. cognovimus*, 12. *quæſt.*2. *cap. fin. de majorit. & obed. cap.cùm in tua* 30. *de decimis*, *cap.novit*, *de his quæ fiunt à Prælatis*, *cap. fin. de his quæ fiunt à majori parte*, *cap.in noſtra* 8. *de injur.* faciunt textus *in l.*3. §.*ſocietas*, *l.cum duobus* 42. §.*Papinianus*, *ff.pro ſocio*, *l. cum pater* 77. §. *evictis*, *ff. de legatis* 2. *l. cum quis ædes*, *ff. de uſucapionibus*, *l. fin. in fine princ. Cod. de fideicommiſſis.* Illuſtrant ultra ordinarios, & congeſtos à Barboſa in præſenti, Antonius de Burgos, Andreas ab Exea, Martinus Uranius, Millianus, Franciſcus Valens, & Proſperus Fagnanus *in repet. ad hunc textum*, Suarez *de legibus*, *lib.*4. *cap.*6. *numero* 11. Lælius Mancinus *genialium cap.*122. Alteſſerra *hîc.* 13. CONCLUSIO PROBATUR.

Sed pro dubitandi ratione in præſentem aſſertionem ita inſurgo: Quod major pars Capituli ſtatuit, tanquam ab omnibus ſtatutum obſervari debet, *cap.*2. 10.*quæſt.*1. *cap.cùm in cunctis*, *de his quæ fiunt à majori parte*, *l.quod major*, *ff.ad municipalem*, *l.aliud*, §.*refertur*, *ff.de reg. juris*, *l.nominatim* 9. *C.de Decur. lib.*10. quia cùm Capitulum ſit unum corpus, non debet duplici jure cenſeri, *cap.novimus*, 12.*quæſt.*2. præcipuè cùm major pars Capituli aliquid ſtatuit ſecundùm jus commune; tunc enim nec abſentium ſuffragia exiguntur, *cap.factus* 7. *quæſt.*1. docet Uranius *in præſenti*, *num.*8. Sed in præſenti textu ſtatutum factum fuit, ut Canonici tenerentur reſidere, quod eſt ſecundùm jus commune, *cap.inter*, *cap.fin. de cler. non reſident.* Igitur cùm fuiſſet factum à majori parte Capituli, ab omnibus Canonicis debebat obſervari. Accedit, nam novum non eſt, ut jure communi, conſuetudine, ſeu ſtatuto ſpeciali Canonici ſeniores in eadem Eccleſia junioribus præferantur, aliquaque præcipua obtineant, ut præcedentiam in Sede, *cap.*1. *de majorit. & obed.* jus ad portionem percipiendam, *cap.ſtatuimus*, *eodem titulo*; optionem ad Præbendam majorem, ſi vacaverit, *cap.*2. *de conſuet. lib.*6. Ergo & Canonici Trecenſes ſtatuto cavere poterant, ut ſeniores perciperent fructus præbendarum in abſentia, juniores verò tantùm ſi reſiderent. 14. IMPUGNATUR TRADITA ASSERTIO.

Hac dubitandi ratione ita fulcita non obſtante, vera eſt præſentis textus deciſio, cujus varias rationes adducunt Repetentes *in præſenti*. Aliqui aſſe- 15. TRADITUR DECI-

& ſequitur Franciſcus Valens *num. 3.* Quorum ſententia probatur ex eo, nam ſi conſuetudo eſſet juri communi conformis, non aſſereret Innocentius III. Canonicos ſeniores coæquandos eſſe junioribus, aut veterem conſuetudinem retinendo, aut novum rationabile ſtatutum cuſtodiendo; hoc enim decretum ſupponit conſuetudinem præſcriptam eſſe circa exemptionem obligationis reſidendi; ſtatutum verò ſuſcitaſſe obligationem juris communis per ſimilem conſuetudinem præſcribi poſſe, ut abſentes per aliquod tempus fructus præbendarum percipiant, fuſè probat Thomas Hurtado *de reſidentia, parte 1. reſolut. 3. ſubreſol. 13. §. 1.* licèt circa diſtributiones quotidianas nulla conſuetudine introduci poſſit, ut abſentes eas lucrentur, *cap. unico de clericis non reſid. lib. 6.* Cujus differentiæ rationes varias aſſignarunt Selva *de beneſic. 4. parte, quæſt. 2. num. 1.* Covarr. *lib. 3. variar. cap. 13. num. 9.* Garcia *de beneficiis, 3. parte, cap. 2. num. 3.* Rebuffus *in repetit. textus in cap. extirpanda, §. qui verò, de præb.* Curtius *de conſuet. num. 500.* Ea tamen receptior videtur, quia videlicet etſi tam fructus præbendarum quàm diſtributiones quotidianæ deſignentur ad ſtipendium Canonicorum, fructus tamen deferuntur mediante titulo beneficii, quo jus competit ad eos percipiendos pro ſuſtentatione & alimonia, eo quòd ſervitio Eccleſiæ mancipati ſunt, *ex cap. cum ſecundum, de præb. cap. fin. de reſcr. in 6.* docet Navarrus *de Horis Canonicis, cap. 7. num. 31.* Ac proinde non ſequitur, fructus ipſos, inſpectâ primævâ naturâ ſuâ, & ipſorum deputatione, ob hæc vel illa onera ſuſtinenda fuiſſe principaliter inſtitutos, quanvis prædicta onera veluti illis annexa ſubire teneantur, & legitimè puniri in ipſorum fructuum privatione, vel aliis pœnis poſſint, ſi illa non impleverint, ut ex Concilio Lateranenſi, & Extravaganti Pii V. tradit Navarrus *ubi proximè.* Secus verò diſtributiones, quia tales ſunt ſpecialiter, & inſpectâ primævâ naturâ, inſtitutæ fuerunt, ut actualiter divinis officiis aſſiſtentibus quotidie diſtribuantur: quo fit ut conſuetudo in hac ſpecie, tanquam contra naturam, ſeu ſubſtantiam actus improbetur, *d. cap. unico:* ſecus verò quoad alios fructus, juxta præſentem textum.

7. g *Vineæ.*] Præbendæ enim habent fructus diſtinctos, & ſeparatos; ſed quia aliquando tenues ſunt proventus, prædia, vel alia immobilia fructifera illis annectuntur, *cap. expoſuiſti, de præbendis, Clement. 2. de rebus Eccleſiæ.*

8. h *Ad ſucceſſores.*] Appellat Innocentius ſucceſſores Canonicos de cætero inſtituendos in præbendis per electionem & inſtitutionem canonicam, non quia jure hæreditario in præbendis, aut beneficiis ſuccedatur, quomodo etiam ſucceſſores accipiuntur *in cap. 1. de ſolut. cap. fin. ne Prælati vices ſuas;* lato enim modo ille dicitur ſucceſſor alicujus, qui in locum illius ponitur, licèt non ſit hæres, *l. meminiſſe, ff. de officio Proconſ. l. 1. ff. de officio Præfecti Auguſt. l. edictum, ff. de judiciis.*

9. Edictum quod quiſque juris, commendatur.

i *Quod quiſque juris.*] Quod præceptum continens ſummam legum, & Prophetarum, expreſſit Chriſtus Dominus *Matthæi cap. 17. verſ. 12.* his verbis: *Omnia ergo quæcumque vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis: hæc eſt enim lex & Prophetæ.* Et *Lucæ cap. 6. verſ. 38.* Facit illud *Tob. cap. 4. verſ. 16.* *Quod ab alio oderis tibi fieri, vide ne tu aliquando alteri facias.* Quod præceptum in cordibus noſtris Dominum ſcripſiſſe, ait D. Auguſtinus *in pſal. 57.* ibi: *Quandoquidem manus formatoris noſtri, in ipſis cordibus noſtris veritas ſcripſit, Quod tibi non vis, alteri non facias.* Et hoc præceptum eſſe breviarium totius juſtitiæ, dixit D. Hieronymus, ſeu ut alii volunt, Paulinus *epiſt. 14. ad Celaniam,* his verbis: *Sed quaſi ad compendioſum quoddam commonitorium illa tibi Evangelii eligenda ſententia, & ſuperſcribenda cordi tuo, quæ ad totius juſtitiæ breviarium ore dominico profertur: Omnia quæcumque vultis ut faciant vobis homines, hæc & vos facite illis.* Et poſt pauca: *Quoties ergo talis erga alium fueris, qualem in te vis neminem, iter juſtitiæ dereliquiſti.* Commendarunt præceptum hoc SS. Irenæus *lib. 3. cap. 1.* Cyprianus *libro 3. ad Quirinum, contra Judæos,* Clemens *epiſt. 1.* Anacletus *epiſt. 1. & 2.* Calliſtus *epiſt. 2.* facit Tertullianus *lib. 4. adverſus Marcionem, cap. 16.* ibi: *Proinde & alii facere quod ab alio mihi fieri nolim, injuriam, contumeliam, fraudem, & ejuſmodi mala; & de hac inconvenientia voluntatis & facti agunt Ethnici nondum à Deo inſtructi.* Hæc autem verba, *Quod quiſque juris, &c.* ſunt edicti Prætorii, quod refertur *in l. 1. ff. quod quiſque juris,* & ejus meminerunt Conſulti *in l. ſed & partus 12. §. 1. ff. quod met. causâ, l. 3. §. 1. ff. mandati, l. cùm in eo 44. ff. de pactis, l. cùm hæreditas 59. ff. de adminiſt. tut.* Imperatores *in l. ult. C. de fruct. & lit. exp. l. rata 7. C. de reſcind. lib. 1. feudorum, tit. 13. cap. 1. verſ. Eccleſia,* & *lib. 2. cap. 33. §. 2.* de cujus edicti æquitate plura tradunt Corraſius *lib 4. miſcell. cap. 4.* Duarenus *lib. 1. diſp. cap. 49.* Donellus *lib. 28. comment. cap. 2.* Barthol. Cheſius *interpret. juris cap. 35.* Franciſcus Valens *in præſenti.*

10. De Auctoribus Gentilium.

i *Sapientis.*] Id eſt Catonis; inter ejus enim dicta refertur ſententia quæ in præſenti textu citatur, licèt Alciatus neget prædictam ſententiam Catonis eſſe, ex eo quod apud Romanos ſententia cujuſlibet viri ſapientis, Catonis ſententia dicebatur, teſte Plutarcho *in vita M. Catonis.* Ex his autem verbis illud deducitur, novum non eſſe, Philoſophorum, aut Poëtarum teſtimonia in Deciſionibus etiam Pontificiis citari, & laudari, ut etiam conſtat *ex cap. forus, §. jurgium, de verb. ſign.* ubi Virgilii locus adducitur: *cap. ſatyra, 7. diſt. cap. ſi quid veri, 27. diſt. cap. Dominus, §. dixit, 1. quæſt. 1. cap. legimus 30. de conſecr. diſt. 5.* Concilio Turonenſi II. *can. 15.* ibi: *Sicut ait Seneca.* In Jure Cæſareo paſſim id uſitatum invenio, *in l. non tantum, §. ult. ff. de rerum diviſ. l. ſeptimo, ff. de ſtatu hom. l. proponebatur, ff. de judic. l. antiqui 3. ff. ſi pars hæredit. l. fin. ff. finium regund. l. ſi pater 36. ff. ſoluto matrim. l. legatis 65. §. pecoribus, ff. de legat. 3. l. non facilè 4. §. gradus, ff. de gradib. l. 1. ff. de donat. causâ mortis, l. ſi uxori 13. §. 1. ff. ad legem Jul. de adult. l. Cicero, l. aut facta 8. §. eventus, ff. de pœnis, l. 1. §. 1. de contrah. empt. l. utrum 7. ff. de rebus dubiis;* nam ut D. Auguſtinus *lib. 2. de Civit. Dei, cap. 14.* ait: *Veritas ubicumque eſt, Domini noſtri eſt; & proinde à Gentilibus, tanquam ab injuſtis poſſeſſoribus, in uſum noſtrum vindicanda eſt.* Et S. Joan. Damaſcenus *lib. 4. de fide, cap. 18.* ait: *Quod ſi quid, in quo utilitatis quidpiam inſit, ab exteris authoribus ſumere poſſimus, quominus id faciamus nihil vetat.* Latè illuſtrat omni genere eruditionis clarus D. L. Ramirez de Prado *in ſuo Schediaſmate.*

11. Legiſlator paret Legibus.

k *Tuleris.*] Sancta, & ſalubris ſententia ab omnibus Principibus obſervanda, frequenter uſurpata ab Alexandro Severo, referente Lampridio *in ejus vita,* & eam refert Auſonius *in ſeptem Sapientibus,* his verbis: *Pareto legi quiſquis legem ſanxeris.* Conſonat textus *in cap. pro illorum 22. cap. cum nobis, de præbendis, l. ſed ſi hac, §. 1. ff. de in jus vocando, l. lege, C. de pactis, l. 4. C. de legibus, l. 15. & 16. tit. 1. partita 1.* Seneca *epiſt. 91.* *Legem ſtatuens legi ſe ſubjicere debet.* Quod præceptum etſi ad inferiores Legiſlatores in præſenti textu referatur, tamen ad ſupremos Principes Legumlatores ſpectare conſtat *ex l. digna vox, C. de legibus, cap. juſtum, 9. diſt.* variis authoritatibus, & exemplis illuſtrant Corraſius *lib. 4. miſcellan. cap. 4.* Cockier *lib. 2. Theſauri Polit. cap. 2.*

Mendoza

Digitized by Google

Mendoza *in Viridario*, *lib.8. cap.* 10. Marquez *in Gubernatore Chriſtiano*, *lib.2.cap.2.* Amaya *lib.*1. *obſervat. cap.*1. Mornacius *in d.l.digna vox*, Bernegerus *ad Tacitum*, *quaſt.* 35. Solorzanus *emblem.* 69. P.Pinto *in Iſaiam*, *cap.*14. *not.*4. *num.*223. & alii *in cap.*1. *de prob.laud.*

12. EXPONITUR PRÆSENS TEXTUS. [*Vel ſecundum.*] Quibus verbis loquitur Innocentius cum ipſis Judicibus delegatis, non verò cum Canonicis Trecenſibus, decernendo disjunctivè, ut Canonicos æquales faciant, juxta conſuetudinem jam in Eccleſia præſcriptam, juxta quam etiam non reſidentes lucrabantur fructus ſuarum præbendarum; vel ſecundùm rationabile ſtatutum noviter factum coæquarentur, ita ut omnes Canonici, tam ſeniores, quàm juniores tantùm reſidentes fructus perciperent: unde quærunt Repetentes in præſenti, an in hac alternativa electio ſit Canonicorum, vel potiùs Judicum, qui eos cogere poſſent ad obſervandum ſtatutum per eos factum, inſuper habitâ priſtinâ conſuetudine, vel ad ſervandam conſuetudinem legitimè præſcriptam? Et Judices ipſos electionem habere, docuerunt hîc Cardinalis, & Alexander de Nevo *num.*12. pro quibus faciunt ſequentia Juris principia. Primum, nam in alternativis ille habet electionem, ad quem verba alternativa diriguntur, *cap. ſicut*, *de Judæis*, *l. Lucio* 23. *ff.de legatis* 2. *l. quicumque*, *Cod. de ſervis fugitivis:* probat Madera *animadverſ.Juris cap.*23. *num.*4. Sed in præſenti Innocentius loquitur cum ipſis Judicibus: igitur ipſis competit electio. Secundò, nam Judices delegati per ſententiam procedere debebant contra Canonicos, ſed ſententia alternativè ferri non poteſt, cùm certum debeat continere, *l. in ſententiis* 59. *ff.de re judicata*, *l.penult.& ult. de ſententiis & interl.* §.*curare*, *Inſtit.de actionibus*: ergo non poterant Judices delegati in præſenti caſu alternativè pronuntiare ſententiam contra Canonicos. Tertiò, nam Innocentius ut ſuam adſtruat ſententiam, utitur edicto Prætoris, *Quod quiſque juris*: ſed juxta illud qui jus novum ſtatuit, tenetur illo præcisè uti: ergo Canonici Trecenſes, qui novum ſtatutum fecerant, tenebantur illud obſervare. Sed his fundamentis non obſtantibus, verius eſt in præſenti caſu Canonicos poſſe vel antiquam conſuetudinem conſervare, vel novum ſtatutum amplectentes, ſeniores junioribus coæquare, ut probat Franciſcus Valens *in præſenti*, *notatione* 3. Et hæc ſententia valde conſona eſt menti Innocentii III. qui tantùm intendit coæquare ſeniores junioribus: quæ exæquatio duobus modis contingere poterat, vel ſi juniores conſuetudine præſcripta de percipiendis fructibus in abſentia uterentur, vel ſi ſeniores Canonici velint novum ſtatutum, quod pro junioribus fecerant, obſervare: unde verè electio in præſenti caſu Canonicis competebat. Nec tunc obſtant fundamenta contrariæ ſententiæ. Non primum, nam principium in eo adductum non procedit quando verba alternativa privatam partis utilitatem concernunt, quia tunc non judici, ſed parti competit electio. Abbas *in cap.prout*, *num.*22. *de dolo & contumacia*, Antonius de Burgos *in cap. Paſtoralis*, *numero* 54. *de reſcr.* Sed præſens Decretalis alternativa privatam partis, hoc eſt Canonicorum, utilitatem reſpiciebat: ergo etſi verba dirigerentur Judicibus delegatis, tamen electio Canonicis competebat. Unde concludit Abbas *ubi ſup.* quod quando plura remedia à Jure introducuntur alternativè, licèt verba non dirigantur in partem, ſed ad judicem, nihilominus ex quo reſpiciunt utilitatem privatam, electio non datur judici, ſed parti: quo modo etiam intelligendus eſt textus *in cap. per veſtras*, *de donat. inter*, juncto Scipione Gentili *lib.*4. *de donat. inter*, *cap.*23. Nec obſtat ſecundum contrariæ ſententiæ fundamentum; nam Judices curare debent in quantum poſſunt, certam ſententiam proferre: ſed ſi natura rei non patiatur, vel certam ſententiam non admittat, etſi ſententiam certam non proferant, ſententia vires habet, ut cùm judex condemnat aliquem, qui alternativè promiſit Stichum, aut Pamphilum, non poteſt ſpecificè damnare ut ſolvat Pamphilum, ſed tantùm unum, aut alium: ita etiam in judicio noxali judex debet damnare dominum ſervi qui noxam dedit, ut damnum ſolvat, vel ſervum tradat, *l.*1.*per tot.ff.de noxal. l.miles* 61. §. 1. *de re judicata.* Unde cùm natura negotii, de quo in præſenti textu, non admitteret certam ſententiam, ideò judices delegati validè ſub alternativa eam proferre poterant. Nec obſtat ultimum fundamentum, nam illud procedit quando jus ab aliquo ſtatutum validè conditum fuit: at in præſenti caſu ſtatutum conditum à Canonicis Trecenſibus nullum fuit, ex rationibus ſuprà adductis; unde præcisè Canonici non coguntur eo uti.

COMMENTARIUM.

EX hoc textu ſequens communiter deducitur aſſertio: *Statutum factum à Canonicis inæqualitatem continens reſpectu proventuum præbendarum, invalidum eſt.* Probant eam textus *in cap.cum M. hoc tit. cap. cognovimus*, 12. *quæſt.*2. *cap. fin. de majorit. & obed. cap.cùm in tua* 30. *de decimis*, *cap.novit, de his quæ fiunt à Prælatis*, *cap. fin. de his quæ fiunt à majori parte*, *cap.in noſtra* 8. *de injur.* faciunt textus *in l.*3. §.*ſocietas*, *l.cum duobus* 42. §.*Papinianus*, *ff.pro ſocio*, *l. cum pater* 77. §. *evictis*, *ff. de legatis* 2. *l. eum qui ædes*, *ff. de uſucapionibus*, *l. fin. in fine princ. Cod. de fideicommiſſis.* Illuſtrant ultra ordinarios, & congeſtos à Barboſa in præſenti, Antonius de Burgos, Andreas ab Exea, Martinus Uranius, Millianus, Franciſcus Valens, & Proſperus Fagnanus *in repet. ad hunc textum*, Suarez *de legibus*, *lib.*4. *cap.*6. *numero* 11. Lælius Mancinus *genialium cap.*122. Alteſſerra *hîc*. 13. CONCLUSIO PROBATUR.

Sed pro dubitandi ratione in præſentem aſſertionem ita inſurgo: Quod major pars Capituli ſtatuit, tanquam ab omnibus ſtatutum obſervari debet, *cap.*2. 10.*quæſt.*1. *cap.cùm in cunctis*, *de his quæ fiunt à majori parte*, *l.quod major ff.ad municipalem*, *l.aliud*, §.*refertur*, *ff.de reg. juris*, *l.nominatim* 9. *C.de Decur. lib.*10. quia cùm Capitulum ſit unum corpus, non debet duplici jure cenſeri, *cap.novimus*, 12.*quæſt.*2. præcipuè cùm major pars Capituli aliquid ſtatuit ſecundùm jus commune; tunc enim nec abſentium ſuffragia exiguntur, *cap.factus* 7. *quæſt.*1. docet Uranius *in præſenti*, *num.*8. Sed in præſenti textu ſtatutum factum fuit, ut Canonici tenerentur reſidere, quod eſt ſecundùm jus commune, *cap.inter*, *cap.fin. de cler. non reſident.* Igitur cùm fuiſſet factum à majori parte Capituli, ab omnibus Canonicis debebat obſervari. Accedit, nam novum non eſt, ut jure communi, conſuetudine, ſeu ſtatuto ſpeciali Canonici ſeniores in eadem Eccleſia junioribus præferantur, aliquaque præcipua obtineant, ut præcedentiam in Sede, *cap.*1. *de majorit. & obed.* jus ad portionem percipiendam, *cap.ſtatuimus*, *eodem titulo*; optionem ad Præbendam majorem, ſi vacaverit, *cap.*2. *de conſuet. lib.*6. Ergo & Canonici Trecenſes ſtatuto cavere poterant, ut ſeniores perciperent fructus præbendarum in abſentia, juniores verò tantùm ſi reſiderent. 14. IMPUGNATUR TRADITA ASSERTIO.

Hac dubitandi ratione ita fulcita non obſtante, vera eſt præſentis textus deciſio, cujus varias rationes adducunt Repetentes *in præſenti*. Aliqui aſſe- 15. TRADITUR DECI-

DENDI RATIO. runt, ideò ſtatutum à Canonicis factum in præſenti caſu non valere, quia contra antiquam Eccleſiæ conſuetudinem factum fuerat, & contra conſuetudinem legitimè præſcriptam Canonici aliquid nouum ſtatuere non valent, *cap. cum conſuetudinis 9. de conſuet.* Sed hæc ratio facilè conuincitur ex eo, quia Canonici poſſunt noua ſtatuta condere, quando per ea reducitur ad uſum jus commune, vt in præſenti caſu contingit. Alii affirmant, ideò ſtatutum in præſenti caſu nullum eſſe, quia ſucceſſores prædeceſſoribus in eo reddebantur inæquales. Sed etiam hæc ratio refellitur primò, quia in præbendis Eccleſiaſticis non attenditur ſucceſſio: ſecundò quia nouum non eſt, vt ſucceſſores plus minúſve juris habeant, quàm anteceſſores, *l. reperitur* 10. *ff. ad legem Falcidiam.* Quare his & aliis rationibus omiſſis, verius dicendum eſt, injuſtitiam præſentis ſtatuti prouenire ex ejus inæqualitate; cùm enim ſtatutum ſit legis ſpecies, *cap.* 2. vbi probaui, *hoc titulo*, & lex debeat eſſe juſta, æqualis, & honeſta, *cap. erit autem*, 4. *diſtinct.* ideò ſtatutum de quo in præſenti, inæqualitatem continens, nullum erat. Illud enim factum erat in vtilitatem ſeniorum, & damnum juniorum, non in commune bonum, ſed potiùs ex zelo auaritiæ, & cupiditatis, cùm Canonici deberent eſſe in fructuum perceptione æquales; nam cùm faciant vnum corpus, diuerſo jure cenſeri non debent, *cap. cognouimus*, 12. *quæſt.* 2. *cap. quia circa, de priuilegiis, l. ſemper* 5. *ff. de jure immunit.* facit Caſſiodorus *lib.* 1. *epiſt.* 9. *Iniquum eſt, vt de eadem ſubſtantia, quibus competit æqua ſucceſſio, alii abundantes affluant, alii paupertatis incommodis ingemiſcant.* Illuſtrat perdoctus Vir Academiæ noſtræ decus D. Joannes Solorzanus *tom.* 2. *de jure Ind. lib.* 2. *cap.* 5. *num.* 81. & licèt ſeniores à junioribus ſint honorandi, non tamen juniores à ſenioribus ſunt contemnendi, vel vtilitatis commodo priuandi. Concilium Toletan. VI. *can.* 13. ibi: *Qui Primatum dignitate, atque reuerentia, vel gratiâ ab meritum in palatium honorabiles habentur, his à junioribus modeſtus honor per omnia deferatur, qui etiam juniores à ſenioribus & dilectionis amplectantur affectu, & vtilitatis imbuantur exemplo.* Iuſtè ergo Innocentius in præſenti decreuit, Canonicos juniores Eccleſiæ Trecenſis coæquandos eſſe ſenioribus, aut juxta antiquam ipſius Eccleſiæ conſuetudinem, vel juxta nouum ſtatutum, tam in lucrandis in abſentia fructibus præbendarum, quàm in vinearum annexione.

16. DISSOLVITUR DUBITANDI RATIO. Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta, videlicet factum à majori parte Capituli, tanquam ab omnibus ſtatutum obſervari debere; nam procedit quando negotium pertinet ad omnes de Capitulo ut uniuerſos, non verò ut ſingulos, quia hoc caſu factum Capituli debet ab omnibus approbari, ex vulgari illa juris regula, *Quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari*: *cap. quod omnes, de reg. jur. lib.* 6. & in cauſa communi pluribus ut ſingulis potiùs habetur ratio diſſentientium, *l. Sabinus, ff. communi diuidundo, l. per fundum, ff. de ſeruitutibus ruſtic. l. receptum, ff. communia prædiorum*: imò vnus contemptus reddit actum, ſtatutumve in ſui præjudicium factum nullum, *cap. quod ſicut, cap. bonæ, de electione*: vnde cùm in præſenti caſu facultas lucrandi fructus præbendæ, & vtilitatis vinearum reſpiceret omnes Canonicos vt ſingulos, inde ſtatutum factum à majori parte in minoris præjudicium non ſuſtinetur. Ita docent omnes repetentes *in præſenti*, qui latiùs proſequuntur quando negotium ad ſingulos ut ſingulos, vel ut uniuerſos ſpectat. Nec obſtat argumentum ipſius dubitandi rationis; nam licet in fructuum perceptione coæquandi ſint Canonici ſeniores junioribus, & juniores ſenioribus; tamen in honore exhibendo, & aliis prærogatiuis poſſunt, & debent ſeniores junioribus præferri, *dict. cap. ſtatuimus*, vbi dicemus; & ſi præbendæ non ſint diuiſæ in portionibus, præferuntur antiquiores; ſi autem ſint diuiſæ, vt erant in Eccleſia Trecenſi, quilibet Canonicus habet propriam portionem, licet conſuetudine etiam eo caſu introduci poſſit, vt reſpectu diſtributionum melioris conditionis ſint antiquiores quàm iuniores, vt docuit Gloſſa *in dict. cap. ſtatuimus*: juxta quæ juris principia rectè docuit Innocentius *in præſenti*, Canonicos Trecenſes juniores eſſe coæquandos ſenioribus quoad fructus præbendarum.

Sed adhuc præſenti aſſertioni obſtare videtur textus *in cap. cum dilectus, de Clericis non reſident.* 17. EXPONITUR CAP. CÙM DILECTUS, DE CLER. NON RESIDENT. vbi cùm Canonici Eccleſiæ Metenſis ſtatutum conderent, vt non niſi præſentes fructus ſuarum præbendarum perciperent, & quidam Canonicus eſſet in ſeruitio Romani Pontificis, quæſitum fuit vtrum ipſe fructus ſuæ præbendæ non obſtante ſtatuto percipere poſſit? Et reſpondit Honorius III. quod cùm familiares, & obſequiales Romanæ Sedis non minùs ſint in ſeruitio Eccleſiæ, quàm actualiter in ea reſidentes, ideò prædicto Canonico fructus integrè eſſe præſtandos: quem textum ſic expendo. En vbi tantùm ex indulgentia Canonicus abſens lucratur fructus, quos aliàs propter ſtatutum ab aliis Canonicis factum amitteret: ergo in præſenti caſu Canonici juniores ſtatuto à ſenioribus facto ligabantur. Cui difficultati reſpondendum eſt, in eo textu ſtatutum factum fuiſſe juxta jus commune, videlicet vt tantùm Canonici reſidentes fructus præbendarum perciperent, aliàs eos amitterent: quo caſu omnes Canonici tali ſtatuto tenentur, vnde *in d. cap. cum dilectus*, Canonicus exiſtens in ſeruitio Pontificis, fructus præbendæ ſuæ lucratur, quia pro reſidenti habetur, cùm extet in ſervitio Romani Pontificis. Etiam opponi poteſt textus *in cap. conſuetudinis 9. de conſuetudine*, junctis ibi adductis.

CAPUT VII.

Idem *Matthæo a Cenetenſi Epiſcopo.*

QUæ in *b* Eccleſiarum, & Eccleſiaſticorum virorum præjudicium attentantur, firmitatem ſortiri non decet, ſed ad Eccleſiarum indemnitatem debent potiùs infirmari. Sanè pervenit ad audientiam noſtram, quod *c* Terviſinus, & Coneglanenſis conſtituendo ſibi, & utinam ſibi tantùm, juriſdictionem temerè uſurpantes, impietatem palliant ſub nomine pietatis: & dum quibuſdam ex alieno gratiam exhibere nituntur, Eccleſiis ſunt, & viris Eccleſiaſticis oneroſi. *d* Conſtituerunt ſiquidem, ſicut accepimus, quod ſi quis ſe ad inopiam vergere probabiliter allegarit, alienandi feudum quod ab Eccleſia, vel aliis tenet, officiales adhuc à Terviſinis civibus, *f* Coneglanen.

nen. deputatis, liberam habeant facultatem, ne emptor priori domino teneatur reſpondere, niſi tantummodò in ſexta e parte pretii, quam ipſi ſi recipere voluerit, exhibebit: ex quo Eccleſiaſtica non modicùm jura læduntur. Volentes igitur Eccleſiarum indemnitati conſulere, & hujuſmodi gravaminibus providere, conſtitutionem hujuſmodi, & venditiones feudorum Eccleſiaſticorum factas ſine legitimo Eccleſiaſticarum perſonarum aſſenſu, occaſione conſtitutionis, immò veriùs deſtitutionis, vel deſtructionis iſtius, præſentium auctoritate caſſamus, & vires decernimus non habere. Nulli ergo, &c. Hanc paginam noſtræ caſſationis, &c. Datum Laterani x. kal. Aprilis.

N O T Æ.

1\. CENETA URBS UBI. a *Cenetenſi.*] In hac ſexta collectione legitur Tridentino, in tertia verò ſub hoc titulo, *cap.* 1. habetur Trecenſi: ſed tam inſcriptionem, quàm litteram reſtituo ex regeſto epiſtolarum Innocentii III. Coloniæ edito, & correcto à Cardinali Sirleto, ubi *fol.* 281. reperitur hic textus. Ceneta, vulgò *Ceneda*, eſt ciuitas Venetiæ, prouinciæ Aquileienſis, cuius Epiſcopus Vrſinus ſubſcriſit epiſtolæ Synod. Concilii occidentalis, ſub Agathone, vt refert Carolus à Sancto Paulo *lib.* 1. *geograph. ſacra, fol.* 65. cuius Eccleſiæ hiſtoriam ſcripſit Venantius Fortunatus ejus Præſul.

2\. b *In Eccleſiarum.*] Idem Innocentius *lib.* 1. *in dicto regeſto, fol.* 49. *Quæ in monaſteriorum, & religioſorum locorum præjudicium attentantur, in ſtatum conuenit debitum reuocari: nec firmitatem debent aliquam obtinere, quæ in enorme damnum ipſorum minus licitè præſumuntur.*

3\. DE TERVISINA URBE. c *Terviſini.*] Tervifium vrbs Venetiæ eſt, vulgò dicta *Treniſò*, cuius cives ſtatutum fecerunt, vt ſi ad inopiam aliquis eorum vergeret, poſſet feuda etiam Eccleſiæ propria authoritate alienare: cuius ſtatuti meminit idem Innocentius *lib.* 3. *regeſt.* 14. *epiſt.* 160. & *lib.* 4. *epiſt.* 19.

4\. d *Conſtituerunt.*] Frequenter enim Italiæ ciuitates excuſſo Imperii jugo Conſules, ſeu Senatores conſtituebant, & cum ipſis ſtatuta ad regimen proprium faciebant, vt de Patauina ciuitate conſtat *ex cap. ſicut* 7. *hoc titulo, in* 5. *compil.* de Ianuenſi *in cap. per veſtras, de donat. inter*: de Florentina *ex cap. finali, de judiciis*, & etiam de Cenomanenſi *ex cap. cùm inter, de conſuetudine.*

5\. e *Sexta parte pretii.*] Ex quibus verbis deducitur, ciues Teruiſinos inter alia ſtatuta ſuæ Reip. vtilia illud etiam feciſſe, videlicet, ut ſi aliquis ex eis ad inopiam vergere probabiliter allegaſſet, alienandi feudum, quod ab Eccleſia, vel aliis perſonis obtineret, liberam haberet facultatem, ita vt novus vaſſallus non teneretur priſtino Domino ſolvere niſi ſextam partem pretii. Quo ſtatuto Eccleſiæ patrimonium grauiter lædebatur; nam feudum irrequiſito Domino à vaſſallo alienari non poteſt, §. *callidis*, §. *habita*, §. *nos autem, de probib. feudi alienat.* aliàs vaſſallus, qui feudum Domino illaudato alienauit, illud amittit, *cap.* 2. *de feudis*, vbi probaui, *verbo Alienare*, & docent Alteſſerra *de feudis cap.* 15. Pater Gibalinus *de vſuris lib.* 4. *cap.* 3. *art.* 6. Deinde grauiter lædebatur Eccleſia; nam vt annuente Domino ritè feudum alienetur, tenetur novus vaſſallus recognoſcere priorem Dominum cum eadem præſtatione, quam perſolvebat primus vaſſallus, vt cauetur *lib.* 2. *feudorum, titulo* 9. Vnde apparet ex præſenti Terviſinorum ſtatuto admodum lædi patrimonium Eccleſiæ, Eccleſiaſticarumque perſonarum.

COMMENTARIUM.

6\. CONCL. EX hoc textu, & *ex cap. Eccleſia* 10. *hoc titulo*, communiter ſequens deducitur aſſertio: *Leges, ſeu ſtatuta laicorum non ligant Eccleſiaſticos, ſeu Eccleſiæ bona.* Probant eam textus *in cap.* 1. *diſt.* 10. *cap. bene, cap. cùm ad verum*, 96. *diſt. cap. placuit* 2. *cap. nullus judicum, cap. clericum* 11. *quæſt.* 1. *cap. non placuit* 23. 16. *quæſt.* 7. *cap. inter hæc* 33. *quæſt.* 2. *cap. finali, de rebus Eccleſiæ, cap. non minus, cap. aduerſus, de immunit. Eccleſ. cap. clericis*, §. *nos igitur, cap. finali, eodem titulo, lib.* 6. *cap. nouerit, cap. graue, de ſentent. excom. cap. ſeries, de teſtibus, cap. ſtatutum, de hæreticis in* 6. *cap. ad honorem, cap. ſicut, hoc titulo, in* 5 *compil. authent. caſſa, Cod. de ſacroſ. Eccleſ.* conſonat lex 57. *titulo* 6. *partita* 1. Illuſtrant vltra congeſtos à Barboſa in præſenti, & *voto* 26. Valenzuela, Gueuara, & Zumel *integris tractatibus pro monit. Pauli V. aduerſus Venetos*, Caſtillo *lib.* 6. *controv.* *cap.* 8. & 9. Frances *de competentiis, quæſt.* 99. Villaroel. *part.* 2. *regim. Eccleſiæ, q.* 12. *art.* 5. Chriſtineus *tomo* 1. *deciſ.* 203. Marinis *lib.* 2. *reſol. cap.* 213. Diana *parte* 5. *tractatu* 1. *reſol.* 4. & *parte* 6. *tract.* 3. *reſol.* 7. Bellarminus *tomo* 1. *controv. lib.* 1. *de clericis, cap.* 28. *verſiculo Secunda propoſitio*, Victoria *in relectione de poteſtate Eccleſiæ, quæſt. vltima, n.* 4. Molina *de juſtitia, tom.* 1. *diſput.* 73. *articulo* 1. Vazquez *in* 1. 2. *diſput.* 167. *cap.* 4. Frances *part.* 3. *Paſtor. regul. voto* 9. Suarez *lib.* 3. *de legibus, cap.* 34. & *aduerſus Regem Angliæ lib.* 4. *cap.* 16. & *de cenſuris diſput.* 29. *ſect.* 2. Morla *in emporio, tit. de legibus, quæſt.* 16. Antonius Auguſtinus *in epitome juris Pont. lib.* 4. *tit.* 60. Couarr. *practicarum cap.* 31. Vighelius *in methodo juris can. cap.* 2. *excep.* 1. Alderan. Maſcard. *de interpret. ſtat. concluſ.* 1. Marta *de juriſdict. caſu* 5. *num.* 16. & *caſu* 52. *num.* 8. Salas *de legibus diſp.* 4. *ſect.* 8. *numero* 92. Gutierrez *practic. lib.* 4. *quæſt.* 58. Germonius *de ſacrorum immunit. lib.* 2. *cap.* 11. *num. vltimo*, Cancerius *lib.* 2. *var. cap.* 2. *num.* 94. pluribus relatis Carlenal. *tom.* 1. *de judiciis, diſp.* 2. *quæſt.* 6. *ſect.* 1. Selva *de ſalariis famil. quæſt.* 10. & 17. Mancinus *genialium cap.* 166. Seſſe *tom.* 2. *deciſione* 13. *num.* 40. Hunnius *de ſtatutis, cap.* 5. Thomas Benus *de immunit. Eccleſ. part.* 1. *cap.* 8. *dubio* 2. & *parte* 2. *c.* 14. *dubio* 5. Hermoſilla *in l.* 3. *gloſſa* 1. *titulo* 5. *lib.* 5. *recopil.* Viccus *ad leges Sardiniæ, titulo* 5. *cap.* 4. Germonius *lib.* 3. *de ſacrorum immunit. cap.* 15. *num.* 103. & *lib.* 1. *animadv. cap.* 12. Gibal. *tom.* 2. *ſcint. can. lib* 5. *cap.* 9. *quæſt.* 2. Alteſſerra *hìc.* — ASSERTIO REFERTUR, ET PROBATUR.

7\. IMPUGNATUR TRADITA SENTENTIA. Sed pro dubitandi ratione in præſentem aſſertionem ita inſurgo. Licèt injuſta ſtatuta laicorum repugnantia directè, vel indirectè immunitati Eccleſiaſticæ, non ligent Eccleſiaſticos, Eccleſiaſticaque bona, tamen ſtatuta ciuilia juſta, quæ pro tota populi vtilitate feruntur, quorum materia communis eſt clericis & aliis ciuibus, omnes obligant; vnde paſſim legimus, leges ciuiles ab Eccleſiaſticis perſonis amplecti & obſeruari, *cap. in adiutorium*, 10. *diſt. cap. cùm ad verum, diſt.* 96. *cap.* 1. 3. *quæſt.* 8. *cap. in legibus* 12. *quæſt.* 2. *cap. finali* 16. *quæſt.* 3. *cap. ita diligere* 30. *quæſt.* 3. *cap. innotuit, de arbitris, cap.* 1. *de noui operis, cap. ſuper ſpecula, de priuilegiis*: & Romani Pontifices in decidendis cauſis Eccleſiarum, & Clericorum ſæpe ſæpius vtuntur legibus ciuilibus, *cap. ex antiquis*, 54. *diſt. cap. accuſatores* 3. *quæſt.* 8. *cap. cùm deuotiſſimam*, 12. *quæſt.* 2. *cap. id conſtituimus*,

ſtituimus, 17. *quæſt*. 4. *cap*. 2. *de alienatione judicii*, *cap*. 1. *de juramento calumnia*, *cap*. 1. *de confeſſis*, *cap*. *Paſtoralis*, *de cauſa poſſeſſ*. *cap*. 1. *de re judicata*, *cap*. *venientes*, *de jureiurando*, *cap*. *ſecundo requiris*, *de appellationibus*, *cap*. *cum dilecta*, *de confirmatione vtili*, *cap*. 2. *de conceſſ*. *prabend*. *cap*. *cum ab omni*, *de vita & honeſt*. *clericorum*, *cap*. *inter alia*, *de immunit*. *Eccleſ*. *cap*. 2. *de ſponſ*. *cap*. *ex diligenti*, *de ſimonia*, *cap*. *calumnia*, *de pœnis*, *cap*. *quid per nouale*, *de v.ſ.* *cap*. *authoritate*, *cap*. *dudum*, *de conceſſ*. *prabenda*, *lib*. 6. Similibus enim legibus, ſeu ſtatutis tenentur Eccleſiaſticæ perſonæ, ex ratione naturali, juxta quam obligantur ad ea ſeruanda, quæ ad pacem & publicam vtilitatem ſunt conſtituta, vtpote membra ipſius reipublicæ, *l. iubemus*, *Cod. de ſacroſ. Eccleſ.* quam illuſtrat Pancirola *lib*. 1. *var. cap*. 164. nam ex Clero & populo vna reſpublica coaleſcit, & ideo clerici de temporali diſtrictu dicuntur *in cap. finali*, *de officio de leg. lib*. 6. Docuerunt Bartolus *in l*. 1. *ff. ad municip. n*. 11. Valaſcus *conſultatione* 10. *num*. 2. & tanquam uni de populo reputantur, ut probarunt Gregorius Lopez *in l*. 5. *titulo* 2. *gloſſa* 2. *partita* 1. Cabedo *de patron. cap*. 36. *num*. 1. Marta *de juriſdict*. 4. *parte*, *caſu* 1. *n*. 17. quam doctrinam ad varios caſus forenſes notarunt Lapus *allegat*. 10. ubi plura Mandoſius: Salzedo *in praxi*, *cap*. 55. Paz *in l*. 3. *ſtyli*, *num*. 338. ergo Eccleſiaſticæ perſonæ ligantur ſtatutis ciuilibus laïcorum, quæ pro communi reipublicæ bono facta ſunt. Et generaliter teneri clericos edictis, mandatiſque ſupremi Principis obedire, tenuerunt Bellarminus *lib*. 1. *de Rom. Pontif. cap*. 7. & *de cleris cap*. 28. Farinacius *de inquiſit*. *q*. 8. *num*. 30. Marta *de juriſdict*. *dicto caſu* 1. *n*. 27. P. Molina *tomo* 1. *de juſtit. diſput*. 31. Couarruvias *in reg. poſſeſſor*, 2. *part*. §. 4. *num*. 9. Menochius *lib*. 8. *conſil*. 800. *num*. 21. & *lib*. 10. *conſil*. 1000. Auendaño *de exequendis*, 2. *part*. *cap*. 14. Bobadilla *lib* 2. *polit*. *c*. 28. *num*. 122. Sarmiento *lib*. 7. *ſelect*. *cap*. 13. Solorzanus *tom*. 2. *de jure Indiarum*, *lib*. 3. *cap*. 27. *num*. 26. Vnde clerici tenentur legibus, & ſtatutis ciuilibus taxantibus pretia rerum, vt apud nos *l*. 1. *tit*. 24. *lib*. 5. *recopil*. ubi continetur pragmatica taxæ panis, quâ clerici tenentur. Mexia *in eadem pragmat. concluſ*. 5. *num*. 3. Sotus, Mathienzo, & alii relati à Barboſa *in præſenti*, *num*. 3. Similiter tenentur ſtatutis prohibentibus venationem, ſeu piſcationem certis temporibus. Morla *de legibus quæſt*. 16. *num*. 16. item ſtatutis, in quibus agitur de puniendis damnis in prædia aliena à pecudibus admiſſis. Azeuedo *in l*. 13. *titulo* 12. *lib*. 1. *recopil*. Item ſtatutis imponentibus certam collectam ad reparationem Pontium, & murorum, cum authoritate Eccleſiæ factis. Auendaños *de exequendis*, 2. *part. cap*. 14. Gutierrez *allegat*. 10. *num*. 2. Item ſtatutis tempore ſterilitatis factis, quibus prohibetur extra territorium vinum, ſeu frumentum extrahere. Diana *part*. 1. *tract*. 2. *reſol*. 70. & *part*. 6 *tract*. 8. *reſol*. 4. Bobadilla *lib*. 2. *polit. cap*. 17. & 18. Ergo & ſtatutis, de quibus in præſenti agitur, Eccleſiaſtici, Eccleſiæque bona ligabantur. Non parum fulcitur hæc dubitandi ratio, ſi perpendamus juſtitiam & rationem ſtatutorum, tam vrbis Terviſinæ, de quibus in præſenti textu, quàm ſtatuti vrbis Romæ, de quo *in dicto cap. Eccleſia*. Statuta enim Terviſina id continebant, videlicet vt ciuibus ad inopiam vergentibus, liceret feudum alienare, ita vt pretii ſextâ parte domino ſolutâ, feudum allodium remaneret penes emptorem, id eſt ab omni clientela liberum, vt refert ipſe Innocentius III. *lib*. 4. *epiſt*. 19. ibi: *Cum Terviſinenſis ciuitas ſtatuiſſet, ut de feudis venditis ſexta pars pretii ad feudorum Dominos volveretur, & ſic feudum fieret emptoris allodium.* Et *epiſt*. 160. ibi: *Iuxta Terviſinenſis ciuitatis ſtatutum*, *pretii ſexta parte*, *&c.* Sed hoc ſtatutum ab Eccleſia ſeruandum & fouendum erat, cùm per illud conſuleretur ciuium egeſtati, ne eâ laborantes fame perirent, quod præcipuè ad curam Eccleſiæ, clericorumque ſpectabat, *cap. non ſatis*, *cap. paſce*, 83. *diſt*. ergo vt ita ciuibus egenis ſubveniretur, Eccleſia, Eccleſiaſticique debebant illud cuſtodire, & obſeruare; præcipuè cùm per illud æquè conſuleretur clericis ac laïcis, videlicet vt clericis ad inopiam vergentibus liceret vti prædicto ſtatuto: ergo ſi illis eo vti licebat, & tali ſtatuto ligari debebant. Similiter ſtatuto vrbis Romæ cauebatur, vt ſi quis poſt litem conteſtatam rem à ſe petitam in alium transferret, daretur poſſeſſio petitori, & alter fieret de poſſeſſore petitor: ſed hoc ſtatutum conſonum eſt diſpoſitioni, tam juris canonici, quàm ciuilis; ſiquidem utroque jure cauetur rei litigioſæ alienationem non valere, adeò ut qui eam acquiſierit, pretio amiſſo rem reſtituere teneatur, *l. finali*, *Cod. de litigioſis*, *cap. fin. de alienatione judicii*: ergo tale ſtatutum ut juri canonico conſonum, ab Eccleſiaſticis perſonis etiam obſervari debebat. Deinde inſurgi etiam poteſt in eam partem concluſionis, vbi aſſeritur, ſtatuta laicorum adeo inualida eſſe reſpectu Eccleſiæ, Eccleſiaſticarúmque perſonarum, vt etſi earum vtilitatem reſpiciant, nulla ſint; nam priuilegium alicui conceſſum, non debet adeò latè extendi, vt in ejus damnum retorqueatur: ſed ſi huiuſmodi ſtatuta ſint nulla, etiamſi Eccleſiæ utilia, in damnum Eccleſiæ id prouenit: ergo ſuſtineri debent, præcipuè cùm laici poſſint priuilegia concedere Eccleſiæ, Eccleſiaſticiſque perſonis.

Quâ dubitandi ratione ita fulcitâ non obſtante, vera eſt præſens aſſertio, pro cuius expoſitione ſciendum eſt, duo eſſe genera Chriſtianorum, *cap. duo*, 12. *quæſt*. 1. quorum aliud à Græco verbo *Laos*, quod latinè populum ſignificat, laïci appellantur, ſiue populares, quibus nulla functio Eccleſiaſtica commiſſa eſt: cùm enim non ſint aliquo gradu ordinis inſigniti, non habent aliquam in Eccleſia poteſtatem. Bellarminus *lib*. 1. *de clericis*, *cap*. 1. vnde prouenit, quod illis quantumvis religioſis nulla eſt attributa poteſtas diſponendi de rebus Eccleſiæ, *cap. bene*, 96. *diſt*. *cap. non placuit* 23. *cap. laicus* 24. *quæſt. finali*, *cap. finali*, *de rebus Eccleſiæ*: & ita Principem, ſeu Magiſtratus ſæculares non poſſe de rebus Eccleſiæ, ſeu de Eccleſiaſticis perſonis leges proferre, probat latè Petrus Marcha *lib*. 2. *concord. cap*. 9. *cum ſequent*. Aliud verò genus hominum à Græco verbo *Cleros*, quod latinè interpretatur *ſors*, Clerici dicuntur, quaſi ſorte, vel in ſortem electi, quia S. Mathias, qui primò per Apoſtolos legitimè ordinatus fuit, ſorte electus eſt; vel quia de ſorte Domini ſunt, vt ait D. Iſidorus *in cap. cleros*, 21. *diſt*. vel quia ſunt ſors, & hæreditas Domini, vt inquit idem ſanctus Doctor *in cap. cleros*, 12. *quæſt*. 1. Illuſtrant Bellarm. *lib*. 1. *de clericis*, *cap*. 1. Alciatus *lib*. 2. *parerg. cap*. 22. Tiraquel. *de primog. quæſt*. 17. *oppoſit*. 1. Clerici autem, quaſi Domini ſors, & hæreditas, diuino cultui conſecrati, curandæ religionis, ac rerum ſacrarum ſolicitudinem ſuſceperunt, & omnino diuinis officiis mancipati, inſeruiunt Eccleſiæ, & propterea populi appellatione ſtrictè ſumpta non comprehenduntur, *cap*. 1. *de prabendis*, & pro illorum regimine diſtinctæ ſunt poteſtates, laïca videlicet, ſiue ciuilis; & Eccleſiaſtica, ſiue ſpiritualis, *cap. quoniam*, 10. *diſt*. *cap. cum aduerſus*, *cap. ſi Imperator*, 96. *diſt*. *cap. ſolitæ*, *de majorit. & obed.* Et licèt vtraque poteſtas diuinitus ſit inſtituta, D. Paulus ad *Romanos cap*. 13. ibi: *Non eſt poteſtas niſi à Deo*, Joannes *cap*. 19. *cap. quod jure*, 81. *diſt*. *cap. quoniam*, *de judiciis*; tamen Eccleſiaſtica poteſtas major eſt

8. Duo ſunt genera Chriſtianorum.

eſt quàm ſæcularis, *dict.cap.ſolitæ*, vbi probani; & non ſolùm clerici ſunt exempti à laica juriſdictione, *cap.denique*, *96.diſt. cap.nullus 6. cap. Christianis, cap.Sylveſter,cap.relatum,cap.placuit,& per totam 11. quaſt.1.cap.clericis,cap.at ſi clerici*, vbi dicemus, *de judiciis*; verùm & bona Eccleſiaſtica exempta ſunt ab omni politica poteſtate, *cap.1.96.diſt.cap.præcipimus 12.quaſt.1.cap.1. de immunit. Eccleſ. lib.6.* & in Concilio Lateranenſi ſub Leone X. *in Bulla de reformatione, §. & cum*, prohibetur laicis non ſolùm diſpoſitio, verùm & adminiſtratio bonorum Eccleſiæ.

9. Statuta qui facere poſſint. Deinde ſciendum eſt, ſtatutum appellari illud jus, quod quiſque populus intra Prouinciam ſuam, & territorium ſeruandum ſanxit, vt docent de ſtatutis agentes Albericus Roſat. Alderanus Maſcardus, & Hunnius *vbi ſuprà*, Nicolaus Bethſius *de ſtatutis cap.1.* Inter præcipua autem requiſita, quæ deſiderantur ad ſtatuta condenda, eſt juriſdictio in ſtatuentibus, ita vt illi demùm ſtatuta condere poſſint, qui juriſdictionem habent, ac imperium, *l.omnes, ff. de juſtit. & jure, nouella de defenſor. ciuitatum, §. 1. collat.3.* Gutierrez *lib.1.canonic. cap. 4.num.7.* Myſingerus *reſponſorum cap. 31.* quippe facultas hæc condendi ſtatuta, juriſdictionalis eſt, Martha *de juriſdict. part.4.centuria 1.caſu 52.num.9.* quare ſtatuta facere poſſunt Reſpublicæ, *l.1. Cod. de emancipatione liberorum, l. Antiochenſium, ff. de priuilegiis credit.* plura Gregor. Lopez *in l.12. tit.1. partita 1.* Legati Romanæ Sedis, *cap.finali, de officio Legati, lib. 6.* Nec obſtat quod vniuerſitates & collegia, etiam illa, quæ nullâ juriſdictione decorata ſunt,
8. Duo ſunt genera Christianorum. ſuper adminiſtratione rerum ſuarum ſtatuta facere poſſunt, vt probant communiter repetentes *in l. omnes populi, ff. de juſtitia & jure*, Zaſius *in l.de quibus, ff.de legibus*, Hunnius *de ſtatutis cap. 2. num.5.* Pater Mendo *de jure academ. lib. 1. quaſt. 36.* nam huiuſmodi ſtatuta, ſeu diſſipationes, cùm ad cauſarum deciſionem non pertineant, ſed tantùm ad publicorum munerum, aut negotiorum geſtionem, pecuniæ, vel annonæ collectionem, & erogationem, rerumque ciuitatis defenſionem, & conſervationem; propriè ſtatuta, vel jus municipale dici nequeunt, ſed tantùm communia vniuerſitatis, aut collegii placita, licèt abuſiuè publica dicantur, cùm ipſæ ciuitates priuatorum loco habeantur, *l.bona 5. cum ſequent, ff.de verb.ſignific.* Vnde hujuſmodi ſtatuta non leges, ſed conuentiones appellantur, *l. 4. & finali, ff. de collegiis.* Statutis ergo ab habente poteſtatem legitimè factis, illi tantùm ligantur, qui juriſdictioni, & imperio ſtatuentium ſubduntur; non verò ligantur ſuperiores, *l.eſt receptum 14. ff.de juriſdictione:* quod adeò procedit, vt etſi ſuperior ſtatuentium ſimul ciuis ſit, non ligetur ipſius ciuitatis ſtatutis. Maſcardus vbi ſuprà, *concluſione 5. num. 176.* nec ſtatutis obligantur illi, qui imperio ſtatuentium non parent. Gailus *obſerv. cap.52.* vnde ſtatutum extra territorium ſtatuentium non extenditur, *l. finali*, vbi Alexander *num.13. ff. de juriſdictione*, Valenzuela *conſilio 55. num. 28.* proſequitur latiùs Hunnius *de ſtatutis cap.2.*

10. Traditur ratio decidendi. Quibus ſuppoſitis apparet ratio præſentis aſſertionis; nam cùm Eccleſiaſticæ perſonæ, Eccleſiaſticaque bona exempta ſint ab omni juriſdictione laicali, & vt aliquis ligetur ſtatutis municipalibus, deſideretur juriſdictio ex parte ſtatuentis, *cap. à nobis, el primero, de ſentent.excom.* quia ſtatuta facere eſt de lege juriſdictionis, *l.omnes, ff. de juſtit.& jure, authent. de defenſor. ciuit. §.1. collat.3.* probat Gutierrez *libro 1.canonicarum, capite 7.* juſtè Innocentius III. decreuit ſtatutis laicorum nec Eccleſiaſtica bona, nec Eccleſiaſticas perſonas teneri: præcipuè, nam ſtatuta communiter pro populo conduntur: ſed clerici in ſtricta populi acceptione non veniunt, *cap.1.de præbendis*, Felinus *in cap.Eccleſia, hoc titulo*, Didacus Perez *in l.1.tit.3. lib.1. ordin.* licèt juxta latam ſignificationem, & ſubjectam materiam ſæpiùs clerici ſub appellatione populi comprehendantur, *l.1. Cod. de ſumma Trinit.* Carleval. *de judiciis diſp.2.q.2.num.38.* Valaſcus *conſult.100. num.5.* Bobadilla *lib.2. polit. cap.18. num. 87.* Vnde ex defectu juriſdictionis ſimilia ſtatuta nulla ſunt, *cap.ita Dominus, 19.diſt. cap.bene,cap.Imperator, 96. diſt.* Secundæ etiam partis huius concluſionis ratio in eo conſiſtit; nam ſi ſtatutum etiam fauorabile admitteretur ab Eccleſia, prout ſtatutum erat, quædam poteſtas denotaretur in laicis diſponendi aliquo modo de rebus Eccleſiaſticis, & perſonis: ſed laicis nulla competit ſuper his diſponendi facultas, *dict.cap.bene:* igitur etſi ſtatutum à laicis factum, ſit Eccleſiæ, vel Eccleſiaſticis perſonis fauorabile, non ideò ſuſtineri debet, niſi ab Eccleſia recipiatur, & approbetur. Diana *part.4.tract.1.reſol.14. & part.6.tract.3.reſol.3.*

Ex qua deciſiua ratione prouenit, non valere ſtatutum, quo prohibetur Eccleſiæ, vel Eccleſiaſticis perſonis de nouo aliquid adquirere, vel quo obſtringuntur titulo oneroſo, vel lucratiuo jam adquiſita alienare, ut latè defendunt Barboſa *voto 76.* Gueuara & Valenzuela contra Venetos *vbi ſuprà.* 11. Variæ illationes. Similiter non ſuſtinetur ſtatutum prohibens ædificare Eccleſiam abſque licentia Principis. Diana *parte 1. tract.2. reſol.29.* neque ſtatutum excludens ingredientem monaſterium à ſucceſſione parentum, Maſcardus *dicta concluſione 1.n.14.* Item diſponens, vt Eccleſia teneatur vendere ſingulis annis tot amphoras ex ſuo vino, vel oleo. Maſcardus *vbi ſuprà, num. 17.* Item prohibens legare ad pias cauſas, aut aliquid ſtatuens circa funera defunctorum, videlicet circa numerum clericorum, ſeu Miſſarum; circa pompam verò, & impenſas funeris poteſt ſtatutum per laicos fieri, vt pro illuſtratione legis 2. *titulo 5. lib.5. recopil.* docet Barboſa *dicto voto 76.* Etiam nullum eſt ſtatutum prohibens Eccleſiaſticis apprehendere poſſeſſionem abſque licentia poteſtatis temporalis: Decius *in cap.Eccleſia, hoc titulo, num.185.* vel diſponens quod exceptio excommunicationis non poſſit opponi in judicio ſæculari, Maſcardus *vbi ſuprà, num. 24.* aut obſtringens litigantes ad compromittendum, Maſcardus *ſup. n.34.* vel ut utantur in judicio chartâ ſigillatâ, vulgò *papel ſellado.* Barboſa *voto 120.* Circa ſtatuta prohibentia extractionem, vel aſportationem certæ mercis intra, vel extra prouinciam, diſtinguendum eſt; vel enim ſimilia ſtatuta reſpiciunt vtilitatem publicam, & omnes ligant; vel vtilitatem priuatam eorum qui ſimilem mercem vendunt, & tunc Eccleſiaſtici non tenentur ea obſervare, vt circa varios caſus reſolvunt Marinis *lib.1.reſol.31.* Burſat.*lib.1. conſil. 18.* Sperellus *deciſ. 12.* Genuenſis *in praxi, cap.75.* Trullench *in Decalog. lib.7.cap.12. dubio 5.* Ciarlinius *lib.1.controu.cap.31.* Barboſa *voto 26.* Inualida etiam ſunt omnia ſtatuta, quibus aliqua gabellæ ſpecies imponitur Eccleſiæ bonis, *cap. quamquam, de cenſibus in 6.* & tandem omnia, per quæ clerici redduntur timidiores, laïci verò audaciores efficiuntur, vt reſolvit Maſcardus *vbi ſuprà, num.88.* hæc enim, & ſimilia ſtatuta immunitati Eccleſiaſticæ contraria, quæ congerunt Hermoſilla, & Maſcardus vbi ſuprà, inualida ſunt, & eorum authores, Conſules, Poteſtates, Barones, quorum conſilio & authoritate facta fuerint, ipſo jure excommunicationem incurrunt, *cap. nouerint, cap.grauem, de ſentent.excommun.cap.eos, de immunitate Eccleſ.*

by Google

cleſ. lib.6. & in cenſuram Bullæ cœnæ Domini incidunt, vt pluribus relatis docet Leander *de cenſuris tract.3.diſp.16.*

12. DISSOLVITUR DUBITANDI RATIO.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta, pro cuius ſolutione dicendum eſt, clericos ſubjici legibus ciuilibus, quæ nec eorum ſtatui, nec ſacris canonibus aduerſantur, ſed ab omnibus ſine vlla indecentia, aut iniquo grauamine poſſunt obſeruari, vt conſtat *ex cap.quis autem*, 10.*diſt.cap.magnum* 11. *quæſt.* 1. & ex epiſtola Valentiniani ad Epiſcopos Aſiæ, quam refert Thedoretus *lib.4.hiſtoria, cap.* 8. vbi ait Epiſcopos ſolùm Dei & Regis legibus obtemperare: probant Bellarminus *lib.1. de clericis, cap.28.* Victoria *in relectione 1. de poteſtate Eccleſiæ, quæſt. vltima, num.4.* Molina *de juſtitia 1. tomo, diſput.77. art.1.* Suarez *de legibus lib.3.quæſt.84. per totam*, Salas *eodem tract.quæſt.96. tract.14. diſput.14. ſect.8.num.94.* & in eleganti ſpecie Vazquez *in 1.2. D.Thomæ, tomo 2.diſput.167. cap.4.* & pro conſtanti ſupponit Gutierrez *1.part. cap. 16. num. 73.* Et ita nouâ pragmaticâ, quâ cauetur, vt cenſus antea impoſiti ad rationem de viginti milliaribus pro vno milliari, eleuentur ad rationem de triginta milliaribus pro vno ſoluendo, teneri Eccleſias, Eccleſiaſticaſque perſonas, probat Araujo *tract. 2. de ſtatu ciuili, quæſt.14. morali, per totam*: ſed in modo, quo obligantur Eccleſiaſtici his legibus, non conſentiunt Doctores; alii enim exiſtimant clericos nullo modo directè legibus ſæcularibus obligari, ſed ſolùm vi naturalis rationis, quæ in eo conſiſtat, quod cùm clerici ſint membra reipublicæ ciuilis, naturali ratione obligantur ad ea obſeruanda, quæ ad quietem, & bonum reipublicæ regimen conducunt, vt notat Suarez *lib.3.de legib.cap.34.num.7.* atque vniformis legum obſeruantia tam in clericis, quàm in laicis ad rectum reipublicæ regimen eſt neceſſaria, vt probat Vazquez *vbi proximè*; quo fit, clericos ad earum legum obſeruantiam non teneri ex vi præcepti, ſed vt pax reipublicæ ſeruetur, vt concludunt Azor *tomo 1.inſtitutionum, lib.1.cap.12.quæſt.3.* & *2.tomo, lib.9.cap.7. quæſt.8.* alii congeſti à P.Salas *de legibus quæſt.96. tract.14.diſp.14. ſect.8. num.101.* qui inde deducunt rationem propter quam Iudex ſæcularis non poteſt exequi pœnam lege ciuili ſtatutam aduerſus perſonas Eccleſiaſticas. Sed hæc ſententia ex eo diſplicet; nam quod dicitur, partem corporis politici debere cum aliis membris ſe conformare, verum eſt, ſi in omnibus par ratio vigeat; tunc enim ratio naturalis in pari cauſa paria jura deſiderat, argumento textus *in l.illud, ff. ad legem Aquiliam*: cæterùm clerici ſunt membra alterius rationis, ſeu conditionis, in quibus illa vniformitas non videtur eſſe neceſſaria: quemadmodum enim nobiles propter vniformitatem non tenentur obſeruare leges, à quibus propter nobilitatis priuilegia exempti ſunt; ita etiam clerici ex vi ſolius rationis naturalis propter ſeruandam vniformitatem ad obſeruantiam legum ciuilium obſtringi non debent, eo maximè, quia à politica juriſdictione exempti ſint: deinde quia ſi clericus ex vi præcepti non teneretur, ſed ſolùm propter vniformitatem, ad harum legum obſeruantiam, earum tranſgreſſio non induceret peccatum mortale, ſecluſo ſcandalo, vt probat Suarez *lib.3.de legibus, cap.34.num.8.* quod tamen apertè falſum eſt, vt conſtat ex his, quæ tradit Medina *in 1.2. quæſt. 96. art.5.* Salas *de legibus quæſt.96. tract.14.diſp.14. ſect.8. n.29.* Quare verior videtur ſententia exiſtimantium, leges politicas juſtas, etiam quod attinet ad Eccleſiaſticas perſonas, vim directiuam habere, vt docent Bartolus *in l.cunctos, Cod.de ſumma Trinit.* Panormit. *in cap.Eccleſia, num.13. hoc titulo*, Rebuffus *in proœmio regul. gloſſa 1.num.55.* Valaſcus *conſultat.* 100. & ita eis ligari clericos vi directiua, non verò coactiua, dummodo non tendant in præiudicium libertatis Eccleſiaſticæ, docuerunt Salgado *de protect.Regia part.1. cap.1. num. 66.* Solorzanus *lib. 3. de jure Indiarum, cap.27. num.33.* Monteſinos *in 2. partem D. Thomæ, diſput. 13. quæſt.1. difficult.4. num. 201.* Salcedo *de lege polit.lib.1.cap.4. num.18.* Pereyra *de manu Regia p.2.tit.1.cap.38.num.31.* Vazquez *in 1.2. diſput.176. cap.4.* Suarez *de legibus, lib.3. cap.34.* Layman *lib.1. tract.4. de legibus, cap.13. num.4.* Gutierrez *lib. 4. practic. quæſt.38.* Ferro Manrrique *p.1. quæſt. moral. q.11. n.* 10. Thomas Benus *de Parlamentis dub.* 30. *ſect.2. n.2.* Ciarlinius *lib.1. controv.for.cap.31. n.11.* Cutellus *de priſca Eccleſia libertate, p.5. tractat.1. reſolut.6.* Quo modo accipiendi ſunt textus *in l.52. & 54. titulo 6. partita 1.* lex 3. & 14. *titulo 13. partita 2.* lex 1.*titulo 25.lib.5.recopil.* vbi Azeuedo. Sed vnde legibus ciuilibus proueniat hæc vis directiua, non ſatis liquet: mihi valde placet ſententia Decii *in cap.Eccleſia, num.27. de conſtit.* exiſtimantis ideò clericos ad harum legum obſeruantiam teneri, quia cùm ſint vtiles Reipublicæ, & ad ejus quietem, & tranquillitatem conueniant, & ſtatum clericalem non dedeceant, per ſacros canones approbantur, *c.1. de noui operis nunt.* vbi ſine noua extenſione, aut approbatione caſus de quo ibi, juxta legis ciuilis diſpoſitionem deciditur; atque ita pro conſtanti habetur, tales leges juſtas eſſe eo ipſo quod non reprobantur, ac approbatas cenſeri; vnde leges ciuiles hanc vim directiuam in clericos à poteſtate Principis ſæcularis eam proferentis non habent, ſed ab approbatione, quæ fit per ſacros canones, vt notant cum Decio Mantica *in d.cap.Eccleſia, n.23.* & Petr. Gregor. *ibi, n.* 16. Fortunius Garcia *de ultimo fine, illatione 10.princip.n.155.* Rebuffus *in d.gloſſa 1. num.61.* Suarez *de legibus, lib.3.cap.34.num.13.* Nec tunc obſtat præſens textus; nam tunc ſtatutum debet per clericos obſeruari, ſi immunitatem Eccleſiæ directè, aut indirectè non lædat, quia tunc præſumitur ab Eccleſia approbatum: at verò ſi tale ſtatutum repugnet ſacris canonibus, aut reſpiciat bonum ſingulorum laicorum, Eccleſiaſticas perſonas, vel Eccleſiæ bona non ligat, vt defendit Suarez *lib.3. de legibus, cap.34.* Vnde cùm ſtatuta de quibus in præſenti, juri Pontificio repugnarent, & tantùm ſingulorum ciuium vtilitatem reſpicerent, ideo inualida ſunt: ſtatutum enim Vrbis Terviſinæ priuabat Eccleſiam dominio ſuo, quod habebat in feuda, & cedebat in vtilitatem cuiuſvis ciuis. Similiter ſtatutum vrbis Romæ priuabat monaſterium rei litigioſæ poſſeſſione in pœnam alienationis; cuius ſtatuti effectus pertinet ad vim coactiuam, quâ clerici non tenentur reſpectu ſtatutorum ſæcularium: vnde rectè docetur, tam in hoc textu, quàm *in d. cap. Eccleſia*, clericos, vel Eccleſiaſtica bona non ligari prædictis ſtatutis. Nec primum augmentum ipſius difficultatis refragatur; nam licèt Eccleſia poſſit, & debeat alienare bona ſua in pauperum alimoniam, *cap. Apoſtolicos, cap.quiſquis*, cum aliis, 12.*quæſt.2.* non tamen licet laicis poſſidentibus illa bona ratione feudi propria auctoritate retinere, aut diſtrahere: nec etiam hoc reſpectu omnium pauperum generaliter procedit, ſed tantùm reſpectu miſerabilium, qui non propriâ culpâ, ſed caſu in egeſtatem inciderunt: vnde cùm ſtatutum vrbis Terviſinæ concederet bona Eccleſiæ propria auctoritate diſtrahere, & generaliter ſine diſtinctione omnibus ad inopiam vergentibus permitteret feudi alienationem; ideo tale ſtatutum Eccleſiæ bona non obſtringit. Nec augmentum ſecundum refragatur; nam ſtatutum vrbis Romæ, de quo *in dicto cap. Eccleſia*, non

non erat conſonum ſacris canonibus, ſiquidem juxta eos tantùm rei litigioſæ alienatio irritatur, *cap. finali, vt lite pendente*; non verò poſſeſſor poſſeſſione privatur, & in alium transfertur, quod prædicto ſtatuto cauebatur; ideoque inualidum ab Innocentio declaratum fuit. Nec tandem obſtat ſecunda difficultas: nam ſtatutum in vtilitatem Eccleſiæ à laicis factum, quantumvis fauorabile videatur, reuerà non eſt. Eo enim ipſo quod prohibet, vel præcipit clericis aliquid in particulari, ſupponit juriſdictionem in ipſos, quam ſtatuentes non habent; vnde vſurpando juriſdictionem, magis nocent Eccleſiæ, quàm illi fauent. Nec argumentum à conceſſione priuilegii deductum obſtat; nam aliud jus conſideratur in ſtatuto laicorum, aliud in priuilegio ab eis conceſſo; ſiquidem priuilegii conceſſio non eſt actus juriſdictionis, ſed liberalitas, quæ exerceri poteſt in non ſubditum; atque ita priuilegium à Principe ſæculari Eccleſiæ, Eccleſiaſticiſque perſonis concedi poteſt; docet Suarez aduerſus Regem Angliæ *lib. 4. cap. 16. num. 9.*

13. Exponitur Cap. Cùm cauſa, de re judic.

Sed ſuprà traditæ aſſertioni obſtat textus *in cap. cùm cauſa* 8. *de re judicata*, vbi refertur, litem diſceptatam fuiſſe inter quoſdam ciues vrbis Veronenſis, & Clericos S. Anaſtaſiæ, aduerſus quos laici actione ex empto agebant ob rem ſibi venditam ab Archipreſbytero ipſorum clericorum ſine Capituli conſenſu: quâ conſuetudine attentâ, Legatus Pontificis juxta eam ſententiam pronuntiauit, & laicis rem emptam adjudicauit; ſed R. Pontifex ſententiam ipſam caſſauit, ac nullam declarauit, quia juxta conſuetudinem prolata fuerat. Qui textus difficilis valde viſus eſt Interpretibus ex eo, quia licet Eccleſiaſtici, bonaque Eccleſiæ ſtatutis laicorum non ligentur, tamen conſuetudines laicorum, etiam in cauſis Eccleſiaſticis attenduntur, *cap. conſtitutus, de in integrum reſtit. cap. cùm veniſſent, de eo qui mittit. in poſſeſſ. cap. ad noſtram* 12. *de prob.* probant Felicianus, & Vega *in cap. clericis* 9. *de for. compet.* Marinis *lib. 1. reſolutionum, cap.* 55. Pro cuius difficultatis ſolutione communiter repetentes affirmant, diſtinguendum eſſe inter conſuetudines contrarias ſacris canonibus, & illis conſonas; & priores ab Eccleſiaſticis ſeruandas non eſſe, poſteriores verò eſſe attendendas etiam in cauſis Eccleſiaſticis. quia ſicut ſtatuta laicorum immunitati Eccleſiaſticæ contraria non ſuſtinentur, ita nec conſuetudines. Verùm hac omiſsâ ſolutione, veriùs dicendum eſt, conſuetudinem legitimè præſcriptam etiam in cauſis Eccleſiaſticis procedere; at verò *in d. cap. cum contra* 8. conſuetudo non erat legitimè præſcripta, & ideo juxta eam ſententia proferri non potuit, vt in ejus commentario latiùs dicemus.

14. Explicatur cap. De Capitulis, dist. 10.

Deinde ſuprà traditæ aſſertioni obſtat textus *in cap. de capitulis,* 10. *diſt.* vbi Leo IV. Lothario Galliarum Regi ita ſcribit: *De capitulis, vel præceptis Imperialibus veſtris, veſtrorumque Pontificum prædeceſſorum irrefragabiliter cuſtodiendis & conſeruandis, quantùm valuimus, & valemus, Chriſto propitio, & nunc, & in futurum modis omnibus profitemur.* Ex quibus verbis expreſsè deducitur, leges ſæculares, & capitula ſtatutorum ſæcularium ligare Eccleſiaſticas perſonas. Pro cuius textus expoſitione ſciendum eſt, Reges Galliæ non ſolùm ſacrorum canonum cuſtodiam omnibus iniunxiſſe, vt conſtat ex edicto Clotarii I. anno 615. ibi: *Definitionis noſtræ eſt, vt canonum ſtatuta in omnibus conſeruentur, & quod per tempora ex hoc prætermiſſum, vel dehinc perpetualiter obſeruetur*; verùm etiam ipſos canones ſuis capitularibus inſeruiſſe, vt conſtat ex capitulari Aquiſgranenſi anni 789. quod capitulare poſtea Lotharius filius Ludouici Pii in conſtitutionem ſuam retulit, quæ dicitur capitulare Lotharii; & in edito à Goldaſto ita legitur: *Placuit nobis, vt hæc capitula, quæ excerpſimus de capitulis ſanctæ memoriæ aui noſtri Caroli, ac Domini noſtri Ludouici Imperatoris, ab omnibus Sanctæ Dei Eccleſiæ, ſeu noſtris fidelibus in Regno Italiæ conſiſtentibus pro lege teneantur, & conſeruentur, & quicumque huius capitularis contemptor extiterit, ſexaginta ſolidos componat, ſicut in capitulis prædicti aui Domini noſtri.* Quod capitulare ſe obſeruaturum pollicetur Leo *in dict. cap. de capitulis*, & etiam PP. Synodi Meldenſis *can.* 78. ita ſtatuerunt: *Vt capitula Eccleſiaſtica à Domino Carolo Magno Imperatore, necnon & à Domino Ludouico Pio Auguſto promulgata, obnixè obſeruari præcipiantur, ſicut & legalia obſeruanda eſſe noſcuntur.* Retulerunt Baron. *tomo* 10. *anno* 847. Marcha *lib.* 2. *concord. Sacerd. & Imp. cap.* 12. nam cùm prædicta capitularia facta eſſent cum authoritate & conſenſu Epiſcoporum ad faciliorem exequutionem ſacrorum canonum, rectè Leo IV. *in dict. cap. de capitulis,* & PP. in dicto Concilio Meldenſi ſtatuunt capitula Ludouici & Caroli ſeruanda eſſe: notauit Binius *ad dict. Concil. Meld.* & docuit P. Marcha *lib.* 2. *concord. cap.* 12. *num.* 5.

15. Expenditur can. 1. Syn. CP.

Tertiò ſupradictæ aſſertioni obſtat textus *in can.* 1. *Synodi CP.* 1. vbi Imperatoris conſtitutio approbatur, quâ permittitur patronis laicis ſtatuta condere, ita vt pro ſuo arbitrio bona Eccleſiarum adminiſtrentur: igitur quia ſtatuta facta circa Eccleſiarum bona à laicis, valida & firma ſunt, vireſque obtinent. Cui difficultati poſt Balſamonem ad illum textum ſatisfacit Ciron. *in apparatu ad hunc tit.* aſſerens canonem illum procedere caſu illo, in quo Eccleſiarum patroni tempore conſtructionis, & erectionis Eccleſiæ ſibi reſeruarunt jus diſponendi de rebus ab ipſis Eccleſiæ collatis; nam ſicut olim patroni plerumque ſibi reſeruare ſolebant jus præſentandi capellanos in eadem Eccleſia, Innocent. III. *lib.* 3. *regeſt.* 14. *epiſt.* 194. ita & jus ſtatuendi, ſeu diſponendi de rebus ipſis Eccleſiæ donatis; quo caſu dum ſecundùm jus commune, & ſacros canones diſponerent, eorum ſtatuta circa Eccleſiæ bona facta valere meritò docetur *in dict. can.* 1.

16. Intelligitur caput fin. de vita et hon. cleric.

Tandem ſupradictæ aſſertioni obſtat textus *in cap. fin. de vita & honeſt. cleric.* in illis verbis: *Gaudere volentes priuilegio clericali, nolunt ſtatutis patriæ (quibus quoties expedit, ſicut laici ſe tuentur) in negotiationum ſuarum quæſtibus ſubjacere.* Quibus in verbis Honorius III. indignum judicat, vt clerici vtentes ſtatutis laicorum, & ſecundùm ea negotium gerentes, nolint etiam ſecundùm ea conueniri, & judicari: igitur quia clerici ſtatutis laicorum ligantur. Pro cuius difficultatis ſolutione dicendum eſt, clericum negotiatorem ligari ſtatutis laicorum circa ipſa negotia factis; cùm iniquum eſſet negotiando eorum commodum percipere, & damnum reſpuere: non tamen vt ea obſeruent, poſſunt conueniri coram judice ſæculari, niſi præceſſerit trina monitio: tunc verò poſt trinam monitionem clerici negotiis ſæcularium ſe immiſcentes, priuantur fori priuilegio, vt pro ipſius textus expoſitione docuerunt Boëtius Epon. *ibi*, D. Joſephus Vela *tom.* 2. *diſſert.* 45. *num.* 53. Præſens autem concluſio procedit in eccleſiaſticis negotiationi ſæculari non deditis, qui non ligantur ſtatutis laicorum.

CAPUT

by Google

CAPUT. VIII.

a Idem.

Cum acceſſiſſent ad Apoſtolicam Sedem Archidiaconus *b* Tullenſis, & G. Tullenſis Capituli procurator, Archidiaconus propoſuit memoratus, quod cùm olim quidam Canonici Tullenſes noſtris auribus intimaſſent, quod *c* Primiceriatus in Tullenſi Eccleſia tanto tempore *d* vacaviſſet, quod ad noſtras manus illius perſonatus eſſet donatio devoluta; dilectis filiis Altæſylvæ, & Belliprati *e* Abbatibus Ciſtercienſis Ordinis dedimus in mandatis, ut ſuper hoc inquirerent veritatem; & ſi perſonatum illum tanto tempore vacaviſſe conſtaret, quod juxta Lateranenſis ſtatuta *f* Concilii, ad nos ipſius eſſet donatio *g* devoluta, ipſi perſonam idoneam de Tullenſi *h* Eccleſia, vel aliunde, in ipſo perſonatu *i* inſtituerent vice noſtrâ, & eundem facerent ab illa pacificè *j* poſſideri. Fuit inſuper ex parte Capituli allegatum, quod de communi aſſenſu Canonicorum Tullenſium fuerit *k* conſtitutum, ne Primiceriatus dignitas eſſet ulteriùs memorata, inter Canonicos ipſos Primiceriatus proventibus, & poſſeſſionibus diſtributis. Et eadem conſtitutio à bonæ memoriæ Alexandro Papa prædeceſſore noſtro fuit poſtmodùm confirmata. Propter quod evidenter apparet, quod Primiceriatus ipſe tanto tempore non vacaverit, ſicut nobis fuerat falſa inſinuatione ſuggeſtum. Quocirca mandamus, quatenus ſi conſtiterit Tullenſes Canonicos, ne ulteriùs in Tullenſi Eccleſia Primiceriatus eſſet officium, communiter ſtatuiſſe, ac ſtatutum illud authoritate Sedis Apoſtolicæ fuiſſe poſtmodùm, ſicut dicitur, confirmatum, vos illud faciatis in ſuo robore permanere, niſi poſteà dicti Canonici *l* contravenerint, aliquem videlicet in Primicerium eligendo.

NOTÆ.

1. SPECIES TEXTUS REFERTUR. a Idem.] Integram litteram huius textus reſtituo ex tertia collectione, vbi ſub hoc titulo, *cap.* 4. extat, & apud Illuſtriſſ. Manrique *tomo 4. annalium Ciſterc. anno* 1216. *cap.* 3. licèt nullibi exprimatur Prælatus cui reſcribit in præſenti Innocentius. Caſus autem ita contigit: Decreuerant Canonici Tullenſes dignitatem Primiceriatus in ſua Eccleſia ſupprimere, quam ſuppreſſionem authoritate Alexandri III. confirmauerant. Hinc Primicerio defuncto nullus ſuffectus in ejus locum fuerat: & niſi ſuppreſſio vires obtineret, jus eligendi per lapſum temporis ad ſummum Pontificem deuoluebatur: adfuerunt quidam Canonici ex ipſa Eccleſia, qui dignitatem ſuppreſſam impetrarant, ſuppreſſionem ipſam celantes. Innocentius III. nolens Canonicis Tullenſibus præjudicare, ſed nec ſuæ Sedis juri cedere, duos Ciſtercienſis Ordinis Abbates miſit, Altæſyluæ nimirum, & Belliprati, qui de vacante, & vacantiæ tempore inquirerent, nec vt referrent tantùm, verùm vt ipſi procederent etiam ad Primicerii pro ſuo arbitrio inſtitutionem. Adfuerunt Abbates, & dum lapſum temporis cognouerunt, & ſimul ſuppreſſionem ipſius dignitatis, omnia Innocentio III. retulerunt, qui in præſenti reſcribit, quod ſi verum eſt ſtatuto Eccleſiæ ſuppreſſam eſſe eam dignitatem, tale ſtatutum omninò ſeruetur.

2. TULLUM UBI. b *Tullenſi.*] Tullum Leucorum ciuitas eſt, in prouincia Treuerenſi, in Gallia Belgica, vt referunt Fratres Sarmatani *tomo 3. Gallia Chriſt. fol.* 1094. & notauit Boſquetus *ad Innocent. III. lib. 1. epiſt.* 45. Habet Eccleſiam Cathedralem D. Stephano dicatam, cuius mentio fit *in c. dilectus, de officio delegati, cap. in noſtra, de Procur. c. ex litteris 31. de jureiur.*

3. c *Primiceriatus.*] De dignitate, & officio Primicerii latiùs agemus *in c. vnico, de officio Primicerii.*

4. d *Vacauiſſet.*] Id eſt, per annum & dimidium; nam Capitulo negligente in collatione præbendæ, ſeu dignitatis, jus conferendi eam deuolvitur ad Epiſcopum, *cap. 2. de conceſſ. prebend.* & Epiſcopo per alios ſex menſes in collatione ceſſante, ad Archiepiſcopum deuolvitur collatio, *dict. cap. 2. cap. poſtulaſti, eodem tit.* Demùm negligente Archiepiſcopo, Romanus Pontifex conferre debet præbendam. Barboſa *lib. 3. jur. Eccleſ. cap. 13. num.* 111. latiùs dicemus infrà *in cap. 3. de ſuppl. neglig.*

e *Abbatibus.*] Sunt hæc duo monaſteria Ordinis Ciſtercienſis; primum dictum Altæſyluæ, in diœceſi Tullenſi, cuius mentio fit *in cap. cum Bertholdus, de re judic.* de quo agit Manrique *annal. Ciſterc. anno* 1140. *cap.* 11. *num.* 6. Aliud dictum Belliprati, eſt etiam in Gallia, de quo Claudius Robertus *in ſua Gallia*, ait: *Bellumpratum Ciſtercienſis Ordinis, Tullenſis diœceſis, fundatum anno* 1134. *tertio Kalend. Martii, à Simone Lotharingiæ Duce.* Plura de eo Manrique *d. anno* 1134. *c. 8. n. 6.* Fratres Sarmatani *tomo 4. Galliæ Chriſt. verb. Bellumpratum.* 5.

f *Concilii.*] *Cap.* 8. quod extat *in cap. nulla 2. de conceſſ. præb.* 6.

g *Deuoluta.*] Cap. *licèt, de ſuppl.* ibi: *Donatio deuoluta.* Collatio enim beneficii, aut præbendæ dicitur donatio, *cap. cum te 7. de reſcript. cap. propoſuit, cap. quia diuerſitatem, cap. penult. de conceſſ. præb. cap. finali, de officio Vicarii in* 6. non quia liberè cui voluerit, collator poteſt conferre; debet enim digniorem eligere, *cap. graue, de præb.* ſed quia ſine vlla mercede, aut pretio debet conferre. 7.

h *Eccleſia.*] Poteſt enim Canonicus ſimiliter in eadem Eccleſia habere dignitatem, quia licèt prohibitum ſit ſub eodem tecto habere duos Canonicatus, aut dignitates, *cap. de multa, de præb. Clem. vlt. eod. tit. cap. litteras 9. de conceſ. præb. cap. 1. de conſuet. in* 6. Quintanaduеñas *Eccleſiaſt. cap.* 2. dicemus *in d. cap. de multa.* Attamen duo beneficia diffórmia, vt ſunt Dignitas cum Canonicatu, vel cum Perſonatu; beneficium curatum cum ſimplici, vel cum capellania, etiam ſub eodem tecto obtineri poſſunt, *c. ſuper eo 6. de præb.* quia non ſunt incompatibilia. Gonzal. *in reg. 8. Cancell. gloſſ. 10 n.* 41. Lata *de capel. lib. 2. c. 7. n.* 17. Genuenſ. *in praxi, c. 64. n.* 5. 8.

i *Inſtituerent.*] Id eſt, illum conferrent: verbum enim, *inſtituo*, generale eſt: aliquando ſignificat facultatem conferendi, tam jure proprio, quàm alieno 9.

alienos ex delegatione, aut priuilegio, ut in noſtro texto, & *in cap. ex tua, de fil. Presbyt. cap. 2. cap. ad decorem, de inſtit.* aliquando pro poſſeſſione collata ipſius præbendæ accipitur, *cap. viſis 16. q. 2.*

10. j *Poſſideri.*] Id eſt, vt poſſeſſione obtenta per inueſtituram, *cap. ad hæc, cap. vt noſtram, de offic. Archid.* facerent pacificè conſeruari.

11. k *Conſtitutum.*] An Canonici ſimile ſtatutum facere poſſint, dicemus *in cap. ex parte, hoc tit.*

12. *Priuilegium non uſu amittitur.* l *Niſi poſtea dicti Canonici contrauenerint.*] Aliquem videlicet in Primicerium eligendo. Ex his verbis communiter deducunt Interpretes, priuilegium amitti per non vſum etiam vno actu: quod & probari videtur *ex l. 2. l. fin. ff. de veteran. l. 2. l. ſemper, §. final. ff. de jure immunit. l. 2. §. final. ff. de Decur. l. 2. Cod. de tabul. l. 1. C. qui ſponte publ. munera, l. 3. Cod. de Decur. lib. 10. l. 2. C. de jure dominii, c. pro illorum 22. de præb. cap. ſi de terra, cap. accedentibus, de priuileg.* Cùm enim Canonici poſſint omittere Primiceriatus collationem, & non fecerint, videntur ſuo priuilegio renunciaſſe, *l. Campanus 47. ff. de operis libert. l. ſi quis delegauerit 12. ff. de nouat. l. 4. C. de pactis inter, l. ad ſolutionem 5. C. de re judicata*; quia nihil intereſt, voluntatem quis declaret verbis, aut factis, immò plus facto oſtenditur, *l. ſi tamen 48. §. ei qui, de ædilitio edict.* Docent Antonius de Burg. *in præſenti*, Azor *2. p. inſtit. lib. 6. c. 30. q. 10.* Bartol. Platea, Lucas de Peña *in d. l. 1. C. qui ſponte*, Suarez *de legibus, lib. 8. cap. 35.* Barboſa *de poteſt. Epiſcopi, alleg. 26. n. 5.* & in præſenti *num. 6.* Garcia *de nobilit. gloſſ. 6. n. 33.* alii apud Amayam *in dict. l. 14.* Sed contrariæ ſententiæ, videlicet priuilegium non amitti vnico actu in contrarium habito, non deſunt fundamenta: facit enim textus *in l. voluntaria 12. C. de excuſ. tutor.* vbi non opponens excuſationem à tutelis, non ex eo priuilegium amittit, quod ſponte ſemel tutelam ſuſceperit. Facit etiam lex *creditore 7. Cod. de vſur.* & expreſsè probatur *in l. 2. & 3. C. qui ſponte, lib. 10.* Docent Bobadilla *lib. 5. polit. cap. 10. n. 12.* Fontanel. *de pact. nupt. clauſul. 3. gloſſ. 2. n. 18.* Sed hanc quæſtionem examinabimus latiùs *in d. c. ſi de terra*: nunc pro præſentis textus interpretatione, omiſſo Amaya vbi ſuprà, *n. 27.* dicendum eſt, in noſtro texto non agi de vllo priuilegio, ſed de ſtatuto à Canonicis Eccleſiæ Tullenſis facto, ne ampliùs Primiceriatus dignitas eſſet in ea Eccleſia: quod ſtatutum irritare poterant ipſi per contrarium actum, cùm in eorum fauorem tantùm confirmatum eſſet, & ipſi Primiceriatum conferendo, illud reducerent ad jus commune; vnde cùm quælibet res de facili redeat ad ſui naturam, vt diximus *in cap. cùm omnes, hoc titulo*, ideo per contrauentionem Canonicorum Primiceriatus dignitas potuit inſtaurari. Dicemus *in cap. 1. de confirm. util.*

CAPVT IX.

Idem a *Clugienſi Epiſcopo.*

5. CUM M. *b* Ferrarienſis Canonicus, F. Presbyteri, B. & B. & G. Canonicorum Ferrarienſium, & Magiſter G. Ferrarienſis Capituli procuratores ad Sedem Apoſtolicam acceſſiſſent ſuper quæſtione, quam de præbendis, & redditibus habebant adinvicem, dilectum filium noſtrum N. ſanctæ Mariæ in *c* Coſmedin Diaconum Cardinalem eis dedimus auditorem: coram quo dictus M. pro ſe, & quatuor ſociis ſuis propoſuit, quod Ferrarienſes Canonici, ut eo ampliùs ſuos redditus augmentarent, quo proventus Ferrarienſis Eccleſiæ, qui dividi conſueverant inter plures, in uſus cederent pauciorum; quatuordecim præbendas tantùm, præter id quod menſæ communiter deputarunt, in eadem Eccleſia contra antiquam conſuetudinem ſtatuêre. Poſtmodùm verò contra conſtitutionem ipſam voluntariè venientes, dictos quinque in Ca-
6. nonicos recepêre, nullis præbendis aſſignatis eiſdem. Et licèt eorum redditus non modicùm fuerint augmentati, nondum tamen eis voluere ex ſupercreſcentibus reddi-
7. tibus providere. Verùm dictus Magiſter G. procurator partis adverſæ aſſeruit, quod id olim de communi, tam Canonicorum, quàm tunc Ferrarienſis Epiſcopi conſilio providâ fuerat deliberatione ſtatutum, & Apoſtolicæ protectionis præſidio roboratum. Tandem verò cùm una in eadem Eccleſia vacaſſet præbenda, ad multam quorumdam inſtantiam duos ad eam; ac poſtmodùm ad preces venerabilis Fratris noſtri V. Ferrarienſis Epiſcopi, dictum M. & quendam alium ſine præjudicio dictæ conſtitutionis in Canonicos recepêre; ita quod ipſi de Canonia nihil perciperent, donec primò duo
8. præbendas eſſent integrè aſſequuti. Cúmque per Canonicorum induſtriam procuratum fuerit, ut ex poſſeſſionibus, quas eadem Eccleſia tempore longo poſſedit, plures eis redditus ſolverentur, ſuperexcreſcentes redditus communi menſæ, quæ minùs ſufficiens fuerat, communiter deputavêre, quos dicti quinque poſtmodùm petiêre contra Capituli conſtitutionem in beneficium aſſignari. Quia verò ſuper his plena nobis, ſicut idem Cardinalis aſſeruit, exhiberi non poterat certitudo, cauſam ipſam tuo duximus examini committendam: mandantes, quatenus cùm in conſtitutione prædicta, & confirmatione Sedis Apoſtolicæ vel fuerit, vel eſſe debuerit (ſicut conſuevit) expreſſum, niſi in tantum excreſcerent Eccleſiæ facultates, quod pluribus poſſint ſufficere competenter: & cùm iidem Canonici in derogationem ſuæ conſtitutionis ad vacaturas præbendas quatuor recepêre; ultra numerum conſtitutum, antiquis Canoni-
9. cis præbendas cum integritate percipientibus conſuetas, ſuperexcreſcentes redditus prædictis Canonicis, appellatione remota facias aſſignari: ita tamen, quod ſi ex eis pa-

res cum aliis potuerint ſortiri præbendas, quod ſuperfuerit, in communes Canonicorum uſus, ſive ut priùs ſtatuerant, ſive aliter, prout meliùs videbitur, convertantur: revocatis in irritum omnibus, quæcumque ab alterutra partium in præjudicium alterius poſt motam quæſtionem coram Epiſcopo Ferrarienſi, circa præbendas, vel poſſeſſiones fuerint innovata. Nullis litteris obſtantibus, præter aſſenſum partium, &c. Datum Romæ apud S. Petrum, XII. kal. Maii.

NOTÆ.

1. a *Clugienſi.*] In tertia collectione ſub hoc titulo *cap.*4. legitur Flugienſi; ſed inſcriptionem, & litteram reſtituo ex ipſo Regeſtro Epiſtolar. Innocentii, edito Coloniæ, & correcto à Cardinali Sirleto, vbi *pag.* 48. reperitur textus hic. Clugium, ſiue Clugia, eſt ciuitas Venetorum, in quam tranſlata fuit Cathedra Epiſcopalis anno 1100. à ciuitate Malamocco, Sede Ducum Venetorum, propter maris inundationem, vt refert Samſoninus *in hiſtoria Venetorum*, & ex eo tradit Cironius *in cap.* 5. *de cleric. coniug. in* 5. *compil.*

2. b *Ferrarienſis.*] Ferraria ciuitas eſt Italiæ, ſupra Padum ſita, cuius conditores refert Vighellius *tom.* 2. *Italiæ ſacra, fol.* 540. Faſces olim Imperatoris CP. Longobardorum, Caroli Magni, & Othonis venerata eſt. Quandoque Venetis tanquam potentioribus paruit: habet Eccleſiam cathedralem ab anno 657. ſuffraganeam Archiepiſcopi Ravennat. & adhuc in ea floret ſtudium à Federico II. Imperatore illic inuectum. Latè de ea egerunt vltra congeſtos ab Vighellio *vbi ſuprà*, Carolus Sigonius *lib.* 2. *de Regno Italiæ*, Coronel. *in notis ad Gongor. tom.* 3. *fol.* 307. De præbendis ipſius Eccleſiæ in hoc textu agitur, & de Vgone, ſiue Vguccio, qui in ea præfuit ex anno 1196. vſque ad annum 1212.

c *In Coſmedin.*] Sunt varii tituli Diaconorum Cardinalium, quos referunt Germon. *de indultis Cardin.* Cohelius *in notit. Cardin. cap.* 7. inter quos refertur præſens titulus in Eccleſia S. Mariæ in Coſmedin, vt tradunt Cohelius *ſuprà*, *cap.* 6. Germonius *vbi proximè*, §. *tituli*, *num.* 10. Ciaconius *in hiſtoria Cardinalium huius tituli*, *Eccleſia S. Mariæ in Coſmedin*; fertur enim ſecundam Eccleſiam eſſe B. Virgini Mariæ in Vrbe dicatam: appellatur etiam Eccleſia S. Mariæ Scholæ Græcæ, quia in ea lingua Græca docebatur: vocatur etiam S. Mariæ Oris Veritatis, ex eo quia in ore Eccleſiæ erat altare, vbi aliquo crimine infamati, purgabantur præſtito juramento. Dicitur vulgò *in Coſmedin*, quæ vox Græca eſt, apud nos idem ſignificans ac ornamentum, ex eo quia Adrianus Pontifex eam variis ornamentis ditauit, vt refert P. Martyr *in ſua Roma*, *fol.* 151. Huius textus commentarium dabimus infrà *in cap.* 12. *hoc titulo.* 3.

CAPVT X.

Idem *Abbati, & Conventui Sancti a Sylveſtri.*

ECcleſia Sanctæ Mariæ in Via *b* Lata contra I. de Alteia, qui quaſdam poſſeſſiones ipſius dicebatur contra juſtitiam detinere, movit tempore B. Coroſonei dicti *c* Senatoris ſub L. judice quæſtionem. In ipſo autem judicio præfato I. de Alteia ſyndico *d* monaſterii veſtri aſtitit, & ab eo teſtes producti quidam de monachis *e* extiterunt. Judex verò auditis rationibus partium, pro eodem Joanne abſolutionis ſententiam promulgavit: à cujus ſententia pars altera vocem appellationis emiſit. Super hæc igitur quæſtione ſuborta, proponente parte victrice, quod non potuerit appellari, cùm dictus L. non ut judex, ſed tanquam arbiter fuiſſet *f* electus: victâ è contrario aſſerente, quoniam cùm arbitrio fuerit contradictum, quod partes non niſi metu pœnæ conſtringit, quæ in præmiſſo arbitrio non fuerat comprehenſa, meritò potuit appellari, & fortiùs ſi judicium extitiſſet. De hoc igitur ad jamdictum B. Coroſoneum quæſtione perlata, cauſam appellationis S. *g* Primicerio judicum delegavit: in cujus præſentia partibus conſtitutis, dictus I. de Alteia propoſuit ſe conveniendum non eſſe, cùm non poſſideret id quod pars altera requirebat; ſed monaſterium Sancti Sylveſtri poſſidens rem petitam. Dictus autem B. Coroſoneus quoniam *h* ſtatutum quoddam emiſerat, à populo Romano approbatum pariter & acceptum, quod ſi quis poſt litem conteſtatam rem à ſe petitam transferret in alium, daretur poſſeſſio petitori, & alter fieret de poſſeſſore petitor; & idem I. poſt litem conteſtatam rem ipſam in monaſterium transferre præſumpſit, poſſeſſionem rei petitæ aſſignavit Eccleſiæ memoratæ. Verùm quoniam dictus I. de poſſeſſionibus ipſis monaſterio S. Sylveſtri annuam reddiderat penſionem, adjecit ut hoc ipſum ab Eccleſia Sanctæ Mariæ fieret, donec de proprietate fundi cognoſceretur: ſed ſolutio quæ fieret penſionis Eccleſiæ Sanctæ Mariæ in Via Lata in jure ſuo penitus non noceret. Hanc autem poſſeſſionem Eccleſia ſanctæ Mariæ uſque ad tempora Joannis Petri Leonis, Senatoris Urbis inconcuſsè poſſedit: qui ſupplicatione monaſterii veſtri clementer admiſſa, R. judici cauſam commiſit eandem: qui auditis hinc inde propoſitis, pro monaſterio ipſo ſententiam promulgavit, revocans quod præfatus B. Coroſoneus ſtatuerat contra ipſum. Per quam ſanè ſententiam, quoniam Eccleſia ſanctæ Mariæ ſe læſam enormiter querebatur, & ipſa Senatori ſupplicavit prædicto, qui cauſam commiſit R. judici cognoſcendam. Et quoniam ejus juriſdictio erat

in

in proximo deſitura, ſupplicatum fuit ob eandem cauſam ſucceſſoribus ejus Senatoribus jam electis, & ab eis cauſa ipſa eidem judici delegata. Judex verò ex veteris, & novorum pariter Senatorum delegatione cognoſcens, quod à jamdicto B. ſtatutum fuerat approbans, Eccleſiæ ſanctæ Mariæ poſſeſſionem reſtituit antedictam: & cùm novem Conſiliarios haberet Senatus, per octo ipſorum exequutioni fuit ſententia demandata: ſed unus ex eis, qui & nepos erat Abbatis Sancti Sylveſtri, quorumdam Senatorum favore ſuffultus, Eccleſiæ ſanctæ Mariæ poſſeſſionem violenter ablatam, monaſterio tribuit nominato. Ex hoc ergo rixâ creſcente, uſque ad armorum ſtrepitum eſt proceſſum. Ne verò deterius quid contingeret, bonæ memoriæ C. Papa prædeceſſor noſter totum negotium ad ſuam ſolicitudinem revocavit. Et quoniam tempus colligendorum fructuum imminebat, fructus præcepit apud colonos in ſequeſtro deponi: circa quos, ſi qua partium violentiam inferre præſumeret, cauſæ ſuæ diſpendium pateretur: Venerabilibus Fratribus noſtris G. Portuenſi, & I. nunc Albanenſi, tunc verò Tuſculano Epiſcopis tituli ſancti Clementis; & dilecto filio noſtro G. ſancti Angeli Diacono Cardinali cauſam committens eandem. In quorum præſentia Partibus conſtitutis, pro Eccleſia ſanctæ Mariæ fuit contra monaſterium veſtrum objectum, quod violentiam pars veſtra commiſerat in fructibus ſequeſtrandis: & cùm ſuper hoc teſtes fuiſſent utrimque producti, quia violentia liquidò probata non fuit, & in dimidio rugio hordei dicebatur admiſſa; Abbate nihilominus prohibente ne delictum perſonæ redundaret in damnum Eccleſiæ, factâ hordei reſtitutione proviſum eſt, ut ad quæſtionem poſſeſſionis fieret in cauſa proceſſus: de qua coram eiſdem productis teſtibus, & atteſtationibus publicatis, fuit diutiùs diſceptatum. Conſequenter verò poſt deceſſum præfati prædeceſſoris noſtri, Partibus in noſtra præſentia conſtitutis, Eccleſia beatæ Mariæ poſſeſſionem, quâ fuerat prætermiſſo juris ordine ſpoliata, ſibi reſtitui poſtulabat. Et quoniam alii Senatorum ſententiam pro monaſterio, alii latam pro Eccleſia proceſſu temporis confirmarant, nos quidquid ab eis factum fuit, poſtquam dictus prædeceſſor noſter ad curam ſuam idem negotium revocavit, de conſilio Fratrum noſtrorum irritum decrevimus, & inane. Cùm ergo nobis conſtiterit, & ex ipſa confeſſione Partium tenuerimus, quod unus Conſiliariorum contra ſententiam de voluntate octo exequutioni mandatam, de facto, quia de jure non poterat, veniens, Eccleſiam ipſam poſſeſſione ſua ſpoliavit violenter; & nihilominus attendentes, quod etiam injuſto poſſeſſori violenter ejecto, reſtitutionis ſit beneficio ſuccurrendum, ſpoliatam Eccleſiam in eo ſtatu decrevimus reponendam, in quo fuerat tempore violentiæ perpetratæ. Verùm quoniam præfatam poſſeſſionem poſt reſtitutionem factam ab I. de Alteia, monaſterium alii locationis titulo aſſignarat, neque reſtituere poterat Eccleſiæ ſpoliatæ, loco illius tantumdem poſſeſſionum æquivalentium, ſecundùm arbitrium dilectorum filiorum I. Tineoſi Capellani, & G. Hoſtiarii noſtrorum, eidem Eccleſiæ fecimus aſſignari: quæ, quoniam alii fuerant jure pignoris obligatæ, à creditoribus eas fecimus liberari, qui nobis inſtrumentum pignoris poſteà reſignarunt. Et quia ſæpedictum monaſterium veſtrum ſe querebatur à præmiſſo B. Coroſoneo contra juſtitiam ſpoliatum, & ipſum per officium noſtrum reſtitui ſuppliciter poſtulabat, quod ſtatutum ejus nullius valoris exstiterit, multipliciter aſſeverans: ſæpedictus enim B. cùm ſeipſum intruſerit in Senatoriam dignitatem, nec Apoſtolicæ Sedis favorem habuerit, ad quam inſtitutio pertinet Senatorum, ſtatutum non potuit emittere quod valeret: qui etiamſi fuiſſet legitimè inſtitutus, ipſius ſtatutum, quamvis ſibi ſubjectos, Eccleſias tamen nullatenus obligaret: præſertim cùm Juri Civili eſſet adverſum, quod aliam pœnam litigioſas res transferentibus ſtatuit imponendam. Illa diſtinctione inter contrahentes adhibita, ut ſi quis ſciens ad donationes, venditiones, ſeu alios contractus acceſſerit, non ſolùm redimere rem compellatur, ſed etiam pretium ejus amittat, non ut lucro cedat alienantis, à quo etiam alia tanta quantitas eſt fiſci juribus inferenda: ſin autem ignorans rem litigioſam emerit, vel per aliam ſpeciem contractus acceperit, tunc alienatione rei factâ irritâ, pretium ejus cum alia tertia parte recipiet, inſtrumentis etiam nullam vim obtinentibus, quæ ſuper contractibus hujuſmodi ſtatuuntur. Verùm eos, qui dotis nomine, vel ante nuptias donationis, tranſactionis, vel diviſionis rerum hæreditariarum factæ, vel per legati, vel fideicommiſſi cauſam hujuſmodi dederint, vel acceperint, à præmiſſis pœnis eadem conſtitutio excipit nominatim. Quod ſi etiam obligare poſſet Eccleſias, monaſterium in illam conſtitutionem nequaquam inciderat; cùm antedictus I. nullam in aliud penitus poſſeſſionem tranſtuliſſet, qui tanquam colonus terras illas tenuerat, & eas non ſuo, ſed ipſius monaſterii nomine poſſidebat: quod etiamſi feciſſet, quoniam priùs conventus à monaſterio, quàm ab Eccleſia fuerat, & per arbitrium;

& nihilominus jure tranſactionis, per quam citra pœnam litigioſi contractus, res poteſt in alium lite conteſtata transferri, res reſtituit antedictas, in ſtatutum præmiſſum nullatenus incidiſſet: quin potiùs, etſi contra illud feciſſet ſtatutum, quoniam nec conventum, nec confeſſum in judicio, vel convictum poſſeſſione ſua monaſterium fuerat ſpoliatum, inſtanter eam ſibi reſtitui poſtulabat, quam ex nulla, vel ſaltem injuſta cauſa pars altera detinebat. Has autem rationes œconomus ſanctæ Mariæ nitebatur multifariam infirmare. Quanvis enim dictus B. circa prælationis ſuæ primordia gratiam Sedis Apoſtolicæ non habuerit; quia tamen ab ea fuit tempore procedente receptus, & ratihabitio retrotrahitur, perinde habendus erat, tanquam ab initio fuerit inſtitutus: qui tanquam alienus judex non poterat à monaſterio evitari, cùm nec novum ſit, nec inſolitum, quod ubi Clerici ſunt actor, & reus, cauſas civiles in Urbe coram judicibus per Sedem Apoſtolicam inſtitutis, ex delegatione Senatorum ab ea juriſdictionem habentium proſequantur. Unde nec in alieno foro intelliguntur, ſed in proprio Romani Pontificis litigare, cujus authoritate ſortiri videntur effectum quæ ab hujuſmodi Senatoribus, vel Judicibus ſtatuuntur. Quod ſi forum Senatorum fuiſſet monaſterio penitus alienum, quia tamen œconomus dicti monaſterii ſub L. judice à præfato B. inter Eccleſiam ſanctæ Mariæ, & dictum I. de Alteia delegato, ipſi I. aſtitit, & eum in jure defendit, judicium ejus non potuit ulteriùs declinare. Statutum autem ipſius B. de quo ſæpiùs eſt præmiſſum, & quod non juri adverſum, ſed conſonum potiùs exiſtebat, cùm etiam in Jure canonico caveatur, quod res in litigio poſita non ſit in perſonam aliam transferenda, non ad poſſeſſores ſolos, ſed etiam ad illos decebat extendi, qui tempore ſaltem detentionis cujuſque poterant conveniri, quales conſtat eſſe colonos etiam temporales: perpetui namque utilem ſaltem poſſeſſionem habentes, & conveniri poſſunt, & in alium transferre quod habent: ſicut I. fecerat antedictus, cujus factum neque præmiſſum arbitrium poterat, nec tranſactio excuſare; cùm in dolum & fraudem fuerint attentata. Judex namque, in quem fuit à Partibus compromiſſum, conſanguineus ipſius I. & infeudatus monaſterii dicitur extitiſſe; nihilque feciſſe in publicum, ſed omnia in ſecreto, quanvis inſtar judiciorum ſint arbitria introducta. Coegit quoque Partes ad tranſigendum, ſicut ex reſcripto tranſactionis apparet: & cùm de tranſactione non fuerit compromiſſum, quæ non eſt neceſſitatis, ſed liberæ potiùs voluntatis, dolo quaſi ex perſpicuis inſidiis jam probato, tranſactionem inefficacem penitus aſſerebat. Illa quoque ratione dicebat Eccleſia petitionem monaſterii repellendam, quòd cùm poſſeſſionem ipſam ſine dolo, & culpa ſua obtinuerit authoritate Prætoris, & per hoc jus ſibi fuerit acquiſitum, monaſterium veſtrum ſuper poſſeſſorio audiri ulteriùs non debebat, cui parata erat in petitorio reſpondere. His ergo, & ſimilibus in noſtra, & fratrum noſtrorum præſentia prudenter à Partibus allegatis, nos attendentes, quod laïcis etiam religioſis ſuper Eccleſiis, & perſonis Eccleſiaſticis nulla ſit attributa poteſtas, quos obſequendi manet neceſſitas, non authoritas imperandi, à quibus, ſi quid motu proprio ſtatutum fuerit, quod Eccleſiarum reſpiciat etiam commodum & favorem, nullius firmitatis exiſtit, niſi ab Eccleſia fuerit approbatum: unde ſtatutum Baſilii de non alienandis prædiis ruſticis, vel urbanis, miniſteriis, & ornamentis Eccleſiarum, illâ reprobatum fuit potiſſimùm ratione, quòd authoritate Romani Pontificis non fuit roboratum; ne in exemplum tranſeat ſimilia præſumendi, quod à ſæpe dicto B. factum fuerat in præjudicium monaſterii, non conventi, nec confeſſi etiam, vel convicti, prorſus in irritum revocantes, poſſeſſiones eaſdem reſtituendas ſibi ſententialiter diffinimus, nec ipſas quæ in locum & jus illarum, quas ab I. de Alteia Eccleſia ſanctæ Mariæ petierat, ſucceſſerunt, interim alienare valeat: prohibentes, ut ſi Eccleſia ſanctæ Mariæ vel de vitio litigioſi contractus, vel de proprietate forſitan voluerit experiri; ne ſi obtinuerit in judicio, in vanum laboret, monaſterio minimè poſſidente, ſit quod evincere valeat, & habere. Datum Laterani 5. kal. Decembris.

N O T Æ.

1. a *Sancti Sylveſtri.*] Ita etiam legitur in tertia collectione, ſub hoc titulo, *cap.5.* & in ipſo regeſto epiſtolarum Coloniæ edito, *fol.*412. ex quo ita integram hujus textus ſeriem reſtituo. Romæ eſt Eccleſia ſancti Sylveſtri, & ſancti Martini, quæ conſtructa fuit à Conſtantino Magno: licèt apud hiſtoricos non liqueat cui Sancto fuiſſet dicata, poſteà tamen eam Symmachus conſecravit Divo Martino, & tandem Sergius II. eam reparavit, & reliquias ſancti Sylveſtri in ea appoſuit, atque monaſterium ædificavit, quod hodie eſt Societatis ſanctæ Mariæ Carmelitarum. Hujus ergo manaſterii Abbati miſſa eſt præſens decretalis, cujus partes extant *in cap.1. de foro compet.* in ſecunda collectione, *cap. 3. & 4. ut lite pendente, cap.1. de reſtit. ſpoliat. in 3. collect.* in quibus capitibus, quæ ex una conſtitutione manarunt, eadem eſt inſcriptio, & ut aptiſſimè conjungantur, caſum referamus, qui ita contigit. Romæ Eccleſia ſanctæ Mariæ egit apud judicem Laurentium contra Joannem de Alteia laïcum civem Romanum, poſſeſſorem quorumdam prædiorum ipſius Eccleſiæ. Laurentius Joannem de Alteia

Alteia à prædicta petitione abſolvit, à qua ſententia Eccleſia appellavit ad Senatorem urbis Romæ: Joannes oppoſuit, Laurentium non tanquam judicem, ſed tanquam arbitrum pronuntiaſſe; ideò ab ejus ſententia tanquam ab arbitro prolata appellari non poſſe, juxta tradita *in cap. cauſam, de re judic.* Sed replicavit Eccleſia, Joannem arbitrum fuiſſe juris, non compromiſſarium; unde ab ejus ſententia ritè appellare valebat. Quare rejecta hac exceptione, Senator ipſe hanc ſecundæ inſtantiæ cognitionem delegavit Primicerio, apud quem Joannes allegavit, non rectè ſecum agi rei vindicatione, eo quòd prædia ſuper quibus lis vertebatur, non poſſidebat, ſed ea detinebat monaſterium Sancti Sylveſtri per alienationem factam lite pendente, juxta ſtatutum urbis Romæ, quo cavebatur, ut poſſeſſio rei litigioſæ, quam reus alienaſſet, auferretur ei in quem tranſlata fuiſſet, & addiceretur petitori; ideò Senator ipſe poſſeſſionem prædiorum, monaſterio non citato, Eccleſiæ Sanctæ Mariæ addixit. Poſt hæc actum fuit apud ſucceſſorem ipſius Senatoris de nullitate illius ſententiæ, qui ſententiam pro monaſterio pronuntiavit. Sed his duabus ſententiis contrariis prolatis, quidam temerè vi dejecit Eccleſiam de poſſeſſione prædiorum, eamque tradidit monaſterio: quod cùm accidiſſet, totius cauſæ cognitionem ad ſe avocavit Cœleſtinus III. Innocentii III. prædeceſſor; ſed antequam ſententiam proferret deceſſit. Innocentius negotium terminavit, & licèt Eccleſia ſpoliata ante omnia eſſet reſtituenda, tamen quia certis ex cauſis reſtitutio fieri non poterat, juſſit ut alia prædia ejuſdem valoris monaſterium Eccleſiæ reſtitueret. Verùm monaſterium priorem ſpoliationem repetendo, allegabat virtute ſtatuti Romani ſpoliari non potuiſſe, cùm ſtatuta laïcorum quoad res Eccleſiæ non attendantur, & Senator eo ſtatuto tantùm motus ipſum ſpoliaverat. Quibus perpenſis Innocentius III. juſſit omnia acta à Senatore virtute illius ſtatuti, caſſari & irritari, ac pro monaſterio ſententiam dixit, videlicet ipſum virtute dicti ſtatuti ſpoliatum eſſe reſtituendum, quia ſtatuta laïcorum Eccleſiæ bona, ſeu eccleſiaſticas perſonas non comprehendunt, ut probavi *in cap. quæ in Eccleſiarum 7. hoc tit.* ubi commentarium hujus textus dedi.

b *In via lata.*] In qua unus ex Presbyteris Car- 2.
dinalibus titulum ſuum habet, ut referunt Anaſtaſ.
Germonius *de indultis Cardin. §. Tituli*, Cohelius
in notitia Cardin. cap.6.

c *Senatoris.*] De Senatoris Romani officio & 3.
dignitate temporibus Sylveſtri, & ejus ſucceſſorum
pro temporum diſtinctione plura adduxerunt Pe-
trus Gregor. *in ſcholiis ad hunc textum*, Coriolanus
in Breviario, anno 752.

d *Monaſterii veſtri.*] Monaſterium enim debet 4.
per ſyndicum cauſas ſuas in judicio pertractare, *ca-
pite unico de ſyndic.* ubi dicemus.

e *Extiterunt.*] Quia monachi qui cauſam ipſam 5.
in judicio non proſequuntur, in ea ut teſtes plerum-
que admittuntur, *cap. inſuper 6. de teſtibus*, ubi dice-
mus, & probant Barboſa *in cap. tertio loco, de probat.*
Farinat. *de teſtib. quæſt.6.* Bronchorſt. *Enantioph. cen-
turia 2. aſſert.99.*

f *Electus.*] A ſententia enim arbitrorum appel- 6.
lari non poteſt, ut probavi *in cap. 2. de arbitris.*

g *Primicerio.*] Id eſt primo judicum, ut aliàs 7.
Primicerius accipitur *in cap. unico de officio Primicer.*
ubi notabimus.

h *Statutum Baſilii.*] Cujus mentio fit *in capite* 8.
benè quidem 1. *96. diſtinct.* cujus hiſtoriam referunt
Carolus Sigonius *lib.15. de Imper. Occid. anno* 478.
Nauclerus *generat.* 17. Baronius *tomo* 6. *anno* 483.
& explicat Jacobus Valdes *de dignitate Regum Hiſp.
cap.1. num.19.*

CAPUT XI.

Idem *univerſis Doctoribus a Pariſiis commorantibus.*

EX litteris veſtræ *b* devotionis accepimus, quod cùm quidam, moderni videlicet Doctores liberalium *c* Artium, à majorum ſuorum veſtigiis in tribus præſertim articulis deviarent, habitu videlicet inhoneſto, in lectionum & diſputationum ordine non ſervato, & pio uſu in celebrandis exequiis decedentium clericorum jam quaſi penitus negligenter omiſſo: vos cupientes veſtræ conſulere honeſtati, octo ex vobis juratos ad hoc unanimiter elegiſtis, ut ſuper dictis articulis de prudentium virorum conſilio bona fide *d* ſtatuerent quod foret expediens & honeſtum, ad illud in poſterum obſervandum, vos juramento *e* interpoſito communiter conſtringendo, excepto dumtaxat Magiſtro G. qui jurare renuens & formidans, fidejuſſoriam pro ſe tantùm obtulit *f* cautionem. Fuit etiam inſuper ad cautelam à vobis fide interpoſita protinus conſtitutum, ut ſi quiſquam Magiſtrorum adversùs alios duceret reſiſtendum, & primo, & ſecundo, tertióve commonitus infra triduum univerſitati parêre contemneret Magiſtrorum, ex tunc beneficio Societatis eorum in Magiſtralibus *g* privaretur: & quidem hoc ultimum quidam ex vobis ſimpliciter, quidam verò niſi ſatisfaceret, & nonnulli niſi per vos ſe admitti ab aliis obtineret, ſe intellexiſſe fatentur. Cùm autem ſupradictus Magiſter G. infra triduum Univerſitati non paruerit, requiſitus juxta conditionem, ex tunc à vobis habitus eſt excluſus. Qui cùm ſatisfactioni condignæ poſtmodùm ſe *h* obtuliſſet, in quatuor Magiſtros juramento interpoſito compromiſit, illorum dictum pro bono pacis ſe gratum, & ratum pariter habiturum. Illi verò uſi conſilio ſapientum, dictum ſuum communiter promulgarunt, memorato Magiſtro in virtute juramenti præſtiti prohibentes, ne deinceps in licitis Univerſitati reſiſteret Magiſtrorum; & injungentes eidem, ut tamdiu in eodem ſtatu perſiſteret, quo tunc erat, donec per ſe, vel per procuratorem ſe poſſe ab aliis Magiſtris admitti per Sedem Apoſtol. obtineret, ſalvâ

in omnibus honeſtate. Unde nobis humiliter ſupplicaſtis, ut eundem Magiſtrum, virum utique providum, & honeſtum, & diſcretum, qui tanquam obedientiæ filius, quod ſibi prædicti quatuor injunxerunt, ſuſcepit humiliter, & patienter obſervat, ex benignitate Sedis Apoſt. faceremus communioni reſtitui Magiſtrorum. Nos igitur ex præmiſſis intelligentes eidem Magiſtro fuiſſe mandatum, ut tamdiu perſiſteret in eo ſtatu, quo tunc erat, donec Magiſtrorum communioni de mandato Sedis Apoſt. redderetur, & paratus ſit ſuper præmiſſis ſatisfactionem congruam exibere; licèt à vobis fide præſtita fuerit conſtitutum, ut ſi quis Magiſtrorum ordinationi Univerſitatis ipſorum duceret reſiſtendum, & primò, ſecundò, tertióve commonitus, intra triduum Univerſitati parêre contemneret Magiſtrorum, ex tunc beneficio Societatis eorum in Magiſtralibus privaretur; & ob hoc Magiſter G. fuit eorum communione privatus: Quia tamen conſtitutum non fuit, ut in perpetuum hujuſmodi privatio perduraret, cùm tam Juris canonici, quàm noſtri moris exiſtat, ut is qui propter contumaciam communione privatur, cùm ſatisfactionem congruam exhibuerit, reſtitutionem obtineat: mandamus quatenus ſupradictum Magiſtrum ſtatutis veſtris nunc humiliter parêre curantem, ad communionis veſtræ conſortium in Magiſtralibus admittatis.

N O T Æ.

1. De Pariſienſi urbe, et ejus Academia.

a Pariſiis.] Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub tit. de jureiur. cap.*12. Pariſienſis vrbs, quam Lutetiam Pariſiorum appellant Cæſar *lib.* 7. Strabo *lib.* 4. eſt totius Galliæ primaria, & Regni caput. Nobilem Galliarum ciuitatem dixit D. Bernardus: totius regni Metropolin appellauit Suggerius, quos referunt plura de ejus origine & magnitudine adducentes Fratres Sammatani *tomo* 1. *Gallia Chriſt. fol.* 395. in qua florentiſſimam Academiam, præcipuam totius Galliæ, conſilio, & authoritate Alcuini, & Venerabilis Bedæ erexit Carolus Magnus anno 791. vt refert Yepes *tom.*3. *chron.D.Benedicti, fol.* 310. etſi aliunde ejus originem repetat Marquez *in orig. Eremit.cap.*15.§.5. Eam inſtaurauit Ludouicus etiam Rex Galliæ: florentiſſimi illius ſtudii mentio extat *in cap.in cauſis, de procurat. cap. ſuper ſpecula, cap.quantò, de Magiſtr. Clem.*1. *eodem titulo.* Eam debitis extollunt laudibus Polydorus Virgilius *lib.* 4. *hiſtoria Angliæ*, Jacobus Meyerus *lib.*14. *annalium Flandriæ*, Midendorpius *tomo* 2. *de Academiis*, Thuanus *tomo* 3. *hiſtoria*, & alii quos refert P. Andreas Mendo *de jure academico, q.*3. In ea Academia florent omnium ſcientiarum Profeſſores, etiam juris Cæſarei, licèt olim temporibus Honorii III. hujus juris ſtudium in ea non permitteretur, *cap. ſuper ſpecula, de Magiſtris*, ex ratione ibi aſſignanda. Vigent etiam in ea liberalium Artium ſtudia, quarum ſcientiarum Profeſſoribus Innocentius III. præſentem ſcripſit epiſtolam.

2. b *Deuotionis.*] Ita alloquitur Pontifex Capitula Eccleſiarum, aut Vniuerſitates, cùm illis reſcribit, & eorum Profeſſores dilectos filios appellat, vt notarunt Gemonius *de indultis Cardin.* §. *Dilectus*, P. Franciſcus Valens *in concordia juris, in proœm. decret.* dicemus infrà *in cap. quàm ſit graue, de crim. falſi.*

3. c *Artium.*] Licèt juris ſcientia aliquando liberalis ars, ſeu ſtudium liberale dicatur, *l.*1. *C. qui ætate, lib.*10. *l. Medicos, C. de Profeſſoribus, eodem libro, l. vnica, C. de ſtudiis, lib.*11. *l. vnica, C. de Profeſſoribus, qui in vrbe CP. eodem lib.* tamen liberales artes ſtrictè & propriè ſumptæ, ſunt Grammatica, Rhetorica, Logica, Geometria, Muſica, Aſtrologia, & Arithmetica, vt probant de eis agentes Chaſſaneus *in catalogo, p.*10. *conſider.*9. Joannes Boſſius *in ſpeciali tractatu de illis artibus.*

4. d *Statuerunt.*] Academiæ enim ſtatuta proprio regimini ac ſuæ gubernationi congrua, & vtilia facere poſſunt, vt conſtat *ex l. finali, Cod. de juriſdict. l. finali, Cod. de colleg. illicit. l.*1. *ff. quod cuiuſque vniverſ.* Docent Hunnius *in encyclop. tit. de ſtatutis*, collega noſter D. I. de Eſcobar *de Pontif. juriſdict. cap.*23. Loſeus *de jure vniuerſ. p.*3. *cap.*5. *num.*3. & de ſtatutis ipſis Academiæ Pariſienſis latè agit eruditus Joannes Fileſacus *lib.*1. *ſelect. tract. de orig. ſtat. Theolog. Pariſ.*

5. e *Iuramento.*] Quo voluerunt Doctores firmare obligationem ſtatutorum, & ſtrictiùs ad eorum obſeruationem obſtringi; non quia illa non obſeruantes majorem ſuſtinerent pœnam, quàm ſi tantùm ſtatutum infringerent. Cùm enim quis jurat ſeruare ſtatuta, obligatur eo genere obligationis, quo ipſa ſtatuta obligant, vt docet Salas *de legibus diſput.*15. *ſect.*1. *num.* 26. P. Mendo *de jure academ.* vbi ſuprà, *q.*13. Sed illud difficile videtur, quod his ſtatutis obligentur illi, qui ea non condiderunt, ſed tantùm in Academia ſucceſſerunt, diuerſi omninò ab illis, qui ſtatuta fecerunt, quamvis disjunctum corpus ſemper idem cenſeatur, *l. proponebatur* 16. *ff. de judiciis, l.* 5. *tit.* 15. *p.* 2. Franciſcus Zypæus *lib.*2. *contra Cuſanum, cap.*12. Joannes Seldenus *in mari clauſo, lib.*1. *cap.*21. pluribus relatis noſter Valentia *lib.*2. *illuſtr. tract.*4. *cap.*2. Hæc enim fictio eſt, & reverà non ſunt eædem perſonæ ſtatuentium, & per conſequens non poterant obligari ex aliena promiſſione, *l. inter* 83. cum vulgatis, *ff. de verb. obl.* quod & in voto à Decurionibus ciuitatis facto hæſitari poteſt. Pro cuius difficultatis ſolutione dicendum eſt cum D. Thoma 2.2. *q.*98. *art.*2. nouos ciues, Decuriones, ſeu Doctores, qui in locum veterum ſuccedunt, non obligari ex eorum voto, quia voti obligatio perſonalis eſt, vt etiam probant Bartholomæus Brixienſis in quadam quæſtione, quæ incipit, *Bononienſes jurauerunt*, Auendaño *lib.* 2. *de exequendis mandat. cap.*27. *n.*12. Gutierrez *in authentica Sacramenta, num.*12. Doctor Piſa *lib.*4. *ſuæ Curia, cap.*5. & ibi Azeuedo, & *in l.*1. *num.*24. *tit.*17. *lib.*8. *recopil.* Marquez *lib.*2. *Gubernat. Chriſt. cap.*22. Azorius *lib.*11. *inſtit. cap.*8. *verſic.*5. ideoque in Concilio Trident. *ſeſſione* 25. *de reform. cap.*2. decernitur, vt ſingulis annis DD. Magiſtrique Academiarum ſolemniter jurent, ſe interpretaturos, & docturos ea quæ ſunt Catholicæ Fidei, propter denuò in eodem gradu cooptatos; quamvis aliam huius textus rationem adduxerint relati à Barboſa ibi, *littera B.* Quod de voto dixi, idem dicendum eſt de contractu; quoniam ſi omnes Decuriones, ſeu DD. aliquid promiſerint, veluti ſi aliquem annuum redditum ſuper ſuis perſonis, & bonis impoſuerint, ſucceſſores in officio minimè obligantur, quia ex pactione alterius alter obligari non poteſt, *l. multum* 6. *C. ſi quis alteri*, niſi quatenus ex prædeceſſorum

contra

contractu ad eos peruenit, argumento *ex l. ciuitas 27. de rebus creditis*; notauit Bobadilla *lib. 3. polit. cap.8.num.87.* vnde quod anteceſſores promiſerunt, niſi in prædicto caſu, ſucceſſores ex obligatione juſtitiæ minimè præſtare tenentur, ſed ex quadam urbanitate, vt inquit D. Thomas vbi ſuprà, ſiue ſe obligauerint ad dandum, ſiue ad faciendum, veluti ad cuſtodiendos aliquos dies feſtos, vel jejunandum; quia reuerà hoc eſt alienum factum, & extranearum perſonarum, quas aliæ minimè obligare potuerunt: in his tamen duobus exemplis aliquando juſtitiæ obligatio naſcitur, ſcilicet ſi legitimo tempore præſcriptum ſit, vt dies illi feſti cuſtodiantur, vel jejunia fiant, quia eſt quaſi lex conſuetudo, quæ omnem populum obligat, etiam ciues de nouo natos. Marquez & Azor vbi ſuprà: cum his non ſunt temerè confundenda ſtatuta facta ad regimen ipſius communitatis, vel negotia quæ Decuriones contrahunt nomine ipſius Curiæ, ſeu Academiæ; hæc enim ſemel facta, aut contracta perpetuò durant, quia Decuriones, ſeu Doctores ſunt legitimi adminiſtratores, & gubernatores ipſius communitatis, vt docent Bobadilla *lib.5.polit.cap.4.& 5.* Doctor Piſa vbi ſuprà *lib.2. cap.8.* Amaya *in rubric. C. de decurionibus, num.23. & in l.vnica, de præbendo ſalario, ex num. 17.* & cùm ſtatuta, de quibus in præſenti, facta fuiſſent pro bono regimine Academiæ Pariſienſis; ideò etiam ſucceſſores eorum qui ſtatutum fecerunt, illud ſeruare tenentur.

6. f *Cautionem.*] Idonea cautio eſt, quæ fideiuſſoribus præſtitis fit, *l. 1. §. jubet 4. ff. de collatione bonorum, l. ſi in ndatum 59. ff. mandati, l.prætoria 7. ff. de prætoriis ſtipul. l.3. C. de v.ſ.* Et licèt qui tenetur cautionem fideiuſſoriam dare, non adimpleat obligationem cautionem juratoriam præſtando, *authent. cui relictum, C. de indicta viduitate*; tamen qui tenetur juratoriam cautionem præſtare, ſufficit vt fideiuſſoriam præſtet, vt in præſenti textu ſupponitur, & docet Parladorus *different.61.num.4.*

7. g *Priuaretur.*] Hæc pœna poſtea appellatur privatio communionis, non quia excommunicatio ſit, priuans à perceptione Sacramentorum; ſed quia priuat à communione aliorum Profeſſorum in actibus, & functionibus propriis Academiæ. Plerumque enim legimus aliquem communione Chriſtiana gaudere, denegari tamen illi communionem ſociorum, ſeu collegarum, vt in Concilio Arelat. *2.can.30.* Aurelian. *5.can.17.* & aliis, vbi Epiſcopi priuantur tantùm communione Coëpiſcoporum: cuius priuationis communionis effectus referunt Gibalinus *de cenſuris, diſquiſit.7.q.12.* Morinus *lib.2.exercit.cap.5.* Vnde cognoſcitur in præſenti caſu, excommunicationem tanquam cenſuram appoſitam non fuiſſe violanti ſtatuta, ſed quia priuabatur communione cæterorum Doctorum; ideo talis pœna latè excommunicatio dici poterat.

8. h *Obtuliſſet.*] Purgat enim contumax contumaciam per ſatisfactionem, quam præſtare poteſt per cautionem de obediendo mandatis Eccleſiæ, *vt in cap. ex parte 33. verſiculo in primo, de v. ſ. cap. quâ fronte 25. verſiculo Sanè, de appellat. cap. cum deſideres, cap. per tuas, de ſentent. excom.* Cautionem illam dare valet, aut fidejuſſoriam, pignoratitiam, ſeu juratoriam.

COMMENTARIUM.

9. Concluſio refertur, et probatur.

EX hoc textu ſequens communiter deducitur diſputanda aſſertio: *Contumax communione priuatus, aut ordine motus, ſi paruerit mandatis, abſoluendus, & reſtituendus eſt ordini.* Probant eam textus *in cap. ſi quis, 81. diſt. cap. preſbyter 2. q.4. cap. nos autem 15. q.7. cap. ſi quis deinceps 18. quæſt.7. cap. ex litteris 29.* vbi Gloſſa *verbo Satisfacta, de officio delegati, cap. ſignificauit, de officio Ordinarii, cap. cum in Eccleſiis 10. de majorit. & obed. cap. non eſt vobis, de ſponſal. cap. finali, de matrim. contracto, cap. cum deſideres, cap. a nobis, cap. per tuas, de ſentent. excom. cap. cum olim, cap. ex parte, de v.ſ. Clement. 1. de decimis, cap. quanquam, in fine, de cenſibus in 6. Clementina 2. poſt principium, de decimis, Clementina 2. de hæretici.* Illuſtrant vltra congeſtos à Barboſa in præſenti, Robertus *lib. 1. rerum judicatarum, cap.10.* Petrus Greg. M. Uranius, Proſperus Fagnanus *in præſenti,* Balboa *in cap. 1. de judiciis, num.66.* Tiraquel. *in tract. ceſſante cauſa, 1. p. num. 60.* Marius Alterius *lib. 4. de cenſuris, diſput. 1.* Gibalinus *eodem tract. diſquiſit.9. quæſt.2. fol.407. & quæſt.3. conſectario 15.* Sayrus *lib.4.theſauri, cap.17.num.4.* Gutierrez *lib.1. canonic.q.5. num.7.* Couarr. *in cap. alma, 2.p. cap.6. num.16.* G. de Valentia *tom.4. controv. diſp.7. q. 18.* Suarez *de cenſuris diſp.7. ſect.1. num.12.* Carena *de officio Inquiſit.1.part.tit.5.§.12.num.86.* Alteſſerra in præſenti.

10. Traditur dubitandi ratio.

Sed hæc aſſertio difficilis redditur ſequenti juris conſideratione; nam priuatio communionis aut fertur per modum pœnæ, aut per modum cenſuræ: profertur per modum pœnæ, quando imponitur ad vindictam delicti perpetrati, *cap. ſi quis Epiſcopus, 11.q.3.* per modum cenſuræ infligitur, quando tantùm ob contumaciam imponitur. Couarr. *d.2.p.c.6. in initio, num. 15.* Cùm profertur per modum pœnæ, durat perpetuò, niſi ex indulgentia ita ligatus abſolvatur: quando verò per modum cenſuræ, contumacia ceſſante, poſt ſatisfactionem reus abſolvitur. Ita omnes Doctores de cenſuris agentes; ſed in præſenti caſu priuatio communionis fuit impoſita per modum pœnæ ob delictum admiſſum in violatione ſtatuti academici: igitur etiam poſt ſatisfactionem durare debebat talis priuatio. Augetur hæc dubitandi ratio ex eo, nam etiam contumacia ceſſante in caſu, quo tantùm propter contumaciam inflicta fuit excommunicatio, non ſtatim contumacia ceſſante, reus communioni Eccleſiæ reſtituitur, ſed poſt ſatisfactionem abſolutio deſideratur, *cap. ſi quis Epiſcopus 22. 1. quæſt.6. cap. ad aures 24. de ſimon. cap. fin. de ſepult. cap. quanquam, in fine, de cenſibus, in 6.* Covar. *in cap. alma, 1. parte, §.11. num.11.* Genuenſis *practicab. quæſt. 709.* Salgado *de Regia protect. 2.p. cap.4.num.202.* Ergo in præſenti caſu etiam poſt ſatisfactionem reſtituendus non erat Magiſter communioni cæterorum ante abſolutionem. Tandem fulcitur hæc dubitandi ratio ex eo; nam hæc privatio communionis lege ipſius Academiæ ſtatuta, & approbata fuerat: ſed ſimilia ſtatuta, & quæ in eis conduntur, perpetua ſunt, *cap.1. 50.diſt. cap. reperiuntur, 79.diſt. cap. ſi quis ex Epiſcopis 10. quæſt.3.* Igitur in præſenti ſpecie Doctores ſtatutum propriæ Academiæ violantes, in perpetuum privati manebant communione cæterorum.

11. Traditur decidendi ratio.

Qua dubitandi ratione ita fulcita non obſtante, vera eſt præſens aſſertio, pro cujus deciſiva ratione percipienda ſciendum eſt, privatum communione Eccleſiæ, ſeu Fidelium ob contumaciam, abſolvendum eſſe ceſſante contumacia, & communioni reſtituendum, *cap. per tuas, de ſent. excom. cap. cum olim, cap. ex parte, de verb. ſign.* cùm ceſſante cauſa privationis, ceſſare debeat ipſa privatio, *cap. cum ceſſante, de appellat.* cùm pœna debeat commenſurari delicto, *cap. diſciplina, 45. diſt.* inde contumacia naturâ ſuâ non patitur, ut cenſura ob eam inflicta protrahatur ultra quàm ipſa extenditur, *cap. ſi quis, cap. ſi Epiſcopus, 18. diſt.* Ut autem contumax à cenſura liberetur, duo deſiderantur. Primum, ut cùm reſipiſcit, ſatisfa-

ſatisfaciat, *cap. quamquam, de cenſibus, lib. 6.* Clementina 1. *de decimis*, ibi : *Ante ſatisfactionem condignam nullatenus abſoluantur.* Clementina 2. *de hæriticis*, ibi : *A qua non poſſint abſolvi, donec plenè ſatisfecerint.* Et hæc ſatisfactio datur ſaltem præſtito juramento de parendo mandatis Eccleſiæ, *cap. ex tenore, cap. de cætero, cap. cùm deſideres, de ſententia excom.* Secundum, vt abſoluatur; nam poſt ſatisfactionem habilis redditur excommunicatus ad abſolutionem, non tamen abſolutus manet, *d. cap. cùm deſideres 15. cap. à nobis 28. cap. quamvis 58. de ſentent. excom.* Celebri exemplo firmat Illeſcas *2. p. hiſt. Pontif. lib. 6. cap. 14. fol. 126.* quod procedit ſiue excommunicatio ſimpliciter feratur, ſiue hac adjectâ clauſulâ, *Donec ſatisfeceris*; nam per hanc adjectionem nihil amplius exprimitur, quàm quod à jure tacitè ineſt, & ſic in vtroque caſu debet pariter abſolui. Contrarium tamen procedit, ſi ſuſpenſio impoſita ſit ſub hac formula, *donec ſatisfeceris*; nam tunc per ſolam ſatisfactionem ceſſat, & relaxatur ſuſpenſio, *cap. preſbyter 13. 2. q. 5. cap. ſi quis 16. 81. diſt.* quod etiam procedit in interdicti cenſura, *cap. non eſt vobis, de ſponſal.* Diſcriminis ratio in eo conſiſtit, quia nullo Eccleſiæ canone cautum legitur, vt interdictum, ſeu ſuſpenſio egeant expreſſa abſolutionè. Vnde ſufficiet tacita, quæ prouenit ex ſatisfactione, juxta mentem judicis imponentis interdictum, ſeu ſuſpenſionem ſub hac forma, *donec ſatisfeceris*: in excommunicatione verò expreſsè cautum reperitur, vt poſt ſatisfactionem abſolutio ſequatur, *d. cap. cùm deſideres, d. cap. à nobis.* Et ſi adhuc rationem huius diſcriminis exſciſciteris, ea petenda eſt ex grauitate excommunicationis, vt docent Panormitanus *in cap. 1. de judiciis, num. 6.* Marius Alterius *lib. 1. de cenſuris, cap. 1. num. 1.* Etiam ſciendum eſt, ſtatuta à qualibet communitate condita, recipere interpretationem à jure communi, vt cum eo in quantum fieri poſſit, conueniant, *cap. cùm dilectis, §. quia, de conſuetudine*, Tondutus *reſol. canonic. cap. 51. num. 20.* Alderanus Maſcardus *de interpret. ſtatut. concluſ. 2. num. 70.* & *concluſ. 12. per totam*, vbi in praxi varias huius doctrinæ ampliationes, & limitationes adducit. Vnde deducitur vera ratio præſentis deciſionis; nam cùm ſtatuta accipere debeant interpretationem à jure communi, & jure communi inſpecto excommunicatus ob contumaciam, poſt ſatisfactionem ſit communioni reſtituendus, ex dictis juribus; inde Innocentius III. in præſenti ſpecie decidit, Doctores Academiæ Pariſienſis communione aliorum non cenſeri priuatos in perpetuum, ſed donec ſatisfecerint. Accedit, nam pœnæ molliendæ potiùs ſunt, quàm exaſperandæ, *l. penult. ff. de pœnis, l. factum 155. §. vltimo, ff. de reg. jur.* vbi plura Petrus Faber, & Gothofredus: & in pœnis ea interpretatio facienda eſt, vt potiùs reſtringantur, quàm amplientur, *cap. in pœnis, de reg. jur. lib. 6.* Vnde rectè pœna priuationis communionis in præſenti ſpecie ita accipitur, vt potiùs temporalis ſit, quàm perpetua.

12. Diſſoluitur dubitandi ratio.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà *num. 3.* expenſa, in qua dicebamus, priuationem communionis appoſitam per modum pœnæ perpetuò durare; nam dicendum eſt potiùs, quamcumque pœnam cenſeri appoſitam ad menſuram delicti; vnde ſi illud conſiſtat in contumacia, quæ tantùm temporalis eſt, erit etiam & pœna temporalis; vnde cùm in præſenti ſpecie contumacia non tranſiret in aliud genus delicti, ſed tantùm contumacia maneret; inde & pœna temporalis eſt, juxta naturam ipſius delicti. Nec augmentum primum ipſius difficultatis obſtat; nam licèt controuerſum ſit apud Interpretes, an communione Eccleſiaſtica priuatus, donec ſatisfecerit, ipſo jure ſatisfactione præmiſſa ſit abſolutus; verior ſententia eſt, neceſſariam eſſe poſt ſatisfactionem adhuc abſolutionem: nec contrarium probatur in hoc textu, nam in eo non aſſeritur, abſque vlla abſolutione priuatum communione ſociorum illi reſtitui; nam ſubintelligendum eſt, vt non ſolà ipſâ ſatisfactione priuatus communione illi reſtituatur, ſed præcedente abſolutione, juxta formam juris tot canonibus præſcriptam: quo etiam modo intelligendi ſunt textus *in cap. nos 4. 15. q. 6. cap. fin. de matrimonio contracto contra interdictum*, juncto Balboa *in d. cap. 1. de judiciis, num. 66.* Nec obſtat augmentum vltimum ipſius difficultatis; nam procedit cùm ſtatuta aliquid continent ex natura ſua perpetuum, non verò ſi temporale. Unde cùm in præſenti textu pœna temporalis eſt propter cauſam temporalem, videlicet contumaciam, ceſſat & pœna, ceſſante contumaciâ.

13. Exponitur cap. 1. 50. diſt.

Sed ſuprà traditæ aſſertioni obſtat textus *in cap. 1. 50. diſt.* in illis verbis: *Si lapſis ad ſuum ordinem reuertendi licentia concedatur, vigor canonicæ diſciplinæ procuildubio frangitur, dum pro reuerſionis ſpe praua actionis deſideria quiſque accipere non formidat. Illud igitur præ omnibus ſtudete, vt lapſos in ſacrum ordinem nullius vobis ſupplicatio aliquo modo reuocare ſtudeat, ne huiuſmodi non ſtatuta, ſed temporaliter dilata credatur vindicta.* Ex quibus verbis manifeſtè probatur, ordine motum, ac communione priuatum, etiam poſt pœnitentiam, & ſatisfactionem reſtituendum non eſſe. Pro cuius difficultatis ſolutione dicendum eſt, in eo textu non agi de excommunicatione lapſis inflicta, ſed potiùs de depoſitione ob adulterium, vel aliud ſimile ſcelus facta; tunc enim etiam poſt pœnitentiam non reſtituitur, quia depoſitio eſt perpetua pœna, nec in modum cenſuræ infligitur, quare neceſſariò perpetua eſſe debet.

14 Explicantur varii Textus.

Secundò præſenti aſſertioni obſtat textus *in can. 11. Concilii Tolet. 11.* in illis verbis: *Quod ſi ingenuorum perſonæ his erroribus fuerint implicatæ, & perpetuæ excommunicationis ſententia ferientur, & arctiori exilio vlciſcentur.* Ex quibus expreſsè deducitur, communione Eccleſiaſtica pulſum & priuatum, in perpetuum excommunicatum eſſe, nec ampliùs communioni eſſe reſtituendum. Igitur non rectè in præſenti docetur, communione eccleſiaſtica priuatum poſt ſatisfactionem eſſe communioni reſtituendum. Pro cuius canonis expoſitione ſciendum eſt, olim ob grauiora ſcelera plerumque fideles priuari communione Eccleſiæ, & fidelium in perpetuum, id eſt, pro toto vitæ tempore, vſque ad mortem; imò & pro grauiſſimis delictis: nec in fine illis communio concedebatur, vt paſſim cauetur in Concilio Illiber. & probaui latè in ejus canone primo, quibus in caſibus patratores ſimilium ſcelerum communione Euchariſtica, & fidelium in perpetuum priuabantur, vt conſtat *ex cap. quia Sacerdotes, 11. q. 1. cap. ſi quis 4. 2. q. 3.* Concilio Cæſarauguſt. 1. *can. 4.* ibi: *Item legit vigeſimo & vno die, quo à 16. kalend. Ianuarii vſque in diem Epiphaniæ, qua eſt 8. idus Ianuarii, continuis diebus nulli liceat de Eccleſia ſe abſentare, nec latère in domibus, nec ſecedere ad villam, nec montes petere, nec nudis pedibus incedere, ſed concurrere ad Eccleſiam: quod qui non obſeruauerit, his decretis anathema ſit in perpetuum.* Concilium Pariſ. 1. *can. 2.* & Pariſienſe 3. *can. 5. cap. ego Berengarius, de conſecr. diſt. 2.* Troſleianum *can. 13.* quo in ſenſu excommunicatio perpetua imponitur *in d. can. 11.* Concilii Tolet. II. in aliis verò leuioribus criminibus priuatio communionis inflicta, intelligitur de temporali, donec reus ſatisfecerit.

Tandem ſupradictæ aſſertioni obſtat textus *in* 15.

INTELLIGITUR CAPUT EX PARTE 23. DE V.S. *cap. ex parte* 23. *de v.ſ.* vbi cùm proponatur quemdam fuiſſe excommunicatum propter iniuriam Capitulo Carnotenſis Eccleſiæ illatam, aſſeritur non poſſe eum abſolvi à tali excommunicatione ante ſatisfactionem, ob ſpeciale priuilegium Capitulo Carnotenſi conceſſum. Igitur quia jure communi attento, excommunicatus etiam ante ſatisfactionem abſolui poteſt, ſiquidem fruſtra precibus impetraretur à Capitulo Carnotenſi, quod illi communi jure competebat, argumento textus *in l.unica, C. de theſaur. lib.* 10. *cap. in his* 30. *de priuil. cap. ſi Papa, eod. tit. lib.* 6. Agnouit difficultatem Gloſſa ibi, *verbo Contumacia*; & vt illi ſatisfaciat, aſſerit priuilegium in illius textus ſpecie fuiſſe conceſſum ad cautelam, quia ſtrictiùs ſolet obſeruari quod ſpecialiter cauetur, quàm quod generaliter diſponitur, *cap. quanquam* 23. *d. cap. ſi aduerſus, de heret.* & aliquando ſpecialiter conceduntur, quæ jure communi competunt, *cap. in cauſis, de procur. cap. etſi Chriſtus, in fine, de jureiur. cap. permittimus, de ſent. excom. cap. quod in te, de pœnit. cap. ſatis, in fine,* 24. *q.* 2. *cap. admonere* 33. *q.* 3. Vnde licèt jure communi quilibet excommunicatus poſt ſatisfactionem eſſet abſolvendus, tamen priuilegium ſpeciale ad cautelam Capitulo Carnotenſi conceſſum fuit, ut excommunicatus ob iniuriam illatam abſolui non poſſet, niſi poſt ſatisfactionem. Sed licèt hæc Gloſſæ ſolutio ſuſtineri poſſet, verius dicendum eſt, priuilegium de quo in eo textu, duas partes continere; in priori cauebatur vt Capitulum Carnotenſe poſſit excommunicare, aut interdicto ſubjicere malefactores pro iniuria ſibi illata, in qua parte gratiam continebat, ſiquidem Capitulum Eccleſiæ Cathedralis poteſtatem ferendi excommunicationem, aut ſimiles cenſuras non habet, *cap. quæſiuit, de his quæ fiunt à majori parte*, niſi ratione conſuetudinis, *cap. irrefragabili, §. cæterum, de officio ordin.* aut Sede vacante, *cap. cum olim, de majorit. & obed. cap. vnico, eod. titulo in* 6. *cap. Albericus, de teſtibus, cap. illa, ne Sede vacante aliq.* In ſecunda concedebatur quod nemo auderet abſoluere excommunicatum pro injuria illata Capitulo Carnotenſi, niſi præmiſſa ſatisfactione; qua in parte conſonum erat prædictum priuilegium juri communi, nec gratiam ſpecialem continebat, vnde virtute juris communis ex præſenti textu, & ſimilibus excommunicatus abſolui poterat.

CAPVT XII.

a Honorius III. *Epiſcopo, &* b *Cantori* c *Cabilonenſi, & Abbati de* d *Firmitate, Cabilonenſis diœceſis.*

EX parte venerabilis Fratris noſtri Epiſcopi *e* Eduenſis fuit propoſitum coram nobis, quod Canonici Eduenſes propriis commodis inhiantes, præbendarum numerum ab antiquo in Eccleſia Eduenſi ſtatutum, licèt non ſint ejus diminuti redditus, reſtrinxerunt, ut ſic in temporalibus magis abundent, dum ea de quibus valet ſuſtentari Canonicorum numerus conſuetus, tali prætextu nituntur in augmentum convertere præbendarum: & in facti ſui tuitionem ſuper hoc confirmationis à nobis dicuntur litteras impetraſſe in communi forma. Nolentes igitur divini Numinis cultum hujuſmodi occaſione in Eccleſia ipſa diminui, ſed potiùs augmentari, diſcretioni veſtræ mandamus, quatenus ſi præmiſſis veritas ſuffragatur, antiquum numerum facientes authoritate noſtra ſervari, præbendas quas à tempore ultimi ſtatuti inveneritis in Eccleſia memorata vacantes, non obſtante aliqua conſtitutione ſuper hoc à Canonicis ipſis facta, vel confirmatione hujus à nobis ab eiſdem *f* obtenta, perſonis idoneis cum conſilio ejuſdem Epiſcopi, ſublato appellationis obſtaculo, conferatis.

NOTÆ.

1. HONORII III. GESTA. a *HOnorius III.*] Honorius antea Centius Sabellus, patriâ Romanus, creatus fuit Pontifex die 18. Iulii anno 1216. & floruit vſque ad annum 1227. vt referunt Spondanus *in continuat. Baronii*, Coriolanus *in Breuiario, dicto anno*, & alii Scriptores de vitis Pontificum. Inter alia quæ illuſtrem illius Pontificatum faciunt, potiſſima ſunt confirmatio præclariſſimarum Religionum SS. Dominici & Franciſci, & Coronatio Federici Imperatoris II. Fecit ſuarum Decretalium quintam compilationem, quam diu deſideratam à perdoctis viris, edidit Innocent. Cironius, ex qua collectione aliquæ deciſiones compilatæ fuerunt à Raymundo in hac ſexta compilatione, inter quas primum in ordine obtinet locum præſens decretalis.

2. CANTOR QUIS. b *Cantori.* Id eſt, Præſuli chori canentium; qui enim ſimili choro præeſt, Cantor, Præcentor, ſeu Protopſaltes appellatur, *cap. cleros*, 21. *diſt.* & in Eccleſia Cabilonenſi ſunt ſeptem Dignitates, inter quas Cantor recenſetur. Nec nouum eſt, Romanum Pontificem cauſarum cognitionem committere Cantori, ut conſtat *ex cap. dudum, el ſegundo, de electione*, ibi: *Pariſienſi Succentori. cap. dilectus, de appellat.* ibi: *Cantori Trecenſi. cap. ſignificauit, eod. titulo*, ibi: *Præcentori Herefordienſi. cap. cùm jam dudum. de præbendis*, ibi: *Cantori Tornacenſi. cap.* 3. *de cenſibus*, ibi: *Stephano Cantori. cap.* 2. *de donat. inter*, ibi: *Cantori Lexouienſi. cap. Abbate, de v. ſ.* ibi: *Cantori Atrebatenſi. cap. cùm pro cauſa, de ſentent. excom.* ibi: *Præcentori Lugdunenſi.* De dignitate Cantoris plura Valenzuela *conſil.* 33. Barb. *de Canonicis, cap.* 9.

c *Cabilonenſi.*] Cabilo, ſeu Cabilonus, eſt ciuitas Galliæ ad Araris ripam, ſita in prima Lugdunenſi Prouincia, cuius meminerunt Cæſar *in comment. lib.* 7. Strabo *lib.* 4. Ammianus Marcellinus *lib.* 5. Sedes quondam fuit Regia Principum Burgundiæ, vt referunt Fratres Sammartani *tom.* 2. *Galliæ Chriſt. fol.* 437. Habet Eccleſiam Cathedralem D. Vincentio dicatam, cuius mentio fit *in cap.* 12. *de reſcriptis, cap.* 27. *de ſentent. excom. cap. in noſtra, de procurat.* Plura de ejus origine congeſſerunt Chenu *in chron. Eccleſiæ Cabilon.* Savarus *in notis ad Sidonium, lib.* 4. *epiſt.* 25. Ejus Præſuli Duranno dicto, qui eam Eccleſiam rexit ex anno 1213. vſque ad annum 1215. miſſa eſt præſens epiſtola. 3. CABILONENSIS DESCRIPTIO.

d *De Firmitate.*] Firmitas prima Ciſtercii filia, monaſterium eſt in diœceſi Cabilonenſi conſtru-

ctum

Digitized by Google

ctum anno 1113. cuius exordium, & nominis rationem reddunt tabulæ ipſius monaſterii, ibi: *Fundata eſt Firmitas primogenita filia domus Ciſtercii, & pulchræ ſignificationis ſuæ titulo firmitatem & ſtabilitatem Ordinis præſignauit.* Plura de eo monaſterio retulit Manrique *annalium Ciſterc. anno 1113. cap. 3.* huius monaſterii Abbati Hugoni reſcribit Honorius *in præſenti.*

5. Æduenſis vrbis notitia. e *Æduenſis.*] Ædua, quam alii Auguſtodunum appellant, celebris vrbs eſt Galliæ, cuius meminerunt Cæſar *lib. 6. de bello Gallico*, Mela *lib. 3. de ſitu orbis, cap. 2.* Tacitus *lib. 11. annalium*, Guillelmus Brito *lib. 1. Philip. 2.*

Ædua quos mittit vrbs antiquiſſima plena.

Habet Eccleſiam Cathedralem D. Lazaro dicatam, cuius originem, & progreſſum referunt Authores Galliæ Chriſtianæ *tom. 2. fol. 27.* cuius Præſul Galterus ſecundus præſentem quæſtionem Honorio III. propoſuit.

6. f *Obtenta.*] Confirmatio iſta facta fuit in forma communi, vt ex ipſis verbis textûs conſtat; quæ confirmatio nihil nouum tribuit, *cap. cùm dilecta, §. nos igitur, de confirmatione vtili, cap. quia diuerſitatem, de conceſſione præbendæ, cap. ex parte, de priuilegiis, cap. dudum 39. de decimis:* nec talis confirmatio tribuit jus nouum, *cap. examinata, cap. finali, de confirm. vtili.*

COMMENTARIUM.

7. Concluſio refertur, et probatur. EX hoc textu ſequens communiter deducitur aſſertio: *Canonici non poſſunt proprio ſtatuto minuere numerum præbendarum, niſi tale ſtatutum in forma ſpeciali confirmetur à Romano Pontifice.* Probant eam textus *in cap. cùm M. hoc titulo, cap. conſuetudinis 9. de conſuet. cap. quoniam, de vita & honeſt. cleric. cap. dilecto, de præbendis, cap. finali, de v. ſ.* nouella 3. & 6. Iuſtiniani, *cap. 8. & 16. §. ſed neque.* Illuſtrant vltra congeſtos à Barboſa in præſenti Petrus Greg. Martinus Huranius, & Fagnanus *in repertit. ad hunc textum*, idem Petrus Gregorius *de beneficiis cap. 19.* Nicolaus Garcia *eodem tract. p. 12. c. 1.* Lotherius *de re benefic. lib. 1. q. 14.* Lælius Cæcus *de rep. Chriſtiana, tit. de Canonicis cap. 24.* Azor *p. 2. inſtit. lib. 3. cap. 11. q. 10.* Moneta *de commut. cap. 12. num. 113. & de diſtribut. part. 1. q. 5. num. 27.* Lælius Mancinus *genialium c. 257.* Barboſa *de Canonicis c. 3. & de poteſt. Epiſcopi 3. p. allegatione 87.*

8. Impugnatur tradita aſſertio. Sed pro dubitandi ratione in præſentem aſſertionem ita inſurgo: Capitulum Eccleſiæ Cathedralis non ſolùm Sede vacante, verùm & ſuperſtite Epiſcopo ſtatuta regimini Eccleſiæ congrua, & vtilia facere poteſt, *cap. cùm dilectus, de clericis non reſid. cap. cùm Eccleſia, de electione, cap. 1. hoc titulo, lib. 6. cap. 2. de v. ſ. eodem lib.* Probant Suarez *de legibus lib. 4. cap. 6. num. 34.* Tapia *tom. 1. catena moralis, lib. 4. q. 8. art. 7.* igitur poteſt facere ſtatuta, quibus minuatur numerus præbendarum. Augetur primò hæc dubitandi ratio ex eo; nam quod operatur propoſitum in propoſito, idem operatur oppoſitum in oppoſito, *l. vltima, in fine ff. de legat. 3. l. etſi contra, in fine, ff. de vulgari*; quia contrariorum eadem eſt ratio & diſciplina, *l. penultima, §. finali, ff. qui ſatiſdare:* ſed Canonici poſſunt ſtatuto facere, vt major ſit Canonicorum numerus, *cap. cùm M. hoc titulo.* Igitur poterunt ſtatuto diſponere, vt reſtringatur ipſe numerus. Augetur deinde hæc difficultas, nam multitudine miniſtrorum non augetur cultus diuinus, ſed potiùs paucitate Deus honoratur, *cap. legimus 24. 93. diſt.* ibi: *Diaconos paucitas honorabiles, presbyteros turba contemptibiles facit:* & multi ſacerdotes nomine non laudantur, ſed pauci re, *c. multi, fin. 40. diſt.* Ergo non ſolùm validè, verùm etiam rationabiliter Canonici poſſunt Canonicorum multitudinem proprio ſtatuto reſtringere.

Adhuc tamen vera eſt præſens aſſertio, pro cuius expoſitione ſciendum eſt, numerum præbendarum in aliquibus Eccleſiis Cathedralibus non eſſe determinatum, nec certum, vt in Eccleſiis, de quibus *in cap. ex parte 10. de conceſ. præb. cap. vacante, cap. dilecto, de præb.* in aliquibus autem eſſe numerum determinatum, ſed abſque vlla diſtinctione prouentuum, vt *in cap. fin. §. ſin autem, de conceſſ. præb. in 6. cap. dilecto 63. de appellat.* in aliiſque non ſolùm numerum eſſe determinatum, & præfixum, verùm & prouentus realiter eſſe diſtinctos, *cap. litteras, de conceſſ. præb. Clem. fin. de præb.* docet Moneta *de optione canonica, cap. 2. q. 2. num. 16. & 17.* Licèt temporibus Eccleſiæ naſcentis omnes Preſbyteri in communem menſam aduocarentur, & ſub vna matricula, ſeu pyctatio continerentur, quotidieque ſuas portiones, & ſportulas acciperent, quæ dicebantur canonicæ portiones. Iuo Carnot. *epiſt. 219.* ibi: *Deliberaui, vt darem illis dimidiam præpoſituram, vt fieret inde quotidianus panis, quamvis eorum annua præbenda eis ſufficiens eſſe deberet.* Et ab hac præbenda Canonici præbendarii dicebantur, *c. ſanctorum, 70. diſt.* & Eccleſiæ, in quibus erant, præbendales: & quia nomina eorum ex pyctatio legebantur, portio illa vulgò *pitanza* dicitur: poſt diuiſionem tamen bonorum Eccleſiæ certi fuerunt aſſignati redditus beneficiis & dignitatibus Eccleſiaſticis, vt dicemus *ad tit. de præb. & dignit.*

Secundò ſciendum eſt, quod ſi numerus Canonicorum incertus ſit, ſiue certus, non tamen plures inſtitui debent, quàm commodè ex redditibus ali poſſint, *c. cùm M. hoc titulo, c. quoniam, de vit. & honeſt. c. 1. c. authorit. de inſtit.* Trid. *ſeſſ. 24. de reform. c. 15.* nouella 3. Iuſtin. vbi Cuiacius: & deficientibus Eccleſiæ facultatibus, poſſunt Canonici ſimul cum Epiſcopo ſupprimere aliquas præbendas, vt inde debitis fructibus ſuſtententur, *cap. cùm acceſſiſſent, hoc tit.* ne ad inopiam, & mendicitatem in opprobrium ſtatus clericalis redigantur, *c. Diaconi, 93. diſt.* Petrus Gregorius *de benef. cap. 19.* Barb. *d. cap. 3. de Canonicis.* Alii verò non poſſunt reſtringere prædictum numerum, vt Vicarius Epiſcopi cum Capitulo Sede vacante, Garcia *de benef. p. 12. cap. 1.* quod adeò verum eſt, vt etiamſi numerus Canonicorum confirmatus ſit à Pontifice, nihilominus ex defectu reddituum reſtringi poterit, vt reſoluit Garcia *vbi ſupra*: ſine diminutione verò fructuum, aut alia ſimili cauſa nequeunt Canonici ſupprimere aliquam præbendam, ex noſtro textu docent Barb. & Petrus Greg. *vbi ſuprà.* 9. Præbendarum numerus certus.

Ex quibus profluit vera decidendi ratio ad noſtrum textum *in cap. ex parte*; nam cùm in Eccleſia Æduenſi certus, & determinatus fuiſſet Canonicorum numerus; & redditus non fuiſſent diminuti, non potuerunt Canonici illum reſtringere, & coarctare; præcipuè cùm diuinus cultus minueretur, qui diminui non debet, *cap. ad hæc, de præb.* & ſic rectè Honorius III. jubet prædictum ſtatutum, etiam confirmatum à Sede Apoſtolica in forma communi, irritari. Si verò ex juſta cauſa ſuppreſſa eſſet aliqua dignitas, vel præbenda, & confirmatio Pontificis in forma ſpeciali ſequeretur, tale ſtatutum reſtrictionis, ſeu ſuppreſſionis obſeruandum eſſet, vt *in c. cùm acceſſiſſent*, docetur. 10. Talis numerus reſtringi poteſt.

Nec obſtat difficultas ſuprà adducta; nam licèt capitulum Eccleſiæ Cathedralis poſſit ſtatuta facere ad ſuum regimen, ſi hæc ſint juri canonico contraria, minimè condere valet: vnde cùm reſtringere numerum præbendarum, & ſic cultum diuinum minuere, 11. Traditur ratio decidendi.

Digitized by Google

nuere, juri noſtro contrarium ſit, ideò ſtatuta per quæ reſtringuntur præbendæ, ſeu canonicatus, inualida ſunt. Nec augmentum primum refragatur; nam Canonici poſſunt augere numerum præbendarum, cùm Eccleſiæ facultates ſuppetunt; reſtringere autem non poſſunt, cùm diuinus cultus augeri debeat, diminui autem non valeat: quod adeò verum eſt, vt etſi numerus confirmatus ſit à Pontifice, nihilominus poſſit augeri, quia confirmatio à Pontifice facta præſumitur fauore Canonicorum, & ſic illi renuntiare poſſunt, numerum augendo. Nec etiam aliud augmentum obſtat; nam illud principium procedit, quando multitudo eſt tantùm nomine, non re; at ſemper præſumitur Canonicos magnis virtutibus pollere, & ſic ex eorum aſſidua reſidentia cultum diuinum magnoperè augeri.

CAPVT XIII.

a Gregorius IX. *Archipresbytero* b *ſancta Maria Majoris* c *de Vrbe.*

QUoniam conſtitutio Apoſtolicæ Sedis omnes adſtringit, & nihil debet obſcurum, vel ambiguum continere: Declaramus *d* conſtitutionem, quam nuper ſuper præferendis in perceptione portionis majoribus, & conſuetis ſeruitiis à minoribus exhibendis, edidimus, non ad præterita, ſed ad futura tantùm extendi. Cùm leges & conſtitutiones futuris certum ſit dare formam negotiis, non ad prætecita facta trahi, niſi nominatim in eis de præteritis caveatur.

NOTÆ.

1. Gregorii IX. tempus. a GRegorius,] Antea Hugolinus dictus, natione Hernius, patriâ Anagninus, euectus ad Pontificatus culmen anno 1227. floruit vſque ad annum 1241. vt referunt Spondanus, & Coriolanus in eiſdem annis: & cùm ejus authoritate hoc volumen Decretalium prodiiſſet, vt in apparatu dixi, & de rebus geſtis ab ipſo Gregorio agentes, referunt Gregorius Polydorus *in Gregoriano*, Gerardus Voſſius *de reb. Siculis*, Jacobus à Sancto Carolo *in Bibliotheca Pontif. lib. 1. in ipſo Gregorio*; ideo vltimo loco ſub quolibet titulo Gregorii IX. conſtitutiones, vtpote poſteriores tempore, vt ſic ſeries temporum ſeruetur, compilantur.

2. b *Archipresbytero.*] De Archipresbytero, & ejus dignitate agam *titulo de officio Archipresb.*

3. c *De vrbe.*] Sunt enim in vrbe Romana plures Eccleſiæ Diuæ Mariæ dicatæ ſub diuerſis titulis; alia dicitur Eccleſia ſanctæ Mariæ in Via Lata, de qua *in cap. Eccleſia, hoc titulo, cap. Eccleſia, vt lite pendente.* Eccleſia ſanctæ Mariæ in Porticu, S. Maria in Coſmedin, S. Maria in Dominica, S. Maria trans Tyberim, & aliæ, de quibus agunt Victor *de Vrbis Romæ regionibus*, Frater Alphonſus Muñoz *de rebus mirabilibus Romæ*: ex quibus Cardinales, tam Preſbyteri, quàm Diaconi, titulos ſuos acceperunt, Germonius *de indultis Cardinalium*, §. *tituli.* Inter eas præcipua eſt Eccleſia S. Mariæ Majoris de Vrbe, erecta temporibus Liberii Pontificis, præcedente miraculo Niuium, quod Eccleſia die 5. Auguſti celebrat. Illa autem Eccleſia eſt vna ex quinque Eccleſiis Patriarchalibus exiſtentibus in Vrbe, habetque Archipresbyterum, & certum numerum Canonicorum: imò frequenter vnus ex Cardinalibus eſt Archipresbyter illius Eccleſiæ. Cohelius *in notitia Cardinalatus, cap. 5.* & cùm ad Archipreſbyterum ſpectet Presbyterorum cura, ac regimen, *cap. 5. de officio Archipresbyteri*, & in hoc capite finali agetur de juribus Presbyterorum, & de prælatione inter eos ſeruanda; idcircò hæc decretalis epiſtola mittitur Archipresbytero illius Eccleſiæ.

d *Conſtitutionem.*] Cùm enim Gregorius IX. conſtitutionem edidiſſet, vt majoribus ordinibus inſignitis in minoribus conſtituti obſequium, & obedientiam præſtarent, de qua *in cap. ſtatuimus, de majorit. & obedientia*; dubium ortum fuit, utrum ea conſtitutione tenerentur, qui jam illis temporibus ſacris initiati erant Ordinibus, & in Canonicos admiſſi? Cui reſpondet Gregorius IX. quod cùm lex nihil debeat continere ambiguum, præſenti decretali declarat tantùm poſt prædictam conſtitutionem in Canonicos admiſſos comprehendi: quia lex tantùm reſpicit futura, non præterita, vt probaui ſuprà *in cap. 2.* vbi hoc commentarium dedi. 4.

TITULUS TERTIUS.
De Reſcriptis.

CAPUT PRIMUM.

a Alexander III. *Senonenſi* b *Archiepiſcopo.*

SIcut Romana Eccleſia omnium Eccleſiarum, diſponente Domino, mater eſt, & *c* magiſtra; ita & nos, qui eidem Eccleſiæ, licèt immeriti, diuinæ diſpoſitionis prouidentiâ præſidemus, prout Dominus nobis miniſtraverit, conſultationibus reſpondere cogimur ſingulorum, & quæ videntur dubia, Apoſtolicæ circumſpectionis prouidentiâ *d* declarare. Sanè quæſitum eſt à nobis ex parte tua

Digitized by Google

tua : Si alicujus cauſa delegatis judicibus , ſublato remedio appellationis committitur, & litteris Apoſtolicis altera pars munita (quibus ei generaliter eſt indultum, ut liberè ſibi liceat appellare,) in vocem *c* appellationis proruperit an ejus in eadem cauſa debeat appellationi deferri ? Inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quod ejus hac in parte appellatio non debet admitti , poſtquam eſt cauſa judicibus appellatione remotâ commiſſa , quia generale mandatum derogat ſpeciali.

NOTÆ.

1. a ALexander III.] Rolandus antea dictus , natione Tuſcus, patriâ Senenſis , qui cùm eſſet Presbyter Cardinalis tituli S.Marci, & Apoſtolicæ Sedis Cancellarius , Romanus Pontifex electus fuit menſe Septembri , anno 1159. Vir prudentiſſimus , omnibus virtutibus pollens, diuinis, humaniſque litteris valdè inſtructus, quem D.Bernardus miris extollit laudibus,& plura de ejus vita & geſtis referunt Baronius *anno* 1158. Coriolanus *anno* 1156. Platina , & alii de vitis Pontificum , *in eius vita.* Huius Pontificis plura extant decreta in hoc volumine , quæ Raymundus tam ex prima , & ſecunda collectione tranſcripſit, quàm ex Concilio Lateranenſi , ipſius Pontificis æuo celebrato. Præſens decretum tranſcripſit ipſe Raymundus *ex c.1. hoc titulo, in 1.collect.* ex Concilio Lateranenſi, ſeu ejus appendice,*p.10.cap.11.* & *ex cap.12.de appellat. in d.1.collect.* ſub quo rubro aptiùs collocari , non ſine ratione putauit Antonius Auguſt. *in notis ad hunc textum.* Alia pars huius textus reperitur *in cap.ſi verò 8.de jureiur.* Et quia plures deciſiones in hoc volumine compilatæ, tranſcriptæ ſunt ex dicta appendice ad Concilium Lateran. præmittendam duxi admonitionem , quam ad principium ipſius appendicis Lectori fecit Bartholomæus Laurens, cognomento vulgari *Poien* , in hæc verba. [Synodus Lateran. ſub Alexandro III. habita , cum „ indice ſibi præfixo , itemque cum iis , quæ adjecta habet, ad quæ præfixus hic index ſpeciatim reſpicit , ſicut paulò poſt videbis , excerpta „ eſt è volumine pergamenico , non illo , cuius „ ſuprà ſub Alexandro I. & Nicolao II. mentionem fecimus ; ſed alio , ac diuerſo, nihil præter „ ea quæ hîc ſequuntur , aliud comprehendente. „ Ideoque totum hoc integrè , non diuiſum, exhibere placuit : quamquam pars ea quæ hic „ prima aſſeritur , & in archetypo ita vocatur, „ ſeorſim ac ſpecialiter ipſum tantummodò Lateranenſe Concilium videri poteſt , cùm & archetypi titulus ea tantùm in parte hoc præferat, nec omnia quæ deinceps ex ordine ſequuntur, Alexandri III. ſint , ſed aliquorum etiam, „ qui poſt eum Apoſtolicæ Sedi præfuerunt. Verùm quia totus ille archetypi , de quo loquimur , codex eorumdem prope characterum erat, „ & maximè , quia pars prima , ſecunda , tertia, „ & cæteræ deinceps cohærebant ; & ſuper omnia, quòd Dominus Petrus Crab , ordinis S. „ Franciſci de Obſeruantia, vnicus , ac ſedulus „ archetyporum , quibus in editione Conciliorum anno Domini 1551. vſi fuimus , procurator , iſtud nobis exemplar vnicè commendauit, „ omittere quidquam ex illo , præſertim quod de „ textu , vt vocant, eſſet , nec voluimus , nec auſi „ ſumus. Nam annotationum , quæ in archetypo „ ob marginis capacitatem , plurimæ ſunt , non „ potuit in editione hac ob marginis exiguitatem „ paſſim haberi ratio. Cæterùm quanto labore conſtiterit archetypi huius , quod propter breuiationes inſuetas , ac nimias , non tam lectore, „ quàm conjectore indiguit , tranſcriptio ; quoniam neminem , niſi quem hoc ipſum archetypon videre contigerit, crediturum putamus, nullum hic verbum facimus ; Deum tantùm hoc noſtræ , quidquid eſt, opellæ commendatum volentes.] Et ad calcem ipſius appendicis , iterum per hæc verba admonet lectorem. [Hæc ſunt quæ ex „ archetypo illo, cuius ſupra mentio fit, lectu adeò „ difficili , ſummo labore deſcripſimus. Quæ ſi cui „ grata, & vtilia fuerint, primùm gratias agat Deo, „ qui horum qualecumque exemplar hucuſque „ ſeruauit : deinde F. Petro Crab , qui hoc ipſum, „ vt inter Concilia ederetur, procurauit : poſtremò „ & nobis , quos non piguit , quanquam non deerant qui dehortarentur , & abſterrerent vtilitatis „ publicæ gratiâ moleſtiæ tantùm perferre , vt quæ „ antehac difficillimè legi poterant , jam huius lectu facilia redderentur. Cæterùm ſi quibus in his „ locus aliquis intricatior , aut minùs abſolutus „ videtur , ii nouerint , difficultatem eam ſibi eſſe „ nobiſcum communem. Neque enim archetypon „ ipſum adeò terſum fuit , quin & nos aliquoties „ hæſitare cogeremur. Maluimus autem & te ſubinde nobiſcum hærere, quàm conjeciſſe , ac mutaſſe quidvis temerè videri. Certè in editione hac „ poſtrema permultis locis mendæ ſublatæ ſunt „ operâ F. Laurentii Surii , & plurima ſuæ integritati reſtituta.]

b *Archiepiſcopo.*]Guillelmo videlicet,qui Theo- 2.
baldi Comitis Campaniæ filius , primò fuit Epiſcopus Carnotenſis , poſtmodùm Senonenſis Archipræſul, anno 1169. & ab Alexandro III. per Galliam Legatus miſſus fuit, cùm illi adhæſiſſet aduerſus Pſeudo-Pontifices , vt referunt Fratres Sarmatani *tom.1.Gallia, in Eccleſia Senon.num.*68. Huic & aliis ejus ſucceſſoribus miſſæ ſunt decretales relatæ *in cap.ſedes 15. hoc tit. cap.1.de poſtulat. Prælat. cap. præterea 5. cap. cùm olim 32. de officio Ordinarii, cap.cauſam 11. de probat. cap.ſi verò 8. de jureiur.* & aliæ. De ipſa Senonenſi Metropoli nonnulla adduxi ſuprà *in cap.cùm omnes 6.de conſtit.*

c *Magiſtra.*] Cap.fin. *de judiciis*, ibi : *Quia ta-* 3.
men omnium Eccleſiarum mater eſt eadem,& magiſtra. Cap. *cuncta* 18. *9. quæſt.* 3. ibi : *Cuncta per mundum nouit Eccleſia , quoniam quorumlibet ſententiis ligata Pontificum Sedes B. Petri Apoſtoli ius habeat reſoluendi, vtpote quæ de omni Eccleſia jus habeat judicandi.* Concilium Florent. ſub Eugenio IV. pro Græcorum vnione celebratum , ibi : *Definimus Sanctam Apoſtolicam Sedem , & Romanum Pontificem vniuerſi orbis tenere primatum, ipſumque Romanum Pontificem ſucceſſorem eſſe D. Petri Principis Apoſtolorum,& verum Christi Vicarium, totiuſque Eccleſiæ caput, & omnium Chriſtianorum Patrem , ac Doctorem exiſtere.* Turrecremata *in ſumma , lib.2. cap.*36. Canus *de locis, lib.2. cap.*4. Bellarminus *de R. Pontifice cap.* 22. plures Barb. *in cap. 2. de ſum. Trinit. num.* 6. Fragoſo *p.2. de regim. Chriſt. Reipub. lib.1. diſp. 1. §.2.* Theophilus Raynaud *tom.10. in corona aurea R.Pontificis*, & nos *in cap. finali, de foro compet.*

d *Declarare.*] Conſonat Petrus Damianus 4.
*opuſc.7.ad S.Leonem IX.*ibi : *Quoniam Apoſtolica Sedes omnium Eccleſiarum mater eſſe ex ipſo veritatis ore cognoſcitur, dignum eſt , vt ſi quid vſpiam dubitationis emerſerit, quod ad animarum videatur pertinere negotium, ad ipſam, velut ad magiſtram , & quodammodo*

modo fontem cœleſtis ſapientiæ recurratur. Et *opuſculo* 5. *in fine.* Petrus Cellenſis *epiſt.*1. *ad Alexandrum Papam,* ibi: *In graviſſimis, ſicut olim ad Moyſen, ſic nunc, Pater venerande, ab omni Eccleſia Dei recurritur ad S.Petri, & veſtram Sedem.* Hanc praxim conſulendi Romanam Sedem in rebus arduis, & ambiguis, probant Canus *lib.*5. *de locis, cap.*7. M.Antonius Capella *diſp.de Rom.Pont.cap.*2. *ſect.*7. Onuphrius *de Primatu S.Petri,* Bozius *lib.*5.*de ſignis Eccleſiæ, cap.*3. *& lib.*18. *cap.*4.*&* 5. Bzovius *de Romano Pontifice, cap.*17. Theophilus *ubi ſup. fructu* 5. *per totum*, Concilium Chalced. *act.*1. Anacletus *in epiſt.* Concil. Aquileienſe *in epiſt. ad Grat. Imper.totius orbis Romani apud Romanam Eccleſ.* Theodoret. Tyrenſis *epiſt.* 116.]

5. e *Judicibus.*] Signanter dicit Alex. delegatis, non de ordinariis judicibus; nam quoties Pontifex cauſam committit ſub clauſula, *Appellatione remotâ,* etſi committatur judici ordinario, ejus juriſdictio non excitatur, ſed in delegatam convertitur, ſi modò in ea cauſa ponatur, in qua jure ordinario appellare licebat; tunc enim cùm per hanc clauſulam ab Ordinario appellatio inhibeatur, quia aliquid additur juriſdictioni ordinariæ, quod antea non habebat, mutatur, & fit delegata, ut argumento textus *in cap.cum aliquibus, hoc tit. in* 6. *cap. ſi quis* 12. *in fine, de præb.eod.lib. cap.ſi ſoli,de conceſſ.præb. eod. lib. l.*3. *ff.de offic.ejus, l.*1. *§. ſi quis ſimpliciter, ff.de verb.oblig.* docent Abbas *in cap.licet* 12.*de offic. ordin.* ubi nos latiùs dicemus, Parlad. *lib.*2. *quotid. cap.ult.* Diverſum tamen obſervandum eſt, quando clauſula *Appellatione remota*, adjicitur in ea cauſa, in qua appellatio de jure non admittitur, juxta textus ita accipiendos *in d.cap. licet, de offic.ordin. cap. cum aliquibus, hoc tit. in* 6.

6. f *Appellationis.*] Poteſt enim Pontifex cauſam committere appellatione remotâ, *cap.ſuper* 27. *§.ſi vero,de offic.deleg.cap.Paſtoralis* 52.*de appel.cap.bonæ, de confirm.utili,* Alex.poſt Concil.Later. *p.*7.*cap.ult. p.*10.*cap.*8.*p.*47.*cap.*3. ſicut alii ſupremi Principes, *l.*1.*§.ult.ff.a quibus appel. l.*13.*tit.*23.*partita* 3. Unde ſæpiſſimè in Jure noſtro mentio fit hujus clauſulæ, ut *in cap.cauſam* 18. *hoc tit. cap.ſecundò* 41. *cap.Paſtoralis* 53. *cap. ut debitus* 59. *de appellat. cap. ſuper eo* 15. *cap.Paſtoralis* 28. *cap.ex parte* 47.*de officio deleg. cap.dilecti* 4.*de arbitr. cap.accepimus* 5.*de pactis, cap.ex tua, de filiis presbyterorum, cap.licet* 6. *de foro compet. cap.*2. *de mutuis petit. cap.ex conqueſtione* 10. *de reſtit. ſpol.* Eam exponunt plures congeſti à Barboſa *in præſenti, & de clauſulis, clauſ.*9. quibus addendi ſunt Donel.*lib.*8.*comment. cap.*6. ubi Oſuald. *lit.R,* Carleval.*de judic.tomo* 2.*tit.*2.*diſp.*8. Fragoſo *de regim.Chriſt.Reip. tomo* 1. *p.*2.*lib.*8.*diſp.*24.*§.*12. Pichard.*in manuduct.p.*4. *præludio* 1. Pet.Gregorius *in d.cap. cauſam, hoc tit.* Cironius *ad tit.de appellat.* Hunnius *ad Treutler. volum.*2. *diſp.*33. *theſi* 4. *q.*31. Diana *p.*9. *tract.*7. *reſol.*28. Salgado *de protect.* 1.*p. prælud.*3. *num.*81. & *p.*2. *cap.*6.*num.*16. & *p.*3.*cap.*8. *num.*27. Germonius *lib.*1. *animadv. cap.*13. Clezel. *de appellat.cap.*1.*num.*16. & *cap.*4.*num.*23. & *cap.*6. *num.*203. Utuntur hac clauſula Principes, non verò Magiſtratus inferiores, *d.l.*1. *§. fin.* ſicut enim ſoli Principes poſſunt Magiſtratibus, prout placuerit, juriſdictionem definire, *l.quidam* 57.*de re judic. l.*1. *ff.ad l.Jul.de ambitu:* ita decernere poſſunt, ne liceat ab eorum ſententiis appellare, *l.*1. *§. de qua, ff. de poſtul. l.quominus, ff.de flumin.* Nec contrarium probat Juſtinianus *in l.fin. C.de ſent. & interl.* ut aliqui putarunt, quorum ſolutiones, & veram illius textus interpretationem tradit Germonius *d.cap.* 13.

7. Diſſolvi- Nec obſtat communis difficultas, quæ contra ſuprà tradita ab Interpretibus adducitur, videlicet defenſionem omnibus oppreſſis jure naturali fuiſſe conceſſam, *l.ut vim, ff.de juſtit. & jure, l.*4.*ff.ad leg. Aquil. cap. cùm inter, de except.* Inde appellationis remedium, cùm ſit oppreſſorum defenſio, ab ipſo naturali jure provenire probatur *ex cap.cùm ſpeciali* 61. *§.porrò, de appellat. cap.cum in his, cap. ſignificarunt* 11. *de except. l.* 1. *l. ſi tantum* 6. *ff. de appellat. cap.omnis oppreſſus* 2. *q.*6. Sed Principis reſcriptum iniquitatem continens, vel aliquid contra jus naturale diſponens, nullum eſt, *l.ex facto* 43. *ff. de vulg. l.reſcripta, C. de precib.* cùm à jure naturali provenientia immutabilia ſint, *cap.fin.de conſuet.Clement. Paſtoralis, §. cæterùm, de re judic. §. ſed naturalia, Inſtitut. de jure naturali.* Ergo appellatio à Principe tolli non poteſt. Nam omiſſa ſolutione Milliani *in præſenti, cap.*1. *num.*23. & aliorum, qui affirmant appellationem prohiberi per prædictam clauſulam, quoad effectum ſuſpenſivum, non verò quoad devolutivum, dicendum eſt, appellationem generaliter ſumptam defenſionem eſſe juris humani, & poſitivi, ut probabimus *in cap. Paſtoralis* 53. *de appell.* atque ita per Principem tolli poſſe. Cùm enim per hanc clauſulam appellatio inhibetur, non omnis defenſio denegatur, ſed modus defenſionis à lege humana poſitiva inductus reſtringitur, & limitatur, ut docent ordinarii, & Caniſius *in præſenti.* Deinde quia tunc appellatio, & defenſio jure naturali permiſſa erit, quoties omninò perpenſis negotiis, circumſtantiis, & qualitatibus, neceſſaria eſt ad juſtitiam conſequendam, & tunc à Principe tolli non poterit. Covarruvias *practic. cap.* 23. *num.*6. Unde etiamſi commiſſa ſit cauſa appellatione remotâ, qui gravatus reperitur, poteſt ſuperiorem adire per viam querelæ, *cap.conſultationi, de appellat. in* 6. vel per ſupplicationem, ut *in l.unica, C.de ſent.Præfecti Prætor.* docent Franchis *deciſ.*148. vel per viam recuſationis, Covarruvias *ubi proximè, cap.poſtremò, in fine, de appellat.* Fragoſo *d.§.*12. *num.* 218. Barboſa *in ſelectis ad noſtrum textum,* & ad Pontificem immediatè appellare, *cap.*1.*de officio Leg.in* 5.*collect.* imò ſi gravamen ſit notorium, aut ex dolo prolata ſit ſententia, appellatio non cenſetur denegata. Gloſſa *in d. cap. ex conqueſtione*, Didacus Perez *in l.*1. *tit.*9. *lib.*3. *ordin.* Barboſa *ſuprà, num.*10. *&* 21. proſequuntur alia remedia Paz *in praxi,* 2.*tomo, c.*1. *p.*5.*num.*1. Arniſeus *de jure majeſt. cap.*4. *num.*5.

Tex communis difficultas.

Sed circa effectus hujus clauſulæ Interpretes adhuc non conſentiunt. Aliqui exiſtimant per clauſulam *Appellatione remotâ,* tantùm denegari appellationem frivolam, ideoque parum operari quando non eſt adjecta cum cauſæ cognitione. Ita docent Lancellotus, Scaccia, Menochius, & alii congeſti ab Auguſtino Barboſa *ubi proximè, num.* 15. & *in cap. Paſtoralis, num.*53. *de appellat.* Alii verò indiſtinctè affirmant, clauſulam iſtam omnem appellationem, etiam legitimam tollere. Ita Hunnius *ad Treutlerum, volumine* 2. *diſput.* 33. *theſi* 4. *quæſt.*31. Diana *parte* 4.*tract.*7.*reſol.*28. Moventur ex eo: nam ſi prædicta clauſula ad legitimas appellationes non extenderetur, otioſa & ſupervacanea eſſet, cùm frivolæ, & fruſtratoriæ appellationes ipſo jure non admittantur, *l.fin. C.de appellat. recip. l.libertus* 31. *de negotiis geſtis, l.*8. *§.ſi ignorantes, ff. mandati.* Deinde quia ſicut verba legum cum effectu ſunt accipienda, *l.*5.*§.*2. *de in jus vocando:* ita & verba reſcriptorum; & ſicut verba in qualibet diſpoſitione adjecta ita accipienda ſunt, ut aliquid operentur, *l. ſi quando* 109. *in princ. de legat.* 1. ita & verba hujus clauſulæ. In quo Interpretum diſſidio placet opinio Petri Gregorii *in dicto cap.cauſam* 18. *de reſcriptis, num.*12. & Fragoſo *d.cap.*12. *n.*225. diſtinctionem dantium inter Jus Canonicum, & Civile, 8. Effectus clauſulæ hujus.

ita ut hoc inſpecto, clauſula *Appellatione remotâ*, tollat appellationem, non ſolùm friuolam, verùm & legitimam, *l. 1. §. interdum*, & ibi Gloſſa *verbo Ab eo, ff. à quibus appellare*: illo autem attento, tantùm extendatur ad friuolam & fruſtratoriam appellationem, *cap. meminimus, cap. vt debitus, de appellat.* non verò ſi legitima ſit, *dict. cap. ex conqueſtione, cap. poſtremò 36. cap. ex parte 47. de appellat.* alioquin enim ſi non fuiſſet clauſula poſita, omiſſa appellatio, ſiue juſta, ſiue friuola, ſiue ante, ſiue poſt ſententiam, admitteretur ſaltem ad effectum deuolutiuum, *cap. ſuper eo 10. cap. de appellat. 11. cap. ſuper 12. de appellat.* ita Borell. & Scaccia citati à Fragoſo *vbi ſuprà*. Facit Arnulf. Lexov. ad Hadrianum Pap. *Priuata communis cauſa præponderat: quoniam de Eccleſia Dei libertate tractatur, nec jam ſpes vlla reſtat refugiis, ſi in irritum deducta fuerit Apoſtolica protectionis authoritas.* Illud etiam notandum eſt, clauſulam iſtam in vna parte reſcripti appoſitam ad omnes ejus partes extendi, *cap. præterea 46. cap. ſecundò requiris 41. de appellat.* vbi latè dicemus: docet Scaccia *de appellat. q. 16. limit. 1.*

9. g *Appellare.*] Meritò in præſentium verborum expoſitione laborant Interpretes, inquirentes quam vtilitatem hoc reſcriptum impetratori afferre poterat, & quare vt ſuperfluum non reſecatur; nam certum eſt omnibus oppreſſis licitum eſſe in appellationis vocem prorumpere, *cap. Omnis oppreſſus, cap. ad Roman. 6. 2. quæſt. 6. cap. cum ſpeciali, §. porrò, de appellat. l. non tamen, ff. eod. l. litigatoribus, l. ex majoribus, C. eod. titulo.* Couarr. *practic. quæſt. 23.* Scaccia *de appellat. quæſt. 5.* Lancellot. *de attentatis quæſt. 12. limit. 5.* Sed fruſtra precibus impetratur, quod jure communi conceditur, *l. 1. §. vlt. ff. ad municip. l. quæ 8. §. vlt. ff. de condit. inſtitut. l. vnica, C. de theſauris, lib. 10.* Ergo reſcriptum in quo jus commune continetur, inutile & ſuperfluum eſt. Torſit nimis Interpretum ingenia difficultas adducta; & in varias ſententias diſtracti, nouas quærunt ſolutiones. Gloſſa *hic*, Bellamera *num. 1.* Ripa *num. 32.* Mantua *num. 13.* quos ſequitur Sahagun *in præſenti*, exiſtimant, eum qui impetrauit reſcriptum, vt liceret appellare, prius perpetraſſe delictum, in cuius pœnam appellandi facultate priuatus erat; & ſic indulgentiâ Principis indigere, vt ſibi liceret appellare. Sed hæc ſolutio diuinationis vitio laborat; ſiquidem ex textu non conſtat delictum aliquod ab impetrante fuiſſe perpetratum. Aliter Hoſtienſis *in noſtro textu, n. 8.* Anton. de Burg. *num. 77.* quos rejiciunt Panormitan. *num. 9.* Beroius *num. 34.* qui auſi ſunt aſſerere, in ſpecie huius textus reſcriptum ſpeciale cum clauſula, *appellatione remotâ*, prius impetratum fuiſſe poſt reſcriptum generale cum clauſula, *vt liberè liceret appellare*; & cùm certum ſit ſecundum reſcriptum prioris non feciſſe mentionem, ideo reſcriptum generale non potuit ſubſiſtere, imò virtute prioris reſcripti ſublatum fuit, Millianus *in præſenti, numero 3.* Aliter Anaſtaſius Germonius *lib. 1. animaduerſ. cap. 10.* dum affirmat reſcriptum, in quo conceditur facultas appellandi, inducere in eo qui aliàs appellare poterat, vt poſſit appellare ſine ſolemnitate à jure præſcripta, tam reſpectu temporis, quàm modi in appellatione ſeruandi, vt contingit in caſu textûs *in l. ſi quando, C. de inofficioſo teſtament.* & ſi ille qui reſcriptum impetrauit aliàs impeditus erat, veluti quia excommunicatus reperiebatur, *ex cap. per tuas, de ſentent. excom. cap. quæſitum, de offic. ordin. in 1. collect.* tunc appellatio interponi poſſit, ſeruatis juris ſolemnitatibus. Verùm his, & aliis ſolutionibus omiſſis, alii docent, litigatorem, de quo in præſenti, per imperitiam, ſeu iniquitatem judicis ſæpè ab eo vexatum fuiſſe, quare dum ipſe futura grauamina timeret, à Romano Pontifice litteras protectionis impetrauit, quibus illi concedebatur, vt in omnibus caſibus præmiſſis poſſit liberè & generaliter appellare. Item Pontifex ſub Sedis Apoſtolicæ protectione ipſum recipiebat ad hoc, vt quodlibet damnum illi illatum per Sedem Apoſtolicam vindicaretur, vt in caſibus relatis *in cap. ad audientiam 34. de appellat. cap. recepimus 8. cap. ex parte 18. de priuileg.* quod reſcriptum ſingularem vtilitatem continebat. Tum quia magis timeretur ſpeciale Pontificis reſcriptum, quàm juris communis generalis diſpoſitio, *cap. quæcunque, 23. diſt. cap. 2. de donat.* Tum quia ſpecialiter in protectionem Sedis Apoſtolicæ recipiebatur; quæ facti ſpecies ſatis probatur ex noſtro textu, ibi: *Litteris Apoſtolicis munita.* Quid enim aliud ſignificat ſe munire, quàm ad imminentia damna ſe tueri, *l. 1. §. fin. ff. de aqua pluuia, l. 5. §. ſi quis, de damno infect.* id etiam oſtendit Pontifex in illis verbis: *Vt liberè poſſit appellare*; non enim poterat Alexander apertiùs oſtendere oppreſſionem, quàm concedendo parti liberam appellationem; verbum enim *liberè*, magnam retrò oppreſſionem præceſſiſſe denotat, *l. 3. ff. de ſtatu hominum*, docet Barboſa *in ſelect. ad hunc textum, num. 7.* Sed veriùs Franc. Florens, & Joan. Acoſta textum hunc accipiunt juxta vſum Eccleſiæ, cuius Senon. Archiep. in eo ſcribitur. Eccleſia enim Gallicana juſto licentiùs non admittebat appellationes ad R. P. vt conſtat ex epiſtolis Arnulfi Lexov. & Nicolai I. ad Epiſcopos Galliæ, *cap. arguta, 2. quæſt. 6.*

COMMENTARIUM.

EX hac Alexandri Decretali ſequens deducitur aſſertio: *Priuilegio generali reſcriptum derogat ſpeciale, etiamſi ejus mentionem non faciat.* Probant textus *in c. Paſtoralis 14. §. quoniam*, ibi: *Cùm generali per ſpeciale proculdubio derogetur, hoc tit. c. 2. de offic. Legati*, ibi: *Quod cùm mandatum ſpeciale deroget generali. cap. dudum 14. §. nos igitur*, ibi: *Præſertim quod ſecundum canones, & legitimas ſanctiones, per ſpeciem generi derogetur, quamquam de genere in derogante ſpecie mentio nulla fiat. cap. quamuis 38. de præb. in 6.* ibi: *Nam primæ generali gratiæ tibi factæ derogat poſterior ſpecialis, licet de illa non fecerit mentionem. c. quoniam, c. prudentiam, eod. tit. cap. 1. de conſtitut. eod. lib.* Per argumentum etiam probat lex *coheredi 41. §. quod patre, ff. de vulg.* lex *vxori 41. §. feliciſſimo*, lex *ſeruus 99. ff. de legatis 3.* lex *doli 119. ff. de v. ſ.* lex *ſanctio 41. ff. de pœnis*, lex *quæſitum 12. §. finali, in princip. ff. de fundo inſtructo*: lex *proinde 33.* lex *cum eiuſdem 34. ff. de ædilitio edicto*, juncto Fabro *lib. 1. conject. cap. 7. in fine.* Illuſtrant plures laudati à Barb. *in præſenti*, Millianus, Canus, Vranius, Petrus Gregorius, Fagnanus, & Sahagun *ad noſtrum textum*, Germonius *lib. 1. animadu. cap. 10.* Horomanus *lib. 4. obſeru. cap. 7.* Mantic. *de conject. vltim. lib. 9. tit. 6.* Pechius *in reg. generali, de reg. juris in 6.* Surd. *1. tomo, conſil. 56.* Suarez *de legibus lib. 8. c. 39. num. 7.* Salas *eod. tract. diſput. 14. ſect. 7.* Baſil. *lib. 8. de matrim. cap. 19. §. 2. num. 21.* Gregorius Lopez *l. 37. & 39. tit. 18. partit. 3.* 10. Concluſio aſſertur, & probatur.

Sed hæc aſſertio difficilis redditur ſequenti conſideratione; nam notiſſima juris regula eſt, reſcriptum ſpeciale nullius momenti eſſe, niſi expreſſam juris communis mentionem, & ejus derogationem faciat, *l. reſcripta, Cod. de precib.* tranſcripta à Gratiano *in cap. reſcripta 25. quæſt. 1.* Accedit, nam nunquam creditur Pontificem reſcriptum concedere cum damno & præjudicio tertii, *cap. ſuper* 11. Impugnatur prædicta aſſertio.

eo

Digitized by Google

eo 15. *de officio deleg.* ſed ex reſcripto ſpeciali ut liceret appellare, damnum irrogabatur tertio, qui habebat privilegium, ut appellatione remota audiretur in cauſa: ergo ſpeciale reſcriptum non debet illi privilegio derogare cum ejus præjudicio. Fulcitur etiam dicta conſideratio, quia ſi Pontifex in reſcripto ſecundo, cum clauſula, *Appellatione remotâ*, conceſſo certior fieret de reſcripto priori, quo appellatio permittebatur, minimè appellationem removeret, *cap. ſuper* 20. *hoc tit. cap. ſuper* 12. *de offic. deleg.* igitur ſecundum reſcriptum non debebat ſubſiſtere. Tandem roboratur dicta dubitandi ratio ex eo; nam Princeps præſumitur ignorare prius privilegium generale conceſſum, cùm non ſit intra corpus Juris clauſum: igitur privilegium in noſtro textu conceſſum, ut liceret appellare, non potuit per ſpeciale reſcriptum tolli, cùm nec virtualem priori derogandi voluntatem contineat.

12. GENUS IN JURE QUID. Hac dubitandi ratione non obſtante, vera eſt tradita aſſertio, ad cujus expoſitionem ſciendum eſt, in Jure noſtro genus illud vocari, quod plures ſub ſe continet ſpecies, *l.* 3. *§. genera, ff. de acquir. poſſeſſ. l. non videtur* 33. *ff. de judic. l. Mevius* 66. *§. duorum, ff. de legat.* 2. *l.* 2. *§. mutui, ff. de rebus cred.* ubi Donellus. & Barclaius in generis acceptione conſulti cum Dialecticis non conveniunt. In Jure enim genus dicitur promiſſum, cùm aliquid indefinitè, & generaliter promittitur, quanvis non in omnibus, ſed in uno tantùm ex omnibus promiſſio impleatur. Exemplum eſt homo generaliter legatus, in quo Dialectici omnem hominum ſpeciem legatam eſſe, nec impleri ipſorum obligationem niſi per univerſorum hominum ſolutionem, ſi fieri poſſet, affirmant. Conſulti verò non ſpeciei, ſed generis legatum; nec per univerſorum, ſed per unius ex genere præſtationem obligationi ſatisfactum communiter aſſeruerunt, *l. in executione* 88. *§. pro parte, ff. de verb. oblig. l. cùm incertus, ff. de legat.* 1. non quia verè genus, aut univerſæ & ſingulæ ſpecies legatæ ſint; nam generis, aut univerſarum rerum promiſſio ſolummodò in toto genere, aut univerſis ſpeciebus implementum acciperet, *princip. Inſtit. de oblig.* ſed quia homo ille indefinitè debitus unus numero eſt, & certificandus ſolutione quoad perſonam; tamen quia ante ſolutionem demonſtratio ejus incerta eſt, & prædicari poteſt de ſingulis individuis, attentâ hac vagâ generis qualitate, illud nomen ſortitum eſt: textus ita intelligendus *in l.* 2. *in princ. ff. de reb. cred.* ubi cùm dicitur: *Mutuum damus recepturi non eandem ſpeciem, ſed idem genus*; certum eſt Conſultum non aſſerere univerſum genus, ſed alteram tantùm ſummam parem receptæ quantitati ex eodem genere ab eodem indeterminatam ad omnes ſolutiones, ſolutione determinandam reddendam eſſe, ut docent ibi Donellus, & Barclaius. Eoque ſenſu pariter accipiendi ſunt textus *in d. l.* 2. *§. ſed harum, in d. l. in executione, §. pro parte*: quod cùm non ſatis percalluiſſet Hottoman. *de verb. jur. verb. Genus*, auſus eſt JC. reprehendere, & impropria ſignificatione eum uſum fuiſſe aſſerere; ex eoque graviùs reprehendendus eſt, quòd erravit poſt inventam certam veritatis viam à Bartolo *in d. §. ſed harum, num.* 10. Jaſone *num.* 39. quos ſequutus eſt Donellus *in d. l. in ſtipulationibus, num.* 14.

13. QUID SPECIES. Secundò ſciendum eſt, ſpeciem dici illam quam Dialectici vocant individuum, in ſe continentem certa corpora, ſeu res, *l. talis* 30. *§. item, l. cum res* 47. *§.* 1. *ff. de legat.* 1. *l. in ſtipulationibus* 54. *ff. de verb. oblig.* ubi Cujacius, & Donellus *num.* 15. Qua ratione rectè ſpeciale reſcriptum illud in præſenti vocatur, quo certa cauſa, appellatione remotâ committitur; non quia ſub tali clauſula non ſoleat reſcriptum, niſi ex ſpeciali cauſa concedi, ut voluit Abbas hic *num.* 9. ſed magis quia cum hac clauſula non ſolet genus cauſarum, ſed tantùm certa cauſa mandari: nec in alio ſenſu dicuntur ſpeciales litteræ *in cap. Paſtoralis* 14. *§. ult. hoc tit.* nec ſpeciale mandatum *in cap. nonnulli* 18. *§. ult. hoc tit. de procurat. in* 6. *cap. dudum* 14. *cap. nobis* 38. *de præb. in* 6. Sed etiam ſpecialis ſubſtitutio illa dicitur, quæ certis tantùm perſonis fit, *l. cohæredi* 41. *§. qui patrem, ff. de vulg.* Specialis obligatio, quæ certo corpore ſuſtinetur, *l.* 2. *C. de pignor.* Speciale judicium, quo res ſingularis petitur actione in perſonam, vel in rem, *l. ſi in rem, l. in ſpeciali* 73. *ff. de rei vindic. l. pro ſocio* 38. *ff. pro ſocio.* Specialis judex, cui incerta cauſa addicitur, *l. ult. C. de judiciis.*

14. GENERI PER SPECIEM DEROGATUR. Tertiò illud ſciendum eſt, quod quoties in uno, eodemque negotio concurrunt genus & ſpecies, & ambo ſimul conſiſtere nequeunt, generi per ſpeciem derogatur, non quia univerſum genus pereat propter ſpeciem, ſed tantùm quia à toto genere ſpecies illa eximitur: nam derogare, propriè loquendo, nihil aliud eſt, quàm ex toto partem aliquam detrahere, reliquo manente. Unde legi derogare dicitur *in l. ſervis* 99. *§. ult. ff. de legat.* 3. id eſt detrahi: regulæ derogari, *in l. ſi peculium* 10. *ff. de manum. teſtam.* id eſt excipi, ſeu minui. Igitur in toto Jure generi per ſpeciem derogatur. Inde eſt in omnibus Juris partibus, & negotiis, ut in ultimis voluntatibus, in inſtitutione hæredum, *l. cohæredi* 41. *§. qui patrem, ff. de vulg.* in legatis, *l. ſi peculium* 10. *ff. de peculio legato, l.* 4. *§. Codicilli, l. uxorem* 41. *§. feliciſſimo, l. ſervis* 99. *§. ult. de legat.* 3. *l.* 1. *de auro & arg. leg. l.* 2. *ff. de penu leg. l. alimenta* 16. *§. penult. l. Stichus* 10. *in princ. de alim. leg.* & aliis congeſtis à P. Fabro & Gothofr. *in d. l. in toto* 80. Caſtillo *lib.* 5. *contr. cap.* 75. *num.* 34. Cujacio *in d. l. cohæredi, §. qui patrem.* Nec huic principio obſtant textus *in l. ult. §. ult. ff. de aur. & arg.* pro cujus expoſitione videndus eſt Covarr. *in rub. de teſtam.* 2. *parte, n.* 29. Cujac. 8. *reſp.* Papin. *in l. libertis, §. pater, ff. de alim. leg.* Nec textus *in l. ſi alii* 19. *l. Sempronius* 16. *§. ult. ff. de uſufr. leg. l. ſi proprietas* 9. *de uſufr. accreſc. l. ſi tibi* 6. *de uſufr. earum rer.* de quarum interpretatione agunt Cujacius *in d. §. ſi alii*, Caſtillo *de uſufr. cap.* 47. *à num.* 3. Nec textus *in l. hæres* 10. *§.* 1. *de legat.* 3. *l.* 1. *§. item ſi duo, ff. de auro & arg. l. legatum* 9. *§. ſi enim, de ſupel. legat. l. uxorem, §. feliciſſimo, ff. de legat.* 2. *l. Domino* 99. *de legat.* 1. *l. ſi hæres* 11. *ff. de opt. leg. l. quæſitum, §. fin. ff. de fundo inſtr.* quas exponunt Cujac. *lib.* 1. *obſerv. cap.* 27. Ant. Fab. *lib.* 1. *conject. cap.* 1. Donell. *lib.* 8. *comment. cap.* 19. ubi Oſualdus *lit. E*, textus *in l. periculis* 32. *§. Labeo, ff. de auro & arg.* de qua Cujacius *ad Paul. lib.* 3. *ſentent. tit.* 6. *§. lanâ.* Hottomanus *lib.* 4. *obſerv. cap.* 2.

15. AMPLIATUR PRÆDICTA REGULA. Deinde prædicta regula in præſenti textu tranſcripta procedit, & locum habet in ſanctionibus, legibus, & ſtatutis, *l. ſanctio* 41. *ff. de pœnis, cap.* 1. *de conſtit. lib.* 6. ad quam ſpeciem referendam eſſe dictam regulam in toto Jure exiſtimavit Gothofredus *ibi.* Igitur ſi una lex ſit generalis, alia ſpecialis, & inter ſe pugnent, utique ſpecialis generali derogabit, *dicto cap.* 1. Nec aliud placuit in illis verbis legis Aquiliæ, de quibus in ejus tertio capite; quæ extant *in l. ſi ſervus* 27. *§. tertio autem, ff. ad leg. Aquil.* ubi licèt verbum *Ruperit*, generale ſit, per ſpeciale *Fregerit*, non derogatur; quia aliquando ſolent Juris conditores verbum generale ſubjicere, quo ſpecialia complectantur, ut docent Pichardus *in d. §. tertio capite, n.* 20. *Inſtit. ad leg. Aquil.* Suarez *ad ipſam leg. lib.* 2. *cap.* 3. habet etiam regula dicta locum in contractibus privatorum; exemplis gratiâ doli clauſula, quæ ſtipulationibus ſubjici ſolet, non pertinet ad ea capita ſtipulationis, de quibus nomina-

tim, ſeu in ſpecie cauetur, vt Papinianus ſcripſit *in l.doli* 119. *ff. de verb.obl.* & *in l.ſtipulationes* 53. *eod. tit.* Exemplum quoque peti poteſt ex pignoris remiſſione, *l.ult. C.de remiſſ. pignor.* ex hypotheca ſpeciali, *l.2. C.de pignor.* Nec huic doctrinæ aduerſantur textus *in l.2.ff.qui potior. l.item 7. §.ſi tibi, ff.eod.* Ad quorum ſolutionem videndi ſunt Connan.*lib.4. comment. cap.17.num.6.* Cuiac. *lib.11.obſeru. cap.32.* & *in d.l.2. ff.qui potior.* Faber *lib.5.conjectur.cap.13.* Felicianus *de cenſibus lib.3 cap.5.* Balduin. *de pignor. cap.12.in fin.* Couarr. *lib.3.var. cap.18.* Molina *lib.4. de primog.cap.7.n.21.* Sarm. *lib.2.ſelect.cap.5.*

16. TRADITUR RATIO DECIDENDI.

Ex quibus jam apparet vera decidendi ratio ad noſtrum textum, quam vt aſſignent Interpretes, varias adducunt. Sahagun *in præſenti,num.2.* exiſtimat rationem noſtræ deciſionis in eo conſiſtere, quia animi mutatio nunquam præſumitur, *l. cum qui 22. ff. de prob. l.cum hic 32. in princip. ff. de donat. inter, l.quotiens 9.§.tantundem, ff.de hæredib.inſtituend. cap. quod ſemel, de reg. iur. in 6.* ideo ſi quis generaliter, & ſpecialiter diſpoſuerit, ne ſpecialis diſpoſitio ſemel valida per generis diſpoſitionem mutata dicatur, ſpecies conſiſtit, & genus in reliquis caſibus locum habet. Sed hæc ratio repugnat regulæ dictæ legis *in toto*, & verbis noſtri textus, vbi potiùs animi mutatio ſupponitur; & ſiue genus præcedat, ſiue ſequatur, ſemper illi ſpecies derogat, *dict. l. vxori, §.feliciſſimo, d.l.ſeruis 99.cap.2. de offic.leg.cap. dudum 14. cap. quamuis 38. de præb. in 6.* vbi genus præceſſit, & ſpecies ſequebatur, *l.Titia 36.de leg.1. l.legatorum 33. §.1.de leg.2. cap. Abbate 40.hoc titulo*, vbi ſpecies præceſſit, & genus ſequebatur. Docet Millianus hîc *num.12.* Quare omiſſa hac ratione, dicendum eſt rationem noſtræ deciſionis ab Alexandro noſtro reddi in illis verbis: *Quia mandato generali derogat ſpeciale.* Quare non tam rationem deciſionis indagare debemus, quàm rationem à Pontifice traditam ex certa rerum origine deducere, & meo videri exinde prouenit; nam apertiùs declaratur voluntas diſponentis in ſpecie, quàm diſponentis in genere; potiorque habetur ejus affectio in conſtitutione ſpeciei, quàm in generica diſpoſitione; nam in genere nomine collectiuo & vniuerſali comprehenditur ſpecies; in ſpecie autem nomine proprio, & aperta rei demonſtratione eam deſignat: id autem, quod ſpecialiter diſponitur, majoris voluntatis argumentum eſt, quàm id quod generali cautione ſtatuitur, *cap. quamquam, 23.diſt. cap.2.de donat.* Vnde ad poſitionem generis non ſequitur actualis poſitio ſpeciei: ex poſitione verò ſpeciei ſequitur actualis poſitio generis; nam ſi dicat quis, *eſt animal*, non ſequitur, *ergo eſt homo*; ſin autem dicat, *eſt homo*, ſequitur quod eſt animal: *l. ſi quid 41. §.1. de leg. 3.* & docet Euerard. *loc. 7.* Sequitur ergo diſponentem ſemper voluiſſe ſpeciem contra genus præualere, & ſic ſpeciem generi derogare: quam rationem præſenſit Papin. *in dict. l. in toto*, dum ait: *Et illud potiſſimùm habetur, quod ad ſpeciem decretum eſt.* Eam illuſtrat Cicero *lib.2. de inuent.* vbi dum de legibus diuerſis ſermonem inſtituit, ait: *Vtra lex de genere, vtra de ſpeciali, quâ ſcripta videantur; nam quæ ad ſpeciem aliquam ſcripta eſt, propiùs ad cauſam accedere videtur, & ad judicium magis pertinere.*

Nec obſtat ratio dubitandi deducta *ex dict. l. re-*
17. DISSOLVITUR RATIO DUBITANDI. *ſcripta*, pro cuius expoſitione varia cumularunt Suarez *de legibus lib. 8. cap. 14.* Salas *eodem tract. diſp.13.ſect.14.num.15.* Abbas *in præſenti,n.12.* Beroius *n.27.* Ripa *num.37.* quorum ſolutionibus omiſſis dicendum eſt, in eo textu non generaliter decidi, in omnibus reſcriptis deſiderari mentionem juris communis, ſed tantùm deciditur, vt confutentur reſcripta contra jus conceſſa, non ſemper, & abſolutè, ſed eo tantùm caſu, quo in præiudicium alterius impetrantur: nam cum damno tertii non habet Princeps facultatem aliquid concedendi. Cæterùm ſi ſine præiudicio conceſſerit, valebit reſcriptum, etiam non facta juris communis mentione. Nec augmentum difficultatis obſtat; nam illud procedit cùm jus eſt alteri quæſitum, quod per ſubſequens reſcriptum non tollitur, niſi prioris derogatione expreſsè factâ. Non enim ſolet Princeps cum læſione juris alterius reſcribere, *c.ex parte 12. de offic.deleg.* vnde priuilegio non derogatur, ſi nulla illius mentio facta ſit, *cap.veniens 19.de praeſcript.* at in noſtro textu nullum jus impetranti reſcriptum generale acquiſitum erat, ſed tantùm generale mandatum ad omnes judices communicatum fuerat, vt poſſet in qualibet cauſa appellare: non mirum ergo ſi huic generali præcepto derogetur per ſpeciale. Nec obſtat ſecundum augmentum, vbi dicebamus, Pontificem non æqualiter conceſſurum, ſi ſciret reſcriptum in contrarium jam ipſum conceſſiſſe. Nam reſpondetur, illud procedere cùm reſcripta ſunt generalia, aut ſpecialia; non verò ſi vnum ſit generale, aliud ſpeciale; tunc enim cùm non tollatur in totum, ſed tantùm in vna parte, ſpeciale videlicet, creditur Pontificem, etiamſi ſciret, æqualiter conceſſurum. Nec vltimum augmentum obſtat, nam reſpondetur illam ignorantiam eſſe concomitantem, quia non minùs concederetur ſpecialis gratia, etiamſi generalis præceſſiſſet, *cap. dudum, de præb. in 6.* vnde non fuit neceſſaria ſpecialis ſcientia.

Supradictæ aſſertioni obſtat textus *in c. ex tua, de filiis Preſbyt.* vbi proponuntur duo reſcripta: primum generale, quo diſpenſatio concedebatur filiis 18. EXPONITUR TEXTUS IN CAP. EX TUA, DE FIL. PRESB.
Sacerdotum circa beneficia paterna immediatè retinenda: ſecundum verò ſpeciale beneficiorum paternorum priuationis, ſi conſtaret patres eorum immediatè illa poſſediſſe; & tamen per hoc ſpeciale non derogatur priori generali: igitur non rectè defendimus reſcriptum ſpeciale generali derogare. Cui difficultati variis modis ſatisfacere intendunt Panorm. *in præſenti, num.14.* Ripa *n.61.* Gloſſa *in dict. cap.ex tua, verbo Intimari*, & in præſenti, verbo *Mandatum.* Cardinal. *opp.3.* qui affirmant ideò reſcriptum ſpeciale in eo textu non derogare generali, quia ante ſecundum reſcriptum Archiepiſcopus ex vi prioris diſpenſauerat cum aliquibus clericis, quorum reſpectu primum reſcriptum generale in effectu factum fuerat ſpeciale, argumento textus *in l.cum incertus 13. ff.de leg.1.* Proinde non mirum, ſi in ea ſpecie regula noſtri textus locum non habeat: pro qua interpretatione duo faciunt. Primum, quia per diſpenſationem adeò jus quæritur diſpenſatis, quod ſi de eo Pontifex certior fieret, ſine dubio in eorum præiudicium non ſecundum reſcriptum concederet, *c.dudum 14.§.conſiderantes, de præb. lib. 6.* Secundum, quia ſi per poſteriores litteras *in dict.cap.ex tua*, prioribus derogaretur, non tantùm illis præiudicaretur, ſed irritarentur, vt ait textus ibi: *Nolumus irritare.* Facit etiam pro tradita ſolutione textus *in cap.paſtoralis 14.§.vlt.* ibi: *Ante perſonam, vel rerum expreſſionem*; hoc titulo, quibus verbis innuitur, regulam noſtri textus non procedere, quoties ex vi generalis mandati exprimuntur perſonæ, & res, quibus expreſſis genus ad ſpeciem dirigitur, & perinde habetur, ac ſi reſcriptum eſſet ſpeciale: aliter hunc textum interpretatur Baſil. *lib.8.de matrim.cap.17.§.2.num.24.*

Secundò etiam aduerſatur textus *in cap.cum ordinem 6.hoc tit.* vbi proponitur generale priuilegium 19. INTELLIGITUR CA-
Ciſtercienſium, quo eximuntur à ſolutione decimarum; cujus mentio extat *in cap.ex parte 10. cap.ad*

audi

Per Cum Ordinem 6 hoc tit. *audientiam, cap.nuper, de decim.* & docetur, quod ſi poſteà fuerit impetratum reſcriptum ſpeciale, nullâ factâ privilegii generalis mentione, per hoc ſpeciale non derogari generali: igitur vera non eſt præſentis textus deciſio, pro cujus interpretatione communiter Doctores diſcrimen conſtituunt inter privilegium, & reſcriptum; aiunt enim, reſcripto generali derogari per ſpeciale; privilegio verò generali non utique per reſcriptum. Ita Roderic. Suarez *alleg.28.num.*10. Menochius *conſil.36. n.*2. Tuſchus *littera G, concl.36.num.99.* Barb. *in l.1.part.1.num.6. ff. ſoluto matrim.* Caſtillo *lib.5. controv. cap.45.n.21.* Millian. *in præſenti, num.*17. pro quibus faciunt textus *in cap. veniens 19. de præſcr. cap. inter 20. de re judic. cap. ex parte 2. de capellis monach. cap. dudum 31. de privileg.* Sed contrariam ſententiam, videlicet privilegio generali derogari per ſpeciale, defendunt Suarez *de legib. lib.8. cap.39. num.7.* Salas *eod. tract. diſp.14. ſect.74.* Hoſtienſis, Butrius, Beroius *in præſenti*, Azor *lib.5. inſtit. cap.22. verſ.*12. Quorum ſententia probatur ex noſtro textu, ubi privilegium conceſſum erat, ut liceret appellare, ibi, *indultum: cap. dudum, cap. quamvis, de præb. in 6.* Quâ ſententiâ retentâ, refellitur facilè prædicta ſolutio; unde eâ omiſsâ, & aliis traditis à Cenedo *ad Decretal. collect.*151. jam anteceſſoribus noſtris placuit ſolutio Butrii *hic num.*2. Abbatis *num.* 16. Beroii *num.*68. Ripæ *num.*74. qui affirmant, ideò *in d. cap. cum ordinem*, neceſſariam eſſe ſpecialem mentionem Ordinis, ſeu privilegii Ciſtercienſibus conceſſi; quia ut conſtat ex integra illius texus littera, quæ extat in appendice Concilii Lateranenſis ſub Alexandro III. celebrati, *pag.41.cap.4.* privilegium illud Ordinis Ciſtercienſis præſcribebat formam, ne aliàs ſuper decimis, vel aliis quæ ipſi Ordini ſpecialiter fuerant conceſſa, poſſent monachi conveniri per reſcripta poſteà impetrata, non factâ mentione ipſius Ordinis. Nec mirum videri debet, ſi reſcriptum non ſervatâ formâ traditâ in privilegio, inutile ſit, argumento textus *in cap. cum dilecti, cap. nonnulli 28. in princ. hoc tit. l. ſi quis 22. de legat. 3. l. 3. C. de ſilentiar.* Facit etiam ejus textûs vera hiſtoria. Cùm enim Alexander III. conceſſiſſet Ciſtercienſibus privilegium exemptionis à ſolutione decimarum, quod refert Illuſtriſſimus Manrrique *tomo 2. annal. anno 1169. cap.3. num.*4. quidam Clerici ſuppreſſo illo privilegio, Monachos monaſterii de Cumir magnopere vexabant: quod cùm primùm agnovit Alexander III. novum indulſit privilegium ne ex tunc Monachi per reſcriptum Apoſtolicum conveniri valerent, niſi in eo ſpecialis ipſorum fieret mentio. Illud refert Manrrique *ubi ſup. num.*8. *& tom.4. fol.* 350. præſenſit hanc interpretationem Barb. *in d. cap. cum Ordinem, num.*6.

Tertiò opponi ſolent noſtræ deciſioni textus *in l.1. C. de officio Præfecti Urb. cap. per hoc 17. de hæret. in 6. l. fin. C. de juriſdict.* in quibus probatur per juriſdictionem ſpecialiter conceſſam non ſubtrahi aliquid de juriſdictione generali, imò potiùs cumulativè concurrere. Igitur non eſt verum, ſpeciem generi derogare. Quorum jurium authoritate receptum à pluribus eſt, noſtrum textum locum non habere in juriſdictione favore judiciorum. Ita Barb. *in d.l.1.* Covarr. *in cap. alma, 1. parte, §.12. num.8.* Menochius *lib.2. præſumpt.16. num.*18. Surdus *conſilio 16. num.* 19. Oſualdus *lib. 17. comment. cap.9. lit.N.* Sed eorum ſententia refellitur à Donello *in d. cap.9.* Garcia *de nobilit. gloſſ.1. num.6.* Pro quibus faciunt textus *in cap. paſtoralis, §. ult. hoc tit. cap.2. cap. ſtuduiſti, de offic. Leg. l.2. C. ubi cauſæ fiſcales, l. cum Prætor 12. l. ſolemus 41. §. latrunculator, ff. de judic. l.4. ff. de offic. Præſid.* Nec ea opinione retenta obſtant prædicta jura, quia dicendum eſt, per conceſſionem juriſdictionis ſpecialis induci derogationem generalis; nec tunc cumulativè procedi, niſi contrarium expreſsè cautum ſit, ut in dictis juribus; tunc enim cumulatio datur, *d.l. fin.* ibi: *Ut ipſis nihilominus judicibus, ſub quorum juriſdictione ſunt, reſpondeant. d.l.1.* ibi: *Eidem præfecturæ ſollicitudinem mandamus. d. cap. per hoc*, ibi: *Concedimus quod perpetuò.* Unde cùm expreſſa cumulatio permiſſa ſit, ideò per ſpeciem aliquid à genere non detrahitur. 20. Traduntur alia Jura.

Solet etiam opponi textus *in cap. ex parte 12. de offic. de leg.* ubi in concurſu duplicis reſcripti, generalis, & ſpecialis ad beneficia conferenda, potiùs generale derogat ſpeciali, quàm econtrà. Pro cujus difficultatis ſolutione ſemper placuit doctrina ultimæ gloſſæ *in d. cap. ex parte*, communiter receptæ à Beroio *hic, num.*67. Decio *in cap. paſtoralis, §. ult. n.2. hoc tit.* Valaſco *conſult.72. n.14.* Milliano *hic, n.11.* dum docet *in d. cap. ex parte*, non dari reſcriptum generale & ſpeciale, ſed utrumque eſſe ſpeciale; nam licèt prius reſcriptum quoad verba generale videatur; re tamen, & effectu ſpeciale eſt, dum dirigitur ad primum Archidiaconatum proximè vacaturum: unde cùm in ſpecie certa verificetur, ſpeciale eſt, *l. ſi domino 99. de legat.*1. Proinde cùm poſterius reſcriptum ſimiliter eſſet ſpeciale, non mirum ſi alteri per aliud non derogetur; non enim ibi conferri jubetur Archidiaconatus indiſtinctè, quia tunc eſſet reſcriptum generale, *cap. Abbate 40. hoc tit.* ſed Archidiaconatus primò vacaturus, & ſic reſcriptum eſt ſpeciale. Barboſa *in præſenti*, Solorzanus *de jure Indiar. lib.2. cap.9. num.*15. 21. Explicatur cap. Ex parte 12. de offic. deleg.

CAPVT SECVNDVM.

Idem a *Cantuarienſi Archiepiſcopo.*

EX parte *b* Conventrenſis Epiſcopi noſtris eſt auribus intimatum, quod cùm de cauſa quæ inter G. & F. Clericos vertitur, ſuper præbenda de *c* Novalis cognoſcens, legitimè eidem F. (ſecundùm tenorem litterarum noſtrarum, continentium quod ſi conſtaret ipſum F. de perjurio eſſe *d* convictum, *e* & perpetuò illi renuntiaſſe præbendæ, *f* amoveretur ab ea, eo cognito, & probato) præbendam *g* adjudicaſſet eandem, ipſe in vocem appellationis prorupit: & ad te, quod ei præbendam *h* præcisè, & abſque cauſæ cognitione reſtitueres, litteras noſtras reportavit: & *i* Epiſcopum, qui poſt appellationem eum præbenda ſpoliaverat, authoritate Apoſtolica alicui beneficium conferendi *k* poteſtate, appellatione ceſſante privares, donec per ſe, vel per nuntium, aut per litteras ſuas de tanto exceſſu ſatisfacturus, ad Sedem Apoſtolicam accederet: & prænominatum G. ſi eundem F. in jamdicta præbenda præſumeret moleſtare, vinculo

excommunicationis uſque ad condignam ſatisfactionem conſtringeres. Verùm quoniam non credimus ita præciſè *l* ſcripſiſſe, & in hujuſmodi litteris intelligenda eſt hæc conditio, etiamſi non adponatur (Si preces veritate nitantur:) mandamus quatenus inſpectis litteris, quas Epiſcopo prædicto direximus, ſi inveneris quod ſecundùm prædictum modum ei ſcripſerimus, & in litteris quas præfatus F. reportavit, non fuerit habita mentio priorum *m* litterarum; ſententiam præfati Epiſcopi confirmes, & ſæpedictum F. cum litteris noſtris, quas tibi detulit, ad præſentiam noſtram tanquam falſarium venire compellas.

NOTÆ.

1. Cantuaria ubi. a *CAntuarienſi.*] Archiepiſcopatus eſt præcipuus in regno Angliæ, habens quatuordecim Suffraganeos, jam à temporibus Gregorii Magni, circa annum 605. Archiepiſcopali Cathedrâ decoratus. Plura de ipſo Polydor. Virgil. *lib.* 4. *hiſtoriæ Angliæ.* Præſulum ipſius Eccleſiæ ſeriem, & catalogum refert Richardus Smitheus *in floribus Angliæ,* ubi *cap.*6. narrat B. Thomæ geſta & miracula, cui miſſa eſt hæc epiſtola ab Alexandro III. quæ etiam reperitur *in cap.*2.*de reſcriptis,in* 1.*collect.* & in Concilio Lateran. ſub eodem Alex. III. celebrato, *p.*7.*cap.*18.

2. b *Conuentrenſis.*] Conuentrenſis Epiſcopatus eſt in Anglia, Suffraganeus Archiepiſcopi Cantuarienſis, vt proponitur in Angliæ deſcriptione, & refert Polyd. Virgil. *in principio Hiſt. Angliæ, fol.*5.

3. c *Noualis.*] Sed malè; legendum enim eſt, Noruicenſis, vel Nordouicenſis: eſt verò in Anglia ſimiliter ſub Cantuarienſi Archiepiſcopo Epiſcopatus Nordouicenſis, de quo Polyd. *lib.*4.*hiſt. fol.* 65. & *lib.*10.*fol.*175. Ciron. *in* 5.*collect. ad text. in c.*2. *de præbend.* Circa vnam præbendam huius Eccleſiæ controuerſia orta fuit, de qua in præſenti agitur.

4. d *Conuictum.*] Vnde beneficio priuandus erat, *cap.*2.*de fideiuſſor. cap. accedens, de accuſat. cap. querelam* 10.*de jureiur.* vbi dicemus.

5. e *Et.*] Ex hac coniunctione deduci videtur, non ſufficere clericum de perjurio conuictum eſſe, vt à præbenda amoueatur; ſed etiam deſiderari, vt idem perpetuò præbendæ renunciaſſet; quare & periurium, & renunciatio ſimul priuationem inducunt, non verò ſeparatim. Hunc enim ſenſum neceſſariò expoſtulat illa copulatiua, *&*, cuius vis & natura eſt, vt omnia ſub ipſa copulatiuè comprehenſa, exiſtere, & adimpleri debeant, *l. ſi hæredi* 5. *Cod. de condit. l. ſi quis ita* 129. *ff. de verb. obl. l. quod vulgò* 45. *ff. de manum. teſt. l. ſi ambo* 70. *ff. de fideiuſſ.* §. *ſi plures, Inſtit. de hæred. inſtit.* Cuiac. Fornet. & Gentilis *in dict. l. ſæpe* 35. *ff. de v. ſ.* plures Barb. *de dictionib. in dict. Et.* Sed periurium per ſe, & renunciatio ſeparatim ſufficit, vt quis priuetur beneficio: ergo non rectè Alexander III. ſimul requirit periurium, & renunciationem. Agnouit difficultatem quidam perdoctus veſpertinus Anteceſſor noſter, qui exiſtimauit renunciationem in præſenti non fuiſſe ſpontaneè & liberè factam, ſed coactè, quæ nullius momenti eſt, *cap. Abbas, cap. ad aures, de his quæ vi,* Petrus Gregorius *in præſenti, num.*4. dicemus latè *in dict. cap. Abbas.* Vnde cùm renunciatio nullius momenti eſſet, ideò ratione periurii tantùm priuandus beneficio erat. Mouebatur Anteceſſor noſter eo fundamento, quia Iudices ob periurium ſolebant priuare clericos beneficiis Eccleſiaſticis, *cap. tua* 11. *de jureiur.* quod faciebant cogendo ipſos beneficiis perpetuò renunciare; vnde hæc renunciatio vt facta metu, non ſuſtinebatur. Mouebatur etiam ex eo, quia vt renunciatio vires habeat, debet fieri coram legitimo ſuperiore, & in illius manibus, *cap. admonet* 4 *de renunc.* Sed in hoc textu nulla ſuperioris mentio fit: ergo renunciatio non valebat. Sed hæc interpretatio, quæ ingenii acumine, & tanti viri authoritate pollet, ſuſtineri non poteſt; nam non probatur ob periurium in noſtro caſu renunciationem factam fuiſſe, nec etiam Iudices conſueuiſſe priuare clericos perjuros ſuis beneficiis per renunciationis modum: & ſi à Iudicibus intenderetur prædicta renunciatio, ſuperflua eſſet; ſiquidem poſt ſententiam prolatam de periurio, ſtatim clerici priuantur ſuis beneficiis; & ſi judex cogeret eos renunciare, facta eſſet renunciatio metu juſto, valorem actus minimè impediente, vt dicemus *in cap.*1. *de his quæ vi.* Nec quod aſſerit, renunciationem non valuiſſe ex defectu authoritatis Superioris, aliquid facit: nam cùm in noſtro textu quæſtio principalis non eſſet, an renunciatio valeret, necne, ſupponitur renunciationem factam fuiſſe in manibus ſuperioris. Hac igitur ſolutione omiſſâ, veriùs dicendum eſt, quod etſi in noſtro textu, & periurium, & renunciatio copulatiuè ſcripta ſint, ad hoc vt à dicta præbenda amoueretur, vnum tamen ſufficit probare; quoniam periurium per ſe, aut renunciatio ſufficit ad priuationem præbendæ; & quando in judicialibus ad rem, de qua agitur, ſatis eſt alterum probari, etiamſi duo concipiantur dictione copulatiua, neceſſe non eſt illa duo probare, ne quis ſuperuacua probatione oneretur, argumento textus *in cap. exhibita* 19. *de judiciis, cap. ſignificante* 69. *de appellat. cap. cùm jam dudum* 18. *de præbend. in* 6. *l. ſtipulatio,* §. *vlt. ff. vt legatorum:* in aliis verò extraiudicialibus actibus, cùm pendeant à priuatorum voluntate, natura dictionis copulatiuæ ſeruatur, vt in juribus ſuprà adductis docent, licèt non ita exponant in præſenti, Felinus *num.* 11. Decius *num.*8. Ripa *n.*35. Sahagun *in fine:* & ſi hæc non placeant, reſponderi poteſt, copulatiuam in noſtro textu poni pro diſjunctiua, ex regula textus *in l. ſæpe* 35. *ff. de v. ſ.*

f *Amouerentur.*] Inde deducit Balboa *in cap. cùm non ab homine, num.*13. *de judiciis*, periurum in noſtro textu ipſo iure priuari beneficio obtento: 6.
quod etiam probat *ex cap. querelam* 10. *de iureiur.* ibi: *Remouentes ab ipſo.* Quæ verba nudam executionem denotant, argumento textus *in cap. Abbate* 25. *de v. ſ.* ibi: *Petat adiudicari eidem monaſterio, & vos exinde amoueri.* Mouetur etiam ex eo, quod renunciatio, & juramentum æquiparantur in præſenti ſed renunciatione ipſo jure amittitur beneficium: ergo & perjurio; cùm in æquiparatis diſpoſitum in vno cenſeatur diſpoſitum in alio, *cap. de multa, de præb.* Sed contraria ſententia, videlicet in noſtro textu priuationem, & ſententiam faciendam eſſe, probatur *ex cap. in noſtra, de procurator.* vbi cùm agatur de periuro, deciditur ipſum à Tullenſi Eccleſia per ſententiam eſſe remouendum, *cap. ad petitionem, de accuſat.* ibi: *Per ſententiam amouentes, cap. poſt electionem, de conceſſ. præb.* ibi: *Poteris judiciario ordine experiri. cap. fin. de jureiur. in* 6. Accedit, nam priuationis pœna non incurritur, niſi in caſibus à jure expreſſis, *authent. de non eligendis,* §. *ſin autem, collatione* 2. Docent Suarez *lib.*1.*de legib. cap.*20. & *de cenſur. diſp.* 40. *ſect.*2. ſed ex nulla lege Eccleſiaſtica colligitur in hoc caſu priuationem incurri ipſo jure, ſed per ſententiam, *cap. ex litteris, de exceſſib.*

Prælat.

Prælat. cap. cùm noſtris , de conceſſ. preb. igitur nec perjurus , cùm hæc delicta æquiparentur, *c.cùm non ab homine , de judic.* quare ſuſtineri non poteſt ſententia Primarii noſtri , nec ejus fundamenta obſtant. Non primum deductum ex verbo, *amoueatur* ; quod, vt probatum manet , potiùs importat priuationem per ſententiam, quàm ipſo jure. Nec ſecundum refragatur ; nam æquiparatio perjurii & renunciationis in noſtro textu , eſt quoad effectum ; inſpecto enim effectu, certum eſt idem operari periurium, & renunciationem ; alterutrum enim ſufficit , ut Clericus priuetur beneficio, diuerſo tamen modo ; perjurus per ſententiam ; renuncians ipſo jure : vnde in praxi perjurum non priuari beneficiis niſi per ſententiam , docet Balboa *vbi ſuprà.*

7. g *Adjudicaſſet.*] Eidem Gregorio adjudicaſſet, legitur *in 1.collect.* in Concilio, *Eidem F. adjudicaſſet*; ſed perperam, nam implicat præcipere Alexandrum F. præbendam adiudicari, ſi conſtaret ipſum de periurio eſſe conuictum , & perpetuò illi renunciaſſe; cùm cognito , & probato periurio, jubeat ipſe Alexander ab ea amoueri : quare aut retentâ eâ lectione legendum eſt, *abjudicaſſet*, vt *in cap. inter cæteras 4. hoc tit.* legitur , vt ſenſit Decius *in præſenti , num.2.* aut legendum eſt juxta veriorem, & magis caſtigatam lectionem , *eidem G.* juxta Antonium Auguſt. *in notis ad 1.collect.*

8. h *Præcisè.*] Id eſt , ſine vllo juris remedio reſtituatur præbenda , vt docet Barb. in noſtro textu *num. 7.* licèt Butrius *hic, num. 7.* Panorm. *num. 5.* Decius *num.42.* exiſtiment idem ſignificare *præcisè*, ac ſine cauſæ cognitione.

9. i *Epiſcopum.*] Scilicet Conuentrenſem.

10. k *Poteſtate.*] Vt puniatur in quo deliquit, *cap. nemo, de tempor.ordin.lib.6.*

11. l *Scripſiſſe.*] In aliis codicibus adjicitur , *& ſi ſcripſimus taliter , hoc ex nimia occupatione contigit.* Cum quibus verbis conſonant textus *in cap. ſi aliquando 41. de ſentent. excom.* ibi : *Cum per ignorantiam , aut occupationem nimiam , vel etiam ſurreptionem. cap. 2. de filiis presbyter. cap. ex parte 12. cum ſeq. de offic. Legati, cap. 3. de Capellis monachor.* Cùm enim Pontifex non concedenda concedit , magis per importunitatem , aut nimiam occupationem, quàm ex mera voluntate conceſſiſſe intelligitur, *cap. fin. hoc tit. in 6.* cum adductis à Gloſſa *cap. cùm in juuentute 12. de purg. can.* notant Innocentius *in cap. petitio, de jureiur.* Afflictis *deciſ.69. num.4.* quod jure ciuili & Regio admiſſum eſt , *l. 2. C. de ſumma Trinit. l.1. & 2. Cod. ſi nuptiæ ex reſcripto petantur, l.1. C. de fund. limitroph. lib. 11. l.1. §. ſed quoniam, de petit. bonorum, lib. 10. l.1. tit.14. lib.4. l.17. tit.10. lib.5. Recop.* Illuſtrant Sanchez *de matrim. lib.4. diſp.7.* Baſil. *eod. tract. lib.4. cap.5. num.17.* Amaya *in l. vnica, Cod. de oblat. votor. lib.10. num.65. & in l.2. Cod. de bonis vacantibus, num.16.* Cabreros *de metu lib.2. cap.3. n.34.* Nauarrette *diſcurſu 24.*

12. m *Litterarum*] Vnde præſumuntur falſæ , vt dicemus *in cap.3. hoc tit.*

COMMENTARIUM.

13. *Concluſio traditur, et probatur* Communiter à repetentibus ex hoc textu ſequens deducitur aſſertio : *In reſcriptis ſubintelligitur clauſula : Si preces veritate nitantur. Et ſi reſcriptum prohibeat cauſæ cognitionem , de falſitate ſuſpectum eſt.* Primam partem concluſionis probant textus *in cap. certum 3. cap. ad aures 8. cap. ſedes 15. cap. adeo 17. cap. conſtitutus 19. cap. ſuper 20. cap. dilecti 22. cap. dilectus 26. hoc tit. cap. graue, de offic. Ordin. cap. dicenti, §. etſi 25. quæſt. 1. cap. ſuper eo 5. de cohabit. cleric. cap. inter dilectos, in fin. de fid. inſtrum. cap. quia circa, de conſanguin. l. fin. Cod. de diuerſ. reſcrip. l.4. Cod. Theodoſ. eod. tit. l. penult. & fin. Cod. ſi contra jus, vel vtilit. l.3. Cod. de in integrum reſtit. l. interpoſitas 13. Cod. de tranſact. l.2. Cod. de reuocand. donat. l.1. Cod. de natalib. reſt. l.5. Cod. de fide inſtrum. l.48. tit.18. l.6. titulo 19. l.57. tit.8. partit.3.* Illuſtrant eandem partem Martha, Tuſchus, Maſcardus, & alii relati à Barb. *de clauſul. clauſ.166.* Trentacinq. *tit. de reſcript. cap.59. & 60.* Faber *in ſuo codice, tit. de diuerſis reſcriptis , defin.1.* Baſil. *de matrim. lib. 8. cap.16.* Vighel. *in meth. juris can. fol.17.* Fornerius *in not. ad Caſſiodor. lib.2. epiſt.12. num.2.* Rebuf. *ad ll. Galliæ, tit. de reſcript. in præfat. num.125.* Valenzuela *conſil. 69. num.90.* Mornacius *in dict. l. vlt. Cod. de diuerſ.* Solorzano *tom.2. de jur. Indiar. lib.2. cap.8. num.55.* Hunnius *in encyclop. part.1. tit.5. cap.1.* Gutherus *lib.1. de officiis domus Auguſtæ, cap.28.* Valaſcus *conſultat.153.* Secundam partem noſtræ aſſertionis probant textus *in l.4. cum ſeq. Cod. ſi contra jus , l. meminerint 6. Cod. vnde vi, l. prohibitum, l. defenſionis 7. Cod. de jure fiſci, lib.10. l.3. & vlt. Cod. de bonis vacant. eod. lib. l. quoniam 21. Cod. de appellat. l.1. Cod. quando hic vnicuique.* Illuſtrant Menochius *lib. 12. præſump.9.* Tiber. Decian. *conſil.49. num.14.* Sahagun & Canus *in præſenti*, Mancin. *genial. cap.266.*

14. *Impugnatur tradita aſſertio.* Sed relatæ aſſertionis primæ parti obſtat ſequens conſideratio : nam ſi in omnibus reſcriptis ſubintelligeretur clauſula, *Si preces , &c.* ſequeretur , æqualiter vires non habere reſcriptum impetratum per obreptionem, dolo, vel ſimplicitate : ſed hoc eſt abſurdum, vt latè tradémus *in cap. ſuper 20. hoc tit.* igitur prædicta clauſula non ſubintelligitur. Secunda etiam pars noſtræ concluſionis difficilis redditur ex eo ; nam non potuit reddi de falſitate ſuſpectum reſcriptum in noſtro textu , ex eo quod per illud cauſæ cognitio inhiberetur , cùm Pontifex vt juris formam ſeruaret , deberet prædicto modo reſcribere ; nam cùm F. R. Pontifici propoſuiſſet, ſe iniuſtè fuiſſe ſpoliatum præbenda, neceſſariò ante omnia eum reſtitui præcipere debebat , ſiue F. ageret remedio ſpoliatorum, *cap.1. cap. ex conqueſtione 10. de reſtit. ſpol. cap. conſultationi 69. de offic. deleg. cap. fin. de ord. cognit.* ſiue remedio attentatorum, *cap. non ſolum*, ibi : *Ante omnia, de appell. in 6.* hoc eſt abſque juris ordine , & cauſæ cognitione. Gloſſ. 1. *in Clement. 2. vt lite pendent.* Igitur prohibitio cognitionis cauſæ non potuit reddere reſcriptum de falſitate ſuſpectum.

15. *De partibus reſcripti.* Vt prædicta aſſertio ab his , & aliis difficultatibus liberetur, ſciendum eſt , reſcripta communiter quinque partes obtinere. Primam appellant Pragmatici Corpus ſignaturæ ; ſecundam Reſponſionem , ſiue conceſſionem ; tertiam Clauſulas ; quartam Datam ; quintam Signaturam. In prima parte, hoc eſt in corpore ſignaturæ , continetur narratio ejus quod poſtulatur , quod communiter preces dicimus, *l.2. C. de inſtit. & ſubſtit. l.3. C. de duob. reis, l. cum precibus 18. C. de probat. l. precibus, C. de impuber.* nomina etiam debent explicari, tam ſupplicantis, quàm vltimi poſſeſſoris beneficii, ſi de beneficio obtinendo agatur , *cap. cùm adeò , hoc tit.* qualitas perſonæ ſupplicantis ; ſi clericus , ſi regularis , laïcuſve ſit, *cap. porrecta, de confirm. vtili* ; ſi in dignitate conſtitutus, *cap. ad aures 17. de reſcr. cap. ex litteris, de tranſact.* Formam ſupplicationis in ipſis libellis comprehenſam apud Romanos legimus *in l. Diuus 33. de re jud. l. ſolent 3. de alim. legat. l. deprecatio, ff. ad leg. Rhodiam de jactu* , juncto D. Ioſepho de Retes *in l.6. §. relegati, de interdictis*, & aliis congeſtis à Briſſonio *fol.344.* Hodie preces legitimè propoſitæ proponuntur coram Referendariis Signaturæ, vel Gratiæ , vel Iuſtitiæ, juxta qualitatem negotii:

de quibus ſignaturis plura Gomezius *ad regul. Cancellariæ, in proœm.* Octauianus Veſtr. *in praxi, lib.* 1. *per totum,* Cohelius *in notit.Card. cap.*15. *congr.*12. Vt ad ſecundam partem, videlicet reſponſionem, ſeu conceſſionem perueniamus, ſciendum eſt, ſupplices libellos tres ex Referendariis eiuſdem Signaturæ, aut Iuſtitiæ, aut Gratiæ eos referre R. Pontifici; & tunc ſi preces gratiam contineant, reſpondet per verba, *placet*, aut *fiat*; quibus ſtatim fit gratia, *cap.qui bona, §.ſicut,* 17.*quæſt.*1. Gomezius *in compendio vtriuſque ſignaturæ, quæſt.* 16. ſi verò juſtitiam poſtulant, reſcribit: *Audiat talis Epiſcopus, & juſtitiam faciat.* P. Gregorius *de reſcript. cap.* 41. quam formam dandi Iudices, ab Imperatoribus uſitatam inuenio *in l.*1. *C.qui petant tutores, l.*1.*C.ſi tutor, vel curator, l.*1.*C.de liber.cauſa, l.Præſes* 5.*C.de pignor.l.ſi quis* 5. *§.idem, ff.de liber. agnoſcend.* quod Pontificis reſponſum Regens Magnæ Cancellariæ ſcribit, & tunc Abbreuiatores qui exiſtunt in parco majori, aut minori, hæc reſcripta breui verborum compendio impetrata in ipſis reſcriptis extendunt. P.Greg.*lib.*15.*ſyntagm.cap.*42.*num.*5. Octauian. *dict. lib.*1.*cap.*4.*num.*2. Cohel. *cap.*24. Iſti Scriptore, & Abbreuiatores ad ſolicitatores litteras deferunt, quorum alter nomen ſuum paulò inferius à nomine ipſius ſcriptoris in dicta Bulla apponit; & ſi annata ſoluenda ſit ex ipſis, qui vocantur Ianiceri, pro fide ſui officii apponunt illa verba: *Pro annata ſoluitur tot*; de quorum officiis agunt Vergil. *lib.* 8. *de inuent. cap.*2. Pauinus *in vita Sixti IV.* Cohel. *in notit. cap.*25. poſtea litteræ deferuntur ad Regiſtratores, de quibus Cohel. *ſuprà, cap.* 26.

16. De clauſulis. In tertia parte reſcripti apponuntur clauſulæ, quæ modò reſtringunt, modò exponunt dictam conceſſionem: eas recenſuerunt, & cumularunt Martha & Barb. *in ſuis tractatibus de clauſulis*, Bayo *in praxi, lib.*1.*cap.*3. *per tot.* Ex eis, ètſi non apponantur, aliquæ inſunt, & tacitè veniunt, vt clauſula: *Si ita eſt, cap.ex parte* 12.*hoc tit.* vbi dicemus: &, *Si preces veritate nitantur*; de qua in noſtro textu. Aliæ expreſsè apponuntur, vt clauſula: *Appellatione remotâ*; de qua *in cap.*1.*hoc tit.* &, *Quod ſi non omnes*; de qua *in cap.ſciſcitatus, hoc tit.* Sequuntur poſt clauſulas *data*, & *ſignatura*, de quibus agemus *in cap.plerumque, hoc titulo.*

17. Traditur decidendi ratio. Cùm ergo clauſula, *Si preces veritate nitantur*, his verbis, vel æquipollentibus apponi ſoleat in reſcriptis, *l.interpoſitas* 13.*C.de tranſact.* ibi: *Si vera ſunt, quæ precibus complexus eſt*; *l.*2. *C.de tranſact.* ibi: *Si apparuerit*; *l.*5.*C.de fid.inſtr.* ibi: *Intelligere debetis, probari debere fidem veſtris precibus adeſſe*; *l.*2. *C.res int.al.act.* ibi: *Adito Præſidem provinciæ*; & probat Briſſonius *de formul.fol.*331. etſi non apponatur, habetur pro adiecta, ex regula textus *in l. quod ſi nolit* 31. *§.qui aſſidua* 20. *ff.de ædilit.edict. l.vlt. Cod.de fideiuſſor. cap.accepimus* 13. *de ætat.& qualit. l.*4.*ff. de lege commiſſoria*; clauſulæ enim quæ frequenter apponuntur, etſi omittantur, habentur pro appoſitis, vt docent Cuiac. *lib.*3.*Pauli ad Edict.in l.*4.*ff.de pact.* & *lib.*15. *in l.*2. *de public.judic.* plures relati à Barboſa *de clauſul. cap.* 1. & ſi preces veritate careant, reſcriptum nullum eſt. Reſcripta enim à ſupplicationis forma, & ſupplicantis veritate vires accipiunt, *cap.ſuper* 20.*hoc tit. cap.inter, §.cæterum, de fide inſtrum. l.etſi legibus* 5. *Cod. ſi contra jus*: nec creditur Pontificem illa reſcripta conceſſurum, vbi preces veritate deſtituuntur; cùm enim Pontifex reſcripta concedit, ſi preces falſæ ſint, creditur ex propria voluntate non conceſſiſſe, *c.fin. hoc tit.in* 6. ſed ex nimia occupatione, vt in noſtro textu docetur, & *in cap.*1.*hoc tit.* ibi: *Et ſi taliter ſcripſimus, hoc ex nimia occupatione contigit.* Et ita veritas precum à judice inquiri debet, etſi non cognitio, ſed ſola ei executio mandetur, *l.*4. *C.Theodoſ. de diuerſ. reſcript.* tranſcripta *in l.*4.*Cod. ſi contra ius.* Caſſiodor.*lib.*2.*var.cap.*18. *Vnde prouidentia veſtra pro integritatis ſuæ propoſito, examinatâ veritate diſcutiat quæ veniunt in querelam, & ſi deſideria petitorum veritate ſubſiſtunt.* Et apud Romanos hoc proprium erat Rectorum prouinciæ, *l.cùm propria, Cod.ſi quis alteri*: quod *in dicta l.*4. Conſularibus Campaniæ committitur, & eandem formam Prætores videntur ſecuti *in l.*3. *ff. de in integ.reſtit.* Pro ſecundæ partis præſentis concluſionis ratione ſciendum eſt, cauſæ cognitionem à Principibus adimi non ſolere, ne inaudita parte proferatur ſententia, *cap. nos* 1. *cap. judex* 22. *quæſt.*1. *cap. Epiſcopus* 1. *cap.placuit* 3. 2. *quæſt.*6. *cap.conquerente, de reſtit.ſpol.* quò pertinent textus *in l.*1. *de execut. rei judic. l.*6. *Cod. vnde vi, l.*4.*cum ſequent. Cod.ſi contra jus*: ex quibus deducitur, reſcriptum impetratum, quod cauſæ cognitionem adimat, falsò extortum eſſe, impunéque contemni poſſe. In quam etiam partem poſt antiquiores, Caniſius *in noſtro cap.num.*9. commendat textum *in l.prohibitum, Cod.de jure fiſci, lib.*10. cui adjungendi ſunt textus *in l.defenſione* 7. *Cod. eod.tit. l.*3. *& vlt. Cod.de bonis vacant. lib.* 10. *l.*1. *Cod. quando liceat vnicuique.* Vnde cùm Pontifex cauſæ cognitionem non ſoleat adimere, imò in negotiis forenſibus cognitionis ordinem ſeruet, *cap. cùm dilectus* 6. *de for. compet.cap.in cauſis* 19.*de re judic.* non creditur Pontificem ſuo reſcripto velle prohibere cognitionem. Accedit, nam vtriuſque juris notiſſimum principium eſt, inauditâ parte ſententiam proferendam non eſſe, ne inde abſens, & irrequiſitus prægrauetur, *cap.*1.*de cauſ.poſſeſſ. dict. l.*6. *Cod. vnde vi*: ſed non creditur Pontificem reſcripto ſuo velle alicui præjudicium inferre, *l.*2. *§.ſi quis à Principe, ff.ne quid in loco publico, cap. ſuper eo* 15. *de offic.delegati, cap. ad aures, hoc tit. cap.licèt, de offic.Ordin. l.nec avus, Cod.de emancipat.liber.l.ſi quis ſepulchrum, ff.de relig.* igitur non præſumitur reſcripto ſuo velle cauſæ cognitionem inhibere. Accedit etiam; nam clauſulæ, quæ ſunt prorſus alienæ ab ſtylo, & fori conſuetudine, etſi de facto inueniantur in reſcriptis, non creditur ex voluntate concedentis adjectas eſſe, & ſic de falſitate redduntur ſuſpectæ, *cap. licet* 10. *cap. quoniam* 11. *de crim. falſi, l.*2. *Cod. de precibus*, Farinac. *de falſitate quæſt.*163. *à num.* 159. Menochius *lib.*5.*præſumpt.*5. *à num.*103. Maſcard.*de probat. concluſ.*780. *num.*37.

18. Diſſoluitur dubitandi ratio. Nec obſtat difficultas ſuprà expenſa; nam etſi in reſcripto ſubintelligatur clauſula, ſi preces veritate, &c. id procedit, vt judex, cui miſſum eſt reſcriptum, poſſit inquirere de veritate precum, non tamen vt reſcriptum ſit conditionale, vel nullum ipſo jure per obreptionem, vt dicam *in cap.ſuper eo*, & docet Mancinus *d.cap.*266. Nec obſtat augmentum difficultatis, quod tanti fuit ponderis, vt doctiſſimum virum cogeret affirmare, reſcriptum in noſtro textu falſitatis ſuſpectum eſſe, non quia ſub clauſula, vt ſine cauſæ cognitione procederetur, fuiſſet impetratum; ſed quia non factâ mentione priorum litterarum impetratum fuit: & tunc vt falſum præſumitur *ex cap.cæterum, hoc tit.* Sed hæc ſolutio noſtræ, & communi interpretum explicationi aduerſatur; quare eâ omiſsâ dicendum eſt, reſcriptum in noſtro textu, non ſolùm de falſitate eſſe ſuſpectum, quia impetratum fuerat non factâ mentione prioris, ſed quia impetratum fuerat cum prædicta clauſula, *præcisè, & ſine cauſæ cognitione.* Cùm enim qui coram Pontifice conqueritur ſe ſpoliatum eſſe, & reſcriptum petit, vt reſtituatur abſque vlla cauſæ cognitione, adhuc probare coram delegato

gue debeat veras fuiſſe preces Pontifici factas, *dict. cap. ſuper 20. verſ. Niſi forte, cap. ex parte 33. verſ. His igitur, hoc titulo, cap. ſignificantibus, de offic. deleg.* docent Gloſſa *in c. 1. eod. tit. lib. 6.* Gaillus *lib. 1. obſ. cap. 13.* quæ probatio excludebatur per dictam clauſulam, *preciſè, & ſine cauſæ cognitione*; cuius clauſulæ ea eſt vis, vt nulla dilatione ſtatim reſtituatur; non creditur Pontificem ita reſcripſiſſe, vt examen & probationem precum inhiberet, vt in noſtro textu docetur.

19. *Intelligitur caput Dicenti, §. Vniuerſa, 25. q. 1.*

Noſtræ aſſertioni aperto marte opponitur textus *in cap. dicenti, §. vniuerſa, 25. quæſt. 2.* vbi deciditur expreſsè, in reſcriptis Principum eſſe exprimendam clauſulam, *Si preces veritate nitantur*; & ſi omittatur prædicta clauſula, tam litterarum impetratores, quàm magiſtros ſcriniorum amiſſione cinguli puniri. Ex qua deciſione colligitur, dictam clauſulam, *Si preces, &c.* non ineſſe tacitè in ipſo reſcripto, aliàs ad quid tam diligens emendatio in eos, qui illam omiſerunt? Cui difficultati vt ſatisfaciat Baſil. *de matrimonio lib. 8. cap. 16. num. 3.* exiſtimat *in dict. §. vniuerſa*, qui deductus eſt *ex l. vniuerſa, Cod. de diuerſ. reſcript.* non præcipi, quod exprimatur ea clauſula in quolibet reſcripto, ſed quod omne reſcriptum cenſeatur conceſſum ſub ea clauſula, licèt non exprimatur; & rationem ex eo deducit, quia in jure paria ſunt, quod ſubintelligatur, & quod exprimatur, quando eodem modo exprimitur quod ineſt, *cap. ſignificaſti, de elect. l. 3. ff. de leg. 1.* Sed hæc ſolutio non placet; nam ſi ibi decideretur, clauſulam ineſſe, ad quid ita graui pœna plectuntur magiſtri ſcriniorum? ſiquidem jure noſtro ex eo, quod prædicta clauſula ineſt, nullam pœnam incurrunt Abbreuiatores, vel Referendarii Apoſtolici. Hac ſolutione & aliis traditis à Sahagun *in dict. cap. 2.* omiſſis, dicendum eſt cum communi Interpretum plauſu, diſcrimen conſtituendum eſſe inter jus canonicum & ciuile; jure enim canonico clauſula illa, *Si preces, &c.* tacitè ineſt, etſi non exprimatur; jure verò ciuili neceſſe eſt vt exprimatur; & ſic jure Cæſareo attento, procedit textus *in d. §. qui vniuerſas*, qui cùm deductus ſit *ex dict. l. qui vniuerſas*, etſi reperiatur apud Gratianum, tamen eandem authoritatem habet, ac ſi in Codice Iuſtinianeo eſſet, vt dixi latè in Apparatu: quam ſolutionem tradunt ordinarii in noſtro textu, Caniſius *num. 7.* Didac. Perez *in l. 1. tit. 12. lib. 3. ordin. quæſt. 14.* Gaill. *lib. 10. obſeru. cap. 14.* Sanchez *lib. 1. de matrim. diſput. 18. num. 21.* Gothofred. *in d. l. qui vniuerſas.*

Secundò noſtræ aſſertioni aduerſatur textus *in cap. quoniam 10. de filiis preſbyter.* vbi Archiepiſcopo Cantuarienſi reſcribitur ſub illa formula: *Nolumus enim vt cauſa in judicium deducatur, vel teſtes etiam admittantur.* Quibus verbis docetur, reſcriptum, per quod cauſæ cognitio inhibetur, validum eſſe, contra præſentem Alexandri deciſionem. 20. *Exponitur cap. Quoniam 10. de fil. Presbyt.*

Pro cuius textus interpretatione ſciendum eſt, in aliquibus negotiis cauſæ cognitionem non deſiderari, & tunc poſſe inhiberi per reſcriptum abſque vitio falſitatis, quia conſonum eſt juri communi, & in eis negotiis ab executione incipitur, vt in caſibus, qui moram non patiuntur, veluti in noui operis nunciatione, *cap. 1. de novi oper. nunciat. l. Prætor 20. §. ait Prætor, ff. eod. tit.* vel quando timetur periculum, ne partes ad arma veniant, *l. æquiſſimum*, aliàs, *ſi vſusfructus 6. § ſed inter, ff. de vſufructu, l. 1. § illud autem, ff. vti poſſidetis*, ſi ſuper re notoria cauſa diſceptetur; ſtatim enim ſententia ferri poteſt, *cap. licèt, de ſim. cap. euidentia, de accuſat.* quare cùm *in dict. cap. quoniam*, ageretur de re notoria, & manifeſta, ideo cauſæ cognitio potuit inhiberi, quia cauſa per ſe eam non exigebat: docent Sahagun & Caniſius *in præſenti.*

CAPVT III.

Idem à *Vvintonienſi Epiſcopo.*

CÆterùm ſi aliquis ſuper aliqua cauſa ab Apoſtolica Sede impetraverit litteras, & adverſarius ejus eandem cauſam poſtmodùm obtinuerit committi aliis, de commiſſione priore non habita mentione, priores Judices ad deciſionem cauſæ poſſunt procedere, nec ſecundæ litteræ obtinent alicujus roboris firmitatem. Si verò in ſecundis litteris habeatur mentio de commiſſione priori, prædicta cauſa à priorum eſt exempta judicio; cùm eædem litteræ non ſint veritate tacitâ impetratæ. Verùm ſi de adſenſu partium cauſa committitur, & proceſſu temporis, vel etiam continuò alterutra pars, altera neſciente, cauſam ipſam, tacito de commiſſione priori, alii Judici obtinuerit delegari, non immeritò is qui tali dolo, vel fraude adverſarium ſuum laborare coëgit, in expenſis condemnari debet eidem.

N O T Æ.

1. *Vvintonia ubi.*

a *VVintonienſi.*] Ita etiam legitur *in 1. collect. ſub hoc tit. cap. 3.* vbi additur pars capitis *quamuis*, vt cognoſcatur in præſenti referri partem textus *in cap. quamuis, de offic. deleg. cap. quamuis*, aliàs *illud, de jurepatron. cap. quamuis, de teſtibus, in 1. collect. cap. quamuis de teſtibus cogendis, in eadem collect.* Vvintonia eſt ciuitas Angliæ, cuius Epiſcopus ſuffraganeus eſt Archiepiſcopi Cantuarienſis, vt refert Verd. ck *lib. 4. hiſt. Angliæ, fol. 85.* cuius Eccleſiæ Cathedralis mentio fit *in cap. Vvintonienſis 25. de elect. cap. 3. de offic. Vicarii, cap. 3. de dolo, cap. per tuas, de appellat.* & aliis.

COMMENTARIVM.

EX hac epiſtola ſequens deducitur communiter aſſertio: *Si in ſecundo reſcripto per aduerſarium impetrato, non fiat mentio primi, non ſecundum, ſed primum ſuſtinetur.* Probant textus *in cap. ſi autem 9. cap. ex parte 12. cap. cùm dilecta 22. cap. plerumque 23. cap. cùm contingat 24. cap. ex tenore, hoc titulo: cap. cauſam quæ 2. de judiciis, cap. ex tua, de filiis presbyt. cap. paſtoralis 28. cap. ex litteris 29. cap. cæterum 34. de offic. deleg. cap. ſicut nobis, de offic. Vicarii, cap. 2. de dolo & contum. cap. audita 4. de reſtit. ſpol. cap. penult. de præſcript. cap. inter 20. de re judic. cap. cùm teneamur 20. de præb. cap. cùm noſtri 6. de conceſ. præb. cap. 2. hoc titulo, lib. 6. cap. dudum 31. de priuileg.* Conſonant 2. *Concluſio probatur.*

lex

by Google

lex 27. & 39. *tit.* 18. *partit.* 3. Illuſtrant Sanchez *lib.* 8. *de matrim. diſp.* 21. *num.* 3. Baſil. *eodem tract. lib.* 8. *cap.* 17. §. 2. Gutierrez *lib.* 1. *canonic. cap.* 15. Molina *lib.* 2. *de primog. cap.* 4. *num.* 5. Salas *de legibus diſp.* 17. *ſect.* 14. *num.* 71. Suarez *eod. tract. lib.* 8. *cap.* 39. *n.* 5. Petrus Gregorius, M. Vranius, Antonius de Burgos, Proſperus Fagnanus *ad hunc textum*: plures quos congerunt Luna & Arellanus *lib.* 1. *antinom.* 1.

3. ADDUCITUR DUBITANDI RATIO.

Hæc tamen concluſio ita illuſtrata ingentes patitur dubitandi rationes. Prima ex eo naſcitur; nam reſcripta inter partes, à quibus, & contra quas impetrantur, pro legibus habentur, & vim legum obtinent, *l. ult. Cod. de legibus, cap. in cauſis* 19. *de re judic. cap. licèt* 15. 16. *quæſt.* 3. *cap. licet* 3. *de ſponſa duorum*: & ideo poſt titulum *de conſtitutionibus*, ſtatim ſequi præſentem de reſcriptis, omnes antiquiores in hac rubrica notarunt, & Valenſis, Honorius Caniſius, Legaufre, Chaſſaneus, Gofredus, Vaſconcellos, & Cironius *in paratitl. ad hunc titul.* Petrus Gregorius *ad hunc titul. cap.* 1. ſed leges poſteriores, etſi de prioribus mentionem non faciant, valent, & iſtæ ab illis derogantur, *l. ſed & poſteriores, ff. de legibus, cap.* 1. *de conſtit. lib.* 6. vbi probat D. Mich. Moez; ſicut contingit in pactis, quæ inter paciſcentes pro legibus obſeruantur, *l. ſi vnus* 27. §. *pactus, ff. de pactis, l. pacta* 12. *Cod. eod. tit.* & in judiciis, vbi noua voluntas potior eſt, *l. in duobus* 28. §. *vlt. ff. de jureiurand.* in conſtitutione Procuratoris, *l. ſi quis* 31. §. *Iulianus, ff. de procurat.* in teſtamentis, *l. ſi quis, in principio, ff. de legat.* 1. *l. ſi quis priore* 29. *ff. ad Trebel.* in codicillis, *l. Diui* 6. *v. licèt, ff. de jure codicill.* ergo etiam reſcripta poſteriora, etiam nullâ mentione factâ priorum, valida ſunt, cùm nouiſſimam contineant voluntatem. Augetur primò hæc difficultas *ex cap. ſicut* 9. *cap. plerumque* 23. *hoc tit.* vbi apertè deciditur, quod ſi ille, qui primò impetrauit reſcriptum, conueniatur authoritate poſterioris ab aduerſa parte impetrati, & poſtquam conuentus eſt, intra annum ſuo primo reſcripto, aut ob malitiam, aut ob ignorantiam non vtatur, poteſt per ſecundas litteras conueniri, etſi in eis de prioribus mentio non fiat. Nec difficultatem effugiet, qui dixerit, quod jus prioris reſcripti per non vſum fuerat amiſſum, & ſic ſecundum vires habere; nam tunc obſtabit, quod ſecundum reſcriptum prioris mentionem non faciens fuit ab initio nullum, ex ſuprà traditis pro illuſtratione concluſionis: ergo tractu temporis, videlicet per lapſum vnius anni, conualeſcere non poterat, ex regula legis *quod ab initio, ff. de reg. jur.* & in ſpecie probat textus *in cap. paſtoralis* 14. §. 2. *hoc tit.* Augetur ſecundò dicta difficultas ex illis verbis præſentis textus: *In expenſis condemnari debet eidem*; in quibus docetur, partem impetrantem ſecundum reſcriptum omiſſâ primi mentione, condemnari in expenſis litis occaſione ſecundi reſcripti motæ: ergo non ita nullum eſt ſecundum reſcriptum, vt nihil operetur; ſiquidem eo conuenire poteſt cum effectu aduerſarios. Secunda difficultas militat aduerſus poſteriorem partem præſentis aſſertionis, vbi docetur primum reſcriptum poſt ſecundi impetrationem, nulla ejus facta mentione, validum, & vtile manere; & naſcitur *ex cap. ſanè* 2. *de offic. deleg.* vbi ſtatuitur, quod ſi duo reſcripta fuerint impetrata, & in ſecundo non fiat prioris mentio, nec primum, nec ſecundum præualere, ſed conſulendum eſſe R. Pontificem, & interim in vtriuſque executione ſuperſedendum. Igitur quia primum non præualet neglecto ſecundo.

4. RESCRIPTI ETYMON.

Quibus difficultatibus minimè obſtantibus vera eſt præſens aſſertio, pro cuius expoſitione ſciendum eſt, *reſcribere*, variè accipi in jure, & apud bonæ notæ Authores, vt videre eſt apud Briſſonium, Prateium & alios Lexicographos. Plerumque accipitur pro reſponſione ad conſultationem, ſeu deſiderium alterius, vt apud Ouidium *lib.* 1. *epiſt.* 1. *Nil mihi reſcribas.* Martial. *lib.* 2. *epig.* 9. *Scripſi, reſcripſit Mania.* Ideo Iureconſulti, cùm de jure reſpondebant, reſcribere dicebantur, *l. ex contractu* 44. ibi: *Reſcripſit. ff. de re judic. l. Ariſto* 46. *ff. de manumiſſ. teſtam. l.* 3. §. 1. *ff. de bonor. poſſeſſ.* §. *ſacræ, Inſtit. de rer. diuiſ.* ibi: *Papinianus reſcripſit*; vbi reſponſum Papiniani intelligitur, quod extat *in l. ædes ſacræ* 63. *ff. de contrahend. emptione*: qua etiam in ſignificatione reſcripta accipiuntur pro reſponſis Principum factis ad deſideria ſubditorum aliquid implorantium. Moris namque fuit apud veteres, vt aliquid à Principe impetraturi, præſentem etiam Principem ſcripto adirent. Suetonius *in Auguſto, cap.* 53. Tacitus *lib.* 4. *annal.* Briſſonius *lib.* 3. *ſelect. cap.* 7. Reuardus *in l. omni* 71. *ff. de reg. jur.* quò reſpiciunt textus *in l. libertum* 15. *ff. de in jus vocando, l. item* 15. §. *ſi quis libello, ff. de iniuriis, l. quæſitum* 5. *ff. ad Turpil.* Princeps verò lectis libellis ſubſcribebat, *l. non diſtinguemus* 32. §. *cum quidam, ff. de recept. arbit.* quæ ſubſcriptio ad libellos ſupplices facta reſcriptum dicebatur, *d. l. libertus* 25. *l. eius* 4. *ff. de appellat. l. licet* 23. *de vſufruct. legato*; reſcribebantque Imperatores, vel vt ſatisfacerent deſiderio priuatorum, vt *in dict. l. non diſtinguemus*, §. *cum quidam, l. cætera* 41. §. *hoc, de legat.* 1. vel vt reſponſum darent conſultationi eorum, qui juri dicendo præerant, *l. ſi quis filio* 6. *ff. de iniuſto rupto, in* §. *quid tamen*: vnde in jure ciuili frequens eſt reſcriptorum mentio, *in l. penult. ff. de in integr. reſtit. l.* 3. *ff. de bonis libert. l.* 7. *ff. de cuſtodia reorum, l. finali, ff. de teſtam. milit. l. à Diuo Pio, in principio, ff. de re judic. l.* 1. §. *cui, l. is à quo* 3. §. *vlt. l. is cui* 5. §. *Imperator, ff. vt in poſſeſſ. legat.* & aliis congeſtis à Briſſonio *de v. ſ. verbo Reſcriptum.* Quo etiam in ſenſu reſcripta in præſenti titulo accipiuntur pro literis Pontificis, quibus ad deſideria ſupplicantium aliquid reſcribit.

Deinde ſciendum eſt, reſcripta Pontificia impetrantibus aliquando inutilia eſſe, & ſine effectu, 5. DE RESCRIPTIS NULLIS.
veluti ob falſi ſuſpicionem, *cap. inter, de fide inſtrum. cap. licet* 5. *de crimine falſi*; propter inſolitum idioma, *cap. ad audientiam* 11. *hoc tit.* propter omiſſum ſtylum Curiæ, *cap. quàm graui* 6. *de crimine falſi*, ſi ſine die & Conſule ſcripta ſint, *l. ſi qua* 4. *Cod. de diuerſ. reſcriptis*; ſi quid contineat reſcriptum in iniuriam alterius, *l. ſocium, l. nec damnoſa, l. reſcripta, Cod. de precib. Imperat. offer. l. nec auus, Cod. de emancip. liber.* aut ſi per obreptionem, vel ſubreptionem impetretur, *cap. ſuper* 20. *hoc titulo*; vel ſi impetrans inhabilis ſit, veluti excommunicatus, *cap. dilectus* 27. *hoc titulo*; vel ſi alieno nomine impetretur ſine ſpeciali mandato, *cap. nonnulli* 28. §. *finali, hoc tit.* Aliquando etiam reſcriptum inefficax eſt, veluti ſi quis plures literas ad diuerſos judices impetraret, non factâ priorum mentione, *cap. ex tenore* 16. *hoc tit.* vel ſi per ſecundum reſcriptum primum reuocetur, vt in præſenti textu: quos & alios caſus proſequuntur repetentes ad hunc titulum.

Quibus ſuppoſitis ratio præſentis deciſionis ex 6.
eo prouenit, nam cùm reſcripta à petitionis forma effectum, & intellectum accipiant, *cap. ſedes* 15. *cap. ſuper* 20. *hoc tit. cap. inter* 6. §. *cæterùm, de fide inſtrum. l. etſi legibus, l. finali, Cod. de diuerſ. reſcript.* inde qui reſcriptum impetrat, tenetur Pontifici proponere omnia ea, quæ ad cauſæ juſtitiam ſpectant, vtrique ipſum ad reſcribendum, vel non, mouere poſſunt; & ſi veritatem ſuppreſſit, vel falſitatem expreſſit, vitiatur reſcriptum, *c. ſuper* 20. vbi dicemus, *hoc tit.* Quare cùm ille, qui impetrauit ſecundum reſcriptum, tacuiſſet primum jam in ipſo negotio præceſſiſſe, TRADITUR RATIO DECIDENDI.

fiſſe, quod ſi ſciret Pontifex, ſecundum non concederet, *cap. ſanè* 2. ibi: *Si memores fuiſſemus*; *de offic. deleg.* ideo per iſtam ſuppreſſionem veritatis reſcritum vt ſubrepticium nullius momenti eſt, *ex dicto cap. ſuper litteris*: & cùm ille, qui ſecundum impetrauit reſcriptum mentione primi non factâ, eo animo faceret, vt aduerſarium diuerſis ſumptibus vexaret, *cap. coram* 34. *de offic. deleg. cap. inter* 20. *de re judic.* meritò punitur in expenſis, & ſumptibus litis, vt in eo puniatur, in quo deliquit, juxta textum *in c. nemo, de tempor. ordin. lib.* 6. Si verò in ſecundo reſcripto fiat mentio prioris, præualet ſecundum, quia cùm non fuiſſet tacitâ veritate impetratum, & non poſſint in vno eodemque negotio, tam primum, quàm ſecundum reſcriptum obſeruari, neceſſarium eſt, vt poſterius deroget priori, ex vulgatis principiis textus *in l. non eſt nouum* 26. *ff. de legibus*, *l.* 1. *§. ſeruis, ff. de quæſtionibus*, *l. ſi quis*, *in principio*, *ff. de legat.* 1.

17. DISSOLVITUR DUBITANDI RATIO.

Nec obſtat prima difficultas ſuprà adducta; nam omiſſâ quæſtione, an reſcripta vim legis habeant inter ipſos impetrantes, dicendum eſt magnum diſcrimen verſari inter reuocationem legis & reſcripti; nam lex poſterior derogat priori, datâ ſcientiâ prioris legis in legiſlatore; tunc enim per poſteriorem abrogatur prior: at in dubio cùm ignorat priorem legem, ejus reuocatio nullatenus præſumitur, argumento textus *in cap. ex litteris, de officio deleg. l. eum qui, ff. de probat.* quod faciliùs procedit in reſcripto; nam etſi credatur Principem notitiam habere omnium, *l. omnium, Cod. de teſtam. cap.* 1. *de conſtit. lib.* 6. tamen quia reſcripta ad priuata negotia ſpectant, nec creditur Principem eorum notitiam habere, majori ratione non præſumitur derogatio prioris per poſterius, niſi factâ expreſsâ primi mentione. Nec obſtat primum augmentum ipſius difficultatis deductum *ex d. c. ſi autem* 9. *cap. plerumque, hoc tit.* quia licèt reſcriptum ſecundum, non facta prioris mentione, vires non habeat, non tamen eſt ipſo jure nullum, ſed ita demùm ſi exceptio aduerſario opponatur: unde ſi adverſarius negligens ſit per annum, & non vtatur priori reſcripto, quia in pœnam negligentiæ priuatur jure quæſito ex priori reſcripto, non poteſt opponere amplius exceptionem contra ſecundum, & ſic ſecundum non coaleſcit tantum lapſu temporis, quantum virtute legis canonicæ, quæ diſponit, vt ita demùm priuetur impetrator commodo reſcripti, ſi per annum eo non vtatur. Ita prædicta jura accipiunt poſt antiquiores, Maſcard *de probat. concluſ.* 110. Menochius *de arbitr. caſu* 202. *num.* 76. & *caſu* 204. Germon. *lib.* 1. *animaduerſ. cap.* 14. Fachineus *lib.* [illegible] *contron. cap.* 65. Nec ſecundum augmentum deductum ex illis verbis noſtri textus, *In expenſis condemnari*, aduerſatur: cui, omiſſis traditis à Butrio *in præſenti*, *num.* 13. Hoſtienſi *numero* 3. reſpondendum eſt ex ſuprà tradito principio, videlicet quod cùm reſcriptum ſecundum impetratum nullâ factâ prioris mentione, non ſit ipſo jure nullum, imò ſubſiſtat donec per exceptionem elidatur, ideò judices in eo deſignati juriſdictionem habent: quare ſi pars, quæ impetrauit ſecundum reſcriptum, coram judicibus in eo deſignatis illud præſentauerit, & aduerſarius comparuerit ad exceptionem elidendam, iuſtè damnatur in expenſis. Nec contrarium probant illa verba noſtri textus: *Nec ſecundæ literæ alicuius roboris obtinent firmitatem*; nam ea verba non ſignificant, ſtatim reſcriptum nullum eſſe, ſed quoad effectum pro inualido haberi, oppoſitâ exceptione, vt contingit in his quæ metu fiunt, *cap. ad audientiam* 4. ibi: *Carere debeant robore firmitatis*; *de his quæ vi*: docent Antonius de Burg. *in præſenti*, Arellanus *dict. antin. num.* 1.

Nec ſecunda difficultas, deducta *ex dict. cap. ſanè* 2. *de officio deleg.* refragatur, pro cujus interpretatione varia adducunt Abbas, Felin. Decius, & Zabarella *in eo textu*, qui exiſtimant, ibi reſcripta fuiſſe eiuſdem datæ: & cùm conſtare non poſſit quod primum, quod ſecundum eſſet, ideo R. Pontificem eſſe conſulendum, vt cognoſceretur cuius virtute eſſet in judicio procedendum. Sed hæc ſolutio licèt communi antiquiorum calculo approbata ſit, refellitur ex ipſo textu in illis verbis, *Non facta mentione priorum litterarum*; vbi ſupponitur jam tempore datæ ſecundi reſcripti, præceſſiſſe priores literas. Omiſſa ergo hac ſolutione, communiter placuit Anteceſſoribus noſtris illa interpretatio, videlicet *in dicto cap. ſanè*, tam primum, quàm ſecundum reſcriptum impetratum fuiſſe ad vnos, eoſdemque Iudices, tantùm variatâ formulâ; quo caſu cùm tantùm in forma dubium emergat, non verò in judicibus, valebit ſecundum reſcriptum, cùm deficiat ratio noſtræ concluſionis; nullis enim ſumptibus aduerſarius vexatur, ſiquidem coram ipſis judicibus ſemper conuenitur: nec diuerſitas tantùm formæ inducit falſitatis ſuſpicionem; forſan enim Pontifex æquè concederet ſecundum reſcriptum ſub diuerſa forma, iiſdem tamen judicibus committeret, vt pro illius textus expoſitione conſiderant Barboſa ibi, P. Gregorius *in præſenti*, *lib.* 8. *de matrim. cap.* 16. *§.* 2. *num.* 14. Menochius *de arbitr. caſu* 438. Anguianus *lib.* 1. *de legibus*, *cap.* 5. Arellanus *dict. antin.* 1.

8. EXPONITUR CAP. SANE 2. DE OFFICIO DELEG.

9. INTELLIGITUR CAP. PASTORALIS 14. HOC TIT.

Secundò noſtræ concluſioni obſtat textus *in cap. Paſtoralis* 14. *in principio, hoc titulo*; vbi proponitur ſecundum reſcriptum fuiſſe impetratum, cùm jam aduerſarius primum impetrauerat. Quæſtionis fuit, vtrum Iudices aſſignati, tam in primo, quàm in ſecundo reſcripto, poſſint de cauſa cognoſcere? Et reſpondet Pontifex, tam vnos, quàm alios judicare, & cognoſcere de meritis cauſæ; ita vt ſi inter eos aliquod dubium emergat, arbitri ex conſenſu partium eligantur, per quos poſſit terminari. Ex qua deciſione deducitur, reſcriptum ſecundum non facta primi mentione impetratum, vires obtinere, contra ſuprà tradita. Cui difficultati ſatisfaciendum eſt aſſerendo, ideò judices in eo textu, tam primi, quàm ſecundi reſcripti cognoſcere poſſe, quia nec jure, nec facto cognoſci valebat reuocatio literarum; alioquin ſi appareret, vel ex jure, vel ex facto aliquod ex eis reſcriptis affectum eſſe vitio ſubreptionis, vel obreptionis, ambigua cauſa non eſſet, vt *in d. cap.* erat, ibi: *Ambigitur*; quo caſu omnes cognoſcunt, quia quilibet habens juriſdictionem, ſiue ordinariam, ſiue delegatam, eam exercere, defendereque poteſt, *cap. cum perſonæ, de priuileg. in* 6. & ſi judices in ſententia proferenda non conſenſerint, tunc eligendi erunt arbitri, à quibus diſſidium componatur. Ita illum textum accipiunt Jacobus de Zochis *in repetit. ad hunc textum*, & alii congeſti à Sahagun *hic, num.* 12. Martha *de juriſdict.* 2. *p. cap.* 4. *per totum*.

10. EXPLICATUR CAP. AUDITA 3. DE REST. SPOLIAT.

Tertiò opponitur textus *in cap. audita* 3. *de reſtit. ſpol.* vbi proponitur, poſt primum reſcriptum, ſecundum factâ prioris mentione fuiſſe impetratum ab aduerſario ſub diuerſa forma: & deciditur, priores literas per ſecundas non reuocari, nec acta virtute prioris reſcripti irritari. Igitur licèt ſecundum reſcriptum primi mentionem faciat, primum ſuſtinetur. Pro cuius textus expoſitione dicendum eſt, quod licèt per reſcriptum ſecundum prioris expreſſam mentionem faciens, primum irritetur, non tamen ſtatim, ſed ita demùm ſi ſecundum præſentatum fuerit, & ejus virtute procedatur. Cùm enim ſecundum reſcriptum illam habeat conditionem

Si eo vtatur pars, quæ illud impetrauit; & ipſa poſſit eo non vti, interim proceſſus factus virtute prioris reſcripti vires habet, niſi reſcriptum ſecundum, non ſolùm expreſſam mentionem primi habeat, verùm & clauſulam reuocatoriam, in hunc, vel ſimilem modum conceptam: *Reuocamus commiſſionem factam, & decernimus irritum, & inane quidquid ex nunc fuerit geſtum virtute dictæ commiſſionis.* Tunc enim omnia virtute primi reſcripti geſta irritantur, *cap.*1. *de conceſſ.preb. in* 6. *Clement.*1. *eod. tit.* docet poſt antiquiores ibi Couarr. *practic.cap.*9. Mancin. *genial.cap.*256.

II. Opponitur cap. Ut debitus, de appell.

Quartò ſuperiori aſſertioni aduerſatur textus *in cap.vt debitus, de appellat.* ex cuius ſerie deducitur, in concurſu prioris, & poſterioris reſcripti, illud præualere, quod priùs coram judicibus fuerit præſentatum. Ergo ſecundum reſcriptum vires habet, etiam non factâ primi mentione, aut eâ factâ, adhuc primum ſuſtinetur; ſiquidem tantùm inſpicitur tempus præſentationis literarum. Pro cuius textus explicatione, omiſſis traditis à Beroio *in cap.*1.*hoc tit.num.*57. Narbona *in l.*59.*gloſſ.*1.*tit.*4.*lib.*2.*Recopil.* dicendum eſt, ibi vnum ex litigatoribus conuentum fuiſſe coram ordinario, & ante diffinitiuæ ſententiæ prolationem ab aliquo grauamine appellaſſe: vnde ex eo, quod appellationis interpoſitæ nuncium ad Pontificem deſtinauerat, vel literas ab eo impetrauerat, contendebat non teneri coram judice ordinario juſtitiam ſuam proſequi; & deciditur, excuſari non poſſe ex eo, quod dicat ſe prius reſcriptum impetraſſe, quo aſſignabatur judex de ea cauſa cogniturus, niſi illud præſentauerit coram judice delegato, ex ratione adducta in principio textus, videlicet vt honor judicibus deferatur, & expenſis ac laboribus partium obvietur; quæ interpretatio colligitur, tum ex illis verbis: *Coram idoneo judice*; quæ communiter ad ordinarium judicem referuntur, *cap.*1.*de offic.Ordin. cap.ſignificaſti, de for.compet.* tum etiam ex illis, *Ad ſuperiorem judicem,* in quibus prohibetur appellatio ad ſuperiorem judicem ante diffinitiuam ſententiam, ſine juſta, & rationabili cauſa. Manifeſtè ergo oſtenditur, non agi de citatione coram judice delegato facta, quia ſi de ea ageretur, & ipſe citatus haberet reſcriptum priùs impetratum, non diceretur appellare ad ſuperiorem, ſed declinare judicis citantis juriſdictionem, oppoſito ſuo reſcripto. Etiam ſuadetur hæc ſolutio ex illo verſic. *Cum autem*; in quo agitur de appellatione interpoſita à judice ordinario ante diffinitiuam ſententiam; quia dictio illa, *autem*, aduerſatiua eſt, & caſum contrarium demonſtrat, vt ex pluribus notat Barboſ. *de dictionibus, verbo Autem.* Cum ergo textus ille non loquatur de duobus reſcriptis, non refragatur noſtræ aſſertioni. Pro coronide huius commentarii notare liceat duas exceptiones, quas præſens aſſertio patitur. Prima eſt, ſi vnum reſcriptum ſit generale, aliud verò ſpeciale; tunc enim neceſſarium non eſt, in ſecundo prioris mentionem facere, *cap.* 1. *cap.paſtoralis* 14. *§.ult. hoc tit. cap. dudum* 14. *§.nos, cap. quamuis* 38. *de preb. lib.*6. Secunda tunc procedit, quando reſcriptum primum ex aliquo vitio nullum eſt; tunc enim in ſecundo prioris mentio non deſideratur, *cap. ex parte* 11. *hoc tit.* non enim præſtat impedimentum, quod de jure non ſortitur effectum, vt vulgò decantatur, & docent Menoch. *lib.*2.*de arbit. caſu* 201. *numero* 44. Baſil. Legion. *lib.*8.*de matrimon. capite* 16.

Opponi etiam poteſt præſenti aſſertioni textus *in cap. tenor, de re judic.* cuius interpretationem in ejus notis aſſignabimus.

CAPUT IV.

Idem a *Eboracenſi Archiepiſcopo*.

INter *b* cæteras conſtitutiones tuas fuit propoſitum coram nobis, quid tenere debeas, cùm aliqua ſub disjunctione mandantur, quorum unum verum eſt, alterum falſum: utputà ſi proponatur, quod ſi talis ſit Sacerdotis filius, & in Sacerdotio genitus, qui *c* proximè in tali Eccleſia miniſtravit; vel quod illicitè Eccleſiam occupavit *d* eandem. Huic ergo quæſtioni taliter reſpondetur (judici quodcumque iſtorum conſtiterit) illi prælibatam Eccleſiam *e* adjudicari debere: & idem in ſimilibus obſervandum eſt.

NOTÆ.

I. Eboracensis Metropolis ubi.

a *Eboracenſi.*] Ita etiam legitur *in* 1.*collect. ſub hoc tit.cap.*4.& poſt Concilium Lateran.*p.*41. *cap.*1. Eboracum antiqua, & nobilis ciuitas eſt in Britannia: ejus meminerunt Ptolemeus *lib.*2.*cap.*3. Eutropius *lib.*10. & Candenus, qui eam ſecundam vrbem Angliæ appellat, Archiepiſcopali Sede præclaram, & in ea erat Gentilium Archiflamen, vt refert Polydor. Vergil. *lib.* 2. *hiſtor. Angliæ, fol.* 59. Quomodo autem ejus Eccleſiæ Præſul Metropolitæ Eccleſiaſtici authoritatem obtinuerit, diſcere licet ex Gregorio Magno apud Bedam *lib.*1.*cap.*25. dum hæc Auguſtino, quem in Britanniam Apoſtolum miſerat, præcipit: *Ad Eboracum ciuitatem te volumus Epiſcopum mittere, quem ipſe judicaueris ordinare: ita dumtaxat, vt ſi eadem ciuitas cum finitimis locis verbum Dei receperit, ipſe quoque duodecim Epiſcopos ordinet, & Metropolitani honore perfruatur: quia ei ego quoque (ſi vita comes fuerit) pallium tribuere, Domino fauente, diſponimus; quem tamen tuæ fraternitatis volumus diſpoſitioni ſubjacere.* Ipſo Auguſtino prædicante, gens illa cum Rege ſuo Vvino verbum Dei ſuſcepit, & ita ordinatus eſt Paulinus in ea Eccleſia cum Metropolitico jure, vt refert Carolus à Sancto Paulo *in Geographia ſacra, lib.*6. Hujus Eccleſiæ mentio extat *in cap. ad ſupplicationem* 9. *de renunc. cap. ex tua, de filiis preſbyt. cap.*2. *cap.ex parte* 11.*cum ſequem.de offic.deleg. cap.accepimus* 5.*de pactis, cap.*2.*de arbitris, cap.*2.*de eo qui mittitur, cap.*1.*vt lite pend. cap. de cætero* 5.*de re judic. cap.accepimus* 4.*de fid.inſtrum. cap. ad præſentiam* 16. *cap. propoſuit* 24. *cap.ex inſinuatione* 50. *de appellat.* In præſenti reſcribit Alexander Rogerio, qui Eccleſiam illam rexit vſque ad annum 1181. vt refert Beyerlinch *in theat.vit. hum. tom.*3. *verbo Epiſcopus, fol.*289.

b *Cæteras.*] Varias enim quæſtiones Alexandro III. propoſuit Rogerius, vt conſtat *ex dict. cap. ex tua, dict.cap.ex parte, cap.*2. *de arbitris, cap.*5. *de pactis*: aliæ verò partes huius epiſtolæ extant *in cap.inter cæteras, de re judic. cap.ſuis* 2.*de offic.deleg.* & integra epiſtola reperitur poſt Concilium Later. *p.* 41. *cap.*1. & præſens fragmentum ſpectat ad ſecundam 2.

Digitized by Google

eundam partem hujus rubricæ, quæ in prima collectione ita concipitur: *De reſcriptis, & eorum impetratione.* Et, ni fallor, anſam dedit præſenti conſultationi indulgentia Alexandri, quæ reperitur *in cap. ex tua, de filiis presbyt.*

3. c *Genitus qui proximo.*] Non omnia hæc una oratione complectuntur, quia ſimul neceſſaria ſint, ut quis privetur beneficio; ſufficit enim unum verum eſſe, videlicet quod ſit Sacerdotis filius, aut quod pater immediatè miniſtraſſet, ad hoc ut quis reddatur incapax illius beneficii, ut dicemus *in cap. 2. de filiis presbyter.* Tantùm in præſenti conjunguntur, quia agitur de interpretatione illorum verborum, cùm in reſcripto apponuntur, ut *in cap. ex parte 7. de teſtib.* non verò quæſtio eſt in præſenti an debeant concurrere illegitimitas, & immediata ſucceſſio, ut quis à beneficio arceatur. Ita Decius *hic, num.6.* Barboſa *voto* 98. *num.*68. Obſervandum tamen eſt, ex illis verbis, *Sacerdotis filius, & in Sacerdotio genitus*, omnem filium in Sacerdotio ſuſceptum, non ut illegitimum declarari; aliquando enim filius ſuſceptus in Sacerdotio, naſcitur legitimus, veluti ſi naſcatur ex Sacerdote Orientali, cui licet matrimonium contrahere, textus formalis *in cap. quæſivum 7. de pœnit.* vel ex Sacerdote, cum quo mulier ignoranter in facie Eccleſiæ matrimonium contraxit, *cap. 1. cap. ex tenore, qui fil. ſint legit.* vel ducta uxore ex diſpenſatione Pontificis, *cap. de Syracuſanæ*, 28. *diſt.* vel ab eo qui furtivè ordinatus fuit, *extravag. Antiqua*, Joan. XXII. *de voto:* vel ex eo Sacerdote, qui de conſenſu uxoris ordinatus fuit, ipsâ religionem profeſſâ; ſi enim poſteà filium procreaverit, naſcitur legitimus, quia per converſionem non fuit matrimonium diſſolutum quoad vinculum, ut dicemus *in cap. conjugatus, de converſ. conjug.*

4. d *Eandem.*] Exemplum ſit, ſi per manum laicalem illam occupavit, *cap. quiſquis 43. de elect. cap. per laicos*, 16. *quæſt.* 7. poſt Gloſſam *in præſenti*, probant Hoſtienſis *hic*, *num.* 1. Joan. Andreas *num.* 5. P. Gregorius *num.* 6. vel ſi alio poſſidente, ipſe propria authoritate nactus eſt ejus poſſeſſionem, juxta text. *in cap. eum qui, de præb. in 6. l. extat, ff. quod met. causâ*, Cardin. *hic, num.* 4. Alia exempla peti poſſunt, cùm videlicet quis erat incapax, & nihilominus præbendam occupavit, juxta textum *in cap. per inquiſitionem 26. de elect.* vel cùm generaliter quis contra juris conſtitutionem præbendam adeptus eſt, ut in terminis textus *in cap. cùm jam dudum* 18. *de præb. cap. ex frequentib. de inſtit. cap. 1. de conceſſ. præb. c. avaritiæ 5. de elect. in 6.* vel per ſimoniam, ſeu à non habente poteſtatem, per vim, vel metum, vel aliam inſtitutionem non canonicam, ſine qua beneficium obtineri nequit, *reg. 1. de regul. jur. in 6.* namque verbum, *occupavit*, quo Pontifex noſter utitur, ex ſui natura in malam partem accipitur, *l. 1. ff. quor. legat. l. decernimus, C. de Epiſc. & cler. cap. illud 8. quæſt. 1. cap. ex litteris, de probat. cap. præſenti, de officio Ord.* Notant Gloſſa *verbo Occupare*, *in cap. generali, de elect. in 6.* & eodem verbo *in cap. ult. de reſtit. ſpoliat. eodem libro*, & eodem verbo *in Clement. 1. §. ſi quis autem, de ſequeſtrat. poſſeſſ.* Decius *hic, num.* 2. Ripa *num.* 68. Sed quia aliquando accipitur in bonam partem, *cap. factus 5. 7. quæſt. 1.* ideò Alexander noſter adjecit verbum, *illicitè*, ut *in d. cap. ult. de reſtit. ſpoliator.* In his ergo, & ſuperioribus verbis duæ cauſæ inhabilitatis continentur, ut quis à præbenda deponatur. Prima, ſi ſit filius Sacerdotis in Eccleſia miniſtrantis: ſecunda, ſi eam illicitè occupavit, ut notant in præſenti Panormit. *num.* 1. Decius *n.* 6. Uranius *num.* 4. Burgos *num.* 13.

5. e *Adjudicari.*] Ita legitur in vulgatis, & in excuſis libris Lugduni, & apud Hugonem à Porta, & Vincentium, teſte P. Gregorio *hic, num.* 7. Sed in Concilio Later. *d. cap.* 1. legitur, *Eccleſiam abjudicari*; & in prima collectione, pluribuſque exemplaribus: quam lectionem probant Hoſtienſis *n.* 1. Joannes Andreas *num.* 9. P. Gregorius *num.* 7. Ant. Auguſtinus *in notis ad 1. collect.* & eâ retentâ ſenſus erit, quod ſi judici delegato conſtiterit poſſeſſorem eſſe filium Sacerdotis in Sacerdotio genitum, qui proximo in Eccleſia miniſtravit, & qui illicitè Eccleſiam occupavit, illi videlicet, contra quem litteræ ſunt impetratæ, prælibatam Eccleſiam abjudicare debet, hoc eſt judicio auferre; quod ſignificat verbum, *abjudicare:* quo in ſenſu accipitur *cap. ex parte 7. de teſtibus*, ubi ſimilis huic ſpecies proponitur, *cap. 2. hoc tit. cap. 2. de patribus qui fil.* apud Ciceronem *de lege agraria*, ibi: *A populo Romano abjudicarit.* Sed adhuc vulgata lectio defendi poteſt ex deciſione textus *in cap. ex tua 9. de filiis presbyt.* ex qua, juncta inſcriptione, conſtat quod ad conſultationem Eboracenſis Archiepiſcopi Alexander III. ſuper filiis Sacerdotum tales illi litteras conceſſit, ut eos poſſet in Eccleſiis, quas patres eorum, nullo mediante poſſederant, ſuſtinere, quos probatæ & ſanæ converſationis agnoſceret, vel quos longo tempore eas poſſediſſe conſtaret; qui duo caſus in noſtro textu proponuntur. Circa quas Alexandri litteras ultra dubium, de quo *in d. cap. ex tua*, aliud emerſit, quod in noſtro textu deciditur; ſcilicet utrum oporteret de utroque judici conſtare, ut filio Sacerdotis Eccleſiam adjudicet ad formam reſcripti, quæ ſemper ſervanda eſt, *cap. cùm dilecta 22. hoc tit.* cui dubio reſpondet Alexander, non oportere utrumque verum eſſe; ſed ſi alterum tantùm verum eſſe conſtiterit, illi, hoc eſt filio Sacerdotis, debere Archiepiſcopum prædictam Eccleſiam virtute illius diſpenſationis adjudicare, id eſt in judicio addicere, vel dare. Adjudicare enim eſt alicui petenti in judicio rem dare, addicereve, *l. ſi idem, in fine, ff. de juriſd. l. 2. ff. fin. regund.* Quâ explicatione retentâ, in præſenti declaratur textus *in d. cap. ex tua.*

COMMENTARIUM.

EX hac decretali iſta deduci poteſt aſſertio: *Si per reſcriptum aliquid disjunctivè jubetur, ſufficit alterum adimpleri*; vel iſta: *Ubi in reſcripto duo alternativè proponuntur, ſufficit ut in quocumque verificetur.* Eam probant textus in quibus docetur, in alternativis ſufficere alterum adimpleri, *l. ſi quis ita 63. l. ſi ita quis 129. de verb. oblig. l. ſi heredi 5. ff. de condit. inſtitut. l. illi aut illi, ff. de legat. 3. l. cum hic 32. l. cum pupillus 78. §. 1. ff. de condit. & demonſtr. l. ſi is qui, §. verum, ff. de rebus dub. l. ſi ita 25. l. ſi in emptione 34. §. ſi emptio, ff. de act. empti, l. plerumque 10. §. ult. ff. de jure dot. l. quod ait 7. §. ſi maritus, ff. de donat. inter, l. ſi ita relictum 43. §. ult. de legat. 2. l. hæc verba 124. ff. de verb. ſign. l. in eo 110. §. ubi verba, ff. de reg. jur. l. cùm quærebatur 13. ff. judic. ſolvi, l. penult. C. de verb. ſign. §. penult. Inſtit. de hæred. inſtit. l. penult. C. de condict. indeb.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *hic*, Gr. Lopez *in l. 3. tit. 4. part. 6. gl. 3.* Surd. *de alim. tit. 4. quæſt. 15. num. 59.* Everard. *in argum. à natura alternativi, ex num. 8.* Gratianus *lib. 2. diſcept. cap. 288. num. 3.* Caſtillo *lib. 1. controv. cap. 136. num. 6.* Ant. Gomez *in l. 70. Tauri, num. 7.* Mathienzo *in l. 7. tit. 11. gloſſa 1. num. 50. lib. 1. Recopil.* Petrus Pekius *in reg. In alternativis, de regulis jur. in 6.* Cujacius *lib. 5. obſerv. cap. 35. & lib. 26. cap. 34. & in d. l. hæc verba*, Hottoman. *lib. 1. obſerv. cap. 2.* Robert. *lib. 2. recept. cap. 22.* Madera *lib. 2. animadverſ. cap. 26.* Valentia *tom. 2.* 6. CONCLUSIO TRADITUR, ET PROBATUR.

by Google

tom.2. illuſtrium, cap.5. tract.4. plures referens Olanus *lib.1.Paralip.cap.4.num ſequent.*

7. IMPUGNATUR PRÆSENS ASSERTIO.

Suprà tradita aſſertio difficilis redditur ex eo; nam reſcripta, præcipuè juſtitiæ, ſtrictè ſunt interpretanda, ita vt in eis nulla admittatur extenſio, *cap. ſignificaſti 36. hoc tit.* vbi notat Gloſſa 1. Gloſſa vlt. *in cap. olim 16. de v.ſ.* Reſcripta enim priuilegiis æquiparantur quæ ſtrictè interpretantur, *l.ſi qua 35. in princip. de inoffic. teſtam. cap.quod verò 14.de offic. deleg.cap.1.§.vlt.de filiis presbyt.in 6.*docet Rebuffus *in praxi, tit. de different. inter reſcripta, num.6.* Molina *de primog. lib.1. cap.4. à num 48. & lib.3. cap.2. num. 24.* Sed in reſcripto vbi diuerſa proponuntur, ſi tantùm ad vnum illa reducimus, latè interpretamur mentem concedentis; ſiquidem vbi ipſe plura excogitauit, vnum tantùm optamus. Ergo nullo modo reſcripta disjunctiuè conceſſa poſſunt in vno verificari. Augetur hæc dubitandi ratio primò ex eo: nam plerumque diſpoſitiones, quæ fiunt ſub disjunctione, non adimplentur in altero, ſed neceſſe eſt vtrumque fieri; vt ſi teſtator dicat: *Ille, aut ille mihi heres eſto*; vel: *Illi, aut illi centum do, lego: Illum, aut illum tutorem eſſe volo*; non ſufficit vnum admitti, ſed vterque concurrit ad legatum, hæreditatem, vel tutelam. *l.penult.C.de v.ſ.* igitur in disjunctiuis diſpoſitionibus conditiones non verificantur in vno. Similiter, ſi pater ita dicat: *Si filius meus ſine liberis, vel inteſtatus deceſſerit, Titium ſubſtituo*; ſi tantùm ſine liberis moriatur, ſubſtitutus non admittitur, niſi vtrumque concurrat, *l. generaliter, C. de inſtitut.* Deinde ſi maritus ita legauerit vxori ſuæ, mundus muliebris, ornamenta, ſeu quæ ejus causâ parauit, omnia debentur, nec hæres liberatur præſtando vnum, *l. ſi quis ita legauerit, l. Quintus, ff. de auro, & arg.legat.* Quod etiam in aliis caſibus docent textus *in l. ſi is qui ducenta, §. finali, ff. de rebus dubiis, l. donationes, §. penult. ff. de donat.* Ergo idem in reſcriptis dicendum eſt. Augetur ſecundò hæc difficultas; nam reſcripta pro legibus obſeruantur, & partes legum dicuntur, vt probaui in textu antecedenti: ſed in legibus disjunctiua pro coniunctiua ſumitur; imò ſi lex aliquid disjunctiuè conſtituat, coniunctiuè diſpoſuiſſe præſumitur, *l. cum quidam. C. de v. ſ. l. ſi quis in puteum, §. hoc interdictum, ff. quod vi, aut clam, l. vbicumque 60. ff. de fidei ſſoribus, l. Quintus 10. ff. de aur.& argent.* & in lege duodecim Tabularum, cuius fragmentum extat *in l.ſæpe 53.ff. de v.ſ.& in l.actione 65.§.ſi poſt, ff. pro ſocio*, & in aliis quas expendit Cuiacius *in l. alienationis 123. §. vlt. ff. de v.ſ.* idem probatur: ex quibus ita tenent Bartolus *in l.ſi is qui ducenta, §.verum, de rebus dubiis.* Texera *in l. 1. columna penult. ff. eodem tit.* Ergo in reſcriptis disjunctio habetur pro coniunctione, & per conſequens in noſtro textu non ſufficiebat alterum eſſe verum.

8. DE VERBIS ALTERNATIVIS.

Adhuc tamen Alexander noſter defendendus eſt, cuius deciſio vtriuſque juris principiis mirè congruit. Ad ejus expoſitionem præmittendum eſt, disjunctiuam eſſe dictionem, quæ quamuis alias conjungat, ſenſum tamen disjunctiuum habet, vt hæ, *aut, vel, ſiue*, quas explicant Alphonſus Palentinus *de ſynonymis*, Alciatus *in l. ſæpe 53. ff. de v. ſ.* Gilkenius *in l.generaliter 6. C.de inſtitutionibus*, Albericus Gentilis *in l. alienationis 18. §. 1. ff. de v.ſ.* latè Olanus *lib. 1. paralip. cap. 2.* Disjunctiuarum autem varia ſunt genera; eſt enim disjunctiua temporum, perſonarum, rerum, locorum, pœnarum, conditionum, item rerum & locorum ſimul, rerum & perſonarum mixtim. Disjunctiua temporum ita concipitur, *Kalendis Ianuariis vel Februariis dare ſpondes.l.ſi ita relictum,§.fin.ff.de legat.2.l.ſi ita 109. ff. de verb. obl.* Alternatiua perſonarum eſt, *Promittis mihi, aut Titio. l. cum quidam, C.de v.ſ. l.ſi ex toto, §.1. ff. de leg. 1. l.ſi Titio aut Seio, ff. de legat.2. l.item 9. §. vlt. cum l. 19. ff. de ſtipulat. ſeruor. l.Gaius 46. ff. ſolut. matrim.* Rerum, vt *Stichum, aut Pamphilum lego, aut promitto. l. cùm res 48. §. ſed ſi, ff. de leg. 1. l. vbi autem 75. §. qui illud, ff. de verb. oblig.* Locorum, vt *dabis mihi centum Romæ, aut Capuæ. l.3. §.nuſquam, ff.de eo quod certo loco, l. ei qui, §. in ſequeſtrum, ff. depoſiti.* Pœnarum, vt *Qui tale delictum admiſerit, ſeruum, aut centum ſoluat. l.quicumque, ff. de ſeruis fugitiuis.* Conditionum, vt *Si nauis ex Aſia venerit, aut Titius Conſul factus fuerit. l. generaliter 6. C. de condit. inſtit. l.ſi heredes 5. ff. eodem tit. l.cùm pupillus 76. §.1. ff. de condit. & demonſt. §. ſi plures, Inſtit. de hered. inſtituend.* Rerum & locorum ſimul, vt *Dabis mihi centum Romæ, vel ſeruum Capuæ.* Tandem rerum & perſonarum, vt *Dabis mihi ſeruum, vel centum Sempronio.*

Deinde ſciendum eſt, in disjunctiuis rerum, quas vulgò alternatiuas dicimus, ſufficere vnum adimplere, id eſt alterum dare: itaque debitor alternatiuus vnam rem dando, liberatur, *l.ſi ita 25. l. ſi in emptione 34. §.ſi emptio, ff. de contrahend. emptione, l. plerumque 10. §. vlt. ff. de jure dotium, l. quod autem 7. §. ſi maritus, ff. de donat. inter, l. ſi ita relictum 43. §. vlt. ff. de leg.2. l. penult. C.de condict. indeb. l.ſi hominem 32. ff. de noxalibus, cap. de raptoribus 36.q.1. cap.referente, de preb.* Docent Petrus Pechius *in reg. In alternatiuis, de reg.jur. lib.6.* Caldas Pereyra *de nominatione, quæſt.10. num.32.* Ant.Faber *lib.4. conject. cap.3.* D. Melchior de Valentia *tom.2. illuſtr. tract.4. cap.2. n.7.* 9. IN ALTERNATIVIS SUFFICIT UNUM ADIMPLERI. Licèt enim in obligatione alternatiua utrumque ſit in obligatione, *l. ſi Stichum 16. l. ſi duo 128.* vbi Corraſius, *ff. de verb.obl. l.Stichum 96. §. 1. ff. de ſolution.* nihilominus tamen alterum tantùm eſt in ſolutione, *d. l. ſi duo, l. illud 25. ff. de conſtit. pecun. l.ex toto 8. §.1. ff.de leg. 1. l. ſi illud 27. ff. de legat.2. l.cum illud 25. ff. quando dies legati, l. adigere 6. §. vltimo, ff. de jurepatronat. juncta l. vlt. §. ſecundo, ff. qui, & à quibus, l. ſi quis ita 119. ff.de verb.obl. l.Stichum 8.§.qui decem, l.ſi is cui 26. l.qui hominem 32. ff. de nouationibus, l.Stichum 95.de ſolut.* Et quamuis aliàs tot ſint obligationes, quot res in legato, vel ſtipulatione deductæ, *l. 2. ff.de legat.2. l.ſtine 29. ff. de verb. obl.* idque ex ratione legis *non ita 34. §.vltimo, ff. eodem tit.* nihilominus legatum alternativum vnum, & ſtipulatio alternatiua vna eſt, quia tantùm vna res eſt in ſolutione deducta, *d.l.ſi illud 27. ff. de legat.2.* vnde eſt, quod in alternatiua obligatione vnum tantùm in effectu conſequitur, nec requiritur, quod omnia concurrant; quia hoc ita poſtulat natura, & proprietas verborum, à qua recedi non oportet. *l.non aliter, ff.de legat.3.* Quare in disjunctiuis ſufficit alterum probari, vel alterum verum eſſe, ſeu quod alterum adimpleatur, vt in præſenti textu docetur; & in hac parte alternatiuæ obligationis obſeruandi ſunt textus *in l.hac ſcriptura 26. ff.de condit.& demonſt.* juncto Fabro *lib.17.conject.cap.2. l.1. §. ſed ſi mihi, ff. de verb. obl. l.vlt.verſ.prohibetur,& §.is qui, ff.qui & à quibus, l.ſiquando 109.§.1. ff.de legat.1. l. cum vnus 10. ff.de aur.& argent.* juncto Coſta *1.ſelect.cap.4. l.ſi vnus 27. §. ſi ſtipulatus 6. ff. de pactis, l. ſi quis 43. ff. ex quibus cauſis majores*, junctis Cuiacio *ad Africanum ibi, & in d.l. ſiquando 109.* Larreatigui *lib.5. ſelect. cap.5. num.1. l.5. §.1. ff.depoſiti, l.ſi marito 9. l.quod ſi fundus 11. ff.de fund.dotali*, juncto Cuiacio *ad Africanum ibi, l.tutor 23. ff.de teſtament. tutel. l. illud 25. ff. de conſtit. pecun.* juncto Cuiacio ad Papinianum ibi, *l.cùm illud 25. ff. quando dies legati, l.Stichum 95. in princip. de ſolut.* juncto Cuiacio *ibi, ad Papinianum,*

l.Sti

l. Stichum 55. ff. ad leg. Aquil. l. & per 13. §. ſi Stichum, ff. de acceptil. l. ſi id quod 15. ff. de duob. reis, l. 1. §. ſi fructuarius, l. item 9. §. finali, cum l. ſequenti, l. ſi ex re 28. de ſtipul. ſeruor. l. cùm ita 9. ff. de opt. legata.

10. De alternatiuis perſonarum.

Hactenus egimus de alternatiua rerum; in alternatiua verò perſonarum, quam magis propriè adjunctiuam dicemus, non idem docent Interpretes, ſed potiùs affirmant disjunctiuam in coniunctiuam reſolui: ita tenuerunt in præſenti Ripa & Burgos *num. 23. & 29.* Rebuffus *in l. ſæpe, ff. de v. ſ.* Euerardus *loco à natura alternatiuarum, limit. 1.* Graſſus *de ſucceſſion. §. legatum, q. 6. num. vltimo*: ſed hoc indiſtinctè in omnibus alternativis perſonarum verum non eſt, ſed in illis tantùm caſibus, in quibus hoc jus nouiter ſtatuit Iuſtinianus, *in d. l. cum quidam 4.* ne diſpoſitiones illæ fauorabiles propter incertitudinem vitiarentur, ex regula legis *item ſi, §. vlt.* cum *l. ſequenti, ff. de ſtipul. ſeruor.* vt rectè docuit Madera *ſuprà, cap. 34.* namque extra illos caſus aliquando alternatiua inter perſonas poſita propriam naturam retinet, vt *in l. ſi ex toto 8. §. 1. ff. de legat. 1. l. ſi Titio 16. ff. de leg. 2.* & aliis congeſtis à Graſſo *dict. num. finali.* Aliquando alternatiua perſonarum inutilem reddit actum, vt *in d. l. item, §. vlt.* quæ nequaquam corrigitur ex finalibus verbis *d. l. cùm quidam*, quia vt rectè notauit Barboſa *in l. Gaius 46. num. 20. ff. ſolut. matrim.* non ad principalem deciſionem, nec principium legis referuntur ea verba, ſed ad verſiculum, *ſin autem*, quod immediatè antecedit, vt ſenſus ſit, quod in contractibus jus antiquum in alternatiuis perſonarum remaneat illibatum, quamuis contrarium intendat probare Gomez *2. tom. var. cap. 11. num. 20.* In fauorem autem dotis admittunt omnes, quod alternatiua poſita inter perſonas inutilem non reddit diſpoſitionem.

11. De alternatiuis conditionum.

In pluribus etiam conditionibus appoſitis disjunctiuè ſufficit alteram adimplere, ſiue ſint caſuales, ſiue poteſtatiuæ, *l. ſi heredi 5. ff. de condit. inſtit. l. cum pupillus 78. §. 1. ff. de condit. & demonſt. l. generaliter 6. C. de inſtit. & ſubſtit. l. Lucius 85. ff. de hered. inſtit.* Faber *lib. 5. conject. cap. 29. & lib. 17. cap. 18.* Idem erit dicendum ſi diuerſæ conditiones ſuper eadem re non disjunctim, ſed ſeparatim in diuerſis partibus apponantur, veluti ſi ex eadem parte Titius hæres inſtituatur ſub conditione, ſi nauis ex Aſia venerit; & iterum in diuerſa parte teſtamenti ex eadem parte hæres nominetur, ſi Mæuius Capitolium aſcenderit: quia tunc ad exemplum disjunctiuæ ſatis erit alteram conditionem exiſtere, *l. ſi plures 17. ff. de condit. inſtit. l. ſi ita ſolum 27. §. vlt. ff. de hered. inſtituend.* quas ſic accipiunt Viglius *in d. §. penult. Inſtit. de hered. inſtit.* Cuiacius *in dict. l. ſi heredi 5.* Ideoque cùm eo caſu plures inſtitutiones cenſeantur, exiſtente conditione vnius, jam idem hæres purè, & ſub conditione ex eadem parte reperitur; ideoque præualet inſtitutio pura tanquam plenior, & conditionalis non attenditur: docent Cumanus, & Caſtrenſis *in d. l. ſi plures*, Peralta *in l. 3. §. vlt. n. 40. ff. de hered. inſtit.* nec obſtant textus *in l. ſub diuerſis 51. l. quod traditum 56. cum duabus ſequent. ff. de condit. & demonſt.* quibus ſatisfaciunt Cuiacius *in d. l. ſi heredi*, Viglius, & Pichardus *in d. §. penult.*

12. De alternatiua negatiua.

Ex his velut manuducimur ad reſolutionem illius quæſtionis ſatis vexatæ apud Interpretes, vtrum videlicet in disjunctiua negatiuè concepta ſufficiat alterum adimpleri, quemadmodum in affirmativa? Et nonnulli docent in negatiua neceſſarium eſſe neutrum fieri, per textum *in l. ſi ii qui 13. §. cùm ita, ff. de rebus dubiis*, vbi affirmatur, ita conceptâ ſtipulatione, *Si hominem, ſeu fundum non dederis, centum dabis*; neceſſariò vtrumque faciendum eſſe, & ideò ſiue alterum, ſiue neutrum factum ſit, committi ſtipulationem; quod & affirmatur *in verſ. 1.* eiuſdem legis. Expendi etiam poteſt pro ea ſententia textus *in l. ſi ita quis 135. §. ea lege, ff. de verb. obl.* Ita tenent in præſenti Joannes Andreas *num. 18.* Butrius *num. 8.* Panormitanus *n. 2.* Cardinalis *num. 4.* Sahagun *n. 16.* Barboſa *num 5.* Rebuffus *in d. l. ſæpe*, Baldus *in l. generaliter, C. de inſtitut.* Cuiacius *in d. l. ſi is qui 13. §. cum ita*, & *lib. 5. obſerv. cap. 3.* Goueanus *lib. 2. variar. cap. 22.* Oſualdus *ad Donellum lib. 15. cap. 12. littera K*, Faber *lib. 17. conjectur. cap. 18.* Contrarium, videlicet ſufficere etiam in negatiua disjunctiua vnum adimpleri, docent Decius *hîc, num. 26.* Felinus *num. 16.* Vranius *num. 3.* Burgos *n. 23.* plures laudati à Sahagun *n. 10.* Barboſa *in præſenti, num. 5. & de dictionibus, dictione 46. num. 3.* Donell. *in d. l. ſi ita quis 63. ff. de verb. obl.* Madera *animadu. cap. 24.* Facit pro eorum ſententia textus *in d. l. ſi ita quis 129.* necnon & illa ratio, quia quemadmodum vt verificetur disjunctiua affirmatiuè concepta, ſufficit vnum fieri, quamvis alterum factum non ſit, quia verum eſt dicere illud, aut illud factum eſſe; ita ad veritatem negatiuæ ſufficiet alterum non fieri, quamvis alterum factum ſit. Alii in hac quæſtione diſtinguendum putant inter eum caſum, in quo agitur de obligatione inducenda, & ſtipulatione committenda; & inter eum caſum, in quo agitur de obligatione inducenda, nec committenda ſtipulatione. Priori caſu affirmant, quod quemadmodum in affirmatiuis ſufficit alterum fieri, ita in negatiuis ſufficit alterum non fieri; ita accipiunt textum *in d. l. ſi ita quis.* Poſteriore verò caſu, ſicut in affirmatiuis requiritur, quod vtrumque non fiat, ita in negatiuis vtrumque fieri oportet, ne obligatio inducatur, vt in exemplis propoſitis *in d. §. cùm ita.* Sed in hoc Interpretum diſſidio ego negatiuæ ſententiæ adhæreo, quam nouiter defendit Olanus *d. lib. 1. paral. cap. 5.* qui contrariæ ſententiæ fundamentis ſatisfacit: videndus eſt, nam nobis omnia proſequi nec vacat, nec libet.

Cùm ergo debitor alternatiuè obligatus, teneatur tantùm vnam rem præſtare, aut vnum facere ex deductis in obligatione, ſequitur, ipſum poſſe eligere quod maluerit præſtare; quod pro regula traditum eſt, videlicet in alternatiuis debitoris eſſe electionem, & ſufficere alterum adimplere, quam exponunt prædicti Interpretes: nos autem proſequi nec licet, nec libet. Obſeruandi tamen ſunt textus *in l. ſi id quod 15. ff. de duobus reis, l. cum hereditas 5. §. vlt. ff. qui & à quibus*, juncto Fabro *lib. 2. conjecturar. cap. 5. l. te hominem 32. ff. de nouationib.* juncto ipſo *lib. 3. conjecturar. cap. 3. l. adigere 6. §. 1. ff. de jurepatronatus*, juncto etiam ipſo *lib. 24. conjecturar. cap. 18. l. pater, ff. de pactis dotalibus*, adhibito Coſta *lib. 1. ſelectar. cap. 16. l. inter 51. ff. de fideiuſſorib.* cum Fabro *lib. 1. conjecturar. cap. 4. l. & ius 13. §. ſi Stichum, ff. de acceptilat. l. ſi vnus 27. §. ſed ſi Stichus, ff. de pactis, l. non ſolum 7. §. 1. ff. de liberat. legata, l. Lucius 85. ff. de hered. inſtituend.* Fabro *lib. 17. conjecturar. cap. 19. l. vlt. §. vlt. ff. qui & à quibus, l. cum vnus 10. ff. de auro, & argent.* cum Coſta *lib. 1. ſelect. cap. 4. l. ſi quis ſtipulatus 45. ff. ex quib. cauſ. majores*, juncto Cuiacio *7. ad Africanum*, ibi, *l. ſi quando 109. §. 1. ff. de legat. 1.* juncto D. Martino de Larreatigui *lib. 5. ſelectar. cap. 5. l. quod ſi fundus 11. ff. de fundo dotali, l. illud 25. ff. de conſtit. pecunia, l. Stichum 55. ad leg. Aquil. l. quotiens, §. 1. ff. de optione legata, l. heredes 25. §. ſin autem 7. ff. familiæ erciſc. l. ſi quis argentum 35. C. de donationib.*

13. In alternatiuis cujus ſit electio.

14. Quibus ſic animadverſis, ratio præſentis deci-

tom.2. illuſtrium, cap.5. tract.4. plures referens Olanus *lib.1.Paralip.cap.4.num ſequent.*

7. IMPUGNATUR PRÆSENS ASSERTIO.

Suprà tradita aſſertio difficilis redditur ex eo; nam reſcripta, præcipuè juſtitiæ, ſtrictè ſunt interpretanda, ita vt in eis nulla admittatur extenſio, *cap. ſignificaſti 36. hoc tit.* vbi notat Gloſſa 1. Gloſſa vlt. *in cap. olim 16. de v.ſ.* Reſcripta enim priuilegiis æquiparantur quæ ſtrictè interpretantur, *l.ſi qua 35. in princip. de inoffic. teſtam. cap.quod verò 14.de offic. deleg.cap.1.§.vlt.de filiis presbyt.in 6.*docet Rebuffus *in praxi, tit. de different. inter reſcripta, num.6.* Molina *de primog. lib.1. cap.4. à num.48. & lib.3. cap.2. num. 24.* Sed in reſcripto vbi diuerſa proponuntur, ſi tantùm ad vnum illa reducimus, latè interpretamur mentem concedentis; ſiquidem vbi ipſe plura excogitauit, vnum tantùm optamus. Ergo nullo modo reſcripta disjunctiuè conceſſa poſſunt in vno verificari. Augetur hæc dubitandi ratio primò ex eo: nam plerumque diſpoſitiones, quæ fiunt ſub disjunctione, non adimplentur in altero, ſed neceſſe eſt vtrumque fieri; vt ſi teſtator dicat: *Ille, aut ille mihi heres eſto*; vel: *Illi, aut illi centum do, lego: Illum, aut illum tutorem eſſe volo*; non ſufficit vnum admitti, ſed vterque concurrit ad legatum, hæreditatem, vel tutelam, *l.penult.C.de v.ſ.* igitur in disjunctiuis diſpoſitionibus conditiones non verificantur in vno. Similiter, ſi pater ita dicat: *Si filius meus ſine liberis, vel inteſtatus deceſſerit, Titium ſubſtituo*; ſi tantùm ſine liberis moriatur, ſubſtitutus non admittitur, niſi vtrumque concurrat, *l. generaliter, C. de inſtitut.* Deinde ſi maritus ita legauerit vxori ſuæ, mundus muliebris, ornamenta, ſeu quæ ejus causâ parauit, omnia debentur, nec hæres liberatur præſtando vnum, *l. ſi quis ita legauerit, l. Quintus, ff. de auro, & arg.legat.* Quod etiam in aliis caſibus docent textus *in l. ſi is qui ducenta, §. finali, ff. de rebus dubiis, l. donationes, §. penult. ff. de donat.* Ergo idem in reſcriptis dicendum eſt. Augetur ſecundò hæc difficultas; nam reſcripta pro legibus obſeruantur, & partes legum dicuntur, vt probaui in textu antecedenti: ſed in legibus disjunctiua pro coniunctiua ſumitur; imò ſi lex aliquid disjunctiuè conſtituat, coniunctiuè diſpoſuiſſe præſumitur, *l. cum quidam. C. de v. ſ. l. ſi quis in puteum, §. hoc interdictum, ff. quod vi, aut clam, l. vbicumque 60. ff. de fidei ſſoribus, l. Quintus 10. ff.de aur.& argent.* & in lege duodecim Tabularum, cuius fragmentum extat *in l.ſæpe 53.ff. de v.ſ.* & *in l.actione 65. §.ſi poſt, ff. pro ſocio*, & in aliis quas expendit Cuiacius *in l. alienationis 123. §. vlt. ff. de v.ſ.* idem probatur: ex quibus ita tenent Bartolus *in l.ſi is qui ducenta, §.verum, de rebus dubiis.* Texera *in l. 1. columna penult. ff. eodem tit.* Ergo in reſcriptis disjunctio habetur pro coniunctione, & per conſequens in noſtro textu non ſufficiebat alterum eſſe verum.

8. DE VERBIS ALTERNATIVIS.

Adhuc tamen Alexander noſter defendendus eſt, cuius deciſio vtriuſque juris principiis mirè congruit. Ad ejus expoſitionem præmittendum eſt, diſjunctiuam eſſe dictionem, quæ quamuis alias conjungat, ſenſum tamen disjunctiuum habet, vt hæ, *aut, vel, ſiue*, quas explicant Alphonſus Palentinus *de ſynonymis*, Alciatus *in l. ſæpe 53. ff. de v. ſ.* Gilkenius *in l.generaliter 6. C.de inſtitutionibus*, Albericus Gentilis *in l. alienationis 28. §. 1. ff. de v.ſ.* latè Olanus *lib. 1. paralip. cap. 2.* Disjunctiuarum autem varia ſunt genera; eſt enim disjunctiua temporum, perſonarum, rerum, locorum, pœnarum, conditionum, item rerum & locorum ſimul, rerum & perſonarum mixtim. Disjunctiua temporum ita concipitur. *Kalendis Ianuariis vel Februariis dare ſpondes. l.ſi ita relictum, §.fin.ff.de legat.2. l.ſi ita 109. ff. de verb. obl.* Alternatiua perſonarum eſt, *Promittis mihi, aut Titio. l. cum quidam, C.de v.ſ. l.ſi ex toto, §.1. ff. de leg. 1. l.ſi Titio aut Seio, ff. de legat.2. l.item 9. §. vlt. cum l.ſi 9. ff. de ſtipulat. ſeruor. l.Gaius 46. ff.ſolut. matrim.* Rerum, vt *Stichum, aut Pamphilum lego, aut promitto. l. cùm res 48. §. ſed ſi, ff. de leg. 1. l. vbi autem 75. §. qui illud, ff. de verb. oblig.* Locorum, vt *dabis mihi centum Romæ, aut Capuæ. l.3. §.nuſquam, ff.de eo quod certo loco, l. ei qui, §. in ſequeſtrum, ff. depoſiti.* Pœnarum, vt *Qui tale delictum admiſerit, ſeruum, aut centum ſoluat. l.quicumque, ff. de ſeruis fugitiuis.* Conditionum, vt *Si nauis ex Aſia venerit, aut Titius Conſul factus fuerit. l. generaliter 6. C. de condit. inſtit. l.ſi heredes 5. ff. eodem tit. l.cùm pupillus 76. §.1. ff. de condit. & demonſt. §. ſi plures, Inſtit. de hered. inſtituend.* Rerum & locorum ſimul, vt *Dabis mihi centum Romæ, vel ſeruum Capuæ.* Tandem rerum & perſonarum, vt *Dabis mihi ſeruum, vel centum Sempronio.*

Deinde ſciendum eſt, in disjunctiuis rerum, quas vulgò alternatiuas dicimus, ſufficere vnum adimplere, id eſt alterum dare: itaque debitor alternatiuus vnam rem dando, liberatur, *l.ſi ita 25. l. ſi in emptione 34. §.ſi emptio, ff. de contrahend. emptione, l. plerumque 10. §. vlt. ff. de jure dotium, l. quod autem 7. §. ſi maritus, ff. de donat. inter, l. ſi ita relictum 43. §. vlt. ff. de leg.2. l. penult. C.de condict. indeb. l.ſi hominem 32. ff. de noxalibus, cap. de raptoribus 36.q.1. cap.referente, de preb.* Docent Petrus Pechius *in reg. In alternatiuis, de reg.jur. lib.6.* Caldas Pereyra *de nominatione, quæſt.10. num.32.* Ant.Faber *lib.3. conject. cap.3.* D. Melchior de Valentia *tom.2. illuſtr. tract.4. cap.2. n.7.* Licèt enim in obligatione alternatiua utrumque ſit in obligatione, *l. ſi Stichum 16. l. ſi duo 128.* vbi Corratius, *ff. de verb.obl. l.Stichum 96. §. 1. ff. de ſolution.* nihilominus tamen alterum tantùm eſt in ſolutione, *d. l. ſi da[illegible], l. illud 25. ff. de conſtit. pecun. l.ex toto 8. §.1. ff.de le[illegible]. 1. l. ſi illud 27. ff. de legat.2. l.cum illud 25. ff. quando dies legati, l. adigere 6. §. vltimo, ff. de jurepatronat. juncta l. vlt. §. ſecundo, ff. qui, & à quibus, l. ſi quis ita 119. ff.de verb.obl. l.Stichum 8.§.qui decem, l.ſi is cui 26. l.qui hominem 32. ff. de noua[illegible]ibus, l.Stichum 95. de ſolut.* Et quamuis aliàs tot ſint obligationes, quot res in legato, vel ſtipulatione deductæ, *l. 2. ff.de legat.2. l.ſiue 29. ff. de verb. obl.* idque ex ratione legis *non ita 54. §.vltimo, ff. eodem tit.* nihilominus legatum alternativum vnum, & ſti[illegible]latio alternatiua vna eſt, quia tantùm vna res eſt in ſolutione deducta, *d.l.ſi illud 27. ff. de legat.2.* vnde eſt, quod in alternatiua obligatione vnum tantùm in effectu conſequitur, nec requiritur, quod omnia concurrant; quia hoc ita poſtulat natura, & proprietas verborum, à qua recedi non oportet. *l.non aliter, ff.de legat.3.* Quare in disjunctiuis ſufficit alterum probari, vel alterum verum eſſe, ſeu quod alterum adimpleatur, vt in præſenti textu docetur: & in hac parte alternatiuæ obligationis obſeruandi ſunt textus *in l.hac ſcriptura 26. ff.de condit.& demonſt.* juncto Fabro *lib.17.conject.cap.2. l.1. §. ſed ſi mihi, ff. de verb. obl. l.vlt.verſ.prohibetur,* & *§.is qui, ff.qui & à quibus, l.ſiquando 109. §.1. ff.de legat.1. l. cum vnus 10. ff.de aur.& argent.* juncto Coſta *1.ſelect.cap.4. l.ſi vnus 27. §. ſi ſtipulatus 6. ff. de pactis, l. ſi quis 43. ff. ex quibus cauſis majores*, junctis Cuiacio *ad Africanum ibi, & in d.l. ſiquando 109.* Larreatigui *lib.5. ſelect. cap.5.num.1. l.5. §.1. ff.depoſiti, l.ſi marito 9. l.quod ſi fundus 11. ff.de fund.dotali*, juncto Cuiacio *ad Africanum ibi, l.tutor 23. ff.de teſtament. tutel. l. illud 25. ff. de conſtit. pecun.* juncto Cuiacio ad Papinianum ibi, *l.cùm illud 25. ff. quando dies legati, l.Stichum 95. in princip. de ſolut.* juncto Cuiacio *ibi, ad Papinianum,* ...... 9. IN ALTERNATIVIS SUFFICIT UNUM ADIMPLERE.

l.Sti

l. Stichum 55. *ff. ad leg. Aquil. l. & per* 13. §. *ſi Stichum, ff. de acceptil. l. ſi id quod* 15. *ff. de duob. reis, l.* 1. §. *ſi fructuarius, l. item* 9. §. *finali, cum l. ſequenti, l. ſi ex re* 28. *de ſtipul. ſeruor. l. cùm ita* 9. *ff. de opt. legata.*

10. DE ALTERNATIVIS PERSONARUM. Hactenus egimus de alternatiua rerum; in alternatiua verò perſonarum, quam magis propriè adjunctiuam dicemus, non idem docent Interpretes, ſed potiùs affirmant disjunctiuam in coniunctiuam reſolui: ita tenuerunt in præſenti Ripa & Burgos *num.* 23. *&* 29. Rebuffus *in l. ſæpe, ff. de v. ſ.* Euerardus *loco à natura alternatiuarum, limit.* 1. Graſſus *de ſucceſſion.* §. *legatum, q.* 6. *num. vltimo*: ſed hoc indiſtinctè in omnibus alternativis perſonarum verum non eſt, ſed in illis tantùm caſibus, in quibus hoc jus nouiter ſtatuit Iuſtinianus, *in d. l. cùm quidam* 4. ne diſpoſitiones illæ fauorabiles propter incertitudinem vitiarentur, ex regula legis *item ſi*, §. *vlt.* cum *l. ſequenti, ff. de ſtipul. ſeruor.* vt rectè docuit Madera *ſuprà, cap.* 34. namque extra illos caſus aliquando alternatiua inter perſonas poſita propriam naturam retinet, vt *in l. ſi ex toto* 8. §. 1. *ff. de legat.* 1. *l. ſi Titio* 16. *ff. de leg.* 2. & aliis congeſtis à Graſſo *dict. num. finali.* Aliquando alternatiua perſonarum inutilem reddit actum, vt *in d. l. item*, §. *vlt.* quæ nequaquam corrigitur ex finalibus verbis *d. l. cùm quidam*; quia vt rectè notauit Barboſa *in l. Gaius* 46. *num.* 20. *ff. ſolut. matrim.* non ad principalem deciſionem, nec principium legis referuntur ea verba, ſed ad verſiculum, *ſin autem*, quod immediatè antecedit, vt ſenſus ſit, quod in contractibus jus antiquum in alternatiuis perſonarum remaneat illibatum, quamuis contrarium intendat probare Gomez 2. *tom. var. cap.* 11. *num.* 20. In fauorem autem dotis admittunt omnes, quod alternatiua poſita inter perſonas inutilem non reddit diſpoſitionem.

11. DE ALTERNATIVIS CONDITIONUM. In pluribus etiam conditionibus appoſitis disjunctiuè ſufficit alteram adimplere, ſiue ſint caſuales, ſiue poteſtatiuæ, *l. ſi heredi* 5. *ff. de condit. inſtit. l. cùm pupillus* 78. §. 1. *ff. de condit. & demonſt. l. generaliter* 6. *C. de inſtit. & ſubſtit. l. Lucius* 85. *ff. de hered. inſtit.* Faber *lib.* 5. *conject. cap.* 29. & *lib.* 17. *cap.* 18. Idem erit dicendum ſi diuerſæ conditiones ſuper eadem re non disjunctim, ſed ſeparatim in diuerſis partibus apponantur, veluti ſi ex eadem parte Titius hæres inſtituatur ſub conditione, ſi nauis ex Aſia venerit; & iterum in diuerſa parte teſtamenti ex eadem parte hæres nominetur, ſi Mæuius Capitolium aſcenderit: quia tunc ad exemplum disjunctiuæ ſatis erit alteram conditionem exiſtere, *l. ſi plures* 17. *ff. de condit. inſtit. l. ſi ita ſolum* 27. §. *vlt. ff. de hered. inſtituend.* quas ſic accipiunt Viglius *in d.* §. *penult. Inſtit. de hered. inſtit.* Cuiacius *in dict. l. ſi heredi* 5. Ideoque cùm eo caſu plures inſtitutiones cenſeantur, exiſtente conditione vnius, jam idem hæres purè, & ſub conditione ex eadem parte reperitur; ideoque præualet inſtitutio pura tanquam plenior, & conditionalis non attenditur: docent Cumanus, & Caſtrenſis *in d. l. ſi plures*, Peralta *in l.* 3. §. *vlt. n.* 40. *ff. de hered. inſtit.* nec obſtant textus *in l. ſub diuerſis* 51. *l. quod traditum* 56. *cum duabus ſequent. ff. de condit. & demonſt.* quibus ſatisfaciunt Cuiacius *in d. l. ſi heredi*, Viglius, & Pichardus *in d.* §. *penult.*

12. DE ALTERNATIVA NEGATIVA. Ex his velut manuducimur ad reſolutionem illius quæſtionis ſatis vexatæ apud Interpretes, vtrum videlicet in disjunctiua negatiuè concepta ſufficiat alterum adimpleri, quemadmodum in affirmativa? Et nonnulli docent in negatiua neceſſarium eſſe neutrum fieri, per textum *in l. ſi ii qui* 13. §. *cùm ita, ff. de rebus dubiis*, vbi affirmatur, ita conceptâ ſtipulatione, *Si hominem, ſeu fundum non dederis, centum dabis*; neceſſariò vtrumque faciendum eſſe, & ideò ſiue alterum, ſiue neutrum factum ſit, committi ſtipulationem; quod & affirmatur *in verſ.* 1. eiuſdem legis. Expendi etiam poteſt pro ea ſententia textus *in l. ſi ita quis* 135. §. *ea lege, ff. de verb. obl.* Ita tenens in præſenti Joannes Andreas *num.* 18. Butrius *num.* 8. Panormitanus *n.* 2. Cardinalis *num.* 4. Sahagun *n.* 16. Barboſa *num* 5. Rebuffus *in d. l. ſæpe*, Baldus *in l. generaliter, C. de inſtitut.* Cuiacius *in d. l. ſi is qui* 13. §. *cùm ita*, & *lib.* 5. *obſeru. cap.* 3. Goueanus *lib.* 2. *variar. cap.* 22. Oſualdus *ad Donellum lib.* 15. *cap.* 12. *littera K*, Faber *lib.* 17. *conjectur. cap.* 18. Contrarium, videlicet ſufficere etiam in negatiua disjunctiua vnum adimpleri, docent Decius *hic, num.* 26. Felinus *num.* 16. Vranius *num.* 3. Burgos *n.* 23. plures laudati à Sahagun *n.* 10. Barboſa *in præſenti, num.* 5. & *de dictionibus, dictione* 46. *num.* 3. Donell. *in d. l. ſi ita quis* 63. *ff. de verb. obl.* Madera *animadu. cap.* 24. Facit pro eorum ſententia textus *in d. l. ſi ita quis* 129. necnon & illa ratio, quia quemadmodum vt verificetur disjunctiua affirmatiuè concepta, ſufficit vnum fieri, quamvis alterum factum non ſit, quia verum eſt dicere illud, aut illud factum eſſe; ita ad veritatem negatiuæ ſufficiet alterum non fieri, quamvis alterum factum ſit. Alii in hac quæſtione diſtinguendum putant inter eum caſum, in quo agitur de obligatione inducenda, & ſtipulatione committenda; & inter eum caſum, in quo agitur de obligatione inducenda, nec committenda ſtipulatione. Priori caſu affirmant, quod quemadmodum in affirmatiuis ſufficit alterum fieri, ita in negatiuis ſufficit alterum non fieri; ita accipiunt textum *in d. l. ſi ita quis.* Poſteriore verò caſu, ſicut in affirmatiuis requiritur, quod vtrumque non fiat, ita in negatiuis vtrumque fieri oportet, ne obligatio inducatur, vt in exemplis propoſitis *in d.* §. *cùm ita.* Sed in hoc Interpretum diſſidio ego negatiuæ ſententiæ adhæreo, quam nouiter defendit Olanus *d. lib.* 1. *paral. cap.* 5. qui contrariæ ſententiæ fundamentis ſatisfacit: videndus eſt, nam nobis omnia proſequi nec vacat, nec libet.

Cùm ergo debitor alternatiuè obligatus, teneatur tantùm vnam rem præſtare, aut vnum facere ex deductis in obligatione, ſequitur, ipſum poſſe eligere quod maluerit præſtare; quod pro regula traditum eſt, videlicet in alternatiuis debitoris eſſe electionem, & ſufficere alterum adimplere, quam exponunt prædicti Interpretes: nos autem proſequi nec licet, nec libet. Obſeruandi tamen ſunt textus *in l. ſi id quod* 15. *ff. de duobus reis, l. cùm hereditas* 5. §. *vlt. ff. qui & à quibus*, juncto Fabro *lib.* 2. *conjecturar. cap.* 5. *l. te hominem* 32. *ff. de nouationib.* juncto ipſo *lib.* 3. *conjecturar. cap.* 3. *l. adigere* 6. §. 1. *ff. de jurepatronatus*, juncto etiam ipſo *lib.* 24. *conjecturar. cap.* 18. *l. pater, ff. de pactis dotalibus*, adhibito Coſta *lib.* 1. *ſelectar. cap.* 16. *l. inter* 51. *ff. de fideiuſſorib.* cum Fabro *lib.* 1. *conjecturar. cap.* 4. *l. & ius* 13. §. *ſi Stichum, ff. de acceptilat. l. ſi vnus* 27. §. *ſed ſi Stichus, ff. de pactis, l. non ſolum* 7. §. 1. *ff. de liberat. legata, l. Lucius* 85. *ff. de hered. inſtituend.* Fabro *lib.* 17. *conjecturar. cap.* 19. *l. vlt.* §. *vlt. ff. qui & à quibus, l. cùm vnus* 10. *ff. de auro, & argent.* cum Coſta *lib.* 1 *ſelect. cap.* 4. *l. ſi quis ſtipulatus* 45. *ff. ex quib. cauſ. majores*, juncto Cuiacio 7. *ad Africanum*, ibi, *l. ſi quando* 109. §. 1. *ff. de legat.* 1. juncto D. Martino de Larreatigui *lib.* 5. *ſelectar. cap.* 5. *l. quod ſi fundus* 11. *ff. de fundo dotali, l. illud* 25. *ff. de conſtit. pecunia, l. Stichum* 55. *ad leg. Aquil. l. quotiens*, §. 1. *ff. de optione legata, l. heredes* 25. §. *ſin autem* 7. *ff. familia erciſc. l. ſi quis argentum* 35. *C. de donationib.* — 13. IN ALTERNATIVIS CUJUS SIT ELECTIO.

Quibus ſic animadverſis, ratio præſentis deciſionis 14.

tom.2. illuſtrium, cap.5. tract.4. plures referens Olanus *lib.1.Paralip.cap.4.num ſequent.*

7. IMPUGNATUR PRÆSENS ASSERTIO. Suprà tradita aſſertio difficilis redditur ex eo; nam reſcripta, præcipuè juſtitiæ, ſtrictè ſunt interpretanda, ita vt in eis nulla admittatur extenſio, *cap. ſignificaſti 36. hoc tit.* vbi notat Gloſſa 1. Gloſſa vlt. *in cap. olim 16. de v. ſ.* Reſcripta enim priuilegiis æquiparantur quæ ſtrictè interpretantur, *l. ſi qua 35. in princip. de inoffic. teſtam. cap. quod verò 14. de offic. deleg. cap. 1. §. vlt. de filiis presbyt. in 6.* docet Rebuffus *in prax. tit. de different. inter reſcripta, num. 6.* Molina *de primog. lib. 1. cap. 4. à num. 48. & lib. 3. cap. 2. num. 24.* Sed in reſcripto vbi diuerſa proponuntur, ſi tantùm ad vnum illa reducimus, latè interpretamur mentem concedentis; ſiquidem vbi ipſe plura excogitauit, vnum tantùm optamus. Ergo nullo modo reſcripta disjunctiuè conceſſa poſſunt in vno verificari. Augetur hæc dubitandi ratio primò ex eo: nam plerumque diſpoſitiones, quæ fiunt ſub disjunctione, non adimplentur in altero, ſed neceſſe eſt vtrumque fieri; vt ſi teſtator dicat: *Ille, aut ille mihi heres eſto*; vel: *Illi, aut illi centum do, lego: Illum, aut illum tutorem eſſe volo*; non ſufficit vnum admitti, ſed vterque concurrit ad legatum, hæreditatem, vel tutelam. *l. penult. C. de v. ſ.* igitur in disjunctiuis diſpoſitionibus conditiones non verificantur in vno. Similiter, ſi pater ita dicat: *Si filius meus ſine liberis, vel inteſtatus deceſſerit, Titium ſubſtituo*; ſi tantùm ſine liberis moriatur, ſubſtitutus non admittitur, niſi vtrumque concurrat, *l. generaliter, C. de inſtitut.* Deinde ſi maritus ita legauerit vxori ſuæ, mundus muliebris, ornamenta, ſeu quæ ejus cauſâ parauit, omnia debentur, nec hæres liberatur præſtando vnum, *l. ſi quis ita legauerit, l. Quintus, ff. de auro, & arg. legat.* Quod etiam in aliis caſibus docent textus *in l. ſi is qui ducenta, §. finali, ff. de rebus dubiis, l. donationes, §. penult. ff. de donat.* Ergo idem in reſcriptis dicendum eſt. Augetur ſecundò hæc difficultas; nam reſcripta pro legibus obſeruantur, & partes legum dicuntur, vt probaui in textu antecedenti: ſed in legibus disjunctiua pro coniunctiua ſumitur; imò ſi lex aliquid disjunctiuè conſtituat, coniunctiuè diſpoſuiſſe præſumitur, *l. cum quidam. C. de v. ſ. l. ſi quis in putcum, §. hoc interdictum, ff. quod vi, aut clam, l. vbicumque 60. ff. de fidei jſſoribus, l. Quintus 10. ff. de aur. & argent.* & in lege duodecim Tabularum, cuius fragmentum extat *in l. ſæpe 53. ff. de v. ſ. & in l. actione 65. §. ſi poſt, ff. pro ſocio,* & in aliis quas expendit Cuiacius *in l. alienationis 123. §. vlt. ff. de v. ſ.* idem probatur: ex quibus ita tenent Bartolus *in l. ſi is qui ducenta, §. verum, de rebus dubiis.* Texera *in l. 2. columna penult. ff. eodem tit.* Ergo in reſcriptis disjunctio habetur pro coniunctione, & per conſequens in noſtro textu non ſufficiebat alterum eſſe verum.

8. DE VERBIS ALTERNATIVIS. Adhuc tamen Alexander noſter defendendus eſt, cuius deciſio vtriuſque juris principiis mirè congruit. Ad ejus expoſitionem præmittendum eſt, disjunctiuam eſſe dictionem, quæ quamuis alias conjungat, ſenſum tamen disjunctiuum habet, vt hæ, *aut, vel, ſiue,* quas explicant Alphonſus Palentinus *de ſynonymis,* Alciatus *in l. ſæpe 53. ff. de v. ſ.* Gilkenius *in l. generaliter 6. C. de inſtitutionibus,* Albericus Gentilis *in l. alienationis 28. §. 1. ff. de v. ſ.* latè Olanus *lib. 1. paralip. cap. 2.* Disjunctiuarum autem varia ſunt genera; eſt enim disjunctiua temporum, perſonarum, rerum, locorum, pœnarum, conditionum, item rerum & locorum ſimul, rerum & perſonarum mixtim. Disjunctiua temporum ita concipitur, *Kalendis Ianuariis vel Februariis dare ſpondes. l. ſi ita relictum, §. fin. ff. de legat. 2. l. ſi ita 109. ff. de verb. obl.* Alternatiua perſonarum eſt, *Promittis mihi, aut Titio. l. cum quidam, C. de v. ſ. l. ſi ex toto, §. 1. ff. de leg. 1. l. ſi Titio aut Seio, ff. de legat. 2. l. item 9. §. vlt. cum l. 19. ff. de ſtipulat. ſeruor. l. Gaius 46. ff. ſolut. matrim.* Rerum, vt *Stichum, aut Pamphilum lego, aut promitto. l. cum res 48. §. ſed ſi, ff. de leg. 1. l. vbi autem 75. §. qui illud, ff. de verb. oblig.* Locorum, vt *dabis mihi centum Romæ, aut Capuæ. l. 3. §. nuſquam, ff. de eo quod certo loco, l. ei qui, §. in ſequeſtrum, ff. depoſiti.* Pœnarum, vt *Qui tale delictum admiſeris, ſeruum, aut centum ſoluat. l. quicumque, ff. de ſeruis fugitiuis.* Conditionum, vt *Si nauis ex Aſia venerit, aut Titius Conſul factus fuerit. l. generaliter 6. C. de condit. inſtit. l. ſi heredes 5. ff. eodem tit. l. cum pupillus 76. §. 1. ff. de condit. & demonſt. §. ſi plures, Inſtit. de hered. inſtituend.* Rerum & locorum ſimul, vt *Dabis mihi centum Romæ, vel ſeruum Capuæ.* Tandem rerum & perſonarum, vt *Dabis mihi ſeruum, vel centum Sempronio.*

Deinde ſciendum eſt, in disjunctiuis rerum, quas vulgò alternatiuas dicimus, ſufficere vnum adimplere, id eſt alterum dare: itaque debitor alternatiuus vnam rem dando, liberatur, *l. ſi ita 25. l. ſi in emptione 34. §. ſi emptio, ff. de contrahend. emptione, l. plerumque 10. §. vlt. ff. de jure dotium, l. quod autem 7. §. ſi maritus, ff. de donat. inter, l. ſi ita relictum 43. §. vlt. ff. de leg. 2. l. penult. C. de condict. indeb. l. ſi hominem 32. ff. de noxalibus, cap. de rap'oribus 36. q. 1. cap. referente, de præb.* Docent Petrus Pechius *in reg. In alternatiuis, de reg. jur. lib. 6.* Caldas Pereyra *de nominatione, quæſt. 10. num. 32.* Ant. Faber *lib. 2. conject. cap. 3.* D. Melchior de Valentia *tom. 2. illuſtr. tract. 4. cap. 2. n. 7.* 9. IN ALTERNATIVIS SUFFICIT UNUM ADIMPLERI. Licèt enim in obligatione alternatiua utrumque ſit in obligatione, *l. ſi Stichum 16. l. ſi duo 128.* vbi Corraſius, *ff. de verb. obl. l. Stichum 96. §. 1. ff. de ſolution.* nihilominus tamen alterum tantùm eſt in ſolutione, *d. l. ſi duo, l. illud 25. ff. de conſtit. pecun. l. ex toto 8. §. 1. ff. de le. 1. l. ſi illud 27. ff. de legat. 2. l. cum illud 25. ff. quando dies legati, l. adigere 6. §. vltimo, ff. de jurepatronat. juncta l. vlt. §. ſecundo, ff. qui, & à quibus, l. ſi quis ita 119. ff. de verb. obl. l. Stichum 8. §. qui decem, l. ſi is cui 26. l. qui hominem 32. ff. de nona iomibus, l. Stichum 95. de ſolut.* Et quamuis aliàs tot ſint obligationes, quot res in legato, vel ſtipulatione deductæ, *l. 2. ff. de legat. 2. l. ſine 29. ff. de verb. obl.* idque ex ratione legis *non ita 34. §. vltimo, ff. eodem tit.* nihilominus legatum alternativum vnum, & ſtipulatio alternatiua vna eſt, quia tantùm vna res eſt in ſolutione deducta, *d. l. ſi illud 27. ff. de legat. 2.* vnde eſt, quod in alternatiua obligatione vnum tantùm in effectu conſequitur, nec requiritur, quod omnia concurrant; quia hoc ita poſtulat natura, & proprietas verborum, à qua recedi non oportet. *l. non aliter, ff. de legat. 3.* Quare in disjunctiuis ſufficit alterum probari, vel alterum verum eſſe, ſeu quod alterum adimpleatur, vt in præſenti textu docetur: & in hac parte alternatiuæ obligationis obſeruandi ſunt textus *in l. hac ſcriptura 26. ff. de condit. & demonſt.* juncto Fabro *lib. 17. conject. cap. 2. l. 1. §. ſed ſi mihi, ff. de verb. obl. l. vlt. verſ. prohibetur,* & *§. is qui, ff. qui & à quibus, l. ſiquando 109. §. 1. ff. de legat. 1. l. cum vnus 10. ff. de aur. & argent.* juncto Coſta *1. ſelect. cap. 4. l. ſi vnus 27. §. ſi ſtipulatus 6. ff. de pactis, l. ſi quis 43. ff. ex quibus cauſis majores,* junctis Cuiacio *ad Africanum ibi, & in d. l. ſiquando 109.* Larreatigui *lib. 5. ſelect. cap. 5. num. 1. l. 5. §. 1. ff. depoſiti, l. ſi marito 9. l. quod ſi fundus 11. ff. de fund. dotali,* juncto Cuiacio *ad Africanum ibi, l. tutor 23. ff. de teſtament. tutel. l. illud 25. ff. de conſtit. pecun.* juncto Cuiacio ad Papinianum *ibi, l. cum illud 25. ff. quando dies legati, l. Stichum 95. in princip. de ſolut.* juncto Cuiacio *ibi, ad Papinianum,*

l. Sti

l. Stichum 55. *ff. ad leg. Aquil. l. & per* 13. §. *ſi Stichum, ff. de acceptil. l. ſi id quod* 15. *ff. de duob. reis, l.* 1. §. *ſi fructuarius, l. item* 9. §. *finali, cum l. ſequenti, l. ſi ex re* 28. *de ſtipul. ſeruor. l. cum ita* 9. *ff. de opt. legata.*

10. De alternativis perſonarum.

Hactenus egimus de alternatiua rerum; in alternatiua verò perſonarum, quam magis propriè adjunctiuam dicemus, non idem docent Interpretes, ſed potiùs affirmant disjunctiuam in coniunctiuam reſolui: ita tenuerunt in præſenti Ripa & Burgos *num.* 23. *&* 29. Rebuffus *in l. ſæpe, ff. de v. ſ.* Euerardus *loco à natura alternatiuarum, limit.* 1. Graſſus *de ſucceſſion.* §. *legatum, q.* 6. *num. vltimo*: ſed hoc indiſtinctè in omnibus alternativis perſonarum verum non eſt, ſed in illis tantùm caſibus, in quibus hoc jus nouiter ſtatuit Iuſtinianus, *in d. l. cum quidam* 4. ne diſpoſitiones illæ fauorabiles propter incertitudinem vitiarentur, ex regula legis *item ſi,* §. *vlt.* cum *l. ſequenti, ff. de ſtipul. ſeruor.* vt rectè docuit Madera *ſuprà, cap.* 34. namque extra illos caſus aliquando alternatiua inter perſonas poſita propriam naturam retinet, vt *in l. ſi ex toto* 8. §. 1. *ff. de legat.* 1. *l. ſi Titio* 16. *ff. de leg.* 2. & aliis congeſtis à Graſſo *dict. num. finali.* Aliquando alternatiua perſonarum inutilem reddit actum, vt *in d. l. item,* §. *vlt.* quæ nequaquam corrigitur ex finalibus verbis *d. l. cùm quidam*, quia vt rectè notauit Barboſa *in l. Gaius* 46. *num.* 20. *ff. ſolut. matrim.* non ad principalem deciſionem, nec principium legis referuntur ea verba, ſed ad verſiculum, *ſin autem*, quod immediatè antecedit, vt ſenſus ſit, quod in contractibus jus antiquum in alternatiuis perſonarum remaneat illibatum, quamuis contrarium intendat probare Gomez 2. *tom. var. cap.* 11. *num.* 20. In fauorem autem dotis admittunt omnes, quod alternatiua poſita inter perſonas inutilem non reddit diſpoſitionem.

11. De alternativis conditionum.

In pluribus etiam conditionibus appoſitis diſjunctiuè ſufficit alteram adimplere, ſiue ſint caſuales, ſiue poteſtatiuæ, *l. ſi heredi* 5. *ff. de condit. inſtit. l. cùm pupillus* 78. §. 1. *ff. de condit. & demonſt. l. generaliter* 6. *C. de inſtit. & ſubſtit. l. Lucius* 85. *ff. de hered. inſtit.* Faber *lib.* 5. *conject. cap.* 29. & *lib.* 17. *cap.* 18. Idem erit dicendum ſi diuerſæ conditiones ſuper eadem re non disjunctim, ſed ſeparatim in diuerſis partibus apponantur, veluti ſi ex eadem parte Titius hæres inſtituatur ſub conditione, ſi nauis ex Aſia venerit; & iterum in diuerſa parte teſtamenti ex eadem parte hæres nominetur, ſi Mæuius Capitolium aſcenderit: quia tunc ad exemplum disjunctiuæ ſatis erit alteram conditionem exiſtere, *l. ſi plures* 17. *ff. de condit. inſtit. l. ſi ita ſolum* 27. §. *vlt. ff. de hered. inſtituend.* quas ſic accipiunt Viglius *in d.* §. *penult. Inſtit. de hered. inſtit.* Cuiacius *in dict. l. ſi heredi* 5. Ideoque cùm eo caſu plures inſtitutiones cenſeantur, exiſtente conditione vnius, jam idem hæres purè, & ſub conditione ex eadem parte reperitur; ideoque præualet inſtitutio pura tanquam plenior, & conditionalis non attenditur: docent Cumanus, & Caſtrenſis *in d. l. ſi plures*, Peralta *in l.* 3. §. *vlt. n.* 40. *ff. de hered. inſtit.* nec obſtant textus *in l. ſub diuerſis* 51. *l. quod traditum* 56. *cum duabus ſequent. ff. de condit. & demonſt.* quibus ſatisfaciunt Cuiacius *in d. l. ſi heredi*, Viglius, & Pichardus *in d.* §. *penult.*

12. De alternativa negativa.

Ex his velut manuducimur ad reſolutionem illius quæſtionis ſatis vexatæ apud Interpretes, vtrum videlicet in disjunctiua negatiuè concepta ſufficiat alterum adimpleri, quemadmodum in affirmativa? Et nonnulli docent in negatiua neceſſarium eſſe neutrum fieri, per textum *in l. ſi ii qui* 13. §. *cùm ita, ff. de rebus dubiis*, vbi affirmatur, ita conceptâ ſtipulatione, *Si hominem, ſeu fundum non dederis, centum dabis*; neceſſariò vtrumque faciendum eſſe, & ideò ſiue alterum, ſiue neutrum factum ſit, committi ſtipulationem; quod & affirmatur *in verſ.* 1. eiuſdem legis. Expendi etiam poteſt pro ea ſententia textus *in l. ſi ita quis* 135. §. *ea lege, ff. de verb. obl.* Ita tenent in præſenti Joannes Andreas *num.* 18. Butrius *num.* 8. Panormitanus *n.* 2. Cardinalis *num.* 4. Sahagun *n.* 16. Barboſa *num* 5. Rebuffus *in d. l. ſæpe*, Baldus *in l. generaliter, C. de inſtitut.* Cuiacius *in d. l. ſi is qui* 13. §. *cùm ita*, & *lib.* 5. *obſerv. cap.* 3. Goueanus *lib.* 2. *variar. cap.* 22. Oſualdus *ad Donellum lib.* 15. *cap.* 12. *littera K*, Faber *lib.* 17. *conjectur. cap.* 18. Contrarium, videlicet ſufficere etiam in negatiua disjunctiua vnum adimpleri, docent Decius *hîc, num.* 26. Felinus *num.* 16. Vranius *num.* 3. Burgos *n.* 23. plures laudati à Sahagun *n.* 10. Barboſa *in præſenti, num.* 5. & *de dictionibus, dictione* 46. *num.* 3. Donell. *in d. l. ſi ita quis* 63. *ff. de verb. obl.* Madera *animadv. cap.* 24. Facit pro eorum ſententia textus *in d. l. ſi ita quis* 129. necnon & illa ratio, quia quemadmodum vt verificetur disjunctiua affirmatiuè concepta, ſufficit vnum fieri, quamvis alterum factum non ſit, quia verum eſt dicere illud, aut illud factum eſſe; ita ad veritatem negatiuæ ſufficiet alterum non fieri, quamvis alterum factum ſit. Alii in hac quæſtione diſtinguendum putant inter eum caſum, in quo agitur de obligatione inducenda, & ſtipulatione committenda; & inter eum caſum, in quo agitur de obligatione inducenda, nec committenda ſtipulatione. Priori caſu affirmant, quod quemadmodum in affirmatiuis ſufficit alterum fieri, ita in negatiuis ſufficit alterum non fieri; ita accipiunt textum *in d. l. ſi ita quis.* Poſteriore verò caſu, ſicut in affirmatiuis requiritur, quod vtrumque non fiat, ita in negatiuis vtrumque fieri oportet, ne obligatio inducatur, vt in exemplis propoſitis *in d.* §. *cùm ita.* Sed in hoc Interpretum diſſidio ego negatiuæ ſententiæ adhæreo, quam nouiter defendit Olanus *d. lib.* 1. *paral. cap.* 5. qui contrariæ ſententiæ fundamentis ſatisfacit: videndus eſt, nam nobis omnia proſequi nec vacat, nec libet.

13. In alternativis cujus ſit electio.

Cùm ergo debitor alternatiuè obligatus, teneatur tantùm vnam rem præſtare, aut vnum facere ex deductis in obligatione, ſequitur, ipſum poſſe eligere quod maluerit præſtare; quod pro regula traditum eſt, videlicet in alternatiuis debitoris eſſe electionem, & ſufficere alterum adimplere, quam exponunt prædicti Interpretes: nos autem proſequi nec licet, nec libet. Obſeruandi tamen ſunt textus *in l. ſi id quod* 15. *ff. de duobus reis, l. cùm hereditas* 5. §. *vlt. ff. qui & à quibus*, juncto Fabro *lib.* 2. *conjecturar. cap.* 5. *l. te hominem* 32. *ff. de nouationib.* juncto ipſo *lib.* 3. *conjecturar. cap.* 3. *l. adigere* 6. §. 1. *ff. de jurepatronatus*, juncto etiam ipſo *lib.* 24. *conjecturar. cap.* 18. *l. pater, ff. de pactis dotalibus*, adhibito Coſta *lib.* 1. *ſelectar. cap.* 16. *l. inter* 51. *ff. de fideiuſſorib.* cum Fabro *lib.* 1. *conjecturar. cap.* 4. *l. & ius* 13. §. *ſi Stichum, ff. de acceptilat. l. ſi vnus* 27. §. *ſed ſi Stichus, ff. de pactis, l. non ſolum* 7. §. 1. *ff. de liberat. legata, l. Lucius* 85. *ff. de hered. inſtituend.* Fabro *lib.* 17. *conjecturar. cap.* 19. *l. vlt.* §. *vlt. ff. qui & à quibus, l. cùm vnus* 10. *ff. de auro, & argent.* cum Coſta *lib.* 1. *ſelect. cap.* 4. *l. ſi quis ſtipulatus* 43. *ff. ex quib. cauſ. majores*, juncto Cuiacio 7. *ad Africanum*, ibi, *l. ſi quando* 109. §. 1. *ff. de legat.* 1. juncto D. Martino de Larreatigui *lib.* 5. *ſelectar. cap.* 5. *l. quod ſi fundus* 11. *ff. de fundo dotali, l. illud* 25. *ff. de conſtit. pecunia, l. Stichum* 55. *ad leg. Aquil. l. quotiens,* §. 1. *ff. de optione legata, l. heredes* 25. §. *ſin autem* 7. *ff. familiæ erciſc. l. ſi quis argentum* 35. *C. de donationib.*

Quibus ſic animadverſis, ratio præſentis deci- 14

tom.2. illuſtrium, cap.5. tract.4. plures referens Olanus *lib.1.Paralip.cap.4.cum ſequent.*

7. IMPUGNATUR PRÆSENS ASSERTIO. Suprà tradita aſſertio difficilis redditur ex eo; nam reſcripta, præcipuè juſtitiæ, ſtrictè ſunt interpretanda, ita vt in eis nulla admittatur extenſio, *cap. ſignificaſti 36. hoc tit.* vbi notat Gloſſa 1. Gloſſa vlt. *in cap. olim 16. de v. ſ.* Reſcripta enim priuilegiis æquiparantur quæ ſtrictè interpretantur, *l. ſi qua 35. in princip. de inoffic. teſtam. cap. quod verò 14. de offic. deleg. cap. 1. §. vlt. de filiis presbyt.* in 6. docet Rebuffus *in praxi, tit. de different. inter reſcripta, num.6.* Molina *de primog. lib.1. cap.4. à num.48. & lib.3. cap.2. num.24.* Sed in reſcripto vbi diuerſa proponuntur, ſi tantùm ad vnum illa reducimus, latè interpretamur mentem concedentis; ſiquidem vbi ipſe plura excogitauit, vnum tantùm optamus. Ergo nullo modo reſcripta disjunctiuè conceſſa poſſunt in vno verificari. Augetur hæc dubitandi ratio primò ex eo: nam plerumque diſpoſitiones, quæ fiunt ſub disjunctione, non adimplentur in altero, ſed neceſſe eſt vtrumque fieri; vt ſi teſtator dicat: *Ille, aut ille mihi hæres eſto*; vel: *Illi, aut illi centum do, lego*: *Illum, aut illum tutorem eſſe volo*; non ſufficit vnum admitti, ſed vterque concurrit ad legatum, hæreditatem, vel tutelam, *l. penult. C. de v. ſ.* igitur in disjunctiuis diſpoſitionibus conditiones non verificantur in vno. Similiter, ſi pater ita dicat: *Si filius meus ſine liberis, vel inteſtatus deceſſerit, Titium ſubſtituo*; ſi tantùm ſine liberis moriatur, ſubſtitutus non admittitur, niſi vtrumque concurrat, *l. generaliter, C. de inſtitut.* Deinde ſi maritus ita legauerit vxori ſuæ, mundus muliebris, ornamenta, ſeu quæ ejus cauſâ parauit, omnia debentur, nec hæres liberatur præſtando vnum, *l. ſi quis ita legauerit, l. Quintus, ff. de auro, & arg. legat.* Quod etiam in aliis caſibus docent textus *in l. ſi is qui ducenta, §. finali, ff. de rebus dubiis, l. donationes, §. penult. ff. de donat.* Ergo idem in reſcriptis dicendum eſt. Augetur ſecundò hæc difficultas; nam reſcripta pro legibus obſeruantur, & partes legum dicuntur, vt probaui in textu antecedenti: ſed in legibus disjunctiua pro coniunctiua ſumitur; imò ſi lex aliquid disjunctiuè conſtituat, coniunctiuè diſpoſuiſſe præſumitur, *l. cum quidam. C. de v. ſ. l. ſi quis in puteum, §. hoc interdictum, ff. quod vi, aut clam, l. vbicumque 60. ff. de fidei ſſoribus, l. Quintus 10. ff. de aur. & argent.* & in lege duodecim Tabularum, cuius fragmentum extat *in l. ſæpe 53. ff. de v. ſ. & in l. actione 65. §. ſi poſt, ff. pro ſocio,* & in aliis quas expendit Cuiacius *in l. alienationis 123. §. vlt. ff. de v. ſ.* idem probatur: ex quibus ita tenent Bartolus *in l. ſi is qui ducenta, §. verum, de rebus dubiis.* Texera *in l. 1. columna penult. ff. eodem tit.* Ergo in reſcriptis disjunctio habetur pro coniunctione, & per conſequens in noſtro textu non ſufficiebat alterum eſſe verum.

8. DE VERBIS ALTERNATIVIS. Adhuc tamen Alexander noſter defendendus eſt, cuius deciſio vtriuſque juris principiis mirè congruit. Ad ejus expoſitionem præmittendum eſt, disjunctiuam eſſe dictionem, quæ quamuis alias coniungat, ſenſum tamen disjunctiuum habet, vt hæ, *aut, vel, ſiue,* quas explicant Alphonſus Palentinus *de ſynonymis,* Alciatus *in l. ſæpe 53. ff. de v. ſ.* Gilkenius *in l. generaliter 6. C. de inſtitutionibus,* Albericus Gentilis *in l. alienationis 28. §. 1. ff. de v. ſ.* latè Olanus *lib. 1. paralip. cap. 2.* Disjunctiuarum autem variæ ſunt genera; eſt enim disjunctiua temporum, perſonarum, rerum, locorum, pœnarum, conditionum, item rerum & locorum ſimul, rerum & perſonarum mixtim. Disjunctiua temporum ita concipitur, *Kalendis Ianuariis vel Februariis dare ſpondes. l. ſi ita relictum, §. fin. ff. de legat. 2. l. ſi ita 109. ff. de verb. obl.* Alternatiua perſonarum eſt, *Promittis mihi, aut Titio. l. cum quidam, C. de v. ſ. l. ſi ex toto, §. 1. ff. de leg. 1. l. ſi Titio aut Seio, ff. de legat. 2. l. item 9. §. vlt. cum l. 79. ff. de ſtipulat. ſeruor. l. Gaius 46. ff. ſolut. matrim.* Rerum, vt *Stichum, aut Pamphilum lego, aut promitto. l. cum res 48. §. ſed ſi, ff. de leg. 1. l. vbi autem 75. §. qui illud, ff. de verb. oblig.* Locorum, vt *dabis mihi centum Romæ, aut Capuæ. l. 3. §. nuſquam, ff. de eo quod certo loco, l. ei qui, §. in ſequeſtrum, ff. depoſiti.* Pœnarum, vt *Qui tale delictum admiſerit, ſeruum, aut centum ſoluat. l. quicumque, ff. de ſeruis fugitiuis.* Conditionum, vt *Si nauis ex Aſia venerit, aut Titius Conſul factus fuerit. l. generaliter 6. C. de condit. inſtit. l. ſi hæredes 5. ff. eodem tit. l. cum pupillus 76. §. 1. ff. de condit. & demonſt. §. ſi plures, Inſtit. de hæred. inſtituend.* Rerum & locorum ſimul, vt *Dabis mihi centum Romæ, vel ſeruum Capuæ.* Tandem rerum & perſonarum, vt *Dabis mihi ſeruum, vel centum Sempronio.*

Deinde ſciendum eſt, in disjunctiuis rerum, quas vulgò alternatiuas dicimus, ſufficere vnum adimplere, id eſt alterum dare: itaque debitor alternatiuus vnam rem dando, liberatur, *l. ſi ita 25. l. ſi in emptione 34. §. ſi emptio, ff. de contrahend. emptione, l. plerumque 10. §. vlt. ff. de jure dotium, l. quod autem 7. §. ſi maritus, ff. de donat. inter, l. ſi ita relictum 43. §. vlt. ff. de leg. 2. l. penult. C. de condict. indeb. l. ſi hominem 32. ff. de noxalibus, cap. de raptoribus 36. q. 2. cap. referente, de præb.* Docent Petrus Pechius *in reg. In alternatiuis, de reg. jur. lib. 6.* Caldas Pereyra *de nominatione, quæſt. 10. num. 32.* Ant. Faber *lib. 2. conject. cap. 5.* D. Melchior de Valentia *tom. 2. illuſtr. tract. 4. cap. 2. n. 7.* 9. IN ALTERNATIVIS SUFFICIT UNUM ADIMPLERI. Licèt enim in obligatione alternatiua utrumque ſit in obligatione, *l. ſi Stichum 16. l. ſi duo 128.* vbi Corraſius, *ff. de verb. obl. l. Stichum 96. §. 1. ff. de ſolution.* nihilominus tamen alterum tantùm eſt in ſolutione, *d. l. ſi duo, l. illud 25. ff. de conſtit. pecun. l. ex toto 8. §. 1. ff. de le. 1. l. ſi illud 27. ff. de legat. 2. l. cum illud 25. ff. quando dies legati, l. adigere 6. §. vltimo, ff. de jur. patronat. juncta l. vlt. §. ſecundo, ff. qui, & à quibus, l. ſi quis ita 119. ff. de verb. obl. l. Stichum 8. §. qui decem, l. ſi is cui 26. l. qui hominem 32. ff. de noua ionibus, l. Stichum 95. de ſolut.* Et quamuis aliàs tot ſint obligationes, quot res in legato, vel ſtipulatione deductæ, *l. 2. ff. de legat. 2. l. ſi ne 29. ff. de verb. obl.* idque ex ratione legis *non ita 34. §. vltimo, ff. eodem tit.* nihilominus legatum alternatiuum vnum, & ſtipulatio alternatiua vna eſt, quia tantùm vna res eſt in ſolutione deducta, *d. l. ſi illud 27. ff. de legat. 2.* vnde eſt, quod in alternatiua obligatione vnum tantùm in effectu conſequitur, nec requiritur, quod omnia concurrant; quia hoc ita poſtulat natura, & proprietas verborum, à qua recedi non oportet. *l. non aliter, ff. de legat. 3.* Quare in disjunctiuis ſufficit alterum probari, vel alterum verum eſſe, ſeu quod alterum adimpleatur, vt in præſenti textu docetur: & in hac parte alternatiuæ obligationis obſeruandi ſunt textus *in l. hac ſcriptura 26. ff. de condit. & demonſt.* juncto Fabro *lib. 17. conject. cap. 2. l. 1. §. ſed ſi mihi, ff. de verb. obl. l. vlt. verſ. prohibetur, & §. is qui, ff. qui & à quibus, l. ſi quando 109. §. 1. ff. de legat. 1. l. cum vnus 10. ff. de aur. & argent.* juncto Coſta *1. ſelect. cap. 4. l. ſi vnus 27. §. ſi ſtipulatus 6. ff. de pactis, l. ſi quis 43. ff. ex quibus cauſis majores,* junctis Cuiacio *ad Africanum ibi, & in d. l. ſi quando 109.* Larreatigui *lib. 5. ſelect. cap. 5. num. 1. l. 5. §. 1. ff. depoſiti, l. ſi marito 9. l. quod ſi fundus 11. ff. de fund. dotali,* juncto Cuiacio *ad Africanum ibi, l. tutor 23. ff. de teſtament. tutel. l. illud 25. ff. de conſtit. pecun.* juncto Cuiacio ad Papinianum ibi, *l. cum illud 25. ff. quando dies legati, l. Stichum 95. in princip. de ſolut.* juncto Cuiacio *ibi, ad Papinianum,*

l. Sti

l. Stichum 55. *ff. ad leg. Aquil. l. & per* 13. §. *ſi Stichum, ff. de acceptil. l. ſi id quod* 15. *ff. de duob. reis, l.* 1. §. *ſi fructuarius, l. item* 9. §. *finali, cum l. ſequenti, l. ſi ex re* 28. *de ſtipul. ſeruor. l. cùm ita* 9. *ff. de opt. legata.*

10. De alternativis perſonarum. Hactenus egimus de alternatiua rerum; in alternatiua verò perſonarum, quam magis propriè adjunctiuam dicemus, non idem docent Interpretes, ſed potiùs affirmant disjunctiuam in coniunctiuam reſolui: ita tenuerunt in præſenti Ripa & Burgos *num.* 23. *&* 29. Rebuffus *in l. ſæpe, ff. de v. ſ.* Euerardus *loco à natura alternatiuarum, limit.* 1. Graſſus *de ſucceſſion.* §. *legatum*, *q.* 6. *num. vltimo*: ſed hoc indiſtinctè in omnibus alternativis perſonarum verum non eſt, ſed in illis tantùm caſibus, in quibus hoc jus nouiter ſtatuit Iuſtinianus, *in d. l. cùm quidam* 4. ne diſpoſitiones illæ fauorabiles propter incertitudinem vitiarentur, ex regula legis *item ſi*, §. *vlt.* cum *l. ſequenti*, *ff. de ſtipul. ſeruor.* vt rectè docuit Madera *ſuprà*, *cap.* 34. namque extra illos caſus aliquando alternatiua inter perſonas poſita propriam naturam retinet, vt *in l. ſi ex toto* 8. §. 1. *ff. de legat.* 1, *l. ſi Titio* 16. *ff. de leg.* 2. & aliis congeſtis à Graſſo *dict. num. finali.* Aliquando alternatiua perſonarum inutilem reddit actum, vt *in d. l. item*, §. *vlt.* quæ nequaquam corrigitur ex finalibus verbis *d. l. cùm quidam*, quia vt rectè notauit Barboſa *in l. Gaius* 46. *num.* 20. *ff. ſolut. matrim.* non ad principalem deciſionem, nec principium legis referuntur ea verba, ſed ad verſiculum, *ſin autem*, quod immediatè antecedit, vt ſenſus ſit, quod in contractibus jus antiquum in alternatiuis perſonarum remaneat illibatum, quamuis contrarium intendat probare Gomez 2. *tom. var. cap.* 11. *num.* 20. In fauorem autem dotis admittunt omnes, quod alternatiua poſita inter perſonas inutilem non reddit diſpoſitionem.

11. De alternativis conditionum. In pluribus etiam conditionibus appoſitis disjunctiuè ſufficit alteram adimplere, ſiue ſint caſuales, ſiue poteſtatiuæ, *l. ſi heredi* 5. *ff. de condit. inſtit. l. cùm pupillus* 78. §. 1. *ff. de condit. & demonſt. l. generaliter* 6. *C. de inſtit. & ſubſtit. l. Lucius* 85. *ff. de hered. inſtit.* Faber *lib.* 5. *conject. cap.* 29. & *lib.* 17. *cap.* 18. Idem erit dicendum ſi diuerſæ conditiones ſuper eadem re non disjunctim, ſed ſeparatim in diuerſis partibus apponantur, veluti ſi ex eadem parte Titius hæres inſtituatur ſub conditione, ſi nauis ex Aſia venerit; & iterum in diuerſa parte teſtamenti ex eadem parte hæres nominetur, ſi Mæuius Capitolium aſcenderit: quia tunc ad exemplum disjunctiuæ ſatis erit alteram conditionem exiſtere, *l. ſi plures* 17. *ff. de condit. inſtit. l. ſi ita ſolum* 27. §. *vlt. ff. de hered. inſtituend.* quas ſic accipiunt Viglius *in d.* §. *penult. Inſtit. de hered. inſtit.* Cuiacius *in dict. l. ſi heredi* 5. Ideoque cùm eo caſu plures inſtitutiones cenſeantur, exiſtente conditione vnius, jam idem hæres purè, & ſub conditione ex eadem parte reperitur; ideoque præualet inſtitutio pura tanquam plenior, & conditionalis non attenditur: docent Cumanus, & Caſtrenſis *in d. l. ſi plures*, Peralta *in l.* 3. §. *vlt. n.* 40. *ff. de hered. inſtit.* nec obſtant textus *in l. ſub diuerſis* 51. *l. quod traditum* 56. *cum duabus ſequent. ff. de condit. & demonſt.* quibus ſatisfaciunt Cuiacius *in d. l. ſi heredi*, Viglius, & Pichardus *in d.* §. *penult.*

12. De alternativa negativa. Ex his velut manuducimur ad reſolutionem illius quæſtionis ſatis vexatæ apud Interpretes, vtrum videlicet in disjunctiua negatiuè concepta ſufficiat alterum adimpleri, quemadmodum in affirmatiua? Et nonnulli docent in negatiua neceſſarium eſſe neutrum fieri, per textum *in l. ſi ii qui* 13. §. *cùm ita*, *ff. de rebus dubiis*, vbi affirmatur, ita conceptâ ſtipulatione, *Si hominem, ſeu fundum non dederis, centum dabis*; neceſſariò vtrumque faciendum eſſe, & ideò ſiue alterum, ſiue neutrum factum ſit, committi ſtipulationem; quod & affirmatur *in verſ.* 1. eiuſdem legis. Expendi etiam poteſt pro ea ſententia textus *in l. ſi ita quis* 135. §. *ea lege*, *ff. de verb. obl.* Ita tenens in præſenti Ioannes Andreas *num.* 18. Butrius *num.* 8. Panormitanus *n.* 2. Cardinalis *num.* 4. Sahagun *n.* 16. Barboſa *num* 5. Rebuffus *in d. l. ſæpe*, Baldus *in l. generaliter*, *C. de inſtitut.* Cuiacius *in d. l. ſi ii qui* 13. §. *cùm ita*, & *lib.* 5. *obſeru. cap.* 3. Goueanus *lib.* 2. *variar. cap.* 22. Oſualdus *ad Donellum lib.* 15. *cap.* 12. *littera K*, Faber *lib.* 17. *conjectur. cap.* 18. Contrarium, videlicet ſufficere etiam in negatiua disjunctiua vnum adimpleri, docent Decius *hic*, *num.* 26. Felinus *num.* 16. Vranius *num.* 3. Burgos *n.* 23. plures laudati à Sahagun *n.* 10. Barboſa *in præſenti*, *num.* 5. & *de dictionibus*, *dictione* 46. *num.* 3. Donell. *in d. l. ſi ita quis* 63. *ff. de verb. obl.* Madera *animadv. cap.* 24. Facit pro eorum ſententia textus *in d. l. ſi ita quis* 129. necnon & illa ratio, quia quemadmodum vt verificetur disjunctiua affirmatiuè concepta, ſufficit vnum fieri, quamvis alterum factum non ſit, quia verum eſt dicere illud, aut illud factum eſſe; ita ad veritatem negatiuæ ſufficiet alterum non fieri, quamvis alterum factum ſit. Alii in hac quæſtione diſtinguendum putant inter eum caſum, in quo agitur de obligatione inducenda, & ſtipulatione committenda; & inter eum caſum, in quo agitur de obligatione inducenda, nec committenda ſtipulatione. Priori caſu affirmant, quod quemadmodum in affirmatiuis ſufficit alterum fieri, ita in negatiuis ſufficit alterum non fieri; ita accipiunt textum *in d. l. ſi ita quis.* Poſteriore verò caſu, ſicut in affirmatiuis requiritur, quod vtrumque non fiat, ita in negatiuis vtrumque fieri oportet, ne obligatio inducatur, vt in exemplis propoſitis *in d.* §. *cùm ita.* Sed in hoc Interpretum diſſidio ego negatiuæ ſententiæ adhæreo, quam nouiter defendit Olanus *d. lib.* 1. *paral. cap.* 5. qui contrariæ ſententiæ fundamentis ſatisfacit: videndus eſt, nam nobis omnia proſequi nec vacat, nec libet.

Cùm ergo debitor alternatiuè obligatus, teneatur tantùm vnam rem præſtare, aut vnum facere ex deductis in obligatione, ſequitur, ipſum poſſe eligere quod maluerit præſtare; quod pro regula traditum eſt, videlicet in alternatiuis debitoris eſſe electionem, & ſufficere alterum adimplere, quam exponunt prædicti Interpretes: nos autem proſequi nec licet, nec libet. Obſeruandi tamen ſunt textus *in l. ſi id quod* 15. *ff. de duobus reis*, *l. cùm hereditas* 5. §. *vlt. ff. qui & à quibus*, juncto Fabro *lib.* 2. *conjecturar. cap.* 5. *l. ſe hominem* 32. *ff. de nouationib.* juncto ipſo *lib.* 3. *conjecturar. cap.* 3. *l. adigere* 6. §. 1. *ff. de jure patronatus*, juncto etiam ipſo *lib.* 24. *conjecturar. cap.* 18. *l. pater*, *ff. de pactis dotalibus*, adhibito Coſta *lib.* 1. *ſelectar. cap.* 16. *l. inter* 51. *ff. de fideiuſſorib.* cum Fabro *lib.* 1. *conjecturar. cap.* 4. *l. & ins* 13. §. *ſi Stichum*, *ff. de acceptilat. l. ſi vnus* 27. §. *ſed ſi Stichus*, *ff. de pactis*, *l. non ſolum* 7. §. 1. *ff. de liberat. legata*, *l. Lucius* 85. *ff. de hered. inſtituend.* Fabro *lib.* 17. *conjecturar. cap.* 19. *l. vlt.* §. *vlt. ff. qui & à quibus*, *l. cùm vnus* 10. *ff. de auro*, *& argent.* cum Coſta *lib.* 1. *ſelect. cap.* 4. *l. ſi quis ſtipulatus* 43. *ff. ex quib. cauſ. majores*, juncto Cuiacio 7. *ad Africanum*, ibi, *l. ſi quando* 109. §. 1. *ff. de legat.* 1. juncto D. Martino de Larreatigui *lib.* 5. *ſelectar. cap.* 5. *l. quod ſi fundus* 11. *ff. de fundo dotali*, *l. illud* 25. *ff. de conſtit. pecunia*, *l. Stichum* 55. *ad leg. Aquil. l. quotiens*, §. 1. *ff. de optione legata*, *l. heredes* 25. §. *ſin autem* 7. *ff. familiæ erciſc. l. ſi quis argentum* 35. *C. de donationib.* — 13. In alternativis cujus ſit electio.

Quibus ſic animadverſis, ratio præſentis deciſionis 14.

l. Stichum 55. *ff. ad leg. Aquil. l.* & *per* 13. §. *ſi Stichum, ff. de acceptil. l. ſi id quod* 15. *ff. de duob. reis, l.* 1. §. *ſi fructuarius, l. item* 9. §. *finali, cum l. ſequenti, l. ſi ex re* 28. *de ſtipul. ſeruor. l. cum ita* 9. *ff. de opt. legata.*

10. De alternatiuis perſonarum. Hactenus egimus de alternatiua rerum; in alternatiua verò perſonarum, quam magis propriè adjunctiuam dicemus, non idem docent Interpretes, ſed potiùs affirmant disjunctiuam in coniunctiuam reſolui: ita tenuerunt in præſenti Ripa & Burgos *num.* 23. & 29. Rebuffus *in l. ſæpe, ff. de v. ſ.* Euerardus *loco à natura alternatiuarum, limit.* 1. Graſſus *de ſucceſſion.* §. *legatum*, q. 6. *num. vltimo*: ſed hoc indiſtinctè in omnibus alternativis perſonarum verum non eſt, ſed in illis tantùm caſibus, in quibus hoc jus nouiter ſtatuit Iuſtinianus, *in d. l. cum quidam* 4. ne diſpoſitiones illæ fauorabiles propter incertitudinem vitiarentur, ex regula legis *item ſi*, §. *vlt.* cum *l. ſequenti, ff. de ſtipul. ſeruor.* vt rectè docuit Madera *ſuprà, cap.* 34. namque extra illos caſus aliquando alternatiua inter perſonas poſita propriam naturam retinet, vt *in l. ſi ex toto* 8. §. 1. *ff. de legat.* 1. *l. ſi Titio* 16. *ff. de leg.* 2. & aliis congeſtis à Graſſo *dict. num. finali.* Aliquando alternatiua perſonarum inutilem reddit actum, vt *in d. l. item*, §. *vlt.* quæ nequaquam corrigitur ex finalibus verbis *d. l. cùm quidam*, quia vt rectè notauit Barboſa *in l. Gaius* 46. *num.* 20. *ff. ſolut. matrim.* non ad principalem deciſionem, nec principium legis referuntur ea verba, ſed ad verſiculum, *ſin autem*, quod immediatè antecedit, vt ſenſus ſit, quod in contractibus jus antiquum in alternatiuis perſonarum remaneat illibatum, quamuis contrarium intendat probare Gomez 2. *tom. var. cap.* 11. *num.* 20. In fauorem autem dotis admittunt omnes, quod alternatiua poſita inter perſonas inutilem non reddit diſpoſitionem.

11. De alternatiuis conditionum. In pluribus etiam conditionibus appoſitis disjunctiuè ſufficit alteram adimplere, ſiue ſint caſuales, ſiue poteſtatiuæ, *l. ſi heredi* 5. *ff. de condit. inſtit. l. cùm pupillus* 78. §. 1. *ff. de condit.* & *demonſt. l. generaliter* 6. *C. de inſtit.* & *ſubſtit. l. Lucius* 85. *ff. de hæred. inſtit.* Faber *lib.* 5. *conject. cap.* 19. & *lib.* 17. *cap.* 18. Idem erit dicendum ſi diuerſæ conditiones ſuper eadem re non disjunctim, ſed ſeparatim in diuerſis partibus apponantur, veluti ſi ex eadem parte Titius hæres inſtituatur ſub conditione, ſi nauis ex Aſia venerit; & iterum in diuerſa parte teſtamenti ex eadem parte hæres nominetur, ſi Mæuius Capitolium aſcenderit: quia tunc ad exemplum disjunctiuæ ſatis erit alteram conditionem exiſtere, *l. ſi plures* 17. *ff. de condit. inſtit. l. ſi ita ſolum* 27. §. *vlt. ff. de hered. inſtituend.* quas ſic accipiunt Viglius *in d.* §. *penult. Inſtit. de hered. inſtit.* Cuiacius *in dict. l. ſi hæredi* 5. Ideoque cùm eo caſu plures inſtitutiones cenſeantur, exiſtente conditione vnius, jam idem hæres purè, & ſub conditione ex eadem parte reperitur; ideoque præualet inſtitutio pura tanquam plenior, & conditionalis non attenditur: docent Cumanus, & Caſtrenſis *in d. l. ſi plures*, Peralta *in l.* 3. §. *vlt. n.* 40. *ff. de hered. inſtit.* nec obſtant textus *in l. ſub diuerſis* 51. *l. quod traditum* 56. *cum duabus ſequent. ff. de condit.* & *demonſt.* quibus ſatisfaciunt Cuiacius *in d. l. ſi hæredi*, Viglius, & Pichardus *in d.* §. *penult.*

12. De alternatiua negatiua. Ex his velut manuducimur ad reſolutionem illius quæſtionis ſatis vexatæ apud Interpretes, vtrum videlicet in disjunctiua negatiuè concepta ſufficiat alterum adimpleri, quemadmodum in affirmativa? Et nonnulli docent in negatiua neceſſarium eſſe neutrum fieri, per textum *in l. ſi ii qui* 13. §. *cùm ita, ff. de rebus dubiis*, vbi affirmatur, ita conceptâ ſtipulatione, *Si hominem, ſeu fundum non dederis, centum dabis*; neceſſariò vtrumque faciendum eſſe, & ideò ſiue alterum, ſiue neutrum factum ſit, committi ſtipulationem; quod & affirmatur *in verſ.* 1. eiuſdem legis. Expendi etiam poteſt pro ea ſententia textus *in l. ſi ita quis* 135. §. *ea lege, ff. de verb. obl.* Ita tenens in præſenti Joannes Andreas *num.* 18. Butrius *num.* 8. Panormitanus *n.* 2. Cardinalis *num.* 4. Sahagun *n.* 16. Barboſa *num* 5. Rebuffus *in d. l. ſæpe*, Baldus *in l. generaliter*, *C. de inſtitut.* Cuiacius *in d. l. ſi is qui* 13. §. *cùm ita*, & *lib.* 5. *obſeru. cap.* 3. Goueanus *lib.* 2. *variar. cap.* 22. Oſualdus *ad Donellum lib.* 15. *cap.* 12. *littera K*, Faber *lib.* 17. *conjectur. cap.* 18. Contrarium, videlicet ſufficere etiam in negatiua disjunctiua vnum adimpleri, docent Decius *hic, num.* 26. Felinus *num.* 16. Vranius *num.* 3. Burgos *n.* 23. plures laudati à Sahagun *n.* 10. Barboſa *in præſenti, num.* 5. & *de dictionibus, dictione* 46. *num.* 3. Donell. *in d. l. ſi ita quis* 63. *ff. de verb. obl.* Madera *animadv. cap.* 24. Facit pro eorum ſententia textus *in d. l. ſi ita quis* 129. necnon & illa ratio, quia quemadmodum vt verificetur disjunctiua affirmatiuè concepta, ſufficit vnum fieri, quamvis alterum factum non ſit, quia verum eſt dicere illud, aut illud factum eſſe; ita ad veritatem negatiuæ ſufficiet alterum non fieri, quamvis alterum factum ſit. Alii in hac quæſtione diſtinguendum putant inter eum caſum, in quo agitur de obligatione inducenda, & ſtipulatione committenda; & inter eum caſum, in quo agitur de obligatione inducenda, nec committenda ſtipulatione. Priori caſu affirmant, quod quemadmodum in affirmatiuis ſufficit alterum fieri, ita in negatiuis ſufficit alterum non fieri; ita accipiunt textum *in d. l. ſi ita quis.* Poſteriore verò caſu, ſicut in affirmatiuis requiritur, quod vtrumque non fiat, ita in negatiuis vtrumque fieri oportet, ne obligatio inducatur, vt in exemplis propoſitis *in d.* §. *cùm ita.* Sed in hoc Interpretum diſſidio ego negatiuæ ſententiæ adhæreo, quam nouiter defendit Olanus *d. lib.* 1. *paral. cap.* 5. qui contrariæ ſententiæ fundamentis ſatisfacit: videndus eſt, nam nobis omnia proſequi nec vacat, nec libet.

Cùm ergo debitor alternatiuè obligatus, teneatur tantùm vnam rem præſtare, aut vnum facere ex deductis in obligatione, ſequitur, ipſum poſſe eligere quod maluerit præſtare; quod pro regula traditum eſt, videlicet in alternatiuis debitoris eſſe electionem, & ſufficere alterum adimplere, quam exponunt prædicti Interpretes: nos autem proſequi nec licet, nec libet. Obſeruandi tamen ſunt textus *in l. ſi id quod* 15. *ff. de duobus reis, l. cùm hæreditas* 5. §. *vlt. ff. qui* & *à quibus*, juncto Fabro *lib.* 2. *conjecturar. cap.* 5. *l. te hominem* 32. *ff. de nouationib.* juncto ipſo *lib.* 3. *conjecturar. cap.* 3. *l. adigere* 6. §. 1. *ff. de jurepatronatus*, juncto etiam ipſo *lib.* 24. *conjecturar. cap.* 18. *l. pater, ff. de pactis dotalibus*, adhibito Coſta *lib.* 1. *ſelectar. cap.* 16. *l. inter* 51. *ff. de fideiuſſorib.* cum Fabro *lib.* 1. *conjecturar. cap.* 4. *l.* & *ius* 13. §. *ſi Stichum, ff. de acceptilat. l. ſi vnus* 27. §. *ſed ſi Stichus, ff. de pactis, l. non ſolum* 7. §. 1. *ff. de liberat. legata, l. Lucius* 85. *ff. de hered. inſtituend.* Fabro *lib.* 17. *conjecturar. cap.* 19. *l. vlt.* §. *vlt. ff. qui* & *à quibus, l. cùm vnus* 10. *ff. de auro,* & *argent.* cum Coſta *lib.* 1. *ſelect. cap.* 4. *l. ſi quis ſtipulatus* 45. *ff. ex quib. cauſ. majores*, juncto Cuiacio 7. *ad Africanum*, ibi, *l. ſi quando* 109. §. 1. *ff. de legat.* 1. juncto D. Martino de Larreategui *lib.* 5. *ſelectar. cap.* 5. *l. quod ſi fundus* 11. *ff. de fundo dotali, l. illud* 25. *ff. de conſtit. pecunia, l. Stichum* 55. *ad leg. Aquil. l. quotiens*, §. 1. *ff. de optione legata, l. heredes* 25. §. *ſin autem* 7. *ff. familiæ erciſc. l. ſi quis argentum* 35. *C. de donationib.* 13. In alternatiuis cujus ſit electio.

Quibus ſic animadverſis, ratio præſentis deciſionis 14.

Traditur ratio decidendi.

ſionis ex eò prouenit; nam cùm natura disjunctiuæ ſit disjungere vnam rem ab alia, & facere ut vnum ſufficiat adimpleri, vt verificetur diſpoſitio, ex ſuprà traditis; inde cùm in reſcripto aliquid jubetur ſub disjunctione alternatiuam inducente, ſufficit vnum adimpleri, nec neceſſum eſt, vt utrumque in reſcripto comprehenſum verificetur: vnde in noſtro textu reſcriptum, quod continebat illas disjunctiuas partès ſub disjunctione, videlicet ſi conſtaſſet eſſe Sacerdotis filium, vel Eccleſiam illicitè occupaſſe, cùm ſit alternativum, vnum tantùm ſufficit, videlicet quòd ſit ſacerdotis filius, vel illicitè occupaſſet Eccleſiam; tunc enim altero probato, ſeu verificato, remouendus eſt ab Eccleſia, cùm reſcriptum alternativum eſſet ſub disjunctione expeditum, vt docent in præſenti Viuianus, Sahagun, & Vranius.

15. Reſpondetur difficultatibus.

Nec difficultas ſuprà adducta obſtat; nam omiſsâ illâ ſatis diffusâ quæſtione, vtrum reſcripta ſint ſtrictè, an latè interpretanda, dicimus, reſcripta ſtrictè accipi, vel latè, cùm ſumus in dubio, nec ex verbis, aut intentione concedentis aliud apparet; quia tunc interpretatio fit juxta id quod veroſimilius eſt, & ſecundùm materiam, & qualitatem diſpoſitionis, ad quam diſponens magis attendere videtur, regula *inſpicimus 45. de reg juris in 6.* vnde cùm in reſcripto, vbi alternatiuè, id eſt ſub diſjunctione aliquid jubetur, expreſſa ſit voluntas concedentis reſcribere volentis, vt alterum tantùm adimpleatur, ideò aſſerimus in tali reſcripto ſufficere alterum adimplere, aut eſſe verum. Nec obſtat difficultatis augmentum deductum *ex d.l. penult. C.de v.ſ.* nam cùm apud veteres dubitaretur, an legatum, hæredis inſtitutio, ſeu tutoris datio propter nimiam incertitudinem in ea ſpecie vitiarentur, *l. duo 50. ff. de teſtam. tutela*; an verò potior eſſet conditio occupantis, juxta legem *ſi pluribus, ff. de procuratorib.* vel is præferri deberet, qui priori loco nominatus eſt. Tandem Iuſtinianus exploſis veterum ſententiis, ſtatuit melius viſum eſſe, disjunctionem, *aut*, pro copulatiua, *&*, accipi, vt coniunctiuo modo diſpoſitio teſtatoris procedat. Alia plura circa ejus textus interpreatlonem adducunt Raguellus, Linglois, & Merillius *ibi*, Olanus *dict. lib. 1. cap. 3. num. 5. & cap. 8.* Nec obſtat dicta lex *generaliter 6.* fauore enim filiorum jam temporibus mediæ Iuriſprudentiæ receptum erat, vt disjunctiua reſolueretur in copulatiuam, *l. Lucius 85. ff. de hered. inſtit. l. ex facto 43. ff. de vulgari, l. cùm auus 102. ff. de condit. & demonſtrat. dicta l. ſi is qui ducenta*: latè & alia proſequens docet Olanus *dict. lib. 1. cap. 8. & 9.* Nec majorem difficultatem continet textus *in dicta l. 30.* ibi enim dictio, *ſeu*, alternatiuam non inducit, quia fuit adjecta à teſtatore, non animo disjungendi res legatas, ſed potiùs ampliandi legatum; cùm enim legaſſet mundum muliebrem vxori, adjecit, *ſeu quæ ejus causâ parati*, ampliandi animo, vt quæ appellatione mundi muliebris, & in eo continebantur, expreſſis verbis relinqueret. Docuerunt Cuiacius *lib. 26. obſerv. cap. 34.* Coſta *lib. 1. ſelect. cap. 4.* Couarr. *lib. 2. var. cap. 5.* Eadem ratione *in d.l. ſi is qui ducenta, §. finali*, ſubſtitutio ita concepta: *Si quis mihi filius gignetur* (ſeu *genitum*, vt vult Fornerius *lib. 5. rerum quotid. cap. 20.*) *heres mihi eſto; ſi mihi filius, aut filia heres non erit, Seius heres eſto*, non verificatur ſi filius non ſit hæres, licèt filia ſit; ſed deſideratur vt tam filius, quàm filia hæredes non ſint. Id enim procedit, quia ex tacita voluntate teſtatoris disjunctiua filiorum reſolvitur in conjunctiuam, ne videatur teſtatorem voluiſſe propriæ poſteritati extraneum ſubſtitutum præferre, vt Donellus & Gothof. ibi animaduertunt. Nec vltimum augmentum difficultatis refragatur, nam licèt Madera *animadv. cap. 11.* intendat etiam in alternatiua legis disjunctiuam conſeruari, verius tamen eſt, in disjunctiuam reſolvi, & præſentem regulam limitari in alternatiuis legis. Nec tunc obſtat difficultas ſuprà perpenſa; nam reſcripta non ſunt leges generales, licèt quoad partes pro legibus obſeruentur; vnde disjunctiua in eis non conuertitur in coniunctiuam, vt in legibus generalibus.

16. Exponitur cap. olim 25. hoc tit.

Sed adhuc præſenti aſſertioni obſtat textus *in cap. olim 25. hoc tit.* vbi proponitur, Petrum Clericum detinuiſſe Parochiam de Salice, quam R. dicebat ſe canonicè adeptum fuiſſe: ipſe impetrauit literas ad Abbates Saginenſem, & Vallis Regiæ. Qui judices delegati cùm partes ter citarent, Petrus nec per ſe, nec per reſponſalem, hoc eſt procuratorem, *cap. cùm olim, cap. ex parte, de privil. l. ſed etſi, ff. de pactis*, comparere voluit; quare ipſum excommunicarunt propter contumaciam, & fructus beneficii ſequeſtrarunt. Demùm Petrus comparuit, & abſolutus fuit; & cùm judices illi aſſignarent diem, & locum in quo ſtaret promiſſis, ipſe ex litteris à judicibus datis abraſit diem & locum, & in raſuræ loco appoſuit, quod illi fructus ſequeſtrati reſtituerentur, quo facto falſitatem commiſit; nam falſum committitur, quando amouendo aliquid per raſuram, aliud ibi ſcribitur, *cap. licèt, de crimine falſi*; & hoc confeſſus fuit coram judicibus, qui totam facti ſeriem R. Pontifici retulerunt. Quibus cognitis Pontifex reſcripſit dictis judicibus, vt ſi ita eſſet, Petro perpetuuum ſilentium imponerent, & R. Eccleſiam adjudicarent. Sed cùm judices delegati adhuc dubitaſſent, vtrum non ſolùm falſitas, verùm etiam detentio Eccleſiæ, & alia ſuprà relata eſſent probanda, vt ab Eccleſia Petrus amoueretur, conſuluerunt iterum R. Pontificem, qui decreuit omnia eſſe probanda, nec ſufficere vnum verum eſſe. Ex quo textu expreſsè deducitur, in reſcriptis diſjunctiuè conceptis non ſufficere vnum verum eſſe, ſed omnia probari debere. Pro cuius difficultatis ſolutione dicendum eſt, in eo textu non ſufficere vnum verum eſſe, ſed omnia eſſe probanda; quia cùm clauſula, ſi *ita eſt*, in ipſo reſcripto adjecta fuiſſet, ad omnia in eo contenta referri debuit, quod proprium eſſe ipſius clauſulæ docent plures congeſti à Barboſa in eo textu. Accedit, nam in reſcripto ibi relato Pontifex non fuit vſus dictione disjunctiua, imò potiùs generali clauſula, *ſi ita eſt*, quæ ad omnia refertur; quare rectè Pontifex decreuit omnia probanda eſſe, nec ſufficere vnum verum fuiſſe.

17. Exponitur cap. mandato 10. de præbend. lib. 6.

Deinde præſenti aſſertioni opponitur textus *in cap. mandato 10. de præb. lib. 6.* vbi proponitur reſcriptum Apoſtolicum gratiæ conceſſum fuiſſe, vt certus Prælatus conferret beneficium Petro, cuius beneficii collatio ad ipſum, vel ad alium pertineret. Simul vacarunt duo beneficia, quorum vnius collatio ſpectabat ad ipſum executorem literarum, alterius verò ad alium; quæſtio fuit, an executor literarum poſſit adimplere Pontificis juſſum conferendo beneficium, cuius collatio ad alium ſpectabat? Et reſpondet Bonifacius VIII. ſcripturæ ordinem in ipſo reſcripto eſſe ſeruandum, & non poſſe executorem literarum adimplere Pontificis præceptum conferendo beneficium, cuius collatio ad alium ſpectabat: ex quo textu expreſsè deducitur, in reſcripto disjunctiuè concepto non ſufficere alterum adimpleri, vel tantùm aliud verum eſſe. Pro cuius textus expoſitione ſciendum eſt, quod quamvis generaliter verum ſit, disjunctiuam non conuerti in conjunctiuam, nec ſcripturæ ordinem ſeruari; hoc tamen procedit, niſi mens diſponentis,

ſeu

ſeu materia ſubjecta contrarium ſuadeant, aut iniquitas non ſequatur, ſi alternativa ſuam naturam retineat; tunc enim reſolvitur in conjunctivam, ut docent Bartolus *in l. Gallus, §. quidam rectè, num.4. & 6.* Jaſon *num.23. ff. de liberis & poſthumis*, Tiraquellus *in l. ſi unquam, verbo Suſceperit, num. 41. Cod.de revoc.donat.* Suarez *allegat.27.* Menchaca *de ſucceſſ.progreſſ. §.4. num.7. & 8.* Madera *ſup.cap.33.* Exempla peti poſſunt, primum *ex l. cùm pater, §. à te peto, ff.de legat.2. l.heredes mei, §.ult. ff. ad Trebellianum*: ubi quanvis aliàs alternativa poſita inter perſonas honoratas reſolvatur in conjunctivam, *l. penult. Cod. de verb. ſignif.* nihilominus ſervatur ordo ſcripturæ, quia inter perſonas nominatas diſpar affectionis ratio erat, ob quam alternativa, de qua ibi, dicitur alternativa ordinis; quia inter eas perſonas apponitur, inter quas cadit ordinata affectio. Ita docuerunt in præſenti Felinus *num.4.* Decius *num.39.* Ripa *num. 50.* Burgos *n.30.* Molina *de primogen. lib. 1. cap. 6. num. 7.* Peregrinus *de fideicommiſſis, art.18. num.24.* inde reſolventes, quod ſi in majoratus fundatione caveatur, ut ſuccedat filius, vel filia major, adhuc præferendus eſt filius etiam minor, quanvis filia major exiſtat: quod etiam tenent Ant.Gomez *in l.40. Tauri, n.62.* Covarruvias *lib.3.var. cap.5.n.5.* Gamma *deciſ.337. ex num. 11.* Secundum exemplum proponitur *in d. cap. mandato*, in cujus ſpecie in disjunctiva ordo ſcripturæ ſervatur, quia ratio gravaminis poſtulabat, ut Epiſcopus gravatus beneficium conferre, potiùs illud, cujus collatio ad eum ſpectabat, conferret, quàm illud cujus collatio ad alium pertinebat; & ſic in eo reſcripto ſervatur ordo ſcripturæ, ut docuerunt Gloſſa ibi in præſenti textu, ubi Felinus *num. 4. verſic. fallitur primò*, Decius *num. 39.* Burgos *num. 30.* Additionator Panormitani *lit. G.* Etiam expendi poteſt textus *in cap.2. hoc tit.* junctis ibi notatis.

CAPVT V.

Idem a *Ravennati Archiepiſcopo.*

SIquando aliqua tuæ Fraternitati dirigimus, quæ animum tuum exaſperare videntur, turbari non debes, neque moveri, aut credere quod perſonam tuam contemptibilem velimus reddere, vel deſpectam; quia te ſicut chariſſimum fratrem noſtrum, & immobilem columnam Eccleſiæ affluentiſſima charitate diligimus, & honoris, & exaltationis tuæ deſideramus modis omnibus incrementum. Nam etſi ſæpe fratribus, & Coepiſcopis noſtris ſecundùm varietatem eorum, quæ nobis ſuggeruntur, aſperè, & durè ſcripſimus; hoc tamen non ex minori affectione contigit, ſed ut clamoribus querelantium, ſecundùm Deum, & officii noſtri debitum ſatisfacere comprobemur. Quapropter monemus prudentiam tuam, & exhortamur attentiùs, quatenus de cætero non movearis, neque turberis, nec tuus animus dejiciatur, ſi tibi durum, vel aſperum ſcripſimus; ſed ſicut vir providus & diſcretus, qualitatem negotii, pro quo tibi ſcribitur, diligenter conſiderans, aut mandatum noſtrum *b* reverenter adimpleas, aut per litteras tuas, quare adimplere non poſſis, rationabilem cauſam prætendas: quia patienter ſuſtinebimus, ſi non feceris quod prava nobis fuerit inſinuatione ſuggeſtum.

NOTÆ.

1. Ravenna deſcriptio. a RAvennati.] Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit.cap.5.* Ravenna inter nobiliores Italiæ civitates numeratur apud veteres Authores, ob veterrimum portum ubi Auguſtus claſſem ad tutelam maris collocavit, Suetonius *in eo, cap.49.* Tacitus *lib.4. annalium*, Vegetius *lib.4. de re militari, cap.31.* ex eis & aliis notavit Savarus *ad Sidonium, lib.1.epiſt.4.* Strabo *lib.5.* in paludibus priùs ſitam fuiſſe refert, & fundatam à Teſanis, à quibus Sabini acceperunt: Auguſtus eam muris circumdedit: Alaricus Longobardorum Rex illam exornavit: Theodoricus in ea Regiam ſedem fixit. Variorum experta eſt dominatum, Romanorum, Eurorum, Oſtrogothorum. Juſtinianus ſupremum in ea inſtituit Magiſtratum, cujus munere fungebantur Exarchi ab Oriente miſſi; quod munus duravit uſque ad tempora Imperatoris Leonis III. Aſtulphus Rex Longobardorum eam occupavit, ſed compellente Pepino Gallorum Rege Romano Pontifici reſtituit, cœpitque cenſurâ Pontificiâ adminiſtrari. Poſteà à Longobardis occupata, iterum in ditionem Eccleſiaſticam rediit, ut refert Ughellius *tom.2. Italiæ, fol.325.* Jam à temporibus Sancti Apollinaris Eccleſiâ Cathedrali decorata eſt, quæ poſteà in Metropolin erecta fuit. Zoſimus *lib.3. Ravenna Metropolis, Flaminiæ urbs primaria.* Et Hieronymus Rubeus *lib.2.hiſtor.Ravennat.* refert à Valentiniano III. hunc honorem accepiſſe, tradens privilegium ipſum ex vetuſtis membranis: ſed meritò de ejus fide poſt Baronium dubitat Carolus à Sancto Paulo *libro 1. Geographiæ ſacræ, folio 44.* qui probabile eſſe tradit, Ravennatenſem Eccleſiam jam tempore Leonis Magni à Mediolanenſi juriſdictione abſtractam, Metropolin fuiſſe. Illud non omittam, primis ejus temporibus columbam è cœlo delapſam, ejus Eccleſiæ Præſules divinitus monſtraſſe, ut refert Ughellius *ubi ſuprà.* Gerardo hujus Eccleſiæ Præſuli ex anno 1172. uſque ad annum 1182. miſſa eſt præſens epiſtola: & quia ſæviſſimis illis temporibus pro Alexandro III. acriter pugnavit contra Antipapas, columna Eccleſiæ in præſenti appellatur. Ejus Eccleſiæ mentio fit *in cap.3. de poſtul.Prælat. cap.cauſa 8. de elect. cap.4.de corp.vitiat.*

b *Reverenter adimpleas.*] Alioquin punitur reſcripto non obediens, *l.5. Cod.de diverſis reſcriptis*, Jure Civili, vel ad arbitrium Præfecti Prætorio, vel ipſius Principis, ut colligitur *ex l. aliud 131. §.1. ff. de verb.ſignific.* aut mulctâ triginta librarum auri, *ex l.2. Cod. de legib.* Si ex contemptu ſit inobediens, major debet eſſe pœna, juxta illud Prudentii *in Rom.Martyr.*

——Solve pœnam ſanguinis:
Spreviſſe leges, reſpuere eſt Principem.

COMMENTARIVM.

3. CONCERTIO ILLUSTRATUR.

EX præſenti textu ſequens communiter deducitur aſſertio: *Si reſcriptum Principis contineat aliquid contra jus expreſſum, aut ex cuius executione ſcandalum ſequatur, reuerenter eſt accipiendum, in ejus tamen executione ſuperſedendum, donec Princeps conſulatur.* Probant eam textus *in c.memoriam 3. 14. diſt.cap.1.31.diſt.cap.1. 40.diſt. cap.nomen 2.q.5. cap. contra mores 3.100.diſt.cap.quid ergo 49. 12.q.3. cap. quid culpatur 4.23.q.1.cap.cum apud 11.q.1.cap.manet 24.q.1. cap.ſententiam 35. q.9. cap.cum contingat, hoc tit. cap. niſi, §. pro grani, de renunc. cap.2. de offic.delegat. cap.ex litteris 4.* juncta gloſſa, *verbo Supplicauit, de in integ. reſtit. cap. licet, de for. compet. cap. paſtoralis, de fide inſtrum. cap. cùm teneamur 6. de preb.cap.litteras,de reſtit.ſpol. l.omnes,ſin.C.ſi contra ius, l.ſi quis aduersùs, authent. quæ ſupplicatio, C. de precibus Imperatori, l.vnica,C.de offic.Præfect.Prætor. authent. de mandatis Principum, §. deinde competens, authent. vt nulli judicum, §. & hoc verò jubemus.* Conſonant de jure noſtro patrio lex 17. & 19. *tit.23.* lex *6.tit.24.partit.3.*lex *5.tit.12. lib.3. ordinamenti*, lex 1. *tit.14.* lex 1. & 2. *tit.19. lib. 4. recopilat.* lex 11. *tit. 14. lib.2. recopilat.* Illuſtrant plures ex antiquioribus, congeſti à Couarr. *in practicis, cap.35.num.vlt.* & in regula *peccatum, in principio, num.5. de regul. juris lib. 6.* & *lib. 2. variar. cap. 8. num. 1.* Ex practicis plures laudati à Cenedo *collectaneo 30. ad Decretales*, quibus addendi ſunt Anguianus *lib.1.de legib.cap.5.*Salgado *de ſupplicatione, p.1.cap.1.* Salcedo *lib. 2. de leg. politic. cap.3.* Roa *de juribus principalibus, q.1. num.20. & 30.* Vranius & Petrus Gregorius *in præſenti*, idem *lib.2. de reſcriptis, cap.51.* Fragoſo *de regimine, 1.p. diſput.1. §.4.*Solorzano *tom.2.de iure Indiar.lib.2.cap.8. n.51. & lib.4.cap.10. num.41.* Marquez *in Gubernat. lib.1. cap.10.* Mancinus *genialium cap.246.* Cochier *lib.2. theſauri, cap.2.in notis,* Cironius *lib.1.obſeru.cap.14.* Arias de Meſa *lib.2.variar.cap.36.num.2.*

4. TRADITUR RATIO DUBITANDI.

Sed in hanc aſſertionem ita illuſtratam, pro ratione dubitandi ita inſurgi poteſt: Principis mandatis reſcriptis comprehenſis omninò parendum eſt, *cap.in memoriam, 3. 14. diſt. cap.1. diſt.31.* Probant latè Fragoſo *dict.lib.1.diſput.2.§.4.* Solorzanus *dict. cap. 19. num. 41.* ita vt de ejus poteſtate dubitare proximum ſit ſacrilegio,vel de ejus præcepto, prætextu ſupplicationnis, tergiuerſari, *l.1. C. vt ordo dignit. lib.12. l.ſacrilegii 5. C.de diuerſ. reſcript. l.3. C.de crim.ſacril.* Rojas *de ſucceſſion.cap.23.num.66.* Padilla *in l.3. C.de diuerſis reſcriptis*; à quibus hæc lex tertia barbarè allegatur ad hoc probandum; omiſſa enim fuit ſuper electionibus à Principe factis non taxandis, cui occaſionem præbuit Symmahus *in epiſt.30. lib.10.* vt notauit Mendoza *de pact.lib.1. cap.5. q.1.* Nec intereſt, quod reſcriptum quid durum, aut à ratione alienum contineat, quia ſufficit, quod ita ſcriptum ſit, *l.proſpexit, ff. qui & à quibus:* Igitur non rectè aſſerimus, licere in executione reſcripti Principis ſuperſedere. Augetur hæc difficultas ex eo; nam ſi reſcripta contra jus conceſſa non mandarentur executioni, fruſtrà impetrarentur; ſiquidem reſcripta juri conſona neceſſaria non ſunt, ex illa vulgari regula, *Fruſtrà precibus impetratur, quod jure communi conceditur. l. quæ 8. §. vlt. ff. de condition.inſtit. l.vnica,C.de theſauris, lib.10. cap.in his 30. de priuilegiis*: vnde paſſim in Pandectis reperiuntur contra jus impetrata, vt *in l.Imperator 8. ff.de poſtulando*, juncta lege *ad tempus 5. ff. de decur. l.4. ff. de jurepatr. l.3. ff. de interd. & releg. l.reſcriptum 10. ff. de pactis*, juncta lege *ſi præcedente 58. §.Lucius,ff.mandati, l.2.ff.de bonis eorum,*juncta lege *ejus 29. ff.de iure fiſci, l.conſtitutionib.33.* juncta lege *omne, ff. de oblig. & act.l.1. §.ſi coheredi, l.3.§.quamuis, ff. ad leg.Falc. l.moris 9. §.vlt. ff. de pœnis, l. qui pœnæ 8.ff.de manum.* notauit Arias à Meſa *lib.1.var. cap.39. num.33.* Igitur cùm proprium ſit reſcriptorum aliquid contra jus inducere, non debet in eorum executione ſuperſederi, quia aliquid à jure alienum contineant. Augetur ſecundò hæc dubitandi ratio ex eo; nam ſi liceret in executione reſcripti ſuperſedere eo prætextu,quòd contra jus aliquid contineret, liceret etiam executionem differre ſecundi reſcripti poſt factam ſupplicationem primi, cùm detur eadem ratio: ſed non licèt ſuperſedere in ſecundi reſcripti executione poſt ſupplicationem à primo interpoſitam, *authent. vt determinatus ſit numerus, §.ult. verſic.Contradicere, l.29. tit.18. partita 3.* Anguianus *lib. 1. de legib. cap. 5.* ergo nec à primo reſcripto licet ſupplicationem interponere, ſuſpenſa ejus executione.

5. TRADITUR RATIO DECIDENDI.

Quâ dubitandi ratione ita fulcitâ, non obſtante, vera eſt præſens aſſertio, videlicet Principum reſcripta reuerenter eſſe ſuſcipienda, tam à partibus qui ea impetrarunt, quàm à judicibus, quibus diriguntur, ex præſenti textu ibi, *reuerenter: cap. ſciſcitatus 13. cap. edoceri 21. cap. Abbatem 40. hoc titulo.* Concil.Romanum ſub Gelaſ.I. ibi: *Decretales epiſtolas, quas BB. Papæ diuerſis temporibus ab vrbe Roma pro diuerſorum Patrum conſultatione dederunt, venerabiliter eſſe cuſtodiendas.* Quare reſcripta Principum, Sacræ Litteræ vocantur *in l. vnica, C.Theodoſ. de mandat. Princip. l.5. C. de jure fiſci, l.vltima C. de longi temp. præſcript. l.10. Cod.Theodoſ. de his qui ſuper rel. l.20. C.Theodoſ.de hæreticis.* Sacri affatus, *in l.6. C. Theodoſ. de diuerſ. reſcript.* Cæleſtia Oracula, *in l. iubemus, C. de ſacroſ. Eccleſ. l.4.C.de legibus.* Qui verò irreuerenter, & ſine honore debito reſcriptum Principis ſuſcipit, amiſſione bonorum mulctatur, & verberibus caſtigatur in legibus Longobard. *lib.7.tit.1.in capitul.Caroli, lib.4.cap.3.* apud nos amiſſione bonorum, & exilio plectitur, *l.11. tit.13. partit.2.* Honor autem etiam conſiſtit in oſculatione ipſarum litterarum; reſcripta enim Principum, pro ſalutatione, & reuerentia moris fuit omni tempore labris admouere. Paulus Diaconus *lib.16. Cum autem ſuſciperet, Imperatoris ſacrum oſculatus eſt ſignaculum.* Quod ea ratione factum credi poteſt, quia cùm in bulla, quâ ſignatæ ſunt litteræ Imperatorum, vultus & icones ipſorum expreſſi eſſent, religionis cauſâ, quam in ipſis ſimulachris ineſſe exiſtimabant, ea oſculabantur. Vnde ſacri vultus, quos populus ſalutare & oſculari ſolebat,labrata dicebantur, *l.1.C.publicæ lætitiæ vel conſul.* obſeruauit Cironius *lib. 1. obſeruat. cap. 14.* ſed potiùs legendum eſt in eo textu, *laurata*; nam Imperatores imagines ſuas laureatas ad Prouincias mittebant, *eclog.56. Baſilic.* Gregorius Dialogus *in epiſt.1. ad Leonem Iſaurum:* ita emendavit Meurſius *in gloſſario, verbo Lauratam*: videndi ſunt Cuiac. & Gothof. *in d.l.1.* Bulengerus *lib.2.de Imperat.cap.5.* Accedit, nam adorare propriè eſt ad os admouere, juſtus Lypſius *in ſelect.* Baronius *in martyrol.die 17. Februarii:* vnde adorare purpuram dicitur,qui eam oſculatur, *leg.1. C.de apparit.Præf.Prætor. lib.11. l.ſi quis ſeruum 7. C.qui milit. poſſunt, eod. lib. l.fin.C.de Principibus agentium in rebus, eod. libro, l.2. Cod.de Primipilo, eod. lib.* Pancirol. *lib. 1. memorab. tit. 46.* vbi plura Salmut. Inde cùm antiqui adorarent imagines & ſimulachra Imperatorum, eorum reſcripta bullis ſignata oſculabantur, quod majori cum ratione obſeruatur in reſcriptis Pontificiis, in quibus ſacri vultus SS. Apoſtolorum Petri & Pauli exprimuntur. Innoc. III. *lib.1. epiſt.133.* illuſtrarunt Cironius

ronius *dict. cap.* 14. Salgado *de retent. bullar.* 1. *parte, cap.* 3. *à principio.*

6. **Proſequitur eadem ratio.** Sed ſi reſcripta Principis contineant aliquid à ratione alienum, aut ex quo ſcandalum ſequatur, debent reuerenter ſuſcipi; ſed perſonæ quibus diriguntur, ſuperſedere in eorum executione debent, & ipſum conſulere; nam Princeps reſcriptum concedendo, tacitè complectitur eam conditionem, *Niſi juſta adſit cauſa ſuperſedendi in ejus executione*: quare ſimiles judices ſuperſedentes, licèt verbis Principis non obediant, menti tamen obtemperant. Abbas *in præſenti*, *num.* 2. Ripa *num.* 1. Cardinalis *q.* 1. Accedit, nam quando Princeps aliquid in reſcripto complectitur contra bonos mores, aut jus tertii, per importunitatem, aut mendacium, magis quàm ex propria voluntate reſcripſiſſe intelligitur, *cap. finali*, *hoc titulo in* 6. aut per nimiam occupationem, extra voluntatem in ipſis litteris irrepſiſſe, *cap.* 2. *hoc titulo*, *cap. cùm ex litteris*, *de in integrum reſtitut. cap. cùm olim*, ibi: *Sicut creditur circumuentus. hoc tit.* Quod agnoſcentes quamplures Principes, ſtatuerunt ne ſubditi parêrent eorum præceptis, ſi quid in litteris, quæ ipſorum nomine ſcriberentur, eſſet quod ipſorum legibus aduerſari videretur, crederentque ipſis ignaris hujuſmodi litteras emanaſſe: & Reges Ægyptiorum Iudices ſuos jurejurando adigebant, vt ſi quid juberent, quod iniuſtum eſſet, nullo modo juxta illud jus dicerent. De Antiocho Rege Aſiæ, & aliis idem referunt Cochier *lib.* 2. *theſauri*, *cap.* 2. Vſelius *in notis ad Couarr. lib.* 1. *cap. fin.* Unde praxim ſupplicandi Romanum Pontificem cùm bullæ expediuntur contra Concilium Tridentinum, & interim ſuperſedendi in executione ipſarum bullarum, probant Salgado *dicta* 1. *p. de ſupplicatione*, *per totam.* Salcedo *lib.* 2. *de lege politica*, *cap.* 3. Caueant tamen qui hoc prætextu intendunt retentionem bullarum ex priuatis commodis, quando in eis contra jus, aut vnde ſcandalum oriri poſſit, aliquid conceditur, aut diſponitur. De obligatione autem ſupplicandi, & quando ſit ex lege charitatis, vel ex lege juſtitiæ, agunt Marquez *in ſuo gubernat. lib.* 1. *cap.* 10. Primarius noſter Balboa *in libello ſupplici contra pragmaticos*, *concluſ.* 1. *&* 2.

7. **Diſſoluitur dubitandi ratio.** Nec dubitandi ratio ſuprà propoſita refragatur; licèt enim verum ſit, Principi eſſe obediendum, id procedit dum juſta, & legibus conſona præcipit, & tunc illi non parêre, graue nefas eſt, *l.* 2. *Cod. de deſertor. lib.* 11. ſecus ſi expreſsè iniuſtum præcipiat, *l. omnes*, *Cod. de appellat.* non enim Principi aut Magiſtratibus iniuſtum præcipientibus parendum eſt, *l. nec Magiſtratibus*, *ff. de iniuriis*: pluribus relatis probat Fragoſo *d. diſput.* 2. §. 4. ſed reuerenter ſimilia præcepta ſuſcipienda ſunt, & ſuſpensâ eorum executione, Princeps ipſe conſulendus eſt, vt in præſenti textu docetur. Nec primum augmentum ipſius difficultatis obſtat; pro cuius ſolutione ſciendum eſt, Principes de jure reſcribere in dubio credi, *l.* 2. *Cod. de diuerſ. reſcript. l. reſcripta* 7. *C. de precibus Imperat. l. vltima*, *Cod. de edendo*, & ab ipſo jure communi reſcripta interpretationem accipere, *cap. cauſam* 18. *hoc titulo*, *cap. licèt* 32. *de præb. cap. ſuper eo* 15. *de offic. deleg. l. ſiquando* 35. *C. de inoffic. teſtam.* Salgado *de ſupplicat. p.* 4. *cap.* 14. *num.* 183. Menochius *lib.* 2. *de præſumpt. cap.* 9. Tuſchus *lit. R. concluſ.* 201. imò & reſcripta cum ipſo jure communi conjunguntur, *l. falſa* 33. *ff. de condit. & demonſtrat. l.* 4. §. *contra*, *de doli except. l.* 1. §. *ergo*, *ff. nihil innouari appellat. pend. l. ab executore* 5. *Cod. quorum appellationes.* Quare vt reſcripta ſecundùm jus Imperatores ederent, cum conſilio Iureconſultorum plerumque reſcribebant, vt conſtat *ex l. ſi debitor* 7. *l. ait Prætor* 10. §. 1. *ff. quæ in fraud. l. Plautius* 49. *ff. ad leg. Falcid. l. reſcriptum* 10. *ff. de diſtract. pignor.* Plura Bertrandus *de Iuriſperitis*, *in vita Papiniani & Vlpiani*, Petrus Gregorius *lib.* 6. *ſyntagm. cap.* 8. *num.* 5. Guterus *lib.* 1. *de officiis domus*, *capit.* 17. Cuiacius *ad titulum Cod. de comitib. conſiſtorial.* Gothofredus *in l. finali*, *Cod. de officiis diuerſ.* Si autem reſcripta contra jus impetrentur, tanquam contra Principis voluntatem impetrata, executioni mandari non debent, *cap. reſcripta* 25. *quæſt.* 2. *l. jubemus*, *Cod. de Præpoſit. ſacr. cubic. lib.* 12. *l. omnes* 6. *Cod. ſi contra jus*, *l. preſcriptio* 6. *Cod. de operibus public. l. vnica*, *Cod. de ſenatuſconſult. l.* 2. *Cod. de canone frum.* Facit Tiberii Cæſaris ſententia apud Nicephorum Calliſtum *lib.* 1. *hiſtor. ſacr. cap.* 17. his verbis: *Si quid contrarium legibus per epiſtolam juſſero, nolite parêre, ſed me ignoratione lapſum creditote.* Conueniunt maximè Theodorici verba apud Caſſiodorum *lib.* 2. *epiſt.* 17. Non ſolùm ergo reſcripta damnoſa fiſco, ſed quocumque modo publicis legibus contraria, viribus non ſubſiſtunt, *l. nec damnoſa* 3. *Cod. de precibus Imperat. nouella* 82. *Iuſtin. cap.* 13. nam quoties contra jus reſcriptum impetratur, ſubreptio impetrantis arguitur, *l. jubemus* 10. *Cod. de ſacroſ. Eccleſ. l. petentibus* 45. *Cod. Theodoſ. de oper. public. l. ſi quis* 47. *C. Theod. de hæretic.* nouella Valentiniani, quæ deſideratur ſub titulo Codicis Theodoſ. *in damnum public. non val. reſcript.* idque indicant illa verba dictæ legis *reſcripta* 7. *Damnabili ſubreptione reſcriptum*, *& fraudulentum intelligitur*; quapropter authoritate caret, *l.* 6. *Cod. Theodoſ. de hæret.* Nec obſtat, quod ex variis juris locis probabamus, frequenter reſcripta aduerſus leges concedi, & valere; nam dicendum eſt, tunc reſcripta contra jus conceſſa non valere, quando alium lædunt; ſecus verò ſi proſint petenti ſine alterius damno, vt quando reis ſupplicantibus gratia indulgetur, *dict. l. reſcripta*, *l.* 7. *tit.* 5. *lib.* 2. *Baſilic.* ibi: *Valet reſcriptum contra jus elicitum*, *ſi non lædat alium*, *vel ſi crimen ſupplicantibus indulgeat.* Poteſt enim & boni Principis eſſe legem abrogare, aut ſuſpendere, non verò in iniuriam beneficia tribuere, *l.* 4. *Cod. de emancip. liber. l. ſi donationem*, *Cod. de reuoc. donat.* ſicuti nec in damnum vtilitatis publicæ, *l.* 7. *Cod. de procurat.* Diſertiſſimè hac de cauſa Symmachus *lib.* 10. *epiſt.* 40. cùm in cauſa Ionii viri Patricii, qui reſcriptum ſpeciale Imperatoris Theodoſii impetrabat aduerſus jura Medicis conceſſa ab Imperatore Valent. *in l. ſi quis* 10. *Cod. de profeſſ. & med. l.* 9. *Cod. Theod. eodem*; negotium ab ipſo Imperatore diffiniendum, tam ipſe, quàm Medicorum collegium curarunt: *Quoniam potiſſimum inter venerationem legis, & noui beneficii reuerentiam judicare non auſi.* Et infrà: *Quare motus ambiguis*, *& neque D. genitoris veſtri auſus rumpere ſanctionem*, *neque obuiam ſpecialibus venire præceptis*, *diuino arbitrio numinis veſtri*, *ſubditis allegationibus partium*, *ſummam negotii reſeruaui.* Nec augmentum ſecundum obſtat, pro cuius ſolutione diſputant Interpretes, vtrum poſt ſecundum reſcriptum iterum locus ſit ſupplicationi, vt videre eſt apud Anguianum *lib.* 1. *de legib. cap.* 5. qui latè quæſtionem pertractat, & prædictæ difficultati ſatisfacit.

Sed ſuprà traditæ aſſertioni apertè opponitur textus *in cap. Paſtoralis* 28. §. *quia verò*, *de offic. deleg.* in illis verbis: *Etſi ſciat ſententiam illam iniuſtam, exequi nihilominus tenetur eandem.* Ex quibus verbis depromitur, ordinarium judicem juſſum per litteras judicis delegati exequi ſententiam à ſe prolatam, teneri eam exequutioni mandare, etſi ſciat injuſtam eſſe: ergo & reſcriptum, quanvis iniqui- 8. **Exponitur text. in cap. Paſtoralis, §. quia verò, de officio deleg.**

tatem contineat, debet exequi. Pro huius textus expoſitione plura cumularunt Couarr. *lib.1.variar. cap.1.* Suarez *de cenſuris diſput.5.num.1.* Anguianus *dict. cap.5.* Balboa *in cap.5. de judiciis*, Hottomanus *illuſtrium quæſt.* 27. Bobadilla *lib. 2. politic. cap.*10. Bronchorſt. *centuria 1. aſſertione* 14. & nos plura dicemus, Deo annuente, in eius commentario. Nunc pro ſolutione difficultatis dupliciter reſponderi poteſt: primò ſi attentè perpendamus diuerſos caſus decidi in præſenti textu, ac in dicto §. *quia verò*; etenim cùm plerumque accidat, multa à Pontifice extorqueri propter nimias petentium ſuggeſtiones, quæ ob negotiorum molem rimari non poſſunt, indeque proueniat plura concedi non concedenda, *cap. ſi aliquando 41. de ſentent. excom.* meritò eo caſu executor dubitans, quænam fuerit voluntas concedentis, ſi agnoſcat ſuperiorem re maturiùs conſideratâ oppoſitum ejus, quod juſſit, & reſcripſit, reſponſurum, vt plerumque contingit, *cap. finali, in principio, de reſcriptis in 6. l.1. Cod. de petit. bonor. lib.*10. tunc debet executor ſuperſedere in reſcripti executione, ſuperioremque conſulere, ex præſenti textu: diuerſum autem eſt quod docetur *in d. §. quia verò*, vbi ſententia, de qua agebatur, juſta erat inſpectâ publicâ actorum fide; iniuſta verò ſecundùm priuatam executoris ſcientiam; quo caſu cùm is, vtpote publicus miniſter, hanc deponere, & illam ſequi teneatur, vt probant Caietanus 2.2. *quæſt.*67. *art.*2. Couarr. *lib.1.variar. cap.*1. *num.*10. quibus adſtipulatur ſententia communi calculo recepta, videlicet, judicem teneri judicare ſecundum ea, quæ in judicio allegantur & probantur, *l.illicitas, §. veritas, ff.de offic.Præſidis, cap. judicet 3. quæſt. 7. l. 10. tit.17. lib. 4. recop.* prout latè Couarr. *dict. cap.*1. vbi plures referunt Vſelius, & Farias, Alber. Gentilis *in notis ad apolog. Apuleii, fol.*4. Cuiacius *lib.12.obſeru.cap.*19. Donellus *lib.*26. *comment. cap.*3. Cenedus *ad decretales collect.*101. *num.*11. non immeritò *in dict. §. quia verò*, docetur judicem ordinarium omninò eſſe cogendum ſententiam delegati exequi, etiamſi juxta priuatam ſcientiam credat eſſe iniuſtam. Secundò reſponderi poteſt, quod etſi *in dict. §. quia verò*, priuata executoris ſcientia ſententiæ executionem non impediat, attamen ſi probabiliter in executione magnum ſcandalum timeatur, cui non aliter conſuli poteſt, quàm ſuperſedendo in executione, teneri executorem ſuperſedere, juxta præſentem textum, quod ſatis patet ex vltimis verbis ipſius §. *quia verò*, ibi: *Niſi apud eum efficere poteſt, &c.* quæ ſunt referenda ad eum caſum, in quo negotii qualitate perpensâ cauſa rationabilis ſubeſt, quare exequi mandatum non poſſit; non verò quando ſola interuenit iniuſtitiæ priuatæ ſcientia, hæc enim non ſufficit, vt in executione ſuperſedeatur, vt in principali deciſione ipſius §. docetur.

9. Exponitur cap. 6. de præb.

Sed adhuc obſtat ſuprà traditæ aſſertioni textus *in cap. cùm teneamur 6.* de præbendis, vbi in hac eadem ſpecie ſufficit, vt judex qui reſcriptum ſuſcepit, & iniuſtum agnouit, ſuperſedeat in ejus executione, nec deſideratur, vt Pontifici reſcribat: igitur non rectè in præſenti textu injungitur judici ordinario, vt ſuperſedeat, & ſtatim reſcribat ſuperiori. Cui difficultati ſatisfaciendum eſt, dicendo quod licèt *in dict. cap. cùm teneamur*, non exprimatur, teneri judicem inferiorem reſcribere ſuperiori, tamen id ſupponendum, & ſupplendum eſt ex præſenti textu, & *ex l.reſcripta 7. Cod. de precibus Imperatori, cap.reſcripta, 25.quæſt.2.* quod in jure inſolens non eſt, cùm omnia exprimi facilè non poſſint, vt obſeruat Cuiacius *lib.6. qq. Papiniani in l.2. ff.de uſuris*, vbi ait Papinianus, fructus poſtea captos reſtitui à poſſeſſore poſt litem conteſtatam: quod idem ſcribitur *in l.ſi fundum 17. Cod. de rei vendicatione*; cùm tamen explorati juris ſit, non tantùm perceptorum, ſed etiam percipiendorum, quos ſcilicet actor percepturus fuiſſet, ſi ei poſſidere licuiſſet, rationem haberi, *l.& fructus 34. l.ſi nauis 62. §. vlt. ff.de rei vindicat. l.domum 5. Cod.eod.tit. l.cùm ſeruus 39. §. fructus, ff. de legat. 1.* Illuſtrant Sanchez *lib.2. ſummæ, cap.23.num.*97. Pichardus *in §.1. num. 15. Inſtit. de officio judicis.* Aliud etiam exemplum ſumi poteſt *ex l. ſi rogatus 20. §. ultimo, ff. de manumiſſ. vindicta*, vbi ait Ulpianus, Conſulem apud ſe manumittere poſſe, etiamſi euenerit, vt minor annis 20. ſit; quod tamen poſterius falſum apparet *ex l. vnica, verſiculo Sed ſi euenerit, ff.de officio Conſulis*, niſi ſuppleatur, & declaretur *ex eadem l. vnica*; ſcilicet, ſi cauſam apud collegam probauerit, quo caſu apud ſe, non apud collegam manumittere poteſt: quo in caſu accipienda ſunt verba vltima dictæ legis vnicæ, juxta legem *apud* 18. *ff. de manumiſſ. vindicta, l. apud 14. ff. de manumiſſ.* Notarunt Cuiacius *lib.7.obſeruat. cap.*17. Antonius Faber *in eadem l. vnica*, & *in juriſprudent. titulo 6. principio 7. illat.*11. Iulius Pacius *centur. 1. quæſtione* 41. alii congeſti ab Oſualdo *lib.2. comment. c.*15. *littera C.*

Manet ergo, non ſemper teneri inferiorem exequi mandatum ſuperioris. Inde exponenda venit celebris conſtitutio Theodoſii *in l. ſi vindicari 20. Cod. de pœnis*, vbi jubetur executio ſententiæ capitalis per 30. dies differri: quam conſtitutionem edidit Theodoſius ob cladem Theſſalonicam; nam cùm ipſe atrocitate cuiuſdam ſceleris commotus juſſiſſet ſine diſcrimine nocentes, atque innocentes capite obtruncari, Divus Ambroſius eum ab Eccleſiæ communione ſeparauit, donec pœnitentiâ humiliter peractâ, ad communionem admiſit, factâ prædictâ conſtitutione, quam referunt Divus Auguſtinus *lib. 5. de ciuitate Dei, cap.* 26. Divus Ambroſius *epiſt.*28. Theodoretus *lib.5. cap. 17. & 19.* Sozomenus *lib.7. cap.*24. Nicephorus Calliſt. *lib.12. hiſtoria, cap. 40. & 41.* & ex eo Gratianus *in cap. cùm apud Theſſalonicam 69. 11. quæſt.3.* & illuſtrant Cuiacius *lib.5. obſeru. cap.9.* & *lib. 26. cap.*32. Petrus Greg. *lib.2. ſyntagm.cap.8.num.*10. Savarus ad Sidonium *lib.1.epiſt.*7. Pancirola *lib.1.variar. c.*41. Langleus *lib.11.ſemeſtrium, cap.*2. Anonymus *contra Machiavel.fol.*274. Arias à Meſa *lib.2.variar.cap.*36. Robertus *lib. 1. rerum judic. cap.* 4. Solorzanus *emblem.*74. Couarr. *lib.2.variar. cap.8. num.1. verſic.*2. Menochius *de arbit. caſu 334.num.*6. Baronius *tom.4. annal. anno 390. num.* 25. Petrus Faber *lib.3. ſemeſt.cap.*17. Gothofredus *in eod.textu,in C.Theodoſ.* quæ conſtitutio lucem accipit ex ſuprà traditis; nam cùm executor mandati Principis poſſit in ejus executione ſuperſedere, ſi ſcandalum timeatur, vt agnoſcat Principem per importunas preces ita reſcripſiſſe, meritò in eo textu Theodoſius ſtatuit pœnam vltimi ſupplicii à Principe decretam differendam eſſe per triginta dies; nam cùm Princeps procliuior credatur ad pietatem, quàm ad ſeueritatem, vt de Auguſto teſtatur Seneca *lib.1.de clementia, cap.9.* & *lib.2. cap.*1. atque aliis exemplis illuſtrant Petrus Faber *lib. 2. ſemeſtrium, cap.2.* & *lib.3. cap.*17. hinc prouenit, vt ſi aliquando ab ipſis vindicta in reos exerceatur, id contra conſuetudinem feciſſe credantur. Quare meritò talis ſententia ſtatim exequenda non eſt, cùm ſæpe modicâ dilatione emolliri poſſit, vt ait Paulus *in l. quidquid 48. ff. de reg. jur.* & malè aliqui exiſtimarunt, conſtitutionem illam non eſſe Theodoſii: nec etiam alii rectè docuerunt, idem jam olim cautum fuiſſe SC. Tiberiano

10. Illuſtratur lex ſi vindicari, C. de pœnis.

riano

riano, teſte Sidonio *lib.* 1. *epiſt.* 7. ibi : *Ex vetere Senatuſconſulto Tiberiano triginta dierum vitam poſt ſententiam trahit.* Faciunt Quintilianus *declam.* 303. Calfurnius Flaccus *declam.* 25. qui floruerunt ante Theodoſium ; nam ut obſervarunt Cujacius *lib.* 5. *obſervat. cap.* 9. Juſtus Lipſius *in annot. ad Tacitum, lib.* 3. *annal. num.* 113. hac in re variarunt Authores ; nam nuper citati triginta dies adſcribunt illi Senatuſconſulto, à quibus diſſentiunt Tacitus *d. lib.* 3. ibi : *Igitur factum Senatuſconſultum, ne decreta Patrum ante diem decimum ad ærarium deferrentur, idque vitæ ſpatium damnatis prorogaretur.* Suetonius *in Tiberio, cap.* 75. ibi : *Nam cum Senatuſconſulto cautum eſſet, ut pœna damnatorum in decimum ſemper diem differretur.* Seneca *lib.* 1. *de tranquillit. cap.* 14. Unde ſi placet illo Senatuſconſulto indultum fuiſſe ſpatium triginta dierum, fatendum eſt, Theodoſium non ſtatuiſſe noviter ſpatium illud, ſed potiùs repetiiſſe, aut inſtauraſſe, ut in pluribus aliis caſibus id contigiſſe obſervat Pancir. *lib.* 1. *var. cap.* 78. Verùm hæc ſolutio meritò diſplicet Juſto Lipſio *ubi ſuprà, d. num.* 113. quare ea ſolutione omiſſa, & aliâ Baronii *anno* 390. *num.* 27. dicendum eſt cum Cujacio *lib.* 5. *obſervat. cap.* 4. verè Tiberiano Senatuſconſulto tantùm decem dierum ſpatium præſcriptum fuiſſe, juxta Suetonium, Tacitum, Senecam, & Dionem *lib.* 57. & 58. *in fine libri* ; ſed Sidonium ſcienter, prudenterque id ſpatium dierum, quod Theodoſius adjecit, Senatuſconſulto Tiberiano deputaſſe, ut ſæpe quod legibus Juliis additum eſt poſterioribus conſtitutionibus, nihilominus Juſtinianus ipſis legibus Juliis multis in locis adſcribit, *l. unica*, §. *cùm igitur*, *Cod. de caducis tollendis* : obſervarunt Hottomanus *lib.* 4. *obſervat. cap.* 9. Balduinus *ad legem Juliam & Papiam*, *pagina* 159. Illud tandem notandum eſt pro expoſitione dictæ legis *Si vindicari*, eam conſtitutionem procedere in extraordinariis Principum juſſionibus, ubi ſperatur per dilationem mutatio voluntatis, juxta illud Senecæ *lib.* 2. *de ira, cap.* 25. ibi : *In ſuſpenſo ira retinenda ; poteſt enim pœna dilata exigi, non poteſt exacta revocari* : & alterius Senecæ *in Agamemnone.*

—— Da tempus, ac ſpatium tibi :
Quod ratio nequit, ſæpe ſanavit mora.

Non verò procedit in ordinariis judicum ſententiis, quæ etſi capitales ſint, ſtatim ſunt exequendæ, *l. penult. Cod. de cuſtodia reorum*, *l. cum reis* 18. *C. de pœnis, l. ſi quis fortè, eodem tit.* niſi ſuggerente juſta cauſa differri contingat, ut in caſibus relatis *in l.* 5, *l.* 10. & 13. *ff. de pœnis, l.* 1. *Cod. de bonis proſcriptorum*, quos & alios exponunt Covarruvias *libro* 2. *variar. cap.* 9. Tiraquellus *de pœnis delictorum, capite* 33. Julius Clarus *in praxi*, §. 60. *num.* 26. Alciatus *lib.* 2. *parerg. cap.* 28. Jacobus Gothofredus *in l.* 4. *C. Theod. de pœnis.*

C A P U T VI.

Idem a *Fratribus, & Abbati Monaſterii de Cumir.*

CUm Ordinem *b* Ciſtercienſem profeſſi, eo *c* privilegio, quo Fratres alii (ejuſdem Ordinis) gaudeatis ; inter vos & Clericos alios ſæculares ſuper decimis quæſtione ſuborta, tacito quod ſitis Ciſtercienſis Ordinis, contra vos, veluti contra monachos alterius Ordinis, litteras à Sede Apoſtolica impetrantes, deinde juramentis & litigiis, ſicut à vobis ſignificantibus accepimus, & expenſis difficilibus vos inquietant. Volentes ergo vobis ſollicitè providere, ne contra tenorem *d* privilegiorum veſtrorum poſſitis quorumlibet temeritate vexari, authoritate Apoſtolica vobis mandamus, ut ſi contra vos ſuper decimis, vel aliis quæ Ordini veſtro ſpecialiter Sedes Apoſtolica indulſit, non facta mentione Ciſtercienſis Ordinis, litteræ fuerint à Sede Apoſtolica impetratæ, per eas minimè teneamini reſpondere, &c.

N O T Æ.

1. a FRatribus.] Ita legendum eſt, non *Fratribus Ciſtercienſibus*, ut legitur in hac ſexta compilatione ; nec *Ciſtercienſibus, & Fratribus de Cuman*, ut legitur in prima collectione ; nec *Abbati, & Fratribus de Ribol*, ut legitur in Concilio Lateranenſi *parte* 41. *cap.* 4. non enim præſens privilegium Alexander conceſſit omnibus Ciſtercienſibus Fratribus, ſed monachis Ciſtercienſibus monaſterii de Cumir, ut refert Illuſtriſſimus Manrique *Annal. Ciſterc. tomo* 2. *anno* 1169. *cap.* 3. *num. ult.* ubi præſentem textum refert. Monaſterium de Cumir eſt ipſius Ordinis Ciſtercienſis in Hibernia, cujus initium prædictus refert Manrique *tomo* 3. *anno* 1176. *cap.* 5. *num.* 1.

2. b *Ciſtercienſem.*] Jam inſtitutum anno 1098. temporibus Urbani II. & Henrici III. Imperatoris, ut miris, ſed ſemper debitis laudibus præclarum hunc Ordinem extollentes referunt Henriquez *in Menolog. Ciſterc.* Aubertus Miræus *in ſuo Chronico Ciſterc.* Bernardus Britto *in ſua hiſtoria*, Yepez *tomo* 7. *chron. D. Benedicti, centuria* 7. Illuſtriſſimus Manrique *tomo* 1. *Annal. ipſius Ordinis*, Theophilus Raynaudus *tomo* 17. *de benevol. in relig. fol.* 409. Chopinus *lib.* 2. *ſacra polit. tit.* 3. *num.* 6. Mentio extat in corpore Decretalium paſſim hujus inclytæ Religionis, ut *in cap. nuper, cap. ex parte, de decimis, cap. non eſt vobis, de ſponſal. cap.* 2. *de tranſact. cap. dilecto, cap. venerabili, de teſtibus, cap. per inquiſitionem, de elect.* & alibi.

c *Privilegio.*] Videlicet non ſolvendi decimas, ab Innocentio II. conceſſo, quod referunt Oldradus *conſilio* 300. Manrique *tomo* 1. *Annal. Ciſterc. anno* 1132. *cap.* 1. *num.* 5. cujus mentio extat *in cap. nuper, de decimis.* 3.

d *Privilegiorum.*] Varia enim privilegia monachis Ciſtercienſibus conceſſerunt Innocentius II. Alexander III. & eorum ſucceſſores, quæ referunt Joannes Abbas, & plura tradit Manrique *tomo* 2. *anno* 1162. *cap.* 1. *num.* 12. & *anno* 1169. *cap.* 5. & *anno* 1228. *cap.* 1. 4.

COMMENTARIUM.

CUm monachis Ciſtercienſibus privilegium ab Innocentio II. conceſſum eſſet non ſolvendi decimas, de quo *in cap. nuper, de decimis*, & ita monachi monaſterii de Cumir non poſſent palam ad ſolutionem ipſarum cogi, Parochi, & Clerici ſæculares 5.

lares occultè, & per fraudem eos moleſtare & inquietare nitebantur, imprettantes litteras à Sede Apoſtolica contra ipſos, ſuppreſſo Ciſtercienſium nomine, ut ſic ab illis decimas extorquerent: quare Alexander III. hujus ordinis valde devotus, dum Clericorum dolum agnovit, præſens Ciſtercienſibus conceſſit privilegium, ne videlicet per reſcriptum Apoſtolicum conveniri valerent, non facta ſpeciali mentione ipſius ordinis: quod privilegium per contrarium uſum jam obſoletum inſtauravit Gregorius IX. dum in hæc verba reſcripſit Abbati Ciſtercienſi, & univerſis Abbatibus & mona-„chis Ciſtercienſis Ordinis. [Cùm Ciſtercienſis „Ordinis Titulus per Dei gratiam adeò ſit inſig-„nis, quod vix credatur ab his qui contra vos lit-„teras impetrant, ſine malitia procedere valuiſſe: „nos & illorum fraudibus obviare, ac innocen-„tiam veſtram volentes favorabiliter confovere, „authoritate vobis præſentium indulgemus, ut „nequeatis per litteras Apoſtolicas conveniri, quæ „de Ciſtercienſi Ordine non fecerint mentionem. „Nulli ergo, &c. Datis Laterani VIII. idus Januarii.] Ex regeſto ipſius Gregorii refert Manrique *tomo 4. anno 1228. cap. 1. num. 5.*

CAP. VII. Idem a *Tornacenſi Epiſcopo.*

EAm *b* te. *Et infrà:* Dudum ſiquidem ante tuam *c* promotionem litteræ à nobis (ſi benè meminimus) emanarunt, quibus *d* Decano, & Eccleſiæ tibi commiſſæ (te adhuc in eodem Capitulo exiſtente) mandatum dedimus, & *e* præceptum, ut P. (qui de gente Judæorum originem ducit, & divinâ gratiâ fidem Chriſti ſuſcepit) in Canonicum reciperent, & præbendam ſibi conferre deberent. *Et infrà:* Ipſi verò (quia donatio præbendarum ad te ſpectabat) præceptum noſtrum exequutioni non potuerunt mandare. Cùm itaque præſcriptus P. te ſuper hoc ex parte noſtra requireret, reſpondiſti, quod nullum inde mandatum receperas, & ſic eum à te infecto negotio, remiſiſti. Quod nullatenus feciſſe deberes, ſi datam litterarum diligentiùs attendiſſes, cùm tempore, quo litteræ ipſæ datæ fuerunt, de Capitulo ipſo eſſes, ſicut qui eras *f* Archidiaconus, & Canonicus ejuſdem Eccleſiæ, nec eſſes adhuc in Epiſcopum conſecratus. *Et infrà:* Pro eo verò, quod Judæus *g* extiterit, ipſum dedignari non debes. F. T. mandamus, quatenus eum in Canonicum Eccleſiæ tuæ recipias, & ei *h* ſtallum in choro, & locum in Capitulo aſſignes.

NOTÆ.

1. TORNACUM UBI. a TOrnacenſi.] Tornacenſis civitas eſt in provincia Belgica, vetus Flandriæ urbs, cujus meminerunt Antonius *in Itinerario*, D. Hieronymus *epiſt.* 11. Armoricus *Philippidos lib.* 10. & Sedem Epiſcopalem habet à temporibus Eugenii III. anno 1146. ad petitionem Ludovici VII. Regis Galliæ, ut referunt Chenut *in chronol. fol.* 24. Bucherus *in Belgio Romano, lib.* 8. *cap.* 14. Cironius *in cap.* 1. *de reſcr. in* 5. *compilat.* Nunquam Archiepiſcopali dignitate fuit condecorata, unde *in cap. Capitulum, hoc tit.* ubi legitur, *Archiepiſcopum Tornacenſem,* legendum eſt, *Archidiaconum.* Olim Eccleſia Tornacenſis ſuffraganea erat Archiepiſcopi Rhemenſis, poſteà tamen poſt Comitia habita Matriti inter Invictiſſimum Carolum V. & Franciſcum I. Regem Galliæ, hæc Eccleſia ſpectat ad Archiducem Auſtriacum, & eſt ſuffraganea Cameracenſis Archiepiſcopi. Fratres Sarmatani *tomo* 3. *Gallia Chriſt. folio* 1062. De Gerardo ejus Præſule, qui floruit uſque ad annum 1171. in præſenti agitur.

2. b *Eam te.*] Principium hujus textus ſuppleri debet *ex cap. eam te, de jurepatr.* & alia fragmenta hujus epiſtolæ extant *in cap. eam te, de ætate, & qualit. cap. cæterum* 5. *de judic. cap. ad hæc* 27. *de appell.*

3. EPISCOPUS AN TANTÙM ELECTUS DICATUR. c *Tuam promotionem.*] Ex his verbis, junctis illis, *Nec eſſet in Epiſcopum conſecratus*, deducunt claſſici Repetentes ad hunc textum, Epiſcopum electum, & confirmatum, ante conſecrationem non dici promotum in Epiſcopum: quorum ſententia etiam confirmari ſolet *ex cap. tua, de his quæ fiunt à Prælatis,* in illis verbis, *Epiſcopo, vel electo*; juncta rubrica *de tranſlatione Epiſcopi, vel electi.* Ita tenuerunt in præſenti Abbas, & Felinus, Selva *de benefic.* 1. *parte, quæſt.* 2. *num* 46. Hæc tamen doctrina meritò diſplicuit Doctoribus communiter aſſerentibus electum & confirmatum, non tantùm promotum in Epiſcopum dici, *cap. ſuper his* 16. *de accuſat. cap. cum in cunctis* 7. *§. inferiora, de elect.* ubi Gloſſa *verb. Promoti*; verùm etiam Epiſcopum appellari, *Clementina* 1. *de foro compet.* ubi Gloſſa *verbo Promoti, Clement.* 2. *hoc tit.* ubi Gloſſa *verbo Epiſcopi.* Azor. *tomo* 2. *moral. lib.* 3. *cap.* 29. *quæſt.* 5. Sanchez *lib.* 8. *de matrim. diſput.* 27. *num.* 35. Ricciullus *in praxi, reſolut.* 136. Et Pontifex ipſe nondum coronatus, Epiſcopus vocatur, *extravag. ult. de ſent. excommun.* Unde Epiſcopus qui electionis ſuæ confirmationem accepit, quoad ea quæ ſunt juriſdictionis plenam poteſtatem habet, *cap. noſti* 9. *cap. tranſmiſſa* 15. *de elect.* licèt adhuc poſſeſſionem actualem non ſit adeptus, dummodo litteras ſuæ confirmationis coram Capitulo præſentaverit, *extravag. injunctæ*, inter communes, *de elect.* Probat latè Garcia *de beneficiis,* 5. *parte, cap.* 4. *num.* 242. Barboſa *de poteſt. Epiſcopi,* 1. *parte, tit.* 1. *cap.* 4. *num.* 7. Et ideò diſpoſitio loquens de Epiſcopo, ad electum & confirmatum referri ſolet, *Clement.* 1. *de pœnis, Clement.* 2. *de celebrat. Miſſar. cap. quia* 4. *de ſent. excom. in* 6. docent Cenedus *collect.* 4. *ad* 6. Suarez *de pœnit. diſput.* 3. *ſect.* 2. *num.* 4 & *de cenſur. diſput.* 28. *ſect.* 2. *num.* 7. Sanchez *lib.* 8 *de matrim. diſput.* 2. *num.* 11. quinimmò aliquando Epiſcopus conſecratus vocatur etiam ille, qui tantùm confirmatus eſt: quo modo accipiendus eſt textus *in cap. verum, de foro compet.* cum Gloſſa ibi, *verbo Conſecratus*, ubi Zoſimus *n.* 8. Felinus *num.* 5. Hac ergo ſententiâ retentâ, pro expoſitione prædictorum verborum hujus textus, dicendum eſt illa verba, *ante tuam promotionem*, ſolùm ſignificare Epiſcopum tempore priorum litterarum non fuiſſe in Epiſcopum electum, & confirmatum, ſed tantùm Archidiaconum, & Canonicum ipſius Eccleſiæ Tornacenſis: ita Decius, & Felinus hîc. Neque hæc expoſitio refellitur ex illis verbis, *nec eſſes in Epiſcopum conſecratus*; in quibus innui videtur, Epiſcopum nondum conſecratum, promotum non

non dici ; nam omiſſis interpretationibus traditis à Cardinali *in præſenti*, *num.*1. Decio *num.*1. dici poteſt, conſecratum in hoc textu latè poni pro electo & cooptato ad Epiſcopatum. Nec etiam fauet contrariæ ſententiæ textus *in dict. cap.tua* ; licèt enim in eo, & in dicta rubrica *de tranſlatione Epiſcop.* aperta proponatur differentia inter Epiſcopum, & electum ; vt tamen ea procedat, debet accipi de electo tantùm, non confirmato. Nec obſtabit ſi dicas, quod Epiſcopo electo non confirmato interdicitur adminiſtratio bonorum, & jurium Epiſcopalium, *d.cap. noſti, cap. qualiter* 17. *de elect.* Unde ſi Epiſcopus *in d. cap. tua*, tantùm eſſet electus, non confirmatus, non poſſet adminiſtrationi bonorum ſe ingerere : ergo dum refertur ſe ingeſſiſſe, ſupponitur confirmatum eſſe ; nam textus ille referendus eſt ad caſum textus *in cap. nihil* 44. *de elect. verſ. Ita quod*, vbi ex diſpenſatione Epiſcopo electo, non confirmato, conceditur vſus juriſdictionis Epiſcopalis.

4. DECANI DIGNITAS. d *Decano.*] Decani apud Romanos in militia dicebantur illi qui decem militibus præerant, D. Iſidorus *lib.*3.*orig. cap.*3. *Decani eo quod decem militibus præficiuntur.* Vegetius *lib.*2. *de re milit. cap.*14. notarunt Steubechius *ad ipſum lib.*2. *cap.*6. Loayſa *in notis ad Concil. Toletan.* 8. repetentes ad rubricam *de Decanis*, *lib.* 11. A Decanis ipſis militiæ terreſtris etiam in militia cœleſti Decani dicti fuerunt qui præerant decem monachis. D.Hieronymus *epiſt.* 22. *ad Euſtochium: Prima apud eos confœderatio eſt obedire majoribus, & quidquid juſſerint, facere: diuiſi ſunt per decurias, ita vt nouem hominibus decimus præſit.* Diuus Auguſtinus *de moribus Eccleſiæ, lib.*1.*cap.* 31. *Opus autem ſuum tradunt eis, quos decanos vocant, eo quòd ſint denis præpoſiti.* Illuſtrarunt Brauo *in notis ad regulam Diui Benedicti*, *capite* 21. Hugo Menard. *in concord. regularum*, *capite* 38. §.1. Benedictus Heftenus *lib.*3. *diſquiſit. monaſt. tract.*6. *diſquiſit.*4. quorum exemplo ſuſpicari licet inſtitutos fuiſſe in Eccleſiis Cathedralibus Decanos, & ita dictos eos, qui Canonicis præſunt ; nam Decani dicuntur omnes illi, qui in collegio præſunt, & ratione muneris, aut temporis eam dignitatem obtinent, *l.*1.*Cod. de collegiatis, lib.*11. *l.*3. *C. de ſacroſ. Eccleſ.* notarunt Pancirol. *lib.* 1. *variar. cap.* 163. Alciatus *lib.*1.*parerg. cap. vltimo*, Cuiacius *in nouella* 43. Durantius *lib.*1.*de ritibus Eccleſ. cap.*23. Renat. Chopinus *lib.* 1. *de ſacra pol. cap.* 2. Valenzuela *conſilio* 149. Et licèt inſpecto jure antiquo Archidiaconatus major eſſet dignitas, quàm Decanatus, *cap. ad hæc*, *de offic. Archid.* poſtea conſuetudine introduci cœpit, vt præſtantior eſſet dignitas Decanatus : atque plerumque legimus majores cauſas per Sedem Apoſtolicam illis committi, vt Decano Pariſienſi *in cap. cum dilectus*, *de elect.* Cenomanenſi *in cap. cum inter*, *eod. tit.* Bellovacenſi *in cap. tua nos*, *de ſimon.* Andegauenſi *in cap. inter*, *de tranſlat. Epiſcop.* Lingonienſi *in cap. ſignificauit*, *de conuerſ. coniug.* Rhemenſi *in cap. propoſuit*, *de conceſſ. præb.* Engoliſmenſi *in cap. tranſmiſſæ*, *de v.ſ.* Morinenſi *in cap.* 1. *de ſolut.* Tullenſi *in cap. Odoardus*, *eod. tit.* alia de Decano dabimus *in cap. cùm in cunctis* 7. §. *inferiora*, *de elect.*

5. e *Præceptum.* Rectiſſimè Abbas hîc, *num.* 3. & alii antiquiores acceperunt verba hæc, *mandatum dedimus, & præceptum*, de illis reſcriptis, quæ jure communi attento dari ſolebant ad beneficia vacatura, quæ litteræ dicebantur monitoriæ, & præceptoriæ, de quibus agemus *in cap. conſtitutus* 19. *hoc tit.* vnde detegitur inutilis labor Felini *num.* 9. qui inter hæc verba *mandatum*, & *præceptum*, plures adfert differentias à reſcriptis, & eorum materia prorſus alienas.

6. f *Archidiaconus.*] Certum enim eſt in eadem Eccleſia poſſe aliquem obtinere duo beneficia, ſi modò difformia ſint, vt Dignitas, & Canonicatus; non verò ſi vniformia, vt duas præbendas, vel duas dignitates ; in illis enim incompatibilitas adeò datur, vt nec ratione conſuetudinis admitti poſſit, *cap. litteras, de conceſſ. præbend. cap.*1. *de conſuetud. lib.*6. Docent Garcia *de beneficiis p.*11.*cap.*5. Barboſa *de poteſt. Epiſcop. allegat.*61.*num.*17.

7. g *Iudæus extiterit.*] Ex his verbis, juncto hujus textus initio, plures deducunt, in Eccleſiis Cathedralibus ad præbendas, & alia beneficia admitti poſſe nouiter ad fidem conuerſos, & ex eis deſcendentes ; quod etiam probari poteſt *ex cap. officium* 2. cum ſequenti, *cap. nunquam* 4. *cap. naſci* 5. 56. *diſt. cap. venerabilis* 37. ibi : *Quia non generis, ſed virtutis nobilitas. de præbendis*, *cap. ad decorem*, ibi : *Vndecumque originem duxerint. de inſtitut. cap. quod autem* 33. *quæſt.* 7. Concilio Baſileenſi *ſeſſ.*19. vbi ſtatuitur, vt ad officia, dignitates, & honores admittantur, qui ex Iudæis catholicam amplexi fuerint fidem. Tolet. XVI. *can.* 1. relato à Mariana *lib.* 6. *hiſtoriæ*, *cap.*18. vbi ſtatuitur, ex Iudaïſmo conuerſos gaudere omnibus immunitatibus, quibus cæteri nobiles gaudent. Quibus conſonat lex 6. *tit.*24. *partita* 7. Faciunt plura Sanctorum Patrum teſtimonia congeſta à Barboſa *voto* 93. *per totum* : docent Otalora *de nobilit.*2.*p. tertiæ partis, num.*7. Salcedo *in praxi, cap.*22. *num.*8. Torreblanca *de jure ſpirit. lib.* 13. *cap.* 22. Solorzanus *tom.*2. *de jure Indiar. lib.*1.*cap.*28. *num.*49. & *lib.* 4. *polit. cap.* 19. Turturetus *de capellis cap.* 5. Salcedo *de lege polit. lib.*1. *cap.*5. Gutierrez *de delictis, lib.*1. *quæſt.*26. Lara *de capell. lib.*2.*cap.*4. *num.*16. Valenſis *de beneficiis lib.*2.*tit.*3. Zapata *de juſtit. cap.*8. Villar. *reſponſo* 12. Fragoſo *de regimine, p.*1.*lib.*1.*diſp.*2.§.8. Selva *de benef. lib.*3.*quæſt.*26. Garcia *eodem tract.* 7.*p. cap.*9. *num.*4. Corraſius *de Sacerdot.* 3.*p. cap.*5. *n.*9. Lambertinus *de jurepatron.* 1.*p. lib.*2.*quæſt.*7. *art.*24. Melchior Iunius *quæſt.* 7. *polit.* alii relati à Barboſa *de Canonicis*, *cap.*13. & *de poteſt. Epiſc. allegat.*72.

8. IMPUGNATUR TRADITA DOCTRINA. Verùm hæc communis doctrina difficilis redditur ex ſequenti conſideratione. Non poteſt beneficium obtineri ab eo, qui inhabilis eſt ad officium exercendum, *cap. ex litteris, de exceſſib. Prælat.* ſed Iudæi ad fidem conuerſi ſunt inhabiles ad officium, ſiquidem irregulares reperiuntur, *cap. cognoſcamus*, 34. *diſt. cap.*1. *& per totam* 48.*diſt.* Concilium Sardicenſe *can.*13. Arelat.2. *can.*1. Laodicæn. *can.*3. quæ & alia refert Anton. Auguſt. *in epitome juris Pontif. lib.*4.*tit.*6. & *lib.*27. *tit.*12. Salcedo *in praxi, cap.*22. Iuſtellus *in notis ad Concil. Nicænum*, *can.*2. Ricciulus *de jure perſon. titulo de Neophytis*, *per totum* : ergo præbendarum ac beneficiorum incapaces ſunt. Accedit, nam filii hæreticorum, quamvis catholicam fidem amplectantur, incapaces ſunt præbendarum & beneficiorum, *cap.*2.§.*hæretici, de hæreticis lib.*6. Ergo ſimiliter Iudæi, atque eorum filii, quamvis Catholicam ſuſceperint fidem, non ſunt admittendi ad præbendas & beneficia Eccleſiaſtica. Deinde, nam nouiter conuerſi plerumque ſunt parum conſtantes in fide, imò facilè reuertuntur ad vomitum, *cap. Iudæi*, 4.*diſt.* malis moribus aſſueti, & ſeditioſi reperiuntur ; quare Dominus apud Matthæum *cap.*12. progeniem viperarum eos appellauit : ergo non debent ad beneficia Eccleſiaſtica admitti. Quas, & alias rationes latè expendunt Eſcobar *de purit. ſang.*1.*p. q.*3.§.3. *num.*84. Cruz *in defenſione ſtatut.* Valenzuela *conſil.* 90. alii plures congeſti à Barboſa *voto* 93.*n.*74. Solorz. *lib.*3.*de jure Indiar. c.*19. *n.*4. qui defendunt ſtatuta puritatis tot in Eccleſiis noſtræ Hiſpaniæ præſcripta, & obſeruata.

Verùm

9. Explicatur dicta ſententia. Verùm adhuc ſecluſis ſtatutis puritatis, dicendum eſt Iudæos ad fidem conuerſos, ex eiſque deſcendentes, jure communi inſpecto admitti poſſe ad officia, ſeu beneficia Eccleſiaſtica, dummodo bonis moribus ſint imbuti, & litteris reperiantur inſtructi, *cap. venerabili 37. de preb.* vbi ea ratio aſſignatur: *Quia non generis, ſed virtutum nobilitas, vita quoque honeſtas gratum Deo faciunt, & idoneum ſeruitorem.* Alias cumularunt Montalvus *in l.2. verbo Tornadizo, tit.3. lib.4. fori*, Barboſa *d.voto 93. n.70.* Unde juxta ſacros canones rectè Alexander in præſenti aſſerit, Iudæum nouiter ad fidem conuerſum, non ideo eſſe repellendum à præbenda Eccleſiæ Tornacenſis. Nec obſtat difficultas proximè adducta, quam diſſolvunt Felinus *in præſenti, num.12.* Decius *num.6.* Ripa *num.31.* Simancas *de Catholicis cap.47. num.87.* Ojeda *de incompatib. cap.23. & 24.* Villar. *dicto reſponſo 12. num. 37.* Sanchez *lib. 2. ſumma, cap. 28. num. 11.* Barboſa *dicto voto 93.* ex quorum mente tres caſus diſtingundi ſunt. Primus eſt de illis conuerſis, qui jam diu in catholica religione ſunt conuerſati, & ii ad ſacros ordines, & præbendas, dignitateſque admitti poſſunt, *cap. 1. verſic. Niſi, 5-. diſt.* & hoc caſu accipiendus eſt noſter textus, & procedit textus *in l. 6. tit. 24. partit.7.* junctis Villar. *vbi ſuprà, num. 38.* Secundus caſus eſt de conuerſis recenter ad fidem, & in ea non ſatis probatis; illi enim ab ordinibus & beneficiis Eccleſiaſticis arcentur; quo caſu accipiendi ſunt textus *in cap. Neophytos 63. 61. diſt.* & alii ſuprà adducti. Tertius caſus eſt de deſcendentibus à Iudæis, Mauris, vel alia radice infecta; illi enim ſi à natiuitate moribus chriſtianis ſint imbuti, repellendi non ſunt à ſacris ordinibus, beneficiiſque Eccleſiaſticis. Couarr. *in Clementina ſi furioſus, p.2. §. 2. num.8.* Ojeda *d. cap. 23. num. 54.* Nec argumentum deductum à filiis hæreticorum obſtat; nam tale argumentum non admittitur. Tum quia ſemper ab Eccleſia, vt magis exoſi, damnati fuerunt hæretici, & eorum filii, quàm Iudæi, & illorum deſcendentes. Tum quia pœna ſtatuta aduerſus hæreticorum filios, non debet extendi ad Iudæorum progeniem, cùm in pœnalibus non ſit extenſio facienda. Couarr. *lib.2. variar. cap.8. num.4.* Villadiego *de hæreticis quæſt. 23.* nec pœnæ vltra caſus expreſſos protrahantur. Sayrus *in claui regia, lib.3. cap.8. num. 9.* Suarez *de legib. lib.6. cap.3. num.4.*

10. Exponitur cap. conſtituit 13. 17. q. 4. Obſtat ſuperiori ſententiæ textus *in cap. conſtituit 17. quæſt.4.* vbi refertur conſtitutio Concilii Toletani 4. quâ Iudæis, & his, qui ex Iudæis ſunt, prohibetur officia publica exercere, quia ſub hac occaſione Chriſtianis infeſti ſunt. Cuius Concilii deciſio, quatenus Iudæos publicis officiis præfici vetat, conſona eſt capiti penultimo *de Iudæis*; ſed dum idem ſtatuit de iis, qui ex Iudæis ſunt, vt ſi apud Chriſtianos degant, beneficia & officia Eccleſiaſtica non obtineant, ſummè aduerſatur doctrinæ ſuprà traditæ. Agnouit difficultatem Gloſſa ibi, verbo *Iudæi*, & aſſerit Patres Concilii Toletani 4. loqui de his, qui ex gente Iudaïca deſcendunt, & noviter ſunt ad fidem conuerſi, vt nedum Iudæi, ſed neque illi admitti poſſint ad officia publica, à quibus non arcentur, quia filii Iudæorum ſint, ſed quia neophyti exiſtunt, id eſt nouiter conuerſi, nondum ſatis in fide inſtructi ſunt. Sed hæc ſolutio non congruit verbis ipſius textus, in quibus hi, qui ex Iudæis ſunt, diſtinguuntur à Chriſtianis, ibi: *Qui ſub hac occaſione Chriſtianis iniurias faciunt*: ergo ſub illis verbis, *qui ex Iudæis ſunt*, non poſſunt comprehendi qui ex Iudæorum gente ſunt ad fidem conuerſi. Aliter difficultatem ſoluit Turrecremata ibi, qui affirmat ex Iudæis eos appellari, *in dict. cap. conſtituit*, qui Iudaïſmum profitebantur, & ejuſdem erroris participes erant, licèt ex eorum origine non eſſent. Sequitur ipſum Barboſa *dicto voto 93. num.115.* ſed verior mihi videtur alia eiuſdem Gloſſæ interpretatio, quæ prædictum canonem accipit de familiaribus, & domeſticis Iudæorum, qui ex familia, & domo eorum ſunt, quia & ipſi Iudæi ſunt, & ideò repelluntur ab officiis publicis, quæ pertinent ad juriſdictionem exercendam circa Chriſtianos, vt ex ipſo Concilio Toletano 4. *can. 64.* conſtat: quam Gloſſæ ſolutionem amplectuntur Sanchez *dict. diſp.28. num.28.* Barboſa *vbi ſuprà.*

Secundò etiam aduerſatur textus *in cap. quando, 24. diſt.* vbi præcipitur Epiſcopis, vt in ordinationibus faciendis genus eorum, qui promouendi ſunt, perſonam, ætatem, mores, & doctrinam diligenter inquirant, & examinent: quod innouatum fuit in Concilio Tridentino *ſeſſ. 23. de reformat. cap.7.* Igitur ſi genus inſpiciendum eſt, non rectè aſſerimus Iudæos conuerſos, & etiam ex eis deſcendentes admitti ad beneficia, ordineſque Eccleſiaſticos. Huic difficultati reſpondendum eſt, *in dict. cap. quando*, ſub generis appellatione illos tantùm ſignificari, qui deſcendunt ex hæreticis, eorum fautoribus, ſeu defenſoribus, qui arcentur à ſacris Ordinibus vſque ad ſecundum gradum. Ita verbum illud accipiunt Archidiaconus, & Turriſcremata ibi, Salcedo *in praxi, cap.22. num.22.* Auila *de cenſuris, part.7. diſp.4. dub.4.* Barboſa *ad Concil. Trident. in dict. cap.7.* quæ interpretatio ſuadetur ex ipſo Concilio Trident. *ſeſſ.22. de reform. cap.2.* & *ſeſſ.23. cap.5.* Hodie tamen deſcendentes ex Iudæis, vel Sarracenis vſque ad quartum gradum, non poſſe ad ſacros Ordines aſcendere, ex Bullis Pauli IV. & Gregorii XIII. probat Nauarrus *conſil. 1. ad titul. de Iudæis*, etſi contrarium teneat Thomas Sanchez *lib.2. ſummæ, cap.28.* 11. Intelligitur caput quando 24. diſt.

h *Stallum.*] Id eſt ſedem; ſtallum enim, ſiue ſtallus, eſt ſedes vnius Canonici in choro. Cæſarius *lib.1. cap.35. Sicque intra Abbatis, & Prioris ſtallum exiens.* Et *lib. 4. cap.35. Sedem ſtalli ſui ſic parauit.* Matthæus Pariſius *in Henrico III. Clanculo intrantes inquiſiuerunt à quodam ibidem orante, quodnam eſſet ſtallum Decani.* Innocentius III. *lib.3. epiſt.1. Ipſe ante confirmationem obtentam ſtallum Præpoſiti ſibi vſurpauit.* Petrus Valliſarn. *hiſt. Albig. cap.16. Ipſa etiam ſtalla Eccleſiæ, quod execrabilius eſt, deſtruxerunt.* Quo modo accipitur *in cap. ne Dei 43. de ſimonia*; notarunt Boſquetus *ad Innocent. III. lib.1. epiſt. 44.* Cerda *in aduerſar. cap.44. num.2.* Joannes Boſſius *lib.2. de vitiis ſermon. cap.17.* etſi aliter accipiatur ſtallus *in cap. ſignificante, de appellat.* Igitur juxta communem acceptionem in præſenti jubetur vt Petrus recipiatur in Canonicum Tornacenſem, aſſignatâ ei præbendâ, & ita in choro ſedes ei deputetur, & in capitulo locus; cùm enim poſſeſſio ſit ſedis poſitio, vel pedum, juxta Paulum *in l. 1. ff. de acquir. poſſeſſ. cap. ius gentium, 1. diſt. l.1. tit.3. partit.3.* ibi: *Vn ponimiento de pies*: Cicero *in oratione pro Cæcinna*, ibi: *Pedem cum intulero, atque in poſſeſſionem veſtigium fecero.* Quam lectionem à pedibus *in d.l.1.* amplexi fuerunt veteres, qui lectionem Florentinam non habuerunt præ manibus; & ex nouioribus Cuiacius, & Giphanius, Petrus Gregor. Laurentium Balam carpens *lib. 1. ſyntagm. cap. 13. num.9.* vbi ab vtroque idiomate, Græco, & Latino probat notationem hanc; in Pandectis verò Florentinis legitur à ſedibus, quaſi poſſeſſio ſit ſedium poſitio: quò etiam alluditur *in l. 3. §. ex contrario, ff. eod. tit.* ibi: *Vel in quo ego ſedeo, tu ſedere videaris.* Quam etymologiam videtur prætuliſſe D. Iſidorus 12. Stallum quid.

in dict. cap. ius gentium: & quamuis hac in re digladientur Forcatulus *in Necrom. dialog.* 73. Alexand. Turamin. *de vera ſubſtancia poſſeſſionis*, *cap.* 4. *num.* 3. Antonius Merenda *lib.* 2. *controu. cap.* 17. Lælius Mancinus *diſquiſit. genial. centuria* 1. *cap.* 65. alii congeſti à Barboſa *in collect. & addit. ad rubric. de cauſa poſſeſſ. & de ſequeſtr. poſſeſſ. ex num.* 8. & nuper à Don Hieronymo de Oroz *lib.* 4. *de apicibus juris*, *cap.* 1. Tamen vtramque rationem admitti poſſe, & defendi, verum eſt, & notarunt Pichardus *ad titul. Inſtit. de interdictis, in princip. art.* 1. *num.* 6. Valentia *lib.* 1. *illuſtr. tract.* 2. *cap.* 1, *num.* 6. Inde rectè Eccleſiæ more receptum eſt, vt ſedes, ſella, aut ſtallum in choro, ſymbolum ſit adeptæ poſſeſſionis, *cap. vt noſtrum, de offic. Archidiac. cap. dilectus* 19. *cap. pro illorum* 22. *in fine*, *cap. dilecto* 25. *de præbendis*: obſeruat cum Hothomano *lib.* 10. *obſeru. cap.* 1. Gothofredus *in d. l.* 1. addendusque Petrus Faber *in dodecameno, pag.* 275. *in addit.* Multa adducit de hoc ſymbolo, aut alluſione Briſſonius *lib.* 17. *de v. ſ. verſ. Sedes pro domicilio*; cui adnecte Ciceronis locum in oratione pro Archia Poëta. *Is*, inquit, *ſedem omnium rerum, & fortunarum ſuarum Romæ collocauit*.

COMMENTARIUM.

13. His ſuppoſitis pro præſentis textus expoſitione, caſus in eo deciſus ita contigit. Quidam recenter ad fidem catholicam conuerſus litteras monitorias, & præceptorias ad Decanum, & Capitulum Eccleſiæ Tornacenſis, Sede vacante impetrauit, vt eum in Canonicum reciperent, præbendamque ei aſſignarent, qui litteras in Capitulo præſentauit: Canonici verò eas exequi renuebant ex eo, quia præbendarum collatio ad Epiſcopum pertinebat; quia quamuis Capitulum Sede vacante in omnem juriſdictionem ſuccedat, *cap. is cui* 11. *cap. cùm olim* 14. *de majorit. & obed. cap. vnico, eod. tit. in* 6. *c. ad abolendam* 9. *de hæreticis*; *cap. penult. & vlt. de ſupplend. neglig. in* 6. *cap.* 1. *de conſtit. eod. lib.* in collatione tamen beneficiorum non ſuccedit, *cap.* 2. *ne Sede vacante*, *cap. vnico*, *§. cùm verò*, *eod. tit. in* 6. quia collatio beneficiorum inter fructus Epiſcopatus numeratur, qui futuro ſucceſſori reſeruantur, *cap. quia ſæpe* 40. *de elect. in* 6. Clementina *ſtatutum* 7. *eod. tit.* Docent Garcia *de beneficiis part.* 5. *cap.* 7. Diana 8. *p. tract.* 4. *reſol.* 25. Solorzanus *de jure Ind. lib.* 3. *cap.* 13. *n.* 31. Lotherius *de re benef. quæſt.* 2. & 45. Sed quamuis hæc doctrina facilè procedat in collatione beneficiorum inferiorum; tamen non idem ſeruatur in collatione præbendarum, & dignitatum; in his enim magis obtinuit, jure communi inſpecto, ad Epiſcopum & Capitulum ſimul pertinere earum collationem, *cap. ult. de ſupplend. neglig. cap. poſtulaſti, de conceſ. præb. cap. quia, §. verùm, de Magiſtris, cap. à collatione* 21. *de appellat. lib.* 6. latè docent Gonzales *ad regulam* 8. *Cancell. gloſſa* 45. *num.* 36. Garcia *de benef. d.* 5. *part. cap.* 4. Quorum ſententia illâ nititur ratione; quia cùm Epiſcopus ſimul cum Capitulo vnum corpus conſtituat; non debet Epiſcopus ſine ſuo Capitulo præbendas propriæ Eccleſiæ conferre, *cap. nouit, cap. ea noſcitur, de his quæ fiunt à Prælatis*: vnde friuola erat excuſatio Capituli Tornacenſis in præſenti, niſi in ea Eccleſia conſuetudine, vel priuilegio introductum eſſet, vt collatio præbendarum ad Epiſcopum tantùm ſpectaret, vt *in cap. Eccleſia* 31. *de elect. d. cap. ea noſcitur*.

Prædictus ergo P. litteras præceptorias coram Gualtero Epiſcopo Tornacenſi præſentauit, qui cùm eas exequi neglexiſſet, allegabat litteras ad ipſum non fuiſſe miſſas; quæ omnia propoſita fuerunt Alexandro III. qui juſſit prædicto Epiſcopo, vt præbendam faceret aſſignare, quia cùm tempore litterarum eſſet Archidiaconus, & Canonicus eiuſdem Eccleſiæ, excuſari non poterat, quominus eas exequeretur, quia litteras non recepiſſet, & ità juſſit Epiſcopo, vt ex vi Prioris reſcripti impetratorem reciperet in Canonicum, atque ſtallum in Choro, & locum in Capitulo ei aſſignaret. Ex quo Alexandri III. reſponſo, Gloſſa, Abbas, & cæteri omnes antiquiores deducunt, Epiſcopum teneri exequi litteras Apoſtolicas ad Capitulum Sede vacante miſſas: quæ ſententia eam præcipuam difficultatem patitur; nam litteræ, de quibus in præſenti, vel mittebantur ad Capitulum, tanquam ad ordinarium præbendarum collatorem, aut tanquam ad ſucceſſorem Epiſcopi in eadem collatione; vel denique tanquam ad executorem delegatum Apoſtolicum, juxta textum *in cap. cùm aliquibus* 4. *in principio, hoc tit. in* 6. ſiue in primo, ſiue in ſecundo caſu minimè poteſt Capitulum litteras exequi, cùm exploratum ſit, Capitulum in collatione beneficiorum, quæ tantùm ad Epiſcopum pertinet; non ſuccedere, *cap.* 2. *ne Sede vacante*, & in aliis ſuprà adductis: ſi verò in tertio caſu textum accipiamus, tunc Capitulum non tantùm Sede vacante, verùm poſt Epiſcopum conſecratum exequi teneretur, adeò vt Epiſcopus de eis cognoſcere non poſſet; *cap. ſi ſoli, cap. ſi Capitulo, de conceſſione præbendæ, lib.* 6. quam difficultatem vt effugiant antiquiores hic, varias adducunt ſolutiones, quibus omiſſis, magis obtinuit; idem mandatum ad Capitulum emiſſum, exequi teneri Epiſcopum pòſt electum; quia Capitulum Sede vacante, eo tempore, quo litteræ emanarunt, vices gerebat Epiſcopi; ideoque ad Capitulum, non tanquam ad ordinarium collatorem, nec tanquam ad ſucceſſorem Epiſcopi, nec denique tanquam ad ſimplicem executorem, ſed tanquam ad vices gerentem, executio ſpectabat. Vnde cùm primùm extitit Epiſcopus, ad quem ex Pontificis mente mandatum dirigebatur, ipſe debebat litteras exequi: ita in præſenti Innocentius, & Abbas *num.* 14. Baldus, & Cardinalis *num.* 10. Felinus *num.* 16. Decius *num.* 7. Ripa *num.* 44. Garcia *de beneficiis*, 6. *p. cap.* 2. *num.* 27. Nec hæc communis ſententia impugnatur ex eo, quod in principio, & *in verſic. Nullatenus*, expenditur, ſemel & iterum Epiſcopum Tornacenſem tempore, quo primùm reſcriptum fuit, de corpore Capituli eſſe; quod fruſtra expenderetur, ſi juxta communem interpretationem idem eſſet dicendum in alio quolibet in Epiſcopum promoto, qui de Capitulo non eſſet; quia reſpondetur, Pontificem Alexandrum tum ad rejiciendam Epiſcopi excuſationem, de qua in verſiculo, *itaque*; tum ad ſignificandum tempore datæ non extitiſſe Epiſcopum, ad quem reſcriptum dirigeretur; nec dirigi potuiſſe ad Epiſcopum jam promotum, quia eodem tempore de Capitulo erat, ea verba adjeciſſe. 14.

CAPUT VIII.

a Lucius III. b *Linconienſi Epiſcopo.*

AD aures noſtras pervenit, quod plerumque c Decani, d Archidiaconi, Præcentores, e vel alii Eccleſiaſticis præditi dignitatibus, ſuper minoribus beneficiis litteras impetrantes, nomen ſupprimunt dignitatis ſuæ, & ſimplici nomine ſe appellant, tanquam non habeant aliquem f perſonatum: ideoque reſcripto noſtro poſtulas edoceri, ſi fraus ita tacendi præjudicium illis debeat generare? Tuæ conſultationi taliter reſpondemus, quod cùm non ſit intentionis noſtræ, ut perſonæ pluribus g redditibus abundantes, per litteras noſtras pauperes Clericos ſuper minoribus beneficiis inquietent, litteras in quibus actor ſuæ nomen dignitatis ſupprimit, vires nolumus obtinere.

NOTÆ.

1. a LUcius III.] Lucius natione Tuſchus, patriâ Luca, genere quidem nobilis, poſt mortem Alexandri III. anno Chriſti 1179. ſuffectus fuit in ejus locum, & Eccleſiam rexit per quatuor annos, duos menſes, dies 18. ut referunt Baronius & Coriolanus *in prædicto anno*, Petrus Gregorius *in præſenti*, & nos *in cap. cum eſſes, de teſtam.* Et licèt ita brevi tempore Eccleſiam rexerit, plures tamen edidit conſtitutiones, ac deciſiones, quas variis ſub titulis tranſcripſit Raymundus; inter quas primum locum obtinet præſens decretalis, quæ etiam reperitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.6.* & poſt Concilium Later. *p.41. cap.8.* Aliæ etiam ejus partes extant *in cap. poſtremò, de appellat. cap. de rectoribus, de clerico ægrot. cap. ſi vero de jurepatr.*

2. DE LINCONIENSI DIOECESI. b *Linconienſi.*] Lingonum præclara civitas eſt Galliæ, provinciæ primæ Lugdunenſis, cujus meminerunt Plinius *lib.4.cap.1.* Ptolemeus *lib.2.cap.9.* Aimonius *lib.5. cap.5.* Tacitus *lib.4.* Ejus ſitum & fines deſcribunt Fratres Sarmatani *tomo 2. Galliæ Chriſt. fol.653.* Habet Eccleſiam Cathedralem, cujus Præſul Dux, & Par Galliæ eſt. Gualtero ejus Epiſcopo, qui eam Eccleſiam rexit uſque ad annum 1179. reſcribit Lucius *in præſenti*, & *in cap. conquerente 6. de cler. non reſid. cap.1. de renunc. in 2. collect.* & ipſius Eccleſiæ mentio extat *in cap. cum capella, de privil. cap.4. de his quæ vi, cap. dilecti 10. de except. cap. dilectus, de præb. cap.18. de converſ. conjug. cap. Capitulum 30. hoc tit.* notarunt Cironius *in cap. unico de clericis conjug. in 5. compil.* Savarus *ad Sidon. lib.9. epiſt.10.*

3. c *Decani.*] De quibus egi *in cap. anteced.*

4. d *Archidiaconi.*] De quibus agemus *in tit. de officio Archidiaconi.*

5. e *Præcentores.*] De quibus agemus *in cap.6. de conſuet.*

6. f *Perſonatum.*] Id eſt abſque dignitate, & cura animarum beneficium: quæ vox primis Eccleſiæ ſæculis cognita non fuit, uſquedum ſequentibus temporibus à Gallis fuit uſurpata, ut docent Cujacius *in rubr. de præb. & dignit.* Boſquetus *in notis ad Innocentium III. lib.1. epiſt.154.*

7. g *Redditibus.*] Hinc deducitur, reſcriptum in præſenti caſu impetratum fuiſſe ad nova beneficia obtinenda; non autem fuiſſe reſcriptum juſtitiæ, ut plures ex antiquioribus exiſtimarunt.

COMMENTARIUM.

8. CONCLUSIO REFERTUR, ET PROBATUR. IN hoc textu, & *in cap. cùm adeò 17. cap. poſtulaſti 27. cap. in noſtra 32. cap. ſi proponente 42.* una, feréque eadem hypotheſis proponitur; quare ſub uno commentario eos exponere decrevi. Eſt aſſertio: *Reſcriptum vitiatur, ſi qui illud impetravit ad beneficium conſequendum, mentionem non fecerit beneficii, licèt exigui, penſionis, ſeu vicariæ jam obtentæ.* Probatur *ex cap. litteras 31. hoc tit. cap. cùm teneamur, de præb. cap. dilecti, el 2. cap. non poteſt 21. cap. ſi motu 23. eod. tit. in 6. Clem. ſi Romanus 4. Clem.1. eod. tit. Clem.2. de officio Ordin.* docent Menochius *de arbitr. lib.2. cap.201.* Flaminius *de reſign. lib.10. q.2.* Vighelius *in methodo Juris Canon. lib.1. cap.4.* Azor *2.p. inſtit. lib.6. cap.10. quæſt.3.* Gutierrez *lib.2. canonic. cap.15. num.22.* Selva *de benefic. 3. parte, q.11. n.11.* Garcia *eod. tract. parte 8. cap.3.* Lotterius *de re benefic. lib.3. quæſt.38.* Ant. Cucchus *lib.1. inſtitut. tit.4. num.95.* Petrus Gregorius *lib.1. de reſcript. cap.49.* Uranius *in cap. cùm adeò 17. hoc tit.* Moneta *de commut. ultim. volunt. cap.10. num.450.* Barboſa *voto 107.* Baſilius Legionenſis *lib.8. de matrim. cap.16.* Eſcobar *de ratiocin. cap.12.*

Sed in præſentem aſſertionem non levis inſurgit difficultas ex ſequenti Juris conſideratione. Tunc reſcripta vitio ſubreptionis laborant, & ideò nulla ſunt, cùm ab impetrante ea omittuntur, quæ ſi expreſſa eſſent, aut omninò tollerent voluntatem reſcribentis, aut difficilem redderent reſcriptorum conceſſionem, *cap. quia circa, de conſang. cap. conſtitutus, hoc tit. cap. ſi præcedentis, de præb. lib.6.* docet latè Sanchez *lib.8. de matrim. diſp.21. n.10.* ſed ſi qui impetravit reſcriptum ſecundum ad beneficium, explicaret ſe habere dignitatem, vicariam, aut beneficium exiguum, nihilominus Pontifex concederet prædictum ſecundum reſcriptum: igitur etſi ab impetrante ſupprimatur dignitas, vicaria, vel beneficium exiguum, reſcriptum ut reſcriptum vitiari non debet. Probatur minor; nam juris communis regulis inſpectis, poteſt quis habere dignitatem cum beneficio, ſeu Canonicatu, etiam ſub eodem tecto, *cap. Eccleſia 57. de elect. cap. ad hæc 23. cap. de multa, de præbendis.* Similiter jure communi inſpecto, poteſt qui habet vicariam, ſeu beneficium in commendam, aliud in titulum jure proprio obtinere, *cap. cam te 7. de ætate, & qualit. cap. unico, 10. quæſt.3. cap. propoſuiſti, de præbend.* docent Quintanadueñas *lib.4. Eccleſiaſt. n.54.* Ojeda *de incompatibilit. 2. parte, cap.5.* Ergo cùm ſimul jure communi quis poſſit habere dignitatem cum beneficio, vicariam, & beneficium exiguum cum alio; qui impetravit ſecundum reſcriptum ad beneficium tacendo ſe dignitatem, vicariam, ſeu beneficium exiguum habere, non ſupprimit aliquid, quod expreſſum, Pontificem à tali conceſſione removeret. 9. IMPUGNATUR TRADITA ASSERTIO. Augetur primò hæc difficultas, nam quæ modica ſunt, aut exigua, non veniunt in conſiderationem, ut in caſu ſimoniæ deciditur *in cap. & ſi quæſtionis, de ſimonia*: in revocatione donationis, *in cap. fin. de donationibus*: in diſpoſitione teſtatoris, *in cap. recognoviſti, de teſtamentis*: & in aliis quamplurimis caſibus

ſibus probant lex *ſi oleum,§.vlt.ff.de dolo*; lex *in rebus,§.poſuit,ff.commodati*, lex *ſi id quod,§.ſi qua,ff.de donationib.* lex *omnino*, & lex *quod dicitur,ff.de impenſis*: ergo ſimiliter ad inducendum falſitatis vitium in reſcriptis Apoſtolicis non eſt ſufficiens ſuppreſſio exigui beneficii. Augetur ſecundò hæc difficultas, nam ſi beneficii exigui mentio deſideratur, id prouenit ex noua Gregorii X. conſtitutione, de qua *in cap. ſi motu 23. de præbendis lib.6.* ibi: *Quantumcumque modicum beneficium taceatur in ea, ipſum veluti ſubreptitium, vires nolumus obtinere.* Ex quibus verbis deducitur, ibi à Gregorio X. nouiter ſtatui, vt habens beneficium, licèt exiguum, teneatur illud exprimere: ergo rectè aſſerimus jure Decretalium ex deciſione textus *in dicto cap. ſi proponente*, impetrantem reſcriptum debere mentionem facere beneficii etiam exigui, aliàs reſcriptum vitiari. Tandem aduerſus eam partem præſentis aſſertionis, vbi aſſeritur idem procedere in penſione poſſeſſa, ac in beneficio jam obtento, obſtat; nam expreſſio, de qua in præſenti, tantùm exigitur in beneficiis, *cap. penult. hoc titulo, cap. non poteſt 21. cap. ſi motu 23. de præbendis lib.6.* Clementina *2. de officio Ordin.* ſed penſio res temporalis creditur, & vt talis, nec beneficium dicitur, nec ſub ejus nomine comprehenditur, *cap. quamuis 4. de præbend. in 6.* pluribus relatis probat Garcia *de beneficiis, 1. part. cap. 5. n. 3.* igitur qui beneficium impetrare intendit, non cogitur mentionem facere penſionis jam obtentæ: quod etiam adſtruitur exemplo ſtipendiorum Eccleſiaſticorum, quæ pro mercede laboris præſtantur, & eorum mentionem facere non tenetur reſcriptum impetrans ad beneficium, vt reſoluunt Calderinus *conſilio 6.* Felinus *in c. noſtra, n. 10. hoc titulo*, vbi adducit exemplum textus *in cap. 1. de Magiſtris.*

10. Traditur ratio decidendi. Quâ dubitandi ratione non obſtante, vera eſt ſuprà relata aſſertio, quæ non ſolùm authoritatibus probatur, verùm & ea nititur ratione; nam doloſa & fraudulenta eſt impetratio illa reſcripti gratiæ, quando quis ſuppreſſit dignitatem, vicariam, ſeu beneficium, licèt exiguum, cùm intendit impetrare aliud; non enim poteſt inficiari dolo ipſum vſum fuiſſe, aſſerendo nullum beneficium poſſidere, cùm haberet dignitatem, vicariam, penſionem, ſeu beneficium, etiam exiguum: vnde cùm mendax precator carere debeat penitus gratiis impetratis, *cap. ſedes 15. hoc tit. cap. ne damnoſa 14. cap. reſcripta 15. cap. dicenti 16. 25. quæſt. 2. l. penult. & fin. Cod. ſi contra jus*; quia fraus, & dolus nemini patrocinari debent, *cap. ex literis, de dolo, cap. cùm dilectus 18. de religioſ. cap. dictum eſt 30. quæſt. 1. l. neque ex dolo, ff. de dolo*; inde reſcriptum cum hac obreptione impetratum nullum eſt. Accedit, nam qui falſum proponit Principi, graue crimen committit, *l. finali, Cod. de his qui a non dominis*: ergo non tantùm ex eo, quia aliud beneficium, dignitatem, ſeu vicariam obtinens, qui litteras ad nouum beneficium impetrauit, priuatur beneficio ipſarum; verùm quia falſum Pontifici propoſuit, vt nouam gratiam aſſequeretur, negando, aut tacendo, ſe aliud beneficium, vel dignitatem habere, vt conſiderat Baſilius *lib. 8. de matrim. cap. 16. §. 3. num. 17.* & cùm ille, qui beneficium, licèt exiguum, obtinet, illud tacendo, mentiatur, præcipuè cùm tenuitas beneficii per ſe cauſæ cognitionem requirat, ideò reſcriptum impetratum ad aliud aſſequendum nullius momenti eſt: docent Baldus & Viuianus *in dict. cap. ſi proponente.*

11. Diſſoluitur dubitandi ratio. Nec obſtat difficultas ſuprà expenſa; nam omiſsâ quæſtione, an ſuppreſſis illis circumſtantiis, quibus expreſſis aliter reſcriberet Princeps, committatur ſubreptio, & per conſequens reſcriptum vitietur, quam examinat Sanchez vbi ſuprà, *dicta diſput. 21.* & nos *in cap. ſuper litteris*, adducemus; dicendum eſt in impetratione reſcripti ad ſecundum beneficium, neceſſariò fieri debere prioris mentionem, quod impetrator poſſidebat, aliàs ſubreptitium reddi, *cap. poſtulaſti 27. hoc titulo*; quia ſi Pontifex ſciret, impetrantem aliud beneficium obtinere, non concederet gratiam ad ſecundum, ne pluralitas beneficiorum daretur. Nec quod dicebamus, poſſe quem habere Dignitatem cum beneficio, aut Canonicatu, obſtat; quia id procedit cùm ratione reſidentiæ non datur incompatibilitas: at verò noſtra aſſertio procedit cùm incompatibilitas datur. Nec etiam obſtat, habentem vicariam, ſeu beneficium in commendam, poſſe aliud in titulum perpetuum obtinere; nam illud procedit in vicaria temporali, ſeu commenda ad tempus, quæ beneficium non eſt, vt ſuprà probaui: at commenda, ſeu vicaria pepetua, beneficium eſt, & inducit incompatibilitatem, *cap. nemo, de elect. in 6.* Trident. *ſeſſ. 7. cap. 4.* vnde rectè *in d. cap. poſtulaſti*, ſignanter expenditur habentem vicariam perpetuam, teneri eam exprimere R. Pontifici, vt deducatur a contrario, habentem vicariam temporalem, non teneri eam exprimere, quia beneficium non eſt. Difficilius eſt quod in primo, & ſecundo augmento difficultatis dicebamus; pro quorum ſolutione, omiſsâ vulgari quæſtione, quando exigua attendenda ſint, de qua Boic. *in d. cap. & ſi quæſtionis*, Tiraquel. *in tract. de rebus exiguis*, diſcrimen eſt conſtituendum inter jus antiquum Decretalium, & jus nouum libri 6. Iure Decretalium tenebatur impetrator litterarum ad beneficium conſequendum mentionem facere beneficii jam obtenti, aliàs reſcriptum nullum erat, tum ob rationes ſuprà adductas, tum ob reprimendam ambitionem clericorum, qui pluribus redditibus abundantes, per nouum reſcriptum pauperes clericos ſuper beneficiis inquietare præſumebant, *cap. ad aures 8. hoc tit.* quæ omnia cùm procedant in eo, qui beneficium ſufficiens ad ſuſtentationem habebat, non verò in eo, qui exiguum tantùm obtinebat; inde ſacri Canones prædictam mentionem in impetratione ſecundi beneficii limitarunt, ſi ſufficiens beneficium impetrator obtinebat, *dicto cap. cùm adeo 17. dicto cap. cum teneamur*: ſed cùm inde magnæ contentiones orirentur, ſiquidem aliqui ambitione ſeducti, & oppreſſi beneficia etiam ampla, vt exigua reticebant; ideò Gregorius X. vt illis fraudibus obuiam iret, & prædictas contentiones ſedaret, ſtatuit habentem beneficium etiam exiguum teneri illud exprimere in precibus Pontifici oblatis pro aſſequendo alio beneficio: quod nouiter ipſum Gregorium conſtituiſſe *in dicto cap. ſi motu*, conſtat ex illis verbis, *Vires nolumus obtinere*: quæ nouum jus inducunt, *Clement. 1.* juncta Gloſſa *verbo Volumus*, de officio vicarii. *Clement. vnica*, vbi Gloſſa *eodem verbo, de rerum permut.* Nec tunc obſtat textus *in d. cap. ſi proponente*, vbi jam hoc conſtitutum fuiſſe videtur probari; ſiquidem ibi ſtatuitur reſcriptum impetratum ab eo, qui beneficium licèt exiguum habebat, cum ejus ſuppreſſione, nullum eſſe: nam in illo caſu reſcriptum non fuit nullum declaratum ex eo, quod non eſſet facta mentio beneficii etiam exigui, ſed quia fuit doloſa impetratio: cùm enim illud qualequale haberet beneficium, dixit ſe nullum obtinere; & cùm dolus etiam in re minima vitiet omnia reſcripta, inde in eo textu vitiatur reſcriptum dolo impetratum, vt docent Petrus Gregorius *d. lib. 1. de reſcriptis, cap. 49.* Baſilius *lib. 8. cap. 17. §. 3. num. 17.* Nec obſtat vltimum augmentum ipſius dubitandi rationis, pro cuius ſolutione ſciendum eſt, multùm intereſſe, an reſcriptum impe-

tretur ad beneficium *in forma pauperum*, an ſimpliciter. Priori caſu verum eſt, penſionis, & etiam ſtipendiorum mentionem eſſe faciendam, cùm ea obtinens pauper dici nequeat: docent Felinus, & alii repetentes *in cap. poſtulaſti* 27. *hoc tit.* & *in cap. ſi pauper*, per textum ibi *eod. tit. in* 6. niſi penſio, ſeu ſtipendium eſſet ad tempus largitum; tunc enim de illo mentionem fieri non debere, argumento dicti capitis *poſtulaſti*, docuit Petrus Gregorius *in cap. ad audientiam* 31. *num.* 3. *hoc tit.* Poſteriori verò caſu, quando litteræ ſimpliciter ad beneficium impetrantur, licèt attento curiæ Romanæ ſtylo mentio penſionis fieri debeat, quia juxta eundem ſtylum in pleriſque penſio beneficio exæquatur, quare vacat ipſo jure per promotionem ad Epiſcopatum, *ex cap. cùm in cunctis*, §. *cùm verò, de electione*, docent Gigas *de penſionibus quæſt.* 57. Ojeda *de incompatibilitate*, 1. *part. cap.* 4. *à num.* 4. Garcia *d.* 1. *part. cap.* 5. *à numero* 110. & ſimiliter per contractum matrimonii penſiones, ſeu beneficia vacant, Gigas vbi ſuprà, *quæſt.* 54. Couarr. 2. *part. de ſponſal. cap.* 6. §. 3. *num.* 6. Sanchez *lib.* 7. *de matrim. diſp.* 44. Garcia *dict. cap.* 5. *n.* 108. nihilominus tamen inſpecto juris rigore verius eſt, in præſenti caſu neceſſariò mentionem fieri non debere penſionis, vt docuerunt plures, quos referunt Garcia *dicto cap.* 5. *num.* 75. Gonzales *ad regulam* 8. *gloſſa* 5. §. 5. *num.* 18. rectè aduertens aliud procedere, ſi de penſione in titulum beneficii aſſignata loquamur; de hac enim mentionem fieri debere, meritò docuerunt Gigas *vbi ſuprà, quæſt.* 67. *concluſ.* 3. Menochius *de arbitrariis*, *caſu* 201. *num.* 51. & alii, quos refert, & ſequitur Garcia *dicto cap.* 5. nec huic ſolutioni obſtat textus *in cap. ad audientiam* 31. *hoc tit.* vbi probari videtur, in illis verbis, *penſionem*, *ſeu alia beneficia*, ſub generali beneficii nomine penſionem comprehendi, propter particulam, *alia*, quæ ſimilia repetere ſolet, vt probat Gloſſa *in l. ſi fugitiui*, *C. de ſeruis fugitiuis*: nam reſpondetur, in eo textu non agi de penſione exprimenda in ipſa impetratione gratiæ ad beneficium, vel non; quo caſu juxta diſtinctionem proximè traditam procedit præſens aſſertio: ſed caſum illum pertractari, quo priorum litterarum eſt facienda mentiò, vtputà ſi quis impetraſſet litteras ad beneficia, quibus poſtea renunciauit in alterius fauorem, à quo penſionem, ſeu alia beneficia receperit; qua in ſpecie inquit Pontifex, eum qui poſt priores litteras taliter venditas, alias ad beneficium impetrauit, teneri de illis prioribus mentionem facere, aliter poſteriores non valere; vnde deducitur, verba illa ipſius textus, *de illis mentione non addita*; juxta mentem Pontificis referenda non eſſe ad penſiones, ſeu alia beneficia, ſed ad litteras pro penſionibus venditas, de quibus proximè agebat, quæ eſt vera interpretatio ipſius textus, omiſſis aliis traditis à Rebuffo *de pacificis poſſeſſoribus*, *in praxi num.* 115. ſicut etiam verba illa, *ſeu alia beneficia*, accipienda eſſe, vt dumtaxat ſimilitudinem repetant quoad beneficia, quæ per priores litteras impetrata fuerant, non verò quoad penſiones.

12. Exponitur cap. dilectus, 27. de præbendis. Ex hac animadverſione lucem accipiunt textus *in cap. dilectus* 27. *de præb. & dignitat.* & *in cap. cum adeò* 17. *hoc tit.* Nam *in dict. cap. cùm dilectus*, proponitur R. Pontificem litteras ſuas ad Capitulum Nouarienſe miſiſſe, vt ſi qua præbenda vacaret, eam Petro conferret; Capitulum litteras Pontificis exequi recuſabat, imò & vacantem præbendam alii contulit; conqueſtus fuit Petrus coram R. Pontifice, qui juſſit prædictum Petrum in Canonicum eſſe recipiendum, & quod ſi beneficium ſufficiens habebat, præbenda illi adjudicaretur. Ideò enim tantùm excepit Pontifex caſum in quo beneficium ſufficiens Petrus haberet, quia jure Decretalium beneficium exiguum non præſtabat impedimentum, vt quis poſſit cum ejus ſuppreſſione reſcriptum ad aliud impetrare. Similiter *in d. cap. cum adeo*, proponitur Petrum in Eccleſia Modecenſi præbendam congruam habentem, reſcriptum Pontificium impetraſſe, vt in alia Eccleſia in Canonicum reciperetur, & ei præbenda aſſignaretur, in cuius reſcripti impetratione nullam ſuæ præbendæ mentionem fecit: in qua ſpecie deciditur, litteras ita impetratas nullius momenti eſſe, quia præbendam ſufficientem, quam habebat, tacuit impetrator; & per conſequens innuitur, quod ſi ſufficientem præbendam non habuiſſet, etiamſi illius mentionem non feciſſet, litteras vires, & robur obtinere; quia temporibus Innocentii III. illius textus authoris, non erat neceſſaria mentio expreſſa prioris beneficii, ſi exiguum erat, vſquedum Gregorius X. *in d. cap. ſi motu*, conſtituit cuiuſlibet beneficii, etiam exigui, mentionem faciendam eſſe in impetratione reſcripti ad aliud. Omitto alia, quæ circa illius textus interpretationem expendi ſolent à Cujacio, Federico de Senis *in eo textu*, Azor 2. *p. moralium*, *lib.* 3. *cap.* 11. & *lib.* 6. *cap.* 32. Petro Gregorio *lib.* 1. *de reſcriptis*, *cap.* 4.

Sed adhuc noſtræ aſſertioni opponitur textus *in cap. in noſtra* 32. *hoc titulo*, vbi proponitur, quemdam diuerſas litteras impetraſſe, vt in diuerſis Eccleſiis ad præbendam admitteretur; & cùm virtute priorum litterarum fuiſſet in canonicum receptus, licèt illi præbenda aſſignata non eſſet, & vellet virtute poſteriorum ad aliam præbendam in alia Eccleſia admitti, ſtatuit Gregorius IX. quod etſi nullum beneficium ſit adhuc adeptus, tamen poſteriores litteras de prioribus mentionem non facientes, nullo modo vires habere; ex quo decreto expreſsè deducitur, non ſolùm beneficii exigui, verùm etſi nullum beneficium ſit adhuc conſequutus, nihilominus poſteriores litteras vires non obtinere. Cui difficultati reſpondendum eſt ex traditis in ejus ſcholiis; videlicet, ſecundum reſcriptum in textu illo non valere, quia licèt in Canonicum receptus in ejus textus ſpecie, nondum fuiſſet Eccleſiaſticum beneficium aſſequutus, hoc eſt præbendam, quæ communiter appellatur beneficium, *cap. tuæ*, *de præb. cap.* 1. & 2. *de conceſ. præb.* canonicatum tamen habebat, & ejus ratione jus ad præbendam proximè vacaturam; nam per receptionem in Canonicum ſub expectatione præbendæ, conſequitur jus ad præbendam proximè vacaturam, *cap. relatum* 9. *cap. dilectus* 19. *de præbendis*, *cap. cùm ſuper* 8. *de conceſ. præb. cap. ſi quis objecerit*, 1. *quæſt.* 3. *cap. conſtitutus* 19. vbi Gloſſa finalis *hoc tit.* Moneta *de optione canonica cap.* 1. *quæſt.* 1. *num.* 3. Gonzales *ad regulam* 8. *gloſſa* 5. §. 1. *num.* 16. & 17. Cenedus *collectaneo* 10. *ad Decretales*; & ita beneficiatus reputatur, vt probant textus *in cap. dilectus* 19. *de præb. cap. cùm M. de conſtitut.* quare cùm per receptionem in Canonicum in eo textu conſequatur impetrator infallibiliter præbendam, juſtè deciditur, in impetratione ſecundi reſcripti fieri debere mentionem prioris, aliàs reſcriptum ſubreptitium judicari: ita illum textum accipiunt Cæſar *de Eccleſ. hierarch.* 3. *part. diſp.* 12. *num.* 44. Joannes Calderinus *in repetit. ad illum textum*, Baſilius *lib.* 8. *de matrim. cap.* 16. §. 3. 13. Intelligitur textus in cap. in noſtra 32. hoc tit.

Secundò prædictæ aſſertioni aduerſatur textus *in cap. gratia* 7. *hoc tit. lib.* 6. vbi Bonifacius VIII. conſtituit reſcriptum à R. Pontifice impetratum vitioſum non eſſe, quamuis de alio beneficio impetrator, quod ſibi abſenti, & ignoranti Epiſcopus contulerat, mentionem non fecerit; ſed tam ab Epiſcopo collatum, quàm à R. Pontifice impetratum 14. Exponitur cap. gratia 7. hoc tit. lib. 6.

tum poſſe obtinere, & retinere, ſi exinde incompatibilitas à jure prohibita non ſequatur: quod decretum ita contra relatam aſſertionem expenditur: In valore reſcripti æſtimando, non ſpectatur impetrantis culpa, aut ſimplicitas, ſed tantùm intentio Pontificis concedentis, à qua reſcriptum vires ſumit; vnde ſiue per fraudem, ſiue per ignorantiam ſubreptio contingat, vtroque caſu reſcriptum vitiatur, *cap. ſuper litteris* 4. §. *ſi cui, hoc tit.* vbi cùm agatur de veritate ſuppreſſa per ignorantiam, ſeu ſimplicitatem, aſſeritur litteras vires non habere; quod etiam fulcitur *ex cap. conſtitutus* 19. *hoc tit. cap. ſignificante* 34. *hoc tit. c. dudum* 14. *verſ. conſiderantes, de præbendis.* Ergo *in d. cap. gratia* 7. ſi vera eſſet noſtra aſſertio, reſcriptum impetratum non facta mentione beneficii etiam ignoranter adepti, vitiari debebat. Huic difficultati variis modis ſatisfacere intendunt Abbas *in dict. cap. ſuper litteris, num.* 3. vbi Decius *n.* 7. Felinus *n.* 6. Beroius *lectura* 1. *num.* 40. Menochius *de arbitrariis lib.* 2. *caſu* 201. *n.* 52. Thomas Sanchez *lib.* 8. *de matrim. diſp.* 21. *n.* 60. quorum ſolutionibus omiſſis, reſpondendum eſt, reſcriptum *in d. c. gratia* 7. non eſſe ſubreptitium ex eo, quia cùm collatio beneficii facta eſſet abſenti, & ignoranti ante ſcientiam & acceptationem, non erat quæſitum jus, nec beneficium adquiſitum: per collationem enim abſenti clerico factam, donec eam ratam habuerit acceptando, vel conſentiendo, jus in ipſo beneficio, vt ſuum dici valeat, non adquirit, licèt illud beneficium alii non poſſit conferri, *cap. ſi tibi abſenti, de præb. lib.* 6. junctis traditis à Couar. *lib.* 3. *var. cap.* 16. *n.* 1. Sanchez *lib.* 1. *de matr. diſp.* 7. *n.* 20. & 22. & perinde ſubreptio ex iſta juſta ignorantiæ cauſa reſcriptum non vitiat, quæ vt vitiet, debet eſſe beneficii jam obtenti, licèt ex ignorantia procedat: quare cùm in textu ignorans, & non habens adhuc jus ad beneficium, impetraſſet reſcriptum; ideo vt ſubreptitium non vitiatur: ita textum illum acceperunt Beroius *in d. cap. ſuper litteris, num.* 42. & 43. Sanchez *dicta diſput.* 21. *num.* 60. Baſilius *d. cap.* 16. *num.* 19. Moez *in eo textu.*

15. *Intelligitur textus in Clem. Si Romanus, de præbend.*

Tertiò obſtat ſuprà traditis textus in Clementina *Si Romanus, de præbendis, & dignit.* vbi Clemens V. generaliter, & indiſtinctè ſtatuit, reſcriptum impetratum à Pontifice, non facta mentione beneficii obtenti, ſeu dignitatis, vires habere, etiamſi beneficium primum obtineat curam animarum: ex qua Clementis conſtitutione probatur apertè, non eſſe neceſſariam expreſſam mentionem primi beneficii in adeptione reſcripti ad aliud. Sed huius textus facilis expoſitio eſt, ſi animaduertatur, reſcriptum in ea ſpecie fuiſſe conceſſum à Pontifice cum clauſula, *motu proprio*, quæ ſupplet vitium ſubreptionis, proueniens ex taciturnitate beneficii neceſſariò explicandi; atque ideò valet collatio, quia cùm ea gratia ex mera Pontificis liberalitate procedat, præſumitur ipſum conſcium æqualiter fore conceſſurum; nec poteſt culpa aliqua imputari prouiſo, quod de beneficio priùs obtento non feciſſet mentionem, *cap. ſi motu, de præb. lib.* 6. non tamen æqualiter clauſula, *Motu proprio*, ſupplet ſubreptionem ex falſitatis expreſſione prouenientem; quia quando tacetur veritas, ignoratur an Pontifex rectè, aut perperam aditus gratiam motu proprio conceſſerit, & ideò non poteſt dici conceſſa contra ejus mentem: at cùm falſitas exprimitur, cognoſcitur animum concedentis in contrarium eſſe; & cùm hæc clauſula non firmet gratiam contra concedentis intentionem, vitium hoc ſuppleri non poteſt: docent latè Menochius *lib.* 2. *de arbitrariis, caſu* 201. *num.* 28. Sanchez *d. diſput.* 21. *num.* 47.

16. *Opponitur textus in Clem. 2. de offic. Ordin.*

Quartò refragatur textus *in Clementina* 2. *de offic. Ordin.* vbi aſſeritur collationem factam ab Epiſcopo habenti aliud beneficium, ſine expreſſa mentione illius, robur obtinere, non obſtante ſuppreſſione poſſeſſoris: igitur ſuppreſſio beneficii obtenti non vitiat reſcriptum ad aliud beneficium. Augetur difficultas ex ipſomet textu, vbi contrarium deciditur in collatione beneficii facta à Legato Sedis Apoſtolicæ; dicitur enim collatione beneficii facta à Legato Sedis Apoſtolicæ alicui habenti aliud, nullius eſſe momenti, ſi non exprimatur primum beneficium: quod etiam deciditur *in cap. collatio* 5. *de officio Legati, lib.* 6. ſed collatio beneficii à Legato Sedis Apoſtolicæ facta, ordinaria cenſetur, cùm jure ordinario, & ſuæ legationis virtute poſſit conferre omnia beneficia, quæ poteſt Ordinarius in tota ſua diœceſi, *cap. dilectus, de officio Legati, cap.* 1. *eod. tit. lib.* 6. *cap. cum dilectus* 18. *de jurepatronatus*, Cæſar *de Ecceleſ. hierarch. diſp.* 3. §. 2. Azor 2. *part. inſtit. lib.* 5. *cap.* 29. igitur quemadmodum collatio facta à Legato beneficii aliud habenti, non valet prætextu ſubreptionis; ſic ſimiliter collatio facta ab Epiſcopo aliud habenti, debet vitiari. Primæ difficultati reſpondendum eſt, diſcrimen aſſignando inter collationem, & impetrationem beneficii factam à Pontifice, & inter eam, quæ fit ab Epiſcopo; impetrans enim reſcriptum ad beneficium à Pontifice, mentionem facere debet beneficii, quod jam obtinet, ex traditis in noſtra concluſione: ſed qui ab Ordinario illud impetrat, neceſſe non habet primum beneficium exprimere, vt in dicta Clementina deciditur. Cuius diſcriminis vera ratio eſt, quia Epiſcopus ex viſitatione, & ſcientia, quam habere debet de ſtatu ſuarum Eccleſiarum, præſumitur qualitates, & poſſeſſores ſuorum beneficiorum noſſe meliùs quàm Pontifex, & majorem notitiam habere clericorum ſuæ diœceſis, quàm Pontifex clericorum totius orbis; atque ideò taciturnitas primi beneficii, tanquam cadens ſuper re minimè neceſſaria, ſubreptionem non inducit: docent Felinus *in cap. ad aures, n.* 15. *hoc tit.* vbi Beroius *n.* 18. & 33. Menochius *dicto caſu* 201. Moneta plures referens *de commutat. c.* 10. *num.* 434. & 455. Sanchez *dict. diſp.* 21. *num.* 4.

17. *Diſſoluitur alia difficultas.*

Augmento difficultatis ſatisfacere intendit gloſſa *in dicta Clement.* 2. *verbo Beneficio*, dum aſſerit, Legatos Apoſtolicos conferre beneficia, non poteſtate & authoritate ordinaria, ſed Apoſtolica, & delegata; & ideò neceſſarium eſſe ſicut in impetratione à Pontifice [illegible]cere mentionem prioris beneficii. Sed licèt hæc Gloſſæ doctrina vera ſit, & procedat in Legatis miſſis, qui de jure communi non habent facultatem conferendi beneficia, ſed tantùm ex ſpeciali Pontificis commiſſione, juxta textum *in cap. litteras, de ſupplenda neglig.* junctis laudatis à Barboſa *ad rubricam de offic. Legati, lib.* 6. *num.* 8. tamen non procedit in Legatis à Latere, qui majori dignitate, & honoris prærogatiua fulgentes, *cap. volentes, cap. penult. de officio Legati, cap.* 1. *eod. tit. lib.* 6. *cap. ſi Abbatem, de elect. eod. lib.* in prouinciis ſibi decretis Ordinarii cenſentur, non Delegati; & in his quæ jure Legationis illis competunt, non delegatam, ſed ſuam exercent juriſdictionem, *cap.* 2. *de offic. Legati, lib.* 6. *cap. ſi Apoſtolica, cap. hi qui, de præbendis lib.* 6. & ordinario jure, virtuteque ſuæ legationis omnia beneficia conferunt, quæ poſſunt Ordinarii ſuæ diœceſis conferre, *cap. dilectus, de officio Legati, cap. cum dilectus, de jurepatronatus, cap. venerabili* 37. *de præb. cap. hi qui, eod. tit. lib.* 6. ſed de his Legatis loquitur Clemens V. igitur Gloſſæ ſolutio admitti non poteſt. Quare eâ omiſſâ dicendum eſt, quod licèt collatio beneficio-

rum facta per Legatos à Latere ordinaria cenſeatur, eſt tamen exorbitans à jure communi, & fundatur quodam jure ſpeciali; nam de jure communi beneficiorum prouiſio cuiuſcumque diœceſis, ad Epiſcopum proprium ſpectat, *cap. conquerente, de officio Ordinarii, cap. ex frequentibus, de inſtitutionibus, cap. omnes 16. quæſt. 7. cap. cum ex injuncto, de hereticis;* ideò collatio beneficii per Legatos à Latere facta vitiatur, niſi prioris beneficii, quod obtinet impetrator, ſpecialis mentio non fiat; quod prorſus ceſſat in Epiſcopo, cuius prouiſio jure communi fundatur. Epiſcopi enim conferendo beneficium, prouident motu proprio Eccleſiis, non perſonis: contra verò Legati provident perſonis, non Eccleſiis, vt poſt Menochium, Gomezium, & alios docet Barboſa *in dicta Clement. 2. num. 4.* & in Legato non datur eadem notitia proxima ſtatus beneficiorum, & poſſeſſorum eorum, ac in Epiſcopo.

18. *Exponitur cap. 6. de præb.* Tandem ſuprà traditæ aſſertioni obſtat textus *in cap. cum teneamur 6. de præb.* vbi cùm agatur de executione reſcripti impetrati ab eo, qui aliud beneficium habebat, nulla ejus facta mentione, affirmat Pontifex ſe æquanimiter ſuſtinere, etiamſi tale reſcriptum executioni non mandetur: igitur quia ſimile reſcriptum nullâ factâ beneficii obtenti mentione impetratum validum erat, aliàs diceret Pontifex, *irritum omninò decernas, & nullatenus exequaris,* vt *in cap. ad aures, cap. dilectus 26. hoc tit.* Quam difficultatem vt effugiamus, ſcire oportet ſignanter Pontificem in eo textu vſum fuiſſe prædictis verbis, vt ſignificaret, ſe de eo caſu agere, in quo reſcriptum validum erat; quod juxta ſuprà tradita dupliciter contingere poterat, vel quia tale reſcriptum abſque partis petitione, & ex mera Pontificis liberalitate proceſſerat, juxta textum *in cap. ſi motu 23. de prebendis lib. 6.* vel etiam cum partis petitione, valida tamen, & ſine ſubreptione, propter clauſulam aliquam vel modum legitimum, quo ſecundùm jus ſubreptio tollatur: quo caſu ſi Pontifex jubeat beneficium conferri habenti aliud ſufficiens, de quo mentio facta non ſit, aut ſi non poteſt ei ſine ſcandalo prouideri, meritò in vtroque caſu, ſuppoſito reſcripti valore, Pontifex inquit ſe æquanimiter ſuſtinere, ſi Epiſcopus non exequatur tale mandatum. Cui deciſioni mirò conuenit textus *in cap. ſi quando 5. hoc tit.* ibi, *Quia patienter ſuſtinebimus:* quæ verba omninò euincunt, Alexandrum ibi eum caſum pertractare, quo reſcriptum validum erat mero jure, alioquin non patienter ſuſtineret illud non exequi. Deinde non teneretur Epiſcopus in ſpecie textus *in d. cap. ſi quando,* conſulere R. Pontificem, & cauſam illi exponere, interimque ſuperſedere; ſed mandatum eſſet ſubreptitium, vt probant textus *in cap. ad aures, cap. ſuper litteris 20. cap. dilecti 26. cap. ad audientiam 31. hoc titulo:* quæ jura de litteris ſubreptitiis loquentia, non dicunt ſe patienter ſuſtinere, quod eas non exequantur hi, ad quos diriguntur; imò indiſtinctè præcipiunt omninò rejici: vnde immeritò Gloſſa, & ferè omnes repetentes *in d. cap. ſi quando,* exiſtimarunt Alexandrum ibi agere de mandato ſubreptitio, perperam accommodantes caſus dicti capitis *ad aures,* capitis *cum adeò 17. hoc titulo,* deciſioni dicti capitis *ſi quando,* vbi etſi reſcriptum ad partis petitionem emanaſſe admittamus, vt ipſi contendunt, idcircò tamen autumandum non eſt, ipſum ſubreptitium judicari: nec contrarium probant illa verba, *prauâ nobis fuit inſinuatione ſuggeſtum;* quæ videntur innuere reſcriptum fuiſſe per falſitatem obtentum. Nam reſpondendum eſt, ſuggeſtum non ſolùm dici id, quod petitur, ſed etiam id quod allegatur, vel in memoriam traditur, *l. irritum 8. C. ad legem Falcid.* notat Briſſonius *de verb. ſignif. verbo Suggerere:* & ita non importat neceſſariò ſubreptionem, quemadmodum nec illam præcisè præſefert praua inſinuatio; quippe non inducit falſam, ſed malam ſignificationem, quâ aliquid inſinuatur, vt obſeruat Ripa *num. 16.* Et ſi adhuc hæc interpretatio non placet, dici poteſt, priorem caſum textus *in d. cap. cum teneamur,* ibi: *Qui alium, &c.* eſſe intelligendum de mandato ſubreptitio, juxta præſentem aſſertionem: quo caſu fatendum eſt, ea verba, *æquanimiter ſuſtinebimus,* tantùm referenda eſſe ad poſteriorem eiuſdem textus partem, ibi; *aut ſi non potes:* vbi cùm agatur de mandato valido, tantùm referri poſſunt ad priorem caſum.

CAPVT IX.

Idem a *Norvicenſi Epiſcopo.*

SI autem aliquis authoritate poſteriorum litterarum per adverſarium in judicium tractus objecerit litteras ſe priores habere, de quibus in poſterioribus mentio non habetur; ſi eis dolo, vel negligentiâ uti *b* poſtpoſuerit, excuſari non debet: ſi autem quia delegati judicis copiam nequiverit habere, per poſteriores litteras non poterit conveniri.

NOTÆ.

1. a NOrvicenſi.] Ita legendum eſt, vt etiam habetur in prima collectione Decretalium, *ſub hoc titulo, cap. 7.* & *in cap. 1. de offic. delegati,* & *in cap. ad hæc 37. de appellat.* vbi aliæ partes huius decretalis reperiuntur, in quibus ſemper legitur, *Norvicenſi Epiſcopo,* non *Eboracenſi,* vt habetur poſt Concilium Lateran. *p. 41. cap. 9.* Norvicenſis Eccleſia eſt in Anglia, ſuffraganea Archiepiſcopi Cantuarienſis, cuius Epiſcopo Joanni, qui priùs fuerat Archidiaconus Sariſberienſis, & floruit ex anno 1175. vſque ad annum 1200. miſſa eſt præſens decretalis.

b *Poſtpoſuerit.*] Quod tamen tempus debeat elabi, dicemus infrà *in cap. plerumque.* Commentarium huius textus dedi ſuprà *in cap. cæterum 3.* 2.

CAPUT

CAPUT X.

a Idem.

AD hoc ſumus in ſede juſtitiæ, diſponente Domino conſtituti, ut quæ contrà juſtitiam attentantur, noſtra ſollicitudine ad rectitudinis tramitem revocentur. *Et infrà:* Providè ſignificatum eſt nobis, quoſdam in provinciæ tuæ partibus tales de Cancellaria noſtra litteras recepiſſe, per quas omnia eorum negotia unius judicis, vel plurium, quos ſibi elegerint, arbitrio committuntur; ſicque fit, ut ſi aliquando pulſare voluerint, examen Ordinarii judicis non requirant, ſed ad judicem unum, vel plures delegatos ſibi propitios, & exinde parti adverſæ ſuſpectos, ſuper examinanda quæſtione decurrant. Quod quàm ſit contrarium Deo, & ſacris Canonibus inimicum, nemo ambigit, qui vel ad modicum notitiam canonicæ inſtitutionis apprehendit. Tales itaque litteras à noſtra *b* Cancellaria non credimus prodiiſſe; vel ſi fortè prodierint, conſcientiam noſtram, quæ diverſis occupationibus *c* impedita ſingulis cauſis examinandis non ſufficit, effugerunt. Unde nos huic morbo celeri volentes obviare remedio, F. R. tuæ per Apoſtolica ſcripta præcipimus mandantes, quatenus ſi litteras tales in ſubjecta tuæ ordinationi provincia, vel impetratas, vel deinceps impetrandas inveneris, eas carere viribus noſtra *d* authoritate decernas, & ne ab aliquo in judicium admittantur ſuper quacumque quæſtione, prohibeas.

NOTÆ.

1. IDem.] Etiam Lucio III. tribuitur hæc epiſtola in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. cap.* 4. ex qua litteram tranſcribo; nullibi tamen exprimitur cui Archiepiſcopo eam miſerit Pontifex: tantùm ex ejus ſerie liquet cum Metropolitano alloqui.

2. Cancellaria quid. b *Cancellaria.*] Cancellaria *hic, & in cap. porrecta, de confirmat. vtili, & in cap. vnico, vt eccleſiaſtica beneficia, cap. 4. de crimine falſi*, accipitur pro loco vbi acta judiciaria ſcribuntur, reſcriptaque, tam juſtitiæ, quàm gratiæ conſcribuntur: vbi qui præeſt, Cancellarius dicitur, cujus officium valde antiquum in Eccleſia eſſe probat Cohelius *in notitia Cardin. cap.* 16. *&* 20. & plura de ejus dignitate, & vſu apud varias gentes congeſſerunt Joannes Boſſius *de vitiis ſermonum, lib.* 2. *cap.* 3. Lindembrogius *in gloſſario legum antiq. verbo Cancellarius*, Roſverius *in onomaſt. eodem verbo*, Coriolanus *in breuiario, anno* 752. Cuiacius *in cap. vt noſtrum, de appellat.* Petrus Gregorius *in præſenti*, Gutherus *lib. 2. de officiis domus, cap.* 13. & nos infrà *in cap. Eccleſia, de elect.*

3. c *Impedita.*] Conſonat textus *in cap.* 2. *hoc tit.* vbi notaui.

4. d *Authoritate.*] Nam tanquam Ordinarius Archiepiſcopus hoc facere non poterat, ſed tantùm aut obedire, aut Pontificem conſulere, juxta tradita ſuprà *in cap. ſi quando.*

COMMENTARIUM.

5. Concluſio probatur. EX præſenti epiſtola communiter repetentes ſequentem deducunt aſſertionem: *Inutile eſt reſcriptum, in quo incerti judices dantur, vel futura negotia delegantur.* Eam probant textus *in cap. ſtudeat,* 50. *diſt. cap. peruenit* 11. *quæſt.* 3. *cap. nunc verò* 9. *q.* 3. *cap. ſedes, cap. paſtoralis, cap. finali, hoc titulo, cap. cum in multis, cap. diſpendia, eod. tit. lib.* 6. Illuſtrant vltra repetentes & congeſtos à Barboſa in præſenti, Acuña *in d. cap. ſtudeat*, Moneta *de commut. cap.* 6. *num.* 514. & *lib.* 1. *de conſeruatoribus, cap.* 3. *num.* 22. Vighelius *in meth. jur. can. fol.* 25.

6. Impugnatur hæc aſſertio. Sed hæc aſſertio impugnari poteſt ſequenti juris conſideratione; nam nihil in jure canonico nouiori vſitatius reperitur, quàm litteræ conſeruatoriæ, quibus alicui communitati, aut certæ Religioni conceditur ſibi eligere judicem conſeruatorem in quocumque negotio, tam præſenti, quàm futuro, aduerſus quaſcumque perſonas, vt probant textus *in cap.* 1. *de officio deleg. lib.* 6. *cap. ſtatutum, hoc tit. eod. lib. cap. authoritate* 4. *de priuileg.* & conſtat ex aliis relatis à Moneta *de conſervatoribus, cap.* 3. *quæſt.* 2. Barboſa *de poteſt. Epiſcop. allegat.* 106. D. Michaele Moez *in dicto cap.* 1. *d. cap. ſtatutum*, quibus litteris incerti judices dantur, & futura negotia delegantur: ergo reſcripta, in quibus futura negotia committuntur, & incerti judices dantur, valent, & vires obtinent. Augetur primò hæc dubitandi ratio ex eo; nam plerumque litteris Apoſtolicis judices dantur ad vniuerſitatem cauſarum, *c.* 3. *de offic. deleg.* ſed tunc reſcripto tali committuntur negotia præſentia, & futura: ergo quia reſcripta in quibus futura negotia delegantur, valida ſunt. Augetur ſecundò hæc difficultas ex eo, quia reſcripta gratiæ indiſtinctè, & generaliter ad beneficia conſequenda in jure admittuntur, *cap. Abbatem, hoc tit. cap. quamuis, de preb. lib.* 6. ergo ſimiliter reſcripta juſtitiæ generaliter ad quæcumque negotia admitti debent.

Sed hac dubitandi ratione ita fulcitâ non obſtante verum eſt, vitiari reſcriptum, ſi in eo dentur incerti judices, aut ad futura negotia reſcripta expediantur: quæ aſſertio magnâ nititur ratione; nam per tam vaga & abſoluta reſcripta nimis reſtringitur juriſdictio ordinaria, & pars, quæ illa impetrauit, cùm facultatem habeat eligendi judices, quos maluerit, eliget ſuſpectos aduerſæ parti; vnde cùm hoc alienum ſit ab æquitate canonica, ſimilia reſcripta vitiantur, & improbantur. Accedit, quia hæc facultas eligendi judices in futuris negotiis, adimit juriſdictionem à judice competenti, quod non facilè admittendum eſt, ex regula textus *in l. reſcripta, Cod. de precibus Imperatori, l. nec avus, Cod. de emancip. liber.* Si autem Pontifex ex certa ſcientia & plenitudine poteſtatis concedat ſuis litteris facultatem eligendi judices, qui de cauſa cognoſcant, quia non datur præſumptio falſitatis ſeu ſubreptionis, cùm Pontifex expreſsè, & deliberatè eam facultatem literis ſuis concedit, tale reſcriptum vires habet; quo modo intelliguntur textus *in cap. ſtudeat,* 50. *diſt.* in illis verbis: *Ex vltinit* 7. Traditur ratio concluſionis.

cinis provinciis fratres & Coepiſcopos tuos; juncto Acuña *in ejus commentario*, etſi textus ille verè non loquatur de judicibus incertis ex incertis eligendis, ſed de judicibus incertis ex certis, qui rectè dari poſſunt, ut probat Moez *in d. cap. ſtipendia*, & textus *in cap. cùm R. 35. de officio deleg.* in illis verbis, *Judicem eligant*: quem ita interpretatur Barboſa *in præſenti, num. 2.* etſi aliter illum accipiant Hoſtienſis, & Imola *hîc*.

8. DISSOLVITUR RATIO DUBITANDI. Nec obſtat ratio dubitandi ſuprà adducta; nam licèt inſpecto jure communi, ex præſenti textu, & ſimilibus inutile ſit reſcriptum impetratum ad futura negotia, & in quibus incerti judices dantur; nihilominus ex indulgentia & certa ſcientia Pontifex concedere ſolet judices conſervatores, ut privilegia locis piis, & religioſis perſonis conceſſa cuſtodiri, obſervarique à judicibus ordinariis faciant, omnemque arceant à privilegiatis injuriam, ſeu violentiam: quorum authoritas ad caſus judicialem indaginem exigentes non pertinet, ut conſtat *ex cap. fin. de officio deleg. lib. 6.* & exprimitur in Concilio Trid. *ſeſſ. 24. de reform. cap. 5.* & *in l. 1 tit. 8. lib. 1. Recop.* & agnoſcunt de illis judicibus agentes P. Greg. *lib. 3. partit. tit. 5. cap. 2.* & *lib. 47. ſyntagm. cap. 22. num. 28.* P. Barboſa *in l. cùm Pretor 12. §. 1. ex num. 29. ff. de judiciis*, Moneta *de conſervat. cap. 3. num. 22.* & *cap. 7. num. 36.* Gutierez *lib. 3. pract. q. 9. & 10.* Cevallos *de cognitione per viam violentiæ, 2. p. quæſt. 15. per totam*, Gratianus *tom. 1. diſcept. cap. 170.* in quibus cùm ratio præſentis prohibitionis ceſſet, meritò admittuntur. Nec augmentum primum ipſius difficultatis refragatur; nam præſens decretalis procedit in reſcripto ad futura negotia generaliter & abſolutè impetrato; non verò ſi ad negotia præſentia detur, licèt plures ſint, ſeu ad univerſitatem cauſarum; tunc enim valet tale reſcriptum, cùm ceſſet prædicta ratio. Nec aliud augmentum ipſius difficultatis obſtat; nam principium quod in eo expendebamus, procedit in reſcriptis gratiæ, in quibus cùm deſit ratio præſentis prohibitionis, ideò valent, etſi abſoluta, & generalia ſint, indefiniteque concedantur, ut docet Bohic. *in præſenti*, qui diſcriminis rationem inter utrumque caſum proſequitur.

CAPUT XI.

a Idem.

AD audientiam noſtram, te ſignificante pervenit, quod H. de S. Stephano ſuper *b* abſolutione ſua litteras tibi (ut prima facie videbatur) Apoſtolicas præſentavit, quas quoniam habuiſti ſuſpectas, nec de Cancellaria Eccleſiæ Romanæ emanaſſe putaſti, ad nos remittere curaviſti, conſulens Apoſtolatum noſtrum (unde devotionem tuam in Domino commendamus) utrum occaſione ipſarum litterarum præfatum virum habere debeas abſolutum. Nos igitur litteris ipſis diligenter inſpectis, taliter tibi duximus reſpondendum, quod cùm eas non credamus de prædeceſſoris noſtri conſcientia emanaſſe, nullam eis fidem te volumus adhibere, cùm etiam manifeſtum contineant in *c* conſtructione peccatum.

NOTÆ.

1. a *IDem.*] Etiam tribuitur textus iſte Lucio III. in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. cap. 5.* Cui tamen miſſa ſit hæc epiſtola, non conſtat.

2. b *Abſolutione.*] Plerumque enim excommunicati, vel ſuſpenſi accedunt ad Romanum Pontificem, & ſuppreſſa veritate, litteras quas dicunt abſolutorias, impetrant, ut ab inferioribus judicibus abſolvantur, quas nec exequendas, neque admittendas eſſe, Jure noſtro cautum reperitur in præſenti, *in cap. ſuper eo 5. de cohabit. cleric. & mulier.* ubi cùm clericus concubinarius voluiſſet per obreptionem impetrare reſcriptum, ut abſolveretur à ſuſpenſione, & cum effectu impetraſſet, aſſeritur reſcriptum illud vires non habere: idem deciditur *in cap. quod ſuper 7. de fide inſtrum.* in illis verbis: *Quid agere debeas circa crucesſignatos, qui dicentes ſe ab Apoſtolica Sede redire, ſuper abſolutione ſua ignota Cardinalium ſigilla reportant.* Ex qua obſervatione lucem accipit textus difficilis *in can. 72. Concilii Africani*, ſub Innocentio I. ibi: *Quicumque non communicans in Africa in tranſmarinis ad communicandum obrepſerit, jacturam clericatus accipiat.* Hujus canonis occaſione aliqui aſſerunt, Eccleſiam Africanam à cervice excuſſiſſe jugum Romani Pontificis; ſed ex noſtra obſervatione lucem accipit, ibi enim agitur de illo, qui excommunicatus in Africa, mendaciis, & dolis impetravit communionem à Romana Sede, & in pœnam clericatu privatur: obrepere enim idem eſt quod fallaciter & doloſè facere, vel impetrare, *l. 1. §. 2.* ibi: *Obreptum eſſe Pretori. ff. de adminiſt. tutor.* Cicero *in Piſon.* ibi: *Obrepſiſti ad honores.* Plura ad ejus canonis interpretationem tradit Franciſcus Marcus, Ant. Capell. *de appellat. Eccleſiæ Africanæ, cap. 3.*

c *In conſtructione.*] Hoc ambitioſè traditum dicit impius & mordax Scipio Gentilis *c. 4. de error. teſtat.* eo motus, quod Pontificum ſcripta ſolœciſmis, & barbariſmis pleraque ſcateant. Sed ô impia Scipionis verba, qui ita audenter in ſacras conſtitutiones irruis! Etſi enim aliquando ex incuria typographi, aut bibliopolæ irrepſit vitium latinitatis, ideóne arguendi, & increpandi ſunt Religionis noſtræ ſummi Præſules, qui ſtatuerunt adeò vitium latinitatis alienum eſſe ſuis litteris, ut eas vitiare decreverint? Licèt enim teſtamenta non vitientur, etſi in eis contra Grammaticæ regulas peccetur, *l. qui habebat, ff. de manum. teſtam.* tamen ſicut reſcripta Principis ob vitium grammaticale vitiantur, Bartolus *in l. Plautius 9. num. 5. ff. de auro & arg. leg.* Vvolfangus Heyenricus *diſp. 3. de jure publico* (circumfertur poſt Clapmarium *de jure publico*;) ita reſcripta Pontificia ob vitium latinitatis vitiantur, ut ſi Pontifex alloquatur uni in plurali, *cap. quàm grave, de crim. falſi*, docet Azor *tom. 1. inſtit. lib. 5. cap. 24. verſ. 5.* aut ſi vitium committatur in ſalutatione, quem caſum exponemus *in dicto cap. quàm ſit grave.* 3.

COMMENTARIUM.

PEtrus Gregorius, & alii repetentes ad hunc textum, diſputant an reſcripta, vel alia decreta Pontificia debeant neceſſariò latinè concipi, & expediri? 4. DE RESCRIPTORUM IDIOMATE.

pediri? In qua quæſtione, vt rem ab origine repetamus, & certa ab incertis ſeparemus, ſciendum eſt, Romanos poſt Italiam, & alias prouincias ſubjugatas, in animos apprimè induxiſſe Latinam linguam, ſiue ad alliciendos populos eloquii ſuauitate, ſiue ad leniendam morum feritatem participatione linguæ, ſiue ne laborarent ipſi in diſcendo idiomate peculiari prouinciarum, quibus imperabant, quod variis artibus, & modis curarunt: primò ſtatuendo ne Magiſtratus ad prouincias deſtinati aliâ linguâ quàm latinâ ſententias, vel decreta dictarent, quo ſcilicet Latinæ vocis honos per vniuerſas gentes venerabilior diffunderetur, vt tradit Valerius Maximus *lib.* 2. *cap.* 2. §. 2. nec aliâ linguâ vti poterant, quàm latinâ, licèt in conuentibus externorum verba facerent. Inde excuſationem petit Cicero *actione* 3. *in Verrem*, quòd in Sicilia coactus eſſet græcè loqui; & cautum ante ipſius tempora fuiſſe, ne quis græcè oraret, refert Valerius *lib.* 2. *cap.* 1. Deinde in Senatu ſtrictiſſima lex erat loquendi ſolùm latino idiomate, adeò vt Imperator Tiberius orationem faciens in Senatu, ſine venia auſus non fuit aliqua verba græca proferre, teſte Suetonio *in ejus vita*, *cap.* 70. & ipſe Imperator teſtimonium græcè dici in Senatu non permiſit. Xiphilinus *in eo.* Ad judicandi etiam munus nemo admittebatur, niſi qui latinè noſſet, & poſſet loqui; imò Claudius Imperator virum ſplendidum, Græciæque Principem, è Iudicum albo eraſit, & quod magis eſt, ad peregrinitatem redegit, quia ſermonis Latini erat ignarus. Suetonius *in Claudio*, *cap.* 16. latè illuſtrant Pancirola *lib.* 3. *variar. cap.* 15. Reuardus *lib.* 4. *variar. cap.* 2. Petrus Faber *lib.* 1. *ſemeſtr. cap.* 23. & *lib.* 2. *cap.* 24. Oſualdus *lib.* 28. *comment. Donelli*, *cap.* 3. *littera M.* Gutherus *lib.* 2. *de offic. domus*, *cap.* 24. Polletus *lib.* 5. *hiſtoriæ fori*, *cap.* 15. Solorzanus *de iure Indiar. lib.* 1. *cap.* 25. *ex num.* 49. Forcatulus *in ſpher. leg.* Aldrete *de orig. ling. Caſtell. cap.* 7. *cum* 8. *ſequentib.* Anaſt. Germonius *pro Merid. ſeſſ.* 1. Inde eueniebat, vt nihil eſſet ſolemne apud eos, legitimum, & à lege cum ſpeciali formula aliqua inductum, quod non latinè peragi deberet, veluti teſtamentum, tutelæ, aut libertatis datio, & alii actus, quos refert Aldrete *dict. cap.* 7. *in fine*: & in legatis diſertum teſtimonium habemus apud Vlpianum *in fragment. tit.* 25. § *item græcè*: tradunt ſupracitati, & Antonius Faber *in juriſpr. tit.* 13. *per totum.* Nec ſententiæ, aut decreta, aliâ quàm Latinâ linguâ proferri poterant, *l. decreta* 48. *ff. de re judic.* nec contrarium probant textus *in l. ſi duo* 13. §. *vlt. ff. de jureiur. l. verbum* 17. *Cod. ex quibus cauſis infamia*, quia *in dicto* §. *vlt.* ſuperindictio illa Græcis verbis concepta, *petulanter ne jurato*; non à judice, ſed à præcone ex more recepto proferebatur, vt ſic per præconem cauſa ſupplicii publicaretur. Fornerius *lib.* 1. *quotid. cap.* 13. Balduinus *de edictis pro Chriſtianis*, *cap.* 34. *in dict. l.* 17. Et quamvis ſycophanteſeus, id eſt, calumniatus eſt, à judice pronuntiatus ſit, non fuit pro tribunali ſedendo, ſed extra, vt in ipſo textu docetur, & notauit Reuardus *lib.* 4. *variarum*, *cap.* 2. Similli modo in lege *moris* 9. §. *idem* 8. *ff. de pœnis*, verba græcè relata non ſunt formalia ſententiæ, aut judicis, ſed Vlpiani, qui græco ſermone vſus fuit, ut commodiùs ſe expediret. Tandem ab Arcadio, & Honorio conſtitutum fuit, ut judices tam Græcâ, quàm Latinâ linguâ ſententiam proferre poſſint, *l. judices* 12. *Cod. de ſentent. ex periculo.* Circa reſcripta ipſorum Imperatorum probabile eſt, græcè plerumque fuiſſe concepta, vt conſtat *ex l.* 3. *de cuſtodia reorum*, *l. moris* 9. §. *eris* 8. *ff. de pœnis*, *l.* 1. §. 1. *ff. de appellat. l. deprecatio*, *ff. ad leg. Rhodiam*, *l. ſemper* 5. §. *licet*, *de jure immunit.* & Joſephus *lib.* 14. *antiquitatum*, *c.* 18. refert reſcriptum Iulii Cæſaris græcè ſcriptum, & Iuſtinus Martyr *lib.* 2. *apolog. pro Chriſtianis*, refert aliud Imperatorum Adriani & Antonini. Hæc omnia obſeruata fuerunt dum ſedes imperialis apud Latinos erat, eâ tamen Conſtantinopolim tranſlatâ, concipi cœperunt, tam reſcripta, quàm ſententiæ græcè, & latinè, *l. judices* 12. *l. omnes*, *C. de ſententiis*, quamuis pars, quæ ad Imperium Latinum ſpectabat, vſum retinuiſſet, ut decreta latinè tantùm interponerentur; & ideò poſt dictam conſtitutionem legis *judices*, Tribonianus compilauit textum *in d. l. decreta*, *ff. de re judic.* in corpore Pandectarum: & hoc modo ſedanda eſt eorum jurium antinomia, omiſſis ſolutionibus traditis à Genua *in conciliatione legum*, *fol.* 769. *in parvis*, Oſualdo *lib.* 28. *ad Donellum*, *cap.* 3. *littera M.* Pancirola 3. *variarum*, *cap.* 15. vt docet & eruditè tradit, provt ſolet, nunquam ſine laude nominandus Præceptor D. Joſephus de Retes *in d. l. decreta*, *ff. de re judicata.*

Sed ut ad Eccleſiaſticas conſtitutiones, & reſcripta Apoſtolica perueniamus, ſciendum eſt, Eccleſiam in Concilis Legatis ſuis & Oratoribus præſcripſiſſe, vt juxta morem obſervatum non aliter quàm latinè loquerentur, vt ex actis Synodi Epheſinæ obſeruat Baronius *anno* 325. illud adjiciens, Marcianum Imperatorem in ſacroſancto Concilio Chalcedonenſi primùm latinè, deinde græcè loquutum eſſe: & *anno* 45. *ex num.* 38. refert quod Orientalis Eccleſia Euangelia & Epiſtolas primùm latinè recitare, mox græcè conſueuiſſet; quem morem occaſione Concilii Nicæni repetit etiam Spondanus *anno* 325. *num.* 19. Sed quamvis hæc ita ſint, dubitari non poteſt, quin poſt tranſlatum Imperium ad Byzantium, paulatim Græcus ſermo introduci cœpit, vnde in litteris commendatitiis characteres Græci apponebantur, *c.* 1. *&* 2. 73. *diſt.* dicam latè *in titulo de Clericis peregrinis*: & leges Eccleſiaſticæ, tam latinè, quàm græcè ſcribebantur, vt probat Franciſcus Valens *in concordia*, *ſectione poſteriori*, 2. *tomo*: reſcripta verò etiam ad Prælatos Orientales latinè concipiebantur, *cap. quanto*, *de conſuetudine*, *cap. ex parte* 12. *hoc tit.* in Eccleſiis verò inferioribus uniuſcujuſque provinciæ uſus ſervatur, *cap. quoniam* 24. *de offic. Ordin.* Concilium Turonenſe 3. celebratum temporibus Caroli Magni, ibi: *Vt eaſdem homilias quiſque apertè transferre ſtudeat in ruſticam Romanam linguam aut Theoſticam, quo faciliùs cuncti poſſint intelligere quæ dicuntur.* Plura Aldrete *de origine linguæ*, *lib.* 1. *cap.* 12. Albericus Gentilis *in opuſc. de linguarum mixtura*, Bellarminus *de verbo Dei*, *lib.* 2. *cap.* 16. Germonius *vbi ſuprà.*

5. Quid præcidat Jure Canonico.

CAPVT XII.

a Clemens III. b *Abbatibus de Obſen, & de Hetver, & Priori S. Trida.*

EX parte S. c perſonæ Eccleſiæ de Tarento nobis innotuit, quod cùm Capella de Empton ad prædictam Eccleſiam de jure pertineat, O. diaconus (qui jamdictam

Capellam

Capellam detinet) Capellanum ipſius Eccleſiæ, nomine ipſius S. in ea miniſtrantem, poſt appellationem à ſe factam amovit. Quam cùm eſſet S. proſequutus, & ad Judices litteras impetraſſet, ipſe O. appellationem ſuam proſequi non curavit. Cúmque authoritate Judicum in jus eſſet vocatus, dixit ſe litteras priores habere, de quibus nulla mentio in poſterioribus habebatur, quas uſque ad tertiam citationem ſuppreſſit, eiſque dolo vel negligentiâ uti poſtpoſuit: quod ex diuturnitate temporis videbatur, in quibus nulla mentio de appellatione ab ipſo facta fiebat, cùm biennium à tempore appellationis jam fuiſſet elapſum; ideoque F.V. per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus ſi ita conſtiterit, revocatis in ſtatum debitum omnibus, quæ poſt appellationem ipſius O. inveneritis attentata, præſcriptam Capellam Matrici Eccleſiæ appellatione remota reſtituatis: prædictum O. ſi eum appellationem ſuam non fuiſſe proſequutum conſtiterit, memorato S. in expenſis neceſſariis condemnantes.

N O T Æ.

1. a *Clemens.*] Defuncto Gregorio VIII. creatus fuit Pontifex Clemens III. Paulinus antea dictus, Cardinalis Epiſcopus Præneſtinus, qui diligentiſſimus fuit circa omnia ad Eccleſiam, & Catholicam Religionem ſpectantia, præcipuè circa expeditionem pro recuperanda Terra ſancta. Eccleſiam rexit ex anno 1188. uſque ad annum 1199. ut referunt Baronius, & Coriolanus *eodem anno*, Ludovicus à S. Carolo *in Clemente III.* Hujus Pontificis aliqua referuntur decreta in hac ſexta compilatione, inter quæ primum in ordine obtinet locum præſens deciſio, quæ reperitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. cap.* 8.

2. b *Abbatibus.*] Ita retinenda eſt inſcriptio hujus textus ex dicta collectione ſecunda; hæc autem monaſteria ſunt in Græcia, in Diœceſi Tarentina, Ordinis D. Baſilii.

3. c *Perſonæ.*] Nomen perſonæ in Jure Civili hominem tantùm liberum ſignificabat, ideò ſervi ſine perſona dicti ſunt. Theophilus *ad tit. de ſtipulat. ſervorum*, Caſſiodorus *lib.* 6. *epiſt.* 8. ibi: *Quid enim prius facerent inter ſervos jura publica, qui perſonam legibus non habebant.* Inde ſequentibus ſæculis uſus invaluit, ut inter liberos homines, nobiliores, Perſonæ dicti ſint: & ſimiliter qui in Clero primas Sedes habebant, Perſonæ; & eorum dignitas, Perſonatus dicebantur. Concilium Arvernenſe, ibi: *Clericos quos perſonas vocant. cap. ad aures* 8. ubi notavi, *hoc tit.* Non ergo omnes Clerici dicebantur perſonæ, ſed tantùm majores, & primi, præpoſiti Eccleſiis Parochialibus, aut Regularibus. Joannes Sariſberienſis *epiſt.* 11. ibi: *Aſſerens Eccleſiam ſuam eſſe perſonam ejus.* Notarunt Gaſpar Barthius *lib.* 17. *adverſar. cap.* 32. Boſquetus *ad Innocentium III. libro* 1. *epiſt.* 54.

Textum hunc expoſui ſuprà, *in cap. cæterùm* 3.

C A P U T XIII.

a Cœleſtinus III.

Sciſcitatus es à nobis petitorio deſtinato, de qua impotentia illud intelligitur (quod in litteris noſtris ſæpe conſuevit adponi) ut ſi duo, vel tres, quibus litteræ diriguntur, ipſis exequendis ſimul intereſſe nequiverint, unus, aut plures, quibus ſcribitur, nihilominus exequantur. Nos verò ita ſentimus, quod *b* tam de jure, quàm de facto impotentia cenſeatur. De jure, ſi aliquem illorum ſervum, vel infamem, aut alio legitimo impedimento detentum eſſe conſtiterit. De facto, ſi conſtiterit eum caſu mortis occumbere, aut inevitabilis neceſſitatis articulo impediri, quominus valeat intereſſe. Dummodo is, qui pro neceſſitate præſens eſſe non poteſt, collegis ſuis canonicè excuſationem ſuam curet (ſi poterit) deſtinare: ut alii conjudices, vel exequutores nihilominus ad conſummationem injuncti mandati procedant. Nec enim ille qui tantummodò non vult intereſſe, hac impoſſibilitatis interpretatione valeat aliquatenus excuſari, niſi fortè ſic in reſcripto habeatur expreſſum, ſi non omnes interfuerint, vel ſimul nequiverint, aut noluerint intereſſe.

N O T Æ.

1. a *Cœleſtinus III.*] Ita etiam legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. cap.* 4. Cui autem miſſa ſit hæc epiſtola, nec ex illa, neque ex hac conſtat. Cœleſtinus III. ſucceſſit Clementi III. anno 1191. & Eccleſiam rexit uſque ad annum 1198. ut referunt Baronius, & Coriolanus *in eodem anno*, Papirius, & alii de vitis Pontificum ſcribentes. Varias epiſtolas ſcripſit, & decreta edidit, quæ refert Ludovicus à S. Carolo *lib.* 1. *in Cœleſtino III.* Ejus nonnullæ deciſiones compilatæ ſunt in hoc volumine, & in ſecunda collectione, in quibus plerumque omittitur inſcriptio, ut in præſenti contingit.

2. b *Tam de jure, quàm de facto.*] Plures enim arcentur à judicandi munere propter impotentiam juris, aut proper impotentiam facti. Ob impotentiam juris, aut naturalis, aut poſitivi. Per naturam enim prohibentur judicare illi, quorum nullum judicium eſt, ut ſunt furioſi, *l. furioſi* 40. *de reg. juris*: qui dicuntur mente alienati, *l. ſi cum dotem* 22. §. *ſi maritus, ff. ſoluto matrim.* nec voluntatem habent, *l. qui ſervum* 47. *ff. de acquir. hered.* adeò ut abſentium, dormientiumve loco habeantur, *l.* 1. §. *furioſi, ff. de jure codicill. l. Julianus* 40. *ff. de divort. l. ſed ſi unus* 17. §. *filio, ff. de injuriis.* Furioſus ergo judex eſſe non poteſt, *l. cum Prætor* 12. §. *natura*, *l. cùm furioſus* 39. *ff. de judiciis.* Docent Hottomanus *lib.* 4. *obſervat. cap.* 6. Vulteius *de judiciis*, *lib.* 1. *cap.* 4. *num.* 88. quod procedit in furioſo perpetuo; ſi verò lucida (Qui Judices eſſe poſſint.)

inter

interualla habeat, vt frequenter habet, *l. qui teſtamento* 20. §. *maritus*, *ff. qui teſtamenta facere*, judex dari poteſt, *d.l. cum furioſus* 39. *cap. his qui* 32. *q.*7. & ſi poſtquam judex datus eſt, furere cœpit, judicandi officio, non verò ipſa Magiſtratus dignitate priuatur, *l. judex datus* 46. *ff. de judiciis*, *l. qui furere* 20. *ff. de ſtatu hominum*, *l. nec mandante* 8. §. 1. *ff. de tutoribus*: deinde à natura judicare prohibentur muti, *dicta l. cum Prætor*, §. *non autem*: mutos autem intelligimus, non qui obſcurè, aut tardè; ſed qui omninò nihil loquuntur, juxta legem *mutum* 9. *ff. de ædilit. edicto*, §. *nam & mutus*, *ff. quibus non eſt permiſſum facere teſtam.* Ratio aperta eſt, mutus enim jus dicere non poteſt, & minùs interdictum, aut ſententiam proferre: deinde quia in judicio plerumque interrogationes fiunt, de quibus in titulo *de interrog. in jure faciend.* & interloquutoriæ ſententiæ dicuntur, *l.* 1. *C. de ſententiis & interloquut.* Obſeruat Vulteius *vbi ſuprà*, *num.* 117. arcentur etiam à judicum officio ſurdi, *d.l. cum Prætor*, §. *non autem*, illi videlicet, qui nihil penitus audiunt, quomodo ſurdi definiuntur, *l.* 3. § *ſurdus ff. ad Syllanianum*: impuberes etiam ob judicii defectum judices eſſe non poſſunt: jure noſtro Pontificio, qui decimumoctauum agit annum, à Principe judex delegatus dari poteſt, etiam renuentibus partibus; ipſis verò conſentientibus, major 18. annis, *cap. cum vigeſimi* 41. *de officio delegati*: jure Regio annus 26. præſcriptus eſt ad judicandum, *l.* 2. *tit.* 9. *lib.* 3. *recopil.* abrogata lege 5. *tit.* 4. *partita* 3. quid tamen jure ciuili obſervaretur pro expreſſione textus *in l. ad rem publicam* 8. *ff. de muneribus*, *l.* 1. §. 3. *de poſtulando*, *l. cum lege* 41. *ff. de receptis*, pertractant Donellus *lib.* 17. *comment. cap.* 24. Petrus Gregorius *lib.* 47. *ſyntagm. cap.* 9. *num.* 16. Cuiacius *in l.* 1. *Cod. qui ætate*, Petrus Faber *in l.* 2. *ff. de reg. juris*, Altamiranus *in l.* 1. *Cod. de filiis officialium*, *cap.* 6. *num.* 48. & *in l.* 3. *cap.* 4. Feloaga *in cap.* 1. *de his quæ vi*, *ratiocinat.* 5. Narbona *anno* 20. *quæſt.* 3. *num.* 19. & *anno* 25. *quæſt.* 10. Bronchorſt. *centuria* 1. *aſſertione* 65. Vulteius *dict. cap.* 4. *num.* 96.

3. De aliis qui judices eſſe nequeunt

Inter eos, qui à natura judicare nequeunt, aliqui numerant cæcos. Accurſius & Bartolus *in l. cæcus* 6. *ff. de judiciis*, Robertus *lib.* 3. *ſentent. cap.* 26. ſed rectiùs affirmant, cæcos poſſe judices dari, contra Accurſium & Bartolum Donellus *lib.* 17. *comment. cap.* 24. Duarenus *lib.* 1. *diſput. cap.* 23. & ad titulum *de judiciis*, *cap.* 1. Hothomanus *illuſtrium q.* 26. Xammar. *de offic. jud. part.* 1. *quæſt.* 12. Vveſembechius *ad titulum de judiciis*, *num.* 3. Cæcus enim nunquam reperitur judicare prohibitus, imò *ex d.l. cæcus*, apertè conſtat, cæcum judicandi officio fungi poſſe, quod etiam traditur *in l.* 1. §. 2. *loco*, *ff. de poſtulando*; quia officium judicis non in oculis corporis, ſed mentis conſiſtit. Hactenus recenſuimus eos, qui à natura judicare prohibentur; nunc agamus de illis, qui à jure impotentiam habent: & primò ex juris diſpoſitione à munere judicandi arcentur infames, *cap. infamis* 3. *quæſt.* 7. *l.* 2. *Cod. de dignitat. lib.* 12. idque lege Iulia cautum eſſe conſtat *ex l.* 1. *ff. ad leg. Iuliam de vi*; & ex Cicerone *in oratione pro Cluentio*, ibi: *Legem eſſe hominibus turpi judicio damnatis in perpetuum nullum ad honores, neque in curiam aditum eſſe.* Nec tantum ſi damnatus ex crimine famoſo, verùm & ſi eo tantùm notatus ſit, judex dari nequit, *dicta l.* 2. *l. ſancimus*, *Cod. ad leg. Iuliam repetund.* plura D. Franciſcus de Amaya *in l. vnica*, *Cod. de infamibus*, *lib.* 10. officium enim judicandi honor eſt, *cap. vt debitus* 59. *de appellat.* ſed infamibus aditus ad honores non patet, *dicta l. vnica*, *Cod. de infamibus*, *cap. infamibus*, *de reg. jur. lib.* 6. ergo infames ad judicandi officium admitti non poſſunt. Similiter illiterati judices eſſe nequeunt, *cap.* 1. *cap. ſtatuimus*, 61. *diſt. nouella* 81. *Iuſtin.* & magna cum ratione, cùm judex debeat ſententiam proferre ſecundùm canones, legeſve, *cap. judex* 3. *quæſt.* 7. *cap.* 1. *de conſtit. cap.* 1. *de re judic. l. nemo*, *Cod. de ſententiis*, niſi periti ſint ejus rei, de qua agitur, *l. certi* 17. *Cod. de judiciis*, *l.* 1. *ff. & Cod. de officio ejus*, *l.* 7. *C. de profeſſoribus*, *l.* 2. *C. de poſtul. l.* 2. *C. quod quiſque juris*: docent Corraſius *lib.* 5. *miſcell. cap.* 19. Robertus *lib.* 3. *ſentent. cap.* 3. Vulteius *diſput. juris cap.* 8. Cuiacius *lib.* 13. *obſeruat. cap. vlt.* Hunnius *ad Treutl. volum.* 1. *diſp.* 12. *quæſt.* 33. Bronchorſt. *centuria* 1. *aſſertione* 64. Sauarus *ad Sidonium*, *lib.* 1. *epiſt.* 2. Canonerius *in prolog. ad* 7. *aphoriſmum Hippocr.* Etiam jure, ſeu moribus prohibentur fœminæ judices eſſe, *l. cùm Prætor* 12. §. *non autem*, *ff. de judic. l.* 2. *ff. de regulis juris*, *cap. dilecta*, *de majorit. & ob. cap. dilecti*, *de arbitris.* Item ſerui, *l. ſed ſi in ſeruum* 9. *l. Pedius*, §. 1. *l. non diſtinguemus* 32. §. *ſi ſeruus*, *ff. de arbitris*, *l.* 3. §. *Imperator*, *ff. de decurionibus*, *l. vnica*, *Cod. ad legem Viſelliam*, *cap. inſinuante*, *de officio Delegati*; ſerui enim pro mortuis habentur jure ciuili, *l. quod attinet*, *ff. de reg. juris*, *l. ſeruus*, *l. ſeruitutem*, *ff. de reg. juris*: ſed munus judicandi eſt ciuile: ergo ſerui ſunt incapaces judicandi. Cui principio non obſtat textus *in l. Barbarius*, *ff. de officio Præſidis*; pro cuius expoſitione videndi ſunt Morla *tit. de juriſdictione*, *quæſt.* 26. *num.* 4. Amaya *in l.* 1. & 2. *Cod. ſi ſeruus*, *authent. debetur*, Caldeyra *lib.* 2. *variarum*, *cap.* 7. Iacobus Gothofredus *in eo textu*, Robertus *lib.* 1. *animaduerſ. cap.* 8. Maqueda *in repetitione ad illum textum*, Heraldus *lib. vnico emend. cap.* 4. Salmaſius *ad jus Atticum*, *cap.* 14. Similiter ex juris noſtri diſpoſitione judicare prohibentur excommunicati, *cap. prudentiam* 21. §. 6. *de officio delegati*, *cap. ad probandum*, *de re judic. cap. is cui* 10. *de officio delegati*, *lib.* 6. *cap.* 1. *de officio Vicarii*, *eod. lib.* docent Sanchez *lib.* 3. *de matrim. diſp.* 30. *n.* 6. Suarez *de cenſuris diſp.* 7. *ſect.* 2. & *diſput.* 14. *ſect.* 1. Gibalinus *eodem tract. fol.* 270. & hæc de illis, qui à jure impotentiam habent judicandi: de facto judicare nequeunt, qui cauſæ deciſioni intereſſe non poſſunt, morte, vel inevitabili neceſſitate impediti.

COMMENTARIVM.

Ex hoc Cæleſtini reſponſo talem deducunt Interpretes diſputandam aſſertionem: *Clauſula, quod ſi non omnes; vel, ſi ambo intereſſe non poſſint, duo, alterve eorum nihilominus exequatur; tam ad impotentiam juris, quam facti referenda eſt.* Eam probant textus *cap. prudentiam* 21. §. *adjicimus*, *cap. cum ſuper* 23. *cap. inſinuante* 25. junctâ Gloſſâ *verbo Iniquo*, *cap. quoniam Abbas* 14. vbi Gloſſa *verbo Proſpexit*, *cap. ſuper quæſtionum* 27. §. *ſi verò duo*, *cap. licet* 30. *cap. coram* 34. *cap. quamvis* 6. *cap. vno* 41. *de officio delegati*, *cap. dilecto* 40. *de teſtibus*, *cap. cum dilecti* 3. *de emptione & vendit. cap. Raynaldus*, *de teſtam. cap. ſi duo*, *de procurat. lib.* 6. *cap. ſi contra vnum* 4. *cap. cum plures* 8. *de offic. deleg. eod. libro*, *cap. finali*, *de teſtam. eod. libro*, *cap. vt commiſſum*, *in principio*, *de hæret. eod. libro.* Conſonant de jure ciuili lex *duo* 39. *ff. de re judic.* lex *Pedius*, §. 1. lex *item ſi vnus* 17. §. *item ſi plures*, lex *ſi in tres*, cum ſequenti, lex *non diſtinguemus* 32. §. *cum in pluribus*, *ff. de recept. arbitris*, lex 4. *C. quando prouocare.* Conſonat lex 17. *tit.* 22. *partit.* 3. Illuſtrant vltra repetentes, & congeſtos à Barboſa hîc, & *de clauſulis clauſula* 125. Moneta *de commut. cap.* 8. *num.* 136. Petrus Gregorius, Caniſius, Vranius, & Fagnanus *in præſenti*, idem Petrus Greg. *lib.* 1. *de reſcriptis*, *cap.* 2. & *lib.* 5. *partit.* 5. *cap.* 5. — 4. Concluſio traditur et probatur.

Guillelmus

Guillelmus Fornerius *lib. 1. ſelect. cap. 7.* ejus filius Rodulphus Fornerius *lib. 3. rerum quotid. cap. 3.* Hermannus Vulteius *de judiciis lib. 1. cap. 7. num. 404.*

5. **Traditur dubitandi ratio.** Hæc tamen aſſertio non leues patitur difficultates. Prima naſcitur ex eo; nam in cauſa pluribus judicibus à Pontifice commiſſa, vnus ſine alio procedere nequit, imò omnes ſimul de ea cognoſcere, & eam terminare debent, *cap. cauſa matrimonii, cap. cum cauſa 32. de offic. deleg.* adeò vt vno ex judicibus defuncto, alter ſuperſtes de ea cognoſcere non poſſit, quia ejus jurisdictio jam expirauit, *cap. vno 42. de offic. deleg.* Ergo ſiue impotentiâ juris, vtpote infamiâ; aut facti, videlicet morte, vnus ex judicibus impediatur de cauſa cognoſcere, alter in ea procedere non valet. Secunda ex eo prouenit, quia aſſerimus infamem, cui à R. Pontifice commiſſa eſt alicuius cauſæ cognitio, non poſſe in ea procedere propter impedimentum infamiæ; nam dum Pontifex infami, aut aliàs à jure impedito cauſam committit, cenſetur ipſum famæ reſtituere, & eum capacem facere, vt poſſit juriſdictionem delegatam exercere; Pontifex enim infamem reſtituere poteſt, *cap. cauſam, de re judicata.* Præcipiens enim Princeps actum, præcipit id omne ſine quo ad eum perueniri non poteſt, *l. quidam 57. ff. de re judic.* Accurſ. per textum ibi, *in l. Imperiales 23. verbo Oportet, C. de nuptiis.* Rodericus Suarez *allegat. 12. per totam,* Sanchez *de matrim. lib. 8. diſp. 4.* Baſilius *eodem tract. lib. 8. cap. 13. num. 13.* Azeuedus *in l. 3. tit. 3. lib. 8. recopil.* Leſſius *de juſtit. lib. 2. cap. 35. dub. 5.* Amaya *in l. 1. C. ſi ſeruus aut libertus, num. 29.* ergo Pontifex præcipiendo infami, vt in cauſa procedat, eum reddit habilem ad huiuſmodi actum. Tertia difficultas militat aduerſus id, quod in præſenti aſſeritur, videlicet virtute clauſulæ, *quod ſi non omnes,* vno ex judicibus nolente in cauſa procedere, alium poſſe eam decidere, & determinare; nam alius eſt caſus voluntatis, alius eſt caſus impotentiæ; ſiquidem primus prouenit ex defectu voluntatis, ſecundus ex defectu capacitatis, *l. Iulianus 26. ff. ſi quis omiſſâ cauſâ teſtam.* igitur licèt in caſum impotentiæ vnius ex judicibus alii concedatur in cauſa procedere, hæc facultas protrahi non debet ad caſum noluntatis. Fulcitur hæc difficultas ex præſenti textu, in illis verbis: *Simul nequiuerint, aut non potuerint.* Igitur ſi tantùm apponatur clauſula, *non potuerint,* non comprehendetur caſus noluntatis.

6. **De cauſa pluribus commiſſa.** Sed his difficultatibus minimè obſtantibus, vera eſt præſens aſſertio, pro cuius expoſitione primò ſciendum eſt, ſummum Pontificem, penes quem omninò reſidet juriſdictio Eccleſiaſtica, *cap. decreto 11. cap. qui ſcit 2. q. 6. cap. multis 3. q. 6.* junctis traditis à Hieronymo Gonzalez *ad regulam 8. Cancell. §. 1. proœmiali,* cauſam vni, vel pluribus ſolere delegare, vt videre eſt paſſim *in tit. de officio delegati*: frequenter autem duobus, aut tribus judicibus cauſam committit, vt ſic meliùs veritas cognoſci poſſit, *cap. prudentiam 21. verſ. Illa, de offic. deleg. cap. de quibus, 20. diſt.* Facit lex vltima, *C. de fideiuſſorib.* Cùm pluribus committitur, aut committitur coniunctim, aut ſeparatim: quibus coniunctim committitur, per conjunctiuam *&*, vel *etiam,* competit ſimul juriſdictio, & omnes ſimul cauſæ cognitioni vel executioni intereſſe debent, quia licèt quilibet eorum habeat juriſdictionem in ſolidum, propter naturam ipſius, quæ vtpote res incorporalis, & indiuidua, pro parte haberi non poteſt, Immola *in d. cap. prudentiam, num. 14.* Gratianus *diſcept. cap. 396.* eam tamen ſolus non poteſt exercere, nec vno defuncto, vel abſente, reliqui in cauſa procedere poſſunt, *l. duo 39. ff. de re judic. l. ſicut 20. ff. de recept.* facit textus *in cap. ſi duo 6. de procur. lib. 6.* Docet Moneta *de commut. cap. 8. num. 135.* vnicam enim juriſdictionem habent, & vnam perſonam, à qua illam obtinent, repræſentant, *cap. Paſtoralis, hoc tit.* vnde neuter ſine alio in cauſæ cognitione procedere valet, *cap. cauſam 16. cap. cum cauſa 21. de offic. deleg.* Si verò disjunctim, veluti vt duo, vel vnus eorum de cauſa cognoſcat, hoc caſu cuiuis ex delegatis facultas cognoſcendi competit in ſolidum, itaut præuentioni inter eos locus ſit, nec re non integra alter cauſæ ſe immiſcere poteſt, niſi qui cœpit cognoſcere, infirmitate, vel ſimili cauſâ proſequi impediatur.

Quæ omnia procedunt, niſi adjecta ſit clauſula, *quod ſi non omnes*; vel, *quod ſi ambo intereſſe non poſſint, duo vel alter eorum procedat*; quæ frequenter apponitur in delegationibus Apoſtolicis, vt patet ex noſtro textu, *cap. prudentiam, cap. licèt duo, de officio deleg. cap. ex tenore 35. de teſtibus, cap. Raynaldus, in princip. de teſtam. cap. 3. de emptione & vendit.* & aliis infrà citandis. Cui clauſulæ maximè affinis eſt quæ ſex notis apud veteres ſignificabatur, videlicet A. A. V. S. E. V. quas ſic eruditi exponunt, Ambo, alterve, ſi eis videbitur: quæ clauſula reperitur apud Ciceronem in Antonium *Philipp. 9.* aliàs 8. ibi: *Vtique C. Panſa, A. Hircius Coſſ. alter, ambóve, ſi eis videbitur, quæſtoribus vrbis imperent.* Apud Iulium Frontinum *lib. 2. de aquaductu,* ibi: *Q. Hellius, Q. Fabius Coſſ. ambo, alterve, ſi videbitur, adhibitis Prætoribus, qui ærario præſunt.* Aulum Gellium *lib. 1. noctium, cap. 12.* ibi: *Cuius parentes alter, ambóve ſeruitutem ſeruierunt.* Facit textus *in l. 4. §. ſi quis, in fine, C. de aduocatis diuerſorum.* Vegetius etiam *lib. 3. de re militari, cap. 1.* ſcribit, multitudine militum rebellante duos duces exercitus mitti ſolitos cum hoc præcepto: *Prouideant, ne quid reſpublica detrimenti capiat, Coſſ. alter, ambóve.* Alia adducunt Briſſonius *de formulis lib. 3.* Guillelmus Fornerius *lib. 1. ſelectionum, cap. 7.* Rodulphus Fornerius *lib. 3. quot. cap. 3.* Hac igitur adjectâ clauſulâ, licèt ſtatim vnus ſine alio in cauſa procedere non poſſit, nec eam terminare, quia licèt juriſdictionem habeant in ſolidum, ejus tamen exercitium ita eſt apud omnes, vt non ſit penes ſingulos; imò ſi vnus ſine altero procederet, excederet juriſdictionis mandatæ terminos, & ſententia corrueret, quia forma reſcripti ſeruanda eſt, *d. c. prudentiam, c. ſuper eo 15. cap. cùm contingat 36. cap. venerabilis 37. de officio deleg.* Si verò vnus ex eis ob impotentiam juris, aut facti adhuc in cauſæ cognitione procedere nequiuerit, & ſententiam proferre, tunc cùm impedimentum liquidò conſtiterit, alter virtute prædictæ clauſulæ in cauſa procedere, & eam terminare valet, *c. prudentiam, cap. licèt 30. de offic. deleg. c. cum plures, eod. tit.* quo caſu accipio textum *in cap. 2. de eo qui mittitur in poſſeſſ.* per impotentiam enim vnius non expirat juriſdictio alterius, imò purificatur quæ per dictam clauſulam conditionalis erat, *dicto cap. vno 42.* Barboſa *de clauſulis, clauſula 125.* — 7. **De clauſula, quod ſi non omnes.**

Igitur non adjectâ ſupradictâ clauſulâ in cauſa pluribus commiſſa, ſi aliquis, vel vnus ex judicibus impeditus reperiatur, alii in cauſa procedere non poſſunt: nec huic principio obſtat textus *in cap. quoniam 14. de officio deleg.* vbi fuit cauſa commiſſa à ſummo Pontifice duobus Abbatibus Leiceſtræ, & Lileſhulæ: mortuo Abbate Lileſhulæ, Abbas Leiceſtræ cum ſucceſſore defuncti in cauſa proceſſit, & ſententiam protulit, quam ſummus Pontifex approbauit, & ratam habuit. Igitur mortuo vno ex judicibus delegatis, alter in cauſa procedere valet. Gloſſa, quam ſequitur Panormitanus in eo textu, *num. 4.* exiſtimat, cauſam ibi commiſſam eſſe ſub clauſula, *quod ſi non omnes*; & ideò mortuo vno, alium in cauſa procedere poſſe, — 8. **Exponitur caput quoniam 14. de offic. deleg.**

poſſe, nec ejus juriſdictionem expirare. Sed hæc ſolutio diuinationis vitio laborat; ſiquidem ex textu non conſtat, clauſulam, *quod ſi non omnes*, præceſſiſſe. Quâ ſolutione omiſsâ, verius dicendum eſt, diſcrimen eſſe conſtituendum inter eum caſum, in quo delegatur, ſeu committitur cauſa expreſſo nomine proprio, videlicet Petri, aut Pauli; & inter eum caſum, in quo non exprimitur perſona, ſed dignitas, & cauſa committitur ſub nomine appellatiuo, vt Epiſcopo, Decano, vel Abbati. Primo caſu mortuo judice in litteris deſignato, juriſdictio non tranſit ad ſucceſſorem in dignitate, quæ extinctâ perſonâ, conſequenter & finitur, *cap. ſi gratioſè 5. de reſcriptis, lib. 6.* Secundo verò caſu in ſucceſſorem tranſit juriſdictio, quia dignitas nunquam moritur, *dicto cap. ſi gratioſè*; & ſic per mortem non extinguitur, *cap. Paſtoralis, §. præterea, de officio Ordin. cap. ſi is cui, de officio deleg.* docent Caniſius *in eo textu*, Sanchez *de matrim. lib. 8. diſp. 22. n. 17. & 18.* Moneta *de commut. cap. 8. num. 114. & 134.* Quod procedit ſi reſcriptum jam præſentatum eſt, aliàs ſi re integra deceſſit vnus ex judicibus, etiam deſignatus nomine dignitatis, neceſſe eſt vt ſucceſſor de nouo nominetur, aliàs in cauſa procedere nequit; cùm enim reſcriptum eſt præſentatum, jam perpetuata eſt juriſdictio, *dicto cap. Paſtoralis, §. præterea, d. cap. ſi is cui.* Notant Germonius *de indultis, §. Hieronymo, num. 38.* Bajo Arroyo *in cap. cap. fin. de procur. num. 56.*

9. Explicatur cap. cauſam 16. de off. deleg.

Nec huic ſolutioni aduerſatur textus *in cap. cauſam 16. de officio delegati*, vbi quædam cauſa commiſſa fuit duobus Epiſcopis; & cùm vnus ſine alio in cauſa procederet, & definitiuè eam terminaret, ſententia fuit caſſata à Romano Pontifice, ea ratione, quia cùm cauſa duobus committitur, alter ſine altero procedere in ea non valet: ergo ſiue cauſa committatur ſub nomine dignitatis, ſiue ſub nomine proprio, vnus ſine alio nullo modo procedere valet. Auguſtinus Beroius *in cap. quoniam Abbas 14. num. 45. verſ. Multi*, exiſtimat in ejus textus ſpecie cauſam non ſub nomine dignitatis, ſed potiùs ſub nomine proprio Epiſcoporum fuiſſe commiſſam, & ſic vnum ſine alio in cauſa procedere non poſſe. Sed hæc ſolutio non depromitur ex verbis textus, imò ſiue textum prout eſt in decretalibus, ſiue prout in prima collectione jacet ſub illo titulo, *cap. 21.* & in Concilio Lateranenſi ſub Alexandro III. *p. 50. cap. 26.* conſulamus, conſtat ſub nomine dignitatis cauſam commiſſam eſſe. Quare hac ſolutione rejecta, dicendum eſt, in eo textu vnum Epiſcopum ſine alio in cauſa proceſſiſſe, dum non conſtabat alium deceſſiſſe, aut impeditum fuiſſe; tunc enim dicendum eſt, etiam nomine dignitatis factâ delegatione, vnum judicem ſine alio in cauſa procedere non poſſe: quo modo intelligendus eſt etiam textus *in cap. veniens 13.* juncta gloſſa *verbo Iudices, de renunciatione*: docet Moneta *de commut. cap. 8. num. 13.*

10. Traditur ratio concluſionis.

Prædictæ concluſionis ratio ex eo prouenit; nam reſcriptorum forma diligenter eſt obſeruanda, *cap. cum dilecta, hoc titulo, cap. prudentiam, de officio deleg.* & delegationis forma ſemper ſequenda, *cap. ſuper eo 15. cap. cum contingat 36. cum ſequenti, de officio deleg.* & ſi quid judices contra formam reſcripti attentauerint, nullum erit, *cap. ſi cui*, & ibi gloſſa, *verbo Propter, de electione lib. 6.* ideo cùm cauſa committitur ſub clauſula, quod ſi non omnes, ſi conſtet alium de cauſa cognoſcere non poſſe, aut nolle, alter juxta formam litterarum in cauſa ſeorſim procedere valet, quia ea fuit voluntas Principis delegantis, & quia verbum illud generaliter prolatum, generaliter eſt intelligendum, *cap. ſolitæ*, juncta gloſſa finali, *de majorit.* & paria ſunt aliquid ſpecialiter expreſſum eſſe, vel ſub verborum generalitate comprehendi, *l. ſi duo 51. ff. de adminiſtr. tut. l. Prætor, §. 2. de noui operis nunciat.* Accurſius *in l. ſi quis mihi 25. §. juſſu, ff. de acquir. hæred.* ideo dicta clauſula, *quod ſi non omnes*, comprehendit tam impotentiam juris, videlicet ſi ob infamiam, ſeruitutem, vel defectum ætatis judicare nequit; aut facti, videlicet ſi deceſſit, aut ineuitabili neceſſitate impediatur in cauſa intereſſe: docet Moneta *vbi ſupra*.

11. Diſſoluuntur difficultates.

Nec obſtant difficultates ſuprà adductæ. Non prima, quæ procedit cùm cauſa commiſſa eſt indefinitè, non adjectâ clauſulâ, *quod ſi non omnes*; tunc enim verum eſt, alium ſine alio in cauſa procedere non poſſe, *d. cap. cauſam 16. cap. cauſam 22. de leg.* at verò ſi non ſimpliciter, ſed adjectâ prædictâ clauſulâ committatur, tunc vnus alio impedito in cauſa prodecere valet. Nec ſecunda difficultas refragatur; licèt enim Pontifex beneficium concedendo irregulari, cenſeatur cum ipſo diſpenſaſſe, & ſimiliter in aliis impedimentis; tamen hoc locum habet cùm Pontifex ſcit tale impedimentum habere perſonam illam: at ſi neſciat, non præſumitur cum ea diſpenſaſſe, vt latè docent Baſilius *lib. 8. de matrimonio, cap. 16.* Vnde cùm Pontifex committit alicui cauſam, qui habet impedimentum juris, quod Pontifex ignorat, non præſumitur Pontificem cum eo diſpenſaſſe. Quæ tamen impedimenti ſcientia requiratur in Principe, vt præſumatur diſpenſaſſe, diſputat Baſilius *vbi ſupra.* Difficilior eſt tertia conſideratio; nam licèt verum ſit, caſum impotentiæ comprehendere caſum noluntatis, vt probat Pichard. *in principio Inſtit. de vulgari, num. 20.* tamen in noſtro caſu dubium eſt, an virtute clauſulæ, *quod ſi non omnes intereſſe potuerint*, caſus noluntatis, videlicet cùm alter non vult intereſſe, comprehendatur; & ſic altero renuente in cauſa procedere, alter nihilominus intereſſe poſſit? Et poſſe reſolvit Zabarella *in præſenti*, qui docet textum noſtrum correctum eſſe per textum *in d. cap. prudentiam, §. adjicimus, de officio delegati*; vbi dicitur noluntatem comprehendi ſub impotentia: ſequitur eum Moneta *d. cap. 8. num. 658.* Sed cùm correctio iurium de facili non ſit admittenda, *cap. cum expediat, de elect. lib. 6. l. præcipimus, C. de appellat.* dicendum eſt textum præſentem exponi, & ſuppleri ex deciſione textus *in d. §. adjicimus*, ita ut clauſula, *quod ſi non omnes*, comprehendat noluntatem ad hoc, vt alius alio nolente poſſit in cauſa procedere, *d. §. adjicimus*; non autem includat ad hoc, vt qui nolit de cauſa cognoſcere, excuſetur, imò grauiter plectendus eſt, cùm reſcriptum Apoſtolicum exequi renueret, ex noſtro textu: quod ſi clauſula, *quod ſi non omnes*, ita concepta ſit, *quod ſi nequiuerit*, aut *non potuerit*; tunc etiamſi vnus renuat de cauſa cognoſcere, non punitur, ſed excuſatur, quia per verbum *nequiuerit*, facultas illis data fuit ſe excuſandi à prædicto judicandi munere.

13. Exponitur cap. licet 30. de offic. deleg.

Sed ſuperiori aſſertioni obſtat textus *in cap. licet 30. de officio deleg.* vbi cauſa commiſſa fuit tribus judicibus ſub clauſula, *quod ſi non omnes*; & cùm vnus ex judicibus deceſſiſſet, & alter vt ſuſpenſus remotus eſſet, quæſtionis fuit, an ſuperſtes, cui cognitionem cauſæ defunctus commiſerat, poſſit in cauſa procedere? Et reſpondet Innocent. III. diſtinguendum eſſe, an viuente adhuc judice, judex ſuperſtes vti cœperit juriſdictione, an eo defuncto? Primo caſu in negotio procedere poſſet, quia juriſdictio delegata, morte delegantis, re non integrâ, durat. Secundo verò caſu, cognoſcere de cauſa vt delegatus non poſſet, cùm re integra deceſſiſſet collega, qui

qui illi juriſdictionem ſuam commiſit. Ex qua facti ſerie deducitur, adhuc appoſitâ clauſulâ, *quod ſi non omnes*, vnum ex judicibus procedere in cauſa non poſſe, niſi alius judex datus in ipſis litteris illi vices ſuas committat. Augetur ejus textûs difficultas *ex cap.coram 34.de officio deleg.* vbi in eadem ſpecie, cùm cauſa commiſſa eſſet tribus judicibus, aſſeritur vnum ex illis non poſſe vices ſuas committere, & alteri cauſam ſubdelegare: ergo non rectè *in d. cap.licèt*, ſupponitur judicem delegatum potuiſſe conjudici ſuo cauſam committere. Præſenſerunt difficultatem Gloſſa, Innocentius, Hoſtienſis, & alii antiquiores *in commentariis ad ea jura*, qui varias aſſignant ſolutiones: illis tamen omiſſis, pro ſolutione difficultatis dicendum eſt, *in d.cap.licèt*, ſupponi judicem delegatum potuiſſe duplici jure de cauſa cognoſcere, videlicet vel vt delegatum Pontificis virtute clauſulæ, *quod ſi non omnes*, vel vt delegatum conjudicis virtute ſecundæ delegationis. Vt delegatus Pontificis ſemper poterat in cauſa procedere, ex dicta clauſula, *quod ſi non omnes*; vt delegatus verò conjudicis non, niſi re non integrâ deceſſiſſet conjudex: quod expreſsè docet textus *in d.cap.licet*, ibi: *Vices ſuas*; &, *Ille poterit adimplere*. Igitur per ſe poterat de cauſa cognoſcere abſque noua delegatione; nomine autem conjudicis nequiquam procedere poterat, niſi eo adhuc ſuperſtite lis conteſtata eſſet, ex ratione textus *in cap.gratum, cap. relatum, de offic.deleg.* Nec tunc obſtat textus *in d.cap. coram*, pro cuius conciliatione cum *dicto cap. licèt*, dicendum eſt, quod licèt regulariter judices delegati Principis poſſint ſubdelegare, *c.3.c.quamuis 6. cap.ex litteris, cap.final.de officio deleg.cap.cum cauſa, de appellat.* tamen cum appoſita eſt clauſula, *quod ſi non omnes*, non poteſt vnus ex judicibus in reſcripto datis ſubdelegare, *d.cap.coram*, vbi docent antiquiores repetentes, niſi cauſam committat conjudici in ipſo reſcripto aſſignato; tunc enim ſubdelegatio vires habet, quia cùm omnium judicum electa, & appellata ſit induſtria ab ipſo R. Pontifice, judex qui committit judici ſuo cauſæ cognitionem, quam aliàs proprio jure habebat judex, non excedit reſcripti formam, quo caſu procedit textus *in dict.cap. licèt*, vt conſiderat Moneta *de commut. dicto cap.8. num.570.* quâ etiam doctrinâ accipiendi ſunt textus *in cap. quamuis 6. de officio deleg.* vbi judex delegatus poteſt cauſam ſubdelegare conjudici ſuo, cùm appoſita eſt clauſula, *quod ſi non omnes*; & aliter ſi ea clauſula adjecta non ſit, docet Moneta *cap.5. num.552.* & textus *in cap. ſuper quæſtionum 27. §.ſi verò, de officio deleg.* vbi judex delegatus, cui cauſa commiſſa erat cum clauſula, *quod ſi non omnes*, ritè, & validè ſubdelegauit, quia eam commiſit conjudici, non extraneæ perſonæ. Ad hanc etiam clauſulam ſpectant textus *in cap. ſuper 23. de officio delegati, cap. olim 25. de reſcriptis, cap. veniens 13. de renunciatione, cap.3. de in integr. reſtitutione.*

CAPVT XIV.

Innocentius III. a *Elienſi Epiſcopo.*

PAſtoralis officii. *Et infrà:* Prætereà quæſiviſti (quando de revocatione litterarum ambigitur) utrum judices priores, an poſteriores cognoſcere debeant; & utrum per ſecundas ſint primæ litteræ revocatæ? Ad quod tibi reſpondeo, quod niſi poſteriores prioribus, vel è converſo duxerint deferendum, ſimul utrique cognoſcant: ſi fortè nequiverint ſimul in unam ſententiam concordare (quanvis plures ſint ex una parte, quàm altera) per arbitros communiter electos à partibus hujuſmodi concertatio ſopiatur. Quoniam autem ſub hujuſmodi forma, videlicet (Cauſam, quam talis adversùs talem, & quoſdam alios ſuper hoc, & quibuſdam aliis ſe habere proponit, tibi duximus committendam,) à nobis multoties litteræ impetrantur, & ſollicitè quæſiviſti, an judex ex delegatione hujuſmodi ante perſonarum, vel rerum expreſſionem, ſuper perſonis, vel rebus exprimendis habeat poteſtatem: adjiciens, utrum ſi antequam perſonæ, vel res expreſſæ fuerint nominatim, ſuper non expreſſis in commiſſione priori, ſed generaliter comprehenſis, ſpeciales litteræ (quæ de priori commiſſione nullam faciant mentionem) ad alios judices à Sede Apoſtolica emanaverint, eundem vigorem debeant obtinere. Nos igitur ad hæc duo taliter reſpondemus, quod (cùm generali per ſpeciale proculdubio derogetur) juriſdictio per generales litteras attributa, per ſpeciales (quantum ad ea, quæ ſpecialiter exprimuntur) penitus enervatur, licèt de prioribus non faciant mentionem; unde ſuperflua relinquitur prima quæſtio, etſi meritò dici poſſit, quod donec juriſdictio revocetur, eam ſuper rerum, vel perſonarum articulis exprimendis obtinet delegatus: ſed antequam exprimantur perſonæ, vel res, delegatus nequit juriſdictionem hujuſmodi exercere.

NOTÆ.

6. Elienſis Diœceſis ubi.

a *ELienſi.*] Ita legendum eſt, non *Helienſi*, ut habetur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c.3.* Elienſis inſula eſt Angliæ Orientalis, ſtatim poſt Auguſtini primi Anglorum Apoſtoli tempora ad fidem converſa, in eaque Ethelbertus Canciæ Rex Eccleſiam ædificavit, quam ampliorem conſtruxit Etheldreda Regis filia anno 678. & monaſterium monialium ibi appoſuit. Verùm per Danos monaſterio everſo, & inſulâ deſertâ, univerſum illum locum emit ab Edgaro Rege Etheliboldus Epiſcopus Vvintonienſis, & monaſterium Ordinis D. Benedicti ibi conſtituit; & creſcentibus opibus, cùm illud regeret Richardus ejus Abbas, annuentibus Henrico I. Rege, & Epiſcopo Linconienſi, de Romani Pontificis aſſenſu in Epiſcopatum erectum fuit, ut refert Polydorus Vergilius *lib. 11. hiſtoriæ Angliæ, folio 183.* Euſtachius ejus Epiſcopus variis ſuper articulis conſuluit Innocentium Tertium, qui

omnes

Digitized by Google

omnes conjungendi ſunt, & colligendi in unum faſcem, *cap. Paſtoralis 28. de officio deleg. cap. Paſtoralis 11. de offic. Ordin. cap. Paſtoralis 14. de judiciis, cap. 1. de Sacramentis non iter. cap. 8. de fide inſtrum. cap. 4. de except. cap. penult. de iis quæ fiunt à Prælatis, cap. 7. de donat. cap. Paſtoralis 28. de decimis, cap. Paſtoralis 53. de appellat. cap. Paſtoralis 29. de jurepatron. cap. Paſtoralis 19. de privileg.* in quibus omnibus legendum eſt *Elienſi*: notavit jam Cujacius *in d. cap. paſtoralis, de judiciis.*

COMMENTARIUM.

2. IN præſenti textu proponitur forma obſervanda in contentione juriſdictionis plurium judicum delegatorum, cùm nec prioribus poſteriores deferunt, nec conſtat quodnam reſcriptum alteri deroget: quo caſu ad officium cujuſque judicis etiam delegati pertinet examinare, an ſua ſit juriſdictio, *cap. cum perſonæ, de privileg. lib. 6. l. ſi quis ex aliena, ff. de judic.* & ſtatuit Innocentius, quod ſi in unam ſententiam omnes delegati convenire nolint, per arbitros electos à partibus hæc contentio dirimatur. In qua conſtitutione duo ſingularia continentur. Primum eſt, ut quanvis pluribus judicibus de cauſa cognoſcentibus, prævaleat quod major pars decreverit, *l. Pomponius 36. l. duo 39. ff. de re judic.* in hoc caſu omnes debeant conſentire, ne quibuſdam judicibus invitis, aliorum facto juriſdictio adimatur. Secundum, ut in hac ſpecie non conſulatur Romanus Pontifex, ſed potiùs per arbitros contentio decidatur, qui dicuntur arbitri juris; ideoque ab eorum ſententia ad Pontificem appellatur, *cap. ab arbitris 11. de offic. deleg. lib. 6.* Quæ forma dirimendi contentiones juriſdictionis per arbitros etiam inter judices ordinarios, eccleſiaſticum, & ſecularem, hodie obſervatur in Regno Aragonum, ut latè eam praxim exponentes probant Seſſe *tomo 2. deciſ. 113. per totam*, Frances *de competent. quæſt. 22.* Pareja *de inſtrument. edit. parte 1. tit. 2. reſolut. 6.* Alia quæ ad hunc textum ſpectant adduxi ſuprà *in cap. 1.*

CAPUT XV.

Idem *a* *Senonenſi Archiepiſcopo.*

SEdes Apoſtolica conſuevit exhibere ſe petentibus liberalem, ſed quidam ejus gratiâ nequiter abutuntur, dum quod ipſa de benignitate concedit, ipſi ad malignitatem retorquent. Quidam enim malignari volentes, in commiſſionibus omnibus noſtris minores, vel viliores perſonas propriis nominibus exprimunt; majores autem & digniores ſpecialibus vocabulis non deſignant, ſed eas ſub quodam generalitatis involucro comprehendunt, ut commiſſiones ipſas à nobis faciliùs impetrent ſub hac forma: Conqueritur talis de iſto, vel illo, & aliis quibuſdam propriis nominibus exprimendis, qui ei ſuper tali negotio, & quibuſdam aliis rebus injurioſi nimis, & graves exiſtunt. Nos igitur volentes eorum malitiis obviare, decernimus ut cùm in commiſſionibus noſtris minores & viliores perſonæ ſolummodò deſignantur, majores & digniores ſub generali clauſula non intelligantur includi. Sed nec liceat occaſione generalitatis hujuſmodi multitudinem effrenatam in judicium evocare. Nec ſuper majoribus, & gravioribus negotiis audiantur, qui de minoribus, & levioribus tantùm faciunt mentionem. Si quis verò aliquas perſonas expreſſerit, non ut velit cum eis in judicio experiri, ſed ut ad pares tranſire valeat, vel minores (quia fraus, & dolus ei patrocinari non debent) tanquam mendax precator, careat penitus impetratis.

NOTÆ.

1. a SEnonenſi.] De Senonenſi Archiepiſcopo egi *in cap. cum omnes 6. de conſtitutionibus*, & textum hunc exponam *in cap. Rodulphus, num. 3. hoc tit.* Et licèt textus hic reperiatur in tertia collectione, *ſub hoc titulo cap. 4.* & tam in ea, quàm in hac ſexta tribuatur Innocentio III. vereor tamen, ne ſit Clementis III. cùm reperiatur poſt Concilium Lateranenſe ſub Alexandro III. *p. 50. cap. finali*, ubi nullo modo compilantur Decretales Innocentii III. ſed tantùm Alexandri III. Cœleſtini III. & Clementis pariter III. ac aliorum ſuorum prædeceſſorum.

CAPUT XVI.

a Idem *R. Cantori, & R. Priori de Monte Leproſorum, & L. de Sagio Canonico Rhotomagenſi.*

EX tenore litterarum, quas nobis deſtinaſtis, intelleximus R. ſacerdotem de Colſovilla ad alios judices ſuper quæſtione (quæ inter ipſum, & Abbatem de *b* Becco vertitur) litteras Apoſtolicas impetraſſe: qui cùm partem citaſſent adverſam, dictus presbyter coram eis noluit litigare. Poſtmodùm verò idem presbyter ſuper eodem negotio vobis noſtras litteras præſentavit, in quibus de prioribus mentio non fiebat. Cumque vos in cauſæ cognitione procedere velletis, Abbas coram vobis propoſuit, quod non tenebatur per directas ad vos litteras presbytero reſpondere, cùm per alias ab aliis judicibus fuiſſet citatus, quæ authoritate illarum non fuerant revocatæ. Nos igitur adtendentes

tendentes fraudem Presbyteri memorati, duas commiſſiones ſuper eodem negotiò impetrantis, quarum altera non faciebat mentionem de reliqua (quia fraus & dolus alicui patrocinari non debent) decernimus ut ipſe commodo careat utriuſque.

N O T Æ.

1. a *IDem R.*] Ita etiam legitur in tertia collectione *ſub hoc tit. cap.5.* ex qua reſtituo hanc inſcriptionem. Rhotomagum, ſeu Rhotomagus, præclara eſt urbs Normanniæ, Normannorum Ducum ſedes, ut ex Marcellino & Ptolomeo referunt Fratres Sarmatani *tomo 1. Galliæ Chriſt. fol. 554.* Habet Eccleſiam Archiepiſcopalem, cujus Præſulum ſeriem refert Chenut *in Chronologia Galliæ.* Canonici ipſius Eccleſiæ ratione dignitatum, & præbendarum habent prærogativam majoris juſtitiæ in diverſis locis, ut referunt dicti Fratres Sarmatani *ubi ſuprà.* Textum hunc expoſui ſuprà *in cap.3.*

b *Becco.*] Monaſterium hoc eſt in Normannia 2.
conditum anno 1034. in Diœceſi Lexovienſi, à Giſleberto Comite Brioniæ, de quo Horder. Vitalis *lib.3. & 5.*

C A P V T XVII.

Idem a *Mediolanenſi Archiepiſcopo.*

CUm adeò ſcripta Sedis Apoſtolicæ moderemur, ut ex certa ſcientia nihil in eis faciamus apponi, quod de jure debeat reprehendi: miramur non modicùm, & movemur, quia quoties ad te, vel aliquos tibi ſubjectos noſtras litteras deſtinamus, te ſuper his mirari reſcribis, ac ſi mandaremus aliquid inhoneſtum. Scripſiſti etenim nobis, quod cùm P. Clericus in Eccleſia *b* Modecenſi ſufficientem ſibi ſit præbendam adeptus, mirabaris, quia pro receptione ipſius in Eccleſia de Grongonſola Præpoſito, & Fratribus ejuſdem Eccleſiæ litteras Apoſtolicas miſeramus: cùm ſi litterarum noſtrarum diligenter ſeriem attendiſſes, nihil penitus inveniſſes in eis, quod tuum debuiſſet animum offendiſſe. Cùm enim in litteris ipſis, nec de præbenda ipſius P. mentio haberetur, nec Modecenſis Canonicus, immò nec etiam Clericus diceretur in eis, & in litteris ipſis hæc eſſet adjecta conditio, Si dignus *c* exiſteret ad Eccleſiaſticum beneficium obtinendum; etſi eadem Eccleſia ex dono parentum ipſius quandam Capellam cum dote fuiſſet adepta, & à conſanguineis ejus oblationes, & mortuaria pro tempore, & decimas perciperet annuatim; intelligere potuiſſes qualiter litteræ ipſæ fuerant impetratæ, in quibus de beneficio ipſius, pro quo ſcribebatur, mentio non fiebat. Ideoque fraternitati tuæ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus cùm ad te, vel tuos litteræ Apoſtolicæ diriguntur, earum tenorem diligenter attendas, & quod mandatur in eis, dum tamen nec per ſuppreſſionem veritatis, aut expreſſionem falſitatis obtentæ fuerint, facias effectui mancipari. Datum Romæ, &c. decimotertio Kalendas Julii.

N O T Æ.

1. a *MEdiolanenſi.*] Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc titulo cap.7.* & in epiſtolis Innocentii Coloniæ editis, *folio* 122. Ex quo regeſtro litteram hujus textus reſtituo. Mediolanum Metropolis eſt Inſubrum, immò & totius Italiæ appellatur à Suida, & Procopio *libro 2. Gothic*, à Plutarcho *in Marcello*: urbs potentiæ, & dignitatis eximiæ. Magnis quondam Imperatoribus ſedes gratiſſima celebratur ab Auſonio his verſibus:

—— Mediolani mira omnia,
Templa, Palatinaque arces, opulenſque moneta.

Tempore Gratiani Imperatoris res Mediolanenſes ingenti incremento auctæ fuerunt: quæ felicitas duravit uſque ad tempora D. Ambroſii, quibus Arriana hæreſis magnis calamitatibus hanc urbem affecit. Deinde Attila Italiam ingreſſus Mediolanum diruit. Inſtauratum aliquantulum, mox à Longobardis maximis agitatur moleſtiis: quibus à Carolo Magno ſuperatis, per annos 360. floruit. Deinde Federicus Barbaroſſa urbem hanc ſolo adæquavit, ſed ejus incolæ eam poſtea reſtaurarunt. Habet Eccleſiam Cathedralem à temporibus S. Barnabæ Apoſtoli, qui eam inſtituit, & per ſeptem annos rexit, ut ejus urbis clades, & triumphos referens tradit Joſephus Ripamontius *in hiſtoria Mediolan.* Ejus mentio fit *in cap. cùm contra 9. de teſtib. cap. in noſtra 32. hoc tit. cap. 1. de ſequeſtr. poſſeſſ. cap. ult. de præſumpt. cap. cùm inter 6. de fide inſtrum. cap. ut noſtrum 56. de appellat.* Ipſius Eccleſiæ Præſuli Huberto III. qui Canonicus ipſius Eccleſiæ, & Cardinalis Presbyter tituli S. Stephani, ab Innocentio III. Archiepiſcopus creatus fuit, pacemque inter Mediolanenſes, & Comenſes conciliavit, reſcribit Pontifex hìc.

b *Modecenſem.*] Modoicum oppidum eſt in fi- 2.
nibus Mediolanenſibus, ubi electus Imperator Regni diadema ſuſcipit. Otho Friſingenſis *lib.7. chron. cap.17.*

c *Exiſteret.*] Quæ clauſula ſubintelligitur, etſi 3.
non exprimatur, *cap. accepimus 13. de ætate & qual. cap. fin. de præſumpt.* Quare gratiæ plerumque fiunt *in forma dignum. cap. cum ſecundum, de præb.* probat Barboſa *de clauſulis, clauſ.66.*

CAPUT

Digitized by Google

CAPVT XVIII.

Idem *electo Decano, & Magiſtro Nicolao de Levennes, Canonico* a *Cameracenſi.*

CAuſam quæ inter *b* Præmonſtratenſem. & Prumienſem Eccleſias ſuper poſſeſſionibus de Hanapia vertitur, diſcretioni veſtræ commiſiſſe meminimus fine canonico terminandam. Sed quia in litteris illis animadvertimus fuiſſe inſertum, quod ſi alterutra partium legitimè citata præſentiam veſtram adire, vel judicio parêre contemneret, vos nihilominus præſentis partis probationes recipere, & quantum de jure poſſetis, in cauſæ cognitione, ac deciſione procedere minimè tardaretis. Nos volentes ut clauſula illa (Quantum de jure poteritis.) quæ antequam de probatione receptionum mentio fieret, fuerat inſerenda, clauſulam illam de probatione receptionum præcedat, diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus ipſam intelligentes ibidem, in eadem cauſa juxta tenorem litterarum illarum procedere non tardetis: attentè proviſuri, ut ſi litterarum authoritate priorum in eodem negotio legitimè eſt proceſſum, firmum, & ſtabile perſeveret. Alioquin ſi occaſione clauſulæ memoratæ aliquid conſtiterit in alterutrius partis præjudicium attentatum, id viribus decernimus cariturum: volentes nihilominus, & mandantes, ut in deciſione ipſius negotii (ſicut præmiſſum eſt) tam ſuper principali, quàm ſuper incidentibus quæſtionibus, appellatione *c* remota, canonicè procedatur. Nullis obſtantibus litteris, præter aſſenſum partium à Sede Apoſtolica impetratis. Quod ſi non omnes, &c. Datum Laterani XIII. kal. Aprilis.

NOTÆ.

1. *Cameracum ubi.* a CAmeracenſi.] In tertia collectione *ſub hoc tit. cap.*8. legitur, *Idem Abbati de Alcobatia, & E. & P. monachis de Alcobatia*; ſed malè, nam monaſterium Alcobatiæ eſt in Luſitania prope ciuitatem Vliſſiponenſem, vt dicemus *in cap. cùm inter, de priuilegiis*, & notarunt Manrique *tom.*2. *annal. Ciſtercienſ. anno* 1147. *cap.*17. *num.*9. Boſquetus *ad Innocentium III. lib.* 2. *epiſt.* 118. Præmonſtratenſis Eccleſia, necnon & Prumienſis, inter quas præſens quæſtio vertebatur, ſunt in Belgio, vt refert Bucherus *in Belgio Romano, fol.* 255. & 257. Quare retinenda eſt inſcriptio, quæ habetur in hac ſexta collectione, & in ipſis epiſtolis Innocentii Coloniæ editis, *pag.*30. ex quo regeſtro litteram huius textus reſtituo. Cameracum, vulgò *Cambray*, à Cambro Cimbrorum Rege ita dicta, ciuitas eſt ad Schaldum fluuium ſita, amœnitate, fortitudine, ædificiorum ſplendore nulli ſecunda: eſt ſub ditione Magni noſtri Monarchæ, vt refert Bucherus *vbi ſuprà*, Bucellinus *tom.* 3. *Germania, littera C.* Habet Eccleſiam cathedralem jam à primis Eccleſiæ ſæculis, cuius Archipræſuli Hugoni miſſa eſt præſens epiſtola.

2. b *Premonſtrat.*] Hoc monaſterium eſt caput totius Ordinis in diœceſi Laudun. Prumienſe eſt ordinis ſancti Benedicti in diœceſi Treuerenſi.

3. c *Appellatione remota.*] Effectus huius clauſulæ expoſui ſuprà *in cap.*1.

COMMENTARIUM.

4. *Concluſio refertur, et probatur.* EX hoc textu communiter deducunt Interpretes, *Reſcripta interpretationem recipere à jure communi, & cum eo concordare debere.* Quod axioma probatur *ex cap. licèt* 32. *de prabend. cap. ſuper eo* 15. *de officio deleg. l. ſcire, §. ſunt, ff. de excuſat. tutor. l. ſi quando* 35. *C. de inofficioſo, l. reſcripta* 7. *C. de precibus, l. vlt. C. ſi contra jus, l. vt reſponſum, C. de tranſactionibus*, vbi aſſeritur in dubio præſumi Principem de jure reſcribere. Illuſtrant in præſenti Vranius, Petrus Gregorius, & Sahagun, Menochius *lib.* 2. *de præſumption. cap.*9. Maſcardus *de probat. concluſ.* 1279. Larrea *tom.* 2. *allegat.* 105.

Sed hoc commune axioma difficile redditur ſequentibus difficultatibus. Prima naſcitur ex eo, nam fruſtra precibus impetratur, quod jure communi conceditur, *l.* 1. *§. vlt. ff. ad municipalem, l. vnica, C. de theſauris, lib.* 10. *l. quæ ſub conditione* 8. *§. vlt. ff. de condit. inſtit. cap. in his* 30. *de priuilegiis*: ergo non ita interpretari debent reſcripta, vt juri conſona ſint. Secunda naſcitur ex eo, nam reſcripta ſæpius à Principe contra jus conceduntur, *l. Imperatoris* 8. *ff. de poſtulando*, juncta lege *à temporibus* 5. *ff. de jurepatronatus, d. l.* 3. *ff. de interdictis*, ſuprà latè probaui *in cap. ſi quando, hoc tit.* Accedit quod ſcribit Capitolinus in vita Macrini Imperatoris, qui cùm eſſet juriſperitiſſimus, & amantiſſimus, decreuit abolere omnes Principum conſtitutiones, *vt ex jure ageretur, non ex reſcriptis.* Ergo reſcripta præcipuè in dubio contra jus conceſſa eſſe præſumere debemus, non ſecundùm jus; nec ab ipſo jure, contra quod impetrata ſunt, interpretationem accipere debent. 5. *Impugnatur præſens aſſertio.*

Quibus difficultatibus non obſtantibus, vera eſt prædicta aſſertio; ſemper enim Principes de jure reſcribere credimus, *l.* 2. *C. de diuerſis reſcriptis, l. vlt. C. de edendo*; immò reſcripta adeò juri conformia præſumuntur, vt cum jure ipſo coniungantur, *l. falſa* 53. *ff. de condition. & demonſt. l.* 1. *§. ergo, ff. nihil innouari appellat. pendente, l. ab executione, C. quorum appellationes.* Quare vt reſcripta Principes ſecundùm jus concederent, Iureconſultorum conſilio vtebantur, *l. ſi debitor* 7. *l. ait Prætor* 10. *§.* 1. *ff. quæ in fraudem credit. l. Plautius* 49. *ff. ad leg. Falcid.* Plura Joannes Bertrandus *in vita Papiniani*, Petrus Gregorius *lib.* 6. *ſyntagm. cap.* 8. *num.* 5. Gutherus *de officiis domus, cap.* 17. Cuiacius *ad titulum Cod. de comitib. conſiſtor.* Gothofredus *in l. fin. C. de officiis diuerſorum*, notaui ſuprà *in cap. ſi quando* 5. & reſcripta contra jus impetrata, contra Principis voluntatem conceſſa creduntur, *l. jubemus* 10. *l. vlt. C. de ſacroſ. Eccleſ. l.* 1. *C. Theodoſ. de diuerſis reſcriptis*; *l. in fraudem, C. de annon. & tribut. l. omnes* 6. *C. ſi contra jus, l.* 3. & 7. *C. de precib. Imperat. offer. l.* 2. *C. de canone frument. vrb. Rom. lib.* 11. *l. vnica C. Theodoſ. de Senatuſconſultis, cap. ſuper* 20. *verſ. Diſcretionem, hoc tit. cap. Paſtoralis, de fide inſtrum.* & ideò non valent, ex eiſdem juribus, 6. *Traditur ratio aſſertionis.*

l.2. tit.12. lib.3.ordin. l.6. tit.14. lib.4. recopil. Auguſtinus Barboſa *in collect. ad d. l. reſcripta.* Si autem ſcienter Princeps contra jus reſcripſerit, valet reſcriptum, quia ita reſcribendo diverſum jus inter partes conſtituere voluit: unde de jure, licèt contra jus, reſcripſiſſe dicitur; quo fit, ut reſcripta ita accipiantur, ut juri communi magis conveniant, ex noſtro textu. Accedit, nam in dubio non creditur Principem velle per reſcriptum ſuum alicui præjudicare, *l.2. §.meritò, & §.ſi quis, ff.ne quid in loco publ. cap. ex tuarum, de authorit. & uſu pallii.* Ergo reſcripta ita interpretanda ſunt, ut juri communi magis conveniant, quàm adverſentur.

7. DISSOLVUNTUR DIFFICULTATES. Nec difficultates ſuprà adductæ obſtant. Non prima, nam etſi reſcripta ſecundùm jus accipiamus, & ut juri conſona interpretemur, non inde ſequitur, illa ſuperfluò interpretari; nam per ea jus commune exequutioni mandatur per judices in eis deſignatos. Sæpiùs enim ſtatuta à jure communi non adimplentur ita diligenter, niſi reſcriptis Principum ad debitum finem perducantur; unde non ſuperflua, ſed valdè utilia ſunt hujuſmodi reſcripta. Nec obſtat ſecunda difficultas, nam licèt regulariter reſcribi ſecundùm jus contingat; ſi tamen aliquando Principes contra jus reſcripſerint, nihilominus de jure reſpondiſſe dicentur: verum enim eſt Principem de jure reſcribere, licèt non ſecundùm jus: id eſt, ut apertiùs me expediam, præcipit tale reſcriptum pro lege ſervari, etiamſi juris communis regulis non conveniat. Quare reſcripta jus faciunt inter partes, & vim legis obtinent, *§.ſed quod Principi, Inſtit.de jure natur.* immò & pro lege univerſali ſæpiùs obſervantur, *cap.ſi Romanorum, verſ. Decretales, 19. diſt. l.Imperator 18.ff.ſoluto matrim. l.majorem 8.ff. de pactis:* probant ultra repetentes ad præſentem rubricam, Salas *de legib. diſp.2.ſect.8.* Duarenus *ad tit.de condict.indeb. cap.6. verſ. Reſcriptorum*, Donellus *lib.1. comment. cap.9.* Oſualdus *littera C, & D.* Revardus *pro tribunal. cap.8.* Briſſonius *lib.3.ſelect.cap.7.* Quod verum credo quando reſcripta emanarunt ad declarationem dubii juris; tunc enim reſcripta vim legis univerſalis obtinent, *l.3. §. Divus, ff. de ſepulchro viol.* Si verò inter partes de jure privato agatur, inter eas tantùm vim legis obtinent. Salas *d.ſect.8. num. 46.* & regulariter jus tantùm quoad eas faciunt, *l.2. & 3. Cod. de legibus*, niſi ſpecialiter caveat Princeps, ut tale reſcriptum vim legis habeat, ut probat Sanchez *libro 2. de matrim. diſput. 14. num.4. ex cap. in cauſis 19. de re judic. l. fin. Cod. de legibus.* Quare ſemper reſcripta ita interpretanda ſunt, ut juri communi conveniant.

CAPUT XIX.

Idem *Archiepiſcopo* a *Senonenſi*; & b *P.* c *S. Mariæ in Via Lata Diac. Cardin. A. S. L.*

Conſtitutus in præſentia dilecti filii noſtri G. Sancti Angeli Diaconi Cardinalis Petrus Clericus, quem ei conceſſeramus, & parti alteri auditorem, propoſuit coram ipſo, quod cùm olim bonæ mem. G. *d* Papa prædeceſſor noſter dilectis filiis N. Dec. & *e* Capitulo Bituricenſi dederit in mandatis, ut ipſum in Canonicum reciperent & in fratrem, & præbendam ei conferrent, ſi qua tunc in eorum vacaret Eccleſia, vel proximè vacaturam, venerabili fratre noſtro Bituricenſi Archiepiſcopo eis monitore conceſſo, & ipſi mandatum ejus admittere non curaſſent, eis præcipiendo mandavit, ut quod eis mandaverat adimplerent, dicto Archiepiſcopo, & venerabili fratre noſtro Claromont. Epiſcopo ſuper hoc exequutoribus deputatis. Interim autem Capituli nuntius ad Apoſtolicam Sedem accedens, cùm ſuggeſſiſſet ipſum P. in pluribus Eccleſiis habere præbendas, Bituricenſem Eccleſiam ab ejus obtinuit impetitione abſolvi: indulgentiâ etiam impetratâ, ne infra triennium aliquem recipere in fratrem cogeretur. Cúmque poſtmodùm idem P. ad Eccleſiam Romanam reverſus, eidem prædeceſſori noſtro exponere curaviſſet, quod licèt in Claromontana Eccleſia quoddam beneficium, quod concedi etiam laïcis conſuevit, & Familiaritas appellatur, fuiſſet adeptus, & ex ipſo tamen, vel alio quod haberet, non poſſet commodè ſuſtentari, idem prædeceſſor noſter dictis Decano & Capitulo per ſuas litteras injunxit, ut prædictâ indulgentiâ in ſuo robore permanente, præbendam quæ poſt triennium primò vacaret, ipſi conferrent: interim autem ei ſtallum in Choro, & locum in Capitulo aſſignarent, exequutione hujus mandati dilecto filio Claromontano Præpoſito delegatâ: qui ſicut ex ejus litteris manifeſtè liquebat, cùm dictos Decanum, & Capitulum ad implendum mandatum Apoſtolicum diligentiùs monuiſſet, nec profeciſſet in aliquo, dictum P. de præbenda primò poſt triennium vacatura authoritate curavit Apoſtolica inveſtire, & ei ſtallum in Choro, & locum in Capitulo concedere. Verùm dilectus filius P. Roſſignos ex adverſo reſpondit, quod cùm in Bituricenſi Eccleſia certus eſſet Canonicorum numerus inſtitutus, firmatus *f* jurejurando, & per multos Romanos Pontifices confirmatus, & de hoc memoratus P. non feciſſet in litteris ſuis mentionem, intelligendus erat *g* circumveniſſe prædeceſſorem noſtrum, & dictas litteras veritate tacita impetraſſe. Licèt enim cùm in aliqua Eccleſia certus ſtatuitur numerus, hæc apponatur conditio, vel intelligatur apponi: Salva Sedis Apoſtolicæ authoritate; non tamen erat credendum, quod eum ex certa ſcientia contra juramentum eorum recipi mandaſſet, cùm de hoc in ejus litteris nihil fuiſſet expreſſum. Nos igitur de prædictis per memo-

ratum

tatum Card. inſtructi, diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta præcipiendo mandamus, quatenus ſi legitimè vobis conſtiterit, numerum Canonicorum, qui nunc eſt in Eccleſia, eſſe per Decanum, & Capitulum ejuſdem Eccleſiæ juramento firmatum, *h* antequam prædictus Clericus à prædeceſſore noſtro litteras *i* exequutorias impetraſſet, quidquid factum eſt occaſione litterarum, quas idem Clericus à Sede Apoſtolica impetraſſe dignoſcitur, caſſum & irritum *k* decernatis haberi: alioquin ei faciatis in eadem Eccleſia præbendam (ſi qua vacat) ſine ap. ob. aſſignari, contradictores, ſi qui fuerint, per diſtrictionem eccl. app poſt. compeſcentes. Proviſuri attentiùs, quod ita ſuper hoc mandatum noſtrum adimplere curetis, quod eundem Clericum non oporteat deinceps ad nos iterare laborem; quia ſicut nolumus injuſta præcipere, ſic cùm juſta præcipimus, volumus efficaciter exaudiri. Nullis litteris ob. harum tenore tacito, &c. Quod ſi ambo, &c. Alter veſtrûm, &c. Datum Spoleti 11. kal. Sept.

NOTÆ.

1. a SEnonenſi.] Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.* 9. & in ipſis epiſtolis Innocentii III. Coloniæ editis, *fol.* 166. De hoc Archiepiſcopo, & ejus Eccleſia egi *ſup. in cap.* 6. *de conſtit.*

2. b *P.*] Petrum videlicet; anno enim 1198. Innocentius III. miſit Legatum in partibus Galliæ Petrum Diaconum Cardinalem tituli S. Mariæ in Via Lata, ut proſequeretur judicium divortii à Philippo Francorum Rege facti cum legitima conjuge, aliâ ſuperinductâ; & cùm Petrus Legatus ad Senonas perveniſſet, ut ibi Concilium celebraret, referente Spondano *anno* 1198. *num.* 9. cauſa, de qua in noſtro textu, commiſſa fuit Archiepiſcopo Senonenſi, & ſimul prædicto Legato ibi degenti.

3. c *S. Mariæ.*] Eſt titulus Cardinalatus valde antiquus, refferturque inter titulos Diaconales à Germonio *de indultis*, *§. tituli*, *num.* 2. Cohelio *in notitia, cap.* 6.

4. d *G. Papa.*] Legendum eſt *C.* ut Cœleſtinum ſignificet; in litteris enim Innocentii III. cùm legitur, *C. prædeceſſor noſter*, Cœleſtinus, non Clemens ſignificatur, teſte Spondano *anno* 1199. *num.* 4.

5. e *Capitulo.*] Quare ita reſcribatur, dixi *in cap.* 2. *hoc tit.* Specialiter hîc Decano, & Capitulo reſcribitur, quia in Eccleſia Bituricenſi collatio præbendarum ad Decanum, & Capitulum ſpectat, ut refert Chenut *in notitia Beneficiorum illius Eccleſiæ.* De Eccleſia Bituricenſi aliqua afferam *in cap. ad audientiam* 31. *hoc tit.*

f *Jurejurando.*] Simile ſtatutum reperitur *in cap.* 6 *cùm M. de conſtitut.* ubi dixi.

g *Circumveniſſe.*] Quia ſi exprimeret certum 7. numerum eſſe præſcriptum in ea Eccleſia, non ita Pontifex litteras conceſſiſſet; & ſic cùm deficeret veritas narrativæ per ſuppreſſionem, deeſt voluntas Pontificis. Pulchrè Caſſiodorus *lib.* 5. *var. cap.* 24. *Rogare enim in talibus cauſis, non fraudare Principem decet; quia negligentiæ virtus eſt præſumptione relinquere quæ jura præcipiunt amputari.* Notavit Solorzanus *tomo* 2. *de jure Indiar. lib.* 2. *num.* 57.

h *Antequam.*] Quatenus in reſcriptis tempus 8. datæ, vel præſentationis attendatur, dicam *in cap.* 30. *hoc tit.*

i *Exequutorias.*] Primò enim dantur litteræ 9. monitoriæ, deinde præceptoriæ, & poſt exequutoriæ, quas latè exponam *in cap. ex inſinuatione, hoc tit.* 10.

k *Decernatis.*] Ex his verbis, juncta contextura hujus textus, deducunt Interpretes, reſcripta gratiæ per ſubreptionem impetrata, ipſo jure nulla eſſe, quod ſequenti textu diſputabimus.

CAPVT XX.

Idem *A. Canonico* a *Pictavienſi.*

SUper litteris, quæ ab aliquibus ex malitia, & à nonnullis ex ignorantia (tacita veritate, vel ſuggeſta falſitate) impetrantur à nobis, diverſos intelleximus diverſa ſentire, aliis aſſerentibus eos debere prorſus carere omni commodo litterarum, cùm mendax precator carere debeat penitus impetratis: aliis verò dicentibus, quod etſi formâ carere debeant in litteris noſtris expreſsâ, nihilominus juxta rigorem juris ſit à delegato judice in negotio procedendum. Nos igitur inter eos qui per fraudem, vel malitiam; & illos qui per ſimplicitatem, vel ignorantiam litteras à nobis impetrant, hujuſmodi credimus diſcretionem adhibendam, ut hi qui priori modo falſitatem exprimunt, vel ſupprimunt veritatem, in ſuæ perverſitatis pœnam nullum ex illis litteris commodum conſequantur, ita videlicet, quod delegatus (poſtquam ſibi ſuper hoc facta fuerit fides) nullatenus de cauſa cognoſcat. Inter alios autem, qui poſteriori modo litteras impetrant, duximus diſtinguendum quæ falſitas ſuggeſta fuerit, vel quæ veritas ſit ſuppreſſa; nam ſi talis expreſſa ſit falſitas, vel veritas occultata, quæ quanvis fuiſſet tacita, vel expreſſa, nos nihilominus ſaltem in forma communi litteras dediſſemus, delegatus non ſequens formam in litteris ipſis adpoſitam, ſecundùm ordinem juris in cauſa procedat. Si verò per hujuſmodi falſitatis expreſſionem, vel ſuppreſſionem veritatis etiam litteræ fuerint impetratæ, quâ tacitâ vel expreſsâ, nos nullas prorſus litteras dediſſemus, à delegato non eſt aliquatenus procedendum, niſi forſitan eatenus, ut partibus ad ſuam præſentiam convocatis, de precum qualitate cognoſcat, ut ſic in utroque caſu eadem ratio, quæ delegantem moveret, moveat etiam delegatum; & ubi delegans ſuas litteras denegaret, delegatus etiam ſuæ cognitionis officium nullatenus interponat.

NOTÆ.

1. Pictavienſis Diœceſis.

ᵃ P*ictavienſi.*] Pictavium inter nobiliſſimas Aquitaniæ vrbes recenſetur à Marcellino *lib.*16. Fulberto *in vita Sancti Richardi.* Caput Pictonum amplæ prouinciæ nomen dedit : ejus meminerunt Strabo *lib.*4. Sozomenus *lib.*5. *cap.*12. & alii relati à Fratribus Sarmat. *tom.*3.*Gallia, fol.*866. Epiſcopatu & Academia fulget, cuius Præſulum ſeriem, & catalogum refert Chenut *in chronol. Gallia.* Aymonio ipſius Eccleſiæ Canonico reſcribit in præſenti Innocentius, vt exprimitur *in cap.* 10. *hoc tit.* in tertia collectione.

COMMENTARIVM.

2. Concluſio traditur, et probatur.

IN hoc titulo de reſcriptis, primum, præcipuumque locum obtinere præſentem deciſionem, teſtatur Butrius *in præſenti*, & clauem totius tractatus de reſcriptis eſſe, teſtatur etiam Abbas *in præſenti :* eam edidit ad conciliandas DD. ſententias *ad l.*1.2.*&* 5. *C. ſi contra ius.* Vt tamen ejus materiam juſto commentario abſoluam, ſit concluſio: *Reſcriptum doloſâ obreptione, ſeu ſubretione impetratum, irritum eſt ipſo jure ; ſimplici autem ignorantiâ adeptum, quatenus conceſſioni cauſam dedit, rejicitur.* Quam concluſionem probant textus *in cap.*2. *cap. cæterùm* 3. *cap. ad aures* 8. *cap. ſedes* 15. *cap. ex tenore* 16. *cap. conſtitutus*, *cap. poſtulaſti* 27. *cap. ſi proponente* 41. cum aliis *hoc tit. cap. dudum* 54. *verſiculo Inſuper, de elect. cap. cùm teneamur* 6. *de preb. cap.*1. juncta gloſſa, *verbo de jure, vt lite pendente, lib.*6. *cap. dicenti* 26. *verſic. Et ſi legibus*, 25. *q.*2. *cap. cauſam* 18. *hoc tit. cap. ſignificantibus* 38. *de officio deleg. cap. bona, de confirm. vtili, cap. dudum* 14. *de præbend. lib.*6.*cap.*2. *de filiis presbyterorum, cap. ex parte* 5. *de officio ordinar. cap. quod ſuper, de fide inſtrum. cap. eam te* 4. *de ætat. & qualit. cap. penult. de officio vicarii, cap. ſuper* 10. *de cohabitat. cleric. cap. fin. de filiis presbyterorum, lib.*6. *cap. cùm olim* 12. *de ſentent. & re judic. cap. cùm dilecti, de elect. cap. ſententiam* 35.*q.*9. *cap. ex litteris, de officio deleg. cap. ſignificauit, de appellat. cap. quia circa, de conſanguin. cap. cùm in noſtris, de conceſſ. præb. l.*1. *§. quæſitum, ff. de appellationib. l.*1. *ff. de natalibus reſtituendis, l. ſi quis* 29. *ff. ad leg. Cornel. de falſis, l. vlt. §.*1. *C. de his qui à non dominis, l.*2. *l. etſi legibus* 5. *C. ſi contra ius*, Paulus *lib.*1. *ſententiarum, tit.*10. *l. vlt. C. de diuerſ. reſcript. l. vlt. C. ſi nupt. ex reſcrip. l.*36. *tit.*10. *partit.*6. Faciunt etiam textus *in l. ſed ſi* 10. *§. patronus, de in ius vocando, l. liberto* 49. *ff. de bonis libertorum, l. magis* 5. *§. manet, ff. de reb. eorum, l. cùm vno* 26. *§. ſub aſſenſu, ff. de fideicom. libertatibus, l. ſi nollem, ff. de ædil. edicto.* Illuſtrant plures congeſti à Barboſa *in præſenti*, quibus addendi ſunt Petrus Gregorius *lib.* 1. *de reſcriptis, cap.*49. *&* 50. & in præſenti Farinacius *de falſitate, q.* 150. Trentacinquius *de reſcriptis, reſol.*4. *&* 5. Faber *in ſuo Codice, tit. de diuerſis reſcriptis, diffinit.*1. Gutierrez *lib.*2. *canonic. cap.*5. Germonius *lib.*1. *animadu. cap.*15. Couarr. *lib.*1. *variar. cap. finali*, Moneta *de commut. cap.*16. *num.*12. Cuiacius *ad titulum C. ſi contra jus*, Coquæus *contra Morneum tom.*1. *fol.*131. Paulus de Zochis, Millianus, & Vranius *in noſtro textu*, Balboa *in cap.*5. *de re jud.* Baſilius *lib.*8. *de matrim. cap.*16. Nigrus Cyriacus *tomo* 1. *controu.* 160. Salas *de legibus diſp.*20. *ſect.* 14. Suarez *lib.* 1. *de legib. cap.*22. Arellano *antinom.* 3. Lælius Mancinus *genialium cap.*261. *cum ſequentibus*, D. Joannes de Larrea *allegat.*91. Alteſſerra *hic.*

3. Traditur dubitandi ratio.

Sed hæc aſſertio ita illuſtrata, acriter impugnatur ſequentibus difficultatibus. Prima inſurgit aduersùs eam partem concluſionis, quæ generaliter aſſerit, tam in caſu obreptionis, quàm ſubreptionis impetrantem reſcriptum carere ipſius commodo : nam iniquum videtur, æqualiter puniri illum qui tacuit verum, ac eum, qui falſum dixit ; cùm aliud ſit falſum dicere, aliud verum omittere ; ideò tanquam diuerſa hæc duo ſeparantur, *c. ne quis* 14. *cap. quæritur* 22. *q.*2. & cui prohibetur falſum dicere, permittitur verum celare, vt in caſu relato à D. Thoma 2.2. *q.*69. *art.*1. Couarr. *lib.*1. *variar. cap.*2. Cenedo *ad decretum, collectaneo* 43. *num.* 11. Igitur non rectè in noſtro textu, qui verum tacuit, priuatur commodo reſcripti, ſicut ille qui falſum dixit. Augetur hæc difficultas *ex l. præſcriptione, C. ſi contra ius*, relata *in cap. dicenti, §. præſcriptione*, 25. *q.*2. in illis verbis : *Tacendi fraude* ; vbi dolo, ſiue fraude impetratum reſcriptum, non vitiari deciditur. Augetur ſecundò hæc difficultas ex eo ; nam ſi reſcriptum obreptione, aut ſubreptione impetratum, eſſet nullum, judex in eo datus, ejus virtute nullam poſſet exercere juriſdictionem : ſed poteſt de obreptione & ſubreptione cognoſcere, vt docetur in noſtro textu in fine : ergo quia reſcriptum vires habet. Secunda diffiultas militat aduerſus id quod aſſerimus, videlicet falſas preces ſimplicitate, aut ignorantiâ propoſitas, non vitiare reſcriptum, ſi modò non dederint principaliter cauſam reſcripto, & Princeps illud etiam principaliter concederet. Obſtat, nam ignorantia in jure æquiparatur dolo, & calliditati, *l. quod* 32. *ff. depoſiti, l. magna* 224. *ff. de v. ſ. l.*1. *§. is quoque, ff. de obl. & act. l.*5. *§. dolum, ff. vt in poſſeſſ.* Donellus *lib.*16. *comment. cap.*27. Barboſa *in l. ſi mora, num.*3. *&* 8. *in prœludiis, ff. ſoluto matrim.* nec ignorantia à pœna falſi excuſat, *l. Diuus* 15. *in princip. ff. ad leg. Corn. de falſis* : igitur preces falſæ etiam per ignorantiam vitiant reſcripta. Augetur hæc difficultas ex eo ; nam impoſſibilia non veniunt in conſiderationem : ſed impoſſibile eſt cognoſcere an Princeps, qui ob preces falſas ex ignorantia propoſitas reſcriptum conceſſit, æquè conceſſurus eſſet, ſi preces veræ eſſent, cùm intentionis ſolus Deus cognitor ſit, *cap. erubeſcant*, 32. *diſt. cap. in ciuitate, de vſuris, cap. à nobis* 28. *de ſent. excom. cap. dilecto* 28. *de v. ſ.* ergo nullâ habitâ ratione, an æquè Princeps conceſſurus eſſet, necne, dicendum videbatur, reſcripta per falſas preces, etiam ex ignorantia propoſitas, vitiari.

Quibus difficultatibus minimè refragantibus, vera eſt prædicta aſſertio, ad cuius expoſitionem aliqua præmittenda ſunt ; & primò ſciendum eſt, duo vitia communiter in impetratione reſcriptorum conſiderari ; vnum in falſitate ſuggeſta, & narrata ; aliud in veritate celata & taciturnitate veri. Primum ſubreptio dicitur, cùm videlicet precatores falſitatem exprimunt, falſiſque, & mendacibus ſupplicationibus reſcripta impetrant, vt in exemplis, de quibus *in cap. ex inſinuatione* 37. *hoc tit. cap. ſuſceptum, eod. tit. lib.*6. *cap. tam litteris* 33. *de teſtib. cap. ex litteris* 6. *de tranſact.* Secundum obreptio dicitur, cùm veritas in precibus reticetur, *c.*3. *c. poſtulaſti* 21. *c. ad audientiam* 31. *cap. penult. hoc tit.* D. Cypr. *epiſt.* 68. *Nec enim tam culpandus eſt ille, cui negligenter obreptum eſt, quàm hic execrandus, qui fraudulenter obrepſit.* Aut cùm aliud celatur, quod expreſſum Principis animum in diuerſam traheret ſententiam, *cap. ad aures* 8. *hoc tit. cap. cùm olim* 12. *cap. inter* 20. *de re judic.* docent Prateius, Calvinus, & Briſſonius *verbo Obreptio*, Petrus Gregorius *lib.*1. *de reſcriptis, cap.*49. *&* 50. qua in ſignificatione verba *obrepere, & ſubripere*, accipienda ſunt in textu *in l. ſed etſi* 10. *§. Patronum* 19. *ff. de in ius vocando, l. liberto* 49. *ff. de bonis libertorum, l.*1. *§. nepos, ff. ſi quis à parente, l. Diuus, ff. de jure aureorum, l. poſtremò* 5. *ff. de natalibus reſtit. l. ſi fideiuſſor* 29. *§. ſi cùm debitor, ff. mandati, l. ſi quis* 20. *ff. ad leg. Corn. de falſis, l.*3. *§. puberi, ff. de Carboniano,*

4. Quid obreptio, et ſubreptio.

Carboniano, l. magis 5. §. manet, ff. de rebus eorum: notant Millianus *in præſenti*, 1. *p. num.* 3. Sahagun *num.* 8. quoad effectum verò nullum inter prædicta verba datur diſcrimen; quare tam Pontifices, quàm Iureconſulti his verbis promiſcuè vtuntur, *l.* 2. *C. ſi nuptiæ ex reſcrip.* vbi Gothofr. *littera R.* quod & apud bonæ notæ Authores receptum eſſe conſtat ex traditis à Milliano *vbi ſuprà.*

5. VERITAS EST EXPRIMENDA.

Secundò ſciendum eſt, adeò in precibus Superiori proponendis veritatem deſiderari, vt non ſufficiat generaliter, & obſcurè narratiuam facere; ſed ita diſtinctè, ſine obreptione, & ſubreptione facti ſeries narranda eſt, vt nihil per dolum reticeatur, aut per falſitatem ſuggeratur; ſiquidem Princeps facilè ex narratis & narratiuæ circunſtantiis moueri poteſt ad concedendum, vel negandum reſcriptum, *cap. ſuper eo* 5. *de cohabit. Cleric. cap.* 2. *de dolo, cap. venerabili, de confirmat. vtili, l. finali, in fine, C. de dotis promiſſione*, argumento legis primæ, §. 1. *ff. de ædilitio edicto*, junctis traditis ab Antonio Gomez *lib.* 2. *variar. cap.* 2. *num.* 49. Morla *in emporio, tit.* 9. *in principio, n.* 41. Hermoſilla *in l.* 66. *gloſſa* 1. *num.* 11. *tit.* 5. *partita* 5. Amaya *lib.* 2. *obſeru. cap.* 13. vnde generaliter dicendum eſt, tunc reſcripta obreptitia, aut ſubreptitia appellari, quoties non expreſſum eſt, aut falsò ſuggeſtum, quod poſſet impedire conceſſionem reſcripti, vt ſi impetretur reſcriptum ſecundum, non factâ mentione prioris, *cap. cæterum* 3. *hoc tit.* ſi non diſtinctè proponatur ſtatus negotii, ſuper quo impetratur reſcriptum, *cap. inter* 20. *de re judicata, cap.* 1. *de confirmat. vtili, cap. ex litteris, de dolo, cap.* 1. *vt lite pendente, cap. dudum, de priuilegiis:* ſi pro clerico non tonſurato impetretur beneficium, *cap. ex litteris, de tranſactionibus:* ſi impetrans beneficium taceat aliud, quod habet: ſi in mandato ad beneficium non fiat mentio reſcripti in fauorem alterius conceſſi, *cap. mandatum, cap. litteris, cap. Abbatem, de reſcriptis:* ſi non fiat mentio in impetratione beneficii penſionis in titulum beneficii obtentæ, *cap. propoſuiſti, hoc tit. cap. ſi pauper, de præb. in* 6. ſi quis dicat ſe clericum, cùm clericus non ſit, *dicto cap. ex litteris:* ſi dicat litteras executorias præceſſiſſe, cùm monitoriæ non præceſſerint, *cap. ex inſinuatione, de reſcriptis*, vbi Petrus Gregorius: ſi exprimatur falſus modus vacationis beneficii, Petrus Gregorius *lib.* 1. *de reſcriptis, cap.* 49. & 50. in quibus caſibus illud notandum eſt, ſimulatorem veritatis in totum æquiparari quoad nullitatem reſcripti illi qui falſum expreſſit, vt in ſpecie textus *in l.* 1. §. *venditor*, ibi: *Sed ſcire venditorem, & celare ſic accipimus, non ſolum ſi non admonuerit, verùm & ſi negauerit ſeruitutem iſtam deberi. ff. de act. empti.* Faciunt Ammian. Marcel. *lib.* 29. *Fallere non minus videtur, qui geſta præterit ſciens, quàm ille qui nunquam facta fingit.* Plinius *lib.* 2. *e.* 20. *Præuaricationem dicit eſſe tranſigere dicendo, vel curſim & breuiter attingere, quæ ſint inculcanda, infigenda, repetenda.* Et eleganter Plautus *in Querulo: Pejerat ſæpe qui tacet.* Damnabilis ergo ſubreptio euenit, ſi quid geſtorum in precibus omittatur, *l.* 1. *C. ſi contra jus:* ſi fraude quid reticetur, *l.* 2. *C. eod.*

6. RESCRIPTUM SUBREPTITIUM NULLUM EST.

Reſcripta ergo per ſubreptionem, aut obreptionem impetrata, nullius ſunt momenti, nullumque precatori commodum afferre poſſunt, *l.* 1. *ff. de natalibus:* quæ doctrina procedit, licèt in eodem reſcripto diuerſa proponantur; nam quoad omnia tale reſcriptum vitiatur, ex noſtro textu, ibi: *Nullum ex illis litteris commodum. cap. ad audientiam* 12. *cap. Sedes* 15. ibi: *Careat penitus impetratis.* Docent Caniſius *in præſenti*, Baſilius *dict. cap.* 16. *num.* 9. nec contrarium probatur ex textu *in cap. ſi eo tempore, hoc tit. lib.* 6. vbi valet reſcriptum in ſecundo capitulo de beneficio ſimplici, etiamſi primum capitulum ad beneficium curatum eſſet ſubreptitium: nam omiſſis ſolutionibus traditis à Baſilio *dicto libro* 8. *de matrim. cap.* 16. dicendum eſt, reſcriptum per obreptionem, aut ſubreptionem impetratum, nullum eſſe quoad negotium principale, & articulos connexos; non verò quoad ſeparatos, quos falſitas in vno non vitiat, argumento textus *in l. vlt. C. de tranſact. cap. dilectus, de præb. regula Vtile, de reg. jur. lib.* 6. quare ſi ſubreptio committatur in expreſſione valoris beneficii pro obtinenda penſione in dimidia ejus parte, non vitiatur gratia, ſed penſio moderatur juxta verum valorem. Couarr. *lib.* 1. *variar. cap.* 20. *num.* 7. Garcia *de beneficiis* 6. *p. cap.* 2. *num.* 163. vnde *in d. cap. ſi eo*, ætatis reticentia in beneficio curato non potuit vitiare gratiam quoad beneficium ſimplex, cùm hæc duo inter ſe valdè diuerſa ſint, vt docent relati à Milliano *in noſtro textu*, 1. *p. num.* 27. Accedit, nam in eo textu impetrans gratiam alternatiuam, ad obtinendum beneficium cum cura, vel ſine ea, poteſt admitti ad beneficium ſine cura, ex tacita concedentis voluntate, cùm concedentis animus eſſet, vt ſi ipſe noluiſſet ex defectu voluntatis, aut non potuiſſet ex defectu capacitatis curatum conſequi, in altero gratia conſiſteret: quare mirum non eſt, ſi in eo textu ex defectu ætatis, qui capax non inuenitur ad beneficium curatum, poſſit admitti ad aliud, argumento textus *in l. ſi duo* 118. *l. ſi quis ita* 129. *ff. de verb. obl. l. is qui decem*, §. *Stichum, ff. de ſolution.* Manet ergo, reſcriptum quo conceduntur plura ad eundem finem obtinendum, ſi falſitas talis in eo adfuerit, quod aliter Princeps, niſi deceptus, eam gratiam non concederet, non ſolùm quoad partem, verùm quoad omnia illud vitiari, *d. cap. ad audientiam, cap. conſtitutus, hoc tit.* Millianus *in præſenti.*

7. IDEM EST DE RESCRIPTIS GRATIÆ, ET JUSTITIÆ.

Omnia quæ de fraudulosa impetratione diximus, pariter procedunt in reſcriptis, tam juſtitiæ, quàm gratiæ, *cap. ad aures* 8. *cap. in noſtra* 32. *cap. ſi proponente, hoc tit.* docent communi calculo Interpretes ſuprà relati. Illud tamen apud eos non conuenit, an reſcripta juſtitiæ ipſo jure nulla ſint, ſicut reſcripta gratiæ? Et apud antiquos receptum fuit, reſcripta gratiæ ipſo jure nulla eſſe; juſtitiæ verò non aliter, quàm ſi appoſita fuerit exceptio. Ita Gloſſa vltima *verbo Iudicas, in cap. ad audientiam* 31. *hoc tit.* Menochius *de arbitrariis, caſu* 201. *num.* 2. Antonius Cuchus *lib.* 1. *inſtit. tit.* 4. *num.* 16. Sanchez & alii relati à Barboſa *in præſenti, num.* 8. qui mouentur ſequentibus fundamentis. Primò exemplo contractuum bonæ fidei, & ſtricti juris; certum enim eſt inter eos illam aſſignari differentiam, quod dolus dans cauſam contractui bonæ fidei, nullum reddit illum ipſo jure, *l. eleganter* 4. *in princip. ff. de dolo, l.* 3. §. *vlt. ff. pro ſocio, l. in cauſa* 16. §. *item, ff. de contrahenda empt.* Si verò dolus cauſam præſtiterit contractui ſtricti juris, non ipſo jure, ſed oppoſita exceptione nullum reddit, *l. ſi quis* 36. *ff. de verb. obl. l. dolo* 5. *Cod. de inutilibus.* Donellus *lib.* 12. *comment. cap.* 7. Robertus *lib.* 3. *animadu. cap.* 1. Faber *lib.* 14. *conject. cap.* 18. Pichard. *in* §. *actionum, quæſt.* 9. *Inſtit. de actionibus.* Igitur ſimiliter reſcripta gratiæ ad inſtar contractuum bonæ fidei ipſo jure vitiari debent, juſtitiæ verò exemplo contractuum ſtricti juris; ſiquidem ſtricta dicuntur, *cap. ſedes* 15. *cap. Rodulphus, hoc tit.* ideò oppoſitâ exceptione debent vitiari. Secundò expendunt textum noſtrum in illis verbis: *Ita videlicet, quod delegatus poſtquam ſibi ſuper hoc facta fuerit fides, nullatenus de cauſa cognoſcat.* Exigit ergo Pontifex fieri fidem falſitatis, hoc eſt opponi, & probari debere exceptionem falſitatis, ad hoc vt reſcriptum nullum ſit: quod etiam in ſpe-

cie

cie exigunt Imperatores *in lege præſcriptionem*, ibi: *Præſcriptione oppoſita. l. etſi non cognitio*, ibi: *De veritate precum inquiri oportet. Cod. ſi contra jus*: ergo non oppoſitâ falſitatis exceptione, reſcripta juſtitiæ vires obtinent.

8. **Vera ſententia adſtruitur.**

Sed verius eſt, quoad hanc partem nullum diſcrimen verſari inter reſcripta juſtitiæ, & gratiæ; nam ſicut reſcripta gratiæ ipſo jure vitiantur, *cap. ad audientiam 31. hoc tit. cap. fin. de filiis presbyterorum, lib. 6. cap. ſi motu, de præb. eodem lib.* ſimiliter reſcripta juſtitiæ, vt apertè probatur ex præſenti textu, ibi, *nullum ex litteris*; & ibi, *nullatenus de cauſa cognoſcat*: quæ verba ipſo jure inducunt nullitatem, *authent. ſi qua mulier*, vbi gloſſa, *verbo Nullatenus, Cod. ad Velleianum, Clement. 1. hoc tit.* docuerunt Gloſſa *in cap. innotuit, verbo Nullum, de elect.* Tiraquel. *in l. ſi vnquam, verbo Reuertatur, num.* 293. & ex illis verbis, *careat penitus impetratis*, legis *& ſi legibus, Cod. ſi contra ius*, tranſcriptis *in cap. ſedes, hoc tit.* vbi verbum, *penitus*, importat nullitatem ipſo jure, juxta textum *in cap. fin. de pœnis.* Probatur etiam *ex cap. ad aures*, ibi, *vires nolumus obtinere*: *cap. dilectus*, ibi, *viribus carere decernas*; *hoc tit.* vbi dubitari non poteſt, verba illa nullitatem exprimere ipſo jure, vt ex ſimilis locutionis genere communiter deducitur ex lege prolatam, *Cod. de ſententiis, cap. quod in dubiis, de renunciatione, cap. ex his, de officio deleg.* Accedit etiam & illa ratio, quod non aliter reſcripta concedantur, quàm ſub illa conditione tacita, ſi preces veritate nitantur, *cap. 2. hoc tit.* At quoties reſcripta ſunt ſubreptitia, deeſt illa conditio, quâ deficiente reſcripta ipſa vitiari neceſſe eſt, argumento textus *in l. item quia 4. §. 1 ff. de pactis, l. ſi quis 37. ff. de contrahenda empt. l. neceſſario* 8. *§. quod ſi, ff. de periculo & com.* ergo reſcripta juſtitiæ, ſicut gratiæ, ipſo jure nulla ſunt. Quibus, & aliis fundamentis ita docuerunt Abbas Siculus, Barbatia *in cap. 3. hoc tit.* Beroius *in præſenti, lectura 2. ex num. 6.* Quâ opinione retentâ contrariæ ſententiæ fundamenta non obſtant. Non primum deductum ex æquiparatione contractuum bonæ fidei & ſtricti juris; nam licèt admittamus illam differentiam in contractibus, non tamen inde euincitur idem dicendum eſſe in reſcriptis; nam aliud eſt decipere priuatum in contractibus, aliud, & quidem grauius, Principem. Unde in pœnam huius falſitatis, tam juſtitiæ, quàm gratiæ reſcripta nulla ſunt. Neque etiam contrarium ſuadet præſens textus; nam licèt reſcriptum dolo impetratum ſit ipſo jure nullum; tamen cùm dolus & fraus non præſumantur, niſi probentur, neceſſe eſt oſtendere fraudem interueniſſe, cùm aliter de nullitate reſcripti apparere non poſſit; & ita accipienda ſunt verba huius textus, & alia ſuprà relata.

9. **De veritate ex ignorantia ſuppreſſa.**

Hucuſque egimus de reſcriptis per ſubreptionem impetratis, ex dolo, & fraude: nunc agamus de reſcriptis impetratis ex ſimplicitate & ignorantia, quo caſu diſtinguendum eſſe docetur in præſenti textu, *verſiculo Inter alios*, inter eum caſum, in quo falſitas ſuggeſta, vel veritas ſuppreſſa illa erat, quæ quamuis fuiſſet tacita, vel expreſſa, nihilominus Pontifex reſcriptum concederet; & tunc reſcriptum vires habet: & eum caſum, in quo falſitas per ignorantiam ſuggeſta, aut tacita induceret, vt nunquam Pontifex litteras concederet; & tunc reſcriptum vires non habet: quod etiam docetur *in cap. conſtitutus 29. hoc titulo, cap. dudum 54. de elect. cap. ſignificantibus 38. de officio deleg. cap. bonæ, de confirmat. vtili.* Tunc enim licèt non propter culpam impetrantis, propter defectum tamen voluntatis in Principe reſcriptum vitiatur, vt docet Baſilius *dicto lib. 8. cap. 16.*

10. **Traditur ratio decidendi.**

Ex quibus jam apparet præſentis decretalis vera deciſiua ratio; cùm enim dolus ſuus nemini patrocinari debeat, *cap. ſedes*, cum ſequenti, *hoc tit. l. ita demum 36. ff. de arbitris, l. iudex 12. ff. de dolo*: mendax precator carere debet litteris impetratis, *l. vniverſi 7. Cod. de diverſ. reſcriptis.* D. Auguſtinus in D. Joannem, vbi ait, *juris eſſe forenſis, vt qui in precibus mentitus fuerit, non illi proſit quod impetrauit, ne ex malitia ſua commodum conſequatur*: *l. verum, §. tempus, ff. pro ſocio, l. in fundo, ff. de rei vindic.* qui enim aut per obreptionem, aut per ſubreptionem reſcriptum conſequitur, magnum delictum committit, aliud agendo, & aliud ſimulando, ſiue per expreſſionem falſitatis, ſiue per ſubreptionem veritatis; dolus enim magnum delictum eſt, *l. 1. ff. de fideiuſſoribus tutorum, l. item exigit, ff. de dolo*; quod non debet impunitum remanere, *l. ſi fraudetur, ff. de doli exceptione*; nec etiam mendacium, quod committit, cùm tot juris ſanctionibus inueniamus præſcriptum, mendaces variis pœnis puniri, *l. ſin autem 27. l. vlt. ff. de rei vind. l. qui ſe liti 45. ff. de petit. hered. l. inde 23. §. hæc actio, ff. ad l. Aquil, l. de ætate 11. §. ſi cùm eſſet, ff. de interrogat. l. 4. verſic. Interdum, ff. quod cum eo, l. ſed hoc 22. §. 1. ff. de re judic. l. computationi 68. §. vlt. ff. ad l. Falcidiam, l. ſi ſeruus 22. §. vlt. l. electio 26. §. neque, ff. de noxalibus, l. ſi dubitetur, §. 1. ff. de fideiuſſor. l. falſum 44. §. ſi quis, ff. de furtis, l. 1. C. ad Macedonianum, l. 2. & 8. Cod. ſi minor, l. contra 4. Cod. ad leg. Aquiliam.* Plura Caſtillo *lib. 3. controu. cap. 18.* Eringius *de fideiuſſor. part. 1. cap. 27. num. 210.* Quare præter pœnam falſi, quam ſubit, *l. ſi quis 29. ff. ad leg. Corn. de falſis*, nulla pœna aptior huic delicto apponi poteſt, quàm vt priuetur impetrator commodo reſcripti impetrati. Facit, nam generaliter obreptitia non valent, *l. 5. Cod. de prædiis, & aliis rebus, l. ſi quis obrepſerit 29. ff. ad leg. Corn. de falſis, l. tres 55. ff. de adminiſt. tut. l. cùm verò 26. §. 8. ff. de fideicommiſ. libert. l. 3. §. puberi, ff. de Carbon. edicto.* Accedit, nam reſcriptum impetratum ſimulatâ veritate, aut ſuggeſtâ falſitate, non creditur impetratum ex Principis voluntate, vt notarunt Decius, Felinus, & Caniſius *in præſenti*, quia deficiente veritate in narratiua, deficit voluntas in Principe, qui concedendo circumuenitur, *cap. conſtitutus, de conceſſ. præb.* eleganter Caſſiodorus *lib. 5. variar. epiſt. 24. Rogari enim in talibus cauſis, non fraudari Principem decet; quia negligentiæ vitium eſt præſumptiones relinquere, quæ jura præcipiunt amputari.* Vnde cùm reſcripta pendeant à voluntate concedentis, deficiente eâ, vires non obtinent. Secundæ partis præſentis aſſertionis, videlicet reſcripta per falſas preces, ſed per ignorantiam & ſimplicitatem appoſitas, valere, ratio ex eo prouenit, quia ignorantiæ, & ſimplicitati eſt indulgendum, *cap. ſcripta 3. de conſecr. diſt. 2. cap. 2. in fine, de tranſlat. Epiſcopi, cap. cùm vniverſorum, de rerum permut. l. genere 8. de his qui not. infam. l. ſi fideiuſſor 29. ff. mandat. l. de die 9. §. ſi ſeruus, ff. qui ſatiſdare, l. 1. §. fin. ff. de edendo, l. fin. C. de teſtam. l. 2. ff. ſi quis in jus vocatus, l. 3. §. vlt. ff. de ſuſpectis tutor. l. 3. §. ſi quis ignorans, ff. ad Syllanian. l. tutor 16. §. 1. ff. de pignorat. l. 3. C. de his qui ſibi adſcribunt, cap. penult. de Clerico excommunicato*, Tiraquell. *de pœnis, cauſa 11.* Menochius *de arbitrariis, caſu 193.* vnde reſcriptum ita impetratum valet, & vires obtinet, ſi Pontifex æqualiter conceſſurus eſſet.

11. **Diſſoluitur dubitandi ratio.**

Nec obſtat ratio dubitandi ſuprà adducta; nam quamuis celare veritatem non ſit ex ſe mendacium, *cap. ne quis 14. 22. quæſt. 2.* cùm mendacium tantùm ſit falſa vocis ſignificatio cum propoſito fallendi, vt ex D. Auguſtino, & aliis Patribus docet Gratianus *in cap. veritas, §. illa ergo, 22. q. 2.* D. Thomas 2. 2. *quæſt. 110.*

quæſt. 110. *art.* 1. Præceptor D. Joſephus de Retes *lib.7.opuſc. cap.3. num.5.* & veritatis celatio nullam vocis ſignificationem habeat, ſed tantùm diſſimulationem; tamen cùm ex dolo diſſimulatio contingit, pro mendacio habetur, exceptis quibuſdam caſibus relatis *in cap. quæritur*, cum aliis, 22. *quæſt.2.* vnde quoad inualiditatem reſcripti æquale vitium eſt ſubreptionis, aut obreptionis, *cap. quiſquis* 80.21. *quæſt.* 3. quod & *d. l. præſcriptione*, *C. ſi contra jus*, clarè docetur. Similiter in ædilitio edicto dantur actiones ex reticentia, ſicut ex dicto & promiſſo, *l.1.l.38.ff.de ædilit.edict.* Nec obſtat augmentum deductum *ex d. l. præſcriptione*, pro cuius expoſitione plura tradunt Cinus *in eo textu*, *num.*4. Bartolus *num.*3. Iaſon *num.*1. Baldus *num.*20. Caſtrenſis *num.*2. & alii relati à Barboſa ibi, Millianus *in præſenti*, 2.*p.num.*8. quibus omnibus exploſis, reſpondendum eſt, duplicem eſſe cognitionem delegati, quando ex commiſſione Pontificis cauſa committitur. Prima eſt de veritate aut falſitate ipſius reſcripti, in quo ad inſtantiam partis pronunciat delegatus; & ſi reſcriptum per falſas preces impetratum fuiſſe declarauerit, protinus in negotio principali ſuperſedere debet; ſin autem valere reſcriptum pronuntiet, tunc incipit ſecunda cognitio, in qua cauſa principalis diſceptatur: quam diſtinctionem præſenſit Pontifex in præſenti, verſiculo, *forſitan*; & de hac præambula diſceptatione reſcripti, cuius finis eſt inquirere, & pronunciare de veritate precum, Imperatores loquuntur *in d.l.præſcriptione*, aſſerentes exceptione falſitatis oppoſita pro tenore veritatis, judicem cognoſcere oportere; quia judex de qua re cognouit, de eadem pronuntiare debet, *l.de qua re, ff.de judiciis*: proſequuntur Imperatores, judicem proferre ſententiam debere, id eſt pro valore, aut nullitate reſcripti pronuntiare. Nec obſtat ſecundum augmentum, cui eodem modo ſatisfaciendum eſt; juriſdictio enim, quâ delegatus vtitur, quoad precum veritatem inquirendam, non ex commiſſione reſcripti, ſed à jure communi pendet, *l. ſi quis 5. C. ſi contra jus.* Nec ſecunda difficultas obſtat; nam generaliter verum non eſt, quamcunque ignorantiam excuſare impetrantem à vitio falſitatis; diſtinguendum enim eſt inter ignorantiam juſtam, & probabilem; & inter iniuſtam & affectatam: ignorantia enim juſta & probabilis excuſat, vt in aliis caſibus, de quibus *in c.3.§.1.de clandeſt. deſponſ.cap.eos, de temp.ordin.lib.6. cap.penult.de clerico excom. l.nec ſupinam, ff.de juris & facti, l.1.§.1. ff.ſi menſor falſum, l.1.§.1.ff.ſi is qui teſtam.liber. l.ſi fideiuſſor 29. in principio, ff. mandati, l.quæſitum 8.§. illud. ff. de precario*: affectata verò non excuſat ab aliis pœnis, & ſic nec à nullitate reſcripti per falſas litteras impetrati. Nec augmentum huius difficultatis obſtat; nam ſatis poſſibile omnibus viſum eſt, cognoſcere an Pontifex æqualiter eſſet conceſſurus, necne, cùm conceditur gratia, quæ de jure, vel Curiæ ſtylo ſolet concedi; quod ſecus eſt quando id, quod conceditur, de jure vel ſtylo curiæ concedi non ſolet; nam tali caſu præſumitur ſubreptionem fuiſſe cauſam inductiuam. Ita poſt antiquiores in præſenti docet Millianus *p.3.num.5.*

12. Exponitur cap. quia 6. de conſang.

Adhuc ſuperiori aſſertioni aduerſatur textus *in cap.quia circa 6.de conſang. & affinit.* vbi proponitur, conſanguineos intra 5. gradum (jure enim antiquo ante Concilium Lateranenſe prohibitum erat matrimonium inter conſanguineos vſque ad ſeptimum gradum, *cap.nullum, cap.nulli, 35.q.3. cap. ad ſedem, 35. q.5.*) vt diſpenſationem ad contrahendum matrimonium à Pontifice conſequerentur, dixiſſe bona fide ſe prolem ſuſcepiſſe (vrgens enim cauſa eſt diſpenſationis, ſi proles bona fide ſuſcepta fuit, *cap.1. 2.quæſt.2.* ſicut è contrario ſuſcepta malâ fide difficilem reddit diſpenſationem: quo modo conciliandus eſt textus *in cap.cum haberet, de eo qui duxit conſanguineam*, cum *d. cap. quia circa*;) per ignorantiam tamen falsò aſſeruerunt prolem ſuſcepiſſe, cùm tempore impetrationis non eſſet; & cùm expreſſio huius falſitatis impetrationi cauſam dediſſet, & conſultus fuiſſet Innocentius III. circa valorem matrimonii, decreuit ſuſtinendum eſſe, vt remanerent in matrimonio, id eſt non obſtante falsâ causâ, matrimonium rectè contractum eſſe: ergo falſa narratio per ignorantiam Pontifici facta non vitiat reſcriptum, etſi cauſa præcipua eſſet conceſſionis. Varia pro huius textus interpretatione adduxerunt Interpretes, inter quos illa communiter recepta eſt ſolutio, videlicet in eo textu primam diſpenſationem nullius fuiſſe momenti; cæterùm ex Pontificis indulgentia, qui cognitâ inualiditate matrimonii, coniuges ſuſtinendos eſſe in matrimonio reſpondit, induci ſecundam diſpenſationem validam, cuius virtute ſuſtinetur matrimonium. Ita docent Speculator *tit.de diſpenſ.§.nunc de Epiſcoporum, num.* 27. Bertachinus *de Epiſcopo lib. 4. tit.2. quæſt. 49. num.* 139. Selva *de beneficiis 4.p. quæſt.7. num.*114. Couarr. *de ſponſalib. 2.p.cap.6.§.10. n.15.* Sed hæc ſolutio latè conuincitur à Thoma Sanchez *lib. 7. de matrim. diſput.38. num.* 12. quare eâ omiſsâ dicendum eſt, in ſpecie illius textus, coniuges in petitione diſpenſationis pro cauſa expreſſiſſe prolem ſuſceptam, quæ cauſæ expreſſio pro varietate temporum potuit eſſe falſa, & vera. Falſa, ſi tempus petitionis, impetrationiſque inſpiciatur, quo tempore proles ſuſcepta jam ex rebus humanis exempta erat; & in hoc ſenſu dixit Pontifex, cauſam falſam eſſe. Vera ſi inſpiceretur tempus, in quo proles ſuſcepta viuebat: & quia licèt ſtricto juris rigore conſiderato, partes tenerentur exprimere an viueret, an deceſſiſſet; tamen propter bonam fidem, quam habebant, exiſtimantes ſufficere in precibus narrare prolem ſuſceptam fuiſſe, quamvis nullam mortis mentionem facerent, matrimonium ſuſtinetur: vnde fit, vt cùm juris regula doceat eos, qui bona fide matrimonium contraxerunt, admonendos non eſſe, ſi ſcandalum ex admonitione immineat, meritò Innocentius III. ob ſcandali imminentis periculum diſſimulandum eſſe præcipit in ea ſpecie. Ita docuerunt Sanchez *vbi ſupra, n.12.* Gutierrez *de matrim. quæſt.48. num.1.* Barboſa *in eo textu, num.5.* licèt aliter eum accipiat Baſilius *lib.8. de matrim.cap.16.num.7.*

Secundò ſuperiori aſſertioni opponitur textus 13.
in cap. ex parte 13. de priuilegiis, in illis verbis: *Quarum ipſe non erat ignarus.* Ex quibus deducit gloſſa ibi, *verbo Non erat*; quod vt reſcriptum tanquam ſubreptitium vitietur, deſideratur vt tacitâ veritate ſcienter ſit impetratum. Igitur ſi per ignorantiam veritas ſupprimatur, quæ expreſſa in contrarium Pontificem moueret, vt in ea ſpecie eueniret expreſſis priuilegiis, quæ fuerunt ſuppreſſa, argumento textus *in cap. cum Ordinem 6. hoc tit.* non vitiatur reſcriptum. Cui difficultati, omiſſis ſolutionibus traditis ab Hoſtienſi in eo textu, qui ſupplet, & reponit dictionem, *maxime*; & Panormitano ibi. *num.5.* Socino *num.* 2. qui affirmant ideò in eo caſu reſcripta valida fuiſſe, nullâ exemptionis factâ mentione, quia priuilegia illa ejus erant naturæ, vt producerent exceptionem peremptoriam, quo caſu neceſſaria non fuit eorum mentio, vt reſcriptum ſubſiſteret, *ex l.2. Cod.ſi contra jus, cap.1. de litis conteſt. lib.6.* quibus omiſſis, veriùs dicendum eſt, in verbis ſuprà relatis proponi litigatoris, hoc eſt monaſterii, allegationem: & quamuis Pontifex

Intelligitur caput Ex parte 13. de priuil.

tifex ſimili allegationi detulerit, non id fecit quia exiſtimaret ſcientiam priuilegii neceſſariam eſſe ad reſcripti nullitatem, ſed quia falſi ſcientiâ interueniente, conſtabat apertè reſcriptum indiſtinctè nullum fuiſſe, juxta præſentem textum. Nec argumentum ibi à contrario ſenſu per Doctores deductum, debet admitti, cùm exinde ſequatur abſurdum. Alia pro ipſius textus expoſitione adducunt P.Suarez *de legib.lib.8.cap.*20. Salgado *de protectione, part.*1.*cap.*1.*num.*207.

14. Exponitur cap. Significante, hoc tit. Tertiò ſuperiori aſſertioni opponi poteſt textus *in cap. ſignificante* 34. *hoc tit.* vbi docetur, quod ſi precator reſcripti errore ductus in precibus propoſuit reum eſſe diœceſis Rhemenſis, cùm eſſet Leodienſis, reſcriptum nullum eſſe: ſed nemo negabit Pontificem æqualiter conceſſurum reſcriptum, etſi verè narratum eſſet, cuius ciuitatis incola reperiretur impetrator. Igitur etſi per ignorantiam falſæ preces proponantur, & Pontifex æquè conceſſurus eſſet, reſcriptum nullius momenti eſt. Augetur hæc difficultas ex eo; nam certum juris principium eſt, falſam demonſtrationem non nocere, præſertim vbi de perſona, aut re conſtat, *l.demonſtratio* 17. *l.quibus* 40. §.*qui dotali, ff.de condit. & demonſtr. l.*4.*ff.de legat.*1. *l.*2.*Cod. de falſa cauſa*: ergo licèt erraſſet impetrator in demonſtratione diœceſis, reſcriptum ſuſtineri debebat. Pro huius textus interpretatione varia adduxerunt Interpretes. Compoſtellanus & Innocentius *ibi*, docuerunt ideò reſcriptum vitiari in ea ſpecie, quia propter falſam demonſtrationem loci de certa perſona non conſtat, & ideò ob incertitudinem reſcriptum vitiari, argumento textus *in l.duo ſunt, ff. de teſtam.tut. l.legauit* 25.*ff.de liberat.legat. l.ſi ſic* 75. §.*ſi mihi, ff. de legat.*1. Eos ſequitur Barboſa *in eo textu, num.*4. Aliter Millianus *in præſenti*, 2. *part. num.*16. exiſtimauit litteras falſas extitiſſe, quia cùm reſcripta ſtricti juris ſint, non debent ad locum in eis omiſſum extendi. Sed ſemper placuit doctrina Joannis Andreæ *in d. cap. ſignificante*, exiſtimantis multùm intereſſe, an is qui falſam demonſtrationem diœceſis adjecit, idem conſequeretur ſi veram diœceſim expreſſiſſet; & tunc ſimilem errorem non vitiare reſcriptum, ſi conſtet de corpore: an verò certâ diœceſi expreſsâ Pontifex æqualiter reſcriptum non concederet, forſan ob nimiam diſtantiam, *ex cap.nonnulli* 27.*hoc tit.* vt eueniebat *in d.cap.ſignificante*; & tunc reſcriptum nullius momenti eſſe, quia ſuppreſſio veritatis reſcripto cauſam dedit, vt conſiderat Abbas in eo textu, *num.*9. Ad hoc etiam commentarium ſpectant textus *in cap.ſi motu* 22. *de præb. lib.*6. quem expoſui ſuprà *in cap.ad aures*; & textus *in cap. per veſtras, de donat.inter*, cuius interpretationem dabimus in ejus notis.

CAPVT XXI.

Idem *Abbati, & Conventui* a *Præmonſtratenſi.*

Edoceri poſtulaſti à nobis, utrum per litteras adversùs Abbates (nulla mentione habitâ de ſuis Conventibus) impetratas, teneantur Abbates ipſi ſuper cauſis (quæ ad Conventus pertinent, & eoſdem) de ipſis querelantibus reſpondere: ac licèt inhibita ſit appellatio, per appellationis objectum poſſint (ne reſpondeant) ſe tueri. Super quo duximus reſpondendum, quod (niſi alia cauſa rationabilis ſuffragetur) per appellationem ſe tueri non poſſunt, quominus debeant authoritate litterarum hujuſmodi legitimè reſpondere: cùm ex officio ſuo teneantur congregationum ſuarum negotia procurare. Niſi fortè Abbatis, & Conventus negotia eſſent omninò diſcreta.

NOTÆ.

1. a *Præmonſtratenſi.*] Præmonſtratum eſt Diœceſis Laudunenſis, caput ſui Ordinis, ſub regula D.Auguſtini, temporibus Calliſti II. & Ludouici Craſſi Galliarum Regis inſtitutum, ac fundatum fuit anno 1120. vt refert Albericus Monachus *in Chron.* per hæc verba: *Ordo Præmonſtratenſis cœpit per virum mirabilem Dominum Norbertum, natione Teutonicum; & fundata eſt Eccleſia ſub Epiſcopo Bartholomæo, in Diœceſi Laudunenſi.* Plura de ejus origine & progreſſu congeſſerunt Joannes le Page *in Bibliot. Præmonſtrat.* Mauritius *in annal. ipſius Ordinis*, Yepes *tom.*7. *chronica D. Benedicti, fol.* 162. Gabriel Pennot *lib.*2.*hiſt.Canonic.regul.cap.*70. Chopinus *de ſacra polit. tit.*3. *n.*7. Tamayo à Salazar *in Martyr. Hiſp. die* 6. *Iunii*, Boſquetus *in notis ad Innocent. III. lib.*1. *epiſt.*4. Manrrique *tom.*1. *annal. Ciſterc. anno* 1150. *cap.* 8. Fratres Sarmatani *tom.*4.*Gallia Chriſt.fol.* 753. F.Franciſcus Duval *in vita S. Norberti.* Balduino ejus Monaſterii Abbati miſſa eſt præſens epiſtola, quæ etiam reperitur in tertia collectione, *ſub hoc tit, cap.*11.

COMMENTARIUM.

2. Certum eſt, ad Abbatem curam, & adminiſtrationem rerum ſui monaſterii ſpectare, ideoque & ſine mandato monaſterii cauſas ipſius in judicio tractare valere, *cap.cauſam quæ* 9. *de judiciis, cap. auditis* 15.*de præſcr. cap.cum olim* 17.*de reſtit.ſpoliat.* & ſi aliquando proponatur, Abbatem & Monachos in cauſis monaſterii querelam propoſuiſſe, vt *in cap. ex tranſmiſſa* 10. *de præſcript.* inde non euincitur, Abbatem ſolum non poſſe per ſe in judicio comparere, etſi quoad alios actus qui ad collegium pertinent, non niſi ex conſenſu ipſius monaſterii majoris, & ſanioris partis poſſit ea expedire, veluti ſi ad monaſterium jus præſentandi pertineat; namque tunc ſi ſolus præſentare intendat ad beneficium, monachorum conſenſus deſideratur, *cap. nobis, cap. ea noſcitur, de his quæ fiunt à Prælat.* Lambertinus *de jurepatron. p.*1. *q.* 2. *à num.* 2. Sanchez *lib.*7.*ſummæ, cap.*14.*num.*7. qui exponit textum *in cap.ex litteris* 7.*de jurepatron.* Vnde cùm quoad negotia monaſterii procuranda præcipuè attendatur perſona Abbatis, ideò per reſcriptum impetratum contra ipſum, nullâ monaſterii factâ mentione, ipſe efficaciter conuenitur, niſi negotia Abbatis, & Conuentus ſint diſtincta; quia tunc per reſcriptum impetratum contra Abbatem, ſuper negotio monaſterii Abbas conueniri non poteſt.

Google

CAPVT XXII.

Idem *Archiepiſcopo, & Magiſtro Vv. Canonico* a *Magdeburgenſi.*

CUM *b* dilecta in Chriſto filia R. *c* Cuſtos Heſienſis Eccleſiæ, ac *d* procurator G. Monialis, ſuper electionibus in eadem Eccleſia *e* celebratis litigaverint aliquandiu *f* coram nobis. *Et infrà:* Deprehendimus litteras ad Abbatem de Remech, & ſuos conjudices impetratas, per ſubreptionem obtentas, cùm in eis illius articuli, videlicet de ſubtractorum *g* reſignatione, fuerit præter conſcientiam noſtram cognitio demandata, qui in prioribus litteris ad *h* Scholaſticum Hildeſenſem, & conjudices ſuos obtentis inſertus fuerat, de quibus in ſecundis litteris mentio non fiebat: & ideò quod ipſarum litterarum occaſione dignoſcitur attentatum, duximus irritandum. Dictum inſuper Scholaſticum, & conjudices ſuos invenimus minùs providè proceſſiſſe. Cùm enim in litteris noſtris eiſdem principaliter mandaretur, ut ad prædictam Eccleſiam perſonaliter accedentes, perſonæ idoneæ adminiſtrationem committerent Abbatiæ, cui ad opus ejus fieret hinc inde reſignatio ſubtractorum, ipſi formam mandati Apoſtolici tranſponentes, illo capitulo prætermiſſo, de aliis articulis inordinatè plurimùm cognoverant: propter quod proceſſum ipſorum contra noſtri formam reſcripti, ac Juris ordinem attentatum, irritum decernimus, & inanem. Ideoque mandamus, quatenus G. & quibuſdam aliis Sororibus Eccleſiæ (ſicut juſtum fuerit) reſtitutis, & formâ mandati noſtri exactâ diligentiâ obſervatâ, in negotio ipſo ratione prævîâ procedatis.

NOTÆ.

a MAgdeburgenſi.] Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.* 22. Magdeburgum celebris eſt Germaniæ Metropolis, cui ſubſunt quatuor Eccleſiæ Cathedrales, vt refert Acuña *de Primatu Eccleſiæ Brachar. cap.* 4. *num.* 10. Idumay *in notis ad Innocent. lib.* 1. *epiſt.* 118. Eam inſtaurauit Imperator Otho, & magno ſplendore extulit, & priuilegiis excoluit, vt referunt Buzelinus *tom.* 3. *Germania ſacra, fol.* 65. Alberto ejus Præſuli miſſa eſt præſens epiſtola, & præſentis cauſæ mentio fit *in cap. ad probandum, de re judic.* Etiam committitur præſens cauſa Canonico & Magiſtro ipſius Eccleſiæ, qui apud nos vulgò dicitur Magiſter Scholæ; quæ dignitas in Eccleſiis Cathedralibus jam à temporibus Concilii Lateranenſis, de quo *in cap.* 1. *de magiſtris*, fuit inſtituta, vt ſic eſſet in qualibet Eccleſia, qui linguam Latinam, aliaſque artes doceret. De cuius inſtitutione, & officio plura Duarenus *de ſacris Eccleſ. lib.* 1. *cap.* 19. Azor *lib.* 3. *inſtit. cap.* 22. Cæſar *de Hierarchia, diſp.* 12. §. 4. Barboſa *de canonicis cap.* 10. Eſcobar *de Pontif. cap.* 8. Chopin. *de ſacra polit. lib.* 2. *fol.* 70. Petrus Gregorius *lib.* 15. *ſyntagm. cap.* 19. P. Mendo *lib.* 2. *de jure academico quæſt.* 18. *num.* 202.

2. b *Dilecta.*] Ita appellantur Moniales Abbatiſſæ, & aliæ fœminæ dignitate præfulgentes, *cap. dilecta, de except. cap.* 2. *de teſtam. cap. dilecta, de maiorit. cap. noua, de pœnitentiis.*

3. c *Cuſtos.*] Licèt temporibus noſtri textûs clauſura monialium non ita ſtrictè fuiſſet obſeruata ac poſt Bonifacii conſtitutionem, de qua *in cap.* 1. *de ſtatu regularium, lib.* 6. inuenitur tamen ſtatuta jam primis Eccleſiæ ſæculis, egreſſuſque monialium à monaſteriis, & ingreſſus externorum in ea damnati reperiuntur in Concilio Carthaginenſi III. *can.* 44. ibi: *Vt virgines ſacræ cùm parentibus, à quibus cuſtodiebantur, priuatæ fuerint, Epiſcopi, vel Preſbyteri, vbi Epiſcopus abſens eſt, prouidentiâ grauioribus fœminis commendentur, aut ſimul habitantes, inuicem ſe cuſtodiant, ne paſſim vagando Eccleſiæ lædant exiſtimationem.* Synodo Trullana *can.* 44. *Quæ vitam exercitatoriam eligunt, & in monaſteriis ſunt conſtitutæ, ne omnino exeant.* Et *can.* 47. *Ne in virorum monaſterio mulier, neque in mulierum vir dormiat: ſi quis fecerit, clericus, ſiue laicus, excommunicetur.* Epaunenſi *can.* 38. *Monaſteria puellarum non niſi probatæ & ætatis prouectæ, ad quaſcumque earum neceſſitates, vel miniſtrationes laici permittantur intrare.* Cabilonenſi ſub Carolo *can.* 63. *Nullus vaſſus, Abbatiſſæ miniſter aliquis, nec clericus, nec laicus clauſtra ancillarum Dei ingrediatur, niſi fortè quando neceſſitas operandi incumbit.* Alia juris teſtimonia congeſſerunt Antonius Auguſt. *in epitome jur. Pontif. lib.* 9. *tit.* 19. Gibalinus *de clauſura diſquiſit.* 1. *cap.* 1. *num.* 5. & nos plura dabimus *in cap. monaſteria* 8. *de vita & honeſt. cleric.* Vt ergo hæc diſciplina Eccleſiaſtica ſeruaretur, ne videlicet moniales è monaſterio exirent, aut extranei in eum ingrederentur, omni æuo obſeruatum fuit, vt vna ex illis, quæ in monaſterio primæ erant, ab Abbatiſſa cuſtodiæ monaſterii præficeretur, quæ cuſtos in præſenti dicitur. Cui miniſterio præpoſitum fuiſſe S. Euphraſiam refert Surius *in menſe Auguſti*; ex quo, & aliis Patribus id probat Tamburinus *de jure Abbat. diſp.* 18. *q.* 2. Quo ſenſu cuſtos in præſenti textu accipitur pro moniali clauſuræ monaſterii præpoſita.

d *Procurator.*] Cùm enim cauſa eſſet Eccleſiaſtica, & coram R. Pontifice diſceptaretur, potuit clericus in ea conſtitui procurator, *cap. cum M. de conſtit.* pro laicis enim, & coram judicibus laicis, clericis negotia procurare non licet, *cap.* 2. vbi dicemus, *ne cleric. vel monach.* 4.

e *Celebratis.*] Aliæ enim moniales elegerant R. cuſtodem in Abbatiſſam monaſterii, aliæ verò aliam; vnde ſuper iis electionibus præſens lis vertebatur, vt conſtat *ex cap. ad probandum, de re judic.* 5.

f *Coram nobis.*] Ex his verbis deduci videtur moniales poſſe juſtitiæ proſequendæ causâ è monaſterio exire, & R. Pontificem adire; quod illis olim licuiſſe facilè probatur ex Concilio Vernenſi, ſeu in Palatio Verni celebrato temporibus Pipini, *can.* 6. Turonenſi III. temporibus Caroli Magni *can.* 30. Cabilonenſi, eodem imperante, *can.* 57. Moguntino ſub Rabano *can.* 13. & 16. vbi prohibetur ne deinceps Abbatiſſa exeat è monaſterio, niſi vrgente juſſione Regia, ſeu hoſtilitate cogente. Sed adhuc crederem in præſenti caſu non per ſe, ſed per procuratores coram R. Pontifice moniales comparuiſſe; 6.

quod euincitur ex illis verbis, *clericus procurator*; & illis, *clerico qui pro eodem negotio veneras*. Ex quibus deducitur, ipſos clericos, vt procuratores monialium comparuiſſe: ſed procurator propriè dicitur, qui abſentis negotia curat, *l. ſi lite, C. Theodoſ. de cogniteribus*, Cironius *ad titul. de procurat.* ergo ſupponit Pontifex pro monialibus abſentes clericos ut procuratores comparuiſſe.

7. g *Reſignatione.*] Reſignationis vox varias habet ſignificationes: plerumque ſignificat quod ſignatum eſt aperire, *l. ſi teſtamentum, ff. qui teſtamenta, l. 2. ff. ad leg. Cornel. de falſis*, Plautus *in Trinummo*, Cicero *lib. 1. epiſt. 7. & in epiſt. ad Mæcenat.* plerumque ſignificat perfectè ſignare. Virgilius *lib. 4. Æneid.* ibi:

— Et lumina morte reſignat.

In præſenti tamen accipitur pro reddere aut reſtituere; quo modo etiam ſumitur apud Horatium *lib. 3. od. pen. Reſigno quæ dedit*: & *lib. 1. epiſt. 7. Cuncta reſigno.* Quare vt jubeat Innocentius ante omnia cuncta eſſe reſtituenda, ait eſſe reſignanda.

8. h *Scholaſticum.*] Scholaſticus in vtroque jure, & apud politioris notæ Authores accipitur pro Aduocato. Concilium Sardic. *can. 10. Scholaſticus de foro Epiſcopi fuerit poſtulatus.* Africanum *can. 99. Conſtituendus Scholaſticus*: *l. 2. Cod. de lucro Aduocatorum*, quæ eſt lex 2. *Cod. Theodoſ. de concurſ. Aduocat.* D. Auguſt. *tractatu 7. in Ioannem*: *Qui habent cauſam, & volunt ſupplicare Imperatori, quærunt aliquem Scholaſticum juris peritum.* Plinius, Palladius, & alii relati à Baronio *in martyrol. die 6. Februarii*, Syneſius, Baſilius, & Theodoretus, ex quorum epiſtolis probat Iac. Gothofredus *in d. l. 2. C. Theod.* Vnde cùm pro viro docto & litteris pollente ſcholaſticus communiter acciperetur, ideò Canonici in Eccleſiis conſtituti in Magiſtros Scholarum, cœperunt Scholaſtici appellari, vt probant Cæſar *de Eccleſiaſt. hierarch. diſp. 12. §. 3. num. 4.* P. Herrera *in origine ſacrificii Miſſæ, cap. 5.* Mendo *de jure Academ. cap. 18.* Quare cùm Magiſtro Scholæ præſens cauſa commiſſa eſſet, dicitur delegata Scholaſtico. Ex hoc textu deducunt communiter Interpretes, omnia acta per litteras ſubreptitias, ipſo jure nulla eſſe; quod principium expoſui ſuperiori commentario. SCHOLASTICUS QUIS.

CAPVT XXIII.

a Idem.

PLerumque contingit, quod aliqui (noſtris litteris impetratis) illis uti multo tempore poſtponentes, tum demùm eas exhibent, cùm aliarum authoritate ab eis, contra quos primitus litteras impetrarunt, cœperint conveniri, dicentes poſteriores litteras non valere, utpote non facientes de prioribus mentionem. Cùm enim non ſit malitiis hominum indulgendum, ſtatuimus ut ſi quis noſtras litteras impetrans, infra *b* annum poſtquam copiam judicum habuerit, ex malitia, vel negligentia poſtpoſuerit uti eis, authoritate poſteriorum litterarum valeat conveniri, licèt in ipſis nulla de prioribus mentio habeatur.

NOTÆ.

1. a IDem.] Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap. 13.* nullibi tamen exprimitur, cui Prælato reſcribat Innocentius, nec inter ejus epiſtolas hucuſque editas reperitur præſens textus.

2. b *Annum.*] Quare reſcripta debent diem, menſem, & annum continere, aliàs ſuſpecta de falſitate redduntur, *cap. inter, de fide inſtrum. l. 4. C. de diuerſ. reſcr.* plurimi enim intereſt ſcire diem conceſſi reſcripti: tum vt cognoſcatur, an annus elapſus ſit, vt qui illud impetrauit, eo vti non poſſit, ex præſenti textu: tum vt ſi poſt primum ſecundum expediatur, prioritas eorum ex data cognoſcatur, *cap. capitulum 30. hoc tit.* ob quos & alios juris effectus, de quibus *in cap. eam te, cap. conſtitutus, hoc tit. cap. ſi eo tempore, eod. tit. lib. 6.* vtriuſque juris conditores ſtatuerunt, vt reſcripta, teſtamenta, contractus, & alii actus humani diem, & indictionem continerent; quod vt faciliùs percipiatur, obſeruandum eſt, olim jure ciuili inſpecto conſtitutiones generales ſine die, & Conſule prolatas authoritatem habuiſſe, vt teſtatur D. Auguſtinus *in collat. cum Donatiſtis, die tertia*, ibi: *Euidentiſſimis legibus definitum eſt, Imperialia conſtituta, etiamſi Conſules non legerentur, in dubium non reuocari.* Et paulò poſt: *Etiamſi Conſul deſit, non impedit Imperialis conſtituti veritatem.* Quem etiam morem adeò Eccleſia olim obſeruauit, vt in Summorum Pontificum decretis, Conciliiſque falſitatis potiùs ſuſpicio foret, diem aut Conſulem expreſſum habere: idem D. Auguſtinus *vbi ſup. cap. 17.* Hac de cauſa Cirtenſe Concilium falſi arguebat, *quia* (inquit) *contra Eccleſiaſticam conſuetudinem ipſum Cirtenſe Concilium diem & Conſulem haberet*; licèt annus Domini, ſiue annus gratiæ, aliquando Imperatoris, ac denique Conſulum nonnunquam nomen apponi conſueuiſſet, vt obſeruat Cironius *lib. 3. obſeruat. cap. 7. & ad hunc titulum* Mendoza *lib. 1. Concil. Illiber. cap. 10.* Idem ferè in ciuilibus Conſtitutionibus euenit, vt ſcilicet diei, aut Conſulis defectus veritatem non infringeret, ſolemnitatémve læde t; veluti in teſtamentis teſtatur Modeſtinus *lib. 3. regul. ſub tit. de bonis libert. & de teſtam.* apud Pitheum *ante collat. legum Moſaic.* ibi: *Cùm teſtamento dies & Conſules adjecti non ſunt, non nocet quominus valeat teſtamentum*; licèt in eis adſcribi ſolere indicent textus *in l. 2. §. diem, ff. quemadm. teſtam. l. 3. Cod. eod. tit.* Nouella Juſtiniani 107. Sic leges, reſcripta, pragmaticæ ſanctiones, & cæteræ aliæ Diuales conſtitutiones poſteà non ſine die & Conſule proponebantur, id ita curante Magiſtro libellorum, ſiue eo abſente, Promagiſtro, qui vicem Magiſtri libellorum habebat, eiuſque officii erat, vt reſcriptis diem & Conſulem adjiceret. Sic eſt antiqua libelli formula, quam in lapide vetuſto Romæ ſtare teſtantur Briſſonius *lib. 3. antiquit. cap. 7. & lib. 3. de formulis*, Oſualdus *lib. 1. comment. cap. 9.* Reuardus *ad legem 72. ff. de regul. iur.* I. Gutherus *lib. 1. de officiis domus, cap. 35.* in qua poſtquam reſcriptum eſſet ab Antonio Pio: *Feretrum fieri placet*; additur illa ſubſcriptionis clauſula, *Juventius Celſus Promagiſter ſubſcripſi tertio nonas Nouembris, Antio, Polione, & Oppiano Coſſ.* Hæc tamen licèt ejus ſtudii eſſent, aliquando tamen aut negligentiâ omittebantur, vel ætatis ſenio in reſcriptis, cæteriſque conſti

DE DIE, AUT DATA RESCRIPTI EX UTROQUE JURE.

conſtitutionibus deficere ſolebant, vt conjectari licet ex tot conſtitutionibus, quæ ſine die, & Conſule circumferuntur, vt lex 3. C. ad Trebell. lex 6. *C. de vſucap. pro empt.* lex 1. *C. de heredib. inſtit.* lex finalis, *Cod. ſi per ignor.* lex 1. *Cod. qui admitti*, lex *ſtipendia* 9. *C. de procurat.* lex 4. & 5. *C. de jure fiſci*, *lib.* 10. lex 2. *de decur. eod. lib.* 2. lex 2. *C. vt in poſſeſſ.* lex 1. *C. de patria poteſt.* lex 4. & 5. *C. de jure fiſci*, lex 3. *C. Theodoſ. de conſtit. Principum*, & in aliis, quæ tamen non authoritate carebant antequam relatæ eſſent in corpore juris à Triboniano, nec poſtquam fuerunt relatæ, ſi in aliis Codicibus inueniantur, qui Iuſtinianeum præceſſerunt. Hæc tamen mutata fuerunt Imperatoris Conſtantini conſtitutione, quæ refertur *in l. 1. C. Theodoſ. de diuerſis reſcriptis*, ſcripta ad Luſytanos, vt habetur in Codicibus Joannis Tilii, Cuiacii, Pithei, licèt in Codice Iuſtinianeo *in l. 4. eodem titulo*, legatur *ad Luſitanos*, mendosè, vt etiam in ſubſcriptione *Samariæ*, cùm non niſi *Sabariæ*, legi debeat, de qua Hiſpaniæ vrbe egi *in ſubſcript. Concilii Illiber.* Hac itaque Conſtantini lege fuit ſancitum, vt deinceps edicta, & conſtitutiones, quæ ſine die & Conſule fuiſſent deprehenſa, authoritate carerent, Baronius *anno* 312. *num.* 15. quod & Gratianus ad ſuum retulit decretum *in cap. dicenti*, 25. *quæſt.* 2. & in ordinationibus Epiſcoporum, & Clericorum idem ſtatutum fuit in Concilio Mileuit. idemque firmauit Imperator Lotharius *in legibus Longobard. lib.* 2. *tit.* 38. ibi: *In finibus Tuſciæ, quæ ſunt abſque menſe & die menſis, nullum habeant vigorem.* Iuſtianus tamen idem abrogauit, ſtatuens non vitiari reſcripta, etſi ſine die & Conſule referantur, ſi relata fuerint in corpore juris, *l. vnica, §. penultimo, C. de nouo Codice faciendo*: ad quod jus reſpiciens Tribonianus, tranſcribens dictam Conſtantini conſtitutionem *ex l. 1. C. Theodoſ. de diuerſ. reſcriptis, in l. 4. C. eod. tit.* pro illis verbis, *ſi quæ poſt hæc edicta, ſine conſtitutiones*; ſubſtituit, *ſi quæ beneficia perſonalia*; quaſi tantummodò de beneficiis perſonalibus, ſiue priuilegiis id dici poſſet, cùm non ſint (vtpote quia quotidie conceduntur) relata in corpore juris, nec die ac Conſule indigeant, vt tempus computetur (per Conſules enim tempus probatur, *l. ſi arbiter* 28. *de probat.*) intra quod ea inſinuari & allegari oportet, ſi temporaria ſint, *l. 2. Cod. de diuerſ. reſcript.* vel vt intelligatur, an jam ſint ſub generali reuocatione contenta, quæ ab Imperatoribus initio ſui Imperii frequenter fiebat, *l. priuilegia, Cod. de paganis.* Æquiùs ſanè voluit Conſtantinus, vt omnem falſitatis ſuſpicionem à reſcriptis, & conſtitutionibus amoueret, quæ non faciliùs, aut euidentiùs, quàm per diei, aut Conſulis adjectionem conuincitur, *l. cum tabernam* 34. *§. 1. ff. de pignor.* & eâ ratione in inſtrumentis apponebantur, *l. 1. §. editiones, ff. de edend.* Cicero *lib. 13. epiſt. 29.* D. Auguſt. *in comment. ad Lucam: Nam ſi conſules, ait, adſcribuntur tabulis emptionis, quanto magis redemptioni omnium debuit tempus adſcribi. Habes ergo omnia, quæ in contractibus eſſe conſueuerunt.* Et *l. optimam, C. de contrah. ſtipul. l. 2. §. vlt. ad Tertyll.* Ita etiam obſeruabatur in libellis accuſatoriis, *l. 8. Cod. Theodoſ. de juriſdict.* & in apochis publicis, *l. 1. Cod. de apochis publicis, lib.* 10. Scriptura etiam non valebat, niſi annus & dies euidenter oſtenderetur, ex legibus Aleman. *cap.* 43. Vuiſigoth. *lib. 2. tit. 5. l. 1. 2. & 16.* & Capitul. Caroli *lib. 6. cap.* 146. & apud nos falſitas inde arguitur, *l. 2. tit. 5. lib. 4. recopil.* obſeruarunt Cironius *ad hunc titulum*, D. Nicolaus de Caſtro *in princip. Inſtit. de empt. & vendit. num. 77.* & *in l. ad reparationem, num. 2. Cod. de aquæductu*, Oſualdus *lib. 1. ad Donel. cap. 9. lit. G.* & *lib. 23. cap. 6. littera H*, Couarr. *practic. quæſt. 20. num. 2.* Cuiacius *lib. 10. obſeru. cap. 14.* Amaya *in l. 2. C. de decurionib. num. 4.* Petrus Burgius *lib. 1. ſelect. cap. 11.* Samuel Petitus *ad jus Attic. lib. 2. pag. 119. & 320.* Briſſonius *lib. 3. ſelect. cap. 7.* Altamiranus *de filiis offic. lib. 3. in principio*, Cironius *in paratitl. ad hunc titulum*, & *lib. 3. obſeru. cap. 7.* Gutherius *lib. 3. de offic. domus, cap. 36.* Borel. *lib. 2. de Magiſt. cap. 14.* Hac ratione non ſemel olim Imperatores, qui Conſtantinum ſecuti ſunt, diem reſcriptis non ſolùm apponebant, ſed geminabant, & dum Quæſtor eorum conſtitutionibus ſubſcribebat, diem etiam addebat, poſtquàm Princeps manu ſubſcripſerat, addita etiam die, ut videre eſt in conſtitutione Iuſtiniani *de filiis libert.* & in alia Imperatoris Tiberii *de filiis colon. & libert.* in nouellaque Iuſtiniani 114. *cap.* 15. ſtatuitur, ut diuinæ juſſiones ſubſcriptionem habeant glorioſiſſimi Quæſtoris; vnde in vna, eademque conſtitutione quatuor diuerſos dies aliquando notatos inueniri obſervauit Cuiacius *in l. finali, Cod. de petit. bonor. ſublat.* Gothofredus *ad dict. conſt. Tiberii*, & Gutherus *lib. 1. de officiis domus, cap. 35.* Briſſonius *de formulis, pag. 326.* Et cùm poſt Conſtantinum duo Conſules deſignarentur, vnus Romæ, alter Conſtantinopoli, reſcripta, & conſtitutiones, quæ promulgabantur Romæ, antequam ſciretur quis Conſtantinopoli nunciatus eſſet, promulgabantur ſub hac forma, A. & qui fuerit nunciatus, Conſulibus, *l. fin. Cod. de bonis vacant. lib. 10. l. fin. Cod. Theodoſ. de heret. l. vlt. eod. Cod. de petit. ſublatis, l. vlt. C. de Princip. agent. l. 1. Cod. de caprenſianis, in Theodoſ. l. 4. & 5. Cod. de his qui ad Eccleſ. confug.* Iure etiam canonico frequentiùs reſcriptis & epiſtolis decretalibus indictio adhibebatur, vt conſtat ex epiſtolis Gregorii Magni, & prædeceſſorum ſuorum. Tandem Innocentius III. loco indictionis annos Pontificatus apponere cœpit, cùm alii annos tantùm Domini apponerent, vt obſeruauit Cironius. Ex tunc reſcripta ſine die & Conſule vires non obtinent, *d. cap. inter, de fide inſtrum.*

COMMENTARIUM.

Licèt regulariter reſcriptum ſecundum non factâ primi mentione, nullum ſit, juxta tradita *in cap. 3. hoc tit.* tamen ſi ille qui primum impetrauit, dolo, & fraude intra annum vſus non ſit, ſecundum ſuſtinetur, quia per lapſum anni primum euanuit, & ita ſecundo impedimentum non præſtat; quæ exceptio in præſenti textu ſtatuitur. Cui conſonant textus *in cap. ſi autem, hoc tit. l. 35. tit 8. partit. 3.* 3. EXPONITUR LEX 2. C. DE DIV. RESCRIPT.
Sed apertè opponi videtur textus *in l. 2. C. de diuerſis reſcriptis*, in illis verbis: *Falſo adſeueratur authoritatem reſcriptorum deuoluto ſpatio anni obtinere firmitatem ſuam non oportere, cum ex qua ad ius reſcribuntur, per omnia eſſe debeant, ſi modo tempus in quo allegari, vel audiri debent, non ſit comprehenſum.* Ex quibus verbis expreſsè deducitur, reſcriptum adhuc elapſo anno ſuſtineri, & vires habere: pro cuius textus conciliatione cum præſenti Innocentii epiſtola, varia adduxerunt repetentes hic. Baldus & Felinus diſcrimen conſtituunt inter jus ciuile, & canonicum; Iure ciuili inſpecto aſſerunt reſcripta eſſe perpetua; Jure verò canonico annalia, & temporalia: eos ſequuntur Decius *in d. cap. ſi autem*, Iaſon *in l. finali, Cod. de conſtit. Principum.* Sed cùm tam Innocentius *in præſenti*, quàm Lucius III. *in dict. cap. ſi autem*, non expreſsè diſceſſerint à jure Cæſareo, non eſt cur inducamus diſſidium inter jus canonicum, & ciuile, argumento textus *in cap. 1. de noui operis nunciatione, cap. final. de ſecundis nuptiis.* Aliter diſſidium hoc conciliare intendunt Rebuffus *ad leges Galliæ, tit.*

tit.de reſcriptis, in præfat. num.4. Menochius *de arb. caſu* 202. *num.*77. aſſerunt enim textum *in d.l.*2. accipiendum eſſe de reſcriptis concedentibus jus parti, ſeu jus partium reſpicientibus; & ea verba, *perennia eſſe debent*, ſic exponunt, id eſt quæ ad juris obſervationem reſcribuntur; illa enim ſunt perpetua, ſicut & ipſum jus, *l.Divi fratres, ff.de jurepatr. l.*2. *Cod.de conſtitut. Princip. cap. conſuluit, de officio deleg.* quorum reſcriptorum meminerunt Plinius *lib.*10. *epiſt.* 119. Symmachus *lib.*10. *epiſt.*42. præſentem verò textum procedere in reſcriptis juſtitiæ, quæ comprobatione judicis indigent. Sed neque hæc ſolutio placet, cùm nullo juris teſtimonio ſimilis diſtinctio probetur, neque Eccleſiæ Patres ullibi decreverint abſolutè, & generaliter reſcripta facto judicis indigentia anno expirare, ut notavit Fachineus *lib.*8. *controv. cap.*65. Nec feliciùs Cujacius *ad tit.C.de diverſ.reſcr.* dum exiſtimat, præſentem textum procedere inſpecto jure antiquo, textum verò *in d. l.* 2. attento jure noviori: quem refellit Germonius *lib.*1. *animadv. cap.*14. Quare his ſolutionibus omiſſis, ut veram adducamus, dicendum eſt, reſcripta juſtitiæ, ad juris videlicet obſervationem expedita, perennia eſſe, ſicut jus ipſum, *d.l.*2. *& ult. C.Theodoſ. eod.tit.* Item reſcripta ad jus partium conceſſa, eo modo ſunt perpetua, ſicut eſt actio, cujùs ratione, & propter quam impetrantur, id eſt, ſi decennio durat actio, per decennium durabit reſcriptum, non ultra, *l.ſicut, C.de praeſcr.*30. *vel* 40.*annor.* licèt ad excipiendum perpetua manere defendat Germonius *ubi ſuprà*: ſed ſi impetrato primo reſcripto, ſecundum ſuper eadem cauſa impetretur, & qui primum impetravit, dolo, vel ignorantiâ eo intra annum non utatur, evaneſcit primum, & convaleſcit ſecundum, non tam per lapſum anni, quàm per impetrationem ſecundi reſcripti conjunctam cum omiſſione primi: quo caſu reſcriptum per anni lapſum finiri decidit Innocentius *in præſenti.* Unde ſi ſecundum non fuiſſet impetratum, primum perpetuum eſſe non negaret Innocentius *in præſenti.* Ita poſt Gloſſam *in d.cap.ſi autem*, docent Innocentius *hic*, Caſtrenſis, & Padilla *in d.l.*2. Cironius *in paratitlis ad hunc tit.* Germonius, & Fachineus *ubi ſuprà.* Sed ſi reſcripta habeant præfinitum tempus, finiuntur eo elapſo, quia omnia reſcripta expirant juxta voluntatem concedentis, *cap.ad aures, hoc tit.* Reſcripta autem gratiæ omni reſpectu perpetua ſunt, ex regula *Decet, de reg.jur.lib.*6. Docent Phebo *deciſ.*168. ubi interpretatur textum *in l.*1. *ff.de nundinis*, Padilla *ubi ſuprà*, qui eo modo accipit textus *in cap.accedentibus, & cap. perpetuas, de privil.*

CAPUT XXIV.

Idem a *Rhotomagenſi Archiepiſcopo.*

CUM *b* contingat interdum, quod laïci ad monaſteria convolantes à ſuis Abbatibus tonſurentur, Apoſtolicæ Sedis oraculum requiſiſti, an Clericatus ordo in tonſura hujuſmodi conferatur? Super quo fraternitati tuæ taliter reſpondemus, quod cùm in ſeptima Synodo ſit ſtatutum, ut Lectoris manus impoſitionem licentia ſit unicuique Abbati in proprio monaſterio ſolummodò faciendi, dummodò ipſi ab Epiſcopo ſecundùm morem præficiendorum Abbatum manus impoſitio facta noſcatur, & conſtet eum exiſtere Sacerdotem, per primam tonſuram à talibus Abbatibus juxta Eccleſiæ formam datam, clericalis ordo confertur. Prætereà cùm quidam ſuper aliquo litigantes, ad diverſos judices litteras impetrant, quorum quidam obtenti à parte altera tibi mandant, ut partem adverſam denunties excommunicationis ſententiæ ſubjacere; aliis judicibus tibi poſtmodùm injungentibus, ut eandem denunties abſolutam: quæris à nobis, an utriſque, vel neutris, vel alterutris ſaltem obedire debeas in hac parte. Super quo tuæ prudentiæ reſpondentes, credimus diſtinguendum, an cùm primum mandatum recepiſſe dignoſceris, tibi forſan innotuit inter illos, & alios ſuper juriſdictione diſcordiam ſuſcitatam; an ſuper hoc nihil omninò *c* ſciviſti. Et quidem ſi ſuper contentione hujuſmodi nihil tibi penitus innoteſcit, cùm primum mandatum recipere te contingit, illud debes humiliter exequutioni mandare. Sed ſi poſteà contrarium tibi ab aliis demandetur, tunc litterarum ad utroſque à Sede Apoſtolica obtentarum copiâ poſtulatâ, quas authoritate præſentium diſtrictè præcipimus exhiberi; ſi ex ipſarum tenore deprehenderis evidenter, ita quod non ſit aliquatenus hæſitandum, quod litteræ quæ ad illos, à quibus ſecundum mandatum receperas, impetratæ noſcuntur, expreſsè revocent litteras aliorum, tu illud intrepidus exequaris, quod ſecundo tibi loco mandatur. Si verò ex litterarum inſpectione manifeſtè tibi conſtet, quod litteræ obtentæ ad illos qui primum dedere mandatum, per alias minimè revocantur, ſecundum mandatum nullatenus exequaris. Quod ſi ſuper hoc tibi fuerit meritò dubitandum, ad exequendum ſecundum mandatum te procedere non oportet, donec juxta cujuſdam noſtræ conſtitutionis tenorem, inter eos hujuſmodi contentio ſopiatur: & id ipſum facere debes, ſi primo mandato recepto, & nondum exequutioni mandato, tibi forſitan innotuerit, quod inter ſe, ſuper juriſdictione videlicet demandata, cœperint diſceptare. Cæterùm in his omnibus puram, & providam te convenit intentionem habere, ne vel ad declinandum mandatum dubitare te dicas, ubi dubitandum non eſt; vel ad mandatum etiam exequendum te aſſeras eſſe certum, ubi certus eſſe non debes. Licèt autem ex his certa tibi detur doctrina, qualiter in hujuſmodi debeas te habere; nulla tamen attribuitur

tribuitur poteſtas, ut inter delegatos, aut partes de juriſdictione debeas d judicare. Inſuper requiſiſti, cùm quis conqueritur, in ſe à ſuo Epiſcopo poſt appellationem ad nos legitimè interpoſitam, vel aliàs injuſtè excommunicationis ſententiam promulgatam, & nos judicibus damus noſtris litteris in mandatis, ut ſi ita eſt, vel juxta formam Eccleſiæ illi beneficium abſolutionis impendant, vel eandem ſententiam denuntient nullam eſſe; ac Epiſcopus paratus ſit probare, ſe in illum antequam vocem appellationis emitteret, vel aliàs juſtè hujuſmodi ſententiam protuliſſe: an probationibus admiſſis, judicibus liceat excommunicatum abſolvere, vel denuntiare ſententiam nullam eſſe. Ad quod tibi taliter reſpondemus, quod ſuprà jam dicto caſu non conſuevimus, ſi benè meminimus, ſub præſcripta forma judicibus ſcribere, ſed ſub iſta, ut videlicet, ſi excommunicationis ſententiam poſt appellationem ad nos legitimè interpoſitam invenerint eſſe latam, ipſam denuntiantes penitus nullam eſſe, audiant ſi quid fuerit quæſtionis; alioquin recepta juxta formam Eccleſiæ cautione, impendant abſolutionis beneficium conquerenti; & injuncto ſibi quod de jure fuerit injungendum, audiant cauſam, & eandem fine debito terminare procurent. Sed ſi forſan appareat, nos in jam dicto caſu ſub prænotata quandoque forma ſcripſiſſe, & in altero utique caſuum prædictorum, cùm videlicet quis conqueritur, ſe poſt appellationem ad nos legitimè interpoſitam excommunicatione fuiſſe notatum, ſemper utriuſlibet partis probationes ſunt admittendæ, antequam ad decernendum ſuper hoc aliquid procedatur: per quas denique apparebit, an abſolutione indigeat conquerens, vel denuntiandus ſit potiùs non ligatus. In reliquo verò caſu, cùm videlicet excommunicatum quis ſe aſſeverat injuſtè, vix unquam ejus eſt, antequam abſolutus fuerit, probatio admittenda, niſi tunc tantùm, cùm aſſerit in excommunicationis ſententia intolerabilem errorem fuiſſe patenter expreſſum, ad quod probandum admittitur antequam abſolutionis gratiam conſequatur. Verùm ſi proponat ſe ſimpliciter excommunicatum injuſtè, ac Epiſcopus ad probandum quod juſtè ipſum excommunicaverit, ſuas poſtulet probationes admitti, non eſt ante abſolutionem illius aliquatenus audiendus, cùm etſi pro certo conſtaret in illum rationabiliter excommunicationis ſententiam fuiſſe promulgatam, nihilominus ei eſſet abſolutio ſecundùm formam Eccleſiæ impendenda humiliter poſtulanti. Et ideò in hoc caſu credimus juxta formam Eccleſiæ protinus abſolvendum, ut ſic demùm probationibus utriuſque partis admiſſis, utrum juſtè, an injuſtè ligatus fuerit, decernat. Datum Laterani Kalendis Septembris, anno XIII.

N O T Æ.

1\. a *RHotomagenſi.*] Ita etiam legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc titulo cap.* 1. & in ipſis etiam epiſtolis editis à Boſqueto *libro* 1. *regeſto* 13. *epiſtola* 127. In præſenti reſcribit Innocentius Roberto de Pullo, qui Eccleſiam eam rexit ab anno 1208. uſque ad annum 1221. ut referunt Fratres Sarmatani *tomo* 1. *Galliæ Chriſtianæ, folio* 584. Chenutius *in Chronologia Galliæ*, *in ipſa Rhotomagenſi Eccleſia*, Boſquetus *ad Innocentium III. lib.* 2. *epiſtola* 125. Præſens epiſtola in partes diviſa fuit à B. Raymundo, partim in præſenti, partim *in cap. cùm contingat, de ætate & qualit. cap. cùm contingat* 36. *de officio deleg.* Eam tamen ex collectione Boſqueti integram & redivivam reddimus.

2\. b *Cùm contingat.*] Uſque ad illa verba, *prætereà, &c.* reperiuntur *in cap. cùm contingat, de ætate & qualit.* ubi ea exponemus.

3\. c *Sciviſti.*] Per famam, denunciationem, vel alio modo, ut exponunt Gloſſa *in præſenti*, Antonius Auguſtinus *in notis ad quartam collectionem*, in noſtro textu.

4\. d *Judicare.*] Ex his verbis deducitur, quod licèt exequutor poſſit petere ut ſibi exhibeantur litteræ, vel acta judicialia, non tamen poteſt judicare, aut ullam ſententiam proferre, ut poſt Zabarellam, Abbatem, & alios docet Pareja *de inſtrument. edit. tit.* 7. *reſolut.* 2. *num.* 8. Sed aliqui auſi ſunt in præſenti aſſerere, Innocentium noſtrum contra Juliani regulam *in l. de qua re* 74. *ff. de re judicata*, reſcripſiſſe; ſiquidem ibi traditur, quod de qua re cognoſcit judex, de ea quoque pronuntiare cogendus eſt: ſed Archiepiſcopo in noſtro caſu competit cognitio litterarum: ergo neceſſariò competit illi jus proferendi ſententiam. Sed ſic differentes miſerè labuntur; nam potiùs certum eſt, exequutorem merum partes judicis aſſumere non poſſe, nec ſententiam proferre, *l. ſi ut proponis* 7. *C. de except. rei judicatæ*, & nos latè tractabimus *in cap. paſtoralis*, *§. quia verò, de officio deleg.* Unde Archiepiſcopus, qui tantùm exequutor erat, requiſitus à delegato Pontificis non poterat judicare. Nec tunc refragatur Juliani regula, quæ vera eſt; ſed ſupereſt ut probetur, in noſtro textu cognitionem competere Archiepiſcopo, quod nos negamus, & Innocentius non affirmat: tantùm enim Archiepiſcopo competit nuda inſpectio litterarum, non verò cognitio aliqua; quis enim ipſam nudam inſpectionem, cognitionem cauſæ appellavit? Competit enim Archiepiſcopo jus inſpiciendi ipſas litteras, non verò cognoſcendi de cauſa, ut docet Boſquetus *d. epiſtola* 125. Quæ ad hujus textus expoſitionem ſpectant, petenda ſunt ex commentariis textus *in cap. paſtoralis, hoc tit. cap. paſtoralis, §. quia verò, de offic. deleg.*

CAPVT XXV.

Idem *G. de Vallibus*, *Magiſtro G. & P. de Fimis*, *Canonicis a Laudunenſibus.*

OLim ex litteris dilectorum filiorum Sancti *b* Nicaſii, Rhemen. *c* Signiani, &c... & Vallis *d* Regiæ Abbatum, noſtris fuit auribus intimatum, quod cùm ad eos ſemel, & iterum à nobis litteræ proceſſiſſent, ſuper eo videlicet, quod R. Clericus S. Remigii *e* Rhemenſem Parochiam de Salice S. Remigii, quam R. *f* de Crun, clericus ſibi per *g* interpoſitam perſonam ab Abbate S. Remigii collatam fuiſſe propoſuit, detinebat; ipſi partes ſemel, ſecundò, & tertiò citaverunt, & dictum R. de S. Remigio, quia citatus pluries comparere noluit per ſe, vel *h* reſponſalem aliquem coram eis, excommunicationis vinculo innodantes, fecerunt fructus ipſius Parochiæ *i* ſequeſtrari. Cúmque poſtmodùm idem R. accedens ad eos, ſe juri promiſerit pariturum, ac obtinuerit ſe abſolvi, ipſi abſolutionis ei *j* litteras concedentes, diem in eis aſſignarunt, & *k* locum, quibus coram eis quod promiſerat adimpleret. Qui diem & locum ex litteris illis *l* radens, in locó raſuræ reſcripſit, quod ipſi ei ſequeſtratos fructus exhiberi mandabant: quod demùm coram duobus eorum, tertio ſui abſentiam *m* excuſante, per litteras eſt *n* confeſſus. Nos igitur cùm tantæ temeritatis exceſſus *o* falſitatis ſcrupulo non careret, vobis dedimus in mandatis, ut ſi res taliter ſe haberet, ipſi præſumptori ſuper dicta Parochia perpetuum ſilentium imponentes, præfato R. de Crun clerico aſſignaretis eandem cum fructibus ſequeſtratis. Verùm ſicut vos filii S. & P. per veſtras nobis litteras intimaſtis, cùm dictus R. de Crun raſuram præfatam coram vobis per teſtes idoneos probaviſſet, & ob hoc poſtulaſſet ſibi dictam Eccleſiam aſſignari: vos utrum clauſula illa (Si ita eſt) de omnibus ſuperioribus, an de articulo tantùm raſuræ deberet intelligi, dubitantes, in negotio ipſo procedere ulteriùs diſtuliſtis, eligentes ſecundùm hoc potiùs Apoſtolicæ Sedis oraculum implorare, quàm aliquid temerè diffinire. Nos ergo diligentiam veſtram in Domino commendantes, taliter duximus reſpondendum: Quod clauſula illa debet ad omnia ſuperiora referri, ad hoc ut ipſi præfata Eccleſia conferatur. Quia licèt vitium falſitatis ad imponendum illi perpetuum ſilentium ſuper Eccleſia ipſa ſufficiat, qui falſitatem hujuſmodi perpetrarat; non tamen propter hoc eadem Eccleſia eſt adverſario aſſignanda, niſi ſuper aliis facta fuerit *p* plena fides. Datum Laterani VI. Nonas Martii, Pontificatus noſtri anno XV.

NOTÆ.

1. LAUDUNUM UBI. a LAudunenſibus.] In hac ſexta collectione legitur, *Idem Magiſtro G. & P. de Firmiſca*, in quarta verò collectione, *ſub hoc tit. cap.* 2. legitur, *S. de Vallibus*, *Magiſtro G. & P. de Fumuſca.* Sed perperam, tam in una, quàm in alia: quare reſtituo tam inſcriptionem quàm litteram textus ex regeſtro epiſtolarum ipſius Innocentii III. edito à Boſqueto, ubi *lib.* 3. *regeſt.* 15. *epiſt.* 6. reperitur textus hic. Laudunum, ſeu Lodunum, civitas eſt provinciæ Belgicæ ſecundæ, in Campaniæ, & Picardiæ confinio ſita. Habet Eccleſiam Cathedralem, cujus erectionem his verbis refert Sigebertus anno 500. *Collatis à Clodoveo Rege multis prædiis Eccleſiæ Rhemenſi, Remigius multâ eorum parte datâ Eccleſiæ Laudunenſi, Sedem Epiſcopatus ibi conſtituit.* Ejus Eccleſiæ mentio fit *in cap.* 14. *&* 16. *de re judic. cap.* 17. *de præb. cap. ex parte* 33. *hoc tit.* Ejus Epiſcopi Duces & Pares Franciæ ſunt, & Comitum titulo gaudent, propter hæreditatem D. Remigii, qui hunc Epiſcopatum fundavit, ut referunt Fratres Sarmatani *tomo* 2. *Galliæ Chriſtianæ*, *folio* 616. Chenut *in Chronologia Galliæ*, *folio* 293.

2. b *Nicaſii.*] Rectè, non *Remanenſis*, ut legitur in quarta collectione. Eſt enim monaſterium hoc in urbe Rhemenſi, clarum origine, & progreſſu celebre: olim vetus Baſilica ſub titulo S. Agricolæ fuit, à Jovino Romanæ militiæ Præfecto constructa anno 335. ut plura de eo adducentes tradunt Fratres Sarmatani *tomo* 4. *Galliæ Chriſt. fol.* 681.

c *Signiani.*] Ita legendum eſt, non *Sargienſis*, ut vulgò legitur. Signiacum enim eſt monaſterium Ordinis Ciſtercienſis, Diœceſis Rhemenſis, in territorio Porciani, de quo plura Fratres Sarmatani *tomo* 4. *Galliæ Chriſt. fol.* 831. Mantrique *tomo* 1. *Annal. Ciſterc. anno* 1134. *cap.* 8. *num.* 2. 3.

d *Regiæ.*] Vallis Regia eſt Abbatia ejuſdem Ordinis Ciſtercienſis, in eadem Diœceſi Rhemenſi fundata anno 1149. ſub B. Bernardo, de qua agunt Fratres Sarmatani *d. tomo* 4. *folio* 900. Mantrique *Annal. Ciſterc. tomo* 2. *anno* 1149. *cap.* 9. *num.* 3. 4.

e *S. Remigii.*] Hæc verba deſunt in hac ſexta collectione, in regeſto verò Boſqueti rectè adduntur; nam illa Parochia vocatur de Salice S. Remigii, & ejus collatio ſpectat ad Abbatem S. Remigii, ut notat Boſquetus *ubi ſuprà.* 5.

f *De Crun.*] Non *de Clivo*, ut in hac ſexta collectione legitur: nec *Clerin*, ut legitur in quarta collectione. 6.

g *Interpoſitam.*] Juxta textum *in cap. accedens*, *de præb.* ubi dicemus. 7.

h *Reſponſalem.*] Licèt reſponſalis aliquando dicatur Apocriſiarius, ut *in cap. frater noſter*, 16. *q.* 1. tamen propriè pro procuratore accipitur, *cap. cum olim*, *cap. ex parte*, *de privileg. l. ſed & ſi*, *ff. de procur.* & meritò, nam procurator ideò conſtituitur à reo, ut reſpondeat ad ea quæ contra aliquem proponuntur; unde rectè reſponſales appellantur. Hincmarus *epiſt.* 17. Ivo Carnotenſis *epiſt.* 274. ibi: *Reſponſales tamen meos, & litteras meas monachorum objectionibus obviantes, eidem Legato veſtro tranſmiſi.* 8.

Petrus

Petrus Cellenſis ibi : *Et ſufficientem reſponſalem in Dei judicio contra omnes aduerſarii allegationes , tam veras , quàm falſas conſtituère.* Docet Voſſius *de vitiis ſermonum lib. 3. cap. 42. verbo Reſponſalis.*

9. i *Sequeſtrari.*] Ob contumaciam , *cap. ex litteris, de dolo.* Mitiùs cum eo agi notat hîc P. Gregorius , cùm poſſet miſſio fieri in poſſeſſionem ex primo , vel ex ſecundo decreto : ſed licèt hoc remedium in aliis caſibus admittatur , tamen in præſenti non poterat procedi ad prædictam miſſionem in poſſeſſionem, quia de beneficio agebatur, & in cauſis beneficialibus non poteſt dari prædicta miſſio, *cap. eum qui, de eo qui mittitur in poſſeſſion. lib. 6.* quare in noſtro caſu non poterat dari poſſeſſio ex ſecundo decreto. Sequeſtrantur verò fructus , quia cùm poſſeſſor eſſet excommunicatus , eos lucrari non poterat , *cap. paſtoralis , §. 1. de appellat.* docet Abbas *hic , num. 5.*

10. j *Litteras.*] Immò ſtatim ac comparuit , præſtitâ cautione ſiſtendi in judicio, abſolutus eſt, *cap. ex parte, el primero de v. ſ. cap. qua fronte, de appellation. cap. venerabili , §. ſecus , de ſentent. excommun. lib. 6.* ergo neceſſariæ non erunt litteræ abſolutionis, cùm abſolutus eſſet ipſo jure. Sed huic difficultati, omiſsâ quæſtione, vtrum excommunicatus donec ſatisfecerit , ſecutâ ſatisfactione egeat abſolutione , quam infrà diſputabimus , dicendum eſt, quod etſi ea quæ ad tempus prohibentur, eo elapſo ſine noua conceſſione permiſſa cenſeantur , *l. ſi vnus 27. §. ſi cum reo, ff. de pactis , l. Imperator , ff. de poſtul.* id tamen procedit quando tacita conceſſio ſufficit ; aliud verò obſervatur , quando expreſſa juxta formam juris neceſſaria eſt , vt contingit in majori excommunicatione, *cap. cùm deſideres 15. cap. à nobis 28. de ſent. excomm.* Vgolinus *de cenſuris tabula 1. cap. 19.* Sayrus *lib. 2. cap. 8.* tunc etiam excommunicatus, ſi comparuerit , adhuc abſolutione indiget, *cap. quamquam, in fine, de cenſibus lib. 6.* Clementina 1. *de decimis* , Clementina 2. *de hæreticis.* Ratio eſt, quia licèt contumacia à principio neceſſaria ſit , vt ſententia excommunicationis poſſit proferri, *cap. ſacro, de ſentent. excom.* vbi tamen lata eſt, inducitur vinculum, quod perpetuò durat, donec ſolvatur ; quemadmodum etiam culpa eſt cauſa pœnæ, & ſublatâ culpâ, poteſt manere pœna, vt conſiderat Marius Alterius *lib. 4. de excommun. diſput. 4. quæſt. 1.*

11. k *Diem & locum.*] Quæ pertinent ad perſonam, & ſunt diligenter attendenda , *cap. Abbate , verſic. præfatus, de ſentent. & re judicata, lib. 6.*

12. l *Radens.*] Vbi videlicet annotatio temporis recenſetur, *cap. cùm venerabilis, de religioſis, in annotat. indictionis, cap. inter, §. ſed contrà, de fide inſtrum.* inter alios enim modos perpetrandi falſitatem in litteris Apoſtolicis ille enumeratur, quando amouendo aliquid per raſuram, aliquid ſcribitur, *c. licet, §. quinta, de crimine falſi* , docet Petrus Gregorius *hic.*

m *Excuſante.*] Tunc ſi adjecta fuiſſet clauſula, 13.
quod ſi non omnes , duo tantùm procedere poſſent: ſed quia non fuit adjecta, ideò cognoſcere de cauſa non poterant, *cap. penult. de officio deleg.*

n *Eſt confeſſus.*] Sed ſi confeſſus fuit falſitatem, 14.
& ſuum delictum, ad quid poſtea cauſa committitur ſub clauſula , *ſi ita eſt*, cùm confeſſus habeatur pro judicato, *cap. 2. de confeſſis* ; & quod magis eſt, ad quid poſtea pars R. teſtibus probauit ipſam falſitatem , vt privaretur beneficio , ſi ipſe P. confeſſus fuerat ſuum delictum , & falſitatem , ac per conſequens propter confeſſionem ejus in judicio factam, priuandus erat à quolibet judice, *l. 1. C. de confeſſis, cap. nos, 2. q. 1.* Huic difficultati variis modis ſatiſfacere intendunt Abbas , Barbatia , & Felinus ; ſed valde à vero noſtri textus intellectu receſſerunt: quare eorum interpretationibus omiſſis , dicendum eſt , confeſſionem non valuiſſe ad priuationem beneficii inducendam , quia non fuit judicialis, cùm facta fuiſſet coram duobus tantùm judicibus, cùm cauſa fuiſſet commiſſa tribus indiſtinctè ſine clauſula, *quod ſi non omnes* ; ſicut enim ſententia per duos judices lata non valebat , *cap. cauſam 16. de officio de leg.* ita confeſſio judicialis abſque vno judice facta non valuit. Gloſſa 2. & ibi Baldus *in dicto cap. cauſam 16.* Hippolytus *ſingulari 309.* Certum enim eſt , confeſſionem coram judice incompetenti factam vires non obtinère, *cap. at ſi clerici, de judiciis* , vbi latè Vega, Balboa & Fermoſinus, Anguianus *lib. 2. controu. cap. 26.* ergo cùm in noſtro textu confeſſio facta coram duobus judicibus, non fuiſſet judicialis , nec competens , ideò ſufficiens non erat , vt confeſſus priuaretur beneficio, niſi alio modo conſtaret de falſitate : docent Anguianus *vbi ſuprà , num. 23.* Moneta *de commut. cap. 10. num. 450.*

o *Scrupulo.*] Id eſt ſuſpicione; cùm enim in bullis 15.
aliquid per raſuram immutatum eſt, ſuſpicio falſitatis datur, *cap. licet, cap. venerabilis, de crim. falſi.* 16.

p *Plena fides.*] Hinc manifeſtè deducitur, petentem beneficium vt proprium , debere probare illud ad ſe ſpectare , nec ſufficere probare ad jus diverſæ partis non pertinere , vt pluribus limitationibus , & ampliationibus illuſtrat Barboſa *in præſenti, num. 3. & 4.*

Textum hunc expoſui *in cap. inter cætera 4. de reſcriptis.*

CAPVT XXVI.

Idem *Epiſcopo* a *Imolenſi.*

DIlectus filius Abbas *b* Sancti Stephani Bononienſis , per ſuas nobis litteras intimavit, quod cùm ipſe (cui viſitationis officium in civitate ac Diœceſi Bononienſi commiſimus) B. & A. presbyteros ab Eccleſiis ſuis propter eorum graves, & manifeſtos exceſſus duxerit *c* amovendos; iidem ſuper reſtitutione ſua noſtras ad te in communi forma litteras impetrarunt, de *d* amotionis ſuæ cauſa, & excommunicationis, quâ tenentur adſtricti, nullam facientes penitus mentionem. Nos igitur fraternitati tuæ mandamus, quatenus (ſi ita eſt) litteras ipſas, tanquam per veri ſuppreſſionem obtentas, viribus carere decernas.

N O T Æ.

1. a IMolenſi.] Imola antiquitùs dicta forus Cornelii, ciuitas ſita eſt inter Æmiliam , & Bononiam , & Fauentiam , quæ diſtat à Rauenna ſua Metropoli viginti tantùm milliaribus : habet Eccleſiam Cathedralem S. Caſſiano dicatam, Epiſcopali Sede decoratam jam à temporibus S. Ambroſii , vt conſtat

conſtat ex ejus epiſtola ad Conſtantinum Imperatorem miſſa: plura de origine huius Eccleſiæ, & ejus Præſulibus tradit Vghellius *tomo 2. Italiæ ſacra, fol.* 673. Hieronymo, qui tempore Innocentii III. eam Eccleſiam regebat, miſſa eſt præſens deciſio, quæ reperitur in quarta collectione, *ſub hoc titulo cap.*3.

2. b *S.Stephani.*] Monaſterium S. Stephani, & S. Bartholomæi eſt ordinis D.Benedicti, diœceſis Bononienſis, vbi magnæ reliquiæ à Diuo Petronio fuerunt conditæ.

3. c *Amouendo.*] Viſitatores enim tempore viſitationis poſſunt amouere beneficiarios ob ſuos exceſſus, *cap.cùm ita 22.de re judicata,cap.ex literis 5. de exceſſibus Prælat.* P. Gregorius & Barboſa *in præſenti.*

4. d *Amotionis ſua cauſa, & excommunicationis.*] Copulatiuè præſcribit Innocentius excommunicationem, & cauſam ipſius; hoc eſt delictum,in cuius pœnam excommunicatio inflicta fuit, vt etiam deſideratur *in cap. ſuper eo, de cohabitat. cap. 7. de fide inſtrum.* explicari enim debet facti ſeries, & cauſa eiuſdem facti, vt abſolutio impetretur, cùm notabiliter Pontifex inde moueri poſſit ad concedendam, vel negandam ipſam abſolutionem, vt docet pro expoſitione huius textus Anguianus *lib. 1. de legibus, cap.6. num.*36. qui ita interpretatur textum *in cap.pia, de except. lib.*6.

5. e *Super reſtitutione ſua.*] Secus ſi vt appellaret, vel in cauſam appellationis: tunc enim non eſt neceſſaria mentio excommunicationis, *cap.dilecta* 11. *de exceptionibus.*

COMMENTARIVM.

6. Concluſio probatur. EX hoc textu repetentees ad ipſum, & relati à Barboſa in præſenti, *num.*3. deducunt excommunicatum reſcripta impetrare non poſſe, juxta quorum mentem, ſequentem deducimus diſputandam aſſertionem: *Excommunicati reſcripta, tam gratia, quàm juſtitia impetrare non poſſunt, & ab eis impetrata ipſo jure nulla ſunt.* Probant textus *in cap. ab excommunicato,hoc tit. cap.bona, de ætat.& qualit. cap. fin.de procurator. cap.olim 7. cap.dilectus & cap. dilecta 11. cap. ſignificauerunt, de exceptionib. cap. poſt 6.* vbi Gloſſa *verbo Excommunicatus, de probat. cap. poſtulaſti, de clerico excomm. cap.finali, de except. cap.per tuas, de ſententia excom. cap. 1. hoc tit. lib.*6. Conſonat lex 38.*tit.*18.*part.*3. illuſtrant Felinus *in præſenti,* Valdes *ad R. Suarez allegat.*13.*n.*12. Couarr. *in cap.alma,*1.*part.*§.7.*n.*3. Balboa *in cap.2. de except.num.*3. Baſilius *de matrim.lib.8.cap.*17.§.2. Gibalinus *de cenſuris diſquiſit.7.§.7.fol.*252. Suarez *eod. tract. diſput.* 16. *ſect.* 4. Gomez *in repetitione ad textum in cap.1. hoc tit. lib.*6. vbi etiam plures congeſſit Barboſa, Salgado *de protectione Regia,* 1.*part. cap.12.num.*151.& *part.2.cap.*8. Antonius Ricciulus *de jure perſonarum, cap.38.39. & 40.* Primarius noſter D.Antonius de Garaña *in cap. venerabilis, de except.* Joannes Calderinus *in cap. ab excommunicato 14.hoc tit.* Sanchez *lib.5.conſiliorum, cap.vnico, dubio* 35. Moez *in d.cap.1.hoc tit.in* 6. Alteſſerra *hic.*

7. Impugnatur tradita aſſertio. Sed hæc communis aſſertio difficilis redditur ſequenti conſideratione; nam impetratio reſcripti eſt actus extrajudicialis, *cap.ex parte Decani 33.hoc tit.* docent Crotus, & Gomez *in dict.cap.1.hoc tit. lib.*6. Sed excommunicatus poteſt peragere actus extrajudiciales, *cap. veritatis, de dolo, cap.ſolet, in fine, de ſent.excomm. lib.6. cap.inter, de donat. cap. ſignificaſti 6.de eo qui duxit in matrim.* tenent Gomezius *in dicto cap.*1. Ricciulus *dicto cap.38. num.*52. Ergo & reſcripta valent impetrare: augetur hæc dubitandi ratio ex eo; nam faciliùs quis admittitur ad impetrandum reſcriptum, quàm ad agendum in judicio, vt vulgò traditur *in cap. cauſam 18. hoc tit.* notat Felinus *in cap.edoceri,n.5. hoc tit.* Sed acta ab excommunicato in judicio, ſi non opponatur exceptio excommunicationis, ipſo jure ſubſiſtunt; textus diſertus *in cap.1.de except.lib.*6. Ergo ſimiliter nullâ oppoſitâ exceptione contra reſcriptum impetratum ab excommunicato, debent ipſo jure valere.

8. Qui reſcripta impetrare poſſint. Quâ dubitandi ratione non obſtante, verum eſt excommunicatum majori excommunicatione ligatum reſcripta impetrare non poſſe, nec à Principe Eccleſiaſtico, nec à ſæculari, vt docet Ricciulus *d.cap.40. per tot.* licèt quoad Principem ſæcularem contrarium defendat Suarez *de cenſuris diſp.* 16. *ſect.*3. nec ſolùm Principum ſuperiorum excommunicatus reſcripta impetrare non valet, verùm nec inferiorum Prælatorum, qui ea concedere poſſunt, ut reſolvit Ricciulus *d. cap. 39. per totum:* nec intereſt, an per ſe impetrauerit reſcriptum, an procuratorio nomine; vel etiam ſi excommunicatus non pro ſe, ſed pro alio reſcriptum impetrauerit; vtroque enim caſu reſcriptum nullum eſt, vt tenent Barboſa *in d.cap.1.de reſcr.*Ricciulus *d.cap.*38. *n.*7.immò ſi excommunicatus pro ſe,& alio excommunicatione non ligato impetrauit reſcriptum in cauſa indiuidua, nec quoad ipſum, nec quoad ſocium reſcriptum vires habet; ſi autem cauſa diuidua eſt, & ſocius ignorat ſocium eſſe excommunicatum, quoad ejus partem reſcriptum vires obtinet, quia in diuiduis incapacitas vnius ſocii non officit alteri, *l.1.§. ſiquidem, ff. quod falſo tutore, l. ſi ſponſus, §. ſi maritus, ff. de donat. inter, l. ſi mihi & Titio, de legat.2. l.ſi communem, ff.quemadm. ſeruitutes, cap. per tuas, de arbitr.* Docent Gomezius *in d.cap.1.num.45. & 46.* Ricciulus *d.cap.38.num.*15. Adeò autem verum eſt, reſcriptum ab excommunicato impetratum nullum eſſe ipſo jure,vt etſi aduerſarius conſentiat impetrationi, nihilominus reſcriptum nullum erit ipſo jure. Geminianus *in dicto cap.1. hoc tit. in* 6. Felinus *in cap. finali, de exceptionib. num.* 2. immò etſi in ipſo reſcripto concedatur beneficium cum clauſula, *motu proprio,*nihilominus vires non habet, cùm non præſumatur reſcribentem excommunicatum abſolviſſe. Ricciulus ſuprà, *num.* 13. Amplius, reſcriptum ab excommunicato impetratum adeò nullum eſt, vt non inducat litis pendentiam, Gomezius *in d. cap.1. num.* 31. nec ſi ſententia proferatur contra excommunicatum, valida erit: defendit Ricciulus *num.* 18. nec ſi ſuperueniat abſolutio, conualeſcit reſcriptum; Rebuffus *in cap.poſtulaſti, n.50. de clerico excom.* nec intereſt reſcriptum impetratum ſit gratiæ, an juſtitiæ, Balboa *in d.cap.2. num.*30. Couarr. *d.* §. 7. ideoque vtiliſſima judicatur ab interpretibus clauſula illa, quæ in reſcriptis gratiæ ſolet apponi: *Teque à quibuſcumque excommunicationibus,* per eam enim clauſulam omne impedimentum ab excommunicatione proueniens tollitur, excepto eo quod per durationem in excommunicatione per annum inducitur, vt docent Rebuffus *in concordata, verbo Innodatus.* Stafileus *de litteris gratia, num.* 14. Quare cùm hodie de ſtilo Curiæ in omnibus reſcriptis præmittatur abſolutio à cenſuris, ſi excommunicatus à R. Pontifice petat reſcriptum, & illi concedatur, vires obtinet, vt docet cum aliis Ricciulus *vbi ſuprà, num.*22.

9. Traditur ratio aſſertionis. Superioris aſſertionis ratio in eo conſiſtit; nam impetratio reſcripti præambula eſt ad judicium, & ideò cui prohibetur ſtare in judicio, prohibetur etiam impetratio reſcripti, *l.3.C.ſi ſæpius ex reſcripto:* unde

vnde ſerui reſcripta impetrare non poterant, *l.1. Cod. de precibus*, nec hæretici, *cap.2. §. ad hæc, de hæreticis, lib.6.* ſed excommunicatus nequit in judicio ſtare, nec vt judex, *cap. ſciſcitatus, hoc tit. cap. ad probandum, de re judicata, cap.1. de ſupplend. lib.6. cap.1. de officio vicarii, eod. lib.* nec vt actor, *cap.2. cap. exceptionem, de exceptionibus, cap. 1. eod. tit. lib.6. cap. intelleximus, de judiciis*, Suarez *de cenſuris diſput. 16. ſect. 3.* ergo nec reſcripta impetrare, cùm ille qui inhabilis eſt ad conſecutivum, repellatur ab antecedente, *cap. fin. de clerico excommunicato, l. oratio ff. de ſponſal.* inde etiam cùm excommunicatus poſſit eſſe in judicio tanquam reus, *dicto cap. intelleximus*; meritò in omnibus ejus defenſionem reſpicientibus poteſt impetrare reſcriptum, *cap. fin. de exceptionibus*, vt ad abſolutionem conſequendam, Salgado *de protectione, 1. part. cap. 12. n. 151.* & *part. 2. cap. 8.* Et cùm excommunicato permittatur appellare, *cap. cùm inter 5. cap. finali, de except. cap. reuera 3. quæſt. 9.* Saytus *de cenſuris lib. 2. cap. 8. n. 13.* poteſt ſuper appellatione reſcriptum impetrare, *cap. fin. de except. cap. 1. de reſcriptis, lib.6.* Salgado vbi ſuprà. Hoc tamen procedit, niſi adeo ſit graue delictum commiſſum, vt non permittatur nec etiam libellos Principi dare, & reſcripta impetrare, vt conſtitutum eſt *in cap. ſtatuimus 32. 11. q.1.* in Concilio Colonienſi ſub Carolo III. *can.2.* & aduersùs Epiſcopum degradatum, qui aliquid officii ſui attentauit; ille enim in exilium mittitur ſine ſpe veniæ, annullato reſcripto, *l. quicumque 14. Cod. de Epiſcop. & clericis, l. 35. Cod. Theodoſ. eod. tit.* refertur à Photio *in Nomocanone, tit. 9. cap. 10.* quod apud Romanos obſeruatum legimus; deportatis enim libellum Principi porrigere, aut reſcriptum impetrare interdicebatur, *l. 7. §. relegati 18. ff. de interdict. l. vnica, Cod. de Nili aggeribus*: licèt relegatis permitteretur, *l. Diuus 33. de re judicata, l. deprecatio 9. ad leg. Rhodiam de jactu*: docent, & notarunt Petrus Faber *lib. 2. ſemeſtr. cap. 13.* D. Nicolaus Anton. *lib. 3. de exilio, cap. 1. num. 5. & 6.* & ſæpius laudatus, qui ignorauit nil, Præceptor D. Ioſephus de Retes *in notis ad dict. leg. 7. §. relegatus 18.*

10. Diſſolvitur dubitandi ratio.

Nec obſtat difficultas ſuprà adducta, cuius majorem negamus; nam potiùs verum eſt, impetrationem reſcripti ſpectare ad actus judiciales potiùs quàm ad extrajudiciales, *cap. quoniam, de probat.* quamuis enim impetratio reſcripti, ſiue juſtitiæ, ſive gratiæ, extra judicium fiat, *d. cap. ex parte, hoc tit.* tamen per illud datur juriſdictio in habitu, poſtea reducenda ad actum, & ideò judicialis actus impetratio reſcripti judicatur · docet Gomez *in d. cap. 1. num. 3.* Nec augmentum difficultatis refragatur; nam omiſſis traditis ab Vranio, & Balboa *in dicto cap. 2. de except. num. 9.* dicendum eſt, acta in judicio per excommunicatum valida eſſe, non oppoſitâ exceptione; reſcripta tamen ipſo jure nulla eſſe. Ratio diſcriminis eſt, quia tota vis reſcripti pendet à voluntate concedentis, qui nunquam intendit gratiam concedere illi, cui communio Eccleſiaſtica interdicta eſt, *dicto cap. 1. de reſcript. in 6.*

11. Exponitur cap. prudentiam, §. ſexta, de off. del.

Noſtri textus aſſertioni primò obſtat textus *in cap. prudentiam, §. ſexta, de officio deleg. ui*, vbi proponitur Petrum contra Joannem reſcriptum impetraſſe; & cùm coram judicibus in eo deſignatis Joannem conueniſſet, ipſe oppoſuit Petrum eſſe excommunicatum, & ſic à judicio repellendum. Quæſtionis fuit coram Cœleſtino III. vtrum ſi Joannes probauerit eſſe excommunicatum impetratorem reſcripti, debeat repelli à judicio? Huic hæſitationi Cœleſtinus III. reſpondet, quod ſi Joannes ſtatim non probauerit Petrum eſſe excommunicatum, nullo modo repellatur à judicio; ſi autem probauerit cenſurâ Eccleſiaſticâ eſſe ligatum, tunc mittatur judici ordinario, vt ab eo abſolvatur, vel ab ipſis judicibus delegatis, quibus cùm concedatur principale, conceditur acceſſorium. Ex quo Cœleſtini decreto colligitur, reſcriptum impetratum ab excommunicato vires habere; ſiquidem poteſt ejus virtute conuenire reum, & judicibus in eo deſignatis abſolvi. Huic difficultati variis modis ſatisfacere intendunt Interpretes ibi: Gloſſa *in eo textu, verbo Vinculo*, affirmat reſcriptum ibi vires habere, abſoluto Petro ab excommunicatione, quia per abſolutionem conualeſcit reſcriptum, & effectum obtinet. Sed hæc ſolutio rejicitur ex ſuprà dictis; nam reſcriptum impetratum ab excommunicato, adeò eſt nullum, vt per abſolutionem non conualeſcat, *cap. 1. de reſcriptis in 6.* quare hac ſolutione omiſſa, Hoſtienſis in eo textu, & alii antiquiores, & Barboſa *num. 14.* exiſtimant, excommunicatum in eo textu reſcriptum impetraſſe in cauſa appellationis, aut excommunicationis, & ſic reſcriptum valere, *ex dicto cap. finali, de exceptionibus.* Sed etiam hæc refellitur; nam ſi in cauſam appellationis fuiſſet impetratum reſcriptum, excommunicatus non indigeret abſolutione.; ſiquidem poteſt eſſe in judicio, *cap. intelleximus, de judiciis, dicto cap. finali, de exceptionib.* Sed in eo textu aſſeritur neceſſariam eſſe abſolutionem: ergo quia litteræ impetratæ non fuerunt in cauſam appellationis. Quare dicendum eſt, textum illum eſſe intelligendum de eo, qui nullâ cenſurâ ligatus impetrauit reſcriptum à Sede Apoſtolica, & poſteà antequam litteras præſentaſſet, incidit in excommunicationem; tunc enim & reſcriptum validum eſt, & debet abſolui antequam judicium inchoetur. Ita Gloſſa *in eo textu*; latiùs proſequitur Baſilius *d. cap. 8. §. 2.*

12. Intelligitur caput Cùm contingat 36 de off. del.

Secundò opponitur textus *in cap. cùm contingat 36. de officio deleg.* vbi proponitur quendam excommunicatum literas impetraſſe ad certos judices, coram quibus propoſuit ſe excommunicatum fuiſſe à ſuo Epiſcopo poſt appellationem. Quæſtionis fuit, an eſſet abſoluendus ſtatim, vel potiùs judices deberent pronuntiare excommunicationem nullam fuiſſe. Cui quæſtioni Innocentius III. reſpondet ſub variis diſtinctionibus, quas in præſenti referre nec licet, nec libet: ex traditis autem colligitur, excommunicatum validè impetraſſe reſcriptum, pendente ipſa excommunicatione. Pro cuius textus explicatione, omiſſis traditis à Lotterio *de re benefic. lib. 1. q. 22. n. 90.* Sebaſtiano Cæſare *de Hierarchia, 1. part. diſp. 5. n. 23.* dicendum eſt, in eo textu reſcriptum impetratum fuiſſe ab excommunicato in cauſa ipſius excommunicationis; quo caſu, ut ſuprà probaui, valida ſunt reſcripta ab excommunicatis impetrata. Ita communiter repetentes ad illum textum.

13. Exponitur cap. fin. de procur.

Tertiò aduerſatur textus *in cap. finali, de procuratoribus*, vbi proponitur vniuerſitatem (vbi Majores, & Iurati erant excommunicationis vinculo ligati,) conſtituiſſe procuratorem ad impetrandum reſcriptum à R. Pontifice. Quæſtionis fuit, an procurator ita ab vniuerſitate conſtitutus, validè poſſit impetrare reſcriptum? Cui quæſtioni reſpondet R. Pontifex, procuratorem à prædicta communitate nominatum validè poſſe impetrare reſcripta, ſi ipſi excommunicati nominatim expreſſi non ſunt in conſtitutione procuratoris. Ex quo textu ſequens deducitur difficultas: Geſta ab vniuerſitate capiunt robur à majoribus, & regentibus ipſam; vndè ipſi ſunt, qui in cauſis forenſibus præſtant juramentum de calumnia, *l. 2. §. hoc etiam, ff. de juramento calumniæ, l. municipibus. ff. de condition. & demonſtrat.* Sed procurator ab ipſis conſtitutus poteſt in eorum cauſa reſcripta impetrare: ergo excommunicati validè

lidè reſcripta impetrare poſſunt. Cui difficultati ſatisfaciendum eſt cum Butrio in eo textu, *num.5.* qui ait, quod quidam ſunt actus qui reſpiciunt adminiſtrationem commiſſam regentibus ipſam communitatem, ut regimen ipſius civitatis, & ſimilia, quæ ab eis vires capiunt, & invalidi erunt ipſis inhabilibus exiſtentibus; alii verò ſunt actus, qui reſpiciunt adminiſtrationem, quæ tantùm competit communitati, ut litem proſequi, vel alienare bona communitatis, quæ non ſingulorum, ſed univerſitatis ſunt, *cap.qui manumittuntur,12.q.2.* & ſimiles actus recipiunt vires ab univerſitate, non à ſingularibus, etiam principaliter regentibus; quæ enim tunc geruntur, ab univerſitate robur capiunt, cùm aliqui ex ea habiles ſint, *cap.illa, de elect.* Barboſa *in eo textu:* unde cùm *in d.cap.fin.* licèt Majores, & Jurati, tanquam excommunicati reſcriptum impetrare non poſſint; tamen cùm alii habiles eſſent, rectè tam conſtitutio procuratoris, quàm impetratio reſcripti ab illis vires capiunt.

Expendi etiam poſſunt textus *in cap.dilecti* 8. *de except. cap. exhibita, de judiciis*, juncto Barboſa *in d.cap.2. de except. cap. ſignificavit 6. de offic. Ordin.* cum ibi dicendis.

CAPUT XXVII.

Idem *Epiſcopo* a *Uratiſlavienſi.*

POſtulaſti per Sedem Apoſtolicam edoceri, utrum alicujus Eccleſiæ *b* perpetuo Vicario de proventibus Vicariæ, *c* boniſque paternis habenti unde valeat commodè ſuſtentari, tenearis per illam communem formam (Cùm ſecundùm *d* Apoſtolum) in eccleſiaſtico beneficio providere. Ad quod ſic duximus reſpondendum: Quod cùm per formam prædictam neceſſitatibus pauperum clericorum, qui nullum ſunt eccleſiaſticum beneficium aſſequuti, ſicut ibidem exprimi conſuevit, Sedes Apoſtolica duxerit ſuccurrendum, perpetuus Vicarius, niſi de Vicaria fecerit mentionem, commodum reportare non debet de hujuſmodi litteris, utpote veritate tacita impetratis: non enim carere beneficio eccleſiaſtico dici debet, cui competenter de perpetuæ Vicariæ proventibus eſt proviſum. Et pro habente beneficii ſufficientis ſubſidium ex certa ſcientia ſuper obtinendo alio beneficio de levi non ſcribimus, quin faciamus de primo in noſtris litteris mentionem. Tu denique, frater Epiſcope, ſuper te ipſo, &c. Datum Laterani VI. Idus Januarii, Pontificatus noſtri anno *e* XVI.

NOTÆ.

1. a URatiſlavienſi.] In quarta collectione legitur *Bratiſmenſi*; in ſexta verò *Veratiſamenſi*; ſed ſemper malè: reſtituenda eſt enim inſcriptio hujus textus ex ipſis epiſtolis Innocentii III. editis à Boſqueto, ubi *lib.4 regeſt.16. epiſt.165.* reperitur textus hic. Uratiſlavienſis Diœceſis eſt in Polonia, in provincia Sileſiæ, ſuffraganea Archiepiſcopi Geneceenſis, ut notavit Boſquetus *in notis ad ipſam epiſtolam.* Inſtitutus fuit Epiſcopatus hic à Regibus Poloniæ, teſte Staniſlao Lubienſko *in hiſtoria Polonia, folio* 163. Ejus Epiſcopus Leonardus Sedem in Bicinam tranſtulit anno 1041. ſed poſteà an. 1062. Hieronymus reſtituit eam in Uratiſlaviam. Hujus Eccleſiæ Epiſcopo Cypriano in præſenti reſcribit Innocentius III. nam ipſe in ea floruit uſque ad annum 1217. ut refert Aubertus Mireus *de rebus Bohemiæ cap.9.*

2. b *Perpetuo Vicario.*] non temporali; nam commenda, ſeu temporalis Vicaria beneficium non eſt; ſecus autem vicaria perpetua, cui convenit eccleſiaſtici beneficii diffinitio, videlicet jus perpetuum percipiendi redditus propter officium ſpirituale, *Clem.1.de offic.Vicarii,* docent Rebuffus *in praxi, tit. de Vicariis perpetuis*, Ojeda *de incompatibilit. 1.p. cap.15.* Cæſar *de Eccleſiaſt. diſp.14. §.8.* Barboſa *de poteſt. Epiſc. p.3. alleg. 57. num.* 146. Contingit hæc Vicaria perpetua, aut quia Eccleſia aliqua unita eſt alteri; cùm enim unus Rector non poſſit utrique deſervire, conſtituitur perpetuus Vicarius in Eccleſia unita, *cap.extirpandæ, §.qui verò, de præb. cap.1. de capellis monach.* vel ſi Eccleſia unita ſit monaſterio; tunc enim conſtituitur Vicarius perpetuus, qui adminiſtret Sacramenta, *d.cap.1. de capellis.*

c *Boniſque paternis.*] Conjunctivè apponit Pontifex, non disjunctivè; nam qui habet patrimonium 3.
etiam uberrimum, poteſt petere beneficium ab Epiſcopo, cùm nemo teneatur propriis ſtipendiis militare: quare etſi conſequatur litteras expectativas ad beneficium, non facta mentione patrimonii, non ideò litteræ vitiantur. Olim autem qui patrimonium habebat, ſtipendiis Eccleſiæ non alebatur, *cap.clericos, 1. quæſt.3.*

d *Apoſtolum.*] Id eſt ſecundùm formam præſcri- 4.
ptam *in cap.cùm ſecundùm, de præb.* Quæ etiam dicitur in forma communi, *cap.13.de ætate & qual.* & in forma pauperum, quia ſimilia reſcripta tantùm pauperibus dabantur, *cap. ſi pauper, de præb.in 6.* notarunt Alteſſerra, & Florens *in præſenti.*

e *XVI.*] Qui eſt Chriſti 1213. 5.
Textum hunc expoſui *in cap.adeò, hoc tit.*

CAPUT XXVIII.

Idem *in Concilio* a *Generali.*

NOnnulli gratiâ Sedis Apoſtolicæ abutentes, litteras ejus ad remotos judices impetrare nituntur, ut reus fatigatus laboribus & expenſis, liti cedere, vel importunitatem actoris redimere teneatur. Cùm autem per judicium injuriis aditus patêre non debeat (quas juris obſervantia interdicit) ſtatuimus, ne quis ultra duas dietas extra ſuam

diœceſim

diœceſim per litteras Apoſtolicas ad judicium trahi poſſit: niſi de aſſenſu partium fuerint impetratæ, vel expreſſam de hac conſtitutione fecerint mentionem. §. Sunt & alii, qui ſe ad novum genus a mercimonii convertentes, ut vel ſopitas poſſint ſuſcitare querelas, vel novas immittere quæſtiones, fingunt cauſas ſuper quibus à Sede Apoſtolica litteras impetrant abſque dominorum mandato; quas vel reo (ne propter eas laborum, vel expenſarum diſpendio moleſtetur) aut actori (ut per ipſas adverſarium indebita moleſtatione fatiget) venales exponunt. Cùm autem b lites reſtringendæ ſint potiùs quàm laxandæ, hac generali conſtitutione ſancimus, ut ſi aliquis ſuper aliqua quæſtione de cætero ſine ſpeciali mandato domini litteras Apoſtolicas impetrare præſumpſerit, & litteræ illæ non valeant, & ipſe tanquam c falſarius puniatur. Niſi fortè de illis perſonis extiterit, à quibus non debet exigi de jure mandatum.

N O T Æ.

1. a GEnerali.] Lateranenſi videlicet, celebrato ſub Innocentio III. ubi *can.* 37. reperitur textus hic. De hoc Concilio jam nonnulla adduxi *in cap.* 1. *de Summa Trinit.*

COMMENTARIUM.

2. Concilio probatur. EX hoc Concilii Lateranenſis canone ſequens communiter deducitur aſſertio: *Non valet reſcriptum per quod quis trahitur ultra duas dietas extra ſuam diœceſim.* Probant eam textus *in cap. dilectus* 29. *hoc tit. cap. ſtatutum* 11. §. *cùm verò, eod. tit. lib.* 6. *cap. ex parte, de foro compet. cap. olim* 7. *de except. cap. ut officium, verſ. denique, de hæret. lib.* 6. *cap. ult. de officio deleg. eod. lib.* Innocentius VIII. in bulla relata ab Azevedo *in l.* 10. *tit.* 7. *lib.* 1. *recop.* Rota *in antiq. tit. de reſcr. deciſ.* 34. docent plures relati à Barboſa *in præſenti*, quibus addendi ſunt Renatus Chopinus *lib.* 2. *de ſacra polit. tit.* 4. *n.* 5. Pet. Gregor. *in præſenti*, Salgado *de protect. Regia*, 1. *p. cap.* 24. *à n.* 41. & 2. *p. cap.* 1. Balboa *d. cap. olim, n.* 7. *de except.* Eſcobar *de lege Pontificia, cap.* 40. *à n.* 1. Phebo *tomo.* 2. *deciſ.* 138. Parladorus *lib.* 3. *quotid. quæſt.* 14. Uranius & Fagnanus *in præſenti*, Marcheſſanus *de commiſſ. parte* 2. *num.* 35. Moez *in d. cap. ſtatutum*, §. *cùm verò, n.* 45. Alteſſerra *in præſenti.*

3. Impugnatur tradita aſſertio. Sed in hunc Lateranenſis Concilii Canonem inſurgit præſens difficultas. Delegatus judex in reſcripto deſignatus, non ſuo nomine, ſed authoritate Principis delegantis juriſdictionem exercet, *l.* 1. §. *qui mandata, ff. de officio ejus*: ſed Pontificis delegantis juriſdictio nullâ diœceſi, aut territorio limitatur, ſed per univerſum Chriſtianum orbem patet, *cap. ſolitæ, de majorit. & obed. cap. unico*, ubi gloſſa finalis, *de ſacra unct.* ergo & delegatus judex in reſcripto Pontificio datus, ubicumque, etiam in partibus remotis, nullâ inſpectâ dietarum ratione, juriſdictionem ſibi reſcripto datam exercere poteſt, juxta textum *in cap. fin. de rerum permut.* ubi notavit Joannes Andreas; & per conſequens reſcriptum contra debitorem impetratum, etſi per illud trahatur ultra duas dietas, valet. Deinde adversùs præſentem textum, ubi aſſeritur valere reſcriptum impetratum ut judex cognoſcat ultra duas dietas, ſi expreſſam faciat mentionem hujus Concilii, ſic argumentor. Ad derogationem Concilii generalis non deſideratur ſpecialis illius mentio, ut docent gloſſa & Abbas *in cap. ex parte, de capellis monach.* Barboſa *in præſenti, num.* 10. Covarruvias, & Molina, quos refert, & ſequitur Balboa *in cap.* 1. *de judiciis, num.* 4. Baſilius *lib.* 8. *de matrim. cap.* 19. §. 2. *num.* 19. Sed præſens conſtitutio eſt Concilii generalis Lateranenſis: ergo non deſideratur ejus expreſſa mentio.

4. Dieta quid. Qua difficultate minimè obſtante, defendenda eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, dietam in utroque Jure diverſimodè accipi: plerumque ſumitur pro cubiculo domus ad unius uſum ſeparato, in quo alii ex ipſa domo non verſantur: quo in ſenſu accipitur *in l. uxorem*, §. 1. *ff. de legat.* 3. *l. codicillis* 34. *ff. de uſufructu legato, l. ſi avus* 13. §. *ſed ſi, ff. de uſufructu, l. Senatus*, §. 1. *ff. de legat.* 1. *l.* 1. §. *hoc autem, ff. ad Syllanian. l. ligni* 55. §. *lignis, ff. de legat.* 3. *l. quæſitum* 12. §. *idem, ff. de fundo inſtructo, l. & per jus* 13. §. *illud, ff. de acceptilat.* junctis traditis à Pancirolo *lib.* 1. *variar. cap.* 56. Marcello Donato *in notis ad Lampridium, folio* 957. *tomo* 6. *Theſauri Critici*, Cotta *in memorabilibus, verbo Dieta.* Quoad præſentem verò textum dieta accipitur pro itinere unius diei, quod apud nos dicitur *Jornada*, ut notant D. Sebaſtianus Covarruvias *in Theſauro, verbo Dieta*, Zerda *in adverſariis ſacris, cap.* 156. *num.* 9. quam vocem Latinam eſſe docuit Marcus Varro *de lingua Latina*, quanvis Cujacius barbarè uſurpatam affirmet *in cap. ex parte, de foro competenti.* Qualiter tamen dieta computari debeat, aut taxari, non ſatis liquet apud Interpretes, ut videre eſt apud Menochium *de arbitr. caſu* 206. Oroſium, & Alexandrum *in l.* 1. *ff. ſi quis caution.* Cevallum *communium opinionum quæſt.* 897. Bobadillam *lib.* 4. *polit. cap.* 19. *num.* 57. Azevedum *in l.* 20. *tit.* 7. *lib.* 1. *recopil.* Illud autem conſtat, Romanos viginti millia paſſuum pro qualibet die, ſeu dieta conſtituiſſe, ut conſtat *ex l.* 1. *ff. ſi quis caution. l. ſcire* 53. §. *aliud, ff. de excuſat. tutor. l.* 2. §. *ſi preces, ff. quis ordo in bonorum poſſeſſ. l.* 3. *ff. de verbor. ſignif.* ubi notarunt Gentilis, & Fornerius: cujus moris dinumerandi itinera per milliaria, vulgò *millas*, extat exemplum *in l. omnia*, §. *initio* 4. *de officio Præfecti Urbis, l. propter* 21. §. *nec tertio, l. planè* 41. *ff. de excuſat. tutor.* notarunt Pancirola *lib.* 1. *variarum, cap.* 43. Lipſius *de magnitudine Roman. lib.* 3. *cap.* 10. Oſualdus *lib.* 3. *ad Donellum, cap.* 9. Parlador. *lib.* 1. *rerum quotid. cap.* 19. Hæc autem viginti millia paſſuum in ſingulas dietas viginti milliaria faciebant; nam milliare mille paſſibus conſtabat, & unumquodque milliare lapide cum numero ſcripto diſtingui ſolebat, ut ita ſignificarentur viarum diſtantiæ, & locorum intervalla, ut referunt Suetonius *in vita Claudii, cap.* 25. Martialis *lib.* 1. *epigram.* 13. & *lib.* 9. *epigram.* 95. ex illis, & aliis obſervant Fornerius, Gentilis, & Gothofredus *in l. mille* 154. *de verbor. ſignific.* Paſſus autem millies repetitus milliarium conſtituit: & differt à greſſu, quia greſſus cùm ſit ſpatium illud quod gradiendo pedes efficiunt, non continet niſi pedes duos & ſemiſſem; paſſus verò, quia ex eo dictus eſt, quod extenſis in quantum fieri poteſt pedibus panditur, quinque pedibus conſtat. Columella *lib.* 5. *de re ruſtica, cap.* 5. & probatur *ex l.* 4. *tit.* 13. *partita* 1. pes verò debet conſtare quindecim digitis tranſverſis, ut *in eadem lege* deciditur, & docuerunt Parlador. *lib.* 2. *quotidian. cap.* 19. *num.* 6. digitus verò quatuor debet conſtare granis hordeaceis, ut docent

proximè

proximè citati, & Germonius *lib. 3. de ſacror. cap. 16. num. 42.* Petrus Gregorius *lib. 4. ſyntagm. cap. 24.* Hæc procedunt in legali dieta, quando certa milliaria in regione ſunt conſtituta. Iure tamen noſtro Regio dieta non milliaribus, ſed leucis conſtat, quam vocem Gallicam eſſe, inſpecta ejus origine, & mille & quingentis paſſibus conſtare, exiſtimarunt Couarr. 2. *variar. cap. 5. num. fin.* Cuiacius *in d. cap. ex parte 15.* Alteſſerra *lib. 2. rer. Aquit. cap. 15.* quod clarè colligitur ex D. Iſidoro *lib. 15. Etymolog. cap. 15.* & *lib. 15. Origin. cap. 16.* ibi: *Menſuras viarum nos milliaria dicimus, Græci ſtadia, Galli leucas, Ægyptii ſynes, Perſæ paraſangas.* Unde Jornandes *de rebus Gothicis cap. 26.* ſcribit: *Convenitur itaque in campo Catalaunico C. lenguas, ut Galli vocant.* Et Ammianus Marcellinus *lib. 15.* ait: *Qui locus exordium eſt Galliarum, exindeque in millenis paſſibus, ſeù lenguis itinera metiuntur.* Similia profert Strabo *lib. 4.*] & probatur *in d. cap. ex parte*, vbi Joannes Andreas, Abbas & Socinus docent, leucam duobus milliaribus conſtare, quibus conſentiunt Rebuffus, & Cæpola *in d. l. 3. de v. ſ.* quamvis Hoſtienſis *in d. cap. ex parte*, affirmet tres leucas quinque milliaria conficere, atque ideò duodecim leucas vnam dietam legalem facere; ſed vt adnotauit ibidem Panormitanus, diſſenſus Interpretum ex eo prouenit, quod leucæ non vbique ſunt æquales; nam in Hiſpania tria milliaria vnam leucam duntaxat conſtituunt, *l. 3. tit. 16. part. 2. l. 25. tit. 26. eadem partita*, ibi: *Faſta vna legua que es tres millas.* Ex quibus conſtat, ſecundùm prouinciæ, aut loci conſuetudinem aliter, atque aliter dietas accipi poſſe, & tunc ſtandum eſt dietæ vulgari, non legali, vt cùm leucarum mentio fit, non de leucis ciuilibus, ſed de vulgaribus lex accipienda ſit, niſi contrarium expreſſum fuerit, *cap. præſenti, §. loca, de præb. lib. 6. cap. ſtatutum 11. §. cum autem, de reſcriptis lib. 6. l. 18. tit. 7. lib. 1. recop.* docent plurimi congeſti à Ceuallos, Menochio, Bobadilla; vnde communis vſus, & recepta praxis admiſit duplicem dietam conceſſam Cancellario noſtræ inclytæ Vniuerſitatis Salmantinæ, 20. leucas continere; non enim ad hoc computatio fit per milliaria legalia, quæ breuiorem terminum, & vix 14. leucas continerent, vt docent Azeuedo *in d. l. 20.* Oroſius *in l. 1. ff. ſi quis cautionibus.*

5. Dietæ ſpatium.

Hæc autem, ſiue vulgaris, ſiue legalis dietæ computatio fieri debet non à loco domicilii, ſed à fine diœceſis, in qua habitat reus, qui conueniendus eſt, ex noſtro textu ibi, *Extra ſuam diœceſim; cap. olim 7. de except.* ibi, *Vltra duas dietas extra ſuam diœceſim: cap. ſtatutum, §. cum verò, de reſcriptis lib. 6. cap. fin. §. conſeruatores, de officio deleg. in 6. l. 18. tit. 7. lib. 1. recopil.* vbi Azeuedus, Eſcobar *de juriſd. Pontificia, cap. 28. num. 28.* quod ex ea ratione procedit, quia cùm reus poſſit trahi per totam diœceſim à judice ordinario, *cap. Epiſcopus 7. de officio ordinarii lib. 6. l. fin. ff. de juriſd. l. pupillus 239. §. territorium, ff. de v. ſ.* nullum grauamen ei inferri videtur, ſi dietæ quoad judicem in reſcripto datum, à fine diœceſis incipiant; nam intra diœceſim nihil patitur reus, quod antea ob juriſdictionem ordinariam non pateretur; vnde ſuppoſito reſcripto, nullâ iniuriâ afficitur reus hac computatione, nec damnum aliquod contra juris rationem ſentire videtur, vt docuerunt Menochius, & Azeuedus *vbi ſuprà*, Emanuel Rodriguez *quæſt. regular. tom. 2. q. 65. art. 7.* Mornacius *in l. 13. §. ſed ſi ædium, ff. de vſu & habit.* Nec hæc doctrina labefactatur *ex l. mille paſſus 154. ff. de v. ſ.* vbi aſſeritur, computationem paſſuum fieri debere, non à confinio prouinciæ, ſed à continentibus ædificiis illius ciuitatis, vbi reus domicilium obtinet; quia Iuriſconſultus ibi, vt ex epigraphe conſtat, loquitur de tempore concedendo hæredi extraneo ad aperiendas teſtamenti tabulas ex lege Iulia Viceſimaria ab Auguſto lata, de qua Plinius *in panegyrico*, Dio Caſſius *lib. 55.* & Marcel. I.C. duos libros ſcripſit, vt conſtat *ex l. ſi murus 7. ff. qui teſtamenta, l. funeris 37. ff. de religioſis, l. mille 13. ff. de transact.* obſeruant Bertrandus in vita ipſius conſulti, Fornerius *in d. l. mille*, quam legem ante Iuſtinianum abrogatam eſſe conſtat *ex l. 3. C. de edicto D. Adriani.* Docent Cuiacius *ad Paulum lib. 4. ſent. tit. 6. §. fin.* Gothofredus *in d. l. funeris*: quare cùm de itinere faciendo per hæredem agatur in eo textu, alienum à ratione eſſet illi non concedere dilationem temporis, tanquam ex illo loco profecturo, in quo degebat. Cæterùm jura ſuprà citata non loquuntur de dietis computandis, vt reus compareat intra certum terminum; ſed de dietis judici aſſignatis pro diſtrictu ſuæ juriſdictionis: & in his rectiſſimè docuerunt Legiſlatores, computationem faciendam eſſe à fine diœceſis, in qua reus habitat. Quâ etiam diſtinctione conciliandi ſunt textus juris noſtri Hiſpani circa ſpatium itineris conſtituendum pro qualibet dieta, *in l.* enim *18. tit. 7. lib. 1. recopil.* in ſingulas dietas decem leucæ præſcribuntur; *in l.* autem *6. tit. 22. lib. 2. recop. l. 2. & 3. tit. 10. lib. 6. l. 6. tit. 11. lib. 9. recopil.* octo tantùm leucæ in ſingulas dietas aſſignantur, quæ antinomia ita componenda eſt, vt videlicet cùm principaliter non de itinere peragendo, ſed potiùs de percipienda ſpatii diſtantia pro diſtrictu juriſdictionis agitur, tunc decem leucas in ſingulos dies dinumeremus; quo caſu procedit textus *in d. l. 18.* verùm ſi de itinere peragendo principaliter agatur, tunc octo leucas in ſingulos dies proficiſcenti concedimus; quo caſu accipiendi ſunt textus *in d. l. 6.* & *in d. l. 2.* docent Parladorius *lib. 2. rer. quotid. cap. 19. num. 12.* Eſcobar *de ratiociniis, comput. 12. num. 11.* vbi teſtatur aſſiduò hoc practicari in Senatu Pinciano, cùm curſoribus ſoluitur ſalarium ad rationem octo leucarum per ſingulos dies.

6. Exponitur lex continuus 37. §. cùm ita de V.O.

Sed antequam ad rationem noſtræ concluſionis perueniamus, exponendus eſt textus *in l. continuus 137. §. cum ita 2. de verb. oblig.* vbi quidam Romæ ſtipulatus fuit Epheſi dare: in qua ſtipulatione docet Conſultus, tempus ineſſe; ſed quantum illud futurum ſit, arbitrio judicis remitti debere. Igitur dietarum computatio arbitrio judicis relinquitur, non autem certa juris ſanctione facta eſt. Pro cuius textus explicatione Accurſius ibi exiſtimat, textum illum procedere in contractibus, non verò in judiciis. Alii verò, vt Bartolus *in tractatu de inſula, verſic. Nullus, in principio*, Alciatus *in d. l. 3.* illum intelligi debere de via maris; nam Epheſus tranſmarina ciuitas eſt, ad quam etſi terrâ perueniri poſſit, frequentiùs nauigio adiri ſolet, juxta textum expreſſum *in l. obſeruare 4. §. ingreſſum, ff. de officio Proconſulis*: quando verò per mare iter fit, propter ventorum incertitudinem ſupradictæ dietarum limitationi locus eſſe nequit. Hæc tamen interpretatio licèt plauſibilis videatur, eo vitio laborat, quia non tantùm de via maris, verùm etiam de itinere per terram faciendo, expreſſa ſunt verba textus *in dicto §. cum ita*, ibi: *Quod ſi diplomate vſus eſt*; quæ ſic exponenda ſunt, vt ſcilicet ſi quis vt citiùs perueniat Epheſum, diplomate, id eſt libello Principis vſus ſit, quo equis curſoriis, & euectione poſſet vti, quod olim exceptis quibuſdam perſonis interdictum fuit, *l. his tantummodò, C. de curſu publico, lib. 12.* notarunt Donellus, & Alciatus *in d. §. cum ita*, Budeus *in l. eos, ff. ad leg. Corn. de falſis*, Parlador. *quotid. cap. 19. num. 4.* Quare pro vera in-

telligentia textus *in d. §. cùm ita*, animaduerto IC. ibi docuiſſe, ſtipulationem illam Epheſi dare, inſpectis verbis purè factam, re ipſa dilationem accipere, tempus videlicet intra quod Epheſum poſſit perueniri. Verùm cùm duplici viâ, maritimâ videlicet, & terreſtri Epheſus adiri poſſit, vt fert commoditas, aut difficultas itineris, ideoque alii citiùs, alii tardiùs peruenire conſueuerint, præcipuè cùm ex eorum diſtantia per milliaria certa regiones non poſſint computari, juxta textum *in cap. cupientes, §. 1. de elect. in 6.* arbitrio judicis jure optimo relinquitur dilatio definienda *in d. §. cùm ita.* Quam interpretationem præſenſerunt Cumanus ibi, *n.4.* Rebuffus *in l. mille, ff. de v. ſ.* Menochius *de arbitr. caſu* 203. & alia pro ipſius textus expoſitione adducit Guillelmus Maſius *lib. 1. ſingular. opin. cap. 2.*

7. *Traditur ratio decidendi.*

Ex quibus jam apparet ratio noſtræ concluſionis, quam innuit Innocentius in noſtro textu, ibi: *Nonnulli gratiâ Sedis Apoſtolicæ abutentes, litteras ejus ad remotos judices impetrare nitebantur, vt reus fatigatus laboribus, & expenſis cederet liti, vel importunitatem actoris redimere compelleretur: & quia per judicium iniuriis aditus patere non debet, quas juris obſeruantia interdicit.* Et *cap. qualiter, de accuſat. Clementina vnica de renunciatione, l. meminerunt, C. vnde vi.* Vt ergo his fraudibus Patres Concilii obviam irent, in dicto Concilio Lateranenſi ſtatuerunt, ne quis vltra duas dietas extra propriam diœceſim per reſcripta Pontificia trahi poſſit, niſi in reſcripto illius conſtitutionis mentio fieret; tunc enim valeret reſcriptum ex ſpeciali gratia, quæ derogat juri communi: vel niſi de conſenſu partium litteræ fuerint impetratæ; quia cùm hæc dietarum reſtrictio in fauorem rei introducta ſit, ne ab actore malitioſè vexetur, huic fauori renunciare poteſt, *cap. ad Apoſtolicam, de regularib. l. ſi quis in conſcribendo, C. de pactis:* conqueri enim non poteſt, ſi conueniatur vltra duarum dietarum metas; nam ſcienti & conſentienti non fit iniuria, regula *Scienti, de reg. jur. lib. 6. l. nemo videtur, ff. de reg. jur.* tradunt Viuianus, Vranius, Petrus Gregorius, & Sahagun *in præſenti.*

8. *Diſſoluitur dubitandi ratio.*

Nec difficultas ſuprà expenſa refragatur; nam licèt principiis illis juris inſpectis, per reſcripta Apoſtolica poſſint judices in eis dati ex quacumque, etiam remotiſſima regione in jus vocari; tamen ne reus malitioſè ab actore vexaretur, Patres Concilii in præſenti latiſſimam illam delegatorum juriſdictionem limitarunt, ſtatuentes, ne quis vltra duas dietas per litteras Apoſtolicas trahi poſſit; & cùm poſtea hæc duplex dieta adhuc præſtaret anſam vexandi litigatores, jus hoc dietarum ad vnam tantùm dietam reſtrictum fuit *in cap. 1. de officio deleg. lib. 6. cap. ſtatutum, §. cum verò, de reſcr. eod. lib.* Sed licèt hoc generaliter in omnibus conſeruatoribus procedat, tamen in cauſis Scholaſticorum magnæ noſtræ Vniuerſitatis Salmantinæ adhuc viget noſtra conſtitutio; nam licèt Cancellariis ipſius inclytæ Academiæ liceret vſque ad quatuor dietas in jus vocare, *ex l. 28. §. 2. tit. 17. lib. 1. recopil.* hodie tamen *ex l. 20.* eiuſdem tituli, hoc jus ad duas dietas reſtrictum eſt, juxta conſtitutiones Innocentii VIII. & Iulii II. quas refert Azeuedus *d. l. 20.* notarunt Moneta *de conſeruatoribus cap. 7. à num.* 380. Eſcobar *de juriſdict. Pontificia, cap.* 40. vnde cùm perſonæ, quæ potiuntur priuilegiis huius Vniuerſitatis, contra aliquem actionem habent, poſſunt illum virtute ſuorum priuilegiorum, contra regulam juris, quæ docet actorem forum rei ſequi debere, *cap. ſi clericus 6. cap. cùm ſit 8. de foro compet. cap. 2. cap. neminem 3. q. 6. l. juris ordinem, C. de juriſdictione*, trahere ad ſuum judicem intra duas dietas: docet Salgado *de protect. p. 1. cap. 2. §. 5. n. 42.* Si verò Scholaſticus, non actor, ſed reus ſit, & ob cauſam ciuilem, aut ob criminalem conueniatur etiam vltra prædictas dietas, poteſt opponere fori exceptionem, & tunc remittitur ad Cancellarium huius Studii, nec coram alio, ſiue ſæculari, ſiue Eccleſiaſtico judice conueniri valet, *authentica Habita, C. ne filius pro patre*: & ita obſeruari & judicari in Senatu Pinciano teſtantur Salgado *dicto §. 5.* Eſcobar *dicto §. 40.* nouiter noſter Amicus R. Pater Andreas Mendo *de jure academico lib. 3. q. 2.* Limitatur etiam deciſio textus *in d. cap. 1. de officio deleg.* in cauſis hæreticæ prauitatis; poſſunt enim Inquiſitores etiam extra duas dietas in jus vocare, *cap. vt officium 12. §. compeſcendi, de hæret. lib. 6.* Inquiſitores enim licèt judices delegati primis temporibus fuiſſent, *cap. ne aliquis, eod. tit. & libro*; tamen hodie ordinarii ſunt, & certam prouinciam ſibi deſignatam habent, vt pluribus relatis docet Pareja *de edit. inſtrum. tit. 2. reſolut. 5. num.* 13. vnde quemadmodum judex intra territorium, etſi plures excedat dietas, poteſt partes in jus vocare; ita Inquiſitores qui certæ prouinciæ præpoſiti ſunt. Nec ſecunda difficultas obſtat, cui omiſſâ illâ ſatis vexatâ quæſtione, vtrum videlicet requiratur expreſſa mentio, aut derogatio Concilii generalis in reſcripto contra illud impetrato, de qua vltra relatos à Balboa, & Vega *in d. cap. 1. de judiciis*, videndi ſunt Baſilius *lib. 8. de matrim. cap. 19. §. 2.* Barboſa *in Trid. ſeſſ. 1. cap. 1.* Fragoſo *de regimine, part. 2. lib. 1. diſput. 1. §. 7.* ſatisfaciendum eſt cum Baſilio *ſup. n. 10.* qui aſſerit, quod licèt jure communi inſpecto verum ſit ſufficere derogationem generalem, tamen noſtrum textum procedere ſpecialiter in noſtro caſu, nec ad alios extendi, quia ita Patres Concilii Lateran. ſtatuerunt.

9. Adhuc ſuperiori aſſertioni obſtat textus *in cap. ſignificauerunt 21. de judic.* vbi cùm inter Abbatem & Monachos monaſterii B. Mariæ, quod eſt Florentiæ, & vicinos cuiuſdam oppidi lis diſceptaretur ſuper jure eligendi Rectorem, id eſt judicem ſæcularem, R. Pontifex Epiſcopo Bononienſi, & quibuſdam Canonicis eiuſdem Eccleſiæ cauſam commiſit terminandam, vt ex inſcriptione textus conſtat: ex quo textu manifeſtè depromitur, per reſcriptum Apoſtolicum trahi quem poſſe vltra duas dietas; ſiquidem in eo textu cauſa diſceptabatur Florentiæ in prouincia Tuſciæ, & commiſſa fuit Epiſcopo, & judicibus Bononienſibus, & ſic in alia prouincia valde remota. Quam difficultatem præſenſerunt Ioannes Andreas, & Abbas in eo textu: quorum ſolutionibus omiſſis dicendum eſt, in eo textu commiſſam cauſam fuiſſe judicibus extra prouinciam commorantibus, non tamen extra duas dietas: textus autem noſter non prohibet cauſam committi extra prouinciam, ſed extra duas dietas, vnde *in d. cap. 21. de judic.* & *in cap. ſignificauit 6. de officio Ordin.* licèt cauſa committatur judicibus extra prouinciam degentibus, tamen cùm extra duas dietas cauſa non committeretur, reſcriptum vires habet. Præſenſerunt hanc ſolutionem Ancharanus ibi *num. 7.* Panormit. *num. 2.*

Huic commentario adjungenda ſunt, quæ dicemus *in cap. dilectus 29. hoc tit.*

§. Sunt.

N O T Æ.

1. a *MErcimonii.*] Quod valde alienum eſt à puritate canonica, cùm in judiciis aliquid nequeat eſſe venale, *cap. cum ab omni, de vita & honeſt.*

2. b *Lites.*] Quod expedit reipublicæ, vt probabimus *in cap. finem, de dolo & contumacia.*

3. c *Falſarius.* Non tamen eſt falſarius; quia aliud eſt eſſe tale, aliud haberi pro tali.

COMMENTARIVM.

4. CONCLUSIO REFERTUR, ET PROBATUR. EX hoc §. ſequens communiter deducitur aſſertio: *Non valent reſcripta juſtitiæ impetrata per procuratorem ſine ſpeciali mandato, niſi impetrentur à conjuncta perſona.* Probant eam textus *in cap. ex parte 33. hoc titulo; cap. ſi motu 23. §. ſi verò, de præb. lib. 6.* Illuſtrant Gloſſa *in cap. ad aures, verbo Litteras, de ætat. & qualit. in cap. qui ad agendum, verbo Speciali, de procuratorib. lib. 6.* Mandoſius, Gonzales, Didacus Perez & Flaminius, relati à Barboſa *in præſenti*, quibus addendi ſunt Petrus Gregorius, Vratius, & Sahagun in noſtro textu. Couar. *lib. 1. variar. cap. 6. num. 6.* Sanchez *de matrim. lib. 8. diſput. 26.* Baſilius *eod. tract. lib. 8. cap. 15. num. 2.* Moneta *de commut. cap. 6. num. 369.* Nauarrus *in cap. ſi quando, præludio 1. num. 2. hoc tit.* Suarez *de legibus lib. 6. cap. 15. num. 13.* Salas *eod. tract. diſput. 20. ſect. 14.* Tiraquellus *de retractu lignag. §. 1. gloſſa 13. num. 34.* Caldas *in l. ſi curatorem, verbo Implorando, num. 8. Cod. de in integrum reſtit.*

5. IMPUGNATUR TRADITA ASSERTIO. Sed in contrarium pro ratione dubitandi ſic argumentor: In reſcriptis à Principe impetratis inſpiciendum non eſt à quo impetrentur, ſed an à Principe concedantur, *l. vniuerſa 6. Cod. de precibus Imperatori.* Ergo ſiue impetrator ſit procurator cum mandato ſpeciali, ſiue cum generali, ſemper reſcripta vtiliter impetrantur. Accedit, nam apud omnes Interpretes liquet, & conſtat, ad diſpenſationem à Sede Apoſtolica impetrandam, non deſiderari, neque mandatum generale, neque ſpeciale, vt docent Vgolinus *de irregul. cap. 62. num. 5.* Azor *tom. 1. inſtit. lib. 5. cap. 23. q. 12.* Sanchez & Baſilius *vbi ſuprà*: ergo generaliter verum non eſt, litteras à Pontifice impetratas ſine ſpeciali mandato, vires non habere. Secundò contra ſecundam partem aſſertionis, in qua docetur conjunctas perſonas pro aliis coniunctis ſine ſpeciali mandato reſcripta impetrare poſſe, obſtat: nam ea quæ deſiderant ſpeciale mandatum, à coniunctis perſonis, vt fratribus, & ſimilibus, ſi patrem excipias, peragi non poſſunt, vt probatur *ex l. patri 28. in principio, ff. de minorib. l. ſi hominem 34. §. ſi genero, ff. de ſolution.* docent Accurſius *verbo Non cogitur, in l. exigendi, la 2. Cod. de procuratorib.* Couarr. *lib. 1. variar. cap. 6. num. 5.* Caldas *in l. ſi curatorem, verbo Implorandum, à n. 8. Cod. de in integrum*, & alii plures relati ab Oſualdo *lib. 18. Donelli, cap. 12. littera M.* ſed ad impetrationem reſcripti deſideratur mandatum ſpeciale: ergo perſonæ coniunctæ pro aliis coniunctis reſcripta impetrare non poſſunt.

6. TRADITUR DECIDENDI RATIO. Quibus argumentis non obſtantibus vera eſt hæc Concilii Lateranenſis conſtitutio, cuius ratio ex eo prouenit, nam licèt aliquando mandatum generale idem operetur ac ſpeciale, *l. 1. §. 1. ff. quod juſſu, l. 1. ff. mandati*; in plurimis tamen caſibus propter cauſæ grauitatem non ſufficit mandatum generale, ſed deſideratur ſpeciale; quas enumerat Gloſſa *in cap. qui ad agendum, verbo Speciali, de præb. in 6.* illuſtrat, & eas proſequitur Barboſa *ibi*; jus enim præſumit in generali mandato mandantem non concedere ea, quæ ſine ſpeciali deliberatione conceſſurus non eſſet, *cap. 2. cap. fin. de officio vicarii in 6. cap. quod tranſlationem, de officio legati, l. 1. Cod. quæ res pignori, l. obligatione, ff. de pignor.* Vnde cùm reſcripti impetratio inter eas cauſas enumeretur, Gloſſa *vbi ſuprà*, ideò deſideratur ſpeciale mandatum. Accedit ratio noſtri texus; nam lites potiùs ſunt reſtringendæ & minuendæ, quàm laxandæ, & augendæ, *l. quidam, ff. de rebus creditis*: ſed ſi permittatur impetratio reſcripti abſque ſpeciali mandato, facilè lites augerentur; ſiquidem quæſtus causâ eſſent plures, qui litteras à Pontifice impetrarent, vt poſteà actori venderent; aut ne id facerent, à reo pecunias extorquerent, vt contigiſſe temporibus Concilii Lateranenſis in noſtro textu refertur. Cui fraudi vt obviam irent Patres huius Concilii, ſtatuerunt, ſine ſpeciali mandato neminem poſſe pro alio reſcriptum impetrare; quæ ratio cùm ceſſet quando impetrator eſt perſona coniuncta (nam inter conſanguineos non datur fraudis præſumptio, *l. ſi ſeruus*, & ibi Gloſſa, *ff. de donationib. inter*,) ideo coniunctæ perſonæ pro aliis conjunctis abſque mandato ſpeciali reſcripta impetrare poſſunt. Hodie etiam reſcripta, tam gratiæ, quàm juſtitiæ, ſine mandato ſpeciali impetrata vires habent, vt docent Gloſſa *in cap. ex parte, verbo Ordine, hoc tit.* Sarmiento *lib. 1. ſelect. cap. 8. num. 3.* cuius ſtili rationem tradit poſt Octav. Veſtrium Petrus Gregorius *in præſenti, num. 3.*

Nec nos premit ratio dubitandi ſuprà adducta ex textu *in d. l. vniuerſas*; nam omiſſis ſolutionibus Bartoli, Iaſonis, & Fulgoſii *ibi*, Felini *in præſenti §. num. 50. verſ. Fallit ſextò*, dici poteſt, ſententiam illius textus procedere ſecundùm jus ciuile, quod etiam attentis ſacris canonibus obſeruabatur ante Concilium Lateranenſe; in præſenti enim canone jus nouum ſtatutum fuit, vt conſtat ex illis verbis, *Generali conſtitutione ſancimus*; quam vtriuſque juris differentiam perperam confundit Steph. Gratian. *diſcept. forenſ. cap. 575. num. 5. & 41.* Nec augmentum ipſius defficultatis obſtat; procedit enim in litteris, ſeu reſcriptis gratiæ, aut ad beneficia, aut ad indulgentias impetratis: reſcripta enim gratiæ poſſunt impetrari per extraneam perſonam, etiam ſecluſo mandato. Licèt enim acceptatio beneficii fieri non poſſit per alium, cùm perſonalis ſit, & fieri debeat ab eo cui conceditur gratia, argumento textus *in cap. ſi tibi abſenti, de præb.* at conceſſio ipſius gratiæ poteſt fieri alii, cùm ſolùm pendeat ex voluntate concedentis, vt docent Thomas Sanchez, Baſilius & Moneta *vbi ſuprà*. Difficiliorem explicatum habet aliud augmentum prædictæ difficultatis, cùm certum ſit coniunctos pro coniunctis poſſe peragere omnia, quæ ab aliis ſine ſpeciali mandato peragi non poſſunt, vt docent omnes antiqui repetentes in præſenti ex hoc textu, & *ex cap. ex parte 33. hoc tit.* & ex ea ratione, quia coniunctus non obligat coniunctum pro quo negotium geſſit, ſi ratum non habeat, *l. 3. §. 1. ff. judicatum ſolui, l. 1. ff. quibus res judicata*; & per conſequens non eſt ratio cur arceantur conjuncti etiam in actibus petentibus ſpeciale mandatum, præſtita cautione de rato. Faciunt textus *in l. ſed & 35. ff. de procurat. l. 20. tit. 5. part. 5.* vbi indiſtinctè aſſeritur conjunctos pro conjunctis abſque vllo mandato admitti: nec tunc obſtat textus *in d. l. patri 28.* cui ſatisfacere intendunt Decius

7. DISSOLVITUR DUBITANDI RATIO.

cius *in d.cap.cum M.* Vaſquius Menchaca *qq.forenſ. cap.23. num.13.* Sed ſi verum amamus, Decii interpretatio magis ſubtilis eſt quàm vera : quare probabilior mihi videtur ſententia tradita ſuprà pro ſolutione dubitandi rationis, quam meo videri adeò confirmat textus *in d.l.patri*, ut ſine violentia elidi nequeat. Nec in contrarium movet quod Decius expendit ex præſenti textu, & *d.cap.ex parte* : quibus reſpondeo ſpeciale mandatum, quod deſideratur in impetrante reſcriptum juſtitiæ ad lites, fuiſſe introductum odio impetrantium, attento juris rigore quem Pontifex temperavit, permittens conjunctis perſonis pro conjunctis reſcripta impetrare.

8. **De marito reſpectu uxoris.** Hæc autem quæ modò tradidimus de conjunctis perſonis, locum habent in marito reſpectu uxoris; hic enim patri æquiparatur, atque ita ſicut pater, ita & maritus ſine mandato ſpeciali admitti poteſt in his quæ aliàs ſpeciale mandatum non requirunt, *l.maritus, ff.de procurator. cap.conſtitutis, eod.tit. cap. ult.de confeſſ. cap.1.qui filii ſint legit.* Quod adeò verum eſt, ut etiam invitâ, & contradicente uxore, agere poſſit, *d.l.maritus*, ibi : *Liberam habeat facultatem.* Sed obſtare videtur textus *in l.8. C. de pactis conventis*, ubi cavetur, maritum uxore contradicente non eſſe admittendum. Nam reſpondetur, eam conſtitutionem pertinere tantùm ad bona parafernalia, de quibus apertè loquitur textus : in illis enim maritus agit tanquam procurator uxoris, & ex ipſius tacito conſenſu eam obligat; iniquum enim eſſet, maritum ſuper illis bonis invitâ uxore admitti. Diverſa cauſa eſt in bonis dotalibus, in his enim propter dominium, & liberam adminiſtrationem, quam à jure habet, *l. doce ancillam, C. de rei vindic. l. in rebus, C. de jure dot.* poterit in judicio maritus ſine mandato, & ſatiſdatione agere : quod ſi de bonis propriis uxoris tractaretur, tunc ſi maritus ſine mandato agat, eam non obligat, & ideò neceſſaria eſt cautio de judicato ſolvendo, ut in quocumque alio defenſore, vel ſine mandato agente, *l.qui proprio 46. §.aliud, de procurator. l.unica, C.de ſatiſd.* & conſequenter nullum uxori imminet periculum, dum non eſt cur poſſit, vel debeat maritus ab ea prohiberi, immò illâ invitâ erit admittendus, *d. l. maritus, in princ.* Nec contrarium ſuadet ipſe textus *in verſ. Sin autem*, ubi cavetur, maritum ab uxore mandatum ſuſcipientem, negotia tantùm in mandato præſcripta exequi debere : unde Accurſius ibi, *gloſſa ult.* deducit, maritum citra mandatum uxoris agere non poſſe. Subſcripſerunt communiter antiquiores, teſte Jaſone ibi, *num.9.* ubi expendit verba illa textus, *Licèt maritus ſit*; unde videtur probari, maritum uxore contradicente repellendum eſſe à judicio. Sed reſpondendum eſt, verum eſſe, maritum admitti poſſe, quanvis mandatum ſuſceperit, in aliis quæ mandatum excedunt : neque id negatur *in d.verſ. Sin autem*; tantùm enim negat Conſultus, maritum admitti poſſe ut procuratorem reſpectu eorum negotiorum, quæ mandato comprehenſa non ſunt, ut docent Salicetus, quem ſequitur Cardinalis *in cap.1. num.2. qui filii ſint legit.* quod optima ratione confirmari poteſt, quia cùm mandatum ſuſceptum ſit ad ampliandam mariti poteſtatem, æquum non eſſet eam reſtringere, quæ aliàs à jure illi competit, argumento legis *ita inutiliter, ff.de adim.legat.*

9. **Exponitur cap. conſtitutus, de in integ. reſtit.** Superiori aſſertioni opponitur textus *in cap.conſtitutus, de in integ. reſtit.* in illis verbis, *Pro ſe, ac fratre ſuo*; ubi ſine ullo mandato reſcriptum impetratum fuit à Romano Pontifice, & aſſeritur, ſeu potiùs ſupponitur, validè, & cum effectu fuiſſe impetratum : ergo quia ad impetranda reſcripta Pontificia, nec generale, nec ſpeciale mandatum deſideratur. Pro cujus difficultatis ſolutione Panormitanus ibi, *num.6.* aſſerit in ſpecie illius textus fratres ipſos fuiſſe conſortes ejuſdem litis : quo caſu ſine ſpeciali mandato conſors potuit admitti ad impetrandum reſcriptum, juxta textum in Clementina *Religioſus, de procurator.* Sed hanc ſolutionem meritò refellunt Covarruvias *lib.1. var. cap.6. n.6.* Caldas *in l.ſi procuratorem, verbo Implorandum, C.de in integ. reſtit. num.9.* quare placet alia ſolutio ejuſdem Abbatis *ibid.* dum affirmat, in ſpecie fratrem impetraſſe reſcriptum pro fratre, & in cauſam communem; unde cùm ex ſuprà traditis conjunctæ perſonæ poſſint pro conjunctis admitti ſine ſpeciali mandato, ideò in eo textu validè impetratum fuit reſcriptum. Qua ſolutione interpretandi ſunt textus *in cap.cum pridem, de pactis, cap.ex parte 33. hoc tit.* cum adductis in eorum notis.

10. **Exponitur cap. innotuit 20. de elect.** Suprà traditis etiam, videlicet reſcripta gratiæ impetrari poſſe ſine mandato ſpeciali, obſtat textus *in cap.innotuit 20. de elect.* ubi petita fuit à Romano Pontifice quædam diſpenſatio ad confirmandam electionem cujuſdam illegitimi, quæ fuerat ob defectum natalium nulla; & tamen ait textus, nuntios fuiſſe ad id ſpecialiter deſtinatos : atque ita probare videtur, deſiderari ſpeciale mandatum ad obtinendam gratiam à Sede Apoſtolica. Cui difficultati ut ſatisfaciant Abbas ibi, *num.10.* Rebuffus *in praxi, tit.de diſpenſatione, à num.23.* exiſtimant id ſpecialiter procedere in filiis illegitimis, qui valde exoſi per ſacros canones ſunt, *cap.1. de filiis presbyteror. lib.6.* Quæ ſolutio ex eo diſplicet, quia & verba, & ratio præſentis textus convenire nequeunt diſpenſationibus, quantumcumque odioſæ ſint; neque enim odium inſpicitur in præſenti paragrapho, ut proinde appareat, ſtandum eſſe juri antiquo, ut de ſtylo receptum eſſe teſtatur Bellamera *in d. cap. innotuit, num.26.* quare veriùs dicendum eſt, in ſpecie dicti capitis *innotuit*, non agi de ſimplici diſpenſatione ab eo petita, qui natalium defectum patiebatur; ſed de illa, quæ nomine Capituli pro ipſo illegitimo petebatur ad confirmandam ejus electionem : quare Capitulum nuntios miſit ad eam conſequendam. Ita Sanchez *d.diſp. 26. num.4.* Baſilius *in d.cap.15.num.13.*

CAPUT XXIX.

a Honorius III. *Cantuarienſi Archiepiſcopo, S. R. E. Cardinali, & Conjudicibus ſuis.*

Dilectus filius I. *b* Sarracenus Clericus expoſuit coram nobis, quod cùm Jordanus clericus *c* Dunelmenſem Epiſcopum ſuper Eccleſia S. Nicolai Dunelmenſis coram vobis authoritate litterarum noſtrarum traxiſſet in cauſam, ex parte ipſius Joannis in præſentia noſtra fuit excipiendo propoſitum, quod authoritate litterarum illarum non debebat, nec poterat conveniri, eo quòd ultra duas dietas à diœceſi, ubi prædicta

erat *d* ſita Eccleſia, contra ſtatuta Concilii generalis, de quo in eiſdem litteris non fiebat mentio, diſtabatis: & quia hujuſmodi ejus exceptionem admittere denegantes, nihilominus procedebatis in cauſa, pro eo dumtaxat, quod idem Joannes in Roffenſi, & Helienſi *e* Diœceſi *f* beneficia obtinet, quaſi ex hoc ibi domicilium intelligeretur *g* habere, ipſe noſtram audientiam appellavit: ſed ejus appellatione contemptâ, partem alteram mittendam in poſſeſſionem ejuſdem causâ *h* cuſtodiæ decreviſtis. Cúmque idem Joannes appellationem proſequutus emiſſam ad Venerabilem fratrem noſtrum *i* Eboracenſem Archiepiſcopum, & ejus collegas, noſtras ſuper præmiſſis litteras impetraſſet, vos in cauſa ipſa nihilominus procedentes, eiſdem judicibus, ne in commiſſo ſibi procedant negotio, inhibetis. Quocirca diſcretioni veſtræ mandamus, ut ſi eſt ita, cauſæ ſuperſedeatis eidem, cùm non vos, ſed dicti judices cognoſcere habeant, ad quos juriſdictio *k* debeat pertinere.

N O T Æ.

1. a HOnorius III.] In ſexta compilatione apud Raymundum legitur tantùm, *Honorius III. Cantuarienſi Archiepiſcopo, & conjudicibus ſuis*; ſed diminutè, ſuppleri enim debet hæc inſcriptio ex quinta collectione Honorii III. edita ab Innocentio Cironio: quæ inſcriptio ita reſtituta magnoperè congruit cum hiſtoria illius temporis; nam Stephanus Langtonus, natione Anglus, publicus Profeſſor Philoſophiæ, & Theologiæ fuit, cui ſi fidem adhibemus Baleo *lib. 3. centur.* 87. & Spondano *in continuatione, anno* 1240. *num.* 10. diſtinctionem ſacræ Bibliæ per capita debemus. Cùm eſſet Cancellarius ipſius Vniverſitatis, ob morum probitatem, & ſcientiarum peritiam, creatus fuit ab Innocentio III. Presbyter Cardinalis tituli S. Chryſogoni anno 1211. & anno 1217. Archiepiſcopus Cantuarienſis electus fuit, ut referunt Spondanus *in eo anno*, Smitheus *in ſerie Præſulum Cantuarienſium*. Huic enim varias Honorius III. miſit epiſtolas, inter quas primum locum obtinet præſens, quæ compilata fuit ſub titulo *de officio delegati*, in quinta compilatione, quia in ea agitur de juriſdictione judicum delegatorum. De Honorio III. & Cantuarienſi Archiepiſcopo egi *in cap. penult. de conſtitut. cap. 2. de reſcriptis.*

2. b *Sarracenus.*] Id eſt, ex Sarracenis converſus, aut deſcendens, qui nomen conſervavit.

3. c *Dunelmenſem.*] Dunelmenſis Epiſcopatus ſuffraganeus eſt Archiepiſcopi Eboracenſis in Anglia, tranſlatus ex Lindisfarna inſula. Polydorus Vergilius *lib. 4. hiſtoriæ Angliæ*, Cironius *in præſenti.*

4. d *Sita Eccleſia.*] Sed quomodo dietæ computantur à loco rei ſitæ, cùm earum computatio debeat fieri à fine Diœceſis, in qua reus commoratur, ut probavi ſuprà *in cap. nonnulli, hoc tit.* igitur non rectè hic ſupponitur à loco rei ſitæ computationem fieri debere. Gloſſa in hoc textu, verbo *Domicilium*, difficultatem agnovit, & diſcrimen conſtituit inter caſum, in quo reus actione perſonali coram judicibus delegatis convenitur; & inter caſum, in quo reali actione pulſatur: aitque in primo caſu in dietis computandis haberi reſpectum ad Diœceſim domicilii rei conventi, juxta tradita *in dicto cap. nonnulli*; in ſecundo autem caſu computari dietas à loco rei ſitæ, cujus ratione convenitur, quia quemadmodum reus ratione rei ſitæ ſortitur forum in eo loco, ubi res eſt, *cap. ſanè 3. cap. fin. de foro compet. l. forma, §. ſi verò, ff. de cenſibus, l. quando legatur, ff. de judiciis, l. fin. C. ubi in rem actio, l. ſi prædium, C. de prædiis minorum*, Oſualdus *ad Donell. lib.* 17. *cap.* 7. ita & in impetratione reſcripti extra locum debet haberi reſpectus ad Diœceſim ubi res ſita eſt, ſuper qua lis vertitur, & non ubi eſt domicilium perſonæ, juxta noſtrum textum. Gloſſam ſequuntur Felinus, Zabarella, & Innocentius *in præſenti*, Petrus Gregorius *in d. cap. nonnulli, n.* 9. Sed hanc diſtinctionem impugnarunt Hoſtienſis, & plerique alii in noſtro textu, moti ex eo; nam conſtitutio Concilii generalis relata *in d. cap. nonnulli*, prohibet reum ultra duas dietas extra ſuam diœceſim à judice delegato extrahi, ut conſtat ex illis verbis, *Extra ſuam diœceſim.* Diœceſis autem ſua dicitur illa, in qua res ſita eſt, nec reus efficitur ſubditus illius judicis, licèt ratione rei litigioſæ ſortiatur illius forum, ut poſt gloſſam *in Clementina* 1. *verbo Subditos, in fin. de foro compet.* probavit Panormitanus *hîc, num.* 5. & quia prædicta conſtitutio, ut prohiberet extractionem rei extra duas dietas, rationem habuit laboris in itinere peragendo, & ſumptuum quos ipſe facere deberet. Hæc verò attenduntur habito reſpectu ad diœceſim ubi perſona reſidet, non ubi res ſita eſt: ergo à diœceſi propria dietarum computatio fieri debet, nec contrarium ſuadent verba ſuprà relata præſentis textus; nam tantùm continent allegationem partis, non verò Pontificis reſponſum; pars enim intendebat dietas eſſe computandas à fine diœceſis ubi res petita exiſtebat: nec Pontifex appellationem partis approbavit, ſed tantùm cauſam commiſit Archiepiſcopo Eboracenſi.

5. Exponitur cap. ex parte, de foro compet.

Sed antequam hinc abeamus, exponendus eſt textus *in cap. ex parte 15. de foro compet.* ubi cùm Regina Angliæ nobilem virum detentorem cujuſdam caſtri ad ipſam ratione donationis propter nuptias ſpectantis, quo fuerat propter ipſum injuſtè ſpoliata, coram delegatis judicibus, authoritate litterarum Innocentii III. in judicium vocaſſet, Nobilis eam exceptionem oppoſuit, videlicet litteras Apoſtolicas vires non habere ex eo quod caſtrum, ubi erat ejus domicilium principale, exiſtebat in diœceſi Rodonenſi, quæ ultra duas dietas remota erat à diœceſi Turonenſi, ubi conveniebatur. Regina replicavit, nobilem ibi poſſe conveniri, eo quòd non ſolùm in diœceſi Rodonenſi, ſed etiam in Andegavenſi exiſteret, & caſtra, pluresque redditus ibi obtineret ſimul cum caſtro, de quo diſceptabatur; & eadem diœceſis à Turonenſi nequaquam ultra duodecim leucas diſtabat. Plures alias exceptiones Nobilis objecit ad elidendam vim litterarum; ſed eis reſervatis ad petitorium judicium, Pontifex judicibus delegatis juſſit, ut ſi conſtaret Nobilem habere caſtra, & manſiones in Andegavenſi diœceſi, ipſamque ultra duas dietas à Turonenſi non diſtare, in eaque caſtrum litigioſum reperiretur, ratione præviâ in negotio procederent. Cujus textus déciſio difficilis eſt ex eo, quod ſi computatio dietarum fit à fine diœceſis ubi reus habitat, fruſtra exigitur ibi, quod in diœceſi ſit res ſuper qua quæſtio vertitur: ergo quia dietarum computatio à loco rei ſitæ fieri debet. Cui difficultati, omiſſis ſolutionibus, quas refert & refellit Panormitanus *ibi, num.* 4. reſpondendum eſt, quod ſi reus conveniatur coram judice ordinario loci, in quo res litigioſa

gioſa ſita eſt, quanvis ultra duas dietas ab eo loco diſtet, non poteſt opponere exceptionem dietarum, ſed ibi debet reſpondere,quia jure cautum eſt, poſſe quem conveniri ubi res eſt, *d.cap.fin. de foro compet.* nec tunc locum habet exceptio duarum dietarum, ſi coram judice delegato conveniatur reus in loco rei litigioſæ; quia cùm ſortiatur ibi forum, & poſſit coram Ordinario conveniri, eodem modo & coram delegato; quippe deterior ejus conditio hoc caſu non redditur, nec propriè extrahi dicitur: ſi extra diœceſim ubi res petita ſita exiſtit, cauſa à Pontifice committitur, tunc quia cum cauſa agitur, computatio dietarum fieri debet à loco domicilii rei conventi; & ſi plura habet domicilia, prout habere poteſt, *l. aſſumptio, §. juris, ff. ad municipal.* debet fieri à principaliori loco habitationis, & domicilii; nam inde propriè trahitur, ubi pro majori parte ſe collocat, & habet domicilium principale: & conſtitutio de duabus dietis edita, ſumptus & labores rei qui trahitur, præ oculis habuit, niſi in diœceſi ubi reus minùs principale domicilium habet, res ſita ſit; tunc enim ab eo loco dietæ computari debent, quia illis duobus concurrentibus ſimul, videtur ſuum domicilium principale quoad cauſam ſubjectam; nam duæ cauſæ vincunt unam, *cap.1.de treuga & pace, l.3. in fine principii, de liberat. legata.* Cùm ergo in ſpecie textus *in d. cap. ex parte*, extra diœceſim rei cauſa delegaretur, computatio dietarum fieri debebat à diœceſi Rodonenſi, ubi domicilium principale vir nobilis habebat, quæ à Turonenſi ultra duas dietas remota eſt. Sed cùm in diœceſi Andegavenſi minùs principale haberet domicilium, quia interdum ibi habitabat, non ſemper, ut ex littera conſtat; & res litigioſa ſimul ibi eſſet, ex dicta ratione computantur inde dietæ, & judices delegati juxta ſeriem priorum litterarum in cauſa procedunt, cùm ultra duas dietas à diœceſi Turonenſi ipſa non diſtaret. Tradit Panormitanus in eo textu, *num.9.* & in noſtro, *num.3. in fine,* & latiùs ejus textus materiam proſequuntur Covarruvias *practic. cap. 6. num. 1.* Barboſa *in l.1. 1.parte,ff.ſoluto matrim. à num.46.*

6. e *Helienſi.*] Sunt duo Epiſcopatus ſuffraganei Cantuarienſis Archiepiſcopi, de quibus dixi *in cap. paſtoralis, hoc tit.*

7. f *Beneficia.*] Compatibilia, ſimplicia, vel minùs congrua ad ſuſtentationem, aliàs nemo poteſt duo beneficia poſſidere, *cap.de multa*, cum aliis, *de præbendis.*

g *Habere.*] Non ſolùm enim ratione beneficii quod quis obtinet, ſortitur forum Epiſcopi ubi beneficium eſt ſitum, ut omnes de litteris dimiſſoriis ſcribentes docent; verùm quoad juriſdictionem contentioſam efficitur de ejus juriſdictione, cum hac diſtinctione, ut ſi beneficium poſtulet reſidentiam, cenſeatur ibi domicilium habere, & ejus ratione ibi conveniri valeat. Felinus hìc *num.2.* & *in cap.ex ore, de privil.* Bernard.Diaz *in praxi,cap.10.* ubi Salcedo, Corraſius *in l.Senatore*, *num. 5. ff. de Senator.* Si verò beneficium non poſtulet reſidentiam, tunc ratione beneficii ſortitur forum, & poteſt conveniri; & ſi duo habeat beneficia, in quolibet loco ubi beneficium habet, conveniri poteſt, Carleval *de judic. tomo 1. diſp.2. num. 146.* Petrus Gregorius *hic, cap.poſtulaſti 24. de foro comp.* Unde in præſenti ſi beneficium poſtulabat reſidentiam, rectè Jordanus allegabat, ob beneficium domiciliarium illius loci cenſeri. 8.

h *Cuſtodiæ.*] Quia agebatur de proprietate ipſius Eccleſiæ; nam ſi de poſſeſſione tantùm ageretur, ob contumaciam rei actor non poterat mitti in poſſeſſionem; quia miſſio tam ex primo quàm ſecſecundo decreto, in beneficiis locum non habet, *cap.1.de eo qui mittitur, lib.6.* dicemus late *in cap.1. de ſequeſtr. poſſeſſ.* 9.

i *Eboracenſem.*] De ea Eccleſia egi *in cap.inter 4. hoc tit.* 10.

k *Debeat.*] Poſtquam enim cauſa commiſſa fuit Archiepiſcopo Eboracenſi, & aliis conjudicibus, ſuſpenſa eſt juriſdictio priorum judicum, *cap.paſtoralis, §.præterea, de officio Ordin.* & iſti ſecundi judices poſſunt inhibere judicibus à quibus appellatum fuit, ne in eadem cauſa procedant, *cap.Romana, §.ne pro eo, de officio Ord.lib.6. cap.Romana, §.ſi autem, de appell. in 6.* & cognoſcere debent, an ſit legitimè appellatum; & ſi legitima eſt appellatio,ipſi cognoſcant de cauſa, aliàs ad priores judices remittuntur partes, in expenſis condemnando appellantem, *cap.ut debitus 59. cap.cum ſpeciali 61.de appell.* Unde judices priores non poterunt inhibere judices ad quos, cùm econtrà ipſi inhiberi per eos poſſint. Petrus Greg. *in præſenti*,dicemus *in d.cap.ut debitus*, ex cujus commentario & traditis *in cap. nonnullis, hoc tit.* petenda eſt præſens repetitio. 11.

CAPUT XXX.

Idem *Abbati, & Priori S. a Projecti, & I. de Villavvad, Canonico S. b Quintini Noviomenſis.*

CApituli Sanctæ Crucis *c* Cameracenſis exhibita nobis petitio declaravit, quod *d* Revardo Clerico *e* Noviomenſis Diœceſis ſuper præbendali beneficio in eorum Eccleſia obtinendo, noſtras ad eos *f* monitorias, & demùm præceptorias litteras impetrante, Balduinus Clericus Tornacenſis Diœceſis contra eos ſuper conſimili beneficio in eadem ſibi Eccleſia conferendo ad I. *g* Archidiaconum Tornacenſem, & ejus collegas, de prædictis litteris non habita *h* mentione, exequutorias à nobis litteras impetravit, qui poſt appellationem ad nos interpoſitam, in eos ſuſpenſionis ſententias protulerunt: ac dictus R. ſuper exequutione mandati noſtri pro eo facti, ad *i* Scholaſticum S. Quintini Noviomenſis Diœceſis, & conjudices ejus obtinuit ſcripta noſtra, qui tulerunt *j* ſuſpenſionis, & *k* excommunicationis ſententias in eoſdem. Unde nobis humiliter ſupplicarunt, ut quum in eadem Eccleſia duodecim tantummodo ſint *l* præbendæ, & ob hoc non ſine magno gravamine ſimul providere poſſent, utque faceremus eaſdem ſententias relaxari, & provideri eorum alteri in eadem Eccleſia de præbenda; præſertim cùm in utriſque litteris clauſula illa contineretur inſerta (Niſi ea-

dem Eccleſia de mandato noſtro foret in alterius receptione gravata.) Quocirca diſcretioni veſtræ mandamus, quatenus eo recepto in Canonicum, & in fratrem, aſſignatoque ſibi beneficio m præbendali, qui ad eos priùs Apoſtolicum mandatum reportavit, præfatas ſententias juxta formam Eccleſiæ, ſublato appellationis obſtaculo relaxetis, alteri ſuper præbendali beneficio in eadem Eccleſia ſilentium imponentes.

NOTÆ.

1. a S. *Projecti.*] In ſexta collectione perperam legitur, Epiſcopo, & Archidiacono Legionenſi; quare litteram cum inſcriptione reſtituo ex quinta collectione edita à Cironio, vbi *ſub hoc titulo cap.*1. reperitur præſens textus. Monaſterium S.Projecti eſt Ordinis D. Benedicti, diœceſis Nouiomenſis, in vrbe S. Quintini Veromanduorum, de quo agunt Yepes *tom.* 2. *chron. D. Benedicti, anno* 672. Fratres Sarmatani *tom.* 4. *Gallia Chriſt. fol.* 753. ejus Abbati Raynaldo II. miſſa eſt præſens decretalis.

2. b *S. Quintini.*] Antiqua Eccleſia Cathedralis in Gallia, cuius Sedes tranſlata fuit Nouiodunum, vt refert ex aliis Cironius in noſtro textu.

3. c *Cameracenſis.*] De ea egi *in cap. cauſam* 18. *hoc titulo.*

4. d *Renardo.*] Ita legendum eſt, non *Callimacho*, vt legitur apud Raymundum.

5. e *Nouiomenſis.*] Nouiodunum, nunc Nouionus, eſt in Gallia Belgica, Picardiæ nobilis ciuitas, ſuffraganea Archiepiſcopi Cameracenſis, vt referunt Fratres Sarmatani *tom.*3. *Gallia Chriſt. fol.*809. eam Eccleſiam vnitam fuiſſe cum Tornacenſi, refert Petrus Marcha *lib.*4.*concordia ſacerdot. cap.*13.

6. f *Monitorias.*] De his litteris agemus *in cap. ex inſinuatione, hoc tit.*

7. g *Archidiaconum.*] Ita legendum eſt, non Archiepiſcopum, vt etiam notaui *in cap. eam te* 9. *hoc titulo.*

8. h *Non habita mentione.*] Sed tunc obſtat textus *in cap. cæterum* 3. *hoc tit.* vbi expreſsè ſtatuitur, ſecundum reſcriptum abſque mentione prioris impetratum, nullum eſſe: ergo & in præſenti caſu ſecundum reſcriptum nullum erat. Cui difficultati ſatisfaciendum eſt ex traditis *in d. cap. cæterum*, aſſerendo illum textum procedere quando ſuper vna, eademque re duo reſcripta impetrantur; ſecus verò ſuper diuerſis, vt in præſenti caſu impetratum fuit, videlicet ad ſimile beneficium, non ad idem; quia ſimile non eſt idem. Quintilianus *inſtit. lib.* 10. *cap.*2.

9. i *Ad Scholaſticum.*] De eo egi *in cap. cum dilecta* 22. *hoc tit.*

10. j *Suſpenſionis.*] Certum eſt, Capitulum, ſeu aliam communitatem, corpus collectiuum conſtituentem, ſuſpendi poſſe, *cap. quia ſæpe, de elect. in* 6. *extrauag.*1. *eod. tit. circa finem*, Tridentinum *ſeſſ.*14. *de reformat. cap.* 16. docent Suarez *de cenſuris diſp.* 28. *ſect.*3. *num.*4. Marius Alterius *eod. tract. diſput.*7. *cap.*5. Gibalinus *eod. tract. diſput.*4. *quæſt.*5. Leander *diſp.*1. *de ſuſpenſione*, *q.*5. Sed talis ſuſpenſio dupliciter conſiderari poteſt: primò quatenus per eam tantùm ſuſpendatur Capitulum, ſeu communitas ab illis actibus, qui competunt Capitulo collectiuè vt Capitulo; plerumque enim Capitulo competit aliqua juriſdictio, ſeu beneficiorum collatio, quæ per ſuſpenſionem in Capitulum latam ſuſpenduntur, *dicto cap. quia ſæpe*; tunc enim talis ſuſpenſio cadit formaliter in ipſum Capitulum, non verò in ſingulos Capituli. Secundo modo ſuſpentio fertur in Capitulum ita vt per eam ſinguli ex corpore Capituli ſuſpendantur ab officio, aut beneficio, *dicto cap. quia ſæpe*: poſſunt enim ita ſinguli imperare vnam actionem, vt propter eam valeant vt ſinguli ſuſpendi, docet Gibalinus *vbi ſuprà*: ſed ſi ſuſpenſio ſimpliciter, & abſolutè feratur, credimus ſuſpenſionem cadere in Capitulum collectiuè vt vnum corpus eſt, non autem in ſingulas perſonas diſtributiuè, niſi aliud ex materiæ circumſtantiis deducatur, vt in præſenti; nam cùm dicatur ſuſpenſionem latam eſſe in eos, credendum eſt ſuſpenſionem non in Capitulum collectiuè, ſed in ſingulos diſtributiuè latam eſſe. Ex his verbis notandum eſt, quod quoties occurrunt diuerſæ cauſæ per ſe ſufficientes ad ferendam cenſuram, eam multiplicari poſſe, vel à pluribus judicibus, vel ab eodem, *cap. ita quorundam, de Iudeis*: ita Garcia *de beneficiis part.*8. *cap.*3. *num.*86. Couarr. Molina & alii relati à Gibalino *de cenſuris ſect.*5. *q.*4. *fol.*157. Leander *eod. tract. diſp.*3. *quæſt.* 33. Ratio perſpicua eſt; quamuis enim ſubiectum priuatum aliquâ formâ, non poſſit ampliùs illâ priuari, ad hoc enim neceſſe eſt formam tolli à ſubiecto, à quo tolli non poteſt, ſi in illo non eſt; in illo autem non eſt, ſi priuatio ipſi oppoſita ſit: & ſanè non eſſe, non poteſt augeri, aut minui, niſi poſito, aut ſublato eſſe; tamen cenſuræ non ſunt formaliter priuationes, ſed cauſaliter; tantùm enim priuant ſubjectum vſu legitimo bonorum ſpiritualium, conſtringuntque manus excommunicati, aut ſuſpenſi, ne liberè & licitè exequatur officium ſuum, vt notat Gibalinus ſuprà: vnde ob eas cauſas formaliter diuerſas non eſt dubium à diuerſis judicibus diuerſas cenſuras in eundem ſubdictum ferri poſſe, cùm ſint contumaciæ diſtinctæ; & ſic in præſenti Clerici Cameracenſes potuerunt à diuerſis judicibus ſuſpendi.

k *Excommunicationis.*] Sed quomodo excommunicari poterat Capitulum, cùm excommunicatio in vniuerſitatem, collegiumve, ſeu aliam communitatem prolata, ſit inualida, *cap. Romana, de ſent. excom. lib.* 6. Couar. Suarez, & alii congeſti à Gibalino *de cenſuris diſquiſit.* 2. *quæſt.*5. P. Mendo *de jure academico lib.*1. *quæſt.*35. Ritherurſius *in notis ad Saluianum*, *fol.*221. ex defectu capacitatis in ſubjecto; ſi enim excommunicatur communitas vt eſt vnum corpus collectiuum, & perſona quædam ficta, ita vt excommunicatio non feratur in ſingulos, communitas incapax eſt, cùm per ſe committere peccatum lethale nequeat, quod ad excommunicationem deſideratur, *cap. nemo, cap. nullus*, 11. *quæſt.* 3. Si excommunicatur communitas vt cenſura transfundatur in ſingulos communitatis, etiam tunc neutiquam ſuſtinetur, cùm non omnes communitatis nocentes reperiantur; aliqui enim innocentes erunt. Quare cùm hæc omnia vera ſint, reſpondendum eſt, in præſenti textu non fuiſſe prolatam excommunicationem in ipſum Capitulum, ſed tantùm in clericos ipſius Capituli: licèt enim communitas ipſa non poſſit excommunicari, tamen omnes, & ſinguli clerici ipſius communitatis excommunicari valent. Leander *de cenſuris dict. diſput.*3. *quæſt.*27. quo modo etiam procedunt, & accipiendi ſunt textus *in cap. ſignificauit, de exceptionib. cap. clerici* 8. *de immunit. Eccleſ.* 11.

l *Præbenda.*] Plerumque enim ex ſtatuto Eccleſiæ certus, & determinatus eſt numerus præbendarum, vt notaui *in cap. cùm acceſſiſſent, de conſtit.* vt etiam eueniebat in Eccleſia Cameracenſi; ſed tunc non leuis naſcitur difficultas *ex cap. conſtitutum* 12

num 19. *hoc tit.* vbi in non diſſimili ſpecie aſſeritur, quod ſi impetretur reſcriptum ad præbendam, vbi certus eſt præbendarum numerus, non aliter reſcriptum vires habet, quàm ſi mentio fiat in eo numeri ſtatuto Eccleſiæ determinati, aliàs reſcriptum nullum eſſe: igitur idem dicendum erat in præſenti caſu. Pro cuius difficultatis ſolutione, donec alius meliora attulerit, credebam reſpondere poſſe, in Eccleſia Cameracenſi numerum præbendarum fuiſſe certum, & ſtatuto determinatum; ſed tale ſtatutum non fuiſſe à Pontifice approbatum, & confirmatum; quare abſque illius expreſſa derogatione, ſeu mentione reſcriptum in præſenti impetratum ſuſtineri poterat.

13. m *Prebendali.*] Canonico enim in numero Canonicorum recepto, debet aſſignari præbenda, vt notani *in cap. cum M. de conſtit.*

14. n *Mandatum reportauit.*] Aliqui accipiunt hæc verba de eo, qui primus litteras ſuas coram judicibus delegatis præſentauit, ita vt verbum *reportare*, pro *præſentare* accipiatur, vt *in cap. ex parte 2. hoc tit. cap. ſuggeſtum, eod. tit.* in prima collectione. Ita poſt plures Barboſa *in præſenti, num.2.* Gonzales *ad regulam 8. gloſſa 3. proœmiali, num.18.* Anteceſſor noſter Arias à Meſa *lib.3. var. cap.41. num.3.* Sed verius eſt verbum *reportare*, in præſenti accipi pro obtinere, vt *in l. etiamſi, Cod. mandati*, ibi: *Contrariam ſententiam reportauerunt*; id eſt acceperunt: *l. vlt. Cod. ad Turpil.* ibi, *reportare vindictam*, id eſt obtinere ſententiam: vnde ſenſus Honorii III. in præſenti eſt, vt ille admittatur ad præbendam, qui prior tempore fuit, & ita data reſcripti, non oblatio, ſeu præſentatio attendatur, vt probat Cironius *in notis ad hunc textum, in fine.*

COMMENTARIUM.

15. CONCLUSIO PROBATUR. EX hac Honorii III. decretali ita expoſita, ſequens deducitur aſſertio: *In concurſu reſcriptorum non attenditur præſentatio, ſed data.* Probant eam textus *in cap. mandatum, cap. litteris, cap. ex te 7. verſic. Nullatenus, cap. conſtitutus 19. verſic. Antequam, cap. Abbatem 40. cap. finali, hoc tit. cap. ſi eodem tempore 9. cap. ſi duobus, cap. ſi pro te, cap. tibi qui, eodem tit. lib.6. cap. eum qui, de præbendis, eodem lib. cap.2. in principio,* & *in §.1. de decimis in 6. cap. propoſuit, de conceſſ. præb. cap. dilectus, el 2. de præb. cap. conſtitutus, cap. ſi aliquando, de ſentent. excom. Clement. vnica, hoc tit. cap. qui prior, de reg. jur. lib.6.* Conſonant lex 27. & 29. *tit.3. part.5.* Faciunt textus *in l. ſi ita 7. ff. de auro & argent. l. ſi vſusfructum 26. ff. de ſtipul. ſeruor.* Illuſtrant vltra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, Marcus Antonius *lib.1. inſtit. tit.4. num.26.* Didacus Perez *in l.1. tit.12. lib.3. Ordin.* Caſtillo *lib.7. controu. cap.41. n.62.* Valenzuela *conſilio 34. ex num.31.* Solorzanus *tom.2. de jure Indiar. lib.2. cap.8. num.20.* plures congeſti ab Arias de Meſa *lib.3. variar. cap.41.* Petrus Pecchius *in dicta regula Qui prior*, D. Michael Moez *in dicto cap. tibi qui, hoc tit. in 6.* Petrus Gregorius, Cironius, & Fagnanus *ad hunc textum.*

16. TRADITUR RATIO DUBITANDI. Sed in præſentem aſſertionem pro ratione dubitandi ita inſurgo: Ex gratia alicuius beneficii à R. Pontifice facta per reſcriptum, tantùm competere poteſt parti actio perſonalis: ſed in juribus perſonalibus qualitas prælatiua non eſt attendenda ex tempore, ſed ex cauſa, *l. priuilegia, ff. quæ in fraud. credit.* vt cauſa fauorabilis poſterior præferatur alteri priori non æquè fauorabili, Gloſſa *in cap. his qui, de præb. lib. 6.* Ergo in præſenti ſpecie non debebat attendi data reſcripti, ſed cauſa ejus conceſſionis. Augetur primò hæc dubitandi ratio ex eo; nam ſi aliquod tempus in reſcriptis attendi deberet, maximè tempus præſentationis, vt in ſpecie probatur *in cap. plerumque 23. hoc tit. cap. ſuper eo 12. de appel.* & à ſimili ex eo, nam ſi duobus eadem res vendatur, non primus in venditione, ſed qui adeptus fuit rei poſſeſſionem præfertur, *l. quotiens 15. Cod. de rei vind. l. ſiue autem 9. §. ſi duobus, ff. de public.* ſimiliter in duobus concurrentibus ad judicium, ille præfertur, qui primò libellum dedit, *l. qui prior, ff. de judiciis*: ſimiliter in duobus colitigantibus, qui priùs litem conteſtatus eſt, *l. amplius, ff. rem ratam haberi, l. ſi ex duobus, ff. de duob. reis*: ergo ſimiliter in reſcriptorum concurſu, non qui priùs illud impetrauit, ſed qui priùs præſentauit, præfertur. Secundò fulcitur hæc dubitandi ratio ex eo; nam ſi tempus præſentationis non attenderetur, deberet inſpici tempus ipſius gratiæ, id eſt, in quo Pontifex beneficii gratiam fecit, non verò tempus datæ, hoc eſt expeditionis reſcripti; ſiquidem ſolo verbo Principis gratia perficitur, vt probat Barboſa *in præſenti, num.4.* Ergo tempus datæ nunquam attendi debet.

Quâ dubitandi ratione ita fulcitâ minimè obſtante, vera eſt præſens aſſertio, cuius ratio, præmiſſis quæ de data, ſeu die adjiciendo in reſcriptis adduxi *in cap. 23. ſuprà, hoc tit.* ex eo prouenit; nam 17. TRADITUR RATIO DECIDENDI. cùm in gratiis faciendis gratia ex parte concedentis, non verò ex exequentis metiatur, *cap. cum qui, de præb. lib. 6.* ideò qui priùs gratiam adeptus fuit, non qui præſentauit priùs litteras, præferendus eſt. Accedit, nam qui prior eſt tempore, potior eſt jure: regula *Qui prior, de reg. juris in 6.* dicemus *in cap. 1. de majorit. & obed.* ergo qui priùs gratiam adeptus fuit, debet præferri in concurſu reſcriptorum. Accedit vulgare illud pragmaticorum axioma, Priùs vocatum ſeu nominatum, cenſeri magis dilectum: ergo debet præferri in concurſu duplicis reſcripti ad beneficium, qui priùs gratiam Pontificis meruit, non verò qui priùs præſentauit reſcriptum; cùm ex eo quod fuit priùs vocatus, præſumatur magis dilectus. Meritò ergo hîc deciditur, ex duobus concurrentibus ad beneficium virtute reſcripti, illum præferendum eſſe, qui priùs gratiam reportauit. Noſtra tamen aſſertio aliquas patitur limitationes. Prima ſi reſcriptum ſecundum contineat clauſulam retrottractivam, ſcilicet *anteferri aliis*, de qua *in cap. penult. de præb. in 6.* tunc enim ſecundus in gratia præfertur priori: item ſi primus, qui impetrauit reſcriptum, ſit incapax illius, vt ſi tunc non ſit Clericus, *cap. ex litteris 6. de tranſactionib.* quæ qualitas requiritur in impetrante beneficium, vt in noſtro textu notant omnes antiquiores; vel ſi beneficium, quod vacauit, non poſſit obtineri à primo impetratore, veluti ſi vacauit per obitum patris ejus, quod immediatè à filio occupari non poteſt, *cap.1. cap. ex tranſmiſſa, de filiis preſbyt.* Deinde præfertur ſecundus impetrator, ſi primus dolo, negligentiâve non ſit proſequutus juſſum, vel ſi gratiæ ſuæ renunciauerit, *cap. querela 4. de reſtit. ſpol. cap. ad audientiam 31. hoc tit. d. cap. tibi, hoc tit. in 6.* vel ſi ſententiâ latâ aduerſus primum, ab ea appellatum ſit. Gloſſa *in cap. 1. verbo Repellendi, de conceſ. præb.* & etiam ſi ob negligentiam vacante præbenda, ad quam jus habebat, non petierit collationem; tunc enim in pœnam negligentiæ priuatur jure prioritatis, quod habebat, vt probat Petrus Gregorius hîc *num.9.* Etiam limitatur noſter textus in caſibus propoſitis *in cap. tibi qui, de reſcriptis lib.6. cap. ſuper te 41. eod. tit. cap. quia ſæpè, de præb. eod. lib.* & aliis infrà referendis.

Nec jam obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta; nam ſententia Pauli *in d. l. priuilegia*, procedit cùm 18. DISSOLUITUR.

gitized by Google

TUR DUBITANDI RATIO.

agitur de priuilegiis perſonalibus, non verò in realibus priuilegiis, in quibus non cauſa, ſed tempus ſpectatur: quare cùm in præſenti ſpecie agatur de concurſu duarum gratiarum realium, ſeu ad rem pertinentium, videlicet ad beneficium, non ex cauſa, ſed ex tempore prioritas earum æſtimatur. Nec obſtat augmentum primum difficultatis deductum *ex dicto cap. plerumque* 23. cum ſimilibus, de cuius ſolutione numero ſequenti agemus. Neque exempla ibi adducta in contrarium nos mouent; procedunt enim in actibus in quibus abſque traditione nullum acquiritur jus, vt ait Moez *vbi ſuprà, n.*14. in concurſu verò reſcriptorum ante præſentationem quilibet habet jus ad beneficium; quare non datur eadem ratio. Nec obſtat vltimum augmentum ipſius difficultatis; nam idem eſt tempus datæ, & tempus gratiæ: ſiquidem non credimus gratiam factam fuiſſe à Principe donec litteræ expeditæ ſint à Cancellario, & aliis Abbreuiatoribus, vt aliis relatis probat Barboſa *in præſenti:* quare dum Pontifex in hoc textu, & aliis ſuprà adductis, affirmat in concurſu reſcriptorum attendi tempus datæ, accipiendus eſt, ac ſi decreuiſſet expectandum eſſe tempus gratiæ factæ.

19. INTELLIGITUR CAPUT UT DEBITUS, DE APPEL.

Suprà traditæ aſſertioni opponitur textus *in cap. vt debitus* 5. *de appell.* in illis verbis: *Priuſquam delegato fuerit aſſignata*; in quibus probari videtur, non attendi tempus datæ in reſcriptis, ſed tempus aſſignationis, ſiue præſentationis factæ coram judicibus delegatis executoribus, in ipſo reſcripto deſignatis. Pro cuius textus expoſitione, & conciliatione cum præſenti textu, diſcrimen conſtituendum eſt inter caſus, in quibus agitur de ſubſtantia, & valore reſcripti, veluti ſi de habilitate, aut inhabilitate impetrantis agatur; & inter caſus, in quibus tantùm tractatur de modo exequendi ipſum reſcriptum. In primo caſu, dato concurſu reſcriptorum, tempus datæ attenditur; in ſecundo verò tempus præſentationis: vnde cùm quæſtio eſſet in præſenti ſpecie circa obreptionem, ſeu ſubreptionem ſecundi reſcripti impetrati ad ſimile beneficium in eadem Eccleſia, quia agebatur de valore reſcripti æſtimando ex prælatione inter duo reſcripta, tempus datæ attenditur, quo caſu etiam procedunt textus *in cap. conſtitutus* 19. *hoc tit. cap. gratia* 7. *cap. ſi ex tempore* 9. *hoc tit. lib.*6. *cap. quia circa, de conſang. & affin. cap.*2. *de decimis in* 6. Docent Decius *in cap. eam te* 7. *num.*5. *hoc tit.* Sanchez *lib.*8. *de matrim. diſput.*30. *num.*41. Ideoque *in Clementina vlt. hoc tit.* attenditur ſimiliter tempus datæ, non præſentationis; quia de validitate reſcripti agebatur, vt pro ipſius textus conciliatione cum capite *quia circa* 22. *de priuilegiis,* tradit Arias de Meſa *d. cap.*41. *num.*23. In ſecundo verò caſu inſpicitur tempus præſentationis, veluti in computatione termini in reſcripto aſſignati, *cap. ſuper eo, de appellat.* vel in computando anno, de quo *in cap. plerumque* 23. *hoc tit.* vnde cùm *in dicto cap. vt debitus*, non agatur de valore reſcripti, ſed de juriſdictione exercenda à judicibus deſignatis in reſcripto, & per conſequens de ejus executione, non tempus datæ, ſed præſentationis attendi debet, juxta tradita ab Arias de Meſa *d. cap.*41. *n.*5.

20. EXPONITUR CAP. SI CUI 29. DE PRÆB. IN 6.

Sed adhuc obſtat textus *in c. ſi cui* 29. *de præb. in* 6. vbi cùm agatur de habilitate impetrantis reſcriptum, vtrum videlicet habuiſſet ætatem legitimam, necne, non tempus datæ, ſed præſentationis attenditur; quod etiam probatur *in cap. ſi qui clerici* 8. *cap. ſi cui* 19. *eod. tit. & lib.* igitur quia non attenditur tempus datæ, ſed præſentationis. Augetur difficultas *ex cap. ſi eo tempore* 9. *de reſcr. lib.*6. vbi in eadem ſpecie contrarium deciditur, vidilicet quoad ætatem legitimam attendi tempus datæ. Pro iſtorum jurium expoſitione varia tradiderunt Gloſſa *in cap. ſi cui* 29. *verbo Nondum*, Francus *num.*9. quibus omiſſis dicendum eſt, verum eſſe, habilitatem impetrantis deſiderari tempore datæ, non autem ſufficere tempore præſentationis: nec contrarium probatur *ex d. cap. ſi cui* 29. nam ex eo potiùs ſuadetur, ætatem eſſe ſpectandam tempore datæ; nam illa verba, *ſi nondum in ætate*, referenda ſunt non ad proximè immediata, ſed ad tempus collationis, vt ſenſus illius textus ſit, quod cui confertur præbenda, debet eſſe in ætate legitima tempore collationis. Minùs obſtat textus *in d. cap. ſi cui* 29. nam ibi non agitur de caſu quem diſputamus. Nec tandem refragatur textus *in dicto cap.*8. quia in eo non agitur de defectu ætatis, ſed de defectu gradus ſacerdotalis: & magnum diſcrimen eſt inter vtrumque defectum; nam defectus ætatis vitiat reſcriptum, ſi tempore datæ adſit: defectus verò ſacerdotii poteſt ſuppleri ante præſentationem, *cap. licet* 14. *de elect. lib.*6. niſi contrarium in ipſa juris diſpoſitione ſpecialiter caueatur, *cap. nemo* 15. *de elect. in* 6. Nec etiam obſtat textus *in cap. ſi pauper* 30. *de præb. lib.*6. vbi videtur probari idoneitatem requiri tempore præſentationis; nam ibi non agitur de habilitate irritante, vel annullante reſcriptum, ſed de meritis ipſius impetrantis, quæ dari poſſunt tempore præſentationis, & ſic illud tempus ſpectatur. Arias de Meſa *d. cap.*41. *num.*21.

21. EXPONITUR CAP. QUAMVIS, DE PRÆB. IN 6.

Etiam aduerſatur præſenti aſſertioni textus *in cap. quamvis* 38. *de præb. in* 6. vbi in concurſu duorum reſcriptorum ad beneficium, ſeu præbendam, non præfertur qui priùs litteras impetrauit, nec tempus datæ attenditur: igitur quia non ex data, ſed ex præſentatione reſcripti prioritas æſtimatur. Cui difficultati ſatisfaciendum eſt ex traditis ſuprà *in cap.*1. videlicet præſentem textum non procedere in concurſu duorum reſcriptorum, quorum aliud eſt generale, aliud ſpeciale; quia tunc generali derogatur per ſpeciale, *ex d. cap.* 1. quare tunc non attenditur tempus datæ, nec prioritas æſtimatur ex tempore, ſed ex forma, an videlicet generalis ſit, an ſpecialis: quo modo etiam intelliguntur textus *in cap. dudum, §. nos igitur, de præb. in* 6. *cap. paſtoralis, §. quoniam, de officio deleg.* Nec tunc obſtat textus difficilis *in cap. ex parte* 12. *de officio deleg.* vbi in concurſu duorum reſcriptorum, generalis, & ſpecialis, attenditur tempus datæ: cuius interpretationem adduxi *in dicto cap.*1.

CAPUT XXXI.

Idem a *Bituricenſi Archiepiſcopo, Apoſtolicæ Sedis Legato.*

AD audientiam noſtram, te ſignificante pervenit, quod quidam *b* laïci clerici obtentis à Sede Apoſtolica litteris ſuper proviſione ſua in aliquibus Eccleſiis tibi lege diœceſana ſubjectis, ab Eccleſiis recipiunt annuas penſiones, ſeu alia *c* beneficia; & ſic ab earum impetitione deſiſtunt *d* renunciantes noſtrarum beneficio litterarum: deinde ad Sedem Apoſtolicam accedentes ſuper proviſione ſua obtinent alias litteras

ab

ab eadem, de litteris anteà impetratis non habita mentione, & ſic gratiâ benignitatis Apoſtolicæ abutentes, Eccleſias multipliciter inquietant. Ne ergo tales de ſuæ circumventionis aſtutia glorientur, fraternitati tuæ mandamus, quatenus eos qui poſt litteras noſtras taliter *e* venditas, alias, de illis mentione non habita, impetrabunt de cætero, vel hactenus impetrarunt, *f* carere decernens commodo earumdem, Eccleſias contra quas fuerint impetratæ, non permittas earum occaſione vexari, revocando in irritum, ſi quid earum prætextu inveneris eſſe factum.

NOTÆ.

1. Bituricum ubi. a Bituricenſi.] Ita etiam legitur in quinta compilatione Honorii III. vbi *ſub tit. de præbendis*, *cap.*4. reperitur textus hic, prout in præſenti tranſcribitur. Biturigum Archiepiſcopalis Galliæ Celticæ ciuitas eſt, Metropolis Aquitaniæ, cuius meminerunt Plinius *lib.*4.*cap.*17. Strabo *lib.*4. Ptolemeus *lib.*2.*cap.*7. Cæſar *lib.*7.*comment.* Ex quibus ejus ſitum & originem repetunt Fratres Sarmatani *tom.*1.*Gallia chriſt.fol.*140. Chenu *in ſerie Præſulum ipſius Eccleſiæ*. Philippus Bertherius *diatrib.*2.*cap.*5. Tamayo à Salazar *in martyr. Hiſp. die* 17. *Ianuarii*. Eius Præſul Patriarcha appellatur *in cap. conqueſtus* 9.*q.*3. Controuerſiam ſuper Primatu Aquitaniæ cum Andegauenſi Eccleſia referam *in cap. finali*, *de majorit.& obed.* Eius Archipræſuli Simoni de Soylliaco reſcribit in præſenti Honorius, à quo vt Legatus miſſus fuit in Regnum Franciæ, vt Philippum, cognomento *Auguſtum*, invitaret ad ſubſidium Terræ Sanctæ; & creatus fuit Cardinalis tituli S. Cæciliæ à Gregorio IX. anno 1232. vt de ipſo referentes tradunt Chenu & Fratres Sarmatani *ſuprà*.

2. b *Laici Clerici.*] Sed nonne duo ſunt genera chriſtianorum, alii Clerici, alii Laici, *cap. duo*, 96. *diſt.cap.cleros*, 21.*diſt.* quomodo ergo confunduntur hic, & ſimul appellantur Clerici laici? Innocentius Cironius in præſenti duplici modo difficultatem diſſolvit: primò aſſerendo in præſenti, Clericos laicos appellari Canonicos illos, qui in Eccleſiis Cathedralibus deſerviunt, ad differentiam Canonicorum Regularium, qui Clerici Regulares dicebantur, vt docuit Boſquetus *ad Innoc. pag.* 85. Secundò affirmat, laicos Clericos dici eos fideles, qui licèt in ſacris conſtituti non eſſent, tamen adſcripti erant ſeruitio Eccleſiæ, ſeque, & ſua Eccleſiæ deuouerant, de quibus in Concilio Tolet. IV. *can.*22. Cironius *lib.*1. *obſeru. cap.* 20.

3. c *Alia beneficia.*] Ex his verbis deducunt antiquiores, penſionem beneficium Eccleſiaſticum non eſſe: ſed contrarium meo videri deducitur ex hoc textu; dictio enim, *alia*, implicatiua ſimilium eſt, & in præcedentibus eandem repetit qualitatem: docent & defendunt Gigas *de penſionibus*, *cap.*1. Nicolaus *de beneficiis*, *lib.* 1. *cap. fin.* Cæſar *de Eccleſiaſt. diſp.*14. 3.*p.* §. 7. & nos dicemus *ad titulum de præbendis, in cap.niſi eſſent.* Sed ſi penſio appellatione beneficii comprehenditur, quare qui conſequitur gratiam, vt ei de beneficio in Eccleſia prouideatur, non poteſt ejus virtute conſequi penſionem, *cap. quamvis* 5 *hoc tit. in* 6. Cui difficultati vt ſatisfaciat Petrus Gregorius *in præſenti*, *num.*3. aſſerit quod ſi expectans beneficium penſionem poſſet obtinere, commodo temporali gratiam beneficii commutare videretur, & crimen ſimoniæ committeret. Quæ ſententia ex eo diſplicet, quòd penſio non eſt jus merè temporale; quare in præſenti caſu non intelligitur facta commutatio rei temporalis pro ſpirituali, ſed Eccleſiaſticæ pro Eccleſiaſtica. Quapropter dicendum eſt, penſionem non poſſe concedi expectanti beneficium, quia licèt pro beneficio Eccleſiaſtico habeatur, tamen id procedit in penſione jam conſtituta, & in eſſe deducta, non verò in penſione nondum conſtituta, quæ ſtrictè accipitur, nec rationem beneficii Eccleſiaſtici habet: & ita in ea non poteſt verificari gratia expectatiua beneficii.

d *Renunciantes.*] Poteſt enim qui habet litteras ad beneficium illis propria authoritate renunciare, *cap. ſanè*, *cap.veniens*, *de renunciatione*, Clementina *Gratia*, *eod.tit.* 4.

e *Venditas.*] In hoc caſu non dari ſimoniam docuerunt Flaminius *lib.*14. *q.*25. *de reſig.* Barboſa *in præſenti*. Sed rectiùs affirmat dari ſimoniæ crimen Gibalinus *de ſimonia quæſt.* 14. *conſect.* 7. *fol.* 197. & dicemus *in cap. inſinuatum, de ſimonia*. 5.

f *Carere.*] Nam ſicut qui poſſidet beneficium, tenetur illius mentionem facere in impetratione ad aliud, *cap. ad aures*, *cap. cùm adeò*, *cap.ſi proponente*, *hoc tit.* dixi latè *in d. cap. ad aures*, ex cuius commentario repetenda ſunt quæ huc ſpectant: ſic etiam debet de litteris impetratis ad beneficium obtinendum mentionem facere, licèt illis renunciaſſet, penſione ſibi conſtituta. Ratio eſt, quia omne ſuppreſſum, quo expreſſo difficilis eſſet conceſſio Pontificia, inducit ſubreptionem, & reddit gratiam invalidam, *cap. poſtulaſti* 27. *hoc tit.* ſed ſi Pontifex ſciviſſet impetratorem habuiſſe litteras, & eis renunciaſſe, non ita facilè ſecundas concederet, cùm per primas poſſet conſequi beneficium; & cùm per eum ſtetiſſet quominùs conſequeretur, perinde habetur, ac ſi illud obtinuiſſet, argumento legis *nemo videtur*, *ff. de in integ. reſt.* tum etiam, quia per illam renunciationem conſtitutâ penſione, gratia impleta videtur, & per eam beneficium conſequutum; ſubrogata enim penſio in locum beneficii, recipit naturam illius, in quod ſubrogatur, argumento legis *ſi ejus*, §. *qui injuriarum*, *ff. ſi quis cautionibus*, §. *fuerat*, *Inſtit. de actionibus*. 6.

CAPVT XXXII.

Gregorius IX. a *Mediolanenſi Archiepiſcopo*.

IN noſtra propoſuiſti præſentia, quod nonnulli Clerici à Sede Apoſtolica plures litteras (non tamen alias de aliis mentionem facientes) impetrant fraudulenter, quod in pluribus Eccleſiis admittantur: ſicque aliquando in aliis recepti, licèt nondum in eis *b* Eccleſiaſticum beneficium ſint adſequuti, alias Eccleſias ſuper receptione ſua nihilominus impetunt, & moleſtant. *Et infrà*: Mandamus quatenus eos Clericos Eccleſiis in quibus recepti ſunt, faciens eſſe contentos, non permittas alias ab eis oc-

caſione

caſione litterarum hujuſmodi *c* moleſtari, niſi de receptione fortè ſua expreſſam fecerint mentionem.

NOTÆ.

1. a *Mediolanenſi.*] Huius Eccleſiæ originem retuli *in cap. cum adeò 17. hoc tit.*

2. b *Eccleſiaſticum.*] Ex his verbis deducunt Abbas hîc *notabili* 2. Barbatia *num.* 28. Felinus *in principio*, Antonius Fabricius *in praxi beneſ. tit. de intitulat.num.* 21. *&* 34. canonicatum per ſe non eſſe beneficium eccleſiaſticum, nec titulum Eccleſiaſticum ſufficientem ad lucrandos fructus; cùm in præſenti aſſerat Gregorius IX. Canonicum præbendam non habentem, non obtinere beneficium Eccleſiaſticum. Sed eorum ſententia refellitur *ex cap. dilecti* 19. *in fine, de præbendis*, vbi apertè docetur, recepto in Canonicum, etiamſi præbenda illi non fuerit aſſignata, diſtributiones quotidianas eſſe præſtandas; quod etiam probatur *ex cap. cùm M. de conſtit.* quare Canonicum, adhuc ei non aſſignatâ præbendâ, verè beneficiarium eſſe, rectè probant Archidiaconus & alii antiquiores, quos referunt Flaminius Pariſ. *de reſig. lib.* 2. *q.* 1. *n.* 102. Nec contrarium docet Gregorius *in præſenti*, in illis verbis, *Eccleſiaſticum beneficium*; nam omiſſis diſtinctionibus traditis à Fabricio *vbi proximè*, *num.* 24. quas refert, & refellit Cæſar *de Eccleſiaſt. hierarch. diſp.* 12. 3. *p. n.* 44. dicendum eſt, Gregorium in præſenti non negare receptum in Canonicum verè eſſe beneficiarium, ſed tantùm aſſerere, non habere beneficium, id eſt præbendam; vtitur enim verbo beneficii pro præbenda, quia præbendæ appellatione comprehenditur, *cap.* 1. *&* 2. *de conceſſ. præb. cap. tua, de verb. ſignif.* ac ſi dicat, receptum in Canonicum, adhuc non fuiſſe aſſecutum præbendam, vt apertiùs explicatur *in cap. dilectus*, ibi: *Receptus in Canonicum præbendæ beneficio fraudatur: cap. relatum, eod. tit. cap. cùm ſuper, de conceſſ. præb.* explicat Sebaſtianus Cæſar *vbi proximè.*

c *Huiuſmodi moleſtari.*] In his verbis deciditur, quod Clericus virtute reſcripti Apoſtolici receptus in Eccleſia Cathedrali, licèt nondum in ea præbendam ſit aſſecutus, aliud reſcriptum à Pontifice impetrans de receptione ſua nullam faciens mentionem, vt in alia Eccleſia ei de beneficio prouideatur, non poteſt occaſione ſecundi reſcripti aliam moleſtare Eccleſiam, beneficium in ea petendo. Quæ deciſionis pars difficilis ex eo redditur, nam cùm ſufficiens tantùm beneficium ab impetrante poſſeſſum exprimi debeat in impetratione ſecundi reſcripti pro alio beneficio obtinendo, & is qui virtute primi reſcripti tantùm receptus eſt, nullam ſit Eccleſiaſticam præbendam adeptus, vt ex noſtro textu conſtat, non debebat cogi in reſcripto pro alia præbenda impetrato de receptione ſua vllam mentionem facere. Difficultatem agnouit Gloſſa in præſenti, verbo *Beneficium*, ex cuius ſententia dicendum eſt, ſecundum reſcriptum non valere in noſtro textu, niſi de receptione in Canonicum mentio fiat, quia licèt in Canonicum receptus ex vi reſcripti primi non ſit præbendam aſſequutus, quia tamen Canonicus eſt, jus habet ad præbendam proximè vacaturam, quia non eſt congruum, vt præbenda careat, qui in Canonicum noſcitur eſſe receptus, *cap. relatum, cap. dilectus* 19. *de præb. cap. cùm ſuper* 8. *de conceſſione.* Moneta *de optione canonica, cap.* 1. *q.* 1. *num.* 3. & ita beneficiatus reputatur: inde cùm per receptionem in Canonicum beneficium obtineat, in impetratione ſecundi reſcripti debet mentionem facere ſuæ receptionis. 3.

CAPVT XXXIII.

Idem *Epiſcopo* a *Silvanectenſi, & Abbati* b *Careliloci.*

EX parte Decani & Capituli *c* Laudunenſis fuit propoſitum, quod cùm ipſi authoritate Apoſtolicæ *d* indulgentiæ in nobilem *e* virum I. excommunicationis ſententiam protuliſſent, procuratoribus partium propter hoc ad Sedem Apoſtolicam *f* accedentibus, & lite ſuper diverſis *g* articulis conteſtata, nos cauſam vobis commiſimus terminandam, hoc adjecto, ut non obſtarent litteræ præter adſenſum partium *h* impetratæ. Dictus autem Nobilis citatus propoſuit, quod per litteras illas procedendum non erat, ex eo quod V. qui eaſdem litteras impetraverat, *i* falſus extiterat procurator, cùm ipſe ante impetrationem litterarum ipſarum, propter ſuſpicionem, quam contra eundem conceperat, mandatum ſibi traditum revocaſſet. Eis igitur proponentibus ex adverſo, quod ad nos, vel ad ipſos hujuſmodi *k* revocatio non pervenit, vos quod debereris per litteras ipſas procedere, per quandam *l* interloquutoriam protuliſtis. *Et infrà:* Petente itaque procuratore ipſorum, ut inſpiceretis prædictam indulgentiam, procurator ipſius Nobilis ex adverſo reſpondit, quod non erat per jamdictas litteras *m* procedendum, exhibens alias quaſdam poſteriùs impetratas, inter alia continentes, ut ſi de partium voluntate procederet, cauſam terminaretis eandem: alioquin ipſam ſufficienter inſtructam remitteretis ad Sedem Apoſtolicam, & examen, cum indulgentia memorata. Quas litteras ipſi ex eo non valere dicebant, quia per eundem V. & poſt revocationem mandati fuerant impetratæ. Quia verò juxta generalis ſtatuta, *n* Concilii valere non debent, niſi ſit de illis perſonis, à quibus non eſt exigendum de jure mandatum: *o* mandamus quatenus ſi revocatio mandati ad procuratorem pervenit (cùm minùs valere debeant litteræ quæ impetrantur ab illo, à quo mandatum dominus revocavit,) in negotio juxta priorum continentiam litterarum, non obſtantibus poſterioribus, procedatis.

NOTÆ.

NOTÆ.

1. a *Silvanectenſi.*] Silvanectum à Silva Rezia dicitur: vrbs Epiſcopalis eſt in Metropoli Rhemenſi, ob ſyluam eam ciuitatem circumdantem & cingentem ſic appellata. Patronum habuit S. Regulum; nunc eſt dicata B. Mariæ, vt referunt Fratres Sarmatani *tom.* 3. *Gallia*, *fol.* 1016. cuius Epiſcopo Guarino ſecundo reſcribit in præſenti Pontifex, de quo Rigordus ad annum 1213. ibi: *Guarinus Silvanectenſis Epiſcopus, ſentiens ſe tam ætate, quàm corpulentiâ ponderosâ inſufficientem oneri, quod jam per* 30. *annos portauerat, impetratâ à Summo Pontifice, ſicut in jure cautum eſt, licentiâ, renunciauit Epiſcopatui, & transtulit ſe ad Monachos Caroliloci, Ciſtercienſis Ordinis.* Alia proſequuntur de hac Eccleſia Chenu *in ea*, Boſquetus *ad Innoc. lib.* 1. *epiſt.* 1. & 2.

2. b *Caroliloci.*] Quatuor Abbatiæ, ſeu Prioratus huius nominis ſunt in Gallia; tamen in præſenti ſcribit Gregorius Abbati Caroliloci, aliàs Carliloci, Ordinis Ciſterc. diœceſis Siluanectenſis; cui etiam reſcribunt Alexander III. *in cap. cùm dilecti* 3. *de empt. & vendit.* & Innocentius III. *in cap. ex parte* 10. *de tempor. ord.* Huius monaſterii initium & ſitum refert Robertus Claudius *in catal. monaſt. Ciſterc.* per hæc verba: *Carlilocus, vel Carolilocus, Ciſterc. Ordinis, Siluanectenſis diœceſis, filia Pontigniatii, ab vrbe Siluanecto duabus leucis diſtans, fundatur anno* 1126. 5. *Idus Ianuarii, à Ludouico VI. Craſſo, eaque fundatio confirmatur à Ludouico VII. Rege Francorum, & Duce Aquitanorum, anno Regni ſui primo.* Alia de ipſo monaſterio adducunt Manrrique *tom.* 1. *annal. Ciſterc. anno* 1136. *cap.* 6. *num.* 6. Fratres Sarmatani *tom.* 4. *Gallia Chriſt. fol.* 219. Eius Abbati Joanni Cadomenſi reſcribit in præſenti Gregorius.

3. c *Laudunenſis.* Hæc Eccleſia eſt Cathedralis ſuffraganea Archiepiſcopi Rhemenſis, de qua egi *in cap.* 25. *hoc tit.*

4. d *Indulgentia.*] Ex his verbis deducunt omnes antiquiores in præſenti, quod licèt jure communi Epiſcopis competat jus excommunicandi, cenſuraſque Eccleſiaſticas imponendi, *cap. conquerente* 16. *de officio ordin. cap. corripiantur* 24. *q.* 3. & aliis Prælatis inferioribus, ſi modò Eccleſiaſticam juriſdictionem exerceant: textus ſic accipiendi *in cap. Sacerdos* 3. *de offic. ordin. cap.* 1. *de empt. & vendit. cap. ſicut* 33. *de ſimonia, cap. cùm in Eccleſiis* 10. *de majorit. & ob.* Couarr. *in cap. alma*, 1. *p.* §. 11. *n.* 11. Singularibus tamen perſonis, ſeu aliis, qui nullâ juriſdictione vtuntur, excommunicandi facultas denegatur: vnde fit, quod Capitulum Eccleſiæ Cathedralis non poteſt de jure communi excommunicationem, ſeu aliam cenſuram inferre, niſi de ſpeciali Sedis Apoſtolicæ indulgentia, *cap. quaſuit, de his quæ fiunt à Prælatis, cap. ex parte* 23. *de v. ſ.* cuius doctrinæ ratio illa eſt, quod juriſdictio ordinaria de jure communi ad Epiſcopum pertinet, licèt illam debeat explicare cum conſenſu Capituli, *cap. Epiſcopus* 15. *q.* 7. *cap. nouit, cap. quando, de his quæ fiunt à Prælatis, cap.* 3. *de conſuet. lib.* 6. Vnde cùm Capitulum juriſdictione Eccleſiaſtica careat, excommunicandi, aut interdicendi poteſtatem non poterit exercere, niſi priuilegio Pontificis, vel conſuetudine legitimè præſcripta talem facultatem obtineat, *cap. irrefragabili* 13. §. *exceſſus*, & §. *cæterum, de offic. Ord.* docent Sayrus *de cenſur. lib.* 5. *cap.* 10. *num.* 13. plures relati à Gibalino *de cenſuris diſp.* 3. *q. vlt. fol.* 110.

5. e *Virum.*] Non expreſſit Pontifex cauſam cenſuræ, ob quam videlicet Capitulum nobilem illum excommunicatione ligaſſet. Suſpicor tamen latam fuiſſe excommunicationem ex cauſa manifeſtæ iniuriæ, vt in textu *in cap. ex parte* 23. *de v. ſ.* Quæri tamen non inutiliter poſſet, an in his Hiſpaniæ Regnis nobiles excommunicari poſſint ob cauſam meri debiti ciuilis. Anſam dubitationi præbent lex 3. cum ſequenti, lex 14. *tit.* 2. *lib.* 6. *recopil.* quibus cauetur, nobiles propter debitum ciuile in carcerem detrudi non poſſe: quo argumento idem dicendum eſſe contendunt in excommunicatione, cùm excommunicatio non modica ſeruitutis ſit ſpecies, Gomez de Leon *reſponſo* 14. Ceuallos *communium q.* 701. *num.* 1. Felicianus *lib.* 2. *de cenſib. cap.* 3. *num.* 9. Latè probant Narbona *in d. l.* 14. *gloſſa* 1. Collantes *lib.* 2. *pragmat. cap.* 14. ſed eorum ſententia communiter rejicitur, atque contraria communi praxi recepta eſt, tam circa nobiles mulieres, quàm circa agricolas, qui certis anni temporibus pro debito ciuili carceri mancipari nequeunt.

f *Accedentibus.*] Hinc apertè intelligimus, tam Capitulum, quàm nobilem virum conſtituiſſe procuratores, vt ad Sedem Apoſtol. accederent: vnde deducunt Cardinalis *in præſenti*, Barboſa *num.* 21. excommunnicatum procuratorem in judicio conſtituere poſſe, immò & neceſſariò illum conſtituere teneri, *ex cap. intelleximus, de judiciis*: docent plures, quos refert & ſequitur Balboa *ibi*, *num.* 70. licèt contrarium defendant alii ab eo citati *num.* 69. 6.

g *Articulis.*] Hinc etiam colligitur, poſſe in vno, eodemque judicio ſimul plures quæſtiones agitari; quod etiam docetur *in l. hæredes* 25. §. *de pluribus, ff. familia erciſc. l. cùm duobus* 52. §. *ſi plures, ff. pro ſocio, cap.* 2. *de capel. monach.* idque receptum eſt causâ finiendarum litium; quod tamen ita accipiendum eſt, ſi modò in vno, eodemque judicio proponantur diuerſæ actiones, non eiuſdem rei, ſed ex diuerſis cauſis, & ad diuerſas res, *l. ſi idem* 11. *ff. de juriſdict. l. vlt. in principio, C. de annal. except.* & quamvis non ſatis conſtet inter Doctores, an vnus in hoc caſu libellus ſit, an plures; frequentiùs tamen obtinuit vnicum eſſe, licèt actiones ſint diuerſæ: docent *in l. edita, C. de edendo*, Caſtrenſis & Alexander, Cagnolus *num.* 147. vnde ad praxim noto, ſententiam ſuper tali libello latam, vnicam eſſe, ex eaque vnam tantùm decimam deberi. Cagnolus *vbi ſuprà*, *num.* 254. 7.

h *Impetratæ.*] Regulariter enim reſcripta ad lites impetrata valent etiam ſine conſenſu vtriuſque litigatoris: à qua regula duo caſus excipiuntur. Primus eſt, quando Pontifex nominatim adjecit, vt non valeat abſque conſenſu vtriuſque partis; tunc enim formam reſcripti ſeruari oportet, adeò vt rectè exiſtimet Gloſſa hìc, quod licèt Nobilis iſte non reuocaſſet mandatum procuratorium, adhuc poſteriores litteræ ſine conſenſu partium impetratæ non valerent, ex vi hujus adjectionis. Secundus caſus proponitur *in cap. cæterùm* 5. *hoc tit.* quando ſcilicet primum reſcriptum fuit impetratum de communi litigantium conſenſu; quo caſu ſecundum obtineri non poteſt, niſi habita mentione prioris, & promiſcui conſenſus: explicat Barboſa hîc *num.* 34. 8.

i *Falſus.*] Ex quibus verbis colligitur, poſt reuocationem mandati procuratorem falſum dici; quare Nobilis iſte intendebat reſcriptum impetratum à procuratore reuocato, tanquam à falſo procuratore, non valere. Planè illud ſciendum eſt, illum dici propriè procuratorem falſum, qui procurator non eſt, ſed ſe negotiis alienis offert, ſimulando ſe mandatum habere, decipiendi animo, *l. falſus* 44. §. 1. *l. ſi vendidero* 80. §. *ſi Titius*, & §. *vlt. ff. de furtis, l. falſus* 19. *C. eod. l. ſi quis* 18. *in fine, ff. de ſolutionibus, l.* 1. §. *quotiens, ff. de vi & vi armata, l.* 3. §. *vlt. ff. rem ratam haberi, l. ſi procuratorem* 14. *ff. de condict. cauſa, l.* 1. §. *vlt. ff. quod juſſu, l. licèt* 56. *ff. de judiciis, l. licet* 24. *C. de procuratoribus.* Dicitur item 9.

falſus

falſus procurator ille, qui cùm mandatum haberet, poſtea dominus reuocauit, & ſcienter perſeuerat, ſimulatque ſe eſſe procuratorem, *cap. in noſtra 4. de procuratorib.* & quamvis in noſtro textu falſus procurator dicatur ille, qui reuocatus erat, & non certior factus, vt docet Gloſſa verbo *Falſus*; tamen vt rectè conſiderat Barboſa *n.37.* in his verbis continetur partis allegatio, non Pontificis reſponſum. Notandum etiam eſt, geſta per falſum procuratorem poſſe à domino rata haberi, *d. l. licet 56. d.l. ſi procurator 14. l. ſi pupilli 6. §. item ff. de negotiis geſtis*, nullâ habitâ differentiâ inter falſum procuratorem, & reuocatum: ſed hoc ita accipiendum eſt, dummodò ante ratihabitionem aduerſa pars non oppoſuerit falſitatem mandati. Azeuedo *in l. vlt. num. 7. tit. 21. lib. 4. recop.* Barboſa *in l. alia, §. eleganter, n.5. ff. ſoluto matrim.* Gutierrez *conſilio 9. num.4.* Farinacius *deciſ. 1. in nouiſſimis.* Quod verò Gloſſa in præſenti, verbo *Procurator*, diſcrimen conſtituit inter falſum procuratorem, & reuocatum, procedere debet cùm agimus de procuratore reuocato, & non certiorato; nam procurator falſus, ſeu denuntiatus de reuocatione, nec dominum obligat, nec ſoluentem liberat: procurator verò reuocatus, ſi ignoret reuocationem, & dominum obligat, & ſoluentem liberat ipſo jure, ſi modò vterque, procurator & debitor, ignorans ſit, *l. ſi ſeruus 32. l. qui hominem 34. §. ſi Titium, l. cum quis 38. §. 1. ff. de ſolutionib. l. ejus qui 41. §. placebat, ff. de rebus creditis.* Planè ſi debitor ignorans ſoluat procuratori ſcienti reuocationem, & ſimulanti, debitor non ipſo jure, ſed ope exceptionis liberatur, ſi modò paratus ſit cedere condictionem furtiuam, quam habuit contra procuratorem, *d. l. cum quis 38. §. is cui.* Nec obſtat lex *ſi quis 28. in fine, ff. de ſolutionibus*, dum ait in hac ſpecie debitorem ſimpliciter liberari. Cui reſpondet Cuiacius *tract. 7. ad Africanum, in d. §. 1.* textum illum exponendum eſſe de liberatione per exceptionem: nec novum eſt in jure, vt liberari dicatur, qui per exceptionem liberatur, *l. qui hominem 34. §. ſtipulatus, ff. de ſolution.* junctâ lege vltimâ, *§. cum mihi, ff. de verb. ſign.* docet Oſuald. *lib. 16. Donelli, cap. 10. lit. P.*

10 j *Suſpicionem.*] Licèt enim regulariter poſt litem conteſtatam dominus non poſſit ſine cauſa procuratorem reuocare, ſicut ante litis ingreſſum, *l. ante 16. cum l. ſequenti, ff. de procurat. l. procuratoribus 22. C. eod. tit. cap. 2. eod. tit. in 6. l. 23. & 24. tit. 5. partita 3.* Donellus *lib. 18. comment. cap. 17.* vbi Oſuald. *littera B.* ſi tamen juſta cauſa interueniat, poterit etiam poſt litem conteſtatam eum reuocare. Iuſtæ autem cauſæ recenſentur *in leg. poſt 19.* cum ſequenti, *ff. de procurat.* in quarum numero refertur ſuſpicionis cauſa, cuius meminit Gregorius in præſenti. Differentiæ ratio inter iſtos caſus ex eo prouenit, quia ante litem conteſtatam res integra eſt, *l. 3. C. mandati*; & ideò mandatum poteſt reuocari, *§. rectè, Inſtit. mandati*: poſt litem verò conteſtatam procurator litis ejus dominus fit, vnde ſine cauſa reuocari non valet. Nec differentiam hanc euertit textus *in l. is cuius 64. ff. de procurat.* vbi etiam ante litem conteſtatam cauſæ cognitio neceſſaria eſt, vt remoto procuratore dominus judicium per ſe ſuſcipere poſſit. Quæ difficultas adeò preſſit Cuiacium *lib. 22. obſeru. cap. 10.* vt coactus ſit aſſerere, illa verba, *causâ cognitâ*, in eo textu abundare. Sed eâ, & aliis ſolutionibus omiſſis, traditis ab Accurſio *ibi*, Iulio Pacio *centur. 2. q. 32.* dicendum eſt cum Alberico, quem ſequitur Oſualdus *d. cap. 17. littera B.* textum illum accipiendum eſſe non de procuratore, ſed de defenſore, qui ſe liti obtulit ſine mandato, qui cùm effectu ſolus ad judicatum faciendum & ſoluendum teneatur, æquum non eſt ſine cauſæ cognitione à domino reuocari.

k *Reuocatio.*] Quæ quomodo fieri debeat, dicemus latè, Deo annuente, *in cap. mandato, de procuratoribus.* 11.

l *Interloquutoriam.*] Propria fuit interloquutoria ſententia, quæ ex eo dicta eſt, quia interim dum judex ſententiam definitiuam profert, loquitur aliquid jubendo, *l. ex ſtipulatione 7. C. de ſentent. & interl. l. id ergo, §. quantum, ff. de his qui notantur.* Docent Donellus *lib. 27. comment. cap. 1.* vbi Oſuald. *littera* B. Treutlerus *volumine 2. ſelect. diſp. 23. theſi 1.* Valentia *lib. 2. illuſtr. tract. 2. cap. 7. num. 4.* licèt aliquando interloquutio ſignificet vocem judicis admonentis, vt *in l. in teſtamento 38. ff. de fideicommiſſ. libert.* & aliquando ſententiam definitiuam importet, *l. 3. §. 1. ff. de offic. Praefect. vig.* dicemus fusè *in cap. ſuper eo 12. de appellat.* 12.

m *Procedendum.*] Quod verum erat, ſi cum mandato procurator non reuocatus impetraſſet ſecundas litteras, priorum factâ mentione, vt exponit Moneta *de commut. cap. 6. num. 369.* & nos diximus ſuprà *in cap. ſi autem 9.* 13.

n *Concilii.*] Lateranenſis videlicet, relati *in cap. nonnulli, §. ſunt,* vbi notaui, *hoc tit.* 14.

o *Mandamus.*] Concludit Pontifex, priores litteras, non verò poſteriores ab eodem procuratore impetratas, valuiſſe: ſed cur magis primæ quàm ſecundæ ſuſtineantur, quandoquidem ambæ ab eodem procuratore reuocato impetratæ fuerunt, difficilis inſpectionis eſt, & quæ antiquorum Interpretum ingenia torſit, in variaſque traxit ſententias, vt videre eſt apud Gloſſam hic, verbo *Propter*, Innocentium, Joannem Andream, Cardinalem *oppoſit. 3.* Barbat. *num. 97.* Ex quibus illa frequentior reſolutio eſt, quod priores litteræ fuerunt in judicio impetratæ, poſteriores verò extra judicium: quo fit vt priores valuiſſent, quia procuratoris reuocati notitia ad judicem, aut aduerſarium non peruenerat, quæ neceſſaria erat, ex adducendis *in d. cap. mandato*; poſteriores verò inutiles fuerunt, quia ſatis erat ad illarum inualiditatem, quod ſolus procurator de reuocatione certior fieret. Sed hæc communis interpretatio diſplicuit Butrio *in præſenti, n. 29.* ex eo, quod in præſenti quæſtione non poteſt conſtitui vlla differentia inter judicialia reſcripta, & extraiudicialia; & quia admiſſâ etiam hac differentiâ, tam priores, quàm poſteriores litteræ judiciales dici debebant, vt docent Abbas *hic, n. 10.* Barbatia *n. 96.* Quare his, & aliis explofis ſolutionibus, probabilior videtur expoſitio Abbatis *hic, n. 11.* qui ait, in præſenti caſu ideò præualere priores litteras, quia procurator reuocatus illas impetrauit, ignorante alio Capituli procuratore reuocationem; cùm enim ille procurator deſtinatus eſſet ad proſequendam litem cum Capitulo, ſeu ejus procuratore, geſta per Capitulum cum falſo procuratore tenuerunt antequam de ejus reuocatione certior haberetur, *l. ſi fideiuſſor 29. §. 1. ff. mandati*: planè ſecundum reſcriptum à procuratore fuit impetratum in vtilitatem domini reuocantis, ideoque ad eius nullitatem neceſſe non fuit, niſi vt ſolus ipſe procurator certior fieret, cùm alterius non interſit: & hinc prouenit ratio, quare in præſenti textu ſignanter expendatur circa primum reſcriptum, reuocationis notitiam ad aduerſarium non perueniſſe, non ita circa ſecundum; quia in ſecundo reſcripto aduerſarius in nullam captionem incidebat, quæ in primo caſu ſine dubio contingeret, ſi reuocatio vtilis eſſet. Abbatem ſequitur Barboſa *in præſenti.* 15.

CAPUT

CAPVT XXXIV.

Idem *Decano & Magiſtro G. Canonico a Leodienſi.*

SIgnificante V. nos noveris accepiſſe, quod cùm R. contra V. *b* Rhemenſis diœceſis ſuper quibuſdam *c* pannis, & aliis ad judices litteras impetraſſet, idem V. excipiendo propoſuit, quod cùm ipſe non de Rhemenſi, ſed de Leodienſi diœceſi exiſteret, per hujuſmodi litteras (cùm de diœceſi Leodienſi non facerent aliquam mentionem) conveniri de jure non poterat, nec debebat. Et quia exceptionem hujuſmodi admittere denegarunt, noſtram audientiam appellavit. Ideoque mandamus quatenus, ſi eſt ita, revocato in irritum, &c.

NOTÆ.

1. a LEodienſi.] Leodium civitas eſt antiqua Eburorum, totius Principatus Leodienſis caput, cujus ſitum & antiquitatem referunt Bucerus *in Belgio Romano, folio* 589. Fratres Sarmatani *tomo* 2. *Gallia Chriſt. fol.* 638. In ea ſunt duæ Eccleſiæ æquè Cathedrales, alia Sancti Joannis Evangeliſtæ, alia S. Dionyſii, quarum mentio extat *in cap. veniens, de renunc.* ubi notavit Cironius. De dignitatibus Decani, & Magiſtri Scholæ egi *in cap.* 2. *cap. cùm dilecta* 22. *hoc tit.*

2. b *Rhemenſis.*] Quæ eſt Metropolis Galliæ, ut probavi *in cap. olim* 25. *hoc tit.*

3. c *Pannis.*] Apud nos *Paños*; unde Pannifex dicitur qui pannos texit, ut probat Joannes Voſſius *de vitiis ſerm. verbo Pannifex.* Textum hunc expoſui ſuprà *in cap. ſuper* 20. *num. fin.*

CAPVT XXXV.

Idem *Priori* a *S. Laudinenſis*, & b *Succentori Rhotomagenſi.*

ROdulphus Clericus Rector Eccleſiæ S. Chriſtophori de civitate *c* Sagienſi, ſua nobis inſinuatione monſtravit, quod cùm Magiſter R. eum per quaſdam litteras contra Epiſcopum Sagienſem, & quoſdam alios Sagienſis diœceſis, ſuper redditibus & rebus aliis impetratas à nobis, coram judicibus ſuper eadem Eccleſia per generalem clauſulam (Quidam alii,) conveniſſet; idem Rector propoſuit excipiendo, quod cùm eſſet de civitate Sagienſi, & ſub eadem clauſula nullus de civitate ipſa intelligatur incluſus, conveniri non poterat per eandem: & quia dicti judices exceptionem hujuſmodi recuſarunt admittere, noſtram audientiam appellavit. Ideoque mandamus quatenus, ſi ita eſt, revocetis in irritum, &c.

NOTÆ.

1. a S. *Laudinenſis.*] Cùm nulla reperiatur Eccleſia hujus nominis in Metropoli Rhotomagenſi, aut diœceſi Sagienſi; reperiatur autem monaſterium S. Andoëni in diœceſi Rhotomagenſi, de quo plura Fratres Sarmatani *tomo* 4. *Gallia Chriſtiana, fol.* 101. credebam in præſenti legendum eſſe *S. Andoëni*. De diœceſi Rhotomagenſi jam nonnulla adduxi ſuprà *in cap. cùm contingat.*

2. b *Succentori.*] Succentor eſt qui præcentori canenti canendo reſpondet. D. Iſidorus *lib.* 7. *Etymolog.* D. Baſilius *epiſt.* 63. ibi: *Cùm id muneris datur, ut quid canendum eſt, prior ordinatus, qui ſuccinat:* cujus officium ſpectabat ad Scholam Cantorum, ut dicemus *in tit. de officio Primicerii.*

3. c *Sagienſi.*] Sagienſis, ſive Saïcorum civitas eſt provinciæ ſecundæ Lugdunenſis, ſub Archiepiſcopatu Rhotomagenſi, cujus etiam mentio fit *in cap. ex inſinuatione, de procurat.* Ejus ſitum, & originem referunt Fratres Sarmatani *tomo* 3. *Gallia Chriſt. folio* 971. Chenu *in Chronologia Gallia, in ipſa Eccleſia.* In præſenti agitur de Gervaſio I. qui eam Eccleſiam rexit uſque ad annum 1228.

CAPVT XXXVI.

Idem *Abbati* a *S. Jacobi.*

SIgnificavit nobis Comitiſſa Namurenſis, quod cùm mortuo Comite fratre ſuo, ipſa in ejus ſucceſſerit *b* Comitatu, G. & B. per quaſdam litteras Apoſtolicas contra *c* Tullenſem Epiſcopum, & quoſdam alios Clericos impetratas, eam coram judicibus (ad quos obtentæ fuerant) ſuper quadam ſumma pecuniæ, quam eidem fratri ſuo ſe mutuaſſe dicebant, per illam generalem clauſulam (Quidam alii,) quia in prædicto Comitatu ſucceſſerat, convenerunt. Excipiente itaque procuratore ſuo, quod cùm adhuc frater ejuſdem mulieris viveret quando eædem litteræ impetratæ fuerunt, nec per ipſas, dum viveret, fuerat ad judicium evocatus, earum authoritate non poterat conveniri. Et quia judices exceptionem non admittebant ipſius, noſtram audientiam appellavit. *Et infra:* Ideoque mandamus, quatenus ſi eſt ita, revocato in irritum, &c.

Digitized by Google

N O T Æ.

1\. a S. *Iacobi.*] Monaſterium SS. Iacobi, & Chriſtophori in Epiſcopatu Tullenſi eſt, Ordinis S. Benedicti, vt refert Tamburinus *in ſtyle Abbatiarum, verbo Tullenſis.*

2\. b *Comitatu.*] In Gallia enim, vbi eſt Namur, fœminæ non excluduntur à feudis, *cap.* 18. *de conſuet. cap. finali, de conceſſ. præb. cap. Abbate* 25. *de v. ſ.* & ſuccedunt in eis, vt probat Arniſeus 2. *p. de jure reipub. ſect.* 12. *num.* 2. Præfertur autem filius fœminæ, vt ſine controuerſia ab omnibus ſcribentibus admittitur.

3\. c Tullenſem.] De Eccleſia Tullenſi egi *in cap. cùm acceſſiſſent, de conſtitut.*

COMMENTARIVM.

4\. Concluſio traditur, et probatur.

EX his tribus deciſionibus ſequens deducitur diſputanda aſſertio: *Reſcriptum juſtitiæ impetratum contra Petrum ciuem vnius diœceſis, non extenditur contra Petrum incolam alterius ciuitatis, aut diœceſis, aut eo defuncto, contra ejus hæredem.* Probant eam textus *in cap. paſtoralis, in fine, cap. vlt. hoc tit. cap. cùm olim* 31. *cap. licèt, cap. P. & G. de officio deleg. cap. ex parte, cap. compromiſſum, de arbitris, cap.* 2. *cap. ſuſceptis* 6. *hoc tit. in* 6. *cap. finali, de præbendis, eod. lib. cap. accuſator, §. ſi verò, de hæreticis, eod. lib. l.* 2. *C. de diuerſis reſcr.* Illuſtrant vltra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, Petrus Gregorius *in præſenti*, & *lib.* 74. *ſyntagm. cap.* 3. Oſualdus *lib.* 17. *Donelli, cap.* 10. *lit. P.* Sahagun *in cap.* 1. *de alienat. judic. mut.* Cuiacius, Alciatus, Vega, & Balboa *in cap. quia* 11. *de judiciis*, Morla *in Emporio, tit.* 2. *de juriſdict. q.* 21. Moneta *de commut. cap.* 6. *num.* 363. & *cap.* 8. *num.* 305. & *de conſeruatoribus cap.* 10. *num.* 199. Tuſchus *lit. R, concluſione* 213. *num.* 13. Fachineus *lib.* 6. *controv. cap.* 66. plurimi relati à Salgado *de retent. Bullarum lib.* 2. *cap.* 12. *per totum*, Arellano *in antinom. antinomia* 3. Fermoſinus *in cap. quia, de judiciis, q.* 1. Baſilius *de matrim. lib.* 8. *cap.* 17. *§.* 2. *num.* 21. Alexander Ludouiſius *deciſ.* 34. Ioannes Andreas *in regula Qui in jus, de reg. juris lib.* 6. Gothofredus *in l. fin. Cod. Theodoſ. de diuerſis reſcriptis.*

5\. Traditur ratio dubitandi.

Sed hæc aſſertio difficilis redditur ſequentibus argumentis. Primum ex eo naſcitur, nam demonſtratio falſa non vitiat diſpoſitionem, *l. cùm tale, §. falſa, ff. de condit. & demonſt. §. falſa, Inſtit. de legatis, l. demonſtratio* 17. *ff. eod. tit.* quia dum de corpore conſtat, de demonſtratione non curatur, *l. falſa, l. nominatim* 34. cum aliis, *ff. de condit. & demonſt.* Igitur ſi de perſona Petri conſtat, quamvis erretur in demonſtratione diœceſis, vel ciuitatis, reſcriptum vires obtinet, & per illud poteſt conueniri. Secundum aduerſus ſecundam noſtri textus partem, vbi aſſerimus, aduerſus hæredem, ſeu ſucceſſorem non tranſire reſcriptum impetratum contra prædeceſſorem, ex eo prouenit; nam certum eſt hæredem vniuerſalem repræſentare defunctum, cum ſuis cauſis, vitiis & obligationibus, *l. hæres* 22. *ff. de vſucap. authent. de jureiurando, in principio, collat.* 5. Hottomanus *illuſtrium quæſt.* 25. ideoque omnibus obligationibus, & actionibus ex contractibus, vel quaſi prouenientibus, quibus tenebatur defunctus, etiam ipſe hæres tenetur, *l. ex contractibus* 48. *l. ex depoſiti, ff. de obl. & act.* latè Pichardus *in §.* 1. *Inſtit. de perpetuis & temp.* Sed reſcriptum juſtitiæ tantùm conceditur ad exercitium actionum, quæ oriuntur ex dictis obligationibus: ergo ſicut actiones tranſeunt ad hæredem, ita & reſcriptum; & per conſequens eo reſcripto, quo conueniri poterat defunctus, ejus hæres conueniri valet. Augetur primò hoc argumentum ex ſatis vulgari principio, quo docetur, hæredem conueniendum eſſe coram eodem judice, coram quo teſtator conueniri poterat, *l. hæres* 19. vbi plura Petrus Barboſa, *ff. de judiciis, l.* 32. *tit.* 2. *part.* 3. quia quoad forum nullam ex perſona hæredis obligatio defuncti accipit diuerſitatem, vt pluribus ampliationibus, & limitationibus latè illuſtrantes docent Carleual. *de judiciis diſput.* 2. 1. *tom. q.* 5. Fermoſinus *in d. cap. quia, de judiciis, q.* 8. ergo ſi prædeceſſor virtute reſcripti poterat conueniri coram judice deſignato in reſcripto, & ſucceſſor poterit coram eodem judice ſimiliter conueniri. Secundò augetur hæc difficultas, nam certum eſt, lite conteſtatâ inſtantiam jam inceptam tranſire in ſucceſſorem, *l. in hoc judicio, ff. familiæ erciſcundæ, cap. penult. de officio deleg.* docent Caſtillo *lib.* 2. *controu. cap.* 9. *per totum*, Fermoſinus *in d. cap. quia* 11. *q.* 7. ſed oblatio precum, & conceſſio Principis, quæ concurrunt in reſcripto, pro lite conteſtata habentur, *l.* 1. *C. quando libel. Princ. datus*, quæ pars eſt legis *poſt celebratam, C. Theodoſ. de denunt. l. illam* 33. *Codice de donationibus, l. non dubium, C. Theodoſ. de diuerſis reſcriptis*: ergo poſt reſcriptum impetratum conueniri poteſt, non ſolùm qui in eo nominatus eſt, verùm & ejus ſucceſſor, cùm per litis conteſtationem jam non ſit res integra, vt expreſsè docetur *in l. finali Cod. Theodoſ. de diuerſis reſcriptis.*

Quibus argumentis minimè obſtantibus verum eſt, reſcripta non extendi ad alias perſonas præter deſignatas in ipſis, ita vt ſi reſcriptum impetretur contra vnum, alius etiam ejuſdem nominis conueniri non poſſit; vt ſi impetretur reſcriptum contra 6. Reſcripta ſtricta ſunt.
Petrum diœceſis Salmantinæ, non poteſt conueniri eo reſcripto Petrus diœceſis Zamorenſis, ex præſenti capite *ſignificante*; nec Petrus incola ipſius ciuitatis, *d. cap. Rodulphus*: ſimiliter ſi reſcriptum impetretur contra aliquod monaſterium ſuper re ad monaſterium ſpectante, non poterit conueniri Abbas ipſius monaſterii: vel è contra, ſi reſcriptum concedatur contra Abbatem, non poterit conueniri monaſterium, cùm diſtinctæ ſint res monaſterii, & Abbatis, *cap. edoceri* 22. *hoc tit.* Nec ſolùm aliæ perſonæ extraneæ in reſcripto non deſignatæ conueniri non poſſunt, verùm nec ſucceſſores, vel hæredes illius perſonæ, quæ expreſſa fuerat in reſcripto, *cap. ſignificauit* 36. *hoc tit.* Sicut enim morte aut delegantis, aut delegati re integrâ expirat juriſdictio delegata, *cap. gratum, cap. relatum, cap. licèt, de offic. deleg.* ita mortuo eo aduersùs quem reſcriptum impetratur, expirat, quia reſcriptum non extenditur ad perſonas incognitas, *cap. finali, hoc tit.* faciunt lex *ſi deceſſerit* 4. *ff. qui ſatiſdare*, lex *Paulus* 2. *ff. quæ ſententiæ ſine appellat.* Moez *in cap.* 2. *hoc tit. lib.* 6. *num.* 16.

Quæ omnia licèt procedant in reſcriptis generaliter & indiſtinctè impetratis, tamen ſi in illis 7. De clauſula Quidam alii.
adjecta ſit clauſula illa, *Quidam alii, omneſque alios ſua intereſſe putantes*; tunc alii non deſignati in reſcripto, coram judicibus in eo datis conueniri poſſunt, *cap. ſedes, hoc tit. cap. cùm in multis* 2. *eod. tit. lib.* 6. Martha *de clauſulis, p.* 1. *clauſula* 86. Barboſa *eod. tract. clauſ.* 94. Moneta *de conſeruat. cap.* 6. *num.* 567. plures relati à Salgado *de ſupplic. ad ſanctiſſim.* 2. *p. cap.* 12. *per totum*: ſed licèt virtute hujus clauſulæ poſſent conueniri omnes alii, quorum intereſſe vertebatur in ipſo negotio, tamen hodie poſt conſtitutionem textus *in d. cap. cùm in multis, hoc tit. lib.* 6. vltra tres, aut quatuor conueniri nequeunt, vt ſic fraudi occurratur, vt ait Pontifex in eo textu: & debet impetrator reſcripti illorum nomina expreſsè demonſtrare,

adeò

adeò quod ante citationem debeat fieri hæc nominatio eorum, qui conueniendi ſunt virtute prædictæ clauſulæ: nec judex datus in eo reſcripto habet ante juriſdictionem, quæ interim eſt incerta. Barboſa *vbi ſuprà, num.* 7. Salgado *num.* 9. Nec vigore dictæ clauſulæ poſſunt conueniri perſonæ priuilegiatæ, niſi factâ ſpeciali earum mentione, *cap. ſedes, hoc tit.* nec comprehendit prædicta clauſula perſonas majores, vt Principes, nec alias qualificatas, *d. cap. ſedes*, nec vniuerſitates, Eccleſiarum Capitula, aut Collegia, ſeu ſimiles communitates, quas enumerat Moneta *d. cap.* 6. *num.* 362.

8. TRADITUR RATIO DECISIONIS.

His ſuppoſitis ratio præſentis concluſionis, videlicet reſcripto generaliter impetrato, conueniri non poſſe niſi perſonas in eo deſignatas, non alias, nec earum hæredes, ex eo prouenit: nam juriſdictio, quæ per reſcriptum juſtitiæ committitur, ac delegatur, eſt odioſa, & ſtricta, *cap. cauſam* 16. *cap. prudentiam* 23. *cum tribus ſequent. de officio deleg. cap. ad aures* 8. *cap. ad hæc* 10. *cap. paſtoralis* 14. *cap. ſedes* 15. *hoc tit.* Marcus Antonius *lib.* 1. *inſtit. tit.* 4. *num.* 10. Petrus Greg. *lib.* 24. *ſyntagm. cap.* 3. & *in cap. ex parte, hoc tit.* Morla *dicta quæſt.* 21. ergo protrahi non debet vltra perſonas in reſcripto deſignatas. Accedit, nam reſcripta contra perſonas incertas jure expediri non poſſunt, *cap. finali, hoc tit. cap. P. & G. de officio deleg.* Igitur perſonæ non deſignatæ in reſcripto, eo conueniri non poſſunt. Deinde, nam juriſdictio in reſcripto conceſſa pendet à voluntate & intentione delegantis, *cap. gratum*, cum aliis, *de officio deleg.* ſed voluntas delegantis fuit, vt vi illius reſcripti poſſent conueniri in eo deſignati: igitur ad alios extendi non poteſt. Quæ quidem ratio procedit in ſucceſſore ejus, qui reſcripto deſignatus eſt; nam mortuo eo contra quem reſcriptum fuit impetratum, neceſſariò illud corruit, cùm non conſtitiſſet in perſona conuenienda in reſcripto deſignata, *l.* 2. *ff. quæ ſententiæ ſine appellat.* vnde audiendi non ſunt Abbas, Innocentius, Joannes Andræas, & Butrius, omneſque ferè antiquiores, quos ſequuntur Vega *in d. cap. quia* 11. *num.* 31. Moneta *dicto cap.* 6. *num.* 306. aſſerentes, per reſcriptum impetratum contra certam perſonam, conueniri poſſe ejus hæredem, etiamſi perſona deſignata deceſſerit re integrâ; qui accipiunt textum *in dicto cap. ſignificauit*, eo caſu, quo reſcriptum impetratum fuit cum clauſula, *& quidam alii*; tunc enim aiunt dicti Interpretes, quod ſi ex perſonis non deſignatis aliqua deceſſerit, hæres ejus non poteſt conueniri. Sed hæc ſententia ex ſuprà dictis facilè conuincitur; verius enim eſt, ſiue cum clauſula, *& quidam alii*, ſiue ſine ea ſpecialis perſona deſignetur, ſi ea tamen decedat re integrâ, ejus hæredem conueniri prædicto reſcripto non poſſe, ſed neceſſarium eſſe nouum impetrare contra ipſum, vt ex pluribus defendit Salgado *d. cap.* 12. *n.* 24.

9. DISSOLVUNTUR ARGUMENTA.

Nec obſtant argumenta in contrarium adducta. Non primum deductum *ex d. l. falſa demonſtratio*; nam licèt principium illud procedat in legatis, & vltimis voluntatibus, non tamen admittitur in reſcriptis, quorum natura odioſa, & ſtricta eſt, nec poteſt extendi vltra ea, quæ expreſſa ſunt, tantumque videtur diſpoſitum, quantum expreſſum, vt ſuprà probaui. Nec ſecundum argumentum aſſertionem noſtram euertit; nam licèt hæredes ſuccedant in vniuerſum jus defuncti, ita vt obligationibus, & actionibus, quibus defunctus tenebatur, & ipſi obſtringantur; tamen non tenentur reſcripto contra defunctum impetrato, poteſt enim conueniri hæres, aut coram ejus judice ordinario, aut coram delegato, virtute alterius reſcripti; & ſic coram eo conuentus, & damnatus ſoluere cogitur. Nec augmentum primum ipſius difficultatis refragatur; nam procedit cùm defunctus re non integrâ, ſed lite cum eo conteſtatâ deceſſit; ad hoc enim ut ſucceſſor conueniri poſſet coram judice alieno, coram quo defunctus conueniri poterat, neceſſe eſt, vt judicium ſit cœptum cum defuncto, ita vt ſi in ejus vita juriſdictio non fuerit fundata, non coram eo judice, ſed coram ſuo, ordinario videlicet, conueniendus erit, *l. ſi conſtante*, §. *finali, ff. ſolut. matrim. l. ſi is qui Romæ, l. ſi petitor* 31. *ff. de judiciis*: illuſtrant varias inde in praxi quæſtiones reſoluentes Carleual *ſuprà*, Salgado *vbi ſuprà, num.* 30. Fermoſinus *in dicto cap. quia, verſ. de judiciis, quæſt.* 11. Nec vltimum augmentum difficultatis obſtat, quia procedit jure ciuili attento, quo inſpecto, reſcripta perpetua erant; vnde ab hæredibus, & contra hæredes allegari poſſe docetur *in l. finali, C. Theodoſ. de diuerſis reſcriptis*, vbi legendum eſſe, *nec aboleri caſibus impetrantium*, placuit Fornerio *in l.* 162. §. *ſi quis, ff. de v. ſ.* non, *impetratum*, vt communiter legitur. Quod antea conſtitutum lego à Conſtantino *in l.* 2. *C. Theodoſ. de diuerſis reſcriptis*. At verò jure canonico reſcripta perpetua non ſunt, vnde contra hæredes non dantur. Nec obſtat, quod oblatio precum, & reſponſum Principis pro litis conteſtatione habetur, *l.* 1. *C. quando libellus*; nam id procedit ex ipſo jure ciuili, ob cauſam præſcriptionis, vt ita perituris actionibus ſuccurreretur; quare non quoad omnia oblatio precum pro litis conteſtatione habetur: & cùm jure hoc Pontificio attento litis conteſtatio non inducatur ex ſola reſcripti impetratione, ſed ex conqueſtione vnius partis, & alterius reſponſione, *cap. relatum, de officio deleg. cap.* 1. *de litis conteſt.* ideò reſcriptum impetratum contra prædeceſſorem non datur in ſucceſſorem, niſi lis fuerit conteſtata cum defuncto; tunc enim quia res integra non eſt, judicium tranſit in hæredem: docet Cironius *in paratitl. ad hunc titulum*.

10. EXPONITUR CAP. DILECTI 11. DE FORO COMP.

Sed præſenti aſſertioni primò obſtat textus *in cap. dilecti, de foro compet.* vbi proponitur, quoſdam ciues Romanos mutuam pecuniam credidiſſe Epiſcopo Dunelmenſi, tunc negotia ſuæ Eccleſiæ Romæ procuranti, quam pecuniam Epiſcopus promiſit ſe certo loco ſoluturum; ſed in ſolutione eo ceſſante, ciues Romani litteras impetrarunt ad Abbatem S. Genouefæ, vt coram eo poſſent conuenire prædictum Epiſcopum; ſed cùm re integrâ adhuc non citatus Epiſcopus deceſſiſſet, Romani ciues intendebant conuenire ratione ipſius reſcripti ejus ſucceſſorem in Eccleſia Dunelmenſi: ſucceſſor oppoſuit, quod cùm Anglus eſſet, habebat priuilegium, ne extra prouinciam, & trans mare conueniri poſſet. Conſultus fuit Gregorius IX. qui reſcripſit, ſucceſſorem Epiſcopi conueniri potuiſſe litteris prædictis contra prædeceſſorem impetratis, & compelli ab ipſo Abbate pecuniam mutuò acceptam à prædeceſſore ſoluere: ex quo textu expreſsè colligitur, & deducit Gloſſa in eo, ſucceſſorem conueniri poſſe litteris impetratis contra prædeceſſorem. Cui difficultati ſatisfaciendum eſt aſſerendo, ideò in ea ſpecie ſucceſſorem potuiſſe conueniri per reſcriptum contra Epiſcopum Dunelmenſem ejus prædeceſſorem impetratum, & cogi pecuniam mutuò acceptam ſoluere, quia reſcriptum impetratum fuit non ſub nomine proprio, ſed potiùs dignitatis, videlicet contra Epiſcopum Dunelmenſem, & quia mutuum contractum fuerat intuitu dignitatis; & quoties debitum contrahitur ratione dignitatis,

nitatis, poteſt ille qui in dignitate ſucceſſit, conueniri, & ad illius ſolutionem cogi, *cap. 1. de ſolut. cap. 1. de depoſito, cap. 2. de precario.* Plura Fermoſinus *in cap. quia, verſ. de judiciis, q. 11. 12. 16. & 18.* quia dignitas nunquam moritur, *cap. quoniam, de offic. deleg. cap. ſi gratiosè, de reſcriptis in 6.* Molina *de primogeniis lib. 1. cap. 10. num. 15.* Luna, & Arellanus *dicta antinom. 3. num. 5.* Vnde cùm Epiſcopus Dunelmenſis ſemper idem crederetur, ideò reſcripto impetrato contra prædeceſſorem ſucceſſor conueniri valet.

11. Explicatur cap. quia, de iudic.

Secundò præſenti aſſertioni obſtat textus difficilis, licèt vulgò notus, *in cap. quia, verſ. 11. de judiciis*, vbi proponitur Petrum certam Eccleſiam per violentiam occupaſſe, & cùm Joannes ſpoliatus reſcriptum impetraret, vt reſtitueretur illi ſua Eccleſia, Petrus deceſſit: quæſitum fuit à Cœleſtino III. vtrum Epiſcopus Vvintonienſis, & Abbas S. Albani, judices dati in reſcripto, poſſent procedere aduerſùs ſucceſſorem Petri, qui ſucceſſit in prædicta Eccleſia? Et Cœleſtinus III. decreuit virtute talis reſcripti contra Petrum impetrati, conueniri poſſe ſucceſſorem in ipſa Eccleſia: igitur quia reſcriptum tranſit ad ſucceſſorem. Quam difficultatem vt effugiat Gloſſa *in d. cap. quia*, quam ſequuntur antiquiores ibi, docet textum illum accipiendum eſſe de ſucceſſore vitioſo ſciente; quo caſu cùm vna & eadem perſona credatur cum defuncto, vt docet Gloſſa *in verbo Quod idem, in cap. denique 7. q. 1.* non immeritò per reſcriptum obtentum contra anteceſſorem ſucceſſor conuenitur: quæ interpretatio adſtruitur *ex cap. ſæpè 18. de reſtit. ſpol.* vbi contra vitioſum ſucceſſorem competit remedium poſſeſſorium perſonale perinde ac contra ipſum ſpoliantem, ex ratione ibi adducta, quæ ad caſum textus *in d. cap. quia*, protrahenda eſt, quo modo etiam intelligitur textus *in cap. 1. de alienatione judicii.* Quæ interpretatio probatur ex ipſo textu, prout jacet poſt Concilium Lateran. *titulo de ſpoliat. cap. 9.* vbi loco verbi, *Ingreſſus*, quod vulgò habetur, legitur, *intruſus*; quod ſignificat vitioſam poſſeſſionem, *cap. cum jamdudum 18. de prabendis, cap. veniens 15. de accuſat. cap. 3. de exceſſibus Prælat.* Verùm hæc interpretatio admitti non debet, quia non conſtat in jure, ſucceſſorem ſcienter in vitio eandem perſonam cenſeri cum anteceſſore; & fictio ſine lege introduci non poteſt, *l. ſi forte 8. ff. de caſtrenſi peculio*: vbi Bartolus, Menochius *lib. 1. de præſumpt. cap. 9. num. 18.* Caſtillo *lib. 5. controu. cap. 19.* Immò ſi ſedulò perpendamus textum *in d. cap. ſæpè*, contrarium ex eo deducitur: ſiquidem fruſtra nouum remedium Pontifex indulgeret, ſi vitioſus ſucceſſor eadem perſona cum anteceſſore crederetur; tunc enim certum eſt, interdictum *vnde vi*, contra eum competere, quemadmodum contra hæredem, & ſimiles ſucceſſores, *l. 1. §. vlt. ff. vnde vi*: deinde quia non conſtat *in d. cap. quia*, agi de vitioſo ſucceſſore, cùm id neceſſariò non euincat verbum, *intruſus*; immò aliquando intruſus dicitur is, qui cum bona fide, ſed ſine juſto titulo poſſeſſionem ingreditur, *cap. finali, de exceſſibus Prælat. cap. quia 5. de conceſſ. præb. cap. 2. de in integr. reſtit.* probant Menochius *de recuper. remedio 15. num. 469.* Frances *de intruſione, cap. 1.* Nec fauet traditæ interpretationi textus *in d. cap. ſæpè*; nam verius eſt, rationem ibi ab Innocentio adductam ſubjici causâ probandi jus nouum, quod ipſe ſtatuebat: quæ ratio ante illam conſtitutionem ſufficiens non erat ad abrogandum jus ciuile. Nec etiam facit pro ea interpretatione textus *in d. cap. 1. de alienatione judicii*; quoniam dicendum eſt cum Gloſſa ibi, verbo *commutatribus*, quam ſequuntur Cardinalis *q. 5.* ibi, Abbas *num. 5.* Bellamera *num. 12.* Antonius *in cap. P. & G. n. 19. de officio deleg.* textum illum accipiendum eſſe ex ſpeciali prohibitione Pontificis causâ coërcendi fraudem illius, qui vt elideret reſcriptum Pontificis, in alium tranſtulit rem, de qua coram delegato futura erat controuerſia: quare mirum non eſt, reſcriptum in eo caſu ad ſucceſſorem, contra hucuſque tradita in hoc commentario, protrahi. Cui interpretationi mirè conueniunt verba illa, *Nos igitur contra prædictam calliditatem, &c.* Qua etiam interpretatione accipi poſſunt textus *in cap. 1. cap. ſuper eo, de officio deleg. cap. veniens, de teſtibus, cap. propoſuit, de conceſſ. præb. cap. cum vniuerſorum, de rerum permu. cap. paſtoralis, cap. ſedes, hoc tit.* in quibus ex ſpecialibus rationibus cauetur delegati juriſdictionem ad alias perſonas vltra expreſſas in reſcripto extendi. Quare hac interpretatione, & aliis in ejus commentario adductis, omiſſis, dicendum eſt, multùm intereſſe, an reſcriptum concipiatur in rem, an in perſonam? Primum non ſolùm locum habet in perſona rei, contra quam impetratur, verùm & contra ejus ſucceſſorem, ex vi verborum, & mente concedentis, veluti ſi reſcriptum ita concipiatur, vt Eccleſia reſtituatur; in qua ſpecie loquitur Cœleſtinus *in d. cap. quia*: ſecundum verò non datur in ſucceſſore. Neque hæc diſtinctio inſolens in jure eſt, ſiquidem frequenter occurrit in actionibus, *l. actionum 24. ff. de obl. & act. §. omnium, Inſtit. de actionibus.* Sic exceptiones aliæ ſunt in rem, aliæ verò in perſonam, *l. 4. §. vltimo, ff. de doli except.* & pacta alia ſunt realia, alia perſonalia, *l. juris gentium, §. pactum, ff. de pactis*; & etiam reſtitutio interdum in rem, interdum in perſonam datur, *l. in cauſa 13. §. finali, ff. de minoribus*: vnde reſcriptum in rem ad ſucceſſorem tranſit, *cap. dilecti, de foro compet.* non verò in perſonam conceptum. Nec hæc interpretatio refellitur ex eo, quod *in d. cap. quia*, mentio fiat perſonæ anteceſſoris, vt patet ex illis verbis, *Quia V. qui dicebatur in reſcripto Eccleſiam detinere violenter*: vnde deduci videtur, reſcriptum potiùs perſonale, quàm reale fuiſſe: nam huic difficultati, quam expendebam in commentario ipſius textus, reſponderi poteſt ex doctrina textus *in l. juris gentium, §. pactorum, ff. de pactis*, vbi dicitur, plerumque euenire, perſonam pacto inſeri, non vt perſonale pactum reddatur, ſed vt demonſtretur cum quo pactum initum eſt; cuius argumento idem in reſcripo relato *in d. cap. quia V.* dici oportet, quod etſi perſona in reſcripto exprimatur, tamen ejus effectus non in perſonam, ſed in reſtitutionem dirigitur, & ita reale potiùs creditur, quàm perſonale.

Etiam opponi poteſt textus *in l. cùm quaſi 30. ff. de fideicom. libert.* vbi aſſerit Vlpianus, decretum interpoſitum à Principe ad hæredem defuncti tranſire: igitur ſimiliter reſcriptum impetratum aduerſùs Titium, ad ejus hæredem tranſit. Pro cuius textus expoſitione varia adduxerunt repetentes *ibi*, & *in l. ſi deceſſerit 4. ff. qui ſatiſdare cogantur*; qui communiter aſſerunt, ideò in ejus textus ſpecie decretum interpoſitum, videlicet ex juſta cauſa abeſſe eum qui libertatem erat præſtiturus, & ſi is jam deceſſiſſet, in hæredis perſonam tranſire, vt jùſpatronatus eidem conſeruetur ex SC. Daſumiano, *l. neque infantes 36. verſiculo Quid, l. non tantùm 61. §. 4. de fideicom. libert.* quia illud decretum magis rem, quàm defuncti perſonam reſpiciebat; exemplo decreti interpoſiti ſuper alienatione rerum minorum, quod in rem magis quàm in perſonam concipitur: vnde cùm ſit reale, non immeritò

12. Exponitur l. cùm quaſi, D. de fideic. libert.

meritò in hæredem tranſit. Diuerſa eſt cùm quis promittit Titium in judicio ſiſtere; nam cùm hoc perſonæ cohæreat, non poteſt ad hæredem tranſire, ex regula legis *non ſolum*, *§. tale, ff. de liberat. legata:* quo caſu procedit textus *in d. l. ſi deceſſerit* 4. Nec obſtabit ſi dicas, decretum interpoſitum in ſpecie legis *cum quaſi*, ex eo nullum eſſe, quia jam deceſſerat is qui libertatem erat præſtiturus, argumento legis *de qua re* 74. *§. cum abſentem, ff. de judiciis*, *l. penultima, ff. quæ ſententiæ ſine appellat.* Nam reſpondeo, magnum diſcrimen verſari inter ſententiam, præceptum, & decretum: priora enim duo ſi contra defunctum ferantur, non valent, *dicto §. cum abſentem, d. l. penult.* cæterùm decretum, ex juſta cauſa abeſſe, interpoſitum, ideo ſuſtinetur contra defunctum *in d. l. cum quaſi*, quia mortuus juſtâ causâ abeſſe dicitur, *l. mulieri* 13. *§. abeſſe, ff. de v. ſ.* notauit Albericus *in d. l. ſi deceſſerit*, *num.* 2.

CAPVT XXXVII.

Idem *Abbati* a *S. Victoris.*

EX inſinuatione Epiſcopi *b* Ambianenſis accepimus, quod I. Clericus ſuper ejus proviſione ad ipſum præceptorias, & poſtmodùm ad vos exequutorias contra eum litteras impetravit. *Et infrà:* Quocirca mandamus, quatenus ſi nullæ monitoriæ ſuper hoc præceſſerint, exequutoriis ſuperſedeatis eiſdem, dummodo eædem exequutoriæ de monitoriis fecerint *c* mentionem: alioquin in exequutionis negotio juxta directum ad vos pro ipſo mandatum, ratione prævia procedatis.

NOTÆ.

1. a S*Victoris.*] Pariſiis eſt monaſterium S. Victoris, Canonicorum Regularium D. Auguſtini, à Ludouico VI. Craſſo Rege Francorum anno 1113. conſtructum, non longè ab vrbe, de quo plura Fratres Sarmatani *tom. 4. Galliæ Chriſt. fol.* 924. Renatus Chopinus *lib. 1. de ſacra pol. tit. 8. num. 5.* Cironius *in cap. 2. de ſtatu monach. in 5. compil.* Boſquetus *in notis ad Innoc. lib. 2. epiſt.* 122. Eius Abbati Petro primo huius nominis, reſcribit Pontifex *in præſenti*, & huius monaſterii mentio fit *in cap. ſignificauerunt, de teſtibus, cap. cùm dilectus, de elect. dicto cap. 2. de ſtatu monach.*

2. b *Ambianenſis.*] Gaufridi videlicet, qui floruit in ipſa Eccleſia temporibus Gregorii IX. vt referunt Chenu *in chronol. ipſius Eccleſiæ*, Cironius *in cap. ex litteris, de vita & honeſt. cleric. in 5. collect.* Ambianenſis ciuitas, vulgò *Amiens*, dicta eſt totius Picardiæ Primaria, Rhemenſis Metropolis ſuffraganea, vbi juxta Hieronymum *in chron.* Gratianus Valentiniani filius faſces Imperii accepit: quare in C. Theodoſiano plures conſtitutiones Valentiniani & Gratiani Ambiani datæ leguntur. Eius meminerunt Plinius *lib. 5. cap.* 32. Solinus *cap.* 43. Cæſar *lib. 8. cap.* 2. Marcellinus *lib.* 25. & alii, quos congerunt Fratres Sarmatani *tom. 2. Galliæ Chriſt. fol.* 90. Habet Eccleſiam Cathedralem D. Mariæ dicatam, cuius mentio fit *in cap. ſignificantibus, de offic. deleg. cap. vnico, de clericis peregrin. d. cap. ex litteris.*

3. c Mentionem.] Nam inſtrumentum referens non valet, niſi relatum reperiatur, vt plura afferens docet Pareja *de inſtrum. edit. tit. 1. §. 3. reſol.* 3.

COMMENTARIUM.

4. LIcèt generalem huius textus diciſionem omnes exponant *in cap. ſuper* 20. *hoc tit.* pro peculiari tamen ejus explicatione ſciendum eſt, vſum litterarum Apoſtolicarum ad beneficia paulatim in Eccleſia cœpiſſe, & progeſſu temporis maximè inoleuiſſe, quibus juſtis ex cauſis Romanis Præſulibus juſtum, æquumque viſum fuit neceſſitatem conferendi beneficia ordinariis collatoribus imponere. Quamdiu enim Epiſcopi diligentes admodùm in munere ſibi commiſſo fuerunt, ſingulis fuit ſeruata ſua juriſdictio, *cap. peruenit* 11. *q.* 3. ſed cùm poſtea ipſi cœpiſſent abuti poteſtate conferendi beneficia, quam ex Pontificis conceſſione in ſuis Epiſcopatibus habebant, *cap. ad honorem, de authoritate & vſu pallii, cap. inaudita, de præſumpt. cap. qui ſe ſcit 2. q. 6. cap. conquerente, de officio ordinarii, cap. ex frequentibus, de inſtit.* eorum negligentia circa collationem in perſonas non idoneas, omiſſis dignioribus, fuit punita, *cap. licèt, de ſupplend. cap. 2. cap. quia 5. cap. dilectus 12. de conceſſ. præb. cap. graue, eod. tit.* Cœperunt ergo clerici conqueri apud R. Pontificem, qui in gratiam ipſorum cœpit etiam excitare Epiſcoporum negligentiam, ſuis litteris ad beneficia vacantia, ſeu vacatura conceſſis. Petrus Greg. *lib. 1. de reſcript. cap. 6. n. 7.* & in præſenti Joannes Dartis *de beneficiis*, *fol.* 79. Similes reſeruationes Apoſtolicas ante Alexandrum III. notas fuiſſe probat Alteſſerra *de Ducibus cap.* 7. & conſtat; ſiquidem Innocentius II. præbendam proximè vacaturam in Eccleſia Trecenſi Guarino conceſſit. Petrus Cluniacenſis *lib. 2. epiſt.* 33. *cum duabus ſequent.* ibi: *Pro Guarino clerico monachum noſtrum præcurrente, ſatis ſobrium nobis Dominus Papa mandatum impoſuit, vt ſi libera præbenda pateret, ei daretur; ſi non, prima quæ occurreret, præberetur.* Sanè ab Alexandro III. id genus prouiſionum valde frequentatum fuiſſe, ſatis ſuperque notum eſt ex variis epiſtolis in hoc volumine compilatis, & ex epiſtola 45. apud Sirmundum *in calce epiſt. Petri Cellenſis*, vbi ita ſcribit: *Paſtoralis curæ & ſolicitudo, quam licèt immeriti, diſponente Domino gerimus, nos admonet propenſiùs, & hortatur pro viris Eccleſiaſticis, & præſertim pro his qui nullum habent Eccleſiaſticum beneficium, & ſunt bonæ opinionis, & famæ, ſolicitos ſemper & ſtudioſos exiſtere, & Eccleſiarum Prælatos, vt eis in competentibus beneficiis prouideant, propenſiùs inuitare. Hac itaque ratione inducti, &c.* Obſervarunt Florens, & Joannes Acoſta *ad hunc titulum.*

Etiam ſciendum eſt, litteras à R. Pontifice ante Tridentinum impetratas ad beneficium, triplicis generis fuiſſe, monitorias, præceptorias, & executorias. 5. *De diverſis litteris ad beneficia.* Monitoriæ erant quibus Pontifex ordinariis collatoribus jubebat, ſeu admonebat, vt his, pro quibus ſcribebat, beneficia conferrent, ſi quæ tunc vacarent, vel proximè vacatura ad eorum collationem ſpectantia; primò enim Pontifex verbis mitioribus vtebatur, & primum reſcriptum admonitionem potiùs, quàm juſſum continebat:

unde litteræ illæ dicebantur monitoriæ, ſuaſoriæ, exhortatoriæ, ut probat Cironius hîc *circa finem.* Sequebantur deinde præceptoriæ, quæ ſtrictiùs obligabant: illis Pontifex præcipiebat iiſdem Ordinariis, ad quos antea monitorias direxerat, ut conferrent beneficium vacans, vel vacaturum, *cap. dilectus* 27. *de preb.* dicebanturque præceptoriæ, ad ſimilitudinem præceptorum Regiorum, de quibus paſſim in formulis veteribus, & in Capitularibus Caroli magni: aliquando tamen Pontifex utebatur verbo *Hortamur*, & præceptum ſignificabat, juxta tenorem materiæ ſuper qua reſcribebatur, *cap. dudum,* ubi Gloſſa, 18. *queſt.*2. iſtæ tamen litteræ non omninò obligabant ordinarios collatores; unde inventum fuit tertium genus litterarum exequutorialium. Exequutoriæ enim erant quibus mandabatur exequutoribus in ipſis litteris deſignatis, ut ordinarios collatores cogerent ad conferendum beneficium ei, qui gratiam impetraverat, de quibus *in cap. eam te* 7. *cap. conſtitutus* 19. *cap. poſtulaſti* 27. *cap. in noſtra* 32. *cap. capitulum* 30. *cap. mandatum* 38. *cap. litteris* 39. *cap. Abbatem* 40. *cap. ſi proponente* 42. *hoc tit. cap. poſtquam* 13. *de prebend. lib.*6. *cap. ſi ſoli, de conceſſ. prebenda, eod. lib.* Inter eas autem litteras hic ordo ſervatur, ut monitoriæ, & præceptoriæ præcedant, exequutoriæ verò ſequantur, licèt aliquando ex ſpeciali gratia ab exequutoriis incipiatur, *cap. capitulum* 30. *hoc tit.* notat Gloſſa *in præſenti*: quare in hoc textu litteræ exequutoriæ, ut falſæ rejiciuntur, ſi in eis dicatur monitorias, aut præceptorias præceſſiſſe.

6. Sed cùm ordinarii collatores his litteris ægrè obtemperent, & aliis quàm impetratoribus, pro quibus ſcriptum erat, beneficia conferrent; nam illæ litteræ non ita Ordinarios ligabant, ut in contrarium facta collatio irrita, vel nulla eſſet, *cap. dilectus* 27. ubi Gloſſa *verbo Duxerit, de preb. cap. propoſuit, de conceſſ. preb.* niſi clauſula irritans fuiſſet appoſita, *cap. inter cætera, cap. dilecto, de preb.* vel niſi impetrator in Eccleſia, in qua expectabat præbendam, fuiſſet jam in Canonicum receptus, *d. cap. ſi poſtquam* 3. Innocentius III. *lib.*1. *epiſt.* 113. aut exequutor litteris datus ante collationem inhibuiſſet, ne alii conferret beneficium, quo caſu exequutor virtute ſuæ commiſſionis beneficium ſuæ collationi reſervat, *cap. tibi quidem, de prebend. lib.*6. *cap. ſi ſoli, de conceſſ. preb. eod. lib.* ſucceſſit in locum harum litterarum uſus mandatorum, quæ ſtrictiùs obſtringunt ipſos Ordinarios, adhibitis etiam exequutoribus, quibus poteſtatem concedit Pontifex conferendi beneficium, ſi Ordinarius negligat, vel renuat conferre poſt præſentationem mandati legitimè, & ſuo tempore factam; beneficiumque adeò eſt impetranti affectum, ut alii conferri non poſſit, *cap. Apoſtolica* 22. *de prebend. in* 6. *cap. ſi Capitulo* 5. *de conceſſ. prebenda, eod. lib.* docent Petrus Gregorius *in cap. Capitulum, hoc tit.* Azor 2. *p. inſtitutionum, lib.*6. *cap.*32.

CAPUT XXXVIII.

Idem a *Novienſi Epiſcopo.*

MAndatum *b* Apoſtolicum ad te *c* directum, ut Magiſtrum S. faceres in Canonicum recipi, & in fratrem Novienſis Eccleſiæ, ſi *d* pro alio ibidem non ſcripſimus, qui hujuſmodi gratiam proſequatur, alio jam beneficium per noſtras litteras obtinente, proſequi non teneris. Cùm ſuper receptione duorum gravandi Eccleſiam antedictam non fuit intentio mandatoris.

NOTÆ.

1. a *Novienſi.*] Novienſis Eccleſia à Vaſeo in Hiſpaniæ Chronico ponitur in Regno Galeciæ, ubi etiam à Ptolomeo deſcribitur: ſed eſſe in Tarraconenſi provincia, in civitate Novionis, docet Petrus Gregorius *in præſenti.* Ejus mentio fit *in cap.*1. *de litis conteſt. cap. ad petitionem* 22. *de accuſat. cap. paſtoralis* 7. *de cauſa poſſeſſ.*

2. b *Mandatum.*] Id eſt reſcriptum; licèt enim mandatum dicatur de quocumque alio negotio, ut in Jure Civili, quoties mandatur alicui judicium, cognitio, ſeu juriſdictio, *l.*4. *ff. de officio ejus*; propriè tamen reſcriptum mandatum vocatur: unde litteræ Principum dicuntur mandata & reſcripta, *l.*5. §.1. *ff. de cenſibus.*

3. c *Directum.*] Ut ordinarium collatorem; aliquando enim reſcribitur ipſi collatori, ut conferat; aliquando verò alteri, ut faciat exequi litteras monitorias, ut dixi in textu antecedenti. Epiſcopo etiam aliquando iſtæ litteræ mittuntur, ut *in cap. ſi ſoli, de conceſſ. preb. lib.*6. aliquando Epiſcopo, & Capitulo, ut *in cap. litteris, hoc tit. cap. fin. de preb. lib.*6. *cap. nonnunquam, cap. tantùm, cap. eam te* 7. *hoc tit. cap. ſi Capitulo, de conceſſ. preb.* ſecundùm naturam beneficii, de cujus collatione agitur, Petrus Gregorius *hic.*

4. d *Si pro alio.*] Hæc clauſula hodie ineſt in reſcriptis Apoſtolicis: & licèt apponatur in numero plurali, ſufficit quod verificetur in ſingulari, ut ſecundæ litteræ vires non habeant. Plura de hac clauſula adducens docet Barboſa *de clauſulis, clauſ.* 167. Et nos textum hunc expoſuimus *in cap. Capitulum, hoc tit.*

CAPUT XXXIX.

Idem.

a LItteris Apoſtolicis ad vos directis, ut G. Clericum reciperetis in Canonicum, & in fratrem, niſi pro alio fuiſſet per nos Eccleſia veſtra gravata, mandatum noſtrum vos exequi volumus, & mandamus. Non obſtante, quod T. Subdiaconum per noſtras litteras exequutorias recepiſtis, qui à bonæ memoriæ *b* H. prædeceſſore noſtro monitorias impetravit. Cùm factum prædeceſſoris noſtri potiùs quàm noſtrum fuerimus *c* proſequuti.

NOTÆ.

NOTÆ.

1. a *Litteris.*] Videlicet monitoriis, præceptoriis, & exequutoriis, de quibus latè Staphileus, Gomez, & Rebuffus *tit. de mandatis Apoſtol.* Azor *tomo 2. lib. 6. cap. 32.* Moneta *de commutat. cap. 6. num. 264.* Petrus Gregorius *lib. 1. de reſcriptis, capite 4.* & nos etiam egimus *in cap. ex inſinuatione, hoc tit.*

2. b *H.*] Honorio videlicet III.

3. c *Proſequuti.*] In clauſula enim, *Si pro alio non ſcripſimus*, continentur proviſi ab eomet Pontifice, non verò proviſi à prædeceſſoribus ejus. Barboſa *de Clauſulis, clauſula 167.*

CAPUT XL.

Idem.

ABbatem *a* qui mandatum Apoſtolicum jam recepit, ut S. Clerico in *b* aliqua Eccleſiarum ſui monaſterii provideret, & per litteras generales ad diœceſanum Epiſcopum obtentas, ut in Diœceſi ſua (ubi pro alio ſcriptum non eſſet) faceret provideri, cogi juris ratio non permittit, nec ſuper conferendis Eccleſiis, aut beneficiis aggravari, etiamſi facultatem habeat Diœceſanus per eaſdem litteras providendi.

NOTÆ.

1. a *Abbatem.*] Ad quem ſpectabat collatio beneficiorum, aut virtute privilegii, aut præſcriptionis, aut conſuetudinis, ut hîc Interpretes ſupponunt, & exponunt.

2. b *In aliqua.*] Quæ conſuevit regi per clericum ſæcularem, aliàs per regularem non poſſet conferri Clerico ſæculari, niſi expreſsè in ipſis litteris Apoſtolicis hoc præſcriberetur, *cap. cùm de beneficio, de præb. lib. 6.* junctis traditis à Barboſa *ibi*; non enim quodlibet beneficium poteſt obtineri virtute mandati Apoſtolici: nam litteræ expectativæ non extenduntur ad dignitates Eccleſiaſticas, *cap. cùm in cunctis, de præbendis in 6. Clementina 1. eodem tit.* nec ad beneficia juriſpatronatus, *cap. dilectus, de jurepatronatus*: nec ad beneficia quibus cura animarum ineſt, *Clementina ult. de reſcriptis*: nec ad jam ſuppreſſa, & extincta, *cap. cùm acceſſiſſent, de conſtitutionibus*, vel jam unita, *Clementina 1. §. quadam, de exceſſ. Prælat.* & alia de quibus Azor *lib. 6. 2. parte, cap. 32.* unde hîc debet Abbas conferre beneficium ſæculare ſæculari. Quæ ad hunc textum ſpectant, expoſuimus *in cap. Capitulum, hoc tit.*

CAPUT XLI.

Idem.

AB excommunicato qui contra ſtatuta Concilii *a* generalis aſſerit ſe ligatum, litteris ad *b* excommunicatorem obtentis, ut ſi eſt ita, ſine difficultate abſolvat eundem, & *c* aliis deputatis judicibus, qui (eo non parente) mandatum Apoſtolicum exequantur; non excommunicatori (qui de facto ſuo certus eſſe debet, licèt hoc deferatur eidem) ſed illis cognitio demandatur.

NOTÆ.

1. a *Concilii generalis.*] De quo *in cap. ſacro, de ſent. excom.* Sed cùm ſententia excommunicationis, monitione præmiſſa, licèt injuſta, valida tamen ſit, ut probat latè Gibalinus *de cenſuris folio 183.* inde hîc agitur de abſolutione illius; quod admodum difficile putarunt antiquiores, & Petrus Gregorius *hic.*

2. b *Ad excommunicatorem.*] Plerumque enim judex ſuperior remittit reum abſolvendum ad inferiorem, à quo fuit prolata ſententia, quia judex inferior etiam poſt appellationem interpoſitam habet poteſtatem revocandi gravamen, & ſic abſolvendi ab ipſa cenſura, *cap. ſi à judice, de appellat.* Quod enim dicitur *in cap. cùm appellationibus, de appellat. lib. 6.* judicem videlicet inferiorem poſt appellationem abdicaſſe omnem juriſdictionem, accipiendum eſt ita, ut ſemper retineat poteſtatem abſolvendi à cenſura à ſe inflicta, ut docet Joſeph Gibalinus *de cenſuris folio 416.* & ſic juxta Juris regulas rectè Petrus Gregorius *in præſenti* ait, remiſſum fuiſſe reum judici inferiori, ut ab eo abſolveretur.

3. c *Aliis.*] Non ſolùm ipſe judex, qui excommunicationem protulit, poteſt ab ea abſolvere, verùm & ſuperior ab eo delegatus, ſeu datus, ut probat Gibalinus *de cenſuris fol. 412.* & nos dicemus *in cap. 8. de officio Ordin.*

Textum hunc expoſui ſuprà *in cap. dilectus 26.* ubi de excommunicatis reſcriptum impetrantibus validè, vel invalidè egi.

CAPUT XLII.

a Idem.

SI proponente aliquo, nondum ſe beneficium Eccleſiaſticum aſſequutum, ſuper proviſione ipſius (licèt minùs competens obtinentis) reſcriptum Apoſtolicum de hoc mentionem non faciens impetretur, illud veluti fraudulenter obtentum dicimus non valere.

Digitized by Google

NOTÆ.

1. a I*Dem.*] Gregorius videlicet IX. qui motu proprio, & à nemine conſultus præſentem conſtitutionem edidit. Pro explicatione doctrinæ quam diſputavi ſuprà *in cap. ad aures* 8. *hoc titulo*, vide ibi dicta, ex quo commentario præſens ſupplendum eſt.

CAPUT XLIII.

Idem *Epiſcopo* a *Pariſienſi.*

Quia nonnulli diverſis modis litteris Apoſtolicis abutuntur, ſtatuimus ut quicumque obtentas ſub nomine ſuo litteras aliis ejuſdem nominis tradunt *b*, qui quos volunt, fatigant indebitè per eaſdem; & qui eas tali modo recipiunt, quique illos contrà quos nihil habent quæſtionis, faciunt in judicium evocari, aut litteras ipſas ad *c* futuras trahunt controverſias, quæ nondum fuerant tempore impetrationis exortæ; ſeu quemquam ſuper uno negotio, vel etiam malitiosè ſuper pluribus perſonalibus actionibus, quæ ſub uno *d* judice poſſent tractari commodiùs, per varias litteras coram diverſis judicibus trahunt, ut laboribus fatigatus & ſumptibus, vel compellatur componere, vel cedere juri ſuo: aut reus actorem eodem tempore ad diverſa loca, vel indeterminatè ad villam, quæ commune cum pluribus ejuſdem provinciæ villis habet vocabulum, citari procurat, ut dum non comparuerit, excommunicetur quaſi contumax, & ſic eum à ſua intentione repellat: earumdem litterarum commodo careant, & adverſariis in moderatis *e* expenſis, ac damnis, quæ propter hoc eos pertuliſſe conſtiterit, condemnentur.

NOTÆ.

1. a P*Ariſienſi.*] Pariſienſis urbs Galliarum primaria, Regni caput, de qua Ludovicus Calcondillas *lib.2.hiſtoriæ*, ſic ait: *Urbs maxima eſt civitas Pariſiorum, ſedes eſt & caput totius regni, ſive pulchritudinem, ſive multitudinem populi, mores civiles, atque humanitatem conſideres.* Lutetia dicitur à Cæſare *lib.* 7. Strabone *lib.* 4. *Regni Galliæ*, & Principum ſedes eſt: plura de ejus origine & magnitudine tradunt fratres Sarmatani *tomo* 1. *Galliæ Chriſt. folio* 396. Chenut *in Chronol. ipſius Eccleſiæ.* Cathedralem ejus Eccleſiam conſtruxit, & B. Virgini dicavit Childebertus, ut referunt Fortunatus *lib.*2. *cap.*11. Aymonius *de geſtis Francorum, lib.*3. *cap.*37. Temporibus Gregorii IX. tantùm Epiſcopali Cathedrâ decorata erat, poſteà à Gregorio XV. poſtulante Ludovico XIII. anno 1623. in Metropolin erecta fuit. Ejus Epiſcopo Guillelmo, qui ex Eccleſia Antiſſiodorenſi tranſlatus fuit, reſcribit in præſenti Gregorius.

b *Tradunt.*] Hanc partem expoſui *in cap. nonnulli* 28. §. *Sunt, hoc tit.* 2.

c *Ad futuras.*] Niſi per eas litteras conſervatores concedantur, qui pro injuriis coërcendis ad futura negotia dari ſolent, ut probavi *in cap. ad hæc* 16. *hoc tit.* 3.

d *Sub uno judice.*] Omnia enim quæ ad eandem cauſam pertinent, coram eodem judice ſunt tractanda, *l.non cogitur* 22. *ff.de judic. l.nulli* 10. *C.eod. l. fin. ff. rem pupilli, l.omnes* 5. *Cod. arbitrium tutelæ, cap. diſpendia, hoc tit. in* 6. *l.*12. *tit.*1. *lib.*8. *recopil.* Explicant Carleval *de judic. tit.*1. *diſp.*2. *num.* 899. & *tomo* 2. *tit.*1. *diſp.*2. *num.*5. Petrus Barboſa *in l. ſi quis poſtquam, num.*90. *ff.de judic.* 4.

e *Expenſis.*] Si contradicta fuerit cum effectu, *cap.ex tenore, hoc tit. cap.diſpendia, hoc tit.in* 6. *Clement.*1. *eod. tit.* id eſt ſi duplicibus litteris utatur, non ſi plura reſcripta impetravit, & eis non utatur; nam tunc impetrator propter affectum tantùm non punitur, ut probat Anguianus *lib.*3. *de legib. cap.*8. *num.*46. 5.

TITULUS QUARTUS.

De Conſuetudine.

CAPUT PRIMUM.

Gregorius *in Regeſtro, ad Felicem Epiſcopum* a *Meſſanenſem.*

Conſuetudines quæ Eccleſiis gravamen noſcuntur *b* inducere, noſtra nos decet conſideratione remittere, ne illuc aliqua cogantur inferre, unde ſibi inferenda debent potiùs expectare. Clericorum ſiquidem aliorum conſuetudinem te oportet illibatam ſervare, eiſque annis ſingulis, quæ ſunt conſueta *c* tranſmittere. Nobis autem de cætero, ne quid tranſmittere debeas *d* inhibemus. Et quoniam non delectamur *e* xeniis, *f* palmatianas quas tua direxit Fraternitas, cum gratiarum

tiarum actione ſuſcepimus: ſed eas, ne quod exinde potuiſſes ſentire diſpendium, digno fecimus pretio g venundari, & id fraternitati tuæ tranſmiſimus ſigillatim. Sed quia charitatem tuam ad nos venire velle cognovimus, ſcriptis præſentibus admonemus, ut ad veniendum non debeas laborem aſſumere, ſed ora pro nobis, ut quantò nos itineris intervalla diſſociant, tantò animis noſtris ad invicem, Chriſto adjuvante, ſimus in charitate conjuncti: quatenus nos alterna obſecratione juvantes, ſuſceptum officium venturo integrum judici reſignemus.

N O T Æ.

1\. a *MEſſanenſem.*] Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.*1. in ipſo regeſtro D. Gregorii, ubi *lib.*1.*epiſt.*64. reperitur textus hic. Meſſana perantiqua, & præclara Siciliæ civitas eſt, cujus meminerunt Strabo *lib.*6. Polybius *lib.*2. relati ab Abbate D. Rocho Pirro *tomo* 1. *Siciliæ ſacræ, notitia* 2. Habet Eccleſiam Cathedralem à temporibus Apoſtolorum; ſiquidem, ut aliqui volunt, à D. Paulo primus Meſſanæ Epiſcopus Bachirius fuit conſecratus; ſeu, ut alii volunt, D.Petrus primum ibi Epiſcopum conſtituit: quas opiniones examinat D. Rochus Pirro *d. notitia* 2. ubi de veritate epiſtolæ miſſæ à Deipara Virgine Meſſanenſibus agitur. In præſenti reſcribit Gregorius Felici ejus Eccleſiæ Epiſcopo, cui & alias epiſtolas miſit, ut conſtat *ex lib.* 1. *indict.* 10. & *lib.* 12. *indict.* 7. *epiſt.*10. & 32. ejuſque mentio fit *in cap. quidam* 35. *quæſt.*3. *cap. ad Sedem* 35. *quæſt.* 5. & de eo plura D. Rochus Pirro *ubi ſuprà*.

2\. b *Inducere dignoſcuntur.*] Horum verborum occaſione omnes repetentes in præſenti agunt de conſuetudinibus à laïcis introductis, per quas gravamen Eccleſiis infertur: ſed ſi rectè hujus textus integra littera perpendatur, prout eam damus ex dicta epiſtola 64. à D.Gregorio non improbantur conſuetudines laïcorum, ſed Epiſcoporum, clericorumque, qui eas cum magno Eccleſiarum diſpendio introducere intendebant.

3\. c *Tranſmittere.*] Jubet Gregorius piam conſuetudinem gravamen non inferentem Eccleſiis obſervari. Illis enim ſæculis in uſu erat, ut clericis quotidie ultra præbendam aliqua diſtributio daretur. Ivo Carnotenſis *epiſt.* 219. Ampliùs & Clerici, ut ſuos Epiſcopos colerent, ac debito honore proſequerentur, certis temporibus eulogias illis mittebant. Concilium Meldenſe *can.*45. ibi: *Presbyteros cum voluntariis eulogiis tempore congruo viſitare, & venerari Epiſcopos ſuos.* Leo IV. *epiſt.*2.*ad Epiſcopos Britan.* ibi: *De eulogiis ad ſacra Concilia deferendis nihil invenimus à majoribus terminatum, ſed ſicut unicuique Presbytero placuerit.* Hincmarus Rhemenſis: *Nolite quaſi pro aliquo adjutorio ad quamcumque rem denarios apud Presbyteros poſtulare, nec eulogias exigatis; ſed ſicut fortè commodum fuerit aliquid offerre, cum gratiarum actione ſuſcipite.* Nec ſolùm Clerici Epiſcopis propriis eulogias mittebant, verùm & ipſi Epiſcopi Clericis, cæteriſque fidelibus per vicos & pagos diſperſis, ut ſic in unius orthodoxæ Religionis Chriſtianæ communione vivere crederentur, ut obſervarunt Albaſpinus *lib.*1. *obſerv. cap.*8. Benedictus Ephtenus *lib.*4.*diſquiſit.monaſt. tract.*4.*diſq.*4. & illis ſæculis cœpit vice eulogiarum panis benedictus mitti, quod Synodus Laodicena *can.* 14. ſic prohibet, *Sanctas oblationes ad vicem eulogiarum per feſtivitatem paſchalem ad alias parochias mitti minimè oportere.* Pius Pontifex in ſuo decreto, quod extat *tomo* 1. *Concil.* & explicat Baronius *anno* 315. *n.*52. Iſtas autem eulogias ab excommunicatis, & extra gremium Eccleſiæ exiſtentibus accipere non licebat. Concilium Laodicenum *can.* 32. *Quod non oporteat hæreticorum eulogias accipere.* Aliæ etiam erant eulogiæ, quas amici inter ſe ad invicem mittebant, quarum plura exempla extant apud Paulin: *epiſt.* 1. *ad Sever.* & *epiſt.*4. *ad Auguſt.* & eſculenta, aliaque munuſcula vice eulogiarum mittebantur, ut conſtat ex vita Frontoni, quæ extat *tomo* 3. *in vitis Patrum*, ubi quidam dives vice eulogiarum illi miſit camelos, & alias res. Munera etiam S. Antonium ſuis benefactoribus mittere conſueviſſe, refert S. Athanaſius *in ejus vita, cap.*28. Similiter Euſtachius mittebat D.Hieronymo armillas, columbas, caniſtrum fructibus plenum, ut ipſe Sanctus teſtatur *epiſt.*19. & etiam Marcella eidem Sancto mittebat ſaccum, calices, & ſimiles res, pro quibus illi gratias agit *epiſt.* 26. Etiam nomine eulogiarum reliquiæ Sanctorum mittebantur. Greg.Magnus *lib.*11. *epiſt.*49. *Eulogias verò S. Marci à beatiſſima Fraternitate veſtra tranſmiſſas, cum ea charitate quâ tranſmiſſæ ſunt, ſecundum notitiam earum ſuſcepimus.* Et *lib.*2. *epiſt.*13. & 47. & *lib.*7.*epiſt.*34. & 128. Hanc igitur conſuetudinem tranſmittendi aliquid ad invicem jubet Gregorius illibatam ſervari; cùm per illam gravamen Eccleſiis non inferatur, ſed tantùm communio fidelium conſervetur, & demonſtretur.

d *Inhibemus.*] Non ſolùm Clerici, ut honorarent Epiſcopos, munera illis mittebant, verùm & 4. ipſi Epiſcopi Romanum Pontificem ultrò eis muneribus, & largitionibus debito honore proſequebantur, ut conſtat ex pluribus epiſtolis ipſius Gregorii Magni, præcipuè ex dicta epiſtola 49. & aliis, quas illuſtrat Nicolaus Lemaiſtre *lib.*2. *de juribus Epiſcop. cap.*3.

e *Xeniis.*] Xenia, ſive encenia, ſunt munera, 5. ſeu munuſcula quæ inter conſanguineos, aliaſque perſonas mitti ſolent. Apud Romanos à provincialibus provinciarum Rectoribus xenia mittebantur, *l.ſolent* 6. §.3. *ff.de officio Proconſ.* quæ deinceps offerri, ſeu mitti vetarunt Imperatores *in l.unica Cod. Theod.* ne damna provincialibus infligerentur. Plinius *lib.*5. *epiſt. ad Valeriam*: *Quam juvat, quod in cauſis agendis non modò pactione & munere, verùm etiam xeniis abſtinui.* Quem locum illuſtrat Fridericus Brumer. *ad leg. Cinciam cap.*7. Etiam Principibus mittebantur xenia, *l.laudabile* 4. *C.de officio diverſ.* Eſculenta etiam & poculenta pro xeniis mitti ſolebant, de quibus *in cap.ſi diligenti, de decimis, in quinta compil. Niſi forſan aliqua xenia ſint.* Et generaliter pro muneribus xenia ponuntur in Concilio Aurelianenſi I. *can.*16. *Ut nullus Presbyter ad introitum Eccleſiæ xenia donet.* Plura de xeniis Demſterus *ad Roſinum, lib.*1. *fol.*39. & 40. Claudius Minois *in emblem.* 43. *Alciati*, Cironius *in d. cap. ſi diligenti*, Cujacius *in l. & quia* 6. *ff.de juriſd.* Ritherutius *in notis ad Salvian. fol.*562. Bartolinus *in annot. tom.* 6. *theſauri*, Tamayus à Salazar *in Martyr. Hiſp. tomo* 1. *fol.* 7. Prateius, Briſſonius, & alii *de verbis Juris, verbo Xenia*, Brumerus *ad leg. Cinciam, cap.*7.

f *Palmatianas.*] Earum meminit Imperator *in* 6. *l.*1. *C.de grege domin.lib.*11. Palmatianæ ſunt fructus palmæ, quos nos vulgò appellamus, *Datiles*, Zerda *in adverſar. cap.*176. *num.*19. Meurſius *in Gloſſario, verbo Palmatiana.*

g *Venundari.*] Gregorius vendere juſſit palma- 7. tianas, & pretium Epiſcopo Meſſanenſi miſit, quia

Romæ

Romæ magne æſtimationis erant, cùm ſolùm aſportarentur ex Africa, vbi dantur; tantùm enim in illis partibus Africæ, propter nimium calorem producuntur, vt notat Laguna *ad Dioſcoridem lib. 1. c. 126.* vnde cùm Gregorius reſpuiſſet xenia, multò magis palmatianas, quæ non ſine magno diſpendio Eccleſiæ Meſſanenſis illi mittebantur.

COMMENTARIVM.

8. Concluſio traditur, et probatur.

Ex fragmento huius epiſtolæ à Raymundo in præſenti tranſcripto, ſequens communiter deducitur concluſio. *Conſuetudines, quæ grauamen Eccleſiæ inferunt, obſeruari non debent.* Probant eam textus *in cap. mala, 8. diſt. cap. vſus, cap. conſequens, 11. diſt. cap. omnia, 12. diſt. cap. ad noſtram, cap. cùm venerabili, cap. finali, hoc tit. cap. cùm cauſa 8. de re judic. cap. cùm terra, de elect. cap. ex frequentibus, de inſtit. cap. 1. de his quæ fiunt à majori parte, cap. clerici 8. de judiciis, cap. quantò, de cenſibus, cap. nouerîs, de ſentent. excomm. cap. 1. hoc tit. in 6. cap. vnico, de clericis non reſid. eod. lib. cap. 2. de pœnit. & remiſſ. eod. lib. Clement. 2. de rebus Eccleſiæ,* Concilium Salisburgenſe tempore Martini V. *can. 3. Conſuetudines, quæ grauamen Eccleſiis inducere dignoſcuntur, inualidas publicamus.* Authentica *caſſa, Cod. de ſacroſ. Eccleſ.* Illuſtrant vltra relatos à Barboſa in noſtro textu, Azor *tom. 1. inſtitut. lib. 9. cap. 19.* Suarez *de legib. lib. 7. cap. 18. & 19. & in defenſ. fidei, lib. 4. c. 32.* Martha *de juriſdict. 4. part. centuria 1. caſu 63.* Sanchez *de matrim. diſput. 4. per totam.* Baſilius *eodem tract. lib. 6. cap. 5. & 6.* Rochus de Curte & Sahagun *in cap. finali, hoc tit.* Hallier. *de ſacris elect. art. 4. ſect. 7. cap. 1.* Caniſius *in dicto cap. vltimo,* Sichardus *in rubrica Cod. quæ ſit longa conſuetudo, num. 13.* Gratianus *tom. 5. diſceptat. cap. 894. num. 27.* Alii relati ab Hunnio *in encyclop. tit. 4. quæſt. 2. de conſuetudine,* Lælius Mancinus *genial. centuria 2. cap. 107. & 108.* Bocerus *tom. 1. claſ. 1. diſput. 4.*

9. Impugnatur præſens aſſertio.

Sed hæc aſſertio difficilis redditur ex ſequenti conſideratione: nam conſuetudinis non leuis authoritas eſt, *l. 2. Cod. quæ ſit longa conſuetudo,* vtpotè ipſis legibus antiquior, vt *ex l. 1. ff. de curatore furioſi,* probat Goneanus *in l. 2. de vulgari:* imò conſuetudinem eſſe alteram naturam, probat Philo Iudæus *lib. de Abrahamo,* ibi: *Inueterata conſuetudo plerumque tantum poteſt, quantum natura.* Philoſophus *lib. 7. de moribus;* & in hoc ſenſu conſuetudinem pro natura, & è contra, accipi *in l. ſi quis poſthumus 9. ff. de liberis & poſthumis, l. ſed ſi damnum 9. §. ſi ipſe ſeruus, ff. de peculio, l. in cauſa, §. idem Pomponius, ff. de minoribus, l. item, §. quemadmodum, ff. locati, l. 2. §. ex his legibus, ff. de origine juris,* notat Vaſconcellus *ad noſtrum titulum.* Conſuetudo enim eſt jus moribus vtentium introductum, habens vim legis, *l. de quibus, ff. de legib. l. 1. ff. de aqua pluuia, cap. conſuetudo, 1. diſt. §. ſine ſcripto, Inſtit. de jure naturali,* Seneca *lib. 5. de benefic. cap. 21.* ibi: *Multa legem non habent, nec rationem, ad quæ conſuetudo vitæ humanæ lege omni valentior dat habitum.* Cuiacius *lib. 20. obſeru. cap. 1.* Reuardus *de authoritate prudentum, cap. 16.* Donellus *lib. 1. comment. cap. 10.* immò laudabilior eſt ſæpius conſuetudo, quàm lex, cùm lex coactum jus, conſuetudo verò ſit voluntarium; lex in tabulis, conſuetudo in animis cuſtodiatur: & vera legis interpres eſt, *cap. cùm dilectus, hoc tit. l. ſi de interpretatione, ff. de legibus:* ſuperat legem, ſiquidem deſtruit, abrogat, emendat, *d. l. de quibus, cap. finali, hoc tit. §. finali, Inſtit. de except.* Cuiacius *lib. 2. feudorum, cap. 1.* Duarenus *lib. 1. diſput. cap. 32.* Petrus Faber *lib. 2. ſemeſt. cap. 22.* & certum principium juris eſt, conſuetudinem legitimè præſcriptam eſſe ſeruandam, *l. cùm de lanionis, §. aſinam, ff. de fundo inſtructo, l. ſi ſeruus plurium, §. finali, ff. de legat. 1. l. ſi publicanus, in fine, l. licitatio, §. eadem, ff. de publicanis, l. non tamen, ff. de donat. l. 3. Cod. de Epiſcop. audientia, l. ſi quis donaturus, ff. de vſufructu, l. venditor, §. ſi conſtat, ff. communia prædiorum, l. quod ſi nolit, §. qui aſſidua, ff. de ædilit. edicto, l. ſi fundus, ff. de euictionibus, l. 3. §. vlt. ff. de teſtibus, l. ſine herede, §. Lucius, ff. de adminiſt. tut. l. cùm alimenta, ff. de alimentis, l. nummis, ff. de pollicit. l. ſemper, ff. de legat. 3. l. 1. ff. de decur. l. 1. §. 1. ff. de albo ſcribendo, l. vt gradatim, §. etſi lege, l. honor, l. munerum, §. mixta, ff. de munerib. & honorib. l. 1. Cod. de paſcuis publicis, l. vſum aquæ, Cod. de aquæductu, l. ſi non ſpeciali, Cod. de teſtam. l. in totum, Cod. de ædificiis priuatis, l. ob metallum, Cod. de metallis, lib. 12. l. ſuper, C. de jure fiſci,* & veteres conſuetudines fidei non contrarias obſeruandas eſſe docent *in cap. 2. de frigidis,* & Gregorius *in epiſt. ad Epiſcopos Angliæ,* ibi: *Mihi placet, vt ſiue in Romana, ſiue in Gallicana, ſiue in qualibet Eccleſia inueniſti, quod plus omnipotenti Deo placere poſſit, ſolicitè eligas.* Et prouinciarum priuilegia ex conſuetudine metienda eſſe ſtatuit Synodus Nicæna *can. 6.* ibi: *Antiqui mores obtineant.* Idemque poſtea Synodus Epheſina conſtituit *can. 7.* Igitur conſuetudo, ſi legitimè præſcripta eſt, etſi grauamen exinde Eccleſiæ ſequatur, obſeruanda eſt. Augetur hæc dubitandi ratio ex variis juris teſtimoniis, in quibus conſuetudo cum Eccleſiæ grauamine admittitur, & approbatur; nam quis negabit conſuetudinem non ſoluendi decimas, Eccleſiæ grauamen inferre, & tamen approbatur *in cap. cùm ſint homines, cap. Apoſtolicæ, cap. in aliquibus, de decimis.* Similiter conſuetudo percipiendi fructus præbendarum Eccleſiæ valde damnoſa eſt, cùm per eam minuatur cultus diuinus; & tamen approbatur, *cap. penult. de conſtit.* Similiter conſuetudo permittens clericis teſtamentum facere de bonis intuitu Eccleſiæ acquiſitis, non leue grauamen infert Eccleſiæ, quæ ſuccedere in eis debebat, *ex cap. 1. cap. cùm in officiis, de teſtam.* & tamen talis conſuetudo obſeruatur, *cap. relatum, el 2. de teſtam. l. 13. tit. 6. part. 1.* dicemus *in d. cap. cùm in officiis:* ergo conſuetudo, quantumcunque grauamen Eccleſiæ inferens, obſervanda eſt.

10. De Jure non ſcripto.

Sed antequam huic, & aliis difficultatibus ſatisfaciamus, aliqua præmittenda ſunt: & primò ſciendum eſt, jus Eccleſiaſticum, ſicut & jus ciuile, conſtare jure ſcripto, & non ſcripto, *cap. Catholica, 12. diſt.* vnde judices cognitores in Concilio Chalcedonenſi rectè petierunt ab Anaſtaſio Epiſcopo Nicæno, qua ratione probare vellet Eccleſiam Baſilinopoleos ſubjectam eſſe Nicænæ, an ſecundùm canones, an ex conſuetudine aliqua, *in actione 13.* & annis aliquot ſuperioribus Fauſtinus Legatus Romanæ Eccleſiæ dixerat in præfatione Concilii Africani, aliqua teneri canone, aliqua verò conſuetudine: quare Photius *in Nomocan. tit. 1. cap. 3.* rectè adnotauit Eccleſiaſticam conſuetudinem non ſcriptam, perinde ac legem ſeruari. Quidquid enim ſacris Scripturis, Conciliorum Canonibus, Pontificum decretis definitum eſt, jus ſcriptum dicitur: quod verò à majoribus acceptum per manus traditum, ſeu generali conſuetudine receptum eſt, jus non ſcriptum appellatur; & hoc duplex eſt, publicum videlicet, & priuatum: publicum circa res ſacras, quod traditionibus Eccleſiaſticis conſtat; priuatum circa res humanas ex vſu hominum prouemiens, quod dicitur conſuetudo, *cap. conſuetudo, 1. diſt. cap. conſuetudinis, 11. diſt.* Et ſicut jus non ſcriptum apud Romanos præceſſit omnes leges, etiam duodecim Tabularum, *l. 1. ff. de curat. furioſi,*

Gouea-

Goueanus *in l.2.num.1.ff.de vulgari*: ita traditiones Eccleſiaſticæ, omnia Concilia, & Pontificum decreta præceſſerunt. Primis enim illis temporibus Eccleſiæ naſcentis fideles traditiones Eccleſiaſticas obſeruabant abſque vlla ſcriptura. D. Chryſoſtomus *homil.4. in epiſt.2.ad Theſſalon. Vnde perſpicuum eſt, non omnia Apoſtolos tradidiſſe per epiſtolam, ſed multa etiam ſine ſcriptis, & ea eſſe fide digna; quamobrem Eccleſia quoque traditionem cenſeamus eſſe fide dignam.* Et de hoc jure non ſcripto expenditur illud D. Pauli *ad Timoth.cap.6. Depoſitum cuſtodi*; id eſt traditiones Eccleſiæ. Irenæus *lib.3.cap.3.* Triplex genus eſt traditionum. Primum juris diuini, de quibus in Synodo 5. Conſtantinopol. *actione* 10. in 7. Synodo, *actione* 1. Trident. *ſeſſ.*4. & intelligitur D. Paulus ad Hebræos, *Quod non habemus ſcriptum in Euangelio*: & 1.*ad Corinth. cap.*15. 16. & 20. ideo dicitur Euangeliam datum eſſe in corde Eccleſiæ, quia conſtat datum eſſe per traditionem ab ipſo Chriſto Domino, & ab eo accepiſſe Apoſtolos, & ab iis traditum Gentibus. D. Paulus 2.*ad Timoth. cap.*2. & *ad Theſſalon. cap.*2. Exempla harum traditionum extant *in cap. Eccleſiaſticarum*, 11.*diſt. cap. cùm Marthæ, de celebrat. Miſſ.* Trident.*ſeſſ.*24.*cap.*1. & *ſeſſ.* 22. *cap.*2. & aliis congeſtis à Fr. Antonio Perez *in Pentat. fidei, integro volum. de tradit.* Suarez *lib.7.de legibus, cap.4. à num.9.* & *de fide diſp.5. ſect.*4. Ideo in his traditionibus Eccleſia non poteſt diſpenſare. Trident.*ſeſſ.*21. *cap.*2. Secundum genus traditionum eſt earum, quæ ab Apoſtolis inſtitutæ ſunt propriâ Apoſtolicâ authoritate: quaſdam referunt ipſi Apoſtoli, 1.*ad Timoth. cap.*2. & 5. & *ad Corinth.cap.*7. & SS. PP. relati à Couarr. *lib.4.var. cap.*19. & 20. Vargas *de juriſdict.Epiſcop.axiom.*20. Soto *lib.2.de juſtitia,quæſt.5. art.vlt.* In hoc ſecundo genere traditionum poteſt Pontifex diſpenſare,*cap. propoſuit, de conceſſ. præb.* Gloſſa *verbo Apoſtoli, in cap.ſunt quidam,* 25.*quæſt.*1. Couarr.2.*part. de ſponſ. cap.*9.§.6. Sotus *de juſtit.lib.5. quæſt.1.art.*4. Ad tertium genus ſpectant traditiones inſtitutæ per Epiſcopos in ſua prouincia vel diœceſi, in qua tantùm vigent, & obligant, *cap. ſicut ſancta, cap. illud, cap. ridiculum, cap. illa, cap.nouit, cap. omnia, diſt.* 12. Omnes traditiones circa res diuinas ex vſu Eccleſiæ,& conſuetudine gentium dicuntur ritus, vt probat Carolus Sigonius *de jure Romano lib.*1. *cap.*8. in quo differunt à conſuetudine, quæ poteſt eſſe circa res humanas, & ex vſu hominum; & cùm traditiones ad jus publicum Eccleſiaſticum ſpectent, de eis in præſenti non agitur, quare earum tractationem omittimus. Videndi ſunt pro earum authoritate ſcribentes, Baronius *in apparatu, num.*38. & *anno* 53. & *anno* 169. *num.* 19. & *anno* 173.*n.*11. 175. *num.*4. 196. *num. vlt.* 214. *num.*2. 217. *num.*3. 225. *num.*7. 258. *num.*38. 259. *num.*1. 266. *num.*4. Carrier. *tom.2. Digeſti fidei, tit. de tradit. Eccleſiaſt.* Caſtro *lib.1.contra hæreſes, cap.*5. & *lib. de hæreticorum punit. cap.* 4. Simanchas *de catholicis, cap.*23. Canus *lib.2.de locis, cap.*7. Bellarminus *tom.1. controv. de verbo Dei, cap.*4. Sauſay *in panoplia Cleric. part.1. lib.2. cap. finali*, Viuar. *in apolog. pro Flauio Dextro*, §.2. Gibalin. *tom.2.ſcient.can. lib.5. cap.1. cum ſequent.*

II. De conſuetudine. In præſenti ergo titulo agitur tantùm de jure non ſcripto circa res humanas, quod conſuetudinem dicimus; nam licèt aliquando jus ſcriptum appelletur conſuetudo, *cap.conſuetudo, diſt.* 1. *cap. cùm dilectus, hoc tit.* & in Gallia lex Salica appelletur conſuetudo, Marculfus *in formulis, cap.*12. tamen conſuetudo propriè accepta eſt jus non ſcriptum, §.*ex non ſcripto, Inſtit. de jure natur.* adeo vt ſi poſtea ſcribatur, ſemper conſuetudo maneat, *cap.*1. *de jureiur.lib.*6. docent Sahagun *in cap.finali,hoc tit.* Oſuald. *ad Donel. lib.*1. *cap.* 10. Conſuetudo ergo eſt *jus quoddam moribus introductum, quod pro lege obſeruatur*: *cap.conſuetudo*, 1.*diſt.* docent repetentes *ad leg. de quibus, ff.de legibus.* Donellus *dicto cap.*10. Bocerus *tom.1.claſ.1.diſput.*4. & alii infrà laudandi: loco generis ponitur, *jus*, prout ſignificat regulam juſti, vt probat textus *in cap. jus generale*, 1. *diſt.* Adjicitur, *moribus introductum*, quia mores hominum introducunt conſuetudinem, & illam faciunt; eaque de cauſa reſpectu ejuſdem conſuetudinis mos habet ſe per modum cauſæ ad cauſatum; & licèt aliquando pro eodem vſurpentur mos, & obſeruantia; nihilominus tamen in ſe maximè differunt, ſiquidem mos propriè ſumptus, conſuetudo eſt imperfecta: textus ita intelligendus *in cap.nos*, 1.*diſt.* idque in vſu dicendum eſt, qui quidem propriè importat actus illos ex quibus conſuetudo conficitur, vt docent Decius *in præſenti rubrica, num.*2. Cabreros de Auendaño *de metu lib.2.cap.*36. Lælius Mancinus *genial.cap.*107. & 108. & *de triplici juris collat. cap.*226. Tandem dicitur, *quod pro lege obſeruatur*, vt agnoſcantur effectus conſuetudinis, de quibus agemus *in cap.finali, hoc tit.* Vt autem conſuetudo vim & authoritatem legis habeat, tria concurrere debent, videlicet vſus longæuus, Principis conſenſus, & rationabilis cauſa: docent DD. *in d. l. de quibus*, & de conſuetudine agentes. Vſum longæuum deſideramus, id eſt diuturnitatem temporis, vnde inueterata dicitur conſuetudo *in l. de quibus* 32. *ff. de legibus*, & diuturna *in l.* 33. *eod. tit.* Longa *in l.ſed ea, ff.eod. cap. finali, hoc tit.* Cæterùm quot anni deſiderentur ad inducendam conſuetudinem vim legis habentem, non conſtat apud DD. Gloſſa, & Bartolus *in d. l. de quibus, num.*14. Iaſon *num.*43. docent decem vel viginti annis induci perfectiſſimam conſuetudinem. Hottomanus *in d.§. ſine ſcripto*, & Mela *miſcel. cap.*5. exiſtimant tantum tempus deſiderari, quantum ſuperſtitum hominum nec ætas, nec memoria comprehendere poſſit, *argumento l.1. §. vlt.junctâ l. ſequenti, ff. de aqua & aquæ pluuiæ.* Iudicis arbitrio hoc definiendum pro negotii qualitate relinquunt Corraſius *in d.l. de quibus*, Duarenus *ad tit.de legibus,cap.*11. A.Faber *in ration. ad l.38.de legibus*, Menochius *de arbitr.caſu* 32. *n.*8. Oſuald.*ad Donel.lib.*1. *cap.*10. *lit. F*, Baſilius *lib.6. de matrim.cap.*5. Martinez de Prado *tom.*1. *Theolog. moral. cap.*3. *de legibus, quæſt.*13. per textum *in l.*1. *ff.de jure deliber.* Alii, quos ſequitur Leſſius *lib.7. de juſtit. cap.6. dubit.* 14. diſtingunt inter conſuetudinem, quæ introducitur ignorante Principe, & quæ inducitur eo ſciente. Sed receptior opinio eſt eorum, qui diſcrimen conſtituunt inter conſuetudinem, quæ eſt præter jus, & contra jus; ita vt ſi ſit præter jus ſcriptum, deſiderentur tantùm decem anni; ſi verò contra jus, deſiderentur quadraginta, vt *ex cap. vt litigantes, de officio ordin. in 6. cap. cùm de beneficio, de præbend. eod.lib.* docent Suarez *lib.7. de legib. cap.* 15. Gratianus *diſcept. forenſ. cap.* 395. Hunnius *in encyclop. tit.de conſuetudine, num.*25. Per illud tempus debent actus populi interuenire, quia non verbis, ſed factis conſuetudo introducitur, *d.l. de quibus*: & debent eſſe voluntarii, non coacti, ut pluribus relatis defendit Auendaño *de metu lib.*2. *cap.*36. vbi expendit textus *in l.ſi priuatus* 17. *ff.quì & à quibus, cap. quia cognouimus* 10. *quæſt.* 3. Cùm enim in conſuetudine conſenſus ſit cauſa præcipua, *d. §. ſine ſcripto*, & per coactionem deficiat conſenſus, *l.nihil* 116. §. 1.*de reg. juris*; conſequens eſt, conſuetudinem induci his actibus non poſſe. Debent etiam eſſe vniformes, cùm ex difformibus conſenſus colligi non poſſit. Deſideratur & actuum

frequentia;

frequentia; vtrum verò debeant eſſe judiciales, vel ſufficiant extrajudiciales, diſputant Suarez *ſuprà cap.* 11. Hunnius *num.* 16. qui reſolvunt ſufficere actus extrajudiciales. Gibalinus *tom.* 2. *ſcient. can. lib.* 6. *cap.* 2. *per tot.*

12. De requiſitis conſuetudinis.

Secundò deſideratur Principis conſenſus, *dicto* §. *ſine ſcripto*, Suarez *ſuprà*, *cap.* 13. Tuſchus *lit. C, concluſione* 795. quia populus nequit conſuetudinem authoritatem legis habentem inducere, niſi mediante tacita, vel expreſſa approbatione Principis, penes quem reſidet authoritas legiſlatiua, poſtquam populus in eum illam tranſtulit, *cap. cùm conſuetudinis* 9. *hoc tit. l. finali*, *C. de teſtam.* D. Thomas 2. 2. *quæſt.* 97. *art.* 3. *ad* 3. Beſoldus *tom.* 1. *polit. de jure maieſt. ſect.* 3. *cap.* 2. *n.* 3. Quare improbatur conſuetudo introducta in caſu textus *in cap. illud*, 99. *diſt.* quod præcipè procedit jure canonico attento, quia ad leges canonicas ferendas nulla eſt poteſtas in populo, nec in ipſo fine capite; non tamen deſideratur conſenſus perſonalis, vt communi ſententiâ Interpretum receptum eſt: nec expreſſus, vel poſitivus; ſufficit enim interpretatiuus, vel tacitus ex ipſa tolerantia præſumptus, vt ex D. Thoma docet Suarez *vbi ſuprà*, *num.* 10. Si tamen per errorem Princeps conſentiat, non ſufficit talis conſenſus, quia conſentire non intelligitur qui errat, *l. ſi per errorem*, *ff. de juriſdict.* tandem deſideratur vt conſenſus ſit rationabilis, id eſt juſta ratione nitatur, vt rationi non repugnet, quæ lege ſtatui potuit, ſiue quæ juſta cenſeretur, & obligaret, ſi lege ſtatuta eſſet; eadem enim eſt materia legis, juſtitiæ, & conſuetudinis; nam conſuetudo eſt tacita quædam lex, *l.* 3. *C. quæ ſit longa conſuetudo*: irrationabilis enim conſuetudo corruptela eſt, *cap. mala*, 8. *diſt.* quæ nec immemorabili tempore præſcribi poteſt. Quæ tamen dicatur rationabilis, ab Interpretibus diſputatur. Aliqui affirmant, eam eſſe irrationabilem, quæ juri diuino, aut naturali aduerſatur. Ita poſt Nauarrum Suarez *vbi ſuprà*, *cap.* 6. ſed judicis arbitrio relinquendum eſſe, docent Gaillus *obſ. cap.* 31. Hunnius *de conſuetudine cap.* 4. Caniſius & Sahagun *in cap. finali*, *hoc tit.* Barboſa *in ſelectis ad textum in dicto cap. finali*, *num.* 3. Illud indubitatum eſt, conſuetudinem aliquid introducentem contra immunitatem Eccleſiaſticam, vel ex qua grauamen Eccleſiæ inferatur, irrationabilem eſſe. Gaillus *obſeru. cap.* 32. Barboſa *in cap. finali*, *num.* 12. *hoc tit.*

13. Traditur ratio decidendi.

Ex quibus jam apparet vera decidendi ratio; nam cùm de eſſentia conſuetudinis deſideretur, vt ſit rationabilis, & ea quæ grauamen Eccleſiæ infert, irrationabilis ſit; inde in noſtro textu à Pontifice remittitur, & nulla declaratur, quæ grauamen Eccleſiæ Meſſanenſi inferebat: nam cùm Epiſcopus tantùm ſit adminiſtrator rerum Eccleſiæ, *cap. expedit* 12. *quæſt.* 1. non verò habeat plenam earum diſpoſitionem, ſi præiudicium Eccleſiæ ſequatur; vnde ex xeniis, & aliis muneribus, quæ R. Pontifici mittebantur ab Epiſcopo, & Eccleſia Meſſanenſi, Eccleſia lædebatur; inde juſtè ait Gregorius illa munera ſe remittere, & dictam conſuetudinem, injungendo ne deinceps talia ſibi mitterentur, cùm auaritia ab omnibus Eccleſiæ Prælatis debeat eſſe aliena: vnde ſæpè prohibitum legimus, ne ab Epiſcopis nouis exactionibus, aut præſtationibus Eccleſiæ grauentur, *cap. quia cognouit* 10. *quæſt.* 3. *cap. prohibemus*, cum aliis, *de cenſibus*.

14. Diſſoluitur dubitandi ratio.

Nec obſtat ratio dubitandi: nam licèt conſuetudinis authoritas leuis non ſit, illa tamen procedit, cùm veritas, & ratio illi ſuffragantur, aliàs non conſuetudo, ſed corruptela erit, cùm rationem non vincat, *d. l.* 2. *Cod. quæ ſit longa conſuetudo*: vnde cùm in noſtro textu ratione careret conſuetudo, cùm grauamen Eccleſiæ inferret, ideo non obſeruatur, vt in aliis quamplurimis caſibus ob defectum rationis nullam authoritatem habet, vt conſuetudo vt Eccleſiaſticus coram judice ſæculari conueniatur, *cap. clerici* 8. *de judiciis*; de quo videndus eſt Suarez *aduerſus Regem Angliæ lib.* 4. *cap.* 32. *per totum.* Nec augmentum obſtat, vbi dicebamus conſuetudinem non ſoluendi integras decimas poſſe præſcribi, & admitti; nam illud procedit, quia remanet ſemper congrua ſuſtentatio Parocho, & tunc rationabilis eſt conſuetudo; aliàs ſi Parochus integris decimis egeret, parochiani nullâ conſuetudine, quantumvis immemoriali, excuſari poſſent; cùm enim virtute conſuetudinis rationabilis parochiani detinent decimas, erogantur in eum finem, in quem deſtinatæ ſunt; & ita ex tali conſuetudine nullum grauamen Eccleſiæ infertur, vt probat Lemaiſtre *de decimis cap.* 2. & 3. Nec obſtat augmentum deductum *ex d. cap. relatum, de teſtam.* nam verum eſt, & apud nos obſeruatur, clericos teſtamentum facere poſſe de bonis intuitu Eccleſiæ acquiſitis, quia quamuis hæc conſuetudo Eccleſiæ grauamen inferat, quæ aliàs ſucceſſura erat, tamen quia per Summum Pontificem reprobata non eſt, dum non improbatur, obſeruari debet, quia ex tacita Pontificis diſpenſatione derogatum videtur dicto capiti *cùm in officiis*, & ſimilibus. Nec tandem obſtat argumentum deductum *ex dicto cap. cùm omnes* 6. *de conſtit.* nam reſpondendum eſt, conſuetudine introduci poſſe, vt Canonici in abſentia percipiant fructus ſuarum præbendarum, cùm rationabilis eſt conſuetudo, veluti cùm abſunt ob negotia Eccleſiæ, vel ob ſimilem cauſam; non tamen conſuetudine introduci poteſt, vt Canonici in abſentia percipiant diſtributiones quotidianas, *cap. vnico, de cleric. non reſid. lib.* 6. Ratio diſcriminis in eo conſiſtit, nam licèt tam fructus beneficiorum, quàm diſtributiones deſignentur in ſtipendium officii clericalis, fructus tamen deferuntur ex eo, quod ratione beneficii jus conceditur ad eos percipiendos, ex eo quod officio clericali ſe deputarunt, juxta regulam textus *in cap. cùm ſecundum, de præb. cap. vlt. de reſcriptis in* 6. docet Nauarrus *de horis canonicis cap.* 7. *num.* 3. ac proinde non ſequitur, fructus ipſos inſpectâ primæuâ naturâ ſuâ, & eorum deputatione, ad hæc, vel illa onera ſuſtinenda fuiſſe inſtitutos: at verò diſtributiones inſpectâ naturâ ſuâ inſtitutæ ſunt, vt actualiter diuinis officiis intereſſentibus quotidie diſtribuantur: quo fit vt conſuetudo in diſtributionibus tanquam contra naturam, & ſubſtantiam actus reprobetur, juxta textum *in dicto cap. vnico*, ſecus verò quoad fructus, *ex dicto cap. cùm omnes* 6. de cuius exactiori expoſitione videndus eſt nouiſſimè Franciſcus Valens *in repetitione ad ipſum textum.*

Ex ſuprà traditis lucem accipit textus *in cap. ſcientes*, *de cenſibus*, in illis verbis: *Aſſerit autem prædictus Abbas, presbyterum prædictæ Maſſæ nouas monaſterio ipſi velle ponere conſuetudines, quæ ex tempore conditionis monaſterii per triennale tempus hactenus non fuerunt; ſiquidem ſi quid munificentia gratiâ à fidelibus viris oblatum fuerit, portionem ſibi vult percipere, quod Magnitudo veſtra ſtudeat diligenter agnoſcere, etſi hoc ab initio non fuit: etenim labentibus temporibus aliquid imponi nouiter non concedas, quia maximè exiguæ ſubſtantiæ, & monaſterium pauper eſſe didicimus, & Abbatem ipſum hoſpitalem eſſe omninò didicimus.* In quibus verbis proponitur, quod cùm Parochus S. Mariæ in quodam monaſterio vellet nouas introducere conſuetudines cum grauamine monaſterii, videlicet vt de oblationibus factis in ipſo monaſterio certam portionem ſibi præſtarent 15. Exponitur cap. ſcientes, de cenſib.

monachi,

monachi, reſpondet Gregorius Magnus, & reſcribit Stephano Chartulario, ut faciat antiquas conſuetudines obſervare, novas autem introducere non permittat: ergo conſuetudines præſcriptæ, etſi Eccleſiis gravamen inferant, obſervari debent. Innocentius Cironius *in paratitlis ad tit. de cenſibus*, aſſerit ibi conſuetudines accipi pro quantitate Cathedratici, vel Synodatici, quæ ſolvebatur Epiſcopis: & cùm quantitas non eſſet expreſſa, conſuetudinem appellari, ut *in cap. 15. de ſimon. in 1. compil. novella 123. Juſtin. cap. 3.* Sed hæc ſolutio ſuſtineri non poteſt, ſiquidem in eo textu agitur non de Epiſcopis, ſed de Parochis, quibus nulla quantitas Cathedratici, ſeu Synodatici nomine debetur: quare eâ omiſsâ, veriùs dicendum credo, in ejus textus ſpecie Parochum introducere voluiſſe conſuetudinem Eccleſiæ valde oneroſam, ut videlicet ex omnibus oblationibus certa portio ipſi præſtaretur; quæ quia gravamen inferebat monaſterio, ex ſuprà traditis, rejicitur & repellitur: ſi autem fuiſſet introducta ex juſta cauſa, ut rationabilis defenderetur, ut in ejus textus commentario dicemus.

CAPVT SECVNDVM.

a Innocentius III. *A. Archiepiſcopo, & Capitulo* b *Lundenſi.*

EX litteris quas tu nobis, frater Archiepiſcope deſtinaſti, intelleximus manifeſtè, quod regnum *c* Daciæ, quantum ad ea quæ jus fori contingunt, conſuetudinibus ſuis, & inſtitutionibus Regum ſuorum omninò regatur: unde nullum *d* uſum teſtamentorum illius provinciæ haberi contingit, qui alibi in ultimis decedentium voluntatibus ſecundùm legalem obſervantiam cuſtoditur. Si verò aliquis poſſeſſiones aliquas clauſtris, vel aliis religioſis locis in bona valetudine, vel voluntate ultima *e* conſtitutus vult pro ſuorum remedio peccatorum *f* conferre, hanc Eccleſiæ conferendi formam eſſe proponis, quod in hujuſmodi donationibus modicum terræ conſuevit aſſumere, aut in extremitate pallii, quod manu Epiſcopi, vel cujuſlibet alterius Prælati Eccleſiæ *g* ſuſtinetur, aut ſuper ipſum Altare aliquo involutum panniculo cum debita humilitate *h* ponendum, ſub teſtimonio videntium, & audientium, forma donationis hujuſmodi *i* ſubſequente, quæ *j* Scotatio vulgariter appellatur. Verùm quia hujuſmodi donatio malitioſè à quibuſdam cavillatoribus (ſicut aſſeris) *k* impeditur, à nobis humiliter poſtulaſti, ne loca religioſa, & Eccleſiæ, quibus multæ poſſeſſiones ſub ſcotatione hujuſmodi ſunt *l* collatæ, ab aliquibus poſſint, vel debeant temerè perturbari, paterna debemus ſolicitudine providere. Nolentes igitur, ut tales conſtitutiones, quas diuturnitas temporis (ut aſſeris) obſervavit, & uſus conſuetudinis hactenus approbatæ retinuit, temeritate qualibet infirmentur, diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus donationes eorum, quæ ſub obtentu conſuetudinis clauſtris, Eccleſiis, vel quibuſlibet locis religioſis piè, ac providè conferuntur, vel etiam ſunt collatæ, faciatis irrevocabiliter obſervari; cùm hujuſmodi ſignum, quod ſcotatio dicitur, non tam factæ donationis, quàm traditæ poſſeſſionis ſit evidens argumentum: ſi quos contradictores inveneritis, aut rebelles, authoritate freti Apoſtolica, per cenſuram Eccleſiaſticam, monitione præmiſſa, ſublato appellationis obſtaculo *m* compeſcentes. Datum Laterani XVI. kalendas Decembris.

NOTÆ.

1. a [*Nnocentius.*] Ita legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap. 1.* in hac verò ſexta legitur, *Innocentius III. Archiepiſcopo, & Capitulo Lugdunenſi.* Gloſſa autem marginalis ita emendat, *Honorius III. Archidiacono, & Capitulo Lundenſi.* Sed perperam tam in una, quàm in alia collectione: legendum enim eſt, *Archiepiſcopo & Capitulo Lundenſi*, ut habetur in ipſo regeſtro epiſtolarum Innocentii III. edito Coloniæ, ubi *fol. 209.* legitur præſens textus, prout in præſenti tranſcribitur; & ita etiam legendum eſt *in cap. cum poſt, de elect. cap. ad noſtram, de probat.* ubi eidem Prælato reſcribit Innocentius.

2. b *Lundenſi.*] Non eſt legendum *Lugdunenſi*, ut in ſexta collectione legitur; ſed *Lundenſi*, ſive *Londenſi*: nam cùm conſuetudo, de qua in præſenti textu agitur, inolevisſet in Regno Daniæ, ut ex integra ipſius textus ſerie conſtat, quomodo Archiepiſcopo Lugdunenſi, qui eſt in Gallia, committi poterat, ut obſervare faceret prædictam conſuetudinem? Legendum ergo eſt, *Lundenſi Archiepiſcopo*, cui etiam reſcribit Innocentius *in cap. cum Martha, de celebrat. Miſſ.* & *lib. 3. epiſt. 14.* & *lib. 4. epiſt. 16. & epiſt. 181.* Lundenſis civitas, ſive Londonia, præcipua eſt Regni Daniæ, caput Eccleſiaſticæ juriſdictionis, ſicut politicæ & Regiæ eſt Haſnia, de qua plura Krantzius *lib. 1. rerum Daniæ, cap. 1.* Olim tantùm Cathedrâ Epiſcopali decorabatur, ut refert Boſquetus *in notis ad Innocent. III. d. epiſt. 14.* poſteà pactum fecit Epiſcopus Amburgenſis cum Rege Danorum, ut Lundenſis Eccleſia Metropolitanæ titulo decoraretur, ſi Amburgenſis Eccleſia Patriarchalis ipſius Regni crearetur. Quod cùm aſſequutus fuiſſet, ex tunc Lundenſis Eccleſia quæ ſemper Amburgenſi ut ſuffraganea ſuberat, facta eſt Archiepiſcopalis ab Urbano II. anno 1092. ut refert Leopold. *in compend. hiſt. Daniæ, in Henrico*, qui ſceptrum illius Regni tenuit circa an. 1095. ibi: *Hujus temporibus factus eſt Azeras quidam clariſſimus, primus Archiepiſcopus Lundenſis; prius enim parebant omnes Danici Epiſcopatus Archiepiſcopatui Amburgenſi.* Latiùs proſequitur Franc. Florens *ad hunc tit.* Poſteà Eccleſia hæc Lundenſis ab Innoc. III. Primatus totius Sueciæ honore decorata fuit, ut teſtantur Kranzius, & Saxonius Grammaticus in hiſtoria

hiſtoria Daniæ. Archiepiſcopus, cui miſſa fuit hæc deciſio, ni fallor, fuit Andreas Sunonis pronepos ex fratre Abſalonis ejus prædeceſſoris, quem Legatum Sedis Apoſtolicæ conſtituit Innocentius noſter, vt conſtat ex epiſtola 14. *lib.* 3. cumque poſteà increpauit, quia ad Concilium generale venire diſtulit, *epiſt.* 181. *lib.* 3. referunt Boſquetus *in dict. epiſtola* 14. Spondanus *in continuatione, anno* 1201. *num.* 4.

3. c *Dacia.*] Legendum eſt Daniæ; qui error ferè in omnibus libris reperitur, vt *in c. ad noſtram, de probat.* confunduntur enim plerumque à Recentioribus Scriptoribus gentes iſtæ, vt notauit Abrahamus Hortelius *in theſauro geograph. in voce Dani*; ſiue quòd proceſſu temporis permixtæ fuerint, ſiue ob nuncupationis affinitatem; cùm certum ſit antiquas earum ſedes longè ſepoſitas eſſe; ſiquidem Dacia non longè diſtat à Dalmatia, propè Danubium, vt de ea agentes referunt Vvolfangus Lazius *de Repub. Rom. lib.* 12. *ſect.* 2. *cap.* 1. Pancirola in notitia Imperii Orientalis, *cap.* 138. D. Rochus Pirro *tom.* 1. *Siciliæ ſacra, notitia* 1. *fol.* 84. & Dacorum memoriam vetuſtiorem eſſe tradit Spondanus poſt Baronium *anno* 1221. *num.* 1. Regnum igitur Daniæ diuerſas leges pro diuerſitate temporum à ſuis Regibus accepit, quas refert Saxo Grammaticus in hiſtoria Daniæ, & in jure noſtro canonico mentio ipſarum extat *in cap. ad noſtram* 12. *de probat.* vbi refertur in Regno Daniæ negatiuam probari. Dani etiam vtebantur conſuetudine in rebus profanis, in Eccleſiaſticis verò ſacris canonibus, *c. cum Eccleſia, de elect. cap. ſuper eo, de cognat. ſpirit.*

4. d *Vſum teſtamentorum.*] In his verbis non ſolùm inuenitur diuerſam eſſe ſolennitatem teſtamentorum in regno Daniæ, ac in aliis prouinciis, quod ſæpe contingit, *cap. cum eſſes, de teſtam.* verùm nullum eſſe teſtamentorum vſum in ea prouincia. Licèt enim ex communi ſententia teſtamenta ſint quoad originem juris gentium; quoad formam verò, & ſolennitatem juris ciuilis ſunt, vt docent Viglius *in §.* 2. *Inſt. de teſtam.* Ægidius *in præfatione ad l.* 1. *C. de ſacroſ. Eccl.* Læl. Mancinus *lib.* 1. *de triplici juris collat. cap.* 47. Guibertus Coſtanus *qq. juris cap.* 6. Gibalinus *de negot. tom.* 2. *lib.* 5. *cap.* 6. Bronchorſt. *centur.* 3. *enantioph. aſſert.* 20. Theophilus *in princip. Inſtit. de jure natur.* Couar. 3. *var. cap.* 6. *n.* 6. Oſualdus ad Donellum *lib.* 6. *cap.* 5. *littera A*, Cuiacius, Duarenus, & alii relati à Gilkenio *in l.* 1. *Cod. de teſtam. num.* 7. & 32. Pinello *lib.* 2. *ſelectarum, cap.* 10. *per totum.* Verius tamen credo, teſtamentum inuentione eſſe juris ciuilis alicuius populi, qui cùm primus teſtamentum facere cœpiſſet, poſtea ejus vſus communi conſenſu approbatus fuit, vt inde fieret juris gentium approbatione, vt docent Menchaca *de ſucceſ. creat.* §. 1. *n.* 1. & probat Faber *in juriſprud. tit.* 2. *principio* 5. *illatione* 1. & tunc jus ciuile confirmauit, non permiſit teſtamenti factionem de qua confirmatione accipiendi ſunt textus *in l. verbis* 120. *ff. de v. ſ. l.* 1. *ff. de teſtament. manumiſſ.* Vlpianus *in fragmentis, tit.* 12. §. *teſtamento* 13. nec hoc nouum eſt, nam plerumque juris ciuilis conſtitutiones, & conſuetudines tranſeunt in jus gentium, vt ex multis illuſtrat Solorzanus *tom.* 1. *de jure Ind. lib.* 3. *cap.* 5. *ex num.* 12. exemplum extat in acceptilatione, de qua Conſultus *in l. an inutilis* 8. §. *finali, ff. de acceptilat.* ait: *Et hoc jure vtimur, vt juris gentium ſit acceptilatio, & ideò puto, & græcè poſſe acceptum fieri*; non enim ambigi poteſt, inuentum fuiſſe Romanorum, cùm ad contractus juris ciuilis (qualis eſt ſtipulatio, §. *de conſtituta, Inſtit. de actionibus*) referatur, cùm requirat ſolennia, & concepta verba, *l.* 2. *Cod. de acceptil. d. l. an inutilis*, §. *acceptum*, *l. & vno* 18. *ff. eodem tit.* §. 3. *Inſtit. quib. modis tol. oblig.* in qua omnes gentes conuenire non poterant tacito conſenſu, vt initium acceptilationi darent; ſed poſtquam à Romanis introducta fuit, recepta fuit à pleriſque gentibus, quarum præcipuè commercio gaudebant, tanquam res ſummè facilis ad diſſoluendas obligationes: & ſic nouâ approbatione accedente, ad gentes extendi cœpit, quæ in vrbe Romana nata fuit, vt ferè exponit noſter Valentia *lib.* 2. *illuſtrium, tract.* 3. *de verb. oblig. cap.* 1. *ex n.* 36. quidquid impropriè juris gentium eſſe dixerit Faber *in juriſprud. tit.* 2. *princip.* 5. *illat.* 4. & licèt Grotius *lib.* 2. *de jure belli, cap.* 4. §. 4. tantùm juris gentium eſſe cenſuerit, quatenus tollit obligationem ex conſenſu creditoris, non quatenus conſtat ſolennibus verbis; & Galbanus *de vſufructu, cap.* 16. *ad fin.* exiſtimarit eſſe juris gentium, eo quòd tollat obligationes natas ex juramento liberti, quæ erat ſpecies verborum obligationis, Gaius *lib.* 2. *Inſtit. tit.* 1. aliter tamen exponit textum illum D. Hieronymus Oroz *lib.* 2. *de apicibus juris, cap.* 2. & vt propiùs accedamus, certum eſt codicillorum vſum inuentum eſſe à jure ciuili, & quidem Romanorum, ſi fides eſt Iuſtiniano ex profeſſo initium, progreſſumque codicillorum narranti *in principio Inſtit. de codicil.* cùm verò eorum vſus percrebuerit apud omnes ferè gentes, conſequens eſt vt facti ſint juris gentium, quia non eſt major ratio, vt ad jus gentium reducatur hodiernum inſtitutum, quàm ſocietas, mandatum, & alia negotia, quæ juris gentium ſic effecta fuiſſe tradit Hermogenianus *in l. ex hoc jure* 5. *ff. de juſtit. & jur.* licèt Vulteius, Albericus Gentilis, & Connanus relati ab Oſualdo *lib.* 1. *Donelli, cap.* 6. *littera F*, tenuerint non deſinere eſſe juris ciuilis, quæ ab aliqua ciuitate inuenta fuerint, quamuis apud alias gentes incipiant cuſtodiri: quod verum crederem ſi ab vna, vel altera gente recipiantur. Cæterùm ſi conſenſu, & conſpiratione communi omnium ferè gentium, Rerumpublicarumque benè inſtitutarum approbetur, juris gentium rectè dicitur: quare etſi ita ſit juris gentium teſtamenti factio, mirum non eſt, vt vna, vel alia gens, vt Dani, de quibus in præſenti; & Germani, de quibus Cornelius Tacitus *de moribus German.* teſtamenti vſum non recepiſſent, aut retinuiſſent.

5. e *Conſtituens.*] Oblationes enim fiebant olim à fidelibus, tam in vita, quàm in morte, *cap. clerici* 11. ibi: *Aut donatas, aut teſtamento relictas*: *cap. qui oblationes* 13. *quæſt.* 2. Concilium Matiſconenſe *can.* 4. Aurelianenſe 5. *can.* 16. *cap.* 1. *de ſucceſ. ab inteſt. in* 3. *collect.*

6. f *Conferre.*] Oblationes à fidelibus Eccleſiæ fiunt ob Diuinam læſam Maieſtatem; nam cùm ejus clementiam continuo ſcelere laceſſamus, modum aliquem inuenire oportuit, quo placaretur, & ejus miſericordia impetraretur. Vrbanus Pontifex II. *epiſt. vnica, cap.* 2. *Oblationes ſunt vota fidelium, & pretia peccatorum.* Concilium Aquiſgran. *can.* 116. *Fideles namque fidei ardore, & Chriſti amore ſuccenſi, ob animarum ſuarum remedium, & cæleſtis patriæ deſiderium ſuis propriis facultatibus ſanctam locupletem fecerunt Eccleſiam.* Concilium Turonenſe 2. *can.* 26. *Quia nonnulli immemores ſui per quaſlibet ſcripturas pro captu animi de facultatibus ſuis Eccleſiis aliquid contuliſſe probantur.* Omnes quippe donationes, fundationes, & priuilegia Eccleſiis conceſſa his, atque ſuperioribus ſæculis, hanc remedii animæ cauſam continent, ita vt fallatur Falectus, qui *antiquit. lib.* 5. *cap.* 10. non ante Dagoberti Regis tempora Eccleſiis bona in animæ remedium, aut remiſſionem peccatorum data exiſtimat; ſed tantùm ad opus, in vſum luminum, & vt ſarta

tecta

recta ſeruarentur. Gregorius Turonenſis *lib. 6. c. 10.* ibi: *Sint hæc Eccleſiæ data, dum vt de his pauperes reficiuntur, mihi veniam obtineam apud Deum.* Et *lib. 9. cap. 42.* in Radegundis epiſtola, ibi: *Quæ alii pro animarum ſuarum remedio, vel ſororis, ibidem de rebus propriis contulerunt.* Quâ ratione poſtea eò vſque progreſſum eſt, vt plerique de induſtria peccarent, quòd crederent ſe donationibus in Eccleſiam factis poſſe crimina quæcumque aboleri: quæ corruptela damnata fuit in Synodo Cabilonenſi ſub Carolo Magno, ibi: *Non enim idcirò quis peccare debet, vt eleemoſynam faciat, ſed ideò eleemoſynam facere debet, quia peccauit.*

7. g *Suſtinetur.*] Ponebatur enim modica terra in extremitate pallii ipſius Epiſcopi, vel Parochi, & ſic per ipſum acquirebatur poſſeſſio Eccleſiæ: aliquando etiam per pallium Altaris tradebatur Epiſcopo dominium dotis ipſius Eccleſiæ, cùm fundator pallium, quod ab altari ſumebat, Epiſcopo tradebat; quâ cæremoniâ ſignificabatur fundatorem nullum jus in ipſa Eccleſia habere: cuius ritus extat nobile monumentum in notitia donationum Eccleſiæ Saliſburg. *cap. 9.* apud Henricum Caniſium *tom. 6. lection.* ibi: *Quo facto Guntherus tradidit per pallium Altaris Vigilio Epiſcopo ipſam Eccleſiam cum omnibus quæ antea perdonauerat.*

8. h *Ponendum.*] Frequens ritus fuit apud veteres apponendi in Altare res donatas, aut ſaltem earum inſtrumenta, vt ipſarum poſſeſſionem traderent. Anaſtaſius Bibliot. agens de donatione Caroli Regis factâ Eccleſiæ Romanæ, ait: *Super Altare S. Petri.* Et poſtmodùm: *Intus in ſancta ejus confeſſione poſuit.* Et *lib. 6. capitul. 285.* ait: *Ipſam ſcripturam coram Altari, aut ſupra tenet, dicens eiuſdem loci Sacerdotibus atque cuſtodibus: Offero Deo, atque dedico omnes res quæ in hac carthula tenentur ſcriptæ.* In legibus Baiubar. *tit. 1.* legitur: *Et tunc ipſam epiſtolam ponat ſuper Altare, & ſic tradat pecuniam.* Illuſtrant morem hunc Bignonius *ad formulas Marculfi, fol.* 430. Hugo Menardus *in notis ad concordiam regul. fol. 966.* Nouarinus *lib. 12 ſchedias. c. 19.* & jure communi attento, inſtrumento vel ſcripturâ traditâ, rei donatæ, aut venditæ cenſetur tranſlata poſſeſſio, *l. 1. Cod. de donat. l. 8. tit. 30. partit. 3. l. 2. tit. 12. lib. 3. fori, l. 17. Tauri,* quæ eſt lex *1. tit. 6. lib. 5. recop. l. 44. Tauri,* quæ eſt lex *4. tit. 7. lib. 5. recopil.* Probant Valenzuela *conſilio 23. n. 10.* Azeuedo *in d. l. 4.* Molina *de primogen. lib. 4. cap. 2. num. 11.* Maſcard. *de probat. vol. 3. concl. 1184.* Oroz *lib. 4. d apicib. juris, c. 12. n. 9.* dum eo animo inſtrumentum tradatur, vt transferatur poſſeſſio, reſque ſit præſens, & poſſeſſore vacua.

9. i *Subſequente.*] Non ſolùm donationes in ſcripturam redigebantur, vel ſuper Altare ponebantur, verùm & teſtibus firmabantur, vt conſtat ex donationibus ſuprà relatis. Hujuſmodi autem teſtes debebant eſſe homines liberi & ingenui, vt conſtat *ex tit. 1. legum Bajubar.* cuius verba in præſenti referam, quia ex eis non modicùm illuſtratur præſens Daniæ mos: *Si quis liber perſona voluerit, & dederit res ſuas ad Eccleſiam pro redemptione animæ ſuæ, licentiam habeat de portione ſua, poſtquam cum filiis partiuit; nullus eum prohibeat, non Rex, non Dux, nec alia perſona habeat poteſtatem prohibendi, & quidquid donauerit, villas, mancipia, vel aliquam pecuniam, omnia quæcumque donauerit pro redemptione animæ ſuæ, hoc per epiſtolam confirmet propriâ manu ſuâ ipſe, & teſtes adhibeat ſex, vel amplius ſi voluerit, imponat manus in epiſtola, & nomine eorum notentur ibi, quos ipſe rogauerit, & tunc ipſam epiſtolam ponat ſuper Altare, & ſic tradat ipſam pecuniam coram Sacerdote, qui ibi ſeruit.*

10. j *Scotatio.*] Vnde tamen hæc forma donationis ſcotatio dicatur, non facilè conſtat apud Interpretes. Gibalinus *de negotiatione tom. 2. lib. 4. cap. 2. art. 1.* ex Olibano exponit ſcotationem, id eſt quotæ dationem, quaſi per hunc modum certa res aut quota donetur. Prateius, Caluinus, & alii Lexicographi tantùm aſſerunt ſcotationem eſſe genus donationis in Dania vſitatum. Innocentius Cironius *lib. 1. obſeru. cap. 8.* poſtquam varias huius vocis etymologias adduxit, tandem aſſerit ſcotationem dictam eſſe à verbo *Scoto*, quod ſignificat cenſum, ſeu tributum, aut quidquid ex diuerſis rebus in vnum aceruum aggregatur, quod apud nos dicitur *ſcotar*, cùm vel ad conuiuium, vel quid ſimile diuerſæ res conferuntur: quem vſum eruditè, vt ſolet, illuſtrat Ramirez de Prado *in Pentecont. cap. 12.* Conſentit huic expoſitioni Alteſſerra *in præſenti.* Etiam dici poteſt, quod ſicut apud nos vulgari idiomate dicitur *ſcotar*, ex aliqua veſte partem reuellere, Couarr. *in theſauro, verbo Scotar*; ita quia ex fundo gleba reuellebatur, & vt me exponam, prædium ſcotabatur, inde portio illa ſcotatio dicebatur.

k *Impeditur.*] Ex eo, quia res in vita donantis realiter traditæ non fuerant, ſed tantùm promiſſæ; & ex eo, quia oblatæ fuerunt in vltima voluntate, ſine vlla teſtamenti ſolennitate: quæ rationes facilè refelluntur ex ſuprà traditis. 11.

l *Collate.*] Extenditur ad præterita hæc deciſio, quia in ea agitur de declaratione juris antiqui, quo caſu conſtitutio etiam præterita reſpicit, vt dixi *in cap. 2. de conſtitutionibus.* 12.

m *Compeſcentes.*] Conſonant Concilium Romanum ſub Calixto II. *cap. 14.* ibi: *Sub diſtrictione anathematis.* Aurelianenſe 3. *can. 22.* ibi: *A communione Eccleſiaſtica ſuſpendatur quiſquis ille ex quolibet ordine, qui quod pro deuotione ſua Eccleſiis dedit, reuocare præſumpſerit.* Aurelian. 4. *can. 19. A communione Eccleſiaſtica ſuſpendatur.* Et quintum *cap. 16. Vt necator pauperum communione priuetur.* Matiſcon. *can. 4. Ab Eccleſiæ liminibus arceantur.* Turonenſe 2. *can. 16. Ab omnibus Eccleſiis ſegregatus, à ſancta communione habeatur immunis.* 13.

COMMENTARIVM.

CVm in Regno Daniæ conſuetudo legitimo tempore præſcripta eſſet, vt ſi aliquis in vita, vel morte vellet pro redemptione animæ ſuæ aliqua prædia Eccleſiæ offerre, ſeu donare, acciperet modicum ex prædio donato, & in extremitate pallii, aut ſuper Altare illud poneret, ſeu in manu Prælati Eccleſiæ, vt hac ſymbolica traditione poſſeſſionem transferret; quidam poſt donationes prædicto ritu factas malitioſè aſſerebant, donationes non valuiſſe, & poſſe reuocari, cùm adhibitæ non fuiſſent ſolennitates, nec rerum ipſarum adhuc poſſeſſio fuiſſet tranſlata. Conſuluit Archiepiſcopus Lundonenſis ſuper id Innocentium III. vigilantiſſimum rerum Daniæ conſeruatorem, qui reſcripſit, vt hujuſmodi donationes faceret inuiolabiliter cuſtodiri prætextu conſuetudinis; quia dictum ſignum, quod *ſcotatio*, dicitur apud Danos, non eſt tam argumentum donationis factæ, quàm ſignum traditæ poſſeſſionis. Ex qua ſpecie ſequens deducitur aſſertio: *Conſuetudine poteſt introduci, vt ſigno, ſeu ſymbolo aliquo adquiratur poſſeſſio rei abſentis.* Quæ concluſio ſingularis eſt in vtroque jure, nec eſt alia ſimilis deciſio ab ſpecie. Per argumentum tamen probari poteſt *ex cap. contingit, de dolo & contumacia, cap. ex ore, de his quæ fiunt a majori parte, cap. per tuas, de donat. cap. propoſuit, de conceſ. præb. l. clauibus 74. ff. de contrahenda empt. l. quâ ratione, §. item ſi merces, ff. de acquir. rer. dom. l. 1. §. ſi juſſerim, l. 3. §. 1. l. quod meo 38. §. ſi venditorem, l. quorumdam 51. ff. de acquir. poſſeſſ.* 14. Concluſio traditur, & probatur.

§.item ſi quis merces, *Inſtit.de rerum diviſ.* Illuſtrant præter ordinarios *in præſenti*, & relatos à Barboſa *in collectaneis ad hunc textum*, Oſualdus *ad Donel. lib.5.comment. cap.9. lit.D.* Cujacius *lib.19. obſerv. cap.18.* Antonius Gomez *in l.45.Tauri*, Parladorius *in ſeſquicenturia, differ.26. §.1.* Balſamon *in Nomocanone Photii, tit.1.cap.3.* Cironius *in paratitl.ad tit. de præſumpt. & de donat.* & *lib.1.obſervat. cap.8.* Lemaiſtre *de bonis Eccleſiæ, lib.2. cap.7.* Hieronymus Bignonius *in notis ad Marculfum, lib. 1. cap. 2. & cap.13.* Boſquetus *in notis ad Innoc.III.lib.1.epiſt.47.* Vveſembec. *diſp.10. num.36.* Anſeguiſus *in gloſſ. ad capitularia, verbo Libertatem*, Mathienzo, & Azevedo *in d.l.8. tit.7. lib.5. recopil.*

15. Impugnatur tradita aſſertio.

Sed præſens Innocentii deciſio difficilis valde redditur ſequentibus juris conſiderationibus. Prima naſcitur ex eo; nam conſuetudo contraria, ſeu quæ opponitur naturæ ipſius actus & eſſentiæ, non admittitur, *cap.unic.de cleric.non reſid. lib.6.* Sed conſuetudo Regni Daniæ, quæ in præſenti ab Innocentio approbatur, repugnat naturæ & ſubſtantiæ poſſeſſionis, ſeu ejus acquiſitioni: ergo validè introduci non poteſt. Probatur minor: primò ex eo, nam poſſeſſio à pedibus, quaſi pedum poſitio dicta eſt, *l.1. l.3. l.quod ſi meo, §. ſi venditorem, ff. de acq. poſſeſſ.* Cujacius *lib. 54. Pauli ad edictum, in d. l.1.* Petrus Gregorius *lib. 1. ſyntagm. cap.13.* Antonius Gomez *l.54.Tauri, num.18.* vel à ſedibus, quaſi ſedium poſitio, *d. l. 1.* ſecundùm lecturam Florentinam, ut utramque notationem illuſtrans docet Valentia *tomo 1. tract.2. cap.1.* Sed in poſſeſſione, quæ ex conſuetudine Regni Daniæ introducitur, nec datur pedum, aut ſedium poſitio: igitur non datur natura, ſeu ſubſtantia poſſeſſionis. Secundò, nam certum eſt, de eſſentia poſſeſſionis deſiderari ad acquirendam eam, non ſolùm animum, verùm etiam corpus, ſcilicet affectionem poſſidendi, & factum apprehenſionis externum, *l.3.§.1. l.quemadmodum 8. ff. de acquir. poſſeſſ.* ſed in caſu dictæ conſuetudinis, nec datur affectio vel animus, nec datur factum apprehendendi totam ipſam rem: ergo non poteſt adquiri poſſeſſio. Non animus, quia cùm Eccleſia, ſive communitas Eccleſiaſtica, regularis, aut ſæcularis, ſit nomen juris, & corpus fictum, ex clericis, & monachis, & aliis fidelibus conſtans, argumento textus *in l.1. §.quibus, l.ſicut, §.fin. ff. quod cujuſque univerſit. l. an uſusfructus 56. ff. de uſufr.* conſentire non poteſt, nec affectionem habere, Ulpianus *in fragm. tit.qui heredes inſtitui poſſint*; ideò nec etiam factum apprehenſionis datur. Nec ſatisfacies ſi dicas, adeſſe ſignum, ſeu ſymbolum ipſum, ſcotationem appellatum, per quod fingitur factum apprehenſionis ipſius fundi; nam cùm poſſeſſio ſit facti, *l. poſſeſſorem 29. ff. de acquir. poſſeſſ. l.denique, ff. ex quibus cauſis major. l.in bello 12. §. facti, ff. de capt. l.bonæ fidei, §.in contrarium, ff.de acquir. rerum dom.* poſt Valentiam & alios docet Præceptor meus, & communis, doctiſſimus D. Joſephus de Retes *in repetita tractatione de acquir.poſſeſſ. cap.2. conſectario 1.* & factum fingi non poſſit, *d.l. in bello 12. §. facti*: ergo fingi non poteſt adeſſe corpus, aut factum exterius ordinatum ad acquiſitionem poſſeſſionis. Et tertiò præſens deciſio difficilis videtur ex eo, nam Eccleſia non eget aliquo facto ad acquirendam poſſeſſionem rei ſibi donatæ, ut conſtat *ex l.raptores 54. C. de Epiſc. & cler.* ubi poſſeſſio bonorum ſine apprehenſione vera, vel ficta Eccleſiæ acquiritur: ergo etſi in præſenti caſu non adfuiſſet conſuetudo in regno Daniæ capiendi poſſeſſionem per ſignum, ſeu ſymbolum ſcotationis, poſſeſſio rerum donatarum Eccleſiæ ſtatim illi acquirebatur.

16. His tamen difficultatibus non obſtantibus, vera eſt, & utriuſque Juris principiis conſona præſens Innocentii deciſio: quod ut faciliùs cognoſcatur, ſciendum eſt, quod licèt animus & corpus deſiderentur ad acquirendam poſſeſſionem, *d. l.3. §.1. & d. l. quemadmodum*; tamen ut circuitus vitarentur, & eſſet facilior acquiſitio poſſeſſionis, quia jus cupit amputare ſuperflua facta, *l.qua ratione 9. §.interdum, ff.de acq.rer.dom.* propter commercii, & negotiorum facilitatem introductum fuit, ut per aliqua ſigna, ſeu ſymbola poſſeſſio rerum acquireretur; unde qui vult apprehendere poſſeſſionem prædii, non debet totum prædium peragrando occupare, ſed tantùm glebam aut ceſpitem pertingere, *l.3.§.1. ff.de acq. poſſeſſ.* vel oculos immittere in ipſum prædium, *l.1. §.ſi juſſerim, l.quod meo, §. ſi venditorem, ff.eod.tit.* ut pro facto ſit immiſſio oculorum in rem præſentem, & ad quam poſſit ſine impedimento accedere, *l. ſi pecuniam 79. ff. de ſolut.* ubi Javolenus ait, ſic poſſeſſionem adipiſci *longa manu*. Longa manus eſt, quæ à longinquo rem conſequitur; tales tribuuntur Principibus propter eorum ſummam poteſtatem. Ovidius adductus, & expoſitus à Solorzano *emblem. 54.* Nam ut ait Xenocrates relatus à Donello *lib.11. cap.5. Nihil intereſt utrum oculos, an pedes in aliud prædium immittamus.* Quod procedit ſi res eſt præſens, poteſtque apprehendi, aliàs jus non fingit impoſſibilia: quo modo accipiendi ſunt textus *in l.ſi ego 9. §.cæterum, ff.de fundo dot. l.donationes 31. l.ſi pater 34. l.quod 41. in fine, l. fin. §. fin. ff.de donat. l.falſus 43. §.ſi is qui, ff.de furt. l.ſcire 29. ff.de verb.obl.* junctis Valentia *tomo 2. illuſtr. tract.2. cap.14.* D.Hieron.Oroz *de apicib.juris lib.4.cap.12. num.7.* Sic etiam clavibus traditis transfertur poſſeſſio domus, vel horrei, ſi coram domo traditio fiat, *l.clavibus 74. ff.de contrah.empt. d.l.1. §.ſi juſſerim. l.qua ratione, §.item, ff.de acq.rer.dom. l.2.C.de peric. & commodo rei vend. l.1. C.de crim.expil. heredit. §.item ſi merces, Inſtit.de rerum diviſ.* Ant. Faber *de error.decade 75. errore 16. & 7.* & una re ex univerſitate apprehensâ, veluti ex majoratu, aut Capellania, cæterarum rerum cenſetur apprehenſa poſſeſſio, Parladorius *in ſeſquicenturia, differ.26.§.1.* Molina *de primogen.lib.4.cap.2.num.23.* Covar.*lib.3. variar.cap.16.num.13.* Gomez *in l.45.Tauri, num.35.* Oroz *lib. 4. de apicibus juris, cap.12. num.3.* Etiam cuſtodem apponendo in ipſa re, ejus poſſeſſio acquiritur, *l.quando 51. ff.de acquir. poſſeſſ.* Gomez *ubi proximè, num.74.* Merillius *lib.3.variar.* ex Cujacio *cap. 36.* vel ſi ſigillum impreſſum ſit trabibus, aut rebus emptis, aliterve comparatis per emptorem, *l.quod ſi neque 14. §.1. de peric.& commodo rei vend.* ſi animo acquirendi poſſeſſionem ſignum rei imponatur; qui animus tum ex rei qualitate, tum ex propoſito contrahentium cognoſcendus eſt, & judicandum, an animo acquirendi poſſeſſionem, an ſecuritatis, aut cuſtodiæ cauſâ res ſignetur, cùm frequentiùs ad ſecuritatem tantùm ſignum apponatur, *l. injuria 22. ff.de injuriis.* Illuſtrant Fornerius *lib.4. rerum quotid. cap.8.* Theophilus Raynaud. *in tract. de ſtigmatiſmo ſacro & profano*: tale enim ſignaculum non tribuit poſſeſſionem, *l.1. §. ſi dolium, ff.de peric.& com.* docent Claſſici, & Faber *in ration. ipſius textus*, quod in ſacris litteris ignotum non fuit: ſic enim legitur *Cantic. cap. 8. verſ. 26. Pone me ut ſignaculum ſuper cor tuum, ut ſignaculum ſuper brachium tuum.* Et *Iſaiæ cap. 44. verſ. 5.* Illuſtrant Pinto Ramirez *in Cantica cap.8.6. num. 518.* Paulus Serlogus *in eodem loco*, Theophilus *ubi ſuprà*, Gibalinus *de negotiat. tomo 1. lib.2. cap.5. art.2.* Idem obſervarunt Cæſares in hydrophilacis, qui deputati erant cuſtodiæ aquarum Conſtantinopoli, *l. penult. C.de aquaduct.lib.11.* ut hujuſmodi annotatione manifeſti

De traditionibus ſymbolicis poſſeſſionis.

niſeſti eſſent omnibus, nec à procuratoribus domorum, nec quolibet alio ad alios vſus auellerentur: & in fabricenſibus idem obſeruatum lego *in l. 3. C. de fabric. lib. 12.* ne à militia fugerent. Vegetius *de re milit. lib. 3. cap. 5.* Vbi Steubechius, Lipſius *de militia Romana lib. 1. dialogo 9.* Turnebus *lib. 24. aduerſ. cap. 12.* Itidem in ſeruis fugitiuis, vt à fuga retraherentur, *l. 1. §. finali, ff. de ſeruis fugitiuis.* Latè probant Laurentius Pignorius *de ſeruis pag. 17.* Ramirez de Prado *ad Luitprandum pag. 364.* Henricus Salmut. *ad memor. Pancirol. lib. 2. tit. 2. pag. 85.* Raphael Villoſa *de ſeruis fugit. cap. 14.* Illud tamen neceſſariò exigitur in acquiſitione poſſeſſionis per hoc ſymbolum clauium, ſeu ſigilli appoſiti, vt titulus præcedat, cuius virtute res poſſit accipientis fieri, & quo poſſit dignoſci in accipiente animus poſſidendi, ſibique habendi, alioquin per annuli obſignatorii, vel clauium traditionem potiùs commiſſa cuſtodia, quàm res tranſlata, aut dominii, poſſeſſioniſve causâ tradita cenſetur, argumento ex lege *cum pater 77. §. pater, ff. de leg. 2.* Docet pluribus relatis Oroz *d. lib. 4. cap. 12. num. 8. & 9.*

17. De aliis ſymbolicis traditionibus.

Ampliùs, ſi ſit vacua poſſeſſio rei, de cuius traditione agitur, & præſens qui accipere vult, etſi non apprehendat eam, transfertur poſſeſſio longâ manu, vt rectè aiunt Conſulti, quaſi prolongata manus injecta ſit in ipſam rem, *l. ſi ego, §. non puto, ff. de* [illegible] *l. ſi pecuniam 79. ff. de ſolut.* in quo caſu loquuntur textus *in l. donationes 31. l. ſi pater 34. §. vlt. ff. de donat. l. ſi procuratore 79. ff. de verb. oblig. l. falſus 43. §. ſi is qui 2. de furtis*, junctis Cuiacio *lib. 12. reſp. Papin. in d. l. 31. §. ſpecies*, Donello *lib. 5. comment. cap. 10.* Valentia *d. tom. 1. tract. 2. quæſt. 14.* Scripturâ ſimiliter traditâ, rei emptæ, vel donatæ cenſetur tranſlata poſſeſſio, *l. 1. C. de donat. l. penult. §. 1. ff. de leg. 3. l. 2. C. quæ res pignori*, Cuiacius *1. diffinit. Papin. dict. l. clauibus, & ad titul. C. ſi quis alteri, vel ſibi.* Couarr. *lib. 3. var. cap. 15.* immò ſine vlla traditione poſſeſſio transfertur, cùm datur fictio breuis manûs, de qua poſteà in explicatione legis *quidam 77. ff. de verb. oblig.* et ſi rei, cuius causâ inſtrumentum confectum eſt, ipſum tradatur, *l. 8. tit. 30. partit. 3. l. 2. tit. 12. lib. 3. fori, l. 17. Tauri*, quæ eſt lex *4. tit. 7. lib. 5. recopil.* Docent Gregorius Lopez, & Antonius Gomez *in dictis legibus.* Tandem poſſeſſio transfertur per conſtitutum, ſeu clauſulam conſtituti, quando qui vendit, aut donat rem, etſi non tradat emptori, vel donatario, conſtituit tamen ſe ejus nomine poſſidere, de quo acquiſitionis modo plura doctè cumularunt Barboſa *in cap. ſanè, de renunciat. num. vlt.* Præceptor D. Ioſephus de Retes vbi ſuprà, *n. 6.* Iure etiam noſtro canonico poſſeſſio per ſymbola, ſeu per ſigna plerumque traditur, & alii actus celebrantur; nam per annulum datur inueſtitura præbendæ, ſeu beneficii, *cap. cum olim, de re judicata, cap. ex ore 3. de his quæ fiunt à maiori part.* per panem, vt conſtat ex formula relata à Cironio *ad tit. de præbend.* non tamen illa inueſtitura tribuit poſſeſſionem actualem & corporalem, ſed tantùm collationem, & inſtitutionem canonicam cum facultate apprehendendi poſſeſſionem, *cap. ad hæc, verſ. in quadam, cap. vt noſtrum 9. de officio Archidiaconi*, Couarr. *lib. 3. var. cap. 16. num. 10.* Faber *in ſuo C. lib. 7. tit. 7. diffinit. 9.* quod ſymbolum tradendi annulum etiam olim vſitatum fuit in inſtitutione hæredum, ita vt tradendo annulum teſtator alicui ipſum hæredem inſtituere cenſeretur, vt de Alexandro refert Trogus Pompeius *lib. 12. hiſt.* de aliis Valerius *lib. 7. c. 9. & lib. 3. c. 5.* Ex his & aliis plura obſeruavit Forner. *lib. 1. ſelect. cap. 3.*

18. De tra-

Sed vt ad ſpeciem noſtri textus contrahamus animaduerſionem, ſciendum eſt, tempore mediæ ætatis varia ſymbola etiam fuiſſe recepta apud varias gentes pro tradenda poſſeſſione rerum donatarum Eccleſiis, vel priuatis perſonis; & inter ſymbola hæc inferioris ſæculi legimus adeptam poſſeſſionem rei donatæ per traditionem inſtrumenti donationis, per glebæ injectionem, feſtucam, guantonem, ramum arboris, per oſtium & anaticulam, per gramen, calceos, & ſimilia. De traditione per ſcripturam, aut inſtrumentum donationis obvia mentio extat in formulis Marculfi, & in Codice donationum Augberti Mirei Bruxellenſis Profeſſoris. Aliorum etiam ſymbolorum mentio fit in veteri formula incerti Authoris, c. 43. his verbis: *Nomine illi per oſtium de ipſa caſa, per terram, vel herbam, ſicut lex eſt, ad partem Sancti illius viſus eſt tradidiſſe, & per ſuam feſtucam ipſum miſſum, vel ipſam fœminam de ipſis rebus ſe exutos ex omnibus eſſe dixiſſe.* Et apud Marculfum *lib. 1. c. 13. & 21.* ibi: *Quod in præſenti per feſtucam eas eidem viſus eſt commendaſſe.* Et *lib. 2. c. 14. Et pars parti tradidiſſe, & per feſtucam omnia partium eſſe dixiſſe.* Frequens fuit hoc traditionis ſymbolum apud Gallos, vt probant & illuſtrant Bignonius *in notis ad Marculf. lib. 1. c. 3.* Oſualdus *lib. 5. Donelli, c. 9. lit. D.* Poteſt verò ex antiquitate ſymbolum tale intelligi & exponi per quandam vim feſtucariam, vt accepta feſtuca, qui poſſeſſurus erat, tradentem dejiceret, & à poſſeſſione priſtina deturbaret: ad quod poſſunt alludere illa verba formulæ 29. *Et per* [illegible] *feſtucam contra ipſum, illum inde exitum feciſſe.* Etiam per guantonem poſſeſſio tradebatur, vt referunt Anonym. *lib. de mirac. S. Benedicti, c. 4.* ibi: *Acceptis huiuſmodi præceptis cum guantis ipſius auro ornatis, per quos donationes memoratarum rerum ſacris imponerent Altaribus.* Robert. Comes, & Abbas S. Martini anno 7. Regni Hodonis, ibi: *Redimus Dociacum admoniti, ad ejus ſepulchrum veniens per guantum noſtrum.* Traditionis etiam per ramum arboris factæ mentio extat in donatione facta à Comitiſſa Matilde Romanæ Eccleſiæ tempore Gregorii VII. cùm enim donaſſet ſilvam, per ramum arboris decerptum poſſeſſionem tradidit, vt refert ex quodam Codice Vaticano Baronius *tom. 11. anno 1102.* & per traditionem viridis ſcirpi Guidonem Comitem Pictauorum res donatione comprehenſas tradidiſſe, conſtat ex ipſo inſtrumento donationis Latinè reddito à Bignonio *in dicto cap. 13. lib. 1. formul. Marculfi*, & Zerda *in aduerſ. cap. 99. num. 18.* in hæc verba: *Tunc inclinauit ſe Comes, & accepit viridem ſcirpum; nam domus recenter erat iuncata, ſicut ſolemus facere quando aliquem perſona potentis, vel Dominum ſuſcipimus, vel amicum. Tunc junco ipſo non tam donum faciens, quàm reſtaurationem dedit.* Per oſtium & anaticulam, id eſt per oſtii & cardinum ipſius contactum poſſeſſionem tradi conſtat ex dicta formula 43. incerti Authoris, & ex alia Marculfi relata à Lemaiſtre *libro 2. de bonis Eccleſ. cap. 7.* Per gramen, aut ceſpitem poſſeſſio tradebatur, cùm donator ex agro donato ceſpitem reuellebat, & reuulſum tradebat aduocato Eccleſiæ, vel Prælato: cuius ſymboli celebre exemplum habemus *in chronic. Vvindocinenſi, lib. 18.* Similiter in Codice donationum monaſterii Abſienſis conſtat matronam donationem confirmaſſe per traditionem flocci capillorum: & in eodem codice refertur quendam nobilem confirmaſſe donationem traditione calcei: & in archiuis Eccleſiæ ſancti Hilarii Pictauienſis refertur quædam donatio per traditionem cinguli perfectam: & tradit Lemaiſtre *dicto cap. 7.* & olim ſe, ſuaque tradens monaſterio, coronam in capite ferebat in ſignum ipſius oblationis, *cap. 1. de ſucceſ. ab inteſt. in 3. collect.* ibi: *Cùm Archipreſbyter de Alerio ſe & ſua ad participationem orationum monaſterio de Bruſeria obtuliſſet, de*

Traditionibus ſymbolicis mediæ ætatis.

Digitized by Google

manum cuiuſdam fratris eiuſdem cœnobii augmentationem coronæ in ſignum oblationis accepit. Per fuſtem, & baculum poſſeſſionem etiam olim tradi probatur ex veteri teſtimonio relato à Briſſonio *lib. 6. de formulis, pag. 502.* Illuſtrat Lindembrogius *in gloſſario legum antiq. verbo Traditio.*

19. **Traditur decidendi ratio.** Ex quibus prouenit vera deciſiua ratio præſentis textus; nam cùm omne, quod poteſt fieri lege, poſſit fieri conſuetudine, *cap. conſuetudo*, 1. *diſt.* diximus ſuprà *in cap.* 1. & legibus admiſſa ſit adquiſitio per ſymbola, conſuetudine etiam introduci poteſt, præcipuè in caſu noſtræ conſuetudinis, vbi ſymbolum illud accipiendi partem terræ fundi donati in extremitate pallii, & deferendi ad Eccleſiam, imponendique in Altare, valdè conſonum eſt diſciplinæ Romanæ, & Eccleſiaſticæ. Romanæ, quia apud Romanos, cùm vindicabatur fundus, qui tradi non poterat, coram Prætore, vel Iudice glebam ipſius litigantes afferebant, & ibi in ea, tanquam in toto fundo præſenti, Prætor formulam vindicationis proferebat, Authore Gellio *lib. 2. noctium, cap. 9.* quæ formula ex jure *manu conſertum*, vocabatur. Gellius *ibi*, Feſtus Pompeius *verbo Vindiciæ*, vbi ait: *Vindiciæ olim dicebantur glebæ* (ſic enim legendum putat Reuardus *ad leges duodecim Tabul. cap.* 6. non verò *illa*, vt paſſim legitur,) *quæ ex fundo ſumpta in ius allata erant.* Illuſtrant Brodeus *in ſupplemento hiſtoriæ Polleti, lib. 5. cap.* 4. Cuiac. *lib. 19. obſeru. cap.* 18. Dionyſ. Gothofr. *in l. quiſquis* 18. *Cod. de donat.* & *ad leges duodecim Tabul. cap.* 22. §. 1. Eccleſiaſticæ, quia priſcis Eccleſiæ ſæculis omnes ferè actus coram Altari, & in ipſius cornu fiebant; vnde libertas ibi dabatur, Burchardus *lib. 2. Decreti, cap.* 88. ibi: *Ego Burchardus, Deo annuente, Vormatienſis Eccleſiæ Epiſcopus, quendam Eccleſiæ noſtræ famulum nomine Ebeardum, ſacris Ordinibus oblatum, ad Altaris cornu in nobilium Virorum præſentia per hunc authoritatis titulum ſtatuo ita, vt ab hodierno die verè ingenuus ab omni ſeruitutis vinculo ſecurus permaneat.* Capitulari 88. *lib.* 1. Caroli Magni, ibi: *Coram Sacerdotibus, vel coram fidelibus laicis ante cornu Altaris, ſicut in noſtra authoritate continetur, remotâ qualibet calliditate, libertatem conſequatur.* Et paſſim in capitularibus Caroli Magni. Extat etiam celebre fragmentum inſtrumenti vetuſtiſſimi cuiuſdam monaſterii apud Anſeguiſum, *in gloſſario capitularium, verbo Libertatem*, ibi: *Et fecerunt in Capitulo noſtro coercitionem calumniæ, & donum authorizationis de his omnibus, quæ de more ſub Altari poſuiſſent.* Iuſtè ergo Innocentius III. dictam Daniæ conſuetudinem, ſcotationem dictam, obſeruari præcepit, cùm rationi, & omni diſciplinæ Eccleſiaſticæ conſona ſit: & licèt traditio ſymbolica poſſeſſionis debeat fieri in præſentia ipſius rei, *l. 1. §. ſi juſſerim, ff. de acquirenda poſſeſſ. d. l. clauibus*; tamen fauore Eccleſiæ introductum eſt, vt etiam in abſentia rei ejus poſſeſſio transferri poſſit.

20. **Diſſoluuntur rationes dubitandi.** Nec obſtant rationes dubitandi. Non prima deducta ex natura poſſeſſionis; nam non eſt præcisè neceſſaria pedum poſitio ad poſſeſſionem, ſed ſufficit qualiſcumque actus, vel ſymbolum quodlibet, vt probatum eſt, appellatur tamen poſſeſſio à pedibus, vel à ſedibus, quia hæc inſtrumenta frequentiora fuerunt ad adquirendam poſſeſſionem, vt aduertit Couarr. *in reg. poſſeſſor, 2. parte, in principio, num.* 1. vnde cùm nomen poſſeſſionis non ſumatur ex natura eſſentiali, ſed ex eo quod frequentiùs contingit, argumentum ab etymologia parum mouet. Nec argumentum obſtat, vbi dicebamus, non dari animum, ſeu affectum in Eccleſia, monaſterio, vel alia communitate; nam licèt ſtricto jure monaſterium, collegium, ſeu municipium, non poſſint adquirere poſſeſſionem ex defectu animi; tamen vtilitatis causâ, cùm plura circa poſſeſſionem recepta ſint, *l. peregrè* 44. §. *quæſitum, ff. de acq. poſſeſſ.* receptum eſt, vt poſſidere poſſint, poſſeſſioque illis per ſeruos, vel liberas perſonas acquiratur, *l. 2. ff. de acquir. poſſeſſ. l. ſiue* 9. §. *vlt. cum l. ſequenti, ff. de publiciana.* Docet Valentia *d. tract.* 2. *cap.* 15. unde ſic ſimiliter ſicut poſſeſſio acquiritur communitati ſæculari per liberam perſonam; ita Eccleſiæ per Aduocatum, vel Prælatum ipſius acquiri poteſt. Nec aliud membrum argumenti refragatur, vbi dicebamus factum fingi non poſſe: nam jus in acquiſitione poſſeſſionis non fingit factum, ſed etiam factum illud per ſymbolum explicatum habetur pro facto ſufficienti ad acquirendam poſſeſſionem, ac ſi emptor, vel donatarius totum fundum peragrarent & occuparent; nam cùm detur facultas in eis occupandi totam poſſeſſionem, quæ vacua eſt, & capax apprehenſionis, fingi poteſt occupatam eſſe. Vnde euenit ut jus ſupplere hoc non poſſit, vbi poſſidens rem occupare non poteſt, *l. Nerua* 36. *l. Pomponius* 15. §. *ſi id quod, ff. de acquir. poſſeſſ.* Giſanius *in d. l. 3. num.* 82. Faber *decade* 75. *errore* 1. Nec obſtat ſecundum argumentum deductum *ex l. raptores* 53. *Cod. de Epiſcop. & cleric.* nam ibi non agitur de acquirenda poſſeſſione, ſed de juſto titulo Eccleſiæ, vel monaſterio competente, ad obtinendam poſſeſſionem bonorum illius, qui virginem rapuit, vt poſt Giſanium *in d. l.* 3. docet Valentia *de acquirenda poſſeſſ. cap. 2. num.* 30.

Sed ſuperioribus acriter obſtat textus *in l. vt inter diuinum* 23. *verſ. itaque, Cod. de ſacroſ. Eccleſiis*; vbi Imperator Iuſtinianus poſtquam conceſſit Eccleſiis, Xenodochiis, & aliis locis piis, vt in illis quæ ipſis venduntur, aut donantur, ſiue ſint mobilia, ſiue immobilia, non eſſet locus præſcriptioni, niſi centum annorum; ſtatim ait, vt ad ipſas res datas, vel donatas, abſque vlla apprehenſione adhuc non occupatas, competat rei vindicatio. Tunc ſic: Rei vindicatio ſupponit dominium, *l. in rem* 23. *ff. de rei vindicatione*: ſed dominium ſine poſſeſſione adquiri non poteſt, *l. 2. §. vacuam, l. emptorem*, §. *Neratius, ff. de action. empti, l. ſi pacto* 8. *Cod. eodem, l. traditio* 20. §. *vlt. ff. de acq. rer. domin. l. cùm res* 12. *Cod. de probat. l. quibuſdam* 13. *Cod. de diſtract. pignor.* Hottomanus *illuſtr. quæſt.* 11. Bronchorſt. *lib.* 3. *c.* 81. Valentia *vbi ſuprà, cap.* 4. Timæus, & Faber *diſp.* 14. *theſi* 12. ergo Eccleſiæ poſſeſſio ſine vlla apprehenſione, verâ, vel fictâ adquiritur, & per conſequens ſuperuacua expenditur conſuetudo Regni Daniæ in noſtro textu ad confirmandam poſſeſſionem rerum donatarum. Cui difficultati, omiſsâ controuerſiâ, an dominium ſine poſſeſſione adquiratur, quam diſputant DD. ſuprà citati, Donel. *lib. 4. comment. cap.* 19. Vveſemb. *diſp.* 10. *num.* 34. variè ſatiſfaciunt Interpretes. Oſualdus *lib. 20. comment. cap.* 4. *littera B*, aſſerit vindicationem ibi eſſe extraiudicialem: Vveſemb. *dicto num.* 35. affirmat verbum *vindicationem*, ibi accipi impropriè pro exactione, vt *in l. ex imperfecto* 23. *ff. de leg.* 3. juncta lege 178. §. 2. *de v. ſ.* Sed his omiſſis veriùs dicendum eſt, in eo textu nihil reſpectu dominii nouiter à Iuſtiniano conſtitui; tantùm enim illam edidit conſtitutionem ad introducendam præſcriptionem centenariam, propter falſitates cuiuſdam Emiſſeni, vt ex Suida refert Caldiera *lib. 3. de errorib. cap.* 10. & cùm obiter dicitur, Eccleſiæ dari vindicationem, id referendum eſt ad caſum hæreditatis, vel legati, de quibus antea egerat, & ad res donatas, cùm donator retinuerit vſumfructum rei, *l. data* 28. *Cod. de donat. l. 42. ff. de donat. causâ mortis, l. 2. Cod. Theodoſ. de donat.* cùm enim in his dominium transferatur ipſo jure, 21. **Exponitur l. ut inter, C. de sacr. Eccleſ.**

l. à

l. à Titio, ff. de furtis, inde conceditur vindicatio rei, vel aliarum rerum exactio. Ita Azo, & Giphanius *in eo textu*, Hunnius *ad Treutler. volum. 2. diſput. 27. quæſt. 16.*

22. INTELLIGITUR LEX QUÆDAM, FF. DE REI VINDIC. Secundò expendi poteſt contra ſuprà dicta textus *in l. quædam 77. ff. de rei vindicat.* ubi quædam mulier, quæ Titio prædium donare volebat, ipſi epiſtolam miſit, dum erat in ipſo fundo: quæſtionis eſt, an ſi mulier conduxerit ipſum prædium, cenſeatur poſſeſſio tranſlata? Et reſpondet Conſultus poſſeſſionem traditam cenſeri per conſtitutum. Proſequitur, quid ſi tantùm Titio exiſtenti in prædio mittatur donationis ſcriptura? Et reſpondet Conſultus, poſſeſſionem acquiri ſine ulla apprehenſione. Tunc ſic expendo: En textum ubi rei donatæ acquiritur poſſeſſio abſque ulla apprehenſione: ergo & in noſtro textu adquiri poterat abſque ſigno ſcotationis. Cui difficultati ſatisfaciunt Faber *de error. pragm. decade 75. errore* 10. Cumanus *in l. 3. ff. de acq. poſſeſſ. num. 2.* dicendo ibi transferri poſſeſſionem per fictionem, quam Conſulti appellant *Brevis manus*, de qua *in l. ſive autem 9. §. 1. ff. de publiciana, l. certi 9. §. ult. l. ſingularia, ff. de reb. cred. l. ſi rem 61. ff. de evict. l. 3. §. ult. ff. de donat. inter, l. qua ratione, §. interdum, de acquir. rerum dom.* Plura Valentia *de acq. poſſeſſ. cap. 14.* Matteacius *in d. l. ſingularia*: fingitur enim *in d. l.* quandam poſſeſſionem fundi ad mulierem perveniſſe, & ſtatim Titio tradidiſſe; & cùm in noſtra ſpecie Eccleſia non poſſideret res donatas, ex alia cauſa neceſſaria fuit traditio per ſignum ſcotationis.

Tertiò ſuprà traditæ aſſertioni obſtat textus *in can. 19. Concilii Aurelian. IV.* relatus ab Antonio Auguſtino *in epitome, lib. 15. tit. 36. cap. 9.* ibi: *Quicumque pro ſua devotione oblationis ſtudio aliquid in campellis, vel vineolis, etiam abſque ſcriptura probatur Eccleſiis contuliſſe, ſi poſtmodum ipſe, vel heredes ejus quacumque occaſione auferre hoc à jure Eccleſiæ, vel alienare voluerint, quoadusque à tali intentione diſcedant, aut ablata reſtituant, à communione eccleſiaſtica ſuſpendantur.* Ex quo textu conſtat, ſine ulla ſcriptura vel ſigno poſſeſſionem acquiri poſſe. Cui difficultati reſpondendum, in eo textu ſupponendam eſſe traditionem rei, cùm dicant Patres, donatorem auferre intendere, & prædia contuliſſe; quæ omnia ſupponunt ipſas res donatas traditas fuiſſe; & tunc licèt non adſit ſcriptura donationis, parum tum refert, ut ſuprà diximus; nam ſi tradita ſit, aut realiter, aut ſymbolicè, ſufficit hæc traditio, ut poſſeſſio acquiratur, & ut auferre volens puniatur gravibus pœnis, de quibus in Concilio Pariſienſi, *cap. 1.* Aurelianenſi V. *cap. 16.* 23. EXPONITUR CAN. 19. CONC. AURELI. 4.

CAPUT III.

Idem *Epiſcopo a Patavienſi.*

AD noſtram noveris audientiam perveniſſe, quod in tua diœceſi, *b* etiam in cauſis *c* Eccleſiaſticis conſuetudo minùs rationabilis habeatur, quod cùm aliqua cauſa tractatur, ibidem *d* allegationibus, & *e* querelis utriuſque partis auditis, à præſentibus litteratis, & illiteratis, ſapientibus, & *f* inſipientibus, quid juris ſit, quæritur: & quod illi dictaverint, vel aliquis eorum præſentium, conſilio requiſito pro ſententia teneatur. Nos igitur attendentes, quod conſuetudo quæ canonicis obviat *g* inſtitutis, nullius debeat eſſe momenti; cùm ſententia à non ſuo judice lata *h* nullam obtineat firmitatem: ut in cauſis Eccleſiaſticis ſubjectorum tuorum, poſtquam tibi de meritis earum conſtiterit, ſententiam proferre valeas, ſicut ordo poſtulat rationis, authoritate præſentium, præmiſſa conſuetudine non obſtante, concedimus *i* facultatem. Nulli ergo, &c. Datum Laterani XIII. kal. Martii.

NOTÆ.

1. PATAVIUM UBI. a *PAtavienſi.*] Tam in tertia, quàm in ſexta collectione legitur *Pictavienſi*; ſed ex ipſo regeſtro epiſtolarum Innocentii edito Coloniæ, ubi *folio 275.* reperitur textus hic, tam litteram, quàm inſcriptionem reſtituo. Patavium, vulgò *Padua*, vetuſtiſſima eſt Italiæ urbs, à Padi vicinitate, quaſi Padavium dicta, ut ſentit Serarius. Civitas eſt ampla & amœna: habet jus, & dignitatem municipalem ſupra inſignia ſeptem oppida: eam ſæpius inexpugnabilem reddiderunt Veneti, ut de ea plura adducens tradit Franciſcus Schotus *in Itiner. Italiæ, fol. 56.* Habet Eccleſiam Cathedralem S. Sophiæ dicatam à temporibus S. Proſdocimi diſcipuli S. Petri: cujus Eccleſiæ Epiſcopo, Gerardo de Ponte dicto, reſcribit in præſenti Innocentius; nam eam rexit ex anno 1159. ad annum 1214.

2. b *Etiam.*] Id eſt non ſolùm in cauſis ſæcularibus & profanis, verùm etiam Eccleſiaſticis: conjunctio enim *etiam*, non ſolùm importat aſſertionem, verùm etiam exprimit caſum magis difficilem, & implicat minùs dubitabilem, *l. etiam, C. ſi tutor, l. conventicula, C. de Epiſc. l. etiam, ff. de v. ſ.* ubi Fornerius & Gentilis, Barboſa *de dictionibus, dict. 111.*

c *Eccleſiaſticis.*] Meris videlicet, vel de rebus, vel de perſonis: de rebus, partim divinis, ut ſunt res ſacræ; partim temporalibus, ut juſpatronatus, decimæ, & ſimiles: de perſonis quæ Eccleſiaſticæ ſunt, juxta diſtinctionem cauſarum, quam dabimus *in cap. 2. de judiciis.* 3.

d *Allegationibus.*] Id eſt petitionibus & reſponſionibus; allegationes enim, ſeu allegata, ſunt ea, quæ à litigantibus in facto ſunt propoſita & deducta, ex quibus deinde jus ſumitur: hinc allegare cauſas, *l. 1. §. 1. ad leg. Jul. de adult.* allegare abſentiam, *l. 3. §. litem, ff. de negot. geſt.* allegare excuſationem, *l. 31. ff. de excuſat. tutor.* plura Briſſonius *verbo Allegare.* 4.

e *Querelis.*] Sive criminalibus, ſive civilibus; ſicut enim querela poteſt proponi ad publicam delicti vindictam, *l. 1. ff. de officio Præf. urb.* ita & civiliter poteſt proponi ad privatam utilitatem, *l. 3. ff. de his qui ſunt ſui, l. qui poſt 58. ad Trebell. l. 5. de manumiſſ.* 5.

f *Inſipientibus.*] Hinc hujus conſuetudinis irrationabilitas, cùm illi qui judicandi muneri præponuntur, debeant maximè litteris pollere, ut plurimis ſacræ Scripturæ locis probat D. Thomas *de regim. Princip. lib. 1. cap. 2.* & Philoſophorum, Oratorumque 6.

rumque innumeris ſententiis illuſtrat Carleual *de judiciis tomo* 1. *lib.*1. *diſp.*1. *quæſt.*1. *n.*18. annotaui ſuprà *in cap. ſciſcitatus , de reſcriptis*; nam cùm debeant ſententiam proferre ſecundùm leges, quomodo imperiti earum judicare valebunt? Vnde illiterati iudices dari non poſſunt , *nouella* 82. *Iuſtin.* cui adſtipulantur textus *in cap.*1. *cap. ſtatuimus,*61. *diſt.* Inſcitia enim in judice pro crimine habetur , *l. fin. ff. de var. & extraor.* Petrus Herodius *lib.*2. *Pandect. tit.*9. *cap.*29. Beſold. Canonher. & alii apud Altamiran. *de filiis official. lib.*4. *c.*4. *n.*3. An autem ante Iuſtinianum potuiſſent illiterati judices aſſignari , ita vt conſilio Aſſeſſorum judicarent, diſputant Corraſius *lib.*5. *miſcel. cap.*19. Vulteius *diſp. cap.*8. & *de judiciis lib.*1. *cap.*4. *num.*128. Cuiac. *lib.*23. *obſ. cap. vlt.* Tuldenus *ad tit. C. de officio judicis , cap.*4. Hunnius *ad Treutlerum , volum.*1. *diſput.* 12. *quæſt.* 33. Bronchorſt. *centur.*1. *aſſert.*64. Sauarus *ad Sidonium lib.*2. Mornacius *in l.*4. *ff. familiæ erciſcundæ*, Vveſembec. *diſp.*52. *num.*21. in qua quæſtione notandi ſunt textus *in l.*1. *ff. de officio eius, l.*7. *C. de profeſſor. l.*2. *C. de poſtulando, l.*2. *ff. quod quiſque juris, l. vnica, C. vt quæ deſunt Aduocatis , l. vlt. C. de juriſdict.* cum Hottomano *illuſtrium q.*28.

7. g *Inſtitutis.*] Vt dixi *in cap.*1. *hoc titulo.*

8. h *Lata.*] Conſonant textus *in cap. in primis* 2. *q.*1. *cap. at ſi Clerici, de judiciis, cap. nullus, de parochis , l.* 2. *&* 3. *C. ſi à non compet.* plures huius regulæ exceptiones , & ampliationes referunt Gloſſa & antiquiores *in præſenti.*

9. i *Facultatem.*] Id eſt , à jure conceſſam eſſe oſtendimus ; non enim Pontifex concedit de nouo, ſed declarat jus commune ; vtitur tamen his verbis forſan ad cautelam , vt ita ſecurior maneret Epiſcopus cum populo : ita Abbas, & Zabarella *in noſtro textu.*

COMMENTARIVM.

10. Concluſio traditur, et probatur.

COncluſio in præſenti diſputanda ita ſe habet: *Non valet conſuetudo, vt in cauſis Eccleſiaſticis placitum populi pro ſententia teneatur.* Probari poteſt *ex cap. cum inter, hoc titul. cap. clerici* 8. *de judiciis, cap. quod clerici , de foro compet. cap. nouerit , de ſententia excomm.* & aliis juribus , quæ à Doctoribus expenduntur *in cap. decernimus, de judiciis.* Illuſtrant vltra relatos à Barboſa *in collect. ad hunc textum,* & *in d. cap. clerici* 8. Borellus *in ſumma deciſ. p.*1. *tit.*4. *n.* 143. Marta *de juriſdict.* 4. *p. centur.*1. *caſu* 63. Azorius *tomo* 1. *inſtit. lib.*5. *cap.*12. *q.*1. Vega & Balboa *in d. cap. clerici* 8. Suarez *in defenſ. fidei , lib.*4. *cap.*32. *per totum*, Rochus de Curte *in cap. finali, hoc tit. n.*52. Azeuedo *in Curia Piſana , lib.*2. *cap.*3. *n.*3.

11. Impugnatur præſens aſſertio.

Sed hæc aſſertio impugnari poteſt ſequenti juris conſideratione. Conſuetudo poteſt tribuere juriſdictionem eam non habenti, *cap. audiitis* 15. *de præſcrip. cap. finali, de officio Archidiac. cap. irrefragabili* 13. *de officio ord. cap. cùm contingat, de foro comp. cap. Romana* 3. *§. debet, de appellat. lib.*6. *l.*1. *ff. de albo ſcribendo, l.*1. *& finali, C. de emancip. liber.* Probant Narbona *in l.*20. *gloſſa* 22. *tit.*1. *lib.*4. *recopil.* & *in l.*59. *gloſſa* 1. *tit.*4. *lib.*2. Valenzuela *conſilio* 26. *num.*17. Decianus *tom.*1. *tract. crimin. lib.*4. *c.*27. Petrus Marcha *lib.*3. *concord. Sacerd. & Imper. cap.*9. vnde fœminæ, quæ jure communi à judicandi munere arcentur, *l.*2. *ff. de reg. jur.* conſuetudine interueniente judicare valent, *cap. dilecti , de arbitris* , Cironius *in parat. ad hunc titulum* : & populum conſuetudine acquirere poſſe juriſdictionem , probant Immola, Panormitanus , & Socinus *in cap. cùm contingat , de foro comp.* quos ſequitur Morla *in emporio, tit.*6. *q.*4. *num.*39. Igitur populus Patauienſis virtute conſuetudinis legitimè præſcriptæ poterat ſententiam proferre in omnibus cauſis , tam ſæcularibus , quàm Eccleſiaſticis. Augetur primò hæc difficultas ; nam quælibet res de facili reuertitur ad ſuam naturam, vt diximus *in cap. cùm omnes , de conſtit.* ſed ante legem Regiam omnis juriſdictio penes populum erat, *§. ſed quod Principi , Inſtit. de jure natur.* & ejus erat cognoſcere de capite ciuis ; immò & publica judicia frequenter per populum exercebantur vſque ad annum 604. Urbis conditæ, teſte Dionyſio Halicar. & ex eo , & Cicerone obſeruat P. Gregorius *lib.*4. *ſyntag. cap.*5. *num.*12. Igitur populus per conſuetudinem poteſt hanc juriſdictionem recuperare. Augetur ſecundò hæc difficultas ; nam ſi veteres Eccleſiæ mores repetamus , nihil vſitatius, aut frequentius inueniemus , quàm judicium populi in cauſis omninò Eccleſiaſticis adhiberi , veluti in Conciliis, in electionibus , & ordinationibus miniſtrorum Eccleſiæ. Populus enim in eis ſuffragium adhibebat, approbando, vel reprobando , ita vt qui dignus à populo acclamabatur , ordinaretur ; qui verò indignus , rejiceretur, *cap. nullus,*14. *diſt. Nullus ordinetur clericus , niſi probatus vel Epiſcoporum examine, vel populi teſtimonio, cap. Epiſcopus,* 24. *diſt.* D. Cyprianus *epiſt.*68. *ad Clerum : Ordinationes non niſi ſub æquali adſiſtentis conſcientia fieri oportere , vt plebe præſente , vel detegantur malorum crimina , vel bonorum merita prædicentur.* Plura Franciſcus Hallierius *de ſacris elect. fol.*41. *&* 81. Ergo conſuetudo præſcripta in populo Patauienſi , cùm ſecundùm juris rationem , nec contraria Eccleſiæ diſciplinæ eſſet, obſeruari debebat.

Quâ difficultate ita fulcitâ non obſtante, defendenda eſt præſens Innocentii deciſio, pro cujus vera ratione capeſſenda ſciendum eſt , quod etſi principales perſonæ ſint judicii, judex , actor , & reus, *cap. forus , de v. ſ. l. inter litigantes* 62. *ff. de judiciis*; judex tamen rectè à Baldo *in rubrica C. ſi à non compet. num.*2. judicii dux , & imperator appellatur ; & Vantius *de nullitatib. ex defectu juriſdict. num.*2. Gaillus *lib.*1. *obſeru. cap.*42. *num.*9. judicem baſim & fundamentum judicii appellant ; nam ipſe eſt qui proceſſum judiciarium dirigit , & inter litigantes ſe interponit, atque quod ab ipſis faciendum eſt, præſcribit, jubet, mandat , denique authoritate publica fungitur. Oſualdus *lib.* 6. *Donelli , cap.*6. *littera B.* non autem quilibet judex hæc facere poteſt , ſed tantùm qui eſt competens, qui in præſenti textu appellatur ſuus ; nam judices reſpectu cauſarum ſunt competentes, vel incompetentes ; & ſi incompetens ſententiam proferat , ſententia nullius momenti eſt, *l.*2. *&* 3. *C. ſi à non comp. l.*6. *§. ſi quis, ff. de iniuſto rupto*, adeò vt nulla neceſſaria ſit appellatio, nec ex ea actio judicati oriatur. Cuiacius *ad titul. C. ſi à non compet.* vnde judex datus in cauſa proprietatis, ſi judicauerit de poſſeſſione , ſententia nulla eſt, *l.*1. *C. ſi à non compet. l. poſt* 9. *C. de ſentent.* quia alia eſt cauſa poſſeſſionis, alia proprietatis, *l. naturaliter, §.*1. *l. penult. ff. de acquir. poſſeſſ.* inde etiamſi judex militaris cognouerit de aliqua cauſa inter paganos, judicium nullum eſt , *l.*2. *C. ſi à non compet.* Similiter de procuratore Cæſaris ratiocinandum eſt, *l.*1. *C. de pedan. judic.* & generaliter illud verum eſt, ſententiam prolatam à non competenti judice, nullam eſſe. Secundò præmittendum eſt, laïcos non ſolùm tanquam incompetentes, verùm & tanquam incapaces de cauſis Eccleſiaſticis cognoſcere non poſſe , & ſententiam ab eis prolatam ipſo jure nullam eſſe, *cap. decernimus* , vbi probabimus, *de judiciis, authent. ſtatuimus, C. de Epiſcop. & cler.* Similiter de perſonis Eccleſiaſticis cognoſcere nequeunt, *cap. at ſi clerici* 4. *cap. clerici* 8. *cap. cùm non* 10. *de judiciis,*

12. Judex debet eſſe competens.

ciis, cap. placuit, cap. clericum, & ferè per totam 11. *q.* 1. adeò vt nec ratione incidentiæ, prorogationis, aut conſuetudinis laicus judex capax fieri poſſit, *cap. ſi diligenti, cap. ſignificaſti, de foro compet.* in quo magnum verſatur diſcrimen inter judicem Eccleſiaſticum & ſæcularem; nam Eccleſiaſticus ratione incidentiæ, prorogationis, aut conſuetudinis poteſt reddi competens; laicus verò, cùm ſit incapax, nec ratione incidentiæ, prorogationis, ſeu conſuetudinis poteſt fieri capax, vt docent Balboa, Vega & omnes primarii noſtri *d. cap.* 2. *de iudiciis.*

13. **Traditur decidendi ratio.**

Ex quibus profluit ratio noſtræ deciſionis; nam cùm laici populi ſint incapaces juriſdictionis in cauſis Eccleſiaſticis, & inter Eccleſiaſticas perſonas, nec prætextu conſuetudinis poſſunt fieri capaces, nec talis conſuetudo introduci; nam conſuetudo populi plus operari non poteſt, quàm conſtitutio ipſius populi: ſed conſtitutio populi non poteſt derogare immunitati Eccleſiaſticæ, *cap. Eccleſia, cap. quæ in Eccleſiarum, de conſtit. cap. Clerici, de judiciis, cap. cùm terra, de elect. cap. cauſam, de præſcript.* ergo nec conſuetudo poteſt introduci, per quam immunitati Eccleſiaſticæ derogetur, aut grauamen Eccleſiæ inferatur. Accedit & illa ratio, quæ iniuſtitiam hujus conſuetudinis etiam reſpectu cauſarum ſæcularium ſatis adſtruit; nam populus docendus eſt, non verò ſequendus, *cap. docendus*, 62. *diſt.* nec vanæ ejus voces ſunt audiendæ, *l. ad beſtias* 31. *ff. de pœnis, l. decurionum* 12. *C. eod. cap. vnuſquiſque* 22. *q.* 4. idque diſertè probatur *ex l. ſi priuatus* 17. *ff. qui & a quibus*, vbi ſi priuatus coactus à populo ſeruum manumiſerit, libertas non competit, adeò vt conſtitutione D. Marci cautum fuerit, vt ſeruus actor, id eſt qui in ſcenis partes fabulæ agebat, non poſſet manumitti, quia plerumque talis manumiſſio cogente populo per acclamationem fiebat: quo modo exponenda etiam eſt lex 3. *C. qui manumitti non poſſunt*; obſeruauit Cuiacius *lib.* 2. *obſeru. cap.* 22. ſcitum enim eſt, ab Auguſto in ſpectaculis populum extorſiſſe, vt comœdum manumitteret, referente Suetonio *in Tiberium cap.* 47. quod cùm populus intentaret, imperante Hadriano, qui pertinacior, tenaciorque erat, repulſus fuit, contemptaſque ejus voces fuiſſe tradit Diocaſius *in Hadrianum.* Eandem Athenis viguiſſe legem, teſtatum reliquit Æſchines *contra Eſiphontem.* Quæ omnia ſuadent, rectè in præſenti ab Innocentio decretum fuiſſe, populum Patauinum non eſſe conſulendum in cauſarum deciſione, nec ejus judicium pro ſententia ſequendum. Deinde, nam populus vix probat quæ probanda ſunt, vt docent Ælianus *de varia hiſtor. cap.* 6. Seneca *de vita beata, cap.* 12. ibi: *Non tam benè cum rebus humanis agitur, vt meliora pluribus placeant; argumentum peſſimi turba eſt.* Clemens Alexandrinus *lib.* 5. *ſtromatum,* ibi:

Ne ſpectes famam dum vis ſophos eſſe repentè,
Terreat amentis nec te ſententia vulgi:
Iudicium ſapiens, & juſtum non habet vllum
Vulgus, & in paucis vix hoc reperire licebit.

Iudicium enim eius inconſtans, & varium eſt; vnde Socrates ait, vulgum motui cedere vt ligna ſecuri; neque cuiquam eſt incognitum judicium populi Iudaïci aduerſus Chriſtum Dominum noſtrum; primò enim eum excepit vt Regem, paucis pòſt diebus clamauit *Crucifige*, vt refertur *cap.* 21. *Matth.* Charondas, qui leges Athenienſibus dedit, de populo dicebat: *Qui ſe populo committit, fortunam, non rationem ſequitur.* Tacitus *lib.* 2. *hiſtor.* ait: *Plebi non judicium, nec veritas eſt: populus pretio, acclamationibus, & leuitate mouetur.* D. Hieron. *epiſt.* 22. ita vulgum deſcribit: *Vulgus habet os barbarum, procax, & in comitia ſemper armatum.* Et Joannes XXIII. relatus à Solorzano *emblem.* 97. populi judicium ita definit: *Quicquid laudat, vituperatione dignum eſt; quidquid cogitat, vanum; quidquid loquitur, falſum; quod improbat, bonum eſt; quodque approbat, malum; & quidquid denique extollit, infame.* Alia dabimus *in cap.* 2. *de elect. cap. ex litteris, de exceſſ. Prælat.* Rectè ergo in præſenti Innocentius decidit iniuſtam eſſe conſuetudinem, per quam deciſio cauſarum Eccleſiaſticarum judicio populi Patauini committebatur.

14. **Diſſoluitur dubitandi ratio.**

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta; nam licèt conſuetudine acquiri poſſit juriſdictio eam non habenti, vt probant Petrus Marcha *in concord. Sacerd. & Imper. lib.* 3. *cap.* 9. Thomas Delbene *de immunit. Eccleſ. tom.* 1. *dubit.* 15. *ſect.* 5. *&* 6. id tamen procedit, & locum habet quando qui eam non habebat, erat tantùm incompetens, non verò ſi erat incapax, vt populus eſt, vel judex laicus, de quo agit P. Suarez *in defenſ. fidei, lib.* 3. *cap.* 34. nam tunc nullâ conſuetudine, quæ rationabilis eſſe nequit, tolli poteſt incapacitas: & jura pro dubitandi ratione adducta procedunt in illis judicibus, qui incompetentes erant, qui ratione conſuetudinis legitimè præſcriptæ reddi poſſunt competentes: quare fœmina in regno Galliæ virtute conſuetudinis juriſdictionem exercere valet, & populus etiam conſuetudine acquirere poteſt, vt ſibi liceat de quibuſdam cauſis temporalibus judicium proferre. Nec obſtat primum augmentum ipſius dubitandi rationis, ex quo dicebamus, populum per conſuetudinem recuperare juriſdictionem, quam in Principem tranſtulerat per legem Regiam; & ſic non de nouo acquirere, ſed amiſſam reſtaurare: nam illud procedit in juriſdictione ſæculari, & temporali; ſæcularis enim juriſdictio communi populi conſenſu fuit in Principem tranſlata, *l.* 1. *ff. de conſtitut. Princip. l.* 1. *cum ſequentib. tit.* 1. *part.* 2. at verò juriſdictio Eccleſiaſtica nunquam fuit penes Rempublicam, ſed à jure diuino originem ſumit; vnde nunquam populus potuit eam transferre in Pontificem. Couar. *practic. cap.* 31. Cùm enim huius juriſdictionis incapaces ſint laici, *cap. ita Dominus*, 19. *diſt. cap. ſi Imperator*, 96. *diſt. cap.* 2. *cum ſequentib.* 11. *q.* 1. nec conſuetudine poterit populus eam adquirere. Nec augmentum vltimum aliquid probat; nam cùm populus aderat in Conciliis, id fiebat non vt judicium ferret, ſed potiùs vt leges Eccleſiaſticas ibi factas acciperet, & ſuſtineret: ſimiliter cùm populus conſilium præſtabat in ordinationibus miniſtrorum Eccleſiæ, non ex eo habere juriſdictionem arguebatur, nec Epiſcopi tenebantur populi ſuffragium in ordinandis preſbyteris petere, ſed cùm illis temporibus eſſet omnium fidelium vnum cor, & quicumque nominis erant Chriſtiani, magis charitate copulati, quàm poteſtatum diuerſitate ſegregati viderentur; nihil mirum ſi Epiſcopi populum conſulerent, non tamen vt exinde aliquam ſibi juriſdictionem populus atrogaret, vt latè dicemus *in cap.* 2. *de elect.*

15. **Exponitur cap. querelam de elect.**

Superiori aſſertioni obſtat textus *in cap. querelam* 24. *de elect.* in illis verbis: *Per electionem populi, ad quem de antiqua conſuetudine pertinet electio.* Ex quibus verbis depromitur, populum conſuetudine acquirere poſſe juriſdictionem in beneficiis & aliis præbendis Eccleſiaſticis conferendis, ſiue in earum electione: igitur ſimiliter conſuetudine introduci valet, vt judicium populi in cauſis Eccleſiaſticis pro ſententia habeatur. Cui difficultati ſatisfaciendum eſt aſſerendo, in eo textu populum conſuetudine non adquiſiiſſe juriſdictionem aliquam, aut poteſtatem in rebus Eccleſiaſticis, aut electione, ſed tantùm præſentationem propter juſpatronatus; quia cùm jus hoc à laicis obtineri poſſit,

ſit, *cap.1.& per tot.de jurepatr.* ſic conſuetudine acquiri valet, *cap.cùm Eccleſia, de cauſa poſſeſſ. cap. ea noſcitur, de his quæ fiunt à Prælatis,* licèt per præſcriptionem acquiri non valeat, ut docent Fachineus *lib.8.controverſ. cap.24.* Lambertinus *de jurepatron. lib.1.parte 1. quæſt.7. art.19. num.13.* Balboa *in cap.ad aures, de præſcript.num.37.* unde cùm conſuetudine in eo textu nulla juriſdictio acquiratur, ſed tantùm jus præſentandi, ideò conſuetudo obſervatur.

16. *Intelligitur caput Romana, §. debet, de appellat. in 6.* Secundò opponi poteſt textus *in cap. Romana, §.debet, de appellat.lib.6.* ubi cùm agatur de ſententiis prolatis ab Epiſcopo, quomodo ab eis, & ad quem appellandum ſit, aſſerit Innocentius IV. appellandum eſſe ad Archiepiſcopum, niſi contrarium conſuetudine introductum fuerit, videlicet, ut ad judicem laïcum, aut populum appelletur. Ex qua deciſione expreſsè deducitur, conſuetudine introduci poſſe, ut populus, aut alia perſona ſæcularis de cauſis Eccleſiaſticis per viam appellationis cognoſcat: ergo & in noſtro textu conſuetudine introduci poterat, ut judicium populi Pictavienſis pro ſententia haberetur. Cui difficultati ſatisfaciendum eſt dicendo, quod quanvis ex illius textus ſpecie acquiri poſſet juriſdictio à laïco per conſuetudinem; hoc tamen procedit ex eo, quod juriſdictio erat ſæcularis in ſui principio, & in Epiſcopum fuerat tranſlata: unde conſuetudine potuit tolli obex, ſive impedimentum, per quod non poterat alius quàm Metropolitanus de cauſis appellationis cognoſcere. Tum quia quælibet res de facili revertitur ad ſuam naturam, *cap.ab exordio, 35. diſt. l.ſi unus 27. §.pactus, ff.de pactis.* Tum etiam, quia cùm ipſa juriſdictio fuiſſet ſæcularis, & ex accidenti in Epiſcopum tranſlata fuiſſet, non eſt ratio, cur ſicut in ſui principio non excluderet talem conſuetudinem, idem non procedat poſtquam eſt penes Epiſcopum, cùm qualitas, ſive conditio rei non recipiat variationem ex perſonæ mutatione, *l.2. §. ex his, ff. de verb. oblig.* præcipuè cùm origo cujuſque rei generaliter in omni diſpoſitione debeat attendi, *l.quidquid 34.ff.de donat. l.clam 6.ff.de acquir.poſſeſſ. l.tutor 70.ff.de fidejuſſor.* Ita illum textum explicant & exponunt Anguianus *de legib.lib.2. cap.17.* plures relati ab Eſcobar *de Pontificia juriſd. cap.21.§.9.* Vega *in cap. clerici 8. de judic. num.33.*

Tertiò adverſari videtur textus *in cap.cùm veniſſet 3. de eo qui mittitur in poſſeſſ.* in illis verbis: *Secundùm jus, & honeſtam conſuetudinem terminandam.* 17. *Explicatur cap. 3. de eo qui mit.* Ex quibus verbis colligitur, conſuetudinem populi circa cauſarum Eccleſiaſticarum deciſionem eſſe obſervandam, & attendendam: igitur illâ introduci poteſt, ut judicium populi pro ſententia ſervetur, etiam in cauſis Eccleſiaſticis. Cui deciſioni aperto marte repugnat textus *in cap.cùm cauſa, de ſententia & re judic.* ubi expreſsè deciditur, conſuetudinem Veronenſis populi in cauſis Eccleſiaſticis terminandis attendendam non eſſe. Pro quorum jurium conciliatione, cum communi Interpretum ſchola diſtinguendum eſt inter conſuetudinem juſtam, & conſuetudinem iniquam; nam conſuetudo populi recta eſt admittenda, etiam in cauſis Eccleſiaſticis terminandis, cùm ſit recepta & introducta non ſolùm à laïcis, verùm etiam à Clericis, qui populi appellatione comprehenduntur, *l.1. Cod. de ſumma Trinit.* Valaſcus *conſultat. 100.* At verò ſi conſuetudo ſit iniqua, ex traditis ſuprà nullo modo valet obſervari: quo caſu procedit textus *in d. cap. cùm cauſa*; cùm conſuetudo ratione carens, corruptela potiùs ſit quàm conſuetudo: ita Balboa *in cap. 2. de judiciis, num. 89.* Unde cùm in noſtro textu agatur non de conſuetudine juſta, ſed de iniqua, atque à ratione aliena, ideò ſtatuit Innocentius eam nullo modo obſervari debere.

CAPUT IV.

Idem *Lucio* a *Vicario apud* b *Conſtantinopolin conſtituto.*

QUantò de benignitate Sedis Apoſtolicæ locum obtines celſiorem, tantò tibi eſt ſollicitiùs procurandum, ut te talem exhibeas in agendis, non declinans ad dexteram, vel ad ſiniſtram, quod non minùs re, quàm nomine vices Apoſtolicas gerere videaris. Pervenit ſanè ad audientiam noſtram, quod quidam ſimplices Sacerdotes apud Conſtantinopolin ea Sacramenta præſumunt Fidelibus exhibere, quæ ab Apoſtolorum tempore ritè fuerunt ſolis c Pontificibus reſervata, ut eſt Sacramentum d Confirmationis quod chriſmando renatos ſoli debent Epiſcopi per manus impoſitionem conferre, ad excuſandas excuſationes in peccatis, & ſui erroris fomentum, ſolam conſuetudinem prætendentes: cùm diuturnitas temporis peccata non minuat, ſed augeat; quæ tantò graviora exiſtunt, quantò infelicem animam diutiùs detinent alligatam. Volentes igitur hæc, & alia, quæ oculos divinæ Majeſtatis offendunt, de agro dominico extirpari, diſcretioni tuæ per Apoſtolica ſcripta præcipiendo mandamus, quatenus omnibus Latinis Presbyteris apud Conſtantinopolin conſtitutis diſtrictè prohibeas, ne talia de cætero ſuâ temeritate præſumant, quæ licèt non ſint à Fidelibus contemnenda, tutius tamen eſt ea ſine periculo ex e neceſſitate, quæ legem non habet, omittere, quàm ut ab his, quibus ea conferre non licet, ex temeritate, quæ lege damnatur, non ſine gravi periculo inaniter conferantur: cùm alios quoſque ſubjectos tuos, & ab illicitis revocare ſatagas, & ad facienda bona verbo & exemplo pariter invitare: quibus quales pro te f litteras deſtinemus, ex reſcripti noſtri ſerie perpendere poteris evidenter. Dat. Laterani XVI. kal. Decembris.

NOTÆ.

1. a VIcario.] Ita etiam habetur *in cap.3. hoc tit.* in tertia collectione, & in epiſtolis editis à Sirleto *pag. 388.* ex quo codice ſupplenda eſt hæc deciſio. Vicarius Romani Pontificis, cui Innocentius reſcribit in præſenti, licèt habeat tantùm juriſdictionem extra Urbem, & in his quæ circa Urbem ſunt,

ſunt, vſque ad quadraginta milliaria, vt de ejus officio & juriſdictione plura adducentes tradunt Flaminius Pariſius *de reſign. benef. lib.7. cap.24. num.5.* Octauianus Veſt. *in praxi, lib.2.cap.16.* Petrus Gregorius *p.3.ſyntagm. lib.47. cap.35. num.* 8. Cohelius *in notitia Cardin. cap.55.* tamen plerumque mittitur in aliam prouinciam ſuffultus authoritate litterarum Apoſtolicarum. Cohelius *vbi ſup. cap.15. congregat.*8. vt miſſus fuit Lucius ab Innocentio III. Conſtantinopolin eo tempore, quo ipſa ciuitas à Latinis occupata erat. Romani enim Pontifices vſu ipſo edocti, quantùm conferret ad diſciplinam Eccleſiaſticam conſeruandam, in diſſitis longè prouinciis Vicarios conſtituebant, vt probat Petrus Marcha *de Primatu Lugdunenſi*; quæ diſſertatio extat in appendice Concilii Claromont. & ita in Gallicana diœceſi Vicarium conſtituit Zoſimus anno 417. Arelatenſem Epiſcopum, & poſteà Hormiſdas Remigium Epiſcopum Rhemenſem, & Gregorius primus Leandrum Hiſpalenſem Epiſcopum in Hiſpaniis Vicarium conſtituit, & ita per Conſtantinopolin Vicarius hic, cui reſcribit Innocentius, deſignatus fuerat. Idem Gregorius *lib.4. indict.13. epiſt.* 52. Vigilius *epiſt.*7. & Joannes VIII. *epiſt.*93.94.95. eodem penè ſtylo delegauerunt Vicarios ſuos, vt adhibito competenti ſacerdotum numero, cauſas canonica & Apoſtolica authoritate diſcuterent, vt referunt varia de his Vicariis congerentes, Rouſſelius *lib.4. hiſtor. juriſd. Pontif. cap.6.* Cabaſſutius *in notit. Concil. fol.54. & 134.* vt aliqua corrigerent, emendarentque, & vices ipſius per omnia gererent, vt ex litteris infrà referendis, quibus Innocentius jubet tam clericis, quàm laicis Latinis Conſtantinopoli commorantibus, vt illum tanquam Vicarium Sedis Apoſtolicæ recipiant, conſtat: notauit Cironius *in cap. vnico de tranſlat. in cap.2. de confirmat. vtili, in 5. compil.*

2. CONSTANTINOPOLIS ANTIQUITAS.

b *Conſtantinopolin.*] Conſtantinopolis olim dicta Byzantium, non ignobilis ciuitas fuit, vt ex Cicerone & aliis probat Angelus Petrica *de appellat. diſp.*3. ſed poſtea multis cladibus exagitatam, & pluribus naufragiis jactatam, Imperator Caracalla reſtituit, teſte Spartiano *in ipſo*; ſed iterum ſub Gallieno oppreſſa & deuaſtata fuit: tandem Conſtantinus eam mirificè auxit & illuſtrauit, atque non tantùm nomine, ſed reipſa illam alteram Romam fecit, vnde caput ciuitatum dicitur *in §. vlt. Inſtitut. de ſatiſdat.* & priuilegia Vrbis Romæ illi communicata fuerunt, *l.1. C. de priuilegiis vrbis Conſtant. l.1. C. Theodoſ. de jure Italico vrbis Conſtantinop. can.28. Concilii Chalcedon.* Reuardus *lib.3. conject. cap.17.* Bulengerus *diatriba 3. ad Caſaubon.* demùm diuiſo Imperio Sedes Imperatoris Orientis fuit, Reginaque totius Græciæ, juxta Sidonium.

Salue ſceptrorum Columen, Regina Orientis,
Orbis Roma tui.

Plura de ejus magnitudine, & laudibus poſt ſcriptores Byzantinæ hiſtoriæ tradunt Berterius *diatriba 1. cap.1.* Rabi Moyſes Almoſinus *de magnit. Conſtantinop.* Bulengerus *de Imperat. lib.1. cap.* 8. Ipſa imperialis ciuitas temporibus Innocentii III. capta, occupataque fuit à Gallis, & Venetianis, atque Henricus Flander Imperator renunciatus, Patriarcha verò electus fuit Thomas Maurocenus, juxta pacta & conditiones, de quibus nonnulla adducam *in cap. ſcriptum 40. de elect.* vnde Latini permixtim habitabant cum Græcis, & à Latinis juxta ritus Eccleſiæ Latinæ ſacramenta accipiebant, Græci verò à Græcis juxta mores Græcanicos, *cap. quoniam 14.* vbi notabimus, *de offic. ordin.* vnde cùm Latini preſbyteri præſumerent Latinis fidelibus confirmationis ſacramentum adminiſtrare, vt Græci preſbyteri fidelibus Græcis, ratione conſuetudinis Græcanicæ conferebant, Innocentius III. in præſenti Lucio Vicario ſuo Conſtantinopoli degenti jubet, vt inhibeat preſbyteris Latinis, ne virtute prædictæ conſuetudinis audeant conferre ſacramentum Confirmationis, cùm diuturnitas temporis eos non valeat excuſare, & tutius ſit hoc ſacramentum omittere ex neceſſitate, quàm ab eis qui conferre non poſſunt, inaniter ſuſcipere.

c *Pontificibus.*] Epiſcopis videlicet, qui plerumque in jure noſtro dicuntur Pontifices, *cap. bona, el 3. de poſtulat. Prælat.* vbi notabimus; dicunturque Apoſtolorum ſucceſſores, Leo *epiſt.66.* probant Cellotius *de hierarchia lib.6. cap.7.* Baſilius Legion. *q.3 ſcholaſt. cap.9. pag.183.* Villaroel. *tom.1. regim. Eccleſ. cap.1.* immò & aliquando Apoſtoli, *cap. dominus, 93. diſt.* notarunt Sauarus *ad Sidonium lib.6. epiſt.7.* Bignonius *ad lib. 1. formul. Marculſi, cap.2. fol.434.* 3.

d *Confirmationis.*] Ita appellatur ſacramentum hoc ab effectu, Melchiades Papa in epiſtola decretali ad Epiſcopos Hiſpaniæ: *Confirmatio armat, & inſtruit nos ad agonem vitæ iſtius.* D. Clemens *lib. 3. conſtit. cap.17.* ibi: *Vnguentum eſt confirmatio confeſſionis, ſeu profeſſionis, ſcilicet fidei.* Et *cap. vt jejunium, de conſecr. d. diſt.5.* Concilium Arauſicanum *1. can.1.* expreſſit Innocentius noſter *in cap. vnico, §. per frontis, de ſacra vnctione,* ibi: *Per frontis chriſmationem manus impoſitio deſignatur, quæ alio nomine dicitur confirmatio, quia per eam Spiritus ſanctus ad augmentum datur, & robur*: per hoc enim ſacramentum gratia cumulatior, & fidei acceptæ in baptiſmo robur præſtatur: & hoc ſenſu per confirmationem ſacramentum baptiſmi perfici docuerunt D. Clemens *epiſt.4. decretali,* ibi: *Omnibus feſtinandum eſt ſine mora renaſci Deo, & demùm conſignari ab Epiſcopo, id eſt ſeptiformem gratiam Spiritus ſancti percipere, quia aliter perfectus Chriſtianus eſſe non poterit, ſi non neceſſitate, ſed injuriâ, vel voluntate ſic remanſerit.* Et rurſus ibidem: *Niſi regeneratus fuerit ab Epiſcopo confirmatus, perfectus eſſe Chriſtianus nequaquam poteſt.* Melchiades *in d. epiſt. Ita conjuncta ſunt hæc duo ſacramenta, vt ab inuicem, niſi morte præueniente, nullatenus poſſint ſegregari, & vnum ſine altero ritè perfici non poteſt.* Vrbanus, & Melchiades relati à Gratiano *in cap.1. & 2. de conſecr. diſt.5.* Concil. Illiberit. *can.38.* Laodic. *cap.48.* notarunt Vicecomes *lib.1. de ritibus confirm. cap.2.* Diana *tom.5. tract.3. reſol.30.* Narbona *de ætate, anno 7. q.4.* Barboſa *de poteſt. Epiſcop. allg. 30.* Lemaiſtre *de Sorbonic. prop. cap.4.* Hallierius *in vindiciis Facult. Theolog. lib.2. cap.1. & ſequentib. pag.123.* Explicat latè neceſſitatem huius ſacramenti in fidelibus Theophilus Raynaud. *tom.16. in heterocl. ſpirit. punct.11.* Etiam hoc ſacramentum à materia remota appellatur *chriſma.* D. Auguſt. *lib.2. contra Petil. cap.104.* Baronius *anno 35. num.15.* Albaſpinus *lib.1. obſeru. cap.25.* Turrianus *lib.2. aduerſus Magdeburg. c.18. per totum,* Dartis *ad 5. diſt. de conſec.* aut oleum, ſeu vnguentum. Dionyſius *lib.4. de Eccleſiaſt. hierarch. cap.4.* D. Cyprianus *lib.1. epiſt.12.* Auguſtinus *lib.5. contra Donatiſtas, cap. 20.* & à Græcis appellatur vnguentum perenne, cujus nomenclaturæ rationem tradit Baronius, & ex eo refert Baſilius Legion. *p.1. de hoc ſacramento, cap.1. num.4.* A materia proxima appellatur vnctio: Synodus Laodic. *can.48. Vnctio ſupercæleſtis chriſmatis.* A forma ipſius vnctionis appellatur ſignaculum ſpirituale, ſigillum, & obſignatio Domini, vt ex pluribus Eccleſiæ Patribus probant Baronius *anno Chriſti 54. num.14. & 15.* Ioſeph Vicecomes *de ritibus confirmationis lib.1. c.2.* 4.

à ritibus in ejus collatione receptis, dicitur *Benedictio*. Concilium Illiber. *can.*77. ibi : *Si quis diaconus regens plebem ſine Epiſcopo, vel preſbytero aliquos baptizauerit, Epiſcopus eos per benedictionem perficere debebit*. Etiam hoc ſacramentum appellatur manus impoſitio in eodem Concilio Illiber. *can.* 38. Matiſcon. 2. *can.*3. à D. Cypriano *epiſt.*73. Hieronymo *contra Luciferianos*, ibi : *Vt baptizatis poſteà manus imponatur, & ita inuocetur Spiritus ſanctus.* Quia apud antiquos ritus ille in conſignandis baptizandis ſeruabatur, vt Epiſcopus & manus illis imponeret, & eorum frontes chriſmate ſignaret. Tertullianus *de baptiſmo cap.* 7. & *de reſurrectione carnis cap.*8. *Caro ſignatur, vt & anima muniatur. Caro manus impoſitione vmbratur, vt & anima ſpiritu illuminetur*. Cœpit poſteà pro manus impoſitione chriſmatis vnctio adhiberi, cuius ritus rationem expreſſerunt PP. Concilii Mogunt. tempore Pauli III. *anno* 1549. his verbis : *Nam cùm in initio Spiritus ſanctus ad euidentiorem recentis adhuc fidei commendationem ſigno viſibili influeret confirmatis, externa vnctione, quæ illam deſignaret, tunc non erat opus, poſtea verò adultâ Eccleſiâ, & ſtabilitâ fide, cùm ſigna externa apparere ceſſarunt, nec jam amplius Spiritus viſibiliter deſcenderet, mox in locum viſibilis ſigni vnctio chriſmatis adhiberi cœpit.*

5. e *Ex neceſſitate.*] Licèt enim Innocentius III. intenderet Græcos ad ritus Eccleſiæ Romanæ in conferendis ſacramentis, & diuinis officiis celebrandis trahere, ad hunc effectum miſſo Pelagio Albanenſi Epiſcopo Conſtantinopolin, id aſſequi non potuit, vt refert Beſoldus *in hiſtoria Conſtantinopolit. cap.*37. *à num.*1206. vnde ait inpræſenti, tutius eſſe ſacramentum confirmationis omittere, quàm juxta ritus Græcanicos ex neceſſitate retentos, & toleratos, à preſbyteris ſimplicibus Latinis illud inaniter accipere ; apud Græcos verò jam conſuetudo inualuerat ante tempora Photii, vt preſbyteri Græci hoc ſacramentum conferrent, quæ nec à R. Pontifice, nec in Concilio Florentino damnata eſt, quia grauiſſimis de cauſis introduci potuit, conniuente ſaltem Apoſtolicâ Sede.

6. f *Litteras.*] Quas huc referre & tranſcribere ex epiſtolis Innocentii III. Coloniæ editis, injucundum non erit : in eo regeſtro *pag.*389. ita legitur.

Omnibus Latinis, tam Clericis, quàm laicis apud Conſtantinopolin conſtitutis.

QVàm magnum ſit bonum obedientiæ, quantumque ab omnibus fidelibus appetendum, ex contrario ejus euidenter apparet : cùm teſte Propheta peccatum ariolandi ſit repugnare, & quaſi ſcelus idololatriæ nolle acquieſcere ; ſitque in illos grauiter vindicatum, qui ſchiſma in populo facientes, inobedientes extitere ſuis ſuperioribus, & rebelles. Ad huius autem virtutis eminentiam nullus attingere poterit ſubditorum, niſi Prælatis ſuis curauerit humiliter obedire. Sanè quoniam præſentiam ſuam non poteſt Romanus Pontifex omnibus exhibere, dilecto filio Magiſtro L. cuius virtutes, & merita pleniùs cognouiſtis, vices ſuas apud Conſtantinopolin duxit Sedes Apoſtolica committendas, vt abſens corpore, præſens Spiritu, per ipſum, quem tanto deputauit oneri, & honori, vos tanquam membra ſibi capiti firmiter coüniret. Vt igitur ei, qui factus eſt Deo patri obediens vſque ad mortem, per obedientiam placere poſſitis, monemus vniuerſitatem veſtram, & attentiùs exhortamur in Domino, per Apoſtolica ſcripta præcipiendo mandantes, quatenus pro reuerentia beati Petri, & noſtra præfato Magiſtro humiliter intendentes, ſalutaria ipſius monita & præcepta teneatis firmiter, & ſeruetis : ſcituri quòd nos illi conceſſimus, vt quia communis depoſcit vtilitas, non obſtante reſcripto, ſi quod à bonæ memoriæ G. Papa prædeceſſore noſtro proponitur impetratum, ad eum quoties neceſſe fuerit, liberè appelletur ; & ipſe cauſas, ſuper quibus ad eum fuerit appellatum, canonico fine decidat : enormes etiam, & graues exceſſus per cenſuram Eccleſiaſticam corrigat, & caſtiget. Circa quem, cùm ſine veſtra non poſſet injuria mendicare, in ſubſidiis etiam corporalibus conferendis, qui vobis ſpiritalia ſubminiſtret, vos eſſe conuenit liberales ; vt de bonis vobis à Deo collatis eidem in vita, & morte hilariter conferentes, orationum illius ſitis participes, qui Vicarius noſter exiſtit. Et per hæc & alia bona, quæ in terris, Domino inſpirante feceritis, ad æterna gaudia peruenire poſſitis. Datum Laterani xv. Cal. Decembris.

COMMENTARIVM.

EX præſenti Innocentii epiſtola ea deducitur communiter aſſertio : *Conſuetudine introduci non poteſt, vt ſimplex Sacerdos validè conferat ſacramentum Confirmationis.* Quæ aſſertio ab ſpecie conſuetudinis probatur ex Concilio Senonenſi celebrato anno 1527. *can.*38. in illis verbis : *Quoniam Abbates nonnunquam attentant manus Confirmationis conferre, idque vindicant ex conſuetudine præſcripta ad ſe pertinere. Nos attendentes hanc impoſitionem manuum à Chriſto primùm inſtitutam, & ab Apoſtolis receptam, ſolis Epiſcopis (qui Apoſtolorum ſunt ſucceſſores) reſeruatam, conſuetudinem huiuſmodi, quæ potiùs corruptela dicenda eſt, reprobamus.* Generalius tamen probari poteſt ex omnibus illis Eccleſiæ canonibus. Pontificum, & SS. PP. teſtimoniis, in quibus preſbyteris negatur huius ſacramenti collatio, vt *in cap. quamuis,* 68. *diſt. cap. preſbyteros,* 98. *diſt. cap. cauendum* 7. *verſ. obſeruandum,* 10. *q.*3. *cap. presbyteri* 119. *de conſecr. diſt.*4. *cap.*1. 3. & 4. *de conſec. diſt.*5. *cap. vnico*, §. *per frontis*, *de ſacra vnctione.* Concil. Pariſ. ſub Ludouico *lib.*1. *cap.*33. Meldenſi *can.*28. & 44. Vormat. ſub Hadriano II. *can.* 8. Hiſpal. 2. *can.* 5. Conſtantienſi *ſeſſ.*8. Colonienſi 1. ſub Hermano, *p.*7. *cap.* 8. Tridentino *ſeſſ.* 7. *de Confirm. can.*3. & *ſeſſ.*23. *cap.*4. Ex Pontificibus Joanne III. *epiſt. vnica, in principio : Donum ſancti Spiritus per impoſitionem manuum Chorepiſcopi non tradant, nec Presbyteri, ſed Epiſcopi, quia non LXX. ſed Apoſtoli tantum manus imponebant.* Damaſ. *epiſt.*4. *poſt princip. Quod ſolis Apoſtolis, eorumque ſucceſſoribus proprii ſit officii tradere Spiritum ſanctum, liber actuum Apoſtolorum docet, præſertim cùm nullus ex LXX. diſcipulis, quorum iſti (Chorepiſcopi) in Eccleſia ſpeciem gerunt, legatur donum ſancti Spiritus per manus impoſitionem tradidiſſe.* Innocentio I. *epiſt.*1. *cap.*3. *De conſignandis infantibus manifeſtum eſt ab alio fieri quàm ab Epiſcopo non licere ; nam Presbyteri licèt ſint ſacerdotes, Pontificatus tamen apicem non habent. Hæc autem Pontificibus ſolis deberi, vt vel conſignent, vel Paracletum Spiritum tradant, non ſolùm conſuetudo Eccleſiaſtica demonſtrat, verùm illa lectio actuum Apoſtolorum, quæ aſſerit, Petrum & Ioannem eſſe directos, qui jam baptizatis traderent Spiritum ſanctum.* Leo Magnus *epiſt.*88. cuius pars extat apud Gratianum *in cap. quamuis*, 68. *diſt.* D. Clemens *lib.* 3. *conſtit. cap.* 16. & *epiſt.* 4. Nicolaus I. *epiſt.* 70. Gelaſius *epiſt.*1. *cap.*8. Iſidorus *lib.*7. *etymol. cap.*12. Cyprianus *epiſt. ad Ionin.* D. Chryſoſtomus *homilia* 18. *in acta Apoſt.* Epiphanius *hæreſi* 21. Beda *in cap.*18. *actuum.* Alia juris teſtimonia cumularunt Antonius Auguſt. *in epit. juris, libro* 4. *tit.* 45. Iodocus Coc-

7. CONCLUSIO TRADITUR, ET PROBATUR.

cius

cius tom.2. theſauri, lib.5. art.20. Illuſtrant vltra congeſtos à Barboſa in præſenti, & de poteſt. Epiſcop. allegat. 30. & in remiſſ. ad Trident. dicto can.3. Sahagun in cap. finali, hoc tit. num.31. Sebaſt. Cæſar de Eccleſ. hierarch. 1.p. diſp.6. §. 3. num.5. Bellarminus de confirm. cap.12. Petrus Gregor. lib.1.partis, tit.8. cap.3. & lib.2.ſyntagm. cap.5. num.2. Diana p.8.tract.1. reſol.1. Baſilius Legion. de confirm. 4.p. cap.1. 2. & 3. Vicecomes de ritibus Confirm. lib. 1. cap.8. Mendoza lib.3. Concilii Illibert. cap.8. Suarez tom. 3. de ſacram. in 3. part. diſput. 36. ſect.1. Lorinus in cap.8. Actuum, verſ.17. Salmeron tract. 26.in acta. Tamburinus 2.tom. de jure Abbat. diſp.4. Fragoſo de regim. Chriſt. Reipub. part. 2. lib.1. diſput.1. §. 9. & lib.8. diſput.18. §. 7. Torreblanca de jure ſpirit. lib. 2. cap. 6. Sauſay in panopl. ſacerd. 2.p. lib.5. cap.13. Franciſcus Hallierius in vindiciis Pariſ. lib.2. cap.4. §. 4. Baronius anno 58. num.4. Joannes Dartis ad diſtinct. 5. de conſecr. Cellotius de hierarchia, lib.6. cap.10. §.1. Martinez de Prado tom. 1. de ſacram. quæſt. 72. dub. 3. & 11. Claudat agmen vnus pro cunctis omnigenæ eruditionis parens, Academiæ noſtræ, immò & Hiſpaniæ decus, Illuſtriſſimus D. Franciſcus Ramos in memor. ad Alexand. VII. pro Epiſcop. Luſitaniæ, propoſ. 4. §. 4.

8. Traditur ratio dubitandi.

Sed aduerſus hanc aſſertionem non leues inſurgunt difficultates. Prima naſcitur ex eo, nam tempore Apoſtolorum pari cum Epiſcopis Presbyteri vtebantur poteſtate. D. Paulus ad Philippenſes 1. Omnibus ſanctis, qui ſunt Philippis, cum Epiſcopis, & Diaconibus; id eſt cum Presbyteris: idem epiſt. 1. ad Titum. D. Petrus epiſt. 1. cap.5. Actuum Apoſt. cap.20. verſ. 17. quas & alias authoritates ad id probandum congerit & expendit D. Hieronymus in cap. legimus, 93. diſt. Quendam audio in tantam erupiſſe vecordiam, vt Diaconos Presbyteris, id eſt Epiſcopis anteferret; nam cum Apoſtolus præcipuè doceat eoſdem eſſe Presbyteros, quos Epiſcopos, &c. Et cap. ecce, 95. diſt. Illuſtrant Bellarminus de Clericis cap. 14. & 15. Villaroel. part. 1. regim. Eccleſ. quæſt.4. art.2. Baronius anno Chriſti 58. num.5. plures congeſti à Barboſa de poteſt. Epiſcop. 1.part. cap. 2. immò ſequentibus Eccleſiæ ſæculis potiùs conſuetudine, quàm dominica inſtitutione diſtinctio Epiſcoporum & Presbyterorum introducta eſt, cap. olim 5. 95. diſt. Sicut Presbyteri ſciunt ex Eccleſiæ conſuetudine ei, qui ſibi præpoſitus fuerit, eſſe ſubiectos; ita Epiſcopi nouerint ſe magis conſuetudine, quam diſpoſitionis Dominicæ veritate Presbyteris eſſe majores, & in commune debere Eccleſiam regere. Vnde vſu & conſuetudine introductum fuiſſe, vt Epiſcopi conferrent ſacramentum Confirmationis, probatur ex cap. peruenit, 91. diſt. Secundum veterem vſum Eccleſiæ noſtræ, Dionyſius de Eccleſ. hierach. cap.8. verſic. Itaque diuinus mos. Sed non ſolùm lex ſcripta, verùm conſuetudo contrariâ conſuetudine abrogari poteſt, vt probant latè Oſualdus lib.1. comment. Donel. cap. 10. littera l. Salcedo de leg. polit. lib.1. cap.8. Vighellius in methodo juris ciuilis, p.1. lib.1. cap. 8. igitur conſuetudine Conſtantinopoli præſcripta introduci poterat, vt Presbyteri Latini ſacramentum Confirmationis adminiſtrarent. Augetur primò hæc difficultas ex eo, nam conſuetudine apud Græcos receptum eſt, vt Presbyteri ſimplices ſacramentum Confirmationis ritè conferant. D. Ambroſius in epiſt. ad Epheſios, cap. 4. Apud Ægyptum Presbyteri conſignant, ſi præſens non ſit Epiſcopus. Dionyſius de Eccleſ. hierarch. cap. 5. Latè illuſtrant Petrus Arcudius lib. 2. de concord. Eccleſiæ Occident. à cap. 19. vſque ad 16. Jacobus Sirmundus antirrhetico de canone Arauſicano contra Petrum Aurelium, Baſilius de Confirmat. cap. 5. Vicecomes lib. 1. de ritibus confirm. cap. 8. igitur etiam Presbyteri Latini virtute conſuetudinis poterant conferre ſacramentum Confirmationis. Augetur ſecundò hæc difficultas ex eo, nam quod poteſt fieri priuilegio, poteſt introduci conſuetudine, l.1. §. in ſumma, ff. de aqua pluvia, l. nemo 123. §.1. ff. de regulis iuris, cap. duo, de officio Ordinar. docent Fontanella de pactis nuptial. tomo 1. clauſ. 3. gloſſ.2. num.28. Molina lib. 2. de primog. cap. 6. num. 12. Morla in emporio, p.1. tit.2. num.5. Amaya in l.3. C. de annonis, lib.10. num.17. ſed priuilegio concedi poteſt ſimplici ſacerdoti, vt ſacramentum Confirmationis conferat, cap. peruenit 2. 95. diſt. vt Innocentius VIII. conceſſit Generali, & Abbatibus Ciſtercienſibus, vt referunt Fr. Emanuel Roderic. tom. 1. regul. quæſt. 18. art. 3. Vaſquez in 3.p. diſp. 234. cap.4. num.39. & Fratribus Regularibus ſancti Franciſci, vt referunt Barboſa 2. p. de poteſt. Epiſcop. alleg.30. num.5. Lucas Vvadingus in annalibus Franciſc. tom. 5. anno 1444. num.45. & anno 1447. n.15. & Patribus Societatis Ieſu in Braſilia, teſtantibus Petro Arcudio lib.2. de concord. Eccleſ. Occid. & Orient. cap. 15. Sfortia Pallauic. lib.9. hiſtor. Concil. Trident. cap.7. Solorzanus de jure Indiar. tom.2. lib.3. cap.18. num.33. & in polit. lib.4. cap 18. igitur ſimiliter ratione conſuetudinis poterant Presbyteri Latini Conſtantinopoli degentes ritè conferre ſacramentum Confirmationis.

His difficultatibus minimè refragantibus, vera eſt præſens deciſio, pro cuius illuſtratione ſciendum eſt, Epiſcopos per conſecrationem Epiſcopalem recipere à Chriſto in mediatè nouam Ordinis poteſtatem indelebilem, ſecundùm quam ſuperiores ſunt Presbyteris, & quædam Ordinis miniſteria exercere poſſunt, quæ Presbyteris omninò denegantur, vt expreſsè docet Tridentinum ſeſſ. 23. de reform. cap. 4. & probant Vaſquez tom. 3. in 3. part. diſp.243. Bellarminus lib.4. de R.Pontif. cap.10. Saytus de Sacram. lib.1. cap.2. q.3. art.5. Vnde neceſſitatem Epiſcoporum ad miniſteria eis ſpecialiter incumbentia feliciter propugnarunt Nicolaus Lemaiſtre de inſtaurat. Epiſc. integro lib. Franciſc. Hallierius de diuina inſtit. Epiſc. per duos libros, Petrus Aurelius, aut quiſquis eſt, qui eo ſub nomine latère voluit, in vindiciis cenſuræ Sorbonicæ adverſus ſpongiam Lamellii, D. Emanuel Sarmiento & Mendoza in libello hiſpanicè ſcripto, Militia Euangelica, cap.10. cum ſequent. Ex his autem miniſteriis, quæ ratione ordinis Epiſcopalis ſolummodò Epiſcopis reſeruantur, aliqua referunt Iſidorus in cap. perlectis, verſ. Ad Epiſcopum, 25. diſt. cap. quamvis, 68. diſt. Trident. vbi proximè, inter quæ alia ſunt ſacramenta, vt Confirmatio, & Ordo; alia verò ſolùm ſacramentalia, vt conſecrationes Eccleſiarum, Vaſorum, Virginum, & ſimilia. De ſacramento Ordinis latè probaui in cap.1. de ordinatis ab Epiſcopo: de conſecratione Chriſmatis, Altarium, & Eccleſiæ, conſtat ex cap. penult. verſ. Chriſma, de præſcript. cap. illud, 95. diſtinctione, cap. 1. 2. & 3. 26. quæſt.6. cap. penult. de conſecrat. Eccleſ. & aliis. De conſecratione etiam Virginum eam probaui in capite 1. de temp. ordin. quæ omnia miniſteria Epiſcopis ratione ordinis reſeruata, non ita ab ipſo Chriſto fuerunt diſtincta, ſed hæc determinationi Eccleſiæ reliquit, ex cuius inſtitutione, & more reſeruatio hæc & diſtinctio initium habuit. Apoſtoli enim Epiſcopis ea miniſteria reſeruarunt, quæ conſona erant ſtatui Epiſcopali, prout à Chriſto noſcitur inſtitutus, vt generaliter ſunt omnes conſecrationes ad rerum ſacrarum perfectionem inſtitutæ.

9. De Epiſcoporum Ordine, et Poteſtate.

10. De miniſtro Confirmationis.

Inter hæc miniſteria vſu Eccleſiæ, & inſtitutione Apoſtolorum primum, præcipuumque eſt ſacramentum Confirmationis, cuius adminiſtratio jam à temporibus Apoſtolorum ſolis Epiſcopis vt ordinariis miniſtris competit, vt conſtat *ex cap.* 8. *actuum Apoſt.* vbi refertur, Petrum & Joannem miſſos fuiſſe in Samariam, vt baptizatis manus imponerent, ex D. Cypriano *epiſt.*73. *ad Iubaianum: Quod nunc quoque apud nos geritur, vt qui in Eccleſia baptizantur, Præpoſitis Eccleſiæ offerantur, & per noſtram orationem, & manus impoſitionem Spiritum ſanctum conſequantur.* D. Hieronymo *in dialog. aduerſus Luciferianos: Non abnuo hanc eſſe Eccleſiarum conſuetudinem, vt ad eos qui longè in minoribus vrbibus per Presbyteros, vel Diaconos baptizati ſunt, Epiſcopus ad inuocationem ſancti Spiritus manum impoſiturus excurrat.* Ex Euſebio *epiſt.*3.*ad Epiſcopos Tuſciæ & Campaniæ: Manus quoque impoſitionis ſacramentum magna veneratione tenendum eſt, quod ab aliis perfici non poteſt, niſi à ſummis Sacerdotibus; nec tempore Apoſtolorum ab aliis, quàm ab ipſis legitur peractum.* Concilio Hiſpal.2. Vormatienſi *can.*8. Florentino *in decreto Eugenii IV. de ſacrament.* §. *ſecundum. Ordinarius miniſter eſt Epiſcopus, vt cùm cæteras vnctiones ſimplex ſacerdos valet exhibere, hanc non niſi Epiſcopus debet conferre; quia de ſolis Apoſtolis legitur, quorum vicem tenent Epiſcopi, quod per manus impoſitionem Spiritum ſanctum traderent.* Et ita ex inſtitutione diuina explicata per Apoſtolos, & vſu Eccleſiæ Epiſcopi ordinarii miniſtri ſunt ſacramenti Confirmationis. Docent, & latè probant hanc inſtitutionem diuinam Franciſcus Hallierius *in vindiciis Pariſ. lib.*2.*cap.*2. §.4. Suarez *de ſacram. vbi ſuprà*, Baſilius *de confirm. cap.*6. *p.*4. Chriſt. Lupus *ad* 8. *Syn. calumniat.* 4. *fol.* 1422.

11. De erroribus hæreticorum.

Sed hanc Catholicam veritatem, tot Conciliorum, & SS.PP. decretis definitam negarunt Caluinus *lib.* 4. *inſtit. cap.* 19. §.10. Vvicleff *lib.* 4. *Trialog. cap.* 14. Armachanus *lib.* 11. *Armenic. quæſt. cap.* 4. relati à Bellarmino *tom.*2. *lib.*2. *de Confirm. cap.*12. Phocius Patriarcha CP. relatus à Baſilio *dicta p.*4. *cap.*1. qui leuibus nituntur fundamentis. Primò adducunt factum Ananiæ, quod refertur *actorum cap.* 9. Ananiam videlicet (qui non erat Epiſcopus, ſed Diaconus tantùm, vel Presbyter,) manus impoſuiſſe Saulo: igitur non ſolùm Epiſcopi ſunt miniſtri Confirmationis. Sed facilè reſpondetur, manuum illam impoſitionem non fuiſſe confirmatoriam, ſed tantùm curatiuam, vt docet Baſilius *dicto cap.* 1. *num.* 4. Secundò adducunt authoritatem D. Pauli 1. *ad Timoth. cap.* 4. in illis verbis: *Noli contemnere gratiam, quæ data eſt tibi per impoſitionem manuum Presbyter.* Igitur Timotheus confirmationem acceperat à Presbytero. Sed neque hæc authoritas pro eis facit; nam per illam manus impoſitionem, non Confirmatio, ſed ſacramentum Ordinis ſignificatur, & in correctis Codicibus legitur: *Per impoſitionem manuum Presbyterii*, vt etiam latè probauit Hallierius *de ſacris elect. in principio.* Tertiò etiam expendunt pro ſua ſententia D. Ignatium *epiſt.* 13. & D. Ambroſium *lib.* 3. *de ſacrament. cap.* 2. vbi inquit: *Spirituale ſignaculum, & ſeptiformem Spiritum ſanctum dari ad inuocationem Sacerdotis.* Quibus in locis Ignatius & Ambroſius inter ſacerdotis munera recenſent ſacramenti Confirmationis collationem. Sed his, & ſimilibus authoritatibus facilè reſpondetur, ſi obſeruetur, ſacerdotis appellatione Epiſcopum plerumque venire, vt conſtat ex Sidonio *lib.* 9. *epiſt.*3. vbi de Fauſto Abbate Lirinenſi in Epiſcopum aſſumpto, ait: *Nihil ab Abbate mutatus per Sacerdotem.* Tandem arguit Phocius à ſacramento Euchariſtiæ, quod adminiſtrare poſſunt Presbyteri, etſi præcellens ſacramentum ſit ratione contenti. Sed hoc argumentum nihil probat, ſiquidem Euchariſtia conficitur, & adminiſtratur à quocumque Presbytero tanquam proprio miniſtro, à quo non rectè arguitur ad ſacramentum Confirmationis; aliàs inde etiam deduceretur, ſacramentum Ordinis ab eis adminiſtrari poſſe.

12. Traditur ratio decidendi.

Manet ergo, Apoſtolos tantùm adminiſtraſſe ſacramentum Confirmationis, & per conſequens Epiſcopos tantùm, qui in eorum locum ſucceſſerunt, vt latè probant Sauarus ad Sidonium *lib.* 6. *epiſt.*7. Bignonius *ad Marculfum lib.* 1. *cap.* 2. *fol.* 434. Pamelius *ad D. Cyprianum epiſtola* 64. Seuerinus Binius *in notis ad epiſt.* 1. *Anacleti*, Ambianas *ad Tertull. de fuga cap.*11. *obſeru.*1.& *cap.*12. *obſeru.*2. eſſe miniſtros ordinarios Sacramenti Confirmationis: vnde cognoſcitur ratio huius deciſionis; nam cùm conſuetudo juri diuino derogare non poſſit, *cap. fin. hoc tit.* vbi Sahagun, & nos plura adducemus, non poterat conſuetudine introduci, vt ſimplices Presbyteri Latini Conſtantinopoli degentes hoc Sacramentum validè conferrent. Quæ ratio illuſtratur *ex cap. aqua, de conſecrat. Eccleſiæ, vel Altar.* vbi in non diſſimili ſpecie, cùm proponeretur in prouincia Bracharenſi uſum inoleuiſſe, vt ſimplices Sacerdotes Eccleſias ſanguinis effuſione pollutas, aquâ per Epiſcopum benedictâ reconciliarent, decreuit Pontifex de cætero huiuſmodi reconciliationem non eſſe faciendam prætextu conſuetudinis, quæ potiùs corruptela appellanda erat. Vnde cùm ex eadem ratione competat Epiſcopis miniſterium conſecrandi Eccleſias, ac adminiſtrandi ſacramentum Confirmationis, rectè deciditur in præſenti, prætextu conſuetudinis non poſſe Presbyteros Latinos adminiſtrare ſacramentum Confirmationis. Tandem ad ſolutionem hujus difficultatis adeundus eſt Morinus *lib.*1. *exercit.*3. *cap.*1.]

13. Reſpondetur primæ difficultati.

Nec difficultas ſuprà expenſa pro ratione dubitandi aduerſatur, quâ dicebamus Epiſcoporum & Presbyterorum idem eſſe nomen, æqualeque officium, *ex cap. olim,* 95. *diſt. cap. legimus, diſt.*93. Nam omiſſâ ſolutione Michaelis à Medina *in tractatu de continentia, lib.* 1. *cap.* 1. qui auſus fuit affirmare D. Hieronymum, Auguſtinum, & Ambroſium relatos *in dicto cap. legimus, cap. olim*, & à Bellarmino *tom.*1. *contrmisc. tit. de clericis, cap.*14. & 15. in Arii errorem incidiſſe, & aliorum qui tenuerunt inter Epiſcopos & Presbyteros nullum eſſe diſcrimen; apage enim his Eccleſiæ Doctoribus talem irrogare injuriam: omiſſâ etiam aliâ ſolutione Pauli Layman *tom.* 1. *ſumm. lib.* 5. *tit.*9. *cap.* 3. *num.* 5. dicendum eſt, quod quamvis verum ſit, Epiſcopos à jure diuino inſtitutos, à Presbyteris reuerà differre, atque ordine eſſe majores, & dignitate, ac juriſdictione præſtantiores, vt contra errores noſtrorum temporum, præcipuè Salmaſij, & Puritanorum defendunt Franciſcus Hallierius *de Epiſcopor. inſtit.* Lemaiſtre *eod. tract.* Petauius *de Eccleſ. hierarc. lib.*1. & 2. Cellotius *eod. tract. obſeru.* 4. *cap.* 16. *per totum*; tamen primis Eccleſiæ ſæculis Presbyteri nomen, & aliqua miniſteria Epiſcoporum retinebant; ſicut enim Epiſcopi tanquam ſeniores, Presbyteri dicebantur, ita & Presbyteri à cura animarum quam in Eccleſia exercebant, Epiſcopi appellabantur, & Epiſcopi Presbyteri primi ordinis dicebantur: & quia aliqua miniſteria ordinis, & juriſdictionis omnibus communia Presbyteri exercebant, ideò illis ſæculis legimus aliquando confundi Epiſcopum

cum

cum Presbytero, & è contra; non tamen inde rectè infe tur, quia Epiſcopi nomen Presbyteris commune erat, æqualem eſſe ordinis poteſtatem: nam apud Romanos Prætoris nomen commune erat aliis Magiſtratibus, *l.p.uri pro filio*, §. 1. *ff. de minor. l.in hæredem, ff. de dolo malo*; & tamen omnium æqualis poteſtas non erat. Primis ergo ſæculis Eccleſiæ Presbyteri à cura animarum, quam exercebant, Epiſcopi appellabantur; ſed officia & miniſteria propria Epiſcoporum non exercebant, vt latè docent Baronius *anno* 58. *num.* 3. & *anno* 60. *num.* 2. & *anno* 166. *num.* 3. & *anno* 205. *num.* 17. Turrianus *lib.* 1. *pro can. cap.* 13. Bellarminus *tom.* 1. *lib.* 1. *de clericis*, *cap.* 14. Landmeter. *de veteri mon. lib.* 2. *cap.* 96. Cæſar *de Eccleſ. hierarch. diſp.* 6. §. 2. Acuña *in d. cap. legimus*, Lemaiſtre *lib.* 2. *de reſtaur. at. Epiſc. cap.* 3. Ayala *de eccleſ. trad.* 3. *p. pag.* 214. Eſpenceus *ad epiſt. D. Pauli*, *lib.* 1. *digreſſ. cap.* 1. & 2. Meſſana *in D. Hieronymum*, *verbo Epiſcopus*, Coriolanus *in breuiario*, *anno* 53. & 58. Hallierius, & Petauius *vbi ſuprà*. Nec etiam obſtant illa verba: *Magis conſuetudine, quàm diſpenſationis dominicæ veritate Presbyteris eſſe majores*; quæ reperiuntur *in dicto cap. olim*; nam omiſſa interpretatione Dominici Soto *in* 4. *diſt.* 24. *quæſt.* 2. *art.* 2. qui exiſtimat verba illa ſtare relatiuè, non aſſertiuè, dicendum eſt, diſcrimen inter Epiſcopum & Presbyterum à D. Hieronymo ibi relatum, referendum eſſe poſt ſchiſma exortum inter Chriſtianos, qui tempore Apoſtolorum baptiſmum recipientes, exiſtimantes gratiam à miniſtris accipere, aiebant: *Ego ſum Cephæ, ego ſum Pauli*; quos reprehendit Apoſtolus 1. *ad Corinth. cap.* 1. his verbis: *Nunquid Paulus crucifixus eſt pro vobis?* Ad quod ſchiſma ſedandum Eccleſia ſtatuit, vt in ciuitatibus, in quibus Epiſcopalis cura communis erat, Epiſcopus ordinaretur, vt ita ſicut diuino jure diuerſa inter ſe erant officia Epiſcopi & Presbyteri, ſic etiam per diuerſas perſonas obirentur: cùm itaque ait D. Hieronymus, conſuetudine Eccleſiæ introductum fuiſſe, vt Epiſcopi Presbyteris majores eſſent, non negat majoritatem prouenire à jure diuino, ſed dumtaxat oſtendit, quod licèt poteſtas Epiſcopalis in genere inſtituta ſit à jure diuino, tamen in particulari, & in actu accipitur immediatè ab Eccleſia, & ejus ſummo Paſtore. Præſenſerunt Baronius *anno* 58. *num.* 11. Cæſar *de Eccleſ. hierarch. diſp.* 6. *num.* 13. Nec obſtat augmentum difficultatis deductum ex more apud Græcos recepto, apud quos Presbyteri abſente Epiſcopo hoc ſacramentum conferunt, vt conſtat ex D. Auguſtino *q.* 101. *vtriuſque Teſtamenti*, illic: *Nam in Alexandria, & per totam Ægyptum, ſi deſit Epiſcopus, conſignat Presbyter*: ex Nicolao I. & Dionyſio latè probat Baſilius Legionenſis *de Confirm. p.* 4. *cap.* 5. Nam omiſſa ſolutione Vvaldenſis *de ſacrament. cap.* 104. P. Suarez *eodem tract. diſp.* 36. *ſect.* 1. qui affirmant Armenos, atque Ægyptios non erraſſe in miniſtro Confirmationis, ſed Confirmationem ipſam negaſſe, atque D. Auguſtinum, D. Ambroſium, & D. Dionyſium exaudiendos eſſe de alia vnctione, quæ fit à Presbyteris ſtatim poſt Baptiſmum, quos refellit Baſilius *dicto cap.* 5. dicendum eſt, prædictam conſuetudinem ab Eccleſia tolerari, quia non ejus ratione Presbyteri propria authoritate Sacramentum hoc adminiſtrant, ſed potiùs ex tacita delegatione Pontificis, & expreſſa Epiſcoporum Orientalium, quibus abſentibus, non verò præſentibus, Presbyteri conſignant: vnde ex commiſſione Pontificis, & Epiſcoporum, accedente ipſa conſuetudine Græcanica, Presbyteri licitè conferunt Confirmationis ſacramentum: nec hanc conſuetudinem in Presbyteris Græcis improbauit Innocentius in præſenti, ſed tantùm in Presbyteris Latinis, apud quos cùm delegatio tacita Pontificis, aut expreſſa Epiſcoporum non daretur, ideo conſuetudine introduci non poterat, vt licitè & validè hoc ſacramentum conferrent.

14. Exponitur cap. peruenit 95. diſt.

Nec obſtat vltimum difficultatis augmentum, quo dicebamus, ex delegatione, ſeu commiſſione Pontificis, poſſe presbyterum ſimplicem ſacramentum hoc conferre: pro cuius ſolutione ſciendum eſt, valdè controuerſum eſſe apud Interpretes, an ex delegatione Pontificis poſſit ſimplex ſacerdos ſacramentum hoc adminiſtrare. Negarunt Durandus, Maior, & Adrianus *in* 4. *diſt.* 7. *de confirmat. q. vlt.* Caſtro *de hæreſibus*, *verbo Confirmatio*, & *de punit. hæret. lib.* 2. *c.* 21. Henriquez *lib.* 3. *ſummæ*, *c.* 6. §. 4. *littera L.* Moure *in exam. Theolog. p.* 3. *cap.* 2. §. 3. Petrus Suauis Polanus *in Concil. Trid. hiſtor. lib.* 2. *pag.* 279. qui ex eo mouentur, nam quæ ratione ordinis Epiſcopis competunt, delegari non poſſunt, *c. aqua, de conſecrat. Eccleſiæ*: ſed collatio ſacramenti confirmationis ſpectat ad Epiſcopum ratione ordinis, vt ſuprà probaui: igitur hæc facultas adminiſtrandi hoc ſacramentum Presbyteris delegari non poteſt. Contrariam tamen ſententiam, quam vt probabilem tutamque defendimus, tenent poſt D. Thomam 3. *p. q.* 72. *art.* 11. plures à Barboſa congeſti *de poteſt. Epiſc.* 2. *p. alleg.* 30. *num.* 4. & in præſenti *num.* 7. & *in cap. vnico*, *num.* 12. *de ſacra vnctione*, Diana 8. *p. tract.* 1. *reſol.* 3. Leander *de ſacram. tract.* 3. *diſput.* 2. *quæſt.* 2. Tamburinus *de jure Abbat.* 2. *tom. diſp.* 3. *quæſt.* 1. *num.* 5. Fragoſo *de regim. reipubl. lib.* 1. *cap.* 1. §. 9. Card. Lugo *in conſiliis*, *pag.* 12. P. Hurtado *de confirm. difficult.* 3. Baſilius Legion. *eod. tract. p.* 3. *cap.* 3. Hurtado *de reſident. tom.* 1. *reſol.* 5. *ſubreſol.* 6. *pag.* 259. Ex eruditioribus Anton. Auguſt. *in Gratianum lib.* 1. *dialog.* 17. Vicecomes *lib.* 1. *de ritibus Confirm. obſeru.* 18. & 22. & *lib.* 5. *de Baptiſmo*, *cap.* 3. Laurentius Landmeter. *lib.* 2. *de veteri cleric. cap.* 71. Baptiſta Caſalius *de veter. Chriſt. ritib. cap.* 23. Zerda *ad Tertull. lib.* 2. *de Baptiſmo*, *cap.* 8. *num.* 108. Seuerinus Binius, Petrus Arcudius, Sfortia Pallauicinus, Sirmundus, & P. Aurelius, quos laudat & ſequitur Præceptor eximius noſter D. Franciſcus Ramos *vbi ſupra*, §. 4. *num.* 152. P. Mendo *in ſtatera*, *diſſertat.* 12. *in appendice*, §. 1. Martinez à Prado *tom.* 1. *de ſacram. q.* 72. *dub.* 11. §. 3. Fr. Antonius Perez *in pentateuc. fidei*, *volum.* 4. *cap.* 3. *num.* 63. Nicolaus Romeus *in effig. Caluini*, *colori* 33. Solorzanus *tom.* 2. *de jure Ind. lib.* 3. *cap.* 18. *num.* 34. Caballutius *in notit. Concil. in can.* 1. *Concilii Arauſic.* Joannes Dartis *in addit. ad diſt.* 5. *de conſec.* quorum ſententia probatur apertè *ex dicto cap. peruenit*, 95. *diſt.* vbi Gregorius Magnus permiſit vt ubi Epiſcopi deeſſent, Presbyteri Baptizatos ſacro chriſmate in frontibus ſignarent; cuius facti meminerunt Patres Concilii Florentini *in decreto Eugenii*, §. *ſecundum*, illic: *Legitur tamen aliquando per Apoſtolicæ Sedis diſpenſationem ex rationabili, & vrgente admodum cauſa ſimplicem ſacerdotem chriſmate per Epiſcopum confecto hoc adminiſtraſſe Confirmationis Sacramentum.* Et D. Gregorium egiſſe de ſimplicibus ſacerdotibus, & de Sacramento Confirmationis, agnouit Concilium Florentinum vbi ſuprà, quamvis aliqui apud Vvidifordum *ad ſextum articulum Vvicleſi*, variè circa hoc ſenſerint, & perperam voluerint S. Pontificem vel egiſſe de ſacerdotibus Epiſcopis, vel de alia vnctione, quàm confirmatiua: & Gregorii ſucceſſores plerumque conceſſiſſe priuilegia monaſteriis, vt ſimplices presbyteri poſſent

poſſent hoc ſacramentum adminiſtrare, jam ſuprà retuli. Accedit Concilii Florentini decretum *in d. §. ſecundum*, vbi de confirmatione aiunt Patres: *Ordinarius miniſter eſt Epiſcopus.* Conſentit Concilium Tridentinum *ſeſſ.7. de Confirm. cap.3.* ex quibus rectè colligitur, ſiue intelligitur, alium poſſe vt miniſtrum extraordinarium confirmationem adminiſtrare. Facit tandem Concilium Senonenſe *in decretis morum, cap.* 38. vbi cùm Patres ſupponerent, Abbates non habere poteſtatem confirmandi, hæc verba ſubiungunt: *Quod ſi qui ſint, qui contendant, ſibi competere hanc facultatem ex priuilegio, volumus quod cùm primùm fuerint requiſiti à ſuffraganeis noſtris, de priuilegio fidem facere teneantur.* In quibus apertè ſupponitur, ex priuilegio poſſe confirmandi facultatem aliis ab Epiſcopis competere. Quâ opinione retentâ, non obſtat contrariæ fundamentum; nam licèt ratione Ordinis Epiſcopalis Epiſcopus ſit ordinarius miniſter, tamen Preſbyter extraordinarius eſſe poteſt, quia habet eum ordinem, ſaltem inchoatum, & imperfectum. Vnde virtute huius conſecrationis remotæ, accedente delegatione poteſt preſbyter validè conferre hoc ſacramentum.

15. Explicatur Concil. Barchinon. Can.2.

Sed adhuc ſuprà dictis aduerſatur textus *in canone 2. Concilii Barchinonenſis* 2. temporibus Recaredi Regis celebrati, in illis verbis: *Simili etiam ſtatutum conditione eſt, vt cùm chriſma Preſbyteris diœceſanis pro neophytis confirmandis datur, nihil pro liquoris pretio accipiatur, ne gratia Dei pretio benedictionis affecta ſimoniacum interitum ementibus, vendentibuſque adſociet.* Ex quibus deduci videtur, preſbyteros chriſma accipere, vt neophytis confirmationis ſacramentum conferant. Pro huius Canonis interpretatione dicendum eſt, in eo tantùm prohiberi à Patribus, ne prætextu liquoris pretium accipiatur pro chriſmate ab Epiſcopis, à quibus presbyteri quotannis chriſma petere debent. Concilium Carthag. 4. *can.36. Presbyteri, qui per diœceſes Eccleſias regunt, à ſuis Epiſcopis omni anno ante paſcha ſolennitatem chriſma petant.* Et *cap.omni* 124. *cap. Presbyteri, de conſecrat. diſt.4. cap.non videtur, de offic. ordin. in 5. collect.* Antonius Auguſt. *in epit. juris, lib.23.tit.2.* Seuerinus Binius *in notis ad epiſt.2. Fabiani*: quod chriſma à proprio Epiſcopo acceptum ſub fideli cuſtodia presbyteri ſeruare debebant, *cap. 1. de cuſtod. Euchariſt.* Concil. Arelat. *can.18. Presbyteri ſub ſigillo cuſtodiant chriſma, & nulli ſub prætextu medicinæ, vel cuiuſlibet rei donare præſumant.* Turon. *can. 20. Presbyteris iniungendum eſt, ne ſacrum chriſma foras conclaue dimittant, vbi à quolibet attingi poſſit.* Metenſe *can.3. Vt Epiſcopi diœceſim viſitantes, neophytos confirmare poſſint.* & *cap. cauendum 7.10. q.3.* Concil. Meldenſe *can.28.* vnde *in d.can.2. Concilii Barchinon.* non traditur chriſma presbyteris, vt ipſi neophytos cum eo ſignent, ſed tantùm vt cuſtodiant, ad hoc vt Epiſcopi diœceſim peragrantes eos confirmare poſſint.

16. Exponitur can.2. Concilii Arauſic.

Secundò aduerſatur textus *in can.2. Concilii Arauſic.* in illis verbis: *Hæreticos in mortis diſcrimine poſitos, ſi catholici eſſe deſiderent, ſi deſit Epiſcopus, à Presbyteris cum chriſmate, & benedictione conſignari placet.* Ex quibus apertè probatur, presbyteros ſimplices poſſe ſacramentum confirmationis adminiſtrare. Pro cuius canonis vera expoſitione ſciendum eſt, primis Eccleſiæ temporibus in vſu fuiſſe, vt ſimul cum Baptiſmo Confirmationis ſacramentum miniſtraretur; verùm cùm ſequentibus ſæculis Presbyteris baptizantibus Epiſcopi non facilè adeſſent, qui chriſmate baptizatos ſignarent, pluteſque ſine chriſmatis vnctione decederent, Sylueſter Papa conſtituit, vt abſente Epiſcopo presbyteri chriſmate baptizatos linirent. Damaſus Pontifex *in Pontificali*, vbi de Sylueſtro ita ait: *Hic & hoc conſtituit, vt baptizatum liniat presbyter chriſmate, leuatum de aqua, propter occaſionem tranſitus mortis.* Fortunatus *lib.1. de eccleſ. offic. cap.17.* ibi: *In geſtis Pontificalibus legitur, Sylueſter Papa inſtituit, vt à Preſbytero vngeretur neophytus in cerebro.* Et ſtatim: *Si quis ſine chriſmate migrauerit de ſæculo, periculoſum iter arripit. Hoc prauidens Sylueſter Papa, in quantum potuit, ſubuenit, & propter abſentiam Epiſcoporum, neceſſitatem addidit, vt à Presbytero vngerentur.* Rupertus *lib.5. de diuinis officiis, cap. 16. Legitur autem in geſtis Pontificalibus, quod Sylueſter Papa conſtituit, vt baptizatum liniat Presbyter chriſmate, leuatum de aqua, propter occaſionem tranſitus mortis, ne propter abſentiam Epiſcopi, & difficultatem eum conſequendi, ſine manus impoſitione baptizati migrent.* Hugo à Sancto Victore *lib.2. de ſacram. p.7. cap.3. Primis temporibus omnis vnctio chriſmatis per ſolos Pontifices fiebat; ſed poſtea inſtitutum eſt, vt baptizatum ſacerdos in vertice liniat, conſignatio tamen frontis ſolis Pontificibus reſeruatur.* Latè illuſtrant hanc vnctionis cæremoniam F. Ioſeph à S. Maria *de ritibus Baptiſmi, cap.23.* Ioſephus Vicecomes *eod. tract. lib.5. cap.3. & 4.* Hanc igitur vnctionem cum chriſmate in vertice baptizati presbyteri faciebant abſente Epiſcopo. Leo I. *epiſt. 88. Sed neque coram Epiſcopo licet presbyteris in Baptiſterium introire, nec præſente Antiſtite infantem tingere, aut ſignare.* Concil. Tolet. 1. *can. 20. Statutum vero eſt, Diaconum non chriſmare, ſed presbyterum abſente Epiſcopo, præſente vero, ſi ab ipſo fuerit præceptum.* Cùm enim hæc vnctio chriſmatis à B. Sylueſtro fuiſſet inſtituta vt vicaria, in ſubſidium & locum Confirmationis, quam Epiſcopi abſentes, & multis curis præpediti ſtatim poſt baptiſmum conferre non poterant, ideò niſi illis abſentibus, aut præſentibus de eorum licentia, preſbyteri chriſmate vnctionem facere in vertice baptizati non poterant. Quibus ita animaduerſis cognoſcitur vera interpretatio prædicti Concilii Arauſicani; nam cùm hæretici ad fidem conuerſi, perperam antea baptizati, per baptiſmum recipi deberent, *cap. de Arrianis* 109. *de conſec. diſt.4.* & ſtatim confirmandi eſſent, aut ſaltem abſente Epiſcopo per presbyterum chriſmate vngendi; ideò aiunt PP. Concilii Arauſicani in mortis diſcrimine hæreticos poſitos, ſi catholici eſſe deſiderent, & deſit Epiſcopus, à presbyteris cum chriſmate & benedictione conſignandos eſſe. Quæ verba non ſunt accipienda de Confirmatione, ſed de prædicta vnctione cum chriſmate: quæ interpretatio apertè probatur ex canone antecedenti ipſius Concilii Arauſic. qui reperitur apud Gratianum *in cap. nullus* 125. *de conſec. diſt.4.* vbi hæc vnctio appellatur tantùm *benedictio.* De hac etiam vnctione cum chriſmate, non verò de Confirmationis ſacramento accipiendi ſunt textus *in c. presbyteris* 119. *cap. presbyteri* 120. *cap. omni tempore* 124. *de conſec. diſt.4.* vbi presbyteris permittitur hæc vnctio cum chriſmate in vertice baptizati.

17. Exponitur D. Chryſoſtom.

Etiam ſuprà traditis aduerſari videtur D. Chryſoſtomus *homil.11. in epiſt.1. D. Pauli ad Timoth. cap.3.* in illis verbis: *Cur iſtud? quia ſcilicet inter Epiſcopum atque Presbyterum intereſt fermè nil; quippe & Presbyteris Eccleſiæ cura permiſſa eſt, & quæ de Epiſcopis dixit, ea etiam Presbyteris congruunt; ſola quippe ordinatione ſuperiores illis ſunt, atque hoc tantum pluſquam Presbyteri habere videntur.* Quæ verba ita expendit Hallierius *de diuina Epiſcop. inſtit. lib.1. art.7.* ſolà ordinatione, id eſt ordinandi poteſtate Epiſcopi Presbyteris majores ſunt, igitur quoad confirmandi facultatem, æqualem habent Epiſcopi, ac Presbyteri. Cui difficultati, omiſſâ ſolutione

tione ipſius Hallierii, qui exiſtimat ordinandi poteſtatem tantùm à B.Chryſoſtomo fuiſſe expreſſam, quia hæc Epiſcopi prærogatiua, ordinandi videlicet facultas, difficiliùs preſbyteris communicatur: dicendum exiſtimo, verba illa, *ſolâ ordinatione*, non eſſe referenda ad ordinandi poteſtatem, Epiſcoporum propriam; ſed ad gradum ordinis Epiſcopalis, quo diſtinguntur Preſbyteri ab Epiſcopis, & cuius virtute competit Epiſcopis facultas adminiſtrandi Sacramenta Confirmationis, & Ordinis: vnde rectè ait D. Chryſoſtomus, curam animarum æqualiter competere Preſbyteris ac Epiſcopis, interque eoſque nullam dari differentiam, exceptâ ſolâ ordinatione, id eſt Epiſcopali gradu, cuius virtute Epiſcopus miniſter eſt ordinarius Confirmationis, & Ordinis.

18. Exponitur can. 4. Concilii Regienſis.

Rurſus ſuprà traditis opponi poteſt canon 4. Concilii Regienſis, in illis verbis: *Et inter minutas diſcuſſiones, & indefinitas, viſum eſt omni presbytero per familias, per agros, per priuatas domos pro deſiderio fidelium habere facultatem benedictiones aperire, quod nonnullas jam prouincias habere occurrit. Huic autem etiam in Eccleſiarum plebibus, per loca tamen magis, quam per vrbes hoc idem viſum eſt tribuendum. In Eccleſia quoque, in qua ordinatus fuerit, conſecrandi virginem, ſicut confirmandi neophytum, ius habebit, & per omnia, vt ſit multa indulgentiæ teſtimonium, ſemper ſe inferiorem Epiſcopo, ſuperiorem Presbytero agat.* Ex quibus verbis expreſſè deducitur, preſbyteros poſſe ſacramentum Confirmationis adminiſtrare. Pro cuius difficultatis ſolutione dicendum eſt, in eo canone agi non de ſimplici preſbytero, ſed de Chorepiſcopo: olim enim in pagis & minoribus ciuitatibus conſecrabantur Chorepiſcopi, qui vt Vicarii Epiſcoporum in eis ſacramenta adminiſtrarent. Concilium Antiochenum *can.* 10. *&* 18. Sardicenſe *can.* 6. de quorum poteſtate, & conditione agemus *cap.* 1. *de priuileg.* Illi ergo, præcipuè in Gallia, ſuperbiâ elati, non ſolùm in Eccleſiis propriis, verùm in aliis baptizatis Confirmationem miniſtrare, chriſma benedicere, virgines conſecrare audebant, vt probat P. Marcha *lib.* 2. *concord. Sacerd. & Imper. c.* 13. *&* 14. & *lib.* 6. *cap.* 26. vnde in dicto Concilio Regienſi modus præſcriptus fuit Chorepiſcopis, videlicet vt in propriis Eccleſiis tantùm fideles benedicerent, neophytos confirmarent, virgineſque conſecrarent; quod & cautum fuit *in can.* 1. *ipſius Concilii*, in illis verbis: *Ex conſtitutionis permiſſu benedicere, & vt ſuprà definitum eſt, in vna & eadem Eccleſia neophytos confirmare, in caſtellis ac vicis totum illis ante presbyteros (ſicut venerit) liceat, quod in ciuitatibus omnino præſcribitur.* Et tandem temporibus Caroli Magni, cùm eorum ambitio comprimi nequiret, per Leonem IV. in Synodo Romana amoti fuerunt, & in exilium miſſi, vt conſtat *ex lib.* 7. *capitul. cap.* 187. ibi: *Prædictos autem Chorepiſcopos omnes præcipit damnari, & in exilium detrudi. Iſta verò omnes, maximè Regni nobis à Deo commiſſi Epiſcopi, cum eodem Arnone, permittente præfato Apoſtolico, mitiùs tractantes, jam dictos villanos Epiſcopos inter Presbyteros ſtatuerunt.* Latiùs proſequitur Marcha *d. cap.* 12. & nos plura dabimus *in cap.* 1. *de priuileg.*

19. Exponitur cap. nullus, de conſecr. diſt. 4.

Ex eadem etiam obſeruatione exponendus eſt canon Concilii Ancyrani, relatus à Gratiano *in cap. nullus* 125. *de conſecrat. diſtinct.* 4. quem adiectâ negatione ita edidit Iacobus Sirmundus in editione Conciliorum Galliæ: *Nullum miniſtrorum, qui baptizandi recepit officium, ſine chriſmane vſquam debere progredi, quia inter nos placuit ſemel chriſmari. De eo autem, qui in baptiſmate, quacumque neceſſitate faciente non chriſmatus fuerit, in Confirmatione ſacerdos commonebitur. Nam inter quoſlibet chriſmatis ipſius non niſi vna benedictio eſt; non vt præjudicans quidquam, ſed vt non neceſſaria habeatur repetita chriſmatio.* Qui quidem textus valdè difficilis eſt, ſiquidem in eo docetur, ſimplicem ſacerdotem poſſe ſacramentum Confirmationis conferre, ideoque dum baptiſmum adminiſtrat, non debere progredi ſine chriſmate. Canoni huic negationem illam, *non*, adjecit Sirmundus, quem contra Petrum Aurelium defendit Petrus Marcha *in notis ad can.* 2. *Concilii Claromont.* ita vt ſenſus præſentis canonis ſit, videlicet PP. præcipere, vnicam, eamque in fronte, chriſmatis vnctionem fieri; ideoque miniſtrum Baptiſmi chriſma in promptu habere debere, vt mox baptizatum liniat. Si verò caſu chriſmatus in baptiſmate quiſquam non fuerit, commonendum Epiſcopum eſſe in Confirmatione, nempe vt baptizatus, cui chriſma adminiſtratum non ſit in baptiſmo, tunc ab Epiſcopo chriſmetur; inde chriſmatis vnam eſſe benedictionem, vel in Baptiſmo, vel in Confirmatione; neceſſariam autem non eſſe repetitam chriſmationem, ſemel ſcilicet à Preſbytero in baptiſmo, & iterum ab Epiſcopo in confirmatione, quæ ſolâ manuum impoſitione confertur. Affirmatiuè legentes canonem illum Petrus Aurelius, & Seuerinus Binius, ejus ſenſum ita eliciunt: Nullus preſbyterorum, aut Diaconorum, qui ad ægros, vel laborantes accedunt baptiſmi gratiâ, abſque chriſmate progrediatur, quia id conſtitutum eſt, vt baptiſma ab iis non adminiſtretur ſine chriſmatis vnctione, quam ſemel tantùm conferant, nullâ aliâ, ſcilicet extra baptiſmum, chriſmatione illis permiſſâ, quæ tunc ab Epiſcopis adminiſtrari debet. Si quis autem in baptiſmo chriſmatus non fuerit, Epiſcopus ea de re tempore Confirmationis admonendus eſt, nempe vt baptizatum arceat à confirmatione, & ad preſbyterum remittat priùs chriſmandum in vertice; ipſe enim Epiſcopus eiuſmodi chriſmationem præbere non poteſt, quia chriſmatis ipſius non niſi vna benedictio eſt, id eſt chriſmatis Epiſcopalis. Eſſet autem duplex benedictio illius chriſmatis, ſi Epiſcopus priùs vicem ejus, quæ à presbytero petenda erat, deinde ſuam expleret. Cæterùm à preſbytero expetenda eſt prima chriſmatio omiſſa, quia neceſſaria eſt repetita chriſmatio, nempe prima illa baptiſmalis, & ſecunda, quæ ab Epiſcopo adhibetur in Confirmatione. Quod eò non pertinet, vt chriſmatis baptiſmalis omiſſionem ſolâ neceſſitate contractam cuiquam obeſſe, aut chriſmationis Epiſcopalis vim minuere PP. velint, ſed ſine vllo huiuſmodi præiudicio, repetita chriſmatio, ſeu chriſmatio duplex, neceſſaria habeatur. Verùm hæc interpretatio ſuſtineri nequit, cùm aliena ſit à verbis ipſius canonis, & illius ſententiam potiùs obtrudat, & inextricabilem reddat, quàm explicet: quare eâ omiſſâ dicendum eſt, in eo canone duplicem caſum proponi: in primo agitur de vnctione baptizati in vertice, quæ presbyteris permiſſa eſt, ex juribus ſuprà traditis; quam inſtitutam fuiſſe à D. Sylueſtro referunt Amalaricus, & Rabanus relati ab Hallierio *in vindiciis, obſ.* 1. *cap.* 1. §. 3. & in dicto canone ejus neceſſitas injungitur, ideoque jubetur, vt qui baptizare intendit, ſine chriſmate non progrediatur. Secundus caſus proponitur, cùm omiſſa fuit hæc vnctio à baptizante ob neceſſitatem emergentem; & ſtatuitur, vt tunc tempore Confirmationis miniſtrandæ ab Epiſcopo, ipſe commoneatur, non vt baptizatum mittat presbytero ad præmittendam verticis vnctionem, ſed vt ipſum chriſmate vngat tantùm, ſi illi viſum

fuerit; aliàs ſi duplici chriſmatis unctione illum linire velit, nihil obeſſe myſterio, quia ſuperflua non nocent; attamen repetitam chriſmationem neceſſariam non eſſe: *Quoniam*, aiunt PP. *chriſmatis ipſius inter quoſlibet non niſi una eſt benedictio*; id eſt unâ, eademque benedictione conſecratum eſt chriſma, quâ utuntur Epiſcopi, & Presbyteri; adeoque licèt unctio in baptiſmate omiſſa fuerit, ex eo nullum ſequitur damnum, cùm refarciatur copioſè in chriſmate confirmationis: & ita primus caſus, in quo de Presbytero baptizante agitur, referendus eſt ad unctionem verticis; in ſecundo verò, ubi de confirmatione per Sacerdotem, intelligendus eſt Epiſcopus, non ſimplex Presbyter.

CAPUT V.

Idem *Decano, & Capitulo a Cenomanenſi.*

CUm inter vos ex una parte, & Canonicos S. P. de *b* Curie ex altera, ſuper eo, quod dicti Canonici S. P. generale *c* interdictum à Venerabili fratre noſtro Epiſcopo *d* veſtro, vel *e* vobis in civitate Cenomanenſi poſitum non ſervant, quæſtio verteretur, utraque pars, ut eadem cauſa poſſet ſine debito terminari, ſuum nuntium ad Sedem Apoſtolicam deſtinavit. Partibus igitur in noſtra præſentia conſtitutis, per procuratores idoneos audientiam præbuimus liberam, & benignam. Et quidam Eccleſiæ veſtræ propoſuit procurator, quod cùm Cenomanenſis Eccleſia ſuo loco, & tempore pro exceſſibus ſæcularis *f* Poteſtatis interdicto voluit ſupponere *g* civitatem Eccleſiæ S. P. de Curie, tanquam membrum ſuo capiti non adhærens, *h* campanis pulſatis, apertis *i* januis, *j* divina Officia celebrare, aliis ceſſantibus, non omiſit. Cùm autem Venerabilis frater noſter Hoſtienſis *k* Epiſcopus tunc in partibus illis Legationis officio fungeretur, iidem ad ejus præſentiam accedentes, ſuam ei ſuper hoc querimoniam exponere *l* curaverunt, qui partibus convocatis; & rationibus utriuſque diligenter auditis & cognitis, cùm pars Eccleſiæ S. P. per privilegia Sedis Apoſtolicæ non poſſet oſtendere ſe munitam, immò ei firmum conſtaret, quod ex ſuperbia potiùs, quàm ex cauſa rationabili duceretur, ſententialiter diffinivit, quod cùm in civitate Cenomanenſi poſitum fuerit interdictum, illud eadem Eccleſia obſervaret, vinculo quoque excommunicationis, ac pœnæ ordinis, ac *m* beneficii eos exponens, qui ſuæ ducerent ſententiæ reſiſtendum. Poſtmodùm verò cùm propter quoſdam exceſſus ſæcularis Poteſtatis tota Cenomanenſis civitas ſupponeretur eccleſiaſtico interdicto, & ipſis Canonicis S. P. denuntiatum fuiſſet, ut à divinorum celebratione ceſſarent, & obſervarent, ſicut aliæ Eccleſiæ ipſius civitatis, interdictum, ipſi majorem temeritatem ſuæ audaciæ adjungentes, cum majore ſolemnitate ſuum ſunt officium exequuti, venire contra Legati ſententiam non verentes. Procurator verò ipſorum propoſuit ex adverſo, quod ipſa Eccleſia S. P. ab ipſa ſui fundatione *n* libera extitit, & exempta. & de bonis progenitorum chariſſimi in Chriſto filii noſtri I. Anglorum Regis illic fundata fuerat, & dotata: firmiter aſſeverans, & ex hoc credens ſuam intentionem fundare, quod Decanatum, & præbendas illius Eccleſiæ Rex & progenitores ſui conferebant, diœceſano Epiſcopo inconſulto. Propoſuit etiam, quod ex conſuetudine tali hactenus eadem Eccleſia gaviſa fuerat libertate, & hoc idem multoties veſter Epiſcopus recognovit, quod ſuos parochiales poteſt is interdicere, & Capellanum qui extra chorum celebrat Eccleſiæ antedictæ; allegans de conſuetudine antedicta, quod in generali interdicto licitum erat eis, pulſatis campanis, alta voce, interdictis tamen & excommunicatis excluſis, divina officia celebrare. Nos igitur auditis hinc inde propoſitis, & cognito quod ex tali conſuetudine, ſi qua foret, diſrumperetur nervus eccleſiaſticæ diſciplinæ, ipſam de *o* conſilio fratrum noſtrorum penitus duximus *p* irritandam: cùm non conſuetudo, ſed corruptela potiùs ſit cenſenda.

NOTÆ.

1. a *Cenomanenſi.*] Cenomanenſis civitas eſt in Gallia Celtica, tertiæ provinciæ Lugdunenſis, caput Cenomanorum. Plinius *lib.4.hiſt. cap.*18. Fratres Sarmatani *tomo* 4. *Galliæ*, *folio* 512. Habet Eccleſiam Cathedralem S. Juliano dicatam, ſuffraganeam Archiepiſcopi Turonenſis: ejus mentio fit *in cap.mulieres, de jurejur. cap.*1 *de cler. peregr. cap. is qui fidem, de ſponſal. cap.*2. *qui cler. vel vov. cap. venerabili* 51. *de ſent. excom. cap.*2. *eod.tit. in* 5. *compil. cap.*1. *de officio deleg. in eadem collect.* Ejus Eccleſiæ Præſuli Hamelino, qui eam rexit ex anno 1191. uſque ad annum 1209. ſive ut alii volunt, 1218. reſcribit in præſenti Innocentius, cui etiam ſcribit *lib.*2. *epiſt.*85. ubi notavit Boſquetus.

b *De Curie.*] Eſt Eccleſia Collegialis in ipſa civitate Cenomanenſi, quæ intendebat interdicto generali non ligari, ut ſimiliter contendebat Eccleſia Collegialis S. Aniani, de qua Innocentius noſter *lib.*5. *epiſt.*12. Alia eſt etiam Eccleſia S.P. de Cultura, in ſuburbiis Cenomanenſibus, Ordinis S.Benedicti, de qua *in cap.venerabile, de cenſibus:* ejuſdem meminit Odericus Vitalis ad annum 1098. *Is jam dudum in Cenomannico Conſulatu caſtra violenter in alieno jure conſtruxit, in poſſeſſionibus ſcilicet* 2.

S.Petri

S. Petri de Cultura, & ſancti Vincentii Martyris, quibus colonos grauiter oppreſſit. Arnulfus Lexov. *ad Alex. III.* Cironius *d. cap. venerabili* 52.

3. c *Interdictum.*] Interdictum diuiditur ab Interpretibus in locale, & perſonale. Locale dicitur, quod principaliter fertur in locum, vt ibi diuina officia non peragantur, *cap. præſenti, cap. ſi ſententia, cap. ſi ciuitas, de ſentent. excom. lib.* 6. Hoc interdictum locale ſubdiuiditur in generale, & particulare: generale eſt cùm tota diœceſis, aut tota ciuitas interdicitur, de quo agitur in præſenti textu, & *in cap. cùm in partibus, de v. ſ. cap. præſenti, de ſentent. excom. in* 6. particulare eſt cùm tantùm interdictum apponitur in hac, vel illa Eccleſia. Perſonale interdictum eſt, quod in perſonas profertur, non inſpectis locis, ſed tantùm ipſis perſonis: ſubdiuiditur in generale, & particulare. Generale eſt cùm interdicitur populus, *cap. ſi ſententia, de ſentent. excom. in* 6. particulare eſt, quod in aliquam perſonam ſpecialiter profertur, vel in plures, *dicto cap. ſi ſententia.* Leand. *de interdicto, diſp. 1. quæſt.* 2. Gibalinus *de cenſuris diſp. 7. quæſt.* 14. Suarez *eod. tract. diſp. 32. quæſt.* 2.

4. d *Epiſcopo.*] Epiſcopi enim, vt judices Ordinarii, ſententiam interdicti proferre poſſunt, *cap. tranſmiſſam, de elect. cap. cùm ab Eccleſiarum, de officio ordin. cap. auditis, de præſcript. cap. cùm & plantare, §. 1. cap. Epiſcopum, de priuileg.* Etiam abſque conſenſu Capituli, licèt jure communi attento, ſi in clericos interdictum apponendum erat, conſenſus Capituli deſiderabatur, *cap. 1. de exceſſibus Prælat.* etſi hodie conſuetudine introductum ſit, vt talis conſenſus non deſideretur. Leander *dict. tract. de interdicto, diſp. 2. quæſt.* 2.

5. e *Vel vobis.*] Licèt Canonici jure communi inſpecto non poſſint ſine conſenſu Epiſcopi interdicti ſententiam proferre, *cap. quæſiuit, de his quæ fiunt à Prælatis*; attamen ſi conſuetudine introductum ſit contrarium, poterunt tam Eccleſias, quàm perſonas interdicere: quo modo intelligendi ſunt textus noſter, & textus *in cap. cùm dilecti 55. de appellat. cap. ex parte, de v. ſ. cap. ſi Canonici, de offic. ordin. in 6. cap. ſtatutum, de ſentent. excom. eod. lib.* Docent Petrus Greg. *lib. 4. partition. tit. 16. cap.* 5. & nos dicemus *in dict. cap. 2. de his quæ fiunt.*

6. f *Poteſtatis.*] Id eſt Magiſtratus ſæcularis, *cap. penult.* vbi latiùs dicemus, *de judiciis*; plerumque enim interdictum apponitur pro delicto, contumaciáve Magiſtratus, Principiſve ſæcularis, *cap. non eſt vobis, de ſponſ. cap. ſi ſententia, de ſentent. excom. in* 6. Concilium Lemouic. *act.* 2. ibi: *Niſi de pace acquieverint, ligate omnem terram.* Ob Epiſcopi etiam contumaciam interdictum poni poteſt, *cap. ſanè, el 2. de officio deleg.* ſemper tamen deſideratur culpa grauis, Gibalinus ſuprà, Leander *diſp. 2. quæſt.* 13. Ob debitum pecuniarium poni non poteſt, *c. quæſiuit, de his quæ fiunt à Prælat. c. licèt 3. de pœnis, extrauag. prouide, de ſentent. excom.* Nauarrus, Sylueſter, Couarr. apud Suarez *de cenſur. d. ſect.* 3. alii apud Leandrum *quæſt.* 15.

7. g *Ciuitatem.*] Tunc non ſolùm Eccleſiæ vrbicariæ, verùm etiam ſuburbicariæ, & aliæ comprehenduntur, vt infrà dicemus.

8. h *Campanis.*] Campanarum etiam pulſatio adeò prohibita eſt tempore interdicti, vt etſi concedatur alicui diuina officia celebrare, ſemper tamen campanarum pulſatio excipitur, *cap. quod in te, de pœnit.* & licèt per Alexandrum III. Innocentium III. Bonifacium VIII. quamplurimùm de rigore interdicti mitigatum fuiſſet *in cap. non eſt vobis, de ſponſalib. cap. quod in te, de pœnit. cap. alma, de ſentent. excom.* nunquam tamen circa pulſationem campanarum aliquid permiſſum inuenitur; imò ejus tempore tabulâ, tubâ, aut curſore debent Canonici conuocare ad horas canonicas; manè tamen, meridie ac ſerò, & ad conuocandum populum ad verbum Dei, poſſunt pulſari, vt pluribus relatis docet Barboſa *lib. 3. voto 102. num.* 33. nouiter Gibalinus *diſquiſit. 7. quæſt. 14. conſect. 17. de cenſuris.*

i *Ianuis.*] Ianuas Eccleſiæ aperire tempore interdicti prohibitum eſt, *d. cap. quod in te*: nec circa eas aperiendas aliquid diſpoſitum eſt in prædictis juribus, niſi in feſtiuitatibus, de quibus *in dicto cap. alma mater*: vnde niſi in prædictis feſtiuitatibus non licebit eas aperire, adeò vt qui eo tempore eas perforauerit, aut in eis feneſtras fecerit, excommunicetur. *Clement. 1. de ſentent. excom.* Leander *d. tract. de interdicto, diſput. 4. quæſt. 12. cum ſequentibus.* 9.

j *Diuina officia.*] Sacrificium enim Miſſæ, & diuina officia celebrari tempore interdicti non licet. Gibalinus *vbi ſuprà, quæſt.* 14. Leander *de interdicto diſput.* 4. Sed licèt primis ſæculis, quibus hac cenſurâ Eccleſia vti cœpit, officia diuina vniuerſa, exceptis morientium pœnitentiis, & baptiſmo, interdicerentur, etiam temporibus Alexandri III. *cap. non eſt vobis, de ſponſ.* refert Oldericus Monachus in Concilio Bituricenſi; tamen Innocentius noſter conceſſit ſacramentum confirmationis adminiſtrare, *cap. reſponſo, de ſentent. excom.* & ſemel in anno Miſſam celebrare in Eccleſia interdicta, *cap. cùm & plantare, §. quod etſi, de priuileg.* Permiſit etiam clericis interdictum ſeruantibus jus ſepulturæ ſine ullo diuino officio, aut pulſatione campanarum, *dicto cap. quod in te.* Et in Eccleſiis conuentualibus horas canonicas recitare bini & bini, clauſis januis, excluſis excommunicatis, non pulſatis campanis; & ita cantare, vt exteriùs audiri non poſſint, *dicto cap. quod in te.* Idem Pontifex conceſſit viaticum decedentibus dari, deferrique cum omni ſolennitate, & campanarum pulſatione, *dicto cap. quod in te.* Bonifacius VIII. & alii Innocentii ſucceſſores alia conceſſerunt, quæ ſuis locis exponemus. 10.

k *Epiſcopus.*] Theobaldus dictus, monachus Ciſtercienſis, à Lucio III. electus Epiſcopus Hoſtienſis anno 1184. qui Legatione functus eſt in Germaniam per annos 1186. deceſſitque Romæ anno 1188. vt refert Vghellius *tom. 1. Italia ſacra, in Hoſtienſi Eccleſia, num.* 42. 11.

l *Curauerunt.*] Legati enim dati, vel à latere, poſſunt adiri non ſolùm per viam appellationis, verùm etiam per ſimplicem querimoniam, *cap. 3. 2. quæſt. 3. cap. conqueſtus 9. quæſt. 3. cap. 3. 25. q. 2. cap. 1. de officio deleg.* vbi Deo annuente dicam. 12.

m *Ac beneficii.*] Has pœnas Legatus appoſuit, vt cogeret prædictos Canonicos ſeruare interdictum; jure verò communi inſpecto omnes clerici, tam in majoribus, quàm in minoribus Ordinibus conſtituti, actum proprium ſui Ordinis exercendo eo modo, quo à laicis exerceri non poteſt, vt Epiſcopus ordines conferendo, Sacerdos adminiſtrando ſacramenta, diuina officia celebrando, præter peccatum lethale, quod incurrunt, irregulares fiunt, *cap. clerici, de clerico excom. cap. vlt. de exceſſib. Prælat. cap. 1. de ſentent. excom. lib. 6. cap. 1. cap. is cui, de ſentent. excom. eod. lib. cap. Epiſcoporum, de priuileg.* nec eligi poſſunt, aut poſtulari ad beneficium Eccleſiaſticum, *cap. 1. de poſtulat. Prælat.* Nauarrus, Couar. Suarez & alii apud Dianam *part. 5. tract. 5. reſol.* 59. Gibalinus *de cenſuris diſquiſit. 8. quæſt.* 1. Leander *diſput. 8. de interdicto, q.* 2. 13.

n *Libera.*] Aliquando enim, dum Principes Eccleſias conſtruebant, & prædiis, ac magnis dotibus ditabant, petebant vt exemptæ eſſent à juriſ- 14.

dictione Epiſcopi, immediateque Romano Pontifici parerent: quæ exemptio illis concedebatur in grati animi ſignificationem, immò & aliquando pars decimarum ipſius Eccleſiæ illis aſſignabatur. Innocentius noſter *lib.* 1. *epiſt.* 6. vbi de Marchione Brandeburgenſi ita ſcribit: *Nobis humiliter ſupplicauit, vt cum pro ampliatione diuini cultus conuentualem Eccleſiam erigeret, & in terra ipſa conſtrueret, licentiam ſuper hoc ei concedere dignaremur, & ipſam ab onere Pontificalis juriſdictionis exemptam, in jus & proprietatem Sedis Apoſtolicæ retinere; ita profectò, quod duæ partes decimarum eiuſdem terræ ad Marchionem ipſum, & heredes ipſius pro Eccleſia fabrica deuoluantur, & cætera.* Ita Eccleſia S. P. à progenitoribus Regis Angliæ conſtructa, exempta fuit à juriſdictione Epiſcopali.

15. o *De conſilio.*] Quia hæc verba ſæpiùs occurrunt in deciſionibus in hoc volumine compilatis, ſciendum eſt, ferè per priora octo ſæcula ad grauiora negotia decidenda frequenter R. Pontificem Concilia nationalia congregaſſe, ſed auctis Eccleſiæ bonis, & inſuper acceſſione temporalis Principatus, cœpit Pontifex in ſingulos dies conſiliariis, & adjutoribus indigere: & quia Epiſcopi ita frequentiùs conuocari non poterant, prædicta Concilia paulatim omiſſa fuerunt, & tota cauſarum cognitio ad Senatum Cardinalium redacta eſt, poſtquam jurare cœperunt Pontifices tempore inaugurationis juxta veterem formulam, quæ extat in collectione canonum Deuſdedit, & in libro diurno Bibliothecæ Vaticanæ, ſe miniſterium ſuum cum conſilio Cardinalium geſturos. Vnde factum eſt, vt quamplures conſtitutiones de conſilio Cardinalium factæ dicantur, vt *in cap. licèt, cap. Eccleſia, de elect. cap. cum inter, de conſuet. cap.* 1. *de ſchiſmat. cap. Apoſtolica, de re judic. lib.* 6. *cap.* 1. *de renunt. eod. lib. Clement. ne Romani, Clement. plerumque, de electione*, & aliis: referunt Platina *de officio Cardin. cap.* 6. Manfredus *lib.* 4. *cap.* 88. Vnde Pontifex in arduis negotiis conſilium adhibet Cardinalium, non quia præciſè teneatur illud petere, aut petitum ſequi, ſed vt negotia ardua cum eorum conſilio decidantur. Anaſtaſ. Germonius *de indultis Cardinal. §. quod tu Romana.* Paleotus *de ſacri conſiſt. conſultat.* Tiberius Decianus *tom.* 1. *tract. crimin. lib.* 4. *cap.* 24. *num.* 4. Bermondus *de concub. fol.* 149. Cohelius *in notitia Cardin. cap.* 13. nam in rebus arduis conſilium virorum prudentum adhibendum eſt, *l. quidam* 3. *C. de ingenuis manum.* ibi: *Si cum peritioribus tractatum habuiſſes, facilè cognoſceres.* Et *l.* 2. *§. final. ff. quis ordo in bonorum poſſeſſ. l.* 5. *Cod. de his qui accuſare*: probat Solorzanus *tom.* 1. *de jure Indiar. lib.* 3. *cap.* 2. quare Principes olim nullâ de re ferè cognoſcebant, niſi adhibitâ prudentum authoritate, qui conſilii cauſâ ipſis aſſidebant, *l.* 1. *ff. de officio aſſeſſ. l. reſcriptum, in princip. ff. de diſtract. pignor. l. an apud* 5. *ff. de manumiſ. vindicta, l. omnium* 19. *Cod. de teſtam. l. vlt. ff. de jure fiſci*: ſic legimus Auguſtum non antè codicillorum vſum approbaſſe quàm conuocatis prudentibus, *princip. Inſtit. de codicillis*, quò pertinet ſingularis epigraphe legis 6. *C. de vſucap. pro empt.* illuſtrat Fornerius *lib.* 4. *rerum quotid. c.* 10.

16. p *Irritanda.*] Sed quomodo R. Pontifex irritat conſuetudinem, cùm lis ſuper ea non diſceptaretur, & judex tantùm de re in judicium deducta pronuntiare debeat, *cap. qualiter, de accuſat. cap. licet, de ſimonia.* Joan. Andreas, Hoſtienſis, Zabarella, & Butrius *hic*, affirmant Pontificem hanc conſuetudinem corruptelam declaraſſe, quia exceptio Canonicorum S. Petri eâ nitebatur; ampliùs quia ad Pontificem ſpectat vitia extirpare, *cap. quoniam, de filiis presbyt. cap. ad petitionem, de accuſationibus.*

COMMENTARIVM.

Ex hoc textu communiter talis deducitur aſſertio: *Conſuetudine introduci non poteſt, vt tempore generalis interdicti licitum ſit in loco exempto publicè diuina officia celebrare.* Probatur ab ſpecie *ex Clementina* 1. *de ſepultur. Clementina* 1. *de ſentent. excommunic.* noſtro Innocent. *lib.* 3. *regeſt.* 15. *epiſt.* 12. 17. Conclusio traditur, et probatur.
Probari etiam poteſt per argumentum *ex cap. quod in te, de pœnitent. cap. cum & plantare* 6. *cap. cum capella, cap. petiiſti* 20. *cap. vt priuilegia* 24. *de priuileg. cap. ne aliquis, cap. Epiſcopum, de priuileg. in* 6. Trident. *ſeſſ.* 25. *de regularib. cap.* 11. & 12. Illuſtrant præter relatos à Barboſa in præſenti, Petrus Gregorius *in cap. conquerente, cap.* 10. *num.* 2. *de offic. Ordin.* Suarez *de cenſuris, diſp.* 36. *ſect.* 1. Moneta *de commut. cap.* 11. *num.* 238. Boſquetus *ad Innocentium, in dict. epiſt.* 12. Barboſa *ad Concilium in dict. cap.* 12. Auila, Marius Alterius, Filliucius, & alii relati à Leandro *de interdicto diſp.* 1. *quæſt.* 10. Alteſſerra *hic*.

Sed aduerſùs hanc aſſertionem illa ſe offert dubitandi ratio; nam Epiſcopi nullam habent juriſdictionem in perſonas exemptas, *cap. licet, cap. irrefragabili, de officio ordin.* Trident. *ſeſſ.* 7. *de reform. cap.* 14. & *ſeſſ.* 14. *cap.* 11. Cochier *integro tractatu de juriſd. in exemptos*, plures & plura adducit Carleual *de judiciis tom.* 1. *diſput.* 2. *ſect.* 2. *quæſt.* 6. ita vt eorum Eccleſias non poſſint interdicere, ipſos excommunicare, aut aliis cenſuris ligare, *cap. cùm capella, de priuileg. cap.* 1. *de v. ſ. lib.* 6. Leander *de interdicto diſp.* 1. *quæſt.* 11. & *quæſt.* 25. Sed Eccleſia S. P. de Curie exempta erat, vt ex noſtro textu conſtat: ergo interdicto ſubjici ab Epiſcopo non poterat, & per conſequens non tenebatur illud obſeruare. Accedit, nam contrariorum eadem eſt ratio, & diſciplina, *l.* 1. *ff. de his qui ſunt ſui, l. fin. ff. de leg.* 3. *l. in fundo, ff. de rei vind.* plura Barboſa *axiomate* 58. ſed conſuetudine poteſt introduci, vt qui non habebat juriſdictionem ad proferendam interdicti ſententiam, eam proferat, *cap. auditis* 55. *de appellat. cap. ex parte* 23. *de v. ſ.* ergo poterit ſimiliter conſuetudine introduci, vt qui alicui ſubjectus eſt, eximatur ab ejus juriſdictione, & non teneatur obſeruare interdictum à ſe poſitum. Augetur etiam prædicta difficultas, nam certum eſt, illud omne introduci conſuetudine, quod poteſt conced priuilegio, vt ſuprà probauimus. Barboſa *axiom.* 57. ſed priuilegio poteſt fieri, vt vna Eccleſia, aut monaſterium non teneatur ſeruare interdictum generale, vel locale ab Epiſcopo poſitum, *cap. cum & plantare*, *§. quod ſi, cap. vt priuilegia, de priuileg. cap. vlt. eod. tit. in* 6. Auctor vitæ S. Abbonis Floriacenſis Abbatis refert in quodam priuilegio ita contineri: *Néve vnquam quilibet Pontificum eidem monaſterio diuinum interdicat officium, etiamſi tota Gallia ob populi peccata anathematis feriatur cenſurâ.* Refert Boſquet. *ad Innoc. d. epiſt.* 12. ergo & conſuetudine poterit introduci, ut certa Eccleſia non teneatur ſeruare interdictum, ſed pulſatis campanis diuina officia poſſit celebrare. 18. Impugnatur tradita aſſertio.

Hac dubitandi ratione non obſtante, veriſſima eſt ſuprà tradita aſſertio, pro cuius exactiori expoſitione primò ſciendum eſt, interdicti cenſuram introductam eſſe ad compeſcendam Principis, aut ſuperioris contumaciam, vt vniuerſa plebs, quæ ejus malitiam non ignorat, & cui illius iniquitas magnopere diſplicet, hinc occaſione arreptâ proclamet in eum, & ſic qui ob Dei amorem ab iniuſta actione non vult deſiſtere, clamore plebis ab ea recedat, vt ex Gofrido refert Iuretus *in notis ad Carnotenſem, epiſt.* 266. Sed à quo tempore vſus huius cenſuræ in Eccleſia inualuiſſet, adhuc non liquet, vt conſtat ex traditis à Rouſſelio *lib.* 8. *Pontif. juriſd. cap.* 1. *num.* 31. 19. Interdicti origo.

num. 31. Aliqui exiſtimarunt ante tempora Alexandri III. qui Eccleſiam rexit circa annum 1160. interdicti uſum non viguiſſe, eo argumento moti, quia apud Gratianum nulla interdicti mentio reperiatur. Alii ab anno 1304. hujus cenſuræ originem repetunt ex Synodo Lemovicenſi, quam refert Baronius in prædicto anno. Alii paulò antiquiùs initium ſumunt, videlicet à temporibus Lotharii, & Ludovici, moti verbis Ademari monachi, qui Balduino Epiſcopo Lemovicenſi anno 994. ita ſcribit: *Sæpe idem Alduinus pro nequitia populi novam obſervantiam conſtituit, ſcilicet Eccleſias & monaſteria ceſſare à divino cultu, & ſancto Sacrificio, & populum quaſi paganum à divinis laudibus ceſſare.* Eos ſequitur Morinus *lib. 2. exercitat. cap. fin.* adjiciens quod Carolovingiæ familiæ potentia alio modo compeſci non poterat. Sed hæc ſententia facilè refellitur, cùm multis anteà retro annis hujus cenſuræ veſtigia reperiantur; nam Epiſcopi Galliæ paſſim per nonum ſæculum eâ uſi fuerunt: teſtis eſt Ivo Carnotenſis *epiſt.* 50. ibi: *Præcepit itaque Stamptenſi Archipreſbytero, ut vel eos ad ſatisfactionem adducat, vel ipſis excommunicatis, & locis in quibus morantur, divinum officium interdicat.* Et *epiſt.* 62. 264. & 266. ut in interdicto civitatis Rhotomagenſis, relato à Gregorio Turonenſi *lib.* 8. *cap.* 31. & in interdicto à Joanne VIII. indicto, de quo annales Franciæ *ad annum* 878. Quare veriùs credo, ante tempora Alduini Epiſcopi jam interdicti cenſuram in Eccleſia viguiſſe: id conſtat ex Concilio Cabil. ſub Carolo *cap.* 26. ubi propter quandam diſſenſionem circa diviſionem rerum Eccleſiæ, jubetur Epiſcopo ut prohibeat in Eccleſia Miſſarum ſolennia celebrari. Et in Concilio Triburienſi *can.* 32. jubetur januas Eccleſiæ claudi, ut divina officia non celebrentur. Pro qua ſententia adduci poſſunt alia teſtimonia congeſta à Boſqueto *in notis ad Innoc. III. lib. 2. epiſt.* 72. qui noſtram tuetur ſententiam: eam etiam amplectuntur Gibalinus *de cenſur. diquiſit.* 7. *q.* 14. Gretſerus *de immunit. Eccleſ. lib.* 3. *cap. ult.* Unde immeritò Michael Rouſſelius *hiſtor. Pontif. juriſdict. lib.* 8. *cap.* 1. *num.* 31. diſplicuiſſe D. Auguſtino *in epiſt.* 75. uſum interdicti Eccleſiaſtici ſibi perſuaſit, cùm hujus cenſuræ formalem uſum non niſi aliquot ab Auguſtino ſæculis recepiſſet Eccleſia; & in ea epiſtola non improbat S. Doctor niſi excommunicationem vel anathema in totam familiam ob peccatum domini, ut conſtat ex illa epiſtola, prout tranſcribitur à Gratiano *in cap. ſi habes* 24. *q.* 3. *cap. non imputantur* 1. *quæſt.* 4. & notavit magnus Præceptor Illuſtriſſimus Ramos *in ſintagm. de Epiſcop. Luſit. propoſ. ult. n.* 221. Apud Gentiles etiam adumbratam legimus hanc cenſuram; nam Julius Cæſar dum Druidum mores & ritus refert, ita ait: *Si quis vel publicus, vel privatus eorum decreto non ſtetit, ſacrificiis interdicunt; hæc pœna apud eos eſt graviſſima: quibus ita eſt interdictum, hi numero impiorum, ac ſceleratorum habentur; hi omnes decedunt, aditumque, ſermonemque defugiunt, ne quid ex contagio incommodi accipiant; nec his petentibus jus redditur, neque honos ullus communicatur.* Videndus Budeus *ad leg. penult. de donat. int.*

20. Interdicti effectus. Secundò ſciendum eſt, interdictum generale ab omnibus eſſe obſervandum, ut ſic Eccleſiæ claves non contemnantur; unde paſſim in chronicis legimus interdicta à monaſteriis, & aliis locis exemptis obſervari. Chronici Altiſſiodorenſes *ad annum* 1200. dum recenſent generale illud interdictum ob ſuperinductam pellicem à Rege Chriſtianiſſimo, ita aiunt: *Nec modò in Eccleſiis, ſed & in monaſteriis ceſſatum eſt à Divinis.* Et de alio interdicto Angliæ ita referunt: *Tota Anglia graviſſimo ſubjicitur interdicto, & tam in monaſteriis quàm in Eccleſiis, ceſſantibus privilegiis, organa lætitiæ divinæ ſuſpenſa ſunt ſilentio.* Niſi ipſa monaſteria privilegiis ſpecialibus fuerint exempta, ut *in d. cap. cum & plantare*, & aliis *de privileg.* quæ privilegia illis Juris locis comprehenſa, an ſint ſublata per Concilium Trid. *ſeſſ.* 25. *de reform. cap.* 12. diſputant plures congeſti à Barboſa *ibi*: Gibalinus *de cenſur. diſquiſit.* 4. *quæſt.* 6. *ſect.* 3. P. Andreas Mendo *in Bull. diſp.* 15. *cap.* 1.

21. Traditur ratio decidendi, et ſolutio difficultatis. Ex quibus ita præmiſſis provenit vera decidendi ratio præſentis textus; nam cùm conſuetudo non ſervandi interdictum ſit contra canones, & bonos mores, utpote per quam nervus eccleſiaſticæ diſciplinæ diſrumpitur, ut ait Innocentius *in præſenti*, & poteſtas clavium Eccleſiæ contemnitur, ut corruptela obſervanda non eſt, ex vulgatis juribus *in cap. mala*, 8. *diſt. cap. cum decorem, de vita & honeſt. cleric.* Juſtè ergo, & rectè Pontifex in præſenti eam caſſavit & irritavit tanquam irrationabilem & injuſtam. Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta; nam verum eſt, monaſteria & alia loca exempta teneri obſervare interdictum generale locale, licèt Epiſcopus non poſſit interdictum ſpeciale in ipſis Eccleſiis apponere, quia nullam juriſdictionem in eas habet. Tenentur autem monachi interdictum generale ſervare, *cap. tuarum. de privil. cap. ex frequentibus, de ſent. excomm.* Chronicum Altiſſiodorenſe anno 1200. *Nec modo in Eccleſiis, ſed & monaſteriis ceſſatum eſt à Divinis.* Quia ita ſacris canonibus cautum eſt, ne inutiliter & vanè apponeretur; cùm in eis Eccleſiis facilè divina officia celebrarentur, & ita interdictum inane redderetur. Nec quod dicebamus de privilegiis, aliquid facit; nam procedit argumentum illud quando non militat diverſa ratio, ſed eadem datur, ut in præſenti ſpecie militabat; ſiquidem ex eo quod Canonici virtute conſuetudinis poſſint interdicti ſententiam proferre, aut ob privilegium illis conceſſum illud ab Epiſcopo poſitum non ſervare, non diſrumpitur nervus eccleſiaſticæ diſciplinæ, ſicut ex conſuetudine in præſenti textu improbata. Similiter neque in caſu privilegii, cùm ex juſtis cauſis illud Romanus Pontifex conceſſerit.

CAPUT VI.

Idem a *Helienſi Epiſcopo.*

CUM olim venerabilis frater noſter *b* Londonienſis Epiſcopus noſtris auribus intimaſſet, quod in ſua Eccleſia propoſuerat ſtatuere Præcentorem, certum redditum aſſignaturus eidem ſine læſione cujuſquam: nos ejus precibus inclinati *c* licentiam ei conceſſimus *d* Præcentorem hujuſmodi *e* ordinandi, dummodo in conferendis ſibi redditibus nulli præjudicium inferretur. Nihilominus ſtatuentes, ut Præcentor taliter inſtitutus in ſeſſionibus, proceſſionibus, & aliis illam haberet in Londonienſi Eccleſia dignitatem, quam habent alii Præcentores in aliis Eccleſiis *f* Anglicanis. Poſtmodùm

autem

autem noſtris fuit auribus intimatum, quod licèt idem Epiſcopus dilectum filium B. in eadem Eccleſia inſtituiſſet Præcentorem, quod tamen à nobis fuerat de prælibata dignitate ſtatutum, biennio jam elapſo exequi non *g* curarat. Quapropter tibi dedimus in mandatis, ut illud, ſublato cujuſlibet contradictionis & appellationis obſtaculo, exequi non poſtponeres, contradictores per cenſuram eccleſiaſticam compeſcendo. Noviter verò dilectus filius Decanus, & quidam alii *h* perſonatus habentes in Eccleſia memorata, ſuam nobis tranſmiſere querelam, quod cùm per Anglicanas Eccleſias conſuetudines ſint diverſæ, ac quidam Cantorum minorem, quidam verò majorem habeant dignitatem, nec poſſint dignitates eorum, cùm ſint vel variæ, vel repugnantes, convenire ſimul in unam, is qui noviter eſt inſtitutus in Eccleſia Londonienſi Præcentor, non contentus eo quod habere poteſt ſine præjudicio aliorum, occaſione litterarum noſtrarum, quaſdam ipſius Decani, & aliarum perſonarum ejuſdem Eccleſiæ dignitates ſibi nititur in eorum præjudicium arrogare. Quocirca fraternitati tuæ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus ſi ſecundùm diverſas conſuetudines locorum, diverſas noveris habere Præcentores in Anglicanis Eccleſiis dignitates, jamdictum Præcentorem illam habere facias in Londonienſi Eccleſia dignitatem, eaque, appellatione remotâ, permanere contentum, quam rationabilibus, & approbatis conſuetudinibus ejus ſalvis, ſine alicujus præjudicio poterit obtinere.

N O T Æ.

1. a HElienſi.] Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.5.* De Helienſi Eccleſia Angliæ egi *in cap. paſtoralis, de reſcr.* & ejus fit mentio *in cap.3. de in integrum reſtit. cap. cæterum 5. de juram. cal. cap. audita 4. de reſtitut. ſpoliat. cap.2. de dolo & contum. cap. conſtitutus 30. cap. in noſtra, 32. de teſtibus.*

2. LONDINUM EST. b *Londonienſi.*] Londinum civitas regia eſt in Anglia, Regni caput, vulgò *Londres*, civibus præcipuè alienigenis frequentiſſima, divitiis ac opibus affluens: in ea Reges diademate inſigniuntur, Parlamentum ibi celebratur, & adminiſtratur antiquo Britannorum Regum privilegio à vigintiquatuor civibus, quos *Aldermans*, quaſi ſeniores Angliæ vocant. Polydorus Virgilius *lib.2. hiſtor. Angl.* hæc refert: *Anno 604. ordinatur Mellitus Epiſcopus, & ſic facta eſt Eccleſia Cathedralis ſuffraganea Archiepiſcopi Cantuarienſis.* Ejus mentio extat *in cap.1. de renunc. cap.1. de temp. ordin. cap. veniens 5. de fil. presb. cap.1. de officio deleg. cap. in noſtra 32. de teſtib. cap. G. 11. de fide inſtr. cap. querelam 10. de jurejur. cap.1. de ſequeſtr. poſſeſſ. in 5. compil.* ubi Cironius.

3. c *Licentiam.*] Hîc diſputant interpretes, an Epiſcopus inconſulto Romano Pontifice poſſit novam erigere dignitatem in ſua Eccleſia. Negant Gloſſa *verbo Omnes, in cap.1. diſt.22.* & *verbo Conceſſimus*, in præſenti, Imola *in cap. cum acceſſiſſent, n.4. de conſtit.* Mandoſius, Romanus & Felinus apud Barboſam *de dignit. cap.4. num.2.* Affirmant Butrius, Zabarella, & Abbas *in præſenti*, Selva *de benefic. p.1. queſt.4. n.18. & p.4. q.7. n.120.* Azor *2. p. inſtit. lib.6. cap. 30. q.10.* Lotterius *de re benefic. lib.1. queſt.5. num. 16.* Zerola *in praxi, verbo Beneficia, num.36.* Valenzuela *tomo 1. conſilio 33. num.87.* quorum ſententiam ut veriorem ſequitur Barboſa *d. cap.4. n.2.* Nec contrarium probat textus, nam in ejus ſpecie nulla adeſt mentio conſenſus Capituli, unde creditur Epiſcopum ſolùm novam dignitatem ſtatuere intendiſſe, & ſic confirmationem Sedis Apoſtolicæ poſtulare. Vel dici poteſt, ad cautelam tantùm petitam fuiſſe. Quæ interpretatio ſuaderi poteſt ex *epiſtola 70. lib.2. regeſt.14.* ibi: *Cùm præter decem & octo præbendas, quæ in Eccleſia tua eſſe noſcuntur, duas de novo de redditibus menſæ tuæ creare diſponas, & de tuorum Canonicorum aſſenſu ſtatuere, ut vigeſimo Canonicorum numero eadem Eccleſia ſit contenta: fraternitati tuæ, de cujus diſcretione plenam fiduciam obtinemus, per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus id ſuper his, ſublato cujuſlibet appellationis, & contradictionis obſtaculo, de tuorum Canonicorum aſſenſu conſtituas, quod animarum ſaluti, & ejuſdem Eccleſiæ utilitati videris expedire.*

4. d *Præcentorem.*] Quiſnam verò ſit Præcentor, à paucis animadverſum invenio; credo tamen eundem eſſe ac Cantorem, *cap. Cleros, cap. Præcentor, 21. diſt.* & tantùm pro locorum diverſitate diverſimodè appellatur, aliquando Cantor, aliquando Primicerius, ut docent Manrrique *de præcedentiis, q.30. num.1.* Azor, Reginaldus, & alii apud Barboſam *de dignit. cap.9. n.10.* In Eccleſia Lug dunenſi etiam Præcentor appellatur, *cap. cùm pro cauſa, de ſentent. excom.* & in Eccleſia Senonenſi, *cap.1. de poſtulat. Prel.* in Ambianenſi, *cap. ſignificantibus 38. de teſtib.* in Herfordienſi, *cap. ſignificavit 48. de appellat.* Præcentoris vicarius dicitur Succentor, *cap. Cleros, cap. inter dilectos, de exceſſibus Prælat.* De eo egi *in cap. cùm acceſſiſſent, de conſtitut.*

5. e *Ordinandi.*] Id eſt eligendi, ſive inſtituendi, *cap. ſi tibi abſenti, de præb. in 6* Ordinationis enim in Jure noſtro ampla eſt ſignificatio, cùm non ſolùm ordinationem, verùm etiam electionem perſonæ, ejuſque in aliqua Eccleſia inſtitutionem & deſcriptionem ſignificet: de q ua re illuſtria exempla peti poſſunt ex Concilio Arelatenſi I. *can.2. & 21.* Arelatenſi II. *can.54.* Carthaginenſi III. *can. 46.* Cùm enim, ut ait Budeus *in l. honores, ff. de decur.* ordinare nihil aliud ſit, quàm aliquem ad honorem vel magiſtratum promovere, ſeu ut loquitur Cicero, *ornare, honoribuſque augere*; ordinatio eccleſiaſtica nihil aliud eſt, quàm ad eccleſiaſticam dignitatem promotio; unde paſſim in Jure noſtro legimus, quem in aliqua Eccleſia ordinari, id eſt eligi. Plura Hallier. *de ſacris elect. cap.4. ſol.7.*

6. f *Anglicanis.*] Anglia enim habet duas Eccleſias Archiepiſcopales, Cantuarienſem videlicet, & Eboracenſem: primæ parent ut ſuffraganei viginti duo Epiſcopi: ſecundæ tres ſubſunt. Eos referunt Candenius *in deſcript. Angliæ*, Barboſa *de poteſtate Epiſc. tit.1. cap.7.* Carolus à S. Paulo *in Geogr. ſacra.*

7. g *Non curarat.*] Videlicet aſſignando proventus, & locum in Choro & Capitulo, ſine præjudicio aliorum Capitulorum, ſecundùm conſuetudinem Eccleſiarum vicinarum.

8. h *Perſonatus.*] Sunt perſonatus in Eccleſiis Cathedralibus tantùm quædam prærogativæ, ſeu dignitates quæ præcedunt Canonicos, habentque locum honorabiliorem in ſeſſionibus, & proceſſionibus, ut docent ultra congeſtos *in cap.8. de reſcriptis,*

ptis, Barboſa *de dignit. cap.* 4. *num.* 19. Cæſar *de Ecclesiaſt. hierarch. diſput.* 12. §. 3. *num.* 10. & Præcentorem, de quo in noſtro textu, tantùm perſonatum eſſe, ſentit Rebuffus *in praxi, tit. Beneficium quotuplex*, licèt contrarium ſentiat Petrus Gregorius *libro* 15. *ſyntagm. cap.* 22. unde cùm Præcentor noviter inſtitutus voluiſſet majorem dignitatem obtinere quàm alii perſonatus, inde tam Decanus quàm alii Canonici coram Pontifice comparuerunt.

COMMENTARIVM.

9. Concluſio adducitur, et probatur. EX hoc textu talis deducitur concluſio: *In tribuendis honoribus nova dignitati conſuetudo vicinarum Eccleſiarum attenditur; & ſi diverſa ſint, quæ magis rationabilis videtur, & aliis minus præjudicat.* Quæ concluſio ſingularis eſt, per argumentum tamen probari poteſt *ex cap. ſuper eo, de cenſib. cap. cum Eccleſia, de elect. cap. ſuper eo, de cognat. ſpirit. l. cum de lanionis*, §. 3. *ff. de fundo inſtr. cap.* 1. *de ſuppl. lib.* 1. *l. tutor* 7. §. 10. *ff. de adminiſtr. tutor. l. quod ſi nolit* 31. §. *qui aſſidua, ff. de ædilit. edicto, l. ſi ſervus* 56. *ff. de legat.* 1. *l. nummis* 75. *de legat.* 3. illuſtrant Guttierrez *lib.* 3. *pract. quæſt.* 17. *num.* 215. alii plures congeſti à Barboſa *in præſenti*, & *in ſelectis ad noſtrum textum*, & *allegat.* 78. *num.* 17. Salgado *de protect. regia*, 2. *parte*, *cap.* 9. *num.* 18. Eſcobar *de Regia & Pontif. cap.* 24. Bobadilla *lib.* 2. *polit. cap.* 16. *num.* 48. Solorzanus *in allegat. pro præcedent. Conſil. num.* 31. *&* 55. Manrique *de præcedent. quæſt.* 18. Caſtillo *de tertiis*, *cap.* 41. *num.* 64. Alteſerra *in præſenti*.

10. Traditur dubitandi ratio. Hæc tamen aſſertio impugnari poteſt ſequenti conſideratione; nam in rebus eccleſiaſticis non attenditur unius, aut alterius Eccleſiæ conſuetudo, ſed tantùm Romanæ, *cap. in cauſis, de re judic. cap. quis neſcit*, 11. *diſt. cap.* 2. *de tempor. ordin. cap. ad abolendam, de hæret. cap. conſilium, de obſerv. jejunior.* aut ſaltem Eccleſiæ Metropolitanæ conſuetudo requirenda eſt, *cap. de his*, 12. *diſt. cap. ult. de ſponſa duorum*. Igitur vicinarum Eccleſiarum conſuetudo attendi non debet. Deinde cùm diverſæ ſunt, quæ minor eſt attendi debet, argumento textus *in l. in ſtipulationibus, ff. de regulis juris*.

11. Traditur ratio decidendi. Sed hac dubitandi ratione non obſtante, vera eſt dicta aſſertio, pro cujus expoſitione primò obſervo, conſuetudinem præcipuè attendendam eſſe in præcedentiis, & aſſignando loco dignitati: unde aſſignare tribunalia dicitur *in l. penult. ff. de juſt. & jure*: ſedem in provincia, *l.* 1. *ff. de officio Præf. Auguſt.* & per eam dignitatem agnoſci docent Salgado *de protect. parte* 2. *cap.* 9. *num.* 18. Maſtrillus *de magiſtrat. lib.* 5. *cap.* 4. *num.* 30. & conſuetudo totum facit in materia præcedentiæ, *l. Primicerii, C. de officio Præfecti Urbis, l.* 5. *tit.* 6. *part.* 1. Ferro Manrique *de præcedent. quæſt.* 18. *num.* 2. Larreá *allegat.* 51. *num.* 8. Spetellus *deciſ.* 76. *num.* 3. Gregorius XV. *deciſ.* 124. *num.* 2. Solorzanus *in allegat. pro Conſil. Indiarum, num.* 31. *&* 32. Valenzuela *tomo* 2. *conſilio* 201. *n.* 42. plures congeſti à Barboſa *in ſelectis ad noſtrum text. n.* 1. Deinde ſciendum eſt, dignitatem quæ de novo creatur, ita erigi debere, ut quamminimum, aut nullum præjudicium inferat antiquioribus dignitatibus: ſicut cùm Eccleſia de novo ædificatur, ità conſtrui debet, ut vicina nullum damnum ſentiat, *cap. ad audientiam, de Eccleſiis ædific.* præcipuè cùm non credatur Pontificem voluiſſe confirmare aliquid cum præjudicio aliorum. Valaſcus *conſult.* 72. *num.* 23. Ex quibus apparet decidendi ratio ad noſtrum textum; nam cùm in aſſignando loco dignitati noviter erectæ attendatur conſuetudo, quæ aſſignat ipſum locum, meritò in præſenti textu jubetur, in ea parte attendendam eſſe conſuetudinem Eccleſiarum Angliæ; nam in dubiis, ſi non apparet quod actum eſt, erit conſequens, ut id ſequamur quod in regione, in qua actum eſt, frequentatur; *l. in ſtipulationibus, ff. de regulis juris*. Unde in judiciis bonæ fidei illæ uſuræ debentur, de quibus actum eſt; & ſi id non appareat, tunc illæ veniunt quæ in regione in qua contrahitur, frequentantur, *l.* 1. *l. & in contraria* 37. *ff. de uſuris, l. tutor* 7. §. 10. *ff. de adminiſtr. tutor.* in evictionibus rerum venditarum attenditur conſuetudo regionis ubi contracta emptio eſt, *l. ſi fundus, ff. de evict.* in nummis legatis regionis teſtatoris conſuetudo attenditur, *l. ſi ſervus* 50. *in fine, ff. de legat.* 1. *l. nam* 75. *de legat.* 3. & in aliis contractibus, & actibus ſemper conſuetudo regionis ubi actum eſt, attenditur, *l.* 31. §. 19. *ff. de ædilit. edicto, l.* 1. *in fine, ff. de ventre inſpic. l.* 1. *Cod. quæ ſit longa conſuetudo*, *l. ſi de interpretatione* 37. *ff. de legibus*, Maſcardus *de probat. concluſ.* 423. *n.* 11. Valenzuela *conſilio* 33. *ex num.* 228. *& conſilio* 34. *ex num.* 161. Rota apud Farinac. *in novis deciſ.* 362. *n.* 4. Cyriacus *controv.* 23. *num.* 22. Solorzanus *de jure Indiar. lib.* 1. *cap.* 23. *num.* 20. Meritò ergo cùm Londonienſis Eccleſia ſit in Angliæ Regno, jubetur ab Innocentio III. in dignitate Præcentoris ſtatuenda inſpiciendam eſſe conſuetudinem Angliæ Eccleſiarum. Accedit, nam quemadmodum cùm lex deficit in cauſis noviter emergentibus, ad vicinorum leges recurritur, *cap. ſuper eo, de cenſibus*, & id cuſtoditur quod proximum eſt, *l. de quibus, ff. de legib.* Quintilianus *declamat.* 331. ibi: *Si quid ultione dignum non habet lex, manifeſtum judicium proximum ſequi debere*; ita ad conſuetudines proximas recurrendum eſt. Sed ſi conſuetudines diverſæ ſint, & dubium, quænam ſequenda ſit, emergat, quæ minimum iniquitatis habet, eligenda eſt, argumento textus *in l.* 56. *l.* 155. *l.* 200. *ff. de regulis juris*: inde jubetur in noſtro textu, eam conſuetudinem eſſe ſequendam, quæ magis rationabilis ſit, & minùs præjudicii inferat.

Nec obſtat dubitandi ratio; nam diſtinguendum eſt inter conſuetudinem ſervandam in ſacramentis adminiſtrandis, & jejuniis Eccleſiæ; & conſuetudinem ſervandam in ſedibus, & præcedentiis; in primis caſibus conſuetudo Sedis Apoſtolicæ ſequenda eſt, quo modo intelliguntur jura in argumento adducta, aut Metropolitanæ Eccleſiæ: ſecundo verò caſu vicinarum Eccleſiarum conſuetudo ſequenda eſt. Ita Bohic. *in præſenti*; Cironius *in paratitlis ad hunc tit.* 12. Reſpondetur difficultati.

CAPVT VII.

Idem *Conventui a Corvienſis Monaſterii.*

CUm Venerabilis frater noſter Epiſcopus *b* Hoſtienſis, & dilectus filius *c* L. tituli S. Crucis Presbyter Cardinalis in partibus Alemaniæ *d* Legationis officio fungerentur, invenerunt dilectum filium Abbatem de monaſterio Hermion, quod ad Romanam Eccleſiam nullo mediante noſcitur pertinere, ad monaſterium Corvienſe, quod

quod eſt etiam *e* Romanæ Eccleſiæ ſpeciale, propria temeritate migraſſe, licentiâ illud deſerendi, vel confirmatione à nobis, vel ab ipſis, qui vices noſtras in illis partibus tunc *f* gerebant, nec habitâ, nec petitâ. *Et infrà:* Poſtmodùm autem nuntii ejus ad defenſionem ipſius generalem illius terræ conſuetudinem allegarunt. Cùm igitur hæc non tam conſuetudo, quàm corruptela meritò ſit cenſenda, quæ profectò ſacris eſt Canonibus inimica, ipſam mandamus de cætero non ſervari.

NOTÆ.

1. Corvienſe monaſterium ubi.

a *Corvienſi.*] Ita legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap. 6.* Monaſterium Coruienſe duplex eſt, vnum in Gallia inter Ambianum, & Peronam, ab ipſa Ambianenſi per ſeptem leucas diſtans; illud conſtruxit S. Bathildis, Clodouei ſecundi Francorum Regis vxor, in honorem Sanctorum Apoſtolorum, vt conſtat ex decretali epiſtola Nicolai I. relata à F. Antonio Yepes *in chronico D. Benedicti, tom. 2. in append. fol. 2.* ibi: *Nos igitur conſiderantes religioſam eſſe petitionem tuam, & nihil noui nos conſtituturos, ſi prædeceſſorum noſtrorum decreta ſequamur; paſtoralis quoque pariter eſſe officii ſeruorum Dei jugiter vtilitati, commodiſque proſpicere, decernimus, vt monaſterium Coruie, quod ad laudem Dei, in honorem ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli conſtructum eſſe dignoſcitur, & à Bathilde Regina Francorum, filioque ejus Lothario à principio fundatum, & donariis, rebuſque neceſſariis locupletatum, quod eſt in pago Ambianenſi, ſuper fluuium Summa ſitum, rerum ſuarum in omnibus habeat diſponendi regulariter poteſtatem.* Alia quæ ſpectant ad hoc monaſterium, proſequuntur Yepes *vbi ſuprà*, Boſquetus *ad Innocentium epiſt. 1.* Renatus Chopinus *de ſacra politia, fol. 90.* Tamayo à Salazar *tom. 1. martyrolog. Hiſp. fol. 47. die 2. Ianuarii.* De hoc monaſterio agitur *in cap. ad petitionem 12. de accuſat.* Aliud eſt Corueienſe, Nouum dictum, ad differentiam alterius veteris, in Saxonia, prope Biſurgin fluuium, diœceſis Paderbornenſis, conſtructum à Sancto Aderardo monacho Coruienſi, vt referunt Yepes *vbi ſuprà*, Fratres Sarmatani *tomo 4. Galliæ, fol. 292.* de quo agitur *in præſenti*, non verò de monaſterio veteri, vt notauit Chopinus *vbi ſuprà.*

2. b *Hoſtienſis.*] Hugolinus cognominatus, Anagninus Comes, Patruelis fratris Innocentii III. Diaconus Cardinalis S. Euſtachii, poſteà R. Pontifex electus, Gregorius IX. appellatus. Vghellius *tom. 1. Italiæ, in ſerie Epiſcop. Hoſtien.* & nos *in cap. 2. de poſtul. Prælat.*

3. c *L.*] Leo dictus, tituli S. Crucis Preſbyter Cardinalis. Septem ſunt preſbyteri Cardinales Baſilicæ S. Laurentii extra muros; inter eos vnus eſt preſbyter tituli S. Crucis in Hieruſalem, vt refert Cohelius *in notitia, cap. 6.*

4. d *Legationis.*] Ad varias legationes miſit Innocentius noſter prædictum Leonem, ſed præcipua fuit in Alemaniam; nam cùm Germania continuis affligeretur cladibus Imperatorum, & Othonis, ac Philippi factionibus, Innocentius Legatos miſit Leonem & Hugolinum, vt præſtito juramento Philippum abſoluerent à nexu excommunicationis. Cuius legationis mentio extat *in cap. 2. de poſtulat. Prælat.* eam fusè narrat Pariſienſis Doctor Spondanus *anno* 1107.

5. e *Romana Eccleſia.*] Monaſterium Coruienſe, ſiue Corucienſe, eſt immediatè ſubjectum R. Pontifici. Innocentius III. *lib. 1. epiſt. 1. regeſt. 14.* ibi: *Quanto amplius Corucienſe monaſterium ad jus & proprietatem ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ noſcitur pertinere, & ſpecialius ad eius curam reſpicit, & tutelam; tantò ad defenſionem, & conſuetudinem ipſius propenſiori curâ nos oportet intendere.* Idem *lib. 1. regeſt. 13. epiſtola 1.* 6.

f *Gerebant.*] Licèt enim Legati non poſſint transferre Epiſcopos de vna Eccleſia ad aliam, *cap. quoad tranſlationem, de officio Legati*, Cironius *ad titul. de tranſlatione Epiſcoporum*; Abbates tamen transferre poſſunt, *cap. ſi Abbatem, §. finali de electione, lib. 6.* Vnde in præſenti Legatus Pontificis potuit tranſlationi authoritatem præſtare.

COMMENTARIVM.

7. Concluſio traditur, et probatur.

EX hac Innocentii III. deciſione ſequens vulgò deducitur aſſertio: *Conſuetudine introduci non poteſt, vt Abbas exemptus ſine licentia Pontificis poſſit transferri in aliam Abbatiam.* Probant eam textus *in cap. finali, de renunciat. cap. licèt, de regul.* Illuſtrant vltra congeſtos à Barboſa in præſenti, Cironius *in 5. compil. in dicto cap. vlt. de renunc.* & *in parat. ad titulum de tranſlat. Epiſcop.* Azor *part. 1. inſtit. lib. 5. cap. 18.* Tamburinus *tom. 1. de jure Abbat. diſput. 13.* Layman *in ſum. tit. de Prælat. elect. cap. 19.* Petrus Gregorius *lib. 2. de elect. cap. 19.* Lambertinus *de jurepatron. quæſt. 5. princip. art. 2.*

8. Impugnatur tradita aſſertio.

In hanc tamen aſſertionem pro dubitandi ratione ita inſurgi valet. Prohibitio tranſlationis Prælatorum de vna Eccleſia in aliam, vel de vno monaſterio in aliud, tantùm eſt juris Eccleſiaſtici, *cap. 1. de clericis non reſid. cap. 1. & per totum*, vbi illuſtrabimus, *de tranſlat. Epiſcop.* ſed paſſim admittuntur conſuetudines juri Eccleſiaſtico contrariæ, *cap. ſuper eo, de cognat. ſpirit.* probaui ſuprà *in cap. 1. hoc tit.* ergo & in caſu huius textus conſuetudo obſeruanda erat, per quam licebat tranſlatio Abbatis de vno monaſterio in aliud. Augetur hæc difficultas, nam in electionibus Eccleſiaſticis admittitur & attenditur conſuetudo, *cap. nos, 12. diſt. cap. pudenda, 24. quæſt. 1. cap. cùm olim, de cleric. coniug. cap. cum Eccleſia, de cauſa poſſeſſ.* igitur & in tranſlationibus Prælatorum Eccleſiæ. Augetur tandem hæc difficultas, nam ſi in præſenti ſpecie Abbas contra jus tranſlatus eſſet de vno monaſterio in aliud, priuaretur tam primâ, quàm ſecundâ Abbatiæ dignitate, juxta textus *in cap. quantò, de tranſlat. Epiſcop. cap. litteras, de conceſ. præbend.* ſed non priuatur primâ Abbatiâ: ergo quia contra jus tranſlatus non fuit.

9. Traditur decidendi ratio.

Quâ difficultate ſic fulcitâ minimè refragante, vera eſt præſens aſſertio, pro cuius expoſitione ſcire oportet, tranſlationem Prælatorum de vna Eccleſia in aliam jam diu in Eccleſia prohibitam fuiſſe; Preſbyterorum, & Abbatum ſine licentia ſuorum Prælatorum; Epiſcoporum verò ſine licentia Romani Pontificis, *can. 15. Apoſt.* latè dicemus *in titulo de tranſlat. Epiſcop.* immò adeò exoſæ erant tranſlationes Prælatorum, vt earum prohibitio cum rebaptizatione conjungatur *in cap. non liceat, de conſecrat. diſtinct. 4.* Circa Abbates autem ſequens obſeruantia viguit; nam ſi immediatè ſubiecti erant Epiſcopis, eorum licentia deſiderabatur, *cap. Abbas, 18. quæſt. 2.* ſi tamen exempti erant, R. Pontificis conſenſus petebatur, *cap. vlt. de renunc.* In Gallia tamen tranſlationem Abbatum Sedi Apoſtolicæ reſeruatam eſſe, teſtatur Cironius *ad titulum*

de

de tranſlat. Epiſcop. Unde apparet vera ratio præſentis deciſionis; nam cùm prohibita ſit tot Eccleſiæ canonibus tranſlatio Prælatorum de una Eccleſia in aliam, ex rationibus quas illuſtrabimus *in tit. de tranſlat. Epiſcop.* inde conſuetudo tranſlationem Abbatis abſque ſuperioris licentia permittens, non poteſt ut rationabilis judicari, & ita tanquam corruptela juſtè improbatur in præſenti textu. Accedit, nam petere licentiam à ſuperiore, ſpectat ad obedientiam ſuperioribus debitam, ut ex citatis juribus conſtat: ſed contra obedientiam ſuperiori debitam nulla præſcribitur conſuetudo, *cap. cùm ex officio, de præſcript.* Gloſſa *verbo De conſuetudine, in cap. cum inter, hoc tit.* ergo conſuetudine introduci non valet, ut non obtentâ ſuperioris licentiâ, Abbas ſe transferat in aliud monaſterium. Ampliùs, nam nihil tam naturale eſt, quàm eo genere quidquid diſſolvi, quo colligatum eſt, *cap. 1. de reg. jur. l. nihil tam naturale, ff. eod.* ſed Abbas immediatè ſubjectus Romano Pontifici, ab eo confirmationem petit, *d. cap. ult. de renunc.* ergo ejus licentiâ, & abſolutione indiget, ut in aliud monaſterium ſe transferat, quam conſuetudo ſupplere non valet.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta, cui facilè ſatisfaciendum eſt ex ſæpiùs repetitis *in hoc titulo*, videlicet præſentem conſuetudinem, & ſimiles non improbari, quia ſacris canonibus contrariæ ſunt, aliàs nunquam daretur conſuetudo contra ſacros canones; ſed quia ratione deſtituuntur, ut contingit *in cap. inter, de exceſſibus Prælat. cap. cùm decorem, de vita & honeſt. cleric. cap. ſi Epiſcopus, de pœnit. cap. 1. de conſuetud. lib. 6.* tales enim conſuetudines ut corruptelæ improbantur, licèt illæ quæ rationabiles ſunt, in electionibus, & aliis actibus Eccleſiaſticis admittantur. Nec obſtat augmentum ipſius difficultatis; nam præterquam quod in præſenti textu non deciditur, an Abbas tranſlatus inconſulto Pontifice, ſuſtinendus ſit in prima Abbatia, an verò utraque ſit privandus; etſi demus tolerari in prima, id procedit propter juſtam ignorantiam, quam ob prædictam conſuetudinem Abbas habuit. 9. Diſſolvitur dubitandi ratio.

CAPUT VIII.

a Idem *Decano Saleſbrienſi, A. Archidiacono, & Magiſtro P. Pulverel, Canonico Pariſienſi.*

Cum dilectus filius *b* Andrenſis Eccleſiæ monachus, qui pro *c* electo ejuſdem Eccleſiæ ſe gerebat, & G. Daubis monachus, ac procurator monaſterii *d* Karroffenſis ſuper jure eligendi *e* Abbatem Andrenſi monaſterio, & de electione ejuſdem invicem in noſtra præſentia litigarent, idem electionem ſuam à Fratribus Andrenſibus concorditer celebratam, authoritate petiit Apoſtolica *f* confirmari, aſſerens tam de jure communi, quàm *g* privilegio ſpeciali eis à Ser. Alexandro Papa *h* prædeceſſore noſtro conceſſo, & à nobis poſtmodùm confirmato, liberam eligendi authoritatem ad eoſdem Fratres tantummodò pertinere. Nam de jure communi omnis congregatio monachorum eligere ſibi debet *i* Abbatem: & in cujuſdam Alexandri privilegio continetur, ut obeunte monaſterii Andrenſis Abbate, nullus ibi qualibet ſubreptionis aſtutiâ, ſeu violentiâ præponatur, niſi quem Fratres, vel eorum pars conſilii ſanioris ſecundùm Deum, & B. Benedicti regulam duxerint eligendum. A nobis quoque prædictis Fratribus dignoſcitur eſſe conceſſum, ut licitum ſit eiſdem cùm Eccleſiam Abbate vacare contigerit, perſonam idoneam de gremio ejuſdem Eccleſiæ, vel aliunde per regularem electionem ſibi præficere in Paſtorem, Karroffenſi monaſterio præſentandam, ut ab ipſo confirmationem accipiat, & reverentiam ei, quam debet, impendat. Dictus verò *j* G. procurator propoſuit ex adverſo, quod cùm olim ad petitionem Comitis Balduini, uxoris, & filiorum ejus, Andrenſis Eccleſiæ Patronorum, à bonæ memoriæ G. Morinenſi Epiſcopo fuerit *k* conſtitutum, quod ſi præfatus locus divino more adeò *l* pullularet, ut prior, aut Abbas conſtitueretur ibidem, electio ejus penes Fratres ejuſdem loci, & Capitulum Karroffenſe penderet; & hujus obtentu ſtatuti ſic fuerit longè retroactis temporibus obſervatum, ut monaſterio Andrenſi vacante, Andrenſes Fratres in Karroffenſi Capitulo aliquem de gremio monaſterii Karroffenſis ſibi eligerent in Abbatem, electio prædicti G. tam contra ſtatuti tenorem, quàm etiam contra conſuedinem approbatam, quæ optima eſt legum *m* interpres, minùs canonicè attentata, meritò caſſari debeat, & mandari fratribus antedictis, ut juxta quod eſt hactenus obtentum, procederent ad electionem Abbatis. *Et infrà:* His igitur, & aliis, quæ coràm nobis utrimque fuerunt propoſita, perſpicaciter intellectis, quia nobis conſtitit electionem ipſam à ſuſpenſis, & de ſuſpenſo etiam eſſe *n* celebratam, ipſam de confratrum noſtrorum conſilio, juſtitiâ caſſavimus exigente. Cæterùm cùm ſupradictum ſtatutum, videlicet quod penes Fratres ejuſdem loci, & Capitulum Karroffenſe pendeat Abbatis electio, ità ſanè poſſet intelligi, quod per illud neque juri communi, nec privilegio derogetur, ut videlicet ad ſæpedictos Fratres electio ſpectet Abbatis, ad Karroffenſe verò Capitulum confirmatio: devotioni veſtræ præſentium authoritate mandamus, quatenus auditis hinc inde propoſitis, ſi ex parte Karroffenſis cœnobii talis fuerit conſuetudo probata, quæ juri communi præjudicet, in hac parte vos ſecundùm illam con-

ſuetudinem decernatis electionem Andrenſis Abbatis de cætero faciendam: quod ſi talis conſuetudo probata non fuerit, per quam in hoc caſu præjudicetur juri communi, vos Andrenſibus monachis jus eligendi Abbatem, ſublato appellationis obſtaculo, adjudicare curetis, ut ſic de cætero liberam habeant facultatem de gremio Eccleſiæ ſuæ, vel aliunde per electionem canonicam eligendi perſonam idoneam in Abbatem, præſentandum Karroffenſi Capitulo, ut ab eo, ſi fuerit canonica, confirmetur.

N O T Æ.

1. a [*Dem.*] Ita legitur in hac ſexta collectione, & in tertia *ſub hoc tit. cap.* 7. ſed emendanda eſt inſcriptio in hunc modum: *Idem Decano Sareſbarienſi, & Archidiacono, & Magiſtro P. Pulverel, Canonico Pariſienſi.* Ita enim eam reſtituo *ex lib. 2. epiſtol. Innoc. III. regeſt.* 14. *epiſt.* 19. ubi caſus præſens refertur: quare ad hujus textus illuſtrationem eam tranſcribere ex editione Boſqueti operæpretium duxi.

Hugoni Abbati, & Conventui Karroffenſi.

INter Eccleſiam veſtram, & Andrenſe cœnobium ſuper jure eligendi Abbatem Andrenſem, dudum quæſtione ſuborta, poſtquam ſuper ea fuit in noſtra præſentia diutiùs diſceptatum, dilecto filio Decano Sareſbarienſi, & Archidiacono, & Magiſtro P. Pulverel Canonico Pariſienſi dedimus in mandatis, ut auditis hinc inde propoſitis, ſi ex parte veſtra talis foret conſuetudo probata, quæ juri communi præjudicaret, meritò in hac parte ipſi ſecundùm conſuetudinem eandem decernerent electionem Andrenſis Abbatis ulteriùs faciendam. Quod ſi talis conſuetudo, per quam in hoc caſu præjudicaretur juri communi, minimè probaretur, ipſi Andrenſibus monachis jus eligendi Abbatem, ſublato appellationis obſtaculo, adjudicare curarent. Ut ſic poſtmodùm obtinerent liberam facultatem, vel de Eccleſiæ ſuæ gremio, vel etiam aliunde, per electionem canonicam, eligendi perſonam idoneam in Abbatem, præſentandam Capitulo Karroffenſi, ut ſi eſſet canonica, confirmaretur ab ipſo. Quod ſi forſitan partes mallent, ut nobis ſententia ſervaretur, ipſi cauſam inſtructam ad noſtrum examen remittere procurarent, præfigentibus partibus terminum competentem, quo in noſtra comparerent præſentia, recepturæ judicium æquitatis. Quod ſi omnes his exequendis intereſſe non poſſent, duo eorum ea nihilo minùs exequi procurarent. Qui poſtmodùm teſtibus utriuſque partis receptis, & tam inſtrumentis & rationibus, quàm confeſſionibus & allegationibus etiam diligenter inſpectis, cùm judices ſuper ſententia proferenda tractarent, & unus eorum, videlicet Decanus, aſtrueret ſibi de cauſæ meritis non liquere, quam ad noſtrum cupiebat examen remitti, reliqui duo judices, ſicut ex litteris intelleximus eorumdem, cupientes negotium expedire, prout partes pluries inſtanter petierant, poſtquam in cauſa renunciatum fuerat, & concluſum, auditis ſpecialiter poſteà quæ fuerunt à partibus propoſita coram eis, cùm jam ſententiam, quam de conſilio peritorum conſcripſerant, intenderent promulgare, Andrenſis monaſterii procurator quaſdam ſuſpicionis cauſas propoſuit contra eos, de quibus antè nullam fecerat mentionem, & ad cognoſcendum de ipſis, arbitris non petitis, receſſit ab eis. Sed dicti judices nihilo minùs ſententialiter decreverunt, cùm in Andrenſi cœnobio immineret Abbatis electio facienda, & Andrenſes monachi ab Abbate & Capitulo Karroffenſi eligendi Abbatem licentiam peterent, & eligerent poſtmodùm perſonam idoneam de gremio, & profeſſis Eccleſiæ Karroffenſis, ita quod in Capitulo Karroffenſi eligere minimè tenerentur. Cùm autem nuper dilectus filius G. Daubis monachus veſter, & Vv. Andrenſis Eccleſiæ procuratores propter hoc ad Sedem Apoſtolicam acceſſiſſent, & ſuper antedicta ſententia litigaſſent aliquando coram nobis, nos qui ex officii noſtri debito his quæ pacis ſunt tenemur inſiſtere, compoſitionem amicabilem, & utrique monaſterio utilem fecimus inter eos, quam ipſi demùm pariter acceptarunt, ut videlicet Andrenſes monachi, qui nunc ſunt & qui pro tempore fuerint, Karroffenſi Abbati profeſſionem faciant apud Andrenſe monaſterium, promittendo eidem obedientiam, & reverentiam regularem. Cùm autem in Andrenſi Eccleſia occurrerit electio facienda, Andrenſes monachi de profeſſis monaſterii Karroffenſis, ſive de ſuo, ſive de monaſterii Karroffenſis collegio perſonam idoneam liberè ſibi eligant in Abbatem. Electus verò Karroffenſi præſentetur Abbati, qui electionem de illo factam confirmare, vel infirmare procuret, ſicut de jure fuerit faciendum. Confirmatus autem à Diœceſano benedicatur Epiſcopo, & ſingulis trienniis monaſterium viſitet Karroffenſe, ac cenſus nomine viginti ſolidos ſterlingorum annuatim perſolvat eidem. Prætetea Karroffenſis Abbas annis ſingulis, ſi voluerit, per ſeipſum, vel per duos ex ſuis monachis Andrenſe monaſterium viſitet, cui Andrenſis Abbas in Choro, Capitulo, refectorio, & aliis locis, utpote Patri Abbati, cedat. Qui cum conſilio Andrenſis Abbatis corrigat, ſi quid in membris Andrenſis cœnobii fuerit corrigendum. Quod ſi quidquam corrigendum fuerit in Abbate, id cum ſeniorum, & ſaniorum Fratrum ipſius loci conſilio Abbas corrigat Karroffenſis. Nos igitur compoſitionem eandem à præfatis procuratoribus approbatam, de communi fratrum noſtrorum conſilio auctoritate Apoſtolica confirmamus, & præſentis ſcripti patrocinio communimus, ſtatuentes eandem perpetuis temporibus inviolabiliter obſervandam. Nulli ergo, &c. hanc paginam noſtræ confirmationis & conſtitutionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem, &c. Datum Laterani, kal. Aprilis, Pontificatus noſtri anno 14.] De diœceſi Pariſienſi jam ſuprà egi *in cap. fin. de reſcr.* de Sariſberienſi agam *in cap.* 28. *de appellat.*

2. b *Andrenſis.*] Malè in aliis compilationibus legitur *Mandrenſis.* Andrenſe enim monaſterium fuit fundatum inter alia à Comite Flandriæ Balduino, ut refert Iperius *in chron. S. Bertini*, ibi: *Joannes Bertinenſis Abbas* 39. *conſecratus eſt anno Domini* 1081. *Hujus Abbatis anno* 3. *Balduinus Ghiſnarum Comes, & Ingelramus Iilarienſis à peregrinatione S. Jacobi redeuntes per Pictaviam, hoſpitati ſunt in monaſterio Karroffenſi, & videntes ibi religionem bene vigere, de monachis Karroffenſibus ſecum ad has partes duxerunt, & quidem Balduinus Andrenſe, Ingelramus verò Hamenſe monaſterium in honorem S. Salvatoris fundaverunt anno Domini* 1084. Meyerus *in annal. Flandriæ:* ex eis notarunt Boſquetus *in notis ad Innoc. lib.* 2. *epiſt.* 18. *regeſt.* 14. Yepes *tomo* 6. *chron. centur.* 7. *cap.* 3.

3. c *Pro electo.*] Perperam in Decretalibus legitur *pro clerico*; electus enim fuit Abbas monaſterii Andrenſis, & ſimul procurator deſignatus ad electionis cauſam proſequendam coram Rom. Pontifice, ut conſtat ex dicta epiſt. 19. unde non ſolùm ut electus

electus electionem ſuam proſequebatur, quod facere poterat, *cap. cum dilecta, de electione*, verùm etiam vt procurator.

4. d *Karroffenſis.*] Karroffum monaſterium eſt S. Saluatoris, ordinis D. Benedicti, diœceſis Pictauienſis, quod conſtruxit Rorgarius Comes Lemovicenſis cum Euphraſia ejus vxore, cuius meminerunt Theodulphus Aurelian. *lib. 3. carminum, cap. 8.* & de eo egerunt Fratres Sarmat. *tom. 4. Gallia Chriſt. fol. 220.* Boſquetus *ad Innoc. III. in d. epiſt. 18.*

e *Abbatem.*] Frequens controuerſia inter monachos oriebatur ob prælationem, quam vnum monaſterium ſupra aliud habere intendebat.

5. f *Confirmari.*] Abbates enim electi debent petere confirmationem, ſi exempti ſunt, à R. Pontifice, aliàs à proprio Epiſcopo, *cap. cum venerabilis, hoc tit. cap. Abbate, de elect. lib. 6.*

6. g *Priuilegio ſpeciali.*] Sæpius enim confirmationis gratiæ priuilegium idem continet, ac jus commune, *cap. veniens, de elect. cap. 1.* juxta vulgarem intellectum, *de reſcriptis*; quia quod priuilegio ſpeciali cautum eſt, & ſingulariter promittitur, plus ſolet timeri, vt de voto dicitur *in cap. quanquam, diſt. 23.* Docent Cironius *ad 5. compil. in cap. 3. de elect.* & tunc priuilegium jus, quod ante competebat, non mutat, ſed firmat, *cap. poſt electionem, de conceſſ. preb. cap. auditis, de præſcript. cap. cum perſone, §. quod ſi, de priuil. in 6. l. forma, §. finali, ff. de cenſibus*; & ideò qui illud impetrauit, non creditur à jure ſibi competente receſſiſſe, vt probat Solorzanus *de jure Ind. lib. 3. tom. 1. cap. 1. n. 58.*

7. h *Predeceſſore noſtro.*] Varia enim priuilegia conceſſerunt his monaſteriis Alexander II. Vrbanus II. Lucius II. Alex. III. vt conſtat ex dicta epiſtola 19. Alexandri II.

i *Abbatem.*] *Cap. vlt. 16. quæſt. 1. cap. Abbate, cap. quam ſit, 18. quæſt. 2. cap. 1. de electione*, vbi latè probabimus.

8. j *G.*] Gerardo videlicet, vt conſtat ex Meyero *in annalib. Flandriæ.* Morinum eſt ciuitas dicta *Teroana*; & Morinorum retinet nomen, quanuis euerſa à noſtro inuictiſſimo Carolo V. & ejus Epiſcopalis Sedes in Bononiam tranſlata eſſet. Vghellius *in deſcriptione Bononiæ.* Morinenſis Eccleſiæ mentio extat *in cap. 2. de alienatione judicii, cap. ex parte 67. cap. inſinuaſti 68. de appellat. cap. 1. de ſolutionib. cap. vltimo de confirm. vtili*, vbi Cironius *in 5. compil.*

9. k *Conſtitutum.*] Licèt enim Epiſcopus per ſe non poſſit vnam Eccleſiam alii ſubjicere, nec quid ſtatuere in præiudicium eorum, qui jam inſtituti ſunt in ea, *cap. cum olim, hoc tit. cap. 3. de Eccleſiis ædificandis*; tamen tempore fundationis poteſt ad petitionem patroni ſtatuere, vt Prælatus electus confirmetur ab alio monaſterio, *cap. nobis, de jurepatron. cap. Abbati, de v. ſ. cap. 1. 18. quæſt. 2.* tunc enim valet tale ſtatutum, quia ante fundationem non irrogatur præiudicium alicui. Anguianus *lib. 2. de legibus, cap. 2. num. 21.*

10. l *Pullularet.*] Id eſt, religioſis & prouentibus augeretur; tunc enim eligendus eſt proprius Prælatus, cùm quælibet congregatio debeat habere ſuum Prælatum, *cap. 1. de elect.*

11. m *Interpres.*] Inter alios conſuetudinis effectus præcipuus eſt interpretari jus ſcriptum, *l. ſi de interpretatione, ff. de legibus, cap. certificari, de ſepult.* Docent Duarenus *ad titulum de legibus, cap. 12.* Donel. *lib. 1. comment. cap. 25.* Suarez *lib. 7. de legibus, cap. 17.* Molina *lib. 2. de primog. cap. 6. num. 58.*

12. n *Celebratam.*] Hîc duo ſunt notanda. Primum, ſuſpenſum non poſſe eligi, nec eligere ad dignitatem Eccleſiaſticam, *cap. cum inter R. de elect. cap. cùm bone, de ætat. & qualit.* Suarez *de cenſuris diſput. 37. ſect. 1. num. 34.* & *tom. 4. de relig. lib. 2. cap. 4. & 6.* Barboſa *de poteſt. Epiſc. tom. 1. cap. 3. num. 24.* & *de dignit. cap. 41.* latè dicemus *in d. cap. cum bone.* Secundò, quod Pontifex pronunciauit non ſolùm ſuper conſuetudine, de qua principaliter agebatur, verùm ſuper ſuſpenſione; quod duplici ex cauſa facere potuit. Prima, quia deducta ſuſpenſionis cauſa fortaſſis fuerat in ipſo proceſſu: ſecunda, quia cùm confirmatio peteretur à R. Pontifice, poterat inquirere ſuper electione, & perſona electi, *cap. nihil, de electione.*

o *Electio.*] Hoc enim verbum *electio*, diuerſimodè poteſt interpretari: ſi illud vniformiter ſumatur, ſequitur abſurdum; licèt enim electio ſtrictè ſumpta tantùm cooptationem inducat, tamen pro confirmatione hic ſumitur. Ita poſt plures Vela *tomo 2. differt. 28. num. 44.* 13.

COMMENTARIVM.

EX hoc textu, prout jacet apud Raymundum, talis deducitur aſſertio: *Conſuetudine induci poteſt, vt vna Eccleſia de gremio alterius ſibi eligat Prælatum.* Probat textus *in c. Abbate, de v. ſ.* Illuſtrant Gonzales *in regul. 8. gloſſa 8. num. 109.* Sylueſter *in ſumma, verbo Electio 1. quæſt. 1.* Petrus Gregorius *de elect. cap. 6. num. 9.* Iulius Lauorus *eod. tract. tit. 4. c. 16.* Suarez *de religione, tom. 4. lib. 2. cap. 3. n. 11.* Tamburinus *de jure Abbatum diſp. 5. quæſt. 1.* Layman *in ſumma de elect. tit. de elect. q. 19. cap. 2.* Duarenus *de ſacris lib. 5. cap. 1.* Boſquetus *in d. epiſt. 17.* Fragoſo *p. 2. de regimine, diſput. 24. §. 1.* Balſamon *in can. 4. Synodi Conſtantinopolitanæ*, Alteſſerra *hic*, Gibalinus *tom. 2. ſcien. can. lib. 6. cap. 4. quæſt. 2.* 14. Concluſio traditur, et probatur.

Sed aduersùs iſtam aſſertionem pro ratione dubitandi ita inſurgi poteſt. Conſuetudo ſacris canonibus contraria, vt corruptela debet caſſari, *cap. 1. cap. cum venerabilis, hoc tit.* ſed hæc conſuetudo, vt eligatur Abbas prælatus de alio monaſterio, repugnat ſacris canonibus, de quibus *in cap. Abbatem 18. quæſt. 1. cap. nullus, de elect. lib. 6. Clementina Vt rationi, de elect.* ergo conſuetudine induci non poteſt, vt Prælatus de alterius monaſterii congregatione eligatur. Augetur hæc conſideratio, nam hæc conſuetudo erat irrationabilis, ſiquidem ratio naturalis dictat, vt hominus diſparis profeſſionis ſimul non ſocientur, *Clementina 1. de elect.* præcipuè cùm non omnes monachi conueniant in regula, & viuendi norma, *cap. ſanè, de regular.* & ſic monachus alterius monaſterii non rectè degit cum aliis, *cap. in nouo, 26. quæſt. 7.* Deinde, nam non debet in magiſtrum eligi, qui adhuc in eo monaſterio diſcipuli officium non aſſumpſit, *cap. cum magiſtrum, cap. cum monaſterium, de elect.* nec præficiendus vt ſuperior eſt, qui vt inferior ſubeſſe non nouit, extrauaganti *cum in magiſtrum, de elect.* ergo conſuetudo, de qua in præſenti, tanquam juri & rationi contraria, ſuſtineri non poterat. 15. Traditur ratio dubitandi.

Adhuc juri & rationi congrua eſt noſtra deciſio, ad cuius expoſitionem ſciendum eſt primò, illo aureo quidem religioſæ vetuſtatis æuo, dum monaſteria vnius ordinis vnum ſuperiorem non habebant, & quodlibet ſuum Prælatum agnoſcebat, illum debuiſſe eligi ex monachis ipſius congregationis, *cap. Abbas, cap. quàm ſit, §. defuncto, cap. Abbatem 18. quæſt. 2. cap. congregatio 16. quæſt. vlt.* & ab ipſa congregatione electionem eſſe faciendam, *cap. nec emeritis, cap. nullus inuitus, cap. obitum, 61. diſt. c. 64. regulæ S. Benedicti.* Carolus Caluus *in priuilegio Stradenſi monaſterio dato*, vt habetur *lib. 2. vitæ S. Genulphi, c. 12.* ibi: *In clauſula demum præſcripti decreti ſtatutum* 16. Traditur ratio decidendi.

ſtatutum eſt, ut per ſuccedentia tempora locum ipſum inhabitantes, è ſuis, non aliunde petitis perſonis, eligerent ſemper quibus ſacra prælatio loci committeretur, à quibus cœnobii totius gubernatio æquo jure tractetur. Idque non cujuſquam mortalium vi, ſed fratrum cœnobialium voto fieri quammaximè decreuit Carnotenſis *epiſt.* 47. *&* 120. Poſtquam tamen monaſteria non ſunt ita diuiſa, ſed vnum corpus faciunt, & ab vno ſuperiore, Prouinciali videlicet, vel Generali gubernantur, non deſideratur niſi vt electus in Prælatum ſit ejuſdem Ordinis, licèt non profeſſus in eodem monaſterio, *Clement.* 1. *de elect.* Suarez *ſuprà, c.* 3. Quid tamen in Gallia procedat, latè refert Renat. Chopinus *lib.* 1. *monaſt. tit.* 1. *per totum.* Secundò ſciendum eſt, conſuetudinem quamplurimùm poſſe circa electiones Prælatorum, tam in Eccleſiis regularibus quàm ſæcularibus, *cap. querelam, de elect. cap. cùm Eccleſia, de cauſa poſſeſſ.* vt conſuetudo quâ introducitur, vt Canonici Paſtorem non eligant, niſi priùs Princeps certior factus ſit de morte prædeceſſoris, quoniam hæc conſuetudo præiudicium Eccleſiæ non infert. Abbas *in cap. cùm terra, num.* 4. *de elect.* item vt Canonici ſibi eligant inferiores Prælatos, irrequiſito Epiſcopo, *cap. cùm Eccleſia, de elect.* vel Epiſcopus ſolus eligat, *cap. ea noſcitur, de his quæ fiunt à Prælat.* item vt abſentes non vocentur ad electionem, vt obſervari in Tuſcia refert Gloſſa *in cap. finali, hoc tit.* item poteſt conſuetudo aliàs habilem ad eligendum, reddere inhabilem, Gloſſa *verbo Repugnet, in cap. olim, de clericis conjugat.* cùm antiquæ conſuetudinis magna auctoritas ſit, *cap. cùm conſuetudinis, hoc tit.* Ex quibus profluit vera noſtri textus ratio, nam cùm conſtitutio, vt Abbates eligantur ex propria congregatione, ſit juris poſitiui, & conſuetudo vincere poſſit jus poſitiuum, *cap. finali, hoc tit.* atque in electionibus plurimùm faciat; inde Innocentius decreuit in præſenti, conſuetudine induci poſſe, vt de congregatione Karroſenſi Andrenſes monachi teneantur ſibi eligere Abbatem. Accedit, nam quod conſuetudine introductum eſt pro interpretatione legis, perinde eſt atque ſi in ipſa lege cautum eſſet, *cap. cùm veniſſent, de inſtit.* Latè illuſtrat Solorzanus *tom.* 2. *de jure Indiar. lib.* 2. *cap.* 21. *num.* 24. igitur ſicut lege caueri poterat, vt Abbas eligeretur de altero monaſterio, ita & conſuetudine id introduci poterat.

17. DISSOLVITVR DIFFICVLTAS. Nec obſtat ratio dubitandi ſuprà adducta; nam licèt conſuetudo, de qua in noſtro textu, deroget legibus Eccleſiaſticis, cùm tamen rationabilis ſit, ſuſtinetur, aliàs nunquam daretur conſuetudo ſacris canonibus contraria. Nec augmentum difficultatis aliquid facit, nam rationes in eo expenſæ tantùm ſunt congruentiæ, non verò ſimpliciter, & neceſſariò obſeruandæ, præcipuè cùm Abbas in noſtro textu eligatur ex eadem religione, licèt non ex eadem congregatione, aut monaſterio; quia in eo datur obſeruantia regulæ, diſciplinæ monaſticæ, & aliorum, quæ in propriis monachis deſiderantur.

18. EXPONITVR CAP. ABBATE, DE V. S. Ex quibus lucem accipit textus *in cap. Abbate, de v. ſ.* vbi proponitur, quod vacante monaſterio S. Siluani, Monachi elegerunt in Abbatem vnum ex proprio monaſterio, & confirmationem à Morienſi Epiſcopo petierunt, vt in noſtro textu. Monachi S. Bertini prædictam confirmationem contradixerunt, & procuratores ipſorum coram Innocentio noſtro comparuerunt: Monachi S. Bertini propoſuerunt & probarunt, jam per 40. annos Abbates eligi de congregatione S. Bertini, & priuilegium Paſchalis Pontificis exhibebant, quo prædicta poſſeſſio fundata erat: ex aduerſo verò monachi S. Siluani aſſerebant, nullam præſcriptam fuiſſe conſuetudinem, ſed tantùm aliquando pro bono pacis permiſſum, vt monachi S. Bertini eligerentur in Abbates. Quibus & aliis auditis, Innocentius III. decreuit, vt deinceps Abbas monaſterio S. Siluani præficeretur ex congregatione Sancti Bertini, ſi perſonæ idoneæ inueniantur in ipſo; quæ deciſio ex noſtra lucem accipit, nam cùm conſuetudo per 40. annos fuiſſet præſcripta, necnon priuilegium Pontificium adeſſet, juſtè ait Pontifex, Abbatem eligendum eſſe ex monachis S. Bertini: nobilem tamen proponit Pontifex exceptionem, videlicet cùm perſona idonea adeſſet; nam cùm præcipua cauſa priuilegii eſſet, quia magis frequenter perſonæ idoneæ reperiebantur in monaſterio S. Bertini, & ceſſante cauſa priuilegii, ceſſet priuilegium, plures relati à Suarez *lib.* 8. *de legib. cap.* 30. neceſſariò deficiente cauſâ deficere debebat facultas eligendi; quæ exceptio etiam ſubintelligenda eſt in noſtra ſpecie, cùm idem caſus ſit, & eadem deciſio.

Sed ſuperiori doctrinæ aduerſatur textus *in cap. cùm cauſam* 28. *de elect.* vbi proponitur, vacante 19. INTELLIGITVR CAPVT CÙM CAUSAM, 28. DE ELECT.
prioratu Eccleſiæ S. Petri Lucanenſis, Ordinis D. Auguſtini, Canonicos ipſius Eccleſiæ quendam preſbyterum nomine Bonum in Priorem elegiſſe, alios autem Canonicos electioni ſe oppoſuiſſe, aſſerendo prædictum Bonum non eſſe in ea religione profeſſum, & jure communi non profeſſum eligi in Prælatum non poſſe, *c. nullus, de elect. lib.* 6. *Clementina* 1. *de elect. c. cùm in Magiſtrum, eod. tit.* Couar. *in c.* 2. *de teſtam. n.* 1. Antonius Auguſtinus *in epitome, lib.* 9. *tit.* 45. Tamburinus *de jure Abbatum, diſp.* 5. *q.* 10. Barboſa *lib.* 1. *de jure Eccleſiaſtico, c.* 17. *num.* 31. Aduerſarii verò aſſerebant, jam per longum tempus conſuetudinem in ea Eccleſia inoleuiſſe, vt non profeſſi in Abbates eligerentur. Conſultus fuit R. Pontif. qui decreuit, quod non debemus attendere quid factum, ſed quid faciendum ſit; & cùm homines diſparis ſtatus non ſint aſſociandi, inde prædictam conſuetudinem tanquam corruptelam eſſe improbandam. Ex quo textu ſic inſurgo: Iiſdem deciſionibus, quibus prohibetur, ne alterius congregationis monachus in Prælatum eligatur, eiſdem prohibetur, ne qui adhuc profeſſus non eſt, in Abbatem eligatur, *dicto cap. nullus,* 61. *diſt. dicta Clement.* 1. *de elect.* ſed conſuetudine introduci non poteſt, vt non profeſſus eligatur in Abbatem, quia repugnat prædictis canonibus: ergo ſimiliter conſuetudine non valebit induci, vt monachus alienus præficiatur alieno monaſterio. Cui difficultati ſatisfaciendum eſt dicendo conſuetudinem, de qua *in dicto cap. cùm cauſam*, non ſolùm repugnare dictis ſacris canonibus, verùm irrationabilem eſſe, & contra bonos mores, *cap. nemo,* 16. *quæſt.* 1. *cap. peruenit,* 18. *quæſt.* 2. non enim ſub eodem tecto diſpar debet eſſe profeſſio, *cap. in nona,* 16. *quæſt.* 7. *cap. cognouimus,* 12. *quæſt.* 2. cùm inexpertus in diſciplina monaſtica non debeat præeſſe monachis, *cap. quam Epiſcopus,* 24. *diſt. c. cùm monaſterii,* 19. *quæſt.* 3. *cap. cùm ad noſtram, cap. cùm Magiſtrum, de elect.* Vnde cùm conſuetudo irrationabilis, non conſuetudo, ſed corruptela ſit, *c. ad noſtram, hoc tit.* ideo ibi conſuetudo non ſuſtinetur, nec eâ valet introduci, vt non profeſſus eligatur in Abbatem.

CAPUT

CAPVT IX.

Honorius III. *a Pariſienſi Capitulo.*

CUM conſuetudinis, uſuſque longævi non levis ſit *b* authoritas, & plerumque diſcordiam pariant *c* novitates, authoritate præſentium inhibemus, ne abſque venerabilis fratris noſtri Epiſcopi *d* conſilio, & conſenſu immutetis Eccleſiæ *e* veſtræ conſtitutiones, & conſuetudines veſtras approbatas, vel etiam novas inducatis; irritas decernentes, ſi quas fortè feciſtis in ipſius Epiſcopi præjudicium *f* poſtquam eſt regimen Pariſienſis Eccleſiæ adeptus.

NOTÆ.

1. a *PAriſienſi.*] De Honorio III. & ejus compilatione egimus *in cap. ex parte, de conſtitut.* De Pariſienſi Eccleſia *in cap. fin. de reſcr.* Verba noſtri textus reperiuntur in quinta compilatione edita ab Innocentio Cironio *in cap. unico, hoc tit.*

2. b *Authoritas.*] Verba ſunt textus *in l.2. C. quæ ſit longa conſuet.* & reperiuntur *in cap. fin. hoc titulo*; conſuetudinis enim magna authoritas eſt, ut paſſim *in hoc tit.* diximus; ſiquidem poteſt legem abrogare, corrigere, & mutare, ut dicemus *in cap. fin. hoc tit.* & probant Duarenus *ad tit. de legib. cap. 12.* Madera *animadv. cap. 5.* Bronchorſt. *cent. 1. aſſert. 9.* Amaya *in l. 1. C. de annonis, num. 56.* Tuldenus & Perez *ad tit. C. quæ ſit longa conſuet.* Suarez *de legibus, integro libro de conſuetud.*

3. c *Novitates.*] *Cap. quis neſciat, 11. diſt. l. 2. de conſtit. princip. l. 18. tit. 1. part. 1.* D. Auguſt. *epiſt. 118. Ipſa mutatio conſuetudinis, etiam quæ adjuvat utilitate, novitate perturbat.* Diocaſius *lib. 52. Optimum eſſe inimicitias omnes, & ambitioſa certamina prorſus ſcindere, atque adeò nec nomina nova, nec aliud quid permittere, ex quo poſſint oriri diſcordiæ.* Tacitus *lib. 14. annal. Non quia dubitarem ſuper omnibus negotiis meliùs, atque rectiùs proviſum, & quæ convertuntur, in deterius mutari.* Ælianus *lib. 1. de varia hiſtoria. Sæpenumerò etiam mutatio in melius majorum malorum ſolet eſſe principium.* Et novitatis inevitabilis eff. ctus eſt diſcordias ſeminare, & Rempublicam turbare. Cæſar *lib. 6. de bello Gallico,* ibi: *Nemo eſt tam fortis, qui rei novitate non turbetur.* Ex Ariſtotele refert Patricius *lib. 3. tit. 1. de repub.* hæc verba: *Civitatis ſtatum diligant, contentique eo nihil moliantur, nihil agitent quod alienum, novumque ſit; ſed eam viam ire pergant, quam majores inſtituerunt, quæque aliorum veſtigiis attrita fuit; novarum enim rerum ſtudium ſemper rempublicam labefactare ſolet.* Nimis enim periculoſæ ſunt in quacumque republica, aut communitate novitates, ut eas impugnantes probant Lipſius *lib. 7. polit. cap. 11. & lib. 4. cap. 9. & lib. 6. cap. 3.* Cochier *in theſauro polit. lib. 3. cap. 4.* Sahabedra *emblem. 19.* Valenzuela *conſilio 24. ex n. 2. & conſ. 52. ex n. 30. & conſ. 4. n. 35. & conſ. 70. ex n. 70.* Pinellus *in l. 1. 2. p. n. 2. C. de reſc.* Menchaca *de ſucceſſ. creat. §. 30. n. 312.* Solorzanus *de jure Ind. tomo 2. lib. 1. cap. 4. n. 73.* Salgado *de ſupplic. 1. parte, cap. 6. n. 1. & 146. & cap. 18. n. 4.*

4. d *Conſilio.*] Raymundus omiſit hoc verbum, *forſan*, ut ſuperfluum; nam minus eſt conſilium alicujus deſiderari, quàm conſenſum: qui enim tenetur aliquid facere de conſilio alterius, adimplet ſi petat, etſi illud non ſequatur, *cap. cum olim*, ubi Doctores, *de arbitr.* qui verò conſenſum alterius tenetur expectare, non ſolùm illum petere, verùm & ſequi tenetur, *cap. cùm in veteri, de elect.* aliàs eo omiſſo, inutiliter actus agitur, *cap. ult. de judic. in 6.* unde plus erat in præſenti caſu expectare conſenſum quàm conſilium Epiſcopi; in aliis verò utrumque, conſilium, & conſenſum.

5. e *Veſtræ.*] Signanter dixit Honorius, non Capituli veſtri; nam Canonici per ſe non conſtituunt Eccleſiam, ſed cum ſuo Capite, videlicet Epiſcopo; *cap. requiſiſti, de teſtam. cap. irrefragabile, §. exceſſus, de officio Ordin.* Capitulum verò per ſe Canonici abſque Epiſcopo faciunt, *cap. Capitulum, de reſcr. cap. dilecta, de exceſſ. Prel.* docet Anguianus *de legib. cap. 4. num. 4.* unde cùm hîc agatur de conſuetudinibus ſimul ſpectantibus ad Canonicos, & Epiſcopum, appellat eas Honorius conſuetudines Eccleſiæ, non Capituli.

6. f *Poſtquam.*] Non tamen inde inferas, Sede vacante poſſe Capitulum ſtatuta facere in præjudicium Epiſcopi, contra textus *in cap. ſi quis de rebus, 12. quæſt. 2. cap. 1. ne Sede vacante*: poteſt tamen ſtatuta facere pro tota diœceſi, quæ poterat facere ſimul cum Epiſcopo; nam cùm Capitulum Sede vacante ſuccedat in ea omnia quæ ſunt juriſdictionis, *cap. cum olim, de major. & obed. cap. ſi Epiſcopus, §. ult. de ſuppl. negl. Prælat. lib. 6. cap. unico, ne Sede vac. eod. lib.* poteſt ea ſtatuta facere: docet Suarez *de legib. lib. 4. cap. 6. num. 17.*

COMMENTARIUM.

7. *Concluſio deducitur, & probatur.* EX hoc textu communiter à repetentibus talis deducitur aſſertio: *Capitulum ſine conſenſu Epiſcopi antiquas conſuetudines Eccleſiæ mutare non poteſt.* Probant eam textus *in cap. ſi quis, 12. q. 2. cap. cum acceſſiſſent, cap. cum M. de conſtitut.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti,* Beroius *in cap. cum omnes, num. 3. de conſtit.* Suarez *de legib. lib. 4. cap. 6. num. 11.* Anguianus *lib. 2. de legib. cap. 4. fere per tot.* Cironius *in notis ad hunc textum,* Hugo Grotius *in flor. ſparſ. in l. minimè, ff. de legib.*

8. *Adducitur dubitandi ratio.* Sed hæc aſſertio impugnari poteſt ſequenti juris conſideratione. Certum eſt conſuetudinem, quantumvis longævam, & legitimè præſcriptam, poſſe tolli lege ſcripta, vel alia conſuetudine in contrarium introducta, ut probat Suarez *de legib. lib. 7. cap. fin.* & ita Principem poſſe abrogare quamcumque conſuetudinem, conſtat *ex cap. 1. de conſtitut. lib. 6. l. 1. §. ſed & hoc, C. de veteri jure enucl.* Sicut enim lex tollitur conſuetudine, *cap. ult. hoc tit.* ita & conſuetudo tollitur contraria lege. Sed Capitulum poteſt condere ſtatuta, & ſibi leges ſtatuere, non ſolùm Sede vacante, verùm etiam vivente Epiſcopo, abſque ejus conſenſu, *cap. conſtitutus, de reſcriptis, cap. cùm dilectus, de clericis non reſident.* igitur poterit illis ſtatutis mutare, & abrogare antiquas conſuetudines, etiam ſine conſenſu Epiſcopi. Secundò contra rationem, quam adducit Honorius in præſenti, videlicet novitates non eſſe introducendas, ita inſurgi poteſt: Si utilitas adeſt, novæ leges condendæ ſunt, etſi novitatem inducant, quin injuſtum, aut illicitum ſit aliquid eâ ma-

jorum moribus innouare, *l.penult. C. de conſtit.Princip.* nam vt ait Innocentius *in cap. non debet, de conſang. & affinit. Non debet irreprehenſibile judicari, ſi ſecundum varietatem temporum ſtatuta quoque quandoque varientur humana.* Illuſtrant Iuretus ad Symmachum *epiſt.2.* Sarmiento *lib.2.ſelect. cap.4.num.9.* Simanchas *de cathol. tit.31. num.18.*Bobadilla *lib.2. polit. cap.1. num.9.* cùm ob mutationem temporum & morum quotidiè videamus leges mutari, & reipublicæ regimen, *l.2. C. de veteri jure,* ibi: *Æqualis æquitas eſt, vel promulgare quæ juſta ſunt, vel antiquare quæ grauia.* Tempore enim conſeneſcunt, & moriuntur leges, Claudianus ibi:

—— Priſcaque reſumunt
Canitiem leges, emendanturque vetuſta,
Acceduntque noua.

Igitur ſi in præſenti ſpecie aderat vtilitas, etſi nouitas ſequeretur, Capitulum poterat nouis ſtatutis veteres conſuetudines abrogare.

9. TRADITUR DECIDENDI RATIO.

Adhuc tamen defendenda eſt præſens aſſertio, pro cujus vera ratione capeſſenda ſcire oportet, Capitulum cum Epiſcopo efficere vnum corpus, cuius caput Epiſcopus eſt, Canonici verò membra ſunt, *cap. nouit, de his quæ fiunt à Prælat.* vnde Epiſcopus vtitur Canonicis ad conſilium, & ſine eorum aſſenſu aliquid de Eccleſia diſponere non poteſt, *cap. 1. & per totum, de his quæ fiunt à Prælat.* Hoc jus præſtandi aſſenſum, canonicum honorem appellat Innocentius III. *in cap.propoſuit, de conceſſione præb.* & ideò Canonici ab Epiſcopis fratres appellantur, *cap. 2. de his quæ fiunt à Prælat.* & apud Græcos *proëdorumes* Epiſcopi vocantur, ideſt Senatus Eccleſiaſtici Præſides, ab exedris, ſiue periſtiliis, & clauſtris Eccleſiarum, in quibus omnes conuentus fiebant: Canonici verò apud eos dicuntur *Symponoi*, id eſt aſſidentes & conſiliarii; vnde cùm gubernatio Eccleſiæ ſpectet ad caput ipſius, hoc eſt Epiſcopum, non debent Canonici ſine ejus conſenſu veteres conſuetudines immutare, cùm membra non debeant recedere à capite, & ſibi aſſumere officium illius, *cap. cùm non liceat, de præſcr.* & cùm inferiores ſint Canonici, Epiſcopo parêre debent, *cap.cùm inferior, de major.& obed.* Accedit, nam conſuetudines antiquæ novitatibus non ſunt abrogandæ. D. Auguſt.*epiſt.118.cap.5.*ibi: *Ipſa quippe mutatio conſuetudinis, etiam quæ adjuvat vtilitate, nouitate perturbat.* Lucianus *lib.1. cap.dilecto,de conſang.& affin.*ibi: *Vnde in hac parte conſultius duximus multitudini, & obſeruata conſuetudini deferendum, quàm aliud in diſſenſionem, & ſcandalum populi ſtatuendum, quadam adhibitâ nouitate.* Faciunt textus *in l.teſtamenta 18.* ibi: *Mos namque retinendus eſt fideliſſimæ vetuſtatis.* In rebus enim nouis conſtituendis euidens eſſe vtilitas debet, vt recedatur ab eo jure, quod diu æquum viſum eſt: verba ſunt textus *in l.2. ff. de conſtit. Princip. l.minimè, ff. de legib.* & generaliter quæ ab antiquioribus ſunt conſtituta & obſeruata, facilè non debent nouitate mutari, *cap. Eccleſiaſtica 12. 25.q.2. cap.1.35.q.9.cap.an puto,25. q.2.* Caſſiodorus *lib.11. epiſt.25. Plerumque ſolliciti ſunt, qui mutatos rerum ordines intuentur, quia ſæpe prætendunt aliqua, quæ conſuetudini probantur aduerſa.* Alia plura politè, & politicè congeſſit noſter Solorzanus *embl.51.* Iuſtè ergo Honorius in præſenti, ne nouitates facilè inducerentur, quas magnoperè cauendas tam Philoſophi, quàm Conſulti docuerunt, decreuit, conſuetudines antiquas à Capitulo ſine Epiſcopi conſenſu non eſſe mutandas.

10. DISSOLVITUR DUBITANDI RATIO.

Nec obſtat difficultas pro ratione dubitandi ſuprà adducta; nam omiſſâ quæſtione, vtrum Capitulum ſine Epiſcopi conſenſu noua ſtatuta facere poſſit, quam examinant Suarez *d.lib.4.de legib.c.11.* Anguianus *d.cap.4.* & nos, etſi leuiter, *in cap. cùm omnes, de conſtit.* diſcrimen eſt conſtituendum inter res, quæ ſpectant ſimul ad Capitulum & Epiſcopum, & inter eas, quæ tantùm ad Capitulum: quod diſcrimen agnouit Innocentius *in cap. edoceri, de reſcriptis.* Quando agitur de rebus, quæ ſpectant tantùm ad Capitulum, Canonici per ſe tantùm poſſunt ſtatuta facere independenter ab Epiſcopo; cùm verò agitur de re vtrique communi, neutiquam, cùm facilè Epiſcopo præjudicium irrogaretur: vnde cùm Honorius in præſenti ageret de rebus, quæ ſpectabant ſimul ad Capitulum, & Epiſcopum, vt conſtat ex illis verbis, *Eccleſia, & præiudicium Epiſcopi*; inde conſenſus Epiſcopi deſideratur. Nec etiam ſecunda difficultas obſtat; nam ratio adducta ab Honorio non ita ſtrictè eſt accipienda, quin exigente temporum, rerumve ratione, juſtum non ſit aliquid innouare, cùm id euidens vtilitas poſtulat. Benedictus XI. *in extrauag. 1. de priuileg.* ibi *Nec mirum, quia plerumque pariunt nouitates diſcordiam, præſertim dum ab eo, quod diu æquum viſum eſt, per nouam conſtitutionem receditur; nec quare recedatur, euidens vtilitas, vel alia cauſa ſubeſt, & ſimul adeſt poteſtas inſtituente.* Vnde cùm vtilitas & poteſtas deficerent in præſenti caſu Capituli Pariſienſis, ideò Honorius III. ait, nouitatem eſſe cauendam, cùm pariat diſcordias.

11. EXPONITUR CAP. CÙM OMNES, DE CONSTIT.

Sed ſuperiori aſſertioni aduerſatur textus *in cap. omnes, de conſtit.* vbi proponitur, Canonicos Trecenſes ex antiqua ſuæ Eccleſiæ conſuetudine ſuorum beneficiorum redditus, tam in abſentia, quàm præſentia percepiſſe; ſed ea conſuetudine non obſtante, ipſos ſine Epiſcopi aſſenſu, aut conſilio ſtatuiſſe, vt Canonici in poſterum recipiendi, non niſi in præſentia prouentus præbendarum ſuos facerent, & ſic conſuetudinem antiquam nouo ſtatuto mutaſſe; quod cùm ex relatione proprii Epiſcopi Pontifex agnouiſſet, juſſit vt pares Canonici, tam præſentes, quàm abſentes eſſent, aut juxta antiquam conſuetudinem in abſentia fructus percipiendo, aut juxta nouum ſtatutum ſolùm in præſentia; & ſic ſtatutum à Capitulo factum eſſe ſuſtinendum. Ex qua facti ſpecie deducitur, Canonicos ſine Epiſcopi conſenſu conſuetudinem veterem in re graui, vt eſt reſidere, vel non, ſtatuto nouo potuiſſe immutare, cùm Pontifex jubeat ſtatutum de nouo obſeruari. Agnouerunt difficultatem ordinarii ibi, qui aſſerunt, ideò ſtatutum in totum confirmatum non eſſe, quia ſine aſſenſu Epiſcopi factum erat. Ita Innocentius, & Hoſtienſis *ibi.* Sed hæc ſententia refellitur ex eo, quia Pontifex non ideò ſtatutum improbat, quia factum erat ſine Epiſcopi conſenſu, ſed quia æqualitatem non continebat: quare dum ad æqualitatem reducitur, ipſum confirmat. Alii verò exiſtimant, conſenſum Epiſcopi ibi præceſſiſſe. Ita Decius *ibi, num.2.* Beroius *num.25.* Exea *num.1.* Sed hæc interpretatio, præterquam quod diuinationis vitio laborat, ex eo refellitur; nam ſi Epiſcopus aſſenſum præſtaret, non poſſet prædictum ſtatutum improbare, vt fecit coram R. Pontifice. His igitur omiſſis, dicendum eſt, Canonicos in eo textu ſtatuta feciſſe ſine Epiſcopi aſſenſu in re graui, & ſuſtineri, quia non intendebant per illud eximere Canonicos à reſidentiæ obligatione, ſed potiùs in juris confirmationem ſtatuebant, ne abſentes fructus ſuos facerent: vnde cùm quælibet res de facili redeat ad ſuam naturam, *cap. ab exordio, 25.diſt. l.ſi vnus, §. pactus, ff. de pactis*, rectè potuerunt Canonici etiam irrequiſito Epiſcopo facere prædictum ſtatutum.

Secundò aperto marte noſtræ deciſioni opponitur textus *in cap.1. de his quæ fiunt à majori parte,* vbi 12. EXPLICA-

TEX CAP. I. DE HIS QUÆ A MAJORI.

vbi ex Concilio Lateran. refertur, quod cùm in quadam Eccleſia conſuetudine juramento firmata eſſet introductum, vt ordinationes, & alia negotia ab omnibus eſſent tractanda, & approbanda; nihilominus major pars conſuetudinis juratæ immemor, ſtatuta condebat, neglectâ minori capituli parte: minor pars opponebat ſimilia ſtatuta obtineri non poſſe contra prædictam conſuetudinem; quibus auditis Patres Concilii Lateranenſis decreuerunt, prædicta ſtatuta eſſe obſeruanda, non obſtante contrariâ conſuetudine, etiam à Capitulo juratâ. Ex quo textu deducitur, majorem Capituli partem poſſe immutare conſuetudines antiquas, etiam juratas, irrequiſito Epiſcopo, neglectaque minori parte, contra ea quæ hucuſque adduximus. Huic difficultati ſatisfaciendum eſt ex verbis ſequentibus ipſius textus, ex quibus apparet, conſuetudinem in ea ſpecie juratam, nec ratione juuari, nec ſacris congruere ſtatutis; ſiquidem factum à maiori & ſaniori parte, contra tot juris ſanctiones, ratum non habebat; vnde Canonici potuerunt eam proprio facto abrogare, etiam ſine Epiſcopi conſenſu: at verò præſens loquitur de conſuetudinibus rationabilibus & legitimè ab ipſo Capitulo præſcriptis; vnde non poterant eas Canonici ſine Epiſcopi conſenſu mutare.

CAPUT X.

Idem à *Majori*, & b *Burgenſibus de* c *Rupellà*.

EX parte veſtra fuit propoſitum coram nobis, quod in terra veſtra ſervatæ ſunt hactenus duæ *d* conſuetudines abuſivæ; una ſiquidem hæc eſt, quod ſi fortè *e* indigena, vel extraneus *f* prodigalitatis vitio, vel incuriâ, ſeu quocumque caſu alio diſſipaverit, vel amiſerit omnia *g* bona ſua, bona uxoris ſuæ, quantumcumque laudabilis & honeſtæ vitæ, tam *h* mobilia, quàm immobilia, pro voluntatis ſuæ arbitrio alienat: quare fit interdum, ut viro defuncto, uxor remaneat *i* indotata, & ſuperſtites filii extremæ ſubjaceant incommodis paupertatis. Alia quoque conſuetudo eſt non impariter reprobanda, ſcilicet quod ſi vir ducat uxorem, quæ fide conjugii violata committat adulterium manifeſtè, nihilominus medietatem omnium *h* bonorum, quæ fuerit vir adeptus, impudenter exigit, & improbè apprehendit; quæ potiùs *k* privanda eſſet omnibus viri bonis. Quare ſuper his providere vobis per Sedem Apoſtolicam ſuppliciter poſtulatis. Nos itaque ſaluti, & utilitati veſtræ providè *l* conſulere cupientes, tenore præſentium *m* declaramus, vos non teneri ad hujuſmodi conſuetudines, tanquam Juri contrarias, obſervandas.

NOTÆ.

1. a MAiori.] Ita etiam legitur in quinta compilatione, *ſub tit. de adulteriis*, *cap.* 1. ex qua textum tranſcribo. Majoritatis nomen nihil aliud ſignificat, quàm imperium ab aliquo exerceri ſolitum, ſiue altioris, ſiue inferioris gradus: & Majores dicuntur qui primum locum obtinent. In conſtitutionibus Canonicorum regularium S. Auguſtini, *in cap. de forma, & habitu*, dicitur: *In Cathedralibus Eccleſiis Abbates, Præpoſiti, Priores, ſeu alii Majores*. In Gallia Miſſi Dominici, Majores dicuntur, *cap. vlt. Capitul. Caroli*. In legibus Vviſigothorum *lib.* 9. *tit.* 1. *l.* 6. legitur: *Illum, qui in loco Major eſt*: & Majores dicuntur illuſtriores, & nobiliores in lege Salica, & in legibus Burgundionum *cap.* 1. *tit.* 38. Hinc nomen Majoris factum eſt nomen officii & dignitatis eorum, qui alicui loco præſunt, *lib.* 5. *Capitul. cap.* 107. ibi: *Vt Presbyteri curas ſeculares nullatenus exerceant*, *id eſt*; *vt neque Judices, nec Majores villarum fiant*. Apud Græcos nomen eſt curationis, ſeu villicationis. Sexta Synodus *can.* 10. & 11. notarunt Boſquetus *ad Innocentium III. lib.* 2. *regeſt.* 14. *epiſt.* 62. Cironius *ad tit. de major. & obed.* Joannes Voſſius *de vitiis ſerm. cap.* 27. In præſenti Major accipitur pro pro primario Magiſtratu, cui obediunt Conſules, Iurati, & alii inferiores, vt apud Innocentium III. *lib.* 4. *epiſt.* 65. Anonymum Floriacenſem *lib.* 4. *cap.* 4. ibi: *Conuocato Gauberio eiuſdem loci Majore*. Et quia temporibus Honorii III. Rupella regebatur Majori, ac ſocietate ciuium, qui vrbem adminiſtrabant, vt referunt Fratres Sam. *tom.* 3. *Galliæ Chriſt. fol.* 951. ideo Honorius in præſenti reſcribit Majori, & Burgenſibus ipſius vrbis.

2. b *Burgenſibus.*] Burgenſes ſunt nobiliores ciuitatis, de quibus agemus *in cap. Abbas, de his quæ vi.*

3. c *Rupella.*] Rupella, vulgò *la Rochelle*, famoſa ciuitas eſt Santonum Galliæ in territorio Alnienſi, quæ pro varietate temporum varia eſt experta Dominos, tum Duces, tum Comites, vt referunt Fratres Sarmat. *dicto fol.* 950. Gutherus *in ſua Rupella.*

4. d *Conſuetudines.*] In Gallia enim labente Carolini Principatus robore, Duces, & Comites prouinciales cœperunt leges, ac conſuetudines prouincialibus dare, vt pro lege eis vterentur, vt conſtat *ex cap. conſtitutus, de in integrum reſtit.* vbi mentio fit conſuetudinis Pariſienſis: vnde redeunte pago Vvaſtinenſi ad Philippum Regem, non priùs ciues redierunt, quàm Rex conſuetudines juraſſet ſeruaturum. Aymonius *lib.* 5. *hiſt. cap.* 47. *Invadens igitur Fulco fratrem ſuum, per auxilium Andegauenſium, & Turonenſium Baronum, hominum multâ ſtrage factâ, eum in campo deuicit, cepit, & vſque ad finem vitæ ſuæ in carcere tenuit; quâ peractâ expeditione, Vvaſtinenſe, ſicut promiſerat Regi, vuerpiuit. Rex autem jurauit ſe ſeruaturum conſuetudines terræ illius; aliter enim nolebant milites ei facere ſua hominia.* Illuſtrant Alteſſerra *lib.* 2. *de Ducibus, cap.* 5. idem libro 3. *rer. Aquitanic. cap.* 18.

5. e *Indigena, vel extraneus.*] Id eſt, vel in ciuitate genitus, vel aliunde natus. Omnes enim illi poterant vti prædictis conſuetudinibus, vt ſtatutis ciuitatis vtuntur *in cap. quæ in Eccleſiarum, de conſtitut.*

6. f *Prodigalitatis vitio.* Prodigus enim eſt, qui neque finem, nec modum in expenſis habet, ſed bona ſua diſſipando, & dilapidando profundit, *l.* 1. *ff. de curat. furioſi*; nihil enim miſerabilius accidere

poteſt homini, quàm prodigalitatis vitium; ſiquidem quod diu, & magno forſan labore acquiſiuit, ſæpe ſæpius vnius tantùm diei ſpatio diſſipat, quod mirè deſcribit Euripides apud Stobæum *ſerm.13.* vnde cùm Romani rectiùs quàm Rupellani cenſuerint reipublicæ intereſſe, ne quis re ſua malè vtatur, *§.ſed hoc tempore, Inſtit. de his qui ſunt ſui*; prodigo bonorum ſuorum adminiſtrationem vt furioſo interdicebant, eiſque curatorem aſſignabant, eâ formulâ verborum à Prætore vſitatâ: *Quando bona paterna nequitiâ tuâ diſperdis, liberoſque tuos ad egeſtatem perducis, ob eam rem tibi commercio interdico.* Et *l.1. l.Iulianus 10. l.ſæpe jam, l.ſi furioſo 16. §.1. ff.de curat. furioſi, l.1.& 3. C.eod. l.1.& 3. §.fin. l.hic 12. §.finali, ff. de tutorib. l.is cui 18.ff. qui teſtam. l.5.§.1. ff. de acquir. hæredit.* ad quam prodigorum materiam ſpectant textus *in l. vlt. ff. quarum rerum act. l. Amiſtius, §.1. ff.de adq. hæred. l.9. §.quoniam, ff. de reb. credit. l.1. §.exigit, ff. de bonorum poſſ. ſecundum tabulas, l. Fulcinius, §. planè, ff. ex quib. cauſ. l. 29. §. ſi curator, ff. de pactis, l. ſi quis cùm ſciret, ff. pro emptore, l.3.C.de in integ. reſtit. l.3.de nouat. l.1. ff.de ſuis & legit. l.certi 9. §.ſed ſi ejus, ff. de rebus credit. l.Fulcinius, §.idem, ff. ex quibus cauſis in poſſeſſionem, l.dabimus, §.1. ff.de authortiate judicis, l.ſi cùm dotem 22. §. nunc, ff. ſolut. matrim. l. 55. §. vlt. ff. de adminiſtr.tut. l.1. §. ſi quis autem, de bonor. poſſeſſ.ſecund. tabul. l.pacti 27. ff. de minoribus, l. tutor 35. §.1.ff. de jureiurando, l. interdum 29.ff.de condict. indebiti, l. ex caſtrenſi 18. ff. de Caſtrenſi pecul. l.ſi non remunerandi, §. adoleſcens, ff. mandati, l.ſi quis cùm ſciſſet, ff.pro emptore, l.ſi furioſi 16. ff.de curat.furioſi, l.1.§.quod ſi delegatus, & §. ſi mutuam, ff. ſi quid in fraudem, l.2.ff.quarum rerum, l.ſi ſciens 16. ff.de contrahenda empt.* quæ in materia huius interdictionis exponenda ſunt, junctis Alberico, Cumano, Caſtrenſi, Alexandro, Iaſone, Alciato, Duareno, Ferreto, Cuiacio, Donello, & Giſanio *in l. is cui bonis, ff. de verb. obl.* Cuiacius *21.ff. Iuliani, in l. 7. ff. de curatore furioſi, & ad Digeſta, & Codicem, in eod. tit* Fabro *in Papin.tit.7.princip.6.illat.4.&tit.12. princip.3. in princip. & illat.8. cum ſequentib.* Petro Gregorio *lib.16.ſyntag. cap.6.* Reuardo *ad ll.12.Tab. cap.13.* Donello *3.comment.cap.18. & lib.12. cap.22.* vbi Oiuald, Petro Fabro *in l. furioſi 40. de regul.juris,* Bolchort. *in tractat. de verb. obl. cap.3. num.52.* Gedeo *de contrahenda ſtipul. cap.7. num.34.* Antonio Gomez *lib. 2. variar. cap.14.* Caldas *in l.ſi curatorem, verbo Cùm non abſimilis, C. de in integrum,* Gutierrez *lib.1. de tutelis, cap.12.* Amaya *lib.1. obſernat. cap. 8.* & plura de hoc vitio prodigalitatis Theophilus Raynaud. *tom.4. lib.3. ſect.3. cap.20.*

7. g *Bona.*] Scilicet dotalia, vt conſtat ex verbis ſequentibus, *maneat indotata*; & communiter ita Interpretes ſentiunt. Quæ conſuetudo erat contra jus ſcriptum, ex lege Iulia, *de fundo dotali*: lege enim Iulia maritis inhibita eſt fundi dotalis alienatio, non ſimpliciter cuiuſcumque, & quomodocumque; ſed ita ſi prædia Italica eſſent, & mulier renueret: eâ enim conſentiente, illa alienare poterat, non autem hypothecæ dare, *l.lex 4.* cum aliis, *ff.de fundo dotali, principio Inſtit. quibus alienare liceat.* Iuſtinianus autem, nec conſentiente vxore prædium dotale alienare permiſit. *l. vnica, §.15. de rei vxor. actione.* Docent latè D. Nicolaus à Caſtro *in l. 1. C. de fundo dot.* Balduinus *lib. 2. de jure nouiſſimo, pag. 230.* Petrus Barboſa *in l.1. ff.ſolut. matrim.* Amaya *in l.1.C.de prædiis decurion.* & nos jura huius materiæ dabimus *in cap. mulieres, de jureiur.*

8. h *Mobilia.*] Mobilia alienare lex Julia non prohibebat, *l. ſeruum 21. ff. de manumiſſ. l. doce 9. C. de rei vindicat. l. 3. C. de jure dotium.* Docent Perez *ad tit. C. de fundo dot.* Corraſius *lib. 5. miſcel. cap. 1.*

i *Indotata.*] Quod vitandum eſſe, tam ſacri, 9.
quàm Cæſarei juris conditores curarunt, cùm magnoperè reipublicæ interſit, mulieres dotes habere, vt ſic nuptiis contractis, liberis ciuitas repleatur, *l.1. ff.ſolut. matrim. l.2. ff. de jure dotium, l.pater 71. ff.de euictionib. cap.ex litteris, de pig. cap. per veſtras, de donat. inter.*

j *Omnium bonorum.*] Conſuetudine enim Gal- 10.
liæ receptum eſt, vt ex coniugali acquæſtu dimidia pars viro debeatur, alia verò dimidia vxori, *cap.2. de donat. inter,* vbi Cuiacius. Quod primò conſuetudine, poſteà verò variis legibus apud nos ſtatutum fuiſſe, latè probabimus *in d.cap.2.*

k *Priuanda eſſet.*] Non ſolùm enim dotem, ve- 11.
rùm etiam bona conſtante matrimonio acquiſita per adulterium vxor amittit, vt latè dicemus *in cap. plerumque, de donat. inter.*

l *Prouidè conſulere.*] Ex quibus verbis cogno- 12.
ſcitur, Rupellanos conſuluiſſe immediatè R. Pontificem ſuper prædictis conſuetudinibus, quæ ad judicem ſæcularem pertinebant; non quia vt feudatarii R. Eccleſiæ ſubjecti erant R. Pontifici, ſed quia ratione peccati conſultus fuit R. Pontifex à Rupellanis, qui in perniciem ſuarum animarum eas conſuetudines obligare exiſtimabant. Vnde ſæpe ſæpius Pontifices cognoſcunt, ratione peccati, de rebus merè temporalibus, *cap.nouit, de judiciis, cap. relatum, de teſtam, authentica vt clerici, §. ſi vero, collat.6.* ideò Honorius III. in præſenti, ratione peccati, quod ex obſeruantia dictarum conſuetudinum naſcebatur, de rebus merè temporalibus cognouit.

m *Declaramus.*] Neceſſaria enim eſt declaratio, 13.
vel irritatio, cùm dubium contingit circa conſuetudinem, vtrum videlicet rationabilis, an iniuſta ſit, *cap. cùm inter, de conſuetudine,* Suarez *lib.7. de legibus, cap.7.*

COMMENTARIUM.

EX hac deciſione talis deducitur ab Interpreti- 14. Concluſio traditur, et probatur.
bus aſſertio: *Non valet conſuetudo, per quam quis inducitur ad peccandum, & ad bona diſſipanda.* Probant textus *in cap. denique, 4. diſt. cap.mala, diſt.8. cap.vlt. de præſcript. cap. ex frequentibus, de inſtitut.* Illuſtrant Suarez *de legib.lib.7.cap.7.* Antonius Gomez *in l. 80. Tauri, num. 47. & 63.* Chaſſaneus *in conſuet. Burgund. rubric. 4. §. 23.* Sahagun *in cap. finali, hoc tit.num.24.* Rochus de Curte *in eod.textu,* Couar. *in 4. 2.p. cap.8.§.1.* Cironius *in noſtro textu,* Ant. Matthæus *de criminib.fol.361.* Velaſcus *de priuilegiis pauperum, p.1. queſt.54.* Peña *tom. 1. deciſ. 147.* Sixtinus *conſilio 14.*

Sed hæc deciſio difficilis redditur ſequenti con- 15. Impugnatur tradita aſſertio.
ſideratione. Nam certum eſt, conſuetudine non ſolùm interpretari, verùm mutari, & abrogari poſſe jus poſitiuum, vt etiam ſæpe ſæpius in hoc titulo probatum eſt: ſed prohibitiones ne prodigus, vel maritus poſſit alienare bona ſua, & dotalia, ſunt juris poſitiui, *l. lex, ff. de fundo dotali*: & ſimiliter acquiſitio bonorum conſtante matriminio eſt juris poſitiui; ſiquidem conſuetudine introducta eſt, & conſuetudo circa eam, & dotem plurimùm poteſt, vt probat Peña *d. deciſ. 147.* ergo contrariâ conſuetudine poteſt fieri, vt prodigus ſua bona, & maritus dotalia alienent, & mulier adultera retineat partem coniugalis acquæſtus. Accedit, nam conſuetudine excuſatur à pœna qui aliquod delictum perpetrauit, ex eo ſolùm, quia talis conſuetudo introducta eſt, *cap.denique 6.4.diſt. cap. objiciuntur 33.*

Pro capite 9. l. 111. t. c. [illegible]

[illegible] ex c. 13. 12. 22. 23. 24. c. 2 de judiciis, c. 4 de rescript. [illegible] c. 20 de re judicata, c. 6 de concess. præbendæ. [illegible] l. 8. de matr. disp. 22 n. 3. [illegible] l. 8. c. 32 n. 5. [illegible]

inculcavi : unde cùm conſuetu- præſenti, fuiſſent à ratione pror- poterant ſuſtineri, aut juri com- ec argumentum obſtat, in quo di- bilem eſſe conſuetudinem ex eo, et dominium dotis; nam totum daremus, dominium rerum dota- en eſt diminutum, & delibatum, rio effectu, qui conſiſtit in alie- Difficilius eſt quod in ultimo ar- ius, videlicet conſuetudine intro- linquens ad pœnam non teneatur, m licèt conſuetudo, quæ omnium ı eſt, excuſet à pœna; id tamen on ſit contra jus divinum, aut na- ur circa rem gravem, *cap.non ſatis*, , *cap.ea quæ*, *de ſimonia*, *cap.inter*, docet Tiraquellus *ubi ſupra*. Unde textu verſaretur conſuetudo circa d eſt delictum maximum, *cap. quid quæſt.7.* conſuetudine introduci non adultera lucraretur bona conſtante uiſita.

ciſioni opponitur textus *in cap.fin.* ibi poſtquàm Gregorius IX. docuit atrimonio uxori eſſe reſtituendam, propter nuptias à marito, eam ap- em, niſi conſuetudine, aut pacto ıctum ſit : ergo conſuetudine intro- uxor maneat indotata, & maritus aut eam alienet; & per conſequens nſuetudo ſuſtineri poterat. Cui diſ- dendum eſt, negando Gregor. IX. erere, conſuetudine, aut pacto fieri ſtite uxore, ſoluto matrimonio dos ıtur; nulla enim conſuetudo hoc fa- mulier ſuperſtes dotem non recu- *inus*, *l.ſi liberis 17. ff. de pactis dotal.* n loquitur caſu quo mulier deceſ- m aut hæredibus, aut quibus pacto, e competit actio rei uxoriæ, dos re- irtute pacti, aut conſuetudinis; ita fieri non poſſit, quin uxor maneat et Cironius in quinta compilatione xtum. 18.

EXPONITUR CAP. FIN. DE DONAT. INTER.

I.

CUm tantò ſint graviora peccata, quantò diutiùs infelicem animam detinent *b* alligatam, nemo ſanæ mentis intelligit *c* naturali juri (cujus tranſgreſſio periculum ſalutis inducit) quacumque conſuetudine (quæ dicenda eſt veriùs in hac parte corruptela) poſſe aliquatenus derogari. Licèt etiam longæve conſuetudinis non ſit vilis *d* authoritas, non tamen eſt uſque adeò valitura, ut vel juri poſitivo debeat præjudicium generare, niſi fuerit *e* rationabilis, & legitimè præſcripta.

NOTÆ.

1. a GRegorius IX.] De eo egi *in cap. fin. de conſtit.* qui præſentem conſtitutionem motu proprio edidit, & à nemine conſultus.

2. b *Alligatam.*] Conſonant textus *in cap.cùm haberet 5. de eo qui duxit in matrim. cap. ſchiſma 24. q.1. cap.non ſatis 8. de ſimon.* eo enim longiùs Deum ſibi offenſum tenet, unde peccatum augetur, *cap. 1. de pœnit.diſt.5.* Concilium Moguntinum IV. *cap.87.* ibi : *Non obſtantibus quibuſcumque conſuetudinibus, cùm iniquitati longinquitas temporis patrocinari non debeat.* Plura Simon Maiolus *dierum canic. fol.627.* Sed huic principio obſtare videtur textus *in l.ſi diutino, ff.de pœnis*, ubi ait Modeſtinus : *Quod ſi diutino tempore aliquis in reatu fuerit, aliquatenus pœna ejus ſublevanda erit. Sic enim conſtitutum eſt, non eo modo puniendos eos, qui tempore longo egunt, quàm eos qui recenti ſententiâ excipiunt.* Ex quibus verbis Accurſius ibi deducit, in crimine perſiſtentem mitiùs eſſe puniendum : & Julius Clarus *lib. 5. ſentent. §. ult. quæſt.6.* ex eo textu probat, delicta poſt decennium non puniri : igitur diuturnitas temporis peccatum non auget, ſed minuit, aut tollit. Quem textum ut

exponamus

poteſt homini, quàm prodigalitatis vitium; ſiquidem quod diu, & magno forſan labore acquiſiuit, ſæpe ſæpius vnius tantùm diei ſpatio diſſipat, quod mirè deſcribit Euripides apud Stobæum *ſerm.13.* vnde cùm Romani rectiùs quàm Rupellani cenſuerint reipublicæ intereſſe, ne quis re ſua malè vtatur, *§.ſed hoc tempore, Inſtit. de his qui ſunt ſui*; prodigo bonorum ſuorum adminiſtrationem vt furioſo interdicebant, eique curatorem aſſignabant, eâ formulâ verborum à Prætore vſitatâ: *Quando bona paterna nequitiâ tuâ diſperdis, liberoſque tuos ad egeſtatem perducis, ob eam rem tibi commercio interdico.* Et *l.1. l.Iulianus 10. l.ſæpe jam, l.ſi furioſo 16. §.1. ff.de curat. furioſi, l.1.& 3. C.eod. l.1.& 3. §.fin. l.hic 12. §.finali, ff. de tutorib. l.is cui 18.ff. qui teſtam. l.5.§.1. ff. de acquir. hæredit.* ad quam prodigorum materiam ſpectant textus *in l. vlt. ff. quarum rerum act. l. Antiſtius, §.1. ff.de adq. hæred. l.9. §.quoniam, ff. de reb. credit. l.1. §.exigit, ff. de bonorum poſſ. ſecundum tabulas, l. Fulcinius, §. planè, ff. ex quib. cauſ. l. 29. §. ſi curator, ff. de pactis, l. ſi quis cùm ſciret, ff. pro emptore, l.3.C.de in integ. reſtit. l.3.de nouat. l.1. ff.de ſuis & legit. l.certi 9. §.ſed ſi ejus, ff. de rebus credit. l.Fulcinius, §.idem, ff. ex quibus cauſis in poſſeſſionem, l.dabimus, §.1. ff.de authoritate judicis, l.ſi cùm dotem 22. §. nunc, ff. ſolut. matrim. l. 55. §. vlt. ff. de adminiſtr.tut. l.1. §. ſi quis autem, de bonor. poſſeſſ.ſecund. tabul. l. pacti 27. ff. de minoribus, l. tutor 35. §.1 ff. de jureiurando, l. interdum 29.ff.de condict. indebiti, l. ex caſtrenſi 18. ff. de Caſtrenſi pecul. l.ſi non remunerandi, §. adoleſcens, ff. mandati, l.ſi quis cùm ſciſſet, ff. pro emptore, l.ſi furioſi 16. ff.de curat.furioſi, l.1.§.quod ſi delegatus,* & *§. ſi mutuam, ff. ſi quid in fraudem, l.2. ff.quarum rerum, l.ſi ſciens 26. ff.de contrahenda empt.* quæ in materia huius interdictionis exponenda ſunt, junctis Alberico, Cumano, Caſtrenſi, Alexandro, Iaſone, Alciato, Duareno, Ferreto, Cuiacio, Donello, & Giſanio *in l. is cui bonis, ff. de verb. obl.* Cuiacius *21.ff. Iuliani, in l. 7. ff. de curatore furioſi,* & *ad Digeſta, & Codicem, in eod. tit* Fabro *in Papin.tit.7.princip.6.illat.4.*& *tit.12. princip.3. in princip.* & *illat.8. cum ſequentib.* Petro Gregorio *lib.16.Syntag. cap.6.* Reuardo *ad ll.12.Tab. cap.13.* Donello *3.comment.cap.18.* & *lib.12. cap.22.* vbi Oſuald. Petro Fabro *in l. furioſi 40. de regul.juris,* Bolchott. *in tractat. de verb. obl. cap.3. num.52.* Gedeo *de contrahenda ſtipul. cap.7. num.34.* Antonio Gomez *lib. 2. variar. cap.14.* Caldas *in l.ſi curatorem, verbo Cùm non abſimilis, C. de in integrum,* Gutierrez *lib.1. de tutelis, cap.12.* Amaya *lib.1. obſeruat. cap. 8.* & plura de hoc vitio prodigalitatis Theophilus Raynaud. *tom.4. lib.3. ſect.3. cap.20.*

7. g *Bona.*] Scilicet dotalia, vt conſtat ex verbis ſequentibus, *maneat indotata*; & communiter ita Interpretes ſentiunt. Quæ conſuetudo erat contra jus ſcriptum, ex lege Iulia, *de fundo dotali*: lege enim Iulia maritis inhibita eſt fundi dotalis alienatio, non ſimpliciter cuiuſcumque, & quomodocumque; ſed ita ſi prædia Italica eſſent, & mulier renueret: eâ enim conſentiente, illa alienare poterat, non autem hypothecæ dare, *l.lex 4.* cum aliis, *ff.de fundo dotali, principio Inſtit. quibus alienare liceat.* Iuſtinianus autem, nec conſentiente vxore prædium dotale alienare permiſit. *l. vnica, §.25. de rei vxor. actione.* Docent latè D. Nicolaus à Caſtro *in l. 1. C. de fundo dot.* Balduinus *lib. 2. de jure nouiſſimo, pag. 230.* Petrus Barboſa *in l.2. ff.ſolut. matrim.* Amaya *in l.1.C.de prædiis decurion.* & nos jura huius materiæ dabimus *in cap. mulieres, de jureiur.*

8. h *Mobilia.*] Mobilia alienare lex Julia non prohibebat, *l. ſeruum 21. ff. de manumiſſ. l. doce 9. C. de rei vindicat. l. 3. C. de jure dotium.* Docent Perez *ad tit. C. de fundo dot.* Corraſius *lib. 5. miſcel. cap. 1.*

i *Indotata.*] Quod vitandum eſſe, tam ſacri, 9.
quàm Cæſarei juris conditores curarunt, cùm magnoperè reipublicæ interſit, mulieres dotes habere, vt ſic nuptiis contractis, liberis ciuitas repleatur, *l.1. ff.ſolut. matrim. l.2. ff. de jure dotium, l.pater 71. ff.de euictionib. cap.ex litteris, de pig. cap. per veſtras, de donat. inter.*

j *Omnium bonorum.*] Conſuetudine enim Gal- 10.
liæ receptum eſt, vt ex coniugali acquæſtu dimidia pars viro debeatur, alia verò dimidia vxori, *cap.2. de donat. inter,* vbi Cuiacius. Quod primò conſuetudine, poſteà verò variis legibus apud nos ſtatutum fuiſſe, latè probabimus *in d.cap.2.* 11.

k *Priuanda eſſet.*] Non ſolùm enim dotem, verùm etiam bona conſtante matrimonio acquiſita per adulterium vxor amittit, vt latè dicemus *in cap. plerumque, de donat. inter.*

l *Prouidè conſulere.*] Ex quibus verbis cogno- 12.
ſcitur, Rupellanos conſuluiſſe immediatè R. Pontificem ſuper prædictis conſuetudinibus, quæ ad judicem ſæcularem pertinebant; non quia vt feudatarii R. Eccleſiæ ſubjecti erant R. Pontifici, ſed quia ratione peccati conſultus fuit R. Pontifex à Rupellanis, qui in perniciem ſuarum animarum eas conſuetudines obligare exiſtimabant. Vnde ſæpe ſæpius Pontifices cognoſcunt, ratione peccati, de rebus merè temporalibus, *cap.nouit, de judicis, cap. relatum, de teſtam. authentica vt clerici, §. ſi vero, collat.6.* ideò Honorius III. in præſenti, ratione peccati, quod ex obſeruantia dictarum conſuetudinum naſcebatur, de rebus merè temporalibus cognouit.

m *Declaramus.*] Neceſſaria enim eſt declaratio, 13.
vel irritatio, cùm dubium contingit circa conſuetudinem, vtrum videlicet rationabilis, an iniuſta ſit, *cap. cùm inter, de conſuetudine,* Suarez *lib.7. de legibus, cap.7.*

COMMENTARIUM.

EX hac deciſione talis deducitur ab Interpreti- 14. Concluſio traditur, et probatur.
bus aſſertio: *Non valet conſuetudo, per quam quis inducitur ad peccandum, & ad bona diſſipanda.* Probant textus *in cap. denique, 4. diſt. cap.mala, diſt.8. cap.vlt. de præſcript. cap. ex frequentibus, de inſtitut.* Illuſtrant Suarez *de legib.lib.7.cap.7.* Antonius Gomez *in l. 80. Tauri, num. 47. & 63.* Chaſſaneus *in conſuet. Burgund. rubric. 4. §. 23.* Sahagun *in cap. finali, hoc tit.num.24.* Rochus de Curte *in eod.textu,* Couar. *in 4. 2.p. cap.8.§.1.* Cironius *in noſtro textu,* Ant. Matthæus *de criminib.fol.361.* Velaſcus *de priuilegiis pauperum, p.1. quæſt.54.* Peña *tom. 1. deciſ. 147.* Sixtinus *conſilio 14.*

Sed hæc deciſio difficilis redditur ſequenti con- 15. Impugnatur tradita aſſertio.
ſideratione. Nam certum eſt, conſuetudine non ſolùm interpretari, verùm mutari, & abrogari poſſe jus poſitiuum, vt etiam ſæpe ſæpius in hoc titulo probatum eſt: ſed prohibitiones ne prodigus, vel maritus poſſit alienare bona ſua, & dotalia, ſunt juris poſitiui, *l. lex. ff. de fundo dotali*: & ſimiliter acquiſitio bonorum conſtante matriminio eſt juris poſitiui; ſiquidem conſuetudine introducta eſt, & conſuetudo circa eam, & dotem plurimùm poteſt, vt probat Peña *d. deciſ. 147.* ergo contrariâ conſuetudine poteſt fieri, vt prodigus ſua bona, & maritus dotalia alienent, & mulier adultera retineat partem coniugalis acquæſtus. Accedit, nam conſuetudine excuſatur à pœna qui aliquod delictum perpetrauit, ex eo ſolùm, quia talis conſuetudo introducta eſt, *cap.denique 6. 4. diſt. cap. objiciuntur 33.*
q.4.

cap.ſanè, de tempor.ordin. unde Doctores affirmant, quod licèt conſuetudo non excuſet à pœna gehennæ, excuſat tamen à pœna temporali, ut latè probant Alexander *conſil.*1. *num.*7. *volum.*2. Beroius *in cap.quia in omnibus*, *n.*8. Navarrus *in cap.*1. §.*tanta, de pœnit.diſt.*5. Tiraquellus *de pœnis temper.cauſa* 43. ergo conſuetudine in civitate Rupellana introduci poterat, ut mulier adultera non privaretur bonis conſtante matrimonio acquiſitis. Augetur ſecundò, nam prima conſuetudo quæ in noſtro textu recenſetur, admodum rationabilis videtur, cùm maritus conſtante matrimonio dominus dotis ſit, *l. doce, C.de rei vindic. l.quamvis* 75.*ff. de jure dot.* hujuſque dominii ratione poteſt maritus, prout ſibi libuerit, res dotales alienare, *l. ſi ex lapidicinis,ff. de jure dot. l.* 3. *C.eod.tit. l.* 1. *C. de ſervo pignori dato:* ergo ſi ad inopiam vergebat maritus, uxoris bona alienare poterat, ut poteſt in Friſia, ceſſante lege Julia. Vvelemb. *diſp.* 15. *num.*4.

16. **Traditur decidendi ratio.** Qua difficultate ita fulcita non obſtante, vera eſt noſtra aſſertio, quæ Authoribus jam illuſtrata, ratione non deſtituitur; nam omiſſis quæ in deteſtationem prodigalitatis hîc facilè afferre poteram, cùm prodigus non ſolùm ſua diſperdat, verùm & ſtatim aliena appetat, ut ait Salvianus *de Eccleſiæ Cathed.* conſuetudo Rupellanorum iniqua erat, ſiquidem invitabat ad peccandum propria dilapidantes, ſinendo non ſolùm aliena appetere, verùm & perdere: & cùm reipublicæ interſit, ne quis re ſua malè utatur, §.*ſed hoc, Inſtit. de his qui ſunt ſui*, & ut dotes conſerventur, *l.*1.*ff.ſoluto matrim.* non minùs corruptela ſecunda conſuetudo erat, & omni æquitate carebat, & ratione; ſiquidem cùm interſit reipublicæ ne delicta maneant impunita, *l. ita vulneratus* 15. *ff. ad leg. Aquil.* & publicæ ſaluti expediat inſontes puniri, & peccatores coërceri, *l.* 3. *l.congruit,ff. de officio Præſid. l.locatio* 9. §.*quod illicita, ff. de publican. cap. ut fama, de ſent. excommun.* juſtè Honorius III. prædictas conſuetudines irritas declaravit, cùm invitarent ad peccandum, mulieri adulterii impunitatem concedendo, prodigiſque aliena appetendi conſilium præſtando.

17. **Diſſolvitur difficultas.** Nec obſtat ratio dubitandi ſuprà adducta; nam licèt conſuetudine tolli poſſit jus poſitivum, id tamen procedit cùm conſuetudo rationabilis eſt, ut ſæpe in hoc titulo inculcavi: unde cùm conſuetudines de quibus in præſenti, fuiſſent à ratione prorſus alienæ, non poterant ſuſtineri, aut juri communi derogare. Nec argumentum obſtat, in quo dicebamus, rationabilem eſſe conſuetudinem ex eo, quia maritus habet dominium dotis; nam totum negatur. Et licèt daremus, dominium rerum dotalium habere, tamen eſt diminutum, & delibatum, cùm careat primario effectu, qui conſiſtit in alienandi facultate. Difficilius eſt quod in ultimo argumento dicebamus, videlicet conſuetudine introduci poſſe, ut delinquens ad pœnam non teneatur, *d.cap.denique*; nam licèt conſuetudo, quæ omnium conſenſu inducta eſt, excuſet à pœna; id tamen procedit modò non ſit contra jus divinum, aut naturale, aut verſetur circa rem gravem, *cap.non ſatis, cap.cùm Eccleſia, cap.ea quæ, de ſimonia, cap.inter, de exceſſ.Prælat.* docet Tiraquellus *ubi ſuprà.* Unde cùm in noſtro textu verſaretur conſuetudo circa adulterium, quod eſt delictum maximum, *cap. quid in omnibus*, 32. *quæſt.*7. conſuetudine introduci non poterat, ut uxor adultera lucraretur bona conſtante matrimonio acquiſita.

Sed noſtræ deciſioni opponitur textus *in cap.fin. de donat.inter*, ubi poſtquàm Gregorius IX. docuit dotem ſoluto matrimonio uxori eſſe reſtituendam, & donationem propter nuptias à marito, eam apponit exceptionem, niſi conſuetudine, aut pacto contrarium inductum ſit: ergo conſuetudine introduci poteſt, ut uxor maneat indotata, & maritus dotem retineat, aut eam alienet; & per conſequens noſtri textus conſuetudo ſuſtineri poterat. Cui difficultati reſpondendum eſt, negando Gregor. IX. in eo textu aſſerere, conſuetudine, aut pacto fieri poſſe, ut ſuperſtite uxore, ſoluto matrimonio dos illi non reſtituatur; nulla enim conſuetudo hoc facere poteſt, ut mulier ſuperſtes dotem non recuperet, *l. Attilicinus, l.ſi liberis* 17. *ff. de pactis dotal.* Gregorius enim loquitur caſu quo mulier deceſſiſſet: tunc enim aut hæredibus, aut quibus pacto, conſuetudinéve competit actio rei uxoriæ, dos reſtituenda eſt virtute pacti, aut conſuetudinis; ita tamen ut pacto fieri non poſſit, quin uxor maneat indotata. Docet Cironius in quinta compilatione ad noſtrum textum. 18. **Exponitur cap. fin. de donat. inter.**

CAPUT XI.

a Gregorius IX.

Cum tantò ſint graviora peccata, quantò diutiùs infelicem animam detinent *b* alligatam, nemo ſanæ mentis intelligit *c* naturali juri (cujus tranſgreſſio periculum ſalutis inducit) quacumque conſuetudine (quæ dicenda eſt veriùs in hac parte corruptela) poſſe aliquatenus derogari. Licèt etiam longævæ conſuetudinis non ſit vilis *d* authoritas, non tamen eſt uſque adeò valitura, ut vel juri poſitivo debeat præjudicium generare, niſi fuerit *e* rationabilis, & legitimè præſcripta.

NOTÆ.

1. a *Gregorius IX.*] De eo egi *in cap. fin. de conſtit.* qui præſentem conſtitutionem motu proprio edidit, & à nemine conſultus.

2. b *Alligatam.*] Conſonant textus *in cap.cùm haberet* 5. *de eo qui duxit in matrim. cap. ſchiſma* 24. *q.* 1. *cap.non ſatis* 8. *de ſimon.* eo enim longiùs Deum ſibi offenſum tenet, unde peccatum augetur, *cap.* 1. *de pœnit.diſt.*5. Concilium Moguntinum IV. *cap.*87. ibi: *Non obſtantibus quibuſcumque conſuetudinibus, cùm iniquitati longinquitas temporis patrocinari non debeat.* Plura Simon Maiolus *dierum canic. fol.*627. Sed huic principio obſtare videtur textus *in l.ſi diutino, ff.de pœnis*, ubi ait Modeſtinus: *Quod ſi diutino tempore aliquis in reatu fuerit, aliquatenus pœna ejus ſublevanda erit. Sic enim conſtitutum eſt, non eo modo puniendos eos, qui tempore longo agunt, quàm eos qui recenti ſententiâ excipiunt.* Ex quibus verbis Accurſius ibi deducit, in crimine perſiſtentem mitiùs eſſe puniendum: & Julius Clarus *lib.* 5. *ſentent.* §. *ult. quæſt.*6. ex eo textu probat, delicta poſt decennium non puniri: igitur diuturnitas temporis peccatum non auget, ſed minuit, aut tollit. Quem textum ut exponamus

poteſt homini, quàm prodigalitatis vitium ; ſiquidem quod diu, & magno forſan labore acquiſiuit, ſæpe ſæpius vnius tantùm diei ſpatio diſſipat, quod mirè deſcribit Euripides apud Stobæum *ſerm.*13. vnde cùm Romani rectiùs quàm Rupellani cenſuerint reipublicæ intereſſe, ne quis re ſua malè vtatur, *§.ſed hoc tempore, Inſtit. de his qui ſunt ſui*; prodigo bonorum ſuorum adminiſtrationem vt furioſo interdicebant, eique curatorem aſſignabant, eâ formulâ verborum à Prætore vſitatâ : *Quando bona paterna nequitiâ tuâ diſperdis, liberoſque tuos ad egeſtatem perducis, ob eam rem tibi commercio interdico.* Et *l.*1. *l.Iulianus* 10. *l.ſæpe jam, l.ſi furioſo* 16. *§.*1. *ff.de curat. furioſi, l.*1.*&* 3. *C.eod. l.*1.*&* 3. *§.fin. l.hic* 12. *§.finali, ff. de tutorib. l.is cui* 18.*ff. qui teſtam. l.*5.*§.*1. *ff. de acquir. hæredit.* ad quam prodigorum materiam ſpectant textus *in l. vlt. ff. quarum rerum act. l. Anniſtius, §.*1. *ff.de adq. hæred. l.*9. *§.quoniam, ff. de reb. credit. l.*1. *§.exigit, ff. de bonorum poſſ. ſecundum tabulas, l. Fulcinius, §. planè, ff. ex quib. cauſ. l.* 29. *§. ſi curator, ff. de pactis, l. ſi quis cùm ſciret, ff. pro emptore, l.*5.*C.de in integ. reſtit. l.*3.*de nouat. l.*1. *ff.de ſuis & legit. l.certi* 9. *§.ſed ſi ejus, ff. de rebus credit. l.Fulcinius, §.idem, ff. ex quibus cauſis in poſſeſſionem, l.dabimus, §.*1. *ff.de authortiate judicis, l.ſi cùm dotem* 22. *§. nunc, ff. ſolut. matrim. l.* 55. *§. vlt. ff. de adminiſtr.tut. l.*1. *§. ſi quis autem, de bonor. poſſeſſ.ſecund. tabul. l.pacti* 27. *ff. de minoribus, l. tutor* 35. *§.*1 *ff.de jureiurando, l. interdum* 29.*ff.de condict. indebiti, l. ex caſtrenſi* 18. *ff. de Caſtrenſi pecul. l.ſi non remunerandi, §. adoloſcens, ff. mandati, l.ſi quis cùm ſciſſet, ff.pro emptore, l.ſi furioſi* 16. *ff.de curat.furioſi, l.*1.*§.quod ſi delegatus,* & *§. ſi mutuam, ff. ſi quid in fraudem, l.*2. *ff.quarum rerum, l.ſi ſciens* 26. *ff.de contrahenda empt.* quæ in materia huius interdictionis exponenda ſunt, junctis Alberico, Cumano, Caſtrenſi, Alexandro, Iaſone, Alciato, Duareno, Ferreto, Cuiacio, Donello, & Giſanio *in l. is cui bonis, ff. de verb. obl.* Cuiacius 21.*ff. Iuliani, in l.* 7. *ff. de curatore furioſi,* & *ad Digeſta, & Codicem, in eod. tit* Fabro in *Papin.tit.*7.*princip.*6.*illat.*4.& *tit.*12. *princip.*3. *in princip.* & *illat.*8. *cum ſequentib.* Petro Gregorio *lib.*16.*ſyntag. cap.*6. Reuardo *ad ll.*12.*Tab. cap.*13. Donello 3.*comment.cap.*18. & *lib.*12. *cap.*22. vbi Oſuald. Petro Fabro *in l. furioſi* 40. *de regul.juris*, Bolchort. *in tractat. de verb. obl. cap.*3. *num.*52. Gedeo *de contrahenda ſtipul. cap.*7. *num.*34. Antonio Gomez *lib.* 2. *variar. cap.*14. Caldas *in l.ſi curatorem, verbo Cùm non abſimilis, C. de in integrum,* Gutierrez *lib.*1. *de tutelis, cap.*12. Amaya *lib.*1. *obſeruat. cap.* 8. & plura de hoc vitio prodigalitatis Theophilus Raynaud. *tom.*4. *lib.*3. *ſect.*3. *cap.*20.

7. g *Bona.*] Scilicet dotalia, vt conſtat ex verbis ſequentibus, *maneat indotata*; & communiter ita Interpretes ſentiunt. Quæ conſuetudo erat contra jus ſcriptum, ex lege Iulia, *de fundo dotali* : lege enim Iulia maritis inhibita eſt fundi dotalis alienatio, non ſimpliciter cuiuſcumque, & quomodocumque; ſed ita ſi prædia Italica eſſent, & mulier renueret : eâ enim conſentiente, illa alienare poterat, non autem hypothecæ dare, *l.lex* 4. cum aliis, *ff.de fundo dotali, principio Inſtit. quibus alienare liceat.* Iuſtinianus autem, nec conſentiente vxore prædium dotale alienare permiſit. *l. vnica, §.*25. *de rei vxor. actione.* Docent latè D. Nicolaus à Caſtro *in l.* 1. *C. de fundo dot.* Balduinus *lib.* 2. *de jure nouiſſimo, pag.* 230. Petrus Barboſa *in l.*2. *ff.ſolut. matrim.* Amaya *in l.*1.*C.de prædiis decurion.* & nos jura huius materiæ dabimus *in cap. mulieres, de jureiur.*

8. h *Mobilia.*] Mobilia alienare lex Julia non prohibebat, *l. ſeruum* 21. *ff. de manumiſſ. l. doce* 9. *C. de rei vindicat. l.* 3. *C. de jure dotium.* Docent Perez *ad tit. C. de fundo dot.* Corraſius *lib.* 5. *miſcel. cap.* 1.

9. i *Indotata.*] Quod vitandum eſſe, tam ſacri, quàm Cæſarei juris conditores curarunt, cùm magnoperè reipublicæ interſit, mulieres dotes habere, vt ſic nuptiis contractis, liberis ciuitas repleatur, *l.*1. *ff.ſolut. matrim. l.*2. *ff. de jure dotium, l.pater* 71. *ff.de euictionib. cap.ex litteris, de pig. cap. per veſtras, de donat. inter.*

10. j *Omnium bonorum.*] Conſuetudine enim Galliæ receptum eſt, vt ex coniugali acquæſtu dimidia pars viro debeatur, alia verò dimidia vxori, *cap.*2. *de donat. inter*, vbi Cuiacius. Quod primò conſuetudine, poſteà verò variis legibus apud nos ſtatutum fuiſſe, latè probabimus *in d.cap.*2.

11. k *Priuanda eſſet.*] Non ſolùm enim dotem, verùm etiam bona conſtante matrimonio acquiſita per adulterium vxor amittit, vt latè dicemus *in cap. plerumque, de donat. inter.*

12. l *Prouidè conſulere.*] Ex quibus verbis cognoſcitur, Rupellanos conſuluiſſe immediatè R. Pontificem ſuper prædictis conſuetudinibus, quæ ad judicem ſæcularem pertinebant; non quia vt feudatarii R. Eccleſiæ ſubjecti erant R. Pontifici, ſed quia ratione peccati conſultus fuit R. Pontifex à Rupellanis, qui in perniciem ſuarum animarum eas conſuetudines obligare exiſtimabant. Vnde ſæpe ſæpius Pontifices cognoſcunt, ratione peccati, de rebus merè temporalibus, *cap.nouit, de judicis, cap. relatum, de teſtam. authentica vt clerici, §. ſi vero, collat.*6. ideò Honorius III. in præſenti, ratione peccati, quod ex obſeruantia dictatum conſuetudinum naſcebatur, de rebus merè temporalibus cognouit.

13. m *Declaramus.*] Neceſſaria enim eſt declaratio, vel irritatio, cùm dubium contingit circa conſuetudinem, vtrum videlicet rationabilis, an iniuſta ſit, *cap. cum inter, de conſuetudine,* Suarez *lib.*7. *de legibus, cap.*7.

COMMENTARIUM.

14. *Concluſio traditur, et probatur.*

EX hac deciſione talis deducitur ab Interpretibus aſſertio : *Non valet conſuetudo, per quam quis inducitur ad peccandum, & ad bona diſſipanda.* Probant textus *in cap. denique,* 4. *diſt. cap.mala, diſt.*8. *cap.vlt. de præſcript. cap. ex frequentibus, de inſtitut.* Illuſtrant Suarez *de legib.lib.*7.*cap.*7. Antonius Gomez *in l.* 80. *Tauri, num.* 47. & 63. Chaſſaneus *in conſuet. Burgund. rubric.* 4. *§.* 23. Sahagun *in cap. finali, hoc tit.num.*24. Rochus de Curte *in eod.textu*, Couar. *in* 4. 2.*p. cap.*8.*§.*1. Cironius *in noſtro textu*, Ant. Matthæus *de criminib.fol.*361. Velaſcus *de priuilegiis pauperum, p.*1. *quæſt.*54. Peña *tom.* 1. *deciſ.* 147. Sixtinus *conſilio* 14.

15. *Impugnatur tradita aſſertio.*

Sed hæc deciſio difficilis redditur ſequenti conſideratione. Nam certum eſt, conſuetudine non ſolùm interpretari, verùm mutari, & abrogari poſſe jus poſitiuum, vt etiam ſæpe ſæpius in hoc titulo probatum eſt : ſed prohibitiones ne prodigus, vel maritus poſſit alienare bona ſua, & dotalia, ſunt juris poſitiui, *l. lex. ff. de fundo dotali* : & ſimiliter acquiſitio bonorum conſtante matriminio eſt juris poſitiui; ſiquidem conſuetudiue introducta eſt, & conſuetudo circa eam, & dotem plurimùm poteſt, vt probat Peña *d. deciſ.* 147. ergo contrariâ conſuetudine poteſt fieri, vt prodigus ſua bona, & maritus dotalia alienent, & mulier adultera retineat partem coniugalis acquæſtus. Accedit, nam conſuetudine excuſatur à pœna qui aliquod delictum perpetrauit, ex eo ſolùm, quia talis conſuetudo introducta eſt, *cap.denique* 6.4.*diſt. cap. objicimus* 35.

q.4.

cap.ſane, de tempor.ordin. unde Doctores affirmant, quod licèt conſuetudo non excuſet à pœna gehennæ, excuſat tamen à pœna temporali, ut latè probant Alexander *conſil.1. num.7. volum.2.* Beroius *in cap.quia in omnibus, n.8.* Navarrus *in cap.1. §.tanta, de pœnit.diſt.5.* Tiraquellus *de pœnis temper.cauſa 43.* ergo conſuetudine in civitate Rupellana introduci poterat, ut mulier adultera non privaretur bonis conſtante matrimonio acquiſitis. Augetur ſecundò, nam prima conſuetudo quæ in noſtro textu recenſetur, admodum rationabilis videtur, cùm maritus conſtante matrimonio dominus dotis ſit, *l. doce, C.de rei vindic. l.quamvis 75.ff. de jure dot.* hujuſque dominii ratione poteſt maritus, prout ſibi libuerit, res dotales alienare, *l. ſi ex lapidicinis, ff. de jure dot. l. 3. C.eod.tit. l. 1. C. de ſervo pignori dato:* ergo ſi ad inopiam vergebat maritus, uxoris bona alienare poterat, ut poteſt in Friſia, ceſſante lege Julia. Vveſemb. *diſp. 15. num.4.*

16. Traditur decidendi ratio.

Qua difficultate ita fulcita non obſtante, vera eſt noſtra aſſertio, quæ Authoribus jam illuſtrata, ratione non deſtituitur; nam omiſſis quæ in deteſtationem prodigalitatis hîc facilè afferre poteram, cùm prodigus non ſolùm ſua diſperdat, verùm & ſtatim aliena appetat, ut ait Salvianus *de Eccleſia Cathed.* conſuetudo Rupellanorum iniqua erat, ſiquidem invitabat ad peccandum propria dilapidantes, ſinendo non ſolùm aliena appetere, verùm & perdere: & cùm reipublicæ interſit, ne quis re ſua malè utatur, *§.ſed hoc, Inſtit. de his qui ſunt ſui,* & ut dotes conſerventur, *l.1.ff.ſoluto matrim.* non minùs corruptela ſecunda conſuetudo erat, & omni æquitate carebat, & ratione; ſiquidem cùm interſit reipublicæ ne delicta maneant impunita, *l. ita vulneratus 15. ff. ad leg. Aquil.* & publicæ ſaluti expediat inſontes puniri, & peccatores coërceri, *l. 3. l.congruit, ff. de officio Præſid. l.locatio 9. §.quod illicita, ff. de publican. cap. ut famæ, de ſent. excommun.* juſtè Honorius III. prædictas conſuetudines irritas declaravit, cùm invitarent ad peccandum, mulieri adulterii impunitatem concedendo, prodigiſque aliena appetendi conſilium præſtando.

17. Diſſolvitur difficultas.

Nec obſtat ratio dubitandi ſuprà adducta; nam licèt conſuetudine tolli poſſit jus poſitivum, id tamen procedit cùm conſuetudo rationabilis eſt, ut ſæpe in hoc titulo inculcavi: unde cùm conſuetudines de quibus in præſenti, fuiſſent à ratione prorſus alienæ, non poterant ſuſtineri, aut juri communi derogare. Nec argumentum obſtat, in quo dicebamus, rationabilem eſſe conſuetudinem ex eo, quia maritus habet dominium dotis; nam totum negatur. Et licèt daremus, dominium rerum dotalium habere, tamen eſt diminutum, & delibatum, cùm careat primario effectu, qui conſiſtit in alienandi facultate. Difficilius eſt quod in ultimo argumento dicebamus, videlicet conſuetudine introduci poſſe, ut delinquens ad pœnam non teneatur, *d.cap.denique*; nam licèt conſuetudo, quæ omnium conſenſu inducta eſt, excuſet à pœna; id tamen procedit modò non ſit contra jus divinum, aut naturale, aut verſetur circa rem gravem, *cap.non ſatis, cap.cùm Eccleſia, cap.ea quæ, de ſimonia, cap.inter, de exceſſ.Prælat.* docet Tiraquellus *ubi ſuprà.* Unde cùm in noſtro textu verſaretur conſuetudo circa adulterium, quod eſt delictum maximum, *cap. quid in omnibus, 32. quæſt.7.* conſuetudine introduci non poterat, ut uxor adultera lucraretur bona conſtante matrimonio acquiſita.

18. Exponitur cap. fin. de donat. inter.

Sed noſtræ deciſioni opponitur textus *in cap.fin. de donat.inter*, ubi poſtquàm Gregorius IX. docuit dotem ſoluto matrimonio uxori eſſe reſtituendam, & donationem propter nuptias à marito, eam apponit exceptionem, niſi conſuetudine, aut pacto contrarium inductum ſit: ergo conſuetudine introduci poteſt, ut uxor maneat indotata, & maritus dotem retineat, aut eam alienet; & per conſequens noſtri textus conſuetudo ſuſtineri poterat. Cui difficultati reſpondendum eſt, negando Gregor. IX. in eo textu aſſerere, conſuetudine, aut pacto fieri poſſe, ut ſuperſtite uxore, ſoluto matrimonio dos illi non reſtituatur; nulla enim conſuetudo hoc facere poteſt, ut mulier ſuperſtes dotem non recuperet, *l. Attilicinus, l.ſi liberis 17. ff. de pactis dotal.* Gregorius enim loquitur caſu quo mulier deceſſiſſet: tunc enim aut hæredibus, aut quibus pacto, conſuetudinéve competit actio rei uxoriæ, dos reſtituenda eſt virtute pacti, aut conſuetudinis; ita tamen ut pacto fieri non poſſit, quin uxor maneat indotata. Docet Cironius in quinta compilatione ad noſtrum textum.

CAPUT XI.

a Gregorius IX.

Cum tantò ſint graviora peccata, quantò diutiùs infelicem animam detinent *b* alligatam, nemo ſanæ mentis intelligit *c* naturali juri (cujus tranſgreſſio periculum ſalutis inducit) quacumque conſuetudine (quæ dicenda eſt veriùs in hac parte corruptela) poſſe aliquatenus derogari. Licèt etiam longævæ conſuetudinis non ſit vilis *d* authoritas, non tamen eſt uſque adeò valitura, ut vel juri poſitivo debeat præjudicium generare, niſi fuerit *e* rationabilis, & legitimè præſcripta.

NOTÆ.

1. a *Gregorius IX.*] De eo egi *in cap. fin. de conſtit.* qui præſentem conſtitutionem motu proprio edidit, & à nemine conſultus.

2. b *Alligatam.*] Conſonant textus *in cap.cùm haberet 5. de eo qui duxit in matrim. cap. ſchiſma 24. q.1. cap.non ſatis 8. de ſimon.* eo enim longiùs Deum ſibi offenſum tenet, unde peccatum augetur, *cap.1. de pœnit.diſt.5.* Concilium Moguntinum IV. *can.87.* ibi: *Non obſtantibus quibuſcumque conſuetudinibus, cùm iniquitati longinquitas temporis patrocinari non debeat.* Plura Simon Maiolus *dierum canic. fol.627.* Sed huic principio obſtare videtur textus *in l.ſi diutino, ff.de pœnis*, ubi ait Modeſtinus: *Quod ſi diutino tempore aliquis in reatu fuerit, aliquatenus pœna ejus ſublevanda erit. Sic enim conſtitutum eſt, non eo modo puniendos eos, qui tempore longo egerunt, quàm eos qui recenti ſententiâ excipiuntur.* Ex quibus verbis Accurſius ibi deducit, in crimine perſiſtentem mitiùs eſſe puniendum: & Julius Clarus *lib. 5. ſentent. §. ult. quæſt.6.* ex eo textu probat, delicta poſt decennium non puniri: igitur diuturnitas temporis peccatum non auget, ſed minuit, aut tollit. Quem textum ut

exponamus

poteſt homini, quàm prodigalitatis vitium; ſiquidem quod diu, & magno forſan labore acquiſiuit, ſæpe ſæpius vnius tantùm diei ſpatio diſſipat, quod mirè deſcribit Euripides apud Stobæum *ſerm.*13. vnde cùm Romani rectiùs quàm Rupellani cenſuerint reipublicæ intereſſe, ne quis re ſua malè vtatur, §.*ſed hoc tempore, Inſtit. de his qui ſunt ſui*; prodigo bonorum ſuorum adminiſtrationem vt furioſo interdicebant, eique curatorem aſſignabant, eâ formulâ verborum à Prætore vſitatâ: *Quando bona paterna nequitiâ tuâ diſperdis, liberoſque tuos ad egeſtatem perducis, ob eam rem tibi commercio interdico.* Et *l.*1. *l.Iulianus* 10. *l.ſæpe jam, l.ſi furioſo* 16. §.1. *ff.de curat. furioſi, l.*1.*&* 3. *C.eod. l.*1.*&* 3. §.*fin. l.hic* 12. §.*finali, ff. de tutorib. l.is cui* 18.*ff. qui teſtam. l.*5.§.1. *ff. de acquir. heredit.* ad quam prodigorum materiam ſpectant textus *in l. vlt. ff. quarum rerum act. l. Anciſtius*, §.2. *ff.de adq. hered. l.*9. §.*quoniam, ff. de reb. credit. l.*1. §.*exigit, ff. de bonorum poſſ. ſecundum tabulas, l. Fulcinius*, §. *planè, ff. ex quib. cauſ. l.* 29. §. *ſi curator, ff. de pactis, l. ſi quis cùm ſciret, ff. pro emptore, l.*3.*C.de in integ. reſtit. l.*3.*de nouat. l.*1. *ff.de ſuis & legit. l.certi* 9. §.*ſed ſi ejus, ff. de rebus credit. l.Fulcinius*, §.*idem, ff. ex quibus cauſis in poſſeſſionem, l.dabimus*, §.1. *ff.de authoritate judicis, l.ſi cùm dotem* 22. §. *nunc, ff. ſolut. matrim. l.* 55. §. *vlt. ff. de adminiſtr.tut. l.*1. §. *ſi quis autem, de bonor. poſſeſſ. ſecund. tabul. l. pacti* 27. *ff. de minoribus, l. tutor* 35. §.1 *ff. de jureiurando, l. interdum* 29.*ff.de condict. indebiti, l. ex caſtrenſi* 18. *ff. de Caſtrenſi pecul. l.ſi non remunerandi*, §. *adoleſcens, ff. mandati, l.ſi quis cùm ſciſſet, ff.pro emptore, l.ſi furioſi* 16. *ff.de curat.furioſi, l.*2.§.*quod ſi delegatus*, & §. *ſi mutuam, ff. ſi quid in fraudem, l.*2. *ff.quarum rerum, l.ſi ſciens* 26. *ff.de contrahenda empt.* quæ in materia huius interdictionis exponenda ſunt, junctis Alberico, Cumano, Caſtrenſi, Alexandro, Iaſone, Alciato, Duareno, Ferreto, Cuiacio, Donello, & Giſanio *in l. is cui bonis, ff. de verb. obl.* Cuiacius 21.*ff. Iuliani, in l.* 7. *ff. de curatore furioſi*, & *ad Digeſta, & Codicem, in eod. tit* Fabro *in Papin.tit.*7.*princip.*6.*illat.*4.& *tit.*12. *princip.*3. *in princip.* & *illat.*8. *cum ſequentib.* Petro Gregorio *lib.*16.*ſyntag. cap.*6. Reuardo *ad ll.*12.*Tab. cap.*13. Donello 3.*comment.cap.*18. & *lib.*12. *cap.*22. vbi Oſuald. Petro Fabro *in l. furioſi* 40. *de regul.juris*, Bolchort. *in tractat. de verb. obl. cap.*3. *num.*52. Gedeo *de contrahenda ſtipul. cap.*7. *num.*34. Antonio Gomez *lib.* 2. *variar. cap.*14. Caldas *in l.ſi curatorem, verbo Cùm non abſimilis, C. de in integrum*, Gutierrez *lib.*1. *de tutelis, cap.*12. Amaya *lib.*1. *obſeruat. cap.* 8. & plura de hoc vitio prodigalitatis Theophilus Raynaud. *tom.*4. *lib.*3. *ſect.*3. *cap.*20.

7. g *Bona.*] Scilicet dotalia, vt conſtat ex verbis ſequentibus, *maneat indotata*; & communiter ita Interpretes ſentiunt. Quæ conſuetudo erat contra jus ſcriptum, ex lege Iulia, *de fundo dotali*: lege enim Iulia maritis inhibita eſt fundi dotalis alienatio, non ſimpliciter cuiuſcumque, & quomodocumque; ſed ita ſi prædia Italica eſſent, & mulier renueret; eâ enim conſentiente, illa alienare poterat, non autem hypothecæ dare, *l.lex* 4. cum aliis, *ff.de fundo dotali, principio Inſtit. quibus alienare liceat.* Iuſtinianus autem, nec conſentiente vxore prædium dotale alienare permiſit. *l. vnica*, §.25. *de rei vxor. actione.* Docent latè D. Nicolaus à Caſtro *in l.* 1. *C. de fundo dot.* Balduinus *lib.* 2. *de jure nouiſſimo, pag.* 230. Petrus Barboſa *in l.*1. *ff.ſolut. matrim.* Amaya *in l.*1.*C.de prædiis decurion.* & nos jura huius materiæ dabimus *in cap. mulieres, de jureiur.*

8. h *Mobilia.*] Mobilia alienare lex Julia non prohibebat, *l. ſeruum* 21. *ff. de manumiſſ. l. doce* 9. *C. de rei vindicat. l.* 3. *C. de jure dotium.* Docent Perez *ad tit. C. de fundo dot.* Corraſius *lib.* 5. *miſcel. cap.* 1.

i *Indotata.*] Quod vitandum eſſe, tam ſacri, 9.
quàm Cæſarei juris conditores curarunt, cùm magnoperè reipublicæ interſit, mulieres dotes habere, vt ſic nuptiis contractis, liberis ciuitas repleatur, *l.*1. *ff.ſolut. matrim. l.*2. *ff. de jure dotium, l.pater* 71. *ff.de euictionib. cap.ex litteris, de pig. cap. per veſtras, de donat. inter.*

j *Omnium bonorum.*] Conſuetudine enim Gal- 10.
liæ receptum eſt, vt ex coniugali acquæſtu dimidia pars viro debeatur, alia verò dimidia vxori, *cap.*2. *de donat. inter*, vbi Cuiacius. Quod primò conſuetudine, poſteà verò variis legibus apud nos ſtatutum fuiſſe, latè probabimus *in d.cap.*2.

k *Priuanda eſſet.*] Non ſolùm enim dotem, ve- 11.
rùm etiam bona conſtante matrimonio acquiſita per adulterium vxor amittit, vt latè dicemus *in cap. plerumque, de donat. inter.*

l *Prouidè conſulere.*] Ex quibus verbis cogno- 12.
ſcitur, Rupellanos conſuluiſſe immediatè R. Pontificem ſuper prædictis conſuetudinibus, quæ ad judicem ſæcularem pertinebant; non quia vt feudatarii R. Eccleſiæ ſubjecti erant R. Pontifici, ſed quia ratione peccati conſultus fuit R. Pontifex à Rupellanis, qui in perniciem ſuarum animarum eas conſuetudines obligare exiſtimabant. Vnde ſæpe ſæpius Pontifices cognoſcunt, ratione peccati, de rebus merè temporalibus, *cap.nouit, de judicis, cap. relatum, de teſtam. authentica vt clerici*, §. *ſi verò, collat.*6. ideò Honorius III. in præſenti, ratione peccati, quod ex obſeruantia dictarum conſuetudinum naſcebatur, de rebus merè temporalibus cognouit.

m *Declaramus.*] Neceſſaria enim eſt declaratio, 13.
vel irritatio, cùm dubium contingit circa conſuetudinem, vtrum videlicet rationabilis, an iniuſta ſit, *cap. cùm inter, de conſuetudine*, Suarez *lib.*7. *de legibus, cap.*7.

COMMENTARIUM.

EX hac deciſione talis deducitur ab Interpreti- 14. Concluſio traditur, et probatur.
bus aſſertio: *Non valet conſuetudo, per quam quis inducitur ad peccandum, & ad bona diſſipanda.* Probant textus *in cap. denique*, 4. *diſt. cap.mala, diſt.*8. *cap.vlt. de præſcript. cap. ex frequentibus, de inſtitut.* Illuſtrant Suarez *de legib.lib.*7.*cap.*7. Antonius Gomez *in l.* 80. *Tauri, num.* 47. & 63. Chaſſaneus *in conſuet. Burgund. rubric.* 4. §. 23. Sahagun *in cap. finali, hoc tit.num.*24. Rochus de Curte *in eod.textu*, Couar. *in* 4. 2.*p. cap.*8.§.1. Cironius *in noſtro textu*, Ant. Matthæus *de criminib.fol.*361. Velaſcus *de priuilegiis pauperum, p.*1. *quæſt.*54. Peña *tom.* 1. *deciſ.* 147. Sixtinus *conſilio* 14.

Sed hæc deciſio difficilis redditur ſequenti con- 15. Impugnatur tradita aſſertio.
ſideratione. Nam certum eſt, conſuetudine non ſolùm interpretari, verùm mutari, & abrogari poſſe jus poſitiuum, vt etiam ſæpe ſæpius in hoc titulo probatum eſt: ſed prohibitiones ne prodigus, vel maritus poſſit alienare bona ſua, & dotalia, ſunt juris poſitiui, *l. lex. ff. de fundo dotali*: & ſimiliter acquiſitio bonorum conſtante matriminio eſt juris poſitiui; ſiquidem conſuetudine introducta eſt, & conſuetudo circa eam, & dotem plurimùm poteſt, vt probat Peña *d. deciſ.* 147. ergo contrariâ conſuetudine poteſt fieri, vt prodigus ſua bona, & maritus dotalia alienent, & mulier adultera retineat partem coniugalis acquæſtus. Accedit, nam conſuetudine excuſatur à pœna qui aliquod delictum perpetrauit, ex eo ſolùm, quia talis conſuetudo introducta eſt, *cap.denique* 6.4.*diſt. cap. objiciuntur* 33.

q.4.

cap.ſanè, de tempor.ordin. unde Doctores affirmant, quod licèt conſuetudo non excuſet à pœna gehennæ, excuſat tamen à pœna temporali, ut latè probant Alexander *conſil.*1. *num.*7. *volum.*2. Beroius *in cap.quia in omnibus*, *n.*8. Navarrus *in cap.*1. §.*tanta*, *de pœnit.diſt.*5. Tiraquellus *de pœnis temper.cauſa* 43. ergo conſuetudine in civitate Rupellana introduci poterat, ut mulier adultera non privaretur bonis conſtante matrimonio acquiſitis. Augetur ſecundò, nam prima conſuetudo quæ in noſtro textu recenſetur, admodum rationabilis videtur, cùm maritus conſtante matrimonio dominus dotis ſit, *l. doce, C.de rei vindic. l.quamvis* 75. *ff. de jure dot.* hujuſque dominii ratione poteſt maritus, prout ſibi libuerit, res dotales alienare, *l. ſi ex lapidicinis, ff. de jure dot. l.* 3. *C.eod.tit. l.* 1. *C. de ſervo pignori dato:* ergo ſi ad inopiam vergebat maritus, uxoris bona alienare poterat, ut poteſt in Friſia, ceſſante lege Julia. Vveſemb. *diſp.* 15. *num.*4.

16. TRADITUR DECIDENDI RATIO. Qua difficultate ita fulcita non obſtante, vera eſt noſtra aſſertio, quæ Authoribus jam illuſtrata, ratione non deſtituitur; nam omiſſis quæ in deteſtationem prodigalitatis hîc facilè afferre poteram, cùm prodigus non ſolùm ſua diſperdat, verùm & ſtatim aliena appetat, ut ait Salvianus *de Eccleſia Cathed.* conſuetudo Rupellanorum iniqua erat, ſiquidem invitabat ad peccandum propria dilapidantes, ſinendo non ſolùm aliena appetere, verùm & perdere: & cùm reipublicæ interſit, ne quis re ſua malè utatur, §.*ſed hoc, Inſtit. de his qui ſunt ſui,* & ut dotes conſerventur, *l.*1. *ff.ſoluto matrim.* non minùs corruptela ſecunda conſuetudo erat, & omni æquitate carebat, & ratione; ſiquidem cùm interſit reipublicæ ne delicta maneant impunita, *l. ita vulneratus* 15. *ff. ad leg. Aquil.* & publicæ ſaluti expediat inſontes puniri, & peccatores coërceri, *l.* 3. *l.congruit, ff. de officio Præſid. l.locatio* 9. §.*quod illicita, ff. de publican. cap. ut fama, de ſent. excommun.* juſtè Honorius III. prædictas conſuetudines irritas declaravit, cùm invitarent ad peccandum, mulieri adulterii impunitatem concedendo, prodigiſque aliena appetendi conſilium præſtando.

17. DISSOLVITUR DIFFICULTAS. Nec obſtat ratio dubitandi ſuprà adducta; nam licèt conſuetudine tolli poſſit jus poſitivum, id tamen procedit cùm conſuetudo rationabilis eſt, ut ſæpe in hoc titulo inculcavi: unde cùm conſuetudines de quibus in præſenti, fuiſſent à ratione prorſus alienæ, non poterant ſuſtineri, aut juri communi derogare. Nec argumentum obſtat, in quo dicebamus, rationabilem eſſe conſuetudinem ex eo, quia maritus habet dominium dotis; nam totum negatur. Et licèt daremus, dominium rerum dotalium habere, tamen eſt diminutum, & delibatum, cùm careat primario effectu, qui conſiſtit in alienandi facultate. Difficilius eſt quod in ultimo argumento dicebamus, videlicet conſuetudine introduci poſſe, ut delinquens ad pœnam non teneatur, *d.cap.denique*; nam licèt conſuetudo, quæ omnium conſenſu inducta eſt, excuſet à pœna; id tamen procedit modò non ſit contra jus divinum, aut naturale, aut verſetur circa rem gravem, *cap.non ſatis, cap.cum Eccleſia, cap.ea quæ, de ſimonia, cap.inter, de exceſſ.Prælat.* docet Tiraquellus *ubi ſuprà.* Unde cùm in noſtro textu verſaretur conſuetudo circa adulterium, quod eſt delictum maximum, *cap. quid in omnibus,* 32. *quæſt.*7. conſuetudine introduci non poterat, ut uxor adultera lucraretur bona conſtante matrimonio acquiſita.

Sed noſtræ deciſioni opponitur textus *in cap.fin. de donat.inter*, ubi poſtquàm Gregorius IX. docuit dotem ſoluto matrimonio uxori eſſe reſtituendam, & donationem propter nuptias à marito, eam apponit exceptionem, niſi conſuetudine, aut pacto contrarium inductum ſit: ergo conſuetudine introduci poteſt, ut uxor maneat indotata, & maritus dotem retineat, aut eam alienet; & per conſequens noſtri textus conſuetudo ſuſtineri poterat. Cui difficultati reſpondendum eſt, negando Gregor. IX. in eo textu aſſerere, conſuetudine, aut pacto fieri poſſe, ut ſuperſtite uxore, ſoluto matrimonio dos illi non reſtituatur; nulla enim conſuetudo hoc facere poteſt, ut mulier ſuperſtes dotem non recuperet, *l. Atilicinus, l.ſi liberis* 17. *ff. de pactis dotal.* Gregorius enim loquitur caſu quo mulier deceſſiſſet: tunc enim aut hæredibus, aut quibus pacto, conſuetudinéve competit actio rei uxoriæ, dos reſtituenda eſt virtute pacti, aut conſuetudinis; ita tamen ut pacto fieri non poſſit, quin uxor maneat indotata. Docet Cironius in quinta compilatione ad noſtrum textum. 18. EXPONITUR CAP. FIN. DE DONAT. INTER.

CAPUT XI.

a Gregorius IX.

CUm tantò ſint graviora peccata, quantò diutiùs infelicem animam detinent *b* alligatam, nemo ſanæ mentis intelligit *c* naturali juri (cujus tranſgreſſio periculum ſalutis inducit) quacumque conſuetudine (quæ dicenda eſt veriùs in hac parte corruptela) poſſe aliquatenus derogari. Licèt etiam longævæ conſuetudinis non ſit vilis *d* authoritas, non tamen eſt uſque adeò valitura, ut vel juri poſitivo debeat præjudicium generare, niſi fuerit *e* rationabilis, & legitimè præſcripta.

NOTÆ.

1. a GRegorius IX.] De eo egi *in cap.fin. de conſtit.* qui præſentem conſtitutionem motu proprio edidit, & à nemine conſultus.

2. b *Alligatam.*] Conſonant textus *in cap.cum haberet* 5. *de eo qui duxit in matrim. cap. ſchiſma* 24. *q.*1. *cap.non ſatis* 8. *de ſimon.* eo enim longiùs Deum ſibi offenſum tenet, unde peccatum augetur, *cap.*1. *de pœnit.diſt.*5. Concilium Moguntinum IV. *cap.*87. ibi: *Non obſtantibus quibuſcumque conſuetudinibus, cùm iniquitati longinquitas temporis patrocinari non debeat.* Plura Simon Maiolus *dierum canic. fol.*627. Sed huic principio obſtare videtur textus *in l.ſi diutino, ff.de pœnis*, ubi ait Modeſtinus: *Quod ſi diutino tempore aliquis in reatu fuerit, aliquatenus pœna ejus ſublevanda erit. Sic enim conſtitutum eſt, non eo modo puniendos eos, qui tempore longo agunt, quàm eos qui recenti ſententiâ excipiunt.* Ex quibus verbis Accurſius ibi deducit, in crimine perſiſtentem mitiùs eſſe puniendum: & Julius Clarus *lib.* 5. *ſentent.* §. *ult. quæſt.*6. ex eo textu probat, delicta poſt decennium non puniri: igitur diuturnitas temporis peccatum non auget, ſed minuit, aut tollit. Quem textum ut exponamus

Google

poteſt homini, quàm prodigalitatis vitium; ſiquidem quod diu, & magno forſan labore acquiſiuit, ſæpe ſæpius vnius tantùm diei ſpatio diſſipat, quod mirè deſcribit Euripides apud Stobæum *ſerm.*13. vnde cùm Romani rectiùs quàm Rupellani cenſuerint reipublicæ intereſſe, ne quis re ſua malè vtatur, §.*ſed hoc tempore, Inſtit. de his qui ſunt ſui*; prodigo bonorum ſuorum adminiſtrationem vt furioſo interdicebant, eique curatorem aſſignabant, eâ formulâ verborum à Prætore vſitatâ: *Quando bona paterna nequitiâ tuâ diſperdis, liberoſque tuos ad egeſtatem perducis, ob eam rem tibi commercio interdico.* Et *l.*1. *l.Iulianus* 10. *l.ſæpe jam, l.ſi furioſo* 16. §.1. *ff.de curat. furioſi, l.*1.*&* 3. *C.eod. l.*1.*&* 3. §.*fin. l.hic* 12. §.*finali, ff. de tutorib. l.is cui* 18.*ff. qui teſtam. l.*5.§.1. *ff. de acquir. heredit.* ad quam prodigorum materiam ſpectant textus *in l. vlt. ff. quarum rerum act. l.Amiſtius*, §.1. *ff.de adq. hered. l.*9. §.*quoniam, ff. de reb. credit. l.*1. §.*exigit, ff. de bonorum poſſ. ſecundum tabulas, l. Fulcinius*, §. *planè, ff. ex quib. cauſ. l.* 29. §. *ſi curator, ff. de pactis, l. ſi quis cùm ſciret, ff. pro emptore, l.*3.*C.de in integ. reſtit. l.*3.*de nouat. l.*1. *ff.de ſuis & legit. l.certi* 9. §.*ſed ſi ejus, ff. de rebus credit. l.Fulcinius*, §.*idem, ff. ex quibus cauſis in poſſeſſionem, l.dabimus*, §.1. *ff.de authoritate judicis, l.ſi cùm dotem* 22. §. *nunc, ff. ſolut. matrim. l.* 55. §. *vlt. ff. de adminiſtr.tut. l.*1. §. *ſi quis autem, de bonor. poſſeſſ.ſecund. tabul. l.pacti* 27. *ff. de minoribus, l. tutor* 35. §.1 *ff. de jureiurando, l. interdum* 29.*ff.de condict. indebiti, l. ex caſtrenſi* 18. *ff. de Caſtrenſi pecul. l.ſi non remunerandi*, §. *adoleſcens, ff. mandati, l.ſi quis cùm ſciſſet, ff. pro emptore, l.ſi furioſi* 16. *ff.de curat.furioſi, l.*1.§.*quod ſi delegatus*, & §. *ſi mutuam, ff. ſi quid in fraudem, l.*2. *ff.quarum rerum, l.ſi ſciens* 26. *ff.de contrahenda empt.* quæ in materia huius interdictionis exponenda ſunt, junctis Alberico, Cumano, Caſtrenſi, Alexandro, Iaſone, Alciato, Duareno, Ferreto, Cuiacio, Donello, & Gifanio *in l. is cui bonis, ff. de verb. obl.* Cuiacius 21.*ff. Iuliani, in l.* 7. *ff. de curatore furioſi*, & *ad Digeſta, & Codicem, in eod. tit* Fabro *in Papin.tit.*7.*princip.*6.*illat.*4.& *tit.*12. *princip.*3. *in princip.* & *illat.*8. *cum ſequentib.* Petro Gregorio *lib.*16.*ſyntag. cap.*6. Reuardo *ad ll.*12.*Tab. cap.*13. Donello 3.*comment.cap.*18. & *lib.*12. *cap.*22. vbi Oſuald. Petro Fabro *in l. furioſi* 40. *de regul.juris*, Bolchott. *in tractat. de verb. obl. cap.*3. *num.*52. Gedeo *de contrahenda ſtipul. cap.*7. *num.*34. Antonio Gomez *lib.* 2. *variar. cap.*14. Caldas *in l.ſi curatorem, verbo Cùm non abſimilis, C. de in integrum*, Gutierrez *lib.*1. *de tutelis, cap.*12. Amaya *lib.*1. *obſeruat. cap.* 8. & plura de hoc vitio prodigalitatis Theophilus Raynaud. *tom.*4. *lib.*3. *ſect.*3. *cap.*20.

7. g *Bona.*] Scilicet dotalia, vt conſtat ex verbis ſequentibus, *maneat indotata*; & communiter ita Interpretes ſentiunt. Quæ conſuetudo erat contra jus ſcriptum, ex lege Iulia, *de fundo dotali*: lege enim Iulia maritis inhibita eſt fundi dotalis alienatio, non ſimpliciter cuiuſcumque, & quomodocumque; ſed ita ſi prædia Italica eſſent, & mulier renueret; eâ enim conſentiente, illa alienare poterat, non autem hypothecæ dare, *l.lex* 4. cum aliis, *ff.de fundo dotali, principio Inſtit. quibus alienare liceat.* Iuſtinianus autem, nec conſentiente vxore prædium dotale alienare permiſit. *l. vnica*, §.25. *de rei vxor. actione.* Docent latè D. Nicolaus à Caſtro *in l.* 1. *C. de fundo dot.* Balduinus *lib.* 2. *de jure nouiſſimo, pag.* 230. Petrus Barboſa *in l.*2. *ff.ſolut. matrim.* Amaya *in l.*1.*C.de prædiis decurion.* & nos jura huius materiæ dabimus *in cap. mulieres, de jureiur.*

8. h *Mobilia.*] Mobilia alienare lex Julia non prohibebat, *l. ſeruum* 21. *ff. de manumiſſ. l. doce* 9. *C. de rei vindicat. l.* 3. *C. de jure dotium.* Docent Perez *ad tit. C. de fundo dot.* Corraſius *lib.* 5. *miſcel. cap.* 1.

i *Indotata.*] Quod vitandum eſſe, tam ſacri, quàm Cæſarei juris conditores curarunt, cùm magnoperè reipublicæ interſit, mulieres dotes habere, vt ſic nuptiis contractis, liberis ciuitas repleatur, *l.*1. *ff.ſolut. matrim. l.*2. *ff. de jure dotium, l.pater* 71. *ff.de euictionib. cap.ex litteris, de pig. cap. per veſtras, de donat. inter.* 9.

j *Omnium bonorum.*] Conſuetudine enim Galliæ receptum eſt, vt ex coniugali acquæſtu dimidia pars viro debeatur, alia verò dimidia vxori, *cap.*2. *de donat. inter*, vbi Cuiacius. Quod primò conſuetudine, poſteà verò variis legibus apud nos ſtatutum fuiſſe, latè probabimus *in d.cap.*2. 10.

k *Priuanda eſſet.*] Non ſolùm enim dotem, verùm etiam bona conſtante matrimonio acquiſita per adulterium vxor amittit, vt latè dicemus *in cap. plerumque, de donat. inter.* 11.

l *Prouidè conſulere.*] Ex quibus verbis cognoſcitur, Rupellanos conſuluiſſe immediatè R. Pontificem ſuper prædictis conſuetudinibus, quæ ad judicem ſæcularem pertinebant; non quia vt feudatarii R. Eccleſiæ ſubjecti erant R. Pontifici, ſed quia ratione peccati conſultus fuit R. Pontifex à Rupellanis, qui in perniciem ſuarum animarum eas conſuetudines obligare exiſtimabant. Vnde ſæpe ſæpius Pontifices cognoſcunt, ratione peccati, de rebus merè temporalibus, *cap.nouit, de judiciis, cap. relatum, de teſtam. authentica vt clerici*, §. *ſi vero, collat.*6. ideò Honorius III. in præſenti, ratione peccati, quod ex obſeruantia dictarum conſuetudinum naſcebatur, de rebus merè temporalibus cognouit. 12.

m *Declaramus.*] Neceſſaria enim eſt declaratio, vel irritatio, cùm dubium contingit circa conſuetudinem, vtrum videlicet rationabilis, an iniuſta ſit, *cap. cùm inter, de conſuetudine*, Suarez *lib.*7. *de legibus, cap.*7. 13.

COMMENTARIUM.

EX hac deciſione talis deducitur ab Interpretibus aſſertio: *Non valet conſuetudo, per quam quis inducitur ad peccandum, & ad bona diſſipanda.* Probant textus *in cap. denique*, 4. *diſt. cap.mala, diſt.*8. *cap.vlt. de præſcript. cap. ex frequentibus, de inſtitut.* Illuſtrant Suarez *de legib.lib.*7.*cap.*7. Antonius Gomez *in l.* 80. *Tauri, num.* 47. *&* 63. Chaſſaneus *in conſuet. Burgund. rubric.* 4. §. 23. Sahagun *in cap. finali, hoc tit.num.*24. Rochus de Curte *in eod.textu*, Couar. *in* 4. 2.*p. cap.*8.§.1. Cironius *in noſtro textu*, Ant. Matthæus *de criminib.fol.*361. Velaſcus *de priuilegiis pauperum, p.*1. *quæſt.*54. Peña *tom.* 1. *deciſ.* 147. Sixtinus *conſilio* 14. 14. Concluſio traditur, et probatur.

Sed hæc deciſio difficilis redditur ſequenti conſideratione. Nam certum eſt, conſuetudine non ſolùm interpretari, verùm mutari, & abrogari poſſe jus poſitiuum, vt etiam ſæpe ſæpius in hoc titulo probatum eſt: ſed prohibitiones ne prodigus, vel maritus poſſit alienare bona ſua, & dotalia, ſunt juris poſitiui, *l. lex, ff. de fundo dotali*: & ſimiliter acquiſitio bonorum conſtante matriminio eſt juris poſitiui; ſiquidem conſuetudine introducta eſt, & conſuetudo circa eam, & dotem plurimùm poteſt, vt probat Peña *d. deciſ.* 147. ergo contrariâ conſuetudine poteſt fieri, vt prodigus ſua bona, & maritus dotalia alienent, & mulier adultera retineat partem coniugalis acquæſtus. Accedit, nam conſuetudine excuſatur à pœna qui aliquod delictum perpetrauit, ex eo ſolùm, quia talis conſuetudo introducta eſt, *cap.denique* 6. 4. *diſt. cap. objiciuntur* 33. 15. Impugnatur tradita aſſertio.

q.4.

cap.ſanè, de temper.ordin. unde Doctores affirmant, quod licèt conſuetudo non excuſet à pœna gehennæ, excuſat tamen à pœna temporali, ut latè probant Alexander *conſil.1. num.7. volum.2.* Beroius *in cap.quia in omnibus, n.8.* Navarrus *in cap.1. §.tanta, de pœnit.diſt.5.* Tiraquellus *de pœnis temper.cauſa 43.* ergo conſuetudine in civitate Rupellana introduci poterat, ut mulier adultera non privaretur bonis conſtante matrimonio acquiſitis. Augetur ſecundò, nam prima conſuetudo quæ in noſtro textu recenſetur, admodum rationabilis videtur, cùm maritus conſtante matrimonio dominus dotis ſit, *l. doce, C.de rei vindic. l.quamvis 75.ff. de jure dot.* hujuſque dominii ratione poteſt maritus, prout ſibi libuerit, res dotales alienare, *l. ſi ex lapidicinis, ff. de jure dot. l. 3. C.eod.tit. l. 1. C. de ſervo pignori dato:* ergo ſi ad inopiam vergebat maritus, uxoris bona alienare poterat, ut poteſt in Friſia, ceſſante lege Julia. Vveiemb. *diſp. 15. num.4.*

16. Traditur decidendi ratio.

Qua difficultate ita fulcita non obſtante, vera eſt noſtra aſſertio, quæ Authoribus jam illuſtrata, ratione non deſtituitur; nam omiſſis quæ in deteſtationem prodigalitatis hîc facilè afferre poteram, cùm prodigus non ſolùm ſua diſperdat, verùm & ſtatim aliena appetat, ut ait Salvianus *de Eccleſia Cathed.* conſuetudo Rupellanorum iniqua erat, ſiquidem invitabat ad peccandum propria dilapidantes, ſinendo non ſolùm aliena appetere, verùm & perdere: & cùm reipublicæ interſit, ne quis re ſua malè utatur, *§.ſed hoc, Inſtit. de his qui ſunt ſui,* & ut dotes conſerventur, *l.1.ff.ſoluto matrim.* non minùs corruptela ſecunda conſuetudo erat, & omni æquitate carebat, & ratione; ſiquidem cùm interſit reipublicæ ne delicta maneant impunita, *l. ita vulneratus 15. ff. ad leg. Aquil.* & publicæ ſaluti expediat inſontes puniri, & peccatores coërceri, *l. 3. l.congruit, ff. de officio Præſid. l.locatio 9. §.quod illicita, ff. de publican. cap. ut fama, de ſent. excommun.* juſtè Honorius III. prædictas conſuetudines irritas declaravit, cùm invitarent ad peccandum, mulieri adulterii impunitatem concedendo, prodigiſque aliena appetendi conſilium præſtando.

17. Diſſolvitur difficultas.

Nec obſtat ratio dubitandi ſuprà adducta; nam licèt conſuetudine tolli poſſit jus poſitivum, id tamen procedit cùm conſuetudo rationabilis eſt, ut ſæpe in hoc titulo inculcavi: unde cùm conſuetudines de quibus in præſenti, fuiſſent à ratione prorſus alienæ, non poterant ſuſtineri, aut juri communi derogare. Nec argumentum obſtat, in quo dicebamus, rationabilem eſſe conſuetudinem ex eo, quia maritus habet dominium dotis; nam totum negatur. Et licèt daremus, dominium rerum dotalium habere, tamen eſt diminutum, & delibatum, cùm careat primario effectu, qui conſiſtit in alienandi facultate. Difficilius eſt quod in ultimo argumento dicebamus, videlicet conſuetudine introduci poſſe, ut delinquens ad pœnam non teneatur, *d.cap.denique*; nam licèt conſuetudo, quæ omnium conſenſu inducta eſt, excuſet à pœna; id tamen procedit modò non ſit contra jus divinum, aut naturale, aut verſetur circa rem gravem, *cap.non ſatis, cap.cum Eccleſia, cap.ea quæ, de ſimonia, cap.inter, de exceſſ.Prælat.* docet Tiraquellus *ubi ſuprà.* Unde cùm in noſtro textu verſaretur conſuetudo circa adulterium, quod eſt delictum maximum, *cap. quid in omnibus, 32. quæſt.7.* conſuetudine introduci non poterat, ut uxor adultera lucraretur bona conſtante matrimonio acquiſita.

Sed noſtræ deciſioni opponitur textus *in cap.fin. de donat.inter*, ubi poſtquàm Gregorius IX. docuit dotem ſoluto matrimonio uxori eſſe reſtituendam, & donationem propter nuptias à marito, eam apponit exceptionem, niſi conſuetudine, aut pacto contrarium inductum ſit: ergo conſuetudine introduci poteſt, ut uxor maneat indotata, & maritus dotem retineat, aut eam alienet; & per conſequens noſtri textus conſuetudo ſuſtineri poterat. Cui difficultati reſpondendum eſt, negando Gregor. IX. in eo textu aſſerere, conſuetudine, aut pacto fieri poſſe, ut ſuperſtite uxore, ſoluto matrimonio dos illi non reſtituatur; nulla enim conſuetudo hoc facere poteſt, ut mulier ſuperſtes dotem non recuperet, *l. Attilicinus, l.ſi liberis 17. ff. de pactis dotal.* Gregorius enim loquitur caſu quo mulier deceſſiſſet: tunc enim aut hæredibus, aut quibus pacto, conſuetudinéve competit actio rei uxoriæ, dos reſtituenda eſt virtute pacti, aut conſuetudinis; ita tamen ut pacto fieri non poſſit, quin uxor maneat indotata. Docet Cironius in quinta compilatione ad noſtrum textum. 18. Exponitur cap. fin. de donat. inter.

C A P V T XI.

a Gregorius IX.

CUm tantò ſint graviora peccata, quantò diutiùs infelicem animam detinent *b* alligatam, nemo ſanæ mentis intelligit *c* naturali juri (cujus tranſgreſſio periculum ſalutis inducit) quacumque conſuetudine (quæ dicenda eſt veriùs in hac parte corruptela) poſſe aliquatenus derogari. Licèt etiam longævæ conſuetudinis non ſit vilis *d* authoritas, non tamen eſt uſque adeò valitura, ut vel juri poſitivo debeat præjudicium generare, niſi fuerit *e* rationabilis, & legitimè præſcripta.

N O T Æ.

1. a GRegorius IX.] De eo egi *in cap. fin. de conſtit.* qui præſentem conſtitutionem motu proprio edidit, & à nemine conſultus.

2. b *Alligatam.*] Conſonant textus *in cap.cùm haberet 5. de eo qui duxit in matrim. cap. ſchiſma 24. q.1. cap.non ſatis 8. de ſimon.* eo enim longiùs Deum ſibi offenſum tenet, unde peccatum augetur, *cap.1. de pœnit.diſt.5.* Concilium Moguntinum IV. *can.87.* ibi: *Non obſtantibus quibuſcumque conſuetudinibus, cum iniquitati longinquitas temporis patrocinari non debeat.* Plura Simon Maiolus *dierum canic. fol.627.* Sed huic principio obſtare videtur textus *in l.ſi diutino, ff.de pœnis*, ubi ait Modeſtinus: *Quod ſi diutino tempore aliquis in reatu fuerit, aliquatenus pœna ejus ſublevanda erit. Sic enim conſtitutum eſt, non eo modo puniendos eos, qui tempore longo agunt, quàm eos qui recenti ſententiâ excipiunt.* Ex quibus verbis Accurſius ibi deducit, in crimine perſiſtentem mitiùs eſſe puniendum: & Julius Clarus *lib. 5. ſent. §. ult. quæſt.6.* ex eo textu probat, delicta poſt decennium non puniri: igitur diuturnitas temporis peccatum non auget, ſed minuit, aut tollit. Quem textum ut

exponamus

exponamus, ſciendum eſt, *in reatu eſſe*, in eo textu non accipi pro eo, qui durat in peccato, vt plerumque reatus accipitur, *l.* 1. §. *qui operas, ff. ad Tertyl.* quia etiam jure ciuili, qui diutiùs in delicto perſeuerauit, grauiùs punitur, *l. inficiando* 6. §. *infans, ff. de furtis*: ſed accipi ibi reatum pro carcere, ſtatuque miſero & ſqualido reorum, vt apud Martialem *lib. 2. epigram.* 24.

Si det iniqua tibi triſtem fortuna reatum,
Squallidus harebo, pallidiorque reo.

Cum ſordida veſte, vt ait Conſultus *in l. finali, ff. ad leg. Iul. maieſt.* & notauit Budeus *in l. rem* 39. *ff. de iniuriis.* Reatus enim apud Romanos dicebatur tempus illud, cùm die dictâ, & accuſatione propoſitâ, reus in Tribunali comparebat, vt ſe defenderet, ore mœſtus, habitu ſordidus, ſqualore, & ſignis triſtitiæ notabilis, vt deſcribit Sidonius *lib.* 1. *epiſt.* 7. vbi Sauarus? de quo tempore accipiendus eſt textus *in l.* 3. §. *quod pater, ff. de muner. & honorib.* Addendi ſunt cultiſſimus Ramirez de Prado *in d. epigram.* 44. *Martialis*, Raderus *ad epigr.* 22. Salmut. *ad Pancirol. lib.* 1. *tit.* 44. *pag.* 186. Lipſius *lib.* 1. *elector. cap.* 13. Petrus Faber *lib.* 2. *ſemeſtr. cap.* 7. Ruginellus *practicar. q.* 39. *num.* 6. Nicolaus Romeus *in effigie Caluini, color.* 70. *de juſtific.* §. 5. *fol.* 517. In eo enim ſqualore & reatu, ſi diu reus jacuerit, delictum minuitur, & ideò mitiùs punitur, *l. onus, ff. de pœnis, l. finali*, §. *fraudis, ff. de bonis damnat. l. aufertur*, §. *in reatu, ff. de jure fiſci, l.* 2. *de his qui notant. infam. l.* 6. §. *hoc, ff. ſi quis omiſſâ cauſâ teſtam.* quo modo textum illum accipiunt Alciatus *lib.* 2. *parerg. c.* 10. Corraſius *lib.* 2. *miſcel. cap.* 20. Caldeira *lib.* 3. *variar. cap.* 2. Couar. 2. *variar. cap.* 9. Parladorius *lib.* 3. *different. cap.* 51. Suarez *in addit. ad Gomezium lib.* 3. *cap.* 1. *littera C.*

3. c *Naturali.*] Ius naturale hîc accipitur pro eo, quod diuinâ quadam prouidentiâ apud omnes gentes obſeruatum eſt, quo aliqui actus vetantur, præcipiunturve, aliaque præcepta continentur, ſeu principia moralia, quæ euidentem habent honeſtatem neceſſariam ad rectitudinem morum: Grotius *de jure belli, lib.* 1. *cap.* 1. *num.* 10. Suarez *de legibus, lib.* 2. *cap.* 7. Salcedo *de lege polit. lib.* 1. *cap.* 7. *n.* 8. & nos in apparatu ad hæc commentaria. Et tranſgreſſionem huius juris naturalis peccatum inducere, rectè ait Gregorius IX. in præſenti; nam lex naturalis ſemper obligat in conſcientia, vt tanquam de fide certum docent Theologi ex illo Pauli *ad Roman.* 2. *Quicumque ſine lege peccauerunt, ſine lege peribunt, quia videlicet legem naturalem tranſgreſſi ſunt.* Ratio eſt, nam lex naturalis lex Dei eſt: ergo omnes homines obligat. Sed difficile illud eſt, qualiter ſola lex naturalis obliget in foro conſcientiæ, & ſufficiat ad æternam damnationem, etiamſi omnis lex ſupernaturalis ignoretur, præcipuè cùm naturalis ratio non cognoſcat æternam pœnam: ergo nec lex naturalis poterit obligare ſub reatu pœnæ æternæ, & conſequenter nec ſub culpa mortali: culpa enim mortalis eſt, quæ pœnæ æternæ reatum inducit; at lex non poteſt obligare ad illam pœnam, quam non poteſt manifeſtare: ergo lex naturalis non obligat cum diſcrimine ſalutis æternæ. Sed reſpondendum eſt, quod licèt lex naturalis in nobis ſit ipſa ratio, in Deo tamen eſt ratio & voluntas diuina: ſatis ergo eſt, quod Deus legis naturalis conditor cognoſcat pœnam tranſgreſſoribus illius debitam; ad incurrendum enim alicuius pœnæ reatum non eſt neceſſe, quod tranſgreſſor legis cognoſcat pœnam debitam, ſed ſatis eſt, quod faciat actum tali pœnâ dignum.

4. d *Non ſit vilis authoritas.*] Hæc verba etiam reperiuntur *in cap. cum cauſa* 8. *de re judic. l.* 2. *C. quæ ſit longa conſuet. l. eos* 26. §. 1. *verſic. non liceat, C. de vſuris, cap. conſuetudinis,* 1. *diſt. nouella* 106. *Iuſtiniani, cap.* 1. ſed ſemper difficilia ab Interpretibus judicantur, vt infrà dicemus *num. finali.*

e *Rationabilis, & legitimè.*] Ex his verbis videtur deduci, conſuetudinem irrationabilem, nec legitimè præſcriptam, aliquid roboris obtinere, 5.
quod valde abſurdum eſſet; quare notandum eſt Gregorium IX. differentiam conſtituere inter conſuetudinem juri contrariam, & nulli juri aduerſam. In conſuetudine juri contraria judicium habendum eſt, an rationem contineat, ſitque legitimè præſcripta, vt legem juſtam, & ejus rationem tollat, argumento legis *nihil, ff. de juſtit. & jure, juncto cap. erit autem,* 4. *diſt.* In alia verò conſuetudine legibus non contraria, non eſt inquirendum, an ratione nitatur, vel non, quia huiuſmodi præſumptionem rationis habet, vt ipſa lex; & ideo non de ipſa, licèt ſecundùm ipſam, judicandum reliquit D. Auguſtinus *in cap. conſuetudinis,* 11. *diſt.*

COMMENTARIVM.

Ex hac Gregorii conſtitutione talis deducitur exponenda aſſertio: *Conſuetudo non derogat juri naturali, aut diuino, nec poſitiuo, niſi ſit rationabilis & præſcripta.* Probatur *cap. mala, cap. veritatem, cap. conſuetudinem*, cum aliis, 8. *diſt. cap. vſus*, cum aliis, 11. *diſt. cap. cum contingat, de foro compet. c. cum Eccleſia, de cauſa poſſeſſ. cap.* 1. *de his quæ fiunt à maj. cap. ad noſtram, cap. ex parte, hoc tit. l.* 1. *ff. de vſuris, l. idem* 10. §. *ſi procurator, ff. mandati, l. venditor* 13. §. *ſi conſtat, ff. communia prædiorum, l. item*, §. 1. *ff. quod cuiuſque*, Trident. *ſeſſ.* 24. *de reform. cap.* 20. *l. fin. tit.* 2. *partita* 1. *l.* 5. *tit.* 3. *part.* 3. *l.* 9. *tit.* 7. *part.* 5. Iuſtinian. *nouel.* 134. ibi: *Quæ improbè excogitata ſunt, ea nec longâ conſuetudine confirmari volumus.* Illuſtrant plures congeſti à Barboſa *in noſtro textu.* & *tom.* 6. *in præſenti*, Rochus de Curte, Sahagun, Otero, & Caniſius *in relectionib. noſtri textus*, Suarez *lib.* 7. *de legibus, cap.* 19. Baſilius *de matrim. lib.* 6. *cap.* 4. Hallier *de ſacris, ſect.* 7. *cap.* 1. *art.* 4. Arellano *antinomia* 4. Prado *tom.* 1. *Theolog. mor. cap.* 3. *de legib. q.* 15. Gibalinus *tom.* 2. *ſcient. can. lib.* 6. *cap.* 3. 6. Conciliatio traditur, et probatur.

Sed aduerſùs primam concluſionis partem ſic argumentor: omne quod poteſt lege ſtatui, id conſuetudine valet introduci: ſed lege ſtatui poteſt, quod juri naturali diuino repugnat: igitur & conſuetudine introduci poteſt. Probatur minor; nam non occidere, non furari, præcepta ſunt moralia juris naturalis diuini, *l. juſtitia, ff. de juſtitia & jure, cap.* 1. 50. *diſt.* 1. *cap.* 1. 23. *q.* 5. Docent Fagundez, Sanchez, & alii in illis præceptis ſcribentes: ſed lege permittitur occidere furem nocturnum, *l.* 2. *C. ad leg. Corn. de ſicariis, cap.* 2. *cap. ſignificaſti* 18. *cap. finali, de homicidio, l.* 1. *& per totum C. quando liceat*: itemque hoſtem in bello, *cap. homicidium* 23. *q.* 5. & furari tempore neceſſitatis, *cap. diſcipulos, de conſecrat. diſt.* 5. *cap. ſi quis propter, de furtis*: ergo & conſuetudine jus naturale mutari poteſt. Secundò contra ſecundam noſtri textus partem, vbi aſſeritur, conſuetudinem rationabilem, & legitimè præſcriptam, poſſe juri poſitiuo derogare, obſtat ſequens conſideratio: nam conſuetudo contra legem non poteſt eſſe rationabilis. Tùm quia eo ipſo, quod eſt contra legem, eſt contra rationem, quia lex nititur ratione, *cap. erit autem,* 4. *diſt. l. quod non ratione, ff. de legib.* Tum quia actus talis conſuetudinis ſunt praui, qui non poſſunt peccantibus prodeſſe, nec eos à legis jugo liberare, vnde Hoſtienſis *in cap.* 1. *de tregua & pace*, docuit legem poſitiuam præceptiuam, non poſſe deſuetudine abrogari: ergo conſuetudo nunquam 7. Impugnatur tradita aſſertio.

nunquam juri poſitiuo derogare valet. Deinde, nam non ſemper deſideratur, vt conſuetudo ſit legitimè præſcripta ad hoc, vt deroget juri poſitiuo: ſiquidem ſi Princeps ſciat conſuetudinem, & ipſa talis ſit, vt moraliter ſufficiat ad indicandum Principis conſenſum, ſufficit tempus breuius, licèt adhuc præſcripta non ſit. Ita D. Thomas 1.2. *q.97. art.3. ad 3.* quem ſequuntur Soto *lib.1. de juſtit.q.2. art.2.* Suarez *de legib.lib.2.c.18.num.17.* igitur non ſemper deſideratur quod ſit præſcripta.

8. Lex naturalis eſt immutabilis.

Sed his minimè refragantibus, vera eſt tradita aſſertio, pro cuius expoſitione ſciendum eſt primò, naturalia quidem jura diuinâ quadam prouidentiâ conſtituta immobilia eſſe, *l.2. ff.de vſufructu earum, l.2. ff.ad Tertyl.l.eas 8. ff.de captiuis, §.ſed naturalia, Inſtit. de jure natur. Clementina Paſtoralis, de re judic.* D.Thomas 1.2.*q.94. art.4. & 5.* Sotus, Suarez, Salas, & alii innumeri Theologi congeſti à Valente *in concord.juris Pontif. fol.283.& 286.* Connanus 1. *comment.cap.6.n.5.* Reuardus 2.*var.cap.1.* Cuiacius *in l.1. ff.de juſt.& jure,* Donellus 1.*comment. cap.12.* Ex Philoſophis, & Poëtis probat Gothofredus *in d. §. ſed naturalia:* ex practicis plures congerunt Salgado *de ſupplicat.2.p.cap.20. num.84.* Salcedo *de lege polit.lib.1.cap.8. num.10.* Nulla enim lex per ſe deficit, ſiue imminuitur, antequam per oppoſitum vſum, ſeu per legiſlatorem reuocetur, niſi quia perpetua non erat, ſed pro certo tempore data, quo finito deſinit obligare; vel quia in ejus materia eſt aliqua mutatio, ratione cuius aut ceſſat ejus adæquata ratio finalis, aut irrationabilis ſit, & iniuſta: ſed lex naturalis non fuit ſtatuta pro definito tempore, nec poteſt reddi iniuſta, & irrationabilis: ergo mutari non poteſt. Accedit, nam cùm lex naturæ ſit veluti proprietas naturæ rationalis, ſi hæc natura de medio tolleretur, lex etiam naturalis quoad exiſtentiam ſuam deficeret, & ſolùm per eſſentiam in mente Dei maneret, vt docet D.Thom. 1.2.*q.94. art.4.* lex enim naturalis, aut conſideratur prout eſt in Deo, & ſic certum eſt eſſe immutabilem; vel prout eſt in homine, & ſic manente naturâ humanâ, deficere non poteſt: quod apertiùs oſtenditur factâ diſtinctione inter præcepta negatiua, & affirmatiua; nam negatiua cùm res prohibeant intrinſecè malas, deficere non poſſunt, nunquam enim bonum eſſe poteſt, quod per eſſentiam malum eſt; & ideò hæc ſemper obligant, & pro ſemper. Affirmatiua verò, licèt ſemper obligent, non tamen pro ſemper; & ideo quamvis naturalia ſint, vno tempore obligant, & alio non; ſed non ideò recipiunt mutationem. Hæc enim eſt illorum natura, quæ ſolùm obligat pro illis occaſionibus, in quibus omiſſio talis actus eſſet intrinſecè mala. Nec contrarium docet D. Thomas *d. q.94. art. 5.* dum ait, legem naturalem quoad prima principia eſſe immutabilem; at verò quoad concluſiones illorum in aliquibus propter cauſas occurrentes mutari poſſe. Exempla ſunt præcepti naturalis reddendi depoſitum domino petenti; quod non obligat quando petitur ad damnum reipublicæ: item ſeruandi ſecretum, quod negatiuum eſt non reuelandi; & tamen violari poteſt, ſi ad defenſionem reipublicæ neceſſe ſit: item præceptum non occidendi, quod ceſſat in caſu defenſionis, vt ſuprà probaui. Nam ſciendum eſt, legem dupliciter poſſe mutari, aut deficere: vno modo per mutationem ſui ipſius intrinſecè, alio modo extrinſecè tantùm per mutationem alterius. Exempli gratiâ, pater deſinit eſſe pater priori modo, ſi moriatur; poſteriori modo abſque aliqua ſui mutatione, ſi moriatur filius. Priori ergo modo mutatio contingere poteſt in lege poſitiua; ſecus verò in lege naturali, quæ ſolùm mutari poteſt extrinſecè per mutationem materiæ, quando hic, vel ille caſus non cadit ſub obligatione naturali, ex aliqua cauſa peculiari; & in hoc ſenſu docet D. Thomas, aliqua præcepta naturalia mutari poſſe: loquitur enim de mutatione extrinſeca ex parte materiæ; quo caſu naturaliter præceptum non mutatur, quod pro illo caſu nunquam impoſitum fuit, vt in ſpecie textus *in cap. quemadmodum, de jureiurando,* qui non implet promiſſionem, quia res non manet in eodem ſtatu, non videtur fidem fallere; nam caſus ille non videtur ſub eadem promiſſione comprehenſus, quo modo procedunt exempla proximè adducta. Et ſi aliquando legimus legem naturalem mutari, ſimul ſupponere debemus id fieri aliâ ratione naturali fortiori, & validiori, vt *in l. bona fides, ff. depoſiti, l.jus ciuile 6.ff.de juſt.& jur. l.Stichum 95.§.naturalis, de ſolutionib.* Quo modo diſſoluenda ſunt argumenta, quæ de ſeruitute contra libertatem naturalem, vſucapione, alimentis filiis inceſtuoſis denegatis, & alia, quæ ab Interpretibus vulgò opponuntur, & referunt Faber *in Iuriſprud. tit.2.princip.3.per totum,* Donellus *lib.1.comment.cap.8.* Connanus *lib.1.comment. cap.4.* Inde etiam infertur, neminem poſſe diſpenſare in lege naturali, *cap. ſunt quidam 25. q.1.* Probant latè Sotus *lib.2.de juſt.q.7.art.3.* Franciſcus Valens *vbi ſuprà, num. 5.* Molina *de juſt. tract. 1. diſput.4.* Salas *de legib. diſp.5. ſect.7. num.32.*

Deinde ſciendum eſt, proprium conſuetudinis eſſe juri poſitiuo derogare, ſi legitimè præſcripta ſit, cum requiſitis relatis ſuprà *in cap.1.* vt docetur *in l.de quibus 31. ff.de legibus, l.venditor 13. §.ſi conſtat, ff. communia prædiorum, cap. relatum, el 2. de teſtament. cap. in his 3. §. leges, 4. diſtinct. cap. cùm contingat, de foro compet. cap.cum olim 6.hoc tit. l.6.tit.2 part.1.* Mela *miſcel.p.3. cap.5.* non quia potentior conſuetudo ſit, ſed quia poſterior; nam ſicut lex anterior poſteriore aboletur, *l. 26. cum ſequent. ff. de legibus:* ſic & deſuetudine, quaſi poſteriore lege, ſcriptæ tolluntur leges, non quia conſuetudo ſit fortior lege, vt inquit Oſualdus *lib. 1. Donelli, cap. 10.* ſed quia poſterior; nam & lex poſterior priorem conſuetudinem æquè tolleret; & tamen non majorem vim conſuetudine, ſed æqualem habet. 9. De conſuetudine iure contraria.

Ex quibus iam apparet vera decidendi ratio præſentis textus; nam cùm naturalia jura diuinâ prouidentiâ conſtituta ſint immutabilia, nec aliquâ lege poſitiuâ, ſimiliter nec conſuetudine mutari poterunt; cùm enim jus naturale dicatur, quod bonum, & æquum eſt, *l.penult. ff. de juſtit. & jure,* neceſſariò quod illi aduerſatur, debet eſſe iniquum, & iniuſtum: ſed conſuetudo iniquitatem continens nulla eſt, *cap.mala, 8.diſt.* ergo conſuetudo repugnans juri naturali nulla eſt, neque effectum vllum obtinet. Secundæ verò partis præſentis textus ratio ex eo prouenit, nam cùm humanæ conſtitutiones poſteriori lege poſitiuâ tolli poſſint, *l.ſed & poſteriores 28. ff. de legibus,* quia lex poſitiua adaptari debet loco, tempori, & perſonis, quæ ſæpè mutari ſolent, conſequenter mutatâ ratione legis, mutari lex ipſa valet; & ita ſimiliter contrariâ conſuetudine lex poſitiua tolli poterit, quia poſterior lex non ſcripta eſt, vt docet & illuſtrat Arellano *lib. 1. antinom.4. cap.9. num.5.* facit Tertull. *de cor. milit. Conſuetudo etiam in ciuilibus rebus pro lege ſuſcipitur cùm deficit lex: nec differt ſcriptura, an ratione conſiſtat, quando & legem ratio commendat.* Vnde rectè in præſenti docet Gregorius IX. quod licèt conſuetudine mutari non poſſit lex naturalis, poſitiua tamen conſuetudine legitimè præſcriptâ abrogari in totum, vel in partem valet. 10. Traditur decidendi ratio.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta, ex 11.

qua

Diſsoluitur dubitandi ratio. qua dicebamus, contra præcepta naturalia non occidendi, ſeu furandi, lege poſitiua homicidium, & furtum permitti poſſe: igitur & conſuetudine præcepta illa naturalia mutari valent. Quia reſpondetur, præceptum illud non occidendi, generaliter accipiendum eſſe, niſi ſpeciales circumſtantiæ homicidium licitum reddant; nam ſi præceptum in illa amplitudine accipiatur, errorem continebit in fide, in quem lapſi ſunt Vvaldenſes. Semper igitur limitanda eſt generalitas illorum præceptorum, in caſibus, in quibus eadem naturalis lex, vel particularis ad eos reuelata contrarium non ſuadeat, *cap. non eſt noſtrum* 23. *q.* 5. vnde cùm in caſibus pro ratione dubitandi expenſis naturalis lex contrarium dictet, vt ſuis locis dicemus, ideò in eis permittuntur homicidium, & furtum. Docet latè Franciſcus Valens *vbi ſuprà, fol.* 287. Nec ſecunda difficultas obſtat; nam verum eſt in conſuetudine rationem deſiderari ad hoc, vt tanquam legitimè præſcripta poſſit vincere jus poſitiuum; ſed non eo ipſo, quod contra legem poſitiuam præſcribatur, irrationabilis eſt; ſiquidem lex, quæ pro futuris cauſis profertur, *cap.* 2. *de conſtit.* poteſt iniuſta reddi ex temporis & rerum mutatione: quare tunc conſuetudo contra ipſam legitimè præſcribitur. Nec tandem obſtat augmentum ipſius difficultatis; nam retentâ ſententiâ eorum qui aſſerunt, non deſiderari integrum tempus ad præſcribendam conſuetudinem, cùm datur Principis ſcientia, & ſic ſufficiens ſignificatio conſenſus illius, non obſtat noſter textus, qui debet accipi de conſuetudine independenter à ſcientia Principis præſcribenda ſuâ ratione, & per propriam vim, & efficaciam: tunc enim deſideratur, vt præſcripta ſit per legitimum tempus, quo modo interpretatur noſtrum textum P. Suarez *lib.* 7. *de legib. c.* 18. *n.* 20.

12. Exponitur cap. in aliquibus, §. ult. de decimis.

Sed ſuperiori aſſertioni obſtat textus *in cap. in aliquibus*, *§. vlt. de decimis*, vbi proponitur decimas deberi ex jure diuino, præſtandas autem eſſe juxta loci conſuetudinem. Quem textum ſic expendo: Ex ipſo conſtat obligationem præſtandi decimas eſſe juris naturalis, & diuini: ſed conſuetudine poteſt ejus præſtatio mutari, & alterari: ergo quia conſuetudo contra jus diuinum introduci poteſt. Cui difficultati reſpondendum eſt, omiſsâ eorum ſolutione, qui aſſerunt conſuetudinem circa ſubſtantiam decimarum admitti poſſe, conſuetudine quotam decimarum tolli poſſe; nam tunc non per eam mutatur jus diuinum, ſed interpretatur. Accedit, nam decimæ præſtantur ſacerdotibus in eorum & pauperum alimoniam: ſed conſuetudine rationabili introduci poteſt, vt decimæ remaneant penes ipſos pauperes; nam tunc finis præſtationis decimarum non tollitur, ſed tantùm modus exactionis interpretatur: igitur talis conſuetudo vt non repugnans juri diuino, præſcribi poteſt. Docet Lemaiſtre *de decimis cap.* 5. & 6.

13. Exponitur cap. ad Apoſtolicam, de ſim.

Secundò refragatur textus *in cap. ad Apoſtolicam*, *de ſimonia*, vbi cùm agatur de ſimonia, quæ committitur in pretii receptione pro collatione ſacramentorum, ſtatim ea exceptio annectitur, *Niſi contrarium conſuetudine introductum fuerit:* tunc ſic argumentor. Iuri diuino repugnat, vt pretium, vel aliquid loco pretii pro conferendis ſacramentis recipiatur, vt probat Hallier. *de ſacris elect. ſect.* 2. *art.* 4. *per totum:* ſed nihilominus conſuetudine introduci valet, vt aliquid præſtetur in illis caſibus: igitur quia conſuetudine poteſt mutari jus diuinum. Cui difficultati, omiſsâ celebri quæſtione, an conſuetudo contra ſimoniam præſcribi poſſit, dicendum eſt, quod licèt juri diuino repugnet, vt aliquid tanquam pretium exigatur pro adminiſtratione ſacramentorum; tamen in eo textu, quod exigitur ratione conſuetudinis, non exigitur vt pretium, ſiue pro pretio rei ſpiritualis, nec cum intentione vendendi, vel emendi; ſed exigebantur veluti quædam ſtipendia in vim eleemoſynæ accepta per conſuetudinem approbatæ: tunc enim laudabilis conſuetudo dicitur, vt probat Hallierius *vbi ſuprà.*

Tertiò præſenti aſſertioni obſtat textus *in l.* 2. *C. quæ ſit longa conſuetudo*, vbi Conſtantinus Imperator diſertè ſcribit, non tantam eſſe conſuetudinis 14. Intelligitur l. 2. C. quæ ſit longo conſuetudo.
authoritatem, vt poſſit vincere rationem aut legem: igitur quia conſuetudo, quantumvis rationabilis, & legitimè præſcripta, non poteſt juri poſitiuo derogare. Cui difficultati vt ſatisfaciat Cujacius *in parat. ad illum tit.* & *lib.* 2. *feudor. tit.* 1. exiſtimat in eo textu agi de conſuetudine, quæ nullâ, aut paruâ ratione conſtat. Mela *p.* 3. *miſcel. cap.* 5. accipit Conſtantinum de conſuetudine brevis temporis, decem ſcilicet, vel viginti annorum; quam ſeruari, ac cuſtodiri debere in rebus parvi momenti, reſcribit Alexander *in l.* 1. *Cod. eodem tit.* & ejus conſuetudinis non eam eſſe authoritatem aſſerit Conſtantinus, vt rationem vincat, aut legem. Gloſſa & Bartolus *ibidem*, textum illum accipiunt de conſuetudine ſpeciali, quæ legem generalem vincere non poteſt, juxta textum *in l. venditor*, *§. ſi conſtat*, *ff. communia prædiorum.* P. Vaſquez *in* 1. 2. *q.* 97. *art.* 3. *diſput.* 277. *cap.* 7. *num.* 62. verum ſenſum dictæ legis ſecundæ deſumendum eſſe credit ex illis verbis, *ſui momento*; vt ſenſus ſit conſuetudinem ſui momento, id eſt, propriâ virtute non vincere legem; nam is effectus non prouenit ex propria virtute conſuetudinis, quatenus ſolus populi vſus eſt, ſed quatenus voluntate Principis tacitè confirmantis fulcitur; & ideò dum ait Conſtantinus, conſuetudinem & vſum non eſſe vilis authoritatis, loquitur de conſuetudine conſenſu Principis confirmata, & hoc modo ait habere authoritatem vincendi legem, non virtute ſui, quatenus eſt ſolus vſus populi, ſed ex conſenſu Principis. Alii docent, Conſtantinum minimè loqui de conſuetudine jam formata, ſed de longo vſu, ſeu aſſuefactione plurium perſonarum, quatenus factum eſt, & ex ea jus ſcriptum reſultat: quam conſuetudinem docet Conſtantinus non eſſe leuis authoritatis, quippe ex ea jus ſcriptum oritur, ſed non adeò graue, vt vincat rationem, aut legem. Sed his omiſſis placet alia communior interpretatio, quæ aſſerit, Conſtantinum in ea lege non negare conſuetudinem vincere legem poſitiuam, ſed tantùm affirmare, non eſſe majoris authoritatis quàm ipſa lex ſeparatim, ſpectatâ vtriuſque vi, quod enim fieri poteſt per legem, poteſt fieri per conſuetudinem, & è contra; ſed non ampliùs, nec majori viſper conſuetudinem, quàm per legem: ita vt ſicut lex vincit conſuetudinem, ita conſuetudo vincat legem; ſed non majori authoritate, quàm ipſa vincitur à lege. Alia proſequuntur pro ipſius textus expoſitione Matheacius *lib.* 1. *de ratione juris*, *cap.* 33. *à num.* 29. Oſualdus *lib.* 1. *Donelli*, *cap.* 10. *littera L.* Suarez *de legib. lib.* 7. *cap.* 18. & 19. Robertus *lib.* 2. *rerum judicat. in principio*, Menochius *lib.* 1. *de arbitr. q.* 71. *per totam*, Pichardus *in §. ex non ſcripto*, *Inſtit. de jure natur.* Caniſius *in noſtro textu*, *num.* 4. Baſilius *lib.* 6. *de matrim. cap.* 5. & 6. Madera *animadv. cap.* 5. *num.* 8. Cuiacius *lib.* 2. *quæſtion. Papin. in l.* 1. *ff. de vſuris*, Hottomanus *ad Pandectas*, *tit. de legib. num.* 10. Duarenus *eod. tract. cap.* 8. & *diſp.* 1. *cap.* 31. Tuldenus *ad titul. C. quæ ſit longa*, Amaya *in l.* 2. *C. de annon. num.* 5. Carraſco *ad leges recopil. de conſtit. cap.* 8. Bronchorſt. *centuria* 1. *aſſert.* 9. Hanc interpretationem firmat textus *in cap.* 1. *de feudi cognit. in vſibus feudorum*, in illis verbis: *Legum autem Romanarum non vilis eſt authoritas; ſed non adeò vim ſuam*

ſuam oſtendunt, vt vſum vincant, aut mores. Ex quibus deducitur, æqualem vim eſſe legis, ac conſuetudinis.

15. Opponitur lex 3. §. Divus, ff. de sep. viol.

Tandem ſuperiori aſſertioni obſtat textus *in l. 3. §. Diuus Adrianus, ff. de ſepulchro violato*, vbi Vlpianus docet, conſuetudinem municipalem non poſſe tollere reſcriptum Principis: ergo quia conſuetudine lex poſitiua tolli non poteſt. Cui difficultati vt ſatisfaciant Bartolus *in d. l. de quibus, n. 53. oppoſit. 7.* Iaſon *ibi*, Couarr. *lib. 3. var. cap. 13. n. 4.* aſſerunt reſcriptum Principis ibidem emanaſſe poſt conſuetudinem; quare mirum non eſſe, quod lex poſterior conſuetudine anteriori non derogetur: quæ interpretatio vltra quàm litteræ repugnat, refellitur *ex cap. 1. de conſtit. lib. 6.* Quare eâ omiſſâ verius dicendum eſt, in eo §. non agi de conſuetudine generali, ſed de conſtitutione municipali alicujus populi, quâ prohibitio generalis non ſepeliendi mortuum intra vrbem, confirmata pœnali reſcripto D. Adriani, abrogari non poterat, cùm prohibitio eſſet generalis Imperatoris, & conſtitutio municipalis iniuſta, quæ juri communi non derogat.

TITULUS QUINTUS.

De poſtulatione Prælatorum.

CAPUT PRIMUM.

a Innocentius III. *Decano, & Capitulo Senonenſi.*

AD hæc in B. Petro. *Et infrà:* Sanè cùm Eccleſia Senonenſis ſemper fuerit Eccleſiæ Romanæ devota, non immeritò ipſius Eccleſiæ paſſioni compatimur, & doloribus condolemus, cùm eo ſit viduata Paſtore, qui etſi nobilis eſſet genere, *b* nobilior tamen fuit, ſicut credimus, ſanctitate. *Et infrà:* Dolemus inſuper quod dolori nimio, quem de tanti Patris obitu conceperat Eccleſia Senonenſis, dolor alius ſupervenit, cùm eâ vix ſurgente ab officio *c* funeris tam funeſti, vix dignè celebratis exequiis tanti Patris, Rex ipſe injuſtè commotus, poſſeſſiones ipſius, tam ad menſam Archiepiſcopi, quàm Canonicorum pertinentes, non ut debuit, vel ut decuit, ſed ut voluit, & valuit, occupavit, & perſonas etiam, quæ de mandato noſtro ſuſpenderant organa ſua, compulit exulare. *Et infrà:* Cùmque propter perſequutionem inſtantem, & diffidentiam animorum, quam in talibus & zelus movet interdum, & uſus excuſat, de facili non poſſetis in *d* unum locum, & propoſitum convenire, ſed ad nos fuiſſet ab aliquibus *e* appellatum; tandem non ſine difficultate convenientes in unum, Altiſſiodorenſem *f* Epiſcopum in Archiepiſcopum unanimiter poſtulaſtis, poſtulationem veſtram per Magiſtrum R. Præcentorem veſtrum, virum in utroque Jure peritum, honeſtum, providum, & diſcretum, qui apud nos ſuper aſſumpti promotione negotii fideliter inſtitit, & de contingentibus nihil omiſit; & per Abbatem *g* Sancti Petri, & per veſtras etiam litteras exponentes, ac petentes humiliter, ut faciendæ tranſlationi favorem Apoſtolicum, & pium præberemus aſſenſum, conſideratâ præſertim perſequutione, quæ communiter inſtat Eccleſiæ Gallicanæ, ac neceſſitate quæ incumbit ſpecialiter *h* Eccleſiæ Senonenſi. Verùm quoniam antequam idem Magiſter ad Sedem Apoſtolicam acceſſiſſet, audieramus à multis, immò etiam nobis quaſi pro certo *i* conſtabat, quoniam idem Epiſcopus interdicti ſententiam non ſervaſſet, quod & idem Magiſter non negavit, à nobis in noſtra, & fratrum noſtrorum præſentia requiſitus, in ipſius Epiſcopi excuſationem allegans, quod ſententiam illam ſervare nullatenus tenebatur, quæ ad ejus notitiam, nec per noſtras litteras, nec per dilectum filium *j* P. S. M. in Via Lata Diaconum Cardinalem, tunc Apoſtolicæ Sedis Legatum, qui eandem ſententiam promulgaverat; nec per deputati ad hoc exequutoris mandatum, vel litteras perveniſſet; & quod in Altiſſiodorenſi *k* Diœceſi Rex ipſam terram propriam non haberet; & quod eadem Altiſſiodorenſis Diœceſis ex alia cauſa fuerat *l* interdicta. *Et infrà:* Nec ſuffecit, immò nec profuit ad excuſationem prædicti Altiſſiodorenſis Epiſcopi, & aliorum ſimilium, quod mandatum noſtrum, & Cardinalis ejuſdem, vel exequutoris, etiam ad ſe per ſpeciales litteras ad ipſos directas, vel ſpeciale mandatum non perveniſſe proponunt. Cùm Cardinalis idem ſententiam interdicti præſentibus multis Archiepiſcopis, & *m* Epiſcopis ſolemniter ac publicè promulgavit, & eadem interdicti ſententia in Regno Francorum jam à multis cœpit obſervari, nec ſit neceſſarium, cùm conſtitutio ſolemniter editur, *n* aut promulgatur, ipſius notitiam ſingulorum auribus per ſpeciale mandatum, vel litteras inculcare; ſed id ſolùm ſufficit, ut ad ejus obſervan-

ſervantiam teneatur, quod noverit eam ſolemniter editam, aut publicè promulgatam; cùm etiam contra quoſdam qui o Sardicenſe Concilium non ſervabant, tanquam illud non habuerint, aut receperint, canonica tradat authoritas, quod eis non facilè facultas credendi tribuitur, cùm idem penes illos in ſuis regionibus actum fuerit, & receptum. Nec valet quod in Altiſſiodorenſi Diœceſi dictus Rex propriam terram dicitur non habere; cùm nos totam terram Regis ipſius ſubjici mandaverimus interdicto. & Cardinalis noſtrum p mandatum interpretatus, in terram illam ſententiam promulgaverit, quæ Regi q tunc temporis adhærebat. Quod ſi Epiſcopatus ejus ex alia cauſa fuerat interdictus, interdicti ſententiam & tenebatur fortiùs & poterat faciliùs obſervare: ſed inde liquidò conſtat, ſæpedictum Epiſcopum ſufficienter excuſari non poſſe, quòd ſuam r Metropolim Eccleſiam generalis interdicti ſententiam & recepiſſe non noverat, & ſervare. Ideoque unus eorum extiterat, qui deliberantes ſuper eadem ſententia, communi conſilio decreverunt, ſed erraverunt, ut ipſam ſententiam non ſervarent. Cùm ſi verbum Apoſtoli P. de Clemente dicentis diligentiùs attendiſſent, commonitionem ſuper hoc non debuerint expectare, ſed obſecundare prudenter, & humiliter obedire. Nos igitur qui ſecundùm Apoſtolum prompti ſumus inobedientiam omnem ulciſci, ejuſdem Altiſſiodorenſis inobedientiam attendentes, ne nihil obedientia prodeſſe videretur humilibus, ſi contemptus contumacibus non obeſſet; cùm juxta canonicas ſanctiones quædam ſint culpæ, in quibus culpa eſt relaxare vindictam: habito cum fratribus ſuper hoc diligenti tractatu, quantumcunque vobis, tanquam obedientiæ filiis deferre vellemus; poſtulationem tamen hujuſmodi, non propter poſtulantem Eccleſiam, ſed propter poſtulatam perſonam repulimus ut indignam. Licèt autem ex eo quod hominem, qui veſtro non conveniebat propoſito, poſtulaſtis, cùm vos interdicti ſententiam ſervaretis, ipſe tamen eam contemneret obſervare, permiſsâ vobis abuſi fueritis poteſtate, ac ideò vos ea non immeritò privare poſſemus, cùm juxta divinæ legis edictum non liceat veſtem induere de lana linoque contextam: ne tamen veſtræ videamur devotionis ingrati, de ſolita Apoſtolicæ Sedis benignitate concedimus, ut vobis, & eidem Eccleſiæ, vel per poſtulationem idoneam, vel per electionem canonicam de perſona congrua conſulatis.

NOTÆ.

1. a *INnocentius.*] Ita etiam legitur *in cap. 1. hoc tit. in 3. collectione.* De Senonenſi Metropoli Galliæ nonnulla adduxi *in cap. cùm omnes 6. de conſtit.* vt autem præſens textus rectè perpendatur, ejus hiſtoria repetenda eſt ex Rigordo *in vita Philippi, anno* 1199. Spondano *in continuat. Baron. anno* 1198. *num.* 8. & ex geſtis ipſius Innocentii editis à Boſqueto, vbi *fol.* 32. ita ſententiæ interdicti, de qua in præſenti, & *in cap. nouit, de officio Legat. cap. nouit, de appellat.* ac præſentis textus, & ſequentis hiſtoria refertur, quam etſi diffuſam, tranſcribere neceſſarium duxi prò dictorum jurium illuſtratione. [Præfatum verò Petrum Diaconum Cardinalem, quem ipſe poſtmodùm in Preſbyterum ad titulum S. Marcelli promouit, direxit in Gallias, tria ſibi præcipiens & injungens. Videlicet, exhortaretur, & induceret populos ad Terræ ſanctæ ſuccurſum: vt pacem vel treguas inter Francorum & Anglicorum Reges componeret, & firmaret: & vt ipſum Regem Francorum ad dimittendam ſuperinductam, & recipiendam vxorem propriam, quam iniuſtè dimiſerat, commoneret, & cogeret, ſi neceſſitas poſtularet. Ipſe verò profectus, circa primum capitulum vſque adeò diuinâ gratiâ fauente profecit, quod innumera tam militum, quàm peditum multitudo ad verbum exhortationis ipſius ſignum Crucis ſuſcepit ad obſequium Crucifixi. Cum quibus & quidam Epiſcopi, & Abbates, ac alii multi Clerici peregrinationis propoſitum aſſumpſerunt, inter quos principales fuerunt Theobaldus Comes Trecenſis, Ludouicus Comes Bleſenſis, Balduinus Comes Flandriæ ac Hannoniæ, & Comes de S. Paulo, Sueſſionenſis, & Trecenſis Epiſcopi, & quidam Ordinis Ciſtercienſis Abbates. Circa ſecundum quoque capitulum idem Legatus ita proceſſit, quod Philippus Franciæ in manu ejus datâ fide promiſit ſe ad mandatum ipſius pacem, vel treguas cum Rege Angliæ initurum. Richardus autem Rex Angliæ ſe difficilem oſtendebat: ſed cùm idem Legatus ei cœpit rigorem Eccleſiaſticum intentare, ſaniori ductus conſilio acquieuit, & quinquennales treguas compoſuit inter Reges, faciens quædam caſtella, quæ firmauerat contra alium, demoliri. Circa tertium verò capitulum, ad pleniorem intelligentiam eſt notandum, quod defunctâ primâ vxore mandato præfati Philippi Regis Francorum, filiâ Balduini Comitis Hannoniæ, nepte videlicet Philippi Comitis Flandriæ, de qua ſuſceperat vnum filium nomine Ludouicum, tractatum eſt inter ipſum, & Canutum Regem Danorum, vt Ingeburgim ſororem ipſius Rex Franciæ duceret in vxorem: miſſoque Stephano Nouiomenſi Epiſcopo cum Regio apparatu, vt eam adduceret, ille Rex eam cum multo deſiderio expetebat. Cùm de ipſa ſuſcipienda in conjugem, & tenenda præſtitæ fuiſſent ſufficientes, & idoneæ cautiones, frater ejus tranſmiſit cum ea Petrum Bucchideum Epiſcopum cum idoneo comitatu: quæ cùm tranſvecta per mare perueniſſet Ambianis, vbi Rex Franciæ ipſius præſtolabatur aduentum, dilationis impatiens, ipſo die deſponſauit eandem, & congregatis Principibus, tam Eccleſiaſticis, quàm mundanis, ſequenti die per manum Guillelmi Rhemenſis Archiepiſcopi fecit eam ſecum ſolenniter coronari. Sed inter ipſa coronationis ſolennia, ſuggerente diabolo, ad aſpectum illius cœpit vehementer horreſcere, tremere, ac pallere, vt nimium perturbatus vix ſuſtinere poſſet finem ſolennitatis inceptæ. Statimque motum eſt verbum diuortii celebrandi, propter affinitatis obſtaculum, quod inter eos quidam exiſtere muſſitabant dicentes, quod ſecunda contingat primam vxorem in gradu conſanguinitatis quarto,

vel

vel quinto : ſed aliis aſſerentibus, quod id ſine turpi nota ſubitò fieri non valeret, aliquantulum eſt dilatum ; & interim ſuggeſtum eſt Regi, vt ad illam accederet, ſi forſan affectu mutato illam cognoſcere poſſet. Acceſſit igitur Rex ad illam apud Foſſatum propè Pariſios, quò fecerat illam adduci, & thorum ejus ingeſſus eſt. Poſt paulùlum ab illa receſſit, in tantùm habens ipſam exoſam, vt vix ſuſtineret coram ſe de illa fieri mentionem. Aſſerebat a[illegible]m Regina, quod Rex carnaliter illam cognoverat, Rex verò è contra aſſerebat quod ei non potuerat carnaliter commiſceri. Conuocatis igitur præfato Rhemenſi Archiepiſcopo in ſua prouincia tunc Apoſtolicæ Sedis Legato, & aliis quibuſdam Epiſcopis, coram eis accuſatum eſt matrimonium, ipsâ Reginâ quid ageretur, penitùs ignorante, vtpote quæ compatriotis remiſſis ad propria, quaſi ſola remanſerat, linguæ Francorum prorſus ignara: & affinitate per quoſdam teſtes incontinenti iurata, mox idem Archiepiſcopus ſententiam diuortii promulgauit, quæ cùm Reginæ per quendam exponeretur interpretem, illa vltra quam dici poſſet admirans, flens, & eiulans, exclamauit : Mala Francia, Mala Francia : & adjecit, Roma, Roma. Non enim aliter nouerat Gallicis verbis talem exprobrare ſententiam, aut Sedem Apoſtolicam appellare. Protinus ergo Rex illam à Regno Francorum emiſit, & in quodam cœnobio monialium extra Regni fines fecit vtcumque deponi. Turbati ſunt multi, quin & omnes qui Deum timebant, & iuſtitiam diligebant, ſuper ſententia tanquam iniqua. Peruenitque fama, vel magis infamia huius facti ad Cœleſtinum tunc temporis Papam, qui cùm per Magiſtrum Meliorem, tituli Sanctorum Joannis & Pauli Preſbyterum Cardinalem de Francia redeuntem, veritatem pleniùs & certiùs cognouiſſet, quia factum erat notorium, quod nullâ poterat tergiuerſatione celari, ſententiam illam diuortii contra ignaram, & indefenſam inordinatè ac impetuoſè prolatam, authoritate Apoſtolica irritauit. Interdicens Regi per nuncios, & apices ſuos, ne aliam ſibi præſumeret copulare. Verùm quantò idem Papa feruentior circa hoc apparuit in principio, tantò tepidior eſt inuentus in fine, quia licèt Rex Danorum, germanus præfatæ Reginæ, per honorabiles nuncios imploraret, vt compelleret Regem Francorum ad recipiendum eandem Reginam ſororem ſuam, quam iniuſtè dimiſerat, ſicut juris ratio poſtulabat, nunquam tamen apud eum hoc potuit obtinere ; quin etiam tolerauit vt idem Rex poſt interdictum ipſius, filiam Ducis Meraniæ, puellam vtique pulchram nimis, non ſine multo ſcandalo ſuperduceret, & teneret. Præfatus autem Innocentius Cœleſtino ſuccedens, ſtatim per litteras ſuas, & per Pariſienſem Epiſcopum, ſæpedictum Regem ſtuduit commonere, vt eam remoueret à ſe, quam contra interdictum Eccleſiæ ſuperduxerat ; & reciperet illam in gratiam coniugalem, quam legitimè ductam, illegitimè duxerat amouendam, juris ei licentiâ non negatâ, quominus factâ reſtitutione poſtmodùm audiretur, ſi quid duceret proponendum. Conteſtans eidem, quod quantumcunque ſibi moleſtum exiſteret eum aliquo moleſtare; tamen oportebat eum plus cæleſti, quàm terreno deferre Regi, etiam ſine perſonarum acceptione, ſicut ratio poſtularet. Quia verò idem Rex ſæpè commonitus noluit acquieſcere, ſæpedicto Legato per Apoſtolica ſcripta præcepit, quatenus ſublato appellationis obſtaculo, totam terram ipſius Eccleſiaſtico ſubjiceret interdicto, vt nullum in ea, præter Baptiſmum paruulorum, & pœnitentiam morientium, diuinum celebraretur officium, ſi forſan ei vexatio tribueret intellectum. Congregato igitur apud Diuionem Archiepiſcoporum, necnon Abbatum, & aliorum multorum Concilio, Rex præſentiens quod idem Legatus vellet procedere contra ipſum, per nuncios ſuos fecit ad Sedem Apoſtolicam appellari. Legatus verò non vt appellationi deferret, ſed vt differret ad tempus, quatenus alibi mandatum Apoſtolicum commodiùs adimpleret, tandem apud Viennam multis Archiepiſcopis conuocatis, inter quos quidam de Regno Franciæ fuerunt præſentes, interdicti ſententiam promulgauit, mandans per litteras ſuas, quibus etiam tenorem Apoſtolicarum inſeruit litterarum, vniuerſis Eccleſiarum Prælatis in terra Regis Franciæ conſtitutis, vt eam & ipſi ſeruarent, & facerent per ſuas litteras obſeruari. Quod ſi forſan Epiſcoporum aliqui contra eam venire præſumerent, ſcirent ſe ab officio Pontificali ſuſpenſos. Cæteris verò cuiuſcumque dignitatis, vel ordinis officiorum & beneficiorum adminiſtrationem penitus interdixit. Omnes autem ad feſtum Aſcenſionis Domini proximè tunc futurum de inobedientia reſponſuros, ad Sedem appellauit. Receptis igitur literis, quidam in auditu auris obedire cœperunt : ſicut Canonici Senonenſes, Pariſienſes, Epiſcopus Siluanectenſis, Sueſſionenſis, Ambianenſis, Atrebatenſis, & quidam alii, ſententiam interdicti firmiter obſeruantes. Alii verò diſtulerunt obſeruare ſententiam ; ſicut Rhemenſis Archiepiſcopus, Laudunenſis, Nouiomenſis, Antiſſiodorenſis, Belvacenſis, Morinenſis, Meldenſis, Carnotenſis, Aurelianenſis, & alii forte perpauci, nuncios ſuos ad Sedem Apoſtolicam deſtinantes, per quos quaſdam excuſationes, licèt friuolas, prætendebant ; ſed promittebant, quod illis expoſitis, ſi demùm placeret ſummo Pontifici, ſententiam obſeruarent. Cùm igitur ſummus Pontifex excuſationes illas euidentiſſimis rationibus improbaret, præcepit eiſdem, vt ipſi pariter obſeruarent ſententiam interdicti, qui audito præcepto, humiliter paruerunt : ſicque tota terra Regis Francorum arctiſſimo eſt interdicto concluſa ; ita vt clauſis Eccleſiis, nuſquam in cæmeteriis ſepelirentur corpora mortuorum, quin etiam ſuper terram ſeruabantur vbilibet inſepulta. Rex autem in tantam indignationem excanduit, vt Epiſcopos & alios Clericos, qui primò ſeruauerunt interdictum, ab Eccleſiis ſuis faceret violenter expelli, & bona omnia occupari. Sed cùm plebs vniuerſa clamaret, Rex jàmque non valens Eccleſiaſticæ ſeueritatis ſuſtinere vigorem, nuncios ſuos, quoſdam inde Clericos, & quoſdam Milites ad ſummum Pontificem deſtinauit, conquerens de Legato multipliciter, ſed tamen offerens per eoſdem juratoriam cautionem, quod coram Legatis, vel Delegatis judicibus ſtaret juri. Quibus ipſe prudentiſſimus Papa reſpondit, quod diſtinguendum erat, vtrum ſtare vellet juri dictato, vel juri dictando : ſi juri dictato, videlicet ſecundùm jus quod dictauerat, vt ſuperinductam à ſuo remoueret conſortio, & Reginam antedictam reciperet, libenter cautionem, immò ſine cautione qualibet ſi hoc faceret, relaxaret ſententiam interdicti ; dummodo priùs Epiſcopi, & clerici deſtituti plenam fuiſſent reſtitutionem adepti. Si verò juri dictando, videlicet ſecundùm jus quod dictaret, vt affinitatis decideretur articulus, cautionem oblatam reciperet ad cautelam, dummodò ſuperinductâ remotâ, Reginam reciperet memoratam. Hoc autem cùm Rex per nuncios ſuos à Sede Apoſtolica reuertentes audiſſet, ſpiritus ejus cœpit multipliciter anxiari ; quia nec illam volebat recipere, quam habebat vehementer exoſam ; nec iſtam dimittere, quam habebat nimis acceptam. Verùm conuocatis quibuſdam Principibus, tam Eccleſiaſticis, quàm mundanis, cœpit deliberare cum illis, quid ei foret in hoc articulo

Digitized by Google

culo faciendum; quibus vnanimiter reſpondentibus, quod erat parendum Apoſtolicæ Sedis mandatis, quæſiuit à Rhemenſi Archiepiſcopo, qui ſententiam diuortii promulgauerat, vtrum verum eſſet, quod Dominus Papa ſcripſerat, videlicet quod illa non erat diuortii dicenda ſententia, ſed ludibrii fabula nominanda. Qui cùm reſpondiſſet, verum eſſe quod ſcripſerat Summus Pontifex, non enim audebat aliud reſpondere; ſtatim Rex intulit, dicens: Ergo tu es ſtultus, & fatuus, qui talem ſententiam protuliſti. Remiſſis igitur nunciis inſtabat vt priùs, quod videlicet relaxato interdicto, cognoſceretur de jure: ſed cùm nec minis, nec precibus, nec promiſſis animus Summi Pontificis flecti poſſet in fundamento juſtitiæ ſolidatus, ipſius arbitrio ſe ſubmiſit: qui Octavianum Oſtienſem Epiſcopum Legatum deſtinauit, talem ei formam præfigens, vt ante omnia ſatisfactionem plenariam de damnis & iniuriis Clericis irrogatis faceret exhiberi. Ita quod ii, qui propter obedientiam, & reuerentiam Apoſtolicæ Sedis graues perpeſſi fuerant contumelias, & jacturas, per Apoſtolicam Sedem ſibi ſentirent, & gauderent congruè ſatisfactum. Deinde ſuperinductam præciperet à Regis conſortio, tam localiter, quàm carnaliter remoueri; vt non ſolùm à Regis amplexibus, verùm etiam à Regni finibus faceret illam excludi, & præfatam Reginam ab ipſo Rege ſolenniter recipi, & regaliter pertractari, receptâ publicè juratoriâ cautione, quod eam ſine judicio Eccleſiæ non dimitteret; & ſic relaxaret ſententiam interdicti, reſeruata ſibi correctione illorum, qui ab initio non ſeruauerunt interdictum. Et ſi poſt frequentes, & diligentes admonitiones, & exhortationes idem Rex præfatam Reginam ſicut legitimam habere nollet vxorem, ſed mallet matrimonium accuſare, præcepit eidem Legato, vt pro termino peremptorio ad inchoandam cauſam ſpatium ſex menſium aſſignaret, infra quod, ſi præfata vellet, commoneretur Rex Danorum germanus ipſius, vt ad defenſionem eiuſdem viros prudentes cum Aduocatis, & teſtibus aliis quibuſlibet neceſſariis, ſub Apoſtolica, & regia ſecuritate dirigeret, competenti loco de libera voluntate partium aſſignato. Aſſociauit Oſtienſi Epiſcopo ad examinationem & defenſionem cauſæ ejuſdem, Joannem tituli ſanctæ Priſcæ Presbyterum Cardinalem, iniungens eiſdem, vt aſſidentibus ſibi viris religioſis, litteratis, & prouidis, cauſam ipſam ſufficienter, diligenter, ac patienter examinare curarent, taliter in verbis, & operibus, & aliis circumſtantiis ſe habentes, vt nulla de ipſis poſſet ſuſpicio ſuboriri, ſed juris ordine per omnia obſeruato, ſecuritatem & libertatem parti ſæpedictæ Reginæ per omnia prouidentes, cauſam ipſam mediante juſtitiâ terminarent. Profectus eſt Epiſcopus ſecundùm hanc formam ad Regem Francorum: & tam ab ipſo, quàm ab ejus Magnatibus honorificè, & deuotè receptus, fecit imprimis Eccleſiis, & Eccleſiaſticis viris de damnis & iniuriis ſatisfieri congruenter; ac deinde Reginam de loco, in quo fuerat, ad quoddam regale caſtrum adduci fecit, vbi præſentibus tam Archiepiſcopis, & Epiſcopis, quàm Magnatibus; & tam Cleri, quàm multitudine populi copioſâ, Rex ad mandatum Legati Reginam recepit, faciens in animam ſuam juramento firmari, quod honorificè ipſam vt Reginam tractaret, & abſque judicio Eccleſiæ non dimitteret, & ſic ipſe Legatus ſententiam interdicti, quæ per octo menſes durauerat, relaxauit cum multo gaudio, & applauſu. Etſi nonnulli ſibi detraxerint, quòd Apoſtolici mandati formâ neglectâ, in quibuſdam ſuperficialiter proceſſiſſet. Superinductam autem Rex à ſuis ſeparauit amplexibus, ſed à regni finibus non excluſit, quia grauida erat, & partui jam vicina. Porrò cauſam ipſius Dominus judicauit, quia poſt partum grauiter infirmata, debitum carnis exſoluit. Cùm igitur idem Rex non poſſet induci vt ipſam Reginam maritali vellet affectione tractare, aſſignati ſunt certi dies, & certus locus ad cauſam, in quo apud Sueſſionem, præſentibus partibus ambo interfuere Legati, coram quibus cauſa cœpit ſuo more tractari. Et licèt Rex plures, & majores Aduocatos haberet, non tamen defuit qui propter Deum verbum faceret intrepidus pro Regina: videns verò Rex quod parum proficeret, cùm diebus aliquot litigaſſet, indignatus receſſit, nolens coram ipſis Legatis vlteriùs litigare. Summus autem Pontifex, etſi nunquam potuerat Regem inducere, vt ipſam Reginam diligeret, nunquam tamen ceſſabat, nec blandis, nec aſperis agere apud ipſum, vt eam faceret regaliter honorari, conſolatorias, & confortatorias ei litteras ſæpe tranſmittens, & per proprios nuncios eam faciens viſitari, de contingentibus nihil obmittens, etſi Regi plurimùm diſpliceret. Nam eadem Regina conquerebatur ſe magis eſſe incarceratam, quàm reſtitutam. Cùm etſi Rex in victu & veſtitu competenter ei faceret prouideri, adeò tamen arctè faciebat eam apud Stampas in regio palatio cuſtodiri, quod nec ipſa permittebatur exire, nec quiſquam, niſi raro, permittebatur intrare; ſicque manebat omni ſolatio deſtituta. Interea vacante Metropoli Senonenſi, Antiſſiodorenſis ab vniuerſo Capitulo vnanimiter eſt electus, Rege ſuum præbente conſenſum: miſſique ſunt nuncii honorabiles & ſolennes ad obtinendam tranſlationem, & pallium impetrandum. Porrò Summus Pontifex prudenter attendens, quod idem Antiſſiodorenſis Epiſcopus vnus fuerat ex illis, qui ab initio interdicti ſententiam non ſeruarunt, & Senonenſis Eccleſia eam obſeruauerat ab initio, vt diſcerneret inter inobedientes, & indeuotos, poſtulationem ipſius in publico conſiſtorio reprobauit, cùm ſecundùm legem diuinam non ſit arandum in boue, & aſino; nec quiſquam debeat veſtem induere de lana, linoque contextam. Vnde quidam protinus clamauit, Nunquam Antiſſiodorenſis Epiſcopus de benè cantando tantùm acquiret, quantùm de malè cantando jam perdidit. Vniuerſis exultantibus, & laudantibus Deum, præfecit eidem Magiſtrum Petrum de Corbolio, cuius Pariſius in ſacra Theologia fuerat auditor, quem jampridem in Cameracenſem Epiſcopum fecerat promoueri.] Ex Rigordo & aliis referunt Alteſſerra *hic*, Franc. Florens & Acoſta *ad hunc tit.*

b *Nobilis eſſet genere.*] Michael videlicet de Corbel, Patriarcha Ieroſolymitanus, Theologus Pariſienſis: apud Vincentium *lib.30.cap.63.* dicitur vir bonus & Deo plenus: à noſtro Innocentio *in cap. inter, de purgat.* nuncupatur vir prouidus & diſcretus, veri Paſtoris adimplens officium: referunt fratres Sarmat. *tom.1.Gallia chriſt.fol.635.* 2.

c *Funeris.*] Antea enim non poterat eligi ſucceſſor, *cap. nullus, 79. diſt. cap.3. in fine, 8. quæſt.1. cap. bonæ, el 2. de elect.* Docent Petrus Gregorius *de elect. cap. 13. num.5.* Iulius Lauorus *lucubr. eod. tract. cap.18. num.20.* 3.

d *Vnum locum.*] Certum, nam electiones debent fieri in loco certo, ſolito & conſueto, *cap. cùm terra, de elect. cap. quâ fronte, de appell.* vt in Capitulo, Choro, vel ſimili, *cap. cum nobis, de elect.* aut in Eccleſia, *cap. ſicut, eod. tit.* Docet Iulius Lauorus *dicto cap.18. num.4.* Nec intereſt, quod locus ſit interdicto ſuppoſitus, *cap. Eccleſia, cap. Cumana, de elect.* Abbas *in præſenti, num.33.* licèt in electione Romani Pontificis contrarium obſeruetur, *cap. vbi periculum,* 4.

culum, §. *porrò, de elect. lib. 6.* Caſtellinus *de elect. cap. 5. num. 40.* Lavorus *ſuprà, num. 9.*

5. e *Appellatum.*] Sed quomodo ſi appellatum fuit ab electione, proceditur ad ipſam? contra textum *in cap. adhibita, de elect.* Sed reſpondetur adhibitâ diſtinctione: aut enim appellatur, ne fiat electio, vt in noſtro textu; & tunc non obſtante appellatione proceditur ad electionem; aut ne fiat electio niſi canonicè, & aſſignatur cauſa cum juramento; tunc enim ſi fiat electio, non valet, *dict. cap. conſiderabimus, hoc tit. cap. vlt. de ſupplend. cap. conſtitutus, de appellat. cap. ex ore, de his quæ fiunt à majori parte,* Hoſtienſis *hîc, num. 1.*

6. f *Epiſcopum.* Hugonem videlicet de Noyers, qui electus fuit Epiſcopus Altiſſiodorenſis anno 1183. genere, litteris, & facundiâ clarus dicitur in chronico Altiſſiodorenſi. Varia de eo congeſſerunt Fratres Sammat. *tom. 2. Galliæ Chriſt. fol. 282.* Chenu *in ſerie Præſulum Antiſſiod.* Ciuitas Antiſſiodorum, quæ olim Autricus dicebatur, eſt Galliæ, ſuffraganea Archiepiſcopi Senonenſis, vt referunt Fratres Sammat. *vbi ſuprà.*

7. g *S. Petri.*] Monaſterium S. Petri Viui, Ordinis eſt D. Benedicti, fundatum à Theodeuilde, anno 507. de eo plura Mireus *cap. 25.* Yepes *centuria 6.* Cironius *in cap. 2. de ſimonia.* Hîc etiam notandum eſt, Abbatem poſſe deſignari procuratorem ab Eccleſia Cathedrali; quod etiam probatur *ex cap. ſopitæ, de cenſibus*, notauit Abbas *in cap. cum I. & A. de re judicata.*

8. h *Eccleſiæ.*] Ob duritiam Philippi Regis, & expulſionem Epiſcoporum.

9. i *Pro certo conſtabat.*] Sed ſi conſtabat vt priuato, non autem ex actis poſtulationis, Pontifex ſecundùm propriam conſcientiam ſententiam ferre non poterat, cùm judex teneatur ſecundùm allegata & probata, non verò ſecundùm ea, quæ vt priuatus ſcit, ſententiam proferre, *cap. 2. de officio Ordinarii, cap. paſtoralis, §. quia verò, de officio deleg. cap. cum dilectus, de fide inſtrum. cap. 1. 3. q. 7.* pluribus relatis docent Couar. *lib. 1. variar. cap. 1.* Oſualdus *lib. 26. cap. 1. littera K*, & *cap. 3. littera B.* Sed licèt hoc verum ſit, tamen cùm in præſenti textu Pontifex procederet ad inquiſitionem, vt poſtulatum confirmaret, quia confirmationem præcedit inquiſitio, inde Pontifex vtitur illis, quæ vt priuatus ſciebat, *cap. 3. & penult. hoc tit. c. 3. de elect. cap. ſcriptum, cap. nihil eſt, 47. diſt.*

10. j *P.*] Petrum videlicet, vt ſuprà retulimus. Titulus autem huius Cardinalatus vnus eſt ex quatuordecim titulis Diaconorum Cardinalium, vt poſt Germonium, & alios refert Cohelius *in notitia Cardin. cap. 6.*

11. k *Diœceſi.*] Diœceſis enim Altiſſiodorenſis ſpectat ad Comitatum Altiſſiodorenſem, vt refertur *tom. 1. Biblioth. mnſſ.* vnde putabat Epiſcopus, neque quoad juriſdictionem, neque quoad dominium ſpectare ad Philippum Regem: ſed cùm quoad juriſdictionem ſpectaſſet ad Regem, poterat interdicto ſupponi; ſufficit enim, vt alicuius terra interdicatur, quod ſpectet ad aliquem ratione juriſdictionis, aut dominii, licèt contrarium defendat Gibalinus *de cenſuris fol. 135.*

12. l *Interdicta.*] Videlicet propter exceſſus Comitis Altiſſiodorenſis, Petri ſcilicet fratris, patruelis ipſius Regis, qui ab Hugone Epiſcopo Altiſſiodorenſi ob varia facinora excommunicatus fuit, & ciuitas interdicto ſuppoſita, cuius celebrem pœnitentiam narrat Spondanus *anno* 1204. *n.* 20. Iterum anno 1209. ipſa ciuitas ſimul cum Aurelianenſi interdicto ſuppoſita eſt, ob certas diſcordias cum prædicto Philippo Rege, vt ex pluribus Innocentii noſtri epiſtolis referunt Boſquetus *ad Innocentium lib. 3. epiſt. 39. & 40.* Spondanus *in prædicto anno, num. 6.*

13. m *Epiſcopis.*] Diximus ſuprà promulgatam fuiſſe interdicti ſententiam primò in Concilio Senonenſi, apud Senones habito; & in Concilio à plurimis Archiepiſcopis, & Epiſcopis apud Diuionem congregato. Acta Concilii Senonenſis reperiuntur in geſtis Innocentii, & refert Spondanus *anno* 1198. *num.* 21.

14. n *Aut.*] Particula, *aut*, in præſenti extat expoſitiuè, pro *ſeu*, vel pro *idem*; vt ſenſus ſit, ad legis ſententiam, & parendi neceſſitatem requiri quod ſolenniter edatur, ſeu publicè promulgetur, vt accipitur hæc dictio *in l. ſi ſeruus*, juncta gloſſa 1. *ff. de reb. auctor. judic.* Barboſa *de dictionibus, dict. 46. num. 8.* Docet Germonius *lib. 1. animad. cap. 3.* probaui *in cap. 2. de conſtitutionibus.*

15. o *Sardicenſe.*] Clerici enim Conſtantinopolitani intendebant ſe non teneri ſeruare canones Concilii Sardicenſis, eo quòd Conſtantinopoli promulgatum non eſſet Concilium illud; ſed condemnati fuerunt à Nicolao Papa *in cap. finali, 18. diſt.* De Concilio Sardicenſi agemus infrà *in cap. 2. de elect.*

16. p *Mandatum.*] Et rectè, nam ciuitates Antiſſiodorenſis, & Aurelianenſis Regi parebant, illique ad bellum proficiſcenti ſuppetias, & auxilium præſtabant, vt patet ex pluribus Innocentii III. epiſtolis.

17. q *Tunc.*] Si poſtea adquiſiiſſet ipſam, non cenſeretur interdicta, vt docet Gibalinus *vbi ſuprà, de cenſuris fol. 134. conſect. 4.*

18. r *Metropolitanam.*] Ideſt Senonenſem. Archiepiſcopalis enim Eccleſiæ leges & conſuetudines obſeruari debent à ſuffraganeis, *cap. de his, 12. diſt. cap. tua, de ſponſa duorum:* probaui *in c. cum olim, de conſuetudine.*

COMMENTARIVM.

19. *Concluſio traditur, & probatur.*

EX hoc textu à repetentibus hæc deducitur aſſertio: *Impoſtulabilis eſt ad dignitatem Eccleſiaſticam qui violauit interdictum.* Quæ concluſio ſingularis eſt in jure canonico; per argumentum tamen probari poteſt *ex cap. 11. diſt. 61. cap. miramur 24. quæſt. 1. cap. finali 9. quæſt. 3. cap. cùm in monaſterium, cap. innotuit 20. §. habito, cap. bona 23. cap. cum inter 28. cap. 30. 46. & 48. de elect. cap. vlt. de tranſlat. Epiſc. cap. poſtulaſti, §. quæſiuiſti, de clerico excom. cap. à nobis, de jurepatron. cap. conſtitutus, de appellat. cap. cum dilectus, de conceſ. præb. cap. is qui, de ſentent. excom. lib. 5. cap. cùm in eo, de elect. eod. lib.* Illuſtrant Iulius Lauorus *de elect. cap. 16. num. 6.* Rebuffus *in d. cap. poſtulaſti, num. 95.* Suarez *de cenſuris diſp. 33. ſect. 1. n. 14. & 16.* Auila *eod. tract. dub. 4. concluſ. 3.* Marius Alterius *de interdicto, cap. 4.* Hurtado, Filliucius, & alii apud Leandrum *de cenſuris tract. 5. quæſt. 16.* Azor *tom. 2. lib. 6. cap. 17.* Corraſius *de benefic. 3. part. cap. 2.* Joannes Dartis *eod. tract. ſect. 5. cap. 2. fol. 63.* Valenſis *eod. tract. lib. 1. tit. 3.* Duarenus *lib. 5. de ſacris Eccleſ. miniſt. cap. 2.* Corvinus Legaufre, & Cironius *in paratit. ad hunc titul.* F. Florens, Joan. Acoſta, & Alteſſerra *hîc.*

20. *Ratio dubitandi traditur.*

Verùm hæc aſſertio dubia redditur ea juris conſideratione; nam illud diſcrimen communiter aſſignatur inter electionem, & poſtulationem, quòd poſtulatio fieri poſſit illius, qui jure eligi non poteſt; electio verò neutiquam, *cap. bona 4. cap. vlt. hoc tit. cap. cùm monaſterium 13. cap. innotuit 40. de electio.* ergo licèt qui violauit interdictum, non poſſit eligi, ex juribus pro illuſtratione concluſionis adductis, poteſt tamen poſtulari. Accedit, nam

ſi ille qui violauit interdictum, tanquam indignus, ſeu incapax dignitatis Eccleſiaſticæ, non poſſet poſtulari, ſequeretur poſtulantem ipſum in Epiſcopum priuari facultate alium poſtulandi: ſicut qui elegit incapacem, priuatur poteſtate eligendi, ex Concilio Lateranenſi relato *in cap. cum in cunctis, cap. bona, de elect.* ſed poſtulantes violantem interdictum, non priuantur facultate poſtulandi alium, vt conſtat ex vltimis verbis huius textus, & capite ſequenti, vbi refertur, in hoc caſu Capitulum Senonenſe cum effectu poſtulaſſe in Archiepiſcopum Petrum Epiſcopum Cameracenſem: igitur quia violans interdictum non redditur inde impoſtulabilis ad dignitatem Eccleſiaſticam. Augetur tandem hæc difficultas ex eo, nam Epiſcopus Antiſſiodorenſis non violauit interdictum à Legato in Gallia appoſitum, eo quòd ignorauit appoſitum fuiſſe; quia factum præſumitur ignorari, niſi contrarium probetur, *l. verius ff. de probat. cap. ex tenore, de teſtibus, cap. cum in tua, qui matrim. accuſare:* ſed in præſenti caſu probatum non fuit Epiſcopum ſciuiſſe in regno Galliæ interdictum appoſitum fuiſſe: ergo licèt in ſua Eccleſia diuina officia celebraſſet, non ideò interdictum violauit, & per conſequens poſtulari poterat.

21. Poſtulationis etymon, et definitio.

Quâ dubitandi ratione ſic fulcitâ minimè obſtante, vera eſt præſens aſſertio, pro cuius expoſitione ſciendum eſt, poſtulare nihil aliud eſſe, quàm poſcere, ſeu petere: vnde poſtulationes fieri dicuntur apud profanos auctores Diis atque hominibus. De poſtulationibus Diis factis plura tradunt Cælius Rhodigin. *lib. 10. lection. antiq. cap. 19.* Turnebus *lib. 9. aduerſ. cap. 20.* Atque in hac ſignificatione poſtulandi verbum accipitur in vtroque jure, in rubrica *de poſtulando.* In præſenti tamen titulo agitur de quadam poſtulatione, quæ idem ferè ſignificat in ſacris canonibus, ac electio; vnde ſæpiùs in eis confunditur, *cap. litteras, cap. Valentinianus, 63. diſt.* & electus dicitur poſtulatus, & è contra, *cap. ſtatuimus, §. his, c. Oſius, diſt. 61. cap. 1. & 2. hoc tit.* Sed propriè poſtulatio accipitur pro precibus eligentium eum, quem vel alius nexus, vel clericalis vitæ diſpar conditio ab electione remouebant. Quæ poſtulatio non temerè, nec niſi vrgente neceſſitate audiebatur, vt ſi Præſul Eccleſiæ ab alia Eccleſia poſtularetur, in Concilio, penſatâ Eccleſiæ vtilitate, poſtulatio vel admittebatur, vel rejiciebatur. Concilium Carthag. apud Gratianum *in cap. placuit 21. 7. q. 1.* notauit Boſquetus *ad Innocentium III. lib. 1. regeſt. 3. epiſt. 13.* Omiſſis autem pluribus poſtulationis definitionibus traditis à Gofredo, Caniſio, Vaſconcellos, Coruino, Legaufre, & Honorio *in parat. ad hunc titulum,* placet communis definitio, vt poſtulatio *ſit ejus, qui eligi non poteſt, concors Capituli facta ſuperiori petitio;* quæ deducitur *ex cap. innotuit 20. cap. bonæ 23. de elect. cap. bona, hoc tit.* Explicant Petrus Greg. *de elect. cap. 3. num. 11.* Iulius Lauorus *eod. tract. cap. 13. num. 29.* Cironius *ad hunc titulum.* Poſtulatio hoc modo ſumpta duplex eſt, alia ſolennis, alia ſimplex. Solennis eſt, quæ per ſcrutinium fit, ſeruatâ formâ conſtitutionis Innocentii, de qua *in cap. quia propter, de elect.* per eam poſtulatur is, in quem major, & ſanior pars Capituli conſentit, quam ſi admittat ſuperior, habet vim electionis, *cap. ſcriptum, de elect.* Simplex dicitur, cùm ab aliquo ſuperiore, ad quem ſpectat munus confirmationis, petitur vt ſuper aliquo defectu diſpenſet, & in hac non ſeruatur aliqua forma, nec etſi ſuperior diſpenſet, habet vim electionis, ſed tantùm poſtulatus redditur habilis ad electionem. Petrus Greg. & Iulius Lauorus *vbi ſup.* A quibus verò, & de quibus poſtulatio fieri poſſit, dicemus commentario ſequenti.

22. Quomodo differat poſtulatio ab electione.

Dixi poſtulationem ab electione in pluribus diſtare; in aliis verò cum ea conuenire. Differt primò, quia electio nititur jure communi, poſtulatio verò tantùm gratiâ, *cap. poſtulationem 5. hoc tit.* ita vt ſi ob impedimentum, vel defectum electio, quæ ſtricti juris eſt, fieri non poſſit, recurratur ad poſtulationis remedium. Vno verbo me expediam; eligitur dignus & habilis, qui nullum impedimentum patitur: poſtulatur verò qui eſt dignus, ſed inhabilis, licèt non omninò. Secundò differunt, quia per electionem acquiritur jus Prælaturæ, & vinculum matrimonii ſpiritualis initiatur; per poſtulationem verò tantùm eligentium vota ſuperiori offeruntur, & diriguntur; atque ideò nullum jus poſtulato quæritur antequam poſtulatio admiſſa fuerit, *cap. 5. cum ſequent. §. obſtabit, hoc tit.* Antonius Chucus *lib. 4. inſtit. tit. 2. num. 28.* Garcia *de beneficiis 4. part. cap. 3. num. 7.* Tertiò differunt electio & poſtulatio in eo, quod electione factâ, & publicato ſcrutinio, non licet ab ea reſilire, immò neceſſariò collatio facienda eſt, *cap. publicato 58. de elect.* In poſtulatione verò ſecus procedit, quia licet recedere ab ea quouſque ſuperiori præſentetur, vt nullum jus poſtulato adquiſitum ſit. Docent repetentes *in dicto cap. publicato.* Tandem differunt, quia in electione, ſi plures ſint electi, is potior habetur, qui à majori parte, & ſaniori Capituli eligitur, niſi aliud impediat, *cap. dudum, de elect. cap. quia propter, eodem:* in poſtulatione verò ſi poſtulatus concurrat cum electo, non obtinet, niſi habeat duas ex tribus partibus Capituli, *cap. ſcriptum, de elect.* Coruinus *ad hunc titul. num. 4.* Conuenit poſtulatio cum electione in eo, quod forma electionis præſcripta *in d. cap. quia propter,* ſeruatur in poſtulatione. Deinde, quia ſicut non valet electio illius qui delictum commiſit, aliòve corporis, aut animi vitio indignus judicatur; ita nec poſtulatio, *cap. ſcriptum 40.* cum aliis, *de electione:* vnde poſtulari non poſſunt, ſicut nec eligi, homicidæ, perjuri, notorii excommunicati, & alij irregulares. Rebuffus *in dicto cap. poſtulaſti, num. 95.* Iulius Lauorus *de elect. cap. 14. num. 3.* Valenſis & Joannes Dartis *vbi ſuprà.*

23. Traditur decidendi ratio.

Ex quibus profluit vera decidendi ratio præſentis textus; nam cùm violans interdictum eccleſiaſticum, etiamſi ſit Epiſcopus, claues Eccleſiæ contemnat, & Eccleſiaſticæ diſciplinæ neruum diſrumpat, *cap. finali de exceſſib. Prælat.* atque ideò vt irregularis ad dignitates Eccleſiaſticas eligi non valeat, *d. cap. cùm inter, de elect.* Suarez & Leander *vbi ſuprà,* & poſtulatio conueniat adeò cum electione, vt qui eligi non poteſt ob delictum, nec poſtulari valeat, ex ſuprà traditis; ideò in præſenti deciditur ab Innocentio III. violantem interdicti cenſuram eſſe impoſtulabilem ad dignitatem Eccleſiaſticam, cùm ad eam eligi non poſſit, etiamſi ſit Epiſcopus, qui non ſeruauit interdictum; cùm non minùs Epiſcopi, quàm alii teneantur cenſuras Eccleſiaſticas ſeruare, *d. cap. fin. de exceſſib. Prælat.*

24. Diſſoluitur difficultas.

Nec obſtat ratio dubitandi ſuprà adducta, verum enim eſt, poſtulari poſſe illum, qui eligi non valet; immò ſi eligibilis poſtularetur, poſtulatio non valeret, *cap. vnico, hoc tit. lib. 6.* Abbas & Cardinalis *in cap. finali, hoc tit.* non tamen omnis, qui eligi non poteſt, poſtulari valet; nam qui ob delictum eſt ineligibilis, ſimiliter impoſtulabilis eſt; ille tamen qui ob defectum natalium, ætatis, aut ordinis, ſiue quia alteri Eccleſiæ adſcriptus eſt, inhabilis eſt, poſtulari poteſt, licèt eligi non valeat, vt dicemus *in cap. finali, hoc tit.* Vnde cùm in noſtro textu impedimentum orietur ex delicto, non verò ex defectu; inde ſicut electio non poteſt admitti, ita nec poſtulatio. Nec primum augmentum aduerſatur,

tur, nam licèt certum ſimiliter ſit, poſtulantem indignum privati poteſtate poſtulandi, *cap.*2. ubi Abbas *hoc tit.* Azor 2.*parte Inſtitut. lib.*6. *cap.*17. *q.*9. tamen ex benignitate conſervatur Canonicis Senonenſibus facultas poſtulandi, ut conſtat ex illis verbis, *Solita tamen benignitate*; quam poteſtatem poſteà per abuſum amiſerunt. Nec ultimum augmentum obſtat, cujus difficultatis occaſione Bohicius & antiquiores in præſenti illam prolixam ſatis exagitant quæſtionem, quando quis præſumatur ſcire factum alienum, aut proprium; ſed ea quæſtione omiſſa, ex ſuprà dictis reſpondendum eſt, Epiſcopum in præſenti ignorantiam allegare non poſſe, cùm ſententia interdicti publicè in Concilio plurimorum Epiſcoporum eſſet promulgata, ut ſuprà retulimus. Unde certum erat, ipſum agnoviſſe interdictum appoſitum eſſe, ſed in gratiam ipſius Philippi Regis, ut alii fecerunt, illud non ſervaſſe; & ſic juſtè tanquam contemptor Clavium Eccleſiæ punitur.

CAPUT II.

Idem a *Hoſtienſi Epiſcopo, Apoſtolicæ Sedis Legato.*

GRatum gerimus & acceptum, & Fraternitatem tuam plurimùm commendamus, quòd ad promotionem Venerabilis fratris noſtri *b* P. quondam Cameracenſis Epiſcopi, nunc autem Senonenſis Archiepiſcopi, prudenter, & efficaciter intendiſti. Accepimus etiam ex litteris tuis, quod Canonici Senonenſes, cùm poſtulatio, quam fecerunt, noſtrâ fuiſſet authoritate caſſata, licèt caſſationis litteras ſuppreſſiſſent in fraudem, ut concorditer & canonicè ad electionem procederent mandaviſti, addens etiam quod niſi forſitan in talem perſonam concorditer ſua vota transferrent, pro qua meritò tuum obtinere deberent aſſenſum, de proviſione ipſius Eccleſiæ poſtmodùm faceres quod crederes expedire. Cúmque plures eorum poſtulationem caſſatam à nobis innovare denuò niterentur; quidam verò prædictum Cameracenſem in Archiepiſcopum poſtularent, tu intelligens eos qui caſſationem noſtram quodammodo revocare volebant, eligendi privilegium amiſiſſe, quia conceſſa ſibi ex Apoſtolicæ Sedis benignitate abuterentur temerè poteſtate, ac ideò ad alios, licèt pauciores numero, quantùm tamen ad hoc pertinet, conſilio ſaniores, eligendi, vel poſtulandi devolutam eſſe licentiam, prædictum Cameracenſem ad eorum inſtantiam in Paſtorem authoritate Apoſtolica provid iſti, & deputaſti ad regimen Eccleſiæ Senonenſis. Nos igitur tantò id magis gratum & ratum habentes, quantò in ejus promotione de mandato noſtro, & beneplacito potiùs proceſſiſti, à ſolicitudine Cameracenſis Eccleſiæ ipſum reddimus abſolutum, ut liberiùs gerat curam Metropolis Senonenſis: quod à te factum eſt, authoritate Apoſtolica confirmantes.

NOTÆ.

1. a HOſtienſi.] Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.*2. Hoſtia perantiqua urbs eſt Italiæ, à Roma quatuordecim milliaribus diſtans, quam Ancus Martius Romanorum Rex in ore Tyberis condidit, ut referunt Sextus Aurelius ibi: *Ancus Martius Rex Romanorum Hoſtiam coloniam maritimis commeatibus opportunam in oſtia Tyberis deduxit.* Iſidorus *lib.* 15. *origin. cap.* 1. *Ancus Martius urbem in exitu Tyberis condidit, quæ & peregrinas merces reciperet, & hoſtem terreret*; quam ab ipſo ſitu Hoſtiam appellavit Ovidius.

Hoſtia contigerat, qua ſe Tyberinus in altum
Dividit, & campo liberiore natat.

Habet Eccleſiam Cathedralem, cujus Antiſtites quodammodo naturâ Cardinales ſunt, Purpuratorumque habentur Decani, ac omnes orbis Epiſcopos dignitate ſuperant. Hujus Eccleſiæ Præſuli Hugolino, qui ex Diacono Cardinali tituli S. Euſtachii ab Innocentio III. ad Epiſcopatum Hoſtienſem evectus fuit anno 1206. ipſe Pontifex reſcribit, qui poſt trepidas legationes quas retuli *in cap. cùm venerabilis, de conſuet.* ad Pontificatus faſtigium pervenit anno 1227. Gregorius IX. feliciſſimo omine appellatus, ut plura de Eccleſia Hoſtienſi adducens refert Ughellius *tomo* 1. *Italiæ, pag.*83.

b *P.*] Petrus de Corbelio, de quo egi *in cap. cùm omnes* 6. *de conſtit.* & de Eccleſia Cameracenſi aliqua notavi *in cap. cauſam* 17. *de reſcriptis.* 2.

CAPUT III.

Idem a *Clericis Ravennatenſis Eccleſiæ.*

BOnæ memoriæ Archiepiſcopo veſtro viam univerſæ carnis ingreſſo, ejus nobis obitum per litteras veſtras intimaſtis. Nos autem vobis dedimus in mandatis, ut perſonam idoneam, quæ in noſtra devotione perſiſteret, vobis eligeretis canonicè in Paſtorem. Cúmque vos poſtmodùm receptis litteris, ſuper electione ſubſtituendi *b* Pontificis tractaretis, vota veſtra fuerunt in diverſa diviſa. Nam quidam veſtrûm dilectum fratrem noſtrum *c* S. tit. Sanctæ Praxedis Presbyterum Cardinalem; quidam verò venerabilem fratrem noſtrum *d* Imolenſem Epiſcopum poſtulaverunt. Cúmque partes

poſtulationes ſuas per ſuos nuntios præſentaſſent, proponebatur ab iis qui Cardinalem poſtulaverant memoratum, quod plures quàm duæ partes veſtrûm convenerant in eundem. Verùm pars altera proponebat, quod digniores perſonæ poſtularant Epiſcopum Imolenſem, & quod in poſtulatione ipſius, & forma canonica, & tenor *e* compromiſſi fuerat obſervatus; cùm tanquam ſuffraganeus Ravennatis Eccleſiæ poſtulatus de ipſius gremio extitiſſet. Fuerat enim compromiſſum, ut de corpore Ravennatis Eccleſiæ, vel Archiepiſcopatus perſonam eligerent congruentem; quod pars altera frivolum aſſerebat, cùm etſi talis conditio fuiſſet adjecta, poterat tamen de Romanæ Sedis collegio propter ipſius privilegium præfata poſtulari perſona, cùm membra capitis à membris corporis conſeri non debeant aliena. Nos igitur auditis quæ de facto fuerant hinc inde propoſita, & de jure inſuper allegata, deliberavimus cum fratribus noſtris, & pleniùs etiam pro utralibet partium curavimus *f* allegare. Conſideravimus verò quod ejuſdem Cardinalis perſona utilior ſit non ſolùm Romanæ, ſed etiam Eccleſiæ *g* generali, tam apud Apoſtolicam Sedem, quàm apud Ravennatum Eccleſiam; & quod majoris meriti ſit in hujuſmodi neceſſitatis articulo præire in Terræ Sanctæ *h* ſubſidium exercitui JESU-CHRISTI, quàm ſuſcipere pondus officii Paſtoralis. Unde non immeritò præferentes ſpeciali utilitati communem, & minori majorem, prædictum Cardinalem poſtulationi veſtræ non duximus concedendum: attendentes autem ex altera parte, quod prædictus Epiſcopus Imolenſis à minori quàm tertia parte fuerit poſtulatus, & quod Apoſtolica Sedes poſtulationes hujuſmodi non conſueverit in tanta *i* diviſione ac contradictione recipere, cùm quando etiam aliquis ab aliis unanimiter poſtulatur, ad admittendam *k* poſtulationem eorum, non tam ex juſtitia, quàm gratia moveatur, poſtulationem ipſius non duximus admittendam. Monemus igitur dilectionem veſtram, & exhortamur attentiùs, & per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus infra menſem poſt ſuſceptionem præſentium, cum iis qui vocem in electione habere noſcuntur, per electionem, poſtulationem, ſeu nominationem canonicam, in perſonam idoneam, quæ in Eccleſiæ Romanæ devotione perſiſtat, concorditer convenire curetis, & electionem, & poſtulationem veſtram, ſeu nominationem per idoneos nuntios Sedi Apoſtolicæ præſentetis. Venient autem iidem nuntii parati, ut ſi fortè (quod abſit) factum veſtrum fuerit exigente juſtitiâ reprobandum, illum recipiant, quem nos vobis providebimus in Paſtorem. Alioquin cùm eidem Eccleſiæ cupiamus ſollicitiùs providere, nullatenus omittemus, quin ei authoritate Apoſtolica Paſtorem idoneum aſſignare curemus.

N O T Æ.

1. a *CLericis.*] Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.*3. ſed quomodo, cùm temporibus Innocentii III. electio Epiſcoporum ad proprium Capitulum, id eſt Canonicos, ſpectaret, *cap. cùm in Eccleſia*, ubi probat Balbos, *de cauſa poſſeſſ. & propr.* & nos *in cap. 2. de elect.* reſcribit Innocentius Clericis, innuens ab ipſis electionem Epiſcopi factam fuiſſe? Antiquiores repetentes in præſenti aſſerunt, Canonicis reſcriptum videri, quia Clericorum appellatione Canonici continentur, *cap. cùm in cunctis, §. clerici, de elect. cap. cùm clerici, de verb. ſignif. cap. per exceptionem, de privileg. lib.*2. Sed licèt hoc principium verum ſit, tamen majus myſterium latet in hac inſcriptione. Sciendum enim eſt, Canonicos Eccleſiæ Ravennatis inter alia plurima privilegia, quibus à Sede Apoſtolica ſunt decorati, illud etiam habere, ut appellentur Clerici Cardinales, *cap. illud*, 93. *diſt.* Gloſſa *in cap. pudor*, 32. *quæſt.*2. ſicut quidam Canonici Compoſtellanæ Eccleſiæ dicuntur Cardinales Clerici; unde tanquam Cardinales mapullis uti volebant, ut conſtat *ex d. cap. illud*: quare Innocentius eis reſcribit ſub appellatione Clericorum. De Ravennatenſi Eccleſia egi *in cap. ſi quando 5. de reſcr.* & præſentem caſum refert Rubeus *lib.*6. *hiſtor. Raven.*

2. b *Pontificis.*] Pontifex propriè dicitur Summus Epiſcopus, ideſt Papa, ut probant hujus nomenclaturæ rationem reddentes Morinus *lib. 1. exercitat. cap.*1. Alciatus *lib.2. parerg. cap.*7. Theophilus Raynaudus *tomo 10. in corona aurea Rom. Pontif. verbo Pontifex Maximus, & Pontifex Summus.* Sed primis, immò & ſequentibus Eccleſiæ ſæculis nomen hoc communicatum fuit Epiſcopis, qui Summi Pontifices plerumque appellantur, *cap. mirum*, 61. *diſt. cap. legum*, 2. *quæſt.*1. Concilium Agathenſe II. *can.* 35. Taurinenſe *can.*1. Leo I. *epiſt.*84. probarunt Savarus *ad Sidon. lib.*4. *epiſt.*11. Ambianas *ad Tertull. de pudicit. cap.*13. *obſerv.*1. Rouſſelius *lib.*8. *hiſtor. Pontif. juriſd. cap.*2. *num.*8. Joan. Fileſacus *in cap.*9. §.5. *de officio Ordin.* Mendoza *lib.*2. *Concilii Illiber. cap.*30. Baſilius Legionenſis *lib.*7. *de matr. cap.*10. & *quæſt.*3. *ſchol. cap.*9.

c *S.*] Sofredum, licèt nonnulli Gofredum eum 3.
appellent. Titulus S. Praxedis eſt Preſbyteri Cardinalis, ad Baſilicam S. Laurentii extra muros cum aliis adſcriptus, ut refert Cohelius *in notitia Card. cap.*6.

d *Imolenſem.*] Maynardinum dictum, quem 4.
Rubeus Maldinum appellat, de quo Ughellius *tomo 2. Italia, pag.*684. *num.*23. De Eccleſia Imolenſi aliqua adduxi *in cap. dilectus 26. de reſcriptis.*

e *Compromiſſi.*] De electione per compro- 5.
miſſum, & ejus forma agemus *in cap. cauſam, de elect.*

f *Allegare.*] Judex enim poteſt ſupplere quæ 6.
deſunt Advocatis, & partibus in his quæ ſpectant ad jus partium, *l. un. C. ut quæ deſunt Advocatis*: notant communiter Interpretes.

g *Eccleſia generali.*] Cardinales enim in nego- 7.
tiis Eccleſiæ univerſalis terminandis aſſiſtunt Romano Pontifici; unde licèt ratione Ordinis Epiſcopi illis majores ſint, tamen ratione adminiſtrationis majores ſunt Cardinales; *cap. quanquam*, 2. *quæſt.*7. ibi: *Quanquam ſecundùm honorum vocabula,*

quæ

quæ jam Eccleſia vſu obtinuit, Epiſcopatus major Preſbyterio ſit, tamen Auguſtinus in multis rebus Hieronymo minor eſt. Plura Cohelius *in notit. cap.* 8.

8. h *Subſidium.*] Innocentius enim noſter valdè ſolicitus de ſubſidio Terræ ſanctæ, deſtinauit Sofredum Preſbyterum Cardinalem tituli S. Praxedis, qui prædictam expedionem in terram ſanctam promoueret, & exercitum comitaretur, vt refert Spondanus *anno* 1199. *num.* 1.

9. i *Diuiſione.*] Similia refert Honorius III. *in cap.* 2. *hoc tit. in* 5. ibi: *Duabus poſtulationibus, vna videlicet de ven. f. n. Cenad. reliqua verò de ven. f. n. Nitrien. Epiſcopis in Strigon. Eccleſia celebratis, cùm nullam eorum inuenerimus eſſe canonicam, & in tanta contradictione non conſueuerit fieri poſtulatio, quæ ſi etiam concorditer fieret, plus gratia, quàm jus, requirit admitti, neutram de f. n. conſ. duximus admittendam.*

10. k *Poſtulationem.*] Superiori capite differentiam inter electionem, & poſtulationem tradidimus; nunc quid inter poſtulationem, & nominationem interſit, videamus? Et præcipua differentia in eo conſiſtit, nam nominatio eſt quæ fit duorum, pluriumve; electio verò, ſeu poſtulatio, vnius, *cap. congregatio* 16. *quæſt.* 7. vnde in Epiſcopo Neapolitano nominando tres ſibi nominari jubet Gregorius Magnus *lib.* 2. *epiſt.* 15. Notant Cironius *in noſtro tit.* Petrus Gregorius *de elect. cap.* 3. Iulius Lauorus *de elect. cap.* 13. *num.* 33. licèt propter vocum promiſcuam ſignificationem nominatio accipiatur pro electione, *in cap. cùm olim, de elect.* Deinde, nam cùm vnus poſtulatur, is ſolus dignior cenſetur; in nominatione, primò nominatus, *cap. quorundam, de elect. in* 6. Deinceps, nam poſtulatio pendet ex mera gratia, & liberalitate; nominatio autem non ita: magis enim adſtringitur ſuperior eam proſequi. Vnde Patronorum nominationes admittere tenentur Superiores, *cap. paſtoralis, de jurepatronat.* ſi nominatus ſit idoneus; ideò nominatores creatores dicuntur, *l. ſi quos* 59. *Cod. de decurionibus, lib.* 10. Docet Cironius *ad noſtrum tit.*

COMMENTARIVM.

11. Concluſio proponitur, et probatur.

EX hoc textu talis deducitur diſputanda aſſertio: *Poſtulatio facta à minori, quàm tertia parte, non debet admitti.* Probant textus *in cap.* 1. *cap. bona, el* 2. *hoc tit. cap. ſcriptum, de elect. c.* 2. *hoc tit. in* 5. *compil.* Illuſtrant Syluester *in ſumma, verbo Poſtulatio, quæſt.* 2. Azor 2. *part. moralium, lib.* 4. *cap.* 17. *quæſt.* 3. Caſtellinus *de elect. cap.* 2. *num.* 8. Petrus Gregorius *de elect. cap.* 3. *& eod. tract. cap.* 14. *n.* 6. Layman *de Prælator. electione, cap.* 1. *quæſt.* 1. Barboſa *tom.* 1. *voto* 33. Dartis *de beneficiis cap.* 2. *fol.* 63. Valenſis *de beneficiis lib.* 1. *tit.* 5. Garcia *tom.* 2. *polit. regularis, fol.* 9.

12. Impugnatur tradita aſſertio.

Sed aduerſus hanc concluſionem illa expendi poteſt difficultas; nam licèt admittere poſtulationem pendeat à poteſtate ſuperioris, *cap. poſtulationem, hoc tit.* tamen iniuria fit poſtulantibus, ſi ſine cauſa non admittatur, argumento legis 1. §. *penult. ff. de aqua pluuia.* Docent Lauorus *d. cap.* 14. *num.* 9. & Petrus Gregorius *d. cap.* 3. ſed in præſenti non erat cauſa, ob quam poſtulatio non admitteretur: ergo rejici non debebat. Probatur minor, nam cùm pars minor, & ſanior Capituli juſtè, & rationabiliter aliquid ſtatuit, non minùs ratum habetur, quàm ſi à majori parte fiat, *cap.* 1. *de his quæ fiunt à majori:* ſed in præſenti minor pars rationabiliter majori ſe opponens, poſtulauit Epiſcopum Immolenſem: ergo ejus poſtulatio admitti debebat.

13. Qui poſ-

Quâ difficultate minimè refragante, vera eſt præſens aſſertio, pro cuius illuſtratione ſciendum eſt, omnes illos poſſe poſtulare aliquem in Prælatum, qui poſſunt illum eligere. Hoſtienſis *in præſenti, & in ſumma huius tituli:* vnde mandatum ad eligendum datum, cenſetur datum ad poſtulandum, *cap. in cauſis* 36. *de elect.* Iulius Lauorus *cap.* 14. *n.* 1. an omnes poſtulantes debeant conſentire, ab Interpretibus hæſitatur? Et omnes debere conſentire, docet Cironius *in* 5. *compil. in cap.* 1. *hoc tit.* motus eo fundamento, quia cùm juri communi aduerſetur, & ex gratia quodammodo fieri dicatur, *ex noſtro cap. bona,* incongruum eſt aliquibus ex Capitulo renuentibus, alios collegii benignitatem velle impartire, inuitoſque ad gratiam faciendam compellere, cùm juris præceptum ſit, vno contradicente gratiam fieri non poſſe, *cap. precaria,* vbi Gloſſa, *verbo Si quam gratiam,* 10. *q.* 2. Sed verius eſt, ſufficore majorem partem Capituli, vt in aliis actibus deſideratur, & obſeruatur, vt docent Iulius Lauorus *dicto cap.* 14. Corraſius *de benef.* 3. *part. cap.* 2. Nec obſtat Cironii fundamentum, nam procedit quando Capitulum gratiam facit; non verò quando eam petit, vt docuit Corraſius ſuprà, *num.* 7. Deinde ſciendum eſt, non ſufficere eligentium concordem poſtulationem, ſed deſiderari cauſam, ſiue vtilitatem Eccleſiæ in ipſa poſtulatione; vnde olim in Synodis, vbi approbatio poſtulationum fiebat, vtilitas Eccleſiæ attendebatur, & inſpiciebatur, & ſic poſtulatio rejiciebatur, vel admittebatur, *c. Epiſcopus* 37. 7. *quæſt.* 1. & ideò Eug. III. R. P. relatus à Baronio *tom.* 12. *anno* 1145. contradixit poſtulationem factam de Guiemano Cyceuſi Epiſcopo, in Archiepiſcopum Magdeburgenſem, quia nulla evidens vtilitas eum poſtulaſſet: idem de Archiepiſcopo Theſſalonicenſi refertur ab Innocentio III. *lib.* 1. *epiſt.* 3.

tulare poſſint.

Ex quibus proficiſcitur vera decidendi ratio huius textus. Nam cùm poſtulatio debeat fieri à majori parte Capituli, & ex eo, quia regulariter quod fit à majori parte Capituli, præſumitur factum à ſaniori, *cap.* 1. *de his quæ fiunt à majori parte;* ideo poſtulatio facta à majori quàm tertia Capituli parte, non admittitur; & cùm vtilitas Eccleſiæ deſideretur, nullaque in præſenti caſu adeſſet, ideò poſtulatio admiſſa non fuit. Vtilitas autem non aderat, quia in contrarium vrgebat bonum publicum, quod priuato præferendum eſt, juxta Philoſophum *lib.* 3. *polit. cap.* 4. quod ſuperiores præcipuè reſpicere debent, *cap. ſcias* 7. *q.* 1. Cardinalis enim præerat exercitui in expeditione Terræ ſanctæ, vbi vniuerſalis Eccleſiæ commodis deſeruiebat: quare ejus poſtulatio admitti non debuit, vtpote facta abſque vlla vtilitate. Nec tunc obſtat difficultas ſuprà adducta; nam poſtulatio in præſenti caſu admiſſa non fuit ob prædictas cauſas, ob quas Ecleſia Romana non conſueuit ſimiles admittere poſtulationes, vt docent Honorius III. *in cap.* 2. *hoc tit.* Innocentius III. *lib.* 1. *epiſt.* 138. *regeſt.* 13. ibi: *Poſtulationem de memorato Epiſcopo tantummodò factam à tribus, quanquam perſona commendabilis haberetur, non duximus admittendam.* Vnde rectè, & conſequenter idem Innocentius in præſenti poſtulationem ita cum contradictione factam rejicit. 14. Traditur ratio decidendi.

Sed ſuperiori aſſertioni obſtat textus *in cap. ſcriptum, de elect.* vbi cùm diſceptetur cauſa inter quendam electum, & alium poſtulatum, deciditur, vt ſi duplo major fuerit inuentus numerus poſtulantium, quàm eligentium, poſtulatus admittatur. Ex qua deciſione ita conficitur argumentum: En textum, vbi ad poſtulationem deſideratur, vt poſtulatus habeat duplo majorem partem Capituli: ergo non ſufficit para major Capituli. Cui difficultati reſpondendum eſt aſſerendo, in eo textu non agi de poſtulato vtcumque, ſed de poſtulato concurrente cum 15. Intelligitur caput Scriptum de elect.

cum electo; tunc enim non pars major, ſed pars duplo major deſideratur, *cap. bone 3. hoc tit.* Docet Boſquetus *ad Innoc. lib. 3. epiſt. 44. regeſt. 15.* Unde cùm in hoc textu poſtulatus non concurreret cum electo, ſufficit major pars Capituli, ut electio admittatur.

16. *Exponitur cap. Eccleſia, de elect.* Secundò adverſatur textus *in cap. Eccleſia veſtra 55. de elect.* ubi vacante quadam Eccleſia Canonici elegerunt ſibi in Epiſcopum Cardinalem quendam; & talis electio non caſſatur à Pontifice, immò ſupponitur Cardinalem eligi poſſe in Epiſcopum: ergo non rectè in noſtro textu deciditur, Cardinalem in Epiſcopum poſtulari, non verò eligi debere: quod ex noſtro textu docuerunt Azor *2. parte inſtit. lib. 4. cap. 3. queſt. 13.* Gonzalez *in regul. 8. gloſſa 44. n. 123.* Borellus *in ſumma deciſ. tit. 10. num. 8.* Lavorus *de elect. cap. 16. num. 67.* Huic difficultati duplici modo Doctores ſatisfaciunt. Primò aſſerendo, Cardinalem ibi in Epiſcopum electum non eſſe Cardinalem urbis Romæ, ſed tantùm Canonicum Cardinalem ipſius Eccleſiæ, quia ut in inſcriptione hujus textus obſervavi, in aliquibus Eccleſiis Canonici privilegio Pontificis appellantur Cardinales; & ſic eligi, non poſtulari. Moneta *de decimis, cap. 9. q. 3. num. 114.* Secundò aſſerunt, ibi electionem accipi pro poſtulatione, ut in aliis paſſim uſurpatur. Ita poſt Azorium, & Julium Lavorum docet Barboſa *in noſtro textu, num. 8.*

CAPUT IV.

Idem *Præpoſito, & Capitulo a Strigonenſi.*

BOnæ memoriæ Guillelmo Archiepiſcopo veſtro viam univerſæ carnis ingreſſo, cùm in venerabilem fratrem noſtrum *b* Colocenſem Archiepiſcopum poſtulandum à nobis contuliſſetis unanimiter vota veſtra, & regium ſuper hoc obtinuiſſetis aſſenſum, Suffraganei Strigonenſis Eccleſiæ, *c* Quinqueeccleſienſis videlicet, Atienſis, Pruenſis, & Nitrienſis Epiſcopi poſtulationi veſtræ ſe oponere curaverunt, aſſerentes quod eis contemptis, qui jus habebant *d* eligendi vobiſcum, poſtulatio eadem fuerat attentata; licèt nuntii veſtri proponerent ex adverſo, quod ſuper præficiendo vobis Pontifice de gratia multotiens ſuffraganeorum fuerat requiſitus aſſenſus, ſed Epiſcopi vobis conſilium denegaverunt. Nuntiis igitur in noſtra præſentia conſtitutis, & proponentibus adverſariis quædam alia contra poſtulationis veſtræ proceſſum, quæ in prioribus litteris meminimus nos pleniùs expreſſiſſe, quia nobis de propoſitis conſtabat, ita duximus providendum, ut ſi Suffraganeis perſiſtentibus in contradictione ſua, vos poſtulationi veſtræ volentes inſtare uſque ad Septuageſimam tunc primò venturam, per procuratores idoneos ad omnia ſufficienter inſtructos ad Sedem Apoſtolicam veniretis, ut ſtatueremus utraque parte præſente, quid juſtitia ſuaderet. Si autem illi à contradictione ceſſarent, & vos propoſito veſtro inſtaretis, mitteretis ad præſentiam noſtram perſonas idoneas infra terminum ſupradictum, qui ſuper his quæ opportuna forent, nos redderent certiores. Quod ſi contradicentibus Epiſcopis memoratis, vos contingeret de jure veſtro diffidere, ne laborem & dolorem ſubiretis in caſſum, aliam perſonam provideretis vobis canonicè in Paſtorem. Cæterùm cùm inclytæ recordationis *e* Rex Ungariæ viam fuiſſet univerſæ carnis ingreſſus, quidam veſtrûm à poſtulatione, quam nobis præſentaveratis communiter, temerè recedentes, aliis perſiſtentibus in eadem, & ad Sedem Apoſtolicam appellantibus, prædictum Quinqueeccleſienſem Epiſcopum in Archiepiſcopum poſtulaverunt, quorum votis nullus Suffraganeorum aſſenſit, excepto dumtaxat Epiſcopo *f* Nitrienſi. Et licèt chariſſimus in Chriſto filius noſter A. Ungariæ Rex Illuſtriſſimus, tunc Dux Regni Ungariæ, L. nepotis ſui Regis nomine, cujus tutelam & regni curam ipſi frater ejus commiſerat Gubernator, precum ſuarum primitias ad nos ad prædicti Colocenſis poſtulationem tranſmiſerit; poſtmodùm tamen pro Quinqueeccleſienſi Epiſcopo ad Strigonenſem Metropolin transferendo nobis per litteras ſuas humiliter ſupplicavit. Nos igitur ſuper poſtulatione ipſa cum fratribus noſtris habito diligenti tractatu, quoniam invenimus eam poſt appellationes interpoſitas, in multa diſcordia non ſolùm Suffraganeorum, verùm etiam Canonicorum Strigonenſis Eccleſiæ, contra formam mandati noſtri, regulari ordine prætermiſſo, temerè celebratam, illam exigente juſtitiâ non duximus admittendam; ſed vobis dedimus in mandatis, ut ad providendum vobis Paſtorem idoneum, per electionem canonicam, vel poſtulationem concordem, requiſito Suffraganeorum aſſenſu, ſi eſſet de antiqua, & approbata *g* conſuetudine requirendus, infra menſem poſt ſuſceptionem litterarum noſtrarum procedere curaretis; alioquin ex tunc, ne gregi Dominico deeſſet diutiùs cura paſtoralis, nos ipſi provideremus Eccleſiæ viduatæ, ſecundùm officii noſtri debitum, ex plenitudine Apoſtolicæ poteſtatis. Verùm antequam ad vos noſtræ litteræ pervenirent, innitentes mandato priori Suffrageaneos qui erant in Regno præſentes, præter prædictum Quinqueeccleſienſem Epiſcopum, ad concordiam revocaſtis, ita quòd Atrienſis, Eſprumenſis, & Jacienſis Epiſcopi, pro tranſlatione Colocenſis Archiepiſcopi,

ſcopi ſuo jure ſalvo in poſterum, cui propter afflictionem & neceſſitatem Strigonenſis Eccleſiæ ſuperſedebant ad præſens, nos humiliter rogaverunt, prædicto Nitrienſi ſcribente, quod ſi non placeret nobis electionem factam de Quinqueccleſienſi admittere, poſtulationem alterius, ſine præjudicio juris ſui ſuppliciter exorabant. Poſt hæc autem mandato noſtro ſuſcepto, ii qui convenerant in Archiepiſcopum Colocenſem, ab ejus poſtulatione, ſicut fuit propoſitum coram nobis, recedere noluerunt; ſed innovantes eandem, quibuſdam Canonicorum qui in partem alteram declinaverant, reverſis ad ſe, cum prædicti Regis, & Suffraganeorum litteris dilectum filium A. Magiſtrum Scholarum, M. Theſaurarium, Archidiaconum, & I. & N. Canonicos Strigonenſis Eccleſiæ ad Sedem Apoſtolicam deſtinaverunt, ſuper poſtulatione ſua diſpenſationis gratiam petituros. Cæteri verò qui Quinqueccleſienſem Epiſcopum poſtulaverant, ſicut ex eorum parte fuit propoſitum coram nobis, convenientes in unum, cæteros Canonicos ad Capitulum convocarunt, ad poſtulationem concordem, vel electionem canonicam, juxta mandatum Apoſtolicum infra terminum præfixum procedere cupientes: ſed illis nolentibus convenire, intelligentes penes ſe tantùm remanſiſſe facultatem liberam eligendi, quia reliqui jus ſuum proſequi negligebant, prædictum Quinqueccleſienſem Epiſcopum, licèt ne id fieret, fuiſſet ab aliis appellatum, denuò poſtularunt. Cùm ergo utriuſque partis nuntii ad Sedem Apoſtolicam perveniſſent, ii qui pro Quinqueccleſienſi Epiſcopo venerant, proponebant partem ſuam juxta mandatum Apoſtolicum proceſſiſſe, non obſtante diſcordiâ, vel contradictione eorum, qui juxta formam mandati noſtri procedere contemnentes, illo recepto nec elegerant quemquam canonicè, nec concorditer poſtularant: unde concors debebat eorum poſtulatio reputari, cùm cæteri tanquam juſſionis Apoſtolicæ contemptores, eligendi & poſtulandi ſe jure privaſſent, dum nec poſtulare, nec eligere voluerunt, immò etiam nec ad Capitulum convenire. Ad hoc autem poterat reſponderi, quod illi qui Colocenſem Archiepiſcopum poſtulaverant, formam ſequuti fuerant per noſtras litteras ſibi datam; quoniam innitentes poſtulationi priori, juxta tenorem litterarum priorum noſtrarum, concordè fecerant, quæ fuerat priùs diſcors, dum Suffraganeos ad concordiam revocaverant. Nec nocebat eorum diſcordia qui poſtulaverunt, cùm priùs in poſtulatione Archiepiſcopi ſupradicti conveniſſetis pariter univerſi, & conſenſum veſtrum annotatum litteris, & ſubſcriptionibus propriis roboratum petiiſſetis à nobis per communes nuntios confirmari, noſque veſtram recepiſſemus poſtulationem dijudicandam, ſi Suffraganei forſitan in contradictione perſiſterent; aut ſi concederent, approbandam. Si enim poſtquam poſtulatio ſubſcriptionibus poſtulantium roboratur, & præſentatur Romano Pontifici approbanda, poſſent ab ea recedere poſtulantes, nobis frequenter illuderent, & judicium noſtrum pendere ex eorum arbitrio videretur. Poterat quoque addi, quod pars altera mandatum Apoſtolicum non ſervarat, utpote quæ nec poſtualtionem concordem, nec electionem canonicam celebrarat, cùm in majori contradictione quàm priùs, non ſolùm Canonicorum, ſed Suffraganeorum, etiam ipſo Rege adverſæ parti favente, prædictum Quinqueccleſienſem Epiſcopum poſtulaſſet. Auditis igitur his & aliis, quæ fuerunt hinc inde propoſita, & habito ſuper his cum fratribus noſtris diligenti tractatu, intelleximus quod etſi neutra eſſet poſtulatio approbanda, juxta tenorem tamen poſterioris reſcripti ad nos de cætero Strigonenſis Eccleſiæ proviſio pertineret. Quia verò non plenam de perſonis illius Regni habebamus notitiam, ideò non poteramus ſalvâ conſcientiâ noſtrâ, eidem Eccleſiæ in alia perſona, quæ de Regno *b* Ungariæ originem duceret, congruè providere; nec vellemus ei præficere alienum, quanvis & honeſtius videretur, ſi Suffraganeus ad Metropolim ſuam accederet, quàm ſi Archiepiſcopus ad Metropolim transferretur, partem tamen elegimus potiorem. Et eundem Archiepiſcopum, in quem omnes, quorum conſenſus in electione, vel poſtulatione Paſtoris requiritur, licèt diverſis temporibus, convenerant, à vinculo quo tenebatur Colocenſis Eccleſiæ abſolventes, ad Metropolim Strigonenſem transferimus, & ei licentiam tribuimus tranſeundi, pallium ei ad nomen & uſum ejuſdem Eccleſiæ tranſmiſſuri.

NOTÆ.

1. a STrigon.] Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.* 4. Ex qua textum tranſcribo. Strigonenſis Archiepiſcopatus eſt in Regno Ungariæ, cujus Archipræſul Primas eſt totius Regni, à quo Reges Ungariæ coronam accipiunt; ac etiam Legatus natus eſt Sedis Apoſtolicæ, ut notavit Boſquetus *ad Innocentium III. lib.2. epiſt.*155.

2. b *Colocen.*] In Ungaria eſt civitas Collecia, vel Kaloquia, à Collecianis ita dicta. Bonfinius *in rebus Ungariæ, decade* 1. *lib.*1. Habet Eccleſiam Metropolitanam nullo jure ſubjectam Strigonenſi, unde tot controverſias legimus diſceptatas inter Colocenſem, & Strigonenſem Archipræſules apud Innocentium III. *lib.*2. *epiſt.* 155. ubi notauit Boſquetus. Mentio Colocenſis Eccleſiæ fit *in cap. dudum*, 22. *de elect. cap. cum inferior*, *de majorit. & obed. cap. ex parte, de arbitris*, *cap. exhibita*, *de judiciis*, *cap. intellecto* 33. *de jurejurando*: & de ea aliqua

quæ notarunt Innocentius Cironius *in eodem textu, in 5. compilatione*, Chopinus *de ſacra politia*, *tit.* 1. *fol.* 84.

3. c *Quinqueccleſienſis.*] Sunt Eccleſiæ Cathedrales in Vngaria, ſuffraganeæ Metropolis Strigonenſis, vt conſtat ex Vngariæ deſcriptione, & Epiſcopatuum ſerie relata à Barboſa *parte* 1. *de poteſtate Epiſcopi*.

4. d *Eligendi.*] Olim enim in electione Epiſcopi tres eiuſdem prouinciæ Epiſcopi ſaltem intereſſe debebant, reliquorum Suffraganeorum conſenſu accedente, *cap. non licet*, 63. *diſtinct. can.* 4. *Synodi Nicænæ, canone* 5. *Synodi ſeptimæ*. D. Cyprianus *epiſtola* 98. hæc proferens: *Epiſcopi eiuſdem prouinciæ proximè quoque conueniant, & Epiſcopus eligatur.* Dicemus & nos *in cap. ſi Archiepiſcopus, de tempor. ordin.*

5. e *Rex.*] Andreas videlicet II. cui reſcribitur *in cap. intellecto* 33. *de jurejurando*.

6. f *Nitrienſi.*] Vel Litrienſi, qui eſt unus ex Vngariæ Præſulibus, Regni Cancellarius, Strigonenſis Suffraganeus.

7. g *Conſuetudine.*] Ex conſuetudine enim poteſt ad aliquos ſpectare electio, *cap. querelam, de elect. cap. cum dilectus, de conſuet.* Iulius Lauorus *de elect. cap.* 15. *num.* 9.

8. h *Vngariæ originem.*] Sua ſanè digna illuſtratione verba, quam dabimus *in cap. finali, de clericis peregrinis*.

COMMENTARIUM.

IN hoc textu expreſsè deciditur, poſtulantes à poſtulatione recedere non poſſe, ex quo ipſa poſtulatio præſentata eſt ſuperiori; & ita ex hoc textu docuerunt Iulius Lauorus *de elect. cap.* 15. *num.* 8. Syluester *verbo Poſtulatio, quæſt.* 8. Petrus Gregorius *de elect. cap.* 3. Jacobus de Zecchis *in repetit. ad hunc textum*, Layman *in ſumma de elect. lib.* 1. Nec obſtat, per poſtulationem poſtulatum aliquod jus non adquirere, *cap. per poſtulationem*, ibi, *nullum ius:* vnde poſtulatus non poteſt exercere aliqua quæ ſint juriſdictionis, aut ordinis. Iulius Lauorus *ſuprà*: ergo cùm nullum jus poſtulato acquiſitum ſit, poterunt poſtulantes à poſtulatione recedere, & alium poſtulare. Nam reſpondetur, verius eſſe poſtulantes non poſſe variare, poſtulatione coram ſuperiore præſentatâ, ne illudatur ſuperioris auctoritas, & videatur ejus judicium ex varietate poſtulantium pendere: præcipuè cùm per eam ſatis voluntatem ſuam ſuperiori demonſtrauerint, & ſic eam poſtea mutare non poſſunt: & licèt jus adquiſitum non ſit poſtulato, tamen id procedit, quia totum ex gratia ſuperioris pendet, qui poteſt confirmare, vel reſpuere: at quoad poſtulantes jam perfecta eſt actio, dum poſtulatio ſuperiori præſentata eſt, unde ante præſentationem variare poterunt, poſteà verò neutiquam. Ad hanc etiam deciſionem ſpectat ſequens textus, qui etiam reperitur in tertia collectione, *ſub hoc titulo cap.* 5. 9.

CAPUT V.

Idem *Capitulo Strigonenſi.*

POſtulationem quam celebratis. *Et infrà:* Licèt ergo per poſtulationem hujuſmodi nullum jus ſit alicui acquiſitum, ideóque ſine præjudicio alicujus poſtulationem potuiſſemus repellere memoratam; ut tamen vobis de ſpeciali gratia conſulamus, ita duximus providendum, quod per procuratores idoneos, ad omnia ſufficienter inſtructos, noſtro vos conſpectui præſentetis, quatenus utraque parte præſente, quod juſtum fuerit decernamus.

CAPUT VI.

Honorius III. *Archiepiſcopo a Calaritano.*

ETſi unanimiter vota veſtra concurrerint ad venerabilem fratrem noſtrum Suellenſem *b* Epiſcopum in Eccleſiæ veſtræ Archiepiſcopum eligendum, quum ſuæ alligatus Eccleſiæ liberum non habeat ſine noſtra permiſſione *c* volatum, electionem de ipſo factam, tanquam contra canones minùs licitè attentatam, de conſilio fratrum noſtrorum duximus irritandam; quum eligi nullo jure potuerit, ſed potiùs poſtulari. Volentes tamen quantum cum Deo poſſumus, deſideriis veſtris benigno favore occurrere, dilectis filiis H. Subd. & R. *d* Capellanis noſtris, Apoſtolicæ Sedis Legatis duximus injungendum, ut & vota veſtra circa ipſum exquirant, & perſonæ merita vice noſtra examinent diligenter, eundem ad nos cum litteris ſuis rei veritatem continentibus deſtinando, ut ſi idoneus repertus fuerit, diſponente Domino, & ipſi, & Eccleſiæ veſtræ utiliter provideatur.

NOTÆ.

1. a *CAlaritano.*] Ita etiam legitur in quinta compilatione, *ſub hoc tit. cap.* 1. Calaris, vulgò *Caller*, non tantùm Metropolis ciuilis fuit totius Regni Sardiniæ, verùm & Eccleſiaſtica. Vnde & illam primariam vrbem Sardiniæ vocat Theodoretus *lib.* 2. *hiſtor. Eccleſ. cap.* 15. & Ianuarius eiuſdem Eccleſiæ Archiepiſcopus dicitur à D. Gregorio *lib.* 1. *indict.* 9. *epiſt.* 60. qui ad eum multas ſcripſit epiſtolas, eique præcepit *lib.* 3. *epiſt.* 9. vt bis in anno Concilia prouinciæ ſuæ celebraret. Immò Præſulem Calaritanum Metropolitanum fuiſſe inſularum Balearium, probat Carolus à Sancto Paulo *lib.* 1. *Geographiæ ſacræ*, *fol.* 49. & plura de origine & magnitudine ipſius vrbis congeſſerunt Dionyſius

ſius Bonfantius *in hiſtoria Sardiniæ*, *lib.* 1. *cap.* 1. *lib.* 12. *cap.* 1. *lib.* 13. *cap. finali*, D. Franciſcus Vicus *parte* 1. *hiſtor. Sardiniæ*, *cap.* 13. & de ejuſdem primatu plura congeſſit Barboſa *in cap. ſi diligenti*, *de for. compet. n.* 17. & *de poteſt. Epiſcop. titulo* 3. Eius mentio fit *in cap. niſi* 10. *de renunc. cap. eam te* 22. *de jureiurendo*, *cap.* 3. *de offic. ordin. in* 5. *compil. cap. vlt. de ſentent. excomm. in eadem*, vbi notauit Cironius.

2. b *Suellenen.*] Perperam Raymundus legit *Suerinenſi.* Suellis enim ciuitas erat in Sardinia, Epiſcopali Cathedrâ decorata, poſteà tamen tranſlata fuit Sedes, & vnita in Calaritanam.

3. c *Volatum.*] Simili verbo vſus fuit Pontifex *in cap. niſi*, *de renunc.* qui enim de vno Epiſcopatu in alium ſe transfert, inuaſor, & raptor dicitur, *canone* 16. *Synodi Antiochenæ.* Volare, & inuolare, importat idem ac eripere, *l. expugnatur* 6. *ff. de incendio.* Ex Lucano & Sidonio probat Cironius *in præſenti.*

4. d *Capellanis noſtris.*] Qui hodie Clerici Cameræ Apoſtolicæ nuncupantur, quorum munia, jura, & dignitates refert Cohelius *in notit. Card. cap.* 47.

COMMENTARIVM.

5. *Concluſio traditur, et probatur.*

EX hoc textu talis deducitur aſſertio: *Epiſcopus non eſt eligendus, & promouendus ad aliam Eccleſiam, ſed poſtulandus.* Probant eam textus *in cap.* 10. *&* 11. 61. *diſt. cap. bonæ* 4. *cap. vnico, hoc tit. in* 6. *cap. bonæ* 23. *cap. in cauſis* 30. *cap. ſcriptum* 40. *de elect. cap. vlt. de tranſlat. Epiſc. cap. poſt tranſlationem*, *de renunciat. extrauaganti vnica, hoc tit.* Illuſtrant Antonius Chucus *lib.* 2. *de inſtit. cap.* 4. Acuña *in cap. Oſius*, 61. *diſt.* Corraſius *de beneficiis*, *part.* 3. *cap.* 2. Boſquetus *ad Innocentium lib.* 1. *epiſt.* 23. Duarenus *lib.* 5. *de ſacris*, *cap.* 2. Iulius Lauorus *de elect. dicto cap.* 14. Petrus Gregorius, & alii relati à Barboſa *de jure Eccleſ. lib.* 1. *cap.* 19. *num.* 3. Cironius *in noſtro textu*, Dartis *de beneficiis*, *ſect.* 6. *cap.* 2. *fol.* 63. Valenſis *de beneficiis*, *lib.* 1. *titulo* 3. Hieronymus Garcia *tom.* 2. *polit. regul. fol.* 9. Layman *in ſumma*, *tit. de elect. cap.* 1. *quæſt.* 1. Anguianus *lib.* 5. *de legib. cap.* 5.

6. *Impugnatur tradita aſſertio.*

Sed præſens aſſertio difficilis valdè redditur ex ea juris conſideratione; nam ſi Epiſcopus non poſſet eligi, ſed poſtulari, maximè quia nexus, & alligatus eſt alteri Eccleſiæ, vt in præſenti docet Honorius: ſed hæc ratio non eſt ſufficiens, vt poſtulatio deſideretur: igitur Epiſcopus eligi debet ad aliam Eccleſiam. Probatur minor: nam clericus alligatus eſt Eccleſiæ parochiali, adeò vt inconſulto Epiſcopo eam dimittere non valeat, *cap. admonet*, *de renunc.* & poteſt eligi ad aliam dignitatem, *cap. inter canonicos*, *de elect.* Similiter Abbas immediatè ſubjectus Romano Pontifici, qui ſine ejus, vel Legati licentia dimittere eam dignitatem non valet, *cap. cùm venerabili*, *de conſuet.* tamen poteſt eligi in Prælatum alterius monaſterii, *c. Abbatem, de elect. in* 6. ergo vt Prælatus vnius Eccleſiæ transferatur ad aliam, non eſt neceſſaria poſtulatio, ſed ſufficit electio. Augetur hæc difficultas ex eo, nam electio Canonicorum in præſenti ſpecie debebat à Pontifice admitti ex eo; nam ſiue poſtulandum ſe eligere, ſiue eligendum ſe poſtulare dixiſſent, nihil contra Canones feciſſe viderentur, cùm conſtaret eos gratiam à Pontifice petere voluiſſe, dum illi Epiſcopum Suellenenſem propoſuerunt confirmandum, quem jure ſuo eligere non poſſe fatebantur, *cap. poſt tranſlationem*, *de renunc.* ergo admittenda erat electio ab Honorio III.

7. Quâ dubitandi ratione minimè refragante, defendenda eſt præſens aſſertio, pro cuius expoſitione ſcire oportet, antiquis, recentioribuſque Eccleſiæ canonibus accuratè proſpectum eſſe, vt Prælatorum Eccleſiæ ambitio tollatur, & vt indignus aliquo modo, qui dignitates ambit, ab eis arceatur, vt dicemus *ad tit. de tranſlat. Epiſcopi.* Verùm hæc diſciplina abſque aliqua interpretatione, & modificatione obſeruari non potuit; quid enim ſi vir magnæ eruditionis, & ſanctimoniæ reperiatur, qui adhuc ſacris non ſit initiatus ordinibus, aut ætatem à jure præſcriptam non ſit adeptus? Quid ſi Eccleſiæ magna vtilitas ſuadeat Epiſcopum in aliam Eccleſiam æquè Cathedralem, ſeu Archiepiſcopalem transferri. Viſum itaque eſt Eccleſiæ Patribus huius juris conditoribus, ita diſciplinam illam veterem temperare, vt ſummum jus æquitati cederet, & nihilominùs ſalua ſit priſcarum conſtitutionum reuerentia; non enim electoribus permittitur hominem ſæcularem, aut non legitimæ ætatis, vel alterius ciuitatis Epiſcopum eligere; ſed ſuperiorem adire, veniamque petere, & gratiam poſtulare, *cap. innotuit*, *cap. cùm olim, de elect.* Non autem poſtulari poſſunt qui ob animi, aut corporis vitium eligi nequeunt, *cap. ſcriptum* 40. *de elect.* veluti criminoſi, homicidæ, perjuri notorii, bigami, corpore vitiati, & alii irregulares; immò eos poſtulantes priuantur poteſtate poſtulandi, *dicto cap. ſcriptum.* Azor *part.* 2. *inſtit. lib.* 6. *cap.* 17. *quæſt.* 9. Sed ii demùm poſtulari poſſunt, quorum diſpenſabilis eſt defectus, quique alioquin digni eſſent, vt laici non juſtæ ætatis, illegitimè nati, aut qui in Abbatem profeſſus eſt, *cap. bonæ* 4. *hoc titulo*, *cap. cum monaſterium*, *cap. innotuit* 20. *de elect. cap. ſtatuimus*, §. *è contra*, *cum ſequent. eod. titulo*, *lib.* 6. & plerumque Epiſcopus alterius Eccleſiæ, *cap.* 1. 2. *&* 3. *hoc tit.* cuius poſtulationis rarum apud veteres extat exemplum, niſi fortè in promotione D. Joannis Chryſoſtomi, cuius mentio extat *lib.* 10. *hiſtoriæ tripart. cap.* 3. ſed neque ea huic poſtulationi ſimilis eſt, vt probat Duarenus *lib.* 5. *de ſacris Eccleſiæ*, *cap.* 2. Si autem qui eligibilis eſt, poſtuletur, poſtulatio non ſuſtinetur, quia ejus forma non ſeruatur, *cap. vnico*, *hoc tit. lib.* 6. vbi Mocz, Lauorus *d. cap.* 14. *n.* 2.

Poſtulari qui poſſint.

Gratia Superioris deſideratur.

Secundò ſciendum eſt, in hac poſtulatione conſentire debere ipſum poſtulatum, ſi laicus poſtuletur in Epiſcopum, aut ſacerdotem, cùm nemo cogendus ſit vouere caſtitatem, *cap. ubi ita*, *cap. geſta*, 74. *diſt.* Conſentire etiam debet Epiſcopus, cuius juriſdictioni ſubjicitur, *cap.* 2. *&* 3. *diſt.* 71. & ſi monachus in Epiſcopum poſtuletur, Abbatis conſenſus deſideratur, argumento textus *in cap. ſi quis monachus*, 16. *quæſt.* 1. *cap. quàm ſit*, 18. *quæſt.* 2. vt contigit in poſtulatione magni Hincmari, vt ex Flodoardo refert Cironius *in parat. ad hunc titulum.* Tandem ſuperioris auctoritas ad gratiam poſtulationis deſideratur, citra quam poſtulatio ſuſtineri non poteſt. Ille autem ſuperior eſt adeundus, qui confirmandi electionem jus habet, vt olim in Synodis prouincialibus, in quibus de Epiſcoporum electionibus, & tranſlationibus agebatur, *cap. ſi Epiſcopus* 7. *quæſt.* 1. Sed poſtquam R. Pontifici facultas confirmandi Epiſcopos tantùm competit, illi poſtulatio præſentanda eſt, & magna cum ratione; nam cùm matrimonii vinculum ſpirituale detur inter Epiſcopum, & Eccleſiam, *cap. inter, de tranſlat. Epiſc.* ab alio quàm à Pontifice diſſolvi nequit, præcipuè cùm hæc cauſa una ſit ex majoribus: quare ab alio quàm à Pontifice judicari non valet. Docet Boſquetus *in notis ad Innoc. lib.* 1. *epiſt.* 13. 8.

Traditur deciſionis.

Quibus ita prælibatis, dignoſcitur jam vera ratio præſentis deciſionis. Cùm enim per matrimonium, quod extat celebratum inter Epiſcopum & 9.

Eccleſiam, ſit Epiſcopus alligatus eidem, & eam ut conjugem habeat, *d.cap.inter*, non poterit propria authoritate eam dimittere, & in aliam ſe transferre, *cap.ſicut* 7. *q.*1. Neceſſariò ergo eſt primò abſolvendus ab illo priori vinculo: quæ abſolutio mediante poſtulatione fieri debet, non electione; & ſic licèt eligi non poſſit, tamen poſtulari valet: tunc enim ipſe non ſe transfert, ſed transfertur à ſuperiore in aliam Eccleſiam. Quare utilitate Eccleſiæ ſuadente, aſſerit Vivianus *in rationali ad hunc textum*, poſſe Epiſcopum cogi tranſire de una Eccleſia in aliam. Nec tunc obſtat ratio dubitandi ſuprà adducta; nam verum eſt, parochum alligatum Eccleſiæ poſſe eligi, non verò poſtulari in Prælatum, *d.cap. ſi Abbatem:* docent Turriſcremata, & Acuña *in cap. Oſius*, 61.*diſt.* Abbas *in præſenti*, *n.*6. *&* 8. Ratio eſt, quia inter Parochum & Eccleſiam non datur verum matrimonium ſpirituale, quia Parochus non habet perfectum paſtorale officium, nec vinculum perpetuum, quod eſt de ſubſtantia matrimonii: unde fit, quod licèt Epiſcopus non poſſit ingredi religionem ſine conſenſu Pontificis, *cap.niſi cum pridem, de renunciat.* Parochus tamen poteſt ſine conſenſu Epiſcopi religionem profiteri, *cap. duæ* 19. *q.*2. D. Thomas 2.2. *q.* 184. *art.* 9. *in corp.* unde eligi poteſt in Prælatum, non verò poſtulari neceſſe eſt. Nec obſtat augmentum ipſius difficultatis, quia in præſenti caſu Canonici Calaritani tantùm elegerunt, non verò poſtularunt; aliàs enim ſi uterentur ea forma, *Eligimus poſtulandum*, poſtulatio ſuſtineretur, *cap.poſt tranſlationem* 11. *de tranſl. Epiſcopi*; licèt hodie, ut omnis ambiguitas tollatur, talis forma poſtulationis improbata ſit, *capite unico, hoc tit. lib.*6. ubi Moez.

TITULUS VI.

De electione, & electi poteſtate.

CAPUT PRIMUM.

a Lucius Papa.

NUllus in Eccleſia, ubi duo, vel tres fratres in congregatione fuerint, eligatur Presbyter, niſi eorum electione, & convocatis eiſdem etiam Parochianis, atque in unum conſentientibus. Si verò aliter quis Eccleſiam adeptus fuerit, eo quòd per cupiditatem illam adquiſierit, atque contra canonicæ regulæ diſciplinam egerit, expellatur.

NOTÆ.

1. a LUcius.] Aliàs legitur *Pius*, aliàs *Alexander*, alibi etiam *Gregorius*, & hujus textus authorem penitus ignorari, teſtantur Ant. Auguſtinus *in notis ad primam collectionem, in hoc textu*, Barboſa *in præſenti, & de poteſtate Epiſcop.* 1. *parte, tit.*1. *capite* 15. *num.* 3. Ego exiſtimabam authorem hujus textus eſſe Lucium, non ut aliqui voluerunt tertium, ſed primum, qui Eccleſiæ Romanæ præfuit ex anno 255. uſque ad annum 257. in quo poſt multa omni laude digna geſta, ſub Imperatoribus Gallo, & Voluſiano in martyrio diem clauſit ultimum. Ejus conſtitutiones extant primo tomo Conciliorum, & aliæ injuriâ temporum perierunt: ex quibus hanc decretalem deductam eſſe, & ſic Lucio I. eſſe tribuendam, facilè ſuadetur ſequenti argumento. Nam juxta ſeriem temporum, quæ maximè in hac ſexta Decretalium compilatione ſervatur, hic textus non poteſt tribui Lucio III. Alexandro, aut Gregorio, qui omnes floruerunt poſt Concilium Sardicenſe, ex quo ſequens deciſio compilata fuit; unde neceſſariò hæc deciſio tribuenda eſt Lucio I. qui multis retrò annis ante Concilium Sardicenſe vitâ functus eſt. Deinde pro noſtro opinamento illud facit; nam noſter textus continet veteris eccleſiaſticæ diſciplinæ obſervantiam circa congregationes monachorum, quæ jam ævo Lucii Tertii invaluerant: quod ut manifeſtum fiat, & vera luce præſens textus donetur, ejus verum intellectum ex veteri diſciplina repetamus; nam temporum ignoratione in noſtro Jure Doctores ſæpiùs peccant. Sciendum igitur eſt monachos priſcis Eccleſiæ temporibus labori ruſtico, & aliis artificiis aſſiduè deditos, ad Sacerdotii culmen non aſcendiſſe, quin immò in hierarchia Eccleſiaſtica poſt Cantores, & Oſtiarios gradum obtinuiſſe, *cap. à ſubdiacono*, 93.*diſt. cap.alia cauſa, cap.Eccleſia* 16. *q.*1. *cap.quidam*, §.*clerici*, 18. *q.*5. *l.generaliter, C.de ſacroſ.Eccl.* plura Benedictus Ephtenus *in vita S.Benedicti, prologo* 18.§.3. Gibal. *de clauſ. diſq.*2. *cap.*2. §.3. Quintanaduenas *lib.*3.*Eccleſiaſt. n.*11. Bignon. *ad Marculf. lib.*1.*cap.*2. Cujacius *in novel.*5. *Juſtin.* Chopinus *lib.*2.*monaſt.tit.*3. Ant. Auguſtinus *in epitome, lib.*3. *tit.*32. Hallierius *de hierarchia, fol.*379. igitur cùm monachi nullis eſſent ſacris Ordinibus initiati, ſed potiùs laïci, Sacerdos ex clericorum corpore acceerſitus in monaſterio ordinabatur, ut Miſſæ ſacrificium, aliaque eccleſiaſtica munia obiret, Epiphanius *epiſt.*60. Concilium Chalcedonenſe quartum *can.*8. *Clerici in prochis, & in monaſteriis, aut martyriis conſtituti, ſub poteſtate ſint ejus, qui in ea civitate eſt Epiſcopus.* Textus ita intelligendus in *cap. neminem*, 70. *diſtinct.* Poſteà tamen cœperunt ipſæ congregationes unum ex monachis eligere, qui ab Epiſcopo Presbyter ordinatus, in monaſterio divina officia celebraret, *cap.*1.*cap.ſunt nonnulli*, 16. *quæſt.*1. qui eligebatur ab ipſa congregatione, atque Abbas ab initio petebat, ut illum ſacris initiaret, *cap.Presbyteri, diſtinct.*24. Gregorius Magnus *lib.*5. *epiſt.*41. ibi: *Cum ſua congregatione magnoperè à nobis poſtulavit, in eodem monaſterio presbyterum, qui ſacra Miſſarum ſolemnia celebrare debeat, ordinari.* Expreſſiùs idem *lib.*7. *epiſt.* 94. *Ut in congregatione monachorum, quæ in monaſterio Prætoriano conſiſtit, eum quem ſibi de congregatione ſua unanimiter duxerint eligendum, in prædicto monaſterio ſine mora, vel excuſatione aliqua Presbyterum debeat Epiſcopus ordinare.*

dinare. Huius preſbyteri meminit D. Auguſtinus *in ſua regula, cap.9. Præpoſito tanquam patri obediatur, multo magis preſbytero, qui omnium veſtrum curam gerit.* Et *cap.24. Conuictus verò ſecundum Præpoſiti, vel etiam Preſbyteri, ad cuius diſpenſationem pertinet, arbitrium, debet emendatoriam ſubire vindictam.* Caſſianus *lib.4.collat. cap.34.* vbi notauit Gazeus. Omitto alia quæ pro temporum varietate circa monachorum ordinationem obſeruata fuerunt, cùm dicta ſufficiant ad noſtri textus veram expoſitionem. Iubetur enim in eo, vt congregatio, vbi duo, aut tres fuerint (priſcis enim his temporibus monachi in locis deſertis, latibulis, ſeu cellulis ſecedebant) preſbyterum eligant ſimul cum parochianis; nam in ejus preſbyteri electione populi conſenſus deſiderabatur, *c.obeuntibus 63.diſt. c. Abbatem 18.q.2.* & qui præter electionem prædictam occupauerat Eccleſiam, expellebatur: quæ expulſionis pœna tantùm in monacho cadere poterat. Vnde ſi hæc omnia rectè perpendantur, apparebit noſtram deciſionem temporibus Lucii I. magnopere conuenire, cùm illic prædicta vigeret monaſticæ diſciplinæ obſeruantia. Hæc ex proprio captu pro textus huius expoſitione adduxiſſe ſufficiat, nunc juxta mentem Raymundi, & omnium interpretum acceptionem, concluſionem deducamus, & ad examen reducamus.

COMMENTARIUM.

2. Concluſio traditur, et probatur. Sit concluſio: *Prælatus in qualibet congregatione ab ipſa debet eligi, non verò alio modo Prælaturam occupare.* Probant textus *in cap. Adrianus, 63. diſt. cap. in nomine, diſt.23. cap. miramur, cap. à multis, 61. diſt. cap. cum ſcriptura 83. 1. quæſt. 1. cap. Abbatem, cap. nullus, cap. hoc, cap. quam ſit, §. defuncto, 18. q.2. cap. congregatio, 16. q. vlt. cap. cùm terra 14. cap. cum Eccleſia 31. cap. ſi gens 55. hoc tit. cap. cum dilectus, de conſuet. cap. nobis 29. de jurepatronatus, l.46. Cod. de ſacroſ. Eccleſ. nouella 5. Iuſtiniani, cap. 8.* varia Galliæ Concilia, & religionum ſtatuta cumulat Chopin. *lib.1. monaſt. tit.1.* Illuſtrant Creſpetius *in ſumma, verbo Abbas, el 1.* Petrus Gregorius *de elect. cap.4. in principio,* Valaſcus *alleg.40.* Nouus Notator Petri Bleſenſis *ad epiſt.48.* Suarez *de relig. tom.4. lib.1. cap.3. num.8.* Duarenus *lib.5. de ſacris, cap. 1.* Garcia *de beneficiis 5. part. cap.4. num.9.* Tamburinus *de jure Abbatum tom.1. diſput.5. quæſt.1. &* S. Paulus de Eleazar. *in hoc textu,* Bellarminus *lib.1. de clericis, cap.7.* Azor *2. tomo mor. lib.3. cap.28. q.4.* Chucus *lib.4. inſtit. tit.1. num.2.* Vighellius *in met. juris can. fol.329.* Menardus *ad concord. regul. cap.4.*

3. Traditur ratio dubitandi. Sed hæc aſſertio difficilis redditur ex ſequenti conſideratione: nam Prælatos Eccleſiarum potiùs ſucceſſione, aut optione, quàm electione admitti, politiæ Eccleſiaſticæ congruum eſt, ita vt defuncto Prælato, antiquior in ipſa dignitate ſuccedat: ergo non rectè in præſenti deciditur, tantùm per electionem eſſe admittendos. Antecedens probatur; nam ut ex noſtro textu, & vulgatis conſtat, ſumma Eccleſiæ cura fuit ſemper repellere cupiditatem, & ambitum in officiis & dignitatibus Eccleſiaſticis: ſed quis neſcit, ab ipſis incunabulis ingenitam eſſe hominibus dominandi cupiditatem? vnde fit, vt viuente etiam Prælato, ſæpe de ejus ſucceſſione tractetur; inde inſtruuntur inſidiæ, factiones oriuntur, vt non ſine magno dolore noſtris temporibus contingit. Quid autem mali afferant factiones iſtæ pro dignitatis ambitu, teſtantur abundè miſerrima Romanorum bella ciuilia, Marci, Syllæ, Lepidi, Cæſaris, & Pompeii, Antonii, & Auguſti; quæ quidem ceſſant, cùm per ſucceſſionem, aut optionem certus ſucceſſor deſignatur, vt conſiderat Petrus Gregorius *lib. 7. de republica, cap. 4.* & politè, ac politicè monuit Lipſius *lib. 2. Monit. cap.5.* vnde apud tot nationes inualuit, vt potiùs ſucceſſione, quàm electione Principes admitterentur, quas refert Cochier *in theſauro polit. lib.1. cap.2.* igitur non per electionem, ſed per ſucceſſionem aut optionem Prælatus eſt deſignandus. Accedit, nam aut congregatio noſtri textus erat ſæcularis, Canonicorum videlicet; aut regularis, ſcilicet monachorum: ſi ſæcularis, ad Pontificem ſpectabat Epiſcopi electio, *cap.1. & 2. 22. diſt.* ſi regularis, Epiſcopus inſtituit Prælatum, *cap.1. de ſupplenda:* igitur nunquam ad congregationem ipſam ſui Prælati electio ſpectare poterat.

Hac dubitandi ratione minimè obſtante, præſens aſſertio defenſanda eſt, ad cuius expoſitionem obſeruandum eſt, omnem politicam gubernationem ſecundùm receptam prudentum ſententiam, vel vnius eſſe, quæ dicitur monarchia; vel optimatum, quæ Ariſtocratia appellatur; vel populi, quæ democratia dicitur. Docent Plato *in polit.* Ariſtoteles *lib. 3. polit. cap.5.* Tacitus *lib.4. annal. cap.33.* fusè Arniſ. *tom.1. lib.1. de repub.* & *lib.2. cap.2. ſect.4.* Inter has regiminis ſpecies optimam eſſe monarchiam, ex Ariſtotele, Platone, & Socrate docent Cochier *in theſauro polit. lib.1. cap.3.* Bodinus *de repub. lib.2. cap.2. cum ſequent.* Petrus Gregorius *eod. tract. ſuprà,* Bellarminus *lib.1. de Romano Pontif. cap.4.* Bernegerus *in Tacit. cap. 55.* Salcedo *de regim. Princip. lib. 1. cap.4.* Marquez *in ſuo gubernatore, lib.2. cap.3.* Nam vt in vniuerſo orbe vnus Deus, in homine unum cor; ita Imperium unius animo eſt regendum. Et certè unius principatum ipſa commendat antiquitas; nam ut ait Cicero *lib.3. de legib. Omnes antiquas nationes Regibus quondam paruiſſe, magis enim tranquillitati, concordiæque ita conſulitur.* Tacitus *lib.1. annal. cap.9. Non aliud diſcordantis patriæ remedium, quàm ut ab uno regatur.* Et *lib.1. hiſt. cap.1. Pacis intereſt omnem poteſtatem ad unum conferri.* Meritò ergo Eccleſia eâ formâ regiminis, ut præſtantiori utitur, videlicet ut uno capite gubernetur, Pontifice ſcilicet in univerſa Eccleſia; Archiepiſcopis, & Epiſcopis in ſuis provinciis & diœceſibus; Abbate in ſua congregatione, ſeu monaſterio. 4. De monarchia.

Secundò ſciendum eſt, ad dignitatum culmen perveniri aut per ſucceſſionem, aut per electionem: 5. Electio præſtantior eſt. per ſucceſionem perueniunt Imperatores, Principeſque ſæculares: per electionem Principes & Prælati Eccleſiaſtici; ſemper enim Eccleſia autumauit electionem ſucceſſioni eſſe præferendam, Iul. Lauorus *de elect. cap.1.* Dartis *de beneficiis ſect.6. cap.1.* Cabreros *de metu lib.2. cap.5.* Garcia *tom. 2. politia regular. tit. de elect.* Immò & aliquando ipſi Principes ſæculares electionem ſucceſſioni prætulerunt. *Imperaturus omnibus eligi debet ex omnibus,* dicebat Plinius *in paneg. cap.7.* agnouit etiam Galba in celebri oratione, quæ apud Tacitum extat *lib. 1. hiſtor. cap.16.* ibi: *Optimum quemque,* inquit, *adoptio* (quæ ſpecies electionis eſt) *inuenit; nam generari, & naſci à Principibus, fortuitum, nec vltrà æſtimatur; adoptandi judicium, & ſi velis eligere, conſenſu monſtratur.* Cui teſtimonio adjungendum eſt aliud Caſſiodori *lib.3. variar. cap.2. Per arma fieri poſſe filium, grande inter gentes conſtat eſſe præconium, quia non eſt dignus adoptari, niſi qui fortiſſimus meretur agnoſci; in ſobole frequenter fallimur: ignaui eſſe neſciunt, quos judicia pepererunt; hi enim gratiam non de natura, ſed de ſolis meritis habent.* Cùm ergo per electionem admittatur ille, cuius præclara virtus cognita eſt, juſtè electio noſtris ſacris canonibus commendatur, & vt ſucceſſione præſtantior, præfertur.

Ex quibus profluit vera decidendi ratio noſtri

textus; nam cùm in qualibet congregatione unus debeat regimen, principatumque obtinere, ut ſic concordiæ fratrum conſulatur, & ipſe non per alium quàm electionis modum ſit admittendus, ut ſic cognoſcatur, an illi debita ſuffragentur merita, juſtè ait noſter Lucius I. eſſe eum eligendum ab ipſius congregationis fratribus, cùm rectiùs illi quàm alii de meritis ipſius, & Eccleſiæ neceſſitatibus valeant informari, *cap. quotiens de teſtib.* & cùm ipſi membra ſint capitis, id eſt Prælati, non ad alios quàm ad ipſa membra debet electio capitis ſpectare, *cap. ea noſcitur, de his quæ ſiunt à Præl.* & qui per alium modum ipſam dignitatem occupavit, tanquam in ea intruſus per ambitum & cupiditatem, non ſolùm ipsâ privari debet, verùm à congregatione expelli, ut noſter Pontifex decrevit.

7. Diſſolvitur difficultas. Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta, quâ moti plurimi exiſtimarunt, ſucceſſionem in Regnis & aliis dignitatibus ſæcularibus electioni eſſe præferendam, quoad officia verò & dignitates Eccleſiaſticas, non eſt dubium electionem eſſe præferendam, & ſucceſſionem omninò repelli, ut latè dicemus *in cap. 1. de præb.* non tamen inde ſuſpicari debet, in viris religioſis regendi cupiditas, cùm in eis præſumatur, prorſus omnem ambitionem abeſſe, *cap. cùm ab omni, de vita & honeſt.* Nec augmentum difficultatis refragatur, nam noſter textus procedit primis temporibus, quibus Pontifices, aut Reges electiones ſive nominationes Epiſcoporum & Abbatum ſibi non reſervarant; nam ſequentibus temporibus eorum varietate electiones prædictæ, ſeu nominationes ad varias perſonas cœperunt ſpectare, ut paſſim in hujus tituli commentariis dicemus, & refert Chopinus *tit. 1. monaſt.* Nec quod de Epiſcopo dicebamus contrarium ſuadet; nam licèt ratione ſubjectionis, ſeu legis diœceſanæ Epiſcopus jus fundatum haberet in omnibus monaſteriis ſuæ diœceſis, *cap. omnes 16. q. 1.* & ideò deberet Abbates benedicere; non tamen unquam legimus ad ipſum ſpectare Prælatorum regularium electionem, immò ex præſenti textu & aliis ſuprà citatis contrarium deducitur.

8. Exponitur cap. Abbatem 4. 18. q. 2. Sed primò præſenti aſſertioni obſtat textus *in cap. Abbatem 4. 18. q. 2.* ubi Pelagius Pontifex ita ſcribit: *Abbatem in monaſterio illum volumus ordinare, quem ſibi de ſua congregatione & monachorum electio, & poſſeſſionis dominus, & (quod magis eſt obſervandum) ordo vitæ ac meritum propoſuerit ordinari.* Ex quibus verbis apparet, non ſolùm ad congregationis fratres, verùm & ad poſſeſſionis dominum ſpectare electionem Prælati, & dominum poſſeſſionis ſuffragium in ea habere: ergo non rectè in præſenti ſtatuitur, tantùm ad ipſius congregationis fratres ſpectare Prælati electionem. Hujus textus difficultas in eo præcipuè conſiſtit, quiſnam videlicet ſit dominus poſſeſſionis, qui ejus ratione ſuffragium habet in electione Abbatis? Et ſciendum eſt verbum *poſſeſſionis*, in eo textu accipi pro Eccleſia ipſius monaſterii, aut loco in quo monaſterium ipſum conſtructum eſt; quo modo accipitur *in l. Eccleſiis quæ 33. C. Theodoſ. de Epiſc. & cler. cap. neminem, 70. diſt. cap. qui verè, 16. q. 1.* Docet Quintanaduceñas *lib. 3. Eccleſiaſt. num. 30.* Unde dominus poſſeſſionis in eo textu eſt fundator, qui poſſeſſionem dedit ad conſtruendum monaſterium; & cùm patronus ſit, rectè aſſerit Pelagius, ejus deſiderari aſſenſum in electione Abbatis, cùm patronus debeat conſentire electioni Prælati Eccleſiæ, in qua jus habet patronatus, *cap. novit 29. de jurepatr.* qua etiam ſolutione accipiendus eſt textus *in cap. ſacroſancta 51. hoc tit.*

Secundò præſenti aſſertioni opponitur textus *in cap. 2. de in integ. reſtit.* ubi poſt longam diſceptationem inter monaſterium quoddam, & proprium Epiſcopum, deducitur Epiſcopum debere eligere Abbatem in eo monaſterio, cùm contigerit Abbatem decedere: igitur non ſemper electio Prælati ſpectat ad ipſam congregationem. Cui difficultati ſatisfaciendum eſt aſſerendo præſentem Lucii conſtitutionem illam pati exceptionem, videlicet niſi conſuetudine, aut privilegio contrarium introductum ſit, ſcilicet ut ad aliam perſonam, aut communitatem electio Prælati ſpectet, *cap. cùm dilectus, de conſuet.* quia tunc talis conſuetudo eſt obſervanda: quo modo etiam intelligendi ſunt textus *in cap. ea noſcitur, de his quæ ſiunt à Præl. cap. accedentibus 12. de exceſſ. Præl. cap. cùm contingat 13. in fine, de foro comp.* Docent poſt repetentes *in præſenti*, Tamburinus *de jure Abbat. diſp. 7. q. 5. & 6.* Ant. Cuchus *ubi ſuprà.* 9. Opponitur cap. 2. de in integr. reſtit.

Tertiò præſenti aſſertioni adverſatur Concilium Toletanum relatum *in cap. 1. 18. q. 2.* ubi ſtatuitur, in monaſterio illud tantùm ſibi vindicare presbyteros, (hoc eſt Epiſcopos, *cap. olim, 95. diſt.*) quod ſacri canones præcipiunt, videlicet monachos ad ſanctam converſationem perducere, Abbates, aliaque officia inſtituere. Ex quo Toletani Concilii canone deducitur, Abbatum electionem non ad ipſam congregationem, ſed potiùs ad proprium Epiſcopum ſpectare. Pro cujus textus interpretatione Gloſſa ibi, *verbo Inſtituere*, tres affert ſolutiones. Primò inquit, Abbates in monaſteriis ſibi ſubjectis inſtituere poſſe, quando monachi, ad quos jus pertinet eligendi, fuerunt negligentes in Prælati electione, ut *in cap. cùm ſimus, 9. q. 2.* Secundò aſſerit Patres Concilii Toletani non abſolutè tribuere eligendi facultatem Epiſcopo, ſed tantùm eo caſu, quo monachi minùs idoneum Prælatum eligant, juxta textum *in cap. ſi quis alibi, 18. q. 1.* Tertiò, & meo videri rectiùs, reſpondet inſtitutionis verbum in eo textu non electionem, ſed confirmationem ſignificare, ut ſenſus ſit, in monaſteriis ſibi ſubjectis poſſe Epiſcopum electionem à monachis factam confirmare, quia olim ſolebant Epiſcopi Abbates tantùm electos confirmare, & inſtituere, *cap. cùm monaſterium, hoc tit.* dicemus *in cap. 1. de ſuppl.* Qua etiam ſolutione exponendi ſunt textus *in cap. expoſuiſti, de corp. vitiatis, & in can. 54. Concilii Nicæni*, ubi aſſeritur Epiſcopum ſolere creare Abbates, id eſt confirmare, & inſtituere. Docent Suarez *tomo 4. de relig. d. lib. 2. cap. 6. num. 1.* 10. Intelligitur caput 1. 18. quæſt. 2.

CAPUT II.

Ex Concilio a Sardicenſi.

OSius *b* Epiſcopus dixit: Si quis ita temerarius extiterit, vel talem excuſationem afferens aſſereret, quod litteras populi acceperit, cùm manifeſtum ſit, potuiſſe plures eorum qui ſinceram fidem non habent, præmio & mercede corrumpi, ut clamarent in Eccleſia, & ipſum petere viderentur; omninò fraudes has damnandas eſſe arbitror, ita ut nec *c* laïcam in fine communionem (niſi de hoc pœnituerit) talis accipiat. Si verò omnibus placet, ſtatuite. Synodus reſpondet: *d* Placet.

NOTÆ.

NOTÆ.

1. a *Sardicenſi.*] Sardicenſe Concilium ita dictum eſt à Sardica vrbe, quæ vt ait Theodoretus *lib.2. quæſt.3.* eſt inter Thraciam, & inferiorem Miſiam, confinis Illyrici, in qua Conſtantinus Magnus aliquando deguit, vt quamplura ejus reſcripta illic data teſtantur. Ad hanc Synodum celebrandam deſignata fuit ea vrbs ex Imperatorum Conſtantii & Conſtantis conſilio, vtpote confinis inter Orientale, atque Occidentale Imperium, ſecundùm diuiſionem à Conſtantino magno inter prædictos filios factam, vt referunt Baronius *anno* 397. Morinus *lib.1. exercit.cap.2.* Chriſt. Lupus *ad hoc Concil.* Hæc Synodus dicitur vniuerſalis à Socrate *lib.2.cap.10.*& in excerptis de martyrio Pauli Epiſcopi apud Phocium,& probarunt Binius & Coriolanus *in eius notis*: ſed inter particulares Synodos refertur ab Harmenopulo, Zonara, & Balſamone, vel quia Epiſcopi præcipui Occidentales, qui in Concilio Nicæno interfuerunt, ſimiliter in hoc interfuerunt, & cùm paulò poſt ipſum Nicænum congregatum fuiſſet, propter Arrianos fidem Nicænam conuellentes, & Epiſcopos Athanaſium & Paulum deponentes in Concilio Antiocheno, potiùs pars ipſius Concilii Nicæni, quàm ſecundum œcumenicum judicatum fuit, vt docuit Coqueus *in Animor.fol.*128. vel quia licèt eâ mente congregatum fuit, vt œcumenicum eſſet, tamen quia abſentibus Prælatis Orientalibus celebratum fuit, ideò inter œcumenicas Synodos non numeratur, vt docuit Petrus Marcha *lib.7.concord. cap.3.* Illud etiam notandum eſt, non videri numerandum inter Concilia Græca,vt præſefert editio Romana Græcorum Conciliorum. Tum quia Sardica Illyrici vrbs, ad Occidentale Imperium pertinebat, vt teſtantur Socrates *lib.2.hiſtoriæ,cap.16.* Nicephorus *lib.9.cap.22.* Tum quia ejus canones Latinè editi ſunt,vt oſtendit præfatio Dionyſii Exigui in illis verbis: *Ne quid præterea notitiæ veſtræ videamur velle ſubtrahere, ſtatuta quoque Sardicenſis Concilii atque Africani, quæ Latinè ſunt edita, ſuis à nobis numeris ponuntur eſſe diſtincta.* Hadrianus I. *in epiſt. canonum, in præfatione Sardic.* ait: *Viginti regulæ, quæ per Oſium Cordubenſem Epiſcopum currunt, quæ titulantur tanquam quadraginta Epiſcoporum, apud Sardicam; quæ tamen non apud Græcos, ſed magis apud Latinos inueniuntur.* Quare *in can.5. Synodi Conſtantinop.1.* Concilium Sardicenſe vocatur *Tomus Occidentalium.* Notarunt Joannes Dartis *in 15. diſt.fol.89.* Fileſacus *de origine paroch. cap. 3.* In eo Concilio editi fuerunt viginti & vnus Canones, non ad fidem, ſed ad diſciplinam Eccleſiaſticam: & quia in eo Concilio damnantur tranſlationes Epiſcoporum,editus fuit canon hic primus, maximè factus contra Euſebium, priùs Beryti, tum Nicomediæ, & Conſtantinopolis Epiſcopum, vt apparet ex epiſtola Synodali Alexandrinorum,apud Athanaſium *apol. 2.* ex quo canone præſens tranſcriptus eſt, qui etiam reperitur apud Ivonem Carnotenſem *parte 15. decreti, cap. 73.* Burchardum *lib. 1. decreti, cap. 19.* Antonium Auguſtinum *in prima collectione Decretalium, ſub hoc titulo cap. 2.* Præſentem deciſionem illuſtrant Chriſtineus Lupus *in ejus ſcholiis*, Alteſſerra *in cap. cum inter, hoc tit.* Sirmundus *in notis ad Synodos, lib.4. epiſt.25.*

2. b *Oſium.*] Magnus Epiſcopus Cordubenſis,mirâ ſanctitate conſpicuus, qui vt Legatus Sedis Apoſtolicæ in Concilio Nicæno fidei formulam concepit, in Sardicenſi, & Illiberitano adfuit: & licèt aliqui hunc egregium virum miſerè lapſum ſenectutis ſuæ tempore affirment, feliciter tamen pro eo dimicarunt Baronius *anno* 356. Mendoza *lib.1. pro confirmando Concilio Illiber.c.11.* Morinus *lib.1.exercit.cap.20.* Coqueus *in Morneum,fol.163.* Ambroſius de Morales *tom.1 hiſtoriæ Hiſpaniæ*, Aldrete *in antiquitatibus Hiſpaniæ,c.2.* Raynaud.*de calumnia,ſect.2. ſerie 3. cap.26.* Valdes *de dignit. Reg. Hiſpan. cap.7. n.20.*& nos *in notis ad Concilium Illiber.in canone 76.*

c *Laicam.*] Quid ſit communio laica, & quis tam huius, quàm aliorum veterum canonum ſenſus ſit, in quibus communio laica aut conceditur, aut negatur; aliquando in vitæ exitu, nonnunquam nec in fine, Epiſcopis, & Preſbyteris; non leuis hæſitationis eſt apud veteris diſciplinæ Eccleſiaſticæ indagatores. Alii exiſtimant à materia communionis laicam ita dictam eſſe; alii à loco, alii tandem à tempore ita appellatam exiſtimant. A materia, quia licèt ſacerdotes communicarent ſub vtraque ſpecie, tamen ob aliqua ſcelera perpetrata illis, vt laicis tantùm, ſub vnica ſpecie communio concedebatur, ita Vaſquez *3.part. in 3.diſput. 216.num.23.* Bellarminus *de Euchariſtia lib.4.cap.24. §.quintus ritus*, Valentia *tom.4.diſp.6. quæſt.8. punct.5.* Salmeron *tom. 9. in euang. tract. 35. fol. 369.* & alii apud Lindanum *lib.4.Panopliæ,cap.58.* Sed hæc ſententia facilè refellitur ex eo, quia noſtri textus temporibus, & aliorum veterum canonum, vbi mentio fit communionis laicæ, adhuc laici communicabant ſub vtraque ſpecie. Cyrillus *catecheſi 5.* ibi: *Sanctificeris eo ſanguine Chriſti, quem aſſumis, & cum adhuc humiditas eſt in labiis tuis, manibus attingens, & oculos, & frontem, & reliqua ſenſuum organa conſecra.* Plura adducentes probant Suarez *aduerſus Regem Angliæ lib.1. c.5.* Boſquetus *ad Innocentium lib.1. epiſt.149.* Claudius Eſpenceus *de adorat. Euchariſtiæ lib.2. cap.13.* Pamelius *ad D.Cyprianum epiſt. 63. num. 2.* Maſſana *ad D. Hieronymum, verbo Euchariſtia.* Igitur communio laica non poteſt accipi pro communione more laicali ſumpta. Alii exiſtimarunt, communionem laicam dictam eſſe ex eo, quia extra cancellos, vbi laici communicabant, Epiſcopi, & Preſbyteri damnati ad communionem laicam, ibi cum eis communionem accipiebant: ita Baronius *tom. 2. annal. anno 154. num. 91. & tomo 5. anno 400. pag. 119. & anno 407. pag.263.* Pamelius *ad epiſt.52. D. Cypriani, nota 37.* Mendoza *lib.3.ad Illiberit.cap.76.* Zerda *in aduerſariis, cap. 145* Durantius *lib. 2. de ritibus Eccleſiæ, cap.55. num.7.* Loayſa & Binius *in can. 16. Concilii Illerd.* Herrera *lib.3. de origine Miſſæ, cap.22.* Albaſpin.*lib.2. obſeru. cap.4.* Sed licèt verum ſit, diuerſum locum præſcriptum fuiſſe in Eccleſia ſacerdotibus, ac laicis, vt latè dicemus *in cap. 1. de vita & honeſt.* tamen hæc ſententia conuincitur ex noſtro textu & ſimilibus, vbi communio laica in fine vitæ interdicitur, & *ex epiſt.7. Felicis III.cap.2.* vbi tantùm in fine conceditur communio laica. Quomodo autem communio laica conceditur in vitæ exitu exiſtenti, ſi ratio communionis laicæ ſumatur ex certo loco? nam Epiſcopus, Preſbyterve, ſiue intra clauſtrum Eccleſiæ, ſiue extra degeret, non poterat ad Eccleſiam venire in vitæ exitu, & in laicorum loco ad communicandum ſe conſtituere? A tempore deriuationem communionis laicæ aliqui petunt, aſſerentes ita dictam eſſe, quia Clerici damnati ob facinora, temporibus Paſchæ, quibus laici communicabant, poſt eos communionem ſumebant: ita Turrecremata *in 4.diſt.55.* Sed etiam hæc opinio ex adductis pro refellendis aliorum ſententiis facilè conuincitur. Vnde manet, neque à tempore, neque à modo, neque à materia communionis laicæ rationem peti poſſe. Quare his ſententiis omiſſis, veriùs alii docuerunt, laicam communionem non conſiſtere in Euchariſtiæ perceptione iſto, vel illo loco, 3. Laica communio quæ?

illo, vel illo modo; ſed ita dictam eſſe à communione prohibita, non tantùm cum Clericis, verùm cum laïcis perſonis; ita docuerunt Lindanus *lib.4. Panoptia, cap.* 58. Morinus *lib.2. exercit. cap.8. & 9.* Theophilus Raynaud. *de litteris monit.cap.1.num.1.* Gibalinus *de cenſuris diſquiſit.7.q.12.conſect.7.* Zerda *in aduerſar. cap.*145. Joan. Philippeus *in cap.4.Oſee, verſu 9.* Cellotius *de hierarch.lib.6.cap.16.§.1.* Pater Henao *tom. 3. de ſacrif. Miſſæ, diſp. 18. ſect. 36.* eruditi D. Ildephonſus de Auila *in cap. tranſmiſſa, num. 10. de electione*, D. Joannes Antonius de Otalora *in tract.de irregul.ex pœnit.2.p.excurſu 3.num.12.* quorum ſententia vt rectiùs perpendatur, ſciendum eſt, quod licèt communio antonomaſticè ſumpta accipiatur pro communione Euchariſtica, vt probant Albaſpinus *lib.1.obſeru. cap.1.* Morinus *lib.2. exercit. cap.1.* tamen in ſacris Canonibus aliquando ſumitur pro illa ſocietate, quæ inter fideles in rerum ſacratum, & vitæ communione datur, vt probant latè Albaſpinus, & Gibalinus *vbi ſuprà*. Ea duplex eſt, aut generalis cum omnibus fidelibus, tam laicis, quàm Eccleſiaſticis; aut ſpecialis, quæ inter Eccleſiaſticas perſonas tantùm datur, vt Epiſcoporum cum Epiſcopis, & Preſbyterorum cum aliis Clericis: vnde ſæpe ſæpius occurrit in ſacris canonibus, Epiſcopum priuari communione aliorum Epiſcoporum, & Preſbyterorum tantùm: ſimiliter etiam Preſbyteros prohiberi communicare cum aliis Preſbyteris. Concilium Arelat. 2. *can.*30. Aurelian. 5. *can.*17. Notat Morinus *lib.2.exercit. cap.6. & 7.* Et ſi ideò graue ſcelus eorum erat, vt depoſitione dignum judicaretur, tunc omni communione Coëpiſcoporum, & Sacerdotum Epiſcopi priuabantur, tantùm cum laicis communione illis conceſsâ: & hæc pœna nunquam niſi poſt depoſitionem infligebatur, vt probant Morinus, Gibalinus, & Otalora *vbi proximè*. Vnde cognoſcitur, communionem laicam concedi tantùm, in præſenti canone, & ſimilibus idem eſſe, ac Epiſcopum communione Coëpiſcoporum, & Sacerdotum priuari, & illi ab ordine excluſo, tantùm cum laicis communionem permitti: è contrario ipſis communionem laïcam denegari, eſſe nec communionem cum laicis permitti; quæ communio aliquando in fine vitæ concedebatur, ſæpiùs nec in vitæ exitu permittebatur; & ſi adhuc Epiſcopus, Presbyterve, cui communio laica prohibita erat, pergeret in ſuis ſceleribus, communio Euchariſtica illi denegabatur. Igitur in præſenti Canone non agitur de communione Euchariſtica deneganda, vel concedenda; ſed de communione cum laicis prohibita, quæ à perſonis communicantibus, vel non, laïca dicitur. De qua communione ita accepta exaudiendi ſunt textus *in can.14. Apoſtolor.* Concil. Agath. *can.*50. *Qua quamdiu vixerit, tantùm laicam communionem accipiat.* Toletan. 4. *can.*4. *Inter laicos reconciliatus per pœnitentiam communicet.* Aurelian. 3. *can.*2. *Quod ſi fecerit, laica communione contentus, juxta priorum canonum ſtatuta, ab officio deponatur.* Turon. 2. *can.* 26. Illiberit. *can.* 76. vbi notaui, Cornelius Papa *epiſt.ad Fabium*, D. Cyprianus *epiſt.* 52. *Vt laicus communicet.* & *epiſt.*56. Siricius *epiſt.*2. *Laicâ tantum ſibi communione conceſſâ.* Innocentius IV. *cap.*22. *Laicam tantùm tribuere communionem.* Felix III. *epiſt.* 7. *cap.*2. *Quibus communio laica in fine reddenda.* Baſilius *epiſt. ad Amphiloch. cap.3. & 32. Qui peccatum ad mortem peccant, Clerici quidem à gradu deponantur, à laica autem communione non arceantur.* Proſequuntur Boſquetus *ad Innocentium III. lib.1.epiſt.*174. Lantdmeter. *de veteri clerico, lib.2. cap.40. 56. & 60.* Notator Capitul. *verbo Communio*, Joannes Dartis poſt Decretum, *de diſcipl.can.circa pœnit.cap.*34. Cabaſſut. *in notit.Concil. ad Concil. Agat. fol.36. & 373.* Franc. Florens *ad hunc text.* Chriſt. Lupus *ad hunc can.*

d *De hoc pœnituerit.*] Hæc verba adjecit Raymundus, nec reperiuntur in ipſo Concilio, quia exiſtimauit in hoc Canone denegari communionem Euchariſticam; ne videretur, Eccleſiam eam denegaſſe pœnitenti. 4.

e *Placet.*] Vetus mos rogandi, & decernedi leges, tam ciuiles, quàm Eccleſiaſticas; in habendis etiam Senatuſconſultis, illum morem obſeruatum eſſe facilè conſtat ex epiſtolis Cœlii Frontini *lib.2. de aquaductu*; & in Pandectis exempla tranſcripta ſatis ſuadent, quod in illis rogandis, iſtis ſingularibus litteris Romani vti ſolebant: Q.D.E.R.F.P. D.E.R.V.I.C. quas ſic interpretatur Valerius Probus, *Quid de ea re fieri placeret, de ea re vniverſi ita cenſuerunt.* Frequentur Senatus eâ formulâ vtebatur, *Placere Senatui.* Cicero *in oratione pro Cornelio*, ibi: *Quatuor omninò genera ſunt, judices, in quibus per Senatum more majorum ſtatuatur aliquid de legibus; vnum ejuſmodi, Placere legem abrogari.* Sic in duobus Senatuſconſultis, quæ à Frontino *lib.2. de aquaductu*, referuntur, ita legitur: *Placere huic ordini*; & ita, *Neque augeri placere, nec minui numerum*; & *in l.1. ff. ad Macedon. Placere.* In Senatuſconſulto *de petitione heredit.* apud Vlpianum *in l. item 22. §. Prætor, ff. de petitione hered. Quod fieri placeret, deque ea re ita cenſuerunt.* Lucius *lib.*31. de quodam Senatuſconſulto refert: *De auxilio mittendo, tunc reſpondêre, placere.* Et *eodem lib. Senatui placere quæſtionem de expilatis theſauris.* Cicero variis in locis congeſtis à Briſſonio *lib.2.de formulis, fol.*215. Nec ſolùm formulam dictam ſeruabat Senatus, verùm & quilibet Senator in ſua ſententia proferenda. Valerius *lib.6.cap.4. Neutrum mitti placet.* Sed ſicut quæ probabat Senatus, decernebat per verbum *placet*; ita quæ negabat, reprobabat eâ formulâ, *Non placere.* Cicero pro Cornelio, *Senatui non placere*: idem *oratione 4. in Verrem*: *De abſente judicium nullum fieri placere.* Titus Liuius pluribus in locis congeſtis à Briſſonio *vbi proximè*. In legibus etiam Eccleſiaſticis decernendis ipſos Apoſtolos eadem formulâ vſos fuiſſe, notaui ſuprà *in apparatu*. Vnde Eccleſia ab ipſis Apoſtolis eam formulam accepit. Concilium Carthag. 1. *can.* 1. vbi cùm Gratus Epiſcopus propoſuiſſet, *Si videtur veſtra dilectioni*; in fine canonis legitur, *Et vniverſi dixerunt, Placet.* Concilium African. *can.*58. & 59. Ritè ergo, & ſecundùm Eccleſiaſticum morem Oſius Pater Conciliorum in præſenti canone Patrum rogauit ſententias prædictis verbis: *Si omnibus placet*; & Patres more ſolito reſponderunt, *Placet.* 5.

COMMENTARIVM.

EX hoc textu omnes repetentes deducunt, electionem ad clamorem populi factam, non valere; ſed ſi hic canon ſecundus conferatur cum primo eiuſdem Concilii, junctâ ejus hiſtoriâ ſuprà relatâ, Patres nullo modo id ſtatuere intendunt; in eo enim agitur de tranſlatione Epiſcopi de vna Eccleſia ad aliam neutiquam admittenda, *cap. 1. de Clericis non reſid.* vbi extat canon primus; non verò de electione per populum facta. Sed licèt hoc verum ſit, & menti Patrum valdè conſonum; quia tamen à compilatoribus primæ collectionis, & huius ſextæ, ſub titulo *de electione*, compilatus fuit canon hic ad probandum populi acclamationes in electionibus Epiſcoporum attendi non debere, ideò juxta illorum mentem, & antiquorum receptam interpretationem illum exponemus. Sit concluſio: *Electio ad clamorem populi facta non ſubſiſtit.* Probatur 6. Concluſio probatur.

tur cap.1. & 2. 62. diſt. cap. miramur, 61. diſt. cap. non eſt permittendum 6. cap. non licet 8. cap. noſſe, 63. diſt. cap. ſi ego 8. q.1. cap. ſi deinceps 16. q.7. cap. licet 15. cum ſequenti, 18. q.1. cap. is qui opes, juncta Gloſſa, verbo In judicio, 17. q.4. cap. vnuſquiſque 20. q.4. cap. innotuit 20. §. multa, cap. querelam 24. cap. quod ſicut 28. cap. ſacroſancta, cap. Maſſana, hoc tit. cap. ius fraternitati, de prabendis. Synodus Nicæna can.4. Laodicena can. 12. Pariſienſis 1. can. 8. Bracharenſis 2. can.1. & alii congeſti ab Ivone p.15. Decreti, Antonio Auguſt. in epitome, lib. 4. tit.4. Illuſtrant plures congeſti à Barboſa in præſenti, quibus addendi ſunt Acuña, & Joannes Dartis in dicta 63. diſtinct. Barboſa de poteſt. Epiſcopi 1.p. tit.1. cap.3. Lantdmeter. lib.1. de veteri clerico, cap.26. Bellarminus tom.1. tit. de clericis, lib.1. cap.7. Ambianas ad Tertull. cap. 29. obſeru. 2. Coqueus in Morneum, fol. 313. tom.1. Boëtius Epon. tom.1. quaſt. heroic. tit. de Regalib. quaſt. 89. Iulius Lauorus de elect. tit.4. cap.4. Petr. Gregorius eod. tract. cap.5. Pamelius ad D. Cyprianum epiſt.68. Coriolanus in Breuiario, anno 71. Sanderus de viſibili monarchia, lib.1. cap.8. Franciſcus Hallier. de ſacris electionibus ſect. 1. cap.3. §. 3. Quintanadueñas lib.3. Eccleſiaſt. in principio, Menardus ad D. Gregorium, fol. 302. Herodius lib. 1. Pandect. tit.4. cap. 19. Turrianus in notis paruis ad lib.8. conſtit. Clementis, cap.2. Vaſquez tom.3. in 3.p. diſput. 244. cap.5. Diana p.10. tract. 1. reſol. 3. Michael Rouſſelius lib. 2. hiſtor. Pontif. juriſd. cap.1. Dartis de beneficiis, ſect. 6. fol. 37. Petauius de hierarchia lib.1. cap.18. Chopinus de ſacra polit. lib.1. tit. 1. num. 4. Notator Capitularium Caroli verbo Epiſcopus, Ferrarius de veteri acclamandi ritu, lib.2. cap.3. Mancinus lib.1. de triplici jure, cap.30. Cochier in face hiſt. centur. 2. c.11. Cellotius de hierarch. obſer.4. cap.17. per totum, Balluzius in notis ad Concil. Monſpelienſe, fol.33.

7. Impugnatur tradita aſſertio. Sed hæc aſſerio ita illuſtrata difficilis redditur ſequenti ratiocinio: Nihil magis congruum eſt rationi, & diſciplinæ Eccleſiaſticæ conſentaneum, quàm vt Epiſcopi à populis eligantur, & vt eorum acclamationes in electionibus attendantur; quod probatur primò. Nam populorum maximè intereſt eligere à quo regantur, ne improbi Prælati commixtione maculentur: ſed quod ad omnes ſpectat, ab omnibus debet approbari, regula Quod omnes, de regulis juris in 6. igitur Prælati electio à populis fieri debet: vnde toties ſtatutum legimus, ne populo inuito detur Epiſcopus, cap. nullus, 61. diſt. cap. illud, diſt. 23. cap. fortè, 63. diſt. Secundò probatur; nam ſi populus eligat Epiſcopos, viri integri, fide præſtantes, moribus incorrupti Eccleſiis præficientur; ſiquidem tunc licebit omnibus crimina, aut criminum ſuſpiciones eligendo objicere. D. Cyprianus lib.1. epiſt.4. Vt plebe præſente, vel detegantur malorum crimina, vel bonorum merita prædicentur. Quam rationem expreſſit Alexander Seuerus, referente Lampridio in ejus vita, his verbis: Vbi aliquos Imperator Alexander Seuerus voluiſſet vel Rectores prouinciis dare, vel Præpoſitos facere, vel Procuratores, id eſt Rationales ordinare, nomina eorum proponebat, hortans populum, vt ſi quis quid haberet criminis, probaret manifeſtis rebus; & ſi non probaret, ſubiret pœnam capitis: dicebatque graue eſſe, cum id Chriſtiani & Iudæi facerent in prædicandis ſacerdotibus, qui ordinandi ſunt, non fieri in prouinciarum Rectoribus. Sed hunc generalem morem eligendi Prælatos à propriis populis, authoritatibus diuerſarum nationum illuſtremus. Apud Hebræos, etiamſi hæreditaria eſſet ſacerdotii dignitas, aliqui tamen ſacerdotes electi fuerunt à populo, vt de Iuda, & Ionatha refert Ioſephus lib. 12. antiquit. cap. 17. & lib. 13. cap.8. & 19. Idem obſeruaſſe Ægyptios refert Heliodorus in Ethiopica hiſtoria. Apud Romanos ſatis notum eſt, præcipuas ſacerdotii dignitates popularis electionis fuiſſe, vt Pontificis Maximi, qui in Comitiis Tribunitiis eligebatur: Regis ſacrificuli, qui in Centuriatis: Flaminum, qui in Curiatis creabantur. Cicero 2. de lege Agrar. Liuius lib.5. decade 3. in initio, Carolus Sigonius lib.1. de antiq. jure, cap.19. Sed ad tempora noſtræ legis gratiæ perueniamus. Et in Eccleſia Orientali prædictum morem obſeruatum fuiſſe, conſtat ex Concilio Nicæno in epiſt. ad Eccleſias Ægypti, & Pentapol. quæ extat apud Socr. lib.1. hiſtor. Eccleſ. & in Eccleſia Africana, ex D. Auguſt. epiſt.110. aliàs 120. vbi referuntur populi acclamationes in actis ordinationis Eradii, Auguſtino ipſum populo proponente, vt ſibi ſuccederet, & à populo acclamatum eſſe: Trigeſies ſexies Deo gratias Chriſto; laudes exaudi Chriſte. Auguſtino ita dictum eſt: Tredecies te Patrem, te Epiſcopum. Dictum eſt octies, Dignus eſt, juſtus eſt. Dictum eſt vicies, Bene meritus, bene dignus. Ex Concilio Africano can. 45. ex Metaphraſte in vita S. Eutichii, cap. 19. apud Surium die 6. Aprilis; vbi in ordinatione S. Eutichii Patriarchæ Conſtantinop. de populo refertur, omnes vno animo, eademque mente, & coniunctis ſuffragiis, atque vna voce, ante tempus proclamaſſe, dignus eſt. Variis exemplis probat Menardus ad D. Gregorii ſacrament. fol.303. In Hiſpania faciliùs hic mos probatur ex Concilio Toletano relato in cap. qui in aliquo 5. diſt. 51. Barchinonenſi can.3. Duobus aut tribus, qui tamen digni ſint, quos conſenſus Cleri & plebis ſelegerit. Iſidorus lib.2. de Eccleſ. offic. ex celebri Hormiſdæ Pontificis epiſtola 4. cap.2. ad Epiſcopos Hiſpaniæ: Iſtam in ſacerdotibus ordinandis ſeruet electionem, vt in graui murmure populorum diuinum credatur eſſe judicium; ibi enim Deus, vbi ſimplex ſine prauitate conſenſus. In Eccleſia Gallicana etiam populum elegiſſe Prælatos, patet ex Concilio Valent.3. can.7. Leone I. epiſt.3. ad Epiſc. Vien. Concilio Aurelian.1. can.7. Aurelian.2. can.6. Aurel.5. can.11. Cabilon. cap.10. Pariſienſi can. 8. ibi: Nullus ciuibus inuitis ordinetur Epiſcopus, niſi quem populi, & clericorum electio pleniſſimâ quæſierit voluntate. Aurelian. 3. can. 3. ibi: De comprouincialibus ordinandis cum conſenſu Metropolitani, Cleri & ciuium, juxta priorum Canonum ſtatuta voluntas & electio requiratur. In Anglia etiam hoc obſeruatum fuiſſe facilè conſtat ex Concilio Arvern. can.2. ibi: Epiſcopatum deſiderans electione Clericorum, vel ciuium Pontifex ordinetur. Tandem in Italia, & ipſa vrbe Romana populum elegiſſe Epiſcopos, liquet ex Synodo Romana ſub Gregorio VII. can.6. Clerus & populus remotâ omni ſæculari ambitione, timore, & gratiâ, & Apoſtolicæ Sedis, vel Metropolitanæ conſenſu, Paſtorem ſibi ſecundùm Deum eligat. Vnde Gregorius Magnus noluit confirmare Conſtantinum, quem Clerus Sedi Mediolanenſi præfecerat, antequam populi comitiis approbaretur, referente Rouſſelio vbi ſupra, cap.1. diſt.62. cap. vota, 63. diſt. Idem de aliis referunt Theodoretus lib.1. cap.9. Herbertus obſerv.2. Gregorius Nazianzenus orat.11. de S. Athanaſio, ex Hieronymo 1. aduerſus Iouin. Leone epiſt.87. ſeu 89. quos refert Jacobus Gothof. in l.49. C. Theodoſ. de decur. ergo non rectè, nec juxta antiquam Eccleſiæ diſciplinam in præſenti aſſeritur Epiſcoporum electionem populis non eſſe committendam, neque eorum acclamationes attendendas.

Adhuc tamen defendenda eſt præſens aſſertio, 8.
pro cuius vera expoſitione, & prædictæ difficultatis ſolutione præmittendum eſt, juxta temporum varietatem. immò & pro regionum diuerſitate, variam etiam fuiſſe electionum Epiſcoporum formam, De electione Epiſcoporum.

Digitized by Google

vt vltra ſuprà relatos fusè probant Petrus Marcha *lib.8. concord.Sacerd.& Imperii, per totum,* Michael Rouſſelius,ſeu vt veriùs credo,idem Petrus Marcha *lib.2. hiſtor. Pontif. juriſdict. cap. 5.6. & 7.* Dadinus Alteſſerra *de Ducibus*, *cap. 7.* idem *in cap. cum inter 18. hoc tit.* Franc.Florens *ad hunc tit.* I.Dartis *de beneficiis ſectione 3. cap.1.* & *cap. 12. & 13.* Primis enim Eccleſiæ temporibus Apoſtoli ipſos Epiſcopos eligebant, & deſignabant; ſed illis in cœlum elatis, ſucceſſit ſecundum tempus, in quo Epiſcopi comprouinciales, Metropolitanos, & Epiſcopos eligebant cum teſtimonio atque conſenſu Cleri & populi. Anacletus Pontifex, qui floruit per annos 102. relatus *in cap.finali,79. diſt.* quam electionis formam firmarunt ejus ſucceſſores, quorum epiſtolæ extant *in cap. in nomine, 23.diſt. cap.plebs, cum ſequentib.63. diſt.* ad quod tempus referendus eſt D. Cyprianus *lib. 4. epiſt.2.* vbi de Cornelio inquit: *Factus eſt à pluribus collegis noſtris, qui tunc in vrbe Roma aderant; factus eſt de Dei, & Chriſti ejus judicio, de clericorum ferè omnium teſtimonio.* Adeò hæc forma eo æuo obſeruabatur, vt plebi inuitæ non daretur Epiſcopus; non quia Epiſcopi comprouinciales tenerentur à populo poſtulatum conſecrare, *cap.noſſe, 63. diſt. can.1. & 2. collect. Martini Brachar.* immò ſi quem petiiſſet populus contra ſtatuta canonum, rejiciebatur, & denuò conuocabantur Clerus & populus, *cap. plebe*, 63. *diſt.* ſi verò nec tunc in vnum conueniſſent, quem Archiepiſcopus eligebat, is pro Epiſcopo habebatur, vt probat Pamelius *ad D. Cyprianum epiſt.* 68. vnde manifeſtè depromitur, populum in electionibus Epiſcoporum adfuiſſe ex permiſſione Eccleſiæ, vt eo præſente, vel detegerentur malorum crimina, vel bonorum merita prædicarentur; atque ita nemo ad Epiſcopatus apicem indignus accederet, *cap. Metropolitano*, 63. *diſt.* non quia à jure diuino populo Epiſcoporum electio competeret, vt falsò exiſtimabant Caluinus & Lutherus, quos refellit Bellarminus *lib.1.de cler. cap.7.* Poſteà verò jus electionis in Occidente clero cum populi conſenſu communicatum fuit, vt probant Bellarminus *d.cap.7.* Azor *lib.3. inſtit.c.18.q.4.* ita vt electio fieret per Clerum populo annuente, & conſentiente, non verò ſuffragante. Hinc apparet, quomodo accipiendum ſit quod Patres Eccleſiæ docent, plures electos fuiſſe à populo, vt D.Cyprianus *epiſt.* 68. Nicolaus relatus *in cap. Epiſcopos, 63. diſt.* D.Hieronymus *in cap.licèt 8.q.1.* quem electionis modum vſitatum legimus in Africa, vt conſtat ex electione Eradii ſucceſſoris D. Auguſtini, vt conſtat ex ejus epiſtola 120. In Græcia, vt liquet ex Diuo Chryſoſtomo *lib.3.de ſacerdot.* In Hiſpania ex epiſtola 68. D. Cypriani. In Gallia, ex epiſtola Cœleſtini Papæ II. & aliis congeſtis à Petro Marcha *dicto lib.8.per totum.* Sed hoc jus electionis penes populum reſidens, tranſlatum fuit in Principem, à Sedeque Apoſtolica conceſſum fuit Regibus, vt in ſuis Regnis Epiſcopos eligerent. De Chriſtianiſſimis Regibus Galliæ conſtat *ex cap. Adrianus*, cum ſequentibus, 63.*diſt.* plura Duarenus *lib.5. de ſacris Eccleſ. cap.* 1. Baronius *anno* 816. Fileſacus *de authoritate Epiſcopi,fol.75.* De inuictiſſimis noſtris Hiſpaniæ Monarchis, *ex cap.cum longè, 63.diſt.* & variis Romanæ Sedis priuilegiis, quæ referunt Boetius Epon. *tom.1. quæſtionum, tit.de Regalibus, num.* 163. Culmus & calamus extant apud Præceptorem meum Illuſtriſſimum D. Franciſcum Ramos *in memoriali ad Alexandrum VII. pro Epiſcopatibus Luſitaniæ, propoſit.1. fol.28.* Solorzan. *tom.2. de jure Indiar. lib.3. cap.4.num.* 30.

9. Proſequitur temporum ſeries.

Succeſſit tertium tempus, in quo Epiſcopi eligebantur à Canonicis ipſius Eccleſiæ, & religioſis ipſius ciuitatis, *cap. pro obeuntibus 35.63. diſt.* ſed ſtatim electio Epiſcoporum ad Capitulum propriæ Eccleſiæ fuit deuoluta, *cap.cùm terra 14.cap.cùm inter 18.cap.cùm in Eccleſia 31.cap.quia propter 42 cap. Cumana 50. cap. in Geneſi 51. de elect. cap. cùm in Eccleſia, de cauſa poſſeſſ.* vbi plura Primarius noſter D. Joannes de Balboa. Et hic electionis modus juri communi conſentaneus dicitur *in cap. 1. hoc tit.* & notauit Cironius *in præſenti.* Sed cùm Canonici ea eligendi facultate abuterentur, & ea eligendi forma plures ſeminaret diſcordias, ablata eſt ab illis facultas eligendi Epiſcopos, & R.Pontifici reſeruata in regula 2. Cancellariæ; & licèt iſtæ reſeruationes ſublatæ fuiſſent in Concilio Baſileenſi, nihilominus in quamplurimis prouinciis Pontifex retinuit hanc eligendi poteſtatem. Noſtri tamen inuictiſſimi Reges ex priuilegiis huic Regiæ Coronæ ſpecialiter conceſſis obtinent jus præſentandi Epiſcopos in omnibus ſuis regnis, vt pro expoſitione legis primæ, *tit.6.lib.1. recopil.* referunt, & probant Balboa *vbi ſuprà*, Diana *d.p.10. tract.2. reſolut.70.* Salcedo *de lege polit. lib.2. cap.11.* innumeri laudati & congeſti à Præceptore D.Franciſco Ramos *vbi proximè*, Parexa *de inſtrum. edit. tom.2. tract.7. reſolut.9.* Ramirez de Prado *ad Luitprandum num.97.*

10. Traditur decidendi ratio.

Quibus ita præjactis, in medium afferamus jam rationes quibus moti fuerunt Patres Concilii Sardicenſis, vt ſtatuerent populi acclamationes in electionibus Epiſcoporum non eſſe attendendas. Et primam, præcipuamque deducamus ex illis verbis noſtri textus, *præmio & mercede corrumpi*; ideò enim acclamationibus populi judicium deferendum non eſt, quia facilè, magnaque cum leuitate mouetur pretio, & præmio corrumpitur. Horatius *lib. 1. epiſt.19.*

Non ego ventoſæ plebis ſuffragia venor
Impenſis cœnarum, & trita munere veſtis.

Vbi notauit Lembinus. Quare Tertullianus *in apologet. cap.39.* pungit Ethnicos, quia pecuniâ populi ſuffragia ſacerdotes emebant, vt eos ad ſacerdotium eligerent: & Chriſtianos è contrario laudat, dum de his ait, *Præſident probati quique ſeniores, non pretio, ſed teſtimonio adepti.* Ethnici enim non ſolùm plura ſimul ambiebant ſacerdotia, ſed & numeratâ pecuniâ populi ſuffragia non minùs in ſacerdotiis, quàm in aliis officiis redimebant, adeò vt apud ipſos reperirentur non ſolùm nummarii judices, ſed & ſacerdotes. Seneca *lib.1. de beneficiis, cap. vlt.* ibi: *Vt circa Conſularia occupato Comitia, aut Sacerdotiorum candidato quæſtura ſuffragator excideret.* Tertullianus *de ſpectaculis cap. 30.* *Vt talibus exultes, qui tibi Prætor, aut Conſul, aut Quæſtor, aut Sacerdos de ſua liberalitate præſtanit.* Alia adducit Grotius *in floribus ad legem primam ff. ad leg. Iuliam de ambitu.* Vnde eueniebat, vt impares oneri ferendo eligerentur, cùm populus non attenderet quantùm valeret ſacerdos, ſed quantùm daret. Vt ergo ſimile in Eccleſia abſurdum non contingeret, prohibitum fuit tot ſacrorum canonum decretis, ne populi acclamationes in electionibus Epiſcoporum admitterentur, aut aliquis populi acclamatione eligeretur; immò ſi aliquis hoc modo Eccleſiam conſequatur, communione laicâ priuetur, cùm tot damna & incommoda ex his electionibus cognoſcerentur, vt exemplis & hiſtoriis probat Lantdmeter. *lib. 1. de veteri monach. c. 27.* Alias rationes huius deciſionis omittimus, quia eas adduximus *in cap.2.de conſuet.*

11. Diſſoluitur dubitandi ratio.

Nec ratio dubitandi ſuprà adducta refragatur; verum enim eſt, populi conſenſu. & coram eo olim electos fuiſſe Epiſcopos, vt omnibus dicendi in electum eſſet facultas, & liceret vnicuique palam vitia & virtutes eligendi proferre: at vbi cœpit am-

bitio

bitio eligendorum animos clericorum ad dignitates properantium obſidere, & populos largitionibus ad ſuffragia danda corrumpere, neceſſaria fuit noſtra prohibitio, ne indigni ad Epiſcopatus infulas peruenirent. Sed vtrum populus ipſe olim eligeret, an verò tantùm conſenſum, & teſtimonium præſtaret, dubium eſt apud Interpretes? Et populum jus electionis habuiſſe, docent Pamelius *ad D. Cyprianum epiſt.* 68. Vazquez 3. *p. in tertiam, diſp.* 244. *cap.* 5. Bellarminus *lib.* 1. *de clericis, cap.* 7. pluribus relatis probat Michael Rouſſelius *in hiſt. Pontif. juriſdict. lib.* 2. *cap.* 1. *num.* 10. Diana *p.* 10. *tract.* 1. *reſolut.* 4. Negant Andreas Duvalius *de poteſtate Pontif. cap.* 3. *q.* 6. Ambianas *ad Tertull. in Apolog. cap.* 39. *obſeru.* 2. Lantdmeter. *lib.* 9. *de veteri clerico, cap.* 27. Quorum opinionem veriorem judico, cùm textus ſuprà citati tantùm exigant conſenſum, aut præſentiam populi; non verò neceſſariò poſtulent populi electionem, vt ſuprà dixi. Et quia hanc quæſtionem fusè examinat Diana *vbi ſupra*, cuius opera præ manibus habentur, ideò in ejus examine ſuperſedeo. Manet ergo, populi conſenſum deſideratum fuiſſe antiquitus in electionibus Prælatorum Eccleſiæ, vt attenderetur, non vt ſequeretur, vt in electione Abbatis docetur *in cap. ſi quis monachus*, 16. *quæſtione prima*.

12. Exponitur D. Cypriani locus. Sed ſuperiori aſſertioni primò aduerſatur D. Cypriani teſtimonium *lib.* 1. *epiſt.* 4. in hæc verba: *Propter quod plebs obſequens præceptis dominicis, Deum metuens, a peccatore propoſito ſeparare ſe debet, nec ſe ad ſacrilegi ſacerdotis ſacrificia miſcere, quando ipſa maximam habet poteſtatem, vel eligendi dignos ſacerdotes, vel indignos recuſandi; quod & ipſum videmus de diuina deſcendere poteſtate, vt ſacerdos plebe præſente ſub omnium oculis eligatur, & dignus atque idoneus publico judicio ac teſtimonio probetur.* Ex quibus verbis apertè deducitur, populo competere jus eligendi Epiſcopos ab ipſo jure diuino. Igitur per hoc Concilium hæc facultas auferri non potuit, & in contrarium ſtatui, vt populi acclamationes in electionibus Epiſcoporum, contra juris diuini regulas non attenderentur. Hoc, & aliis teſtimoniis moti impii Kimnitius, & Illyricus, auſi ſunt affirmare electionem Epiſcoporum competere populo ab ipſo jure diuino; quod & noſtris temporibus quoſdam Doctores Pariſienſes typis dediſſe referunt Diana *d. p.* 10. *tract.* 1. *reſol.* 8. Petauius *de hierarchia lib.* 1. *cap.* 13. Sed eos refellunt feliciter Bellarminus *lib.* 1. *de clericis, cap.* 7. Boverius *contra temp. Marci Antonii de Dominicis, lib.* 3. *cap.* 3. *per totum*, qui reſpondit, D. Cyprianum nullo modo aſſerere, hoc jus electionis populo à jure diuino competere, ſed tantùm ex auctoritate diuina deſcendere; id eſt, ex exemplo diuino ex ſacra Scriptura deprompto, inſtar cuius ait D. Cyprianus, debere fieri electionem: nam probare volens hoc deſcendere ex diuina auctoritate, adducit tria exempla, videlicet Eleazari, qui vt refertur *Numerorum cap.* 20. coram populo ordinatus fuit; & ſimiliter Mathiæ, & Septem Diaconorum, de quibus *actuum Apoſtol. cap.* 1. & 6. Sed exempla ex ſacra Scriptura petita non inducunt jus diuinum; ſed præcepta Dei ſunt, quæ hoc ſtatuunt. Amplius, etſi admitteremus verba illa, *ex auctoritate diuina*, accipi pro præcepto; tamen adhuc Sanctus non concludit populum eligere debere, ſed tantùm teſtimonium perhibere poſſe, quod illius Sancti æuo in Eccleſia obſeruatum fuiſſe, jam ſuprà retulimus.

Secundò refragatur textus *in can.* 10. *Concilii Cabilonenſis*, in illis verbis: *Nullus ciuibus inuitis ordinetur Epiſcopus, niſi quem populi & clericorum electio pleniſſimâ quæſierit voluntate.* Ex quibus verbis expreſsè conſtat, electionem Epiſcopi competere populo ſimul & Clero. Igitur, ſicut Clero competit jus, non ſolùm ferendi teſtimonium, verùm et jam eligendi, ita ſimiliter populo. Pro cuius canonis expoſitione dicendum eſt, populum nullo modo elegiſſe Epiſcopos, ſi propriè, & ſtrictè electionem accipiamus; ſed tantùm illi interfuiſſe, vt proponeret, & poſtularet, teſtimoniumque perhiberet de vita & meritis ipſius. Et licèt in dicto Canone Concilii Cabilon. & aliis referatur, populum elegiſſe, verbum *electio*, reſpectu Cleri propriè ſumitur; reſpectu verò plebis impropriè, & diuerſimodè: ſicut etiam, dum in ſacris litteris legimus, Pilatum, Turbas, Sacerdotes, & Milites Chriſtum cruci affixiſſe, non intelligitur, omnes eodem modo ipſum crucifixiſſe: ſic etiam *in d. can.* 10. accipimus Clerum & populum interfuiſſe electioni Epiſcopi, ſed non eodem modo, immò diuerſo, videlicet Clerus eligendo, populus electioni conſentiendo. Quo modo accipiendi ſunt textus in ratione dubitandi adducti, qui ſigillatim expendi poſſunt.

13. Intelligitur Cabil. Concilium can. 10.

CAPUT III.

Gregorius *a* Magnus *Anthemio Subdiacono Campaniæ.*

POſtquam is qui ad Epiſcopatum *b* Surentinæ civitatis electus fuerat, aptus nobis viſus non eſt, Amandum Presbyterum Oratorii ſancti Severini, quod in caſtro Luculano ſitum eſt, elegerunt. Eapropter experientiæ tuæ præcipimus, ut eundem Presbyterum, excuſatione poſtpoſita, ſub omni ad nos ſtudeas feſtinatione tranſmittere, quatenus petentium deſideria cum Chriſti auxilio, ſi nihil eſt quod eum impediat, impleantur. Cujus vita, vel actus, quia meliùs poſſunt illic, ubi diu eſt converſatus, agnoſci, curæ tuæ ſit cum fratre, & Coëpiſcopo noſtro *c* Fortunato de eo diligenter inquirere: & ſi nulla ſint quæ ad ſacrum Ordinem obſiſtere valeant, ad nos debet omni poſtpoſita tarditate tranſmitti.

NOTÆ.

1. a GRegorius.] Perperam in Decretalibus tribuitur hæc deciſio Gregorio III. vel Gregorio IX. cùm deſumpta ſit ex regeſtro epiſtolarum Gregorii Magni *lib.* 8. *epiſt.* 18. ad Anthemium Subdiaconum miſſa. De ipſo Gregorio egi *in cap.* 2. *de conſtit.* & *cap.* 1. *de conſuetud.* Ex ipſa epiſtola ita reſtituo noſtrum textum, qui etiam reperitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 11.

b *Surentinæ.*] Surentina ciuitas eſt in Campania, *Sorrento*, vel *Surriento*, nunc dicta. Habet Eccleſiam Cathedralem jam à primis Eccleſiæ ſæculis, cuius Præſul Roſarius ſubſcripſit in prima 2. Sorrentum urb.

Synodo

Synodo Romana ſub Symmacho celebrata. Carolus à S. Paulo *in Geographia ſacra*, *fol.* 54. poſteà Archiepiſcopali dignitate decorata fuit, vt conſtat *ex cap. conſtitutis 45. de teſtibus.*

3. c *Fortunato.*] Archiepiſcopo Neapolitano, de quo vide dicta *in cap. 2. de conſtitutionibus.*

COMMENTARIVM.

4. Concluſio probatur. EX hac decretali epiſtola ſequentem deducunt Doctores aſſertionem: *Electio canonicè facta debet confirmari; & ſuperior confirmans inquiret de vita electi, vbi conuerſatus eſt.* Probant textus *in cap. illud, 23. diſt. cap. priuſquam, 28. diſt. cap. de Petro, 47. diſt. cap. noſti 9. cap. ſuffraganei 11. cap. tranſmiſſa 15. cap. nihil eſt 44. cap. cùm inter, hoc tit. cap. quàm ſit, cap. cupientes, cap. ſi confirmationem, cap. cùm conſtitutionem, §. final. cap. vt circa 4. §. quamuis, cap. ab eo 31. hoc tit. in 6. cap. cùm dilecti, de conſuetudine, cap. licèt, de officio Legati, cap. cùm jam dudum, de præbendis, cap. quâ fronte, de appellat. cap. ad probandum, de re judic.* Illuſtrant vltra congeſtos à Barboſa *hic*, Petrus Gregorius *de elect. cap.* 19. Antonius Chucus *lib. 4. inſtit. tit. 5.* Iulius Lauorus *de elect. cap. 15.* Tamburinus *de jure Abbatum diſput. 6.* Rouſſelius *lib. 2. hiſtor. Pontif. cap. 2 per totum*, Hallier. *de hierchia, fol.* 728. Garcia *tomo 2. polit. regul. fol.* 127. Diana *part. 12. tractat. 1. reſolut.* 58. Barboſa *de poteſtate Epiſcopi, 1. p. tit. 1. cap. 4.* & *voto 35. & 36.* Dartis *de beneficiis, ſect. 6. cap. 1.* Tondutus *tom. 3. var. cap. 125.*

5. Impugnatur aſſertio. Sed hæc aſſertio difficilis redditur ſequenti conſideratione; nam cùm electio vnanimiter, & canonicè eſt celebrata, confirmatio nihil operatur: ergo ſuperfluè in noſtro textu diſideratur. Probatur antecedens: nam confirmatio in forma communi facta, non plus juris tribuit actui præter id, quod jam habebat, *cap.* 1. cum vulgatis, *de confirmat. vtili:* ergo confirmatio, de qua in noſtro textu, nihil operatur. Accedit, nam plerumque electio ipſa continet in ſe confirmationem. Gloſſa *in cap. 1. verbo Proviſionem, & in cap. vt circa, verbo Electiones, de elect. lib. 6.* Nicolaus Milis *verbo Electio, q. 1.* Compoſtellanus *in cap. inter canonicos, hoc tit.* igitur indiſtinctè verum non eſt, in omni electione confirmationem deſiderari. Deinde contra eam partem aſſertionis, vbi docetur electi inquiſitionem faciendam eſſe in loco, vbi conuerſatus eſt, obſtat; nam talis inquiſitio ad confirmandam electionem debet fieri vbi electio celebrata eſt, *cap. ſcriptum, §. finali, de elect. cap. finali, eod. tit. lib. 6.* ergo non rectè hìc aſſerimus, inquiſitionem ad confirmationem faciendam eſſe vbi conuerſatus eſt.

6. Confirmatio à quibus fiat. Adhuc tamen præſens aſſertio defenſanda eſt, videlicet electionem factam canonicè, eſſe confirmandam à ſuperiore ipſorum eligentium: ad cuius expoſitionem ſciendum eſt, electionem canonicè celebratam, & in ſcripturam redactam, & ab ipſo electo acceptatam (ejus enim conſenſus peti debet ante omnia, *cap. cupientes, in principio, §. cæterùm, hoc tit. lib. 6.*) confirmari debere ab iis, quibus competit poteſtas confirmandi; & olim plerumque fiebat in Conciliis ad id peculiariter congregatis, vt fusè probat Petrus Marcha *lib. 6. concordiæ, cap. 3.* Poſteà ea diſciplina viguit, vt ſi electio eſſet Epiſcopi, à Metropolitano, *cap. cùm dilecti 64. de elect.* ſi Metropolitani, à Patriarcha, *cap. quia, 63. diſt.* ſi Patriarchæ, à Pontifice fieret, *cap. ſcriptum, hoc tit.* latè cum temporum varietate & diſtinctione illuſtrat Rouſſelius *dicto lib. 2. cap. 2. per totum*, niſi talis confirmatio peculiariter Summo Pontifici reſeruata fuerit, *cap. nihil eſt 44. hoc tit.* vt confirmatio Archiepiſcopi Capuani, *cap. cùm nobis, hoc tit.* Rhemenſis Synodus *apud Sanctum Medardum in cauſa Hincmari*: ſicut etiam confirmatio Imperatoris, *cap. venerabilem, 34. hoc tit.* Pontifex autem Romanus cùm ſuperiorem non agnoſcat, non habet à quo confirmetur, *cap. 1. 23. diſt.* Si electio ſit ad beneficia inferiora, confirmat Epiſcopus diœceſanus, ad quem inſtitutio, & deſtitutio ſpectat, *cap. nullus 16. quæſt. 7.* & defuncto Epiſcopo, Capitulum, Sede vacante, *cap. cum olim 14. de majorit. & obed. cap. 1. ne ſede vacante, in 6.* Circa Abbatum electiones diſcrimen eſt conſtituendum inter exemptos immediatè ſubiectos R. Pontifici, & non exemptos: exempti confirmantur à R. Pontifice, vel ejus Legato, *cap. ſi Abbatem, hoc tit. in* 6. Tamburinus & Garcia *vbi ſuprà*: non exempti ab Epiſcopo diœceſano, *cap. 1. de ſupplend. neglig.* Rectè in hac parte reprehendit Duarenum *lib. 5. de ſacris Eccleſ. cap. 2.* I. Dartis *de beneficiis ſect. 6. cap.* 1. eo quòd exiſtimauerit olim conſecrationem non fuiſſe diſtinctam à confirmatione.

Confirmatio petenda eſt ab ipſo electo, vel ejus electoribus, per ſe, vel per procuratorem: & ſi amicus electi petierit confirmationem, dum intra tempus à jure præſcriptum electus ratam habuerit, confirmatio vtilis eſt. Barboſa *dicto cap. 4. num.* 4. Peti autem debet confirmatio intra tres menſes, alioquin à jure per electionem quæſito cadit electus, nec opus eſt ſententiâ, ſed vacat Sedes, & ſecundæ electioni locus fit, *cap. quoniam, 75. diſt. cap. quoniam,* 100. *diſt.* vbi Joan. Dartis, *cap. ſi Epiſcopus, de ſupplenda neglig.* Niſi legitimum adſit impedimentum eam non petendi, *cap. quàm ſit, hoc tit.* In Cathedralibus verò, & Regularibus Eccleſiis, quæ à Sede Apoſt. confirmationem petunt, tempus hoc laxatum eſt à Nicolao Pontifice *in cap. cupientes, hoc tit. in 6.* ex rationibus, quas conſiderat Petrus Gregorius *d. cap. 19. num. 9.* Petitâ autem confirmatione à legitimo ſuperiore, ipſe, ſi non adeſt impedimentum, eam denegare non poteſt; eſt enim neceſſaria, & per eam non beneficium, ſed debitum impendit, *cap. finali, de elect. in 6.* Iulius Lauorus *dicto cap. 25.* Debet tamen ſuperior non temerè electionem confirmare, ſed priùs electum dignum judicare, vel per viam judicii cum cauſæ cognitione ſententiâ prolatâ, aut extraiudicialiter. Iul. Lavor. *d. cap. 25. n. 49.* Debet etiam priùs inquirere de for[illegible] electionis, an ſit canonicè celebrata; de perſona etiam electi, an ſit idonea; & ſi ſint contradictores, qui aliqua opponant, debet peremptorium terminum præſcribere illis, intra quem oppoſita probent; & ſi nemo elapſo termino probauerit oppoſita, debet ex officio diligenter inquirere perſonam electi, eiuſque mores, ſcientiam, ac vitam, *cap. cùm nobis, cap. nihil eſt 44. hoc tit.* Iulius Lauorus *vbi ſuprà, num. 57.* & ſi dignum inueniat, confirmare; ſi verò indignum, rejicere, *d. cap. cùm nobis*; aliàs ipſe confirmator grauiter punitur, *cap. cùm inter, hoc tit. cap. prouida 44. eod. tit. lib. 6. cap. quâ fronte, de appellat.* 7. A quibus, et quomodo petatur.

Nec hæc confirmatio leuis momenti eſt, immò magnos præbet effectus, cùm per eam concilietur matrimonium inter electum & Eccleſiam, *cap. inter, de tranſlat. Epiſcopi*: electus gradum epiſcopalem conſequitur, ita vt adminiſtrationem bonorum Eccleſiæ conſequatur, & quæ ſunt juriſdictionis, vtpote poteſtatem judicandi, excommunicandi, corrigendi, à vaſſallis juramenta accipiendi, inſtituendi in beneficiis propriæ diœceſis; non tamen quæ ſunt majoris diſquiſitionis, Cuiacius *in cap. verùm, de foro compet.* nec quæ ſunt ordinis, quæ tantùm per conſecrationem adquiruntur, *cap. tranſmiſſa 15. cap. quod ſicut, §. præterea, hoc tit. cap. quamvis* 8. Confirmationis effectus.

vir, 78.*diſtinct.* ante confirmationem verò electus ſe immiſcere adminiſtrationi non poteſt, *d.cap. tranſmiſſa*, *cap. noſti* 9. *cap. qualiter* 17. *hoc tit. cap. cum jam dudum*, *de prebendis*. Plura Franciſcus Hallierius *de hier.arch.juriſdict. fol.*728. Illud enim diſcrimen verſatur inter electionem & confirmationem, quod electio confert dignitatem in habitu, confirmatio verò in actu; electio jus præſtat, confirmatio exercitium: vnde aduersùs electum accuſator poteſt proponere accuſationem ſine pœna inſcriptionis; poſt confirmationem verò contrarium obſeruatur, *cap.ſuper his* 16. *de accuſ.* & ſi ante confirmationem electus adminiſtrauerit, eo ipſo priuatus eſt jure quæſito per electionem, *cap.auaritiæ* 5.*hoc tit.lib.*6. latè probant Iulius Lauorus *d. cap.*45.*num.*6. Lotterius *lib.*2.*de re benefic. cap.*13. Intruſus enim cenſetur, qui ita ſe immiſcet adminiſtrationi, & ideò redditur inhabilis ad eam dignitatem, *dicto cap.cum jam dudum*, Tamburinus *de jure Abbat. tom.*1. *diſput.*6.*quæſt.*1. Solorzanus *lib.*4.*polit.cap.*4. vnde tanquam propriâ authoritate inuadens Epiſcopatum, eo priuatur, *cap.cum qui*, *de prebendis*: excuſatur tamen ab his pœnis, ſi cum eo diſpenſetur, *dicto cap. noſti*, *hoc tit.* ſi vnanimiter ab omni congregatione fuerint electi, & ſint valdè remoti à Curia, ita vt facilè non poſſint confirmationem obtinere, dum non ſint negligentes in ea petenda. Petrus Gregorius *vbi ſupra*, *num.*6. item Abbatiſſa electa à duabus partibus ex tribus monialium adminiſtrare poteſt, dommodò nihil alienet, aut moniales recipiat, *cap.indemnitatibus* 43.§.*ſi vero*,*de elect.in* 6. Lauorus ſuprà *num.*5. & hodie Abbates, & alii Prælati regulares electi à Capitulo, ſeu Definitorio, ob priuilegia ſpecialia Religionibus conceſſa, quæ referunt Garcia *vbi ſupra*, Tamburinus *dict. tom.*1. *diſput.*6. *quæſt.*2.

9. Traditur ratio decidendi. Quibus ſic conſtitutis pro præſentis textus expoſitione, ejus deciſiua ratio ex eo prouenit; nam cùm electio ritè, & canonicè celebrata eſt, juſtè confirmatio poſtulatur, juxta illud Caſſiodori *lib.*1. *epiſt.* 14. *Libenter omnibus prebeamus aſſenſum, quotiens eſt juſta vox poſcentium*: & cùm electus ſine confirmatione adminiſtrare non poſſit, & Eccleſia defectu Paſtoris plerumque grauia patiatur damna, *cap. cùm in cunctis*, *cap. ne pro defectu*, *hoc tit.* ideò canonicè electus debet confirmari, vt ſic Eccleſiæ deſeruire poſſit, & jus quod per electionem tantùm in habitu habet, per confirmationem reducatur ad actum. Rectè ergo in præſenti textu ſtatuit Gregorius confirmationem à ſuperiore fieri debere, & cùm inquiſitio fieri debeat de ſcientia, & moribus electi, & non aliunde congruentiùs fieri poſſit, quàm in loco, in quo conuerſatus eſt, cùm præſumatur vicinum ſcire facta vicini, *cap. quoſdam*, *de præſumpt.* notant Scipio Gentilis *de donat. inter*, *lib.*1. *cap.*8. ideò jubetur in noſtro textu, inquiſitionem ibi fieri debere. Faciunt ad rem Innocentii III. verba relata *in cap. ſcriptum*, §. *pro Apoſtolica*, *de electione*, ibi: *Quatenus ſuper his & aliis inquirat diligentiſſime veritatem de meritis electi, & poſtulati, apud Venetias, vbi nati ſunt, & diutius conuerſati. De ſtudiis autem eligentium & poſtulantium, & omnibus generaliter, quæ cauſam poſſunt inſtruere, apud Conſtantinopolim, vbi huiuſmodi electio & poſtulatio celebrata fuerunt.* Et *in cap. cùm dilectus*, *de purgat. canonica*, ibi: *Vt tales ad purgationem admittantur perſonæ, quæ vicinæ ſunt.* Et ad probationem morum ordinandi, in parochia vbi conuerſatus eſt, inquiſitio fit, vt latè probat Hallier. *de ſacris electionib. fol.*59. rectè ergo in præſenti jubetur inquiſitionem fieri in eo loco vbi electus eſt conuerſatus.

10. Soluuntur difficultates. Nec obſtat prima difficultas ſuprà allata; nam magnum diſcrimen adeſt inter confirmationem in forma communi factam, & in forma ſpeciali. Quæ fit in forma communi, nihil actui addit, ex juribus ſuprà adductis; quæ verò fit in forma ſpeciali, multùm operatur: vnde cùm confirmatio electi fiat in forma ſpeciali, cum cauſæ cognitione, & electi inquiſitione, plures effectus operatur, quos ſuprà retuli. Nec augmentum difficultatis obſtat; verum enim eſt, confirmationem non deſiderari in ea electione, quæ fit à ſuperiore, qui etiam eligendi habet facultatem: ſed noſter textus loquitur cùm electio fit ab inferiore; quo caſu confirmatio petenda eſt à ſuperiore. Nec obſtat alia ſecunda difficultas, vbi dicebamus inquiſitionem faciendam eſſe in loco electionis, non vbi electus conuerſatus eſt; nam diſcrimen eſt conſtituendum inter eum caſum, in quo inquiritur de viribus electionis; & inter eum caſum, in quo inquiritur de vita, & ſcientia electi. Primo caſu inquiſitio eſt facienda in loco electionis: ſecundo verò caſu in loco vbi conuerſatus eſt. Primo caſu procedunt textus ſuprà adducti, ſecundo verò caſu textus noſter. Docet latè Henricus Bohic. *in præſenti*.

C A P V T VI.

a Paſchalis *Archiepiſcopo* b *Panormitano.*

SIgnificaſti, *c* frater chariſſime, *d* Regem, & Regni *e* majores admiratione permotos, quòd Pallium tibi ab *f* Apocriſiariis noſtris tali *g* conditione *h* oblatum fuerit, ſi *i* ſacramentum, quod à nobis ſcriptum detulerant, jurares. In Pallio frater quippe *j* plenitudo conceditur Pontificalis officii, quia juxta Sedis Apoſtolicæ, & totius Europæ conſuetudinem, ante acceptum Pallium Metropolitanis minimè licet, aut Epiſcopos *k* conſecrare, aut Synodum celebrare. Imitentur in hac cauſa Dominum JESUM CHRISTUM; cùm enim Dominus JESUS, ut Dominus, ovium ſuarum curam Simoni Petro committeret, conditionem poſuit dicens: Si diligis *l* me, Simon Petre, paſce oves meas. Si conſcientiarum factor & cognitor conditione hac uſus eſt, nec ſemel tantùm, ſed & ſecundò, & uſque ad contriſtationem; quâ nos ſollicitudine, qua proviſione oportet tantam Eccleſiæ prælationem, tantam Chriſti ovium curam imponere fratribus, quorum conſcientias non videmus; illis maximè, quos nullo uſu novimus, quorum dilectionem penitus ignoramus? Aiunt omne jusjurandum in Evangelio à Domino Deo eſſe prohibitum, nec ab Apoſtolis poſt Dominum, nec in Conciliis pòſt inveniri poſſe ſtatutum. Quid eſt ergo, quod idem Dominus ſubſequutus ait?

Quod

Quod amplius eſt, à malo eſt? Hoc enim amplius ut exigamus, malum nos, illo permittente, compellit. Nonne malum eſt ab Eccleſiæ unitate, à Sedis Apoſtolicæ obedientia reſilire? Nonne malum eſt contra canonum ſtatuta prorumpere, quod multi etiam poſt ſacramentum præſtitum præſumpſerunt? Nonne prædeceſſor tuus præter Romani Pontificis conſcientiam damnavit Epiſcopum? Quibus hoc canonibus, quibus Conciliis legitur eſſe permiſſum? Quid ſuper Epiſcoporum tranſlationibus loquar, quæ apud vos non Authoritate Apoſtolica, ſed *m* nutu Regio præſumuntur? Propter hæc mala, & alia evitanda, hujuſmodi juramentum exigitur. Cur autem juramentum Dominus prohibuit, Apoſtolus Jacobus manifeſtat, adjiciens: Ut non ſub judicium incidatis, nec quiſquam, ſicut beatus Auguſtinus exponit, aſſiduitate jurandi ad perjurii conſuetudinem dilabatur. Quapropter juratione non utatur, niſi neceſſitate, cùm pigros videt eſſe homines ad credendum quod eis utile eſt credere, niſi juratione firmetur. Hoc nimirum malo, hac neceſſitate compellimur juramentum pro fide, pro obedientia, pro veritate requirere. Porrò pro auditorum diffidentia Apoſtolum P. juraſſe, ipſius epiſtolæ proteſtantur. Aiunt Reges tui, in Conciliis ſtatutum non inveniri: quaſi Romanæ Eccleſiæ legem Concilia ulla præfixerint, cùm omnia Concilia per Eccleſiæ Romanæ authoritatem & facta ſint, & robur acceperint, & in eorum ſtatutis Romana patenter *n* excipiatur authoritas. *Et infrà:* Poſſunt Apoſtolicam Sedem contemnere: poſſunt apud nos calcaneum elevare: datum à Deo privilegium evertere, vel auferre non poſſunt, quo Petro dictum eſt: Tu es Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam, & tibi dabo claves Regni cœlorum. Quibus tandem Conciliorum decretis dandi Pallii modus præſcriptus eſt, & profeſſionis vel obedientiæ ordo ſancitus? Cùm igitur à Sede Apoſtolica veſtræ inſignia dignitatis exigitis, quæ à beati Petri tantùm *o* corpore aſſumuntur, juſtum eſt ut vos quoque Sedi Apoſtolicæ ſubjectionis debitæ ſigna ſolvatis, quæ vos cum beato Petro, tanquam membra de membro habere, & catholici Capitis unitatem ſervare declarant, in quibus à prædeceſſoribus noſtris ea eſt adhibita moderatio, ut nihil injurioſum, nihil difficile ſit appoſitum, quod non etiam præter exactionem noſtram debeat ab omnibus Epiſcopis obſervari, qui ſub Apoſtoli Petri & Pauli obedientia decreverint in unitate perſiſtere. Nunquid non ultra vos *p* Daci conſiſtunt? Et tamen eorum Metropolitani & idem juramentum aſſerunt, & Legatos Apoſtolicæ Sedis honorificè tractant, & in ſuis neceſſitatibus adjuvant, & Apoſtolorum limina per Legatos ſuos non tantùm per triennium, ſed ſingulis *q* annis viſitant.

N O T Æ.

1\. a *PAſchalis.*] Primuſne, an ſecundus, ſub lite eſt. Baronius *anno* 1102. Paſchali II. tribuit hanc deciſionem, qui Eccleſiam Romanam rexit ex anno 1100. uſque ad annum 1117. Baronium ſequuntur & defendunt Piccolus 2. *parte hiſt. cap.* 17. P. Marcha *lib.* 6. *concord. cap.* 7. *ad fin.* moventur eo argumento, quia in noſtro textu fit mentio Regis Siciliæ; & tamen temporibus Paſchalis I. non erat in Sicilia Rex, uſquedum Rogerius coronatus fuit per annum 1117. igitur Paſchalis II. author eſt hujus deciſionis. Contrarium tamen, videlicet Paſchalis I. eſſe hanc decretalem, probant Vincentius Litara *in orat. de Primatu Eccleſiæ Panorm.* D. Rochus Pirro *tomo* 1. *Siciliæ, in notit. Eccleſia Panorm. fol.* 77. quorum opinio verior eſt. Contrariæ autem fundamento infrà ſatisfaciam. Paſchalis iſte I. Eccleſiam rexit ab anno 817. uſque ad annum 823. teſtantibus Baronio, Coriolano, & aliis. *Collecenſi*, legendum eſſe, & ita ad Regnum Ungariæ referendam eſſe hanc decretalem, probat Franc. Florens *ad tit. de uſu Pallii*; ſed ut Abbati Pirro conſentiam, movet id quod lego *in collect. hiſt.* quam Author inſcripſit *Flores hiſtoriarum*, ibi: *Tempore Paſchalis fuerunt Reges Siciliæ Rogerius & Bernardus fratres; & cùm miſiſſet Paſchalis Archiepiſcopo Panormitano Pallium, & fidelitatis juramentum exigeret, offendit ea res Archiepiſcopum, & Reges, atque optimates regni: dicebant enim rem eſſe novam, & habere ſpeciem tyrannidis.*

2\. b *Panormitano.*] Nec in hac parte conveniunt codices: alii legunt, *Colonenſi*, alii *Toletano*, alii *Polonienſi*, vel *Polverienſi*. Sed retinenda eſt vulgaris lectura *Panormitano*, quia ita habetur in codice Vaticano, ubi ſe legiſſe teſtatur Alexander Renaldus, relatus à Pirro *ubi ſuprà*, *num.* 6.

c *Significaſti.*] Hujus textus ſeriem & hiſtoriam Baronius *d. anno* 1102. *num.* 6. ex eo petit, quod tertio anno ſui Pontificatus Paſchalis II. Concilium generale Romæ celebravit, ut conciliaret Henricum Imperatorem; & cùm ipſe comparere noluiſſet, immò antipapam introduceret, Patres Concilii ejus ſchiſma cum fautoribus damnarunt, fideique profeſſionem fecerunt, atque obedientiam Pontifici promiſerunt. Accidit eodem anno, ut ab Archiepiſcopo Panormitano juramentum obedientiæ Sedis Apoſtolicæ apocriſiarii exigerent; ille autem facere detrectavit: unde eum Paſchalis corripuit præſenti deciſione, quam refert Baronius *prædicto anno, num.* 6. Eodem etiam anno, & ob eandem cauſam ſimilem miſit epiſtolam Paſchalis II. Archiepiſcopo Poloniæ, quam ex codice Vaticano tranſcripſit Baronius *d. anno, num.* 8. Sed hæc Baronii ſententia admitti non poteſt: tum quia, ut ſuprà retuli, hæc decretalis non eſt Paſchalis ſecundi, ſed primi: tum quia ſi Archiepiſcopus Panormitanus renuiſſet obedientiam præſtare, ipſum incuſaret, increparetque Romanus Pontifex, ſed Regem Siciliæ, Regnique proceres arguit Pontifex: ergo quia Archiepiſcopus non renuebat obedientiam præſtare. 3.

Hac igitur opinione omiſsâ, placet Abbatis Rochi de Pirro ſententia *ubi ſuprà*, qui refert electo 4. Textus hiſtoria reſeratur.
noſtro Paſchali primo, Pſeudopatriarcham Conſtantinopolitanum Legatos miſiſſe ad ipſum Pontificem, quos tanquam turpiſſimæ legationis miniſtros rejecit: quare Præfecti Orientis, qui totam Siciliam

Siciliam regebant, deſiderabant ut Siciliæ Præſules potiùs Patriarchæ Orientis quàm Romano Pontifici obedientiam præſtarent; & ſi forſan à Romano Pontifice pallium peterent, fidei profeſſionem facerent: quos Præfectos, & Regni Proceres arguit Paſchalis, probans tam auctoritatibus ſacræ Paginæ quàm exemplis Dacorum, ipſos mirari non debere ex eo quod Siciliæ Præſules fidem & obedientiam Romano Pontifici promittant. Sed hanc Abbatis Nertini ſententiam improbat Franciſcus Florens *ad tit. de author. & uſu pal.* & credit in præſenti referri epiſtolam Paſchalis II. miſſam Coloſſenſi Archiepiſcopo, & ita eam ad Hungariam pertinere. Movetur perdoctus vir, primò quia in ea referuntur depoſitiones, ac tranſlationes Epiſcoporum, quæ in eâ provincia nutu Regio fiebant; quare Bella Rex Hungariæ conceſſit Alexandro III. ut abſque authoritate & conſilio ejus, vel ſucceſſorum ſuorum depoſitiones, ſeu tranſlationes Epiſcoporum non faceret, vel fieri permitteret. Diploma Bellæ extat inter acta Alexandri III. & Federici I. emendatius quàm apud Baronium *ad annum* 1169. *n.* 40. *&* 41. Sed pro ſententia Abbatis Nertini, quam amplexus ſum, facit quod legitur *in collect. hiſtor.* quam Author inſcripſit, *Flores hiſtoriarum*, his verbis: *Tempore Paſchalis fuerunt Reges Siciliæ Rogerius, & Bernardus fratres; & cum miſiſſet Paſchalis Archiepiſcopo Panormitano pallium, & fidelitatis juramentum exigeret, offendit ea res Archiepiſcopum, & Reges, atque Optimates Regni: dicebant enim rem eſſe novam, & habere ſpeciem tyrannidis.* Tota autem facti ſeries facilè conſtabit, ſi hujus Decretalis verba paraphraſticè percurramus.

5. d *Regem.*] Sed quomodo Rex memoratur in Sicilia tempore Paſchalis primi, cuius æuo vſque ad annum 1129. quo inuaſit illud regnum Rogerius, aut ſub Sarracenis, aut ſub Græcis erat tota Sicilia, vt probant Facelus *in hiſtoria Siciliæ, decade 2. lib. 2. anno* 812. Pirro *vbi ſuprà, num.* 6. De quo ergo Rege accipiendus eſt Paſchalis in præſenti? Huius difficultatis neruum vt abſcinderet Vincentius Litara, ſupponit Præfectos Siciliæ, qui pro Conſtantino Imperatore Siculam prouinciam adminiſtrabant, Regum nomine inſignitos fuiſſe, & Præfectum Panormiæ inde Regem appellari, quod probat ex Nicephoro Gregora *lib. 7. de Irene Imperatrice*, vbi ait: *Magni autem Conſtantini temporibus Roſicus locum & dignitatem Dapiferi, Peloponneſiacus Principis, Atticus & Athenarum* (ſcilicet Principes) *magni Ducis, Batiæ, & Tocbarum magni Primicerii; magnæ verò inſulæ Siciliæ Regis, alii demum alia nomina obtinuerunt.* Id etiam probari poteſt ex D. Gregorio *lib. 12. epiſt. 32.* ibi: *Cæterum ſuper vexatione, de qua nos conſulere voluiſti, ſcimus quia à nullis vita Præſulum perturbari debet exceſſibus, quia valde indignum eſt, vt hi qui throni Dei vocantur, aliqua motione à Regibus, vel ſubditis turbentur.* Et vt ad viciniora tempora Paſchalis accedamus, de Carolo Magno, qui filium Regis Panormitani de ſacro fonte leuauit, ita cecinit Gothefridus Viterbienſis.

Dum rate feſtinâ Regem vehit unda marina,
Vrbe Panormita portum capit abſque ruina,
Omne ſolum Siculi munera ſolvit ei.
Carolus hic Siculum recreat baptiſmate Regem,
Quem jubet Eccleſiæ Romanæ ſumere legem.

Rectè ergo aſſerit Litara, in præſenti textu Regem accipi pro Præfecto Panormitano, eo nomine fungente. Regnum autem Siciliæ olim, tam in ſpiritualibus, quàm temporalibus ad Eccleſiæ Romanæ patrimonium ſpectaſſe conſtat *ex cap. ad Apoſtolica, de re judic. lib. 6. Clement. Paſtoralis, eod. tit.* & probant Carolus Sigonius *de regno Italiæ lib. 5. 6. & 7.* Porellus *de præſtantia Regis, cap. 46. & 47.* pluribus relatis Solorz. *tom. 1. lib. 3. de jure Indiar. cap. 1. n. 69.*

e *Regni Majores.*] Proceres videlicet ciuitatis, majores, illuſtriores, & nobiliores, *homines boni generis* dicuntur in lege Salica. Majores perſonæ in legibus Burgundionum, dicuntur *optimates* communiter, de quibus aliqua adduxi *in cap. ex parte, de conſuet.* 6.

f *Apocriſiariis.*] Apocriſiarii, vel apocriſarii ſunt qui Eccleſiæ negotia gerunt, *nouella 6. Iuſtin.* qui dicuntur etiam Adreſponſi *in nouella 25. cap. 1.* ibi: *Habeat item Adreſponſum, ſeu Apocriſiarium.* Item capellani Pontificis, Hincmarus *epiſt.* 3. ibi: *Apocriſiarius autem, quem noſtri capellanum, vel palatii cuſtodem appellant.* Pro Legatis etiam Eccleſiæ accipiuntur paſſim apud Scriptores poſterioris ætatis. In præſenti textu capellani miſſi ad pallium tradendum, & juramentum obedientiæ recipiendum, dicuntur Apocriſiarii. De illis & eorum munere plura adduxerunt Seuerinus Binius *in notis ad epiſt. 2. Zephirini*, Boſquetus *ad Innocentium III. lib. 3. epiſt.* 139. Zerda *in aduerſ. cap.* 141. Roſverius *in Onomaſt. verbo Apocriſiarios*, I. Voſſius *de vitiis ſermonum lib. 3. cap. 1.* Petrus Pitheus *lib. 1. aduerſ. cap.* 12. fusè & doctè Petrus Marcha *lib. 5. concord. Sacerd. & Imper. cap. 16. cum ſequent.* 7.

g *Tali conditione.*] Licèt ſuperior non poſſit nouas addere conditiones, vel grauamina tempore collationis beneficii, aut inueſtituræ, *cap. prohibemus, de cenſibus, cap. ne Dei, de ſimonia*; tamen quæ tacitè inſunt, poſſunt exprimi, cùm quid noui non addant, vt in præſenti fidei profeſſio, & juramentum obedientiæ in pallii ſuſceptione. Eleganter Carnot. *epiſt.* 73. *Quæ culpa eſt ſi exigitur quod debetur, & quod debetur, exhibetur.* 8.

h *Oblatum.*] Non quia motu proprio Pontifex obtuliſſet, ſed priùs poſtulanti conceſſit. Pallium enim peti debet ab Archiepiſcopis, *c. priſca, 100. diſt.* 9.

i *Sacramentum.*] Tam in jure canonico, quàm Cæſareo, necnon apud bonæ notæ auctores juramentum appellatur ſacramentum, *cap. vidua, de regul. authent. ſacramenta, Cod. ſi aduerſus vendit.* probabimus *in cap. 1. de feriis.* 10.

j *Plenitudo.*] *Cap. 3. & finali, de authorit. & vſu pallii*, vbi dicemus. 11.

k *Conſecrare.*] *Cap. 28. §. vlt. hoc tit.* notaui *in cap. ſuffraganeis, infrà eodem.* 12.

l *Diligis me.*] *Ioannis cap. 21.* D. Iacobus *epiſtola* 5. plerumque enim Romani Pontifices in ſuis deciſionibus adſtruendis & illuſtrandis vtuntur auctoritatibus ſacræ Paginæ, vt *in cap. facientes, 86. diſt. cap. error, 63. diſt. cap. cùm ſecundum, cap. extirpandæ, de preb.* & paſſim in hoc volumine. 13.

m *Nutu regio.*] Eò enim audaciæ per ea tempora Græci Imperatores deuenerant, vt ipſi, & eorum Præfecti transferrent Epiſcopos de vna Eccleſia in aliam, vt refert Grethſerus *in præfatione ad indicem Codini, fol.* 112. ibi: *Imperator Græcorum Papa videretur, adeò licentiosè Metropolitanos, Archiepiſcopos, Epiſcopos ponebat, ac deponebat arbitratu ſuo, & quaſi pilas modò in hunc, modò in illum jactabat locum.* Ac Demetrius Clematianus *in reſponſis ad Cabaſillam*, relatus ab eodem Grethſero, ait: *Imperator, vt communis in Eccleſiis ſapientum Princeps, & re, & nomine Synodorum placitis præſidet, & auctoritatem ipſis largitur, Eccleſiaſticas ordinationes diſponit, & legem ponit vitæ atque officio eorum, qui altari inſeruiunt; quin & judiciis Epiſcoporum, & clericorum, & electionum Eccleſiarum vacantium; promouet inſuper à minori dignitate ad majorem.* 14.

n *Excipiatur authoritas.*] Gravis jam diu controverſia 15.

troverſia fuit apud Juris Doctores & Theologos, utrum videlicet Romanus Pontifex ſit infra Concilium generale, illique ſubſit; an verò ſupra ipſum? Et Concilio generali ſubeſſe docuerunt Duarenus *lib.8. de ſacris Eccleſ. cap.11. in princip.* poſt Pariſienſes Theologos in Baſileenſibus & Conſtantienſibus decretis. P. Martha *lib.3. concord. cap.7. num.1.* memorat Gramondus *in Ludovico XII. lib.1.* temperatè diſquirens Rouſſelius *lib.3. hiſt. juriſdict. cap.3. num.10. & 16.* qui nituntur ſequentibus fundamentis. Primò Eccleſia eſt corpus, in quo ſinguli fideles membra exiſtunt: ſed totum corpus majus eſt quacumque ejus parte: igitur majus erit uno R. Pontifice, qui membrum eſt. Adducunt in comprobationem illud Hieronymi à Gratiano relatum *in cap. legimus, 93. diſtinct.* in illis verbis: *Si auctoritas quæritur orbis, major eſt urbe; id eſt Eccleſia univerſalis, quàm Papa.* Secundò Eccleſia univerſalis dicitur mater omnium fidelium, juxta illud Eccleſiaſtici *cap. 24. Mater pulchræ dilectionis:* & Apoſtoli *ad Galat. cap.4. Illa autem quæ ſurſum eſt Hieruſalem, libera eſt, quæ mater noſtra eſt.* Ergo Pontifex filius Eccleſiæ dicitur: ſed abſurdum eſt, ut filius ſit ſupra matrem: ergo Eccleſia, quæ mater eſt, ſupra Papam eſt, tanquam ſupra filium. Fulcitur conſequentia ex D. Bernardi teſtimonio *lib.4. de conſider. ad Eugenium, circa fin.* ubi Pontificem ita alloquitur: *Conſideres autem ſuper omnia ſanctam Romanam Eccleſiam, cui Deo auctore præes, matrem eſſe, non dominam; te non dominum Epiſcoporum, ſed unum ex eis.* Tertiò ille ſuperior eſt, ad quem in extremo caſu reus judicandus mittitur, ut patet in appellationibus, & probabo *in cap. 7. de appellat.* Majus enim tribunal ultimum eſt: ſed in extremo caſu reus ad Eccleſiam remittitur, non ad Pontificem: ergo Eccleſia major eſt Pontifice. Probatur minor ex verbo Chriſti Domini *Matthæi cap. 18.* ubi inquit Petro, qui futurus erat Summus Pontifex: *Si peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum.* Et poſt pauca: *Si te non audierit, dic Eccleſiæ; ſi Eccleſiam non audierit, ſit tibi tanquam Ethnicus, & Publicanus.* Ergo ex hoc teſtimonio apparet, à Petro ad Eccleſiam recurrendum eſſe, tanquam ad ultimum tribunal. Quod agnoverunt Innocentius IV. *in cap. ad Apoſtolica, de re judic. lib.6.* ubi ait, quod ſi Federicus II. queratur, ab Eccleſia contra ſe, id eſt à Pontifice, injuſtam eſſe prolatam eſſe ſententiam, paratam eſſe eandem Eccleſiam accuratè, & de conſilio Concilii ſatisfacere: & D. Auguſtinus *epiſt. 126.* dum querentibus Donatiſtis abſolutum ab Epiſcopo Romano Melchiade Cecilianum, reſpondebat: *Si putemus illos Epiſcopos, qui Romæ judicaverunt, non bonos judices fuiſſe, reſtabat adhuc plenarium univerſæ Eccleſiæ Concilium, ubi etiam cum ipſis judicibus cauſa poſſet agitari, ut ſi malè judicaſſe convicti eſſent, eorum ſententia ſolveretur.* Ubi ex ſerie totius epiſtolæ conſtat, poſt ſententiam Melchiadis Papæ, Epiſcopum Arelatenſem eandem cauſam iterum judicaſſe. Et ita ſæpe ſæpiùs legimus ad futurum Concilium appellatum, ut de D. Joanne Chryſoſtomo referunt Nicephorus *libro 6. cap. 15.* Sozomenus *lib.8. cap. 17.* Similiter à Pontifice ad futurum Concilium appellaſſe Gualterum Pictavienſem Epiſcopum, refert D. Antoninus, & ex eo Rouſſelius *lib.3. hiſt. Pontif. juriſd. cap.3. num.10.* qui idem de Philippo Pulchro Galliæ Rege narrat. Quartò id expreſsè definitum legimus in Concilio Conſtantienſi generali *ſeſſ.4. §. Et primò,* his verbis: *Hæc ſancta Synodus Conſtantienſis generale Concilium faciens, &c. Et primò declarat, quod ipſa Synodus in Spiritu Sancto congregata, legitimè generale Concilium faciens, Eccleſiam Catholicam Militantem repræſentans, poteſtatem à Chriſto immediatè habet, cui quilibet cujuſcumque ſtatus, vel dignitatis, etſi Papalis exiſtat, obedire tenetur in his quæ pertinent ad Fidem, & extirpationem dicti ſchiſmatis, & reformationem generalem Eccleſiæ Dei, in capite & in membris.* Quod confirmavit Martinus V. in ſua bulla, quæ extat inter acta ultimæ ſeſſionis, per illa verba: *Credendum eſt, & approbandum, quod in favorem Fidei, & ſalutem animarum Concilium Conſtantienſe univerſalem Eccleſiam repræſentans approbavit, & approbat.* Ergo quia agnovit Martinus Concilium eſſe ſupra Pontificem. Quod poſteà confirmatum fuit eiſdem verbis in Concilio Baſileenſi *ſeſſione 33.* Deinde in Concilio Sinueſſano Marcellinus Papa depoſitus fuit, ut in ejus actis refertur: & epiſtolam Leonis Papæ Epiſcopi in Concilio Chalcedonenſi congregati examinarunt, ut refert Evagrius *lib.2. hiſt. Eccleſ. cap.18.* & ipſe gloriatur, epiſtolam ſuam à Concilio fuiſſe approbatam: & Liberius Papa, quem Imperator Conſtantius depoſuit, ut ſimul cum Felice Eccleſiam regeret, juſſit Concilium Smirnenſe, litteris datis ad Felicem, ut refert Sozomenus *lib.4. hiſtor. cap. 24.* Tandem facit textus *in cap. ſanè, verſic. Romanorum, 24. quæſt.2.* ubi Dioſcorus Romanorum Papa etiam poſt mortem ab Eccleſia damnatus fuit: ergo quia Concilium eſt ſupra Pontificem.

Verùm contrariam ſententiam, videlicet Pontificem eſſe ſupra Concilium, non econtrà, & Summum Pontificem eſſe caput totius Eccleſiæ, & poteſtatem illam à Deo D. Petro conceſſam immediatè in Pontificis perſona radicari, & ideò Concilium in eum nullam juriſdictionem exercere poſſe, docuerunt D. Thomas *in 4. diſt.19.* & D. Bonaventura, Paludanus, & alii, Caietanus *in tract. de comparat. Papæ, & Concil.* Albertus Pighius *de Hierarch. Eccleſiaſt.* Nicolaus Anderus *lib.7. de viſibili monarch. pag. 540.* Turrisccremata *lib. 2. ſummæ de Eccleſia, cap.93. & 104.* Campegius *in tract. de Romano Pont. cap.22. cum ſeq.* Navarrus *lib.1. conſil. tit. de conſtit. conſil.1. n.4.* Carrier. *tomo 2. ſſ. Fidei, tit.38. de Conciliis, quæſt.10.* Baronius *anno 33. num.17. & anno 39. num. 7. & anno 51. num. 12.* Franciſcus Turrianus in tribus libris, quos de hac quæſtione ſcripſit, Martha *de juriſd. 3. parte, cap. 17.* Salas *de legibus, quæſt. 95. tract.14. diſp.8. ſect. 14. n.70.* Valenzuela *in monit. contra Venetos, cap.6. per totum,* Theophilus Raynaudus *tomo 10. in corona aurea Rom. Pont. veritate 6. in fine,* Anonymus, qui notas ſcripſit ad conſtitutionem Eugenii IV. quæ extat *tomo 35. Conciliorum Regiæ editionis, pag.535.* Gravina *de catholicis præſcript. tomo 4. parte 2. diſput.1. art. ult. dubio 1.* Victoria *in relectione de poteſtate Papæ,* Canus *lib. 6. de locis Theolog. cap. 1.* Bellarminus *tomo 1. controverſ. lib.4. de Rom. Pont. cap.1.* Suarez *de Fide, diſput.5. ſect.8.* Cajetanus *de poteſtate Papæ, 2. parte, cap. 13. cum ſeq.* Carranza *in Summa Conciliorum, controv.3.* Barboſa *in præſenti, & de jure eccleſiaſtico lib.1. cap.2. ex num. 38. & in dicto cap. ad Apoſtolica,* Valentia *tomo 3. controverſ. quæſt. 1. puncto 7. §.4.* Dominicus Bañez *2.2. quæſt.1. art.10. dubit.2.* Thomas Bozius *de ſignis Eccleſiæ, libro 16. cap. 8. & libro 18. cap. 6.* & poſt noſtros Salmanticenſes Diana *in peculiari tract. de hac re edito,* qui eſt primus in appendice partis undecimæ, Solorzanus *tomo 1. de jure Indiar. lib.3. cap.7. num.37.* Duvalius Profeſſor Sorbonicus *in tractatu de Pontifice, 2. part. quæſt.1.* Joannes Leyeet *de auctoritate Pontificis, libro 2. per totum,* Brunus Chaſſaing *de privilegiis regul. parte 1. tract.1. propoſit.2.* Quorum ſententia probatur ex ſequentibus Juris fundamentis: nam Pontifex eſt Vicarius Chriſti, *cap. omnes, 22. diſtinct.* &

17. Contraria ſententia probatur.

& Eccleſia Romana mater eſt & magiſtra fidei, vt probaui *in cap. 1. de ſumma Trinit.* ſed eſſet abſurdum, vt mater filiis ſubeſſet: igitur abſurdum eſt dicere Pontificem Romanum Concilio ſubeſſe. Facit textus *in cap. ita dominus, 19. diſt.* Deinde quia prima Sedes à nemine judicatur, *cap. nemo, cap. aliorum, cap. facta 9. quæſt. 3. extrauaganti Vnam ſanctam, de majorit. & obed.* plura Antonius Auguſt. *in epit. lib. 1. tit. 13.* Petrus Marcha *tom. 1. concord. lib. 11. per totum*, Coriolanus *in breuiario, anno 1150. & 1155.* Vnde non ab eo ad Concilium appellatur, *cap. cuncta 9. quæſt. 3.* ſed potiùs à Concilio ad ipſum, *cap. patet, cap. ipſi ſunt, 9. quæſtione 3.* vt ex variis hiſtoriis Eccleſiæ conſtat: ex Sozomeno *lib. 3. hiſt. cap. 7.* vbi refertur Athanaſium Epiſcopum Alexandrinum, & Paulum Epiſcopum Conſtantinopolitanum, à Concilio depoſitos, ad Iulium Papam appellaſſe, & ab eo in ſuas Sedes reſtitutos fuiſſe: ex Leone Papa *epiſt. 25. ad Theodoſium Auguſtum*, vbi affirmat Flauianum Epiſcopum Conſtantinopolit. appellaſſe à Concilio Epheſino 2. generali ad Leonem Papam: ex Liberato *in breuiario cap. 12.* vbi affirmat, Theodoretum Epiſcopum Cyri appellaſſe à Concilio eodem Epheſino 2. ad eundem Leonem; quod & conſtat ex epiſtola ipſius Theodoreti, quæ extat ad finem operum Leonis. Denique Joannes Chryſoſtomus à Concilio depoſitus, appellauit ad Innocentium Papam, vt conſtat ex epiſtola ipſius ad Innocentium, & probat Gelaſius I. *epiſt. 13. ad Epiſcopos Dardaniæ*; vnde idem Gelaſius *columna 4. eiuſdem epiſt.* à Sede Apoſtolica appellationem permiſſam non eſſe affirmat in his verbis: *Sedes Beati Petri Apoſtoli ius habeat reſoluendi, vtpotè quod de omni Eccleſia fas habeat judicandi, neque cuiquam de ejus liceat judicare judicio, ſi quid ad illam de qualibet mundi parte canones appellari voluerint; ab illa autem nemo ſit appellare permiſſus.* Accedit, quia Concilia valent, roburque accipiunt, quatenus confirmantur à Pontifice, *cap. multi, 17. diſt. cap. in nomine, 24. diſt. cap. ad Apoſtolicæ, de re judic. lib. 6.* Sed omne quod tribuit eſſe, & formam alteri, eſt ſuperius illo, cui eſſe tribuit: ergo Pontifex ſuperior eſt Concilio generali. Item Sedes Apoſtolica ligat, & damnat quidquid Concilia generalia decernunt, vel abſolvunt ſine ejus authoritate congregata, vt patet in Ariminenſi, & Epheſino 2. igitur major eſt authoritas Pontificis, quàm Concilii Generalis. Accedit, quia Pontifex ſæpe ſæpiùs mutat quæ à Concilio generali ſtatuta fuerunt, *cap. non debet, de conſang. & affinit. cap. ſtatutum, de reſcriptis in 6.* Quod ſi inferior eſſet, facere nequiret, *cap. cùm inferior, de majorit. & obed.* Faciunt etiam exempla Concilii Chalcedonenſis, in quo Dioſcorus, qui contra Leonem Papam excommunicationem dictauit, ſine vlla reſtitutionis ſpe condemnatus fuit, vt habetur *in cap. in tantum, 21. diſt.* & Synodus 8. vniuerſalis, in qua Photius Patriarcha, quia Concilium generale abſque conſenſu Romani Pontificis congregare præſumpſit, condemnatus fuit, vt ex eiuſdem Synodi geſtis conſtat. Tandem facit, nam Pontifex eſt caput Eccleſiæ, *cap. fundamenta, de elect. lib. 6.* & Paſtor, nedum Eccleſiarum particularium, ſed etiam vniuerſalis Eccleſiæ, *cap. in iſtis, 80. diſt. cap. non licet, cap. præceptis, 12. diſt. cap. quis neſciat, diſt. 11. cap. rogamus, cap. cum beatiſſimus 24. q. 1. cap. antiqua, de priuileg. cap. vnico, de renunciat. lib. 6. cap. vbi maius, §. cæterum, de elect. eod. lib. cap. licèt, de conſtit. eod. lib.* & ipſe ſolus habet poteſtatem ſine vlla limitatione, in cuius ſignum non vtitur baculo paſtorali curvato, vt cæteri Epiſcopi, vt probabimus *in cap. vnico, §. final. de ſacra vnctione*; & notauit D. Thomas *in 4. diſt. 24. art. 1.* Igitur Pontifex non eſt infra, ſed ſupra Concilium generale.

18. Reſpondetur fundamentis contrariis.

Quâ catholicâ ſententiâ retentâ, non obſtant argumenta in contrarium adducta: non primum, quia non valet conſequentia: Papa eſt membrum Eccleſiæ; ergo ſequitur quod poteſtate juriſdictionis non poſſit eſſe major toto reſiduo corpore Eccleſiæ; quia cùm habeat excellentiam, & poteſtatem conceſſam à Chriſto Domino; nihil impedit, quod membrum ſuperius ſit, quàm totum reſiduum corpus. Confirmatur hoc naturali ratione, ex D. Ambroſio *lib. 6. in hexam. c. 29.* ab exemplo capitis corporis, quod cum cæteris membris totum corpus facit, & nihilominus præſtantius eſt cæteris, & maius in virtute ſenſitiua, totoque reſiduo corpore, cùm in eo ſolo ſit plenitudo ſenſuum. Deinde totius Eccleſiæ Chriſtus Dominus membrum dicitur ab Apoſtolo *1. ad Corinth. cap. 12.* ibi: *Vos eſtis corpus, & membra de membro.* Sed hæreticum eſſet aſſeuerare Chriſtum D. non eſſe ſupra Eccleſiam, ex eo quod membrum Eccleſiæ ſit: igitur idem erit dicendum & de Vicario ipſius. Pontifex enim quoad poteſtatem iuriſdictionis non eſt membrum Eccleſiæ, provt importat partialitatem, quia poteſtas in eo non eſt limitata, ſed plena & integra. Dicitur autem membrum provt importat diſtinctionem à cæteris. Diſtinguitur enim ab aliis membris Eccleſiæ in duobus, nempe perfectione, & officio; perfectione, non gratiæ, ſed plenitudinis poteſtatis: officio, in quantum ipſe influit in totum corpus Eccleſiæ poteſtatem juriſdictionis in eos, qui participes ejus eſſe poſſunt, vt habetur *in cap. ita Dominus, 19. diſt.* Nec obſtat authoritas D. Hieronymi; nam S. Doctor non agit de authoritate poteſtatis, aut juriſdictionis totius orbis, aut Eccleſiæ reſpectu Papæ; ſed tantùm improbat conſuetudinem, juxta quam quidam Diaconi in vrbe Romana præferebantur Preſbyteris; vnde alii Diaconi per orbem intendebant Preſbyteris anteferri, vt jam notaui *in cap. ſtatuimus 15. de majorit. & obed.* & in eo ſenſu dixit, majorem eſſe vim conſuetudinis totius orbis, quàm vnius vrbis. Nec obſtat Pontificem eſſe filium Eccleſiæ, Eccleſiam autem matrem; nam dicendum eſt, Pontificem filium Eccleſiæ dici quodam in ſenſu, in alioque appellari Patrem Eccleſiæ: filius Eccleſiæ dicitur, tanquam regeneratus in baptiſmate, quia vt inquit D. Auguſtinus *in Pſalmo 127.* Eccleſia per baptiſmum continuò dicitur parere Chriſtianos, hoc eſt, quod per baptiſmum dicantur generati filii Dei, & per conſequens conſortes naturæ diuinitatis, vt inquit D. Petrus *epiſt. 2.* & hoc etiam ſenſu Chriſtus fuit dictus filius Synagogæ, ex ſententia Gloſſæ *ad cap. 1. Job*: & etiam dicitur Eccleſiæ filius à D. Auguſtino *in Pſalmo 127.* ibi: *Quomodo mater ejus Eccleſia eſt, niſi quia ipſe Chriſtus eſt in Chriſtianis, quos per baptiſmum parit Eccleſia.* Dicitur etiam Pontifex pater, non tantùm quia Apoſtoli ſic appellati fuerunt, vt habetur *in cap. quorum vices, 68. diſt.* ſed ſpecialiſſimè ex teſtimonio D. Bernardi *in epiſt. ad ciuitatem Piſanam*, vbi Innocentium appellat honoratum, & vniuerſitatis Patrem. Eccleſiaque Romana per conſequens mater omnium fidelium dicitur in Gloſſa ordinaria, *cap. 7. D. Marci*, quia eſt omnium Eccleſiarum mater, vt docet Calixtus Papa *in cap. non decet, 12. diſt.* igitur non poteſt ſumi argumentum in majoritate poteſtatis, & juriſdictionis in Eccleſia, ex eo quod mater Pontificis in prædicto textu Eccleſia appelletur, cùm ex aduerſo Pontifex etiam Pater Eccleſiæ dicatur. Deinde quia improba eſt conſequentia: Eſt mater! Ergo eſt

ſuperior. Chriſtus enim Dominus filius fuit ſanctiſſimæ, & intemeratæ Virginis Mariæ; & nemo, niſi impius, & blaſphemus hæreticus, aſſerere auderet, ſuperiorem eſſe matrem filio. Cùm igitur poteſtas vicaria Chriſti irradiet in R. Pontifice, eadem analogiâ dicendum erit, hunc majorem eſſe ſua matre. Quo argumentandi genere vſus fuit Turriſcremata *d. lib. 2. ſummæ, cap.* 86. Nec etiam fauet contrariæ ſententiæ D. Bernardus, dum negat Eccleſiam dominam, & Pontificem dominum dici poſſe: nam omiſſo Archidiacono *in cap. fideli, de ſumma Trinit. lib.6.* qui inſuper habito eo teſtimonio, ait: *Quidquid Bernardus, Eccleſia Romana Domina nuncupatur in canone oportebat*, 72. *diſt.* quem ſequitur Turriſcremata *d. lib. 2. cap.* 87. veriùs reſpondendum eſt diſtinguendo inter ſignificationem *dominatus*; ſi enim illum accipiamus pro authoritate, & majoritate juriſdictionis, & poteſtatis in ordine ad regimen temporale indirectè, & directè in ordine ad regimen ſpirituale, hæreticum eſt dicere in hoc ſenſu dominatum penes Romanum Pontificem non eſſe; quod probatur *ex cap. nolite errare*, 11. *diſt. cap. oportebat*, 79. *diſt.* quâ in ſignificatione, & analogia Summus Pontifex dominus eſt: alio ſenſu dicitur dominatus, & dominatio reſpectu dominii totalis, quod habet dominus in ſeruos, præcipiendi, & diſponendi ad libitum: quod dominium nec in perſonas, nec in res fidelium competit Eccleſiæ Romanæ, nec ejus ſponſo Summo Pontifici, vt docuit D. Thomas 1. *p. q.* 96. *art.* 4. & agnouerunt Turriſcremata *vbi ſupra*, Victoria *de poteſtate Papæ, relect.* 1. in quo ſenſu teſtimonium D. Bernardi accipiendum eſt, nempe vt dominium totale, quod Græci deſpoticum dicunt, non dicatur reſidere in Eccleſia, nec in Pontifice, quem Deus non inſtituit ad elationem, & ſuperbiam, ſed ad curam & miniſterium, juxta illud Chriſti Domini Matthæi *cap.* 20. *Scitis quia Principes gentium dominantur eorum? & qui majores ſunt, poteſtatem exercent in eos?* Et in eodem *cap.* ibi: *Filius hominis non venit miniſtrari, ſed miniſtrare.* Quæ verba arripiens idem mellifluus Doctor in epiſtola ad Eugenium, ait: *Si Chriſtus te miſit, æſtimabis te non miniſtrari, ſed miniſtrare veniſſe; & miniſtrare non ſolum ſubſtantiam, ſed ipſam quoque animam: verus ſucceſſor Pauli dicet cum Paulo, Non quia dominamur fidei veſtræ, ſed auditores ſumus gaudii veſtri: Petri hæres audiet Petrum dicentem, Nec vt dominantes in Clero, ſed forma facti gregis.* Hactenus D. Bernardus, ex quibus verbis apparet, qualis ejus præcedentium verborum ſenſus ſit.

19. Reſpondetur aliis fundamentis

Nec obſtat argumentum deductum *ex cap.* 18. *D. Matthæi*, ibi: *Vade, dic Eccleſiæ*, &c. quod vt diſſolvamus, obſeruandum eſt, in eo textu agi de correctione fraterna, contineri que præceptum datum D. Petro, tanquam cuilibet fideli, vel diſcipulo, antequam ei Chriſtus Dominus vniuerſum gregem committeret. Et ſupponendum eſt, verbum *Eccleſia*, ibi non ſumi per antonomaſiam de vniuerſali Eccleſia per orbem diffuſa, nec in vniuerſali Concilio congregata: primum enim illud impoſſibile eſt, vt reus fieret peccator coram tota Eccleſia, per quam objurgationem fraternam non audiuit: ſecundum verò eſſet valde difficile, expectare Concilium vniuerſale, vel totius Eccleſiæ congregationem, vt cenſendum eſſet, & judicandum de peccatore obdurato. Quare illa verba, *dic Eccleſiæ*, accipiunt de Eccleſia particulari, Epiſcopo, aut Prælato ordinario, qui illi præeſt, Hieronymus, Auguſtinus, Chryſoſtomus, & alii ſancti Patres, quos ſequitur & refert Gloſſa ordinaria ibi. Verba Hieronymi ſunt: *Hic poteſtatem tribuit Apoſtolis: Prælati ergo vniuerſitatum ſunt, ad quos tanquam ad judices, fideles remittuntur, non ipſæ vniuerſitates.* Chryſoſtomus ſic habet: *Dic Eccleſiæ, id eſt his qui Eccleſiæ præſunt.* Quem ſenſum, aliumetiam præbens, aptiſſimum agnouit D. Thomas *in tractatu de correctione fraterna*, & Gloſſa *in cap. ſi peccauerit* 2. *q.* 1. Ex his apparet, hoc argumentum, ſi probaret, multùm probaturum; conuinceret enim, Petrum vt Summum Eccleſiæ Paſtorem, inferiorem eſſe quovis Eccleſiæ particulari Prælato: igitur ſatis apparet, iniunctum fuiſſe dictum præceptum de correctione fraterna Petro vt diſcipulo, non vt vniuerſali Eccleſiæ Præſuli, vt latiùs docuit Turriſcremata *d. lib.* 2. *cap.* 92. Nec intereſt à nonnullis appellationem interpoſitam fuiſſe ad futurum Concilium; nam huiuſmodi appellationes, vt iniuſtas ſemper Eccleſia execrata eſt, vt dicemus *in cap. 7. de appellat.* Nec obſtat quod de Concilio Conſtantienſi expendebamus; nam decretum Concilii Conſtantienſis, vtpote tempore ſchiſmatis factum, nullam authoritatem habet. Nec obſtat, quod de confirmatione ipſius Concilii expend. bamus; nam confirmatio Martini V. refertur ad ea, quæ geſta ſunt reſpectu hæreticorum, & hæreſum Joannis Vvicleſi, & aliorum; non verò ad ſeſſiones 4. & 5. in quibus decretum poteſtatis Concilii editum fuit. Non autem in prædictis litteris confirmationis Martinus mentionem fecit de præfato decreto poteſtatis Concilii ſupra Papam: quare confirmatio ipſa referenda eſt ad damnationem in materiis fidei contra hæreſes tunc inſurgentes, & damnatas in Concilio conciliariter, vt patet ex illis verbis, *Conciliariter, non aliter, nec alio modo.* Ex quibus conſtat, Martinum ea tantùm approbaſſe, quæ in Concilio conciliariter, præuio ſcilicet diligenti examine, & inquiſitione, fuerant approbata, vel damnata more Conciliorum, nimirum à ſeſſione 8. & deinceps, vt latiùs docent Joannes Leyau *de Pontificis authoritate lib. 3. fol. mihi* 112. Cajetanus *in opuſc. de poteſt. Papæ & Concilii, cap.* 8. Bellarminus *de Romano Pontifice, lib. 4. cap.* 6. Turriſcremata *lib. 2. cap.* 98. Alio modo decretum illud Concilii Conſtantienſis exponit Sfortia *in hiſtoria Concilii Tridentini*, videlicet decretum illud Concilii Conſtantienſis juſtum fuiſſe pro tempore illo, & occaſione ſchiſmatum trium Pontificum, Joannis videlicet XXIII. Gregorii XII. & Benedicti XIII. qui pro Pontificibus ſe gerebant; tunc enim, quia legitimus Pontifex non erat certus, Concilium de illis non certis, ſed dubiis Pontificibus ſententiam tulit; quia Concilium generale habet auctoritatem jure diuino conceſſam ad tollendum ſchiſma, legitimumque Pontificem declarandum, vt explicat Turriſcremata *lib. 2. ſummæ de Eccleſia, cap.* 99. Caietanus *tom. 1. opuſc. 1. de auctorit. Papæ, cap. 16. §. Concilium perfectum*, Valentia 2. 2. *diſput. 2. q. 1. punct. 7. §. 45. ad 6. argum.* Suarez *lib. 3. aduerſus Regem Angliæ, cap. 28. num.* 8. Martha *de juriſdict. 3. p. cap. 17. num.* -. Salas *de legibus, q. 95. tract. 14. diſput. 8. ſect. 14. num.* 73. Vnde deducit Theophilus *d. tom.* 10. *de aurea corona R. Pont. verit. 6. ad finem*, idoneam excuſationem viri optimi & doctiſſimi Joannis Charlierii, cognomento Gerſonis, cui paſſim tribuitur, quod ſtatuerit Concilium ſupra Pontificem, & quod cenſuerit Pontificem ſubeſſe Concilii judicio, ita vt poſſit per Concilium deturbari, & redigi in ordinem. Scribebat enim Gerſo tempore Concilii Conſtantienſis, quo Eccleſia trium ſimul Pontificum dubiorum multiplicitate fœdè exciſa erat, in quo euentu rectè Gerſo ſcripſit de Concilii authoritate ſupra Pontificem, quamvis extra illum euentum ea Gerſonis doctrina nullo modo eſſet probanda.

Nec obſtat etiam quod ex Concilio Baſileenſi expende-

Proſequitur eadem ſolutio.

expendebamus; nam reſpondendum eſt, Concilium illud, dum Eugenium IV. indubitatum Pontificem depoſuit, & Felicem elegit, ſchiſmaticum, ſeditioſum, & nullius momenti fuiſſe, vt definitum eſt in Concilio Lateran. vltimo, *ſeſſ.* 11. nam licèt fuiſſet legitimè congregatum à Martino V. eo tamen tempore, quo ſententiam in Pontificem Protulit, jam à Sedis Apoſtolicæ obedientia receſſerat, vt notat Suarez *lib.* 3. *aduerſus Reg. Angliæ*, *cap.* 28. *num.* 9. vbi ſubjungit, Pontificem pro nihilo eam ſententiam habuiſſe, vt traditur in eodem Concilio, *ſeſſ.* 38. & vniuerſam Eccleſiam eum tanquam verum Paſtorem coluiſſe, & Felicem, cognito errore, Eugenio obtemperaſſe, & demùm ipſum Concilium Nicolao V. Eugenii ſucceſſori ſe ſubjeciſſe, vt conſtat ex epiſtola eiuſdem Nicolai Concilio affixa, in qua Pontifex ſolùm confirmauit ea, quæ circa beneficia, & cenſuras Eccleſiaſticas Concilium definierat; ea verò, quæ de ſua authoritate ſupra Pontificem decreuerat, nullus vnquam Pontifex probauit, ut notat Bellarminus *lib.* 2. *de Conciliis*, *cap. finali, verſiculo vltimo*: qui *lib.* 3. *de Eccleſia, cap.* 36. plura de hoc Concilio adducit. Nec obſtat exemplum Marcellini à Concilio Sinueſſano depoſiti; nam vt omittam, ea acta ab aliquo Donatiſta confiGa, & edita videri poſt tempora Auguſtini, vt ſuſpicantur Baronius 2. *tom. anno* 302. *n.* 95. Jacobus Gordonus *in chronol. anno* 303. quia cùm ea hiſtoria communiter in Eccleſia recepta ſit, non debet in dubium reuocari, vt ipſe Baronius admonuit, præſertim cùm Nicolaus Papa *in cap. nunc autem*, 21. *diſt.* ejus meminerit; dicendum credo, ideò potuiſſe Concilium de ea cauſa cognoſcere, quia Marcellinus de actu infidelitatis accuſabatur, cuius rei diſcuſſio atque examen ad Concilium ſpectat, *cap. ſi Papa*, 40. *diſt.* ſed quoniam omnibus conſtabat Marcellinum metu compulſum Idolis ſacrificaſſe, neque ipſum hæreticum fuiſſe, aut à fide deuiaſſe, nullus auſus eſt in eum ſententiam proferre, quia prima Sedes non judicatur à quoquam, vt dicitur *in d. cap. nunc autem*: verùm quia Marcellinus, qui poſtea fuit inſignis martyr, ſeipſum damnaſſe videtur, dicens: *Peccaui coram vobis, & non poſſum eſſe in ordine ſacerdotum* (per quæ verba exiſtimat Bellarminus *tom.* 2. *de Conciliis*, *cap.* 19. Marcellinum Pontificatui renunciaſſe,) Concilium acceptauit renunciationem, & condemnationem; atque ita Marcellinus non fuit judicatus à Concilio, dum Pontifex manſit; ſed poſtquam ſe Pontificatu abdicauit. Aliter factum illud exponit Suarez *aduerſus Regem Angliæ*, *cap.* 18. *num.* 2.

21. Solvuntur vltima fundamenta.

Nec quod de epiſtola Leonis dicebamus, obſtat; nam epiſtolam illam, non vt continentem vltimam definitiuam ſententiam, ſed inſtructionem quâ adjuti Epiſcopi meliùs judicarent, examinarunt Epiſcopi Concilii Chalced. Nec etiam obſtat, quod de Liberio Papa expendebamus; nam factum illud in argumentum trahi non poteſt, quia Imperator Conſtantius, qui eum depoſuit, Arrianus erat, & Concilium Smirnenſe ſimiliter Arrianorum: nec Concilium juſſit, ſed tantùm litteras exhortatorias miſit ad Liberium, vt ſecum pateretur ſimul Felicem ſedere. Tandem non obſtat textus *in d. cap. ſanè*; quoniam Dioſcorus non fuit B. Petri ſucceſſor, neque Summus Pontifex, ſed Patriarcha Conſtantinop. vt ſuprà retuli; ideò autem appellatur Romanorum Papa, quia ciuitas Conſtantinopolitana noua Roma dicta eſt, *l.* 1. *C. de priuileg. vrbis Conſtantinop. cap. Conſtantinopolitanæ*, 21. *diſt.* notat Petrus Gregorius *lib.* 15. *ſyntagm. cap.* 5. *num.* 4. & Papæ nomen apud Græcos non ſolùm Patriarchis, ſed etiam Epiſcopis commune erat, vt colligitur ex Grego-rio Turon. *lib.* 2. *hiſtor. Franc. cap.* 27. notauit Petrus Greg. *d. lib.* 15. *cap.* 2. *num. finali.* Hactenus de poteſtate Pontificis ſupra Concilium, non è contra, pro illuſtratione noſtri Paſchalis; nec inutilis digreſſio lectori videbitur, cùm in nullo alio huius voluminis textu noſtra catholica ſententia expreſſiùs doceatur, & decidatur.

o *Corpore.*] Dicemus in titulo *de authoritate & vſu pallii.*

22. p *Daci.*] Plures confundunt Dacos cum Danis, vt notaui *in cap.* 2. *de conſuet.* quod cùm feciſſet Piccolus *vbi ſuprà*, affirmat hanc decretalem miſſam non eſſe Panormitano Archiepiſcopo; nam ſi eſſet, fruſtra Pontifex adduceret exemplum Romanorum ad conuincendum Regis & Procerum perfidiam. Legendum igitur eſt Daci, qui diuerſi ſunt à Danis, vt notaui *in cap.* 2. *de conſuetudine*; & tunc rectè vtitur noſter Pontifex eorum exemplo; nam cùm longiùs abeſſent, quàm Panormitani à Romana Curia, & nihilominus, vt iurarent obedientiam, Romæ veniebant: quantò ergo magis ipſi Siculi venire recuſare non debebant.

23. q *Singulis annis.*] Inter capita juramenti præſtandi ab Archiepiſcopis tempore receptionis pallii, illud erat, vt limina Apoſtolorum viſitarent, *cap. ego*, §. *vlt. de jureiurando*, vbi dicemus: & Epiſcopi Siculi in hac peregrinatione admodùm deuoti erant; ſiquidem ſingulis annis limina Apoſtolorum adibant. D. Gregorius *lib.* 6. *indictione* 15. *epiſt.* 9.

COMMENTARIUM.

24. Concluſio refertur, et probatur.

Ex hac Paſchalis decretali talis deducitur aſſertio: *Archiepiſcopi & Epiſcopi debent obedientiam & fidelitatem juramento promittere R. Pontifici.* Probant textus *in cap. quamquam*, 23. *diſtinct. cap.* 8. 65. *diſt. cap.* 1. *& per totam* 100. *diſt. cap. de forma* 22. *q.* 5. *cap. in omnibus, de conſecr. diſt.* 5. *cap. ego* 4. *cap.* 8. 22. *&* 30. *de jureiurando, cap. dudum, el* 2. *hoc tit. cap. antiqua, de priuileg. cap. dilecta, de maiorit. & obed. cap. cum clerici, de v. ſ. cap.* 1. §. *verùm, de ſtatu regul. lib.* 6. *nouella* 137. *Iuſtiniani, cap.* 3. Concilium Carthaginenſe 4. *can.* 1. Trident. *ſeſſ.* 24. *de reform. cap.* 12. Mediolanenſe *lib.* 1. *tit.* 1. Aquileienſe *tit.* 1. Rhotomag. *tit. de Epiſcopis, num.* 29. Illuſtrant plures relati à Cenedo, & Barboſa *in præſenti*, & *de poteſtate Epiſcopi allegat.* 111. *num.* 41. Quibus addendi ſunt Baronius *anno* 722. Franciſcus Hallierius *de ſacris elect. ſect.* 6. Solorzanus *lib.* 4. *polit. cap.* 6. Sauſay *in Panoplia Epiſcop. cap. vlt.* Anſeguiſus *in notis ad Capitularia, verbo Fidelitas*, Iulius Lauorus *de elect. tit.* 4. *cap.* 22. Petrus Gregorius *de elect. cap.* 19. *num.* 21. Balboa *in d. cap. ego* 4. Michael Rouſſelius *lib.* 2. *hiſtor. cap.* 1. Boſquetus *ad Innocentium lib.* 1. *epiſt.* 91. Cironius *ad titulum de jureiurando, de feudis*, & *de authoritate & vſu pallii*, Garcia *de beneficiis* 3. *p. cap.* 3. Diana *p.* 11. *tract.* 2. *reſolutione* 56. Petrus Marcha *lib.* 6. *concord. cap.* 3.

25. Impugnatur tradita aſſertio.

Sed in hanc aſſertionem inſurgi poteſt ſequenti ratiocinio, deducto ex viſceribus noſtri textus: nam jurare omninò à Deo prohibitum eſt. Ex veteri Teſtamento probatur *ex cap.* 4. *Oſeæ*, ibi: *Non juraueritis, viuit Dominus.* Zachar. *epiſt.* 1. ibi: *Omnis fur judicabitur, & omnis jurans ex hoc ſimiliter judicabitur.* Ex Teſtamento nouo, *cap.* 5. *Matthæi*, ibi: *Audiſtis quia dictum eſt antiquis, non perjurabis, reddes autem Domino juramenta tua: ego autem dico vobis, non jurare omninò.* Et ſtatim: *Sit autem ſermo veſter, non non, eſt eſt: quod autem hoc abundantius eſt, à malo eſt.* D. Jacob. *epiſt.* 5. ibi: *Ante omnia fratres mei nolite jurare, neque per cœlum, neque per terram,*

terram, neque aliud quodcumque juramentum. Quibus authoritatibus probatur, omnibus fidelibus interdictum eſſe juramentum; quam prohibitionem jurandi etiam firmarunt Sancti Patres. Baſilius *homilia in Pſalmum* 14. Chryſoſtomus *homilia* 19. *&* 78. *ad populum*; Clemens Alexandrin. *lib.* 6. *conſtit. cap.* 11. ibi: *Magiſter noſter præcipit, vt neque per verum Deum juraremus, vt ſermo noſter credibilior ipſo jureiurando haberetur.* Tertullian. *de idololatria cap.* 11. ibi: *Taceo de periurio, quando nec jurare quidem licet.* Quæ prohibitio jurandi maximè in Archiepiſcopis, Epiſcopis, & aliis Eccleſiaſticis perſonis adeò viget, vt nulla ex cauſa illis liceat iurare, *cap. ſacramentum* 2. *q.* 4. Vnde legitur in actione prima Concilii Conſtantinop. contra Eutych. quod cùm Patres Concilii cogerentur à Magiſtratibus jurare, ſi veræ erant propoſitiones vtriuſque partis, Baſilius Epiſcopus reſpondet: *Hactenus juramentum Epiſcopis neſcimus oblatum, ſed eſt præceptum nobis à Domino non jurandum, nec per cœlum, nec per terram.* Et *cap. legibus, de juramento calumniæ*, Concilium Triburienſe celebratum anno 868. igitur nec prætextu obedientiæ, aut fidelitatis promittendæ jurare licet Archiepiſcopis. Augetur hæc difficultas ex eo, nam Abbates monachorum tenentur obedientiam præſtare Epiſcopis, *cap. ne Dei, de ſimonia.* Sed apud ipſos inualuit, vt jurare minimè cogerentur, ex eo quod regulâ D. Benedicti jurare prohibitum erat, vt refertur in chronicis Caſſin. *lib.* 4. *cap.* 109. vbi monachi excuſati fuerunt à juramento obedientiæ præſtando Innocentio ſecundo, quia neque per Euangelium, neque per regulam S. Benedicti fas illis erat jurare. Vnde Fulbertus Carnotenſis *epiſt.* 4. exiſtimat à monachis obedientiam eſſe exigendam, juramenta autem relaxanda, ibi: *Igitur ſi Abbas Sancti Benedicti de veſtro contemptu culpam ſuam recognouerit, & deinceps ſubiectionem promiſerit, quæ canonicè vobis debetur, hortor & ſuadeo, vt recipiatis; ſacramenta verò, & cætera, quæ ad mundanam legem pertinent, propter amorem Regis Domini miſſa faciatis, vt religionem magis, quàm ambitionem vos ſectari cognoſcat.* Referunt Sigonius *de Regno Italiæ*, *anno* 1137. Rouſſelius *dicto cap.* 1. *num.* 7.

26. *De origine hujus juramenti.* Qua difficultate minimè obſtante defendenda eſt Paſchalis deciſio, quæ vt rectiùs perpendatur, ſciendum eſt, Archiepiſcopos, & Epiſcopos teneri ſuarum conſecrationum tempore, antequam manus eis imponantur, juramentum fidelitatis, & obedientiæ facere ſummo Pontifici; cuius juramenti origo à temporibus Gregorii ſecundi repetenda eſt, qui floruit per annum 723. eo enim anno legimus S. Bonifacium juramentum hoc coram Gregorio II. ſequenti verborum formâ feciſſe: *Promitto ego Bonifacius Dei gratiâ Epiſcopus, tibi Beate Petre Apoſtolorum Princeps, Vicarioque tuo B. Gregorio Papæ, & ſucceſſoribus ejus, per Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum, Trinitatem inſeparabilem, & hoc ſacratiſſimum corpus tuum, me omnem fidem, & puritatem S. Fidei Catholicæ exhibere, & in vnitate eiuſdem fidei Deo operante perſiſtere, in quo omnis Chriſtianorum ſalus eſſe comprobatur ſine dubio; nullo modo me contra vnitatem communis, & vniuerſalis Eccleſiæ ſuadente quopiam conſentire: ſed, vt dixi, fidem & puritatem ei, & prædicto Vicario, atque ſucceſſoribus ejus per omnia exhibere: ſed & ſi cognouero Antiſtites contra inſtituta Sanctorum Patrum conuerſari, cum his nullam habere communionem, aut coniunctionem; ſed magis ſi prohibere valuero, prohibebo; ſin minus, fideliter ſtatim Domino meo Apoſtolico renunciabo: quod ſi, quod abſit, contra huius promiſſionis meæ ſeriem aliquid facere quolibet modo, ſeu ingenio, vel occaſione tentauero, reus inveniar in æterno judicio, & vltionem Ananiæ, & Sapphiræ incurram, qui vobis etiam de rebus propriis fraudem facere præſumpſerunt. Hunc etiam indiculum ſacramenti ego Bonifacius exiguus Epiſcopus manu propria ſcripſi, atque ponens ſupra ſacratiſſimum corpus S. Petri, ita vt præſumptum eſt, Deo teſte & judice, feci ſacramentum, quod & conſeruare promitto.* Referunt Baronius *anno* 723. Surius *in vita S. Bonifacii*, Binius *tomo* 3. *Concilior. p.* 2. *in eod. anno.* Inde fluxit conſuetudo promittendi fidelitatem ſub jureiurando, vt obſeruat Petrus Marcha *lib.* 6. *concord. cap.* 7. *ex num.* 6. Similiter temporibus Gregorii VII. legimus occaſione ſchiſmatis, quod Henricus Imperator in eum excitauerat, primò ab omnibus Epiſcopis ab ſchiſmate redeuntibus, ſacramentum prædictum exactum fuiſſe, & paulatim à cæteris Epiſcopis idem juramentum emitti cœpit: conſtat ex Concilio Romano 6. ſub Gregorio VII. celebrato, *tom.* 3. *Concil. cap.* 2. vbi Archiepiſcopus Aquileienſis in hunc modum juramentum emiſit: *Ab hac hora, & in antea fidelis ero B. Petro, & Papæ Gregorio, ſuiſque ſucceſſoribus, qui per meliores Cardinales intrauerint; non ero in conſilio, vt vitam, aut membra, aut Papatum perdant, aut capti ſint mala exceptione: ad Synodum, ad quam me vocabunt, vel per ſe, vel per ſuos nuncios, vel per ſuas litteras veniam, & canonicè obediam; aut ſi non potero, legatos meos mittam. Papatum Romanum, & Regalia S. Petri adiutor eis ad retinendum, & defendendum, ſaluo meo ordine. Conſilium verò, quod mihi crediderit per ſe, aut per nuncios, ſiue per litteras, nulli pandam, me ſciente, ad eorum damnum: Legatum Romanum eundo, vel redeundo honorificè tractabo, & in ciuitatibus ſuis adjuvabo, cùm inuitatus fuero; hæc omnia obſeruabo, niſi quantùm ſua certa licentia remanſerit.* Igitur hoc juramentum progreſſu temporis ex conſuetudine recepta, non ſolùm ab Archiepiſcopis tempore ſuſceptionis pallii, & Epiſcopis ab ſchiſmate redeuntibus præſtari cœpit, ſed præceptum fuit à Paſchali II. in Concilio Romano generali, & à Gregorio VII. in dicto Concilio Romano, vt docet Hallier. vbi ſuprà *ſect.* 7. §. 3. De capitulis huius juramenti agemus *in dicto cap. ego.*

27. *Quibus, et a quibus præſtatur hoc juramentum.* Secundò ſciendum eſt, prædictum juramentum præſtare Archiepiſcopos, & Epiſcopos R. Pontifici, licèt olim dum confirmationem petebant, illis obedientiam juramento promitterent; Epiſcopi enim pollicebantur obedientiam Sedi Metropolitanæ, quod juramentum ſponſio dicitur ab Ivone Carnotenſi *epiſt.* 61. ibi: *Timentes rei fieri ſponſionis, quam Metropolitanæ Sedi fecimus.* De quo juramento accipiendus eſt textus *in cap. cùm dilecti, de major. & obed.* & promittebant ſe obſeruaturos canones vſu receptos, & priuilegia Metropolitana, vt conſtat ex formula 12. quæ extat *tom.* 12. *Concil.* & exponit P. Marcha *lib.* 8. *concord. cap.* 3. eo verò juramento vltra fidelitatem, & obedientiam, ſi à Metropolitano non conſecrabatur Epiſcopus, ſed à ſuffraganeis, ſpondebat ſe vt primùm poſſet, Metropolitanam Sedem aditurum, in ſignum reuerentiæ: idem obſeruabatur in Epiſcopo à Pontifice conſecrato, quia Pontifex juri Metropolitano derogare nequibat. Concilium Toletanum 12. *cap.* 6. Tarraconenſe *can.* 5. Exempla extant in Ivone Carnotenſi, qui ab Vrbano III. conſecratus, ad Richerium Senonenſem Archiepiſcopum miſſus eſt, vt obedientiam promitteret, *epiſt.* 2. *Ivonis*, ibi: *Conſecratum ergo eum, ſalvâ tua Eccleſia obedientiâ, remittentes, dilectionis tuæ dulcedinem poſtulamus, vt omnis litis fomite conſopito, benignitate eum debita complectaris, & ad Eccleſiæ ſuæ regimen auxilium tuum ei largiaris.* Hodie tamen ſemper committitur viciniori Epiſcopo, vt à nouo electo recipiat juramentum: quod ſi deceſſerit Epiſcopus ille, cui committebatur juramenti

menti ſuſceptio, alius quilibet poteſt ſuſcipere, quin bullis Apoſtolicis aduerſetur. Similiter etiam fidelitatis iuramentum Imperator, Reges, cæterique Principes Catholici Summo Pontifici præſtant. *Clementina* 1. *de iureiurando.* De variis Monarchis referunt Polydorus Vergilius *lib.* 15. *hiſtor. Angl.* Helibloldg. *in hiſtor. Sclauorum*, *cap.* 5. & de præſtantiſſimo noſtro Rege refert Martha *de iuriſdict.* 1. *part. cap.* 16. *num* 94. & nos dicemus *in cap. venerabilem*, *hoc tit.* Similiter etiam hoc iuramentum præſtant Abbates, & Abbatiſſæ Epiſcopo, *cap. ne Dei, de ſimonia*, Innocentius III. *lib.* 15. *epiſt.* 227. & Clerici beneficia parochialia poſſidentes, *cap. quamquam*, *diſt.* 23. Concilium Tridentinum *ſeſſ.* 24. *de reformat. cap.* 12. & in aliquibus religionibus, vt D. Benedicti, & Carmelitarum, Prælati inferiores ſuo Generali præſtant hoc iuramentum, Tamburinus *de iure Abbatum tom.* 1. *diſput.* 8. Garcia *tom.* 2. *politicæ, difficult.* 7. *dub.* 7. Cardinales verò Romanæ Eccleſiæ non tenentur hoc iuramentum facere, cùm ſint membra ipſius capitis.

28. Traditur ratio decidendi.

Ex quibus apparet vera decidendi ratio ad noſtrum textum; nam cùm Paſchalis temporibus jam obſeruatum eſſet, vt Archiepiſcopi, & Epiſcopi à ſchiſmate redeuntes, vel nouiter electi, præſtarent juramentum fidelitatis, & obedientiæ Summo Pontifici, juſtè Paſchalis per Apocriſiarios ab Archiepiſcopo Panormitano hoc juramentum exigebat, cùm jam alii Archiepiſcopi illud præſtitiſſent temporibus Vrbani II. & Gregorii VII. Et Alexander III. inita cum Federico pace, non antè Archiepiſcopis, qui partes Imperatoris ſequebantur, pallium conceſſit, quàm idem juramentum præſtitiſſent, vt refert Albertus Stad. *in chronic. anno* 1179. Accedit, nam Archiepiſcopi, qui de D. Petri corpore inſignia, hoc eſt pallium plenitudinis poteſtatis accipiunt, debent obedientiores ſe ipſi Sedi exhibere, vnde aiebat S. Bonifacius *epiſt. ad Gubertum: Major nobis ſolicitudo Eccleſiarum, & cura populorum propter pallia credita, & recepta, quàm cæteris Epiſcopis incumbit.* Deinde facit alia ratio à Pontifice noſtro perpenſa; nam quælibet Domini noſtri actio debet eſſe vitæ noſtræ inſtructio; ſed Chriſtus, qui ſummam poteſtatem D. Petro conceſſit, eam conditionem appoſuit, *Si diligis me, paſce oues meas*: ergo & Pontifex, cùm plenitudinem poteſtatis per pallium tradit, poteſt eam conditionem apponere, *Si fidelis & obediens Romanæ Sedi erit.*

29. Diſſoluitur dubitandi ratio.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta; nam licèt illis auctoritatibus moti Albanenſes, Chatari, & alii impii Hæreſiarchæ, quos refert, & refellit Caſtro *aduerſus hæreſes, verbo Iuramentum, hæreſi* 1. aſſeruerint juramentum adeò eſſe intrinſecè malum, vt nunquam Chriſtianis liceat eo vti; tamen certum eſt, non omne juramentum eſſe illicitum, aut prohibitum, quod probatur authoritatibus ſacræ Paginæ. *Deuteron. cap.* 6. & 20. ibi: *Dominum tuum timebis, & illi ſoli ſeruies, ac per nomen illius jurabis. Pſalmo* 62. ibi: *Laudabuntur omnes qui jurant in eo.* Teſtimoniis juris noſtri probatur ex tota cauſa 22. *quæſt.* 5. Exemplis etiam id ſuadetur; nam frequenter Prophetæ vtuntur illâ formulâ juramenti, *Viuit Dominus*: & D. Paulus pluribus in locis, 1. *ad Roman.* ibi: *Teſtis enim mihi eſt Deus*: ad Corinth. *verſic.* 2. ibi: *Ego autem tantum Deum inuoco in animam meam*: & 2. *ad Timoth. cap.* 4. *Teſtificor coram Chriſto Ieſu Domino noſtro.* Sanctorum Patrum ſententiis etiam id probatur, relatis ab Innocentio *in cap. etſi Chriſtus, de jureiurando*, D. Auguſtino *lib.* 10. *contra Fauſtum, cap.* 23. Iſidor. *lib.* 2. *ſentent. cap.* 31. ibi; *Non eſt contra præceptum Dei jurare; ſed dum vſum jurandi facimus, perjurii crimen incurrimus.* Firmatur etiam hæc ſententia ex conſuetudine Eccleſiæ vniuerſalis; nam ſæpè in ſacris canonibus exiguntur juramenta, vt in judiciis, in teſtibus, *cap.* 1. *de teſtibus*: in actore jurante de calumnia, *cap.* 1. *de juramento calumniæ*: in purgatione canonica, *cap.* 1. *de purgatione*: in abjuranda hæreſi, & aliis actibus; quæ omnia juramenta ſunt, *cap. vt noueritis*, 22. *quæſt.* 1. Nec obſtant teſtimonia pro ratione dubitandi adducta; nam auctoritates Teſtamenti veteris procedunt in juramentis præſtitis à Iudæis per Angelos, per cœlum, & terram, quæ ab illis vſitabantur: nec locus D. Matthæi refragatur, cui ſatisfacit Suarez *de religione tom.* 2. *tit. de juramento*, *cap.* 2. qui aſſerit, ibi non prohiberi juramentum vtcumque, ſed frequentiam jurandi, ne ex facilitate ad conſuetudinem, & ex conſuetudine ad perjurium deſcendatur. Nec locus D. Iacobi pro hæreticis facit, qui eodem modo intelligendus eſt. Similiter pro eis non facit locus Oſeæ; nam ibi Dominus non prohibet fidelibus jurare per Deum; ſed illis, qui ad cultum Idolorum deuiauerunt, prohibet ne jurent per Deum viuum, ne maius idololatriæ crimen perpetrarent; nam ita jurando, intendebant jurare per idolum, quem colebant, & ideò profitebantur idolum eſſe Deum: ita Theodoretus & Lyra *ibi.* Nec tandem Sanctorum Patrum & Conciliorum decreta aduerſantur; nam procedunt in jurantibus abſque neceſſitate: prohibent enim Patres juramentum voluntarium, cùm neceſſitas non expoſcit; tunc enim jurari non debet: at noſter textus procedit in caſu, quo juramentum neceſſarium eſt, vt docet Cironius *ad titulum de jureiurando.* Nec augmentum difficultatis obſtat, deductum ex vſu & conſuetudine monachorum; nam licèt legamus in dicto chronico Caſſin. eos ea friuola excuſatione aliquando obedientiæ jugum auerſatos fuiſſe, tamen eam, & alias excuſationes rejecit Innocentius III. in epiſtola ad eos miſſa, quæ extat *in cap. etſi Chriſtus, de jureiurando*: vnde ceſſauit ſuperſtitio, & ſemper juramento obedientiam promittunt ſuis Prælatis, aut Epiſcopis diœceſanis, vt tradit Tamburinus *dicto tit.* 1. *diſput.* 8.

Sed ſuperiori aſſertioni primò opponitur textus 30. Exponitur cap. ult. de regul. jur.
in cap. vlt. de regulis juris, in illis verbis: *Indignum eſt, & à Romanæ Eccleſiæ conſuetudine alienum, vt pro ſpiritualibus facere quis homagium compellatur.* Ex quibus apertè conſtat, nec pro pallio, aut conſecratione recipiendis licere homagium facere, hoc eſt juramentum fidelitatis præſtare; homagium enim facere, eſt jurare fidelitatem, & eam promittere. Verrucius *in verbis feudalibus, verbo Homagium.* Meurſius *eodem verbo*, Zerda *in aduerſariis, cap.* 77. Voſſius *de vitiis ſermonum, lib.* 3. *cap.* 14. Iuretus *ad Innocentium lib.* 3. *epiſt.* 77. Solorzanus *lib.* 5. *polit. cap.* 25. igitur non rectè aſſerimus, Archiepiſcopum teneri, dum pallium recipit, obedientiam, & fidelitatem promittere. Huic difficultati ſatisfaciendum eſt aſſerendo, promittere fidelitatem, & obedientiam jurare R. Pontifici, non eſſe homagium facere; nam homagium maximum ſubjectionis ſignum eſt, illud enim flexis genibus vaſſalli faciunt Domino feudi, his verbis: *Ego N. juro homagium tibi Domino, vt amodò ſim homo ligius veſter contra omnem hominem, qui poteſt viuere.* Vnde cùm nullus ſimilem debeat facere ſubiectionem Epiſcopo ſuo, deciditur in eo textu homagium pro ſpiritualibus fieri non debere, quod probatur *in cap. ex diligenti*, vbi dicemus, *de ſimonia*: quæ ſolutio maximè juuatur ſi obſeruetur, textum *in d. cap. finali*, eſſe deductum *ex cap.* 2. *de exceſſibus Prælat. in* 2. *collect.* vbi agitur de Epiſcopo, qui volebat Archidiaconum Eccleſiæ facere

facere hominem ligium; quod Cœleſtinus III. decreuit fieri non debere, cùm homagium facere pro ſpiritualibus omni jure ſit prohibitum. Aliter Cironius exponit textum illum ad titulum de feudis.

31. Explicatur can. 13. Concilii Cabilonen.

Secundò refragatur Concilium Cabilonenſe 2. *can.* 13. in illis verbis: *Dictum eſt de quibuſdam fratribus, quod eos, quos ordinaturi ſunt, jurare cogant, quòd digni ſint, & contra canones non ſint facturi, & obedientes ſint Epiſcopo, qui eos ordinat, & Eccleſiæ in qua ordinantur: hoc juramentum, quia periculoſum eſt, inde inhibendum ſtatuimus.* Ex quibus verbis expreſsè colligitur, ab ordinandis juramentum obedientiæ, & fidelitatis exigi non debere, ne perjurii occaſio præſtetur: igitur ſimiliter Archiepiſcopi tempore receptionis pallii, non debent compelli obedientiam, & fidelitatem jurare. Difficilior redditur Cabilon. Concilii canon ex eo, quod certum eſt, ordinandum tempore ſuæ ordinationis teneri jurare, quæ in eo continentur: primò canonum obſeruantiam, *cap. quamquam*, 23. *diſt.* obedientiam Epiſcopo, vt conſtat *ex cap. quod ſuper, de majorit. & obed. cap. cum Clericis* 19. *de v. ſ.* vbi jurantem hac formulâ: *Ego talis ab hac hora in antea fidelis ero & obediens Placentinæ Eccleſiæ, & Domino meo Epiſcopo*; obſtringi juramento reſpondet Innocentius III. Plura in hac parte Hallierius *dicta ſect.* 7. *fol.* 248. Huius canonis difficultati duplici modo ſatisfieri poteſt. Primò aſſerendo, ſimplicem ſacerdotem beneficium parochiale non habentem, neutiquam teneri obedientiam, & fidelitatem Epiſcopo ſuo promittere, *cap. nullus, de jureiurando*, de cujus conciliatione *cum dicto cap. quamquam*, & *dicto cap. Clericis*, latiùs in ejus commentario agemus: vnde cùm textus *in d. canone* 13. loquatur de ſacerdotibus ſimplicibus, ideò aſſeritur, eos cogendos non eſſe prædictum juramentum præſtare. Secundo etiam modo ſatisfieri poteſt aſſerendo, eo canone non obedientiæ promiſſionem inhiberi, ſed illam vniuerſalem, & abſolutam canonum obſeruandorum pollicitationem; quod juramentum periculoſum eſt, cùm periuriis frequentiores præbeat occaſiones. Vnde juſtè Patres de cætero illud exigi prohibuerunt: videnda ſunt quæ adduximus *in d. cap. nullus*, quæ nunc omittimus, ne eadem ſæpiùs inculcando, & moleſtiam lectoribus inferamus, & volumen vltra votum excreſcat.

32. Adducitur cap. optatum, 100. dist.

Ex noſtra deciſione facilè lucem accipit textus *in cap. optatum*, 100. *diſt.* vbi Joannes II. ideò ſe pallium denegare affirmat, quia illud petens nullam fecerat, aut emiſerat fidei profeſſionem, obedientiamque promiſerat; nam cùm per pallium plenitudo poteſtatis concedatur, juſtè ab Archiepiſcopis exigitur fidei, obedientiæque profeſſio; quod magnopere conuenit noſtræ deciſioni. Illud autem perdifficile eſt, quod ex vltimis verbis ipſius textus deducitur, videlicet per procuratorem hoc juramentum præſtari poſſe, cùm juramentum ſit perſonale, & ſic per alium emitti non valeat: quare Archiepiſcopum, vel Epiſcopum non poſſe fidem profiteri, aut obedientiam promittere per alium, defendunt Gonzales *ad regul.* 8. *Cancell.* §. 7. *num.* 169. Gratianus *diſcept. forenſ. cap.* 166. *num.* 22. & ita ſæpiùs decreuiſſe ſacram Cardinalium congregationem, referunt Garcia *de beneficiis* 3. *p. cap.* 3. Sigiſmundus *de elect. dubio* 50. Solorzanus *lib.* 4. *polit. cap.* 6. Diana *p.* 12. *tract.* 1. *reſolut.* 57. Sed adhuc contrariam ſententiam, videlicet hoc juramentum præſtari poſſe per procuratorem, docuerunt Sanchez *lib.* 2. *ſummæ, cap.* 5. *n.* 7. Tamburinus *d. diſp.* 8. *quæſit.* 3. *num.* 11. Azor *p.* 2. *lib.* 7. *cap.* 26. Barboſa *de poteſt. Epiſcop. allegat.* 51. *num.* 20. *& in remiſſ. Concilii Trident. ſeſſ.* 24. *cap.* 12. moti authoritate textus *in d. cap. optatum*, & *in cap. vnico*, §. *verum, de ſtatu regul. lib.* 6. vbi conſentiente domino feudi, poteſt vaſſallus juramentum fidelitatis per procuratorem præſtare. Faciunt etiam textus *in cap. tibi domino*, 63. *diſt.* vbi Gloſſa *verbo Iurare, cap. metuentes* 17. *q.* 4. & alii adducti à Tuſcho *littera I, concluſione* 530. & 537. Feliciano Vega *in cap. Paſtoralis, de judiciis*, vbi docetur, in caſibus, in quibus præſtari debet juramentum, poſſe præſtari per procuratorem: quâ opinione retentâ, non obſtant contrariæ ſententiæ fundamenta; nam licèt juramentum ſit actus perſonalis, non tamen ita eſt perſonaliſſimus, vt per alium præſtari non poſſit, cùm matrimonium ſit actus perſonalis, & tamen per procuratorem celebrari poſſit, *cap. finali, de procurat. lib.* 6. vbi plura D. Ioſephus Vela, & Doctor Bajo-Arroyo: & ſicut in coniugio celebrando procurator vicem gerit contrahentis, dum ſe ejus nomine contrahere affirmat, ita in juramento procurator dominum ſacramento obligat, dum ejus nomine jurat. Hodie tamen nullo modo poteſt Epiſcopus fidei profeſſionem facere, aut juramentum fidelitatis emittere per procuratorem, vt reſolvit Solorzanus *vbi ſuprà*.

Tandem ſuprà traditæ aſſertioni obſtat Leo Magnus relatus *in cap. legebatur, de majorit. & obed.* in illis verbis: *Legebatur in litteris tuis, quod frater Atticus chartulam de obedientiæ ſponſione conſcripſeras, in qua ſignum prodebatur iniuriæ.* Ex quibus deducitur, non licere abſque iniuriæ nota obedientiæ ſponſionem accipere ab Epiſcopis, ſeu aliis Eccleſiaſticis Prælatis: ergo Epiſcopi non tenentur juramento promittere fidelitatem, & obedientiam R. Pontifici. Difficultatem agnouit Gloſſa ibi, & varias ſolutiones adduxit, quibus omiſſis dicendum eſt cum Petro Marcha *lib.* 6. *concord. cap.* 3. anno nimirum 450. tempore Leonis I. ſponſionem hanc, ſiue juramentum fidelitatis, vt ſequens ætas vocauit, nondum fuiſſe vſu receptam, & poſteà inualuiſſe adeò, vt in profeſſione fidei, quam Epiſcopi tempore ſuæ conſecrationis emittebant, in primis mentio fieret Metropolitani, cui ipſi pollicebantur ſe obedientiam, & reuerentiam in canonibus & decretis Sedis Apoſtolicæ contentam obſeruaturos; & inſuper priuilegia, quæ ſecundùm eoſdem canones, & decreta Metropolitanis debebantur, nullâ mentione factâ Sedis Apoſtolicæ, vt probat Marcha *vbi ſuprà*, & deducitur ex libello quorumdam Epiſcoporum Aquileienſium, oblato Imperatori Mauritio, quem refert Baronius *anno* 590. *num.* 41. ibi: *Suggerimus, pie Dominator, quia tempore ordinationis noſtræ vnuſquiſque ſacerdos in ſancta Sede Aquileienſi cautionem ſcriptis emittimus ſtudioſè de fidem integram ſanctæ Reipublicæ ſeruaturos.* Itaque hæc illorum profeſſio fidei continebat, ſecuturos ſe exemplum & authoritatem Metropolitani in damnandis hæreſibus, & pro canonum executione; ac prætereà ſeruaturos integram fidem, quæ reipublicæ, id eſt Imperatoribus debetur: poſteà tamen introductum fuit, vt cùm Epiſcopi fidei profeſſionem emitterent, ſimul obedientiam promitterent Pontifici; juxta quam temporum diſtinctionem accipiendus eſt præſens textus, necnon alii ſuprà citati.

33. Opponitur cap. legebatur, de majorit. et obed.

CAPUT

CAPVT V.

Alexander III. *a Joanni Preſbytero Cardinali, & Apoſtolicæ Sedis Legato.*

QUia diligentia tua requiſivit, an electionem electi, qui *b* abjurato ſchiſmate ad unitatem Eccleſiæ rediit, debeas confirmare: duximus reſpondendum, quod ſi à ſchiſmatico nullum *c* Ordinem ſuſceperit, & ejus electio ſecundùm formam canonum fuerit celebrata, eum (dummodò alia non impediant) diſpenſativè permittimus *d* confirmari. Mandantes ut eum facias à Catholicis Epiſcopis *e* Suffraganeis Aquileienſis Eccleſiæ in Epiſcopum *f* ordinari, ſalvâ debitâ juſtitiâ, & reverentiâ ejuſdem Eccleſiæ, cùm ad catholicam *g* redierit unitatem.

NOTÆ.

1. a *JOanni.*] Legendum eſt, *Joanni Neapolitano Preſbytero Cardinali Baſilicæ duodecim Apoſtolorum, Apoſtolicæ Sedis Legato*; quo modo legitur poſt Concilium Lateranenſe *p.40. de elect. cap. 2.* Ipſe enim Joannes cum aliis legationis officio fungebatur temporibus hujus ſchiſmatis. Dicitur Preſbyter non alicujus tituli, ſed Baſilicæ Apoſtolorum, quia illius Baſilicæ Cardinales ſpecialiter appellantur Cardinales Baſilicæ, abſque titulo, ut notavit Cohelius *in notis. Cardinal. cap.6.* Antequam hujus textus interpretationem aggrediamur, repetenda eſt hiſtoria hujus ſchiſmatis ex ſcriptoribus illius ſæculi, unde veram lucem accipiet præſens Alexandri deciſio. Adriano IV. defuncto, Cardinales Epiſcopi, ut illi ſucceſſorem deſignarent, pridie nonas Septembris, anno ſalutis noſtræ 1150. in Eccleſia B.Petri convenerunt, & per trium dierum ſpatium de electione, ſicut moris erat, pertractantes, vigintitres Cardinales Rolandum Preſbyterum Cardinalem tituli S.Marci, & Apoſtolicæ Sedis Cancellarium, patriâ Senenſem, aſſentientibus Clero & populo, in Pontificem elegerunt, atque nomine Alexandri III. ſalutarunt: tres verò Cardinales Octavianum tituli S. Cæciliæ elegerunt; unde favente Imperatore Friderico graviſſimum in Eccleſia ortum eſt ſchiſma, ordine 21. licèt alii 12. alii 27. appellent: duravit ferè per viginti annos; nam Octavianus confirmatus in Concilio Papiæ, ſub nomine Victoris III. receptus fuit à pluribus Prælatis Galliæ, Ungariæ, & Bohemiæ; immò & defuncto Victore, ſuffecti fuerunt Callixtus, & Innocentius, ex quibus ille ſponte, iſte coactè renunciavit, ut referunt Baronius & Coriolanus *in d.anno* 1150. Petr.Gregorius *de elect.cap.11. num.33.* Michael Rouſſelius *lib.2.hiſtor.Pontif.juriſd. cap.9.num.50.* Radevicus *de geſtis Freder. lib.2. cap. 50.51.54.56.& 66.* & alii apud Florentem *in hoc tit.* de quo ſchiſmate agitur in præſenti textu, *in cap.ſeq. & in cap. 1. de ſchiſmaticis.* Schiſma hoc etiam latè narrat novus Notator Petri Bleſenſis *in epiſt.17.*

2. b *Abjurato ſchiſmate.*] Plures ſchiſmatici hujus ſchiſmatis, illud abjurarunt in ipſo Concilio Lateranenſi ſub Alex. III. celebrato anno 1179. ſub hac forma: *Ego N. anathematizo, & recuſo omnem hæreſim extollentem ſe adverſus ſanctam Romanam Eccleſiam Catholicam, præcipuè verò ſchiſma Octaviani, Guidonis, & Joannis, & ordinationes eorum irritas judico, & eis contradico, & modo, & in antea me obediturum juro, & promitto fidelitatem S.R. Eccleſiæ, & Domino meo Alexandro: & ſucceſſoribus ejus justè intrantibus; ipſiſque ſerviam abſque omni malo ingenio contra omnem hominem, ſecundum ordinem meum. Conſilia ejus, quæ mihi ſcripto certo mandaverit, vel ipſe commiſerit, nulli hominum prodam, nec etiam pro periculo corporis, atque membrorum. Legatum Eccleſiæ Romanæ honorabo, & ducam, & reducam, & juvabo expenſis. Sic me Deus adjuvet. & hæc ſancta Evangelia.* Referunt Baronius *in prædicto anno*, & ex eo Spondanus *num. 4.* Alia abjurationis forma refertur *in cap.quotiens 1. quæſt. 7.*

3. c *Ordinem.*] De ordinatis ab ſchiſmaticis agemus *in cap.1.de ſchiſmat.* In præſenti tantùm declarantur irritæ ordinationes factæ ab Octaviano, ut etiam declaravit Concilium Lateranenſe ſub Innocentio II. nullas à Petro Leone pſeudopontifice factas: idemque aliud Lateranenſe ſub Callixto II. circa ordinationes Burdini pſeudopapæ ſtatuit.

4. d *Confirmari.*] Legatus enim ex ſpeciali commiſſione poteſt electiones confirmare, *cap. ſi Abbatem, de elect. lib.6.*

5. e *Suffraganeis.*] Archiepiſcopus debet Epiſcopos conſecrare cum Suffraganeis: ſed quia in noſtro caſu erat ſchiſmaticus, ipſi ſuffraganei tantùm poterant illum conſecrare. Dicemus *in cap. ſi Archiepiſcopus 6. de tempor.ordin.*

6. f *Ordinari.*] Licèt verbum, *ordinari*, ſive ut apud Græcos, *χειροτονία*, aliquando accipiatur pro electione Epiſcopi, quæ fiebat tribus Epiſcopis præſentibus, *cap. non licet, 63. diſt.* Cironius *in noſtrum tit.* tamen in præſenti accipitur pro conſecratione, ut *in d. cap.6. de tempor. ordin.* Cùm enim in noſtro textu jam præcederent electio & confirmatio, ſequi debebat conſecratio.

7. g *Redierit.*] Aquileienſis enim Patriarcha, Peregrinus dictus, ſubſcripſit electioni Octaviani in gratiam Imperatoris, ut refert Baronius *anno 1160. cap.4.*

COMMENTARIUM.

8.
Concluſio traditur, et probatur.

EX hac Alexandri epiſtola talis depromitur aſſertio: *Abjurans ſchiſma, diſpenſativè poteſt eligi.* Probat textus *in cap. nos conſuetudinem, 12.diſt. cap.1. cap.ſaluberrimum 7. quæſt.1. cap.pudenda, cap. ipſa pietas, 24. quæſt.1. cap.1. & 2. de ſchiſmat.* Urbanus II. *in Concilio Placentino, can.11.* Concilium Cæſarauguſtanum II. *can. 1.* Illuſtrant Sanchez *lib.2.ſummæ, cap.36. num.18.* Garcia *de benefic.p.11. cap.10. §.1. n.161.* Azor *tomo 1.inſtit. lib.8. cap.20. q.6.* Peña *in direct. Inquiſit. 2.p. cap.48. comment.73.* Suarez *de cenſuris, diſput. 43. ſect.2.* Acuña *in cap. Caſinenſis 17. 61. diſtinct.* Petrus Gregorius *de elect. cap.8.n.17.* Corraſius *de benefic.cap.6.n.17.* Lambertinus *de jurepatr. 1.parte, lib.2. q.9. art.8.* [illegible]iolus *de irregularit. lib.5. cap.46. n.4.* Ugolinus *eod.tract. cap.36. §.3. num.7.* Gibalinus *eod.tract.cap.5. dub.2.* Julius Lavorus *de elect. cap.16. n.98.* Corvinus *in Jus Canon. lib.2.aphoriſm. tit.8.*

Sed

9. *Impugnatur tradita aſſertio.*

Sed contra hanc aſſertionem ita pro dubitandi ratione inſurgo. Certum eſt de fide, peccatorem per pœnitentiam exuere veterem hominem, & alium ab antiquo conſiderari, *cap. ferrum 50. diſt.* 18. ibi: *Non ergo in eo debet deſpici quod fuit, quia jam incipit eſſe quod non fuit*; adeò ut priſtinum ſtatum per peccatum amiſſum recuperet, *cap. cum renunciatur 32. q. 1. cap. præceptum 32. q. 5. cap. cum ex adverſo, 50. diſt.* Unde clericos per pœnitentiam reconciliatos veterem gradum recuperare deciditur *in cap. contumaces, cap. ſi quis presbyter, cap. bene, cap. Sacerdos, 50. diſt.* & ad ulteriores gradus poſſe aſcendere, variis authoritatibus & exemplis probat Gratianus *in cap. Joannes, cum ſeq. 50. diſt.* etiamſi in hæreſim prolapſi fuerint, dum tamen eam abjuraverint, *cap. ponderet, & ſeq. 50. diſt.* igitur abjurans ſchiſma, veluti novus homo, abſque ulla diſpenſatione poteſt non ſolùm ad veterem redire gradum, verùm & ad altiorem aſcendere. Accedit, nam cùm conceditur officium, concedi etiam debet beneficium, *cap. ex litteris, de exceſſ. Prælat.* Sed abjurans ſchiſma, capax eſt officii; ſiquidem priſtinum gradum retinet, & ad altiorem aſcendere valet, quia irregularis non manet, ut contra Speculatorem & alios probant Sanchez *in ſumma, lib. 2. cap. 36. n. fin.* Suarez *de cenſur. diſp. 43. ſect. 2. num. 7.* Gibal. *ubi ſup. cap. 5. dub. 2.* igitur ipſe capax eſt abſque ulla diſpenſatione beneficii, Epiſcopatus, vel alterius dignitatis eccleſiaſticæ. Tandem facit & illud, quia pœnitens peractâ pœnitentiâ dicitur diſpenſatus quoad omnia à jure, ut probant Tiberius Decian. *lib. 5. tract. crim. cap. 54. n. 16.* Acuña *in cap. ſi poſt 12. 50. diſt.* igitur ſi ſchiſmaticus, eo quòd pœnituit, & ſchiſma abjuravit, diſpenſatus eſt à jure, non eget novâ hominis diſpenſatione ad beneficia obtinenda.

10. *Traditur decidendi ratio.*

Quâ dubitandi ratione minimè obſtante, præſens aſſertio vera eſt, cujus rationem ut percipiamus, omiſſis ſchiſmatis etymologia, definitione, & pœnis, de quibus agemus *in cap. 1. de ſchiſmaticis*, ſciendum eſt ſchiſmaticos, utpote Eccleſiæ corpus lacerantes, ut appellantur *in cap. advocavit, cap. ubi, 24. q. 1.* omnem poteſtatem in rebus eccleſiaſticis amittere, quia extra Eccleſiam ſunt, *cap. didicimus 31. 24. q. 1. cap. alienationis 12. q. 2. cap. 1. de ſchiſmat.* unde nec eligi, nec eligere ad officium eccleſiaſticum poſſe, probatur *ex d. cap. 1.* immò à gradu, & dignitate eos dejici, probatur *ex cap. ſubdiaconus 40. cap. qui contra 24. q. 1.* & ipſo jure excommunicantur illi, *cap. de Liguribus, 22. q. 1.* & ſi non reſipiſcant, pœnâ depoſitionis puniuntur, *cap. in nomine, 23. diſt.* & ſi laïci ſunt, nobilitate privantur, atque Principibus ſæcularibus traduntur puniendi, *d. cap. de Ligur bus*, & aliis pœnis plectuntur, de quibus agunt Turriſcremata *in Summa Eccleſiæ, p. 1. cap. 8.* Petrus Gregorius *lib. 2. partit. tit. 7.* Deinde ſciendum eſt, quod ad hoc ut electio Epiſcopi, vel ſimilis Prælati Eccleſiaſtici valida ſit, debet fieri de eo qui non habet impedimentum canonicum, ut ſunt irregulares, *cap. is cui 15. de ſent. excommun.* falſarii litterarum Apoſtolicarum, *cap. ad falſariorum, de crim. falſi*; ſacrilegi, *cap. venerabilem, hoc tit.* uſurarii, *cap. inter, de exceſſ. Prælat.* excommunicatione majori ligati, *cap. poſtulaſti 7. de cler. excom.* interdicti, *cap. cum inter R. de conſuetud. cap. 1. de poſtul. Prælat.* ſuſpenſi, *cap. cùm dilectus 8. de conſuet.* perjuri, *cap. querelam, de jurejur.* publici aleatores, *d. cap. inter, de exceſſ. Prælat.* & alii quos enumerant Pet. Gregor. *de elect. cap. 9.* Jul. Lavorius *ubi ſup.* ex quibus jam cognoſcitur vera noſtri textus decidendi ratio; nam cùm non poſſit eligi ad dignitatem eccleſiaſticam ille, qui impedimentum eccleſiaſticum habet; & ſchiſmaticus adeò ineligibilis per ſchiſma reddatur, ut non poſſit ampliùs in Eccleſia miniſtrare ſine diſpenſatione, *cap. fin. de tempor. ordin.* ideò tam ad Epiſcopum, quàm ad alias dignitates Eccleſiaſticas eligi non valet: ſed cùm hæc prohibitio, ſeu pœna ſit tantùm juris eccleſiaſtici, ab Eccleſia impoſita, & in his omnibus quæ à jure eccleſiaſtico introducta ſunt, Pontifex valeat diſpenſare, *cap. propoſuit, de conceſſ. præb.* ideò ſi cum ſchiſmatico diſpenſetur, poterit in Epiſcopum, vel Eccleſiæ Prælatum eligi.

11. *Diſſolvitur dubitandi ratio.*

Nec obſtat ratio dubitandi ſuprà adducta; nam procedit in peccatis occultis, ubi per pœnitentiam totum expiatur delictum: at ſchiſma eſt peccatum publicum, & notorium, ex quo etiam poſt abſolutionem & pœnitentiam remanet quædam infamia, quæ impedit etiam per pœnitentiam reconciliatum eligi ad dignitates eccleſiaſticas. Nec augmentum difficultatis obſtat; nam ut ſuprà *in d. cap. ex litteris*, animadvertimus, plerumque juxta diſciplinam eccleſiaſticam conceditur officium, denegato beneficio; nunquam tamen econtrà conceditur beneficium denegato officio. Nec tandem augmentum ultimum refragatur; nam ut docet Acuña *ubi ſuprà*, illud procedit jure antiquo, quando multa denegabantur, quæ poſteà conceſſa fuerunt.

12. *Exponitur cap. Nos, 12. diſt.*

Sed ſuperiori aſſertioni adverſatur textus *in cap. nos conſuetudinem, 12. diſt.* ubi cùm Epiſcopi Numidiæ petiiſſent à prædeceſſore Gregorii per Hilarium Chartularium S.R.E. ſervari omnes conſuetudines quæ ab ipſo Phocii tempore in electionibus ſacris vetuſtas longa ſervaverat. Reſpondet Gregorius, omnes conſuetudines, quæ fidei catholicæ contrariæ non eſſent, inviolatas permanere debere, *Exceptis* (inquit) *his quæ ex Donatiſtis ad Epiſcopum perveniunt, quos provehi ad Primatus dignitatem, etiam cùm ordo eos ad locum eundem deferat, modis omnibus prohibemus: ſufficiat autem illis commiſſa ſibi plebis tantummodò curam gerere, non autem illos Antiſtites, quos catholica fides in Eccleſia ſinu educuit, & genuit, ad obtinendi culmen primatus anteire.* Ex quibus verbis expreſsè deducitur, non licere illis qui ſchiſma abjurarunt aſcendere ad altiorem gradum, etiamſi illis permittatur in antiquo miniſtrare: ergo non rectè aſſeritur in noſtro textu, poſt abjurationem ſchiſmatis ſchiſmaticum poſſe eligi in Epiſcopum. Huic difficultati reſpondendum eſt, textum illum procedere non præmiſſa diſpenſatione; nam ſola abjuratio ſchiſmatis non reddit ſchiſmaticum habilem ad dignitates eccleſiaſticas, ſed ſequuta diſpenſatione redditur eligibilis, ut in noſtro textu docetur; notat Gibalinus *de irregul. cap. 5. dub. 1.*

31. *Exponitur cap. Pudenda 24. q. 1.*

Secundò opponitur textus *in cap. pudenda, 24. q. 1.* ubi aſſeritur, conſuetudinem diutiùs obſervatam fuiſſe inter Aquileienſem Patriarcham, & Archiepiſcopum Mediolanenſem, ut unus alterum conſecraret; & cùm ambo in ſchiſma perveniſſent, unus ab alio conſecrationem accepit: quæſtionis fuit, utrùm ritè eſſet conſecratus? Et reſpondet Pelagius Papa, illum potiùs execratum, quàm conſecratum dici debere, cùm ab ſchiſmatico, & non obſervatâ veteri conſuetudine eſſet conſecratus: quod idem decrevit Pontifex in caſu contrario, ſi non ſchiſmaticus conſecretur ab ſchiſmatico. Igitur qui in ſchiſma inciderunt, perpetuò ineligibiles manent. Huic deciſioni reſpondendum eſt in eo textu tempore conſecrationis duraſſe ſchiſma, nec fuiſſe abjuratum, tam à conſecrante, quàm à conſecrato: unde rectè ait Pelagius, quod ſicut à Catholico Catholicus ordinatus dicitur conſecratus, ita ab ſchiſmatico ſchiſmaticus conſecratus, dicitur execratus, id eſt non ritè conſecratus, ut notavit Marcellus Donatus *in notis ad Sueton. in Cæſare, cap. 20. tomo 6. Theſauri Critici.*

CAPVT VI.

Idem *in Concilio* a *Lateranenſi.*

LIcèt de vitanda diſcordia in electione Romani Pontificis manifeſta ſatis à prædeceſſoribus noſtris *b* conſtituta manaverint; quia tamen ſæpe poſt illa per improbæ ambitionis audaciam gravem paſſa eſt Eccleſia *c* ſciſſuram, nos etiam ad malum hoc evitandum, de *d* conſilio fratrum noſtrorum, & ſacri approbatione Concilii, aliquid decrevimus adjungendum. Statuimus ergo ut ſi fortè (inimico homine ſuperſeminante zizaniam) inter Cardinales de ſubſtituendo Summo Pontifice non poterit eſſe plena concordia, & duabus *e* partibus concordantibus, pars tertia concordare noluerit, aut ſibi alium præſumpſerit nominare; ille abſque ulla exceptione ab univerſali Eccleſia Romanus Pontifex habeatur, qui à duabus partibus electus fuerit, & receptus. Si quis autem de tertiæ partis nominatione confiſus (quia de ratione eſſe non poteſt) ſibi *f* nomen Epiſcopi uſurpaverit, tam ipſe, quàm hi qui eum receperint, *g* excommunicationi ſubjaceant, & totius ſacri ordinis privatione multentur, ita ut *h* viatici etiam eis (niſi tantùm in ultimis) communio denegetur: & ſi non reſipuerint, cum Dathan, & Abiron (quos terra abſorbuit) accipiant portionem. Prætereà ſi à paucioribus quàm à duabus partibus aliquis electus fuerit ad Apoſtolatus officium, niſi major concordia interceſſerit, nullatenus aſſumatur, & prædictæ pœnæ ſubjaceat, ſi humiliter noluit abſtinere. Ex hoc tum nullum canonicis conſtitutionibus, & aliis Eccleſiis præjudicium generetur, in quibus majoris & ſanioris partis debet ſententia prævalere; quia quod in eis in dubium venerit, ſuperioris poterit judicio diffiniri. In Romana verò Eccleſia ſpeciale aliquid conſtituitur, quia non poterit ad ſuperiorem recurſus haberi.

NOTÆ.

1. a LAteranenſi.] Generali videlicet, celebrato Romæ in Baſilica Lateranenſi, quæ Conſtantiniana dicta eſt, & fuit olim Lateranorum nobilium ciuium Palatium, de quo Iuuenalis *ſatyra* 10. Congregatum fuit ob cauſam ſchiſmatis Octauiani, de quo *in cap. antecedenti:* interfuerunt in eo 300. Epiſcopi ſimul cum ipſo Alexandro III. & licèt circa annum non conſentiant hiſtorici, quos refert Barboſa *in cap. 7. de his quæ fiunt à Prælatis*; verius tamen eſt celebratum fuiſſe die 5. menſis Martii, anno 1179. cuius Concilii canon primus refertur in præſenti: de eo Concilio agunt Otho Friſingenſis *lib. 7. cap. vlt. Alexander vniuerſalis totius Eccleſiæ Pater canonicè confirmatus eſt, qui ſecundo confirmationis ſuæ anno maximum Romæ Concilium congregauit.* Robertus Sigeberti continuator *anno* 1179. Guillelmus Tyrius *lib. 21. belli ſacri, cap. 26. Anno ab incarnatione Domini* 1178. *qui erat Domini Balduini IV. annus quintus, menſe Octobri, cùm anno præcedente indicta eſſet per vniuerſum orbem Latinorum Romæ Synodus generalis.* Acta huius Concilii ſummatim, & compendioſè Matthæus Pariſienſis *hiſtor. Angliæ anno* 1179. ita deſcribit: *Eodem anno habitum eſt Concilium generale trecentorum & decem Epiſcoporum, XIV. Kalendas Aprilis, in Patriarchio Lateranenſi, cui præſedit Dominus Papa Alexander III. cuius ſtatuta omni laude digniſſima, ſub viginti & octo, quæ ſequuntur, capitulis continentur. De electione Summi Pontificis: De hæreticis Albigenſibus, & diuerſis eorum appellationibus: De Ruptariis, & Brebantiis prædonibus, qui fideles affligunt: Quod nullus promoueatur in Epiſcopum, vel ad aliquem ordinis gradum, niſi legitimæ ſit ætatis, & de legitimo matrimonio ſuſceptus: Ne viuentibus perſonis Eccleſiæ conferantur, nec illis defunctis, niſi vltra ſex menſes vacent: De appellationibus: Ne intra ſacros ordines conſtituti, vel qui Eccleſiaſticis ſuſtentantur ſtipendiis, rebus ſe immiſceant ſæcularibus: De treguis ſtatuendis & temporibus treguarum: Quod clerici vnam tantùm habeant Eccleſiam, & quod Epiſcopus, ſi aliquem ſine certo ordinauerit titulo, tamdiu neceſſaria præſtet, donec ei aliqua in Eccleſia ſtipendia aſſignet: Ne Patroni, vel quilibet laici Eccleſias opprimant, aut Eccleſiaſticas perſonas: Ne Iudæi, vel Sarraceni chriſtiana mancipia permittant habere, ſed ad fidem Chriſti, ſi conuerti voluerint, à poſſeſſoribus ſuis nullatenus excludantur: Vt leproſi, ſi excluduntur à cohabitatione hominum, oratorium habeant, & proprium ſacerdotem: Ne bona Eccleſiaſtica in alios vſus conuertantur: Ne Decani pro certa pecuniæ quantitate juriſdictionem exerceant Epiſcopalem: Vt in electionibus, vel Eccleſiaſticis ordinationibus conſequatur effectum quod à majoris & ſanioris Concilii parte fuerit conſtitutum: Quod vſurarii manifeſti ad communionem altaris non admittantur, nec chriſtianam habeant ſepulturam: Vt agricolæ & viatores, & omnia quæ ſua ſunt, plenâ vbique pace, & ſecuritate lætentur: Vt ordinationes à ſchiſmaticis factæ irritæ habeantur & inanes, & beneficia ab eis collata reuocentur: Ne pro Eccleſiaſticis inſtituendis perſonis, ſeu mortuis ſepeliendis, aut nubentibus benedicendis, vel aliis Eccleſiæ ſacramentis aliquid exigatur: Ne viri religioſi, vel quilibet alii Eccleſias, vel decimas præſumant de manu ſuſcipere laicorum ſine auctoritate Epiſcoporum; & non niſi ſemel in anno Templarii, ſiue Hoſpitalarii Eccleſias ſub interdicto poſitas aperiant, nec corpora ſepelire tum præſumant: Ne quis interuentu pecuniæ habitum religionis vſurpare præſumat, nec conuerſus peculium habeat; & facti Prælati, non niſi pro dilapidatione, vel incontinentia degradentur: Ne Chriſtiani Sarracenis arma vendant, nec patientes naufragium quiſquam exſpoliare præſumat: Vt clerici intra ſacros ordines conſtituti continenter vivant; & ſi in illa incontinentia, quæ contra naturam ſit, deprehenſi fuerint laborare, excommunicentur, & à Clero abjiciantur: Vt Archiepiſcopi parochias, vel Eccleſias viſitantes, quadraginta, vel quinquaginta equorum numero ſint contenti; Epiſcopi viginti, vel triginta; Legati vigintiquinque; Archidiaconi quinque, vel ſeptem, Decani duarum euectionum numerum non excedant: Vt nullus torneamenta exercere præſumat, & mortui in torneamentis chriſtianâ careant ſepulturâ: Quod vnaquæque Cathedralis*

thedralis Eccleſiæ magiſtrum habeat, qui pauperes ſcholares, & alios doceat, nec pro licentia docendi aliquis pretium exigat: Vt Prælati vnam tantum regant Eccleſiam, & quod patroni ab Eccleſiis in ſuo fundo conſtitutis exactiones non faciant: Ne Epiſcopi, ſeu viri Eccleſiaſtici ſtare compellantur judicio laicorum, nec laici laicis decimas conferre præſumant: Si quis ab aliquo commodatâ pecuniâ poſſeſſiones in pignus acceperit, ſi deductis expenſis ſortem ſuam receperit ex fructibus poſſeſſionis, pignus reſtituat debitori.

2. b *Conſtituta.*] Nicolai videlicet II. *in c.2.diſt.79.* Bonifacii, & aliorum, quæ infrà juxta ſeriem temporum dabimus.

3. c *Sciſſuram.*] Iam à primis Eccleſiæ ſæculis variæ cœperunt, & ſequuta fuerunt ſchiſmata; jam enim anno Chriſti 250. inter Cornelium Pontificem, & Nouatum Antipapam exortum eſt, inter Liberium & Felicem anno 366. inter Bonifacium, & Eulalium anno 420. & alia, quæ enumerant Turriſcremata *lib.4.ſumma,cap.1.* Petrus Gregorius *lib.2. partit. tit.7.* Marta *de juriſd.p.2. cap.38.* Coriolanus *in Breuiario.*

4. d *De conſilio.*] Diximus *in cap. vlt. de poſtulat. Prælator.*

5. e *Duabus partibus.*] Non inſubtiliter docet Boëtius Epon. *tom.1.de regalibus, num.196.* has partes deſiderari ex Cardinalibus præſentibus, non verò abſentibus: nam licèt abſentes habeant vocem paſſiuam, hoc eſt eligi poſſint; non tamen habent actiuam, & ſic eorum ſuffragia non attenduntur.

6. f *Nomen Epiſcopi.*] Sicut Epiſcopus appellatur Pontifex, vt notaui *in cap. 4. de poſtulat. Prælat.* ita & Pontifex Epiſcopus dicitur, *cap. mos, cap. olim, 65.diſt. cap. legimus, cap. olim, 95. diſt. cap.1.de maledicis.*

7. g *Excommunicationi.*] Schiſmatici enim, & eorum fautores majori excommunicatione ligantur, *cap. in nomine, 23.diſt. cap. de Liguribus 24.q.1.* Plura Antonius Auguſt. *in epitome, lib. 22. tit.54.* & nos trademus *in titulo de ſchiſmaticis.*

8. h *Viatici.*] Viaticum in ſacris canonibus diuerſimodè accipitur; nam omnia quæ morientibus prodeſſe poterant, viatici appellatione comprehendebantur: quare baptiſmus in mortem collatus, appellatur viaticum à D.Baſilio *in homilia de baptiſmo,* notauit Balſamon *in can. 18. Concilii Carthag.* Frequentiùs tamen primis Eccleſiæ ſæculis accipiebatur pro reconciliatione pœnitentis, vt *in cap. qui recedunt, cap.ſi quis de corpore, 26.q.6.* Concil. Ancyran. *can.77.* Carthag.4.*can.8.* Gerundenſe *can.23.* Epaunenſe *can.14.* Nicænum *can. 29.* Toletanum 2. *canon.12.cap.2.de raptoribus:* in noſtro tamen textu accipitur pro Euchariſtia, vt in Concilio Nicæno *can.29.* Toletano 1. *canone* 18. notarunt, & varias viatici acceptiones proſequuntur Albaſpinus *lib.1. obſeruat. cap. 11.* Boſquetus *lib. 1. ad Innocentium, epiſt. 149.* Loayſa *in Concilio Toletano 11. can. 11.* Coriolanus *in notis ad can.1. Concilii Illiberis.* Zerda *in aduerſariis cap. 138.* Menardus *ad D. Gregorium fol.234.* Et nos plura de viatico dabimus *in d. cap.2. de raptoribus.*

COMMENTARIVM.

9. Concluſio traditur, et probatur.

EX hoc textu talis deducitur aſſertio: *Electus in Pontificem à duabus partibus Cardinalium, abſque vlla exceptione habendus eſt pro legitimo D. Petri ſucceſſore; electus verò à minori parte, non eſt legitimus Pontifex.* Probant textus *in cap. vbi periculum, hoc tit. in 6. Clementina ne Romani, eodem tit.* Clemens VII. in ſua conſtitutione, quæ incipit, *Cum chariſſimus*, data 26. Octobris anno 1529. Paulus IV. in ſua conſtitutione, quæ incipit, *Cum ſecundùm*, data anno 1554. Pius IV. in Bulla, quæ incipit, *In eligendis*, data 7. idus Octobris, anno 1562. Gregorius XV. in conſtitutione, quæ incipit *Æterni*, data 17. Kalendis Decembris, anno 1621. Vrbanus VIII. in conſtitutione, quæ incipit, *Ad Romanum*, data 5. Kal. Februarii, anno 1625. Illuſtrant Paleotus *de conſult. part. 3. cap.4.* Turriſcremata *in ſumma lib.2.cap.43.* Bellarminus *tom.1. lib.2. de clericis, cap. 9. & 10.* Joan. Brunell. *in repetitione ad hunc textum,* Barboſa *lib.1. de jure Eccleſ. cap.1.* Bonacina *in tractatu de electione Romani Pontificis,* Boëtius Epon. *tom.1. quaſtionum,tit.5.de regalibus, n.186.* Rouſſellius *lib. 2. hiſtoriæ Pontificis, cap. 9.* Germonius *lib. 2. animadv. cap.16.* Cochier. *in face hiſtoriarum, cap.58.* Coriolanus *in breuiario, anno 1562.* Carrier. *in digeſto fidei, tom. 2. titulo de elect. Pontificis, folio* 1107. Bruno Chaſſaing. *de priuilegiis regular. tract.2. c.1. propoſ. 1.* Suarez *de fide, diſp. 16. ſect.4.* Moez *in d. cap. vbi periculum.*

Sed aduersùs hanc aſſertionem pro ratione dubitandi ita argumentor: Electio Pontificis non ſolùm ad Cardinales, verùm etiam ad Clerum, populumque Romanum ſpectat, *cap. factus 7. quæſt.1.* Igitur non ſolùm major pars Cardinalium deſideratur, verùm etiam Cleri & populi; ſiquidem omnes ſuffragium habent in electione Pontificis. Deinde contra id quod aſſeritur, videlicet nullam exceptionem contra electionem à duabus partibus Cardinalium factam opponi poſſe, ſic inſurgo: Si non poſſet opponi vlla exceptio contra huiuſmodi electionem, non deſideraretur eius confirmatio, ſicut in aliis Prælatis inferioribus: ſed deſideratur talis confirmatio: ergo quia non ſtatim habetur pro Pontifice, & per conſequens aliqua exceptio opponi valet. Probatur minor ex ſententia Epiſcopi Portuenſis, apud Maleſburgenſem *lib. 1. de geſtis Pontificum*, ibi: *Fratres ſiquidem veſtri Cardinales, quorum præcipua in electione poteſtas cum Clero vniuerſo, expetente populo, cum honoratorum conſenſu, in luce, in manifeſto, vnanimi voto, & deſiderio delegerunt Dominum Petrum Cardinalem in Romanum Pontificem. Hanc ergo electionem canonicè celebratam conſpexi, & auctore Deo confirmaui.* Refert Franciſcus Hallier. *de ſacris electionibus fol.* 930. Accedit, nam exceptio hæreſis contra electum in Romanum Pontificem opponi poteſt, *cap. ſi Papa, 47.diſt.* ergo verum non eſt, nullam exceptionem aduerſus electum opponi poſſe. 10 Traditur ratio dubitandi.

Adhuc tamen defendenda eſt noſtra aſſertio, ad cuius expoſitionem, & ſolutionem rationis dubitandi res ab origine repetenda eſt, ſcire enim oportet, ex diuerſitate temporum, & variis militantis Eccleſiæ fluctuationibus & oppreſſionibus, ad hæc vſque tempora electionem Pontificis, tam in modo eligendi, quàm in perſonis eligentibus variis modis celebratam reperiri, vt paſſim videre eſt, tum in hiſtoriis Eccleſiaſticis, tum in Sanctorum Patrum ſcriptis, & noſtri juris teſtimoniis; licèt omni æuo credendum ſit diuinum opus eſſe, vt probat Scipio Amiratus *in diſſertat. polit. lib.3. cap.1.* Triplici autem modo Pontifices creatos fuiſſe apud hiſtoriæ Eccleſiaſticæ ſcriptores inuenio; videlicet, per inſtitutionem, ſubſtitutionem, & electionem. Inſtitutionis enim forma ſemel tantùm vſitata eſt in terris. Chriſtus enim Dominus, Summus Sacerdos, & Pontifex, à quo ſancta Romana Eccleſia proprio ejus ſanguine redempta obtinuit principatum, *cap.ita Dominus, 19.diſt. cap.ſi verò, diſt.22.* D. Petrum, quem Beatum appellauerat apud Matthæum *cap. 16. Beatus es Simon*; & cui primatum promiſerat, 11. Variæ electionis Pontificis formæ.

ſerat, ibi : *Tibi dabo claues Regni cœlorum* ; Pontificem conſtituit, & Vicarium ſuum in terris inſtituit, dum illi dixit poſt reſurrectionem, *paſce oues meas*, Joannis *cap.*21.*&* 22. *cap.conſideratum,cap.fides*,50. *diſt.cap. ſolitæ, de majorit. & obed.* & ipſum confirmauit, dum dixit : *Ego rogabo pro te, ne deficiat fides tua.* Lucæ *cap.*22. *cap. ſacroſancta*, 22. *diſt.* Per ſubſtitutionem, & ſucceſſionem in Eccleſia Summum Præſulatum obtinuiſſe D. Clementum, & Linum deducitur *ex cap. ſi Petrus* 8. *quæſt.*1. *epiſtola* 1. *D. Clementis ad Iacobum* : ſed hanc ſubſtitutionem rectè juris Interpretes de ſola commendatione D. Petri, vel monitione fidelibus facta accipiunt, cùm certum ſit Summum Pontificem non poſſe ſibi eligere ſucceſſorem, vt probant Iulius Lauorus *var. lucubr. tit. de elect. cap.* 3. *per totum*, Sebaſt. Cæſar *de Eccleſiaſt. hierarch. diſput.* 1. §.5. Claudius Eſpenceus *ad epiſtol. D. Pauli, lib.*3. *digreſ. cap.*21. Coriolanus *in ſumma, in notis ad Concilium Rom.*2. *ſub Bonifacio I.* Sauarus *in notis ad Sidonium lib.*4. *epiſt.* 11. *fol.*265. Diana *p.* 10. *integro tract.*5. P. Ripalda *in peculiari ſyntag. de hac quæſtione edito*, Michael Rouſſelius *lib.*2. *hiſtor.Pontific.juriſdict.cap.*9. *num.*1. Barboſa *de poteſt. Epiſc.p.*1.*tit.*1.*cap.*3. Thomas Hurtadus *de reſident. tom.*1.*reſol.*2.*&* 3. P. Suarez *de fide, diſput.* 10. *ſect.*4. & nos D.Petri factum exponemus *in cap.* 1. *de prab.*

12. Proſequitur electionis hiſtoria.

Per viam electionis cæteri omnes R. Pontifices creati fuerunt : hæc autem electio ratione formæ diuiditur in electionem per inſpirationem, adorationem, per compromiſſum, & per ſcrutinium. Sed antequam de eis agamus, priùs circa perſonas eligentium Pontificem aliqua præmittenda ſunt. D. igitur Petro è vitæ huius carcere ad auguſtiſſimam æternæ gloriæ ſedem euecto, D. Clemens, etſi ab eo deſignatus, ne apud poſteros pernicioſi eſſet exempli, ſuccedere noluit, & electio Pontificis ſpectare cœpit ad Clerum & plebem, ita vt Clericorum ſuffragiis, & populi conſenſu Pontifices crearentur. D. Cyprianus *lib.*4.*epiſt.*2.*cap.plebis*, & paſſim, 63. *diſt.* Hæc electionis forma durauit vſque ad ſchiſma, quod ortum fuit temporibus Damaſi Papæ, inter ipſum & Vrſicinum ; cùm enim ſchiſma agnouiſſet Imperator Valentinianus, Vrſicino rejecto, Damaſum confirmauit, vt referunt Socrates *lib.*2. *hiſtoriæ, cap.*27. *lib.*4. & *cap.*29. Theodoretus *lib.*1. *hiſtor. cap.* 15. Sozomenus *lib.* 4. *cap.* 11. & *lib.* 6. *cap.* 13. & tunc cœpit Imperatorum authoritas in electione Romani Pontificis interponi tantùm ratione ſchiſmatis ; ſiquidem ita ſedatum fuit ſchiſma hoc, & aliud etiam ab Honorio Imperatore inter Bonifacium & Eulalium ; & aliud à Theodorico Rege inter Symmachum & Laurentium, vt refert Rouſſelius *dict.cap.*9. *à num.*3. Deinde Iuſtinianus per annos 550. decreuit nullum alium Pontificem in Eccleſia futurum, niſi quem ipſe confirmaſſet, & ſic illum maximè impium deplorat D. Gregorius *in Pſalmo* 7. & *lib.* 4. *epiſt.* 4. & conſtitutum fuit, vt certa pecuniæ quantitas Imperatori pro confirmatione Pontificis penderetur, vt referunt Rouſſelius *vbi ſuprà, lib.* 5. *cap.* 4. Boëtius Epon. *tom.*1. *qq. heroïc. tit. de regalib. num.* 187. & Baſilius Præfectus vrbis Romæ auſus fuit conſtituere, ne quis Pontifex ſine ejus conſilio, & conſenſu eligeretur, *cap.* 1. 96. *diſt.* cujus ſtatuti mentio fit *in cap. Eccleſia, de conſtit.* vbi notaui. Hæc electionis forma durauit in Eccleſia vſque ad tempora Benedicti II. cujus temporibus Conſtantinus Heraclii pronepos, per annum Chriſti 684. Benedicti integritate, ſanctimoniaque motus, priſtinam Pontificis eligendi poteſtatem Clero & populo reſtituit. Platina *in vita ipſius Benedicti.* Mutato imperio, ſunt qui affirment Adrianum Papam infeſtatum à Deſiderio Longobardorum Rege, aduocaſſe Carolum Magnum, illique conceſſiſſe jus eligendi Pontificem ; quod poſtea Ludouicus ejus filius renunciauit, vt refertur *in cap. Adrianus, cap.ego*, 63. *diſt.* Sed huius fabellæ author eſt Sigebertus hiſtoricus ſchiſmaticus, qui Henrici Imperatoris partes propugnans, fabulam commentus eſt Synodi Romanæ 143. Epiſcoporum, in qua Adrianus Papa Carolum Magnum ſummo decorauit priuilegio, non modò confirmandi Pontificis electionem, ſed quod hactenus fuerat inauditum, ſolâ & propriâ auctoritate eligendi pro libito. Poſt Sigebertum Gratian. nimia credendi facilitate adductus, commentitium illius Concilii decretum ſuæ canonum collectioni inſeruit, quæ res multos incautos, ipſumque Onuphrium decepit. Sed hanc fabulam validiſſimis argumentis refellunt Baronius *anno* 774.*num.* 10. & *anno* 964, *num.*22. Bellarminus *in apolog. contra Regem Angliæ, cap.* 6. *fol.* 67. Jacobus Grethſerus *in apolog. pro Baronio, cap.* 1. *&* 2. Iulius Lauorus *de elect.cap.*5. Coriolanus *in breuiario, anno* 774.*&* 817. Martha *de juriſdict. part.*1.*cap.*31. Quintanaduenas *lib.* 1. *Eccleſiaſt. cap.* 1. Cenedus *ad decretum, collect.*64. Carrier. *vbi ſuprà*, Suarez *aduerſus Regem Angliæ, cap.*29. Morinus *in lucubr. de orig. & progr. temp.juriſd. R.P.* Joannes Cabaſſutius *in notit. Conciliar. in Lugdun.Concil. fol.*613. Sed cùm adhuc ſeditiones circa populi conſenſum præſtandum darentur, Nicolaus II. ſtatuit, vt deinceps qui Apoſtolicæ Sedi ſine concordia & canonica electione Cardinalium Eccleſiæ Romanæ, ac deinde ſequentium Clericorum inthronizaretur, non Papa, vel Apoſtolicus, ſed apoſtaticus haberetur, *cap.*1.*cap.ſi quis pecunia*, 79. *diſt.* referunt Platina *in ejus vita*, Anaſt. Germon. *lib.*2. *animadu.c.*16. Barboſa *de jur.Eccleſ. lib.*1.*cap.*1. fusè Rouſſelius *d.lib.*2. *cap.*9. *per totum*, Joannes Dartis *ad* 63.*diſt.* Ab eo ergo tempore electio Pontificis ad Cardinalium Collegium ſpectat : ſed cùm adhuc longiſſimus vſus tot ſæculorum docuiſſet, quàm turbulenta foret Summi Pontificis electio, & eam Alexander III. expertus fuiſſet in tam longo ſchiſmate, in Concilio Lateranenſi in præſenti textu relato conſtitutum fuit, vt is demùm legitimus haberetur Pontifex, qui à duabus Cardinalium partibus eſſet electus, exempli gratiâ, ſi ſexaginta fuerint in electione Pontificis Cardinales, deſiderantur ſuffragia quadraginta Cardinalium ; & qui paucioribus ſuffragiis fretus Pontificis vſurpauerit dignitatem, tam ipſe, quàm omnes eum recipientes, majori excommunicationi ſubjacent, atque à totius ordinis gradu dejiciuntur.

13. Proſequuntur electionis forma.

Hæc de perſonis eligentium ſufficiant : nunc de formis in electionibus Pontificis vſitatis agamus. Primò per inſpirationem electio fit quando repentè, nullo inter eligentes ordine ſeruato, ſed vnus poſt alium per reuelationem diuinam continuò aliquem eligunt, *cap.quia propter, verſiculo niſi, hoc tit.* vt contigiſſe Fabiano narratur ; dum enim Clerus & populus conueniſſent pro facienda electione & ſucceſſore deſignando, columba de ſublimi euolans, ejus capiti inſedit, & audita eſt vox : *Tu Romæ Epiſcopus deſignaberis.* Narrant Euſeb. *lib.*6.*hiſtor.cap.*22. Platina *in ejus vita*, Baronius *anno* 238. quæ electionis forma præſtantior eſt cæteris, *l.*21.*tit.*5.*partit.*1. *Eſta eleccion tienen por mas noble que las otras, porque no ay otro monedor de las voluntades de los hombres, ſino ſolo el Eſpiritu Santo.* Illuſtrant Simon Majolus *dierum canicul. tom.* 2. *colloq.* 6. *pag.* 465. *Solorzanus tom.* 1. *de jure Indiar. lib.* 2. *cap.* 3. *num.* 10. Similiter per adorationem fit electio, cùm Cardinalium duæ partes, nullo facto ſcrutinio, omnium

omnium conſenſu & voluntate aliquem in Romanum Pontificem adorant & ſalutant. Quo electionis modo electos fuiſſe Clementem VII. Chriſti anno 1523. Paulum III. anno 1534. Julium III. anno 1550. Marcellum II. anno 1555. Pium IV. anno 1559. & Pium V. anno 1566. referunt Azor *lib.4.inſtit.p.2. cap.5.* Julius Lavorus *de elect.cap.9.* Per viam compromiſſi fit electio, quando aliqui Cardinales eliguntur, in quos omnium vice eligendi poteſtas transfunditur cum certis clauſulis, & conditionibus in ipſo compromiſſo explicatis; de qua forma agemus *in cap.cauſam 8.hoc tit.* Accedamus jam ad viam electionis per ſcrutinium, quæ magis frequens, & uſu recepta eſt: hæc autem celebratur præſentibus omnibus, qui debent, & poſſunt commodè intereſſe; & tunc tres de ipſo collegio Cardinalium electi, ſigillatim, & ſecretè ſingulorum ſuffragia exquirunt, & in publicum proferunt; & is cenſetur electus, in quem vel omnes, vel duæ ex tribus partibus conſentiunt: circa quam electionem plura ſtatuit Gregorius XV. bulla data 17. Kal. Decembris anno 1621. de qua Lavorus *ubi ſuprà, cap.10.* Carrier. *ubi ſuprà,* Diana *p.12. tit. de conclavi:* nulla tamen ex his formis neceſſariò præſcripta eſt in electione Romani Pont. quocumque enim modo duæ partes conſentiant, electus legitimè Pontifex erit, Lavorus *ſup. cap.6. n.59.* Barboſa *de Rom. Pont. d.cap.1.* Bonacina *de elect. Rom. Pont.* qui ex variis Pontificum conſtitutionibus referunt, & deſcribunt formam, quam hodie ſervant Cardinales antea, & poſt electionem in conclavi. Manet ergo ex noſtro textu, electionem Pontificis fieri debere à duabus partibus Cardinalium, ita ut ipſi non repellantur à ſuffragio, etſi ſint vinculo excommunicationis ligati, *Clem. ne Romani, §.cæterum, de elect.* quod variis bullis probat Lavorus *cap.6. num.22.* Ampliùs, etſi illis non ſit traditus galerus, nec os apertum, ex conſtitutionibus Pii V. & Greg. XV. quas refert Lavorus *ubi ſuprà:* nec intereſt, quod ſi omnes Cardinales electioni non interſint, ad præſentes tantùm ſpectat electio, & abſentes agere contra eam non poſſunt, nec alteri ut eligat votum committere. Azor *d. lib. 4. cap. 2.* quod ampliatur, ut procedat, etiamſi duo tantùm remanſerint Cardinales, cæteri verò vel abſentes, vel mortui ſint: illi enim tantùm debent eligere, *cap. Adrianus, 63. diſt. cap.non licet, §.his, 19. quæſt.7.* immò & ſi unus remanſerit, ad ipſum ſpectabit electio. Lavorus *ubi ſuprà, num.26.* ſi autem omnes deceſſiſſent, Canonici Lateranenſes eligerent Pontificem; & ſi tempore obitus Pontificis congregatum ſit Concilium generale, etiam ad Cardinales ſpectabit electio, ut ex plurimis reſolvit Lavorus *ſuprà, num.29.*

14. DECIDENDI RATIO. Ex his jam apparet vera decidendi ratio ad noſtrum textum; nam cùm electio Pontificis à nemine confirmetur, ne poſſit dari ſuperior, qui hoc jus confirmandi habeat; ideò à duabus partibus debet celebrari, præcipuè cùm electio hæc magni momenti ſit, & in his rebus, quæ magni ponderis conſiderantur, non major pars ſufficiat, ſed duæ partes deſiderentur, *l.3.ff.de decret.ab ord.fac.* Plin.*epiſt.50.* Docent Gothofredus *in d. l. 3.* Revardus *in l. 160. ff.de reg.jur.* Unde rectè Alexander III. in Concilio Lateranenſi decrevit, electionem à duabus partibus Cardinalium fieri debere, & cùm non ſit ſuperior qui ſimilem electionem confirmare poſſit, non erit qui aliquam exceptionem contra eam admittere valeat, unde nulla exceptio adversùs ſimilem electionem opponi poteſt.

15. DISSOLVITUR DUBITANDI RATIO. Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta, ubi dicebamus populum, & Clerum electioni Pontificis intereſſe non poſſe; cui facilè fit ſatis ex ſuprà traditis. Nec primum augmentum refragatur; nam verum eſt, Pontificis electionem confirmari non poſſe, ut probat Hallier. *de ſacris elect. fol.929.* cujus rei rationem tradit Nicolaus *in cap. in nomine, 23. diſt.* ibi: *Quia Sedes Apoſtolica cunctis in orbe terrarum præfertur Eccleſiis, atque ideò ſuper ſe Metropolitanum habere non poteſt.* Cardinales Epiſcopi proculdubio Metropolitani vice funguntur, qui videlicet electum Epiſcopum ad Apoſtolici culminis apicem provehunt: nec verba prædicti Epiſcopi Portuenſis contrarium ſuadent; nam præterquam quod illi fides adhibenda non eſt, cùm ſchiſmaticus ſit, & in gratiam Anacleti intruſi contra Innocentium II. ſcripſerit, reſponderi poteſt, eam conſuetudinem tunc temporis in Eccleſia viguiſſe, ut in electione Pontificis ea forma ſervaretur, quæ in electionibus aliorum Epiſcoporum cuſtodiebatur, videlicet ut Pontifex à Clero eligeretur, à populo expeteretur, & ab Epiſcopis Provincialibus confirmaretur; non quia Pontifex confirmatione egeret, ſed quia cùm Epiſcopi propter loci diſtantiam electioni adeſſe non poterant, conſenſum ſuum eo modo præſtarent; quam conſuetudinem latè illuſtrat Hallier. *de ſacris elect. tit. de tempore conſecrationis Epiſcopi, §.6.* Nec ſecundum augmentum obſtat, ex quo dicebamus exceptionem hæreſis opponi poſſe contra electionem factam etiam à duabus partibus; nam licèt noſter textus affirmet, nullam exceptionem electo opponi poſſe, intelligitur ita, niſi exceptio ejus naturæ ſit, ut jure naturali, aut divino impediat electionem, ut exceptio hæreſis; quia ſi contra Pontificem ob hæreſim agi poteſt, *cap.ſi Papa, diſt. 40.* multò magis hæreſis exceptio opponi, ex regula *Quæ ad agendum, de regul.jur. lib.6.* poteſt etiam opponi exceptio ſimoniæ, *cap. ſi quiſquam, 75.diſt.* Julius II. in conſtitutione quæ incipit, *Cum tam divino:* exceptio metus; non eſt enim electio ubi non eſt libera voluntas, *cap.cùm locum, de ſponſalib.* Concilium Conſtantienſe *ſeſſ. 39.* Lavorus *ſuprà, cap. 6. num. 38.* plures dat Cabreros *de metu, lib. 2. cap. 5. num. 59.* Cùm igitur iſtæ exceptiones repugnent ſubſtantiæ electionis, admittuntur etiam in electione Pontificis: noſter autem textus eas rejicit, quæ juri canonico tantùm repugnant, ut ſi electus non ſit in ſacris, ſit per ſaltum ordinatus, & ſimiles. Azor *d.parte 2. lib.1.cap.5.*

CAPUT VII.

Idem *in* a *eodem.*

CUm in cunctis ſacris *b* Ordinibus, & eccleſiaſticis *c* miniſteriis ſint ætatis majoritas, *d* gravitas morum, & litterarum ſcientia inquirenda; multò fortiùs in Epiſcopo hæc oportet inquiri, qui ad curam aliorum poſitus, in ſeipſo debet oſtendere *e* qualiter alios in domo Dei oporteat converſari. Eapropter ne quod de *f* quibuſdam pro neceſſitate temporis factum eſt, trahatur à poſteris in exemplum, præſenti decreto ſtatuimus

ſtatuimus, ut nullus in Epiſcopum eligatur, niſi qui jam trigeſimum annum ætatis *g* exegerit, & de *h* legitimo matrimonio ſit natus, qui etiam vitâ & ſcientiâ commendabilis demonſtretur.

NOTÆ.

1. a EOdem.] Concilio videlicet Lateranenſi, *capite* 2. ubi reperiuntur verba hujus textus, & etiam in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 16. ex quibus tranſcripſit Raymundus. Meminit hujus canonis Innocentius III. *lib.* 1. *in epiſt. Vſalenſi Epiſcopo miſſa*, apud Sirletum *fol.* 220. his verbis: *Quod cùm quamplurimi Sueciæ clerici non ſint de legitimo thoro ſuſcepti, qui ob ſuæ generationis erubeſcentiam, altioris gradus culmen appetere nullâ præſumptione deberent, contra conſtitutionem in Lateran. Concilio providâ deliberatione innouatam, venire nullatenus metuentes, Epiſcopatuum dignitates inuerecundè obtinere contendunt*, &c.

2. b *Ordinibus.*] Et in cæteris aliis ætas certa præfinita eſt à ſacris canonibus, tam antiquis, quàm recentioribus; nemini enim citò manus eſt imponenda. D. Paulus *ad Timoth. cap.* 5. vt conſtat *ex cap. miramur*, 61. *diſt. cap. ſubdiaconus* 4. 77. *diſt. cap. presbyter*, 28. *diſt. cap. vel non eſt compos* 14. *de temporib. ordin. cap. ſuper* 33. *de prebendis, cap. finali de temporib. ordin. lib.*6. ætas enim vnicuique ordini aſſignata refertur *in cap. de his* 5. 28. *diſt. cap. in ſingulis*, 77. *diſt.* nouiſſimè in Tridentino *ſeſſ.* 25. *cap.* 5. *&* 6. Pro quorum jurium expoſitione plura adducemus *in cap. eam te, de ætate & qualit.*

3. c *Miniſteriis.*] Videlicet dignitatibus, & officiis Eccleſiaſticis; ſæpè ſæpiùs enim, tam in jure noſtro, quàm Cæſareo miniſteria accipiuntur pro officiis, aut dignitatibus, *cap. multi* 1. *quæſt.* 1. *cap. nulla Eccleſiaſtica miniſteria, de conceſſ. præb.* §. *inferiora verò miniſteria noſtri textus, cap. Ioannes, de clericis coniugatis, cap. cum ſingula*, §. *prohibemus, de prebend. lib.*6. Concilium Pariſienſe 3. *can.* 9. *l.* 2. *ff. de officio Proconſulis, l. illicitas* 6. §. *illicita, ff. de officio Præſidis, l. in eandem* 10. *ff. ex quibus cauſis, l.* 2. *ff. de ſeruis fugitiuis*: notant vtriuſque juris Lexicographi *verbo Miniſteria.*

4. d *Grauitas morum.*] Quæ in Epiſcopo, & quolibet Prælato Eccleſiæ præficiendo maximè deſideratur. D. Iſidorus *lib.* 3. *de ſummo bono, cap.* 34. *Non ſunt promouendi ad regimen Eccleſiæ, qui adhuc vitiis ſubjacent.* Saluianus *lib.* 2. *ad Eccleſ. Quidquid enim de aliis omnibus dictum eſt, magis abſque dubio ad eos pertinet, qui exemplo eſſe omnibus debent; & quos vtique tantò anteſtare cæteris oportet deuotione, quantò anteſtant omnibus dignitate.* B. Laurentius Iuſtin. *lib. de compunct. part.* 2. D. Gregorius latè *homilia* 17. *in Euang.* latè illuſtrat Theophilus Raynaud. *tom.* 12. *tract. Mala è bonis, cap.* 16.

5. e *Qualiter.*] Faciunt D. Gregorius *in Paſtorali lib.* 1. *cap.* 10. *&* 11. ibi: *Epiſcopus debet ad exemplum viuendi pertrahi.* Concilium Aquiſgran. *can.* 13. Turonenſe ſub Carolo Magno *can.* 4. *Epiſcopi vitâ, habitu, formâ, & communicatione ſuis ſint ſubiectis exemplum, & viuendi norma.* Cabilon. ſub eodem, *can.* 2. Valentinum ſub Lothario, *can.* 13. Iſidorus Peluſiota *lib.* 1. *epiſt.* 319. ibi: *Cùm ſacerdos gregis forma, & Eccleſiæ lumen dicatur, & ſit reuerà, ſubditos, vt ceram ſigillo, ſic ipſius moribus imprimi neceſſum eſt.* Fileſacus *in cap. primo*, §. 3. *de officio Ordin.* hinc Epiſcopus peccans, grauiùs punitur quàm cæteri fideles, *cap. cum quædam, de jureiurando.*

6. f *Quibuſdam.*] Cùm enim in electionibus Epiſcoporum Regis expectabatur aſſenſus, inter alia incommoda, quæ ſequebantur, præcipuum erat, quia pueri & ignari Eccleſiis præficiebantur. Ivo Carnotenſis *epiſt.* 6. *&* 7. ibi:

Eligimus puerum, puerorum feſta colentes;
Non noſtrum morem, ſed Regis juſſa ſequentes.

Vnde refert Flodoardus *lib.* 4. *chron. cap.* 22. Oldaricum Aquenſem Epiſcopum, præfectum Eccleſiæ Rhemenſi fuiſſe vice Hugonis Comitis tunc parvuli: quod etiam refert Baronius *tom.* 10. *anno* 925. *num.* 8. ibi: *Illud planè tunc primò contigit in Eccleſia Dei videri monſtrum, nunquam hactenus in Orbe Chriſtiano viſum, nec auditum, immò nec puto mente conceptum, cum videlicet puer nondum quinquennis, nondum alicuius inferioris ordinis capax, vix ferulâ prima addiſcens elementa, Rhemenſis eligatur Archiepiſcopus.* Similem caſum refert Spondanus *in epitome, anno* 935. ibi: *Quo tempore res accidit, quæ nunquam in ea Eccleſia fuerat audita, vt poſt Stephanum non alius niſi temporaneus ſubſtitueretur Antiſtes, nempe Triphon monachus, qui ſedit vſquedum Theophila, & filius Romani Imperatoris adoleſcens, tunc ſexdecim annorum, legitimæ eſſet ætatis, vt poſſet fieri Patriarcha: quem tamen hoc anno revera creatum fuiſſe Patriarcham ex Curopalate conſtat, dum numerat annos ſedis ejus viginti tres; ſed hoc ipſius Triphonem conſtitutum eſſe adminiſtratorem ejus Eccleſiæ.* Cuius abuſus jam conquerebatur Bernardus *epiſt.* 12. *poſt medium*: *Scholares, pueri, & impuberes adoleſcentuli, ob ſanguinis dignitatem promouentur ad Eccleſiaſticas dignitates; & de ſub ferula transferuntur ad principandum presbyteris, lætiores interim quòd virgas euaſerint, quàm quòd meruerint principatum.* Et *epiſt.* 271. Philippus Abbas *lib. de dignit. cleric. c.* 115. *Væ tibi terra*, ſcriptura dicit, *cuius Rex puer eſt. Hoc eſt dicere: Væ tibi Eccleſia, cuius Prælatus vitam retinet puerilem, non aſſumens grauitatem ſenilem, non fortitudinem.* Illuſtrat Theophilus Raynaud. *tom.* 12. *tract. Mala è bonis, cap.* 6. *ex num.* 30.

g *Exegerit.*] Antiquiores in præſenti, & Gloſſa *in cap. unico, verbo compleverit*, exiſtimarunt, ſufficere Epiſcopum eligendum tetigiſſe trigeſimum annum, non verò neceſſarium eſſe perfeciſſe. Sed licet hoc in terminis juris communis defendi poſſet, hodie tamen non poteſt admitti poſt conſtitutionem Gregorii XV. editam die 15. Maii anno 1591. in illis verbis: *Annum trigeſimum expleviſſe.* Ex quibus conſtat deſiderari trigeſimum annum expletum: ita docent Armendariz *ad leges Nauarræ, in l.* 1. *tit.* 7. *lib.* 1. *num.* 18. Gutierrez *lib. canonic. q.* 26. *n.* 39. Leſſius *de juſtitia lib.* 2. *cap.* 34. *dubio* 20. Diana *p.* 5. *tractatu* 2. *reſolut.* 19. Narbona *anno* 30. *q.* 5. 7.

h *Legitimo.*] Quæ ad hanc textus partem ſpectant, petenda ſunt ex traditis *in cap.* 1. *de filiis presbyter.* 8.

COMMENTARIVM.

EX hoc textu ſequens deducitur aſſertio: *Epiſcopus debet eligi, qui* 30. *annos habeat, ex legitimo matrimonio ſit natus, & litteris polleat.* Probant textus *in cap.* 2. *diſt.* 36. *cap. ſi gens, cap. presbyterum*, 56. *diſt. cap.* 1. 59. *diſt. cap. Epiſcopus*, 77. *diſt. cap. qui in aliquo*, 51. *diſt. cap. vlt. de ætate & qualit. cap. innotuit* 20. *cap. cum Vvintonienſis, hoc tit.* Concilium Arelatenſe tertium *can.* 1. ibi: *Epiſcopatus, vel presbyteri honorem nullus laicus ante præmiſſam anni conuerſionem, vel ante triginta ætatis annos accipiat.* Romanum ſub Eugenio II. *can.* 4. Lateranenſe ſub Leone X. *ſeſſ.* 9. Tridentinum *ſeſſ.* 7. *cap.* 1. 9. Concluſio traditur, et probatur.

V 2 &

& *ſeſſ.*24. *cap.* 12. Aquiſgranenſe 2. ſub Ludovico *p.*2. *cap.*2. & 3. Gregorius VII. *lib.*9. *regeſt. epiſt.*2. *circa med.* Gregorius XV. in conſtitutione ſuprà relata. Illuſtrant Azor, Suarez, Toletus, Reginaldus, Leſſius, Sayrus, Garcia, Menochius, Rebuffus, Gutrierez, Armendariz, & alii relati ab Acuña *in cap. Epiſcopus* 6. *num.*17. 77. *diſt.* Bertachinus, & Petrus Gregorius apud ipſum *in cap.* 1. *n.* 6. *diſt.* 60. Henriquez & Salcedo laudati ab ipſo *in cap. qui in aliqua*, 51. *diſt.* innumeri relati à Barboſa in præſenti, & *de poteſt. Epiſc. alleg.* 1. *n.*26. & *in Trid. ſeſſ.*7. *cap.*1. quibus addendi ſunt Narbona *de ætate, anno* 30. *q.*5. Fileſatus *in cap.*1. §.3. *de officio Ordin.* Ægidius Boſſius *tomo* 1. *moral. tit.*2. §.4. Savarus *ad Sidon. lib.*5. *epiſt.*5. Pittus *tomo* 1. *Sicilia ſacra, fol.*419. Creſolius *lib.*2. *myſtag. cap.*7. Yepes *tomo* 5. *chron. D. Bened. anno* 935. *cap.*1. Turturetus *in paral. cap.*15. Ant. Auguſt. *lib.*4. *in epitome, tit.*9. & 10. Salmeron *in Principe abſcondito, medit.*18. §.3. Garcia *tomo* 2. *polit. folio* 89. & 93. Ætas autem triginta annorum dicitur perfecta, *l.*3. *tit.*2. *lib.*10. *legum Vviſigothor.* Nazianz. *orat.*40. Quia hæc ætas perfectum virtutis argumentum, docendique maturitatem habet. Theophyl. *in Luc. cap.*3. *Ætas illa perfectiſſima eſt.* Et *in Joan. cap.*1. *Vir autem dicitur dominus, fortaſſis propter ætatem perfectam, quoniam triginta annorum erat cùm baptizaretur.* Gregorius VII. *epiſt.* 5. *ad Epiſcopos Britanniæ: Non admitti juvenem quendam præclarum genere, & honeſtis moribus ad Epiſcopatus onus portandum.* Hincmarus tamen in vita S. Remigii ait, eum anno 22. Archiepiſcopum electum eſſe. Et ut cætera exempla mittam, Eleuterius propter eximiam virtutem, vigeſimum annum agens Epiſcopus Illyrici ordinatus eſt, ut ſcribit Nicephorus Callixtus *lib.*5. *hiſtor.*

10. Traditur dubitandi ratio. Sed adverſus hanc concluſionem ſequentes inſurgunt difficultates: & prima adverſus eam partem, in qua aſſeritur, minorem triginta annorum non poſſe in Epiſcopum eligi, in quam ſic argumentor: Morum honeſtas, & mentis ſolertia non ita adſcriptæ ſunt ætati triginta annorum, ut antea obtineri non valeant; nam ſicut malitia, ſic prudentia ſupplet ætatem, *l.*1. *C. de præpoſitis ſacri cubiculi, lib.*12. *cap. de illis, cap. fin. de deſponſat. impub.* quippe vita commendabilis non naſcitur ex diuturnitate annorum, aut ex numero eorum computatur; ſed ex probatis moribus, quibus ſi polleat Epiſcopus, eligi debet, quanvis ætate minor ſit, ut in judice eligendo aiebat Caſſiodorus *lib.*2. *var. epiſt.*1. ibi: *Dignus planè largitatibus noſtris, qui in ipſo pueritiæ flore maturis moribus lubricam frenavit ætatem; & quod rarum continentiæ bonum eſt, patre privatus, gravitatis factus filius eſt: cupiditatem inimicam ſapientiæ ſubjugavit, vitiorum blanda contempſit.* Id probemus exemplis. Timotheus enim juvenis in Epiſcopum electus fuit. D. Paulus 1. *ad Timoth.*4. ubi reddit rationem D. Ambroſius, quia quantum ad ætatem pertinet, juvenis erat; quantum ad mores & converſationem, ſenior & gravis. Idem de Paulo Conſtantinopolitano Archiepiſcopo refert Socrates ibi: *Qui ut ætate admodum juvenis, ita providentiâ, & conſilio ſenex erat.* Etiam id de S. Honorato refert Hilarius Arelatenſis *in ejus vita*; & multos honoribus, & dignitatibus juvenes decoratos referunt Bobadilla *lib.*1. *polit. cap.*7. *num.*22. Creſolius *lib.*2. *myſtag. cap.*19. Laurentius Beyerlink *in Theatro vitæ humanæ, verbo Adoleſcentia.* Unde olim apud Romanos virtute pollentes, non attenta ætate admittebantur. Tacitus *lib.* 11. *Annal.* ubi notavit Leſſius: ergo etſi trigeſimum annum quis non expleverit, poterit in Epiſcopum eligi. Secundò contra eam partem, ubi docetur eligendum in Epiſcopum litteris conſpicuum eſſe debere, nec illiteratum eligi poſſe, ſic inſurgo: Quælibet Domini noſtri actio debet eſſe vitæ noſtræ inſtructio, *cap.* 4. *de elect.* ſed Dominus noſter non vocavit, aut elegit litteratos in Apoſtolos, ſed piſcatores; & Petrus, & Joannes illiterati dicuntur, *Actorum cap.*4. ergo & Eccleſia non debet eligere litteratos, ſed virtutibus pollentes. Accedit, nam plurimos Sanctos omnem litteraturam parvipendiſſe notum eſt. Rex David aiebat: *Quoniam non novi litteraturam, introibo in potentias Domini.* Quæ verba Septuaginta ſic legunt: *Quia non cognovi negotiationes.* Quos ſequuntur Arnobius, Chryſoſtomus, & Auguſtinus. Verſio Ethiopica habet, *Quia non cognovi numeros:* Chaldaïca, *Non cognovi numerum.* Quâ litterâ retentâ, verum ſenſum hujus loci aſſignat novus Notator Petri Bleſenſis *in epiſt.* 17. Et D. Paulus Vas electionis aiebat, *Scientia inflat.* Et Corinthiis gratulabatur, eo quòd eſſent litterarum, & diſciplinarum hujus ſæculi rudes, ac imperiti. Celebre etiam eſt S. Auguſtini de ſalutari ignorantia documentum: cùm enim ſibi narraretur vita S. Antonii, repentè (ut ipſe fatetur *lib.*8. *confeſſ. cap.*8.) exclamavit: *Quid eſt hoc quod audiſti! Surgunt indocti, & cælum rapiunt; & nos cum doctrinis noſtris ſine corde ſumus, ubi volutamur in carne & ſanguine.* De S. Benedicto refert D. Gregorius *lib.*2. *dialogor.* quod de domo parentum diſceſſit ſcienter neſciens, & ſapienter indoctus. Denique notum eſt oraculum illud, *Littera occidit, ſpiritus autem vivificat.* Ergo gratia ſufficit in Epiſcopo, nec humanâ ſcientiâ opus eſt.

Sed his non obſtantibus, vera eſt noſtra aſſertio, quæ rationibus ſic probatur. Primæ partis, ubi docetur in Epiſcopo eligendo deſiderari ætatem triginta annorum, ratio ex eo provenit, quia hæc ætas naturaliter perfecta eſt; unde apud Romanos ea ætas præfinita fuit in ſervo manumittendo, ut jura civitatis Romanæ conſequeretur, ut agnoſceret manumiſſus libertatis beneficium ſibi collatum. Ulpianus *in fragmentis, tit.*1. ad quod caput legis Æliæ Sentiæ ſpectant textus *in l. ex parte* 39. §. *ſervo, ff. familiæ erciſcundæ, l. ult. ff. de rebus dubiis, l. Ariſto* 46. *ff. de manumiſſ. teſtam. l. ſi quis ita* 13. *ff. de ſtatuliberis, l. qui filium* 74. *in fine, ff. ad Trebellianum:* notarunt Fornerius *lib.*6. *rerum quotidianar. cap.*26. Merillus *lib.*2. *obſervat. cap.* 21. Cuellar. *de manumiſſ. num.*54. Ipſi etiam Romani in ſuis legibus annalibus ſtatuerant, ne quis Prætor fieret ante trigeſimum annum, quia non eſt concedenda adminiſtratio Reipublicæ ei, cui non conceditur ſuorum bonorum diſpoſitio. Refert Dio Caſſius *lib.* 53. Suetonius *in Auguſto, cap.*32. Et alia lege lata à Cneio Pompeio cum M. Craſſo, Coſſ. anno Urbis conditæ DCCL. cautum fuit, ne minor annis triginta Magiſtratum recepiſſet, in Senatúve eſſet. Apud Plinium Juniorem *lib.* 10. *epiſtol.* r. Romani etiam conſtituerunt, ne ante quadrageſimum annum quis Conſulatum haberet: rationem reddit Cicero *Philippica* 5. *in fin.* ſic: *Legibus annalibus majores noſtri cum grandiorem ætatem ad Conſulatum conſtituebant, adoleſcentiæ temeritatem verebantur, & ne Ædilitatem ante vigeſimum ſeptimum annum gerere poſſent, nec minor viginti quinque annis in Senatorem eligeretur:* nec etiam ſtante hominum penuriâ, *l. ad rempublicam* 8. *ff. de muneribus & honoribus, l.* 2. §. *fin. ff. de jure immunit. l. Lucius* 21. §. *penult. ff. ad municipalem.* Apud varias etiam nationes conſtitutum reperitur, ut non niſi provectæ ætatis viri ad dignitates, & Magiſtratus admitterentur; apud Hebræos enim in Sacerdote ætas viginti annorum, in Pontifice verò vigeſimus ſextus annus deſiderabatur,

11. Ætas triginta annorum naturalis.

batur. Seldenus *de ſucceſſ. Hebræorum, cap.4.* licèt nullam ætatem iſtis miniſteriis præſcriptam eſſe doceat Pater Menochius *lib.2. de republica Hebræorum, cap. fin. circa finem.* Apud Athenienſes Helicaliſtæ, id eſt qui in Helica juri dicundo præerant, conceptis verbis jurabant, ſe trigeſimum ætatis annum exceſſiſſe. Demoſthenes *contra Timocratem.* De Spartanis idem tradit Plutarchus *in vita Lycurgi*: de aliis Petrus Gregorius *lib.47. ſyntagm. cap.9.* cùm ergo major & prudentia, & cura in regendis animabus, quàm in regendis corporibus requiratur, *cap. cum ſit ars, de ætat. & qualit.* meritò ſacri canones in eligendo ad Epiſcopatum ætatem 30. annorum præſcripſerunt. Accedit exemplum Hebræorum, vbi nullus ante trigeſimum ætatis annum ad populum concionem habere, Doctoris, Prophetæve munere fungi poterat, niſi 30. annis natus: vnde D. Joannes Baptiſta ætatis annum trigeſimum agens prædicare cœpit, & Chriſtus Dominus noſter triginta annis natus baptizatus fuit, & tunc prædicare cœpit, vt expendunt Patres Concilii Neocæſarienſis relati *in cap. presbyter*, 78. *diſt.* Illuſtrant Creſolius *myſtag. cap. 7.* Baronius *anno* 31. Viuar. *in notis ad Flav. Dext. anno 31. fol.21.* Meritò ergo in Epiſcopo ætas triginta annorum deſideratur, in qua ætate Senatores eligendos eſſe, probat Langleus *lib.7. ſemeſt. cap.11.* & in his Regnis Hiſpaniarum Inquiſitores hæreticæ prauitatis in eadem ætate eligi debere probant Carena *de officio Inquiſit. 1. part. §. 4. num.18.* Simanchas *de catholicis inſtit. tit.34.* licèt jure communi attento in eis ætas quadraginta annorum deſideretur, vt docent Eymericus *parte 3. direct. quæſt.2. comment. 51.* Farinacius *de hæreſi quæſt. 186. num.46.* Delbene *tom.2. de officio Inquiſit. dubit.1.*

12. SECUNDÆ PARTIS CONCLUSIONIS RATIO. Secundæ etiam partis concluſionis ratio ex eo prouenit, nam Epiſcopi officium & munus eſt docere, & prædicare, *cap. inter, de officio ordin.* Synodus 6. Trullana *can.19. & 20.* vbi Balſamon, D. Ambroſius *lib.1. de officiis, cap.1.* ibi: *Cum jam effugere non poſſimus officium docendi, quod nobis fugientibus impoſuit ſacerdotis neceſſitudo.* Sidonius *lib.5. epiſt.3.* vbi Sauarus *verbo Qui miſerant*: & Apoſtolus 1. *ad Timoth. cap. 1.* Epiſcopum Doctorem debere eſſe prædicat. D. Iſidorus *lib.2. de offic. Eccleſiaſt. cap.5. Epiſcopo etiam ſcientia ſcripturarum neceſſaria eſt; quia ſi Epiſcopi tantum ſancta ſit vita, ſibi ſoli prodeſt ſic viuens. Porro ſi & doctrinâ, & ſermone fuerit eruditus, poteſt cæteros quoque inſtruere, & docere ſuos, & aduerſarios reuincere, qui niſi refutati fuerint, atque conuicti, facilè poſſunt ſimplicium corda peruertere.* Citatur locus hic in Concilio Aquiſgran. 1. ſub Ludouico, *cap.9.* & ſumptus eſt magna ex parte ex B. Hieronymo *in comment. ad epiſt. Pauli ad Titum, cap.1.* Latè probat I. Fileſacus *in cap.1. de officio ordin. §.4. per totum.* Debet etiam Epiſcopus cauſas judicare, & criminoſos pœnis à jure ſtatutis punire, *cap.1. de officio ordin.* quomodo ergo illiteratus poterit ea exequi? Vnde ignorantiam Præſulum valde damnarunt Zoſimus Pontifex *epiſt.1. cap.1.* Hilarius *epiſt.1. ad Aſcan. cap.4.* Gregorius VII. *lib.9. regeſt. epiſt.* 2. juſtè ergo tot canonibus ſtatutum eſt, in Epiſcopum, illiteratum eligi non poſſe.

13. DISSOLVUNTUR DIFFICULTATES. Nec obſtant difficultates ſuprà expenſæ: non prima, nam licèt ante trigeſimum annum in vno, vel alio ſacerdote poſſint reperiri morum honeſtas, mentiſque ſolertia; non tamen id frequentiùs ita contingit; quare Eccleſia non ad ea, quæ rarò, ſed quæ frequentiùs accidunt, reſpiciens, ſtatuit ætatem triginta annorum in Epiſcopo eligendo. Adducta autem pro dubitandi ratione euincunt, poſſe R. Pontificem ante eam ætatem cum aliquo diſpenſando, cum in Epiſcopum eligere, ſeu confirmare, vt contigit in electione Rudeſindi Epiſcopi Dumienſis, vt referunt Yepes *tom. 5. chron. D. Benedicti, anno 935. cap.1.* Tamayo à Salazar *tom. 2. martyrol. Hiſp. die 1. Martii.* Nec ſecunda difficultas obſtat ex variis auctoritatibus, & exemplis petita, quibus ſigillatim eſt ſatisfaciendum: non exemplum deductum ex Apoſtolis; nam licèt quandiu Apoſtoli tantùm piſcatores erant, litteras neſcirent, tamen poſtquam à Domino electi fuerunt, & miſſi vt prædicarent in vniuerſum orbem, Spiritu ſancto illuminati loquebantur variis linguis magnalia Dei, vt omnes Scribas & Doctores legis veteris in ſtuporem raperent, vt refertur *Actuum Apoſt. cap.4. & 13.* Nec illud Dauidis, *Quia non noui litteraturam,* ad rem facit: nam præterquam quod, vbi in Vulgata legitur *litteraturam*, in alia verſione legitur, *non noui numeros*, ſeu arithmeticam; & in alia habetur, *non noui negotiationes*, vt notarunt D. Auguſtin. *ibi*, D. Ambroſ. *lib.3. de officiis, cap. 6.* Gelaſius Papa *in epiſtola decretali*; nemo ignorat Prophetam Regem non fuiſſe Sacerdotem, aut Leuitam; quare non illis litteris egebat, quibus miniſtri Eccleſiæ debent pollere, & quæ adeò ex ſacre pagina in miniſtris deſiderantur, vt apud Oſeam *cap.4. verſ.8.* illa interminatio legatur: *Quia tu ſcientiam repuliſti, repellam te, ne ſacerdotio fungaris mihi.* Nec auctoritates D. Pauli aduerſantur; nam Apoſtolus non de litterarum inſcitia agit, ſed de minori eloquentiæ cultu; & ſic inquit *ad Corinth. 2. cap.1. verſ. 6. Imperitus ſermone, non tamen ſcientiâ.* Scitè ad rem D. Auguſtinus *lib. 4. de doctrina Chriſt. cap.7.* ibi: *Sicut præcepta eloquentiæ ſecutum fuiſſe non dicimus, ita quod ejus ſapientiam ſecuta ſit eloquentia, non negamus.* Ad ſententiam illam Pauli, *littera occidit*, præuia eſt ſolutio, videlicet Apoſtolum agere de littera legis, quam accipiebant Iudæi, neglecto litteræ ſenſu; illa enim occidebat, vt docent latiùs proſequentes ipſius loci explicationem Fr. Antonius Perez *in pentateuc. fidei, cap. 4.* Conradus Kling *lib.3. diſput. cap. 28. per totum.* Facetè & acutè Thomas Morus luſit cum quodam Eccleſiaſtico valdei gnaro, qui ſuam ignorantiam defendebat, & hoc prætextu tegebat, *littera occidit.*

Magne Pater clamas, Occidit littera: in ore
Hoc vnum ſemper, Littera occidit: habes.
Cauiſti benè tu, ne te vlla occidere poſſit
Littera; nam nulla eſt littera nota tibi.

Manet ergo, prædicta teſtimonia nullo modo adſtruere inſcitiam in viris Eccleſiaſticis, in quibus eam maximè damnandam eſſe probant Fileſacus, & alii ſuprà citati.

Sed ſuperiori aſſertioni primò obſtat textus *in cap. quorundam, 34. diſt.* ex cuius verbis expreſsè deducitur, juuenem, & per conſequens trigeſimum annum non habentem, Epiſcopali dignitate fungi poſſe, cùm de Lanfredo in eo textu referatur, juuenem eſſe, & juuenilibus ardoribus deditum. Cui difficultati ſatisfaciendum eſt dicendo, non rectè deduci, Lanfredum non habuiſſe ætatem naturalem in Epiſcopo præſcriptam; ex eo quod appelletur juuenis; cùm latè juuenis dicatur etiam ille, qui ſupra quinquageſimum annum habet; ſiquidem juuentutis ætas incipit ab anno 25. & finitur in quinquageſimo, vt probat Narbona *anno 25. quæſt.1.* & *anno 50. quæſt.1.* Deinde, nam juuenis ibi in eo textu dicitur Lanfredus, non tam ætatis ratione, quàm ob vitia, quæ ipſe commiſerat; juuenes enim lubrico ætatis ad venerem facilè prolabuntur. Concilium Toletanum 4. *can.23.* latè illuſtrat Feloaga *in cap. 1. de his quæ vi, ratiocin. 5. per totam*, Creſolius *lib. 2. myſtag. cap. 3. ſect. 4.* Sauarus *ad Sidonium lib.7. epiſt.2.* Baſeus *de flatibus hominum, verbo* 14. OPPONITUR CAP. QUORUMDAM, 34. DIST.

Digitized by Google

Adoleſcentia. Quare cùm Lanfredus, de quo in eo textu, veneri, & venationi deditus eſſet, dicitur juvenis, quia juvenilibus ardoribus flagrabat; non verò quia ita juvenis exiſteret, ut trigeſimum annum non expleviſſet.

15. Exponitur Novella 123. Juſtin.

Secundò obſtat noſtræ aſſertioni textus *in novel. 123. de SS. Epiſc. cap. 1. §. 1. collat. 9.* ibi: *Hoc quoque decretis oportet inferri, quia non minus quàm trigintaquinque ætatis annos habeat is qui eligitur.* Ex quibus verbis expreſsè deducitur, Epiſcopum non eſſe eligendum, niſi trigeſimumquintum annum habentem: igitur non rectè in hoc textu docetur, ætatem triginta annorum Epiſcopis eligendis eſſe præſcriptam. Cui difficultati reſpondendum eſt, illum textum procedere inſpecto Jure Civili, ex Imperatoris Juſtiniani conſtitutione; noſtram verò deciſionem procedere attento ſacro Jure canonum, cui in hac parte, tanquam merè eccleſiaſtica, ſtandum eſt, ut docent pro illius textus interpretatione Turturetus *in paral. d. diſſert. 15.* Narbona *anno 30. quæſt. 5.*

§. I.

CUm verò electus fuerit, & conſummationem electionis acceperit, & Eccleſiaſticorum bonorum adminiſtrationem habuerit, decurſo tempore de *a* conſecrandis Epiſcopis à *b* canonibus diffinito, is ad quem *c* ſpectant beneficia quæ habebat, de illis diſponendi liberam habeat facultatem.

NOTÆ.

1. a *COnſecrandis.*] Omnia enim iſta quatuor deſiderantur, videlicet electio, confirmatio, poſſeſſionis adeptio, & conſecratio, de quibus ſtatim agemus.

2. b *A canonibus.*] Tempus videlicet trium menſium, *cap. poſtquam 11. 50. diſt. cap. quoniam 85. cap. quoniam, 100. diſt.* Concilium Vvormatienſe *can. 76.* Synodos Romana III. ſub Innocentio II. *can. 21.* & refert Luitprandus *in chron.* Honorium I. ſtatuiſſe, ut poſt tres menſes à die electionis Epiſcopus conſecraretur. Trident. *ſeſſ. 23. de reformat. cap. 2.* quod procedit ſi electus in Epiſcopum ſit presbyter; nam ſi electus non ſit ſacerdos, expectabitur tempus quatuor Temporum, *cap. dilectionis 12. 76. diſt.* Gibalinus *in ſynopſi cenſur. fol. 453.* & ſi intra tres menſes ob negligentiam ſuam Epiſcopus non conſecretur, privatur Epiſcopatu. Barboſa *de poteſt. Epiſcopi, tit. 1. cap. 5. num. 1.* & *allegat. 1. num. 29.* trimeſtre autem computatur à die confirmationis Pontificiæ in Epiſcopis à Regibus præſentatis; in illis verò qui à Pontifice nominantur, à die quo in Conſiſtorio præconizantur. Barboſa *d. cap. 5. num. 2.* Hallierius *de ſacris elect. tit. de tempore conſecr. Epiſc. art. 3. per tot.* aliquæ tamen cauſæ ſunt, quæ excuſant à prædicta conſecratione, quas refert Hallier. *d. art. 3. §. 4.*

3. c *Spectant.*] Jure communi collatio beneficiorum vacantium per promotionem ad Epiſcopatum ſpectat ad eos, ad quos ex ipſo jure communi pertinebat ſimilis collatio; ſed per extravagantem *Ad regimen, de præb.* reſervantur Romano Pontifici omnia vacantia beneficia per promotionem ad Archiepiſcopatus, & Epiſcopatus: docent Mandoſius *ad reg. 1. Cancell. q. 13.* Germonius *de indultis Card. §. Si verò, num. 26.* In noſtra tamen Hiſpania, ex antiquiſſima conſuetudine receptum eſt, ut præſentatus à Rege noſtro Catholico renunciet beneficia anteà habita, in favorem perſonæ à Catholica Majeſtate deſignatæ, cui, & non alii Pontifex tenetur conferre beneficia. Latè docent Barboſa *allegat. 57. num. 76.* & plura Borellus *de præſtant. Regis, cap. 50.* Lartea *allegat. 67.* idem Barboſa *voto 28. num. 6.* & *voto 43.*

COMMENTARIVM.

4. Concluſio probatur.

EX hoc §. talis depromitur aſſertio: *Beneficia in Epiſcopum electi vacant per confirmationem, adeptionem poſſeſſionis, & conſecrationem ſequutam, vel poſtquam tempus ad eam petendam elapſum fuerit.* Probant textus *in cap. ſi quis 21. quæſt. 2. cap. ne pro cujuſlibet 16. quæſt. 1. cap. cùm noſtris 7. cap. poſt electionem, de conceſſ. præb. cap. cum te 7. de reſcr. cap. ex ore, de his quæ fiunt à Prælatis, cap. cum in Eccleſia 25. de præbendis, lib. 6. cap. licet Epiſcopus, de conceſſ. præb. eod. lib. extravagant. ad regimen, de præbendis,* Trident. *ſeſſ. 7. cap. 9.* & *ſeſſ. 23. cap. 2.* Illuſtrant Gigas *de penſionibus quæſtione 56. num. 4.* Germonius *de indultis, §. ſi verò, num. 20.* Sanch.z *de matrim. lib. 8. diſput. 1. num. 24.* Ojeda *de incompatibilit. 1. p. cap. 3.* Valenzuela *tom. 1. conſil. 51. num. 19.* Balboa *in c. 3. de probat. num. 2.* Rufiniacus *lib. 3. conſtitut. cap. 5.* Soſa *in Epiſcopo religioſo, num. 68. & 123.* Lotherius *lib. 3. de re benef. quæſt. 26. num. 56.* Barboſa *voto 28. per totum,* Salgado *de Regia protect. part. 3. cap. 10. num. 23.* Borellus *de præſtantia Regis Cathol. cap. 50.* Lartea *alleg. 67.*

5. Impugnatur hæc aſſertio

Hæc aſſertio difficilis admodum redditur ſequenti conſideratione; nam ſi quis habeat beneficium, & aliud conſequatur, eo ipſo priuatur primo, & illud amittit, *cap. quia in tantum 5. cap. referente 7. cap. cùm ignores 15. cap. præterea, cap. ad hæc, cap. cùm jamdudum, de præb.* ſed Epiſcopatus beneficium eſt curam animarum habens, *cap. ſignificaſti, de officio ordin. cap. nullus, de parochis, cap. parochiano, de ſentent. excomm.* igitur per adeptionem Epiſcopatus, etiam non ſecutâ conſecratione, vacant ipſo jure beneficia jam obtenta. Augetur hæc difficultas primò ex eo, nam contrariorum eadem eſt ratio & diſciplina, *l. finali, §. 1. ff. de legat. 3.* ſed ſi Epiſcopus adipiſcatur dignitatem, & beneficia, non vacat Epiſcopatus, etiam poſt adeptam poſſeſſionem, *cap. cum noſtris, de conceſ. præbendæ:* igitur ſimiliter habens beneficia, licèt Epiſcopatum conſequatur, non debet priuari beneficiis jam obtentis. Augetur ſecundò; nam per aſſecutionem ſecundi Epiſcopatus non vacat prior ipſo jure, ſed neceſſaria eſt ſententia, *c. quamiò, in fine, de tranſlat. Epiſc. c. quia frater, §. ambitionis 1. q. 1.* igitur per adeptionem Epiſcopatus, ſecutâ conſecratione, non vacant beneficia antea obtenta ipſo jure.

6. Traditur decidendi ratio.

Hac tamen dubitandi ratione non obſtante præſens aſſertio defenſanda eſt, cuius ratio prouenit ex prohibitione pluralitatis beneficiorum, tot Eccleſiæ canonibus repetita; nam cùm propter incompatibilitatem non poſſit quis habere duas dignitates, pluráve beneficia, *cap. quia in tantum, cap. referente, cap. de multa, de præbendis, cum aliis;* ideò qui beneficia poſſidet, & conſecratur in Epiſcopum, ipſo jure priuatur illis beneficiis jam obtentis; & ſi retineantur, vſurpari dicuntur. Carnot. *epiſt. 54. Archiepiſcopus, qui in prædicta Eccleſia adhuc ſibi vſurpabat Præpoſituram, & Archidiaconatum.* Sed cùm ante confirmationem non dicatur Epiſcopus propriè,

propriè, nec ipſe Eccleſiam plenè habeat, *cap. niſi, de auctorit. & vſu pallii, cap. 1. §. porrò, vt lite non conteſt. cap. ſuper his, de accuſat.* ideò non ſtatim vacant beneficia poſt electionem, ſed ſequi debet confirmatio, aut conſecratio; nam plura euenire poſſunt, quæ poſt electionem ſuſpendant, & prorſus impediant confirmationem, & conſecrationem: ſed ſi Epiſcopus in mora ſit non petendo ipſam conſecrationem intra tempus à jure præſcriptum, videlicet tres menſes, tunc mora ſua illi nocet, & ſic punitur priuatione beneficiorum, & juris quod ad Epiſcopatum habebat, *cap. quoniam*, 100. *diſt.* Trident. *dicta ſeſſ.* 23. *cap.* 2. Ampliatur etiam præſens aſſertio, vt procedat etiam in Romano Pontifice electo beneficia habente; omnia enim beneficia anteà obtenta vacant. Germonius *de indultis Card. §. ſi verò, n.* 34. & in Cardinalibus, qui etiam amittunt omnia beneficia anteà poſſeſſa, adeò ut non poſſint ea aliquo modo renunciare. Fragoſo *diſput.* 19. *num.* 61. Etiam ampliatur noſtra deciſio, vt procedat non ſolùm in beneficiis curatis, verùm etiam in ſimplicibus nullam reſidentiam exigentibus, vt probat Ojeda *de incompatibilitate*, 1. *part. c.* 4. *num.* 3. Circa penſionem autem dubium eſt apud Interpretes, vt videre licet apud Ojedam *vbi ſuprà*, Barboſam *allegat.* 57. *num.* 67. Sed licèt hoc ſub dubio eſſet, inſpecto jure communi, quo diſceptabatur, an penſiones eſſent beneficia Eccleſiaſtica; tamen hodie poſt conſtitutionem Leonis X. editam anno 1570. res prorsùs omni difficultate caret, cùm ex ea, & curiæ Romanæ ſtilo certum ſit, per Epiſcopatus adeptionem vacare penſiones anteà obtentas: reſolvit, & alias ampliationes adducit Barboſa *allegat.* 57. *num.* 72.

7. DISSOLVITUR DIFFICULTAS.

Nec obſtat difficultas ſuprà adducta; nam cùm ante conſecrationem Epiſcopus non ſit plenè Paſtor ipſius Eccleſiæ, cùm adhuc contra electionem agi poſſit, *cap. ſuper his, de accuſat.* ideò non ſtatim vacant beneficia anteà obtenta: in eo verò, qui ſecundum beneficium conſequitur, non omnia quatuor illa deſiderantur tempora, quæ in noſtro textu recenſentur; vnde per adeptionem ſecundi ſtatim vacat primum. Nec obſtat difficultatis augmentum primum; nam ideò per adeptionem cuiuſlibet beneficii non vacat Epiſcopatus, quia Epiſcopus ſine Pontificis licentia Epiſcopatum dimittere non valet, *cap. inter, cap. finali, de tranſlatione Epiſcopi:* vnde propriâ auctoritate beneficium nouum acceptando Epiſcopatui renunciare non valet. Nec ſecundum augmentum obſtat, pro cuius ſolutione diſcrimen conſtituendum eſt inter eum caſum, in quo acceptat quis Epiſcopatum propriâ auctoritate; & inter eum, in quo auctoritate Romani Pontificis. Primo caſu vtraque Eccleſia priuatur in pœnam tantæ temeritatis. Secundo verò caſu ipſo jure vacat primus Epiſcopatus, *cap. ſi quis tranſlatus* 21. *quaſt.* 1. Docent Joannes Andreas, & Panormit. *in præſenti.*

8. EXPONITUR CAP. EX LITTERIS, DE PROBAT.

Sed præſenti aſſertioni primò opponitur textus *in cap. ex litteris, de probat.* in illis verbis: *Te & Archidiaconum confines habere præbendas*; in quibus verbis ſupponitur, Epiſcopum etiam poſt confirmationem, & conſecrationem retinuiſſe præbendam Eccleſiaſticam: igitur non rectè in præſenti aſſeritur, per adeptionem Epiſcopatus omnia beneficia antea obtenta vacare. Cui difficultati omnes repetentes ibi communiter ſatisfaciunt aſſerendo, præſentem deciſionem locum non habere quando R. Pontifex diſpenſauit cum promoto ad Epiſcopatum, vt poſſit adhuc retinere beneficia antea poſſeſſa; quod plerumque fit quando fructus Epiſcopatus ſunt tenues, vt feciſſe Cœleſtinum cum Epiſcopo Terdonenſi refert Innocentius III. *lib.* 1. *epiſt. in editione Coloniæ, fol.* 88. ibi: *Cœleſtinus prædeceſſor noſter, eidem per Apoſtolicam indulgentiam conceſſit, vt beneficia, quæ habebat quando fuit ad officium Pontificatus vocatus, ei liceret vſque ad triennium poſſidere.* Ita textum illum acceperunt Rodriquez & Leſſius, quos refert & ſequitur Barboſa *ibi, n.* 14. Germonius, & alii quos laudat Valenzuela *conſil.* 51. *n.* 19. Sed omiſſâ hac ſolutione, verius dicendum eſt verba ſuprà relata non eſſe referenda ad Epiſcopum Ciſtrenſem, cui reſcribit Pontifex; ſed potiùs ad Decanum ipſius Eccleſiæ, qui confinem habebat præbendam cum Archidiacono, vt in ejus notis latiùs dicemus.

Secundò refragatur textus *in cap.* 9. *de judiciis*, in illis verbis: *Epiſcopus idem Abbatem monaſterii ſe proponens.* Ex quibus apparet, Epiſcoppm Dunelmenſem etiam poſt electionem, & conſecrationem retinuiſſe Abbatiæ dignitatem, quam anteà habebat: ergo beneficia obtenta, per conſecrationem in Epiſcopum non vacant ipſo jure. Nec ſatisfaciet qui dicat, textum illum procedere in beneficio regulari, Abbatia videlicet; præſentem verò canonem loqui de beneficiis ſæcularibus, non verò de regularibus; nam contrarium deciditur *in cap. cùm noſtri* 6. *de conceſſ. præbend.* vbi aſſeritur, non poſſe Epiſcopum ſimul cum Epiſcopatu Præpoſituram retinere: & Epiſcopatum cum Abbatia in eodem ſubiecto dari non poſſe, probat Flaminius *de reſignatione benef. lib.* 3. *q.* 1. *num.* 98. & *lib.* 5. *q.* 6. *n.* 112. Idem etiam docetur *in cap. preſbyteros* 38. 16. *q.* 6. vbi cauetur, ne ſæculares clerici, qui Eccleſiarum ſeruitio mancipati ſunt, poſſint creari Abbates in monaſteriis: ergo neque Epiſcopus poteſt ſimul retinere Epiſcopatum & Abbatiam. Hoc tamen diſcrimen verſatur inter Epiſcopum electum habentem beneficium ſæculare, & inter electum obtinentem dignitatem Abbatis, Præpoſiti, Prouincialis, ſeu Generalis; nam beneficium ſæculare vacat tantùm per conſecrationem, Prælatia verò regularis vacat per confirmationem; quia cùm per eam eximatur ab obedientia regulari, non poteſt regularis eam retinere, vt docet Sanchez *vbi ſuprà*, & *tom.* 2. *ſumma, lib.* 6. *cap.* 6. vera ergo interpretatio illius textus petenda eſt ex ejus monaſterii notitia & hiſtoria: ſciendum enim eſt, monaſterium Dunelmenſe Angliæ habere Cathedram Epiſcopalem, & continere Eccleſiam Cathedralem erectam in honorem S. Cudberti, & Abbatem eſſe ſimul Epiſcopum ipſius Eccleſiæ, vt refert Yepes *in chron. D. Benedicti, centuria* 5. *anno* 687. *cap. vlt.* huius enim monaſterii Monachi Canonici erant; vnde ad eos Epiſcopi electio, Abbatiſque Dunelmenſis ſpectabat, vt ex Matthæo Paride *in Henrico III.* notauit Cuiacius *in d. cap. cauſam* 9. quare in eo monaſterio vnus idemque erat Abbas monaſterii, & Epiſcopus ejuſdem: nec hoc nouum erat in monaſteriis D. Benedicti; monaſterium enim Dumienſe in Regno Galleciæ ſimiliter Cathedram Epiſcopalem obtinebat, & Abbas ſimul erat Epiſcopus ipſius Eccleſiæ, vt refert Yepes *vbi ſuprà, centur.* 1. *anno* 563. qui & de aliis monaſteriis idem tradit.

9. INTELLIGITUR CAPUT CAUSAM 9. DE JUDIC.

Ex præſenti canone, & pro eius expoſitione traditis lucem accipit textus *in cap. ſi quis Epiſcopus*, 6. 92. *diſt.* vbi ex Concilio Ancyrano refertur, quod ſi Epiſcopi ordinati non recipiantur in propria Eccleſia, non debent alios inquietare, ſed in loco ſui Preſbyterii remanere, ſi voluerint. Ex quo canone deduci videtur, Epiſcopum per adeptionem Epiſcopatus non amittere beneficium jam obtentum. Verùm textus ille facilè ex præſenti lucem accipit; nam cùm ad hoc vt Epiſcopus beneficia antè ob-

10. INTELLIGITUR CAPUT SI QUIS EPISCOPUS, 92. DIST.

tenta amittat, non ſolùm deſideretur, vt ſit electus, & confirmatus, verùm vt conſecratus obtineat poſſeſſionem Epiſcopatus; & in ejus textus caſu Epiſcopus nactus non eſſet poſſeſſionem, ob contradictionem propriæ plebis; ideò non priuatur beneficio anteà obtento. Ex qua doctrina in praxi deducitur, Epiſcopum titularem, cuius Eccleſia eſt in partibus Infidelium, non priuari beneficiis anteà obtentis, cùm non ſit aſſequutus Epiſcopatus poſſeſſionem, vt reſolvunt Garcia *de beneficiis p.11. cap. 6. num.24.* Barboſa *d. allegat. 57. num.74.* Chriſtineus *tom. 1. deciſ. 61.* Etiam præſenti aſſertioni opponi poſſunt textus *in cap.intellecto 33. de jureiurando, cap.ex ore 3. de his quæ ſiunt à majori parte*; quorum interpretationes dabimus in eorum notis.

§. II.

INferiora etiam *a* miniſteria, utputà *b* Decanatum, Archidiaconatum, & alia, quæ *c* curam animarum habent adnexam, nullus omninò ſuſcipiat; ſed nec parochialis Eccleſiæ regimen, niſi qui jam vigeſimumquintum annum ætatis attigerit, & ſcientiâ, & moribus commendandus exiſtat. Cùm autem aſſumptus fuerit, ſi Archidiaconus *d* in Diaconum, & Decanus & reliqui admoniti non fuerint præfixo à canonibus *e* tempore, in presbyteros ordinati, & ab iſto removeantur officio, & aliis conferatur, qui & velint, & poſſint illud convenienter implere. Nec proſit eis appellationis refugium, ſi fortè in conſtitutionis iſtius tranſgreſſionem per appellationem voluerint ſe tueri. Hoc ſanè *f* non ſolùm de promovendis, ſed etiam de his qui jam promoti ſunt, ſi canones *g* non obſiſtant, præcipimus obſervari.

NOTÆ.

1. a MInisteria.] Quæ ſint miniſteria Eccleſiaſtica, jam ſuprà notaui in principio huius textus.

2. b *Decanatus.*] Licèt Decanus ille propriè dicatur, qui decem viris præeſt, ſiue militibus, ſiue monachis, Vegetius *de re militari lib. 2. cap. 13.* ibi: *Ipſæ centuriæ in contubernio diuiſæ ſunt, vt decem militibus ſub vno papilione degentibus, vnus præeſſet decanus, qui caput contubernii nominaretur.* Feſtus Pompeius, ibi: *Decani appellantur, qui denis equitibus præſunt.* D. Benedictus in ſua regula, *c.11.* ibi: *Si major fuerit congregatio, eligatur in ipſis frater boni teſtimonii, & ſanctæ conuerſationis, & conſtituantur decani*; notaui jam *in cap. eam te, de reſcriptis*: inde tranſlatione factâ denarii numeri, Decanus ſolet appellari omnis ille, qui alicuius ordinis, Cardinalium, Canonicorum, vel Doctorum primus & præcipuus eſt; vnde Archipresbyter qui inter Preſbyteros primus eſt, ſolet appellari Decanus, *cap. ad hæc, de officio Archid.* in Hiſpania verò, & Gallia Decanatus in Eccleſiis Cathedralibus eſt dignitas diuerſa, & ſeparata ab aliis, videlicet ab Archidiacono, Archipreſbytero, & ſimilibus, vt notat Azor *3. tomo inſtit. cap. 17.* quo in ſenſu accipitur Decanus in noſtro textu diuerſus ab Archidiacono. De dignitate Decani latè agunt Cæſar *de hierarchia, diſput. 12. §. 2.* Chopinus *de ſacra polit. lib.1.tit.2.* Barboſa *de dignit. cap. 6.* Sed antequam hinc abeamus, exponendus eſt textus *in l.non plures 4. Cod. de ſacroſ. Eccleſ.* vbi ab Imperatoribus Honorio & Theodoſio prohibetur, ne in Eccleſia Conſtantinopolitana ſint plures quàm nongenti, & quinquaginta Decani, nullique licere eos augere, mutare, ſeu minuere: qui textus ſi de ſupradictis Decanis accipiatur, ſummè difficilis eſt; nam quo modo ſeruatâ dignitatis amplitudine tot poterant eſſe Decani in vna Eccleſia: quare vt textus ille intelligatur, ſciendum eſt, decanos ibi accipi pro illis hominibus, qui efferendis ad Eccleſiam cadaueribus deſignati erant, qui aliquando dicebantur Lecticarii, *nouella 43. Iuſtiniani, §. 1. nouella 69. §. 1.* à Conſultis appellabantur Veſpillones, *l.3.§.7.ff.de ſepulchro violat.* Notarunt Briſſonius *de v.ſ. verbo Decanus*, Pancirola *lib. 2. variar. cap. 163.* & nos *in cap.29. de ſimonia.*

c *Et alia quæ.*] Licèt enim Decani, & Archidiaconi non habeant curam animarum principaliter per ſe, *cap. ſtatuimus 16. quæſt.7. cap.cùm ſatis, de officio Archidiaconi*; habent tamen quodammodo, vt poſt Gloſſam in præſenti, *verbo Archidiaconum*, notarunt omnes ferè antiquiores, & nos dicemus *in dicto cap.cùm ſatis.* 3.

d *Archidiaconus.*] In Diaconum ſimiliter, *cap.1. de ætat. & qualit.* 4.

e *Tempore.*] Quodnam tamen iſtud tempus ſit, non facilè cognoſcitur: aliqui exiſtimant eſſe tempus interſtitiorum à canonibus præfixum in tota ferè 77. diſtinctione, ita vt ſeruatis illis temporibus, qui beneficium parochiale, aut aliud curam animarum habens obtinuit, teneatur ordinem beneficio annexum recipere: ita Innocentius & Zabarella *in præſenti.* Sed neutiquam hoc ſuſtineri poteſt; quippe qui diuturna tempora interſtitiorum obſeruaſſet, non niſi longo tempore ordinari valebat poſt acceptam dignitatem, vt conſiderat Gloſſa *in præſenti*, quam ſequuntur Abbas, Hoſtienſis, & alii, qui exiſtimarunt, Alexandrum III. reſpicere ad tempora ordinationibus celebrandis præſcripta, de quibus *in 75. diſt. & in tit. de temporibus ordin.* vt ſenſus ſit, electum ad beneficium curam animarum habens, teneri quatuor proximis temporibus gradatim ſingulos ordines recipere, provt beneficio, Archidiaconatuive ſunt adſcripti: ita Hallierius *de ſacris elect. tit. de tempore ordin. cap.1.* Poteſt etiam non improbabiliter defendi, noſtrum Alexandrum reſpexiſſe ad canones Concilii Arelat. *3. can.6.* Aurelian. *3. can.6.* Aurelian. *5. can.9.* Brachar. *1. can.38.* Gelaſius ad Epiſcopos Lucaniæ *cap. 3. & 4.* qui textus poſt annuam conuerſionem, ſaltem in neceſſitate Preſbyteratus, vel Diaconatus, ordinari dumtaxat permittebant; vnde juxta eos canones non expectatur annus, vt ordinetur parochiale beneficium habens, ſi jam erat in ſacris conſtitutus, vt exponit Hallier. *dicto cap.1.* Hodie autem poſt Concilium Lugdunenſe, de quo *in cap. licèt canon, hoc tit. in 6.* & conſtitutionem Bonifacii *in cap. ſi is, de inſtitutionibus, eod. lib.* Clementis *in Clementina vt ii, §. quia verò, de ætat. & qualit.* intra annum à die obtentæ dignitatis ſactum ordinem annexum Diaconatus, ſeu Preſbyteratus recipere promoti debent. 5.

f *Non ſolum.*] Licèt lex non futura, ſed præterita 6.

terita reſpiciat, *cap. 2. de conſtitut.* vbi latè dixi; tamen ſi expreſsè caueatur in ipſa lege contrarium, ad præterita extenditur, *cap. finali, eodem tit.* & ſic ex verbis relatis hæc conſtitutio ad præterita extendebatur, id eſt ad eos, qui jam tempore Concilii Lateranenſis beneficia obtinebant. Sed poſtea Alexander III. conſultus in hac parte, contrarium decreuit, forſan motus auctoritate textus *in cap. ante triennium, 31. diſt.* cuius decreti verba reperiuntur in Concilio Later. *parte 25. cap. 4.* ibi: *A nobis tua diſcretio requiſiuit, vtrum is cui ante 25. annum ætatis ſuæ ſecundum Concilium, quod nuper Laterani fecimus celebrari, Eccleſiæ magiſterium conceſſum fuit, occaſione decreti, quo in Concilio eodem clericis minoris ætatis conferri Eccleſias prohibuimus, poſſit Eccleſiâ ſpoliari, quam ante Concilium obtinuerat; præſertim cùm ipſa conceſſio fuerat ab ipſo diœceſano Epiſcopo poſt Concilium approbata? Super quo conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quod niſi alia cauſa rationabiliter obſtet, occaſione minoris ætatis, aut decreti, quod in Concilio promulgavimus, nolumus à percepto ante beneficio remoueri.*

7. *Obſiſtant.*] Hæc verba Gloſſa in præſenti, & paſſim Doctores accipiunt, vt contineant exceptionem, ita vt qui aliqua ex cauſa ordinari intra tempus non poteſt, nullo modo priuetur beneficio; ſi enim ſacri canones alicuius ordinationi obſiſtant, æquum non eſt, vt ſi ſine culpa ſua non ordinetur, beneficiis, aut dignitatibus priuetur: ita Hallierius *dict. cap. 1.* ſed nos aliter ea verba exponemus infrà *numero penultimo.*

COMMENTARIUM.

8. **Concluſio proponitur.** EX hoc §. ſequens deducitur aſſertio: *In dignitatibus, & beneficiis curam animarum habentibus eligendus eſt is, qui 25. annos attigerit, moribus, & ſcientiâ commendabilis; & ſi intra annum non ordinatur, beneficio priuatur.* Probant textus *in cap. 1. cap. quæris, cap. eam te, cap. penult. de ætat. & qualit. cap. innotuit 20. cap. cùm dilectus, hoc tit. cap. licet canon, cap. commiſſa, cap. quàm ſit, cap. inſtitutum, eod. tit. in 6. cap. ſi is, de inſtit. eod. lib. cap. ſi pro clericis, de præbendis lib. 6. Clementina vt ii, §. illi verò, de ætat. & qualit.* Concilium Trident. *ſeſſ. 7. de reform. cap. 3. & cap. 12. & ſeſſ. 22. cap. 4. & ſeſſ. 24. de reform. cap. 12. cap. 1. cap. innouamus, 60. diſt.* Concilium Londinenſe ſub Paſchali II. apud Maleſburgenſem *de geſtis Pontif. Angliæ: Archidiaconi ſint Diaconi.* Londinenſe 1. ſub Honorio II. *can. 6.* ibi: *Vt nullus in Decanum, nullus in Priorem, niſi presbyter; nullus in Archidiaconum, niſi diaconus, vel presbyter ordinetur.* Concilium Rauennat. tempore Honorii IV. *rubrica 4.* Concilium Rhemenſe ſub Eugenio III. *can. 9.* ibi: *Illud etiam duximus annectendum, vt nullus etiam in Archidiaconum, vel Decanum, niſi Diaconus, vel Presbyter ordinetur.* Vnde D. Bernardus *de conſiderat. lib. 3. cap. 5.* conqueritur hæc juris decreta negligi. Illuſtrant plures congeſti à Barboſa *in præſenti, & de jure Eccleſiaſt. lib. 3. cap. 14. & de canonicis cap. 3. num. 18. & de poteſtate Epiſcopi. alleg. 60. num. 65. & de officio Parochi cap. 2.* & in dictis locis Concil. Trident. quibus addendi ſunt Vazquez *de beneficiis cap. 3. §. 1.* Valenſis *eod. tract. lib. 1. tit. 14. & ſequenti*, Petrus Gregorius *de beneficiis cap. 25. & de elect. cap. 11.* Ægidius Boſſius *tom 2. moral. tit. 2. §. 9. & 10.* Fragoſo *de regimine Chriſt. reipub. 2. part. lib. 10. diſput. 21. §. 3.* Narbona *in annalib. anno 22. quæſt. 3. & anno 25. quæſt. 55. & 56.* Cironius *in cap. 8. de conſtitut.* Laurus *de elect. cap. 25. num. 22.* Renatus Chopinus *lib. 1. de ſacra politia, tit. vlt. num. 17.* Peña *tom. 1. deciſ. 50. & 54.* Gibalinus *de cenſuris fol. 45.* Moneta *de commutat. cap. 10. num. 110.* Franciſcus Hallierius *de ſacris elect. tit. de tempore ordin. ſect. 7. §. 1. per totum.*

9. **Impugnatur hæc aſſertio.** Sed in primis Patres Concilii in noſtro textu ſibi ipſis aduerſari videntur; aſſerunt enim eligendum ad beneficium curam animarum habens, debere eſſe in ætate viginti quinque annorum; & ſtatim docent intra annum eſſe ordinandum, cùm certum ſit, neminem, quantumvis probabilis vitæ ſit, juxta veteres canones ordinari poſſe, niſi poſt triginta annos expletos, *cap. Epiſcopus 6. 72. diſt. cap. ſi quis 1. cap. nemo 2. cap. presbyter 4. cap. ſi triginta 5. 78. diſt.* quibus conſonat lex 27. *tit. 6. part. 1.* Quod receptum fuiſſe exemplo Chriſti Domini, & Joan. Baptiſtæ, qui in ea ætate cœperunt docere & prædicare, traditur in Concilio Neocæſar. relato *in cap. presbyter, 78. diſt. cap. aſtote 19. 1. quæſt. 1. cap. innouari, 60. diſt.* igitur cùm ante eam ætatem ordinari quis non poſſit, nullo modo qui 25. annum habet, poterit ad beneficium parochiale promoueri. Secundò contra eam partem, vbi aſſeritur, habentem beneficium Eccleſiaſticum cogendum eſſe ſacros ordines ſuſcipere, ſic argumentor: Certum eſt, ſacramentum Ordinis inuito, & reluctanti collatum, nullius momenti eſſe, *cap. majores, 9. item quæritur, de baptiſmo:* plura Hallier. *de ſacris elect. tit. de conſe. ſu ordinand.* igitur cogi non poteſt qui beneficium Eccleſiaſticum habet, ordines ſuſcipere. Deinde aſſeritur in noſtro textu, non ordinatum intra tempus à jure ſtatutum, monitione præmiſsâ beneficio priuari; contra quod ſic inſurgo: Epiſcopus ſi negligens fuerit in petenda conſecratione intra tempus à jure ſtatutum, videlicet tres menſes, ipſo jure priuatur Epiſcopatu, *cap. 1. 100. diſt.* igitur ſimiliter Parochus, ſi negligens fuerit in recipiendis ſacris ordinibus, ipſo jure priuari debet beneficio.

10. **Ætas ad beneficia Eccleſiaſtica.** His argumentis non obſtantibus, vera eſt noſtra aſſertio, pro cuius expoſitione ſciendum eſt, quibuſdam præbendis aſſignatum eſſe ſacerdotium, *cap. dilectus, de teſtibus, cap. conſtitutus, de conceſ. præb.* aliis Diaconatum, aut Subdiaconatum, *cap. 27. de præb.* Innocentius III. *lib. 1. epiſt. 127. & lib. 14. epiſt. 21.* & hodie poſt Concilium Tridentinum ex ſortitione Eccleſiarum quælibet præbenda ſuum gradum ſacrum, vel non, habet; omnibus autem ferè dignitatibus, & miniſteriis Eccleſiaſticis, pro earum natura, & conditione certam ætatem eſſe præſcriptam à jure communi, vt in Epiſcopatu 30. anni, ſuprà latè probaui in principio huius textus: de dignitatibus Epiſcopatu inferioribus, quibus nulla animarum cura commiſſa eſt, poſt Concilium Tridentinum comperta res eſt, videlicet deſiderari 22. annos. Tridentinum *ſeſſ. 24. de reformat. cap. 12.* ibi: *Ad cæteras autem dignitates, vel perſonatus, quibus animarum cura nulla ſubeſt, clerici alioquin idonei viginti duobus annis non minores aſciſcantur.* Docent plures relati à Barboſa *in eo textu.* Iure autem antiquo, quæ ætas præſcripta eſſet conſequendis his dignitatibus, non facilè conſtat. Azor 2. *part. inſtit. lib. 6. cap. 5. verſiculo tertiò quæritur*, ex ſententia Innocentii exiſtimat, jure communi ad perſonatum, & alias dignitates Eccleſiæ Cathedralis nullam eſſe præſcriptam ætatem: ſed rectiùs docuerunt Joannes Andreas, & Geminianus *in cap. 1. de ætat. & qualit. lib. 6.* Garcia *de beneficiis 7. part. cap. 4. num. 54.* Petrus Gregorius *de elect. cap. 11.* vigeſimumquintum annum ad eas dignitates aſſequendas præſcriptum eſſe; quæ opinio probatur *ex dicto cap. 1. de ætat. & qualit. cap. innouamus, 60. diſt.* vbi ſtatuitur, ne Decanatus, vel Archidiaconatus adoleſcentibus conferantur, *ex cap. permittimus, de ætat. & qualit. lib. 6.*

Digitized by Google

*lib.*6. ibi : *Permittimus, vt Epiſcopi cum his, qui vigeſimum annum compleuerint, quo dignitates, & perſonatus, quibus animarum cura non imminet, valeant obtinere, ſi aliud non obſtat canonicum impedimentum, liberè poſſint diſpenſare.* Igitur ſi major viginti annis indiget diſpenſatione ad dignitatem obtinendam, ſequitur, quod major ætas, videlicet 25. annis, deſideratur : ita nouiſſimè cenſuerunt Narbona *de ætate ad actus humanos, anno 25. quaſt.*3. Boſſius *tom.*2.*moral. tit.*2. §. 10. Circa ætatem etiam jure communi præſcriptam ad obtinendum canonicatum, non minor hæſitatio eſt. Gloſſa & Philippus Francus *in cap. ex eo* 32. *hoc tit. in* 6. Ojeda, Flaminius, Pariſius, & Mandoſius relati à Garcia *de benefic. part.*7. *cap.*4. *num.*17. Moneta *de conſerv. cap.*5. *num.* 158. exiſtimarunt ſufficere ætatem ſeptem annorum. Alii verò tenuerunt quatuordecim annos deſiderari : ita Abbas *in cap. ſuper, num.*4. *de præb.* Corraſius *de beneficiis* 3.*part. cap.*5.*num.*2. alii relati à Garcia ſuprà *num.* 17. Narbona *d. anno* 12. *quaſt.*2. Boſſius *dicto tit.*2. §.11. pro quibus facit textus *in cap. cùm decorem, de ætat. & qualitate*, in illis verbis : *Mandamus, quatenus nemini intra annum* 14. *conſtituto perſonatum cuiuſlibet Eccleſiæ concedere præſumaris*; ubi dicemus : hodie tamen poſt Concilium Trident. *ſeſſ.* 24. *de reform. cap.* 12. nulla manet difficultas, cùm in eo expreſsè caueatur, neminem deinceps ad dignitatem, canonicatum, aut portionem poſſe recipi, niſi qui eo ordine ſacro ſit initiatus, quem talis dignitas, præbenda, ſeu portio petit; aut in ea ætate ſit, vt infra tempus à jure communi, aut ſtatutis ſynodalibus præſcriptum, initiari valeat. Quapropter ſi ad canonicatum ſubdiaconatus deſideretur, debet ad illum promouendus habere vigintiduos annos; ſi diaconatus petatur, viginti tres; ſi ſacerdotium, vigintiquinque, vt docent Boſſius & Narbona, qui varias quæſtiones pro expoſitione dicti canonis Concilii Trident. examinant. In officiis verò, & beneficiis curam animarum habentibus ætas vigintiquinque annorum deſideratur, ex præſenti textu, & aliis ſuprà expenſis, necnon ex Concilio Trident. *ſeſſ.* 24. *de reform. cap.* 12. Vnde Abbates, Præpoſiti, & alii Prælati regulares, cùm exerceant curam animarum, & debeant eſſe preſbyteri, *cap.*1. *de ætat. & qualit.* debent habere vigintiquinque annos, *Clement.*1. §. *caterùm, de ſtatu monach.* docent Boſſius *vbi ſuprà*, §.9. & 10. Narbona *anno* 25. *quaſt. penult.*

11. Tempus ad Ordinis præſcriptum.

Deinde ſciendum eſt, ab eo tempore, quo vagi clerici, & acephali ordinari cœperunt, cœpiſſe quoque electionem, contra antiquum morem, & inſtituta majorum, ab ordinatione disjungi; nam ſæpe eligebantur, qui gradu ſacro inſigniti non erant : quem abuſum abolere curarunt Vrbanus II. *in cap.*1. 50.*diſt.* & ejus ſucceſſores, ſuprà pro illuſtratione concluſionis adducti, ferè per eadem verba ſtatuentes, vt nullus in Præpoſitum, Priorem, vel Decanum, niſi Presbyter; nullus in Archidiaconum, niſi Diaconus eligeretur : & poſteà ſtatutum legimus, vt ſaltem intra breue tempus poſſint ad ordinem illum aſcendere, quem officium, ſeu beneficium Eccleſiaſticum poſcebat, vt conſtat ex præſenti textu, & *cap. præterea, de ætat. & qualit.* ibi : *Dummodò tales ſint, quod infra breue tempus poſſint in presbyteros ordinari.* Quod tempus per annum intellexerunt ſequentes Pontifices, vt Gregorius X. in Concilio Lugdunenſi, relatus *in cap. licèt canon, hoc titul. in* 6. & Clemens V. *in Clementina Vt ii*, §. *illi, de ætat. & qualit.* ibi : *Se promoueri fecerint intra annum.* Quas Gregorii X. & Clementis conſtitutiones innouavit Tridentin. Concilium *ſeſſ.* 7. *de reformat. cap.* 3. & 12. & *ſeſſ.* 22. *de reform. cap.* 4. & *ſeſſ.* 24. *de reform. cap.*12.

12. Traditur decidendi ratio.

Ex quibus apparet jam ratio deciſiua præſentis canonis; nam cùm Decanatus, Archidiaconatus, & beneficia parochialia curam animarum habeant, & presbyteris tantùm poſſint conferri, qui talem curam exercere valeant; ideò Alexander II. in præſenti non minores vigintiquinque annis admittendos eſſe ad prædicta miniſteria, & beneficia Eccleſiaſtica, decreuit : & cùm interſit Eccleſiæ, ne populus fidelis neceſſario Eccleſiaſtico pabulo privetur, ſtatuit Alexander in præſenti canone, promotos ad ſimilia officia Eccleſiaſtica, & intra annum grado ſacerdotali non ordinatos, ipſis beneficiis eſſe priuandos; nam cùm illi ſint in mora ſuſcipiendi gradum ſacerdotalem poſt promotionem ad beneficium parochiale, mora ſua illis nocere debet, regulâ *Mora, de reg. juris in* 6. & per conſequens juſtè beneficiis illis privantur.

13. Diſſoluuntur difficultates.

Nec obſtant difficultates ſuprà adductæ. Non prima; nam licèt prioribus Eccleſiæ ſæculis diuerſa ætas fuiſſet aſſignata pro ſacerdotio, ſeu presbyterii gradu recipiendo, vt probant Saytus *lib.*6.*theſauri, cap.*12. *num.*2. Sanchez *tom.*2. *conſil. lib.*7. *cap.*1. *dub.* 33. Layman *lib.* 5. *ſummæ, tract.* 9. *cap.*7. *num.*1. Boſſius *d. tit.*2. §.1. Narbona *de ætate, anno* 25.*quaſt.*55. Diana 2.*part. tract.*2. *reſol.*20. & de ſacramento Ordinis agentes relati à Leandro *de Ordine diſp.* 6. *q.*2. tamen ſequentibus Eccleſiæ canonibus, & novioribus conſtitutionibus ætas ſaltem cœpta vigintiquinque annorum præſcripta fuit, *Clement. generalem, de ætat. & qualit.* Trident. *ſeſſ.* 23. *de reform. cap.*12. & meritò, cùm ea ætas in jure perfecta dicatur, *l. quæro*, §. *finali, ff. de conſt. pecun. l. cum filio* 50. *ff. de legat.*3. *l. Aurelio* 20. §. *Caius, de legat.*1. *l.*1. *ff. de fideiuſſor. l. ex duobus, ff. de negotiis geſtis* : matura ætas dicitur *in d. l. cum filio, in fine* : plena & integra *in l.*2. *ff. de excuſat. muner. l. ad rempub.*8. *ff. de muner. & honor.* robuſtà *in l. ſi mariti* 15. §. *lex, ff. ad leg. Iuliam de adult.* quare Romani ante eam ætatem neminem admittebant ad regimen Reipublicæ, *d. l.*8. *l.*2. §.1. *ff. de jure immunit. l. Lucius* 21. §.1. *ff. ad municip.* Petrus Gregorius *de elect. cap.*11. *num.*6. Narbona *dicto anno* 25. *quaſt.*1. vnde Alexander *in præſenti*, non juxta veteres Eccleſiæ canones, ſed juxta nouos ſuppoſuit ætatem vigintiquinque annorum ſufficere ad Sacerdotii gradum recipiendum. Nec ſecunda difficultas refragatur; nam verum eſt, quod ſicut nec baptizari, ita nec Ordinibus initiari aliquis cogi poteſt; in noſtro tamen textu, qui miniſterium Eccleſiaſticum obtinet, non ordinatur inuitus; nam ex eo, quod voluit vnum connexorum, videlicet miniſterium Eccleſiaſticum curam animarum habens, videtur voluiſſe & aliud, videlicet ſuſcipere ordinis gradum annexum : vnde non renuens, ſed volens ordinatur. Nec tertium argumentum obſtat; certum enim eſt, in noſtro caſu neceſſariam eſſe monitionem, licèt ſine juris ſolennitate faciendam, *cap. quaris, de ætat. & qualit. cap. cùm noſtris, de conceſ. præb.* in Epiſcopo verò ſufficere negligentiam, *dict. cap.* 1. 100. *diſt.* cùm enim in Epiſcopo ſit turpior negligentia, & ejus officium valde neceſſarium ſit in Eccleſia, ideò majori comminatione, & cum breuiori tempore jubetur Epiſcopo, vt intra tres menſes conſecrationem accipiat, aliàs Epiſcopatu priuetur; quod etiam hodie ex diſpoſitione textus *in dict. cap. licet, hoc tit. in* 6. obſeruatur in habentibus beneficia parochialia, latè probat Araujo *tractat.*1. *qq. moral. quaſt.*2.

14. Exponitur cap. Nemo. hoc tit. in 6.

Sed ſuperiori aſſertioni aduerſatur textus *in cap. nemo deinceps*, *hoc tit. in* 6. in illis verbis : *Nemo deinceps parochialem Eccleſiam alicui non conſtituto*

in

in ætate legitima, & ſacerdotio commendare præſumat. Ex quibus verbis manifeſtè conſtat, non licere non habenti 25. annos conferri beneficium parochiale, etiam conſtituto in gradu preſbyteri, etiamſi poſſit ſtatim ſacris ordinibus initiari, dum tempore electionis non ſit preſbyter: igitur non ſufficit ea ætas, in qua ſtatim parochus in preſbyterum ordinari valet. Cui difficultati reſpondendum eſt aſſerendo, Gregorium in eo textu prohibere tantùm parochialem Eccleſiam non ordinato in ſacerdotem commendari, non tamen vetat illi beneficium conferri; commendatur enim Eccleſia, cùm alicui ejus adminiſtratio, & cura animarum committitur ad tempus; talis autem debet eſſe ſacerdos, fruſtra enim non ſacerdoti committeretur, vt docent Hallier. *dict. art.* 2. §. 1. Fragoſo *de regimine, 2. part. lib.* 16. *diſput.* 21. §. 3. Vnde quia cùm Eccleſia commendatur, non ad tempus, ſed in perpetuum, dum vixerit commendatarius, cum facultate diſponendi de fructibus ſicut verus beneficiarius, eſt titulus canonicus, talis commenda eſt verum beneficium, *cap. ſi plura* 21. *quæſt.* 1. *cap. dudum, el* 2. *hoc tit.* paritérque diſtat ab aliis beneficiis, vnde inducit incompatibilitatem, *cap. de multa, de præb. extrauagant. execrabili, eod. tit.* poteſtque permutari, & reſignari, *cap. finali, de rerum permut.* docent Rebuffus *de pacificis, in praxi numero* 35. Lambertinus *de jurepatron. lib. 2. part. 1. quæſt. 6. num.* 14. & poteſt conferri attingenti 25. annum, & tunc habet locum noſtri textus deciſio, & textus *in dicto cap. licèt*; ita vt commendatarius perpetuus intra annum debeat ordinari, aliàs ipſâ præbendâ priuetur; quo caſu non habet locum textus *in dicto cap. nemo*, qui tantùm in commenda temporali procedit.

15. OPPONITUR CAP. QUÆRIS, DE ÆTAT. ET QUAL.

Secundò deciſioni noſtræ, in illis verbis, *Si canones non obſiſtant*, opponitur textus *in cap. quæris, de ætat. & qualit.* ubi agitur de illis, qui beneficia poſſident curam animarum habentia, & qui minimè valebant ad ſacros ordines aſcendere ex eo, quod impedimentum canonicum contraxerant, propter quod illi non poterant ad majores ordines aſcendere. Et reſpondet Alexander III. eos beneficiis eſſe priuandos, ſi admoniti ad ſacros ordines non promoueantur. Ex quo Alexandri decreto expreſſè depromitur, quod etſi canones obſtent alicui, ne poſſit ad ſacros ordines aſcendere; nihilominus tranſacto tempore à canonibus definito, beneficio eum priuari: ergo non rectè in noſtro textu ea exceptio adjicitur, *niſi canones obſiſtant*. Pro cuius textus interpretatione, omiſsâ Cironii ſententiâ *in cap. 8. de conſtit. in 5. collect.* examinandum eſt, quænam ſint impedimenta legitima, ob quæ aliquis excuſetur, quin intra annum ſuſceptâ dignitate minimè promotus eſt. Et certum eſt, irregularitates, quæ ex delicto, vtpote homicidio, vel ſimili, contrahuntur, non præſtare excuſationem, *dict. cap. quæris*: ſimiliter nec eæ, quæ ex defectu contracto ante promotionem ortæ ſunt, illi patrocinantur, *cap. expoſuiſti, de corpore vitiatis*: circa illum verò defectum, qui poſt electionem ante ordinationem contingit, vtrum excuſationem præbeat, ſacri canones non conueniunt; vt fatetur Alexander III. *in dict. cap. quæris*; textus enim *in cap. 1. de ætat. & qualit.* ita ait: *Si aliquâ cauſâ impediente, Abbates, Decani, Archidiaconi, Preſbyteri, aut Diaconi ordinari nequiuerint, dignitates amittant.* Ex quo textu conſtat, non promotum ad ſacros Ordines ob impedimentum canonicum, amittere beneficium: quod etiam deciditur *in dict. cap. quæris*. Sed in contrarium faciunt D. Gregorius *in epiſt. ad Anatolium*, ubi aſſerit iniuſtum eſſe, vt ſi moleſtia corporis irruit, honore ſuo priuetur ægrotus: conſonant textus *in cap. 1. 2. & 3. q. 1. cap. 1. de clerico ægrotante*, Vlpianus *in l. 1. §. caſum, ff. de poſtulando*: facit expreſsè textus noſter in illis verbis, *ſi canones non obſiſtant*, quæ verba exceptionis vim habent: vnde Gloſſa, & Doctores deducunt, quod ſi canones alicuius ordinationi obſiſtant, illum non eſſe priuandum dignitate jam obtenta. Sed in hoc jurium diſſidio diſcrimen eſt conſtituendum inter eum caſum, in quo ob culpam ſuam electus promoueri non poteſt; & inter eum, in quo ſine culpa ſua irregularitatem contraxit: primo caſu, cùm ob culpam propriâ voluntate admiſſam quis ordinari intra tempus non poteſt, tunc priuatur beneficio, ſiue ante, ſiue poſt adeptum beneficium in eam irregularitatem inciderit, *cap. quando, 24. diſt. cap. expoſuiſti, de corpore vitiatis*: ſecundo verò caſu, cùm ſine culpa propria quis non valet promoueri, tunc ne afflicto detur afflictio, non priuatur beneficio, aut dignitate; ſed ſi impedimentum eſt temporale, expectatur tempus, intra quod valeat promoueri; & ſi perpetuum eſt, illi aſſignantur fructus, dato coadjutore, juxta textum *in cap. 1. de clerico ægrotante*. Ita prædicta jura conciliare intendit Franciſcus Hallier. *de ſacris electionibus, tit. de tempore ſacræ ordinationis, art. 1. §. 2.* qui in hoc ſecundo caſu accipit noſtrum textum. Etiam excuſatur à pœnis noſtri textus Parochus per ſeptennium, dum in aliqua Vniuerſitate ſtudiorum causâ abeſt, *cap. cum ex eo, de elect. in 6.* De cuius explicatione latè agit Hallier. *vbi ſuprà.*

Tertiò ſuperiori aſſertioni aduerſatur textus *in cap. indecorum 3. de ætat. & qualit.* ubi Alexander III. inhibendo, ne infra 14. annum conſtituto perſonatus cuiuſlibet Eccleſiæ conferatur, videtur permittere, quod poſt 14. annum illi conferatur, quia quod de vno prohibetur, de alio conceſſum videtur, *cap. qualis, diſt.* 25. probat Zerola *in praxi, verbo Canonia, verſiculo Ad ſextum*, Moneta *de diſtribut. quotid. 2. part. q. 19. num. 16. & de commut. cap. 10. n.* 115. ſed perſonatus eſt beneficium Eccleſiaſticum, & beneficiis curam animarum habentibus æquiparatur, *cap. dudum 54. hoc tit.* ergo ad beneficium parochiale, & dignitates curam animarum habentes obtinendas non deſideratur ætas 25. annorum. Cui difficultati ſatisfaciendum eſt aſſerendo, non poſſe illud argumentum deduci à contrario ſenſu, ex prædicto textu; ſiquidem jus commune repugnat, & ſequitur abſurdum: quo caſu argumentum à contrario ſenſu deduci non poteſt, vt ſatis tritum apud omnes eſt: jus repugnat in præſenti textu, & ſimilibus ſtatutum, & ſequitur abſurdum, ſi habenti tantùm 15. annos beneficium conferatur; vnde tale argumentum ex eo textu deduci non poteſt, vt poſt Gloſſam ibi, *verbo Intra*, docent Majolus *de irregul. lib. 1. cap. 30. num.* 11. Fachineus *lib. 1. controu. cap.* 3. Narbona *de ætat. anno 22. quæſt.* 3. 16. EXPONITUR CAP. INDECORUM 3. DE ÆTAT. ET QUALIT.

§. III.

Clerici ſanè, ſi contra *a* formam iſtam quemquam elegerint, & eligendi tunc poteſtate privatos, & ab eccleſiaſticis beneficiis triennio noverint ſe *b* ſuſpenſos. Dignus eſt enim, ut quem Dei timor à malo non revocat, eccleſiaſticæ ſaltem coërceat

ſeveritas

ſeveritas diſciplinæ. Epiſcopus autem, ſi *c* contrà ei fecerit, aut conſenſerit fieri, in conſequendis prædictis officiis, & beneficiis poteſtatem amittat, & per Capitulum, aut per Metropolitanum (ſi Capitulum concordare nequiverit,) ordinetur.

NOTÆ.

1. a *Formam.*] Præſcriptam *in hoc cap. cùm in cunctis.*

2. b *Se ſuſpenſos.*] Beneficiis poſſeſſis in ea Eccleſia, in qua peccarunt eligendo indignum: non verò ab officio ſuſpenduntur; nam ſuſpenſus beneficio, non eſt ſuſpenſus officio: tantùm enim ſuſpenditur à totali fructuum perceptione, & adminiſtratione; nec ipſo beneficio priuatur, ſed tantùm per triennium ſuſpenditur, *cap. cum Vvintonien. hoc tit. cap. cupientes, de elect. lib.* 6. Gibalinus *de cenſuris diſquiſit.7.quæſt.*11.*&* 12. ubi latè de ſuſpenſione agit.

3. c *Si contra hac fecerit.*] In eligendis ad inferiora beneficia.

COMMENTARIVM.

4. CONCLUSIO REFERTUR. EX hoc §. talis deducitur concluſio: *Eligentes indignum contra formam huius textus, priuantur poteſtate eligendi, & defectum Capituli ſupplet Epiſcopus, & è contra; & ſi Capitulum negligat eligere ob diſcordiam, deuoluitur electio ad ſuperiorem.* Probant textus *in cap. innotuit* 20. *cap. bone* 23. *verſic. Vnde nec ab eis, cap. ſcriptum* 40. §. *fin. cap. ne pro defectu* 41. *cap quia* 42. §. *quia verò, cap. quiſquis* 43. §. *fin. cap. dudum, cap. congregato* 53. *cap. Cumana,* §. *fin. cap. cum Vvintonienſis, hoc tit. cap. ſi compromiſſarius, cap. quidquam, verſiculo ſcienti, eodem tit. in* 6. *cap. graue, de præbendis, cap. gratum* 2. *de poſtulat. Prælatorum, extrauag. vnica, eod. tit.* Illuſtrant hanc concluſionem præter ordinarios in præſenti, & relatos à Barboſa in hoc textu, Petrus Gregorius *de electione cap.*7. *num.* 11. Iulius Lauorus *de elect.tit.*4. *cap.*21. *num.*31. Suarez *de cenſuris diſput.*31. *ſect.*3. *num.*10. Antonius Chucus *tit. de elect.num.*159. Corraſius *de beneficiis cap.*3.*num.*19. Bonacina *de cenſuris diſput.*3. *quæſt.*4. *part.*1. *num.*8. Marius Alterius *de cenſuris diſput.*16. Gibalinus *eod. tract. in ſynopſi, littera E, num.*7. Lugo *de juſtitia diſput.*34.*ſect.*2. Caſtropal. *tit.*2. *tract.*13. *diſp.*3. Garcia *tit.*2. *polit. tract.*9.*difficul.*3. *dub.*6. & alii congeſti *in d. c.graue.*

5. IMPUGNATUR TRADITA ASSERTIO. Sed aduersùs hanc concluſionem illæ ſe offerunt dubitandi rationes. Primò contra eam partem, ubi aſſeritur, eligentem indignum contra formam huius textus priuari eligendi facultate, & ſimul ſuſpendi beneficiis obtentis, ſic argumentor: Ex eodem delicto quis duplici pœnâ puniri non poteſt, *cap.at ſi clerici,* §.*de adulteriis, de judiciis, can.* 25. *Apoſtolorum*, ubi reddunt rationem Apoſtoli, ne bis idem crimen vindicetur, contra Scripturam ſacram, quæ ait: *Dominus non vindicat bis in idipſum.* D.Baſilius *ad Amphilochium cap.*3.*de Diaconis lapſis*; ubi eandem rationem affert, propter quam clerico poſt depoſitionem non iniungatur excommunicatio, ne bis idem crimen puniatur. Notant Turrianus & Coriolanus *in dict. can.* 25. *Apoſtolor.* Gibalinus *de cenſuris diſquiſit.*7.*quæſt.*12. *conſectar.*5. ergo eligentes contra formam huius textus, ſi ſuſpenduntur beneficiis, non debent priuari jure eligendi. Augetur hæc difficultas; nam ſi eligens indignum ſuſpenditur, eo ipſo poteſtate eligendi eſt priuatus: ergo ſuperfluò dicitur, eum ſuſpendi, & poteſtate eligendi priuari. Secundò aduersùs ſecundam partem concluſionis, ubi aſſeritur jus eligendi devolvi ad Capitulum, & è contra, non conſentiente autem Capitulo, deuolvi ad Metropolianum, obſtat: nam aut omnes de Capitulo electioni contra formam huius textus factæ, aut major pars conſenſerunt: ſi omnes, jus electionis deuolvitur ad R.Pontificem, *cap. quia diuerſitatem,* §. *ſi tamen, de conceſ. præb.* ſi major pars deliquit, ad minorem partem electio deuolvitur, *cap.congregato* 53.*hoc tit. cap.bona, el* 2. *de poſtulat. Prælat. cap. cùm in cunctis, de his quæ fiunt à majori,* Iulius Lauorus *dicto c.* 21. *num.*47. cùm minor pars jure ſuo eligendi ſine facto proprio priuari non debeat, *cap.* 1. *de conſtit.* ergo nunquam ad Epiſcopum deuolvitur jus eligendi. Augetur hæc difficultas, nam Epiſcopo defuncto Capitulum non ſuccedit in collatione beneficiorum, nec ad illud deuolvitur jus eligendi, *cap.*2. *ne ſede vacante*: igitur nec delinquente Epiſcopo formâ electionis non ſeruatâ, deuolvi debet electio ad Capitulum.

His difficultatibus non obſtantibus vera eſt ſuprà relata aſſertio, quæ non ſolùm auctoritatibus ſuprà expenſis, verùm & ratione probatur: nam in eo debet quis puniri, in quo peccauit, *cap. litteras, de temporib. ordin. cap.vel non eſt compos, eod. titulo in* 6. vnde qui delinquit in collatione alicuius gradus ſacramenti ordinis, priuatur poteſtate conferendi eum tantùm gradum, *cap.nullus* 4. *de tempor. ordin.lib.*6. ibi: *Qui verò contrafecerit, vt in eo, in quo peccauerat, puniatur, per vnum annum à collatione clericalis tonſuræ dumtaxat nouerit ſe ſuſpenſum.* Ideò in noſtro textu contra eligentem indignum imponitur pœna, vt pro ea vice ſit eligendi facultate priuatus: & quia ſimul ita eligentes peccarunt circa beneficia, beneficiis etiam ſuſpenduntur, ſicut Epiſcopus, qui ſcienter contulit beneficium clerico excommunicato per aliquod tempus, ſuſpenditur à collatione beneficiorum, *cap. poſtulaſti* 7. *de clerico excommunicato*: & qui prohibuit ne peregrinus teſtaretur, prohibetur etiam, ne de ſuis bonis teſtari poſſit, *authentica omnes peregrini, Cod. communia de ſucceſſionib.* & qui ex voluntate teſtatoris habebat facultatem præſtandi legatum vni ex libertis digniori, ſi eligat indignum, priuatur facultate eligendi, & omnes admittuntur ad legatum, *l.cùm quidam* 24.*§.at ſi ita, ff.de legat.*2. vbi notauit Padilla, Gomez *in l.*17. *Tauri, num.* 18. & *in l.* 40. *num.*48. Gamma *deciſ.*2. *num.*3. & *deciſ.*149. *num.*2.& *deciſ.* 377. Facit etiam lex 2. *verſic. quem ita, ff. de vacatione munerum.* Rectè ergo Patres Concilii Lateran. decreuerunt, eligentem aliquem contra formam huius textus, priuari eligendi facultate, & ſimul ſuſpendi à beneficiorum collatione: & quia Epiſcopus ſupplet negligentiam Capituli, & è contra; & omnibus negligentibus, Metropolitanus, *cap.*2. *de conceſſ. præb.* ideò in noſtro textu ſuppletur negligentia Capituli per Epiſcopum, & è contra; & eorum per Metropolitanum, vt latè dicemus *in tit. de ſupplenda neglig.* Aliis etiam pœnis puniuntur eligentes indignum, de quibus agemus *in cap.graue, de præbendis.* 6. TRADITUR RATIO DECIDENDI.

Nec obſtant difficultates ſuprà adductæ. Non prima, nam procedit regulariter in delictis leuioribus, aliquando tamen ſi atrocia ſint, propter eorum grauitatem variis pœnis puniuntur ea perpetrantes, vt depoſitione, ſimulque excommunicatione, *can.* 28. 29. 30. *&* 64. *Apoſtolorum*; propter grauitatem enim ſceleris plures pœnæ infliguntur paſſim in jure noſtro, vt docet Balſamon *in can.* 32. *D. Baſilii ad Amphilochium.* Nec augmentum difficultatis obſtat; 7. DISSOLVUNTUR DIFFICULTATES.

obſtat; nam certum eſt, ſuſpenſum à beneficio, non ideò privari facultate eligendi, aliàs ſuperfluò in noſtro textu ut diverſa pœna apponeretur privatio facultatis eligendi, & ſuſpenſio à beneficio, in illis verbis: *Eligendi poteſtate privatus, & ab eccleſiaſticis beneficiis triennio*, &c. Docent Gloſſa *in cap. cupientes, §. caterum, verbo Beneficiis, hoc tit. in 6.* Panormitanus *hic, num.* 10. actus enim eligendi non ſpectat ad beneficium, ſed ad officium; unde non quia in textu noſtro eligens indignum ſuſpenditur beneficio, ideò privatus erat facultate eligendi, & ſic ut diverſa pœna proponitur: docet poſt alios Gibalinus *de cenſuris fol.* 344. Nec huic ſolutioni adverſatur textus *in cap. cùm dilectus, de conſuetud.* ubi caſſatur electio facta à ſuſpenſo: igitur quia per ſuſpenſionem amittitur facultas eligendi; textus enim ille accipiendus eſt de ſuſpenſo ab officio, non verò à beneficio; qui cùm officii exercitium non haberet, ideò nec ſuffragium præſtare poteſt. Nec obſtat ſecunda difficultas; ſupponimus enim in noſtro textu totum Capitulum deliquiſſe eligendo indignum, unde jus eligendi devolvitur ad Epiſcopum; ſicut in caſu, quo eſt negligens, & ob ſuam negligentiam Epiſcopus eligit: ſi autem major pars Capituli deliquiſſet, ad minorem jus eligendi devolveretur, ex juribus ſuprà citatis. Devolvitur autem electio ad Epiſcopum, quando ad ipſum ſimul cum Capitulo non ſpectat electio; ſecus autem ſi in prima electione cum Capitulo ſimul eligeret, tunc enim ad Metropolitanum electio devolveretur, ut latè proſequuntur in præſenti Hoſtienſis, Abbas, & omnes antiquiores, noſque dicemus *in cap. litteras, de ſuppl. neglig. Pralat.* Nec augmentum hujus difficultatis obſtat, quia licèt defuncto Epiſcopo jus eligendi, ſive collatio beneficiorum non devolvatur ad Capitulum; tamen in noſtro textu in pœnam improbæ electionis Epiſcopus ita privatur pro ea vice poteſtate eligendi, ut ad Capitulum jus devolvatur, ut docent Hoſtienſis & Bohic. *in praſenti*, qui latè hanc devolutionis partem proſequuntur.

Prædictæ aſſertioni obſtat textus *in cap. fin. de filiis presbyterorum*, ubi agitur de eligentibus ad Archidiaconatum, & alia beneficia eccleſiaſtica indignos, videlicet illegitimè natos: & jubet Romanus Pontifex hujuſmodi electiones irritari, ita tamen, ut illi quibus de jure competit electio, denuò alias perſonas idoneas eligant ad prædicta beneficia: igitur eligentes indignum nec pro ea vice ſunt privati facultate eligendi. Huic difficultati aliqui ſatisfacere intendunt, aſſerendo concluſionem ſuprà traditam tantùm procedere in eligentibus indignum contra formam in hoc textu præſcriptam: unde aſſerunt, quod ſi cauſa indignitatis ex alio capite proveniat, etiam eligens indignum non privatur, nec pro ea vice eligendi facultate. Ita Tamburinus, & alii relati à Barboſa *in praſenti.* Sed licèt hæc doctrina, attenta noſtri textus deciſione ſuſtineri poſſit; tamen cùm *ex d. cap. cùm Vvintonienſis, & cap. per inquiſitionem*, cum aliis ſuprà traditis, ſatis conſtet, generaliter eligentes indignum, ex quacumque cauſa indignitas proveniat, privari eligendi facultate; ideò hæc ſolutio ſuſtineri non valet. Eâ igitur omiſsâ, dicendum eſt, noſtri textus deciſionem procedere in eligentibus indignum ſcienter, non verò in eligentibus indignum per ignorantiam; tunc enim ſi appareat indignum eſſe, caſſatâ eâ electione, iterum proceditur ad ſecundam: quo modo intelligendi ſunt textus *in cap. veniens 3. eodem tit. de filiis presbyterorum*, & textus *in cap. cum vos 4. de officio Ordin.* ubi docetur, quod ſi eligatur indignus, & ejus electio caſſetur, debet conſtitui ab Epiſcopo œconomus, donec alius eligatur ab ipſo patrono: ubi ſupponendum eſt, in prima electione electum fuiſſe indignum per ignorantiam. Etiam interpretari poſſunt in præſenti textus *in cap. grave, de prabendis, cap. ſi compromiſſarius, hoc tit. in 6.* 8. EXPONITUR CAP. FIN. DE FILIIS PRÆSBYT.

CAPUT VIII.

Idem *a* *Ravennati Archiepiſcopo.*

CAuſam quæ inter Moniales S. Margaritæ ſuper diſcordia & diſſenſione electionis quam fecerunt, dignoſcitur agitari, experientiæ tuæ jam pridem commiſimus terminandam. Unde quoniam cauſa ipſa in tantum protrahitur, & nondum, ſicut accepimus, proceſſiſti, & *b* periculoſum & damnoſum eſt monaſterio, eo quòd cauſa ipſa in tantum protrahitur: Fraternitati tuæ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus infra dies XL. vel duos *c* menſes, aut plus, ſecundùm tenorem aliarum noſtrarum litterarum, in eadem cauſa procedas, ita videlicet, quod ſi ſorores in Epiſcopum electionem contulerint, promittentes quod illam quam eis provideret, reciperent, ipſam quam providerit, facias ab eis (ſi tamen exiſtat idonea) in ſuam recipi Abbatiſſam.

NOTÆ.

1. a RAvennati.] De hac Eccleſia egi *in cap. 2. de poſtulat. Pralat. & in cap. 5. de reſcr.* Textus iſte reperitur in Concilio Lateranenſi ſub Alexandro III. celebrato, *parte 40. cap. 5. & in prima collectione, ſub hoc tit. cap. 17.*

2. b *Periculoſum.*] Ita agnoverunt ſacri canones, dum ab omni ævo valde curaverunt, ne Eccleſia, monaſteriumve diutiùs vacaret, *cap. 2. de conceſſ. prab. cap. ne pro defectu, hoc tit.*

3. c *Duos menſes.*] Semper in reſcriptis juſtitiæ, quibus juriſdictio delegatur, præſcribitur tempus intra quod cauſa ipſa decidatur, *cap. de cauſis 4. de officio delegati.*

COMMENTARIUM.

EX hoc textu talis deducitur concluſio: *Compromittentes ſuper electione, tenentur recipere electum à compromiſſariis, ſi eſt idoneus.* Probant textus *in cap. cum inter 21. cap. cùm dilectus, cap. ſcriptum, cap. cùm Vvintonienſis, cap. in cauſis, cap. quia propter, hoc tit. cap. ſi compromiſſarius, eodem tit. lib. 6. cap. poſt tranſlationem, de renunciat. cap. ex parte 10. de arbit.* 4. CONCLUSIO TRADITUR, ET PROBATUR. Illuſtrant plures relati à Barboſa *in praſenti, lib. 1. de jure eccleſiaſtico, cap. 1. num. 94. & cap. 29. n. 158.* Vighellius *in methodo juris canonici, fol.* 331. Julius Lavorus *de elect. cap. 19. num.* 30. Joannes Calderinus *in cap. cùm in jure, hoc tit.* Tamburinus *de jure Abbatum, tomo 1. diſput. 28. quaſito* 8. Layman

tomo 1. ſumma, tit. de Prælatorum elect. cap.8. Novarius *in lucerna regul. verbo Electio,* Lezana *tom.3. qq. regul. tract. 9. cap.2.* Garcia *tom.2. politica, tract.9. difficult.5. dubio* 8.

5. Traditur ratio dubitandi. Sed aduersùs hanc decisionem illa ſe offert difficultas, nam ea eſt natura compromiſſi, vt quidquid arbitri compromiſſarii dixerint, ſtatuerintve, ſiue æquum, ſiue iniquum, ratum atque firmum, & pro judicato à partibus habeatur, *l. diem 27. §. ſtari, & §. finali, ff. de receptis, l. ſocietatem, §. finali, ff. pro ſocio,* niſi dolus interueniat, *l. ita demùm, ff. de verb. obl. l. arbitrorum, Cod. de arbitris*; adeò ut ab eorum ſententia non poſſit appellari, *l.2. C. de arbitris, l. arbitrio, ff. qui ſatiſdare*: igitur ſiue compromiſſarii idoneam, ſiue minùs dignam perſonam elegerint, tenentur compromittentes recipere. Augetur hæc difficultas, nam ideò forma compromiſſi in electionibus introducta eſt, vt ſic multitudo eligentium, quæ ſibi impedimentum affert, facilè ad concordiam reduceretur. Magnus Gregorius *lib.2. epiſt.15.* relatus *in cap. 10. hoc tit. in prima collectione*: ſed ſi adhuc eſſet ſub poteſtate compromittentium admittere, vel reſpuere ab arbitro electum, ſub prætextu minoris idoneitatis, non ſatis ſuccurſum eſſet per compromiſſum: ſiquidem in eorum arbitrio remanet admittere, vel reſpuere electum: igitur, &c.

6. De electione Abbatiſſæ. Quâ difficultate non obſtante vera eſt prædicta aſſertio, ad cuius expoſitionem præmittendum eſt, in Monialium monaſteriis electionem Abbatiſſæ ſpectare ad ipſas moniales, licèt non omnes ſuffragium habeant in ipſa electione, *cap. indemnitatibus, hoc titulo, lib.6.* & ſpecialiter circa moniales S. Claræ probatur *ex cap.4. ſuæ regulæ*: docent Iulius Lauorus *de electione, cap.24. num.1.* Tamburinus *de jure Abbatiſſæ, diſp.28. quæſt.1.* & in ea electione obſeruari debet forma præſcripta *in cap. quia propter, hoc tit.* vt cauetur *in d. cap. indemnitatibus, §. ſanè,* ſcilicet, vt fiat per ſuffragia ſecreta. Lambertinus *de iurepatron. lib.1. p.1. quæſt.9. art.5. num.3.* & collatio votorum debet fieri numeri ad numerum, itavt Abbatiſſa à majori parte eligatur, *d. cap. indemnitatibus.* Trident. *ſeſſ.25. de regul. cap.7.* non tamen deſiderantur duæ partes ſuffragiorum in ipſa electione, ſed ſufficit, quod detur major pars, *cap. dudum, hoc tit. cap. cùm in cunctis, de his quæ fiunt à majori parte.* Nec contrarium ſuadet textus *in d. cap. indemnitatibus, §. ſanè*; nam textus ille procedit quando adeſt diſcordia, & duæ partes in vnam conſenſerunt; tunc enim minor pars non poteſt aliquid opponere, etiamſi de majori zelo, & auctoritate minoris partis opponeret, niſi per ſuperiorem inueniatur huiuſmodi electio non canonica, hoc eſt facta de perſona inhabili, ſeu ineligibili. Docent Tamburinus *d. diſp.28. quæſito 4.* Iulius Lauorus *d. cap. 24. de elect. per totum,* qui latè agunt de qualitatibus Abbatiſſarum, & an poſſint eligi Illegitimæ, bigamæ, aut ex Mauris deſcendentes.

7. De electione per compromiſſum. Deinde ſciendum eſt, inter electionum varias formas præſcriptas *in cap. quia propter, 42. hoc tit.* ſecundam recenſeri, quæ fit per compromiſſum, quæ contingit quando aliqui idonei eliguntur, in quos omnium vice eligendi certo modo poteſtas & facultas transfunditur, cum aliquibus clauſulis in compromiſſo ſpecificandis: de qua electionis forma agitur *in cap. ſcriptum, cap. cùm Vvintonienſis, & aliis, hoc tit. cap. cùm expediat, cap. ſi compromiſſarius, eod. tit. lib.6. cap. ex parte 10. de arbitris, cap. poſt tranſlationem, de renunciat.* latè diſſerunt Petrus Gregorius *de elect. cap.3. num.3.* Iulius Lauorus *de electione, cap. 7. num.23. & cap.19. num.29.* tunc enim electio fieri dicitur per compromiſſum, quando celebratur per vnum, duos, aut tres per electores deſignatos, quibus commiſſa eſt omnium eligendi facultas, vt ipſi eligant quem dignum, & idoneum eſſe Eccleſiæ cognouerint. Et licèt hodie poſt Concilium Trident. *d. ſeſſ.25. cap.6.* ubi jubetur, vt in electionibus regularium vota ſecretò emittantur, hanc electionis formam per compromiſſum non admittant Nouarius ubi ſuprà, *verbo Electio,* Lezana *d. q.3.* tamen contrarium vt verius defendunt Tamburinus & Garcia *vbi proximè.* Debet autem compromiſſum fieri vnanimi conſenſu omnium, qui jus eligendi habent, nec ſufficit major pars Capituli, ne alia minor pars priuetur jure eligendi, præcipuè cum in re communi potior ſit cauſa prohibentis, regulâ *in re communi, de reg. jur. lib.6.* Debet etiam fieri compromiſſum in clericum, non in laicum. Nec obſtabit ſi dicas, laicum poſſe eſſe procuratorem in cauſis ſpiritualibus, *cap.1. de procur. lib.6.* nam non inde infertur, poſſe in eiſdem cauſis eſſe arbitrum; immò contrarium probatur *in cap. contingit, de arbitris*: in extraneum tamen, id eſt in eum, qui non eſt de corpore Capituli, benè poſſe compromiſſum fieri, probatur ex præſenti textu, & docuerunt Abbas *hìc, num.2.* Lauorus *dicto cap.19. num. 30.* etſi contrarium defendat Tuſchus *concluſione 75. littera C.* Compromiſſum hoc ad electionem dupliciter fieri poteſt, ſeu duplici modo. Primò ſimpliciter, & abſolutè, vt poſſint compromiſſarii eligere quem maluerint. Secundò vt eligant eum, in quem major pars eligentium conſenſerit, *cap. cùm dilectus, hoc tit.* quam formam electionis licèt plures affirment contrariam eſſe deciſioni textus *in dicto capit. quia propter, hoc tit.* tamen eam juri conſonam eſſe probat, & defendit Garcia *dicto tom. 2. polit. regul.* Si ſint tres compromiſſarii, duo poſſunt eligere tertium, Iulius Lauorus *vbi ſuprà, num.28.* ſi autem ſit vnus, non poteſt ſeipſum eligere, vt docet Barboſa *in addit.6. tomi, ad textum in cap. cùm in jure, hoc tit.* Lauorus *de elect. c.6. n.17.* licèt in Cardinale ſeipſum eligente in Pontificem, contrarium teneat, & electionem admittat Barboſa *lib.1. jur. Eccl. c.1. n.97.* & Ioannem XXII. ita electum fuiſſe, referunt D. Anton. *3. part. tit.2. cap.24.* Spondanus poſt Baron. *anno* 1316. Et in Rege Romanorum ſe eligente in Imperatorem, idem docet Garcia *ubi ſup. n.9.* Facit celebre exemplum, quod poſt Æneam Siluium refert Rouſſelius *lib.2. hiſtoria Pontif. juriſd. c.2. n.11.*

Ex quibus prouenit huius deciſionis vera ratio; 8. Traditur ratio decidendi.
nam cùm electus à compromiſſariis credatur electus ab his, qui compromiſſum fecerunt, cùm ab illis eligendi facultatem acceperint, & quod quis per alium facit, cenſeatur facere per ſe ipſum, *cap. ut famæ, de ſentent. excomm.* nec poſſit quis venire contra factum proprium, *l. poſt mortem, ff. de adopt.* ideò electus à compromiſſariis neceſſariò à compromittentibus eſt admittendus: & quia quando fit compromiſſum ſuper electione, etiamſi non apponatur ſpecialiter quod perſona eligenda ſit idonea, ſemper intelligitur illud cautum, *cap. in cauſis, hoc tit. cap. cùm adeò, de reſcriptis*; ideò ſi compromiſſarii eligant perſonam minùs idoneam, compromittentes non tenentur illam recipere; non enim creditur in ipſo compromiſſo compromittentes ſenſiſſe, vt eligerent Prælatum minùs idoneum, *cap. ſi compromiſſarius, hoc tit. lib. 6.* vnde ex defectu facultatis electio perſonæ non idoneæ vitiatur, quia cùm aliquid committitur arbitrio alicuius, non valet arbitrium, ſi iuſtè, & legitimè non ſit prolatum, *cap. veniens 16. cap. Quintauallis 23. de jureiurando, l. quamquam, ff. de ritu nupt.* Vnde hoc caſu non deuolvitur jus eligendi ad ſuperiorem, ſed ad ipſos compromittentes reuertitur, niſi elapſum ſit tempus electoribus ad eligendum à iure ſtatutum, *c. ſi compromiſſarius*

viat 37. *hoc tit. in* 6. Julius Lavorus *de elect. cap.*9. *num.*37. vel ipſi compromittentes indignum electum approbaverint, quia tunc ex deciſione textus antecedentis, ad ſuperiorem devolvitur electio, *d. cap. ſi compromiſſarius.* Rectè ergo Alexander III. in præſenti decrevit electionem Abbatiſſæ factam ab Epiſcopo virtute compromiſſi, non teneri recipere ipſas moniales, cùm minùs idonea eſſet regimini monaſterii.

9. Diſſolvitur difficultas. Nec obſtat ratio dubitandi ſuprà adducta, nam diſcrimen conſtituendum eſt inter arbitrum electum ut compromiſſarium, & inter electum ut virum bonum. Arbitrio compromiſſarii ſtandum eſt, ſive æquum, ſive iniquum ſit, *ex d. §. ſtari*, cum aliis, niſi contra jus ſcriptum, & formam compromiſſi ſit prolatum; tunc enim non tenentur compromittentes ei ſtare, *cap. ei qui* 2. *quæſt.*6. in arbitro verò tanquam bono viro electo non tenet ejus laudum, ſive ſententia, niſi æqua ſit, *d. cap. veniens*, *d. cap. Quintavallis.* Unde cùm in noſtro textu Epiſcopus non ſervaret formam, eligendo non idoneam perſonam, contra clauſulam quæ tacitè in ipſo compromiſſo inerat; & ſimul eligeret non tanquam judex, ſed tanquam vir bonus, ad ſedandas diſcordias, quæ ob diſſenſum monialium oriebantur, inde electio ab eo facta non valet, ſi perſona minùs idonea ſit. Nec augmentum obſtat; verum enim eſt, inventam eſſe hanc eligendi formam, ut facilè eligentes ad concordiam reducerentur; ſed non exinde quia probandum maneat, an electa perſona ſit idonea, remanet electio ſub dubio, & lite; ſiquidem quælibet perſona electa idonea præſumitur, niſi contrarium probetur, *l. ſervus* 20. *l. teſtamento* 51. *ff. de manum. teſtam. cap. unico de ſcrutinio*: unde compromittentes tenentur ſtare compromiſſo, & electum à compromiſſariis recipere, donec probetur idoneam perſonam non eſſe.

10. Exponitur cap. in cauſis, hoc tit. Primò huic aſſertioni adverſatur textus *in cap. in cauſis, hoc tit.* ubi cùm compromiſſum ſuper electione Epiſcopi factum eſſet in quinque, tres ex illis elegerunt Epiſcopum alterius civitatis in Epiſcopum Toloſanum; alii duo diverſum elegerunt: quæſtionis fuit, utrum electus à tribus compromiſſariis admittendus eſſet? Et reſpondet Romanus Pontifex, admittendum eſſe electum à compromiſſariis, ſi idoneus, & neceſſarius valde ſit Eccleſiæ Toloſanæ: ergo non ſolùm deſideratur ut electus à compromiſſariis ſit idoneus, verùm etiam ut ſit neceſſarius. Pro cujus textus ſolutione ſciendum eſt, compromiſſarios in eo textu deſignatos non elegiſſe, ſed poſtulaſſe alium Epiſcopum in Epiſcopum Toloſanum; quo caſu cùm tranſlatio facienda eſſet de una Eccleſia ad aliam, & non poſſet fieri ſine cauſa, id eſt abſque neceſſitate, & utilitate Eccleſiæ, in quam transfertur, *cap. inter, & per tot. tit. de tranſlat. Epiſc.* ideò non ſolùm exigitur in eo textu, ut ſit idoneus, ſed hoc amplius, ut ſit neceſſarius: ſi autem compromiſſarii eligerent, nec poſtularent, ſufficeret ut electus eſſet idoneus.

Secundò adverſari videtur textus *in cap. ex parte* 10. *de arbit.* ubi cùm electores in duas partes diviſi eſſent, compromiſſum fecerunt in Epiſcopum, eorum judicem ordinarium: ſed cùm neglecto compromiſſo ad ſecundam electionem procederetur, hæſitatum fuit, utrum ſecunda electio eſſet ſuſtinenda. Et reſpondet Romanus Pontifex, ſecundam irritandam eſſe, quia primâ nondum caſſatâ celebrata fuit: igitur ſi prima eſſet caſſata, etiam neglecto compromiſſario, poſſent eligentes alium eligere, & per conſequens non tenentur ſtare compromiſſo; ſiquidem poſt illud poſſunt ſecundam electionem celebrare. Cui difficultati ſatiſfaciendum eſt dicendo, in eo textu compromiſſum factum non fuiſſe in Epiſcopum ſuper electione, ut ipſe eligeret, ſed ſuper lite orta inter ipſos compromittentes circa utriuſque electionis valorem; unde Epiſcopus tantùm virtute compromiſſi poterat unam, vel aliam electionem irritare, aliamve validam declarare; ſed Epiſcopus nunquam poterat ut compromiſſarius eligere. 11. Intelligitur caput Ex parte, de arb.

CAPUT IX.

Idem *Epiſcopo* a *Vvigornienſi*.

NOſti, ſicut vir prudens & ſapiens, quomodo dilectus filius noſter *b* G. dictus Lincolnienſis electus, committendi *c* honores, vel præbendam, & aliàs diſponendi de rebus Eccleſiæ, cùm ſua nondum ſit electio confirmata, nullam habeat facultatem. Unde eſt quod fraternitati tuæ, &c. quatenus eidem dicto electo ex noſtra parte non differas arctiùs inhibere, ne Archidiaconatum alicui conferre præſumat, vel ſi jam conceſſerit, ei authoritate noſtra præcipias, ut conceſſionem ſuam, omni contradictione, & appellatione ceſſante, ſtudeat revocare. Quod ſi diſtulerit, tu eandem conceſſionem, appellationis remoto remedio, authoritate noſtra non differas revocare.

NOTÆ.

1. a *Vvigornienſi.*] Ita etiam legitur apud Ant. Auguſt. in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 18. ſed in Concilio Lateranenſi, *parte* 40. *cap.* 1. ita inſcriptio hujus deciſionis concipitur, *Idem Exonienſi Epiſcopo*; & meo videri rectiùs: nam cauſa, quæ committitur in noſtro textu, eſt Epiſcopi Lincolnienſis, qui eſt in Anglia ſuffraganeus Archiepiſcopi Cantuarienſis. Et licèt Vvigornienſis ejus etiam ſit ſuffraganeus, propinquior tamen eſt civitati Lincolnienſi (vulgò *Licoln.*) Exonienſis, unde probabilius eſt, cauſam Epiſcopi Lincolnienſis miſſam fuiſſe propinquiori Prælato, videlicet Exonienſi Epiſcopo.

b *G.*] Guillelmus videlicet, Cantor ejuſdem Eccleſiæ. 2.

c *Honores.*] Id eſt dignitates: ſæpe ſæpiùs enim qui dignitatem habet, honores habere dicitur, *l. honor* 14. *l. reus* 7. *§. plebeii* 4. & *§. ult.* & paſſim, *ff. de muneribus & honoribus*, *§. Prætorum, Inſtitut. de jure naturali.* 3.

COMMENTARIUM.

EX hoc textu talis deducitur concluſio: *Electus Epiſcopus ante confirmationem beneficia conferre, vel aliter adminiſtrare non poteſt.* Probant eam textus *in cap. tranſmiſſam* 15. *cap. qualiter* 17. *cap. nihil* 44. *cap. cum in cunctis*, *§. cum verò*, *hoc titulo*, *cap.* 4. Concluſio traditur.

cap. auaritia, hoc titulo in 6. extrauagant. iniunctæ, de elect. inter communes, cap. in nomine, circa finem, 23. *diſt. cap. ſi quis ordinatus* 4. 92. *diſt. cap. inter, de tranſlat. Epiſcopi, cap. cùm jam dudum* 18. *de prebendis, cap. cum dilecti, de purgat. canonica, cap. ſicut* 33. *de ſimonia, cap. ſuper his* 16. *de accuſat. cap. quoniam, §. porrò, vt lite non conteſt. cap. finali, de clerico excomm.* Pius IV. *in bulla* 66. quæ extat in bullario Cherubini, Iulius III. in ſua conſtitutione, quam refert Lotherius *lib.* 3. *de re benefic. quæſt.* 29. Illuſtrant Layman *lib.* 4. *ſummæ, tract.* 2. *cap.* 12. *num.* 2. Scortia *in ſelect. conſtit. epitom.* 51. *theorem.* 204. Petrus Gregorius *de elect. capit.* 19. *&* 20. Lotherius *d. lib.* 3. *quæſt.* 17. *ex numero* 262. *vſque ad* 324. & *lib.* 1. *q.* 27. Iulius Lauorus *de electione, cap.* 25. *num.* 2. Moez *in d. cap. auaritia,* Barboſa *in collect. ad ipſum textum, & de poteſt. Epiſcop. allegat.* 36. *num.* 6. *&* 7. & *lib.* 1. *juris Eccleſiaſt. cap.* 9. *num.* 23. Hallier. *de ſacris elect.* 2. *part. cap.* 2. *art.* 3. §. 5. *fol.* 927. Calderinus *de elect. tit. de reformat.* Boerius *tom.* 1. *qq. tit. de regalibus, num.* 58. Menochius *de arbitrariis, caſu* 403. Tuſchus *littera C, concluſ.* 824. Solorzano *tom.* 2. *de jure Indiar. lib.* 3. *cap.* 4. *num.* 38. & *lib.* 4. *politica, cap.* 4. Parexa *tom.* 1. *de inſtrum. edit. tit.* 2. *reſolut.* 3. Joannes Dartis *de beneficiis ſect.* 6. *cap.* 1. Hieronymus Garcia *tom.* 2. *polit. regul. tract.* 9. *difficult.* 6. *dubio* 1.

5. IMPUGNATUR HÆC ASSERTIO.

Sed hæc aſſertio difficilis valde redditur ſequenti juris conſideratione: Epiſcopus per electionem acquirit jus dignitatis, & Epiſcopatus in ipſa Eccleſia, ad quam electus eſt, textus, & ibi Gloſſa *in c. cum inter,* 11. *hoc tit. cap. cùm dilectiſſimis* 8. *q.* 1. docet Abbas *conſilio* 47. & per electionem tantùm cenſetur contractum coniugium inter Epiſcopum & Eccleſiam, *cap. quoniam, §. ſin verò, vt lite non conteſt.* quod nouum non eſt; nam in aliis electionibus, quando quis eligitur ad aliquod officium, vel dignitatem, ex ea ſolùm electione acquirit jus ad officium, etiam abſens, & ignorans, *l. illud, ff. de tutoribus & curat.* igitur Epiſcopus tantùm virtute electionis ante confirmationem poteſt beneficia conferre, & adminiſtrare bona Eccleſiæ, ad quam electus eſt; præcipuè cùm confirmatio nouum jus non tribuat, ſed tantùm acquiſitum conſeruet, *c. cùm monaſterium* 13. *hoc tit. c.* 5. *de conceſſ. preb.* Accedit, nam licèt Epiſcopus electus ante confirmationem non poſſit exercere ea, quæ ſunt juriſdictionis, tamen beneficia conferre valet; quod ſic probo. Beneficiorum collatio Epiſcopo non competit ratione juriſdictionis, ſiquidem Capitulum Sede vacante ſuccedens in juriſdictione Epiſcopi, non ſuccedit in beneficiorum collatione, *cap.* 2. *ne ſede vac.* ergo licèt Epiſcopus prohibeatur exercere quæ ſunt juriſdictionis, non tamen prohiberi debebat conferre beneficia. Augetur hæc dubitandi ratio ex eo; nam electores Imperii, Archiepiſcopi videlicet Moguntinus, Treuerenſis, & Colonienſis, qui tanquam Prælati ſuarum Eccleſiarum eligunt Imperatores, electi tantùm, nondum confirmati ſuffragium præſtant in electione Imperatoris, & in Collegio Electorali admittuntur, vt fecerunt anno 1555. Daniel electus Moguntinus: anno 1567. Fridericus electus Colonienſis: eodem anno Jacobus electus Treuerenſis, vt refert Auguſtus Viſquerus *de elect. Reg. Roman.* §. 8. *n.* 41. & ipſe Imperator tantùm electus, ante confirmationem Pontificis jura Imperii adminiſtrat, *cap. legimus,* 93. *diſt.* ergo quia electi ante confirmationem habent jus eligendi, & conferendi dignitates, & inferiora miniſteria Eccleſiaſtica. Secundò præſens deciſio imperfecta videtur ex eo, quia Pontifex in ea non irritat collationes beneficiorum factas ab Epiſcopo electo, nec aliquam pœnam illi irrogat, cùm Epiſcopus electus, qui ante confirmationem ſe ingerit adminiſtrationi, inhabilis reddi debeat ad ipſam dignitatem, & priuari jure quæſito, vt ſtatutum legimus *in cap. auaritia, hoc tit. in* 6. & variis Rotæ deciſionibus probat Iulius Lauorus *d. cap.* 25. ergo ſaltem in hac parte imperfecta eſt præſens deciſio.

6. TRADITUR RATIO DECIDENDI.

Quibus difficultatibus minimè obſtantibus vera eſt præſens aſſertio, ad cuius expoſitionem ſupponenda ſunt quæ de confirmatione Epiſcopi electi adduximus *in cap.* 3. *hoc tit.* quibus præmiſſis apparet præſentis deciſionis ratio; nam cùm ante confirmationem electus non habeat aliquod exercitium in rebus Epiſcopatus, non debet ſe immiſcere collationi, aut adminiſtrationi beneficiorum, vel bonorum Epiſcopatus, ne rerum ordo confundatur, & ſuperioris auctoritas contemnatur; aliàs de confirmatione electi non curarent, nec confirmatio aliquid operaretur, & contrarium abuſum dixit Pariſ. *ad annum* 1251. *&* 1253. Ante confirmationem enim Epiſcopus nullo modo pro Epiſcopo habetur, vnde aduersùs eum, ſicut adversùs priuatum poteſt accuſatio proponi ſine pœna inſcriptionis; quod non procedit poſt confirmationem, *cap. ſuper his, de accuſat.* & nunquam Epiſcopus appellatur abſolutè, ſed tantùm electus, *cap. tam litteris, de teſtibus, cap.* 1. juncta inſcriptione, *de teſtibus cogendis; cap. tua nos, de his quæ fiunt à Prælatis,* & Gloſſa *in Clementina prima de pœnis,* docet illa conſtitutione, quâ puniuntur qui in Epiſcopum violentas manus injecerint, non comprehendi Epiſcopos electos: & licèt Romanus Pontifex, dum reſcribit Epiſcopis, fratres, alios verò filios appellet; dum tamen reſcribit Epiſcopo electo, filium, non fratrem appellat, vt conſtat ex præſenti textu, & *ex c. qu.im graue, de crim. falſi,* necnon ex ſtylo Curiæ Romanæ. Iuſtè ergo cùm Epiſcopus tantùum electus ius adminiſtrandi bona Epiſcopatus ante cõfirmationem non obtineat, in præſenti aſſeritur, ipſum non poſſe ante confirmationem beneficia conferre, vel aliter adminiſtrationi ſe ingerere, aliàs priuatur jure quæſito, & redditur inhabilis ad illud obtinendum, *c. auaritiæ* 5. *de elect.* cuius textus deciſio procedit non ſolùm in electo, verùm etiam in poſtulato, *cap. bona* 23. *hoc tit.* multis relatis docet Tamburinus *tom.* 1. *de jure Abbat. diſput.* 6. *n.* 5. item in eo, qui adminiſtrat poſt confirmationem, ſed inualidam: item in eo qui adminiſtrat poſt appellationem à confirmatione interpoſitam. Tamburinus *vbi ſuprà,* Gloſſa *verbo Confirmatur, in d. cap. auaritiæ.* Et licèt dicta deciſio continere videatur canonem latæ ſententiæ, ex probabiliori Interpretum ſententia; eſt tamen ſententiæ ferendæ, vt docet Tamburinus ſuprà, *num.* 26. Hodie etiam poſt extrauagantem *iniuſtitiæ, de elect.* inter communes, non ſolùm deſideratur confirmatio, vt Epiſcopus poſſit adminiſtrare, verùm etiam vt ipſas litteras confirmationis ediderit, exhibueritque coram Capitulo: latè docet Lauorus *vbi ſuprà.* Et in noſtra Hiſpania debet priùs obedientiam præſtare magno Regi noſtro, vt fusè docet Parexa *de inſtrum. edit. dict. tit.* 2. *reſolut.* 3. *per totam.* Et ita per præſentationem Regiam hodie Epiſcopi tantùm aſſequuntur jus ad ipſam Eccleſiam, non verò in ipſa Eccleſia. Azeuedo *conſil.* 14. *num.* 6. magnus Præceptor Illuſtriſſimus Ramos *in memor. ad Alex. VII. pro Epiſcop. propoſ.* 3. §. 1. *num.* 30. Nec audiendi ſunt Tondutus *reſolut. benef.* 2. *part. cap.* 3. §. 13. *num.* 35. Petrus Gregorius *lib.* 17. *ſyntagm. c.* 12. *n.* 24. Cironius *in parat. ad titulum de poſtulat. Prælat.* qui docent Epiſcopum ita præſentatum, ſaltem ſpiritualia ſtatim adminiſtrare.

7. DISSOLVITUR DUBITANDI RATIO.

Nec obſtat prima difficultas ſuprà adducta, verum enim eſt, electum per electionem jus habere ad

ad ipſum Epiſcopatum, & acquirere adminiſtrationem in habitu, non in actu; adquirit enim per electionem habitum adminiſtrationis, per confirmationem exercitium. Gloſſa *in cap. quantò 10. 63. diſt.* & illud jus quod acquirit per electionem, tantùm eſt ad rem, & ad electionem proſequendam, *cap. ſi eo tempore 45. hoc tit. cap. ut quis duas, de elect. in 6.* Unde ſi contingat electum decedere, non dicitur vacaſſe Epiſcopatus per mortem ipſius, ſed per obitum primi, ut reſolvit Tamburinus *tomo 1. de jure Abbatum, diſput. 6. quæſito 1. num. 21.* Nec quod de matrimonio contracto dicebamus, aliquid facit; nam per electionem tantùm non dicitur matrimonium contractum inter Epiſcopum & Eccleſiam; ſed ſicut in matrimonio carnali triplex conſideratur ſtatus conjugii, primus per ſponſalia celebrata, ſecundus per contractum matrimonii, tertius per conſummationem: ita in matrimonio ſpirituali datur triplex ſtatus, initiati per electionem; ſicut enim per ſponſalia non licet contrahentibus reſilire ab illis, niſi ex nova cauſa, *cap. ex litteris, cap. commiſſum, cap. requiſivit, de ſponſal.* ita nec electoribus poſt electionem licet pœnitere, & ab electione recedere, *cap. cum inter, de elect.* & ſicut per contractum matrimonii contrahitur fortius vinculum, *cap. veniens, de ſponſal.* ita per confirmationem robur adjicitur electioni, *cap. poſtquàm, hoc tit.* tandem ſicut per conjunctionem corporum redditur vinculum matrimonii indiſſolubile, *cap. ex publico, cum vulgat. de converſione conjugatorum*; ita per conſecrationem vinculum matrimonii ſpiritualis redditur indiſſolubile, *cap. inter, de tranſlat. Epiſcopi.* Unde textus *in d. cap. quoniam, §. ſi verò*, intelligendus eſt de matrimonio initiato, non verò de rato, aut conſummato: docet Hallier. *ubi ſuprà, fol. 928.* Nec ſecunda difficultas obſtat; nam licèt beneficiorum collatio ſpectet ad Epiſcopum ratione juriſdictionis, ſpectat tanquam fructus ipſius Epiſcopatus, ut docent repetentes *in d. cap. 2. ne Sede vacante*: unde cùm electus aliquid attingere de fructibus Epiſcopatus non valeat, nec ut œconomus, ita nec conferre beneficia valet. Similiter Capitulum Sede vacante, licèt ſuccedat in juriſdictione Epiſcopi; tamen quia non ſuccedit in fructuum perceptione, ideò non poteſt conferre beneficia Sede vacante. Nec ultima difficultas obſtat; nam præterquam quod noſtri textus quæſtio non vertebatur, utrum puniendus eſſet Epiſcopus Linconienſis, qui beneficia contulit, pœna textus *in d. cap. avaritiæ*, eſt noviter ſtatuta *in d. cap. avaritiæ*, à Bonifacio VIII. Supponi etiam poteſt, in noſtro textu excuſatum fuiſſe Epiſcopum à prædicta pœna, ob ignorantiam facti, forſan quia exiſtimavit confirmationem præceſſiſſe, ut ſupponit Tambur. *d. diſp. 6. quæſito 2. n. 9.*

Adverſatur primò huic deciſioni textus *in cap.* 8.
nihil 44. hoc tit. ubi aſſeritur Epiſcopos commoran- Exponitur cap.
tes ultra Italiam, poſſe ante confirmationem admi- nihil 44.
niſtrare, dum tamen aliquid non alienent de rebus hoc tit.
Epiſcopatus: ergo poterunt ante confirmationem beneficia conferre, & omnia gerere ea, quæ alienationem non contineant. Cui difficultati Doctores ſatisfaciunt aſſerendo, illum textum procedere ex diſpenſatione Pontificis, ut conſtat ex eo ibi, *Diſpenſative*; unde non proprio jure, ſed ex diſpenſatione. Accedit etiam, quod valde remoti erant à Curia Romana, ut in ipſo textu ſignanter dicitur; ex qua deciſione manifeſtè probatur praxis Epiſcoporum Indiarum, ubi Epiſcopi à Catholico noſtro Rege præſentati cum litteris ad Capitulum miſſis, ut ſinant exercere ea quæ ſunt juriſdictionis, ritè omnia exercent, propter diſtantiam Regnorum, & difficultatem navigationis, ut latè probat eximius illorum Regnorum ſcriptor D. Joannes de Solorzano *lib. 4. politica, cap. 4.* quem tranſcripſit Diana *parte 12. tract. 1. reſolut. 58.* qui etiam *cap. 7.* refert propter eandem diſtantiæ rationem aliquando contigiſſe, ſine editione bullarum confirmationis, habita tantùm expeditionis notitiâ, Epiſcopum adminiſtraſſe, & conſecratum fuiſſe; quod ſupremum Indiarum Conſilium ratum habuit in caſu Epiſcopi de Paraguai.

Secundò prædictæ aſſertioni opponitur textus *in*
cap. tua nos 8. de his quæ ſiunt à Prælatis, in illis ver- 9.
bis: *Epiſcopo, vel electo.* Ex quibus deducitur, non Intelligitur ca-
licere electo Epiſcopo conferre beneficia, ſeu unire pit tua
locis regularibus cum conſenſu Archidiaconi, ſine nos, de
conſenſu Capituli; quia illa annexio alienatio eſt: his quæ.
igitur cum conſenſu Capituli licebit Epiſcopo beneficia conferre ante confirmationem. Huic difficultati reſpondendum eſt, in eo textu Epiſcopum non ſolùm fuiſſe electum, verùm etiam confirmatum, ut ſupponunt ibi Butrius, Zabarella, & Hoſtienſis; ſed quia confirmatus non eſt perfectè Epiſcopus, ut dicemus *in cap. tranſmiſſa 15. hoc tit.* ideò appellatur electus, non quia confirmatus non eſſet, ſed quia per conſecrationem non reperiebatur perfectè Epiſcopus; & cùm opponeretur Epiſcopo conſecrato, ibi: *Epiſcopo, vel electo*; non poterat alio verbo appellari: & cùm verè eſſet confirmatus, poterat beneficia conferre. Huic commentario adjungenda ſunt quæ infrà adducemus *in cap. tranſmiſſam 15.*

CAPUT X.

Idem.

Conſideravimus, quod electio Joannis Frontini poſt appellationem ad nos interpoſitam, & contra tenorem privilegiorum Eccleſiæ veſtræ fuerit celebrata. Perpendimus etiam, quod electio poſt illam qualemcumque electionem non caſſatam, necnon & poſt appellationem (per quam ad ſuum ſtatum omnia debent reduci) facta fuit. & illata violentia, quanquam Rex penitus inficietur violentiam aliquam in hoc de aſſenſu vel conſcientia ſua unquam perpetratam fuiſſe. Quapropter nos electionem utriuſque de communi fratrum noſtrorum conſilio omninò caſſavimus, & vobis in aliam perſonam idoneam & honeſtam conveniendi liberam tribuimus facultatem; ita tamen quod utrique prædictorum fama ſua non minùs propter hoc integrè conſervetur, & quod in aliis Eccleſiis poſſint, ſi Deus dederit, ad dignitatem promoveri. Vobis autem liceat, præter iſtam Eccleſiæ veſtræ ordinationem in alterutrum eorum, ſi voluntas fuerit, iterum convenire, & eum vobis in Abbatem atque Magiſtrum canonicè providere.

NOTÆ.

1. a [I]Dem.] Alexander videlicet III. cui tamen miſſa ſit hæc decretalis epiſtola, nec ex hac collectione, nec ex prima, ubi *ſub hoc tit. cap.* 22. refertur, conſtat; nec etiam in qua prouincia præſens caſus contigiſſet.

COMMENTARIUM.

2. CONCLUSIO DEDUCITUR, ET PROBATUR.

EX hoc textu talis deducitur aſſertio: *Electio ſecunda facta primâ non caſſatâ, quia appellatum eſt, vel contra priuilegia Eccleſia celebrata erat, caſſanda eſt, licet in prima electus denuò eligi poſſit.* Probant textus *in cap. ſuper eo, cap. auditis, cap. bone, el primero, cap. innotuit, cap. cum terra, hoc tit. cap. bona* 2. *de poſtulat. Pralat. cap. ex parte* 10. *de arbitris, cap. ad probandum, de re indicata, cap. conſtitui, de appellat. cap. poſt electionem* 7. *de conceſ. prab.* Illuſtrant Petrus Gregorius *de elect. cap.* 18. *n.* 5. Caſtellinus *eod. tract. cap.* 4. *num.* 52. Iulius Lauorus *in ſimili tract. cap.* 19. *num.* 123. Barboſa *tom.* 1. *voto* 39. *num.* 65. Cuiacius *in cap. cùm in Apoſtolica* 8. *de ſponſalib.* Samuel *de elect. tract.* 1. *diſput.* 2. *num.* 27. Acuña *in cap. quantò* 10. 63. *diſt. num.* 3. Garcia *tom.* 2. *polit. tract.* 9. *difficult.* 6. *dub.* 3.

3. IMPUGNATUR TRADITA ASSERTIO.

Sed quia veritas diſputando eruitur, *l. finali, §. mixta,* & ibi Bartolus, *ff. de munerib. & honorib. cap. graue,* & ibi Gloſſa, *verbo Veritas, de prabendis,* Vulteius *volum.* 1. *conſil.* 15. ideo pro pro ratione dubitandi aduersùs hanc concluſionem ita argumentor: ſi in hoc textu ad ſecundam electionem Canonici procedere non valerent, maximè quia prima caſſanda erat: ſed prima non poterat irritari: ergo ſtatim ſequi poterat ſecunda electio. Probatur minor. Quæ nulla ſunt ipſo jure, non egent caſſatione, cùm per ſe non ſubſiſtant, regulâ *Non praſtat, de reg. juris in* 6. ſed electio facta poſt appellationem, aut contra priuilegia Eccleſiæ, eſt nulla ipſo jure: ergo non eget caſſatione. Probatur prima pars minoris ex textu *in cap. bona, el primero, hoc tit.* vbi electio facta poſt appellationem, ipſo jure non valet ex eo, quia omnia geſta poſt appellationem, tanquam attentata, non valent, *cap.* 1. *cum vulgar. de appellat.* igitur electio poſt appellationem celebratam ipſo jure non ſubſiſtit. Probatur ſecunda pars propoſitionis ex eo, nam priuilegium eſt priuata lex, *cap. priuilegia,* 3. *diſt.* ſed quæ fiunt contra leges, ipſo jure nulla ſunt, *l. non dubium, C. de legibus, cap. vide,* 10. *diſt. cap. qua contra jus, de regul. juris, lib.* 6. igitur electio facta contra Eccleſiæ priuilegia, nulla eſt ipſo jure, & per conſequens, ſi caſſatione non indiget, ſtatim procedi poteſt ad ſecundam. Augetur hæc conſideratio, nam valet argumentum de matrimonio carnali ad ſpirituale, *cap. inter, de tranſlat. Epiſcopi;* & de cauſa matrimonii ad cauſam electionis, *cap. cùm inter canonicos,* ubi Abbas, *hoc tit.* ſed ſi quis contracto primo matrimonio nulliter ob impedimentum irritans, adhuc lite pendente, eo non caſſato, ſecundum celebret, validè contrahit, non expectatâ judicis Eccleſiaſtici ſententiâ, *cap.* 2. *de matrim. contract. cap. veniens* 13. *cap. cùm in apoſtolica, de ſponſalib.* ergo ſimiliter poſt electionem primam, ſed nullam, quia contra priuilegia Eccleſiæ, vel poſt appellationem erat celebrata, adhuc eâ non caſſatâ, ſecunda celebrari valet.

4. DE APPELLATIONE AB ELECTIONE.

Hac conſideratione non obſtante, vera eſt noſtra deciſio, quæ vt ampliori lucis vſurâ fruatur, ſciendum eſt, quod licèt appellatio facta, ne electio celebretur, vt vaga, nulla ſit, *c.* 1. *de poſtulat. Pralat. cap. ex ore, verſic. de hoc, de his qua fiunt à Pralatis;* valet tamen ita interpoſita, vt hoc modo, vel illo canonicè fiat, ne talis perſona eligatur; & tunc electio appellatione pendente vt attentata reuocatur, Lancellotus *de attentatis lib.* 2. *cap.* 2. *limit.* 26. Salgado *de protect. part.* 3. *cap.* 8. ſicut alia omnia poſt appellationem geſta, *cap.* 1. ubi dicam, *de appellat.* Similiter electio reuocanda eſt, ſi fiat contra priuilegia alicui Eccleſiæ conceſſa circa electionem Prælatorum; frequenter enim Eccleſiæ habent priuilegium, ne ex alia, quàm ex ipſa Eccleſia Rector eligatur, aut ſimilia, *cap. cùm dilectus, de conſuet. cap. Abbate, de v. ſ.* tunc enim ſimilia priuilegia in electionibus valdè attendenda, & cuſtodienda ſunt.

5. RATIO DECIDENDI.

Vnde profluit vera decidendi ratio ad noſtrum textum; nam licèt electio facta poſt appellationem, & contra priuilegia Eccleſiæ, ſit caſſanda, tamen ipſo jure non eſt nulla; vnde cùm per electionem ipſam ſit contractum matrimonium inter ipſum electum & Eccleſiam, *cap. cùm inter, hoc tit.* ideò donec annulletur prima electio, non poteſt procedi ad ſecundam, quia ſicut in matrimonio carnali non poteſt dari polygamia, vt vnus duabus conjunctus ſit; ita nec in ſpirituali poteſt quis duabus Eccleſiis vt ſponſus præeſſe. Rectè ergo deciditur in noſtro textu, ad electionem ſecundam non eſſe procedendũ, donec caſſetur prima facta poſt appellationem interpoſitam, & contra priuilegia Eccleſiæ. Sed cùm in his electionibus electi excluſi non ſint, tam à prima, quàm à ſecunda electione, propter vitium, aut defectum eorum, ſed tantùm propter appellationem, aut formam non ſeruatam in ſecunda electione, ideò electi fama non minuitur, aut ſugillatur, ſed illibata permanet, & ſic poteſt in alia Eccleſia, vel in ipſa vt Prælatus præfici, vt ex noſtri textus finalibus verbis conſtat; licèt aliqui ex antiquioribus auſi ſint contrarium defendere. Si tamen non de electione, ſed de beneficio inter duos lis diſceptetur, vno defuncto alter ſubrogatur in jure vtriuſque, ex regula de collitigantibus, quam exponunt Lotterius *lib.* 2. *de re beneſic. c.* 20. Barboſa *tom.* 6. *in cap.* 1. *vt lite pend.*

6. DISSOLVITUR DUBITANDI RATIO.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta; nam licèt attentatum poſt appellationem ſit ipſo jure nullum, ex vulgatis principiis; hoc tamen procedit in appellatione judiciali, non verò extrajudiciali, quia tunc poſt eam factum non eſt inualidum ipſo jure, ſed tantùm reuocari poteſt per viam attentati: Butrius, Hoſtienſis, & Zabatella *in praſenti.* Diſcriminis ratio in eo conſiſtit, nam per appellationem judicialem ſuſpenditur poteſtas judicis: ſed per appellationem extrajudicialem non ſuſpenditur poteſtas, & ſic poſteà geſta non ſunt ipſo jure nulla. Sunt tamen caſus, in quibus appellatio extraiudicialis etiam inducit attentata ipſo jure nulla, vt quando geſta poſt appellationem extraiudicialem, non ſolùm peraguntur poſt appellationem, ſed etiam contra ipſam; tunc enim etiamſi appellatio ſit extraiudicialis, inducit attentata, *cap. cum nobis, hoc tit.* ubi Abbas *num.* 7. Lancellottus 2. *part. de attentatis, cap.* 12. *limit.* 3. Valenzuela *conſilio* 76. *num.* 25. Quando autem fiat aliquid contra appellationem, exponit Barboſa *voto* 39. *num.* 69. Vel ſi appelletur ab electionibus Cathedralium, vel Regularium Eccleſiarum, cùm exprimitur cauſa, quæ verificata judicatur legitima, *cap. quoniam.* 10. *cap. ſi poſtquam* 13. *de preb. lib.* 6. Lancellottus *d. cap.* 12. *limit.* 1. Tandem ſi appellationis cauſa probata ſit coram ſuperiore; tunc enim licèt ſit extraiudicialis, inducit attentata ipſo jure. Gloſſa *in cap. non ſolum, §. illa, de appellat. lib.* 6. docet & illuſtrat Barboſa

Digitized by Google

boſa *d. voto 39. num.* 1. ſed cùm nullus ex his caſibus in hoc textu præceſſiſſet, ideò appellatio extrajudicialis non inducit attentata, quæ ipſo jure nulla ſint. Nec augmentum primum hujus difficultatis obſtat, deductum *ex d. cap. privilegia, cum aliis:* nam licèt privilegia ſint leges, ſunt tamen privatæ, non publicæ, aut communes: quare cùm in facto conſiſtant, facilè ignorantur, *cap.* 1. *de conſtit. in* 6. unde facta contra privilegia non ſunt ipſo jure nulla, ſicut facta contra leges publicas & communes. Nec aliud hujus difficultatis augmentum refragatur, deductum *ex cap. cùm in Apoſtolica, de ſponſal.* cui ſatisfacit Cujacius in eodem textu, aſſerendo in noſtro textu irritari electionem factam poſt primam non caſſatam, quia vitium continebat: at verò *in d. cap. cùm in Apoſtolica*, ſecundum matrimonium nullum vitium continere, & ſic ut validum defendi. Sed hæc ſolutio ex eo non placet; nam electio facta poſt primam adhuc non caſſatam, nullum aliud vitium continet, niſi ut una Eccleſia duobus adhæreat; uni ratione primæ electionis, licèt invalidæ; alii virtute ſecundæ electionis, quod *in d. cap. cùm in Apoſtolica*, contingit: immò & ſi verum fatemur, majus vitium adeſt *in d. cap. cùm in Apoſtolica*, & debet conſiderari in eo qui contraxit ſecundum matrimonium lite nondum ſopitâ ſuper primo, & adhuc per ſententiam judicis non irrito, quàm in noſtro textu; ſiquidem qui contraxit matrimonium primum, & lite pendente ſecundum celebravit, expoſuit ſe periculo polygamiæ, ſi primum validum eſſe declaretur. Quare eâ ſententiâ omiſſâ, dicendum puto, in eo textu matrimonium ſecundum, licèt non juſtum, tamen validum fuiſſe, cùm poſteà apparuiſſet primum invalidè contractum fuiſſe, & ſic ſecundum ſine vitio, aut impedimento dirimente fuiſſe celebratum; non tamen irritatur, ut electio in præſenti caſu, quia non ita facilis eſt irritatio matrimonii, ſicut electionis; in matrimonio enim validè, etſi injuſtè celebrato, datur ſacramentum, quod Eccleſia irritare non valet: quare in eo textu non irritatur ſecundum matrimonium, ſicut electio in præſenti textu.

Sed adhuc præſenti aſſertioni obſtat textus *in cap. cùm terra* 14. *hoc tit.* in illis verbis: *Quod ſi in perſona fuerit, vel electionis modo peccatum, tamdiu in electione diligentiam inquiſitionis apponant, donec vacanti Eccleſiæ de perſona idonea valeat provideri.* 7. Exponitur cap. cùm terra 14. hoc tit. Ex quibus verbis apertè deducitur, poſt primam electionem nondum caſſatam, ad ſecundam procedi poſſe: ergo non rectè Alexander in præſenti decidit, nondum caſſata prima electione, ſecundam celebrari non poſſe. Cui difficultati ut ſatisfaciant Gloſſa ibi, *verbo Diligentia*, & Claſſici repetentes *ibi*, varias ſolutiones adducunt. Primò aſſerunt in eo textu electionem jam caſſatam fuiſſe tempore ſecundæ, vel ſecundam electionem celebrari non permitti, ſed tantùm inquiſitionem fieri de perſonis eligendis, ut prima electione caſſata, poſſit rectè ad ſecundam procedi. Secundò, & veriùs, affirmant in eo textu electionem primam ipſo jure nullam fuiſſe, & ſic ſtatim ad ſecundam procedi poſſe: ita Illuſtrius & Abbas in ejus textus expoſitione. Etiam ex ſuprà traditis exponi debent textus *in cap. ſicut* 28. *hoc tit.* juncta Gloſſa *ibi, verbo Juris, cap. auditis* 29. cum Gloſſa *ibi, verbo Caſſatam, eodem tit. cap. ex parte, de arbit.*

CAPUT XI.

a Idem.

SUffraganeis alicujus Metropolitani ad mandatum ipſius poſt conſummationem electionis ſuæ, etiamſi pallium non receperit, licitum eſt electum, qui ad ejus juriſdictionem pertinet, conſecrare.

NOTÆ.

1. a IDem.] Simile etiam vitium continet hæc deciſio ac antecedens; licèt enim reperiatur *ſub hoc tit. cap.* 1. *in* 2. *collect.* non tamen conſtat cur ſit miſſa, & qua occaſione ab Alexandro III. ita decreta, adeò ut quidam aſſeruerint, hanc epiſtolam non eſſe decretalem, ſed quandam adjectionem Joannis Gallenſis, & ſic vim legis Pontificiæ non obtinere: ſed cùm compilata ſit in hac ſexta collectione, locus non eſt hæſitationi, utrum authentica ſit, vel apocrypha, ut dixi in apparatu, & jam animadvertit Panormitanus hîc, *num.* 1. quem ſequuntur Sanchez *lib.* 7. *conſil. cap.* 2. *dub.* 16. *num.* 16. Diana *p.* 12. *tract.* 1. *reſolut.* 68.

COMMENTARIUM.

2. Concluſio traditur. EX hoc textu talis depromitur aſſertio: *Metropolitanus non conſecratus, licèt nondum receperit pallium, poteſt conſecrationem ſui ſuffraganei delegare Epiſcopo.* Non eſt ſimilis deciſio in jure, ex qua ab ſpecie, ut vulgò dicitur, probari poſſit: per argumentum autem probatur *ex cap. noſti, cap. tranſmiſſam, hoc tit. cap.* 2. *de tranſlat. Epiſcopi*, ubi docetur, poſſe Archiepiſcopum poſt confirmationem exercere quæ ſunt juriſdictionis, etſi non receperit pallium. Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa in præſenti Azor 2. *tomo inſtitut. lib.* 3. *cap.* 34. Sanchez *tomo* 2. *conſilior. lib.* 7. *cap.* 1. *dub.* 16. Boërius *tomo* 2. *lib.* 3. *cap.* 29. *quæſt.* 7. Pater Andreas Gerund. quem laudat Diana *p.* 12. *tract.* 1. *reſolut.* 68. Turriſcremata *in cap. Epiſcopo* 6. *diſt.* 100. Hallier. *de ſacris elect.* 2. *p. cap.* 4. *art.* 1. §. 2. *fol.* 701. Solorzano *tom.* 2. *lib.* 3. *cap.* 7.

Hujus deciſionis dubitandi ratio unica, ſed non levis, ex eo naſcitur; nam ille videtur facere, cujus nomine fit, *cap. mulieres, de ſent. excom. cap. qui per alium*, ubi plures. Pechius *de reg. jur. in* 6. ſed Metropolitanus etiam confirmatus, dum pallium non recepit, non poteſt conſecrare ſuffraganeum, *cap. quod ſicut* 28. §. *ſuper eo, hoc tit.* Nicolaus *ad conſulta Bulgarorum, cap.* 73. ubi de Epiſcopo eligendo eos admonens, inquit: *Si Chriſti plebs ipſo creſcente creſcit, Archiepiſcopus privilegia per nos accipiat; & ita demum Epiſcopos ſibi conſtituat, qui et decedenti ſucceſſorem eligant.* Et paulò poſt: *Archiepiſcopum ab Epiſcopis eligendum ſcribit, ſanè interim in throno ſedentem, & præter corpus Chriſti non conſecrantem, priuſquam pallium à Sede Romana accipiat, ſicut Galliarum omnes, & Germaniæ, & aliarum regionum Archiepiſcopi agere comprobantur.* Gregor. VII. *lib.* 9. *epiſt.* 1. ibi: *Te ipſum non ignorare putamus, quàm diſtrictè ſanctorum Patrum cenſura in eos vindicandum ſtatuerit, qui poſt conſecrationem ſuam poſt tres continuos menſes pallium, quod ſui officii, obtinere* 3. Impugnatur tradita aſſertio.

tepuerint. Deinde Apoſtolicâ tibi præcipimus authoritate, vt quia SS. Patrum ſtatuta paruipendiſti, nullum deinceps Epiſcopum, vel Sacerdotem ordinare, ſeu Eccleſias præſumas conſecrare, donec honoris tui ſupplementum, pallii videlicet vſum, ab hac Sede impetraueris. Joannes VIII. *epiſt.* 95. ubi Arelat. Archiepiſcopo reſcribens, ita ait: *Proh dolor, cum in Galliæ partibus eſſemus, inter cætera vnum valdè prohibendum inuenimus: Metropolitæ antequam à Sede Apoſtolica pallium receperint, conſecrationem facere præſumunt, quod anteceſſores noſtri, & nos canonico decreto, ne fieret, interdiximus; per pallium enim Pontificalis officii plenitudo cum Archiepiſcopalis nominis appellatione confertur.* Igitur ſi ipſe per ſe non poteſt conſecrare Epiſcopum, quomodo poterit conſecrandi poteſtatem aliis demandare.

4. TRADITVR RATIO DECIDENDI. Adhuc tamen defendendum eſt hoc Alexandri decretum, ad cuius expoſitionem ſupponendum eſt, ad Archiepiſcopum ſpectare conſecrare Epiſcopos ſuffrageneos, vel eorum conſecrationem Epiſcopo demandare, *cap. ſi Epiſcopus 7. de tempor. ordin.* ubi plura adducemus, quæ ex eo commentario petenda ſunt, & huic annectenda. Etiam ſciendum eſt, Archiepiſcopos poſt confirmationem, etiam pallio non recepto, poſſe exercere quæ ſunt juriſdictionis, exceptis grauioribus cauſis, vt congregare Concilium, & ſimilia; quia adhuc non habent plenitudinem officii, nec nomen Archiepiſcopi, *cap. niſi, de auctorit. & vſu pallii*, ubi plenè probo. Ex ejus commentario præſens ſuppleri debet, ne bis eadem repetam: quibus ſuppoſitis facilè eruitur huius deciſionis ratio; nam cùm Archiepiſcopus ante pallii receptionem poſſit exercere ea, quæ ſunt juriſdictionis, & ejus ratione Archiepiſcopo competat jus conſecrandi Epiſcopos ſuffraganeos, vel delegandi eandem conſecrationem alicui ex ſuffraganeis, ideò in præſenti textu deciditur, Metropolitanum poſſe ſuffraganei conſecrationem committere, & delegare ante pallii receptionem, cùm poſt confirmationem, quæ ſunt juriſdictionis exercere valeat, *d. cap. noſti, d. cap. tranſmiſſam.*

5. DISSOLVITVR DIFFICVLTAS. Nec obſtat, Archiepiſcopum per ſe ante pallii receptionem non poſſe Epiſcopum conſecrare, & per conſequens nec aliis committere conſecrationem; nam Archiepiſcopus, dum committit ſuffraganeo conſecrationem ſuffraganei, non committit poteſtatem ordinis, quæ eſt indelegabilis, *cap. aqua, de conſecratione Eccleſiæ*, cùm proueniat ex charactere; ſed tantùm præſtat juriſdictionem, quam habet in conſecrandis Epiſcopis, vt Epiſcopus poſſit Epiſcopum ordinare, qui aliàs ex defectu juriſdictionis illum conſecrare non valebat: conjunguntur ergo poteſtas ordinis, quæ reſidet in Epiſcopo delegato, & juriſdictio, quæ mandatur, & ſic ex his duobus, juriſdictione videlicet vnius, & alterius ordine, ritè celebratur conſecratio ab Epiſcopo ſuffraganeo: ſicut defuncto Archiepiſcopo ſuffraganei ritè conſecrant conſuffraganeum ſuum, *cap. quia, 64. diſt.* Nec hoc nouum, aut inſolens eſt in vtroque jure; noſtro enim Pontificio attento, licèt Capitulum Sede vacante non poſſit ordines conferre, poteſt tamen committere ſubditos ſuos alicui Epiſcopo, vt ab eo ordinentur, *cap. cùm nullus, de temporibus ordin. lib* 6. ſeruatâ formâ Concilii Tridentini *ſeſſ. 8. de reform. cap.* 10. & Archiepiſcopus non conſecratus, non poteſt altaria & Eccleſias conſecrare, *d. c. 28. §. ſuper, hoc tit.* & tamen poteſt earum conſecrationem aliis demandare. Parochus ſimiliter habens beneficium parochiale, ſed non ordinatus, quia intra annum eſt, licèt ex opinione plurium non poſſit matrimonio aſſiſtere, tamen poteſt alii ſacerdoti facultatem aſſiſtendi delegare. Baſilius *de matrim. lib. 5. cap.* 17. Barboſa *de officio parochi, cap. 22. n.* 60. Iure etiam Cæſareo Proconſul, qui ante ingreſſum ciuitatis juriſdictionem non habebat, *l. 1. ff. de officio Proconſulis*, Cuiacius *in l. Legatus 10. ff. de officio Præſidis*; tamen poterat juriſdictionem demandare, *l. aliquando, ff. de officio Proconſulis*: ita ſimiliter Archiepiſcopus ante pallii receptionem, licèt conſecrare Epiſcopum non poſſit, poteſt tamen Epiſcopo demandare talem conſecrationem.

Sed primò in hac parte adeſt difficilis textus *in cap. quoniam*, 100. *diſt.* in illis verbis: *Metropolitanorum fidem ſuam ſecundum priſcam conſuetudinem ſanctæ Sedi Apoſtolicæ exponere detrectantes, vſum pallii neque expetunt, neque percipiunt, ac per hoc Epiſcoporum conſecratio viduatis Eccleſiis non ſine periculo protelatur.* Ex quibus verbis depromitur, Epiſcoporum conſecrationem differri, donec Archiepiſcopus pallii vſum conſequatur: igitur, quia dum illud non obtinet, neque per ſe, neque per alium conſecrare poteſt Epiſcopos. Difficultatem agnouerunt Gloſſa *in præſenti*, & *in d. cap. quoniam, verbo Epiſcoporum*; & omnes antiquiores *hic*, qui varias adducunt ſolutiones: quibus omiſſis, placet noua interpretatio Hallierii *de ſacris elect. vbi ſuprà, fol.* 700. dum Pelagii deciſionem non vniuerſalem, nec perpetuam eſſe ſupponit, ſed pro opportunitate temporis, & prouinciæ dimanaſſe: cùm enim temporibus Pelagii, Archiepiſcopi, Epiſcopique Ligurum, Venetorum, atque Iſtrorum, pro defenſione trium capitulorum Concilii Chalcedon. contra quintam Synodum ſchiſma conflarent, eos valdè increpauit, immò aduerſus eos dimicauit Pelagius, vt conſtat ex ejus epiſtolis ad Narſetam: quare vt faciliùs, tam Archiepiſcopi, quàm Epiſcopi ad fidem Romanæ Eccleſiæ redirent, ſtatuit ne Archiepiſcopi, non petito pallio, in cuius aſſequutione fidem atque obedientiam promittunt, *cap. ſignificaſti 4. hoc tit.* Epiſcopos poſſent conſecrare, aut committere conſecrandos, vt ſic Epiſcoporum conſecratione protelatâ, obedientiam Pelagio præſtarent: ita Hallierius *vbi proximè.* 6. EXPONITVR CAP. QUONIAM 100. DIST.

Secundò aduerſatur textus *in cap. 1. de tranſlat. Epiſcop. in fine*, ex cuius vltimis verbis deducitur, Archiepiſcopum pallio non accepto Epiſcopum Valienſem confirmaſſe: igitur quia Archiepiſcopus per ſe, pallio non recepto, poteſt Epiſcopos ordinare. Cui difficultati reſpondum eſt, textum illum procedere in Archiepiſcopo confirmato Epiſcopum confirmante; cùm enim per confirmationem juriſdictionem conſequatur, ita vt omnia quæ ſunt juriſdictionis, poſſit exercere confirmatus, ideo poteſt Epiſcopos confirmare, quia in confirmatione non exercet quæ ſunt ordinis, ſed juriſdictionem, cuius exercitium habet poſt ſuam confirmationem, *cap. noſti, cap. tranſmiſſam, hoc titulo.* 7. EXPLICATVR CAP. 1. DE TRANSLAT. EP.

CAPVT III.

a Clemens III.

SUper eo verò quod quærere voluiſti, ſi alicujus electione caſſata, idem ad alterius Eccleſiæ regimen electus fuerit, an ejus electio debeat confirmari: hoc tuam volu-

mus diſcretionem tenere, quod ſi prior electio non vitio perſonæ, ſed modo electionis caſſatur, promotionem ejus in eadem etiam Eccleſia (niſi fortè ſimoniacæ prauitatis aliquid interceſſiſſe conſtitit) non debeat impedire.

N O T Æ.

1. a *Clemens III.*] Ita legitur in hac collectione, alibi autem legitur, *Alexander III.* cui autem miſſa ſit hæc decretalis, neque ex hac, neque ex ſecunda collectione, ubi *ſub hoc tit.cap.*3. reperitur hæc deciſio, apparet.

COMMENTARIUM.

2. Concluſio traditur. Ex hoc textu talis deducitur aſſertio: *Ille cuius electio fuit caſſata, non vitio perſonæ, ſed formâ electionis, niſi ob vitium ſimoniæ, iterum eligi poteſt.* Probant textus *in cap. conſideravimus, hoc tit. cap. gratum* 2. *de poſtulat. Prælat. cap. ad petitionem* 22. *de accuſat.* Illuſtrant Joannes Calderinus *in repetitione ad hunc text.* Petr. Greg. *de elect. cap.*9. *num.*23. Caſtellinus *eod.tract.cap.*5. *num.*35. Julius Lauorus *de elect. cap.*5. *num.*35. Tamburinus *de jure Abbat. tom.* 1. *diſput.*5. *quæſito* 21. *n.*4. Laurentius Peyrinis *de ſubdit.relig. cap.*31. *tom.*1. §.8. Layman. *de Prælat. elect. cap.*6. *q.*61. Alii plures relati à Barboſa *tom.*1. *voto* 35. *num.*22. & *voto* 36. *num.*22. & *voto* 104. *n.*23.

3. Impugnatur tradita aſſertio. Sed hæc aſſertio valdè impugnatur ſequenti conſideratione; nam materia & forma ad perfectionem cuiuſlibet rei neceſſariæ ſunt, *c.de ætate* 1. *q.*1. *cap. tua nos, de ſponſ.* & ſic cuiuſlibet defectus tollit perfectionem rei, vel actus, *cap. in quadam, de celebrat. Miſſarum*: ſed in electione vitium perſonæ electæ eſt vitium materiæ: ergo ſicut vitium formæ ſolùm reddit ipſam electionem caſſandam, non verò inhabilem reddit electum ad aliam; ita ſimiliter & vitium materiæ, hoc eſt perſonæ, tantùm electionem debet vitiare, non autem electum reddere inhabilem ad aliam electionem. Secundò impugnatur hæc aſſertio; nam vt quis propter electionem caſſatam reddatur inhabilis in poſterum ad aliam quamlibet, repugnat juri canonico, & rationi: juri Pontificio, quatenus in eo docemur, ob crimen in modum exceptionis oppoſitum, criminoſum non puniri pœnâ ordinaria, *cap.*1. *de except. cap.*2. *de ordine cognitionum*: nec exinde criminoſus redditur infamis, *d.cap.*1. *l. Lucius, ff. de his qui notantur infamiâ*: ſed cùm agitur de caſſatione electionis, tantùm vitia opponuntur electo per modum exceptionis: ergo non debet inhabilis inde reddi ad alias electiones, cùm hæc fuiſſet pœna ordinaria ob delictum in modum exceptionis oppoſitum. Rationi etiam, nam qui in vna electione vitio perſonæ rejectus eſt, poteſt emendari, & per pœnitentiam reddi habilis ad ſecundam electionem; *multos enim vidi & audivi* (inquit Cicero *in oratione pro Cælio*) *qui cùm totam adoleſcentiam voluptatibus dediſſent, emerſiſſe aliquando, & ſe ad frugem bonam recepiſſe, graueſque homines, & illuſtres fuiſſe.* Vnde Pericles, qui ex ſeducta prodiit domo, Athenienſium fuit Imperator electus, cùm emendatus eſſet: ergo etſi aliqua electio vitio perſonæ caſſata ſit, quia poteſt expectari ejus pœnitentia, non quoad omnes alias electiones debet inhabilis judicari. Accedit, nam ſæpe quis eſt dignus minori dignitate, non tamen majori, *c.ſcriptum* 12. *hoc tit. c.nos,* 12. *diſt.* ergo licèt indignus ſit quis majori dignitate, non debet repelli ab omnibus electionibus.

4. Eligi qui non poſſint. Quâ dubitandi ratione non obſtante defendenda eſt præſens deciſio, ad cuius expoſitionem ſciendum eſt, non omnes eligi poſſe ad dignitates Eccleſiaſticas; aliqui enim vitio, ſeu delicto eligi prohibentur, vt ſacrilegi, *cap. venerabilem, hoc tit.* qui ab aliis etiam actibus excluduntur, *cap. nulli* 3. *q.*4. falſarii litterarum Apoſtolicarum, *cap. ad falſariorum, de crimine falſi*; vſurarii, *cap. de Petro,* 47. *diſt. cap. inter dilectos, de exceſſib. Prælat.* infames enim ſunt, *l. improbum, C. ex quibus cauſis infamia*; ſchiſmatici, *cap. nos,* 12. *diſt. cap. quia tua* 5. *de elect.* excommunicatione majori ligati, *cap. poſtulaſti, de clerico excom.* interdicti, *cap. cum inter, hoc tit. cap.*1. *de poſtulat. Prælat.* ſuſpenſi, *cap. cum dilectus* 8. *de conſuet.* perjuri, *cap. querelam* 10. *de jureiurando*; publici aleatores, *d.cap. inter, de exceſſib.* & omnes alii, qui irregularitatem contraxerunt, vel ob vitium animi, corporis, originis, ob vinculum reale, perſonale, aut ciuile, quos longum foret recenſere. Videndi ſunt Majolus, Suarez & Gibalinus *in comment. de irregul.* P. Gregorius *de elect. cap.* 9. *per totum*, Corvinus *lib.* 1. *de jure Pontificio, tit.* 25. Barboſa *allegat.* 42. 43. & 77.

Secundò ſciendum eſt, inter delicta, aut vitia à ſupradictis recenſita, quibus aliquem eligi prohibetur, ſemper vt deteſtabilius judicatum fuiſſe ſimoniæ vitium; ſimoniæ enim labes impedit electionem ad omnem dignitatem Eccleſiaſticam: ita notorii ſimoniaci, ſi de facto electi fuerint, à dignitate abjici, & deponi debent, *cap. inſinuatum* 13. *de ſimonia*; nec ſolùm ſimoniaci, & per ſimoniam dignitatem Eccleſiaſticam adepti, dicuntur illi, qui pecuniam electoribus dederunt, aut illicitas pactiones inierunt, *l. ſi quemquam, C. de Epiſcop. & Clericis*; verùm & ſi propinqui, aut amici electi, ſiue eligendi, pecuniam dederint, aut prædictas pactiones fecerint, *cap. Matthæus, de ſimonia*; iſti enim licèt propriâ perſonâ immediatè vitium ſimoniæ non contraxerint, tamen ſimoniacè eliguntur, & talis electio nulla eſt, atque electus redditur inhabilis ad beneficium, ac ſi vitium ipſe contraxiſſet, vt dicemus *ad titulum de ſimonia.* 5. De vitio Simoniæ.

Tertiò prænotandum eſt, electionem aliquando nullam eſſe, non ex defectu habilitatis electi, verùm ex defectu formæ, videlicet quia non fuit ſeruata forma præſcripta *in cap. quia propter, hoc tit.* vel ex defectu eligentium, cùm propter eorum vitium caſſatur electio, vt quia elegerunt conditionaliter, vel alternatiuè, *cap.*1. *de elect. in* 6. vel non vocatis vocandis, *cap. quod ſicut, cap. bonæ, el* 2. *hoc tit.* vel admiſſis ad electionem non admittendis, vt ſi admittantur excommunicati majori excommunicatione, *cap. illa, hoc tit.* vel laici, qui admitti non debent, *cap. ſi quis, cap. Maſſana, hoc tit.* vel ſi eligant contra priuilegia Eccleſiæ, *cap. conſideravimus, hoc tit.* vel tandem neglexerint ea, quæ circa electionis formam à ſacris canonibus ſunt præſcripta, de quibus paſſim *in hoc tit.* & præcipuè *in d.cap. quia propter*, agemus: in his enim caſibus electio non caſſatur ob vitium perſonæ, ſed ob formæ defectum. Ex quibus apparet vera decidendi ratio ad noſtrum textum; nam cùm electio caſſatur vitio formæ, imputari non debet electo tale vitium, cùm nemo alterius odio prægrauetur, *l. iniquiſſimum, ff. de juris & facti*; nec res quæ culpâ caret, in damnum vocari debet, *c.*2. *de conſtit.* ideò cùm electus ob vitium formæ non ſeruatæ nullam infamiæ notam contraxerit, ſiquidem ob vitium ſuum non fuit caſſata electio, inde ad alias electiones in ipſa Eccleſia, vel in alia habilis remanet: at verò cùm vitio perſonæ electio caſſatur, electus remanet inhabilis ad alias electiones; nam ex tali vitio ſugillatur electi perſona, 6. De forma electionis.

ſona, & notatur quodammodo *cap. citò* 1. *q.* 1. ſed cujus opinio eſt grauata, eligi interim non poteſt, *cap. omnipotens, de accuſation.* & infamibus portæ dignitatum non patent, *cap. infamibus, de reg. juris, lib.* 6. igitur illi manent inhabiles ad omnes dignitates Eccleſiaſticas. Accedit, nam ſemel malus, ſemper præſumitur malus, *regula Semel, de regul. juris lib.6. l.ſi cui,§.iiſdem,ff.de accuſat.* vnde qui propter grauatam opinionem fuit à teſtimonio aliquando repulſus, ſemper repellitur, *cap.teſtimonium* 54. *de teſtibus:* vnde fertur, M. Fiduccium Senatorem ſemel proſcriptum fuiſſe à Silla, & poſt 56. annos proſcriptum iterum ab Antonio; nec vlla alia de cauſa, quàm quòd anteà fuiſſet proſcriptus, vt refert Plinius *lib.7.hiſtoriæ,cap.*44. Rectè ergo Alexander III. in præſenti decrevit, eum cuius electio vitio perſonæ caſſata fuit, reddi inhabilem ad alias electiones, tam in ea Eccleſia, quàm in alia.

7. DISSOLVITUR DIFFICULTAS.

Nec prima dubitandi ratio ſuprà adducta obſtat; nam licèt æquè defectus formæ ac materiæ vitiet electionem, hoc procedit quoad vim, & effectum ipſius electionis, non verò vt inhabilitas inde proveniat reſpectu electi; ſiquidem, vt ſuprà dixi, cùm vitio formæ electio caſſatur, factum electorum non debet nocere electo, nec ille ſine dolo ſuo damnum ſentire, vt Abbas, Butrius, & omnes antiquiores hîc defendunt. Nec ſecunda difficultas obſtat, nam cùm electio caſſatur vitio perſonæ, non caſſatur electio quia opponitur vitium in modum exceptionis: immò potiùs cùm agitur de caſſanda aliqua electione, ita proceditur, vt formetur proceſſus, vocato priùs & audito ipſo electo, vt docent Rodriguez *tom.2.quæſt.52.art.*12. Caſtellinus *vbi ſuprà, num.*27. Valenzuela *tom.1.conſilio* 44. Portel. & alii laudati à Barboſa *dicto voto* 35. *num.*22. & *voto* 38. *n.*17. vnde cùm citatus ſit electus, rectè, ſi probetur vitium, deciditur, manere ineligibilem quoad alias dignitates Eccleſiaſticas. Nec obſtat augmentum difficultatis à ratione deductum; nam cùm quis ſemel ob vitium inhabilis declaratus eſt quoad vnam Eccleſiam, inhabilis cenſetur quoad omnes, quia ſemel malus ſemper præſumitur talis, dictâ regulâ *Semel*, vbi plura Petrus Pecchius. Diſtinguendum tamen eſt inter vitium animi, & corporis: nam vitium animi, de quo agimus, durare poteſt; vitium verò corporis tolli, & aboleri in totum. Unde rejectus ab electione ob vitium corporis temporale, non ſemper manebit inhabilis, cùm deficiat cauſa ipſius inhabilitatis. Nec quod dicebamus de inhabilitate quoad minores dignitates, obſtat; nam non attenditur quoad caſſationem primæ electionis quantitas dignitatis, ſed tantùm vitium perſonæ inſpicitur: vnde ſiue ad majores, ſiue ad minores dignitates manet inhabilis, vt docent Cardinalis *hic*, & alii ſuprà citati.

8. EXPONITUR CAP. OFFICII 38. HOC TIT.

Sed adhuc ſuperiori aſſertioni obſtat textus *in cap.officii* 38. *hoc tit.* ubi cùm quædam electio fuiſſet caſſata, non vitio formæ, ſed perſonæ, deciditur ipſum inualidè electum poſſe ex poſtfacto admitti ad ipſam dignitatem: igitur reiectus ab vna electione, nec quoad ipſam Eccleſiam, immò nec quoad ipſam dignitatem manet inhabilis. Pro cuius textus expoſitione diſcrimen conſtituendum eſt inter vitium electi perpetuum, & temporale; cùm enim adeſt in ipſo electo vitium perpetuum, nec in ipſa Eccleſia, nec in alia eligi poteſt; cùm autem vitium non eſt perpetuum, ſed temporale, ex quo nulla infamia ſecuta fuit, tunc ſemel rejectus ab vna electione, poteſt deinceps ſublato vitio eligi, *cap.cùm inter R.hoc tit.* docet Bohic. *in præſenti, num.* 4. vnde cùm defectus, ſeu vitium electi *in d.cap. officii* 38. eſſet temporale, ex eo proueniens, quod non erat profeſſus in ipſo monaſterio, quod vitium lapſu temporis nouitiatus, & profeſſione ſecutâ tollitur; ideò aſſerit Pontifex, poſt profeſſionem emiſſam poſſe eligi in Abbatem ipſius monaſterii: ſed quia aliqua ſuſpicio anticipatæ electionis poterat in eo conſiderari, iniungitur illi purgatio, vt ab hac ſuſpicione, ſi qua adfuerat, liberaretur.

9. EXPONITUR CAP. CONSIDERAVIMUS, HOC TIT.

Secundò obſtat textus *in cap.conſideravimus* 10. *hoc tit.* ubi cùm electio fuiſſet caſſata quorundam, non vitio perſonæ, ſed formæ, videlicet quia contra priuilegia Eccleſiæ, & poſt appellationem interpoſitam celebrata erat, deciditur quod licèt ipſis electis integra, & incolumis conſeruetur fama, & in aliis Eccleſiis eligi poſſint, tamen quoad ipſam Eccleſiam, & illam ordinationem inhabiles remanere. Ex quo textu expreſsè deducitur, quod licèt non vitio perſonæ, ſed formæ electio caſſetur, inhabilis remanet ex tali electione reiectus. Cui difficultati reſpondendum eſt, in eo textu electum & rejectum ab electione non remanere inhabilem quoad electiones, tam in ipſa, quàm in alia Eccleſia celebrandas; ſed tantùm quoad ipſam, quæ caſſata fuit: quia licèt non propter vitium perſonæ caſſata eſſet, tamen magnum ſcandalum ſequebatur, ſi electus poſt appellationem interpoſitam, etiam ex noua electione, in eadem tamen ordinatione admitteretur: quare ob hanc rationem ſpecialem, ſcandali videlicet, quod ſequi poterat, electi inhabiles redduntur tantùm quoad eam electionem.

CAPUT III.

a Cœleſtinus III.

CUm monaſterium de Pellicia in tuo ſitum Epiſcopatu ad eam diſſolutionem devenerit, ſicut tuarum litterarum inſinuatio patefecit, quod fratres ejuſdem domus obſervantiam religionis, & ordinem abjecerunt; & bonis ejus dilapidatis, atque conſumptis, ad eligendum ſibi Abbatem de ipſius Eccleſiæ gremio non potuerint hactenus convenire: ad tuæ tamen admonitionis & adhortationis inſtantiam in unum convenientes, in quendam qui cum fratribus ſuis in eremo eſt laudabiliter converſatus, boni teſtimonii virum unanimiter conſenſerunt, & eum in Abbatem totis deſideriis poſtulantes, ejus ſubjici diſciplinis, & habitui poſtulabant. Tu verò poſtulationi eorum, de prudentum, & diſcretorum virorum conſilio præbuiſti aſſenſum, & humiliter ſupplicaſti eandem ordinationem à Sede Apoſtolica *b* confirmari. Nos autem petitioni tuæ favorem noſtrum liberaliter impertientes, ordinationem ipſam, ſicut canonicè facta eſt, confirmamus, & præſentis ſcripti patrocinio communimus.

NOTÆ

N O T Æ.

1. a COEleſtinus.] Ita etiam legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. c.4.* cui tamen miſſa ſit hæc decretalis, nec ex hac, nec ex illa collectione conſtat: ego autem ita reſtituendam huius textus inſcriptionem exiſtimo, *Cæleſtinus III. Amelino Cenomanenſi Epiſcopo*: quod vt notum fiat, priùs diſquirendum eſt, de quibus monachis agatur in præſenti? Et Zabarella, Hoſtienſis, & Abbas accipiunt hanc deciſionem de Camaldulenſibus, qui ſimul vitam agunt eremiticam, & cœnobiticam, juxta regulam S. Romualdi. Auguſtinus Florentinus *in hiſtor. Camald.* Arnoldus Vvion. *lib. 1. ligni vitæ, cap. 19. 20. & 21.* plures relati à Barboſa *lib. 1. juris Eccleſ. c. 41. n. 46.* Yepes *in chron. D. Benedicti, centuria 6. anno Chriſti* 1009. Petrus Muñoz *de eremo Camald.* Sed in hoc textu agitur de monachis, & eiuſdem Ordinis eremitis: igitur Cæleſtinus de Camaldulenſibus accipiendus eſt. Sed, ni fallor, textus iſte accipiendus eſt de monachis D. Benedicti, q..d facilè ſuadebitur ex ſequentibus. Primò, nam monaſterium B. Mariæ de Pellicia, de quo in præſenti, eſt ordinis D. Benedicti, in Comitatu Cenomanenſi, vt tradunt Chopinus *de ſacra polit. lib. 1. tit. 2. num. vlt.* Tamburinus *tomo 1. de jure Abbat. in ſerie Abbati..um, verbo Cenomanenſis.* Secundò quia, vt refert ex hiſtoricis Religionis Camaldulenſis Yepes *vbi ſuprà. fol. 314.* eorum Prælati, Priores, non Abbates dicuntur: ſed in præſenti textu agitur de Abbate eligendo: ergo non de Camaldulenſibus, ſed de monachis D. Benedicti eſt accipiendus. Cùm ergo monaſterium de Pellicia ſit in Comitatu Cenomanenſi, & tempore Cœleſtini III. floruiſſet in ea Eccleſia Amelinus, vt refert Chenu *in ſerie Præſulum ipſius Eccleſiæ*, Fratres Sarmat. *tom. 2. Galliæ Chriſt.* & Epiſcopo proprio ipſius monaſterii reſcribat Cæleſtinus ibi, *in tuo ſitum Epiſcopatu*; rectè inſcriptionem reſtituimus ita, *Cæleſtinus Amelino Epiſcopo Cenoman.* Quæ ſententia non parum firmatur *ex cap. 1. de confeſſis*, ubi extat alia pars huius epiſtolæ.

2. b *Confirmari.*] Non quia prædictum monaſterium D Mariæ de Pellicia eſſet Sedi Apoſtolicæ immediate ſubjectum, vt aliqui in præſenti volunt, cùm eo caſu fruſtra Epiſcopus electioni, ſeu confirmationi Prælati ſe immiſceret; ſed ipſe petiit confirmationem, & conſuluit Romanum Pontificem, quia ambigebat vtrum monachus in eremo degens poſſit præfici vt Prælatus monaſterio de Pellicia.

COMMENTARIUM.

3. Concluſio traditur et probatur.

EX hoc textu, & *ex cap. cùm ... cauſam 27. cap. ad noſtram 37. cap. officii 38. c. ... cùm in magiſtrum, hoc tit.* qui cum eandem contineant deciſionem, eodem commentario ſunt exponendi, talis deducitur concluſio: *Non profeſſus religionem, nequit eligi in Prælatum ipſius, non obſtante contraria conſuetudine; poſtulari autem valet.* Probant eam textus *in cap. ſicut, 48. diſt. cap. nemo 16. q. 1. cap. congregatio 16. q. vlt. cap. in nona 16. q. 7. cap. Preſbyteros, cap. Abbas, cap. Abbatem 18. q. 2. cap. fin. de ſtatu monach. cap. nullus, hoc tit. lib. 6. Clementina 1. §. cæterùm, verſiculo ſanè, Clement. ne in agro, §. penult. de ſtatu monach.* Concilium Meldenſe ſub Carolo, *can. 9.* Lateran. ſub Leone X. *ſeſſ. 9.* Troſleian. *can. 3. Et vt Abbates ſint religioſæ perſonæ, & quæ religioſam agnouerint diſciplinam.* Trident. *ſeſſ. 25. de regul. cap. 21.* Colonienſe anno 1536. *can. 7. Sacris Canonibus ſaluberrimè conſtitutum eſt, vt omnes Cathedrales Eccleſiæ, collegia, & conuentus, ad dignitates vacantes ex ſua congregatione idoneos eligant Prælatos.* Divus Gregorius *lib. 7. regeſt. epiſt. 9.* & *lib. 8. epiſt. 23.* Carnotenſis *epiſt. 47. & 120.* Arnulphus Lexouienſis *in ſermone habito in Synodo*, ibi: *Regularis conuentus accipiat Patrem regulari inſtitutione formatum, ne ſtatuæ aureæ caput æneum dicatur adfixum.* Alia juris teſtimonia cumularunt Creſpetius *in ſumma, verbo Abbas 2.* Anton. Auguſt. *in epitom. lib. 9. titulo 43.* Illuſtrant vltra congeſtos à Barboſa in præſenti Lauorus *de elect. tit. 4. cap. 16. num. 27.* Suarez *de relig. tom. 4. lib. 2. cap. 3. tract. 8.* Barboſa *lib. 1. juris Eccleſ. cap. 17. n. 32.* Acuña *in cap. 2. 47. diſt.* Couarr. *in cap. 2. de teſtam.* Idumay *in notis ad Innocentium, lib. 4. epiſt. 29.* Cæſar *de Eccleſiaſt. diſp. 13. de Abbatibus, 1. tomo, diſput. 5. quæſito 10.* Balſamon *in cap. 4. Synodi Conſtantinopol.* Bruno Chaſſaing *de priuileg. regul. tract. 3. cap. 2. propoſit. 1.* Fileſacus *de auctor. Epiſcopi, fol. 86.* Diana *p. 9. tr. 9. reſolut. 5.* Garcia *tom. 2. polit. tract. 9. diffic. 4. dub. 5.* Chopinus *lib. 1. monaſt. tit. 1. num. 2.* Benedictus Capra *in Clementina 1. de elect.*

Sed hæc aſſertio ita illuſtrata difficilis redditur ſequenti conſideratione. Si non profeſſus in Abbatem, ſeu Prælatum regularem eligi non poſſet, maximè ideò, ne homo diſparis conditionis præficiatur monaſteriis, vt *in d. cap. cùm cauſam*, & ſimilibus docetur: ſed hæc ratio eſt inſufficiens: ergo & cætera. Probatur minor; nam ſi hæc ratio eſſet ſufficiens, ſequeretur vt profeſſus vitam monaſticam, tanquam homo diſparis conditionis, non poſſet eligi in Epiſcopum, ſeu Prælatum Eccleſiæ ſæcularis: ſed poteſt eligi in Epiſcopum monachus, *cap. vnico, 18. q. 1. cap. per principalem 28. 1. q. 1. cap. ad audientiam 3. de Eccleſ. ædificand.* Acuña *in cap. ſi quis, 58. diſt.* Azor *1. tom. inſtit. lib. 12. cap. 7.* Germonius *lib. 3. ſacrorum, cap. 4.* Couarr. *in cap. 1. de teſtam. num. 26.* Soſa *in Epiſcopo religioſo, num. 4.* Barboſa *de poteſt. Epiſcopi, lib. 1. tit. 1. cap. 4.* igitur & non profeſſus vitam monaſticam poterit in Abbatem, ſeu Prælatum eligi. Augetur primò, nam ſi non profeſſus eligi nequiret in Prælatum regularem, maximè propter juris Eccleſiaſtici prohibitionem, de qua in hoc textu, & aliis ſuprà citatis: ſed conſuetudo derogat juri poſitiuo Eccleſiaſtico, *cap. finali, de conſuet.* ergo conſuetudine introduci poteſt, vt non profeſſus eligatur in Abbatem. Augetur ſecundò hæc dubitandi ratio ex eo; nam licèt regulariter non profeſſus in aliqua religione, non poſſit in ea Prælatus deſignari, ſi tamen in eo monaſterio negligitur obſeruantia regularis, & diſciplina monaſtica omittitur, tunc rectè poteſt vel monachus alterius religionis, vel ſæcularis ſacerdos probæ vitæ, & integris moribus præditus, eligi in Prælatum ad reformationem illius monaſterii, ubi monachi diſciplinam monaſticam abjecerunt, vt ſæpiùs factum legimus, & temporibus Gregorii XV. admodum vſitatum refert Bruno *d. propoſit. 1.* igitur ſi in noſtro caſu monachi profeſſionem propriam contemnentes diſciplinam regularem abiecerunt, vt ex textu conſtat, rectè abſque diſpenſatione Pontificia poterat eremita in Prælatum eligi.

4. Traditur ratio dubitandi.

Sed ita vallatâ hac dubitandi ratione non obſtante, vera eſt prædicta aſſertio, pro cuius exactiori expoſitione ſciendum eſt, nullum poſſe in Abbatem, ſeu Priorem alicuius religionis præfici, niſi canonicè ſit electus ab illis, qui jus eligendi habent. Concilium Bituricenſe *can. 27.* ubi expreſsè Patres vetant, ne quiſquam Abbatiam, ſeu Prioratum retinere præſumat, niſi canonicè ſit vocatus. Senonenſe *can. 27.* Trident. *ſeſſ. 25. cap. 21.* circa iſtam verò electionem vltra ea, quæ in aliis deſiderantur, de quibus *in cap. quia propter*, aliqua ſpecialia præſcribuntur, tam quoad eligentes, quàm quoad eligendos. Et primò eligere Abbatem, ſeu Prio- 5.

5. De electione Prælati regularis.

rem

rem illi tantum poſſunt, qui ſunt ipſius congregationis, *cap. Abbas*, ibi: *Abbas in monaſterio, non per Epiſcopum, aut per aliquem extraneum ordinetur*; *cap. quam ſit*, §. *defuncto*, ibi: *Defuncto verò Abbate cuiuſcumque congregationis, non extraneus eligatur, niſi de eadem congregatione, quem ſibi propriâ voluntate concors fratrum ſententia elegerit*: *cap. Abbatem* 18. *q*.2. Facit in huius ſententiæ confirmationem quod refertur *lib.2.chronici Caſſin.cap.66.* de Conrado Imperatore, qui cùm anno 1038. Alpibus tranſmiſſis in Italiam veniſſet, adiit D. Benedicti cœnobium Caſſinenſe, ubi à monachis exoratus, vt eis Abbatem constitueret, negauit electionem ſibi competere, dicens; *Vos vnum ex veſtris eligite monachis*: monachis verò adhuc exorantibus vt Abbatem eligeret, reſpondit: *Nequaquam, ſed de congregatione veſtra precipuè idoneum Abbatem vobis eligite.* Id etiam conſtituit D.Benedictus in ſua regula, *cap.24.* ibi: *In Abbatis ordinatione illa ſemper conſideretur ratio, vt is conſtituatur, quem ſibi concors congregatio ſecundum timorem Dei, ſiue etiam pars quævis parva congregationis ſaniori conſilio elegerit.* Plura adduximus *in c.1.hoc tit.* ubi ſimul expoſuimus textum *in cap.1.* 18.*q*.2. Non omnes qui ſunt eiuſdem congregationis, ad electionem Prælati admittuntur; eligentes enim debent eſſe profeſſi in eadem religione, in qua Prælatus eſt eligendus, ſiue expreſsè, ſiue tacitè, *cap.ex eo*, §. *in Eccleſiis*, *c.indemnitatibus*, *de elect. in* 6. Tamburinus, Suarez, & alii relati à Barboſa *lib.1. juris Eccleſ.cap.17.n.20.* Debent etiam eſſe in ſacris ordinibus conſtituti, *d.*§. *in Eccleſiis*, *Clement.vt ii, de ætat. & qualit.* vnde nec conuerſi, nec monachi profeſſi ſacris ordinibus non initiati, admittuntur ad electionem. Suarez *tom.4. tract.8.lib.2.cap.4.n.3.* ſi autem tempore electionis quis inueniatur in ſacris, quamvis tempore vacaturæ non inueniatur, admittitur ad electionem. Tamburinus, qui alia dubia circa hoc quæſitum reſolvit, *diſp.5. q.8.* Nec etiam admittuntur excommunicati, interdicti, ſuſpenſi, qui indignum elegerunt, & alii, qui ab aliis electionibus rejiciuntur, *cap.illa*, *cap.innotuit*, *cap.ſcriptum*, *cap.finali*, *hoc tit.*

6. Qualitates eligendi.

Quoad eligendos etiam in Abbates, aut Priores regulares, aliqua etiam ſpecialia deſiderantur. Primum, vt habeant ætatem vigintiquinque annorum, *cap.cum in cunctis*, §. *inferiora*, *hoc tit.* probat Narbona *de ætate, anno 25.q.57.* Secundum, vt ſint Presbyteri, *cap.1.cap.tuam* 3. *de ætate, & qualit.* Hieronymus Garcia *vbi ſuprà*, *dubio* 4.*n*.6. Item vt ſint ex legitimo matrimonio nati, *cap.1.*ubi dicemus, *de filiis Presbyter.* Deinde vt non ſint alterius monaſterii Abbates, non enim poteſt vnus, idemque duobus monaſteriis præfici, *cap.vnum*, 21.*q*.1. *cap.fin.de religioſ. dom.* Trident. *ſeſſ.25. de regul. cap.7.* niſi vnum monaſterium ab alio dependeat, *cap. finali*, 25.*q*.2. Tandem deſideratur, vt ſint profeſſi in eadem religione, ex præſenti textu, & aliis pro confirmatione concluſionis adductis; ita vt non ſufficiat profeſſio emiſſa in alia religione, adeò vt ſi monachus alterius religionis eligatur in Abbatem, vel Prælatum, electio ipſo jure nulla ſit. Clementina 1. *hoc tit.* Barboſa *vbi ſuprà*, *num.*33. Immò olim cùm monaſteria etiam eiuſdem ordinis erant ita diuiſa, vt vnum corpus, ſeu congregationem vnam non efficerent, debebat Abbas eligi ex proprio monaſterio. Synodus Carthag. *can.*80. Conſtantinop. *can.*4. ubi notauit Balſamon, & probaui ſuprà *in c.1.* Poteſt tamen R.Pontifex diſpenſare in hac prohibitione, & facere, vt monachus profeſſus in alia religione, vel non profeſſus, in Prælatum eligatur, vt fecit Clemens VIII. qui moniales Carmelitanas euntes ex Hiſpania in Galliam cauſâ conſtruendi noua monaſteria, ſubjecit juriſdictioni quorundam ſacerdotum: & Gregor. XV. Fratribus conuentualibus Reformatorum S.Franciſci pro tempore eas ſubjecit, vt refert Chaſſaing *d.tract.3.cap.2.propoſit.1.*

Secundò præmittendum eſt, eremitas, id eſt in eremo ſolitariam vitam agentes, nullam religionem, aut certam regulam profiteri, nec caſtitatis, aut paupertatis vota emittere. Gratianus *in* §. *è contra* 19.*q*.3. qui vtrum ſint Eccleſiaſticæ perſonæ, diſputant Suarez *tom.4.lib.1.c.2.* Gibalinus *de clauſura, p.3.c.1.* §. 7. *num.*23. aliquando verò eos certam regulam profiteri, & ſub Abbate & Priore vitam agere, *cap.ad noſtram*, *de regul.* vt de eremitis D.Auguſtini, & aliis refert Suarez *ubi ſuprà*. Alii etiam in eremo degunt, cùm priùs profeſſi fuiſſent aliquam religionem; cùm enim vita ſolitudinis ad ſpiritus perfectionem maximè deſideretur, omni æuo religioſi non longè à Cœnobiis lauras, aut eremiticas conſtruebant cellulas, in quibus ſecederent Deo vacantes, vt refert Caſſianus *in præfatione ad collationem* 18. ubi laudat Climacus *cap.14.* Joannem monachorum præſidem, his verbis: *Erat eidem laudando viro & laura ſubjecta, ex quo cœnobio Præſul ille omnibus numeris abſolutus, ad ſolitudinis quietem perfectiores deducebat.* S. Romualdus Camaldulenſium inſtitutor, vbicumque loci opportunitas erat, non longè à monaſteriis eremum quoque conſtruebat, vt referunt Auguſt.Florentinus in hiſtoria Camald. & alii relati à Barboſa *d.lib.1. num.*46. Noſtro etiam ſæculo, tam in Luſitania, quàm in his prouinciis, repeiuntur ſimiles eremitæ religioſi D. Benedicti, Franciſci, & præcipuè Carmelitarum Diſcalceatorum; cùm enim hæc ſacra religio ex primæua ſua inſtitutione eremum petat, vt vitam primitiuam agant huiuſmodi Patres conſtruxerunt in vnaquaque prouincia monaſterium vnum eremiticum cum diuerſis cellulis in ſolitudine aliqua, in quod perfectionis augendæ gratiâ religioſi ſecederent, vt in hac prouincia eſt eremus D. Joſeph, vulgò *las Batuecas*, locus valdè deſertus, ubi continuò huius ſacrati ordinis Patres mirâ ſanctitudine florent: illum deſcribit Yepes *ubi ſuprà, d.centuria* 6.

7. De variis Eremitis.

8. Traditur decidendi ratio.

Ex quibus jam profluit vera decidendi ratio præſentis textus; nam cùm monachi non profeſſi neutiquam ſint eiuſdem congregationis, & religionis, non poſſunt in Prælatos eligi, ne quis eligatur in magiſtrum antequam ſit diſcipulus, *cap.miſerum*, 69. *diſt.cap.ordinationes*, *cap.ſi officia*, 59.*diſt. cap.ſi clericatus*, *cap.ſic vive* 26.16. *q*.1. *cap. cum in magiſtrum*, *hoc tit.* & quia juxta ſacram Scripturam non eſt arandum in boue, & aſino, neque quiſquam debet induere veſtem ex lana, linoque contextam. *Deuteron.cap.22.* refertur *in d.cap.in noua* 16. *q*.7. *cap.cùm cauſam* 27.*hoc tit. cap.4.de apoſtatis*, id eſt, vt exponit Gloſſa ordinaria *in d. cap.* 22. homines diſparis conditionis, & profeſſionis in vno, eodemque officio non ſunt ſociandi; vnde laici non profeſſi non poſſunt eligi in Prælatos monachorum, etiamſi habitum religioſum induerint, quia nouitii pro laicis habentur, *cap. non ſolum* 2. *cap.3.de regularibus in* 6. *cap. religioſo* 21. §. *quamvis*, *de ſentent. excom. eod. lib.* & ſi præficiantur regimini monaſterii, electio antiquitus veniebat irritanda; hodie verò ipſo jure nulla eſt, *ex d. cap. nullus* 28. *hoc tit. in* 6. ubi Moez. Sed cùm poſtulatio fiat cùm ipſe, qui poſtulatur, eligi non poteſt, propter canonicum impedimentum; inde licèt non profeſſus nequeat eligi in ſuperiorem regularem, poteſt tamen poſtulari à ſuperiore, ab Epiſcopo videlicet, ſi monaſterium non eſt exemptum: ſi verò exemptum ſit, & immediatè ſubjectum R.Pontifici, ab eo poſtulandus eſt, vt docet Acuña *in d.cap.2.48.diſt.*

Nec

9. Reſpondetur difficultatibus.

Nec obſtat difficultas ſuprà perpenſa, ex qua dicebamus, monachum eligi poſſe Epiſcopum, & ſic Prælatum Eccleſiæ ſæcularis; nam magnum diſcrimen vertitur inter caſum, in quo monachus eligitur in Epiſcopum; & inter eum, in quo non profeſſus eligitur in Prælatum regularem. Primo caſu electio admittitur; ſecundo verò nulla eſt. Ratio diſcriminis ex eo prouenit, nam ſæculares non profeſſi non ſunt experti regulam, & vitam monaſticam, nec in ea facilè imbui poſſunt; ſed religioſus facilè poteſt inſtrui in vita, & moribus clericorum ſæcularium, quia inſtructus in ſtrictiori vita, facilè in laxiore inſtruitur, vt docent Hoſtienſis, & Abbas in præſenti. Nec primum augmentum aduerſatur; nam licèt aliqui aſſeruerint hanc prohibitionem prouenire à jure diuino, contrarium tamen verius eſt, & tenent Garcia *ubi ſuprà*, Chaſſaing *d. propoſit.* 1. nihilominus tamen conſuetudine introduci non poteſt, vt non profeſſus eligatur in Prælatum regularem; quia talis conſuetudo eſt irrationabilis, & contraria religioſæ gubernationi, quæ introduci non valet, *c.* 1. *&* 3. *de conſuetud.* In hac enim juris parte attendi debet quid faciendum, non verò quid factum ſit, *d. cap. cùm cauſam, hoc tit.* Nec obſtat vltimum augmentum, nam verum eſt, ad reformationem alicuius monaſtrii poſſe ad tempus monachum diuerſæ religionis conſtitui, & proponi; ſed hoc fieri debet non electiuè, ſed diſpenſatiuè à ſuperiore, vt reformetur monaſterium illud. At in præſenti caſu monachi ipſi volebant ſibi in Prælatum eligere vnum eremitam, quod per viam electionis facere nequibant, ſi diuerſæ profeſſionis erat; quare neceſſariò adeundus erat R. Pontifex, vt in hac juris prohibitione diſpenſaret.

10. Exponitur Concilium Mogunt. can. 25.

Sed ſuperiori aſſertioni primò obſtat textus *in can. 25. Concilii Moguntini, ſub Arnulpho celebrati*, in illis verbis: *De monaſteriis clericorum, monachorum, atque puellarum, quæ clericis, ſiue laicis beneficii jure donata ſunt, placuit vt tales eis præficiant prouiſores, & præpoſitos, ſicut in Cabilon. Concilio ſcriptum eſt, qui & præeſſe nouerint, & prodeſſe, & qui ad Epiſcopum recurrant, & ſecundùm ejus ordinationem ad conuentum Synodi occurrant, & commiſſum ſibi gregem canonicè, & cum magna religione cuſtodiant, quaſi rationem de animabus eorum reddituri.* Ex quibus verbis conſtat, non ſolùm extraneos monachos, verùm & laicos poſſe tanquam Abbates præfici monaſteriis. Pro cujus canonis expoſitione ſciendum eſt, in Gallia jam à temporibus Caroli Martelli, & ſucceſſorum, conſuetudinem, ſeu potiùs corruptelam inualuiſſe, vt Regio beneficio Comites, Milites, profanique Proceres monaſteria poſſiderent ſimul cum nomine Abbatum; illique monachis duntaxat erogarent quantùm neceſſarium erat ad ſumptus quotidianos, ex monachiſque vnum eligebant, qui non Abbas (nam id nomen ſibi velut ampliſſimum arrogabant,) ſed prouiſor, præpoſitus, ſeu decurio vocaretur, vt variis ſcriptoribus illius ſæculi probant Dadinus Alteſſerra *lib.* 1. *de Ducibus, c.* 13. Joannes Fileſacus *in querela Eccleſiæ Gallic.* Yepes *tom.* 4. *chron. D. Benedicti, in appendice*, Renat. Chopinus *de Domanio lib.* 3. *tit.* 28. *& de ſacra polit. lib.* 1. *tit.* 1. *num.* 20. De quo abuſu conqueruntur Bonifacius Mogunt. Epiſcopus *epiſt.* 132. *ad Zachariam Papam*, his verbis: *Modò autem maximâ parte per ciuitates Epiſcopales Sedes tradita ſunt laicis, cupidis ad poſſidendum, vel adulteratis clericis, ſcortatoribus, & publicanis ſæculariter ad perfruendum.* Hincmarus in vita S. Remigii apud Surium *die* 13. *Iunii*, refert Aymonius *lib.* 5. *c.* 3. *Carolus ordinauit per totam Aquitaniam Comites, Abbateſque, necnon alios plurimos, quos vaſſos vulgò vocant.* Et *lib.* 36. *Ludouicus quos potuit, conciliauit ſibi, dans eis Abbatias, Comitatus, & villas.* Hoc ſenſu Robertus, & poſt eum Hugo M. vterque Comes Pariſiorum, cœnobii S. Germani Pariſienſis Abbatem ſe inſcribebat. Aymonius *d. lib.* 5. *cap.* 34. *Tamen vigore decedente Regum, Robertus Comes Pariſiorum, qui Marchio Francorum vocabatur, frater videlicet Odonis Regis, necnon Hugo Magnus, qui etiam vſque ad tempora Roberti Regis, ea quæ Abbates accipiebant, ſibi addixerunt, & ſtatuentes Decanos monachis, ſibi nomen Abbatis vſurpauerunt.* Et adeò monaſterii prædia occupabant, vt tantùm relinquerent monachis modica alimenta, adhibitâ victus & veſtitus ratione, vt refert Naucleus *generat.* 33. vſque adeò inualuit hæc illius ſæculi corruptela, vt Suidgerus in Dionis hiſtoria ſcripſerit, Abbates tunc non fuiſſe cucullatos, ſed profani ordinis Proceres, in quos Princeps monaſteria beneficii titulo ad tempus, vel ad extremum vitæ calculum conferret. Concilium Trosleian. *Nunc autem in monaſteriis Deo dicatis monachorum, canonicorum & ſanctimonialium Abbates laici cum ſuis vxoribus, filiis & filiabus, cum militibus morantur, & canibus.* Vnde in Synodo Meldenſi coacta anno 845. temporibus Caroli Calvi, queſti ſunt Patres Eccleſiæ Gallicanæ, laicos vt Abbates, & Magiſtros in ipſis monaſteriis verſari, *can.* 10. *Peruentum eſt ſiquidem ad nos, quod auditu lugubre, & dictu nefas, actuque horribile, ac nimis triſte dignoſcitur; quia contra omnem authoritatem, contra Patrum decreta, & totius Chriſtianæ religionis conſuetudinem, in monaſteriis regularibus laici in medio Sacerdotum, & Leuitarum, ac cæterorum religioſorum virorum, vt domini, & magiſtri reſideant, & velut Abbates de illorum vita & conuerſatione decernant.* Et *can.* 41. *Prouidendum eſt Regiæ Majeſtati, vt monaſteria quæ, &c. Et nunc in allodium ſunt data; quapropter omnis exinde religio funditus eſt euerſa, qualiter vota fidelium inconvulſa permaneant.* Quare ſequentibus ſæculis cautum apud Gallos legimus patriis legibus in hunc modum: Abbatias nemo teneat qui infra annum habitum religionis non aſſumpſerit. Abbatias Rex ſecularibus auferat, & reddat Religioſis eiuſdem ordinis. Refert Chopinus *d. tit.* 1. *de ſacra polit. num.* 20. vnde textus *in d. can.* 25. *Concilii Mogunt.* procedit temporibus Caroli, in quibus prædicta irrepſerat corruptela; non quia ex ſacris canonibus liceret vnquam laicos in monachorum Abbates eligi: videndus eſt Fileſacus *in d. opuſc. querela Eccleſiæ Gallicanæ.*

11. Opponitur textus in cap. quàm ſit 18. q. 2.

Secundò præſenti aſſertioni aduerſatur textus *in cap. quàm ſit* 5. §. *defuncto* 18. *quæſt.* 2. in illis verbis: *Quod ſi aptam inter ſe perſonam invenire nequiuerint, ſolerter ſibi de aliis monaſteriis ſimiliter eligant ordinandum.* Ex quibus verbis deducitur, eo caſu, quo abjecta eſt monachorum diſciplina, licere monachis eligere ſibi Prælatum de alio monaſterio: ergo non rectè in noſtro capite *cum monaſterium*, etiam neglectâ diſciplinâ regulari, non licere monachis eremitis Prælatum petere deciditur. Cui difficultati, omiſsâ ſolutione Turriſcrematæ in eo textu, qui affirmat deciſionem illam procedere vrgente neceſſitate, cùm non eſt copia monachorum, dicendum exiſtimo, D. Gregorium non aſſerere, non profeſſum, vel extraneum monachum poſſe in Abbatem eligi; ſed monachum alterius congregationis, ſed eiuſdem ordinis, & regulæ, poſſe in Abbatem illius monaſterii eligi, ſi in ipſa Congregatione non erat qui poſſet Abbatiæ vacanti præfici. Illis enim temporibus, vt ſuprà obſervavi, non poterant eligi Abbates, niſi ex ipſa Congregatione, excepto caſu neceſſitatis, vt in eo textu euenerat.

12. Intelli

Tertiò prædictæ aſſertioni opponitur textus *in cap. ex tranſmiſſa, de renunciat.* in illis verbis: *Præ-*

CITUR CAP. EX TRANSMISSA, DE RENUNCIAT.

dictum Abbatem, & ſocios ejus. In quibus ſupponitur, ſacerdotem ſæcularem Abbatem eſſe, & per conſequens in Præfectum monaſterii eligi poſſe, contra noſtri textus deciſionem: pro cujus textus interpretatione ſciendum eſt, aliquando in jure noſtro inveniri Abbates ſæculares, & ſimiliter Priores, ut *in d.cap. ex tranſmiſſa*, & *in cap. ult. de majorit. & obed.* non quia Clerici ſæculares præficiantur monaſteriis; ſed quia Eccleſia, cui inſerviunt, eſt Collegiata; & tunc qui ei, ut Prælatus præponitur, aliquando Abbas, non nunquam Prior dicitur. Chopinus *lib.1. ſacra polit. tit.1. num.17.* vel etiam appellantur Abbates, ſeu Priores, quia in Eccleſiis Cathedralibus eſt dignitas Abbatis, ſeu Prioris, ut in Eccleſia Toletana, Salmantina, & aliis docet Azor *lib.3. inſtit.cap.19.* vel etiam, quia hujuſmodi Eccleſiæ, quibus clerici ut Abbates, aut Priores præſunt, de regularibus, & conventualibus labente regulari diſciplinâ in ſæculares tranſierunt; tunc enim manet nomen dignitatis Abbatis, aut Prioris talis Eccleſiæ, licèt monaſterium ſublatum ſit: quo in ſenſu accipiuntur Abbates ſæculares, tam in Italia, Gallia, quàm Hiſpania, teſtantibus Fabricio *titulo de minoribus & majoribus beneficiis, num.57.* Zecchio *de republ. Chriſtiana, titulo 25. n.2.* Cæſare *de hierarch. Eccleſiaſt. diſputat.13. num.2.*

13. EXPLICATUR EXTRAVAGANS 2. DE PRÆB.

Quartò adverſatur textus in extravaganti ſecunda *de prebendis*, ubi ſupponitur, ante tempora Clementis V. in Eccleſia uſitatum eſſe, ut monaſteria quoad regimen & adminiſtrationem clericis ſæcularibus commendarentur: ergo temporibus Cœleſtini noſtri textus auctoris, licebat non profeſſos ad regimen monaſterii eligere. Pro cujus textus interpretatione prænotandum eſt, jam à temporibus Leonis IV. obſervatum fuiſſe in Eccleſia, ut monaſteria traderentur in commendam eccleſiaſticis perſonis ſæcularibus, non profeſſis, ut docent Ruzeus *in tract. de commenda, cap.1.* Tamburinus *tom.1. de jure Abbatum, diſp.4. q.1.* Chopinus *tit.1. monaſt.* quæ conſuetudo duravit per tempora Urbani VI. & Pauli II. adeò ut Calixtus III. monaſteria 500. commendaverit clericis, ut refert Chopinus *de ſacra politia tit.1. num.14.* Duplici autem ex cauſa monaſteria clericis commendabantur: aut quia ſæpe Prælatorum electio ob lites, & controverſias eligentium differebatur; tunc enim ne monaſteria diu abſque ſuperiore, deſtituta Paſtore aliquod detrimentum paterentur, commendabantur; aut quia decreſcente monachorum numero, & cœnobiis penè deſtitutis, vix idonei regulares reperiebantur, qui ipſis monaſteriis proficerentur, R. Pontifices ipſas Abbatias ſæcularibus clericis nullâ regulâ monaſticâ adſtrictis, in commendam concedere cœperunt, ne dictæ Eccleſiæ ſine Prælatis remanerent, ut docent ſuprà citati: per hujuſmodi autem commendas non perpetuò conviebatur monaſteriis, ſed ad tempus. Commendare nihil aliud eſt, quàm ad tempus deponere, *l.commendare, ff. de u.ſ. l.Lucius, ff.depoſiti, l.rei commendata, ff.commodati, cap.1. de depoſito*: ſed in noſtro textu agitur de non profeſſo in perpetuum eligendo ad Prælaturam regularem; quæ electio fieri non debet, licèt commenda admitti poſſit, nam inhabilis ad retinendum beneficium in perpetuum titulum, non eſt inhabilis ad retinendum illum in commendam. Lambertinus *lib.2. de jurepatron. p.1. q 6. art.14. num.15.* Garcia *de beneficiis p.4. cap.4. num.24. & 25.* & ſic clericus ſæcularis inhabilis ad Prælatiam in titulum perpetuum obtinendam, eſt habilis ad retinendum in commendam. Plura de his commendis Chopinus & Tamburinus *ubi ſuprà*.

14. OPPONITUR CAP. 2. DE TESTAM.

Quintò opponitur textus *in cap.2. de teſtam.* ubi refertur Graviniam non profeſſam regulam monialium, in Abbatiſſam monaſterii fuiſſe electam: ergo qui adhuc non eſt profeſſus regulam monaſticam, poteſt in Prælatum ſeu Abbatem eligi. Cui difficultati ſatisfacere intendit Covarr. in eo textu, aſſerendo ibi non de electione Abbatiſſæ, ſed de poſtulatione agi: quare nondum profeſſa poterat poſtulari, licèt non eligi, ex ſuprà adductis. Sed hac ſolutione omiſſâ verius dicendum eſt, noſtri textus temporibus, uſque ad Bonifacii conſtitutionem, de qua *in cap. nullus, hoc titulo, lib.6.* non deſiderari profeſſionem expreſſam in eo, qui in Abbatem eligendus erat; ſed ſufficere tacitam: unde cùm *in dict. cap.2.* Gravinia tacitè profeſſa eſſet, quia ſe immiſcuit actibus profeſſarum, unde profeſſio tacita inducitur, *cap. vidua, de regularibus*, ideò potuit eligi in Abbatiſſam, quia licèt non expreſsè, ſaltem tacitè erat profeſſa. Hodie verò neceſſariò deſideratur expreſſa profeſſio, *dict. cap. nullus.*

CAPUT XIV.

Idem *a* Cœleſtinus.

Cum terra, quæ funiculus hæreditatis Domini cenſebatur. *Et infrà:* Sicut autem ex quarundam litterarum tenore, & plurium relatione percepimus, quod quidam olim in electionibus faciendis pravæ conſuetudinis morbus irrepſit, ut videlicet licet cùm alicujus Prælati debet electio confirmari, & conventus, ad quem pertinere dignoſcitur, duas perſonas nominet, auribus latenter *b* Patriarchæ, vel *c* Principis exprimendas, ut ſic illarum, vel alterius eligendæ, vel totius electionis pœnitùs irritandæ idem Patriarcha, & Princeps plenariam habeant facultatem. Quia hoc igitur diabolicæ noſcitur verſutiæ, aut fraudis inſtinctu inventum, in perniciem totius eccleſiaſticæ libertatis præſcriptam conſuetudinis pravitatem penitus abolendam, præſentium auctoritate ſancimus, ſtatuentes, ut cùm de ſummi creatoris clementia in manus fidelium terra illa *d* devenerit, ut forma electionis canonicæ in omnibus conventualibus Eccleſiis obſervetur, videlicet, ut cùm debeat Eccleſiæ conſuli Paſtoris regimine deſtitutæ, electores in locum, in quo fuerit electio celebranda, conveniant, & invocatâ Spiritus ſancti gratiâ, perſonam ſolemniter canonicè nominent, in qua omnes, vel major pars ſanioris conſilii potuerint convenire; & ea ſine ullius contradictione, dummodo perſona idonea fuerit, & electio ſine ſimoniaca pravitate celebrata,

brata, ad illius Eccleſiæ regimen admittatur. *e* Quod ſi in perſona fuerit, vel in electionis modo peccatum, tamdiu electores in electione diligentiam inquiſitionis apponant, donec ſecundùm præſcriptam formam vacanti Eccleſiæ de perſona congrua valeat provideri. Quo facto non prohibemus, quia Regis, qui pro tempore fuerit, ſeu Patriarchæ requiratur aſſenſus: ſed propter ipſum prædictam electionis formam nolumus impediri.

N O T Æ.

1. a COEleſtinus.] Ita etiam legitur in ſecunda collectione Ant. Auguſtini, *ſub hoc tit. c.6.* cui tamen miſſa ſit hæc decretalis, non conſtat; ſuſpicari autem valet, miſſam eſſe Epiſcopis Hieroſolymitanis, & eam motu proprio, non verò ad partis conſultationem edidiſſe Cœleſtinum noſtrum.

2. b *Patriarcha.*] Hieroſolymitani, de cujus origine & progreſſu, Deo annuente dicam *in cap.2. de clericis pereg.* Cœleſtini autem temporibus ad faſtigium hujus dignitatis fuit evectus Heraclius, qui ut Legatus miſſus fuit ad Regem Francorum pro auxilio impetrando ad Hieroſolymas periclitantes, ut refert Baronius *anno* 1185. *num.*2.

3. c *Principis.*] Id eſt Regis Hieroſolymitani: noſtri enim textûs temporibus Imperium Occidentis obtinebat Henricus V. Orientis verò Iſaacus, & Guido Rex Hieroſolymitanus erat; quamvis jam anno 1187. eo capto, & in carcerem detruſo, Saladinus Babyloniæ Rex Hieruſalem caperet, ut cladem referens tradit Baronius *anno* 1187. & poſt eum Beſoldus *in hiſtor. Hieroſolym.* Demùm anno 1191. Rex Francorum, mortuo prædicto Guidone, pace initâ cum Saladino, regnum Jeroſolymorum nepoti ſuo tradidit, ut refert Baronius: undè cùm non perpetuò Rex eſſet Hieroſolymitanus, ait noſter Cœleſtinus in calce textus, *Regis qui pro tempore fuerit.*

4. d *Devenerit.*] Sæculo enim noſtri Cœleſtini Principes Chriſtiani magnoperè intendebant in expeditionem & reſtaurationem Terræ ſanctæ; Hieroſolymâ enim recuperatâ à Sarracenis anno 1180. iterum occupata fuit à prædicto Saladino anno 1187. quare tam Clemens III. quàm noſter Cœleſtinus curarunt ut Principes Catholici, cruce aſſumptâ, in prædictam expeditionem intenderent, cujus belli occaſione Pontifex decimas vulgò *Saladinas* dictas indixit. Baronius *anno* 1188. ubi Spondanus.

5. e *Quod ſi in perſonam.*] Hæc verba expoſuimus *in cap. conſideravimus, hoc titulo.*

COMMENTARIVM.

6. Traditur aſſertio.

COnclusio communiter ex hoc textu deducta ſic ſe habet: *Non valet conſuetudo, per quam ad alterius voluntatem tenetur monaſterium eligere Prælatum.* Probant textus *in cap. 1. 2. 63. diſt. cap. cum inter, de conſuetud. cap. ſacroſancta capite, Maſſana, hoc titulo, cap. ubi periculum, §. cæterum, cap. quiſquis, hoc titulo in 6. cap. bona, el. 3. de poſtulat. Prælat. cap. Abbate, de v. ſ.* Concilium Conſtantinop. 8. Illuſtrant Caſtellinus *de elect. cap.* 14. *n.*60. Fr. Manuel Rodriquez *tom.*1. *quæſt.*103. Tamburinus *de jure Abbatum tom.*1. *diſp.*5. *quæſt.*12. Garcia *tom.*2. *polit. difficult.*5. *dubio* 4. Barboſa *voto* 52.

7. Traditur ratio dubitandi.

Sed hæc concluſio impugnatur ſequenti conſideratione: Nil frequentius in jure noſtro obſervatum legimus, quàm ut electio Epiſcoporum Principi ſæculari præſentetur, ejuſque expectetur aſſenſus, *cap. quia igitur* 19. *cap. principali* 15. *cap. Reatina* 16. *cap. lectis* 18. *cap. cum longe* 25. 63. *diſt. cap. cum inter* 18. *cap. innotuit* 20. *cap. quod ſicut* 28. *hoc tit.* plura adducunt Boëtius Epon. *tit. de regal.* Fileſacus *in cap.* 7. §. 6. *&* 7. Juretus *in epiſt.* 104. Menardus *ad Sacram. D. Gregorii, pag.* 302. Lavorus *de elect. cap.* 15. *n.*23. ex Salcedo *lib.*2. *legis polit. cap.*11. *num.*8. noviſſimè eruditiſſimus Præceptor D. Franciſcus Ramos *in memoriali ad Alexandrum VII. fol.*46. *num.*11. ergo juxta juris regulas conſuetudo Hieroſolymis præſcripta erat, ut monaſterium, ſeu monachi duos eligerent, & præſentarent Patriarchæ aut Principi, ut unum ex eis in Prælatum eligerent. Augetur hæc dubitandi ratio ex eo, nam conſuetudinis non levis auctoritas eſt, *cap. conſuetudinis, cap. finali, de conſuet. l.*2. *C. quæ ſit longa conſuet.* immò quamplurimùm operatur circa electiones Prælatorum, tam regularium, quàm ſæcularium, *cap. querelam, cap. cùm Eccleſia, hoc tit.* unde conſuetudine introduci valet, ut Canonici irrequiſito Epiſcopo eligant Prælatos inferiores, *d. cap. cum Eccleſia*: vel è contra, ut ſolus Epiſcopus eos eligat, *cap. ea noſcitur, de his quæ fiunt à Prælat.* Item ut ab aliquibus poteſtas eligendi auferatur, *cap.*2. *de in integr. reſtitut. cap. finali, ne ſede vacant.* Similiter conſuetudine poteſt introduci, ut abſentes non vocentur ad electionem, Gloſſa *in cap. fin. de conſuet.* ut habilis reddatur intelligibilis, Gloſſa *in c. olim, de clericis conjug.* ut Canonici non antea ad electionem procedant, quàm Princeps de morte Prælati certioretur: ergo ſimiliter conſuetudine fieri poteſt, ut duo, vel tres Principi præſentarentur, ipſeque ex eis unum eligat, vel omnes ejiciat.

Quâ difficultate ſic fulcitâ minimè obſtante, vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, in electionibus eccleſiaſticis certam præſcriptam eſſe formam *in cap. quia propter, hoc titulo.* 8. De loco electionis.
Circa quam primò deſideratur, ut electores conveniant certo in loco, in quo debent collegialiter congregari, *d. cap. quia propter, §. electiones*, exemplo Apoſtolorum in electione B. Mathiæ, ut refertur *cap.*2. *Actuum*; electio enim non in latibulis, aut locis clandeſtinis, ſed in publico, & honeſto loco fieri debet, *cap. in Geneſi, d. cap. quia propter, §. electiones*; in conſueto loco, ubi tutus ſit acceſſus, *cap. qua fronte, de appellat.* ut in Eccleſia, Capitulo, Choro, Sacriſtia, aut Bibliotheca, *cap. cum nobis, hoc titulo*, præcipuè tamen in Eccleſia, ubi eligendus præficiendus eſt, *cap. ſicut, hoc titulo*, aut ubi faciliùs facultas ſe obtulerit, *cap. in nomine,* 23. *diſt. cap. præceptum* 22. *quæſt.*2. *cap. in cauſis, hoc titulo*: docent Tamburinus *tom.*1. *de jure Abbat. diſp.*5. *quæſt.*6. *num.*3. Hieronymus Garcia *tom.*2. *polit. regul. difficult.*2. *dub.*7. Certus autem locus non eſt de ſubſtantia electionis, quia quilibet, ubi electores congregentur, dicetur Capitularis, *cap. quod ſicut, hoc titulo.* Tamburinus *d. quæſt.*6. *num.*3. in loco autem interdicto electio celebrari non debet, *cap.*1. *de poſtulat. Prælat.* ubi Barboſa *num.*2. præcipuè R. Pontificis, *cap. ubi periculum, §. porrò, hoc titulo in* 6. quamvis contrarium docuerint Abbas, Joannes Andreas, & alii, quos refert & ſequitur Julius Lavorus *dict. tit.*4. *de elect. cap.*18.

Secundò pro noſtri textus expoſitione, in illis verbis, *invocatâ Spiritus ſancti gratiâ*, notandum eſt, 9. De ſacrificio Miſſæ præmittendo.
congregatis electoribus in honeſto ac conſueto loco, offerendum eſſe Miſſæ ſacrificium de Spiritu ſancto, *cap. cum inter, el.*2. *hoc titulo*, Concilium

Baſileenſe *in pragmat. ſanctione* ,§. *cum humana*, ibi: *Invocatione factâ antequam electionis locum ingrediantur electores, Miſſam audiant de Spiritu ſancto, cujus gratiam implorent, ut de digno Paſtore inſpirare dignetur*. Trident.*ſeſſ*.24. *de reformat.cap*.1. docent Petrus Gregorius *de elect. cap*. 15. *num*.13. Lavorus *cap*.19.*num*.43. Tamburinus *d.quaſt*.6. *num*.34.Principium omnium actionum à Deo eſſe auſpicandum, Pontifices decreverunt *in cap. in nomine*, 23.*diſt*. & ipſi Gentiles neglectâ verâ religione, idem ſtatuerunt,& obſervarunt, *l*.2.*C.de officio Prætoris Africæ*, ex Platone refert Marcilius Ficinus *in argumento dialogi Platonis*: & Romani nunquam ad eligendum ingrediebantur Senatum,niſi priùs Diis ſacrificarent: refert Gellius *lib*.4.*noctium,cap*.7.Sed utrum de ſubſtantia electionis ſit hæc ſacrificii oblatio, apud Interpretes non conſtat? Ad eſſentiam canonicæ electionis deſiderari docent Madagod, Petrus de Viag. F.Emanuel Rodriquez, relati à Lavoro *dict. cap*.19. *num*.43. ſed contrarium, immò ad eſſentiam electionis non deſiderari hanc ſacrificii oblationem, docuerunt Sigiſmundus *tit. de electione*, *dubio* 19. plures relati à Tamburino *ubi ſuprà*, *quaſt*.7. *num*.7.& 8. Lezana *tom*.3. *verbo Electio*, Garcia *d. difficultate* 2. *dub*.2. *in fine*, quorum ſententia verior eſt, niſi aliqua Eccleſia ſæculari, vel regulari caveatur cum clauſula irritationis; aliter enim licèt non ſit omittenda, aut negligenda hæc laudabilis conſuetudo, tamen ſi de facto omittatur, adhuc electio valida eſt.

10. *Traditur decidendi ratio.* His ſuppoſitis hujus deciſionis ratio ex eo provenit; nam cùm cuilibet canonicorum collegio, ſeu regularium Capitulo competat poteſtas eligendi ſibi Prælatum, *cap*.1 ubi dixi, *hoc titulo*, & libera illis competat electio, non poteſt conſuetudine introduci, ut electores teneantur duos Principi præſentare, quos etiam dignos ipſe poſſit rejicere, cùm hæc conſuetudo repugnet ſubſtantiæ electionis, quæ ex ſua natura libertatem petit in eligentibus: ſed conſuetudo repugnans ſubſtantiæ actus, & diſciplinæ Eccleſiaſticæ, ut corruptelâ à ſacris canonibus rejicitur; latè probavi *in cap*.1. *de conſuetud*. igitur conſuetudo Hieroſolymis introducta, ut libertati, & ſubſtantiæ electionis contraria, rectè damnatur à noſtro Cœleſtino. Accedit, nam cùm alicujus conſenſus deſideratur ad confirmationem electionis, non ita ex ejus nutu pendet electio, ut ſi nolit dignos confirmare, audiendus ſit; neceſſariò enim tenetur aſſenſum præſtare, & legitimè electos confirmare, ut probavi *in capite poſtquam* 3. *hoc titulo*, igitur nullo modo conſuetudine Hieroſolymis introduci poterat, ut electio ex mera, & abſoluta Principis penderet voluntate, poſtquam à Capitulo legitimè facta erat. Regius tamen expectatur aſſenſus, quia Regis jus habent reſpuendi Epiſcopos, ſi ſuſpecti ſint, & Reipublicæ commotio ſuſpicari valeat, Innocentius III. *lib*.1. *epiſt. ad Ædernem Pictavienſ. Epiſcop.* ibi: *Nec ipſa perſona, in quam vota electorum conveniſſent, Regi ex certa ratione ſuſpecta exiſteret*. Triſtanus Coleus *lib*.16. *hiſtor. patriæ*, ubi refert orationem Legatorum Mediolanenſium coram Clemente Pontifice habitam pro reſpuendo Archiepiſcopo Vicecomite electo, ibi: *Contradiximus, fateor, edicto Pontificio, deſignatumque Antiſtitem recuſavimus, non ut Majeſtati veſtræ derogaremus, ſed nè hic ſub nomine, & poteſtate ſacerdotii excidium patriæ molirettur*. Et ſtatim: *Intereſt nimirum, Pater Beatiſſime, non tam ſacrorum, & religionis, quàm publicæ quietis, qualem Præſulem ſortiamur: quo enim ſe Paſtor noſter inclinaverit, eò imperia & opes ſtetere*. Hoc jus excipiendi contra Præſules, ex pluribus plura adducentes probarunt Salgado *de Regia protectione* 3.*part.cap*.10. *num*.240. Solorzanus *l*.3.*de jure Indiar.cap*.4.*n*.33. Salcedo *de lege lib*.2.*cap*.8.*n*.31.omnia complectens eximius vir D. Franciſcus Ramos in ſæpe allegato memoriali, *propoſit*.2. *n*.10. Juſtè ergo licèt Cœleſtinus in præſenti damnet conſuetudinem ſuprà traditam, decernit Regium eſſe expectandum aſſenſum.

Nec obſtat difficultas ſuprà propoſita, pro cujus ſolutione ſciendum eſt, Principes ſæculares poſſe conſenſum electioni præſtare, vel eligendo,ſeu præſentando ratione juriſpatronatus, vel ratione privilegii Apoſtolici, ut inviƈtiſſimi noſtri Principes, quorum jus in præſentatione Epiſcoporum Regiæ Coronæ latè probant Salcedo *de leg. polit. lib*.2. *cap*.11. Rouſſelius *lib*.2. *hiſtor.Pontif. cap*.6. *num*.16. ex noſtris Salmanticenſibus Balboa *in cap.cum Eccleſia,num*.33. *de cauſa poſſeſ*. Solorzanus *de jure Indiar. tom*.2. *lib*.3. *cap*.4. *num*. 28. concollega meus Eſcobar *de Pontif. juriſdict. cap*.8.*n*.7. D. Franciſcus Ramos in ſuo non ſatis laudato memoriali,*propoſit*.1. *num*.1. apud quem extant culmus, & calamus: & tunc omninò expectatur Regius aſſenſus. Aut citra privilegium, & juſpatronatus aſſenſum præſtant, ut Rex Hieroſolymorum in præſenti, quo caſu licèt olim Principes eo aſſenſu uterentur, ita ut rejicerent, vel admitterent quos maluiſſent, id tamen ſuſtinebatur, quia aliter fieri non poterat, ut ait Lucius III. *in capite* 5. *hoc titulo*, *in prima collectione*. Poſteà verò ſequentibus temporibus temperatus fuit rigor ille, & tantùm ad approbandam electionem expectabatur aſſenſus, ut in noſtro textu, & ſimilibus; quem aſſenſum eſſe expectandum Pontifex noſter etiam decrevit. Nec augmentum difficultatis obſtat; nam diſcrimen conſtituendum eſt inter caſum, in quo conſuetudo præſcripta repugnat ſubſtantiæ electionis; & inter caſum, in quo tantùm opponitur ejus accidentalibus. Primo caſu conſuetudo ut corruptela rejicitur, ut in noſtro textu, & ſimilibus. Secundo verò caſu, cùm tantum repugnet accidentalibus, & juri poſitivo, ſuſtinetur, ut in juribus pro ratione dubitandi adductis. 11. *Diſſolvitur difficultas.*

Sed primò ſuperiori aſſertioni adverſatur textus *in cap. Agatho* 21. *diſt*.63. in illis verbis: *Sic tamen, ut ſi contigerit poſt ejus tranſitum electionem fieri, non debeat ordinari qui electus fuerit, niſi priùs decretum generale introducatur in Regiam urbem, ſecundum antiquam conſuetudinem, ut cum ejus ſcientia, & viſione debeat ordinatio provenire*.Ex quibus verbis expreſsè conſtat, conſuetudine introduci poſſe, ut in electionibus omninò attendatur Imperatoris, ſeu Principis voluntas, ut ex ejus juſſu inſtitutio, ſeu ordinatio pendeat. Hujus textus ſolutio in promptu eſt, ſi in memoriam revocemus quæ hiſtoricè narravimus *in cap.licet* 6. *hoc titulo*, videlicet, temporibus primis Eccleſiæ, præcipuè ævo Imperatoris Juſtiniani, R.Pontificem, etiam legitimè electum, non anteà conſecrari potuiſſe, quàm ejus electio ab Imperatore, vel ejus Exarcho confirmata eſſet; immò donec certam pecuniæ ſummam electus Imperatori penderet, ut narrant Lantdmeter. *lib*.2. *de veteri Clerico*, *capite* 98. Rouſſelius *lib*.2. *hiſtor. Pontific. juriſdict.cap*.9. & *lib*.5.*cap*.4. quod propter ſchiſma ſedandum Imperatoribus Orientis primùm fuerat permiſſum, deinde extra ſchiſma hanc ſibi uſurpaverunt facultatem Imperatores, ut *in d.cap*.2. latiùs retuli, & narrant Onuphrius *in vita Pelagii*; ad quæ tempora referendus eſt textus *in d. cap. Agatho*, & verba illa, *juxta conſuetudinem*, accipienda ſunt de prædicta corruptela. 12. *Exponitur cap. Agatho. 21. diſt. 63.*

Ad eadem etiam tempora, & ex ſuprà dicta obſervatione referendus eſt textus *in cap. lectis* 18. 63. 13. *Intelli-*

OITUR CAP. LECTIS 18.63. DIST. 63.*diſt.* in illis verbis: *Ordinare omiſimus, quòd imperialem nobis, ut mos eſt, abſolutionis detulit epiſtolam.* Ipſius autem textus facti ſeries ita contigit. Reatina Eccleſia, quæ eſt in provincia, & Ducatu Spoleti, longo tempore fuerat deſtituta Paſtore, uſquedum precibus Leonis IV. Pontificis Romani Lotharius, & Ludovicus Colonum Epiſcopum elegerunt; cujus electionis ratio extat *in cap. Reatina* 16. 63. *diſt.* Sed cùm ipſe Colonus è vivis exceſſiſſet, Guido Dux Spoleti alium Epiſcopum conſenſu Cleri, & populi electum, ordinandum propoſuit Stephano VI. Pontifici, à quo adoptatus fuerat, ut refert Flodoardus *lib.4.hiſtoriæ Rhemenſis.* Sed Pontifex illum conſecrare recuſavit, quia conſenſus Imperialis non præceſſerat, cùm ſecta illorum temporum pateretur, ut Principes non ſolùm aſſenſum præſtarent poſt electionem, verùm & eligerent Eccleſiæ Prælatos: quare Pontifex *in d.cap.lectis*, ſcribit Duci Spoleti Imperialem aſſenſum juxta conſuetudinem priſcam expectandum eſſe. Cujus textus hiſtoriâ neglectâ, ex eo plura deducit Germonius, *lib.3. ſacrorum, cap.12. num.45.* Sed nos eleganter habemus narratam apud Præceptorem Illuſtriſſimum D.Franciſcum Ramos *in dicto memoriali, propoſit.1.num.23.*

14. EXPLICA- Opponitur etiam textus *in cap.bonæ, el 2. de poſtulat. Prælat.* in illis verbis: *Sed vobis dedimus in mandatis, ut ad providendum vobis Paſtorem idoneum per electionem canonicam, vel poſtulationem concordem, requiſito Suffraganeorum aſſenſu, ſi eſſet de antiqua, & approbata conſuetudine requirendus, procedere curaretis.* TUR CAP. BONÆ, EL 2. DE POSTULAT. PRÆLAT. Ex quibus verbis manifeſtè deducitur, ex conſuetudine poſſe introduci, ut in electionibus Eccleſiaſticis aliquorum expectetur aſſenſus, ita ut illis irrequiſitis, electio celebrata nulla ſit: igitur conſuetudo Hieroſolymis introducta, ut electiones Prælatorum Regi, & Patriarchæ præſentarentur, & eorum expectaretur aſſenſus, tanquam ſacris Canonibus contraria, rejicienda erat. Cui difficultati ut ſatisfaciamus diſcrimen conſtituendum eſt inter conſuetudinem quâ introducitur, ut aliqui extranei à Capitulo ſuffragium habeant in electione; & inter eam, quâ præſcribitur jus improbandi, & reprobandi electionem legitimè celebratam. Primo caſu conſuetudo tanquam legitima obſervatur, & attenditur, *cap. cùm Eccleſia 31. hoc titulo*: conſuetudo enim circa ſuffragia admittenda, vel reſpuenda maximè attenditur, *cap.in Geneſi, cap.coram 35. hoc titulo.* Secundo verò conſuetudo defendi non poteſt, nec admitti, tanquam contraria ſubſtantiæ electionis, & ejus libertati. De prima loquitur textus *in dicto cap.bonæ*; & ideò non admittitur conſuetudo: in ſecundo verò caſu procedit noſter textus, ut ſuprà dixi.

CAPUT XV.

a Cœleſtinus III. *Helienſi Epiſcopo.*

TRanſmiſſam jamdudum, ſicut inſinuare curaſti, ad noſtram perveniſſe audientiam quæſtionem, tua nunc devotio replicavit, quid tibi faciendum ſit ſuper eo, quod clerici tuæ diœceſis, cùm pro ſuis exceſſibus ſuſpenſionis, vel interdicti, vel *b* excommunicationis ſententiâ percelluntur, parvipendentes *c* eam, dimittunt *d* Eccleſias, & conferunt ſe ad mercimonia *e* laïcorum. Nonnulli quoque ipſorum, habitu clericali poſtpoſito, *f* veſtes induunt laïcales, & ſicut laïci mercatores, ſe turpibus quæſtibus implicant, conſimilium ſibi laïcorum manus aſſociant, & correctionem eccleſiaſticam per contemptum eludunt, dicentes quod poteſtatem non habeas corrigendi eos, niſi tibi ſpecialiter fuerit ab Apoſtolica Sede indultum. Nos autem in hoc volentes tibi certum dare reſponſum, tuæ devotioni reſpondemus, quod ſiquando tales repereris, ſi commoniti noluerint à tam turpibus actibus revocari, & de contemptu ſatisfacientes, plenariè ad clericale ſchema redire, tu eos authoritate noſtra ſuffultus excommunicationi appellatione ceſſante ſubjicias, faciaſque eos ab omnibus arctiùs evitari, donec reatum ſuum congrua ſatisfactione diluerint, præſertim ſi qui eorum in ſacris Ordinibus conſtituti ſunt: hoc etiam ſine ſpeciali mandato exequi poſſes, cùm ex quo electionis tuæ confirmationem accepiſti, de talibus & conſimilibus, præter ea quæ & majoris inquiſitionis diſcuſſionem exigunt, & miniſterium conſecrationis deſiderant, quod juſtum eſt, & eccleſiaſticæ convenit utilitati, ſtatuendi liberam habeas facultatem.

NOTÆ.

1. a COEleſtinus.] In hac Raymundi compilatione tantùm legitur, *Cœleſtinus III.* in ſecunda verò, ubi ſub hoc titulo reperitur hæc deciſio, legitur, *Clemens III. Helienſi Epiſcopo.* Sed ex his duabus inſcriptionibus vera reſtituenda eſt in hunc modum, *Cœleſtinus III. Helienſi Epiſcopo.* Cœleſtinus enim ipſe author proponitur duarum præcedentium deciſionum; unde juxta ſeriem temporum quæ in hac collectione ſervatur, non poteſt tribui hæc deciſio Clementi III. qui Cœleſtini prædeceſſor fuit: addimus, *Helienſi Epiſcopo*, ex dicta collectione ſecunda, & meritò; nam temporibus Cœleſtini III. Eccleſia Anglicana fœdiſſimis deturpabatur clericorum exceſſibus; unde in Eboracenſi Concilio illis temporibus celebrato, quod extat *tomo 4. pag.* 1443. in editione Binii, mercimonia, veſtis laïcalis delatio, & turpia lucra clericis prohibentur, quorum exceſſuum mentio fit in hac deciſione: quare non improbabiliter exiſtimo authorem hujus textus eſſe Cœleſtinum III. epiſtolam autem eſſe miſſam Epiſcopo Helienſi; de qua Eccleſia egi *in cap.Paſtoralis, de reſcr.*

b *Excommunicationis.*] Ob quæ delicta clerici his afficiantur pœnis, longum foret etiam per indicem recenſere. Videndus eſt Ant. Auguſtinus *in epitome juris, ex lib.37. uſque ad finem operis.* 2.

c *Parvipendentes.*] Cùm excommunicatio ſit nervus Eccleſiaſticæ diſciplinæ, & nulla major pœna in Eccleſia reperiatur, *cap. nemo contemnat 31. cap.omni 32. cum ſeq. 11. quæſt. 3.* traditur enim ſa- 3.

tanæ excommunicatus, juxta Apoſtolum 1. *ad Corinth.* quem locum exponit Morinus *lib. 2. cap. 29.* ideò non eſt paruipendenda hæc cenſura.

4. d *Dimittunt.*] Cùm ſine licentia proprii Epiſcopi non poſſint dimittere titulos, quibus adſcripti, & mancipati ſunt, *cap. admonet*, ubi dicam, *de renunt.*

5. e *Mercimonia.*] Quod innumeris juris noſtri teſtimoniis illis prohibitum eſt, quæ Deo annuente, dabimus *in cap. 1. ne clerici vel monachi.*

6. f *Veſtes.*] Quàm aliena ſit à profeſſione ſacerdotali hæc veſtium delatio, probabo *in cap. Clerici, de vita & honeſtate Clericorum.*

COMMENTARIUM.

7 CONCLUSIO PROBATUR.

EX hoc textu talis deducitur aſſertio: *Epiſcopus confirmatus, licèt non conſecratus, poteſt exercere omnia, quæ ſunt juriſdictionis.* Probant textus *in c. in nomine, 23. diſt. cap. ſi quis Ordinatus 4. 92. diſt. cap. cùm in cunctis 7. §. cum verò, cap. quod ſicut, §. præterea, cap. noſti, cap. nihil 44. hoc tit. cap. quamuis 7. quæſt. 1. cap. verum, 7. de foro compet. cap. cum ex illo, de tranſlat. Epiſcopi, cap. ſicut 33. de ſimonia, cap. finali, de clerico excommunic. cap. cum jam 18. de præbendis.* Illuſtrant Petrus Gregorius *de electione cap. 19. &* 20. & *lib. 5. partit. tit. 2.* & *lib. 15. ſyntag. cap. 12. n. 33.* Duarenus *de benefic. cap. 5.* Solorzanus *tom. 2. lib. 3. c. 4. num. 56.* Franc. Hallierius *de ſacris elect. 2. part. c. 2. art. vlt. §. 7.* & *de hierarchia fol. 228. &* 894. Lothetius *de re benefic. lib. 1. q. 27.* Corvinus *lib. 1. aphoriſm. tit. 5.* Diana *p. 12. tract. 1. reſolut. 94.*

8. TRADITUR RATIO DUBITANDI.

Sed in hanc aſſertionem inſurgi poteſt eâ validiſſimâ ratione. Epiſcopi, etiam confirmati, ante conſecrationem non ſunt, nec appellantur Epiſcopi, *cap. nulla 1. 61. diſt. cap. ſicut 8. diſt. 40. cap. ſuper his, de accuſat.* ſed electi, *cap. ſua nos, de his quæ ſunt à Prælat.* immò in hierarchia Eccleſiaſtica diuerſum gradum à preſbyteris non obtinere, probant latè Cellotius *de hierarchia lib. 13. cap. 17.* Petrus Bollo *in œconomia, claſſ. 3. cap. 1. §. 2.* Cæſar *de Eccleſiaſt. q. 4. proœmiali, §. 3.* & *1. part. diſput. 6. §. 1. &* 6. Ampliùs Eccleſia, in qua Epiſcopus electus & confirmatus eſt, dicitur viduata, *cap. quoniam,* 100. *diſt. can. 76. Concilii Worm.* ergo ante conſecrationem nec ea quæ ſunt juriſdictionis Epiſcopus exercere valet. Augetur hæc conſideratio, nam ſi Epiſcopus, quæ ſunt juriſdictionis, obire poſſet, fructus ipſius Epiſcopatus percipere, & adminiſtrare valeret; ſed redditus Epiſcopatus, quouſque Epiſcopus conſecretur, penes œconomum deponuntur, *cap. quoniam, 75. diſt. cap. ſi quis 4. 92. diſt.* & ſi non ſint canonici in Eccleſia, qui eorum curam habeant, Archiepiſcopo cuſtodia competit, *cap. non licet, 12. q. 2.* Greg. M. *lib. 2. indict. 10. epiſt. 15. 26. & 27. nouella 7. Emman. Comneni*: igitur ea quæ non ratione conſecrationis, ſed juriſdictionis pertinent, ab Epiſcopo tantùm confirmato exerceri non valent.

9. TRADITUR RATIO DECIDENDI.

Hac ratione dubitandi parum obſtante, vera eſt noſtra aſſertio, ad cuius interpretationem præmittendum eſt, in Epiſcopo perfectè, & conſummatè Epiſcopo, tria conſiderari, videlicet electionem, confirmationem, & conſecrationem. Sed quia de electione egimus *in cap. 2. cap. cum in cunctis, de elect.* de confirmatione *in cap. poſtquam 3. cap. noſti 9. hoc tit.* de conſecratione *in cap. ſi Epiſcopus 6. de temp. ordin.* ideò in præſenti omittimus: quibus præmiſſis ratio noſtræ deciſionis ex eo prouenit, nam licèt Epiſcopus confirmatus, perfectè Epiſcopus illius Eccleſiæ non ſit, eſt tamen ejus Prælatus, *cap. tam litteris, 33. de teſtibus*, ubi Innocentius ſcribit, vt ſi delicti, quo accuſabatur Epiſcopus confirmatus, conuictus eſſet, à Prælatione Eccleſiæ Lucanenſis amoueretur: ergo quia jam erat Prælatus Eccleſiæ ante conſecrationem. Idem probatur ex eleganti deciſione textus *in cap. ſuper his 16. de accuſ.* ubi aſſeritur, accuſantem Epiſcopum tantùm electum, non debere ſubſcribere, quia approbatâ accuſatione non dejicit promotum, ſed impedit promouendum; accuſantem verò Epiſcopum jam confirmatum, ſubſcribere debere, quia tunc dejicit jam promotum: igitur quia per confirmationem confirmatus efficitur Prælatus Eccleſiæ. Facit etiam pro noſtro Cœleſtino exemplum Apoſtolorum, quorum ſucceſſores Epiſcopi ſunt, *cap. quantò, de conſuetud.* Apoſtoli enim electi, & confirmati fuerunt, cùm Dominus noſter eos ab aliis ſegregauit & ſelegit. *Lucæ cap. 6.* ibi: *Quos & Apoſtolos nominauerat.* Et *Matthæi cap. 10. Marci cap. 3.* Conſecrati autem, & initiati fuerunt in nocte Cœnæ, dicente Domino: *Hoc facite in meam commemorationem*, vt habetur *Lucæ cap. 22.* Sed anteà prædicabant, & exercebant quæ erant juriſdictionis, vt probat Hallier. *de ſacris electionibus fol. 933.* igitur & Epiſcopi eorum ſucceſſores poſt confirmationem poſſunt ea, quæ ſunt juriſdictionis exercere. Deinde facit R. Pontificis exemplum; ipſe enim, quia nulla indiget confirmatione, *cap. licet 6. hoc titulo*, ſtatim ante conſecrationem, quæ ſunt juriſdictionis exercet; vnde legimus Gregorium VII. ante diem ſuæ conſecrationis Legatos in diuerſas partes miſiſſe, vt ipſe teſtatur *lib. 1. epiſt. 67.* & Clementem IV. Peruſiis commorantem, Pontificem renunciatum, Viterbiam Cardinales ad Curiam accerſiuiſſe, referente Platina *in eo*; & Cœleſtinum plura adminiſtraſſe ante conſecrationem, referunt Ciaconius & Platina *in eo.* Epiſcopus etiam Cato Arvernæ ciuitatis electus, & confirmatus, Cautino Archidiacono judicialiter minas intulit: refert Greg. Turon. *lib. 4. hiſtor. cap. 7.* rectè igitur aſſerit Cœleſtin. Epiſcopos per confirmationē conſequi facultatē exercendi omnia juriſdictionalia.

Nec refragatur ſupradicta difficultas; licèt enim Epiſcopus non conſecratus, ſed tantùm confirmatus, non dicatur perfectè, & conſummatè Epiſcopus; ſiquidem poſt confirmationem poſſunt in ordinatione aliqua objici, quæ remoueant ipſum ab Eccleſia, *cap. illud, diſt. 23. nouella 63. Iuſtiniani*; & vt ait Innocentius *in cap. inter, de tranſlat. Epiſcopi*, datur ſpirituale fœdus coniugij, quod inter Epiſcopum & Eccleſiam intercedit, in electione initiatum, ratum in confirmatione, & in conſecratione intelligitur conſummatum: tamen quoad juriſdictionem exercendam non deſideratur, vt perfectè, & conſummatè ſit Epiſcopus; ſed ſufficit vt ſit confirmatus. Conſecratio autem deſideratur, vt exerceat ea quæ ſunt ordinis. Nec obſtat Eccleſiam etiam poſt confirmationem electi dici viduatam, *d. cap. quoniam, 76. diſt.* Concilium Wormat. *can. 76.* nam huic difficultati ſatisfacit Innocentius III. *in d. cap. inter*, in illis verbis: *Cùm non intelligatur Eccleſia viduata, quaſi ſponſum non habeat; ſed quia ſponſus eius adhuc non ſit conſecratus*, adhuc quoad quædam quaſi viri maneat ſolatio deſtituta: ſicut juxta communem modum loquendi illa dicitur Eccleſia viduata, quæ licèt Epiſcopum habeat, inutilem tamen habet: dici etiam poteſt viduata, quia matrimonium inter ipſam, & Epiſcopum conſummatum non eſt, juxta tradita *in cap. noſti, hoc tit.* exponit Hallier. *de ſacris electionib. fol. 927.* Nec augmentum difficultatis deductum *ex d. cap. quoniam, cap. non liceat*, obſtat; nam licèt quæ ſunt juriſdictionis Epiſcopo concedantur, tamen denegatur ei mixtio in bonis, & fructibus Eccleſiæ ſpeciali ratione, videlicet vt ad procurandam ſuam

10. DISSOLVITUR DUBITANDI RATIO.

ſuam conſecrationem confirmatus alliciatur: & ſic jura quæ concedunt confirmato exercitium juriſdictionis, negant Epiſcopo immiſtionem in bonis, & fructibus Eccleſiæ; ideoque tantùm ea quæ adquirit Epiſcopus à tempore conſecrationis, adquirit Eccleſiæ, non à tempore confirmationis, quia antea non implicatur fructibus, & bonis Eccleſiæ: quo modo intelligendus eſt textus *in cap. ut clerici 3. de peculio cleric.* omiſſo Butrio ibi, *num.* 3.

11. EXPONITUR CAP. VERÙM, DE FOR. COMP. Sed primò adverſatur ſuperiori aſſertioni textus *in cap. verum, de foro compet.* in illis verbis: *Ex quo fuerit in Eccleſia conſecratus.* Ex quibus expreſsè probatur, de cauſa feudali cognoſcere non poſſe Epiſcopum confirmatum, ſed deſiderari ut ſit conſecratus; at cauſa feudalis eſt juriſdictionis, *cap. ceterum, de judic.* igitur quæ ſunt juriſdictionis non poſſunt exerceri ab Epiſcopo confirmato. Oppreſſi hac difficultate Innocentius, & Hoſtienſis *ibi*, & Gothofredus *in ſumma illius tituli*, exiſtimant addendam eſſe particulam *maximè*, ut ſenſus ſit, de cauſis feudalibus cognoſcere poſſe Epiſcopum, maximè conſecratum. Gloſſa marginalis in eo textu teſtatur in codice Barbatiæ legi, *confirmatus, vel conſecratus*: ſed nec in ſecunda collectione, nec in ulla alia inveni ita legi. Quare retentâ vulgari litterâ, D. Ildefonſus de Avila, apud Salmanticenſes D. Bartholomæi collegii alumnus *in præſenti*, *n.* 12. affirmat in eo textu verbum *conſecratus*, non ſumi ſtrictè, & rigoroſè pro ordinato Epiſcopo, ſed pro Epiſcopo jam devoto, & mancipato Eccleſiæ; quia ſicut res conſecratæ dicuntur quæ cultui divino deſtinatæ ſunt, licèt unctione ſacra non ſint delinitæ, *cap. nulli, 12. quæſt. 2. §. ſacræ, Inſtit. de rerum diviſ. l. ſiquando 30. C. de bonis vacant. lib. 10. l. pergit 5. C. de ſepulc. viol.* ita Epiſcopus devotus & deſtinatus Eccleſiæ, latè poteſt appellari conſecratus. Sed nec hanc ſubtilis ingenii interpretationem admittunt ea verba, *Ex quo Epiſcopus fuerit in Eccleſia conſecratus*; quæ expreſsè exigunt conſecrationem ipſius Epiſcopi. Cujacius in eo textu affirmat, Epiſcopum confirmatum non poſſe exercere juriſdictionem in omnibus cauſis, ſed tantùm reſpectu clerici contumacis, juxta noſtrum textum. Sed omnibus his omiſſis exiſtimo, aliam eſſe mentem Pontificis; obſervo ergo ibi tractari de feudis ſpectantibus ad Eccleſiam vacantem, in qua confirmatus erat Epiſcopus: ſed ut ſuprà dixi, Epiſcopus non conſecratus, licèt exerceat quæ ſunt juriſdictionis, tamen non poteſt attingere, aut aliquid diſponere de rebus aut fructibus Eccleſiæ, ut ſuprà probavi: ideò ergo in eo textu deſideratur, ut ſit conſecratus, nec ſufficit confirmatus; quia de feudis ipſius Eccleſiæ agebatur, & per conſequens de rebus ad ipſam Eccleſiam pertinentibus.

12. OPPONITUR CAP. CUM DILECTI, DE PURGAT. Secundò obſtat textus *in cap. cum dilecti 15. de purgat. can.* in illis verbis: *Purgationem indictam ab electo Conſtantienſi curaveris exhibere.* Ex quibus depromitur, Epiſcopum tantùm electum potuiſſe punire, & animadvertere in clericum inceſtuoſum: igitur non deſideratur ut ſit confirmatus, ut quæ ſunt juriſdictionis, valeat exercere. Cui difficultati ſatisfaciendum eſt dicendo, in eo textu electum Epiſcopum accipi pro confirmato, quia Epiſcopus uſquedum conſecretur, ſemper appellatur electus, *cap. tua 8. de his quæ fiunt à Prælat.* quare dum eſſet confirmatus, potuit juriſdictionem exercere.

13. EXPONITUR CAP. CUM OLIM DE DOLO ET CONT. Tertiò ſuprà traditæ aſſertioni obſtat textus *in cap. cum olim, de dolo & contumac.* in illis verbis: *Adminiſtrationem Roſcenſis Eccleſiæ in ſpiritualibus, & temporalibus committatis.* Ex quibus deducitur, Epiſcopum confirmatum non ideò ſtatim poſſe adminiſtrare in propria Eccleſia res temporales, aut ſpirituales. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, quod licèt Epiſcopus confirmatus poſſit exercere omnia quæ ſunt juriſdictionis, & etiam adminiſtrare res etiam temporales ipſius Eccleſiæ; id tamen procedit quando confirmatio legitimè & quietè facta eſt: at verò cùm ſuper ipſa confirmatione, ſeu electione lis mota eſt, & agitatur, non poteſt ſe immiſcere Epiſcopus, etiam confirmatus, adminiſtrationi rerum temporalium, ſeu ſpiritualium ipſius Eccleſiæ: quo caſu procedit textus *in d. cap. cum olim*, ut facilè ex ejus ſerie colligitur, & notavit Abbas ibi, *num.* 7.

CAPUT XVI.

a Innocentius III. *N. de Cella S. Petri, & N. Mitren. Abbatibus, & N. Præpoſito Vverden.*

CUm inter dilectum filium R. ſeniorem, & R. juniorem, ſuper Abbatia Scaffuſenſi quæſtio verteretur, eis in noſtra præſentia conſtitutis dilectos filios G. Sanctorum Coſmæ & Damiani, & G. S. Mariæ in Aquiro Diaconos b Cardinales dedimus auditores, in quorum præſentia pro R. ſeniore fuerunt propoſita quæ ſequuntur. Quod cùm H. quondam Abbas ipſius cœnobii, onus regiminis invito Capitulo ſuo ſpontaneè reſignaſſet, & ab obedientia ſua monachos abſolviſſet, ipſi prædictum R. ſeniorem, dicto H. conſentiente, ſibique obediente cum aliis, in Abbatem unanimiter elegerunt. Poſteà verò electus diœceſano Epiſcopo præſentatus, munus ab eo benedictionis accepit, Eccleſiam ipſam per biennium & amplius, ſicut Abbas proprius adminiſtrans. Verùm quoniam moniales S. Agnetis ejuſdem villæ, quæ peccandi materiam junioribus monachis miniſtrabant, arctiori cuſtodiæ mancipavit, exinde occaſione inventa, juvenes monachi contra ipſum alios concitarunt, tanquam prædicti H. reſignatio minùs canonica extitiſſet: quod audiens Epiſcopus antedictus, ad locum acceſſit, cauſam diſſenſionis requirens, & prædictum H. paternè redarguens, tanquam odii fomitem in Eccleſia ſeminaſſet, accepit ab eo, quod per ipſum talia non fiebant: & cùm quidam de monachis, ipſo Epiſcopo præſente, ſe dicerent ab obedientia præfati H. nullatenus abſolutos, idem H. quod eos abſolverat eſt profeſſus: & ut omnem à ſe ſuſpicionis materiam amoveret, cum jurejurando vehementer aſſeruit coram Epiſcopo antedicto, quod neque illam, nec

nec aliam habere vellet ulteriùs Abbatiam. Monachi verò poſt receſſum Epiſcopi ad artes ſolitas nihilominus recurrentes, coram dicto Epiſcopo, & Capitulo Conſtantienſi adverſus eundem R. controverſiam agitarunt, tanquam minùs canonicè dictus H. dimiſerit Abbatiam. Cúmque dictus R. paratus eſſet de juſtitia ſua incontinenti probare, monachi defectum cauſæ ſuæ videntes, in nullo gravati Sedem Apoſtolicam appellarunt, & per litteras infra terminum appellationis per ſubreptionem obtentas, contra ipſum R. per nuncios appellantem iniquâ ſententiâ promulgatâ, ejus fuit adverſarius reſtitutus. Ipſe verò R. appellationem interpoſitam per nuncium proſequens, & termino conſtituto, commiſſionis litteras ad certos judices impetravit, ut eo, quod occaſione prioris commiſſionis contra eum judicatum fuerat, ad ſtatum debitum revocato, & ei reſtituerent Abbatiam, & à monachis ſibi facerent debitam reverentiam exhiberi. Sed monachis obſtinatis, & ſibi obedire nolentibus, ambæ partes ad Sedem Apoſtolicam acceſſerunt: quibus à bonæ memoriæ Cœl. Papa *c* prædeceſſore noſtro, nos ipſi, dum in minori eramus officio *d* conſtituti, & dilectus filius noſter I. tit. Sancti *e* Stephani Preſb. Card. dati fuimus auditores: & cùm utrimque coram nobis eſſet diutiùs allegatum, & eidem prædeceſſori noſtro per nos eſſet proceſſus negotii declaratus, ipſe prædictam R. ſententiam cum inſtantia poſtulantem, ad *f* componendum coegit invitum; & ſic Abbatiæ renuncians, de manu ejus *g* Cuſtodiam, & etiam Prioratum ab eo dum viveret, ſine quæſtione qualibet accepit *h* poſſidendos. Huic autem ordinationi licèt invitus conſentiret, domum tamen reverſus, adverſariis compoſitionem ipſam in nullo volentibus obſervare, non potuit quæ ſibi conceſſa fuerant, obtinere, quin potiùs in eum, quod deterius eſt, manus injecerunt poſteà violentas. Sed adjutus ab ipſius loci hominibus, & monachorum manus evadens, ad Apoſtolicum ſubſidium convolavit. Interim verò dilectus filius noſter P. *i* Sanctæ Mariæ in Via Lata Diaconus Cardinalis, Apoſtolicæ Sedis Legatus, ad partes illas accedens, pro jamdictis, ſt aliis multis exceſſibus, & ſuſpendit monachos, & monaſterium *j* interdixit. Ipſi verò contemptâ ſententiâ Card. divinâ promptiùs, quàm antea *k* celebrarunt, & in hac ſuſpenſione prædictus adverſarius ejus in medio eſt ſublatus: quo comperto ad Eccleſiam venit, & cùm vellet prædictæ compoſitioni parère, parte alterâ hoc nolente, ne ad electionem Abbatis procederetur, quouſque quæſtio inter eos finiretur, obicem provocationis objecit. Sed monachi per omnia contumaces, & dictum R. juniorem pariter eligentes, ipſum benedicendum diœceſano *l* Epiſcopo præſentarunt: qui poſt appellationem interpoſitam benedixit eum, & in Eccleſia interdicta. Unde idem R. iteratò Sedem Apoſtolicam accedens, à nobis litteras impetravit, ut eo, quod poſt appellationem legitimè interpoſitam perperam fuerat à monachis attentatum, ad ſtatum debitum revocato, ſi conſtaret à ſuſpenſis, & interdictis electionem factam fuiſſe, denunciarent eam penitus non tenere: ſuper reſtitutione verò ipſius R. ſenioris, & aliis, quæ utrimque ducerent proponenda, ſtatuerent appellatione remotâ, quod ordo poſceret rationis. Cæterùm judices delegati litteris hic receptis, partes ad ſuam præſentiam citaverunt, & cùm monachi per ſuggeſtionem falſi probare vellent litteras impetratas, judicibus nolentibus ipſorum probationem recipere, Sedem Apoſtolicam appellarunt. Delegati verò, quia remota erat in litteris appellatio, in cauſa nihilominus procedentes, cùm per depoſitiones teſtium eis de veritate negotii conſtituiſſet; pro ſæpedicto R. ſeniore ſententiam protulerunt, adjudicantes ei Eccleſiam memoratam. Petebat itaque, quod factum erat ex delegatione Apoſtolicæ Sedis, per nos obtinere debitam firmitatem: ut repreſſâ contumaciâ monachorum, pacificâ ipſius Abbatiæ poſſeſſione gauderet. Cæterùm contra eundem R. ſeniorem fuit ex parte altera taliter allegatum, quod cùm dictus H. quondam Abbas minùs legitimè reſignaſſet, & monachi de electione tractarent, ſenior R. fraude adhibitâ procuravit, quod cùm Veſperæ cantarentur, & die ſequenti eſſet electio celebranda, homines burgi ad Eccleſiam accedentes, ipſum R. ferè omnibus monachis reclamantibus ibidem per violentiam intruſerunt. Monachi verò poſtea cognoſcentes renunciationem præfati H. minimè tenuiſſe; pariterque penſantes, quod ſub ejus converſatione laudabili monaſterium proficere poſſet, ipſum tanquam Abbatem proprium requirebant. Unde factum eſt, quod poſt multas altercationes factas, tandem de utriuſque partis aſſenſu commiſſio eſt obtenta: quod ſi de informi reſignatione H. & inutili ſubſtitutione R. ſenioris conſtaret judicibus delegatis, R. remoto, ſæpedicto H. reſtituerent Abbatiam; & ita fuit effectui mancipatum. Poſt hæc ipſo R. nihilominus murmurante, ambo pariter ad prædeceſſoris noſtri præſentiam acceſſerunt: qui ſicut jam præmiſimus, nos, & præfatum presb. Card. eis tribuit auditores: & tandem cauſâ diutiùs agitatâ,

tatâ, per eundem prædeceſſorem noſtrum de utriuſque partis aſſenſu fuit compoſitio taliter celebrata, quòd H. Abbatiam, R. verò Prioratum, & Cuſtodiam obtineret: propter quod ipſi H. obedientiam repromiſit. Sic ergo eis reverſis ad propria, præfatam compoſitionem idem R. coram diœceſano Epiſcopo approbavit. Sed ab ipſo Abbate poſtea requiſitus tertiò, ſi Cuſtodiam, & Prioratum vellet habere, poſt trinam citationem veniens dixit, quod non per eum, ſed per Rom. Pontificem volebat habere præmiſſa; unde nullam obedientiam ei voluit exhibere. Recedens igitur abſque Abbatis licentia, cùm extra monaſterium moram faceret longiorem, ab ipſo H. de fratrum conſilio fuit excommunicationis vinculo innodatus; & cùm per longum tempus non rediret ad monaſterium, Abbas dicta officia, conſulentibus fratribus, aliis aſſignavit: qui quandiu Abbas vixit, ea pacificè tenuerunt. Abbate verò defuncto, fratres convenerunt in unum, nonnullis Abbatibus, & aliis viris religioſis præſentibus, qui ad defuncti convenerant ſepulturam: & R. juniorem ſeniore abſente, in Abbatem unanimiter elegerunt: quem præſentatum ſibi diœceſanus Epiſcopus confirmavit, & benedixit. Conſequenter verò ſenior R. ad præſentiam noſtram accedens, litteras ad remotos per dietas quatuor judices, & ſuſpectos monachis, per mendacium impetravit. Ad quos pars monachorum ante aliquam citationem accedens, copiâ commiſſionis obtentâ, litteras per falſi ſuggeſtionem propoſuit impetratas, pro eo quod dicebatur in eis, compoſitionem ſibi non fuiſſe ſervatam, monaſterium interdictum, & ſe appellaſſe priuſquam R. junior electus fuerit in Abbatem; quæ falſa penitus aſſerebat. Tacuit etiam ſe excommunicatum ab hoc Abbate defuncto, & alia quædam; quibus expreſſis, litteras ipſas nullatenus impetraſſet. Cúmque omnia quæ præmiſimus, ſufficienter probare vellent, & judices eorum probationes recipere, tanquam demandatum eis non fuerit, recuſarent, ipſi monachi ante ingreſſum judicii appellarunt, ſicut ex depoſitionibus teſtium eſt probatum. Delegati verò nihilominus procedentes, & recipientes teſtes partis adverſæ, ſeniorem R. inſtituendum ſententialiter decreverunt; quorum factum tanquam iniquum irritari à nobis monachi ſuppliciter poſtulabant. Cùm autem quæ præmiſſa ſunt, & alia quædam, præfati Cardinales nobis, & fratribus noſtris prudenter, & fideliter retuliſſent, nos attendentes, quòd ex conſenſu compoſitionis receptæ, quam prædeceſſor noſter etiam confirmaverat, jus (ſi quod ſibi competierat) R. ſenior amiſiſſet; ac per hoc, ne monachi ad electionem procederent, appellare de jure minimè potuiſſet; cùm, niſi quorum intereſt, audiri non ſoleant *m* appellantes, de conſilio fratrum noſtrorum appellationem illam dicimus legitimam non fuiſſe, unde per eam electio non potuit impediri. Quia verò conſtitit nobis, monachos ante litis exordium rationabiliter appellare, pro eo quòd ſuper falſi ſuggeſtione probationem nolebant admittere delegati; & per conſequentiam eo ipſo, quod bene appellatum fuerat, juriſdictionem judicum expiraſſe, quicquid ab eis eſt perperam attentatum, vel de recipiendis ante litem conteſtatam teſtibus, vel de ſententia proferenda, denunciamus ſententialiter non tenere. Sanè quamvis dilecti filii Præpoſitus, & Capitulum *n* Conſtantienſe de interdicto præmiſſo ad Cardinalem, qui poſuerat illud, ſuis litteris inſeruerint; quia tamen per id, quod R. juniori diœceſanus Epiſcopus munus benedictionis impendit, & videtur quod præmiſimus obviare; unde vel ſcriptura facto, vel factum ſcripturæ præjudicat: nec probatum fuit, licèt objectum, quod ab interdictis electio fuerit celebrata, ipſam non potuimus irritare: præſertim cùm contra perſonam electi nihil fuerit intentatum. Ideoque cauſam ipſam ſub ea forma vobis duximus de conſenſu partium committendam, ut ſi conſtiterit, quòd electio fuerit facta à ſuſpenſis, eâ omninò caſſatâ, ipſi monaſterio, poſt *o* ſatisfactionem condignam ſuſpenſionis, & interdicti ſententiâ relaxatâ, de perſona idonea conſulatur. Alioquin ne utilitas monaſterii retardetur, præmiſſam electionem per vos appellatione remotâ volumus confirmari, & R. juniorem Abbatiæ pacificâ poſſeſſione gaudere: alium verò Cuſtodiam, & Prioratum, quæ ſibi fuerant à ſuprà memorato prædeceſſore noſtro conceſſa, non obſtante donatione ab H. quondam Abbate facta de ipſis volumus, & mandamus ſine contradictione qualibet obtinere. Teſtes autem, &c. Nullis litteris præter aſſenſum partium. Quod ſi omnes, &c. Datum Lateran. VII. idus Aprilis.

N O T Æ.

1. a INnocentius III.] in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.* 1. ubi reperitur hic textus, legitur *Vercellenſi*; ſed inſcriptionem, & litteram reſtituo ex ipſo codice epiſtolarum Innocentii III. Coloniæ edito, *pag.*189. Monaſteria, quorum Abbatibus reſcribit Innocentius, ſunt in Germania, ubi etiam in diœceſi Conſtantienſi eſt monaſterium Scaphuſen. de quo Bertholdus *in chron. ad annum* 1083. & S. Salvatoris, quod Scaphuſen dicitur, id eſt navium domus.

b *Cardinales.*] Inter titulos Cardinalium Diaconorum, præcipui ſunt tituli S. Mariæ in Acquiro, & 2.

& SS. Coſmæ & Damiani, ut refert Cohelius *in notitia Cardin. cap.6.*

3. c *Prædeceſſore.*] In aliquibus epiſtolis Innocentii III. ubi reperiuntur hæc verba, *C. prædeceſſore noſtro*, aliqui, *Clemente*, legunt, ſed malè; legendum enim eſt, *Cæleſtino*, ut in præſenti textu notarunt jam Spondanus poſt Baronium *anno* 1198. *num.*4. Cardinalis Sirletus *ad calcem editionis epiſt. Innoc.III. Coloniæ.*

4. d *Officio conſtituti.*] Innocentius III. cùm in ſtudiis Philoſophiæ, ac ſacræ Theologiæ valde profeciſſet, alioſque coætaneos ſuperaſſet, à Gregorio VIII. Subdiaconus ordinatus fuit, à Clemente III. promotus eſt in Diaconum Cardinalem, qui poſteà temporibus Cœleſtini III. non ſolùm Cardinalis officiis intendens, verùm ſtudiis maximè deditus, varios ſcripſit tractatus ſummâ eruditione, quos recenſet Biblioth. Pontific. *in eo*; ideò aſſerit temporibus Cœleſtini ſe fuiſſe in minori officio conſtitutum.

5. e *S.Stephani.*] Titulus iſte adſcriptus erat ad Baſilicam S. Laurentii extra muros, & presbyter illo titulo decoratus, appellabatur *Presbyter Cardinalis S.Stephani in Celio monte*; notat Cohelius *in notitia Card. cap.6.*

6. f *Ad componendum.*] Licèt nemo cogendus ſit regulariter tranſactionem, aut compromiſſionem facere, ſed tantùm hortandus, & ſuadendus, *cap. finali, de tranſact. authent. ut litigat. collat.9.* docent Molina *de primog. lib.4.c.9. num.29.* Oſuald. *lib.17. comment. cap.1. littera D.* plures apud Avendañum *de metu*: ſunt tamen caſus, in quibus quis cogitur tranſigere, aut compromiſſum facere, veluti ſi ſupremus Princeps ſic jubeat: ſicut enim poteſt quamlibet cauſam avocare, *authent. quæ in provincia, Cod. ubi de criminib.* ita & ad compromittendum partes cogere valet. Avendaño *ubi ſuprà, n.*28. Judex etiam inferior poteſt partes ad compromittendum cogere, cùm cauſa diutiùs diſputanda eſt, aut ita dubia exiſtit, ut facilè expediri non poſſit, ut in hoc textu, & *in cap. placuit 9. cap. diſcordantes, 90. diſt. cap. novit. de judiciis, l.unica, Cod. de Irenarchis*; aut cauſa inter magnates vertitur, & ejus naturæ eſt, ut ex judiciali deciſione turbari poſſet; quos & alios caſus litè proſequuntur Acuña *in dict. c.placuit*, Guillelmus Benedict. *in cap.Raynuntius, 3.part. n.*27. Matienzo *in dialogo, p.2. c.1. n.*8. Didacus Perez *in l.1. tit.8. lib.4. ordinamenti*, Avendaño *ubi ſuprà*, Myſingerus *in cap. finali, de probat.* Xamar. *de officio Advocati part.1. quæſt.8. num. 19. & quæſt.4.* Guzman. *de evict. quæſtion.41.* Pereyra *qq. forenſ. cap.23. n.*119. Valeron *de tranſact. in proœmio, num.*24.

7. g *Cuſtodiam, & etiam Prioratum.*] Licèt enim aliquis duo beneficia regularia in diverſis Eccleſiis habere non poſſit, *cap. cùm ſingula, de præb. lib.6.* tamen in uno, eodemque monaſterio duo beneficia obtinere quis valet, *cap.1. de conſuet. lib.6.* Cuſtodia autem eſt protectio ipſius monaſterii, & cuſtodes dicuntur patroni, & advocati ipſius; quo in ſenſu accipiuntur in legibus Longobardorum, *tit. 10. cap.1.* ibi; *Cum Pontificibus, Abbatibus, vel Cuſtodibus Eccleſiarum, ſeu xenodochiorum Præpoſitis.* Plura adducit Boſquetus *ad Innocentium lib.2. epiſt.* 122. in hoc tamen textu cuſtodis nomen accipitur pro eo, qui cuſtodiam monachorum, præcipuè puerorum habebat; olim enim in monaſteriis cuſtos eligebatur generalis omnibus monachis, & aliquando binis, aut ternis adhibebatur. Lanfrancus. *in conſuet. Cluniac. cap. de pueris*, ibi: *Extra loca cuſtodiæ ſuæ procedat nuſquam; duo, & duas lanternas ferant, quocumque pergant.* S.Dunſtanus *in concord. regul.* ibi: *Sub ſui cuſtodis vigilantia jugiter maneat, nec ipſe cuſtos cum ſingulo aliquo puero, ſine tertio, qui teſtis aſſiſtat, in grandi licentiam habeat.* Obſervat Benedict. Ephtenus *lib.4. diſquiſit. monaſt. tract.1. diſquiſit.6.* de qua cuſtodia accipienda ſunt verba ſuprà relata.

h *Poſſidendos.*] Sed quomodo Prioratus, & Cuſtodia dantur in perpetuum? ſiquidem ad vitam concedi non valent, *cap. ad noſtram, cap. porrecta, de confirmat. utili, cap. cùm ad monaſterium, §. nec alicui, de ſtatu monachorum.* Dicendum eſt, hoc procedere regulariter in Prioratibus electivis, & prioribus electis ab ipſo monaſterio, at R.P. poteſt in perpetuum priores eligere, ut in præſenti fecit. 8.

i *P. S. Mariæ.*] Petrus enim Diaconus tituli S.Mariæ, noſtri Pontificis tempore, videlicet per annos 1198. miſſus fuit Legatus in partibus Galliæ, ut proſequeretur judicium jam cœptum ſuper divortio à Philippo Francorum facto cum legitima uxore, aliâ ſuperinductâ; cujus legationis extant quamplures noſtri Innocentii epiſtolæ, & meminit Spondanus *in continuat. anno 1198. num.P.* 9.

j *Interdixit.*] Quia univerſitas, aut communitas non poteſt excommunicari, *cap. Romana, §. in univerſitatem, de ſentent. excomm. lib.6.* interdicto tamen ſubjici valet, unde paſſim in jure noſtro, dum perſonæ excommunicantur, communitates interdicuntur, *cap.1. de injuriis, lib.6. cap.1. de homicidio, eodem lib.* 10.

k *Celebrarunt.*] Quo facto irregularitatem contraxerunt, *cap. finali, de clerico excommunicato.* 11.

l *Epiſcopo.*] Cui competit Abbatum benedictio, ut dicemus *in cap.1. de ſupplenda neglig.* 12.

m *Appellantes.*] Certum eſt, appellantes non audiri, ſi illorum non interſit provocatio; quare in præſenti Rodericum poſſe agere ad impediendam electionem, & etiam provocare, quia illius intererat, docent fusè Abbas, Butrius, & Hoſtienſis in præſenti: videndi tamen ſunt Covarr. *practic. quæſt.14.* Flaminius *de reſignat. quæſt.13.* Salgado *de protect. 1. tom. lib.1. cap.13. num.*219. Lambertinus *de jurepatronat. lib.2. part.1. quæſt.2. tit.3.* 13.

n *Conſtantienſe.*] Conſtantiæ apud Geographicos multiplex mentio extat: in jure noſtro triplex reperitur: prima Conſtantia Metropolis Cypri; ſecunda in Germania; tertia in Gallia. 14.

o *Satiſfactione.*] Ad relaxationem cenſuræ debet præcedere ſatiſfactio, *cap. ex litteris*, ubi dixi, *de conſtitut.* 15.

COMMENTARIUM.

EX hoc textu illo rubro, & deciſioni aptior deducitur aſſertio: *Electio à ſuſpenſis celebrata non ſuſtinetur.* Probant textus *in cap. cùm dilectus, de conſuetud. cap. cùm bonæ, de ætat. & qualit. cap. conſtitutis, de appellat. cap. Apoſtolicæ, de exception. cap. quia, de conceſ. præb. cap. unico, ne ſede vacante, lib.6. cap.1. de re judic. eod. lib. cap.1. de poſtulat. Prælat. cap. poſtulaſti, cap. finali, de clerico excomm. cap. nos in hominum 9. quæſt.1. cap. quiſquis, cap. per inquiſitionem, hoc tit. cap. cùm in Curia, §. ult. eod. tit. lib.6.* Illuſtrant Suarez *de relig. tom.4. lib.2. cap.4. n.9. & cap.6. n.10.* Barboſa *de dignitat. cap.41. num.6. & lib.1. juris eccleſiaſt. cap.19. n.59.* Suarez *de cenſuris diſput.27. ſect.2. num. 34.* Sayrus *eodem tract. lib.4. cap.6. n.7.* Ugolinus *eod. tract. tabula 4. cap.7. §.3. & cap.8. §.9.* Gibalinus *eod. tract. fol.321. n.7.* Petrus Gregorius *de elect. cap.7. num.7.* Julius Lavorus *de elect. cap. 15. num.61.* Ricciulus *de jure perſonar. lib.4. cap.3. num. 9.* Tamburinus *de jure Abbatum tom.1. diſp.5. quæſt.8. n.13.* Diana *5.parte, tractat.10.* 16. Concluſio probatur.

tractat. 10. *reſolut.* 8. Anguianus *lib.2. de legibus, cap.2. num.*10. *&* 22. Garcia *tom.2. polit. tractat.9. diffic.3. dub.2.* Joannes Dartis *de beneficiis ſect. 6. cap.1.* Alteſſerra *hic.*

17. Traditur ratio dubitandi. Quæ aſſertio ita illuſtrata difficilis redditur ſequenti ratiocinio; nam actus eligendi eſt juriſdictionis, *cap.noſti 9.hoc tit.* ſed ſuſpenſus ſolùm privatur illis, quæ ſunt ordinis, non verò quæ ſunt juriſdictionis, ut probant Suarez *de cenſur.diſp.*26. *ſect.4. num.*3. Alterius *eod.tract.de ſuſpenſ.cap.*4. latè Gibalinus *eod.tract. fol.*331. *num.*33. ergo ſuſpenſus non privatur poteſtate eligendi. Augetur hoc ratiocinium ex eo, nam aut ſuſpenſi in noſtro textu erant ſuſpenſi à beneficio, vel ab ordine, vel ab actu particulari: neutro caſu ſuſpenſi privantur poteſtate eligendi: ergo. Probatur minor; nam ſuſpenſus à beneficio, privatur tantùm fructuum perceptione, *cap.cupientes, §.cæterum, hoc tit. in 6.* ſed electio, ſeu facultas eligendi non imputatur inter fructus beneficii: ergo ſuſpenſus à beneficio retinet facultatem eligendi. Deinde ſi erant ſuſpenſi ab ordine tantùm, privati erant poteſtate gerendi ea quæ ſunt ordinis: ſed facultas eligendi non competit ratione ordinis; ſiquidem laici, quos converſos religioſi appellant, plerumque habent jus ſuffragii, ut refert Garcia *ubi ſuprà*: ergo ſuſpenſi etiam ab ordine poſſunt eligere. Rurſus ſi ſuſpenſi ſunt ab aliquo actu particulari, non ſunt ſuſpenſi ab aliis, & per conſequens nec à facultate eligendi, quia actus humani non operantur ultra agentium intentionem, ut probat in ſpecie Gibalinus *ubi ſuprà, fol.*331. *num.*32. igitur nullo caſu ſuſpenſi privati ſunt jure eligendi, & per conſequens electio à ſuſpenſis celebrata valida eſt.

18. Suſpenſio eſt cenſura. Hoc ratiocinio non obſtante, vera eſt prædicta aſſertio, ad cujus expoſitionem ſciendum eſt, ſuſpenſionem eſſe cenſuram impedientem, ne perſonæ eccleſiaſticæ munia eccleſiaſtica obeant, actuſve ſpirituales exerceant, ſeu aliquâ poteſtate ſpirituali utantur, *cap. quærenti de v. ſ.* ubi non ſolùm comprehenditur ſuſpenſio, quæ ut pœna ob delictum infligitur, verùm quæ ut cenſura ad compeſcendum contumaciam imponitur, de qua *in cap. ecce, quæſt.4. cap.tam litteris* 33. *de teſtib. cap.cum in cunctis, §.ult. hoc tit. Clement.*1. *§.ult. de hæret. Clement.2. de pœnis*, & in aliis juris locis congeſtis à Panormit. *in cap.reprehenſibilis* 26. *de appellat.n.*16. illud tamen inter ſuſpenſionem ut pœnam, & ut cenſuram diſcrimen verſatur, quòd ſuſpenſio ut pœna inflicta, elapſo tempore præfixo ceſſat, cùm prohibitio ad tempus facta elapſo tempore ceſſet; ſuſpenſio verò, quæ eſt cenſura, nunquam niſi abſolutione præcedente ceſſat, ut probat Gibalinus *de cenſuris diſput.*10. *ſect.*3. Hæc ſuſpenſio licèt cum excommunicatione plerumque confundatur, & excommunicatio appelletur, *cap. quidquid,* juncta Gloſſa ibi, *quæſt.*1. *cap. eccleſiaſtica, diſt.*23. nihilominus differt ab ea formaliter, & ſpecificè. Excommunicatio enim privat omnibus illis bonis, & miniſteriis, ac functionibus, quatenus ſunt quædam communicationes, & per eas communicatur cum aliis fidelibus: ſuſpenſio verò eiſdem functionibus privat, quatenus ſunt exercitia alicujus poteſtatis eccleſiaſticæ ab officio, vel beneficio provenientis. Unde cùm per hanc pœnam reus in eo ſtatu conſtituatur, ut nec amittat officium eccleſiaſticum, nec interim ſuſpenſione pendente exercere valeat, ideò ſuſpenſus dicitur, ut docent Sayrus *lib. 4. theſauri, cap.*1. Marius Alterius *de ſuſpenſ. diſput.1. cap.*1. Aliud etiam diſcrimen faciliùs agnoſcitur inter excommunicationem, & ſuſpenſionem, videlicet quòd excommunicatio in omnes perſonas inferatur; ſuſpenſio verò tantùm in perſonas eccleſiaſticas, quæ eccleſiaſtica officia exercent.

19. Suſpenſio quotuplex. Secundò ſciendum eſt, ſuſpenſionem aliam eſſe ab officio, aliam à beneficio, vel ab utroque; & aut fieri ad tempus, ut *in cap. cùm in cunctis 7. §.ult.hoc tit. cap.1. de re judicata, lib.6. cap.2. de temporib.ordin. eod. lib. cap.1. de ſentent. excomm. in 6. Clementina* 1. *§.penult. de hæret.* aut ad beneplacitum ſuperioris, donec indulgentiam mereatur, *cap. tam litteris,* 33. *de teſtib.* Suſpenſio ab officio privat omni actu ſpirituali ordinis, de qua *in cap.3. de uſuris, cap.2. de officio deleg. in 6. cap.1. de rebus Eccleſiæ, in Clementinis*; niſi tantùm à certo actu ſuſpenſio fiat, ut à ſacerdotali, vel ſimili, ut in caſibus congeſtis à Gloſſa, *verbo Suſpenſi*, in Clementina *cupientes, de pœnis*. Suſpenſio à beneficio incurritur cùm aliquis privatur jure illo perpetuo percipiendi fructus ratione dignitatis, beneficiive, de qua *in dict. cap.cùm in cunctis, cap. nihil 44. hoc tit. Clement.2. de vita & honeſt.* Suſpenſio ab officio & beneficio dicitur, cùm quis tam fructibus beneficii, quàm exercitio ordinis privatur, quæ totalis, ſeu integra ſuſpenſio dicitur, de qua *in cap. Apoſtolica 9. de except. cap.1.de ſchiſmaticis. cap.tuarum* 11. *de privileg. Clement.2. de decimis.* Suarez *diſp.* 25. *de cenſuris, ſect.3. num.*11. & ita ſuſpenſus non poteſt quæ ſunt ordinis exercere, *cap.2. de cler. excomm. cap.1. de re judicata lib 6.* nec quæ ſunt juriſdictionis, ut conferre beneficia, *cap. quia 4. de conceſſ. præb. cap.unico, §.cùm verò, ne ſede vacante, lib.6.* eligere, ex noſtro textu, & *cap.cum dilectus, de conſuet.*

20. Suſpenſionis effectus. Tertiò circa effectus ſuſpenſionis ſciendum eſt, ſuſpenſum ab officio omni uſu ordinis, juriſdictionis, & adminiſtrationis clericalis privatum eſſe, ſimulque habilitate ad novum beneficium conſequendum; prius verò obtento non privatur, quæ doctrina probatur ex nominibus, quibus ſuſpenſionem ab officio explicant PP. Concilii Nicæni *cap.*1. ubi ſuſpenſionem appellant ceſſationem ab omni ſacro miniſterio; & Patres Synodi Trullanæ ceſſationem ſimiliter vocant. D. Baſilius *ad Amphiloch. cap.*69. ceſſationem à miniſterio dicit; & ex communi ſectentia, tam Theologorum, quàm Canoniſtarum, ut ex Hugolino, Mario Alterio, & aliis refert Leander *de cenſur. tract.4. diſput.3. quæſt.*3. non tamen ſuſpenſus ab officio privatur eo, ſed tantùm ipſius uſu; ſuſpenſionis enim verbum non demonſtrat extinctionem, ſeu ablationem, ſed tantùm impedimentum exercitii: quo in ſenſu eo verbo utuntur Felix II. R. P. *epiſt.*2. Concilium Aurelian.5. *can.5. &* 17. unde dum ſuſpenſionem imponunt Patres, utuntur illis verbis: *Sequeſtretur, removeatur*; ut conſtat ex Concilio Aurelian.3.*can.*2. Brachar.3. *can.*1. Tolet.13. *cant.*11. Obſervant Morinus *lib.2. exercit. cap.*3. Gibalinus *de cenſuris fol.*316. igitur ſuſpenſus ab officio, ſuſpenſus eſt ab integro uſu ordinis, *cap.1. de re judicata, lib.6.* & licèt Gloſſa *in cap. audivimus 24. quæſt.1. verbo Qui excommunicatus*, exiſtimaverit, ſuſpenſum ab officio non privari juriſdictione; contrarium tamen verius eſt, ut probatur *ex dict. cap.*2. & extravaganti *ambitioſæ, de rebus eccleſ.* Docent Gibalinus *ubi ſuprà, fol.*317. Leander *dict.diſput.3 quæſt.*3. qui exinde varias morales reſolutiones deducunt. Similiter ſuſpenſus à beneficio, licèt non privetur ipſo; privatur tamen ejus fructibus, & integrâ adminiſtratione, *cap.cum Vuinton.hoc tit.c.cupientes,eod.tit. in 6.* & licèt teneatur deſervire officio, ſi tamen fructus percipiat, reſtituere tenetur, *c.2. de ſolut.* Illuſtrant Gibalinus *ſuprà, folio* 342. Leander *ubi proximè, c.26. cum ſeq.*

Ex

21. TRADITUR DECIDENDI RATIO. Ex quibus jam apparet vera decidendi ratio ad noſtrum textum: nam cùm electio, ſeu facultas ipſa eligendi ſpectet ad officium, quod tantùm clericis, aut perſonis eccleſiaſticis convenit; ideò ſuſpenſus ab officio privatur ſuffragio in electione. Hugolinus *d. tabula 4. cap. 7. §. 3. & cap. 8. §. 9.* ſimiliter quia privatur juriſdictione: ſed poteſtas eligendi ſpectat ad juriſdictionem, *cap. noſti 9. hoc tit.* ergo ſuſpenſus ab officio eligere non poteſt, cùm enim aliquid generaliter prohibetur, ſpecies generis prohibita intelligitur. *Clement. exivit, §. nam ubi, de v. ſ.* ideò electio facta à ſuſpenſis non valet, quia pro non dato habetur illud, quod datur à non habente poteſtatem, *cap. 2. cap. paſtoralis, de donationibus*: ſed ſi jus præſtandi ſuffragium in electione non competat ratione officii, ſed beneficii, illud jus non amittitur per ſuſpenſionem ab officio, quia ſuſpenſus ab officio non privatur beneficio, aut ejus adminiſtratione. Docet Gibalinus *ubi ſuprà, num. 8. fol. 321.*

22. DISSOLVITUR RATIO DUBITANDI. Non obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta, nam procedit cùm ſuſpenſio non eſt ab officio, ſed à beneficio, tunc enim ſuſpenſus non privatur facultate eligendi; noſtra verò aſſertio procedit in ſuſpenſis ab officio, aut ab ordine; nam illi cùm non poſſint actum ordinis, vel officii exercere, utique nec ea, quæ dependent ab ordine, aut officio, ut actus eligendi, *Clement. 2. de ætat. & qualit.* quare nihil intereſt, an à jure, aut ab homine ſuſpenſio imponatur, quidquid velit Gloſſa *verbo Suſpenſi, in cap. cum dilectus, de conſuet. & in cap. ſi celebrat, verbo Eligere, de clerico excomm.* omnia autem quæ pro ratione dubitandi adduximus, procedunt in ſuſpenſo à beneficio, qui non privatur eis, quæ ſunt ordinis, aut officii, ut ſuprà dixi.

23. EXPONITUR CAP. CUM IN CUNCTIS 7. §. CLERICI, ULT. HOC TIT. Adhuc ſuperiori aſſertioni obſtat textus *in cap. cum in cunctis 7. §. clerici, ult. hoc tit.* ubi agitur de clericis, qui ſcienter aliquem ad Epiſcopatum, vel inferiora Eccleſiæ miniſteria elegerunt, contra formam in eo textu præſcriptam; & Alexander III. ejus textus auctor, eos ſuſpendendos eſſe, & poteſtate eligendi privandos decrevit: ex qua deciſione colligitur, privationem juris eligendi, & ſuſpenſionem diſtinctas prorſus eſſe pœnas, aliàs fruſtrà Pontifex poſt ſuſpenſionem inflictam adderet, *& privandos eſſe poteſtate eligendi*: igitur quia ſuſpenſio non includit in ſe privationem facultatis eligendi, ut aliàs arguebat Gloſſa *in cap. cupientes, verbo Beneficiis, hoc tit. in 6.* Cui difficultati ex ſuprà dictis facile fit ſatis, ſupponendo textum illum loqui, & procedere in ſuſpenſis à beneficiis, non verò ab officiis; unde cùm ſuſpenſus à beneficio, niſi aliunde privatus ſit, eligendi poteſtate non careat; ideò Alexander III. in eo textu, ut ſuſpenſum à beneficio excluderet à facultate eligendi, diſtinctè apponit pœnam ſuſpenſionis, & pœnam privationis facultatis eligendi, ut docet & interpretatur illum textum Gibalinus *de cenſuris, fol. 343. num. 5.* Sed huic ſolutioni adverſatur textus *in cap. quiſquis, hoc tit.* in verbis ultimis, ibi: *Ab officiis & beneficiis penitus ſuſpendantur, per triennium tunc eligendi poteſtate privati.* Ex quibus deducitur, in ſuſpenſis ab officio neceſſariam eſſe expreſſionem, ut ſuſpenſus eligere non poſſit. Cui difficultati reſpondendum eſt, in eo textu duplicem eſſe pœnam; una imponenda per judicem, nimirum ſuſpenſio ab officiis, & beneficiis; alia quæ incurritur ipſo facto, nempe privatio poteſtatis eligendi pro tunc; quare ut diverſa pœna debuit exprimi: quæ interpretatio apertè ſuadetur ex illis verbis, *Ab officiis, & beneficiis penitus ſuſpendantur, eligendi tunc poteſtate privati.* Ubi notandum eſt, privationem eligendi poni in præſenti, ſuſpenſionem autem in futuro: at *in dicto cap. cum in cunctis*, utraque pœna, ſuſpenſio videlicet, & privatio facultatis eligendi imponitur ipſo jure, ac proinde fruſtra diſtingueretur una ab alia, niſi diverſæ eſſent. Præſenſit Gibalinus *ubi ſuprà, fol. 344. in principio.*

CAPUT XVII.

Idem *Capitulo a Pennenſi.*

Qualiter poſt obitum bonæ memoriæ Pennen. Epiſcopi Eccleſiâ veſtrâ vacante, receptis priùs ſuper electione facienda litteris noſtris, *b* Primicerium veſtrum vobis elegeritis in Paſtorem, vos tanquam auctores electionis ipſius pleniùs cognoviſtis. Verùm quoniam electus à vobis ante confirmationem obtentam adminiſtrationi Epiſcopatus ſe irreverenter immiſcuit, & tam à Clericis, quàm à laicis juramenta recepit, non attendens quod ſecundùm Apoſtolum nemo ſibi debeat honorem aſſumere, ſed qui vocatur à Deo tanquam Aaron: nec donum ſcientiæ Pontifici conveniens fuerat aſſecutus, cùm juxta verbum dominicum, qui fecerit & docuerit, magnus vocetur in regno cœlorum. Poſtquam nobis eundem præſentaſtis electum, ſufficienti examinatione præmiſsâ, communicato fratrum conſilio, electionem de ipſo factam, exigente juſtitiâ duximus irritandam, quicquid ob eam, vel ex ea ſecutum eſt, denunciantes penitus non tenere. Ne autem gregi Dominico diu deſit cura paſtoris, & ex defectu ipſius Eccleſia veſtra incurrat diſpendium & jacturam, univerſitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta præcipiendo mandamus, quatenus convenientes in unum, ſicut moris eſt, & Spiritus ſancti gratiâ invocatâ, virum idoneum, & qui vitâ, & ſcientiâ ſit ſufficiens, Pontificali oneri, & honori poſt receptionem præſentium infra menſem, in Patrem, & Paſtorem animarum veſtrarum per electionem vobis canonicam aſſumentes, electum ipſum nobis poſteà præſenteris, à nobis, ut dignum fuerit, vice Regiâ petituri conſenſum, & confirmationem authoritate Apoſtolica recepturi. Alioquin aliquos ex vobis ad præſentiam noſtram ex parte omnium tranſmitti volumus, & mandamus, ſecundùm aſſignationem noſtram Paſtorem idoneum recepturos. Datum Laterani XI. Cal. Octobris.

NOTÆ.

NOTÆ.

1. Pennenſis urbs ubi.

a *PEnnenſi.*] Ita legendum eſt, vt etiam habetur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.* 2. & in ipſo Codice epiſtolarum Innoc. III. *fol.* 379. Penna perantiqua ciuitas eſt Italiæ, in Aprutio, cuius meminit Ptolomeus *lib.* 3. *cap.* 1. illamque Paulus Diaconus *lib.* 2. *cap.* 19. rejicit in Picenum: à Farneſianis Principibus hodie poſſidetur. Habet Eccleſiam Cathedralem jam à temporibus Apoſtolorum, quæ immediatè paret Sedi Apoſtolicæ, & cui coniunxit Innocent. IV. Hadrianenſem Epiſcopatum anno 1252. vt refert Vghellius *tom.* 1. *Italiæ*, *fol.* 48. De electione ſucceſſoris in locum Anaſtaſii ejus Epiſcopi, in præſenti agitur, & ſuffectus fuit Gualdericus monachus Ciſtercienſis.

2. b *Primicerium*] De Primicerii officio agimus *in cap.* 1. *de officio Primicerii.*

COMMENTARIVM.

3. Concluſio probatur.

EX hoc textu talis deducitur aſſertio: *Electus ante confirmationem adminiſtrans, priuatur jure quæſito per electionem, & electio caſſatur.* Probant textus *in cap. cum in cunctis*, §. *ſi verò*, *cap. noſti* 9. *cap. bonæ*, *cap. nihil* 44. *hoc tit. cap. cupientes*, §. *cæterum*, *cap. auaritiæ*, *eod. tit. lib.* 6. *extrauaganti injunctæ*, *hoc tit. cap. cum venerabilis* 7. *de conſuet. cap. jam* 18. *de præb.* & alii citati *in cap. poſtulaſti*, *cap. noſti*, *hoc tit.* Illuſtrant vltra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, & *de poteſtate Epiſcopi* 1. *p. tit.* 1. *cap.* 4. & *de jure Eccleſiaſtico lib.* 1. *cap.* 19. *num.* 146. Iulius Lauorus *tit.* 4. *de elect. cap.* 25. Layman *eod. tract. cap.* 19. Tamburinus *de jure Abbatum*, *tom.* 1. *diſput.* 6. *q.* 1. plures relati à Solorzano *lib.* 4. *polit. cap.* 14. Pellizarius *q.* 21. Garcia *tom.* 2. *polit. tract.* 9. *difficultate* 6. *dub.* 1. Gibalinus *in ſynopſi cenſurar. littera E*, *num.* 4. Lotherius *de re benef. lib.* 2. *cap.* 13. Michael Rouſſelius *lib.* 2. *hiſtor. Pontif. juriſdict. cap.* 2. & 25. Moez *in d. cap. auaritiæ.*

4. Traditur ratio dubitandi.

Hæc aſſertio dubia redditur ex eo; nam certum eſt, per electionem tantùm acquiri jus dignitatis, & officii, *cap. cùm inter* 21. junctâ ibi Gloſſâ, *hoc tit. cap. dilectiſſimi* 8. *q.* 1. *cap. quantò*, juncta Gloſſa ibi, *verbo Relatio*, 63. *diſt.* Abbas *conſilio* 47. ſed nemo delictum committit, aut fraudem facit, qui ſuo jure vtitur, *l. nemo*, *ff. de reg. juris*: ergo electus, qui jure quæſito vtitur, adminiſtrans bona ſuæ dignitatis, puniri non debet. Accedit, nam adeò verum eſt, per electionem jus ad dignitatem acquiſitum eſſe, vt olim ſi coniugatus eligeretur in Epiſcopum, ſtatim ab vxore recedere cogebatur, D. Hieronymus *epiſt.* 50. *ad Pammachium*, & ex eo notat Cironius *in hoc tit.* igitur quia electus per electionem ita jus acquirit, ut ante confirmationem adminiſtrare poſſit. Augetur ſecundò hæc difficultas *ex cap. noſti*, *hoc tit.* ubi cùm electus ante confirmationem adminiſtraſſet, priuatus non fuit quæſito jure per electionem.

5. Ratio decidendi.

Sed hac difficultate ita falcita non obſtante, vera eſt noſtra deciſio, ad cuius expoſitionem præmiſſis traditis *in cap. poſtquam* 3. *cap. noſti*, *cap. tranſmiſſam*, *hoc tit.* ſciendum eſt, confirmationem ex parte electi ita neceſſariam eſſe, vt ſi eâ omiſſâ ſe ingerat adminiſtrationi bonorum, ſiue ut Prælatus, ſiue ut Oeconomus, ſiue ut procurator, priuetur jure quæſito per electionem. Pius IV. in ſua conſtitutione 86. quæ extat in Bullario: Alexander V. & Iulius II. in conſtitutionibus relatis à Gibalino *ubi ſuprà*; & ita deciſum fuiſſe in ſacra Rota refert Farinacius *tom.* 2. *parte* 2. *deciſ.* 641. Tamburinus *ubi ſuprà*: immò ſi abſque diſpenſatione Pontificis promoueatur ad aliam dignitatem, talis promotio cenſetur ſubreptitia, nec præſtat verum titulum, ut reſolvit Abbas in præſenti, *num.* 8. quæ doctrina procedit non ſolùm in electo, verùm in poſtulato, nominato, ſeu præſentato. Lotherius *q.* 13. *num* 2. Tamburinus *d. q.* 1. *num.* 5. & in omnibus dignitatibus, & beneficiis expreſſis *in d. cap. Auaritiæ*. Limitatur autem noſtra deciſio in eo, qui per ignorantiam, & cum bona fide ſe ingeſſit adminiſtrationi, ut deciſum fuiſſe in ſacra Rota referunt Tamburinus *d. q.* 1. Barboſa *in d. cap. auaritiæ*, *n.* 4. ratio autem noſtræ deciſionis ex eo prouenit, nam cùm jure communi attento, poſt electionem ſequi debeat confirmatio, *cap. poſtquam*, *hoc tit.* cum ibi traditis; per electionem enim tantùm inchoatur ſpirituale coniugium inter Eccleſiam & Prælatum, quod per confirmationem perficitur, *cap. inter*, *de tranſlat. Epiſcopi*; inde electus non confirmatus ſe immiſcens adminiſtrationi Eccleſiæ, quia non vocatus, ſed potiùs intruſus præſumitur, priuatur jure quæſito per electionem, & inhabilis redditur ad eandem dignitatem, vt ſic puniatur in quo peccauit, *cap. nemo*, *de temporib. ordin. lib.* 6. Peccauit ſe immiſcendo adminiſtrationi dignitatis, quam non habebat: priuatur ergo & jure quæſito, & facultate obtinendi eam. Poſt Viuianum *in præſenti*, docent Lotherius & Lauorus *vbi ſuprà.*

Nec obſtat ratio dubitandi ſuprà adducta; nam licèt verum ſit, per electionem jus ad dignitatem acquiri; illud tamen tantùm eſt in habitu, non verò in actu: per electionem acquiritur jus adminiſtrandi ſine exercitio, quod confirmatio præſtat; & ſic cùm jus illud ſit ſine effectu, inde adminiſtrationi ſe immiſcens ante confirmationem, tanquam intruſus, priuatur jure quæſito: nec obſtat textus in *d. cap. noſti*, *hoc tit.* ſuprà expenſus, pro cuius interpretatione videnda ſunt, quæ in ejus commentario adduximus pro rationis dubitandi ſolutione. 6. Diſſoluitur ratio dubitandi.

Obſtat præſenti deciſioni textus *in cap. indemnitatibus*, §. *cæterum*, & §. *ſi verò*, *de elect. in* 6. ubi ſæpe ſæpiùs deciditur, electam Abbatiſſam, & nondum confirmatam, poſſe impunè res monaſterii adminiſtrare: igitur quia ante confirmationem ſe immiſcens adminiſtrationi, non priuatur jure quæſito per electionem. Sed huius textus deciſio ſpecialiter procedit in Abbatiſſa, quæ non à duabus partibus, ſed à majori impugnatur, ne confirmetur, quæ interim poteſt adminiſtrare, non tamen aliquid ex rebus monaſterii alienare, vel moniales recipere; cujus ſpecialitatis rationem conſiderat Iulius Lauorus *d. cap.* 24. *num.* 25. Quæ huic commentario deſunt, petenda ſunt ex traditis *in cap. poſtquam* 3. *cap. noſti* 9. *cap. tranſmiſſam*, *hoc tit.* 7. Expenditur cap. Indemnitatibus, §. cæterum, et §. ſi verò, de elect. in 6.

CAPVT XVIII.

Idem *Capitulo* à *Capuano.*

CUm inter univerſas Metropoles Capuana ſit Apoſtolicæ Sedis vicinior, ad proviſionem ipſius ſpecialiùs aſpiramus, talem ipſi perſonam præfici cupientes, quæ ſicut

Digitized by Google

cut alios Metropolitanos loci vicinitate, ſic & devotionis affectu præcellat: per quem & ipſa Metropolis tam in ſpiritualibus, quàm *b* temporalibus optatum ſuſcipiat incrementum. Intelleximus autem per dilectos filios L. & P. Canonicos veſtros, & litteras, quas ad Sedem Apoſtolicam detulerunt, quod ad Decanum, & alios Canonicos veſtros *c* Panormi manentes, cùm ex eorum parte vobis fuiſſet per litteras intimatum, ut Eccleſiæ Capuanæ damna penſantes, ſic tractaretis ſuper electione ſubſtituendi Paſtoris, quod nullum deberetis in eorum abſentia nominare, quendam ſocium veſtrum cum *d* litteris deſtinaſtis, duodecim dierum terminum aſſignantes, infra quem poſt receptionem litterarum veſtrarum iter arriperent redeundi: quanvis eccleſiaſtica conſuetudo non exigat, ut ad electionem Paſtoris Canonici tam remoti vocentur, & illi præcipuè, qui longè antequam vos Metropolitani veſtri obitum præſentialiter cognoverunt, quorum aliqui poſt ejus deceſſum ad Capuanam Eccleſiam ſunt reverſi. Quia verò mora longior in electionibus eſt valdè ſuſpecta, immò ſæpe damnoſa, diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, atque præcipimus, quatenus invocatâ Spiritus Sancti gratiâ, perſonam idoneam per electionem canonicam concorditer aſſumatis ad regimen Eccleſiæ Capuanæ: conſequenter ad noſtram præſentiam nuncios idoneos tranſmiſſuri, per quos à nobis vice *e* regia poſtuletis aſſenſum, & Apoſtolicæ confirmationis *f* gratiam requiratis: attentiùs proviſuri, ut eo diſcretionis, & charitatis ſtudio procedatis, quod nec in electione vitium, nec in *g* electo defectus valeat inveniri: alioquin & factum electionis revocaremus in irritum, & perſonas eligentium puniremus.

N O T Æ.

1. Capua ubi. a *Capuano.*] Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.* 3. & *in ipſo Codice epiſtolar. Innocentii III. lib.* 2. *fol.* 381. ex quo litteram textus reſtituo. Capua ciuitas eſt antiquiſſima Campaniæ, caput aliquando Italiæ, vt refert Titus Liuius *lib.* 4. *hiſtoriæ,* ſæpiùs diruta à Romanis, & Gothis; denuò à Longobardis ex illius ruinis reædificata, cuius nominis rationem aſſignat Liuius *d. lib.* 4. his verbis: *Eo anno Vulturnum Hetruſcorum urbs, quæ nunc Capua eſt, à Samnitibus capta, Capuaque à Duce eorum, vel quod proprius eſt, à campeſtri agro eſt appellata.* Illuſtrat Lælius Biſciola *lib.* 11. *horarum ſucciſiv. cap.* 15. Eſt ciuitas Archiepiſcopalis à temporibus Joannis XIII. qui cùm in ea exularet, poſteà memor beneficiorum, quæ ibi acceperat, Archiepiſcopali decoravit titulo anno 968. ut refert Baronius *in eo anno.* Alia de Capua notarunt Fridericus Scotus *in itinerario Italiæ, p.* 3. *pag.* 209. Tamaius à Salazar *tom.* 2. *Martyrologii Hiſp. die* 15. *Martii.*

2. b *Temporalibus.*] Licèt aliquo tempore Capua ad patrimonium Eccleſiæ Romanæ ſpectaſſet, ex donatione Caroli Magni, Ludouici, & Othonis, cuius verba refert Cohelius *in notitia Cardin. c.* 15. *congregat.* 21. tamen labente tempore, Capuæ principatus ad Regem Siciliæ pervenit: ſed quia Innocentius III. tanquam tutor Friderici II. Regnum Siciliæ, & Principatum Capuæ regebat, ideò in temporalibus etiam curam Capuæ habebat, ut infrà dicemus.

3. Panormus ubi. c *Panormi.*] Panormus vrbs eſt omnium totius Siciliæ maxima, ac ſplendidiſſima, Regni caput, vt refert Philippus Cluverius *lib.* 2. *Siciliæ, cap.* 3. Colonia Romanorum, teſte Strabone *lib.* 6. cuius initium refert D. Rochus Pirro *tom.* 1. *Siciliæ Sacræ, notitia* 1. Dicta eſt etiam civitas hæc Panhormus, Panhormum, & Panhormium, à navium appulſu, quæ undique ad ejus portum accedunt: hormus enim eſt portûs pars; unde nautæ dicuntur hormizare, id eſt navem anchoris & retinaculis inſtruere, ut ſecura ſit à procellis in portu. Hinc Panhormita, Panhormitanus, & Panhormius. De hujus urbis antiquitate videndus eſt etiam Ptolemeus *lib.* 3. *cap.* 4. Habet Eccleſiam Cathedralem Beatæ Mariæ dicatam, & authoritate D. Gregorii conſecratam, vt ipſe teſtatur *lib.* 12. *indict.* 7. *epiſt.* 4.

d *Litteris deſtinaſtis.*] Iſtarum litterarum ad conuocandos electores abſentes refert ex veteri formulario inſtrumentum Petrus Gregorius *de elect. cap.* 14. in hæc verba: [Fratres N. talis Ordinis ſancti (putà) Benedicti, ad R. Curiam nullo medio pertinentis, & Frater N. humilis Prior clauſtralis N. cuiuſdam monaſterii, & curam ipſius gerens Sede Abbatiali vacante, dilectis correligioſis, & fratribus de N. & Prioratuum, & membrorum à monaſterio dependentium reſpectiuè, ſalutem à Domino: Cùm bonæ memoriæ Domnus N. Abbas ipſius monaſterii nouiſſimus, die 4. (putà) præſentis menſis Decemb. (quod non ſine grandi mentis amaritudine referimus) naturæ ſoluens debitum, ſpiritum ſuum reddiderit Creatori: nos ipſius corpore tradito reuerenter (vt decuit) ſepulturæ eccleſiaſticæ, nolentes dictum noſtrum monaſterium exiſtere Paſtoris diutiùs ſolatio deſtitutum, diem Lunæ poſt feſtum D. 24. menſis Ianuarii proximè futuri, cum intimatione omnium dierum ſequentium concorditer præfiximus ad electionem Paſtoris & Abbatis in dicto monaſterio, & Capitulo noſtro celebrandam, & ad alia omnia peragenda, quæ ipſius electionis negotium contingere dignoſcuntur. Vt igitur ignorantiam ſuper hoc prætendere nequeatis aliquam, vobis, & cuilibet veſtrûm, & omnibus, & ſingulis correligioſis præfixionem huiuſmodi duximus intimandam, voſque, & quemlibet veſtrûm tenore præſentium citamus, & vobis mandamus, quatenus die dicta Lunæ N. manè, horâ Capituli (quam diem & horam cum omnibus ſequentibus, quouſque ipſius electionis negotium fuerit expeditum, vobis harum ſerie aſſignamus, & præfigimus) ad monaſterium noſtrum prædictum, ſi volueritis, & veſtra credideritis intereſſe, veniatis, & compareatis, vnà nobiſcum de electione futuri Abbatis, dante Domino, eligendi, ac in ipſo electionis negotio modo debito proceſſuri: alioquin vobis non expectatis, nec vlteriùs, ſi prædictus terminus per nos fuerit prorogatus, conuocatis, in huiuſmodi negotio procedemus, abſentiâ veſtrâ non obſtante: ad iſtas autem litteras vobis, & cuilibet veſtrûm præſentendas & intimandas, dilectos noſtros D.D. duximus ſpecialiter deputandos: & in ſignum mandati noſtri ſuſcepti, & nunciorum, quilibet 4.

ex

ex præſentibus Capitulo per ſe manu propriâ, vel per alium ſubſcripſit, vel ſigillum ſuum appoſuit. Datum in Capitulo noſtro ſub ſigillo noſtro communi, vnà cum ſui notarii ſubſcriptione, &c. die, anno, &c.]

5. e *Vice Regiâ.*] Circa huius clauſulæ expoſitionem variè cruciantur repetentes *hic.* Abbas Siculus, Abbas Panormitanus, Hoſtienſis, & Butrius *num.*4. ignari hiſtoriæ huius temporis Innocentii III. variè hallucinantur, quorum ſententiis omiſſis, vt veram interpretationem aſſignemus, ſciendum eſt Innocentium III. auctorem huius textus, fuiſſe tutorem Friderici II. pupilli, & Regis Siciliæ, & ſic regnum ipſum, tam in ſpiritualibus propriâ authoritate, quàm in temporalibus tutoriâ rexiſſe, vt referunt Spondanus poſt Baronium *anno* 1198. *n.*6. D. Rochus Pirro *tom.*1. *Sicilia ſacra, cap. de elect. Præſul. num.*6. & ex eis obſeruauit, qui ignorauit nihil, Illuſtriſſimus D. Franciſcus Ramos in memoriali ſæpè citato, & ſemper laudando, *pro Epiſcop. Luſit. propoſit. vlt.* §. 5. vnde in illis electionibus, in quibus Rex Siciliæ, ſi adultus eſſet, præſtaret aſſenſum tanquam patronus Eccleſiarum Cathedralium ſui Regni, Innocentius tanquam tutor præſtabat aſſenſum vice Regiâ, quod etiam conſtat ex alia epiſtola ipſius Innocentii miſſâ ad Clerum & populum Regienſem, in hæc verba: [Cùm dilectus filius G. S. Mariæ in Porticu Diaconus Cardinalis, cui vices noſtras, tam ſuper Balio Regni, quàm officio Legationis commiſeramus, apud Meſſanam pro ipſius Regni negotiis moraretur, dilecti filii Canonici Regienſes eidem obitum bonæ memoriæ Regienſis Archiepiſcopi, tam per litteras, quàm per Canonicos ſuos nunciarunt. Poſtmodùm autem ad propria reuertentes, & conuenientes in vnum, inuocatâ Spiritus ſancti gratiâ, vota ſua in Venerab. Frat. noſt. L. tunc Regienſem Archidiaconum contulerunt, eundem ſibi vnanimiter eligentes in Patrem ſuum pariter & Paſtorem: cúmque ad prædicti Cardin. præſentiam acceſſiſſent, vt ab eo tam aſſenſum, quàm confirmationem etiam obtinerent, ipſe aſſenſum eis regiâ vice concedens, & electionem examinans, cùm eandem inueniſſet canonicè, & de perſona idonea celebratam, authoritate Apoſtolicâ confirmauit, &c.] Idem liquet *ex epiſt.* 232. *lib.* 2. *ad pop. Cap. & epiſt.* 244. ex geſtis Innoc. III. *pag.* 10. *&* 20. notauit Florens *ad tit. de elect.* Huius notitiæ oblitum cerno Michaelem Rouſſelium *lib.*2. *hiſtor. Pontif. juriſd. cap.*7. *num.*40. ubi tamen meminit Conſtantiæ Henrici VI. viduæ, quam tutricem dicit Friderici II. pupilli, narratque in manibus Innocentii III. renunciaſſe juri præſentandi Prælatos in Regno Siciliæ: quod jus repetiit tanquam iniuſtè extortum Fridericus jam vir, & Imperator factus. Eodem modo accipiendus eſt textus antecedens in illis verbis, *vice regia.*

6. f *Gratiam.*] Confirmatio electionis, tam ex parte confirmandi, quàm confirmantis, non gratia, ſed juſtitia eſt; ſiquidem ex neceſſitate prouenit: vnde qui confirmat, non beneficium, ſed debitum impendit, *cap. poſtquam* 3. *hoc tit. cap. finali, hoc tit. in* 6 nec qui confirmat, donat, aut liberalitatem exercet, *cap. inter dilectos, de fide inſtrum.* docet Lauorus *de elect. cap.*25. *n.*28, & electus poteſt petere per ſe, aut per procuratorem ex juſtitia confirmationem, argumento textus *in cap. nullus, de jurepatron.* & confirmante in confirmatione ceſſante, poteſt conqueri coram ſuperiore. Tamburinus *tom.* 1. *de jure Abbat. diſput.* 6. *q.* 1. & *q.* 3. *num.* 4. Peyrinis *de ſubdito, cap.* 3. §. 6. *in fine,* Garcia *tom.* 2. *tract.* 9. *diſficul.* 6. *dub.* 2. Barboſa *voto* 97. *n.*70. igitur non rectè Innocentius confirmationem gratiam appellat. Huic difficultati reſpondendum eſt, Pontificem ex gratia electos confirmare, quia ſi nolit confirmare electionem, non habet ſuperiorem, à quo cogatur: quare omnia, quæ facit Sedes Apoſtolica, ex gratia facere dicitur *in cap. Sedes, de reſcriptis.*

g *Electio.*] In hoc caſu electus fuit in Archiepiſcopum Capuanum R. cuius mentio fit *in cap.* 2. *ne ſede vacante.* 7.

COMMENTARIUM.

Ex hoc textu talis communiter deducitur aſſertio: *Ad electionem vocari debent abſentes, ſi intra prouinciam ſunt; valdè autem remoti, ſi commodè citari poſſint.* Probant textus *in cap. quanto,* 63. *diſt. cap. humilis, de majorit. & obed. cap. obeuntibus, cap. in Geneſi, cap. bonæ, el* 2. *cap. quod ſicut* 28. *cap. coram* 35. *cap. quia propter,* §. *illud, cap. venerabilem* 34. *hoc tit. cap. cùm olim* 7. *de arbitris, cap. conſtitutis,* 45. *de appellat. cap. quamvis, de officio ordin. lib.* 6. *cap. cùm in Eccleſiis,* 33. *de prabend. eod. lib.* Trident. *ſeſſ.* 25. *de regul. cap.*6. Illuſtrant vltra laudatos à Barboſa *in præſenti,* & *lib.* 1. *juris Eccleſiaſt. tit. de elect. num.*89. & *de Canonicis cap.*39. & *voto* 47. *num.* 168. Petrus Greg. *de elect. cap.* 14. Iulius Lauorus *cap.*17. *de elect.* Tamburinus *de jure Abbat. tom.* 1. *diſput.* 5. Suarez *tomo* 4. *de relig. tract.* 2. *cap.* 5. Samuel *tract.* 1. *de elect. diſput.* 2. *controv.* 3. Lugo *reſponſ. moral. lib.* 14. *cap.* 24. Garcia *tom.* 2. *tract.* 9. *difficult.* 3. *dub.* 5. Viſcherus *de elect. Regis, concluſ.* 20. *fol.*79. Dartis *de beneficiis, ſect.* 6. *cap.* 1. Alteſſerra *in præſenti.* 8. Conclusio referatur, et probatur.

Sed hæc aſſertio difficilis redditur ſequenti conſideratione: Non ſolùm abſentes intra prouinciam, verùm & valdè remoti, ad electionem ſunt vocandi; nam inuitis his, quorum intereſt, non eſt dandus Epiſcopus, *cap. nullus,* 61. *diſt.* & quod omnes tangit, ab omnibus debet approbari, *l. finali, ff. de auctorit. tutor.* & præſentibus omnibus quorum intereſt, de vnoquoque negotio tractandum eſt, *l. de vnoquoque, ff. de re judic. l. nam ita* 39. *ff. de adopt. l. etiamſi* 29. §. *final. ff. de minoribus.* Facit textus *in l. curialis* 2. *C. de decurion. lib.* 10. ibi: *Vbi tractatur publica vtilitas, remoti ſunt vocandi;* aliàs non vocati electores contempti videntur, & tunc potior eſt cauſa vnius prohibentis, quàm majoris partis eligentis, *l. Sabinus* 20. *ff. communi diuidundo:* igitur in noſtro caſu etiam valde remoti erant vocandi. 9. Ratio dubitandi.

Sed hac difficultate minimè obſtante, vera eſt noſtri textus deciſio, ad cuius expoſitionem ſciendum eſt, mortuo Prælato, & ejus corpore humato, electores de futuri Prælati electione agentes, congregari debere in loco honeſto, & conſueto, atque præfinire diem ad ſucceſſorem eligendum; & tunc præſentes abſentibus litteras, aut nuncium mittere debere, vt cuncti abſentes ſciant vacantem eſſe Eccleſiam, & ſimul diem electionis præſcriptum, quæ omnia litteris comprehendenda ſunt, quarum exemplar retuli ſuprà ex veteri formulari. Vocandi autem ſunt abſentes, ſi ſint intra prouinciam, ſiue venire poſſint, ſiue non. Innocent. *in d. cap. quia propter,* §. *illud:* ſi verò in loco remotiori degant, & commodè vocari poſſint, atque expectari, vocandi ſunt, ex noſtro textu. Vocari etiam debent abſentes cauſâ ſtudii, ſi ſint in loco, ex quo venire poſſint. Panorm. *in cap. bonæ, el* 2. *hoc tit.* & illi qui ſunt in poſſeſſione præbendæ, quamvis illis mota ſit quæſtio proprietatis, *cap. in Geneſi,* ubi Abbas *n.*5. *hoc tit.* & ſi abſentes vocati non comparuerint intra præfixum tempus, vt interſint electioni, præſentes 10. Abſentes ſunt vocandi.

ſentes ad eam procedere poſſunt, non obſtante illorum abſentia, *cap. quod ſicut* 28. *hoc tit.* Quid tamen, ſi major pars abſuerit, minor autem præſens ſit? diſputant Petrus Gregorius *d. cap.* 14. *de elect.* Lauorus *dict. cap.* 17. ſed ſi illis vocandis non vocatis electio facta ſit, ipſo jure ſuſtinetur; caſſanda autem eſt, dummodò abſentes de contemptu agant, & non aliter; etſi vnus tantùm contemptus ſit, *d. cap. quod ſicut*, ubi Abbas *num.* 4. plus enim in hac ſpecie operatur vnius contradictio, quàm plurium electio, *cap. bona* 36. *hoc tit. l. ſi in tres, ff. de arbitris*: & quia talis electio non eſt nulla ipſo jure, ſed irritanda; ideò neceſſe eſt, vt abſens contemptus petat caſſationem ante illius confirmationem, *cap. finali, hoc tit. in* 6. Antonius Cuchus *lib.* 4. *inſtit. tit.* 5. *num.* 51. Lauorus *ubi ſuprà, num.* 14. ſed ſi major pars abſens vocata non ſit, electio ipſo jure nulla eſt, quia de eſſentia electionis deſideratur, vt major pars vocetur, *cap. audiſti, hoc tit.* Illud tamen ſummè notandum eſt, electione caſſata, quia vnus ex abſentibus contemptus eſt, ideò electores non priuari facultate eligendi, nec electionem deuolvi ad abſentem, vel ſuperiorem; ſed poſſe iterum eligere electores etiam ipſum, quem jam elegerant, docet Petrus Greg. *de elect. cap.* 14.

11. Inhabiles non ſunt vocandi.

Circa inhabiles, eos videlicet, qui propter delictum, aut cenſuram priuati ſunt facultate eligendi, dubium eſt apud Interpretes. Et dicendum, quod ſi delictum ita eſt manifeſtum, vt nullâ poſſit tergiuerſatione celari, tunc non eſſe vocandos; & quamvis vocati ſint, non debent expectari, *cap. cum inter, de elect.* vnde ſi abſentes ſint excommunicati, ſuſpenſi, vel interdicti notorii, non ſunt vocandi. Similiter nec illi, qui quamvis adeſſent, eligere non poſſent, propter defectum ordinis, vel ætatis, *cap. ex eo, de elect. lib.* 6. *Clementina* 1. *de regular. cap. vt hi qui, de ætat. & qualit.* quæ doctrina procedit etſi nondum ſit diſcuſſum, an inhabiles priuandi ſint, cùm ſufficiat vt poſſint poſtea conuinci. Docent Lauorus *d. cap.* 17. *num.* 7. Barboſa *num.* 89. Garcia *ubi ſuprà, num.* 4. ſeruanda tamen conſuetudo eſt illius Eccleſiæ, de cuius Paſtore ſubſtituendo agitur, *cap. in Geneſi, hoc tit.* Gloſſa *in cap. coram* 35. *hoc tit.*

12. Ratio decidendi.

Ex quibus dignoſcitur vera decidendi ratio ad noſtrum textum: qui enim in prouincia ſunt, vocari debent ad electionem faciendam, ſicut vocantur ad alia negotia ardua. Felinus *in cap. cum omnes, de conſtit. cap. quamvis, de officio Ordin. in* 6. Accedit, quia fructus præbendæ conſiſtunt etiam in ſuffragio præſtando, & jure eligendi, vt de Epiſcopo docetur *in cap.* 1. *ne ſede vacante*: ergo abſentes intra prouinciam vocandi ſunt ad electionem; qui verò remoti ſunt, & commodè vocari, & expectari non poſſunt, vocandi non ſunt, quia periculum eſt in mora, *d. cap. in Geneſi, cap. bona* 36. *hoc tit.* periculum enim adeſt, quia abſentibus extra prouinciam dilatio concedenda eſt juxta diſtantiam locorum, à quibus ſit euocatio; veluti ſi ex prouincia aſſignentur, tres menſes; extrà, ſex; & trans mare, nouem, juxta legem primam *C. de dilationib.* atque ita ſi abſentes expectarentur, diu vacaret Eccleſia, cum graui ejus damno, tempuſque electionis elaberetur, *cap. ne pro defectu, hoc tit.* Vnde rectè in præſenti textu decidit Innocentius, abſentes extra prouinciam vocandos non eſſe, ſi commodè vocari, & expectari non poſſunt; intra prouinciam verò degentes, vocandos, & expectandos eſſe. Sed ſi non vocandi vocentur, expectandi ſunt vſque ad diem præſcriptam, niſi incommodum inde Eccleſiæ ſequatur, vt reſolvit Lugo *reſponſ. moral. lib.* 14. *cap.* 24. & ſi abſentes acceſſerint, etiam poſt ſcrutinium poſſunt ad electionem admitti, *cap. Eccleſia, cap. ſicut, hoc tit.* Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà perpenſa; nam procedit in præſentibus, & abſentibus, qui commodè vocari valent: ſi verò ita remoti ſint, vt non ita commodè vocari poſſint, vocari non debent, ex ratione proximè adducta, damni videlicet, quod Eccleſiæ ſequitur; quæ ratio vt validior, firmiorque, vincit aliam pro dubitandi ratione expenſam.

13. Exponitur cap. cùm olim de re judic.

Sed obſtat textus *in cap. cùm olim* 12. *de re judic.* in vltimis verbis, ibi: *Archidiaconatum plenâ omnium veſtrûm, qui præſentes fuerint in Eccleſia, interueniente concordiâ ordinaueritis.* Ex quibus deducitur, abſentes ad electionem non eſſe vocandos, ſiue remoti ſint, ſiue intra prouinciam: ergo non rectè aſſerimus, abſentes intra prouinciam eſſe vocandos. Gloſſa ibi, *verbo Præſentes*, vt huic difficultati ſatisfaciat, aſſerit in eo textu conſuetudine introductum eſſe, vt abſentes non vocarentur; quare ratione præſcriptæ conſuetudinis, tantùm præſentes admitti ad eligendum. Sed hæc ſolutio conuincitur, quia conſuetudo in hac parte tantùm attenditur circa valdè remotos vocandos, vel non, *cap. coram, cap. in Geneſi, hoc tit.* & abſentes intra prouinciam ſemper vocandi ſunt, vt ex noſtro textu, & ſimilibus: quare hac ſolutione omiſsâ, verius dicendum eſt, quod cùm in ea ſpecie collatio Archidiaconatus deuoluta eſſet ad R. Pontificem, reſtituendo eam, & denuò concedendo Capitulo, potuit coarctare eam ad præſentes, & intereſſentes, vt poſſint ipſi tantùm eligere Archidiaconum: ita Panormit. *ibi, num.* 29.

14. Intelligitur caput quod ſicut 28. hoc tit.

Ex ſuprà traditis accipit lucem textus *in cap. quod ſicut* 28. *hoc tit.* ubi aſſerit Innocentius, quod ſi ad electionem Præſulis Armachani vocati fuerunt abſentes, qui ſine periculo potuerunt vocari (quia ex noſtro textu vocandi non ſunt, qui commode vocari nequeunt,) & illi venire nequiuerint, quia intra tempus deſignatum non venientes, ampliùs expectandi non ſunt, electio à præſentibus celebrata valida eſt; ſi verò eos non fuiſſe vocatos conſtiterit per litteras, aut per teſtes (vocatos enim fuiſſe Capitulum debet probare, *cap. Albericus, de teſtib.* quia vocatus nemo præſumitur niſi probetur, *cap. ſacro* 48. *de ſentent. excomm.*) electio infirmabitur, niſi abſentes superueniant, & illi conſentiant: qui textus debet accipi quando non vocati fuerunt pauci, & poſteà ſuperuenientes conſentiunt: ſi verò major pars abſens contempta eſſet, etiam ex poſtfacto conſentiens, non ideò conualeſcit electio, quæ ipſo jure nulla fuit, cùm de eſſentia electionis ſit, vt major pars electorum vocetur, vt docet Garcia *ubi ſuprà, num.* 6.

CAPVT XIX.

Idem *Archidiacono, & Capitulo a Capuano.*

CUm olim nobis de obitu bonæ memoriæ Archiepiſcopi Capuani, tam per veſtras litteras, quàm nuntios conſtitiſſet; volentes, prout officii noſtri ſollicitudo depoſcit, in Paſtorem provideri celeriùs Eccleſiæ viduatæ, vobis dedimus in mandatis,

ut

ut electionem canonicam de perſona idonea faceretis, per quam in ſpiritualibus & temporalibus Capuana Eccleſia poſſet congruè gubernari. Vos autem mandatum noſtrum ſuſcipientes humiliter & devotè, ſtatuto die in Metrop. Eccleſia conveniſtis; & cùm ad tractandum de facienda electione in Capitulo ſederitis, & tu fili Archidiacone hymnum ad invocandam Spiritus ſancti gratiam incepiſſes, dilectus filius M. Archidiaconus Theat. Canonicus Capuanus ſilentium indicens ſic ait: Dominus Papa ut faceremus canonicam electionem præcepit; & ego ne fiat niſi canonica, interdico, & ad ipſum vocem appellationis emitto. Cúmque à quibuſdam veſtrûm quæſitum fuiſſet ab Archidiacono memorato, quid intelligeret per canonicam electionem, reſpondit: Ut ſecundùm decreta canonica nullus in Epiſcopum de aliena eligeretur Eccleſia, donec in propria poſſet idoneus inveniri; & ſic aliquantulo facto tumultu, cùm tu, fili Archidiacone, hymnum iterum incepiſſes, ipſe Archidiaconus Theatinus cum quibuſdam complicibus ſuis choro exivit, & cœpit in quodam angulo Eccleſiæ commorari, & vos hymnum ſolemniter in choro compleviſtis. Deinde cùm poſt invocatam Spiritus Sancti gratiam foret de electione tractandum, unum Presbyterum, & unum Diaconum, & alium Acolytum vicem gerentem Subdiaconi, qui etiam eſt Cancellarius Eccleſiæ Capuanæ, ut vota ſingulorum ſeriatim perquirerent, elegiſtis: qui univerſorum perquirentes diligentiùs voluntates, vos omnes, qui ad eligendum in Capitulo remanſiſtis, invenerunt in electione concordes, dilectum filium R. Subdiaconum, & L. Capellanum noſtrum, filium dilecti filii nobilis viri P. Comitis Celanenſis, unanimiter nominantes. Demùm verò prædictum Archidiaconum, & qui cum eo exierant, per quoſdam de veſtris admonere curaſtis, ut ad electionem accederent faciendam: ſed cùm ipſi venire penitus recuſaſſent, & diceret idem Archidiaconus, quod non ei feceratis tantum honoris & gratiæ, quod vobiſcum vellet in electione facienda perſiſtere, vos publicatâ electione veſtrâ, cantaſtis Te Deum laudamus, & pulſari feciſtis cum ſolemnitate campanas, ut quod per vos factum fuerat, innoteſceret civitati: ad quarum ſonitum cùm univerſus populus ad Eccleſiam adveniſſet, & audiſſent qualiter à vobis electio fuerat celebrata, factum veſtrum communiter approbarunt; & quidam eorum, ut Archidiaconum & alios qui ab electione diſcordabant, ad concordiam revocarent, multipliciter inſtiterunt. Verùm ipſe Archidiaconus, ut proponitur, ſe tunc ipſi electioni minimè conſentire, & in noſtra præſentia ſuum aſſenſum ipſi velle præſtare reſpondit: quod etiam, ſicut dicitur, ſæpè & ſæpiùs in multorum præſentia replicavit. Tu verò, fili Archidiacone, cum multis de Canonicis Capuanis decretum electionis afferens eligentium ſubſcriptionibus roboratum, ad noſtram præſentiam acceſſiſti, & cùm apud nos fuiſſetis aliquandiu commorati, Canonici Capuani pro parte adverſa poſt aliquot dies noſtro ſe conſpectui præſentarunt. Vobis igitur, & ipſis in noſtra, & Fratrum noſtrorum præſentia conſtitutis, utrique partium præcepimus dicere veritatem; & quantum quidem erat in narratione facti, uſque ad exitum Archidiaconi prædicti de choro, neutra partium diſcordabat. Dicebant tamen Clerici antedicti, quod multi qui exierant cum Archidiacono, minis & terroribus fuerant inducti electioni à vobis poſtmodùm factæ conſentire. Cúmque tam à vobis, quàm à Clericis illis quæſiverimus diligenter, quot erant Clerici Capuani, qui electioni debuerant intereſſe, inventi non fuiſtis in reſponſione diſcordes; ſed tam vos, quàm ipſi certum ſuper hoc numerum deſignaſtis: & cùm quæreremus ſollicitè, quot exierant cum Archidiacono Theatino, cùm appellationem oppoſuit, interpoſitæ appellationi faventes; licèt in hoc à vobis præfati tres Clerici diſcordarent, quod duodecim, vel tredecim ad plus de Canonicis ab electione facta proponerent diſſentire; & vos eos eſſe quinque, aut ſex ſolummodò diceretis; ſecundùm tamen expreſſum ab vobis, & ipſis Canonicorum numerum tres partes, & ampliùs erant in electione concordes, ſi etiam prædictorum Clericorum aſſertio vera eſſet, quod tredecim Canonici diſſentirent. Quanquam autem, ut prædiximus, diligenter inquiſivimus publicè veritatem, ne tamen aliqua videremur omittere, de quibus fides nobis erat plenior exhibenda, per quoſdam de fratribus noſtris ſigillatim vos, & ipſos Clericos examinari præcepimus, ut quiſque veſtrûm coram ipſis pleniùs, & ſecuriùs exponerent voluntatem; qui non aliud quàm antè propoſitum fuerat, invenerunt. Interrogati verò Clerici antedicti, qui ſe quorumdam Canonicorum dixerant minis, & terroribus ad conſentiendum inductos, ſi viderunt aliquibus quamlibet coactionem inferri, taliter reſponderunt, quod poſt factam electionem audiverunt quoſdam de Canonicis aliis comminantes, & dicentes: De civitate trecenti vocentur armati, & tunc apparebit, quis electioni noſtræ noluerit conſentire. Sed licèt hoc dictum fuerit, non viderunt tamen propter hoc aliquem cum armis venientem ipſis coactionem aliquam intuliſſe. Cùm autem ex utriuſque

utriuſque partis aſſertione conſtaret, interpoſitam fuiſſe appellationem canonicam, quando ne fieret electio niſi canonica, ſecundùm mandati tenorem, ad noſtram fuit audientiam appellatum, videri poterat quod poſt eam medio tempore nihil debuerit innovari: unde talis electio judicanda erat irrita & inanis, ut poſt appellationem canonicè interpoſitam attentata; & è contra cùm appellatum fuiſſet, non ut nulla fieret electio, ſed ut fieret canonica, ſi factum electionis canonicæ fuit ſubſecutum, non utique contra formam appellationis hujuſmodi, ſed magis ſecundùm eam videbatur eſſe proceſſum; & ideò licèt poſt appellationem, tamen contrà fuit eadem electio celebrata, propter quod non erat aliquatenus irritanda. Nam cùm duæ partes, & ampliùs electioni conſenſerint, & conſentiant, licèt cautum reperiatur in *b* canone, ut tunc alter de altera eligatur Eccleſia, cùm nullus in propria fuerit repertus idoneus; quia tamen hoc in favorem introductum eſt Clericorum, & cuique licet *c* renuntiare juri, quod pro ſe noſcitur introductum; vos qui duæ partes eratis, & amplius, cùm quod duæ partes Capituli faciunt, totum facere doceatur, in hac parte juri, quod pro vobis facere videbatur, renuntiare potuiſtis, & electionem de perſona alterius Eccleſiæ celebrare; præſertim cum illud decretum locum videatur habere, quando Clericis renitentibus & invitis, per alicujus violentiam poteſtatis extraneus ingeritur ex adulterio, propter quod ſequitur in decreto, ut ſit facultas Clericis renitendi, ſi ſe viderint prægravari; & quos ingeri ſibi viderint ex adverſo, non timeant refutare. Præterea cùm Sedes Apoſt. Caput omnium Eccleſiarum exiſtat, & R. Pontifex judex ſit ordinarius ſingulorum, quando de ipſa quis aſſumitur in Prælatum alterius, ei poſſe objici non videtur, propter capitis privilegium, quod obtinet plenitudinem poteſtatis, quod de alia Eccleſia eligatur, cùm à capite membra reputari non debeant aliena. Item cùm poſt appellationem emiſſam ut non fieret electio, quia talis appellatio nulla foret, ſed ut fieret canonica, dictus Archidiaconus Theatinus cum ſuis fautoribus chorum exiiſſet, & vos illos ut intereſſent electioni faciendæ vobiſcum, curaſſetis ſollicitè revocare, quoniam ad electionem faciendam accedere noluerunt, alienos ſe feciſſe videntur; propter quod electioni à vobis concorditer celebratæ de jure non poſſe contradicere videbatur: præſertim cùm idem Archidiac. poſtea requiſitus reſponderit, quod in præſentia noſtra vellet ſuum ei præbere conſenſum: & ideò cùm ſecundùm ſtatuta Lateran. Concilii, app. remotâ ſemper id debeat prævalere, quod à pluribus & ſanioribus fuerit ordinatum, niſi fortè à paucioribus & inferioribus aliquid rationabile objectum fuerit & oſtenſum; à vobis celebrata electio, tanquam à majori & ſaniori parte, non obſtante contradictione, vel appellatione paucorum, debebat, & poterat rationabiliter confirmari, cùm id quod objectum exiſtit & oſtenſum, rationibus præmiſſis appareat rationabile non fuiſſe. His taliter allegatis, quamquam contra perſonam illius, quem elegiſtis, nihil unquam dictum fuerit vel objectum; quia tamen verbum Apoſtoli dicentis: Nemini citò *d* manum imponas, debemus attendere, diligenter ad ea, quæ circa perſonam inquirenda fuerant, duximus ex officio noſtro (ſicut decuit) procedendum. Et quia cùm tria ſint in perſona electi præcipuè requirenda, videlicet ætas legitima, morum honeſtas, & litteratura ſufficiens; licèt de honeſtate morum, tanquam ei, qui nobiſcum eſt aliquandiu laudabiliter converſatus, poſſimus ipſi laudabile teſtimonium perhibere: illius quoque litteraturæ, licèt non eminentis, tamen convenientis exiſtat, ut pro defectu ſcientiæ (ſicut pleniùs intelleximus ab his, qui eum meliùs cognoverunt) ab electione non deberet excludi, de legitima tamen ætate plenè ſcire *e* non potuimus veritatem, de qua nec vos (ut accepimus) aliquid cogitaſtis: & cùm à multis cujus ætatis exiſteret, curaverimus indagare, à nemine unquam audivimus, quod annum trigeſimum attigerit. Cùm autem ſecundùm prædicti ſtatuta *f* Concilii nullus debeat in Epiſcopum eligi, qui trigeſimum ætatis annum non egerit, licèt ſenectus venerabilis ſit, non diuturna, nec annorum numero computata, ſed cani hominis ſint ſenſus ejus, & ætas ſenectutis vita immaculata: quia tamen poſt illa tria, quæ Salomon aſſerit difficilia, quartum quaſi reputet impoſſibile, viam videlicet viri in adoleſcentia ſua, tanquam inveſtigari non poſſit; nos Eccleſiæ pariter & perſonæ providere volentes, & tam rationes, quàm canones obſervare, habito ſuper hoc cum fratribus noſtris diligenti tractatu, quia propoſitum veſtrum providum intelleximus, & ideò propter urgentem neceſſitatem, & evidentem utilitatem Eccleſiæ Capuanæ, quam in hac parte potiùs approbamus, volumus ipſum firmiter perdurare, præfatum Subdiaconum noſtrum de communi fratrum conſilio vobis in procuratorem concedimus, liberam adminiſtrationem ei tam in ſpiritualibus, quàm in *g* temporalibus committentes. Quapropter diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, atque præcipimus, quatenus eum ſuſcipientes humiliter

&

& devotè, ipſi curetis plenariè de ſpiritualibus & temporalibus reſpondere, ut & ipſe profectum & honorem Eccleſiæ Capuanæ valeat ſtudioſiùs procurare, & dilectionem quam vos ad eum habere proponitis, in exhibitione operis experiri. Speramus enim in Domino, quod ſicut ei dedimus in mandatis, taliter in commiſſa ſibi procuratione proficiet, quod ſibi ſalutem, vobis utilitatem, & nobis comparabit honorem. Datum Laterani.

N O T Æ.

1. a *CApuano.*] Ita legitur in ipſo codice epiſtolarum Innocentii Coloniæ edito, *pag.*435. ex quo litteram textus reſtituo; ſed legendum eſt, *Archiepiſcopo*, ut habetur tam in hac, quàm in tertia collectione, ubi *ſub hoc tit. cap.*4. reperitur textus hic. De Eccleſia Capuana egi in textu antecedenti.

2. b *In Canone.*] Ut tunc de altera Eccleſia eligi valeat Prælatus; jure enim communi ex propria congregatione ſumi & eligi Prælatus debet, *cap.*1. ubi probavi, *hoc tit.* Conſuetudine etiam introduci poteſt, ut de aliena Eccleſia Prælatus eligatur, *cap. cum dilectus* 8. *de conſuet. cap.*25. *de v. ſ.*

3. c *Renunciare.*] Vulgare axioma deductum ex lege *ſi quis in conſcribendo, C. de pactis, l. ſi quis in conſcribendo, C. de Epiſcop. & Cleric.* quod variis limitationibus exponit Balboa *in cap.* 1. *de foro compet.*

4. d *Manum imponas.* Verba ſunt Apoſtoli *ad Timoth. cap.*1. quæ reperiuntur *in cap. miramur*, 6. *diſt. cap. quod eſt manus*, 78. *diſt.* ex quibus evincitur, ante legitimam ætatem non eſſe aliquem ſacris ordinibus initiandum.

5. e *Scire non potuimus.*] Inde ob negligentiam diei natalis innumera jurgia, & pernicioſæ mortalium ſeditiones ſæpè eveniunt; probari autem ætas poteſt, vel aſpectu corporis, *l.minor* 33. *ff. de minor. l.ſi minor, ff. ſi tutor, vel curat. l.ſi alterius, C.ſi minor ſe majorem*; teſtibus, *l.noviſſima, C.de liberali cauſa*; natali profeſſione, etiamſi à matre fiat, *l.etiam penult. ff. de probat. l.non nudis, C.de precibus, l.*1. *C.ſi minor, l.*2. *de excuſat. tutor.* de qua profeſſione aliqua adducunt Coſtanus *de ſponſ. fol.*74. Narbona *de ætate, anno* 1. *q.*1. & communiter fit ex libris parochialibus, ubi ſcribuntur regeneratorum nomina.

6. f *Statuta.*] Concilii Lateranenſis, de quo *in cap. cùm in cunctis, ſuprà hoc tit.*

7. g *Temporalibus.*] Hæc verba etiam occurrunt in textu antecedenti, ubi adduximus rationem quare Archiepiſcopus Capuanus in temporalibus etiam adminiſtraret.

COMMENTARIVM.

8. Concluſio probatur.

EX hac diffuſa epiſtola ſequentem communiter repetentes deducunt aſſertionem: *Appellatione interpoſitâ, ne electio niſi canonicè fiat, ſi ſequatur electio canonica, valida eſt; ſi verò appelletur, ne hoc modo fiat, & contrà celebretur, nulla eſt.* Probant textus *in cap. conſideravimus, cap. cùm inter, hoc tit. cap.dilecti, de ſupplend. neglig. cap.*1. *cap.circa, cap. quamvis* 10. *hoc tit. in* 6. *cap.*1. *de appellat.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa in præſenti, Covar. *practic. q.*24. *num.*5. Julius Lavorus *de elect. cap.*19. *num.*120. Lancellotus *de attentatis* 2. *p. cap.*12. *limit.*5. Salgado *de protect. Reg. p.*3. *cap.*8. latè *de retentione bullarum* 3. *p. cap.*8. Lezama *tom.*3. *verbo appellare*, Fragoſo *de regim. Chriſt. reip. p.*1. *lib.*8. *diſput.*24. §.41. Thomas Sanchez *lib.*3. *conſil. cap. unico, dub.*32. Hieronymus Garcia *tom.*2. *polit. regul. difficult.*6. *tract.*9. *dub.*3.

Hæc tamen aſſertio difficilis redditur ſequenti conſideratione; nam ab eo quod facit major pars Capituli non licet appellare; nec ſi tali appellationi deferatur, inducitur attentatum, *cap.*1. *cap. ex ore, de his quæ fiunt à Prælat.* immò factum à majori parte, non obſtante appellatione exequendum eſt, *d.cap.*1. ibi: *Appellatione remotâ prævaleat ſemper, & ſuum conſequatur effectum, quod à majori, & ſaniori parte Capituli fuerit ſtatutum.* Et *d. cap. ex ore*, ibi: *Nos attendentes ſibi de jure non potuiſſe competere, ut per appellationem ob id interpoſitam communem ordinationem Eccleſiæ impediret.* Quod adeò procedit, ut etiamſi in continenti offeratur cauſæ probatio, non admittatur appellatio, ut docent *in d.cap.*1. Immola *colum.*1. *num.*2. Innocentius *num.*3. quos ſequuntur Azevedo *ad Curiam Piſanam lib.*2. *cap.*4. *num.*12. Salgado *de protect. p.*2 *cap.*13. *n.*228. igitur ſi in præſenti textu appellatio interpoſita fuit à minori parte, cùm electio celebrata eſſet à majori, non debebat admitti. Accedit, nam ex alio capite appellatio ſuperfluè interpoſita fuit in præſenti caſu; nam appellatio ne electio fiat niſi canonicè, fruſtratoria eſt, quia vel electio celebrata fuit canonicè, & cùm non ſit contra appellationem facta, nihil operatur appellatio: vel fit minùs canonicè, & tunc electio nulla eſt ipſo jure, *cap. cùm in cunctis, cap. quia diligentia, cap.quia propter, hoc tit.* ergo fruſtratoria fuit appellatio, de qua in præſenti caſu. Augetur ſecundò hæc difficultas, nam ſi appellatio, de qua in præſenti, vires habuit, ſive interpoſita ne niſi canonicè electio fieret, ſive ut hoc vel illo modo celebraretur, quidquid poſt appellationem admiſſum fuerat, ut attentatum revocari debebat, *cap. ſi à judice, de appellat. lib.*6. quidquid enim poſt appellationem attentatum fuerit, nullum eſt ipſo jure, *cap. ſignificante, cap. Rodulphus, de reſcriptis, cap.*1. cùm vulgatis, *de appellat.* ergo quocumque modo appellaret minor pars Capituli Capuani, quidquid poſteà attentatum fuerat, nullum debebat declarari. 9. Impugnatur tradita aſſertio.

Quâ difficultate, etſi gravi, non obſtante, vera eſt præſens deciſio, pro cujus explicatione ſciendum eſt, appellationem duplicem eſſe, unam judicialem, aliam extrajudicialem, ut docent Abbas *in rubrica de appellat. num.*3. Petrus Greg. *lib.*50. *ſyntagm. cap.*2. *num.*5. Rebuffus *in tract. de appellat. in præfat.* Paz *in praxi*, 6.*p. in proœm. num.*8. Azevedus & plures ab eo relati *in rubrica, tit.*18. *n.*4. *lib.*4. *recopil.* Judicialis dicitur, quæ in judicio interponitur, & quadrupliciter à Doctoribus conſideratur, videlicet antejudicialis, intrajudicialis, judicialis, & poſtjudicialis. Antejudicialis dicitur, quæ ante litis conteſtationem interponitur, *cap. ſignificaſti* 32. *cap. Rodulphus* 35. *de reſcriptis.* Intrajudicialis, quæ poſt litem conteſtatam ante finem judicii fit, *cap.*1. *de dilat.* ut quæ ab interlocutionibus interponitur, *cap. ut debitus* 59. *de appellat.* Judicialis dicitur quando à ſententia definitiva appellatur. Poſtjudicialis, quæ interponitur ab executione, *l.ab executione* 4. *ff. de appellat. l.ab executore* 5. *C. quorum appellationes, cap. conſultationi* 25. *de re judic.* Extrajudicialis verò appellatio dicitur ea, quæ ab actibus extrajudicialibus interponitur, quotiens quis gravatus, vel gravamen ſibi inferendum eſſe ſuſpicatur, ut in electionibus, præſcriptionibus, & ſimilibus, *cap. conſtitutis* 23. *in fine, de appellat.* 10. Appellatio quotuplex.

cap. concertationi 8. *eod. titul. lib.*6. quæ omnia extrajudicialia ſunt, *cap. cum inter*, *hoc tit. cap. conſtitutio* 41. *cap. ut circa*, *eod. tit. lib.*6. Mareſcottus *lib.*1. *variar. cap.*32. *num.*30. Salgado, plura inde ad praxim reſolvens, *de protectione Regia* 2. *part. cap.*13. Et hæc extrajudicialis appellatio interponitur vel à judice extrajudicialiter procedente in danda alicui poſſeſſione, vel ſpoliatione; vel à privato gravamen aliquod inferente, veluti in electione non ſolùm facta, verùm facienda, *cap. Eccleſia* 48. *hoc tit.* ut ſi de perſona non idonea fiat, *cap. congregato* 53. *hoc tit.* vel contempto eo, qui provocat, *c. bonæ* 36. *hoc tit.* vel ne procedatur ad electionem ſine conſenſu totius Capituli, ſeu vocatis abſentibus, *cap. auditis* 27. *hoc tit.* ne ille, vel ille eligatur, *cap. inter* 21. *hoc tit. cap. qui contra* 20. *eod. tit. in* 6. vel niſi canonicè fiat electio, *cap. cum nobis* 19. *hoc tit.* quibus in caſibus eligentium poteſtas ſuſpenditur, *cap. cùm nobis* 19. *de elect.* progreſſuſque ipſius electionis impeditur, *cap. quod ſicut* 28. *hoc tit.* Hæc autem appellatio extrajudicialis frequenter interponitur, cùm quis ſuſpicatur aliquod gravamen ſibi eſſe inferendum in electione ſeu præſentatione; quo caſu fieri debet proteſtatio in publica forma eligenti, vel adverſario, quam nos appellamus vulgò *requirimiento*, ne videlicet ad electionem procedatur, aliquiſve præſentetur, inſtituatur, ſeu in poſſeſſionem mittatur, aliter ex tunc tanquam à gravamine comminato appellari; à futuro enim gravamine appellari poteſt, *l. in multis* 25. *Cod. de appellationib.* cum vulgatis.

11. Post appellationem nihil innovatur.

Secundò præmittendum eſt, poſt appellationem interpoſitam nihil eſſe innovandum, *l.*1. *& per totum Cod. nihil innovari appellat. pendent. cap.*1. ubi latè dicam, *de appellat.* Lancellottus *integro tract. de attentatis*: quod procedit ſive appellatio recepta ſit, ſive non ſit admiſſa; nam ſi recepta eſt, nihil innovari poteſt, ex eo quia recepta eſt, & per conſequens ſuſpenſa juriſdictio judicis à quo, *cap. ad hæc*, *cap. ſuper eo*, *cap. ut noſtrum* 36. *de appellat.* Si verò non ſit admiſſa, etiam non permittitur innovatio, ne præjudicium appellanti irrogetur interim dum per ſuperiorem deciditur, an appellatio juſtè interponatur, an invalidè, *l. unica*, *ff. nihil innovari*, Lancellottus *de attentatis* 2. *p. cap.* 15. *n.* 58. Covar. *practic. quæſt.*25. *num.*1. Sententia enim per appellationem inſpecto præſenti ſtatu extincta cenſetur, *l.*1. *§. finali*, *ff. ad Turpillian.* & ſi conſideremus futurum litis eventum, ſuſpenſa dicitur, *c. venientes*, *de jurejur.* tum etiam, nam ſi aliquid appellatione interpoſita innovaretur de judice à quo, non ſolùm in præjudicium partis fieret, verùm etiam in contemptum ſuperioris judicis ad quem, ut docent Francus & Cardinalis *in cap. bonæ*, §. 1. *de appellat.* Unde quia poſt appellationem à judice à quo innovatur, attentatum dicitur, & ante omnia remedio attentatorum à judice ad quem revocari debet: quare frequens eſt illa clauſula in reſcriptis impetratis appellationis causâ: *Revocato in irritum quidquid poſt appellationem inveneritis attentatum, in negotio procedatis.* Docent & illuſtrant Donel. *lib.*28. *comment. cap.*9. Gaillus *lib.*1. *pract. cap.*146. Gonzalez *ad regul.*8. *gloſſa* 5. *num.*176. Tuſchus *littera A*, *concluſione* 375. *&* 376. Balboa, & communiter repetentes *in cap.*1. *de appellat.*

12. Ratio decidendi.

Ex quibus velut manuducitur ratio noſtræ concluſionis; nam ſi appellatio interpoſita ſit, ne hoc, vel illo modo ad electionem electores procedant, electio contrario modo celebrata, ut attentata reſcinditur, & revocatur, ex ſuprà dictis; immò electores pœnam ſuſpenſionis incurrunt, *cap. ſi poſtquam*, *cap. provida*, *hoc titulo in* 6. ſi verò generaliter appellatum fuit, ne electio niſi canonica admitteretur, electio canonicè celebrata ſuſtinetur, quia non eſt contra appellationem, licèt ſit poſt eam celebrata; quod non eſt ſufficiens in extrajudiciali appellatione, ut attentatum inducatur, ut dixi *in cap. conſideravimus*, *hoc tit.* Quare rectè Pontifex in præſenti decidit electionem in præſenti ſpecie poſt appellationem, non verò contrà, celebratam valere, electumque litteris pollentem, legitimamque ætatem habentem, admittendum eſſe ad Epiſcopatum.

13. Respondetur difficultatibus.

Nec obſtat difficultas ſuprà adducta, quia quod in ea dicebamus, procedit cùm major pars Capituli rationabiliter, & ſecundùm juris tramites ſtatuit; minor verò pars irrationabiliter, non ratione, ſed propriâ voluntate ducta, in appellationis vocem erumpit, ut electionem differat: tunc enim appellatione remotâ major pars procedere valet ad electionem abſque eo quod ut attentatum reſcindatur. Nec obſtat, appellationem interpoſitam in noſtro textu, ne niſi canonicè procederetur, fruſtra interponi. Cui difficultati, omiſsâ ſolutione Innocentii in præſenti, dicendum eſt, appellationem interpoſitam, ne niſi canonicè electio fiat, non eſſe fruſtratoriam, quia utilius eſt, ut electio annulletur per viam attentati judicis officio, quàm per viam ordinariam, agendo ad nullitatem electionis, ut docet Butrius *in præſenti*, *num.*22. Nec obſtat augmentum difficultatis, cui ſatisfaciendum eſt diſcrimen conſtituendo inter appellationem judicialem, & extrajudicialem; licèt enim poſt appellationem judicialem omnia quocumque modo attentata revocentur; tamen in appellatione extrajudiciali illud tantùm revocatur, quod contra ipſam appellationem factum eſt, videlicet contra expreſſum articulum, à quo fuit extrajudicialis appellatio interpoſita, juxta textum *in cap. cum ſit Romana*, §. *verò*, *de appellat.* docent Lancellottus *de attentatis lib.*3. *c.*12. *limit.*3. Covar. *pract. cap.*24. *num.*5. extrajudicialis enim appellatio tantùm eſt quædam provocatio, quæ non ſuſpendit juriſdictionem ejus, à quo interponitur; ſed tantùm in eo articulo, de quo ſpecialiter eſt appellatum. Unde cùm in noſtro textu agatur de appellatione extrajudiciali, rectè aſſeritur, quod niſi contra ipſam appellationem electio celebrata ſit, ut attentata revocari non poteſt, ut dixi *in cap. conſideravimus*, *infra*.

14. Exponitur cap. constitutis 46. de appellat.

Obſtat ſuprà traditis textus *in cap. conſtitutis* 46. *de appellat.* ubi aſſeritur interpoſitâ ab electione appellatione, poſſe electum poſſeſſionem acquirere, & remedio attentatorum poſſeſſionem non revocari: igitur etiam poſt appellationem interpoſitam licet ad electionem procedere. Cui difficultati, omiſſis traditis à Balboa *in cap.*1. *de appellat. n.*47. dicendum eſt, poſſeſſionem in eo textu juſtè adeptam fuiſſe, & defendi poſſe duplici ratione. Primâ generali, quâ docetur ab executione appellationem non admitti, *cap. novit* 43. *hoc tit. l. ab executore*, *ff. de appellat. l. ab executione* 5. *Cod. quorum appellationes*; latè docet Salgado *de protect.* 4. *part. cap.*1. *cum ſeqq.* Aliâ ſpeciali ratione, quia licèt à confirmatione electionis appellari poſſit, *cap. cùm nobis* 19. *de elect. cap. concertationi*, *eod. tit. lib.*6. pluribus relatis Garcia *tom.*2. *polit. tract.*9. *difficult.*6. *dubio* 2. tamen poſt confirmationem ab inveſtitura, ſeu inſtitutione appellari non valet, *cap. ut circa*, *de elect. in* 6. ne diu Eccleſia paſtore deſtituatur; unde cùm *in d. cap. conſtitutis*, appellatio eſſet interpoſita poſt confirmationem, appellatio poſtea adepta remedio attentatorum revocari non poteſt. Docet Petrus Greg. *lib.* 5. *part. tit.*15. *c.*2. *littera V.*

CAPUT

CAPUT XX.

Idem a *Cantuarienſi Archiepiſcopo.*

INnotuit nobis olim, tam per tuas litteras, quàm quorumdam Suffraganeorum tuorum, & dilectorum filiorum Prioris, & Conventus *b* Vvigornienſis Eccleſiæ, quod eadem Eccleſiâ deſtitutâ *c* Paſtore, dicti Prior, & *d* Conventus dilectum filium Magiſtrum M. Eboracenſem *e* Archidiaconum in Paſtorem animarum ſuarum unanimiter elegerunt; & cùm ejus tibi fuiſſet electio præſentata, *f* confirmationem uſque in adventum ipſius, qui *g* abſens eligebatur & inſcius, diſtuliſti; qui tandem quod fuerat factum audito, ad præſentiam tuam devotus acceſſit, & præter opinionem omnium, qui nihil obſtare credebant, quin ſtatim concors, & canonica deberet electio confirmari, ſpontanea tibi, & *h* ſecreta confeſſione *i* monſtravit, quod conſcientia ejus aliquantiſper ex natalibus eſſet læſa, & quod ad tantæ dignitatis apicem præter indulgentiam Apoſtolicæ Sedis nollet aliquatenus promoveri propoſuit, etiamſi promoventem benignum & facilem inveniret. Tu autem, ſicut vir providus & diſcretus, intellectâ conſcientiâ ejus, noluiſti protinus ad confirmationem procedere, ſed nobis rei ſeriem per tuas inſinuaſti litteras, & per eas ipſius Magiſtri merita & conſcientiam *j* commendaſti. Capitulum autem ejuſdem Eccleſiæ, quare per te fuiſſet electionis confirmatio protelata, ſe ignorare per litteras ſuas nobis tranſmiſſas expoſuit, & eam petiit per Sedem Apoſtolicam confirmari, præſentato nobis decreto electionis ſubſcriptionibus eligentium roborato. Quidam tamen Suffraganeorum tuorum, quod per tuas litteras videbaris obſcurè aliquantulum innuiſſe, per ſuas litteras in aliquibus expreſſerunt, aſſerentes eum filium fuiſſe cujuſdam militis, & ab eo ex quadam *k* ingenua, & non conjugata ſuſceptum. Interim verò idem Magiſter ex inſperato ad præſentiam noſtram acceſſit, & quod nobis de nativitate ipſius per litteras aliquorum Suffraganeorum tuorum fuerat intimatum expoſuit, & adjecit quod nunquam pater ejus habuerat uxorem, ſed matri ejus virginitatis florem ſubripuerat quaſi furtim, quo facto ipſa infra quadriennium à nativitate ipſius matrimonium contraxit. Nos ergo cum fratribus noſtris habito ſuper hoc diligenti tractatu, relectis *l* canonibus, quoſdam invenimus qui non legitimè genitos promoveri vetant ad officium Paſtorale, cauſam trahentes ex lege divina, per quam ſpurii, & manzares uſque ad decimam generationem in Eccleſia Dei prohibentur intrare. Invenimus etiam *m* alios, qui undecumque genitos non prohibent ad ſacros Ordines promoveri, dummodò ſibi merita ſuffragentur; aſſerenteſque quod culpa parentum non eſt filiis *n* imputanda. Et ad hoc probandum inducunt, quod Dominus noſter Jeſus-Chriſtus non tantùm ex alienigenis, ſed etiam *o* adulterinis voluit commixtionibus naſci, qui eſt Sacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech. Hi etiam divinæ Scripturæ videntur inniti, quâ dicitur: Filius non portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filii. Per quam antiquum videtur proverbium removeri, quod inter filios Iſraël dici ſolebat: Patres comederunt uvam acerbam, & dentes filiorum obſtupeſcunt. Quidam verò ad concordiam diſcordantia revocantes, repugnantiam canonum prædictorum quodammodò ſopire videbantur, dicentes quod illegitimè geniti, ſi *p* religioſi fuerint, aut in cœnobiis, aut in canoniis converſati, à ſacris miniſteriis minimè revocentur: & inter illegitimè genitos quidam aſſerunt, eos ſolos à ſacris officiis prohibendos, qui paternam incontinentiam imitantur; & ii quoque videntur authoritate divinæ legis inniti, quâ dicitur: *q* Ego ſum Deus zelotes, viſitans peccata patrum in filios uſque in tertiam, & quartam progeniem in iis qui oderunt me gratis; quaſi dicat, in iis qui circa me paternum odium imitantur. Verùm canon Concilii Lateranenſis à bonæ memoriæ *r* Alexandro Papa prædeceſſore noſtro editus in Synodo generali, primis concordans canonibus, non ſolùm tales vetat in Epiſcopos promoveri, verùm etiam eligentibus talem perſonam pœnam infligit, immò ipſo facto eandem pœnam aſſerit incurriſſe; ut ſecundùm hunc canonem, latæ ſententiæ eſſe videatur, cujus tenor talis eſt: Ne videlicet quod de quibuſdam pro neceſſitatibus temporis factum eſt, in exemplum trahatur à poſteris, nullus in Epiſcopum eligatur, niſi qui de legitimo matrimonio ſit natus. Circa finem ſubjungens: Clerici ſanè ſi contra formam iſtam quemquam elegerint, & eligendi tunc poteſtate privatos, & ab eccleſiaſticis beneficiis triennio ſe noverint eſſe ſuſpenſos. Sanè prædictus canon, qui non per eum qui canones non noſſet antiquos, ſed per illum qui plenè noverat canonicas ſanctiones, in concilio multorum Juriſperitorum eſt editus, & ipſius approbatione Concilii roboratus,

ratus, natis de non legitimo matrimonio omnem videtur in Epiſcopos promovendi aditum præcluſiſſe. Cùm id etiam ad conſequentiam trahi prohibeat, quod pro neceſſitate innuit prioribus temporibus eſſe factum; licèt nihil ampliùs quàm neceſſitas diſpenſantem ad diſpenſationem inducat. Prætereà electionem talium innuit nullam eſſe, dum in pœnam ſtatuit electorum, ut tunc eligendi poteſtate ſe noverint eſſe privatos; quod nihil eſſet, ſi tunc non occurreret electio facienda: quod fieri non poſſet priori electione, ſeu etiam nominatione durante. Ex quo patet, electionem hujuſmodi per ipſum canonem irritatam. Quanvis autem etſi canon iſte non legitimè genitos fortiùs proſequatur; nobis tamen per eum adempta non fuerit diſpenſandi facultas, cùm ea non fuerit prohibentis intentio, qui ſucceſſoribus ſuis nullum potuit in hac parte præjudicium generare, pari poſt eum, immò eadem poteſtate functuris, cùm non habeat poteſtatem par in parem; ſed ea tantùm fuerit mens ipſius, ut quia ex eo quod aliquando ex diſpenſatione pro neceſſitate temporis factum fuerat, quidam gratiam in licentiam extendentes, & inde ſumentes exemplum, ſe licitè credebant eligere tales, & indifferenter hujuſmodi eligebant, cùm talia fieri prohiberet, unde gravem electoribus pœnam inflixit. Deliberavimus tamen cum fratribus noſtris, utrum in tali caſu, & cum tali perſona deberemus miſericorditer diſpenſare, vel juris potiùs ſervare rigorem. Invenimus enim à bonæ memoriæ Urbano 3 Papa prædeceſſore noſtro in caſu multò difficiliori cum Cenomanenſi diſpenſatum electo, qui fuerat filius Sacerdotis; & Legionenſi Epiſcopo, qui poſt conſecrationem ſuam humiliter fuerat, & ſponte confeſſus, quod fuiſſet ex matre non legitima procreatus, quam pater vivente uxore propria cognoviſſet. Sed idem Urbanus prohibuit, ne id quaſi pro regula in poſterum ad conſequentiam traheretur. Videbatur enim, quod quia cum illegitimè natis fuiſſet aliquandiu diſpenſatum, & ex certa cauſa forſitan in poſterum diſpenſandum, in hoc caſu deberet celeriùs diſpenſatio indulgeri, illi perſonæ videlicet, quæ minùs imperfectionis, plus perfectionis habeat. Multa enim in hoc caſu diſpenſationem inducere videbantur, litterarum ſcientia, morum honeſtas, vitæ virtus, & fama perſonæ multipliciter à quibuſdam etiam ex fratribus meis, qui eum in ſcholis cognoverant, approbatæ. Faciebant etiam ad id non modicùm concors Capituli Vvigornienſis electio, petitio populi, aſſenſus Principis, votum tuum, Suffraganeorum ſuffragia, & humilis devotio confitentis, quòd ſponte, & humiliter ſuum maluit confiteri delictum, quàm læſâ conſcientiâ thronum aſcendere paſtoralem. Habito ergo ſuper hoc cum fratribus noſtris diligenti tractatu, intelligentes Vvigornienſe Capitulum eundem Magiſtrum non humiliter poſtulaſſe, ſed improvidè elegiſſe, cùm ad obtinendum diſpenſationis beneficium procedendum fuiſſet non per electionem inhibitam, ſed per poſtulationem præmiſſam, electionem ipſam prædicti canonis authoritate caſſatam denuntiavimus irritam, & inanem, parcentes non modicùm Vvigornienſi Capitulo, quòd eis nec pœnam infligimus expreſſam canone ſupradicto, nec probare cogimus ignorantiam quam allegant: quanvis poſt caſſationem hujuſmodi nobis à multis fuerit humiliter ſupplicatum, ut propter cauſas prædictas dignaremur cum eo miſericorditer diſpenſare, cùm ad diſpenſandum in talibus nullus ſe caſus habilior poſſit offerre: quia tamen prædicto Capitulo liberam facultatem eligendi, vel poſtulandi volumus reſervare, ſupplicationem hujuſmodi, quæ nomine Capituli non fiebat, cùm non ad poſtulandam diſpenſationem, ſed petendam confirmationem ipſius Capituli t nuntii fuerint deſtinati, ad præſens non duximus admittendam, decernentes irritum & inane, ſi quid ſuper ordinatione ipſius Epiſcopatus ante ſuſceptionem litterarum noſtrarum fuerit attentatum. Volumus igitur & mandamus, quatenus per Cantuarienſem provinciam ex parte noſtra facias diſtrictiùs inhiberi, ne quod de multis in eadem provincia (quod ſine pudore non dicimus) inordinatè noſcitur eſſe factum, de cætero contra formam præſcriptam nullatenus attentetur. Sed ſi Vvigornienſe Capitulum eundem Magiſtrum propter prærogativam meritorum ipſius duxerit poſtulandum, poſtulationem ipſius apud Sedem Apoſtolicam præſentare procuret.

NOTÆ.

1. a *ARchiepiſcopo.*] Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap. 5.* id eſt, Stephano, qui temporibus Innocentii III. electus fuit in Archipræſulem Cantuarienſem. Hinc Vveſtmonaſterienſis *anno* 1207. hæc ſcribit: *Innocentius III. perſuaſit monachis Cantuarienſibus, ut eligerent Stephanum de Langtona, natione Anglicum, virum profundi pectoris, elegantem corpore, moribus præelectum, aptum & ſufficientem, in quantum hominis eſt, univerſalem Eccleſiam gubernare: & Regi Joanni elegantiſſimam epiſtolam direxit, ut ipſum natione Anglicum, ſcientiâ, & moribus incomparabilem, Magiſtrum Stephanum de Langtona, electum etiam, & conſecratum ſuſciperet in Cantuarienſem Archiepiſcopum.* De eo plura Polydorus Vergilius *lib. 15. hiſtoriæ Angliæ, fol.* 269. Richardus Smitheus *in floribus Angliæ, libro 7. cap. 11.* De Metropoli Cantuarienſi egi *in cap. 2. de reſcriptis.*

b *Vvigor*

2. b *Vvigornienſis.*] Inter alias viginti Eccleſias, quæ vt ſuffraganeæ ſubſunt Archiepiſcopo Cantuar. quas poſt Bedam, Vergilium, & Candenum illius Regni Scriptores enumerat Petrus Gregorius *in cap. non eſt nobis, num.5. de ſponſal.* non inferioris dignitatis eſt Vvigornienſis, cuius mentio fit *in cap.4. & 8. de filiis preſbyt. cap.5. de officio Archid. cap. finali, de officio vicarii, cap.6. de tranſact. cap.1. de dilationib. cap.10. de jurejurando, cap.9. & 47. de appellat. cap.2. de confirm. vtili.*

3. c *Paſtore.*] Quia deceſſerat his temporibus Joannes de Conſtantiis, ipſius Eccleſiæ Præſul.

4. d *Conuentus.*] Eccleſiæ enim Cathedrales olim frequenter regulares erant, atque earum Canonici regularem vitam profitebantur, vt de Eccleſiis Anglicanis refert Vergilius *ubi ſuprà, fol.269.* & latè de aliis Eccleſiis diuerſarum prouinciarum Gabriel Pennotus *in hiſtoria Canonic. regul.*

5. e *M. Archidiaconum.*] Maugerum videlicet, qui iram metuens Joannis Regis, in quem ſententiam excommunicationis à Pontifice latam declarauerat, in Galliam profugus deceſſit anno 1212. & licèt fuiſſet Archidiaconus Eboracenſis, quia Prælatus non erat, potuit eligi in Epiſcopum, nec neceſſaria fuit poſtulatio. De Eboracenſi Eccleſia nonnulla adduxi *in cap.4. de reſcriptis.*

6. f *Confirmationem.*] Olim confirmatio Epiſcoporum ad Metropolitanos ſpectabat, *cap.1. 63. diſt. cap. cùm inter, hoc tit. cap. cùm inter, de tranſlat. Epiſcopi*, niſi R. Pontifex confirmationem ſibi reſeruaſſet, ut *in cap.3. cap. nihil 44. hoc tit.*

7. g *Abſens.*] Certum eſt, abſentem, & ignorantem poſſe eligi in Prælatum, & poſteà accedente ejus conſenſu ſequi confirmationem, *cap. licèt, de tranſlat. Epiſcop.* etſi aliquando ſtatim Pontifex ipſam electionem confirmet, *cap. quantò, cap. his igitur, 63. diſt.*

8. h *Secreta.*] Non confeſſione auriculari, ſiue ſacramentali; tunc enim non poſſet Archiepiſcopus vti eâ notitiâ ad impediendam confirmationem, quia ſciret ut Deus, non ut homo, *cap.2.* ubi dicemus, *de officio ordin. cap. omnis, §. caueant, de pœnit. & remiſſ.* ubi plura Balboa: ſed confeſſione ſecreta extrajudiciali, quo modo accipiendi ſunt textus *in cap. ſignificauit, de adulteriis, cap.1. de clerico per ſaltum.*

9. i *Monſtrauit.*] Licèt cùm agitur ad vindictam delicti, nemo teneatur ſe prodere, aut proprium reatum fateri, etiamſi excommunicatio impoſita ſit, ut probant Gutierrez *lib. 1. canonic. cap. 11.* Diana, Suarez & alii relati à Gibalino *de cenſuris, fol.96. conſect.6.* tamen ſi agitur de euitando peccato, aut auertendo damno, tenetur ſuperiori delictum aut defectum etiam occultum declarare; & ſi electus eſt, diſpenſationem petere. Samuelius *de elect. tract.2. diſput.6. controu.3.* Peyrinis *de Prælato, quæſt.2. cap.5. num.128.* Caſtro Palao *tom.6. de cenſur. diſput.6. punct.3.* Vnde ordinandus tenetur manifeſtare vitium, aut defectum occultum. Gloſſa *in cap. non potuit, de renunc.* Maiolus *de irregul. lib.4. cap.10. & lib.5. cap.33. num.3.* & qui vitium, aut defectum huiuſmodi tacuerit, deponi jubetur *in cap. ex pœnitentibus, 50. diſt.* quod & ad commendatarios Ordinum Militarium extendit Pater Mendo *de Ordinibus Milit. diſput.3. quæſt.4.*

10. j *Commendaſti.*] Ex ſerie, deciſioneque hujus textus probat Michael Rouſſelius *lib.2. hiſtor. Pontif. juriſd. cap.3. num.4.* deuolutam olim fuiſſe ad Sedem Apoſtolicam controverſiam electionum Epiſcoporum, & variis exemplis probat.

11. k *Ingenua.*] Quæ in præſenti opponitur conjugatæ, vnde non poteſt accipi pro ea, quæ ſtatim à prima luce libera nata eſt; nam hæc opponitur ancillæ, aut libertinæ, non verò coniugatæ. Exiſtimo ergo Pontificem ingenuam appellaſſe virginem ſolutam, non vxoratam, quia ingenuus dicitur, qui ſuo ingenio viuit. Oſualdus *lib.2. comment. Donelli, cap.10. litera B,* Arnold. Vinius *in princip. Inſtit. de ingenuis*; vnde cùm mulier ſoluta, marito non ſubjecta, ſuo ingenio viuat, & plenâ libertate fruatur, dicitur ingenua, ut *in l.5. & 6. tit.1. lib.3. fori*: dicitur mulier innupta, *manceba en cauellos*; ideſt, quæ caput non velauit, ſuâ libertate fruens, ut exponit Cabreros de Auendaño *lib.1. de metu, cap.48. num.21.*

l *Canonibus.*] Relatis *in cap. 1. 56. diſt. cap. 1. de filiis presbyter.* 12.

m *Alios.*] Videlicet *cap. Oſius, cap. vndecumque, cap. naſci, 56. diſt.*

n *Imputanda.*] *Dicto cap. vndecumque, dict. cap. naſci, cap. non imputantur, 1. quæſt.4.* 13.

o *Adulterinis.*] *Cap. dominus, 56. diſt. cap. jam itaque 8. 1. quæſt.4.* 14.

p *Si religioſi.*] Vrbanus II. *in cap. 1. 56. diſt.* Concilium Pictauienſe relatum *in cap. 1. de filiis presbyt.*

q *Ego ſum Deus.*] *Exodi cap. 20.* quæ verba referuntur à Gratiano *in 1. quæſt.4.* & exponuntur à Couarr. *lib.2. var. cap.8.* 15.

r *Alexandro.*] Reperitur *in cap. cùm ſ. cunctis 7. hoc tit.*

ſ *Vrbano Papa.*] Tam primum, quàm ſecundum caſum inuenies *in cap. Cenomanenſi, & ſequenti, 56. diſt.*

t *Nuncii deſtinati.*] Hæc verba expoſui *in cap. nonnulli 27. §. finali, de reſcriptis.*

COMMENTARIVM.

EX præſenti Innocentii epiſtola talis communiter deducitur aſſertio: *Illegitimus in Epiſcopum eligi non poteſt: poſtulari autem valet, & cum eo tantùm R. Pontifex diſpenſat.* Probat eam textus *in cap.3. cap. Cenomanenſi, cum ſeq. 56. diſt. cap. cùm in cunctis, hoc tit. cap. niſi cùm pridem, de renunc. cap. vt filii, cap. penult. & finali, de filiis presbyter. cap. per venerabilem, qui filii ſint legitimi.* Concilium Arvernenſe temporibus Vrbani II. apud Vvillelmum Malmeſburienſem *lib.4. de geſtis Regis Angliæ, cap.2.* Matthæum Pariſium *in Vvillelmum lib.2. anno 1095.* ibi: *Quod nemo in Epiſcopum eligatur, niſi presbyter, aut diaconus, aut ſubdiaconus, & cui natalium dignitas ſuffragatur, niſi maximâ neceſſitate, & licentiâ Papæ.* Illuſtrant vltra congeſtos à Barboſa *in præſenti, & de poteſt. Epiſc. 1. p. tit.1. cap.5. & 2. part. allegat.1. num.32.* Dadinus Alteſſerra *de Ducibus lib.2. cap.9.* Suarez *de cenſuris, diſput.50. ſect.5. num.11.* Petrus Gregorius *lib.4. partit. tit.2. cap.1. & de beneficiis cap.35.* Gibalinus *de irregul. cap.6.* Claudius Eſpenceus *ad D. Paulum lib.3. digreſ. cap.11.* Sauſay *in Panopl. Cleric. p.1. lib.6. cap.2. §. 1.* Tamburinus *de jure Abbatum tom.1. diſput.5. quæſt.14.* Samuelius *de elect. tract.2. diſput.6. controu.11. & 13.* Pellizarius *tract.9. cap.2. ſect.3.* Garcia *tom.2. polit. regul. tract.9. dub.3.* Lezana *tom.3. verbo Illegitimi,* Maſtrill. *de Magiſt. lib.2. cap.12. num.37.* Gambara *de officio Legati lib.7. num.69.* Chopinus *lib.1. monaſt. tit.3. num.7.* Alteſſerra *hic.*

16. *Concluſio refertur, et illuſtratur.*

Omiſſâ generali dubitandi ratione adducendâ *in cap.1. de filiis presbyt.* valde difficilis redditur hæc aſſertio ſequentibus conſiderationibus. Prima ex eo naſcitur: certum eſt enim, tantam eſſe vim matrimonii, ut filii anteà geniti, & ex ſoluto & ſoluta ſuſcepti, per ſubſequens matrimonium efficiantur

17. *Impugnatur hæc deciſio.*

ſciantur legitimi, *cap.1. cap. tanta, qui filii ſint legitimi*; vnde per totalem legitimationem habiles redduntur ad Epiſcopatus, & omnes dignitates obtinendas, exceptâ Cardinalitiâ: probant Suarez *ubi ſuprà*, Couarr. *de ſponſal. 2.part. cap.8. §.2.* Azor *p.3. inſtit. lib.2. cap.14. quæſt.14.* Lantdmeter. *lib.2. de veteri monacho, cap.17.* Garcia *de benef. 7.p. cap.2.* plures relati à Nicolao Garcia *de benefic. 7.p. cap.2.* Sed in noſtro textu matrimonium fuit ſubſequutum inter militem, & Rufinianam virginem deflocatam, ut conſtat ex illis verbis: *Quo facto cum ipſa infra quadriennium matrimonium fuit ſubſecutum.* Conſtat etiam tempore ſuſceptionis filii parentes fuiſſe ſolutos, habileſque ad contrahendum matrimonium, ibi: *Nunquam pater ejus habuerat vxorem*; & ibi, *Virginitatis florem præripuit*: igitur Maugerius ab illis ex tali coniunctione ſuſceptus, legitimatus fuit per ſubſequens matrimonium poſt quadriennium contractum. Secunda difficultas ex eo prouenit; nam ex noſtro textu conſtat, ipſum Maugerium tempore electionis in Epiſcopum reperiri Archidiaconum in Eccleſia Eboracenſi, ad quam dignitatem abſque vlla diſpenſatione, quæ ex textus ſerie conſtet, admiſſus fuerat: igitur ad Epiſcopatum etiam admitti valebat. Et ſi dicas diſpenſationem præceſſiſſe, replicabo: ergo erat à Pontifice diſpenſatus quoad dignitates Eccleſiaſticas: igitur etiam quoad Epiſcopatum. Tertia naſcitur ex eo, nam etſi Maugerius in noſtro textu aliqua egeret diſpenſatione, Archiepiſcopus Cantuarienſis, cui confirmandi facultas competebat, cum eo diſpenſare poterat; nam Archiepiſcopus diſpenſat cum corpore vitiatis, *cap.1. de corpore vitiat.* in defectu ætatis, *cap.præterea, de ætat. & qualit.* ergo ſimiliter in defectu natalium, ſi neceſſe erat, in præſenti caſu diſpenſare valebat.

18. Traditur ratio decidendi.

Huius deciſionis ratio in promptu erit, ſi animaduertamus, inter alios caſus, ex quibus irregularitas contrahitur, enumerari vitium originis, ſiue ut alii volunt, defectum natalium. Illegitimi enim ex quocumque coitu extra matrimonium procreati irregulares ſunt propter vitium originis, *cap.1. 56. diſt. cap.inter, de exceſſ.Prælat. cap.2.* ubi plura dabimus, *de filiis presbyt.* docent Hugolinus *de irregul. cap. 44. §. 1.* Auila *eod.tract. 7. p. diſp.3. dub.6.* Gibalinus *eod. tract. cap.3. quæſt.2.* Majolus, Couarr. Suarez, & alii congeſti à Leandro *de irregul. tractat.2. diſputat.3.* Cuius impedimenti ratio, licèt primis Eccleſiæ ſæculis non attenderetur, niſi conſtaret in filios patris incontinentiam tranſiſſe, ut probatur *ex cap. dominus, 56.diſt.* tamen Vrbanus II. qui floruit poſt ſæculum decimum Eccleſiæ, ſtatuit generaliter, ſacerdotum filios non poſſe ad ſacros ordines aſcendere, niſi in canoniis, aut cœnobiis religioſè probati fuerint conuerſati: poſteà tamen Patres Concilii Pictav. hanc prohibitionem porrexerunt ad omnes filios illegitimos, tam naturales, quàm ſpurios, cum eadem limitatione, videlicet niſi in monaſteriis laudabiliter fuerint conuerſati, *cap.1. de filiis presbyterorum*: cuius prohibitionis rationes ibi afferemus. Etiam ſciendum eſt, neminem poſſe ad Epiſcopatus apicem aſcendere, niſi priùs minoribus, atque majoribus ordinibus fuerit initiatus, *cap. nullus, 61. diſt. cap. ſacerdotale, cap. miramur, & per tot.62.diſt. cap.1. de renunt. in ſecunda collect.* plura Anton. Auguſt. *lib.4. in epitom. tit. 6.* Barb. *de poteſt. Epiſc. alleg.14.* Petrus Bollo *in œconomia, claſ.1.cap.1.§.4.* Diana *p.12, tract.1. reſolut.109.* Cùm enim character Epiſcopalis ſupponat characterem ſacerdotalem, neceſſariò ille, qui Epiſcopus conſecrandus eſt, debet eſſe priùs ſacerdos, & in presbyterali gradu conſtitutus, ut poſſit in Epiſcopum ordinari. Ex quibus dignoſcitur vera decidendi ratio ad noſtrum textum; nam cùm illegitimus ob vitium originis ſit irregularis, nec ad gradus eccleſiaſticos poſſit admitti, conſequenter nec ad Epiſcopatum, cùm Epiſcopatus ſupponat habilitatem ad Preſbyteratum; & qui non poteſt Preſbyter ordinari, quomodo poterit in Epiſcopum eligi? Sed cùm hoc impedimentum ex defectu natalium proveniens, ſit merè eccleſiaſticum, *ex d.cap.1. 56.diſt. cap.1.de fil. presbyt. d. cap. cùm in cunctis*, & Romanus Pontifex ſit ſupra jus eccleſiaſticum poſitivum, in ejuſque omnibus deciſionibus valeat diſpenſare, *cap.poſt, de conceſſ. præb.* ideò illegitimus licèt non poſſit eligi, poſtulari tamen valet à Romano Pontifice, ut cum eo diſpenſet in prædicto defectu; poſtulatur enim ille qui propter aliquem defectum non poteſt eligi, ut diximus *in tit.de poſtul. Prælat.* Hoc jure urgente poſtulatus fuit Galfridus nothus Henrici II. Anglorum Regis, in Lincolnienſem Epiſcopum; & Theodoricus Præpoſitus Trevirenſis Eccleſiæ, ob vitium natalium, in Epiſcopum ejuſdem Eccleſiæ poſtulatus fuit apud Gregorium IX. ut referunt Albertus Crantzius *lib.8. Metrop. cap.8.* Vveſtmonaſterienſis *anno* 1183. Alteſſerra *de Ducibus, cap.9.* Unde rectè Innocentius III. in præſenti decidit, illegitimè genitum non potuiſſe eligi in Epiſcopum Vvigornienſem, cùm eſſet irregularis ex defectu natalium, & electio nitatur jure: poſtulari tamen eum poſſe, quia poſtulatio nititur gratiâ, & Romanus Pontifex, qui eſt ſupra jus eccleſiaſticum, poteſt cum eo diſpenſare, & habilem reddere ad Epiſcopatum.

Nec obſtat prima difficultas ſuprà perpenſa, cujus principium cùm animadverterent Gloſſa *verbo Conjugata*, in præſenti, Abbas, Hoſtienſis, & omnes antiquiores, docent in noſtro textu Maugerum potuiſſe in Epiſcopum eligi, ſi ejus parentes matrimonium contraxiſſent; non enim integram noſtri textus legerunt, & integrarum ignoratione ſæpe antiquiores miſerè labuntur, qui ideò magis increpandi ſunt, quòd ſuis temporibus facilè regeſtra, & epiſtolarum autographa habere potuerunt, quibus hodie temporum injuriâ, & librorum inopiâ privamur. Omiſsâ ergo antiquorum ſententiâ, attentâ integrâ hujus textus, dicendum reor, ex diſpoſitione Concilii Lateranenſis relata *in d. cap. cùm in cunctis*, non poſſe in Epiſcopum eligi illegitimè genitum, ne ad apicem dignitatum eveheretur ex libero coïtu genitus: quare licèt Maugerius per ſubſequens matrimonium quoad alia legitimus haberetur, tamen quoad Epiſcopatus apicem, ut in noſtro textu dicitur, quia genitus fuit illegitimus, non poteſt *ex d. cap. cùm in cunctis*, in Epiſcopum eligi, ut hodie etiam illegitimi nati, licèt poſteà legitimati, non poſſunt Cardinales creari. Cohelius *in notitia Cardin. cap.9.* ideóque ſignanter, & ſæpè ſæpiùs ait Innocentius, Maugerium fuiſſe illegitimè genitum, quia impedimentum ex eo proveniebat, quia ex Concilio Lateranenſi illegitimè genitus in Epiſcopum eligi non poterat. Sed cùm Raymundus omiſiſſet eam partem præſentis textus, ubi legitimatio referebatur, & non ſit alia deciſio in jure canonico, in qua filii legitimati per ſubſequens matrimonium inhabiles declarentur ad Epiſcopatus; ideò communiter receptum eſt, illegitimum, & per matrimonium ſubſequens legitimatum poſſe in Epiſcopum eligi. Azor *p.3.inſtitut. cap.14. q.14.* Baſilius Pontius *de matrim.lib.1.cap.11.n.5.* Suarez *de cenſuris, diſp.50. ſect.5. à num.10.* plures relati à Barboſa *in cap.tanta, qui filii ſint legit. num.24.* & *de poteſt.Epiſc.allegat.1.num.35.* qui hanc partem omiſ-

19. Diſolvuntur difficultates.

ſam

ſam fuiſſe à Raymundo credit, quia tantùm partis allegatio in ea continebatur.

20. *Exponitur cap. 1. de corp. vitiatis.* Huic aſſertioni adverſatur textus *in cap. 1. de corpore vitiatis*, ubi Archiepiſcopus Cantuarienſis poteſt cum illegitimo in Epiſcopum electo diſpenſare, ut ad Epiſcopatum admittatur: igitur ſimiliter in noſtro textu poterat Archiepiſcopus Cantuarienſis cum Maugerio diſpenſare, ut in Epiſcopum Vvigornienſem eligi poſſet. Huic difficultati facilè reſpondetur, ſi animadvertatur, in eo textu Archiepiſcopum Cantuarienſem non jure proprio, ſed authoritate Pontificia, ex poteſtate ſibi delegata diſpenſare, ut conſtat ex ipſa textus ſerie: unde cùm in noſtro textu delegatio Pontificia non adeſſet, ſed tantùm jure ordinario, ut confirmaret electionem, Archiepiſcopus procederet; ideò affirmatur neceſſariam eſſe Pontificiam diſpenſationem, ut illegitimus poſſit in Epiſcopum eligi.

CAPUT XXI.

a Idem b *Januenſi Archiepiſcopo, &* c *Placentino, &* d *Bobienſi Epiſcopis.*

CUm inter dilectos filios Canonicos *e* Saonenſes ſuper electione Pontificis quæſtio verteretur, eligentium votis in diverſa diviſis, ad Sedem Apoſtolicam dilectus filius G. Subdiaconus Saonenſis, & I. procurator Capituli acceſſerunt, quibus venerabilem fratrem noſtrum Albanenſem *f* Epiſcopum, & dilectum filium noſtrum A. tituli S. *g* Marcelli Presbyterum Cardinalem dedimus auditores, in quorum præſentia Subdiaconus propoſuit memoratus, quod cùm ſeptem eſſent Canonici Saonenſes, ſe in Capitulo receperunt de futura electione Pontificis tractaturi, ubi diverſi à diverſis nominati fuere: ſed Archidiacono, Archipresbytero, & Præpoſito Aſtenſi Præpoſitum nominantibus, fuit à præfato S. fortiter obviatum, aſſerente ipſum electum morbo epileptico laborare, pro quo alia vice fuerat tanquam inhabilis recuſatus; nec ad Eccleſiam aliam debere fieri tranſitum, donec reperiretur idoneus in Eccleſia Saonenſi. *Et infrà:* Sed Præpoſitus Saonenſis, ſpretis appellationibus interpoſitis, Præpoſitum Aſtenſem elegit, objiciente parte adverſa, quod hujuſmodi electio propter *h* appellationes interpoſitas, & alia etiam obſtacula non teneret. *Et infrà:* Sed & civitatem idem Præpoſitus, & alii omnes egreſſi, exceptis Presbytero, & Subdiacono ſæpedictis, ſecum *i* ſigillum eis ignorantibus detulerunt, & *j* ad Mediolanenſem Archiepiſcopum accedentes, petierunt electionem quam fecerant *k* confirmari, licèt à ſolo Præpoſito, & poſt appellationem facta fuiſſet. Sed quoniam indebitus electionis proceſſus Archiepiſcopo anteà innotuerat, petitioni eorum non annuens, quendam de fratribus ſuis ad inveſtigandum electionis proceſſum Saonam direxit: ſed cùm teſtes producerentur coram eo, & poſtularetur ut nuntium ipſum pariter procurarent; pars adverſa jamdictum Archiepiſcopum, altera verò Sedem Apoſtolicam invocavit: ſed cùm ad mandatum nuntii partes Mediolanum iviſſent apoſtolos petituræ ab Archiepiſcopo, ut ad pacem redirent fuere monitæ diligenter, cujus arbitrio Præpoſitus ſe ſtare velle conſtanter aſſeruit, ſi hoc & ipſum faceret pars adverſa; quod deliberato conſilio præfatus Subdiaconus repromiſit. Poſt hæc reverſi ad propria, & demùm ab Archiepiſcopo evocati, Archipresbyter pro parte altera de rato, ut dicebat, litteris præmunitus, ipſe verò S. pro parte ſua Mediolanum acceſſit, iterum ab eo in Archiepiſcopum *l* compromiſſo: ipſe habito fratrum noſtrorum conſilio, Magiſtrum B. Mediocen. Canonicum eis dedit in Epiſcopum, & etiam confirmavit, quem in Saonenſi Eccleſia, præſentibus Clero, & populo Civitatis, adhibitis ſolemnitatibus conſuetis, electum publicè nuntiarunt, cui Archiepiſcopus, Præpoſito Sedem Apoſtolicam provocante, conſecrationis munus diſtulit impertiri. *Et infrà:* Poſtquam igitur coram præfatis Auditoribus fuit ſuper his & ſimilibus diſputatum, qui nobis ſufficienter ac fideliter ea retulerunt; quoniam de ipſis nobis non potuit fieri plena fides, cauſam ipſam veſtro ducimus examini committendam, diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandantes, quatenus cùm conſtet electionem de Præpoſito memorato à majori, & ſaniori parte Capituli celebratam, fuiſſe publicatam etiam & ſubſcriptam, ſi dictus Præpoſitus eidem electioni conſenſerit, ut per mutuum conſenſum eligentium & electi quaſi vinculum *m* conjugale ſpiritualiter ſit contractum, niſi ſufficienter ſit oſtenſum eundem Præpoſitum morbo epileptico laborare, ſuper quo contra ipſum dicit appellatum; vos non obſtante appellationis objectu, ſi qua forſan ex aliis cauſis ſuperiùs memoratis proponitur interpoſita; cùm ex iis quæ coram nobis allegata fuerunt, eas appellationes certa ratione frivolas reputemus: electionem ipſius noſtra freti authoritate, ſublato cujuſcumque contradictionis & appellationis obſtaculo confirmetis, non obſtante quod poſt talem electionem à præfato Archiepiſcopo proponitur eſſe factum, etiamſi à partibus in eum fuerit compromiſſum; cùm electores à tali electione ſic nequiverint *n* reſilire.

Quod ſi electores illius non compromiſerint in Archiepiſcopum memoratum, & dictus Præpoſitus nondum electioni factæ conſenſerit, eo tamen conſentire volente, dummodo à morbo ſit immunis objecto, vos electionem ipſius nihilominus confirmetis.

NOTÆ.

1. a *IDem.*] Ita legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.6.* ſed loco ipſius verbi *Placentino*, legendum eſt *Papienſi*; quod manifeſtum fit, ſi obſeruetur Placentinam Eccleſiam eſſe Eccleſiam Cathedralem ſuffraganeam Archiepiſcopi Bononienſis, cuius originem & progreſſum refert Vghellius *tom.2. Italia ſacra, fol.244.* ejus mentio fit *in cap. cum cauſam 6. de juramento calumniæ, cap. fraternitatis 17. cap. cum cauſam 37. de teſtibus, c.4. de decimis*: quæ Eccleſia cùm admodum diſtet à Ianuenſi, & Bobienſi, non poterat cauſa Epiſcopatus Saonenſis committi Præſuli Placentino, valdè remoto ab aliis duobus coniudicibus.

2. Genua ubi. b *Ianuenſi.*] Ciuitas vulgò Genua dicta, ſita eſt in Italiæ prouincia, juxta mare, ubi incipit Apenninus mons: aliquando dicitur Genua, aliquando etiam Ianua, ut notant Atlas Major *in ejus deſcriptione*, Petrus Bizarrus *in hiſtoria Genuenſi, lib.1. in princip.* Dicitur Genua ab aliquibus à genu, quia habet recurvum, tanquam genu à latere maris; vel à Genuo Saturni filio ejus conditore, ut probat Jacobus Bracellus *in Liguriæ diſcript.* Ianuam alii appellant à Iano Italorum Rege, à quo conditam eſſe exiſtimant, & probant Næuicenſis, & Vuillelmus ejus ſcriptores, Anonymus de Armenis, contra Spondanum pro ipſa ciuitate. Genuenſem Eccleſiam Epiſcopalem, in Archiepiſcopalem, & Metropolitanam erexit Innocentius II. ut ex ejus actis conſtat, relatis à Boſqueto *ad Innocent. III. lib.3. epiſt.* 158. ibi: *Genuenſem verò Epiſcopum à ſubjectione Mediolanenſis emancipauit, & ſpecialem de nouo Metropolitanum Sedis Apoſtolicæ Epiſcopum conſtituit, cui Bobienſem Epiſcopum, & Portiuiacenſem Abbatem, quem creauit Epiſcopum, obedire præcepit.* Huius Eccleſiæ mentio fit *in cap.3. de teſtibus cogendis, cap. illud, de præſumpt. cap. quemadmodum 25. de jureiur. cap. ad hæc 30. de appellat. cap. per veſtras, de donat. inter*, vbi notabimus.

3. Papia ubi. c *Papienſi.*] Papia Inſubriæ clariſſima ciuitas, ad flumen Ticinum ſita eſt: ejus diſcriptionem tradunt Volaterranus *lib. 5. Geographiæ*, Hieronymus Voſſius *in annal. Papienſib.* & ex illis Vghellius *tom.1. Italiæ.* Iam à primis ſæculis Cathedram Epiſcopalem habuit, nullius Metropol. arbitrio parentem, ſed tantùm R. Sedi ſubiectam, variis priuilegiis decoratam. Hormiſdas Pontifex vſum Pallii Papienſibus Epiſcopis conceſſit: Ioannes VIII. poteſtatem geſtandi crucem fecit: alii Pontifices jus vocandi ad Synodum Archiepiſcopis Mediolanen. & Rauennat. conceſſerunt, ut ex Baronio notat, & refert Vghellius *ubi ſuprà.* Rodoado huius Eccleſiæ Epiſcopo miſſa eſt præſens diciſio.

4. d *Bobienſi.*] Bobium ciuitas eſt Liguriæ intra Apenninos montes, inter Genuam & Placentiam, cuius originem referunt Gaudentius Merula *de antiquit. Galliæ lib.2. cap.1.* ex Blondo & Volaterrano Tamayo de Salazar *tom.1. martyrolog. Hiſp. die 2. Ianuarii.* Epiſcopali Sede jam diu fuit decorata, ut refert Georg. Leander *in eius hiſtoria.*

5. e *Saonenſis.*] Saona, ſiue Sanona, eſt ciuitas inter Ianuam & Mediolanum: ſeptem milliaribus diſtat à Genuenſi, ut refert Jacobus Bracellus *ubi ſuprà.* Paret Archiepiſcopo Mediolan. ut ſuffraganea, ut conſtat ex ſubſcriptionibus Conciliorum Mediolan.

6. f *I. Albanenſem Epiſcopum.*] Joannem videlicet, cui aliam miſit epiſtolam Innocentius *lib.13. regeſt. epiſt.129.* cuius Epiſcopi vitam, patriamque refert Vghellius *tom.1. Italiæ, de Albanenſ. Epiſcop. n.37.* Ipſe Albanenſis Epiſcopatus immediatè ſubjectus eſt R. Eccleſiæ, ut ejus originem & hiſtoriam referens tradit Vghellius *tom.1. Italiæ.*

7. g *S. Marcelli.*] Inter alios titulos Cardinalium Preſbyterales refert Cohelius *in ſua notitia*, titulum S. Marcelli.

8. h *Appellationes.*] Quando electio facta & poſt appellationem celebrata ſuſtineatur, dixi *in cap. conſiderauimus, cap. cum nobis, hoc tit.*

9. i *Sigillum.*] De ſigillo Capitulari nonnulla dicam *in cap. dilecta, de exceſſibus Prælat.*

10. j *Mediolanen.*] De Mediolanenſi Eccleſia egi *in cap. cùm adeo 17. de reſcriptis.*

11. k *Confirmari.*] Iam ſæpius monui *in hoc tit.* confirmationem Epiſcoporum olim ad Archiepiſcopos ſpectaſſe.

12. l *Compromiſſo.*] Super electione, & lite inde ſuborta compromitti poſſe probabimus *in cap. ex parte 10. de arbitris.*

13. m *Conjugale vinculum.*] Non quia per conſenſum tantùm eligentium, & electi detur verum conjugium, ſed tantùm initiatur, *cap. inter, de tranſlat. Epiſcopi*, docet Barboſa *de jure Eccleſiaſt. lib.3. c.15. num.30.* dicemus *in dict. cap. inter.*

14. n *Reſilire.*] Contrarium procedit in poſtulatione, à qua poſtulantes reſilire poſſunt, quia jus poſtulato adquiſitum non eſt per poſtulationem, ſicut electo per electionem, ut poſt antiquiores in præſenti notauit Barboſa *dict. lib.3. juris Eccleſiaſt. cap.15. num.30.*

COMMENTARIVM.

15. Concluſio traditur. EX hoc textu varias repetentes deducunt aſſertiones; ego verò ut antiquorum commentaria omittam, iſtam diſputandam ſelegi: *Morbo epileptico laborans in Epiſcopum eligi non poteſt.* Probant textus *in cap. communiter, diſt.33.* quem tam Gratianus, quàm Carnotenſis perperam tribuunt Pio Papæ, cùm conſtet eſſe tranſcriptam ex Concilio Toletano 11. *can.13. cap. in litteris, cap. nuper, c. illud, 7. quæſt.1. cap. fin. verſiculo Non enim, 15. quæſt.1.* Illuſtrant Pariſius *de reſign. benefic. cap.6. num.105.* Duarenus *lib.4. de ſacris, cap.4.* Selva *de benef. 3. p. quæſt.5. num. 32.* Corraſius *de ſacerd. part.3. cap.6. num.6.* Pelagius *de planctu Eccleſiæ, cap. 48. verſiculo Epilepſia*, Gregorius Lopez *in l.24. tit.5. part.1.* plures relati à Valenzuela *tom. 1. conſil. 25. per totum*, Majolus *de irregul. lib.2. cap.16.* Vgolinus *eod. tract. cap.54. §. 1.* Sayrus *eod. tract. lib.6.* Gibalinus *eod. tract. cap.3. conſect.8.* Lantdmeter. *lib.2. de veteri clerico, cap.14.* Garcia *de beneficiis 7. part. c.12. num.20.* pluribus relatis Leander *de irregul. tract.2. diſput.4. quæſt.77.* latè Paulus Zacchias *quæſt. Medicolegal. lib.2. tit.1. quæſt.14. & lib.8. tit.1. quæſt.5. & conſilio 117. & 159.*

16. Ratio dubitandi. Sed licèt hæc aſſertio vndique munita in tutiſſima ſit canonicæ ſapientiæ arce conſtituta, & aduerſantia tela deſpicere videatur; tamen inſurgunt aliqua, quæ radicitus ipſam euertere conantur, & primum miniſtrat ſequens conſideratio. Nam ſi morbo epilepſiæ laborantes eligi in Epiſcopum non valerent, maximè quia ſacra munia obire non poſſent, ne detur beneficium illi, qui officii exercitium non habet, juxta textum *in cap. ex litteris, de exceſſib.*

exceſſib. Prælat. ſed epileptico morbo laborantes poſſunt Miſſam, & alia diuina officia celebrare, *cap. illud 7. quaſt. 1.* in illis verbis: *Vbi temporis, vel loci, ſiue cleri copia ſuffragatur, habeat quiſquis illic canens Deo, atque ſacrificans, poſt ſe vicini ſolaminis adiutorem, ut ſi aliquo caſu ille qui officia impleturus accedit, turbatus fuerit, vel ad terram eliſus, à tergo ſemper habeat qui ejus vicem exequatur intrepidus.* Ea verba, *in terram eliſus*, omnes accipiunt de epilepticis: ſed Patres Concilii Toletani teſtantur, poſſe eos ſacrificium, & diuina officia celebrare: ergo epileptici eligi in Epiſcopos valent. Secundum vibrat telum illud ratiocinium. Nam licèt electus in noſtra ſpecie aliquando epileptico morbo laboraret, tamen cùm ea, quæ à morbo naturali non procedunt, perpetua non præſumantur, argumento textus *in lege ſpadonem 15. §. qui abſolutus, ff. de excuſat. tutor.* præſumi non valebat ipſum in eadem infirmitate permanſurum, & ſic ineligibilem eſſe.

17. Epilepſia quid. Hucuſque Innocentio bellum indiximus, non ſpe victoriæ, ſed ut ejus oppreſsâ veritate dubietate concertationis, objectionum ſpoliis ſplendidiùs poſteà triumpharet: igitur ut triumpho via ſternatur, aliqua ſunt præjacienda. Primò ſciendum eſt, epilepſiam dici apprehenſionem, ex eo quod mentem apprehendat, corpuſque poſſideat: fit ex humore melancholico, quoties exuberauit, & ad cerebrum conuerſus eſt; quæ paſſio quamplurimis nominibus ſolet explicari: appellatur morbus comitialis, *l. 53. ff. de ædilitio edicto*, eo quòd comitia interrumpebat. Alex. ab Alex. *lib. 4. Genialium, cap. 3.* Perotus *in cornucopia, pag. 565.* ibi:

Eſt ſubita ſpecies morbi, cui nomen ab illo eſt,
Quod fieri a nobis ſuffragia juſta recuſat.
Sæpe etenim membris acri languore caducis,
Concilium populi labes horrenda dirimit.
Ipſe Deus memorat dubiæ per tempora lunæ
Conceptum talis, quem ſæpè ruina profundit.

Illuſtrant Nicolaus Cruchius *lib. 1. de comitiis Romanorum, cap. 4.* Bodinus *lib. 3. de repub. cap. 6.* Briſſonius *verbo Comitialem*, Iulius Lauorus *lib. de comitiis, cap. 7. num. 7.* Dicitur etiam morbus caducus, quia eo affecti ſæpiùs in terram cadunt: plura Valenzuela *conſil. 25. num. 11.* Dicitur Herculeus, quia fertur Herculem eo laboraſſe. Rauiſius Textor *p. 1. officinæ, cap. 58.* Vocatur etiam lunaticus ex eo, quia ſingulis menſibus infirmus in morbum relabitur. Dicitur morbus ſonticus à Plinio *lib. 36. hiſtoriæ, cap. 19. l. vlt. ff. de ædilitio edicto, l. morbus 113. ff. de v. ſ.* Et morbus magnus ab Hippocrate *lib. 6. epidim. ſect. 6. textu 7.* & aliis nominibus explicatur, de quibus Zacchias *dicto tit. 1. quæſt. 14.*

18. Epilepſia duplex. Secundò ſciendum eſt, epilepſiam duplicem eſſe, aliam grauiorem, aliam mitiorem: grauior epilepſia eſt, aut ratione aſſiduitatis, quia in ſingulis nouiluniis, & pleniluniis, & in lunæ quadratis contingit; aut ratione durationis, aut ratione contorſionis membrorum, cùm tanta contorſio partium contingit, ut penè impoſſibile videatur ita euenire, ut de quodam presbytero hac paſſione prehenſo, qui tantâ partium faciei diſtorſione affligebatur, ut os ipſum ad pectoris clauiculas vſque diſtorqueretur, refert Paulus Zacchias *dicto lib. 8. tit. 1. quæſt. 5.* Alia eſt epilepſia mitior; de qua latè Zacchias *dict. quæſt. 5.* Tam grauiore, quàm mitiore laborans, non valet ad ſacros ordines aſcendere; hoc tamen diſcrimine adhibito, ut qui vehementiſſimè corripiuntur, ſubitò cadunt, ſpumant, & colliduntur, non ſolùm ſint omnino irregulares, verùm nec in ſuſceptis Ordinibus miniſtrare valeant, ut docetur *in cap. in tuis 7. quæſt. 1.* illi verò, qui mitiùs corripiuntur, non furioſè, & quædam præbent ſigna adventus illius paſſionis, ex diſpenſatione Epiſcopi in ſuſceptis miniſtrare poſſunt. Docet Leander *dicta quæſt. 77.* qui alia dubia moralia, quæ in hac parte adduci ſolent, reſolvit.

Ex quibus jam apparet vera decidendi ratio ad noſtrum textum; nam cùm ad Epiſcopatus, & dig- 19. Traditur ratio decidendi.
nitates Eccleſiaſticas non poſſint eligi, niſi qui idonei reperiuntur, *cap. cum in cunctis, hoc tit. cap. ſuper ordinata, de præbendis, cap. ſignificaſti, de jurepatron.* Lambertinus *de jurepatr. lib. 2. part. 1. q. 7. art. 27. n. 3.* ille autem ſolùm dicatur ad Epiſcopatum idoneus, qui ejus munia valet obire, *d. c. ſuper ordinata, cap. ex litteris, de exceſſib. Prælat.* omnes enim humani actus regulantur, & vim accipiunt ab habilitate eorum, quorum concurſus deſideratur, *l. cum te, C. de donat. propter, c. cum ſuper, de officio deleg. c. ad hæc 6. de appellat.* ideo epileptico morbo laborans, ineligibilis eſt, quia cùm ſit irregularis propter corporis vitium, ratione illius morbi, quo affligitur, non poteſt ad ſacros ordines aſcendere, & per conſequens Epiſcopalia munia obire. Rectè ergo in præſenti deciditur, epileptico morbo laborantem non poſſe in Epiſcopum eligi, immò ſi de facto eligitur, electio nullius momenti erit. Docent Valenzuela *d. conſilio 25. n. 8.* Selva *de beneficiis 3. p. q. 5. num. 32.*

Nec dubitandi ratio ſuprà adducta aduerſatur; 20. Exponitur cap. illud 7. quaeſt. 1.
negamus enim epilepticum poſſe Miſſæ ſacrificium celebrare: nec contrarium probat textus *in dict. cap. illud*, quem accipiunt Majolus *dict. lib. 2. cap. 16.* Sayrus *d. lib. 6. quæſt. 8. num. 11.* Roſella *in ſumma, verbo Initiatus*, de eo epileptico, qui nec frequenter colliditur, nec ſpumat; illum enim aſſerunt celebrare poſſe in præſentia alterius ſacerdotis. Sed eos refellunt Vgolinus *de cenſuris, cap. 54. §. 1. num. 3.* Gibalinus *de irregul. cap. 3. conſect. 8.* ex eo, quia textus ille generaliter loquitur de quocumque ſacerdote, qui ſecum alium habere debet, ut cœptum ſacrificium perficiat, ſi fortè immineat aliqua neceſſitas: quare hac ſolutione omiſsâ, alio modo textum illum eſſe accipiendum exiſtimo, aſſerendo deciſionem illam procedere in quolibet ſacerdote rectâ valetudine fruente; ille enim, etiamſi aduersâ valetudine captus non ſit, debet ſecum alium habere, ob periculum imminens, quia ſubitò poteſt in terram elidi, aut alio morbo capi, itaut cœptum ſacrificium perficere non poſſit; quem presbyterum adjutorem appellant Ethiopes, ut patet ex auctore Miſſæ illorum, qui reperitur *6. tomo Bibliothecæ veterum Patrum*, in hæc verba. *Diaconus: Flectite genua. Populus: Ante te, Domine, flectimus, & te laudamus. Coadiutor ſacerdotis ſequitur orationem.* Igitur textus *in dict. cap. illud*, referendus eſt ad veterem Eccleſiæ morem, cùm antiqui religionis chriſtianæ cultores, ne diuinus cultus detrimentum pateretur, ſtatuerunt, ut presbytero Miſſam celebranti plerumque alius presbyter adeſſet, qui vel defuncti, vel grauiori caſu præpediti ſacerdotis vicem expleret, ut docet & illuſtrat Vicecomes *de ritibus Miſſæ, tom. 3. libro 1. capite 21.* Illud etiam omittendum non eſt, falsò textum illum tribui Sotero Pontifici ab Ivone *2. part. Decreti, cap. 126.* Burchardo *lib. 3. decreti, cap. 73.* cùm deductus ſit ex Concilio Toletano 11. *can. 14.* Nec augmentum difficultatis obſtat ſiue ſecunda conſideratio; nam potiùs ſemel epilepticus creditur ſemper laborans eo morbo, donec contrarium probetur. Gloſſa *verbo Solummodò*, in hoc textu, Valenzuela *d. conſil. 25. n. 34.* Vnde varii excogitantur modi, quibus cognoſcatur epilepticum liberatum eſſe, licèt eos admodum fallibiles dicat Zacchias *dict. lib. 8. q. 5.* & nos infrà dicemus. Cùm ergo in præſenti caſu non conſtaret epilepticum libe-

ratum eſſe ab ea paſſione, rectè aſſeritur in Epiſcopum eligi non poſſe.

21. Exponitur cap. 1.7.q.1. Superiori aſſertioni primò opponitur textus *in cap. in tuis 1.7.q.1.* ubi cùm quidam clericus morbo epileptico laboraret, Epiſcopus Vvibarienſis conſuluit Alexandrum II. vtrum illi permittendum eſſet Miſſæ ſacrificium celebrare? Cui conſultationi Pontifex reſpondit, quod ſi prædictus ſacerdos eo modo laborabat, ab oblatione & Miſſarum celebratione modis omnibus arceatur, ſi frequenter eâ paſſione vexabatur. Ex quo textu deducitur, epilepticum, qui frequenter non vexatur eo morbo, aut colliditur, poſſe Miſſam celebrare; neque ex eo, quod in epilepſiam inciderit, priuari ſtatim diuinorum officiorum celebratione, cùm languor in culpa non ſit: igitur ſimiliter in præſenti caſu presbyter, qui adeò rarò vexabatur, vt aliqui affirmarent eum ſanum eſſe, poterat diuina officia celebrare, & per conſequens eligi in Epiſcopum. Pro cuius textus expoſitione dicendum eſt, morbo epileptico ſemel laborantem, etiamſi in terram non frequenter cadat, aut collidatur, nihilominus celebrare non poſſe, donec appareat eum ſanum eſſe: nec contrarium docet Alexander II. *in dict. cap.* 1. quia tantùm decidit, quod ſi ſanus ſit, quia languor in culpa non eſt, admittatur ad Miſſæ ſacrificium offerendum; ſi autem ſanus non ſit, neutiquam admittatur: ſanum autem eſſe, vel non, cognoſci poſſe ſupponit Pontifex ex frequentia lapſus in morbum; & ſi per aliqua interualla vexatus non ſit, non tamen ſtatim dicetur eum ſanum eſſe: itaque nunquam Alexander decreuit, vexatum epileptico morbo, etſi rarò, Miſſam celebrare poſſe. Quod adſtruitur primò ex ratione deciſionis ab ipſo Pontifice adducta ibi, *Indecens enim & periculoſum eſt, ut in conſecratione Euchariſtia morbo epileptico victus cadat.* Quæ ratio etiam militat cum rarò vexato, quia tempore ſacrificii cadere poteſt. Secundò ex poſterioribus verbis ipſius Alexandri, ibi: *Si vero conualuerit Dei miſericordia, quandoquidem non culpa, ſed infirmitas eſt in cauſa, eum ſacrificare non interdicimus.* Vbi tunc ſacrificare illi permittit Alexander, cùm conualuerit; ſupponit enim afflictum hoc morbo, ſiue frequenter, ſiue rarò, non poſſe Miſſæ ſacrificium celebrare. Docuit Gibalinus *dict. cap.* 3.

22. Exponitur cap. fin. 7.q.1. Secundò præſenti aſſertioni opponitur textus *in cap. finali 7. quaſt. 1.* ubi proponitur, ſacerdotem & alios parochianos coram R. Pontifice comparuiſſe, propoſuiſſeque ſuum Epiſcopum morbo caduco, id eſt epileptico, laborare, ita ut frequenter in terram collideretur: quibus auditis Gelaſius Pontifex reſcripſit Ruſtico, & Fortunato Epiſcopis, ut diligenter inquirerent, vtrum prædictus Epiſcopus aliquando in domo, vel in proceſſione, aliòve quocumque loco fuiſſet frequenter collapſus, voceſque dediſſet confuſas, & ſpumas ore jactaſſet: & ſi id cognoſci, aut probari non poſſet, cum eo ſimul habitent per triginta dies, utendo indiſtinctè omnibus alimentis viquequò cognoſcatur, verane, an falſa ſit parochianorum conqueſtio. Ex quo Galaſii reſponſo triplex inſurgit difficultas contra hucuſque tradita. Prima ex illis verbis, *voceſque dediſſe confuſas, & ſpumas ore jactaſſe.* Ex quibus depromitur, eum tantùm Epiſcopum, qui colliditur, & ſpumas jactat, miniſtrare in Eccleſia non poſſe: igitur ſi hæc non patiatur, tantùm ob morbum epilepſiæ non arceatur à diuinis officiis, & per conſequens in præſenti textu epilepticus, qui hæc non patiebatur, poterat eligi in Epiſcopum. Secunda naſcitur ex illis verbis, *triginta diebus tecum eſſe conſtituas.* Ex quibus deducitur, triginta dierum ſpatium aſſignari ad cognoſcendum, vtrum epilepticus liberatus eſſet ab ea oppreſſione; cùm *in cap. communiter, 33. diſt.* ſtatuatur vnius anni tempus eſſe expectandum. Tertiam continent difficultatem illa verba, *Ac carnibus indifferenter vti compellas:* ad quid enim deſideratur, ut omnibus carnibus vtatur epilepticus, ut cognoſcatur, an ſanus ſit, vel ne? Quibus difficultatibus ut ſuo ordine & ſigillatim ſatisfaciamus, primæ reſpondendum eſt negando conſequentiam; nam præterquam quod argumentum à contrario ſenſu deductum, cum ſequitur abſurdum, non admittitur, in eo textu tantùm proponebatur, vtrum Epiſcopus coram R. Pontifice denunciatus reuerà laboraret morbo epileptico, quod diligenter inquiri jubet Gelaſius, & ſigna quibus id cognoſci valeat, refert; non autem affirmat, Epiſcopum confuſas voces non proferentem, aut ſpumas non jactantem, poſſe diuina officia celebrare, ſi verè morbo epileptico laboret. Secundæ difficultati ſatisfaciendum eſt diſcrimen conſtituendo inter tempus aſſignatum ad cognoſcendum vtrum morbus comitialis ſit, an verò dæmonis vexatio; & inter tempus præſcriptum ad cognoſcendum, an liberatus & ſanus ſit, qui eo aliquando vexatus fuit. Primo caſu anni tempus præſcribitur *in dicto cap. communiter*; ſecundo verò caſu triginta dierum ſpatium aſſignatur, quo caſu procedit textus *in dict. cap. finali*, docet Majolus *d. cap. 16. num. 5.* Tertiæ etiam difficultati reſpondendum eſt, omiſſâ Gloſſâ *in dict. cap. finali*, quæ affirmat, in eo caſu Epiſcopum vti debere omnibus carnibus, quia hœdinæ carnes prouocant dæmones; dicendo omnium carnium vſum Epiſcopo illi injungi, quia hœdinæ carnes & ſimiles morbum epilepticum augent, ut latè probant Majolus *dict. cap. 16. num. 8.* Paulus Zacchias *dict. quaſt. 5.* Quare ut cognoſcatur, vtrum Epiſcopus epileptico morbo laboraret, jubet Gelaſius ut omnibus carnibus indiſtinctè vteretur, & veſceretur.

CAPVT XXII.

Idem a *Praneſtino Epiſcopo Apoſtolica Sedis Legato.*

DUdum ad audientiam noſtram quæſtione perlatâ, quod vacante *b* Præpoſiturâ *c* Colonienſis Eccleſiæ, in duo ſe vota eligentium diuiſiſſent, cauſam ſuper his dilectis filiis N. de Lacu, & I. de Clauſtro, & G. de Valle Sancti Panheſterbach *d* Abbatibus ſub eo tenore duximus committendam, ut auditis quæ proponerentur hinc inde, ſi de partium procederet voluntate, diffinitivam ſententiam promulgarent, alioquin cauſam ſufficienter inſtructam ad noſtram remitterent audientiam, ſtatuentes partibus terminum competentem, quo per ſe, vel per *e* reſponſales idoneos ad Apoſtolicam Sedem accederent ſententiam recepturæ. Ipſi verò mandatum Apoſtolicum fideliter exequi cupientes, partes ad ſuam præſentiam convocarunt, receperunt teſtes hinc inde

productos

productos, examinarunt eligentium conſcientias, audierunt allegationes utrimque: & quoniam Præpoſitus *f* S. Georgii eorum ſententiæ ſe tandem aſſeruit nolle ſtare, depoſitiones teſtium hinc inde receptas, & allegationes partis alterius ſub ſigillis ſuis ad Sedem Apoſtolicam deſtinarunt, partibus feſtum B. Michaëlis tunc primò venturum, veniendi ad Sedem Apoſtolicam terminum præfigentes. *Et infrà:* Cúmque nuntii Præpoſiti *g* SS. Apoſtolorum ad noſtram præſentiam acceſſiſſent, Præpoſitus S. Georgii nec venit, nec miſit idoneum reſponſalem. *Et infrà:* Viſis ergo atteſtationibus, & geſtis judicum diligenter inſpectis, invenimus quod pro Præpoſito SS. Apoſtolorum auctoritas, pro Præpoſito verò S. Georgii numerus eligentium faciebat, cùm primus à XIV. tum *h* perſonis, tum Canonicis, qui alios dignitate, & ætate, & tempore præcedebant; ſecundus verò à XXIV. fuiſſet electus. Objiciebatur autem Præpoſito S. Georgii minor ſcientia, defectus ætatis, & quod in minoribus Ordinibus erat conſtitutus. Unde cùm Præpoſituræ illi eſſet Archidiaconatus annexus, nondum erat ei dignitas conferenda, ratione cujus cogebatur infra præfixum à canonibus *i* ſpatium in Diaconum promoveri. Proponebatur autem pro altero, quod erat vir ætate, ſcientiâ, & moribus commendandus. Unde meliori ducti zelo propter hoc electores ipſius in eum ſe confeſſi fuerant conveniſſe; & non ſolùm ſui, ſed etiam quidam alterius electores eum prudentiorem eſſe, præſertim in ſpiritualibus, aſſerebant; quanvis alium magis utilem, maximè circa temporalia, propter potentiam, fuerint proteſtati. Cùm autem allegationes pro eodem Præpoſito S. Georgii coram judicibus ipſis propoſitæ, nobis fuerint præſentatæ, propter quod non potuimus ſcire per nos quod objecerint, vel quod reſponderint ad objectas ſicque cauſa remiſſa non fuerit ad nos ſufficienter inſtructa, ad diffinitivam ſententiam non duximus procedendum, ſed deciſionem ipſius cauſæ dilectis filiis *j* S. Gedeonis, & S. Severini Præpoſitis, & Decano *k* Bruenſi, ſub ea forma potiùs committendam, ut vel ſi notorium eſſet, vel per ea quæ jam dicta erant, conſtaret quod Præpoſitus S. Georgii in electionis tempore pateretur, vel in Ordinibus, vel in ſcientia, vel ætate defectum, qui eum juxta ſanctiones Canonum impedirent ad hujuſmodi officium promoveri, ei ſublato appellationis obſtaculo, non obſtante ipſius *l* abſentiâ corporali, ſilentium imponentes, Præpoſito SS. Apoſtolorum præpoſituram adjudicarent eandem, & eum in poſſeſſionem corporalem mittentes, eum pacificâ facerent poſſeſſione gaudere. Alioquin cùm in eum non ſolùm plures, ſed duæ penè partes convenirent, & impedimentis ceſſantibus appareat, quod eum bono zelo elegerunt, Præpoſiti SS. Apoſtolorum electione caſſata, appellatione ceſſante, authoritate noſtra ſuffulti electionem confirmarent ipſius, & ei facerent Præpoſituram aſſignari prædictam, & de cætero tanquam Præpoſito reſponderi.

N O T Æ.

1. a *PRæneſtino.*] Ita legitur in hac ſexta collectione, & in tertia *ſub hoc tit. cap. 7.* ſed ita ſupplenda eſt ex hiſtoria illius temporis: *Idem Guidoni Archiepiſcopo Rhemenſi, & Cardinali Epiſcopo Præneſtino, Apoſtolica Sedis Legato.* Guido iſte ab Innocentio III. Legatus miſſus fuit in Galliam, & tunc profectus eſt in Coloniam, ubi noſtri textus caſus contigit, & etiam textûs ſequentis, qui ex his accipit lucem. De hac legatione ita refert Abraham Bzouius *anno* 1206. *num.* 25. *Hoc eodem anno Innocentius Pontifex Guillelmum Comitem Bleſenſem, Archiepiſcopum Rhemenſem, Epiſcopum Cardinalem Præneſtinum, Legatum in Germaniam in cauſis graviſſimis deſtinavit, & inter alia negotia, quæ Coloniæ profectus egit, ſchiſma poſt Conradi Cardinalis Sabini mortem in Eccleſia Moguntina exortum tulit, cùm Leopoldum ex Vvarmatienſi Epiſcopatu à Philippo Rege intruſum reprobaſſet, & Sigofridum à minori Canonicorum parte electum confirmaſſet.* Ea legatione ſummo cum honore perfunctus, totius Galliæ Legatus à latere factus, paulò poſt ex humanis exceſſit, ut referunt Fratres Sarmat. *tom. 1. Gallia Chriſt. fol.* 519. Plura de ejus legatione Illuſtriſſimus Mantique *tom. 3. annalium, prædicto anno* 1206. *num.* 1. Huius Cardinalis mentio fit *in cap. ſequenti, & in c. cùm dilecti 6. de dolo & contumacia, cap. in cauſis 19. de re judicata.*

2. b *Præpoſituris.*] Adolphus de Altenao Brunonis frater, poſt fratris reſignationem in Archiepiſcopum Colonienſem aſſumptus eſt, qui poſteà juſſu Innocentii III. per Archiepiſcopos Mognuntinum, & Cameracenſem depoſitus fuit anno 1205. ut refert Merſelus *in annal. Archiep. Colon. fol.* 67. Iſte Adolphus Præpoſitus Colonienſis erat, vnde per aſſequutionem Archiepiſcopatus vacauit dicta Præpoſitura; quia ut probaui *in cap. cùm in cunctis 7. §. 1. hoc titulo*, per adeptionem Epiſcopatus vacant omnia beneficia antea obtenta. 3.

c *Colon.*] Malè in hac ſexta collectione legitur Colocen. cùm Colocenſis Eccleſia ſit in Vngaria, ubi Legatus Præneſtinus nunquam peruenit. De ea Eccleſia egi *in cap. bone 4. de poſtulat. Prælat.* Cùm ergo Colonienſis Eccleſia ſit in Germania, ubi Cardinalis Præneſtinus Legationis officio fungebatur, rectè retinemus *Colon.*

d *Abbatibus.*] Non autem delegata fuit hæc 4.
cauſa Archiepiſcopo Colonienſi, quia his temporibus, & per duodecim annos valde turbatum erat illius Eccleſiæ regimen, depoſito Adolpho.

e *Reſponſales.*] Id eſt procuratores, vt ſæpè ſæpiùs notaui in his Commentariis.

f *S. Georgii.*] Eſt Eccleſia in ipſa ciuitate Colonienſi, ſub titulo S. Georgii.

g *Sanctorum Apoſtolorum.*] Sanctus Herebertus Coloniæ erexit Baſilicam ſub nomine Sanctorum Apoſtolorum, quam Pilligrinus Colonienſis Archiepiſcopus auxit, & 40. canonicatibus dotavit, de qua Eccleſia agit Merſelus *ubi ſuprà, fol.* 45.

Huius Eccleſiæ Præpoſitus electus fuit in Præpoſitum Colonienſem.

h *Perſonis.*] Perſonæ quæ dicantur in jure canonico, expoſui *in cap. ad aures* 8. *de reſcriptis.*

i *Spatium.*] Quod ſit hoc tempus à canonibus præſcriptum, expoſui *in cap. cùm in cunctis*, §. *inferiora, hoc titulo.*

5. j *S. Gedeonis.*] Legendum eſt S. Gereonis; eſt enim Coloniæ celebre templum S. Gereoni primo Epiſcopo illius Eccleſiæ dicatum à S. Helena, vt teſtantur carmina quæ ante valvas ipſius Eccleſiæ inſculpta ſunt.

Regibus exemplum, ſacroque charíſmate plena
Condidit hoc templum S. Gereonis Helena.
Pagana nata, Iudæa ſit, inde renata,
Inuentrix ſanctæ Crucis almo Pneumate flante.
Septuaginta duo Collegia fundat amœna,
Dotans perpetuò Conſtantis mater Helena.

k *Bruen.*] Legendum *Bremenſi*, quæ Eccleſia eſt in Germania, hodie Archiepiſcopalis, olim verò ſuffraganea Eccleſiæ Colonienſis, vt notat Cironius *in c.* 1. *de ſacramentis non iterandis, in* 3. *collect.* 6.

l *Abſentia.*] Cùm enim fuiſſet citatus & contumax, juſtè potuit etiam abſens damnari, *cap. prout, de dolo & contum. cap. quoniam*, §. *porrò, vt lite non conteſt. cap. per tuas* 58. *de appellat.* Docet pro noſtri textus interpretatione Balboa *in cap.* 1. *num.* 89. *de cauſa poſſeſſionis.*

CAPVT XXIII.

Idem *Canonicis à Maguntinis.*

BOnæ memoriæ C. *b* Maguntino Archiepiſcopo Sabin, viam univerſæ carnis ingreſſo, cùm vota veſtra ſe in varia diviſiſſent, quibuſdam petentibus *c* Vvarmatienſem Epiſcopum, quibuſdam verò venerabilem fratrem *d* noſtrum nunc Archiepiſcopum veſtrum, tunc Præpoſitum S. P. Maguntini, ſibi eligentibus in Paſtorem: dilectus filius Magiſter P. Scholaſticus Maguntinus cum quibuſdam aliis, pro illis qui Vvarmatienſem Epiſcopum poſtularunt *e* procurator ad Apoſtolicam Sedem acceſſit; pro aliis verò dilecti filii E. & R. clerici venerunt, quorum alter inſtitutus fuit procurator. Partibus igitur in noſtra præſentia conſtitutis, & eis in conſiſtorio noſtro diligenter, & ſufficienter auditis, de conſenſu Fratrum noſtrorum venerabili fratri noſtro *f* Præneſtino Epiſcopo Apoſtolicæ Sedis Legato dedimus in mandatis, ut ſi eundem Epiſcopum quoad temporalia, ſive ſpiritualia recepiſſe conſtaret Eccleſiam Maguntinam, vel miniſtraſſe in temporalibus, aut in ſpiritualibus in eadem, prout objectum fuerat ex adverſo; poſtulationem factam de ipſo, ſublato cujuſcumque appellationis obſtaculo, irritam nuntiaret, de gratia noſtra concedens eidem, ut Vvarmatienſem ſibi Eccleſiam retineret. Nam de jure communi, quia præter authoritatem noſtram tranſire præſumpſit, utraque *g* erat ſpoliandus, ut & ea careat quam concupivit avarè, ac ea quam ſuperbè deſpexit: quod ſi parêre contemneret, utraque ipſum denuntiaret Eccleſiâ authoritate noſtra privatum. Deinde inquireret de electione ipſius Archiepiſcopi diligentiùs veritatem; & ſi ei de vi, quam ipſe, & ſui *h* metuebant, conſtaret, eo non obſtante, quod poſt appellationem ad nos interpoſitam in ipſius fuerat electione proceſſum, cùm alii qui appellationi ad nos interpoſitæ non duxerant deferendum, uti contra ipſum hac exceptione non poſſent; quoniam fruſtra legis auxilium invocat qui committit in legem: unde nec ab eis poſſe objici videbatur, quod idem eſſet à paucioribus ſecundùm eorum aſſertionem electus, cùm ipſi appellationem ad nos legitimè interpoſitam contemnentes, & præter licentiam noſtram recipientes Epiſcopum memoratum, reddiderint ſe indignos, electionem Archiepiſcopi, dummodo nihil obſtaret de canonicis inſtitutis, ſublato appellationis obſtaculo, confirmaret. Quod ſi nec recepiſſe prædictam Eccleſiam quoad temporalia, vel ſpiritualia, nec in ſpiritualibus, vel temporalibus miniſtraſſe Epiſcopum memoratum conſtaret, idem Legatus audiret quæ ſuper poſtulatione ipſius, & electione Archiepiſcopi proponerentur: hujuſmodi teſtes utrimque reciperet, & eorum depoſitionibus publicatis, uſque ad calculum diffinitivæ ſententiæ procedens, geſta omnia ſub ſigillo ſuo ad noſtram præſentiam deſtinaret; ſtatuens partibus terminum competentem, quo Apoſtolico ſe conſpectui repræſentarent ſententiam recepturæ. Licèt autem eſſent notoria, quæ fuerant contra dictum Vvarmatienſem Epiſcopum, & ejus fautores objecta, prædictus Legatus ad majorem cautelam multos, & magnos teſtes recepit, ex ipſius Archiepiſcopi parte productos, qui ſuper prædictis depoſuere *i* jurati. Unde ipſe juxta mandati noſtri tenorem procedens, poſtulationem factam de Vvarmatienſi caſſavit, & electionem Archiepiſcopi memorati curavit authoritate Apoſtolica *j* confirmare, ipſumque ordinavit in *k* Preſbyterum, & tandem Epiſcopum conſecravit: ipſe autem humiliter ad noſtram præſentiam accedens ſuppliciter poſtulavit, ut *l* pallium ſibi, videlicet inſigne Pontificalis officii, de conſueta Sedis Apoſtolicæ benevolentia conferremus. Verùm quidam nuntius ab adverſariis ejus ad Sedem Apoſtolicam deſtinatus, ex eorum parte apertas nobis litteras

cum pendente ſigillo præſentavit, per quas iidem ſignificabant Canonici, quod prædictus Legatus corruptus pecuniâ iniquam ſententiam protuliſſet: & addebant etiam, quod Maguntini cives pariter juraverunt, quod eum nunquam haberent in *m* Epiſcopum, & quod univerſi Clerici, paucis exceptis, ſuo favebant electo. Cùm autem ſuper his cœpiſſemus deliberare cum Fratribus noſtris, electioni ejuſdem Archiepiſcopi duo videbantur obſtare, videlicet quod à pauciſſimis, & poſt interpoſitam appellationem à ſeipſo dicebatur electus; nam cùm poſtulatio Vvarmatienſis Epiſcopi fuerit præcedentis appellationis ratione caſſata, Archiepiſcopi electio debebat etiam ex eadem cauſa caſſari: ſed econtrà, ſicut ſuperiùs eſt expreſſum, qui in appellatione deliquerant, appellationem contra eundem Archiepiſcopum non poterant allegare. Poterat quoque dici, quod etſi poſt appellationem, non tamen contra *n* formam appellationis fuiſſet electus Archiepiſcopus ſæpedictus, cùm appellaverit in hac forma, ne Canonici Maguntiæ reſidentes ſine ipſo & ſociis ipſius haberent in electione proceſſum. Nec nocet quod poſſet ex parte altera replicari, quia nec ipſe, nec ſocii ſui debuerant procedere ſine ipſis; quia ipſi ad nos interpoſitam appellationem contemnendo, reddiderant ſe indignos, & abuſi fuerant jure ſuo. Unde cùm in *o* Lateranenſi Concilio de iis qui quaſdam perſonas inhibitas eligunt, ſit ſtatutum, ut eligendi tunc poteſtate privatos, & ab eccleſiaſticis beneficiis triennio noverint ſe ſuſpenſos, illis pro longè majori delicto, tanquam indignis, ab electionis poteſtate cadentibus, penes eundem, ac ſocios ſuos tantùm jus remanſerat eligendi. Quia ſi multò pauciores in ipſum conveniſſent, intelligendum eſt tamen, quod omnes qui tunc eligere poterant, elegerunt eundem. Contra Legati verò proceſſum hoc facere videbatur, quod dicebat, in loco ſuſpecto, & non citatis Vvarmatienſi Epiſcopo, & ejus fautoribus proceſſiſſe. Porrò juxta canonicas ſanctiones exceſſus notorius examinatione non indiget, & pro his quæ à judice ſunt acta, præſumitur quod omnia ritè fuerint celebrata; quamvis & quod citati non fuerint, non poſſent de facili comprobare, quia negantis factum ſecundùm rerum naturam nulla eſt *p* probatio. Cùm etſi quilibet de ſe poſſet aſſerere, quod ad eum citatio minimè perveniſſet, ſinguli tamen veſtrûm eſſent in ſuo teſtimonio ſingulares: ad ipſum quoque Legatum, ſi voluiſſent, ſecurè potuiſſent procuratorem idoneum deſtinare, ſicùt nuntium deſtinarunt, quemadmodum ex ipſorum ad *q* nos directis litteris comprobatur, qui ſecurè ad eundem Legatum acceſſit, & ad propria remeavit; cùm & ipſe Legatus paratus fuerit ſecuritatem omnimodam providere, nec obſtet quod idem nuntius dicitur appellaſſe, cùm appellationi renuntiaverit, & in commiſſione noſtra, quam pars reportavit utraque, obſtaculum fuiſſet appellationis amotum. Sed nec apparebat etiam, quod contra factum Legati quidquam poſſet objicere, ac probare; cùm non procurator ſufficiens, ſed ſimpliciter ad nos contra prædictum Archiepiſcopum fuiſſet nuntius deſtinatus. *Et infrà:* Nos igitur, etſi propter authoritatem judiciariam præſumamus pro iis quæ acta ſunt à Legato, illi tamen plus innitimur rationi, quàm quod adverſarii Archiepiſcopi ex tribus cauſis prædictis ſe uſqueadeò reddiderunt indignos, quod contra eum non debebant audiri. Unde quod de ipſo factum fuerat, non poterat per eos impediri, quin etiamſi electores ejuſdem pariter deliquiſſent, & ſe reddidiſſent indignos, ad nos devoluta fuiſſet hac vice ordinatio Maguntinæ Eccleſiæ, quia dictum Archiepiſcopum ſine juris injuria potuiſſemus eidem Eccleſiæ præficere in Paſtorem, præſertim cùm per I. Legatum Apoſtolicæ Sedis fuiſſet in Maguntinum Archiepiſcopum conſecratus. Super his ergo cum Fratribus noſtris habito diligenti tractatu, de ipſorum conſilio caſſationem poſtulationis factæ de Vvarmatienſi Epiſcopo ratam habemus, & electionem Archiepiſcopi memorati authoritate Apoſtolica duximus confirmandam.

N O T Æ.

1. Moguntia ubi. *a* M*Aguntiæ.*] Ita etiam habetur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.* 8. Moguntia vt celebris Germaniæ Metropolis refertur à Cornelio Tacito *lib.* 4. *hiſtoriæ*, Ptolomeo *lib.* 2. *cap.* 9. Ammiano *lib.* 15. Athanaſio *apologia* 2. Hieronymo *in epiſt. ad Gerontium.* Eccleſiâ Cathedrali decoratur à temporibus S. Creſcentii Apoſtoli Germaniæ, à D. Paulo miſſi, vt refert Bucherus *lib.* 4. *Belgii Romani, cap.* 1. *num.* 14. Inter duas Germaniæ prouincias præcipua eſt Moguntina, Francici Imperii inclyta Sedes. Gothofridus Viterbienſis *in chron. part.* 17. *de Pipino*, ibi:

Inde Moguntinas patria remeauit ad oras,

Regia Francorum quæ tunc erat inclyta ſedes.

Tandem S. Bonifacii temporibus Germaniæ primatum conſecuta eſt, vt memoriæ prodidit Marianus Scotus *in Pipino*, ibi: *Pipinus in ciuitate Sueſſionum à S. Bonifacio Archiepiſcopo in Regem vnctus, Regni honore ſublimatus eſt, & deinde ob id poſt Papam ſecundus habetur Moguntinus Archiepiſcopus vſque in hodiernum diem.* Mariano ſuffragatur V. Villabaldus auctor vitæ S. Bonifacii, *cap.* 44. ibi: *Decreuerunt iidem Principes (Carolus Magnus, & Pipinus) Eccleſiam Moguntiacenſem, quæ priùs alteri ſubjecta erat, Metropolim omnium in Germania poſitarum Eccleſiarum efficere, moxque Legatione factâ, illud à Præſule Apoſtolico impetrauere.* Idem etiam referunt Surius *die* 5. *Iunii*, Petrus Krata-

Huius Eccleſiæ Præpoſitus electus fuit in Præpoſitum Colonienſem.

h *Perſonis.*] Perſonæ quæ dicantur in jure canonico, expoſui *in cap. ad aures 8. de reſcriptis.*

i *Spatium.*] Quod ſit hoc tempus à canonibus præſcriptum, expoſui *in cap. cùm in cunctis, §. inferiora, hoc titul o.*

5. j *S. Gedeonis.*] Legendum eſt S. Gereonis; eſt enim Coloniæ celebre templum S. Gereoni primo Epiſcopo illius Eccleſiæ dicatum à S. Helena, vt teſtantur carmina quæ ante valvas ipſius Eccleſiæ inſculpta ſunt.

Regibus exemplum, ſacroque charismate plena
Condidit hoc templum S. Gereonis Helena.
Pagana nata, Iudæa ſit, inde renata,
Inuentrix ſanctæ Crucis almo Pneumate flante.
Septuaginta duo Collegia fundat amœna,
Dotans perpetuò Conſtantis mater Helena.

k *Bruen.*] Legendum *Bremenſi,* quæ Eccleſia eſt in Germania, hodie Archiepiſcopalis, olim verò ſuffraganea Eccleſiæ Colonienſis, vt notat Cironius *in c. 1. de ſacramentis non iterandis, in 3. collect.* 6.

l *Abſentia.*] Cùm enim fuiſſet citatus & contumax, juſtè potuit etiam abſens damnari, *cap. prout, de dolo & contum. cap. quoniam, §. porrò, vt lite non conteſt. cap. per tuas 58. de appellat.* Docet pro noſtri textus interpretatione Balbos *in cap. 1. num. 89. de cauſa poſſeſſionis.*

CAPUT XXIII.

Idem *Canonicis a Maguntinis.*

BOnæ memoriæ C. *b* Maguntino Archiepiſcopo Sabin, viam univerſæ carnis ingreſſo, cùm vota veſtra ſe in varia diviſiſſent, quibuſdam petentibus *c* Vvarmatienſem Epiſcopum, quibuſdam verò venerabilem fratrem *d* noſtrum nunc Archiepiſcopum veſtrum, tunc Præpoſitum S. P. Maguntini, ſibi eligentibus in Paſtorem: dilectus filius Magiſter P. Scholaſticus Maguntinus cum quibuſdam aliis, pro illis qui Vvarmatienſem Epiſcopum poſtularunt *e* procurator ad Apoſtolicam Sedem acceſſit; pro aliis verò dilecti filii E. & R. clerici venerunt, quorum alter inſtitutus fuit procurator. Partibus igitur in noſtra præſentia conſtitutis, & eis in conſiſtorio noſtro diligenter, & ſufficienter auditis, de conſenſu Fratrum noſtrorum venerabili fratri noſtro *f* Præneſtino Epiſcopo Apoſtolicæ Sedis Legato dedimus in mandatis, ut ſi eundem Epiſcopum quoad temporalia, ſive ſpiritualia recepiſſe conſtaret Eccleſiam Maguntinam, vel miniſtraſſe in temporalibus, aut in ſpiritualibus in eadem, prout objectum fuerat ex adverſo; poſtulationem factam de ipſo, ſublato cujuſcumque appellationis obſtaculo, irritam nuntiaret, de gratia noſtra concedens eidem, ut Vvarmatienſem ſibi Eccleſiam retineret. Nam de jure communi, quia præter authoritatem noſtram tranſire præſumpſit, utraque *g* erat ſpoliandus, ut & ea careat quam concupivit avarè, ac ea quam ſuperbè deſpexit: quod ſi parère contemneret, utraque ipſum denuntiaret Eccleſiâ authoritate noſtra privatum. Deinde inquireret de electione ipſius Archiepiſcopi diligentiùs veritatem; & ſi ei de vi, quam ipſe, & ſui *h* metuebant, conſtaret, eo non obſtante, quod poſt appellationem ad nos interpoſitam in ipſius fuerat electione proceſſum, cùm alii qui appellationi ad nos interpoſitæ non duxerant deferendum, uti contra ipſum hac exceptione non poſſent; quoniam fruſtra legis auxilium invocat qui committit in legem: unde nec ab eis poſſe objici videbatur, quod idem eſſet à paucioribus ſecundùm eorum aſſertionem electus, cùm ipſi appellationem ad nos legitimè interpoſitam contemnentes, & præter licentiam noſtram recipientes Epiſcopum memoratum, reddiderint ſe indignos, electionem Archiepiſcopi, dummodo nihil obſtaret de canonicis inſtitutis, ſublato appellationis obſtaculo, confirmaret. Quod ſi nec recepiſſe prædictam Eccleſiam quoad temporalia, vel ſpiritualia, nec in ſpiritualibus, vel temporalibus miniſtraſſe Epiſcopum memoratum conſtaret, idem Legatus audiret quæ ſuper poſtulatione ipſius, & electione Archiepiſcopi proponerentur: hujuſmodi teſtes utrimque reciperet, & eorum depoſitionibus publicatis, uſque ad calculum diffinitivæ ſententiæ procedens, geſta omnia ſub ſigillo ſuo ad noſtram præſentiam deſtinaret; ſtatuens partibus terminum competentem, quo Apoſtolico ſe conſpectui repræſentarent ſententiam recepturæ. Licèt autem eſſent notoria, quæ fuerant contra dictum Vvarmatienſem Epiſcopum, & ejus fautores objecta, prædictus Legatus ad majorem cautelam multos, & magnos teſtes recepit, ex ipſius Archiepiſcopi parte productos, qui ſuper prædictis depoſuere *i* jurati. Unde ipſe juxta mandati noſtri tenorem procedens, poſtulationem factam de Vvarmatienſi caſſavit, & electionem Archiepiſcopi memorati curavit authoritate Apoſtolica *j* confirmare, ipſumque ordinavit in *k* Preſbyterum, & tandem Epiſcopum conſecravit: ipſe autem humiliter ad noſtram præſentiam accedens ſuppliciter poſtulavit, ut *l* pallium ſibi, videlicet inſigne Pontificalis officii, de conſueta Sedis Apoſtolicæ benevolentia conferremus. Verùm quidam nuntius ab adverſariis ejus ad Sedem Apoſtolicam deſtinatus, ex eorum parte apertas nobis litteras

eum

cum pendente ſigillo præſentavit, per quas iidem ſignificabant Canonici, quod prædictus Legatus corruptus pecuniâ iniquam ſententiam protuliſſet: & addebant etiam, quod Maguntini cives pariter juraverunt, quod eum nunquam haberent in *m* Epiſcopum, & quod univerſi Clerici, paucis exceptis, ſuo favebant electo. Cùm autem ſuper his cœpiſſemus deliberare cum Fratribus noſtris, electioni ejuſdem Archiepiſcopi duo videbantur obſtare, videlicet quod à pauciſſimis, & poſt interpoſitam appellationem à ſeipſo dicebatur electus; nam cùm poſtulatio Vvarmatienſis Epiſcopi fuerit præcedentis appellationis ratione caſſata, Archiepiſcopi electio debebat etiam ex eadem cauſa caſſari: ſed econtrà, ſicut ſuperiùs eſt expreſſum, qui in appellatione deliquerant, appellationem contra eundem Archiepiſcopum non poterant allegare. Poterat quoque dici, quod etſi poſt appellationem, non tamen contra *n* formam appellationis fuiſſet electus Archiepiſcopus ſæpedictus, cùm appellaverit in hac forma, ne Canonici Maguntiæ reſidentes ſine ipſo & ſociis ipſius haberent in electione proceſſum. Nec nocet quod poſſet ex parte altera replicari, quia nec ipſe, nec ſocii ſui debuerant procedere ſine ipſis; quia ipſi ad nos interpoſitam appellationem contemnendo, reddiderant ſe indignos, & abuſi fuerant jure ſuo. Unde cùm in *o* Lateranenſi Concilio de iis qui quaſdam perſonas inhibitas eligunt, ſit ſtatutum, ut eligendi tunc poteſtate privatos, & ab eccleſiaſticis beneficiis triennio noverint ſe ſuſpenſos, illis pro longè majori delicto, tanquam indignis, ab electionis poteſtate cadentibus, penes eundem, ac ſocios ſuos tantùm jus remanſerat eligendi. Quia ſi multò pauciores in ipſum conveniſſent, intelligendum eſt tamen, quod omnes qui tunc eligere poterant, elegerunt eundem. Contra Legati verò proceſſum hoc facere videbatur, quod dicebat, in loco ſuſpecto, & non citatis Vvarmatienſi Epiſcopo, & ejus fautoribus proceſſiſſe. Porrò juxta canonicas ſanctiones exceſſus notorius examinatione non indiget, & pro his quæ à judice ſunt acta, præſumitur quod omnia ritè fuerint celebrata; quamvis & quod citati non fuerint, non poſſent de facili comprobare, quia negantis factum ſecundùm rerum naturam nulla eſt *p* probatio. Cùm etſi quilibet de ſe poſſet aſſerere, quod ad eum citatio minimè perveniſſet, ſinguli tamen veſtrûm eſſent in ſuo teſtimonio ſingulares: ad ipſum quoque Legatum, ſi voluiſſent, ſecurè potuiſſent procuratorem idoneum deſtinare, ſicùt nuntium deſtinarunt, quemadmodum ex ipſorum ad *q* nos directis litteris comprobatur, qui ſecurè ad eundem Legatum acceſſit, & ad propria remeavit; cùm & ipſe Legatus paratus fuerit ſecuritatem omnimodam providere, nec obſtet quod idem nuntius dicitur appellaſſe, cùm appellationi renuntiaverit, & in commiſſione noſtra, quam pars reportavit utraque, obſtaculum fuiſſet appellationis amotum. Sed nec apparebat etiam, quod contra factum Legati quidquam poſſet objicere, ac probare; cùm non procurator ſufficiens, ſed ſimpliciter ad nos contra prædictum Archiepiſcopum fuiſſet nuntius deſtinatus. *Et infrà:* Nos igitur, etſi propter authoritatem judiciariam præſumamus pro iis quæ acta ſunt à Legato, illi tamen plus innitimur rationi, quàm quod adverſarii Archiepiſcopi ex tribus cauſis prædictis ſe uſqueadeò reddiderunt indignos, quod contra eum non debebant audiri. Unde quod de ipſo factum fuerat, non poterat per eos impediri, quin etiamſi electores ejuſdem pariter deliquiſſent, & ſe reddidiſſent indignos, ad nos devoluta fuiſſet hac vice ordinatio Maguntinæ Eccleſiæ, quia dictum Archiepiſcopum ſine juris injuria potuiſſemus eidem Eccleſiæ præficere in Paſtorem, præſertim cùm per I. Legatum Apoſtolicæ Sedis fuiſſet in Maguntinum Archiepiſcopum conſecratus. Super his ergo cum Fratribus noſtris habito diligenti tractatu, de ipſorum conſilio caſſationem poſtulationis factæ de Vvarmatienſi Epiſcopo ratam habemus, & electionem Archiepiſcopi memorati authoritate Apoſtolica duximus confirmandam.

NOTÆ.

1. Moguntia ubi. *a* MAguntin.] Ita etiam habetur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.* 8. Moguntia ut celebris Germaniæ Metropolis refertur à Cornelio Tacito *lib.4. hiſtoriæ*, Ptolomeo *lib.2.cap.9.* Ammiano *lib.* 15. Athanaſio *apologia* 2. Hieronymo *in epiſt. ad Geruntium.* Eccleſiâ Cathedrali decoratur à temporibus S. Creſcentii Apoſtoli Germaniæ, à D. Paulo miſſi, ut refert Bucherus *lib.4. Belgii Romani, cap.1. num.*14. Inter duas Germaniæ provincias præcipua eſt Moguntina, Francici Imperii inclyta Sedes. Gothofridus Viterbienſis *in chron. part.*17. *de Pipino*, ibi;

Inde Moguntinas patria remeavit ad oras,
Regia Francorum quæ tunc erat inclyta ſedes.

Tandem S. Bonifacii temporibus Germaniæ primatum conſecuta eſt, ut memoriæ prodidit Marianus Scotus *in Pipino*, ibi: *Pipinus in civitate Sueſſionum à S. Bonifacio Archiepiſcopo in Regem unctus, Regni honore ſublimatus eſt, & deinde ob id poſt Papam ſecundus habetur Moguntinus Archiepiſcopus uſque in hodiernum diem.* Mariano ſuffragatur V. Villabaldus auctor vitæ S. Bonifacii, *cap.*44. ibi: *Decreverunt iidem Principes (Carolus Magnus, & Pipinus) Eccleſiam Moguntiacenſem, quæ priùs alteri ſubjecta erat, Metropolim omnium in Germania poſitarum Eccleſiarum efficere, moxque Legatione factâ, illud à Præſule Apoſtolico impetravere.* Idem etiam referunt Surius *die* 5. *Iunii*, Petrus Kratapolitanus

politanus *in catalog. Præſulum ipſius Eccleſiæ.* Plura de hac Metropoli adducunt Philippus Berterius *diatriba 2. fol. 112.* Hallierius *de hierarch. juriſd. lib.4. §. 34. fol.644.* Huius Eccleſiæ Canonicis miſſa eſt præſens decretalis, & ejus Præſulibus textus *in cap. 3. de tranſlat. Epiſcopi.* In hac epiſtola, quam ſe habere MS. teſtatur Franc. Florens, ſequuntur hæc verba: *Nobilem virum Philippum Ducem Sueuiæ moneatis, vt ſe prædicto Archiepiſcopo non opponat, quominus Moguntinam Eccleſiam, tam in ſpiritualibus, quàm in temporalibus ſalubriter valeat gubernare.*

2. b *C. Moguntino.*] Conrado videlicet, Comite de Vvitebach, fratre Othonis, qui eo quòd Octauianum Cardinalem tituli S. Cæciliæ nollet agnoſcere pro R. Pontifice, Romam properauit, & in ejus locum ſuffectus fuit Sabinenſis Epiſcopus: quo defuncto Chriſtianus Comes de Buche electus fuit; & cùm ſediſſet per 18. annos, deceſſit anno 1182. & tunc rediit è Roma Conradus jam Epiſcopus Sabinenſis, qui ſuum Archiepiſcopatum gubernauit 17. annis. Vnde intelliguntur verba, quæ ſequuntur in noſtro textu, ibi: *Moguntin. Archiep. Sabin.*

c *Vvormatien.*] Ludolphum videlicet, qui electus fuit ab vna parte Capituli Maguntini.

d *F. n.*] Sifridum, qui ſecundus Præſul fuit Eccleſiæ Moguntinæ.

e *Procurator.*] Clericum in cauſa ſuæ Eccleſiæ poſſe conſtitui procuratorem, jam ſuprà notaui.

f *Præneſtino.*] Guidone videlicet, de cuius legatione egi in textu antecedenti.

g *Spoliandus.*] *Cap. Epiſc. 12. quæſt. 1. cap. quantò, de tranſlat. Epiſcopi.*

3. h *Et ſui metuebant.*] Vt hæc verba percipiantur, & noſtri textus hiſtoria comprehendatur, ſciendum eſt, Sifridum Archidiaconum Moguntinum electum fuiſſe poſt mortem Conradi ab vna tantùm parte Capituli; ab alia verò parte, ſuffragante Philippo Imperatore, electus fuit Lupoldus Epiſcopus Vvormat. hoc ſchiſma tamdiu durauit, quamdiu vixit Imperator Philippus, & ex eo magna illata ſunt prouinciis Germaniæ damna. Sifridus in Italiam profectus, Romæ à Pontifice clementer exceptus, Cardinalitiaque dignitate tituli S. Sabinæ donatus, vixit donec Philippus è viuis exceſſit; eo defuncto Sifridus, cùm hanc obtinuiſſet epiſtolam miſſam Canonicis Moguntin. Moguntiam reuerſus, à ſuis honorificè exceptus, deceſſit anno 1130. vt referunt Abbas Vrſperg. & Trithemius *in chron.* Arnold. Lubecenſis *in ſupplem. Helmoldi, lib.6. cap.3.* Petrus Kratapolit. *ubi ſuprà, fol.204.*

i *Iurati.*] Aliàs teſtes producti fidem non faciunt, *cap.1.* ubi Déo annuente dicam, *de teſtibus.*

j *Confirmare.*] Quia confirmatio Archiepiſcoporum ad R. Pontificem immediatè ſpectat, vt dixi *in cap.3. hoc tit.*

4. k *In presbyterum.*] Cùm antea eſſet diaconus, debuit priùs conſecrari in presbyterum; quam conſecrationem ex jure diuino ſupponit ordo Epiſcopalis, vt docent, & probant Bellarminus *lib.1. de ſacramento Ordinis, cap.7. §. olim,* Marchinus *eod. tract. part.2. cap.11. num.20.* Leander *eod. tract.6. diſput.1. quæſt.13.* pluribus relatis Diana *part.12. tract. de conſecrat. reſolut.53.*

l *Pallium.*] Per quod conſequitur plenitudo poteſtatis, *cap. niſi 3. de auctoritate & vſu pallii.*

m *In Epiſcopum.*] Quia vt ſuprà retuli, non adhærebat Philippo; ſi autem ob legitimas cauſas populus eum reſpueret, non erat conſecrandus, ne inuitæ plebi præficeretur Epiſcopus, *cap. 2. 62. diſt. cap. ſi fortè, cum aliis, 63. diſt.* Prælatus enim à ſubditis amplectendus, & optandus eſt, vt probat Benedictus Ephtenus in vita S. Benedicti, *cap.3. num.10.*

5. n *Contra formam.*] Et in appellationibus extraiudicialibus non ſufficit poſt appellationem innouare, niſi contra formam appellationis fiat, vt dixi *in cap. conſideranimus, hoc tit.*

o *Lateranenſi.*] De quo *in cap. cùm in cunctis, §. vlt. hoc tit.*

p *Eſt probatio.*] Latè dicemus *in cap. ad noſtram, de probat.*

6. q *Ad nos.*] Quia agebatur de electione Archiepiſcopi, qui immediatè paret Rom. Pont. à tempore, quo Bonifacius miſſus à Zacharia fidem collapſam in his partibus inſtaurauit. Vnde ſi vtraque pars Capituli in præſenti caſu indignum eligerent, electio deuolveretur ad Papam, vt notat Franc. Florens *ad hunc tit.* in aliis verò inferioribus officiis electio deuoluitur ad immediatum ſuperiorem, *dict. cap.7. §. vltimo, hoc titulo.*

CAPVT XXIV.

Idem *Clericis Sanctæ* a *Agathes.*

QUerelam dilecti filii G. tit. *b* S. Vitalis, nunc Presbyteri, tunc S. Mariæ in Acquiro Diaconi Cardinalis, quam *c* œconomus Eccleſiæ veſtræ, cujus idem Cardinalis eſt gubernator, contra P. nunc Presbyterum, tunc verò Diaconum, ſuper Eccleſia Sancti Salvatoris, *d* quæ dicitur de Cornutis, coram bonæ mem. prædeceſſore noſtro propoſuit, ipſe nobis in minori officio *e* conſtitutis audiendam, & examinandam commiſit. Petebat igitur idem œconomus, ut præfatus Petrus ab Eccleſia S. Salvatoris, quam in præjudicium Eccleſiæ veſtræ, ac injuriam Cardinalis prædicti præſumpſerat occupare, removeretur; cùm ipſa Eccleſia Sancti Salvatoris *f* plebano jure pertineat ad Eccleſiam Sanctæ Agathes: petens etiam penſionem XVI. denariorum *g* Papienſis monetæ, debitam Eccleſiæ Sanctæ Agathes pro Eccleſia S. Salvatoris, & *h* Thermis, ſibi reſtitui de novo ſubtractam. Prædictus verò P. clericus reſpondebat, quod ipſe nullam injuriam irrogaverat Cardinali, nec in præjudicium Eccleſiæ Sanctæ Agathes acceperat Eccleſiam S. Salvatoris; cùm hæc ad illam nullo jure pertineat: nec aliquam illi debebat reddere penſionem; ſed ipſe per electionem populi, quæ de antiqua conſuetudine ei pertinet, ad eundem A. Cardinalem S. Suſannæ præſentatus, cui eadem Eccleſia S. Salvatoris, tanquam Capella ſuo titulo in ſpiritualibus eſt ſubjecta, canonicè fuerat inſtitutus.

tutus. Cúmque ad ſuam aſſertionem probandam utraque pars teſtes multiens produxiſſet, nos illos recepimus,& examinavimus diligenter, quorum depoſitionibus publicatis diſputationem audivimus ſuper illis: ſed antequam hujuſmodi controverſia finem accipere potuiſſet, præfatus prædeceſſor noſter debitum carnis exſolvit. Demùm verò à nobis utraque pars cum inſtantia poſtulavit, ut cauſam ipſam decidere dignaremur. Nos igitur atteſtationibus ac inſtrumentis utriuſque partis diligenter auditis, & pleniùs intellectis, habito fratrum noſtrorum conſilio, prædictum Presbyterum ab impetitione œconomi *j* veſtri ſuper electione,ac inſtitutione de ſe facta in Eccleſia S. Salvatoris abſolvimus, & ſuper his præfato œconomo ſilentium duximus imponendum. Cúmque per teſtes idoneos nobis conſtiterit evidenter, quod populus quaſi in *k* poſſeſſione præſentandi clericum ad illam exiſtebat, quando prædictum clericum ad illam elegit; & eadem Eccleſia ſpectat ad titulum S. Suſannæ in ſpiritualibus pleno *l* jure, ſalva quæſtione ſuper jurepatronatus inter Eccleſiam veſtram, & populum Sancti Salvatoris; quia per teſtes omni exceptione majores fuit liquidò comprobatum, quod penſio XVI. denariorum dictæ Papienſis monetæ fuit Clericis Eccleſiæ veſtræ pro Eccleſia S.Salvatoris,ac Thermis annuatim per multa *m* tempora perſoluta,ſed de novo ſubtracta; nos in eundem ſtatum percipiendi hujuſmodi de Eccleſia S. Salvatoris & Thermis Eccleſiam veſtram decrevimus reducendam,& ad ſolutionem penſionis ſubtractæ condemnavimus Presbyterum antedictum, ſalva quæſtione *n* proprietatis inter Eccleſias memoratas.

NOTÆ.

1. a S. *Agathes.*] Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.9.* ex qua textum tranſcribo. Duplex Eccleſia Romæ dicata eſt S. Agathæ, alia quæ in titulum Cardinalis S. Agathæ erecta eſt, alia trans Tyberim, juxta Eccleſiam S. Chryſogoni, quæ dicata fuit à Gregorio III. anno 731. hodieque eſt collegialis Patrum Congregationis Doctrinæ Chriſtianæ, vt refert Muñoz *de rebus memor. Romæ, pag.55.*

2. b *S. Vitalis.*] Presbyter Cardinalis, qui habebat titulum ab Eccleſia S. Vitalis, quam reparauit Sixtus IV. ſed Clemens VIII. eam abſtulit, conceſſitque Patribus Societatis Ieſu.

c *Oeconomum.*] De ejus officio agimus *in cap. cùm vos, de officio Ordinarii.*

d *Quæ dicitur de Cornutis.*] Exiſtimo legendum eſſe, *de Curte*; Eccleſia enim S. Saluatoris, vulgò *de la Corte*, eſt juxta Eccleſiam S. Agathæ, de qua in noſtro textu agitur, Muñoz *ubi ſupra, pag.55.*

e *Officio conſtitutis.*] Erat enim Innocentius temporibus Cœleſtini III. Presbyter Cardinalis, vt dixi *in cap. cum inter, 16. hoc tit.*

f *Plebano jure.*] Id eſt Parochiali; parochi enim dicuntur Plebani; & parochia Plebania, vt dicemus in titulo *de Parochiis*, & notauit Fileſacus *in tract. de orig. Parochiarum.* Cùm Eccleſia S.Agathæ eſſet Parochia, intendebat ſibi ſubjectam eſſe Eccleſiam S. Saluatoris de la Corte.

3. g *Papienſis.*] Quorum quilibet valet tres Lucenſes: hæc moneta in uſu erat Romæ, & Mediolani.

h *De Thermis.*] Thermæ apud Romanos dicebantur ædificia magna habentia cryptas, ubi balnea frequentabantur, & ſumebantur. De his thermis, tam publicis,quàm priuatis,plura adducunt Muñoz *in antiquitat. Romæ, cap.26.* Demſterus *ad Roſinum lib.1. cap.14.* Pancirola *lib.1. variar. cap.50. & 52.* Salmutius *ad ipſum lib.1. memor. tit. 28.* Chokier *in face hiſtor. cap.5.* Narbona *anno 14. quæſt.39.* Sauarus *ad Sidonium lib.2. epiſt.2.* Caſaubon. *in Spartianum, fol.54.* Serlogus *tom.3. in Cantica, veſtigat.30. ſect. unica.*

4. i *Electio.*] His verbis deduci videtur, juſpatronatus longâ poſſeſſione adquiri poſſe, quod & ſuadetur *ex cap. cura, de jurepatronat.* & docuerunt Couar. *in regula Poſſeſſor, 2. part. §. 10. num.2.* Fachineus *lib.8. controu. cap.24.* Phebo *deciſione 213.* Sed contrariam ſententiam docuerunt Lambertinus, & alii, quos ſequitur Balboa *in cap. ad aures, n.34. de præſcript.* pro cuius difficultatis ſolutione diſcrimen eſt conſtituendum inter caſum, in quo laicus intendit præſcriptione acquirere juſpatronatus contra Eccleſiam liberam; & caſum, in quo intendit præſcribere contra patronum laicum. Primo caſu non poteſt præſcribere, niſi per ſpatium quadraginta annorum, accedente bonâ fide, & juſto titulo, argumento textus *in cap.1. de præſcriptionib. lib.6.* Secundo verò caſu, cùm præſcriptio procedat non contra Eccleſiam liberam, ſed contra patronum, tempus ordinarium ſufficit, vt docet Balboa *in dict. cap. cauſam, num.34.* Nec contrarium probat præſens textus, qui procedit in conſuetudine, non verò in præſcriptione; quo modo etiam accipiendus eſt textus *in cap. generali, hoc tit. in 6.* neque etiam textus *in dict. cap. cura*, aduerſatur, quem vt exponat poſt Lambertinum Balboa *in dict. cap. cauſam, num.37.* aſſerit in ejus ſpecie non agi de laico acquirente juſpatronatus virtute præſcriptionis; ſed de clerico, qui cum titulo inualido intendebat beneficium Eccleſiaſticum acquirere: ſed eâ ſententiâ omiſſâ, veram ipſius textus interpretationem in ejus commentario aſſignabimus.

j *Oeconomi.*] Licèt enim jure ciuili attento, 5.
vt ſententia legitimè proferatur domino abſente, debeat proferri in procuratorem, qui per litis conteſtationem dominus factus eſt, *l. penultima, ff. judicat. ſolui, l. 1. Cod. de ſentent. & interl.* jure tamen noſtro canonico, vel in perſonam domini, aut procuratoris poteſt proferri. Abbas *in præſenti*, Vulteius *de judiciis lib.3. cap.11. num.20.*

k *Quaſi in poſſeſſione.*] Recta cum proprietate; nam incorporalia, vt ſunt jura, tangi, neque apprehendi poſſunt, *principio Inſtit. de rebus corpor.* Lucretius *lib.1.* ibi: *Tangere autem, aut tangi niſi corpus nulla poteſt res.* Vnde cùm poſſeſſio ſit rei detentio, & factum contineat, in rebus incorporalibus non datur vera poſſeſſio, *l.3. in princip. ff. de acquirenda poſſ. l. ſi ædes 32. ff. de ſervit. vrban. l.4. §. ſi viam, ff. de vſucap.* datur tamen in illis quaſi poſſeſſio, *l. vlt. ff. de ſeruit.* quæ per vſum, & aduerſarii patientiam acquiritur, *l. 3. §. dare, ff. de vſufructu, l. ſi ego 11. §.1. ff. de publiciana*: docent Oſualdus *lib.20. comment. Donelli, cap.1. littera F,* Valentia *tom.2. illuſt. tract.2. cap.2. in fine.*

l *Pleno jure.*] Cardinales enim in Eccleſiis ubi 6.
titulum habent, & in capellis illis ſubjectis obtinent

nent omnimoam juriſdictionem, *cap. his, de majorit. & obed.* habent etiam jus conferendi omnia beneficia vacantia in prædictis Eccleſiis, abſque eo quod talis collatio ſubjiciatur diſpoſitioni Bonifacii VIII. de qua *in cap. qualiter, in principio, hoc tit. lib.6.* nec regulæ ſecundæ Cancellariæ, vt docent Ludouicus Gomez *in regula de triennali, quæſt.31.* Flaminius Pariſius *de reſignat. lib. 7. q.12.* Cohelius *in notitia Cardin. cap.15 priuilegio 14.*

7. m *Per multa tempora.*] Ex iterata enim ſolutione præſumitur cenſus conſtitutus, ita vt in futurum debeatur; & qui per triennium exegit penſionem, ſeu redditus cenſus, habet jus eos exigendi in futurum, *l. cùm de in rem verſo 6. ff. de vſuris, l. creditor 7. C. eod. tit. l.1. Cod. de fideicommiſ.* plura ex ſcholaſticis adducunt Cuiacius *ad tit. Cod. ne vxor pro marito,* Giſanius *in dicta l.1. Cod. de fideicommiſ.* Merillus *lib. 2. obſeru. cap. 39.* Genua *in conciliatione legum, fol.624. in parvis,* Amaya *in l.3. Cod. de apochis, lib.10.* Faber *lib.7. conject. cap.9.* Hunnius *ad Treutlerum volum.2. diſp.5. quæſt.13.* Pacius *centuria 4. quæſt. 44.* Schifordeg. *ad Fabrum tract. 15. quæſt. 5.* Ex practicis Cencius *de cenſibus, 2. parte, cap.2. q.4. art. 6.* plures congeſti à Parexa *de inſtrum. edit. tit.7. reſol.3.* ubi latè probat hanc exactionem trium annorum probandam eſſe per tres apochas vltimas: & nos dicemus *in cap. peruenit, de cenſibus.*

8. n *Proprietatis.*] Ex his verbis manifeſtè depromitur, in exactione cenſus, ſeu penſionis dari duplex judicium, poſſeſſorium, & petitorium, quod latè docuerunt Mareſcotus *lib.1. variar. c.11. num. 11.* Poſthius *de manutent. obſeru. 42. num. 34.* pluribus relatis Barboſa *in praxi exig. penſiones, q.1. part.1. ex num.22.* Cencius *de cenſib. part.3. quæſt.2. cap.2. art.1. & 4.* licèt contrarium teneat Auendaño *de cenſibus, cap.26.*

COMMENTARIVM.

9. Concluſio probatur.

EX hoc textu talis deducitur aſſertio: *Sufficit electo ad obtinendum benficium probare eligentem eſſe in quaſi poſſeſſione eligendi tempore electionis.* Probant textus *in cap. cùm in Eccleſia, cap. cùm olim, de cauſa poſſeſſionis, cap. conſultationibus, de jurepatronat. cap. ex litteris 7. eod. tit. cap. cùm Bertoldus, verſiculo Licèt, de re judicata.* Conſonat lex *9. tit.15. partita 1.* Illuſtrant Selva *de benefic. 2. part. quæſt.7.* Corraſius *eod. tract. 2. part. cap.5.* Duarenus *de ſacris, lib.3. cap.9.* Garcia *de benefic. part.5. cap.5.* Couar. *in pract. cap.14. num.2. & in reg. Poſſeſſor, 2. part. in initio, num.6.* Cabedus *de patronatu, cap.8. per totum,* Lotherius *de re benef. lib.2. cap.45. num.2.* Poſthius *de manutent. obſeruat. 32. num. 16.* Carolus Maranta *tom.3. controverſ. reſponſ.44. num.34. & reſponſ.46. num.6.* Noguerol *alleg. 18. num. 137.* Gratianus *diſcept. cap. 310. num. 76.* alios more ſuo adducens Præceptor ſæpiùs laudatus D. Franciſcus Ramos *in ſuo memoriali, propoſit.1. n.5. & 2. n.4.*

10. Ratio dubitandi.

Sed pro ratione dubitandi ſic argumentor: Licèt cùm agitur judicio poſſeſſorio poſſeſſor manutenendus ſit, tamen cùm jus reſiſtit poſſeſſori, ita vt habeat notorium defectum tituli in proprietate, manutentio non datur: docent Paz *de tenuta, cap.2. num. 21.* Poſthius *de manut. obſeru. 42. per totam,* Menochius *de retin. rem.3. num.18.* Mindanus *de interd. 2. tom. tit.7.* Valenzuela *conſil.58. ex num.13. & conſ.151. num.70.* Barboſa *voto 42. 49. 52. 54. & 106.* ſed in ſpecie huius textus dabatur notorius defectus tituli in proprietate, quia jus reſiſtebat poſſeſſoribus: ergo virtute poſſeſſionis electus defendi non poterat. Probatur minor, nam laicis apertè denegatum eſt jus eligendi, ſeu conferendi beneficium Eccleſiaſticum, *cap. ſi quis deinceps, cap. per laicos, 16. quæſt.7. cap. præterea, de jurepatron.* ſed poſſeſſores in præſenti laici erant, parochiani videlicet S. Salvatoris: ergo nec virtute poſſeſſionis iniuſtæ, & contra jus, electio ab illis facta defendi poterat: præcipuè nam licèt præſentatio ad fructus poſſeſſionis juriſpatronatus ſpectet, *cap. cùm 18. cap. conſult. 19. de jurepatron.* tamen iniuſti poſſeſſores fructus non percipiunt, *l. nemo 22. de acquir. rer. dom. l. ſi quis liberum 20. ff. de prob. l.1. §. vlt. ff. vti poſſidetis, l. communi 7. §. inter, ff. communi diuid. l. 1. §. ſed per eum 6. l. cùm hæredes 23. §. vlt. cum l. ſequenti, ff. de acquir. poſſeſſione, l. improba 7. l. nemo 10. Cod. eod. tit.* Ab ſpecie probat textus *in cap. ex inſinuatione 14.* juncta ejus integra, *de jurepatron.* ergo nullo ex capite electus à laicis in noſtro textu defendi poterat ratione quaſi poſſeſſionis eligentium. Accedit, nam conſuetudine introduci non poteſt, ut qui jus non habet conferendi beneficium, illud conferat, *cap. ex frequentibus, de inſtitut.* igitur populus in noſtra ſpecie non potuit conſuetudine acquirere jus conferendi Eccleſiam, ſeu beneficium Eccleſiaſticum.

Hac difficultate minimè refragante, vera eſt tradita aſſertio, cuius deciſiua ratio ex eo prouenit; nam qui in poſſeſſione rei eſt, illius verus dominus cenſetur, etiamſi talis non ſit, *l. 2. & 4. Cod. de probat. l. litibus, Cod. de agricolis, lib.11.* & qui poſſidet, plenius jus habet, quàm ille, qui intendit dominus eſſe. Vnde maximum eſſe poſſeſſionis commodum, deciditur *in §. commodum, Inſtit. de interdictis;* quare præſentatus ab eo, qui eſt in quaſi poſſeſſione præſentandi, præfertur præſentato à proprietario, ut docent Rochus de Curte *de jurepatron. verbo Competentes, num. 34.* Gutierrez *conſilio 4. num.32.* Selva *de qualitat. prælatinis, n.51.* Accedit nam fructus rei poſſeſſæ ſpectant ad bonæ fidei poſſeſſorem, *l. bonæ fidei, ff. de acquirendo rer. dom. cap. grauis,* ubi dicemus, *de reſtit. ſpol.* ſed præſentatio ad beneficia enumeratur inter fructus juriſpatronatus, ut ſuprà probaui, & docet Lælius Mancinus *Genialium cap.91.* ergo qui eſt in quaſi poſſeſſione eligendi, ſeu præſentandi ad beneficium, poteſt ſuâ poſſeſſione vti, & ab eo præſentatus tantùm tenetur docere patronum eſſe in quaſi poſſeſſione tempore vltimæ præſentationis: hæc autem quaſi poſſeſſio acquiritur vnicâ præſentatione, *cap. cùm olim 7. de cauſa poſſeſſionis;* & ſufficit electo ad manutentionem probare vnicam præſentationem, argumento textus *in l. 1. §. quod autem,* ibi: *Vel vna die, vel nocte, ff. de aqua pluv.* docent Poſthius *de manut. obſeru.32.* Couar. *pract. cap.14. num.2.* præcipuè vltimam, quia ad manutentionem attendimus vltimum ſtatum poſſeſſionis, quæ fuit tempore turbationis, *§. retinendæ 4. de interdictis, cap. licet 9. de probat.* textus formalis *in cap. cùm Bertholdus 18. verſic. Licèt, de jurepatron.* docet eximius Præceptor D. Franciſcus Ramos *dicta propoſit.1. num. 6.* & plura de requiſitis ad probationem poſſeſſionis juriſpatronatus adducunt Gonzalez *ad regulam 8. gloſſa 18. num. 86.* Viuianus *in praxi juriſpatron. part.2. lib.5. cap.2.* Garcia *de benefic. 5. p. cap.5. num. 67.* Poſthius *de manutent. obſervat. 32. num.2.* Noguerol *allegat.28.* Accedit, nam ſi cùm agitur contra electum, ſuper proprietate lis diſceptaretur, Eccleſia diu vacaret, & electionis effectus protraheretur cum magno Eccleſiæ damno, *cap.2. de conceſ. preb. cap. oblata 57. in fine, de appellat.* Igitur rectè Cœleſtinus in præſenti decreuit, ſufficere electo docere patronum fuiſſe in quaſi poſſeſſione præſentandi.

11. Ratio decidendi.

Nec

12. Diſſoluitur dubitandi ratio. Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta, cuius majorem concedimus, minorem autem negamus: nam licèt laici non poſſint conferre Eccleſiæ beneficia, ex juribus ſuprà citatis, tamen patroni, quia juſpatronatus habent, poſſunt præſentare preſbyteros ad eas Eccleſias, in quibus obtinent juſpatronatus, *ex toto tit. de jurepatron.* vnde cùm in præſenti parochiani eſſent in quaſi poſſeſſione præſentandi, & juriſpatronatus in Eccleſia S. Saluatoris, ideò illis jus non reſiſtit; immò ſuffragatur *cap. generalis, hoc tit. lib.6.* Fachineus *lib.8. controv. cap.24.* Neque textus *in cap. ex frequentibus*, aduerſatur, qui loquitur in inſtitutione, non verò in præſentatione. Vnde licèt jus inſtituendi in beneficiis Eccleſiaſticis, conſuetudine acquiri non poſſit, tamen jus præſentandi conſuetudine acquiri valet, ut ſuprà probaui: docet pro interpretatione illius textus Lotherius *dicto cap.45. num.28.*

13. Intelligitur caput 2. de in integ. restit. Primò ſuperiori aſſertioni opponitur textus *in c.2. de in integrum reſtit.* ubi monachi erant in quaſi poſſeſſione juris eligendi Abbatem in ſuo monaſterio, ut docent ex eo textu Gloſſa *verbo inhibentes*, Hoſtienſis *num.22.* Joannes Andreas *n.28.* Butrius *num.44.* quæ quaſi poſſeſſio juri communi conſona erat; ſiquidem jure noſtro cautum eſt, ut Abbatis electio ad congregationem, ſeu proprium monaſterium ſpectet *cap. congregatio 43. 16. quæſt.7. cap. Abbas 2. cap. Abbatem 3. 28. quæſt.2.* & tamen *in d.cap.2.* deciditur, electionem celebratam à monachis non eſſe confirmandam, & electus appellatur intruſus; igitur quia non ſufficit electo docere eligentem eſſe in quaſi poſſeſſione eligendi. Pro huius textus interpretatione varii caſus ſunt diſtinguendi. Primus eſt cùm lis agitatur ſuper proprietate, & vnus eſt in poſſeſſione eligendi; & tunc etiam lite motâ poſſeſſor poteſt eligere virtute quaſi poſſeſſionis; quo caſu procedit noſter textus. Secundus conſideratur cùm lis diſceptatur ſuper poſſeſſione, & ambo intendunt in poſſeſſione eſſe, nec apparet vter ex illis poſſideat; & tunc neuter eligere poteſt, ſed ſi periculum ſit ſcandali, vel rixæ, ſequeſtranda eſt poſſeſſio, & ne diu Eccleſia vacet, eligere interim Epiſcopus poteſt, *cap. quoniam 3. de jurepatron.* ubi plura Auguſt. Beroius. Tertius caſus euenire poteſt cùm judicium poſſeſſorium intenditur, ſed conſtat vnum eſſe in poſſeſſione; & tunc etiam lite pendente poteſt vti ſua poſſeſſione, *cap.1. ut lite pendente.* Nec quolibet prætextu poſſeſſio ſequeſtranda eſt, argumento *ex l.vlt. ff. de officio procurat. Cæſaris, l. illicitas 6. §. ne potentiores, ff. de officio Præfecti*: pluribus relatis docent Poſthius *de manutentione, obſeru.75. n.16.* Caſtillo *lib.8. de alimentis, c.13. num.17.* Quibus ſuppoſitis textus *in d. cap.2.* procedit ſecundo caſu, cùm lis vertitur ſuper poſſeſſione, nec apparet vter ex contendentibus in poſſeſſione ſit; tunc enim electio ab vno celebrata, nec confirmanda eſt, ne præiudicium collitiganti generetur, ſi approbetur aduerſarii electio: ſed appellatur intruſus in eo textu electus à monachis, non à R. Pontifice, ſed ab alio collitigante. Alia pro illius textus interpretatione in ejus commentario adducemus.

14. Intelligitur caput Ex litteris, de Jurep. Secundò opponitur textus *in cap. ex litteris 7. de jurepatron.* ubi deciditur præſentatum à bonæ fidei poſſeſſore, lite ſecutâ ſuper proprietate, inſtituendum non eſſe à ſuperiore. Ex quo textu deducit Auguſtinus Beroius *ibi*, & *in cap. quoniam 3. de jurepatron.* præſentatum à Patrono, ſed non inſtitutum, poſteà inſtituendum non eſſe: igitur non ſufficit electo docere eligentem eſſe in quaſi poſſeſſione eligendi. Cui difficultati ut ſatisfaciam, ſciendum eſt, noſtri textus deciſionem procedere, etſi controuerſia mota ſit ſuper proprietate poſt electionem, vel præſentationem factam ab eo, qui eſt in quaſi poſſeſſione eligendi, ut docent Rochus de Curte *de jurepatron. verbo Competens, num.23.* Gutierrez *lib.3. practic. quæſt.41. num.41.* ex ſæpius repetita ratione, quia videlicet fructus rei poſſeſſæ ad poſſeſſorem ſpectant. Similiter noſter textus procedit, ſi lis moueatur ſuper proprietate ante electionem, vel præſentationem; nam etiam tunc poteſt poſſeſſor vti ſua poſſeſſione, lite etiam pendente ſuper proprietate, nec debet poſſeſſor priuari commodo ſuæ poſſeſſionis, nec ejus fructibus, *cap. volumus 2. 16. q. 2. cap. cùm veriſſimum 6. verſic. Nos igitur, de inſtitut. cap.1. ut lite pendente, cap. vel Epiſcopus 28. de præb. lib.6. l. final. C. ſi per vim vel alio modo*, junctis traditis à Gloſſa *verbo Deferre crucem, in d.c.1. ut lite pendente*: & huiuſmodi electio eſt confirmanda à ſuperiore, quia cùm legitimè ſit facta, juſtè poſtulat confirmationem, *cap. illud*, ubi gloſſa *verbo Debeant, de jurepatron.* licèt contrariam ſententiam, videlicet pendente judicio petitorio præſentatum non eſſe inſtituendum, defendant Gloſſa *in d.c. illud 2. de in integ. reſtit.* ubi Imola *n.19.* Abbas *n.22.* moti ex eo, quod poſſeſſor etiam bonæ fidei tenetur reſtituere omnes fructus poſt motam litem perceptos, *l. certum 22. C. de rei vindicatione*: ſed ſi poſſeſſor non poſſit eos reſtituere, non debet illos percipere: vnde aiunt, quod cùm electus eſt inſtitutus, non poteſt poſtea remoueri, *cap. conſultationibus 19. verſiculo remoueri, de jurepatron.* igitur à poſſeſſore non debet confirmari. Sed huic fundamento reſpondetur, regulam textus *in d. l. certum*, habere locum in fructibus, quibus poſſeſſor locupletatur; non verò in fructibus honoris, quibus poſſeſſor locupletior non fit, quales ſunt electio, ſeu præſentatio: nam his fructibus, etiam lite mota, ſine reſtituendi obligatione fruitur poſſeſſor, *d.c.1. ut lite pendente*: docet Gutierrez *d.q.41. n.42.* nec tunc obſtat textus *in d. cap. ex literis*, cui, omiſſis traditis à Beroio, reſpondendum eſt, in ſpecie illius textus præſentationem non fuiſſe factam à poſſeſſore juriſpatronatus, ſed ab eo, qui intendebat jus præſentandi ſibi competere, ut colligitur ex verſiculo, *vel antequam*; & ideò poſt litem motam inſtitutionem fieri non debere, nec electum vlla poſſeſſione eligentis defendi valere.

Tertiò aduerſatur textus *in cap. cùm Bertoldus 18. de re judicata*, ubi non ſufficit clerico electo docere eligentem eſſe in poſſeſſione præſentandi: ergo nec in noſtro textu ſufficere debebat electo probare quaſi poſſeſſionem eligentis. Huic difficultati variis modis ſatisfacere intendunt Auguſt. Beroius *in d.c. ex litteris*, Duarenus & alii relati à Sahagun *in cap. finali, n.59. verſic. qua ratione, de ſequeſtrat. poſſeſſionis*, quibus illa plauſibilior interpretatio viſa fuit, videlicet, creditoribus præſentationem non fuiſſe admiſſam in ſpecie, quia quamuis creditor bona fide poſſidere videatur pignus, *l. quicumque 13. §. interdum, ff. de publiciana, l. ſi ſeruus 22. §. ſi quando, ff. de pignoratitia*; tamen non poſſidet affectu domini, ſed pro domino, *l. pignori 15. ff. de vſucap.* Sed omiſsâ eâ ſolutione, quæ ſupponit ad creditorem non ſpectare juſpatronatus, & per conſequens jus præſentandi (quod an verum ſit, diſputat Balboa *in d. cap. cùm Bertoldus*) alii reſpondent in eo textu creditorem non poſſe præſentare, quia dominus pignoris ſibi reſeruauerat juſpatronatus, quam ſolutionem licèt diuinatoriam eſſe aſſerat Balboa in eo textu, euincunt verba integræ, ibi: *Dominus fundi aſſerens, quod ſibi retinuerat juſpatronatus expreſſè cùm fundum obligauerat.* Quare virtute huius reſeruationis ad debitorem ſpectabat juſpatronatus. 15. Exponitur cap. cum Bertoldus, de R. I.

tronatus. Sed licèt hæc ſolutio admitti poſſit, tamen pro adductæ difficultatis ſolutione reſponderi poſſe exiſtimo, in eo textu electum à creditore in beneficio illud non retinere, quia licèt creditor pignus poſſideat, & per conſequens juſpatronatus in ipſum tranſlatum cenſeatur, quaſi poſſeſſionem tamen præſentandi tranſlatam non credi; quia talis quaſi poſſeſſio præſentandi ſolùm tranſlata cenſetur per uſum præſentationis effectum ſortitæ, argumento textus *in l. cum heredes 23. ff. de acquirenda poſſeſſione, l. 1. §. Scævola, ff. ſi is qui teſtam.* Docent Vivianus *in praxi juriſpatronatus, lib. 5. cap. 2. num. 16. & deciſione 43. per tot.* Lotherius *de re benefic. tom. 1. lib. 2. quæſt. 11. num. 15.* Poſthius *de manutent. obſervat. 65. num. 32.* Barboſa *de jure eccleſiaſt. lib. 3. cap. 12. num. 39.* doctiſſimus D. Franciſcus Ramos *d. propoſit. 1. num. 14.* Unde cùm creditor nunquam fuiſſet in quaſi poſſeſſione præſentandi, ideò præſentatus ab eo non habet poſſeſſionem quam doceat, & cujus ratione defendi poſſit.

CAPUT XXV.

Idem.

Cum *a* Vvintonienſis Eccleſia Paſtore vacaret, Archidiaconus cum fautoribus ſuis *b* Saleſbrienſem Decanum, Prior autem & complices ejus *c* Præcentorem Lincolnienſem in Epiſcopum elegerunt. *Et infrà:* Licèt igitur omnes in communi de facienda electione tractaverint, quia tamen nequiverunt eſſe concordes, infecto negotio ad nos habuere recurſum; & ii quidem qui Præcentorem elegerant, aſſerebant quod illi qui Decanum elegerant, erant eligendi poteſtate privati, pro illa maximè cauſa, quòd hominem non legitimè *d* natum ſcienter eligere præſumpſerunt: unde ſecundùm Lateranenſe Concilium, & eligendi hac vice perdiderant poteſtatem, & per triennium eccleſiaſticis beneficiis *e* carere debebant: ſuppliciter poſtulantes, ut ſuper hoc interloqui dignaremur. Illi verò taliter reſpondebant, quod licèt is quem elegerant, fuiſſet minùs legitimè natus, per gratiam tamen Apoſtolicæ Sedis legitimari *f* promeruit, & hoc aſſerebant ſe legitimè probaturos. Nos ergo attendentes, quod iſti poſt primam electionem *g* admiſerant illos ad celebrandum ſecundam, & quod decretum Concilii memorati decernit hujuſmodi præſumptores una vice dumtaxat eligendi poteſtate privatos; quoniam electio quam coram nobis celebrare volebant, non jam ſecunda, ſed tertia concurrebat, ad eligendum illos cenſuimus admittendos.

NOTÆ.

a *Vvintonienſis.*] De Vvintonienſi Eccleſia egi *in cap. cæterum 3. de reſcr.*

1. b *Saleſbrienſem.*] Legendum eſt *Sariſberienſem:* Sariſberienſis Eccleſia eſt ſuffraganea Archiepiſcopi Cantuarienſis in Anglia, de qua Polydorus Vergilius *lib. 1. hiſtoria Angliæ, fol. 85.*

c *Præcentorem Lincolnienſem.*] De hoc Præcentore, & Eccleſia Lincolnienſi aliqua adduxi *in cap. ad aures 8. de reſcr.*

2. d *Non legitimè natum.*] Sed quare ſi illegitimus erat, ad dignitatem Præcentoris eligi poteſt, cùm illegitimis aditus ad dignitates præcludatur, *cap. fin. de fil. presbyt. cap. innotuit 20. hoc tit.* Sed reſpondetur, Præcentorem non fuiſſe illegitimum, ſed alium in prima electione electum, natalium pati defectum; & ideò ejus electione caſſata, ad electionem Præcentoris ſecundam proceſſiſſe Canonicos.

3. e *Beneficiis carere.*] Non tamen ex eo quod ſuſpenſus eſſet, per conſequens privatus erat eligendi facultate; neceſſe enim fuit, ut id exprimeretur in dicto Concilio Lateran. relato *in cap. cum in cunctis, §. fin.* & *in cap. quiſquis, hoc tit.* ibi: *Ab officiis, & beneficiis penitus ſuſpendantur, eligendi tunc poteſtate privati.* Poſt Gibal. *de cenſur. pag. 344.* notavi *in d. §. fin.*

f *Promeruit.*] Pontifex poteſt illegitimè natos legitimare, & habiles reddere ad beneficia eccleſiaſtica, *cap. per venerabilem,* ubi latè illuſtrabo, *qui filii ſint legitimi.* 4.

g *Admiſerant illos.*] Non tamen inde electio irritabitur; nam admittentes ad electionem inhabiles in noſtra ſpecie ad eam procedere valent, cùm inhabiles non ob cenſuram inhabilitatem contraxerint, ſed potiùs in favorem aliorum in eam inciderint; & tunc etſi inhabiles admittantur, non ideò electio caſſabitur: quod diſcrimen inter inhabilitatem ex prædicto Concilio Lateranenſi provenientem, & alias agnovit, & noſtrum textum latè interpretatur Suarez *de cenſur. diſp. 4. ſect. 2. per tot.* 5.

In hoc textu explicatur deciſio Concilii Lateranenſis relata *in d. cap. 7. §. fin.* quâ deciditur eligentes indignum privari facultate eligendi: in præſenti illa deciſio exponitur ita ut procedat in prima dumtaxat electione, non verò in ulterioribus: itaque eligens indignum juxta prædictum Concilii Lateranenſis decretum, privatur facultate eligendi in alia electione, non verò in tertia, aut ſequentibus. Quæ huc ſpectant repetenda ſunt ex traditis *in d. §. fin.* 6.

CAPUT XXVI.

Idem *Arnoldo Abbati Ciſtercienſi; Rodulpho, & Petro monachis* a *Fontis Frigidi,* b *Inquiſitoribus.*

Per inquiſitionem, quam de mandato noſtro feciſtis ſuper ſtatu Epiſcopatus, & *c* Epiſcopi *d* Toloſani, perſpicaciter intelleximus, quod *e* Maſcaron Cancellarius

rius juratus aſſerit ſe ſciviſſe pro certo, *f* Raymundum *g* olim Toloſanum Epiſcopum, & amicos ipſius ante ſuam electionem habuiſſe colloquium cum quibuſdam Canonicis nominatim expreſſis, eoſque ſolicitaſſe *h* precibus, ut ipſum eligerent in Epiſcopum; ſeque vidiſſe pariter, & audiſſe, quando prædictus Epiſcopus exiſtens in domo S. Petri de Coquinis, recognovit in quorumdam Canonicorum præſentia, ſe Canonicis illis qui adverſati fuerant ſuæ primæ electioni, juramentum in domo Actonis de Montibus præſtitiſſe: credens pro certo, quod juramentum illud licitè fuerit factum, ut idem Raymundus eligeretur *i* ex pacto; & quod ipſe M. poſt ipſius electionem caſſatam, domum Epiſcopalem ejus nomine detinebat, recipiens quoſdam redditus & proventus, quos de ipſius conſcientia & conſenſu in ejuſdem negotiis expendebat. Cùm igitur talem ſcienter in Epiſcopum eligendo, ſicut ipſe ſuo juramento firmavit, eccleſiaſticis beneficiis reddiderit ſe *k* indignum, grave gerimus & moleſtum, quod dilecto filio Toloſano Præpoſito in Epiſcopum communiter electo, idem Maſcaron in Præpoſitum dicitur conſtitutus. Quocirca diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus eundem Maſcaronem ab officio Præpoſituræ penitus *l* amoventes, faciatis virum idoneum ad officium illud aſſumi.

N O T Æ.

1. a FOntis Frigidi.] Ita reſtituenda eſt inſcriptio huius textus ex epiſtola Innocentii III. edita ab Illuſtriſſimo Manrique *tom.3. annal. Ciſterc. anno* 1205. *cap.*3. quæ ferè per eadem verba reperitur in tertia collectione, *ſub hoc titulo cap.* 11. De Abbate Ciſtercii nonnulla notaui *in cap. cum ordinem* 6. *de reſcriptis.* Monaſterium autem Fontis Frigidi eſt Ordinis Ciſtercienſis, in diœceſi Narbonenſi, quondam ſub regula D. Benedicti fundatum, ſed tempore D. Bernardi ejus Ordini vnitum, ut plura de eo adducentes tradunt Fratres Sarmatani *tomo* 4. *Galliæ Chriſtianæ, fol.*432. Manrique *anno* 1147. *cap.* 19. Eius monaſterii etiam mentio fit *in cap. litteras, de ſuppl. neglig. cap. cum dilecti, de accuſat.*

2. b *Inquiſitoribus.*] In tertia collectione legitur *Legatis*; ſed omnia rectè conueniunt, ſi animaduertamus, Arnaldum Abbatem Ciſtercienſum, & Petrum de Caſtronouo Legatos Sedis Apoſtolicæ miſſos fuiſſe ab Innocentio III. ad conuerſionem hæreticorum Albigenſium, qui infeſtabant totam Galliam, ut refert Spondanus poſt Baronium *anno* 1208. *numero* 4. Ipſis etiam commiſit Pontifex inquiſitionem, & viſitationem Eccleſiæ Toloſanæ cum omnimoda juriſdictione, ut refert Manrique *dicto capit.*3. Vnde ſi primam legationem attendamus, rectè illis ſub nomine Inquiſitorum reſcribit; nàm omni tempore judices contra hæreticos deputati, Inquiſitores dicti fuerunt, *l.*9. *Cod. Theodoſ. de hæreticis*, ibi: *Sublimitas itaque tua det Inquiſitores.* Similia verba reperiuntur *in l.*13. *in fine*, *l.* 15. 31. 32. 35. *&* 52. *eodem Cod. & titulo.* Si verò ſecundam commiſſionem, hoc eſt viſitationem Eccleſiæ Toloſanæ conſideremus, rectè Legati appellantur. Non omittam Spondanum *ubi ſuprà*, aſſeruiſſe hunc Petrum de Caſtronouo fuiſſe primum Inquiſitorem, & huius S. Officii fundatorem, etſi aliter repetant ejus originem Prateolus *lib.4. ſuæ hiſtoriæ*, Hieronymus Roman. *lib.*5. *de Republ. Chriſt.* Sed certum eſt, tempore Innocentii III. quo impiis erroribus, & blaſphemiis Albigenſium tota ferè Gallia infecta erat, initium habuiſſe hoc ſemper miris laudibus extollendum S. Inquiſitionis officium. Innocentius enim III. prædictum Petrum de Caſtronouo, & alios duodecim Abbates ex familia D. Bernardi, virtute & doctrinâ præclaros, per vniuerſam Galliam miſit, ut Albigenſium errores diſputationibus, & concionibus refellerent ac damnarent. Etiam eo tempore S. Dominicus cùm Albigenſes diſputationibus refellere, conuincereque intendêret, & agnouiſſet eorum perfidiam, ac pertinaciam in dies creſcere, inſtanter petiit ab Innocentio III. ut debitis pœnis ipſi hæretici afficerentur: quod cùm Pontifex conceſſiſſet, initium habuit S. Inquiſitionis officium, conſtituto primo generali Inquiſitore B. Dominico, ut expreſsè refertur in conſtitutione Sixti V. & referunt Peña *in* 3. *part. Directorii, commentario* 32. Lucius Marinus Siculus *in ſua hiſt. Hiſp.* Joannes Marieta *part.*2. *lib.*7. *cap.* 11. Ludouicus Souſa *in hiſtor. S. Dominici*, *cap.*3. Fragoſo *part.*2. *de regim. Chriſt. reipub. lib.*5. *diſput.* 13. §. 4. pluribus relatis Paramus *lib.*2. *de orig. S. Inquiſit. cap.*1. Licèt enim prædicti Abbates miſſi fuiſſent ab Innocentio III. ut hæreticos diſputationibus, & in concionibus refellerent, conuincerentque; tamen ut debitis pœnis, & ordine judiciario eos compeſceret, primus S. Dominicus conſtitutus fuit Inquiſitor generalis, ut referunt proximè laudati, licèt variis rationibus & authoritatibus pro ſuis Ciſtercienſibus pugnet Manrique *d. tertio tomo*, *anno* 1204. *cap.*3. *per totum.* De origine ipſius Inquiſitionis apud nos, & Luſitanos agunt Fragoſo *dicta diſput.* 13. §. 5. *per totum*, Paramus *dicto lib.*2. *cap.*2. Solorzanus *tom.*2. *de jure Ind. lib.*3. *cap.*24. & ſigillatim de omnibus tribunalibus agens Tamayus à Salazar *in martyrol. Hiſpan. die* 28. *Aprilis.*

c *Epiſcopi.*] An Raymundi de Rabaſtens, an 3. verò Fulcandri ejus anteceſſoris, adhuc apud hiſtoricos ſub lite eſt. Auctores Comitatus Toloſani viſitationem non tam in Raymundum, quàm in Fulcandrum factam referunt, cum ejus inſcitiâ ac deſidiâ Albigenſium peſtis in Comitatum Toloſanum ingrueret. Guillelmus de Podio *cap.*6. *chronici*, ait: *Anno* 1205. *non erat excuſabilis Fulcander, quòd hæreticos multum radicatos in terra ſine aduerſantiam ſibi voluntate poterat extirpare: neque erat ad excuſationem ſui ſufficiens, qui etſi non poſſet, alia ad hoc ſaltem ſufficientia multa habere conſilia, & auxilia potuiſſet.* Sed in Raymundum ſimoniacè electum, & Albigenſium fautorem, viſitationem decretam, & inquiſitionem factam fuiſſe, conſtat ex præſentis textus ſerie, & probarunt Fratres Sarmat. *tom.*1. *Galliæ Chriſtianæ, fol.*686.

d *Toloſanæ.*] Toloſa Galliæ Narbonenſis vrbs 4. antiquiſſima, ut celebris recenſetur à Cæſare *lib.*8. *cap.*5. Mela *lib.*2. *cap.*5. Suetonio *in Vitellio, cap. vltimo*, Iuſtino *lib.*32. Strabone *lib.*4. Ptolomeo *lib.*2. *cap.*10. Iacet ad Garumnam fluuium, cuius originem, & progreſſum latè proſequuntur Fratres Sarmat. *tom.*1. *Galliæ Chriſt. fol.*671. adhuc temporibus Innocentii III. Epiſcopali tantùm Cathedrâ decorabatur, & ſuffraganea erat Archiepiſcopi Narbonenſis; poſtea tamen Joannes XXII. anno 1317.

tranſlato Archiepiſcopatu Narbonenſi in Toloſanam Eccleſiam, jure metropolitico eam decorauit, ut conſtat ex extrauaganti *Saluator*, ipſius Joannis XXII. *de prebendis*. Docent Chenu *in ſerie P ſulum Toloſan.* Franciſcus Hallier. *de hierarch. fol. 633.* Nec hanc euertit ſententiam, & noſtrum textum oppugnat in illis verbis, *Epiſcopatu, & Epiſcopi*, quædam ſubſcriptio Concilii Aurelianenſis 1. celebrati anno 511. temporibus Hormiſdæ Pontificis, ubi ſubſcribit Leontius ejus Eccleſiæ Præſul, hoc modo, *Leontius Epiſcopus Toloſane Metropolis*: ergo jam ante tempora noſtri Innocentii Toloſana Eccleſia ut Metropolis honorabatur. Hac inſcriptione decepti Papirius Maſonius, & Chenu *ubi ſuprà*, exiſtimarunt jam temporibus Concilii Aurelianenſis primi Eccleſiam Toloſanam Metropolitanam Galliæ Narbonenſis eſſe; ſed eorum ſententia facilè refellitur ex noſtro textu, & dicta extrauaganti *Saluator*: quare eâ ſententiâ omiſsâ, & ſuperiore retentâ, dicendum eſt, prædictam ſubſcriptionem falsò, & vitiosè irrepſiſſe in quibuſdam codicibus, cùm in correctis & caſtigatis à Jacobo Sirmundo ita legatur, *Leontius Epiſcopus Eluſane Metropolis*: quod mendum ſatis probatur ex Concilio Agathenſi 1. celebrato anno 506. ubi reperitur ſubſcripſiſſe Clarum Epiſcopum Eloſæ Metropolis, Heradianum Epiſcopum Toloſanæ ciuitatis: & in Concilio Matiſcon. 2. congregato anno 585. mentio fit Magnulphi Epiſcopi Toloſani; vnde verum eſt, noſtri Innocentii temporibus Eccleſiam Toloſanam tantùm Epiſcopum obtinuiſſe.

5. e *Maſcaron.*] Maſcarium legendum eſſe ſuadetur ex traditis à Chenu *in ſerie Archiepiſcop. Toloſan.* ubi aſſerit, Hugonem Maſcarium eam Eccleſiam rexiſſe, & de eo agi in noſtro capite *per inquiſitionem*: ſed temporum ſeries huic ſententiæ repugnat; anno enim 1201. Raymundus tertius depoſitus fuit ab Epiſcopatu Toloſano, aut illi ſpontè renuntiauit, de quo in hoc textu, cùm jam in ejus electione ſuffragium præſtitiſſet, ut ex noſtro textu conſtat: ſed Hugo Maſcarius Epiſcopus Toloſanus obiit anno 1296. ut refert ipſe Chenu: igitur nullo modo potuit idem eſſe prædictus Maſcarius, ac Maſcaron, de quo in præſenti, cùm ferè impoſſibile eſſet, ut Maſcaron, qui in ſacris conſtitutus erat Ordinibus per annum 1200. perueniſſet ad annum 1296. & ſic pluſquam per 124. annos vitam protraxiſſet.

f *Raymundum.*] Tertium huius nominis, de quo Guillelmus de Podio *in chron. cap. 6. Defuncto autem Domino Fulcandro Epiſcopo anno circiter* 1210. *eligitur in Epiſcopum Raymundus Archidiaconus Agenenſis; ſed quia ſe infeſtauit ab initio vitio ſimoniæ, benedictione caruit in fine: ipſe tandem ab Epiſcopatu per Sedem Apoſtolicam ad depoſitionem fuit condemnatus.* Petrus Vallis Sarnenſis *hiſtor. Albig. cap. 9.*

6. g *Olim Epiſcopus.*] Iam enim per annum 1201. depoſitus fuerat ab Epiſcopatu, ſiue voluntaria ceſſione, ſententiam depoſitionis metuens, ipſi renunciauit, ut refert Manrique *d. anno* 1205. *cap. 3. n. 3.* quare temporibus huius decretalis epiſtolæ, quæ miſſa fuit 2. nonas Julii anni 1205. jam Toloſanam regebat Eccleſiam Fulco, vir apprimè doctus, & ſanctus, de quo plura Chenu & Manrique *ubi proximè*, Guillelmus *in tractatu de Fratre Petro de Caſtronouo*, ibi: *Cùm igitur terra ipſa, ſcilicet Toloſana, apud Sedem Apoſtolicam, ſicut hæreticâ prauitate, quam rapinâ mirabili, & injuriabili infamiâ laboraret, iiſdem temporibus miſſus eſt Legatus à Summo Pontifice Frater Petrus de Caſtronouo, Ordinis Ciſtercienſis, vir prouidus & diſcretus, cui & Magiſter Rodulphus, perſona litterata, & multùm honeſta, adiectus eſt collega, qui Comitem Toloſanum ad expellendos hæreticos, ac raptarios de terra ſua, & pacem conſeruandam monuerunt, & adſtrinxerunt etiam juramento; factumque eſt eodem tempore, quod Deo inſpirante, venerabilis, & religioſus vir Dominus Fulco Abbas Floreſiæ, ſiue Toroneti, Ordinis Ciſtercienſis, eligitur in Epiſcopum Toloſanum; cuius promotionem cùm audiuit dictus Legatus, qui optimè eum nouerat, ut iacebat in lecto infirmus, eleuatis manibus in cælum, gratias egit Deo, quòd de tali perſona prouidiſſet Eccleſiæ Toloſanæ.*

h *Precibus.*) Vnde reddebatur indignus, *cap. in ſcripturis, cap. qui Epiſcopatum* 8. *quæſtione* 1. 7.
poſt Gloſſam in noſtro textu notant Abbas, & Sylueſter. An verò liceat Epiſcopatum optare, variis concluſionibus adductis reſolvunt D. Thomas 2. 2. *quæſt. 185. artic. 1.* Pellizarius *tract. 9. cap. 1. quæſt. 12.* Peyrinis *de Prælato, quæſt. 1. cap. 6. num. 4.* Tamburinus *tom. 1. diſputat. 10. quæſito* 1. Garcia *tom. 2. politica, tractatu 19. difficult. 4. dub. 1.* Eſpenceus *lib. 3. digreſ.* Barboſa *de poteſt. Epiſcopi, 1. part. tit. 1. gloſſa 4.*

i *Ex pacto.*] Quod procul ab electionibus abeſſe debet, *cap. finali, de pactis.*

k *Indignum.*] *Cap. cùm in cunctis 7. §. vlt. hoc tit.* ubi quæ ad hunc textum ſpectant, adduxi.

l *Amonentes.*] In hac parte difficilis valdè 8.
eſt hic textus; nam certum juris principium eſt, crimen teſti per viam exceptionis objectum, ipſum reiicere à teſtimonio, non verò illum puniri pœna ordinariâ ipſius delicti, *cap. 1. de except. cap. 2. verſ. Verum, de ordin. cogn. l. Lucius, ff. de his qui notantur infam. l. final. titulo primo, partit. 7.* Cuius ratio traditur *in dicto cap. 2.* & in eo conſiſtit, quod ſine legitimo accuſatore nemo debet pœnâ ordinariâ puniri, *cap. de manifeſta 7. quæſtione 1. cap. 1. de accuſat.* & judex juxta formam petitionis actoris debet ſententiam proferre, ſiue ciuiliter, ſiue criminaliter agatur, *cap. qualiter, el 2. de acuſat. cap. licèt, de ſimonia*: ſed ubi crimen objicitur teſti per viam exceptionis, nulla interuenit accuſatio: igitur teſtis in noſtra ſpecie non poterat ob crimen objectum pœnâ ordinariâ puniri. Cui difficultati ſatisfaciendum eſt aſſerendo, etiam teſtem puniri poſſe pœnâ ordinariâ, quando crimen quod objectum fuit, tangebat, vel concernebat negotium principale: quo in caſu non ſolùm à teſtimonio repellitur, verùm etiam punitur, ut *in dicto cap.* 1. docent Gloſſa finalis, Hoſtienſis, Joannes Andreas, Panorm. Cuiacius, Felinus, & Decius. Ratio eſt, quia cùm crimen teſti objectum tangit, & inuolvitur in negotio principali, illius acceſſorium creditur, & acceſſoriè in petitionem deductum, vnde in eadem inſtantia puniri valet; nam de connexis, & acceſſoriis idem judicium eſt, *cap. tranſlato, de conſtit. cap. quantò, de judiciis, l. quæ religionis, ff. de rei vind.* Vnde cùm in hoc textu Maſcaron à judicibus delegatis examinatus, confeſſus eſſet, ſe ſimoniacè Raymundum in Epiſcopum elegiſſe, priuatur beneficio obtento, quia ejus delictum ad principale negotium pertinebat. Innocentius enim III. commiſerat judicibus delegatis inquiſitionem in Eccleſia Toloſana, tam in capite, quàm in membris, cum omni juriſdictione, ut ex integra relata conſtat; quâ etiam animaduerſione intelligendi ſunt textus *in cap. cùm ſuper, de confeſſis, l. 2. §. ſi publico, ff. ad legem Iuliam de adulteriis.*

CAPVT XXVII.

Idem *A. Priori S. Frigidiani, & G. & G. Canonicis* a *Lucanenſibus.*

CUm cauſam quæ inter Presbyterum Bonum, & Brunum Canonicum Eccleſiæ S. P. Lucanenſis vertitur, ſuper eo quod dictus Presbyter Bonus à majori parte Canonicorum ejuſdem Eccleſiæ, prædicto Bruno, & quodam alio contradicentibus, in *b* Priorem, ſicut dicitur eſt electus, olim vobis duximus committendam; vos, ſicut ex litteris veſtris accepimus, partes citare curaſtis, ut juxta mandatum noſtrum cauſam ipſam fine poſſetis canonico terminare. Cúmque eſſent in veſtra præſentia conſtitutæ, prædictus Presbyter Bonus cum inſtantia poſtulabat, ut electionem de ſe factam authoritate curaretis Apoſtolica confirmare. Sed præfatus Brunus è contrario reſpondebat, illum non eſſe dignum regimine Prioratus, crimen objiciens ei ſimoniæ, quodque ipſius electio non erat canonicè celebrata: & quia profeſſus non erat, ipſum aſſerebat meritò repellendum. Verùm cùm de ſimonia nihil fuiſſet probatum, nec aliquid contra electionis modum oſtenſum, movit vos vehementer ipſius Eccleſiæ privilegium, in quo continebatur expreſſum, ut nullus qualibet ſubreptionis aſtutiâ præponatur, niſi quem fratres communi conſenſu, vel fratrum pars conſilii ſanioris, ſecundùm Dei timorem, & B. Auguſtini *c* regulam providerint eligendum. Unde quanvis multi Priores continuè unus poſt alium in ipſa Eccleſia per multa & longa *d* tempora fuerint non profeſſi; quòd tamen præfatus Presbyter Bonus non eſt profeſſus obſervantiam regularem, dubitatis, & meritò, nobis inconſultis procedere contra *e* privilegium Sedis Apoſt. conceſſum Eccleſiæ memoratæ. Quia verò debemus attendere non ſolùm quid modò factum ſit, ſed quid ſit potiùs faciendum; diſcretioni veſtræ taliter reſpondemus, quod cùm ſecundùm legem divinam non ſit in bove arandum & aſino, nec quiſquam debeat veſtem induere de lana, linoque contextam; electionem prædictam, ſublato cujuſcumque appellationis obſtaculo irritetis, & compellatis præfatum Presbyterum, alioſque clericos non profeſſos, ut vel B. Auguſtini regulam in eadem Eccleſia conſtitutam profiteantur, & ſervent; aut ipſam Eccleſiam omninò *f* dimittant.

NOTÆ.

1. a LVcanenſibus.] Luca Etruriæ civitas propè Lunenſes montes ſita eſt: ejus meminerunt Ptolomeus, Plinius, Cicero, & alii relati ab Vghellio *tom. 1. Italiæ ſacræ, pag.* 839. In ea ciuitate vltra Eccleſiam Cathedralem, cuius mentio fit *in cap. Piſanis 19. de reſtit. ſpol. cap. cùm olim 18. de praeſcript. cap. 3. de ſortilegiis*, ubi notauit Cironius, eſt alia Eccleſia Canonicorum regularium extra muros, quam erexit S. Frigidianus Epiſcopus ipſius ciuitatis, ubi cum ſuis Canonicis regularibus degebat, à quo Canonici dicti ſunt Frigidionarii, non Friſionarii, ut voluit Barboſa *in rubrica de ſtatu monachor. & lib. 1. juris Eccleſ. cap. 41. num.* 150. Plura de hac Eccleſia regulari tradit Gabriel Pennotus *lib. 3. hiſtoriæ Canonic. regular. cap. 41. & lib. 2. cap. 45.* Hujus ergo Eccleſiæ Priori miſſæ ſunt quamplures epiſtolæ decretales, adductæ à Pennoto *dicto lib. 3. cap. 41.* inter quas præcipua eſt noſtra, & textus *in cap. ſuper his, de teſtib. cogendis.*

2. b *In Priorem eſt electus.*] Huiuſmodi Prioratus electio ſpectat ad canonicos majoris Eccleſiæ Lucanenſis, ut conſtat ex bulla Gelaſij, quam refert Vghellius *ubi ſuprà, pag.* 875.

3. c *Regulam B. Auguſtini.*] Notum eſt, B. Auguſtinum non ſolùm ordinem eremiticum inſtituiſſe, verùm & Canonicorum regularium inſtituiſſe ordinem, ut pluribus relatis docent Marquez *in orig. Fratrum eremi, cap. 5. §. 2.* Pennotus *integro lib. hiſtor. canonic. regul.* Hanc D. Auguſtini regulam profitentur dicti Canonici Lucanenſes, ut refert Pennotus *dictis in locis.*

4. d *Longa tempora.*] Quæ conſuetudo, ſeu potiùs corruptela non admittitur, *cap. ad noſtram, de conſuet.* & nos probauimus *in cap. monaſterium, hoc titulo*, ubi huius textus commentarium dedimus.

5. e *Priuilegium.*] Sed ad quid hoc priuilegio opus eſt, cùm ſtatutum jure communi reperiatur, ne non profeſſus eligatur in Prælatum Regularem, *cap. Abbatem 18. q. 2. d. cap. cùm monaſterium.* Huic difficultati reſpondet Cironius *in cap. 3. de elect. in 5. collect.* priuilegium hoc impetratum fuiſſe, quia quod priuilegio cautum eſt, & ſingulariter conceditur: plus timeri ſolet, & diligentiùs obſeruari, *cap. quamquam, 23. diſt. cap. in omnibus, de conſecr. diſt. 5. l. ſicut certo, ff. commodati.* Sed exiſtimo aliam eſſe rationem huius priuilegii; nam cùm electio Prioris Lucanenſis ad Canonicos majoris Eccleſiæ ſpectaret, ut ſuprà dixi, volebant ex ſuo Capitulo Priorem eligere, ex ratione textus *in c. 1. hoc tit.* quare neceſſarium fuit priuilegium, ut Canonici majoris Eccleſiæ de Capitulo Eccleſiæ Lucanenſis Priorem eligerent.

f *Dimittant.*] *Cap. 3. de electione*, in quinta compilatione, ibi: *Ad relinquendum monaſterium, vel ad faciendam profeſſionem, ut debent, monitione præmiſsâ, per cenſuras Eccleſiaſticas, appellatione remotâ compellendos.*

CAPUT XXVIII.

Idem a *I. tit. S.* b *Stephani in Cælio Monte Presbytero Cardinali, Apoſtolicæ Sedis Legato.*

QUod ſicut ex litteris tuis. *Et infrà :* Nos igitur litterarum tuarum tenore diligenter inſpecto, ſex in eis perſpeximus contineri, quorum tria contra prædictum *c* Armacanum electum, & alia tria contra ejus *d* electionem facere videbantur. Primum nominatio facta de tribus, quam ex litteris tuis aliquotiens electionem appellas; contra quam, ſi electio verè fuit, antequam caſſaretur, non debuerat aliquid *e* attentari. Secundum appellatio interpoſita, quæ ſi legitima fuit, ſequentem electionem penitus impedivit. Tertium, quoniam *f* Midenſis Epiſcopus, & Abbas *g* Mellifontis, qui intereſſe debuerant, ad electionem minimè convenerunt: unde ſi contempti fuerunt, vel ambo, vel alter, plus eorum contemptus, quàm multorum contradictio electionem prædictam debuit impedire. Quartum quia præfatus Abbas ſic electus, ante confirmationem obtentam *h* adminiſtrare præſumpſit. Quintum, quia in die conſecrationis ſuæ Ordines celebravit, cùm nondum pallium obtineret. Sextum dilapidatio, quia tabulam argenteam alienare minimè formidavit. Verùm cùm ad primam electionem, quæ facta de tribus, dicenda videtur potiùs nominatio, non niſi quatuor de omnibus, ad quos electio pertinebat, videlicet duo Suffraganei Eccleſiæ Armacanæ, & prædictus Abbas Mellifontis, & Archidiaconus Armacanus convenerant; & ex illa tali nominatione nihil juris acquiſitum fuerit nominatis, licitè procedi potuit ad electionem regulariter celebrandam, præſertim in Eccleſia Armacana, cùm juxta canonicas inſtitutiones, ſi fieri poteſt, in Cathedrali Eccleſia electio debeat celebrari. Nec talis appellatio interpoſita electionem illam potuit impedire, cùm in ea nihil attentatum fuerit in præjudicium Regiæ dignitatis, quòd non ſimpliciter nominatio, ſed ſolemniùs electio debet *i* Principi præſentari, ut poſtulato præſtet aſſenſum; etſi ſecus aliquando per uſurpationem aliqui faciant abuſivè. Si autem præfati Midenſis Epiſcopus, & Abbas Mellifontis non contempti fuerant, ſed ad electionem vocati, ſi tamen ſine periculo potuerunt convocari, ſive nequiverint, ſive noluerint ad electionem celebrandam accedere, ipſorum abſentia electionem non potuit impedire. Quoniam ſi ad locum illum inter Hibernenſes ſecurè non poterant proficiſci, nec cæteri ad alium locum inter Anglicos tutè poterant convenire: propter quod tibi credimus ſuper hoc veritatem diligentiùs inquirendam, & ſi eos vocatos fuiſſe conſtiterit, ſi vocari abſque periculo potuerint, & illos noluiſſe, vel non potuiſſe ad electionem celebrandam venire, propter eorum abſentiam, ſi canonicum aliud non obſiſtat, electio ipſa non debet aliquatenus irritari. Quod ſi eos vocatos fuiſſe non conſtiterit, ſed contemptos, infirmanda penitus erit electio taliter celebrata, niſi poſteà propter bonum pacis diligenter admoniti curaverint conſentire. Cæterùm cùm antequam tu ad partes Hibernicas perveniſſes, illa fuerit electio celebrata, & electus ipſe ſtatim cœperit miniſtrare, tu ſatis id potes ſub diſſimulatione tranſire; cùm id, ſicut noſti, de Metropolitanis Angliæ, & Franciæ, & Alemaniæ, & aliarum partium remotarum, qui concorditer ſunt electi, Romana Eccleſia patiatur, Eccleſiarum utilitate penſatâ: quia ſi tanto tempore, quouſque poſſet electus confirmationem cum Pallio à Sede Apoſtolica obtinere, regalia non reciperet, Eccleſia quæ interim adminiſtratione careret, non modicum incurreret detrimentum. Super eo autem, quod in ordine conſecrationis ſuæ, antequam *j* Miſſarum ſolemnia finirentur, *k* Acolythum ordinavit, pro tali exceſſu eum corripias & caſtiges, niſi fortè hoc eſſe de antiqua conſuetudine cognoveris Eccleſiæ Armacanæ, de qua ſi tibi conſtiterit, quod nunc factum eſt propter ſimplicitatem, & ruditatem gentis illius poteris miſericorditer ſuſtinere: ſed diſtrictè ei ex parte noſtra prohibeas, ne de cætero aliquid ſimile attentetur, cùm ſolus Romanus Pontifex, qui ſicut noſti, ante *l* hymnum Angelicum conſecratur, & poſtmodùm ipſe Miſſarum ſolemnia incipit, & perficit conſecratus, in die conſecrationis ſuæ valeat Ordines celebrare. Cæteri verò qui inter Epiſtolam, & Evangelium conſecrantur, quia conſecratori concelebrant principaliter celebranti, ne dividatur myſterium unitatis, non debent tunc Ordines celebrare. Præterea cùm non liceat Archiepiſcopo ſine *m* Pallio convocare Concilium, conficere Chriſma, dedicare Baſilicas, ordinare Clericos, & Epiſcopos conſecrare; multùm profectò præſumit, qui antequam impetret Pallium Clericos ordinare feſtinat, cùm idem non tanquam ſimplex Epiſcopus

ſe-

ſed tanquam Archiepiſcopus facere videatur. Quod autem tabulam argenteam dicitur vendidiſſe, dummodo Eccleſiam Armacanam, ſicut promiſit, reddat indemnem, æquanimiter poteris præterire, cùm id de Cleri, vel populi, proceſſerit voluntate. Sanè ſecundùm ea quæ nobis tuis litteris intimaſti, tibi præſcripto modo duximus reſcribendum; ſed cùm de circumſtantiis ejuſdem negotii valeas habere notitiam pleniorem, & nos de diſcretione tua plurimùm confidamus, in iſto negotio, & in aliis te ſic credimus auctore Domino proceſſurum, quod tuæ ſolicitudinis prudentia poterit meritò commendari, & tua legatio ad honorem & commodum Sedis Apoſt. multipliciter redundabit.

N O T Æ.

1. a IDem ſ.] Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.* 3. id eſt, *Ioanni de Ferentino*, qui in partibus Hiberniæ Legatus miſſus fuerat ab Innocentio, cuius legationem refert Spondanus poſt Baronium *tom.* 1. *anno* 1206. *n.* 6.

b *S. Stephani.* Titulus hic eſt Preſbyteri Cardinalis ad Baſilicam S. Laurentii, ut refert Cohelius *in notit. Cardin. cap.* 6.

2. c *Armacanum.*] Armacum ciuitas eſt Archiepiſcopalis Hiberniæ, cuius Præſul non ſolùm Archiepiſcopus, verùm etiam Primas totius Hiberniæ eſt, cui etiam ſubſunt varii Epiſcopatus, quos referunt ex Scandeno, & aliis Acuña *de Primatu Brachar. cap.* 4. *num.* 20. Chopinus *lib.* 2. *Sacræ pol. tit.* 2. *num.* 15. Cuiacius *in cap.* 7. *de dolo & contum.* & nos *in eodem textu.*

3. d *Electionem appellat.*] Sed non rectè; aliud enim eſt nominatio, aliud electio: in electione vnus ſegregatur; in nominatione plures cooptantur: electio præſtat jus electo ad ipſam Eccleſiam; nominatio nullum tribuit jus nominatis: alias differentias proſequuntur Petrus Greg. *de elect. cap.* 2. *num.* 20. Illus Lauorus *variar. lucubr. eod. tit. c.* 4. licèt aliquando in nominatione inſit electio, *l.* 2. *l. nominatorem* 26. *C. de decurionibus, lib.* 10.

e *Attentari.*] *Cap. conſideravimus* 9. *hoc tit.* ubi commentarium huius textus inuenies.

4. f *Miden.*] Midenſis ciuitas eſt etiam in Hibernia, quæ habet Eccleſiam Cathedralem ſuffraganeam Archiepiſcopi Armacani; unde ejus Epiſcopus debebat intereſſe electioni Archiepiſcopi, juxta ea quæ adducimus *in cap. ſi Archiepiſcopus, de tempor. ordin.*

5. g *Mellifontis.*] Monaſterium hoc eſt Ordinis D. Baſilii, in Midenſi diœceſi, cui forſan ex priuilegio, aut conſuetudine competebat, ut ejus Abbas ſuffragium præſtaret in electione Archipræſulis Armacani, ut plerumque olim eueniebat, *cap. cum dilectus, de conſuet.* ubi dixi.

h *Adminiſtrare.*] Vnde priuandus erat jure quæſito poſt electionem, juxta tradita *in c. noſti, hoc tit.*

6. i *Principi.*] Cuius conſenſus frequenter in electionibus Eccleſiaſticis deſideratur, *c. cùm terra* 14. ubi probaui, *hoc tit.* & ita olim eueniebat, tam in Gallia, ut conſtat ex epiſtolis 54. & 137. Carnotenſis; quàm in Anglia, ut apparet ex epiſtolis 295. 297. & 298. Joannis Sariſbarienſis, & refert Matthæus Pariſ. *ad annum* 1215. Tunc autem ejus aſſenſus deſideratur, non quia electio ad eum ſpectet, nec neceſſe eſt in præſenti ſupponere Principem patronum Eccleſiæ fuiſſe, ut voluit Leo Pinellus *in cap.* 2. *de regul. num.* 192.

7. j *Miſſarum.*] Epiſcopus dum conſecratur inter Miſſarum ſolennia, non poteſt aliquem ſacris Ordinibus initiare; ſed ſi ordines conferat, validè confert, ut docent Marchinus *de ordine, tract.* 1. *lib.* 1. *cap.* 2. Diana *p.* 12. *tract. de conſecr. Epiſcop. reſol.* 44. Vnde legimus, aliquando inter Miſſarum ſolennia conſecrationis Epiſcopalis Ordines fuiſſe collatos. De S. Anono Colonienſi Præſule refertur apud Surium *die* 4. *Decembris*, eodem die quo ordinatus fuit Epiſcopus, Miſſæ ſacrificium, & Ordines celebraſſe. Idem de Joanne Conſtantienſi Præſule refert Vvalfridus Strabo *in vita S. Galli Abbatis, lib.* 1. *cap.* 34. & Surius *die* 16. *Octobris*, extantque litteræ Baſilii Patriarchæ Bulgarorum ad noſtrum Innocentium, in quibus refert eodem die, quo inauguratus eſt, ſe duos vnxiſſe Metropolitanos, & alios Epiſcopos. Idemque conſtat ex geſtis ipſius Innocentii III. & refert Hallierius *de ſacris elect. fol.* 971.

8. k *Acolytum.*] Id eſt Ceroferarium, cuius officium duplex eſt: primum deferre cereos accenſos ante Presbyterum, cùm legitur Euangelium: ſecundum miniſtrare vinum, & aquam in vrceolis, *cap. perlectis* 25. §. *ad acolytum*, 23. *diſt.* Plura de acolyti officio, & muneribus Vaſquez 3. *p. in* 3. *diſp.* 236. *n.* 30. Vicecomes *volum.* 3. *de ritibus Miſſæ, lib.* 1. *c.* 25. Menardus *ad D. Gregorium, fol.* 271. Petrus Gregorius *lib.* 15. *ſyntagm. c.* 6. Eſpenceus *lib.* 1. *digreſſ. cap.* 8. Mendoza *lib.* 2. *pro confirmat. Concilii Illiberit. lib.* 2. *cap.* 6. Zerda *in aduerſar. cap.* 94. Franciſcus Hallierius *de ſacris elect. fol.* 381.

9. l *Ante hymnum.*] Ritum ordinationis Pontificis ex vetuſtiſſimo codice manuſcripto refert Menard. *ad D. Gregorium, pag.* 311. in hæc verba: *Pſallent ſecundum conſuetudinem; procedit electus de ſacrario cum ceroſtatis ſeptem, & venit ad Confeſſionem, & poſt Litaniam aſcendunt ad ſedem ſimul Epiſcopi, & Preſbyteri. Tunc Epiſcopus Albanenſis dat orationem primam, poſtmodum adducuntur Euangelia, & aperiuntur, & tenentur ſuper caput electi à Diaconibus. Tunc Epiſcopus Oſtienſis conſecrat eum Pontificem. Poſt hoc Archidiaconus mittit ei pallium, deinde aſcendit ad ſedem, & dat pacem omnibus ſacerdotibus, & dixit: Gloria in excelſis Deo.* Vnde cùm Pontifex non ſolùm conſecretur Epiſcopus, verùm & benedicatur Pontifex, licèt conſecrari debeat eâ Miſſæ parte, quâ cæteri Epiſcopi; tamen benedictio debet dari ante hymnum, ut ex noſtro textu conſtat, & docet Franc. Hallier. *ubi ſuprà, d. pag.* 971.

m *Sine pallio.*] Ut dixi, & probaui latè *in cap. ſuffraganeis, hoc tit.*

C A P V T X X I X.

Idem a *Dolnenſi Epiſcopo, & Samgneo, & de* b *Ardena Abbatibus.*

AUditis, & intellectis meritis cauſæ de duabus electionibus celebratis in Eccleſia c Baiocenſi, una de R. Archidiacono, & altera de Magiſtro R. invenimus utramque contra formam canonicam attentatam, cùm inquiſitis voluntatibus ſingulorum, Decanus

canus cum paucioribus in ipſum R. & Cantor cum pluribus in Vv. Archid. conveniſſent. Solo Cantore poſtmodùm Magiſtrum R. de Ablegiis nominante, ad noſtram fuit audientiam appellatum, ne Decanus qui primam in electione *d* vocem habebat, ad electionem procederet ſine conſenſu totius Capituli, vel majoris, & *e* ſanioris partis ipſius, ut diſcordiæ janua, quæ jam videbatur aperta, per appellationis obſtaculum clauderetur: ipſe verò Decanus, non habito conſenſu majoris partis Capituli, ſed longè minoris, ſubitò in electionem prorupit appellans, ne quis contra ipſam electionem aliquid attentaret; quamvis aſſereret, quod electioni factæ plures alii conſenſerunt, cùm tamen ex poſtfacto nequiverit *f* convaleſcere quod ab initio non valebat; quoniam electio quæ fuerat irrita ipſo jure, per ſubſequentem conſenſum appellatione pendente non poterat eſſe rata. Eis ergo ad propria recedentibus, Cantor & alii qui remanſerant in Capitulo, poſt illam electionem nondum *g* caſſatam, & appellationem ad nos interpoſitam, à nominatione Vv. Archidiaconi recedentes, de novo Magiſtrum R. abſque Romani Pontificis, vel Metropolitani proprii conſcientia, cùm Subdiacous eſſet, proceſſerunt non ſolùm eligere, verùm etiam pulſatis *h* campanis cum proceſſione ſolenni cantando hymnum in Eccleſia deportare. Nos igitur his, & aliis quæ coram nobis fuere propoſita, diligenter auditis, de communi fratrum noſtrorum conſilio electionem duximus utramque irritandam.

NOTÆ.

1. DOLENSIS URBS UBI.

a DOlnenſi.] Ita corrupta huius textus inſcriptio eſt, ut non facilè vera reſtitui poſſit: vulgaris autem quæ in ſexta collectione habetur, retineri non valet; nam cùm cauſa, quæ in hoc textu diſceptatur, contigiſſet in Eccleſia Baiocenſi Prouinciæ Rhotomagenſis, ejus cognitio committi non poterat Archiepiſcopo Toletano, Primati noſtræ Hiſpaniæ. Legendum ergo eſt: *Epiſcopo Dolenſi, & Sagneo Abbati de Arden.* Dolenſis ciuitas eſt in vltima ferè Britanniæ parte, cuius Præſul Comitis titulo honoratur, & per plures annos Archiepiſcopi titulo decoratus fuit, vſquedum noſter Innocentius anno 1197. Joanni IV. Moſchino dicto, Archiepiſcopi titulum abſtulit, & Turonenſi Eccleſiæ conceſſit, à quo tempore Eccleſia Dolenſis tantùm Epiſcopalis eſt, & Turonenſis ſuffraganea: quare dum Innocentius III. in præſenti Joanni IV. reſcribit, eum tantùm Epiſcopum appellat. Seriem Præſulum ipſius Eccleſiæ referunt Fratres Sarmat. *tom. 2. Galliæ Chriſt. fol. 565.* Chenu *in chron. Galliæ.*

2. b *Arden.*] Ardenſe monaſterium, vulgò *de Ardena*, eſt Ordinis Præmonſtratenſis, propè Cadomum, in diœceſi Baiocenſi, ſub patrocinio B. Mariæ conſtructum anno 1122. à Dynaſta de Ermambille, ut referunt Fratres Sarmat. *tom. 4. Galliæ Chriſt. fol. 76.*

c *Baiocenſi.*] De ea diœceſi agemus *in cap. cùm in jure 33. hoc tit.*

d *Vocem.*] Tanquam Caput Capituli, ut probaui *in cap. 2. de reſcriptis.*

e *Sanioris.*] Ita enim procedendum erat, *cap. Cumana, cap. Eccleſia, hoc tit.*

f *Convaleſcere.*] Quia conſenſus ſuperuenit ſingulariter, non collegialiter; & Canonici nouiter 3.
accedentes cum aliis non faciebant majorem partem Capituli, & proceſſerunt aliis non vocatis, & poſt appellationem: ex quibus omnibus cauſis non conualeſcere priorem electionem, docet Moneta *de commut. vltimar. volunt. c. 12. n. 236.*

g *Nondum caſſatam.*] Vnde ad ſecundam procedi non poterat, ex traditis *in cap. conſideravimus, hoc tit.* ex cuius commentario, & ex traditis *in cap. Eccleſia, hoc tit.* præſens petendum eſt.

h *Pulſatis campanis.*] In receptione enim Epiſcoporum, & Abbatum, & cùm poſſeſſionem ap- 4.
prehendunt per inthronizationem, pulſantur campanæ, *cap. in cauſa, de cauſa poſſeſſ.* Inde Innocentius noſter *lib. 1. regeſt. epiſt. 297.* ait, ruptos fuiſſe funes campanarum, ne Prælatus Flauinienſis ad Eccleſiam duceretur, in ſedeque collocaretur, ibi: *Ne poſſent ad Eccleſiam ducere, fores Eccleſiæ clauſæ ſunt, funibus ruptis campanarum.*

CAPVT XXX.

Idem *Epiſcopo, &* a *Grandiſilvæ, &* b *Bellepertica Abbatibus.*

IN cauſis quæ ad Apoſtolicam Sedem. *Et infrà:* Nimirum cùm in Eccleſia *c* Toloſana vacante duo per diſſenſionem Capituli ſui, videlicet venerabilis frater noſter Epiſcopus *d* Convenarum, & dilectus filius R. Archidiaconus Agenenſis nominati fuiſſent, R. Canonicus S. Licerii, Archidiaconus, & R. Canonicus S. Stephani Toloſani pro parte dicti Epiſcopi; pro parte verò altera dilectus filius Magiſter P. de Rama, & G. ſocius ejus ad noſtram præſentiam acceſſerunt, quibus venerabilem fratrem noſtrum *e* Albanenſem Epiſcopum, & dilectum filium H. tituli S. *f* Martini Presbyterum Cardinalem deputavimus auditores, coram quibus propoſuerunt nuntii prædicti, quod cùm Capitulum Toloſanæ Eccleſiæ ad tractandum de *g* electione Epiſcopi conveniſſent, duos, R. de Ponte, & M. Cellerarium elegerunt, ut quinque de eodem Capitulo eligerent electores, qui præſtito juramento, de ſubſtituendi Pontificis electione tractarent; & à ſingulis de Capitulo ſtatutum eſt, & conſenſum, ut illum quem illi quinque concorditer, vel tres ex illis eligerent, ſi perſona eſſet idonea, pro Epiſcopo ſine contradictione qualibet haberetur; & etiam ſtatutum fuit expreſsè, quod ſi quinque electores in

in unam perſonam convenire non poſſent, tribus ex eis concordantibus, reliqui duo illorum tenerentur ſequi aſſenſum, & electionem eorum ratam habere. Poſtmodùm verò cùm à prædictis duobus electi quinque electores fuiſſent, & ad tractandum de electione ſeceſſiſſent in partem, & non poſſent omnes pariter in unam perſonam concordare, tres ex eis convenerunt in prædictum Convenarum Epiſcopum, qui erat Archidiaconus Eccleſiæ Toloſanæ; & antequam prænuntiarent *h* nominationem ipſius, eam ſub protectione Apoſtolica poſuerunt, & demùm electionem quam de poſtulando eodem Epiſcopo fecerant, Capitulo publicarunt; ac reliqui duo ſubſequenter tertia die, cum paucis de Capitulo, reliquis abſentibus, elegerunt prædictum Archidiaconum Agenenſem. Adjecerunt inſuper prædicti R. & alii nuntii memorati, quod à dilecto filio I. tituli *i* S. Priſcæ Presbytero Cardinale Apoſtolicæ Sedis Legato fuit ex parte illa ſpecialis nuntius deſtinatus: & quoniam Epiſcopus ipſe *j* poſtulandus erat à nobis, & Legatus nullam concedendi, vel transferendi in eum poteſtatem habeat; cùm hujuſmodi diſpenſatio Sedi dumtaxat Apoſtolicæ *k* reſervetur, ne quid contrà fieret, noſtram audientiam appellavit. Nuntii verò prædicti Archidiaconi coram prædictis auditoribus è contrario reſponderunt, quod cùm prædicti quinque electores, in quos totum Capitulum eligendi tranſtulerat poteſtatem, ſeorſum de electione tractantes, inter ſe diſſiderent, ita quod contentioſæ voces eorum à fratribus qui remanſerant in Capitulo auditæ fuerunt, Capitulum ipſos propter hujuſmodi contentiones ſuſpectos habens, ad eos duos de Canonicis deſtinarunt, per quos inhibuerunt eis ex parte noſtra, & prædicti Legati, ne ulteriùs in facto procederent; & ita poteſtatem eligendi, quam eis commiſerant, revocarunt, mandantes eis, ut redirent ad Capitulum, & pariter cum aliis fratribus de electione tractarent; & hujuſmodi revocationi duo ex ipſis electoribus adhibentes conſenſum, reliquis tribus non contradicentibus, cum nuntiis Capituli ad ipſum Capitulum ſunt reverſi; ſed alii tres uſque ad fores Capituli ſubſequuti, ab eis poſtmodùm diſceſſerunt. Capitulum verò illorum abſentiam admirantes, cùm tota die illa ipſorum præſentiam expectaſſent, ſubſequenti die *l* campanam pulſari fecerunt, ſicut moris eſt ad Capitulum congregandum: & prædictis tribus cum paucis complicibus ſuis ſeſe contumaciter abſentantibus, Prior, Sacriſta, & major *m* Cellerarius Eccleſiæ S. *n* Stephani, quia ſpeciale ſuper hoc Præpoſiti abſentis mandatum habebant, cum majori, & ſaniori parte, convocatis Abbatibus, *o* Prioribus, cum monachis, & aliis viris religioſis, ſupradictum R. in Epiſcopum elegerunt: exhibuerunt etiam ejuſdem Archidiaconi nuntii litteras prædicti Legati, quas nobis ſuper hoc deſtinavit. *Et infrà:* Cùm autem prædicti auditores præmiſſa nobis, & fratribus noſtris fideliter retuliſſent, nos memoratum Legatum piam intentionem in hoc facto adhibuiſſe pro certo credentes, ex ipſo tamen tenore litterarum ſuarum intelleximus, eum circumventum fuiſſe, & per ſubreptionem tacita veritate perpendimus elicitum, & extortum quidquid ab eo fuit obtentum, cùm in ipſis litteris non expreſſerit formam poſtulationis de Epiſcopo Convenarum, quæ præceſſerat, & facta erat per eos, in quos totum Capitulum eligendi tranſtulerat poteſtatem, propter quod unanimiter de conſenſu totius Capituli intelligitur eſſe factum: quam poteſtatem, cùm res non *p* eſſet integra, quia jam in tractatu proceſſerant electores, & tres, duobus diſſentientibus, convenerant in unam perſonam, Capitulum minimè potuit revocare, præſertim ex illa cauſa, quia illi quinque erant diſcordes, cùm in tranſlatione poteſtatis illius manifeſtè fuiſſet expreſſum, quod ſi illos quinque contingeret diſſidere, electionem trium ratam haberent, & firmam. Præterea liquet eundem Legatum fuiſſe deceptum, quoniam in commiſſione ſua, prætermiſſo de electione Epiſcopi, qui erat à nobis ſolummodò poſtulandus, inquiſitionem de ſola electione Archidiaconi ſub forma ſuperiùs expreſſa commiſit, ſuper quibus nequaquam taliter proceſſiſſent, ſi omnia ex ordine, prout fuit in veritate proceſſum, ſibi enarrata fuiſſent; unde communicato fratrum noſtrorum conſilio, electionem ipſius Archidiaconi non ex vitio, vel culpa perſonæ ipſius, ſed quia proceſſum ejus minùs canonicum eſſe cognovimus, & ipſum Legatum multipliciter circumventum, decrevimus penitus irritandam. Quocirca diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus omni gratiâ & timore poſtpoſitis, circa perſonam Epiſcopi Convenarum perſcrutari ſtudeatis indagatione ſollicita veritatem, ſi ſit utilis & *q* neceſſaria ad regimen Eccleſiæ Toloſanæ, & idonea tam ſcientiâ litterarum quàm ſuæ converſationis exemplo, ad hæreticorum perfidiam de Toloſana diœceſi exſtirpandam, quæ ibi ob negligentiam *r* Præſulum miſerabiliter, & damnabiliter hactenus pullulavit; & ſi vobis ita conſtiterit, tranſeundi ad Eccleſiam Toloſanam propter urgentem neceſſitatem, & eorumdem utilitatem, authoritate noſtra, ſublato cujuſcumque contradictionis, & appellationis obſtaculo, ei licentiam tribua-

tis; alioquin ipſius poſtulatione repulsâ, Capitulo ejuſdem Eccleſiæ authoritate Apoſtolica injungatis, ut perſonam ad hoc eligant in Paſtorem.

1. a GRandiſilue.] Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c.15.* Monaſterium hoc eſt Ordinis Ciſtercienſis, diœceſis Toloſanæ, fundatum anno 1144. cuius mentio fit *in cap.35. de reſcriptis*, & de eo plura cumularunt Manrique *tom.3. annal. Ciſterc. anno* 1147. *cap.*18. *num.*20. Fratres Sarmat. *tom.4. Gallia, fol.*506.

2. b *Belleperticæ.*] Etiam Abbatia hæc eſt Ordinis Ciſtercienſis, filia Clareuallis, diœceſis Montis Albaniæ, ad ripam Garumnæ, ſub inuocatione B. Mariæ fundata anno 1143. vt referunt de ea agentes Fratres Sarmat. *tom.4. Galliæ Chriſt. fol.*144. Illuſtriſs. Manrique *tom.3. annalium Ciſtercienſium, anno* 1143. *cap.8. num.2.*

3. c *Toloſana.*] Morte Fulcandri, & depoſitione, ſeu renunciatione Raymundi tertii, ut dixi ſuprà *in cap. per inquiſitionem*; ex tunc enim Eccleſia Toloſana cœpit pati diuiſionem, nec facilè ad concordiam reduci poterat, diuiſis Canonicis, ut in noſtro textu refertur, vſquedum electus fuit Fulco, natione Maſſilienſis, monachus Ciſtercienſis; in cuius electione Canonici ad vnitatem, hæretici ad fidem, & res Eccleſiæ ad priſtinum ſtatum redactæ fuerunt. De eo agit Manrique *d. tomo* 3. *anno* 1205. *cap.3.*

d *Epiſcopus Conuenarum.*] Qui antea fuerat Præpoſitus Eccleſiæ Toloſanæ, ut dixi *in d. cap. Per inquiſitionem.*

4. e *Albanenſem.*] Gerardum videlicet, quem ex Nouarienſi Epiſcopatu in Epiſcopum Cardinalem Albanenſem elegit Innocentius III. anno 14. ſui Pontificatus, ut refert Vghellius *tom.1. Italiæ ſacræ, in Eccleſia Alban. num.* 38.

f *Tituli S. Martini.*] Titulus iſte eſt Presbyteri Cardinalis, ad Baſilicam Sancti Petri ſpectans. Cohelius *in notis. Card. num.*38.

g *Electione Epiſcopi.*] Adhuc enim temporibus Innocentii III. Toloſa ciuitas erat tantùm Epiſcopalis, ut probaui *in d. cap. per inquiſitionem.*

h *Nominationem.*] Id eſt electionem, ſæpè enim confunduntur nominatio, & electio, *c. quod ſicut, hoc tit.*

5. i *I. tituli S. Priſcæ.*] Ioanni videlicet, qui ſimul cum Octauiano Hoſtienſi Epiſcopo miſſus fuit Legatus in partibus Galliæ, ad cauſam matrimonii Philippi Francorum Regis, ut refert Spondanus *tom.1. continuat. anno* 1201. *num.*1. Titulus S. Priſcæ eſt Presbyteri Cardinalis, ad Baſilicam S. Pauli pertinens, de qua Cohelius *d. cap.6.*

j *Poſtulando.*] Quia qui ſunt compromiſſarii ad eligendum, habent facultatem poſtulandi, ut defendit Layman. *de Prælat. elect. cap.8. per totum.*

k *Referuetur.*] *Cap.1. de tranſlat. Epiſcopi, cap.3. de officio Legati*, ubi latiùs probabimus.

6. l *Campanam.*] Vſus apud omnes receptus eſt, ut Capitulum congregetur pulſatione campanæ, ad actus communitatis, tam judiciales, quàm extrajudiciales. Gloſſa *in l. obſeruari*, Maranta *de ordine judic. 6. p. memb.1. num.*211. Romani ad Comitia tubâ vocabantur, ex Sabellico, & aliis probat Iulius Lauorus *in tractat. de comit.* ad balnea verò pulſatione tintinnabuli. Iuuenalis *ſatyra* 6.

Tot pariter pelves, & tintinnabula dicas
Pulſari, jam nemo tubas, atque æra fatigat.

Martialis:

Redde pilam, ſonat æs thermarum.

An ubi conſuetudo viget, ut Capitulum congregetur ad ſonum campanarum, ſi alio modo congregetur, acta ſubſiſtant, diſputat Bobadilla *tom.2. polit. cap.7. num.15.* & nos plura de campanarum vſu adducemus *in cap. patentibus, de priuilegiis.*

7. m *Cellerarius.*] Huius officii mentio extat *in cap. dilecto, de præb. cap. cum ad monaſterium, de ſtatu monach. l. quæſitum, ff. de inſtructo vel inſtrum. l. nominatim, ff. de manumiſſis teſtam.* Concil. Aquiſgran. *can.* 40. Conſiſtit autem in diſpenſanda penu, tritico, & vino; vnde qui præpoſitus eſt diſpenſationi panis, aut vini, dicitur Cellerarius; quod officium præcipuè in monaſteriis reperitur D. Benedicti, *cap.31. regulæ*, ibi: *Cellerarius monaſterii eligatur de congregatione.* Concil. Francoford. *can.* 13. *Vt cellerarii in monaſteriis auari non eligantur, ſed tales electi ſint, quales regula S. Benedicti docet.* Plura de his cellerariis regularibus Voſſius *de vitiis ſermonum lib. 2. cap.* 4. Benedictus Ephtenus *lib.3. diſquiſit. tract. 7. diſquiſit.* 4. à quibus qui in Eccleſiis Cathedralibus præpoſitus eſt, aut emendis, ſeu cuſtodiendis rebus eſculentis, & poculentis, ſiue ut rationes ſaluæ ſint, dicitur Cellerarius. Cæſar *de Eccleſiaſt. hierarch. q.2. proœmiali, §.5. num.15.*

n *Stephani.*] Eccleſia Cathedralis Toloſana dicata eſt D. Stephano, ut refert Chenu *ubi ſuprà.*

o *Abbatibus & Prioribus.*] Quibus competebat temporibus noſtri Innocentii electio Epiſcoporum, *cap. cum Eccleſia, de cauſa proprietatis.*

p *Res nôn eſt integra.*] Quando res integra dicatur, vel non, dicemus *in cap. gratum, & cap. relatum, de offic. delegati.*

8. q *Vtilis & neceſſaria.*] Iſtæ cauſæ, videlicet euidens vtilitas, & ineuitabilis neceſſitas, concurrere debent, ut tranſlatio de vna Eccleſia fiat ad aliam, *cap. inter*, ubi latè dicemus, *de tranſlat. Epiſcopi.*

9. r *Præſulum.*] Fulcandri videlicet, & Raymundi tertii, ob quorum deſidiam hæreſis Albigenſium in ipſam Eccleſiam, & Comitatum Toloſanum irrepſit, ut diximus *in d. cap. per inquiſitionem*, & refert Manrique *tom.3. annalium, anno* 1205. *cap.5.* Quæ ad hunc textum ſpectant, adduxi *in cap. cauſam 8. hoc titulo.*

CAPVT XXXI.

Idem a *Florentino Epiſcopo.*

CUm Eccleſia *b* Vulterana debito Canonicorum obſequio longo fuiſſet tempore deſtituta, venerabilis frater noſter Vulteranus Epiſcopus volens miniſtrorum defectum in eadem Eccleſia reſtaurare, Canonicos quoſdam elegit, & *c* inſtituit in eadem. quos reſidentes Canonici recipere noluerunt, aſſerentes quod talis electio fuerat in eorum præjudicium attentata. Cúmque per hoc ſuam ad nos idem Epiſcopus querimoniam deſtinaſſet, cauſam ipſam tibi commiſimus fine canonico terminandam, &c. *Et infra:*

Digitized by Google

infrà: Nos verò utriuſque partis atteſtationibus, & rationibus diligenter inſpectis, de communi fratrum noſtrorum conſilio præſentium tibi authoritate mandamus, quatenus ſuper primo articulo petitionis Epiſcopi, in quo poſtulavit à te, ut prænominatos Canonicos ab injuria quæ ei ſuper electione Canonicorum Vulteranæ Eccleſiæ infertur, prohiberes, ab impetitione ipſius Epiſcopi ſæpedictos Canonicos, appellatione poſtpoſitâ, abſolvere non poſtponas: quia ſicut juris regula dicit, non videtur injuriam facere qui utitur jure ſuo, cùm per teſtes longè meliùs ſit probatum, quod Canonici ſupradicti hoc jure uſi fuerint, quàm Epiſcopus memoratus. In ſecundo quoque præſcriptæ petitionis articulo, quo idem petebat Epiſcopus, ut dicti Canonici ipſum jure electionis uti liberè paterentur, abſolvere ſtudeas Canonicos ſæpedictos, maximè ſi ſit notorium quod in Tuſcia generalis conſuetudo ſervetur, ut in Cathedralibus Eccleſiis ſolum Capitulum, irrequiſito Epiſcopo, eligendi Canonicos habeat facultatem.

N O T Æ.

1. Florentia ubi. a Florentino.] Florentia Etruriæ caput, & Metropolis eſt, Magnorum Ducum inclyta ſedes, cuius deſcriptionem tradit Franciſcus Schotus *in itiner. Italiæ, pag.* 206. jam ab anno 56. ciuitas Epiſcopalis legitur, licèt aliquando graſſantibus bellis deſtituta Paſtore fuiſſet: poſteà Martinus V. anno 1410. in Archiepiſcopalem erexit, adjunxitque ut ſuffraganeos Piſtorienſem, Feſulanum, Burgenſem, Cellenſem, ac Summuniatenſem, ut latè ejus Præſules recenſens tradit Vghellius *tom.3. Italiæ ſacræ.* Huius Eccleſiæ Epiſcopis plures decretales epiſtolæ miſſæ reperiuntur, vt *in cap. 3. de officio ordin. cap. per tuas 7. de majorit. & obed. cap. cauſam 19. de teſtibus, cap.3. de dilat. c. inter 8. de donation. c. quod Dei 5. de ſtatu monach.* Præſens decretalis miſſa eſt Joanni, qui ex Veliternenſi Eccleſia, ubi Canonicus erat, aſſumptus fuit in Epiſcopum Florentinum anno 1205. & vixit vſque ad annum 1230. cui ut viro integerrimo varia commiſit negotia Innocentius noſter, ut conſtat ex adductis ab Vghellio *ubi ſuprà, n.* 33.

2. Vulterana ciuitas ubi. b *Vulterana.*] Ciuitas Vulterana, aliàs Vulterenſis dicta, eſt in Regno Neapolitano, in terra Samnitum, ſupra altiſſimos montes, qui Tremuli vocantur, ſita; habet Eccleſiam Cathedralem ſuffraganeam Archiepiſcopi Beneuentani: tradit Cironius *in cap.2. de officio Archid. in 5. collect.* in qua Eccleſia noſtri textus caſus contigit.

3. c *Et inſtituit.*] In hoc maximè peccauit contra receptam conſuetudinem Eccleſiæ Vulteranæ, cùm in ea inſtitutio tantùm ad Archidiaconum ſpectet, *c. 2. de offic. Archid.* ubi in ſimili ſpecie Epiſcopo Vulterano in hæc verba reſcribitur: *Quid ad Archidiaconi ſpectet officium, in epiſtola B. Iſidodori, & Ordinis Romani ſtatutis, necnon & conſtitutionibus aliis inuenitur expreſſum; vnde non ſine ratione miramur, quod cùm dil. f. Magiſter Vvido Archid. Eccleſiæ tuæ, occupatus Cancellariæ noſtra ſeruitiis, in Archidiaconatu ſuo perſonaliter miniſtrare non poſſit, ac propter hoc commiſerit dilectis filiis Vulterano Capitulo vices ſuas; tu, ſicut eodem accepimus conquerente, cùm examinatio, præſentatio, ac inſtallatio Clericorum, ſiue de beneficiis, ſiue dignitatibus hìc agatur, pertineat ad eundem, eodem, ac procuratoribus ſuis irrequiſitis, omninò ipſos inſtituis pro tuæ arbitrio voluntatis, alias ſuper officio ſuo grauis eidem & iniurioſus exiſtens. Vt igitur quod per ſeipſum modò non poteſt, per alios liberè proſequatur, f. t. p. A. ſ. m. quatenus procuratores ipſius in his, quæ jure ſcripto, vel approbata conſuetudine ad ſui Archidiaconatus officium ſpectare noſcuntur, beneuolo ſtudeas fauore proſequi, attentiùs prouiſurus, vt eos in præmiſſis, & aliis ad officium ſuum ſpectantibus, non impedias, nec patiaris, quantum in te fuerit, ab aliis impediri.*

COMMENTARIVM.

EX hoc textu talis depromitur concluſio. *Si ad Capitulum conſuetudine ſpectat collatio præbendarum, Epiſcopus eas conferre non poteſt.* Probant textus *in cap. à collatione, de appellat. in 6. cap. finali de ſupplenda neglig. cap. poſtulaſti, de conceſſ. preb. cap. fin. de inſtitutionib. cap. innotuit. cap. ea noſcitur, de his quæ fiunt à Prælatis, cap. ex frequentibus, cap. cum veniſſent, de inſtitutionib. cap. cùm ex injuncto, de hæreticis, cap. quod quibuſdam, de fideiuſſorib. cap. 3. de exceſſ. Prælat. cap. quia, §. verùm, de magiſtris.* Illuſtrant Duarenus *lib. 3. de ſacris, cap. 4.* Selva *de beneficiis, p. 2. q. 22. caſu* 4. Garcia *eod. tract. p. 5. cap. 4. ex num. 13.* Gonzalez *ad regul. 8. gloſſa 45. num. 5.* Quintanadueñas *lib. 1. Eccleſiaſt. cap. 4.* Lotherius *lib. 2. de re benef. q. 21.* plures congeſti à Bub. *de canonicis cap. 14.* quibus addendi ſunt I. Dartis *de benef. cap. 6.* Michael Rouſſelius *lib. 3. hiſt. iuriſd. Pontif. cap. 4. & lib. 2. cap. 11.* Valenſis *lib. 1. de beneficiis, tit. 9. num. 4.* 4. Concluſio probatur.

Sed huius textus deciſio difficilis redditur ſequenti juris conſideratione: Præbendarum, & omnium beneficiorum, quæ in alicuius diœceſi conſiſtunt, collatio ad ipſum Epiſcopum, in cuius Epiſcopatu reperiuntur, ſpectat, & ea conferre valet, *cap. nullus, cap. omnes 16. q. 7. cap. decretum, cum tribus ſequentibus, 10. q. 1. cap. ex iniuncto 10, de hæreticis, cap. cùm olim, de majorit. & obed.* & ſi Capitulum intendat collationem ad ipſum ſpectare, ſimul cum Epiſcopo admittitur, *d. cap. cùm olim:* igitur nunquam ad Capitulum tantùm ſpectat collatio præbendarum. Augetur primò hæc dubitandi ratio ex eo, quia in præſenti caſu ex alio capite, jure videlicet deuoluto, collatio præbendarum, quæ longo tempore vacauerant, ut ex textus ſerie conſtat, ad Epiſcopum ſpectabat; nam ex diſpoſitione Concilii Lateran. cùm per ſex menſes præbenda collata non eſt à Capitulo, ad Epiſcopum tanquam immediatum ſuperiorem jus conferendi deuolvitur, *cap. 2. cap. finali,* ubi dicemus, *de ſupplend. neglig. cap. 2. de conceſſ. præb.* poſt alios docet Valenſis *de benef. lib. 2. tit. 10.* ſed in noſtro textu præbendæ vacauerant per longum tempus, quod diuturnum, & decennium ſignificat, *l. penult. de prætor. ſtipulat. l. 1. ff. de riuis, l. ſi ſuita, §. 1. ff. de damno infecto, l. diuturna, ff. de legib. l. 4. C. de præſcrip. longi temp.* Cuiacius *de diuerſ. tempor. præſcript. 2. p. cap. 26.* Albericus Gentilis *de temporum appellat. cap. 10.* igitur in præſenti caſu ad Epiſcopum jure deuoluto collatio canonicatuum ſpectabat. Secundò difficilis eſt noſter textus, dum docet, Canonicos ratione conſuetudinis in prouincia Tuſciæ præſcriptæ poſſe conferre præbendas in ſua Eccleſia, irrequiſito Epiſcopo; nam hæc conſuetudo juri communi expreſsè aduerſatur, ut liquet ex ſuprà dictis: ſed conſuetudo juri communi contraria, niſi ſit legitimè præſcripta, attendi non debet, *cap.* 5. Impugnatur præſens deciſio.

cum

cùm dilectus, de conſuet. igitur in noſtro textu non ſufficiebat probare conſuetudinem introductam eſſe, niſi ſimul conſtaret eam legitimè præſcriptam eſſe. Augetur vltimò hæc difficultas ex eo, quia conſuetudo generalis non protrahitur ad loca particularia, niſi in eis obſeruata fuerit, *cap. final. de officio Archid. cap. ſuper eo, de cenſibus:* igitur licèt in præſenti textu conſuetudo generalis Tuſciæ probaretur; ſi tamen non conſtabat in Vulterana Eccleſia eſſe obſeruatam, ejus ratione Canonici eam tueri non debebant.

6. Collatio præbendarum ad quem ſpectat.

6. Quibus difficultatibus non obſtantibus, vera eſt præſens Innocentii deciſio, pro cuius expoſitione ſciendum eſt, jure communi inſpecto, in Eccleſiis Cathedralibus collationem præbendarum ad Capitulum ſimul, & Epiſcopum ſpectare: pro qua ſententia expenduntur communiter textus *in cap. fin. de ſupplend. neglig. cap. ea noſcitur, de his quæ fiunt à Prælat. cap. poſtulaſti, de conceſſ. præb. cap. quia nonnulli, §. verum. de magiſtris, cap. à collatione, de appellat. in 6.* Sed licèt prædicta doctrina vera ſit ex ea ratione, quia cùm Epiſcopus & Capitulum vnum corpus conſtituant, *cap. nouit, de his quæ fiunt à Prælat.* & æquum ſit ut ſimul concurrant ad collationem; tamen nullo ex prædictis juribus probatur: illa enim jura loquuntur ſecundùm conſuetudinem, ac jus ſpeciale Eccleſiæ, de qua agebatur; & quidem narratiuè, non diſpoſitiuè, ut defendunt Garcia *de beneficiis 5. p. cap. 21.* Barboſa *d. cap. 14.* Qui eam rationem expendunt, quia præbendæ Eccleſiæ Cathedralis præſumuntur dotatæ ex bonis communibus Eccleſiæ, & Epiſcopi; vnde ſiue hoc expreſsè conſtet, ſiue præſumatur, æquale jus vtrique competere debat; ita tamen, ut Capitulum vnam vocem habeat, Epiſcopus verò aliam, ideſt, ut æquale ſuffragium habeat Capitulum, ſiue ejus major pars, ac habet Epiſcopus, *cap. paſtoralis, de reſcriptis,* ubi Gloſſa *verbo Plures, cap. ſcriptum, §. & ſi partes, hoc tit.* ubi Abbas, *cap. poſtulaſtis, §. ad quod breuiter, de conceſſ. præb.* Gloſſa *in Clement. plures, de jurepatron.* argumento textus *in l. liber homo, §. Titius, ff. de hæred. inſtit. l. pater filio, ff. de vulgari, l. ſi quis filio, ff. de vſufructu accreſcendo.*

7. Quid ex conſuetudine, et jure novo.

7. Sed licèt hæc ita procedant inſpectâ juris communis ratione, tamen conſuetudine, præſcriptione, ſeu ſpeciali Eccleſiæ ſtatuto contrarium introduci valet, videlicet ut ad Capitulum tantùm, vel contrà ad Epiſcopum ſolum collatio præbendarum ſpectet, *cap. ex frequentibus, de inſtitut.* Garcia & Barboſa *ubi proximè,* Selva *de benefic. d. q. 22. num. 32.* Vnde ſi conſuetudine introductum ſit, ut ad Capitulum tantùm ſpectet collatio præbendarum, Epiſcopus in ea collatione ſuffragium non habet, ut in noſtro textu docetur: hodie tamen poſt regulam 8. aliàs 9. Cancellariæ, præbendæ quæ vacant in menſibus ordinariis, videlicet Ianuario, Februario, Maio, Auguſto, Octobri, & Nouembri, conferuntur à R. Pontifice abſque eo, quod Epiſcopus, ſeu Capitulum aliquod jus in ſupradictis menſibus habeant: vacantes verò in reliquis menſibus debent ſimul à Capitulo & Epiſcopo conferri alternatiuè, ut vno conferente alter eligat ſequenti vice. Hæc tamen procedunt, niſi Epiſcopus impetrauerit alternatiuam à R. Pontifice; nam tunc incipiente Pontifice à menſe Ianuario, Epiſcopus habet Februarium, & ſic de ſingulis menſibus ſequentibus dicendum eſt: plura de hac alternatiua congeſſit Barboſa *d. cap. 14. num. 13.* Ex quibus apparet vera ratio præſentis deciſionis; nam cùm in præſenti caſu conſtaret, ex conſuetudine Tuſciæ Canonicis Vulteranis competere collationem præbendarum in ſua Eccleſia, nullo modo Epiſcopus poterat intendere jus conferendi ad ipſum ſpectare, & ſic juſtè Innocentius III. illi ſilentium imponit, cùm conſuetudo in rebus à jure poſitiuo prouenientibus non leuis auctoritatis ſit, *cap. finali, de conſuet. l. 2. C. quæ ſit longa.* Quare jus conferendi præbendas Capitulo competere poteſt ratione conſuetudinis, *ex c. dilectus, de conſuet.*

Nec prima difficultas ſuprà adducta aduerſatur, 8.
quia procedit ceſſante conſuetudine, aut ſimili jure ſpeciali; præſens verò deciſio locum habet adſtante conſuetudine, quæ valet jus poſitiuum abrogare, & jus conferendi præbendas Capitulo tribuere, *d. cap. cùm dilectus.* Nec augmentum ipſius difficultatis obſtat, nam conſtitutio Concilii Lateran. locum habet in Eccleſiis, ubi certus & determinatus eſt numerus præbendarum, non verò ſi certus numerus præſcriptus non ſit, *cap. ex parte, de conceſſ. præb.* Vnde cùm in hoc textu, ut rectè ſupponit Gloſſa, quam omnes ſequuntur, non eſſet certus Canonicorum numerus, nunquam ex jure deuoluto potuit collatio præbendarum ad Epiſcopum pertinere. Nec obſtat ſecunda difficultas, quia ſupponimus conſuetudinem, de qua in hoc textu, eſſe legitimè præſcriptam per ſtatutum à jure tempus cum titulo, ex regula textus *in c. 1. de præſcriptionibus in 6.* ut Abbas notauit in præſenti, *num. 6.* Cùm autem agatur in hoc textu de jure alteri quæſito tollendo, potiùs præſcriptio, quàm conſuetudo debet appellari; & cùm ad hoc ut inferior acquirat jus conferendi contra ordinarium habentem fundatam intentionem de jure communi, requiratur præſcriptio quadragenaria cum titulo, ex traditis à Garcia *d. cap. 4. num. 91.* ita ut Capitulum contra Epiſcopum hoc jus eligendi acquirat, debet quadragenaria præſcriptione muniri. Nec augmentum hujus difficultatis refragatur, nam potiùs verum eſt, conſuetudinem generalem vnius prouinciæ debere obſeruari in Eccleſiis ipſius, in quibus non eſt alia ſpecialis conſuetudo, quia tunc ſpecialis derogat generali; eâ autem ceſſante attendi debet conſuetudo generalis, *d. cap. ſuper eo:* tradit Barboſa *in præſenti, circa finem:* videndus etiam eſt Henricus Bohic. *in cap. innotuit, de his quæ fiunt à Prælatis.*

Diſſoluuntur difficultates.

CAPVT XXXII.

a Idem *Abbati S. Victoris, Decano Pariſienſi, & Magiſtro R. de Coizon, Canonico Noviomenſi.*

CUm dilectus filius H. Archidiaconus *b* Morinenſis, & Magiſter H. Atrebatenſis Canonicus, Morinenſis electi procuratores, & B. Morinenſis Canonicus ad Sedem Apoſtolicam acceſſiſſent, procuratores ipſi proponere in noſtra præſentia curaverunt, quod Eccleſiâ Morinenſi Epiſcopi ſolatio deſtitutâ, Canonici ejuſdem Eccleſiæ de Paſtoris ſubſtitutione tractantes, in dilectum filium A. Presbyterum, G. Diaconum,

&

& T. Subdiaconum Canonicos Morinenſes poteſtatem eligendi Epiſcopum unanimiter *e* contulerunt, juramento interpoſito promittentes, ut illum reciperent in Paſtorem, quem de gremio ipſius Eccleſiæ ducerent in Epiſcopum eligendum: qui poſtmodùm examinatis voluntatibus ſingulorum, Joannem Archidiaconum ejuſdem Eccleſiæ, virum litteratum, providum & diſcretum in Epiſcopum elegerunt, & eadem electione à Capitulo communiter approbatâ, à Metropolitano ſuo pariter petierunt, ut electionem confirmaret eandem: qui tam electionem, ac electi perſonam diligenter examinans, quàm etiam ſuper ipſius ætate, de cujus defectu fuerat ab aliquibus dubitatum, inquirens ſolicitè veritatem, per ſententiam declarando electum ipſum minimè ſuſtinere in ætate defectum, electionem de ipſo factam, utpote canonicè celebratam, ſolemniter confirmavit, qui poſteà *d* regalibus receptis à Rege, ad petitionem ejuſdem Capituli à venerabili fratre noſtro Atrebatenſi Epiſcopo de mandato Metropolitani prædicti fuit in Presbyterum ordinatus, & aliquandiu nullo contradicente, liberam & pacificam tam in ſpiritualibus, quàm in temporalibus adminiſtrationem obtinuit in Eccleſia Morinenſi: unde procuratores ipſi à nobis humiliter petierunt, ut iis qui poſt hæc omnia invidiæ ſtimulis agitati, contra factum proprium temerè veniendo, adverſùs electum ipſum materiam diſcordiæ ſuſcitare præſumunt, ſilentium imponentes, & memoratam electionem, tam concorditer celebratam & confirmatam ſolemniter approbantes, eidem faceremus electo munus *e* conſecrationis impendi; multorum ſuper hoc non ſolùm Abbatum, & Capellanorum civitatis, & diœceſis Morinenſis, ſed etiam aliorum Presbyterorum nobis litteris præſentatis, qui ſuper præmiſſis omnibus teſtimonium perhibentes, electum ipſum de litteratura, diſcretione, ac honeſtate reddiderunt apud nos multipliciter commendatum. Quin immò & electorum ipſorum ſuper hoc nobis litteras obtulerunt, quibus erat litterarum illarum de verbo ad verbum, ſicut iidem aſſerunt electores, tenor inſertus, quæ de poteſtate ipſis tradita juxta præmiſſam formam confictæ in Capitulo fuerant, & *f* ſigillo Capituli ſigillatæ. Verùm ſupradictus B. qui contra electum venerat memoratum, propoſuit ex adverſo, quod in ſupradictos tres ſub hac forma, juramento præſtito, fuerit eligendi poteſtas conceſſa, ut Capitulum eum recipere teneretur, quem illi tres ab omnibus, vel majori & ſaniori parte de gremio ipſius Eccleſiæ nominatum eligerent in Paſtorem. Electores ipſi terminos poteſtatis ſibi traditæ non ſervantes, prædictum Archidiaconum eligere præſumpſerunt, quem pauci de Capitulo nominarant. Unde Canonici Morinenſes poſtmodùm admirantes, qualiter Archidiaconus electus fuerat memoratus, cùm plures eſſent in eadem Eccleſia digniores, ſuper electionis proceſſu invicem colloquendo, cœperunt ferè omnes publicè profiteri, quod nullatenus Archidiaconum nominaverant ſupradictum: & reputantes ſe illuſos in hac parte, quod ſuper hoc factum fuerat, per eum cui ſuas litteras teſtimoniales aſſignarunt, noſtro curaverunt Apoſtolatui reſerare. Qui coram nobis ſollicitè poſtulavit, ut eadem electione caſſata, faceremus ipſi Eccleſiæ de perſona idonea canonicè provideri; cùm omnes ferè Canonici Morinenſes, ſicut aſſerunt, ſint parati præſtito juramento firmare, quod præfatum Archidiaconum nunquam in Epiſcopum nominarunt; & legitimè poſſet oſtendi, quod juxta præmiſſam formam ſupradictis tribus collata fuerit authoritas eligendi, ut videlicet de gremio Eccleſiæ illius eligerent eum, in quem omnes, vel major & ſanior pars Capituli conſentirent; aſſerens idem B. ſe nihilominus probaturum, quod ſæpedictus electus pateretur in ætate defectum. Nos verò his, & aliis, quæ fuerunt hinc inde propoſita coram nobis, diligenter auditis, quòd res pernicioſa eſſet exemplo, ſi per ſubreptionis aſtutiam quis aſcenderet ad apicem dignitatis, de conſilio fratrum noſtrorum ita duximus providendum, ut præſtito à contradictoribus juramento, quod ipſi contra præfatum electum *g* malitioſè non moveant hujuſmodi quæſtionem, prædicti tres electores juramenti vinculo aſtringantur dicere veritatem, quot ex Canonicis examinationis tempore in præfatum Archidiaconum convenerunt; & ſi tres ſimul; aut duo ſaltem ex ipſis jurati dixerint, majorem Canonicorum partem in ipſum Archidiaconum conveniſſe, vos contradictoribus ſilentium imponatis, cùm contra hoc eorum eſſet probatio inſufficiens, eo quòd ſinguli eſſent in ſuis teſtimoniis ſingulares. Si verò per eorum depoſitiones conſtiterit, ſæpedictum Archidiaconum extitiſſe à paucioribus nominatum, tunc demùm ſolicitè auditis quæ utraque pars propoſuerit ad probandam formam, ſecundùm quam eligendi poteſtas præfatis tribus electoribus aſſeritur fuiſſe conceſſa, ſi fuerit ſufficienter oſtenſum, quod illum de gremio Eccleſiæ ſecundùm formam ſibi datam debeant eligere, in quem omnes, vel major & ſanior pars Capituli convenirent, vos electionem ipſius Archidiaconi omninò caſſetis, & faciatis Eccleſiæ Morinenſi per electionem canonicam de perſona idonea in *h* Pontificem provideri: alioquin quod de ipſa factum eſt ratum habentes, contradictores ab ejus impetitione per

cenſuras

cenſuras eccleſiaſticas appellatione remotâ compeſcatis, præfatumve B. præbendâ Morinenſis Eccleſiæ ſpoliantes, qui ſe ad hanc pœnam, ſi forſan in probatione defecerit, *i* obligavit, non obſtante quod ſuper ætatis defectu objectum eſt contra illum, cùm idem Canonicus huic objectioni non multùm inſtiterit, & ſuper hoc à Metropolitano fuerit *k* judicatum; cujus ſententia in rem tranſiit judicatam, cùm infra *l* decendium non fuerit legitima provocatione ſuſpenſa.

NOTÆ.

1. a IDem.] Ita reſtituenda eſt hæc inſcriptio ex Antonio Auguſt. in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.*27. De Abbate S. Victoris egi *in cap. ex inſinuatione, de reſcriptis*: de Pariſienſi Eccleſia *in cap. fin. eod. tit.* De Noviomenſi *in cap. Capitulum, hoc tit.* ex quibus illuſtranda eſt hæc inſcriptio.

2. b *Morin.*] Morinum, ſeu Morinenſis ciuitas, eſt in Belgica Romana, Tarvana dicta, ut refert Bucherus *in Belgic. Rom. pag.* 609. *cap.* 1. Habet Eccleſiam Cathedralem, cuius mentio fit *in cap.* 2. *de alienat. judic. cap. ex parte, de appellat. cap.* 1. *de ſolut.* Eius Præſulum catalogum refert Henricus Huntidunenſis *in annalib. Anglicis.*

3. c *Contulerunt.*] In tres enim, aut quinque ſuper electione compromitti valet, *cap. in cauſis, hoc tit.* in vnum tamen compromitti non poſſe, *ex cap.* 4. *hoc tit. in* 5. *collectione*, probat Cironius *ibi*, licèt aliud obſeruari poſſe in electione Imperatoris defendat Vicherus *de elect. Regis Rom. pag.* 94.

4. d *Regalibus receptis.*] Plerumque enim Reges Regalia Epiſcopis concedunt, juramento fidelitatis ab eis recepto: vnde cùm Rex regalia obtineret in Eccleſia Morinenſi, ut probat Chopinus *lib.* 1. *ſacra polit. tit.* 7. *num.* 1. ideo Rex potuit ea concedere Epiſcopo electo; ex hoc autem textu rectè probat Chopinus *ubi ſuprà, num.* 22. quod licèt Rex in Eccleſia jus regaliæ habeat, non tamen ex eo electionem Prælati ad ipſum ſpectare.

e *Conſecrationis.*] A prædicto Archiepiſcopo, vel tribus Epiſcopis, juxta ea, quæ adducimus *in cap. ſi Archiepiſcopus, de temp. ordin.*

f *Sigillo Capituli.*] Quælibet enim Eccleſia habet ſuum ſigillum, de quo nonnulla dabimus *in cap. dilectus, de exceſſib. Prælat.*

g *Malitioſe.*] Quando in cauſis ſpiritualibus præſtetur calumniæ juramentum, dicemus *in cap. licèt, de juramento calumniæ.*

h *Pontificem.*] Id eſt Epiſcopum; Epiſcopi enim plerumque in Jure noſtro appellantur Pontifices, ut etiam probaui *in cap.* 1. *de poſtulat. Prælat.*

i *Obligauit.*] Aliàs arbitrariâ pœnâ eſſet plectendus ut calumniator, *cap.* 1. *de calumniatorib. cap. ſuper his, de accuſat.*

k *Judicatam.*] Hoc textu moti Abbas Panormit. *in cap. lator, num.* 5. & *in cap. cùm Bertholdus, num.* 28. *de re judicata*, Couarruvias *in* 4. 2. *p.* §. 12. *num.* 14. exiſtimarunt ſententiam prolatam in cauſa beneficiali tranſire in rem judicatam; itavt poſteà retractari non poſſit. Sed contrarium, videlicet ſententiam prolatam in cauſa beneficiali non tranſire in rem judicatam, docuerunt Felinus *in d. cap. lator, num.* 14. plures relati à Couar. *ubi ſuprà, num.* 12. pro quibus facit, quod valet argumentum de matrimonio carnali ad ſpirituale: ſed in matrimonio carnali ſententia prolata non tranſit in rem judicatam, *d. cap. lator, cap. tenor, de re judic. cap. cauſam* 14. *de præſumpt.* D. Joannes de Larrea *allegat.* 63. *num.* 12. igitur nec in beneficiali debet tranſire. Hoc tamen Interpretum diſſidium ita componendum eſſe exiſtimat Balboa *in d. cap. lator, num.* 39. videlicet ſententiam in cauſa beneficiali latam, quoad eum, qui ſuccubuit, & condemnatus eſt, tranſire in rem judicatam, elapſo tempore appellationis; quoad alium verò, qui obtinuit, non tranſire in rem judicatam. Diſcriminis rationem ex eo reddit, quia qui ſuccubuit, & appellauit, potuit renuntiare juri ſuo; qui verò obtinuit iniuſtè, cum vitio retinet, & ſic quoad eum non poteſt ſententia in judicatum tranſire. 5.

l *Decendium.*] Vox barbara, legendum eſt decennium, ut notauit Cuiacius *in cap. ſignificauerunt, de teſtib. & atteſtationibus*; quo modo etiam emendandus eſt textus *in c. quoad conſultationem, de re judicata*; ubi de decennio ad appellandum agemus. 6.

Pro huius textus interpretatione videnda ſunt quæ adduximus *in cap. cauſam* 8. *hoc tit.*

CAPUT XXXIII.

Idem *Epiſcopo a Baiocenſi.*

CUm in Jure peritus exiſtas, & copiam habeas peritorum, non poſſumus non mirari, quod ſuper quibuſdam Juris articulis nos conſulere voluiſti, qui nihil, aut modicum *b* dubitationis continere noſcuntur. Primus ſiquidem tuæ conſultationis articulus continebat, quod cujuſdam Eccleſiæ *c* Decano defuncto, ejuſdem loci Capitulum ſub hac forma in ſeptem ex ipſis Canonicis compromiſit, ut illum quem ex ſe. vel aliis de gremio ipſius Eccleſiæ omnes pariter, vel major eorum pars eligerent, idem Capitulum reciperet in Decanum. Verùm cùm unus ex illis ſeptem à tribus ipſorum; & alius qui non erat de numero eorumdem, à tribus aliis in Decanum fuerint nominati, à nobis tua fraternitas requiſivit, uter eorum aſſumi debeat à Capitulo in Decanum? Super quo taliter reſpondemus, quod is qui de numero ſeptem à tribus eorum dignoſcitur nominatus, juxta compromiſſi tenorem debet in Decanum aſſumi, dummodo electioni de ſe factæ conſentiat, & aliquod canonicum non obſiſtat.

NOTÆ.

NOTÆ.

1. a BAiocenſi.] Baiocenſis, ſeu Baiocaſis, ciuitas eſt Galliæ, cuius populi Baiocaſini dicuntur à Gregorio Turon. *lib. 5. hiſtor. cap. 27.* Habet Eccleſiam Cathedralem B. Mariæ dicatam, & in ea obtinet jus Regaliæ Galliæ Monarcha, ut refert Chopinus *de ſacra polit. lib. 1. tit. 7.* eſt ſuffraganea Archiepiſcopi Rhotomagenſis, ut referunt Fratres Sarmat. *tom. 2. Galliæ, fol. 332.* Eius mentio fit *in cap. dilectus, de officio Ordin.* Roberto de Ablagel ejus Præſuli reſcribit in præſenti Innocentius, ut jam notarunt Fratres Sarmat. *ubi ſuprà.* Præſentis decretalis alia pars extat *in cap. cum in jure, de offic. deleg.* & reperitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap. 18.*

2. b *Dubitationis.*] Sed nouum non eſt, res certas, nec controuerſas iterum Iureconſultis proponere, & quærere, ut firmiores reddantur, vt *in l. 1. ff. ad legem Falcidiam, l. 3. §. 1. ff. nautæ, caupon. l. quoties, C. de rei vind. l. quaris, C. de natalibus reſtit. l. ſi procuratori 79. ff. de verb. obl.* docent Cuiacius, Coraſius & Reuardus laudati ab Olano *lib. 2. paralip. cap. 1. num. 31.* immò cùm de jure aperto Conſultus Scæuola reſpondiſſet *in l. à teſtatore 169. ff. de condit. & demonſtrat.* laudatur à Claudio ejus notatore, ut poſt Cuiacium, & Fabrum notarunt Pancirola *lib. 2. variar. cap. 103.* Præceptor ſemper laudandus D. Ioſephus de Retes *in d. l. à teſtatore.*

c *Decano.*] Eius dignitatem expoſui *in cap. 2. de reſcriptis.*

COMMENTARIUM.

3. *Concluſio probatur.* EX hoc textu talis deducitur aſſertio: *Si ex ſeptem compromiſſariis tres eligant quartum, & ille conſentiat electioni de ſe factæ, confirmabitur electio.* Quæ deciſio non habet ſimilem in jure noſtro, per argumentum tamen probari poteſt *ex cap. cum inter, cap. cum dilectus, cap. congregato, hoc tit. l. planè, ff. quod cuiuſque vniuerſit. l. pater 4. §. quotiens, de manumiſſis vindicta, l. ubi abſens, ff. de tutor. & curat.* cum aliis in ratione decidendi expendendis. Illuſtrant vltra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, Joannes Calderinus *in rep. ad hunc textum*, Vighellius *in methodo juris canon. pag. 336.* Lambertinus *de jurepatron. lib. 2. q. 1. art. 8.* Jacobatius *de Conciliis lib. 3. art. 1. num. 119.* Atellanus *lib. 1. antinom. 5.* Cuiacius *lib. 9. Pauli ad edictum in l. 4. ff. quod cuiuſque vniuerſ.* Robertus Beneuentanus *var. q. 3.* Vicherus *de elect. Regis Rom. pag. 93.* Silua *de qualit. prælatinis, num. 61.*

4. *Impugnatur præſens aſſertio.* Sed non leuiter impugnatur tradita aſſertio ſequenti conſideratione; nam nemo ſeipſum eligere poteſt, *cap. final. de inſtitutionib. cap. per veſtras, de jurepatronat. c. 3. de exceſſib. Prælat.* ne ambiendi dignitates detur occaſio, contra textus *in cap. in ſcripturis, 8. q. 1. cap. qualiter 17. hoc tit. l. 1. ff. ad legem Iuliam de ambitu*, Bartolus & Baldus *in d. l. planè 4.* Petrus Greg. *lib. 1. partit. tit. 28. cap. 3.* inter dantem enim, & accipientem debet eſſe diſtinctio, *d. cap. finali, de inſtitut. cap. per noſtras, de jurepatron.* nec vna, eademque perſona diuerſo jure cenſeri valet, videlicet eligentis, & electi, *cap. debitum, de baptiſmo, l. cum qui, ff. de vſucap. l. 2. ff. de ſtipulat. ſeruorum*; nec quis poteſt eſſe auctor in re propria, *l. 1. ff. de auctoritate tutor. l. 1. §. fuit quæſitum, ff. ad Trebellian.* nec judex, aut teſtis in cauſa propria aliquis admittitur, *l. vnica, C. ne quis in ſua cauſa*; electus verò dum ſe ſua voce juuat, videtur quaſi ſibi perhibere teſtimonium, & judicare ſe dignum eſſe: igitur in hoc textu non poterat vnus ex compromiſſariis conſentire electioni de ſe factæ ab aliis compromiſſariis, cùm ſeipſum eligat; eo enim non conſentiente, electio ab aliis facta non valebat, cùm non fuiſſet à majori parte celebrata; ratione autem proprii ſuffragii ſuſtinetur: igitur primò, & principaliter compromiſſarius ſe eligit, quod jus abhorret.

Hac dubitandi ratione non obſtante, juri, & rationi conſona eſt noſtra deciſio; nam ut electio rectè celebretur, tantùm deſideratur ut major pars eligentium concurrat, *cap. coram, hoc tit.* nec deſideratur, ut major pars eligendum eligat, ſed ut in eo adſit major pars: ſed ſi ipſe electus conſentiat, major pars in ejus electione concurrit, & reperitur: ergo talis electio jure defenditur. Faciunt pro hac deciſione textus *in l. planè 4. ff. quod cuiuſque vniuerſ.* ubi cùm ſupponatur actorem ciuitatis decreto Ordinis, & à majori parte Decurionum eſſe eligendum, *l. 3. ff. eod. tit.* ait Paulus: *Planè ubi duæ partes Decurionum adfuerint, is quoque quem decernunt, numerari poteſt*; notat Cuiacius *ibi*: igitur in noſtra ſpecie is quoque, in quem alii tres conſenſerunt, numerari debet. Facit etiam textus *in l. ubi abſunt, ff. de tutorib. & curator.* ibi: *Non eſt dubium, quin vnum ex ſe dare poſſint.* Vnde in electione Imperatoris vnus ex electoribus poteſt conſentire ſuæ electioni, & majorem partem facit, ex conſtitutione Caroli IV. *cap. 2. aurea bulla, §. final.* & practicatum fuit in Ruperto Imperatore, qui à Moguntinenſi, Treuirenſi, & Colonienſi Archiepiſcopis electus, ſuæ electioni conſenſit, & ſic Imperator renunciatus fuit: referunt Abbas Trithemius *in chronic. anno 1040.* Paulus Langius *eod. anno*: & vnus ex patronis ab aliis præſentatus poteſt præſentationi conſentire. Silua *ubi ſuprà, num. 61.* ergo ſimiliter in hoc textu unus ex compromiſſariis ſuæ electioni poteſt conſentire, præcipuè cùm formæ compromiſſi non repugnet, ſiquidem ea fuit, ut ex ſe, vel ex aliis vnum in Epiſcopum eligerent; quare vnum ex ipſis eligendo, compromiſſi formam ſeruarunt. 5. *Ratio decidendi.*

6. *Diſſoluitur dubitandi ratio.* In contrarium objecta vno ictu diſſolvi poſſunt; hæc enim probant ſui ipſius electionem non valere, quod non negamus; at in hoc textu, ibi tres quartum elegerunt, non quartus ſemetipſum elegit, ſed judicium, quod tres de ipſo tulerunt, comprobauit; & aliud eſt eligere, aliud electioni conſentire, ſicut aliud eſt manumittere, alind manumiſſioni conſentire, *l. 4. ff. de manumiſſ. vindicta*, ubi qui non poteſt manumittere, poteſt manumiſſioni conſentire; & aliud eſt vendere, aliud venditioni aſſenſum præſtare, *l. aliud 160. ff. de regulis juris*; ubi alia jura adducit Petrus Faber. Quare licèt prohibitum ſit jure noſtro ſe eligere, non tamen prohibitum eſt electioni conſentire. Nec obſtat ambitionem præſumi in eo, quia cùm tantùm conſentit ſuæ electioni, non ſe ingerit dignitati, ſed tantùm judicium aliorum probat.

7. *Exponitur cap. Cumana, hoc tit.* Obſtat huic aſſertioni textus *in cap. Cumana 50. hoc titulo*, ubi Gregorius IX. decreuit, electum à media parte Capituli, electioni de ſe factæ conſentire non poſſe, nec aſſentiendo augere numerum eligentium; quod expreſsè noſtræ aſſertioni aduerſatur. Huic difficultati ut occurratur, diſcrimen conſtituendum eſt inter electionem, quæ fit per viam ſcrutinii manifeſti, & quæ fit per viam ſcrutinii occulti. Primo caſu electus electioni de ſe factæ aſſentire poteſt, ſecundo verò neutiquam. Diſcriminis ratio ex eo prouenit, nam ille qui ſcrutinio ſecreto electioni ſui conſentit, cùm neſciat ſe electum ab aliis, potiùs ſe elegit, quàm electioni conſentit, & principaliter & directè ſuam electionem intendit: in ſcrutinio verò manifeſto, cùm jam ſit vocatus ab aliis,

aliis, non ſe elegit, ſed tantùm vocationi conſenſit; unde cùm in noſtro textu agatur de ſcrutinio manifeſto inter compromiſſarios, potuit unus ex eis electioni de ſe factæ conſentire : textus verò *in d. cap. Cumana*, loquitur in ſcrutinio occulto, & ideò non eſt cur antinomia inter eas deciſiones detur. Docent Panorm. *in præſenti*, Azevedo *ad Curiam Piſan. lib.* 2. *cap.* 14. *num.* 7. Arellanus *d. antinomia* 5.

CAPUT XXXIV.

Idem *Duci* a *Laringia*.

VEnerabilem fratrem noſtrum *b* Salesburgenſem Epiſcopum, & dilectum filium Abbatem de *c* Sal. & nobilem virum Marchionem Orientalem, quorumdam *d* Principum nuncios ad Sedem Apoſtolicam deſtinatos benignè recepimus, & eis benevolam duximus audientiam indulgendam. Litteras quoque, quas per eos quidam nobis Principes deſtinarunt, diligenter perlegi fecimus, & quæ continebantur in eis, notavimus univerſa. Inter cætera verò quæ dicti Principes per eaſdem nobis litteras intimarunt, hac præcipuè objectione ſunt uſi, dicentes quod ven. frater noſter *e* Prænestinus Epiſcopus Apoſt. Sedis Legatus, aut electoris geſſit, aut cognitoris perſonam; ſi electoris, in alienam meſſem miſerat falcem ſuam, & electioni ſe ingerens, Principum derogaverat dignitati; ſi cognitoris, *f* abſente altera partium videtur perperam proceſſiſſe, cùm citata non fuerit, & ideò non debuerit contumax judicari. Verùm nos qui ſecundùm Apoſtolicæ ſervitutis officium ſumus ſingulis in juſtitia debitores, ſicut juſtitiam noſtram ab aliis nolumus uſurpari, ſic jus Principum nobis nolumus vindicare. Unde illis *g* Principibus jus & poteſtatem eligendi Regem in Imperatorem poſtmodùm promovendum, cognoſcimus ut debemus, ad quos de jure ac antiqua *h* conſuetudine noſcitur pertinere : præſertim cùm ad eos jus & poteſtas hujuſmodi ab Apoſt. Sede pervenerit, quæ Romanum Imperium in perſona Magni Caroli à *i* Græcis tranſtulit in Germanos. Sed Principes recognoſcere debent, & utique recognoſcunt, ſicut iidem in noſtra recognoverunt præſentia, quod jus & auctoritas examinandi perſonam electam in Regem & promovendam ad Imperium, ad nos ſpectat, qui eam *j* inungimus, conſecramus, & coronamus. Eſt enim regulariter ac generaliter obſervatum, ut ad eum *k* examinatio perſonæ pertineat, ad quem impoſitio manus ſpectat. Numquid enim ſi Principes non ſolùm in diſcordia, ſed etiam in concordia ſacrilegum quemcumque, vel excommunicatum, in Regem, *l* tyrannum, vel fatuum, & *m* hæreticum elegerint, aut paganum, nos inungere, conſecrare, aut coronare hominem hujuſmodi debemus? Abſit omninò. Objectioni ergo Principum reſpondentes aſſerimus, quod Legatus noſter Epiſcopus Præneſtinus *n* approbando chariſſimum in Chriſto filium noſtrum Regem Othonem, & reprobando Philippum Ducem Sueviæ, neque electoris geſſit perſonam, juxta quod nobis per litteras ſuas quidam Principum opponebant; utpote qui neque fecit aliquem eligi, neque elegit, & ſic electioni nequaquam ſe ingeſſit: neque cognitoris perſonam exhibuit, cùm neutrius electionem quoad factum eligentium confirmandam duxerit, aut etiam infirmandam; & ſic jus ſibi Principum nullatenus uſurpavit, aut venit contra illud. Exercuit autem denunciatoris officium, quia perſonam Ducis ejuſdem denunciavit non idoneam quoad Imperium obtinendum, non tam propter ſtudia eligentium, quàm propter merita electorum; quanvis plures ex illis qui eligendi Regem in Imperatorem promovendum de jure ac conſuetudine obtinent poteſtatem, conſenſiſſe perhibeantur in ipſum Regem Othonem; & ex eo quod fautores Philippi, abſentibus aliis, & *o* contemptis, ipſum eligere præſumpſerunt, pateat eos perperam proceſſiſſe; cùm explorati ſit juris, quod electioni plus contemptus unius, quàm contradictio multorum obſiſtat, unde privilegium meruerunt amittere qui permiſſa ſibi abuſi ſunt poteſtate; videri non immeritò poteſt, quod injuria hujuſmodi non obſtante, cæteri uti poterant jure ſuo. Et quoniam Dux prædictus nec ubi debuit, nec à *p* quo debuit, coronam & unctionem accepit; memoratus verò Rex & ubi debuit, videlicet *q* Aquiſgrani; & à quo debuit, ſcilicet à ven. fratre noſtro Colonienſi Archiepiſcopo recepit utrumque: Nos utique non Ph. ſed O. reputamus & nominamus Regem, juſtitia exigente. In reprobatione verò præfati Ph. Ducis Sueviæ, propter *r* manifeſta impedimenta perſonæ, non accuſatione, ſed condemnatione potiùs fuit opus, quia non accuſatione, ſed condemnatione indigent manifeſta. Quod autem cùm in electione vota Principum dividuntur, poſt admonitionem & expectationem alteri partium favere poſſimus, maximè poſtquam à nobis unctio, conſecratio, & coronatio poſtulantur, ſicut utraque pars à nobis multoties poſtulavit, ex jure patet pariter & exemplo: numquid enim ſi Principes admoniti & expectati, vel non potuerint, vel noluerint convenire, Apoſt. Sedes *s* advocato & defenſore

defenſore carebit, eorumque culpa ipſi redundabit in pœnam? Sicut autem Principes, & tua Nobilitas non ignorat, quod cùm *t* Lotharius & Conradus in diſcordia fuiſſent electi, R. Pont. Lotharium coronavit, & Imperium obtinuit coronatus, eodem Conrado tunc demùm ad ejus gratiam redeunte: Nos ergo per nuncios Principum memoratorum eos duximus commonendos, ut ſicut nos à juris ipſorum ceſſamus injuria, ſic ipſi contra jus noſtrum ſe nequaquam injurioſos oſtendant, ſed à præfato Duce juſto quidem à nobis judicio reprobato recedant, & præfato Regi O. non abnuant adhærere, niſi tunc demùm contra perſonam, vel factum legitimum aliquid ab eis objectum fuerit, & oſtenſum. Sunt enim notoria impedimenta Ducis Sueviæ, ſcilicet *v* excommunicatio publica, *x* perjurium manifeſtum, & perſequutio divulgata, quam *y* progenitores ejus & ipſe præſumpſerunt in Apoſt. Sedem, & alias Eccleſias exercere: fuit enim à bonæ mem. S. *z* Papa prædeceſſore noſtro propter invaſionem, & devaſtationem patrimonii B. Petri, commonitione ſæpe præmiſſa, publicè ac ſolemniter excommunicationis vinculo innodatus, cùm in Tuſcia moraretur: quod ipſe poſtmodùm recognovit, dum per nuncium ſuum ab ipſo prædeceſſore noſtro abſolutionis beneficium *aa* poſtulavit, & poſtmodùm ab A. tunc *bb* Sutrino Epiſcopo, quem cum Abbate *cc* S. Anaſtaſii pro liberatione ven. fratris noſtri *dd* Salernitar. Archiepiſcopi nos in Theutoniam miſeramus, contra formam mandati noſtri de facto ſolummodò, quia de jure non potuit, poſt ſuam electionem apud *ee* Vvarmatiam occultè ſe fecit *ff* abſolvi. Unde patet, quod fuit excommunicatus electus, & videtur non immeritò, quod adhuc ſit ex eadem cauſa excommunicationis ſententiâ innodatus, cùm prædictus Epiſcopus eum auctoritate ſua non poſſet abſolvere; auctoritate verò noſtræ delegationis, nec plus, nec aliter liceret hoc ipſi, quàm quod ei fuerit ab *gg* Apoſtolica Sede conceſſum. Ex eo etiam excommunicationis ſententiæ ſubjacere creditur manifeſtè, quod cùm perfidus *hh* Marcoaldus Dei & Eccleſiæ inimicus, cum univerſis fautoribus, tam Theutonicis, quàm Latinis, excommunicationis vulgatæ vinculis ſuæ iniquitatis meritis ſit adſtrictus, ſicut jam vobis per litteras noſtras directas per P. judicem Placentinum, ipſius Philippi nuntium intimaſſe meminimus, quas ad ipſius Philippi audientiam credimus perveniſſe; nihilominus quanvis id non tantùm ex relatione ipſius judicis, ſed etiam per publicam famam ad notitiam ejus devenerit, eidem excommunicato non ſolùm communicat, ſed eum in malitia fovet, & per nuntios & litteras ſuas exacuit furorem ipſius, ut chariſſimum in Chriſto filium noſtrum F. Siciliæ Regem Illuſtrem, nepotem ejus, quem jam hæreditate paterna privavit, adhuc privet poſſeſſione materna. Idem etiam contra proprium juramentum, ſuper quo nec conſilium à Sede Apoſtolica requiſivt, ambitionis vitio Regnum ſibi uſurpare præſumpſit, non alium neceſſitatis causâ in Regem eligere: quod utrumque tolerabile videretur, ſi ſuper illo juramento à Sede Apoſtolica conſilium requiſiſſet, quæ priùs conſuli debuiſſet, ſicut & eam quidam conſuluere prudenter, apud quam ex inſtitutione divina plenitudo reſidet poteſtatis. Nec val t ad plenam excuſationem ipſius, ſi juramentum illud dicatur *ii* illicitum, cùm nihilominus ſuper eo nos priùs conſulere debuiſſet, quàm contra ipſum propria temeritate venire, illo præſenti exemplo, quod cùm *jj* Gabaonitæ à filiis Iſraël per fraudem ſurripuerint juramentum; ipſi tamen cognita fraude noluerunt contra illud ſua temeritate venire. Utrùm verò juramentum licitum ſit, an illicitum, & ideò ſervandum, aut non ſervandum extiterit, nemo ſanæ mentis ignorat ad *kk* noſtrum judicium pertinere. Quod autem Philippus de genere perſequutorum exiſtat, Principes non credimus dubitare, cùm Henricus, qui primus Imperium hoc de genere accepit, Paſchalem Papam prædeceſſorem noſtrum, cum Epiſcopis, Cardinalibus, & multis Romanorum præſumpſerit *ll* captivare. Fredericus verò pater ipſius Philippi contra fel. rec. PP. A. *mm* prædeceſſorem noſtrum longo tempore ſchiſma fovit. Henricus frater ipſius Philippi, qualiter ſe habuit circa interfectores ſanctæ mem. A. *nn* Leodienſis Epiſcopi, quem ipſe priùs coegerat exulare, ad *oo* Conradum, qui Epiſcopum *pp* Oſtien. ceperat, ſatis noſtis; quin etiam qualiter ven. fratrem noſtrum *qq* Auximianum Epiſcopum *rr* alapis cædi fecerit, & pilos de barba ejus avelli, & tractari eum in pluribus inhoneſtè; qualiter quoque quoſdam familiares Eccleſiæ Romanæ naſo fecerit mutilari; qualiter prædictum Salernit. Archiepiſc. *ss* captivaverit, & quoſdam viros eccleſiaſticos flammis torreri fecerit, quoſdam verò in mare ſubmergi, ad tuam & aliorum Principum credimus audientiam perveniſſe. Inſuper ſi prædictus Dux (quod abſit) Imperium obtineret, libertas Principum in electione periret, Imperii obtinendi de cætero cæteris fiducia tolleretur. Nam ſi, prout olim Fridericus *tt* Conrado, vel Henricus poſtmodùm Frider. ſic nunc vel *vv* Frider. *xx* Philippo, vel Phil. Henrico ſuccederet, videretur Imperium non ex electione, ſed ex ſucceſſione deberi. Præterea cùm multi Principum ex Imperio æquè ſint nobiles, &

potentes, in eorum præjudicium redundaret, ſi non niſi de domo Ducum Sueviæ videretur aliquis ad Imperium aſſumendus. Cùm ergo nos flecti à noſtro propoſito nullâ penitus occaſione poſſimus, ſed in eo potiùs firmiſſimè perſiſtamus; & tu nobis ſæpè per litteras tuas duxeris ſuggerendum, ut eidem Duci nullatenus faveremus: Nobilitatem tuam admonemus & exhortamur in Domino, & per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus ſicut de gratia noſtra confidis, & nos de tua devotione ſperamus, de cætero à præfato Duce Phil. recedas omninò, non obſtante juramento; ſi quod ei ratione Regni feciſti; cùm eo quantum ad obtinendum Imperium reprobato, juramentum hujuſmodi non debeat obſervari: prædicto verò Regi O. quem nos concedente Domino, ad coronam Imperii diſponimus evocari, patenter adhæreas, & potenter; ut cùm ei ad commonitionem noſtram adhæſeris, inter primos gratiam, & benevolentiam ejus obtinere præcipuè merearis, ad quod pro tuæ Nobilitatis honore dabimus operam efficacem.

NOTÆ.

1. a LAringiæ.] Ita legitur in tertia, collectione, *ſub hoc tit. cap.* 19. in hac autem ſexta habetur, *Duci Caringiæ*; ſed vtrobique malè, nam legendum eſt *Zaringiæ*, ſeu *Turingiæ*. Bertholdus enim Dux Zaringiæ, cùm à Principibus, qui poſteà Othonem elegerunt, nominatus eſſet Imperator, idem mox cùm auariſſimus eſſet, acceptâ à Philippo pecuniâ, ei turpiter ceſſit jus ſibi competens, ut ex Vrſpergenſi & aliis refert Spondanus *tom.* 1. *poſt Baron. anno* 1198. *num.* 8. quare Bertholdo Duci Zaringiæ miſſa eſt hæc decretalis, cuius hiſtoria ex integra ſuprà relata ſatis cognoſcitur, & ita contigit. Mortuo Henrico V. Imperatore apud Meſſanam, ſchiſma in Imperio ortum fuit, eo quòd Principes Germaniæ in Imperatorem elegerunt Philippum Ducem Sueuiæ, fratrem Imperatoris prædefuncti; & cùm à majori Electorum parte fuiſſet Imperator renunciatus, coronam accepit, & conſecrationem Moguntiæ, à Tarentaſienſi Archiepiſcopo; & cùm in ea electione Colonienſis Archiepiſcopus, & quidam alii Principes, tam Eccleſiaſtici, quàm ſæculares, elegiſſent Othonem filium quondam Henrici Ducis Saxoniæ, Comitem Pictauienſem, qui coronatus fuit ſolenniter Aſquigrani à Colonienſi Archiepiſcopo; Cardinalis Epiſcopus Prænestinus Apoſt. Sed. Legatus, ut hoc ſchiſma ſedaret, Othonem legitimum Imperatorem eſſe; Philippum autem iniuſtum & illegitimum pronunciauit. Electores conqueſti fuerunt coram Innocentio III. prædictum Legatum juri ſuo electorali ſe immiſcuiſſe; Innocentius verò Legati factum approbauit, & etiam variis rationibus roborauit; præcipuâ, quia cùm Philippus eſſet excommunicatus, & perjurus, ex cauſis infrà referendis, erat incapax, atque indignus faſcium Imperialium, ſiue à majori parte, ſiue à communi Electorum ſuffragio eſſet nominatus: quare à R. Pontifice, à quo Imperatoris petenda eſt confirmatio, immò & conſecratio, non valebat confirmari, nec conſecrari. Referunt præſentis textus hiſtoriam poſt D. Antoninum, Abbatem Vrſpergenſem, & alios illius ſæculi Scriptores, Philippus Bergomas *lib.* 3. *ſupplementi chronic. in princip.* Martinus Chromer. *lib.* 7. *de geſtis Polonorum,* Joan. B. Egnatius *lib.* 3. Seuerinus Binius *in notis ad Concil. Rom. celebratum anno* 996. *tempore Gregorii V.* ex profeſſo magis Abraham Bzouius *annal. tom.* 1. *an.* 1198. *n.* 3. & *an.* 1199. *n.* 22. *& ſequent.* & *anno* 1200. *num.* 3. Spondanus *poſt Baronium tom.* 2. *anno* 1198. *num.* 8. Odoricus Reynaldus *anno* 1198. *num.* 61. & 1199. *n.* 29. & 1205. *num.* 43. & 1207. *num.* 7. Carolus Sigonius *de Regno Italia lib.* 15. *anno* 1198. Thomas Facellus *de rebus Sicul. decade* 2. *lib.* 8. *cap.* 1. *&* 2. Ex noſtratibus Petrus Mexia *in ſuis Caſaribus*, *in Henrico & Philippo*, Illeſcas *hiſtor. Pontiſ. tom.* 1. *c.* 32. *in Innocentio III.* Pineda *tom.* 3. *monarch. Eccleſiaſt. lib.* 21. *cap.* 10. §. 2. ſæpiùs laudatus, etſi nunquam ſatis laudandus, Illuſtriſſimus D. Franciſcus Ramos *in memor. ad Alex. VII. pro Epiſcop. Luſit. propoſ.* 3. §. 1. *num.* 55. Auctor reſponſi, ſeu idem eximius vir, *à las pretenſiones de Francia*, §. 41. *num.* 170. Florens *ad hunc tit.*

b *Salisburg.*] Qui Archiepiſcopatus eſt in Germania.

c *Abbatem de Sal.*] De Salenſi, ſiue Salomonis villa; de quo monaſterio ita Bruſchius *in chron. monaſt. Germaniæ*, ibi: *Salomonis villam nonnulli Alemani dicunt omnium in Germania facilè pulcherrimam, atque opulentiſſimam; milliari vno ab Vberlinga Imperiali oppido diſtat: nomen hoc illi inditum volunt, quòd ad templi Hieroſolymitani ſimilitudinem ſit condita; alii verò à Salomone quodam paſtore derivant, qui primam ibi Eccleſiam ſibi extruxerit.* Fundator extitit Gunteranus Baro, qui anno 1138. obiit, Manrique *tom.* 1. *anno* 1138. *cap.* 14. *num.* 4. Alia dabimus *in cap. final. de accuſat.* 2.

d *Principum.*] Eorum videlicet, qui vocem electoralem in electione Imperatoris habent, de quibus infrà.

e *Praneſtinus Epiſcopus.*] Guido Cardinalis, qui ſimul cum Octauiano Cardinali Epiſcopo Hoſtienſi miſſus fuit Legatus à noſtro Innocentio per annum 1200. ut Othonem confirmarent, & illi obedientiam præſtari facerent. Refert Spondanus *dicto anno* 1200. *num.* 1. & de eo Epiſcopo egi *in cap. dudum, hoc tit.* 3.

f *Abſente altera.*] Philippo videlicet.

g *Principibus.*] Electoribus ſcilicet, de quibus infrà.

h *Conſuetudine.*] Valde difficilis inter Catholicos, & Proteſtantes diſceptatur quæſtio, vtrum Pontificiâ authoritate, vel aliquâ Imperatoris conſtitutione, ſeu conſuetudine inſtitutum ſit Electorum collegium? Proteſtantes inſtitutionem Collegii electorum ad Othonem III. referunt, ſtatuuntque ipſum Othonem conſilio Gregor. V. cuius cognatus erat, inſtituiſſe ipſos Electores: ita docent Marſilius Patauinus *de tranſlat. Imper. c.* 11. Leopold. *de jurib. Imperii, n.* 12. Panuinus *de coron. Imperat.* Platina *in vita Gregorii V.* Alii exiſtimant non certo aliquo Imperatorum, Pontificumve decreto, ſed tantùm Principum & ordinum Imperii conſenſu interueniente, temporis diuturnitate memoriam hominum ſuperante introductum eſſe. Ita docuerunt Tobias Pavimeiſter. *de juriſd. Imper. lib.* 2. *c.* 2. *n.* 38. Scombornerius *lib.* 5. *polit. c.* 32. Arniſeus *tom.* 1. *lib.* 2. *polit. c.* 6. *ſect.* 5. Auguſtus Viſcherius *de elect. Regis Rom. membro* 1. pro quibus faciunt præſens textus, ubi hoc jus conſuetudine introductum eſſe ſupponitur. Carolus IV. *in ſua bulla aurea, tit.* 1. ibi: *Iuxta antiquam, & laudabilem conſuetudinem.* Et *tit.* 2. §. 5. ibi: *Quia de antiqua, approbata, & laudabili conſuetudine.* Et *tit.* 4. §. 2. ibi: *Ab antiqua.* Et *tit.* 9. §. 2. ibi: *Antiquâ, approbatâ,* 4.

Digitized by Google

probatâ, & laudabili conſuetudine. Igitur conſuetudine potiùs, quàm aliqua juris ſcripti parte collegium Electorum inſtitutum eſt. Aliorum etiam hiſtoricorum teſtimoniis idem probat Viſcherius *ubi ſuprà.* Catholici non tantùm conſilio Gregorii V. verùm ejus authoritate inſtitutum fuiſſe hoc collegium defendunt: ita Nicolaus Serarius *lib.*1. *Mogunt.c.*29. D.Thomas *de regim.Princip.cap.*18.*&* 19. Baronius *tom.* 10. *anno* 996. §. 54. Bellarminus *de tranſlat. Imperii lib.*3.*c.*1. Seuerinus Binius *ubi ſuprà*, Borellus *de præſtant. Reg.Cathol. c.*58.*n.*6. Jacobatius *de Conciliis lib.*10. *art.*8. innumeri congeſti à Diana *p.*10. *tract.*4. *reſol.*3. quæ doctrina expreſſo nititur teſtimonio D.Thomæ *d.cap.*19. in illis verbis: *Otho Imperium tenuit vſque ad tertiam generationem, quorum quilibet vocatus eſt Otho; & ex tunc, ut hiſtoriæ tradunt, per Gregorium V. genere ſimiliter Teutonicum, prouiſa eſt electio, ut videlicet per ſeptem Principes Alemaniæ fiat, quæ vſque ad iſta tempora perſeuerat*. Facit etiam textus *in Clement. vnica, de jureiurand.* ubi id expreſsè deciditur, & probatur teſtificationibus Electorum, ab ipſiſmet ſcriptis & obſignatis, quibus fatentur ex conſtitutione, & auctoritate Pontificia, ad eos facultatem eligendi Imperatorem ſpectare: eas ex codice Vaticano referunt Baronius *d.anno* 996. *num.*45. Bellarminus *d.lib.*3. *cap.*3. In hoc hiſtoricorum, & juris Interpretum diſſidio, reque prorſus extera, ſi quid mei judicii eſt, exiſtimo Electorum collegium & numerum conſtitutione Pontificia inſtitutum eſſe, ut Catholicorum ſententia docet, & probat; ſed cùm per hanc conſtitutionem, exceptis prædictis ſeptem Electoribus alii Principes ordinis Imperialis excluderentur ab electione Imperatoris, non ita ab initio fuit admiſſa & amplexa, quovſque per ſchiſmata orta in electione Frederici II. & aliorum Imperatorum, ingentia mala, graſſantiaque bella cognita, & experta fuerunt: quare vniuerſorum Principum conſenſu, laudabilique, & approbata conſuetudine, Pontificia conſtitutio vires, atque robur obtinuit. Quare ſi attendamus primam Gregorii V. conſtitutionem, jure ſcripto hoc collegium Electorum inſtitutum eſt, quod ſignificat noſter Innocentius in præſenti, ibi *jure*: ſi autem communem Principum vſum & laudabilem conſuetudinem perpendamus, à jure non ſcripto, & approbata conſuetudine non impropriè originem trahere refertur in noſtro textu, & in dicta bulla Caroli V. Præſenſit, licèt non ita expreſsè, Bellarminus *d.lib.*3.*cap.*2. Videndi ſunt Cardinalis Cuſanus *de concordant. Catholic. lib.*3.*cap.*4. Petrus de Andlo *lib.*2.*de Imperio, cap.*1.*per totum.*

i *Græcis.*] Clement. vnica *de jureiur.* infrà *notabili* 1, probabimus.

j *Injungimus.*] Vt tertio notabili latè dicemus.

k *Examinatio perſonæ.*] Vt probaui *in c.*3.*hoc tit.*

5. l *Tyrannum.*] Tyrannus Princeps duplici modo conſiderari poteſt: primò cùm in legitimo, & proprio regno tantùm in exercitio tyrannidem committit: ſecundò cùm vſurpat regnum alienum, quo modo vulgò tyrannus accipitur *in cap. neque* 20. *verſic.Neque* 4.*q.*5. *l.*10.*in principio, tit.*5.*part.*2. notarunt poſt Ariſtotelem *lib.*5. *polit. cap.*10. Bart. *de tyrannide, num.*12. Caietanus *ad D. Thomam* 2.2. *quæſt.*64. *art.*3. Hoc ſecundo modo tyrannus erat Philippus in præſenti, cùm vſurpare intenderet regnum alienum; quare cùm tyranni ad honores non admittantur, *l.quiſquis* 5.§.1. *C.ad leg.Iuliam maieſt. cap.ſi quis* 22.6.*q.*1. ideò Philippus in Imperatorem à Pontifice coronari, & vngi non poterat, ne ipſe qui malleus tyrannorum dicitur à D.Bernardo *lib.*4. *cap.*7. tyrannidi aſſentiret.

6. m *Hæreticum.*] Eligendus enim in Imperatorem debet eſſe verâ religione, ac pietate imbutus, aliiſque virtutibus præditus, atque ornatus, quas politici recenſent, Saabedra *in ſuis polit.* doctiſſimus vir D. Joannes de Solorzano *emblemate* 1. *cum ſequentib.* non verò debet eſſe hæreticus, *l.inter claram, C. de ſum. Trinit.* Baronius *anno* 996. nec paganus, *cap. Apoſtolicæ* 2.*de re judic.lib.*6.

7. n *Approbando.*] Per annum enim 1100. auditis nuntiis Philippi Sueui, Othonis Saxonis, necnon Rogerii Frederici Siciliæ Regis, filii Henrici poſtremi Imperatoris, Innocent.III. Imperium Othoni adiudicauit, miſitque Legatos Octauianum, & Guidonem Præneſtinum Epiſcopum, vt Principes ad obedientiam Othonis reuocarent, ut conſtat ex pluribus epiſtolis Innocentii III. à Boſqueto editis *lib.*3.*epiſt.* quare nullâ ratione Epiſcopus Præneſtinus Electoris fungebatur officio, ſed tantùm ut Legatus Sedis Apoſtolicæ, exequebatur officium ſibi iniunctum.

8. o *Contemptis.*] Anno 1198. aliqui ex Electoribus, abſentibus aliis, tam Eccleſiaſticis, quàm ſæcularibus, elegerunt in Imperatorem Philippum Ducem Sueuiæ, & vngi curarunt; abſentes verò ſe eſſe contemptos agnouerunt, & elegerunt in Imperatorem Othonem filium Henrici Ducis Saxoniæ, in Anglia tunc degentem cum avunculo ſuo Richardo Rege Angliæ, ut pluribus refert Spondanus *dicto anno* 1198.*num.*8.

9. p *Nec à quo debuit.*] Cum enim Imperator vngi & coronari debeat, ut infrà dicemus, Aquiſgrani, & Philippus coronatus eſſet Moguntiæ; ſimiliter cùm à Colonienſi Archiepiſcopo deberet vngi, & à Tarentaſienſi Archiepiſcopo vnctus fuerit, contra morem ſeruatum in Electione Imperatoris; rectè ait Innocentius, *nec ubi, nec à quo debuit*, Philippum coronatum fuiſſe.

q *Aquiſgran.*] Vbi vocatus fuit ab Electoribus, ut à Colonienſi vngeretur.

r *Manifeſta.*] Iuxta textum *in cap. de euidentia, de accuſat.*

10. ſ *Aduocato.*] Imperator dictur aduocatus, & defenſor Eccleſiæ, ut cùm opus fuerit, auxilium brachii ſæcularis præſtet. Lupoldus *de juribus Regni, & Imperii, cap.*13. Joannes Limnæus *in annotationibus ad Capitul. Imperat.art.*2.*pag.*134.

11. t *Lotharius & Conradus.*] Defuncto Henrico IV. Imperatore, quidam ex electoribus Conradum in Regem, & Imperatorem elegerunt, qui à Mediolanenſibus honorificè exceptus, coronatus fuit in Regem Italiæ ab Anſelmo Archiepiſcopo Mediolanenſi. Lotharius autem Dux Saxoniæ electus fuit in Imperatorem, quem Innocentius coronâ Imperiali decorauit anno 1133. ut refert Baronius *eodem anno.*

12. u *Excommunicatio publica.*] Inuaſerat enim patrimonium Eccleſiæ, regnumque Friderici Regis Siciliæ, ut refertur *in geſtis Innoc. III. pag.*9. *&* 10. vnde tanquam notorius excommunicatus, eligi non poterat in Imperatorem, ex traditis ab Azorio 2.*p.inſtit.moral.lib.*10.*cap.*4.*q.*5. Gibalino *de cenſuris diſp.*7.*q.*6. *n.*5. Suario *eodem tract.un, diſp.*16. *ſect.*2. Rouſſelio *lib.*7.*bibl.juriſd.Pontif.c.*3.*n.*29.

x *Perjurium.*] De quo infrà.

13. y *Progenitores ejus.*] Qui enim deſcendunt ex ſacrilegis, & inuaſoribus rerum Eccleſiæ, priuantur omni honore ab Eccleſia conſequendo, *cap. ad aures* 10. *cap.in quibuſdam* 12.§.*ſacri, de pœnis. Clement.*1.*verſ.ipſius filii, eodem tit.* notat Tiberius Decianus *tom.*2.*tract.crim.lib.*6.*cap.*3.*n.*30.

14. z *C.*] Cœleſtino III. dum enim Philippus eſſet tantùm Dux Tuſciæ, inuaſit patrimonium Eccleſiæ Romanæ; vnde à Cœleſtino excommunicatus, in excommunicatione permanſit vſquedum Innocentius

nocentius III. miſit Epiſcoqum Sutrinum, & Abbatem S. Anaſtaſii Legatos in Germaniam pro Siculis captiuis liberandis; quibus Legatis injunxit, ut Archiepiſcopo Salernitano ad ſuos reuerſo, ipſum Philippum abſoluerent: extant huius Legationis litteræ *lib.3.epiſtolar.ipſius Innocentii,epiſt.21.& 26.* refertque Spondanus *d.anno* 1198.*num.*7.

aa *Poſtulauit.*] Unde videtur fateri, ſe in excommunicationem incidiſſe, ut ex his verbis deducunt omnes repetentes; ſed an rectè, diſputa Couarr. *in cap.alma, 1.p.§.22.n.1.de ſent.excomm.*

bb *Sutrino Epiſcopo.*]Sutrinus Epiſcopatus erat in Tuſcia, poſteà vnitus fuit Nepeſino, ut refert Boſquetus *ad Innocentium lib.3.epiſt.*102.

15. cc *S.Anaſtaſii.*] Intra ipſam civitatem Romanam eſt Eccleſia S.Anaſtaſii, Collegialis, habens Canonicos Regulares cum ſuo Abbate: de ea agit Muñoz *in rebus mirab. Rom. fol.*174.

16. dd *Saliſnter.*] Legendum eſt *Salerniter.* Salernum enim eſt civitas Archiepiſcopalis in Neapolitano regno, de qua agemus *in cap.1. de officio judic.*

ee *Vvormatiam.*]Vvormatia eſt etiam in Germania civitas Epiſcopalis, de qua Bucerus *lib.3. Belg. Rom.cap.5.num.4.*

17. ff *Abſolvi.*] Contra jus, ſiquidem ab excommunicatione ſpeciali ſententiâ prolata tantùm poteſt abſolvere qui illam protulit, ejus ſuperior, ſucceſſor, aut ab eo delegatus, non alius inferior, vel æqualis. Concilium Nicænum *can.* 47. ibi: *Nullus Epiſcopus ſolvat, quem alius Epiſcopus ligavit.* Carthaginenſe VI. *cap.*16. plura Panormit.& Fileſacus *in cap.paſtoralis,§.præterea, de offic.Ordin.* Gibalinus *de cenſur. pag.* 413. Unde Epiſcopus Vvormat. non jure ordinario, cùm inferior eſſet; non jure delegationis, cùm nulla præceſſiſſet, abſolvere poterat Philippum jam à Cœleſtino III. excommunicatum.

18. gg *A Sede Apoſtolica requiſivit.*] Sed videbatur ſuperfluò requiſiviſſe, cùm Epiſcopus poſſet diſpenſare in juramentis, *cap.nuper, de ſent.excom.* Sed adhuc dicendum eſt, non poſſe relaxare hoc juramentum, nec alium quàm Pontificem poſſe gratiam jurisjurandi facere, vel ejus vinculum remittere, cùm juratum eſt in rebus maximè arduis, & à perſonis illuſtribus, ut ſupremis Principibus, *cap.novit 13. verſ. licèt, de judic. cap. quanto 18. cap.ſicut 29. cap.intellecto 33. de jurejur. cap.ad Apoſtolicæ 2.verſ. Dejeravit, de re judic.lib.6. cap.grandi,de ſuppl.negl. eod.lib.* Docent poſt D.Thomam 2.2. *quæſt.*89. *art.*9. Suarez *tom.2.de relig. lib.2. cap.33.in fine,* Sanchez *lib.3.Summæ, cap.*19. *num.*7. & *cap.*21. *num.*2. Azor *lib.11.moral. 1.p. cap.9.q.4.* Rouſſelius *lib.1. hiſtor. juriſd.Pontif. cap.6. num.2.* unde cùm juramentum in præſenti fuiſſet præſtitum ſuper re ardua, videlicet electione Imperatoris, & à Principe ſupremo, ideò ejus relaxatio ſpectat ad Romanum Pontificem.

19. hh *Marcoaldus.*] Ipſe enim cùm eſſet Seneſcallus Imperii, ob nimiam gratiam, quâ ipſum proſequebatur Otho Imperator prædefunctus, & eſſet vir potens, & ſubdolus, arte, & armis totum Siciliæ regnum peſſundare non ceſſabat, in grave Romanæ Eccleſiæ, & Friderici adhuc pupilli, Regis Siciliæ damnum; quare eum excommunicavit Innocentius, ut refert Spondanus *anno* 1202. *num.*2.

20. ii *Dicatur illicitum.*] Philippus enim juramento promiſit Henrico, ejus filium Fridericum Imperatorem futurum fore; quare licèt ſine animo adimplendi juraſſet, adhuc juramento obſtringebatur, aliàs in perjurium incideret, *l.2. verſ. ne ex neceſſitate, C. de indict. viduit. l.ult. tit.* 11.*part.*3. docent Suarez *d.tom.2. lib.3. de juram. num.2.* plures apud Sancium *lib.3.Summæ, cap.10.num.3.* Hugo Grotius *lib.2.de jure belli, cap.13. num.3.* Et licèt Philippus exiſtimaret illicitum fuiſſe juramentum, cùm dubium eſſet, an licitum, vel illicitum eſſet, ſine diſpenſatione, vel relaxatione Romani Pontificis contra illud venire non poterat, ut docent Suarez *de cenſur.lib.2. diſp.*33. Baſilius *de matrim.lib.12.cap.*8. §.2. *num.*5. Juramentum de quo in præſenti, præſtiterunt Philippus & alii Principes Friderico Siciliæ Regi in cunis vagienti, ſuperſtite adhuc Henrico Imperatore ejus patre, promiſeruntque eum in Imperio ſucceſſurum, ut refert Spondanus *d. anno* 1202. *num.*1.

jj *Gabaonita.*] De quo juramento eſt textus *in cap.9.Joſue,* relatus *in cap.Innocens, 22.q.4.* & de eo agunt Suarez *tom.2.de relig. lib.2. cap.16. ex num.3.* Baſilius *lib.9.de matrim. cap.17. num.16.*

kk *Ad noſtrum judicium.*] *Cap. quantò 18. cap. intellecto 33. de jurejur. cap. novit, §. licèt, de judic.* ubi latè dicemus, & *in cap.2. eod. tit.*

ll *Captivare.*]Et alia facinora perpetrare, etiam 21.
poſt pacta inter ipſum Henricum, & Paſchalem: inita enim fuerunt ab anno 1110. & anno ſequenti, pridie idus Februarii Imperator Romam ingreſſus, ſolemniter receptus fuit à Clero & populo; & cùm Paſchalis coronare recuſaret, niſi pactis ſtaret, præcipuè inveſtituris Eccleſiarum renunciando, ipſum Pontificem cum Cardinalibus, & magna Clericorum, Civiumque Romanorum parte Sabinis apud caſtrum quoddam captivos duxit, & per 61. dies arctiſſimâ cuſtodiâ detinuit, donec inſpectis cladibus, & captivorum calamitatibus, Paſchalis illum coronavit, eique conceſſit, ne inquietaretur in inveſtituris Epiſcoporum, & Abbatum ſui Regni, ut narrat Baronius *anno* 1111.

mm *A prædeceſſore.*] Alexandro III. videlicet; 22.
adeò enim Fridericus adhæſit Octaviano Antipapæ, ut cùm Alexander Legatos ſuos ad ipſum Fridericum apud Cremonam exiſtentem miſiſſet pro revocando eo ad unitatem & concordiam Eccleſiæ; ille nimiâ ſuperbiâ elatus non ſolùm litteras legere ſprevit, verùm & furore accenſus, nuntios ipſos ſuſpendere nequiter intentavit; quod ad effectum perduxiſſet, niſi Duces Bavariæ, & Saxoniæ obſtitiſſent. De ejus protervia plura Baronius *tomo* 12. *anno* 1159.

nn *Leodienſis.*] Alberti ſcilicet. Albertus enim 23.
Dux Brabantiæ, dum Romam profectus eſſet, & à Pontifice coronatus, in itinere invaſus, & occiſus fuit juſſu ipſius Imperatoris, ut refert Murſeus *in annalibus Epiſcop.Leod. num.*34.

oo *Conradum.*] Theutonicum, qui unà cum Marcoaldo majorem partem patrimonii Eccleſiæ occupaverat, ut refert Spond.*anno* 1198.*n.*5.

pp *Hoſtienſi Epiſcopo.*]Hugolino videlicet, qui poſteà anno 1227. ad Pontificatus faſtigium pervenit, dictuſque fuit Gregorius IX. De eo plura dat Ughellius *tomo* 1. *Italiæ ſacræ, in Eccleſia Hoſtienſi, num.*4.

qq *Auximianum.*] Ramerum videlicet, de quo, & de Eccleſia Auximianenſi agit Ughellius *tomo* 1. *Italiæ ſacræ, pag.*557.

rr *Alapis.*] De injuria percuſſione alapæ irrogata latè agunt Villadiego *in l.fin. lib.ult.fori,* Ant. Gomez *lib.3. variar. cap.6. num.6.*

ſſ *Archiepiſcopum captivari.*] Horum ſcelerum 24
deteſtationem prætereo, ſufficiat laudaſſe textus *in cap.ſi quis deinceps 22.17.q.4. cap.itanos 25. quæſt.1.* in carceratione enim ſacrilegium commiſit, *cap. attendendum 13.17. quæſt.4. Clement.1. de pœnis;* cenſuram, *ex can.11. Bulla Cœnæ Domini,* & infamiam contraxit, *l.ſi quis hoc 10. C.de Epiſc. & cler.* Zonaras *in can.3.* Concilii habiti in templo Sophiæ, aſſerit ejuſmodi ſacrilegium eſſe intolerabilis audaciæ,

ciæ, & ob id Imperio, ſeu Regno etiam obtento priuandus erat, ut in noſtra tempeſtate priuatus fuit Henricus Rex Galliæ ob incarcerationem Archiepiſcopi Cardinalis Legionenſis: referunt Spondanus *anno* 1589. *num.* 10. Jacobus Thuanus *tom.* 4. *libro* 25. Henricus Catharin. Dauila *lib.* 10. *de la guerre ciuile de France.*

25. tt *Conrado.*] Eo enim defuncto anno 1152. Fridericus Dux Sueuorum, cognomento Ænobarbus, ſucceſſit, ut refert Baronius *d. anno*: mortuo autem ipſo Friderico I. anno 1190. Henricus V. ejus filius creatus fuit Imperator anno 1191.

uu *Fridericus*] Qui erat filius ipſius Henrici V.

xx *Philippus.*] Qui erat frater ipſius, vnde videbatur jure ſanguinis, non verò electionis Imperium deferri: an verò vtilius ſit regnum deferri jure ſucceſſionis, an verò per electionem, diſputant latè Politici. Cochier *lib.* 1. *theſauri pol. cap...* Bernegerius *in Tacitum quæſt.* 32. P. Menochius *lib.* 1. *polit. cap.* 6. Salcedo *de regim. Princip. lib.* 4. *c.* 1. *diſſertat.* 43. & citati *in cap.* 1. *hoc titulo.*

COMMENTARIVM.

26. Concluſio deducitur, et probatur.

EX hac percelebri Innocentii III. epiſtola ſequentem eliciunt Interpretes aſſertionem: *Ad R. Pontificem ſpectat electum Imperatorem confirmare, vngere & conſecrare, ſi eſt dignus; vel rejicere, ſi eſt indignus.* Probant textus *in cap. ſi Apoſtolica* 2. *de re judic. lib.* 6. *Clement. vnica, de jureiur. extrauag. vnica Joannis XXII. cap. licet, de voto.* Probari etiam poteſt ex Concilio Lateran. ſub Innocentio III. *cap.* 3. in illis verbis: *Si Dominus temporalis monitus ab Eccleſia terram ſuam purgare neglexerit, intra annum ſignificetur hoc R. Pontifici, vt ex tunc ipſe vaſſallus ab ejus fidelitate denuncietur abſolutus, & terram exponat Catholicis occupandam.* Etiam probatur perpetuo vſu, & praxi Eccleſiæ. Gregorius enim Romam cum tota Italia à Leonis Imperio recedere fecit, ut refert Baronius *anno* 730. *n.* 2. *&* 4. Gregorius etiam VII. Henricum IV. & Imperio, & Regno priuauit, ut ex Sigeberto refert Suarez *aduerſus Regem Angl. lib.* 3. *cap.* 23. *num.* 3. Innocentius IV. in Concilio Logdunenſi Fridericum II. Imperatorem à Gregorio IX. excommunicatum, auctoritate Apoſtolica Imperio priuauit, firmiter inhibendo ne quiſquam illi tanquam Imperatori parêret. Refert Platina *in vita Innocentii IV.* Clemens VI. Ludouicum Bauarum, quia iniquè imperium occupauerat, eo priuauit, & Carolum V. elegi fecit. Hæc, & alia exempla ad Imperatorem ſpectant; alia autem de Regnis à Pontifice ablatis, & tranſlatis paſſim apud hiſtoricos repeeriuntur. Zacharias Pontifex titulum Regis à Childerico in Pipinum tranſtulit, ut traditur *in cap. alius* 15. *quæſt.* 6. & refert Baronius *anno* 751. *in principio;* & *anno* 841. *n.* 3. ubi etiam tradit Lotharium ob ſua ſcelera regno priuatum fuiſſe: & Bonifacius VIII. Philippum Pulchrum regno priuatum declarauit, ut refert Æmilius *in ejus vita.* Alia exempla referunt Suarez *ubi ſuprà, cap.* 23. *num.* 16. Salcedo *ad D. Thomam de regim. Princip. lib.* 3. *c.* 19. *diſſert.* 41. innumeri relati à Barboſa *in cap. ſi Papa* 6. 40. *diſt.* Illuſtrant vltra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, & *in d. Clement. vnica, de jureiur.* Cironius *in parat. ad tit. ne ſede vacante,* Scomborn. *lib.* 4. *polit. c.* 33. Bellarminus *de tranſlat. Imperii, lib.* 3. *per totum,* Grethſerus *pro Bellarmino, in eod. tract.* Ponze de Leon contra Vvaramundum *c.* 13. Roà *de jurib. Princip. quæſt.* 2. *n.* 11. Panuinus *integro tract. de coronat. Imperat.* Stephanus Pauimeiſter. *lib.* 2. *de juriſd. Imperii, cap.* 4. Michael Rouſſellius *lib.* 7. *hiſt. juriſd. Pontif. cap.* 5. Zipæus *in Caſanum lib.* 1. *cap.* 9. Homagen. *in juriſprud. public. lib.* 2. *cap.* 1. Viſcherius *de elect. Regis Roman. concluſ.* 31. Joannes Theodotus Sprengerius *in juriſprud. public.* qui latè formam electionis, coronationis, & conſecrationis Imperatoris refert. Illuſtriſſimus D. Franciſcus Ramos *ad Alex. VII. pro Epiſcop. Luſitaniæ, propoſit.* 3. *&* 4.

Sed hæc aſſertio, ut dogma à Catholicis recepta, & amplexa, difficilis redditur quorundam hæreticorum cauillationibus, qui ſub politicorum larva continuò Pontificiam poteſtatem laceſſere, & impugnare non ceſſant. Primam expendunt ex eo, quia Imperia, Regna, & Principatus à Deo immediatè proueniunt, nec ab vlla humana pendent poteſtate, ut probatur *ex lib.* 1. *Regum, cap.* 12. *verſ.* 1. *&* 16. *Prouerbior. c.* 8. *verſ.* 15. *cap.* 2. *Daniel. verſ.* 25. *Iſaiæ c.* 45. *verſ.* 1. *&* 2. *Matthæi c.* 22. *verſu* 17. *epiſt.* 1. *D. Petri, cap.* 2. D. Paul. *ad Rom. cap.* 13. *verſ.* 18. Faciunt lex *deprecatio, ff. ad legem Rhodiam de jactu,* lex finalis *C. de legib.* lex 3. *in fine, C. de quadrien. præſcript.* nouella 28. Iuſtin. *cap.* 4. & 105. *cap.* 2. vnde Imperatorem tantùm virtute electionis, abſque vlla confirmatione, aut conſecratione Pontificis, exercere poſſe juriſdictionem Imperialem, docuerunt Carolus Molineus *in conſuet. Pariſ. tit.* 1. *num.* 73. Pauimeiſter. *lib.* 2. *de juriſdict. cap.* 4. *n.* 5. Fulvius Pacianus *lib.* 2. *de probat. cap.* 35. *n.* 32. Elias Scherius *de Diis German. cap.* 1. *pag.* 32. igitur non rectè in præſenti deciditur, electum in Imperatorem, confirmationem, & coronationem à Pontifice petere debere. Secundam deducunt ex exemptione Imperatorum à R. Pontificis juriſdictione temporali, quam adſtruunt ex Tertulliano *ad Scapulam c.* 2. *Colimus ergo Imperatorem ut hominem à Deo ſecundum, & ſolo Deo minorem; ſic enim omnibus major eſt, dum ſolo Deo vero minor eſt.* D. Ambroſio *contra Maxentium,* ibi: *Dolere potero, potero flere, potero gemere; aduerſus arma, milites, Gothoſque lacrymæ meæ arma ſunt: talia munimenta ſunt Sacerdotis, aliter neque debeo, nec poſſum reſiſtere.* D. Gregorio *lib.* 1. *epiſt.* 61. aliàs 100. ubi ſcribit Mauritio Imperatori ob legem, quam iniuſtè tulerat, in hæc verba: *Ego quidem juſſioni ſubiectus, eandem legem per diuerſas terrarum partes tranſmitti feci; & quia lex ipſa omnipotenti Deo minimè concordat, ecce perſecutionis meæ paginas Sereniſſimis Dominis nunciaui: vtrobique ego quæ debui, exſolvi, qui & Imperatori obedientiam præbui.* Igitur Imperator electus non ſubeſt Pontifici, ut tanquam indignus rejiciatur, & Imperio priuetur. Accedit, nam Imperatoribus, etiam tyrannis, & dyſcolis, eſſe obediendum, omnia jura teſtantur. D. Petrus *epiſt.* 1. *c.* 2. *verſu* 18. illic: *Serui ſubditi eſtote in omni tempore dominis, non tantùm bonis, & modeſtis, ſed etiam dyſcolis;* id eſt, iniuſtis, & tyrannis, ut acceperunt D. Clemens *lib.* 7. *conſt. Apoſtolicar. cap.* 17. Clemens Alexandrinus *lib.* 3. *pædag. c.* 11. *c. Iulianus* 94. *cap. qui reſiſtit* 97. 11. *q.* 1. *c. omnis* 1. *de cenſibus.* D. Thomas 2. 2. *q.* 10. *art.* 10. *in corpore,* latè probant Suarez *aduerſus Reg. Angl. lib.* 3. *cap.* 1. *&* 4. Molina *de juſtit. diſp.* 8. Bellarminus *tom.* 2. *lib.* 3. *c.* 3. *§. præterea.* Benedictus Perer. *ad c.* 13. *epiſt. ad Rom. quæſt.* 1. *&* 2. Joan. Lorinus *ad primam epiſt. D. Petri, c.* 2. *verſ.* 13. Marius Cutel. *in cod. ad l. Martini, c.* 32. *nota* 32. *ex num.* 3. & *de immunit. eccleſ. lib.* 2. *q.* 20. poſt multos, & poſt egregiam legem 15. *cum ſequenti, tit.* 13. *p.* 2. ex noſtratibus noſtri olim Præceptores, & affectu, & togâ noſtri, D. Joannes de Solorzano *tom.* 2. *de jure Indiar. lib.* 2. *c.* 23. *n.* 77. D. Joannes de Larrea *alleg. c.* 63. *n.* 5. Valenzuela *conſilio* 4. *n.* 79. *& ſequent.* Ex eruditorum ſubſelliis Joannes Fileſacus *lib.* 1. *ſelect. cap.* 9. & *de idololatr. cap.* 9. *&* 10. Antonius Auguſtinus *in epitome juris, lib.* 10. *tit.* 7. & *lib.* 35. *tit.* 2. Grotius *de jure belli, lib.* 1. *cap.* 4. *num.* 3. *&* 4. quos, & alios laudat more ſolito Illuſtriſ- 27.

ſimus D.Franciſcus Ramos *in prædicto ſyntagmate de Epiſcop.Luſit. in prælud.num.*86. Igitur licèt Philippus, de quo in præſenti, tyrannus eſſet, nihilominus cùm à majori parte electorum electus eſſet in Imperatorem, tamen debebat confirmari à Pontifice, & à Duce Turingiæ, aliiſque Principibus Germaniæ pro Imperatore haberi.

28. *De translatione Imperii.* His tamen Politicorum Cavillationibus parum obſtantibus, præſens Innocentii Decretalis obſervanda & propugnanda eſt, pro cujus illuſtratione ſciendum eſt, ante Conſtantinum Magnum Imperium tantùm ab Imperatore Romæ degente, & Cæſarea dignitate præfulgente regi & gubernari; demùm cùm Conſtantinus Magnus Byzantium, ſeu Conſtantinopolin in novam Romam erexiſſet, Imperium diviſit inter Conſtantinum, Conſtantem, & Conſtantium ſuos filios: quare cùm ipſe è vivis excederet anno 341. Conſtantinus junior, & Conſtans Imperatores Occidentis remanſerunt; Conſtantius verò juxta patris diviſionem Conſtantinopolin, & cum ea Imperium Orientale occupavit, à quo tempore uſque ad Auguſtuli Imperatoris tempora, annos videlicet 476. diverſi Imperatores Orientis atque Occidentis fuerunt. Auguſtulo verò debellato, & Imperio Occidentali à Barbaris occupato, tantùm remanſit Imperator Romanus in Oriente, uſquedum Juſtinus operâ Beliſarii & Narſetis, hinc inde victis Vvandalis, & exactis Gothis, Imperium Occidentale recuperavit; quo tempore ab uno tantùm Imperatore tam Orientale, quàm Occidentale Imperium regebatur: ſed cùm Imperatores ſemper Conſtantinopoli ſedem habuiſſent, & tantùm per Exarchos Italiam regerent, & gravatæ Eccleſiæ per totam Italiam à variis gentibus Imperatores etiam interpellati auxilium non præberent, & ita Imperatorum Orientalium abſentiâ, aut ignaviâ, Occidentalium rerum ſtatum defenſoris indigere præſentiâ & curâ expertum eſſet, poſt alios Eccleſiæ Romanæ Præſules, qui diverſos Franciæ Reges in ſubſidium Eccleſiæ vocarunt, Leo III. Carolum Magnum Romæ vocavit, & Imperatorem coronavit, atque ei, & ejus ſucceſſoribus nomen & dignitatem Imperatoris conceſſit: quo facto tranſlatum fuiſſe Imperium à Græcis in Carolum Magnum, docetur in hoc textu, & in Clementina unica *de jurejur.* Neque audiendi ſunt qui hoc Imperium diverſum à Romano fuiſſe autumarunt. Hanc Imperii tranſlationem referunt Pius II. *in epiſt.* 396. *ad Regem Turcorum miſſa*, illic: *Et ſicut anteceſſores noſtri Stephanus, Adrianus & Leo Aſtulphum, & Deſiderium gentis Longobardiæ Reges, Pipinum, & Carolum Magnum accerſiverunt, & liberati de manu tyrannica Imperium à Græcis ad ipſos liberatores tranſtulerunt.* Zonaras *lib.*3. *Româ Franci potiti ſunt Carolo à Leone coronato, & Romanorum Imperatore appellato.* Cedrenus *in vita Conſtantini*, ibi: *Venerunt etiam à Carolo, quem Leo Papa Romæ coronaverat.* Ado Viennenſis *in Chron.ætate* 6. ibi: *In die ſancto Nativitatis Domini, ante confeſſionem B.Petri Apoſtoli, cum glorioſus Rex Carolus ab oratione ſurrexiſſet, Leo Pontifex capiti ejus coronam impoſuit.* Polydorus Vergilius *lib.* 4. *de invent. rerum, cap.*7. ibi: *Quas ob res Leo III. Carolum Magnum fecit Imperatorem.* Et innumeris SS. PP. & Hiſtoricorum, præcipuè illius ſæculi, teſtimoniis probant, & objectionibus Illyrici, aliorumque hæreticorum ſatisfaciunt Bellarminus *de tranſlat.Imperii, lib.*1.*cap.*4. Jacob. Gretſerus *in eod.tract.* Ponze de Leon *contra Vvaramund. cap.*13. etſi nuper impugnet Arniſeus *de tranſlat.Imperii, cap.* 7. & authoritate Eccleſiæ factam fuiſſe negent Rogerus Vvidringtonus *in apologia pro jure Principum, num.* 413. Barclaius *contra Bellarm.*

Carolo Magno Imperatori ſucceſſit Ludovicus ejus filius, quem Stephanus IV. aliàs V. Rhemis coronavit anno 802. Ludovico ſucceſſit Lotharius, quem Paſchalis II.Romæ coronavit anno 822. Lothario ſucceſſit Ludovicus ejus filius, quem Sergius II. coronavit Romæ anno 844. Ludovico ſucceſſit Carolus Calvus ejus patruus, frater Lotharii, quem Joannes VIII. coronavit anno 874. Carolo Calvo ſuffectus fuit Ludovicus Balbus, quem coronavit ipſe Joannes VIII. anno 877. Ludovico Balbo ſucceſſit Carolus Craſſus, coronatuſque fuit à Joanne VIII. anno 878. Carolo Craſſo ſucceſſit Arnulphus, quem Formoſus Papa coronavit anno 886. Arnulpho ſucceſſit Ludovicus ejus filius, quem coronavit Stephanus VII. anno 899. Ludovico à Berengario tyranno oculis & Imperio orbato, occupavit Imperium Lambertus I. & defuncto Ludovico IV. anno 912. extincta fuit Caroli Magni progenies, & Conradus Dux Germaniæ Imperator renuntiatus fuit. Referunt latè Petrus Andlus *de Imper.lib.*1.*cap.*13. Rouſſelius *d.lib.*7.*cap.*3. Sed cùm Eccleſia illis temporibus à tyrannis vexaretur, opprimereturque, Joannes XII. in ſubſidium vocavit Othonem Saxonum Regem, quem ob res tam pace, quàm bello præclarè geſtas, Imperatorem coronavit anno 962. Illi ſucceſſit Otho II. & huic III. & ita Imperium à Francis in gentem Saxonum tranſlatum fuit, ut ex variis Hiſtoricis referunt Baronius, & Coriolanus *in prædictis annis*, Bellarminus *ubi ſup.lib.*2.*cap.*1. Poſtquam tres Othones Imperium continuò obtinuerunt, Gregorius V. Pontifex Romanus conſtituit, ne deinceps Imperii majeſtas jure hæreditario, ſed potiùs electitio deferretur, ut ſpe ipſius conſequendi poſt obitum pro tempore imperantis, cæteri Principes ad virtutes invitarentur, electione penes certos Electores decreta, qui in Germaniæ liberis civitatibus congregati Romanorum Regem eligerent, non antè Imperatoris nomine appellandum, quàm dignitatis confirmationem & Imperatorum diadema à R.Pontifice reciperet, ut ſuprà probavi, & narrat Baronius *anno* 996. 29. *De Caroli ſucceſſoribus.*

Conſtat collegium hoc Electorum ſeptem Principibus, quos Palmites Imperiales appellat Carolus *in bulla aurea*; columnas Imperii dicunt plures relati à Viſcherio *de elect.Regis Rom.memb.*6. frequenter tamen Electores dicuntur. Septem fuerunt conſtituti magna cum ratione: miſſas facio quas Interpretes adducunt; petitas tam ex perfectione numeri ſeptenarii, quàm ex numeri inæqualitate, ut diſſentientibus tribus ab aliis, eſſet qui uni parti accedens, omnem poſſet ſedare diſcordiam. His ergo, & aliis omiſſis, in quibus nec etiam pedem figimus, verior ratio petenda eſt ex eo; nam cùm olim, Schardio teſte *de Elector.cap.*9. quatuor eſſent Principum Electorum ordines, primus Regum, ſecundus Ducum, tertius Marchionum, quartus Comitum; ideò ne ullus ordo qui anteà electioni intereſſe conſueverat, ſe præteritum conqueri poſſet, unus ex quolibet ordine, videlicet ex Regibus unus, alter ex Ducibus, alius ex Marchionibus, alterque ex Comitibus, qui eorum vice & nomine electionem celebrarent, vocabatur. Hæc circa Principes laicos; circa Eccleſiaſticos verò inſtabis, quare Eccleſiaſtici in collegium Electorum cooptati fuerunt; & ſi Principes Eccleſiaſtici, quare tres? Primæ hæſitationis variæ poſſunt reddi rationes: prima, quia cùm illi Antiſtites Ludovici Imperatoris tempore Imperii participes effecti eſſent, non immeritò ſicut alii Principes ſæculares deſignati ſunt, quod expreſſerunt Guntherus *lib.*1. *in Ligur.* de electione Friderici I. agens: 30. *De ſeptem Electoribus.*

Huc ſacri, celebreſque viri, quos laude ſerenâ

Inſula

Inſula , vel gladius mundo facit eſſe verendos,
Ex omni regione fluunt ad publica Regni
Commoda.

Et Guillelm. Brito *lib.3.Philippidos:*

Eſt enim talis Dynaſtia Theutonicorum,
Vt nullus regnet ſuper illos, ni prius illum
Eligat vnanimis Cleri, Procerumque voluntas.

Alia ratio reddi poteſt deducta ex aurea bulla, *tit.*4. §.4. ubi affirmatur , Eccleſiaſticos debere admitti, ut Imperatoris conſiliis adſint. Magis tamen vera ratio prouenit ex deuotione Pontificis , & Principum Germaniæ , exiſtimantium ſine Epiſcopis in negotio adeò graui , & arduo , non poſſe rectè procedi ; & omnia rectè proceſſura credebant , ſi religionis Antiſtites electioni Imperatoris, & ejus conſiliis intereſſent : docet Stephanus Pauimeiſter. *lib.*2.*de juriſdict.cap.*5.*num.*18. Tres autem electores deſignati fuerunt, quia propter ſummam eorum auctoritatem ordo Eccleſiaſticus vno tantùm contentus non fuiſſet ; duo verò conſtitui non poterant, propter ſuffragii æqualitatem , quæ contingere poterat : tertius ergo addi debuit , atque ſic ſeptenarius numerus eſt completus ; adeò tamen iſte numerus præſcriptus & præfixus eſt , ut ſine Pontificis auctoritate augeri, minuive non poſſit , ut latè defendit Diana *part.*10.*tract.*4.*per totum.*

31. Enumerantur Electores. Eccleſiaſtici Electores ſunt Archiepiſcopus Moguntinus per Germaniam , Archiepiſcopus Treuerienſis per Galliam & prouinciam Arelatenſem, Archiepiſcopus Colonienſis per vniuerſam Coloniam : eorum antiquitatem & officia refert , & exponit Viſcherius *ubi ſuprà, fol.*24. Electores ſæculares ſunt Rex Bohemiæ , Romani Imperii Archipincerna ; Comes Palatinus , Rheni Archidapifer ; Dux Saxoniæ , Archimareſcallus ; Marchio Brandeburgenſis , Archicamerarius. Circa Regem Bohemiæ , omiſſis traditis à Viſcherio *ubi ſuprà, pag.*35. ſolet dubitari , vtrum habeat vocem electoralem abſolutè, an tantùm ſuffragium dare poſſit , cùm cætera Electorum vota diſſentiunt ? Aliqui negant abſolutè , Regem Bohemiæ ſuffragium dare poſſe, ut ſunt Krantzius *lib.*4.*Saxoniæ, cap.*25. & 28. Simon Schardus *de electionis origine cap.*9. Alii tantùm in caſum diſcordiæ vocem electoralem habere docent : ita communiter Canoniſtæ *in hoc textu,* Pacianus *de probat.lib.*2.*cap.*35. *num.*26. Clamarius *de arcanis Rerumpublic.cap.*19. Bellarminus *de tranſlat. Imperii , libro* 1. *cap.*1. Schomborнerius *lib.* 5. *polit. cap.* 33. ſed rectiùs defendit , & probat Viſcherius *vbi ſuprà, pag.*40. Regem Bohemiæ purum , & abſolutum habere ſuffragium ; ipſe videndus eſt pro huius quæſtionis reſolutione. Hoc jus vocis electoralis ſucceſſione defertur , non tamen abſolutè , ſed ex jure primogenituræ. Debent etiam habere Electores decimumoctavum annum, ut admitti poſſint ad electionem ; & ſi infra eos ſint, eorum curatores, qui debent eſſe fratres ſeniores, admittuntur ad electionem. Debent etiam Electores imbui, & inſtitui linguis Latina, Italica , & Sclauonica.

32. Forma electionis. His ſuppoſitis circa perſonas vocem electoralem habentes, nunc breuiter forma electionis, confirmationis, & coronationis referenda eſt, ut noſtri textus contexturam abſoluamus ; & illa tres continet partes. Prima verſatur circa ea, quæ electionem præcedunt : ſecunda circa ea, quæ in ipſa electione contingunt : tertia circa ea, quæ electionem ſequuntur. Vacante igitur Imperio Moguntinus Archiepiſcopus, tanquam Collegii Decanus, litteris ſuis patentibus aliis Electoribus certum electionis diem , & conuentum indicit , ut ex aurea bulla probat Viſcherius *concluſ.*20. *pag.*75. omnes autem Electores vocandi ſunt , ita ut ſi vnus contemnatur , electio nulla ſit , ex regula textus *in cap. bonæ, hoc tit.* Electores ita vocati comparere debent per ſe , aut per ſuos procuratores ; ſi perſonaliter adfuerint , tantùm comitatum ducentorum hominum ducere poſſunt : conuocari debent in ciuitate Francofordienſi ; licèt enim antiquitus locus electionis incertus eſſet, & arbitrio electorum relictus , vnde Otho II. electus fuit Aquiſgrani , teſtante Cuſpiniano *in ejus vita* ; Henricus II. Moguntiæ , ut refert Marianus Schotus *in chron. lib.*3. & alii ; per bullam tamen auream ſtatutum fuit, ut Francofurti electio celebraretur, ubi deinceps omnes ferè Imperatores electi fuerunt, ut probat Viſcherius *vbi ſuprà , pag.* 67. Cùm in conuentu Electores de electione tractauerint , celebrato Miſſæ ſacrificio , & aliis tam ſacris , quàm profanis rebus peractis, quas recenſet Joannes Theod. Sprengerus *in juriſd. public.* juramentum præſtant Electores ſub formula ita concepta ex aurea bulla, *cap.* 2. §.2. *Ego N. Elector , juro ad hæc ſancta Dei Euangelia hic præſentialiter coram me poſita, quod ego per fidem, quâ Deo, & ſacro Romano Imperio ſum adſtrictus , ſecundum omnem diſcretionem , & intellectum meum, cum Dei adjutorio eligere volo temporale caput populo Chriſtiano, id eſt Regem Romanorum in Cæſarem promouendum, qui ad hoc exiſtat idoneus , in quantum diſcretio & ſenſus mei dirigunt, & ſecundum fidem prædictam, vocemque meam, votum , ſeu electionem præfatam dabo, abſque omni pacto , ſtipendio , pretio, vel promiſſo, ſeu quocumque modo talia valeant appellari. Sic me Deus juuet , & omnes Sancti.* His peractis ſuffragia hoc modo præſtantur. Primò ſuffragium dat Archiepiſcopus Treuerenſis , ſecundò Colonienſis , tertiò Rex Bohemiæ , quartò Comes Palatinus , quintò Dux Saxoniæ , ſextò Marchio Brandeburg. vltimo loco Archiepiſcopus Moguntinus : ſtatim vota conferuntur , & publicantur, primò in conclaui, demùm coram populo.

Succedit alia pars electionis , quæ circa coronationem, inaugurationem, & alia, quæ electionem 33. De tribus coronis.
ſequuntur, verſatur. Electione igitur legitimè peracta , Imperium commendatur electo, & ab eo confirmantur priuilegia Electoribus conceſſa. Sequitur coronatio , quæ triplex eſt , Germanica videlicet, Lombardica, & Romana ? Prima coronatio coronæ ferreæ fit Aquiſgrani ab Archiepiſcopo Colonienſi, licèt olim à Moguntino fieret : probant Homagen. *in juriſprudentia publica, lib.*2.*cap.*1. Viſcherius *ubi ſuprà, pag.*109. Ipſa coronatio peragitur primò per vnctionem ; ſecundò per traditionem inſignium, quæ ſunt gladius , ſceptrum , pomum : ſequuntur ſtatim pompa, elogia, præconia, miſſilium jactatio, & conuiuium , ubi Eccleſiaſtaſtici Electores menſam conſecrant , & ſigillum Imperatoris tenent; Marchio Brandeburg. aquam, Comes Palatinus cibum miniſtrant ; Dux verò Saxoniæ Mareſcalli officium exercet : poſt hanc coronationem Germanicam ſequitur Lombardica, quæ fit cum corona argentea Modoëtiæ propè Mediolanum ab Archiep. Mediolanenſi. Demùm tertia coronatio, Romana videlicet, fit Romæ, ab ipſo Pontifice , vnctione jam peractâ à Cardinale Hoſtienſi , licèt hæc coronatio juſtis ex cauſis aliquando omitti ſoleat , ut refert Viſcher. *ubi ſup. pag.*117. His omnibus peractis Imperator juramentum facit Pontifici , de quo *in cap. tibi Domino,* 93.*diſt. Clement. vnica, de jureiur.* ejus formam refert Homagen. *d.lib.*2. quos ritus in coronatione hac Imperatoris adhibendos refert ex Gerbrando & aliis Nouatinus *lib.*10.*ſchediaſm. c.*6.

His animaduerſis ratio ejus deciſionis , quare 34. Ratio decidendi.
videlicet Pontifex rejicit , vel admittit Imperatorem

rem electum, cùm dignum conſecrat, & indignum reſpuit, ex eo provenit, quia Romanus Pontifex eſt ſpiritualis Pater, & Paſtor tam Imperatoris quàm cæterorum Principum, quantumcumque in ſuo ordine ſupremi ſint; ac proinde ex vi ſuæ poteſtatis in his quæ ad ſpirituale regimen ſpectant, juriſdictionem temporalem, ſaltem indirectam, obtinet; quare cùm maximè interſit totius Chriſtianæ Reipublicæ, ut dignus, moribus integer, virtutibus clarus, & Romanæ Eccleſiæ religioſiſſimus, & Fidei Chriſtianæ & Apoſtolicæ amantiſſimus ad ſumma Imperii faſtigia evehatur, jure poteſt Pontifex Romanus in tam arduo negotio decernere, ita ut confirmet dignum electum, rejiciat autem, Imperioque privet indignum, *cap. in memoriam, 19. diſt. cap. novit, de judic. cap. licet 6. de voto, cap. 2. de re judicata, lib. 6.* plura tradimus *in d. cap. novit*, & latè probat Solorzanus *lib. 2. de jure Indiar. tom. 1. cap. 22. per tot.* & eruditè congeſſit D. Franciſcus Ramos *in d. ſuo ſyntagmate, propoſ. 4.* Unde in præſenti Innocent. III. potuit Philippum perjurum, excommunicatum, & tyrannum ab Imperio rejicere, & Othonem confirmare & conſecrare; præcipuè cùm hæc Imperatorum electio à R. Pontifice proveniat, ut ſuprà dixi.

35. DISSOLVITUR RATIO DUBITANDI. Nec obſtant Politicorum conſiderationes. Non prima, cui facilè ex ſuprà relatis fit ſatis; Imperium enim à Græcis ad Germanos authoritate Pontificis tranſlatum fuit; unde Carolus Magnus non ſucceſſione, aut armis illud occupavit, ſed à R. Pontifice immediatè obtinuit; unde Pontifici competit confirmatio, cùm tota hæc Imperialis electio ab eo introducta ſit, ut defendit Bellarminus *dicto lib. 2. de tranſlat. Imperii, per tot.* Nec ſecunda conſideratio adverſatur, deducta ex dictis authoritatibus Tertulliani, Ambroſii, & Gregorii, quibus facilè & ſigillatim reſpondetur. Primò Tertulliani authoritati, aſſerendo Septimium Africanum tantùm aſſerere, ſupremam Imperatoris poteſtatem in temporalibus eſſe; poteſtatem verò R. Pontificis ſpiritualem, & temporalem indirectam in ordine ad ſupernaturalia; & iſtæ ſupremæ poteſtates diverſæ ſunt, nec inter ſe habent oppoſitionem. Nec D. Ambroſius negat hanc poteſtatem Pontificis in Imperatorem; ut enim ait in fine orationis, *Imperator bonus intra Eccleſiam, non ſupra Eccleſiam eſt.* Igitur tantùm D. Ambroſius ait, quod quando Eccleſiæ arma, videlicet cenſuræ non ſufficiunt, ſubſidium ultimum Sacerdoti eſt lacrymas, atque preces coram Deo effundere. Quod ad authoritatem Magni Gregorii ſpectat, S. Pontifex illis verbis utitur pro temporum calamitate; Imperatoris enim audacia cohiberi non poterat: non tamen negat doctiſſimus Præſul Eccleſiam habere poteſtatem transferendi Imperium ex cauſis in Jure expreſſis, & aliis juſtis. Nec obſtat, Principi tyranno obediendum eſſe; nam ut ſuprà dixi, dupliciter Princeps tyrannus poteſt conſiderari: primò ob uſurpationem, & invaſionem alieni regni: ſecundò improbo uſu & exercitio juriſdictionis. Primo caſu Principi tyranno obſiſtendum, reſiſtendumque eſt, quo modo tyrannus erat Philippus in præſenti ſpecie. Secundo caſu Principi legitimo, ſed tyrannicè regenti, & gubernanti ſuum Principatum parendum eſt, ex juribus ſuprà citatis, cùm adhuc regno privatus non ſit: quare legitimus dominus naturalis cenſetur.

Ex ſuprà traditis accipit lucem textus in extravaganti unica Joannis XXII. *ne Sede vac.* ubi cùm 36. INTELLIGITUR EXTRAV. UN. NE SEDE VAC. poſt Clementis V. obitum vacaſſet Romana Sedes annis duobus, menſibus tribus, diebus 17. & eo tempore Henricus Imperator deceſſiſſet, Imperatores electi fuerunt à variis Ludovicus Dux Bavariæ, & Fridericus; & cùm armis ſuperior evaderet Ludovicus, abſque Pontificia confirmatione Imperium occupavit, quem anathemate percuſſit Joan. XXII. & conſtituit ne ullus vacante Imperio regimen ſuſciperet, nec tanquam Vicarius: quæ conſtitutio ex ſuprà dictis lucem accipit; nam cùm ex Pontificia juriſdictione proveniat electio Imperatoris, & à Romano Pontifice petenda ſit confirmatio, juſtè, & jure potuit Joannes XXII. Ludovicum excommunicare, cùm abſque confirmatione Pontificia Imperii regimini ſe ingeſſiſſet; & ſimul ratione propriæ juriſdictionis potuit Joannes XXII. conſtituere, ne vacante Imperio Vicarius eligeretur.

CAPUT XXXV.

Idem.

CORam dilecto filio noſtro tit. S. Pudentianæ Presbytero Cardinali. *Et infrà:* Si verò utriuſque partis fuerit electio caſſata, vos fratribus omnibus, qui fuerint in provincia, convocatis, quod majori, & ſaniori parti eorum ſuper prædictis videritis complacere, faciatis per cenſuras eccleſiaſticas firmiter obſervari.

NOTÆ.

1. a IDem.] Licèt textus iſte reperiatur in quarta collectione, *ſub hoc tit. cap. 1.* tamen non conſtat cui miſſa ſit ejus deciſio, & ubi præſens caſus contigerit; tantùm ex eo deduci valet, de hac cauſa cognoviſſe Cardinalem tit. S. Pudentianæ, qui titulus Cardinalitius pertinet ad Baſilicam S. Mariæ Majoris, ut refert Cohelius *in notitia Cardin. cap. 6.* Ex hoc textu deducitur, ad electionem vocandos eſſe omnes jus ſuffragii habentes, dum tamen intra provinciam exiſtant: quam partem examinavi *in cap. cum inter 18. hoc tit.* Etiam ex hoc textu probatur, electionem factam à majori & ſaniori parte eſſe confirmandam à ſuperiore: quam aſſertionem latè exponam *in cap. Eccleſia 57. hoc tit.*

CAPUT XXXVI.

Idem a *Parmenſi Epiſcopo, & ejus conjudicibus.*

BOnæ memoriæ S. Epiſcopo *b* Cremonenſi in extremis agente, cùm de convaleſcentia deſperaretur ipſius, Cremonenſe Capitulum H. Concanonicum ſuum *c* Regii diſciplinis ſcholaſticis inſiſtentem, ad certum terminum in vigilia Pentecoſtes pro futuri

turi electione Pontificis citari fecerunt. Verùm ſecundâ feriâ poſt Pentecoſten dicto Epiſcopo viam univerſæ carnis ingreſſo, Capitulum antequam corpus illius eſſet traditum *d* ſepulturæ, abſente Canonico memorato, in quatuor de ipſo Capitulo, & *e* tres de Clero civitatis poteſtatem eligendi Pontificem contulerunt, expreſſo ut minor pars illorum ſeptem ſequeretur in electione majorem. Habito itaque poſt mortem, ſed ante ſepulturam tamen ipſius Epiſcopi, de futuri Paſtoris electione tractatu, cùm vota illorum ſcinderentur in partes, quatuor in Archipreſbyterum, duobus in Archidiaconum, uno in alium conſentientibus, tandem illo ſepulto, minoris partis arbitrio ad judicium accedente majoris, eundem Archipreſbyterum concorditer elegerunt; cui electioni Archidiaconus cum Capitulo & Clero civitatis, nullo contradicente conſenſit. Verùm adveniens poſtmodùm H. & aſſerens ſe fuiſſe contemptum, ac propter hoc electionem hujuſmodi nullius fuiſſe momenti, quaſi jus eligendi devolutum fuiſſet ad ipſum, pro ſe, prout potuit, Archidiaconum memoratum elegit. Conſtituto autem H. pro ſua, & dilectis filiis noſtris F. & N. pro electione Archipresbyteri coram nobis, electionem ab ipſo H. poſt electionem Archipresbyteri non caſſatam, licèt de viro multæ litteraturæ, honeſtæ vitæ, ac claræ famæ, non tamen ſine multa temeritate præſumptam, cùm de priori noſtrum debebat *f* expectare judicium antequam procederet ad ſecundam, duximus irritandam, in pœnam interdicentes eidem contradictionis vocem, in primo conſenſu Capitulo perdurante. Electionem quoque Archipreſbyteri, quanvis laudabile teſtimonium perhibeatur de ipſo, juſtitiâ exigente caſſavimus: tum quia corpore defuncti Epiſcopi nondum tradito ſepulturæ, habuere de ipſa electione tractatum, contra canonicas *g* ſanctiones: tum quia inventus eſt H. fuiſſe contemptus, licèt unus ſolus extiterit; cùm plus in talibus conſueverit unius contemptus obeſſe, quàm multorum contradictio in præſenti. Nec prædicta debet dici valuiſſe citatio, quia cùm Epiſcopi mortem prævenerit, temeraria nimis extitit, & non potuit arcere citatum. Ad hæc volentes Cremonenſi Eccleſiæ ſpeciali ſolicitudine providere, concedimus & mandamus, ut ſi Capitulum voluerit in ſuo perdurare conſenſu, ipſum Archipreſbyterum authoritate noſtra in Paſtorem Cremonenſis Eccleſiæ concedatis, alioquin niſi fortè infra undecim dies de perſona idonea in Pontificem ſibi & Eccleſiæ ſuæ providerint per electionem canonicam & concordem, vos eiſdem authoritate Sedis Apoſtolicæ de ipſo Archipreſbytero, vel Archidiacono, ſeu de alio viro idoneo providere curetis.

NOTÆ.

1. Parma ni. a *Parmenſi.*] Ita etiam legitur *in cap. 1. hoc tit. in 4. collect.* Parmenſis ciuitas, Inſubriæ nobiliſſima vrbs, in via Æmiliana ſita eſt: cum Imperii Romani florente fortuna floruit, poſteà modò arbitrio ſuorum, modò Romani Pontificis gubernata fuit, ut referunt plura de ejus origine & progreſſu adducentes Merula *de antiquit. Galliæ, lib. 2. cap. 2.* Andreas Schotus *in itinerario Italiæ, lib. 1. pag.* 170. Habet Eccleſiam Cathedralem Deiparæ Aſſumptioni dicatam, ut vetus marmorea inſcriptio ejus teſtatur, ibi: *Templum hoc olim Diuo Herculano dicatum, Paſchalis ſecundus Pontifex Romanus ritu ſolenni in Parmenſium gratiam Aſſumptæ Virgini ille ipſe conſecrauit 6. Kal. Octobr. anno* 1106. Eius Præſulum catalogum tradit Vghellius *tom. 2. Italiæ ſacræ, fol.* 182. Opizoni ejus Eccleſiæ Præſuli miſſa eſt hæc deciſio, qui floruit temporibus noſtri Innocentii, ut videre eſt apud Vghellium *ubi ſuprà*: ejus etiam mentio fit *in cap. cauſam 7. de præſcript.*

2. De Cremona. b *Cremonenſi.*] Sed quomodo caſus Cremonenſis Epiſcopi potuit contingere temporibus Innocentii III. cùm eam Eccleſiam in Epiſcopalem erexerit Gregorius XIII. anno 1580. ut conſtat ex bulla creationis, quam refert Vghellius *d. tom. 2. fol. 24.* Sed dicendum eſt, diuerſam prorſus eſſe ciuitatem Cremenſem à Cremonenſi. Crema enim, quæ eſt ſuffraganea Eccleſiæ Bononienſis, de qua Merula *ubi ſuprà*, Schotus *dicto lib. 1. pag.* 117. eſt tantùm Epiſcopalis à temporibus Gregorii XIII. Cremona verò, quæ eſt ciuitas Galliæ Ciſalpinæ, non procul à Mantua, de qua plura *ubi ſuprà, cap.* 19. Bernardus Saccus *lib. 9. hiſt. Ticinenſis, cap. 6.* Schotus *d. lib. 1. pag.* 216. Epiſcopalis erat temporibus noſtri Innocentii, cùm præſens caſus contigit.

c *Regii.*] Regium Lepidi, juxta Parmam, pulchra ciuitas eſt, tametſi latiùs fines non extendat, in medio viæ Æmiliæ ſita: poſt Imperium Romanum à Longobardis, & Gothis excidium paſſa eſt, poſteà diuerſorum Comitum jugum ſuſtinuit, donec temporibus Adriani VI. Eſtenſes ſub titulo Ducatus eam adminiſtrarunt: plura de ea tradunt Merula *d. cap. 2.* Schotus *d. lib. 1.* Vghellius *tom. 2. Italiæ, fol.* 300. 3. Regium Lepidanal.

d *Traditum ſepulturæ.*] Cùm corpus Prælati humatum non eſt, immò ante ejus depoſitionis diem tertium electio ſucceſſoris fieri non debet, *cap. nullus, el 2. 79. diſt.* ubi Acuña, Dattis, & Barboſa. Tamen id non ſeruatum in electione R. P. refert Petrus de Vineis *lib. 1. epiſt. 33.* & in electione Procli Patriarchæ CP. tradunt Socrates *lib. 7. cap. 31.* Nicephorus *lib. 11. cap. 37.* 4.

e *Et tres de Clero.*] Compromitti enim poteſt non ſolùm in eos, qui ſunt de corpore Capituli, verùm & in extraneos; dummodò laici non ſint, *cap. ſacroſancta, hoc tit.* Dixi *in cap. cauſam, ſuprà.* 5.

f *Expectare judicium.*] Contra textum *in cap. conſideravimus*, ubi aliqua adduxi, *hoc titulo.*

g *Sanctiones.*] Videlicet textus *in cap. obeuntibus, 63. diſt. cap. nullus, el 2. 79. diſt.* licèt tractatus conſultivus haberi poſſit, juxta textum *in cap. ſi tranſitus, 79. diſt.* Sed licèt prohibitum ſit futurum Paſtorem eligere ante obitum, & humationem prædeceſſoris; tamen ſi electio ante humationem de facto celebretur, valet & ſuſtinetur, cùm plures euenire poſſint cauſæ, quæ hanc celeritatem expoſtulent, *cap. Epiſcopo 3. 8. q. 1.* docent Lambertinus 6.

de

*de jurepatrepatron. lib.*2. *p.*2. *q.*2. Petrus Gregorius *de elect. cap.*13. *num.*5. Vnde in noſtro textu ſi non adfuiſſet contemptus vnius electoris, electio defenderetur. Neque contrarium probant verba relata noſtri textus, quia hæc cauſa præuentæ, & acceleratæ electionis inter alias refertur, non verò aſſeritur eam per ſe ſufficere ad irritandam electionem, ſed tantùm coniunctam cum aliis.ut pro noſtri textus expoſitione docent Lambertinus, & Petrus Gregorius. Nec etiam aduerſatur textus *in d. cap. nullus*,79.*diſt.* quia procedit de honeſtate, non verò de neceſſitate; itavt juxta honeſtatem poſt depoſitionis diem tertium debeat electio celebrari, non verò anteà: docet Miranda relatus à Barboſa *in præſenti.*

h *Contemptus.*] Contemni elector duplici modo poteſt: primò ſi non vocetur, cùm vocari debebat, *cap. quod ſicut, hoc titul.* ſecundò ſi vocatus non admittatur ad electionem. Tamburinus *tom.* 1. *diſput.*5. *quæſito* 3. vtroque autem caſu electio non eſt nulla ipſo jure, ſed annullanda judicis ſententiâ, ſi de contemptu agatur, *dict.cap. quod ſicut*, Panorm. *hic, num.*4. Petrus Gregorius *de electione*, *cap.*14. *num.* 5. quare nullo modo dici poteſt, facultatem eligendi ad electorem contemptum eſſe deuolutam, *cap.ſuper eo, hoc tit.* ut malè Hoſtienſis in noſtro textu probat: vnde ſi contemptus conſentiat electioni, tanquam ab omni vitio immunis ſuſtinebitur, ut dixi *in cap.cùm inter*, 16.*hoc tit.*ex cuius commentario, quæ huc ſpectant petenda ſunt.

CAPVT XXXVII.

a Idem

CVm ad noſtram nuper notitiam deveniſſet, quod H. qui ſe pro Abbate *b* Luxovin. gerebat, non fuerit antè monachus quàm electus: Nos attendentes, quod contra regulares traditiones illud fuerit attentatum, cùm nullam ſpem, vel promiſſionem habens ut Abbas fiat, debeat *c* monachari, electionem de ipſo factam de conſenſu fratrum noſtrorum curavimus irritare. Quocirca mandamus, quatenus tam monachis, quàm aliis Fidelibus monaſterii memorati ſtudeatis ex parte noſtra diſtrictiùs inhibere, ne præfato H. ullam obedientiam, vel reverentiam propter jamdictam electionem valeant exhibere; & ſi quid in eodem monaſterio diſponendo perperam attentaverit, nullum robur habere volumus firmitatis, ſed penitus irritari.

NOTÆ.

1\. a IDem.] Ita etiam legitur in quarta collectione, *ſub hoc tit.cap.*3.cui tamen miſſa fuerit præſens deciſio, non conſtat; credo tamen ad monachos Benedictinos Lexouienſis diœceſis ſpectare.

2\. b *Luxouin.*] Ita legendum eſt, nam in præſenti agitur de Monaſterio Luxouienſi, quod eſt in Gallia, in Comitatu Burgundiæ, de quo plura tradunt Fratres Sarmat. *tom.*4. *Gall. Chriſt. fol.*585.

c *Monachari.*] Id eſt monachus fieri, ut enim canonicari ponitur, pro canonicum fieri; ita & monachari pro monaſticam vitam profiteri. Gofridus Vvindonienſis *lib.*4.*epiſt.*13.ibi: *Summâ precum infirmitate monachaſti.* Et *epiſt.*50.ibi: *Quos monaſterio noſtro monachandos miſiſti.* Notat Boſquet. *lib.*1. *ad Innocent. III. epiſtola* 13. Commentarium huius textus tradidi *in cap.cum Magiſtrum, hoc titulo.* 3.

CAPVT XXXVIII.

a Idem *M. tit. S.Laurentii in Lucinia Presbytero Cardinali, Apoſtolicæ Sedis Legato.*

OFficii tui laudabilem perſequeris actionem, cùm ſuper illis de quibus dubitas, per nos poſtulas edoceri. Sanè nobis tuis litteris mandaſti, quod cùm monaſterium quoddam poſſeſſionibus *b* convenienter ditatum, ſed poſitùm in medio nationis pravæ pariter & perverſæ, Paſtore careret, monachi de electione Abbatis tractantes neceſſarium duxerunt perſonam eligere aliquam, cujus potentiâ valeret à perſequutoribus liberari. Cùmque non poſſent ſui Ordinis idoneam invenire perſonam; in quendam virum nobilem oculos direxerunt, per quem meliùs poterat defenſari; & conſilio quorundam Juriſperitorum adierunt patrem ipſius, humiliter poſtulantes, quod filium ſuum *c* induceret, ut habitum ſuſciperet monachalem, nullam patri de ipſius promotione *d* fiduciam tribuentes: & pater ad hoc induxit filium diſcretum, providum, litteratum, & vigintiquinque annorum ætatis, qui monachus eſt effectus, nulla ſpe, ut aſſerit, de ſublimatione tributâ. Sed die in quo monachus eſt effectus, fuit in Abbatem electus, cujus electio fuit per dilectum filium noſtrum G. de Lab. Subdiaconum noſtrum, Rectorem Meſſanæ, Apoſt. Sedis Legatum, qui omnibus prædictis interfuit, confirmata. Cùm autem idem paratus ſit purgare ſe, quia nullâ fuit ad hoc ambitione inductus, per litteras noſtras poſtulas edoceri, utrum dictus Legatus potuit hujuſmodi electionem confirmare, vel diſpenſare, ut quod factum eſt, ſtare poſſit: & utrum electione ritè caſſatâ, iterum valeat eligi in Abbatem. Nos autem conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quod licèt ex his quæ incontinenti ſubſequuta ſunt,

oſtendatur

oſtendatur, quod talis taliter eligi non poſſit in Abbatem, maximè ex eo, quod antequam eſſet diſcipulus, voluit eſſe magiſter, electionem illam irritam eſſe decernimus, & inanem. Verùm poſtquam fuerit in regula competenter inſtructus, ſi urgens neceſſitas, & evidens utilitas ipſius monaſterii poſtulaverit, purgatione *e* receptâ poterit in Abbatem aſſumi, ne monaſterium opprimatur incurſibus malignorum.

N O T Æ.

1. a IDem.] Hujus textus inſcriptio corrigenda eſt ex inſcriptione textus *in cap. officii*, *de teſtam. cap. officii*, *de pœnit. & remiſſ. cap. officii de ſentent. excomm.* ubi tantùm legitur, *C. Presbyt. Cardinali Ap. Sed. Legato.* Cùm enim C. Preſbyt. Cardinalis tituli S. Laurentii in Lucinia (qui titulus Cardinalitius ſpectat ad Baſilicam S. Laurentii extra muros, teſtante Cohelio *in notitia Cardin. cap. 7.*) legationis officio fungeretur, conſuluit Innocentium III. ſuper diverſis quæſtionibus, quarum prima refertur in noſtro textu, ſecunda *in d. cap. officii, de teſtam.* tertia *in d. cap. officii, de pœnitent.* ultima demùm *in dict. cap. officii, de ſentent. excom.* noſtra autem deciſio reperitur in quarta collectione, *ſub hoc titulo cap. 4.*

2. b *Convenienter ditatum.*] Debet enim quodlibet monaſterium tempore ſuæ fundationis competenter dotari, ut monachi congruè ſuſtententur; quod primis Eccleſiæ temporibus obſervatum fuiſſe probat Nicolaus Lemaiſtre *lib. 2. de juribus eccleſiaſt. cap. 8.*

c *Induceret.*] Licèt parentes non poſſint cogere filios ingredi & profiteri religionem, poſſunt tamen eos inducere; nec ita inducentes hodie excommunicationem incurrunt, ex diſpoſitione Concilii Tridentini *ſeſſ. 25. cap. 18.* ut refert deciſum à Cardinalibus Barb. *ibi*, *num. 5.* & *de poteſt. Epiſcopi allegat. 104. num. 3.* 3.

d *Fiduciam tribuentes.*] Quod prohibitum eſt Eccleſiæ legibus, *cap. per laicos, 16. q. 7.* plura Anton. Auguſt. *in epitome, lib. 9. tit. 5.* 4.

Receptâ.] Præſtito videlicet juramento, ſe ingreſſum non fuiſſe, ut in Abbatem eligeretur.

C A P V T XXXIX.

a Idem.

ILla quotidiana inſtantia. *Et infrà:* Quia pro certo didicimus, electionem de ipſo factam canonicam extitiſſe, ipſam auctoritate Ap. duximus confirmandam, ſupplentes de plenitudine poteſtatis, ſi quis in ea ex eo fuiſſet defectus, quòd quidam interfuerunt electioni eidem, qui ex ſola participatione in ſimplicis excommunicationis laqueum inciderunt.

NOTÆ, ET COMMENT.

1. CONCLUSIO TRADITUR, ET PROBATUR.

a IDem.] In præſenti proponitur fragmentum cujuſdam epiſtolæ Innocentii III. cujus integra non reperitur, nec in quarta collectione, *ſub hoc tit. cap. 5.* ubi reperitur hic textus; nec in aliqua ex epiſtolis editis à Boſqueto: ex ea tamen, prout hic jacet, ſequentem deducunt Interpretes aſſertionem: *Electio canonicè celebrata, debet confirmari, licèt quidam eligentium eſſent minori excommunicatione ligati.* Probat textus *in cap. ſi celebrat, de clerico excomm.* Illuſtrant Covarr. *in cap. alma, 2. p. §. 7.* Lambertinus *de jurepatron. part. 1. lib. 2. quæſt. 2. art. 1.* Garcia *de beneficiis 5. part. cap. 4. n. 314.* Marius Alterius *de cenſuris tom. 1. lib. 2. diſput. 5. cap. 1.* Suarez *eod. tract. diſput. 14. ſect. 1. num. 8.* & *diſp. 24. ſect. 3. num. 13.* Lezana *tom. 3. verbo Excommunicatio*, Bonacina *eod. tract. diſput. 2. quæſt. 2. puncto 5. n. 3.* Avila *ſimili tract. part. 2. diſput. 6. dubio 3.* Peyrinis *de Prælato, quæſt. 2. cap. 5. n. 1.* Hurtado *de excommunicatione diſput. 7. difficult. 2.* Caſtro Palao, Saytus, & alii laudati à Garcia *tom. 2. polit. tract. 9. difficultate 3. dub. 2.* Leander *de cenſuris diſput. 10. quæſt. 7.*

2. RATIO DUBITANDI.

Hæc aſſertio ita illuſtrata difficilis redditur ſequenti conſideratione; nam quando actus celebratur ab excommunicatis ſimul cum non excommunicatis, ſimilis actus corruit, ut probant textus expreſſi *in cap. ad probandum, de re judicata,* ubi quia unus ex judicibus erat excommunicatus, ſententia à pluribus prolata nulla eſt, *cap. ult. de procurat.* ubi procurator conſtitutus ab univerſitate, ubi aliquis ex juratis erat excommunicatus, non admittitur in judicio, nec talis conſtitutio ſuſtinetur: igitur ſimiliter in electionibus, ſi aliquis ex eligentibus ſit excommunicatione innodatus, electio vitiabitur. Augetur hæc conſideratio ex illis verbis præſentis textus, *ſupplentes de plenitudine poteſtatis:* ubi ſupponitur, R. Pontificem confirmaſſe electionem celebratam ab eis, quorum unus erat excommunicatus, ex plenitudine poteſtatis, & ſupplendo defectum ipſius electionis: igitur quia electio mero jure non ſuſtinebatur.

3. EXCOMMUNICATIO DUPLEX.

Sed adhuc præſens Innocentii deciſio defenſanda eſt, pro cujus expoſitione primò ſciendum eſt, omiſſis variis communionis ſpeciebus, & diverſis excommunicationis definitionibus, quas tradunt & illuſtrant Suarez, Saytus, Alterius, Avila, Gibalinus, & Leander *in ſuis tractatibus de cenſuris*, Morinus *lib. 2. exercit. cap. 1.* Albaſpinus *lib. 1. obſerv. cap. 1. cum ſequent.* excommunicationem communiter dividi in majorem, & minorem, licèt ſub his nominibus non inveniamus expreſſam eam diviſionem in toto Gratiani volumine; in eo enim privatio communionis ſimpliciter excommunicatio dicitur, *cap. ſicut Apoſtoli*, *cap. ſi quis 38. cap. cum excommunicato 58. 11. quæſt. 3.* aliquando anathema appellatur, *cap. Engeltrudam 3. quæſt. 4. cap. nemo 41. cap. quoniam 103. cum ſequenti*, *11. quæſt. 3. cap. de presbyterorum 17. quæſt. 4. cap. P. Guiliſarius 25. q. 4.* exponemus *in cap. cum ab homine 10. de judiciis.* In hoc Decretalium volumine prædicta diviſio expreſſa reperitur, ut in præſenti textu, *cap. ſignificavit, cap. finali, de ſent. excomm.* Effectus autem majoris & minoris valde diverſi ſunt; ſiquidem excommunicatio major non ſolùm privat perceptione activa, & paſſiva Sacramentorum, verùm & communione fidelium, *cap. penult. de ſentent. excom. cap. 2. de except. cap. cum excommunicato*, *cap. excommunicatos, 11. quæſt. 3.* majori enim excommunicatione ligatus, ſeparatus ab aliorum conſortio, tanquam ovis

Digitized by Google

ovis morboſa, *cap. corripiatur* 24. *quæſt.* 3. quæ privatio communionis, atque commercii facit, ut nullus cum excommunicato habere poſſit communionem, nec ipſe ſe valeat ingerere actibus ſocietatis humanæ, *d. cap. cum excommunicato*, *cap. ſicut Apoſtoli*; veluti in actibus judicialibus, *cap. ad probandum* 24. *q.* 3. *cap.* 2. *de except. cap. intelleximus, de judiciis*, ubi dicemus: item in collationibus beneficiorum, *cap. unico, ne ſede vacante in* 6. quare nec electionibus eccleſiaſticis intereſſe debent, *cap. finali, de clerico excommunicato*, Ricciulus *lib.* 4. *de perſonis extra gremium, cap.* 3. Illuſtriſſimus D. Franciſcus Ramos *in dict. memor. ad Alex. VII. pro Epiſcopat. Luſit. propoſit.* 3. *num.* 86, & ſi talibus electionibus interſint, eorum ſuffragia non attenduntur, nec numerantur, *cap. bonæ, el* 1. *hoc tit. cap. cum dilectus, de conſuet.* Secundò ſciendum eſt, quod cùm excommunicatus majori excommunicatione ligatus, privatus ſit communione fidelium, ſi quis contemptis Eccleſiæ clavibus, cum eo communicaverit, in minorem excommunicationem incidit, *cap. ſicut Apoſtoli, cap. excommunicatos, cap. cum excommunicato*, 11. *quæſt.* 3. *cap. nuper, cap. ſignificavit, de ſentent. excom. cap. ſacris, de his quæ vi*: unde in præſenti textu Innocentius III. affirmat, communicantem cum excommunicato ſimplicem excommunicationem incurrere, id eſt minorem, quæ ſimplex dicitur. Hæc autem minor excommunicatio, quæ ob communicationem cum excommunicato, vel ob ſimiles cauſas incurritur, privat tantùm communione ſacra, id eſt ſacramentorum perceptione, *cap. penult. de ſentent. excomm. cap. ſi celebrat, de clerico excom.* Eſt enim excommunicatio minor cenſura eccleſiaſtica, quâ baptizatus privatur paſſivâ participatione ſacramentorum. Covarr. *in cap. alma mater*, 1. *part. in princip. num.* 4. & §. 8. *num.* 1. Gibalinus, Leander, & alii de excommunicatione agentes; non autem privat activâ, aut juriſdictione propriâ: unde eâ cenſurâ ligatus, poteſt ſacramenta adminiſtrare abſque eo, quod irregularitatem incurrat, *cap. ſi celebrat, de clerico excomm.* & per conſequens omnia valet ritè peragere, quæ ad juriſdictionem, & ſimiles actus ſpectant, ut dicemus *in cap.* 2. *de except.*

4. Traditur ratio decidendi.

Ex quibus provenit vera deciſiva ratio præſentis textus; nam cùm excommunicatus minori excommunicatione tantùm ſit privatus participatione ſacramentorum, quæ in ſola perceptione conſiſtit, ut ait Pontifex *in d. cap. ſi celebret*, utique ab ea tantùm arcetur communione, per quam pervenitur ad eam perceptionem, ut eſt electio paſſiva, *d. cap. ſi celebret, cap. poſtulaſti, de clerico excomm. cap. audivimus* 4. 24. *quæſt.* 1. *cap.* 1. *de officio Vicar. in* 6. *cap. veniens* 38. *in fine, de teſtibus*, Petrus Gregorius *lib.* 4. *partit. tit.* 16. *cap.* 7. non tamen ab electione activa, quia illa extrinſecùs ſe habet ad participationem ſacramentorum, ut docent Gloſſa *in d. cap. ſi celebrat, verbo Negligere*, Covarr. *in d. cap. alma*, 1. *part.* §. 8. *num.* 3. Suarez *cenſuris diſput.* 24. *ſect.* 2. *num.* 4. Hugolinus *de cenſuris tabula* 3. *cap.* 6. §. 4. *num.* 4. Nec intereſt, an minor excommunicatio ab homine, an à jure inflicta ſit, quia in qualibet ex eis eadem ratio militat, quamvis contrarium doceri videatur *in l.* 6. *tit.* 9. *part.* 1. Unde cùm in præſenti textu agatur de illis, qui ex participatione cum excommunicato in minorem excommunicationem inciderunt, meritò deducitur electionem cum eis celebratam tanquam canonicè factam eſſe confirmandam, cùm per ſimplicem excommunicationem jus eligendi non amiſerint.

5. Diſſolvitur dubitandi ratio.

Nec obſtat difficultas ſuprà adducta, quæ procedit in majori excommunicatione ligatis; verum enim eſt, quod ſi ipſi majori excommunicatione ligati cum aliis actum humanum celebraverint, hujuſmodi actus vitiatur, *dict. cap. ad probandum*, quod etiam in electione procedit; cùm enim excommunicati majori excommunicatione eligere non valeant, *cap. cum inter, hoc tit. cap. poſtulaſti, cap. ſi celebrat, cap. finali, de clerico excomm.* pluribus relatis docet Petrus Gregorius *dict. lib.* 4. *part. tit.* 16. *cap.* 7. ſi alii cum eis elegerint, electio vitiatur. Ricciulus *de jurepatron. lib.* 4. *cap.* 3. Nec ſolùm hoc procedit, ſi plures excommunicati in ipſa electione concurrant, verùm ſi unus tantùm, dum tamen ejus ſuffragium proſit electo, quia ſine eo non eligeretur; talis enim electio vitiatur. Leander *ubi ſuprà, cap.* 8. Garcia *tom.* 2. *polit. ubi ſupra*: quæ doctrina procedit hodie in excommunicato non tolerato, quem vitare debemus, ex extravaganti *ad evitanda*; non verò in occulto, ille enim quamvis majori excommunicatione ligatus ſit, electionem non vitiat, ut docet pluribus adductis Garcia *ubi ſuprà*. Sed dubium eſt, an caſu quo ſuffragium excommunicati neceſſarium non eſt ad electionem, ſi admittatur, eam vitiet? Affirmant aliqui; ſed rectiùs, pluribus relatis, negant Leander *ubi ſupra, quæſt.* 10. & Garcia *ubi proximè*: unde ſi in noſtro textu ad electionem admiſſi eſſent majori excommunicatione ligati, electio nulla eſſet: ſed cùm tantùm minori eſſent irretiti, ex participatione cum excommunicato contracta, ideò electio ab eis celebrata ſuſtinetur. Nec augmentum difficultatis adverſatur; nam licèt Innocentius affirmet ſe ſupplere ex plenitudine poteſtatis defectus electionis; non tamen id fecit ex neceſſitate, ſed ex ſuperabundantia, ut inquit Gloſſa ſecunda in noſtro textu, Innocentius & alii antiquiores, Suarez *de cenſuris d. diſput.* 24. *ſect.* 2. *num.* 13.

6. Exponitur Clement. ne Romani, §. cæterum, de elect.

Sed ſuperiori aſſertioni opponitur textus *in Clement. ne Romani, §. cæterum, de elect.* ubi apertè docetur, quod ſi in electione Romani Pontificis aliqui ex Cardinalibus reperiantur majori excommunicatione ligati, non ideò electio R. Pontificis vitiatur: igitur ſive minori, ſive majori excommunicatione ligati cum aliis admittantur ad electionem, non ideo electio vitiatur. Cui difficultati ſatisfaciendum eſt aſſerendo, eum textum ſpecialiter procedere in electione Romani Pontificis, ne ſchiſma, diviſiones, aut alia ſimilia ſequantur, ſi Cardinales etiam majori excommunicatione ligati non admittantur ad electionem: quam, & alias ſpecialitatis rationes illuſtrant Suarez *de cenſuris diſput.* 24. *ſect.* 2. *num.* 19. Petrus Gregorius *dict. c.* 7. Leander *ubi ſupra, q.* 13.

7. Explicatur cap. unic. ne ſede vacante, lib. 6.

Ex ſuprà traditis lucem accipit textus *in cap. unico, ne Sede vacante, lib.* 6. ubi aſſeritur, quod ſi collatio beneficiorum ad Capitulum ſimul, & Epiſcopum ſpectet, & Capitulum in ſuſpenſionem inciderit, collatio ad Epiſcopum devolvitur: idem etiam docetur cùm aliqui ex Capitulo excommunicati reperiuntur, tunc enim ad Epiſcopum devolvi collationem: ex qua deciſione conſtat, aliquibus ex Capitulo excommunicatis, electionem ab aliis celebrari non poſſe; qui textus procedit in majori excommunicatione ligatis: nam ſi tantùm minori excommunicatione eſſent irretiti, tantùm electio, ſeu collatio non ſpectaret ad ſolum Epiſcopum, ſed etiam ad Capitulum, admiſſis etiam excommunicatis, ut præſenſit Ricciulus *dict. lib.* 4. *cap.* 3.

CAPUT

Digitized by Google

CAPUT XL.

Innocentius III. *Magiſtro Maximo a Notario noſtro.*

SCriptum eſt in Apocalypſi Joannis, quod in medio ſedis, & in circuitu ſedis erant quatuor animalia plena oculis antè & retrò. Primum animal ſimile leoni; ſecundum animal ſimile vitulo; tertium animal habens faciem quaſi hominis; & quartum animal ſimile aquilæ volanti: & quatuor animalia ſingula eorum alas ſenas habebant. Sedes iſta Romana Eccleſia intelligitur, quæ uſitato vocabulo Sedes Apoſtolica nuncupatur. Utique ſedes Agni, ſedes viventis in ſæcula ſæculorum. In medio cujus quaſi filiæ in gremio reſident, & in circuitu adſtant quaſi famulæ in obſequio, *b* quatuor Patriarchales Eccleſiæ, Alexandrina, Antiochena, Hieroſolymitana, & Conſtantinopolitana, quæ per illa quatuor animalia deſignantur. Marcus enim Alexandrinam fundavit & rexit Eccleſiam, qui ſecundùm viſionem Ezechielis accipitur per leonem, eo quòd Evangelium inceperit à rugitu, dicendo: Vox clamantis in deſerto. Et quia quemadmodum leo catulum ſuum poſt diem tertium ſuo aſſeritur excitare rugitu; ſic Deus Pater Filium ſuum, qui leo de tribu Juda eſſe deſcribitur, de cujus reſurrectione principaliter tractat Marcus, divinitatis ſuæ potentiâ poſt triduum à mortuis ſuſcitavit. Unde in die Reſurrectionis Dominicæ ipſius Evangelium antonomaſticè in Eccleſia recitatur. Lucas autem fuit natione Antiochenus, qui propterea in vituli figura deſcribitur, in quo Sacerdotalis hoſtia deſignatur, quoniam à Sacerdotio inchoans Evangelium, de immolatione tractavit, præcipuè ſummi Sacerdotis & veri, qui eſt hoſtia ſalutaris, vitulus videlicet ſaginatus, quem pater juſſit occidi pro filio prodigo redeunte. Unde benè per ipſum Antiochena Eccleſia deſignatur, in qua primùm Apoſtolorum Princeps in ſummi Sacerdotii Cathedram à Fidelibus extitit ſublimatus. Matthæus quidem fuit natione Judæus, & Evangelium primus deſcripſit etiam Hebraïcè in Judæa; & ob hoc per hominis ſpeciem deſignatur, quòd ab Incarnatione Chriſti ſuum inchoans Evangelium, principaliter humanam ejus nativitatem oſtendit, quam ipſe Chriſtus de Judæis, & in Judæa pro nobis aſſumens, Hieroſolymitanam Eccleſiam Metropolim Judæorum ſuâ humanâ præſentiâ conſecravit, de qua dictum fuerat per Prophetam: Homo factus eſt in ea, & ipſe fundavit eam Altiſſimus. Joannes verò Aſianam fundavit Eccleſiam, & Apocalypſin ſeptem Eccleſiis quæ ſunt in Aſia, ipſe deſcripſit, quibus, & cæteris Græcorum Eccleſiis Conſtantinopolitana tandem præferri meruit, & præponi, per aquilam meritò deſignata; quia ſicut aquila volatu omnes aves excellit, & oculorum ejus intuitum ſolis radius non offendit; ſic Joannes tribus aliis animalibus in terra relictis, ſupra cœlos cœlorum aſcendens veram lucem oculis irreverberatis aſpexit, & à divina Verbi nativitate ſuum inchoavit Evangelium; qui licèt inter univerſos Evangeliſtas fuerit ultimus tempore, præcipuus tamen extitit dignitate: quoniam in cœna ſupra pectus Chriſti recumbens, fluenta doctrinæ de ipſo ſacri Dominici pectoris fonte potavit. Sic Conſtantinopolitana Eccleſia, licèt poſterior tempore, poſtmodùm propter honorificentiam piiſſimi Conſtantini prælata eſt aliis dignitate; ſicque facti ſunt primi noviſſimi, & noviſſimi primi. Ut meritò ipſi dicatur: Multæ filiæ congregaverunt divitias, ſed tu ſola ſupergreſſa es univerſas. Ad cujus Eccleſiæ regimen talis eſt Pontifex aſſumendus, qui ad ſimilitudinem quatuor illorum animalium, antè & retrò plenus ſit oculis, ut pleno lumine veteris, & novi Teſtamenti myſteria contempletur, per experientiam videns præterita, & futura prævidens per cautelam. Debet etiam habere ſex alas, ſcilicet ſex legum notitiam; Naturalis, Moſaïcæ, & Propheticæ, Evangelicæ, Apoſtolicæ, & Canonicæ, quibus perfecto libramine inter cœlum volans & terram, de terris ad cœleſtia, & de temporalibus tranſvolet ad æterna. Sanè ad hanc Eccleſiam duo quædam animalia ſunt vocata, utinam plena oculis, & alas habentia, videlicet venerabilis frater noſter *c* Heraclienſis Archiepiſcopus, & dilectus filius *d* Plebanus Sancti Pauli de Venetiis, ſicut per procuratores, tam poſtulantium Archiepiſcopum, quàm eligentium Plebanum fuit propoſitum coram nobis. Propoſuerunt ſiquidem procuratores electorum Plebani, quod cùm Eccleſiâ Conſtantinopolitanâ vacante Canonici Phil. Decanum ſuum ſibi elegerint in Paſtorem, & nos caſſaverimus electionem eandem, quia quibuſdam excluſis, qui adeſſe debuerant, extitit celebrata: ne diu gregi Fidelium deeſſet cura Paſtoris, tam Canonici, quàm quidam alii, qui ſe in electione Conſtantinopolitani Patriarchæ jus habere dicebant, ut de electione tractarent, ad invicem convenerunt. Cúmque ſeptem *e* perſonæ pro ſeptem Præpoſitis ſe offerrent; & quidam alii pro cæteris Prælatis ſe tractatui electionis ingererent,

poſt multam concertationem, tam illas ſeptem perſonas, quàm duas alias ad univerſitatis inſtantiam, quæ tamen duas tantùm voces haberent, ſalvo in omnibus jure ſuo, tam in præſenti, quàm in futuro, pro bono concordiæ receperunt. Sed factum eſt, quod humani generis inimico, qui unitatem Eccleſiæ ſcindere nititur, ſuperſeminante zizania meſſi dominicæ, in duas partes ſunt vota diviſa, novem de Canonicis, & novem aliis prænominatis perſonis poſtulantibus Archiepiſcopum memoratum; & quindecim Canonicis, & Præpoſito SS. Apoſtolorum Plebanum eligentibus ſupradictum, cujus electioni Cantor, qui propter utilitatem abſens erat Eccleſiæ, & ante tractatum electionis per litteras ſuas conſenſum expreſſerat de Plebano, ſi aliis complaceret; & octo alii Canonici, qui electionis tempore non fuere præſentes, ſuum præſtitere conſenſum: & ſic in Plebanum prædictum vota vigintiquatuor Canonicorum, & unius Præpoſiti convenerunt. Dicebant ergo, poſtulantium numerum eſſe minorem, cùm decem & octo tantùm Archiepiſcopum poſtularent, de quibus quoſdam eorum, quos cum præfata proteſtatione ſui juris admiſerant, excludere nitebantur; duos videlicet de Blakerna, & Buccaleone Præpoſitos; quia cùm per exemptionis privilegium à Sede Apoſtolica impetratum ſe ſubtraxerint oneri, tacitè renuntiaſſe videbantur honori, ut ad electionem non pertinerent illius, cui electo nullatenus ſubjacerent. Alii quatuor non erant Præpoſiti, ſed aliarum Eccleſiarum Clerici, qui ſe tractatui electionis ſuorum Præpoſitorum nomine ingerebant, quia eorum domini adeò abſentes erant, quod ad tractatum electionis vocari commodè non poterant, nec debebant; quoniam ſi abſentes poſſent per procuratores adeſſe, vix jura devolverentur abſentium ad præſentes, cùm raró contingeret quod per ſe, vel per alios intereſſe non poſſent. Septimus autem qui præſens extiterat, jam *f* electus, & confirmatus in Archiepiſcopum *g* Vericenſem, & tranſlatus ad ſuam Eccleſiam, poſſeſſionem ejuſdem adeptus fuerat corporalem. Et licèt univerſitas Clericorum quatuor priùs pro ſe poſtularet admitti, quia tamen pars Canonicorum tot nolebat admittere, ne numerus aliorum nimis excreſceret, ita tandem pro bono pacis extitit ordinatum, ut duo tantùm admitterentur ex illis, cum proteſtatione prædicta: & ideò eligentes aſſerebant illos duas tantùm voces, & non cæterorum habere, maximè cùm triginta Præpoſituræ fuerint ad ſeptem redactæ, quæ tamen nondum fuerunt auctoritate ſui judicis approbatæ. *h* Conventuales autem Eccleſias ultra quinque, vel ſex tunc temporis eſſe negabant; & ſi plures fuiſſent, tempore tamen electionis prædictæ Prælatos earum dicebant non fuiſſe præſentes. De malo denique zelo intendebant arguere poſtulantes, eo quòd, ut proponebant, illiteratum & impudicum ex certa ſcientia poſtularant, cujus incontinentiam dicebant per filium in monachatu genitum, paternæ libidinis teſtem poſſe probari. Eundem etiam Archiepiſcopum de ambitione notabant, eo quòd in vigilia *i* Nativitatis Dominicæ ſe ſuæ ſubtraxit Eccleſiæ, ut eſſet in urbe Regia, ubi tunc erat poſtulatio celebranda; & paſſus eſt cum hymno Te Deum laudamus, ſe in ſede locari, in qua profeſtis diebus reſidere conſueverat ipſe Patriarcha. Qui etiam authoritate propriâ bona Patriarchatus poſt mortem Patriarchæ diſtribuens, ejuſdem ſigillo violenter arrepto de ſcrinio Camerarii, litteras quaſdam, quibus illud impreſſit, miſit Ravennam, & quandam pecuniæ ſummam ibi depoſitam authoritate litterarum illarum ſibi fecit afferri, eandemque diſtribuit pro ſuæ voluntatis arbitrio, in Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ præjudicium & gravamen. Quod totum, & alia in Capitulo fuere propoſita, cùm quidam de ipſo poſtulando tractarent. Unde petebant, ut cùm pars poſtulantium Archiepiſcopum eſſet numero minor, inferior zelo, & à ſuo jure ceciderit poſtulando ſcienter indignum, electionem confirmare factam de dicto Plebano canonicè dignaremur. Maximè cùm ipſi uſi fuerint jure communi, perſonam eligibilem eligendo, quod ordinarii juris exiſtit: & alii juris communis contempto beneficio, ad extraordinarium auxilium tranſvolarint. Ad hæc procuratores partis alterius reſponderunt, quod univerſi Prælati Conventualium Eccleſiarum apud Conſtantinopolim exiſtentium, per noſtram conſtitutionem in electione Conſtantinopolitani Patriarchæ jus habent. Unde univerſitas Prælatorum, de qua in eadem conſtitutione cavetur expreſsè, reſtringi non debet ad ſeptem, cùm ratione ſuæ dignitatis in hoc benè fuerit Eccleſiæ memoratæ proviſum: tum ut ſanior haberetur ſuper electione tractatus, cùm integrum ſit judicium plurimorum ſententiis confirmatum: tum etiam, ut per numerum Prælatorum illis poſſet occurri, qui Dei Sanctuarium jure volebant hæreditario poſſidere. Addebant etiam quod præfatæ conſtitutionis beneficium duo exempti Prælati per exemptionis privilegium nullatenus amiſerunt; cùm ea quæ in favorem alicujus introducta ſunt, in ejuſdem læſionem non debeant redundare, & per privilegia Pontificum Romanorum addi, non autem ſubtrahi conſueverit illis, quibus ſpecialiter indulgentur: etiam propter prædictam maximè

rationem

rationem, ut illis obſiſterent prudenter, qui Domini Sanctuarium moliuntur in jus hæreditarium uſurpare. Unde iidem excludi non poterant, nec debebant, ea etiam ratione, quod ſeptem nomine ſeptem Præpoſiturarum, ac duo vice ac nomine vigintitrium Prælatorum pro ipſa Univerſitate fuerint à Canonicis ad tractatum electionis admiſſi: & ſic cùm in poſtulatum vota ſeptem Præpoſitorum, & decem & octo Prælatorum præſentium, & aliorum ſex abſentium, quorum procuratores erant in civitate præſentes, conſenſu mediante illorum duorum concurrerint, pro parte ſua ultra duplo majorem numerum allegabant; cùm in Plebanum quindecim tantùm Canonici & unus Præpoſitus à principio conſenſiſſent, nec aliquid eis juris accreverit in hoc caſu per ſubſequentem conſenſum novem Canonicorum, qui electionis tempore non fuerunt præſentes, nec vocari potuerant commodè, nec debebant. Præſertim cùm octo ex illis *j* tanto tempore fuiſſent abſentes, quod ſecundùm conſtitutionem Patriarchæ ac Capituli Conſtantinopolitanorum, pro Canonicis nullatenus haberentur. Authoritatem etiam introducebant pro ſe, cùm regulariter majoris authoritatis Prælatus quàm ſimplex Canonicus habeatur. Bonum verò zelum ea ratione probabant, quòd Venetum pro vitando ſcandalo, longa converſatione notum, laudabili adminiſtratione probatum, charum Clericis, & acceptum laïcis poſtularant, in quem aſſenſus Principis, Suffraganeorum vota, plebiſque deſiderium concurrebant, nec debebant aliquid ſiniſtrum de illo præſumere, quem & excellentia dignitatis, & communis reddebat fama præclarum. Nec etiam erant adverſarii audiendi, qui promotionis ejus tempore tacuerunt, niſi fortè aliquid novum proponerent, vel quod poſtmodùm didiciſſent. Maximè cùm objectam notam incontinentiæ, ſi qua forſitan præceſſiſſet in ipſo, quod tamen inficiabantur omninò, ſubſequens longæ converſationis deleviſſet honeſtas. Propoſuerunt etiam, quod niſi pars altera ſe ab injuriis temperaret, intendebant quædam proponere, tam in perſonis eligentium, quàm electi. Ad excuſationem verò ejuſdem Archiepiſcopi ſuper objectione ambitus proponebant, quod idem ex honeſta & probabili cauſa Conſtantinopolim venerat, & habebat neceſſe frequenter accedere, tum propter *k* negotia Patriarchalis Eccleſiæ, tum etiam propter exequutionem ultimæ voluntatis Patriarchæ defuncti, ſuæ diſcretioni commiſſæ; qui licèt interfuerit Veſperis & Matutinis in Patriarchali Eccleſia, ob ſolennitatem diei, in loco tamen *l* Decani reſedit, nec aliquid de Patriarchalibus uſurpavit. Ipſum etiam litteratum, etſi non eminenter, competenter tamen eſſe dicebant, ſufficientem intelligentiam & eloquentiam de Scripturis, & in Scripturis habentem. Nihilominus allegantes, quod etſi quædam conventuales Eccleſiæ tunc vacarent, aut forſan propter pauperiem non haberent numerum Clericorum, ipſum Capitulum, aut etiam unus qui vicem Capituli retineret, ad electionem pro Prælato deberet admitti, cùm in talibus ſæpe Capitulum vicem conſueverit ſupplere Prælati, & nomen ac jus univerſitatis multotiens devolvatur ad unum & retineatur in uno. De malo nihilominus zelo arguebantur electores Plebani, eo quòd hominem elegerant, quem electionis tempore credebant in minoribus Ordinibus conſtitutum, aſſerentes quod in vigilia Nativitatis Dominicæ altera pars apud Conſtantinopolim conſenſerat in Plebanum, qui ſe paulò ante apud Venetias fecerat in Subdiaconum promoveri. Ex quo inferebatur, quod ſi hoc actum fuerit ex condicto, non poterat ambitione carere. Si verò præordinatum non extitit, cùm propter locorum diſtantiam hoc ad eligentes tam brevi tempore nequiverit perveniſſe, ſequitur quod ſecundùm conſcientias ſuas ineligibilem eligebant: vel ſi error ad excuſationem accuſatione non vacuam allegetur, in confeſſionem negligentia veniet, quæ ſuper iis non multùm diſtat à culpa. Adjiciebant etiam, quod magis erat extraordinarium conſentire in hominem non ſolùm extra totum Patriarchatum, verùm etiam extra totum Imperium conſtitutum, quàm in vicinum & familiarem ſuffraganeum ejuſdem Eccleſiæ, de cujus Paſtoris electione tractatur. Perſonam quoque Plebani de vehementi ambitione notabant, dicentes quod ipſe per litteras ſuas quoſdam Conſtantinopol. Canonicos expreſsè *m* rogaverat, ut eum in ſuum eligerent Patriarcham; quod pars adverſa negabat. Unde petebant poſtulatores Archiepiſcopi ſæpedicti, ut cùm eſſet pars altera zelo, auctoritate, ac numero minor, caſſato quod factum fuerat de Plebano, poſtulationem ipſorum admittere dignaremur. Verùm quia de iis quæ per aſſertiones partium in judicium deducta fuerunt, nobis non potuit fieri plena fides, quamvis ſuper iis quæ de numero dicta ſunt poſtulantium, per quoddam publicum inſtrumentum, & litteras Vicarii Conſtantinopol. necnon confeſſionem procuratoris partis adverſæ, in judicio quidem factam, ſed poſteà revocatam, pars altera ſuam intentionem aſſereret eſſe fundatam, cauſam ipſam diſcretioni tuæ duximus committendam, per Apoſt. ſcripta mandantes, quatenus ſuper iis & aliis inquiras, ſublato cujuſlibet appellationis obſtaculo, diligentiſſimè veritatem de meritis electi & poſtulati apud Venetias, ubi *n* nati fuerunt, & diutiùs

converſati. De ſtudiis autem eligentium & poſtulantium, & omnibus generaliter, quæ cauſam poſſint inſtruere apud Conſtantinopolin, ubi hujuſmodi poſtulatio & electio celebratæ fuerunt, & ſi partes conſenſerint, procedas hoc modo, ut ſi conſtiterit de mutuo conveniſſe conſenſu, quod ad electionem Patriarchæ ſeptem admitterentur Præpoſiti, ſive per ſeipſos, ſive per alios, & duo alii ex parte Univerſitatis pro cæteris conventualium Eccleſiarum Prælatis; totque tunc temporis Conventuales Eccleſias habuiſſe Prælatos, qui cum ſeptem Præpoſitis & novem Canonicis, quos quidem Canonicos conſtat in poſtulatione præfati Archiepiſcopi conveniſſe, duplo majorem facerent numerum, quàm ſexdecim electores Plebani, tu vice noſtra poſtulationem admittas, niſi probatum fuerit poſtulato aliquid obviare de canonicis inſtitutis, quod promotionem ipſius debeat impedire: ac Plebani electione caſſata, ipſum Archiepiſcopum abſolvas à vinculis, quo Heraclienſi tenetur Eccleſiæ, concedendo ipſum Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ in Paſtorem, & faciendo ipſi per cenſuram eccleſiaſticam, appellatione remota reverentiam, & obedientiam debitam exhiberi. Quod ſi ad faciendum duplo majorem nůmerum ſimul omnes prædicti minimè ſuffecerunt, ſive dignus, ſive indignus ſit poſtulatus, tu poſtulatione repulſâ, electionem Plebani authoritate noſtra confirmes, dummodo nihil obſiſtat eidem, quod ipſum tanto Præſulatu reddat indignum, ad impendendum reverentiam & obedientiam ſibi debitam ac devotam, quoſlibet ſibi ſubjectos, ſi neceſſe fuerit, ſublato appellationis obſtaculo, canonica diſtrictione compellens. Si verò numerus poſtulantium inventus fuerit duplo major, quemadmodum eſt prædictum, & perſona poſtulata indigna reperta fuerit, tu tam poſtulationem quàm electionem non differas reprobare; niſi forſan omnes, aut major pars poſtulantium præſumptione damnabili poſtulaverint ſcienter indignum, ut hac vice meritò debeant eligendi, ſeu poſtulandi poteſtate privari: & in hoc quoque caſu electionem confirmes, ſi de perſona idonea conſtiterit eſſe celebratam. Porrò ſi tam electionem, quàm poſtulationem caſſari contigerit, aut altera partium poſtulante cauſam ad nos inſtructam referri, tu ex parte noſtra diſtrictè præcipias Canonicis & Prælatis, ut procuratores idoneos ad Apoſt. Sedem ſtudeant deſtinare, per quos, aut unum ex iſtis, ſi contigerit approbari, aut alium quem nos eis duxerimus præferendum, aut quem ipſi fortè poſtulaverint, vel elegerint, ſi eis de benignitate noſtra fuerit poſtulandi, vel eligendi conceſſa poteſtas, in Patriarcham recipiant: cùm tantam Eccleſiam nolimus manere diutiùs Paſtoris ſolatio deſtitutam: & ad hæc & alia quæ ipſorum conſenſum deſiderant, eis vices ſuas plenè committant. Tu ergo Deum ſolum habens præ oculis, cum omni ſtudio & cautela ſecundùm præſcriptam formam procedas in negotio memorato, niſi forſan Apoſt. Sedis Legatus prævenerit, per quem unà tecum ipſum negotium expediri ſecundùm præſcriptam formam volumus & mandamus. Datum Signiæ xv. kal. Sept. Pont. noſtri anno XV.

NOTÆ.

1. a NOtario.] Ita reſtituo inſcriptionem, & litteram huius textus ex regeſtro epiſtolarum Innocentii III. edito à Boſqueto, ubi *lib.3.epiſt.*154. reperitur textus hic. De hoc officio Notarii latè agit Cobelius *in notitia Cardin.cap.*52. Maximo Notario commiſſa fuit præſens cauſa, videlicet poſtulationis Heraclienſis Archiepiſcopi, & electionis Plebani S. Pauli: ſed cùm Venetiis perueniſſet, & inde Conſtantinopolim progredi non poſſet, ipſius cauſæ cognitio ſub eadem formula, ſub qua commiſſa fuerat Maximo, delegata fuit Pelagio Cardinali Albanenſi Epiſcopo, ut conſtat ex epiſtola 112. *lib.*4. *ipſius regeſtri*, ibi: *Cum cauſam ſuper poſtulatione, quam de venerabili fratre noſtro... Heraclienſi Archiepiſcopo, & electione de dilecto filio... Plebano S.Pauli de Venetiis in Conſtantinopolitana Eccleſia celebratis, dilecto filio Magiſtro Maximo Notario noſtro duxerimus committendam; & idem proficiſcens uſque Venetias, in negotio pro parte proceſſerit; quia tamen per Venetias Conſtantinopol. tranſitum habere non potuit, cauſam ipſam tuæ fraternitati, de qua plenè confidimus, duximus committendam, per Apoſtolica tibi ſcripta mandantes, quatenus in eadem ſecundum formam comprehenſam in litteris directis ad eundem Magiſtrum, appellatione remotâ procedas. Tu denique frater Epiſcope, ſuper teipſo, &c. Datum Signiæ XIV. Kal.Octob. Pont.N. anno XVI.* Et ex epiſtola 15. ibi: *Alterius abſentiam exequentes, venerabilem fratrem noſtrum P. Albanenſem Epiſcopum, virum litteratum, providum, & honeſtum, quem inter fratres noſtros ſpeciali diligimus charitate, à Latere noſtro Legatum in Conſtantinopolitanum Imperium deſtinamus.* Et ex epiſtola 106.

2\. Textus historia refertur. Huius textus hiſtoria, tam ex Scriptoribus ipſius ſæculi, quàm ex regeſtro epiſtolarum ipſius Innocentii deducta, ita contigit. Defuncto Thoma Mauroceno Patriarcha Conſtantinopolit. qui præerat ipſi Eccleſiæ per annum 1211. & in inobedientia Sedis Apoſtolicæ Græcos fouebat, *cap. licèt, de baptiſmo*, cui etiam ſcribit Innocentius *lib.*1. *regeſt.* 13.*epiſt.*8. actum eſt de eligendo ſucceſſore; & cùm tres fuiſſent poſtulati ad prædictam Eccleſiam, Innocentius III. juris rationibus motus talem poſtulationem irritauit, ſeu potiùs reiecit, ut conſtat ex libro 2. *regeſt.*14. *epiſt.*97. ubi huius poſtulationis caſus refertur: & quia non modicam lucem præſenti deciſioni affert, eam ex editione Boſqueti tranſcribo. [Per litteras veſtras, filii Prælati, noſtro nuper Apoſtolatui reſeraſtis, quod bonæ memoriæ T. Patriarchâ Conſtantinopolitano, apud Theſſalonicam extremâ ægritudine laborante, vos ne circa Patriarchæ ſubſtituendi electionem vobis præjudicium fieret metuentes, in Eccleſia S. Sophiæ, Decano, & Canonicis eiuſdem præſentibus, noſtræ

conſti

conſtitutionis authenticum, quod ſuper forma electionis in Conſtantinopolitana Eccleſia celebrandæ à nobis dudum obtentum fuerat, perlegiſtis. Sed cùm propter quorundam Canonicorum abſentiam certum recipere nequiueritis tunc reſponſum, auctoritate ſtuduiſtis Apoſtolica prohibere, ne ſuper electione in veſtrum præiudicium, ſiue contra mandati noſtri tenorem, aliquid fieret, ad Sedem Apoſt. appellantes. Cúmque die tertia pro recipiendo reſponſo, prout condictum fuerat, veniſſetis, multitudinem Venetorum in eadem Eccleſia inueniſtis, tam in ſtallis, quàm circa altare irreuerenter armatam, & eis, qui electioni ſe Venetorum opponerent, membrorum truncationem, ac mortem, non abſque multis clamoribus intentantem. Vobis autem ſpectantibus de foris, quædam Venetorum Canonicorum pars proſiliens ſubitò de conclaui, ubi fuerant obſerati, nonnullis ex canonicis aliis recedentibus à conſilio eorundem, Decanum eiuſdem Eccleſiæ nominauit. Quod vos extrinſecùs poſiti ſentientes, electioni huiuſmodi ſtuduiſtis contradicere juxta poſſe, in craſtino appellationem priùs ad nos interpoſitam coram Conſtantinopolitani Cleri multitudine innouando. Poſtmodùm verò tres perſonas, videlicet V. F. N. Cremonen. Epiſcopum, & dilectos filios P. tituli S. Marcelli Preſbyt. Cardin. & Magiſtrum R. de Corzon Canonicum Pariſienſ. vnanimiter nominantes, eaſdem à Sede Apoſt. poſtulaſtis, ut earum aliqua juxta noſtræ voluntatis arbitrium præficeretur Eccleſiæ memoratæ. Cùm autem nuper vtriuſque partis procuratoribus propter hoc apud Sed. Ap. conſtitutis, ſuper electione, ac poſtulationibus memoratis inquiſiſſemus pleniùs veritatem, licèt ex parte veſtra, filii Capitulum, propoſitum fuerit, quod priuſquam ſtatutum Apoſtolicum vobis oſtenſum, aut aliqua prohibitio facta fuerit, tractatus habitus fuerat ſuper prædicti electione Decani, quæ nondum extiterat publicata; quia nobis conſtitit euidenter, electionem ipſam à vobis, filii Capitulum, poſt ſtatutum Apoſtolicum vobis oſtenſum, & appellationem ad nos legitimè interpoſitam, quibuſdam excluſis atque contemptis, qui volebant, & debebant pariter intereſſe, minùs canonicè fuiſſe celebratam, ut de cæteris quæ tam contra electionis proceſſum, quàm contra perſonam electi fuere propoſita taceatur; & ad poſtulationes præfatas à vobis, filii Prælati, inconſultè proceſſum: tam illam, quàm iſtas de fratrum noſtrorum conſilio duximus reprobandas, Deuotioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta diſtrictè præcipiendo mandantes, quatenus omni vitio ſimultatis exploſo, tam loco, quàm voto conuenientes in vnum, & S. Spiritus gratiâ inuocatâ, talem vobis perſonam eligatis canonicè in Paſtorem, quæ ſcientiâ, vitâ & famâ præpollens, tanto congruat oneri, & honori, ut veſtris parcatis laboribus, & expenſis, & Apoſtolicum vobis fauorem ex hoc valeatis pleniùs comparare.. Pro certo ſcientes, quia ſi vel perſona non eſſet idonea, vel forma canonica, nos defectum veſtrum authoritate Apoſtolica ſuppleremus. Dat. Laterani Non. Aug. anno X I V.] Hac poſtulatione ita caſſatâ, electores iterum de electione tractantes, in duas partes diuiſi fuerunt. Aliqui poſtularunt Præſulem Heraclienſem; alii verò elegerunt Laurentium Plebanum S. Pauli: & cùm controuerſia talis electionis Innocentio III. proponeretur, ipſe cauſam terminandam commiſit Maximo Notario, cuius delegationis literæ in præſenti referuntur: & cùm Venetiis moratus cauſæ finem non impoſuiſſet, iterum cauſa commiſſa fuit Pelagio Albanenſi Epiſcopo. Exitus tamen huius controuerſiæ, & quis ex ipſis electis confirmatus fuiſſet, non conſtat. Spondanus poſt Baronium *anno* 1215. *num.* 12. exiſtimat præualuiſſe Venetos, & tertium, videlicet Matthæum, electum fuiſſe. Illud liquet, Honorium III. circa expenſas factas in huius litis progreſſu reſcripſiſſe *in cap.* 4. *de conſtit. in* 5. *collect.* in hæc verba: *Vt præteritæ contentionis decisâ materiâ futuris litigiis occaſio amputetur, præſenti authenticâ ſtatuimus, ut expenſa neceſſaria, quas Capitulum Conſtantinopolitanum, vel eius nuncii vacante ſede pro electionis negotio fecerint, de bonis Patriarchatus fiant totaliter, vel reddantur, dummodo ipſi bona decedentis Patriarchæ non occupent, vel vſurpent.* Refertur *infrà hoc tit. cap. vt præterita.*

b *Quatuor Patriarchales.*] De quatuor Sedium origine, & dignitate agemus *in c. antiqua, de priuil.*

c *Heraclienſis.*] Heraclea ciuitas eſt præclara in Thracia, antea Perinthus dicta, ut legitur apud Theodoretum *lib.* 1. *cap.* 28. ad mare ſita prope Byzantium, olim Metropolis prima Orientis, nunc ſecunda poſt Conſtantinopolim. Procopius *lib.* 4. *de ædificiis Iuſtiniani.* Ante Conſtantinum Patriarcha Conſtantinop. conſecrabatur ab Heraclienſi, ut refertur in relatione Synodi Conſtantinop. ad Hormiſdam; ſed poſteà Primatu tranſlato Conſtantinopolim, tantùm Archiepiſcopalis Heraclea remanſit, ut referunt Philippus Berterius *diatriba* 2. Cruzius *in Turco-Græcia, lib.* 4. 3. Heraclea ubi.

d *Plebanus.*] Id eſt Rector, ſeu Parochus Eccleſiæ S. Pauli; plerumque enim Rectores, ſeu Parochi Eccleſiarum Parochialium, appellantur Plebani, ut *in cap.* 2. *ut lite non conteſt.* ubi mentio fit Plebani S. Marci: *cap. ſua* 5. *de officio Vicarii*, ubi agitur de Plebano S. Petri: *cap. ex litteris* 29. *de officio deleg.* ubi mentio extat Plebani S. Sophiæ: & *in cap. ex ratione* 8. *de appellat.* mentio fit Plabani S. Macarii: & *in cap. cùm olim, de præſcript. cap. ad audientiam, de Eccleſiis ædificand. cap.* 1. *ne clerici vel monach.* notarunt Fileſacus *de origine Paroch. c.* 5. Barboſa *de officio Parochi, cap.* 1. *num.* 5. 4. Plebanus quis.

e *Septem perſonæ.*] Quando procurator abſentis ad eligendum admittatur, dicemus *in cap. quia propter, §. vlt. infrà hoc tit.*

f *Electus & confirmatus.*] Vnde ipſo jure vacarunt præbendæ, & beneficia, ſi quæ habebat, *cap. cùm in cunctis, §. cùm verò, ſuprà hoc tit.*

g *Verricenſis.*] Quæ diœceſis eſt in Prouincia Theſſalonicenſi, ut refert Boſquetus *in notis ad Innocent. III. lib.* 1. *epiſt.* 13.

h *Conuentuales.*] Innocentii III. temporibus monachorum Prælati admittebantur ad electionem Epiſcopi, Archiepiſcopive diœceſani, *cap. obeuntibus,* 63. *diſt. cap. cum Eccleſia, de cauſa poſſeſſ.* 5.

i *Natiuitatis Dominicæ.*] Contra canonem 64. Concilii Agathenſis, ubi Patres ſanxerunt, per triennium eſſe ſuſpendendum Prælatum abſentem à ſua Eccleſia nocte ſancta Natiuitatis Domini. 6.

j *Tanto tempore.*] Quodnam tempus illud ſit, dicemus *in cap.* 2. *de clericis non reſident.*

k *Propter negotia.*] Et jure, quia cùm non eſſet ſuperior in tota Orientali Eccleſia, niſi ſummus Pontifex, ad ipſum cura viduatæ Eccleſiæ ſpectabat, ut probat Boſquetus *in notis ad hanc epiſtolam.* 7.

l *In loco Decani.*] Quia Epiſcoporum peregrinorum ſedes erat prima poſt Epiſcopalem, & rogatus frequenter epiſcopalia munia exercebat, & ad prædicandum inuitabatur, ut probat Boſquetus *ad Innocentium d. lib.* 1. *epiſt.* 13. & nos dicemus *in cap.* 2. *de Clericis pereg.* 8.

m *Rogauerat.*] Quod ſine lethali culpa an fieri poſſit, diſputant Barboſa *de poteſt. Epiſcop. tit.* 1. *cap.* 2. Hieronymus Garcia *tom.* 2. *polit. regul. tract.* 9. *difficult.* 4. *dub.* 2.

9. n *Vbi nati.*] Ambo enim, tam electus, quàm poſtulatus, Venetiis nati erant. Vt autem verum ſenſum horum verborum percipiamus, repetendum eſt quod ſæpius in hoc opere notaui, videlicet obſeſsâ à Gallis, & Venetianis Conſtantinopoli, inter alia pacta inter eos inita, quæ referuntur in geſtis Innocentii III. editis à Boſqueto, illud initum fuiſſe, ut ſi Imperium ejus vrbis ad Francos perueniſſet, Sedes Patriarchalis apud Venetos remaneret, ne vtraque poteſtas, temporalis, & ſpiritualis penes vnam gentem reſideret. Vnde cùm Balduinus ex Gallis ſummâ concordiâ Imperator renunciatus eſſet, Thomas Maurocenus ex Venetianis Patriarcha electus fuit; & eo defuncto, cùm de ſucceſſore ageretur, tam electum, quàm poſtulatum natos fuiſſe Venetiis proponitur. Referunt prædictam conuentionem Beſold. *in hiſtor. Conſtantinop. pag.*376. Philippus Berter, *diatriba* 2. *cap.*3. & ex ea lucem accipit textus *in cap. ad decorem* 5. *de inſtit.*

10. o *Confirmes.*] Multa enim exempla, in quibus inſtitutio Eccleſiæ Conſtantinop. facta fuit à R. Pontifice, etiam ſub Græcis Imperatoribus, affert Michael Rouſſellius *lib.*2. *hiſtor. Pontif. juriſd. cap.*1. *num.*12. juxta quem vſum Thomas Maurocenus confirmationem accepit à ſummo Pontifice, ut refert Beſoldus *ubi ſuprà*, *fol.*376. Sed hæc poteſtas per Græcorum ſchiſma denegata fuit; recuperatâ verò ciuitate Hieroſolymorum à Gothofredo Lotharingio, & à Latinis deinceps poſſeſsâ, reſtituta fuit hæc poteſtas R. Pontifici, ad quæ tempora juxta proximè tradita referenda eſt præſens decretalis. Tamen nouiſſimè, cùm poſt reconciliationem factam inter Græcos & Latinos in Concilio Florentino peteret Papa à Græcis, ut eligerent Archiepiſcopum CP. in locum Ioſephi Florentiæ defuncti, noluerunt, dicentes Græcis ſemper moris fuiſſe & inſtituere, & conſecrare ſuum Patriarcham, nec Imperatorem paſſurum Romæ eligi, vel ordinari. Quo tempore Græci Imperatores conſueuerant in poſſeſſionem inducere Patriarcham, dato Pedo Paſtorali, ut refert Codinus *cap.*20. ubi plura Grethſerus.

Ex hac epiſtola, & ejus ſatis diffuſa ſerie communiter deducitur, quod quoties concurrunt electio & poſtulatio, duplò debet eſſe major numerus poſtulantium, quàm eligentium: quam doctrinam examinaui *in cap.*3. *de poſtulat. Prælat.*

C A P V T X L I.

Idem *in Concilio* a *Lateranenſi.*

NE pro defectu Paſtoris gregem dominicum lupus *b* rapax invadat, aut in facultatibus ſuis Eccleſia *c* viduata grave diſpendium patiatur, volentes in hoc & occurrere periculis animarum, & Eccleſiarum indemnitatibus providere, ſtatuimus ut ultra tres *d* menſes Cathedralis Eccleſia, vel Regularis Prælato non vacet, intra quos juſto *e* impedimento ceſſante, ſi electio celebrata non fuerit, qui eligere debuerant, eligendi poteſtate careant ea vice, ac ipſa eligendi poteſtas ad eum qui *f* proximo præeſſe dignoſcitur, devolvatur. Is verò ad quem fuerit devoluta poteſtas, Deum præ oculis habens, non *g* differat ultra tres menſes cum *h* conſilio Capituli ſui, & aliorum virorum prudentium viduatam Eccleſiam de perſona idonea, ipſius quidem *i* Eccleſiæ, vel alterius, ſi dignus non reperiatur in illa, canonicè ordinare, ſi canonicam voluerit effugere ultionem.

N O T Æ.

a LAteranenſi.*] Generali videlicet, celebrato ſub Innocentio III. ubi *cap.* 23. textus hic reperitur, & etiam in quarta collectione, *ſub hoc tit. cap.* 8. De quo Concilio nonnulla adduxi *in cap.*1. *de ſum. Trinit.*

1. b *Lupus rapax.*] Id eſt hæretici, & alii Eccleſiæ hoſtes; illi enim plerumque ſub nomine luporum deſignantur, *cap. poſtquam* 11. 50. *diſt. cap.*20. *actuum Apoſt.* ibi: *Ego ſcio quoniam intrabunt poſt diſceſſionem meam in vos, non parcentes gregi lupi rapaces.* Et *cap. decreto* 11. *in fine*, 2. *quæſt.*6. *cap. inquiſitionis officium* 11. *in fine princip. de hæret. lib.* 6. Probant latè Theologi poſitiui *in cap.*7. *Matthæi, verſu* 13. Lorinus *in d. cap.*20. *actuum Apoſt.* Zerda & Ambianas *ad Tertull. de præſcript.* in illis verbis: *Qui lupi rapaces, niſi ſenſus & ſpiritus ſubdoli, ad infeſtandum gregem Chriſti.* Nicolaus Serarius *tom.*3. *opuſc. lib.*1. *cap.*1. eruditè, ut ſolet, Illuſtriſſimus D. Franciſcus Ramos *pro Epiſcop. Luſit. propoſ. ult.* §. *ult. num.* 103.

2. c *Viduata.*] Eccleſia viduata dicitur, quæ Paſtore caret. Concilium Chalced. *can.*25. *Redditur verò eiuſdem viduatæ Eccleſiæ.* Et *can.*76. Vita Fulgentii *cap.*16. *Nec viduatis plebibus providere Paſtores licebat.* Damaſus Papa *in decretis, cap.*2. *Epiſcoporum conſecratio viduatis Eccleſiis non ſine periculo protelatur.* Collatio Carthag. I. 185. *Aliquantas etiam nunc Cathedras eſſe viduatas.* Et 217. *Etiam Cathedras viduatas, quibus Epiſcopi ordinandi ſunt.* Sidonius *lib.*7. *epiſt.*5. *Quæ nuper ſummo viduata Pontifice.* Notarunt Joannes Sauarus *ibi*, Balſamon *in can.*35. *Synodi Trull.* Cùm enim inter Eccleſiam & ejus Prælatum ſpirituale contrahatur conjugium, *cap. inter, de tranſlat. Epiſcopi*, quemadmodum mulier vidua dicitur defuncto marito, quaſi ſine duitate, juxta illud Virgilii 8. *Æneid.*

Tot ferro ſæuo viduaſſet ciuibus urbem,
Ac multis funeratam.

Horatii *lib.*1. *carmin.*

Vocem dum teneat viduus vir rixit Apollo.

Ita Eccleſia Prælato orbata dicitur viduata. Faciunt textus *in l. qui fœtu* 5. *ff. ad leg. Iul. de vi publ. l. malam* 242. §. *viduam, ff. de v. ſ.* ubi Fornerius & Gentilis: illuſtrauit eruditè Epiſcopus Zerda *tom.*1. *in Iudith, cap.*8. *verſu* 5. *fol.*320. nec ſolùm Eccleſia defuncto Paſtore viduata dicitur, verùm & ſi habeat Epiſcopum electum, aut confirmatum, interim dum non eſt conſecratus, cùm adhuc perfectus ſponſus non ſit, *cap. quoniam*, 100. *diſt.* explicat Franciſcus Hallierius *de ſacris elect. cap. de conſecr. Epiſcop. art.*3. §. 5. *per totum*: ut etiam mulier quæ maritum habet, ſed inutilem, dicitur vidua, *l. finali*, ubi Gloſſa 2. *Cod. ad leg. Flav. de plag.* probat Tiraquellus *ad leges connub. gloſſa* 6. *num.*12.

d *Tres menſes.*] Quod tempus jam præſcrip- 3.
tum erat in Concilio Chalced. *can.*25. relato *in cap.*

cap. quoniam 3. 75. *diſt.* & etiam hoc tempus præſcriptum eſt ad petendam confirmationem, *in cap. quoniam,* 100. *diſt.* & in Concilio Tridentino *ſeſſ.* 25. *de reform. cap.* 6. ubi jubetur, ut Cardinales intra tres menſes conſecrationem accipiant: quam conſtitutionem exponit Gibalinus *in ſynopſi de cenſuris, pag.* 453.

4. e *Iuſto impedimento.*] Quæ exceptio etiam adjicitur *in dict. can.* 25. *Concilii Chalced.* relato *in d. cap. quoniam*, ibi: *Niſi inevitabilis neceſſitas coegeris ordinationis tempus amplius protelari.* Vbi Zonaras, & Balſamon illud exemplum adducunt, ſi fortè ipſam vrbem barbari occupauerint: pro quibus faciunt textus *in cap. fraternitatem* 5. 71. *diſt. cap. prima actione* 13. 16. *quæſt.* 3. Aliam juſti impedimenti cauſam adducit Honorius III. *in cap.* 2. *hoc tit. in* 5. *compil.* in hæc verba: *Sanè ne quis fortè cauſetur, Capitulum S. Iuliani Lemouicen. diœceſis ius eligendi Præpoſitum per decurſum temporis amiſiſſe, nolumus quod tempus lapſum ante conceſſam ſibi eligendi licentiam eis currat; cùm conſtitutio, quæ de huiuſmodi lapſu temporis loquitur, contra negligentiæ vitium fuerit promulgata; & hi dici nequeant negligentes, cum non poſſint eligere: præſertim cum ex dilecti f. n. B. tituli S. Ioannis & Pauli Preſbyt. Card. mandato, noſtram vel ejus tenerentur licentiam poſtulare.* Cùm enim ob negligentiam electorum hæc deuolutio inducatur per lapſum temporis, & impeditis non currat tempus, *cap. finali, hoc titulo, cap. quia, de conceſſ. præb. cap.* 1. *cap. cùm nobis, cap. ex tranſmiſſa, de præſcript. l.* 1. *§. fin. Cod. de annal. except.* ideò ſi ex juſto impedimento electio protelatur, non deuolvitur jus eligendi ad ſuperiorem.

f *Proximo.*] Vt in beneficiis obſeruatur, *cap.* 2. *de conceſſ. præbend.* dicam latè *in cap. licèt, de ſupplend. neglig.*

5. g *Non differat.*] Conſonant textus *in cap. cùm propter, de jurepat.* ibi: *Non differas ordinare;* & *cap. litteras, de ſupplend. neglig.* ibi: *Non differatis.* Vnde ab hac electione jure deuoluto facienda non admittitur appellatio, ut probat Salgado *de protect. Regia, cap.* 11. *num.* 40.

6. h *Conſilio.*] Cùm enim electio ex jure deuoluto competit, cauſæ cognitio deſideratur, & præcedere debet, ut cognoſcatur an ſcientia vacationis adfuerit, an juſtum impedimentum, & tempus elapſum ſit, & alia inquirenda, de quibus Salgado *de protectione d. cap.* 11. *num.* 33.

7. i *Ipſius Eccleſiæ.*] Quia Canonici debebant eligere Prælatum ex corpore ipſius Capituli, juxta adducta *in cap.* 1. *hoc tit.* vnde ex his verbis deducitur, quod quando propter negligentiam patroni deuolvitur electio, ſeu præſentatio ad beneficium, ſeu capellaniam, ad Ordinarium, ſi patronus tenebatur eligere cum aliqua qualitate, veluti conſanguinitatis, gradus, vel certi ordinis, tenetur qui ex jure deuoluto eligit, ſeu præſentat, eligere cum eadem qualitate, ut docent Lambertinus *de jurepatron. lib.* 2. 3. *p. art.* 13. *q.* 7. Gutierrez *conſil.* 1. *num.* 31. & *conſ.* 3. *num.* 15. Petrus Gregorius *de benef. cap.* 34. Selva *eod. tract. q.* 49. Lara *lib.* 2. *de capell. cap.* 6. *n.* 27. Pro qua ſententia expendi poteſt non inſubtiliter textus *in l.* 2. *§. unde bene, ff. de ſuis & leg. hered.* de cuius explicatione, & ratione latè agunt Cuiacius *lib.* 18. *obſeru. cap.* 12. Ant. Faber *lib.* 6. *conject. cap.* 14. & *lib.* 18. *cap.* 14. Amaya *in l.* 1. *Cod. de bonis vacant. lib.* 10. Merillius *lib.* 2. *obſeru. cap.* 11.

COMMENTARIVM.

8. Concluſio probatur.

EX hoc textu talis deducitur concluſio: *Electio Prælati Eccleſiæ Cathedralis, vel Regularis, intra tres menſes fieri debet, aliàs deuolvitur ad proximum ſuperiorem.* Probant textus *in cap. poſtquam* 11. 50. *diſt. cap. obeuntibus, cap. cùm longe* 25. 63. *diſt. cap. de perſona* 4. 65. *diſt. cap. quoniam* 2. 75. *diſt. cap. quoniam* 1. 100. *diſt. cap. litteras, cap. quia, cap. poſtulaſti, de conceſſ. præb. cap. dilectus* 12. *de præbend. cap. quàm ſit* 6. *hoc tit. in* 6. *Clement.* 1. *de ſupplend. neglig.* Concil. Carthag. 5. *can.* 8. Bernenſe *can.* 17. Vvormatienſe *can.* 75. Sexta Synodus Trullana *can.* 35. Trident. *ſeſſ.* 23. *de reform. cap.* 2. Conſonant lex 5. & 8. *tit.* 16. *part.* 1. lex 10. *tit.* 5. *part.* 5. Illuſtrant Pinellus *in authent. niſi, num.* 46. *Cod. de bonis matern.* Flores de Mena *variar. q.* 3. *numero* 22. Petr. Gregor. *lib.* 19. *ſyntag. cap.* 9. Gutierez *lib.* 1. *canonic. q.* 48. Spino *in ſpeculo teſtam. gloſſa* 4. *num.* 12. Solorzanus *tom.* 2. *de jure Ind. lib.* 3. *cap.* 13. *num.* 108. & *lib.* 4. *polit. cap.* 5. Sauarus *in notis ad Sidon. lib.* 7. *epiſt.* 5. Lemaiſtre *de origine Epiſcop. lib.* 9. *cap.* 9. Franciſcus Hallier. *de ſacris elect. cap. de tempore conſecr. Epiſc. art.* 3. *per totum,* Azor 2. *p. inſtit. lib.* 6. *cap.* 14. *q.* 13. Tamburinus *de jure Abbat. tom.* 1. *diſput.* 5. *quæſit.* 7. Joannes Dartis *de benef. ſect.* 6. *cap.* 5. Iulius Lauorus *de elect. cap.* 18. *num.* 12.

9. Ratio dubitandi.

Sed in præſentem aſſertionem pro ratione dubitandi ſic inſurgo: Si aliquâ lege Eccleſiaſticâ præſcriptum eſſet certum tempus ad electionem Epiſcopi faciendam, maximè Concilio Lateranenſi celebrato ſub Innocentio III. ſed hoc Concilio non trium, ſed ſex menſium tempus præfixum eſt, *cap.* 2. *cap. litteras, de ſupplend. neglig. cap.* 2. *cap. quia, de conceſſ. præb.* igitur non intra tres menſes, ſed potiùs infra ſex electio eſt celebranda. Fulcitur hæc difficultas, nam ſi ob aliquam rationem eligentium facultas ad hoc breve tempus eſſet reſtringenda, maximè ne defectu Paſtoris in ſpiritualibus, & temporalibus Eccleſia damnum patiatur, ut in noſtro textu docetur: ſed hæc ratio eſt inſufficiens: igitur & deciſio. Probatur minor primò, quia quoad ſpiritualia Capitulum Sede vacante ſuccedit in omnem juriſdictionem Epiſcopalem, *cap. cùm olim, de majorit. & obed. cap. vnico, eod. titul. in* 6. *cap. penult. & ult. de ſuppl. neglig. lib.* 6. *cap.* 1. *de inſtitut. eod. lib. cap. cum nullus* 3. *de tempor. ordin. eod. lib.* Concil. Trident. *ſeſſ.* 7. *de reformat. cap.* 10. & *ſeſſ.* 23. *cap.* 10. Franciſcus Hallierius *de hierarchia, lib.* 3. *ſect.* 3. *cap.* 3. *art.* 1. *§.* 2. Secundò quoad temporalia, id eſt quoad facultates Eccleſiæ, certum eſt, ſede vacante conſtitui œconomum, qui fructus, & bona adminiſtret, *cap. cùm vos, de officio ordin. cap. ut debitus, de capellis, cap.* 1. *de rebus Eccleſiæ, lib.* 6. *l. omnia, §. hoc, C. de Epiſc. & cler.* vel interventores, qui interim vacantem Eccleſiam curent, præponuntur, de quibus in canone Concilii Macrinenſis, quem ex Ferrando recitat I. Dartis *lib.* 1. *de Epiſcopo, cap.* 1. *pag.* 7. in hæc verba: *Ut interventores Epiſcopi conveniant plebes, quæ Epiſcopum non habent, ut Epiſcopum accipiant: quod ſi accipere neglexerint, remoto interventore ſic remaneant, quandiu ibi Epiſcopum quærant.* Concilium Carthaginenſe 5. *cap.* 8. *cap. conſtitutum* 22. 7. *quæſt.* 1. Igitur ſi nec quoad temporalia, nec quoad ſpiritualia Eccleſia viduata ullum damnum pati valet, fruſtra reſtringitur facultas eligendi Prælatum ad tempus trium menſium.

Hac ratione dubitandi non obſtante, vera eſt præſens Concilii Lateranenſis conſtitutio; & omiſſis quæ de ſupplenda negligentia electorum adducimus *in tit. de ſuppl. neglig.* ratio præcipua præſentis conſtitutionis traditur in illis verbis: *Ne pro defectu Paſtoris, &c.* Ne ſcilicet Eccleſia in ſpiritualibus, & temporalibus grave damnum patiatur. In ſpiritualibus, ſi ob Prælati defectum lupus rapax gregem dominicum invadat; ſi enim Paſtorem diutiùs deeſſe

contingat,

contingat, variis incurſionibus ſuppoſita eſt Eccleſia, cùm Prælati officium ſit invigilare ſuper gregem ſibi commiſſum, *cap. inter cætera, de offic. Ordin.* Fidelibus Sacramenta Confirmationis, & Ordinis adminiſtrare, quorum miniſter ordinarius eſt, ut de Confirmatione probavi *cap. quantò, de conſuetud.* & de Sacramento Ordinis teſtantur PP. Concilii Hiſpal. I. *can.* 5. *&* 6. Toletani VIII. *can.* 7. Florentini ſub Eugenio IV. *de Sacramentis, §. ſextum,* Trident. *ſeſſ.* 23. *cap.* 4. & *can.* 7. *cap.* 1. *§. ad Epiſcopum,* 25. *diſt.* dicemus *in cap.* 1. *de ordinatis ab Epiſcopo*; etiam chriſma conficiendo, & Eccleſias conſecrando, quæ munia obire tantùm poſſunt Epiſcopi, *cap. omnis* 124. *de conſecr. diſt.* 4. *d. cap. illud* 3. 95. *diſt. cap. penult. de conſecrat. Eccleſ.* unde neceſſitatem Epiſcoporum in Eccleſia, tam ad hierarchiæ unitatem, quàm ad hæc munia obeunda, fœliciter propugnarunt Nicolaus Lemaiſtre *integro lib.* 2. *de inſtit. Epiſcop.* Petrus Aurelius, ſeu quivis author vindiciarum cenſuræ Sorbonicæ adverſus ſpongiam Læmelii, Franc. Hallier. *in tomo de hierarchica juriſd.* Deinde in temporalibus etiam grave damnum timetur ex Prælati defectu, qui debet bona Eccleſiæ adminiſtrare, *cap. fin.* 16. *quæſt.* 1. unde diutina Eccleſiæ vacatio valde damnoſa eſt Eccleſiæ, ut probat textus *in cap. quam ſit, hoc tit. lib.* 6. ſic: *Quia gubernationes in quotidianis vitæ commeatibus Prælatorum adminiculo deſtitutæ fatiſcunt*; verba ſunt Concilii Cabilon. II. *can.* 51. refert Burchardus *lib.* 15. *Decreti*, *cap.* 32. Damaſus Pontifex *in decretis, cap.* 2. ibi: *Epiſcoporum conſecratio viduatis Eccleſiis non ſine periculo protelatur.* Prælatus enim eſt proprius, legitimus, & immediatus defenſor Eccleſiæ, *cap. edoceri, de reſcr.* cujus induſtria electa eſt, *cap. fin. de officio Archipresbyt.* Cùm ergo expediat Eccleſiæ diutiùs non vacare, rectè in præſenti ſtatuitur, electores intra tres menſes debere eligere Prælatum. Ideò etiam brevitatem electionis in optando ſtatuit Eccleſia *in Clement. diſpendioſam, de judic. Clement. ſæpe, de V.S.* ut in cauſis electionum breviter & de plano procedatur, ut agnovit Garſias *de expenſis cap.* 20. *num.* 14. & olim in noſtra Hiſpania in Concilio Toletano 12. cautum fuit, ut Toletanus Primas Epiſcoporum electiones confirmaret, ne propter Sedis Apoſtolicæ diſtantiam Eccleſiæ diutiùs vacarent. Ampliùs in præſenti ſtatuitur, videlicet eo tempore trium menſium elapſo, jus eligendi ad ſuperiorem devolvi, electoribus pro ea vice eligendi facultate privatis, ut ſic utilitati Eccleſiæ conſulatur, & non eligentium negligentia compeſcatur. Faciunt textus *in cap.* 2. *verſ. Si autem, cap. litteras, cap. quia, cap. poſtulaſti, de conceſſ. præb. cap. cum te* 22. *de jurepatr. cap. litteras, de ſuppl. negl.* & quæ ibi adducimus. Superior tamen, ad quem devolvitur electio, debet eligere intra eundem terminum, videlicet tres menſes, ex aperta juris ratione, quia cùm ſubrogetur in locum ejus qui eligere neglexit, eodem jure uti debet, ex vulgari principio, Subrogatum ſapere naturam ſubrogantis, *c. ſi eum, §. qui injuriarum, ff. de injuriis, l. unica, §. ſed ut plenius, C. de rei uxor. actione.* Quare cùm Capitulum intra tres menſes eligere teneretur Epiſcopum, ſuperior qui in ejus locum ſucceſſit, infra eundem terminum debet eum eligere.

11. Diſſolvitur dubitandi ratio. Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà expenſa; nam licèt præſens conſtitutio tribuatur Concilio Lateranenſi generali, deducta tamen eſt ex Concilio Lateranenſi celebrato ſub Innocentio III. quod diverſum eſt à Concilio Lateranenſi celebrato ſub Alexandro III. & inter ea illud diſcrimen verſatur, quod in Concilio 1. Later. temporibus Alex. III. præſcriptum eſt tempus ſex menſium eligentibus tantùm circa dignitates inferiores, nec eo tempore negligente Capitulo in electione Epiſcopi, devolvebatur electio ad Metropolitanum, ſed ad Pontificem: Concilio verò 2. Later. ſub Innoc. III. præſcriptum eſt tempus trium menſium electioni Epiſcopi, & ſtatutum ut electio devolvatur ob negligentiam Capituli ad Metropolitanum. Brevius autem tempus præfixum fuit electioni ſuperioris Prælati, quàm aliarum dignitatum, quia ejus defectus pernicioſior eſt Eccleſiæ, ideoque propter majorem Epiſcopi neceſſitatem ejus electionis tempus debuit reſtringi, juxta rationem textus *in cap. ubi* 3. *hoc tit. in* 6. Docuerunt Cujacius *in cap.* 4. *de conceſſ. præb.* Petrus Gregorius *de elect. cap.* 13. *num.* 6. Duarenus *lib.* 5. *de ſacris Eccleſ. cap.* 5. Acuña *in cap. poſtquam,* 50. *diſt.* Garcia *parte* 10. *de benefic. cap.* 2. *n.* 3. Barboſa *de poteſt. Epiſc. allegat.* 1. *num.* 39. Nec augmentum ipſius difficultatis obſtat; nam licèt Capitulum ſuccedat in juriſdictione Epiſcopi, Sede vacante, nihilominus Eccleſia Paſtore deſtituta eſt, & legitimo defenſore caret, *cap. fin. ne Sede vac.* & præcipua Epiſcopalia munera, quæ ratione ordinis exercentur, à Capitulo exerceri non valent. Nec etiam quod de œconomo dicebamus obſtat, quia eodem modo ſatisfaciendum eſt.

Ex ſuprà dictis lucem accipit textus *in cap. cùm dilectus* 12. *de conceſſ. præb.* ubi aſſeritur Concilium Lateranenſe quod præſcripſit tempus electionibus, & in pœnam negligentium, jus devolutivum ad ſuperiorem, non habere locum in Epiſcopatibus, & majoribus dignitatibus: igitur etſi Capitulum Eccleſiæ Cathedralis, vel Regularis negligat eligere Prælatum, non inde electio devolvitur ad ſuperiorem. Cujus textus interpretatio ex dictis provenit; nam ibi agitur de Concilio Lateranenſi celebrato ſub Alexandro III. in quo, ut ſuprà dixi, nihil cautum fuit circa electionem Epiſcopi, nec in ea ad Metropolitanum jus devolvebatur, donec Concilio Lateranenſi, de quo in hoc textu, trimeſtre aſſignatum fuit Epiſcopi electioni, & jus devolutivum ad proximum ſuperiorem introductum. 12. Exponitur cap. cùm dilectus, de conceſs. præb.

Superiori aſſertioni obſtat textus *in cap. cùm noſtris, de conceſſ. præb.* ubi docetur ſex menſium tempus præfixum in Concilio Lateranenſi celebrato ſub Alexandro III. habere locum etiam in Præpoſitis: ex quo ſic argumentor. Præpoſitura eſt dignitas major, & Præpoſitus Epiſcopo, Abbati, ſeu Decano æquiparatur, *cap.* 1. *de ætate & qualit.* & tamen ad ejus electionem non tres menſes, ſed ſex aſſignantur: igitur quia in dignitatibus etiam majoribus Concilium primum Lateranenſe, non ſecundum ſub Innocentio III. celebratum, locum habet. Pro cujus textus ſolutione dicendum eſt, in Præpoſiti electione Concilium Lateranenſe II. attendi debere, cùm ſit major dignitas, & caput Collegii, ut poſt Gloſſam *in cap. nulla, de conceſſione præbendæ,* docet Cironius *in cap.* 2. *de electione, in quinta compilatione.* Nec obſtat textus *in dicto cap. cùm noſtris,* qui loquitur in Præpoſitura, quæ aliquando non eſt caput Collegii, vel Eccleſiæ: unde cùm in ea ſpecie accipiatur pro minori dignitate, ideò tempus aſſignatum in primo Concilio Lateranenſi attenditur. 13. Intelligitur caput cùm noſtris, de conc. præb.

CAPUT

CAPUT XLII.

Idem *in a eodem.*

QUia propter diverſas electionum formas, quas quidam invenire conantur, & multa impedimenta evenirent, & magna pericula imminent Eccleſiis *b* viduatis: ſtatuimus, ut cùm electio fu.rit celebranda, præſentibus omnibus qui debent, & volunt, & *c* poſſunt commode intereſſe, *d* aſſumantur tres de *e* collegio fide digni, qui *f* ſecretè & ſigillatim vota cunctorum exquirant, & in ſcriptis redacta, mox *g* publicent in communi, nullo prorſus obſtaculo appellationis interjecto: ut is *h* collatione habitâ eligatur, in quem omnes, vel major, vel *i* ſanior pars conſentit: vel ſaltem eligendi poteſtas aliquibus *j* viris idoneis committatur, qui vice omnium viduatæ Eccleſiæ provideant de Paſtore: al.ter electio facta non *k* valeat, niſi fortè communiter eſſet ab omnibus, quaſi per *l* inſpirationem, abſque vitio celebrata. Qui verò contra præſcriptas formas eligere attentaverit, eligendi ea vice poteſtate *m* privetur. Illud autem penitus interdicimus, ne quis in electionis negotio procuratorem conſtituat, niſi ſit abſens in loco, de quo debeat advocari, juſtoque impedimento detentus venire non *n* poſſit: ſuper quo, ſi opus fuerit, fidem faciat *o* juramento; & tunc, ſi voluerit, uni committat de *p* collegio ipſo vicem ſuam. Electiones quoque *q* clandeſtinas reprobamus, ſtatuentes ut quàm citò electio fuerit celebrata, ſolemniter publicetur.

NOTÆ.

1\. a EOdem.] Concilio videlicet Lateranenſi ſub Innocentio III. celebrato, ubi *can.* 24. repetitur textus hic, & in quarta collectione, *ſub hoc tit. cap.9.* De quo Concilio egi *in cap.1. de ſumma Trinit.* In præſenti textu Innocentius III. formam electionibus eccleſiaſticis præſcripſit, admiſſo triplici eligendi modo, videlicet per inſpirationem, compromiſſum, & ſcrutinium.

2\. b *Eccleſiis viduatis.*] Ex his verbis deducit in præſenti Gloſſa, hanc conſtitutionem tantùm locum habere in electionibus Prælatorum Eccleſiarum tam Cathedralium quàm Regularium, ex quorum defectu dicitur Eccleſia viduata, ut probavi in textu antecedenti: non autem præſentem conſtitutionem procedere in electione dignitatum inferiorum, vel Prælatorum Collegiatarum Eccleſitrum. Gloſſam ſequuntur Julius Lavorus *de elect. cap.*19. Lotterius *de re beneſic. lib.* 2. *q.*19. *n.*10. Sylveſter, Miranda, & alii laudati à Barboſa *de Canon. cap.*38. Illud etiam certum eſt, relatis verbis comprehendi electionem, tam regularium, quàm ſecularium Prælatorum: quod etiam ſuadetur ex ſequentibus. Primò, nam PP. Concilii in hoc textu intendebant conſulere Eccleſiis viduatis: ſed æqualiter Eccleſiæ viduatæ dicuntur defectu Prælati ſæcularis ac regularis, *cap. ne pro defectu, cap. officii, hoc tit.* igitur tam Prælati ſæculares, quàm regulares præſenti conſtitutione comprehenduntur. Deinde quia plerumque electiones Epiſcoporum, & Prælatorum regularium coæquantur, *cap. cupientes, hoc tit. in* 6. igitur eadem forma in eis debet obſervari. Unde electio Prælati regularis nulla erit, ſi non obſerventur quæ ut eſſentialia formæ in hoc textu præſcribuntur, licèt quoad alia accidentalia forma mutari poſſit. Ita docent Tamburinus *tom.1. de jure Abbat. diſp.5. quæſ.5.* Barboſa *de jure Eccleſ. lib.2. cap.45.* Garcia *tomo* 2. *polit. diffic.1. dub.1.* quod etiam procedit poſt Concil. Trid. *ſeſſ.25. de Regul. cap.6.* quia per illud nihil immutatum eſt, ut docuerunt Lezana *tomo* 3. *regul. verbo Electio, num.*2. Pellizarius *tract.9. p.2. q.2.*

3\. c *Et poſſunt commodè.*] Quando abſentes vocandi ſint, & ex qua regione, dixi *in cap. cùm inter, hoc titulo.*

d *Aſſumantur tres.*] Ab ipſo Capitulo: ſed utrum numerus iſte ita præſcriptus ſit, ut augeri, minuſve non poſſit, ſub lite eſt. Non poſſ. augeri, vel minui, ita ut aucto, vel minuto, electio nulla fit, docent Suarez *de relig. tom.4. tract.8. lib 2. cap.5.* Tamburinus *ſup. q.7. n.7.* Barboſa *d. lib.1. juris eccleſ. cap.19. n.190.* Sed contrarium, videlicet pro opportunitate loci, & numero eligentium poſſe augeri, vel minui, rectiùs defendunt Pellizarius *d. tract.9. cap.2. q.4.* Portel. *in dubiis regul. verbo Electio, n.*13. Peyrinis *in formul. lit. E, cap.5. num.*2. latè Lezana *tom.* 4. *in relect. de elect. appoſita in fine libri*, Garcia *d. tom.2. polit. diffic.5. dub.5.*

e *De collegio.*] Hæc circumſtantia, ut ſcrutato- 4.
res ſint de corpore Capituli, eſſentialis eſt; unde ſi extranei eligantur, electio nulla erit. Barboſa *dicto cap.19. num.*186. Tamburinus *ubi ſuprà, num.*9. Julius Lavorus *cap.19. num.*45. Pellizarius *ſup. n.*25. Garcia *ſup. n.*3.

f *Secretè, & ſigillatim.*] Quod duobus modis 5.
fieri poteſt. Primò cùm electores coram ſcrutatoribus viva voce eligunt, & aliqui, vel omnes ſcrutatores ſuffragia ſcripturæ tradunt. Secundò ſi unuſquiſque ex eligentibus ſuffragium ſuum ſcripto deferat adeò occultè ut nec ipſis ſcrutatoribus notum fi.t, juxta Concil. Trid. *ſeſſ.25. de Regul. cap.6.* & ea quæ addunt Tamburinus, Garcia & Pellizarius ſuprà laudati: & an ſuffragium neceſſariò voce præſtandum ſit, dicemus *in cap. Eccleſia 44. hoc tit.*

g *Publicentur ſtatim.*] Antequam à loco electio- 6.
nis diſcedant ſcrutatores, vel ad alios actus ſe convertant, unoque contextu; ut in teſtamento condendo præſcribitur *in l. hæredes, ff. qui teſtamenta.* Vota autem in communi publicari dicuntur quando integrè eorum numerus publicè congregationi propalatur, non explicando quot ex ipſis in unam, vel in aliam perſonam conſenſerint; ſed tantùm proferendo numerum perſonarum, quæ ſuffragium habuerunt: quæ ſolemnitas eſſentialis eſt, ut certior fiat collatio ſuffragiorum, & ut publicato ſcrutinio non poſſint electores variare, *cap. publicato, hoc tit.* docent Petrus Gregorius *de elect. cap.* 16. *n.*11. Tamburinus *d. q.5. n.*15. Garcia *ubi ſup. dubit.7.* Julius Lavorus *de elect. cap.19. num.*160.

h *Collatione facta.*] Hæc collatio fit numeri ad 7.
numerum, zeli ad zelum, meriti ad meritum, *cap. in Geneſi, cap. Eccleſia, cap. Cumana, hoc tit.* ut ſic

poſſit

poſſit cognoſci, an ſanior, an major pars elegiſſet: hodie autem ceſſat hæc collatio poſt Tridentinum *ſeſſ.25. de regul. cap.6.* ubi ſtatuitur, ut in electionibus tantùm major pars reſpectu numeri, non verò ſanior attendatur.

i *Major & ſanior.*] Juxta ea quæ adducemus *in cap. Eccleſia 57. hoc tit.*

j *Aliquibus viris.*] De electione per compromiſſum egi *in cap. cauſam 8. hoc tit.*

8. k *Facta non valeat.*] Licèt Suarez, Sanchez, & alii relati à Barboſa *d. cap. 19. num.131.* tenuerint, ex his verbis non irritari ipſo jure electionem, ſed potiùs eſſe irritandam; contrarium tamen, videlicet electionem ipſo jure nullam eſſe, meritò defendunt Julius Lavorus *de elect. cap.19. num.10.* Tamburinus *d. diſp.5. quæſt.22. num.9.* Barboſa *d. cap.19. n.131.* Garcia *d. difficult.5. dub.2.*

9. l *Per inſpirationem.*] Electio per inſpirationem contingere dicitur, cùm communi conſenſu, Spiritu ſancto ultrò impellente, concordi animo, omnibus poſtulantibus quis eligitur; quam formam in electionibus Rom. Pontificum aliquando obſervatam legimus, ut retuli *in cap. 5. hoc tit.* in electionibus verò inferiorum Prælatorum rarò contingit. De ea electionis forma latè agunt Samuelius *de elect. diſput.1. controv.3.* Lavorus *eod. tract. cap.7.* Hieronymus Garcia ſuprà, *dub.1.* Cohelius *in notit. Cardin. cap.13.*

10. m *Privetur.*] Per ſententiam, non ipſo jure, *cap. Cumana, hoc tit.* unde ſecundam electionem factam ab ipſis electoribus ante ſententiam declaratoriam, defendunt Lotherius *de re benefic. lib. 2. quæſt.19. num.66. & 67.* & *lib.3. quæſt.17. num.105.* Tondutus *reſol. canonic. q.17. num.6.*

11. n *Non poſſit.*] Cùm abſens elector, qui de jure vocandus eſt, juſto impedimento detentus venire non poteſt, procuratorem ad ſuffragium præſtandum conſtituere valet, *cap. ſi quis 46. hoc tit. lib.6.* Tamburinus *d. diſput.5. quæſt.4.* Hieronymus Garcia *tom.2. polit. regul. difficult.2. dub.5.* Viſcherius *de electione Regis Roman. pag.77.* Petrus Gregorius *lib. 1. partit. tit. finali, cap.4.* Patianus *de probat. lib.4. cap.30.* Non tamen hoc abſolutè procedit, ſed certis concurrentibus conditionibus. Prima, ut ſit elector abſens in eo loco, ubi vocari debeat, & ubi venire poſſit. Secunda ut juſto impedimento detineatur. Quæ ſi non concurrant, procurator conſtitutus non admittitur, *cap. ſcriptum*, juncta integra, *hoc tit.* proſequitur alia de ipſo procuratore Julius Lavorus *de elect. cap.17. ex num.32.*

o *Juramento.*] Ob rationem textus *in cap. is cui, de officio deleg. lib.6.*

12. p *De ipſo collegio.*] Et qui aliàs per ſe ſuffragium non habeat, *cap. penult. §.porrò, hoc tit. in 6.* & ſi procurator extraneus conſtituatur, & cæteri electores conſentiant, valebit electio, ut docent Tamburinus *ubi ſuprà, num.1. & 2.* Hieronymus Garcia *d. dub. 1. num. 8.* Non poteſt tamen abſens mittere votum in ſcriptis, *d. cap. ſi quis 46. hoc tit. in 6.* niſi contrarium conſuetudine introductum ſit, ut in aliquibus Religionibus obſervari teſtantur Garcia *ubi ſuprà, num.8.*

13. q *Clandeſtinas.*] Clandeſtina electio dicitur, quæ fit ſingulariter, & per occulta conventicula, *cap.2. diſt.79.* quando non fuit facta publicatio, *cap.unico, ut eccleſiaſtica beneficia:* quæ meritò reprobatur, quia cenſetur fraudulenta & doloſa, *l.finali, ff. de ritu nuptiar. cap. cùm inhibitio, §.1. de clandeſtin. deſponſ.* explicat Julius Lavorus *de elect. cap.18. num.9.*

CAPUT XLIII.

Idem *in* a *eodem.*

QUiſquis electioni de ſe factæ per ſæcularis poteſtatis *b* abuſum conſentire præſumpſerit contra canonicam *c* libertatem, & electionis commodo careat, & ineligibilis fiat, nec abſque diſpenſatione ad aliquam valeat eligi poteſtatem: quinimò qui electionem hujuſmodi, quam irritam eſſe cenſemus, præſumpſerint celebrare, ab officiis & beneficiis *d* ſuſpendantur, eligendi tunc poteſtate privati.

NOTÆ.

1. a *Eodem.*] Concilio videlicet Lateran. *cap.25.* ubi extat hæc deciſio, quæ etiam reperitur apud Antonium Auguſtinum *ſub hoc tit. cap.10.*

b *Poteſtatis abuſum.*] Ut ſi laicus interſit ut elector, *cap. cùm terra, cap. quod ſicut, hoc tit.* aut cùm immediatè propter laicum eligitur, tunc enim per abuſum poteſtatis laicalis electus dicitur, cùm aliàs niſi propter laicos non eligeretur: quo modo hæc verba accipiunt Petrus Gregorius *lib.4. partit. tit.7. cap.2.* Tamburinus *de jure Abbat. tomo 1. diſput.5. quæſit.22. num.11.* Barboſa *in præſenti.*

2. c *Libertatem.*] Verendum enim erat in hoc caſu, ne laici deinceps uſurparent facultatem ſe ingerendi electionibus eccleſiaſticis, ac per conſequens cum plena libertate non fierent, contra earum naturam, *cap. dilectiſſimi 8. quæſt.1. cap. ſacroſancta, hoc tit.*

3. d *Suſpendantur eligendi.*] Ex his verbis deducitur, ſuſpenſum à beneficio non ideò eſſe privatum eligendi facultate, cùm poſt pœnam ſuſpenſionis à beneficio inflictam, ut diverſa pœna apponatur privatio facultatis eligendi, ut etiam contingit *in cap. cùm in cunctis, §.ult. hoc tit.* Illud autem in præſenti difficile videtur, quomodo videlicet ſi ſuſpenſio in hoc textu erat, non ſolùm à beneficio, verùm & ab officio, ut diverſa pœna ponitur privatio eligendi, cùm in ſuſpenſione ab officio comprehenſa eſſet? Sed reſpondendum eſt, ut diverſam pœnam poni à ſuſpenſione ab officio privationem juris eligendi, quia inter eas magnum dabatur diſcrimen; pœna enim privationis juris eligendi incurrebatur ipſo jure, ibi, *privati*; pœna verò ſuſpenſionis ab officio & beneficio, poſt ſententiam, ibi, *ſuſpendantur.* Ita noſtrum textum interpretatur P. Suarez *de cenſuris diſput.25. ſect.1. n.35.* Gibalinus *eod. tract. pag.544. in principio.* Niſi dicamus, per illa verba, *eligendi poteſtate privati*, non infligi pœnam privationis facultatis eligendi ut diverſam, ſed tantùm explicari effectum ſuſpenſionis contractæ, ut Patres Concilii affirmant, ita electionem celebrantes eſſe ſuſpendendos ab officio, & beneficio, & per conſequens ſuſpenſione incurſa, eſſe privatos facultate eligendi. Cui expoſitioni favent verba relata, prout leguntur tranſpoſita *in d.c.25. Concilii.*

COMMEN

COMMENTARIVM.

4. Concluſio probatur.

EX hoc textu talis deducitur aſſertio: *Electus per laicos ad beneficium eccleſiaſticum, electionis commodo caret, & ineligibilis manet, donec cum eo diſpenſetur.* Probant textus *in cap. ſi quis deinceps 12. cap. quoniam 13. cap. ſi quis Epiſcopus 14. cap. ſanè 15. cap. conſtitis 17. cap. nullus 18. cap. ſi quis 19. cap. per laicos 20. cap. quoniam 21. 26. quæſt. 7. cap. laici 38. diſt. cap. cunctis 41. 16. quæſt. 2. cap. nullus 17. cap. relatum, de jurepatron. cap. Maſſana, hoc titulo.* Gregorius VII. in Synodo Romana, *cap. 2.* ibi: *Nullus Presbyter miniſterium Eccleſiæ, vel ipſam ab aliquo accipiat, niſi ab Epiſcopo, qui injungat ſibi curam & obedientiam.* Concilium Turon. ſub Carolo, *can. 15.* Moguntin. ſub Arnulpho, *can. 5. Interdicendum videtur clericis, ſive laicis, ne quis cuilibet presbytero præſumat dare Eccleſiam ſine licentia & conſenſu Epiſcopi ſui.* Vvormatienſe *can. 57. Nullus laicus presbyterum in Eccleſiam mittere, vel ejicere præſumat.* Naunetenſe *can. 16.* Saleguſtadienſe *can. 20.* Biterrenſe *can. 21.* Pictavienſe *can. 1. Decrevit ſancta Synodus, ut nullus Epiſcopus, Abbas, Presbyter, vel qualibet perſona de Clero accipiat de manu Regis, vel Comitis, vel cujuſlibet laicæ perſonæ donum Epiſcopatus, Abbatiæ, vel Eccleſiæ.* Lateran. ſub Alex III. *in appendice, part. 1. cap. 9. Eccleſias & decimas de manu laicorum ſine conſenſu Epiſcoporum recipere prohibemus.* Lateran. ſub Leone X. *ſeſſ. 9. & 10.* extravagans *Debent, de officio ordin.* inter communes. Alia juris teſtimonia congeſſerunt Antonius Auguſtinus *in epit. juris Pontif. lib. 6. tit. 11.* Creſpetius *in ſumma, verbo Beneficia, pag. 74.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti,* & *in d. cap. ſi quis deinceps,* Petr. Gregor. *de elect. cap. 5.* & *lib. 4. partit. tit. 7. cap. 2.* Boëtius Epon. *tom. 1. qq. heroicar. tit. de beneficiis, n. 10.* Renatus Chopinus *de ſacra polit. 1. cap. 1.* Lambertinus *de jurepatron. 3. p. lib. 2. art. 12.* Petrus Marcha *lib. 8. concordiæ juris, cap. 19.* Michael Rouſſelius, ſeu ipſe Archiepiſcopus Marcha, *lib. 2. hiſtor. Pontif. juriſd. cap. 1. 6. 7. & 8.* I Dartis *in d. cauſa 16. q. 7.* & *de beneficiis ſect. 6. c. 1.* Acuña *in cap. nullus, 63. diſt.* Bellarmin. *lib. 1. de clericis, cap. 7.* & *in Apolog. contra Regem Angliæ, cap. 6. fol. 72.* Martha *de juriſd. 4. p. caſu 47. per totum,* Salcedo *de lege polit. lib. 1. cap. 12. n. 35.* Dadinus Alteſſerra *de Ducibus lib. 1. cap. 8.* Theophilus Raynaud. *tom. 12. tract. Mala è bonis, &c. fol. 128.*

5. Impugnatur tradita aſſertio.

Sed hæc aſſertio ita illuſtrata difficilis redditur ex eo; nam ſi veterum Patrum, & ſcriptorum monumenta repetamus, nihil uſitatius inveniemus, quàm Epiſcopos, Abbates, & ſimiles Prælatos de manu Principum Eccleſias immediatè accepiſſe. Sic Eccleſiæ Arvernenſi Apollinaris à Theodorico Rege Epiſcopus datus fuit, & poſt eum Quintianus Epiſcopus impoſitus, & mortuo Quintiano, ab eodem Rege datus fuit Antiſtes Gallus, contemptis votis Trevirenſium, qui virum ſanctum ſibi in Epiſcopum expetebant. Gallo ſuffectus fuit Cautinus à Theodobaldo Rege, omiſſo Catone jam electo conſenſu Cleri, ut refert Gregorius Turon. *lib. 3. hiſt. cap. 2. & 16.* & *lib. 4. cap. 5. 7. & 18.* A Sigiberto Rege electus fuit Gregorius Epiſcopus Turonenſis, teſte Fortunato *lib. 5. cap. 2.*

Huic Sigibertus ovans favet, & Brunichildis honorè
Judicio Regis nobile culmen adeſt.

Immò tam Epiſcopi, quàm Abbates inveſtituram ſuæ dignitatis à Regibus, & Principibus ſæcularibus accipiebant, fidelitate illis promiſsâ, Carnotenſis *epiſt. 60. Quod autem ſcripſiſti, prædictum electum inveſtituram Epiſcopatus de manu Regis accepiſſe, nec relatum nobis ab aliquo qui viderit, nec cognitum.* Et *epiſtol. 190. & 236.* D. Bernardus *epiſt. 170.* Quare in Germania, vacante Eccleſiâ virga Paſtoralis, & annulus deferebantur ad Imperatorem, qui Epiſcopum, vel Abbatem per ſe electum per virgam, & annulum inveſtiebat. Referunt Author vitæ S. Othonis Epiſcopi Rambergenſis, *cap. 3.* ibi: *Quoties Epiſcopus aliquis deceſſiſſet è vita, Eccleſia, cui præfuerat, baculum & annulum ad Imperatorem tranſmittebat, ab ejus aula petens ſibi dari Epiſcopum.* Guillelmus Tyrius *lib. de bello ſacro, cap. 13. Inoleverat enim conſuetudo, præſertim in Imperio, quod deſunctis Eccleſiarum Prælatis, annulus & virga Paſtoralis ad Dominum Imperatorem dirigebatur; unde poſtmodum unumquemlibet de familiaribus & Capellanis ſuis inveſtiens, ad Eccleſiam vacantem dirigebat, ubi Paſtoris fungeretur officio, non expectata Cleri electione.* Sugerius Abbas *in oratione Trevirenſis Archiep. ad Paſchalem II. in Ludovico Craſſo,* ibi: *Temporibus anteceſſorum noſtrorum ſanctorum Apoſtolicorum virorum Magni Gregorii, & aliorum, hoc ad vim Imperii pertinere dignoſcitur, ut in majorum electione hic ordo ſervetur, antequam electio in palam proferatur, ad aures Domini Imperatoris perferre, & ſi perſonam deceat, aſſenſum ab eo ante factam electionem aſſumere: deinde in conventu ſecundum canones, petitione populi, electione Cleri, aſſenſu honoratorum præferre conſecratum liberè, nec ſimoniacè ad Dominum Imperatorem pro Regalibus, ut annulo & virga inveſtiatur.* Nec tantùm Reges, verùm etiam Duces & Comites Eccleſias ad libitum concedebant, ut de Duce Moſellanorum refert Sigibertus anno Chriſti 109. *Dux Moſellanorum Deodericus poſt fratrem ſuum Alberonem dato Epiſcopatu Metenſium filio ſuo adhuc puero, tutorem ei ſubſtituit ipſum Deodericum.* De Ducibus Normanniæ idem refert Ordericus Vitalis *lib. 3. hiſtor. Eccleſ. in Guillelmo II.* ibi: *Dux autem petitioni eorum acquievit, & præfato viro, qui electus erat per Gambutam, Ivonis Epiſcopi Sagienſis exteriorem Abbatiæ poteſtatem dedit.* De Comite Cameracenſi hæc refert Valdricus Noviomenſis *lib. 3. cap. 11. Poſt obitum verò Domini Abbatis Vvenrici, duos Abbates, alterum poſt alterum Comes Raynerius ſubſtituit.* Et generaliter de Proceribus Galliæ refert Ordericus Vitalis *libro 4. hiſtoriæ,* hæc verba: *Sicut tyronibus ſua à Principibus erogabantur ſtipendia militiæ; ſic quibuſdam coronatis pro famulatu ſuo dabantur à laicis Epiſcopatus & Abbatiæ, Eccleſiarum Præpoſituræ, Archidiaconatus, & Decaniæ, aliæque dignitates & poteſtates Eccleſiaſticæ.* Plura referunt Theophilus *dict. tom. 12. ex fol. 128. uſque ad 130.* Alteſſerra *d. cap. 7.* igitur ſi à laicis licet accipere inveſtituram, & collationem Eccleſiarum, multò magis electioni de ſe factæ à laicis licebit conſentire. Accedit praxis Hiſpaniæ & Galliæ eligendi Epiſcopos, ac Prælatos ſuperiores per Reges, quam probavi *in cap. 2. hoc tit.* igitur licet à laicis Eccleſias accipere.

Quâ dubitandi ratione non obſtante, vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, olim in Eccleſia abuſum introductum fuiſſe accipiendi inveſtituras Eccleſiarum per laicos. Ita vocabant intruſionem aliquorum in beneficia per poteſtatem laicam. Nam veſtitura idem ſonabat ac poſſeſſio, ut ex variis locis Capitularium probat P. Sirmundus *ad Capitul. Caroli, tit. 39.* Inveſtitura ergo idem erat quod immiſſio in poſſeſſionem, quæ quoad Epiſcopatus, & Abbatias fiebat, dato per Principem baculo & virgâ, ut referunt Juretus *ad epiſt. 8. Ivonis,* Theophilus *d. tom. 12. fol. 128.* Et licèt ſimiles inveſtituræ prohibitæ reperirentur *in can. 30. Apoſtolor.* & Nicæna Synodo ſub Adriano II. 6. De inveſtituris.

act.8. & 10. tamen poſtea per duo ſæcula, ab anno videlicet 1077. ad annum 1169. prædictæ inveſtituræ valdè uſitatæ fuerunt, non obſtantibus diuturnis, & aſperrimis Pontificum contentionibus cum Principibus. Demùm improbatæ & damnatæ fuerunt à Gregorio VII. in Synodo Romana, his verbis: *Quoniam inveſtituras Eccleſiarum contra ſtatuta SS. PP. à laicis perſonis in multis partibus cognovimus fieri, & ex eo plurimas perturbationes in Eccleſia oriri, ex quibus religio Chriſtiana conculcatur, decernimus ut nullus inveſtituras Epiſcopatus, vel Abbatia, vel Eccleſiæ de manu Imperatoris, vel Regis, vel alicujus laica perſona, viri vel fœmina ſuſcipiat. Quod ſi præſumpſerit, recognoſcat inveſtituram illam Apoſtolica auctoritate irritam eſſe, & uſque ad dignam ſatisfactionem excommunicationi ſubjacere.* Urbanus II. idem ſtatuit in Concilio Claromont. *can.16.* ibi: *Interdictum eſt, ne Reges, vel alii Principes aliquam inveſtituram de eccleſiaſticis honoribus faciant.* Refert Vvilielmus Malmeſburienſis *de geſtis Pontif. Angliæ, lib. 2. de Urbani Concilio*, per hæc verba: *In hoc Concilio Papa cum omnibus ſententiam excommunicationis vibravit in laicos inveſtitores Eccleſiarum, & inveſtitos à laicis, & in taliter inveſtitos conſecrantes, & in illos qui pro eccleſiaſticis honoribus laicorum homines fiunt.* Idem ſtatuerunt Paſchalis II. & Calixtus II. ut refert Abbas Vvindocinenſis *in opuſc. ad Calixtum Papam, cap.3. & 4. Inveſtituram per virgam & annulum accipere, niſi à ſuo conſecratore, manifeſtum eſt eſſe damnoſum, quia nulli laico licet illa Eccleſia ſacramenta dare, ſicut et non licet Epiſcopum conſecrare.* Et cùm hæc controverſia de inveſtituris agitata eſſet anno 1119. in Concilio Rhemenſi, & anno 1122. in Concilio Lateran. ſemper Calixtus II. ſimiles inveſtituras damnavit: quæ Concilia edidit Balluzius *ad Marcham lib.8.cap.21.* Idem etiam ſtatuerunt Alexander II. & III. Et tandem Innocentius III. *lib. 1. epiſt. 47.* ſtatuit ne defuncto Epiſcopo annulus ejus, & baculus Principi mitterentur, ut moris erat, ibi: *Cùm te, vel aliquem ſuffraganeorum mori contigerit, baculus paſtoralis & annulus in Eccleſia remaneant propria, ſub fideli cuſtodia conſtituti ad ſucceſſoris uſum, cùm Deo favente conſecrationem acceperit.* Et *lib.2. epiſt.87.* talem conſuetudinem corruptelam appellat. Plura de his inveſtituris, quæ magnas clades Eccleſiæ irrogarunt, cumulant Baronius *tom. 11. anno 1077.* & *tom.12. anno 1116.* Boëtius Epon. Friſius *qq. heroicar. de jure ſacro, lib.1. de regalibus, num. 26. & 217. cum ſequentibus*, Juretus *in notis ad Epiſtolas 60. 190. 233. & 236. Ivonis Carnotenſis*, Jacobus Grethſerus *in apolog. pro Baronio contra Goldaſtum, cap.1.* & *contra replicat. lib.2. cap.1. & ſequenti*, Boſquetus *in notis ad Innocentium III. lib.2. regeſt.15. epiſt.78. & 87.* Vincentius Cabotius *lib. diſput. de jure publico, cap.5.* Antoninus Diana *part. 10. tract.1. reſol.5. & 6.* Petrus Marcha *lib.8. concord. cap.19. cum ſequent.* Michael Rouſſelius, ſeu quivis auctor eſt hiſtoriæ Pontif. juriſd. *cap.5.* cum cautione, nec ſine delectu legendus; alii apud Chriſtophorum Beſoldum *tom.1. polit. diſſert. de Majeſt. in genere, ſect.2. de Eccleſiæ Majeſtatis jure, cap.4. num. 1. & 2.* Joannes Cochier *in vindiciis libert. Eccleſiæ, 2.part. cap.4. & 5.* Theophilus Raynaud. *d. tom.12. tract. Mala è Bonis Eccleſiæ, ſect.2.* Alteſſerra *de Ducibus, cap.7. per totum*, Franc. Florens *ad tit. de tranſlat. in fine.*

7. Ratio decidendi.

Unde apparet vera ratio præſentis deciſionis; jam enim à primis Eccleſiæ temporibus variis conſtitutionibus prohibitum legimus, à laicis, & per manus ipſorum Eccleſias, vel eccleſiaſtica beneficia accipere, ut conſtat ex variis canonibus congeſtis à Gratiano *in cauſa 16. quæſt. 7.* Et contra accipientes Eccleſias à laicis variæ ſunt ſtatutæ pœnæ: excommunicatio *in cap. quoniam 25. 16. quæſt. 7.* depoſitio à miniſterio eccleſiaſtico, *cap. quia 6. de jurepatron.* inhabilitas ad beneficia eccleſiaſtica, in præſenti textu, & aliis ſuprà relatis; & magna cum ratione, nam Eccleſia ſemper curavit arcere laicos ab adminiſtratione, & diſpoſitione rerum eccleſiaſticarum, *cap. 1. hoc titulo, cap.2. de judiciis*, ne laicis invadentibus electionem, & prædictam diſpoſitionem libertas eccleſiaſtica minueretur, laicique immiſcerentur negotiis eccleſiaſticis. Et quia agentes & conſentientes pari pœnâ puniuntur, ut vulgò docetur *ex cap.1. de officio deleg.* inde non ſolùm illi, qui à laicis eliguntur, verùm qui hujuſmodi electioni conſentiunt, æqualiter puniuntur. Et quia debet quis puniri in eo, in quo peccavit, *cap. nemo, de temporib. ordin. lib.6.* ideò & clerici in electione delinquentes, & electioni conſentientes, privantur poteſtate eligendi, & inhabiles redduntur ad beneficia eccleſiaſtica.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta; nam quæ in ea expendebamus, procedunt cùm inveſtituræ in uſu, ſeu potiùs abuſu erant, cùm adhuc Romani Pontifices ſimilem abuſionem propter potentiam Principum extirpare nequibant, uſquedum Gregorius VII. & alii ſtrenui in eo opere adjutores eam improbarunt, & damnarunt, ut referunt Juretus & Theophilus ſuprà citati. Nec augmentum ipſius difficultatis refragatur; nam magni noſtræ Monarchæ, ut Patroni Eccleſiarum Cathedralium præſentant R. Pontifici Epiſcopos ab eo confirmandos, non autem propria auctoritate Eccleſias conferunt, ut pluribus relatis probat, & ut ſolet, illuſtrat Illuſtriſſimus D. Franciſcus Ramos *in memor. ad Alex. VII. pro Epiſcopat. Luſitaniæ, propoſ.1. in principio*, & nos aliqua dedimus *in cap.2. hoc tit.* 8. Diſſolvitur dubitandi ratio.

Superiori aſſertioni primò adverſatur textus *in cap. dilecto*, *de teſtib.* ubi proponitur Joannam Comitiſſam Flandriæ, de qua mentio fit *in cap. finali, de conceſſ. præb.* litem diſceptaſſe coram tribus delegatis ſuper donatione & collatione ſex præbendarum, cum Præpoſito Arrienſi: & cùm ex juſta cauſa unus ex judicibus rejectus eſſet, alius in ejus locum ſuffectus fuit. Supponitur ergo collationem à laica perſona accipi poſſe: igitur licet impunè de manu laici Eccleſiam accipere. Cui difficultati ex ſuprà traditis ſatisfacit Boëtius Epon. *tom.1. quæſtionum, num.2.* aſſerendo Joannam Conſtantinopolitanam, Balduini Imperatoris filiam juſpatronatus obtinuiſſe in Eccleſia Arrienſi; unde ratione ipſius juriſpatronatus potuiſſe præbendas in ea Eccleſia, & in aliis à ſe, vel à majoribus fundatis donare; quo caſu non accipitur beneficium de manu laici, cùm ejus collatio à proprio Epiſcopo fiat. 9. Exponitur cap. dilecto, de teſtibus.

Eodem etiam modo intelligendus eſt textus *in cap. cùm inter, de conſuet.* in illis verbis: *Decanatum & præbendam ipſius Eccleſiæ idem Rex, & progenitores ſui conferebant, diœceſano etiam Epiſcopo inconſulto.* Ex quibus verbis manifeſtè deducitur, laicum poſſe conferre Eccleſiam proprio jure: igitur licet à laicis Eccleſias accipere. Cui difficultati ſatisfaciendum eſt ex ſuprà dictis, videlicet Eccleſiam S. Petri de Curia Cenomanenſis, ratione juriſpatronatus ſpectare ad Regem Angliæ; unde ratione ipſius juriſpatronatus poterat ad Decanatum, & alias præbendas Canonicos præſentare. Nec obſtat verbum illud *conferebant*; quod non nudam præſentationem, ſed collationem omnimodam, etiam Epiſcopo inconſulto, demonſtrat; nam verba ſuprà relata 10. Exponitur cap. cum inter, de conſuetud.

tantùm

nem, ſed collationem omnimodam, etiam Epiſcopo inconſulto, demonſtrat; nam verba ſuprà relata tantùm continent ſimplicem partis narrationem, non autem Pontificis deciſionem, quæ diverſa fuit: nec Pontifex decidit collationem inconſulto Epiſcopo potuiſſe ad Regem Angliæ, vel ejus progenitores ſpectare. Eadem ſolutione exponendus eſt textus *in cap. ad ſupplicationem, de renunc.* juncto Boërio *ubi ſuprà*, *num.* 3.

11. Intelligitur caput 1. de uſuris.

Adverſatur ſuperiori aſſertioni textus ſingularis, & valde difficilis *in cap. 1. de uſuris*; ubi cùm generaliter Clericis interdicatur uſuras exercere, prohibetur etiam fructus rei pignoratæ retinere, ſed eos debere deductis expenſis in ſortem principalem imputari; & ſtatim hæc adjiciuntur verba loco exceptionis: *Niſi fortè Eccleſia beneficium fuerit, quod redimendum ei hoc modo de manu laïci videatur.* Ex quibus verbis apertè deducitur, licere non ſolùm beneficium, Eccleſiaſque de manu laïci recipere, verùm & ab eis redimere: igitur licebit liberè Eccleſias, ſeu beneficia accipere à laïcis. Agnoverunt difficultatem Gloſſa in eo textu, *verbo Beneficium*, Hoſtienſis, Panormitanus, & omnes ferè antiquiores, qui ut eam exponant, varios caſus fingunt, & ſupponunt. Sed illis omiſſis altiùs repetenda eſt interpretatio illius textus. Obſervandum enim eſt, olim in Gallia ad inſtar beneficiorum temporalium, ſeu feudorum, in quibus pro mutatione Dominorum, vel vaſſallorum redemptiones feudorum fiebant, introductam fuiſſe ſimilem redemptionem in Eccleſiis & Altaribus; nam cùm primis Eccleſiæ ſæculis monachi tantùm laïci eſſent, nec ſibi, nec aliis ſacramenta adminiſtrarent, & ita decimas nullo jure percipere valerent, uſu receptum fuit, ut per alios clericos decimas, & redditus Eccleſiarum perciperent, id eſt, ut conſtituerentur plebani, ſeu parochi, qui Sacramenta Fidelibus adminiſtrarent, & monachi decimas perciperent, & mortuo ipſo Parocho, qui in ejus locum ſubſtituebatur, decimas redimebat ab Epiſcopo proprio, & à monachis qui eas percipiebant: cujus corruptelæ expreſſa mentio extat *in cap. quæſitum, 1. q. 3.* in illis verbis: *Quia quidam ſimoniacæ pravitatis uſus in Galliarum partibus jam diutius inolevit, ut Eccleſiæ, vel decimæ, quæ vulgari vocabulo apud eos Altaria nuncupabantur, monaſteriis datæ, ſæpius ab Epiſcopis ſub palliata avaritia vendantur, mortuis nimirum, ſeu mutatis clericis, quos Perſonas vocant. Nos, auctore Deo, venalitatem omnimo, tam ex rebus, quàm ex miniſteriis eccleſiaſticis propellentes, hoc ulteriùs fieri auctoritate Apoſtolica prohibemus, ſicut etiam præbendas omnes venundandas interdicimus. Porrò quæcumque altaria, vel decimas ab annis triginta, & ſupra ſuper hujuſmodi redemptione poſſediſſe monaſteria noſcuntur, quietè deinceps & ſine moleſtia quælibet eis poſſidenda firmamus, ſalvo utique Epiſcoporum cenſu annuo, quem ex iiſdem altaribus habere dicti ſunt.* Goffridus Vindocin. *lib. 3. epiſt.* 12. Joan. Sariſbar. *lib. 7. epiſt.* 17. Ivo Carnot. *epiſt.* 12. ibi: *Maximè quod apud nos, qui altari non ſerviunt, de altari vivunt: à quo ſacrilegio cum eos abſterrere velim monendo, increpando, excommunicando, altaria à me redimere nolunt ſub nomine perſonæ, ſicut à prædeceſſoribus meis ex prava conſuetudine redemerunt.* Plura de hac redemptione Eccleſiarum adducunt Joan. Dartis *in cap. 4. 1. q. 3.* Boſquetus *ad Innoc. lib. 1. epiſt.* 23. & Nos *in cap. 1. de capellis monach.* Nec ſolùm monachi ita Eccleſias accipiebant, ut ab eis redimerentur, verùm & ſingulares homines laïci, ut ex Carnotenſi probat Joan. Dartis *ubi ſuprà.* Unde percipitur mens Alexandri III. *in d. cap. 1. de uſur.* docet enim Clericos mutuantes pecuniam laïcis ſub pignore, debere fructus ipſius rei pignoratæ in ſortem imputare, niſi fortè Eccleſiam de manu laici jure pignoris acceperint, & hoc modo eam redimere curaverint; tunc enim fructus ipſius Eccleſiæ non imputantur in ſortem principalem, cùm ab injuſto poſſeſſore, laico videlicet, hoc modo Eccleſia redimatur. Et hæc eſt, ni fallor, vera illius textus interpretatio: ſi alius meliorem afferat, ſponte illi herbam tradam. Etiam præſenti aſſertioni obſtat textus *in cap. dilectus* 94. *de præbendis*, cujus interpretationem in ejus notis dabimus.

CAPUT XLIV.

Idem *in* a *eodem.*

Nihil eſt, quod Eccleſiæ Dei magis officiat, quàm quod indigni aſſumantur Prælati ad regimen animarum. Volentes igitur huic morbo neceſſariam adhibere medelam, irrefragabili conſtitutione ſancimus, quatenus cùm quiſquam ad regimen animarum fuerit electus, is ad quem pertinet confirmatio, diligenter *b* examinet & electionis proceſſum, & perſonam electi, ut cùm omnia ritè concurrerint, munus ei confirmationis impendat: quia ſi ſecus fuerit incautè præſumptum, non ſolùm dejiciendus eſt indignè promotus, verùm etiam indignè promovens *c* puniendus. Ipſumque decrevimus hac animadverſione puniri, ut cùm de ipſius conſtiterit negligentia, maximè ſi hominem inſufficientis ſcientiæ, vel inhoneſtæ vitæ, aut ætatis illegitimæ approbaverit, non ſolùm confirmandi primum ſucceſſorem illius careat poteſtate, verùm etiam ne aliquo caſu pœnam effugiat, à perceptione proprii beneficii ſuſpendatur, quouſque, ſi æquum fuerit, indulgentiam valeat promereri. Si verò convictus fuerit in hoc per malitiam exceſſiſſe, graviori ſubjaceat ultioni. Epiſcopi quoque tales ad ſacros Ordines, & Eccleſiaſticas dignitates promovere procurent, qui commiſſum officium ſibi dignè valeant adimplere, ſi canonicam ipſi cupiunt effugere ultionem. *d* Cæterùm qui ad Romanum pertinent immediatè Pontificem, ad percipiendam ſui confirmationem officii ejus ſe conſpectui, ſi commodè poteſt fieri, perſonaliter præſentent, vel perſonas tranſmittant idoneas, per quas diligens inquiſitio ſuper electionibus & electis poſſit haberi, ut ſic demùm per ipſius circumſpectionem ſui plenitudinem officii aſſequantur, cùm eis nihil obſtiterit de canonicis inſtitutis. Ita quod interim valdè remoti, videlicet ultra Italiam conſtituti, ſi electi fuerint in concordia, diſpenſativè propter neceſ-

ſitates Eccleſiarum & utilitates, in ſpiritualibus & temporalibus adminiſtrent; & ſic tamen, ut de rebus eccleſiaſticis nihil penitus alienent. Munus verò benedictionis, ſeu conſecrationis recipiant, ſicut hactenus recipere conſueverunt.

NOTÆ.

1. a *Eodem.*] Concilio videlicet Lateranenſi *can.* 26. ubi reperitur textus hic, & in quarta collectione, *ſub hoc tit. cap.* 11.

2. b *Examinet.*] Ad eum ſpectare examen electi, ad quem ejus confirmatio pertinet, probavi ſuprà *in cap. poſtquam* 3. *hoc tit.*

3. c *Puniendus.*] Hanc priorem textus partem de pœnis eligentium indignos ad officia & dignitates eccleſiaſticas, expoſui *in cap. cum in cunctis*, §. *ult. hoc tit.*

4. d *Cæterum.*] Hanc ſecundam textus partem expoſui & illuſtravi *in cap. noſti*, *c. tranſmiſſam, hoc tit.*

CAPUT XLV.

Honorius III. a *Conſtantinop.*

UT præteritæ *b* contentionis deciſâ materiâ, futuris litigiis occaſio amputetur, præſenti authentica ſtatuimus, ut expenſæ neceſſariæ, quas Capitulum Conſtantinopolitanum, vel ejus nuntii, vacante Sede pro electionis negotio fecerint, de bonis Patriarchatus fiant totaliter, vel reddantur, dummodo ipſi bona decedentis Patriarchæ non *c* occupent, vel uſurpent.

NOTÆ.

1. a *Conſtantinop.*] Ita etiam legitur *in cap.* 4. *de conſtit. in* 5. *compil.* ex qua textum tranſcribo. De ea collectione egi *in cap. penult. de conſtit.* & de Eccleſia Conſtantinopol. *in cap. quanto, de conſuet.*

2. b *Contentionis.*] Hujus contentionis hiſtoriam retuli ſuprà *in cap. ſcriptum.*

3. c *Occupent.*] De bonis decedentis Prælati, ſeu ſpoliis Epiſcoporum agemus *in cap.* 1. *de teſtam.* de fructibus verò Sede vacante perceptis, *in cap. cum vos* 4. *de officio Ordin.*

CAPUT XLVI.

Idem *Electo* a *Lugdunenſi.*

CUm poſt petitam *b* inſtanter, & demùm obtentam venerabilis fratris noſtri quondam Lugdunenſis Archiepiſcopi ceſſionem vota Canonicorum Lugdunenſium in te tunc ipſorum Præpoſitum concorditer conveniſſent; quia tandem examinato, ſicut decuit, proceſſu electionis tuæ, invenimus eam poſt publicatum *c* conſenſum, & collationis tractatum aliquandiu fuiſſe *d* protractam, aſſenſumque tuum, priuſquam electus fuiſſes, requiſitum, electionem eandem ex ipſius dumtaxat inordinato proceſſu, juſtitia caſſavimus exigente.

NOTÆ.

1. a *Lugdunenſi.*] Ita etiam legitur in quinta collectione, *ſub hoc tit. cap.* 1. & hiſtoriam hujus textus intendit referre Jacobus Severtius *in chronologia Lugdun. Præſulum*, ita ut in præſenti agatur de Lugdunenſi Archiepiſcopo Joanne II. de quo agemus *in cap. cum Marthæ, de celebrat. Miſſar.* Sed hæc hiſtoria temporibus Honorii III. minimè conſonat: quare Innocentius Cironius *in notis ad hunc textum*, rectè exiſtimat legendum eſſe, *Electo Lundenſi*, quod mendum in hoc Decretalium volumine plerumque reperiri jam obſervavi *in cap.* 2. *de conſuet.* Quæ emendatio faciliùs ſuadebitur ſi repetamus hiſtoriam veram hujus textus. Sciendum enim eſt, temporibus Honorii III. anno videlicet 1222. magnum illum Archiepiſcopum Andream Sunonem, morbo afflictum Archiepiſcopatui renuntiaſſe, & à civitate Lundenſi ſeceſſiſſe in inſulam apud Eſcanenſes, Iſtoa dictam; poſt cujus Præſulis renunciationem de Romani Pontificis conſenſu factam, à Capitulo Lundenſi Præpoſitus ipſius Eccleſiæ electus fuit in Archiepiſcopum: ſed ejus electione caſſata ab Honorio III. in præſenti, Petrus Saxonis electus fuit ſolenniter, & Eccleſiæ ipſi præfuit anno 1224. ut ex chronico Henrici Regis refert Cironius *in præſenti.*

2. b *Inſtanter.*] Epiſcopi enim, & Archiepiſcopi debent inſtanter licentiam cedendi petere à Romano Pontifice, nec anteà renunciare valent, *cap. niſi cum pridem, de renunciat.* ubi probabimus.

3. c *Conſenſum.*] Licèt poſt electionem celebratam eligentes debeant electionem electo præſentare, & ejus conſenſum petere, *cap. quàm ſit* 6. *cap. nulli* 8. *hoc tit. in* 6. ante electionem tamen propter ambitionis ſuſpicionem electus non debet conſenſum, ſeu voluntatem explicare.

4. d *Protractam.*] Unde peccatum fuit in forma electionis; ſiquidem facta collatione ſuffragiorum, & regulato ſcrutinio, electio publicari debet, ut jam ſuprà notavimus *in cap. quia propter* 41. *hoc titulo.*

CAPUT

CAPUT XLVII.

Idem *P. Bolcen, Priori Sanctæ a Barbaræ, Lexovienſis Diœceſis, & Magiſtro V. de Capella, Cancellario Rhotomagenſi.*

CONſtitutis in præſentia noſtra procuratoribus dil. f. S. *b* Tauricen. Ebroïcen. & *c* S. Leofredi de Cruce Abbatum, ac monaſterii *d* Fiſcan. dil. f. n. *e* B. SS. Joannis & Pauli Presbyterum Cardinalem dedimus auditorem, coram quo propoſuerunt procuratores prædictorum Abbatum, quod vacante præfato monaſterio, quod immediatè ad Romanam Eccleſiam pertinet, monachi ejuſdem loci, contemptis præfatis Abbatibus, qui commodè poterant, & debebant de jure vocari, ad electionem Abbatis temerè procedentes, H. quondam Abbatem *f* S. Judoci, ad ejuſdem regimem minùs idoneum eligere præſumpſerunt: quare petebant electionem hujuſmodi penitus irritari. Quum autem procuratores ipſorum Abbatum juſſi eſſent exprimere, *g* quo jure ipſi Abbates deberent electioni Abbatis ſupradicti monaſterii *h* intereſſe, reſponderunt quod olim cùm aſſumerentur in ſuorum monaſteriorum Abbates, fuit ſpecialiter indultum ab Abbate & Conventu monaſterii Fiſcan. ut haberent vocem in Capitulo eorundem. Nos autem rationem hujuſmodi frivolam reputantes, de conſilio fratrum noſtrorum perpetuum ſilentium impoſuimus Abbatibus prædictis.

NOTÆ.

1. a SAncta Barbaræ.] Ita reſtituenda eſt inſcriptio ex quinta collectione Honorii III. ubi *ſub hoc tit. cap. 5.* reperitur textus hic. Monaſterium hoc S. Barbaræ in Diœceſi Lexovienſi, eſſe Ordinis Divi Auguſtini refert Cironius *in præſenti.*

2. b *Tauricen.*] *Taurini* legendum eſt, ut legitur in ſexta collectione; quod monaſterium eſt Ordinis D. Benedicti, Congregationis S. Mauri, in urbe Ebroïcenſi, quod conſtruxit Richardus Dux, qui Normannos rexit an. 943. ut referunt fratres Sarmatani *tom. 4. Gallia Chriſt. fol.* 859. De Diœceſi Rhotomagenſi jam nonnulla adduxi *in cap. 24. de reſcr.*

3. c *S. Leofredi.*] Monaſterium de Cruce S. Leofredi eſt Ordinis D. Benedicti, Diœceſis Ebroïcenſis, in pago Madriacenſi conſtructum à S. Leofredo, apparitione Crucis ibidem viſæ, ditatum à S. Andoëno Archiepiſcopo Rhotomagenſi: quare aliquando appellatur monaſterium B. Crucis S. Andoëni, ut referunt Yepes *tom. 2. chron. D. Bened. an.* 677. fratres Sarmatani *tom. 4. Gallia, fol.* 321. Richardus ex gremio ipſius Eccleſiæ aſſumptus fuit, & ejus electionem confirmavit Innocentius III. *lib. 2. epiſt.* 89.

4. d *Fiſcan.*] Fiſcanum monaſterium SS. Trinitati dicatum, ampliſſimum & opulentiſſimum, eſt Ordinis D. Benedicti, quod condidit, ſeu potiùs reſtauravit Richardus primus Dux Normanniæ, ut referunt fratres Sarmatani *tomo 4. Gallia, folio* 375. Yepes *tomo 2. chron. D. Bened. an.* 659. & *tomo 5. an.* 990. Rodulphus Glaber *lib. 5. hiſtoria Galliæ, cap.* 28. ejus meminit Ivo Carnotenſis *epiſt.* 32. *&* 99.

e *B.*] Bertrandus videlicet Cardinalis Sanctorum Joannis, & Pauli: qui titulus Cardinalitius ſpectat ad Baſilicam S. Laurentii, ut probat Cohelius *in notitia Cardinal. cap.* 6.

5. f *S. Judoci.*] In ſexta collectione legitur *S. Vindoci*, & Cironius in præſenti exiſtimat rectiùs legendum eſſe *S. Windoci*, quod eſt monaſterium Ordinis D. Benedicti in Diœceſi Morinenſi, de quo Aubertus Miræus *cap.* 31. Si retineatur *S. Judoci*, monaſterium hoc eſt in Diœceſi Ambianenſi, de quo plura fratres Sarmatani *tomo 4. Gallia, fol.* 539. Yepes *centuria 2. anno* 645.

g *Quo jure.*] Non ut nomen actionis exprimerent, quod Jure Canonico, & noviori Cæſareo neceſſarium non eſt, *cap. dilecti, de judic.*

h *Intereſſe.*] Licèt regulariter poſſeſſor non te- 6.
neatur reddere cauſam, ſeu edere titulum ſuæ poſſeſſionis; immò interrogatus cur poſſideat, ſufficienter reſpondeat, Quia poſſideo, *l. in ſpeciali 63. ff. de rei vind. l. ult. C. eod. tit. l. extat alias decretum, ff. de jure fiſci, l. cogi 11. C. de petit. hæredit. l. 2. C. de probat.* plures cumulat Parexa *de inſtrum. edit. tit. 5. reſol. 7.* tamen ſi jus commune reſiſtat poſſeſſori, tenetur edere titulum poſſeſſionis, ut docet Parexa *ubi proximè.* Unde cùm in præſenti Abbatibus reſiſteret jus commune, quod dictat monachum eodem tempore duobus monaſteriis non eſſe præficiendum, *cap. ne nimia, de relig. domib.* ideò ſi intendebant admitti ad electionem Abbatis monaſterii Fiſcanenſis, debebant priùs edere, ſeu probare titulum quaſi poſſeſſionis juris eligendi.

COMMENTARIUM.

EX hoc textu communiter deducitur, Abbatem 7.
unius monaſterii non habere jus eligendi Prælatum in alio monaſterio exempto, etiamſi monachi illi jus ſuffragii concedant. Ita docent poſt antiquiores *in præſenti*, alii relati à Barboſa *in hoc textu*, Cironius *in quinta compilat. ad hunc text.* quæ communis doctrina impugnatur ea juris conſideratione, nam jus præſtandi ſuffragium in alicujus electione poteſt concedi ab ipſis electoribus, *cap. ſcriptum, hoc tit.* igitur ſi Abbatibus SS. Taurini & Leofredi conceſſum erat jus eligendi Abbatem à monachis Fiſcanenſibus, virtute illius conceſſionis ad electionem admitti valebant. Augetur difficultas hæc ex deciſione textus *in cap. Eccleſia, de cauſa poſſeſſ.* ubi illi, qui jure admitti non poterant ad electionem Epiſcopi, admittuntur virtute quaſi poſſeſſionis eligendi, in qua erant. Sed hac difficultate non obſtante verum eſt, monachum unius monaſterii electum in Abbatem alterius, non poſſe ad electionem Prælati prioris monaſterii admitti, quia cùm ad electionem Prælati tantùm admittantur qui ex Capitulo, propriaque Congregatione ſunt, *cap. 1.* ubi probavi, *hoc tit.* & monachus electus in Abbatem alterius monaſterii, amittat gradum, & ſedem in priori, quia duobus monaſteriis adeſſe non poteſt, *cap. ne nimia, de relig. dom.* inde non admittitur, tanquam extraneus ad electionem Prælati prioris mo-

naſterii. Nec difficultas ſuprà allata obſtat, cui ut ſatisfaciant Interpretes in præſenti, varia adducunt, quibus omiſſis placet ſententia Gofridi, quam ſequitur Cironius *in præſenti*, videlicet hoc monaſterium eſſe exemptum, & immediatè ſubjectum Romano Pontifici, ut ex hujus textus contextura liquet; unde ſine Pontificis licentia non poterant monachi jus præſentandi ſuffragium illis qui illud non habebant, præſtare. Nec obſtat textus *in d. cap. cùm Eccleſia*; nam in præſenti nulla erat adhuc quaſi poſſeſſio acquiſita Abbatibus, immò etſi fuiſſet quæſita, cùm illis reſiſteret jus commune, in ea tueri non debebant, juxta adducta *in cap. querelam 24. hoc tit.* unde tam in judicio poſſeſſorio, quàm petitorio ab electione excluſi fuerunt Abbates SS. Taurini, & Leofredi in præſenti.

CAPVT XVLIII.

Idem a *Rhotomagenſi Capitulo.*

Eccleſia veſtra deſtituta *b* Paſtore, & votis veſtris, cùm de futuri Prælati haberetis ſucceſſione tractatum, in diverſa diviſis, quidam in Thomam, quidam in Cancellarium, & quidam ſingulariter in ſingulares perſonas ejuſdem Eccleſiæ conſenſiſtis: unde cùm ſuper his in noſtra, & fratrum noſtrorum præſentia multa fuiſſent hinc inde propoſita, invenimus quod illi qui ſua in Thomam deſideria direxerunt, licèt partem majorem facerent, partium comparatione minorum; non tamen ad majorem partem Capituli pervenerunt. Conſideravimus nihilominus, quod poſt publicationem conſenſuum, & collationis tractatum, ad electionem nullus habitus eſt proceſſus, quanvis *c* deportationis ſolennitas etiam poſt *d* appellationem legitimam fuerit ſubſequuta, quod pro electione non deceret, nec expediret *e* haberi: unde de fratrum noſtrorum conſilio, quod factum eſt de Thoma, caſſavimus, petitione conſentientium etiam in Cancellarium non admiſſâ.

N O T Æ.

1. a R*Hotomagenſi.*] Ita ètiam legitur in quinta collectione, *ſub hoc tit. cap. 6.* De Eccleſia Rhotomagenſi egi *in cap. cùm contingat 24. de reſcr.*

b *Paſtore.*] Cironius in præſenti exiſtimat agi de electione Theobaldi in locum Roberti Pulli, qui deceſſerat anno 1221. & anno 1222. Theobaldus Theſaurarius ipſius Eccleſiæ ei ſuffectus fuit pridie nonas Septembris, de cujus ordinatione hæc fatur Albericus *in chron.*

Succeſſit non laude minor, nec moribus impar,
Forma gregis, vitâ clarus, verboque Robertus.
Huic eſt ſcribendus THEOBALDUS, obinde canendus,
Quòd laudare piam ſatagebat ubique Mariam.

Floruit ipſe uſque ad annum 1229. & eo defuncto, cùm duo contenderent de ipſa Eccleſia, quia Thomas de Freavilla Decanus electus fuerat ab una parte, Cancellarius verò ab alia, Dei providentiâ utroque cedente, Mauritius inſtitutus fuit ab Honorio Tertio, caſſata utraque electione in præſenti textu: idem referunt Chenu *in ſerie Præſulum Rhotomag.* Fratres Sammatani *tomo 1. Galliæ Chriſt. fol. 585.* Sed falluntur omnes qui hoc contigiſſe credunt anno 1231. nam cùm Honorius III. deceſſiſſet an. 1227. quomodo poterat caſſare electionem Decani, & Cancellarii, & Mauritium inſtituere? Quare credo, in præſenti agi de ſubſtituendo Paſtore in locum Theobaldi, & hoc contigiſſe anno 1226. Mauritio etiam Præſide nova lis orta fuit temporibus Gregorii IX. de qua *in cap. dudum 53. hoc tit.* ubi, ni fallor, de ipſo Mauritio agitur.

2. c *Deportationis.*] Id eſt tranſlationis de loco in locum; deporto enim ſignificat mutare aliquem, ſeu transferre de loco in locum, teſte Aſconio Pediano, & Virgilio *lib. 4. Georg.*

— — Tunc corpora luce carentum
Exportant tectis, & triſtia funera ducunt.

Unde deportati dicuntur in Jure Cæſareo, qui è civitate in certam inſulam transferuntur, ut probat D. Joſephus de Retes *de interdictis, cap. 2.*

3. d *Appellationem.*] Quæ in præſenti juſtè interponi potuit, quia nullum præceſſerat ſcrutinium, nulla collatio ſuffragiorum facta fuerat, unde appellari potuit: aliàs publicato ſcrutinio appellatio interponi nequit, cùm jam electores ab electione diſcedere nequirent, *cap. publicato, hoc tit.* notavit Cironius *in præſenti.* Præſentem textum exponemus infrà *in cap. Eccleſia 57.*

e *Haberi.*] Hinc notant, & rectè repetentes, non ſufficere in electionibus eccleſiaſticis facto ſuffragium præſtare, ſed verbis illud explicari debere: 4.
quod ea ratione adſtruunt, quia forma præſcripta *in cap. quia propter 42. hoc tit.* adamuſſim eſt ſervanda. Sed ibi ſtatuitur, ut ſuffragia expreſſis verbis præſtentur: igitur non ſufficit ea facto explicari. Unde ſi pro forma ſpecifica verba non deſiderarentur ad ſuffragium dandum, ſufficeret facto exprimere voluntatem, ut in Conciliis, & Comitiis ſæcularibus obſervatum legimus; plerumque enim manu porrectâ, aut pedibus ibatur in ſententiam propoſitam. Utriuſque moris exempla habemus in Chalcedon. Concilio *act. 1.* ibi: *Exurgens Reverendiſſimus Epiſcopus Juvenalis, ſimul cum ipſis tranſiit in alteram partem, & clamaverunt Orientales: Deus benè adduxit te, Orthodoxe, bene veniſti.* Et rurſus de Petro Corinth. Epiſcopo: *Exurgens ipſe tranſiit in alteram partem.* Et in Epheſina Synodo 2. *act. 1.* Dioſcorus Epiſcopus Alexandriæ dixit: *Quoniam voces veſtras neceſſarias habeo, & manus, ſi quis non poteſt clamare, manum extendat.* Apud Romanos etiam eundem conſentiendi morem in Senatu obſervatum fuiſſe conſtat ex Vopiſco *in Aurelio*, ibi: *Deinde aliis manus porrigentibus, aliis pedibus in ſententiam euntibus, pleriſque verbo conſentientibus, conditum Senatuſconſultum.* Tito Livio *lib. 7.* ibi: *Quibus hæc ſalutaria videntur, agitedum, in dextram partem pedibus tranſite.* Et *lib. 19.* ibi: *Cùm omnes laudibus modo proſequentes, utrum in ſententiam ejus pedibus irent, pauliſper interceſſio eſt.* Et *lib. 5. In quam ſententiam cùm pedibus iretur, cæteri Tribuni militum nil contradixere.* Inde per diſceſſionem fieri Senatuſconſultum refert Aul. Gellius *lib. 3. noct. cap. 18.* cùm videlicet univerſi in alienam ſententiam pedibus ibant. *Hinc*, ait, *in Mimo ſcriptum, Caput ſine lingua pedaria ſententia eſt.* Notarunt Philippus Berterius *diatriba 1. cap. 2.* Joan. Cochier *in ſacr. hiſtoria, cap. 89.*

CAPUT

Digitized by Google

CAPUT XLIX.

a Gregorius IX.

CUm in magiſtrum adſumi non debeat qui formam diſcipuli non b aſſumpſit, nec ſit præficiendus qui ſubeſſe non novit: Nos intellecto per te, quod in quibuſdam regularibus domibus jure tibi diœceſano ſubjectis ſunt quidam in Abbates non profeſſi ordinem regularem adſumpti, mandamus quatenus cùm Abbates tales eſſe non debeant, qui per profeſſionem monachi, vel regulares canonici non fuerint, ad amotionem eorum, quos tales inveneris, ſublato appellationis obſtaculo, procedas.

NOTÆ.

1. a *GRegorius IX.*] Non exprimitur cui Epiſcopo reſcribat Pontifex, tantumque ex ſerie textus conſtat, cum Præſule diœceſano loqui, cui ſcribit, ne perſonæ non profeſſæ vitam regularem præficiantur monachorum regimini: quam deciſionem examinavi *in cap. cùm 13. hoc tit.*

2. b *Aſſumpſit.*] Quod abſurdum eſt. Zoſimus Pontifex *in epiſt. Heſicio miſſa, cap. 1.* ibi: *Statim Dux eſſe deſiderat, cùm tyro antè non fuerit, ut priùs velit docere quàm diſcere.* Cœleſtinus Pontifex *in epiſt. Galliarum Epiſcopis miſſa, cap. 31.* ibi: *Debet enim anteà eſſe diſcipulus, quiſquis doctor eſſe deſiderat, ut poſſit docere quod didicit.* Ruricius *libro 2. epiſt. 25. Apollinari filio Synodi miſſa,* ibi: *Priùs enim quilibet debet diſcere, quàm docere; quia præproperè Doctoris uſurpat ſupercilium, niſi diſcipuli ſuſceperit anteà famulatum.* Eucherius *lib. 3. Regum, cap. 6. in fine,* ibi: *Nam fruſtra ſibi officium Doctoris uſurpat, qui diſcretionem Fidei Catholicæ ignorat; neque ſanctuarium Domino, ſed ruinam ſibi ædificant, qui docere alios regulam, quam ipſi non didicerunt, conantur.* Joannes Sariſbarienſis *lib. 6. Policratici, cap. 6.* ibi: *Quem enim invenies, qui ſtrenuè docere poſſit, quod ipſe non didicit?*

CAPUT L.

Idem a *Cumanenſi Capitulo.*

CUmanâ Eccleſiâ Paſtoris ſolatio deſtitutâ, & congregatis die ad celebrandam electionem præfixâ, qui præſentes erant de Cumanis Canonicis, ac tribus Abbatibus, qui vocem in electione habere noſcuntur, Capellani & Clerici civitatis electioni ſe debere intereſſe dicentes, ſub hujuſmodi b proteſtatione admiſſi fuerunt, quod vox eorum, qui non deberent intereſſe de jure, vel de c conſuetudine, non valeret. Tandem præmiſſo juxta formam Concilii generalis ſcrutinio, ſeptem de Canonicis, unus Abbatum, ſex Capellani, & novem Clerici in ejuſdem Eccleſiæ Archipreſbyterum convenerunt: novem Canonicis, uno de Abbatibus, uno Capellano, & undecim Clericis in ipſius Eccleſiæ Archidiaconum dirigentibus vota ſua. *Et infrà:* Cùm decem & octo fuerint Canonici, tres Abbates, viginti Clerici, & quatuordecim Capellani, neutram electionem comperimus ad majorem partem totius Capituli perveniſſe: nec probatum fuerat, quod Clerici admitti debuerint, nec quod Capellani admiſſi fuerint de conſuetudine, vel de jure: nam etſi Capellani d duabus electionibus Epiſcoporum interfuerint, & ſcrutatores dederint voluntatum; non tamen inquiſita vota ſua fuiſſe, vel ipſos aliquos elegiſſe probatur: ſed etſi inquiſita fuiſſent vota, vel ipſi aliquos elegiſſent, per hoc tamen non conſtitit, id eis de jure competere, vel ex conſuetudine jam præſcripta. Unde nos electiones ipſas præſumptas, etiam contra formam Concilii generalis, cùm collatio omiſſa fuerit, quæ poſt publicationem ſcrutinii fieri debuiſſet, de fratrum noſtrorum conſilio ſententialiter duximus irritandas, electores hac vice eligendi poteſtate privantes.

NOTÆ.

1. a *CUmanenſi.*] Cumana civitas duplex reperitur Epiſcopalis; alia in Eccleſia Orientali, vulgò dicta *Cyme*, cujus Præſul Maximus ſubſcripſit Concilio Epheſino, & etiam Anatolius in quinta Synodo generali: alia Cumana civitas eſt in Campania, cujus originem & ſitum tradit Ant. Sanfelicius *in deſcript. Campaniæ.* Hujus Eccleſiæ Epiſcopus Adeodatus ſubſcripſit Concilio Romano ſub Hilario. Sed cùm integrâ hujus textus careamus, agnoſcere non poſſumus cui ex his Capitulis reſcribat in præſenti Gregorius.

2. b *Proteſtatione.*] Licèt nulla ſit electio, ſi admittantur ad eam qui de jure admittendi non ſunt, ut probant Cabedo *2. p. deciſ. 84. num. 15.* Maſtrillus *de Magiſtratibus, cap. 23. num. 53.* tamen cùm præcedit proteſtatio, etſi admittantur inhabiles, electio non ideò vitiatur, neque ex tali admiſſione aliquod jus admiſſi conſequuntur, ut docent ex hoc textu Samuel Petitus *de elect. controverſ. 11. concluſ. 3.* Tondutus Sanlegerius *lib. 1. reſolut. canonicar. quæſt. 44.* Itanzo *de proteſt. cap. 16.*

c *Conſuetudine.*] Conſuetudine acquiri poſſe jus eligendi, jam probavi *in cap. cùm dilectus 8. de conſuetud.*

d *Duabus electionibus.*] Si verum eſſet, duabus electionibus poſterioribus Capellanos interfuiſſe, admittendi utique erant virtute quaſi poſſeſſionis, ut probavi *in cap. querelam 28. hoc tit.* 3.

Commentarium hujus textus dabimus infrà, *in cap. Eccleſia 55.*

CAPVT LI.

Idem *Abbati a Cluniacenſi.*

SAcroſancta Romana Eccleſia. *Et infrà :* Sanè propoſuiſti in noſtra præſentia, quod ſuper ordinatione Prioris monaſterii *b* S. Pancratii, ad Cluniacenſ. Eccleſiam pertinentis, cum Comite de Varena patrono ipſius, quidam prædeceſſor tuus de conſenſu Capituli ſui compoſitionem quandam inivit juri contrariam, & Eccleſiæ ipſi damnoſam, videlicet, ut in *c* optione ſit ipſius Comitis adſumere ad Prioratum dicti monaſterii (Cluniacen. & de *d* Charitate Prioribus dumtaxat exceptis) unum de duobus melioribus totius Cluniacen. Ordinis, quos Abbas duxerit nominandos. *Et infrà:* Attendentes itaque, quod jus eligendi in Collegiata Eccleſia non cadit in laicum, & ideò id eſſet pernicioſum exemplo, & redundaret in diſpendium eccleſiaſticæ libertatis, volumus ut dictum Prioratum liberè poſſis (non obſtante compoſitione ipſa) ſicut alios Prioratus tibi ſubditos ordinare, denuntiando ordinationem factam patrono, ut ſuum, ſi voluerit, honeſtum impartiatur adſenſum.

NOTÆ.

1. a CLuniacenſi.] Cluniacum ad Graonam fluvium, diœceſis Matiſconenſis, in Burgundia, percelebre monaſterium eſt Ordinis D. Benedicti, caput ſuæ Congregationis, à Bernone Abbate, favente Guillelmo primo Comite Arverniæ, & Aquitanorum Duce, conditum, ſeu ut alii volunt, inſtauratum. Nominis etymon graphicè expreſſit Rodulphus Glaber *lib. 3. hiſtor. Francorum, cap. 5.* ſic : *Monaſterium cognomento Cluniacum, quod ex ſui ejuſdem loci adclivo, atque humili, tale ſortitum eſt nomen ; vel etiam, quod aptiùs illi congruit, à cluendo dictum, quoniam cluere creſcere dicimus.* Aliam etymologiam adfert Petrus Damianus *lib. 6. epiſt. ad Hugonem Abbatem.* Hoc monaſterium Gofridus Vvindocinenſis appellavit Secundum Paradiſum; Petrus Cellenſis Hortum Domini ; Hildebertus *in vita S. Hugonis*, Lavacrum animarum ; Petrus Damianus *ubi ſuprà*, Spiritualem campum ; Petrus Venerabilis *lib. 1. cap. 34.* præ totius mundi Eccleſiis ſingularem filiam appellavit ; Joannes Sariſbarienſis *lib. 2. Polycratici, cap. 7.* Cluniacenſes multis provinciis formam religionis dediſſe refert. Ejus magnitudinem agnoſcere libet ex his, quæ refert Arnoldus Vvion. *lib. 5. hiſtor. cap. 4.* his verbis : *Innocentius Papa IV. hoſpitatus fuit in monaſterio Cluniacenſi, habens ſecum Cardinales 12. Patriarchas duos, Conſtantinop. & Antioch. Archiepiſcopos tres, & Epiſcopos 15. Aderant & Imperator Conſtantinop. Rex Franciæ, cum matre, ſorore, & fratre ; filii Regum Caſtellæ, & Aragoniæ ; Dux Burgundiæ, Comites ſex, & multi alii Principes & Barones cum infinita militum multitudine : & cum tam multi eſſent, monachi tamen nunquam amiſerunt dormitorium, refectorium, Capitulum, infirmarium, cellarium, coquinam, nec aliquam de officinis Conventui deputatis.* Huic monaſterio ſubdita erant alia innumera, quorum catalogum refert Yepes *tom. 5. chron. D. Benedicti*, ubi enumerat monaſteria S. Pancratii, & Charitatis Angliæ, de quibus in hoc textu agitur. Unde juſtè deciſio contentionis ſuper eis ortæ commiſſa fuit Abbati Cluniacenſi, Stephano ſecundo, qui Gregorii IX. temporibus illi monaſterio præerat.

2. b *Sancti Pancratii.*] Monaſterium hoc fundatum fuit in provincia Subſeeſia Angliæ à Guillelmo Comite Vvarenniæ, ut referunt Candenus *in deſcript. Brit.* Hoveden. *pag. 590.* Hujus monaſterii, & præſentis compoſitionis mentio fit in catal. Cœnob. Cluniac.

c *Optione.*] Id eſt electione : licèt verbum optio in maſculino genere acceptum, ſignificet aliquando adjutorem, *l. Divi 6. ff. de bonis damnatorum, l. ult. C. locati*, Feſtus Pompeius *verbo Optio* ; aliquando apparitorem, ſeu exactorem tributorum, *l. penult. & ult. C. de jure fiſci, lib. 10. l. ult. C. eod. tit. in Theodoſ. l. penult. C. de apochis publ.* plerumque carcerum cuſtodem, ut ex D. Ambroſio, & aliis obſervat Cujacius *lib. 6. obſerv. cap. 33.* etiam ſignificat militaris annonæ erogatorem, *ff. de munerib. & honorib.* Bulengerus *lib. 6. de Imperatore, cap. 47.* verbum tamen optio in fœminino genere acceptum electionem ſignificat, *l. 2. §. Scævola, ff. de eo quod certo loco, l. ſi pupillus 79. ff. ad Trebell. l. in Magiſtralibus 7. de Magiſtr. conveniendis, l. 2. l. cum ita 8. l. heres 11. ff. de optione leg.* Plautus *in Aſinaria*, ibi: *Optio hæc tua eſt, utram harum vis conditionem accipe.* Cicero *orat. 1. in Verrem*, ibi : *Quotiens ille tibi poteſtatem, optionemque facturus ſit, ut eligas utrum velis factum eſſe, necne.* Quintilianus *lib. 5. inſtit.* ibi: *Nec optio judicis adverſario eſt permittenda.* Non tamen optio, & electio ſunt ſynonyma ; tanquam diverſa enim ponuntur *in l. 2.* ibi : *Quotiens ſervi optio, vel electio datur ; ff. de optione legata, l. 3. ff. qui & à quibus.* Differt valde electio ab optione. Electio eſt quædam ſimplex voluntatis declaratio ; optio verò eſt ſolennis cum aliqua ſolennitate voluntatis manifeſtatio, ut notant Pinellus *lib. 2. ſelect. cap. 16.* D. Martinus de Larreatigui *lib. 5. ſelect. cap. 1.* unde conſtat, magnâ cum proprietate Gregorium IX. in præſenti appellaſſe optionem illam ſolemnem electionem Prioris monaſterii S. Pancratii. 3.

d *De Charitate.*] Monaſterium hoc ſubjectum eſt Cluniacenſi, licèt aliquando ejus jugum excutere voluiſſet, ut conſtat ex Innocentii III. epiſtola, *lib. 3. epiſt. 191.* notat Chopinus *lib. 1. de ſacra politia, pag. 56.* 4.

COMMENTARIUM.

EX hoc textu talis deducitur aſſertio : *Propter compoſitionem factam cum Prælato & Capitulo, non poteſt jus eligendi Prælatum laico competere.* Quæ aſſertio licèt ab ſpecie aliquo juris teſtimonio non probetur, tamen per argumentum probari poteſt *ex cap. cum terra, cap. quod ſicut, cap. quiſquis, cap. Maſſana ; hoc tit. cap. ex eo, cap. indemnitatibus, hoc tit. lib. 6. cap. ſi quis deinceps, cap. quoniam, cap. per laicos 16. q. 7.* cum aliis adductis *in cap. quiſquis, hoc tit.* Illuſtrant Azor *2. p. moral. lib. 10. cap. 7. q. 3.* 5. Concluſio probatur.

Petrus

Petrus Gregor. *lib.17. ſyntagm. cap.4. num.3.* & *de elect.cap.5.* Layman *2.tom. ſummæ, lib.4. tract.3. c.13. n.8.* Selva *de beneficiis 2.p. cap.23. num.25.* Suarez *lib.4. de relig. cap.28.n.9.* Tamburinus *tom.1. de jure Abbat. diſput.7. quæſito 6.*

6. Ratio dubitandi.

Sed pro ratione dubitandi in præſentem aſſertionem ita inſurgi poteſt: Patronus laicus ratione juriſpatronatus, quod ſpiritualibus annexum eſt, *cap. quanto 3. de judiciis, cap. de jure, de jurepatron.* ex Eccleſiæ conceſſione jus habet præſentandi Prælatos in omnibus Eccleſiis proprii juriſpatronatus, *cap.1.16.q.5. cap.piæ mentis 16.q.7. cap.quod autem, cap.nobis, de jurepatron.* Tridentin. *ſeſſ.14. de reform. cap.12.* igitur in præſenti caſu patrono, quantumvis laico, competebat jus eligendi Prælatum in monaſterio, ſeu Eccleſia, ubi juſpatronatus obtinebat, cùm nulla diſcriminis ratio inter præſentationem, & electionem dari poſſit; ſicut enim per electionem plenum jus electo non acquiritur antequam à ſuperiore electio confirmetur, *cap. noſti, cap. tranſmiſſam 15. hoc tit.* ita per præſentationem plenum jus præſentato non quæritur ante ſuperioris, ſcilicet Epiſcopi inſtitutionem, *cap. ſi plures, cap. monaſterium 16. q.7. cap.relatum, cap.quod autem, cap. illud, de jurepatron.* & quemadmodum per electionem canonicam tribuitur electo jus ad Prælaturam, ſeu dignitatem, quod per ſuperioris confirmationem perficitur, *cap. poſtquam 3. hoc tit.* ita etiam per præſentationem patroni; nam ſi præſentatus idoneus eſt, neceſſariò debet ab Epiſcopo inſtitui, *cap. cùm autem, de jurepatron.* igitur ſi in præſenti caſu patronus habebat jus præſentandi Prælatum in Eccleſia ſeu monaſterio, non rectè affirmat Gregorius IX. illum eligere non poſſe Prælatum in ea Eccleſia. Augetur hæc difficultas ex ultimis verbis præſentis textus, ubi aſſeritur, patroni aſſenſum expectandum eſſe in electione Prælati; nam ſi ratione juriſpatronatus, aut compoſitionis factæ cum Prælato, & Capitulo patronus Prælatum eligere non valet, fruſtrà ejus expectatur aſſenſus, cùm electionem jam celebratam rejicere aut improbare nequeat, etſi poteſt eam refellere, quia illi competit electio.

7. Ratio decidendi.

Quâ difficultate minimè obſtante, vera eſt præſans Gregorii IX. deciſio, cujus ratio præmiſſis quæ adduximus *in cap.2. cap. quiſquis, hoc tit.* ex eo provenit, quia laici ſpiritualia poſſidere nequeunt, *cap.decimas 16. q.7. cap. cauſam, de præſcript.* unde non poſſunt Eccleſias, ſeu eccleſiaſtica beneficia conferre, *cap.1. & per totam 16. q.7.* latè probavi *in cap. quiſquis, hoc tit.* illis enim obſequendi adeſt neceſſitas, non authoritas imperandi, ſeu diſponendi de rebus eccleſiaſticis, *cap. non placuit 23. cap. laicis 24.16. q.7. cap.Eccleſia, de conſtit.* & ideò electionibus eccleſiaſticis intereſſe nequeunt, *d. cap. cùm terra, cap.quiſquis, cap. Meſſana, hoc tit.* neque ex vi alicujus compoſitionis, aut pacti hoc jus adquirere valent, quia pactiones omnes circa ſpiritualia initæ nullæ ſunt, *cap.cùm pridem 4. cap.final. de pactis, cap. de cætero, de tranſact.* ergo cùm ſpiritualia laicorum judicio non diſponantur, *cap.2. de judiciis, cap. contingit, de arbitris,* jure optimo Gregorius IX. in præſenti affirmat, nec ratione compoſitionis jus eligendi Prælatum, laicum acquirere poſſe. Si enim jus eligendi obtineret, ceſſaret prorſus libertas, quæ in electionibus maximè attendi debet, *cap.dilectiſſimi 8. q.2.* latè probavi *in d.cap. quiſquis.*

8. Diſſolvitur dubitandi ratio.

Nec difficultas ſuprà adducta refragatur; nam licèt jus præſentandi Prælatum ratione juriſpatronatus laicis competat ex conceſſione Eccleſiæ, *d.cap. piæ mentis,* cum ſimilibus; jus tamen eligendi illis non competit; valdè enim differt electio à præſentatione, & jus eligendi potentius eſt, & magis ſpirituale, quàm præſentandi: nam electio dirigitur proximè ad electum, ipſique jus tribuit, *cap. quæſivit 6. hoc tit. in 6.* Panormit. *hic, num.4.* unde inter electum & Eccleſiam, ad quam eligitur, ſpirituale matrimonium initiatur, & inchoatur, *cap.cùm inter, hoc tit.* at verò præſentatio ad Ordinarium dirigitur, à quo præſentatus omne jus per inſtitutionem aſſequitur, *cap.quod autem, cap.relatum, de jurepatron.* & per præſentationem non inchoatur aliquod matrimonium ſpirituale inter præſentatum, & Eccleſiam, ad quam præſentatur, ſed omne jus ſpirituale ex inſtitutione Epiſcopi provenit, & per electionem, publicato ſcrutinio, electo ita jus acquiritur, ut ejus conſenſus ſtatim requiratur, *cap.publicato, hoc tit. cap.quàm ſit, eod.tit. lib.6.* quod non contingit in præſentatione; nam patronus laicus etiam publicatâ præſentatione poteſt variare alium præſentando, *d. cap. quod autem,* quod in patrono Clerico non contingit, de quo intelligendi ſunt textus *in cap. ſignificaſti, de jurepatron. d. cap. quod autem.* Deinde electio intimatur electo antequam à ſuperiore confirmetur, ut cognoſcatur utrum admittere, an rejicere eam velit, *d.cap.quàm ſit;* quod in præſentatione non procedit, quæ directè ad collatorem defertur: & ita nihil refert, utrum præſentatus conſenſerit ante collationem, cùm per hujuſmodi conſenſum nullum ipſi jus acquiratur. Cùm ergo ita differat præſentatio ab electione, licèt laici ratione juriſpatronatus poſſint præſentare, tamen eligere non poſſunt. Nec augmentum difficultatis obſtat; nam patroni expectatur aſſenſus propter honorem illi debitum ut patrono: & ſi patronus legitimam cauſam propoſuerit, quare electio admittenda non ſit, ſuperior eâ cognitâ electionem caſſabit; ſi verò cauſa inſufficiens, nec legitima ſit, electionem confirmabit; unde in ejus arbitrio non eſt electionem rejicere, vel reſpuere.

Primò ſuperiori aſſertioni adverſatur textus *in cap. Abbatem 2. 18. q.1.* in illis verbis: *Et poſſeſſionis dominus propoſuerit ordinandum.* Ex quibus verbis apertè liquet, in conventuali Eccleſia electionem Prælati ad patronum ſimul cum monachis ſpectare: igitur ratione fundationis, aut compoſitionis poteſt jus eligendi ad laicum ſpectare. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, in eo textu poſſeſſionis dominum, videlicet patronum, non eligere, ſed eligendum præſentare, & electioni honeſtum præſtare aſſenſum; quo modo textum illum accipiunt Suarez *de relig. d.tom.4. lib.2. cap.6.* Tamburinus *dicto quæſito 6.* & nos *in cap.1. hoc tit.* ubi etiam adduximus textum *in cap.1. 18. q.2.* 9. Exponitur cap. Abbatem 2.18. q.2.

Secundò opponitur textus *in cap. nobis, de jurepatron.* in illis verbis: *Niſi aliter de ſua juriſdictione obtineat.* Quæ apertè docent, in conventuali Eccleſia virtute compoſitionis, aut reſervationis jus eligendi ſpectare ad patronum, contra ea, quæ Gregorius IX. decidit. Ut difficultatem hanc diſſolvant repetentes ibi, varia adducunt. Joannes Andreas exiſtimat, textum illum Innocentii III. procedere ante præſentem Gregorii IX. deciſionem, & per eam, utpote tempore poſteriorem, correctam eſſe illam Innocentii deciſionem. Sed hæc ſolutio facilè refellitur: tum quia correctio ſacrorum canonum non facilè eſt admittenda, præcipuè in hoc Decretalium volumine, ubi licèt decretales epiſtolæ à Raymundo compilatæ diverſos authores præferant, tamen ſimul, & eodem tempore comprobatæ, & approbatæ fuerunt à Gregorio IX. tum quia Gregorius in præſenti novum jus non ſtatuit, ſed tantùm jam in Eccleſia ſtatutum declarat. Gofredus 10. Exponitur cap. Nobis, de jurepatron.

aſſerebat

aſſerebat *in d.cap.nobis*, jus eligendi laico competere virtute juriſdictionis reſervatæ tempore conſtructionis Eccleſiæ; quia licèt poſt conſtructionem & dotationem virtute compoſitionis laicus etiam patronus non poſſit obtinere jus eligendi Prælatum, tamen tempore fundationis tale jus ſibi & ſucceſſoribus reſervare valet. Adducit exemplum cenſus, qui tempore fundationis Eccleſiæ imponi poteſt, ſed ex poſtfacto conſtitui non valet, *cap. prohibemus, cap. Eccleſiis, de cenſibus, cap. præterea, el 2. de jurepatron.* Sed hæc ſolutio ſimiliter convincitur, quia etiam tempore erectionis, vel fundationis Eccleſiæ nullus Prælatus Pontifice inferior poteſt concedere laico jus eligendi, cùm illum habilem reddere ad ſpiritualia obtinenda tantùm poſſit R. Pontifex, *cap. benè, 96. diſt. cap. præterea*, §.*verum*, *32. diſt.* igitur nec ratione reſervationis tempore fundationis monaſterii factæ, poteſt patronus laicus acquirere jus eligendi Prælatum in eo. Alites textum illum accipit Gloſſa ibi, verbo *Niſi*, aſſerendo textum illum non procedere in patrono laico, ſed Eccleſiaſtico: quæ interpretatio prorſus divinatoria eſt; quod etiam vitium patitur alia ejuſdem Gloſſæ ſolutio. Quare his omiſſis verus ſenſus illorum verborum, *niſi aliter de ſua juriſdictione obtineat*, eſt, ex jure dicto, & lege conventa in ipſa Eccleſiæ fundatione, patronum jus habere poſſe partes ſuas interponendi in electione, id eſt præſentandi Prælatum in ipſa Eccleſia, non ut videatur perinde illum eligere, ſed tantùm præſentare, ut inſtituatur, vel eligatur, ut ea verba interpretatur Boſquetus *in notis ad Innocent.III. lib.1. regeſtr. 13. epiſt.21.* Quæ interpretatio mirè adſtruitur ex ipſa epiſtola 21. ubi Innocentius ita ſcribit: *Tertia verò pars integra perſolvatur Eccleſiæ conſtruendæ, quam idem Marchio competenter dotavit, ut in ea duodecim Canonici commodè poſſint cum ſuo Præpoſito deſervire, qui pro tempore canonicè debeat præſentari per eum ac ſucceſſores ipſius, & per ſolum R. Pontificem, aut ejus mandato per alium confirmari, ac denique confirmatus gerat adminiſtrationem temporalium, quæ poterunt adminiſtrari per ipſum in Eccleſiis conſtruendis in terra prædicta.* Qua etiam in ſolutione accipiendus eſt textus *in cap. decernimus 32. 16. q.7.* ubi etiam permittitur patronis jus ordinandi Prælatos in Eccleſiis, ubi obtinent juſpatronatus, id eſt præſentandi, ut ita præſentati ab ordinariis collatoribus inſtituantur.

Huic etiam concluſioni opponi poſſunt textus *in cap. dilectus 34. de præbendis, cap. de hoc 11. de ſimonia*, quorum interpretationes in eorum notis dabimus.

C A P U T   L I I.

Idem *Decano & Capit. S.Joannis, & S.Stephani* a *Biſuntinen.*

CUm in veteri lege. *Et infrà :* Porrò jamdudum vobis dedimus in mandatis, ut intra quadraginta dies poſt ſuſceptionem litterarum noſtrarum, cum conſilio *b* S.Benigni & *c* Moriſmundi Abbatum, & Fratris S. de Ordine Prædicatorum, eligeretis perſonam idoneam canonicè in Paſtorem; alioquin dicti conſiliarii vobis de Archiepiſcopo providerent. Verùm die ad eligendum præfixâ, ſex ex vobis poteſtatem eligendi dediſtis, uſque ad conſumptionem cujuſdam candelæ, quæ ibidem accenſa extitit, duraturam. Tandem cùm electores hujuſmodi conveniſſent in prædictum Abbatem S.Benigni, & ſuper hoc ſociorum ejus conſilium requiſiſſent: proponente uno ex illis, quod deliberato conſilio reſponderent, & differentibus eis feſtinanter dare reſponſum, præfati electores (cùm candela ipſa deficeret) non *d* expectato ipſorum conſilio dictum Abbatem in Biſuntinen. Archiepiſcopum elegerunt. *Et infrà :* Relato ergo ad Apoſt. Sed. negotio, Archiepiſcopo *e* Vinen. & Abbati de *f* Firmitate injunximus, ut ſi conſtaret, ab eiſdem electoribus de electione tractatum fuiſſe habitum, & in *g* tractatu electionis prædictorum conſilium requiſitum, electionem ipſius Abbatis (ſi perſona eſſet idonea) confirmarent. Quod ſi in tractatu electionis non fuiſſet illorum conſilium requiſitum, licèt poſteà requiſitum fuerit non competenti tempore, neque etiam expectatum reſponſum ipſorum, aut non eſſet idoneus idem Abbas, quod de ipſo factum erat, tanquam invalidum irritarent. *Et infrà :* Cùm autem compertum non fuerit competenti tempore fuiſſe requiſitum conſilium de perſona prædicti Abbatis, & quando extitit requiſitum, nec fuit expectatum reſponſum, niſi modico tempore, nec debeat aliis imputari, quod in tantùm illi ſibi tempus arctarant, electionem Abbatis ipſius, non perſonæ, ſed electionis vitio duximus *h* irritandam.

N O T Æ.

1. a B*iſuntinen.*] Biſuntina civitas, vulgò Bezançon, urbs eſt ampliſſima, in umbilico Comitatus Burgundiæ, ad Dubim fluvium: Ammianus Marcellinus *lib. 15.* Ejus meminerunt Ptolomeus *lib. 2. cap.9.* Tacitus *lib. 20. annal.* Sareſbarienſis *epiſt.234.* Cæſar *lib. 1. de bello Gallico, c.9.* qui maximum Sequanorum oppidum eam appellant: plura de ea Fratres Sarmat. *tom. 1. Gallia Chriſt.fol.126.* Aliquando jura Imperialia novit, ut ex Vignerio, & Crantzio notat Idumay *ad Innocent.III. lib.2. epiſt.164.* In Biſuntina urbe duæ ſunt Eccleſiæ: alia S.Joannis dicta; alia S.Stephani appellata. Inter eas jam temporibus Calixti III. & Paſchalis II. variæ ortæ fuerunt controverſiæ circa Archiepiſcopalem Cathedram: & in quodam Concilio juſſu Paſchalis II. celebrato definitum fuit, Præſide Guidone Archiepiſcopo Vienenſi, Sedis Apoſtolicæ Legato, Eccleſiam B. Joannis Metropolitico jure gaudere. Sed cùm poſteà Honorii III. temporibus iterum controverſia eſſet inſtaurata, ipſe decrevit Eccleſiam B. Joannis Matricis habere dignitatem: quod & Gregorium IX. confirmaſſe ex

Cliſetio

Cliſtetio refert Cironius *in cap. 2. de fide inſtrum. in 5. collect.* Hujus Eccleſiæ mentio extat *in cap. tuis 39. de teſtibus, cap. Eccleſiis, de conſecr. Eccleſie, cap. licet 14. de accuſat. cap. finali, de purgat. canon.* Licèt hujus textus integra careamus, ejus tamen hiſtoriam ex manuſcripto Eccleſiæ Biſuntinæ, & ex regeſtris Vaticanæ depromptam habemus apud Illuſtriſſimum Manrique *tom. 4. annal. Ciſterc. anno 1228. cap. 7.* quam pro exactiori expoſitione præſentis textus referam. Vacante Eccleſia Biſuntina, pro eligendo Paſtore ſex Canonici ex ipſo Capitulo deſignati fuerunt, in quos cæteri compromiſere, & illis ad eligendum tempus præſcriptum fuit quoadúſque cereus accendendus conſumeretur: cereo igitur accenſo, ſex compromiſſarii deſignati acceſſerunt ad locum electioni deputatum, ſed animo diſcordes; & conſumptâ cerei majori parte, ne reſidua ſine effectu conſumeretur, conſuluerunt duos ex tribus conſiliariis ſibi aſſignatis à R. Pontifice, ut Guidonem Moriſmundi Abbatem in Archiepiſcopum eligerent; & ſi forſan ille acceptare noluiſſet, elegerunt Abbatem S. Benigni. Dum hæc referunt, & conſultores deliberant, cereus conſumptus fuit, & compromiſſarii egreſſi fuerunt renunciantes tribus conſiliariis unum ex illis, Abbatem videlicet S. Benigni Divionenſis. Sed prædictus Guido juſtitiæ zelo accenſus, atque obedientiæ Sedis Apoſtolicæ, quæ non modicùm læſa videbatur, cæteris duobus collegis propoſuit prædictam electionem irritam eſſe, aut ſaltem ab aliis irritandam: tum quia debito tempore conſiliarii conſulti non fuerunt; ſiquidem dum electores eos conſuluerunt, jam cereus ferè conſumptus erat: tum quia ex tribus conſiliariis duorum tantùm conſilium requiſitum fuit, licèt non expectatum. Quare prædicti conſiliarii eam electionem caſſarunt, & in Archiepiſcopum Biſuntinum Epiſcopum Cabilonenſem elegerunt. Causâ ad Gregorium IX. perlatâ, eam commiſit Archiepiſcopo Viennenſi, & Abbati de Firmitate, ut ex præſenti textu conſtat, & ex ipſa epiſtola Gregorii IX. quam ex libro 2. regeſtri ipſius Pontificis tranſcripſit Manrique *ubi ſuprà, num. 4.* à quo & ego accepi.

Archiepiſcopo Viennenſi, & Abbati de Firmitate Ciſterc. Ordinis, Cabilonenſis diœceſis.

Venerabili Fratre noſtro Joanne Sabinienſi Epiſcopo, de Biſuntinenſi Eccleſia in conſortium fratrum noſtrorum aſſumpto, nos cupientes, ut ſibi ſuccederet in eadem Eccleſia, qui ejus congrueret oneri & honori, Sancti Joannis & S. Stephani Capitulis Biſuntinis mandavimus, ut cum conſilio Moriſmundenſis, & S. Benigni Divionenſis Abbatum, atque Fratris G. Prioris de Ordine Prædicatorum Biſuntinenſi, infra quadraginta dies poſt ſuſceptionem literarum noſtrarum, ſibi eligerent perſonam idoneam canonicè, ac concorditer in Paſtorem: alioquin iidem Abbates, & Prior eis de Archiepiſcopo providerent. Quare dicta Capitula die ad eligendum præfixâ, de prædictorum conſilio, ſicut procurator ejuſdem Abbatis S. Benigni dicebat, ſex ex ipſis poteſtatem eligendi dederunt, uſque ad conſumptionem cujuſdam cerei, qui ad hoc accenſus extitit, duraturam. Cùm igitur electores ipſi concorditer conveniſſent in prædictum Abbatem S. Benigni, & ſociorum ejus ſuper hoc conſilium requiſiſſent, qui iidem ſe velle deliberare dixerunt; dicti electores, cùm cereus ipſe deficeret, & propterea tempus ad deliberandum non eſſet, non expectato illorum reſponſo, præfatum Abbatem S. Benigni in Biſuntinenſem Archiepiſcopum elegerunt. Præfati verò Moriſmundenſis Abbas, & Prior proponentes electionem hujuſcemodi contra formam mandati noſtri præſumptam, caſſaverunt eandem, & venerabilem fratrem noſtrum Cabilonenſem Epiſcopum, in Biſuntinenſem Archiepiſcopum aſſignarunt. Proponebatur ergo contra electionem eandem, quod cùm reſponſum prædictorum expectatum non fuerit in electione, ipſa forma mandati noſtri non extitit obſervata; & idcirco cenſenda erat irrita, vel etiam irritanda. Sed ad hoc reſpondebatur econtrà, quod electores ipſius cum eiſdem Abbatibus, & Priore de electione tractaverant, & conſilium requiſierant eorundem. Propter quod, ſi reſponſo ipſorum (quorum poſtmodùm, cùm conveniſſent in Abbatem S. Benigni, requiſierunt conſilium) non expectato ex cauſa prædicta; ad electionem hujuſmodi proceſſerunt, non erat calumniæ ſubjiciendum quod fecerant; ſed eorum debebat electio confirmari: nos verò auditis, & intellectis, quæ fuerunt hinc inde propoſita, deliberatò fratrum noſtrorum conſilio, diſcretioni veſtræ præſentium auctoritate mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit, ab eiſdem electoribus tractatum de electione habitum, & requiſitum conſilium prædictorum, ita quod in tractatu electionis illorum fuerit conſilium requiſitum; & perſona ipſius Abbatis S. Benigni litteraturâ, vitâ, & aliis, quæ in Archiepiſcopo requiruntur, eidem Eccleſiæ congruere dignoſcatur, & aliquod canonicum non obſiſtat; vos electionem confirmetis eandem, & ſibi faciatis debitam obedientiam, & reverentiam exhiberi. Quod ſi non in tractatu electionis extitit requiſitum prædictorum conſilium, licèt poſteà requiſitum fuerit non competenti tempore; nec etiam expectatum reſponſum ipſorum, cùm hoc eis debeat, qui ſibi tempus acceperant, imputari; aut ſi non ſit idoneus idem Abbas, quod de ipſo factum eſt, invalidum decernatis. Nos enim prædictorum duorum proceſſum in irritum revocamus. Datis Laterani XII. Cal. Aprilis, Pont. N. anno II.] Hactenus Gregorius IX. in litteris delegationis, quarum mentionem in præſenti facit. Ex quibus omnibus conſtat, electionem Abbatis S. Benigni caſſatam fuiſſe: quis autem electus fuiſſet in ejus locum, non apparet.

b *S. Benigni.*] Monaſterium S. Benigni Divionenſis nobile eſt in Burgundia, diœceſis Lingonienſis, cujus patronus S. Benignus in Divionenſi Caſtro martyrio coronatus fuit, teſte Gregorio Turon. *lib. 1. miracul. c. 51.* Hujus monaſterii Abbas Conſiliarius eſt in Senatu Divionenſi, recipitque juramentum. De Raynardo, vel Raymundo ejus Abbate 61. agitur in præſenti, ut referunt Fratres Sarmat. *tom. 4. Gallia Chriſt. fol. 166.* 2.

c *Moriſmundi.*] Monaſterium hoc eſt Ordinis Ciſtercienſis, in Comitatu Burgundiæ, in diœceſi Lingonienſi, conſtructum anno 1115. ab Oldorico de Agrimonte, de quo plura referunt Fratres Sarmat. *tom. 4. Gallie, fol. 671.* In præſenti agitur de Guidone, qui ejus Abbas fuit, ut refert Mantrique *in appendice ad tom. 1. annal. Ciſterc.* 3.

d *Non expectato.*] Gloſſa in præſenti docet, conſilium in hoc caſu non ſolùm eſſe petendum, verùm expectandum, & ſequendum; quia cùm juſſum eſt à Canonicis Biſuntin. eligere Archiepiſcopum cum conſilio prædictorum trium Prælatorum, tenebantur illud petere, expectare, & ſequi; quia cùm jubetur aliquid fieri cum conſilio tertii, neceſſariò conſilium ſequendum eſt, ut docent Bartolus *in l. 1. §. ſi plures, ff. de exercitoria actione,* Albericus, Joannes Andreas, & Lapus relati à D. Joanne de Larrea *allegat. 67. num. 10.* Sed contrarium ſuadetur *ex cap. cùm olim, de arbitris,* ubi in caſu etiam electionis deciditur 4.

deciditur, conſilium neceſſariò eſſe petendum, non verò ſequendum. Idem docetur *in l. cum pater, §.mando, ff. de legat.2. l. turpia* 54. *§. Titio, ff. de legat.* 1. unde communiter diſcrimen conſtituitur inter conſenſum, & conſilium; nam qui tenetur aliquid facere cum conſenſu alterius, & petere, & ſequi eum debet, *cap. finali, de judiciis in* 6. qui verò cum conſilio, tantùm illud requirit, non autem ſequitur: ita plures congeſti à Gonzalez *ad regul.*8. *Cancellariæ, gloſſa* 46. Barboſa *axiomat.*96. Thomas Sanchez *lib.*1. *de matrim. diſput.*34. *n.*24. qui exinde infert, mulierem poſſe gravari, ut nubat cum conſilio alicujus, non verò cum ejus conſenſu; quia conſilium tenetur petere, non verò ſequi. In hac quæſtione placet ſententia collegæ noſtri D. Joannis de Larrea *d. alleg.*67. qui cenſet, attendendam eſſe qualitatem illius, cujus conſilium petendum eſt; ut ſi magnæ auctoritatis, dignitatiſque fuerit, conſilium petendum, & ſequendum ſit; ſecus verò ſi inferioris qualitatis, ac ſunt eligentes: quia tunc affirmat perdoctus vir, ſufficere conſilium petere, non verò neceſſariò ſequendum eſſe. Pro qua ſententia faciunt textus *in cap. venerabili* 37. *de officio deleg. cap. unico*, ubi Gloſſa *verbo Aſſenſu, ne ſede vacante, in* 6. unde cùm in præſenti caſu illi, quorum conſilium petendum erat, eſſent magnæ dignitatis, non malè exiſtimat Gloſſa, eorum conſilium petendum, expectandum, & ſequendum eſſe.

5. e *Vinen.*] Legendum eſſe *Viennenſi*, facilè conſtat ex epiſtola ſuprà relata. Viennenſis civitas Archiepiſcopalis eſt Galliæ, ad Rhodanum poſita: vetus colonia fuit juris Italici, ut patet *ex l. ult. ff. de cenſibus*: ejus meminerunt Ptolomeus *lib.*2.*c.*10. Cæſar *lib.*7. *cap.*2. Suetonius *in Auguſto, cap.*9. *&* 19. Plinius *lib.*3.*c.*4. quos referunt plura de ipſa Metropoli adducentes Fratres Sarmat. *tom.*1. *Gallia, fol.*769.

6. f *Firmitate.*] Firmitas ad Gronam fluvium, diœceſis Cabilonenſis, prima Ciſtercii filia, fundatores habuit Comites Cabilonenſes anno Dom. 1113. ut plura de ipſo monaſterio adducentes tradunt Fratres Sarmat. *tom.*4. *Gallia Chriſt. fol.*374. Simoni ejus Abbati miſſa eſt epiſtola ſuprà relata, ut poſt Mantique notarunt Fratres Sarmat. *ubi ſuprà*.

7. g *In tractatu.*] Ante electionem eſſe habendum tractatum, & de eſſentia electionum deſiderari, *ex cap. in Geneſi, hoc tit.* docent Samuelius *de electione controv.*11. *num.*15. Petrus Gregor. *eod tract. cap.*15. *in fine*, Barboſa *lib.*2. *juris eccleſ. cap.*19. *num.* 183. Hieronymus Garcia *tom.*2. *polit. regul. difficult.* 2. *dub.*6. *puncto* 4.

h *Irritandam.*] Ex hoc textu expreſsè proba- 8.
tur, eum qui tenetur eligere cum alterius conſilio, debere illud congruo tempore petere, & expectare, aliàs electionem nullam eſſe: quam doctrinam illuſtrant Lambertinus *de jurepatron.* 1.*p. q. principali, lib.*2. *art.*8. *fol.* 29. Paulus de Caſtro, Gofredus & Claſſici *in l. turpia* 54. *§. Titia, de legat.*1. Sanchez *lib.*1. *de matrim. diſp.*34. *num.*24. Gonzalez *ad regulam* 8. *gloſſa* 46. *n.*36. Palacios Rubios *in cap. per veſtras*, §.52. *num.*8. Covarr. 1.*p. de matrim. c.*3.§.3. Rodericus Suarez *tit. de los caſamientos, n.*23. Molina *lib.*2. *de primogeniis, cap.*3. *num.*36. Mieres *lib.*1. *de majorat. q.*50. Mantica *de conjecturis, lib.*11. *tit.*18. *num.*10. Menochius 1. *tomo, conſilio* 69. *n.*17. Unde cùm in hoc textu ex mandato Pontificio deberent Canonici Biſuntini eligere cum conſilio prædictorum Abbatum, & illud congruo tempore non peterent, nec expectarent, electio tanquam contra formam mandati Apoſtolici celebrata irritatur. Nec huic deciſioni adverſatur textus *in cap. dilectus, el* 2. *de præbendis & dignitatib.* ubi collatio præbendæ facta contra mandatum Apoſtolicum, ſubſiſtit, & vires habet, licèt Canonici ita conferentes in eo puniantur, ut cogantur alere eum, cui ex mandato Sedis Apoſtolicæ tenebantur præbendam conferre: igitur ſimiliter in præſenti electio Archiepiſcopi Biſuntini celebrata, non expectato conſilio à Sede Apoſtolica præſcripto, defendi debebat. Pro cujus textus interpretatione jam diu obſervavi *in cap. ex inſinuatione, de reſcriptis*, collationem præbendæ ab Ordinario factam, neglectis litteris monitoriis, vel præceptoriis R. Pontificis, validam eſſe, donec mandatorum uſus non invaluit: at verò poſtquam mandata Pontificia ad præbendas vacaturas ad uſum venerunt, collatio præbendæ ab Ordinario facta contra eorum tenorem nulla eſt. Petrus Gregorius *lib.*1. *de reſcriptis, cap.*4. Quare cùm in præſenti mandatum Pontificis præceſſiſſet, ut Canonici Biſuntini ad electionem ſui Prælati procederent cum conſilio prædictorum Abbatum, & Prioris; ideò electio facta non requiſito congruo tempore, nec expectato prædicto conſilio, nulla eſt.

CAPUT LIII.

Idem *Epiſcopo* a *Silvanectenſi*.

Congregato *b* Nivernenſi Capitulo ad electionem futuri *c* Paſtoris, XIII. in Decanum, & XVIII. (computato *d* procuratore cujuſdam abſentis) in *e* Cantorem ipſius Eccleſiæ convenerunt: qui cùm plures in eum, & pauciores in alium ſua deſideria direxiſſent, à parte ſua electus extitit in Paſtorem Eccleſiæ Nivernen. Poſtmodùm credente parte *f* Decani, quod alii plurimùm deliquiſſent eligendo perſonam ſcientiæ litteralis expertem, propter quod illis ſecundùm ſtatuta *g* Lateran. Concilii ipſo jure eligendi poteſtate privatis, poteſtas eligendi ad eos extitit devoluta; Decanum ipſum, qui in eum ſua vota direxerant, in ſuum Epiſcopum elegerunt, ad Sedem Apoſtolicam appellantes. *Et infrà*: Reliquis petentibus, ut irritare Decani electionem attentatam à paucioribus, & poſt aliam non *h* caſſatam, ac confirmare reliquam, veluti canonicè celebratam à pluribus de perſona idonea, dignaremur. Nos igitur mandamus, quatenus ſi dictus Cantor defectum in litteratura non patitur, & aliàs eſt idoneus ad regimen paſtorale, ipſius electionem procures auctoritate noſtra (infirmatâ reliquâ) confirmare: alioquin ipſius Cantoris electione irritâ nuntiatâ, prænominatum Decanum (ſi nihil ei de canonicis obſiſtat ſtatutis) eadem auctoritate præficias Eccleſiæ memoratæ.

NOTÆ

N O T Æ.

1. a *Silvanectenſi.*] Roberto videlicet Epiſcopo Silvanectenſi, de qua Eccleſia egi *in cap. ex parte 33. de reſcriptis.*

2. b *Nivernienſi.*] Nivernia, ſeu Nivernum, vulgò *Nevers*, à fluvio Niveri, qui ſeſe ad urbis mœnia immiſcet, dicta eſt, ſita in Lugdunenſi quarta provincia, inter Lutetiam, & Lugdunum. Habet Eccleſiam Cathedralem S. Ciricio dicatam, ſuffraganeam Archiepiſcopi Senonenſis, ut referunt Fratres Sarmat. *tom. 3. Gallia Chriſt. fol. 791.* Chenu *in ſerie Præſulum ipſius Eccleſiæ.*

3. c *Futuri Paſtoris.*] Deceſſerat enim Raymaldus anno 1230. in cujus locum ſuffectus fuit Radulphus Velbacenſis, de quo in præſenti agitur, ut notarunt Fratres Sarmat. *ſuprà, num. 49.*

d *Procuratore.*] Quando procurator abſentis nomine ad electionem admittatur, dixi ſuprà, *in cap. quia propter.* 4.

e *Cantorem.*] De hac Eccleſiæ dignitate egi *in cap. ad aures, de reſcriptis.*

f *Decani.*] De Decano, & ejus officio nonnulla adduxi *in cap. 2. de reſcriptis.* 5.

g *Lateran.*] Relata *in cap. cum in cunctis, §. cum verò, hoc tit.*

h *Non caſſatam.*] *Ex cap. conſideravimus*, ubi plura adduxi, *hoc tit.* ex cujus commentario, & ex adductis *in d. §. cum verò*, illuſtranda eſt præſens deciſio.

C A P V T L I V.

Idem *a Silvanectenſi Epiſcopo, & Joan. de Monte Morabili, Archidiac. & Succentori Pariſienſi.*

DUdum Eccleſiâ Rhotomag. Paſtoris ſolatio *b* deſtitutâ, contra electionem, quæ in eadem Eccleſia fuerat celebrata, Archid. & quidam alii ejuſdem Eccleſiæ Canonici ad Sed. Apoſt. acceſſerunt. Dicto verò Archid. pro ſe ac parte ſua, & G. Archid. procuratore illorum, qui electionem celebraverant, in noſtra præſentia conſtitutis, inter alia quæ contra electum objecta fuerant, Archidiac. propoſuit memoratus, quod idem electus poſt generale *c* Concilium Archidiaconatum Ambianenſ. adeptus, ipſum cum pluribus parcialibus Eccleſiis, quas ante idem Concilium obtinuerat, retinere præſumpſit, eoque dimiſſo retinuit Eccleſias memoratas. Unde cùm in eodem Concilio ſit ſtatutum, ut quicumque receperit aliquod beneficium curam animarum habens annexam, ſi priùs tale beneficium obtinebat, eo ſit ipſo jure privatus; & ſi fortè illud retinere contenderit, etiam alio ſpolietur: prædictus electus contra hujuſmodi veniens ſtatuta, tranſgreſſionis notam, necnon *d* cupiditatis vitium (quod in aliis reprobare debuerat) ex pluralitate beneficiorum incurrit. Et retinendo beneficia, quæ non ſpectabant ad ipſum (cùm poſt receptionem alterius priora beneficia vacaverint ipſo jure) rem contractavit per conſequens *e* alienam, & ſic *f* furtum commiſit quodammodo, vel *g* rapinam. In ſuæ quoque ſalutis, & multarum animarum diſpendium prædictas parœciales Eccleſias retinebat, cùm earum cura, qua jam privatus fuerat ipſo jure, ad eum nullatenus pertineret: & ſic per ipſum eædem animæ damnabiliter ſunt *h* deceptæ. Verùm procurator eorum, qui elegerant ipſum, etſi pluralitatem beneficiorum hujuſmodi coram nobis profiteretur in jure, per conceſſionem tamen Rhotomag. Archiepiſcopi nobis exhibitam, eundem electum nixus eſt multipliciter excuſare. Nos igitur dictam excuſationem, utpotè frivolam, nullatenus admittentes, vobis dedimus in mandatis, ut ſi conſtaret, quod idem poſt receptum Archidiaconatum prædictum curam animarum habentem, præfatas parœciales Eccleſias electionis tempore retineret, nec oſtenderet ſecum per Sed. Apoſt. ſuper hoc diſpenſatum, electionem illius auctoritate Apoſtolica caſſaretis. *Et infrà:* Partibus ergo propter hoc in veſtra præſentia conſtitutis, præſtito quoque *i* juramento de veritate dicenda, & factis poſitionibus, & *j* reſponſionibus hinc inde, tandem eodem Decano prætextu quorundam gravaminum ad noſtram audientiam appellante, vos electionem hujuſmodi irritantes, eidem Eccleſiæ de Cenoman. Epiſcopo providiſtis. *Et infrà:* Licèt autem poſitiones, & reſponſiones ſuper pluribus articulis factæ fuerint coram vobis, quia tamen conteſtationem litis non invenimus eſſe factam (cùm non per poſitiones & reſponſiones ad eas factas, ſed per petitionem in jure propoſitam, & reſponſionem factam conteſtatio litis fiat) eundem proceſſum de fratrum noſtrorum conſilio irritum duximus nuntiandum. Tandem *k* Archidiaconus electionem ex præmiſſa cauſa petiit irritari, electo reſpondente prædicto, quod non erat ejus electio irritanda. Lite verò coram nobis legitimè conteſtata, præſtitoque de veritate dicenda à partibus juramento, idem electus etſi confiteretur ſe dicta beneficia electionis tempore tenuiſſe; tamen excuſare ſe ſuper hoc nihilominus nitebatur, quia videlicet dictum Archidiaconatum non credebat curam animarum habere: ſed cùm in jure confeſſus fuerit, quod Archidiac. Ambian. de conſuetudine ſuſpendit, excommunicat, & abſolvit Presbyteros & Priores, & Parœciales Eccleſias interdicit,

terdicit, necnon Archidiacon. viſitat, & inquirit quæ viderit inquirenda, & procurationes ratione viſitationis recipit; evidenter apparet, quod curam habet animarum adnexam: quam ſi etiam non haberet, negare non poteſt, quin perſonatus exiſtat, cùm idem de perſonatibus quod de beneficiis curam animarum habentibus judicium ſit habendum. Inſuper indulgentiam, quam ſuper hoc aſſerit ſe habere, invalidam reputavimus, cùm in ea falſitatem ſuggeſſerit, & ſuppreſſerit veritatem: quâ tacitâ vel expreſsâ ipſam nullatenus habuiſſet. Suggeſſit enim, quod prædictas Parœciales Eccleſias antequam fuiſſet in Archidiaconum aſſumptus, canonicè fuerat aſſequutus; cùm nullus potuerit plures Parœciales Eccleſias obtinere, niſi una penderet *l* ex altera, vel unam intitulatam, & alteram *m* commendatam haberet. Unde cùm idem utramque illarum intitulatam haberet, ipſas nequivit canonicè habuiſſe. Item ſuggerens, quod reditus perſonatus ſui erant tenues & exiles, ſuppreſſit quod alios redditus in pluribus Eccleſiis noſcitur obtinere. Suppreſſit etiam, quod plures Parœciales Eccleſias cum pluribus aliis beneficiis in diverſis Eccleſiis obtineret: cùm intentionis noſtræ non fuerit, ſecum in tot beneficiis (præſertim habentibus curam animarum) diſpenſare: nec intentionis noſtræ fuerit aliquid ei de novo concedere, ſed ut per indulgentiam poſſet habita licitè retinere. *Et infrà:* Tandem cùm non reſtaret niſi proferenda ſententia, idem tam juri (ſi quod ei competere videbatur,) quàm liti ceſſit ſpontaneâ voluntate, cujus ceſſionem duximus admittendam.

N O T Æ.

a *Silvaneſten.*] Roberto videlicet, de quo in textu antecedenti. De Succentore, & ejus officio, pro hujus inſcriptionis illuſtratione repetenda ſunt quæ adduxi *in cap. ad aures* 8. *de reſcriptis.*

1. b *Deſtituta.*] Deceſſerat enim Theobaldus, & poſt longam diſceptationem ſuffectus fuit in ejus locum Mauricius, ut retuli ſuprà *in cap.* 38. de quo in præſenti, ni fallor, agitur, non verò de alia electione, ut voluit Cironius *in notis ad textum in d. cap. Eccleſiam* 48. nam Mauricius hic fuerat priùs Archidiaconus, & inde in Cenomanenſem Epiſcopum electus, ut referunt Fratres Sarmat. *tom.* 1. *Galliæ Chriſt. fol.* 585.

c *Concilium.*] Lateranenſe videlicet, relatum *in cap. de multa* 28. *de prebendis.*

2. d *Necnon cupiditatis.*] Quæ falsò de hoc Prælato jactabatur; nam Joannes Cantipratenſis *lib.* 1. *Apum, cap.* 1. & 8. de eo agens ait: *Mirum valdè in ipſo Archiepiſcopo videri potuit, quod ſibi tam parcus, & pauperibus tam largus fuerit; dicebat enim œconomis cùm annuos redditus ad duodecim librarum millia computarent: Duo, aut tria millia ad victum familiæ noſtræ conſervate, in reliquis omnibus nihil habeo, pauperum enim ſunt, & in pauperes diſpenſata; illis autem quæ mihi manent, diſpenſatoris utar loco, non domini.*

3. e *Alienam.*] Tantùm enim rei alienæ furtum committitur, *l. ſervi* 17. *§. cùm autem*, *l. falſus* 43. *§. qui alienum*, *l. inficiando* 67. *§. cùm ſervus*, *l. ſi quis ex bonis* 83. *ff. de furtis*, *l.* 2. *§. hac actione*, *ff. de vi bonorum raptorum*, *§. aliquando*, *Inſtituta de obligat. quæ ex delicto:* probaturque ex diffinitione furti ab Iſidoro *lib.* 5. *originum*, *cap.* 16. tradita, ibi: *Clandeſtina rei alienæ occupatio.* D. Thomas 2. 2. *quæſtione* 66. *art.* 3. ibi: *Occulta rei alienæ acceptio.* Latè explicant poſt Bonifacium, Farinacium, Julium Clarum, & alios Criminaliſtas, Donellus *lib.* 15. *comment. cap.* 29. Pichardus, Arnoldus Vinius, Mancinus, Harprectus, & alii Inſtituarii *in §.* 1. *Inſtitut. de obligat. quæ ex delicto.* Et ſi aliquando legamus in re propria furtum committi, *in l. rei communis* 45. *ff. pro ſocio*, *l. ſi ſocius* 46. *l. ſi ſervus* 61. *§. locavi*, *l. creditoris* 15. *§. ult. l. ſi is qui* 59. *ff. de furtis*, *l.* 58. *ff. de ædilitio edicto*, tunc furtum datur in ea parte, quæ nobis abeſt, ut in poſſeſſione, uſu & aliis, quæ abeſſe poſſunt, ut explicat colendiſſimus Præceptor D. Joſephus de Retes *lib.* 7. *opuſc. cap.* 2. *pag.* 208.

4. f *Furtum.*] Non rectè procurator uſurpationem, ſeu invaſionem beneficii furtum dixit, cùm in jure ipſo, utpotè incorporali, furtum committi non poſſit, cùm contrectari non valeat; nec etiam in poſſeſſionibus ipſius beneficii: abolita eſt enim ſententia exiſtimantis Sabini, in re immobili furtum dari, *l. quam* 28. *ff. de uſuc.* *§. aliquando*, *Inſtit. eod.* *l. ſi Creta* 57. *ff. de furtis*, Aulus Gellius *lib.* 11. *noctium, cap.* 18. nec hæc verba referenda ſunt ad Gregorium IX. abuſivè, vel impropriè uſurpationem beneficii furtum appellantem, ut exiſtimarunt Gloſſa & Panormitanus *in præſenti, n.* 18. Pichard. *in d. §.* 1. *Inſtit. de obligat. quæ ex delicto, num.* 51.

5. g *Rapinam.*] Mirùs propriè uſurpationem beneficiorum procurator rapinam appellavit, cùm rapina committatur cùm quid alienum, ſive alieni juris violenter rapitur. Inſtitutarii ſuprà citati *in rubrica de vi bonorum raptorum*, Donellus *lib.* 15. *comment. cap.* 30. Cujacius 12. *quæſt. Papiniani in l. ſi vendidero*, *§. cùm raptor*, *ff. de furtis*, & 12. *Pauli ad edictum, in l. id eſt*, *ff. de dolo:* in qua parte obſervandi ſunt textus *in l.* 2. *ff. de extraord. crimin.* *l. bovem* 43. *§. ſi quis ſervum*, *ff. de ædilitio edicto*, *l.* 1. *§. quando*, *ff. de publicanis*, *l. ſi rogandus*, *§.* 1. *ff. de præſcriptis verb.* *l.* 1. *§. alea*, *ff. de aleatoribus*, *l.* 3. *C. de navicularis*, *lib.* 11.

6. h *Sunt deceptæ.*] Hæc verba magnam continent difficultatem, quare videlicet error communis parochianorum non ſufficiat, ut geſta ab ipſo Parocho effectum obtinerent; cùm certum ſit errorem communem populi facere, ut geſta ab eo, qui communi errore pro Judice, aut Prælato habetur, ſuſtineantur, *l. Barbarius ff. de officio Præſidis*, quam ſuis commentariis illuſtrant Jacobus Gothofredus, & Primarius noſter D. Paulus de Maqueda & Maldeira *lib.* 2. *variar. cap.* 7. Robertus *lib.* 1. *animadv. cap.* 8. Deſiderius Heraldus *lib. unico emendation. cap.* 4. Salmaſius *ad jus Atticum, cap.* 14. Guibertus Coſtanus *qq. juris c.* 1. Amaya *in l.* 2. *C. ſi ſervus aut libert.* Madera *animadv. cap.* 6. Gilkenius *de præſcript. p.* 2. *membro* 1. *c.* 7. Bronchorſt. *centur.* 1. *aſſert.* 7. Concius *lib.* 1. *diſput. c.* 2. Pancirola *lib.* 2. *var. cap.* 13. Hunnius *ad Treutlerum volum.* 2. *diſp.* 5. *q.* 6. & *diſput.* 6. *q.* 56. Vviſembac. *diſp.* 17. *theſi* 20. *l.* 2. *C. de ſent. & interl.* *c. infames* 3. *q.* 7. *l.* 4. *tit.* 4. *partit.* 3. *l.* 8. *tit.* 19. *lib.* 3. *recopil.* docent pluribus relatis Sanchez *de matrim. lib.* 3. *diſp.* 22. *n.* 6. Martinez à Prado *tom.* 2. *Theolog. moral. c.* 23. *q.* 1. *§.* 4. Agnoverunt difficultatem Gloſſ. *in præſenti, verbo Deceptæ*, & antiquiores *in præſenti*, quorum ſolutionibus omiſſis, D. Petrus Bajo-Arroyo *in c. fin. de procur. num.* 40. exiſtimat in præſenti errorem non fuiſſe

fuiſſe communem totius populi, ſed tantùm unius, vel alterius parochiæ; & ſic non ſufficere ut geſta ab ipſo parocho putativo effectum obtinerent. Aliter difficultatem diſſolvunt, & hæc verba interpretantur Sanchez *ubi ſuprà*, Maqueda *in d.l.Barbarius, n.64.* Sed illis omiſſis dicendum eſt, verba ſuprà relata non eſſe Gregorii IX. hujus textus auctoris, ſed partis referentis, vel allegantis: nec enim Gregorius IX. affirmat, Sacramenta adminiſtrata ab eo, qui plures retinebat Eccleſias, effectu non carere; ſed tantùm ea verba referuntur tanquam à parte propoſita: ita ea accipit Baſilius Legion. *lib.5. de matrim. cap.20. num.10.*

i *Juramento.*] In cauſis ſpiritualibus, ut eſt electio, non præſtatur juramentum de calumnia, ſed de veritate dicenda, *cap.litteras, de jurament.calum.*

j *Reſponſionem.*] Dicemus *in cap.1.de litis conteſt.*

k *Archidiaconus.*] Archidiaconum aliquando curam animarum, juriſdictionemque exercere, probabo *in c.ad hæc, de officio Archidiac.*

l *Pendeat ex alia.*] Vel per annexionem, ſeu per unionem, ut docetur *in cap.eam te 7. de ætat. & qualit.cap.extirpandæ, §.qui verò, c.expoſuiſti 33. de præb.*

m *Commendam.*] Licèt enim non poſſit quis habere duas Eccleſias in titulum perpetuum, *d.cap. eam te, de ætat. & qualit. c.ad hæc, c. de multa*, ubi commentarium hujus textus dabimus, *de præbendis*; tamen Leo IX. conceſſit ut poſſit quis habere unam Eccleſiam in titulum, aliam verò in commendam, *c.qui plures 3. 21.q.1.* ibi: *Qui plures Eccleſias retinet, unam quidem titulatam, aliam verò ſub recommendatione retinere debet.* Quia commenda non eſt titulus perpetuus, ſed ad tempus: unde beneficia ita commendata, commendationes dicuntur, ut *in l.2. tit.44. lib.11. legum Longobard.* ibi: *Cæteri verò homines liberi, qui vel in commendationem, vel beneficium eccleſiaſticum habent, ſicut reliqui juſtitiam faciant.* Agunt de his commendis Cironius *in cap.1. de eo qui mittitur, in 5. compil.* Boſquetus *ad Innocent.III. lib.1. regeſt.13. epiſt.182.* & nos alibi. 7.

CAPUT LV.

a Idem.

IN Geneſi legitur. *Et infrà*: Cùm in *b* Concilio Caveatur, ut is collatione habitâ eligatur, in quem omnes, vel major & *c* ſanior pars Capituli conſentit, & in Guil. major pars totius Capituli non conſenſerit, quanquam majorem partem habuit partium comparatione minorum: nec plenè numeri ad numerum, quia utrum G. & H. de quibus adverſarii referunt quæſtionem, in electione vocem habuerint, *d* tractatum non extitit, nec diſcuſſum: nec zeli ad zelum, nec meriti ad meritum collatio facta fuerit: nec etiam electio *e* communiter celebrata; quoniam licèt in eundem Guil. ſingulariter ſinguli conſenſiſſent, non tamen debuit ſubſequi ſingularis electio, ſed communis, ne vel idem repeti videretur, vel ex hoc ſequeretur abſurditas, ut tot eſſent electiones, quot eſſent numero eligentes: nec ex ſingularibus, vel particularibus conſenſibus appareat univerſalis electio, vel communis, licèt quilibet ſingularis veritatem exprimat ſuæ partis, quemadmodum ex ſingularibus propoſitionibus (licèt veris) univerſalis propoſitio non apparet, niſi per ſignum univerſale forſitan exprimatur: nec præmiſſi duo Canonici poterant ſic excludi, cùm primus exiſteret in Canonicatus poſſeſſione, vel quaſi, habendo *f* ſtallum in Choro, & locum in Capitulo, legendo & *g* cantando ut Canonicus; & ad tractatus ac electiones dignitatum & perſonatuum, quæ occurrerunt pro tempore faciendæ, canonicè ſit vocatus: quanquam hac vice fuerit cum *h* proteſtatione admiſſus; ſecundus verò eſſet in tali loco, de quo erat ad electionem vocandus, cùm de toto *i* Regno Franciæ vocentur abſentes de conſuetudine Eccleſiæ Gallicanæ. Nos his pleniùs intellectis, de conſilio fratrum noſtrorum præmiſſam electionem, utpote contra formam Concilii attentatam, decernimus *k* irritam & inanem.

NOTÆ.

1. a IDem.] Non liquet cui miſſa ſit hæc decretalis epiſtola; illud tantùm ex ultimis verbis deducitur, cauſam in præſenti textu deciſam contigiſſe in Regno Galliæ.

b *Concilio.*] Lateranenſi videlicet, relato *in cap.quia propter, ſuprà hoc tit.*

c *Major & ſanior.*] Quænam ſit pars major & ſanior, exponemus infrà *in cap.Eccleſia 57.*

d *Tractatum.*] De quo egi ſuprà *in cap. cùm in veteri, eodem verbo, hoc tit.*

e *Communiter.*] Non enim ſinguli ſigillatim poſſunt ſuffragia ad electionem præſtare, aut in ſchedulis ſcripta tradere; ſed in Eccleſia, Capitulo, aut alio honeſto loco communiter debent congregari ad electionem faciendam, ut ex hoc textu probant Sylveſter *verbo Electio, quæſt.8.* Tamburinus *de jure Abbat. tom.1. diſput.5. quæſt.6.* Hieronymus Garcia *tom.2. polit. regul. dub.7.*

f *Stallum in Choro, locum in Capitulo.*] Hæc verba expoſui *in cap.eam te 7. de reſcriptis.*

g *Cantando ut Canonicus.*] In quo conſiſtit Canonicorum officium, ut probat Cæſar *de eccleſiaſt. hierarch. diſput.12. §.6. per totum.*

h *Proteſtatione.*] Unde ex eo jus præſtandi ſuffragium in aliis electionibus non acquiſivit, quia admiſſus ad electionem cum proteſtatione, non acquirit jus ex tali admiſſione, *cap.bonæ, de poſtulat. Prælat.* Julius Lavorus *de elect. cap.15. num.14.* Iranzo *de proteſtat. cap.16. num.5.* 2.

i *In toto Regno.*] Quando abſentes vocandi ſint ad electionem, expoſui *in cap.coram 34. hoc tit.*

k *Irritam.*] Cauſas caſſationis hujus electionis, in præſenti à Gregorio adductas, ſuis locis expoſui, videlicet *in cap.coram, cap.quia propter, cap. Eccleſia 57. hoc tit.* ex quibus Commentariis præſens ſupplendum eſt. 3.

Digitized by Google

CAPUT LVI.

Idem *Capitulo* a *Maſſano.*

MAſſanâ Eccleſiâ Paſtore vacante. *Et infrà :* Edicto perpetuo prohibemus, ne per laicos cum Canonicis Pontificis electio præſumatur, quæ ſi fortè præſumpta fuerit, nullam obtineat firmitatem, non obſtante contraria conſuetudine, quæ dici potiùs debet corruptela.

NOTÆ.

1. a MAſſano.] Gloſſa marginalis legit *Meſſano*, ſed perperam; nam Meſſana Eccleſia eſt in Sicilia, in quo Regno temporibus Gregorii IX. & pluribus retrò annis Epiſcopi eligebantur à Capitulis Eccleſiarum Cathedralium, cum aſſenſu Principis, ut probat D. Rochus Pirro *tom.* 1. *Siciliæ ſacra, tract. de elect. Præſulum Siciliæ, pag.* 35. unde juxta illum morem ab Eccleſia approbatum, non rectè ſtatuebat Gregorius, in ipſa Eccleſia electionem per Canonicos & laicos factam non admitti, nullâ adjectâ exceptione conſenſus Principis, qui jure in ea Eccleſia deſiderabatur. Retinenda ergo eſt communis lectio, quæ habet *Maſſano.* Maſſana urbs eſt perantiqua Italiæ, maritima, cujus meminerunt Ammianus Marcellinus *lib.* 15. Strabo, Ariſtot. & Ptolomeus, quos laudat Ughellius *tom.* 3. *Italiæ ſacra, fol.* 784. Jam ante Gregorium Magnum Cathedrali Eccleſiâ decorabatur, ſed ipſius Pontificis tempore adeò deſolata fuit, ut nullus miniſter eſſet, qui in ea divina officia celebraret : poſteà inſtaurata fuit, & ejus Præſul Epiſcopus Populoniæ & Maſſæ dicebatur, ut ejus Præſulum ſeriem tradens refert Ughellius *d. tom.* 3. In ea Eccleſia tempore Gregorii IX. florebat Guillelmus ex Canonico ipſius Eccleſiæ à Canonicis electus, & à Gregorio IX. confirmatus, ut conſtat *ex epiſt.* 109. *lib.* 5. *regeſtr. ipſius Pontificis*, quam refert Ughellius *ubi ſuprà, fol.* 792.

Commentarium hujus textus invenies ſuprà *in cap.* 2. *cap. quiſquis, cap. ſacroſancta, hoc tit.*

CAPUT LVII.

Idem *Capitulo* a *Cathalaun.*

ECcleſiâ veſtrâ deſtitutâ *b* Paſtore, convenientes in unum (abſente Guil. qui tunc noluit intereſſe) ad celebrandam electionem *c* terminum ſtatuiſtis. Veniente verò termino, & Guil. dicto (cùm abſens exiſteret) non *d* vocato, præmiſſo juxta formam *e* Concilii generalis ſcrutinio, 14. Magiſtrum *f* G. presbyterum Cardinalem *g* concanonicum veſtrum, & 17. R. Rhemen. Canonicum *h* elegerunt, præfato G. poſtmodùm electioni ejuſdem R. ſuum præbente conſenſum. Tandem procuratoribus utriuſque partis in noſtra præſentia conſtitutis, allegabatur pro electione dicti R. quod cùm in quatuor excederet aliam, computato Guil. prædicto, majorem Capituli partem habebat, & per hoc debebat pars ſua ſanior reputari, cùm ubi major numerus eſt, zelus melior præſumatur. Pars verò altera electionem eandem multipliciter impugnabat, proponens prænominatum R. in ætate pati defectum, nec eſſe ſufficientis ſcientiæ ad Eccleſiam ſupradictam, cùm ætatis maturæ, & eminentis ſcientiæ præfatus Cardinalis exiſtat; & cùm electores Cardinalis alios meritis, & auctoritate præcellerent, habito præſertim reſpectu ad perſonam electam, meliorem zelum eos habuiſſe conſtabat. Dicebatur præterea, quod conſenſus dicti Guil. (quem pars ejuſdem R. confitebatur fuiſſe contemptum, aſſerente parte reliqua Capitulum potiùs contemptum ab ipſo fuiſſe) cùm non fuerit conſenſus præſtitus in ſcrutinio, ſed poſt electionem acceſſerit, adjicere nil valebat. *Et infrà :* Denique ſtatutum generalis Conc. quod electionem decernit invalidam, cùm contra ejuſdem Concilii formam in electione peccatur, non debet ad contemptum, & alia, quæ non ſunt de forma, referri. Unde quod ibi dicitur, quod aliter electio celebrata non valeat, ea reſpicit tantùm, quæ attentantur contra formam Concilii memorati : non autem alia, quæ ponuntur ibidem; ſicut eſt iſtud, quod præſentibus omnibus, qui debent, volunt, & poſſunt commodè intereſſe, haberi debeat in electione proceſſus : ne cætera, quæ ſuper hoc alibi ſtatuta noſcuntur, uno verbo videantur everti. Neque enim credendum eſt Roman. Pontif. (qui jura tuetur) quod aliàs excogitatum eſt multis vigiliis, & inventum, uno verbo ſubvertere voluiſſe. Nos ergo quæ hinc inde fuere propoſita, pleniùs intellectis (cùm ex Lateran. Concilio in electionibus Eccleſiarum major, & ſanior pars Capituli exigatur, & ſtatutum generalis Concilii contineat inter cætera, ut is eligatur, in quem omnes, vel major & ſanior pars conſentit) electionem dicti R. non perſonæ, ſed potiùs electionis vitio (cùm major & ſanior pars non conſenſerit in eundem) de fratrum noſtrorum conſilio duximus ſententialiter irritandam.

NOTÆ.

Digitized by Google

NOTÆ.

1. a *Cathalaun.*] Cathalaunum nobilis civitas eſt provinciæ Belgicæ, ſub Archiepiſcopatu Rhemenſi: habet Eccleſiam Cathedralem D. Stephano dicatam, cujus Præſul Comes & Par Franciæ eſt: tertium locum habet à Rhemenſi Metropoli, teſte Fulberto Carnotenſi *epiſt.* 78. ibi: *Ne civitati, vel Eccleſiæ Cathalaunorum ſuum deneget honorem, meminiſſe vos decet, quod in antiquis inſcriptionibus Belgicæ ſecundæ ipſa civitas à Rhemenſi tertium locum habet.* De ea agunt Fratres Sarmat. *tom.* 2. *Galliæ Chriſt. fol.* 506. Chenu *in ſerie Præſulum ipſius Eccleſiæ*, Boſquetus *ad Innocentium III. lib.* 1. *epiſt.* 72.

b *Paſtore.*] Deceſſerat enim anno 1237. Philippus de Nemours, in locum cujus ſuffectus legitur Gaufridus anno 1239. cujus electionem confirmatam fuiſſe à Gregorio IX. referunt Fratres Sarmat. *ubi ſuprà*, *num.* 63.

c *Terminum.*] Qui licèt à jure ſit præſcriptus, tamen à Capitulo ex cauſa reſtringi valet, ut dixi *in cap. quia propter*, *hoc tit.*

d *Non vocato.*] Quando abſentes vocari debeant, dixi *in cap. coram* 35. *hoc tit.*

e *Concilij.*] Lateranenſis videlicet, relati *in cap. quia propter*, *hoc tit.*

f *G.*] Guillelmum videlicet de Pertica, qui in ſerie Epiſcoporum ipſius Eccleſiæ, 62. fuit, ut refert Chenu *ubi ſuprà.*

2. g *Cardinalem concanonicum.*] Ex his verbis aliqui deducunt, Cardinales non ligari ſacris canonibus pluralitatem beneficiorum prohibentibus: moventur etiam extravaganti *Execrabilis*, *de præbendis*, in illis verbis: *Cardinalibus tamen ſacræ R. Eccleſiæ duntaxat exceptis.* Sed contraria ſententia verior eſt, & à repetentibus in præſenti recepta, quam ſequuntur Ojeda *lib.* 1. *de incompatib. cap.* 2. Gambara *de officio Leg. lib.* 5. *num.* 226. quæ probatur primò ex eo, quod Cardinales vnum corpus conſtituunt cum R. Pontifice, *cap. fundamenta*, §. *de cætero*, *de elect. lib.* 6. *cap. per venerabilem*, §. *rationibus*, *qui filij ſint legitimi*: atqui incomparabile eſt ut prædicta exerceat Cardinalis, & reſideat in ſua diœceſi: igitur ſimul vtramque dignitatem obtinere nequit. Faciunt etiam textus *in cap. bonæ* 3. *de poſtulat. Prælat.* Tridentina Synodus *ſeſſ.* 24. *de reform. cap.* 3. vbi S. Synodus prohibitionem pluralitatis beneficiorum in perſonis quibuſcumque, etiamſi Cardinalatus honore præfulgeant, jubet obſervari. Quâ ſententiâ retentâ, non obſtat præſens textus, qui non loquitur de Cardinali ſimul Epiſcopo, ſed Canonico Cathalaunenſi. Unde cùm Canonicatus curam animarum non obtineat, immò ſimplex beneficium ſit, poteſt ſimul cum Cardinalitia dignitate retineri. Nec etiam obſtat dicta extravagans *Execrabilis*; nam in ea non declaratur, licere Cardinalibus ſimul plures dignitates, pluráve obtinere beneficia; ſed tantùm deciditur, in revocatione diſpenſationis obtinendi plura beneficia curam animarum habentia, de quibus in eo textu agitur, non comprehendi Cardinales habentes plura beneficia ex diſpenſatione.

h *Elegerunt.*] Non poſtularunt, quia Canonici & Cardinales non contrahunt ſpirituale matrimonium cum Eccleſia, vnde eligi poſſunt, & non eſt neceſſaria poſtulatio, vt notavit Abbas in præſenti.

COMMENTARIUM.

3. Concluſio probatur.

Ex hac Gregorij deciſione ſequens deducitur aſſertio: *Electio vt confirmetur, debet celebrari à majori & ſaniori eligentium parte.* Probant eam textus *in cap. bonæ, el* 1. *de poſtulat. Prælat. cap. hoc ipſum*, *in fine*, 33. *quæſt.* 2. *cap. dudum* 22. *c. auditis*, *cap. coram* 35. *cap. quia propter* 42. *c. Eccleſia* 48. *cap. Cumana* 50. *cap. in Geneſi*, *hoc tit. cap.* 1. *de his quæ fiunt à majori parte*, *cap.* 1. *eod. tit. in* 5. *compil. c. quoniam* 3. *de jurepatron.* Illuſtrant Miranda *in manuali Prælat. tom.* 2. *q.* 23. *art.* 27. Suarez *tom.* 4. *de relig. lib.* 2. *c.* 15. *num.* 13. Caſtellinus *de elect. c.* 12. *num.* 17. Samuellius *eod. tract. diſput.* 2. *controv.* 17. *concluſ.* 9. Tamburinus *tom.* 1. *de jure Abbatum, diſp.* 5. *quæſito* 6. *n.* 13. Iulius Lavorus *de elect. cap.* 19. *num.* 8. & 84. I. Garcia *de nobilit. gloſſ.* 3. §. 2. *num.* 20. Barboſa *de Canonic. cap.* 38. Acuña *in cap. in ordine*, 61. *diſt.* Lambertinus *part.* 2. *de jurepatron. lib.* 2. *cap.* 3. *pag.* 120. Petrus Herodius *lib.* 2. *Pandect. tit.* 9. *c.* 15. Hieronymus Garcia *tom.* 2. *polit. regul. tract.* 9. *difficult.* 5. *dub.* 7.

Sed hæc aſſertio valdè difficilis redditur ex ſequentibus; nam electio ut ſubſiſtat, ſufficit major 4. Impugnatur tradita aſſertio.
eligentium pars, etſi non ſit ſanior, quia regulariter omnes actus celebrati à majori parte Capituli, ſeu Curiæ, inſpecto tantùm numero, non verò ponderato ſuffragantium zelo, ſuſtinentur, *l.* 4. 5. & 6. *ff. quod cujuſque vniverſ. l. quod major* 19. *ff. ad municipales*: vnde jure civili attento in decretis, & aliis actibus Senatus major pars tantùm reſpectu numeri conſideratur, *l.* 3. *de decurionib. l. nominationes*, *C. eod. tit. l. vbi* 19. *ff. de tutor. & curat. l. penult. & vlt. C. de prædiis Curial. l. finali*, *C. de vendendis rebus civit. l.* 84. & 142. *C. Theodoſ. de decur.* quia quod à majori parte fit, ab omnibus factum creditur, *l. aliud* 160. §. 1. *ff. de reg. juris*, ubi plura Dionyſius Gothof. *lit. P.* Jacobus ejus filius, & Petrus Faber: & hoc jus, videlicet ut major pars Capituli tantùm inſpecto numero attendatur, patrias leges appellavit Prudentius *lib.* 1. *contra Symmachum*, ibi:

Servemus patrias leges, infirma minoris
Vox cedat numeri.

In Senatuſconſultis etiam rogandis, non ſanioris, ſed majoris partis conſenſus attendebatur, nec quàm prudentes, ſed quàm multi idem cenſuiſſent, conſiderabatur. Symmachus *lib.* 4. *epiſt.* 37. ibi: *Lex Curiæ eſt, vt majoris partis anteſtet auctoritas.* Quintilianus *declam.* 365. *Exiſtimo majorem partem eſſe, in qua plures idem ſentiunt, eandem pœnam pronuntiant, in eandem pœnam verba jurant.* Unde Senator quilibet poterat Conſulem monere, ut antequam Senatuſconſultum proferretur, numeraret Senatum, vt ſic cognoſceretur, an expediret Senatuſconſultum rogari. Feſtus Pompeius *lib.* 12. ibi: *Numera Senatum; quibus Senator ait Conſuli, cùm impedimento vult eſſe, quominus faciat Senatuſconſultum.* Huc reſpexit Cicero *lib.* 5. *epiſt. ad Atticum*, ſic: *Conſule, aut numera.* Et Cælius *lib.* 8. *epiſt. ad Cicer. Cùm poſſet rem impedire, ſi ut numeraretur, poſtularet, tacuit.* Alia adducit Demſterus *lib.* 7. *ad Roſinum, cap.* 5. *in fine.* Accedit, nam major pars præſumitur ſanior, *cap. de quibus*, 20. *diſt. cap. prudentiam* 21. *de officio deleg. cap. gratum*, *de poſtul. Prælat. cap. dudum* 22. *hoc tit.* igitur ſi in Senatuſconſultis rogandis, & aliis actibus humanis celebrandis attenditur tantùm major pars reſpectu numeri; non rectè in præſenti aſſeritur, majorem, & ſaniorem partem in electionibus deſiderari. Augetur hæc dubitandi ratio ex eo, nam juxta formam electionibus præſcriptam *in dict. cap. quia propter* 42. cognoſci nequit, quænam ſit pars ſanior ſuffragantium; quia in eo canone ſtatuitur, ut ex ipſis electoribus tres ſcrutatores eligantur, qui ſingula ſuffragia per ſchedulas præſtita recipiant, & numerent; ſed tunc cùm ſuffragia ſecretò præſtentur, cognoſci nequit ſanior pars, ſed tantùm major, numeratis, non ponderatis votis: igi-

tur tantùm major pars reſpectu numeri; non verò ſanior, attendi debet. Secundò impugnatur præſens aſſertio eo juris principio, Quod omnes tangit, ab omnibus debet approbari; regula, *Quod omnes, de reg. juris lib.6.* ubi plura Petrus Pecchius, *l. per fundum 11. ff. de ſervit. ruſtic. l. in concedendo, ff. de aqua pluvia*: ſed omnes tangit electio futuri Prælati; igitur ab omnibus, non à majori parte Capituli debet celebrari. Fulcitur hæc difficultas *ex cap. licet 6. hoc tit.* ubi docetur, in electione R. Pontificis non ſufficere majorem, & ſaniorem partem Cardinalium, ſed ex tribus partibus duas deſiderari; quod etiam circa electiones Abbatiſſarum cavetur *in cap. indemnitatibus, §. ſanè, hoc tit. in 6.* igitur indiſtinctè verum non eſt, in electione ſufficere majorem & ſaniorem partem.

5. His difficultatibus minimè obſtantibus vera eſt ſuprà tradita aſſertio, videlicet ad electionem canonicè celebrandam, non ſolùm majorem partem, verùm & ſaniorem deſiderari. Major pars dicitur, attento numero eligentium, non verò reſpectu aliorum de Capitulo, Zerola *in praxi, part. 1. verbo Capitulum, num.* 13. unde in electionibus canonicè faciendis non ſufficit habere majorem numerum ſuffragiorum reſpectu minoris partis, ſed ampliùs deſideratur haberi majorem partem reſpectu omnium ſuffragantium. Miranda *d. quæſt. 23. art. 14.* Lambertinus, & alij relati à Barboſa *de Canonicis cap. 38. num. 10.* Tamburinus *ſuprà, num. 17.* in quo numero computandi ſunt tantùm illi, qui in eadem electione ſuffragium habuerunt, juxta tradita à Panormit. *in præſenti, num. 1.* nec augent numerum vota extra Capitulum, & poſt factum ſcrutinium data. Hoſtienſis *in c. in Geneſi 55. num. 17. hoc tit.* Barboſa *ubi ſuprà, num. 11.* nec etiam computantur vota eorum, qui recedunt à loco ubi facienda eſt electio, *cap. cùm nobis*, ubi Abbas *num. 5. hoc tit.* nec illorum, qui noluerunt ſuffragium præſtare. Si autem non appareat majorem partem eligentium in unam partem conſenſiſſe, iterandum eſt ſcrutinium, donec conſtet in quam major pars conſenſerit, *cap. cùm terra, hoc tit.* & hæc de majoritate reſpectu numeri. Minor verò pars dicitur, cùm melior zelus in eligentibus conſideratur propter majorem meritum, aut quia omnes agnoſcunt perſonam ab eis electam eſſe doctiorem, & aptiorem ad dignitatem, de cujus electione agitur: & hæc collatio meriti ad meritum, & zeli ad zelum præſcribitur *in d. cap. quia propter.*

De majori et saniori parte.

6. Unde agnoſcitur ratio hujus deciſionis; nam cùm pro forma ſpecifica eſſentiali electionis *in d. cap. quia propter*, præſcribatur ut electio fiat à majori, & ſaniori parte, & ea ſit natura copulativæ, ut tota reddatur falſa ex defectu utriuſque partis, ut dixi *in cap. inter 4. de reſcriptis*, ſi deficiat ſanioritas, licèt detur majoritas, electio non poteſt confirmari, cùm non ſit ſervata forma præſcripta *in d. cap. quia propter*: unde quia in noſtro textu electio non fuit celebrata à majori, & ſaniori parte Capituli, ideò confirmata non fuit; requiritur enim major pars, & ſanior in electionibus, ut ſic majori cum judicio in eis procedatur; ut enim eleganter aiebat Plinius *lib. 2. epiſt. 22.* in ſententiis ferendis ſuffragia non numeranda ſunt, ſed ponderanda. Rectè igitur in præſenti, & in Concilio Lateran. ſtatuitur, ut non tantùm numerentur ſuffragia, ſed ponderentur; & non ſolùm major, verùm etiam ſanior pars concurrat in electionibus, ut debeant à ſuperiore confirmari.

Ratio decidendi.

7. Nec obſtat prima difficultas ſuprà adducta, cui ſatisfacere intendit Eraſmus Roterodamus apud Guillelmum Neubrigenſem *de rebus Anglicis lib. 3. cap. 3.* cujus verba refert Demſterus ad Roſinum *d. lib. 7. cap. 5.* ubi agens de actibus, qui per majorem partem decurionum tantùm peragebantur, ait: *Ex hoc tamen nullum Canonicis inſtitutionibus, & aliis Eccleſiis præjudicium generetur, in quibus majoris, & ſanioris partis debet ſententia prævalere; quia quod in eis deciſum venerit, ſuperioris judicio poterit definiri: in Romana verò Curia, & Eccleſia ſpeciale evenit aliquid, atque conſtituitur, quia non poteſt ad ſuperiorem recurſus facilè haberi.* Sed hæc ſententia convincitur; ſiquidem in electionibus facilè etiam recurſus ad ſuperiorem haberi poteſt; ſiquidem is ad quem ſpectat confirmatio ipſius electionis, poterit corrigere, aut approbare electionem factam. Quare omiſsâ hac ſententiâ dicendum eſt, verum eſſe, in omnibus aliis actibus ſufficere majorem partem Senatus, Curiæve; in electionibus verò canonicè faciendis deſiderari etiam ſaniorem partem, propter gravitatem negotii, & ut electiones recto cum judicio celebrentur. Nec augmentum difficultatis obſtat, quod ut diſſolvat P. Suarez *d. tom. 4. lib. 2. cap. 5. num. 13.* varia adducit: ſed illis omiſſis verius dicendum eſt, temporibus Concilij Lateranenſis, de quo *in d. cap. quia propter*, ſuffragia non per ſchedulas, aut ſecretò fuiſſe præſtita, ſed coram tribus ſcrutatoribus, palam, ut ab ipſis poſſet fieri collatio meriti ad meritum, & zeli ad zelum, quæ in ſuffragiis per ſchedulas emiſſis fieri non poterat. Quare cùm poſt dictum Concilium in aliquibus Eccleſiis uſus invaluiſſet, ut tam publicè, quàm ſecretè ſuffragia præſtarentur, magnaque ſequerentur incommoda ex prædicta collatione meriti ad meritum, Concilio Tridentino *ſeſſ. 25. de regul. cap. 6.* ſtatutum fuit, ut amplius non inquiratur, quænam pars ſuffragantium ſit ſanior, ſed tantùm quæ ſit major: & ſic hodie tantùm numerus attenditur, cùm ſi perſona idonea electa ſit, pars major etiam ſanior præſumatur: docent Pellizarius, Barboſa & Tamburinus, quos laudat & ſequitur Hieronymus Garcia *tom. 2. polit. regul. tract. 9. difficult. 5. dub. 7.*

Diſſolvitur prima difficultas.

Nec ſecunda difficultas refragatur, pro cujus ſolutione diſcrimen eſt conſtituendum inter eas res, quæ ad totum Capitulum pertinent collectivè; & inter eas, quæ canonicis, non ut univerſis, ſed ut ſingulis communes ſunt. Primo caſu certum eſt, factum à majori parte Capituli valere, *cap. 1. de his quæ fiunt a majori parte*, ex ea ratione, quia in his rebus factum à majori parte, ab omnibus præſumitur factum, *dict. l. aliud 160. §. 1.* unde ab omnibus debet obſervari, tanquam ſi omnibus placuiſſet: pulchrè Plinius *lib. 6. epiſt. 13.* ibi: *Singulis re integra diſſentire fas eſt; quod pluribus placuit, à cunctis tenendum.* Secundo verò caſu, quod privatim, non ut univerſis, ſed ut ſingulis competit, ab omnibus eſt approbandum: quo caſu procedunt jura ſuprà adducta, & textus *in cap. ad hæc 7. de officio Archidiaconi, l. ult. Cod. de authorit. præſtand.* docet Pechius *in dicta regula Quod omnes.* Unde cùm electio ſpectet, non tanquam ad ſingulos, ſed ut univerſos collectivè, ideò à majori, & ſaniori parte electus, ab omnibus electus præſumitur. Nec augmentum hujus difficultatis obſtat; ob ſpecialem enim rationem in electione R. Pontificis, & Abbatiſſarum non ſufficit major, & ſanior pars eligentium, ſed duæ partes deſiderantur: in electione enim R. Pontificis, propter authoritatem & gravitatem electionis, quia in ea majus eſt periculum, pleniùs eſt conſulendum, *cap. ubi periculum, de electione in 6.* ut docetur *in cap. licet, hoc tit.* quia poſt Pontificis electionem non eſt ſuperior, qui adeatur pro confirmatione; unde cùm eligitur, confirmatur, & ſtatim conſequitur electus adminiſtrationem; quod non evenit in electionibus aliorum Prælatorum, in quibus 8.

Reſpondetur ſecundæ difficultati.

bus ſi aliqua difficultas emergit, debet à ſuperiore examinari ante confirmationem, & an à majori & ſaniori parte ſit celebrata, *cap. poſtquam* 3. *hoc tit.* ideo ſpecialiter in electione Pontificis deſideratur, ut ex tribus partibus duæ in electione conſentiant: in electionibus etiam Abbatiſſarum ſpecialis ratio conſideratur, ne ſi attenderetur zelus, aut meritum, moniales ob ſexus fragilitatem convitia ſibi inferrent, ſecretaque revelarent, ut poſt Joannem Andream *in d.cap.indemnitatib.* §. *ſanè*, conſiderat Tamburinus *d. tom.* 1. *diſput.* 5. *quæſt.* 6.

9. Exponitur cap. in ordine 14. 61. dist.

9. Superiori aſſertioni obſtat textus *in cap. in ordine* 14. 61. *diſt.* in illis verbis: *In ordinatione Præpoſiti illa ſemper conſideretur ratio, ut is conſtituatur, quem ſibi omnis concors congregatio ſecundùm timorem Dei, ſive etiam pars congregationis, quamvis parva, ſaniori conſilio elegerit.* Ex quibus ultimis verbis expreſsè deducitur, ſufficere ad electionem partem minorem, & ſaniorem: igitur non major, & ſanior pars deſideratur. Cui difficultati ut ſatisfaciamus, ſciendum eſt, controverſum eſſe apud Interpretes, utrum ſimul deſideretur ſanioritas cum majoritate, adeò ut ſi unus electus ſit à majori parte, ſed non ſaniori, alius à ſaniori, ſed minori, neutra electio ſubſiſtat. Et electionem factam à ſaniori parte, valere, & alteri præferri, docuerunt Gloſſa *in cap. in Geneſi, verbo Ad zelum, hoc tit.* Innocentius *in cap. quia propter, cap. ſcriptum, hoc tit.* Contrarium autem, videlicet neutram electionem valere, defendunt Panormit. *in d. cap. quia propter, num.* 7. Suarez *d. lib.* 2. *cap.* 5. *num.* 21. quia deſideratur pro forma *in d. cap. quia propter*, ut pars ſit major, & ſanior conjunctim: unde etſi ſit ſanior, non tamen major, electio non ſuſtinetur. Quâ ſententiâ retentâ non obſtat textus *in d. cap. in ordine*, qui procedit ante Concilium Lateran. de quo *in d. cap. quia propter*: antea enim poterat confirmari electio facta à ſaniori parte, licèt non majori. Chronic. Cameracenſe *lib.* 1. *cap.* 105. ibi: *In cujus electione noveritis non deeſſe noſtram unanimitatem, ſecundùm noſtræ regulæ inſtitutionem, quæ præcipit, vel omninò concordem in hoc fieri congregationem, vel ſaniori conſilio, etiam quamvis minimam partem.* Notavit Menardus *ad concord. regul. cap.* 4. Poſt Concilium tamen Lateran. nullo modo ſufficit pars minor, etſi ſanior ſit, quia in eo pro forma ſubſtantiali deſideratur, ut major, & ſanior pars eligat, ut electio confirmetur.

10. Exponitur cap. cum causam, hoc tit.

Secundò adverſatur præſenti aſſertioni textus *in cap. cùm cauſam* 27. *hoc tit.* ubi refertur, Eccleſiam Lucanenſem habere privilegium, ut nullus in ejus Priorem eligatur, niſi communi aſſenſu fratrum, vel quem ſanior pars elegerit: quem textum ita expendo. Si in electionibus canonicè faciendis major, & ſanior pars deſideraretur, ex juris diſpoſitione, fruſtra in eo textu impetraretur reſcriptum, ſeu privilegium, ut electio non niſi à majori, & ſaniori parte fieret, cùm fruſtrà precibus impetretur quod jure communi conceditur, *l. unica*, cum vulgatis, *Cod. de theſauris, lib.* 10. igitur quia jure communi non deſideratur major, & ſanior pars in electione canonicè facienda. Huic difficultati ſatisfaciendum eſt ex his, quæ pro paraphraſtica expoſitione ibi adduximus, & in præſenti repetere ſuperfluum eſſet. 10.

11. Adducitur cap. congregato, hoc tit.

Tertiò opponitur textus *in cap. congregato, hoc tit.* ubi deciditur, electionem celebratam à ſaniori parte, licèt minor ſit, valere: igitur quia non deſideratur major, & ſanior pars in electionibus eccleſiaſticis. Cui difficultati reſpondendum eſt aſſerendo, aliquando ſaniorem, licèt non majorem partem, ſufficere ad electionem, veluti quando major pars elegit indignum; tunc enim devolvitur facultas eligendi ad minorem partem: & licèt ſit minor, ſi tamen ſanior eſt, electio ab ea celebrata ſuſtinetur, quo caſu accipiendi ſunt textus *in cap. dudum* 22. *cap. ſcriptum*, *dicto cap. congregato*, *hoc titulo.* 11.

CAPUT LVIII.

Idem.

a PUblicato ſcrutinio, variare nequeunt electores; cùm ſit facienda b collatio, & electio celebranda. Ad quod per ſuperiorem, ſi oportuerit, compellantur.

NOTÆ.

1. a PUblicato.] Scrutinio publicato non poſſe variare electores, ex hoc textu expreſsè conſtat, & docent Miranda, Navarrus & alii congeſti à Barboſa *in præſenti*; quia poſt publicationem res deſinit eſſe integra, *cap. in cauſis*, *cap. Eccleſia veſtra*, *hoc tit.* Idem procedere in poſtulatione, *ex cap. penult. & finali de poſtulat. Prælat.* docet Petrus Gregorius *de elect. cap.* 16. *num.* 12. Contrarium tamen defendit Barboſa in præſenti: pro cujus diſſidii concordia diſcrimen eſt conſtituendum, ut jam notavi *in cap.* 1. *de poſtulat. Prælat.* inter caſum, in quo poſtulatio præſentata eſt ſuperiori; & inter eum, in quo à poſtulantibus facta eſt, non verò præſentata. Primo caſu non licet poſtulantibus à poſtulatione recedere, *d. cap. penult. & ult.* ſecundo verò caſu poſſunt recedere ab ipſa poſtulatione.

b *Collatio.*] Quæ fieri debet ſtatim, *cap. quia propter*, *hoc tit.* & ſi omittatur, electio eſt nulla, *cap. Cumana* 50. *hoc tit.* Fit autem ut cognoſcatur, an electio celebrata ſit à majori & ſaniori parte, juxta tradita ſuprà *in cap. Eccleſia* 57. 2.

CAPUT LIX.

Idem.

SI alicujus electionem propter ſimoniam, eo ignorante, ac ratum non habente commiſſam, contigerit reprobari, cum eo ſuper poſtulatione, ad quam fuerat electus taliter illâ vice, non poteſt Epiſcopus diſpenſare. Quamvis circa eum qui ignoranter recepit ſimplex beneficium per ſimoniacam pravitatem, poſt liberam reſignationem Epiſcopi diſpenſatio toleretur.

COMMENTARIVM.

1. Valdè notum eſt, ſimoniam committi in electione, & collatione beneficii eccleſiaſtici, *cap.* 1. 2. 3. & 4. *cap. ſi quis objecerit, cap. Salvator, cap. ex multis, cap. final.* 1. *quæſt.* 3. *cap. quam pio, quæſt.* 2. *cap. ſicut, cum aliis, de ſimonia*: docent Rebuffus *in praxi, tit. de requiſitis, n.* 2. Pariſius *de reſign. lib.* 8. *quæſt.* 8. *amot.* 18. Hugolinus *de ſimonia, tabula* 6. Garcia *de beneficiis* 8. *part. cap.* 1. *num.* 123. Suarez *de relig.* 1. *tom. lib.* 4. *tract.* 3. *c.* 57. *n.* 35. Leſſius *de juſtit. lib.* 2. *dubio* 35. *num.* 14. & pluribus modis committitur, ut noviſſimè exponit Gibalinus *de ſimonia cap.* 20. *per totum.* Nec ſolùm committitur cùm quis pretium, aut quid pretio æſtimabile pro beneficio aſſequendo eligenti dedit, verùm & ſi alius conſanguineus, vel extraneus quid pretio æſtimabile præſtiterit, *d. cap. ſicut, de ſimonia*, ubi Binsfeldius, & nos Deo annuente latiùs dicemus. Etiam certum eſt, inter alias pœnas, quas ſimoniaci incurrunt, & enumerat Gibalinus *de ſimonia quæſt.* 25. illam conſtitutam reperiri, inhabilitatem videlicet ad illud beneficium, in quo ſimonia commiſſa fuit, obtinendum; & hodie ex conſtitutione Pii V. inhabilis redditur ſimoniacus declaratus ad omnia beneficia. Suarez *ubi ſuprà, cap.* 58. Gibalinus *d. q.* 25. *n.* 6. dicemus *in d. cap. ſicut.* Præterea ſciendum eſt, in hac pœna inhabilitatis ad idem beneficium obtinendum Epiſcopum diſpenſare poſſe, cùm hæc diſpenſatio Pontifici non ſit reſervata; cum hac tamen diſtinctione, ut ſi ab ignorante commiſſa ſit, & beneficium ſponte reſignatum fuerit, Epiſcopus poſſit diſpenſare, ut ad idem beneficium ſtatim eligatur: ſed ſi beneficium hoc non fuerit ſimplex, pro ea vice poteſt Epiſcopus alii conferre; & cùm iterum vacaverit, poteſt qui ignoranter ſimoniam commiſit, ad illud admitti: cum eo verò qui ſcienter ſimoniam commiſit in beneficiis eccleſiaſticis, alius quàm R. Pontifex diſpenſare non poteſt: & hæc eſt ſententia Gregorii IX. *in præſenti*, quam ita expoſuerunt Suarez *d. cap.* 57. *num.* 15. Gibalinus *d. quæſt.* 31. *num.* 2. & nos latiùs dicemus *in d. cap. ſicut*, ubi exponemus textus *in cap.* 2. *de confeſſis, cap. veniens, el* 2. *de teſtibus.*

CAPVT LX.

a Idem.

His, quibus interdicitur, ut abſque ſuperioris *b* licentia eligere non *c* præſumant, tempus ſtatutum à *d* canone currit, ex quo in mora fuerint licentiam hujuſmodi poſtulandi.

NOTÆ.

1. *a* [*Idem.*] Ad hujus inſcriptionis, & duarum præcedentium expoſitionem repetenda ſunt quæ adduximus *in cap. fin. de conſtit.*

2. *b* [*Licentia.*] Ut *in cap.* 2. *hoc tit. in quinta compilatione*, ubi Honorius III. ita ait: *Cum bona memoria.* Et infrà: *Sanè ne quis fortè cauſetur, Capitulum S. Juliani Lemovicenſis diœceſis jus eligendi Præpoſitum per decurſum temporis amiſiſſe, nolumus quod tempus lapſum ante conceſſam ſibi eligendi licentiam eis currat, cùm conſtitutio, quæ de hujuſmodi lapſu temporis loquitur, contra negligentiæ vitium fuerit promulgata; & hi dici nequeant negligentes, cùm non poſſint eligere, præſertim cùm ex dilecti F. N. B. tituli S. Ioannis & Pauli Presbyteri Card. mandato noſtram, vel ejus teneretur licentiam poſtulare.* Ex qua Honorii III. decretali conſtat, tempus eligentibus præſcriptum in Concilio Lateran. relato *in cap.* 2. *de conceſſ. prebendæ*, non currere illis, qui debent eligere petitâ licentiâ, niſi in mora eam petendi fuerint; tunc enim illis currit tempus eligendi, ex præſenti textu; quia cùm impedimentum tollere potuiſſent petendo licentiam eligendi, ſi in ea impetranda moram commiſerint, illis currit tempus præfinitum in dicto Concilio, *cap. unico*, §. *quia verò, ne ſede vacante, lib.* 6. Non enim tantùm negligens eſt, qui nullo impedimento detentus non eligit, verùm & qui cùm impedimentum tollere poſſet, illud tollere non curavit, *l. quibus diebus* 40. *ff. de condit. & demonſtr. l. non omnes*, §. *qui captus, ff. de re milit.* docent Petrus Greg. *lib.* 27. *ſyntag. cap.* 9. *num.* 34. Barboſa *de poteſt. Epiſcopi alleg.* 126. *num.* 74. & *in d. cap. unico, num.* 1. & 5.

c [*Præſumant.*] Non tantùm à ſacris Canonibus, verùm & à R. Pontifice, vel ejus Legato 3. prohiberi poteſt Canonicis, ne ſine ſuperioris licentia ad electionem procedant; quod & in Religionibus Generales ſtatuere poſſe docet, & ad hoc textum hunc commendat Hieronymus Garcia *tom.* 2. *polit. regul. tract.* 2. *difficult.* 2. *dub.* 4. *pag.* 22.

d [*Canone.*] Relato *in cap. ne pro defectu, hoc tit.* 4. aut *in cap.* 2. *de conceſ. prebendæ*: ex quorum commentariis & adducendis *infrà, in tit. de ſupplenda neglig.* præſens petendum eſt.

TITULUS

Digitized by Google

TITULUS VII.
De tranſlatione Epiſcopi.

CAPUT PRIMUM.

Innocentius III. a *Antiocheno* b *Patriarchæ*.

CUM ex illo *c* generali privilegio, quod beato Petro, & *d* per eum Eccleſiæ Romanæ Dominus noſter indulſit, canonica poſtmodùm manaverint *e* inſtituta, continentia majores Eccleſiæ cauſas eſſe ad Sed. Apoſt. perferendas: ac per hoc tranſlationes Epiſcoporum, ſicut depoſitiones eorum, & *f* Sedium mutationes ad ſummum Apoſt. Sedis Antiſtitem de jure pertineant; nec ſuper his, præter ejus aſſenſum, aliquid debeat attentari: miramur non modicùm, & movemur, quòd tu *g* prædeceſſoris tui exempla ſequutus, qui motu propriæ voluntatis *h* Mamiſtan. in *i* Tharſen. dicitur tranſtuliſſe, L. quondam *j* Apamien. electum in *k* Tripolitan. Eccleſiam tranſtuliſti: nec tibi ſufficit dicti prædeceſſoris tui præſumptionem ſolummodo imitari, immò etiam in injuriam noſtram ipſius tranſgreſſus exceſſum, novo quodam mutationis genere parvificaſti majorem, & magnum quodammodo minoraſti, *l* epiſcopare Archiepiſcopum, immò potiùs dearchiepiſcopare præſumens: cùm dictus prædeceſſor tuus dictum Archiepiſcopum de Tharſen. Eccleſia in Eccleſiam tranſtulerit ſimilis dignitatis. Licèt enim dictus L. nondum fuiſſet in Archiepiſcopum conſecratus, confirmationis tamen munus receperat, & Archiepiſcopalia, quantùm ei licuerat, *m* miniſtrarat, ſicut ipſius nobis relatione innotuit, qui ſe *n* Valenien. Epiſcopum, cùm in noſtra eſſet præſentia conſtitutus, aſſeruit confirmaſſe. Ne igitur perpetrandi ſimilia cæteris audacia præbeatur, ſi tantus exceſſus relictus fuerit impunitus, te ab Epiſcoporum *o* confirmatione duximus ſuſpendendum, quouſque ſuper hoc aliud ſtatuamus: ſciturum, quod hoc nos ab exauditione petitionis, quam pro venerabili f. n. Archiepiſcopo Mamiſtan. porrexeras, revocavit. In cæteris autem quantùm cum honeſtate potuimus, te curavimus exaudire. Datum Laterani XVI. Cal. Aprilis.

NOTÆ.

1. Antiochia ubi. a ANtiochen.] Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.* 1. & *lib.* 1. *epiſtol. ipſius Innocentii*, *fol.* 25. in regeſtro Coloniæ edito, ex quo textum reſtituo. Antiochia præcipua Orientis Metropolis appellatur ab Strabone *lib.* 16. Eam Orientis pulchrum apicem vocavit Ammianus Marcell. *lib.* 22. Metropolim abſolutè dixit D. Hieronymus *in epiſt. ad Pammachium*. Erat Syriæ Metropolis, ubi Orientales Imperatores degebant, ut conſtat *ex lege actione* 7. *C. de numerariis*, *lib.* 12. *l. Fabricenſium* 4. *C. de metatis*, *eod. lib. l. eos* 12. *l. ſi quis* 24. *C. de decur. lib.* 10. *l. nullus* 2. *C. de Palatinis ſacr. larg.* ex Tacito *lib.* 2. *hiſtoriæ*, probat D. Joannes Duran. *de poſtliminio*, ubi exponit legem *Antiochenſium*, *ff. de privileg. credit.* De ea D. Chryſoſtomus *homilia* 3. *ad populum Antioch.* ait: *Civitatum ſub Oriente poſitarum caput, & mater eſſe civitas noſtra.* Epiphanius *epiſt. ad Hormiſdam Pontif. Multis perturbationibus Antiochia, maximam civitatem, quæ eſt in Orientali diœceſi prima, circumſtantibus.* Alia de ea tradit Philippus Bertherius *diatriba* 1. *cap.* 2. Hujus inclytæ civitatis Præſul Patriarchali honore decoratus fuit ob multitudinem civium, qui in ea fidem catholicam ſuſceperunt, ut refertur *in Actis Apoſtolor. cap.* 11. 13. *&* 15. Et ex eis notavit F. Angelus Petrica *de appellat. diſput.* 2. unde dum Anacletus Pontifex anno 102. *epiſt.* 3. Patriarchalium ſeriem commendat, apponit Romanam, Antiochenam, & Alexandrinam, quia eas inſtituit D. Petrus, ut variis auctoritatibus & rationibus probat F. Hallierius *de hierarch. juriſd. lib.* 4. *cap.* 2. *fol.* 703. Huic Antiocheno Patriarchæ variæ fuerunt pro temporum diverſitate provinciæ ſubjectæ, quas enumerat Carolus à S. Paulo *in Geographia ſacra, pag.* 285. Statum hujus Patriarchatus temporibus Innoc. III. refert Tyrius *lib.* 14. *cap.* 12. 13. *&* 14. & ex eo Franc. Florens *in præſenti*.

b *Patriarchæ.*] Rodulpho videlicet ſecundo, qui Sedem Antiochenam rexit per 33. annos uſque ad annum 1219. de cujus erga R. Pontificem inobedientia agunt Baronius *anno* 1187. ejus continuator Spondanus *anno* 1215. *n.* 13. & *anno* 1219. Illi etiam aliam miſit epiſtolam ipſe Innocentius, quæ reperitur *lib.* 2. *epiſt.* 71. Præſentis autem exceſſus mentio fit in geſtis ipſius Pontificis editis à Boſqueto *fol.* 30. in hæc verba: *Propter eandem cauſam Antiochenum Patriarcham à Pontificali ſuſpendit officio, quia videlicet Apamienſem electum, præter Apoſt. Sedis licentiam, in Metropolitanum Epiſcopum transferre præſumpſit: ſed utroſque ſuam ignorantiam confitentes humiliter, & indulgeri ſuppliciter poſtulantes, ſine difficultate & mora reſtituit, & abſolvit.* 2.

c *Generali privilegio.*] Dum apud Matthæum *cap.* 18. dixit Dominus: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram* 3.

zed by Google

petram. Quæ verba in hunc ſenſum acceperunt Anacletus *epiſt.*1. relatus *in cap. Omnis* 3.2. *quæſt.*6. ibi: *Quoniam Apoſtoli hoc ſtatuerunt juſſione Salvatoris, ut difficiles quæſtiones ſemper ad Sedem deferantur Apoſtolicam, ſuper quam Chriſtus univerſam conſtruxit Eccleſiam, dicente ipſo ad beatum Apoſtolorum Principem: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam*; Alexander *epiſt.*2. in illis verbis: *Apud ipſum Evangelium loco citato, ibi: Quodcumque ligaveris, &c.* quæ verba ad hoc probandum adduxit Zephirinus *epiſt.*1. ibi: *Epiſcoporum judicia, majoreſque cauſæ à Sede Apoſtolica, & non ab alia, ſicut Apoſtoli & Sancti ſucceſſores eorum ſtatuerunt, cum aliis Epiſcopis ſunt terminandæ; quia licèt in alios transferantur Epiſcopos, B. tamen Apoſtolo Petro dictum eſt: Quodcumque ligaveris, &c. & quæcumque ſolveris, &c. & reliqua privilegia quæ ſoli huic Sedi conceſſa ſunt.* Alia juris teſtimonia tradit Anton. Auguſt. *in epitome, lib.*1. *tit.*9. & nos *in cap. majores, de baptiſmo.*

4. d *Per eum Eccleſiæ Romanæ.*] Quæ enim Dominus conceſſit B. Petro, conceſſa videntur Eccleſiæ Romanæ, ubi durat Primatus, ut latè probat Bellarminus *lib.*2. *de R. Pontif. cap.*12. & 13. & omnes de Primatu Eccleſiæ agentes.

5. e *Inſtituta.*] Canone 18. Concilii Nicæni, ibi: *Apoſtolicæ Sedis diſpoſitioni omnes majores Eccleſiaſticas cauſas, & Epiſcoporum judicia, Apoſtolorum, eorumque ſucceſſorum, atque canonum authoritas reſervavit.* Anacletus *epiſt.*3. ibi: *Si quæ cauſæ difficiliores inter vos ortæ fuerint, ad hujus S. Sedis apicem eas, quaſi ad caput referte.* Damaſus *epiſt.*3. *circa medium*, ibi: *Sedi Apoſtolicæ majores cauſæ reſervatæ ſunt.* Pelagius II. *in cap. multis*, 17. *diſt.* ibi: *Majores, & difficiles quæſtiones, ut S. Synodus ſtatuit, & vetus conſuetudo exigit, ad Sed. Apoſtolicam referri.* Gregorius VII. *lib.*2. *regeſt.* ibi: *Quod majores cauſæ cujuſcumque Eccleſiæ ad Apoſtolicam Sedem referri debeant.* Plura Ant. Auguſtin. *in epitome, lib.*1. *tit.*9.

f *Et Sedium mutationes.*] Quid interſit inter transferre Epiſcopum, aut Sedem mutare, dicemus infrà.

g *Prædeceſſoris tui.*] Aymerici videlicet, qui etiam in his tranſlationibus peccavit.

h *Mamiſtan.*] Ita legendum exiſtimo, quæ eſt Metropolis Antiochiæ in Cilicia. Guill. Tyrius *lib.*3. *cap.*11. & 24.

6. i *Tharſen.*] Tharſus, vulgò *Tarſo* dicta, eſt ſecunda Sedes Metropol. in Cilicia, ſub Antiocheno Patriarcha, cujus Metropolitani ſubſcriptiones reperiuntur in Conciliis Ancyrano, Neocæſareenſi, & Chalcedonenſi.

7. j *Apamienſe.*] Apamia, ſeu Apamea, Ptolomeo teſte *lib.*5. *cap.*15. eſt Metropolis Syriæ ſecundæ, ſub Antiocheno Patriarcha, cujus Prælatus Thomas ſuſcripſit in Synodo V. generali. Plura Sandoval *in apolog. pro patrono Palent.* §.2.

k *Tripolitan.*] De hac Eccleſia agemus *in cap. finali, de auctorit. & uſu pallii.*

l *Epiſcopare.*] Cùm quis non debeat de majori ad minorem dignitatem transferri, ut docent Claſſici *in cap. Eccleſia* 57. *de elect.*

m *Miniſtrarat.*] Quæ poſſit Archiepiſcopus poſt confirmationem, ſed ante conſecrationem exercere, dixi *in cap. ſuffraganeis, cap. noſti, cap. tranſmiſſam, de electione.*

n *Valenien.*] Ita legitur in dicta tertia collectione, & *in d. regeſt. epiſtol.* in ſexta autem collectione malè legitur *Cenalimen.*

8. o *Confirmatione.*] Unde alios actus, tam ordinis, quàm juriſdictionis exercere valet, quia ſuſpenſus partialis ab ea tantùm officii parte ſuſpenditur, quam expreſſis verbis Judex comprehendit, ut probant Gibalinus *de cenſuris diſquiſit.*7. *q.*9. Morinus *lib.*2. *exercit. cap.*2. & 3. Ipſe autem Tripolitanus Epiſcopus ſuſpenſus fuit ab officii executione, ut conſtat ex epiſtola ſequenti ipſius Innocentii, *d. fol.*25. ubi ita illi ſcribit: *Cum ex illo* (& cætera, ut ſuprà uſque ad verbum illud, *movemur.*) *Quod cùm in Apamien. Eccleſia in Archiepiſcop. fuiſſes electus, & confirmatione ſuſcepta, quantum tibi licuerat, Archiepiſcopalia manifeſtaſſes, ſicut ex tua nobis relatione innotuit, qui olim apud Sed. Apoſt. conſtitutus, venerabilem fratrem noſtrum Valenien. Epiſcopum te confeſſus es confirmaſſe, in Tripolitan. te transferri feciſti novo quodam promotionis genere, non promotus, ſed potiùs minoratus. Ne igitur perpetrandi ſimilia cæteris audacia præbeatur, ſi tantus exceſſus relictus fuerit impunitus, te ab executione Pontificalis officii duximus ſuſpendendum, donec ſuper hoc aliud ſtatuamus. Datum Lateran.*

COMMENTARIUM.

EX hac Innocentii epiſtola talis deducitur aſſertio. *Tantum R. Pontifex poteſt transferre Epiſcopos de una Eccleſia in aliam, non verò Patriarcha.* 9. Concluſio refertur, et probatur. Probant eam textus *in cap.*2. *cap. finali, hoc tit. cap. in cauſis* 30. *de elect. cap. mutationes* 34. juxta corruptam litteram Gratiani 7. *quæſt.*1. *cap. quoad tranſlationem, cap. niſi ſpecialis, de officio Leg. cap. venerabilis* 7. *de conſuet. cap. ſi Abbatem, de elect. lib.*6. *cap. illud, de majorit. & obed.* Gregorius VII. *lib.*2. *regeſt. epiſt.*2. ibi: *Quod R. Pontifici liceat de ſede ad ſedem, neceſſitate cogente, Epiſcopos tranſmutare.* Innocent. III. *lib.*3. *regeſt.*15. *epiſt.*175. apud Boſquetum. Alia juris teſtimonia adducunt Creſpetius *in ſumma, verbo Epiſcoporum tranſlationes.* Anton. Auguſt. *in epit. juris Pont. lib.*1. *tit.*12. Illuſtrant P. Vazquez 3. *part. diſp.*241. *cap.*6. Suarez *tom.*3. *de relig. lib.*1. *cap.*16. Petrus Gregor. *lib* 15. *ſyntag. cap.*12. *num.*42. Germonius *lib.*2. *adnimadv. cap.*19. Duarenus *lib.*5. *de ſacris, cap.*2. Cæſar *de eccleſiaſt. hierarch. diſp.*6. §.2. *num.*14. Tuſchus *littera T. concluſ.*4. Valenzuela *conſil.*190. *num.*7. Solorzanus 1. *tom. de jure Indiar. lib.*3. *cap.*13. Lantdmeter. *lib.*2. *de veteri clerico, cap.*98. Boſquetus *ad Innocent. lib.*3. *epiſt.*175. Juretus *ad Ivonem epiſt.*146. Severinus Binius *in notis ad Anterium Pontificem*, & *ad Concil. Sardicenſe can.*2. Balſamon *in can.*1. *Concilii Sardicenſ.* & in ſupplemento ad Concilium Nicæn. *can.*15. Vivar. *ad Marcum Maximum, anno* 381. *num.*2. Juſtel. *ad can.*9. *Eccleſiæ Africanæ*, Rouſſelius *lib.*1. *hiſtor. juris Pontif. cap.*4. *n.*9. Diana *part.*11. *tract.*4. *reſol.*4. Joannes Dartis *in dicto* 7. *quæſt.*1. & *de beneficiis cap. de tranſlat. Epiſcopi, pag.*64. Hieronymus Garcia *tom.*2. *polit. regul. pag.*9. Menochius *de arbitr. caſu* 423. *per totum*, Navarrette *diſcurſu* 28. *fol.*191. Vighellius *in methodo juris canon. pag.*513. Petr. Gregor. *lib.*15. *ſyntag. cap.*12. *num.*42. & *ad tit. de reſcriptis cap.*3. *num.*12. Cabaſſutius *in notitia Concil. in can.*20. *Synodi Nicæn.* Eruditus vir D. Gaſpar Ibañez, Marchio de Agropoly, *diſſert.*2. *cap.*4. Alteſſerra, & Franc. Florens *hic.*

Hæc aſſertio ita juribus & authoritatibus illuſtrata, valde dubia redditur ſequentibus conſiderationibus. 10. Impugnatur tradita aſſertio. Prima naſcitur ex eo, nam correlativorum eadem eſt ratio, *l.*3. *ff. de re judic.* plura Barboſa *axiomat.*61. unde ſæpiùs decantatum legimus, illum abſolvere poſſe, qui & ligare: plura Barboſa *axiomat.*1. & ille poteſt deſtituere, qui inſtituere. Sed ſic eſt, quod Patriarchæ poſſunt confirmare, & conſecrare Archiepiſcopos, & Epiſcopos, ut conſtat ex epiſtola

epiſtola ſynodica Concilii Nicæni, apud Theodoretum *lib.1. cap.9.* & Caſſiodorum *hiſtor. tripart. lib.2. cap.12.* ex epiſtolis prima & tertia Theophili Alexandrini, 67. & 76. Synefii ad ipſum Theophilum, Athanaſio *epiſt. ad Dracontium*, Epiphanio *hæreſi* 68. Nicephoro *lib.13. cap.17.* innumeris Canonibus, & SS. PP. teſtimoniis relatis à Franc. Hallierio *de ſacris elect. ſect.15. cap.4. per totum*, præcipuè *art.4. ex fol.*769. ergo & ipſis Patriarchis licet Epiſcopos mutare, & transferre de una Eccleſia in aliam, & à vinculo prioris matrimonii abſolvere. Augetur primò hæc dubitandi ratio ex eo, nam majores cauſæ Eccleſiæ, & graviora Epiſcoporum negotia ad Primates, & Patriarchas deferenda ſunt. D. Clemens *epiſt.1.* poſt medium: *Epiſcoporum judicia, & majora Eccleſiarum judicia, ad Primates, vel Patriarchas ſunt deferenda.* Anacletus Papa *epiſt.1. Si autem difficiles cauſæ, aut majora negotia orta fuerint, ad majorem Sedem referantur; & ſi illic facilè diſcerni non poterint, ac juſtè terminari, ubi fuerit ſummorum congregata congregatio, quæ per ſingulos annos fieri ſolet, & debet, juſtè, & Deo placitè coram Patriarcha aut Primate Eccleſiaſtico judicentur.* Idem *epiſt.2. cap.4. Ad Primates, vel Patriarchas poſt Sedem Apoſtolicam ſumma negotia conveniant, ut ibidem, quibus neceſſe fuerit, releventur, & juſtè reſtituantur.* Igitur etſi tranſlatio Epiſcoporum inter majores cauſas numeretur, à Patriarchis, vel Primatibus eſt facienda. Accedit, nam Patriarchas in ſuis provinciis poſſe ea omnia peragere, quæ R. Pontifex in toto orbe Chriſtiano, probant Hallierius *dicto cap.4. art.3.* Anaſt. Germonius *lib.3. de ſacror. immunit. cap.7. ex num.1.* ſed Pontifex poteſt transferre Patriarchas, Primates, & alios Eccleſiæ Prælatos: igitur & Patriarchæ poſſunt ſimiliter transferre Archiepiſcopos, & Epiſcopos de una Eccleſia in aliam. Secundò fulcitur hæc difficultas ex ampla Patriarcharum poteſtate, & ampliſſima eorum juriſdictione; Patriarchalis enim Sedes una eſt cum Sede D. Petri. Hincmarus Rhemenſis *opuſc.55. cap.16. Sedes Eccleſiarum Romanæ, Alexandrinæ, & Antiochenæ ſunt una eadem Sedes magni Apoſtolorum Principis Petri.* De Antiochena expreſſiùs Leo IX. in epiſtola ad Petrum Antiochenum: *Sedes Antiochena, ſedes Apoſtolica eſt.* Et generaliter agens de Patriarchis Zacharias Papa *epiſt. ad S. Bonifacium*, ait: *De Epiſcopis verò Metropolitanis, quos per unamquamque Metropolin conſtituiſti, eos per tuum teſtimonium confirmamus.* Ex qua authoritate deducit Cironius *lib.1. obſer. cap.10.* Patriarchas habuiſſe jus conſtituendi Epiſcopos, & dividendi Epiſcopatus. Secunda difficultas naſcitur ex eo, nam ſi vinculum matrimonii ſpiritualis impediret quominus Patriarcha poſſet transferre Epiſcopos de una Eccleſia in aliam, ſequeretur nec R. Pontificem poſſe Epiſcopos transferre; nam fortius eſt vinculum matrimonii ſpiritualis quàm carnalis: verba ſunt textus ſequentis. Sed R. Pontifex non poteſt diſſolvere vinculum matrimonii carnalis, *cap. quos Deus, cap. an quod, 32. quæſt.2.* Ergo nec vinculum matrimonii ſpiritualis, & per conſequens nec R. Pontifex poteſt tales tranſlationes admittere. Augetur hæc difficultas, nam ſi vinculum matrimonii ſpiritualis inter Epiſcopum & Eccleſiam celebrati impediret ne alius quàm Pontifex illud diſſolvendo Epiſcopos transferret, ſequeretur quod ipſe, & non alius poſſet Parochum de una Eccleſia in aliam transferre, & ſic diſſolvere matrimonium inter ipſum & parochiam contractum: ſed parochos transferre poteſt Epiſcopus proprius, *cap. Epiſcopus 7. quæſt.1.* Concilium Carthag. 4. *can.27.* igitur Patriarcha, qui eſt Archiepiſcoporum immediatus ſuperior, poteſt transferre Archiepiſcopos de una Eccleſia in aliam.

11. Tranſlatio quotuplex.

Quibus difficultatibus minimè obſtantibus, vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, tranſlationem Prælati de una Eccleſia in aliam, appellari tranſmutationem, *cap. mutationes 7. quæſt.1.* Nec intereſt, quæ perſona transferatur; nam transferri poſſunt Cardinales, *cap. dilectus, de præbendis*: Archiepiſcopi, *cap. bonæ 4. de poſtulat. Prælat.* Abbates, *cap. cùm venerabilis, de conſuet.* Præpoſiti, *cap. dudum, de elect.* Nec etiam intereſt, an in majorem, parem, aut minorem Eccleſiam tranſlatio fiat, quia licèt non facilè inveniatur qui de majori ad minorem Eccleſiam tranſire velit, *cap. legimus, 93. diſt. cap.14. de cleric. non reſident.* tamen ſi de facto transferatur, dicitur tranſlatio. Multis autem modis tranſlatio Epiſcopi evenire poteſt. Primò, cùm aliquis Epiſcopus occupatâ ab infidelibus ejus ſede, alteri vacanti præponitur, non in perpetuum, ſed ad tempus, donec ab infidelibus liberata fuerit; quia tunc reſtituitur ad priſtinum ſtatum, *cap.41. 7. quæſt.1.* & hæc non tam tranſlatio, quàm tranſitio dici debet, ut notavit Balſamon *in ſupplement. & expoſitione canonis 15. Concilii Nicæni.* Secundo modo contingit tranſlatio, quando aliquis Epiſcopus ſedem viventis invadit, vel vacantem propriâ auctoritate occupat, *cap.10. 31. & 32. 7. quæſt.1.* De qua tranſlationis ſpecie agemus infrà, *in cap.3.* Tertio modo contingit tranſlatio, licèt impropriè, cùm quis relicta propria ſede, aliam recipit in commendam ad tempus; aut cùm antiquam retineat, ſecundam in commendam accipit, aut ſimul diſpenſativè retinet, *cap.3. cap.6. 21. q.1.* Quarto modo tranſlatio contingere poteſt, cùm Epiſcopus relictâ propriâ Eccleſiâ, ubi ſedes Epiſcopalis reſidebat, in aliam civitatem ejuſdem diœceſis Cathedram Epiſcopalem transfert; quod an Epiſcopo liceat, non vulgò diſputatum invenio. Et non licere Epiſcopo Cathedram mutare in aliam civitatem, etiam ejuſdem diœceſis, ni fallor, apertè probatur ex canone 15. Concilii Nicæni 1. in illis verbis: *Ut à civitate in civitatem nec Epiſcopus, nec Presbyter, nec Diaconus tranſeat.* In cujus explicatione Theodorus Balſamon hæc ſubjungit: *Decimuſquintus canon Concilii Nicæni primi prohibet, Epiſcopum, vel Presbyterum, vel Diaconum ab urbe in urbem ad ſuam parochiam pertinentem tranſmeare, ac tranſire, ſicut Illiderci Archiepiſcopus conatus eſt Illiderci thronum transferre in Philopopolim, & fuit ſynodicè prohibitus.* Hoc etiam firmat Balſamon ex eo, quia tranſiens Epiſcopus hoc modo in aliam civitatem, non punitur *in d. can.15.* ſed in antiquam ſedem redire cogitur; cùm tamen illi, qui in aliam diœceſim tranſeunt propriâ auctoritate, priventur propriâ ſede, *c.1. de clericis non reſid.* dicemus infrà *in c.3.* Probatur etiam hæc ſententia ex Concilio Carthag. 5. *can.5.* ibi: *Placuit, ut nemini ſit facultas, relicta principali Cathedra, ad aliquam Eccleſiam in diœceſi conſtitutam ſe conferre.* Facit etiam textus præſens in illis verbis: *Tranſlationes Epiſcoporum, & ſedium mutationes.* Ubi primis verbis tranſlationes de diœceſi in diœceſim prohibentur; ſecundis verò Sedium Epiſcopalium mutationes intra eandem diœceſim. Docent Zonaras & Balſamon *in d. can.15. Nicæn.* Acuña & Dartis *ad Decret. in 101. diſt.* qui afferunt juſtas cauſas, ob quas Cathedra Epiſcopalis de una Eccleſia in aliam mutari poteſt.

12. De tranſlatione illicita.

Demùm alius tranſlationis modus (de quo in præſenti titulo) contingit cùm aliquis Epiſcopus, vel Archiepiſcopus, relictâ propriâ ſede in Eccleſiam vacantem transfertur, quæ ſi fiat propriâ auctoritate, non ſuſtinetur; immò ita tranſlatus variis

pœnis

pœnis afficitur, de quibus infrà *in cap.3.* Si autem auctoritate ſuperioris, & juſta interveniente cauſa transferatur, talis tranſlatio juſta & licita eſt, & ſacris canonibus approbata, *can.*13.aliàs 14. Apoſt. *Epiſcopo non liceat ſuâ relictâ parochiâ ad aliam ſe transferre, etiamſi à pluribus cogatur, niſi ſit aliqua cauſa rationi conſentanea, quæ eum cogat hoc facere, utpotè ad majus lucrum.* In cujus ſcholiis Zonaras & Balſamon rectè accipiunt majus lucrum pro majori populi utilitate. Concilium Nicænum relatum *in cap. non oportet* 19. 7. *quæſt.* 1. Antiochenum *in cap. Epiſcopum* 25. *eadem quæſtione*, Sardicenſe *in cap.*1. *de Clericis non reſid.* Carthag.4. *in cap. Epiſcopus* 37. 7. *quæſt.*1. Chalcedon. *in cap. propter* 26. *eadem quæſt.* Calixtus relatus *in cap.ſicut* 39. 7. *q.*1. Antherus Pontifex & Martyr *in epiſt. ad Epiſcopos Batica in cap.mutationes* 7. *quæſt.*1. unde viros virtute conſpicuos de una Eccleſia in aliam tranſlatos fuiſſe, ex Socrate, Sozomeno, & Nicephoro referunt I. Dartis *de beneficiis cap.*3. Cironius *in parat. ad hunc titulum.* Semper tamen deſideratur evidens utilitas Eccleſiæ, aut urgens neceſſitas, *d. can.*14. *Apoſt. d.cap.mutationes:* quo caſu licita eſt tranſlatio, etſi aliquando Græci abſolutè tranſlationes improbaverint, quos arguit Balſamon ubi ſuprà, *pag.* 1119. in hæc verba: *Jam verò & qui hoc dicit, accuſat S.Gregorium Theologum, & alios ſanctiſſimos Patriarchas, qui ex Epiſcopatibus tranſlati ſunt in Sedem Conſtantinop. & alias Sedes Patriarchales; tanquam qui indignè in tranſlatione ſacra miniſteria obeant, quod non eſt verà dignum.*

13 De cauſis tranſlationis.

Cauſas ergo legitimas tranſlationis duas tantùm ſacri canones agnoverunt, utilitatem videlicet Eccleſiæ, aut neceſſitatem, *d.cap.mutationes*, ibi: *Sed aut vi à ſede propria pulſus, aut utilitate loci, aut populi.* Antherus Pontifex *in d.epiſt.* ibi: *Propter utilitatem populi, aut neceſſitatem Eccleſiæ, ſed non pro libito cujuſquam, aut dominatione.* Et *d. cap.Epiſcopus* 37. *Si id utilitas Eccleſiæ fiendum popoſcerit.* Et *d. cap. ſicut* 39. *Si autem utilitatis cauſâ mutandus, non per ſe hoc agat, ſed fratribus invitantibus, & auctoritate hujus ſanctæ Sedis faciat, non ambitus cauſâ, ſed utilitatis.* Dicitur autem utilitas ſufficiens, non quando quæcumque utilitas ſperatur, ſed ſi ſpes ſit majoris fructus, & lucri ſpiritualis in Eccleſia, ad quam transfertur, ut ſtatuitur *in d.can.*14. *Apoſtol.* quare propter parem utilitatem prima Eccleſia non eſt deſerenda. Urgens neceſſitas dicitur, non quælibet, quæ ſufficiat ad renunciationem, de quibus *in cap.niſi cum pridem, de renunciat.* illæ enim non ſufficiunt ad tranſlationem, ut probat P.Vazquez *d.diſput.*241. *cap.ult.* Neceſſitas enim debet conſiderari, vel ex parte Epiſcopi transferendi, ut ſi in prima Eccleſia ob aëris intemperiem vivere nequeat, vel perſecutionem plebis patiatur: vel ex parte ipſius Eccleſiæ, ſi cogatur à ſecunda Eccleſia ibi transferri, *cap.ſicut* 7. *quæſt.*1. *cap. quantò* 3. *hoc tit.* non autem facilè ex hac regula generali deſcendi poteſt ad caſus particulares; quare totum hoc relinquendum prudenti arbitrio, tam Epiſcopi, qui transfertur, quàm eorum qui tranſlationes faciunt, qui non facilè, & ob utilitatem tantùm Epiſcopi transferendi eas facere debent; unde cùm noſtris temporibus valdè frequentes eſſent Epiſcoporum tranſlationes, decretum emanavit Magni noſtri Philippi IV. ut hujuſmodi tranſlationes maturo conſilio fierent. Videndus eſt pro ejus illuſtratione, & praxi Illuſtriſſimus D. F. Joannes Martinez, ipſius Catholici Regis confeſſor, ac electus Archiepiſcopus Compoſtellanus, *diſcurſu* 1. *polit. per totum.*

14. Traditur decidendi ratio.

Præſentis textus deciſiva ratio deducitur ex illis verbis: *Majores Eccleſiæ cauſis*, &c. cùm enim Eccleſiæ cauſæ graviores debeant tantùm per R.Pontificem decidi, *cap.majores*, ubi dicemus, *de baptiſmo*; & tranſlatio Epiſcoporum inter majores Eccleſiæ cauſas enumeretur, *cap. quamvis* 3. *quæſt.*6. *cap.temporis* 7. *quæſt.*1. *cap.*2. *hoc tit.* alius quàm R. Pontifex transferre non poteſt Epiſcopum de una in aliam diœceſim. Et ſi adhuc ſciſciteris rationem rationis, quare videlicet inter majores Eccleſiæ cauſas tranſlatio Epiſcoporum enumeretur? Reſpondeo, ex eo provenire, quia cùm confirmatio Epiſcoporum ad Sedem Apoſt. ſpectet, & virtute confirmationis detur vinculum conjugii ſpiritualis inter Epiſcopum, & Eccleſiam, non per alium quàm per Rom.Pontificem, Chriſti Vicarium, mediante tranſlatione diſſolvi valet.

15. Diſſolvitur dubitandi ratio.

Nec obſtat prima dubitandi ratio ſuprà expenſa; nam licèt cùm olim Patriarchæ & Metropolitani per ſe, aut in Conciliis provincialibus confirmabant Epiſcoporum electiones, ut probavi *in cap.*3. *de elect.* poſſent etiam Epiſcopos transferre, ut expreſsè probatur in Concilio Carthag. 4. relato *in cap.Epiſcopus*, 7. *quæſt.*1. ibi: *Sanè ſi utilitas Eccleſiæ fiendum popoſcerit, decreto per ea Clericorum & laicorum Epiſcopis porrecto, in præſentia Synodi transferatur.* Anth. Pontif. *in d.epiſt. ad Epiſcopos Batica*, ibi: *Aut neceſſitate coactus, aut electione, & exhortatione Sacerdotum, & Epiſcoporum tranſlatus eſt*; quare ea verba, *nec tamen ſine ſacroſanctæ Sedis Romanæ auctoritate, in cap.mutationes* 34. 7. *quæſt.*1. non eſſe Pontificis, ſed Gratiani, notavit Cironius ad hunc titulum: tamen poſtquam confirmatio Epiſcoporum, & eorum tranſlatio, utpotè majores cauſæ, ſunt reſervatæ R.Pontifici; ſicut confirmatio per inferiores Prælatos non fit, ita nec Epiſcoporum tranſlatio. Nec augmentum ipſius difficultatis obſtat, nam procedit exceptâ R. Pontificis authoritate, ut in juris teſtimoniis ibi relatis expreſsè cavetur. Et licèt majores cauſæ ad Patriarchas referri debeant, non tamen omnes; nam tranſlatio Epiſcoporum, ſanctorum canonizatio, & ſimiles, quas recenſet Barboſa *de poteſtate Epiſcopi* 2.*part. alleg.*50. ſunt R. Pontifici reſervatæ, & ita per alium, quàm per ipſum Chriſti Vicarium decidi non valent: nec ritè hujus reſervationis, & tranſlationis Epiſcoporum, utpotè contra ſacros canones factæ, conqueritur Petrus Marcha *lib.*6. *concordiæ*, *cap.*8. *num.*4. Nec ſecundum augmentum deductum ex ampliſſima Patriarcharum poteſtate, obſtat; nam licèt ea magna ſit, non tamen æqualis eſt Pontificiæ, ſed inferior. Et licèt Antiochena Sedes dicatur Apoſtolica, id provenit ex eo, quia D. Petrus Antiochiæ primam erexit Eccleſiam & Cathedram, quam poſteà Romam tranſtulit; unde inſpectâ illa primâ erectione, Antiochena Sedes dicitur Apoſtolica; non verò quia poſt tranſlationem Romæ factam auctoritas Pontificia remanſerit penes Patriarcham Antiochenum, *cap. mutationem* 34. *cum ſequenti*, 7. *quæſt.*1. quare licèt ejus, & aliorum Patriarcharum magna auctoritas ſit, ut probant Franciſcus Hallierius *lib.*4. *de hierarch. juriſd.* Morinus *lib.*1. *exercit. per totum:* tamen circa ea, quæ R. Pontifici ut Chriſti Vicario ſpectant, aut illi ſunt reſervata, nihil attrectare, aut ſtatuere valent; quare in præſenti Antiochenus Patriarcha ſuſpenſus fuit, quia Epiſcopum transferre attentavit.

16. Diſſolvitur ſecunda difficultas.

Nec obſtat ſecunda difficultas deducta *ex cap.*2. *hoc tit.* certum enim eſt, R. Pontificem ut Chriſti vicarium poſſe Epiſcopos transferre de una Eccleſia in aliam, & per conſequens diſſolvere vinculum ſpiritualis matrimonii cum prima Eccleſia contractum. Nec textus *in d. cap.*2. contrarium probat, pro cujus expoſitione varia adducunt Doctores, & quærunt,

quærunt, an prohibitio hæc tranſlationis ad aliam Eccleſiam, proveniat à jure divino, à quo dimanat indiſſolubilitas matrimonii carnalis, quo fortius eſſe vinculum matrimonii ſpiritualis docet Innocentius III. *in d. cap.2.* Et P. Vazquez *tom.3. in 3. part. diſp.241. cap.7.* exiſtimat, tranſlationem Epiſcoporum à jure divino eſſe prohibitam: ſed contrarium, & rectiùs, defendunt P. Suarez *de relig. tom.3. lib.1. c.16. n.6.* Cæſar *de eccleſiaſt. hierarch.* ubi ſuprà, Diana *part.11. tract.4. reſolut.40.* & faciſè probatur ex uſu Eccleſiæ; ſiquidem omni tempore tranſlationes factas legimus, ut varia exempla referentes tradunt Socrates *lib.7. cap.35. & 39.* Theodoretus *lib.5. c.4. & 8.* Quâ opinione retentâ non levem continent difficultatem verba illa, *fortius vinculum*; quæ cùm aliqui parum percallerent, notant Innocentium III. nimiæ audaciæ. Petrus Marcha *lib.7. concordiæ, cap.26.* cum Matthæo Pariſio vocat eum audacem Jureconſultum. Alii magis piè ut ea verba exponant, varia adduxerunt. Gloſſa ibi ita exponit, ut ſignificet, ut diguius ſit vinculum ſpiritualis conjugii, quàm carnalis. Hoſtienſis *in d. cap.2.* ea verba accipit, non generaliter & indiſtinctè, ſed ita: cùm matrimonium ratum tantùm poſſit diſſolvi quoad vinculum, etiam per ingreſſum Religionis, *cap. ex publico 10. de converſ. conjugat.* tunc fortius eſt vinculum matrimonii ſpiritualis. Deinde etiam in matrimonio carnali ab infidelibus celebrato, ſi alter ex conjugibus nolit cohabitare ſine contumelia Creatoris cum alio ad fidem converſo, diſſolvitur matrimonii vinculum, *cap. gaudemus, de divortiis*, ubi plura Balboa: ſed matrimonii ſpiritualis vinculum neutro ex his modis diſſolvitur: igitur quia fortius eſt vinculum hoc, quàm matrimonii carnalis. Verùm interpretationem hanc rectè refellit Vivar. *ad Marcum Maximum*, ubi ſuprà; etſi eam ſequantur Andreas Valenſis *ad hunc titulum*, Diana *ubi ſuprà*, Baſilius Legion. *lib.8. de matrim cap.2. n.15.* Aliter Zoeſius *ad hunc titulum, n.3.* verba illa exponit, dum ait, fortius eſſe vinculum matrimonii ſpiritualis quàm carnalis, ratione durationis, quia videlicet matrimonium carnale morte ſolvitur, & ſi unus ex conjugibus ad vitam rediret, non teneretur cum alio cohabitare, juxta D. Paulum *ad Rom. cap. 7.* relatum *in cap. fin. de ſecundis nuptiis*: vinculum verò ſpiritualis matrimonii fortius eſt ratione characteris ex eo provenientis; quia ſi Epiſcopus defunctus iterum ad hoc ſæculum rediret, teneretur reſidere in propria Eccleſia; & ideò ratione durationis fortius eſſet vinculum ſpiritualis matrimonij, quàm carnalis. Alii, quibus conſentit Bellarminus contra Barclaium, agnoſcunt in hoc matrimonio ſpirituali duplex vinculum. Primum quatenus dicit unionem cum Eccleſia univerſali; aliud quatenus reſpicit unionem cum Eccleſia particulari, & propria ipſius Epiſcopi, in qua ordinatus eſt. Primum agnoſcunt eſſe fortius quàm carnale, & omninò indiſſolubile; ſecundum verò fatentur eſſe ſanctius quàm carnale, ſed non ita indiſſolubile. Verùm his omnibus ſententiis omiſſis dicendum eſt, verum eſſe, matrimonium ſpirituale contrahere Epiſcopum cum ſua Eccleſia, *cap. licèt, hoc tit.* Evariſtus Papa *epiſt.2.* probant Azor *part.2. inſtit. lib.3. cap.29. queſt.3.* Cæſar *de eccleſiaſt. hierarch. part.1. diſp.6. §.2.* nihilominus tale vinculum diſſolvi poſſe à R. Pontifice, non jure ordinario, ſed ſpeciali divina poteſtate conceſſa à Chriſto Domino D. Petro, & ejus ſucceſſoribus, ut expreſsè fatetur Innocentius III. *in d. cap.2.* ibi: *Non enim humanâ poteſtate, ſed potiùs divinâ poteſtate conjugium ſpirituale diſſolvitur.* Et *in cap. quanto 3.* illic: *Et poteſtatem transferendi Pontifices ita ſibi retinuit D. & Magiſter, quod ſoli B. Petro Vicario ſuo, & per ipſum ſucceſſoribus ejus ſpeciali privilegio tribuit, & commiſit.* Quare tunc non homo, ſed Deus ipſe, quos Papa ſeparat, ſeparaſſe videtur. Comparatio autem quæ fit in eo textu inter matrimonium carnale, & ſpirituale, non probat ſpiritualis matrimonii vinculum æquè eſſe indiſſolubile, ac matrimonii carnalis; ſed tantùm eò dirigitur, ut probet matrimonium ſpirituale ab hominibus non poſſe diſſolvi, ſicut neque carnale. Non enim æquiparationem facit Innocentius utriuſque vinculi quoad diſſolutionem D. Petro, & ejus ſucceſſoribus reſervatam, ſed ſolùm quoad diſſolutionem hominibus denegatam; & ut hoc adſtrueret Pontifex ait, fortius eſſe vinculum ſpirituale, quàm carnale, ex eo quia corporalia faciliùs diſſolvuntur, quàm contrahuntur; ſpiritualia verò contrà faciliùs contrahuntur, quàm diſſolvuntur; quod exemplis Pontifex illuſtrat, ex quibus apparet eum non negare, vinculum ſpiritualis matrimonii inter Epiſcopum, & Eccleſiam contractùm, Pontificem diſſolvere non poſſe, deponendo, aut transferendo Epiſcopum; ſed hoc Archiepiſcopum Turonenſem facere nequire ob comparationem vinculi ſpiritualis, & carnalis. Docent, & ita accipiunt prædicta verba Vivar. *ad Marcum Maximum, pag.619.* Barboſa *voto 113. num.15.* Nec argumentum hujus ſecundæ difficultatis obſtat; verum enim eſt, Epiſcopum poſſe transferre Parochum de una Eccleſia in aliam; Archiepiſcopum verò, vel Patriarcham non poſſe transferre Epiſcopum. Diſcriminis ratio illa ſolet aſſignari, quia inter Epiſcopum, & Eccleſiam verum, & perfectum matrimonium datur, quod initiatur in electione, ratificatur in confirmatione, atque conſummatur in conſecratione: quæ omnia cùm non dentur in Parocho, ipſe non contrahit verum, perfectumque matrimonium ſpirituale: quare defuncto Parocho dicitur Eccleſia vacans, *cap.1. & 2. de conceſ. preb.* non vidua, ut in Epiſcopo, *cap. ne pro defectu*, ubi notavi, *de elect.* quare ſicut Epiſcopus poteſt diſpenſare cum illis, qui matrimonio adhuc rato Religionem profitentur, ut diſſolvatur matrimonium, *cap. ex publico, de converſ. conjug. cap. commiſſum, de ſponſal.* ita ſimiliter cum Parocho diſpenſare valet, ut relictâ propriâ parochiâ, cum qua tantùm matrimonium ratum inierat, ad aliam tranſeat. Ita docet, & ratiocinatur Anaſt. Germonius *lib.2. animadv. cap.19.* Sed hæc Germonii ſolutio, & diſcriminis ratio refellitur ex eo, nam ſi ea vera eſſet, ſequeretur Patriarcham, & Archiepiſcopum poſſe transferre Epiſcopos electos, & confirmatos, ſed nondum conſecratos, quia tantùm matrimonium ratum contraxerunt: ſed eos transferre nequeunt, ut in præſenti textu deciditur: ergo prædicta ratio diſcriminis ſuſtineri nequit. Eâ igitur omiſſâ dicendum eſt, quod ſicut depoſitio parochorum ad Epiſcopum ſpectat, quia eam Sedes Apoſtolica inter cauſas majores ſibi non reſervavit; ita ex eadem ratione & tranſlatio parochorum per Epiſcopum fieri poteſt. Et ſi adhuc ſciſciteris, quare tranſlationem Epiſcoporum, ut cauſam graviorem Romana Sedes ſibi reſervavit, non verò tranſlationem parochorum; reſpondeo id provenire ex eo, quia inter Parochum, & Eccleſiam non datur ſpirituale conjugium, ut inter Epiſcopum & Eccleſiam: quare illi tempore inſtitutionis non traditur annulus, ut datur Epiſcopo in ſignum contracti matrimonii, *cap. clerici, de vita & honeſt. cleric.* docuit Gigas *de reſidentia Epiſcopor. cap.10.*

Sed adhuc intendam probare, nec R. Pontificem poſſe transferre Epiſcopos de una Eccleſia in aliam, 17. Expont.

tur cap. non licet, de conſecr. diſt.4.

aliam, ex textu *in cap. non licet* 107. *de conſecr. diſt.* 4. ubi ex Concilio Carthag. hæc verba refert Gratianus: *Non licet fieri rebaptizationes, reordinationes, vel tranſlationes Epiſcoporum.* Ubi uno verborum ictu prohibentur in Eccleſia reordinationes, rebaptizationes, & tranſlationes Epiſcoporum; ſed pluſquam notum eſt, reordinationes, & rebaptizationes à jure divino eſſe prohibitas, nec Pontificem ulla ex cauſa eas permittere poſſe: igitur nec tranſlationes Epiſcoporum, cùm ſub una verborum contextura ſimul Patres Concilii ea complectantur. Ut hujus textus ſenſum, veramque Patrum mentem percipiamus, ſciendum eſt, textum *in d. cap. non licet*, deductum eſſe ex canone 38. Concilii Carthag. in editione Græca 49. in compilatione Balſamonis 52. Zonaræ verò 53. & in eo tranſcriptum fuiſſe canonem cujuſdam Concilii Capuani, cui anſam dedit mutatio Creſconii Epiſcopi Regienſis, qui propriâ auctoritate invaſit Eccleſiam Tubicinam, ut in principio ipſius canonis legitur: *In Synodo Capuæ ſtatutum eſt, ut non liceat fieri rebaptizationes, vel reordinationes, vel mutationes Epiſcoporum. Creſconius tamen Regienſis agri Epiſcopus, ſuo populo contempto ad Tubicinam Eccleſiam rediit.* Quare canonem illum ex Concilio Capuano refert Severinus Binius in eo Concilio, *pag.* 697. Illius ergo Concilii Carthag. temporibus Epiſcopi, & Presbyteri à Donatiſtis redeuntes, ab ipſis poſtremis illius ſchiſmatis temporibus iterum baptizabantur, & ſic ad laïcorum ſtatum redacti, iterum ordinabantur, & in Epiſcopos repetita ordinatione eligebantur. D. Auguſtinus *lib.* 3. *contra litteras Petiliani*, ibi: *Et rebaptizaverunt illum hominem nonagenarium Epiſcopum.* Obſervat Albaſpineus *in Optatum cap.* 8. *&* 9. Sciendum etiam eſt, electionem Epiſcopi, vel ejus mutationem in aliam Eccleſiam, appellari ordinationem, *can.* 46. *ejuſdem Concilii Carthag. Ut Epiſcopus in diœceſi factus ſolùm eam plebem teneat, quâ extitit ordinatus.* Notavit Cironius *ad hunc titulum, in principio.* Quibus ſic animadverſis apparet verus ſenſus illius canonis; ut enim Patres Concilii Carthag. prohiberent, damnarentque prædictas rebaptizationes, & reordinationes Epiſcoporum, repetito canone Capuano ſtatuerunt, ne liceret facere rebaptizationes, vel reordinationes: & quia ipſi Donatiſtæ reordinabant Epiſcopos, eos mutando de ſede in ſedem, ſubjunxerunt Patres, *vel tranſlationes Epiſcoporum*; non quia agnoviſſent tranſlationes Epiſcoporum eodem jure eſſe prohibitas, ac rebaptizationes, ſeu reordinationes; ſed quia ipſi Donatiſtæ transferendo Epiſcopos aſſerebant, eos reordinare; ideò ut totum comprehenderent Patres, ſimul ſtatuerunt ut non liceret facere reordinationes, rebaptizationes, vel tranſlationes Epiſcoporum, quaſi idem eſſet transferre, ac ordinare Epiſcopos.

18. Explicatur cap. Paſtoralis, 7. q. 1.

In eandem etiam partem, & ad idem probandum expendo textum *in cap. Paſtoralis* 42. 7. *quæſtione* 1. ubi Joannes Epiſcopus Liſitanus tranſlatus in Eccleſiam Scilatinam ex juſta cauſa, videlicet quia Liſitana urbs per inimicos capta erat, jubetur ceſſante hoſtilitate ad primam Eccleſiam redire; quod & juſſit Nicolaus Pontifex *in cap. ſciſcitaris* 47. 7. *quæſt.* 1. igitur quia Pontifex nec juſtâ cauſâ accedente poteſt vinculum ſpiritualis matrimonii diſſolvere, transferendo Epiſcopum de una Eccleſia in aliam. Cui difficultati reſpondendum eſt, in eo caſu Epiſcopum non fuiſſe tranſlatum in Eccleſiam Scilatinam in perpetuum, & ut ſemper eam regeret, ſed potiùs ut eam haberet, donec hoſtilitate ceſſante poſſit redire ad primam ſedem; quæ tranſlatio cùm non ſit abſoluta, nec in perpetuum facta, non ſolvit vinculum prioris Eccleſiæ. Notari autem oportet, in eo textu ordinari aliquem, ſeu conſtitui Epiſcopum, incardinari dici, quo etiam verbo utitur Gregorius Magnus *lib.* 5. *epiſt.* 11. ibi: *A nobis petiiſſe recolimus, ut Gratianum Eccleſiæ Venefranæ Diaconum tuæ concederemus Eccleſiæ cardinandum.* Notarunt Spelmanus *in gloſſario, verbo Cardinari*, Juretus *in notis ad epiſt.* 131. *Carnotenſis*, I. Voſſius *de vitiis ſerm.*

Suprà traditæ aſſertioni opponi videtur Pelagius II. *in epiſt. ad Benignum Epiſcopum Bracharenſem*, cujus integram ex tomo 5. Conciliorum tranſcripſit Vivar. *ad Marcum Maximum ubi ſuprà*, & ejus fragmentum extat *in cap. ſcias* 35. *cap. omnis* 36. 7. *quæſt.* 1. in illis verbis: *Non enim bene intelligunt eccleſiaſticas regulas, qui hoc negant causâ utilitatis, aut neceſſitatis fieri poſſe.* Et ſtatim: *Quapropter, chariſſimè, his Apoſtolicis fultus auctoritatibus, muta Epiſcopum.* Et deinceps: *Quia hoc, quod tibi ſoli ſcribimus, generaliter omnibus tenere mandamus.* Ex quibus verbis expreſsè deducitur, Archiepiſcopos poſſe transferre Epiſcopos de una Eccleſia in aliam: igitur majori cum ratione in præſenti caſu Patriarcha Antiochenus poterat transferre Epiſcopum de una Eccleſia in aliam. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, Pelagium *in d. epiſt.* 2. reſcripſiſſe Archiepiſcopo Brachar. juxta diſciplinam ſui temporis; nam cùm eo ſæculo 6. Eccleſiæ adhuc non fuiſſet reſervata tranſlatio Epiſcoporum Romanæ Eccleſiæ, ſed Metropolitani, qui in Concilio provinciali Epiſcopos confirmabant, poſſent etiam eos transferre; ideò Pelagius ait juſta ex cauſa ſecundùm veteres canones illi, & aliis Metropolitanis licere, quod hæſitabatur ab aliquibus Epiſcopis Bæticæ. Sed poſtquam cum cauſis majoribus reſervata fuit tranſlatio Epiſcoporum R. Pontifici (ut erat temporibus Innocentii III.) non poterat etiam Patriarcha transferre Epiſcopos, niſi ex delegatione Pontificia, quâ præcedente accipiendus eſt textus *in cap. ſi Abbatem*, §. *finali, de elect. lib.* 6. 19. Exponitur Pelagius II.

Ex eadem etiam animadverſione exponendus eſt canon 12. Concilii Tolet. 16. in illis verbis: *Felicem Epiſcopum de Hiſpalenſi Sede, quam uſque hactenus rexit, in Toletanam Sedem canonicè tranſducimus, & in eadem Hiſpalenſi Cathedra fratrem noſtrum Fauſtinum Bracharenſis Sedis Epiſcopum, necnon & Felicem Portugalenſis Eccleſiæ Antiſtitem in præfata Bracharenſi Sede Pontifices ſubrogamus.* Ex quibus verbis expreſsè conſtat, Concilium provinciale, ſeu nationale, quale erat Concilium Toletanum, potuiſſe transferre Epiſcopos de una Eccleſia in aliam. Qui textus juxta ſuprà dicta facilè procedit: nam cùm olim Epiſcoporum confirmatio, & ordinatio ad Concilium provinciale ſpectaſſet, Concilio Tolet. 12. *can.* 6. non ut voluit Loayſa *in ejus notis*, ex delegata Pontificis poteſtate, quam etiam in depoſitione Siſberti, de quo *in d. can.* 12. ſupponit Luitprandus *in chron. anno* 693. *num.* 57. nec ex ſpeciali ratione diſtantiæ à Sede Romana, quam probat, & exornat Salgado *de retent. bullar. part.* 1. *cap.* 1. §. *unico*, *num.* 46. ſed quia illis temporibus juxta Eccleſiæ canones Metropolitani in Conciliis provincialibus ordinabant, & deponebant Epiſcopos, ut ſæpè ſæpius notavi *in tit. antecedenti*, & probat fusè P. Marcha *lib.* 6. *concord. paſſim.* Cùm ergo in Concilio provinciali ordinatio Epiſcoporum fieret, etiam ex juſta cauſa de una in aliam Eccleſiam transferebantur, quod & cautum legimus *in can.* 14. *Apoſtolor.* ubi poſtquam prohibitum fuit Epiſcopis ne 20. Intelligitur can. 12. Concilii Tolet. 16.

Digitized by Google

ne tranſirent de una Eccleſia in aliam, niſi majoris lucri causâ, adjicitur: *Et hoc non à ſemetipſo prætendat, ſed multorum Epiſcoporum judicio.* Et in Concilio Antiocheno *can.* 16. Carthag.4.*can.*27. *Si id utilitas Eccleſiæ faciendum propoſuerit, decreto pro eo clericorum & laicorum Epiſcopis porrecto, in præſentia Synodi transferatur.* Et *lib.* 1. *Capitul.Caroli, cap.* 137. *Ne de uno in alium locum tranſeat Epiſcopus ſine decreto Epiſcoporum*: notarunt Joannes Dartis *de beneficiis, cap. de tranſlat. Epiſcopi*, Boſquetus *in notis ad Innocentium III. lib.* 3. *epiſt.* 175.

21. EXPONITUR CAP. MOS, 65. DIST. Tandem præſenti deciſioni opponi poteſt textus *in cap. mos* 6. 65. *diſt.* in illis verbis: *Quandoquidem Epiſcopo Romano par illis mos eſt. Similiter autem & apud Antiochiam.* Ex quibus verbis deducitur, Patriarcham Antiochenum, & alios æquali frui poteſtate, quâ R. Pontifex utitur: igitur ſi Pontifex poteſt transferre Epiſcopos de una Eccleſia in aliam, ſimiliter & Patriarcha Antiochenus in præſenti caſu Epiſcopum transferre poterat, cùm utriuſque parilis auctoritas ſit. Hoc Concilii Nicæni canone ſuffulti hæretici, tam antiqui, quàm neoterici, intendunt Primatum R. Eccleſiæ evertere, aſſerendo æqualem cum eo habere poteſtatem Patriarchas. Unde Catholici varia adduxerunt pro hujus canonis expoſitione, ut conſtat ex traditis à Bellarmino *lib.* 2. *de R. Pontifice, cap.* 13. Coqueo *in Morneum part.* 1. *pag.* 155. Turriano *in dogmat. fol.* 184. Coriolano & Binio *in notis ad ipſum canon.* Cæſare *de eccleſiaſt. diſput.* 4. §. 2. Baronio *anno* 325. ubi Spondanus *numero* 23. Morino *lib.* 1. *exercit. cap.* 29. Leone contra Vvaramundum *cap.* 7. Sirmundo *in tract. de ſuburbicariis regionib.* Martha *de jurisdict.* 1. *part. cap.* 15. Germonio *lib.* 3. *de ſacrorum immunit. cap.* 5. Hallierio *de hierarch. lib.* 4. *c.* 4. *art.* 3. §. 3. qui plures adducunt ſolutiones, ex quibus illa ſemper placuit, quæ aſſerit, in eo textu tantùm affirmari, ex R. Eccleſiæ auctoritate, quæ ſemper habuit in univerſa Eccleſia Primatum, Epiſcopum Alexandrinum omnium Eccleſiarum, quæ ſunt in Ægypto, in cujus ditione continebantur Libya, & Pentapolis, habere poteſtatem, quoniam ſic moris fuit Epiſcopo Romano illi concedere; ſive quia R. Pontifex conſuevit per Epiſcopum Alexandrinum eam provinciam gubernare. Quæ interpretatio ut perpendatur, ſciendum eſt, ex varia editione, & ex Græca in Latinum ſermonem verſione, difficultatem illius canonis emanaſſe; quare illa erit verior interpretatio, quæ puriori tranſlationi conveniet. Nulla autem verior, puriorque tranſlatio credi poteſt, quàm approbata à Synodo Chalcedonenſi, *actione* 16. ubi à Paſchatino Apoſtolicæ Sedis Legato ita canon ille recitatur: *Quod Eccleſia Romana ſemper habuit Primatum, tenuit autem Ægyptus, ut Epiſcopus Alexandriæ omnium habeat poteſtatem; quoniam & Epiſcopo Romano hæc eſt conſuetudo. Similiter autem & qui in Antiochia conſtitutus eſt, & in cæteris provinciis, Primatus habeant Eccleſiarum.* Eadem ferè eſt verſio Dionyſii Exigui: *Eccleſia Romana ſemper habuit Primatum, mos autem durat in Ægypto, &c.* Ex quibus editionibus rectè perpenſis tantùm conſtat, Patriarchas in ſuis provinciis habere plenam juriſdictionem, & poteſtatem, non autem in univerſali Eccleſia, ut R. Pontifex obtinet. Deſunt autem *in d. cap. mos*, illa verba: *Eccleſia Romana ſemper habuit Primatum*, quia Gratianus, ſicut alii illius canonis compilatores, exiſtimarunt verba illa eſſe titulum canonis, non verò partem ipſius: quare ea in corpore canonis non inſeruerunt, ut docet Baronius *d. anno* 325. qui feliciter Rufini, Balſamonis, & aliorum interpretationes refellit. Manet ergo, parem non eſſe poteſtatem Patriarcharum, ac R. Pontificis; quare ſicut alia facit Pontifex, quæ Patriarchæ ſtatuere non valent, de quibus Germonius *lib.* 3. *de ſacror. immunit. cap.* 5. & 7. ita & transfert Epiſcopos, cùm Patriarchæ transferre non poſſint.

CAPUT II.

a Idem *Decano, & Capitulo* b *Andegavenſi.*

INter corporalia, & ſpiritualia eam cognovimus exiſtere differentiam, quòd corporalia faciliùs deſtruuntur, quàm conſtruantur: ſpiritualia verò faciliùs conſtruuntur, quàm deſtruantur. Unde juxta canonicas ſanctiones Epiſcopus ſolus honorem dare poteſt, ſolus autem auferre non poteſt. Epiſcopi quoque à *c* Metropolitanis ſuis munus conſecrationis recipiunt, qui tamen non poſſunt, niſi per R. Pontificis ſententiam *d* condemnari. Cùm ergo fortius ſit ſpirituale *e* vinculum, quàm carnale, dubitari non debet, quin omnipotens Deus conjugium, quod eſt inter Epiſcopum, & *f* Eccleſiam, ſuo tantùm judicio reſervaverit diſſolvendum: qui diſſolutionem carnalis conjugii, quod eſt inter virum & fœminam, ſuo tantùm judicio reſervavit, præcipiens, ut quod Deus conjunxit, homo non ſeparet. Non enim humanâ, ſed divinâ potiùs poteſtate conjugium ſpirituale diſſolvitur, cùm per tranſlationem, vel depoſitionem, aut etiam ceſſionem authoritate R. Pontificis, quem conſtat eſſe Vicarium Jeſu Chriſti, Epiſcopus ab Eccleſia removetur: & ideo tria hæc, quæ præmiſimus, non tam conſtitutione canonicâ, quàm inſtitutione divinâ, ſoli ſunt R. Pontifici reſervata. Sicut autem Epiſcopus conſecratus, ſine licentia R. Pontificis ſuam non debet Eccleſiam derelinquere; ſic & electus confirmatus per ejus aſſenſum ſuam deſerere nequit Eccleſiam, cui eſt matrimonialiter alligatus; cùm non debeat in dubium revocari, q in poſt electionem, & confirmationem canonicam inter perſonas eligentium, & electi conjugium ſit ſpirituale contractum. Cui profectò Epiſcopalis dignitas nihil addit, cùm quis Epiſcopali præditus dignitate, nullius *g* tamen Eccleſiæ poſſit eſſe Epiſcopus: quemadmodum de illo contingit, qui honori Pontificali renuntiat, non *h* oneri. Unde cùm non

majus ſit vinculum Epiſcopi ad Eccleſiam, quàm electi, maximè cùm fuerit confirmatus; immò idem penitus, & non aliud, idem juris obtinet in utroque. Sicut ergo Epiſcoporum tranſlatio, vel etiam depoſitio, ſic & electorum, poſt confirmationem, ratione ſpiritualis conjugii ſoli eſt R. Pontifici reſervata. Licèt uſque ad tempora iſta, quod cautum fuerat de Epiſcopis, expreſſum non fuerat de electis; propter expreſſam tamen ſimilitudinem, vel identitatem potiùs, nemini poterat videri dubium ſubtiliter intuenti, cùm idem judicium de ſimilibus ſit habendum. Sed neque illud, quod in canone legitur de electo, ut ſi ultra quinque menſes per ſuam negligentiam retinuerit viduatam Eccleſiam, nec ibi, nec alibi conſecrationis donum percipiat, immò Metropolitani ſui cedat judicio; aliter intelligentibus poterat ſuffragari, cùm non intelligatur Eccleſia viduata, quaſi ſponſum non habeat, ſed quia cùm ſponſus ejus nondum ſit conſecratus, adhuc quoad quædam quaſi viri maneat ſolatio deſtituta: ſicut juxta communem modum loquendi illa dicitur Eccleſia viduata, quæ licèt Epiſcopum habeat, *i* inutilem tamen perhibetur habere. Nec quod de ceſſione ſubſequitur, & ſtatutum fuit ad pœnam, trahi debet ad gratiam: ut ſicut Metropolitani judicio electus dejicitur, ita etiam ad aliam Eccleſiam poſſit transferri: præſertim cùm nec ſine authoritate R. Pontificis fiat ceſſio, vel dejectio memorata, qui ut hæc poſſent, ex canone illo Metropolit. indulſit. Unde ſi circa tranſlationem idem fieri voluiſſet, quod de ceſſione dixerat, de tranſlatione poterat expreſſiſſe: & quod non eſt Sanctorum Patrum decreto ſancitum, ſuperſtitioſis non eſt adinventionibus præſumendum; præſertim cùm nonnunquam intelligatur prohibitum, quod non invenitur expreſſum. Sanè nos qui ſacrâ docente Scripturâ monemur, ne noſtrum alii demus honorem, quoniam Apoſtolatui noſtro multis referentibus innotuerat, quod venerabilis frater noſter. *j* Turonen. Archiepiſcopus Magiſtrum Vv. de Chimeleio, qui electus fuerat in Epiſcopum *k* Abricen. & per *l* Metropolitanum ſuum poſteà confirmatus, aliquandiu tam in ſpiritualibus, quàm in temporalibus miniſtrarat, in Eccleſiam veſtram præter Apoſt. Sed. auctoritatem transferre præſumpſit, & Epiſcopum conſecrare; quem & venerabilis frater noſter Rhotomagenſis Archiepiſcopus præter Apoſt. Sedis mandatum abſolvit, & ei tribuit licentiam tranſeundi: venerabili fratri noſtro Biſuntino Archiepiſcopo, de quo plenam fiduciam obtinemus, dedimus in mandatis, ut inquiſitâ ſuper hoc pleniùs veritate, ſi rem geſtam taliter inveniret, tam memoratum Turonenſem, quàm ipſum Rhotomagenſem Archiepiſcopos, qui ſaltem Apoſtolicam Sedem ſuper hoc, quod novum emerſerat, præſertim cùm juxta traditiones canonicas, majores eccleſiaſticæ cauſæ ad Sedem Apoſtolicam ſint deferendæ, conſulere debuerunt, à confirmatione pariter & *m* conſecratione Pontificis; memoratum verò Vv. ab exequutione Pontificalis officii, noſtrâ fretus auctoritate ſuſpenderet: qui mandati noſtri diligens executor, ſuper quo devotionem ejus dignâ gratiarum proſequimur actione, cùm per confeſſionem ſpontaneam eidem Bituricen. Archiepiſcopo de veritate negotii conſtitiſſet, dictos Archiepiſcopos, & Epiſcopum juxta tenorem mandati noſtri ſuſpendit. Et quamvis iidem Archiepiſcopi Turonen. & Rhotomag. tanquam majores plus exceſſerint in præmiſſis, præfatus verò Epiſcopus minùs, utpote illorum, tanquam majorum, errorem ſecutus; nos tamen intellectâ per litteras & nuntios eorundem Archiepiſcoporum confeſſione ſpontanea, & ſupplicatione devota, veniam errori dedimus: quia non ex malignitate, ſed ex ſimplicitate peccarunt. Et quoniam præfatus Epiſcopus, qui & minùs peccaverat, & (ſicut ex præmiſſis apparet) ſeveriùs fuerat caſtigatus, ad Apoſtolicam Sedem ſpontanea voluntate, non tamen ſine multis laboribus, & expenſis acceſſit, reatum ſuum cognoſcens humiliter, & devotè miſericordiam poſtulans, judicium non requirens: nos ſuper facto ejus cum fratribus noſtris communiter tractatum habentes, & ſubtiliter indagantes, quod licèt munus ſibi conſecrationis impenſum, nec prioris Eccleſiæ ipſum Pont. fecerit, nec ſecundæ, cùm ad primam non fuerit conſecratus, & ad ſecundam prioris vinculo perdurante non potuerit canonicè conſecrari, adhuc alteri alligatus conjugaliter; illud tamen providè attendentes, quod & urgens *n* neceſſitas, & evidens utilitas Eccleſiæ veſtræ, quoniam non poteratis in aliam perſonam idoneam convenire, diſpenſationis gratiam requirebant: eo de plenitudine poteſtatis, tam à vinculo prioris Eccleſiæ, quàm à pœna ſuſpenſionis penitus abſoluto, de benignitate ſibi Apoſt. Sedis duximus concedendum, ut priore conſenſu hactenus perdurante, ſicut per litteras perſonarum Eccleſiæ veſtræ nobis eſt intimatum, Andegaven. Eccleſiam tanquam proprius Pontifex, ad laudem, & gloriam nominis Dei, ad honorem & exaltationem ipſius, ad ſalutem, & utilitatem ſuam, & tam Cleri, quàm populi ſibi commiſſi, ſtudeat

ſtudeat gubernare: ut præveniente divinâ gratiâ, & ſequente, plus prodeſſe velit, & valeat, quàm præeſſe: præſertim temporibus iſtis, quibus cùm abundet iniquitas, & peccatis exigentibus multorum charitas refrigeſcat, opus eſt non mercenario, ſed paſtore. Quocirca per Apoſt. ſcripta præcipiendo mandamus, quatenus ipſum Epiſcopum, tanquam patrem, & paſtorem animarum veſtrarum recipientes humiliter, & devotè, reverentiam ei debitam, honorem, & obedientiam impendatis: ut ipſe in vobis filialem devotionem inveniat, & vos in eo paternum reperiatis affectum. Dat. Laterani XII. Cal. Februarii.

N O T Æ.

1. a IDem.] Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.* 2. & in ipſo regeſtro epiſtolarum Coloniæ edito, *pag.* 255. ex quo litteram textus reſtituo, & præſentis caſus mentio fit in geſtis Innocentii à Boſqueto editis, per hæc verba. [Cùm autem Turonenſis Archiepiſcopus quendam, qui fuerat electus in Epiſcopum Abricen. & per Metropolitanum ſuum poſteà confirmatus, & tam in ſpiritualibus, quàm temporalibus aliquandiu miniſtravit, ad Andegavenſem Eccleſiam præter Apoſtolicæ Sedis auctoritatem præſumpſiſſet transferre, ac Epiſcopum conſecrare, quem Rhotomagenſis Archiepiſcopus præter Apoſtolicæ Sedis mandatum à priore abſolvit Eccleſia, & ad poſteriorem ei licentiam tribuit tranſeundi; attendens idem prudentiſſimus Papa, hoc attentatum eſſe in derogationem Apoſtolicæ dignitatis, cui ſoli competit Epiſcoporum tranſlatio, utrumque; Archiepiſcopum à confirmatione pariter, & conſecratione Pontificum; ipſum autem electum à Pontificalis officii executione ſuſpendit, auctoritatibus evidenter oſtendens, quod idem juris eſt in confirmatis electis, quàm in Epiſcopis conſecratis.]

2. b *Andegaven.*] Andegavenſis urbs eſt Galliæ, in provincia Lugdunenſi, totius provinciæ caput, cujus meminerunt Ptolomeus *lib.* 2. *cap.* 7. Brito *lib.* 10. *Philippidos*, quos & alios referunt Fratres Sammatani *tom.* 2. *Galliæ*, *fol.* 111. Habet Eccleſiam Cathedralem D. Mauricio dicatam, cujus Præſulum ſeriem referunt Fratres Sarmat. ubi ſuprà, Chenu *in chronol. Galliæ*.

c *Metropolitanis.*] *Cap. ſi Archiepiſcopus, de temporibus ordin.* ubi dicemus.

d *Damnari.*] Ut docent repetentes *in cap.* 1. *de judiciis*.

3. e *Fortius vinculum.*] Facit idem Innocentius *lib.* 1. *epiſtol. fol.* 153. ubi Faventino Epiſcopo ita ſcribit: *Qui adhæret Deo, unus ſpiritus eſt cum eo. Virique autem, carnali ſcilicet, & ſpirituali conjunctioni competit, quod ſuperius eſt præmiſſum: quod Deus conjunxit, homo non ſeparet: ut nec liceat homini carnali matrimonio legitimè copulatos dividere, nec ſpirituali conjugio canonicè vinctos, ut Epiſcopum & ſuam Eccleſiam, ſeparare. Licet autem videri poſſet ex his, quod Summus Pontifex ſpirituale matrimonium, Epiſcopi ſcilicet, & Eccleſiæ, ſeparare non poſſit; cum tamen ex conſuetudine, quæ eſt optima legum interpres, & ſacris canonibus habeatur, quod per ceſſionem, depoſitionem, & tranſlationem, quæ ſoli ſunt Sedi Apoſtolicæ reſervata, ſuper hoc plenam habeat poteſtatem, ſanè intelligentibus id nullum dubitationis ſcrupulum generavit; cùm non humanâ, ſed divinâ fiat auctoritate, quod in hac parte per ſummum Pontificem adimpletur: qui non hominis puri, ſed veri Dei verè Vicarius appellatur. Nam quamvis ſimus Apoſtolorum Principis ſucceſſores, non tamen ejus, aut alicujus Apoſtoli, vel hominis, ſed ipſius ſumus Vicarii Jeſu-Chriſti: unde quos Deus ſpirituali conjunctione ligavit, non homo, quia non vicarius hominis; ſed Deus, quia Dei Vicarius, ſeparat, cùm Epiſcopos à ſuis ſedibus per eorum ceſſionem, depoſitionem, & tranſlationem aliquando removemus. Quæ tria ex hac, quam oſtendimus ratione, meritò ſunt tantùm R. Pontifici reſervata: qui licèt alios Epiſcopos vocaverit in partem ſolicitudinis, ſibi tamen retinuit plenitudinem poteſtatis; ſiquidem ex litteris venerabilium fratrum noſtrorum*, &c. Quatenus tamen hoc vinculum fortius dicatur, expoſui *in cap. antecedenti*.

f *Epiſcopum & Eccleſiam.*] *Cap. quoniam, §. quia verò, ut lite non conteſt. cap. ſuper his, de accuſat.* ut etiam Pontifex dicitur ſponſus totius Eccleſiæ, ut probat & illuſtrat Theophilus Raynaudus *tom.* 10. *in Corona Aurea, verbo Sponſus*.

g *Nullius tamen Eccleſiæ.*] Hinc inter Epiſcopos titulares, & Eccleſias in partibus infidelium exiſtentes verum datur matrimonium, cùm illi propriè Epiſcopi ſint. Trident. *ſeſſ.* 14. *de reform. cap.* 2. probant Vazquez 3 *part. in* 3. *p. diſput.* 241. *cap.* 1. *num.* 6. Diana *part.* 12. *tract.* 1. *reſolut.* 51.

h *Oneri.*] Paronomaſia non inelegans, Epiſcopatus non eſt honos, ſed onus. D. Hieronymus relatus *in cap. illud* 8. *quæſt.* 1. *Retrahit ſe ab hoc, non tam honore, quàm onere*. Idem ad Heliodorum: *Igitur intelligens clericatum, non honorem eſſe, ſed onus.* Ivo Carnot. *epiſt.* 17. *Quid eſt tibi Epiſcopatus, niſi cruciatus? quid aliud eſt hic honos, niſi onus?* Novella Majoriani *de Epiſcop. judicio*. 4.

i *Habeat inutilem.*] Unde vidua dicitur uxor, quæ abſentem & inutilem maritum habet, ut probat Felicianus Vega *in cap. ex tenore, numero* 15. & notavi *in cap. ne pro defectu* 41. *de electione*.

j *Turonenſis.*] Bartholomæus videlicet de Vendoſme, cui etiam reſcribit Innocentius in eundem modum ac Capitulo Andegav. *lib.* 2. *epiſtol. fol.* 221. ubi ſuſpenſionis ſententiam illi, & Rhotomagenſi relaxat in hæc verba: [Quia verò tu, & dictus Archiepiſcopus nobis humiliter & devotè per nuntios, & litteras ſupplicaſtis, ut veniam dantes errori, quia non ex malignitate, ſed ex ſimplicitate peccaſtis, cùm id etiam & urgens neceſſitas, & evidens utilitas Andegavenſis Eccleſiæ poſtularet, quoniam in aliam perſonam idoneam non poterant convenire, veſtris culpis miſericorditer parceremus, ne vitam in confuſione ullatenus finiretis, Nos, qui perſonam tuam ſincera charitate diligimus, & tuo, quantum cum noſtro poſſumus, intendimus honori deferre: cùm te inter fratres, & coëpiſcopos noſtros membrum honorabile reputemus, & confeſſionem ſpontaneam, & ſupplicationem devotam benignius attendentes, de conſueta Rom. Sedis clementia pœnam inflictam duximus relaxandam: venerabili fratri noſtro Bituricenſi Archiepiſcopo per Apoſtolica ſcripta mandantes, quatenus te, & præfatum Rhotomagen. Archiepiſcopum à pœna ſuſpenſionis publicè denuntiet abſolutos.] 5.

k *Abricenſ.*] Abricenſis civitas eſt in Normannia, provinciæ Lugdunenſis ſecundæ, cujus meminerunt Ptolomeus *lib.* 2. *cap.* 8. Gregorius Turon. *lib.* 11. *miracul. S. Martini*, *cap.* 36. Habet Eccleſiam 6.

Eccleſiam Cathedralem ab anno 1121. ut referunt Fratres Sarmat. *tom.2. Gallia Chriſt. fol.1.* In præſenti agitur de Guillelmo Camiliacho, de quo iidem Fratres *ibi*, *num.27.*

7. l *Metropolitanum.*] Rhotomagenſem videlicet, quia Abricenſis Eccleſia eſt ſuffraganea Rhotomag. His temporibus eam regebat Vualterus de Conſtantiis, de quo plura Fratres Sarmat. *tom.1. Galliæ, fol.583.*

m *A conſecratione.*] Quia non ſolùm confirmarunt, verùm & conſecrarunt ipſum Epiſcopum: at verò *in cap. antecedenti*, tantùm confirmarunt; & ſic ibi tantùm Patriarcha privatur confirmandi poteſtate. 8.

n *Neceſſitas & utilitas.*] Quæ ſunt juſtæ cauſæ tranſlationis Epiſcopi, ut probavi ſuprà *in cap.1.* & eas exponit Petrus Paſſerinus *de elect. cap.30. num.58.*

CAPVT III.

a Idem b *Bambergen. Epiſcopo, & P. Scholaſtico Maguntin.*

QUantò perſonam ven. fratris noſtri N. Hildeſemen. quondam Epiſcopi ſynceriori diligimus affectu, tantò ſecuriùs ſperabamus, quod nihil adverſus matrem ſuam Romanam Eccleſiam, in præjudicium ſui ordinis, & eccleſiaſticæ diſciplinæ diſpendium attentaret. Sanè ſicut certâ multorum aſſertione comperimus, & ſuarum didicimus nihilominus teſtimonio litterarum, quibus ad nos directis *c* Herbipolenſe Pontificem nominabat, ipſe relictâ *d* Hildeſemen. Eccleſiâ, cui fuerat ſpirituali conjugio copulatus, ad Herbipolen. ſine auctoritate R. Pontificis propriâ temeritate tranſivit, non attendens, quod veritas in Evangelio proteſtatur: Quos Deus conjunxit, homo non ſeparet. Poteſtatem enim transferendi Pontifices ita ſibi retinuit Dominus & Magiſter, quod ſoli beato Petro Vicario ſuo, & per ipſum ſucceſſoribus ſuis, & nobis ipſis, qui locum ejus (licèt indigni) tenemus in terris, ſpeciali privilegio præbuit, & conceſſit, ſicut teſtatur antiquitas, cui decreta Patrum ſanxerunt reverentiam exhibendam, & evidenter aſſerunt ſanctorum canonum ſanctiones. Non enim homo, ſed Deus ſeparat, quod R. Pontifex, qui non puri hominis, ſed Dei vicem gerit in terris, Eccleſiarum neceſſitate, vel utilitate penſatâ, non humanâ, ſed divinâ potiùs auctoritate diſſolvit. Nolentes autem tantæ præſumptionis audaciam relinquere impunitam, cum ſecundùm Apoſtolum omnem inobedientiam prompti ſimus ulciſci, ne facti perverſitas tranſeat præſumptoribus in exemplum, quod quidem (ſi verum eſt) non poteſt non eſſe notorium, auctoritate omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum, & noſtrâ, de communi fratrum noſtrorum conſilio in virtute Spiritus ſancti diſtrictè tibi præcipimus, ut viſis litteris noſtris, omni contradictione, & appellatione ceſſantibus, adminiſtrationem ipſius Herbipolen. Eccleſiæ, tam in ſpiritualibus, quàm temporalibus penitus derelinquat. Si verò (quod non credimus) hanc ſuſpenſionem noſtram non curaverit humiliter obſervare, & inhibita ſibi uſurpare præſumpſerit, excommunicationis vinculo ipſum decernimus innodatum. Omnibus etiam, tam clericis, quàm laïcis Herbipolen. diœceſis, ſub anathematis interminatione præcipimus, ut non obſtante *e* juramento fidelitatis, omnem ipſi obedientiam ſubtrahant, quam ipſe ſibi contra ſacros canones uſurpavit, non attendens quod dicit Apoſtolus: Nemo ſibi aſſumat honorem, ſed qui *f* vocatur à Deo, tanquam Aaron. Cæterùm quoniam Herbipolen. Canonici vota ſua in ipſum prorſus illicitè contulerunt, volentes (ſicut dignum eſt) ut in eo puniantur, in quo peccarunt, eligendi eos hac vice poteſtate ſuſpendimus: & ſi contra Sedis Apoſtolicæ interdictum ad cujuſquam nominationem proceſſerint, quod ab eis factum fuerit, irritum decernimus, & inane. Quia verò jamdictam Hildeſemen. Eccleſiam, cui fuerat alligatus, unde (ſecundùm Apoſtolum) ſolutionem quærere non debebat, nimis improbè dereliquit, ne ad ipſam ulteriùs redeat, in virtute Spiritus ſancti ei diſtrictiùs inhibemus: cùm ſecundùm traditiones canonicas, qui ad majorem ſe plebem tranſtulerit, à Cathedra quidem pelli debeat aliena, & carere propriâ, ut nec illis præſideat, quos per ſuperbiam ſprevit; nec illis, quos per avaritiam concupivit. Nos quoque Hildeſemenſi Capitulo dedimus in mandatis, ut ipſum redire volentem nulla ratione recipiant: ut ſic ſaltem, quem timor Dei, & bonum obedientiæ, de cujus laude quid ſentiendum ſit, ex diverſo meliùs demonſtratur; cum ſecundùm Prophetam peccatum ariolandi ſit repugnare, & ſcelus idololatriæ nolle acquieſcere; à malo non revocat, eccleſiaſticæ ſaltem coërceat ſeveritas diſciplinæ. Quocirca diſcr. veſtræ per Apoſt. ſcripta mandamus, & ſub pœna officii, & beneficii, quantâ poſſumus diſtrictione præcipimus, quatenus niſi dictus Epiſcopus, & alii, quæ ſtatuimus, & mandavimus, infrà viginti dies poſt receptionem litterarum noſtrarum curaverint adimplere, vos ea ſublato cujuſlibet contradictionis & appellationis obſtaculo,

obſtaculo, exequi non tardetis, & præfatum Epiſcopum excommunicatum per regnum Alemaniæ nuntiantes, excommunicationem ipſam faciatis Dominicis, & feſtivis diebus, pulſatis campanis, & accenſis candelis publicè innovari. Quod ſi ambo, &c. Alter veſtrum, &c. Datum Spoleti XII. Cal. Septembris.

N O T Æ.

1. a [*Dem.*] Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.* 2. & in ipſo regiſtro epiſtolarum Coloniæ edito, *pag.* 155. ex quo litteram textus reſtituo, & præſentis caſus mentio fit in geſtis Innocentii à Boſqueto editis, per hæc verba. [Propter ſimilem quoque cauſam excommunicavit Conradum Hildeſemenſem Epiſcopum, Imperialis aulæ Caſtellanum, virum utique nobilem, divitem, & potentem, ingenioſum, induſtrium, & aſtutum; quia videlicet ad Herbipolenſem Eccleſiam ſuâ præſumpſit temeritate tranſire, monituſque contempſit reſipiſcere ab errore, prætendens quod à Cæleſtino Papa ſibi fuerat indultum, ut invitatus majorem poſſet aſſumere dignitatem. Sed hæc indulgentia eum non poterat excuſare; quoniam Herbipolenſis Eccleſia, quamvis ditior, non tamen dignior quàm Hildeſemenſis exiſtit: & majoris eſt indulgentiæ, ut tranſeat quis ad parem, quàm ad majorem aſcendat. Et ideò cùm poſt admonitionem contemptam præcepiſſet eidem, quatenus Eccleſiam utramque dimitteret; quia cautum eſt in canonibus, ut qui ad majorem ſe plebem tranſtulerit, & à Cathedra pelli debeat, & carere propriâ; ut nec illis præſideat, quos per ſuperbiam ſprevit; nec illis, quos per avaritiam concupivit, ipſe tandem excommunicari fecit eundem; & excommunicatum per totam provinciam publicari. Qui cùm ab omnibus vitaretur, tentavit multoties per honorabiles nuntios, ſi forſan interceſſione Principum, aut oblatione munerum ejus poſſet animum inclinare: qui cùm nullo modo proficeret, proprium tandem recognoſcens exceſſum, primò coram Magdeburgenſi Archiepiſcopo, & multis Principibus; ac ſecundò coram Moguntinenſi Archiepiſcopo, & multis aliis Magnatibus juramento firmavit, quod mandatis Apoſtolicis obediret. Et exinde nec viarum evitans diſcrimina, nec incommoda temporis impacati, ad Apoſtolicam Sedem acceſſit in multa contritione cordis, & magna vilitate corporis, abſolutionis beneficium implorans. Qui cùm fuiſſet juramento rurſus præſtito abſolutus, depoſitis c1lceamentis, in pallio, cum corrigia in collo, Apoſtolico ſe conſpectui præſentavit, & proſternens ſe totum in terram, in modum crucis manus expandit, cum grandi fletu poſtulans indulgentiam, proprium confitendo peccatum. Commota ſunt autem viſcera Summi Pontificis ſuper eum, ſed ne diſſolveret nervos eccleſiaſticæ diſciplinæ, poſt deliberationem, & diſciplinam multiplicem in ſummo Conſiſtorio præcepit eidem ſub debito præſtiti juramenti, ut tam Hildeſemenſem, quàm Herbipolenſem Eccleſiam omninò dimitteret; qui quamvis omnino confuſus, humiliter obedivit, faciens de neceſſitate virtutem. Miſitque munera quædam ipſi Domino Papæ, vaſa videlicet argentea pulchra viſu; qui animo hæſit paulisper, hæſitans utrum deberet illa recipere, an potiùs refutare. Sed ne ille de gratia ſua penitus deſperaret, recepit oblata; & ne putaret, quod munerum poſſet oblatione corrumpi, miſit ei per honorabilem nuntium unam cuppam auream pretioſam magis, quàm illa eſſent vaſa argentea univerſa. Volens autem infundere ſuper oleum, cùm præcepiſſet ut Hildeſemenſis Eccleſia idoneum ſibi Pontificem per electionem canonicam provideret, ordinationem duxit Herbipolenſis Eccleſiæ differendam, ut ſi forſan eundem Eccleſia iteratò poſtularet, eundem humiliatum crigeret, quem dejecerat exaltatum; ſicque poſt annum factum eſt ut prævidit, ne ex aliqua parte ſuum judicium claudicaret. Similem penè modum adverſus Salzeburgenſem Archiepiſcopum obſervavit, qui cùm eſſet Briſmenſis Epiſcopus, in Archiepiſcopum Salzeburgenſem electus, abſque licentia Summi Pontificis ad Metropolitanam Eccleſiam tranſire præſumpſit; quam electionem omninò caſſavit, & præcepit eidem, ut ad primam Eccleſiam, ſecundâ relictâ, rediret, caſſans quicquid egerat apud illam. Unde Burgenſem electum à Burgenſi Epiſcopatu removit, quoniam in eum ab ipſo fuerat inſtitutus; ipſe verò ex eo perterritus humiliter obedivit. Cumque poſtmodùm fuiſſet electus, electionem recipere non præſumpſit; ſed cum electoribus ſuis ad Apoſtolicam Sedem acceſſit, diſpenſationis gratiam obtenturus: & quidem obtinuit, ut experimento cognoſceret, quod in arca fœderis & virga continetur, & manna.] Eandem hiſtoriam referunt Abbas Urſperg. *de bel. Philip. & Othonis, ad annum* 1125. Krantzius *lib.* 7. *Metrop. cap.* 9. & 17. Trithemius *in chron. anno* 1201.

b *Bambergen.*] De hac Eccleſia & Moguntina 2.
egi *in cap. cùm dilecta* 22. *de reſcriptis.*

c *Herbipolenſi.*] Herbipolenſis civitas eſt in Germania, ſuffraganea Archiepiſcopi Maguntini, de qua Bucerus *in Begico Rem uno.*

d *Hildeſemen.*] Etiam eſt Eccleſia Cathedralis Germaniæ, de qua Bucelinus *in Germ. ſacra.*

e *Non obſtante juramento.*] Prout Pontifex face- 3.
re poteſt, ut probat Beroius *in c. qua in Eccleſiarum, de conſtit. n.* 165. Ipſum Conradum à Gallis poſteà ſceleratè occiſum fuiſſe refert Spondanus poſt Baronium *anno* 1204. *num.* 21. eumque præſentis exceſſus arguit ipſe Innocentius *lib.* 2. *in editione Coloniæ, folio* 276. dum illi ita ſcribit.

C. quondam Hildeſemenſi Epiſcopo.
Sine ſalutatione.

Quod tibi Apoſtolicæ ſalutationis alloquium denegamus, non ex malevolentia noſtra procedit: ſed cùm olim præter auctoritatem Apoſtolicæ Sedis, ad quam ceſſiones, depoſitiones, & tran::ationes Epiſcoporum ſpectare noſcuntur, ad Herbipolen. Eccleſiam ab Eccleſia præſumpſiſſes Hildeſemen. tranſire, Archiepiſcopis & Epiſcopis Alemaniæ, ac tibi ipſi (ſi tamen ad te litteræ noſtræ pervenerunt) & tam Herbipolen. quàm Hildeſemen. Capitulo contra te litteras curavimus deſtinare; quas cùm ad eos, ad quos mittebantur, ſicut ex relatione curſorum noſtrorum accepimus, noverimus perveniſſe, ab ipſis juxta tenorem ipſarum in te credimus fuiſſe proceſſum. Sanè non erat nobis tutum in hoc articulo diſſimulare Apoſtolicæ Sedis injuriam, aut privilegiorum noſtrorum æquanimiter ſuſtinere jacturam, ne diſſimulatio in approbationem, & taciturnitas in conſenſum poſſet ab aliquibus allegari. Unde maluimus in te, licèt olim dil. nobis cùm in minori eſſemus officio conſtituti, aliquam exercere vindictam, quàm impunitus exceſſus traheretur à poſteris in exemplum. Miramur autem non modicùm, & non ſine ratione movemur, quod contra nos auſus es ponere os in cœlum: aſſerens quod

contra te nec citatum, nec victum non fuerat ſententia proferenda. Sed ecce, in quo alterum judicas, te ipſum condemnas: cùm tuum non fuerit de ſuperiori temerè judicare, & in eo quod in excuſationem tuam, immò potius accuſationem noſtram allegas, tertium membrum omiſeris, cùm in manifeſtis non ſit ordo judiciarius requirendus. Verùm utrum exceſſus tuus fuerit manifeſtus, conſcientiæ tuæ relinquimus diſcernendum; cùm non potuerit eſſe occultum, quod tam publicè factum fuit,& per totam Teutoniam publicatum. Tu etiam confeſſus videris de crimine, cùm in litteris ad nos directis, quas adhuc apud nos in teſtimonium reſervamus, Herbipolen. te præſumpſeris Epiſcopum appellare. Nec credere de facili debuiſſes, quod in odium tuum, aut in exaltationem alicujus,& depreſſionem alterius, duximus procedendum: cùm te dilexerimus hactenus, & adhuc etiam (niſi fortè tu ipſe impedias,) diligimus: & non glorioſum,ſed periculoſum nobis exiſteret,in favorem alicujus in te proferre ſententiam, aut aliquem ex malevolentia condemnare. Omni ergo excuſatione ceſſante, ſi apud nos deſideras gratiam invenire, mandatum ſtudeas Apoſtolicum adimplere: non rediens ad Hildeſemen.Eccleſiam, & ab Herbipolen. recedens,ut tunc tandem, quem circa te in hoc etiam geramus affectum, evidenter agnoſcas.

f *Qui vocatur à Deo.*] Unde juſtè repelluntur à dignitatibus, qui ſe illis ingerunt, *l.2. §.47. ff. de origine juris.*

COMMENTARIUM.

4. CONCILIO TRADITUR, ET PROBATUR. Ex hoc textu ſequens deducitur aſſertio: *Epiſcopus, qui ſe propria auctoritate transfert de una Eccleſia in aliam, privatur utraque.* Probant eam textus *in cap.non oportet 19. cap. Epiſcopus 25. cap. propter 26. cap. ſicut, cap.mutationes, cap.eos, cap. ſi quis Epiſcopus, cap.remoto, cap.ſuos, cap.Epiſcopum, cap. Epiſcopus 37. 7. quæſt.1. cap. ſi tranſlatus, §.penult.21. quæſt.2. cap. petimus 11. quæſt.1. cap. 1. de Cleric. non reſident.* Concilium Tribur. *can.* 18. Aquiſgran. *can.*43.*&* 44. Benevent. *can.*13. *ſub Fabiano IX.* Nicænum *can.* 15. Nannetenſe *can.* 16. Can.14.15.*&* 16. *Apoſtolor.* Arelat.1. *can.*2. *&* 22. & ſecundum *can.*13.& tertium *can.*4.Tolet.2.*can.*2. Carthag.3. *can.*37. Pariſienſe ſub Ludovico *can.*13. Chalcedon. 5. *can.*5. *&* 10. Leo Magnus *epiſt.* 84. Hilarius *epiſt.*1. *ad Tarracon. Epiſcop.* Damaſus *in confeſſione fidei*, relatus à Theodoreto *lib.5. hiſtor. cap.*21. Julius I. *in epiſt.ad Euſebianos*; quæ & alia juris teſtimonia compilavit Anton.Auguſt. *in epitome juris, lib.*4. *tit.*77. & *lib.*7.*tit.*11.& *lib.*8. *tit.*31. *Novella 3. Juſtin.* Conſonat lex 26. *titul.*6. *partit.*1. Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa in præſenti, & *de jure eccleſiaſt. lib.*1. *cap.* 19. *num.*28. & *de poteſt. Epiſcop.*2.*part.allegat.*119. Petrus Gregorius *lib.*16. *ſyntagm. cap.*12. Duarenus *de ſacris eccleſiaſt. lib.*5. *cap.*3. Cujacius *in cap.*1. *de cleric. non reſident.* Solorzanus *lib.*3. *de jure Indiar. cap.*13. *n.*103. Juſtellus *in notis ad can.*48.*&* 129. *Eccleſiæ Afric.* Æneas Robertus *lib.* 1. *rerum judic. cap.* 7. Hieronymus Garcia *tom.*2. *polit. regul.difficult.*1.*dub.*13. Michaël Rouſſelius *lib.*1. *hiſtor. Pontif. juriſd. cap.*4. *num.*6. pluribus relatis Illuſtriſſimus Joannes Martinez *diſcurſu* 1. *polit.*

5. IMPUGNATUR TRADITA ASSERTIO. Verùm præſens deciſio ut juri, & naturali libertati contraria, ſuſtineri nequit; nam juris diſpoſitio, per quam infringitur naturalis libertas,admitti non debet; ſed præſens diſpoſitio infringit naturalem libertatem: igitur ſuſtineri non debet. Probatur minor,nam diſpoſitio, ut quis à tali loco,vel civitate non recedat, infringit naturalem libertatem: *De ſua cuique civitate ſtatuendi facultas libera eſſe debet* (aiebat Triphoninus) *in l.in bello* 12. *ff.de captivis*; & Cicero *in oratione pro Balbo*, laudat jus illud, ne quis in civitate maneat invitus: vocat & fundamentum libertatis, ſui quemque juris retinendi, & dimittendi eſſe dominum. Romanorum jure unicuique licebat domicilium transferre ad libitum de civitate in civitatem, *l.filii, ff.ad municip.* Probant Petrus Herodius *lib.*10. *Pandect. titul.*11. *cap.*3. Grotius *de jure belli lib.*2.*cap.*25. *n.*24. Unde conditio illa non recedendi à certo loco, in teſtamento adjecta, tanquam contraria libertati, rejicitur, *l.Titio* 71. *ff. de condit. & demonſtr. l.qui manumittuntur, C. de operis libert.* docuerunt Cujacius *lib.* 14. *obſerv. cap.*27. Amaya *lib.*1. *obſerv. cap.*6. Phœbo *tom.*1. *deciſ.*139. igitur juris diſpoſitio, per quam denegatur facultas Epiſcopo mutandi ſedem & civitatem, tanquam libertati naturali contraria, ſuſtineri nequit. Secundò adversùs rationem hujus diſpoſitionis, quam ſacri canones aſſignant, videlicet ut tollatur ambitio, & occaſio ambiendi majorem Eccleſiam, *cap.*1. *de cleric. non reſid.* ibi: *Manifeſta eſt enim,* & *cap.ſi quis Epiſcopus*, ibi: *Ambierit majorem*, 7. *quæſt.*1. ſic argumentor: Cùm Epiſcopus transfertur de majori ad minorem, aut ad parem, non poteſt conſiderari hæc ratio, & tamen neque eo caſu hoc licet Epiſcopo, inconſulto Pontifice, ex præſenti textu, & *cap. ſequenti*, ubi idem caſus proſequitur: ergo nec ratio ſuprà adducta defendi valet.

Quibus argumentis minimè obſtantibus, vera eſt 6. RATIO DECIDENDI.
præſens aſſertio,cujus rationes variæ à Doctoribus aſſignantur. Prima, & communior ex eo,quia Epiſcopus cum ſua Eccleſia matrimonium contrahit, adeò ut ſicut in matrimonio carnali triplex tempus conſideratur, videlicet matrimonii ſperati, cùm ſponſalia contrahuntur; rati, cùm matrimonium in facie Eccleſiæ celebratur; conſummati,cùm per conjunctionem fiunt conjuges una caro: ita ſimiliter in matrimonio ſpirituali contingit; nam matrimonium ſperatur, cùm Epiſcopus eligitur; ratum habetur cùm à ſuperiore confirmatur: conſummatur cùm ſequitur conſecratio, *cap. ſicut* 3. 7. *q.*1. *cap. inter* 2. *hoc titul.* dixi *in cap. noſti, de elect.* ſed maritus propria auctoritate ab uxore recedere non valet, & aliam ducere, *can.*5. *Apoſtol. cap. conjugatus, cap.ſanè, de converſ. conjug.* Baſilius *de matrim. lib.*7. *cap.*25. igitur ſic ſimiliter Epiſcopus non poteſt deſerere ſponſam propriam, & tranſire de una Eccleſia in aliam. Secunda ratio provenit ex ambitione, & avaritia, quâ inſimulatur, qui relictâ propriâ Eccleſiâ ad aliam ſe transfert: quam præ oculis habentes primi Eccleſiæ Patres, hujuſmodi tranſlationes improbarunt. Concilium Nicænum *can.*13. juxta verſionem Piſani: Leo relatus à Gratiano *in cap. ſi quis Epiſcopus* 31. 7. *quæſt.*1. Antherus Papa *epiſt. ſua unica*, ibi: *Avaritiæ quoque causâ, vel præſumptionis, aut propria voluntatis non ſunt Epiſcopi mutandi de civitate in civitatem.* Gregorius Magnus *lib.*3. *regeſtr. epiſt.*20. D.Iſidorus *lib.de ſummo bono, cap.* 34. Agnoverunt Joannes Buſeus *de ſtat. hom. cap.*1.*§.*5. *pag.*146. Bobadilla *lib.*1.*polit. cap.*3.*n.*68. Machado *tom.* 2. *ſummæ*, *lib.*4. *tract.*1. *document.*2. Accedunt innumera damna ex hujuſmodi tranſlationibus provenientia; qui enim hujuſmodi tranſlationibus inhiabant, gregi ſuo, non paſcendo, ſed expilando incumbebant, de profectu animarum parum curantes, tantùm quaſi mercenarii manentes, & redditus, quos in pauperes erogare tenebantur, expenſis in futuram tranſlationem inſumendis reſervabant, qui eſſent pinguiores Epiſcopatus tantùm in mente habentes; quæ & alia incommoda,ut tranſlationes etiam cum ſuperioris auctoritate factas impugna

impugnaret Robertus Bellarminus, virtute, & ſapientiâ præclarus, propoſuit Clementi VIII. cujus verba refert Diana *part.* 11. *tract.* 1. *reſolut.* 40. & noſtris temporibus non minùs graviter, & eleganter Illuſtriſſimus Fr. Joannes Martinez *diſcurſ.* 1. *polit.* Accedit, nam valet argumentum de militia cæleſti ad terreſtrem, & è contra, *cap.* 1. *de renunc.* ſed miles militiæ terreſtris adſcriptus matriculæ unius legionis, non poteſt eam propriâ auctoritate deſerere, & in aliam ſe transferre, *l.* 3. *§. qui ſtationis*, & *§. deſertor*, *ff. de re milit. l.* 1. *C. de deſertorib. lib.* 12. Petrus Gregorius *de repub. lib.* 11. *cap.* 7. *n.* 10. niſi ſuperioris licentiâ à prima abſolvatur, & in numeris ſecundæ referatur, *l. unica*, *§. finali*, *ff. de bonor. poſſeſſ. ex teſtam. militis*: ergo nec Epiſcopus inconſulto R Pontifice poteſt Eccleſiam propriam deſerere, & ad aliam tranſire.

7. Diſſolventur difficultates. Nec obſtant difficultates ſuprà adductæ: Non prima; doctrina enim in ea allata procedit, niſi publicè interſit, ne quis migret à propria civitate in aliam, vel niſi tacitè, aut expreſsè actum, ſeu conventum ſit, ne irrequiſito, ſive inconſulto ſuperiore liceat mutare domicilium. Tunc enim non licet propria auctoritate de una in aliam civitatem tranſire, *l. unica*, *Cod. de privileg. corporat. lib.* 11. juncto Petro Gregorio *lib.* 35. *ſyntagm. cap.* 18. *l. finali*, *Cod. de ſervis fugit.* juncto Grotio *ubi ſuprà*: quæ omnia concurrunt in præſenti caſu; nam intereſt Eccleſiæ, ne tranſlationes ab Epiſcopis propria auctoritate fiant, ob incommoda ſuprà relatâ. Deinde pactum celebratur tempore contractus matrimonii inter Epiſcopum & Eccleſiam tacitè, ne liceat eam deſerere propriâ auctoritate; quare Epiſcopus ratione libertatis naturalis non poteſt mutare ſedem, aut in aliam Eccleſiam migrare. Accedit, nam ſi ſervus manumittatur eo pacto, ut certæ Eccleſiæ inſerviat, ab ea recedere non poteſt, *cap. eo libentius* 6. *de ſervis non ordin.* igitur Epiſcopus, qui electionem ſuam acceptando, tacitè promiſit ab Eccleſia non recedere, non poteſt propria auctoritate ab ea migrare, & in aliam tranſire. Nec ſecunda difficultas refragatur; nam licèt Franciſcus Duarenus exiſtimaverit, totam præſentis prohibitionis rationem conſiſtere in ambitione vitanda; verius eſt tamen, rationem finalem eſſe indiſſolubilitatem vinculi matrimonii inter Epiſcopum & Eccleſiam celebrati, ut dicitur *in d. cap. mutationes*, *cap. ſicut* 7. *queſt.* 1. unde etſi ceſſet ratio ambitionis, cùm Epiſcopus de majori ad minorem, ſeu ad æqualem ſe transfert; tamen quia manet ratio vinculi matrimonii, nec ea tranſlatio propriâ auctoritate facta licita eſt.

8. Exponitur cap. per tuas, de voto. Verùm adhuc præſenti aſſertioni primò obſtat textus *in c. per tuas* 10. *de voto*, in illis verbis: *Reſignes regimen Eccleſiæ memoratæ, ac reddas altiſſimo vota tua.* Ex quibus deducitur, Epiſcopum poſſe propriâ auctoritate de propria Eccleſia tranſire in Eccleſiam regularem. Augetur hæc difficultas *ex cap. quoad tranſlationem, de renunc.* ubi expreſsè decidicur, non licere Epiſcopo deſerere propriam Eccleſiam, ut Religionem ingrediatur. Pro hujus difficultatis ſolutione Suarez *de relig. tom.* 3. *lib.* 1. *c.* 19. & 20. Hieronymus Garcia *tom.* 1. *polit. regul. pag.* 105. Balboa *in cap.* 3. *de jurejur. num.* 57. & 58. affirmant textum *in d. cap. per tuas*, loqui & procedere in Epiſcopo electo tantùm, non confirmato, vel conſecrato, qui poteſt migrare in aliam Eccleſiam, cùm adhuc nec per confirmationem dicatur factum ratum. Sed hæc ſolutio refellitur ex illis verbis, *Regimen reſignes*, in quibus ſupponitur, Epiſcopum jam habuiſſe regimen propriæ Eccleſiæ, quod obtinere non poterat ante confirmationem, *cap. noſti*, cum ibi adductis, *de elect.* Hac ergo omiſsâ interpretatione dicendum eſt, in eo textu Epiſcopum ut votum religionis adimpleret, potuiſſe Epiſcopatum deſerere, quia R. Pontifex in eo caſu conſultus illi facultatem conceſſit deſerendi propriam Eccleſiam, & Religionem ingrediendi: quare petitâ prædictâ facultate, rectè potuit Religionem ingredi.

Secundò adverſatur textus *in cap. ſicut* 7. *q.* 1. in illis verbis: *Apoſtolica, vel regulari mutatione.* In quibus docetur, poſſe Epiſcopum tranſire de una Eccleſia in aliam Apoſtolica mutatione, & etiam regulari, videlicet ſi profiteatur vitam regularem: igitur Epiſcopus propriâ authoritate Eccleſiam deſerere, & in aliam regularem ſe transferre poteſt. Augetur illius difficultas; nam ejus tempore prohibitum erat Epiſcopis Religionem ingredi, aut vitam monaſticam profiteri, *cap. hoc nequaquam* 7. *q.* 11. plura adducunt Anton. Auguſt. *in epitome*, *lib.* 9. *tit.* 3. Gibalinus *de clauſura diſquiſit.* 3. *cap.* 2. *§.* 4. igitur ob regularis vitæ mutationem non licet Epiſcopo Eccleſiam deſerere. Pro hujus textus expoſitione dicendum eſt, in eo caſu licere Epiſcopo ob Regularem vitam Religionem ingredi, & Eccleſiam propriam deſerere, petitâ R. Pontificis licentiâ, non autem propriâ auctoritate: nec hoc textus negat, licèt expreſsè non affirmet, deſiderari licentiam R. Pontificis, cùm adeſt juſta cauſa deſerendi propriam Eccleſiam. Temporibus enim Evariſti ejus textus auctoris, non ita compertum erat, adſtante juſtâ causâ deſiderari Pontificis licentiam, ut quamplures non exiſtimaverint ſufficere juſtam cauſam, & eâ adſtante poſſe Epiſcopum propria auctoritate ſe transferre in aliam Eccleſiam: quare Pontifex dum juſtas cauſas tranſlationis recenſuit, omiſit licentiam Pontificis, cùm adhuc non conſtaret concurrente juſtâ causâ neceſſariam eſſe. Nec augmentum difficultatis obſtat, cui ſatisfaciendum eſt ex adductis pro expoſitione textus *in c. quoad tranſlationem* 10. *de renunc.* & adductis à Gibalino *ubi ſuprà*.

9. Intelligitur textus in cap. ſicut 7. q. 1.

10. Exponitur textus in cap. illud 5. de clerico excom. Tertiò refragatur textus *in cap. illud* 5. *de clerico excomm.* ubi proponitur alia pars noſtri textus, & refertur Epiſcopum Hildeſemenſem, non petitâ à Pontifice ſe transferendi licentiâ, relictâ propriâ Eccleſiâ, in Herbipolenſem ſe tranſtuliſſe. Conſultus Innocentius III. juſſit Archiepiſcopo Magdeburgen. ut cùm hoc eſſet notorium, niſi intra 20. dies rediret in propriam Eccleſiam, eum excommunicationis mucrone feriret. Sed cùm eum excommunicaſſet, ille nihilominus divina officia celebravit: & cùm R. Pontificis conſpectui præſentaretur, Pontifex reſcripſit, quod licèt inculpabilis exiſtat, quia tamen in dubiis tutior pars eſt eligenda, gratiam faciebat abſolutionis, nullâ injunctâ pœnitentiâ: ex quo textu apertè conſtat, Epiſcopum, de quo in noſtro textu, inculpabilem extitiſſe, & ſic eum R. Pontificem declaraſſe: igitur non rectè in præſenti aſſeritur, Hildeſemenſem Epiſcopum ob tranſitum de una Eccleſia in aliam, utraque privandum eſſe; quod etiam innuitur *in cap. illud*, *de majorit. & obed.* ubi in eadem ſpecie valde reprehenditur Hildeſemenſis Epiſcopus. Cui difficultati ut ſatisfaciamus, ſciendum eſt, *in d. cap. illud*, *de Clerico excomm.* non agi de puniendo delicto in tranſlatione perpetrato, ſed de cenſura incurſa ex eo, quod poſt ſententiam excommunicationis in ipſum promulgatam Epiſcopus auſus fuerit celebrare divina officia: ſed quia allegavit ſe juſtâ ignorantiâ excuſari, quia putabat Epiſcopum Magdeburgenſem, eo quòd tantùm eſſet judex delegatus, non ordinarius, non poſſe in eum ſententiam excommunicationis proferre, niſi priùs editis litteris, juxta textum *in cap. cum in jure*, *de officio deleg.* ideo cùm hac ignorantiæ cauſa excuſaretur ab irregularitate, quæ contrahitur ex celebratione

bratione poſt excommunicationem incurſam, *cap. 1. cum vulgatis, de clerico excommunicato min.* inde ab Innocentio III. inculpabilis quoad eam cenſuram declaratur; non tamen ideò Epiſcopatum retinuit, immò potiùs tam unâ, quàm aliâ Eccleſiâ privatus fuit, ut conſtat ex præſenti textu, & *cap. ſequenti*; necnon ex epiſtola Innocentii ſuprà relata.

CAPVT IV.

Idem *Bambergenſi Epiſcopo, & Magiſtro Prapoſitino, Scholaſtico Maguntino.*

LIcèt in tantùm Apoſtolicæ Sedis extendatur auctoritas, ut nihil præter ejus auctoritatem in cunctis Eccleſiarum negotiis rationabiliter diſponatur, utpote quæ canones, quibus forma eccleſiaſticæ conſtitutionis exprimitur, vel edidit, vel ab aliis editos approbavit, ſuum receptione ac approbatione faciens, quod inventione, vel editione videbatur forſitan alienum; quædam tamen ſibi quodammodo ſpecialiter, & ſingulariter reſervavit, ut præter ſpecialem auctoritatem ipſius, nec jure agi debeant, nec attentari valeant cum effectu. In his ſpecialiter tranſlationes Epiſcoporum, non tam conſtitutio canonica, quàm divina, ejus tantùm poteſtati commiſit: ut ſicut legitimum matrimonii vinculum, quod inter virum & uxorem homo diſſolvere nequit, Domino dicente in Evangelio, Quod Deus conjunxit homo non ſeparet: ſic & ſpirituale fœdus conjugii, quod inter Epiſcopum eſt, & ejus Eccleſiam, quod in electione initiatum, ratum in confirmatione, & in conſecratione intelligitur conſummatum, ſine illius auctoritate ſolvi non poteſt, qui ſucceſſor eſt Petri, & Vicarius Jeſu-Chriſti. Hoc autem C. quondam Hildeſemenſis Epiſcopus non attendens, licentiâ noſtrâ nec poſtulatâ, nec habitâ, contra canonicas ſanctiones, & in injuriam Apoſtolicæ Sedis, cujus ſuper hoc fuerat & requirendus, & obtinendus aſſenſus, ad Herbipolen. Eccleſiam ab Hildeſemenſi, non auctoritate noſtrâ, ſed propriâ temeritate tranſivit, & adminiſtrationi ejus ſe ingerens, Herbipolen. ſe fecit Epiſcopum nominari. Nec illa felicis recordationis C. Papæ prædeceſſoris noſtri indulgentia, quam impetraſſe refertur, in hoc præſumptionem excuſat ipſius, ſed ambitionem accuſat, utpote quæ ipſum reddidit de ambitione notabilem, non auctoritatem contulit ad aliam Epiſcopalem Eccleſiam tranſeundi: cùm ſit expreſſum in ea, quod ſi ad majorem forſitan vocaretur dignitatem, eam ſibi liceret aſſumere, dum tamen ei nihil de ſtatutis canonicis obviaret. Vnde licèt forſan aliquibus videatur, ut indulgentiæ occaſione illius ad dignitatem poſſit tranſire majorem; ad parem tamen ipſi tranſire non licuit, cùm in majori dignitate propter majorem utilitatem faciliùs ſoleat diſpenſari. Præterea cùm poſtulatio, ſicut electio, examinari ſoleat diligenter, & tenor ejuſdem indulgentiæ non ſolùm videatur poſtulationis examinationem, ſed perſonæ etiam reſervaſſe, ſubjungens, ***Dummodo nihil appareat, quod tibi de canonicis obviet inſtitutis***; antequam per eum poſtulatio examinata fuiſſet, cui fuerat facienda, nullâ debuerat ratione tranſire: & licèt tantæ præſumptionis exceſſus ad aures noſtras publicâ referente famâ veniſſet, diſtulimus tamen procedere contra ipſum, donec litteras ejus recepimus, in quibus ſe nobis Herbipolenſem Epiſcopum appellabat. Vnde poſtmodùm præſumptionem ipſius debitâ volentes animadverſione punire, quibuſdam Eccleſiarum Prælatis in Theutonia conſtitutis diſtrictè præcepimus, ut cùm factum hujuſmodi non poſſet in partibus ipſis non eſſe notorium, niſi dictus C. infra viginti dies poſt ſuſceptionem litterarum noſtrarum ab Herbipolenſis Eccleſiæ adminiſtratione ceſſaret, eum excommunicatum auctoritate noſtra non differrent publicè nuntiare, & excommunicationem ejus facerent pulſatis campanis, & candelis extinctis, feſtivis diebus, & Dominicis innovare. Quamvis in manifeſtis non ſit ordo judiciarius requirendus, & ipſe videretur confeſſus de crimine, cùm in litteris ad nos directis ſe præſumpſiſſet Herbipolen. Epiſcopum nominare: nos tamen ad evincendam omnem malitiam, in litteris noſtris commonitionem canonicam duximus præmittendam; & eum poſtmodùm etiam ad bonum obedientiæ revocare volentes, ipſi non præmiſsâ ſalutatione mandavimus, ut omni excuſatione ceſſante, ſi apud nos vellet gratiam invenire, mandatum Apoſtolicum adimpleret. Quia verò nec ſic ei vexatio præbuit intellectum, quin eò fortiùs in ſua pertinacia perduraret, quo amplius nos videbat de ſua correctione ſolicitos, cùm poſtquam alius de mandato noſtro fuit in Epiſcopum Hildeſemen. electus, & etiam confirmatus, ſe ipſe præſumpſerit Hildeſemen. Epiſcopum nominare, & electum ipſum, & Eccleſiam per ſuos fecerit multipliciter moleſtari, Apoſtolicæ Sedis injuriam diſſimulare nolentes, ipſum

ipſum in feſto Principis Apoſtolorum præſentibus nuntiis ejus inter Miſſarum ſolemnia excommunicatum publicè nuntiavimus, mandantes ſententiam latam à nobis per Theutoniam publicari. Volentes igitur de facto ipſius per veſtras reddi litteras certiores, & utrum ſervaverit ſententiam noſtram, utrum prorſus ab Eccleſia Herbipolenſi receſſerit, & in Hildeſemenſi nihil ſibi penitus vindicaverit, utrum ſe humiliare curaverit, & an ſuum recognoſcat exceſſum, diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus inquiratis ſuper præmiſſis omnibus diligentiùs veritatem; & quod inveneritis, per veſtras nobis litteras fideliter intimetis, ut in eum, ſi adhuc contumax fuerit, manus noſtras ampliùs aggravemus, vel ſi miſericordia dignus extiterit, ſecundùm benignitatem Apoſtolicæ Sedis illam miſericordiam cum illo faciamus, per quam nervus eccleſiaſticæ diſciplinæ minimè diſſolvatur. Volumus præterea nihilominus, & mandamus, ut Herbipolen. Canonicis ſub pœna excommunicationis ex parte noſtra diſtrictiùs injungatis, totum tenorem præſentium literarum in litteris veſtris, quas eis ſuper hoc à vobis dirigi volumus, exponentes, ne quid eorum ignorent, ne donec ipſe Epiſcopus abſolutionis gratiam meruerit obtinere, ipſi communicare, vel obedire præſumant: & ut ipſum Capitulum in eo puniatur in quo deliquit, ad alicujus electionem ſine noſtro ſpeciali mandato procedere non attentent. Quod ſi contrà præſumpſerint, hujuſmodi factum irritum decernimus, & inane. Super his autem omni gratiâ, & timore poſtpoſitis taliter procedatis, quod prudentiam & devotionem veſtram debeamus meritò commendare, nec in eo incurratis offenſam, ex quo debetis gratiam promereri, cùm veritas nobis nequeat occultari. Datum Laterani VII. Calend. Februar.

NOTÆ.

a IDem.] Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.* 4. & in epiſtolis Innocentii editis Coloniæ, *fol.* 418. ex quo reſtituo litteram hujus textus. In eo tantùm agitur de Epiſcopo Hildeſemenſi, de quo in textu antecedenti, ex cujus commentario facilè ſententia Innocentii in præſenti textu percipitur.

TITULUS VIII.

De authoritate & uſu Pallii.

CAPUT PRIMUM.

a Clemens.

CUM ſuper aliqua re, &c. *Et infrà:* Quæſiviſti etiam, quomodo intelligatur, quod in *b* forma traditionis pallii continetur, videlicet: Tradimus tibi pallium, ut utaris eo infra Eccleſiam tuam. Quod ita intelligitur, infrà Eccleſiam tuam, id eſt quamlibet Eccleſiam provinciæ tuæ. Si verò te ſacris indutum veſtibus Eccleſiam proceſſionaliter, vel alio modo exire contigerit, tunc pallio uti minimè debeas.

NOTÆ.

1. a CLemens.] Nec ex hac, nec ex ſecunda collectione conſtat, cui miſſa ſit hæc deciſio: varias enim ſcripſit epiſtolas Clemens III. quas in vetuſto codice MS. ſe legiſſe teſtatur Jacobus à S. Carolo *in Bibliotheca, in Clement. III.* De eo autem egi *in cap. ex parte, de reſcriptis.*

2. b *Forma traditionis.*] Quæ ita concipitur: *Ad honorem omnipotentis Dei, & B. M. ſemper Virginis, ac Beatorum Apoſtolorum Petri, & Pauli, necnon Eccleſiæ N. tibi commiſſæ, tradimus tibi pallium de corpore B. Petri ſumptum, in plenitudinem Pontificalis dignitatis, ut utaris eo intra Eccleſiam tuam certis diebus, qui exprimuntur in privilegiis Eccleſiæ tuæ, conceſſis à R. Sede.* Refert Vicecomes *tom.* 4. *de ritibus Miſſæ, lib.* 4. *c.* 9. aliam ſimilem ex Baronio refert Lantdmeter. *lib.* 2. *de veteri Clerico, cap.* 97. aliam etiam adducit Goldaſtus *de rebus Boœmiæ, in appendice cap.* 1. Originem hujus pallii repetunt & illuſtrant Morinus *de ſacris ordin. in notis num.* 19. Andreas Sauſay *de myſticis Galliæ Script. cap.* 3. ubi formam ipſius pallii tradit, & uſque *ad cap.* 12. de uſu hujus pallii agit, necnon titulum hunc illuſtrat, & poſt eum Franc. Florens: quibus illud addendum duxi, novum non eſſe per pallii traditionem, quandam ſupremæ Majeſtatis authoritatem conferri, ut feciſſe Imperatores Romanos, ex litteris Imperatoris Commodi ad Clodium Albinum, apud Capitolinum *in Albino*, liquet: *Ut tibi inſigne aliquod Imperialis dignitatis accedat, habebis utendi coccinei pallii facultatem, me præſente, & ad me, & cùm mecum fueris.*]

COMMENTARIUM.

EX hoc textu talis deducitur aſſertio: *Archiepiſcopi intra Eccleſias ſuarum provinciarum pallio* 3. Concl.
uti

ſtio probatur. *uti poſſunt, non extra.* Probant textus *in c.pallium 6. cap.contra* 8. 100. *diſt.cap.ad honorem,cap.ex tuarum, cap.cùm ſis, hoc tit. cap.ſuffraganeis* 11. *cap.bona* 23. in integra, *cap.quod ſicut* 28. *§.ſuper, de elect. cap.*1. *de tranſlat.Epiſc.cap.antiqua,de privil.* Gregorius I. *lib.* 4. *epiſt.* 54. *ad Marian. Epiſcopum Raven.* ibi: *Apoſtolicæ Sedis benevolentia, & antiquæ conſuetudinis ordine provocati, fraternitati tuæ, quam in Raven. Eccleſia gubernationis ſuſcepiſſe conſtat officium, pallii uſum prævidimus concedendum: quo non aliter te uti memineris, niſi in propria tuæ civitatis Eccleſia, procedens à ſalutatorio ad ſacra Miſſarum ſolemnia celebranda: peractis verò Miſſis,idem in ſalutatorio rurſus curabis deponere.* Idem *lib.*7. *epiſt.*31. ibi: *Itaque pallium ad ſacra Miſſarum ſolemnia utendum ex more tranſmiſimus.* Et *epiſt.*114. *Secundùm poſtulationis tuæ deſiderium pallii te uſu,quod intra Eccleſiam tuam habere debeas, ad ſacra tantùm Miſſarum ſolemnia celebranda, Deo auctore prævidimus honorandum.* Urbanus II. *in epiſt. ad Berengarium,* ibi: *Pallio itaque in Miſſarum ſolemniis intra Eccleſiam ſolummodo uti debetis.* Idem *in epiſt.ad Æliam,*ibi: *Præterea fraternitati tuæ pallii uſum ex more concedimus, ut eo inter Miſſarum ſolemnia duntaxat utaris.* Synodus Conſtantinop.4. Generalis, *cap.*27. ibi: *Pallio Epiſcopi ne ultra ſtatuta loca, & tempora utantur, ne ſignum ſit ſuperbiæ & arrogantiæ.* Illuſtrant plures congeſti à Barboſa *in præſenti*, & *de jure eccleſ. lib.*1.*cap.*7. & *de poteſt.Epiſcopi, tit.*4.*num.*40. quibus addendi ſunt Acuña, & Joannes Dartis *in d.*100. *diſt.* Sanchez *lib.*7.*conſil.cap.*1.*dubio* 16. Vighellius *in method. juris canon. pag.*334. Frageſſo *de regim. Chriſt. Reipub. tom.*2.*lib.*2.*diſp.*17.§.2. Cæſar *de eccleſiaſt.hierarch.* 1.*p.diſp.*3.§.2. Azor 2.*p.moral.lib.*5. *cap.*34. Lotherius *lib.*1.*de re benef.cap.*22. Vicecomes *volum.*4. *de ritib. Miſſæ, lib.*4. *cap.*26. Sauſay *de myſticis Galliæ ſcriptorib.cap.*9.*de pallio,* Lantdmeter. *lib.*2.*de veteri clerico, cap.*97. Juretus *in notis in Ivon. epiſt.*250. Pancirola *lib.*1.*variar.cap.*20. Germonius *lib.*3.*c.*7. Solorzanus *tom.*2. *lib.* 3. *cap.*7. & 54. Bulengerus *lib.*1.*opuſc.cap.*10. Carrier. *tom.*2.*Digeſt. fidei, tit. de pallio,* Opingius *de jure inſignium, cap.*2. *ſect.*3. §.4. *num.* 5. & alii infrà referendi. Franc. Florens & Acoſta *ad hunc tit.*

4. Ratio dubitandi. Hæc aſſertio ita illuſtrata difficilis redditur ſequenti conſideratione; nam licèt Archiepiſcopi non poſſint extra ſuam provinciam juriſdictionem exercere, tamen pallium, quod eſt inſigne ſuæ dignitatis, ubique deferre valent, ut probatur *ex l.*1. *ff. de officio Proconſulis,* in illis verbis: *Proconſul ubique quidem proconſularia inſignia habet, poteſtatem non exercet, niſi in ea provincia,quæ ei decreta eſt.* Ex quo textu deducitur, Proconſulem poſſe inſignia ſuæ dignitatis, etiam extra provinciam deferre, licèt nullam juriſdictionem exercere valeat: igitur ſimiliter & Archiepiſcopus pallium deferre poteſt. Augetur hæc difficultas ex eo, nam ſi ideò Archiepiſcopus non poteſt deferre pallium extra ſuam provinciam, quia ejus delatio denotat actum juriſdictionalem; ob eandem rationem nec intra provinciam in Eccleſiis ſuffraganeorum deferre poſſet; cùm in eis nec clericos ordinare, nec juriſdictionem exercere illi permittatur, *cap. conqueſtus, §. ſi Epiſcopus, cap.per ſingulas,& per totam* 9. *q.*3. igitur ſi intra provinciam in Eccleſiis ſuffraganeorum deferre valet,etiam extra provinciam deferre poterit.

5. Pallii variæ acceptiones. Hac dubitandi ratione non obſtante, vera eſt ſuprà tradita aſſertio,ad cujus expoſitionem,& rubricæ explicationem, ſciendum eſt, Pallium ita dictum eſſe,vel à pellibus, propterea quod ſuper indumenta pellicea veteres illud induebant, teſte Iſidoro *lib.*10.*originum, c.*24. vel à verbo Græco πάλλομαι, quod eſt *vibror, agitor*; nam circa collum ſuper humeros vibratur, agitur, ſeu circumvolvitur: cui etymologiæ ſuffragatur Tertullianus,qui *lib.de pallio*, pallium Græcam vocem eſſe affirmat, atque à Græcis ad Latinos tranſlatam fuiſſe, ibi: *Pallium, etſi Græcum magis, ſed linguâ jam penes Latium eſt, cùm voce veſtis intravit:* ubi notant Pamelius, Zerda, & Ambianas. Alii etiam pallii verbum à *Palam*, deducunt, eo quòd exterior veſtis ſit, & palam geſtetur. Ita ex Varrone, & aliis docet Sofranis *in Davidem, de re veſtiaria cap.*3. Ex his variis acceptionibus pallii diviſio facilè notari poteſt. Primò enim aut largè, aut ſtrictè ſumitur: largè quidquid ad operiendum aſſumitur, pallium dicitur; unde coopertoria menſalia, ſtratoria, pallii nomine continentur: unde Ovidius lectuli opertoria, pallia dixit *lib.*2. *eleg.*

Eſſe quid hoc dicam, quòd tam mihi dura videntur
Strata, nec in lecto pallia noſtra ſedent.

In ſacris etiam litteris ita accipitur. Ruth *cap.* 3. *verſu* 4. ibi: *Quando ierit ad dormiendum, nota locum in quo dormiat,veniesque,& diſcooperies pallium.* Apud Iſaiam *cap.* 28. *verſu* 20. ibi: *Coangustatum eſt ſtratum, ita ut alter decidat, & pallium breve utrumque operire non poteſt.* In jure etiam noſtro coopertorium altaris palla, ſeu pallium dicitur, *cap. præſens* 20. *quæſt.* 3. *cap.*2. *de conſuet.* Strictè verò pallium ſumptum dupliciter adhuc accipitur, impropriè, & propriè: impropriè accipitur pro omni veſte, non ad hominem induendum, ſed ad amiciendum comparata; in quo ſenſu pallii vox complectitur omnes veſtes exteriores,quæ tunicis injectæ, ſeu ſuperinductæ, alienis aſpectibus primæ ſe offerunt. Iſidorus *lib.*19. *etymolog.cap.*24.& 25. quo in ſenſu accipitur apud Matthæum *verſu* 40. ibi: *Si quis à te vult auferre tunicam,dimitte ei pallium.* Expoſuit Sofranis *d.tract.de re veſtiaria,cap.*2. propriè verò ſumptum pallium certam ſpeciem veſtis exterioris tantùm complectitur,quæ longè, lateque diffuſa, aliis veſtimentis ſuperindui ſolet; & pallium hoc modo acceptum, duplex eſt: commune, & ſacrum. Commune, veſtis erat quotidiana diverſarum gentium, præſertim Græcorum; ſicut enim Romani togâ utebantur, ita Græcorum proprium erat pallium; inde Græci palliati dicebantur. Suetonius *in Auguſto,* ibi: *Inter varia munuſcula, togas inſuper, & pallia diſtribuit, lege propoſitâ, ut Romani Græco, Græci Romano habitu uterentur.* Tertullianus *de pallio,* ibi: *Ut hoc pallium, etſi Græcum magis, ſed linguâ jam penes Latium eſt.* Erat etiam pallium inſigne Philoſophorum, ut ex Apuleio, & Capitolino probat Savarus *ad Sidonium lib.*4. *epiſt.* 11. De forma hujus pallii communis latè agunt Sofranis *ubi ſuprà*, Lazarus Veif. *de re veſtiaria:* & de forma pallii clericalis Sauſay *in Panopl. cleric. lib.* 5. *cap.*6. Sacrum pallium non omnibus commune,variè etiam accipitur: aliquando pro ſuperiori veſte Epiſcopi, quæ vulgò mozetta dicitur,ut ex Venantio, & aliis probat Vicecomes *d. lib.*4. *cap.* 2. plerumque etiam pro ſtola à Diaconis deferri ſolita: Vualfridus Strabo *de vaſis & veſtibus, cap.*24. ibi: *Sylveſter ordinavit, ut Diaconi dalmaticis in Eccleſia uterentur,& pallio linoſtino eorum læva tegeretur.* Frequentiùs pro habitu monachi, D. Hieronymus in oratione ad Salvianum, ibi: *Sicut è contrario aliis non prodeſt vile palliolum.* Caſſianus *de habitu monach.* ibi: *Anguſto palliolo, tam amictûs humilitatem, quàm vilitatem pretii, compendiumque ſectantes, colla pariter, atque humeros tegunt.* Salvianus *lib.*4. *de Eccleſ.* ibi: *Licèt religionem veſtibus ſimules, licèt fidem cingulo adſeras,licèt ſanctitatem pallio mentiari.* Notat Savarus *ad Sidonium lib.* 4. *epiſt.*9. *verſic. Sub*

pallio,

pallio. Et pallium fuiſſe olim propriam veſtem Chriſtianorum, probat Baronius *anno 57. num.94.* & *anno 197. ex num.7.*

6. EXPONITUR CAP. SI QUIS VIRORUM, 30. DIST.

Ex his venit intelligendus textus *in cap. ſi quis virorum,* 30. *diſt.* in illis verbis: *Si quis virorum putaverit ſancto propoſito (id eſt continentiæ) convenire, ut pallio utatur, tanquam ex eo juſtitiam habiturus, & reprehendat, vel judicet alios, qui cum reverentia birris utuntur, & alia veſte communi, quæ in uſu eſt, anathema ſit.* In cujus expoſitione varia adduxerunt Turriſcremata, & Acuña *ibi:* quibus omiſſis verus illius textûs ſenſus ex ſuprà dictis provenit; cùm enim monachi Euſtachiani pallio, id eſt proprio habitu monachorum uterentur, eo quaſi ſanctitatis notâ gloriantes, & ſuperbientes, cæteros etiam eccleſiaſticos aſpernabantur, eo quòd birris, aut alio communi utebantur habitu: quare Patres Concilii Gangrenſis decreverunt, eos anathematis mucrone eſſe feriendos, ex eo quod contemnerent alias eccleſiaſticas perſonas, non pallio, ſed birris utentes. Ita illum textum acceperunt Zonaras *ibi*, & Severinus Binius, Gazeus ad Caſſianum *lib.1. cap.7.* Baronius *tom.2. anno 261.* Sed adhuc ſupereſt examinare, quid per birros intelligant Patres in eo canone, dum docent, contemnendos non eſſe birris utentes. Et ſciendum eſt, quod licèt birrus aliquando accipiatur pro pileo, aut tegumento capitis, ut probat Pancirola *lib.1. cap.81.* propriè tamen ſignificat veſtem, tam apud eccleſiaſticas, quàm alias perſonas uſitatam; de ſervis enim ſtatuitur *in l.1. C.Theodoſiani de habitu quo uti oportet*, in hunc modum: *Servos omnium, quos tamen conſtat ſolicitudine militiæ non teneri, aut birris uti permittimus, aut cucullis.* Et Epiſcopis in uſu fuiſſe birros, conſtat ex actis D.Cypriani Martyris, ubi legitur, cùm ipſe decollandus eſſet, primùm exuiſſe ſe birro. Refert Baronius *d.anno 261.* ex ſermone 40. D. Auguſtini, ubi clericorum diſciplinam proponens, ait: *Nemo det birrum, vel tunicam lineam, vel aliquid, niſi in commune de communi accipiat.* Gregorius Turon. *lib.2. hiſtoriæ, cap.1.* ubi de Turonenſi Epiſcopo ait: *Ille autem ad ſatisfaciendum coram populo prunas ardentes in birrum ſuum poſuit.* Palladius de S.Athanaſio *in epiſt. Lauſiaca, cap.51.* Unde exiſtimo, birrum eſſe veſtem illam, quam nos appellamus mozettam, quæ cum ipſo pallio habet ſimul contextum birretum ad tegendum caput; licèt hodie ob ejus brevitatem tegendo capiti non deſerviat. Plura de his birris, tam pretioſis, quàm vilibus, Bulengerus *lib.1. opuſc. cap.9.* Lælius Biſciola *lib.2. horarum ſucceſſivarum, cap.16. num.8.* Gabriel Pennotus *lib.1. hiſtor. canonic. regul. cap.22.* Theophilus Raynaud. *in opuſc. de pileo, cap. 13.* Acuña *in princip. 100. diſt.* Cujacius *ad titul. Cod. de veſtibus oloberis & olobericis*, & *ad tit. C. quæ res venire,* Marquez *in origine eremitarum, cap.7. §.8.* Meurſius *in gloſſario, verbo Birretum,* & nos *in cap. penult. de vita & honeſt. clericor.*

7. DE ORIGINE PALLII ARCHIEPISC.

Omiſſis aliis pallii acceptionibus, ut ad noſtrum perveniamus, quod proprium eſt Archiepiſcoporum, ut ejus originem repetamus, ſciendum eſt, quod ſicut olim apud Hebræos in ſacerdotio Judaïco tantùm ſummus Sacerdos deferebat laminam in fronte, ita tantùm ſummus Pontifex primis Eccleſiæ temporibus pallium deferebat, & ab ea lamina pallium hoc originem traxiſſe, teſtantur Albinus Flaccus *de divinis officiis, cap. Quid ſignificent veſtimenta,* ibi: *Pallium Archiepiſcoporum ſuper omnia indumenta eſt, ut lamina in fronte ſolius Pontificis.* Rupertus *lib. 1. de divinis officiis, cap. 27. Eſt tamen octavum Archiepiſcopis indumentum pro aurea lamina, quod dicitur pallium, ab Apoſtolica Sede datum.* Apud Ægyptios etiam legimus, ſacerdotes honoratiores pallium detuliſſe in ſignum ſuperioris poteſtatis, ut probat Baptiſta Pius *in annotationib. poſterioribus, cap.96.* extat *tit.1. theſauri critici, pag.449.* Igitur ſive originem pallii repetamus à lamina ſummi Pontificis, ſive à rationali, ut voluit Alcuinus *lib. de divin. officiis*, ibi: *Pro rationali nunc Summi Pontifices, quos Archiepiſcopos dicimus, pallio utuntur*; conſtat primis Eccleſiæ temporibus tantùm R. Pontificem illud geſtaſſe, Polydor. Virgil. *lib. 4. de invent. rerum, cap. 22.* cœpit autem aliis Archiepiſcopis ejus uſus concedi, licèt circa Pontificem, qui illud conceſſiſſet, apud ſcriptores non liqueat. Aliqui D. Petrum Treverenſi Epiſcopo illud conceſſiſſe referunt: ita Rupertus *d. lib. 1. cap.27.* ibi: *Treverenſi autem Eccleſiæ Maternus à B.Petro Apoſtolo miſſus, hæreditatem pallii ſuis ſucceſſoribus dereliquit.* S. Maximus *in homilia de veſte ſacerdotali*, Linum hujus conceſſionis authorem laudat, ibi: *In lege gratiæ antiquum eſſe illud noſtrum Ephod, id eſt pallium, quod noſtri Patriarchæ arbitrantur à Lino, poſt B.Petrum, ſecundo Pontifice Romano inſtitutum, & in ſingulare poteſtatis privilegium noſtris plenis Præſulibus datum.* Conſentit Euſebius Cæſareenſis *in ſermone de Epiphan.* Alii exiſtimant Marcum Sylveſtri ſucceſſorem uſum pallii primùm Epiſcopo Hoſtienſi conceſſiſſe: ita docuerunt Severinus Binius *in notis ad vitam Pontificis Marci, tom.1. Concil. pag.472.* Platina *in vita ipſius Marci*, Vicecomes *d. lib.4. cap. 12.* quod etiam probatur ex Anaſtaſio Bibliothecario *in vita ipſius Marci*, & ex Damaſo *in eum*; quorum ſententiæ potiùs diverſæ, quàm contrariæ ſunt: nam primis illis Eccleſiæ ſæculis non aliqua lege univerſali pallii uſus conceſſus fuit omnibus Archiepiſcopis; ſed ſpeciali privilegio aliqui ſummi Pontifices illud conceſſerunt huic, vel illi Epiſcopo, vel Archiepiſcopo: unde optimè convenit, D. Petrum primùm Treverenſi Epiſcopo illud conceſſiſſe, Marcum Hoſtienſi, Linum aliis Præſulibus, juxta ſuprà tradita, etſi aliunde hujus pallii orignem repetat Petrus Marcha *lib. 6. concord. Sacerdot. & Imperii, cap.6. per totum*, qui capite ſequenti rectè probat, ante tempora Zachariæ pallium nemini Antiſtitum Galliæ conceſſum fuiſſe præter Arelatenſi, qui vicarius erat Sedis Apoſtolicæ; quod ſuadetur ex epiſtola 1. Vigilii Papæ ad Auxanium, ibi: *Et quia digna credimus ratione compleri, ut agenti vices noſtras pallii non deſit ornatus.* Pelagius I. in epiſtola ad Sapaudum Epiſcopum Arelatenſem ſcripta anno 557. quo eum inſtituit Vicarium: *Pariter etiam pallium dirigentes, ut in tanti loci faſtigio conſtitutus, præclaro quoque habitu decoreris.*

8. DE PERSONIS A QUIBUS PALLIUM CONCEDITUR.

Circa perſonas, quæ poſſunt pallium concedere, ſciendum eſt, tantùm R.Pontificem poſſe & potuiſſe omni ævo pallium concedere inferioribus Præſulibus, ut probat disertè Gregorius I. *d.lib.1. epiſt.54. Apoſtolicæ Sedis benevolentia, & antiquæ conſuetudinis ordine provocati, fraternitati tuæ, quam in Ravennati Eccleſia gubernationis officium ſuſcepiſſe conſtat, pallii uſum prævidimus concedendum.* Ex cujus Pontificis variis teſtimoniis, & Conciliorum decretis id probat Joſephus Vicecomes *dicto lib. 4. cap.14. per totum*; qui *cap. ſequenti*, ſatisfacit cuidam impoſturæ Hieronymi Rubei, aſſerentis Epiſcopum Ravennat. pallium accipere ab Imperatore, ex quodam reſcripto Imperatoris Theodoſii, quod ſuppoſititium eſſe, poſt Baronium agnovit Petrus Marcha *dicto cap.6. num. 11.* etſi in ea

adhuc maneat ſententia, Imperatores videlicet olim Patriarchis, & Archiepiſcopis pallium conceſſiſſe. Dixi ſignanter, *jure ordinario*; quia ex commiſſione, & delegatione Pontificis alii etiam pallium tribuere valent: unde Patriarchis Alexandrino, Conſtantinopolitano, Antiocheno, & Hieroſolymitano datam eſſe facultatem tribuendi pallium ſuis ſuffraganeis, conſtat *ex cap. antiqua, de privileg.* & uſum ipſius facultatis expreſsè demonſtrat Synodus 8. Conſtantinop. ſub Adriano II. celebrata anno 970. in qua ſtatutum eſt, debere Metropolitanos confirmationem à Patriarcha ſuo recipere, ſive per manus impoſitionem, ſive per conceſſionem pallii, ibi: *Ita ut earum* (id eſt Sedium Patriarchalium) *Præſules univerſorum Metropolitanorum, qui ab ipſis promoventur, ſive per pallii dationem Epiſcopalis dignitatis firmitatem accipiunt*, &c. Eandem facultatem Honorium III. conceſſiſſe Archiepiſcopis Cantuarienſi, & Eboracenſi, probatur ex quadam epiſtola ipſius Pontificis ad Eduinum Anglorum Regem miſſa, ubi de his Præſulibus agens, ait: *Duo pallia utriſque Metropolitanis, id eſt Honorio, & Paulo direximus, ut dum quis eorum de hoc ſæculo ad auctorem fuerit accerſitus, in loco ipſius alterum Epiſcopum ex hac noſtra authoritate debeat ſubrogare.* Et Legatis ſuis R. Pontificem conſueviſſe pallia mittere, ut Archiepiſcopis præſtarent, patet *ex cap. ſignificaſti 4. de elect. cap. etſi quæſtiones* 18. *de ſimonia*, & probat Vicecomes *d. lib. 4. cap.* 18.

9. Quibus concedatur pallium. Circa perſonas, quibus conceditur pallii uſus, primis Eccleſiæ, immò & ſequentibus ſæculis non erat jus certum, quia non tam ratione perſonarum, quàm ob locorum, atque provinciarum amplitudinem, & dignitatem pallium concedebatur, ut docet Cironius *lib. 1. obſerv. cap.* 10. unde legimus, in aliquibus regnis, unum, aut nullum Præſulem pallium obtinere. In tota Africa ſolus Archiepiſcopus Carthaginenſis poteſtatem deferendi pallium obtinebat. Leo Pontifex IX. *epiſt. 4. ad Petrum & Joannem Epiſcopos Africæ*, ibi: *Cætera autem, ſicut & alii Epiſcopi Africani, conſilio Carthag. Archiepiſcopi ages, qui ſolus in Africa pallium ab Apoſtolica Sede habere ſolet.* Idem de aliis Archiepiſcopis probat Vicecomes *d. lib. 4. cap.* 11. econtrà verò pluribus Epiſcopis, etſi Metropolitani non eſſent, pallium conceſſum legimus; Gregorius enim I. Siagrio Epiſcopo Auguſtodunenſi pallium conceſſit, ut ex ipſo Gregorio *lib. 7. epiſt.* 112. conſtat, & probant Vicecomes *ubi ſuprà, cap.* 13. Franc. Florens *ad hunc tit.* Chriſt. Lupus *in can. 27. Synod. S.* I. Dartis *in cap. 5. 100. diſt.* Marcus Epiſcopo Hoſtienſi ſimiliter conceſſit, ut ſuprà retuli. Agapetus II. Brunoni Colonienſi Epiſcopo, ut in actis ejus apud Surium refertur, ibi: *Quo & eodem pallio præter conſuetudinem Sacerdos Domini, quotiens vellet, indui permiſſus.* Probat Boſquetus *ad Innocent. III. lib. 1. epiſt.* 47. Gregorius Arelatenſi Epiſcopo, *cap. in Galliarum 25. quæſt.* 2. Paſchalis Pontifex B. Othoni Epiſcopo Bambergenſi, ut in ejus vita legitur: *Venerabilis frater Otho, Bambergenſis Epiſcope, dilectioni tuæ pallium ad ſacra Miſſarum ſolennia celebranda concedimus.* Idem de Papienſi, & Lucenſi Epiſcopis referunt Dartis *ubi ſuprà*, Acuña *in cap. quoniam* 1. 100. *diſt.* de Maſſilienſi Epiſcopo D. Rochus Pirro *tom. 1. Sicilia, pag.* 189. Poſteà tamen tantùm Archiepiſcopis jus deferendi pallium conceſſum fuit, ob ſublimem eorum dignitatem, & ut ſic ab Epiſcopis habitu diſtinguantur. Hinc pallium ut veſtis propria Archiepiſcoporum enumeratur ab Innocentio III. *lib. 1. de myſteriis Miſſæ, cap.* 10. ubi recenſet indumenta propria Archiepiſcoporum, & communia aliis; & aſſerit: *Pallium autem, & Metropolitanorum, & Primatum, & Patriarcharum eſt proprium.* Franc. Florens *ad hunc tit.*

10. De forma pallii. Succedit alia non injucunda inſpectio circa materiam, & formam pallii, videlicet ex qua materia ſit conficiendum, quamque formam debeat obtinere, & quæ tam in ejus petitione, quàm conceſſione obſervari ſoleant? Et circa materiam ſciendum eſt, debere pallium non ex lino, ſed ex lana candida confici, ut referunt, & rationem tradunt Clemens II. *in epiſtola ad Joannem Salern. Epiſcopum*, ubi cùm illi pallium traderet, ita alloquutus fuit: *In quo quia de vellere ovis eſt, intellige te ovium Paſtorem.* Innocentius III. *lib. 1. de myſteriis, cap.* 63. ibi: *Sit enim pallium de candida lana contextum.* Expreſſiùs Iſidorus Peluſiota *epiſt.* 136. ubi ſic ait: *Id autem amiculum, quod ſacerdos humeris geſtat, atque ex lana, non ex lino, contextum eſt, ovis illius, quam Dominus aberrantem quæſivit, inventamque humeris ſuis ſuſtulit, pellem deſignat.* Lana autem ad texturam pallii ſumitur ex vellere duorum agnorum, qui annuatim à Religioſis S. Agnetis in feſto, & ejus altari offeruntur, quos Canonici S. Joannis Lateranenſis nutriendos recipiunt uſque ad tonſionem, & tunc tradunt Subdiaconis Pontificis, & ex eorum velleribus, admixtâ aliâ etiam lanâ candidâ, texitur faſcia quatuor digitorum, habens deſuper circulum humeros conſtringentem, & duas lineas ab utraque parte, videlicet antè, & retrò pendentes. Habet etiam quatuor purpureas cruces antè, & retrò, à dextris, & ſiniſtris: & à dextris infiguntur etiam tres acus aureæ lapidem pretioſum habentes, in capite ſcilicet, ante pectus, & ſuprà ſiniſtrum humerum, & poſt tergum: olim etiam in eo ponebatur paſtor portans humeris ovem. Baronius *anno 216. num.* 15. Quæ omnia moralibus ſunt plena myſteriis, quorum explicationem tradunt Germanus *in hiſtor. Eccleſiæ*, Beda *de tabern. lib. 3. cap.* 4. Iſidorus Peluſiota *lib. 1. epiſtola* 136. Innocentius III. *lib. 10. de myſteriis, cap.* 10. & ex eis Baronius *anno* 337. Bulengerus *d. cap.* 9. Panciroła 1. *variar. cap.* 120. Carrier. *d. tractat. de pallio.* Sic elaborata, & contexta à dictis Religioſis pallia Subdiaconi Pontificis tradunt Canonicis S. Petri, & poſtquam ea benedixerunt, ſupra corpus S. Petri in vigilia alicujus ſolemnitatis reponunt, ipſaque reddunt Subdiaconis in honeſto loco cuſtodienda, donec ad inſtantiam alicujus Metropolitani tradi debeant; & ideò dicitur pallium tradi ex corpore B. Petri, *cap. ſignificaſti 4. de electione.* Urbanus II. *in epiſt. ad Bernardum Archiepiſcop. Toletan.* ibi: *Pallium tibi, frater venerabilis Bernarde, ex Apoſtolorum P. & P. benedictione tradimus.* Paſchalis II. *in epiſt. ad Archiepiſcopum Panorm.* relata à Baronio *anno* 1002. ibi: *Cùm igitur à Sede Apoſtolica veſtræ inſignia dignitatis exigitis, quæ à B. Petri tantum corpore aſſumuntur.* Probat Vicecomes *dicto lib. 4. cap. 8. & 9.* Aliam etiam rationem adjunxit Theophilus Raynaud. *tom. 10. in corona aurea, verit.* 10. videlicet ut agnoſcatur, plenitudinem poteſtatis, quæ per pallii traditionem confertur, à Pontifice, tanquam à ſupremo Hierarcha, & radice omnis juriſdictionis provenire. Sequitur forma, tam petitionis, quàm conceſſionis pallii. Archiepiſcopus igitur poſt ſuam confirmationem, & conſecrationem debet intra tres menſes à die conſecrationis enumerandos enixè pallium petere à R. Pontifice, aliàs ſi negligens fuerit in ejus petitione, ab Archiepiſcopatu arcetur, *cap. quoniam*, 100. *diſt.* ubi Acuña, & Dartis, Sanchez *lib. 7. conſil. cap. 7. dubio* 16. Gibalinus *de cenſuris*, *pag.* 453.

&

& 455. non enim conceditur pallium, niſi enixè petenti. Gregorius Magnus *lib.7. epiſt.5.* ibi: *Ut honor pallii, niſi exigentibus cauſarum meritis, & fortiter poſtulanti dari non debeat*: idem *lib.5. epiſt.55. Quod verò in eis juxta antiquum morem, uſum pallii, ac vices Sedis Apoſtolicæ poſtulaſti.* Et licèt moris fuiſſet priſcis Eccleſiæ temporibus tantùm præſentibus pallium concedi, ut latè probat Hallierius *de ſacris elect. pag.237.* hodie tamen per ſcripturam peti ſolet, ut refert Vicecomes *ubi ſuprà, cap.17.* Omittendum etiam non eſt, Archiepiſcopos pallium petentes, debere priùs fidei profeſſionem facere, & obedientiam R. Eccleſiæ promittere, *cap. optandum, 100.diſt. cap.ſignificaſti 4. de electione*, ubi latè dixi: & hæc de petitionis forma ab Archiepiſcopis ſervanda ſufficiant. Succedit traditio, id eſt modus ſervandi ex parte concedentis pallium. Et in primis R. Pontifex ante traditionem, & pòſt preces Deo fundit, quas ex ordine Romano refert Menardus *in notis ad Sacrament. D. Gregorii, pag. 314.* & cum invocatione ſanctiſſimæ Triados illud tradit. Clemens II. *epiſt.ad Joannem Saler.* ibi: *Unde in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, Archiepiſcopali pallio noſtrâ Apoſtolicâ manu dilectionem veſtram inſignimus, quo utaris totiens in anno, quotiens prædeceſſores tuos eo uſos fuiſſe conſtat.* Alias traditionis formas retulimus ſuprà, *num.4.*

11. Traditur ratio decidendi. His præmiſſis circa originem, materiam, & formam pallii, necnon circa perſonas quibus, & à quibus concedatur, apparet vera decidendi ratio ad noſtrum textum: nam cùm forma cujuſcumque conceſſionis diligenter ſit ſervanda, *cap.dilecta 22. de reſcrip.* nec ab ea in aliqua parte recedere liceat; atque in ipſa forma traditionis Pallii expreſsè caveatur, ut intra Eccleſiam tantùm Archiepiſcopi eo utantur; inde extra eam, ne formam exceſſiſſe videantur, eo uti non poſſunt: intra Eccleſiam autem accipimus intra quamlibet Baſilicam ſuæ provinciæ, quæ ſua Eccleſia latè dici poteſt. Accedit, nam cùm pallium concedatur, ut eo inſignitus Archiepiſcopus Miſſarum ſolennia celebret, *cap. cum ſit 6. hoc tit.* ubi dicemus, & Miſſarum ſolennia intra Eccleſias tantùm celebrari poſſint, *cap. unicuique 33. de conſecrat. diſt.1. cap. fin. de privileg. in 6.* meritò deciditur, intra Eccleſiam Archiepiſcopum, non extra eo uti poſſe: & quia in qualibet Eccleſia ſuæ provinciæ Archiepiſcopus Miſſam celebrare valet, quia talis celebratio non ſpectat ad actus juriſdictionis, ideò in qualibet Eccleſia ſuæ diœceſis pallio uti poteſt.

12. Diſſolvitur ratio dubitandi. Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta, ex exemplo Proconſulis, qui licèt juriſdictionem extra provinciam exercere non valeat, inſignia tamen ſuæ dignitatis ubique deferre valet. Nam diſcrimen inter Archiepiſcopum, & Proconſulem apertum datur, ſiquidem Archiepiſcopus extra provinciam inſignia deferre non valet. Diſcriminis ratio vera, & ſubtilis ex eo provenit; nam inſignia Proconſulis, indicia ſunt poteſtatis, & imperii, non verò exercitii juriſdictionis, ſeu imperii, *l. Proconſul 4. ff. de officio Proconſul.* Antonius Faber *in d.l.4. ff. de officio Proconſulis*: pallium autem Archiepiſcopi eſt indicium exercitii juriſdictionis; non enim traditur Archiepiſcopis, ut ſit indicium exercitii juriſdictionis, nec per illud traditur aliqua juriſdictio, ſed tantùm executio officii committitur, ut videlicet liceat Archiepiſcopo exercere poteſtatem, quam jam habebat: unde Archiepiſcopus extra provinciam pallium deferre non poteſt; Proconſul verò inſignia ſuæ dignitatis deferre valet. Ex qua ratione etiam diluitur augmentum rationis dubitandi; nam licèt pallium, quia indicat exercitium juriſdictionis, non poſſit in aliena provincia deferri; intra ſuam tamen etiam in Eccleſiis ſuffraganeorum illud deferre valet, quia cùm eo utatur ad Miſſarum ſolennia, & per conſequens ad juriſdictionem voluntariam, non verò contentioſam, ideo & pallium, & crucem erectam per totam ſuam provinciam Archiepiſcopus deferre poteſt.

Superiori aſſertioni primò adverſatur textus *in cap.penult. hoc tit.* ubi decidi videtur, Archiepiſcopum ubicumque poſſe deferre pallium in Miſſarum ſolennitatibus: igitur non ſolùm intra provinciam, verùm ubicumque Archiepiſcopi Miſſam celebrant, poſſunt uti pallio. Agnovit difficultatem Gloſſa *ibi, verbo ubicumque*, quæ textum illum accipit, & reſtringit ad Eccleſias propriæ diœceſis; quaſi affirmet Pontifex, intra provinciam ſuam, ubicumque ſit Archiepiſcopus, poſſe uti pallio. Gloſſam ſequuntur Julius Pacius *centur.10.quæſt.81.* Barboſa *lib.1. de jure eccleſ. cap.7. num.10.* & *de poteſt.Epiſcopi, part.1. tit.4. num.40.* Eadem ſolutione intelligendus eſt canon 4. Concilii Matiſcon. 1. in illis verbis: *Archiepiſcopus ſine pallio Miſſas dicere non præſumat.* Generalis enim illa deciſio ex ſuprà traditis eſt interpretanda, videlicet dum Miſſarum ſolennia celebrat in Eccleſiis propriæ provinciæ, non verò extra, & in his diebus, in quibus juxta formam conceſſionis, & conſuetudinem ſuæ Eccleſiæ eo uti valet; non verò in aliis diebus, in quibus ſine pallio debet Miſſæ ſacrificium celebrare. Eum canonem à R. Eccleſia receptum eſſe teſtatur Antonius Auguſtinus *in epitome, lib.3. tit.4. cap.10.* 13. Exponitur cap. penult. hoc tit.

Secundò adverſatur textus *in Clement.2. de privileg.* ubi conceditur Archiepiſcopis, ut poſſint per quæcumque loca etiam exempta Crucem, & Pontificalia deferre: igitur & pallio uti poſſunt extra provinciam; ſiquidem Pontificalium appellatione pallium continetur. Cui difficultati ſatisfaciendum eſt dicendo, in eo textu ex ſpeciali gratia, & indulgentia concedi Archiepiſcopo privilegium, ut poſſit etiam extra loca ſibi ſubjecta pallium deferre: quare cùm textus ille procedat ex ſpeciali privilegio, non adverſatur noſtræ aſſertioni. Eodem etiam modo accipiendus eſt textus *in cap.1. ut lite pendente*, ubi Archiepiſcopus Eboracenſis poteſt per totam Angliam etiam extra provinciam crucem deferre, cùm delatio crucis non minùs quàm pallii ſpectet ad jura ſpecialia Archiepiſcoporum, & per crucis delationem ſignificetur exercitium juriſdictionis, ut latè *in d.cap.1.* probabimus; illa enim deciſio procedit ex ſpeciali gratia, quæ conceſſa erat Archiepiſcopo Eboracenſi, ut per totam Angliam ante ſe crucem deferret: & ſicut privilegio poteſt concedi Archiepiſcopo, ut pallium deferat extra provinciam, *cap.ex tuarum, hoc tit.* probat Vicecomes *d.lib.4. cap.25.* ita ſimiliter poteſt concedi, ut crucem deferat extra provinciam. 14. Intelligitur Clement. 2. de privilegiis.

Tertiò obſtat textus *in can.27. Synodi 8. Conſtantinop. generalis*, ſub Adriano II. celebratæ, in illis verbis: *Epiſcopi, quibus conceſſum eſt palliis uti certis temporibus, in eiſdem temporibus, & locis his induantur, & tanto, & tali non abutantur amictu propter typhum, & inanem gloriam, & humanum placorem, atque ſui amorem, omni videlicet tempore divini ſacrificii, & omnis alterius eccleſiaſtici miniſterii hunc ineptè portantes.* Refert Anton. Auguſt. *in epitome, lib.3. tit.4. c.1.* Ex quibus verbis deducitur, non ſolùm intra Eccleſias ſuæ provinciæ in Miſſarum ſolemnitatibus, verùm in omnibus miniſteriis eccleſiaſticis licere Archiepiſcopo pallium deferre: igitur non rectè in præſenti aſſerimus, tantùm intra Miſſarum ſolennia, non verò in proceſſionibus poſſe Archiepiſcopum uti 15. Explicatur can. 27. Synodi 8.

Google

uti pallio. Cui difficultati reſpondendum eſt, illa verba, *eccleſiaſtici miniſterii*, accipienda non eſſe de proceſſionibus, & aliis actibus, qui extra Eccleſiam celebrantur; ſed de illis, qui intra Eccleſiam peraguntur, videlicet de conſecrationibus Epiſcoporum, ordinationibus ſacerdotum, Synodorum congregationibus, & aliis, in quibus Archiepiſcopo licet uti pallio. Non me latet aliquando privilegio ſpeciali concedi Archiepiſcopis etiam in proceſſionibus uti pallio, ut conceſſum fuit Archiepiſcopo Ravennat. à Gregorio I. *lib.4.epiſt.11.* ibi: *Fraternitatem veſtram valde invenio contriſtatam pro eo; quod in Letaniis induere pallium rationis cenſurâ probibetur. Sed per excellentiſſimum Romanum Patricium, & per eminentiſſimum Præfectum, atque per alios civitatis ſuæ nobiles viros importunè expetit, ut hoc debeat concedi. Nos autem ſolicitè requirentes ab Adeodato Diacono quondam fraternitatis tuæ cognovimus, quia nunquam conſuetudo fuerat deceſſoribus tuis, ut in Letaniis pallio, niſi in ſolemnitate B. Joannis Baptiſtæ, & B. Petri Apoſtoli, & B. Martyris Apollinaris uterentur. Cui quidem nequaquam credere debuimus, niſi quia multi apud civitatem fraternitatis veſtræ reſponſales ſæpius fuerunt, qui ſe faterentur tale quid nunquam vidiſſe. Et in hac re multis potiùs credendum eſt, quam uni pro ſua Eccleſia aliquid atteſtanti. Sed quia nos fraternitatem tuam contriſtari nolumus, & petitionem filiorum noſtrorum apud nos minimè fruſtrari, uſum pallii, donec ſubtilius, veriuſque aliquid cognoſcamus, in Letaniis ſolennibus, id eſt die natalitio B. Joannis Baptiſtæ, & B. Petri Apoſtoli, & B. Apollinaris Martyris, atque in ordinationis veſtræ celebritate concedimus.*

16. OPPONITUR CAP. AD SUPPLICATIONEM, DE RENUNT.

Quartò obſtat textus *in cap. ad ſupplicationem 9. de renunc.* in illis verbis: *Abſque uſu pallii officium Epiſcopale valeat exercere*; ubi prohibetur, ne in alieno Archiepiſcopatu Archiepiſcopus poſſit uti pallio: igitur quia jure communi poterat illud deferre in aliena provincia. Sed huic difficultati reſpondetur, quod ibi Innocentius III. ſpeciali ſententiâ declaravit, Archiepiſcopum non poſſe uti pallio in aliena provincia, propter dubium, quod emergebat ex eo, quod cùm jam fuiſſet Archiepiſcopus conſecratus, videbatur etiam poſt ceſſionem poſſe pallium retinere, & eo uti. Quare ad ſedandum hoc diſſidium, decrevit Innocentius III. ne Archiepiſcopus poſt ceſſionem, & renunciationem ſuæ dignitatis poſſet uti pallio in aliena provincia.

CAPUT II.

a Cœleſtinus III.

AD hæc, quia quæſitum eſt à nobis ex parte tua, utrum liceat tibi pallium tuum Metropolitano alii commodare, ſi contigerit eum ſine pallio ſuo ad Eccleſiam ſibi commiſſam, vel in aliqua præcipua ſolemnitate venire, & in eadem Eccleſia b Miſſarum ſolemnia celebrare. *Et infrà*: Inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quod non videatur eſſe conveniens, ut pallium tuum alicui commodes, cùm pallium in perſonam non tranſeat, ſed quiſquis (ſicut tua novit diſcretio) cum eo debeat ſepeliri.

NOTÆ.

1. a *COeleſtinus.*] Nec ex hac, nec ex ſecunda collectione, ubi *ſub hoc tit. cap. finali*, refertur hæc deciſio, conſtat cui Archiepiſcopo reſcripſiſſet Cœleſtinus III. De ipſo autem Pontifice egi *in cap. 12. de reſcriptis.*

2. b *Miſſarum ſolemnia.*] Aliarum provinciarum Præſules plerumque invitabantur à Prælatis Eccleſiarum, per quas iter faciebant, ad Miſſarum ſolennia celebranda, & prædicandum, ut latè dicemus *in cap. 1. de clericis peregrinis*; unde cùm in hoc textu alienus Archiepiſcopus invitatus à proprio vellet ſolennia Miſſarum celebrare cum pallio, deciditur à Cœleſtino III. cum pallio alterius Archiepiſcopi non poſſe celebrare.

COMMENTARIUM.

3. CONCLUSIO PROBATUR.

EX hoc textu talis deducitur aſſertio: *Archiepiſcopus alii pallium ſuum commodare non poteſt, ſed quilibet cum ſuo pallio debet ſepeliri.* Non eſt ſimilis deciſio in jure noſtro, ut teſtatur ipſe Cœleſtinus in præſenti, dum affirmat, hujus caſus ſolutionem non reperiri in aliquo canone expreſſam. Illuſtrant tamen hanc aſſertionem Azor *2.p.inſtit.lib.3.cap.34.* Barboſa *lib. 1. juris eccleſ. cap. 7.* Sanchez *tom.2. lib.7. conſil. cap.1. dubio 16.* Pancirola *lib.1. variar. cap.20.* Acuña *in cap. pallium, 100. diſt.* & omnes citati ſuperiori commentario.

4. RATIO DUBITANDI.

Hæc aſſertio, quæ duplicem continet partem, duplicem etiam patitur dubitandi rationem. Prima, ubi deciditur pallium Archiepiſcopo commodari non poſſe, difficilis redditur eo principio: nam omnes res mobiles, etiamſi ad pompam tantùm ſint deſtinatæ, commodari valent, *l.3. §.ult. l. ſicut 5. §.interdum, ff. commodati*: ergo ſimiliter pallium ab uno Epiſcopo aliis commodari poteſt. Secunda noſtræ concluſionis pars, quatenus docet Archiepiſcopum cum pallio eſſe ſepeliendum, impugnatur ſequenti conſideratione; nam utriuſque juris principium eſt, neminem cum veſtibus, & ornamentis eſſe ſepeliendum, ut jure Cæſareo probatur *ex l. ſi quis 14. §. non autem, ff. de religioſis, l. ſervos 112. §.ult. ff. de legat. 1. l. ult. §. mulier, ff. de auro & argent. legat.* argumento legis *nec amplius, ff. ad legem Falcidiam.* Jure canonico id conſtat *ex cap. nemo 39. de conſecr. diſt. 1.* Concilio Antiſſiod. *can. 12.* *Non licet velo, vel pallis corpora mortuorum involvi.* Arvern. *can. 3.* *Obſervandum, ne pallis, vel miniſteriis divinis defunctorum corpuſcula obvolvantur.* Bituricenſis *can. 13.* Refert Antonius Auguſt. *in epit. juris Pont. lib. 17. tit. 3.* facit D. Chryſoſtomus *homilia 84. in Joannem.* *Tu cùm audieris nudum Dominum reſurrexiſſe, ceſſa quæſo ab inſana funeris impenſa, quia ſibi hoc ſuperfluum vult, & inutile diſpendium, quod ipſis, qui faciunt, plurimùm affert detrimenti, mortuis nullam utilitatem, vel damnum potiùs.* D. Hieronymus in vita Pauli: *Mortuos auratis obvolvimus veſtibus; cur ambitio inter lacrymas luctuſque non ceſſat: cadavera divitum niſi in ſerico putreſcere neſciunt.* Illuſtrant Fornerius *lib. 3. rerum quotid. cap. 18.* Julius Lavorus *variar. lucubr. tit. 1. cap. 1. num. 11.* igitur non licet etiam Archiepiſcopum cum pallio ſepelire.

Adhuc tamen defenſanda eſt Cœleſtini deciſio,

cujus

5. Ratio decidendi. cujus deciſiva ratio ex eo provenit; nam pallium, de quo agimus, eſt perſonale, ad inſtantiam, & petitionem Archiepiſcopi conceſſum, ſuffragantibus ejus meritis, ut ſuprà *cap.* 1. dixi: ſed quæ perſonalia ſunt, aliis commodari non poſſunt, *l. quia tale, ff. ſoluto matrim. cap. privilegium, de regul. juris in 6.* igitur nec pallium tanquam perſonale alii commodari poteſt. Accedit, nam adeò pallium reſpicit perſonam Archiepiſcopi ut Metropolitani illius Eccleſiæ, quod ſi ipſe transfertur in aliam Eccleſiam ſimiliter Archiepiſcopalem, tenetur novum pallium à R. Pontifice petere, nec primo conceſſo intuitu primæ Eccleſiæ uti valet, *cap. bone 4. de poſtulat. Prælat.* quia conceſſum fuit illi ut Metropolitano prioris Eccleſiæ: igitur ſi pallium Archiepiſcopo conceſſum non poteſt commodari ipſi in aliam Eccleſiam tranſlato, minùs valebit pallium unius Archiepiſcopi alteri commodari: debet ergo Archiepiſcopus cum eo ſepeliri, cùm neque ejus ſucceſſori, nec alii commodari poſſit, præcipuè cùm quilibet ſit ſepeliendus cum inſigniis dignitatis ſuæ, quibus in vita decorabatur, ut probatur ex actis Petri Martyris Patriarchæ Alexandrini, relatis à Baronio *tom. 3. anno* 310. ibi: *Indutum veſtibus ſacerdotalibus albi coloris, colobio, & omophorio, triumphali pompâ ad cæmeterium detulerunt.* Ex Eutychiani Pontificis decreto, *lib. 2. de R. Pontifice*, ibi: *Vt quemcumque fidelium ſepeliret, ſine dalmatica, aut colobio purpurato nulla ratione ſepeliret.* Quid autem in his auctoritatibus per colobium, & dalmaticam intelligatur, exponunt Bulengerus *lib. 1. opuſc. cap. 22. & 28.* I. Vicecomes *lib. 3. de Miſſæ ritibus, volum. 4. cap. 26.* Hugo Menardus *in notis ad Sacram. D. Gregorii, pag. 65.* Meurſius *in gloſſario, verbo Colobium*, Valeſius *in notis ad Ammianum Marcell. pag. 45.* Rectè ergo in præſenti deciditur, Archiepiſcopum cum proprio pallio eſſe ſepeliendum.

6. Reſpondetur difficultatibus. Nec obſtant difficultates ſuprà adductæ. Non prima, nam principium in ea expenſum, locum non habet in rebus perſonalibus, ut eſt pallium quod Archiepiſcopi perſonam non tranſgreditur: quare ut perſonaliſſimum alii commodari non poteſt. Nec ſecunda difficultas obſtat, nam nec jure civili, nec canonico prohibetur abſolutè defunctos veſtibus indutos ſepeliri; ſi enim modicæ veſtes ſint, cum illis ſepeliri valebunt, & ſemper apud Romanos cadavera cum veſte ſepeliebantur: unde *in l. filius 19. ff. de in rem verſo*, refertur filium ſepultum fuiſſe cum modica toga; & inter funeris impenſas veſtes recenſentur *in l. ſed ſi quis 24. §. impenſa, l. funeris 37. ff. de religioſis*: unde Scævola, ſi hæres veſtimenta alicui legata eroget in funus teſtatoris, utique ſi ignorans & neceſſariò fecerit, agnoſcit nihil ei imputari poſſe, nec ex teſtamento teneri, cùm neceſſariò, utiliterque impenderit; nec ad exhibendum, quia nec veſtimenta poſſidet, nec dolo malo fecit quominus poſſideret; quamquam aliud ſit, ſi hæreditas ſolvendo ſit, poſſitque legatarius indemnis ab hærede ſervari, *l. finali, §. finali, ff. de religioſis, l. ſi heres 63. l. Mævius 66. §. in fundo, ff. de legat. 2. l. quid ergo 53. § ſed ſi mortuum, ff. de legat. 1. l. ſcriptus 4. in fine, l. & ſi quis 14. § ſed ſi, ff. de religioſis, l. ſi fundum 105. ff. de condit. & demonſtr.* Mentio fit ſimilis veſtis *in l. veſtis 23. ff. de auro & argento, l. 3. §. adverſus, ff. de ſepulchr. violat. l. quicumque, §. 8. ff. de inſtitoria actione*: apud Macrobium *lib. 6. Saturn. cap. 2.* Titum Livium *lib. 34.* Apuleium *lib. 10. de Aſino aureo*, Lucianum *de luctu*, Lactantium *lib. 2. cap. 4.* Sidonium *lib. 3. epiſt. 3.* fuitque frequens, ac vulgare Romanorum cadaverum indumentum toga, ſicut Græcorum pallium, Juvenalis *ſatyra 3.*

Pars magna Italiæ eſt,
Si verum admittimus, in qua
Nemo togam ſumit, niſi mortuus.

Martialis *lib. 9. epigr.* 58. De his veſtibus plura Spondanus *de Cæmeteriis ſacris p. 3. lib. 1. cap. 4.* Revardus *lib. 1. conject. cap. 5.* Antonius Clarus Silvius *ad leges duodecim Tabul. cap. 23.* Donellus *lib. 8. comment. cap. 12.* ubi Oſualdus *littera A*, Fornerius *lib. 3. rerum quotid. cap. 18.* Philippus Camerarius *horarum ſucciſiv. cap. 14.* Briſſonius *lib. 7. de formulis, pag. 751.* Tantùm enim jure civili prohibetur, ne cum veſte ſplendida cadaver ſepeliatur, quia hoc ineptum Romani judicarunt, & ineptas voluntates reprobarunt, *l. 113. § ineptas, ff. de legat. 1.* Jure etiam Pontificio non prohibetur cum veſtibus communibus, aut cum ſacris proprii gradus, & dignitatis cadavera ſepeliri; ſed tantùm cum veſtibus ſacris; quare Archiepiſcopus poteſt, & debet cum proprio pallio ſepeliri.

Nec contrarium probant textus *in d. cap. nemo 40. de conſecr. diſt. 1.* in Concilio Arvern. *can. 3.* Concilio Altiſſiod. *can. 12.* in illis verbis: *Non licet mortuis neque Euchariſtiam, neque oſculum tradi, nec velo, nec pallis corpora eorum involvi.* In quibus expreſsè prohibetur, defunctorum corpora cum pallis ſepeliri: igitur nec Archiepiſcopi poſſunt cum ſuis palliis humari. Pro quorum canonum expoſitione primò obſervandum eſt, pallium, ſeu pallam, in illis canonibus appellari veſtem illam Altaris, quam nos appellamus *Corporales*, quæ ponitur ſupra ipſam Aram ad ſacrificium Miſſæ celebrandum, & quaſi imaginem ſuſtinet mundæ illius ſyndonis, quâ Chriſti corpus ad ſepulturam involutum novimus, *Joannis cap. 19.* de qua ab Euſebio & à Sylveſtro I. in epilogo Romanæ Synodi ſtatutum legimus, ne Altaris, ſeu Dominici Corporis conſecratio in panno ſerico, aut tincto fieret; ſed in palla linea, puraque, ad ſimilitudinem mundæ illius ſyndonis, ſive lintei. Et Damaſus Papa in vita Soteris Pontificis ait: *Hic conſtituit, ut nulla monacha pallam ſacratam contingeret, nec incenſum poneret in ſancta Eccleſia.* Idem habetur *cap. præſens 20. quæſt. 1.* De hac palla accipienda ſunt verba illa Romani Ordinis: *Vbi pallæ corporales lotæ fuerint, nullum linteamen ibidem debet aliud lavari, ſed ipſa aqua debet in baptiſterium vergi.* Plura I. Vicecomes *d. lib. 3. de Miſſæ ritibus, cap. 2.* Secundò obſervandum eſt, olim, ſicut hodie, in uſu fuiſſe defunctos veſtibus propriæ dignitati congruentibus, & inſigniis propriis ſepeliri, ut notavit Servius *ad illud Virgilii* 11. *Æneidos.* 7. Exponuntur varii canones.

Et tela quibus ſpoliaverat hoſtem.

In antiquis diſciplinis relatum eſt, quæ quiſque ornamenta conſecutus eſt, ut ea mortuum eum condecorarent. Ita apud Romanos efferri Magiſtratus in toga prætexta, Cenſores purpureâ, Triumphales palmatâ ſolebant, auctoribus Polybio *lib. 6.* Tito Livio *lib.* 34. & aliis. Similiter & Cæſares cum diademate & purpura, aliiſque Imperii, & triumphorum inſigniis funerantur, *l. 13. tit. 13. partit. 1.* quem morem inter alios deſcripſit nemo meliùs Corypo Africano in laudibus Juſtini minoris, ubi de Juſtiniani funere *lib. 1.* ait:

Sic ſuprema ſuæ ſervans inſignia vitæ,
Juſtinianus erat, non mutans morte colorem.
—— Diademate comptus.

Et paulò poſt.

Purpureaque in veſte jacens.....
Hæc ideo fieri vivax ſapientia juſſit,
Ornatum ut propriis funus regale triumphis
Auguſtum in tumulo fatalis duceret hora.

Ex Gregorio, Sidonio, & aliis probat Spondanus

de cæmeteriis ſacris 3.*p.lib.*1.*cap.*2. & milites cum armis, aliiſque ſtipendiorum decoramentis plerumque funerari innuitur *in cap.in noſtra* 10. *de ſepulturis*: & SS.Martyrum corpora etiam dalmaticis obvolvi,ſuprà probavi. Sed cùm religionis prætextu, non ſolùm Martyrum,& Eccleſiæ miniſtrorum corpora cum dalmaticis, pallis, & aliis veſtibus ſepelirentur; verùm etiam laicorum cadavera veſtibus ſacris, & pallis involuta aliqui ſepelire præſumerent, variis Eccleſiæ canonibus prohibitum fuit, ne defunctorum cadavera pallis, & aliis ſacris veſtibus obvolverentur ad ſepulturam, etiamſi ſacerdotum eſſent. Prohibitionem,& rationem aſſignant Patres Concilii Arvern. *can.* 5. his verbis: *De operterio Dominici Corporis, ſeu palla Altaris, nunquam ſacerdotis corpus, dum ad tumulum evehitur, obtegatur; quia ſacro velamine uſibus ſuis reddito, dum honorantur corpora, Altaria polluuntur.* Non tamen illis, ſeu aliis Eccleſiæ canonibus prohibentur Archiepiſcopi, & alii Eccleſiæ miniſtri veſtibus propriæ dignitatis involuti ſepeliri. Facit Concilium Romanum 2. ſub Gregorio I. *can.*4. ibi: *Sicut indignos nos pro B. Petri Apoſtoli reverentia mens fidelium veneratur, ita noſtram infirmitatem debet ſemetipſa ſemper agnoſcere, & impenſa ſibi venerationis onera declinare. Ex amore quippe fidelium hujus Sedis Rectoribus mos ultra meritum erupit, ut cùm eorum corpora humana deferuntur, dalmaticis contegant, eaſdem dalmaticas pro ſanctitatis reverentia ſibimet partiendas populus ſcindat; & cùm adſint multa in ſacris corporibus Apoſtolorum, Martyrumque velamina, à peccatorum corpore ſumitur, quod pro magna reverentia ſervatur: de qua re præſenti decreto conſtituo, ut feretrum, quo R.Pontificis corpus ad ſepeliendum ducitur, nullo tegmine veletur.* Ubi pro, *corpora humana deferuntur,* non dubito quin legendum ſit, *corpora humanda.* Similis commutatio obſervata eſt jam à doctis *in l.*2. *C.de SS.Eccleſiis*, *in l.nemo* 14. *C.de religioſis*; in quibus pro verbis *humanis*, & *humanum*; reponenda ſunt, *humandis*, & *humandum*, ut liquet *ex l.penult. & ult. C.Theodoſ. de ſepulcr. viol.*

Sed ſuprà dictis adverſatur Ruperti auctoritas *lib.*2. *de divinis officiis*, *cap.*27. in illis verbis: *Treverenſi autem Eccleſiæ Maternus à B. Petro Apoſtolo miſſus, hereditatem pallii ſuis ſucceſſoribus dereliquit.* 8. Exponitur Rupertus. Ex quibus depromitur, pallium à defuncto in ſucceſſorem tranſire: igitur quia nec eſt perſonale, nec cum eo Archiepiſcopus eſt ſepeliendus. Pro cujus auctoritatis expoſitione dicendum eſt, Maternum Præſulem Treverenſem, non ipſum pallium à Sede Apoſtolica acceptum ad ſucceſſores tranſtuliſſe, ſed potiùs jus deferendi illud; nam cùm R. Pontifex Materno ut Treverenſi Epiſcopo illud conceſſiſſet, tanquam intuitu Eccleſiæ conceſſum jus illud deferendi ex illa conceſſione ſucceſſoribus competit.

CAPUT III.

Innocentius III. a *C.Preſbytero Cardinali Apoſtolicæ Sedis Legato.*

NIſi ſpecialis illa dilectio. *b Et infrà*: Sanè ſi poſtulatio ven. f. *c* Troianen. Epiſcopi Regni Siciliæ Cancellarii,ad Panormitan.Eccleſiam fuiſſet per nos etiam approbata, non tamen deberet ſe Archiepiſcopum appellare priuſquam à nobis pallium ſuſcepiſſet, in quo Pontificalis officii plenitudo cum Archiepiſcopalis nominis appellatione confertur. Tu ergo, ſicut vir providus & diſcretus, quod factum eſt, ſic ſtudeas palliare, ut id in confuſionem tuam,& Ap. Sed. opprobrium non redundet; quoniam ſi oporteat,ut vel nos in hoc facto confuſionis opprobrium incurramus,vel tu ex hoc negotio confundaris, eligemus te potiùs confundi,quàm lædamus Sed.Ap.dignitatem.

NOTÆ.

1. a C.] Cencio videlicet, tituli S.Laurentii Preſbytero Cardinali. Cùm enim temporibus Innocentii III. circa annum 1202. Marcoaldus Seneſcallus Imperii ſtuderet arte, & armis totam Siciliam peſſundare, in graviſſimum Eccleſiæ damnum, & etiam Friderici, adhuc eo tempore pupilli, Regis Siciliæ, Innocentius miſit in illis partibus Cencium ut Sedis Apoſtolicæ Legatum, cujus Legationis meminit D.Rochus Pirro *tom.*1, *Sicilia ſacra*, *in Eccleſia Panormit. anno* 1201. Et ſub hac etiam inſcriptione textus hic reperitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.*1.

2. b *Et infrà.*] Prima pars hujus textus, quæ hîc deeſt, reperitur *in cap.niſi ſpecialis*, *de officio Legati*; & pars ultima præſentis caſus extat *in cap. quoad tranſlationem*, *de renunc.* ex quibus noſtri textus hiſtoria ita repetenda eſt. Mortuo Bartholomæo Panormit. Eccleſiæ Præſule anno Domini 1201.Gualterius de Polena, ſeu de Pallearìis, ex Henrici Imper. genere ortus, magnus Siciliæ Cancellarius, Troianus primùm Epiſcopus, poſtea Catinenſis electus; antequam ipſi Catinenſi Eccleſiæ præficeretur,à prædicto Cencio Cardinale Legato ad Panormit. Eccleſiam tranſlatus fuit: ſed cùm hoc Legati factum Innocentio diſplicuiſſet, animi dolorem acribus, & reprehenſionis plenis litteris ipſi Cencio ſignificavit, ibi: *Niſi ſpecialis illa dilectio*, &c. quæ referuntur *in d.cap.niſi,de officio Legati.* Et cùm ipſe Gualterius ſe Archiepiſcopum Panormitanum cognominaſſet antequam Innocentius illum transferret, illique concederet pallium, quod ut Metropolitano Panormit. debebatur; ideò ſtatim ſubjecit verba, quæ reperiuntur in hoc textu: & cùm poſtea Cencius Cardinalis excuſationem propoſuiſſet, aſſerens putaſſe ſe ut Legatum Sedis Apoſtolicæ potuiſſe prædictum Gualterium transferre, ne honoris jacturam pateretur, Innocentium III. enixè rogavit, ut prædictæ tranſlationis author fieret eam confirmando; cui reſcripſit in litteris compilatis à Raymundo *in d.cap.quoad tranſlationem.* Rem latiùs proſequitur D.Rochus Pirro *ubi ſuprà*, anno 1201. & nos *in d.cap. quoad tranſlationem*: & reperitur caſus hic in geſtis Innocent.III. *pag.* 18. 20. & 24.

c *Troianen.*] Troia Apuliæ opulentiſſima civitas eſt Epiſcopalis,ubi Urbanus II. Concilium congregavit ad morum reformationem. Ejus Eccleſiæ hiſtoriam, & Præſulum ſeriem refert Ughellius *tom.*1. *Italia*, *pag.*238. 3.

COMMEN

Digitized by Google

COMMENTARIUM.

4. EX hoc textu ſequens depromitur aſſertio: *Archiepiſcopus ante receptionem pallii, nec quæ ſunt ordinis valet exercere, neque Archiepiſcopus appellari.* Probant textus *in cap. non ſolum 7. 100. diſt. cap. ſignificaſti 4. cap. bonæ, cap. ſuffraganeis, cap. quod ſicut, cap. illa quotidiana, cap. nihil, §. cæterum, de electione, cap. licet 4. de tranſlat. Epiſcopi, cap. propoſuiſti, §. fin. de conceſſ. præb. cap. antiqua, in fine, de privilegiis.* Paſchalis II. *in epiſt. ad Archiepiſcopum Poloniæ,* quam ex Vaticano Codice refert Baronius *anno* 1102. *In pallio, frater, plenitudo conceditur Pontificalis officii, quia juxta Sedis Apoſtolicæ, & totius Eccleſiæ conſuetudinem ante ſuſceptum pallium Metropolitanis minimè licet aut Epiſcopos conſecrare, aut Synodum celebrare.* Joannes VIII. *epiſt. 93. ad Archiepiſcopum Arelat.* quam refert Vicecomes *d. tom. 4. lib. 4. cap. 21.* ibi: *Proh dolor, cùm in Galliæ partibus eſſemus, inter cætera unum valdè prohibendum invenimus. Metropolitæ antequam pallium à Sede Apoſtolica ſuſcipiant, conſecrationem facere præſumunt; quod anteceſſores noſtri, & nos canonico decreto, ne fieret, interdiximus.* Innocentius noſter *lib. 1. myſt. Miſſæ, cap. 63. Dicitur autem pallium plenitudo Pontificalis officii, quoniam cum ipſo, & in ipſo confertur Pontificalis officii plenitudo; nam antequam Metropolitanus pallio decoretur, non debet Clericos ordinare, Pontifices conſecrare, vel Eccleſias dedicare, nec Archiepiſcopus appellari.* Idem *eod. lib. cap. 47.* Nicolaus *ad conſulta Bulgarorum, cap. 73. Epiſcopi qui ab obeunte Archiepiſcopo conſecrati ſunt, ſimul congregati conſtituant Archiepiſcopum in throno non ſedentem, & præter Corpus Chriſti non conſecrantem priuſquam pallium à Sede Romana percipiat, ſicut Galliarum omnes, & Germaniæ, & aliarum regionum Archiepiſcopi agere comprobantur.* Gregorius VII. *lib. 9. regeſt. epiſt. 1.* Concilium Matiſcon. I. *can. 6.* refert, & alia jura Antonius Auguſt. *in epitome, lib. 3. tit. 5.* Illuſtrant Acuña, & Dartis *in d. cap. non ſolum 7. diſt. 100.* Azor *2. p. inſtit. lib. 3. cap. 34. verſ. Sextò quæritur*, Germonius *lib. 3. de ſacrorum immunit. cap. 7. num. 24.* Durantus *in rationali, lib. 3. cap. 17. num. 11.* Sanchez *lib. 4. ſummæ, cap. 38. n. 9.* & *lib. 7. cap. 5. num. 66.* & *lib. 7. conſil. cap. 1. dubio 16.* Vicecomes *d. tom. 4. lib. 4. cap. 21.* Boſquetus *ad Innocentium lib. 1. epiſt. 47.* Vighellius *in methodo juris can. pag. 336.* Solorzanus *lib. 1. polit. cap. 7.* & *lib. 4. cap. 7.* Hallierius *de ſacris elect. ſect. 5. cap. 4. art. 10. §. 9. pag. 237.* & alii ſuprà *in cap. 1.* laudati.

Concluſio refertur, et probatur.

5. Sed hæc aſſertio difficilis redditur ſequenti conſideratione; nam aut ea, quæ exercet Archiepiſcopus ante pallii receptionem, ſunt juriſdictionis, aut ordinis: ſi ſunt juriſdictionis, ſtatim poſt confirmationem, etiam ante conſecrationem, exerceri valent, *cap. transmiſſam 15. de elect.* ſi ſunt ordinis, poſt conſecrationem à tribus Epiſcopis peractam celebrari poſſunt, *cap. noſti, cap. ſuffraganeis*, ubi dixi, *de electione*: igitur etſi pallium adhuc non receperit, cùm per illud nullam poteſtatem ordinis, ſeu juriſdictionis accipiat, rectè poteſt Archiepiſcopus ea, quæ ſunt muneris Archiepiſcopalis exercere. Augetur hæc dubitandi ratio ex eo, quia ſi Archiepiſcopus non poſſet ante pallii receptionem peragere quæ ſunt Archiepiſcopalis muneris, ſequeretur ut ſi ea peragеret, nullius momenti eſſent, argumento textus *in l. non dubium, C. de legibus*: ſed ſic eſt, quod ſubſiſtunt, & ſuſtinentur, ut probant Acuña *in d. cap. non ſatis*, Germonius, & alii, quos refert & ſequitur Fragoſo *tom. 2. de regimine, lib. 7. cap. 17. §. 2. num. 5.* igitur quia ante pallii receptionem poteſt exercere ea quæ ſunt muneris Archiepiſcopalis.

Ratio dubitandi.

Hac conſideratione minimè obſtante, vera eſt præſens deciſio, quæ optimâ nititur ratione; nam licèt Archiepiſcopus poſt confirmationem, & conſecrationem habeat poteſtatem juriſdictionis, & ordinis in aptitudine, non tamen habet in actu, donec pallium receperit; quia licèt per illud non addatur quidquam conſecrationi, tamen executio officii committitur, & in eo eſt plenitudo poteſtatis, *cap. ſignificaſti 4. de elect.* quare communi Sedis Apoſtolicæ, & totius orbis conſenſu receptum eſt, ut Archiepiſcopi abſque pallio non poſſint quæ ſunt ordinis exercere, *ex cap. ad honorem, hoc tit.* ibi: *Priſcam Sedis Apoſtolicæ conſuetudinem*; & *d. cap. ſignificaſti 4.* & ſicut pallium traditur ad exercitium Archiepiſcopalis officii, ita ad ejuſdem ademptionem pallium aufertur. Anaſtaſius Biblioth. *in vita Silveri*, ibi: *Joannes Subdiaconus tulit pallium de collo ejus, & ſpolians eum, induit veſte monaſtica.* Liberatus *in breviario, cap. 21.* ibi: *Anthimus videns ſe ſede pulſum, pallium quod habuit, Imperatoribus reddidit.* Et *cap. 23.* de Paulo Alexandrino, ibi: *Auferentes Paulo pallium, depoſuerunt eum.* Et in Synodo 6. *act.* 8. *Machario depoſito pallium aufertur.* Plura I. Dartis *in 100. diſt. in fine.* Rectè ergo cùm per pallium plenitudo officii, ſeu executio tradatur, deciditur in præſenti, ante pallii receptionem Archiepiſcopum ea, quæ ſunt ordinis exercere non poſſe, nec ſe Archiepiſcopum cognominare. 6.

Ratio decidendi.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta; nam licèt verum ſit, ante pallii receptionem Archiepiſcopum obtinere poteſtatem exercendi omnia, quæ ſunt juriſdictionis, aut ordinis, *d. cap. transmiſſam, cap. quod ſicut, §. præterea, de elect.* non tamen habet exercitium hujuſmodi poteſtatis ordinis; unde non poteſt ea licitè exercere. Nec obſtat augmentum difficultatis; nam licèt controverſum ſit apud juris noſtri Interpretes, utrum videlicet Archiepiſcopi validè, & licitè, pallio non recepto Clericos ordinare, & Baſilicas conſecrare poſſint; placuit tamen communis diſtinctio, videlicet, validè poſſe ea peragere, non tamen licitè; quia noſtri textus prohibitio non procedit cum irritatione: unde cùm tantum contineat prohibitionem, ſi Archiepiſcopus pallio non recepto quæ ſunt ordinis exercuerit, puniendus erit, ſed ab eo geſta non carent effectu. 7.

Diſſolvitur difficultas.

Superiori aſſertioni obſtat textus *in cap. ſuffraganeis 11. de elect.* ubi aſſeritur, Archiepiſcopum tantùm confirmatum poſſe ſuffraganeis ſuis committere, ſeu delegare conſecrationem Epiſcopi, etiam ſuffraganei: igitur & per ſe poteſt exercere quæ ſunt ordinis. Huic difficultati ſatisfaciendum eſt ex traditis in ejus textus commentario. Deinde obſtat textus *in cap. nihil 44. §. cæterùm, de elect.* cujus interpretationem adduxi *in cap. noſti 9. num. penult. de elect.* Deinceps opponitur textus *in cap. 1. in fine, de tranſlat. Epiſcopi*; cujus difficultatem expendi *in cap. ſuffraganeis 11. de elect. num. ult.* ubi alia, quæ huc ſpectant, adduxi. 9.

Opponuntur varia jura.

CAPUT IV.

a Idem.

AD honorem Dei. *Et infrà:* Sanè ſolus Romanus Pontifex in Miſſarum ſolenniis *b* pallio ſemper utitur, & ubique, quando aſſumptus eſt in *c* plenitudinem Eccleſiaſticæ poteſtatis, quod per pallium figuratur: alii autem eo nec ſemper, nec ubique, ſed in Eccleſia ſua, in qua *d* juriſdictionem eccleſiaſticam acceperunt, *e* certis debent uti diebus: quoniam vocati ſunt in partem ſolicitudinis, non in plenitudinem poteſtatis.

NOTÆ.

1. a *IDem.*] Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.2.* cui tamen reſcripſerit Innocentius III. non conſtat, nec epiſtolæ integra reperitur; & credo in præſenti tantùm tranſcribi formam traditionis pallii ex geſtis Innocentii III. editis à Boſqueto, ubi *fol.64. ſub hoc tit. de forma dandi pallium*, hæc verba leguntur. *Ad honorem Dei omnipotentis, & B. Mariæ Virginis, & Beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli, & Domini Papæ Innocentii, & Romanæ Eccleſiæ, necnon & Eccleſiæ tibi commiſſæ tradimus tibi pallium de corpore B. Petri ſumptum, in ſignum videlicet plenitudinis Pontificalis officii, quo ad Miſſarum ſolennia infrà Eccleſias tibi ſubjectas utaris, in Nativitate Domini, feſtivitate Protomartyris Stephani, Circumciſione Domini, Epiphania, Dominica in Ramis Palmarum, Cœna Domini, Sabbatho ſancto, Paſchâ, feriâ ſecundâ poſt Paſcha, Aſcenſione Domini, Pentecoſte, tribus feſtivitatibus Sanctæ Mariæ, Natali B. Ioannis Baptiſtæ, ſolemnitatibus omnium Apoſtolorum, Commemoratione omnium Sanctorum, Dedicationibus Eccleſiarum, Conſecrationibus Epiſcoporum, Ordinationibus Clericorum, Eccleſiæ tuæ principalibus feſtivitatibus, Anniverſario conſecrationis tuæ die. Sanè ſolus Romanus Pontifex in Miſſarum ſolenniis pallio ſemper utitur, & ubique; quoniam aſſumptus eſt in plenitudinem eccleſiaſticæ poteſtatis, quæ per pallium figuratur. Alii autem eo nec ſemper, nec ubique, ſed in Eccleſia ſua, in qua juriſdictionem acceperunt, certis debent uti diebus; quoniam vocati ſunt in partem ſolicitudinis, non in plenitudinem poteſtatis. Præcepit etiam, ut tam à Primate, quàm præfatis Archiepiſcopis reciperet hujuſmodi ſacramentum.*

2. b *Pallio.*] Romani etiam Pontifices jam à primis Eccleſiæ temporibus pallio utebantur. Auctor Romani Ordinis *lib. de divinis officiis, tit. de ordine proceſſionis*, ibi: *Noviſſimè per Diaconum, vel Subdiaconum, cui ipſe juſſerit, pallio ſuperinduitur, & configitur per acus in planeta retrò & antè, & in humero ſiniſtro.* Et de ordine eccleſiaſtico, ibi: *Remanent cum Pontifice Primicerius Defenſorum, Notarii, Regionarii, & Subdiaconus ſequens, qui tenet pallium Pontificis in brachio ſuo ſuper planetam in ſiniſtra, cum acu.* Quod temporibus Gregorii I. fuiſſe ex byſſo contextum, ait Joannes Diaconus *in vita S. Gregorii, lib.4. cap.80.* ibi: *Nam in eo, quod pallium ejus byſſo candente contextum, nullis fuiſſe cernitur acubus perforatum, ſic ipſum circa ſcapulas obvolutum fuiſſe, non autem confixum dignoſcitur.* De hoc pallio Pontificis agunt Vicecomes *d. lib.4. cap.11.* Zerda *in adverſariis, lib.1. cap.3.* Rouſſelius *lib.2. hiſtor. juriſd. Pontif. cap.2. in fine.*

c *Plenitudinem.*] Ob eandem rationem licèt Epiſcopi baculo utantur, non tamen Pontifex illud defert, *cap. unico, in fine, de ſacra unctione*, ubi dicemus.

3. d *Juriſdictionem.*] Quam in ſuis Eccleſiis Archiepiſcopi, & Epiſcopi æqualem Summo Pontifici, exceptis cauſis Sedi Apoſtolicæ reſervatis, obtinent, ut docent Suarez *de pœnit. d. p.2. ſect.1.* & *lib.6. de legibus, cap.14.* Sanchez *lib.1. de matrim. diſp.61. num.3.* Barboſa *de poteſt. Epiſcop.2. p. allegat.1.* Ex privilegio autem poſſunt etiam extra provinciam Archiepiſcopi pallium deferre, *Clement.2. de privileg.* dixi ſuprà *in cap.1.*

e *Certis debent uti diebus.*] Iſti dies, aut erant 4.
communes omnibus Archiepiſcopis, aut ſpeciales uniuſcujuſque, ut dies S. Titularis propriæ Eccleſiæ, & dies natalis ipſius Archiepiſcopi, id eſt dies, in quo Archiepiſcopus conſecratus fuit, ut probatur ex Alexandro II. *in epiſt. ad Petrum Archiep. Pallium autem fraternitati tuæ ex more ad Miſſarum ſolennia celebranda, ſicut anteceſſoribus tuis conceſſum eſt, concedimus: videlicet in Natali Domini, Epiphania, Cœna Domini, Paſcha, Aſcenſione, Pentecoſte, Natali S. Ioannis Baptiſtæ, Natali Apoſtolorum Petri & Pauli, & quatuor feſtivitatibus S. Mariæ, ſcilicet Nativitate, Annunciatione, Purificatione, Aſſumptione, & duobus feſtis S. Angeli: ſic pro natalitiis quoque duodecim Apoſtolorum, Natali S. Gregorii, & ſanctorum Sergii & Bacchi, & feſtivitate omnium Sanctorum, atque Natali tuo, & quoties ordinationem, vel conſecrationem Eccleſiarum celebraveris.* Urbanus II. *in epiſt. ad Eliam Bracharenſem Archiep. Propterea fraternitati tuæ pallii uſum ex more concedimus, ut eo inter Miſſarum ſolennia certis dumtaxat feſtivitatibus utaris, videlicet Nativitate Domini, S. Stephani, Epiphania, Cœna Domini, Reſurrectione, Aſcenſione, Pentecoſte, Nativitate S. Ioannis Baptiſtæ, Natalitiis Apoſtolorum, & feſtivitatibus S. Nicolai & Sabini, feſtivitate omnium Sanctorum, in annua ordinationis tuæ die, in ordinatione Epiſcoporum, ſeu cæterorum Clericorum; in conſecratione etiam Eccleſiarum, in tranſlatione etiam Domini Confeſſoris Nicolai.* Faciunt textus *in cap. porrò 56. de conſecr. diſt.1.* Innocentius III. *lib.1. epiſt.47.* Quæ omnia procedunt, niſi ſpeciale privilegium conceſſum ſit alicui Archiepiſcopo, ut ſemper uteretur pallio, ut indultum fuiſſe Rhemenſi, & Colonienſi Archiepiſcopis refert Vicecomes *d. tom.4. lib.4. cap.24.*

COMMENTARIUM.

EX hoc textu talis deducitur aſſertio: *Pontifex ſemper, & ubique utitur pallio, Archiepiſcopus verò tantùm intra diœceſim, & certis diebus.* Probant textus *in cap. Pallium, 100. diſt. l.5. tit.5. part.1.* & alii ſuprà citati *in cap.1. hoc tit.* Illuſtrant Cæſar *de eccleſiaſt. hierarch.1. part. diſp.5. §.2. num.5.* Zerola *in praxi, verbo Archiepiſcopus*, Durantius *de ritibus lib.3. cap.19.* Azor *2. p. lib.3. cap.34.* Antonius Auguſt. *in epitome juris lib.4. tit.4.* & *lib.17. tit.8.* Germonius *lib.3. de ſacr. immunit. cap.7. n.24.* Petrus Greg. *de elect. cap.20. num.9.* & *in cap. conquerente, cap.2. num.7. de officio Ordinarii*, Barboſa *de*

5. Concluſio refertur, et probatur.

de jure eccleſ. lib.1. cap.7. num. 104. & *de poteſtate Epiſcopi n.*104. *tit.*4.

6. Ratio dubitandi. Contrarium tamen, videlicet ſemper, & ubique Archiepiſcopos uti pallio poſſe, probatur ex eo, quia Archiepiſcopi plura, quæ ſpecialiter competunt Pontifici, exercere valent; undè divinis officiis formam præſcribunt, *cap.altaria, de conſecrat. diſt.*1. in Concilio provinciali diem Paſchæ nuntiant, *cap.placuit* 25. *de conſecr. diſt.*3. Concilium celebrant, *cap. pervenit*, 6. *diſt. cap.ſicut* 25. *de accuſat.* Antonius Auguſt. *in epitom. lib.*3. *tit.*10. & alia plura exercent, quæ enumerat Petrus Gregorius *lib.*15.*ſyntagm.cap.*21. & ſicut jure ſpeciali Pontifex de cauſis Epiſcoporum cognoſcit, *cap. audivimus* 4.3. *q.*2. *cap.qui ſe ſcit* 2. *q.* 6. Antonius Auguſt. *in epitome juris Pontif.lib.*1.*tit.*14. ita etiam Archiepiſcopi de illis cognoſcere valent, *cap. ſi clericus* 11. *quæſt.*1. Germonius *d.cap.*7. *num.*31. igitur ſimiliter ſicut Pontifex ſemper, & ubique utitur pallio, ita ſimiliter Archiepiſcopi eo uti poſſunt.

7. Ratio decidendi. Præmiſſis his,quæ de pallii origine & forma adduxi *in cap.*1.*hoc tit.* hujus textus deciſiva ratio redditur à noſtro Innocentio in illis verbis: *Quoniam Pontifex aſſumptus eſt in plenitudinem poteſtatis, alii verò vocati ſunt in partem ſolicitudinis.* Pontifex enim ex inſtitutione divina in toto orbe univerſalem poteſtatem habet, *cap.fundamenta, de elect. in* 6. *cap.ſolitæ, de majorit. & ob. cap.per venerabilem, qui filii ſint legitimi:* plura Sebaſtian. Cæſar *diſput.*1. *de R.Pontif.* quare univerſalis Paſtor dicitur *in cap. celebritatem, de conſecrat.diſt.*1. plura Anton. Auguſt. *in epitome,lib.*1.*tit.*3. & Epiſcopus Epiſcoporum,caputque omnium Epiſcoporum dicitur *in epiſt.*1032. *in ordine*, poſt Concilium Chalcedon. ibi: *Per juſſionem Leonis R.Pontificis,qui verè caput eſt Epiſcoporum.* Bellarminus *lib.*2. *de R.Pontif.cap.*31. Savarus *ad Sidonium lib.*6. *epiſt.* 1. in illis verbis: *Tu Pater Patrum, Epiſcopus Epiſcoporum.* Unde cùm non limitatam, ſed abſolutam Pontifex obtineat juriſdictionem, ſemper & ubique pallio uti poteſt: Archiepiſcopi verò cùm limitatam,videlicet intra provincias proprias, juriſdictionem exerceant, non extra eas poſſunt pallio uti, cùm pallium ſit ſymbolum exercitii juriſdictionis: quæ ratio illuſtratur ex alia myſtica, quam innuit Innocentius *in cap.unico, in fine, de ſacra unctione*, quam ibi illuſtramus.

8. Diſſolvitur difficultas. Nec obſtat difficultas ſuprà adducta,ex variis juris principiis petita: nam licèt in illis caſibus, quæ à Pontifice fieri poſſunt, ab Archiepiſcopis exerceri valeant, non tamen inde deducitur, nec Catholici admittere valemus,æqualem obtinere poteſtatem Archiepiſcopos in partem ſolicitudinis vocatos, ac habet R.Pontifex in plenitudinem poteſtatis aſſumptus: quare licèt judicare Epiſcopus, Paſcha nuntiare, Concilium provinciale celebrare poſſint Archiepiſcopi, non tamen pallio, ut Rom. Pontifex, ſemper & ubique uti valent.

9. Exponitur cap. in Galliarum 25. q. 2. Sed ſuprà dictis opponitur textus *in cap. in Galliarum* 25.*q.*2. ubi cùm Gregorius Magnus Bonifacium Archiepiſcopum, & Primatem Angliæ conſtituiſſet, expreſsè cavit, ne in Galliarum provinciis aliquam vindicaret poteſtatem; quia in eis jus deferendi pallium Arelatenſi Præſuli conceſſum erat, & ſic omnimodam poterat exercere juriſdictionem in illis provinciis. Qui textus valde difficilis eſt, præcipuè ſi conferatur cum capite *Artaldus* 8. *q.*1. in illis verbis: *Artaldus Arelatenſis Epiſcopus,Narbonenſis Eccleſiæ ſuffraganeus.* Ex quibus expreſsè conſtat, Arelatenſem Præſulem tantùm Epiſcopum, & ſuffraganeum Narbonenſis Eccleſiæ eſſe; & tamen *in d.cap.in Galliarum*, deciditur, per Galliarum provincias poſſe eum pallium deferre: igitur quia non ſolùm Archiepiſcopi, verùm etiam Epiſcopi, quibus conceſſus eſt uſus pallii, poſſunt illud deferre etiam extra provinciam propriam. Pro hujus textus interpretatione ſciendum eſt, Arelatenſem Præſulem non ſolùm Archiepiſcopi titulo, verùm & Primatis, & Vicarii R.Pontificis decorari. Concilium Arelat.2.*can.*8. Nicolaus *in epiſt.ad Michaëlem Imperatorem*, ibi: *Arelatenſis Eccleſia in regionibus Gallicanis Primatis privilegio, & Sedis Apoſtolicæ vicibus decoratur.* Latè probant Anton. Auguſt. *in epit. lib.*2.*tit.*12. Hallierius *de hierarch. eccleſiaſt. pag.*597. *cum ſequentibus*; unde tanquam Primas totius Galliæ, & Vicarius Pontificis, poterat pallium deferre in prædictis provinciis, ut docet Petrus Marcha *lib.*6. *concord.cap.*7. Nec tunc obſtat textus *in d.cap. Artaldus*, in quo omiſsâ ſolutione Gloſſæ, *verbo Galliarum, in d.cap.in Galliarum*, loco illius verbi: *Arelatenſis*, reponendum eſt *Alectenſis*, qui Epiſcopatus ſuffraganeus eſt Narbonenſis Eccleſiæ, quod leve mendum in eo textu jam obſervarunt Joannes Andreas *in notis ad Speculatorem, in noſtro tit.littera B*, Chenu *in ſerie Præſulum Arelat.in principio.*

Secundò adverſus præſentem deciſionem intendam probare alios etiam, præter Archiepiſcopos, poſſe pallium deferre: & ut id adſtruam, expendo textum *in cap.*1. *de ſimonia*, ubi cùm prohibeatur Epiſcopis pretium recipere pro ordinatione Clericorum, proſequitur, nec pretium recipi poſſe pro uſu pallii, chartis, ſeu paſtellis: ex quibus verbis depromitur, clericos etiam habere jus deferendi pallium; ſiquidem ſimul, & una verborum contextura prohibetur pretium recipere pro eorum ordinatione, pro uſu pallii, & pro chartis: igitur quia non ſolùm Pontifex, & Archiepiſcopus, verùm & ſimplices Presbyteri poſſunt pallium deferre. Pro hujus textus expoſitione ſciendum eſt; conſuetudine, ſeu potiùs corruptelâ introductum eſſe, ut pro pallio Archiepiſcopi Subdiaconis Pontificis, vel ejus Apocriſiariis certum pretium erogarent, *cap. novit*,100. *diſt. cap.ſicut, cap.nullus*, 1. *q.*2. quare ut Gregorius hanc conſuetudinem radicitus evelleret, dum pro ordinatione Clericorum, & aliis actibus eccleſiaſticis pecuniam recipi prohibuit,conjunxit, nec pro pallii uſu; non quia pallium ſacerdotibus concederetur, ſed potiùs Archiepiſcopis: quare ſi in eo textu ſingula ſingulis tribuantur, ordinatio ad Presbyteros; pallii verò uſus ad Archiepiſcopos ſpectabat. Alia quæ pro illius textus interpretatione deſiderantur, in ejus commentario, Deo annuente, dabimus; interim videndi ſunt Mancinus *diſſert.*28. Spondanus *anno* 745. Lemaiſtre *de juribus Epiſcop.lib.*2.*cap.*5. Voſſius *de vitiis ſerm.cap.*33. Hallier. *de ſacris elect.ſect.*7.*art.*7. §.2. & 5. Rouſſelius *lib.*5. *hiſtor. cap.*4. 10. Exponitur cap. 1. de ſimonia.

Tertiò in eandem partem expendo textum *in cap. præſens* 20. *q.*3. ubi proponitur, Athonem Clericum duo monaſteria conſtruxiſſe, & in uno Lambertum ejus filium nonum annum tantùm agentem obtuliſſe: & cùm fratres ejus totam patris ſubſtantiam, ſive hæreditates in integrum ſibi vindicarent, excluſo fratre ut monacho, ipſe oblatus opponebat, monachum non eſſe, & invitum à patre oblatum fuiſſe. Pater autem fatebatur, nunquam ejus filium pallium induiſſe. Hactenus illius textûs caſus, ex quo apertè probatur, alios quàm Archiepiſcopos poſſe pallium deferre. Pro cujus textus interpretatione ſciendum eſt, in eo mendum ſcatere; loco enim verbi *pallio*, legendum eſt, *palla*: palla enim eſt pannus lineus, qui ſuper altare ponitur, de quo *in cap.altaris palla,de conſecr.diſt.*1.*cap.*2.*de cuſtodia Euchariſtiæ*, Antonius Auguſt. *in epitom.lib.*17.*tit.*2. 11. Explicatur cap. præſens 20. q. 3.

& nos ſuprà *in cap.2.* Quâ lectione retentâ ſciendum eſt, moris fuiſſe olim, ut qui religioni offerebantur, pallâ Altaris induerentur, ut notat ibi Turrecremata, & nos diximus *in cap.2. de conſuet.* unde cùm pater ipſius Lamberti aſſiſtuiſſet, filium ſuum propriâ voluntate Religioni non obtuliſſe, ſubjunxit: *Nec ego pater ejus pallâ Altaris indutum illum obtuli.* Quare textus ille non loquitur de pallio; & ſi de eo acciperetur, non de pallio Archiepiſcopali, ſed monaſtico, aut vulgari intelligendus erat. De quo etiam agitur *in cap. clerici 15. de vita & honeſt. Cleric. cap.2. de maledicis.*

CAPUT V.

Idem a *Compoſtellano Archiepiſcopo.*

EX tuarum tenore litterarum accepimus, quod cùm fuerit in conceſſione pallii tibi dictum, ut ipſo infra *b* Eccleſiam tuam utaris; & tibi pro Eccleſiæ tuæ negotiis frequenter extra tuam provinciam commoranti verecundum ſit abſque pallio miniſtrare (cùm conſuetudo ſit in Hiſpania generalis, quod Archiepiſcopi extra ſuas provincias pallio indifferenter utantur,) ut extra tuam provinciam uti pallio valeas, indulgeri tibi à Sede Apoſtolica poſtulaſti. Licèt autem talis conſuetudo dicenda ſit potiùs corruptela: Nos tamen de ſpeciali gratia indulgemus tibi, ut ſi neceſſitate aliqua præpeditus ad Eccleſiam tibi ſubjectam accedere fortè nequiveris pro conſecrandis ſuffraganeis tuis, vel Clericis ordinandis, & ad Eccleſiam alienam propter hoc te contigerit declinare, dummodo ad quem Eccleſia pertinet, id *c* permittat, utendi pallio in jamdictis caſibus liberam habeas facultatem.

NOTÆ.

1. a *COmpoſtellano.*] Irienſis civitas in regno Galleciæ, quæ nunc dicitur *el Padron*, Sedes Archiepiſcopalis erat jam à primis Eccleſiæ temporibus, Bracharenſis Eccleſiæ ſuffraganea: ſed temporibus Alphonſi, vulgò *el Caſto*, Regis Hiſpaniarum, ea Sedes Epiſcopalis tranſlata fuit in Compoſtellam, ubi eſt corpus Apoſtoli Hiſpaniarum Patroni: tranſlata fuit temporibus Theodomiri Epiſcopi Irienſis. In eam etiam Compoſtellanam Eccleſiam tranſlata eſt Metropolis Emeritenſis à Calixto II. precibus Alphonſi VII. Imperatoris nuncupati, ut referunt Baſſeus *in chron. anno* 877. Illeſcas *1. p. hiſtor. Pontif. lib.5.cap.*18. Morales *lib. 10. hiſtor. cap.*12. Sandoual *in hiſtoria Alphonſi, cap.* 12. Baronius *tom.12. anno* 1123. *num.*1. Vargas *in hiſtoria Emeritenſi*, qui tradit bullam prædictæ tranſlationis, Guil. Gonzales *in theatro prædictæ Eccleſiæ Compoſt.* Ex tunc ergo Compoſtellani Præſules Archiepiſcopali fulgent dignitate. Ejus Archiepiſcopo Petro Suarez, priùs Epiſcopo Salmantino, miſſa eſt hæc deciſio, cui etiam reſcripſit noſter Innocentius *in cap.2.* (ubi alia de hac Eccleſia adducimus) *de poſtulando, cap. ſuper eo, de cenſibus, cap. propoſuiſti, de conſecrat. Eccleſiæ, cap. & ſi neceſſe 5. de donat. inter*, & *lib.2. epiſt.*72. ejus etiam Eccleſiæ mentio extat *in cap.3. de vita & honeſt. Clericorum, cap.1. de voto in 5. collectione.*

b *Infra Eccleſiam.*] Ut dixi *in cap.1. hoc tit.*

c *Permittat.*] Non enim licet in aliena diœceſi, aut Clericos ordinare, aut publicas Miſſas dicere, ſine permiſſu proprii Paſtoris, *cap. nullus, de Parochiis*, dicemus *in cap.1. de clericis peregrinis.* 2.

CAPUT VI.

a Idem.

CUm ſis in partibus remotiſſimis, gratum gerimus & acceptum, quod in actibus tuis, quotieſcumque ſcrupulus dubitationis emergit, etiam. *Et infrà:* Noveris igitur, quod ubi expoſcit neceſſitas, & plura in una Eccleſia Altaria, & plures Epiſcopos ſimul poteris conſecrare: & ubicumque fueris in celebratione *b* Miſſarum conſtitutus, diebus ſolemnibus uſum pallii, per quod plenitudo Pontificis deſignatur, liberiùs exercere.

NOTÆ.

1. a *IDem.*] Ita etiam legitur *in cap.1. hoc tit. in 4. collect.* cui autem miſſa ſit hæc epiſtola, non conſtat. Alia etiam ejus pars reperitur *in cap. cum ſis, de conſecrat. Eccleſiæ.*

2. b *Miſſarum.*] In Miſſarum enim celebratione, conſecratione Epiſcoporum, & Eccleſiarum dedicatione, Archiepiſcopus pallio uti poteſt, *cap. quod ſicut 28. §. cæterum, de elect.* Gregorius Pontifex *in epiſt. ad Bonifacium*, ubi de pallio ita ait: *Qualiter autem eo utaris, ex mandato Apoſtolico informatus cognoſce: itaque dum Miſſarum ſolennia geris, vel Epiſcopum te contigerit conſecrare, illo tantummodo tempore eo utaris.* Sed quia hæc omnia inter Miſſarum ſolennia celebrantur, ideo licèt plerumque dicatur in epiſtolis decretalibus Pontificis, Archiepiſcopos uti debere pallio dumtaxat in Miſſarum ſolenniis; non negatur tamen in omnibus ſupradictis actibus inter Miſſarum ſolennia peragenda pallio uti poſſe; quo modo intelligendi ſunt noſter textus; & Gregorius II. *lib.2. epiſt.*54. in illis verbis: *Illud tamen, frater chariſſime, tibi non putavimus ignotum, quòd penè de nullo Metropolitano in quibuſlibet mundi partibus ſit auditum, extra Miſſarum ſolennia uſum ſibi pallii vindicaſſe.* Idem *lib.7. epiſt.*31. *Itaque pallio ad Miſſarum ſolennia utendum ex more tranſmiſimus.* Et *epiſt.*114. *ad Siagrium*, ibi: *Uſum tibi pallii inter Miſſarum ſolennia agenda concedimus.* Urbanus II. *in epiſt. ad Bereng. Auſon. Epiſcopum*, ibi: *Pallio itaque in Miſſarum ſolenniis intra Eccleſiam ſolummodo uti debetis.* Ubi Vicecomes *d. tom.4. lib.4. c.*27.

CAPUT

CAPUT VII.

a Honorius III. *Archiepiſcopo* b *Lugdunenſi.*

TUa nos. *Et infrà:* Inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quod tam in tua, quàm in *c* aliena diœceſi potes abſque pallio, & *d* ſandaliis celebrare; quum etiam in tua diœceſi non ſemper debeas celebrare cum pallio, ſed diebus illis dumtaxat, qui in Eccleſiæ tuæ *e* privilegiis ſunt expreſſi: ſicque ſoluta eſt quarta quæſtio, quâ quæſiſti, an tibi ſit licitum *f* pro defunctis cum pallio celebrare.

NOTÆ.

1. Lugdunum ubi. a HOnorius.] De Honorio egi *in c.penult.de conſtit.* b *Lugdunenſi.*] In hac ſexta collectione legitur *Tripolitano*, de qua diœceſi egi *in c. petiiſti 20. de privilegiis:* ſed veram inſcriptionem, & litteram reſtituo ex quinta compilatione Honorii III. ubi *ſub hoc tit. cap.*1. reperitur textus hic. Lugdunum illuſtris Metropolis Galliæ vocatur ab Strabone; ejus meminerunt Plinius *lib.*4. *cap.*18. Dio *lib.*46. Sidonius *lib.*1. *epiſt.*5. & plura de ejus nomine, origine, & progreſſu congeſſerunt Fratres Sarmat. *tom.*1. *Galliæ, fol.*289. Ejus Præſul Patriarcha vocatur in Concil. Matiſcon. & à Gregorio Turon. ejuſque Primatus deſcribitur in ſupplemento Sigeberti. Hæc Sedes habet Primatum ſuper tres Archiepiſcopatus. Plura de ejus Primatu Bertherius *diatrib.* 2.*c.*5. Petrus Marcha *in tract.de Primatu Lugdun.* Theophilus *tom.*1.*eod.tract.* Raynaldo ejus Archipræſuli reſcribit Pontifex in præſenti.

2. c *Aliena.*] Juxta tradita in ſuperioribus commentariis.

d *Sandaliis.*] Omiſſis aliis ſignificationibus, ſandaliæ accipiuntur pro calceis, ſeu compagibus calceamento deſtinatis, tam apud profanos, quàm ſacros ſcriptores. Ex profanis earum meminere Lucianus *de ſcrib. hiſtor.* Strabo *lib.*9. Nabathæus, & alii laudati à Barthio *lib.*9. *adverſ. c.*11. Pancirola 1. *var. cap.*20. Bulengerus *lib.*1. *opuſc. c.*20. Ex ſacris Gemma animæ *c.*209. *Sandalium calceamentum eſt, quo partim pes tegitur, partim nudus cernitur.* Albinus Flaccus *lib. de divinis officiis, cap. quid ſignificent veſtimenta,* Rabanus Maurus *de inſtit.cleric. lib.*1.*c.*22. *Induunt quoque ſacerdotes pedes ſandaliis, ſive ſoleis.* Alii relati à Vicecomite *lib.*3.*volum.*4.*de ritibus Miſſæ, cap.*6. *cum ſequentib.* Sauſay *in Panop. Epiſcop. lib.*7. *cap.*3. Olim communia erant ſandalia, tam majoribus, quàm minoribus Eccleſiæ miniſtris; poſtea tamen ad ſolos Epiſcopos pertinent. Innocent. III. *lib.*1.*de myſteriis Miſſæ,c.*1. *Novem autem ſunt ornamenta Pontificum ſpecialia, videlicet caligæ, ſandaliæ, ſuccinctorium.* &c. latè probant Vicecomes & Sauſay *ubi ſup.* Meurſius *in gloſſa, verbo Compagi.*

e *Privilegiis.*] De quibus egi *in cap.*1. *cap. ad honorem, hoc tit.*

f *Pro defunctis.*] Supponit Honorius III. Miſſarum ſacrificia pro defunctis licitè, & proficuè offerri poſſe; quod etiam docetur *in cap. animæ* 13. *q.*2. Concil. Turon. 2. *cap.*25. Quod contra plures hæreticos purgatorium negantes, & fructum oblationum pro defunctis, defendunt Bellarminus *de purgat.c.*15. Ayala *de eccleſiaſt.tradit.fol.*150. Pamelius *ad D.Cyprianum epiſt.*66. Scortia *in ſelectis,c.*33. *theſi* 96. Petrus Gregor. *lib.*1.*part.tit.*23.*c.final.* Gazeus *ad Caſſianum coll.*11. 2.*c.*5. Creſpetius *in ſumma, verbo defunctis fidelibus,* Jodocus Coccius *lib.*7.*theſauri, art.*5. Ait ergo Honorius noſter, in hujuſmodi ſacrificiis pro defunctis offerendis Archiepiſcopum non debere pallio uti: tum quia hujuſmodi dies non reperiuntur expreſſi in forma traditionis pallii, ſeu privilegiis Eccleſiæ conceſſis: tum quia in his diebus, & exequiis, indumentis rubris, aut lætitiam demonſtrantibus Eccleſia uti non ſolet; quam rationem illuſtrant in præſenti Cironius, & Herrera *in origine divini officii, lib.*1.*c.*39. 3.

TITULUS IX.

De Renunciatione.

CAPUT PRIMUM.

Alexander III. a *London. Archiepiſcopo.*

LITTERAS tuas nuper accepimus devotione plenas, & dolore non vacuas, quæ quidem & tuam nobis inſinuant affectuoſiſſimam charitatem, & tui Archiepiſcopalis officii, quod fideliter geſſiſſe, & adhuc gerere te gaudemus, contrariam exigebant Eccleſiæ utilitatibus ceſſionem. Noſti enim, ſicut vir prudens, & providus, quod tanta eſt Cleri malitia, & contra Eccleſiam Dei tam gravis, tamque diuturna perſecutionis inſtantia, ut nequaquam ei cedat ad commodum, ſi tuam Sedem talem contigerit ſubire defectum. Quod ſi tuam, aut ſenectutem, aut inſufficientiam fortè conſiderans, te tanquam *b* emeritum poſtulas relaxari, ſcito

Digitized by Google

ſcito nos credere,& pro certo tenere, quod tutius ſit hoc tempore, ſi commiſſa tibi Eccleſia ſub umbra tui nominis gubernetur. quàm ſi alteri novæ, incognitæque perſonæ in tanto diſcrimine gubernanda committeretur; maximè quia in te vigor devotionis, & fidei, etiam corpore ſeneſcente non deficit, ſed vergente deorſum conditione corporea, fervor ſpiritus in ſublimiora conſcendit. Ne igitur hujus doloris aculeus vividam circa te noſtri pectoris vulneret charitatem, rogandum te potiùs duximus,& monendum, ut ſuper hoc diebus iſtis nulla te facias importunitate moleſtum. Quia indecens omnino probatur, priùs ſolvere militiæ *c* cingulum, quàm cedat victoribus adverſitas præliorum. Inſta igitur, ſicut bonus miles Chriſti, & in tuæ ſolicitudinis officio perſevera; ne dum tuæ quietis deſideria quæris, tu aliquod talenti tibi crediti detrimentum patiaris. Illud quoque te oportet attendere, quod ſi pennas habeas, quibus in ſolitudinem volare ſatagis,ut quieſcas; ligatæ ſunt tamen nexibus præceptorum, quæ ita, ut noſti, & ſacrorum canonum inſtitutione te vinciunt, ut liberum non habeas abſque noſtra permiſſione volatum. Cæterùm ne,frater, te intolerabiliter nos gravare cauſeris, qui meliùs tui potes tam animi debilitatem noſſe, quàm corporis; hoc tandem tibi, ſi judicio conſcientiæ tuæ res id prorſus exigit, indulgemus, ut ſi ſuſcepta opportunitate, tam per te,quàm per *d* Principem terræ,vel etiam per litteras tuas, & idoneos nuntios, ſi corporalem ibi vel non potueris, vel nolueris exhibere præſentiam, aliosque regni illius religioſos, & induſtrios de *e* ſubſtituenda ſis perſona ſolicitus; talem invenire ſatagas ſucceſſorem, qui non à fidei claritate degeneret, neque à tramite rectitudinis, & honeſtatis aberret. De his quoque quæ tuis duxeris neceſſitatibus reſervanda, cum eiſdem perſonis tractare, & deliberare convenit: ut cùm nobis hæc omnia, tam tuâ, quàm illorum fuerint aſſertione comperta, ita providè, ac ſecurè poſſimus in facto procedere, quod neque nos, nec teipſum oporteat hujus operis in poſterum pœnitere.

NOTÆ.

1. a LOndonienſi.] Ita legitur in hac ſexta Raymundi collectione, in prima autem, *ſub hoc tit.cap.2.* legitur, *Archiepiſcopo Lundenſi*; quæ epigraphe propria hujus textus videbitur lectori, qui obſervaverit, Andream Sunonis Archiepiſcopum Lundenſem adversâ valetudine captum, vitæque tædio, & ærumnis afflictum, licentiam cedendi à R. Pontifice enixè petiiſſe, & eâ obtentâ, ſemotum à populi frequentia, Iſtoam inſulam apud Scanenſes,in medio dulcis aquæ, in lacu amœno ſeceſſiſſe; ob cujus renunciationem variæ circa ſucceſſoris electionem ortæ fuerunt controverſiæ, ut liquet *in c.cùm poſt petitionem,de elect.* & ex Danicis Scriptoribus refert Cironius *in notis ad illum textum, in 5. compil.* & nos ibi notabimus. Verùm etſi hæc circa Archiepiſcopum Lundonienſem contigiſſent,tamen præſentis textus hiſtoriæ adaptari nequeunt, cùm ſeries temporum non patiatur prædictum caſum ad hunc textum protrahere: nam præſentis textus auctor eſt Alexander III. quomodo ergo Andreas, qui ob ſenectutem ab Alexandro cedendi licentiam petebat, potuit vitam agere & protrahere uſque ad Honorium III. illius textus auctorem,cùm ab Alexandro III. ad Honorium pluſquam quadraginta anni elaberentur; & ſic, qui jam ſenex erat tempore Alexandri III. non poterat ita in longævum vitam ducere. Hac igitur rejectâ inſcriptione exiſtimabam, ita corrigendam eſſe: *Lugdunenſi Archiepiſcopo*; ut in aliquibus codicibus legi teſtatur Antonius Auguſt. *in notis ad hunc textum, in 1. collect.* Quod leve mendum ut ſuadeatur,ſciendum eſt, Joannem de Belleſmains Archiepiſcopum Lugdunenſem, jam ſenem ab Alexandro III. cedendi licentiam petiiſſe, quam licèt ab eo conſequi non poſſet,ut in præſenti textu refertur, à Cœleſtino tamen III. eam impetraſſe, & vitam monaſticam profeſſum, in monaſterio Clarevallis orationi & contemplationi vacaſſe, cui poſteà reſcripſit Innocentius *in cap.cùm Marthæ, de celebrat.Miſſar.* Ejus meminerunt Joannes Sareſbarienſis,Stephanus Tornacenſis,& Ivo Carnotenſis *in ſuis epiſtolis*,& varia de eo referunt Fratres Sarmat. *tom.1. Galliæ Chriſt. fol.*320. Chenu *in ſerie Præſulum Lugdun.* Cironius *in d.cap. cùm poſt*; & de eo, ni fallor, in præſenti agit Alexander. De Eccleſia Lugdunenſi jam egi *in c.antec.* etſi textum hunc de Lundenſi Metropoli accipiat Florens in præſenti. Poteſt etiam præſens textus referri ad renunciationem factam ab Eskillo Lugdunenſi Archiepiſcopo, qui ab Alexandro III. petiit licentiam cedendi, ut ad Ciſtercienſes Monachos ſe transferret; quam iteratis precibus impetravit, ut refert Saxo Grammaticus *lib.14.* Videndus P. Cellenſis *lib.1. epiſt.23.* & *lib.7. epiſt.17.* & *lib.8. epiſt.1.*]

b *Emeritum.*] Qui militant, ſtipendia mereri 2.
dicuntur, *l. miles, l. item miles, ff. de re judicata, l. unica, Cod. de his qui non impletis ſtipendiis*: inde emeriti milites, jam veterani, ſtipendia merentur, ſoluto militiæ cingulo, & expletâ militiâ, *l. deferri, ff. de jure fiſci, d.l.ult. Cod. de his qui non impletis, l. veteranis, C. quando provocare*: notavit Steubechius *ad Vegetium lib.2. de re milit.c.3.* inde in noſtra Hiſpania erat civitas colonia Romanorum, ubi milites emeriti degebant, à quibus civitas Emerita dicta fuit, *l.1. & fin. ff. de cenſibus*, Diocaſius *lib.53.* ibi: *Finito bello Auguſtus milites exauctoravit, urbemque eos in Luſitania Auguſtam Emeritam nomine condere juſſit.* Vaſeus *in chron. cap.12.* Nuñez *in ſua Hiſpania, cap.1.* Morales *lib.8. c.54.* Mariana *lib.1. hiſtoria, cap.4.* plura de hujus civitatis, vulgò *Merida*, origine & progreſſu, tradunt Vargas *in ſua hiſtoria Emeritenſi*, Tamayo *in martyr. Hiſp. die ult. Martii.*

c *Militiæ cingulum.*] Eleganter Innocentius 3.
collationem facit, & parallelum deducit à militia terreſtri ad cœleſtum; milites enim dum militiæ nomen dabant,cingulum accipiebant, ſeu baltheum quod durante militiâ deferebant: ejus mentio fit *in l. Titius 25. l. quod dicitur 38. §.1. l. penult. ff. de teſtam. militis, l.2. §. ignominia, ff. de his qui notant. infamia, l. quicumque, §. nullum, C. de hæreticis, l. penult. Cod.*

Cod. de pactis, l. ult. C. de juriſdictione, l. 2. Cod. ubi ratiociniis, l. ult. Cod. de poſtul. in Theodoſ. l. eos 27. §. ult. ff. ad leg. Corn. de falſis: plura Briſſonius *lib. 2. ſelect. cap. 7.* Pancirola *lib. 1. variar. c. 12.* Steubechius *ad Vegetium lib. 2. cap. 3.* Budeus *in l. fin. ff. de Senatoribus.* Qui autem militiam explebant, diſcincti dicebantur, Steubechius *ubi ſuprà.* Hinc factum tranſlativè, ut dignitatis, & honoris inſignia etiam aliorum, quàm militum dicantur cingulum, *l. 2. Cod. ut ordo dignit. l. omnis, C. de metallis, l. penult. Cod. de pactis, cap. nulli 8. 11. quæſt. 3.* in Eccleſiæ etiam politia ejuſdem nominis eadem eſt acceptio: inde in Concilio Nicæno 1. *can.* 12. ita legitur: *Quicumque vocati per gratiam, primum quidem ardorem, fidemque ſuam oſtenderunt, & cingulum militiæ depoſuerunt, poſteà verò ut canes ad ſuum vomitum reverſi fuerunt, ita ut & aliqui pecuniam darent, & beneficiis militiam repeterent, hi decem annis jaceant poſt triennii auditionis tempus.* Ubi notavit Albaſpineus. Hinc Epiſcopi exauctorati, dicuntur diſcincti, id eſt cingulo ſacræ militiæ exuti. Sidonius *lib. 1. epiſt. 7.* ibi: *Priùs cinctus cuſtodiâ, quàm poteſtate diſcinctus.* Et *lib. 5. epiſt. 7.* reverentiam clericis cinctis, jura diſcinctis, privilegia, &c. Gregorius Turon. *lib. 5. c. 27.* ibi: *Qua de cauſa ab Epiſcopatu diſcincti in baſilicam B. Marcelli ſub cuſtodia detruduntur.* Eruditè ergo Pontifex in præſenti collationem facit utriuſque militiæ, aſſerendo, quod ſicut militi militiæ terreſtris non licet militiam deſerere, non expleto militiæ tempore, *l. 3. §. qui ſtationi, ff. de re milit.* ita nec Epiſcopo licet Epiſcopatui renunciare, & militiæ cingulum ſolvere. Alia plura parallela ex utraque militia deducunt Loayſa *in can. 3. Concil. Hiſpal. 2.* Creſolius *in myſtagog. lib. 1. c. 8.* Juretus *in notis ad Carnotenſ. epiſt. 24.* Demſterus *ad Roſinum lib. 9. pag. 959.* D. Mathias Guerta *de litteris & armis, n. 6. & 30.*

☞ d *Principem terræ.*] Nota ex illis verbis facilè conſtare, Epiſcopos renunciationem facere debere cum conſenſu Principis ſæcularis: quod etiam probatur exemplis Gregorii Nazianzeni, qui in ſua oratione alloquitur Theodoſium, & ab eo miſſionem impetravit, à quo in Epiſcopum promotus fuerat. Et Arnulphi Metenſis Epiſcopi, qui à Clothario Secundo petiit cedendi facultatem, ut in hiſtoria Præſulum Metenſium refertur. Olim autem cauſas renunciationum Epiſcoporum fuiſſe probatas in Concilio Provinciali, conſtat ex epiſtola 3. Concilii Epheſini ad venerabilem Synodum Pamphiliæ, relata ab Harmenopulo *in Breviario Canonum, tit. 8.* & ex libello renunciationis Heraclienſis Metropolitani, qui extat *lib 6. Iuris Orient.* & ex notatis à Balſam. *in can. 76. Apoſt.*

4\. e *De ſubſtituenda ſit perſona.*] Sed nulli viventi Epiſcopo alius ſuperponitur, aut ſuperordinatur, niſi forſan in ejus locum, quem culpa capitalis dejecit, *c. Epiſcopum, c. non dicatis, & per totam 8. quæſt. 1.* Concil. Aurelian. *lib. 5. cap. 22.* Meldenſe *can. 47.* plura Antonius Auguſtinus *in epit. lib. 4. c. 24.* dicemus *in cap. 1. de præb.* igitur Archiepiſcopus in præſenti, licèt ſenio, aut morbo ſontico laborans, munere ſuo accuratè fungi nequiret, non poterat ſubſtituere, aut ſibi ſucceſſorem deſignare. Cui difficultati ſatisfaciendum eſt dicendo, quod licèt in noſtro textu non poſſet Archiepiſcopus ſibi ſucceſſorem deſignare, tamen cum conſenſu Cleri, & plebis, ſive eorum, quibus competebat jus eligendi, aut electioni conſentiendi, poterat coadjutorem adhibere, ut ab eo Epiſcopalia munia obirentur. Concil. Arauſic. *can. 29.* quamplurimis Eccleſiæ ſanctionibus, & Patrum exemplis probat Fileſacus *in c. quoniam 14. §. 2. de officio ordin.* unde in præſenti rectè jubetur, ut ſi Archiepiſcopus adeò ſit ſenio impeditus, ut in Eccleſia miniſtrare nequeat, tunc cum conſilio Regis, cui jus conſentiendi in electionibus Epiſcoporum competebat, juxta textum *in c. cùm terra 14.* ubi dixi, *de elect.* & Religioſorum, aliorumque, qui jus eligendi Epiſcopum habebant, juxta textum *in c. cùm Eccleſia, de cauſa poſſeſſionis,* poſſit coadjutorem adhibere, ut eo defuncto, ſi Eccleſiæ expediret, illi in Epiſcopatu ſuccederet. Docet Fileſacus *ubi ſuprà.*

COMMENTARIUM.

EX hac decretali epiſtola ita ex prima collectione reſtituta ſequentem deduco diſputandam aſſertionem: *Non licet Epiſcopo propriâ auctoritate deſerere Epiſcopatum prætextu ſenectutis, aut inſufficientiæ.* Probant textus *in cap. ſuggeſtum 46. cap. ſciſcitaſti 47. & per totam 7. quæſt. 1. c. cùm poſt 46. de elect. c. niſi cùm pridem, hoc tit.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti, & lib. 3. juris eccleſ. cap. 6.* Petrus Gregorius *lib. 17. ſyntagm. c. 16. & de beneficiis cap. 24. & tom. 1. part. tit. 28. cap. 2.* Solorzanus *de jure Indiar. tom. 2. lib. 3. c. 13. num. 93.* Michaël Rouſſelius *lib. 1. hiſt. Pontif. juriſd. c. 4. n. 10.* Petrus Marcha, ſeu idem auctor hiſtoriæ Pontif. *lib. 6. concord. c. 8.* Magnus Præceptor majoris diſcipuli, ſeu auctor reſponſi à las pretenſ. de Francia, §. 20. *n. 58.* Boſquetus *ad Innocentium lib. 3. epiſtol. 122.* Robertus *lib. 1. rerum judicat. c. 7.* Vighellius *in methodo juris canonici, pag. 313.* Eſpenceus *lib. 3. digreſſ. c. 10.* Dartis *de beneficiis, c. de renunciat.* & alii laudandi *in c. admonet, hoc tit.* 5. Concluſio probatur.

Hæc Innocentii epiſtola valdè difficilis redditur ſequenti conſideratione; nam unicuique licet jura, quæ pro ſe introducta ſunt, cedere, *l. penult. C. de pactis, l. ſi quis in conſcribendo, C. de Epiſcopis, & clericis:* plura Balboa *in cap. 1. de foro compet.* Vega, & Fermoſinus *in cap. ſi diligenti, eod. tit.* Galbanus *de uſufructu c. 20.* & quilibet ſuæ rei eſt moderator, & arbiter, *l. in re mandata, C. mandati, cap. eos qui 1. q. 1.* Fortunius Garcia *de ult. fine, illat. 7. n. 453.* Pinellus *in l. 1. 2. p. n. 1. C. de bonis maternis:* ſed Epiſcopus eſt dominus proprii Epiſcopatus; igitur illum cedere propria auctoritate valet. Probatur minor; nam ille dicitur dominus alicujus rei, qui habet juſtum titulum, poſſeſſionem, vel quaſi, *l. cogi, ff. de petit. hæreditatis, l. juſto, ff. de uſucap. l. & generaliter, ff. de noxalibus, l. apud, ff. de furtis:* ſed Epiſcopus virtute confirmationis Pontificiæ obtinet titulum, poſſeſſionem, vel quaſi, ut habent alii beneficiarii virtute inſtitutionis, *c. 1. de regulis juris lib. 6. c. ex frequentibus, de inſtitut.* igitur Epiſcopus poteſt Epiſcopatui renunciare propriâ auctoritate. Augetur hæc difficultas ex eo, quia Epiſcopatui in præſenti juſtam renunciandi cauſam habebat, ſenectutis videlicet; ſenex enim erat, ut ipſe fatetur: unde juxta rectam politiam non ſolùm excuſandus, verùm & repellendus ab honore, & munere paſtorali erat. Apud Romanos enim legibus cautum erat, ut ſenes ab omnibus muneribus vacationem haberent; & ipſi Senatores poſt ſenectutem ad Senatum ire non cogebantur. Plinius Junior *lib. 4. epiſt. 23.* ibi: *Ut ipſæ leges monent, quæ majores annis 60. otio reddunt.* Seneca *de brevitate vitæ, cap. 20.* ibi: *Lex à quinquageſimo anno militem non cogit, à ſexageſimo Senatorem non citat.* Cicero *de ſenect. Legibus, & inſtitutis vacat ætas noſtra muneribus his, quæ non poſſunt ſine viribus ſuſtineri.* Et *l. ſemper, ff. de jure immunit. l. 2. Cod. de excuſat. munerum, l. 1. Cod. qui ætate;* plura 6. Ratio dubitandi.

Mancinus *de triplici juris collat.* c.191. Petrus Gregorius *lib.47. ſyntagm.cap.25. n.14.* Tiraquellus *ad Alexand. lib.4. cap.3. n.11.* Paulus Zacchias *tom.1. quæſtionum Medicolegal. q.1. & ult.* unde ſenes depontani dicebantur, non quia de ponte (ut aliqui putarunt) ab adoleſcentibus dejicerentur; ſed quia ſuffragium in Senatu non habebant, quod ferebatur ſupra menſam, quam pontem ipſi appellabant, ut referunt Marcus Varro *lib.2. de vita Patrum,* ibi: *Cum in quintum gradum pervenerant, atque habebant ſexaginta annos, tunc denique erant publicis negotiis liberi, atque expediti, & otioſi; ideo in proverbium quidam putant veniſſe ſexagenarios de ponte dejici oportere, quod ſuffragium non ferant, quod per pontem ferebatur.* Macrobius *lib.1. Saturnal. cap.5.* ibi: *Adimere vis doctis viris in verborum comitiis jus ſuffragandi, & tanquam ſexagenarios majores de ponte dejicis.* Ex pluribus illuſtrant Eſpenceus *in D. Paulum, ad Titum c.2. digreſſ.4.* Creſolius *lib.1. myſtag. c.18.* Cochier *in face hiſt. cap.1.* Solorzanus *in ſua Cand. n.265.* & plura de incommodis ſenectutis Theophil. *tom.3. q.4. art.2.* igitur juſtè in noſtro textu Archiepiſcopus ſenex, ætateque jam longævâ, cedendi facultatem petebat. Augetur hæc difficultas, nam inter juſtas cauſas renunciandi Epiſcopatui, & ſimili dignitati, ſenectus enumeratur, *c. niſi, hoc tit.* unde ob eam cauſam Silvan. Epiſcopus Gaufridus renunciavit Epiſcopatui, ut refert Rigordus *ad annum* 1213. ibi: *Gaufridus Silvanectenſis Epiſcopus ſentiens ſe tam ætate, quàm corpulentiâ ponderoſâ inſufficientem oneri, quod jam per triginta annos portaverat, impetratâ à ſummo Pontifice, ſicut in jure cautum eſt, licentiâ Epiſcopatui renunciavit.* Ex eo notavit Boſquetus *ad Innocent. lib.1. epiſt.1.* ſenes in Epiſcopos eligi non debere, *c. unico, 5. diſt.* pulchrè Sidonius *lib.7. epiſt.9. in concione,* ibi: *Solam clericatus diuturnitatem pro meritis autumant calculandam, ut nos in Antiſtite conſecrando, non utilitatem velint eligere, ſed ætatem.* Igitur ob ſenectutem, quam allegabat Archiepiſcopus, cedendi licentia illi concedi debebat. Augetur ultimò, nam ignorantia, quam Archiepiſcopus fatebatur, non ſolùm ſufficiens erat, ut ejus renunciatio admitteretur, verùm & ob eam repellendus erat à dignitate jam promotus, *c. niſi, hoc tit. c. omnes, 63. diſt. c. congregato 53. de elect. c. fin. de ætat. & qualit.* igitur ſaltem ob hanc inſufficientiæ cauſam, quam Archiepiſcopus patiebatur, ejus renunciatio admittenda erat.

7. Renunciationis etymon, et diffinitio.

Hac difficultate ita fulcitâ non obſtante, vera eſt præſens deciſio, ad cujus expoſitionem ſciendum eſt, renunciationem in utroque jure, & apud bonæ notæ Interpretes accipi aliquando pro referre, ſeu nunciare quid jam contigerit, ut accipitur apud Matthæum *c.2.* ibi: *Ite, & renunciate mihi:* & apud Conſultum *in l.1. ff. ſi menſor falſum modum,* ibi: *Intereſt noſtra, ne fallamur in hujuſmodi renunciatione.* Apud Ciceronem *Philip.8.* ibi: *Cùm Legati renunciarunt, quod certè renunciabant, Antonium non eſſe in veſtra poteſtate.* Unde renunciatores dicuntur, qui revelant Regis ſecreta, *l. ſi quis aliquid, §.1. ff. de pœnis.* Frequentiùs tamen accipitur pro cedere, aut remittere, *l. ſi abſenti, ff. de legationibus,* ibi: *Licet legationem, quam ſuſceperit, non renunciaverit;* & *l. ſi quis in conſcribendo, C. de pact.* pro reſignare accipitur *in l. naturaliter, §. nihil, ff. de acquir. poſſeſſ. l. ſed & ſi quis, §. quæſitum, ff. ſi quis cautionibus:* qua in ſignificatione accipitur in noſtro textu, & aliis congeſtis à Petro Greg. *de beneficiis c.24.* Cabreros de Avendaño *de metu lib.2. c.13.* Olea *de ceſſione jurium, tit.1. q.2.* quibus ſuppoſitis pro renunciationis variis acceptionibus ſciendum eſt, renunciationem eſſe, *Juris proprii ſpontaneam ceſſionem ex certis cauſis, & cum auctoritate ſuperioris factam.* Dixi, *juris proprii;* quia juri alieno nemo renuntiare valet, *l. ſi univerſa, C. de legatis, l. obſervare, ff. de officio Proconſulis, c. dilecto, de præbendis;* niſi fiat procuratorio nomine juſſu domini: non ſolùm enim poteſt quis renunciare proprium beneficium per ſe, verùm & per procuratorem; & ſtatim renunciatio vim & effectum obtinet, etiamſi mandatum revocatum ſit, *Clement. unica, de renunc.* cujus interpretationem latè proſequuntur Dartis *de beneficiis, c.3.* Covarr. *in pract. c.9.* Baſilius *lib.2. de matrim. c.15.* Rufiniacus *lib.3. conſtit. tit.22. c.22.* Petrus Gregorius *de beneficiis c.28.* dixi etiam, *ſpontaneam ceſſionem;* quia renunciatio per vim facta caret effectu, *c. ſciant 12. de elect. in 6. c. Abbas,* cum ſequenti, *de his quæ vi,* ubi latè dicam: Avendaño *lib.2. de metu, c.13.* Tandem dixi, *ex certis cauſis, & cum auctoritate ſuperioris,* ut cognoſcatur, non quamcumque Epiſcopatus, ſeu beneficii valere, ſed eam tantùm, quæ ex juſtis cauſis fit, quas enumerabimus *in cap. niſi, hoc tit.* Dixi etiam, *cum auctoritate ſuperioris,* ut comprehendantur non ſolùm renunciationes Epiſcoporum, ubi Pontificis licentia expectatur, verùm & Parochorum, in quibus auctoritas Epiſcopi deſideratur. Superſunt pro hujus tituli exactiori expoſitione tria examinanda. Primum, per quas perſonas, & apud quas renunciationem fieri oporteat; quam partem examinabimus *in c. admonet, c. quod in dubiis, c. final. hoc tit.* Secundum, quibus ex cauſis renunciatio admittatur, de qua *in c. niſi, hoc tit.* tertium, quænam beneficia renunciari valeant; quod dubium diſcutiemus *in cap. ſanè, cap. veniens, hoc tit.* Sed quia noſtri inſtituti non eſt methodicè materias exponere, ſed ſingulas deciſiones peculiaribus commentariis explicare, prædicta dubia ſuo ordine non proſequimur: facilè tamen qui maluerit præſentis tituli, & aliorum materias methodicè pertractare, aſſequi poterit perlectis, & in unum collatis totius tituli commẽtariis.

8. Ratio decidendi.

Manet ergo ex noſtri textus deciſione, Epiſcopum non poſſe Epiſcopatui renunciare, etiam prætextu ſenectutis, niſi ex licentia R. Pontificis: cujus prohibitionis ratio eſt, nam cùm inter Epiſcopum, & Eccleſiam contrahatur ſpiritualis matrimonii vinculum, *cap. inter,* ubi dixi, *de tranſlat. Epiſcop.* & hujus vinculi diſſolutio R. Pontifici ſit reſervata, ideò abſque ejus licentia non licet Eccleſiam propriam Epiſcopi ſponſam deſerere. Lupus Ferrarienſis *epiſt. 29.* ibi *Quemadmodum carnalem copulam non licet reſolvere, niſi ex cauſa fornicationis; ita ſuſceptam ſemel paſtoralem curam nefas eſt deponere, quamdiu omnium ſaluti conſuli poteſt.* Accedit, nam valet argumentum de militia terreſtri ad cœleſtem, ut in hoc textu docetur. Sed quemadmodum non licet militi militiæ terreſtris deſerere ſtationem propriâ auctoritate, *l.3. §. qui ſtationi, l. non omnes, l. ex cauſa, ff. de re milit. l. 4. Cod. eod. tit.* faciunt textus *in l. Legatus 19. ff. de officio Proconſul. l.2. §. & cùm placuiſſet, de origine juris,* Steubechius *ad Vegetium lib. 2. cap. 5. in fine.* Similiter nec cœleſtis militiæ militi licebit priùs ſolvere militiæ cingulum, quàm cedat illi adverſitas præliorum, ut in præſenti docetur: quod procedit præcipuè tempore perſecutionis, quo non licet ullo modo Eccleſiam deſerere, ut aiebat D. Ambroſius, cùm ex Juſtinæ Imperatricis juſſu de Eccleſia juberetur exire *Hoc ego* (inquiebat ad Quæſtorem) *ſponte non faciam, ne lupis ſepta ovium tradere & prodere videar; hic ſi placet, occide, hoc loco mortem prona ſuſcipiam voluntate.* Refert ipſe S. Doctor *in oratione ad Exentium,* & *epiſt. 37. de Baſilicis,* tradunt Theodoretus *lib.5. cap.13.* Nicephorus Calixtus *lib. 12. hiſtor. cap.5.* & *lib. 9. cap. 20.* quare Liberius Papa *epiſt. 2.* hortatur quoſdam Epiſcopos deſerere volentes Eccleſias, & ad religionem tranſire,

tranſire, ne id faciant. Neque cauſa ſenectutis ſufficiens erat in Archiepiſcopo Lugdunenſi, quoniam plerumque vergente deorſum conditione corporea, fervor ſpiritus in ſublimiora conſcendit, & Eccleſia meliùs per ſenes regitur, quàm per juvenes; quod & agnoverunt Majores, dum Senatores majores ſexaginta annis eligebant. Plutarchus *in vita Lycurgi*, ibi: *Senex ipſe, uti diximus, Lycurgus, primum eos, qui cœptis ſui fuerant participes, deſignavit: deinde in locum demortui ſuffici juſſit eum virtute, qui eſſet præſtantiſſimus judicatus, ſexaginta annis major.* Et certè hæc ætas eſt accommodata iis, qui ſuo conſilio alios regere debent: nam, ut inquit idem Plut. in opuſculo, An ſeni gerenda ſit Reſp. *Ad parendum juvenilis, ad imperandum ſenilis ætas accommodata eſt; ac maximè ſalva eſt civitas, ubi conſilia ſenum, & juvenum arma obtinent. Laudaturque majorem in modum iſtud:*

Primum ætate graves, & forti pectore claros,
Neſtoream ad navim conductos dicere juſſit,
Conſiliumque dare.

Atque ideo optimatum Magiſtratum Spartanæ civitatis Regibus adjunctum Apollo Presbygenas, id eſt magno natu præditos; Lycurgus disertè Gerontes, id eſt ſenes, nominavit. Idem Plutarch. in vita Lycurgi refert Tyrtei carmina, quæ eandem rationem inſinuant:

Conſilii teneant Reges, & juris habenas:
Queis cura eſt Spartæ conſpicienda domus.
Grandævique ſenes, & qui de plebe creati,
Sanctarum legum civibus inſtar erunt.

Saluſt. *in Catil.* ibi: *Delecti, quibus corpus annis infirmum, ingenium ſapientiâ validum eſt.* Huc pertinet pulchrum illud Euripidis:

Dictum eſt vetuſtum, facta juvenum, cæterùm
Magis valent conſilia ſenum.

Cicer. *in Catone*, ibi: *In agris tunc erant Senatores, id eſt ſenes.* Ovidius *in Faſt.*

Nec niſi poſt annos patuit tunc Curia Cecros.

Hinc etiam videmus Virgil. 8. *Æneidos*, juvenibus oppoſuiſſe Senatum, hoc eſt ſenes.

9. Diſſolvitur difficultas.

Nec difficultas ſuprà perpenſa adverſatur; licèt enim dominus cujuſque rei poſſit eam pro libito dimittere, & juri proprio renunciare; hoc tamen non procedit in Prælatis eccleſiaſticis, & aliis officiis publicis; quæ enim publicam cauſam continent, privato arbitrio nec dari, nec cedi poſſunt, *l. 3. §. idem & ſi, l. Paulus 47. ff. de bonis Libertor. l. meminiſſe 10. ff. de officio Proconſulis, l. penult. ff. de officio Præſidis:* unde Legatus Cæſaris, Præſidiſve provinciæ abdicare ſe Magiſtratu prohibetur *in l. penult. ff. de officio Præſidis.* Unde cùm publicè interſit Eccleſiæ, ne ejus miniſtri propriâ auctoritate beneficia eccleſiaſtica cedant, juſtè ſtatutum eſt, ne inconſultis his, quibus competit jus confirmandi eos, Epiſcopatum, ſeu beneficium cedant. Nec augmentum primum refragatur; nam licèt ſenectus, quæ Epiſcopum reddit inhabilem ad exercitium officii ob corporis debilitatem, juſta cauſa ſit cedendi Epiſcopatum, *d. cap. niſi, hoc tit.* ex rationibus ſuprà adductis; tamen cùm ſenectus non ita gravat corporis vires, non præſtat cauſam ceſſioni: unde cum cauſæ cognitione examinabitur, an qui abdicare ſe vult ab officio paſtorali, impar ſit ejus oneri, necne. Quare licèt in hoc textu Archiepiſcopus aſſeruiſſet ſe jam ſenectute oppreſſum eſſe, nihilominus cauſæ cognitio præcedere debebat, ut poſſit eâ à Pontifice approbatâ Epiſcopatui renuntiare. Nec ultimum augmentum obſtat; procedit enim ejus principium cùm vera inſufficientia datur, & adeò magna, ut non poſſit Epiſcopus officii munia obire, aut Eccleſiam regere, quæ in hoc textu non dabatur, licèt humilitatis causâ aſſereret Archiepiſcopus, ſe inſufficientem regimini eſſe.

Ex ſuprà traditis accipit lucem textus *in c. ſcripſit 1. 7. quæſt. 1.* juncta ejus integra, quæ reperitur *lib. 9. epiſt. Gregorii Magni, epiſt. 4.* Agitur in eo textu de Joanne Epiſcopo primæ Juſtinianeæ, quam Eccleſiam Vigilius Papa in Metropolitanam Daciæ, tam Mediterraneæ, quàm Ripenſis erexit, ut refert Juſtinianus *in novella 11. & 131.* ubi notarunt Cujacius & Ritherurſius. Aſſerit ergo Gregorius Magnus, quod ſi Joannes Epiſcopus adeò adverſa valetudine captus eſt, ut Epiſcopali curæ non ſufficiat, diſpenſator, hoc eſt adjutor apponatur, qui curam illius Eccleſiæ habeat: pergit Gregorius *in d. epiſt.* & ait quod ſi ipſe Epiſcopus velit præ moleſtia ſua Epiſcopatui renunciare, renunciatio admittatur, & ſucceſſor ordinetur. Quæ deciſio locum habet, ſecutâ Pontificis licentiâ, ita ut ex juſta cauſa ægritudinis à Pontifice approbata, poſſit Epiſcopus Epiſcopatui renuntiare, juxta ſuprà tradita: quo modo etiam accipiendi ſunt textus *in cap. quamvis 14. cap. fratres 18. 7. q. 1. c. fin. 7. q. 2. cap. 1. hoc tit. in 1. collectione.* 10. Exponitur cap. 9. q. 1.

C A P V T II.

Idem *Abbati* a *Dalonen. & Priori de* b *Artigia.*

CUm inter P. Gaufredi, & quoſdam alios Canonicos S. Luviani ſuper ſpirituali beneficio, ſcilicet c ſtallo in Choro, & loco in Capitulo, in d Curia noſtra quæſtio fuiſſet diutiùs agitata: quia tamen altera pars ſufficienter inſtructa non venerat, negotium non potuit terminari. Ideoque cauſam ipſam veſtro examini committentes, d. v. per A. ſ. m. quat. partes ante veſtram præſentiam convocetis, & rei veritate pleniùs inquiſitâ, ſi præfatum P. Gauf. inveneritis de conſenſu majoris, & ſanioris partis Capituli fuiſſe de ſpirituali e beneficio auctoritate Apoſtolica f inveſtitum, eum beneficium ipſum faciatis ap. rem. pacificè poſſidere; non enim videtur nobis impedimentum afferre etiam juramentum, quod de eodem non petendo ulteriùs proponitur præſtitiſſe, ſi conſenſus majoris, & ſanioris partis Canonicorum Eccleſiæ interceſſit.

N O T Æ.

1. a *DAlonen.*] Ita legitur in prima collectione, ubi *ſub hoc tit. cap. 3.* reperitur noſtra deciſio: ſed legendum eſt, *Dolenſi*, ut habetur in ſexta compilatione. Dolenſe autem monaſterium Ordinis D. Benedicti, celebre eſt in Gallia, in diœceſi Bituricenſi, fundatum ab Ebbone Domino Dolenſi anno 917. ut habetur in chronico Dolenſi, *tom. 1. Biblioth. noviſſimæ*; ſive ab eo reædificatum,

cùm à Samſone Epiſcopo Dolenſi conſtructum eſſet anno 562. ut probat Yepes *tom.1. chron. D. Benedicti, dicto anno 562. cap.1.* Dolenſe monaſterium Sedi Apoſtolicæ immediatè ſubeſt. Gregorius VII. *tom.3. epiſt.10. Dolenſe monaſterium, ſicut novit fraternitas tua, juris ſancti Petri eſſe dignoſcitur, cui ſi aliquod diſcrimen inferatur, ſpeciali ſolicitudine ſuccurrere debemus.* Plura de eo Chopinus *lib.1. ſacræ polit. n.14.* Yepes *ubi ſuprà*, Boſquetus *ad Innocentium lib.1. epiſt.1.* Cironius *in c.5. de conſtit. in 5. collect.* Hujus monaſterii Abbati Giraldo Moral dicto, qui 22. annis illi præfuit, reſcripſit Alexander *in præſenti*, Fratres Sammat. *tom.4. Gallia, fol.341.*

2. b *Artigia.*] Eſt etiam in Gallia in diœceſi Lemovicenſi, non longè à S. Leonardo, Ordo vulgò dictus *de Artitia*, propter locum appellatum Artigia, ut refertur à Guidone *tom.2. Biblioth. noviſſimæ, pag.278.* Hujus Ordinis Priori Joanni Nevitoner dicto miſſa eſt hæc deciſio.

c *Stallo in choro.*] Hæc verba expoſui *in cap. eam te 7. de reſcriptis.*

3. d *Curia.*] Licèt Curia aliquando accipiatur pro villa, ſeu curte, *cap.2. de cenſibus, in 5. collect.* ibi: *Ne de curiis, aut grangiis*; ubi notat Cironius: tamen in utroque jure, & apud probatos Auctores Curia accipitur pro loco ubi cauſæ diſceptantur, & deciduntur, *cap. ſi quis Clericus* 10. 11. *quæſt.1. c. nullus 33. ead. quæſt.* Clementina 1. *de jurejurando*, & aliis congeſtis ab Antonio Auguſtino *in epitom. lib.4. tit.61.* Jureto *in notis ad Ivonem, epiſt.241.* Apud Romanos duæ erant Curiæ, una ubi de ſacris, Deorumque religione agebatur; alia ubi de rebus publicis, ad populumque ſpectantibus tractabatur: utriuſque meminerunt Varro *lib.4. lingua Latina*, Feſtus *lib.3. verbo Curia*, Aulus Gellius *lib.4. noctium, c.7.* Alex. ab Alex. *lib.1. Genialium, cap.16.* & apud eos Curia generaliter pro conſenſu Senatus accipitur, *l.1. C. de Conſulibus, in Theodoſ. l.3. de fide inſtrum. in eod. Cod.* inde curiales dicti, qui in his curiis erant, *l. curialis, Cod. legati, l. ſi quis curialis, Cod. de Epiſcop. & cleric.* plura Uvolfang. Lazius *lib.12. Reip. Romanæ, cap.13.* Paz *in l.7. ſtili.* In jure etiam noſtro patrio ita accipitur curia, *l.27. tit.9. part.2.* Paz *ubi ſuprà.* Alia de curiæ etymologia adducunt Polletus *lib.1. hiſtor. fori Rom. cap.4.* Lexicographi *verbo Curia*, & nos *in cap. cùm non ab homine, de judiciis.*

4. e *Spirituale beneficium.*] Aliud enim eſt beneficium temporale, aliud ſpirituale, *cap. felicis, §. ſi qua verò, de pœnis, lib.6.* Temporale eſt feudum, quod dicitur beneficium, *cap.1.* & paſſim, *quibus modis feudum amittitur.* Eccleſiaſticum dicitur præbenda, Canonicatus, Epiſcopatus, & etiam Pontificatus, *cap.1. de maledicis:* docent Corraſius *de benef. cap.1. tit. ult.* Petrus Gregor. *eod. tract. cap.6.* Lotherius *de re benefic. quæſt.2. num.3.* Cironius *ad titulum de præbendis.* Quare cùm in præſenti ageretur de Canonicatu, illum appellat Alexander III. beneficium ſpirituale, quamvis aliter accipiat hæc verba Hoſtienſis *in præſenti.*

5. f *Inveſtitum.*] Sed quomodo Capitulum poterat inveſtituram dare, & in poſſeſſionem mittere, ſi inſtitutio, inveſtitura, ſeu poſſeſſionis traditio fit per Archidiaconum, cui competit Canonicos in ſedem collocare: *c. ad hæc, c. ſignificaſti* 8. *de officio Archid.* Sed huic difficultati reſpondendum eſt, quod licèt inveſtitura propriè ſignificet ipſam poſſeſſionem realiter traditam, *lib.2. feudorum, tit.2.* Pratejus *verbo Inveſtitura*, Hothomanus *de verbis feudalibus, eod. verbo:* tamen aliquando tantùm ſignificat jus adipiſcendi poſſeſſionem corporalem, *lib.1. feud. tit.3. §. ſi verò, & lib.2. tit.7. §. fin.* notat Cironius *ad tit. de inſtit.* unde qui electus eſt à majori, & ſaniori parte Capituli, quia habet jus, ut ſibi conſtituantur locus in Capitulo, & ſtallus in choro, latè dicitur inveſtitus in noſtro textu, licèt adhuc corporalem poſſeſſionem ab Archidiacono non acceperit.

COMMENTARIUM.

EX hoc textu, tam claſſici, quàm relati à Barboſa *in præſenti*, deducunt, renuntiantem beneficium interpoſito juramento ampliùs illud non 6.
petendi, poſſe, ſi denuo eligatur, illud obtinere. Opponunt tamen ut huic deciſioni contrarium, textum *in c. ſi verò, de jurejurando*, ubi deciditur, jurantem ampliùs non petiturum beneficium, non poſſe illud repetere. Sed ſi textus attentè perpendantur, nullam continent antinomiam; ſiquidem *in d. cap. ſi verò*, agitur de eo, qui neglectâ juramenti religione, volebat beneficium, quod cum juramento renunciavit, repetere; in hoc verò textu agitur de eo, qui denuò electus fuit à Capitulo, abſque ulla repetitione: unde ſalva juramenti religione illud obtinere poterat, cùm etſi beneficium renunciaverit cum juramento, renunciavit jus, quod tunc habebat, non autem futurum, quod non ſperabatur, cùm in renunciatione non veniant, quæ non cogitantur, *l. cùm Aquiliana, ff. de tranſact. l. mater decedens, ff. de inofficioſo teſtam.* Fontanella *de pactis nuptial. tom.1. claſ.4. gloſſa 28. num.40.* Renunciatio eſt ſtrictiſſimi juris, & ſtrictè interpretanda, tam reſpectu rerum, *l. qui cum tutoribus, Cod. de tranſact.* quàm perſonarum, *l. ſi unus, §. antea, ff. de pactis:* Salcedo *de repræſentat. lib.2. cap.16. num.87.* quare renunciatio facta ex una cauſa, non extenditur ad jus competens ex alia, licèt verbis generalibus facta ſit, *l. ſi domus, ff. de ſervit. ruſtic.* Decianus *volum.2. conſilio 169.* plura Avendaño *lib.2. de metu, cap.13.* Unde renunciatio facta in hoc textu cum juramento ampliùs non repetendi beneficium, non extenditur ad ſecundam electionem, cùm jus ex ea proveniens, tanquam non ſperatum, renunciari non poſſit. Licèt enim poſt renunciationem nullum jus retineat renuncians in beneficio, *cap.5. hoc tit.* Carnot. *epiſt.131.* tamen ſi denuò eligatur, admittendus eſt ad poſſeſſionem, *cap. ex inſinuatione 26. de ſimon. cap.2. hoc tit. in 2. collect.* Franc. Florens *ad hunc tit.*]

CAPUT III.

Idem *Epiſcopo* a *Verulano.*

EX tranſmiſſa relatione Abbatis S. Nicolai de *b* Ceperano auribus noſtris eſt intimatum, quod P. Rubeus, dum olim infirmitate laboraret apud monaſterium *c* S. Salvatoris de Teleſia, ſibi petiit habitum *d* monaſticum indulgeri; qui poſtmodùm recuperata

recuperata ſanitate, ad monaſterium illud gratiâ complendi ſuum votum acceſſit,& ibidem moram aliquantulum faciens, ea quæ dictæ Eccleſiæ ſancti Nicolai *e* contulerat, ſibi fecit reſtitui. Nunc autem mutato animo,per te,& per amicos tuos laborat,ut in eadem Eccleſia reſtituatur. Verùm quoniam jamdicta Eccleſia ab eo ſoluta dignoſcitur,ex quo illi ea, quæ ſibi contulerat, ad voluntatem,& petitionem ſuam reſignavit: f.t. mon. atque mand.quat.ſi res ita ſe habet, prædictum Abbatem, & ſocios ejus ad receptionem præfati P. nullâ ratione invitos compellas,nec à Ceperano compelli permittas. Hortari tamen eos, & monere poteris, ſi tanti tibi fuerit, ut illum, non tanquam unum de Eccleſia, ſed quaſi de novo deberet intrare, *f* recipiant.

NOTÆ.

1. a *Verulano.*] Verulana antiqua civitas Italiæ eſt: Frontinus coloniam Romanorum fuiſſe affirmat: ejus libertatem, & antiquitatem miris laudibus extollit Livius *lib.9.* In ea urbe Beatam Mariam filiorum Zebedæi matrem, ſimul ſanctis Blaſio, & Demetrio Evangelium prædicaſſe, ex veteri illius Eccleſiæ menologio referunt Baronius *in martyrolog.die* 8.*Kalendas Auguſti*,Ughellius *tom.*1. *Italiæ ſacræ, in ſerie Epiſcoporum ipſius Eccleſiæ.* Quamprimùm Verulani cives fidem amplexi,& profeſſi fuerunt, Eccleſia Verulana Cathedrâ Epiſcopali fuit decorata, ut refert Ughellius *ubi ſupra.*Inter alios Præſules qui eam rexerunt Eccleſiam,Fromundus,ſeu Froviomundus eam gubernavit ex anno 1160. uſque ad annum 117. vir ſingularis doctrinæ,probitatiſque: ab Alexandro III. qui tunc, ut Friderici tyrannidem compeſceret, Verulæ degebat, conſecratus fuit. Huic ergo tanto viro miſſa eſt præſens epiſtola, ut jam animadverſum invenio ab Ughellio *ubi ſuprà, pag.*194.

2. b *S. Nicolai de Caperano.*] Caperanum habet Eccleſiam Collegiatam, quæ ſubeſt Verulanæ Eccleſiæ: ejus Præſul Abbas appellatur, non quia Eccleſia ſit regularis, ſed quia plerumque Eccleſiæ Collegiatæ reguntur ab Abbate,ut *in cap.fin.de majorit.& obed.*& hanc Eccleſiam S.Nicolai eſſe ſæcularem,teſtatur Chopinus *lib.*1.*ſacræ polit.tit.*1.*n.*17.

c *S. Salvatoris.*] Monaſterium hoc eſt Ordinis D. Benedicti, ut refert Tamburinus *in ſerie Abbatum, verbo Teleſin.*

3. d *Habitum monaſticum.*] Plerumque enim infirmi olim in ultimis conſtituti, aut religionis habitum induebant, aut pœnitentiæ benedictionem efflagitabant, Concilium Tolet.13. *can.*10. Gerundenſe *can.*9. obſervat Gibalinus *de clauſura monaſtica,diſquiſit.*3. *cap.*1. §.7.

4. e *Contulerat.*] Non per oblationem; nam quæ Eccleſiæ, aut monaſterio offeruntur, repeti non poſſunt, *cap.*2.*de conſuet.* cùm autem quis ſe, & ſua monaſterio offerebat,coronam ad modum monachorum in capite ferebat, *cap. finali,de ſucceſſionibus ab inteſt.* ibi: *Cùm Archipresbyter de Alterio ſe, & ſua ad participationem orationum monaſterio de Bruxeria obtuliſſet, de manu cujuſdam fratris ejuſdem cœnobii augmentationem coronæ in ſignum oblationis accepit.* Notat Cironius *ad tit.de donationibus.*

5. f *Recipiant.*] Et tunc habebit locum à die hujus ſecundæ receptionis, non autem priſtinum; quia qui in aliqua communitate privatus fuit loco, ſeu ſede, ſi poſtea denuò eligatur, non recuperat priſtinum locum. Solorzanus *tom.*2. *de jure Ind. lib.* 2. *cap.* 26. *num.* 101. Salgado *de protect.* 4.*part. cap.*1. *num.*178.

COMMENTARIUM.

6. Concluſio probatur. Ex hoc textu ea deducitur aſſertio: *Qui ingreditur Religionem, & beneficio renunciat, licet intra annum probationis egrediatur è monaſterio, non recuperat beneficium.* Hæc aſſertio ſingularis eſt, nec aliquo juris teſtimonio probatur. Eam tamen illuſtrant Petrus Gregor. *de benefic. cap.*25. *num. ult.* Dartis *eod. tract. pag.*107. Flaminius *de reſign. lib.*5. *quæſt.*6. *num.*64. & *lib.*7. *quæſt.*14. *num.*28. Pereyra *in l.ſi curatorem, verbo Improbare,C.de in integr.reſtit.* Rodriguez *tom.*1. *quæſt. Regul. quæſt.*37. *art.*1. Sanchez *de matrim. lib.*9. *diſp.*33.*num.*19. Gonzalez *in regul.*8. *Cancellariæ, gloſſa* 15 *num.*45. Garcia *de beneficiis part.*11. *cap.*9. Barboſa *lib.*3. *de jure eccleſ. cap.*14.*n.*3. Caſtro Palao *tom.*2. *tract.*13.*diſp.*6.§.7. Tamburinus,Lezana,& alii congeſti à Garcia *tom.*1. *polit.regul.tract.*2. *diffic.*6. *dubio* 7. Solorzanus *lib.*2. *de jure Indiar. cap.*27. & *lib.*3.*polit.cap.*29. Azor in *tom. inſtit. lib.*11. *cap.*3.

Sed hæc aſſertio, ſi non everti, labefactari videtur ex ſequentibus juris ratiociniis. Primum naſcitur ex eo, nam ſatis juris certum principium eſt, & in noſtro titulo ſæpiùs commendatum, renunciationem beneficii, cujuſcumque generis ſit, non poſſe fieri niſi de licentia ſuperioris, *cap.*1. *cap.admonet, hoc tit.* ſed in præſenti renunciatio facta fuit abſque ulla ſuperioris licentia: igitur ipſo jure nulla erat. Secundum, non minùs liquet apud juris conditores & Interpretes, pendente anno probationis omnia jura novitii eſſe in ſuſpenſo, nec beneficium ante profeſſionem vacare, *cap. beneficium, de regularibus in* 6. ut illi Religionem deſerenti omnia reſtituantur, ac ſi Religionem non fuiſſet ingreſſus. Trident. *ſeſſ.*25.*de regularib.c.*16. ubi plura Barboſa, Suarez *tom.*3. *de relig.lib.*5.*c.*16.Portel. Villalobos, Peyrinis, & alii congeſti à Garcia *d.*1. *part.difficult.*5.*dub.*8.ergò in hoc textu,qui pendente anno probationis ad ſæculum rediit, debet beneficium ſuum recuperare. Tertium adverſus eam partem noſtri textus,ubi ſupponitur,Canonicum S. Nicolai potuiſſe ad religionem, & monaſterium S. Salvatoris tranſire, ex eo naſcitur; nam pluribus, & expreſſis juris deciſionibus cautum eſt, ne Canonici, aut aliæ eccleſiaſticæ perſonæ poſſint aliquam Religionem ingredi, aut profiteri; *cap. nullus* 1. ibi: *Nullus Abbas, vel monachus,aut Canonicus regularis à propoſito profeſſionis canonicæ revocare, & ad monaſticum habitum ſuſcipere audeat.* Et *cap. mandamus* 2.ibi: *Mandamus & univerſaliter interdicimus, ne quis canonicus regulariter profeſſus,niſi (quod abſit) publicè lapſus fuerit,monachus efficiatur.* 19.*q.*3. Plura tradunt Boſquetus *ad Innocent.lib.*1. *epiſt.*4. Lemaiſtre *de monachis lib.*3.*cap.*9. igitur non rectè in hoc textu ſupponitur,Canonicum regularem S.Nicolai potuiſſe ingredi monaſterium S. Salvatoris. 7. Ratio dubitandi.

8. Ingreſſio religionis quando vacet beneficium. Adhuc tamen defendenda eſt Alexandri III. deciſio,ad cujus explicationem ſciendum eſt, canonicum,ſeu beneficiatum, præbendam,ſeu beneficium habentem, religionem ingreſſum, & ejus regulam expreſsè, vel tacitè profeſſum, beneficio ſæculari tetrò habito privari, *cap.*1.17. *quæſt.*2. *cap. beneficium, de regularib. in* 6. ibi: *Aut conſtet quod vitam voluerit mutare.* Quæ verba de tacita profeſſione ſunt

exaudienda, juxta textum *in cap. conſulti*, *cap. ſtatuimus, de regularibus*, *cap. non ſolum*, *eod. tit. in* 6. antea autem, ſcilicet ante profeſſionem, intra probationis annum beneficium retinet, ut latè probant Molfeſ. *tract.* 6. *ſummæ*, *c.* 12. *num.* 18. immò ſi ad ejus titulum novitius ordinatus eſt, durante anno non poteſt beneficium dimittere, aut reſignare. Trident. *ſeſſ.* 25. *cap.* 16. licèt jure communi olim potuiſſet illud reſignare, *d. cap. beneficium*, Sanchez *lib.* 7. *ſummæ*, *cap.* 4. Barboſa *d. lib.* 3. *cap.* 15. *num.* 109. Dubium tamen apud Interpretes eſt, an poſt Concilii Tridentini conſtitutionem, quâ prohibetur renunciatio bonorum durante anno probationis, niſi intra duos menſes proximos profeſſioni, poſſit novitius in prædicto anno reſignare quodlibet beneficium? Et in hac parte jus antiquum ſervari, & ſic poſſe reſignare quandocumque, tenent Rodriguez *in ſumma*, 2. *part. cap.* 8. *n.* 2. Garcia *de benefic. p.* 11. *cap.* 8. *num.* 12. Caſtro Palao, Villalobos, Machado, & alii congeſti à Barboſa *de poteſt. Epiſcopi allegat.* 99. *num.* 19. Contrarium tamen, videlicet renunciationem beneficii etiam comprehendi in prædicta Concilii diſpoſitione, defendunt Suarez *tom.* 3. *de relig. lib.* 5. *cap.* 16. *num.* 12. Tamburinus, Lezana, & alii, quos laudat, & ſequitur Garcia *d. tom.* 1. *diſficult.* 6. *dubio* 7. Majolus, & Flaminius relati à Valenſi *de beneficiis lib.* 2. *tit.* 25. *n.* 28. in quo Interpretum diſſidio media ſententia amplecti poteſt, quæ diſcrimen conſtituit inter beneficium, ad cujus titulum quis promotus eſt ad ſacros ordines; & inter alia beneficia: aſſerunt enim, beneficium ad cujus titulum novitius promotus eſt, non poſſe renuntiari; alia verò beneficia reſignari valere: latiùs proſequitur Garcia *d.* 1. *part. polit.*

9. RATIO DECIDENDI.

Etiam ſciendum eſt, renunciatione legitimè factâ, & à ſuperiore admiſsâ, beneficium ipſo jure vacare, etiamſi alii collatum non ſit; neque regreſſum ad illud abſque nova inſtitutione permitti, *cap. ſuper, hoc tit. cap. conſtitutis* 45. *de appellat. cap.* 1. *eod. tit. in* 6. *Clement. unica*, *eod. tit.* Garcia *d. p.* 11. *de benef.* Flaminius *de reſign. lib.* 1. *quæſt.* 1. Valenſis *de benef. lib.* 3. *tit.* 13. *per totum*: unde dicitur, beneficium vacare per renunciationem, *cap. ſuſceptum*, *de reſcriptis*, *lib.* 6. quod adeò verum eſt, ut etſi poſt renunciationem, qui renuntiavit, permanſerit in poſſeſſione per triennium, non juvetur beneficio regulæ Cancellariæ *de triennali poſſeſſione*, quia nullum habet titulum. Rebuffus *in praxi*, *tit. de pacificis*, *n.* 285. Unde provenit vera decidendi ratio ad noſtrum textum; ideò enim in ejus ſpecie Canonicus S. Nicolai non poteſt redire ad ſuam præbendam, etſi non elapſo anno probationis habitum dimiſerit, quia cùm beneficium ſemel renunciaſſet, non poteſt illud propria auctoritate repetere, nec mutare voluntatem, *cap. quam periculoſum* 7. *quæſt.* 1. facit regula, *Quod ſemel*, *de reg. juris lib.* 6. nec ſolùm ſi illud renunciaſſet in noſtro textu, ad illud redire non valebat, verùm etſi licentiam tantùm cedendi petiiſſet, renuntiare cogendus erat, nec ad beneficium redire poterat, *cap. quidam*, *hoc tit.* Rectè ergo in hoc textu docetur, Canonicum S. Nicolai non potuiſſe redire ad beneficium, quod jam tempore ingreſſus religionis renunciaverat; ſed quia qui ſemel renunciavit beneficio, ſi denuò eligatur, virtute ſecundæ electionis poteſt iterum admitti, ideò in præſenti docetur, hortandos eſſe & monendos ipſos Canonicos S. Salvatoris, ut ipſum recipiant in Canonicum & fratrem.

10. DISSOLVUNTUR DIFFICULTATES.

Nec difficultates ſuprà expenſæ adverſantur; nam licèt verum ſit, ad renunciationem expreſſam legitimè faciendam conſenſum ſuperioris deſiderari; in hoc tamen textu ſupponitur, Abbatem S. Nicolai renunciationi aſſenſum præſtitiſſe: cùm enim Petrus Canonicus S. Nicolai petiiſſet ab Abbate, & Canonicis, ut bona quæ obtulerat tempore receptionis in Canonicum, ſibi redderent, & Abbas reſtituiſſet, conſtat licentiam cedendi & renunciandi illi conceſſiſſe. Nec ſecunda difficultas adverſatur; nam verum eſt, novitium pendente anno probationis è monaſterio egreſſum, omnia quæ obtinebat tempore ingreſſus, & in ſuſpenſo erant, recuperare, *d. cap. beneficium*, *de regularib. lib.* 6. ſed illud procedit quando beneficium non eſt expreſsè renunciatum, ut in noſtro textu fuit; tunc enim virtute renunciationis expreſſæ privatus fuit beneficio; unde etiamſi religionem deſerat, ad illud redire non valet. Nec tandem tertia difficultas obſtat; nam textus in ea adducti, qui prohibent canonicis regularibus, & aliis perſonis eccleſiaſticis vitam monaſticam profiteri, procedunt illis primis Eccleſiæ temporibus, quibus monachi ut laïci tantùm degebant, nec ſacris ordinibus initiabantur, aut miniſteria eccleſiaſtica tractare valebant, ut per plures annos obſervatum fuiſſe in Eccleſia, traditur *in cap. interdicimus*, *cap. juxta*, & *per totam* 16. *quæſt.* 1. obſervant Lemaiſtre, & Boſquetus *ubi ſuprà*. Sed cùm poſtea illis permitteretur ad ſacros ordines aſcendere, *cap. monachos*, *c. ſi quis*, *cap. monachus*, 16. *quæſt.* 1. clericis ingreſſus etiam in monaſteriis permittebatur. Concilium Toletanum 4. *can.* 49. *Clerici qui monachorum propoſitum appetunt, quia meliorem vitam ſequi cupiunt, liberos ab Epiſcopis in monaſteriis largiri oportet ingreſſus, nec interdici propoſitum eorum, qui ad contemplationis deſiderium tranſire nituntur.* Docet Benedictus Ephtenus *lib.* 4. *diſquiſit. tract.* 2. *diſquiſit.* 4. Unde cùm temporibus noſtri Alexandri Clerici ad monachatum tranſirent, & convolarent; ideò in præſenti ſupponitur Canonicum S. Nicolai potuiſſe ad religionem tranſire.

11. EXPONITUR CAP. 1. 17. Q. 2.

Sed ſuperiori aſſertioni adverſatur textus *in cap. Goldaſtus* 1. 17. *quæſt.* 2. ubi proponitur, Goldaſtum presbyterum infirmitatis paſſione oppreſſum, promiſiſſe ſe monaſticam vitam profeſſurum in quodam monaſterio D. Benedicti; & ut votum faciliùs adimpleret, beneficium quod obtinebat, in manu cujuſdam advocati renunciavit: poſteà cùm pœnituiſſet, voluiſſetque in ſæculo remanere, & beneficium obtinere, conſuluit Alexandrum II. qui reſpondit, ipſum retinere debere beneficium. Ex quo decreto apertè deducitur, clericum adversâ valetudine captum, & beneficium renunciantem, poſſe ad ſæculum redire, & beneficium retinere: igitur ſimiliter in noſtro textu Canonicus S. Nicolai poterat intra annum probationis ad ſæculum redire, & beneficium retinere. Accedit etiam, nam Goldaſtus *in d. cap.* 1. promiſit ingredi religionem, id eſt votum emiſit religionis: igitur cogendus erat votum adimplere, ut de ſimili profeſſione latè probat Sanchez *lib.* 9. *de matrim. diſp.* 33. *num.* 9. tandem ex alio capite Goldaſtus *in d. cap.* 1. privandus erat beneficio; nam ut ibi refertur, illud renunciavit in manibus cujuſdam advocati: ſed qui renunciat beneficium in manibus laïci, privatur ipſo beneficio, *cap. quod in dubiis*, *hoc tit.* igitur Goldaſtus *in d. cap.* 1. privandus erat beneficio jam obtento. Pro hujus textus vera interpretatione dicendùm eſt, Goldaſtum in eo, nec votum ſolenne Religionis emiſiſſe, nec beneficium in manibus Superioris renunciaſſe; unde cùm tantùm ſimplicem promiſſionem feciſſet ingrediendi monaſterium, & ejus prætextu beneficium in manibus advocati renunciaſſet, potuit ex capite pœnitentiæ illud repetere. Nec augmentum difficultatis ſuprà adductum adverſatur; nam advocatus

advocatus, de quo in eo textu agitur, erat defenſor Eccleſiæ, qui frequenter in jure noſtro dicitur Advocatus, *cap. preterea, cap. cum autem, de jurepatron.* unde cùm advocatus in eo textu eſſet perſona eccleſiaſtica, ſed non ſuperior ipſius renunciantis, ideo renunciatio viribus deſtituitur. Alia pro ejus textus interpretatione adducit Feloaga *in cap. 1. de his quæ vi, propè finem.*

12. INTELLIGITUR CAP. VENIENS, DE INSTIT. IN 2. COLLECT. Secundò adverſatur textus *in cap. veniens 5. de inſtit. in 2. collect.* in illis verbis: *Veniens ad Apoſtolicam Sedem, &c.* Et infrà: *Interim autem R. clericus, qui Eccleſiam alieno nomine poſſidebat, furto eſt irretitus, & exinde, quia crimen ei notorium fuit, rebus furtivis in arca ſua repertis, graviter puniri metuens, eo quòd ad Regias aures ſcelus ejus pervenerat, habitum religionis ſumpſit, quem infra annum abjiciens Sedem Apoſtolicam adiit, & ſcriptum Apoſtolici culminis impetravit, in quo continebatur, quod ſi monſtrare poſſet, quod timore mortis clauſtrum intraſſet, à religionis voto abſolveretur à vobis, tacito quod timor ille ex prava conſcientia perpetrati ſceleris proveniebat.* Et infrà: *Diſcretioni veſtræ per A. ſ. mandamus, quatenus cùm exinde requiſiti fueritis, in unum pariter convenientes, utramque partem ante præſentiam veſtram convocetis, & inquiſitâ horum veritate, quæ dicta ſunt, & pleniùs cognitâ, cauſam ipſam ap. rem. ſine canonico terminetis, ita quod ſi vobis conſtiterit, quod crimen notorium fuerit, & timore illo ſæpedictus R. religionem ſuſcepit, & quod idem V. per Archiepiſcopum fuerit canonicè inſtitutus, ei Eccleſiam ap. & oc. ceſſ. faciatis reſtitui, & liberè, pacificèque dimitti, non obſtantibus litteris noſtris, ſi taliter fuerint, prout diximus, impetratæ.* Ex quibus verbis apertè conſtat, ingredientem religionem, eamque deſerentem intra annum probationis, non recuperare beneficium, quod ante ingreſſum obtinebat: ergo & in noſtro textu, licèt expreſsè beneficio non renunciaſſet, ratione tantùm ingreſſus religionis, licèt intra annum exiret è monaſterio, beneficio privandus erat, nec ad illud reſtitui valebat. Pro cujus textus vera interpretatione dicendum eſt, Rodericum in ea ſpecie cogi beneficium dimittere, & in religione manere, quia beneficium non ſolùm vacat per expreſſam profeſſionem emiſſam in monaſterio, verùm & per tacitam, *cap. beneficium, de reg. juris in 6.* olim enim etiam temporibus Alexandri & Innocentii III. non ſolùm expreſsè, verùm & tacitè profeſſio emittebatur, *cap. 2. de teſtam. cap. vidua, de regul.* ubi dicemus. Unde cùm *in d. cap. veniens,* Rodericus tacitam profeſſionem emiſiſſet, quia monaſterium ingreſſus fuit animo manendi ibi perpetuò, immiſcendo ſe actibus profeſſorum, quomodo olim profeſſio tacita inducebatur; ideò non poteſt ad ſæculum redire, nec beneficium recuperare. Ratio autem dubitandi illius textus proveniebat ex eo, quia Rodericus aſſerebat metu coactum religionem ingreſſum fuiſſe, & ſic à vinculo, ſeu nexu profeſſionis eſſe abſolvendum, & ad beneficium admittendum: ſed cùm metus non fuiſſet ab alio illatus, ſed à ſeipſo juſtè incuſſus, exiſtimavit enim ſe furti manifeſti reum eſſe, & per conſequens acriter puniendum, quam pœnam ut effugeret, religionem profeſſus fuit; ideo cùm metus à ſeipſo fuiſſet incuſſus, non ab alio, inde ejus profeſſio valida declaratur, juxta tradita à Baſilio *lib. 4. de matrimonio, cap. 13. per totum,* Sanchez *eod. tract. lib. 8. diſp. 8. num. 8.*

Etiam præſenti aſſertioni opponi poteſt textus *in cap. 2. de reſcriptis,* in illis verbis: *Et quod expreſsè renunciavit.* Cujus veram interpretationem dedi in ejus notis.

CAPUT IV.

Idem *Epiſcopo* a *Tornacenſi.*

ADmonet. *Et infrà:* Univerſis perſonis tui Epiſcopatus ſub diſtrictione prohibens, ne *b* Eccleſias tuæ diœceſis ad ordinationem tuam pertinentes, abſque adſenſu tuo intrare audeant, aut *c* detinere, aut te dimittere inconſulto. Quod ſi quis contra prohibitionem tuam venire præſumpſerit, in eum canonicam exerceas ultionem.

NOTÆ.

1. a *TOrnacenſi.*] Epigraphen hujus textus illuſtravi *in cap. eam te 7. de reſcriptis.*

b *Eccleſias tuæ diœceſis.*] Quas ex jure, quod obtinet in ſuo Epiſcopatu, illi ſubjectas eſſe certum eſt, *cap. omnes Baſilicæ 16. quæſt. 7.* ſive Eccleſiæ ſint regulares, ſive ſeculares, *cap. monaſteria 18. quæſt. 1.* plura adducunt Creſpetius *in ſumma, verbo Baſilica,* Balboa *in cap. 1. de foro compet. quæſt. 1. num. 1.* Savarus *ad Sidonium lib. 4. epiſt. 15.* Germonius *lib. 3. ſacrorum, cap. 4.* Boſquetus *in notis ad Innocentium, lib. 1. epiſt. 7.* Mendoza *lib. 2. pro confirmat. Concilii Illiber. cap. 30.* Bignonius *ad Marculfum cap. 1. pag. 417.* Sed quia Eccleſiæ regulares jam à temporibus Gregorii exemptæ fuerunt à lege diœceſana, ut latè dicemus *in cap. licèt, de officio ordin.* ideò in præſenti Alexander III. abſolutè non agit de omnibus Eccleſiis in Epiſcopatu Tornacenſi conſtructis, ſed tantùm de illis, quæ ad ordinationem ipſius Epiſcopi ſpectant.

c *Detinere.*] Hæc prima pars continet prohibitionem, ne quis Eccleſiam obtineat abſque inſtitutione illius Prælati, ad quem inſtitutio pertinet; quam partem examinavimus *in cap. ex frequentibus, de inſtitutionibus.*

COMMENTARIUM.

EX hoc textu ſequens depromitur concluſio: *Beneficiatus ſine licentia ſui Epiſcopi beneficio renunciare non poteſt.* Probant textus *in cap. 1. 53. diſt. c. 1. & 2. 63. diſt. cap. ſi qui verò, cap. Epiſcopus,* cum ſequentibus, *cap. ſuggeſtum, cap. ſciſcitaris, 7. quæſt. 1. cap. denique 6. quæſt. 3. cap. Abbas 28. quæſt. 2. cap. niſi cùm pridem, cap. ſuper, hoc tit. cap. poſt electionem 7. de conceſſione prabendæ, cap. ex ore 3. de his quæ fiunt à majori, cap. cùm & plantare, §. in Eccleſiis, de privilegiis,* Concilium Lateran. *part. 49. cap. 9.* Lateran. ſub Innocentio III. *cap. 28.* Baſileenſe *ſeſſ. 23.* Moguntinum 4. *cap. 69.* Concilium Salesburgenſe tempore Martini celebratum, *can. 4.* ibi: *Nullus Eccleſiam, vel beneficium Eccleſiaſticum dimittere, vel recipere præſumat ſine ſui ſuperioris auctoritate; quod ſub pœna excommunicationis, vel ſuſpenſionis omnibus firmiter inhibemus.* Alia juris teſtimonia adducunt Creſpetius *in ſumma, verbo Beneficio renuncians;* Antonius Auguſt. *in epit. lib. 15. tit. 5.* Illuſtrant ultra 1. CONCLUSIO REFERTUR, ET PROBATUR.

Ii 4 congeſtos

congeſtos à Barboſa in præſenti, *lib.3. juris eccleſiaſt. cap.15.* Vighellius *in method. juris can. pag.303.* Robertus *lib.3. rerum judic. cap.2.* Petrus Gregorius *de benef. cap.28.* & *lib.1. part. tit.28. cap.8.* Corraſius *de beneficiis cap.8.* Rufin. *lib.3. conſtit. tit.11. cap.14.* Valenzuela *tom.1. conſil.32.* Solorzanus *lib.3. polit. cap.7.* & *lib.4. cap.13.* Spino *in repetit. ad hunc textum,* Rouſſelius *lib.1. cap.4. num.10.* Arellano *lib.1. antinom.7.* Dartis *de beneficiis, cap. de renunciatione,* Valenſis *eod. tract. lib.2. tit.17.* Quintanadueñas *lib.2. de Eccleſiaſt. num.10.*

3. Ratio dubitandi. Sed hæc aſſertio impugnatur ſequentibus difficultatibus. Prima, nam taciti, & expreſſi idem judicium eſt, *l. cum quid, ff. de rebus creditis, l. ult. ff. de legat. 2. l. item quia, ff. de pactis, l. ultim. Cod. qui bonis cedere:* plures congerit Barboſa *axiomat.* 218. ſed beneficiarius poteſt tacitè beneficio renuntiare, aut aliud incompatibile acceptando, *cap. ex parte 8. de clericis non reſid. cap. de multa 28. de præbendis;* aut religionem ingrediendo, *cap. licèt, de regul.* aut matrimonium contrahendo, *cap.1. de clericis conjugatis:* ergo & expreſsè renunciare valet. Secunda ex eo naſcitur: Si beneficium abſque ſuperioris licentia renunciari non poſſet, renunciatio aliter celebrata effectum non obtineret, nec beneficium vacaret per renunciationem; quia actus contra juris diſpoſitionem celebratus nullus eſt, *cap. in nomine, de teſtibus, l. non dubium, C. de legibus:* immò nec nomen actus meretur, *l. ſicut, ff. de operis libertorum, l. ſtatutis, C. de ſententiis ex periculo:* docet, & in hac ſpecie plura in praxi notabilia deducit Valenzuela *d. conſilio 32. per totum:* ſed renunciatio beneficii abſque ſuperioris licentia facta vires obtinet, ita ut per eam beneficium vacaré dicatur, *cap. quod in dubiis, hoc tit.* igitur abſque Epiſcopi licentia beneficiarius beneficio ſuo validè renunciare poteſt. Tertia difficultas inſurgit ex eo, nam Pontificatus beneficium eſt, *cap.2. de maledicis,* ubi omnes claſſici notarunt: ſed R. Pontifex poteſt liberè Pontificatum renunciare, nullâ Concilii generalis, aut alterius expectatâ licentiâ, ut exemplis illuſtrat Hieronymus Gonzalez *ad regul.8. Cancell. gloſſa 5. præmiali, §. 5. num.20.* & expreſsè declaratum fuit *in cap.1. hoc tit. lib.6.* quam conſtitutionem non edidit Bonifacius, quaſi de ſua electione parum ſecurus, ad approbandam Cœleſtini renunciationem, ut Michael Rouſſelius *lib.1. hiſt. juriſd. Pontif. cap.4. n.10.* & alii nonnulli nimis irreverenter erga Pontificem, qui celator jurium Eccleſiæ appellatur à S. Antonino *part.1. cap.8. §.1. pag.10.* voluerunt. Immò Cœleſtinus ipſe cum aſſenſu Cardinalium illam fecit, etſi eam publicaverit Bonifacius, ut referunt Abraham Bzovius, Spondanus, Odoricus Raynaldus *in annal. eccleſiaſt. anno 1294. & 1303.* igitur quia ad renunciandum beneficium non deſideratur ſuperioris licentia.

Quibus difficultatibus minimè obſtantibus vera
4. Renunciatio duplex est. eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, renunciationem dupliciter fieri poſſe, purè videlicet, & conditionaliter: purè abſolutè; conditionaliter in favorem alicujus. Renunciationem puram, & abſolutam dicimus, quæ ex mera liberalitate, & abſque ullo pacto fit in manibus ſuperioris, de qua in hoc textu: conditionalem appellamus, quæ in favorem certæ perſonæ, & ſub aliqua conditione celebratur. De utraque latè egerunt Flaminius Pariſius *de reſignatione, per integrum librum,* Rebuffus *in praxi, tit. de renunciatione,* expreſsè Petrus Gregor. *de beneficiis cap.28.* Garcia *eod. tract. p.11. cap.3.* Valenſis *de beneficiis lib.3. tit.27.* Differt pura à conditionali in eo, quod per puram renunciationem ſtatim ac facta eſt, beneficiarius amittit omne jus, quod habebat, *cap.2. hoc tit. Clement. unica, eod. tit.* etiam poſſeſſionem, tam naturalem, quàm civilem. Flaminius *ubi ſuprà, lib.1. quæſt.3. num.7.* etiamſi renunciatio non ſit admiſſa, *cap. tua nos, de ſimonia, cap. cum pridem, de pactis:* at verò conditionalis non niſi adimpletâ conditione effectum obtinet, quia cùm conditio formam importet, adimpleri debet in ſpecifica forma, *l. Mævius, l. qui hæredi, ff. de condit. & demonſtrat.* plura Bruſelius *de condit. tit. de condit. implement. num.3.* Etiam differunt juxta aliquorum ſententiam in eo, quod renunciatio pura poteſt coram Ordinario fieri, conditionalis verò tantùm coram R. Pontifice: licèt contrarium, videlicet renunciationem, tam puram, quàm conditionalem, coram Ordinario fieri poſſe, ſi perſona in cujus favorem fit, idonea ſit, defendant Soto *lib.9. de juſtitia, quæſt.7. art.2.* Covarruv. *lib.1. variar. cap.5. num.5.* Nicolaus Boerius *de legato quæſt. unica, num.115.* Duarenus *lib.8. de ſacris Eccleſ. cap.2.* alii congeſti à Barboſa *d. cap.15. num.48.* Moventur ſequentibus fundamentis. Primum eſt, quia per renunciationem legitimè factam beneficium abſolutè vacat, *cap.3. hoc tit.* igitur poteſt Epiſcopus illud conferre perſonæ illi, in cujus favorem reſignatum eſt. Secundum, renunciatio, quæ fit ex cauſa permutationis, conditionalis, & expreſſa eſt in favorem tertiæ perſonæ, in eaque adjicitur clauſula illa, *Non aliter, aliàs, nec alio modo.* Clement. unica, *hoc tit.* ſed talis renunciatio validè fit coram Ordinario, *cap. ad quæſtionis, cap. cùm univerſorum, cap. finali, de rerum permut.* docent Covarr. ubi ſuprà, *d. cap.5.* Barboſa *ubi proximè, num.51.* igitur ſimiliter renunciatio conditionalis in manibus Ordinarii fieri valet.

Sed primam ſententiam, videlicet renunciatio- 5. Negativa sententia amplectitur.
nem conditionalem coram Ordinario fieri non poſſe, neque collationem ex ea ſecutam, tanquam ſacris canonibus contrariam, valere defendunt Felinus, Pariſius, Rebuffus, Navarrus, quos laudat, & ſequitur Spino *in noſtra rubrica, num.19.* Bonacina, Caſſadorus, & alii congeſti à Barboſa *ubi ſuprà, num.52.* Valenſis *de beneficiis lib.3. tit.27.* quæ ſententia ex ſequentibus probatur. Primò, nam omnis pactio, vel conventio in beneficiis coram Ordinario, redolet & continet ſimoniam, *cap. quàm Pio 1. quæſt.2. cap. cùm pridem, cap. finali, de pactis, cap. ex parte,* & ibi Gloſſa, *de officio delegati:* ſed renunciatio conditionalis ut beneficium conferatur certæ perſonæ, continet pactionem, cùm duorum in idem placitum conſenſum demonſtret, *l.1. ff. de pactis,* junctis traditis ibi à Cujacio & Fabro, Duareno *lib.2. diſput. cap.8.* Roberto *lib.2. ſentent. cap.19.* Coſtano *qq. juris cap.8.* igitur renunciatio aliter quàm coram R. Pontifice, qui omnem ſimoniæ labem tollere poteſt, fieri non valet. Deinde, nam renunciatio beneficii liberè fieri debet, *cap. dilecto 25.* ibi: *Liberaliter reſignavit; de præbendis, cap. ex parte, de officio deleg.* ſed renunciatio conditionalis libera non eſt; adſtringit enim collatorem ad conferendum beneficium certæ perſonæ, in cujus favorem renunciatum eſt: igitur non poteſt fieri coram Ordinario. Facit pro hac ſententia expreſſa Pii V. conſtitutio, quæ incipit, *Antea Eccleſia,* ubi hujuſmodi reſignationes prohibuit abſolutè: quare hac opinione retentâ non obſtant contrariæ fundamenta. Non primum, nam illud procedit in renunciatione purè, & liberè facta, non verò conditionaliter; nam tunc cùm renuncians beneficium cum clauſula, *non aliter, &c.* intendat tantùm renunciare beneficium caſu, quo illi perſonæ conferatur, beneficium per talem renunciationem non vacat, & ſic conferri non poteſt. Nec etiam adverſatur ſecun-

dum

dum fundamentum; nam permutatio fit inter duos habentes titulum ad beneficium: unde tantùm mutatur locus; quare mirum non eſt, ſi coram Ordinario ex æquitate admittatur. Nec tertium fundamentum adverſatur; nam verum eſt, actionem illam eſſe ſimoniacam, quæ continet certam conventionem, videlicet ut certæ perſonæ conferatur; quæ conventio in noſtro caſu datur, ſiquidem alter renuncians non dimitteret beneficium, niſi ut conferretur certæ perſonæ: unde ratione hujus conventionis renunciatio ſacris canonibus adverſatur.

6. RATIO DECIDENDI. Manet ergo, renunciationem beneficii purè, & liberè fieri debere coram proprio Epiſcopo: conditionalem verò non aliter admitti, quàm factam coram R. Pontifice; & tunc beneficium non vacare per renunciationem, niſi illud conferatur perſonæ in renunciatione deſignatæ; non enim aliter qui renunciat, abdicare intendit jus ſuum, niſi beneficium conferatur illi, in cujus favorem renunciatum eſt: pluribus Rotæ deciſionibus firmat Barboſa *ubi ſuprà*, *n.*74. immò etſi reſignatarius beneficium non aſſequatur, aut quia reſignationis tempore erat excommunicatus, abſens, vel alio modo impeditus; reſignans non amittit jus ſui beneficii: ſimiliter ſi reſignavit ut certa penſio ſibi reſervetur, & non ſit reſervata, non amittit beneficium. Flaminius *de reſignat. lib.*1. *quæſt.*4. Barboſa *d.cap.*15. *num.* 82. qui plura in praxi notabilia exinde deducit: quibus ſuppoſitis noſtræ deciſionis ratio ex eo provenit, nam cùm clericus ad titulum beneficii ordinatus, adſcriptus & mancipatus ſit certæ Eccleſiæ, *cap.* 2. *cap. cum ſecundum, de præb.* in ea debet perpetuò manere, *cap. ſanctorum*, 70. *diſt. cap. clericus*, 21. *quæſt.*1. ſicut apud Romanos glebæ adſcriptus à fundo recedere non valebat, *l. defenſionis, Cod. de jure fiſci, lib.*10. *l. cùm ſatis, C. de agricolis, lib.*11. *l. ſcripturas, C. qui potiores.* Accedit, nam nihil tam naturale eſt, quàm eo genere quidquid diſſolvi, quo colligatum eſt, *regul.*1. *de regul. juris*: ſed ſine inſtitutione & collatione Ordinarii beneficium eccleſiaſticum obtineri non poteſt, *cap.*1. *de reg. jur. in* 6. *cap. ex frequentibus, de inſtit.* igitur nec illud deſerere licet abſque proprii Ordinarii licentia: unde in noſtro textu rectè conjunguntur prohibitio non admittendi beneficium abſque Epiſcopi inſtitutione; & non dimittendi illud abſque ejus licentia. Aliam etiam pro hujus deciſivæ rationis fundamentis adduci poſſunt ex his, quæ diximus *in cap.* 2. *de tranſlat. Epiſcopi.*

7. DISSOLVUNTUR DIFFICULTATES. Nec difficultates ſuprà adductæ obſtant: Non prima, nam inter alias exceptiones, quas patitur axioma illud, *Taciti & expreſſi idem eſt judicium*; præcipua eſt in rebus à jure prohibitis, in quibus tacitum non operatur idem ac expreſſum, ut docent Tuſchus *littera T, concluſ.*7. *num.*39. Barboſa *axiomat.*218. unde licèt expreſſa renunciatio abſque ſuperioris licentia facta prohibita ſit, non ideò renunciatio tacita vetita cenſetur. Cavendum tamen eſt à Petro Gregorio *de beneficiis cap.*28. Rebuffo *in praxi, tit. de tacita renunciat.* qui caſus ſuprà in prima difficultate adductos de renunciatione tacita accipiunt, cùm in illis caſibus beneficium non vacet ob beneficiarii renunciationem, ſed ob privationem à jure in illis inductam, ob quam nullâ intercedente beneficiarii renunciatione, vacatio beneficii inducitur: verus autem caſus tacitæ renunciationis proponitur *in cap. ex ore, de his quæ fiunt à majori parte.* Nec ſecunda difficultas adverſatur, cui ſatisfaciunt Abbas *in d. cap. quod in dubiis*, *n.*8. Baldus *num.*2. Immola *num.*12. Flaminius *lib.*7. *de reſignat. quæſt.*1. Valenſis *d. tit.*17. qui exiſtimant renunciationem ſine licentia ſuperioris factam valere in præjudicium renunciantis, non verò ſuperioris, & ſic in textu *in d. cap. quod in dubiis*, valere renunciationem quoad præjudicium illius, qui renunciavit, non verò Eccleſiæ, ſeu ſuperioris, cujus licentia deſiderabatur. Sed hanc diſtinctionem refellit Luna *lib.*1. *antinom.* 7. & facilè ea convincitur *ex cap. non oportet*, ibi: *Hoc factum prorſus irritum denunciatur*: & *cap. placuit* 7. *quæſt.*1. Rectiùs ergo dicendum eſt, *in d. cap. quod in dubiis*, beneficium renunciatum in manibus laici, non tam virtute renunciationis, quàm in pœnam vacaſſe; quia ex eo, quod in manibus laici renunciavit beneficium, grave crimen commiſit, cùm tot juris canonici ſanctionibus, legibuſque prohibitum ſit, ne liceat beneficia accipere à laicis, aut in eorum manibus renunciare, ut probavimus *in cap. quiſquis* 43. *de elect.* ideò ergo in pœnam illius delicti renuncians privatur ipſo beneficio, ut conſtat ex illis verbis, *beneficio ſpirituali.* Ita illum textum accipiunt, & exponunt Cironius *in hoc tit.* Covarr. *lib.*1. *variar. cap.*5. *num.*6. Luna ubi ſuprà; licèt aliter eum interpretetur Barboſa *d. cap.*15. *juris eccleſ. num.*17. Nec tandem obſtat tertia difficultas; nam R. Pontifex poteſt renunciare Pontificatui propriâ auctoritate, quia ſuperiorem non recognoſcit, *cap. ſi Papa*, 40. *diſt.* Nec tunc obſtat noſter textus, nam diſcrimen eſt aſſignandum inter electionem eccleſiaſticam, quæ confirmatione ſuperioris indiget; & inter illam, quæ confirmatione non eget. Primo caſu renunciatio beneficii debet fieri in manibus ſuperioris, ex ſuprà traditis: ſecundo verò caſu, cùm electio non confirmatur, renunciatio propriâ auctoritate fit; unde cùm R. Pontifex ſtatim ac legitimè à Cardinalibus electus eſt, plenitudinem poteſtatis conſequatur abſque ulla confirmatione, *cap. licèt* 6. *de elect.* ubi dixi, & docent Marchinus *de ordine, part.*2. *cap.*3. Leander *eod. tract. diſp.*2. *quæſt.*3. ideò rectè *in d. cap.*1. *de renunciatione, lib.*6. noviter deciditur R. Pontificem poſſe propria auctoritate cedere. Alia pro ejus textus interpretatione adducunt Barboſa *lib.*1. *juris eccleſ. cap.*2. *num.*211. Bellarminus *de R. Pontifice lib.*2. *cap.*29. Fragoſo *part.* 2. *de regimine, lib.*1. *§.*2. *n.*19. Coſtaldus *de Imperatore, quæſt.* 103. Baſilius *lib.*8. *de matrim. cap.*6. *in fine*, Morla *in Emporio, tit.*1. *quæſt.*4. Similiter etiam poſſe Imperatorem liberè Imperio renunciare abſque Pontificis licentia, docuit Cujac. *lib.*1. *reſp. Papin. in leg.*20. *ff. de offic. Præſid.*]

Primò ſuperiori aſſertioni obſtat textus *in cap. ſignificatum* 11. *de præb.* ubi proponitur, præbendam clerico aſſignatam fuiſſe in certa Eccleſia, eâ conditione, & lege dictâ, ut eam dimittere nequiret abſque conſenſu Capituli: confirmatio hujuſmodi conditionis à Pontifice petita, & impetrata fuit, & deducitur prædictum clericum non poſſe propria auctoritate præbendam dimittere, & in aliam Eccleſiam ſe transferre; quem textum ſic expendo. En textum ubi ob conditionem appoſitam tempore collationis, non poteſt clericus præbendam propria auctoritate dimittere: igitur ſi conditio adjecta non eſſet, poſſet propriâ auctoritate eam dimittere. Huic difficultati reſpondendum eſt, in eo textu conditionem appoſitam non fuiſſe, ut ſine licentia ſuperioris, hoc eſt Epiſcopi, non liceret clerico præbendam dimittere, ſed potiùs, ut ſine licentia Præpoſiti & Capituli non poſſet eam dimittere, quorum licentia jure communi non deſiderabatur: quare ut ſine Capituli auctoritate non poſſet præbendæ renunciare, neceſſaria fuit prædicta pactio. 8. EXPONITUR CAP. SIGNIFICATUM, DE PRÆBEND.

Secundò refragatur textus *in cap. finali de crimine falſi*; ubi cùm quæſtio circa falſitatem litterarum inter duos tractaretur, unus ex illis, qui beneficium 9. INTELLIGITUR

Cap. finale de crimine falsi. ficium obtinebat, probationi falſitatis ſe obtulit; ita ut ſi non probaſſet litteras falſitatis vitium habere, beneficium quod habebat, amitteret. Quæſtionis fuit, utrum potuiſſet prædictus beneficiarius prædictæ privationis pœnæ ſe ſubjicere? Et reſpondit R. Pontifex, quod cùm cuilibet liceat renunciare juri ſuo, prædicta renunciatio vires habeat. Ex quibus ultimis verbis deducitur, cuilibet ſacerdoti licere renunciare proprio beneficio, ex illa generali regula, *Cuicumque renunciare licet juri ſuo*. Pro cujus difficultatis ſolutione ſciendum eſt, Rodericum ſacerdotem in eo textu privari beneficio non ſolùm ob propriam renunciationem privationi beneficii ſe ſupponendo, verùm quia talis renunciatio admiſſa fuit à ſuperiore: quilibet enim in judicio coram ſuo Prælato diſceptato poteſt ſub pœna privationis beneficii ſe obligare, *cap. quotiens* 1. *q.* 7. *cap. eo, de conſecr. diſt.* 2. *cap. cùm dilecti*, §. *fin. de elect.* notant omnes repetentes *in d. cap. finali*. Si autem prædicta renunciatio fiat coram alio judice, quàm Prælato ſuo, non valet, ex ſuprà traditis. Unde cùm *in d. cap. finali*, coram ſuperiore facta fuiſſet, & acceptata, ideò R. P. clericus in ea ſpecie beneficio privatur.

10. Opponitur cap. 2. de reſtit. ſpoliat. Tertiò opponitur ſupradictæ aſſertioni textus *in cap. ſolicita* 2. *de reſtit. ſpol.* ubi proponitur, Honorium beneficio proprio ſpoliatum fuiſſe, & poſt ſpolium beneficio renunciaſſe: conſuluit Epiſcopus Vvigorn. Alexandrum III. utrum prædictus H. eſſet reſtituendus ad beneficium? Et reſpondet R. Pontifex, reſtituendum eſſe, ſi poſt ſpolium renunciavit, non verò ſi ante ſpolium. Ex quo textu deducitur, renunciationem ſine licentia ſuperioris factam, valere; ſiquidem in eo textu nulla mentio fit licentiæ ſuperioris. Difficilis etiam redditur textus ille *ex cap. accepta* 3. *eod. tit.* ubi in eadem ſpecie deciditur, renunciantem reſtituendum non eſſe prætextu ſpolii. Primæ difficultati reſpondendum eſt, in ea ſpecie ſupponendam eſſe licentiam ſuperioris, & cum ejus auctoritate beneficium fuiſſe renunciatum. Pro conciliatione textus *in d. cap.* 2. cum *d. cap.* 3. dicendum eſt, renunciationem factam ab ſpoliato non impedire reſtitutionem ex cauſa ſpolii; nam cùm renunciationis exceptio reſpiciat proprietatis judicium, & ſpoliatus ante omnia ſit reſtituendus, *cap. ex litteris, de reſtit. ſpoliat. l.* 1. §. *qui à me, ff. de vi*, & *in cap. oportet* 1. *cap. prius* 3. *q.* 2. ideò *in d. cap. ſolicitè* 2. quia renunciatio facta fuit poſt ſpolium, non obſtante renunciationis exceptione reſtituitur ſpoliatus: at verò *in d. cap. accepta* 3. renunciatio facta fuit ante ſpolium; unde meritò reſtitutionis remedium denegatur jure directo, contra ſpolii naturam, & favorem, quia beneficiarius, qui anteà renunciaverat, non poteſt probare ſe eſſe ſpoliatum poſſeſſione, quam jam per renunciationem amiſerat. Docent Navarrus *in d. cap. accepta, oppoſit.* 9. Menochius *de recuper. remed.* 15. Valenſis *de beneficiis, d. tit.* 16.

Tandem præſenti aſſertioni adverſatur textus *in cap. ex ore* 3. *de his quæ fiunt à majori parte*, in illis verbis: *Juri ſuo renunciaſſe videtur*. Ubi abſque ulla ſuperioris licentia renunciatio præbendæ facta à Canonico Eccleſiæ Cathedralis vires habet: igitur quia ad renunciationem proprii beneficii non deſideratur ſuperioris auctoritas. Cui difficultati ex ſuprà traditis ſatisfaciendum eſt, diſcrimen videlicet conſtituendo inter renunciationem tacitam, & expreſſam; ad renunciationem enim tacitam non deſideratur ſuperioris licentia, ſecus verò ad expreſſam: unde cùm textus *in d. cap. ex ore*, loquatur de renunciatione tacita, ut agnovit ibi Gloſſa, *verbo Renunciaſſe*; ideò in ea ſpecie non fuit neceſſaria ſuperioris licentia. 11. Intelligitur cap. ex ore 3. de his quæ fiunt à majori.

Etiam ex ſuprà traditis interpretari poſſunt textus *in cap. cùm veniſſet, de conſuet. cap. eo libentiùs, de ſervis non ordin. cap. poſt electionem* 7. *de conceſ. præb. cap. ſi electio* 26. *de elect. lib.* 6.

CAPUT V.

a Clemens III.

Super hoc, quod ſciſcitaris, utrum eccleſiaſtica beneficia repoſcentibus objecta ſpontanea b abjurationis exceptio ſine cauſæ cognitione ſit admittenda; & an actoris, quod ſpontè non renunciavit; an rei de ſpontanea renunciatione teſtes ſint, & probationes admittendæ? Sic experientiæ tuæ reſpondemus, quod hoc nulla ratio veriſimile reddit, ut beneficio quiſquam, etiam multis laboribus & c expenſis acquiſito, à quo ſuſtentari debet, ſine magna cauſa temerè ſua ſponte d renuntiare elegerit: ideoque ſupervacuum eſſe non credimus, cauſam renunciationis, vel reſignationis diligenter inquirere, quam ſi fortè probabilem, id eſt, non vi, non metu, non oppreſſione, non interventu pecuniæ, non promiſſione extortam judex ordinarius, ſeu delegatus invenerit; & maximè ſi non intervenerit juramentum, quod vix fieri de voluntate ſpontanea propria credimus, quia juramentum ſemper ferè à malo eſt, admittere, niſi replicatio canonica fuerit oppoſita, non poſtponat. Porrò licèt negantis factum per rerum naturam nulla ſit e probatio; ejus tamen, qui ſpontaneam renunciationem negat, cùm implicitè, & quodammodo replicando inficietur, ſuper aſſertione ſua probationes credimus admittendas: habita nihilominus ad dignitatem opinione & relatione.

NOTÆ.

1. a *Clemens III.*] Ita etiam legitur in ſecunda collectione, ubi *ſub hoc tit. cap.* 3. reperitur textus hic; nullibi tamen exprimitur, cui Prælato reſcripſerit Pontifex, nec *in cap. ſuper eo, de elect. cap. ſuper eo, de ſimonia, in eadem* 2. *collect.* ubi reperiuntur aliæ partes hujus decretalis.

b *Abjurationis.*] Verbo hoc abjurationis, an ſemper comprehendatur renunciatio juramento firmata, dicemus *in cap. Abbas* 2. *de his quæ vi*, ubi commentarium hujus textus dabimus. 2.

c *Et expenſis.*] In ſtudiis, & aſſecutione beneficii factis; non verò accipienda ſunt hæc verba de aliqua pecuniæ quantitate pro acquirendo beneficio expenſa. 3.

d *Renunciare.*]

4. d *Renunciare.*] Conſonant textus *in cap. 2. de reſtit. ſpol. cap. quia veroſimile, de præſumpt.* & meritò hæc præſumptio à jure inducitur, quia nemo eſt qui facilè res ſuas jactet, *l. cùm de indebito 25. verſ. Sin verò, de probat.* Cironius *ad tit. de procurat.*

e *Nulla ſit probatio.*] *Cap. ad noſtram, de probat.* ubi latè ſententiam hanc examinabimus. 5.

CAPUT VI.

a Cœleſtinus III.

IN præſentia noſtra, &c. *Et infrà:* Licèt igitur judex non ſemper ad unam ſpeciem probationis applicet mentem ſuam, ſed ex confeſſionibus, depoſitionibus, allegationibus, & aliis, quæ in ejus præſentia proponuntur, firmet animi ſui motum; & tanta ſit judicialis auctoritas, ut ſemper *b* præſumi pro ipſo debeat, donec contra ipſum aliquid legitimè comprobetur: quare ſi tu contra prædictum R. coram prædicto *c* Dulmen. & ejus conjudice nihil penitus probaviſſes, ſtandum tamen ſententiæ fuerat, niſi dictus R. eam oſtenderet irritandam. Quia tamen præter iſta conſtitit de ipſius renunciatione ſpontanea per quaſdam Epiſcoporum litteras, & confeſſionem ipſius, nos de conſilio f. n. ei ſuper eadem Abbatia ſilentium duximus imponendum.

NOTÆ.

1. a *COeleſtinus III.*] Similiter non liquet, nec ex hac, nec ex ſecunda collectione, ubi *ſub hoc tit. cap. ult.* reperitur hæc deciſio, cui miſſa ſit: tantùm conſtat, eſſe Cœleſtini III. ſeu Clementis III. ut *in d. cap. finali* emendatur: & licèt ſit ejuſdem Clementis epiſtola relata *in cap. in præſentia, de ſponſalibus*; tamen illa miſſa eſt Cæſarauguſtano Epiſcopo: & in hoc caſu diſceptatur caſus, qui contigit in Dulmenſi diœceſi; unde non poteſt præſens deciſio ſuppleri *ex d. cap. in præſentia.*

2. b *Præſumi debeat.*] Res enim judicata pro veritate habetur, *cap. cùm inter 13. de re judicata, l. ingenuum 25. ff. de ſtatu hominum, l. res judicata 207. ff. de reg. juris*; plura Maranta *in ſpeculo, 6. part. tit. de ſentent. n. 119.* Parladorius *lib. 2. rerum quotid. cap. ult.* plures referunt Pichard. *in §. 1. de offic. judicis, & in manuduct. 2. p. §. 1.* Valentia *tom. 2. illuſtrium, tract. 2. cap. 8. n. 1.* Unde contra hanc juris præſumptionem non admittitur probatio in contrarium: plures, & plura Menochius *de præſumpt. lib. 1. præſumpt. 61. n. 4. & lib. 4. præſumpt. 67. num. 47.* noſter Amaya *in apolog. pro ſtatuto noſtri celebris Collegii, num. 44.* & nos latè tractabimus *in d. cap. ad noſtram,* ubi exponemus textus *in l. penult. ff. de his qui ſunt ſui, l. Julianus 60. ff. de condict. indebiti, l. 3. §. idem 3. ff. de rebus eorum, l. ſi patronus 12. §. ſi quis, ff. de bonis libert.*

c *Dulmenſi.*] De quo Epiſcopatu egi *in cap. cauſam, de judiciis.*

CAPUT VII.

a Cœleſtinus III.

SAnè dilecto filio noſtro I. Presbytero Cardin. tunc Ap. Sed. Legato nos meminimus injunxiſſe, ut H. Subdiaconum Canonicum in Pictavien. Eccleſia inſtituere procuraret: qui mandatis noſtris obtemperans, ibidem inſtituit in Canonicum Subdiaconum memoratum. Verùm vos nec nobis, nec ipſi Cardinali reverentiam exhibentes, quod litteris ſuis de jamdicto H. idem Cardin. injunxit vobis, adimplere minimè curaviſtis, nec etiam curationem ipſius in aliquo obſervare. Poſtmodùm idem H. quorundam veſtrûm ductus conſilio, litteras ſuas vobis reddens, veſtræ miſericordiæ ſe ſubjecit: qui cùm crederet apud vos miſericordiam impetraſſe, vobis ſatisfaciens in hac parte, inde damnum cogitur ſuſtinere, unde gratiam & præmium meruit reportare. Nolentes igitur, quod de ſæpedicto H. tam à prædeceſſoribus noſtris, quàm à nobis inchoatum eſt, aliquatenus relinquere imperfectum, mandamus, &c. Quia verò unde miſericordiam debuit impetrare, inde cogitur diſpendium ſuſtinere: mandamus quatenus (hoc non obſtante) ipſum in fratrem & Canonicum *b* admittatis.

NOTÆ.

1. a *COeleſtinus III.*] Ita etiam legitur *in cap. 1. de majorit. & obed. in 2. collect.* & licèt nec ibi, nec in præſenti referatur, cui miſſa ſit hæc deciſio, tamen facilè credi poteſt, miſſam eſſe Capitulo Pictavienſi, ut ex textus littera colligitur.

2. b *Admittatis.*] Licèt inter modos, quibus reſcripta finiuntur, ille præcipuus enumeretur, qui per renunciationem eorum tacitè, & expreſsè factam contingit, *cap. ad audientiam 31. de reſcriptis,* ubi Petrus Gregorius, *& lib. 1. de reſcriptis, cap. 8.* tamen in hoc textu renunciatio gratiæ facta non fuit animo deſerendi ipſam præbendam, quam jam habebat, nec etiam privandi ſe gratiâ reſcripti, ſed potiùs ut conſequeretur gratiam ipſius Capituli: unde licèt ob renunciationem litterarum regulariter privetur quis earum commodo, tamen in præſenti non amittit jus, quod habebat ad beneficium.

CAPUT

Digitized by Google

CAPUT VIII.

Innocentius III. a *Nidroſien. Archiepiſcopo.*

Quod in dubiis noſtro poſtulas certificari reſcripto, ut juxta illud tuæ diſcretionis arbitrium modereris, fraternitatem tuam dignis in Domino laudibus commendamus. Sanè conſuluit nos tua fraternitas, utrum altare, in quo excommunicatus divina celebrare præſumpſit, reconſecrari debeat, & an ſit communicandum excommunicato, qui quod ſtaret mandato Eccleſiæ, juratoriam præſtitit cautionem, ſed nondum abſolutionis beneficium eſt adeptus. Et ſi excommunicato communicare aliquis, & qui etiam tenentur? Quæſivit etiam, quæ pœna his fuerit injungenda, qui excommunicatis volentes communicant, vel inviti? & quid de Presbyteris ſit agendum, qui gubernant naves ad pugnam & pugnant; & his, qui alios incitant, ſed non pugnant. Ad hæc autem fraternitati tuæ taliter reſpondemus, quod nec altare, in qub excommunicatus celebrat (niſi aliud interveniat) conſecrari; nec excommunicato, licèt quod ſtet mandato Eccleſiæ, juramento firmarit, communicari debet, donec fuerit per Eccleſiam abſolutus, alioquin poſt juramentum non eſſet abſolutio neceſſaria. Utrum autem ſi abſolutionis beneficium non contemptus religionis, ſed articulus neceſſitatis excluſerit, tali vel ſaltem in morte communicare ſit licitum, quia minimè per tuas litteras requiſiſti, ad præſens non duximus reſpondendum. Nullus autem omninò nominatim excommunicato ſcienter communicare tenetur, niſi quædam perſonæ, quæ per illud Gregorii Papæ capitulum, *Quoniam multos*, ſpecialiter excuſantur. Illi qui nominatim excommunicatis præſumptuosè participant, præter perſonas dicto canone denotatas, niſi ab eorum participatione commoniti fortè deſtiterint, excommunicationis ſunt vinculo innodandi: ſecus autem ſi ei communicant ſcienter, qui cum participibus ſuis eſt vinculo excommunicationis innodatus; tunc enim & ipſi ſententiam excommunicationis incurrunt. Quia verò tam ſacerdotes, qui gubernant naves ad pugnam, quàm qui perſonaliter exercent pugnæ conflictum, & hi, qui alios incitant ad pugnandum, omnes quidem enormiter peccant, de rigore canonum credimus deponendos. Hi præterea, qui beneficium eccleſiaſticum ſibi collatum *b* ſpontè in manum laïcam reſignantes, illud denuò à *c* laïco ſuſceperunt, eodem ſunt beneficio *d* ſpoliandi, licèt reſignatio talium facta laïco nullam obtineat firmitatem. Altare verò, in quo tabula, cui conſecrationis benedictio Pontificali miniſterio adhibetur, mota fuerit, vel enormiter fracta, debet non immeritò conſecrari. Nec negamus, quin oleum non conſecratum conſecrato poſſit oleo commiſceri. Clerici autem qui excommunicati, vel ab excommunicatis ſcienter ad Ordines ſunt promoti, debent ab ordine ſic ſuſcepto deponi. Datum apud civitatem Caſtellam. vi. Idus Octobris.

NOTÆ.

1. a *Nidroſienſi.*] Ita legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.*1. & in ipſo codice epiſtolarum Innocentii Coloniæ edito, *fol.*190. ex quo integram epiſtolam reſtituo, quæ in partes diviſa extat *in cap. quod in dubiis, de conſecr. Eccleſ. cap. quod in dubiis, de pœnis, cap. quod in dubiis, de ſentent. excom.* Nidroſienſis Archiepiſcopalis Eccleſia eſt in Regno Norvegiæ, in Europa Septemtrionali: ejus mentio fit *in cap. ſacris, de his quæ vi, in cap. ſacris, de ſepulturis, cap. ſacris, de ſentent. excom.* & apud Innocentium III. *lib.*2. *epiſt.*73.

b *Spontè.*] Aliàs ſi vi, aut metu renunciatio facta eſſet, non privaretur beneficio renuncians, *cap. Abbas*, ubi latè dicemus, *de his quæ vi.*

c *A laico.*] Quod ſub graviſſimis pœnis jam à primis Eccleſiæ temporibus prohibitum fuiſſe, latè probavi *in cap. quiſquis* 43. *de electione.*

2. d *Spoliandi.*] Non quia renunciatio abſque ſuperioris licentia facta vires obtineret, ſed in pœnam renunciationis in manibus laici factæ, ut expoſui *in cap. admonet, hoc tit.* Certum eſt autem, clericum beneficio renunciantem in manu laici, illud non amittere, juxta tradita *in cap. Admonet, hoc titulo.* Nam ſicut in adeptione beneficil, ultra laici patroni conſenſum deſideramus inſtitutionem Epiſcopi, ut probavimus *in cap.*9. *de jurepatron.* ita in ceſſione deſideratur ſuperioris, hoc eſt Epiſcopi inſtituentis authoritas. Nec ſufficit patroni licentia; immò clericus in manu ejus beneficio renuncians, nihil agit, ut illud amittat, ſicut aliàs *nihil agere* ſignificat *in* §. *finitur, de uſufructu*, & apud Ulpianum *tit.* 1. docuerunt Franc. Florens, & Alteſſerra *ad hunc textum*, Joan. Coſta *ad hunc tit.* Nec contrarium deciditur in præſenti textu; nam in ejus ſpecie clericus, qui renunciavit beneficium in manu laici, illo privatur, non quia renunciavit, ſed quia auſus fuit iterum illud accipere de ipſius laici manu, contra ſacros canones, quos retuli *in cap. quiſquis, de elect.* Nec etiam contrarium docetur *in cap. Geſtaldus* 18. *quæſt.*2. Nam in ejus caſu renunciatio non fuit facta in manu Patroni laici, ſed coram advocato, ſeu defenſore Eccleſiæ, qui pro laico non habetur, ut conſtat *ex cap. Salvator* 1. *quæſt.*3. *cap. Præterea, cap. Cùm autem, de jurepatron.* ubi de ejus officio agemus.

CAPVT IX.

Idem a *Eboracenſi Archiepiſcopo.*

AD ſupplicationem inſtantem ven. f. n. Archiepiſcopi *b* Raguſinen. eum à cura, & ſollicitudine, quâ tenebatur, Eccleſiæ Raguſinen. duximus abſolvendum, eo videlicet, quòd ibi non poterat ſecurè *c* morari; & ſi acceſſum haberet ad illam, mortis ſibi periculum imminebat. *Et infrà*: Ne verò idem Archiepiſcopus in vituperium miniſterii noſtri defectum in rebus temporalibus patiatur, f. t. mon. attentiùs, ac per A. ſ. m. quat. beneficium quod de munificentia, & *d* liberalitate chariſſimi in Chriſto fil. n. *e* I. Regis Anglorum Illuſt. ac conceſſione tua in Epiſcopatu *f* Karleoli, & Eccleſia de Malebor eſt illi collatum, ad *g* ſuſtentationem conſerves ipſius. Nos etenim de Sedis Ap. benignitate conceſſimus, ut in Epiſcopatu abſque *h* uſu pallii officium Epiſcopale valeat exercere; tibi tanquam Metropolitano reverentiam, & obedientiam impenſurus.

NOTÆ.

1. a *EBoracenſi.*] De hac Eccleſia Archiepiſcopali egi *in cap. inter cætera, de reſcriptis.*

2. b *Raguſinen.*] Archiepiſcopatus Raguſinenſis ſex habet Eccleſias ſuffraganeas in fine Apuliæ, ut refert Barboſa *in ſerie Epiſcopatuum, part. 1. de poteſt. Epiſcopi.*

3. c *Securè morari.*] Aut propter aëris intemperiem, aut ob perſecutionem plebis, ut *in c. quorundam, 74. diſt. cap. bonæ, de elect.* quæ ſunt juſtæ cauſæ renunciationis, *cap. niſi, hoc tit.*

4. d *Liberalitate.*] In Regno enim Angliæ, ex jure regaliæ ad Regem ſpectat electio in præbendis, & beneficiis eccleſiaſticis, *cap. cùm inter, de conſuet.* probat Boëtius Epon. *tom. 1. qq. tit. de regalibus, num.* 10.

5. e *I.*] Joannis videlicet, qui fuit frater Richardi, & filius Henrici II. Sceptrum Anglicanum tenuit ex anno 1199. uſque ad annum 1216. Eum nemo ex catholicis Scriptoribus laudat, propterea quòd noſtro Innocentio III. in electione Archiepiſcopi Cantuarienſis maximè reſtiterit: de eo, & ejus tempore geſtis, agit Richardus Smitheus *in floribus Angliæ, cap. 7. ſect. 1. folio* 270.

f *Karleoli.*] Karleona inter Metropoles à peritioribus rerum Britannicarum Scriptoribus enumeratur. Beda *lib. 2. hiſtoriæ Angliæ, cap. 2.* Carolus à S. Paulo *in Geographia ſacra, pag.* 163. Poſteà ut ſuffraganea Eboracenſi Eccleſiæ paruit. In eadem Metropoli eſt Eccleſia de Mailros, quo modo legendum eſt in præſenti, non *Malebor*, ut conſtat ex D. Bernardo *in vita Malachiæ, cap.* 10. Ejus mentio fit *in cap. cùm veniſſent, de inſtit.* apud Hoveden. *in Henrico primo.* Eccleſia verò, quæ in præſenti vocatur *de Malebor*, ſita eſt in diœceſi Eboracenſi, & vocatur Mailros, ut conſtat ex D. Bernardo *in vita Malac. cap.* 10. & Beda *lib. 3. hiſt. c.* 26. ibi: *Porrò fratribus, qui in Lindisfarneſi Eccleſia, Scotis abeuntibus, remanere maluerunt, Præpoſitus eſt Abbatis jure vir reverendiſſimus, ac manſuetiſſimus Eata, qui erat Abbas in Monaſterio, quod vocatur Mailros.* Et idem *lib. 4. cap. 27. Intravit autem primo Monaſterium Mailros, quod in ripa Turdi fluminis poſitum, tunc Abbas Eata, vir omnium manſuetiſſimus regebat.* 6.

g *Suſtentationem.*] Et ſic in hoc caſu dantur duo Epiſcopi in una Eccleſia. Alios caſus huic ſimiles enumerabimus *in cap. quoniam 14. de offic. ord.* 7.

h *Uſu pallii.*] Hæc verba expoſuimus *in cap. ad honorem, de auctorit. & uſu pallii.* 8.

CAPVT X.

Idem *Archiep.* a *Calaritano.*

NIſi cùm pridem in officio paſtorali ad divinum ſervitium acceſſiſti, præparaſſe te ad tentationes animum crederemus, ac prævidiſſe prudenter, nequaquam in humana fragilitate conſentire, varios anguſtiarum languores, quos in ipſo ſciebas officio perpeſſurum, non poſſe abſque magno Dei adjutorio ſuſtinere, formidaremus utique, ne parvulos tuos poſtmodùm ad petram allidere neglexiſſes, eoſque tantùm in te permiſeris invaleſcere, ut ipſorum ſuggerentium tibi ſuſcepti miniſterii ceſſionem inſtantiæ vix jam valeas repugnare. Verùm quoniam, ſicut credimus, cùm te ſcires contra ſpirituales nequitias pugnaturum, armaturam Dei, quâ poſſes ſtare contra inſidias tentatoris, ab Apoſtolo monitus induiſti, & inexpertus non ignoraſti ſollicitudinis anguſtias paſtoralis, quas forſitan expertus abhorres: neſcimus, cur tam inſtanter ſuſceptum velis regimen inutiliter derelinquere, quod ſuſceptum utiliter non deberes uſquequaque irritare. Si enim in hujuſmodi ceſſione frugem tibi melioris vitæ promittis, ſcire te debes non eſſe ſanctificato in utero ſanctiorem; & ideò non oportet te prædicationis deſerere miniſterium, cùm ille, cujus fieri bajulus recuſabat, tandem prædicando receperit verbum Dei. Quod ſi forſan humilitatis

Digitized by

cauſâ de culmine quæris Pontificali deſcendere, ac contra ſuperni nutus arbitrium, datum tibi per illud in terris deſerere Præſulatum; eo ipſo videris humilitatis erigere malè verticem, quo te nimis in reſignandi propoſito exhibes pertinacem; quia tunc in te veram humilitatem cuſtodies, cùm per eam locum ſublimem fugies, & per obedientiam non dimittes. Intueri te itaque, v. f. n. in Chriſto, volumus quod hæc ſunt illa, per quæ cedendi Epiſcopus officio paſtorali licentiam poſtulare poteſt: conſcientia criminum, debilitas corporis, defectus ſcientiæ, malitia plebis, irregularitaſque perſonæ. Sed in his omnibus eſt adhibenda diſcretio, & obſervanda cautela. Propter conſcientiam enim criminis cedendi paſtorali officio poteſt licentia poſtulari, & forſitan non cujuſlibet, ſed dumtaxat illius, propter quod ipſius officii executio poſt peractam etiam pœnitentiam impeditur. Cùm enim quacumque hora peccator converſus fuerit, omnium iniquitatum ſuarum non recordari ſe Dominus fateatur; & neminem eſſe ſine peccato, ſacra Scriptura teſtetur; apparet quod non pro cujuſlibet criminis conſcientia quemquam cedere oporteat officio paſtorali. Cùm, ſi omnes quos arguit conſcientia cujuſlibet culpæ, cederent, pauci, vel nulli forſitan in illo miniſterio remanerent. In multis enim offendimus omnes; & ſi dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt: quia miſericordia illum excuſat, qui miſerabiliter ſe accuſat. Debilitas verò corporis cauſa eſt, propter quam petere poteſt aliquis ab honore ſolicitudinis paſtoralis abſolvi, quæ videlicet vel ex infirmitate, vel ex ſenectute procedit; nec tamen omnes, ſed illa ſollummodo, per quam impotens redditur ad exequendum officium paſtorale. Nam ſi pro qualibet corporali debilitate ſuſceptæ ſervitutis officium poſſet deſeri, fruſtra ſe fateretur Apoſtolus in ſuis infirmitatibus gloriari. Et ſenectute gravatus, à cura ſe non debet quiſpiam omninò paſtoralis regiminis excuſare: cùm interdum non plus hortetur ſenilis debilitas eum cedere, quàm moralis maturitas, quæ in ſenibus eſſe ſolet, ipſum in ſuo ſuadet officio permanere. Pro talibus enim de ſe dicit Apoſtolus: Cùm infirmor, tunc fortior ſum; quia nonnunquam infirmitas corporis fortitudinem cordis augmentat. Pro defectu quoque ſcientiæ plerumque poteſt quis paſtoralis officii petere ceſſionem; quia cùm ipſa circa ſpiritualium adminiſtrationem ſit potiſſimùm neceſſaria, & circa curam temporalium opportuna; Præſul qui commiſſam ſibi debet Eccleſiam regere, in utriſque ſalubriùs ejus regimini abrenuntiat, ſi ſcientiam, in qua ipſam regat, ignorat. Quoniam, cùm ſubjectos docere habeat, quid facere debeant, quid cavere: nec benè docebit eos, quod neſcierit ipſe, fugere; nec illud, quod ignoraverit, exercere. Tu enim, inquit Dominus, ſcientiam repuliſti; & ego te repellam, ne ſacerdotio fungaris mihi. Quanquam etſi deſideranda ſit eminens ſcientia in Paſtore, in eo tamen ſit competens toleranda; quia ſecundùm Apoſtolum ſcientia inflat, charitas autem ædificat; & ideò imperfectum ſcientiæ ſupplere poteſt perfectio charitatis. Propter malitiam quoque plebis cogitur interdum Prælatus ab ipſius regimine declinare, & quando plebs adeò duræ cervicis exiſtit, & in rebellione ſua ita pertinax invenitur, ut proficere nequeat apud ipſam, ſed propter ejus duritiam, quo magis ſatagit, eo magis juſto judicio deficere permittitur, dicente Domino per Prophetam: Linguam tuam adhærere faciam palato tuo, quia domus exaſperans eſt. Et Apoſtoli dixiſſe leguntur Judæis: Ecce convertimur ad Gentes, quia vos feciſtis indignos. Non tamen pro qualibet culpa Paſtor debet deſerere gregem ſuum, ne fortè mercenario comparetur, qui vidit lupum venientem, & fugit: ſed de ſuperioris licentia tunc demùm poteſt non tam timidè fugere, quàm providè declinare, cùm oves convertuntur in lupos, & qui debuerant humiliter obedire, jam irrevocabiliter contradicunt. Cùm etſi tales ſint graviter pro crimine puniendi, ſunt tamen pro tempore utiliter tolerandi, quia ſanguinem elicit, qui nimis emungit. Et pro gravi quoque ſcandalo evitando, cùm aliter ſedari non poteſt, licet Epiſcopo petere ceſſionem, ne plus temporalem honorem, quàm æternam videatur affectare ſalutem, memor illius quod dicit Apoſtolus: Si eſca ſcandalizaverit fratrem tuum, non manducabo carnem in æternum, ne fratrem tuum ſcandalizem. Sed inter ſcandalum, & ſcandalum eſt ſubtiliter diſtinguendum, ſicut Dominus ipſe diſtinguit: cui cùm dixiſſent Apoſtoli: Scis quia Phariſæi audito hoc verbo ſcandalizantur, reſpondit: Sinite, cæci ſunt, & duces cæcorum. Alibi verò dicit: Qui ſcandalizaverit unum de puſillis iſtis, qui in me credunt, expedit ei, ut ſuſpendatur mola aſinaria in collo ejus, & demergatur in profundum: nam etſi neceſſe fuerit, ut ſcandala veniant, væ tamen homini illi, per quem ſcandalum venit. Perſonæ verò irregularitas, ut ſi fortè ſit bigamus, viduæque maritus,

eſt

eſt cauſa, propter quam licentiam petere poteſt aliquis reſignandi Pontificis dignitatem, Apoſtolo atteſtante, qui dicit: Oportet Epiſcopum eſſe unius uxoris virum. Non tamen propter quamlibet irregularitatem perſonæ deberei, qui regulariter miniſtravit, cedendi licentia indulgeri, utpotè ſi de legitimo matrimonio non ſit natus; quia licèt irregularitatem hujuſmodi non poterit ſubticere, ſi tamen & culpa latet, & cauſa, cum eo, qui laudabiliter ſuum implevit officium, injunctâ ſibi pœnitentiâ competenti, poteſt non minùs utiliter, quàm miſericorditer diſpenſari. Ego ſum, inquit, Deus zelotes, viſitans peccata patrum in filios uſque in tertiam & quartam generationem, in iis, qui oderunt me, id eſt, in illis, qui contra me paternum odium imitantur. Unde patet, quod illis, qui paterna vitia non ſequuntur, propriæ poſſunt in talibus ſuffragari virtutes, illo diſcretionis adhibito moderamine, ut inter nothos, manceres, naturales, & ſpurios diſtinguatur. Cùm autem vitia plerumque ſe virtutes eſſe mentiantur, ſubtiliter advertere te oportet, utrum reſignandi propoſitum, quod tam ferventer geſtas in pectore, dignum ſit Dei odio, vel amore. Si enim propter cauſam aliquam præmiſſarum cedere poſtulares, tam ſuper cauſa, quàm ſuper ejus affectu pariter doleremus; ſed ne providæ pietatis amictu ad reſignandum deteſtabiliùs impietas te impellat, conſiderare te volumus, & alias eſſe cauſas, per quas malè quis petit, & pejùs appetit officium hujuſmodi reſignare. Si enim ex puſillanimitate, fortaſſis ut laborem deponat, vel perſecutionem effugiat; aut ex vanitate, quod abſit, ut pleniùs vacet otiis, ſeu liberiùs indulgeat voluptatibus, curam vult aliquis deſerere paſtoralem, ab ea non meretur abſolvi; quanvis per hujuſmodi vanitatem, tanquam qui mortaliter peccat, ea ſe reddat indignum: ſed ſatagere debet ut vanitate depoſitâ ſatisfaciat de peccato. Aliam verò cedendi cauſam omninò credimus deteſtandam, ſi quis aut à Pontificali velit deſcendere dignitate, ut gloriam captet humanam, tanquam eligat abjectus eſſe in domo Domini, magis quàm habitare in tabernaculis peccatorum; vel ut mundanum non amittat favorem, quem per hypocriſim acquiſivit; ſive quòd ejus ſimulatio revelari jam incipit, ſive quòd fervor ipſius ex qualibet cauſa tepeſcit, nec vult videri quod malus fuerit, aut quod fiat: & ideò ſub religionis prætextu ſuam vult contegere pravitatem, ut quaſi deſerens Martham, amplexetur Mariam, & Liæ faſtidiens lippitudinem, Rachelis pulchritudinem concupiſcat. Quid autem ſi propterea velit cedere, quòd tempore proſperitatis, arridente fortuna viſus eſt laudabiliter miniſtrare, quoniam omnia ſibi proſperè ſuccedebant; ſed adverſitatis tempore imminente veretur, ne ſi quolibet caſu ſiniſtra contingant, illius negligentiæ imputentur. Planè ſi propter hoc petit cedere, nautæ ſe poterat improvido comparare, qui cùm mari ſub tranquillitate jacente cum multo labore navis exercuerit gubernaculum, ipſam tempore neceſſitatis deſerit, & devenire patitur in profundum. Illam quoque cedendi cauſam penitus deteſtamur, ſi fortè cedere velit Epiſcopus, ut alter ſibi ſuccedat, vel obtentu pretii, vel affectu carnali, vel ut cùm pejor ſibi ſucceſſerit, ipſe vèlut optimus extollatur. Illud autem quaſi nefas reſpuimus, & damnamus, quod Epiſcopus propter occupationes mundanas, & ſolicitudines ſæculares non valeat ſine crimine Pontificale officium exercere; cùm multos ſanctos Eccleſia veneretur, qui ſpiritualia ſimul, & temporalia miniſtrarunt. Verumtamen læva debet eſſe ſub capite, & dextera in amplexu. Sed illud te volumus advertere diligenter, ne fortè per hoc tuæ depoſitionis propoſitum effici velis ex illis, de quibus dicitur per Prophetam: Filii Ephrem intendentes arcum, & mittentes ſagittas ſuas, converſi ſunt in die belli; cùm potiùs pro domo Iſraël murum te debeas opponere aſcendentibus ex adverſo: quia juxta ſententiam Veritatis, non qui inceperit, ſed qui perfecerit, ſalvus erit: cavens attentè, ne maculam in gloria tua ponas, non ſolùm apud homines, ſed etiam apud Deum, quoniam ſub hoc pallio te non poteris occultare, nedum apud Deum, qui renes rimatur, & corda; ſed nec etiam apud homines, qui ex veriſimilibus conjecturis talia ſuſpicantur. Illudque prudenter attendas, quod juxta ſententiam Sapientis, ſpiritus diſciplinæ effugiet fictum, & auferet ſe à cogitationibus, quæ ſine intellectu conſiſtunt. Si verò pro tuenda Eccleſiæ libertate difficultatis onus incurrere pertimeſcis; non ideò deſerere debes Præſulatus honorem, conſiderans diligenter, ne fortè juſto judicio tenteris ab illo, qui malorum eſt intentator; ut probetur, utrum ſatisfacere velis in eo, in quo deliquiſti: qui verò contemnit, aut negligit ſatisfacere pro delicto, theſaurizat ſibi iram in die iræ, cùm revelabit Dominus abſcondita tenebrarum. Ecce quidem admonuimus te, ut te ipſum contempleris, in ipſo tuam conſcientiam percunctanter agnoſcas, ex qua cauſa cedendi licentiam poſtulares importunè. Nos enim (novit Altiſſimus) ignoramus, quare in cedendi propoſito perſeveres; quoniam

niam nec infirmitas corporis, nec longævitas temporis, nec defectus ſcientiæ, nec malitia plebis, nec perſonæ irregularitas te reddit ineptum, neque conſcientiam ſævi criminis te fateris habere. Verùm ſi propter alias cauſas ceſſionem affectes, non eſt in hoc poſtulanti favendum, cùm hujuſmodi poſtulatio videatur non eſſe diſcreta. Quoniam, ut id tanquam notiſſimum omittamus, quod otioſitas & voluptas arma ſunt hoſtis antiqui, ad miſeras animas captivandas; propter laboris anguſtias, aut perſecutionis incurſus non debes deſerere ſponſam tuam, cui te fide media copulaſti; ſciens quod beati ſunt illi, qui perſecutionem patiuntur propter juſtitiam, quoniam cùm probati fuerint, accipient coronam vitæ, quam repromiſit Deus diligentibus ſe. Sed dices, quod ſpiritus, ubi vult, ſpirat; & neſcis unde veniat, aut quò vadat: & ideò non eſt, qui poſſit vias illius ſpiritus perſcrutari. Qui verò ſpiritu Dei aguntur, non ſunt ſub lege, quoniam ubi ſpiritus Dei, ibi libertas. Quare ſi cedendi tibi licentia ab homine data non fuerit, nihilominus tamen cedes, quia data eſt tibi cedendi poteſtas à Deo. Certè deſipis, ſi ſic ſapis; nam quomodo ſpiritu Dei aguntur, qui contra ſpiritum Dei agunt? Si enim vera ſunt, quæ præmiſimus, immò quia indubitanter ſunt vera; proculdubio contra ſpiritum Dei agit, qui aliquid horum contra veritatem attentat: quoniam ipſe eſt ſpiritus veritatis. Porrò ſi dicas, quod forſan eſt alia latens cauſa, propter quam cedendi voluntas tibi cœlitùs inſpiratur; & nos ſic quidem reſpondemus: Tu quomodo ſcis, quod talis inſpiratio ſit cœleſtis? nonne recolis, quod ille glorioſus Pontifex dixerit, cùm cœpiſſet viribus corporis repentè deſtitui: Domine ſi adhuc populo tuo ſum neceſſarius, non recuſo laborem, fiat voluntas tua; illius exemplum ſecutus, qui dixerat: Cupio diſſolvi, & eſſe cum Chriſto; manere autem in carne neceſſarium eſt propter vos. Quia igitur diverſas tibi cauſas ſuper hac cauſa diſtinximus, & propter quam earum cedere deſideres, ignoramus, te ipſum tibi duximus committendum, ut de propriæ mentis tribunali te judicans, videas ſi ſic poſſis reſignandi deſiderio ſatisfacere, ut gregis tibi commiſſi curam ſine culpa valeas declinare: ſi enim cedendo proficere appetis tibi ſoli, profectui tuo ſine dubio tantum ſubtrahis, quantum quod impendere poteras aliis, non impendis. Quia tunc majora animæ tuæ lucra conquireres, cùm ſine tua ſalute ſalutem plurium procurares: potioris eſt enim meriti ſe cum Deo quemquam lucrifacere, quàm ſalutem propriam quærere ſine illis, quorum ſalus ad ejus curam noſcitur pertinere. Quippe ſi quantumcunque virtutum flore refulgeas, & in te non habeas charitatem, nihil comprobaris habere. Sub quo virtutis prætextu deponere quæris onus ſollicitudinis paſtoralis, quod vix poteſt abſque jactura deſeri charitatis? Nulla ſiquidem major poterit eſſe charitas, quàm ut animam ponat quis pro amicis ſuis. Cùm autem propter hanc te deceat animam tuam pro ſubditis tuis ponere, nulla occaſione, dummodo proficere ipſis poſſis, etſi non omnibus, tamen multis, ab eorum regimine te convenit excuſare. Quoniam ſi laboris cauſam prætendis, exemplum te Apoſtoli ſublevabit, qui ſuadet tibi laborem hujuſmodi non refugere, dum ſe aſſerit pro communi ſalute plus cæteris laboraſſe. Quia licèt non ſequatur ſemper laborem effectus, nihilominus tamen ipſe labor meritorius eſt apud Deum, juxta quod legitur: Reddet *b* Deus mercedem laborum ſanctorum ſuorum. Sed eſto, quod multùm hactenus laboraveris, & bonum certamen certaveris, cum eodem Apoſtolo poſſis dicere; tamen ut corona tibi juſtitiæ de reliquo reponatur, curſum te decet perfecti operis conſummare: quantumlibet enim in anguſtiarum laboribus, qui comitantur officium paſtorale, noctes tibi laborioſas enumeras, & tanquam fatigatus cervus umbram quietis affectes; quantumlibet inter viæ calores, & anguſtias, patriæ dilectione traharis, & velut emeritus mercenarius operis tui finem anxius præſtoleris; expedit tibi tamen virtutem in infirmitate perficere, ac pugnam tuam perſeverantiâ coronare. Sciensque, quod apud extraneum defixeris manum tuam, cùm animas tibi commiſſi gregis in tuam animam ſuſcepiſti, non ſic debes tibi portum quietis appetere, ut navigantes hactenus tecum filios ſine remigis adjutorio patiaris in hoc mari magno, & ſpatioſo cum timore naufragii fluctare. Nec putes, quod ideò Martha malam partem elegerit, quæ circa plurima ſatagebat, quia Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Quoniam illa magis licèt ſit ſecura, iſta tamen magis eſt fructifera: & licèt illa magis ſit ſuavis, iſta tamen magis eſt utilis; cùm in fœcunditate ſobolis lippitudo Liæ Rachelis pulchritudini ſit prælata: quanvis ſimul in unum, & contemplativus eſſe valeas, & activus, legiſlatoris exemplo, qui nunc aſcendebat in montem, ut ibi gloriam Domini cum majori cerneret libertate; nunc verò deſcendebat in caſtra, ut cum utilitate neceſſitatibus populi provi-

deret

deret. Quapropter faciliùs indulgetur, ut monachus ad Præſulatum aſcendat, quàm Præſul ad monachatum deſcendat. Monemus ergo f. t. & exhortamur attentiùs, per A. ſ. m. quat. illam vocem Davidicæ imprecationis abhorrens, tibique formidans eam per effectum operis adaptari, quæ dies impii paucos fieri, ut Epiſcopatum ejus alter accipiat, imprecatur; laborem paſtoralis regiminis non recuſes, jactans in Domino tuum cogitatum, nihil contra voluntatem Altiſſimi ſtatuas de te ipſo, qui cùm te viderit eſſe populo ſuo neceſſarium, fortè grave ferret cùm ipſum à te contingeret eſſe neglectum; ac fortaſſis ad pedes ſuos cum Maria ſperneret te recipere, qui ſibi apud te divertenti ſpreviſſes cum Martha ſolicitè miniſtrare. Illud quoque te debet fortiùs in miniſtrandi propoſito ſtabilire, quia cùm hactenus in Eccleſia tibi commiſſa laudabiliter miniſtraveris, ſi (quod abſit) alius te cedente minùs utilis aſſumeretur ad ipſam, profectò non parum ab illa quiete, quam appetis, turbareris, cum ubi benè tuum exercueris miniſterium, non abſque dolore cerneres inutilis miniſtri defectum: fieretque ut tantum in contemplationis arte tibi deperiſſe agnoſceres, quantum Eccleſiæ, cui præſides, non ſine tua confuſione per te ſubtractum eſſe videres. Quia verò tam per te, quàm per nuntios, & litteras tuas, jam nimis in poſtulando cedendi licentiam inſtitiſti, ecce te tibi duximus relinquendum, ut diſtinctis tibi cauſis, propter quas cedere oporteat, vel non cedere; ſi propter aliquam cauſam utilem, & honeſtam in hujuſmodi propoſito perſeveres, de licentia noſtra cedas: quod tamen grave nobis plurimùm eſſe noveris, & moleſtum; alioquin cedendi licentiam auctoritate Ap. tibi ſcias eſſe penitus interdictam, quoniam etſi pennas habeas, quibus ſatagas in ſolitudinem avolare; ita tamen aſtrictæ ſunt nexibus præceptorum, ut liberum non habeas abſque noſtra permiſſione volatum. Quod ſi denique tua voluntas te impulerit ad volandum, volumus, & mandamus, ut noſtras litteras in audientia tui Capituli facias recitari.

NOTÆ.

1. a *Calaritan.*] Ita legitur in tertia collectione, *ſub hoc titul. cap.* 4. De Metropoli Calaritana Sardiniæ jam nonnulla notavi *in cap. finali, de poſtulat. Prælat.*

2. b *Reddet Deus.*] *Sapientiæ cap.* 10. Etſi Clavinus, ac cæteri ejuſdem farinæ negaverint, librum hunc Sapientiæ authenticum eſſe; rectiùs tamen contrarium probarunt D. Clemens *epiſt.* 1. & *lib.* 6. *conſtit. cap.* 29. S. Dionyſius Areopag. *lib. de divinis nomin. cap.* 4. & *de eccleſiaſt. hierarchia cap.* 2. Ægeſippus *lib.* 5. *hiſtor. eccleſ.* S. Juſtinus Martyr *in dialogo cum Triphon.* S. Irenæus *lib.* 5. Clemens Alex. *lib.* 5. *ſtrom. cap.* 6. S. Hippolitus martyr *in Cantica*, Origenes *homilia* 11. *in Levit.* Tertullian. *de præſcript. cap.* 7. & alii plures, quos refert Nicolaus Romæus *in effigie Calvini, color.* 61.

COMMENTARIUM.

3. IN præſenti textu refertur epiſtola Innocentii III. quæ reperitur *lib.* 9. *epiſtolarum ipſius, epiſt.* 68. Cùm enim anno 1206. ut in eo refert Spondanus poſt Baronium, Archiepiſcopus Calaritanus enixè petiiſſet ab ipſo cedendi licentiam, ipſe fusè illi reſcribit, & numerat cauſas ob quas Epiſcopatus renunciatio fieri valet; & inter eas primam recenſet conſcientiam criminis, cujus exemplum præbet Potamius Epiſcopus Bracharenſis, qui cùm tactu fœmineo ſe polluiſſet, in Concilio Tolet. 1. oblato Patribus libello crimen ſuum ſpontè confeſſus eſt, ac ſe Epiſcopatu abdicavit, ut refertur in actis ipſius Concilii. Quam cauſam renunciationis explicant Hoſtienſis *in ſumma ad hunc titulum*, & alii relati à Barboſa *in præſenti, n.* 3. Secundam cauſam petit Innocentius ex debilitate corporis, vel ex infirmitate, & ſenectute, ita ut negotiorum in dies emergentium nimiâ frequentiâ cedens opprimatur; quæ cauſa impulit Synodum Pamphiliæ, ut Euſtachii Metropolitani ſui reſignationem admitteret, in cujus locum ſuffectus eſt Theodorus, ut conſtat ex epiſtola Synodi Epheſinæ ad Synodum Pamphiliæ. Tertiam cauſam renunciationis aſſignat Innocentius propter defectum ſcientiæ, quam probavimus *in cap. cum in cunctis* 7. *de elect.* Quartam cauſam deducit Innocentius ex malitia plebis, quæ etiam recenſetur *in cap. ſi quis Epiſcopus, cap. ſi quis ordinatus,* 92. *diſt. cap. ad ſupplicationem, hoc tit.* & contingit, cùm nullus fructus ſperatur in populo, ut exponit Benedictus Ephtenus *in vita S. Benedicti, cap.* 3. *num.* 10. & variis exemplis illuſtrari poteſt. Aletius Epiſcopus Armeniæ Eccleſiam ſuam deſeruit ob plebis malitiam, ut refert Theodoretus *lib.* 2. *hiſt. cap.* 31. Refert quoque Sozomenus *lib.* 1. *cap.* 14. Millen, ſive Milleſium, quem Nicephorus *lib.* 8. *cap.* 37. Millam vocat, cujuſdam oppidi in Perſide Epiſcopum, poſtquam multa perpeſſus fuiſſet, nec Chriſtianam religionem ſuaſiſſet, dira incolis imprecatum diſceſſiſſe è civitate: rationem reddit Auguſtinus relatus *in cap. finali* 7. *quæſt.* 1. Etiam cùm viderent ſe gregem indomitum habere, animo & corpore ceſſerunt Martyrius Antiochenus Epiſcopus, teſte Nicephoro Calixto *lib.* 5. *cap.* 10. & Narciſſus Hieroſolym. Epiſcopus, referente Nicephoro Gregora *lib.* 5. 6. & 7. Nec ſecus apud noviores Græcos Coſmas, Theodoſius, Arſenius, Gregorius, Athanaſius, & Joannes Sede CP. ceſſerunt ob eandem cauſam, ac Theodoſius, quòd Alexium Imperatorem ab inceſtis nuptiis revocare non poſſet. Zonaras *in Alexio Comneno.* Et ſanè cùm nemo ad actus inutiles obligetur, non eſt, quod eo in loco Paſtor remanere cogatur, in quo inutilem operam ſit impenſurus: quod procedit cùm nulla ſpes correctionis adeſt, ut ait Innocentius in præſenti, & exponit Franciſcus Hallierius *in vindiciis cenſuræ Pariſ. lib.* 3. *cap.* 3. §. 1. *fol.* 307. Etiam malitia plebis præſtat cauſam renunciationi, cùm populus pacificè non recipit Prælatum ſuum, *can.* 37. *Apoſtolor.* ut contigit Maximiano Bagaienſi Epiſcopo, qui cùm ex Donatiſtarum ſchiſmate converſus ad Eccle-

ſiam populus eum non recepiſſet, ipſe Epiſcopatu ceſſit, ut refert D. Auguſtinus *lib. 3. contra Creſcon. cap. 43.* Hujus etiam abdicationis non abſimile exemplum refertur in actis Epheſinæ Synodi, de prædicto Euſtachio Pamphiliæ Metropolitano, qui ob duritiem plebis ab Epiſcopatu ſe abdicavit, verba ſunt: *Ubi à quibuſdam turbatus eſt, in ſolicitudines inexpectatas incidit; & cùm præ multo otio pondus curarum ſibi impendentium ferre non eſſet aſſuetus, nec valeret convicia inſidiantium repellere, ceſſionis ſua obtulit libellum.* Aliud exemplum refert Juſtelus *in notis ad can. 88. Eccleſiæ Africanæ.* Tandem aliam cauſam aſſignat Innocentius, propter ſcandalum videlicet, quæ juris rationi valdè conſona eſt, cùm propter ſcandalum vitandum plura permittantur, quæ aliàs non permitterentur, *cap. cavendum 10. quæſt. 3. cap. nolite 11. quæſt. 3. cap. ad aures, de temporib. ordin.* plura cumularunt Becanus *in 2. 2. D. Thomæ, tract. de ſcandalo, cap. 27.* Salgado *de retent. bullar. cap. 4.*

CAPVT XI.

a Idem *Epiſcopo Faventin. in Archiepiſcopum* b *Ravennat. electo.*

POſt *c* tranſlationem tuam ad Eccleſiam Ravennat. cùm dil. fil. Præpoſitus, Canonici, Abbates, & Primicerii Faventin. totuſque civitatis Clerus, ſicut per litteras eorundem accepimus, in dilectum fil. I. Presbyterum Canonicum Favent. liberam eligendi auctoritatem unanimiter contuliſſent, ipſe ſancti Spiritus gratiâ invocatâ, dil. fil. I. Sancti *d* Fridiani Lucan. Canonicum, olim Epiſcopum *e* Saxon. in Favent. Epiſcopum poſtulandum elegit circumſpectè, qui primò Canonicus, & poſtea Præpoſitus in Favent. Eccleſia fuit laudabiliter converſatus, ex quo multiplicia ſperantur eidem Eccleſiæ commoda profutura. Porrò à dilect. fil. S. Fridiani Priore ſuper hoc requiſito, & obtento conſenſu, Præpoſitus, & alii ſupradicti poſtulationem eandem approbari à nobis humiliter petierunt. Verùm poſtulationi hujuſmodi videbatur Concilii Conſtantinopol. capitulum primâ facie obviare, in quo ſtatutum eſſe dignoſcitur, ut quicumque de Pontificali dignitate ad monachi vitam, & pœnitentiæ locum deſcendebat, nequaquam ulteriùs ad Pontificatum reſurgat. Unde contra dictum Concilium, cùm ſit unum ex *f* quatuor principalibus, quæ ſicut quatuor Evangelia Catholica Eccleſia veneratur, nullatenus videbatur eadem poſtulatio *g* admittenda. Cæterùm ſpeciales quidam caſus inveniuntur, in quibus prædicto Concilio non obſtante, is qui vitam monachalem elegit, licitè rurſum poteſt ad Epiſcopatum aſſumi. Si enim quiſquam perſecutoris rabie ſæviente, vel præpediente invaletudine corporis, cùm proficere nequeat in regimine paſtorali, de ſuperioris auctoritate ad monaſticam vitam deſcendat, perſecutionis, vel ægritudinis impedimento ceſſante ad Epiſcopalem reſurgere poterit dignitatem. Item ſi quis propter litteraturæ defectum, ne tanquam cæcus cæco ducatum præbeat, locum regiminis auctoritate Ap. deſerendo, ad otium ſe contulerit monachalem, ac per exercitium lectionis, ſcientiæ repererit margaritam, proculdubio poterit denuò vocatus ad Cathedram reaſcendere paſtoralem. Rurſus ſi quis cupiditate parentum, eo tamen penitùs ignorante, fuerit Epiſcopatum adeptus, & hoc comperto Epiſcopatum ipſum de licentia ſuperioris dimittens, obſervantiam elegerit regularem, etſi ad Epiſcopatum eundem redire poſtmodùm nequeat, juxta canonicas ſanctiones, ad alium tamen licitè poterit reaſſumi. Quamquam autem in his, & conſimilibus caſibus, is qui Epiſcopatu dimiſſo monaſticam vitam elegit, reſurgere valeat ad officium paſtorale; nihil tamen in his caſibus contra præſcriptum intelligitur Concilium attentari; quod in eo loquitur caſu, cùm propter aliquod crimen Epiſcopatum quis deſerens, ad vitam monaſticam pœnitentiæ causâ deſcendit. Unde quidam in eo caſu loqui dixerunt capitulum ſupradictum, cùm quis pro crimine, de quo convictus fuerat, vel confeſſus, ab Epiſcopali dignitate depoſitus, in monaſterio extitit ad pœnitentiam agendam incluſus; vel cùm aliquis propter grave crimen, pro quo Epiſcopatum retinens pœnitentiam dignè agere non valebat, deſcendendi obtentâ licentiâ vitam monachalem elegit: aliis aſſerentibus ſic intelligendum eſſe præſcriptum capitulum, ut per ſe reſurgere nequeat, id eſt repetere quaſi debitum quod tali modo dimiſit, quanquam eligi poſſit, præſertim ſi locum tantùm, & non ordinem reſignavit. Cùm ergo nobis plenè conſtare nequiverit, ob quam cauſam prædictus I. olim Epiſcopatui ceſſerit, cùm in veſtris litteris ſuper hoc tranſmiſſis eidem hoc ſolummodo exprimatur, quod nos litteris ſuper ſua reſignatione receptis, ejus propoſitum in Domino commendantes, quòd temporali honori ſalutem animæ præponebat, eundem abſolvimus ab honore ſolicitudinis paſtoralis: quanquam per quendam S. Fridiani Canonicum nobis nuperrimè ſit ſuggeſtum, quod idcirco dictus I. cedendi licentiam poſtulabat, quòd ad notitiam ejus pervenerat, quod qui-

dam

dam parentes ipſius, ut eligeretur in Epiſcopum, quædam dederant, licèt paucæ f. t. præſ. auct. m. quat. ſuper his diligentiſſimè veritate inquiſita, ſi tibi conſtiterit, quod propter aliquam ex præmiſſis cauſis, ſeu conſimilibus idem I. Epiſcopatui ceſſerit memorato, tu auctoritate noſtra, ſublato cujuſcumque contradictionis & appellationis obſtaculo, dummodo neceſſitas, vel utilitas id expoſcat, licentiam ei tribuas accedendi ad regimen Eccleſiæ Favent. maximè ſi veritate ſubnititur, quod tam præfati Præpoſitus, & Canonici Favent. quàm Prior & Capitulum S. Fridiani nobis ſuis litteris expreſſerunt, quod videlicet dictus I. loco tantummodò ceſſerit, & non ordini, vel etiam dignitati. Tunc enim eſſet vehementiſſimè præſumendum, quod non propter crimen ab ipſo commiſſum, ſed causâ pœnitentiæ peragendæ ad vitam migraverit regularem, præſertim cùm Ap. Sed. poſt ceſſionem multò minus, quàm antè permiſiſſet eidem tali crimine irretito in Pont. ordine miniſtrare. Alioquin cùm durum nimis exiſteret, contra tam ſolenne Concilium hujuſmodi poſtulationem admittere, Præpoſito & Canonicis memoratis injungas, ut aliam perſonam idoneam ſibi eligant in Paſtorem.

NOTÆ.

1. a *IDem H.*] Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap. fin.* Faventia celebris civitas eſt Italiæ, in octava regione: illius meminerunt Appianus *lib. 1. de bello civili*, Merulla *in antiquitat. Galliæ Ciſalpin. cap. 3.* Capitolinus *in vita Ælii Imperat.* jam primis Eccleſiæ temporibus Epiſcopali Cathedrâ fuit decorata, ut ejus Eccleſiæ hiſtoriam, & Præſulum ſeriem tradens refert Ughellius *tom. 1. Italiæ ſacra, fol.* 512. In præſenti reſcribit Innocentius Hubaldo, qui ex Epiſcopo Faventino fuit in Archiepiſcopum Ravennat. tranſlatus; quam tranſlationem admiſit Innocentius III. anno 1208. ut refert Ughellius *tom. 1. Italia, fol.* 375.

b *Ravennat.*] De Eccleſia Ravennatenſi egi *in cap. bonæ 3. de poſtul. Prælat.*

2. c *Tranſlationem.*] Hujus textus hiſtoria ex ſcriptoribus illius ſæculi petita ſic ſe habet. Mortuo Theodorico Faventino Epiſcopo anno Chriſti 1203. Hubaldus in ejus locum ſuffectus fuit, qui cùm vix per integrum annum eam Eccleſiam rexiſſet, in Archiepiſcopum Ravennat. poſtulatus fuit: poſt ejus tranſlationem, cùm Capitulum, & Clerus Eccleſiæ Faventinæ de ſubſtituendo Paſtore tractarent, ſuper electione compromiſſum fecere in Joannem Canonicum ipſius Eccleſiæ: ille virtute compromiſſi elegit Joachimum Epiſcopum Lunenſem, demùm Canonicum regularem S. Frigidiani, diœceſis Lucanenſis: Innocentius III. hujuſmodi electionem, ſeu poſtulationem non admiſit, immò reprobavit, affirmans ex Concilii Conſtantinopol. decreto non licere eum, qui ex Epiſcopali culmine ad vitam monaſticam ſe tranſtulit, iterum eligere in Epiſcopum, aut Eccleſiæ ſæculari præficere: quare prædicto Hubaldo Faventino Epiſcopo in præſenti epiſtola reſcribit, ut inquirat, an pœnitentiæ causâ, ſeu potiùs devotionis gratiâ vitam monaſticam Joachimus profiteretur. Hactenus noſtri textus caſus; exitus tamen controverſiæ apud Hiſtoricos non reperitur, facilè tamen ſuadetur, ipſum Joachimum obtinuiſſe.

d *S. Frigidiani.*] De hac Eccleſia regulari egi *in cap. cùm cauſam 27. de elect.*

3. e *Saxon.*] Legendum eſt *Sarcanenſem*, non *Sartanenſem*, ut legitur in Decretalibus: nec hoc contrarium eſt hiſtoriæ ſuprà relatæ, ubi dixi Joachimum Epiſcopum fuiſſe Lunenſem; nam idem eſt Epiſcopatus Lunenſis, ac Sarcanenſis, & ejus Præſul appellatur Lunenſis, & Sarcanenſis. Luna enim in confinio Liguriæ, in Italia, ampla civitas fuit, ex cujus ruderibus, & fragmentis vicinum oppidum Sarcanæ dictum, ejus incolæ conſtruxerunt, & Innocentius III. ob aëris intemperiem in Sarcanenſem urbem ſe tranſtulit, & inde Epiſcopus, aut Lunenſis ab antiqua civitate, aut Sarcanenſis cognominatur. Latiùs hujus tranſlationis hiſtoriam refert Ughellius *tom. 1. Italiæ, pag.* 893.

f *Ex quatuor.*] Licèt Concilium Conſtantino- 4.
politanum referatur inter quatuor Concilia œcumenica, *cap. ſicut, 9. diſt.* & ejus mentio fiat *in cap. quod ſuſpecti 3. quæſt. 5. cap. 2. diſt. 15. cap. 1. diſt. 1.* & aliis auctoritatibus relatis ab Antonio Auguſtino *in epit. lib. 5. tit. 11. & 16.* Tamen canon, cujus mentio fit ab Innocentio in præſenti, non reperitur in prædicto Concilio Conſtantinopolitano: extat tamen in Concilio Conſtantinopol. à Phocio Patriarcha celebrato ſub Joanne VIII. præſentibus Pontificis Apocriſiariis, in Templo Sapientiæ, cujus tantùm extant tres canones apud Balſamonem, in quorum ſecundo ita cavetur: *Etiamſi hucuſque nonnulli Antiſtites, qui ad monachorum habitum deſcenderant, ut in Epiſcopali faſtigio manerent, vim adhibuerunt, & cùm hoc facerent, neglecti ſunt; ſancta tamen, & univerſalis hæc Synodus hanc negligentiam quoque corrigens, & ad ritus eccleſiaſticos hanc inordinatam actionem redigens, ſtatuit ut ſi quis Epiſcopus, vel aliquis alius ex Pontificali dignitate voluerit ad vitam monaſticam deſcendere, vel pœnitentiæ locum implere, ne ampliùs Antiſtitis dignitatem uſurpet; monachorum enim profeſſio ſubjectionis, & diſcendi cupiditatis rationem habet, non autem doctrinæ, vel Primatus; nec alios paſcere, ſed ipſos paſci profitentur: & ideò, quemadmodum prædictum eſt, decernimus, ut nemo eorum, qui in Epiſcopalem, Paſtorumque catalogum relatus eſt, ad eorum qui paſcuntur, & agunt pœnitentiam, locum ſe demittat. Si quis autem hoc facere auſus fuerit poſt denunciationem, & declarationem hujus editæ ſententiæ, ipſe qui ſe ipſum Epiſcopali gradu privavit, non amplius ad priorem, quam factis deſpicatui habuit, dignitatem revertetur.* Hactenus textus, juxta editionem Balſamonis; aliter habetur apud Gratianum *in cap. hoc nequaquam 7. q. 1.*

g *Poſtulatio admittenda.*] Sed licèt difficilis ju-
dicetur à noſtro Innocentio diſpenſatio in Concilii 5.
Generalis ſanctione; tamen non negat poſſe in eo Pontificem diſpenſare, quia certum eſt, etiam in prædictis quatuor Conciliis Generalibus Romanum Præſulem diſpenſare poſſe, ut probant Marcus Antonius *lib. 2. inſtit. tit. 6. n.* 334. Sanchez *de matrimon. lib. 2. diſp. 40. num. 3.* Fragoſo *tom. 2. de regimine, lib. 1. diſp. 1. §. 9. num.* 135. Couvartuv. *lib. 2. de matrim. cap. 6. §. 9.* Latè Bruno Chaſſaing. *de privileg. reg. cap. 1. propoſit.* 4. Nec contrarium docet Zoſimus Pontifex *in cap. contra 25. quæſt. 1.* in illis verbis: *Contra ſtatuta Patrum condere aliquid, vel mutare, nec hujus quidem Sedis poteſt auctoritas.* Nam præterquam in epiſtolis Zoſimi, à quibus ſe tranſcripſiſſe

ſcripſiſſe illum textum teſtantur Gratianus, & Ivo Carnot. non reperiuntur prædicta verba; reſpondendum eſt, textum illum eſſe accipiendum de canonibus qui aliquid juris naturalis, aut divini continent, in quibus nec Sedes Apoſtolica diſpenſare valet: ita textum illum accipiunt Tuſchus *littera P, concl.49. n.54.* Morla *in Emporio, tit.1. q.2.* Roa *de juribus Princip. q.2. num.30.* Barboſa *lib.1. juris eccleſiaſt.cap.2. num.36.* Rouſſelius *in hiſt. juris Pontif. lib.1. cap.6. n.8.* quo etiam modo exponunt textus *in cap. violatores, cap. prima ſedes, cap. quæ ad perpetuum, cap. nulli fas, cap. à ſanctis, 25. q.1. cap.3. de bigamis non ordin.* Unde cùm in hoc textu agatur de prohibitione juris eccleſiaſtici meri, ideò docet Innocentius III. in ea poſſe Pontificem diſpenſare.

COMMENTARIUM.

6. Exponitur cap. hoc, 7. q. 1. PRo hujus textus expoſitione ſciendum eſt, olim in Eccleſia permiſſum non fuiſſe Epiſcopis gregem ſuum deſerere, & vitam monaſticam profiteri, *cap. ſuggeſtum, cap. ſciſcitaris 47. cap. ibi adunati 49. 7. q.1.* poſteà tamen illis permiſſum fuit vitam regularem ambire, *cap. ſicut*, ibi: *Regulari mutatione, 7. q.1. cap. licèt, de regularib.* docent D. Thomas *2.2. q.185. art.2.* Sotus *lib.1. de juſtitia, q.2. art.2.* Suarez *de religione tom.3. lib.1. cap.20. num.2.* Pariſius *de reſignat. benefic. lib.1. q.3. num.52.* Vaſquez *3. p. in 3. diſp.242. cap.7.* Dartis *ad 69. diſt.* inde dubium fuit ortum, utrum Epiſcopus regularem vitam profeſſus, poſſet ad Eccleſiæ regimen iterum reaſſumi? Et non valere in Epiſcopum eligi, probatur *in d. cap. hoc nequaquam, 7. q.1.* Contrarium tamen, poſſe ſcilicet monachum in Epiſcopum eligi, jam probavi *in cap. cùm monaſterium 13. de elect.* Quare pro interpretatione textus *in d. cap. hoc*, varia adduxerunt Turriſcremata, Archidiaconus, & Barboſa *ibi*; ſed illis omiſſis, diſcrimen eſt conſtituendum inter Epiſcopum, qui majoris perfectionis gratiâ quietem, & ſolitudinem monaſticam amavit; & inter eum, qui pœnitentiæ peragendæ causâ detruſus fuit in monaſterium. Primus reaſſumi valet in Epiſcopum; ſecundus verò perpetuò in monaſterio manere debet; de quo accipiendus eſt canon Concilii Conſtantinop. relatus *in d. cap. hoc.* Quam interpretationem præſenſerunt Angelicus Præceptor *d. art.1.* in illis verbis: *Si verò aliquis propter culpam ſit ab Epiſcopatu depoſitus, & in monaſterium detruſus ad pœnitentiam peragendam, non poteſt iteratò ad Epiſcopatum revocari. Unde dicitur 7. q.1. Præcipit ſancta Synodus, ut quicunque de Pontificali dignitate ad monachorum vitam, & pœnitentiæ deſcenderit locum, nequaquam ad Pontificatum reſurgat.* Innocentius III. *in præſenti*, ibi: *Nihil tamen in his contra præſcriptum intelligitur Concilium attentari, quod in eo loquitur caſu, cùm propter aliquod crimen Epiſcopatum quis deſerens, ad vitam monaſticam pœnitentiæ causâ deſcendit.* Illuſtrant Gibalinus *de clauſura diſq.3. cap.2. §.7. num.39.* Franciſcus Hallierius *de hierarch. Eccleſ. §.4. in fine, pag.290.* Hæc vera ſunt, & ſacris canonibus conſona; nam etſi qui devotionis causâ relicto Epiſcopatu in monaſterium ſeceſſit, ut olim plures fecerunt, quos referunt P. Dam. *in ſuis epiſt.* Leo Oſtienſ. *in chr. Caſſin. lib.2. cap.17.* ibi: *Eodem tempore Adelpertus Sclavorum Epiſcopus, relicto Epiſcopatu ex licentia Romani Pontificis ad hoc monaſterium venit:* iterum in Epiſcopum eligi poſſit; tamen qui ex gravi crimine in monaſteriis detruſi fuerant, ſive Epiſcopi, ſive laïci, iterum ad honores Eccleſiæ promoveri non poterant, ut probavi *in cap.1. de bigam. non ordin.* Tamen pro vera interpretatione dicti capitis *hoc*, ſciendum eſt, cum canonem falsò Concilio CP. tribui à Phocio, ſeu potiùs eo proponente, editum fuiſſe contra Ignatium, quem renunciare ipſe Phocius compulerat, & in Monaſterium quaſi pœnitentiæ peragendæ causâ detruſerat. Unde ut nulla ſpes reſtitutionis illi maneret, curavit eo canone ſtatui, ut quicumque de Pontificali dignitate ad monaſticam vitam deſcenderet, non poſſet iterum ad Pontificatum promoveri. Latius proſequitur ipſius canonis hiſtoriam Chriſtineus Lupus in Scholio ad idem Concilium, *tom.2. c.13.*

CAPUT XII.

Idem *in Concilio* a *Generali.*

QUidam cedendi licentiam cum inſtantia poſtulantes, eâ obtentâ cedere prætermittunt. Sed cùm in poſtulatione hujuſmodi, aut Eccleſiarum commoda, quibus præſunt, aut ſalutem videantur propriam attendiſſe (quorum neutrum ſuaſionibus aliquorum quærentium quæ ſua ſunt, ſeu etiam levitate qualibet nolumus impedire) eos ad cedendum decernimus compellendos.

NOTÆ.

1. a GEnerali.] Lateranenſi videlicet, *cap.28.* de quo egi *in cap.1. de ſumma Trinit.* Etiam reperitur hic textus *in cap.1. hoc tit. in 4. collect.* unde juſtè refellit Hallierius *de hierarch. Eccleſ. art.2. in fine, pag.220.* Cellotium, qui hunc canonem ex corpore Gratiani expendit, cùm in integro Decreti volumine non reperiatur, nec ſeries temporum Innocentii, & Gratiani id patiatur.

2. b *Propriam.*] Ex his verbis deducit P. Suarez *tom.8. de relig. lib.3. cap.16. num.7.* non tantùm ob cauſam publicam, verùm etiam ob privatam, poſſe R. Pontificem licentiam cedendi Epiſcopis concedere, quia vinculum matrimonii ſpiritualis inter Epiſcopum & Eccleſiam contracti abſolutè juris divini non eſt.

COMMENTARIUM.

EX hoc canone talis deducitur aſſertio: *Qui petiit licentiam cedendi, ex quo illam obtinet, cedere compellitur.* Probant textus *in cap. quàm periculoſum, 7. q.1. cap. ex tranſmiſſa, cap. in præſentia, hoc tit.* Innocentius noſter *lib.3. epiſt.240.* *Nec liberum ſit ſuæ voluntatis arbitrium, in ſuperioris judicium jam tranſlatum; quia frequenter nobis illuderetur à ſubditis, ſi deambulatoria eſſet ſubjectorum voluntas, ad examen conditionis noſtræ delata.* Ivo Carnotenſis *epiſt.131.* ibi: *De presbytero, qui Eccleſiam, quam regebat, nullâ cogente neceſſitate in manu tua refutavit.* Et ibi: *Iuſtum eſt, ut in judicio, quod de ſe judicavit, permaneat.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa in præſenti Majolus *de irregul. lib.3. cap.6.* Suarez *de relig. lib.1. cap.16.* Petrus Greg. *lib.17. ſyntag. cap.17.* 3. Concluſio refertur, et probatur.

Cevallos

Cevallos *communium opin. q.*283. Boſquetus *ad Innocentium lib.*3.*epiſt.*140. Lotherius *tom.*2.*de re benefic. lib.*3. *cap.*17. *n.*34.

Hæc aſſertio ita illuſtrata difficilis redditur ſequenti conſideratione; nam in omnibus ferè actibus humanis re integra pœnitentiæ locus eſt; unde vendenti ſervum ut manumittatur, ante diem manumiſſioni præfixum licet pœnitere, *l.*1. *& ult. C. ſi mancipium, l. mancipia* 8. *C. qui ſine manumiſſione*: & cedenti bona ſua, ante eorum venditionem pœnitere licet, *l.*3. *ff. de ceſſione bonor. l.*2. *C. qui bonis cedere.* Nec ſolùm in his actibus civilibus, verùm & in eccleſiaſticis pœnitentiæ locus eſt, ut in caſibus deciſis *in cap. perpetuò* 7.*cap. nulli* 8.*de elect. lib.*6. ergo illi etiam, qui petiit licentiam cedendi, ante renunciationem proprii beneficii licet pœnitere. Accedit, nam in Curia Romana, & ejus ſtilo ita obſervari teſtatur poſt Mandoſium & Cevallos Lotherius *d. cap.*16. *num.*34. Augetur etiam hæc difficultas ex eo, quia renuntiandi facultas ſemper conceſſa intelligitur in favorem illius, qui renunciare cupit, *cap.*2. *cap. niſi* 10. *hoc tit.* ac proinde nemo renunciare cogitur, D. Gregorius *lib.*2. *epiſt.*41. *ad Anatolium.* Sed cuilibet licet juri pro ſe introducto renunciare, *l. penultim. Cod. de pactis*, cum vulgatis: igitur illi, qui petiit licentiam cedendi, licebit pœnitere. Augetur tandem hæc difficultas *ex cap. niſi* 10. *hoc tit.* in illis verbis: *Quia verò in poſtulando, &c.* in quibus deſideratur perſeverantia in renunciatione petita; igitur ſi pœniteat, non congetur beneficio renunciare.

5. Ratio decidendi. Qua dubitandi ratione minimè obſtante vera eſt prædicta aſſertio, cujus ratio ex eo provenit, quia variatio maximè in perſonis eccleſiaſticis prohibita eſt, *cap. cum autem* 24. *de jurepatron. cap. publicatæ* 58. *de elect.* regula *Mutare, de regul. juris in* 6. cùm in viro variatio levitatis nota ſit. Seneca *epiſt.* 35. ibi: *Mutatio voluntatis indicat animum nutare.* Quæ variatio maximè deteſtabilis eſt, cùm ex ea ſequitur ſuperioris illuſio, *cap.*1. *de appellat. in* 6. *l.*1. *Cod. de appellat. l. ultima, Cod. ne quid in loco publico.* Unde qui aliquem poſtularunt in Prælatum coram ſuperiore, non poſſunt à poſtulatione diſcedere, *cap. bonæ* 4. *de poſtulat. Prælat.* Unde cùm in præſenti caſu, qui renunciare volebat, jam petiiſſet licentiam cedendi à ſuperiore, non poteſt poſteà cum ejus illuſione, & deriſione pœnitere. Accedit nam aut cauſa ceſſionis vera fuit, vel falſa: ſi vera, renunciare cogendus eſt, cùm idoneus Eccleſiæ non credatur; ſi falſa, in pœnam quia eam ſimulavit, & falſas preces propoſuit, privandus eſt ipſa Eccleſia renunciatione ad effectum perducendâ.

6. Diſſolvitur difficultas. Nec obſtat difficultas ſuprà expenſa, pro cujus ſolutione diſcrimen eſt conſtituendum inter eos actus, qui à privatorum pendent poteſtate; & inter eos, qui licentiâ, & ſuperioris auctoritate egent, ut celebrentur. In primis variatio permiſſa eſt, *d. l.*1. *Cod. ſi mancipium, d. l.*3. *de ceſſione bonorum*: in illis verò, in quibus ſuperioris auctoritas deſideratur, ne ejus illuſio, ſeu contemptus detur, non ita variatio permittitur: quare cùm ad renunciationem proprii beneficii ſuperioris licentia deſideretur, eâ petitâ non licet petenti pœnitere, ne ſuperior, Pontifex videlicet, illudatur. Nec quod de ſtilo Curiæ expendebamus, adverſatur; quia licèt præſens deciſio procedat jure communi attento, & ex ſtricta juris ratione; tamen hodie, attentâ communi praxi, licet illi, qui cedendi licentiam petiit, pœnitere, ut teſtantur Cevallos, & Lotherius ſuprà laudati. Nec augmentum ipſius difficultatis refragatur; nam licèt cuilibet permittatur juri ſuo renunciare; hoc tamen procedit, niſi ex tali renunciatione ſuperior, qui jam conſultus fuerat, illudatur, *cap. finali, hoc tit.* Unde cùm in præſenti caſu ſequatur illuſio Pontificis, ſeu Epiſcopi, cujus licentia enixis precibus impetrata fuit, non admittitur renunciatio etiam juris proprii. Nec tandem adverſatur *in d. cap. niſi cùm pridem*; nam in eo refertur, nimis diutiùs Calaritanum Præſulem in impetratione licentiæ ad cedendum permanſiſſe; non tamen ea perſeverantia ut neceſſaria ſupponitur, aut deſideratur.

Adhuc ſuperiori aſſertioni adverſatur textus *in cap. lectâ* 14. *hoc titul.* ubi proponitur Abbatem S. Petri magna ægritudine oppreſſum monachos ſuos ab obedientia ſibi debita abſolviſſe, & Epiſcopum diœceſanum vocaſſe, ut in ejus manibus Abbatiam cederet: poſtea ſaniori conſilio ductus, cedere noluit; quæſtionis fuit coram Honorio III. utrum retinere poſſit prædictam Abbatiam, vel cedere eſſet cogendus? Et reſpondetur, Abbatem retinere poſſe prædictam Abbatiam: ex quo textu expreſsè deducitur, eum qui cedendi licentiam petiit, & pœnituit, cedere non cogi. Pro cujus textus expoſitione ſciendum eſt, quod licèt ille, qui petiit licentiam cedendi, eâ impetratâ non poſſit pœnitere; tamen qui adhuc non impetravit, ſed tantùm nuntium miſit ad eam impetrandam, poſſe pœnitere, eâ adhuc non impetratâ, quia non datur eadem ratio illuſionis ſuperioris: quare cùm *in d. cap. lectâ*, tantùm miſiſſet Abbas nuntium ad vocandum Epiſcopum, ut ab eo licentiam impetraret, rectè aſſeritur, eâ adhuc non impetratâ, poſſe pœnitere, & Abbatiam retinere. Juxta hanc etiam doctrinam accipiendus eſt textus *in Clement. unica, de renunciat.* ubi aſſeritur eum, qui conſtituit procuratorem ad beneficium renunciandum, poſſe revocare tale mandatum; quia cùm adhuc impetrata non fuiſſet per procuratorem cedendi licentia, rectè pœnitentiæ locus eſt. Alia quæ ad ejus textus interpretationem ſpectant de ſcientia revocationis mandati, adduximus *in cap. gratum, de officio delegati.* 7. Exponitur cap. lectæ, hoc tit.

Secundò adverſatur epiſtola Synodi Epheſinæ ad Synodum Pamphiliæ, quæ refertur à Balſamone in fine Synodi, ubi traditur, Euſtachium Metropolitanum Pamphiliæ libellum renunciationis coram Patribus dediſſe; & cùm Theodorus in ejus locum eſſet ſuffectus, facti pœnituit; & per negligentiam libellum obtuliſſe aſſerens, reſtitui petebat ad ſuam Eccleſiam. Patres Synodi Epheſinæ reſcripſerunt Patribus Synodi Pamphiliæ, ut honorem & communionem illi ſervarent. Ex qua epiſtola apertè deducitur eum, qui petiit licentiam cedendi, re etiam non integrâ poſſe redire ad ſuam Eccleſiam. Huic difficultati ſatiſfacit Theodorus Balſamon in ſcholiis ad eam epiſtolam, aſſerendo Patres pietate, & miſericordiâ ductos, Euſtachio honorem, & communionem Epiſcopi conceſſiſſe; non tamen eum reſtituiſſe loco, & adminiſtrationi, nec hoc factum poſſe pro lege univerſali accipi, cùm à Patribus ex œconomiæ, diſpenſationiſque ratione indultum fuerit; nam juxta ea, quæ hoc commentario adduximus, poſtquam libellus renunciationis oblatus eſt, aut cedendi licentia petita, non eſt locus pœnitentiæ. 8. Exponitur epiſtola Epheſinæ Synodi.

CAPUT

CAPVT XIII.

Honorius III. a *Majoris Eccleſiæ Sancti Ioannis Decano, & Magiſtro C. Can. Sancti Dionyſii Leodien.*

VEniens ad Sedem Apoſtolicam Joannes Pauper Subdiaconus, in noſtra propoſuit præſentia conſtitutus, quod cùm bonæ memoriæ I. Papa prædeceſſor noſter dil. f. Abbati de *b* Emenrode, *c* Trever. Diœc. & majoris Eccleſiæ, ac Sancti *d* Pauli Cantoribus Treveren. ſuis dederit litteris in mandatis, ut eidem I. ſi nihil canonicum obviaret, præbendam in Eccleſia S. Florentii in *e* Confluentia, quam Jacobus Decanus ipſius Eccleſiæ in ejus manibus per ſuas litteras reſignavit, ſub. appel. ob. aſſignarent: eodem Joanne litteras ipſas prædicto Decano, & aliis oſtendente, idem Decanus de reſignatione fortè pœnitens, occultavit litteras ſupradictas: demùm eidem Joanni præfatis litteris reſtitutis, eas nominatis judicibus, ut exequerentur mandatum Apoſtolicum, præſentavit; cúmque iidem judices Apoſtolicum vellent adimplere mandatum, quidam ſe oppoſuerunt Canonici Eccleſiæ memoratæ, dicentes Subdiaconum memoratum renuntiaſſe juri ſuo, quod ipſi ex ipſis littèris competebat. Dicto igitur Subdiacono hoc negante, jamdicti Canonici teſtes ad hoc probandum aliquos produxerunt, per quos cum videretur probatum, Joannem ſe gratiæ Capituli commiſiſſe, duo judicum prædictorum, Cantores videlicet Treveren. ſententialiter decreverunt, eundem Joannem non poſſe uti de cætero ipſarum commodo litterarum, pro eo quod idem I. ſic adverſarii gratiæ ſe commiſit, propter quod viſus eſt renuntiaſſe juri ſibi ex ipſis litteris competenti. A qua ſententia idem I. appellans, licèt etiam antea quàm appellaſſet, vigiliam Epiphaniæ proximè præteritam terminum ſuæ appellationis præfixit, ad quam cùm idem I. veniret, & nobis, prout ſuperius eſt expreſſum, facti ſeriem enarraret, dil. fil. *f* Petrum de Collemedio, Capellanum noſtrum ſuper hoc ſibi conceſſimus auditorem: ſed cùm ejus adverſarius non veniret per duos menſes, & ampliùs expectatus, nec ullus appareret pro eo ſufficiens reſponſalis, tandem quidam litteras habens ad contradicendum & impetrandum, coram eodem comparuit auditore; qui cùm de jure ad tractandam cauſam minùs ſufficiens crederetur, auditori prædicto nobis hæc omnia referenti dedimus in mandatis, ut ſuper hoc aliquos de fratribus conſuleret, & in cauſa procederet juxta conſilium eorundem: ideò ſæpedictus auditor, habito conſilio dil. fr. n. *g* T. ſanctæ Sabinæ Presbyteri Cardinalis, ac etiam aliorum, ſententiam prædictorum judicum ſententialiter juſtitiâ exigente caſſavit. Nos igitur ejuſdem Capellani ſententiam ratam, & firmam habentes, vobis per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus revocantes in irritum quidquid inveneritis poſt appellationem ad nos legitimè interpoſitam attentatum, ſententiâ judicum Trever. non obſtante, prædictam præbendam ei Subdiacono, niſi aliud canonicum objectum fuerit, & probatum, quare id non debeat adimpleri, auctoritate Apoſtolica, ſublato appellationis obſtaculo conferatis.

NOTÆ.

1. a *MAjoris Eccleſiæ.*] Ita reſtituenda eſt inſcriptio ex quinta compilatione edita ab Innocentio Cironio, ubi *ſub hoc tit. cap.* 1. reperitur præſens deciſio. De hac Eccleſia S. Dionyſii nonnulla adduxi *in cap. ſignificante, de reſcr.*

2. b *De Emenrode.*] In ſexta collectione Raymundi legitur *de Emenio*, ſed falsò; nam hoc monaſterium de Emenrode, aliàs de Clauſtro dictum, eſt in diœceſi Treverenſi, ut ex Cæſario notat Cironius *in præſenti.*

c *Trever.*] De hac Eccleſia agemus *cap. ſeq.*

3. d *S. Pauli.*] Legendum eſſe *S. Paulini*, jam notavit Cironius *in præſenti.*

e *Confluentia.*] Urbs celebris inter Coloniam & Moguntiam, à fluminibus ibi confluentibus dicta. Gantherus.

Fluminis ex gemini confluxu nomen habentem
Servat adusque locum.

f *Petrus de Collemedio.*] Qui poſtea fuit Archiepiſcopus Rhotomagenſis, Legatus miſſus in Angliam temporibus Gregorii IX. de quo plura Fratres Sarmat. *tom.* 2. *Galliæ Chriſt. fol.* 585. Chenu *in ſerie Præſulum Rhotomag. num.* 56. 4.

g *T.*] Thomæ videlicet de Capua, qui creatus fuit Cardinalis ab Innocentio III. ut refert Ciaconius *in ejus vita.* 5.

Pro hujus textus expoſitione repetenda ſunt quæ adduxi *in cap. ſanè, hoc tit.*

CAPVT XIV.

Idem *Archiepiſcopo a Treverenſi.*

LEctæ coram nobis f. tuæ litteræ continebant, quod Abbas S. *b* Apri Tullen. quem de converſationis, & vitæ honeſtate commendas, tibi humiliter eſt *c* confeſſus, quod

quod dum adeò gravi ægritudine laboraret, quod de vita deſperaretur ipſius, ad cujuſdam, tamen æmuli ſui, conſilium, de quo ipſe cùm non crederet æmulum, confidebat, in quorundam monachorum ſuorum præſentia excommunicationis ſententiâ, ſi quam in eorum aliquem protulerat, revocatâ, eos ab obedientia, in qua ſibi tenebantur, abſolvit, vocato *d* diœceſano Epiſcopo, ut Abbatiam in ejus manibus reſignaret; quod tamen, uſus conſilio ſaniori, non fecit, licèt eidem Abbati ſanitati poſtmodùm reſtituto, univerſi & ſinguli de conventu obedientiam & reverentiam requiſiti ab eodem in Capitulo promiſiſſent. Idem tamen ſuper eo, quod ſic fecerat, dubitans, à te, quid ſuper hoc ſaluti ſuæ conſuleres, poſtulavit: propter quod tu cùm habito ſuper hoc Juriſperitorum conſilio diverſi diverſa ſentirent, noſtrum conſilium, an idem Abbas ex hoc reſignaverit, requiſiſti. Nos tamen ex tali facto dumtaxat eundem Abbatem reſignaſſe ſuo regimini non videmus.

NOTÆ.

1. Treveris urbs. a *Treverenſi.*) Ita etiam legitur in quinta collectione, *ſub hoc tit. cap.* 3. etſi Florens *in præfat. ad hunc librum*, credat Auctorem eſſe hujus textus Innoc. III. Treveris, Auguſta Treverorum dicta, Belgiæ primæ Metropolis, amplitudine, & dignitate, ſed magis Archiepiſcopali Sede, & Electoratu Imperii commendanda, ad Moſellam ſita eſt: celebratur à graviſſimis Scriptoribus; clariſſimam eam appellavit Imperator Gratianus *in l.* 1. *C. de Profeſſorib. & Med. lib.* 11. potentiſſimam, & excellentiſſimam Salvianus *lib.* 6. *de providentia*; opulentiſſimam dixit Mela *lib.* 3. *cap.* 2. Ciſalpinarum urbium majorem Zoſimus *lib.* 3. Domicilium Principum Ammianus Marcell. *lib.* 15. cujus Primatus hoc antiquo epigrammate innuitur.

Accipe Primatum poſt Alpes Trevir ubique,
Quem tibi Roma novâ lege dat & veteri.

Plura de ejus origine & amplitudine, necnon Eccleſiæ Primatu congeſſerunt Philippus Berterius *diatrib.* 2. *cap.* 4. Bucerus *lib.* 1. *Belgici Romani, cap.* 14. & *lib.* 12. *cap.* 11. Franciſcus Hallierius *de hierarch. lib.* 4. §. 36. *pag.* 631. Fratres Sarmat. *tom.* 1. *Gallia Chriſt. pag.* 720. Theodorico ſecundo ejus Eccleſiæ Archipræſuli miſſa eſt præſens epiſtola; nam ipſe Archidiaconus ipſius Eccleſiæ creatus fuit Archipræſul anno 1214. & eam Eccleſiam rexit uſque ad annum 1242.

b *S. Apri.*] Ita legendum eſt, non S. Petri, ut legitur in ſexta collectione; quod monaſterium eſt Ordinis S. Benedicti in diœceſi Tullenſi, cujus originem referunt Fratres Sarmat. *tom.* 4. *Gallia Chriſt. fol.* 69. 2.

c *Eſt confeſſus.*] Non auriculari, ſeu ſacramentali confeſſione, ſed publicè.

d *Diœceſano Epiſcopo.*] Nam cùm hoc monaſterium parêret Epiſcopo Tullenſi, neceſſariò Epiſcopi licentia petenda erat, ut renunciatio valeret, juxta tradita ſuprà *in cap. admonet.* 3.

CAPUT XV.

Idem a *Agath.* & b *Nicen. Epiſcopis*, & *Archid.*

Dilecti filii conventus monaſterii S. *c* Vv. de Deſertis, immediatè ad Rom. Eccleſiam pertinentis, ſuis nobis litteris intimarunt, quod Abbas eorum ſe ſentiens inſufficientem oneri regiminis Abbatiæ, ceſſit in manibus eorundem; ipſique dil. f. G. monachum S. *d* Victoris Maſſilien. elegerunt in Abbatem canonicè, ſupplicantes, ut eorum parcentes laboribus, & expenſis, electionem ipſorum faceremus in illis partibus confirmari. Quum ergo dictus Abbas cedere ſine licentia noſtra nequiverit, nos tam ceſſionem, quàm electionem prædictas decernentes irritas, & inanes, diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus Abbatem ipſum loco ſuo reſtitui faciatis.

NOTÆ.

1. Agatha urbs. a *Agath.*] Integra hæc inſcriptio corrupta eſt in hac ſexta collectione, ſiquidem textus iſte in ea tribuitur Gregorio IX. cùm ſit Honorii III. ut ex quinta compilatione conſtat, ubi *ſub hoc tit. c.* 2. refertur hæc deciſio. Agatha perantiqua civitas eſt Galliæ, in provincia Narbonenſi, olim Colonia, cujus meminerunt Strabo *lib.* 4. Plin. *lib.* 3. *c.* 4. Mela *lib.* 2. *c.* 4. Ptolomeus *lib.* 2. *cap.* 10. Habet Eccleſiam Cathedralem ſuffraganeam Archiepiſcopi Narbon. cujus Præſul olim jus cudendæ monetæ habebat, ut refert Bodinus *lib.* 1. *de Rep. cap. ult.* Thediſio ejus Præſuli reſcribit in præſenti Pontifex, de quo plura Fratres Sarmat. *tom.* 2. *Galliæ Chriſt. fol.* 61.

2. b *Nicen.*] Nicea, vel Nicia civitas eſt non longè à radicibus Alpium, à Maſſilienſibus condita juxta Cemeliam. Ptolomæus *lib.* 3. *cap.* 1. Habet Eccleſiam Cathedralem ſuffraganeam Archiepiſcopi Ebredunenſis, cui unita fuit Cathedra Cemelienſis, ut referunt Fratres Sarmat. *tom.* 3. *Gallia Chriſt. fol.* 785. Boſquetus *in notis ad Innoc. III. lib.* 1. *epiſt.* 53. Antepelicano ejus Epiſcopo in præſenti reſcribit Honorius.

c *Vv.*] Sancti Vvillelmi videlicet, quod monaſterium eſt Ordinis D. Benedicti, à S. Guillelmo Comite Toloſano conſtructum anno 804. ut refert Yepes *tom.* 3. *chron. D. Benedicti*, *d. anno* 804. 3.

d *S. Victoris.*] Eſt etiam monaſterium hoc ordinis D. Benedicti, propè Maſſiliam conſtructum à Joanne Caſſiano Maſſiliæ Presbytero, poſteà ditatum variis privilegiis Pontificum, & Regum Francorum, ut referunt Fratres Sarmat. *tom.* 4. *Gallia Chriſt. fol.* 930. 4.

COMMEN

COMMENTARIUM.

3. IN hoc textu deciditur, Abbatem immediatè ſubjectum R. Pontifici non poſſe ſine ejus licentia propriæ Abbatiæ renunciare; quod etiam innuitur *in cap. cùm venerabilis 7. de conſuetud.* & docent congeſti à Barboſa *in præſenti*, Cironius *in 5. collect. in hoc textu*, Tamburinus *tom. 1. de jure Abbatum, diſp. 13.* cujus deciſionis ratio provenit ex ſæpè inculcatis *in hoc tit.* nam ut ſuprà dicebamus, renunciatio fieri debet in manibus illius ſuperioris, ad quem electionis confirmatio ſpectat; unde ſi Abbas non eſt exemptus, quia ejus electio ab Epiſcopo debet confirmari, non aliter quàm cum Epiſcopi licentia renunciare valet, *cap. Abbas 18. q. 2.* ſi verò eſt exemptus, & immediatè Sedi Apoſtolicæ ſubjectus, quia ejus confirmatio petenda eſt à R. Pontifice, ideò tantùm coram eo, aut ejus Legato à latere renunciatio fieri poteſt, *d. cap. cùm venerabilis, cap. ſi Abbatem, de elect. in 6.* hoc autem procedit, ſi jam Abbas non ſolùm electus, verùm & confirmatus reperitur; ſi verò tantùm electus, in manibus Capituli, ſeu eligentium poteſt renunciare electioni de ſe factæ. Et hoc caſu accipiendi ſunt textus *in cap. cùm inter R. de electione, cap. 2. de in integrum reſtitutione.*

TITULUS X.
De ſupplenda negligentia Prælatorum.

CAPUT PRIMUM.
Alexander III. a *Ciſtercienſibus*.

STATUIMUS præterea, ut ſi Epiſcopus tertiò cum humilitate ac devotione (ſicut convenit) requiſitus ſubſtitutos Abbates veſtros benedicere fortè renuerit, eiſdem Abbatibus liceat proprios monachos benedicere, & alia, quæ ad officium hujuſmodi pertinent, exercere, donec ipſi Epiſcopi ſuam duritiem recogitent, & Abbates benedicere non recuſent.

NOTÆ.

1. a *Ciſtercienſibus.*] Monachis videlicet D. Bernardi, de quibus latè egi *in cap. cum ordinem 6. de reſcriptis.* In hoc textu proponitur fragmentum cujuſdam privilegii prædictis monachis conceſſi ab Alexandro III. anno 1169. cujus etiam alia pars reperitur *in cap. quia nos 33. de appellat.* & alia *in cap. ſanè, de exceſſibus Prælat.* & ut integrum reddamus, ita illud tranſcribimus *ex tomo 1. privilegiorum ipſius Ordinis*, & ex Illuſtriſſimo Manrique *tom. 2. annal. Ciſterc. d. anno 1169. cap. 3. num. 4.*] Alexander Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilectis filiis Alexandro Ciſtercienſi Abbati, & univerſis ejuſdem Ordinis Coabbatibus, tam præſentibus, quàm futuris, canonicè inſtituendis in perpetuum. Attendentes quomodo vos à ſæcularis vitæ latitudine converſos, omnipotens & clemens Deus ad anguſtæ portæ deduxit introïtum, & vos tanquam à carne adipem ſeparavit; gaudio gaudemus, & internâ mentis lætitiâ, & exultatione jucunditatis replemur, monentes pariter, & exhortantes, ut ſolicitâ intentione nitamini in vaſis veſtris oleum deferre, quatenus cùm media nocte clamor factus fuerit, accenſis lampadibus veſtris, ſponſi mereamini thalamum introïre, & juſtitiæ beatitudinem recipere, quæ vobis eſt ſervata in cœlis. Quapropter quia vos elegit Dominus in hæreditatem ſibi, & à longè de alto reſpexit, paci, & tranquillitati veſtræ, quantùm nobis gratia divina concedit, proſpicere cupientes, Apoſtolicâ vobis auctoritate concedimus, & indulgemus, ut Abbates veſtri Ordinis, qui aliquo crimine fama publica reſperſi, aut publicè convicti, à Patribus Abbatibus ſecundùm formam Ordinis commoniti ſuæ prælationi ſpontè cedere noluerint, ad Sedem Apoſtolicam appellandi facultatem non habeant, aut ſuum reatum per perſonas aliquas defendendi. Sancimus præterea, ut ſi Epiſcopi tertiò cum humilitate, & devotione, ſicut convenit, requiſiti ſubſtitutos Abbates benedicere fortè renuerint, eiſdem Abbatibus liceat novitios proprios benedicere, & alia, quæ ad illud officium pertinent, exercere, donec Epiſcopi ipſi duritiam ſuam recogitent, & Abbates benedicendos benedicere non recuſent. Sanè ſi Epiſcopi aliquid ab Abbatibus præter obedientiam debitam, contra libertatem Ordinis, à prædeceſſoribus noſtris, & nobis indultam, expetierint, liberum ſit eiſdem Abbatibus auctoritate Apoſtolica denegare quod petitur, ne occaſione iſta Ordo ipſe, qui hactenus liber extitit, perpetuæ ſervitutis laqueo vinciatur. Quod ſi Epiſcopi aliquam propter hoc in perſonas, vel Eccleſias veſtras ſententiam promulgaverint, eandem ſententiam, tanquam contra Apoſtolicæ Sedis indulta prolatam, irritam fore ſancimus.

COMMENTARIUM.

EX hoc fragmento prædicti privilegii pro lege eccleſiaſtica generali à Gregorio IX. confirmato, communiter Doctores ſequentem deducunt aſſertionem: *Si Epiſcopus tertiò requiſitus benedicere Abbatem ſine cauſa renuerit, ipſe poteſt non acceptâ benedictione monachos benedicere, ordines minores conferre, ac ea omnia, quæ ſui muneris ſunt, obire.* Probatur hæc aſſertio aliis ſimilibus privilegiis. Primò privilegio conceſſo ab Eugenio IV. Congregationi S. Juſtinæ de Padua, quod refert Fr. Emanuel Rodriguez *in collect. bullarum dicti Pontificis, bulla 11. num. 15.* Alio conceſſo à Julio II. monachis, & Abbatibus Olivetanis, relato *in lib. privileg. ipſius* 2. Concluſio deducitur et probatur.

Congrega

Congregationis, pag. 76. Et alio conceſſo à Pio V. Abbatibus Canonic. Regul. quod habetur in lib. privilegior. ipſius Ordinis, pag. 542. Illuſtrant prædictam concluſionem Cochier de juriſdict. in exemptos, p. 4. q. 77. n. 2. Azor p. 1. Inſtit. lib. 12. cap. 10. q. 6. Emmanuel Rodriguez, Miranda, & alii congeſti à Barboſa in præſenti, & lib. 1. juris eccleſiaſt. cap. 17. n. 46. & lib. 5. votorum, voto 89. & de poteſt. Epiſcopi 3. p. alleg. 126. n. 21. Tamburinus de jure Abbat. tom. 1. diſp. 12. quæſit. 3. Landtmeter. lib. 2. de veteri clerico, p. 2. cap. 34. Germonius lib. 3. de ſacror. immunit. cap. 8. Buſeus de ſtatib. hominum, verbo Abbas, Chopinus lib. 1. monaſt. tit. 1. n. 7. Boſquetus in notis ad Innocent. lib. 1. epiſt. 47. Bignonius in notis ad Marculfum lib. 1. cap. 5.

3. Ratio dubitandi. Hæc aſſertio ex verbis Alex. III. ab Interpretibus communiter accepta, difficilis redditur ſequenti conſideratione; nam negligentiam Epiſcopi ſuppleri à Metropolitano, vel Capitulo, tam in his quæ ſunt juriſdictionis contentioſæ, quàm Pontificiæ, certum eſt: cùm enim Epiſcopus negligens eſt in juſtitia ſubditis adminiſtranda, Archiepiſcopus ejus negligentiam ſupplet, cap. per ſingulas 9. q. 3. cap. paſtoralis, de officio Ordin. ubi dicemus: docet Cæſar de eccleſiaſt. hierarchia diſp. 5. §. 2. num. 20. & ſi negligat apponere œconomos in Eccleſiis vacantibus, Archiepiſcopus ſupplet negligentiam, cap. cùm ſimus 9. q. 3. & ſi negligat conferre beneficia eccleſiaſtica, Archiepiſcopus, vel Capitulum ea conferre valent, cap. 1. hoc tit. lib. 6. cap. 2. cum vulgatis, de conceſſ. præb. igitur ſimiliter ſi Epiſcopus requiſitus negligens fuerit in benedictione Abbatibus præſtanda, Metropolitanus, vel Capitulum debent ejus negligentiam ſupplere, & benedicere Abbates Epiſcopis ſubjectos; non autem debet permitti Abbatibus, adhuc non accepta benedictione, minores ordines conferre, aut monachos benedicere. Augetur hæc difficultas ex eo; nam ſicut Epiſcopus electus, & confirmatus, dum conſecratus non eſt, quæ ſunt ordinis exercere non valet ullo prætextu, ex defectu characteris Epiſcopalis, cap. noſti, cap. tranſmiſſam 15. de elect. ita ſimiliter Abbas legitimè electus, & confirmatus, non tamen benedictus ab Epiſcopo, non poteſt ordines minores conferre, cùm hæc poteſtas non juriſdictionis, ſed ordinis ſit.

4. De benedictione Abbatum. Hac dubitandi ratione non obſtante, defenſanda eſt ſuprà relata aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, jure communi inſpecto, tam Abbates, quàm Abbatiſſas poſt electionem canonicè celebratam, & confirmationem, benedictionem accipere debere à Diœceſano, ſi illi monaſteria ex lege diœceſana ſubſunt, cap. quamvis, 68. diſt. Carnotenſis epiſt. 73. & 88. quod locum habet etiam quoad monaſteria exempta, cap. ſi jubet, cap. ſi Presbyter 26. q. 6. ut patet ex privilegio immunitatis, quod Epiſcopus Ambianenſis cum conſilio ſuorum collegarum conceſſit monaſterio Corvicenſi anno 644. in gratiam Clotharii Regis fundatoris; quippe univerſa monaſterii bona eximens ab Epiſcoporum poteſtate, ſibi tamen ac ſucceſſoribus reſervat ordinationem Abbatis: extat tom. 1. Concil. Galliæ, his verbis: Cùm Abbas fuerit de ſæculo iſto evocatus, quem unanimiter Congregatio ipſius monaſterii ex ſemetipſis bonum, & dignum elegerint, datâ auctoritate à præfato Principe, vel ejus ſucceſſoribus, à nobis, vel ſucceſſoribus noſtris abſque ullo commodo ſecundùm ſacros canones ordinetur. Illuſtrant Hallierius in vindiciis cap. 7. §. 1. Vvandingus in notis ad opuſcul. S. Franciſci, tom. 2. pag. 218. quam benedictionem intra annum petere debent, Clement. 1. §. ſtatuimus, de ſtatu monach. promiſſione facta R. Pontifici, ſi ſint Abbates exempti; ſi verò Epiſcopo parent, ipſi Epiſcopo, cap. ne Dei Eccleſia, de ſimonia, cap. olim, de dilationibus, in 5. collect. cujus promiſſionis, & juramenti formam referunt Tamburinus diſp. 11. q. 12. Barboſa d. voto 89. Germonius ubi ſuprà; & tunc benedictionem accipiunt à proprio Epiſcopo, cap. cùm inter R. de elect. niſi privilegium Pontificium habeant, ut à quocumque Epiſcopo poſſint benedici, ut aliqua privilegia referens docet Tamburinus ubi ſuprà, quæſit. 10. Hæc autem benedictio poteſt non ſolùm diebus Dominicis, verùm & aliis quibuſcumque feſtivis conferri, ſervatis cæremoniis in Ordine Romano in hujuſmodi benedictionibus præſcriptis, de quibus Menardus in notis ad Sacrament. D. Gregorii, cap. 322. non tamen debet Abbas, qui ſemel benedictus eſt, ſi ad aliam Abbatiam eligatur, iterum ſolenniter benedici, Clement. attendentes, §. ſtatuimus, de ſtatu monach. ſicut nec qui benedictionem nuptialem accepit, non poteſt iterum ſecundas nuptias contrahendo benedici, c. 1. cap. vir, de ſecundis nuptiis: nec qui in pœnitentia ſolenni benedictionem & reconciliationem accepit, poteſt iterum ſolenniter benedici, aut pœnitentiam ſolennem peragere, cap. quamvis, 50. diſt. Hæc autem benedictio Abbatum habet locum in Abbatibus perpetuis, non temporalibus, ſive triennalibus, qui nulla benedictione indigent, & ſine ea adminiſtrare res monaſterii valent. Eugenius IV. in bulla Ciſtercienſibus conceſſa anno 1437. ibi: Vt Abbates triennales, licèt eis munus benedictionis non impendatur, omnibus, & ſingulis honoribus, præeminentiis, prærogativis, juribus, & inſignibus Abbatialibus fungi poſſint. Docet Bruno Chaſſaing. de privilegiis Regul. tract. 7. cap. 3. propoſit. 3.

5. Benedictio Abbatum quid. Secundò ſciendum eſt, quod licèt hæc benedictio Abbatum aliquando dicatur ordinatio, cap. Abbas, cap. Abbatem, cap. quàm ſit neceſſarium 18. quæſt. 2. & nonnunquam appelletur conſecratio, cap. alienationes 37. 12. q. 2. & etiam manus impoſitio, Synodus 7. can. 14. Lectoris autem manuum impoſitionem licet in proprio monaſterio, etiam ſoli unicuique monaſterii Præfecto facere, ſi ipſi Præfecto ab Epiſcopo manus eſt impoſita. Tamen propriè, & verè nec eſt conſecratio, nec ordinatio, ſed tantùm oratio, quâ Epiſcopus Abbatem benedicit, & confirmat. Joannes Pontifex in privilegio monachis monaſterii S. Gregorii juxta Conſtantiam exiſtentibus indulto, ib. Ne aliquis eidem monaſterio præficiatur, niſi quem communi aſſenſu fratres ibidem Chriſto ſedulò ſervientes eligent, electumque benedictionis titulo Epiſcopus confirmare procuret. Ivo Carnotenſis epiſt. 73. Quid ergo eſt diſceptandum de benedictione Abbatis, à quocumque Epiſcopo eam fuerit conſecutus? in qua nec fit manus impoſitio, nec conſecratio, ſed ſimplex oratio; in qua accepta, vel non accepta ſalus ſubditorum nec minuitur, nec augetur. Idem epiſt. 88. Cum Abbatis benedictio nulla ſit ſacramenti repetitio. Notarunt Bignonius ad Marculfum lib. 1. cap. 5. pag. 455. Boſquetus ad Innocent. lib. 1. epiſt. 57. Hujus autem benedictionis effectus in jure noſtro recenſentur. Primò Abbates ità benedicti poſſunt conferre ſuis ſubditis ordines minores, cap. quoniam, 69. diſt. cap. cum contingat, de ætat. & qualit. ubi latè probabimus: deinde poſſunt baculo, mitrâ, & aliis Epiſcopalibus ornamentis uti, ut ex ordine Romano probat Sauſay in Panopl. Epiſcop. lib. 2. cap. 1. Barboſa d. voto 89. n. 22. Tamburinus dicto tom. 1. diſp. 21. 23. & 24. qui alia de hac benedictione Abbatis adducunt.

6. Ratio decidendi. Deinde, ut ad rationem præſentis deciſionis accedamus ſciendum eſt, negligentiam formalem, quæ eſt omiſſio injuſta ejus, quod quis facere debet, continere in ſe culpam, l. magna 226. ff. de V. S. ubi docent Gentilis, & Fornerius, l. 3. §. ſi ad diem, ff. de re militari. Hæc negligentia à Prælatis Eccleſia- ſticis

ſticis commiſſa ſuppletur, aut à jure, aut ab homine. Ab homine, ut *in cap.2. & ſequentibus, hoc tit.* A jure, ut *in hoc cap.1.* ubi ſi Epiſcopus requiſitus neglexerit Abbates benedicere, à jure ejus negligentia ſuppletur, & pro benedictis habentur, & meritò: nam cùm hæc benedictio à jure eccleſiaſtico poſitivo ſit introducta, & ab ipſo jure proveniat facultas in ipſis Abbatibus benedicendi monachos, & conferendi minores ordines; inde rectè in caſu ſpeciali hujus textus cùm negligens eſt Epiſcopus in benedicendis Abbatibus, ſtatuitur, poſſe Abbatem non benedictum monachos benedicere, & alia munia Abbatialia exercere, præcipuè accedente Pontificis privilegio. Accedit, nam communi Interpretum calculo receptum eſt, ex delegatione Pontificis poſſe ſimplicem ſacerdotem quatuor minores ordines conferre, Suarez *de ſacr. diſput.11. ſect.3.* Hallier. *de ſacris elect.p.2.ſect.5.cap.1. art.3.§.5.* Tamburinus *tom.2 de jure Abbatum,diſp.2. q.1.* Barboſa *lib.1. juris eccleſiaſt. cap.11. num.51.* Diana *p. 8.tract. 1.reſolut. 35.* quod & ad gradus Subdiaconatus, & Diaconatus aliqui protraxerunt, quos refert eximius Præceptor D. Franciſcus Ramos *in ſyntag. pro Epiſcop. Luſitaniæ, propoſit.4.§.4. num.152.* igitur ſimiliter privilegio Ciſtercienſibus conceſſo in hoc textu, etiam benedictione ab Epiſcopo non accepta, quæ ſimplex tantùm oratio eſt, poterunt Abbates monachos benedicere, & minores ordines conferre.

7. DISSOLVITUR DIFFICULTAS. Nec difficultas ſuprà adducta adverſatur; nam Metropolitanus tantùm poteſt ſupplere negligentiam ſuffraganei in caſibus à jure expreſſis, ut in juſtitiæ adminiſtratione, collatione beneficiorum, conſtitutione œconomi, & aliis, *d. cap. paſtor, cap.1. hoc tit. lib.6.* at verò cùm negligens eſt Epiſcopus in benedicendis Abbatibus, quia à jure ſuppletur ipſa negligentia, neceſſarium non eſt adire Archiepiſcopum, ut eam ſuppleat. Accedit, nam in caſibus ſuprà adductis non eſt pars, quæ ex juris diſpoſitione haberi poſſit pro œconomo, judice, aut beneficiario; unde neceſſarius eſt recurſus ad ſuperiorem,ut inferioris negligentiam ſuppleat: at in noſtro textu eſt pars ſpecifica, quæ ex juris diſpoſitione poteſt ſupplere negligentiam; Abbas videlicet, qui ob negligentiam habetur ac ſi benedictionem ab eo accepiſſet. Nec augmentum difficultatis adverſatur; nam ut ſuprà dixi, benedictio Abbatis non eſt ordinatio, neque conſecratio, ſed tantùm ſimplex oratio; inde Abbas ſacerdos licèt non ſit benedictus, poteſt monachos benedicere, & minores ordines conferre, quia ſufficit ordo ſacerdotalis, accedente Pontificis delegatione, ſeu privilegio.

8. EXPONITUR CAP. CÙM CONTINGAT, DE ÆTAT. ET QUALIT. Primò ſuperiori aſſertioni obſtat textus *in cap. cùm contingat,de ætat.& qualit.* in illis verbis: *Dummodo ipſis ab Epiſcopo manus impoſitio facta noſcatur.* Ex quibus verbis apertè conſtat, ita demùm Abbates poſſe minores odines conferre, ſi priùs ab Epiſcopo manus impoſitionem acceperint; igitur non rectè in hoc textu aſſeritur, neglecta benedictione Epiſcopali, poſſe Abbatem monachos benedicere, & minores ordines conferre. Pro hujus textus interpretatione ſciendum eſt,regulariter Abbates poſſe minores ordines conferre, ſi benedictionem Epiſcopalem acceperint; ſed hoc procedit cùm nulla datur negligentia Epiſcopi, qui Abbatem benedicere debebat: at verò ſi adſit negligentia,tunc ex ſpeciali privilegio Ciſtercienſibus conceſſo in hoc textu, poſſunt Abbates non benedicti ordines minores conferre. Qua etiam ſolutione accipiendus eſt textus *in cap. quoniam, 69. diſt.* ubi expreſsè præſcribitur à Patribus 7. Synodi, quod Abbates ſint benedicti, ut ordines minores conferre poſſint: qui canon accipiendus eſt cùm nulla datur negligentia ex parte Epiſcopi in Abbate benedicendo, juxta ſuprà tradita.

Secundò adverſatur præſenti aſſertioni textus *in cap. Abbas 2. 18. q.2.* ubi Gregorius Magnus præcipit,& ſtatuit, ne Abbas in monaſterio per Epiſcopum ordinetur, & ne in eo Epiſcopus Miſſas publicas dicere præſumat.Ex quo textu facilè deducitur, Epiſcopum non debere,nec poſſe Abbates benedicere, aut eos ordinare, nec hujus ordinationis prætextu Miſſas publicas in monaſterio celebrare: igitur non rectè in præſenti textu ſupponitur, Epiſcopum debere Abbates benedicere. Accedit, nam ſi Abbas ab Epiſcopo eſſet benedicendus,talis benedictio intra Miſſarum ſolennia eſſet peragenda, ut ex libro ordinis Romani referunt Menardus, & Tamburinus *ubi ſuprà:* ſed tam *in d. cap. Abbas,* quàm *in cap. Abbatem 14. eadem q.2.* prohibetur Epiſcopis, ne in monaſteriis Miſſas publicas audeant celebrare: igitur nullo modo Epiſcopi habent jus benedicendi Abbates. Pro hujus difficultatis ſolutione ſciendum eſt, ordinationis verbò varia in jure Pontificio ſignificari: aliquando ordinatio ſumitur, immò & ſæpe ſæpiùs, pro coaptatione in ordinem, & gradum eccleſiaſticum,ut latè probat Hallier. *de ſacris elect. in principio:* plerumque tamen accipitur pro electione,ut pro ipſius textus interpretatione dixi *in cap.1.de elect.*unde in eo textu prohibetur Epiſcopis,ne in monaſteriis eligant Abbates, ſed potiùs ipſi eligantur à monachis. Poſt electionem autem legitimè celebratam non prohibetur Epiſcopis eos benedicere.Secunda autem pars ipſius textus,ubi D. Gregorius vetat Epiſcopis, ne Miſſas publicas in monaſteriis faciant, procedit in Miſſis per annum celebrandis, ne gravamen inde monaſteriis inferretur,ut ipſe Gregorius expreſſit *in cap. luminoſo, eadem quæſt.* Plura de his Miſſis publicis tradunt Boſquetus *ad Innocent.lib.2. epiſt.18.*Eſpenceus *in tract. de triplici Miſſa,* Vicecomes *lib.1. de ritibus Miſſæ, vol.2.* non verò negatur in eo textu, poſſe Epiſcopum intra Miſſarum ſolennia Abbates benedicere. 9. INTELLIGITUR CAP. ABBAS 2.18. Q.2.

Tertiò præſenti aſſertioni obſtat textus *in cap.cùm olim 2.de dilationibus, in 5.collect.* ubi Honorius III. Abbati S. Auguſtini Cantuar. in hæc verba ſcribit: [Cùm olim inter te tunc electum,& dilectum filium, & Magiſtrum R.nuntium ven.f.n.Cantuarienſis Archiepiſcopi, coram fel.mem. Innocentio Papa prædeceſſore noſtro quæſtio verteretur,te firmiter aſſerente, quod ab eodem Archiepiſcopo ſine profeſſionis exactione benedici debeas, ſicut per ſententiam bonæ memoriæ Alexandri Papæ fuerat definitum; & prædicto Magiſtro è contrario affirmante, quod ipſa ſententia per eundem fuerat revocata, ſicut quarundam litterarum præſcriptione oſtendere nitebatur: idem prædeceſſor noſter ita utrique parti providit, videlicet quod tibi munus benedictionis impenderet abſque juris præjudicio Archiepiſcopi memorati, aſſignans utrique terminum in Concilio tunc proximè futuro; in quo ſi poſſet ſufficienter oſtendere, quod profeſſionem ſibi facere deberes, eam à te ſibi faceret exhiberi, alioquin ab impetitione te abſolveret ipſius. Cùm autem præfati procuratores tui reconvenirent Archiepiſcopum memoratum, ſuper eo videlicet, quod officiales ipſius, te ac conventum tuum impediunt, quominus poſſitis congregare Synodum, celebrare Capitulum, & juriſdictionem ſpecialem in ſubditis monaſteriis exercere.] Ex quibus verbis apertè probatur, Abbatem non benedictum propter negligentiam Prælati, à quo benedicendus erat, non poſſe neque Concilium congregare,neque juriſdictionem 10. EXPONITUR CAP. CUM OLIM, DE DILATIONIBUS IN 5. COMPILAT.

in ſubditos exercere: igitur neque eos benedicere valet. Pro cujus textus & difficultatis ſolutione dicendum eſt, Alexandrum III. in præſenti eſſe intelligendum cùm Epiſcopus injuſtè renuit benedicere Abbates, ut ſic Epiſcopi negligentia ſuppleatur, atque duritia puniatur, ut Alexander in ultimis verbis ait: ſi verò juſtè Epiſcopus Abbatem benedicere renuat, donec præmiſsâ cauſæ cognitione lis deciſa fuerit, non poteſt Abbas tanquam benedictus munia Abbatialia obire. Unde cùm *in d. cap. cùm olim*, Abbas renueret Archiepiſcopo profeſſionem fidei facere, Archiepiſcopus juſte renuebat ipſum benedicere, donec priùs in ejus manibus fidei faceret profeſſionem: quare cùm ex juſta cauſa Archiepiſcopus prædictum Abbatem non benediceret, ideò non adfuit negligentia, quæ ſuppleretur, & per conſequens Abbas, tanquam benedictus, non poterat in ſubditos juriſdictionem exercere.

CAPUT II.

a Innocentius III. *R. Epiſcopo S. Andreæ.*

SIcut nobis tua fraternitas intimavit, monachi quidam, & clerici regulares, Eccleſias, quæ ad eorum præſentationem pertinent, in tuo Epiſcopatu habentes, propriis uſibus deputare nituntur, nec ibi volunt ad eas, cùm vacaverint, perſonas vocare: quin potiùs occaſione *b* conceſſionis quorundam Epiſcoporum vicarios in eis pro ſua inſtituunt, & *c* deſtituunt voluntate, & admiſſos ita *d* penſionibus onerant, ut nec in Eccleſiis competenter vix poſſint deſervire in paupertate nimia; nec Epiſcopo in Epiſcopalibus reſpondere; nec *e* hoſpitalitatem, ſicut convenit, transeuntibus impertiri. Nolentes autem, ut ſtatus Eccleſiæ debitus, & antiquus per alicujus violentiam, vel inſolentiam ſubvertatur: mandamus quatenus niſi à juriſdictione tua exemptæ ſint Eccleſiæ ſupradictæ, prædictos exceſſus ſtudeas rationabiliter emendare; & niſi præfatæ perſonæ infra tempus in Lateran. Concil. conſtitutum ad vacantes Eccleſias tibi perſonas idoneas præſentaverint, ex tunc liceat tibi ap. rem. in eiſdem ordinare Rectores, qui eis & præeſſe noverint, & prodeſſe; ita tamen, quod ex hoc nullum patronis in poſterum præjudicium generetur. Datum Laterani VII. Cal. Martii, Pont. noſtri anno II.

NOTÆ.

1. a INnocentius III.] *Clemens III.* legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. cap. 2. & in cap. tua 2. de temporibus ordin. in eadem collect.* Sed perperam, cùm deciſio hæc auctorem habeat Innocentium III. inter cujus epiſtolas editas à Guilielmo Sirleto reperitur *pag.* 280. ſub hac inſcriptione: *R. Epiſcopo S. Andreæ.* Diœceſis S. Andreæ eſt in Scotia, de qua agemus *in cap. 6. de arbitris, cap. nuper 6. de donat. inter.*

b *Conceſſionis.*] Quæ ſufficiens non eſt, ut regularis Eccleſia acquirat jus percipiendi fructus ex aliqua Eccleſia regulari, *cap. paſtoralis, de donat. cap. cum nos, de his quæ fiunt à Prælatis.*

c *Et deſtituunt.*] Cùm inſtitutio & deſtitutio in Eccleſiis etiam regularibus, quæ per clericum ſæcularem reguntur, ad Epiſcopum diœceſanum ſpectent, *cap. 1. de Capellis monach. cap. cum & plantare, §. in Eccleſiis, cap. ſanè, cap. ſtatuendum, de privileg.*

2. d *Penſionibus.*] Quid indignius? Beneficiorum redditus, & Eccleſiæ fructus monachi percipiebant; Eccleſiæ verò miniſtri nimia paupertate opprimebantur, contra omne jus naturale, & eccleſiaſticum ſatis repetitum in Concilio Lateran. ſub Alexandro III. *p. 2. cap. 9. 12. & 13.* Lateran. ſub Innocentio III. *can. 32.* ſub Leone X. *ſeſſ. 9.* ut enim aiebat Carnotenſis relatus à Baronio *tom. 11. annal. anno* 1097. ibi: *Quis patiatur cenſualem Eccleſiam Dei ad uſumfructum altaris alium in otio lucrari, ſervitii vero onus alium in egeſtate ſentire.* Expreſſiùs Abbas Puriferdentis *de triplici clauſtralium voto, fol. 9.* ibi: *Vel monachorum Prælati, qui cœnobiis ſuis Eccleſias ſæcularium incorporant, qui avaritiæ facibus ſinum cupiditati laxant, quia dum benefacere poſteritati exiſtimant, multos per occaſionem damnant.* Damnata fuit ſordida Nicephori Focæ Imperatoris rapacitas, qui vacanti Eccleſiæ œconomum ea lege præficiebat, ut cùm is parcè, & tenuiter ex redditibus Eccleſiæ vixiſſet, fructus reſiduos in fiſcum Imperatoris inferre teneretur, ut refert Zonaras *tom. 3. pag.* 161. Rectè ergo Innocentius in præſenti increpat monachos, qui fructus beneficiorum in proprios uſus tranſmittere affectabant.

e *Hoſpitalitatem.*] Quam non ſolùm Epiſcopi exercere tenentur, ut latè probat Barboſa *de poteſt. Epiſcop. 1. p. c. 9.* verùm & ſacerdotes aliique fideles. Concilium Gangr. *c. 12. c. 1. de empt. & vendit.* plura Bened. Ephtenus *lib. 11. diſq. monaſt. tom. 2. tract. 1.*

COMMENTARIUM.

IN præſenti proponitur, monachos, & canonicos regulares Eccleſias ad eorum præſentationes ſpectantes propriis uſibus deputaſſe, avaritiâ capti, nec Eccleſiis vacantibus Rectores præſentaſſe; ſed potiùs vicarios temporales, ad libitum amovendos inſtituiſſe, & inſtitutos variis penſionibus oneraſſe, ita ut nec Epiſcopis in Epiſcopalibus, videlicet procurationibus, cathedratico, & ſimilibus, reſpondere poſſent, nec hoſpitalitatem debitam exercere: quos exceſſus notarunt, & deteſtati ſunt Eccleſiaſtici legiſlatores *in cap. de monachis, de præb. cap. cum ſingula, eod. titulo in 6.* Clementina unica, *hoc titulo.* Sordiditatem etiam monachorum in hoc textu improbatam, jam notavit Arnulphus Lexov. *ep. 69.* *Eſt quiddam, quod tam meam, quàm alias vehementer angit Eccleſias, quorundam ſcilicet rapax, & intemperans audacia monachorum, qui quo liberiùs effluant ſæcularis potentiæ præſidia redimentes, primò Epiſcopis omnem obedientiam ſubtrahunt, & Parochiales Eccleſias cum altariis, & decimationibus, cæteriſque beneficiis, de manu laica recipere pactis quibuſlibet, ſacrilega temeritate præſumunt. In his ergo ab eis nec canonicus ordo, nec Epiſcopalis aſſenſus exigitur, ſed devocatis ad proprietatem omnibus, mercenarios in tanta paupertate* 3.

tate ibi conſtituunt ſacerdotes, ut ad exhibitionem ſuam, & ad onera Eccleſiæ portanda, non habeant quod opilioni ſufficeret, aut curſori. Generale eſt hoc, ſed in Epiſcopatu meo vehementius hæc eſt graſſata malignitas, nec jam nobis cujuſlibet rationis obtentu, ſed fallaciis, ac muneribus, præſidioque violentiæ ſæcularis obſiſtunt. Sed hanc primam partem deciſionis, quæ proprium locum vindicat *in cap. de monachis, de præbendis*, ibi exponemus, ut ad ſecundam, videlicet negligentiam monachorum in conferendis beneficiis, quæ propria eſt hujus tituli, accedamus.

CAPUT III.

a Innocentius III. b *Elyenſi*, & c *Caſtren. Epiſcopis*, & *Archid.* d *Norvan.*

LIcèt dilecti filii Magiſtri H. Archid. de H. & R. de S. Cademundo ſuper Archidiaconatu de e Richemundia litigarint diutiùs coram nobis; tamen poſtmodùm auribus noſtris eſt intimatum, quod neutri eorum de jure competeret, utpote quia neutri fuerat conceſſus intra tempus in Lateran. Concil. definitum. Ne igitur jus noſtrum negligere videamur, qui alios in ſua juſtitia confovemus: dil. v. per Ap. ſ. m. quatenus convocatis eiſdem, ut proponant, ſi quid contrà duxerint proponendum, inquiratis diligentiùs; & ſi vobis conſtiterit Archid. illum vacaſſe per annum, tempore tamen ſemeſtri, quo vel ad Archiepiſcop. vel ad Capitulum donatio pertinebat, non à vacatione, ſed à notitia computato, cùm pro eo quod Eborac. alium non habet ſuperiorem, ex tunc fuerit ad nos donatio devoluta; utrique ſuper eo, ſublato ap. ob. ſilentium imponatis, Archidiaconatum ad noſtram ſpectare donationem publicè denunciantes, decernentes irritum & inane, ſi quid in eo quiſquam præſumpſerit poſtmodùm ordinare.

NOTÆ.

1. a INnocentius III.] Nec in hac, nec in quarta collectione, ubi *ſub hoc tit. cap.* 1. reperitur præſens deciſio, proponitur cui miſſa ſit; ſed ſi conſulimus alias ejus partes, quæ extant *in cap. conſtitutus* 30. *de teſtibus, cap. penult. de inſtitutionib. cap. poſt electionem* 7. *de præb. & dignit.* inſcriptio ita reſtituenda eſt, *Innocentius III. Elyenſi, & Ciſtren. Epiſcop. & Archid. Nivern.* Ex ipſis etiam partibus noſtri textus caſus ita repetendus eſt. Archidiacono Richemundiæ Eccleſiæ Eboracenſis in Epiſcopum Elyenſem electo, & confirmato, & ita vacante ipſo Archidiaconatu ex juris diſpoſitione, de qua *in cap. cùm in cunctis* 7. §. *cùm vero, de elect.* Gaufridus Archiepiſcopus Eboracenſis ipſum Archidiaconatum contulit Honorio, juſſitque Capitulo, ut eum reciperet: Capitulum exequi noluit Prælati juſſum, allegans Cœleſtini III. privilegium, quo cavebatur, ut dignitatum inſtitutio, & deſtitutio in Eccleſia Eboracenſi ad Decanum & Capitulum ſimul ſpectaret; unde cùm Archiepiſcopus tantùm commendaret inſtituendum dictum Honorium Capitulo, non verò Decano, illum in Archidiaconum admittere renuerunt; & hac electione Archiepiſcopi pro infecta habitâ, tranſacto ſemeſtri Concilii Lateran. Capitulum ex jure devoluto ipſam dignitatem Rogerio conceſſit. Causâ diſceptatâ inter Rogerium, & Honorium coram Innocentio III. Rogerius allegabat, Honorium dignitati renuntiaſſe, & ſic ad ipſum ex electione legitimo tempore à Capitulo celebrata Archidiaconatum ſpectare. Innocentius inſuper habuit renunciationis cauſam, & non plenè inſtructus de lapſu temporis, potiorem eſſe cauſam Honorii judicavit *in d. cap. poſt* 7. demùm cùm per vim Rogerius dictum Honorium Archidiaconatu ſpoliaſſet, Honorius adversùs ipſum egit remedio reſtitutorio coram Epiſcopo, & Decano Linconienſi, judicibus delegatis; & cùm ſuper productione teſtium admittenda, vel non, cauſa ad ipſum Innocentium III. fuiſſet devoluta, ipſe ſuper hoc articulo eam commiſit Elyenſi & Ciſtrenſi Epiſcopis, & Archidiacono Nivern. & plenè causâ diſceptatâ coram Innocentio III. ipſe cognoſcens, tam Archiepiſcopo, quàm Capitulo tempus Concilii Lateran. fuiſſe elapſum, nec Honorium, nec Rogerium ritè inſtitutos fuiſſe declaravit, & per conſequens ejus dignitatis collationem ad Sedem Apoſtolicam eſſe devolutam: quæ pars deciſionis refertur in noſtro textu.

b *Elyenſi.*] De hac Eccleſia egi *in cap. paſtoralis* 11. *de reſcriptis.*

c *Caſtren.*] Legendum exiſtimo Ciceſtren. 2. Ciceſtrenſis enim Eccleſia eſt Epiſcopalis, ſub Cantuarienſi Archiepiſcopo.

d *Norvan.*] Ita legitur *in d. cap. conſtitutus* 30. 3. ſed legendum puto *Norvicen.* quia in Anglia nulla eſt Eccleſia Norvan. ſed tantùm Norvicenſis, de qua egi *in cap. ſi autem, de reſcriptis.*

e *Richemundiæ.*] Eſt dignitas Eccleſiæ Eborac. 4. de qua Cujacius *in d. cap. conſtitutus, cap. poſt* 5. & ejus mentio fit *in cap. conſtitutus, de teſt. cap. cum veniſſet, de inſtit.* apud Hovedenum *in Ioanne*, Matth. Pariſ. *ad annum* 1255.

CAPUT IV.

a Idem *Magiſtro P. de Caſtro*, & *R. monach. Fontis Frigidi, Apoſt. Sed. Legato.*

PEr litteras veſtræ diſcretionis accepimus. *Et infrà:* Quod in quibuſdam Eccleſiis legationi veſtræ ſubjectis, quædam beneficia, & dignitates tanto tempore vacaſſent,

caſſent, quod tam Prælati, quàm Capitula ſecundùm tenorem Later. Concilii eſſent jure inſtituendi privati, qui poſtquam veſter adventus innotuit, in beneficiis illis perſonas minùs idoneas inſtituere præſumpſerunt. Unde cùm receperitis conſilium à viris peritis, ut tales inſtitutiones ab his, quorum non intererat, & qui propriâ culpâ jure inſtituendi ſe privaverant, factas auctoritate Ap. caſſaretis, noſtrum priùs in hoc decreviſtis conſilium habere. Nos igitur inquiſitioni veſtræ taliter reſpondemus, per A. ſ. m. quatenus ſi beneficia, vel dignitates ipſas noveritis perſonis idoneis aſſignatas, ea de patientia permittatis ab ipſis pacificè poſſideri; alioquin perſonas ipſas amoventes prorſus ab ipſis, eadem perſonis idoneis *b* auctoritate noſtrâ ſuffulti, non differatis quantò citiùs ordinare.

NOTÆ.

1. a *IDem.*] Ita etiam legitur *in 4. collect. ſub hoc tit. cap. fin.* quæ inſcriptio reponenda, & exponenda eſt ex traditis *in cap. per inquiſitionem, de elect.*

2. b *Auctoritate noſtra.*] Quando, & quibus Legatis competat jus conferendi beneficia, exponemus *in cap. dilectus, de officio Leg.*

CAPUT V.

Epiſcopo, & a Cantori b *Zamoren. & Abbati de* c *Morerola, diœceſis Zamorenſis.*

DIlecto filio noſtro P. tit. S. *d* Marcelli Presbytero Card. bonæ memoriæ A. *e* Theſaurario Salamantin. S. *f* Paſchaſii, & Domino *g* Garciæ Clericorum procuratoribus apud Sedem Apoſtolicam conſtitutis auditore conceſſo; idem Theſaurarius propoſuit coram eo, quod cùm in *h* Salamantin. Eccleſia, in qua Cantoris electio ad *i* Epiſcopum, & Capitulum communiter pertinet, Cantoriâ vacante dictum Capitulum ſæpius Epiſcopum monuiſſet, ut ad celebrandam Cantoris electionem cum eo pariter conveniret: eodem Epiſcopo infra ſemeſtre tempus id facere negligente, Capitulum uti cupiens jure ſuo, in Eccleſiæ memoratæ Capitulo, ſicut eſt moris, ſupradictum Paſchaſium ejuſdem loci Canonicum in Cantorem elegit, ne quid in ejuſdem electionis præjudicium fieret, appellando: quam ſupradictus Theſaurarius auctoritate petiit Apoſtolica confirmari, ac electionem, quam vener. frater noſter *j* Compoſtellanus Archiepiſcopus poſt appellationem hujuſmodi, de G. clerico multis criminibus irretito, ac tunc temporis vinculo *k* excommunicationis aſtricto, minùs canonicè celebraverat, caſſari. Dictus verò Dominicus propoſuit ex adverſo, quod emenſo ſex menſium ſpatio, infra quod ad Epiſcopum, & Capitulum Cantoris electio pertinebat, Decanus, & quidam Canonici Salamantin. Epiſcopo, Archidiacono, & nonnullis Canonicis, qui præſentes in civitate aderant, inconſultis, non conſuetâ horâ, vel in Capitulo, juxta morem, ſed in *l* Eccleſia potiùs, quibuſdam laïcis advocatis, ſtantes, & inordinatè nimis eligere præſumpſerunt. Et cùm jamdicti Archiepiſcopi, qui eoſdem propter hoc evocaverat, adire præſentiam noluiſſent, ipſe intelligens eligendi auctoritatem ad ſe juxta Lateran. ſtatutum Concilii devolutam, ſupradictum G. in Cantorem elegit, & eundem fecit de Cantoria corporaliter inveſtiri. Poſtmodùm autem Decanus, & ſui complices nobis, de his mentione non habitâ, ſuggerendo quod Epiſcopus, qui monitus ſæpiùs infra ſex menſes eligere noluerat, in Eccleſiæ detrimentum, Cantore, qui ab eodem Decano cum majori parte Capituli inſtitutus fuerat, ſpoliato, alium inſtituerat in Cantorem, ad Decanum, Archidiaconum, & Archipresbyterum *m* Abulen. noſtras litteras impetravit. Quarum auctoritate, cùm ſupradictus G. ab eiſdem fuiſſet judicibus evocatus, eiſdem inhibuit, ne per dictas litteras procederent contra eum, cùm in eis de ſua electione facta per Archiepiſcopum nulla mentio haberetur. Et tum propter hoc, tum etiam quia prima citatione ad loca remota peremptoriè citatus extiterat; tum etiam quia judices quoſdam ex electoribus dicti P. conſanguinitatis linea contingebant, ad Sed. Apoſt. appellavit. Sed judices nihilominus Salamantinam accedentes Eccleſiam, ſæpedictum P. in Cantoriæ poſſeſſionem *n* causâ rei ſervandæ contra juſtitiam induxerunt. Cùm igitur ſuper his, & aliis coram eodem Card. procuratores ipſi aliquandiu litigaſſent, & ipſe nobis fideliter retuliſſet quæ propoſita fuerant coram eo; quia nobis conſtitit à ſupradicto Decano, & ejus ſequacibus, poſt elapſum ſex menſium ſpatium, infra quod Epiſcopo & Capitulo memoratis, prout communiter ſpectabat ad eos, procedere ad Cantoris electionem neglexerant,

electionem ſupradicti P. minùs canonicè fuiſſe celebratam, eandem decrevimus irritam, & inanem. & appellationem ab eodem Decano, & ſuis fautoribus interpoſitam, factum Archiepiſcopi, ad quem jam erat eligendi auctoritas devoluta, nequiviſſe aliquatenus impedire. Quia verò contra perſonam ipſius G. quædam objecta fuerunt, de quibus nobis non potuit fieri plena fides: diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus niſi jamdicto G. aliquid canonicum obviet, electionem de ipſo factam, ſublato appellationis obſtaculo confirmetis: facientes ipſum ejuſdem Cantoriæ pacifica poſſeſſione gaudere, contradictores per cenſuram eccleſiaſticam compeſcentes. Quod ſi non omnes, &c. tu ea, frater Epiſcope, cum eorum altero, &c. Datum Laterani v. Cal. Novemb. *o* anno XIII.

N O T Æ.

a *Cantori.*] Sive Præcentori, cui ſæpe ſæpius litteras à Sede Apoſtolica mitti, & cauſas delegari, notavi *in cap. ad aures, de reſcriptis.*

1. ZAMORA UBI. b *Zamorenſi.*] Ita reſtituenda eſt inſcriptio hujus textus ex ipſo regeſtro epiſtolarum Innocentii III. edito à Boſqueto, ubi *lib. 1. regeſt. 13. epiſt. 157.* reperitur hæc decretalis. Zamora urbs perantiqua eſt in veteri Caſtella, quam nonnulli ex mediæ ætatis ſcriptoribus dixere Numantiam, quod pluribus recentioribus Hiſpaniæ hiſtoricis non placet, nec Topographiæ illius civitatis convenit. Illud tamen abſque dubio eſt, tempore Romanorum nobilem civitatem fuiſſe, à Sarracenis poſteà ſæpeſæpius devaſtatam, quam demùm Alphonſus III. Legionenſis Rex inſtauravit, ut ipſius etymon tradens, refert Rodericus Toletanus *lib. hiſtor. Hiſp. cap. 16.* ibi: *Cum Rex ipſe locum aſcenderet ad videndum, ſatelles quidam, qui inter cæteros Regem cum ſpiculo præcedebat, vaccam nigram dicitur inveniſſe, quam volens ruſticani applauſûs vocabulo delinire, fertur dixiſſe ZAMORA. Vaccas enim ejus coloris Hiſpani armentarii Moras vocant, unde Rex Zamoram nomen indidit civitati.* Alias hujus nominis rationes tradunt Baſſeus *in chron. anno* 884. Tamayo de Salazar *in martyrolog. Hiſp. tom. 5. die 5. Octobris.* Plura de hujus civitatis dignitate, & antiquitate Ambroſius de Morales *hiſtoriæ Hiſp. lib. 15. cap. 27. & lib. 16. c. 18. & 45.* Medina *lib. 1. magnit. Hiſp. cap. 82. & lib. 2. cap. 84.* Aldrete *in antiquit. Hiſp. lib. 1. cap. 4.* Habuit hæc civitas Eccleſiam Cathedralem jam à principio Eccleſiæ, ſiquidem apud Marcum Maximum anno 520. reperitur Quitanus ejus Epiſcopus, & in Concilio Lucenſi celebrato anno 569. fines hujus Epiſcopatus deſcribuntur. Ejus Eccleſiæ Prælato D. Petro miſſa eſt hæc deciſio. Etiam reperitur mentio hujus Eccleſiæ *in cap. ad audientiam 34. cap. cùm parati 19. cap. dilecto 69. de appellat. cap. olim 16. de reſtit. ſpoliat.*

2. c *Morerola.*] Celebre monaſterium eſt in diœceſi Zamorenſi, erectum anno 985. à Sancto Atilano & Froylano, ſub nomine D. Jacobi de Moreruela: & licèt ex eo anno uſque ad annum 1144. in eo habitaſſent monachi Benedictini, anno tamen 1154. datum, & aſſignatum fuit monachis Ciſtercienſibus, & ſub patrocinio B. Mariæ inſtauratum, ut conſtat ex quibuſdam donationibus Regum Hiſpaniæ, quas refert Yepes *chron. D. Benedicti centuria 6. cap. 2. & 3.* ex quibus depromitur, noſtri Innocentii temporibus monaſterium illud regi per monachos Ciſtercienſes.

d *Marcelli.*] Ita legendum eſt, non Marcellini; titulus enim S. Marcelli eſt Presbyteri Cardinalis, qui ſpectat ad Baſilicam S. Pauli, ut refert Cohelius *in notit. Card. cap. 2.*

3. e *Theſaurario.*] Ita Theſaurarius dictus eſt à cuſtodia theſauri Eccleſiæ, quæ ad ipſum ſpectat. Iſidorus *in cap. perlectis, §. ad theſaurarium, 25. diſt.* Græca voce dicitur Cimiliarcha, *l. ult. §. ult. C. de bonis auctorit. judicis.* Inſpecto jure communi theſaurarius tantùm officium in Eccleſia obtinebat, ſed jam ex conſuetudine omnium ferè Eccleſiarum dignitatem obtinet. Plura de officio theſaurarii adducunt Cæſar *de Eccleſ. hierarch. quæſt. 2. præmial. §. 5. num.* 4. Petrus Gregorius *lib. 15. ſyntag. cap. 39. num. 3.* Azor *2. p. inſtit. lib. 3. cap. 16. q. 5.* Barboſa *de Canonicis cap. 8.* & nos aliqua adducimus *in cap. 1. de officio cuſtodis.*

f *Paſchaſii.*] Is fuit electus à Capitulo Salmantino.

g *Garciæ.*] Qui fuit electus ab Archiepiſcopo Compoſtellano.

h *Salmantinæ.*] Salmantica dulcis patria noſtra, eſt perantiqua civitas in veteri Caſtella, in Regno Legionenſi, non ſolùm antiquitate, & civium nobilitate admodum clara, verùm & omnium litterarum Gymnaſio, celebrique Academiâ apud omnes nationes celebratiſſima; adeoque celebris, ut præconiis debitis commendari non valeat. Plura de ejus antiquitate, & Topographia tradunt Ægidius Gonzalez Regius Chronographus *in ejus hiſtoria*; & in theatro ipſius Eccleſiæ Tamayo de Salazar *tom. 3. martyrolog. die 13. Maii.* Habuit Eccleſiam Cathedralem à temporibus D. Jacobi, cujus diſcipulus S. Secundus fidem in ea prædicavit. In diviſione Epiſcopatuum ab Vvamba Rege Gothorum facta, ità cavetur: *Salmantica hac teneat de Albenia uſque Sotobram, de Riſſa uſque Siberam.* Ejus Eccleſiæ Præſules referunt Gonzalez, & Salazar *ubi ſuprà*, ex quorum catalogis conſtat, Epiſcopum, de quo in hoc textu, fuiſſe Gundilſavum hujus nominis quartum, qui floruit per annum 1210. quo noſtri textus deciſio facta fuit. Alia dabimus *in cap. 18. de cenſibus.* 4. SALMANTICA UBI.

5. i *Epiſcopo & Capitulo.*] In aliquibus Eccleſiis collatio præbendarum ſpectat ad Capitulum tantùm, in aliis verò ad Capitulum & Epiſcopum ſimul, *cap. 2. ne ſede vacante*, ubi dicemus: unde in Eccleſia Salmantina electio Cantoris, quem vulgò dicimus *Chantre*, noſtri Innocentii temporibus ſpectabat ad Capitulum, & Epiſcopum ſimul: hodie tamen, ſi in ea Eccleſia dignitas, aut præbenda non in menſibus ordinariis vacat, ſervatur alternativa inter Epiſcopum & Capitulum, ita ut conferente Epiſcopo unam præbendam, in alia datur optio Capitularium, & ſic deinceps turnus ſervatur.

6. j *Compoſtellanus.*] D. Petrus Suarez, de quo *in cap. ex tuarum, de auctorit. & uſu palli*, aliqua adduxi: cùm enim Eccleſia Salmantina eſſet ſuffraganea Emeritenſis, & Metropolis Emeritenſis tranſlata fuiſſet in Compoſtellam, ideò nunc ut ſuffraganea ſubeſt Compoſtellano Archiepiſcopo.

k *Excommunicationis.*] Quæ ſi vera eſſet, impediret ejus electionem, *cap. poſtulaſti, de clerico excomm.* probavi *in cap. venerabilem, verbo Excommunicatum, de elect.*

l *In Eccleſia.*] De loco & hora electionis canonicæ egi *in cap. in cauſis, de electione.*

m *Abulen.*] Abulenſis civitas eſt Hiſpaniæ Citerioris

Citerioris nobilis urbs, inter Salmanticam, & Segobiam, Epiſcopali Cathedrâ jam à primis Eccleſiæ ſæculis decorata, de cujus origine & magnitudine agunt P.F. Ludovicus de Atiz *in hiſt. ipſius civitatis*, Ciancha *in vita S. Secundi, lib. 1. cap.* 28. Ægidius Gonzalez *in theatro ipſius Eccleſiæ*, Tamayo à Salazar *tom.* 1. *Martyrol. Hiſp. die* 20. *menſis Februarii.*

n *Causâ ſervanda.*] Cùm in cauſis beneficialibus non poſſit fieri miſſio in poſſeſſionem ex primo decreto, *cap.* 1. *de eo qui mittitur in poſſeſ. lib.*6. ut dicemus *in cap. quoniam, ut lite non conteſt.* ideò in præſenti talis miſſio rei ſervandæ non admittitur.

o *Anno XIII.*] Qui eſt Chriſti 1210.

COMMENTARIUM.

8. **Concluſio refertur, et probatur.** EX his quatuor epiſtolis decretalibus, quæ ferè eandem continent deciſionem & ſententiam, ſequentem deduco diſputandam aſſertionem: *Is ad quem ſpectat collatio beneficiorum, elapſo ſemeſtri illa conferre non valet; & ſi conferat, collatio eſt nullius momenti, niſi ex æquitate ſuſtineatur; ejus autem negligentiam ſupplet immediatus ſuperior.* Probant textus *in cap. poſtquam,* 50. *diſt. cap. obeuntibus,* 63. *diſt. cap. cùm acceſſiſſent, de conſtit. cap. ne pro defectu* 41. *cap. ult. de elect. cap. dilecti* 12. *cap. de multa* 28. §. *is quoque, de præbend. cap. nulla* 2. §. *cùm verò, cap. quia* 5. *cap. poſtulaſtis* 15. *de conceſſ. præb. cap. propoſuit, de clerico excomm. cap. quàm ſit, cap. quamquam, de elect. in* 6. *cap. ult. de jurepatron. eodem lib. Clementina unica, hoc tit.* Conſonat lex 8. *tit.* 16. *partit.* 1. Illuſtrant Rebuffus *in praxi, tit. de devolutionibus*, Garcia *de beneficiis, p.* 10. *cap.* 2. plures congeſti à Barboſa *in præſenti*, & *de poteſt. Epiſcop. alleg.* 126. *num.* 80. quibus addendi ſunt Petrus Gregorius *lib.* 19. *ſyntagm. cap.* 9. & *in cap. cùm acceſſiſſent, de conſtit. num.*6. Gutierrez *lib.* 1. *canonic. cap.*28. Gonzalez *ad regul.*8. *gloſſa* 3. *proœmial. num.*4. Azor *lib.* 3. *moral. cap.* 39. Lotherius *lib.* 2. *de re benefic. q.*24. Boſquetus *ad Innocent. lib.*1. *epiſt.*155. Dartis *de beneficiis cap.* 5. Duarenus *lib.* 5. *de ſacris elect. cap.*5. Hallier. *de hierarch. eccleſiaſt. p.*483. Lavorus *de elect. cap.*18. Cironius *in cap.* 3. *de elect. in* 5. *compil.* Salgado *de protect.* 3. *p. cap.* 11. *num.* 3. Valenſis *de beneficiis lib.*1. *tit.*21. Alteſſerra *in præſenti.*

9. **Ratio dubitandi.** Sed hæc aſſertio, quæ varias continet partes, diverſas etiam patitur dubitandi rationes; & primò adverſùs eam partem, in qua deciditur, tempus conceſſum & aſſignatum electionibus eſſe ſemeſtre, & eo elapſo, electionem devolvi ad ſuperiorem, ita inſurgitur. Si electores negligant eligere Epiſcopum, Abbatem, ſeu Prælatum regularem per tres menſes, electio ad ſuperiorem devolvitur, *cap. poſtquam,* 50. *diſt. cap. obeuntibus,* 63. *diſt. cap. ne pro defectu, de elect. cap. quàm ſit, eod. tit. in* 6. igitur tempus electioni, ſeu collationi beneficiorum, & dignitatum aſſignatum non eſt ſemeſtre, ſed trimeſtre. Secundò adverſùs eam partem, ubi aſſeritur, elapſo ſemeſtri à Concilio Later. præſcripto, non eſſe locum pœnitentiæ, nec moram purgari poſſe, & ſic electionem poſteà factam non ſuſtineri, obſtat ea juris conſideratio: nam moræ purgatio admittitur, tam jure Pontificio, quàm Cæſareo. Jure Pontificio in canone per biennium non ſoluto; ſi enim ſolvatur poſteà, mora purgatur, *cap. potuit, de locato*: in reſtitutione rei Eccleſiæ jam alienatæ, *cap. ſi quis Presbyterorum, de rebus Eccleſiæ*: item *in cap. conſuluit, de officio delegat.* Jure civili notum eſt, ut *in lege & ſi poſt tres, ff. ſi quis cautionibus, l. ſancimus, C. de fidejuſſorib.* & aliis plurimis congeſtis à Ferreto *in tract. de mora*, Pichardo *eod. tract. de mora purgatione*: igitur ſimiliter in noſtro caſu mora purgari poterat, & etiam poſt lapſum ſemeſtre re integra beneficium conferri valebat. Augetur hæc difficultas *ex cap. litteras, hoc tit.* ſuprà relato, ubi collatio beneficii facta poſt tempus ſemeſtris elapſum ſuſtinetur: igitur quia mora etiam in præſenti caſu purgari poteſt. Tertiò adverſus eam partem aſſertionis, ubi docetur negligentiam collatoris ſuppleri ab immediato ſuperiore, ita inſurgitur: æqualiter jus eligendi devolvitur ad ſuperiorem, cùm tempus ſtatutum à Concilio Lateran. elapſum eſt, ac quando eligitur perſona indigna; quia tunc in pœnam improbæ electionis elector privatur jure eligendi, & devolvitur electio ad ſuperiorem, *cap. cùm in cunctis,* §. *fin.* ubi dixi, *de elect.* docet Valenſis *ubi ſuprà, tit.*20. *n.*3. ſed cùm jus eligendi devolvitur in pœnam improbæ electionis, devolutio fit ad R. Pontificem, non verò ad immediatum ſuperiorem, *cap. quamquam, de elect. in* 6. igitur ſimiliter in præſenti caſu electio non ad proximum ſuperiorem, ſed ad Pontificem fieri debet.

His difficultatibus minimè obſtantibus vera eſt ſuprà tradita aſſertio, ad cujus expoſitionem, & hu- 10. **Devolutio quid.**
jus devolutionis plenam cognitionem aliqua ſunt prælibanda. Et primò ſciendum eſt, negligentiam conferendi beneficia, quorum collatio aut jure, aut conſuetudine ad inferiores Prælatos ſpectat, elapſo tempore per ſuperiores ſuppleri, & hoc jus, tam ab ſcholaſticis, quàm forenſibus, jus devolutum, ſeu devolutivum appellari. Nec impropriè, ſic enim & Jureconſulti hæreditates, tutelas, bona devolvi dicunt *in l. ad fiſcum, ff. rerum amotarum, l. ſi quis ſub conditione, ff. de teſtam. tutela, l. pupilli, ff. de ſolutionib. l. in fraudem, de jure fiſci,* & aliis congeſtis à Briſſonio, Calvino, & aliis Lexicographis *verbo Devolvi.* Hoc jus etiam politiores caducum appellant, non aliter ac Juriſconſulti caducum legatum, caducam hæreditatem, bona caduca dixerunt *in l. item veniunt* 20. *ff. de petit. hæredit. l. ſi quis officium, l. dote, ff. de ritu nupt. l.* 3. *ff. de his quæ in teſtam.* obſervavit Duarenus *lib.* 5. *de ſacris eccleſ. cap.* 5. illuſtrat more ſolito magnus Præceptor D. Franciſcus Ramos *ad leg. Juliam, & Papiam, cap.* 3. Hoc igitur jus devolutivum datur in omnibus dignitatibus, & beneficiis eccleſiaſticis, ſive ſæcularibus, ſive regularibus, *Clement. unica, hoc tit.* tam in majoribus, Epiſcopatibus videlicet, Abbatiis, & ſimilibus, quàm in inferioribus, etiam in beneficiis parochialibus, quorum collatio prævio examine fieri debet, juxta Trident. Concilium *ſeſſ.*14. *de reform. cap.*18. in illis enim ſi detur Epiſcopi negligentia, jus conferendi ad ſuperiorem ſpectat. Garcia *de beneficiis d. p.* 10. *cap.* 2. *num.* 7. Hoc etiam jus devolutivum locum habet in Xenodochiis, hoſpitalibus, & aliis piis locis, ſi conferantur in titulum beneficii, juxta textum *in Clement. contingit,* §. *qui autem, de relig. dom.* Rebuffus *in praxi, tit. de devolut.* Garcia *d. cap.*2. *num.* 8. Si autem conferantur ſine titulo beneficii, ut *in Clement. per litteras, de præb.* quia nullum tempus præfixum eſt à jure ad eorum proviſionem, devolutioni locus non eſt, Gonzalez *dicto* §. 4. *num.*4. Idem etiam jus devolutivum datur in Capellaniis collativis, ut ſunt illæ, quæ cum auctoritate Epiſcopi eriguntur; in illis enim etiam ſuppletur negligentia per ſuperiorem. Lara *de capellaniis, lib.*2. *cap.* 1. *num.* 16. Nec intereſt quod Capellaniæ conferantur per electionem, aut præſentationem; ſi enim præſentatio ſpectet ad patronum eccleſiaſticum, elapſo ſemeſtri, intra quem tenetur præſentare, devolvitur jus præſentandi ad Epiſcopum; & quia in patrono laïco quadrimeſtre tantùm præſcriptum eſt, eo elapſo ſimiliter jus præſentandi devolvitur ad collatorem, *cap.* 3. *in fine, cap. cùm propter* 27.

de jurepatron. cap. unico, §. *verùm*, *eodem tit. in* 6. docent Lambertinus *de jurepatron. lib.* 1. *p.* 1. *q.* 1. *art.* 8. & *lib.* 2. *p.* 2. *q.* 1. *princip. art.* 4. Spino *in ſpeculo teſtam. gloſſa* 4. *princip. num.* 73. Cabedo *de patron. Regiæ Coronæ, cap.* 28. *num.* 2. Corraſius *de beneficiis p.* 2. *cap.* 3. *num.* 12. & quia juſpatronatus mixtum, eccleſiaſticum videlicet, & ſæculare, habetur pro eccleſiaſtico, niſi elapſo ſemeſtri non devolvitur collatio ad collatorem.

11. Tempus ſemeſtris utile.

Secundò ſciendum, quod cùm tempus præſcriptum à jure aliud ſit utile, aliud continuum, quod utili opponitur *in l. mariti* 29. §. *ſex, ff. ad leg. Jul. de adult.* continui mentio fit *in l. adulter* 5. *C. de adult. in l. finali, C. de temp. in integ. reſtit. in l. genero* 8. *verſic.* 1. *ff. de his qui notant. infamia*, §. *qui autem, Inſtit. de excuſat. tutor. l. finali, C. de dolo, l.* 4. *ff. de uſucap.* utilis autem mentio fit *in l. in annos, ff. de calumniat. l. ſciendum* 19. §. *tempus, l. cùm lex* 55. *ff. de ædilitio edicto, l.* 1. *ff. de juris & facti ignor. l.* 2. *ff. quis ordo in bonor. poſſeſſ.* videamus quomodo accipiatur tempus in præſenti præſcriptum, cùm plurimùm interſit, an continuum ſit, an utile: nam illud perpetuò currit, neque excipitur ab eo aliqua dies prætextu feſti, aut abſentiæ, infirmitatis, aut alterius juſti impedimenti: ab utili autem excipiuntur dies, quibus juſtâ causâ, aut impedimento detentus quis agere non poteſt, de quibus *in l.* 1. *ff. de diverſis & temporalib. præſcript.* notarunt Cujacius *lib.* 2. *obſerv. cap.* 6. Sfortia *tract. de in integrum reſtit. p.* 1. *q.* 19. *art.* 3. & tempus continuum ignorantibus currit, *dicta l. genero, verſic.* 1. & dicendum eſt tempus hoc aſſignatum à Concilio Lateran. eſſe utile, non continuum; & non à die vacationis, ſed à die ſcientiæ vacationis computari, *cap. quia diverſitatem, de conceſſ. præbenda, Clement. unica, eod. tit.* argumento legis finalis *in fine, ff. quis ordo in bonorum poſſeſſ.* Docent Lambertinus *de jurepatron. p.* 2. *q.* 1. *art.* 8. *num.* 1. Flores de Mena *lib.* 1. *q.* 4. *num.* 8. Barboſa *allegat.* 58. *num.* 7. & *alleg.* 126. *num.* 42. Cùm enim hoc devolutionis jus ſit introductum in pœnam negligentis conferre, ut coërceatur ejus negligentia, quæ abſque ſcientia dari non poteſt, *cap.* 2. *de conſtitut. cap. cùm voluntate, de ſententia excomm.* rectè aſſerimus hoc tempus ſemeſtris eſſe utile, & non computari à die vacationis, ſed à die ſcientiæ. Nec obſtat ſi dicas, in dubio, cùm tempus à jure præfinitum eſt, non utile, ſed continuum judicari, *l. nunquam*, §. 1. *ff. de uſucap. l.* 1. §. *dies* 7. *ff. quando appellandum, l. capite* 25. *ff. ad leg. Juliam de adult. l.* 4. *ff. de pœnis, l. ult.* §. *quotiens, ff. de public. l. Titius* 41. §. *infra, ff. de fideicommiſſ. libert. l. ult. C. de dolo, l. ult. C. de tempor. in integ. l. ſervus* 14. §. *ult. juncta l.* 4. §. *ſi Stichus, ff. de ſtatuliberis*: docent Tiraquellus *de retract. gloſſ.* 11. §. 1. *num.* 21. Donellus ſibi contrarius *lib.* 5. *comment. cap.* 21. Oſualdus *lib.* 1. *Donelli, c.* 18. *littera D.* Franciſcus de Amaya *lib.* 1. *obſerv. cap.* 18. *num.* 5. nam licèt in his juris locis tempus continuum, non verò utile judicetur; in aliis tamen juris utriuſque teſtimoniis contrarium deciditur, utile videlicet, non continuum tempus exiſtimari, ut *in l.* 1. §. *annus* 39. *ff. de vi, & vi, l.* 3. *C. de ædilitiis, l. ſciendum*, §. *ult. ff. de ædilitio edicto, l. ſi cum exceptione* 12. §. *poſt annum, ff. quod metus causâ, l. interdum* 19. *ff. de minoribus, l.* 3. *ff. de calumniatoribus, l.* 2. *ff. quis ordo in bonorum poſſeſſione, l.* 1. *ff. de diverſis, l.* 3. *in fine, ff. de accuſat. l. ſi hæreditas* 28. *ff. de ſtatuliberis, l. ſi in diem* 46. *ff. de condit. & demonſtr. l. quamdiu* 6. *C. qui admitti, Authentica Niſi, C. de bonis matern. l. ult. in principio, C. de jure delib. l. in rebus* 30. *C. de jure dot. l.* 1. *C. de annali except. cap. computationi, de appellat. cap.* 1. *de in integr. reſtit. lib.* 6. docet Goveanus *lib.* 1. *variar. cap.* 10. pro quorum textuum conciliatione diſcrimen eſt conſtituendum inter eum caſum, in quo præſcriptum eſt tempus à lege in odium negligentis; & inter eum, in quo præfixum eſt in alicujus gratiam. Primo caſu tempus utile eſt; ſecundo verò continuum: unde cùm ſemeſtre in Concilio Lateran. aſſignatum ſit præfixum in odium negligentis, utile judicatur, ut poſt claſſicos *in cap. ſtatutum* 3. *de præb. in* 6. docet Barboſa *d. allegat.* 126. *num.* 44. qui etiam ſatisfacit deciſioni textus *in d. cap. ſtatutum*, qui ſupradictæ doctrinæ opponi ſolet.

12. Hoc tempus non currit impedito.

Deinde circa hoc ſemeſtre ſciendum eſt, non currere impedito, & ſic ob negligentiam inferioris legitimè impediti jus eligendi non devolvi ad ſuperiorem, *cap. ne pro defectu* 41. *cap. finali, de elect. cap.* 1. *hoc tit. in* 6. docent plures relati à Barboſa *in d. cap. quia* 5. & *allegat.* 38. Petrus Gregorius *lib.* 27. *ſyntag. cap.* 9. *num.* 31. & *de elect. cap.* 13. *num.* 12. Flores de Mena *lib.* 1. *variar. cap.* 3. *num.* 6. Salgado *de protect. lib.* 3. *cap.* 9. *n.* 42. Suarez 2. *tomo de relig. lib.* 4. *cap.* 5. *num.* 33. Tamburinus, & alii relati à Hieronymo Garcia *tom.* 2. *polit. regul. fol.* 22. vulgò enim traditum eſt, contra impeditum agere, nec tempus, nec præſcriptionem currere, quia nihil eſt, quod illi imputari valeat, *cap.* 1. *cap. cùm nobis, cap. ex transmiſſa, de præſcript. l.* 1. §. *finali, C. de annal. except.* unde in præſenti caſu, ceſſante causâ negligentiæ, propter quam inducta fuit privationis pœna, ceſſare debet Concilii Lateran. diſpoſitio. Unde nunquam reſtitutio in integrum datur contra lapſum hujus termini, quia ſi adeſſet juſta causa reſtitutionis, impediretur curſus ipſius temporis, ſive ſiſteret, ut conſiderat Gutierrez *lib.* 1. *canonic. q.* 28. *num.* 6. Dixi ſuprà, tempus hoc à die ſcientiæ, ſeu notitiæ computari, quod procedit remotis omnibus impedimentis, tam juris, quàm facti, quæ de ſemeſtri decomputantur, modò culpa non ſit ordinata ad caſum impedimenti: Pinellus *in authent. niſi tricennale, num.* 46. *Cod. de bonis matern.* Gutierrez *ubi proximè, n.* 8. ſed ex ſe, & ex natura ſua, & à communiter accidentibus ſit ordinata, Barboſa *d. alleg.* 126. *num.* 49. Menochius *caſu* 182. *num.* 49. Valenzuela *conſilio* 4. *ex num.* 71. Multò magis dicendum erit, tempus hoc non currere, ſi per dolum immediati collatoris factum ſit, quominus inferior non eligeret, *cap. poſtulaſti* 15. *de conceſſ. præb.* ubi Barboſa, & *alleg.* 126. *num.* 84. ne ex culpa ſua commodum reportet, Gonzalez *ad regul.* 8. §. 3. *proœmiali, ex num.* 38. Menochius *de arbitr. caſu* 182. *num.* 50. Rectè tamen notat Pinellus *ubi ſuprà, num.* 47. in hoc caſu non agi de præſcriptione, cujus effectus eſt tollere jus in futurum; ſed tantùm de ſiſtendo curſu temporis præfiniti ad factum gerendum, ut non currat ut decomputetur, propter impedimentum juris aut facti: quæ doctrina ortum habuit ex præclaris deciſionibus legis 2. §. *ſi quis in judicio*, legis 4. §. *illud, ff. ſi quis cautionibus*, legis *qui contractus, ff. de re militari.*

13. Impugnatur tradita doctrina.

Sed hæc doctrina impugnatur ſequenti conſideratione; nam impeditus, licèt per ſe eligere non poſſit, poteſt tamen procuratorem conſtituere ad eligendum, *cap. quia propter*, §. *abſentes, de elect.* docent Tamburinus *tom.* 1. *de jure Abbat. diſput.* 5. *quæſt.* 4. Layman *lib.* 4. *ſumma, tract.* 2. *cap.* 12. *num.* 4. plures apud Garciam *tom.* 2. *polit. regul. tract.* 9. *difficult.* 2. *dub.* 5. ergo illi imputandum eſt, cur non eligeret. Accedit, nam patrono impedito quominus poſſit eligere, ſeu præſentare, currit tempus à jure præfixum, *cap.* 3. *cap. cùm per te* 27. *de jurepatron.* ubi cùm patronus ob litem conteſtatam ſuper jurepatronatus eſſet impeditus quominus poſſet

ſet præſentare, illi currit tempus, & ſuppletur ab Epiſcopo negligentia: igitur impeditis currit tempus ad eligendum aſſignatum. Facit tandem textus *in cap.3. de elect. in 5. compilat.* cujus verba, & interpretationem ſuprà adduximus *in cap. finali de elect.* Sed primæ difficultati ſatisfaciendum eſt aſſerendo, impedimentum in eligente poſſe oriri ex facto, aut ex jure: ex facto, veluti ex abſentia; ex jure, veluti ſi ſit excommunicatus. Utroque caſu non currit tempus impedito, quando neque per ſe, nec per procuratorem poteſt eligere: ſi autem per ſe, aut per procuratorem eligere valet, currit tempus, quod nos utique fatemur. Nec augmentum difficultatis refragatur; reſpondendum enim eſt, magnam differentiam verſari inter jus eligendi, & jus præſentandi; nam in jure eligendi non currit tempus legitimè impedito, etiam prætextu litis motæ; quia non poteſt negligens dici is, qui agit, & litigat, *l. contra mores, C. de inofficioſo teſtam. cap. cùm dilectus, de conſuet. cap. 2. de in integrum reſtit. cap. ex parte, de arbitris:* probant ordinarii repetentes *in d. cap. 3. de jurepatron.* Aliud autem ſervatur in jure præſentandi, *d. cap. cùm per te 27.* Ratio differentiæ ex eo provenit, quia jus eligendi provenit à jure communi, *c. 1. de elect.* jus verò præſentandi ex mera gratia, *cap. decernimus 16. q. 7. cap. 2. de jurepatron.* contra ſummum jus, de quo *in cap. noverint 10. quæſt. 1. cap. omnes 16. q. 1.* unde mirum non eſt, quod faciliùs admittatur jus præſentandi, quod eſt accidentale, quàm jus eligendi, quod eſt naturale, argumento textus *in l. 3. ff. de tutelis, l. ejus 34. §. militiæ, ff. de teſtam. militis;* cùm quælibet res de facili revertatur ad ſuam naturam, *l. ſi unus, §. pactum, ff. de pactis:* unde cùm juſpatronatus inductum ſit contra juris regulas, ex quibus præſentatio in omnibus Eccleſiis ſuæ diœceſis ſpectat ad Epiſcopum; ideò hoc jus faciliùs amittitur, & revertitur ad jus commune, etiamſi ob litem conteſtatam impeditus ſit patronus. Aliæ etiam rationes expendi poſſunt, quas adducimus *in cap. 1. de jurepatron.*

14. Devolutio fit ipſo iure.

Elapſo prædicto ſemeſtri, quod de momento ad momentum eſt computandum, ut ſtatutum eſt in aliis terminis à jure aſſignatis, ut in decennio ad appellandum præfixo, *cap. cùm dilectus 32. de elect. cap. concertationi, de appellat. in 6.* & ad apoſtolos petendos, *cap. de eo, de appellat.* in menſe aſſignato beneficiis vacantibus in Curia, *cap. ſi autem, de prabendis in 6.* in confirmatione electionis petenda, *cap. cùm ſit, cap. cupientes, de election. in 6.* in duobus menſibus Epiſcopo ægrotanti aſſignatis *in cap. 1. 5. q. 4.* in anno ad profeſſionem præſcripto *in cap. 2. cap. ſtatuimus, de regul.* & aliis congeſtis à Cironio *ad titul. de praſcript.* Elapſo igitur prædicto ſemeſtri, ſtatim abſque ulla ſententiæ prolatione elector negligens privatur eligendi facultate, *cap. 2. & ult. hoc tit.* Hoſtienſis *in ſumma hujus tituli, num. 7.* unde electio ab ipſo poſteà facta, nullius momenti eſt, ex generali regula, *Ea qua fiunt, de regul. juris in 6.* Barboſa *d. alleg. 126. num. 56.* qui hujus doctrinæ varias ſubjicit limitationes, inter quas eam ab omnibus receptam invenio, videlicet, etiam elapſo ſemeſtri poſſe electorem Eccleſiam unire; quia diverſum eſt unire Eccleſiam, ac eam conferre. Rebuffus, Azor, & alii congeſti à Barboſa *ubi ſuprà, num. 63.*

15. Hæc devolutio fit gradatim.

Deinceps ſciendum eſt, hoc jus eligendi, quo inferiores privantur in pœnam negligentiæ, devolvi ad ſuperiorem gradatim, veluti ab Epiſcopo ad Archiepiſcopum, & ſic deinceps uſque ad R. Pontificem: diſtinguendi tamen ſunt in præſenti aliqui caſus. Primus eſt, cùm negligens eſt patronus in præſentatione, tunc enim devolvitur jus præſentandi ad eum ſuperiorem, cui jus inſtitutionis, ſive collationis ſpectat, *cap. unico, de jurepatron. in 6.* Valenſis *d. tit. 20. num. 8.* unde ſi ad alium, quàm Epiſcopum ſpectet inſtitutio, ad eum devolvitur jus præſentandi: docent Barboſa *ubi ſuprà, n. 65.* Dartis *de beneficiis cap. 5.* quod procedit ſive patronus ſit laïcus, ſive clericus, ſeu perſona regularis; ſemper enim ad ordinarium collatorem devolvitur jus præſentandi, *ex noſtro cap. 2. & Clement. unic. hoc tit.* ſed ſi beneficium ſit regulare, & præſentatio ſpectet ad communitatem regularem, devolutio fit ad ſuperiorem regularem, ut ex dicta Clement. unica deducunt Petrus Gregorius *lib. 17. ſyntagm. cap. 9. num. 8.* Barboſa *3. p. allegat. 126. num. 66.* Valenzuela *conſilio 103. num. 42.* Secundus caſus evenit, cùm inferior Epiſcopo, non tanquam patronus, ſed aliquo jure ſpeciali, aut privilegio munitus eligere valet; tunc enim eo negligente, ad Epiſcopum jus eligendi devolvitur, ſi ille negligens ſubditus ſit; ſi verò exemptus reperiatur, ad R. Pontificem fit devolutio, ex noſtro *capite licèt*, niſi fortè Epiſcopus non ſuâ, ſed Apoſtolicâ auctoritate procedat, *Clement. unic. hoc tit.* docet Lotherius *ubi ſuprà, num. 68.* Tertius caſus conſideratur cùm electio competit Capitulo Eccleſiæ Cathedralis, ut in pluribus Eccleſiis privilegio, ac conſuetudine introductum eſt; quo caſu negligente Capitulo, electio devolvitur ad Epiſcopum, qui eſt immediatus ſuperior, *cap. poſtulaſti, de conceſſ. prab.* Nec intereſt, quod etiam Epiſcopus ut Canonicus intereſſe poſſit hujuſmodi electioni; adhuc enim ad ipſum devolvitur jus eligendi, *ex d. cap. poſtulaſti:* ſed ſi ad ipſum Epiſcopum, & Capitulum ſimul ſpectet electio, tunc negligente Capitulo devolvitur electio ad Metropolitanum, non verò ad Epiſcopum; quia cùm eo caſu unum corpus cenſeatur, neglicentia utrique imputatur, *cap. novit, de his qua fiunt à Pralat.* Non idem procedit cùm ob ſuſpenſionem, quâ ligati ſunt Canonici ipſius Capituli, eligere non poſſunt, quia tunc electio devolvitur ad Epiſcopum, *cap. unico, ne ſede vacante, lib. 6.* Quartus caſus contingit cùm electio ſpectat ad Epiſcopum tantùm; & diſtinguendum eſt, cùm electio ſpectat ad ipſum proprio jure, & cùm ſpectat jure ſingulari. Si proprio, & ordinario jure, eo negligente, ad Capitulum electio devolvitur, *cap. 2. de conceſſ. prab.* ob rationem communionis, quæ inter Epiſcopum, & Capitulum datur, niſi Epiſcopus exemptus ſit, quia tunc ad R. Pontificem jus eligendi devolvitur: textus expreſſus *in noſtro cap. licet:* ſi autem jure ſpeciali electio ad Epiſcopum ſpectet, ejus negligentiam non Capitulum, ſed immediatus ſuperior ſupplet. Barboſa, Dartis, & Valenſis *ubi proximè,* qui alios caſus proſequuntur.

His ſuppoſitis ratio noſtræ concluſionis ex eo provenit, ne defectu Paſtoris Eccleſia in ſpiritualibus, & temporalibus grave damnum patiatur. In ſpiritualibus grave damnum patitur, ſi lupus rapax gregem dominicum invadat; ſi enim Paſtor abſit, incurſionibus variis ſuppoſita eſt Eccleſia, cùm Prælati officium ſit gregem ſibi commiſſum, & omnium vitam explorare, divina docendo, ut inquit Apoſtolus. In temporalibus ſimiliter, ne Eccleſia damnum ſentiat amiſſione rerum: quare ſex menſes aſſignati fuerunt à Patribus Concilii Lateran. ut quilibet eligeret Prælatum, aliàs negligens judicaretur; tempus enim ſex menſium ad negligentiam arguendam, & probandam ſolet præſcribi, *cap. ex tua, de clericis non reſid. l. 1. C. de dilationib. l. ſancimus, Cod. de appellat.* & quia elapſo

16. Ratio decidendi.

prædicto

prædicto ſemeſtri electores ipſo jure privati ſunt facultate eligendi, ideò ſi poſteà eligant, nullius momenti eſt electio: & quia eorum negligentia per nullum alium rectiùs poteſt ſuppleri, quàm per immediatum ſuperiorem, *d. cap. ne pro defectu*; ideò ſtatutum eſt, ſuperiorem immediatum debere ejus negligentiam ſupplere, & eo etiam negligente per ſemeſtre tempus, alium immediatum ſuperiorem poſſe conferre beneficia vacantia. Faciunt etiam aliæ rationes adductæ *in cap. ne pro defectu, de elect.*

17. Diſſolvuntur difficultates. Neque difficultates ſuprà expenſæ adverſantur. Non prima, cui ſatisfaciendum eſt ex ſuprà traditis *in cap. ne pro defectu*. Non ſecunda, ubi dicebamus moram purgari poſſe in omnibus obligationibus faciendi. Nam reſpondetur, in noſtro caſu moram emendari non poſſe: tum quia elapſo ultimo momento ſemeſtris, abſque ulla interpellatione electio devoluta eſt ad ſuperiorem; quare non poteſt per moræ emendationem redire ad negligentem, ne præjudicium ſuperiori irrogetur, cui ratione devolutionis quæſitum fuit jus eligendi. Tum quia certum juris principium eſt, quod ubi dies, & pœna à lege, vel ab homine apponuntur, non admittitur moræ emendatio, ſed pœna elapſo die ſtatim committitur, *l. ad diem 77. ff. de verborum obligat. l. trajectitia 23. ff. de obligat. & act. l. magnam 13. Cod. de contrahenda ſtipulat. l. 2. Cod. de jure emphyteut.* docent Ferretus, & Pichardus *ubi ſuprà*. Unde cùm in noſtro caſu elapſo tempore, pœna privationis ſtatim ſequatur, non poteſt per moræ emendationem evitari. Nec obſtant textus *in d. cap. litteras*; nam ibi ex diſpenſatione R. Pontificis ſuſtinetur collatio elapſo ſemeſtri facta, quæ juxta juris rigorem nulla erat. Nec tandem tertia difficultas refragatur: nam quando devolutio fit ex cauſa delicti, quia indignus electus eſt, vel quia non eſt ſervata forma capitis *quia propter, de elect.* diſtinguendum eſt, an omnes, ad quos ſpectabat electio, peccaverint, an pars tantùm. Si omnes, in Eccleſiis Cathedralibus abrogatâ conſtitutione textus *in cap. cum in cunctis*, electio non ad proximum ſuperiorem, ſed ad R. Pontificem devolvitur, *ex d. cap. quamquam, de elect. in 6.* in inferioribus verò Eccleſiis viget adhuc conſtitutio textus *in d. cap. cum in cunctis*. Secundo verò caſu penes eos, qui non peccaverunt, jus eligendi reſidet, *cap. gratum, de poſtulat. Prælat.*

Sed adhuc ſuperiori aſſertioni opponitur textus *in cap. conſtitutum 22. 7. quæſt. 1.* in illis verbis: *Quod ſi neglexerit, anno expleto interventor alius tribuatur.* In quibus verbis Patres Concilii Carthag. ſupponunt, tempus electionibus præſcriptum eſſe annum, non verò ſemeſtre; & per negligentiam in eligendo non devolvi jus eligendi ad ſuperiorem. Pro hujus textus vera interpretatione ſciendum eſt, in eo agi de interventoribus, ſive interceſſoribus, qui olim aſſignabantur Eccleſiis viduatis, ne detrimentum paterentur, & ut futuri Prælati electionem curarent, à quibus jus commendarum originem ſumpſiſſe, jam docuerunt Renatus Chopinus *lib. 1. monaſt. tit. 2. num. 6.* Lantdmeter. *de veteri cleric. & monach. lib. 2. cap. 54. in fine*, de eis egi *in cap. ne pro defectu*, in ratione dubitandi, *de elect.* Jubent ergo Patres, & ſtatuunt in eo textu, quod ſi forſan Eccleſiam vacare contigerit diutiùs, non ultra annum interceſſor protrahatur, ſed eo remoto, alius apponatur: non tamen negant Patres, per hoc tempus devolvi jus eligendi ad ſuperiorem, ſed tantùm ſupponunt, Eccleſiam diutiùs vacaſſe. Alia dabimus *in cap. 2. de conceſſ. præb.* 18. Intelligitur textus in cap. conſtitutum 7. q. 1.

TITULUS XI.

De temporibus ordinationum, & qualitate ordinandorum.

CAPUT PRIMUM.

Alexander III. a *Bathon. Epiſcopo*.

SUBDIACONOS *b* autem nulli niſi Romano Pontifici liceat in diebus Dominicis ordinare, quamvis Deo dicatas virgines conſecrandi, & minores ordines his diebus habeant licentiam celebrandi. Sabbato quidem Pentecoſtes non licet alicui ſacros ordines celebrare, cùm in ſequenti ſeptimana, receptâ Spiritus ſancti gratiâ, celebrentur.

NOTÆ.

1. a. B*Athonienſi.*] Ita legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap. 1.* & poſt Concilium Lateran. *part. 26. cap. 25.* ubi reperitur hic textus. Bathonienſis diœceſis eſt in Anglia; cum enim Londini conventus Epiſcoporum celebraretur, decretum ibi eſt, ut Cathedra Epiſcopalis ex oppido parvo in civitatem Bathoniæ transferretur, & ſic ab eo tempore civitas Bathoniæ Eccleſiâ Cathedrali decoratur: refert Polydorus Vergilius *lib. 9. hiſt. Angliæ*. Ejus Eccleſiæ Præſuli etiam reſcribit noſter Alexander *in cap. de illis, & ſequenti, de deſponſat. impuber.*

b *Subdiaconos.*] Temporibus Alexandri III. jam gradus Subdiaconatus ſacer erat, & inter majores numerabatur, *cap. 1. de clericis conjugat.* dicemus *in cap. à multis, de ætat. & qualit.* 2.

CAPUT

CAPUT II.

Idem a *Herforden. Epiſcopo.*

SAnè ſuper eo, quod moris eſſe dixiſti in Eccleſiis quibuſdam *b* Scotiæ, & *c* Gualgæ, in *d* Dedicationibus Eccleſiarum, vel Altarium, extra jejunia quatuor Temporum clericos ad ſacros Ordines promovere: pru. t. ſignificamus, quod conſuetudo illa, utpote inſtitutioni eccleſiaſticæ inimica, & deteſtabilis eſt, & penitus improbanda: & niſi multitudo, & antiqua conſuetudo terræ eſſet, taliter ordinati non deberent permitti in ſuſceptis ordinibus miniſtrare. Nam apud nos ſic ordinati deponerentur, & ordinantes privarentur auctoritate ordinandi.

NOTÆ.

1. a HErfordenſi.] Herfordia civitas eſt Britanniæ, cujus Præſul ſubeſt, ut ſuffraganeus, Archiepiſcopo Cantuarienſi, ut referunt Polydorus Vergilius *lib.* 1. *hiſt. pag.* 8. Carolus à S. Paulo *in geograph. ſacr. pag.* 166. Cujus Eccleſiæ Epiſcopo reſcribit Alexander *in præſenti*, & *in cap. ſequenti*, & *in cap. intelleximus*, *de officio delegat. cap.* 1. *de dolo*, *cap. ſignificavit* 48. *de appellat. cap.* 2. *de clericis conjugatis*, *cap. ex litteris* 7. *de jurepatron.*

2. b *Scotiæ.*] Scotia antiqua Caledonia dicta, magnæ Britanniæ pars Borealis eſt: Romanis ſubjectam non fuiſſe ex eo cognoſcitur, quod nulla ejus mentio fit in notitia civili. Evangelii luce illuſtratatam fuiſſe ſub Cœleſtino Papa teſtantur Proſper Aquitanicus *anno* 434. *in chron.* ibi: *Ad Scotos in Chriſtum credentes ordinatur à Papa Cœleſtino Palladius, & primus Epiſcopus mittitur.* Beda *lib.* 1. *hiſt. Angliæ, cap.* 13. ibi: *Anno Dominicæ Incarnationis vigeſimo quadringenteſimotertio, Theodoſii Junioris anno imperii* 8. *Palladius ad Scotos in Chriſtum credentes à Pontifice Romanæ Eccleſiæ Cœleſtino primus Epiſcopus mittitur.* Plura de ejus provinciæ origine, & progreſſu tradunt Boëtius Leſleus, & Gregorius Buchananus *in ſuis hiſtoriis Scoticis*, Rogerius *in annal. Anglicis*, Guillelmus Candenus *in deſcriptione Scotiæ.* Eccleſia Scotiæ, licèt aliquando ab Eccleſia Romana diviſa fuerit propter celebritatem Paſchæ, & uſum tonſuræ, ut refert Baronius *anno* 699. tamen ad unitatem Eccleſiæ jam diu revocata fuit.

3. c *Gualgæ.*] Legendum eſt *Vbaliæ.* Ubalia enim eſt tertia pars inſulæ, juxta umbilicum Angliæ: habet quatuor ſedes Epiſcopales, ut refert Vergilius *lib.* 1. *hiſt. Angliæ, pag.* 8. Inter Vbaliam & Angliam terminum facit Herefordienſis civitas; unde rectè in præſenti caſu commiſſum fuit Epiſcopo Herefordienſi examen conſuetudinis, quæ invaluerat in Scotia, & Ubalia.

4. d *Dedicationibus.*] Dedicationes Eccleſiarum, quæ communiter Encenia dicuntur, Paulus Diaconus *in Juſtin.* Nicephorus Calixtus *lib.* 17. *hiſt. c.* 27. acceptâ voce ab Hebræis, apud quos ſimiles feſtivitates Encenia dicebantur, de quibus Dartis *in cap.* 1. *de conſecr. diſt.* 1. & altarium, non ſolùm proprio die celebrantur; verùm & quotannis Dedicationis ſolennitas debet celebrari, *cap. ſolennitates* 16. *de conſecr. diſt.* 1. Concilium Moguntin. ſub Carolo Magno, *cap.* 36. Colonienſe 3. *parte* 9. *cap.* 11. & in Martyrologio Gallicano, Romano & Hiſpano paſſim recenſentur Dedicationes Eccleſiarum.

CAPVT III.

a Idem *eidem.*

DE eo autem, quod quæſivit, an liceat extra jejunia quatuor Temporum aliquos in Oſtiarios, Lectores, Exorciſtas, vel Acolythos, aut etiam Subdiaconos promovere: taliter reſpondemus, quod licitum Epiſcopis eſt Dominicis, & aliis feſtivis diebus unum, aut *b* duos ad minores ordines promovere: ſed ad Subdiaconatum, niſi in quatuor Temporibus, aut Sabbato ſancto, vel Sabbato ante Dominicam de Paſſione, nulli Epiſcoporum, præterquam R. Pontifici, liceat aliquos ordinare.

NOTÆ.

1. a IDem.] Ita etiam habetur in Concilio Lateran. *part.* 26. *cap.* 25. & *in* 2. *collect. ſub hoc tit.*

2. b *Aut duos.*] Gloſſa in præſenti, quam ſequuntur Sylveſter, & Innocentius in præſenti, exiſtimat non ſolùm duos, verùm plures poſſe ordinari, dummodò non fiant ordinationes generales.

COMMENTARIUM.

3. *Concluſio traditur.* EX his tribus deciſionibus ſequentem deducunt communiter Interpretes aſſertionem: *Sacri ordines tantùm quatuor jejuniorum Temporibus, & Sabbato ante Dominicam Paſſionis, & Sabbato ſancto conferri poſſunt; minores verò gradus, & virginum conſecrationes diebus Dominicis, & feſtivis: ſecus ordinatus ſuſpenditur; & qui ordinavit, punitur, non obſtante contrariâ conſuetudine.* Probant textus *in cap.* 1. *diſt.* 55. *cap. ordinationes*, & *per totam* 75. *diſt.* Concilium Cabilon. 2. ſub Carolo, *cap.* 23. ibi: *Presbyterorum, Diaconorum, & cæterorum graduum inferiorum ordinationes ſtatutis temporibus fieri debere.* Urbanus II. in Concilio Claromont. *act.* 2. *ante finem*, ibi: *Ne fiant ordinationes, niſi quatuor certis temporibus, & Sabbato mediante Quadrageſima, & tunc protrahatur jejunium uſque ad Veſperas, & ſi fieri poteſt, uſque ad craſtinum.* Gregorius II. *ad Clerum & populum Turingiæ*, ibi: *Ordinationes verò Presbyterorum, ſive Diaconorum, non niſi quarti, ſeptimi, & decimi menſis jejuniis; ſed & in ingreſſu quadrageſimali, atque medio Veſpere Sabbati noveris celebrandas.*

brandas. Synodus Romana ſub Zacharia, *can.* 11. ibi: *In multis Conciliis hoc ſtatutum eſt, ut primi, quarti, ſeptimi, & decimi menſis Sacerdotum fieri debeant ordinationes; aliqui enim ex noſtris ignorantes annorum ſeriem, illicitam fecerunt ordinationem.* Zacharias Pontifex *epiſt.* 5. *ad Bonifacium*, ante finem: *De ordinatione etiam Presbyterorum, & Diaconorum, cogente neceſſitate, & paupertate rogantium, non legitimis temporibus, & diebus à te promoveri, &c. Benè noſti, quod ſacri canones dicunt, quod aptis temporibus Sacerdotes ordinentur.* Concilium Carthag. 3. *can.* 44. Rothomag. ſub Joanne, *ann.* 1072. Leo Pontifex *epiſt.* 55. & *epiſt.* 79. *cap.* 1. & *epiſt.* 87. Tridentin. *ſeſſ.* 23. *cap.* 4. Conſonant lex 13. & 65. *tit.* 5. *part.* 1. alia juris teſtimonia congeſſerunt Antonius Auguſt. *in epit. juris*, *lib.* 28. *tit.* 6. Creſpetius *in ſumma*, *verbo Ordines.* Illuſtrant plures congeſti à Barboſa *in præſenti*, & *lib.* 1. *juris eccleſ. cap.* 33. *num.* 177. & *de poteſt. Epiſcop. allegat.* 17. & ad Concil. Tridentin. *d. cap.* 4. Vazquez 3. *part. in* 3. *diſput.* 246. *cap.* 5. Severinus Binius *in notis ad epiſt. Calixti*, Bellarminus *tom.* 3. *tract. de jejuniis*, *cap. penult.* Suarez *de cenſuris diſp.* 31. *ſect.* 1. *num.* 50. Acuña, & I. Dartis *in d.* 75. *diſt.* Petrus Gregorius *lib.* 4. *partit. tit.* 4. *cap.* 2. & *de beneficiis cap.* 37. *num.* 34. Tamburinus *de jure Abbat.* 2. *tom. diſp.* 2. *quæſit.* 17. Diana 2. *part. tract.* 15. *reſolut.* 28. Vighellius *in meth. juris can. pag.* 253. Gibalinus *de cenſuris pag.* 481. Garcia *in ſumma*, *pag.* 88. Leander *tom.* 2. *de ſacram. diſput.* 11. *per totam.*

4. IMPUGNATUR ASSERTIO VARIIS RATIONIBUS.

Hæc aſſertio ita illuſtrata ingentes patitur dubitandi rationes. Prima naſcitur ex facto Domini noſtri, quod vitæ noſtræ debet eſſe inſtructio, & exemplar, *cap. ſignificaſti* 4. *de elect.* ſed legimus tantùm Dominum noſtrum Apoſtolos ſacris ordinibus initiaſſe quinta feria, nocte videlicet cœnæ majoris hebdomadæ: igitur tantùm ea die Presbyteri, & alii Eccleſiæ miniſtri ordinari valent. Fulcitur hæc conſideratio; nam quia Dominus eo die confecit chriſma, in alio non poſſunt Epiſcopi illud conſecrare, *cap. presbyteri* 94. *cap. omni* 124. *de conſecr. diſt.* 4. Synodus Meldenſis *can.* 46. Baſilius Legionenſis *de confirm. cap.* 3. Vicecomes *de ritibus confirm. cap.* 19. Menardus *in notis ad Sacram. D. Gregorii*, *fol.* 65. Igitur ſimiliter, quia Dominus ea nocte ſacramentum ordinis, non alio tempore, vel die inſtituit, nequit in aliis diebus adminiſtrari. Secunda ex eo oritur; nam gradus Epiſcopalis, & quatuor minores, non minùs ſpectant ad ſacramentum ordinis, quàm tres gradus majores, ſive ſacri: ſed gradus Epiſcopalis, & quatuor minores quolibet die Dominico conferri poſſunt, *ex noſtro cap.* 1. *cap. quanto*, 75. *diſt.* docent Salcedo *in praxi*, *cap.* 26. Bernal. *de Sacrament. diſp.* 46. *ſect.* 3. *n.* 18. Yſambertus *in* 3. *part. D. Thomæ, de ſacram. Ordin. diſput.* 1. *art.* 3. *num.* 6. Hallier. *ubi ſuprà*, *cap.* 2. *art.* 1. igitur etiam gradus majores omnibus diebus Dominicis conferri valent. Tertia difficultas inſurgit adverſus eam partem deductam *ex cap.* 2. *hoc tit.* in qua improbatur conſuetudo conferendi ſacros ordines in diebus feſtivis; nam conſuetudo Eccleſiæ Orientalis ſervatur, & admittitur, quâ introductum eſt, ut omnibus diebus indiſtinctè liceat majores ordines conferre, ut teſtantur Gloſſa *in cap. cùm ſecundum, hoc tit.* Hallier. *ubi ſuprà*, *art.* 5. & conſuetudine introduci poſſe, ut quatuor minores Ordines uno die contra juris diſpoſitionem conferantur, docetur *in cap.* 2. *de eo qui furtivè*: igitur conſuetudo Scotiæ, per quam introductum erat, ut in diebus feſtivis majores ordines conferri poſſent, obſervari debebat. Quartò adversùs eam partem noſtræ concluſionis, deductam *ex cap.* 1. *hoc tit.* ubi docetur omnibus diebus Dominicis Virgines conſecrari poſſe, obſtant textus *in cap. devotis* 20. *quæſt.* 1. ibi: *Devotis Deo virginibus, niſi aut Epiphaniarum die, aut in albis Paſchalibus, aut in Apoſtolorum natalitiis ſacrum velamen minimè imponatur.* Et *cap. virgines*, *ead. quæſt.* & non ſunt conſecrandæ niſi in Epiphania, ac in Sabbato Paſchæ, & in Apoſtolorum natalitiis. Ex quibus expreſsè probatur, non licere omnibus diebus Dominicis virgines conſecrare.

5. DE JEJUNIO QUATUOR TEMPORUM.

His difficultatibus minimè obſtantibus vera eſt ſupradicta aſſertio: pro cujus expoſitione primò ſciendum eſt, inter alia jejunia ab Apoſtolis, & eorum ſucceſſoribus in Eccleſia ſtatuta, recenſeri jejunium quatuor temporum, quod ab Apoſtolica inſtitutione provenire credimus, cùm nullo œcumenico Concilio ſtatutum reperiatur: de eo agitur *in cap.* 1. ubi loco eorum verborum, *quod ter*, legendum eſſe *quater*, jam notavit Baronius *ad annum* 226. *num.* 25. & *in cap. de iejunio*, *cap. ſtatuimus*, *cum ſequentibus*, 76. *diſt. cap. ordinationes*, 75. *diſt.* Concilium Aurelian. *can.* 27. aliàs 29. Gerundenſe *can.* 2. Cæſarauguſt. *can.* 2. Troſlejanum *can.* 15. Lemovicenſe *act.* 2. Damaſus *in vita Calixti*, Leo *ſermone* 1. *de jejunio*, Iſidorus *lib.* 1. *de divin. officiis, cap.* 37. 38. & 39. & alii Patres, tam Latini, quàm Græci, relati ab Antonio Auguſtino *in epit. juris*, *lib.* 21. *tit.* 19. Bellarmino *tom.* 3. *controv. tit. de jejuniis*, Vinio *in notis ad epiſtol. Calixti Papæ.* Quod jejunium à Judæis jam obumbratum, & obſervatum fuit; ſiquidem illi jejunabant quatuor temporibus, quæ incidebant in menſibus quarto, quinto, ſeptimo, & decimo; id eſt, juxta interpretationem D. Hieronymi, quæ habetur *in cap. jejunium*, 76. *diſt.* in menſes Julium, Auguſtum, Octobrem, & Januarium, quia cùm apud eos annus inciperet à menſe Aprilis, quartus menſis erat Julius. In his ergo menſibus jejunabant Hebræi: quarto, quia Moïſes quarto menſe tabulas legis fregit, *Exodi cap.* 32. quinto, quia eo menſe propter ſeditionem populi exploratores terræ Promiſſionis juſſi ſunt montem non aſcendere, *Numer. cap.* 34. deinde quia eo menſe à Tito templum ſubverſum eſt: ſeptimo quia eo menſe occiſus eſt Goliath, & reliquit Hieruſalem diſſipari, *Hieremiæ cap.* 52. Decimò tandem, quia tunc Ezechiel in captivitate poſitus, audivit: *Et cunctus populus captivorum, quinto menſe templum eſt ſubverſum*, ut habetur *Ezechielis cap.* 33. Igitur ne Judæis remiſſiores viderentur Chriſtiani, Eccleſia inſtituit jejunium quatuor temporum, per annum diviſum, videlicet verno, æſtivo, autumno, & hiemali. Vernum eſt in Quadrageſima, incipit à quarta feria poſt quartam feriam Cinerum: hiemale poſt quartam feriam in tertia hebdomada poſt diem B. Luciæ: æſtivum poſt Pentecoſten: autumnale in menſe ſeptembris. Concilium Claromont. ſub Urbano II. *can.* 1. *cap. ſtatuimus*, 75. *diſt.* & ſic cùm ſingulæ partes totius anni conſtent tribus menſibus illius, ita ſingula temporum jejunia tres complectuntur dies, quaſi ſingulis menſibus ſinguli dies jejunii adſcribantur, ut ſic quatuor temporum primitias Deo reddamus: exemplo petito à jejunio Ninivitarum, qui tribus diebus pœnitentiæ ac jejunio ſe dederunt. Alias hujus jejunii rationes tradiderunt ex Patrum teſtimoniis deductas Hallier. *ubi ſuprà*, *art.* 2. §. 2. ex Medicis petitas: Viringus *lib.* 5. *de jejunio*, *cap.* 12. Hæc autem jejuniorum tempora non eodem modo diſtribuebantur in omnibus Eccleſiis, referente D. Iſidoro *lib.* 1. *de divinis officiis*, *cap.* 37. Primum jejunium in die ſequenti poſt Pentecoſten, ſecundum octavo Cal.

Octobris

Octobris, tertium Cal. ipſis Novembris, quartum Cal. Januarii fiebant: in aliis etiam Eccleſiis diverſimodè obſervabantur, *cap. conſtitutum, 75. diſt.* Et licèt hoc jejunium à principio fuiſſet voluntaris, poſteà tamen fuit neceſſitatis, quo modo accipiendi ſunt textus *in cap. jejunium, 75. diſt.* Concilium Aurelian. *can. 27. & 29.* Turonenſe 2. *can. 13.* D. Hieronymus *in epiſt. ad Marcellam*, junctis Hallierio *ubi ſuprà*, Bellarm. *tom. 3. controv. tract. de bonis operib. lib. 2. cap. 19.* I. Dartis *in d. 75. diſt.*

6. De temporibus ordinationum.

Secundò ſciendum eſt, primis Eccleſiæ temporibus hæc ordinationum tempora obſervata non fuiſſe; nec enim Apoſtoli, Epiſcopive ab eis per civitates conſtituti hæc tempora obſervarunt; immò nec ſummus Pontifex alio menſe, quàm Decembri ordines celebrabat. Poſteà Simplicius I. & Felix III. menſe Februario; Leo III. menſe Martio, & ſic alii relati ab Hallierio *ubi ſuprà*, §. 3. I. Dartis *in d. 75. diſt.* ordinationes fecerunt. Tandem ſtatuta fuerunt tempora quatuor jejuniorum, Sabbatum ante Dominicam Paſſionis, & Sabbatum ſanctum Paſchæ, ut teſtantur Amalarius *lib. 2. de officiis, cap. 1.* Rabanus Maurus *lib. 2. de inſtit. cleric. cap. 24.* Micrologus *in obſerv. cap. 24. & 25.* Honorius *in gemma animæ, lib. 1. cap. 155.* in his enim tantùm temporibus majores gradus conferri poſſunt, minores autem omnibus diebus feſtivis, *cap. quod à Patribus, cap. final. 75. diſt.* Quibus tamen diebus, & quâ horâ Ordines conferri debeant, dicemus *in cap. litteras, hoc tit.*

7. De pœnis ordinati extra tempora.

Tertiò præmittendum eſt, ordinatum extra prædicta tempora ſuſpendi ab executione ordinis ita recepti, *cap. ſanè, hoc tit.* ubi depoſitionis vocem ita interpretatur Gloſſa, cujus ſuſpenſionis diſpenſatio reſervatur Sedi Apoſtolicæ *in cap. cùm quidam, hoc tit.* ſed poſteà Gregorius IX. *in cap. conſultationi, hoc tit.* conceſſit Epiſcopis, ut poſſint diſpenſare cum hujuſmodi ordinatis in exercitio ordinis recepti; non verò ut ad altiorem gradum aſcendant. Maiolus *de irregul. lib. 3. cap. 24. num. 9.* Diana *5. part. tract. 4. reſolut.* 193. Et licèt jure communi inſpecto non conſtaret apud Interpretes, an hæc ſuſpenſio ipſo jure incurreretur, tamen poſt conſtitutionem Pii II. quæ incipit, *Cùm ex ſacrorum*, certum eſt ita ordinatos ſuſpenſionem incurrere ipſo jure, & poſteà celebrantes irregulares fieri; ait enim Pontifex: *Quod omnes & ſinguli, qui abſque diſpenſatione canonica, aut legitima ſcientia, ſive extra tempora à jure ſtatuta, ſive ante legitimam ætatem, vel abſque litteris dimiſſoriis ad aliquem ex ſacris ordinibus ſe fecerint promoveri, à ſuorum ordinum executione ipſo jure ſuſpenſi ſint; & ſi hujuſmodi ſuſpenſione durante in eiſdem ordinibus miniſtrare præſumant, eo ipſo irregularitatem incurrant.* Quæ verba latè exponunt Salcedo *in praxi, cap. 42.* Hallier. *ubi ſuprà*, §. 4. Navarrus *conſilio 4. in hoc tit. num. 4.* Hanc tamen ſuſpenſionem non incurrunt religioſi extra tempora ordinati, ob privilegia illis conceſſa à Sede Apoſtolica, ut docent Diana *part. 4. tract. 2. reſolut.* 31. & *5. part. tract. 3. reſolut.* 57. Leander *tract. 6. de ordin. diſput. 41. quæſt.* 28. Sed hodie poſt Concilium Trident. *ſeſſ. 23. de reform. cap. 8.* & *ſeſſ. 25. de regul. cap. 12.* ſublata eſſe prædicta privilegia, docent Suarez *de legib. cap. 17. num. 8.* Vazquez *d. 3. parte, diſput. 246. cap. 5. num. 50.* & *cap. 6. num. 58.* Hurtado *de ordine, difficult.* 23. Etiam qui reſcriptum impetravit à R. Pontifice, vel ab ejus Nuntio, quod vulgò dicitur *Extra tempora*, poteſt tribus diebus feſtivis ordines majores ſuſcipere. Qui tamen dicantur dies feſtivi, in his, & minoribus ordinibus ſuſcipiendis, exponunt de ſacramento Ordinis ſcribentes.

8. Traditur ratio decidendi.

His præmiſſis variæ à Doctoribus aſſignantur rationes, quare jejuniorum temporibus, & hebdomada ante Dominicam paſſionis, ac Sabbato ſancto majores ordines conferantur. Honorius Auguſt. *in gemma animæ, lib. 4. cap. 155.* ita ait: *Miniſtri Eccleſiæ ideò in quatuor temporibus ordinantur, quatenus ſub quatuor Evangeliis Chriſto, & Eccleſiæ ſervire admoneantur. In Quadrageſima idcircò ordinantur, ut vitiis marceant: in vere ideò, ut virtutibus floreant: in ſeptimana Spiritus ſancti, & in æſtate ideò, ut ſint ſpiritu ferventes Domino ſervientes: in autumno, & in feſto Tabernaculorum ideò, ut mundo moriantur, & cum Chriſto in virtutibus renaſcantur.* Alias noſtræ concluſionis rationes ex Amalario, & Dionyſio refert Hallier. *ubi ſuprà*, §. 5. quibus ea adjungi poteſt; nam cùm inter cætera requiſita ordinationis illud præcipuum ſit, ut conferantur jejunis, & à jejunis, & ut præcedant jejunia univerſalia, ut ſic Deus placatus optet meliores & ſelectiores in Eccleſia miniſtros; inde eſt, quod cùm hæc jejunia communia non niſi per Quadrageſimam, & quatuor tempora per annum obſerventur; ideò in his tantùm temporibus gradus majores conferri poſſunt. Et quia minores gradus, virginumque conſecrationes non æqualis dignitatis ſunt, ſiquidem inter gradus ſacros non recenſentur; ideò in eorum collatione non obſervantur prædicta tempora, ſed in quolibet die feſtivo conferri poſſunt. Et quia in eo debet quis puniri, in quo peccavit, *cap. nullus, hoc tit. lib. 6.* ideo qui extra tempora à jure præſcripta ordines recepit, ab eorum exercitio ſuſpenditur, donec cum eo fuerit miſericorditer diſpenſatum.

9. Diſſolvuntur difficultates.

Nec obſtant difficultates ſuprà adductæ; nam licèt verum ſit, Dominum noſtrum, Apoſtolos, & eorum ſucceſſores diverſis temporibus ordines celebraſſe; tamen Eccleſia potuit prædicta præfinire tempora: ſiquidem creſcente fidelium numero, & Eccleſiæ pace redditâ, juxta poteſtatem legiſlativam, quam Dominus in Eccleſia reliquiſſe jam probavi in apparatu, potuit ſacris ordinationibus prædicta præfinire tempora. Nec quod dicebamus de conſecratione Epiſcopali, adverſatur; nam contrarium verius eſt, videlicet conſecrationem Epiſcoporum non omnibus diebus feſtivis, ſed tantùm Dominicis, præcedente jejunio poſſe fieri, *cap. 2. 62. diſt. cap. 1. diſt. 75.* Leo Pontifex *epiſt.* 87. aliàs 89. *cap.* 3. ibi: *Ordinatio Epiſcopi non paſſim, ſed die legitimo celebretur; nec ſibi conſtare ſtatus ſui noverit firmitatem, qui non die Sabbati veſpere, quod luceſcit in prima Sabbati, vel ipſo Dominico die fuerit ordinatus.* Plura Hallier. *ubi ſuprà, cap. 2. art. 1.* Diana *parte 12. de conſecr. Epiſcop. reſolut.* 62. Nec conſecratio Epiſcoporum comprehenditur ſub diſpoſitione textus *in noſtro cap. 1.* quia in ea plerumque procedi ſolet ex ſpeciali Pontificis reſcripto, ut docet Diana *ubi ſuprà*. Nec obſtat tertia difficultas deducta ex uſu, & conſuetudine Græcorum, apud quos nullum tempus ſpeciale præſcriptum eſt, ſed quovis ordinatio fieri poteſt, excepto quadrageſimali, in quo tantùm diebus Sabbati, aut Dominicis gradus Presbyteratus, & Diaconatus conferri poſſunt. Ratio eſt, nam cùm jejuniorum tempore Miſſæ ſacrificium apud Græcos non celebretur, Concilium Laodicen. *can.* 48. & hoc ſacrificium requiratur in ordinatione, ideò tempore Quadrageſimæ tales gradus conferri non poſſunt. Alii verò, qui præſanctificato ſacrificio adminiſtrantur, etiam tempore Quadrageſimæ conferri valent; in hoc autem ritu & aliis ab Eccleſia toleratis, de quibus agemus *in cap. cùm ſecundùm,*

hoc tit. diſſentiunt Græci à Latinis: quare in hac parte non rectè arguitur de una Eccleſia ad aliam. Nec etiam obſtat textus *in d. cap.2.de eo qui furtivè.* Nam licèt conſuetudine legitimè præſcriptâ introduci poſſit, ut quatuor minores gradus uno die ſimul alicui conferantur, non tamen moribus introduci valet, ut extra tempora ſtatuta majores gradus conferantur; nam primo caſu non ita læditur diſciplina eccleſiaſtica, ac ſecundo: unde non ita conſuetudo in uno, ac in alio inhibita reperitur.

10. Diſſolvitur quarta difficultas.

Nec tandem adverſatur ultima difficultas, deducta *ex cap.devotis* 10. *quæſt.*1. pro cujus ſolutione ſciendum eſt, juxta antiquam Eccleſiæ diſciplinam, Virgines Deo devotas, ab Epiſcopis conſecrari, *cap. perlectis*, 25. *diſt. cap.placuit*, 75. *diſt. cap.*1.29. *q.*3. Concilium Carthag. 2. *can.*3. *Ab univerſis Epiſcopis dictum eſt, ut chriſmatis confectio, & puellarum conſecratio à Presbyteris non fiant.* Carthag. 3. *cap.*36. Vormatienſe *can.* 6. ibi: *Presbyteris quamvis cum Epiſcopis plurima myſteriorum communis ſit diſpenſatio, quædam tamen auctoritate veteris legis, quædam novellis eccleſiaſticis regulis ſibi prohibita noverint. Conſecratio ergo, virginum benedictio, vel unctio Altaris à Presbyteris minimè fiat.* Sexta Synodus Trullana *can.* 40. D. Hieronymus *epiſt.* 8. *ad Demetriad.* ibi: *Scio quod ad precationem Pontificis* (id eſt Epiſcopi) *flammeum virginale ſanctum operuerit caput.* Et ad Oceanum *lib.* 2. *epiſt.* 3. ibi: *Heri catechumenus, hodie Pontifex; veſperè in circo, mane in altario; dudum fautor hiſtrionum, nunc virginum conſecrator.* Expreſſit, licèt paganus, Ammianus Marcell. *lib.* 28. in fine: *Intentas tamen alias virgines chriſtiano ritu cultui divino ſacratas, cuſtodiri intactas, & religioni ſervire, ſolito more, nullo vetante præcepit.* Probant Antonius Auguſt. *lib.*4. *epit. jur. Pontif. tit.*67. Acuña *in cap.quamvis* 4. *diſt.*68. Tamburinus *de jure Abbat. tom.* 1. *diſp.* 22. *quæſit.* 6. Barboſa *de poteſt. Epiſcop. alleg.*57. *num.*51. Cæſar *de eccleſiaſt. hierarch. parte* 1. *diſput.* 6. §. 3. *num.*18. Lantdmeter. *de veteri cleric. lib.* 1. *part.*2. *cap.*11. Suarez *tom.*4. *de relig. tract.*9. *lib.* 1. *cap.*21. I. Dartis *ad Decretum, in* 26. *quæſt.*1. Et ſi aliquando Presbyteri conſecrabant virgines, ex declaratione Epiſcopi id faciebant. Concilium Carthag. 3. *can.* 36. ibi: *Ut Presbyter inconſulto Epiſcopo virgines non conſecret.* Quo modo accipiendus eſt textus *in can.* 4. *Concilii Rhegienſ.* Hæc autem Virginum conſecratio diebus ſolennioribus fiebat, *cap.Virgines, d.cap.devotis*, 20. *quæſt.*1. D. Ambroſius *ad virg.lapſ.cap.*5. & *in exhortat.ad virgines*, ibi: *Venit dies Paſchæ, in orbe toto Baptiſmi ſacramenta celebrantur, velantur ſacræ virgines.* Sequentibus verò ſæculis poſt Gelaſium omnibus diebus Dominicis virgines velare permiſſum fuit, ut ex præſenti textu conſtat, & poſteà generali conſuetudine aliis etiam feſtivitatibus talis benedictio dari cœpit, ut probant Salcedo *in praxi, cap.*26. Barboſa *lib.*1. *juris eccleſ. cap.* 44. *num.* 17. & *allegat.* 27. *num.* 54. Feloaga *in cap.*1. *de his quæ vi, ratiocinio* 5. Cellotius *de hierarch. lib.* 6. *cap.* 11. Dartis *in diſt.* 26. *quæſt.* 1. & plura de hac virginum conſecratione, & de flameis, ſeu velis illis impoſitis, congeſſerunt Germonius *lib.*3. *de ſacror. immunit.cap.*10. Cæſar *d.diſput.*6. §. 3. Eſpenceus *de voto continentiæ lib.*4. *cap.*1. Ephetenus *diſquiſit.monaſt.tom.*1. *lib.*5. *tract.*9. *diſquiſit.*7. Ambianas *ad Tertul.de velandis virgin. cap.*4. *obſerv.* 1. Julius Lavorus *de elect. cap.* 24. Barboſa *lib.* 1. *juris eccleſ. cap.* 45. *num.* 24. Baronius *in martyrol. die* 7. *Maii, pag.*195. & *anno* 57. Mendoza *lib.*2. *Concilii Illiber.cap.*20. Voſſius *lib.*3. *de vitiis ſerm.cap.*46. Menardus *ad D.Gregor.Sacram.pag.*210. Feloaga *in cap.* 1. *de his quæ vi*, Hallier. *de ſacris elect.* 2. *part. ſect.* 4. §. 6. & nos nonnulla dabimus *in cap.vidua, de regul.*

11. Exponitur Concilium Cæſaraugust. 1. can. 1.

Sed primò ſuperiori aſſertioni obſtat textus *in can.*1. *Concilii Cæſarauguſt.* 1. ubi ita Patres ſanxerunt: *In ſanctum, & ſatis venerabile Concilium reſidentibus nunciatum eſt nobis, eo quòd aliqui Pontifices regulam veritatis prætermittentes, Eccleſias quæ à fidelibus pia devotione conſtruuntur, extra diebus Dominicis conſecrent. Si ergo cum quiſque noſtrum mortalium ad ſacerdotale promovetur officium, nullatenus patimur, ut in reliquis diebus, niſi tantum Dominicis feſtivitatibus, ij qui honoris digni habentur officio, in ordine præficiantur eccleſiaſtico, quantò magis ut deificata ſancta templa, quæ ab hominibus fidelibus cenſentur honorificanda, ſine diebus Dominicis prohibeantur conſecranda? Cujuſque nos talium præſumptiones Pontificum, non ſolùm ſanctorum Patrum cohibere & prohibere ſententiâ, ſed propriâ deliberatione cenſemus: ut nulli penitus Pontificum, in quibuſcumque provinciis conſtitutis, amodò liceat, præter certis diebus Dominicis, Eccleſias ſanctas conſecrare.* Ex quo canone apertè deducitur, gradum ſacerdotii die Dominico extra tempora jejuniorum conferri poſſe, contra hucuſque tradita. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, Patres in eo canone non agere de ordinatione Presbyteri, ſed de conſecratione Epiſcopi, quæ in diebus Dominicis olim fiebat: immò & plerumque poſt acclamationem, & electionem Epiſcopi ſequebatur ejus ordinatio proximo die Dominico, *cap. qui in aliquo, verſic. ſed nec ille*, 51. *diſt. cap.* 2. *diſt.* 62. *cap.* 2. *diſt.*75. cujus ritus varias rationes adducunt Amalarius *lib.*2. *de eccleſ. offic. cap.*2. Honorius Auguſtod. *in gemma animæ*, *lib.* 1. *cap.* 189. Ordo Romanus *tit. quo die conſecretur Epiſcopus*: inter quas ea præcipua eſt, quia eodem die Apoſtoli dona Spiritus ſancti acceperunt; quare conſentaneum Patres Eccleſiæ cenſuerunt, eodem etiam die dominico Epiſcopos Apoſtolorum ſucceſſores ordinari. Nec huic ſolutioni obſtant ea verba, *ad ſacerdotale promovetur officium*; ex quibus conſtat, in eo canone agi de ordinatione ſacerdotis. Nam plerumque in veteribus Eccleſiæ canonibus legimus, Epiſcopos ſacerdotes appellari, & eorum conſecratio, promotio ad ſacerdotalem dignitatem dicitur. Leo Pontifex *epiſt.* 87. *Ordinatio Epiſcopi non paſſim, ſed die legitimo celebretur, nec ſibi conſtare ſtatus ſui noverit firmitatem, qui non die Sabbati veſpere, quæ luceſcit in prima Sabbati, vel ipſo Dominico die fuerit ordinatus; ſolùm enim majores noſtri reſurrectionis Dominicæ diem honore dignum judicavere, ut ſacerdotes, qui ſumuntur hoc die, potiſſimùm tribuantur.* Et *in d. cap. qui in aliquo*, dum agitur de Epiſcopo electo, & ordinato, dicitur, in ſacerdotem die Dominico fuiſſe conſecratum.

12. Explicatur Zacharias Pont.

Secundò præſenti aſſertioni adverſatur Zacharias Pontifex *epiſt.*12. aliàs 13. *ad Bonifacium*, quæ incipit, *Benedictus Deus*, ubi poſt medium ait: *De ordinatione etiam Presbyterorum, & Diaconorum, cogente neceſſitate, & paupertate rogantium, non legitimis temporibus, & diebus à te promoveri, te in offenſionem incurriſſe inſinuaſti. Dicimus autem tibi, frater, ut benè noſti, quod ſacri canones docent aptis temporibus Sacerdotes ordinandos; attamen in eo, quod à te propter zelum fidei actum eſt, à Domino Deo noſtro indulgentiam poſtulamus.* Ex quibus verbis depromitur, validè extra tempora gradus majores, Presbyteri videlicet, & Diaconi conferri. Cui difficultati ſatisfaciendum eſt ex illis verbis, *cogente neceſſitate*, in quibus ſupponitur Bonifacium ob magnam neceſſitatem eos in Presbyteros & Diaconos ordinaſſe, quia alio modo Eccleſiis viduatis conſulere non poterat: moris enim fuit primis naſcentis Eccleſiæ temporibus, ut cùm aliquis ex laïcali ſtatu, vel

alio

alio gradu inferiore, in Epiſcopum eligebatur, ne ejus ordinatio protelaretur non ſervatis legitimis temporibus, in tribus continuis diebus ordinari, ut de D. Ambroſio refert Paulinus *in ejus vita*, qui in ſingulis diebus ſingulos gradus, & intra octo dies conſecrationem Epiſcopalem accepit: idem de Raynaldo, & aliis referunt Gregorius Turon. *lib.* 6. *cap.* 9. *hiſt.* Gofridus *lib.* 5. *epiſt.* 11. æquius enim Eccleſiæ proceribus videbatur conſecrationem Epiſcopi non protelari, quàm legitima ordinationis tempora expectare. Sequentibus verò ſæculis non ita facilè in his temporibus diſpenſabatur, ut patet *ex cap. dilectionis*, 76. *diſt.* ex Carnot. *epiſt.* 58. quia ut ait D. Bernardus *tract. de precept. cap.* 5. ibi: *Ubi neceſſitas non eſt, inconvertibilia maneant ſanctorum Patrum inſtituta.*

13. EXPONI- Eadem etiam interpretatione lucem accipit textus *in cap. in Parochia*, 16. *queſt.* 1. ubi cùm Theodorus Pelagii Conſiliarius, ab eo petiiſſet Rufinum monachum Presbyterum ordinari in Baſilica S. Laurentii, quam quondam in ſua poſſeſſione fundaverat Pontifex, jubet Bono Epiſcopo, ut in proximo Sabbatho Rufinum Diaconum ordinet, & in dimidia hebdomada ad gradum Presbyteri promoveat. Ex quibus verbis apertè conſtat, non ſervatis jejuniorum temporibus poſſe majores gradus etiam conferri. Cui difficultati facilè ſatisfaciemus ſi animadvertamus, juſtâ neceſſitatis causâ motum Pontificem diſpenſaſſe, ut extra jejuniorum tempora poſſet Ruffinus in Presbyterum ordinari. Cùm enim Pontifex poſſit omni tempore majores gradus conferre, ex noſtro *cap.* 1. ita & diſpenſare, ut alius Epiſcopus etiam extra tempora majores valeat gradus conferre. TUR CAP. IN PAROCHIA 16. Q. 1.

Opponi etiam poteſt Concilium Claromont. ſub Urbano II. celebratum, cujus verba, & interpretationem dabimus *in cap. litteras*, *hoc tit.*

CAPUT IV.

a Alexander III. *b* *Valt.* *c* *Alban. Epiſcop. Vicario noſtro.*

EX tuarum litterarum tenore accepimus, quod N. clericus adeò deliquit, quod ſit delictum ejus publicum eſſet, ab ordine, quem ſuſcepit, degradaretur, & ampliùs non poſſet ad ſuperiores ordines promoveri. Verùm quoniam peccatum ipſum occultum & privatum fore dixiſti: f.t. per A. ſ. m. q. ei condignam pœnitentiam imponas, & ei ſuadeas, ut parte pœnitentiæ peractâ, ordine ſuſcepto utatur, & eo contentus exiſtens, ad ſuperiores ordines ampliùs non aſcendat. Verumtamen quia peccatum occultum eſt, ſi promoveri voluerit, ei non potes, nec debes ratione aliqua prohibere.

NOTÆ.

1. a ALexander.] In ſexta collectione Raymundi tantùm legitur *Alexander III.* in prima autem collectione *ſub hoc titul. cap. finali*, legitur *Alexander III. Vv. Alban. Epiſcop.* in Concilio autem Lateran. adduntur ea verba, *Vicario noſtro*; ex quibus omnibus inſcriptionibus reſtituo hujus textus epigraphen, & ejus ſecunda pars extat *in cap.* 3. *de eo qui cognovit conſanguineam.*

2. b *Valt.*] Valtero, ſive Galtero, qui ab Hadriano IV. creatus eſt Epiſcopus Cardinalis Albanenſis anno 1154. floruit uſque ad annum 1177. fuit Alexandri III. in urbe Vicarius, ut refert Joannes Saresbarienſis *epiſt.* 234. *ad Bartholomæum Oxon. Epiſcopum*, ibi: *Epiſcopus Albanenſis Domini Papæ vices agit in Urbe.* De eo Ughellius *tom.* 1. *Italia ſacra*, *in Alban. Eccleſ. num.* 34.

3. c *Alban.*] Albanenſis Epiſcopatus eſt unus ex ſeptem Cardinalitiis, quorum Præſules ſunt Cardinales Eccleſiæ Romanæ, videlicet Oſtienſis, Sylvæ Candidæ, Portuenſis, Sabinenſis, Prænеſtinus, Tuſculanus, & Albanus: cùm enim in urbe antiquitus fuiſſent conſtructæ, & ordinatæ Eccleſiæ majores, in quibus Pontifex per ſe ſacra faceret, ex vicinioribus oppidis, ſeu civitatibus Pontifex acceſſivit ſeptem Epiſcopos, ut per ſeptem hebdomadæ dies divina officia in eis celebrarent, ut refert Anaſtaſius Bibliot. in Stephano IV. *Hic conſtituit, ut omni die Dominico à ſeptem Epiſcopis Cardinalibus hebdomadariis, qui in Eccleſia S. Salvatoris obſervant, Miſſarum ſolemnia ſuper Altare B. Petri celebrarentur.* Notarunt Pambinus *de ſeptem Eccleſ. urbis*, *cap.* 1. Cohelius *in notitia Card. cap.* 5.

COMMENTARIUM.

4. CONCLUSIO ASSERTUR. EX hoc textu, & *ex cap. finali*, *hoc tit.* qui ſpectat ad ſecundam partem hujus tituli *de qualit. ordin.* ſequens deducitur aſſertio: *Occultus criminoſus, præter homicidam, poſt pœnitentiam peractam in ſuſceptis ordinibus valet miniſtrare, & ad ſuperiores aſcendere; anteà tamen monendus eſt, ne miniſtret, & ne promoveatur.* Probant textus *in cap. fin. de furtis*, *cap. ex tuarum*, *de purgat. can. cap. ferrum*, *cap. de his*, 50. *diſt. novella* 6. *Juſtiniani*, *cap.* 1. Illuſtrant Alphonſus de Caſtro *de leg. pœn. lib.* 2. *cap. ult.* Covarr. *lib.* 3. *var. cap.* 3. *num.* 2. & *in Clement. ſi furioſus*, *p.* 1. §. 1. & 2. *p.* §. 3. Avila *de irreg.* 7. *p. diſput.* 4. *dub.* 7. *concluſ.* 6. plures relati à Diana *p.* 4. *tract.* 2. *reſolut.* 93. Gibalinus *de irregul. cap.* 5. *conſect.* 1. Sauſay *in Panopl. p.* 1. *cap.* 6. §. 3. Hallier. *de ſacris elect. lib.* 2. *cap.* 2. *art.* 1. §. 2. & *de hierarch. eccleſ. pag.* 272. Suarez *de cenſuris diſput.* 48. *ſect.* 1. Acuña *in cap. presbyter*, §. *ſed illud*, 50. *diſt.*

5. RATIO DECIDENDI. Hæc aſſertio valdè dubia redditur ſequenti conſideratione: nam certum eſt, irregularitatem non contrahi niſi in caſibus à jure expreſſis, *cap. penult. de ſentent. excomm.* ſed in nullo juris loco expreſſa reperitur irregularitas contra criminoſos publicos, & notorios, etiamſi delictum ſit ejus naturæ, ut depoſitionem mereatur, exceptis homicidio, iteratione baptiſmi, ſuſceptione ordinum poſt contractum matrimonium, uſurpatione ordinum, & violatione cenſuræ in exercitio alicujus gradus ſacri: unde ob enorme crimen depoſitione dignum, etiam notorium, non incurri aliquam irregularitatem, defendit Gibalinus *de irregul. cap.* 5. *conſect.* 6. igitur licèt in noſtro textu eſſet crimen notorium, & in judicio deductum, non deberet criminoſus arceri ab ordinibus recipiendis. Etiam ea pars aſſertionis, in qua docetur, criminoſum poſt pœnitentiam peractam poſſe in ſuſceptis ordinibus miniſtrare, neque ad altiores gradus aſcendere, difficilis redditur eo juris principio, quo docetur eum, qui in Eccleſia pœnitentiæ caput ſemel ſubdiderit, non poſſe neque in ſuſceptis miniſtrare, neque ad altiores ordines promoveri, *cap. pœnitentes*, 50. *diſt. cap.* 1. junctis ibi traditis, *de bigamis non ord.* igitur non

non rectè aſſerimus criminoſos etiam poſt pœnitentiam peractam poſſe ſacris ordinibus initiari.

Adhuc tamen defendenda eſt ſuprà tradita aſſertio, pro cujus vera expoſitione aliqua præmittenda
6. *Infamis est irregularis.* ſunt. Et primò ſciendum eſt, ordinandum habere bonum populi teſtimonium, & ab omnibus irreprehenſibilem judicari, juxta illud Apoſtoli 1. *ad Timoth. cap.* 3. *oportet autem illum & teſtimonium habere bonum ab his, qui foris ſunt, ut non in opprobrium incidat, & in laqueum diaboli.* Plura tradit Hallierius *de ſacris elect. cap.* 2. *art.* 1. §. 1. Unde apud omnes liquet, infamem infamiâ juris, aut facti canonicâ ſacris Ordinibus initiari non poſſe: quare infamia, quæ propter aliquod delictum ipſo jure, vel ex judicis ſententia naſcitur, impedit promovendum, *cap. in aliquo, cap. finali*, 41. *diſt. cap. infames* 2. *quæſt.* 6. Concilium Toletanum 4. *can.* 18. Evariſtus *epiſt.* 3. Ordo enim eccleſiaſticus honor eſt, *cap. unico, de obligatis ad ratiocin.* ideo infamis ad illum non admittitur, ex *l. unica, C. de infamibus*, ubi plura D. Franciſcus de Amaya; ſicut & à militia arcebantur, *l.* 4. §. 4. & 7. *ff. de re milit. l.* 2. §. 5. *ff. de his qui notant. infam.* Unde aliqua delicta, quæ propter eorum enormitatem non inducunt irregularitatem, eam producunt propter infamiam ex eis ortam, ut hæreſis, *cap. inter ſolicitudines, de purgat. canonic.* ſchiſma, *cap.* 1. *de ſchiſmaticis:* ſimonia, *cap. ſancitum* 7. *quæſt.* 1. uſura, *cap. maritum*, 33. *diſt.* publicus concubinatus, & accuſatio alicujus delicti pendens, *cap. omnipotent, de accuſation.* & alia, quæ enumerant Gibalinus *de irregularit. cap.* 5. *dub.* 2. *quæſt.* 3. Barboſa *lib.* 1. *juris eccleſ. cap.* 35. *num.* 110. Majolus *de irregul. lib.* 5. *cap.* 46. & damnatum ad triremes, & reverſum, ordinari non poſſe, probat Marinis *lib.* 1. *reſol. cap.* 10.

Secundò ſciendum eſt, eſſe aliqua delicta, quæ
7. *De delictis occultis.* quantumvis occulta irregularitatem inducunt, ut iteratio Baptiſmi, violatio cenſuræ, uſus improbus Sacramentorum, & homicidium: qui enim ex culpa Baptiſmum iteravit illum conferendo, vel ſuſcipiendo, irregularis efficitur, *cap. quos, cap. eos, de conſecrat. diſt.* 4. *cap. illo* 10. 1. *quæſt.* 7. plura Antonius Auguſt. *lib.* 22. *tit.* 26. ſed licèt Sacramentum Confirmationis, & Ordinis iteratio prohibita ſit, *cap.* 1. *diſt.* 68. *cap. non licet, de conſecr. diſt.* 4. *cap. dictum, de conſecr. diſt.* 5. tamen propter eorum iterationem irregularitas in jure ſtatuta non eſt. Neque contrarium probat textus *in cap. ſaluberrimum* 1. *quæſt.* 7. Nam ea verba, *Iterata unctione*, accipienda ſunt de iteratione Baptiſmi, non verò ordinationis, ut contra Hugolinum docet Gibalinus *de irregul. prop.* 1. *cap.* 5. Magnum autem diſcrimen vertitur inter irregularitatem, quam incurrit qui miniſtravit iterum Baptiſmum, & qui illum recepit: nam irregularitas, quæ contrahitur à rebaptizato, eſt totalis; quæ verò incurritur à miniſtro, eſt partialis, tantùm videlicet quoad ſuperiores gradus, *cap.* 2. *de apoſtatis:* licèt olim etiam à ſuſceptis deponeretur. Concilium Lugdun. relatum à Burchardo *lib.* 4. *Decreti, cap.* 56. Deinde irregularitas rebaptizati ex occulta etiam iteratione naſcitur; rebaptizantis verò tantùm ex publica, *cap. Afros*, 98. *diſt. cap.* 2. *de apoſtatis*, Hurtado, Toletus & alii relati à Gibalino *ubi ſuprà*. Ex illicita etiam Ordinum ſuſceptione, aut adminiſtratione in ſuſceptis, etiam occulta, irregularitas naſcitur, ut ſi quis dolo malo non ordinatus Sacramenta adminiſtraverit, *cap.* 1, & 2. *de clerico ordin.* plura Anton. Auguſt. *in epit. lib.* 22. *tit.* 12. Suarez *de cenſuris diſp.* 42. *ſect.* 4. latè dicemus *in d. cap.* 1. Ex illicita Ordinum ſuſceptione irregularitas naſcitur, cùm quis ordinatur per ſaltum, vel non confirmatus, ſi furtivè, aut una die plures gradus accepit, *cap. unico, de clerico per ſaltum, cap.* 1. & 2. *de eo qui furtivè*, Hallierius *ubi ſuprà*, 2. *part. art.* 2. *ſect.* 1. Salcedo *in praxi, cap.* 24. & 25. Barb. *de poteſt. Epiſcop. allegat.* 47. Ex violatione etiam cenſuræ irregularitas incurritur, cùm quis cenſuram violat per actum ſolennem ſibi per cenſuram prohibitum, ut ſi Miſſam celebret majori excommunicatione ligatus, *cap.* 1. *cap. ſi celebrat, de clerico excom. cap. is cui, de ſentent. excom. lib.* 6. non autem eam contrahit, ſi gradum ordinis recipiat, quia in jure expreſſa non eſt, ſed tantùm ſuſpenſio, *cap.* 1. *de eo qui furtivè, cap. cùm illorum, de ſentent. excom.* tantùm enim hæc irregularitas incurritur per ſolennem actum majori excommunicatione ligatis prohibitum, *d. cap. ſi celebrat*, ubi latiùs dicemus. Idem affirmandum eſt in interdicto, *cap. is cui*, ſive in celebrante tempore interdicti, non ſervatâ formâ capitis *Alma mater, de ſentent. excom. lib.* 6. docet latè Gibalinus *d. cap.* 5. *confect.* 9. Tandem ex homicidio etiam occulto irregularitatem contrahi, ſæpè ſæpius in jure noſtro deciditur *in cap. ſicut* 5. *cap. ad audientiam*, & paſſim, *de homicidio*, Tridentin. *ſeſſ.* 14. *de reform. cap.* 1.

Deinde ſciendum eſt, ad irregularitatem incurrendam non ſufficere actum interiorem. Covar. *in* 8. *De occulto criminoſo.*
Clement. ſi furioſus, 1. *p. n.* 4. Avila *de irregularit.* 7. *part. diſput.* 2. *dub.* 1. nec etiam occultum peccatum, exceptis ſuprà numeratis. Unde ſatis controverſum eſt apud Interpretes, utrum per delictum exterius, occultum tamen, per accidens irregularitas contrahatur? Et Gloſſa *in cap. ult. hoc tit.* affirmat, non incurri: eam ſequuntur Hoſtienſis, & Cardinalis *ibi*: ſed Alfonſus à Caſtro *lib.* 1. *de lege pœnali, cap.* 5. exiſtimat, quod ſi delictum ſit omnino occultum, irregularitas non contrahitur; ſi verò ab aliquo ſciatur, irregularitatem contrahi. Sed placet eorum ſententia, quæ diſcrimen conſtituunt inter crimina, quæ ſolùm ratione enormitatis, & notorietatis inducunt irregularitatem; & ea delicta, quibus impoſita eſt irregularitas abſque circumſtantia enormitatis. In delictis primi generis, qualia ſunt adulterium, ſimonia, furtum, & cætera depoſitione digna, non incurritur irregularitas, niſi notoria ſint: in delictis ſecundi generis, qualia ſunt homicidium, *cap. final. hoc tit.* iteratio Baptiſmi, improba ordinatio, & violatio cenſuræ, incurritur irregularitas, quamvis occulta ſint, etiam poſt peractam pœnitentiam, *d. cap. finali, hoc tit.*

Cùm ex uſu Eccleſiæ cognoſcatur nullam irregularitatem continere impedimentum perpetuum, 9. *Quomodo tollatur hæc irregularitas.*
ſciendum eſt, ſemel contractam certis modis ceſſare, videlicet baptiſmo, profeſſione religionis, diſpenſatione, ceſſatione, & pœnitentiâ. Baptiſmo tollitur omnis irregularitas (ita lato modo appellamus defectum in infidelitate contractum) quæ ex peccato provenit, *cap. ſi quis viduam*, 50. *diſt.* Profeſſione religionis tollitur irregularitas ex defectu natalium proveniens, *cap.* 1. *de filiis presbyter.* Barboſa, *lib.* 1. *juris eccleſ. cap.* 24. *num.* 187. diſpenſatione ejus qui poteſtatem habet diſpenſandi, omnis tollitur irregularitas, quia nulla eſt, quæ à jure naturali, vel divino proveniat: plures congerit Barboſa *ad Concil. Trid. ſeſſ.* 42. *de reform. c.* 6. Nec obſtat textus *in cap.* 2. *de bigamis non ord.* cujus veram interpretationem ibi dabimus. Ceſſatione cauſæ inducentis irregularitatem, tollitur ipſa irregularitas, ut ſi illegitimè natus legitimus fiat per ſubſequens matrimonium, aut reſcriptum Pontificis, *cap.* 1. *cap. tanta, cap. per venerabilem, qui filii ſint legitimi.* Pœnitentiâ tolli irregularitatem ortam ex peccato occulto, non enormi, ſed medioeri, quod non ex ſua natura, ſed

ex

ex alio capite dignum erat ſuſpenſione, aut irregularitate, docet Acuña *in ſumma, 39. diſt. num. 7.*

10. Ratio decidendi.

Ex quibus apparet vera decidendi ratio noſtri textus; cùm enim ordinandus ſine crimine, ſi poſſit dari, debeat eſſe, & ideo tot ſcrutinia in ordinandis, tot approbationes populi, tot examina requirantur, de quibus ſatis diffusè Hallier. *ubi ſuprà, d. ſect. 7.* ideò occultus peccator moneri debet, ne promoveatur; ſed ſi velit promoveri, peractâ pœnitentiâ arceri non debet, quia cùm irregularitas non contrahatur niſi in caſibus à jure expreſſis, *cap. penult. de ſentent. excomm.* & in jure expreſſa non ſit contra occultos criminoſos, ideò promoveri poſſunt ad majores ordines, excepto caſu homicidii, & aliorum criminum, de quibus ſupra, quibus ſuâ naturâ annexa eſt irregularitas; ideò ſive publicè, ſive occultè perpetrentur, irregularitatem inducunt, & eorum auctores etiam peractâ pœnitentiâ ad altiores gradus non admittuntur; quia ſicut certæ ſunt cauſæ, quibus irregularitas contrahitur, ita & præfiniti ſunt modi, quibus ea tollitur, inter quos non enumeratur pœnitentia, ut probat Acuña ubi ſuprà; ideò in peccatis gravioribus pœnitentia non tollit irregularitatem.

11. Diſſolvitur difficultas.

Nec obſtat prima dubitandi ratio ſuprà adducta; nam licèt cùm publicum delictum eſt, ſeu notorium, quia in judicium deductum eſt, ipſum delictum per ſe non inducat irregularitatem, tamen propter infamiam quæ ex publicitate, ſeu notorietate naſcitur, qui illud commiſit, ordinari non poteſt, ut ſuprà dixi. Quare ſi in hoc textu delictum fuiſſet ordine judiciario probatum, non poſſet qui illud commiſit ordinari: ſed quia occultum erat, & pœnitentiâ expiatum, licitè ad ſacros ordines admittitur. Nec ſecunda difficultas adverſatur; nam licèt ille, qui pœnitentiam ſolennem in Eccleſia fecit, non poſſit in ſuſceptis ordinibus miniſtrare, aut ad altiores gradus aſcendere, ex tradendis *in cap. 1. de bigamis non ord.* tamen hoc non procedit in eo, qui pœnitentiam privatam ſuſcepit; quia ille nullâ infamiâ notatur. Unde cùm in noſtro textu agatur de pœnitentia privata, rectè docetur, poſt pœnitentiam peractam poſſe occultum criminoſum ad majores gradus aſcendere.

12. Exponitur cap. ad aures, hoc tit.

Sed primò ſuperiori aſſertioni obſtat textus *in cap. ad aures, hoc tit.* in illis verbis: *Quod Prælati eorum commiſſa ſecreta noverint.* Ex quibus verbis deducitur, expreſsè ob occultum delictum poſſe eum, qui illud perpetravit, à ſacris Ordinibus arceri. Pro cujus textus expoſitione, & conciliatione cum noſtro capite *ex tenore,* Gloſſa in præſenti, & *in cap. non dicatis 12. quæſt. 1.* exiſtimat, diſcrimen eſſe conſtituendum inter regulares, qui ſacris Ordinibus initiari intendunt, & alios clericos ſæculares, qui ad altiores gradus promoveri cupiunt: regulares enim etiam ob delictum occultum à Prælatis ſuis arceri poſſunt, ne ſacris Ordinibus initientur, quia ſubditorum peccata, & conſciencias rectiùs agnoſcunt, quàm Prælati ſæculares: unde textus *in d. c. ad aures,* procedit in ſubditis regularibus; textus verò in præſenti capite, in clericis ſæcularibus. Gloſſam ſequitur Hallier. *de ſacris elect. pag.* 37. ubi ſuprà.

13. Exponitur cap. tanta, de ſimonia.

Secundò adverſatur textus *in cap. tanta 7. de ſimonia,* in illis verbis: *Item omnis peccator Miſſam cantare poteſt. præter ſimoniacum.* Ex quibus deducitur, quemlibet peccatorem, ſive occultum, ſive publicum, à ſacro Presbyteratus gradu non arceri, excepto ſimoniaco: igitur non rectè aſſerimus, peccatorem publicum, cujus delictum in judicio deductum eſt, ſacris Ordinibus initiari non poſſe: & ſi textus accipiatur, non de ordinando in ſacerdotem, ſed de clerico Miſſæ ſacrificium celebrante, adhuc difficilis eſt, cùm certum ſit, ſacerdotem, quem culpæ mortalis reatus tenet, non poſſe Miſſæ ſacrificium celebrare, *cap. præter. 32. diſt. cap. in gradibus 3. quæſt. 7. cap. timorem 25. de conſecrat. diſt. 2. cap. ſicut 75. 1. quæſt. 1. cap. final. de clerico excomm.* Varia pro ejus textus interpretatione adduxerunt repetentes ibi; quibus omiſſis duplici modo difficultati reſponderi poteſt, ſupponendo Pontificem in eo textu non agere de clerico in ſacerdotem promovendo, ſed de ſacerdote in ſuo gradu miniſtrante. Primò aſſerendo, in eo textu tantùm affirmari peccatorem, ſi nil aliud ſit quod illi obeſt, pœnitentiam agendo poſſe Miſſam cantare, id eſt Miſſæ ſacrificium offerre; ſimoniacum autem, etiam pœnitentiâ peractâ, non poſſe Miſſam celebrare, quia propter ſimoniæ labem ſuſpenſus eſt, *cap. ſi quis, cap. de hoc, cap. per tuas, de ſimonia:* ita illum textum interpretatur Suarez *de cenſuris diſput. 31. ſect. 4. num. 3.* ſecundò textus ille interpretari poteſt juxta tempora Pontificis Deuſdedit, illius textus auctoris, aſſerendo illa verba, *Miſſam cantare,* non eſſe accipienda de Presbytero celebrante, ut accipiuntur *in cap. interdicimus 16. quæſt. 1. cap. 3. cap. dudum 27. 18. quæſt. 2.* ſed de canente in choro. Unde cùm juxta antiquam Eccleſiæ diſciplinam Sacerdos etiam peractâ pœnitentiâ ſolenni admitteretur in choro canentium, inter pſalmiſtas, *cap. penult. 50. diſt.* & ibi reciperet communionem laïcam, *cap. ſi quis 8. 50. diſt.* Concilium Sardicenſe ſub Julio I. *cap. 1.* ſimoniacus tamen, quia ut intruſus in Eccleſia, non poterat communionem laïcam ſuſcipere, Baronius *tom. 3. anno 347.* & ſic nec inter canentes ſtare poterat, ideò ait Pontifex Deuſdedit, omnem peccatorem Miſſam cantare poſſe, præter ſimoniacum. Ita textum illum interpretatur nunquam debitis extollendus laudibus Illuſtriſſimus Præceptor D.D. Martin. Ontiberos *in tract. de ſacrament. in genere, art. 6. num. 4.*

14. Exponitur cap. 2. de apoſtatis.

Tertiò adverſatur ſuprà traditis textus *in cap. 2. de apoſtatis,* in illis verbis: *Si verò occultum eſt, promoveri poteris.* In qua deciſione agitur de quodam Clerico iterante baptiſmum, ad ordines admittendo, vel non. Et Alexander III. diſtinguit; vel delictum fuit occultum, vel publicum. Si publicum fuit, non poſſe ad ſacros ordines aſcendere, niſi religionem ingrediatur; quia tunc favore religionis poſſet cum eo diſpenſare; plerumque enim monachi pœnitentes poſt gravia facinora admittebantur ad ſacros ordines, qui ſi in ſæculo manerent, ſacris ordinibus non initiarentur, ut contra Cellotium probat Franciſcus Hallier. *de hierarch. Eccleſ. pag. 272.* ſi verò occultum delictum fuit, poſſe ad ſacros ordines aſcendere. Ex quo textu expreſsè conſtat, occultè reiterantes baptiſmum, poſſe ad ſacros ordines aſcendere; contra ea, quæ ſuprà diximus. Cui difficultati reſpondendum eſt aſſerendo, in eo textu acolytum, cui permittitur aſcendere ad ſacros ordines, non iteraſſe baptiſmum illum adminiſtrando, vel ſuſcipiendo, ſed tantùm adfuiſſe iterationi: unde cùm ipſe nec iteraſſet, per ſe illud adminiſtrando, nec ſuſcipiendo, ſed in perſona fratris fuiſſet iteratus; ideò Alexander III. illi indulſit, ut poſſet, ſi occultum delictum fuit, ad majores ordines aſcendere.

15. Exponitur Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 1.

Quartò ſupradictæ aſſertioni obſtat textus *in cap. 1. Concilii Tridentini ſeſſ. 14. de reform.* in illis verbis: *Etiam ob occultum crimen.* Quibus permittitur Epiſcopis arcere ab Ordinibus criminoſos etiam occultos. Quod etiam docetur in principio ipſius ſeſſionis. Igitur non rectè aſſerimus in præſenti, propter occultum crimen non poſſe criminoſum arceri à ſacris ordinibus. Pro hujus textus expoſitione

tione, & conciliatione cum præſenti capite varia adducit Franciſcus Hallierius *de ſacris elect. pag.* 57. ſed ſuperfluò, cùm declaratum ſit per ſacram Concilii Congregationem, correctam eſſe deciſionem textus in præſenti capite *ex tenore*, per canonem illum, & ampliatam deciſionem textus *in cap. ad aures, hoc tit.* ita ut quod ſuprà dicebamus de regularibus non admittendis ad ordines, ob delictum etiam occultum, procedat in clericis ſæcularibus, ut poſt Farinacium cum pluribus teſtatur Barboſa *in remiſſ. ad Concilium Trident. d. ſeſſ.* 24. *cap.* 1. quare cùm expreſſa correctio in his juribus reperiatur, fruſtra agitur de eorum conciliatione.

16. EXPONITUR CAN. 2. CONCILII NICÆNI. Tandem præſenti aſſertioni obſtat textus *in can.* 2. *Concilii Nicæni*, relatus *in cap. quoniam*, 48. *diſt.* in illis verbis: *Si verò procedente tempore aliquod peccatum, quod animæ noceat, inventum fuerit in ea perſona, & convincitur duobus, vel tribus teſtibus, ceſſabit à Cler.* Ex quibus verbis deducitur, quodlibet peccatum animale ſufficiens eſſe, ut quis excludatur à ſacris Ordinibus. Pro cujus canonis expoſitione Balſamon in ejus notis exiſtimat, peccatum animale in eo canone, ſeu quod animæ noceat, accipi pro quacumque culpa incompatibili cum divina gratia. Verùm hæc interpretatio facilè refellitur ex præſenti textu, & adductis per Cabaſſutium *in notitia Conciliorum, pag.* 62. *in eo canone.* Alii textum illum accipiunt de apoſtata, homicida, fornicatore; quorum peccata olim ſolebant capitalia, & mortalia appellari: quo in ſenſu Iſidorus *lib.* 2. *de divinis officiis*, aſſerit conſuetudinem Eccleſiæ hanc eſſe, ut ſordidati peccato mortali ad ordines non promoveantur; & ſi quis poſt ordinationem mortalis peccati reus factus ſit, non poſſit ſacrum exercere miniſterium: & Concilium Valentinum Galliæ ſub Damaſo *cap.* 4. prohibet ab Epiſcopatu, Sacerdotio, & Diaconatu eos, qui ſe mortali crimine fatentur pollutos. Similiter Concilium Agathenſe *can.* 32. decrevit, clericum qui capitale crimen commiſit, deponi, & in monaſterium conjici. Præterea Patres Concilii Tolet. 4. *can.* 52. ſanxerunt, eos qui publicam agentes pœnitentiam mortale delictum publicè confeſſi ſunt, non poſſe in Clericos ordinari. Verùm omnes canones hi facilè juxta ſuprà tradita procedunt in eo, qui delictum publicum capitale admiſit, aut ex quo infamiam contraxit. Verùm textus *in d. can.* 2. *Concilii Nicæni*, ni fallor, procedit in eo, qui poſtquam ordinatus fuit, publicè in luxuriæ peccatum lapſus fuit; ille enim dejiciebatur à Clero, juxta veteres canones 30. Concilii Illiber. 9. & 10. Concilii Neocæſar. Et licèt in principio ipſius canonis ageretur de neophytis non ordinandis: tamen in ejus calce de clerico agitur lapſo in peccatum animale dejiciendo à Clero; non verò cooptando, ſeu ordinando in Clerum.

CAPUT V.

Lucius III. *Archiep.* a *Turonenſi.*

AD aures noſtras pervenit, quod religioſi quidam ad ſuperiores deſiderant ordines *b* promoveri, ſed Prælati eorum deſideriis contradicunt. Tuæ igitur quæſtioni taliter reſpondemus, quod honeſtius & tutius eſt ſubjectis debitam Præpoſitis obedientiam impendendo in inferiori miniſterio deſervire, quàm cum Præpoſitorum ſcandalo graduum appetere dignitatem. Nec eſt in hac parte ſubjectorum deſiderium confovendum; quoniam eſſe poteſt, quod Prælati eorum commiſſa *c* ſecreta noverint, ex quibus conſtat eis, quod ſalvâ conſcientiâ nequeant ſublimari: quia non in ſublimitate graduum, ſed in amplitudine charitatis requiritur regnum.

NOTÆ.

1. TURONENSIS URBS UBI. a TUron.] Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 4. & poſt Concilium Lateran. *part.* 26. *cap.* 22. Turonenſis, ſeu Turonica civitas, eſt Galliæ, in tertia Lugdunenſi provincia, trans Ligerim ſita, de qua plura Fratres Sarmat. *tom.* 1. *Gallia Chriſt. fol.* 732. Habet Eccleſiam Metropolitanam D. Gratiano dicatam, jam olim in Archiepiſcopalem erectam, ut teſtantur Hadrianus II. *epiſt.* 27. *ad Carolum Magnum*, Venantius Fortunatus pluribus ad Gregorium Turon. carminibus, *lib.* 4. & conſtat ex ſubſcriptione Licinii, ubi ſe Epiſcopum ſcribit Eccleſiæ Turonicæ Metropolis, ex Concilio Venetico celebrato anno 455. Ejus Eccleſiæ hiſtoriam, & Præſulum ſeriem ſcripſerunt Andreas Quercetanus, & Chenu. Ejus mentio extat in jure noſtro *in cap. fin. de filiis Presbyter. cap. conſuluit, de ſervis non ordin. cap. de eo* 9. *cum ſequenti, de Ordinar. cap. ex tenore* 11. *de foro compet. cap. dilecti* 8. *de except. cap. ex conqueſtione, de reſtit. ſpol. cap.* 8. *de præb. cap.* 8. *de ſim.* cum aliis. Hujus ergo Eccleſiæ Præſuli Bartholomæo Vindocinenſi miſſa eſt hæc Decretalis.

b *Promoveri.*] Conſonat Caſſianus *lib.* 11. *collat. cap.* 14. *Nonnunquam clericatus gradum, & deſiderium Presbyterii, vel Diaconatus immittit.* Ubi obſervat Gazeus.

c *Secreta noverint.*] Hæc verba difficilia viſa ſunt Interpretibus; nam ſi Prælatus ſubditi ſecreta in confeſſione noverit, non poteſt uti eâ ſcientiâ, quia non novit ut homo, ſed ut Deus, *cap.* 2. 2.
ubi plura adducemus, *de officio ordin. cap. omnis*, §. *caveat*, ubi Balboa, *de officio ordin.* Sed hæc verba rectè interpretatur Baſilius Legion. *de matrim. lib.* 5. *cap.* 35. ut procedant in ſcientia extra confeſſionem, ſed ſecretè habita, quâ uti poteſt Prælatus: quo modo accipitur etiam textus *in cap. unico, de clerico per ſaltum promoto*, & alii adducendi *in d. cap.* 2. *de officio ordin.*

COMMENTARIUM.

EX præſenti textu ſequens communiter deducitur aſſertio: *Religioſus contra prohibitionem Prælati ſui ſacris Ordinibus initiari non debet.* Probant textus *in cap. nullus*, 58. *diſt. cap. ſi quis, cap. in parochia, cap. monachi vagantes, cap. monachi à monaſterio, cap. cum pro utili*, 16. *quæſt.* 2. *cap. quàm ſit*, §. *nullus*, 18. *quæſt.* 2. *cap. nullus, de temporib. ordin. lib.* 6. *Clement. ne in agro, in fine, de ſtat. monach. cap. ſi religioſus, de elect. lib.* 6. Concilium Lateran. ſub Gregorio Magno: *Ut invito Abbate ad alia monaſteria ordinanda, aut ad ſacros ordines, vel clericatus officium tolli exinde monachi* 3. CONCESSIO PROBATUR.

monachi non debeant. Moguntinum *can.*48. Mediolan.5. *tit. de initiandis ordin. ſacr.* D. Benedictus *in ſua regula, cap.*60. *Si quis Abbas ſibi Presbyterum, aut Diaconum ordinare petierit, de ſuis eligat, qui dignior ſit ſacerdotio fungi; ordinatus autem caveat elationem, aut ſuperbiam.* D. Gregorius *lib.*7. *epiſt.*18. *Pariter autem cuſtodiendum eſt, ut invito ejuſdem monaſterii Abbate, aut ad ordinis clericatus officium tolli exinde monachi non debeant.* Concilium Illerd. *can.*3. plura Antonius Auguſt. *in epit. lib.*9. *tit.*18. Illuſtrant plures congeſti à Barboſa *in præſenti*, quibus addendi ſunt Ledeſma *tom.*1. *ſumma, de ſacram. Ordin. cap.*8. *concl.*10. Peyrinis *tom.*1. *privil. ſui ordin. conſtit.*2. *Julii II. num.*22. Tamburinus *de jure Abbat. tom.*2. *diſput.*7. *quæſt.*26. Gazeus *in notis ad Caſſianum, lib.*11. *collat. cap.*14. Hallier. *de ſacris elect. pag.*88. & *in vindiciis Pariſienſ. pag.*439. & 521. Rouſſelius *lib.*1. *hiſtor. juriſd. Pontif. cap.*5. *num.*3. Menardus *ad concord. reg.*1015.

4. RATIO DUBITANDI. Sed hæc aſſertio non levem patitur dubitandi rationem ex ſequentibus juris principiis. Primò, nam monachis ac religioſis licet propria auctoritate arctioris & perfectioris ſtatus causâ propriam religionem deſerere, & ad ſtrictiorem, atque perfectiorem ſtatum tranſire, etiam renuente Prælato, ex rationibus traditis ab Innocentio III. *in cap. licèt, de regular.* Sed ſtatus ſacerdotii perfectior eſt, quàm monachatus, *cap. alia* 6. 16. *quæſt.*1. ibi: *Alia cauſa eſt monachorum, alia clericorum; mihi ante presbyterum ſedere non licet; illi ſi peccavero, licet me tradere ſatanæ.* Ergo etiam invitis Prælatis monachi poſſunt ſacris ordinibus initiari. Accedit, nam ut Daniel Pariſienſis in ſua apologia, *cap.*5. §.1. ait: *Officium, & vocatio presbyterii eſt cum inſtituto & ſtatu monaſtico connaturaliter conjuncta, & munus ſacerdotis cum ſtatu religioſorum ſuâ naturâ expoſcit conjungi.* Igitur à Prælatis regularibus prohiberi non debet id, quod eſt connaturale cum ipſa profeſſione religioſa. Augetur etiam hæc dubitandi ratio ex eo, nam licèt religioſus virtute obedientiæ promiſſæ tempore ſuæ profeſſionis teneatur obedire Prælatis propriis, juxta tradita ab Ephteno *lib.*6. *diſquiſit. tract.*2. *per totum*, Caramuele *in regul. S. Benedicti, diſp.*50. Tamburino *tom.*3. *de jure Abbatum, diſp.*4. *per totam*, & aliis de jure cœnobitico agentibus; tamen id procedit, cùm Prælati præcipiunt res rationi & regulæ monaſticæ conſonas, non verò ſi præcipiunt aliquid contra, vel præter regulam. D. Bernardus *de præcepto & diſciplina, cap.*7. ibi: *Proinde ſi profeſſo ſecundum illam regulam Abbas meus mihi aliud fortè imponere tentaverit, quod non ſit ſecundum regulam, aut etiam quod non ſit ſecundùm iſta inſtituta, verbi causâ Baſilii, Auguſtini, Pachomii; quanam mihi quæſo in hac re neceſſitas imminet obſequendi? Solùm quippe id à me exigi poſſe arbitror, quod promiſi.* Expreſſiùs *cap.*8. *Prælati juſſio, ſeu prohibitio non prætereat terminos profeſſionis; nec ultra extendi poteſt, nec contrahi; citra nil me Prælatus prohibeat horum quæ promiſi, nec plus exigat quàm promiſi. Vota mea nec augeat ſine mea voluntate, nec minuat ſine certa neceſſitate.* Sed nulla religionis approbatæ regula impedit profeſſos in ea ad ſacros ordines aſcendere, cùm eſſet iniqua, utpote quæ adimeret perfectiorem ſtatum, & impediret gratiam, quæ præſtatur in ſuſceptione ſacramenti Ordinis: igitur Prælatus non poteſt prohibere ſubditis ad ſacros ordines aſcendere. Accedit tandem, nam non poteſt dari major obedientia ſubditi erga Prælatum, quàm filii erga parentes, cùm hæc poteſtas proveniat à jure naturali divino, & poſitivo, ut poſt Sanchez, Fagundez, Tamburinum, & alios in præceptum 4 Decalogi, docent Donellus *lib.*1. *comment. cap.*10. Valentia *tom.*3. *illuſtr. tract.*2. *cap.*1. Acacius *de privilegiis parent. in prolog.* Sed patre renuente filius poteſt ſacris ordinibus initiari, ut probat Fagundez *ubi ſuprà, lib.*4. *cap.*4. *num.*2. igitur & renuente Prælato poterit religioſus ad ſacros ordines aſcendere.

5. OLIM MONACHI LAICI ERANT. Quâ dubitandi ratione ita fulcitâ non obſtante, vera eſt ſuprà tradita aſſertio. Pro cujus expoſitione præmittendum eſt, non ſolùm illos primos monachorum patres, quos Principes propoſiti monaſtici appellat D. Hieronymus *epiſt.*3. *ad Paulinum*, videlicet Paulum, Antonium, Hilarionem, & Macharium, ſacerdotes non fuiſſe, verùm & primis Eccleſiæ ſæculis monaſticam vitam amplectentes, expertes fuiſſe clericatus, nec ad gradus eccleſiaſticos aſcendiſſe, *cap. nemo* 2. *cap. monachus* 4. *cap. alia* 6. *cap. interdicimus* 10. *cap. adjicimus* 19. 16. *quæſt.*1. plura Antonius Auguſt. *in epit. juris, lib.*9. *tit.*39. Barboſa *lib.*1. *juris eccleſ. cap.*43. *num.*13. Franciſcus Hallier. *in vindiciis cenſuræ Pariſ. lib.*4. *cap.*2. *per totum*, Gibalinus *de clauſ. regul. diſquiſit.*2. *cap.*2. §.3. Benedictus Ephtenus *in vita S. Benedicti, prolog.*18. §.3. Cujacius *in novella* 5. *Juſtin.* Vivar. *de veteri monach. lib.*1. *cap.*10. *n.*18. Quintanadueñas *lib.*3. *eccleſiaſt.* Bignonius *ad Marculfum lib.*1. *cap.*2. Michaël Rouſſelius *lib.*1. *hiſtor. Pont. juriſd. cap.*5. *n.*3. quare monachi medii erant inter Clerum & populum; unde Dionyſius Areopag. *epiſt.*8. ait: *Monachis partes ſunt aſſignatæ, juxta quas etiam miniſtrantibus adſtant, non ad cuſtodiam, ſed ut agnoſcant, tam ſe, quàm ordinem ſuum magis populo præ ſacerdotibus propinquare.* Hinc in pœnis diſtinguebantur, ſiquidem ex quibus delictis clerici degradabantur, monachi ut laïci excommunicabantur, *can.*2. & 8. *Concilii Chalcedon.* Ticinenſe anno 887. ibi: *Laici & monachi perpetuo anathemate feriantur:* notavit Bignonius *d. lib.*1. *cap.*2. Unde *in cap. à ſubdiacono* 5. 93. *diſt.* dum præſcribitur in Eccleſia ordo hierarchicus, poſt Oſtiarium Abbas recenſetur, quia illis ſæculis omnibus eccleſiaſticis miniſtris inferiores cenſebantur monachi, ut probant Corraſius *de ſacerdotio lib.*6. *cap.*6. Antonius Cuchus *lib.*3. *inſtit. tit. de monachis, n.*38. Lemaiſtre *de inſtit. Epiſcop. lib.*4. *cap.*5. & 6. I. Fileſacus *in cap. inter* 15. §.5. *de officio ordin.* Laurentius Lantdmeter. *de veteri cleric. lib.*2. *cap.*1. Jacobus Gothofredus *in l.*22. *Cod. Theodoſ. de Epiſcop. & cleric.* Baſilius Legion. *variar. diſp.*1. *quæſt.*3. *cap.*5. Duarenus *lib.*1. *de ſacris Eccleſ. cap.*20. Frater Joſephus Siguenza *in vita D. Hieronymi, lib.*2. *diſcurſ.*2. Sequentibus temporibus, quarto videlicet Eccleſiæ ſæculo, monachi ad ſacerdotium promoveri cœperunt; nam S. Athanaſius quamplures monachos ſanctitate, & doctrinâ illuſtres ſacris ordinibus initiatos, Epiſcopos diverſarum Eccleſiarum conſtituit, quorum ipſe Athanaſius ſcribens ad Dracontium monachum, catalogum texit, & refertur in hiſtoria tripartita *lib.*8. *cap.*1. & in Concilio Niceno *can.*75. Apud Turrianum expreſſa mentio extat monachorum Sacerdotum, ibi: *Si congregatio fidelium alicujus parochiæ elegerit aliquem præſtantiorem aliis doctrinâ, prudentiâ, & fide, ex his qui miniſtrant altari, aut ex monachis, id eſt ſacerdotibus monaſteriorum.* Et *cap. ſanctorum,* 70. *diſt.* Ex quibus auctoritatibus deducit Ephtenus ubi ſuprà, quarto ſæculo Eccleſiæ, jam monachos in ſacerdotes promoveri. Sed ſi verum amamus, potiùs in illis juris teſtimoniis de ſacerdotibus agitur, qui monaſteriis præficiebantur, ut monachis ſacramenta adminiſtrarent, quod cùm ipſis laborioſum prorſus eſſet, unus ex ipſis monachis presbyter ordinari cœpit, qui aliis Sacramenta miniſtraret, *cap. ſic*

vive 26. *cap. ſi clericatus* 27. 16. *quæſt.* 1. Sed monachos jam quarto, & quinto ſæculis Eccleſiæ ſacris initiatos fuiſſe ordinibus, rectiùs probatur ex Siricio Papa, qui floruit per annos 384. relato *in cap. monachos* 16. *quæſt.* 1. quare D. Thomas *opuſc.* 15. *contra impug. relig. c.* 2. & Gratianus *in* 16. *quæſt.* 1. poſt canonem *hinc eſt*, §. *monachus*, aiunt: *Vſque ad tempora Euſebii, Zoſimi, & Siricii monachos clericos non fuiſſe, eccleſiaſticam teſtari hiſtoriam.* Poſt quod decretum Siricii, relatum *in d. cap. monachos*, cœperunt monachi ſacris Ordinibus initiari: & Imperator Honorius ſub Pontificatu Anaſtaſii, & Siricii ſucceſſoris in hæc verba reſcripſit *in leg.* 32. *Cod. Theodoſ. de Epiſcop. & cleric. Si quos forte Epiſcopi deeſſe ſibi clericos arbitrantur, ex monachorum numero rectius ordinabunt.* Facit D. Auguſtinus *epiſt.* 76. *ad Aurelium*, ibi: *Ex his, qui in monaſterio permanent, non niſi probatiores, atque meliores in Clerum aſſumere ſolemus.* In Africa enim anno Chriſti 395. cœperunt monachi Miſſam celebrare, ut conſtat ex Poſſidio *in vita S. Auguſtini, epiſt.* 76. ad Aurelium: *Ex his, qui in monaſterio permanent, non niſi probatiores, atque meliores in Clerum aſſumere ſolemus.* Et *cap.* 11. *Proficientes doctrinâ divinâ ſub Sancto, & cum S. Auguſtino in monaſterio Deo ſervientes, Eccleſiæ Hipponenſis clerici ordinari cœperunt.* Synod. Conſtantinop. generalis 6. *act.* 3. licèt in ipſa Eccleſia Orientali hæc conſuetudo aliquantulum obliterata eſſet, & tantùm in monaſteriis Liturgiam facerent qui jam ſacris ordinati vitam monaſticam profitebantur. Sic enim colligitur ex Theodoro Balſamone *in cap.* 3. *Nomocanonis Phocæ*, ubi ait: *Cùm enim mos eſſet, ut qui ex laïcis ſacerdotibus monachi facti fuerant, & ad ſacerdotum miniſterium priùs adſcripti erant, etiam poſt vitam monaſticam in corporis miniſteriorum catalogo permanerent, & unà cum laïcis ſacerdotibus permanerent, Sanctiſſimus Dominus noſter Michaël longam hanc conſuetudinem pro nihilo habuit, & ſtatuit ut ex laïcis ſolùm ſacerdotibus miniſteria conſtarent, monachi autem in ſuis monaſteriis aſſiderent.*

Quid in Eccleſia Latina.

In Eccleſia autem Occidentali jam anno 490. monachos divina miniſteria tractaſſe probatur ex Pelagio Pontifice I. *epiſt.* 9. *ad Epiſcop. Lucan.* illis verbis: *Vt ſi quis etiam de religioſo propoſito, & diſciplinis monaſterialibus eruditus, ad clericale munus accedat, in primis ejus vita præteritis acta temporibus inquiratur.* Concil. Illerd. celebrato anno 510. *can.* 3. *De monachis id obſervari placuit, quod Synodus Agathenſis noſcitur decreviſſe, hoc tantummodò adjiciendo, ut cùm pro Eccleſiæ utilitate aliquos Epiſcopus probaverit in clericatus officio promovendos, cum Abbatis voluntate debeant ordinari.* B. Gregor. *lib.* 5. *epiſt.* 41. Concil. Tolet. 11. *can.* 3. ubi jubetur, ut monachi in Miſſarum ſacrificiis Epiſcopi, in cujus ditione conſiſtunt, ritus & cæremonias obſervent. Synod. Meld. *can.* 10. quam Concilii Tolet. authoritatem latè exponit Vicecomes *de antiq. Miſſæ ritibus*, *vol.* 3. *lib.* 1. *cap.* 7. & cùm paulatim cœpiſſent Ordinibus initiari, aliquique ignari, & malevoli hoc admodum reprehenſione dignum judicaſſent, S. Bonifacius Concilio in Italia celebrato edidit conſtitutionem, quam refert Gratianus *in cap. ſunt nonnulli* 16. *quæſt.* 4. quam ex MS. & reconditis codicibus ita emendat Yepes *tom.* 1. *chron. D. Benedicti*, *anno* 610. *Sunt nonnulli nullo dogmate fulti, magis zelo amaritudinis, quàm dilectionis inflammati, aſſerentes monachos, quia mundo mortui ſunt, & Deo vivunt, ſacerdotali officio indignos, neque pœnitentiam, neque chriſtianitatem, ſeu abſolutionem largiri poſſe per ſacerdotalis officii injunctam gratiam: ſed omninò falluntur, nam ſi ex hac cauſa veteres æmuli vera prædicarent, Apoſtolicæ Sedis compar B. Greg. monaſtico cultu pollens, ad ſummum apicem nullatenus conſcenderet, cui ſolvendi, & ligandi poteſtas conceſſa eſt. Auguſtinus quoque ejuſdem ſanctiſſimi Gregorii diſcipulus, Anglorum prædicator egregius, aliique quamplurimi ſanctiſſimi viri, pretioſorum monachorum habitu fulgentes, nequaquam à quoquam Pontificali officio ſubarrarentur; neque enim Benedictus monachorum pater & præceptor almificus hujus rei aliquo modo fuit interdictor.* Latiùs proſequuntur Yepes *ubi ſuprà*, Chopinus *lib.* 2. *monaſt. tit.* 3. *num.* 1. Hallierius *de ſacris elect. ſect.* 1. *cap.* 2. *art.* 2. §. 2. & in vindiciis Pariſ. *fol.* 493. & 521. I. Gothofredus *in d. l.* 32.

7. Proſequitur eadem tractatio.

Cum jam monachi non ſolùm fratribus ſuis ſacramenta adminiſtrarent, verùm etiam laïcis, cœperunt non ſolùm in monaſteriis, verùm etiam in parochiis ſæcularibus inſtitui, & ordinari, ut etiam ſæcularibus ſacramenta adminiſtrarent: undè ad titulum Eccleſiæ, cui præficiebantur, tranſibant, & monaſteria propria deſerebant, ut expreſsè probatur *ex epiſt.* 61. *D. Hieronymi*, ubi de ordinatione Paulini agens, ita ſcribit: *Nolle ſibi presbyterum tribui, ut monachus tolleretur.* Expreſſiùs *in epiſt. ad Ruſticum monachum*, ibi: *Cùm ad perfectam ætatem veneris, ſi tamen vita comes fuerit, & te vel populus, vel Pontifex civitatis in Clerum elegerit, age quæ clerici ſunt, & inter clericos ſectare meliores.* Clariùs *ex cap. nemo*, *cap. ne pro qualibet*, 16. *quæſt.* 1. ex D. Gregorio *lib.* 7. *epiſt.* 18. *Quiſquis autem ex prædicto monaſterio ad eccleſiaſticum ordinem pervenerit, ulterius illic nec aliquam poteſtatem, nec licentiam habeat manendi.* Ex aliis Patrum teſtimoniis latè probat Balſamon *in can.* 4. *Synodi Conſtantinop.* Hallier. *in vindiciis*, *fol.* 485. Nec contrarium ſuadet textus *in cap. de monachis* 3. 16. *quæſt.* 1. ubi aſſeritur, monachos cùm ad clericatus gradus pervenerint, non debere à priori propoſito diſcedere, quia ut Gloſſa, Archid. & Turrecrem. ibi docent, textus ille loquitur de his, quæ ſunt ſubſtantialia monachatus, ut vota continentiæ, & paupertatis: licèt enim eo tempore monachi ſacris initiati extra monaſteria degerent, tamen propoſitum continentiæ, & paupertatis conſervare tenebantur, ut dicemus *in cap.* 1. *de teſtam.*

8. Ratio decidendi.

Ex his apparet, quare in hoc textu, & ſuprà citatis ſtatuatur, ne monachi contra voluntatem ſui Prælati ſacris ordinibus initientur: cùm enim per ordinationem à regulari abſtinentia ipſo jure abſolverentur, nec ampliùs in monaſterio degerent, non ſine Abbatis licentia ordinari poterant, ut ab ejus poteſtate ſubducerentur. Accedit, nam plerumque dæmon decipiebat monachos hac illuſione, ut Ordines ambirent: unde ſanctus Pachomius monachorum magnus inſtitutor aiebat, eſſe admodum bonum, & valde utile monachis non quærere honorem, vel principatum, vel gloriam, & maximè in cœnobio; addebatque principatus, aut ambitionis clericatus cogitationem, ſi inciderit in monachos, nec citò extinguatur, facilè corrumpere univerſum laborem exercitationis, referente Metaphraſte in ejus vita, *c.* 23. Et S. Baſilius monaſticæ converſationi regulam præſcribens, *cap.* 23. ait: *Nullam capitaliorem peſtem monaſteriis irrepere poſſe, quàm ſi monachos clericatus ambitio invadat.* Et S. Cæſarius ex monacho Lirinenſi factus Archiepiſcopus Arelat. inter monachi virtutes neceſſariam hanc enumerat, quòd ambitum honoris, vel deſiderium clericatus veræ humilitatis amore repudiavit, ac reſpuit: refertur *tom.* 2. *Bibliot.* Expreſſiùs Moyſes Abbas apud Caſſianum *collat.* 1. *cap.* 20. ait: *Cùm dæmon deſiderare ſanctam Clericatus officium, ſub prætextu*

textu ædificationis multorum, & amore lucri ſpiritualis inſtigat, per quod nos ab humilitate propoſiti hujus, ac diſtrictione divellit; quæ omnia cùm ſint noſtræ ſaluti, profeſſionique contraria, tamen velamine quodam miſericordiæ, ac religionis obtecta, facilè imperitos, incautoſque decipiunt. Rectè ergo in hoc textu, & aliis ſuprà citatis ſtatutum eſt, ne ambientibus monachis ſacerdotium illis concedatur, niſi Prælatus, qui eorum conſcientiam moderatur, aſſentiat. Accedit ratio à noſtro Pontifice allata, quia videlicet ipſe Prælatus novit aliquod crimen occultum, quod impediat ipſum ordinari, aut cum quo non liceat ipſum ſacerdotio mancipari, faciliùs enim ipſi Prælati agnoſcunt impedimenta ſubditorum: unde hodie ipſi Prælati regulares litteras dimiſſorias concedunt monachis, ut ad ordines admittantur: latè docent Tambur. *d. quæſit.* 25. Hallier. *de ſacris*, ubi ſuprà, *cap.* 3.

9. DISSOLVITUR DUBITANDI RATIO. Nec obſtat dubitandi ratio, quâ dicebamus, licere religioſis, invitis ſuis Prælatis, ad vitam ſtrictiorem tranſire; nam id procedit cùm arctior, & ſtrictior modus vivendi adeſt in religione, ad quam transfertur, ac ſervatur in religione, quam deſerit; non autem cauſa hujus permiſſionis eſt perfectior ſtatus, ut docent Azor *tom.* 1. *moral. lib.* 12. *cap.* 14. *quæſt.* 2. Sanchez *in Decalogum, lib.* 7. *cap.* 7. Suarez *tom.* 3. *de relig. cap.* 8. *per totum.* Unde cùm per ſuſceptionem ſacrorum ordinum arctiorem, ſeu ſtrictiorem monachus non aſſequatur vitam, licèt in perfectiorem ſtatum tranſeat; ideò irrequiſito, & renuente ſuperiore non licet ad ſacros ordines aſcendere. Nec augmentum deductum ex apologia Danielis aliquid facit, eam enim doctè & apertè refellit Hallier. *in vindiciis, pag.* 491. §. 3. quomodo enim monachis poterat eſſe connaturale ſacerdotium, cùm, ut ſuprà probavimus, per tot annos à ſacerdotio repellerentur, ut latè conſiderat Hallier. *ubi proximè.* Nec ſecundum augmentum adverſatur; poteſt enim Prælatus imperare religioſis, non ſolùm quæ illi expreſsè profeſſi fuerunt, verùm & illa, quæ tendunt in ordine ad regulam, vel in pœnam alicujus delicti præcipiuntur; & tunc religioſi tenentur Prælatis obedire, ut pluribus relatis tradit Tamburinus *tom.* 3. *de jure Abbat. diſp.* 4. *quæſt.* 3. *num.* 7. Unde cùm Prælatus ratione delicti occulti prohibet ſubditis, ne ſacris initientur ordinibus, præcipit in pœnam delicti perpetrati, & ordinatè ad regulæ obſervantiam, cùm ea non facilè ſervaretur, ſi monachi ſacerdotio elati tantùm Presbyterii principatum ambirent, ut ſuprà ex D. Baſilio, & Cæſario notavi. Inde religioſi ſacerdotium ambientes tenentur ſuis obedire Prælatis, qui illis ne initientur ordinibus, inhibent. Nec ultimum augmentum obſtat; diverſa enim ratio prohibitionis eſt in monacho reſpectu Prælati, ac in filio reſpectu patris; cùm enim in his, quæ ad ſtatum ſpectant, non attendatur patria poteſtas, ut omnes ſuprà laudati docent, inde repugnante etiam patre filius poteſt ſacris ordinibus initiari: accedit, nam rationes prohibitionis, ne monachus renuente Prælato ſacris initietur, non procedunt in filiofamilias; quare etiam Patre renuente poteſt ad ſacros ordines aſcendere.

10. EXPONITUR CAN. 4. CONCILII CONSTANTINOP. Primò ſuperiori aſſertioni adverſatur Concilium Conſtantinop. celebratum in templo SS. Apoſtolorum, *can.* 4. ubi ita cavetur: *Sed ſi Epiſcopus quidem de nullorum monachorum pietate, & vita probitate teſtimonium ferens, in aliud monaſterium, ad ejus conſtitutionem eos transferre voluerit, vel in domum ſæcularem, ad eorum qui inhabitant ſalutem, traducere cenſuerit, vel in quovis alio loco præponendos putarit, hoc neque iis, qui ſuſcipiunt, neque ipſis monachis fraudi erit.* Ex quibus verbis, & ex *cap. in Parochia,* 16. *quæſt.* 1. expreſsè evincitur, licere Epiſcopis propria voluntate, ſine Prælatorum aſſenſu monachos ordinare, atque eos præficere in parochialibus Eccleſiis pro ſalute populi, & utilitate parochianorum: igitur non rectè aſſerimus, in ordinatione monachi Prælati licentiam deſiderari. Hujus textus interpretatio altiùs repetenda eſt ex veteri Eccleſiæ diſciplina. Sciendum enim eſt, quod poſtquam monachi clero adſcribi cœperunt, & illis permiſſum fuit ſacris initiari, ſolâ Epiſcoporum voluntate abſque Superiorum licentia ad gradus clericatus aſſumptos fuiſſe: dum enim Athanaſius *in epiſt. ad Dracontium*, refert tot monachos à ſe ordinatos fuiſſe, ullam conſenſus Prælati mentionem non facit: & D. Hieronymus dum de ordinatione Ruſtici *in epiſt.* 4. *ad ipſum* agit, tantùm Epiſcopi poſtulat voluntatem, ibi: *Si Populus, vel Pontifex civitatis in Clerum elegerit.* Quibus, & aliis auctoritatibus hanc firmat ſententiam Hallier. *de ſacris elect. d.* §. 2. *pag.* 88. ſed cùm ex hac facultate ordinandi monachos, & per conſequens ſubtrahendi eos à regulari profeſſione, monaſteriis magna injuria inferri videretur, conqueri cœperunt, tam Prælati, quàm ipſi monachi: illi quidem poteſtatem ſuam violari, ſubditoſque à ſe eripi; iſti verò invitos à religione extrahi, & in quiete ſua turbari. Unde primò in Concilio Arelat. celebrato anno 455. auditis his querimoniis monachorum inſulæ Lirinenſis, ſtatutum fuit, ne Epiſcopi ex integra eorum familia monachum ordinarent, niſi Abbate petente. Sequutum fuit Concilium Agathenſe ſub Symmacho Papa celebratum, ubi quod ſpecialiter Lirinenſi monaſterio indultum fuerat, ad omnia Narbonenſis provinciæ monaſteria protractum eſt, ut patet ex ejus canone relato *in cap. monachi* 33. 16. *quæſt.* 1. mox etiam Concilium Illerd. in provincia Tarraconenſi celebratum, ſtatuta Arelat. & Agath. approbavit, *can.* 3. in hæc verba: *De monachis verò id obſervare placuit, quod Arelat. vel Agath. noſcitur decreviſſe, hoc tantummodo adjiciendo, ut pro Eccleſiæ utilitate, quos Epiſcopus probaverit, in clericatus officio cum Abbatis licentia debeant ordinari; ea verò quæ in jure monaſterii de facultatibus offeruntur, nullâ diœceſanâ lege ab Epiſcopis contingantur: ſi autem ex laicis quiſquam à ſe factam Baſilicam conſecrari deſiderat, nequaquam ſub monaſterii ſpecie, ubi congregatio non colligitur, à diœceſana lege audeat ſegregare.* Quæ verba licèt truncata, reperiuntur apud Gratianum *in cap. pro utilitate, cap. ſi ex laicis,* 16. *quæſt.* 1. integra autem referunt Loayſa *in Conciliis Hiſpaniæ*, Yepes *tom.* 1. *chron. D. Benedicti, anno* 546. qui textus difficilis eſt in ea parte, in qua Patres affirmant, Conciliis Agathenſi, & Arelat. illud adjicere, videlicet ut ſine Abbatis voluntate monachus ordinari non poſſit; quod jam in prædictis Conciliis ſtatutum reperiebatur. Hallier. *ubi proximè, pag.* 89. huic difficultati ſatisfacere intendit aſſerendo Patres Concilii Illerd. aſſerere, ſe adjicere Concilio Agathenſi tantùm ſtrictiorem, aut clariorem prohibitionem: ſed veriùs credo illa verba, *Tantummodò adjiciendum*, eſſe referenda non ad primam textus partem, ubi ſtatuta Concilii Agathenſis, & Arelat. confirmantur; ſed ad ſecundam partem, quæ incipit ab illis verbis: *Ab ea verò*, &c. quæ non reperiuntur apud Gratianum, nec in dictis Conciliis. Igitur verba textus in *d. can.* 4. *Concilii Conſtantinop.* & in *d. cap. in Parochia*, referenda ſunt ad prima illa Eccleſiæ tempora, cùm Epiſcopi inconſultis Prælatis monachos & ordinare, & à monaſteriis ſubtrahere valebant.

Secundò adverſatur traditæ aſſertioni Gregorius 11.
Magnus

Exponitur D. Gregorius.

Magnus *lib.* 11. *epiſt.* 10. ubi aſſerit, privilegium ſpeciale ſe concedere Xenodochio Auguſtodunenſi, in hæc verba: *Epiſcopum verò tollendi de eodem loco monachum ad eccleſiaſticum ordinem promovendum, vel pro aliqua quacumque cauſa, ſine conſenſu Abbatis, atque Presbyteri, habere licentiam prohibemus.* Ex quo textu ſic argumentor. Fruſtra precibus impetratur, quod jure communi conceditur, *l. unica, Cod. de theſaur. lib.* 10. ſed privilegio ſpeciali conceditur monaſterio Auguſt. ne ſine Prælati licentia monachi ad ſacros ordines admittantur: igitur quia jure communi citra voluntatem Prælati monachi ſacris initiari poſſunt ordinibus. Pro cujus textus expoſitione ſciendum eſt, adhuc prædictis Conciliis Agath. & Illerd. ſatis conſultum, proſpectumque non fuiſſe monachis, ut ab Epiſcopis, invitis Prælatis, Ordinis gratiâ non ſubtraherentur: quare monaſteria ſpecialia privilegia, tam à ſummo Pontifice, quàm ab Epiſcopis impetrarunt, ut conſtat ex quorundam formulis relatis à Marculfo *lib.* 1. *formul. cap.* 1. & ibi Bignonio, & ex privilegio libertatis conceſſo monaſterio Corvienſi à Bertefrido Epiſcopo Ambian. quod refertur *tom.* 1. *Concil. Galliæ*, ibi: *Similiter & reliquos gradus clericorum, minores, ac majores, quos Abbas jamdicti monaſterii elegerit, ſive intrà, ſive extra monaſterium, ſine aliqua præmii acceptione conſecrare.* Cùm enim adhuc in hac parte libertas monachorum ſatis ſtatuta non eſſet, ideò neceſſarium fuit in monaſterio Auguſtodunenſi prædictum Gregorii privilegium: ſed poſtquam Concilio Lateran. ſub eodem Gregorio celebrato cautum fuit, ut invito Abbate ad alia monaſteria ordinanda, aut ad ordines ſacros, vel clericatus officium tolli exinde monachi non debeant, non licet Epiſcopis ullos monachos, etiam privilegium non habentes, invitis ſuis Prælatis ordinare, ut docet Hallier. *de ſacris elect. ubi proximè, fol.* 89.

C A P V T VI.

a Anicetus Papa *Epiſcopis per Galliam conſtitutis.*

SI Archiepiſcopus obierit, & alius ordinandus Archiepiſcopus fuerit, omnes ejuſdem provinciæ Epiſcopi ad Sedem *b* Metropolitanam veniant, ut ab omnibus ipſe *c* eligatur, & ordinetur: oportet autem, ut ipſe, qui illis omnibus præeſſe debet, ab omnibus illis eligatur, & ordinetur. Reliqui verò comprovinciales Epiſcopi, ſi neceſſe fuerit, cæteris conſentientibus, à tribus juſſu Archiepiſcopi conſecrari poſſunt Epiſcopis: ſed melius eſt, ſi ipſe cum omnibus eum, qui dignus eſt, elegerit, & cuncti pariter eum conſecraverint Pontificem. *Et infrà*: Illud autem, quod de Archiepiſcopi conſecratione, & ordinatione prædictum eſt, atque præceptum, videlicet ut omnes ſuffraganei eum ordinent, nullatenus immutari licet.

N O T Æ.

1. a ANicetus.] In ſexta Decretalium collectione, & prima, *ſub hoc tit. de elect. cap.* 9. legitur, *Lucius III.* ſed mendosè: auctor enim hujus textus eſt Anicetus Pontifex, qui Eccleſiam rexit ex anno 177. uſque ad annum 185. ut referunt Baronius, Coriolanus, & Binius, aliique ſcriptores eccleſiaſtici: ipſe enim ex traditione Apoſtolorum, & doctrina Anacleti Pontificis *epiſt.* 2. de qua Turrianus *lib.* 5. *pro epiſt. Pont. cap.* 24. *fol.* 583. ſtatuit Archiepiſcopum ab omnibus ſuffraganeis eſſe conſecrandum, Epiſcopum verò à tribus, ut conſtat ex ejus epiſtola miſſa ad Epiſcopos Galliæ, quæ extat *tom.* 1. *Concil.* & ex ea tranſcripſerunt noſtrum textum Decretiſtæ, Burchardus *lib.* 1. *Decreti, cap.* 28. Ivo Carnot. *part.* 5. *Decreti, c.* 139. Gratianus *in cap. Comprovinciales* 4. 64. *diſt.* & *in cap.* 1. 66. *diſt.*

2. b *Metropolitanam.*] Metropolis enim vocatur, quaſi mater provinciæ, ut aiunt Imperatores *in l. unica, Cod. Theodoſ. de Metropoli Beryti*; unde miror D. Iſidorum *lib.* 7. *originum, cap.* 12. relatum à Gratiano *in cap. cleros,* 21. *diſt.* Rabanum Maurum *de inſtit. cleric. cap.* 5. affirmaſſe, Metropolitanos à menſura civitatis dictos, cùm Metropolis mater provinciæ appelletur *in l.* 4. *§. ingreſſus*, & *in l.* 7. *ff. de officio Proconſ.* & colligitur ex epiſtola 2. Anacleti Papæ, *cap.* 2. in illis verbis: *Et in capite provinciarum, ubi dudum Primates legis ſeculi erant.* Et ibi: *Reliquæ verò Metropolitanæ civitates, quæ minores judices habebant, haberent Metropolitanos ſuos, qui prædictis juſtè obedirent Primatibus, ſicut in legibus ſeculi olim ordinatum erat; qui non Primatum, ſed aut Metropolitanorum, aut Archiepiſcoporum nomine fruerentur.* Notarunt Henricus Kalteiſen in oratione habita in Concilio Baſileenſi *de punit. peccator.* Duarenus *lib.* 1. *de ſacris Eccleſ. cap.* 9. Morinus *lib.* 1. *exercit. cap.* 1. quod notandum eſt ad intellectum Nicephori Caliſti *cap.* 52.

c *Eligatur.*] Non ſolùm enim in conſecratione Archiepiſcopi omnes ſuffraganei; & in ordinatione Epiſcopi tres, verùm & in electione cum Clero, & populo omnium conſenſus deſiderabatur. Concilium Nicænum *can.* 4. Synodus Carthag. *can.* 3. Syneſius *epiſt.* 67. Cyprianus *epiſt.* 68. ibi; *Epiſcopi ejuſdem provinciæ, proximi quique conveniant, & Epiſcopus eligatur.* P. Marcha *lib.* 6. *concord. cap.* 4. & 5. Sed cùm verbum χειροτονία, quo Patres, & Concilia Eccleſiæ Orientalis utuntur, ſignificet electionem, & ordinationem, ut ex Græcis Scriptoribus docent Cironius *ad titul. de elect.* Hallier. *de ſacris elect. in principio*; ideò in verſionibus Latinè factis facilè confunditur electio cum ordinatione. 3.

CAPUT VII.

Ex Concilio a *Arelatenſi.*

NEc Epiſcopus ſine Metropolitani permiſſu, nec Epiſcopus Metropolitanus ſine tribus Epiſcopis comprovincialibus præſumat Epiſcopum ordinare, ita ut alii Epiſcopi provinciales epiſtolis admoneantur, ut ſe ſuo reſponſo conſenſiſſe ſignificent. Quod ſi inter partes aliqua fuerit dubitatio, majori numero Metropolitanus in electione conſentiat.

NOTÆ.

1. Arelatum ubi. a ARelatenſi.] Arelatum, vulgò *Arles*, civitas eſt Galliæ Narbonenſis, ſuper Rodanum flumen, cujus mentio fit *in l.codicillis 34.ff.de uſufruct. legato:* Romagalulla etiam dicta, id eſt Roma parva, ut exponunt Scaliger *in lect.* Auſon.*c.24. & 25.* In ea Conſtantinus tyrannus fixit ſedem Imperii ſui, eamque deinceps Conſtantinam vocari juſſit, & ut in ea ſeptem provinciarum Galliæ agerentur conventus. Plura de ejus amplitudine Savatus *ad Sidonium, lib.1.epiſt.11.* & *lib.3.epiſt.1.* Briſſonius *de V.S. verbo Arelate,* Aloix *in notis ad vitam S.Dionyſii, c.16.* Juretus *in notis ad Symmachum, lib.9. epiſt.16.* Bucerus *in Belgico-Rom.lib.8.c.9.* & nos *in c.16.de officio delegati.* Jam à primis Eccleſiæ ſæculis Archiepiſcopali Cathedrâ decorata fuit, ut probant Carolus à S. Paulo *in Geograph.ſacr. pag.128.* Fratres Sarmat. *tom.1. Gallia Chriſt.* Ejus Præſulis magna auctoritas illis primis ſæculis fuit, ut refert Hallierius *de hierarch.lib.4.c.17. pag.397.* adeò autem dignitatis faſtigio elatus fuit, ut in aliena jura irrueret, præcipuè ordinando Epiſcopos ſine comprovincialium conſenſu, ut conſtat *ex cap. Artaldus 8. q.3.* & probat Carolus *ubi proximè.* Unde ut ejus cohiberetur audacia, tam in Concil. Arelat.1. *can.2.* quàm in Arelat.2. *can.8. & 9.* ſtatutum fuit, ne Archiepiſcopus ſolus, ſed cum duobus aut tribus Epiſcopis aliquem ordinare præſumeret. Ex dicto canone 8. tranſcriptus eſt præſens textus, quem etiam ex eo retulerunt Burchard. *lib.1.Decreti, c.27.* Carnot.*p.5.c.138.* A. Auguſt.*in 1.collect.ſub tit.de elect.c.4.* & *in epit.lib.4.tit.17.c.4.* & Concilium hoc Arelat. incerta ſede jactari notavit Sirmundus *in notis ad ipſum*, ubi Binius docuit tempore Siricii celebratum fuiſſe.

COMMENTARIUM.

2. Concluſio refertur, et probatur. EX his duobus canonibus ſequentem deducimus diſputandam aſſertionem: *Archiepiſcopus ab omnibus ſuffraganeis; ſuffraganeus verò à tribus Epiſcopis, Metropolitano jubente, & cæteris comprovincialibus conſentientibus, conſecrari debent.* Quam concluſionem quoad primam partem, videlicet Archiepiſcopos eſſe ab omnibus ſuffraganeis conſecrandos, probant textus *in c.qui in aliquo, in fine, 51. diſt. c.Metropolitano, 63.diſt.c.admoneatur, 65. diſt.* Gratianus *in princip.77.diſt.* Concil. Arelat.2.*can.7.* ibi: *Itaque Metropolitanus Epiſcopus à comprovincialibus clericis, vel populis electus, congregatis in unum omnibus comprovincialibus Epiſcopis ordinetur.* Aurelian.3. *can.3. Metropolitanus à Metropolitanis omnibus, ſi fieri poteſt, præſentibus comprovincialibus ordinetur.* Emeritenſe *can.4.* Nicolaus ad conſulta Bulgar. *c.73.* de Archiepiſcopis ita ait: *Ordinat ipſe deinceps Epiſcopos, qui ſucceſſorem ſuum valeant ordinare.* Concil. Tolet.4.*can.18.* novella 131. Juſtiniani *de eccleſiaſticis titulis, c.3.* Exemplis, & auctoritatibus petitis ex hiſtoriis eccleſiaſticis, probat Hallier. *de ſacris elect. cap.4. art.2. pag.715.* Secundam partem aſſertionis, videlicet Archiepiſcopo jubente eſſe conſecrandum Epiſcopum, firmant textus *in c.1. 61.diſt. c.qui Epiſcopus, 23.diſt.c.qui in aliquo, 51.diſt.c.1.c.Epiſcopum, c.illud, 64.diſt.cap.1. 65. diſt. c.4 24.diſt.* Bonifacius *epiſt.3.* circa medium: *Neſcio quem in alia provincia prætermiſſo Metropolitano contra Patrum regulas ordinaſſe.* Hilarius Papa *epiſt.1.cap.1. Nullus præter notitiam, atque conſenſum fratris Aſcanii Metropolitani aliquatenus conſecretur Antiſtes.* Ioannes III. *epiſt. unica,* circa medium: *Omnia quoque maxima Concilia affirmant, eum non eſſe Epiſcopum, qui minùs quàm à tribus Epiſcopis, auctoritate etiam Metropolitani fuerit factus Epiſcopus.* Concilium Arelat.2. *can.6. Qui ſine conſcientia Metropolit. conſtitutus fuerit Epiſcopus, juxta magnam Synodum eſſe Epiſcopus non debet.* Arvernenſe *can.2.* ibi: *Epiſcopatum deſiderans, etiam Metropolitani ejuſdem provinciæ Pontifex ordinetur.* Aurelian.2. *can.5. Licet melius eſſet in ſua Eccleſia fieri, tamen aut ſub præſentia Metropolitani, aut certè cum ejus auctoritate intra provinciam omninò à comprovincialibus ordinetur Epiſcopus.* Turon. 2. *can.9.* Pictavienſe *can.1. Decrevit ſancta Synodus, ut nullus Epiſcopus accipiat de manu Regis, vel Comitis, vel cujuſlibet perſonæ laïcæ donum Epiſcopatus, ſed Epiſcopus à ſuo Metropolitano.* Et *c.qui Epiſcopus, diſt.25.* Aliis Conciliorum decretis, & Pontificum epiſtolis firmat Hallier. *ubi ſuprà, pag.683.* Tertiam partem aſſertionis, videlicet Epiſcopum à tribus comprovincialibus eſſe ordinandum, probant textus *in c. Epiſcopum 1. c.2.& per totam 64.diſt. c 2.& per tot.66.diſt. c.1.67.diſt. c. Chorepiſcopi, 68.diſt. c. Epiſcopi 3.80.diſt.c.Epiſcopo 3.& 4.7.q.1.* Anacletus *epiſt.2. Non minùs quam à tribus, cæteris conſentientibus, conſecretur.* Concilium Carthag.2. *can.12. Ut non liceat Epiſcopum niſi à multis ordinari, vel ſi cogat neceſſitas, à tribus.* Regienſe *can.2. Itaque ordinationem, quam canones irritam definiunt, nos quoque evacuandam eſſe cenſuimus, in qua prætermiſſâ trium præſentiâ, nec expetitis comprovincialium litteris, Metropolitani quoque voluntate neglectâ, prorſus nihil, quod Epiſcopum faceret, oſtenſum eſt.* Aurelian.2. *can.1.* & 4. *can.5.* Theodoſius & Valentinianus in conſtitutione relata à Cuiacio *lib.15.obſerv.c.38.* Alia jura adducit Antonius Auguſt. *in epit. juris Pontif. lib.4. tit.17.& 19.* Illuſtrant prædictam aſſertionem Acuſia, & I. Dartis *in 64.& 66. diſt.* Boſquetus *ad Innocent. lib.1. epiſt.91.* Cæſar *de eccleſiaſt.hierarch.1. p. diſp.6.n.8.* Azor *tom.2.lib.3.c.30.* Vazquez *in opuſc. de ordine, diſp.246. cap.6.* Solorzanus *tom.2.de jure Ind. lib.3.c.6.* Petrus Marcha *lib. 6. concord.c.2. 5. & 6.* idem, ſeu quivis auctor eſt *hiſt. Pontif.juriſd. lib.2.c.2.* Sanchez *lib.7. conſil.dubio 15.* Cironius *ad tit. de elect.* Morinus *lib.1.exercit. c.4. 10.& 28.* plures congeſti à Diana *p.8. tract.1. reſolut.31.* & *p.12. tract. de conſecrat. Epiſcop.per totam,* Fragoſo *de regim.p.2.lib.8. diſp.18. §.1.* Juretus *ad epiſt.8. Ivonis.* Hallier. *de ſacris elect.ſect.5.c.2.& 3.art.10. pag.577. & 696.* Lantdmeter. *lib.2. de veteri monach. c.97.*

Turrianus

Turrianus *lib.2.pro epiſt.Pontif.c.21.* Herodius *lib.1. Pandect.tit.4.c.4.* Balſamon *in can.12. 13. & 53. Synodi Carthag.* Duarenus *lib.5.de ſacris,c.1.* Vazquez *3. part.in 3. diſp.246. c.5.* Petrus Greg. *lib.17.ſyntag. c.14.* Bignonius *ad Marculſum lib.1. c.5.* Vivar. *ad Flavium Dextrum, an.33. in fine*, Gibalinus *in ſynopſi cenſur.littera E, n.17.* Araujo *q.21. moral. tract.2.* Villaroël. *tom.1. de regim. Eccleſiæ, part.1. q.1. art.9.* Florens *ad tit. de elect.*

3. Ratio dubitandi.

Verùm in præſentem aſſertionem ita illuſtratam, pro ratione dubitandi ſequentes expendi poſſunt difficultates. Prima ex eo naſcitur, nam ſecundùm veriorem ſententiam, quam ſtatim probabimus, certum eſt, conſecrationem Epiſcoporum eſſe gradum Ordinis realiter diſtinctum ab aliis, ſpectareque ad Ordinis ſacramentum: ſed in quolibet gradu hujus ſacramenti unus eſt tantùm miniſter: ergo ſimiliter in conſecratione Archiepiſcopi, & Epiſcopi unus debet eſſe miniſter, qui conſecrationem faciat. Accedit, nam lex vetus typus, & figura fuit legis gratiæ, & omnia quæ in lege gratiæ in veritate contingunt, in lege veteri præfigurata fuerunt, ut probavi *in cap.tranſlato, de conſtit.* ſed in lege veteri ſummus Sacerdos tantùm ab uno miniſtro conſecrabatur, quare legitur Levitici *cap.8.* Moyſem tantùm Aaronem conſecraſſe: igitur ſimiliter Epiſcopi, & Archiepiſcopi ab uno tantùm miniſtro ſunt conſecrandi. Augetur ſecundò hæc difficultas ex eo; nam ſi juxta traditionem Apoſtolorum, & eorum exemplum tres Epiſcopi deberent adeſſe in conſecratione Epiſcopi, conſecratio aliter celebrata nulla eſſet: ſed conſecratio facta cum minori numero, ſuſtinetur, *can.1. Apoſt.* ubi Balſamon, & Zonaras: D. Clemens *lib.8. conſt.c.17. Ego Simon Chananeus conſtituo à quot Epiſcopis debeat ordinari Epiſcopus, à duobus, aut à tribus; ſin verò aliquis ab uno Epiſcopo ordinatus fuerit, tum is qui ordinatus eſt, tum is qui eum ordinavit, deponatur: quod ſi neceſſitas coëgerit ab uno ordinari, quòd propter perſecutionem, aut aliam cauſam plures adeſſe non poſſint, afferatur decretum commiſſionis plurium Epiſcoporum.* Concilium Regienſe *can.3. & 4.* Chriſt. Lupus *in can.4. Concil. Niceni.* Quæ etiam ſententia probatur ex eo, quia plerumque legimus R. Pontificem conceſſiſſe, ut ab uno Epiſcopo conſecratio Epiſcopalis peragatur, ut probat Franciſcus Hallierius *de ſacris elect.2.part.art.2. §.1.pag.588.* & diſpenſatum fuit cum Epiſcopis Indiar. qui ab uno Epiſcopo tantùm cum duobus Canonicis mitratis ordinantur, ut refert, & probat Solorzanus *tom.2. de jure Ind.lib.3. c.6. num.*; 8. Diana *part.12. ubi ſuprà, reſol.28.* igitur non rectè in præſenti aſſeritur conſecrationem Epiſcopi à tribus Epiſcopis eſſe celebrandam. Secunda difficultas inſurgit in eam partem aſſertionis, ubi aſſeritur Archiepiſcopum debere conſecrari ab omnibus ſuffraganeis; nam ſuperior non debet ab inferioribus benedici, aut conſecrari, juxta D. Paulum *ad Hebræos cap.7. cap. denique, diſt.21.* ſed Archiepiſcopus eſt ſuperior ſuorum ſuffraganeorum: igitur ab eis non debet conſecrari.

4. De ordine Epiſcopatus.

Quibus difficultatibus minimè obſtantibus vera eſt præſens aſſertio, ad cujus expoſitionem ſcire oportet, Epiſcopatum & Archiepiſcopatum (quos quoad præſentem tractationem pro eodem gradu accipimus, cùm tantùm ratione dignitatis, non verò ordinis diſtinguantur, ut ex Machado, Villalobos, & Dicaſtillo defendit Diana *d.p.12.reſol.4.*) eſſe ordinem verum, realiter diſtinctum à presbyteratus gradu, & Sacramentum Ordinis in eo adminiſtrari, *can.68.& 69. Apoſt.c.Epiſcopus,23.diſt.cap.extra,64. diſt.cap.illud.77.diſt.cap.1. verſic. Quod ſi in hoc, 32. diſt.c.quæſitum 5.de purgat.can.* pluribus relatis defendit Diana *d.p.12.reſol.6.& 9.* Unde ſicut alii gradus hujus Sacramenti conferuntur cum debita materia, propria forma, & peculiari miniſtro; ita gradus Epiſcopalis habet diſtinctam formam, propriam materiam, & peculiarem miniſtrum. Quæ ad materiam & formam hujus gradus ſpectant, ut minùs propria hujus loci omittimus; videndus eſt Diana *ubi ſuprà*, qui latè de materia & forma conſecrationis Epiſcopalis agit: noſtrum autem commentarium tantùm ad miniſtrum hujus conſecrationis contrahimus. Et ut rem ab origine repetamus, ſciendum eſt, Metropolitanos primis Eccleſiæ ſæculis conſecrari ſolere, vel in provinciali Concilio, à Metropolitanis vicinis; vel à Primate ſeu Patriarcha, ut jam ſuprà probavi, & innumeris exemplis illuſtrat Franciſcus Hallierius *de ſacris elect. d. art.1. pag.715.* qui §.4. *ejuſdem art.* latè proſequitur formam obſervatam illis ſæculis in convocandis Epiſcopis. Et etiam à finitimis Epiſcopis Metropolitanum conſecrari ſolere, conſtat ex Concil. Aurel.3. *can.3. De Metropolitanorum verò ordinationibus id placuit, ut Metropolitani à Metropolitanis omnibus, ſi fieri poteſt, præſentibus comprovincialibus ordinentur.* Et latè probat Hallier. *ubi ſuprà, pag.722.* A Primatibus etiam, & præcipuè à R. Pontifice, cùm illi Archiepiſcopi immediatè parebant, plerumque conſecrabantur, ut probat ipſe Hallierius *pag.259.* quem tranſcribere in præſenti in animo non eſt.

5. Amplius de conſecratione Epiſcopi.

Secundò ſciendum eſt, jam à temporibus Apoſtolorum Epiſcopos conſecrari à propriis Metropolitanis, vel ab Epiſcopis comprovincialibus de Metropolitani licentia, *can.23.& 25. Apoſt.* Concilium Nicænum *can.4.* defuncto enim Epiſcopo alicujus civitatis, Metropolitanus ſuffraganeis ſuis notum faciebat diem ordinationis futuri Epiſcopi, jubebatque ut venirent, aut excuſationis litteras mitterent. Synodus Epaunenſis *can.1.* Aurelian.2.*can.1. Ut nullus Epiſcoporum admonente Metropolitano Epiſcopo, niſi certa tadii cauſa detentus, ad concilium, vel ordinationem conſacerdotis venire penitus ulla excuſatione detrectet.* Sardicenſe *can.6.* Et ſi ipſe Metropolitanus per ſe Epiſcopum ordinare non poſſet, uni ex ſuffraganeis munus conſecrationis delegabat, *cap. quoad ſidem, de officio Ordin.* immò etſi ipſe adhuc non recepiſſet pallium, quare conſecrare Epiſcopos, vel Eccleſias per ſe non poterat, *cap.1.100.diſt. cap. quod ſicut, §.ſuper eo, de elect.* tamen committere valebat conſecrationem ſuffraganeis, *cap. ſuffraganeis, de elect.* ubi probavi: & ſi ſuffraganei non erant in provincia, aut quia deceſſerant, aut quia à fide defecerant, finitimi Epiſcopi conſecrationi aderant, *c.ſi fortè, 65. diſt.* probat Hallierius *ubi ſuprà, pag.709.* Quod autem diximus, licentiam Metropolitani deſiderari, tantùm provenit ex præcepto, non autem requiritur pro forma ipſius ordinationis: unde ſi omittatur Metropolitani conſenſus, & ſine ejus licentia à ſuffraganeis Epiſcopis conſecratio celebretur, valida eſt, ut docent Th. Sanchez *tom.2. conſil. lib.7.c.1.dub.15.* Azor *tom.2.inſtit.lib.3.c.30.quæſt.2.* Diana *d.p.12.reſol.35.* Nec contrarium probant textus *in c.non debet,65.diſt.c.Archiepiſcopus,66.diſt.* ubi aſſeritur, conſecrationem Epiſcopi factam ſine Metropolitani conſenſu, nullam eſſe: procedunt enim textus illi quantum ad executionem conſecrationis Epiſcopalis, ita ut licèt validè Epiſcopus conſecretur irrequiſito Metropolitano, tamen executionem, ſeu exercitium Ordinis Epiſcopalis non habeat, ut docuerunt Gloſſa & Archid. *ibi.* Illud etiam obſervatum invenio, ut ne pauciores tribus Epiſcopis conſecrationi Epiſcopali adſint. Cùm enim Jacobus Minor conſecratus eſſet à tribus Apoſtolis, Petro videlicet, Jacobo Majore, & Joanne, ut in præſenti epiſtola

epiſtola Anacleti refertur, inde acceptum, & obſervatum fuit, ut à tribus ſaltem Epiſcopis conſecraretur Epiſcopus. Concilium Carthag. 3. *can.* 39. *Ut non minus quàm tres Epiſcopi ſufficiant.* Innocent. Papa *ad Vitricum Rhotomag. Epiſcopum*, prohibet quemquam conſecrari niſi à tribus Epiſcopis. Syneſius item *epiſt.* 67. *ad Theophilum Alexandrinum*, Siderium contra leges Eccleſiæ perhibet renunciatum Palebiſcæ Epiſcopum, quia à tribus Epiſcopis non fuerat conſecratus. Sed ſi plures in provincia reperiri poterant Epiſcopi, omnes conſecrationi novi electi aderant; unde Cornelium à ſedecim Epiſcopis fuiſſe conſecratum refert D. Cyprianus *epiſt.* 52. & variis exemplis illuſtrant Hallierius *ubi ſuprà, pag.* 579. Diana *d. part.* 12. *reſol.* 34.

6. RATIO DECIDENDI. His ita præmiſſis, præſentis aſſertionis rationes tot ſunt, quot illius partes. Et primæ partis, videlicet in conſecratione Metropolitani omnes Epiſcopos ſuffraganeos adeſſe debere, illa ratio eſt, quia quod omnes tangit, ab omnibus debet approbari, ex vulgari juris regula. Facit ſententia Leonis *epiſt.* 82. aliàs 84. *Qui profuturus eſt omnibus, eligi debet ab omnibus.* Unde omnes comprovinciales debent electioni, & conſecrationi Archiepiſcopi intereſſe. Secundæ partis concluſionis, ſcilicet à Metropolitano, ſeu de ejus licentia Epiſcopum eſſe conſecrandum, ratio eſt; nam priorum ſæculorum in Eccleſia ea diſciplina fuit, ut penes quem poteſtas eſſet judicandi, eidem quoque poteſtas ordinandi competeret, *cap. nullus* 3. *de parochiis.* Inde cùm poteſtas judicandi Epiſcopos illis ſæculis penes Metropolitanos eſſet, *cap. per ſingulas* 9. *quæſt.* 3. ideò ab eis, aut de eorum licentia ordinandi erant. Hodie tamen conſecratio Epiſcoporum non ex Metropolitani juſſu, ſed Pontificis mandato fit; cùm enim R. Pontifex ſibi reſervaſſet Cathedralium Eccleſiarum collationem, ſimiliter ab ejus libito pendere voluit Epiſcoporum conſecrationem: quare eam ſemper committit Epiſcopis comprovincialibus; & ideò in initio ipſius conſecrationis antiquior ex Epiſcopis aſſiſtentibus interrogat conſecrantem, *Habetis mandatum?* Et ipſe tunc illud notum facit. Tertiæ, & ultimæ partis concluſionis ratio eſt, ne res adeò gravis, ut eſt conſecratio Epiſcopalis, unius judicio, cum periculo fidei, committeretur, & ambitioni, ac forſan tyrannidi occaſio præſtaretur; quam rationem præ oculis habuerunt noſter Anacletus *d. epiſt.* 2. Iſidorus *lib.* 2. *de officiis*, *cap.* 5. Patres Concilii Aquiſgran. ſub Ludovico Pio, *can.* 9. in illis verbis: *Quod Epiſcopus non ab uno, ſed à cunctis conſenſu, aut præſentia comprovincialium eſt ordinandus, & non minus quàm à tribus, cæteris conſentientibus, inſtituente Domino fieri jubetur, ne aliquid contra fidem Eccleſiæ unius tyrannica auctoritas moliretur, & regula, vel fides confunderetur credentium.* Siricius Pontifex *epiſt.* 4. *cap.* 1. *Ne unus Epiſcopus Epiſcopum ordinare præſumat propter arrogantiam, ne furtivum beneficium præſtitum videatur.* Facit etiam & alia ratio adducta à D. Gregorio *epiſt. ad Bonif.* ibi: *In ipſis rebus ſpiritualibus, ut ſapienter, & maturè diſponantur, exemplum trahere à rebus carnalibus poſſumus: certè enim dum conjugia in mundo celebrantur, conjugati quique vocantur, ut qui in via jam conjugii præceſſerunt, in ſubſequentis quoque copulæ gaudio miſceantur: cur non ergo & in hac ſpirituali ordinatione, quâ per ſacrum miniſterium homo Deo conjungitur, tales conveniunt, qui vel in profectu ordinati gaudeant, vel pro ejus cuſtodia omnipotenti Deo preces pariter fundant.* Rectè ergo conſtitutum, & obſervatum jam à ſæculo Apoſtolorum uſque ad noſtra tempora legimus, ut Epiſcopi à tribus Epiſcopis conſecrentur.

7. SOLVITUR PRIMUM ARGUMENTUM. Nec noſtram concluſionem evertunt argumenta ſuprà propoſita. Non primum, verum enim eſt, Epiſcopatum ordinem eſſe, & in eo gradu ſacramentum conferri, & per conſequens unum tantùm miniſtrum debere adeſſe: nec contrarium deciditur ab Anacleto in præſenti. Licèt enim decidatur ab eo, tres adeſſe debere, non tamen docetur, omnes ut miniſtros intereſſe; ſed unus tantùm ut miniſter, Epiſcopum conſecrat; alii verò ut aſſiſtentes, quomodo appellantur in Pontificali Romano. Unde provenit, ut conſecrator tantùm porrigat librum Evangeliorum, annulum, & baculum, quæ ſpectant ad materiam hujus gradus, juxta opinionem, quam refert Diana *d. p.* 12. *reſol.* 19. licèt omnes Epiſcopi manus imponant ſuper conſecrandum, & formam proferant: *Accipe Spiritum ſanctum.* Hæc enim manus impoſitio actualem cooptationem ejus, qui tunc ordinatur, in numerum Epiſcoporum ſignificat; quæ cooptatio cùm fiat nomine Eccleſiæ, non ab uno, ſed à tribus celebrari debet, ut ratiocinatur Diana *d. p.* 12. *reſol.* 38. Nec primum augmentum hujus augmenti, petitum ex exemplo ſummi Sacerdotis legis veteris, adverſatur; nam illud tantùm evincit, ſummum Pontificem tantùm ab uno conſecrandum eſſe, quare ejus conſecrationis Hoſtienſis Epiſcopus miniſter eſt, ut ex Damaſo, & veteri Ordine Romano probat Franciſcus Hallier. *de ſacris elect. pag.* 785. & etiam in conſecratione Epiſcopi unum miniſtrum tantùm dari, licèt duo conſecrationi adſint, jam ſuprà probavi. Difficiliorem nodum continet quod expendebamus, aſſerentes conſecrationem Epiſcopi factam ſine tribus Epiſcopis, validam eſſe, contra noſtrum textum, & Concilium Regienſe *can.* 2. ubi ordinationem factam à minori numero Epiſcoporum, irritam, & vacuam eſſe decernitur: cui ſententiæ adſtipulatur Joannes III. R. P. *epiſt. unic. ad Epiſcopos Galliæ*, ubi intendit probare, ideò Chorepiſcoporum ordinationem factam nullam eſſe, & Pontificalia ab ipſis attentari non poſſe, quia à paucioribus quàm tribus Epiſcopis ordinabantur; quibus auctoritatibus moti Bellarminus *lib.* 4. *de notis Eccleſiæ, c.* 8. P. Vazquez 3. *p. in* 3. *diſp.* 143. *c.* 6. *num.* 3. Bernal *de ſacram. diſp.* 49. *ſect.* 2. Marchinus *de Ordine, p.* 2. *c.* 12. *n.* 4. Ochagavia *de ſacram. diſp.* 1. *dub.* 18. *n.* 556. Yſambertus *in* 3. *p. de ſacram. Ordin. art.* 1. *propoſ. ult.* defendunt conſecrationem Epiſcoporum à minori numero factam nullam eſſe, & de ſubſtantia ordinationis Epiſcopalis tres Epiſcopos deſiderari à jure divino. In hac Interpretum variatione Hallier. *de ſacris diſp.* 2. *art.* 2. §. 1. *pag.* 582. exiſtimavit, utramque opinionem eſſe probabilem, & utriuſque ſententiæ fundamentis ſatisfacere intendit. Ego tamen negativæ ſententiæ adhæreo, videlicet nec à jure divino tres Epiſcopos deſiderari, nec conſecrationem à minori numero factam invalidam eſſe. Eam amplectuntur Sanchez *tom.* 2. *conſil. lib.* 7. *c.* 1. *dub.* 15. Averſa *q.* 3. *ſect.* 2. Cæſar *de eccleſ. hierarch.* 1. *p. diſp.* 6. §. 2. *n.* 8. Diana *d. p.* 12. *reſol.* 29. Unde Pontifex ex juſta cauſa poteſt diſpenſare, ut à minori numero conſecratio celebretur, ut aliquando factum fuiſſe referunt Solorzanus *tom.* 2. *de jure Ind. lib.* 3. *c.* 6. *n.* 35. Diana *d. p.* 12. *reſol.* 30. Araujo *ſuprà*, Cabaſſutius *in not. Conc. fol.* 73. Nec textus noſter, & alii pro affirmativa ſententia expenſi refragantur; accipiendi enim ſunt de executione, & exercitio, quod conſecratus à minori numero non obtinet; nam in ipſa conſecratione ſuſpenſionem incurrit, frequenter enim in jure noſtro aſſeritur, ordinationem vacuam eſſe, & irritam, quia quoad effectum, hoc eſt exercitium gradus accepti, nulla eſt, *c. qui perfectionem* 17. *c. venium* 18. *c. Arrianos* 73. *c. ſi quis à ſimoniacis* 108. 1.

q. 1. *c. per illicitum* 9. *q.* 3. docet Præceptor meus Illuſtriſſimus Valentinus Præſul *de ſacram. Ordin. tract.* 3. *n.* 8. quo modo defendi poteſt affirmativa ſententia ſuprà illuſtrata.

8. Solvitur ſecundum argumentum.

Nec ſecundum argumentum refragatur; nam negamus Archiepiſcopum ante conſecrationem, Epiſcopis jam conſecratis ratione ordinis majorem eſſe; licèt enim poſt confirmationem major ſit ratione juriſdictionis, quàm antè, quia conſecrationem exercere poteſt, *cap. noſti, cap. tranſmiſſam* 15. *de elect.* tamen ratione ordinis inferior eſt, & ideò ab illis valet benedici, & conſecrari; ſi enim ab inferioribus conſecrari non poſſet R. Pontifex, à quonam deberet conſecrari? & tamen ab Hoſtienſi Epiſcopo conſecratur, ut ſuprà probavi: igitur quia inferior ratione conſecrationis, licèt ſuperior virtute juriſdictionis, à ſuffraganeis conſecrari valet.

9. Exponitur cap. bonæ 23. de elect.

Primò ſuperiori aſſertioni opponitur textus parum notus *in cap. bonæ* 23. *de elect.* in illis verbis: *Ipſumque ordinavit in presbyterum, & tandem in Archiepiſcopum conſecravit.* Ex quibus expreſsè depromitur, Cardinalem Præneſtinum Epiſcopum, ſolùm per ſe Archiepiſcopum Moguntinum conſecraſſe, nulla comprovincialium Epiſcoporum expectatâ præſentiâ: igitur in Archiepiſcopi conſecratione omnes ſuffraganei Epiſcopi adeſſe non debent. Pro hujus textus interpretatione ſciendum eſt, variis ex cauſis, tam electionem, quàm conſecrationem Archiepiſcoporum, & inferiorum Prælatorum, ad Sedem Apoſtolicam devolvi, quas refert Hallier, *de ſacris elect. pag.* 243. *cum ſequentibus*; inter quas illæ communiter eveniunt, & ut præcipuæ enumerantur, negligentia, diſcordia, ſeu diſſenſio eligentium; in illis enim caſibus non ſolùm electio eorum Prælatorum, verùm & conſecratio ad R. Pontificem devolvitur, ut conſtat ex D. Gregorio *lib.* 2. *epiſt.* 34. ubi Petro Subdiacono Campaniæ reſcribit, ut diſſentientibus Metropolitanis circa Præſulis electionem, tres ex ipſis ad eum mitteret, ut de electione tractaret, & electum, ac conſecratum ad eos mitteret: & D. Gregorium Agrigentinum, diſſentientibus Agrigentinis à Summo Pontifice electum, & ordinatum fuiſſe, refert Surius in ejus vita. Quod jus Romanæ Sedis propoſuit Joannes VIII. *epiſt.* 17. in hæc verba: *Sed quia juxta noſtri miniſterii Apoſtolicum officium, & ſollicitudinem omnium Dei Eccleſiarum nobis in ipſo Apoſtolorum Principe commiſſum, juxta canonicam etiam SS. PP. regulam dicentem, ſi diviſio Clericorum, vel populi extiterit, & de futuri electione Pontificis contentio fuerit oborta, nullum ex his duobus in throno Epiſcopali eſſe aliquatenus conſecrandum, ſed alterius electionem fieri debere ſacerdotis Eccleſiæ proprio deſtitutæ Rectore, & ob id perturbata jura pacis ferentes ſubvenire debemus.* Illuſtrat Juretus *ad Carnot. epiſt.* 2. & 8. Hanc facultatem eligendi, & conſecrandi Epiſcopos in illis Eccleſiis, ubi electores diſſentiebant, plerumque ſuis Legatis Pontifex committebat, ut variis exemplis probat Hallierius ubi ſuprà. Unde cùm *in d. cap. bonæ*, Cardinalis Præneſtinus Apoſtolicæ Sedis Legatus habuiſſet in mandatis, ut caſſatâ poſtulatione Epiſcopi Vormatienſis alium eligeret, ideò potuit per ſe ſolum Prælatum eligere, & conſecrare.

10. Exponitur can. 4. Concil. Epheſini.

Secundò præſenti aſſertioni adverſatur Concilium Epheſinum, ubi *can.* 4. appendicis primæ, cùm agatur de ordinationibus Epiſcoporum, & Archiepiſcoporum Cypri, aſſeritur ab Epiſcopis tantùm provincialibus, irrequiſito Patriarcha Antiocheno, à quo judicabantur, conſecrari poſſe: igitur non deſideratur licentia Metropolitani, ſeu ſuperioris, ut Epiſcopi conſecrentur. Accedit, nam Antiochenus Patriarcha jus habet, ut in provinciis ſuis (ut eſt inſula Cypri) Metropolitani, aut Epiſcopi eo irrequiſito non conſecrentur, ut conſtat ex Arabica Nicænorum canonum collectione, ubi *can.* 37. ita legitur: *Si Epiſcopus Cypri diem ſuum in hieme obierit, & populi non potuerint propter tempeſtatem maris mittere Antiochiam, ut Patriarcha Antiochenus eis ordinet Archiepiſcopum in locum mortui, debent ſcribere ad Patriarcham, & petere ut unus aliquis fiat Archiepiſcopus, quem ipſi deſiderant.* Obſervarunt Carolus à S. Paulo *in Geograp. ſacr. pag.* 293. Hallier. *ubi ſuprà, pag.* 771. & *de hierarch. pag.* 819. Morinus *lib.* 1. *exercit. cap.* 4. Pro hujus canonis vera expoſitione ſciendum eſt, Cypros in Concilio Epheſino conatos fuiſſe eam auctoritatem ſibi arrogare, ut à comprovincialibus, irrequiſito Patriarcha, Epiſcopi conſecrarentur: proponebant enim tres Epiſcopos, videlicet Sabinum, Troilum, & Epiphanium à comprovincialibus ordinatos fuiſſe: expendebant etiam navigationis pericula, & procellas, cùm ſi hieme decedebat Archiepiſcopus, non niſi cum magno vitæ diſpendio Præſules illius inſulæ Patriarcham Antiochenum adire poſſent: addebant etiam quod non à B. Petro, ſed à B. Barnaba, cujus corpus unà cum Evangelio S. Matthæi pectori impoſito, & S. Barnabæ manu deſcripto, in inſula repertum fuerat, fidem accepiſſent: quibus rationibus ſuadere tentarunt Patribus Concilii Epheſini, à temporibus Apoſtolorum ordinationes Epiſcoporum ab inſulanis tantùm Prælatis celebrari. His expenſis, & allegatis Patres Concilii Epheſini *act.* 7. conditionatum decretum ſtatuerunt in hæc verba: *Quoniam communes morbi majori egent remedio, eo quod majus damnum afferant, ſi non eſt vetus mos, quod Epiſcopus Antiochenus ordinet in Cypro, ſicut libellis & propriis vocibus docuerunt religioſiſſimi viri, qui ad ſanctam Synodum acceſſerunt, habebunt jus ſuum intactum, & inviolatum, qui ſanctis in Cypro Eccleſiis præſunt, ſecundum canones SS. PP. & veterem conſuetudinem per ſeipſos ordinationes religioſiſſimorum Epiſcoporum facientes.* Unde conſtat Patres abſolutè non aſſerere Epiſcopos, & Archiepiſcopos Cypri tantùm à comprovincialibus conſecrari poſſe; ſed ſi veræ eſſent rationes ab inſulanis propoſitæ, poſſe irrequiſito Antiocheno Patriarcha eligi, & ordinari prædictos Epiſcopos.

11. Exponitur cap. pudenda 34. q. 1.

Tertiò opponitur textus *in cap. pudenda* 23. 34. *quæſt.* 1. in illis verbis: *Is mos antiquus fuit, ut quia præ longinquitate, vel difficultate itineris, ab Apoſtolica Sede illis oneroſum fuerat ordinari, ipſi ſe invicem Mediolanenſis, & Aquileienſis ordinare Epiſcopi debuiſſent.* Ex quibus verbis expreſsè deducitur, conſecrationem Epiſcoporum Mediolanenſis & Aquileienſis à R. Pontifice eſſe faciendam, & in ejus defectu ad invicem ſeipſos conſecrare poſſe: ergo in conſecratione Epiſcoporum aliorum comprovincialium præſentia non deſideratur. Pro cujus textus interpretatione ſciendum eſt, Archiepiſcopos olìm non ſolùm à ſuffraganeis conſecrari, verùm & in aliquibus Regnis à Metropolitanis comprovincialibus conſecrari ſolere, ut probat Franciſcus Hallierius *ubi ſuprà, pag.* 722. quæ conſuetudo conſecrandi Archiepiſcopos invaluerat in provinciis Aquileienſi, & Mediolanenſi; eorum enim Archipræſules ad invicem conſecrabantur: quæ conſuetudo non diutiùs invaluit, ſiquidem ob ſchiſma in quod Aquileienſis Antiſtes inciderat, Mediolanenſes Archiepiſcopi cœperunt juſſu R. Pontificis ab aliis Epiſcopis conſecrari, ut conſtat ex D. Gregorio *lib.* 2. *epiſt.* 29. & 30. ubi jubet, Conſtantium in Metropolitanum illius provinciæ conſecrari à Concilio

Concilio provinciali; unde textus *in d. cap. pudenda*, procedit tempore, quo adhuc conſuetudo invaluerat, ut Archiepiſcopi Aquileienſis, & Mediolanenſis ad invicem conſecrarentur. Docet Hallierius *ubi proximè, pag.* 722. Etiam ex ſuprà traditis interpretari poſſunt canones 13. & 51. Concilii Carthag. 2. juncto Balſamone *in eorum ſcholiis*, canon 5. Concilii Aurelian. 4. canon 8. Concilii Pariſ. 3. Canon 9. Concilii Turon. 2. canon 3. Concilii Emeritenſis.

CAPUT VII.

a Urbanus III. *in regiſtro*, b *Piſano Archiepiſcopo.*

CUm quidam Epiſcopi Sardi, *c* ſicut nobis eſt ex tua parte propoſitum, quibuſdam pecuniam, ſicut juramento tenebantur aſtricti, non ſolverint; & quidam Epiſcopus ipſius terræ in die Dedicationis Eccleſiæ Ordines, cùm dies ille ad hoc inſtitutus non fuerit, celebraverit: quidam *d* etiam juraverint aliquando, quod fratri, vel ſorori, patri, vel matri loqui non debeant, aut quodlibet eis ſubſidium miniſtrare; à nobis quid de hujuſmodi faciendum ſit, tua fraternitas requiſivit. Nos itaque denegare nolentes, quod à nobis charitate ſuggerente poſtulare videris: d.t. præſent. litteris reſpondemus, quod in Epiſcopos illos, qui ſuum transgreſſi ſunt juramentum, eſt tantò graviùs vindicandum, quantò majori præeminent dignitate, & eorum exemplo faciliùs alii potuerunt ad ſimilia provocari. Epiſcopum *e* autem, qui die, quo non debuit, celebravit Ordines canonicâ diſciplinâ corrigere, & ordinatos à ſuſceptis ordinibus tamdiu debes reddere expertes, donec apud nos, vel ſucceſſores noſtros reſtitutionis gratiam conſequantur. Illi *f* verò qui jurant non loqui patri, vel matri, vel ſorori, vel fratri, aut eis humanitatis ſubſidium exhibere, abſolvendi ſunt ab illius obſervantia juramenti, cùm illicitum ſit, & omni contrarium rationi; injunctâ tamen eis de hoc, quod malè juraverunt, pœnitentiâ competenti.

NOTÆ.

1\. a URbanus III.] Anteà Lambertus dictus, Mediolan. Archiepiſcopus, Pontifex electus die 25. Novembris anno 1185. ſedit annum unum, menſes 10. & dies 15. deceſſit Ferrariæ dolore animi, quem ex calamitate Chriſtianorum habuerat; ſiquidem eo anno Hieroſolyma à Sarracenis capta fuit: hoc brevi temporis ſpatio aliquas ſcripſit epiſtolas, quas refert Binius *tom.* 7. *Concil.* ex quibus ferè 30. conſtitutiones tranſcripſit Raymund. in hac ſexta collectione, inter quas primum locum obtinet præſens deciſio, cujus pars alia reperitur *in cap. cùm quidam, de jurejurando*, & integra epiſtola apud Antonium Auguſt. *ſub eod. tit. cap.* 11. ex quo ita eam reſtituo.

2\. b *Piſano.*] Piſa nobilis, & antiqua civitas Tuſciæ eſt, Metropolis Corſicæ, & Sardiniæ: jam Epiſcopali Cathedrâ decorabatur anno 313. quo Gaudentius ejus urbis Epiſcopus in Synodo Romæ celebrata ſub Melchiade interfuit. Urbanus II. Piſanos optimè meritos Archiepiſcopali dignitate decoravit, illorumque Præſulem, Primatem Corſicæ, atque Sardiniæ declaravit, ut plura de ejus Eccleſiæ Primatu adducentes referunt Ughellius *tom.* 3. *Italic*, Barboſa *de poteſt. Epiſcop. tract.* 3. *cap.* 7. Ejuſdem Eccleſiæ mentio fit *in cap. accedens, de procurat. cap. per tuas* 9. *de arbitris*, *cap. tam litteris* 33. *de teſtibus*, *cap. ſuper* 8. *de teſtibus cogendis*, *cap. ad noſtram* 40. *de jurejur. cap. ſi diligenti* 17. *de præſcript. cap.* 5. *de ſentent. excom. in* 5. *collect.* ubi Cironius. Hujus Eccleſiæ Præſuli Ubaldo Lanfranco dicto, qui Piſanam Eccleſiam rexit ex anno 1174. uſque ad annum 1209. ut refert Ughellius *ubi ſuprà*, miſſa eſt hæc epiſtola.

c *Sardi.*] Sardiniæ Primas erat Archiepiſcopus Piſanus, ex conceſſione Urbani II. & confirmatione Alexandri III. Lucii III. & noſtri Urbani in bulla data Veronæ 13. Calend. Novembris, anno 1186. & Innocentii III. ut probat latè Ughellius *pag.* 478. unde cùm ad ipſum Piſanum Præſulem, ut Primatem ſpectaſſet juriſdictio in Epiſcopos Sardiniæ, ideo ſuper eorum exceſſibus ipſe conſuluit R. Pontificem. 3.

d *Quidam.*] Hæc verba reperiuntur *in cap. cum quidam* 12. *de jurejurand.* ubi ea exponemus.

e *Epiſcopum.*] Ab his verbis incipit in ſexta collectione præſens deciſio, cujus commentarium dedimus *in cap.* 1. *hoc tit.*

f *Illi verò.*] Verba quæ ſequuntur extant *in d. cap. cum quidam*, §. *illi verò, de jurejurando.*

CAPUT VIII.

Cœleſtinus III. a *Hydrontin. Archiepiſcopo.*

CUm ſecundùm eccleſiaſticas regulas, & ſanctorum inſtituta Pontificum, ſacri ſint ordines in certis temporibus conferendi, quidam Græci Epiſcopi ritus ſui, & conſuetudinis obſervantiam in Latinos clericos exercentes, eos ad ſacros ordines paſſim provehunt, qui non ſunt præterquam in quatuor temporibus conferendi. Sanè ſicut latoris præſentium I. relatione cognovimus, quod cùm ipſe à quodam Domino, cui *b* ſervierat, & ut in *c* capella ſua divina officia celebraret, cuidam Græco Epiſcopo foret præſentatus; idem Epiſcopus *d* Cathamarſen. eum in ſacerdotem pro-

movit, quem poſtmodùm diœceſanus Epiſcopus ab executione officii, vel ſuſcepti ordinis credidit ſuſpendendum. Quæ utique conſuetudo conſuetudini eccleſiaſticæ inimica, & deteſtabilis eſt, & penitus improbanda: & niſi multitudo, & antiqua conſuetudo eſſet in cauſa, ſic ordinati non deberent permitti in ſuſceptis ordinibus miniſtrare. Nam apud nos ſic ordinati deponerentur, & ordinantes auctoritate ordinandi de cenſura canonum privarentur. Verùm quia nos plenam de Græcorum obſervantia notitiam habere non poſſumus, nec eſt nobis certum, utrum conſuetudo ſic ſe habeat, quod in partibus *e* Calabriæ, & Latini à Græcis, & Græci à Latinis ſecundùm alterutrius inſtitutionis obſervantiam ordinentur, & an ſit antiquitus obſervatum: f. tuæ, quæ diſcernere meliùs iſta poterit, ejuſdem Joannis judicium duximus committendum, per Apoſtolica ſ.m. & poteſtatem tibi auctoritate præſentium indulgentes, ut cognita diligentiùs veritate, & obſervantiâ conſuetudinis, ſi qua ſuper his à Latinis clericis recepta eſt, & hactenus approbata; vel ſi tibi apparuerit aliter diſcernere de ipſo Joanne, quod cum ſalute animæ tuæ poteris, ceſ. ap. diffugio ſtatuere non moreris, ſtudioſiùs attendens, utrum reordinandus ſit, an ſine periculo animæ tuæ in ſic recepto ordine debeat celebrare, addito ſi quid noveris in ſupplemento ordinis adjungendum. Nolumus autem de cætero commixtiones rituum, & *f* conſuetudines ordinum obſervari, nec ſumi ab aliis exemplum, ſi cum iſto duxeris miſericorditer diſpenſandum.

NOTÆ.

1. a HYdrontin.] In ſexta collectione legitur *Hydronenſi*, ſed rectiùs in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. cap.* 1. habetur *Hydrunt.* Hydruntium enim eſt civitas Calabriæ, vulgò dicta *Otranto*, teſte Strabone *lib.* 6. Jam à primis Eccleſiæ ſæculis habuit Eccleſiam Cathedralem; Andreas ejus Epiſcopus interfuit Concilio Lateran. ſub Martino I. & Petro Hydruntino Epiſcopo ſcribit Gregorius Magnus *lib.* 5. *epiſt.* 21. *indict.* 14. Hodie Archiepiſcopali Sede decoratur, & præſentatio ipſius Archipræſulis ſpectat ad noſtrum Catholicum Monarcham, ut refert Barboſa *de poteſt. Epiſc. in notit. Epiſcopat. in Regno Apuliæ.*

2. b *Servierat.*] Non quia ejus ſervus eſſet, aliàs ſi jure ſervitutis in mancipio domini eſſet, priùs debebat plenè manumitti, & poſteà ſacris ordinibus initiari. Serviebat ergo, non ſervus erat; aliud enim eſt ſervire, aliud ſervum eſſe: ſerviunt homines liberi, unde aliquem ſervire annonæ, dicitur *in l.* 5. §. *negotiatione, ff. de jure immunit.* ſervire muneri, *in l. ult.* §. *Maſtigophori, ff. de muner. & honor.* ſervus autem à domino poſſidetur, in cujus dominio eſt; & ſi malis hæc verba accipere de ſervo jure mancipii poſſeſſo, ſupponendum eſt priùs Joannem libertatem plenam accepiſſe à domino, ut ab eo præſentaretur ad ordines recipiendos, ut *in cap. nullius, de ſervis non ordin. cap.* 2. *de condit. appoſ.* aliàs enim non præmiſſâ plenâ libertate ſervus ordinari non poſſet, ex tradendis *in cap.* 1. *de ſervis non ordin.*

3. c *Capella.*] Non accipias capellam pro oratorio privato, quia in eo certum eſt orari poſſe, Miſſas autem, vel Officia divina celebrare non licet, *cap. oratorium, cap. in oratorio.* 43. *diſt. cap. ſicut, cap. Miſſam, cap. Ubicumque, de conſecr. diſt.* 1. plura tradunt Anton. Auguſt. *in epit. lib.* 13. *tit.* 4. Magallanus *in epiſt. ad Timoth. cap.* 2. *ſect.* 4. *num.* 2. Balſamon *in can.* 17. *Synodi*, Zerda *tom.* 1. *in Judith, cap.* 8. *verſu* 5. *pag.* 394. Barboſa *de poteſt. Epiſcop. allegat.* 23. Vicecomes *de Miſſæ ritibus, volum.* 3. *lib.* 2. *cap.* 22. *&* 24. Fornerius *lib.* 6. *rerum quotid. cap.* 6. Herodius *lib.* 1. *Pandect. tit.* 2. *cap.* 13. Coriolanus *in brev. anno* 175. Lemaiſtre *lib.* 2. *de jurib. Eccleſ. cap.* 4. Capella enim hîc accipitur pro loco Eccleſiæ, ubi nobilis habebat ſepulturam propriam: quo modo etiam accipitur *in cap. Capellanus, de feriis, cap.* 1. *de ſecundis nuptiis.*

d *Cathamar.*] Ita legitur in ſecunda collectione, ſed legendum eſt *Carpenſis.* Carpis enim eſt civitas Orientalis, cujus Epiſcopatus inter Eccleſias Calabriæ enumeratur ab Innocentio Cironio *lib.* 4. *obſerv. cap.* 1.

e *Calabriæ.*] Sed ſtatim juxta rectam provinciarum geographiam ea naſcitur difficultas; nam quomodo inter provincias à Græcis occupatas enumerat noſter Cœleſtinus Calabriam, cùm ea provincia in Occidente ſit, & ad Italiæ partem ſpectet, atque inter ejus 17. provincias enumeretur, ut refert Trebellius Pollio *in Tetrico ſeniore*, ibi: *Correctorem totius Italiæ fecit, id eſt Campaniæ, Lucaniæ, Apuliæ, Calabriæ, &c.* latè probant Gabriel Barrius *de antiquitate, & ſitu Calabriæ*, Berterus *diatrib.* 1. *c.* 5. Pancirola *in notit.* inter provincias Imperii Occidentalis eam enumerat. Pro cujus difficultatis ſolutione ſciendum eſt, provincias Apuliæ, & Calabriæ à Græcis occupatas fuiſſe uſque ad annum 1041. & tunc pars illa, magna Græcia dicebatur, parebatque Imperatoribus Orientalibus: prædicto autem anno Nortmanni ſub auſpiciis Arduini Longobardorum Ducis, ſuperato Dociano Græciæ Principe, illis provinciis potiri cœperunt, ut teſtantur Leo Hoſtienſis *lib.* 2. *cap.* 68. Demùm anno 1059. Nicolaus II. tam Apuliam, quàm Calabriam in feudum conceſſit Nortmannis, accepto à Roberto Guiſcardo fidelitatis juramento, ut referunt Coriolanus, & Baronius in dicto anno 1059. 4.
Sed licèt Græci à Nortmannis ex his provinciis pellerentur quantùm ad dominium, non tamen eos omninò expugnarunt; unde cùm promiſcuè degerent tam Græci, quàm Latini, ut conſtat *ex cap. cùm olim* 6. *de cleric. conjug.* & notavit Cironius *in eod. tit.* & Græci ſuos ritus retinerent, magnæ contentiones inter Latinos, & Græcos quotidie oriebantur, præcipuè circa ſacramentum Ordinis adminiſtrandum, ſi Latinus à Græco Epiſcopo, vel è contra, ordinabatur, ut ex hoc textu conſtat, & *ex cap. quoniam, de officio Ordinarii*, ubi latiùs dicemus.

f *Conſuetudines Ordinum.*] Diverſi admodum ritus erant Græcorum, ac Latinorum in collatione Ordinum, quos breviter ex Euchologio, & Menologio Græcorum referendos duxi. Primò enim minores gradus, videlicet acolyti, exorciſtæ, & oſtiarii ipſi non conferunt, tantùm enim gradus lectoris & pſalmiſtæ adminiſtrant. D. Clemens *lib.* 8. *conſtit. cap.* 22. canon 4. Synodi 7. forma autem, quæ ſervatur in ordinatione lectoris, & pſalmiſtæ, præ- 5.
ſcribitur

ſcribitur in eorum Euchologio, *tit. de ordinat. Lector.* ibi: *Ordinandus igitur ſiſtitur ante Pontificem, ſi ſæcularis eſt, cum veſtimento, ſi verò monachus, cum pallio monachico: & ter à Pontifice caput ejus ſigno crucis ſignatur, & tondetur ab illo in modum crucis, dicente: In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti: aſſiſtentibus ad ſingulas invocationes acclamantibus, Amen. Deinde à quodam præfecto in clerici normam tondetur, & ſic rurſus Pontifici ſiſtitur; & accepto phenolio* (genus pallii, de quo Meurſius in ſuo Gloſſario) *eum induit, & ter ejus caput cruce ſignans, imponit ei manum, & ſic orat: Domine Deus omnipotens, &c. & poſt exclamationem Amen, dat lectori librum Apoſtolicum, & parumper legens accipit à Pontifice pacem. Si verò cantor eſt qui ordinatur, recitat aliquid ex pſalterio.* Deinde majores gradus Subdiaconatus, Diaconatus, & Presbyterii abſque ulla manuum unctione adminiſtrant, ut conſtat *ex cap. 1. hoc tit. in 3. collect.* & ex forma præſcripta in eorum collatione, quam ex Euchologio refert Menardus *in notis ad librum Sacram. D. Gregorii, pag. 315.* Deinde in conſecratione Epiſcopi non plures Epiſcopi, ſed tantùm unus manus ſuper caput conſecrandi imponit; & non utramque, ſed tantùm unam, ut conſtat ex prædicto Euchologio à Menardo relato, & notavit Diana *part. 12. tract. de conſecrat. Epiſcop. reſol. 79.* Amplius in Ordinibus conferendis Græci non obſervant interſtitia, & ſi aliquod temporis ſpatium inter gradus majores, & minores ab eis præſcribitur, tantùm eſt ſeptem dierum, ut ex D. Gregorio probat Balſamon *in can. 17. Synodi Conſtantinop.* Tandem Græci omni tempore conferunt ſacros ordines, ut probavi *in cap. 1. hoc tit.* & docet Cironius *lib. 4. obſerv. cap. 1.* Sed cùm ex his diverſis cæremoniis jus divinum non lædatur, aut eſſentialia ſacramenti Ordinis mutentur, ſancta Romana Eccleſia illam Græcorum conſuetudinem toleravit, & in Concilio Lateran. generali relato *in cap. quoniam, de officio ordin.* decrevit, ut ubi promiſcuè Latini atque Græci habitant, Epiſcopus Latinus habeat Vicarium Græcum, à quo ſacramenta juxta ritus ſuos conferantur. Sed licèt Eccleſia permittat Græcis juxta ritus ſuos à Græcis adminiſtrari Sacramenta, non tamen ſinit, ut promiſcuè Latini à Græcis, & Græci à Latinis ſacramenta ſuſcipiant; immò ſi Latinus à Græco, juxta ritus ſuos ordinetur, ſuſpenditur ab exercitio gradus accepti, ut docent Azor *2. part. inſtit. lib. 3. cap. 4. quæſt. 14.* Turrianus *de cenſuris lib. 9. diſp. 61.* Diana *4. part. tract. 2. reſol. 54.* non autem irregularitatem incurrit, ut voluit Maiolus *de irregul. lib. 4. cap. 32.* Alia quæ ſpectant ad hunc textum, dabimus *in cap. 11. hoc tit.*

CAPVT X.

Innocentius III. *Abbati, & Conventui* a *Cariloci.*

EX parte veſtra noſtro fuit Apoſtolatui reſeratum, quod quidam monachus veſter ſe ad *b* nigros monachos transferens, & habitum nigrum ibidem aſſumens, ad ordinem in ipſo habitu eſt promotus. Unde quia in hoc articulo dubitatis, utrum in aſſumpto taliter ordine debeat miniſtrare, vobis hoc dubietatis ſcrupulum enodantes, per Apoſtolica vobis ſcripta mandamus, quatenus niſi aliud canonicum ei videritis obviare, ipſum monachum officium ſacerdotis exequi liberè permittatis. Datum Romæ apud S. Petrum.

NOTÆ.

1. a *Cariloci.*] Ita legendum eſt, ut habetur in epiſtolis Innocentii editis à Sirleto *pag. 105.* non *Kariloci*, ut notavit Boſquetus *in notis ad Innocent. lib. 1. epiſt. 2.* & nos pro expoſitione hujus inſcriptionis diximus *in c. ex parte 33. de reſcriptis.*

2. b *Ad nigros.*] Licèt primis Eccleſiæ ſæculis monachi nigri dicerentur monachi S. Martini, qui in Gallia habitum nigrum deferebant, Petrus Cluniacenſis *lib. 4. epiſt. 17.* & monachi albi appellarentur Canonici, qui ſub B. Auguſtini regula communem vitam agebant, quia albas veſtes induebant; tamen poſt regulam D. Benedicti in tot monaſteriis Occidentalis Eccleſiæ obſervatam, monachi Benedictini cœperunt dici nigri, quo modo appellantur in quamplurimis juris noſtri locis, ut notavit Yepes *tom. 1. chron. D. Benedicti, anno 523. cap. 5.* qui adducit titulum Concilii Lateran. celebrati ſub Gregorio Magno, ubi ita legitur: *Decretum Concilii Lateran. de quiete, libertate, atque exemptione nigrorum monachorum.* Et licèt huic titulo fidem non eſſe præſtandam affirmet Benedictus Ephtenus *lib. 5. diſquiſit. monaſt. tract. 6. diſquiſit. 3.* illud tamen tam apud ipſum, quàm apud Boſquetum *ad Innoc. lib. 1. epiſt. 122.* liquet, juris noſtri fragmenta, ubi nigrorum monachorum mentio fit, eſſe accipienda de monachis Benedictinis; unde præſens textus accipiendus eſt de monacho Ciſterc ienſi, qui ad monaſterium D. Benedicti ſe tranſtulit. Alia dabimus *in cap. 10. de decimis.*

COMMENTARIVM.

3. EX hoc textu deducitur, monachum translatum de una Religione ad aliam, ibique in Presbyterum ordinatum, iterum ad ſuos reverſum poſſe miniſtrare in ſacerdotis gradu accepto; quod Abbati Ciſtercienſis monaſterii Cariloci dubium videbatur ex eo, quod de hujuſmodi tranſitu ita D. Bernardus ejus parens ſcripſerat *lib. de præcepto, & diſpenſ. cap. 20. Secundo de religioſis à benè ordinatis monaſteriis nullus profeſſorum, nec conſilio, nec arctioris quidem vitæ deſiderio, ſine licentia ſui ſenioris egrediatur; egreſſus tamen, ſi melius invenerit, & elegerit, in eo nihilominus jam conſilio non regrediatur ad inferius bonum, quod reliquerat, & contempſerat.* Unde tranſitum monachorum Ciſtercienſium Prælati apoſtaſiam dicebant, & admiſſionem alterius Abbatis injuriam judicabant, ut refert Illuſtriſſimus Manrique *tom. 1. annal. Ciſterc. anno 1121.* Inde tanquam apoſtaſiæ crimine notatum Abbas Cariloci monachum, de quo in præſenti textu, repellebat à ſacrificio Miſſæ celebrando. Sed rectè Innocentius III. cùm perpendiſſet non dari apoſtaſiam in tranſitu de Religione ad Religionem, ut pluribus relatis docet Sanchez *lib. 6. in Decalog. cap. 8. num. 8.* quod præcipuè vigebat in monachis nigris, & Benedictinis ad invicem tranſlatis; olim enim apud eos adeò tranſitus permittebatur, ut abſque novo novitiatus anno tranſlatus ad aliud monaſterium ut profeſſus haberetur, inde Innoc. III. rectè decidit, ſi aliud non obſtaret impedimentum, monachum

monachum album ad Benedictinos tranſlatum poſſe in ſuſceptis ordinibus miniſtrare. Conſonat idem Innocentius III. *lib.1. epiſt. fol.49.* ubi Abbati S. Benedicti ita ſcribit : *Accedens ad præſentiam noſtram dilectus filius Joannes monachus veſter, humiliter nobis expoſuit, quod cùm olim in minori conſtitutus ætate ſe ad veſtrum Ordinem tranſtuliſſet, poſtmodùm infirmitate coactus egrediens, ad aliam Religionem, de conſilio ſe tranſtulit ſaniori, in qua omnes ordines ſe aſſerit aſſumpſiſſe. Verùm quia utrum in illis ordinibus officium ſuum exequi debeat, vos audivimus dubitare, per Apoſtolica vobis ſcripta mandamus, quatenus niſi aliud canonicum impedimentum obſiſtat, eundem monachum in ſuo permittatis officio liberè miniſtrare.* Datum Romæ apud S. Petrum X. Cal. Maii, Pont. noſtri anno 1.

CAPUT XI.

Idem a *C. preſbytero Apoſt. Sed. Legato.*

QUoad tranſlationem Pontificis. *b Et infrà :* Super eo verò quod nos conſulere voluiſti, quod multi Græcorum clerici conſiſtentes in diœceſibus Latinorum, ab Epiſcopis Græcis non in *c* quatuor temporibus, interdum omnes ordines ſimul, nonnunquam partem recipiunt, qui poſtmodùm prohibentur à Latinis Epiſcopis celebrare. Conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quod cùm Clericus Græcus Epiſcopo Latino ſubjectus, à Græco Pontifice ordinatur, niſi de mandato, vel licentia ſui Epiſcopi fiat, interdicenda eſt ei ordinis executio ſic ſuſcepti, tanquam ab alieno Pontifice ſine mandato, vel licentia ſui Epiſcopi ordinato. Si verò de mandato, vel licentia ſui Præſulis à Græco Pontifice ſecundùm morem Græcorum fuerit ordinatus, licèt culpandus ſit Epiſcopus Latinus qui clericos ſuos à Græco facit Antiſtite ordinari, quamdiu tamen talis mos ab Eccleſia toleratur, impediri non debet ab executione ordinum taliter ſuſceptorum.

N O T Æ.

a IDem.] Præſentem epigraphen expoſui *in cap. niſi, de auctoritate & uſu pallii.*

b *Et infrà.*] Supplenda eſt hæc epiſtola *ex cap. quoad tranſlationem, de officio Legati.*

1. c *Quatuor temporibus.*] In Concilio Lateran. generali, relato *in cap. quoniam, de officio ordin.* Ubi commixtio rituum Græcorum, & Latinorum inhibita fuit, ſtatutumque ut Epiſcopus Latinus haberet Vicarium Græcum, ut Græcis conſuleret, & illis ſacramenta adminiſtraret : quod quàm diſciplinæ eccleſiaſticæ congruum ſit, ibi probavimus.

COMMENTARIUM.

2. LIcèt *in cap. cùm ſecundùm* 9. & in præſenti præcipua Pontificum Cœleſtini & Innocentii cura fuiſſet inhibere ordinationes fieri à Græcis, & Latinis diverſis ritibus; tamen cùm ex permiſſione ordinandi Græcum à Latino more Latinorum, & è contrario, accidiſſet ut Græci, vel Latini ſine licentia proprii Epiſcopi ordinarentur; ideò in præſenti ab Innocentio ſtatutum fuit, ut Græcus Latino Epiſcopo ſubjectus, à Græco Epiſcopo tantùm de licentia proprii Epiſcopi ſacris initiaretur ordinibus; unde ex viſceribus hujus deciſionis ſequentem deduco aſſertionem : *Nullus clericus poteſt ab alieno Epiſcopo ordinari ſine proprii licentia, aliàs ſuſpenditur ab ordinum exercitio, & qui illum ordinavit, privatur facultate conferendi illum gradum, in cujus collatione peccavit.* Probant textus *in c. illud, cap. de aliena* 2. *c. ſi quis* 3. *c. clericos* 4. *& per totam* 71. *diſt. cap.* 2. *cap. clericum* 2. 72. *diſt. cap.* 1. 9. *q.* 2. *cap. alienum* 1. 19. *q.* 2. *cap. nullus* 21. *quæſt.* 2. *can.* 36. *Apoſtol. cap. cùm* 12. *hoc tit. cap. nullus, de parochiis, cap. nullus, c. eos, hoc tit. in* 6. Concil. Rom. ſub Gregorio VII. *can.* 24. *ordinati ab alio, quàm à proprio Epiſcopo, non recipiantur.* Siricius Pontifex *epiſt.* 4. *cap.* 6. *Ut de aliena Eccleſia ordinare clericum nullus uſurpet.* Carthag. 3. *can.* 44. *In pluribus Synodis decretum eſt, ut nullus Epiſcopus alienum clericum uſurpet ſine ſui Epiſcopi voluntate.* Tolet. 14. *can.* 4. *Si quis contra ſtatuta majorum alienos ordinaverit, qui ordinatus fuerit, ſacerdotii honore privabitur.* Taurin. *can.* 6. *Clericum alterius ſecundùm ſtatuta canonum nemo ſuſcipiat, neque ſua Eccleſia in alio gradu valeat ordinare.* Arvernenſe *can.* 10. *Ne ullus Epiſcopus alterius clericum contra voluntatem Epiſcopi ſui ſuſcipere audeat.* Aurelian. 3. *can.* 5. *Nullus clericum, ſeu lectorem alienum, ſine ſui conceſſione Epiſcopi, vel promovere, vel ſibi quibuſlibet conditionibus audeat vindicare.* Brachar. 1. *can.* 26. *Nullus Epiſcopus Clericum alterius ordinare præſumat, ſicut & antiqui canones vetuerunt.* Tolet. 13. *can.* 11. Cabilon. *can.* 13. Arelat. ſub Carolo *can.* 24. Moguntinum ſub Arnulpho *can.* 15. Trident. *ſeſſ.* 14. *de reform. c.* 2. alia innumera Conciliorum ſtatuta, & Pontificum decreta congeſſerunt Antonius Auguſt. *in epit. juris, lib.* 4. *tit.* 50. & *lib.* 8. *tit.* 15. Creſpetius in *ſumma, verbo Clericum alienum.* Illuſtrant Franciſcus Hallierius *de ſacris elect. cap.* 3. *art.* 1. *pag.* 599. & *de hierarch. fol.* 68. Rouſſelius *lib.* 2. *hiſt. Pontif. juriſd. cap.* 11. *n.* 6. ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, & in dictis juribus, Vazquez 3. *part. in* 3. *diſp.* 243. *c.* 5. Ægidius Coninch *diſp.* 20. *de ordin. dub.* 9. Acuña, & I. Dartis *in d.* 71. *diſt.* Garaña *in cap. nullus, de parochiis*, Cironius *ad tit. de cleric. peregrin.* idem Dartis *de benef. ſect.* 4. *cap.* 7. Sanchez *lib.* 3. *conſil. c.* 1. *dub.* 20. D. Michael de Moez *in d. c. nullus, hoc tit. in* 6. Ferrarius *in opuſc. de litteris, cap.* 8. Turrianus *pro epiſt. Pontif. lib.* 1. *c.* 9. Vighellius *in meth. juris can. pag.* 311. Severinus Binius, & Coriolanus *in notis ad can.* 36. *Apoſtolor.* Balſamon *in nomocan. tit.* 1. *cap.* 26. & *in can.* 10. *Synodi* 7. & *in can.* 57. *Synodi Carthag.* Juſtel. *in can.* 55. *Eccleſiæ Afric.* Sauſay *in Panop. cleric.* 1. *part. lib.* 4. *cap.* 6. Coqueus in *Morneum*, 1. *part. pag.* 193. Antonius Auguſt. *in notis ad Hadrianum Pontificem, can.* 16. *tom.* 5. *Concil.* Moraliſtæ congeſti à Leandro 2. *part. de ſacram. tract.* 6. *diſput.* 8. *per totam*, Boſquetus *ad Innocent. lib.* 1. *epiſt.* 13. Baſilius *lib.* 5. *de matrim. cap.* 13. §. 2. Gibalinus *de cenſuris, in ſynopſi littera O, num.* 4.

Hæc aſſertio ita fulcita, & roborata difficilis redditur ſequenti ratione; nam apud Catholicos certum 3. Ratio

certum principium eſt, Eccleſiam nihil poſſe mutare, aut ſtatuere circa materiam, formam, aut miniſtrum ſacramenti. Trident. *ſeſſ.* 21. *de ſacram. cap.* 2. Baſilius *lib.* 5. *de matrim. c.* 4. Etiam apud orthodoxos liquet miniſtrum ſacramenti Ordinis eſſe Epiſcopum indiſtinctè, proprium, ſeu alienum, cùm tempore inſtitutionis hujus ſacramenti, & ſequentibus ſæculis non eſſent Epiſcopatus diviſi, aut eorum fines præſcripti: igitur Eccleſia non potuit ſtatuere, ut tantùm Epiſcopus proprius eſſet miniſter ſacramenti Ordinis, aliàs ſacramentum ab alieno Epiſcopo collatum, nullum, & vacuum eſſet, ut dicitur *in d. cap. ſi quis auſus*, ibi: *Irrita ſit hujuſmodi ordinatio*; *d. cap. nullus* 9. *q.* 2. ibi: *Nec rata erit, nec vires ullas habebit.* Augetur hæc difficultas ex ratione noſtræ prohibitionis adducta *in d. cap. nullus, de parochiis*, & à Siricio *d. epiſt.* 4. videlicet quia qui judicare non poteſt, nec ordinare; ſed ſic eſt, quod Archiepiſcopus tempore viſitationis poteſt judicare ſubditos ſuffraganeorum, *cap.* 1. *de cenſibus in* 6. *c.* 2. *de pœnis, eod. lib.* ſed nec tempore viſitationis poteſt Archiepiſcopus ordinare ſubditos ſuffraganeorum, *cap. ut litigantes, de officio ordinarii, lib.* 6. Marchinus *de ordine*, 5. *p. c.* 5. *n.* 8. Barboſa *lib.* 1. *juris Eccleſ. c.* 7. *num.* 22. Machado *tom.* 2. *ſummæ, lib.* 4. *tract.* 1. *p.* 7. *docum.* 4. *num.* 6. igitur nec aſſertio, nec ejus ratio ſuprà adducta defendi poteſt.

4. *Epiſcopus eſt miniſter ſacramenti Ordinis.* Adhuc tamen defendenda eſt ſuprà tradita aſſertio, ad cujus expoſitionem aliqua prælibanda ſunt. Et primò ſciendum eſt, Epiſcopum ſolum eſſe ordinarium miniſtrum ſacramenti Ordinis, ut docetur *Actuum Apoſt. c.* 6. *verſ.* 6. & *c.* 13. *verſ.* 3. & *cap.* 14. *verſ.* 22. Contra varios Eccleſiæ hoſtes ita definitum eſt in Concilio Nicæno *can.* 4. Carthag. 2. *can.* 12. Hiſpalenſi 2. *can.* 5. & 7. Toletano 8. *can.* 7. Regienſi ſub Sixto III. *can.* 3. Florentino ſub Eugenio IV. *de ſacrament.* §. *ſextum ſacramentum*, Trident. *ſeſſ.* 23. *c.* 4. & *can.* 7. *c.* 1. §. *ad Epiſcopum*, 25. *diſt. c.* 1. & 2. 67. *diſt. c. quamvis*, 68. *diſt. c.* 1. *de ordinatis ab Epiſcopo.* Sed ex ſanctionibus eccleſiaſticis jam à primis temporibus uſque ad noſtra ſæcula validè & licitè non omnis Epiſcopus confert, ſed ille tantùm qui proprius eſt, ut ex Conciliis ſuprà relatis conſtat: ſed licèt antiqui Eccleſiæ Patres tantùm ut Epiſcopum proprium agnoſcerent Epiſcopum originis, aut domicilii; tamen ſequentibus ſæculis Epiſcopus proprius ratione beneficii agnitus fuit: quare antequam ad rationem noſtræ concluſionis deveniamus, aliqua de Epiſcopis propriis ratione originis, domicilii, & beneficii prænotanda ſunt. Sed priùs rationem aſſignemus, quare Epiſcopus tantùm dicatur miniſter ordinarius hujus ſacramenti in dictis canonibus, & à Dionyſio *lib.* 6. *de eccleſ. hierarch. cap.* 5. Hieronymo *epiſt.* 95. *ad Evagrium*, Epiphanio *hæreſi* 75. quos, & alios referunt Bellarminus *tom.* 1. *controv. lib.* 1. *de clericis, cap.* 3. & *tom.* 3. *de ſacram. Ordin. lib.* 1. *c.* 11. Vazquez *ad* 3. *part. tom.* 3. *diſput.* 243. *per totam*: & præcipua ratio provenit ab inſtitutione Chriſti Domini, qui Epiſcopos deſignavit miniſtros hujus Sacramenti: cui accedit alia relata à Sanctis Patribus ſuprà relatis; quia ſcilicet, ut in Republica politica pertinet ad Rectores officia publica ordinare, & diſtribuere; ita in eccleſiaſtica decet ut miniſtrorum, & officiorum diſpenſatio ſolis Rectoribus committatur, hoc eſt Epiſcopis, qui Apoſtolorum locum tenent, *cap. in novo*, 21. *diſt. cap. quamò, de conſecr.* Proſequuntur alias rationes Villaroël *tom.* 1. *regim. eccleſ. p.* 1. *q.* 1. *art.* 9. Macedo *de clavib. Petri, lib.* 4. *cap.* 5. *fol.* 570.

5. Igitur ut promiſſis ſtemus, ſciendum eſt, Epiſcopum proprium quoad ordines conferendos primò eum dici, in cujus diœceſi ordinandus baptizatus eſt, *c. ult.* 98. *diſt.* Concil. Carthag. 3. *can.* 44. probat latè Hallierius *pag.* 606. Hodie tamen dicitur Epiſcopus originis non ſolùm ille, in cujus Epiſcopatu baptizatus eſt, verùm & in quo per accidens natus fuit; quia in eo verificatur deciſio Bonifacii VIII. *in c. cum nullus, de temporib. ordin.* ita docent plures relati à Leandro *diſput.* 8. *q.* 7. & 8. Nec ſolùm dicitur Epiſcopus proprius ratione originis, ubi quis natus eſt, verùm & Epiſcopus in cujus diœceſi parentes nati fuerunt; rectè enim dicitur quis ortus eò loci, ubi ejus parentes primam lucem habuerunt, *l. adſumptio* 6. §. *filius, ff. ad municip. l. filius, C. de municipib. lib.* 10. *l. ſi ut proponis, C. de incolis, lib.* 10. docet poſt alios Hallier. *art.* 3. *fol.* 610. & à ſacra Cardinalium Congregatione declaratum fuiſſe refert Leander *ubi ſuprà, quæſt.* 9. non tamen hoc jus originis extendatur ad ulteriores gradus, ne in infinitum protrahatur origo, ut pluribus relatis reſolvit Leander *quæſt.* 10. *De Epiſcopo originis.*

6. *De Epiſcopo domicilii.* Etiam Epiſcopus loci, in quo quis habet domicilium, dicitur proprius quoad ordines conferendos, & domiciliarius ab eo valet ordinari. Concil. Arauſic. *can.* 8. & 9. *cap. cum nullus, hoc tit. in* 6. unde licèt quis ultramontanus ſit, in alia provincia ordinari poterit, ſi in ea domicilium contraxerit, cùm id non reperiatur prohibitum *in cap.* 1. *hoc tit. in* 6. immò primis Eccleſiæ ſæculis id obſervatum fuiſſe, pluribus exemplis ex hiſtoria eccleſiaſtica petitis probat Franciſcus Hallier. *de ſacris elect. ſect.* 5. *cap.* 3. *art.* 7. *p.* 623. ſed quia ſæpè contingit, ut quis ficto, & ſimulato domicilio ab alieno Epiſcopo ordinetur, *c. ſæpe, hoc tit. in* 6. ideò obſervandum eſt, eum propriè dici domiciliarium alicujus loci, qui in eo degit animo perpetuò ibi manendi; talis enim ſtatim abſque ullo temporis tranſcurſu domicilium contrahit, *l. domicilium* 20. *ff. ad municip.* latè docent noſter D. Franciſcus de Amaya *in l. cives, num.* 99. *C. de incolis, lib.* 10. Narbona *in l.* 20. *tit.* 1. *lib.* 4. *recopil.* & ſi non conſtet de animo conſtituendi domicilium, ſufficiunt præſumptiones, ut ſi aliquis ſecum transferat majorem bonorum ſuorum partem, *cap. dilectus, el* 2. & ibi Felinus, *de reſcriptis*; vel ſi ibi domum habitationis causâ in longum tempus conducat. Rota *in noviſſ. part.* 2. *deciſ.* 150. aut ſi per decennium in eo loco habitaverit, *d. l. cives, C. de incolis, lib.* 10. Senatores autem, & officiales Regiæ domus, ac eorum filii, qui comitatui Regio addicti ſunt, poſſunt ordinari ab Epiſcopo Regiæ urbis; nam etſi non ſint verè cives, tamen in ea domicilium contrahunt, *l. Senatores* 8. *C. de incolis, lib.* 10. probat Hallierius *ubi ſuprà*, §. 8. *pag.* 616. & ſi contingat, aliquem habere plura domicilia, à quolibet Epiſcopo cujuſlibet domicilii poterit ordinari, ut reſolvit Leander *ubi ſuprà, cap.* 12.

7. *De Epiſcopo proprio ratione beneficii.* Tertius Epiſcopus proprius quoad ordines recipiendos dicitur ille, in cujus diœceſi quis beneficium obtinet, *cap. cùm nullus, hoc tit. lib.* 6. docent Lara *de capell. lib.* 2. *cap.* 1. *num.* 16. Hieronymus Gonzalez *ad regulam* 8. *Cancell. gloſſa* 5. *num.* 58. Franciſcus Hallierius *de ſacris elect. ubi ſuprà, pag.* 618. plures congeſti à Leandro *de ſacram. Ordin. d. diſput.* 8. *quæſt.* 13. Quæ doctrina ampliatur ut procedat, ſive beneficium ſit parochiale, ſive ſimplex, ſive Capellania, ut docet Leander *d. quæſt.* 13. ſive magnum, ſive exiguum, ut reſolvit Marinis *lib.* 2. *reſol. cap.* 153. immò & ſi quis plura beneficia habeat compatibilia in diverſis diœceſibus, poterit ordinari ab omnibus illis Epiſcopis, in quorum Epiſcopatibus beneficia poſſidet. Hallierius *ubi*

ſuprà; non autem poteſt quis ordinari ratione commendæ, etiam perpetuæ, ab eo Epiſcopo, in cujus diœceſi eam habet. Barboſa *de poteſt. Epiſcopi alleg.* 4. *num.* 4. nec etiam ſufficit patrimonium, ut quis poſſit ordinari ab eo Epiſcopo, in cujus diœceſi illud obtinet. Leander *ubi ſuprà, quæſt.* 18. Hallier. *ubi proximè*, qui alia dubia moralia in hac parte ſæpiùs emergentia reſolvunt.

8. Poteſt igitur clericus ordinari à quolibet ex prædictis Epiſcopis, ut ſi ab una diœceſi originem ducat, in alia domicilium habeat, atque in alia beneficium poſſideat, à quocumque ex illis tribus Epiſcopis poteſt ad ordines promoveri, aut dimiſſorias ab eis accipere, ut ab alieno Epiſcopo ordinetur. Ochagavia *de ſacram. tit. de Ordine, quæſt.* 6. *num.* 20. Ægidius Coninch *eod. tract. diſput.* 20. *dub.* 9. Nam per acquiſitionem domicilii, aut poſſeſſionem adeptam beneficii non amittitur jus originis, ut probat Solorzanus *lib.* 1. *de jure Ind. cap.* 23. *num.* 51. Sed ſi clericus ordinandus adierit, elegeritque unum ex prædictis Epiſcopis ad priores gradus recipiendos, non poterit poſteà variare, & ab alio poſteriores gradus petere ſine licentia prioris Epiſcopi, juxta Concil. Trident. *ſeſſ.* 23. *de reform. cap.* 16. Docent ibi Barboſa, & Marchinus *de Ordine*, 5. *part. cap.* 7. *n.* 14. & Leander *ubi proximè*. Sed ſi neglectis tot Eccleſiæ ſanctionibus Epiſcopus alienum ſubditum ordinaverit, ordinatio ipſa ſubſiſtit, *cap.* 1. & 2. *diſt.* 68. *cap. finali*, 9. *quæſt.* 2. Fulbertus Carnotenſis *epiſt.* 25. Marinis *lib.* 2. *reſol. cap.* 155. etſi contrarium ſtatuatur in additionibus Capitul. Caroli, *addit.* 3. *cap.* 37. in hæc verba: *Sunt in quibuſdam locis Scoti, qui ſe dicunt Epiſcopos eſſe, & multos negligentes abſque licentia dominorum ſuorum, ſive magiſtrorum Presbyteros, & Diaconos ordinant: quorum ordinationem quia plerumque in ſimoniacam incidit hæreſim, & multis erroribus ſubjacet, modis omnibus irritam fieri debere, omnes uno conſenſu decrevimus.* Niſi ea verba accipiamus de nullitate quoad exercitium, ut accipiunt ea verba, *irrita ſit hujuſmodi ordinatio, in cap. ſi quis auſus* 3. 72. *diſt.* Vazquez 3. *part. in* 3. *part. diſput.* 243. *cap.* 5. Ægidius *de ſacram. diſput.* 20. *de ordine*, *dub.* 9. Verùm etſi ordinatio ſuſtineatur, & ita ordinatus fori privilegio gaudeat, Marinis *d. cap.* 155. tamen variis pœnis plectuntur, tam ordinator, quàm ordinatus. Jure antiquo ordinatus ab alieno Epiſcopo ſuſpenſionem perpetuam incurrebat. Concilium Nicænum 1. *can.* 16. Sardicenſe *can.* 15. Maguntinum *can.* 17. Nannetenſe *can.* 7. immò juxta Concilium Chalcedon. *can.* 20. tam ordinatus, quàm ordinator deponebantur, & ordinatus communione privabatur, donec à proprio Epiſcopo abſolveretur; & qui ordinaverat, in Concilio provinciali corripiebatur. Concilium Sardic. *can.* 13. Triburien. *can.* 28. Noviori verò jure ordinatus ſuſpenſionem incurrit gradus illicitè recepti, donec proprio Epiſcopo viſum fuerit: ordinator autem per annum ſuſpenditur à collatione ordinum, *cap. eos, hoc tit. in* 6. Trident. *ſeſſ.* 14. *de reform. cap.* 4. & *ſeſſ.* 23. *cap.* 8. quas pœnas etiam firmarunt ſuis conſtitutionibus Pius II. in conſtitutione quæ incipit, *Cùm ex ſacrorum*, edita 18. Calend. Decemb. anno 1461. Sixtus V. in bulla quæ incipit, *Sanctum & ſalutare*. Pius V. in conſtitutione quæ incipit, *R. Pontifex*, data 14. Octobris, anno 1568. Urbanus VIII. in bulla quæ incipit, *Secretis*, edita anno 1624. quæ ſuſpenſio incurritur ipſo jure abſque ulla ſententia, ut docent plures, quos refert & ſequitur Leander *d. diſput.* 8. *quæſt.* 2.

De forniſ ordinantis alienum clericum.

9. Hucuſque tradita aliquas patiuntur limitationes. Prima, ſi provincia ab hoſtibus occupata ſit, ita ut proprium Epiſcopum non obtineat; ejus enim incolæ poſſunt à quolibet Epiſcopo ordinari. Concilium Chalced. *can.* 10. Secunda ſi Epiſcopus proprius in hæreſim lapſus, excommunicatus, aut ſuſpenſus ſit; tunc enim ejus ſubditi poſſunt ab alieno Epiſcopo ſacramenta petere, *cap.* 2. *hoc tit. lib.* 6. docet Sauſay *in Panopl. cleric. lib.* 4. *pag.* 176. Tertia, ſi laïcus in Epiſcopum eligatur; tunc enim conſecrari, & ordinari valet ab alieno Epiſcopo, ut exemplis probat Hallier. *ubi ſuprà, pag.* 612. Quarta, ſi quis rogatus ab Epiſcopo Pontificalia exerceat in aliena diœceſi, poteſt tunc alienos ſubditos ordinare, ut probat Boſquetus *ad Innocentium lib.* 1. *epiſt.* 12. Quinta ſi ordinandus familiaris ſit per triennium alicujus Epiſcopi; prætextu enim familiaritatis ab eo ordinari valet. Trident. *ſeſſ.* 23. *de reform. c.* 9. quod non procedit in Epiſcopo titulari, vulgò *de Anillo*; ille enim prætextu familiaritatis alienum ſubditum ordinare non valet. Trident. *ſeſſ.* 14. *de reform. cap.* 2. ubi plures adducit Barb. Tandem ab alieno Epiſcopo de licentia proprii litteris dimiſſoriis expreſſa ordinari clericus valet; debet autem licentia præſtari in ſcriptis litteris patentibus. Concil. Carthag. 1. *can.* 5. Brachar. 1. *can.* 26. Cabilon. 2. *can.* 41. Meld. *can.* 15. Trident. *ſeſſ.* 14. *de reform. c.* 2. Litteræ prædictæ debent eſſe ſubſcriptæ, & ſignatæ ſigno Epiſcopi, *d. can.* 26. Concil. Brachar. certaſque litteras, & characterum notas habere, quas recenſebimus *in cap.* 1. *de cleric. peregr.* appellantur iſtæ litteræ aliquando commendatitiæ, *cap. ſignificaſti*, *de officio Archid.* ubi de his agemus, Concil. Chalced. *cap.* 11. ubi Balſamon. Frequentiùs dicuntur dimiſſoriæ *in cap.* 1. *diſt.* 72. in legibus Longobard. *l.* 2. *tit.* 2. *lib.* 3. *Ut nemo alterius clericum ſine commendatitia, aut dimiſſoria littera recipere præſumat*; & aliis Conciliorum decretis congeſtis ab Hallierio *de ſacris elect. pag.* 658. Ferrario *de litter. primit. Eccleſ. lib.* 1. *c.* 8. Reverendæ etiam dicuntur in Concil. Trident. *ſeſſ.* 7. *de reform. c.* 10. à ſalutatione, quâ Epiſcopi ſe invicem reverendos, honoris causâ, utplurimùm appellant. Prædictæ etiam litteræ continere debent cauſam excuſationis, ob quam non poteſt Epiſcopus proprius illi ordines conferre, *cap.* 1. *hoc tit. in* 6. & beneficium, ad cujus titulum ordinandus promovetur; & examen ejus præceſſiſſe, ut tam ex veteri, quàm novo jure illuſtrat, & probat Hallierius *ubi ſuprà*, *pag.* 660. qui varias formas dimiſſoriarum refert ex Conciliis Galliæ, & Marculfi formulis.

Variæ limitationes.

10. Hujus concluſionis, & prohibitionis, ne videlicet clericus ab alieno Epiſcopo ordinetur, variæ traduntur rationes. Primam reddunt Patres Concilij Venetici, *can.* 19. in illis verbis: *Ne concordiam fraternam injuria violata contaminet; maxima enim occaſio violandæ pacis videbatur, ſi alter Epiſcopus alienum ſubditum arriperet, & ſacerdotio manciparet.* Quare Patres Concil. Carthag. 1. *can.* 5. paci id conducere dixerunt, quod Epiſcopus alienum parochianum non uſurpet. Accedit, quia non levis injuria irrogabatur proprio Epiſcopo, qui ſubditum erudierat, ſi ab alio Epiſcopo eriperetur; nam gravis injuriæ reus eſt qui de fratris Eccleſia id quod eſt utilius, aut pretioſius, audet vel allicere, vel tenere, ut aiebat S. Leo ad Anaſtaſium *epiſt.* 82. & 84. *c.* 9. Aliam rationem adducunt PP. Synodi Trullanæ *can.* 17. videlicet, quod ex illa uſurpatione alieni ſubditi clerici inobedientes proprio Prælato redderentur: cui rationi & illa accedit; nam ſicut diſciplina eccleſiaſtica confunderetur, ſi quis terminos alienos uſurparet, alienum ſubditum judicando, *c. nullus, de parochiis*; ita & eum ordinando. Unde canones pro confirmatione præſentis concluſionis adducti æqualiter

Ratio decidendi.

liter prohibent alienos ſubditos judicare, & eos ſacris ordinibus initiare. Tandem; nam proprius Epiſcopus rectiùs cuncta moderabitur circa mores, & doctrinam ſubditorum, cùm illi meliùs animi dotes, & indoles eorum innoteſcant. Rectè ergo tot ſacris canonibus, & Pontificum decretis prohibitum eſt, ne quis clericus ab alieno Epiſcopo ordinetur ſine proprii licentia.

11. Diſſolvitur ratio dubitandi. Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà perpenſa; fatemur enim Eccleſiam ſtatuere nequire, ut gradus ordinis collatus ab Epiſcopo miniſtro ordinario ſacramenti Ordinis, vacuus, & inanis eſſet, cùm deſtrueretur ſacramentum validè collatum: potuit tamen decernere ob rationes ſuprà adductas, & alias omiſſas, ut tantùm proprius Epiſcopus licitè conferret ſacramentum Ordinis, non annullando ſacramentum in contrarium collatum. Nec obſtat textus *in d. c. ſi quis* 3. *c.* 1. 9. *q.* 2. nam ea verba, *irrita & vacua*, accipienda ſunt quoad effectum & exercitium gradus accepti; manet enim ſuſpenſus ita ab alieno Epiſcopo ordinatus: unde quia caret effectu gradus ita acceptus, dicitur latè vacua ordinatio, ut docent Vaſquez 3 *p. in* 3. *diſp.* 243. *c.* 5. *n.* 46. Ægid. Coninch *de ſacram. tract. de Ordin. diſp.* 20. *dub.* 9. Nec obſtat augmentum difficultatis, quo probare intendebamus, rationem illam, eum qui judicare non poteſt, ordinare non poſſe, incongruam eſſe, quia Archiepiſcopus judicare valet ſubditos ſuffraganeorum, & tamen eos ordinare non poteſt. Nam reſpondendum eſt, quod licèt jure communi inſpecto æqualiter prohibitum ſit Archiepiſcopis ſubditos ſuffraganeorum judicare, & ordinare, tamen prohibitio judicandi laxata eſt, & permiſſum Archiepiſcopis jus dicere ſubditis ſuffraganeorum duobus in caſibus. Primò tempore viſitationis: ſecundò ſi ad eos appellatum fuerit, at quoad prohibitionem ordinandi nihil immutatum eſt, nec Archiepiſcopis permittitur ſubditos ſuffraganeorum ordinare, ut docet Sanſay *d. lib.* 4. *Panopl. cap.* 6.

12. Exponitur cap. Lugdunens. 9. q. 2. Primò ſuperiori aſſertioni obſtat textus *in c. Lugdun.* 10. 9. *q.* 2. in illis verbis: *Legimus quippe S. Epiphanium Epiſcopum ex diœceſi S. Joannis Chryſoſtomi quoſdam clericos ordinaſſe.* Ex quibus expreſsè deducitur, poſſe Epiſcopum impunè alienos ſubditos ordinare. Pro cujus textus explicatione varia adducunt Interpretes *ibi*: Archid. exiſtimat, deciſionem illam eſſe correctam, & tantùm continere jus antiquum. Illum ſequitur Salcedo *in praxi, cap.* 26. Aliter Quintilian. Mandoſius *ad regul.* 24. *Cancell. q.* 4. *n.* 11. textum illum accipit eo caſu, in quo clericus ordinatus valdè notus erat Epiſcopo ordinanti; quo caſu exiſtimat alienum ſubditum impunè poſſe ab Epiſcopo ordinari. Sed his ſententiis omiſſis, Simon Maiolus *de irregul. c.* 2. *n.* 7. Marchinus de ordine *tract.* 1. *p.* 5. illum textum accipiunt de alieno Epiſcopo, qui ſpe ratihabitionis alienum clericum ordinavit; aſſerunt enim, & ſupponunt, poſſe Epiſcopum alienos ſubditos ſacris initiare ordinibus ſpe tantùm ratihabitionis: quod etiam docet Hallier. *de ſacris elect. ubi ſuprà, pag.* 612. Sed hæc opinio, ſalvâ pace doctiſſimorum virorum, ſuſtineri nequit. Verius enim eſt, nec ſub ſpe ratihabitionis proprii Epiſcopi poſſe alienis ſubditis ſacramentum hoc adminiſtrari: jura enim noſtra, & ſuprà citata expreſſam poſtulant proprii Epiſcopi licentiam, ut clericus ab alieno Epiſcopo ordinetur, quod etiam requiritur *in c. illud,* 71. *diſt. c.* 1. 9. *q.* 2. *c. ſæpe, hoc tit. lib.* 6. Trident. *ſeſſ.* 14. *de reform. c.* 2. & eâ ratione id ſuadetur; nam ſi ſpe tantùm ratihabitionis poſſet alienus Epiſcopus non ſubditis ordines conferre, daretur occaſio, ut hoc quæſito colore Epiſcopi alienos ſubditos ad ordines promoverent; unde hanc opinionem, videlicet nec ſub ſpe ratihabitionis licere alienum ſubditum ordinare, ut veriorem defendunt plures relati à Sanchez *lib.* 3. *conſil. cap.* 1. *dub.* 20. Turrianus *de cenſuris, lib.* 5. *diſp.* 64. *dub.* 1. Barb. *de poteſt. Epiſc. alleg.* 8. *n.* 8. Marcus Antonius *lib.* 4. *inſtit. c.* 11. *n.* 33. Gratianus *tom.* 2. *diſcept. c.* 210. *n.* 52. quare eâ ſententiâ omiſsâ dicendum eſt, *in d. cap. Lugdun.* ex indulgentia proprii Epiſcopi ordinatum admitti ad exercitium gradus accepti; nam cùm ſuſpenſio, quæ incurritur in hoc caſu, tantùm ſit ad nutum Epiſcopi proprii, & quouſque illi placuerit eam relaxare, Trident. *ſeſſ.* 23. *de reform. cap.* 8. ideò *in d. cap. Lugdun.* accedente proprii Epiſcopi indulgentiâ ſuſpenſio ceſſat: quo modo accipiendus etiam eſt textus *in c. Salonitana,* 73. *diſt.*

13. Intelligitur Concil. Arauſic. Secundò obſtat textus *in can.* 9. *Concilii Arauſic.* 1. in illis verbis: *Si qui autem alienos cives, aut alibi conſiſtentes ordinaverint, nec ordinati in ullo accuſantur, aut ad ſe eos revocent, aut ipſi eis impetrent* (lego *imperent*) *cum quibus habitent.* Ex quo canone apertè deducitur, licere alienos ſubditos ordinare abſque eo, quod ordinatus ſuſpenſionem incurrat: igitur non rectè aſſerimus, non licere alienos ſubditos ad ordines promovere. Pro hujus canonis interpretatione dicendum eſt, in eo canone Epiſcopum proprium ratione domicilii, licèt non proprium ratione originis, ordines contuliſſe; non enim deſideratur conſenſus Epiſcopi originis, cùm quis ordinatur ab Epiſcopo proprio domicilii, ut latè probat Hallierius *ubi ſuprà, pag.* 608. unde cùm Epiſcopus proprius ratione domicilii in eo textu cives ordinaſſet, nulla ſuſpenſio incurritur. Rectè tamen Patres aſſerunt, Epiſcopum, qui alienos cives, id eſt in alienis civitatibus ortos, in clericorum numero recepit, debere eis imperare ubi habitent, aut Epiſcopo originis mittere, ut ab eo recipiantur in certa Eccleſia, ne vagi, & acephali remaneant. Accedit, nam textus ille loquitur de civibus laïcis adhuc clericali militiæ non mancipatis, qui primis Eccleſiæ ſæculis à quolibet Epiſcopo, etiam non proprio, ſacris initiari poterant, ut probat Hallier. *ubi ſuprà, art.* 2. §. 4. *pag.* 618.

14. Exponitur concil. Carthag. 3. can. 49. Tertiò ſuperiori aſſertioni adverſatur textus in *Concil. Carthag.* 3. *can.* 49. ſive *can.* 22. *Concilii Africani*, quem ex Græco in Latinum ſermonem vertit Balſamon in hæc verba: *Licere Epiſcopo Carthaginis unde velit clericum ordinare. Aurelius dixit Epiſcopus: Sermonem meum audite fratres; ſæpè evenit, ut Eccleſiaſtici Diaconos, vel Presbyteros, vel Epiſcopos à me petant: ego tamen memor eorum, quæ conſtituta ſunt, illa ſequor, ut conveniam Epiſcopum clerici, qui petitur, & ea illi oſtendam, quod qui ſunt cujuſvis Eccleſiæ, ejus clericum poſtulant. Ecce autem in præſentia non contradicunt; ne autem poſteà contingat, hoc eſt, ne mihi adverſentur qui in hoc negotio à me petuntur clerici; quia ſcitis me multarum Eccleſiarum curam gerere, quemcumque conſacerdotum convenero, cum duobus, vel tribus teſtibus noſtri concleri catus, ſi non impius, & indevotus inventus fuerit, æquum eſt veſtram dilectionem judicare, quid facere oporteat: ego enim, ut ſcitis fratres, multarum Eccleſiarum Dei permiſſu curam gero. Numidius Epiſcopus dixit: Hæc ſemper fuit huic throno auctoritas, ut quando vellet, & de quocumque nomine admonita fuerit convenienter, uniuſcujuſque Eccleſiæ deſiderio ordinet Epiſcopum.* Ex quibus verbis manifeſtè conſtat, licere Primati Carthag. ex tota Africa ordinare clericos, quos voluerit: igitur abſque licentia proprii Epiſcopi licet alienum ſubditum ordinare. Pro hujus canonis interpretatione ſciendum eſt, non ſolùm R. Pontificem ex poteſtate ordinaria, verùm & Patriarchas Antiochenum, Carthaginenſem, Conſtantinopolitanum, Alexandrinum, virtute privilegii poſſe ex tota provincia abſque

abſque Ordinariorum licentia clericos cooptare, & ordinare, ut probant Cironius *lib.* 1. *obſ. cap.* 12. Balſam. & Zonaras *in d. can.* 59. Hallier. *ubi ſuprà, pag.* 651. Juſtel. *in notis ad can.* 55. *Eccleſiæ Africanæ*: unde cùm *in d. can.* 59. agatur de Patriarcha Carthag. ſive de Primate Africæ, ideò aſſeritur licere Primati unde velit clericos ordinare.

15. Exponitur can. 24. Concil. Illiberit. Quartò opponitur textus *in can.* 24. Concilii Illiber. relatus *in cap. omnes, 98. diſt.* ubi docetur, peregrè baptizatos in alienis provinciis ordinari non poſſe, eo quòd eorum vita minimè cognita eſt: igitur ſi ſit cognita in aliena provincia, etiam ab alieno Epiſcopo ordinari valent. Cui difficultati ſatisfaciendum eſt aſſerendo, in eo textu peregrè baptizatum domicilium, aut beneficium obtinuiſſe in ea diœceſi, ubi ordines petebat: ſed quia ejus vita minimè cognita erat, ſtatutum fuit, ut non promoveretur; quod etiam ſancitum fuit à Sylveſtro *in c. nullus*, Damaſo *in cap. transmarinos, 98. diſt.* igitur Patres Concilii Illiber. accipiendi ſunt eo caſu, quo peregrè baptizati ad ſacros ordines aſcendere volunt in loco domicilii, qui olim niſi cum certis cautionibus non ordinabantur, licèt poſteà illis permiſſum eſſet ſacris initiari ordinibus, ſi litteris quatuor Epiſcoporum ſignis ſignatis eorum vita commendaretur, *d. c. transmarinos, c. 1. de cleric. peregr.* docet Mendoza *lib. 3. in d. can. 24. Conc. Illiberit.*

CAPUT XII.

Idem a *Mutinenſi Epiſcopo*.

Cum in diſtribuendis. *Et infrà*: Meminimus à nobis fuiſſe ſuppliciter poſtulatum, & clementer indultum, ut quia præfatus A. Eccleſiæ Romanæ Diaconus erat, mandaremus ipſum per Bononienſem Epiſcopum promoveri.

NOTÆ.

1. a Mutinen.] Mutina, vulgò *Modena*, civitas propè Apenninos montes ſita eſt; colonia Romanorum fuit, ut refert Livius *lib.* 39. ibi: *Eodem* (inquit) *anno Mutina & Parma coloniæ Romanorum civium ſunt deductæ.* Cicero *Philipp. 5. Circumſedit Mutinam firmiſſimam & ſplendidiſſimam populi Romani coloniam.* A ſæculo quarto Eccleſiæ Epiſcopali fulget Cathedrâ, quæ cùm olim ſuffraganea eſſet Mediolan. & poſteà Ravennat. Eccleſiæ ſubeſſet, tandem à Gregorio XIII. anno 1585. Bononienſi Metropol. parêre juſſa eſt. Plura de ejus antiquitate, & magnitudine tradit Ughell. *tom. 2. Italiæ ſacræ, in ea Eccleſia.* Ejus mentio fit *in cap. à multis, de ætat. & qual. cap. fin. de ſponſa duorum, cap. tuas, de uſuris, c. cùm dilectis 15. de purgat. canonic. c. 2. de procuratoribus, in 5. coll.* Martino Mutinenſi Præſuli miſſa eſt hæc deciſio, quæ etiam reperitur *in c. 4. hoc tit. in 3. collectione.*

COMMENTARIUM.

2. Pro hujus textus vera interpretatione aliqua præmittenda ſunt. Et primò ſciendum eſt, omnia ſuperiori commentario adducta, de non ordinandis ſubditis alienis, locum non habere in Romano Pontifice, cujus reſpectu nemo ex fidelibus alienus ſubditus dici poteſt, cùm ipſe ſit Epiſcopus, & Patriarcha univerſalis. Concilium Chalced. in libello Leoni X. oblato; & ideò poteſt cujuſlibet Epiſcopi ſubditum ordinare. Julius II. *epiſt. 2. cap. 6. Ut nullus Epiſcopus alterius parochianum præſumat retinere, aut ordinare abſque Epiſcopi voluntate, vel judicare; ſalva tamen in omnibus Apoſtolicâ auctoritate.* Et *cap. per principalem* 1. *q.* 9. *cap. nunc verò* 9. *q.* 3. quâ auctoritate pollentes, & utentes diverſi Romanæ Eccleſiæ Præſules, plures Romæ degentes ſacris initiarunt ordinibus, ut conſtat *ex cap. in parochia,* 16. *q.* 1. & pluribus exemplis relatis ab Hallierio *de ſacris elect. pag.* 648. Secundò etiam obſervandum eſt, R. Pontificem aliquando ordinare alienos ſubditos, ut alicui Eccleſiæ urbis Romanæ inſerviant, ut in exemplis relatis ab Hallierio; aliquando verò tantùm honoris causâ, ſuffragantibus undique meritis ipſius promovendi, ut in ſpecie textus *in d. cap. in parochia*: inter eos tamen ordinatos magnum diſcrimen datur; nam ordinati ad titulum alicujus Eccleſiæ urbis Romanæ, non poſſunt diſcedere ab ea inconſulto R. Pontifice: at verò honoris tantùm gratiâ ordinati, alibi migrare valent, & Epiſcopis propriis ſubſunt, *cap. per tuas, de majorit. & obed.* ſemper enim præ cæteris clericis in æquali gradu conſtitutis honorantur, ut ibi Gloſſa docet, quia inter ipſos privilegii ratio habenda eſt: quare primò eorum nomina eſſe ſcribenda, qui dignitates judicio Principis ſunt aſſecuti, docetur *in l. 1. ff. de albo ſcribendo, cap. placuit, §. Iſidorus,* 16. *diſt.* Illud autem omnibus commune eſt, ut à R. Pontifice initiatus, & in gradum clericalem cooptatus, non poſſit ab alio Archiepiſcopo, vel Epiſcopo ad ulteriores gradus promoveri, ex præſenti textu, & D. Gregorio *lib.* 4. *epiſt.* 30. *indict.* 13. quod honoris causâ, & ob reverentiam impoſitionis manuum Summi Pontificis ſingulariter conſtitutum eſt, ne quis benedictionem ſuper caput illius, quem Pontifex ordinavit, impartiri audeat; ſi enim ob reverentiam Epiſcopo debitam non licet Presbytero Miſſam celebrare in eo Altari ubi Epiſcopus eadem die Miſſæ ſacrificium obtulit, *c. ult. de conſecr. diſt.* 2. Barb. *lib. 2. de jure eccleſ. cap.* 7. quantò minùs ſuper Altari vivo, ubi Pontifex Ordinis ſacramentum contulit, licebit Epiſcopo ordinationem facere, inconſulto ipſo R. Pontifice: cum ejus tamen licentia utique poterit, ex præſenti textu; & ſi à Pontifice concedatur Epiſcopo licentia promovendi Subdiaconum à Pontifice ordinatum in Diaconatus gradum, poterit poſtea ipſum abſque nova licentia in Presbyterum ordinare, ut poſt Henriquez & alios docet Hallierius *ubi ſuprà. pag.* 649. Nec obſtat illa communis difficultas, videlicet illum ordinare non poſſe eum, quem nec judicare valet, & è contra, *cap. nullus, de parochiis,* Concilium Mogunt. ſub Arnulpho *can.* 14. ſed à Pontifice clericum ordinatum Epiſcopus proprius judicare valet, quia per ordinationem Pontificis non eximitur ab ejus juriſdictione, *cap. per tuas, de majorit. & obed.* quamvis non niſi pluribus teſtibus damnari poſſit, *cap. Præſul,* 2. *q.* 4. igitur & ordinari ab eo valet. Nam reſpondendum eſt, clericum ordinatum à R. Pontifice, non eſſe exemptum à juriſdictione ordinaria, quia per ſimilem ordinationem noluit Pontifex Epiſcopo diœceſano præjudicare, niſi causa depoſitione digna ſit; quia tunc tantùm R. Pontifex à ſe ordinatum deponere valet, *ex cap. omnis 1. de regul. juris.* docet Hallier. *ubi ſuprà, pag.* 650. Nec etiam obſtabit ſi dicas, præſentem deciſionem nihil ſpeciale convincere erga ordinatum à R. Pontifice; ſiquidem quilibet

quilibet clericus ordinatus ab uno Epiſcopo, videlicet originis, domicilii, aut beneficii, ab alio ſine ejus licentia ordinari non poteſt. Concilium Veneticum *can.* 10. *Epiſcopi quoque ab aliis Epiſcopis ordinatos clericos ſine permiſſu eorum, à quibus fuerint ordinati, promovere ad ſuperiores ordines non præſumant.* Nam ea prohibitio non provenit ex eo, quod ordinatus ab alio Epiſcopo eſt, ſed quia cùm proprius Epiſcopus eſſet, qui eum ordinavit, eo inconſulto ab alio ad altiores ordines promoveri non valet.

CAPVT XIII.

a Idem *eidem*, & *Magiſtro H. Subdiacono noſtro.*

LItteras veſtras recepimus ſuper inordinata ordinatione *b* Immolenſis electi, quem *c* Bonon. Epiſcopus præcedenti *d* Sabbato in Diaconum, & ſequenti die Dominico (continuato jejunio) in Presbyterum ordinavit. In quo quantùm uterque deliquerit, evidenter intelligit, qui prudenter attendit. Si enim utrumque ordinem eodem die conferre illi non licuit, pari non licuit ratione unum ordinem uno die, & alium in alio (jejunio continuato) conferri; cùm propter continuationem jejunii *e* fictione canonica, ſive manè diei Dominicæ trahatur ad Sabbatum, ſive veſpera Sabbati ad *f* diem Dominicam referatur, profectò manè cum veſpera, ſeu veſpera cum manè ad eundem diem pertinere dicetur. Nam ſi quantùm ad hunc neceſſitatis articulum pertinet, manè ad eundem diem, & *g* veſpera referatur ad alium, cur eſſet continuatio jejunii neceſſaria, cùm & Sabbato ante cœnam, & Dominica ante prandium intelligantur eſſe jejunia. Ne autem ſi factum hujuſmodi ſub ſilentio tranſiremus, id alii licitum reputantes ſimilia facere attentarent, & ſic facti perverſitas à poſteris traheretur in exemplum; præfatum Epiſcopum Bonon. ut puniatur in quo deliquit, à collatione ordinis, Diaconi ſcilicet & Presbyteri; alterum verò ab executione officii ſacerdotalis volumus manere ſuſpenſos, donec de illis aliter diſponamus. Ut igitur mandatum Apoſtolicum debitum conſequatur effectum, per A. ſ. m. quat. quæ præmiſſa ſunt, faciatis tam ab ipſis Epiſcopis, quàm per Bonon. & Imolen. diœceſ. *h* publicari.

NOTÆ.

a *IDem.*] Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c.* 5. pro cujus inſcriptionis illuſtratione repetenda ſunt quæ adduxi in textu antecedenti.

b *Imolenſis electi.*] Hieronymi videlicet, qui *in cap. dilectus, de reſcript.* appellatur tantùm in præſenti electus, quia adhuc non erat confirmatus, nec conſecratus.

1. c *Bonon. Epiſcopus.*] Henricus à Frata, eccleſiaſticæ juriſdictionis vindex, qui ſanctos Dominicum, & Franciſcum Bononiæ excepit: de eo plura Vghellius *in Italia ſacra, in ſerie Præſulum ipſius Eccleſiæ, pag.* 22. cùm adhuc temporibus noſtri Innocentii Eccleſia Bononienſis Metropolitana non eſſet, ut dixi *in c. dilectus, de reſcriptis*, ideò ejus Præſul in præſenti tantùm appellatur Epiſcopus.

d *Sabbato.*] Quo die tantùm majores ordines conferri poſſunt, ut probavi *in cap.* 1. *hoc tit.*

2. e *Fictione canonica.*] Licèt dies naturalis computetur ab ortu ſolis uſque ad ejus occaſum, ut tradunt Aulus Gellius *lib.* 3. *noct. Attic. cap.* 2. Macrobius *lib.* 5. *Saturn. cap.* 3. Cenſorinus *de die natali, tit. de diebus*: dies tamen civilis deverſimodè apud Hebræos ac apud Romanos computabatur; apud Hebræos enim dies feſti incipiebant à veſpera, & deſinebant in veſperam, & ſic veſperè, & manè fiebat dies unus, juxta illud Geneſis *cap.* 1. *Factum eſt veſperè & manè dies unus.* Et juxta illud Levitici *cap.* 13. *A veſpera in veſperam celebrabitis Sabbata veſtra.* Dies verò vulgares incipiebant manè, ac matutino tempore, & computabantur uſque ad manè: quâ adhibitâ diſtinctione plura ſacræ Scripturæ teſtimonia in concordiam reducit Baſilius Pontius *q.* 1. *de agno typic. cap.* 8. & 9. Apud Romanos dies civilis poſtquam horarum uſus invaluit, à media nocte, & ſequentis noctis media parte finiebatur, *l. more* 8. *ff. de feriis*: dies autem naturalis apud eos à luce uſque ad tenebras computabatur. Utriuſque diei mentio extat *in l. in uſucapione, cum l. ſequent. ff. de uſucap. l. qua ætate, ff. qui teſtam. facere, l. divus, §. Lucius, ff. de liber. & poſth. l.* 1. *ff. de manumiſſ. l.* 3. *§. minorem, ff. de minorib. l. qui bona* 23. *l. bona fidei, §.* 1. *ff. de acquir. rer. dom. l. in omnibus* 6. *ff. de oblig. & act. l.* 2. *§. cujuſque, ff. de V. S.* de quorum jurium expoſitione, & diei obſervatione apud Romanos latè agunt Albericus Gentilis *de diverſ. temp. appell. cap.* 5. & 6. Cotta *in memorab. verbo dies*, Cujacius *lib.* 15. *obſ. cap.* 32. Ramirez de Prado *in Pentecont. cap.* 23. & ad Martialem *lib.* 4. *epigr.* 8. ubi Raderus, Narbona *in horograph. hora* 24. In jure etiam noſtro dies vulgaris à media nocte uſque ad aliam dimidiam computatur, *cap. conſuluit, de officio deleg.* licèt quoad treguas legales ſolis ortus attendatur, *cap.* 1. *de tregua & pace*: quoad feſtorum verò obſervationem à veſpera in veſperam, *cap.* 1. *de feriis*, ubi dicemus. Videndus eſt Baronius *anno* 44. *n.* 88. & *anno* 58. *num.* 88.

f *Eundem diem.*] Quoad ordines enim conferendos, protracto jejunio diei Sabbati in diem Dominicum, à veſpere Sabbati in mane Dominici diei dies unus præſumitur, & ſic ordines conferri poſſunt die Dominico, ſi protrahatur jejunium, *cap. quod à Patribus*, 75. *diſt.* Concil. Lemovic. *act.* 2. circa finem: *Si tanta multitudo fuit ordinandorum, ut Sabbato non poſſit omnes Epiſcopus ordinare, in craſtinam Dominicam uſque ad horam ſextam continuare poteſt.* Concilium Claromont. ſub Urbano II. *can.* 24. *Ne fiant ordinationes, niſi in quatuor certis temporibus, & Sabbato, mediante Quadrageſima, & tunc protrahatur jejunium uſque ad veſperas; & ſi fieri poteſt, uſque ad craſtinum, ut magis appareat in die Dominico Ordines fieri.* Sed utrum in hoc caſu manè diei Dominici protrahatur ad Sabbatum, an verò veſpera Sabbati ad Dominicam diem, diſputat Franciſcus Hallierius *ubi ſuprà, art.* 3. *pag.* 871. 3.

g *Et veſpera referatur.*] Olim enim hora ordinationis 4.

tionis erat veſpera, & ordinationes in veſpera inchoabantur; & ſi multitudo ordinandorum erat, nocturnæ horæ in ordinationibus impendebantur uſque ad manè Dominici diei; quod non ſine exemplo, & ratione factum fuiſſe conſtat, cùm Apoſtolorum ordinatio veſperè, immò nocte facta fuiſſet. *Lucæ cap.* 22. unde Chriſti exemplo conſentaneum fuit, ut eâ horâ ordinationes celebrarentur. Hoc etiam obſervatum fuit illis primis Eccleſiæ ſæculis, propter perſecutiones, quas fideles patiebantur; unde non facilè congregari poterant, niſi illis horis, ut probat Hallier. *ubi ſuprà*, *art.* 4. Nec huic ſolitæ diſciplinæ eccleſiaſticæ obſtat principium illud, quod vulgò traditur, videlicet Sacramentum ordinis debere conferri intra Miſſarum ſolennia, *cap.* 13. *Actuum Apoſt.* D. Clemens *lib.* 8. *conſtit. c.* 1. 75. *diſt. cap. quod ſicut*, §. *ſuper eo, de elect.* probat fusè Hallier. *de ſacris elect. cap.* 5. *art.* 1. *pag.* 968. ſed nocte, exceptâ nativitatis Domini vigiliâ, Miſſæ ſacrificium non celebratur, *c. nocte, de conſecr. diſt.* 1. igitur nec nocte, nec veſpere ordinationes ullo tempore fieri poterant. Nam ut huic difficultati ſatisfaciamus, ſciendum eſt, olim in Eccleſia fuiſſe alias Miſſas matutinas, veſpertinas alias. Mentio veſpertinarum fit *in cap. convenit, de conſecr. diſt.* 2. Concil. Aurelian. 3. *can.* 28. Brachar. 1. *can.* 10. Gerund. *can.* 3. ibi: *Et in Sabbati veſpere Miſſa facta finiatur.* Capitul. Caroli *lib.* 7. *c.* 200. & apud Sozomenum & Nicephorum relatos ab Hallierio *de ſacris elect.* [illegible] *art.* 4. & de eis agunt Albaſpineus *lib.* 1. *obſerv. c.* 14. Claudius Eſpenceus *in tract. de triplici Miſſa.* Solebant enim quinto, ſexto, & ſeptimo ſæculis Eccleſiæ Miſſarum ſolennia veſperè celebrari in diebus jejuniorum, ut ita in ea hora offerrentur, quâ ſolvendum erat jejunium, ut obſervat Albaſpineus *ubi ſuprà.* Quare alienum non erat à diſciplina illius ævi, diebus ordinationum, in quibus jejunabant fideles, veſpertinas Miſſas celebrare: quæ conſuetudo etſi diutiùs in Eccleſia duraſſet, poſteà pauliſper inolevit tum ob infirmitatem Epiſcopi ordinantis, tum ob multitudinem ordinandorum, & alias rationes, quas conſiderat Hallierius *ubi ſuprà.* Et licèt Miſſæ veſpertinæ improbentur in Concil. Carthag. 3. *can.* 39. Afric. *can.* 8. Matiſcon. 2. *can.* 6. Laodic. *can.* 50. Trull. *can.* 29. in illis tamen canonibus non agitur de his Miſſis veſpertinis diebus jejuniorum celebratis, ſed de illis, quas ſacerdotes non jejuni celebrare intendebant.

h *Publicari.*] Unde pro lege eccleſiaſtica hæc Innocentii ſententia obſervatur, quia ut diximus in noſtro apparatu, ſententiæ Principum eorum juſſu publicatæ pro legibus habentur: unde audiendus non eſt Pater Suarez *de cenſ. diſput.* 31. *ſect.* 1. *num.* 4. qui negat, ex hoc textu deduci, ſuſpenſionem incurrere ordinatum, quia Innocentius in præſenti tantùm conſultus in caſu ſpeciali reſpondit, & ſic hoc reſponſum non inducere legem univerſalem; nam cùm publicatum ſit, pro lege univerſali habetur. Deinde nam ſi ſententia P. Suarez vera eſſet, nulla hujus voluminis Decretalis pro lege univerſali haberetur, cùm ferè omnes caſus ſpeciales R. Pontifici propoſitos contineant, ut ipſum Suarium refellendo conſiderat Gibalinus *de cenſur. in ſynopſi cenſurarum, verbo Ordinatus, à num.* 7. 5.

Huic decretali Innocentii III. ſtatim annecti, & conjungi debet textus *in cap. dilectus* 15. *hoc tit.* inſuper habito capite *vel non eſt compos*: tum quia eandem ferè continet deciſionem: tum ut debita temporum ſeries in hac compilatione ſervetur; textus enim *in d. cap. dilectus*, auctorem præſefert Innocentium III. textus verò *in d. cap. vel non eſt*, Honorium III. auctorem habet, qui Innocentii III. ſucceſſor fuit. Præponendus ergo eſt textus *in d. cap. dilectus*, quem integrum, & redivivum damus ex epiſtolis Innocentii III. editis à Boſqueto, ubi *lib.* 1. *regeſtr.* 13. *epiſt.* 194. ita legitur.

CAPUT XV.

a Idem *Laonien. &... Findbaren. Epiſcopis, & Abbati de* b *Magio, Limiricen. Diœceſis.*

Dilectus filius Vv. *c* Ymilicen. Canonicus, noſtro dudum Apoſtolatui reſeravit, quod Ymilicen. Eccleſiâ ſuo *d* viduatâ Paſtore, *e* Canonici ſui de ſubſtituendi Paſtoris electione tractantes, ipſum unanimiter elegerunt. Qui cùm eſſet citra ſacros ordines *f* conſtitutus, ven. frater noſter *g* Caſſellen. Archiepiſcopus Metropolitanus eorum, Epiſcopo *h* Roffen. mandavit, ut eum uno eodemque die ad tres ſacros ordines promoveret; quod cùm ille non auſu proprio, ſed de mandato ipſius Archiepiſcopi perfeciſſet, demùm idem Archiepiſcopus requiſitus, *i* conſecrationis ei munus, hujuſmodi ordinationis occaſione prætensâ, impendere recuſavit. Unde fuit nobis humiliter ſupplicatum, ut ſuper hoc circa præfatum Vv. dignaremur de benignitate Sedis Apoſtolicæ diſpenſare. Maximè cùm ad ordines ita ſuſcipiendos, non ex voluntatis propriæ diceretur feſtinantia properaſſe, ſed tam de magna neceſſitate, quàm de utili providentia penè omnium ibi præſentium, ſe permiſerit taliter ordinari, pro eo quod Eccleſiæ Ymilicen. multiplex periculum imminebat, ſi ejuſdem Vv. citra Presbyteratus officium ordinatio differretur. Licèt autem contra normam Eccleſiaſticam in facto ipſo enormiter fuiſſet exceſſum, de miſericordia tamen quæ ſuperexaltat judicio, ven. fratri noſtro Armachano Archiepiſcopo, &... Epiſcopo *j* Miden. & dilecto filio Archidiacono Armach. dediſſe recolimus in mandatis, ut inquiſitâ ſuper præmiſſis diligentiùs veritate, ſi rem invenirent taliter ſe habere, ac eundem Vv. aliàs idoneum, & utilem Eccleſiæ Ymilicen. diſpenſativè ipſi tribuerent licentiam conſecrandi: & quidquid in hoc per eundem invenirent Archiepiſcopum attentatum, per ſuas nobis litteras intimarent, ut per eorum relationem certiores effecti, providere in eo, ſicut eſſet expediens,

curaremus

curaremus. Ipſi verò vocatis, quos noverant evocandos, & inveſtigatâ pleniùs veritate, depoſitiones teſtium productorum utrimque ad noſtram præſentiam tranſmiſerunt. Quibus inſpectis intelleximus evidenter, quod celebratâ de prædicto Vv. electione, cùm die ſequenti fuiſſet idem Vv. à ſupradicto Roffenſi Epiſcopo ad ordinem Subdiaconatus promotus, idem Epiſcopus Archidiacono, & Canonicis Ymilicen. ſeorſim vocatis dicens, quod propter turbationem terræ, ac multos malevolos, qui eidem Vv. inſidias præparabant, nolebat ipſum citra Ordinem Presbyteratus relinquere, juramento firmavit id ſupradictum Archiepiſcopum, tam metu mortis ipſius Vv. quàm propter imminens periculum Ymilicen. Eccleſiæ præcepiſſe; & quod *k* Officialis ejuſdem Archiepiſcopi ex parte ipſius Epiſcopo memorato inhibuit, ne jamdictum Vv. jam in Subdiaconum ordinatum, tunc ad ulteriores ordines promoveret. Cui eodem Epiſcopo reſpondente, quod plus Archiepiſcopo, quòd hoc ei ore ſuo mandaverat, quàm illi crederet in hac parte; extenſa ſuper *l* altare manu, per ſacroſancta juravit, quod id mandaverat Archiepiſcopus ſæpedictus, & ſic in Diaconum, & Presbyterum Vv. ſæpedictum promovit. Probatum inſuper ſufficienter invenimus, quod dictus Archiepiſcopus Joanni Decano de Hely injunxit, ut præfato Epiſcopo inhiberet, ne dictum Vv. eo die, quo ad tres ordines promotus extitit, niſi ad Subdiaconatus ordinem promoveret, eidem Vv. nihilominus inhibendo, ne ſe promoveri ulteriùs pateretur. Verùm cùm idem Decanus ad Ymilicen. Eccleſiam acceſſiſſet, tam ſæpedicto Epiſcopo, qui jam Subdiaconos ordinarat, vocatis his, qui erant in Diaconos promovendi, & ſilentio cunctis indicto, ex parte Dei, ac Archiepiſcopi Caſſellen. inhibuit, ne jamdictum Vv. ad ulteriores ordines promoveret; quàm præfato Vv. ne ſe promoveri ulteriùs ſuſtineret. Conſtitit quoque nobis ex litteris Judicum prædictorum, quod ſæpefatus Epiſcopus interrogatus in jure reſpondit, quod Archiepiſcopus non mandarat eidem, ut Vv. eodem die ad tres ordines promoveret, ſed ex verbis Archiepiſcopi eum credidit illud velle: hoc idem etiam dictus Epiſcopus per ſuas nobis litteras intimavit. Præterea ex ipſorum Judicum litteris intelleximus, quod idem Epiſcopus ultrò juravit in jure, quod univerſa, quæ continebantur in ejuſdem Vv. atteſtationibus, vera erant. Ex litteris quoque, tam ſupradicti Archiepiſcopi, quàm Capituli Eccleſiæ Ymilicen. accepimus, quod cùm tam ſuper electione ac ordinatione ſæpedicti Vv. quàm etiam ſuper quibuſdam ejus exceſſibus in Concilio apud Kelmoelloco celebrato, coram præfato Archiepiſcopo inter dictum Vv. & Canonicos quæſtio ſuborta fuiſſet, & demùm ab utraque parte ad noſtram audientiam appellatum: idem Vv. non expectato termino, quem appellationi ſuæ duxerat præfigendum, ſupradictas à nobis litteras veritate tacitâ impetravit. Cùm igitur ex præmiſſis nobis conſtiterit, ſæpedictum Roffen. Epiſcopum in pluribus deliquiſſe; tum quia ſine mandato Archiepiſcopi, ſicut ipſe confeſſus extitit, ad hujuſmodi ordinationem inordinatè proceſſit; tum quia etſi de Archiepiſcopi mandato conſtaret, cùm illi hujuſmodi diſpenſatio à canone minimè ſit permiſſa, quam ad ſolum R. Pontificem non eſt dubium pertinere, ipſi obtemperare non debuit in hac parte: tum etiam, quia cum reatu *m* perjurii ſæpius variavit, jurando priùs quod Archiepiſcopus id præceperat, & poſtea quod illud non mandaverat, in judicio confitendo: ipſum de fratrum noſtrorum conſilio tamdiu ab ordinandi ſuſpendimus poteſtate, donec noſtram meruerit gratiam obtinere. Sæpedictum quoque Vv. per falſitatis ſuggeſtionem, & ſuppreſſionem etiam veritatis, litteras ſupradictas à nobis intelleximus extorſiſſe. Suggeſſit ſiquidem nobis, ſupradictum Archiepiſcopum Epiſcopo memorato mandaſſe, ut ipſum una die ad tres ordines promoveret, de quo nobis non extitit facta fides; quinimò contrarium, quod videlicet Archiepiſcopus id prohibuerit, fuit manifeſtè probatum. Nonnulla quoque vera ſuppreſſit, quod videlicet tam Epiſcopo memorato, quàm ſibi fuerit ex Archiepiſcopi parte prohibitum, ne promoveretur niſi ad Subdiaconatus ordinem illo die; quodque coram Archiepiſcopo ſuper electione, ac ordinatione ipſius quæſtio mota fuiſſet, & tam à ſe ad certum terminum, quàm ab Ymilicen. Canonicis appellatum. Sed nec, ſicut aſſeruit, quod urgens neceſſitas Ymilicen. Eccleſiæ id expoſceret, demonſtravit. Cùm igitur illa expreſſerit, & ſuppreſſerit, quæ ſi fuiſſent tacita, vel expreſſa, tales litteras *n* minimè dediſſemus; per quod apparet ipſum extitiſſe indignum gratiâ, quam duxeramus ei ex benignitate Apoſtolica faciendam; & eundem conſtet nimis præſumptuosè ad ſupradictos ordines irrepſiſſe, ab executione Diaconatus, & Presbyteratus ordinum, donec à nobis miſericordiam obtinuerit, decrevimus manere ſuſpenſum, ſuper electione de ipſo ad Ymilicen. Eccleſiam illicitè celebrata, perpetuum illi ſilentium imponentes. Quia verò præfatum Archiepiſcopum circa hæc non invenimus deliquiſſe, ipſius innocentiam commendamus. Quocirca diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus quod à nobis eſt ſententialiter diffinitum, faciatis appellatione

remota inviolabiliter obſervari. Quod ſi non omnes, &c. duo veſtrùm ea, &c. datum Laterani Nonis Januarii, Pontificatus noſtri anno XIII.

NOTÆ.

1. a *Laonien.*] In hac ſexta collectione legimus *Leten.* in quarta verò legitur *Leomenſi, & Saberienſi Abbatibus*; ſed ubique perperam, legendum enim eſt *Laonienſi*, ut habetur in regeſtro Innoc. III. *lib.* 13. *epiſt.* 194. ex quo reſtituo litteram hujus textus: & inde cognoſcitur falsò in hac ſexta collectione textum tribui Honorio III. in Hibernia enim inter alios ſuffraganeos ſubſunt Archiepiſcopo Caſſilenſi Laonenſis, & Findbarenſis, ſeu Fimbarienſis, ut referunt Carolus à S. Paulo *in Geograph. ſacra, pag.* 170. Boſquetus *in notis ad præſentem epiſt.* Barboſa *de poteſt. Epiſc. in ſerie Epiſcop. pag.* 49. Epiſcopis iſtarum Eccleſiarum miſſa eſt præſens epiſtola.

2. b *Magio.*] Monaſterium hoc, vulgò de Menaloien dictum, eſt Ordinis Ciſterc. de cujus conſtructione hæc refert Jacob. Vvarchus in cœnobiis Ciſter. Hiberniæ: *Menay antiquitus Magio, monaſterium Maio fluvio appoſitum in Comitatu Limericenſi, fundatum legitur anno à Chriſto Domino in ſalutem miſſo* 1151. Ipſum refert Manrique *tom.* 2. *annal. ann.* 1148. *c.* 16. *n.* 9.

c *Ymilicen.*] Ymilicenſis enim Eccleſia, ſive Ymlacenſis, eſt in Hibernia, ut referunt Carolus à S. Paulo *ubi ſuprà, pag.* 84. Boſquetus *in noſtra epiſt.*

d *Viduata.*] Quando Eccleſia vidua, vel viduata dicatur, dixi *in cap. ne pro defectu, de elect.*

e *Concanonici.*] Noſtri Innocentii temporibus electio Epiſcoporum ad Canonicos, & Capitula Eccleſiarum ſpectabat, *cap. cum Eccleſia, de cauſa poſſeſſ.* ubi plura Primarius noſter Balboa.

f *Conſtitutus.*] Clericus enim in minoribus ordinibus conſtitutus, immò adhuc laicus, poteſt in Epiſcopum eligi, ut dicemus *in cap. à multis, de ætat. & qualit.*

g *Caſſellen.*] In Hibernia ſunt quatuor Archiepiſcopi, videlicet Armachanus, Dublinenſis, Caſſellenſis, & Tuenenſis, ut tradunt Carolus à S. Paulo, & Barboſa *ubi ſuprà.*

h *Roſſen.*] Roſſenſis, ſeu Roſienſis Eccleſia, eſt ſuffraganea prædicti Archiepiſcopi.

i *Conſecrationis.*] Ad Archiepiſcopum enim ſpectat conſecratio Epiſcoporum, ut probavi *in cap. ſi Archiepiſcopus, hoc tit.*

j *Miden.*] Midenſis Eccleſia etiam eſt in Hibernia, ſuffraganea Archiepiſcopi Armachani.

k *Officialis.*] Id eſt Vicarius Epiſcopi, ut docet Cironius *ad titul. de officio Vicarij*, ubi nos latè dicemus.

l *Super altare manu.*] De hoc jurandi modo latè agimus *in cap. ult. de juram. calumniæ.*

m *Perjurii.*] Quomodo, & quare pœnâ ordinariâ non puniatur, qui confeſſus fuit delictum quod tangebat negotium principale, dicemus *in c.* 2. *de confeſſis.*

n *Minimè.*] Unde ipſo jure ſimiles litteræ carent effectu, juxta adducta *in cap. ſuper* 20. *de reſcriptis.*

COMMENTARIUM.

3. Concluſio refertur, et probatur.

Ex his duabus Decretalibus ſequens deducitur diſputanda aſſertio: *Duo ſacri ordines non poſſunt conferri uno die, etiamſi Archiepiſcopus diſpenſaverit; aliàs tam ordinatus, quàm ordinator ſuſpenduntur ab exercitio ordinum.* Eam probant textus *in cap. qui eccleſiaſticis* 2. 36. *diſt. cap. in ſingulis* 2. *& per totam* 77. *diſt. cap. qui in aliquo,* 51. *diſt. cap.* 2. *de eo qui furtivè.* Concilium Roman. 1. ſub Sylveſtro *can.* 11. Nicænum 1. *can.* 2. Sardic. *can.* 10. Arelat. 4 in editione Binii, *can.* 1. *&* 2. Aurelian. 3. *can.* 6. Aurelian. 5. *can.* 7. Brachar. 1. *can.* 38. Barcin. *can.* 3. Synodus 8. Generalis *can.* 5. Trident. *ſeſſ.* 23. *de reform. cap.* 11. 13. *&* 14. quorum verba infrà dabimus. Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, & *de poteſt. Epiſcop. allegat.* 18. & *lib.* 1. *juris eccleſ. cap.* 33. §. 1. & *ad Tridentin. in dictis locis*, Acuña & I. Dartis *in d.* 77. *diſt.* Suarez *de cenſur. diſput.* 26. *ſect.* 4. & *diſput.* 31. *ſect.* 1. *num.* 40. Boſquetus *in notis ad Innoc. in d. epiſt.* 194. Gibalinus *de cenſur. in ſynopſi, verbo Ordines in uno die*, Morinus *lib.* 1. *exerc. cap.* 7. Hallier. *de ſacris elect. ſect.* 7. *cap.* 1. *art.* 6. *fol.* 879. Vighelius *in meth. juris can. pag.* 347. Petrus Gregor. *lib.* 4. *part. tit.* 21. *cap.* 2. plures ex Moraliſtis congeſti à Sanchez *tom.* 2. *conſil. lib.* 7. *cap.* 3. *dub.* 53. Leander *tom.* 2. *de Sacram. diſput.* 11. *de ſacram. Ordinis, q.* 10.

4. Adducuntur variæ difficultates.

Hæc aſſertio plures, & difficiles patitur dubitandi rationes. prima ex eo naſcitur, nam omnes gradus, tam majores, quàm minores, tendunt ad unum ſacramentum conficiendum, cùm ex illis omnibus conſtet: ſed nihil impedit quominus quis in uno die unum recipiat ſacramentum, ut in aliis ſacramentis frequenter contingit: igitur & uno die poteſt quis omnes gradus ordinationis tendentes ad unum ſacramentum recipere. Augetur hæc difficultas ex eo, nam ſi quis plures & diverſos gradus majores non poſſet una die recipere, ſequeretur, non poſſe Diaconum recipere Sabbato ordinem, & gradum Presbyteratus; & die Dominico ſequenti ordinem, & gradum Epiſcopatus, cùm ſint diverſi gradus, ut dixi *in cap.* 6. *hoc tit.* ſed poteſt Diaconus gradum Presbyteratus die Sabbati, & gradum Epiſcopalem die Dominico ſuſcipere, ut probant plures relati à Diana *part.* 11. *tract. de conſecr. Epiſcop. reſolut.* 66. Hallierius *ubi ſuprà, pag.* 881. igitur poteſt quis continuato jejunio die Sabbati, & Dominico ſequenti duos gradus majores, & ſacros recipere. Secunda difficultas vertitur circa eam partem, ubi aſſeritur, Archiepiſcopum non poſſe diſpenſare, ut quis uno die recipiat duos ſacros ordines: naſcitur ex eo, nam quoties legiſlator non reſervat ſibi diſpenſationem in lege prohibitiva, inferioribus Prælatis conceſſâ videtur, *cap. nuper, de ſentent. excomm.* argumento textus *in l. necnon, ff. ex quibus cauſis majores*: ſed R. Pontifex prohibendo ne una die quis duos gradus ſacros recipiat, ſibi non reſervavit diſpenſationem: ergo Metropolitanis eam conceſſiſſe videtur. Tertiò difficilis eſt tradita aſſertio, dum in ea affirmatur, Epiſcopum ſuſpendi à collatione ordinis, in quo peccavit; nam Epiſcopus conferens perperam ordines, ſuſpenditur à collatione omnium graduum, *cap. ex pœnitentibus* 55. 50. *diſt. cap. ſi quis Epiſcopus* 43. 1. *q.* 1. *cap. vel non eſt, hoc tit.* immò & deponitur, *cap.* 1. 51. *diſt. cap. nullus Epiſcopus,* 62. *diſt. cap. tantis* 3. 81. *diſt.* igitur non rectè aſſerimus, ſuſpenſionem partialem incurrere Epiſcopum malè promoventem clericos. Quarta, & difficilior conſideratio provenit ex eo, nam licèt verum ſit duos ſacros ordines non poſſe uno die conferri, & interſtitia inter unum, & alium gradum eſſe ſervanda; id tamen procedit, niſi neceſſitas, aut Eccleſiæ utilitas aliud expoſtulet, juxta Trident. *d. ſeſſ.* 23. *cap.* 13. *&* 14. ſed tam in noſtro capite litteras, quàm *in cap. dilectus*, neceſſitas, atque utilitas Eccleſiæ dabatur; ſiquidem in utraque deciſione ordinati electi erant in Epiſcopos Eccleſiarum viduarum: igitur propter utilitatem ipſarum Eccleſiarum rectè poterant in una die duos gradus ſacros recipere.

His difficultatibus minimè obſtantibus, vera eſt ſuprà tradita aſſertio, ad cujus veram expoſitionem 5. De in-

ſciendum

TERSTITIIS. ſciendum eſt, jam à primis Eccleſiæ temporibus conſtitutum fuiſſe, ne quis eodem die duos gradus ſacros reciperet, & ut inter gradum & gradum aliquod tempus elaberetur, quod interſtitia ſacri canones appellant; licèt aliquando ex diſpenſatione, aut magna Eccleſiæ neceſſitate duos gradus una die receptos fuiſſe legamus. Epiphanium etiam eodem die omnes gradus recepiſſe, refertur in ejus vita, *num. 34. tom. 2. operum ejus*, & Paulinus Hieronymi frater eodem die ab Epiphanio in Diaconum, & Preſbyterum ordinatus eſt. Epiphanius *in epiſt. ad Joannem*, quæ eſt inter epiſtolas D. Hieronymi ordine 60. & S. Norbertus eodem die Diaconus, & Preſbyter ab Archiepiſcopo Cantuar. ordinatus fuit, ut habetur in ejus vita, *cap.* 3. apud Surium *die 6. Junii.* His ergo omiſſis caſibus ſpecialibus, in Eccleſia ſtatutum jam retrò pluribus ſæculis invenio, ne in uno, eodemque die naturali, ſeu civili quis duos recipiat gradus ſacros, nec unum, hoc eſt Subdiaconatum, cum quatuor minoribus, *cap. 2. de eo qui furtivè*; immò & varia fuerunt conſtituta tempora interſtitiorum, ut de gradu ad gradum quis poſſit promoveri.

6. De tempore interſtitiorum. Non eſt in animo hic referre veteres Eccleſiæ ſanctiones, ne quis repentè ſacerdos, aut Epiſcopus eligatur, de quibus ſi Deus vitam, otiumque dederit, agemus *in cap. 1. de clerico per ſaltum*: igitur ut tantùm de interſtitiis agamus, pro diverſitate temporum diverſa fuerunt à Patribus ſtatuta. Et licèt primis Eccleſiæ ſæculis longiora fuiſſent, *cap. quicumque, cap. in ſingulis, cap. ſi quis, 77. diſt.* ſequentibus verò ſæculis ob neceſſitatem miniſtrorum, & noſtro ævo propter vitæ humanæ brevitatem reſtricta fuerunt, & breviora præſcripta; annus enim ſtatutus fuit in Concilio Aurel. 5. *can.* 9. ibi: *Nullus ex laicis abſque anni converſione præmiſſa Epiſcopus ordinetur.* Concil. Brachar. *can.* 38. *Ex laico ad gradum ſacerdotis nemo veniat, niſi prius anno integro in officio Lectorum, vel Diaconatus diſciplinam eccleſiaſticam diſcat.* Quod tempus protractum fuit in Synodo 8. *can.* 5. ibi: *Per omnes gradus eccleſiaſticos definitis temporibus vitam agendo inculpatam tranſiiſſe reperiatur, ad Epiſcopatus honorem evehatur, ſicut in Lectoris munere annum, in Subdiaconi duos, Diaconi tres, Sacerdotium quatuor annos expleat.* Tandem Patres Concilii Trident. poſtquam ſtatuerunt, uno die duos ſacros ordines conferri non poſſe, nec regularibus prætextu alicujus privilegii, *ſeſſ. 23. de reform. c.* 13. ibi: *Duo ſacri ordines non in eodem die etiam regularibus conferantur, privilegiis quibuſcumque, atque indultis quibuſcumque non obſtantibus*; tempora interſtitiorum ita præſcripſerunt, & inter minores gradus tempus obſervandum arbitrio Epiſcopi reliquerunt; poſt ſuſceptionem verò ultimi gradus, ad gradum Subdiaconatus unum annum conſtituerunt, à Subdiaconatu ad Diaconatum alium, à Diaconatu ad Sacerdotium alium, niſi neceſſitas, aut Eccleſiæ utilitas judicio Epiſcopi aliud expoſtulet; ſed antequam hujus decreti expoſitionem aggrediamur, rationem noſtræ concluſionis perpendamus.

7. Traditur ratio interſtitiorum. Triplicem rationem noſtræ deciſionis, & interſtitiorum tradunt Patres in Conciliis ſuprà relatis. Primam, quia miniſterii cujuſque ordinis exacta, & accurata cognitio requiritur; debet enim ordinandus quæ ſunt gradus accepti diſcere, antequam alterius curam ſuſcipiat, ne præpoſtero ordine priùs ſit magiſter, quàm diſcipulus. Cœleſtinus *epiſt. 2. c.* 3. *Cum ad Epiſcopatum his gradibus, quibus frequentiſſimè cantum eſt, debeas pervenire, ut minoribus initiati officiis ad majora firmentur; debet enim antè eſſe diſcipulus quiſquis doctor eſſe deſiderat.* Illuſtrat hanc rationem ex Hormiſda, & D. Greg. Hallierius *ubi ſup. pag.* 899. unde Sancti Patres eos, qui ex laicis divina diſpoſitione non ſervatis his interſtitiis in Epiſcopos ordinati fuerunt, admodum commendant, eo quòd priùs docerent, quàm diſcerent. D. Auguſt. *epiſt.* 148. *ad Valerium*, D. Ambroſ. *lib. 1. de offic. cap.* 1. ibi: *Homines diſcunt priuſquàm doceant, & ab illo accipiunt quod aliis tradunt; quod ne id ipſum quidem mihi accidit, ego enim de tribunalibus, atque adminiſtrationis inſulis ad ſacerdotium raptus docere vos cœpi quod ipſe non didici: itaque factum eſt, ut priùs docere inciperem, quàm diſcere.* Nazianz. *orat.* 1. Syneſius *epiſt.* 66. Sidonius *lib. 5. epiſt.* 3. Secunda ratio provenit ex eo, ut qui ordinandi ſunt ad ulteriores gradus, in prioribus diſciplinâ eccleſiaſticâ imbuantur, & ad normam eccleſiaſticæ vitæ mores componant: quam rationem adduxerunt Patres Concilii Brachar. *can.* 38. *Diaconus eccleſiaſticam diſciplinam diſcat, & ſic per ſingulos gradus eruditus ad ſacerdotium veniat.* Concil. Trident. *d. cap.* 11. *Ut eo accuratiùs promovendi quantum ſit diſciplinæ pondus poſſint edoceri.* Tertia ratio provenit ex probatione ordinandorum, qui in ſingulis gradibus debent probari, ut ad ſuperiores aſcendant; quam rationem tradiderunt Joannes VIII. *epiſt.* 199. *Qui in minoribus officiis diu perdurent, & vota eorum, & obſequium comprobentur, ut per tempora à majoribus inſtituta comprobati, prius moribus, & bonæ vitæ meritis refulgentibus ad ſummum ſacerdotium poſtmodum veniant.* Illuſtrat Hallierius *ubi ſuprà, p.* 900. rectè ergo Eccleſiæ Patres ſtatuerunt inter gradum, & gradum ordinis certum tempus.

Sed ut ad Concil. Tridentini ſanctionem *in d. cap.* 11. revertamur, ſciendum eſt, nullum tempus interſtitiorum in eo aſſignari ad minores ordines recipiendos; & licèt interſtitia in eis expreſsè non tollantur, tamen conſuetudine jam invaluit, ut omnes minores ordines una die recipiantur. Sylveſter *verbo Ordo, el 2. num.* 7. Etiam *in d. c. 11. &* 13. permittitur Epiſcopis propriis, Capitulo Sede vacante, ſeu ejus Vicario, ut ex juſtis cauſis poſſint in prædictis interſtitiis diſpenſare, veluti ob utilitatem Eccleſiæ, ſeu neceſſitatem, ætatem provectam ordinandi, arctationem beneficii, ſtudium in aliqua Univerſitate, quas & alias diſpenſationis cauſas proſequuntur Barb. *de poteſt. Epiſc. alleg.* 18. Sanchez *lib. 7. conſil. c. 3. dub.* 54. Leander *de ſacram. tom. 2. de ordine, diſp. 7. q.* 21. etiam Prælatos regulares virtute ſuorum privilegiorum poſſe cum ſubditis ſuis in interſtitiis diſpenſare, probat Bruno Chaſſaing. *de privil. regul. part. 2. cap. 1. propoſ.* 4. Leander *q.* 23. & de Capitulo Sede vacante fusè probat Solorzanus *tom. 2. lib. 3. cap.* 13. Valenzuela *conſil. 107. per totum.* Etiam poſt prædictam conſtitutionem Concilii, qui ordinatur non ſervatis interſtitiis, nullam ſuſpenſionem incurrit, licèt peccet mortaliter, quia in re gravi tranſgreditur ſacros canones, ut reſolvit Barb. *d. alleg.* 18. *in fine.* 8. Exponitur Tridentinum.

Ex quibus provenit ratio noſtræ deciſionis, & concluſionis; nam cùm certi temporis ſpatium ſit conſtitutum, & debeat elabi inter unum gradum, & alium, ut ſic ſervatis interſtitiis, & temporis intercapedine, ad majores perveniatur gradus; ideò non poteſt quis uno die naturali, ſeu civili, fictione canonica duos gradus ſacros recipere: & quia in eo debet quis puniri in quo deliquit, *cap. fin. de tempor. ordin. in* 6. ideò qui uno die duos gradus ſacros recipit, ſuſpenditur ab eorum exercitio; Epiſcopus verò qui ordinavit, à collatione illius gradus, quem improbè contulit. Docet Vivianus *in præſenti*, & ſuprà laudati pro illuſtratione concluſionis. 9. Traditur ratio decidendi.

Non obſtant difficultates ſuprà perpenſæ. Non prima, nam licèt omnes gradus ſacramenti ordinis tendant ad unum ſacramentum conficiendum; tamen quilibet gradus habet diverſum miniſterium, & 10. Diſſolvuntur difficultates.

Digitized

exercitium : unde ordinandus probari debet in quolibet gradu antequam ad altiores aſcendat, ex rationibus ſuprà adductis. Nec augmentum hujus difficultatis adverſatur ; nam licèt non poſſit ordo Diaconatus conferri Sabbato, gradus verò Presbyteratus die ſequenti, *ex noſtro cap. litteras* ; tamen ordo Sacerdotalis poteſt recipi Sabbato, & die ſequenti ipſe Sacerdos in Epiſcopum ordinari. Diſcriminis ratio ex eo provenit, quia primum expreſsè in jure reperitur prohibitum ; ſecundum verò non invenimus vetitum. Accedit, quia dies Sabati præfixus eſt collationi ſacrorum Ordinum ; dies verò Dominica conſecrationi Epiſcopi : quare rectè compatitur, ut quis die Sabbati gradum Presbyteri recipiat, die verò Dominica in Epiſcopum conſecretur, ut docet Hallierius *ubi ſuprà*, *pag.* 881. Unde infertur, quod ſi quis ex diſpenſatione ordinetur Presbyter die dominico, non poterit eodem die conſecrari Epiſcopus, ut reſolvit Diana *p.* 12. *reſol.* 65. Nec refragatur ſecunda difficultas ; certum enim eſt, Metropolitanum non poſſe diſpenſare in hac juris prohibitione, ne quis una die duos ſacros ordines recipiat ; quia cùm hæc prohibitio ſit Pontificia, non poſſunt inferiores in ea diſpenſare, *cap. propoſuit, de conceſſ. preb. cap. cum inferior, de major. & obed. cap. ſunt quidam, cap. ideò* 24. *q.* 1. Clementina *ne Romani, de elect.* Accedit, quia diſpenſatio non eſt ex his, quæ competunt, ſi non prohibeantur ; ſed ex his, quæ non competunt niſi concedantur, ut probat Baſilius *lib.* 8. *de matrim. cap.* 6. *num.* 4. Nec contrarium probat textus *in d. cap. nuper*, qui non loquitur de diſpenſatione cenſuræ, ſed de ejus abſolutione. Differentiæ autem ratio, quare abſolutio, ſi non prohibeatur, etſi non concedatur, inferiori competat, ex eo provenit, quia abſolutio non eſt contra jus, ſed ſecundùm jus ; quare ſi non prohibeatur, permiſſa intelligitur : contrarium autem procedit in diſpenſatione, quæ cùm ſit relaxatio juris, niſi inferiori concedatur, non competit. Nec tertia difficultas præſentem concluſionem evertit, quia licèt aliquando Epiſcopus improbè Ordines conferens, abſolutè poteſtate ordinandi privetur ; *d. cap. ex pœnitentibus, d. cap. ſi qui Epiſcopi, cap. vel non eſt, hoc tit.* ea jura accipienda ſunt de ordinibus malè acceptis, non verò protrahenda ſunt ad alios gradus, *ex cap. qui eccleſiaſticis* 2. 36. *diſt. ex præſenti cap. litteras* 13. *cap. nullus* 4. *hoc tit. in* 6. Docent Acuña *in d. cap. qui eccleſiaſticis*, Ludovicus Cellotius *lib.* 6. *de hierarch. cap.* 10. *§. unico*, Hallierius *de ſacris elect. ſect.* 1. *cap.* 1. *§.* 2. *&* 3. & ſi aliquando talis Epiſcopus deponitur, id procedit ob culpæ gravitatem, juxta delicti qualitatem. Unde in hac parte non poteſt argui de uno caſu ad alium, ut docet Morinus *lib.* 2. *exercit. cap.* 7. *&* 8. Nec tandem obſtat ultima difficultas ; licèt enim ob neceſſitatem, aut Eccleſiæ utilitatem poſſit diſpenſari, ut quis valeat non ſervatis temporum interſtitiis ad altiores gradus aſcendere ; tamen ut poſſit una die duos gradus recipere, nulla ex cauſa fieri poteſt, ut Doctores proximè relati conſiderant.

II. Exponitur cap. 2. de eo qui furtive.

Adhuc ſuperiori aſſertioni opponi poteſt textus *in cap.* 2. *de eo qui furtivè*, ubi proponitur quendam uno die quatuor gradus minores, & gradum ſubdiaconatus, juxta patriæ conſuetudinem recepiſſe ; & conſultus Cœleſtinus III. reſcribit, permittendum eſſe ita ordinato in minoribus ordinibus miniſtrare, non verò in gradu Subdiaconatus. Ex quo textu apertè conſtat, licere uno die quatuor gradus recipere. Augetur difficultas *ex c. de eo, hoc tit. in* 6. ubi ſupponitur, tantùm duos gradus minores poſſe in una, eademque die conferri. Pro hujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, Epiſcopum poſſe ex juſta cauſa quatuor minores ordines uno & eodem die conferre. Trident. *ſeſſ.* 23. *cap.* 11. poſt Barboſam docet Dicaſtill. *ubi ſuprà*, *q.* 12. ſed an ſimul cum eis gradus Subdiaconatus conferri poſſit, apud Interpretes non liquet. Negant Maiolus *de irregul. lib.* 1. *cap.* 6. & alii congeſti à Leandro *ſuprà*, *q.* 15. affirmativam verò ſententiam defendunt Gutierrez *lib.* 1. *canonic. q.* 26. *n.* 32. Vaſquez 3. *p. in* 3. *p. diſput.* 246. *cap.* 5. *num.* 44. Sed placet media ſententia, videlicet adſtante conſuetudine poſſe Subdiaconatum ſimul cum minoribus gradibus conferri ; ſecus verò ſi talis conſuetudo præſcripta non reperiatur. Nec contrarium probat textus *in d. cap.* 2. ubi etiam adſtante conſuetudine, qui gradum Subdiaconatus cum quatuor ſimul minoribus recepit, ſuſpenditur ab ordinum exercitio ; nam eam ſuſpenſionem non incurrit ita ordinatus, quia ſimul omnes gradus cum Subdiaconatu accepit, ſed quia furtivè eos recepit, ut docuit Zipeus *in reſponſis de jure can. ad hunc tit. cap.* 2.

CAPUT XVI.

Honorius III. *Epiſcopo & Archidiacono* a *Legion.*

VEl non eſt compos ſui *b* Oveten. vel nimis à ſe videtur ſcientiam repuliſſe, aut probatur ex malignitate peccaſſe, quòd, ut alia, quæ de ipſo dicuntur enormia taceamus, M. puerum latorem præſentium xiii. annorum contra ſanctorum canonum inſtituta inordinatè in Diaconum dicitur ordinaſſe, in ludibrium clericalis ordinis ; quod utique ſi nobis plenè conſtaret, quantumcunque ſimus proniores ad veniam, quàm ad debitam etiam ultionem, taliter hoc caſtigaremus in ipſo, quod ex pœna culpa notoria redderetur, & revelata ejus ignominia efficeret alios in ſimilibus cautiores. Nolentes autem hoc relinquere indiſcuſſum, diſc. v. m. quatenus inquiſitâ ſuper his, & cognitâ varitate, ſi rem inveneritis ita eſſe, prædictum Epiſcopum à collatione ordinum ſub. app. obſt. ſuſpendentes, ipſum, ut eidem M. quem ab executione officii Diaconatus uſque ad ætatem legitimam, in injuriam ſuſpendimus ordinantis, provideat in Eccleſia de beneficio competenti, per cenſuras eccleſiaſticas app. poſtp. compellatis.

NOTÆ.

I. a LEgion.] Legio urbs nobilis, & antiqua eſt Hiſpaniæ, quam nonnulli à Mercurio Triſmegiſto Moyſis contemporaneo, omnes à Trajano Imperatore conditam, & conſtructam affirmant. Coloniam fuiſſe Romanorum nemo ignorat : eam à Sarracenis dirutam inſtauravit Alfonſus V. teſtantibus

teſtantibus D. Roderico *lib. 5. hiſtoria, cap. 9.* Ambroſio de Morales *lib.17.chron.cap.35.* Plura de hujus nobiliſſimæ civitatis magnitudine tradunt Lobera *in hiſtor. ipſius civitatis*, Tamayo *in martyrol. Hiſpan.tom.1.die 11. Februarii*,& *tom.2.die 11.Martii, & die 23.*ubi tradit Concil. Legion.ex veteribus codicibus nondum editum. Eccleſiam Cathedralem in Legion. civitate fuiſſe jam ab anno 250. conſtat ex epiſtola 4. D. Cypriani. Jure antiquo ejus Præſul exemptus erat, & R. Pontifici tantùm ſubjectus, ut probat Boſquetus *ad Innocent. lib.1.epiſt.57.* Seriem & catalogum Præſulum ipſius Eccleſiæ referunt Gul. Gonzalez *in theatro ipſius Eccleſiæ*, Tamayo *ubi ſuprà*. Hæc deciſio miſſa eſt D. Roderico Alvarez, qui eam rexit ex anno 1217. uſque ad annum 1237. vir ſanctimoniâ, & pietate inſignis, ut ejus epitaphium teſtatur; ita enim ſupra ejus ſepulchrum legitur: *Sub era 1275. 8. Idus Martii, pacis, & pietatis apes, exemplar honeſtatis, hic Rodericus erat Pontificalis honos; hic cibus, & potus fuit, hic veſtis egenis dictus, hic unus omnia factus erat. O tu Legio à luce cecidiſſe patronum, aut vix, aut nunquam jam paritura parens, &c.* Huic etiam reſcripſit Innocentius *in cap. ſuſcitata, de in integr. reſtit.*

b *Ovetenſis.*] Ita legitur in quinta compilatione Honorii III. *ſub tit. de ætat. & qualit. cap. 2.* perperam autem in ſexta compilatione habetur, *Conventrenſis*; nam ſi cauſa præſens committitur Epiſcopo Legion. quomodo caſus contingere poterat in Anglia, ubi Cantuarienſis provinciæ ſuffraganeus eſt Conventrenſis Epiſcopatus. Ovetenſis autem civitas in Hiſpaniæ montanis perantiqua,& nobilis eſt, in quam tranſlata fuit Cathedra Epiſcopalis Lucenſis, ut plura de ejus amplitudine, & antiquitate adducentes referunt Ægidius Gonzalez *in ejus theatro*, Tamayo de Salazar *in martyrol. tom. 1. die 9. Januarii*, & *tom.2. die 1. & 13. Martii*, & *die 13. menſis Octobris.* Noſtri Honorii III. temporibus uſque ad annum 1216. floruit D. Joannes hujus nominis II. qui litem habuit cum Epiſcopis Zamorenſi, & Aurienſi, ut refertur *in cap. olim, el 2. de reſtit. ſpol. cap. cum ſuper, de re judicat.* Illi ſucceſſit D. Rodericus II. de quo in præſenti agitur.

COMMENTARIUM.

3. Concluſio probatur. Ex hoc textu talis deducitur aſſertio: *Ordinans puerum in Diaconum ſuſpenditur à collatione ordinum, & ordinato tenetur de beneficio providendo, licèt ille ſuſpenſus ſit ab ordinum exercitio, uſquedum ad ætatem legitimam perveniat.* Probant textus *in cap. de his 5.28. diſt. cap.ult. 76.diſt. cap.placuit 5. cap.in veteri,77.diſt.cap.placuit 14.20.q.1.cap. quod eſt, 87.diſt. cap. ſuper 33. de præb. cap. ult. hoc tit. in 6. Clement. grave, de ætat. & qualit.* Concil. Arelat. 3. *can. 1. Nullus Epiſcoporum Diaconum antequam 25. annos impleat, ordinare præſumat.* Et *can.6. Ne ullus ex laicis ante annualem converſionem, vel legitimam ætatem, ideſt 25. annos Diaconus, & 30. Presbyter ordinetur.* Concil. Narbon. *can. 11.* Trident. *ſeſſ.25. de reform. cap. 5. & 6.* Illuſtrant ultra congeſtos à Cenedo *in collect. ad lib. 6. Decr. collect. 4.* Barboſa *in præſenti*, Ludovicus Creſolius *lib.2. myſtag. cap.7.* Gutierrez *lib.1. canonic.cap.26.* Antonius Auguſt. *in epitom.juris,lib.7.tit.5.*Maiolus *de irregul.lib.1.cap.30.* Acuña & I. Dartis *in cap.placuit, 77. diſt.* Suarez *de cenſur. diſput.31.ſect.1. num.22.& diſput.36. ſect.3.* Vighellius *in meth. juris can. fol. 247.* Barboſa *de poteſt. Epiſc. alleg. 16.* Narbona *de ætate ad actus humanos, anno 23.q.1.* Leander *tom.2.de ſacram.Ordin. diſp.6. quæſt.9.* Ægidius Boſſius *tom.2. oper. mor. diſput.20. §. 5. & 6.* Andreas Sauſay *in Panopol. ſacerd. part.2.*

lib.2.ſect.5. Georgius Ambianas *ad Tertul. de Monogamia, cap.12.obſerv.3.* Gibalin. *de cenſur.in ſynopſi littera O, n. 5.* Petrus Gregor. *lib. 4. partit. tit. 22. cap. 2.* Zypeus *in reſponſ. ad hunc tit. reſp. 2.*

Sed in præſentem aſſertionem inſurgi poteſt ex 4. Impugnatur aſſertio.
ſequentibus juris principiis. Et primò, quia certum eſt eum, qui ante legitimam ætatem à ſacris canonibus præſcriptam ordinatur, deponi à gradu ſuſcepto, *cap. ſubdiaconus 4. 77. diſt.* ergo non ſuſpenditur tantùm, ut in concluſione aſſeritur. Secundò non minùs notum juris principium eſt, ob alterius culpam non poſſe clericum ſuſpendi à ſuo gradu, ut probant Suarez *de cenſur. diſput. 28. ſect. 4. num. 3.* Avila, Marius Alterius, & alii congeſti à Gibalino *de cenſur. pag.137.* ſed in præſenti caſu tantùm culpa adfuit ex parte Epiſcopi, ut eſt textus verbis conſtat: ergo ſine culpa propria ante ætatem promotus ſuſpendi non debebat. Tandem Honorius III. ſibi ipſi contrariari videtur, dum docet, ita ordinatum, & malè promotum ante ætatem, ſuſpendi ab ordinum exercitio uſque ad legitimam ætatem, & ſtatim ait illi eſſe beneficium conferendum; nam beneficium datur propter officium, *cap.cùm ſecundùm, de præbendis*; & qui non habet ordinum exercitium, non poteſt obtinere beneficium, *c.cùm bona*, ubi plura Gloſſa *verbo Suſpenſi, de ætat.& qualit.cap. ex litteris, de exceſſibus Prælat.* igitur minùs congruè, & conſequenter Honorius in præſenti affirmat ſuſpenſo uſque ad tempus ſtatim beneficium eſſe conferendum.

Quibus juris principiis præjactis minimè obſtan- 5. De ætate ad ordines minores.
tibus, vera eſt præſens Honorii deciſio; pro cujus expoſitione ſciendum eſt, ante legitimam ætatem neminem eſſe ordinibus initiandum, juxta Apoſtoli præceptum 1. *ad Timoth. cap. 5.* ubi præcipit, nemini citò manum imponi: unde jam à primis Eccleſiæ ſæculis certa ætas præfixa fuit ſingulis gradibus recipiendis, *cap. miramur, 61. diſt. cap. ſubdiaconus 4. 77.diſt. cap. quod eſt, 87.diſt.*& quoad tonſuram ſeptem annorum ætas præfinita eſt *in cap. nullus 4. hoc tit. in 6. l. 27. tit. 6. part. 1.* quem annum infantiam appellarunt PP. *in cap. de his 5. 28. diſt. cap. in ſingulis 2.77.diſt.* Docent innumeri congeſti à Narbona *de ætate, anno 7. q. 9.* Leandro *ubi ſuprà, diſp.7.q.1.* quæ ætas etiam poſt Concil. Trident. *ſeſſ.23. de reform. cap. 4. & 11.* deſideratur, dum ibi à Patribus nulla ætas præſcribitur ad tonſuram recipiendam, ut cenſuit ſacra Congregatio apud Piaſecium *in praxi, c. 1. n. 22.* his verbis: *Congregatio Concilii reſpondit, nullam eſſe à Concilio præſtitutam ætatem tonſuræ,& quatuor minoribus ordinibus; ſed eam attendendam, quæ à ſacris canonibus præſcribitur.* Docet pluribus relatis Ægidius Boſſius *d.tom.2.tit.7.§.6.* Quoad minores autem gradus recipiendos non ita expreſſa, & ſtatuta eſt ætas à jure: aliquando enim 14. anni præſcribuntur, *cap. de his 5. 28. diſt. cap. in ſingulis, cap. quicunque, 77.diſt.* Concil. Trident. nullam ætatem præfinivit, ſcientiam linguæ Latinæ tantùm ordinandis expoſtulans; unde ſunt plures qui affirmant, ſufficere ætatem 7. annorum *in d. cap. nullus*, primæ Tonſuræ præſcriptam. Ita Sotus, Layman, Suarez, & alii, quos laudat, & ſequitur Leander *d. diſput. 6. q. 2.* ſed rectiùs alii affirmant, ætatem duodecim annorum deſiderari; ita plures relati, & ſecuti à Narbona *d. quæſt. 9.* Boſſio *ſuprà, n. 55.*

Quoad majores ordinis gradus recipiendos non 6. De ætate ad majores gradus.
conveniunt eccleſiaſticæ leges, immò pro diverſitate temporum varia ætas ſtatuta legitur. Primis temporibus viginti annorum ætas præſcripta fuit, *cap. quicumque 3. 77. diſt. cap. de his, 28. diſt. cap. nemo, 78. diſt.* licèt per ea etiam tempora Syricius conſtituiſſet, ut expleto 18. anno poſſet quis in Subdiaconum ordinari, *in cap. quicumque, 77.diſt.* juxta

interpretationem Narbonæ *ann.*22. *q.*1.*n.*3. Sequentibus temporibus, Concilii videlicet Viennenſis, ætas 18. annorum præfixa fuit, *Clement. gravem, de ætat. & qualit.* Demùm Concilio Trident. *ſeſſ.*23. *de reform. cap.* 12. expreſsè ſtatutum eſt, ut nullus, etiamſi regularis ſit, ante vigeſimumſecundum annum in Subdiaconum ordinetur; quod decretum hodie obſervatur, ut pro expoſitione ipſius Concilli docent Narbona *d.q.*1. Boſſius *ſuprà*, §.5. Leander *ubi proximè*, *quæſt.* 8. Circa ætatem Diaconatui recipiendo præſcriptam, aliam jure veteri, aliam jure novo, aliamque jure noviſſimo ſtatutam reperio. Jure enim veteri ante 25. ætatis annum non poterat quis ſacro Diaconatus gradu inſigniri, *cap. de his* 5. 28. *diſt. cap. placuit* 5. *cap. Epiſcopus* 6. 77. *diſt. cap. nemo*, 78. *diſt. cap. placuit* 14. 20. *quæſt.* 1. *authentica de ſanctiſſimis Epiſcopis*, §. *Presbyterum*; cujus conſtitutionis eam reddunt rationem Patres Concil. Toletani *in cap. in veteri*, 78. *diſt.* quia cùm Diaconi in lege gratiæ ſucceſſerint in locum Levitarum legis veteris, & Levitæ apud Hebræos 25. annis miniſtrare inciperent, ut conſtat *Numeror. cap.* 8. *verſ.*24. ibi: *Hæc eſt lex Levitarum, à* 25. *annis, & ſupra ingredientur, ut miniſtrent in tabernaculo fœderis*; pro cujus textus conciliatione cum capite 4. Numeror. etiam plura adducunt Abulenſis *in d. c.*8. *q.*24. & Cornelius à Lapide, Menochius *lib.*2. *de Repub. Hebræor. cap.* 1. *num.* 12. Eſpenceus *lib.* 4. *de voto contin. cap.*3. ideò rectè ut Levitis in omnibus Diaconi exæquarentur, ea ætas præſcripta fuit. Iure autem novo Concilii Viennenſis ætas 20. annorum Diaconis ordinandis conſtituta fuit, *d. Clement. gravem.* Noviſſimo jure Concil. Trident. non niſi exiſtenti in 23. anno gradus Diaconatus conferri valet, *ſeſſ.*23. *de reform. c.*12. notant Barboſa *lib.* 1. *juris eccleſ. cap.*33. *num.*38. Narbona *anno* 23. *quæſt.* 1. Boſſius *ubi ſuprà*, §.6. Supereſt ut de ætate præſcripta ad Presbyteratus gradum agamus, & videamus illa prædicta tria tempora, videlicet juris veteris, novi & novioris. Jure enim antiquo nemo in Preſbyterum ordinari valebat, niſi triginta annos habuiſſet, *cap. Epiſcopus* 6. *cap. ſi triginta*, 77. *diſt. cap. ſi quis* 1. *cap. nemo* 2. *cap. Presbyter* 4. *cap. ſi triginta* 5. 78. *diſt.* Rationem reddunt Patres Concilii Nicæni *in d. cap. Presbyter*, quia videlicet eo anno Dominus noſter baptizatus fuit, & prædicare cœpit: quam rationem juxta veram hiſtoriam defendunt, & exponunt Baronius *anno* 31. ubi Spondanus *num.*8. latè Vivar. *ad Flavium Dextrum, anno* 31. *fol.*31. Noviori jure Concilii Viennenſis *in d. Clem. gravem*, conſtitutum eſt, ut in Presbyterum ordinandus debeat habere 24. annos completos, & 25. cœptum: quod Concilii decretum approbavit Synodus Trident. *ſeſſ.*23. *cap.*12. Docent & plura pro illius decreti expoſitione tradunt Narbona *anno* 25. *q.* 55. Ruſiniacus *lib.*5. *conſtit. pag.*152. Sed circa prædicta tempora aſſignata ſacris ordinibus, an ſufficiat ultimum annum eſſe cœptum, an verò deſideretur eſſe completum, dubium apud Interpretes eſt? Et deſiderari anni complementum, docuerunt Azevedus *in l.*8. *tit.* 20. *lib.*3. *n.*17. *recopil.* Menochius *de arbitr. lib.*2. *caſu* 427. *num.*25. Sed communis, tam Canoniſtarum, quàm Theologorum ſchola docet, ſufficere ultimum annum cœptum eſſe ad ordines recipiendos: ita Navarrus, Gutierez, & alii congeſti à Narbona *d. anno* 22. *quæſt.* 1. Boſſius *d. tom.* 2. §. 6. Leander *diſp.*6. *q.*3. non tamen ſufficit pervenire ad ultimum diem anni præcedentis, niſi totus elapſus ſit, & ſaltem quoad quadrantem horæ attigerit ultimum annum; ita ut verum ſit, eum annum agere, ut contra Narbonam, Boſſium, & Dianam docet Leander *ſuprà quæſt.* 7.

Sed ſi quis ante prædictæ legitimæ ætatis annos ſaltem cœptos ordinetur, licèt characterem, & ſacramentum recipiat, tamen ſuſpenſionem ordinis ſuſcepti incurrit, ex noſtro textu, & aliis ſuprà citatis. Et licèt ex hac deciſione ſuſpenſio non incurreretur ipſo jure, nec in perpetuum duraret, ut docet Gibalinus *in d. ſynopſi, littera O, num.*5. tamen ex novioribus Pontificum decretis, videlicet Pii II. Pii V. & Sexti V. ipſo jure incurritur, & in perpetuum durat, donec ab ea abſolvatur; & tam in ſæculares, quàm regulares ante tempus promotos impoſita eſt, ut docent Narbona *d. anno* 22. *q.* 1. Araujo *tract.* 3. *q.*32. Leander *ſuprà*, *q.*9. & ſi poſt prædictam ſuſpenſionem incurſam ſuſpenſus celebraverit, irregularitatem contrahit; quod procedit ſi ex mala fide ante legitimam ætatem ordinetur; non verò ſi ex bona fide, exiſtimans ſe habere ætatem legitimam, ordinetur; utitur enim Pius II. in ſua conſtitutione verbo illo, *præſumpſerit*: unde cùm in ignorante nulla præſumptio dari valeat, non incurrit aliquam ſuſpenſionem, ut reſolvit cum aliis Leander *diſput.*6. *q.* 11. & 12. ubi hoc protrahit ad eum, qui habuit ignorantiam craſſam, qui etiamſi poſteà ſciverit ſe legitimam ætatem non habuiſſe, & nihilominus celebraverit, non incurrit aliquam irregularitatem, ut etiam reſolvunt Boſſius *d.* §. 6. Narbona *anno* 22. *q.* 1. 7. De pœnis ordinati ante ætatem.

Ex quibus jam apparet vera decidendi ratio ad noſtrum textum; nam cùm ætas 25. annorum à ſacris canonibus ſtatuta eſſet pro Diaconatus gradu recipiendo, graviter peccavit Epiſcopus Ovetenſis puerum 14. annorum ad illum gradum promovendo; & cùm quis debeat puniri in eo, in quo peccavit, *cap. final. hoc tit. in* 6. Rectè Epiſcopus ſuſpenditur ab Ordinum collatione, cum in eorum adminiſtratione deliquiſſet: ordinatus verò licèt ſacramentum, & characterem recepiſſet, quia tamen legitimam ætatem non habebat, ſuſpenſionem temporalem incurrit, videlicet donec ad legitimam ætatem perveniat; quia valdè indecens eſſet, ſi puer adhuc in Diaconatus gradu miniſtraret; & quia poſt legitimam ætatem miniſtrare poteſt in prædicto gradu ſacro, ad quem nemo promoveri valet, niſi ad titulum beneficii eccleſiaſtici; aliàs qui eum ordinavit, tenetur beneficium præſtare, vel providere illi de neceſſariis, *cap. ſanctorum*, 70. *diſt. c.*2. *cap. cum ſecundum, de præbendis*; ideò Honorius III. in præſenti decrevit, Epiſcopum Ovetenſem debere prædicto Diacono malè promoto beneficium conferre, ad cujus titulum adveniente legitima ætate reperiatur ordinatus. 8. Ratio decidendi.

Nec argumenta ſuprà adversùs noſtram concluſionem perpenſa adverſantur. Non primum deductum *ex cap.*4. 78. *diſt.* nam verbum illud *deponatur*, quo textus utitur, accipiendum eſt pro ſuſpenſione; plerumque enim in jure hoc depoſitio confunditur cum ſuſpenſione, & è contra, ut conſtat ex auctoritatibus, & exemplis adductis à Sayro *de cenſur. lib.*5. *cap.*19. *num.*3. Suarez *eodem tract. diſput.* 30. *ſect.*1. *num.* 11. notavit Gibalinus *eod. tract. pag.* 8. & ſic verbum illud, *deponitur*, in eo textu accipitur pro *ſuſpenditur*, ut docuit Suarez *d. ſect.*1. *num.*12. Nec ſimiliter obſtat ſecunda difficultas; nam licèt cauſa impulſiva ſuſpenſionis ordinati in hoc textu fuiſſet improba ordinatio ab Epiſcopo facta; tamen cauſa finalis fuit defectus ætatis ipſius, cujus ratione ordinari non poterat; & ſic quatenus ſuſpenſio imponitur ordinato, in ipſo eſt ob defectum ætatis; in ordinante verò ob culpam ipſius, ut poſt Panormitanum & alios antiquiores in præſenti docet Gibalinus *ubi ſuprà, in ſynopſi, pag.*138. *num.*7. Nec obſtat tertia difficultas adducta ex noſtri textus antinomia, dum in principio ſupponitur, ordinatum ſuſpenſum eſſe, & in fine docetur, illi conferendum eſſe 9. Diſſolvuntur argumenta.

eſſe beneficium. Nam reſpondendum eſt, ſuſpenſionem, de qua in hoc textu, non eſſe perpetuam, ſed temporalem, donec ad legitimam ætatem perveniat: ideò cùm ſupervenientе ætate reperiretur ordinatus ſine titulo, rectè Honorius decrevit, ipſi conferendum eſſe beneficium, ut ceſſante ſuſpenſione habeat Eccleſiam, cui inſerviat, juxta textum *in 4. cap. 2. cap. cum ſecundum, de præb.*

10. EXPONITUR CAP. 2. 77. DIST. Sed primò præſenti aſſertioni adverſatur textus *in cap. in ſingulis 2. 77. diſt.* in illis verbis: *Vel Subdiaconus 14. annis fiat, & ſic ad benedictionem Diaconatus, ſi meretur, accedat.* Ex quibus verbis expreſsè deducitur, puerum 14. annum agentem poſſe in Subdiaconum, & in Diaconum ordinari: igitur non rectè Honorius III. Epiſcopum Ovetenſem increpat ut ſcientiæ canonicæ ignarum, quia puerum 14. annum agentem ordinavit in Diaconum. Gloſſa in eo textu, *verbo 14. annis*, exiſtimat ibi 14. annos non eſſe computandos à nativitate ipſius ordinandi, ſed ab ultimo anno infantiæ, 7. videlicet, & ſic addendo 7. annos infantiæ cum aliis 14. Quam ſolutionem, utpotè verbis, & menti textus contrariam, refellit Acuña *ibi.* Aliam adducit Narbona *d. anno 12. q. 1.* Quibus omiſſis dicendum eſt, textum illum non eſſe exaudiendum prout habetur in ipſo corpore Gratiani, ſed prout legitur in aliis exemplaribus, & caſtigatis codicibus, ubi ita legitur: *Si ab infantia eccleſiaſticis miniſteriis nomen dederit, inter lectores uſque ad 20. ætatis annum continuata obſervatione perduret; ſi major jam, & grandævus acceſſerit, ita tamen, ut poſt baptiſmum ſe divinæ militiæ deſideret mancipare, ſive inter lectores, ſive inter exorciſtas quinquennio teneatur; exinde acolythus, vel ſubdiaconus 4. annis, & ſic ad benedictionem.* Notarunt Anton. Auguſt. *in dialog. 1.* Dattis *in eo textu*, & in calce ipſius notatur. Ex qua littera ita tranſcripta evincitur poſt 25. annum Diaconum debere ordinari, quod diſciplinæ eccleſiaſticæ magnoperè illius ſæculi congruit, ut jam ſuprà retuli.

Secundò ſuprà traditæ aſſertioni refragatur Urbani II. decretum relatum in Concilio apud Melfiam, *cap. 4.* in illis verbis: *Conſtituimus, ut nemo ante annos 15. aut 14. Diaconus ordinetur; nemo ante annos 30. in Presbyterum conſecretur.* Qui textus aperto marte opponitur præſenti deciſioni; ſiquidem in eo expreſsè permittitur, agentem 14. annum in Presbyterum ordinari. Pro cujus difficultatis ſolutione reſtituenda eſt illius decreti contextura; loco enim eorum verborum 15. aut 14. legendum eſt 25. aut 24. ſiquidem mendum irrepſit, & error ex eo; nam cùm ita legeretur his notis: *Nemo ante annos XXIV. Diaconus fiat*; omiſſa fuit in verſione littera X, & ſic tranſcriptum, *ante XV. aut XIV.* cùm ita vertendum eſſet, *ante XXV. aut XXIV.* Leviter emendavit Anton. Aug. *in epit. juris, lib. 7. tit. 5. c. 2.* qui error ex inverſione prædictarum notarum frequenter reperitur in Jure. Cujacius *in l. non putabam 48. ff. de condit. & demonſt. pro XVI.* conjicit legendum *XIV.* ex lege *ſi cui legatur 49. ff. de legat. 1.* Sic *in l. ult. C. qui ætate*, pro *LV.* legendum eſt, *LXX.* & *in l. 2. §. poſt hunc, ff. de origine juris*, pro 40. legendum 400. & *in l. ſi quis 7. ff. de juriſd.* pro 500. legendum eſt 50. apud Vitruvium pro *diviſiones* 12. legendum eſſe 8. jam notavit Fornerius *lib. 2. rerum quotid. c. 2.* Rectè igitur aſſerimus in dicto Decreto Urbani II. pro 15. aut 14. legendum eſſe 25. aut 24. — 11. EXPONITUR DECRETUM URBANI II.

CAPUT XVI.

a Gregorius III. *Archiepiſcopo* b *Baranenſi.*

Conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quod eos qui extra tempora ſtatuta ſacros ordines receperunt, characterem non eſt dubium recepiſſe: quos pro tranſgreſſione hujuſmodi primò eis pœnitentiâ impoſitâ competenti, ſuſtinere poteris in ſuſceptis ordinibus miniſtrare.

NOTÆ.

1. a *Gregorius.*] *De eo egi in cap. fin. de conſtit.*
b *Baran.*] Legendum eſt *Barenſi*, ut legitur apud Innocentium III. *lib. 4. epiſt.* 110. Barenſis enim civitas eſt in Apulia Metropolitana, cui parent decem Suffraganei: ejus mentio fit *in cap. cum bene 8. de ætat. & qualit.*

Hujus textus commentarium dedimus *in cap. 1. hoc tit.*

CAPUT XVII.

a Idem.

Quæſitum eſt de ſacerdotibus, vel aliis *b* clericis qui per reatum adulterii, perjurii, homicidii, vel falſi teſtimonii bonum conſcientiæ rectæ perdiderunt. *Et infrà:* Reſpondemus quod ſi propoſita crimina ordine judiciario comprobata, vel aliàs notoria non fuerint, non debent hi (præter reos homicidii) poſt pœnitentiam in jam ſuſceptis, vel ſuſcipiendis ordinibus impediri; qui ſi non pœnituerint, monendi ſunt, & ſub interminatione divini judicii obteſtandi, ut in teſtimonium ſuæ damnationis in ſuſceptis etiam ordinibus non miniſtrent.

NOTÆ.

1. a *Idem.*] In hac ſexta Decretalium collectione textus iſte tribuitur Gregorio IX. ſed niſi fallor, aut eſt Clementis III. aut ipſe Gregorius ex Clementis III. deciſione præſentem tranſcripſit: in ſecunda enim collectione, *ſub tit. de ætat. & qualit. cap. 3.* ita legitur. [Ex tuæ fraternitatis conſulto percepimus, te velle à S. A. certitudine edoceri, utrum ſacerdotes, vel alii in quibuſlibet ſacris ordinibus conſtituti, qui per lapſum carnis reatum adulterii incurrerunt, vel perjurii; vel alii falſi teſtimonii, vel cri-

mina homicidii irretiti bonum rectæ conſcientiæ perdiderunt; ſi peractâ condignâ pœnitentiâ de commiſſo, in prioribus tolerari, vel ſuffragantibus meritis provehi valeant ad majora: ſuper quo fraternitati tuæ reſpondemus, quatenus ſi notoria ſunt crimina, quæ prædiximus, vel ordine judiciario comprobata, tales reos cenſura ſacrorum canonum, etiam poſt peractam pœnitentiam, non tantùm ad altiores progredi non permittit, verùm etiam jubet gradum priſtinum non tenere. Porrò ſi propoſita crimina contra aliquem notoria non fuerint, vel ordine judiciario comprobata, monendi ſunt tales, qui eiſdem tenentur obnoxii, & ſub interminatione divini judicii obteſtandi, ut in teſtimonium damnationis ſuæ in ſuſcepto ordine non miniſtrent.] Hactenus Clemens III. cujus verba ſi rectè conferantur cum præſenti deciſione, aut ea ipſa ſunt, aut valdè ſimilia.

b *Clericis.*] Ad conſtitutos tantùm in majoribus ordinibus refert Vazquez *3. part. in 3. diſp. 136. num. 29.* 2.

TITULUS XII.

De ſcrutinio in Ordine faciendo.

1\. SCrutinium dicitur ab ſcrutando. Apuleius *lib. 1. metaph.* Scrutinium olim in Eccleſia fiebat in catechumenis baptizandis, *cap. dilectus, de capellis monach. cap. his, de majorit. & ob.* Concilium Mogunt. ſub Carolo *can. 4. Sacramenta itaque baptiſmatis volumus, ut ſicut ſancta veſtra fuit admonitio, ita concorditer, atque uniformiter in ſingulis parochiis ſecundum Rom. ordinem inter nos celebrentur jugiter, atque conſerventur, id eſt ſcrutinium ad ordinem baptiſmatis.* De quo ſcrutinio agunt Lindembrogius *in gloſſario legum, verbo Scrutinium,* Zerda *in adverſariis, cap. 85.* Cironius *ad tit. de baptiſmo,* Cochier *in face hiſtor. cap. 55.* Voſſius *de vitiis ſermon. lib. 3. cap. 47.* Creſolius *lib. 2. myſtag. c. 11.* Landtmeter. *lib. 2. de veteri cleric. cap. 21.* Menardus *in notis ad Sacram. D. Gregorii, pag. 135.* Fileſacus *de origine paroch. cap. 6.* Scrutinium etiam olim fiebat in ordinatione clericorum: ordinandi enim proponebantur coram clero, & populo, ut bonorum merita publicarentur, vel malorum crimina detegerentur. D. Cyprianus *epiſt. 33.* quod jam primis Eccleſiæ ſeculis obſervatum fuiſſe conſtat ex Lampridio *in Alex.* ibi: *Aliquos voluiſſet vel Rectores provinciis dare, vel Præpoſitos facere, vel procuratores, id eſt rationales, ordinare, nomina eorum proponebat, hortans populum, ut ſi quis quid haberet criminis, probaret manifeſtis rebus; ſi non probaſſet, ſubiret pœnam capitis: dicebatque grave eſſe, cùm id Chriſtiani, & Judæi facerent in ordinandis ſacerdotibus, non fieri in provinciarum Rectoribus.* De qua ordinandorum probatione latè agunt Petrus Faber *lib. 3. agoniſt. c. 28.* Sauſay *part. 1. Panopl. cleric. lib. 4. cap. 2.* Pamelius *in d. epiſtol. 33. D. Cypriani,* Mendoza *lib. 2. Concil. Illiberit. cap. 50.* diffuſè Hallier. *de ſacris elect. lib. 1. cap. 2. art. 2. & ſect. 8. cap. 1. art. 5.* Licèt in hac rubrica polliceri videatur forma prædicti ſcrutinii, tamen caput unicum, quod ei ſubjectum eſt, tantùm continet, Diaconum dolo vacare, & omnis culpæ exſortem eſſe, qui interrogatus, an promovendus ad ſacros ordines dignus ſit, reſpondit dignum eſſe, cùm eum indignum eſſe pro comperto non haberet.

CAPUT I.

a Idem.

EX parte tua fuit propoſitum. b *Et infrà:* Quæſiviſti per Sed. Ap. edoceri, ut cùm Epiſcopi ad conſecrationes Epiſcoporum ab *c* Archiepiſcopo ſuo, vel alio evocentur, & ipſi Metropolitano electum offerant conſecrandum, dicentes: Reverende Pater, poſtulat ſancta Mater Eccleſia hunc electum in Epiſcopum conſecrari; & interrogante Archiepiſcopo, ſi ſciant illum eſſe dignum, reſpondeant, quod illum ſciunt, & credunt pariter eſſe dignum; & te in reſponſione hujuſmodi ne offenderes hominem, Deum exiſtimes offendiſſe, quandoque præter, quandoque contra conſcientiam reſpondendo, cùm electi converſatio aut minùs tibi bene cognita, aut penitus ſit ignota; qualiter in hujuſmodi interrogationibus ſalvâ conſcientiâ valeas reſpondere. Ad quod f. t. reſpondemus, quod cùm nos aliquem in *d* Diaconum, vel Presbyterum promovemus, prior *e* Diaconor. qui nobis aſſiſtit, dicit: Poſtulat *f* ſancta Mater Eccleſia Catholica hunc Subdiaconum, vel Diaconum ad onus Presbyteratus, vel Diaconatus aſſumi; & nobis interrogantibus, ſi eum cognovit eſſe dignum, idem reſpondet, quod quantùm humana fragilitas noſſe ſinit, & ſcit, & teſtificatur illum ad hujuſmodi onus officii eſſe dignum. Unde in tali reſponſione aliquem peccare non credimus, dum hoc modo contra conſcientiam non loquatur; quia non ſimpliciter illum aſſerit eſſe dignum, ſed in quantum humana fragilitas noſſe ſinit: cùm illum, quem indignum eſſe non novit, dignum debeat *g* æſtimare. Hujuſmodi ergo reſponſione ſecurè poteris uti, niſi fortè de indignitate tibi conſtiterit conſecrandi. Si autem illum indignum eſſe cognoſcis, Metropolitano priùs, quàm ad hujuſmodi ſcrutinium veniatur, ſtudeas *h* nunciare. Quanvis, ut diximus, nos interrogationem hujuſmodi non in conſecratione *i* Pontificis, ſed in ordinatione Diaconi, vel Presbyteri faciamus.

NOTÆ.

NOTÆ.

1. a IDem.] Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit.cap.unico* ; non tamen ibi exprimitur cui Prælato reſcribat Innocentius,ſed epigraphe ita reſtituenda eſt: *Innocentius III. Aurienſi Epiſcopo*,ut habetur *lib.9. epiſt.Innocentii III. epiſt.*33. ubi extat præſens decretalis, editaque fuit anno 1206. ut eo anno refert Odoricus Raynaldus *n.*33. De Aurienſi Eccleſia egi *in cap.cum cauſa, de probat.*

b *Et infrà.*] Alia pars hujus decretalis,quæ diverſam prorſus conſultationem continet, extat *in cap.*1. *de temp.ordin.in* 3.*collect.*

c *Archiepiſcopo tuo.*] Ad conſecrationem ſuffraganei debet Archiepiſcopus convocare omnes comprovinciales Epiſcopos, ut latè probavi *in cap. ſi Archiepiſcopus, de temporib. ordin.*

d *Diaconum,vel Presbyterum.*] In his verbis tacitè innuitur,in aliis inferioribus gradibus non eſſe neceſſariam hanc præſentationem ab Archidiacono faciendam; quod probat Hallier. *de ſacris elect. cap.*2. §.3. *pag.*39.

2. e *Prior Diaconorum.*] In Eccleſia Romana non eſt Archidiaconus, ut notavit Gloſſa *verbo Examinentur, in cap. ad hac,de offic.Archid.* ſicut neque in Eccleſia Conſtantinop. ut refert Codinus *de officiis cap.*17.*n.*39. unde in Eccleſia Romana primus Diaconorum eſt qui repræſentat ordinandos R.Pontifici; in aliis verò Eccleſiis hoc munus proprium eſt Archidiaconi,*cap.*2.*cap.Epiſcopus,cap.quando*,24. *diſt.cap.nihil*,§.*Epiſcopi,cap.ad aures,cap.ut noſtrum, de officio Archid. cap.*1. *de eo qui furtivè*: plura Petrus Greg.*lib.*1.*part.tit.*13.*cap.*5. Hallier.*ubi ſuprà, fol.*47. & 966. cùm enim ad Archidiaconum ſpectaſſet examen ordinandorum, *cap.ut Archidiaconatus,de officio Archid.* latè Hallier.*ubi ſuprà*; ideò ad ipſum ſpectabat præſentatio in hoc ſecundo ſcrutinio. Nec obſtat Concilium Hibnetenſe *in can.*3.relato à Burchardo *lib.*2. *Decreti, cap.*23. in illis verbis: *Unà cum Archipresbyteris, qui eos repræſentare debent.* Ex quibus deducitur, hoc munus repræſentandi ordinandos Epiſcopo, non Archidiacono,ſed Archipresbytero competere.Nam in eo canone agitur de ordinandis illis, qui habitabant in villis & oppidis,non verò in civitatibus: & cùm eam poteſtatem,ac juriſdictionem,quam habebant Archidiaconi in urbe, haberent Archipresbyteri in locis ruralibus, ut dicemus *in tit.de officio Archipresb.* ideò ex illis villis,& oppidis clericos ordinandos repræſentabant Archipresbyteri, non Archidiaconi.

f *Sancta mater.*] Ita legitur in ipſo Pontificali Romano, *cap.*1.*tit.de ordinat. Diaconi & Presbyteri.* 3.
Dicitur autem, *Poſtulat ſancta mater Eccleſia*; ut cognoſcatur, neminem ex humana gratia, vel ex qualibet privata prece, ſed Eccleſiæ tantùm flagitantis poſtulatione promovendum eſſe, juxta Concil.Trident. *ſeſſ.*23.*de reform.cap.*13.

g *Debeat æſtimare.*] Immò ſi aliter non novit indignum, cùm dignus quis præſumatur,niſi teſtibus aliter probetur, *l.*1.§.*probatio,Cod.de his qui veniam ætatis, l.ex perſona,Cod.de probat.* Rectè ergo Innocentius III. ac ſecundùm juris utriuſque principia affirmat, in dubio quemlibet bonum præſumi, donec contrarium probetur, ut docetur *in cap.ſi quid, diſt.*86. *cap. in cunctis* 11. *quaſt.*3. *cap. innocens* 22. *quaſt.*4. *cap. fin. de præſumpt. l. cum pater* 77. §. *rogo, ff. de legat.*2. *l.ſervos, l. teſtamento, ff. de manumiſſ.teſtam.*plura Barboſa *de dictionib.verbo Bonus*,Eſcobar *de puris.ſanguinis,quæſt.*8.§.2. niſi in contrarium præſumptio adſit,ut in legibus proximè citatis.In præſenti autem caſu præſumptio adeſt pro bonitate, ſiquidem ante hoc ſcrutinium tot procedunt examina,tot coram populo publicationes, de quibus latè agit Hallier. *ubi ſuprà*, *d. art.*1. ut facilè appareret poſſit indignitas promovendi ad ordines.Unde cùm in nullo ex his ſcrutiniis contrarium probatum ſit, bonus & dignus ordinandus præſumitur. 4.

h *Nunciare.*] Ne contra conſcientiam eum dignum repræſentando mendacii culpam incurrat, aut delictum occultum pandendo eum publicâ notet infamiâ. 5.

i *Pontificis.*] Quia electus & confirmatus à R. Pontifice dignus eſt; nec poſt tot examina teſtimonium ullius ſufficiens,aut neceſſarium cenſetur. 6.

TITULUS XIII.

De ordinatis ab Epiſcopo, qui renunciavit Epiſcopatui.

CAPUT I.

Alexander III. a *Toletano Archiepiſcopo.*

REQUISIVIT à nobis tua fraternitas, utrum clerici, qui poſt renunciationem factam à *b* prædeceſſore tuo ordines ſuſceperunt, in ipſis debeant remanere, aut ad majores de jure canonum promoveri. Nos igitur, quia nobis non plenariè de veritate conſtat, non poſſumus tibi ſuper hoc breviter reſpondere. Nam diſtinguitur, utrum renunciat loco tantùm, an loco ſimul & dignitati: nam ubi tantùm loco renunciat, ordines ſicut anteà, niſi à ſummo Pont. vel ejus Legato prohibitus fuerit, rogatus ab Epiſcopo aliquo de ratione poterit conferre. Cùm autem loco Pontificali cedit, & *c* ordini, ibi diſtinguendum putamus, utrum ſacros contulerit, an minores. Si enim à tali ordines uſque ad *d* Subdiaconatum quis acceperit, quia & hujuſmodi ordines quandoque à non Epiſcopis conferuntur, & in illis deſervire poterit, & ad majores, ſi idoneus fuerit, promoveri. Sanè ſi ab eodem ſacros

ſacros ordines factâ renunciatione ſcienter quis receperit, quia *e* indignum ſe fecit, executionem officii non habebit: ubi non ſcienter, poterit, niſi *f* craſſa, & ſupina fuerit ignorantia, diſcretus Pontifex diſpenſare.

N O T Æ.

1. a *Toletano.*] Ita legitur in hac ſexta collectione,& in prima, *ſub hoc tit.cap.unico*, ſed perperam, nam caſus hujus textus non convenit cum hiſtoria Præſulum Eccleſiæ Toletanæ. Temporibus enim Alexandri III. floruerunt Joannes, & Cerebrunus,qui deceſſerunt in regimine ipſius Eccleſiæ, nec ullus ex eis Archiepiſcopatui renunciavit: unde non poſſe defendi hanc inſcriptionem, jam notavit Loayſas *in notis ad Concilia Hiſpaniæ, in decreto Gundemari*, *pag.*286. Aliter habetur epigraphe hujus textus in Concilio Lateran. *part.*26. *cap.*18. ubi legitur: *Toloſano Archiepiſcopo:* ſed etiam falsò, propter eandem rationem, cùm nemo ex Archiepiſcopis Toloſanis, qui temporibus Alexandri III. eam rexerunt Archiepiſcopatui renuntiaſſet.His ergo lectionibus rejectis legendum eſt, *Archiepiſcopo Colonienſi*, ut in codice MS.Eccleſiæ Toletanæ haberi teſtatur Loayſas *ubi ſuprà*; quæ inſcriptio magnoperè convenit hiſtoriæ illius Eccleſiæ: Bruno enim III. Præpoſitus Colonienſis in Archiepiſcopum ipſius Eccleſiæ canonicè electus fuit temporibus Alexandri III. qui poſtquam per tres annos eam Eccleſiam rexit,dignitate ſe abdicavit,& in cœnobio Veteris Montis vitam monaſticam profeſſus fuit: illi ſucceſſor deſignatus fuit Adolphus, in quem Archiepiſcopatum renunciaverat, ut refert Fr. Petrus Kratepolius *in ſerie Præſulum Colonienſium.* Unde inſcriptio noſtri textus ita reſtituenda eſt, *Alexander III. Adolpho Colonienſi Archiepiſcopo.*

b *Prædeceſſore.*] Brunone videlicet Archiepiſcopo Colonienſi, de quo ſuprà.

2. c *Et ordini.*] Sed ſi Epiſcopatus eſt ordo,& imprimit characterem in anima, ut dixi *in cap. ſi Archiepiſcopus,de temporib.ordin.* quomodo renunciari poteſt,itaut Epiſcopus amplius non poſſit conferre ſacros ordines? Sed ut hanc difficultatem effugiamus, dicendum eſt, verbum illud *ordini*, accipi pro dignitate, ut in verbis antecedentibus,ibi: *Loco ſimul & dignitati.* Cùm enim Epiſcopus renuntiat loco,& dignitati, non abdicat à ſe poteſtatem characteris.& conferendi validè ſacros ordines,ut docent Gloſſa *verbo Firmitatis,in c.providè* 44.*de elect.in* 6. Petrus Greg.*lib.*1. *part. tit.*1.*c.*2.& *de elect. cap.*20. Suarez *de cenſuris diſp.*31.*ſect.*1.Barb. *lib.*1.*juris eccleſ. c.*33. *n.*13. ſed tantùm licitè eos conferre non valet; renuncians enim loco, & dignitati, dimittit juriſdictionem, & officium: unde Pontifex admittendo ipſam renunciationem,Epiſcopum privat executione Epiſcopalis ordinis, itaut licèt eum pro Epiſcopo habeat quoad characterem, & poteſtatem conferendi validè ſacros ordines; tamen ſupponit eum virtute renunciationis privatum exercitio illius facultatis. Quare Alexander III. hìc docet, ab eo ordinatos ad gradus ſacros, ſuſpenſos remanere, quia licèt validè ſacris initiati ſint, non tamen licitè; ſiquidem ordinati ſunt ab eo, qui exercitium Epiſcopalis ordinis non habebat; plerumque enim qui habet dignitatem,non tamen habet exercitium, ſeu adminiſtrationem, quam quietum & otioſum cingulum appellavit Caſſiodorus *lib.*6.*variar.c.*10. 11.*&* 12. & honorarium dixerunt Imperatores *in l.*2.*Cod.ut dignit.ordo,lib.*12.*novella* 70. principatum inutilem *in l.*24. *C.de ſacroſanctis*, plura eruditiſſimus vir D. Joannes de Solorzano *in ſuo memor. pro Candelaria*, §.12.*&* 16. Nec obſtabit ſi dicas, dari in una, eademque Eccleſia duos Epiſcopos, unum cum facultate exercendi Pontificalia in actu; alium verò cum poteſtate,ſed ſine exercitio,contra ea quæ docentur *in c.quoniam* 14.*de officio ordin.* Nam licèt hæc difficultas gravis viſa ſit Petro Gregorio *lib.*1. *part. tit.*13. *c.*2. facilè diſſolvi poteſt,ſi animadvertamus, Epiſcopum renunciantem privari juriſdictione, neque pro Epiſcopo haberi, & ſic unum tantùm Epiſcopum cum exercitio Pontificalium dari, ut contingit *in cap. quia* 5. *de elect. cap.*1. *&* 2. *de ſchiſmaticis*, & aliis.

c *Subdiaconatum.*] Excluſivè intelligas, quia jam temporibus Alexandri III. ſubdiaconatus erat ordo ſacer.

3. d *Indignum ſe fecit.*] His verbis moti,& ſuffulti Sylveſter *verbo Irregularitas, quæſt.*8. Angelus *eodem verbo*, *n.*31. Toletus *lib.*1.*ſumma*, *cap.*71. *n.*1. Navarrus *in manuali,cap.*27. *n.*241. Sayrus *lib.*7. *de cenſur.c.*10. *n.*27. affirmant irregularem manere ordinatum ab Epiſcopo,qui renunciavit Epiſcopatui: moventur etiam, quia ex ſimilibus verbis inducitur irregularitas *in c.inquiſitioni, de teſtibus.* Facit etiam pro eorum ſententia Alexander *in præſenti*,dum docet diſpenſandum eſſe cum ordinatis ab Epiſcopo, qui renunciavit Epiſcopatui: ſed cum ſuſpenſis non diſpenſatur, ſed potiùs illi abſolvuntur, *cap. dilectus, cap. vel non eſt, de temp. ordin.* ſimiliter concedit Alexander Epiſcopo facultatem diſpenſandi cum ita ordinatis per ignorantiam; ſed ſi tantùm ſuſpenſionem incurriſſent, Epiſcopus propria auctoritate poterat eos abſolvere, *cap. nuper, de ſent. excom.* igitur quia hoc caſu irregularitas incurritur. Sed adhuc aſſerendum eſt, ordinatum ab Epiſcopo, qui renunciavit Epiſcopatui, ſuſpenſionem, non verò irregularitatem incurrere, ut probant Gloſſa,& Panormit. *in præſenti,n.*6. Flaminius Pariſius *lib.*1.*de reſignat.benefic.quæſt.*17. Barboſa *de poteſt.Epiſcop.alleg.*48. Gibalinus *de irregul.dub.*3.& *de cenſuris,in ſynopſi pag.* 479. *littera O.* licèt enim verba ſuprà relata plerumque importent irregularitatem, tamen in præſenti tantùm ſuſpenſionem ſignificant, juxta ſubjectam materiam; nec verbum *diſpenſandi*, quo Alexander noſter utitur, aliquid facit; quia quoties, ſuſpenſio habet rationem pœnæ,& impedimenti potiùs quàm cenſuræ, tollitur per diſpenſationem; non verò per abſolutionem: ſuſpenſio autem, de qua in hoc textu, non modò tollit uſum gradus perperam accepti ab Epiſcopo, qui renunciavit Epiſcopatui, ſed etiam aliorum; unde eſt pœna cum impedimento,quæ cum diſpenſatione tantùm tolli poteſt, ut docet Gibalinus *de irregul. c.*5. *dub.*3.

4. f *Craſſa & ſupina.*] Quæ dolo ferè æquiparatur, *l. error*, *l. regula, ff. de juris, & facti ignor. l. lata, ff. de V. S.* plura Doctor Bajo-Arroyo *in cap.*2. *de conſtit. lib.*6. ignorantia craſſa in præſenti ſpecie datur, ſi Epiſcopus renunciavit palam in propria civitate, non verò ſi extra, ut ſi Romæ, aut in Curia renunciavit, & poſtea reverſus in Eccleſiam ordines celebraverit; cùm enim in proprio loco non renunciaſſet, ab eo ordinati juſtam ignorantiæ cauſam habuerunt: vel ſi poſt renunciationem proprio loco factam ordinatus exiſtimet Epiſcopum reſtitutum eſſe exercitio Pontificalium; plerumque enim poſt renunciationem Epiſcopus reſtituitur exercitio Pontificalium, ut contigit in caſu ex Nicolao Pontifice relato ab Hallier *ubi ſuprà*, §.3. *pag.*833.

COM

COMMENTARIVM.

5. Concluſio probatur. EX hoc textu talis deducitur aſſertio: *Epiſcopus, qui renunciavit loco tantum, invitatus conferre poteſt omnes gradus ordinis; ſi verò & dignitati, ordines minores tantum; ab eo verò ſacris initiati ſuſpenduntur, licet ſi ignoranter receperint, cum eis diſpenſetur.* Non eſt ab ſpecie in jure canonico alia deciſio, quâ probari poſſit præſens aſſertio. Eam tamen illuſtrant & exponunt ultra congeſtos à Barboſa hic, Hallier. *de ſacris elect. ſect. 5. part. 2. c. 5. §. 3. pag.* 833. Cæſar *de Eccleſ. hierarch. diſp. 6. §. 3.* Petrus Greg. *lib. 1. partit. tit. 13. c. 2. &* 4. Gibalinus *de irregul. c. 5. dub. 3. & de cenſur. in ſynopſi, pag.* 479. Ricciulus *lib. 2. lucubrat. cap. 2. cum ſequentibus.*

6. Impugnatur præſens aſſertio. Hæc aſſertio, quatenus docet Epiſcopum, qui renunciavit Epiſcopatui, poſſe minores ordines conferre, difficilis redditur ex eo, quod nemo poteſt ſubditis alienis gradus ordinis conferre, ut probavi latè *in cap. cum ſecundum 9. de temp. ordin.* ſed Epiſcopus qui renunciavit loco, ſubditos non habet, cùm juriſdictionem amiſerit: igitur neque minores ordines conferre valet. Secunda difficultas eſt adverſus eam partem aſſertionis, ubi docemur, ordinatum ab Epiſcopo, qui renunciavit Epiſcopatui, loco & dignitati, ſive ſcienter, ſive ignoranter, ſuſpenſionem incurrere; nam bonitas, aut malitia miniſtri non poteſt impedire ſacramenti effectum, cum validè illud adminiſtratur, *cap. perfectionem 1. quæſt. 1.* igitur renunciatio Epiſcopi non poteſt impedire exercitium ordinis validè recepti. Augetur hæc difficultas, nam ſuſpenſionis cenſura non poteſt incurri ſine culpa propria, ut ex pluribus docet Gibalinus *de cenſur. diſquiſit. 3. quæſt. 1. conſect. 2.* igitur qui ignoranter, & per conſequens ſine culpa ordinatus fuit ab eo, qui renunciavit Epiſcopatui, non debet ex eo ſuſpenſionem incurrere. Augetur etiam hæc conſideratio *ex cap. ordinationes 9. quæſt. 1.* ubi dum agitur de ordinatis ab hæreticis, & de ſuſpenſione, quam ipſi incurrerunt, ait textus: *Niſi probare malueriнт, ſe cum ordinarentur, eos neſcire damnatos eſſe.* Ex quibus verbis apertè deducitur, per ignorantiam ordinatum ab hæreticis characterem, & gradus executionem accipere: igitur ſimiliter per ignorantiam ordinatus ab eo, qui renunciavit Epiſcopatui, exercitium gradus accepti conſequitur.

7. De renunciante Epiſcopatum. His minimè obſtantibus, vera eſt Alexandri deciſio, ad cujus expoſitionem ſciendum eſt, Epiſcopum renunciare loco, & dignitati, aliquando loco tantùm. Qui renunciavit loco, & dignitati, ampliùs Epiſcopus non remanet, & perinde habetur ac ſi Epiſcopus non fuiſſet, *cap. temporis, §. item, cap. hoc nequaquam 7. quæſt. 1. cap. poſt tranſlationem, §. cùm ergo, de renunciat.* Licèt enim character ſit indelebilis, *cap. quod quidem 1. quæſt. 1. cap. licèt 32. quæſt. 7.* tamen caret ejus executione, nec amplius Epiſcopalibus inſignibus uti poteſt, *d. cap. poſt tranſlationem*; immò ſi ex regulari profeſſione aſſumptus fuit in Epiſcopum, poſt renunciationem loco & dignitati factam debet redire ad regularem obſervantiam, & clauſtrum, ut docet Ricciulus *lib. 2. lucubr. cap. 12. & 13.* qui verò renunciavit loco tantùm, dignitate retentâ, verè & propriè Epiſcopus manet, cùm frequenter reperiantur Epiſcopi ſine loco, ut Epiſcopi ab hoſtibus à propriis diœceſibus expulſi, *cap. paſtoralis 7. quæſt. 1.* Epiſcopi titulares, quos vulgò dicimus *de Anillo*, qui promoti ſunt in locis ab infidelibus occupatis, de quibus in 6. Synodo Conſtantinop. ubi de his ita ſtatuitur: *Quoniam diverſis temporibus Barbaricæ invaſiones fuere, & ex eo plurimæ civitates infidelibus ſubjugatæ, ut ideò non poſſit ejus civitatis Præſul, poſtquam ordinatus fuerit, ſuum thronum apprehendere, & in eo in ſacerdotali conſtitutione collocari, & ſic pro ea, quæ invaluit conſuetudine, ordinationes, & omnia quæ ad Epiſcopum pertinent, agere, & tractare. Nos honorem ac venerationem ſacerdotio ſervantes, & Gentilium injuriam nequaquam ad eccleſiaſticorum jurium perniciem exerceri volentes, eis qui ſic ordinati ſunt, & propter prædictam cauſam in ſuis thronis non ſunt conſtituti, & abſque ullo ex ea præjudicio conſerventur, decernimus ut diverſorum clericorum ordinationes canonicè faciant, & præcedentiæ auctoritate ſecundùm proprium ſtatum utantur.* Et *cap. inter, §. ſicut, de tranſlat. Epiſcop.* & in Concil. Trident. *ſeſſ. 14. de reform. cap. 2.* latè Ricciulus *lib. 2. cap. 5.* & hujuſmodi Epiſcopi licèt locum non habeant, tamen verè Epiſcopi ſunt, ut probant Jacobatius *de Conciliis lib. 2. art. 2.* Petrus Gregor. *lib. 15. ſyntagm. cap. 12.* Lotherius *de re benefic. q. 9. num. 67.* Unde poſſunt Pontificialia exercere, celebrare, & prædicare, ut cavetur *in d. cap. 2.* Concil. Trident. vocandique ſunt ad Concilium generale. Canus *de locis lib. 3. cap. 2.* ſi ſunt regulares, eximuntur ab obſervantia regulari: Ricciulus *d. lib. 2. cap. 11.* & licèt ſtricto jure per adeptionem Epiſcopatus vacent beneficia, juxta adducta *in cap. cùm in cunctis, §. cùm verò, de elect.* tamen qui hoſtium injuriâ caret Epiſcopatus fructibus, ideò retinet talis Epiſcopus beneficia, ut docent Pariſius *de reſign. benefic. lib. 3. quæſt. 6. num. 49.* Ricciulus *d. lib. 2. cap. 9.* tamen omnia jura, quæ loquuntur de Epiſcopo, habent locum in Epiſcopo titulari, & eo qui renunciavit loco, ut docet Ricciulus *ubi ſuprà, cap. 10.*

Ex quibus profluit ratio decidendi ad noſtrum textum: nam in primo caſu, cùm videlicet Epiſcopus tantùm renunciat loco, non verò dignitati, quia tantùm dimittit quæ ſunt juriſdictionis, vel ordinis, ideò validè, & licitè eos gradus, ſive majores, ſive minores, invitatus ab Ordinario conferre poteſt, ut de Epiſcopo titulari ſuprà dixi; qui enim renuntiat loco, poteſtatem characteris non dimittit, unde accedente juriſdictione ex Ordinarii licentia licitè, tam majores, quàm minores ordines conferre valet. Secundo verò caſu, cùm Epiſcopus renunciat loco & dignitati, quia dimittit omnia jura Epiſcopalia, majores ordines conferre non valet; & qui ſcienter, vel ignoranter ab eo ordinati ſunt, ſuſpenſionem incurrunt, cùm ordinati ſint ab eo, qui exercitium ordinis non habebat: minores autem ordines conferre valent, quia eos gradus etiam conferunt non Epiſcopi, ut Abbates *cap. cùm contingat, hoc tit.* Chorepiſcopi, Concil. Antiochen. ſub Julio I. *can. 20.* Ancyran. ſub Sylveſtro, *can. 13.* plura ſæpe laudatus, ſemperque laudandus Præceptor D. Franciſcus Ramos *in ſyntagm. pro Epiſcop. Luſit. propoſit. 4. §. 4. num. 15.* Rectè ergo Alexander III. in præſenti affirmat, Epiſcopum renunciantem loco & dignitati ſimul, tantùm minores ordines conferre poſſe. — 8. Ratio decidendi.

Nec difficultates in contrarium perpenſæ adverſantur. Non prima, cui ex ſuprà dictis, & traditis à noſtro Alexandro III. facilè ſatisfieri poteſt, videlicet minores ordines conferri poſſe ab Epiſcopo, qui renunciavit loco, & dignitati; quia eos gradus conferre poſſunt alii, etſi Epiſcopi non ſint, ut Abbates, Chorepiſcopi, presbyteri ex delegatione Pontificia: unde licèt Epiſcopus renunciet illis, quæ ei competunt ut Epiſcopo, non inde videtur renuntiaſſe eis, quæ cum aliis communia ſunt: docent Hallierius *ubi ſuprà, pag. 832.* Gibalinus *de irregul. cap. 5. dub. 3.* Nec obſtat ſecunda difficultas; nam textus *in d. cap. qui perfectionem*, procedit in aliis ſacramentis, ubi non differunt effectus, — 9. Reſpondetur difficultatibus.

&

Digitized by

& exercitium ; non tamen procedit in ſacramento ordinis, in quo licèt validè adminiſtretur, & imprimatur character, non tamen exercitium competit : plerumque enim contingit, ut ſacramentum ordinis cum effectu conferatur, & tamen exercitium gradus accepti non detur. Nec obſtat augmentum primum hujus difficultatis, ex quo dicebamus, ſine culpa in hoc caſu incurri non poſſe irregularitatem : omiſſa enim eorum ſententiâ, qui exiſtimarunt, diſpenſationem in hoc textu accipi impropriè pro declaratione, quia Epiſcopus debet declarare ignoranter ordinatum nullam incurriſſe ſuſpenſionem, quam refert Vega *in cap. at ſi clerici* 4. §. 1. *num.* 33. *de judiciis* ; dicendum eſt, quod etſi in præſenti nulla præceſſerit culpa ordinati per ignorantiam ab eo qui renunciavit Epiſcopatui ; tamen ſuſpenſio vera incurritur, non tamen habet rationem pœnæ, ſed tantùm incurritur ob inhabilitatem provenientem ex parte ordinantis, qui propter renunciationem carebat exercitio Epiſcopalis ordinis : unde non ob culpam ordinati, ſed ordinantis prohibetur ordinato exercere officium gradus ſuſcepti. Accedit juris præſumptio ; jus enim præſumit aliquam culpam habuiſſe ordinatum ab Epiſcopo, qui renunciavit Epiſcopatui, ut docent Vega *ubi ſuprà, num.* 33. Gibalinus *ubi ſuprà, de cenſuris*, *pag.* 158. Neque etiam refragatur textus *in d. cap. Ordinationes* 9. *quæſt.* 1. nam reſpondetur, ignorantiam in eo textu excuſare ordinatum, illique prodeſſe ad diſpenſationem obtinendam, ut in noſtro textu deciditur ; non tamen ut ſtatim poſſit celebrare ordinatus ab excommunicato, ut colligitur ex verbis ſequentibus, ibi : *Miſericorditer ſuſcipi jubemus* ; & ibi : *Veniâ dignus habeatur* ; ut docent, & interpretantur illum textum Cæſar *de Eccleſ. hierarch. diſp.* 6. §. 3. *n.* 15. Præceptor meus Archiep. Valent. *de ſacram. Ordinis tract. de miniſtro, n.* 15.

Sed ſuprà traditæ aſſertioni obſtare videtur Concilium Epheſinum *in epiſt. ad Pium*, *& Concilium Pamphiliæ*, quæ extat ad calcem ipſius Concilii : ubi cùm agatur de renunciatione, & reſtitutione Euſtachii Metropolitani, ita aiunt Patres : *Quoniam autem adversùs hominem quietis, & tranquillæ vitæ amatorem, non admodum contendere conveniebat, quin potius miſereri oportebat hominis ſenis, qui tamdiu civitate, quæ eum produxit, ac patriis ædibus caruiſſet : æquum eſſe cenſuimus, & ſtatuimus, ut abſque omni controverſia, & contradictione obtineat & nomen Epiſcopatus, & honorem, & communionem ; hac tamen conditione, ut neque ordines ipſe, nec verò occupatâ Eccleſiâ officio ſacerdotis fungatur ex ſua auctoritate, niſi utique tanquam adjutor aſſumeretur, vel ei fortè permitteretur à fratre & Epiſcopo collega.* Ex quibus expreſsè deducitur, Epiſcopum renunciantem Epiſcopatui non poſſe etiam poſt reſtitutionem ullos ordines conferre. Pro cujus difficultatis ſolutione ſciendum eſt, Euſtachium illum Metropolitanum renunciaſſe non ſolùm dignitati, verùm & loco, & ita nec minores ordines conferre poſſe ; & licèt reſtitutus eſſet quoad nomen & honorem, tamen quia carebat propria diœceſi, ideo aiunt Patres, eum propria auctoritate, abſque permiſſione, ſeu delegatione proprii Epiſcopi non poſſe licitè ordines conferre, aut Pontificale officium exercere. 10. Exponitur Concilium Epheſinum.

CAPUT II.

a Gregorius IX.

CUm clericis, qui ab excommunicato Epiſcopo ignoranter ordines receperunt, per ſuos poterit Epiſcopos diſpenſari.

NOTÆ.

a GRegorius IX.] Hanc inſcriptionem expoſui *in cap. fin. de conſuetudine.*

COMMENTARIUM.

1. Concluſio traditur, et probatur. QUia in textu antecedenti actum eſt de ordinatis ignoranter ab eis, qui exercitium characteris Epiſcopalis non habebant, & de diſpenſatione cum eis in ſuſpenſione contracta ; ideò annectit Raymundus hanc Gregorii IX. deciſionem de ordinatis ignoranter ab excommunicato, & de diſpenſatione in ſuſpenſione ab eis contracta, & ſtatuit Gregorius IX. *Cum ordinatis ab excommunicatis per ignorantiam Epiſcopum proprium poſſe diſpenſare.* Quod etiam probatur *ex cap. ab excommunicatis* 9. *quæſt.* 1. *cap. ordinationes, verſic. Qui vero, ead. quæſt. cap. Daibertum* 1. *quæſt.* 7. Concilium Arelat. *can.* 12. Conſtantienſe *ſeſſ.* 8. *&* 15. ſeptima Synodus *can.* 4. Illuſtrant D. Thomas *in addit. ad tertiam, quæſt.* 38, *art.* 2. Philibertus *de ordine tract.* 12. *cap* 15. *&* 18. Sanchez *tom.* 2. *Concil. lib.* 7. *cap.* 1. *dub.* 18. Caſtillo, Trullench, & Diana relati à Leandro *de Sacram. Ordin. diſp.* 4. *quæſt.* 3. plures relati à Barboſa *de poteſt. Epiſcop. allegat.* 48. Petrus Greg. *de benefic. cap.* 36. *num.* 24. Cæſar *de hierarch. diſput.* 6. §. 3. *num.* 6. Sanchez *de matrim. lib.* 3. *diſp.* 22. *n.* 33. Covar. *in cap. alma*, 1. *part.* §. 6. *num.* 6. Gibalinus *de cenſur. diſquiſit.* 7. *quæſt.* 2. *concl.* 13. Hallierius *de ſacris elect. pag.* 825. Anguianus *lib.* 4. *de leg. cap.* 6. *num.* 20. Suarez *de cenſur. diſp.* 11. *ſect.* 2. Ricciulus *de jure perſonarum.*

Sed adversùs hanc aſſertionem ſequentia opponi poſſunt. Primò : Major poteſtas neceſſaria eſt ad ordinandum clericum, quàm ad illum deponendum ; & difficilioris exercitii judicatur poteſtas ordinandi, quàm deponendi, aut excommunicandi. Concilium Carthag. 1. *can.* 11. Carthag. 2. *can.* 10. Carthag. 3. *can.* 8. Hiſpalenſe 2. *can.* 6. aut ſaltem æqualis : unde D. Nicolaus *lib.* 1. *epiſt.* 9. ordinandi poteſtatem cum facultate deponendi ita comparavit, ut ſi hæc deeſſet, & illa quoque deficeret : ſed Epiſcopi excommunicati nullo modo poſſunt deponere clericum, aut illum excommunicare, *cap. audivimus* 24. *quæſt.* 1. docent omnes repetentes *in præſenti* : igitur ſi Epiſcopi excommunicati non poſſunt clericos deponere, nec illos ordinare valebunt. Secundò difficilis eſt hæc aſſertio, dum docet, ignoranter ordinatum ab excommunicato, ſuſpenſionem incurrere ; nam qui obtinet quod eſt plus, obtinere debet quod eſt minus, ex vulgari juris regula : ſed ordinatus ab excommunicato characterem gradus accipit, quod eſt plus : igitur & exercitium debet obtinere, quod eſt minus. Augetur hæc difficultas ex eo, quod ſuſpenſio pœna eſt, & non poteſt incurri ſine culpa propria, ut ſuperiori commentario probavi : ſed in ordinato ignoranter 2. Impugnatur hæc aſſertio.

rranter ab excommunicato non poteſt propria reperiri culpa : igitur ex tali ordinatione ſuſpenſionem incurrere non valet.

3. Epiſcopus, etſi hæreticus, aut depoſitus, validè confert Ordines.

3. Adhuc tamen Gregorii IX. deciſio defendenda eſt, videlicet ab excommunicatis ordinatos verum ſacramentum Ordinis recipere, ſed gradus accepti exercitio carere propter ſuſpenſionem, quam ipſo jure incurrunt : & ut ejus rationem aſſignemus, ſciendum eſt, Epiſcopis conſecratis competere jus conferendi ſacros ordines tanquam ordinariis miniſtris, *can.2. Apoſt. cap. perlectis, 25. diſt. cap. quamvis, 68. diſt. cap. non liceat, 92. diſt. cap. penult. de præſcript.* pluribus auctoritatibus probavi *in cap. quoad tranſlationem, de temp. ordin.* & pluribus auctoritatibus adſtruunt Hallier. *de ſacris elect. pag.551.* Philibertus *de ordin. tract.1. part.2. cap.1.* Dicaſtillo *eod. tract.6. diſput.1. dub.16. & 17.* unde damnandi ſunt non ſolùm Vvicleſus, & Armachanus, qui affirmant quemlibet ſacerdotem eſſe miniſtrum ſacramenti Ordinis, ut refert Vvaldenſis *de ſacram. cap.6.* verùm & hæretici noſtri temporis, qui auſi ſunt aſſerere, etiam laïcos poſſe adminiſtrare hoc ſacramentum, quos refellit doctè Pater Petavius *de hierarch. eccleſ. part.2. per totum.* Nec intereſt ſi Epiſcopus conſecratus ſit hæreticus, ſuſpenſus, interdictus, excommunicatus, aut ſimoniacus, ſive degradatus ; imò etſi ab ipſis hæreticis ſervatâ Eccleſiæ formâ conſecratus ſit : adhuc enim omnes iſti poſſunt validè ordines conferre, & adminiſtrare, licèt non licitè, *cap. quidam 97.* cum aliis, *1. quæſt.1. cap. ab excommunicatis, cap. ordinationes 9. quæſt.1.* Concil. Conſtant. *ſeſſ.8. & 15.* ſigillatim de unoquoque agens probat Hallierius *ubi ſuprà, pag.789.* Ratio eſt, nam cùm poteſtas conferendi ordines competat Epiſcopis ratione characteris Epiſcopalis, & ille ſit indelebilis, ita enim in anima imprimitur, ut nec per hæreſim, vel aliud ſimile delictum poſſit deleri ; inde durante charactere durat poteſtas conferendi ordines. Accedit, nam effectus ſacramentorum non pendent à bonitate, vel malitia miniſtri, *cap. Dominus 87. §. memento, c. non eſt 89. 1. quæſt.1. cap. Baptiſmus, de conſecr. diſt.4.* Trident. *ſeſſ.7. cap.9. & 12.* docet D. Thomas *in 4. diſt.25. quæſt.1.* igitur ſive Epiſcopus ſit excommunicatus, vel hæreticus, rectè confert gradus ordinis, tam majores, quàm minores.

4. De ſuſpenſione quæ incurritur ab ordinatis.

4. Sed licèt hæc ita vera ſint quoad valorem, & effectum graduum, quos conferunt Epiſcopi hæretici, ſimoniaci, excommunicati, & ſuſpenſi ; tamen non procedunt quoad exercitium & executionem prædictorum graduum ; ſive enim ſcienter, ſive ignoranter clerici à prædictis Epiſcopis ordines acceperint, executionem, & exercitium non conſequuntur, *cap.1. 9. quæſt.1.* Innocent. I. *epiſt.22. cap.2.* Synodus apud ſanctum Medardum, cujus meminit Nicolaus I. *epiſt.47.* Si ſcienter acceperunt, ea ratione ſuſpenſionem incurrunt, quia juſtè meretur exercitio privari, & executione ordinis, qui ab eo, quem Eccleſia à miniſterio rejicit, contra canonum ſtatuta recipere ipſum non reformidat : juſtum enim eſt, ut quem gradum perperam acceperunt, non exerceant. Qui verò ignoranter recepit gradum ordinis ab excommunicato, ideò ſuſpenſionem incurrit, quia executionem ordinis quam Epiſcopus non habebat, ordinato dare non poterat ; eo enim ipſo, quòd miniſtri exercitium ſui gradus non habeant, alii præſtare non poſſunt, ut docetur *in cap. perfectionem, cap. ventum eſt, 1. quæſt.1. cap. quomodo, de conſecr. diſt.4.*

5. Ratio decidendi.

5. Ex his jam apparet vera decidendi ratio ad noſtrum Gregorium : nam cùm illi, qui ab excommunicatis ordinantur, characterem recipiant, executionem autem gradus non conſequantur, quia quantumvis cum ignorantia recipiant, ſuſpenſionem incurrunt ; ideò neceſſaria eſt diſpenſatio, ut poſſint in ſuſceptis ordinibus miniſtrare : & quia Epiſcopus proprius poteſt abſolvere à ſimili ſuſpenſione, ex traditis *in cap. vel non eſt, de temp. ordin.* ideò à Gregorio hîc deciditur, Epiſcopos proprios poſſe cum eo diſpenſare, hoc eſt ſi ordinatus ſit ab excommunicato Epiſcopo proprio ratione domicilii, ab Epiſcopo originis, vel beneficii poterit cum eo diſpenſari ; quia æqualiter ſunt Epiſcopi proprii, ac eſt Epiſcopus domicilii. Docet Vivianus *in præſenti* : nec obſtant ea, quæ in contrarium expendebamus ; nam licèt Epiſcopus excommunicatus non poſſit clericum excommunicare, aut deponere ; poteſt tamen eum ordinare, quia diverſa eſt poteſtas ordinandi ac deponendi, & ex diverſo capite provenit : ordinandi enim facultas profluit ab Epiſcopali charactere, qui eſt indelebilis : facultas autem excommunicandi, aut deponendi pertinet ad juriſdictionem, quâ Epiſcopus excommunicatus privatur, nec eam exercere valet, ut latè dicemus *in cap.2. de except.* Ideò igitur licèt Epiſcopus excommunicatus poſſit conferre gradus ordinis clericis, non tamen poteſt eos deponere, aut excommunicare. Secundæ difficultati ſatisfaciendum eſt ex traditis ſuperiori commentario pro ſolutione rationis dubitandi.

6. Exponitur cap. 1. 9. quæſt. 1.

6. Sed ſuperiùs traditis adverſatur textus *in c.1. 9. quæſt.1.* in illis verbis : *Nos conſecrationem nullo modo dicere poſſumus, quæ fit ab excommunicatis.* Ex quibus apertè cognoſcitur, ordinationem ab Epiſcopo excommunicato nullam eſſe : igitur non eſt neceſſaria diſpenſatio, cùm inutiliter ſacramentum Ordinis collatum ſit. Pro cujus textus ſolutione dicendum eſt, Gregorium *in d. cap.1.* nullo modo affirmare conſecrationem ab excommunicato factam nullam eſſe quoad effectum, & characterem, ſed tantùm quoad executionem & exercitium ; quia enim eam poteſtatem ordinis ordinatus à tali Epiſcopo exercere non valet, ideò dicitur nulla ejus conſecratio : quo modo accipiendi etiam ſunt textus *in cap. 1. cauſa 9. quæſt.1. cap. per illicitam 25. 1. quæſt.7. cap. ab excommunicatis 4. cap. ordinationes 9.* Nicolaus I. *epiſt.9. Michaeli Imperatori*, in illis verbis : *Nam meritò deſtructus eſſe creditur, qui à deſtructo ædificari ſperans, etiamſi qualia bona fortis habuit, nimiæ præſumptionis ejus temeritati communicans perdidit : nam Gregorius quomodo quemquam ædificare poterat, qui multipliciter jam noſcebatur eliſus. Quomodo quemquam in aliquo eccleſiaſtico poterat ordine ſtabilire, qui Eccleſiæ unitatem ſcindens, ipſe jam videbatur omninò dejectus : ſicut enim ligatus ligare, & dejectus dejicere non potuit ; ſic deſtructus conſtruere, & eliſus quemquam ordinare nequivit ; in ſummo quippe ſtatus ſui oportet eum vigore conſiſtere, & firmis inniti per omnia caſibus, qui alterum vel proſternere, vel conatur ſtatuere ; Gregorius enim, qui canonicè, ac ſyndicè depoſitus, & anathematizatus erat, quemadmodum poſſet quemquam provehere, vel benedicere, ratio nulla docet.* Docent Suarez *de cenſur. diſp.11. ſect.2.* Hallierius *d. ſect.5. pag.814.* Anguianus *lib.4. controv. cap.6. num.20.*

7. Exponitur cap. 1. 9. q. 1.

7. Secundò adverſatur textus *in cap. excommunicati 1. 9. quæſt.1.* in illis ultimis verbis : *Reiterari neceſſe eſt quod minimè probatur eſſe collatum.* Ubi cùm agatur de ordinatione ab excommunicato celebrata, docetur eam iterandam eſſe : igitur quia nulla fuit, tam quoad exercitium, quàm quoad characterem. Huic difficultati ſatisfacere intendit Suarez *de cenſur. diſput.11. ſect.2. num.5. & 6.* aſſerendo, in eo textu non agi de ordinationibus factis

factis ab Epiſcopis, ſed potiùs à Chorepiſcopis, qui facultatem non habebant conferendi majores ordines. Sed hæc ſolutio prorſus divinatoria eſt, ſiquidem nulla mentio Chorepiſcopi fit in eo textu. Omiſsâ igitur hac ſolutione, reſpondendum eſt, in eo textu agi de ordinationibus factis ab excommunicatis, non ſervatâ formâ Eccleſiæ, nec juxta diſciplinam eccleſiaſticam; tunc enim hujuſmodi ordinationes ſunt iterandæ, non quia ab Epiſcopis excommunicatis celebratæ ſunt, ſed quia non ſervatâ Eccleſiæ formâ factæ fuerunt, ut contingit in ſacramento Baptiſmi, quod licèt à quolibet miniſtro excommunicato, hæretico, pagano conferri poſſit, *cap. de Arrianis, cap. à quodam*, cum aliis, *de conſecr. diſt.* 4. Spondamus *in epit. Baronii, anno* 216. *num.* 1. & *anno* 258. *num.* 4. Cæſar *de Eccleſ. hierarch. diſput.* 1. §. 4. Vicecomes *lib.* 1. *de ritib. Baptiſmi, cap.* 38. Pamelius *ad D. Cyprianum epiſt.* 73. Magiſter Illuſtriſſimus Archiepiſc. Valent. *de Baptiſmo art.* 3. *num.* 28. tamen ſi conferatur non ſervatâ Eccleſiæ formâ, reiterari debet, *cap. quos à paganis* 52. *de conſecr. diſt.* 4. ſic etiam ordinatio facta ab excommunicato non ſervatâ Eccleſiæ formâ, iterari debet, ut docent Gloſſa *in d. cap.* 2. & ibi Turrecremata, Illuſtriſſimus Valentiæ Præſul *de ordin. tract. de miniſtro, num.* 10. Qua ſolutione etiam interpretandi ſunt textus *in cap. per illicitam* 25. *cap. Daibertum* 1. *quæſt.* 7. *cap. per illicitam* 9. *quæſt.* 1. ubi aſſeritur, ordines ab hæreticis collatos reiterari debere; procedunt enim cùm collati fuerunt non ſervatâ Eccleſiæ formâ.

Tertiò noſtræ aſſertioni opponitur textus *in cap. ſi celebrat, de clerico excom.* ubi deciditur, excommunicatum validè, & licitè adminiſtrare ſacramenta: igitur qui ab eo petiit, & accepit ſacramentum Ordinis, nullam ſuſpenſionem incurrit. Huic difficultati ſatisfaciendum eſt aſſerendo, textum illum procedere in excommunicato minori excommunicatione, qui licèt privatus ſit perceptione ſacramentorum paſſivâ, non tamen activâ. Undè licitè, & cum effectu poteſt ſacramenta adminiſtrare abſque eo, quod ordinatus ab eo ullam ſuſpenſionem incurrat; quod etiam hodie procedit poſt extravagantem *Ad evitanda*, in eo qui ordines recepit ab excommunicato majori excommunicatione ligato, ſed non denunciato, in quo caſu abrogatam eſſe præſentem deciſionem, docet Gibalinus *ubi ſuprà, pag.* 250. 8. INTELLIGITUR CAP. SI CELEBRAT, DE CLERIC. EXCOM.

TITULUS XIV.

De ætate, & qualitate, & Ordine præficiendorum.

CAPUT I.

Ex Concilio a Pictavienſi.

UT *b* Abbates, & *c* Decani, & *d* Præpoſiti, qui *e* presbyteri non ſunt, presbyteri fiant, aut prælationes amittant: qui *f* Archidiaconatus tenent, diaconi fiant; qui *g* Archipresbyteratus, presbyteri, aut honores amittant. Quod ſi aliqua juſta *h* cauſa prohibente presbyteri, aut diaconi eſſe non potuerint, prælationes amittant.

NOTÆ.

1. a *Pictavienſi.*] Concilium hoc Pictavienſe primum celebratum fuit in civitate Pictaviæ, de qua egi *in cap. ſuper* 20. *de reſcriptis*, in cauſam Philippi Francorum Regis, temporibus Paſchalis II. ut referunt Baronius *anno* 1100. *num.* 19. Severinus Binius *in notis ad ipſum Concil.* Alteſſerra *lib.* 10. *rer. Aquit. cap.* 10. Ejus canones reperiuntur *tom.* 26. *Conciliorum, pag.* 744. & apud Baronium *d. anno* 1100. ex quo Concilio duos canones, ſeptimum videlicet & octavum, tranſcripſit Raymundus *in præſenti.* Septimus ita habetur in ipſo Concilio: *Ut Abbates, Decani, qui presbyteri non ſunt, presbyteri fiant, aut prælationes amittant.* Canon octavus ita legitur: *Qui Archidiaconatus tenent, diaconi fiant; qui presbyteratus, presbyteri fiant, aut honores amittant. Quod ſi aliqui juſtâ cauſâ prohibente presbyteri, aut diaconi eſſe non poſſint, prælationes amittant.* Ex his duobus canonibus tranſcriptus eſt præſens textus, qui etiam reperitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 1. & illi conſonant ferè per eadem verba canon 2. Concilii Narbonenſis celebrati anno 1119. editi à Balluzio *ad Marcham lib.* 8. *concord. cap.* 18. ibi: *Nullus etiam in Præpoſitum, nullus in Archipresbyterum, nullus in Decanum, niſi presbyter; nullus in Archidiaconum, niſi diaconus ordinetur.* Lateran. Concil. ſub Calixto II. *Nullus in Præpoſitum, nullus in Archipresbyterum, nullus in Decanum, niſi presbyter; nullus in Archidiaconum, niſi diaconus ordinetur.* Londonienſe 1. *can.* 2. tempore Honorii II. *Nullus in Decanum, nullus in Priorem, niſi presbyter; nullus in Archidiaconum, niſi diaconus promoveatur.* Londonienſe 2. *can.* 4. *Nullus in Decanum, niſi presbyter; nullus in Archidiaconum, niſi diaconus conſtituatur.*

2. b *Abbates.*] Id eſt cœnobiorum Prælati, jam enim primis Eccleſiæ ſæculis ſuperiores monachorum à Syriaca voce *Abba*, id eſt pater, tanquam patres monachorum, ita appellabantur in quamplurimis Conciliorum canonibus, & regulis diverſarum Religionum, ut latè probant Benedictus Ephtenus *diſquiſit. monaſt. tom.* 2. *tract.* 5. *diſquiſit.* 1. *per totam*, Tamburinus *de jure Abbatum tom.* 1. *diſput.* 1. *quæſt.* 1. Bravo *in notis ad regul. D. Benedicti, cap.* 2. & licèt aliquando Abbates accipiantur pro

Prælatis

Prælatis Eccleſiarum regularium, ut latè probat Cæſar *de eccleſ. hierarch. diſput.* 13. §. 2. & ſæpiùs in hoc opere notavi; tamen in præſenti accipiuntur pro Prælatis cœnobiorum, qui jam temporibus præſentis Concilii ſacris ordinibus initiabantur, ut ex hoc textu probat Yepes *in chron. D. Benedicti, tom.* 1. *cent.* 1. *cap.* 3. *pag.* 75. ſed non pluribus abhinc annis, nam in Synodo Nicæna 2. relata *in cap. quoniam*, 69. *diſt.* Abbatibus conceditur lectores creare, dummodo ipſi presbyteri ordinati forent: unde conſtat, tempore ipſius Synodi Abbates aliquos, neque paucos, inventos fuiſſe ſacerdotio minimè inſignitos: quare ex eo canone deducit Balſamon *in ejus notis*, in Abbates monaſteriorum eos conſtitui poſſe, qui ſacerdotes non ſunt, quamvis illi lectores & pſalmiſtas in monaſterio ſuo ordinandi poteſtatem non habeant: & tempore D. Gregorii conſtat, Abbates monaſteriorum nondum ſacerdotes eſſe conſueviſſe; tum quòd Abbates in Eccleſiis ordinatos non ampliùs in monaſterio poteſtatem habere decernit *lib.* 3. *epiſt.* 11. & *lib.* 6. *epiſt.* 40. tum quòd tanquam ſingulare beneficium ab Urbico Abbate rogatus ipſi conceſſerit, ut ex ipſius congregatione presbyter ordinaretur, *lib.* 5. *epiſt.* 44. tum quòd Abbatis de Portu Veneris mentionem faciat, & Diaconum tantùm fuiſſe ſignificat *lib.* 1. *epiſt.* 12. & *lib.* 4. *epiſt.* 5. Nec à tempore præſentis Concilii Pictavienſis univerſim & ſemper receptum fuit, ut non niſi ſacerdotes ad monaſteriorum Abbatialem Præfecturam promoveri deberent; ſiquidem legimus ſequenti ſæculo Innocent. III. præcepiſſe *in cap. tuam, hoc tit.* ut monachus, qui regularis diſciplinæ reſtaurandæ ſtudioſus habebatur, alicujus monaſterii Abbas fieret; ita videlicet, quod ad ſacros ordines non accedat: notavit Franciſcus Hallierius *in vindiciis Pariſ. cap.* 3. *lib.* 3. §. 6. *ad finem, fol.* 296.

c *Decani.*] De Decanis, & eorum officio egi *in cap.* 2. *de reſcriptis, cap. cùm in cunctis*, §. *inferiora, de elect.*

3. d *Præpoſiti.*] Hæc vox deeſt in Concilio Pictavienſi, ſed adeſt in omnibus juris locis, in quibus probatur, & docetur, Prælatos curam animarum habentes, debere in presbyteros ordinari: & quod dicitur de Abbatibus, & Decanis, procedit etiam in Præpoſitis, ex eadem ratione; nam Præpoſiti ſunt Prælati, qui præſunt aliis, de quibus D. Paulus *ad Hebræos cap.* 13. ibi: *Mementote Præpoſitorum veſtrorum.* Et *cap.* 17. *Obedite Præpoſitis veſtris.* Hinc qui præſunt Rebus publicis, & civitatibus, dicebantur Præpoſiti, in legibus Vviſigoth *lib.* 5. *tit.* 5. *cap.* 3. ibi: *Tunc creditur Judici, vel Præpoſito civitatis.* Et *lib.* 2. *Longobard. tit.* 42. *cap.* 14. Carnotenſis *epiſt.* 365. ibi: *Suggeſtum eſt Excellentiæ veſtræ, quod clerici Carnotenſis Eccleſiæ jus Præpoſitorum ſuorum minuant.* Hæc dignitas à civili politia ad eccleſiaſticam tranſlata fuit; & qui primam dignitatem in Eccleſia habent, dicti ſunt Præpoſiti. Gaufridus Vindocinenſis *lib.* 1. *epiſt.* 11. *Dictum eſt mihi, quod Hugo Præpoſitus Carnotenſis Eccleſiæ.* Carnotenſis *epiſt.* 98. Plura de hac dignitate Eccleſiæ Cathedralis Cæſar *de Eccleſ. hierarch. diſput.* 12. §. 5. Barboſa *de dignit. cap.* 9. *num.* 14. Tandem ad Regulares tranſlata eſt hæc dignitas; nam qui regit monaſterium poſt Abbatem, dicitur Præpoſitus. Concil. Aquiſgran. *can.* 139. Et quamvis omnes qui præſunt, Præpoſiti ritè dicantur; uſus tamen obtinuit, eos vocari Præpoſitos, qui quorumdam Prioratuum curam ſub aliis Prælatis gerunt: plura tradunt Boſquetus *ad Innocent. lib.* 1. *epiſt.* 54. Ephtenus *diſquiſit. monaſt. tract.* 6. *diſquiſit.* 1. Menardus *ad concord. regul. cap.* 27. §. 1. Unde rectè in præſenti à Raymundo conjunguntur cum Abbatibus, quia ob eandem rationem, ob quam Abbates ordinari coguntur, & Præpoſiti ordinari valent: dicemus *in cap. conſtitutis* 46. *de appellat.*

e *Presbyteri fiant.*] Quod & cautum fuit aliis canonibus ſuprà relatis, & congeſtis *in cap. cùm in cunctis*, §. *inferiora, de elect.* quod magna cum ratione conſtitutum fuit; nam cùm ipſi curam gerant animarum, & ordines minores ſuis ſubditis conferant, *cap. cùm contingat, hoc tit.* quomodo ſi ordinati non reperiantur, hæc munia obire valebunt? Deinde quia monachis in choro legentibus benedictionem præſtant, *cap. hinc eſt*, §. *ſuperioris*, 16. *quæſt.* 1. ſed qui presbyter non eſt, ſolenniter benedicere non valet, *cap. perlectis*, §. *ad presbyterum*, 25. *diſt.* niſi expreſsè permittatur, ut *in can.* 60. *Concil. Aquiſgran.* Igitur Abbates neceſſariò debent in presbyteros ordinari; unde qui eliguntur ad hujuſmodi dignitates, debent habere 25. annos, ut ſtatim poſſint ſacro presbyteratus gradu inſigniri, ut contra Vazquez, & Quintanaduenas docent plures congeſti à Narbona *de ætat. anno* 25. *quæſt.* 57. Suarez *tom.* 4. *de relig. lib.* 2. *cap.* 30. *n.* 20. Azor *part.* 1. *moral. cap.* 20. *quæſt.* 1. Sanchez *lib.* 2. *conſil. cap.* 1. *dub.* 19. Julius Lavorus *lucubr. cap.* 15. *num.* 22. Dartis *de benef. ſect.* 4. *num.* 27. Aliqui etiam Abbates non ſolùm ordinantur, verùm & conſecrantur, de quibus egi *in cap.* 1. *de ſupplenda.* 4.

f *Archidiaconatus.*] De qua dignitate latè agemus *in tit. de officio Archidiaconi.*

g *Archipresbytero.*] De hoc officio nonnulla adducemus *in tit. de officio Archipresbyteri.*

h *Juſta cauſa.*] Hæc verba difficillima expoſui *in cap. cùm in cunctis*, §. *inferiora, de elect.* ubi commentarium hujus textus dedimus.

CAPUT II.

Alexander III. *Cantuar.* a *Archiepiſcopo.*

EX ratione commiſſæ tibi dignitatis, & conſideratione *b* legationis, ad univerſas Eccleſias tuæ legationis aciem tuæ ſollicitudinis debes extendere; & quæ enormiter, ſeu contra juſtitiam fuerint, paſtorali curâ corrigere, & emendare, quatenus de commiſſis ovibus coram Patrefamilias plenam valeas rationem reddere; & tibi pro labore, & ſollicitudine tuâ merces copioſa cumuletur in cœlis. Accepimus autem, quod *c* Conventrenſis Epiſcopus non attendens, quid ſacrorum canonum ſtatuta decernant, nec modeſtiam Pontificalem conſervans, pueris qui ſunt infra decennium conſtituti, in Archidiaconatu d. f. noſtri R. Archidiaconi Ceſtrenſis Eccleſias plures conceſſit, quæ non per clericos, ſed per laïcos diſpenſantur, & diſponuntur. Verùm quoniam hoc

eccleſiaſticæ utilitati eſt inimicum, & rationi contrarium, & ideò non debet aliquatenus tolerari, f. t. per A. ſ. m. quat. ſi ita res ſe habet, prædictum Epiſcopum ſuper his viva increpatione corripias, & caſtiges, & clericis idoneis adminiſtrationes, & cuſtodiam præſcriptarum Eccleſiarum, donec prædicti pueri ad congruam perveniant ætatem, omni occ. & ap. ceſſ. laïcis amotis, committas, & eidem Epiſcopo arctiùs prohibeas, ne de cætero Eccleſias, niſi perſonis, quæ ætatem, & ſcientiam habeant, regendas concedat; qui ſi ſecus egerit, ei debitam pœnam infligas, & inſtitutionem, & conceſſionem ipſius omninò viribus carere decernas.

NOTÆ.

1. a *ARchiepiſcopo.*] Ita legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.3.* & poſt Concilium Lateran. *part.25. cap.1.* Exiſtimo miſſam eſſe B. Thomæ hanc epiſtolam, de quo, & Eccleſia Cantuar. plura adduxi *in cap.2. de reſcriptis.*

2. b *Legationis.*] B. Thomas Legationis officio fungebatur per totam Angliam, exceptâ provinciâ Eboracenſi, ut refert Baronius *anno* 1167. ex quo Spondanus *num.4.* quod ſi antiquiores repetentes in præſenti adnotarent, facilè diſſolverent communem illam difficultatem, quomodo videlicet Archiepiſcopus in cauſis beneficiorum ad ſuffraganeos ſpectantibus ſe intromittere poterat; cùm B. Thomas non tanquam Metropolitanus, ſed tanquam Legatus Sedis Apoſt. procederet.

c *Conventren.*] De hac Eccleſia egi *in d. cap. 2. de reſcriptis.*

3. d *Pueris.*] Inde tot mala in Eccleſiis aliquando irruperunt, cùm ignari, puerique eligebantur ad Regum nutum, unde aiebat Carnot. *epiſt.67.*

Eligimus puerum, puerorum feſta colentes,
Non noſtrum morem, ſed Regis juſſa ſequentes.

Et refert Flodoardus *lib. 4. cap. 22.* Oldaricum Aquenſem Epiſcopum, Præfectum Eccleſiæ Rhemenſis fuiſſe vice filii Hugonis Comitis, tunc parvuli. Alia adduxi *in cap.7. de elect.*

CAPUT III.

Idem, a *Cantuar. Archiep. & ejus* b *ſuffraganeis.*

INdecorum eſt admodum, & abſurdum, ut hi debeant Eccleſias regere, qui ſe ipſos gubernare non noverunt, cùm ad Eccleſiarum regimen tales perſonæ ſint admittendæ, quæ diſcretione præemineant, & morum fulgeant honeſtate. Nolentes itaque ſuſtinere, ut ad preces, vel inſtantiam aliquorum, ſicut frequenter ſolet in veſtris partibus fieri, parvulis regimen committatur: f. v. per A. ſ. m. quat. nemini infrà XIV. annum conſtituto perſonatum cujuſlibet Eccleſiæ, aliquorum gratiâ, vel obtentu concedere præſumatis, ſcituri pro certo, quod ſi præcepto noſtro in hac parte contraïre præſumpſeritis, quod inde feceritis, auctoritate noſtra penitus irritabimus, & inobedientiam veſtram graviter puniemus.

NOTÆ.

1. a *CAntuarienſi.*] Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.4.* & poſt Concil. Lateran. *p. 95. cap.1.* De Eccleſia Cantuarienſi aliqua adduxi *in cap. 2. de reſcriptis.*

2. b *Suffraganeis.*] Videlicet Conventrenſi, & aliis 25. quos referunt Barb. *de poteſt. Epiſc. part.1. in ſerie Epiſcop.* Carolus à S. Paulo *in Geograph. ſacra, pag.165.*

CAPUT IV.

a Idem.

EAm te decet in ordinandis Eccleſiis tuæ diœceſis curam habere, ne ullus in eis contra decreta, quæ in *b* Lateran. Concilio edidimus, vel etiam contra antiquas ſacrorum canonum ſanctiones clericus ordinetur, ſed tales in ipſis ſatagas ponere, qui commiſſi ſibi gregis curam commodè gerere poſſint, & exemplo boni operis ad virtutes invitent. Inde eſt, quod præſentibus litteris tibi arctiùs inhibemus, ne perſonas, quæ in Eccleſiis tui Epiſcopatus ad curam animarum fuerint ordinandæ, in ipſis inſtituas, vel aliqua occaſione, vel etiam litterarum noſtrarum obtentu inſtitui patiaris, quæ *c* ſcientiâ, moribus, & ætate Concilii non congruant inſtitutis. Sed etiam *d* plures habentes Eccleſias, quæ ex una non pendeant, tibi liceat appellatione poſtpoſitâ cogere ad unam ipſarum, quam maluerint, dimittendam, niſi ita fuerint tenues in ſubſtantia, quod proprios ſacerdotes non poſſint convenienter habere. Illas autem Eccleſias, de quarum patronatu controverſia fuerit, ſi infra ſex menſes, poſtquam vacaverint, non fuerit quæſtio terminata, licitum tibi ſit de perſona idonea, ſublato appellationis obſtaculo ordinare.

NOTÆ,

Digitized by Google

N O T Æ.

1. a IDem.] Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap. 5.* non tamen conſtat, cui miſſa ſit hæc deciſio; credo tamen miſſam eſſe Epiſcopo Tornac. & alias ejus partes reperiri *in c. eam te, de reſcriptis, cap. caterùm, de judiciis, cap. eam te, de jure-patron.* ex quibus ita reſtituenda eſt inſcriptio. *Alexander III. Tornac. Epiſcopo.* De hac Eccleſia aliqua adnotavi *in d. cap. 7. de reſcriptis.*

b *Lateran.*] Relato *in cap. cùm in cunctis, de elect.*

c *Scientia.*] Hanc partem illuſtravi *in d. cap. cùm in cunctis.*

d *Plures Eccleſias.*] Hæc deciſionis pars aliena eſt à præſenti rubrica; eam latè examinavimus *in cap. de multa 28. de prabendis.* 2.

C A P U T V.

a Idem.

PRæterea licèt ad preſbyteratum parochialis Eccleſiæ non debeat aliquis, niſi ſubdiaconus ſit ad minus, recipi; diſpenſativè tamen in minoribus ordinibus conſtituti conſueverunt admitti; dum tamen tales ſint, quod infra breve tempus ſubdiaconatum, diaconatum, & presbyteratum poſſint recipere.

N O T Æ.

1. a IDem.] In prima collectione legitur, *idem Exonienſi Epiſcopo*; in Concilio verò Lateran. *par. 25. cap. 5.* habetur, *Lexovienſi*, ſed utrobique malè: legendum enim eſt, *Brixienſi Epiſcopo*, ut legitur *in cap. in litteris 9. de officio deleg. cap. in litteris 5. de reſtit. ſpol.* ubi aliæ partes hujus deciſionis referuntur, In quibus epigraphe ita concipitur: *Alexander III. Brixienſi Epiſcopo.* Eccleſia autem Brixienſis eſt in Liguria, ſuffraganea Archiepiſcopi Salesburgenſis, ejuſque mentio extat *in cap. tua 5. de procurat. cap. fin. de celebrat. Miſſar. cap. 3. ut lite non conteſt.*

COMMENTARIUM.

2. *Concluſio adſtruitur, et probatur.* IN his quatuor deciſionibus agitur de prima parte rubricæ, videlicet de ætate præficiendorum Eccleſiis ſæcularibus. Ad ſecundam verò rubricæ partem ſpectant textus *in cap. penult. & ult. hoc tit.* ex his ergo quatuor deciſionibus ſequentem deducimus diſputandam aſſertionem: *Beneficia eccleſiaſtica non ſunt impuberibus conferenda; ſi verò ex diſpenſatione conferantur, interim Eccleſia per laïcos regi non debent.* Eam probant textus *in cap. pueris, cap. eſtote 1. quæſt. 2. cap. ſicut 21. quæſt. 2. cap. cùm in cunctis 7. cap. dudum 22. cap. cùm nobis, de elect. cap. ſuper ordinata, de præb. cap. ſi eo 9. de reſcriptis in 6. cap. unico, hoc tit. eod. lib. cap. licèt canon, de præb. eod. lib. Clement. 1. hoc tit.* Trident. *ſeſſ. 24. de reform. cap. 12.* Concilium Abrincatenſe tempore Alexandri III. *can. 1. Pueri ad regimen illarum Eccleſiarum, & ad illa adminiſtranda, in quibus cura eſt animarum, minimè admittantur.* Illuſtrant plures congeſti à Barboſa *in præſenti*, Germonius *de indultis Cardin. §. quibuſvis*, Moneta *de commut. cap. 2. num. 121.* Filliucius *de ſtatu cleric. cap. 5. num. 27.* Azor *part. 2. inſtit. moral. cap. 5. lib. 6. verſ. 5.* Garcia & Riccius apud Barboſ. *in Concil. Trident. ſeſſ. 23. cap. 6.* Petrus Gregor. *lib. 1. part. tit. 28. cap. 27.* & *de elect. cap. 11.* & *de beneficiis cap. 37.* & *de repub. lib. 4. cap. 5. num. 34.* Narbona *de ætat. anno 14. quæſt. 54. cum tribus ſequent.* Vighellius *in meth. juris can. pag. 241. & 326.* Corraſius *de benef. part. 5. cap. 3.* Valenſis *eod. tract. lib. 1. tit. 15.* Dartis *eod. tract. ſect. 4. cap. 5.* Boſſius *tom. 2. moral. tit. de ætate ordinandorum*, Leo Pinellus *in cap. 2. de regularib. num. 178.* Dartis *de benefic. ſeſſ. 4. cap. 5.* Theophilus Raynaud. *tom. 12. fol. 164.*

3. Sed hæc aſſertio ita illuſtrata difficilis redditur ſequenti conſideratione; nam in eligendis ad regimen, ſive eccleſiaſticum, ſive politicum, non ætas, ſed virtus, & probi mores attendi debent. *Impugnatur tradita aſſertio.* D. Hieronymus *in orat. ad Paulinum: Non in homine ætas, ſed virtus ſpectanda eſt.* Julianus *novella 4. cap. 21. Inter clericos non temporis antiquitas, ſed doctrina, & probitas cujuſque ſpectanda eſt.* D. Cyprianus *lib. 4. epiſt. 5.* Cicero *Philipp. 4. Perfecta eſt ætas, ubi eſt perfecta virtus:* Caſſiodorus *lib. 9. epiſt. 21. Faciens fidem generis, morum pondere, non ætate.* Plura Savarus *ad Sidon. lib. 9. epiſt. 7. pag. 44.* Cabreros *in Vere ſacro-profano, pag. 60.* quod adeò agnoverunt Romani, ut nullam præfinirent ætatem ad magiſtratus obtinendos. Tacitus *lib. 11. annal. Apud majores virtutis id premium fuerat, cunctiſque civium, ſi bonis artibus fiderent, licitum petere magiſtratus; ac nec ætas quidem diſtinguebatur, quin prima juventa Conſulatum, ac Dictaturam inirent.* Unde ad Tribunatum pupillos admitti, probatur *ex l. ult. Cod. de teſtam. militis*, & minores, immò infantes in decurionum numerum relatos fuiſſe, probatur *ex l. penult. §. 1. ff. de decur. l. Lucius 21. §. Imperatores, ff. ad municip. l. 1. §. pro infante, Cod. de munerib. lib. 10. l. quoniam, Cod. Theodoſ. eod. tit.* igitur ſimiliter ad regimen Eccleſiæ minores 14. annis poſſunt admitti: & ſi huic conſiderationi, & rationi non acquieſcimus, agamus exemplis, ut probemus, & adſtruamus impuberes, & juvenes ſceptra, magiſtratus, dignitateſque, tam eccleſiaſticas, quàm ſæculares obtinuiſſe. Salomon enim 12. anno regno potiebatur dum controverſiam decidit inter mulieres, relatam *lib. 3. Regum, cap. 3.* Manaſſes annorum 12. regnum tenuit, *4. Reg. cap. 22.* Gordianus Imperatoria dignitate inſignitus fuit anno ætatis ſuæ 11. ut in eo refert Capitolinus. Scipio Africanus dum cuncta gubernaret, objicienti populo quod juvenis eſſet admodum ad honores provectus, reſpondit: *Si vos ætatem meam honoribus veſtris anteiſtis, & ego honores veſtros virtute præceſſi.* De Alexandro Severo refert Herodianus *lib. 6. in fine: Milites Alexandrum Imperatorem conſalutatum in aulam Palatinam deduxerunt adoleſcentulum admodum, & adhuc aviæ præceptis obtemperantem.* De Julio Aſcanio, qui Conſulatum geſſit in prima adoleſcentia, ait Cicero *Philipp. 14. Quandoquidem virtute ſuperavit ætatem.* Quod de Germanico dixit Ovidius *lib. 2. eleg. 2.*

Præterit ipſe ſuos animo Germanicus annos.

Plura exempla eorum, qui adhuc in tenera ætate Magiſtratus obtinuerunt, referunt Cochier *lib. 3. theſauri, cap. 5. & lib. 5. cap. 3.* Bernegerus *ad Tacitum*

Tacitum quæſt. 59. Scipio Amiratus *lib.* 11. *diſſert. polit. diſſ.* 5. Altamiran. *in l.* 1. *de filiis offic. cap.* 5. *pag.* 104. Cabreros *ubi ſuprà*, *pag.* 60. igitur ad dignitates, & beneficia eccleſiaſtica, non certa ætas, aut matura, ſed virtus, ſcientia, probique mores attendi debent. Quod cognovit D. Bernardus *epiſt.* 42. *poſt* medium: *Quamcunque ætatem Dei gratiâ præmaturam, ſic nec ſeram; cùm multos videamus juniorum ſuper ſenes intelligere, moribus antiquare dies, prævenire tempora meritis, & quod ætati deeſt, compenſare virtutibus. Boni pueri, qui quod ætate videntur eſſe, ſtudent & malitiâ. Malitiâ, inquam, ſed non ſenſu, juxta admonitionem Apoſtoli: Nemo contemnat adoleſcentiam. Meliores bonæ indolis adoleſcentes inveteratis dierum malorum. Puer centum annorum maledictus eſt; & eſt è regione ſenectus venerabilis, non diuturna, neque numero annorum computata. Bonus puer Samuel, qui loquenti Deo promptus aderat auditor, dicens: Loquere Domine, quia audit ſervus tuus. Ac ſi diceret: Paratus ſum, & non ſum turbatus, ut cuſtodiam mandata tua. Bonus & Hieremias, qui antè ſanctificatus, quàm natus; cùm ſe excuſaret de pueritia, nihilominus conſtitutus eſt ſuper regna. Bonus quoque Daniel, cujus ſpiritum ſuſcitavit Deus, ut convinceret iniqua judicia, & ſanguinem innoxium liberaret. Denique cani ſunt ſenſus hominis, & ætas ſenectutis, vita immaculata. Sicubi hujuſmodi puer ſenex promotus invenitur, opus Dei eſt, his qui tales non ſunt mirandum, non imitandum.*

4. Ratio decidendi. Hac dubitandi ratione non obſtante, vera eſt ſuprà tradita aſſertio, cujus rationem, præmiſſis quæ de ætate ad dignitates, & beneficia eccleſiaſtica neceſſaria adduxi *in cap. cùm in cunctis, de elect.* adducit Alexander III. *in præſenti cap.* in illis verbis: *Indecorum eſt, ut hi debeant Eccleſias regere, qui non noverant gubernare ſeipſos.* Quam rationem etiam adduxit, etſi in diverſo caſu, Imperator *in l. fin. Cod. de legitima tutela*, & *in* §. *minores*, *Inſtit. de excuſat. tut.* & Conſultus *in l. ſic evenit*, *ff. ad leg. Iul. de adult.* Facit quod Mœcenas Octaviano dicebat, dum ſuadebat ne minores 18. annorum ad Equeſtrem dignitatem eligeret: *Cùm enim*, aiebat, *hujuſmodi ſuorum bonorum adminiſtratio non concedatur, concedetur Reipublicæ?* Refert Paulus Diaconus *lib.* 53. *hiſtor.* Ideo Romani lege Villia, de qua Livius *lib.* 40. & aliis pro diverſitate temporum latis; ætatem præſcripſerunt ad Magiſtratus capeſſendos. Ovidius *lib.* 1. *Faſtor.*

Legibus eſt ætas unde petatur honos.

Quò reſpexit teſtator in *l. penult.* §. *ult. ff. de leg.* 3. clauſulâ illâ, *dum per ætatem liceret*: & ad rempublicam adminiſtrandam minores 25. annis non eligebant, *l. ad rempublicam, ff. de muner. & honor. l.* 2. *ff. de jure immunit. l. Lucius* 21. §. *penult. ff. ad municip.* ſeneſque tantùm ad Senatoriam dignitatem admittebant, *l. ut gradatim*, *ff. de muner. & honor. l.* 2. *ff. de albo ſcrib.* Plura Petrus Gregorius *lib.* 47. *ſyntagm. cap.* 7. Cujacius *lib.* 17. *obſerv. cap.* 34. Juſtus Lipſius *ad Tacitum lib.* 3. *annal.* & nos *in cap.* 1. *de renunc.* Ad quam etiam ætatem legibus præſcriptam reſpexit Latinus Pacatus *in paneg. Trajani*, ibi: *Non in ampliſſimis Magiſtratibus adipiſcendis, ſed in Præturis quoque, & Ædilitatibus capeſſendis ætas ſpectata eſt peritorum; neque poſt annos comitiali lege annonaria, de qua Feſtus, præſcriptos, feſtinatis honoribus occupavit.* Facit Seneca pro illuſtratione hujus rationis, dum ait: *Juvenibus nec animus rebus gerendis convaluit, nec ætas uſum dedit benè ſuadendi: damnoſum admodum Reipublicæ eſt, ſi juvenis ad ſupremum honorum faſtigium promoveatur.* Unde aiebat Salomon: *Væ terræ cujus Rex puer eſt.* Et inter alias afflictiones populi, quas comminatur Dominus per Iſaiam *cap.* 3. illa eſt: *Et dabo pueros Principes eorum, & effœminati dominabuntur eis, & corruet populus.* Et licèt in ſubſcriptionibus textus *in l.* 4. *Cod. Theodoſ. de proximis ſacror. diſpoſition. l.* 9. & 10. *Cod. Theodoſ. de veteranis*, legantur hæc verba, *Nobiliſſimo puero*, vel *Nobili puero*; nequaquam pueri ibi accipiuntur pro impuberibus, ſed pro filiis Principis, quos vulgò in Hiſpania dicimus *Infantes*: notavit Antonius Concius *ad l. fin. Cod. de relationib.* Accedit & alia ratio ſpecialis præſentis aſſertionis; nam cùm beneficia ſingula ſingulos ordinum gradus habeant annexos, inde qui in Archidiaconum, Canonicum, aut Parochum eligitur, debet eam ætatem habere, in qua ordinis gradum annexum tali beneficio, aut dignitati conſequi poſſit, aliàs privabitur beneficio obtento, *cap.* 1. *hoc tit.* probavi *in cap. cùm in cunctis*, §. *inferiora*, *de elect.* Alias adducunt rationes Caſtro *lib.* 3. *de juſta hæretic. punit. cap.* 25. Theophilus Raynaud. *ubi ſuprà*, *pag.* 164. Sed cùm hæc juris prohibitio tantùm proveniat à jure poſitivo, poteſt R. Pontifex præbendam ſeu beneficium legitimam ætatem non habenti conferre, ut probant Petrus Greg. *de elect. cap.* 13. Vazquez *de beneficiis*, *cap.* 3. §. 2. immò & infanti ſeptennio minori, ut probant Azor *lib.* 8. *inſtit. cap.* 5. *quæſt.* 8. Barboſa *in cap.* 2. *hoc tit.* vel illi penſionem reſervare, quæ ſi concedatur ex clauſula, *Ex nunc prout ex tunc*, attenditur tempus ordinationis. Barboſa *voto* 91. *per totum.*

5. Diſſolvitur dubitandi ratio. Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta; nam licèt vitæ probitas, & litterarum peritia magnoperè attendi debeant in promovendo ad regimen, tam eccleſiaſticum, quàm civile; tamen ætas in eo contemnenda non eſt, immò ſupponenda, ſaltem ea, quæ à legibus eſt præſcripta. Si verò poſt eam adimpletam inter duos hæſitetur, an ætas provectior, an virtus ſpectanda ſit? pro virtute, quæ prævalere debet, faciunt rationes, & auctoritates ſuprà expenſæ. Et licèt verum ſit, primis cunabulis urbis Romæ certam ætatem non fuiſſe præſcriptam ad Magiſtratus capeſſendos, id tantùm duravit quouſque leges latæ fuerunt, quibus certa ætas præſcripta fuit, ut refert Livius *lib.* 14. & ita prædictum Taciti locum accipiunt Petrus Gregor. *lib.* 4. *de Repub. cap.* 5. *num.* 34. Scipio Amiratus *d. diſcurſu* 5. Nec obſtat textus *in d. l. fin. Cod. de teſtam. militis*; nam omiſſâ emendatione Revardi *lib.* 4. *variar. cap.* 8. & ſolutionibus traditis à Petro Bellino *de re militari*, 7. *part. tit.* 3. *num.* 1. Oſvaldo *ad Donel. lib.* 6. *comment. cap.* 28. *littera* C, Amaya *in l.* 1. *Cod. ſi ſervus, lib.* 10. *num.* 35. reſpondendum eſt, in eo textu impuberem admiſſum fuiſſe ad Tribunatus dignitatem ex diſpenſatione Principis, qui ſolebat propter parentum præclara merita eorum filiis etiam impuberibus dignitates concedere, ut refert Suetonius *in Vitellio*, *cap.* 38. *Liberi Senatorum, quo celeriùs Reipublicæ aſſueſcerent, protinus virilem togam, latum clavum induere, & Curiæ intereſſe permiſit; militiamque auſpicantibus, non Tribunatum modò Legionum, ſed & Præfecturas dedit.* Notavit illa Marcellus Donatus, & ex Plinio, & Vegetio probarunt Lipſius *de militia Romana*, *lib.* 1. *dialogo* 2. Corraſius *lib.* 5. *miſcell. cap.* 22. Dorleans *ad Tacitum lib.* 3. *annal. num.* 2. *pag.* 369. Bulengerus *lib.* 1. *de Imperio Rom. cap.* 20. Maſtrillus *de Magiſtrat. lib.* 2. *cap.* 5. *num.* 77. inde impuberes, & infantes militare dicuntur *in l.* 14. *Cod. Theodoſ. de re milit. l.* 5. *eod. Codice de domeſticis.* Non tamen illi impuberes, quibus Tribunatus largiebatur, per ſe munera obibant, ſed per vicarios, & adjutores illis ex ipſo exercitu datos, ut docent Cujacius *lib.* 17. *obſervat. cap.* 36. Gutherius *de officiis domus,*

domus, *lib.* 3. *cap.* 9. Suarèz *allegat.* 12. *num.* 20. Unde *in d. l. ult.* ex Principis indulgentia impubes admiſſus fuit ad Tribunatum, ut docent Gothofredus *ibi*, *littera N*, Altamiran. *in lib.* 1. *cap.* 7. *num.* 15. *de filiis offic.* Similiter etiam in aliis juribus ſuprà adductis non agitur de minoribus Decurionum munera obeuntibus, ſed tantùm de illis, qui ea dignitate potiebantur ad ea quæ tantum honoris, aut lucri erant conſequenda, *l. ſpurii* 6. §. *minores*, *ff. de Decurion.* plura perdoctus D. Franciſcus de Amaya *in d. l.* 1. *num.* 29. *Cod. ſi ſervus.* Nec etiam exempla in argumento adducta in contrarium nos movere debent; non enim inficiamur, diſpenſationem ætatis ab iis, qui eam poſſunt concedere, impetrari poſſe; & ex eorum indulgentia Magiſtratus, tam civiles, quàm eccleſiaſticos ante ætatem legitimam juvenes obtinere poſſe, *l. quidam* 57. *ff. de re judicat.* *l. ſi rogatus* 20. §. *final. ff. de manum. vindicta*, *l. unica*, §. *finali*, *ff. de officio Conſulis.* Plura Bobadilla *lib.* 1. *polit. cap.* 7. *num.* 24. Azurius Ripol. *de regalibus cap.* 23. Amaya *ubi ſuprà.* Unde in caſibus adductis, & aliis congeſtis à Petro Gregor. *de elect. cap.* 11. juſtè potuerunt minores Magiſtratus, & alias dignitates obtinere.

Sed ſuperiori aſſertioni expreſsè opponitur textus *in cap. ex eo* 32. *de elect. lib.* 6. ubi agitur de Canonico Eccleſiæ Cathedralis, qui ſuffragium in electione Epiſcopi habere intendebat. Et reſpondetur, quod cùm in pupillari ætate eſſet conſtitutus, non poterat ſuffragium in electione præſtare. Ex quo textu manifeſtè conſtat, adhuc non habentem 14. annos poſſe canonicatum obtinere. Cui difficultati, omiſsâ illâ quæſtione, quænam ætas deſideretur ad obtinendam præbendam, de qua latè egerunt Barboſa *de canonic. cap.* 13. Narbona *de ætate*, *anno* 22. *quæſt.* 2. dicendum eſt, in eo textu R. Pontificis diſpenſationem adfuiſſe, propter quam ante legitimam ætatem potuit pupillus canonicatum obtinere, ut pro ejus textus interpretatione docet Dartis *de benef. ſect.* 4. *cap.* 5. & plura pro ejus textus interpretatione adducit Narbona *ubi ſuprà.* Alia, quæ ſpectant ad hanc deciſionem, petenda ſunt ex traditis *in cap. cùm in cunctis*, *in princip.* & §. *final. de elect.* 6. EXPONITUR CAP. EX EO, DE ELECT. IN 6.

CAPUT VI.

a Idem.

QUæris à nobis, quid agendum ſit de clericis tuæ juriſdictioni commiſſis, qui cùm beneficiis eccleſiaſticis multis abundent, à te commoniti nolunt ad majores ordines promoveri, ſe tale quid ſecretò commiſiſſe dicentes, quod eos ſalvâ conſcientiâ ordinari non ſinit. Cùm igitur ſuper hoc caſu videantur ſacri canones diſcordare (cùm quidam dicant eos minimè compellendos, alii verò contrarium aſſeverent,) omnis contrarietatis vinculum præſenti paginâ enodamus. Statuentes, ut ſi prædicti clerici perceptione majorum ordinum propter occulta ſua peccata, ſe indignos eſſe fatentur, inferiores in Eccleſia, quorum ſit vita probabilis, præferantur eiſdem: & niſi fortè illi, qui ordinari pro jamdicta cauſa recuſant, in aliis Eccleſiæ ſervitiis valdè utiles fuerint, auferantur eis beneficia, & aliis canonicè conferantur. Quod ſi pro ſola voluntate renuerint ordinari, & ſuaſerit utilitas Eccleſiæ, aut neceſſitas, ipſos (dummodo idonei ſint) ad majores ordines recipiendos, per amiſſionem locorum, & beneficiorum ſubtractionem appellatione ceſſante compellas.

NOTÆ.

1. a IDem.] Falsò hanc epiſtolam decretalem tribui Innocentio III. jam notavit Tancredus in fine tertiæ collectionis, ubi teſtatur ſe ab ore Innocentii III. accepiſſe, & audiviſſe quaſdam decretales ab ſcholaſticis, & compilatoribus ſibi tribui, quæ nullo modo ipſius erant; & aliquas referens adducit præſentem deciſionem, & textum *in cap. miramur*, *de ſervis non ordinand. cap. de prudentia*, *de donat. inter.* Verba Tancredi refert Ant. Auguſt. poſt notas ad primam collectionem Decretal. Unde ut ſpurium rejecit textum hunc Innocentius Cironius *in notis ad* 5. *collect. in cap.* 8. *de conſtit.* Sed quamvis præſens deciſio incertum habeat auctorem, tamen cùm reperiatur compilata in hac ſexta collectione, quæ approbata eſt à Gregorio IX. ut ſuprà in apparatu dixi; ideò omnem auctoritatem habere aſſerendum eſt, tanquam ſi eſſet ipſius Gregorii; cum ea omnia noſtra faciamus, quibus noſtram impartimur auctoritatem, *cap.* 1. *de tranſact.* ubi probavi: & commentarium hujus textus dedi *in cap. cùm in cunctis*, §. *inferiora*, *de elect.* Textus hic etiam reperitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. cap.* 1.

CAPUT VII.

Clemens III. *R. Colon.* a *Canonico.*

AD aures noſtras te ſignificante pervenit, quod cùm in arte phyſica eruditus exiſtas, pluribus juxta ipſius artis traditiones medicinas cum diligentia tribuiſti, licèt pluries in contrarium b ſucceſſerit; & quibus putabas adhibere medelam, medicinis

dicinis perceptis mortis periculum incurrerunt. Verùm quia, ſicut aſſeris, ad ſacros ordines deſideras promoveri, & ſuper eo nos conſulere voluiſti, breviter tibi reſpondemus, quod ſi ſuper præmiſſis conſcientia tua te videtur quomodolibet remordere, ad majores ordines de noſtro conſilio non aſcendas.

N O T Æ.

1. a *Colon.*] Ita etiam legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. cap.* 2. Colonia Agrippina dicta, ampliſſima omnium Germaniæ urbium eſt, Ubiorum olim Metropolis, poſteà Romanorum colonia fuit, in gratiam Agrippinæ appellata Agrippina, ut ejus magnitudinem deſcribens tradit Bucelinus *tom.* 3. *Germania ſacra*, *fol.* 60. Eccleſiam Cathedralem habet jam à primis Eccleſiæ temporibus, ut probat Bucherus *in Belgico-Romano*, *lib.* 17. *cap.* 16. poſteà ſecunda Metropolis Germaniæ facta fuit, cujus topographiam, & limites ipſe refert *lib.* 20. *cap.* 5. *in fine.* Hujus Eccleſiæ mentio fit *in cap. ex parte* 10. *de arbitris*, *cap. exhibita* 19. *de judiciis*, *cap.* 1. *de corpore vitiatis*, *in* 5. *compilat.* Ejus Eccleſiæ Canonico R. miſſa eſt præſens deciſio.

2. b *Succeſſerit.*] Nam ut ait Celſus *in præfat. lib.* 1. relatus à Fileſaco *lib.* 1. *ſelect. cap.* 17. arti medicæ non reſpondet plerumque non ſolùm conjectura, ſed nec etiam experientia: ac poſteà veriſſimè ſubdit: *Qui ſecundis aliquando fruſtrà curatus eſt, contrariis ſæpè reſtituitur.* Et *lib.* 7. *In morbis multùm fortuna confert.* Seneca *lib.* 6. *de benef. cap.* 8. *Multos fortuita ſanant, nec ideo remedia ſunt.* Hildebertus Turonenſis Archiep. *epiſt.* 31. *Quartanis plerumque proferunt tempora, quibus non profuit medicina.*

COMMENTARIUM.

3. Concluſio refertur, et probatur. EX hoc textu communiter talis deducitur aſſertio: *Eventus mortalitatis infirmi non impedit promoveri medicum peritum, ſi conſcientia eum non remordeat.* Quæ aſſertio ſingularis eſt in jure, eam tamen defendunt, & illuſtrant plures congeſti à Barboſa *in præſenti*, & Cenedo *ad Decretales*, *collectan.* 163. quibus addendi ſunt Turturetus *diſſert.* 44. *juridica*, Thomas Sanchez *lib.* 6. *ſumma*, *cap.* 14. *num.* 1. D. Joannes Suarez *ad legem Aquil. lib.* 3. *cap.* 6. *ſect.* 2. Molina *de juſt. tract.* 3. *diſput.* 75. *numero* 1. Rodericus Caſtro *lib.* 3. *de Medico polit. cap.* 19. Codronc. *lib.* 1. *de chriſtiana medendi rat. cap.* 3. & 4. Pichardus *in* §. 7. *Inſtit. de lege Aquil. num.* 102. Menchaca *illuſtrium controv. lib.* 1. *cap.* 19. Menochius *de arbitrariis lib.* 2. *centur.* 6. *caſu* 481. Suarez *de cenſur. diſput.* 45. *ſect.* 6. *num.* 9. Julius Clarus §. *homicidium*, *numero* 12. ubi Baiardus *numero* 40. Gibalinus *de irregul. cap.* 4. *artic.* 1. *propoſ.* 2. *conſect.* 11. Mornacius *in l. illicitas*, §. *ſicut*, *ff. de officio Proconſulis.*

4. Ratio dubitandi. Dubitandi ratio hujus deciſionis ex eo provenit; nam qui dat operam rei illicitæ, ſive adhibeat omnem diligentiam, quam exactiſſimus vir adhiberet, ſive non, ſemper ſequuto homicidio irregularis manet, *cap. ad audientiam*, *cap. ſignificaſti*, *de homicidio.* Plura Covar. *d. part.* 2. §. 4. Sed clericus in noſtro textu dabat operam rei illicitæ: igitur ſequuto homicidio irregularitatem contraxit. Probatur minor ex eo; nam clericis, & eccleſiaſticis perſonis prohibitum eſt exercere artem medicam, *cap. tua nos*, *de homicidio*, *cap. ſententiam*, *ne clerici vel monachi.* Plura Sanchez *d. lib.* 6. *cap.* 24. *num.* 13. ergo dabat operam rei illicitæ. Accedit, nam in noſtro textu R. fatebatur ſe dediſſe medicinam ad medelam; & tamen infirmum mortis periculum incurriſſe: ſed in hoc caſu medicus legibus civilibus ut homicida punitur, *l.* 6. *tit.* 2. *lib.* 11. *legum Vuiſigothorum*, ibi; *Si quis medicus dum phlebotomiam exercet, ingenuum debilitaverit, C. ſolidos coactos exſolvat: ſi verò mortuus fuerit, continuò propinquis tradendus eſt, ut quod de eo facere voluerint, habeant poteſtatem; ſi verò ſervum debilitaverit, aut occiderit, hujuſmodi ſervum reſtituat.* Tranſcripta reperitur *in l.* 7. *tit.* 2. *lib.* 11. *fori*, ubi propter eventum mortalitatis punitur medicus: ergo & in noſtro textu irregularis debebat declarari R. cujus medelis infirmi occubuerunt.

5. Medici qui dicantur. Hac difficultate minimè obſtante vera eſt Clementis III. deciſio, ad cujus expoſitionem ſciendum eſt, medicum à medendo ita dictum, plerumque appellari Phyſicum, ut in hoc textu, & *in cap. magnopere* 5. *cap. ſententiam*, *ne clerici vel monachi*, & *in lib.* 11. *tit.* 2. *de los phyſicos*, *l.* 10. *tit.* 9. *part.* 2. & paſſim in jure noſtro, à *phyſi*, quæ eſt ſcientia naturalis: unde qui medicinæ theoricam ſciunt, Phyſici appellantur; qui verò profitentur, à praxi medendi, Medici dicuntur. Appellantur etiam medici circuitores, quia circuunt civitatem curando ægrotos, *l. ſi duas*, §. *Grammatici*, *ff. de excuſ. tut.* Seneca *lib.* 6. *de beneficiis.* Epictetus apud Arrianum *lib.* 3. *cap.* 22. Medicum Circumambulantem nominat. Gregorius Nyſſenus *lib.* 1. *adverſus Eunom.* Medicum Circumforaneum dicit. Parabolani etiam dicuntur *in l. Parabolani, Cod. de Epiſcop. & cleric.* Accipiebantur & olim pro Chirurgis, *l.* 4. §. *ult. ff. ad leg. Corn. de ſicar. l.* 1. §. *medicos*, *ff. de variis*, & *extraordin. crimin. cap. tua nos*, *de homicidio.* Plautus in *Menech*,

Ab ægrotis medicus venit,
Obligaſſe ſe dicit Æſculapio crura.

Seneca *epiſt.* 104. *Medicina*, inquit, *ægro*, *non regio quærenda eſt. Fregit aliquis crus, aut extorſit articulum, non vehiculum, navemque conſcendit, ſed advocat medicum, ut fracta pars jungatur, ut luxata in locum reponatur.* Tertullianus *lib.* 2. *adverſus Marcionem. Quid ſi medicum quidem dicas eſſe debere, ferramenta verò ejus accuſes, quòd ſecent, & inurant, & amputent, & contriſtent, quando ſine inſtrumento artis medicus eſſe non poſſit?* Idem in Scorpiaco: *Eſt planè quaſi ſævitia medicina, de ſcalpello, deque cauterio, de ſinapis incendio; non tamen ſecari, inuri, & extendi, morderique idcirco malum, quia dolores utiles adfert.* Idem habent Theodoretus *lib.* 6. *de curatione Græcarum affection.* D. Auguſt. *lib.* 22. *de civit. Dei*, *cap.* 8. Inde legato medici inſtrumento, non ſolùm collyria, verùm & ferramenta, quibus utebatur, comprehenduntur. Paulus *lib.* 3. *ſentent. tit.* 6. §. *inſtrumento*, *l. cùm de lanionis* 18. §. *inſtrumento*, *ff. de inſtructo, vel inſtr.* Illuſtrant Briſſonius *lib.* 2. *ſelect. cap.* 4. Zerda *ad* 3. *Georgic. Virgilii*, *pag.* 455. *num.* 4. Guevara *in l. illicitas*, §. *ſicut*, *ff. de offic. Præſid.* Varia medicorum genera referunt Mercurial. *lib.* 2. *variar. cap.* 8. Paulus Zacchias *lib.* 6. *qq. medico-leg. tit.* 1. *num.* 6. inter eos enumerant Conſulti obſtetrices, *l.* 1. §. 1. *ff. de variis & extraordin. l. finali, Cod. communia de legat.* Notarunt Merillus *lib.* 5. *obſerv. cap.* 21. D. Joannes Suarez *ubi ſuprà*, *num.* 8. Guillelmus Fornet. *lib.* 3. *ſelect. cap.* 29. & nos in *cap.* 4. *de probat.*

6. De irregularitatem. Prædicti verò phyſici, ſeu medici, morbis adhibendo medelam, peccare poſſunt, & ſic irregularitatem

ARTIS MEDICI. ritatem contrahere, vel ex culpa ſua, vel ex imperitia, ſeu ignorantia. Primo modo cùm mala medicamenta adhibent ſcienter, ita ut infirmi mors ſequatur; tunc enim non ſolùm ut homicidæ, verùm ut proditores damnantur, *l.10. tit.9. part.2. El medico que à ſabiendas uſo mal de ſu oficio, comete traicion conocida.* Secundo verò caſu, etſi antiquitus ob imperitiam nulla lege medici punirentur, ut teſtantur Caſſiodorus *lib. 6. epiſt. 19.* ibi: *Cumque nulla lex eſſet, quæ puniret inſcitiam capitalem, & medicis impunè liceret occidere.* Plinius *lib.29. cap.1.* in fine: *In hac artium ſchola evenit, ut cuique medicum ſe profeſſum ſtatim credatur, cùm ſit periculum in nullo mendacio majus: non tamen illud intuemur, adeò blanda eſt ſperandi pro ſe cuique dulcedo; nulla præterea lex, quæ puniat inſcitiam capitalem, nullum exemplum vindictæ; diſcunt periculis noſtris, & experimenta per mortem agunt; medico tantùm occidiſſe impunitas ſumma eſt.* Poſteà tamen etiam pœna capitis in eos ſancita eſt, qui imperitiâ homicidium admiſiſſent; & ita ſi medico per imperitiam quid triſtioris eventus infirmo contigerit, medicus tenetur, *l. qua actione 7. §. Proculus, l. idem 8. cum l. ſequent. §.1. ff. ad leg. Aquil. §. præterea, Inſtit. eod. tit. l.9. §. Celſus, ff. de offic. Præſid. l. neceſſariò 5. §. fin. ff. ad Syllan.* Paulus *lib.5. ſentent. tit.23. §. ult.* Conſonant lex 6. & 10. *tit.8.* & lex 9. *tit.15. part.7.* Plura Mornacius *in d. l. illicitas 6. de offic. Præſid.* I. Fileſacus *lib. 1. ſelect. cap.17.* Nec ſolùm lege Aquilia medicus imperitus damnatur, verùm & pro diverſitate perſonarum diverſis pœnis afficitur, ſi imperitia medici cauſa fuit mortis liberi hominis: ſi honeſtior medicus eſt, in inſulam deportatur; ſi verò humilior, capite plectitur: jure ſeptempartito *in d. l.6.* pœna relegationis conſtituta fuit; poſteà verò puniendos eos eſſe arbitrio judicis ſtatutum fuit *in d. l.9. tit.15. part.7.* Apud Ægyptios medici puniebantur, qui non ex præceptis ſcientiæ ægrotum curaviſſent, ex lege quam referunt, & explicant Diodorus Siculus *lib.1. cap.3.* Ariſtoteles *lib. 3. polit. cap.11.* Et meritò hæc imperitia medici ita punitur, cùm imperitia culpæ adnumeretur, *l. imperitia 132. ff. de regul. juris:* qui textus ſi conferatur cum dicta lege *idem 8. §. 1. ff. ad leg. Aquil.* quæ eſt ejuſdem Conſulti, & *eod. lib. ad edictum,* ubi de lege Aquilia egerat Gaius, *l. qua 7. eod. tit.* conſtabit in dicta regula *Imperitia*, agi de imperitia medici; & deciditur, imperitiam culpæ adnumerari: quod jam notarunt Balduinus *de lege Aquil. pag.227.* D. Joannes Suarez *eod. tract. ubi ſuprà, num.2.* P. Faber & Jac. Gothof. *in eadem regula.* Si enim imperitia pro crimine habetur in judice, *l. ult. ff. de variis & extraordin. crimin.* & ita per imperitiam judicando litem ſuam faciat, *l.4. §.4. ff. de obl. & act. §.1. Inſtit. de obligat. quæ ex delicto*, ubi Pichardus, Vulteius, & Binius, Petrus Herodius *lib. 2. rerum judic. cap. 29. tit.1.* Beſoldus *in diſcurſ. polit. diſſert. 3.* Canonherius *in aphoriſm. tom.1. pag.491.* in advocato, & aſſeſſore, *l.2. ff. quod quiſque juris, l. unica, Cod. de officio aſſeſſor.* Savarus *ad Sidonium lib.2. epiſt.12.* & in quocumque qui circa artem, ſeu exercitium quod profitetur, imperitè verſatur, ſeu terminos ſuos egreditur, *l.1. §. hæc actio, ff. ſi menſor falſ. mod. dixer. l. ſi quis fundum 10. §. Celſus, l. item quæritur 13. §. ſi gemma, ff. locati, l. ſi ſervus 27. §. ſi calicem, & §. ſi ex plauſtro, fin. & l. idem juris 8. §. mulionem, ff. ad leg. Aquil.* Petrus Gregor. *lib. 18. ſintagm. cap.25. num.6.* P. Velleius Guevara *ad d. l. illicitas, §. ſicuti,* Belluga *in ſpecul. Princip. rubric.35. num.25.* Maynerus *in l. culpa eſt 35. ff. de regul. juris,* Carranza *de part. cap.16. §. unico, n.37. cum ſequentib.* & Suarius de Mendoza *ad l. Aquil. lib.3. cap.6. ſect.2. per tot.* quantò ergo magis in medico, qui quod non didicit tam gravi multorum periculo profitetur, cujus delictum non debet remanere inultum, *l. illicitas 6. §. ſicuti, ff. de offic. Præſid.* Quomodo autem hæc imperitia probetur, explicat Paulus Zacchias *d. quæſt.2.*

7. PROSEQUUNTUR ALII CASUS. Etiam ut homicida damnatur medicus in utroque foro, ſi infirmum deſeruerit poſtquam eum mederi cœpit, *d. §. præterea, Inſtitut. de lege Aquil.* ubi plures Pichardus *num.98.* Scitè Sanctus Zeno Veronenſis Epiſcopus, & martyr *ſerm. de livore & invidia*, ibi: *Oſtendere ægro magnitudinem morbi, & per hoc concitare ejus ſolicitudinem, ne languoris vim negligat, pars videbitur medicinæ. Verùm ſi in hoc eum reliquerit gradu, nec remediorum oſtenderit viam, nihil aliud eſt quàm ſalutem prodidiſſe languentis.* Ratio eſt, quia ſicut ab initio cuilibet liberum eſt alicujus rei curam ſuſcipere, vel non, *l. invitus, ff. de reg. juris, l. invitus, Cod. de procurat.* ita ſemel ſuſceptam omni diligentiâ ad finem perducere debet: multa enim ab initio ſunt voluntatis, quæ poſteà fiunt neceſſitatis, *l. in commodato 17. §. ſicut 3. ff. commodati:* nec factum eſſe ſufficit, niſi perduret, *l. ſi pro 10. §. verſum 6. ff. de in rem verſo:* & nil cenſetur actum, quando aliquid ſupereſt agendum, *l. cùm Syllanianum 11. Cod. de his quibus ut ind.* ubi verba illa, *actum credimus,* &c. tranſcripta videntur ex illis Lucani *lib.2. Sed Cæſar in omnia præceps, nil actum credens, dum quid ſupereſt agendum.* Quare medicus cœptam curam non debet derelinquere, quia mortis cauſam præbere, occidere eſt; unde reprehenſione dignus non videtur Alexander Magnus, qui Glaſconem medicum cruci affixit, eo quòd Epheſtionem infirmum deſeruiſſet, ut quibuſdam ſpectaculis intereſſet, unde Epheſtio deceſſit. Refert Plutarchus *in vita Alexandri*, & ex eo Zacchias *ubi ſuprà*, qui latè pertractat, quando medicus ſalariatus, vel non, poſſit tempore peſtis infirmos deſerere. Etiam damnatur imperitus medicus, ſi in medendo diligentiam non adhibuit, id eſt juxta experientiam artis; ſcientia enim medendi experientiis potiùs, quàm artis regulis acquiritur. Ariſtot. *lib.1. Metaph. in princip.* ibi: *Medendi licentiam ex obſervatione ſalubrium floruiſſe, & ab experientia ortam eſſe.* Quintil. *lib.6. inſtit. cap.18.* ubi ita ait: *Ex obſervatione ſalubrium, & his contrariorum reperta medicina eſt, & ut quibuſdam placuit, tota conſtat experimentis.* Ex eis, & aliis Æneas Robertus *lib. 1. rer. judic. cap. 5.* Et ut alios peccandi modos in medicis omittamus, quoties ex imperitia, aut incuria medicus culpam mortalem admittit in medendo ægroto, toties ſecutâ infirmi morte, ita quod ex peritorum medicorum ſcientia, atque curantis conſcientia dignoſci poſſit ex ipſa curatione mortem ſequutam fuiſſe; toties, inquam, irregularis manet. Quam doctrinam defendit, & pro expoſitione plurium caſuum moralium ampliat, & limitat P. Gibalinus *de irregul. d. cap.4. conſect.11.*

8. RATIO DECIDENDI. Unde apparet vera decidendi ratio ad noſtrum textum; nam cùm R. in ſpecie noſtri textus nullam culpam mortalem incurriſſet, quia in arte peritus erat, ibi: *In arte phyſica eruditus ſis*; & juxta artis traditionem, & experientiam adhibuiſſet medelam, licèt eventu mors ſequeretur, nullam irregularitatem incurrit. Eventus enim non attenditur cùm rectum conſilium præceſſit. Pulchrè Seneca *lib.4. de beneficiis, cap.33. In arduo eſt veri exploratio: tamus quò ducit veriſimilitudo, Sic ſerimus.*

ſic

ſic navigamus, ſic militamus, ſic uxores ducimus, ſic liberos tollimus, cùm omnium incertus ſit eventus. Ad ea accedimus, de quibus ſperandum benè eſſe credimus. Quis enim pollicetur ſerenti proventum, naviganti portum, militanti victoriam, marito pudicam uxorem. Sequimur quà ſimilitudo veri, non quà veritas trahit. Sidonius *lib.* 4. *epiſt.* 6. *Atqui abſurdum eſt, ſi certis audacibus adverſetur, conſurgere in querimonias, & inconſultarum diſpoſitionum culpabiles exitus.* Unde aiebat Poëta:

—— Careat ſucceſſibus opto,
Quiſquis ab eventu facta notanda putat.

Et Quintilianus *lib.* 2. *inſtit. cap.* 18. ait: *Ars non eſt in eventu poſita.* Caſſiodorus *lib.* 4. *epiſt.* 7. *Iniquum eſt enim, ut hominis vitio deputetur, quod ejus voluntate non regitur; & illud imputetur periclitanti, unde raro datur evadere.* Et ſi hæc in conſilio capiendo ex eventu non exiſtimanda, quantò magis in medicinæ exercitio, & ægroto medendo, quo nihil incertius, cùm interdum remedium proſit, interdum non ſufficiat. Unde aiebat Ovidius *lib.* 1. *de Ponto, in elegia ad Rufinum:*

Non eſt in medico ſemper relevetur ut æger,
Interdum doctâ plus valet arte malum.

Ulpianus *in d. l. illicitas, §. ſicuti*, ait: *Sicut medico imputari eventus mortalitatis non debet.* Quod datum eſt artis incertitudini; non enim medentur medici, ut eleganter ait Arnobius *lib.* 1. *adverſus Gentes*, poſt medium, *confiſi ſcientia veritate, ſed in arte ſuſpicabili poſiti, & conjecturarum exiſtimationibus nutantes.* Inde ergo in præſenti textu rectè deciditur, R. medicum poſſe ad altiores gradus aſcendere, nec ei obſtare eventum mortalitatis aliquorum, quibus ipſe juxta artis traditionem adhibuit medelam. Mirè ad rem Quintilianus *lib.* 1. *inſtit. cap.* 18. prope medium: *Tendit quidem ad victoriam qui dicit; ſed cùm benè dixit, etiamſi non vincat, id quod in arte continetur, efficit: nam & gubernator navis vult ſalvâ nave in portum pervenire; ſi tamen tempeſtate fuerit arreptus, non ideò minus erit gubernator; dicamque notum illum, dum clavum rectum teneat: & medicus ſanitatem ægri petit, ſi tamen aut valetudinis vi, aut ægri intemperantiâ, aliòve caſu ſumma voti non contigerit, dum ipſe omnia ſecundùm rationem fecerit, medicinæ finem non excedit.* Etiam medicus irregularitatem evadit, ſi languentis ipſius culpâ, dum ea non cavet, quæ à medico prohibita ſunt, mors contigerit, *cap. tua nos, de homicidio:* quod præ oculis habentes hujus artis profeſſores, pleraque prohibere ſolere, fortè ut defectum peritiæ, ſeu culpam ſemper ægrotanti adſcribant, eleganter expreſſit Arnulphus Lexovienſis *epiſt.* 4. *ad Henricum Piſanum*, his verbis: *Illud hominum ejus quadam auſteritate ſemper notabile, artis ſuæ reverentiam ſolâ ſeveritatis exhibitione conquirit, & quaſi benignitate vileſceret, infamat omnia quæcumque miſer patientis appetitus expoſcit: utinam quod ad victualia pertinet, idem nobis uſus, & abſtinentia præberet, ut ſuſpicionem communicatio tolleret, & fidem pietas compaſſionis augeret. Ad hæc defectum imperitiæ ſuæ, culpæ ſemper ægrotantis adſcribunt, ut æger & inediâ pereat, & calumniæ contumeliâ crucietur.*

9. Diſſolvitur ratio dubitandi.

Nec adverſatur dubitandi ratio ſuprà adducta; nam ſacerdos in noſtro textu, non eo quòd medicinam exercebat, rei illicitæ operam dabat, ut pluribus relatis probat Gibalinus *de irregul. cap.* 4. *pag.* 197. Quod facilè ſuadetur ſi animadvertamus, medicinam olim clericis, ac monachis exercere prohibitum non fuiſſe: unde legimus apud D. Bernardum *epiſt.* 67. & 68. Flaviacenſem monachum medicinæ, peritum à ſuo Abbate coactum artem illam exercere: *Abbas*, inquit, *meus habebat me non monachum, ſed medicum; cogebat ſervire, immò ipſe ſerviebat per me, non Deo, ſed ſæculo, quando ne ſecularium malevolentiam incurreret Principum, mederi me compellebat, etiam tyrannis, raptoribus, excommunicatis.* Et apud Petrum Venerabilem Cluniac. *lib.* 5. *epiſtol.* extat epiſtola cujuſdam Roberti monachi ſcholaſtici, & medicinæ magiſtri. Et Iſidorus Peluſiota *lib.* 3. *epiſt.* 71. meminit Diaconi cujuſdam medici: poſteà Alexander III. prohibuit Regularibus, ne Phyſicam, aut regulas ſæculares diſcerent, *in cap. ne magnopere, ne clerici vel monachi.* Innocentius III. in Concil. Lateran. *can.* 18. tantùm chirurgiam clericis prohibuit, ibi: *Nullam Chirurgiæ partem Diaconus, vel Sacerdos exerceat, quæ ad uſtionem, vel ad inciſionem inducit.* Poſteà Honorius III. qui poſt Clementem III. floruit, non ſolùm Religioſis, verùm & Diaconis, Subdiaconis, & cæteris Clericis prohibuit audire Phyſicam, aut leges, *in cap. finali, ne clerici vel monachi*; quod poſteà confirmavit Bonifacius VIII. *in cap.* 1. *eod. tit. lib.* 6. Bravo *in diſput. apol. Med. ſect.* 3. *reſol.* 3. Unde cùm temporibus noſtri Clementis non eſſet prohibita profeſſio medicinæ clericis, ideò ex ejus exercitio, ſi adhibitâ diligentiâ medelam clericus præbebat, etſi eventu mors ſequeretur, ut in præſenti caſu, nullam incurrebat irregularitatem. Nec obſtat augmentum deductum *ex d. l. fori*; nam textus ille intelligendus eſt de medico, qui per imperitiam perperam medicinam adhibuit, & non juxta artis præcepta, aut traditiones, ut interpretatur ibi Villadiego. Cùm enim Gothi ex regione Gothiæ, quæ eſt calidiſſima, in has Hiſpaniarum partes frigidas admodùm adveniſſent, ſanguinis miſſionem pati ſine vitæ diſpendio nequibant; unde in ea lege medico phlebotomiam exercenti in Gothos juſtè pœna imponitur.

10. Intelligitur cap. tua nos 19. de homicidio.

Sed adhuc obſtat textus *in cap. tua nos, de homicidio*, ubi proponitur, quendam monachum in arte chirurgica valdè peritum, mulieri laboranti gutturis tumore tumorem illum aperuiſſe, & juxta artis traditionem expreſsè illam monuit, ne ſe vento exponeret, ne ſi hoc faceret, mortis periculum incurreret: mulier vento ſe expoſuit, unde poſt paucos dies deceſſit. Conſultus Innocentius III. reſpondit, quod etſi non parum monachus ille deliquiſſet uſurpando officium chirurgi; tamen quia non cupiditatis, ſed pietatis causâ illud exercebat, ex miſericordia ei permittendum eſſe in ſacris ordinibus miniſtrare. Ex quo textu expreſsè colligitur, quod etſi medicus adhibeat omnem diligentiam juxta artis præcepta, ſi tamen mors ſequatur, non poſſe eum, niſi præcedente diſpenſatione, in ſuſcepto ordinis gradu miniſtrare: igitur etiam in præſenti caſu ex diſpenſatione tantùm poterit ad ulteriores gradus admitti. Cui difficultati communiter reſpondetur ex ſuprà traditis, videlicet quod licèt monachus in eo textu omnem diligentiam ſecundùm artis præceptum adhibuiſſet; tamen peccavit exercendo artem chirurgicam, præcipuè cum inciſione, cujus exercitium monachis prohibitum eſt, *d. cap. magnopere, cap. fin. ne clerici, vel monachi.* Unde cùm dediſſet operam rei illicitæ, licèt adhibuiſſet diligentiam, contraxit tamen irregularitatem, *cap. continebatur, cap. dilectus, de homicidio, cap. ſi quis voluntate,* 50. *diſt.* ſed veram interpretationem in ejus commentario dabimus.

11. Exponitur can. 8. Synodi

Ex ſuprà dictis accipit lucem textus *in can.* 8. *Synodi Conſtantinop.* apud Balſamonem, in illis verbis: *Quamobrem decrevit S. Synodus, ut ſi quis Epiſcopus, vel Presbyter, vel Diaconus caſtraſſe aliquem*

quem

CONSTANTINOP. *quem convictus fuerit, vel manu propria, vel ſuo juſſu, is depoſitioni ſubjiciatur; ſi ſit autem laicus, ſegregetur, præterquam ſi morbus, qui alicui accidit, ad eum exſecandum, qui caſtratus eſt, coegerit: quemadmodum enim Nicænæ primæ Synodi canon eos, qui morbo exſecti ſunt, non punit propter morbum: ſic & nos nec ſacerdotes, qui ægrotos caſtrari mandant, condemnamus; nec laicos qui propriis manibus ad caſtrationem utuntur, reprehendimus; hoc enim morbi eſſe medelam, non autem creaturæ inſidias fieri, vel opificium injuriâ affici exiſtimamus.* In quibus prioribus verbis puniuntur non ſolùm clerici manibus propriis alios caſtrantes, verùm & mandantes; quia hoc ex injuria faciebant: in poſterioribus verò verbis, cùm medelæ causâ alios caſtrare jubent, nulla pœna afficiuntur; quia cùm illis temporibus exercitium artis chirurgicæ, & medicæ prohibitum non eſſet, & causâ medelæ eo remedio uterentur, etiamſi ægri mutilatio ſequeretur, irregularitatem non contrahebant, ut docet Balſamon *in notis ad ipſum can.*

Ex traditis ſuprà pro ratione decidendi, videlicet eventum mortalitatis infirmi non imputari medico juxta artis traditiones medenti, intelligendus eſt textus *in l. pecuniam* 10. *de condictione ob cauſam datorum*; ubi Imperatores affirmant, pecuniam ob cauſam datam, causâ non ſequutâ non culpâ accipientis, ſed fortuito caſu, minimè repeti poſſe. Baldus, & Cujacius in eo textu ſpeciem fingunt, & proponunt in eo, qui medico pro curatione infirmi certam pecuniam dedit; quo caſu ſi eventu mors ſequatur, ſi medicus adhibuit medelam juxta artis peritiam, licèt infirmus deceſſiſſet, & per conſequens deficeret cauſa propter quam pecunia data fuit; tamen condictioni locus non eſt, cùm eventus mortis illi imputari non poſſit. Ita illum textum accipiunt communiter repetentes ibi. Sed licèt hæc interpretatio communis ſit, juxta aliam hypotheſin doctè & ſubtiliter illum textum accipit ſæpiùs laudatus D. D. Joſephus de Retes *lib.* 2. *opuſc. ſect.* 2. *cap.* 7. *num.* 13. 12. EXPONITUR L. PECUNIAM 10. DE CONDICT. OB CAUSAM DAT.

CAPUT VIII.

a Cœleſtinus III.

CUm bon. mem. Clemens Papa prædeceſſor noſter I. Buccar. Melearum (Magnum Raoſacam) & quoſdam alios Barenſes clericos vocaviſſet, ut Bernardo Archidiacono ſuo, quem graviter læſerant, ſatisfacerent, & ad ipſius accederent præſentiam reſponſuri, quia venire juxta mandatum Apoſtolicum *b* contempſerunt, in eos fecit per *c* Vigilienſem Epiſcopum ſuſpenſionis ſententiam promulgari, in qua, ſicut dicitur, triennio permanentes, quidam ex ipſis ſuſpenſi aliud *d* beneficium eccleſiaſticum ſunt adepti: & quia utrum beneficia poſſint rationabiliter retinere, nos conſulere voluiſti, ſignificatione tibi præſentium reſpondemus, quod non licet eis, nec illa, quæ habuerant beneficia; nec ea, quæ poſtmodùm ſunt adepti, aliquatenus retinere. Unde venerabili fratri noſtro *e* Baren. Epiſcopo dedimus in mandatis, ut eos pro tanta pertinacia, & contemptu Apoſtolico beneficiis quæ habent, non differat ſpoliare, ea tamdiu in ſuis manibus detenturus, donec quid ſuper his facere debeat, litteras noſtras accipiat, & mandatum.

NOTÆ.

a COEleſtinus III.] De quo egi *in cap.* 13. *de reſcriptis*; & ita legitur *in cap.* 5. *hoc tit. in* 2. *collect.*

b *Contempſerunt.*] De pœna contumaciæ plura Deo annuente adducam *in cap.* 1. *de judiciis.*

c *Vigilien.*] Urbs Vigiliæ, vulgò *Biſegli* dicta, eſt in Apulia, ſuffraganea Archiepiſcopi Barenſis.

d *Aliud beneficium.*] Compatibile videlicet cum primo, aliàs vacaret primum, ſi ſecundum non legitimè obtineret, ut docet Gibalinus *de cenſuris diſquiſit.* 7. *conſectario* 9. *pag.* 257.

e *Barenſis.*] Eccleſia Barenſis tantùm Epiſcopalis fuit uſque ad tempora Innocentii III. Eſt in regno Apuliæ, ut refert Carolus à S. Paulo *in Geograph. ſacra, pag.* 58.

COMMENTARIUM.

1. CONCLUSIO TRADITUR, ET PROBATUR. EX hoc textu talis deducitur concluſio: *Qui ſteterit per triennium in ſuſpenſione, privatur beneficiis obtentis, & durante ſuſpenſione eligi non poteſt.* Singularis eſt in jure hæc aſſertio; probari tamen per argumentum poteſt *ex cap. cùm dilectus, de conſuet. cap. cùm inter R. cap. per inquiſitionem, de elect. cap. contingit, de dolo: cap. conſtitutis, de appellat.* Trident. *ſeſſ.* 25. *de reform. cap.* 3. *l.* 2. *tit.* 9. *part.* 1. Illuſtrant Lotherius *de re benefic. lib.* 3. *quæſt.* 33. *num.* 91. Menochius *de arbitr. caſu* 416. Bohic. *in cap. cùm dilectus, de conſuet.* Balboa *in cap.* 1. *de judiciis, num.* 77. ubi omnes Primarii, & noſter Fermoſinus *quæſt.* 31. Garcia *de benefic.* 7. *part. cap.* 13. *num.* 90. Riccius *deciſ.* 1961. Salcedo *in praxi, cap.* 116. *num.* 11. Ricciulus *de jure perſ. lib.* 4. *cap.* 4. plures Pater Gibalinus *de cenſur. diſquiſit.* 7. *quæſt.* 7. *pag.* 259.

Hæc ſertio difficilis admodum redditur ex eo; nam inſordeſcentia in cenſuris eccleſiaſticis non inducit privationem beneficiorum obtentorum, etiamſi per plurimos annos beneficiarius perſiſtat in cenſuris, ut docent Gloſſa *in cap. contingit, verbo Non poteſt, de dolo & contum.* Covar. *in cap. alma*, 1. *part.* §. 7. *num.* 10. *de ſentent. excom.* Rebuffus *in cap. poſtulaſti, notabili* 4. *num.* 108. *de cleric. excom.* & pluribus relatis docet Gibalinus *de cenſur. ubi ſuprà, fol.* 258. igitur licèt ſacerdos per triennium perſiſteret in ſuſpenſionne, privandus non erat. Deinde etiam illud facit contra noſtrum textum; nam qui ſuſpenſus eſt à beneficio in una Eccleſia, poteſt aliud aſſequi in alia, ut probant Suarez *de cenſuris diſput.* 27. *ſect.* 1. *num.* 25. Gibalinus *ubi ſuprà, pag.* 343. ſed ſuſpenſio in noſtro textu lata fuit à Vigilienſi Epiſcopo in clericos 2. RATIO DUBITANDI.

jam

jam beneficia obtinentes: igitur alia, & diverſa conſequi non prohibentur.

3. **De inſordeſcentia in cenſuris.**

Sed adhuc prædicta aſſertio defenſanda eſt. Et ſuppoſitis, & præmiſſis quæ de ſuſpenſione & ejus differentiis adduxi *in cap. cum inter, de elect.* ſciendum eſt, inſordeſcentiam, & perſeverantiam in cenſuris eccleſiaſticis pro diverſitate delictorum & cenſurarum variis modis puniri. Primò inſordeſcens in excommunicatione per annum redditur ſuſpectus de hæreſi, *cap. rurſus* 11. *quæſt.* 3. *cap. cum contumacia, de hæreticis, lib.* 6. Covar. *in d. cap. alma*, 1. *part.* §. 7. *num.* 10. Salcedo *in praxi, cap.* 116. & ſi excommunicatio lata fuerat pro certo crimine, ita inſordeſcens pro convicto habetur *in regul.* 8. *gloſſa* 15. *num.* 106. Farin. *lib.* 1. *praxis, quæſt.* 18. *num.* 39. & ſi excommunicatio lata erat ob hæreſim, hæreticus judicatur. Gloſſa *verbo Condemnatur, in cap. excommunicamus, de hæreticis*. & licet cuilibet excommunicato poſſit Legatus beneficium abſolutionis impartiri; tamen poſt annum elapſum excommunicatus à ſolo R. Pontifice abſolvi valet, *cap. quærenti, de officio Legati in* 6. & ipſum inſordeſcentem per annum in excommunicatione, ſepultura eccleſiaſtica privari poſſe, docet Gibalinus *de cenſuris pag.* 469. Aliis pœnis etiam punitur in Concilio Trident. *ſeſſ.* 25. *cap.* 3. & arbitrio judicis, tam ſæcularis, quàm eccleſiaſtici puniri valet. Menochius *de arbitrar. lib.* 2. *centur.* 5. *caſu* 416. Salcedo *in d. cap.* 16. *num.* 6. Tandem hæc inſordeſcentia adeò exoſa Patribus Eccleſiæ eſt, ut impediat abſolutionem illam, quæ ex ſtilo Curiæ apponi ſolet in reſcriptis Pontificiis: docent Navarrus *in cap. ita, gloſſa ult. notabili* 11. Rebuffus *in praxi infor. novæ proviſionis, verſ. Teque abſolventes, num.* 10. Garcia *de benefic.* 7. *part. cap.* 13. *num.* 61. Gibalinus *de cenſur. diſquiſit.* 9. *quæſt.* 1.

4. **Suſpenſus eligi non poteſt.**

Secundò ſciendum eſt, ſuſpenſum ab officio abſolutè eligi non poſſe ad nova beneficia, *cap. cùm dilectus, de conſuetud. cap. cum R. cap. per inquiſitionem, de elect.* Garcia *de benefic. part.* 7. *cap.* 14. *num.* 1. & *de poteſt. Epiſcop. part.* 1. *tit.* 1. *cap.* 5. *num.* 23. Diana *part.* 5. *tract.* 9. *reſol.* 10. Pyrrhus Reginaldus & alii congeſti à Garcia *tom.* 2. *polit. tract.* 9. *difficult.* 4. *dub.* 5. Sed ſi tantùm à fructuum perceptione ſit ſuſpenſus, eligi poteſt. Quæ doctrina procedit cùm ſuſpenſio inflicta eſt ob delictum, quod eam pœnam merebatur: ſi autem ſuſpenſus eſt pro delicto concernente ſuſpenſionem beneficii in tali Eccleſia, in alia eligi in beneficiarium poteſt, *cap. ſi compromiſſarius, §. reſtringitur, de elect. in* 6. & hæc omnia procedunt in ſuſpenſione à jure impoſita; nam ſi ab homine ſit impoſita, ſuſpenſus à beneficio in uno Epiſcopatu, poteſt obtinere diverſum beneficium in alio, argumento textus *in cap. final. de conſtit. in* 6. ſecus ſi ſuſpenſus ſit ab officio, quia tunc ſuſpenſus eſt ubique, ut diſtinguit Bohic. *in d. cap. cum dilectus. num.* 16.

5. **Ratio decidendi.**

Ex quibus jam apparet vera decidendi ratio ad noſtrum textum; nam cùm inſordeſcens in cenſuris convictus cenſeatur ejus criminis, ob quod impoſita fuit cenſura, & in præſenti caſu per triennium ſuſpenſus eſſet ob delictum, quod ſi probatum eſſet, ſuſpenſionem delicti induceret; ideò Cœleſtinus decrevit ita inſordeſcentem in ſuſpenſione per triennium debere beneficiis jam obtentis privari, & etiam obtinendis; nam cùm actus alicui prohibitus eſt, principium illius actus prohibitum cenſetur: hic autem ſuſpenſus eſt clericus à beneficio retinendo: igitur ab acquirendo arcetur. Non tamen electio ſuſpenſi eſt ipſo jure nulla, ſed irritanda, ut facilè probatur *in d. cap. per inquiſitionem*; & defendunt Garcia *ubi ſuprà*, Gibalinus *ubi proximè, pag.* 343. *conſect.* 5. Unde in noſtro textu deciditur, ſuſpenſum acquirentem nova beneficia illis eſſe privandum, quia licèt electio illicitè, tamen validè celebrata fuit.

6. **Solvitur ratio dubitandi.**

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta, pro cujus ſolutione ſciendum eſt, valde controverſum eſſe inter Interpretes, utrum inſordeſcentia per ſe in cenſuris eccleſiaſticis privet beneficiis jam obtentis? Et communiter repetentes *in cap. quicumque*, 11. *quæſt.* 3. in noſtro textu, & *in d. cap. cum R.* Abbas *in cap.* 1. *de judiciis*, Decius *notabili* 8. Beroius *num.* 83. Suarez *de cenſur. diſput.* 13. *ſect.* 1. *num.* 10. plures congeſti à Fermoſino *in cap.* 1. *de judiciis, quæſt.* 31. docent ob dictam inſordeſcentiam in cenſuris, ita perſiſtentem privari beneficiis jam obtentis. Sed contrariam ſententiam, videlicet non privari beneficiis, docuerunt Garcia *in d. cap.* 13. *de benefic.* Rebuffus *in d. cap. poſtulaſti, notabili* 4. *num.* 108. Sed in hoc Interpretum diſſidio placet diſtinctio P. Gibalini *d. quæſt.* 7. *pag.* 259. qui affirmat, inſordeſcentiam in cenſuris præcisè ſumptam non inducere privationem beneficiorum, neque judicem poſſe ita inſordeſcentem ob cauſam civilem, vel criminalem privare beneficiis. Ratio hujus partis ea eſt, nam nulla reperitur conſtitutio in jure noſtro, quæ hanc privationem beneficii obtenti inducat, neque natura talis inſordeſcentiæ talem privationem inducit: ſed ſi cenſura aut excommunicationis, aut ſuſpenſionis lata eſt ob crimen, quod ipſo jure inducit privationem beneficiorum, elapſo anno privatur ipſo jure beneficiis, quia convictus præſumitur ſimilis delicti, & per conſequens privatur ſuo beneficio. Rebuffus *in d. cap. poſtulaſti, num.* 113. Covar. *d.* §. 7. *num.* 10. Ricciulus *d. lib.* 4. *cap.* 6. *num.* 3. Nec tunc poſt annum ſuſpenſus auditur petens manutentionem in beneficio, quia privatio hæc non tam ex cenſura, aut inſordeſcentia, quàm ex crimine, ob quod fuit inflicta cenſura, provenit; ſiquidem talis inſordeſcentia tantùm inducit præſumptam criminis probationem, & ſic privat beneficiis ipſo jure. Et ſi cenſura fuit tantùm lata ob delictum, quod non inducebat privationem ipſo jure, ſed tantùm virtute ſententiæ proferendæ, tunc inſordeſcentia per tempus legitimum tantùm operabitur, ut judex competens poſſit ipſum excommunicatum, ſeu ſuſpenſum ita inſordeſcentem privare beneficiis: ita Gibalinus *ubi ſuprà*.

7. **Intelliguntur varii textus.**

Ex hac diſtinctione intelligendi ſunt textus, in quibus de inſordeſcentia in cenſuris agitur. Et primò textus noſter; ideò enim ſuſpenſi ob inſordeſcentiam privati fuerunt beneficiis, quia ſuſpenſio inflicta fuit ob crimen, quod privationem beneficiorum à judice faciendam inducebat, & propter contemptum Sedis Apoſtolicæ in non comparendo; ideò enim jubet Cœleſtinus ipſos beneficiis obtentis privari. Secundò intelliguntur textus *in cap. rurſus, cap. quicumque*, 11. *quæſt.* 3. quibus probare intendunt Doctores ſuprà citati, inſordeſcentiam per annum inducere privationem beneficiorum. Nam ibi tantùm deciditur, excommunicatum per annum inſordeſcentem, convictum cenſeri illius delicti, quo accuſabatur; ex temporis enim lapſu reſultat contra eum quædam præſumpta criminis probatio, ſeu confeſſio: neque in prædictis juribus agitur de privatione beneficiorum. Deinde intelligendi ſunt textus *in cap. finali, de pœnis in* 6. *cap. cum contumacia* 7. *de hæreticis in* 6. *cap. excommunicamus, §. qui autem, eod. tit.* Ex quibus conſtat, inſordeſcentem per annum in ex-

communica

communicatione, ſuſpectum de hæreſi judicari; hæc tamen ſuſpicio levis eſt, ut notant Covar. *d. num.* 10. & Salcedo *d. cap.* 116. Nec ſufficit illa præſumptio, ut quis tanquam hæreticus damnetur, & beneficiis privetur; ſed tantùm ut contra illum, tanquam ſuſpectum de hæreſi procedatur, ut docet Gutierrez *lib.* 1. *canonic. cap.* 12. & conſequenter propter ſolam illam præſumptionem non poterit excommunicatus beneficiis privari. Planè reus ſic de hæreſi ſuſpectus ad judicium evocatus, ſi venire renuerit, & in excommunicatione perſiſtat, tunc ſuſpicio hæreſis augetur, cujus ratione pœnâ ordinariâ plectitur, ut docent Covar. *ubi ſuprà*, Fermoſinus *d. cap. de judiciis, quæſt. ult.* Quomodo autem inſordeſcentia probetur, & annus ad eam inducendam computetur, proſequuntur Gibalinus *ubi ſuprà*, *pag.* 258. Ricciulus *d. lib.* 4. *cap.* 8.

CAPUT IX.

a Innocentius III. b *Mutinenſi Epiſcopo.*

A multis multoties an Subdiaconus in Epiſcopum eligi valeat, hæſitatur. Siquidem *c* Urbanus primus Papa decrevit, ut nullus in Epiſcopum, niſi in ſacris ordinibus, & religiosè vivens inventus fuerit, eligatur. *d* Sacros, inquit, ordines dicimus *e* Diaconatum, & *f* Presbyteratum; hos *g* ſiquidem ſolos primitiva Eccleſia legitur habuiſſe: Subdiaconis verò, quia & ipſi *h* miniſtrant altaribus, opportunitate exigente concedimus in Epiſcopos eligi; ſi tamen ſpectatæ ſcientiæ, ac religionis exiſtant: quod ipſum non ſine R. Pontificis, vel Metropolitani licentia fieri permittimus. In quibus verbis innuitur, quod Urbanus ad ſtatum primitivæ Eccleſiæ *i* ſe referens, in quo Subdiaconatus ordo ſacer minimè dicebatur, inſtituit ut de Subdiacono, niſi utilitatis causâ, & tunc etiam de permiſſione Metropolitani, vel R. Pontificis, non poſſit electio celebrari. Verùm cùm *j* hodie Subdiaconatus inter ſacros ordines computetur, ſicut Urbanus Papa II. ſub his verbis expreſſit: Erubeſcant impii, & intelligant judicio ſancti Spiritus eos, qui in ſacris ordinibus, Presbyteratu, Diaconatu, Subdiaconatu ſunt poſiti, ſi caſtè non vixerint, excludendos ab omni eorundem graduum dignitate. Et iterum: Nemo ad ſacrum ordinem permittatur accedere, niſi aut virgo, aut probatæ caſtitatis, & qui uſque ad Subdiaconatum unicam & virginem uxorem habuit. Et ad ſimilitudinem Diaconi, & Presbyteri Subdiaconus *k* continentiam debet obſervare, ſicut eſt in *l* ſexta Synodo conſtitutum, ut ſi quis eorum, qui ad Clerum accedunt, in nuptiali jure mulieri voluerit copulari, hoc ante Subdiaconatus ordinem faciat. Et B. Gregorius ſtatuiſſe legatur, ut nullum facere Subdiaconum præſumant Epiſcopi, niſi qui ſe caſtè victurum promiſerit. Nos volentes ſub hoc articulo diſceptationis materiam amputare, ſtatuimus, ut Subdiaconus liberè valeat in Epiſcopum eligi, ſicut Diaconus, vel Sacerdos.

NOTÆ.

1. a *INnocentius III.*] Fuit juris peritiſſimus, ut refert Cujacius *in cap. finali, ut lite non conteſtata*, qui juris difficiles, & apud Interpretes ſatis vexatas quæſtiones decidit, ut eſt ardua quæſtio in præſenti propoſita, utrum videlicet Subdiaconi poſſent in Epiſcopos eligi; & aliæ, de quibus *in cap. cùm te, cap. in quadam, de celebrat. Miſſar. cap. litteras, de reſtit. ſpol.* Et hanc epiſtolam editam fuiſſe anno 1207. Pontificatus Innocentii VIII. ex regeſtro MS. refert Stephanus Ballucius *in notis ad Petrum Marcham, lib.* 8. *concord. cap.* 13.

b *Mutin.*] Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub tit. de temporibus ordin. cap.* 6. ubi eam refert Antonius Auguſt. ipſeque ejus meminit in emendatione Gratiani *lib.* 1. *dialog.* 8. De Eccleſia Mutinenſi aliqua adduxi *in cap. cùm in diſtribuendis, de temp. ordin.*

2. c *Urbanus I.*] Hæc Urbani deciſio reperitur *in cap. nullus* 4. 60. *diſt.* & tribuitur Urbano I. ab Innocentio *in præſenti*. Carnotenſis autem *part.* 5. *Decreti, c.* 82. & *lib.* 3. *Panorm. cap.* 5. deſumptam eſſe ait ex Synodo Beneventana ſub Urbano III. ſed falsò; ea enim deciſio deducta eſt ex Synodo Beneventana ſub Urbano II. & cùm ignotum eſſet Concilium hoc iis, qui ſub Gregorio XIII. emendationi librorum juris canonici operam dederunt, Concilium Beneventanum ab Ivone laudatum admonuerunt, intelligendum eſſe de Synodo Beneventana, quæ tempore Victoris III. cui Urbanus II. ſucceſſit, habita fuit: quod omninò falſum eſt, ſiquidem extant acta Concilii Beneventani ab Urbano II. celebrati anno 1091. in quibus habetur decretum hoc prout refertur à Gratiano; & Concilium ipſum ex MS. codice Monaſterii Ananienſis noviter edidit Stephanus Ballucius *in additionibus ad Marcham, d. lib.* 8. *cap.* 13. & cùm adhuc ævo Innocentii III. hoc eſt centum, & amplius poſt Urbanum annis dubitaretur, an Diaconus in Epiſcopum eligi poſſet, præſentem Innocentius edidit decretalem: unde in præſenti legendum eſt, *Urbanus II.* ut etiam notarunt Dartis *in d. can.* 4. 60. *diſt.* Gibalinus de *clauſura, diſquiſit.* 3. *cap.* 2. §. 2. *num.* 7.

d *Sacros.*] Id eſt majores: gradus enim ſacramenti Ordinis dividuntur in majores, id eſt ſacros; 3.
& minores, videlicet non ſacros, *cap. nemo*, 31. *diſt. cap. miramur, de ſervis non ordin. cap.* 1. *de filiis presbyt. lib.* 6. Trident. *ſeſſ.* 23. *de reform. cap.* 2. & 6. non tamen majores ſacri dicuntur, quia eorum tantùm collatio ſit ſacramentum, ut docuerunt Gratianus *in princip. diſt.* 21. Sotus *in* 4. *diſt.* 24. *quæſt.* 1. *art.* 2. *concluſ.* 7. Vazquez *in* 3. *part. diſput.* 237. quos refellit colendiſſimus Præceptor D. Hontiberos *de Ordin. tract.* 1. *num.* 37. ſed quia ſpecialiori

ratione majores gradus reddunt homines ſacratos, *cap. ſacratos, 23. diſt.* majora enim tractant, & omnia ſacratiora pertingunt, unde gradus ſacri dicuntur. Non me latet minores gradus aliquando, & latè minores ordines ſacros dici, *ex cap.* 1. *diſt.* 77.

4. e *Diaconatum.*] Quem gradum jam à primis Eccleſiæ temporibus ſacrum fuiſſe, manifeſtè probant textus *in can.* 6. *Album Apoſt.* Synodus Nicæna in editione Piſana *lib.* 3. *cap.* 62. Concil. Neocæſar. *can.* 15. Concil. Rom. 2. ſub Silveſtro, *can.* 6. Synodus Trullana *can.* 16. Diaconi enim immediatè miniſtri ſunt ſacerdotum, & ſucceſſerunt in locum Levitarum, ad auxilium atque adjutorium Sacerdotum, ad implementum divini officii, ut plura de eorum muniis agentes tradunt Rabanus *lib.* 1. *inſtit. cleric. cap.* 7. Alcuinus *de divin. officiis, tit. de celebrat. Miſſar. pag.* 67. Baronius *anno* 34. *num.* 263. & *anno* 112. *num.* 8. & 9. Duarenus *lib.* 1. *de ſacris, cap.* 25. Severinus Binius *in notis ad Fabianum*, Albaſpineus *lib.* 2. *obſerv. cap.* 26. & 27. & *in notis ad can.* 33. *Concilii Illiberit.* & *in can.* 2. *Tolet.* 1. Eſpenceus *lib.* 1. *digreſſ. cap.* 5. Zerda *in adverſ. cap.* 94. Pamelius *ad epiſt.* 65. *Cypriani*, Ambr. *ad Tertull. de fuga, cap.* 11. *obſerv.* 2. Hallierius *de ſacris elect. ſect.* 7. *cap.* 2. §. 2. Vicecomes *de ritib. Miſſæ, volum.* 3. *lib.* 1. *cap.* 16. Buſeus *de ſtatib. verbo Diaconus*, Gazeus *ad Caſſianum, collat.* 18. *cap.* 16. & nos aliqua dedimus in noſtro apparatu.

f *Presbyteratum.*] Nemo ambigit jam à primis Eccleſiæ temporibus Presbyteratum gradum ſacrum fuiſſe: conſtat *ex cap. Presbyter, cap. Eccleſia, 23. diſt. cap. cleros, verſ. Sacerdos*, & *verſ. Presbyter, 21. diſt.* Concil. Aquiſgran. ſub Stephano V. *can.* 8. docent Alcuinus *de divin. offic. cap.* 35. Vazquez *d.* 3. *part. in* 3. *diſput.* 236.

5. g *Siquidem ſolos.*] Licèt enim à primis Eccleſiæ cunabulis gradus Subdiaconatus cognoſceretur, ut conſtat *ex can.* 43. *Apoſt.* Anacleto *epiſt.* 1. D. Cypriano *epiſt.* 24. & aliis auctoritatibus adductis à Rabano *lib.* 1. *de inſtit. cleric. cap.* 8. Iſidoro *lib.* 2. *de divin. offic. cap.* 10. Vazquez *in* 3. *part. d. diſput.* 236. *cap.* 3. Baronio *anno* 34. *num.* 287. & anno 44. *num.* 29. Pamelio ad Divum Cyprianum *d. epiſt.* 24. Barb. *lib.* 1. *juris eccleſ. cap.* 37. Aloix *in notis ad vitam S. Ignatii, cap.* 5. Cæſare *de hierarch. part.* 2. *diſput.* 10. §. 1. Eſpenceo *lib.* 1. *digreſ. cap.* 7. Vicecomite *volum.* 3. *de ritib. Miſſ. lib.* 1. *cap.* 24. Tamen quia cùm Subdiaconi ordinabantur, ei manus non imponebant Epiſcopi, ſed tantùm patenam & calicem de manu Epiſcopi accipiebant, & de manu Archidiaconi urceolum & manutergium, Concilium Carthag. 4. *can.* 5. neque facultatem attingendi ſacra vaſa habebant, *cap. non oportet, 23. diſt. cap. miniſterium* 23. 93. *diſt.* ideò Subdiaconatus primis Eccleſiæ ſæculis ſacer gradus non credebatur, ut ex præſenti textu conſtat, & à ſacris gradibus Subdiaconatus prorſus alienus erat, *cap. nullus, 60. diſt.* Unde Synodus Ancyrana *can.* 13. ſtatuit, non licere Chorepiſcopis ordinare Presbyteros, aut Diaconos, nihil prohibens de Subdiaconis: immò Synodus Antiochena *can.* 10. diſertè aſſerit, Subdiaconos à Chorepiſcopis ordinari poſſe. Docent Balſamon *in d. can. Concil. Carthag.* Bellarminus *tom.* 2. *controv. lib.* 1. *de ſacram. Ordinis, cap.* 7. Acuña *in cap. ſi is qui, num.* 6. 32. *diſt.* & *in d.* 60. *diſt.* Aloix & Cæſar *ubi ſuprà*, Cabaſſutius *in notit. Concil. ad Concil. Carthag.* 4. *fol.* 444. & nos *in can.* 23. *Concilii Illiberit.*

6. INTELLIGITUR CAP. NON OPORTET 23. DIST.

Ex qua doctrina exponendi ſunt duo difficiles canones Concilii Laodiceni, 21. videlicet & 22. Primus reperitur apud Gratianum *in cap. non oportet, 26. 23. diſt.* in hæc verba: *Non oportet Subdiaconos licentiam habere in ſacrarium, ſeu ſecretarium, quod Græci Diaconikon appellant, ingredi, & contingere vaſa dominica.* Cui aperto marte opponitur textus *in cap. non liceat 31. ead. diſt.* ubi ex Concilio Brachar. hæc verba referuntur: *Non liceat cuilibet ex lectoribus ſacra vaſa portare, nec aliis, niſi his, qui ab Epiſcopo Subdiaconi fuerint ordinati.* Quæ etiam verba referuntur ab Ant. Auguſt. *in epit. lib.* 7. *tit.* 34. & *lib.* 16. *tit.* 1. Pro quorum canonum concordia ſciendum eſt, ſecretarium, quod Græci Diaconion appellant, ut notat Baronius *in martyr. die* 8. *Auguſti*, Primis Eccleſiæ temporibus duplex fuiſſe: unum fuit locus ſeparatus à ſiniſtra parte, ubi ſacra vaſa, & veſtimenta ſervabantur, & ubi Epiſcopus pallium ſumebat ad celebrandum, & deponebat. Gregorius Magnus *lib.* 4. *epiſt.* 11. ibi: *In ſecretario verò ſecundum morem priſtinum, ſuſceptis ac dimiſſis Eccleſiæ filiis, induere veſtra fraternitas pallium debeat, atque ad Miſſarum ſolennia ita proficiſci.* Et *lib.* 2. *epiſt.* 51. *Scripſit nobis pallio te non niſi poſt dimiſſos de ſecretario filios Eccleſiæ, & Miſſarum tempore, atque in Letaniis uti ſolennibus.* Aliud ſecretarium erat à dextera parte abſidis, ubi poſt communionem deferebantur à Diaconis reliquiæ Euchariſtiæ, quæ ſupererant, ſervabanturque in vaſis ſacris, unde ea vacua non erant. D. Clemens *lib.* 8. *conſtit. cap.* 13. *ſub finem.* Hujus ſecretarii meminit Paulinus *epiſt.* 12. In primum ingredi Subdiaconis non licebat. Auctor *de ſeptem Ordinibus Eccleſiæ*, apud D. Hieronymum *tom.* 4. *pag. mihi* 83. *Eget in ſede Presbyter, in altari Levita, in ſecretario Subdiaconus.* Et vaſa illa dominica contingere valebat. Concil. Carthag. 4. *can.* 5. ibi: *Subdiaconus cùm ordinatur, quia manus impoſitionem non accepit, patenam de manu Epiſcopi, & calicem accipiat vacuum.* Ordo R. *tit. de ordine proceſſionis ad Miſſam*, ibi: *Levat calicem Archidiaconus de manu Subdiaconi, & ponit eum ſuper altare.* Refert Vicecomes *volum.* 4. *de ritib. Miſſ. lib.* 6. *cap.* 4. De quibus vaſis, & de hoc ſecretario accipiuntur textus *in d. cap. non liceat* 31. & 32. In ſecretario verò ubi erant vaſa ſacra cum reliquiis Euchariſtiæ, ingredi Subdiacono non permittebatur, *d. cap. non oportet* 23. *cap. non oportet* 93. *diſt.* quia Subdiaconus miniſter non erat Sacerdotis, ut Diaconus, ſed tantùm aſſiſtens, *cap. non liceat cuilibet, 23. diſt. cap. placuit, 50. diſt.* Docent, & plura in hac parte adducunt Balſamon, Zonaras, & Juſtel. *in d. can.* 21. *Concilii Laodic.* Vazquez *in* 3. *p. diſput.* 236. *cap.* 2. *num.* 62. Gibalinus *de clauſura, diſquiſit.* 1. *cap.* 1. §. 3. Sauſay *in Panopl. ſacerd. part.* 1. *lib.* 8. *cap.* 12. Dartis *in d. cap. non oportet*, Vicecomes *ubi proximè*, Chopinus *lib. de ſacra polit. tit.* 2. *num.* 10. Roſveidius *in monaſt. verbo Secretarium*, Zerda *in Judith, tom.* 1. *cap.* 8. *verſ.* 5. *pag. mihi* 394. & nos *in cap. per veſtras, de donat. inter.*

Deinde ex ſuprà traditis lucem accipit textus *in can.* 22. ejuſdem Concilii Laodic. relatus 7. EXPONITUR CAP. MINISTRUM, 23. DIST.
in cap. miniſtrum, 23. diſt. ubi ita cavetur: *Quod non oporteat Subdiaconum orario uti, vel oſtia relinquere.* Ubi perdifficile eſt, quid per orarium accipiatur, & cur Subdiaconis prohibeatur orariis uti. Pro cujus canonis expoſitione ſciendum eſt, omiſſis aliis orarii acceptionibus, de quibus Bulengerus *lib.* 1. *opuſcul. cap.* 38. Lipſius *lib.* 2. *ſelect. cap.* 16. orarium idem ſignificare apud Græcos, quod apud Latinos ſtola, quæ eſt ſacra veſtis longa, licèt non lata, ſignificans myſticum Chriſti jugum: unde in Conciliorum Canonibus, & SS. PP. decretis orarium accipitur pro ſtola. Concil. Tolet. 4. *can.* 39. ibi: *Oraria duo, nec Epiſcopi, nec Presbyteri, nec Diaconi induant.* Refertur *in cap. unum, 25. diſt.* & *can.* 27. *Tolet. Concil.* 4. ibi: *Epiſcopus cùm ordinatur, orarium,*

orarium, annulum, & baculum coram altari de manu Epiſcoporum recipiat; Presbyter orarium, & planetam. Synodus Rom. ſub Silveſtro *cap.* 6. Docent Rabanus Maurus *lib.* 1. *de inſtit. cleric. cap.* 19. Severinus Binius, Balſamon, Zonaras, & Juſtel. *in d. can.* 22. *Concil. Laodic.* Durantius *de ritib. Eccleſiæ lib.* 2. *cap.* 9. Dartis *in cap.* 1. *diſt.* 23. Orarium deferebant Epiſcopi, & Presbyteri, & Diaconi, non autem Subdiaconi. Concilium Brachar. 1. *can.* 9. *Item placuit, ut quia in quibus hujus provinciæ Eccleſiis diaconi abſconſis infra tunicam utuntur orariis, ita ut nihil differre à Subdiacono videantur, de cætero ſuperpoſito ſcapulæ, ſicut licet, utantur orario.* Synodus Moguntin. celebrata anno 813.*can.*28. *Presbyteri ſine intermiſſione utantur orariis, propter differentiam ſacerdotii dignitatis.* Brachar. 2. *can.* 3. Aurelian. 1. *can.* 21. Cùm enim veſtis ſacra eſſet, & tantùm eam deferre poſſent miniſtri ſacrati, qui immediatè Euchariſtiam contingebant; & Subdiaconi illis temporibus gradum ſacrum non obtinerent; ideo illis prohibetur orarium deferre. Jubetur autem ne oſtia derelinquant, quia inter alia, quæ Subdiaconis competebant, erat & cuſtodia oſtiorum, ut notant Medina *de continent. lib.* 1. *cap.* 38. & 44. Vazquez 3. *part. in* 3. *diſput.* 236. *cap.* 3. *num.* 3. Etiam ex ſuprà dictis intelligendus eſt textus *in cap. placuit, penult.* 50. *diſt.* ubi à Patribus Concilii Toletani ſtatuitur, ut ſi ex pœnitentibus Diaconi ordinati fuerint, inter Subdiaconos tantùm habeantur, & ſacra non contingant: cùm enim illis temporibus Ordo Subdiaconatus ſacer non eſſet, ideò qui ex ſolenniter pœnitentibus Diaconi ordinati fuerant, non in gradu Diaconatus, qui ſacer erat, ſed in Subdiaconatu miniſtrare poterant; dum tamen ſacra non contingant, cùm Subdiaconi ea attingere non poſſint. Proſequitur ejus textus interpretationem, & illuſtrationem D. Joannes Antonius de Otalora, vir omnigenâ litteraturâ ornatiſſimus, *de irregul. ex pœnit. part.* 3. *excurſu* 2.

8. h *Miniſtrant altaribus.*] Non enim ſolùm Subdiaconi, ut tabularii deſerviebant Epiſcopis in epiſtolis conſcribendis, & ferendis, cui miniſterio eos olim fuiſſe mancipatos conſtat ex D. Cypriano *epiſt.* 24. verùm tanquam ſuffecti, & ſubrogati in locum Nathinæorum templi Salomonis, qui Levitis inſerviebant, 1. *Eſdra cap.* 2. *verſ.* 70. & *cap.* 7. *verſ.* 2. & *cap.* 8. *verſ.* 20. Sigonius *de Republ. Hebræor. lib.* 5. *cap.* 7. Menochius *eod. tract. lib.* 2. *cap.* 4. *num.* 10. ita ſubjiciebantur Levitis, id eſt Diaconis: unde ſubminiſtri dicebantur, *cap. cleros, verſ. Hypodiaconos,* 21. *diſt.* Itaque ad eos ſpectabat calicem, & patenam ad altare deferre, & miniſtrare urceolum cum manutergio, quæ ideò tempore ordinationis illis dabantur. Concilium Carthag. 4. *can.* 5. Tolet. 4. *can.* 27. Ad ipſos etiam Subdiaconos ſpectat epiſtolam in Miſſæ ſacrificio legere. Concil. Toletan. 1. *can.* 4. Rhemenſe *can.* 4. Arvernenſe ſub Carolo, *can.* 4. latè docent Eſpenſeus, & Cæſar *ubi ſuprà.*

i *Se referens.*] Ejus enim ætate jam Subdiaconatus gradus erat ordo ſacer, ut ex ejuſdem verbis ſtatim relatis conſtat, quæ etiam reperiuntur in Panormia, *lib.*3. *cap.*103. & apud Anton. Auguſt. *in emend. Gratiani, lib.* 1. *dialog.*8.

j *Hodie.*] Jam à temporibus Gregorii Magni gradum Subdiaconi fuiſſe ſacrum, & inter ſacros ordines enumeratum, conſtat *ex cap. ante triennium, diſt.*31. *cap. nullus,* 38. *diſt. cap. nullus,* 60. *diſt.* & ex D. Iſidoro, qui floruit temporibus ipſius Gregorii, *lib.*2. *de eccleſiaſt. officiis, cap.*10. *cap. miramur* 7. *de ſervis non ordin. cap. quicunque, verſ. at Diaconi,* 77. *diſt. cap. miniſtri, diſt.* 81.

k *Continentiam obſervare.*] Antiquitus enim cùm Subdiaconatus ordo ſacer non eſſet, caſtitatis votum annexum non habebat, licèt in noſtra Hiſpania à tempore Concilii Illiberit. exordium habuiſſe votum hoc caſtitatis docuerint Mendoza *lib.* 2.*pro confirm. eod. Concil.cap.*66. Landtmeter. *lib.*2. *de veteri clerico, cap.*8c. Boſquetus *ad Innoc. III. lib.*4. *epiſt.*148. Citonius *ad tit. de cleric. conjugat.* D. Rochus Pirro *tom.*1. *Siciliæ, pag.*71. Cæſar *de Eccleſ. hierarch.*2. *part. diſput.*10. §.1. 2. & 3. Barboſa *de jure eccleſ. cap.* 37. & *de poteſt. Epiſcop.* 2.*part. allegat.* 14. *num.*3. Loayſa *in notis ad Concil. Tolet.* 8. *can.* 5. Gibalinus *de clauſura, diſquiſit.* 3. *cap.* 2. §. 2. *num.* 7. Baſilius Legion. *lib.* 7. *de matrim. cap.* 24. & nos plura dedimus *in d. can. Concil. Illiber.* & *in cap.* 1. *de clericis conjugat.* 9.

10. l *In ſexta Synodo.*] Innocentius appellat ſextam Synodum canones Trullanos, quia illi canones vulgò ſub nomine ſextæ Synodi citantur *in cap. placuit,* 16. *diſt. cap. quoniam, diſt.*31. *cap. finali,* 93. *diſt. cap. ſi quis Epiſcopus* 37. *q.* 1. *cap. Jacobus, de conſecr. diſt.*1. & *alibi*; & de eorum auctoritate latè agunt Turrianus *ſpeciali opuſculo de ſexta Synodo,* Canus *de locis lib.*5. *cap. ult.* Baſilius *de matrim. in append. c.*1. Balſamon *in ſcholiis ipſius Synodi,* Beyerlinch *in theatro, tom.* 2. *verbo Concilium,* Cabaſſutius *in notit.Concil.in ead.Synodo,* I. Dartis *in diſt.*15. Mendoza *ad Concil. Illiberit. lib.*2. *cap.*52. & planè ſunt qui eos floccifaciant, ut Serlogus *in Cantica, antiloquio* 5.*ſect.*42. *à num.* 15. Fagundez *in Apologia ſententiæ de eſu ovorum, cap.* 37. Coriolanus *in breviario, anno* 691. eos admittunt Suarez 2. *p. in* 3. *p. diſt.* 13. *ſect.* 2. Salazar *in lib. de conceptione, cap.*28.§.4. Delrio *polemic.*1. Pro cujus diſſidii compoſitione ſciendum eſt, in ſexta Synodo ſub Agathone, & temporibus Conſtantini IV. celebrata ad extirpandam hæreſim Monothelitarum, præter actiones decem & octo, & novem decreta, nullos canones editos fuiſſe; ſed finitâ ea Synodo, poſt quatuor annos ab Epiſcopis Orientalibus canones centum & duo nullis Pontificis Legatis præſentibus editos fuiſſe, ut ipſi Patres Orientales fatentur *in cap. quoniam,* 16. *diſt.* ubi pro *ſuo,* legendum eſt *tuo*; quos canones Orientales fecerunt ut ritus ſuos ſtabilirent, in quorum multis à R. Eccleſia maximè diſſentiunt; qui cùm per Sed. Ap. approbati non fuerint, dum R. Eccleſiæ contradicunt, minimè ſunt recipiendi; quatenus tamen conſentiunt, perinde habentur, ac ſi in Synodo provinciali editi eſſent. Nec contrarium probatur *in cap. ſextam* 5. 16. *diſt.* nam verba ibi relata non ſunt Hadriani Pont. ſed Taraſij, quæ Hadrianus refert ex ipſius epiſtola, & habentur *in cap.* 29. & in 7. Synodo *act.* 2. ubi legitur, *ſex Synodos recipio,* ut docuerunt Mendoza & Dartis *ſuprà.*

COMMENTARIUM.

His utriuſque ſententiæ penſatis argumentis, Innocentius decrevit, *Subdiaconum in Epiſcopum eligi poſſe.* Cujus ſententia probari poteſt ex Concilio Trident. *ſeſſ.* 22. *de reform. cap.*2. ex bulla Gregorii IV. edita die 15.Maii, anno 1590. Eam illuſtrant plures congeſti à Barboſa *in præſenti,* & ad Concil.Trident. *d.cap.*2. & *de poteſt. Epiſc. tit.*1. *cap.*5. *num.*4. & *allegat.* 1. Fragoſo *de regim. Chriſt. Reip.tit. de Epiſcopo, diſput.*8.§.1.*n.*16. Covar.*in regula peccatum,* 2. *p.* §. 8. *num.* 6. Duarenus *lib.*1. *de ſacris Eccleſiæ, cap.*14. Azor *p.*2.*inſtit. moral. lib.*3. *cap.* 28. *num.* 7. Acuña & Dartis *in d. cap. nullus,* 60. *diſt.* Bellarm. *tom.* 2. *controv. lib.*1. *cap.*2.6.*olim,* Diana *p.*12.*tract.de conſecr.Epiſc. reſolut.* 53. Hallier. *de ſacris elect. ſect.* 1. *cap.* 1. *art.* 4. *pag. mihi* 390. 11. Concluſio probatur.

11. Ratio decidendi. Sed ultra fundamenta adducta ab aſſertoribus contrariæ ſententiæ pro dubitandi ratione, adverſùs hanc Innocentii ſententiam ita inſurgo. Diſciplina eccleſiaſtica omnibus Eccleſiæ ſæculis obſervata, non patitur ut per ſaltum qui in gradu Subdiaconatus eſt, in Epiſcopum eligatur; immò innumeris juris noſtri locis cautum eſt, ut in Epiſcopum cooptandus, priùs in minoribus ordinibus, poſteà in gradu Subdiaconatus, demùm in Diaconatus ordine, tandem in Preſbyteri officio probetur; tunc ſi habilis, utiliſque reperiatur, in Epiſcopum aſſumatur: conſtat ex auctoritatibus congeſtis à Gratiano *in* 51. *&* 77. *diſt.* Caius Pontifex *in epiſt. ad Felicem*, ibi: *Ut ad ordines eccleſiaſticos ſic aſcendant in Eccleſia, qui ordinari merentur, ideſt ſi quis Epiſcopus eſſe meretur, ſit primò Oſtiarius, deinde Lector, poſteà Exorciſta, inde ſacretur Acolythus, demùm verò Subdiaconus, deinde Diaconus, & poſtea Preſbyter, & exinde ſi meretur, Epiſcopus ordinetur.* Siricius *epiſt.* 8. 9. 10. *&* 15. pluribus auctoritatibus, & exemplis probant Hallier. *de ſacris elect. pag. mihi* 387. Anton. Auguſt. *lib.* 4. *tit.* 4. Igitur non ſufficit, ſi eligendus in Epiſcopum ſit in gradu Subdiaconatus conſtitutus. E contrario, videlicet adhuc laicum, & nullo gradu majori, aut minori inſignitum, poſſe in Epiſcopum eligi, probatur auctoritatibus & exemplis. Auctoritatibus, primò ex Pontificali Romano, *tit. de conſecrat. Epiſcop.* ubi docetur, ut ſi laici in Epiſcopos eligantur, priùs omnes inferiores ordines ſuſcipiant, antequam conſecrentur. Exemplis probatur petitis ab ipſis Apoſtolis; nam Barnabas, Andreas, & alii adhuc tantùm laici in Epiſcopos fuerunt electi; in actis enim Apoſtolorum non legimus ipſos in Preſbyteros fuiſſe ordinatos, demúmque in Epiſcopos; ſed unica conſecratione Epiſcopos fuiſſe creatos. Nicolai, Ambroſii, & Severi exempla refert Gratianus *in cap. Statuimus* 8. §. *his omnibus*, 61. *diſt.* igitur etſi gradum Subdiaconatus quis non ſit adeptus, poteſt in Epiſcopum eligi.

13. Innocentii sententia probatur ratione. His & aliis fundamentis contrariæ ſententiæ non obſtantibus vera eſt noſtri Innocentii deciſio, quæ eâ nititur ratione: nam cùm ſacris Eccleſiæ canonibus ſtatutum fuiſſet, ne in Epiſcopum eligeretur, niſi qui in gradu ſacro, videlicet Preſbyteri, vel Diaconi eſſet conſtitutus, *cap.* 3. *&* 4. 29. *diſt. cap. finali*, 60. *diſt.* & ævo noſtri Innocentii jam Subdiaconatus gradus inter ſacros ordines enumeraretur, votumque caſtitatis annexum haberet, *d. cap. erubeſcant*, *cap. nemo*, 32. *diſt. cap. ut nullus*, 38. *diſt.* inde ſublatâ prohitionis ratione, ceſſavit & ipſa prohibitio; non enim ante Gregorium & Urbanum II. Subdiaconus in Epiſcopum eligi poterat, quia gradus ſacer Subdiaconatus non erat; ſed temporibus eorum ſacer effectus, & declaratus eſt: igitur non erat ratio, quæ impediret Subdiaconum in Epiſcopum eligi, ut eligebantur Diaconi & Preſbyteri. Rectè ergo Innocentius III. veterem controverſiam ſedavit, ſtatuendo Subdiaconum poſſe in Epiſcopum eligi.

14. Respondetur fundamentis contrariis. Nec quæ contra Innocentium expendebamus, obſtant. Diſcrimen enim eſt conſtituendum inter ordinationem Epiſcopi, & ejus electionem; licèt enim Subdiaconus in Epiſcopum eligi poſſit, non tamen ordinari valet, cùm ordines eccleſiaſtici gradatim, non per ſaltum ſint aſſequendi: minoribus enim ordinibus initiatus priùs Subdiaconus, demùm Diaconus, tandem Preſbyter ordinari debet, ut dicemus *in cap. unico, de clerico per ſaltum.* Unde textus compilati *in d.* 77. *diſt.* & alii ſuprà adducti, accipiendi ſunt de ordinatione, & conſecratione Epiſcopi; Innocentii verò noſtri deciſio de ejus electione, circa quam non ſunt aliqui gradus ſervandi. Utrum verò ſi Subdiaconus per ſaltum in Epiſcopum ordinetur, recipiat characterem Epiſcopalem, diſputant Marchinus *de Ordine, part.* 1. *cap.* 11. *num.* 20. Leander *eod. tract. diſput.* 2. *quæſt.* 13. Diana *part.* 12. *tract. de conſecr. Epiſcop. reſolut.* 53. Hallier. *de ſacris elect. pag.* 392. qui negativam ſententiam pluribus auctoribus probat, & ſequitur. Nec ſecundum fundamentum obſtat, nam licèt ex Innocentii III. deciſione, Concilii Trident. decreto, & Gregorii XIV. bullâ non poſſent niſi gradu ſacro inſigniti in Epiſcopos eligi, tamen poſtulari valebant, *cap. Oſius*, 61. *diſt.* quia plures qui eligi non poſſunt, poſtulantur. Unde ita poſtulati fuerunt ex divina inſpiratione Ambroſius, Nicolaus, Severus, & alii, quos referunt Majolus *de irregul. lib.* 15. *cap.* 31. *num.* 4. Ojeda *de incompatib. cap.* 24. *num.* 4. Garcia *de beneficiis part.* 1. *cap.* 2. *num.* 18. Nec Apoſtolorum exempla vera ſunt, ſiquidem illi ſacerdotes initiati fuerunt in nocte cœnæ, Epiſcopi verò creati poſt aſcenſionem Domini, & ſic jam presbyteri in Epiſcopos cooptati fuerunt.

Adhuc Innocentii ſententiæ obſtat textus *in cap. dilectus, de temporib. ordin.* in illis verbis: *Qui cùm eſſet citra ſacros ordines conſtitutus.* Ex quibus apertè conſtat G. adhuc Subdiaconatus gradu non initiatum in Epiſcopum fuiſſe electum: igitur qui adhuc in ſacro ordine non eſt, poteſt in Epiſcopum eligi. Cui difficultati ſatisfaciendum eſt ex ſuprà adductis, videlicet afferendo, in eo textu G. non fuiſſe electum, ſed poſtulatum; & cum poſtulari quilibet etiam laicus in Epiſcopum poſſit, *d. cap. Oſius*; ideò in eo textu canonicus tantùm in minoribus conſtitutus potuit in Epiſcopum poſtulari. Nec huic ſolutioni adverſantur illa verba, *unanimiter elegerunt*; quia inſolens non eſt in jure noſtro, ut verbum *eligere*, accipiatur pro *poſtulare*, ut *in cap. poſt translationem, de renunt.* dixi *in cap.* 1. *de poſtulat. Prælat.* Unde verbum illud, *elegerunt*, *in d. cap. litteras*, accipiendum eſt pro *poſtularunt*, ut Gloſſa & communiter repetentes in eo textu docent. Quo modo intelligendus eſt textus *in cap. litteras, eod. tit.* 15. Exponitur cap. dilectus, de tempor. ordin.

Secundò adverſatur ſuprà traditæ aſſertioni textus *in cap. cùm olim* 12. *de ſent. & re judic.* in illis verbis: *Qui nondum ad Diaconatus erat promotus officium.* Ex quibus deducitur, electionem cujuſdam Archidiaconi ideò irritari & annullari poſſe, quia tempore electionis in Diaconatus gradu conſtitutus non erat: igitur ſi in Archidiacono eligendo deſideratur Diaconatus gradus; multò magis in Epiſcopo, & per conſequens qui in Subdiaconatus tantùm gradu eſt conſtitutus, in Epiſcopum eligi non poteſt. Redditur etiam difficilis textus ille *ex cap. præterea, hoc noſtro tit.* ubi decidítur, ad regimen animarum aſſumi poſſe conſtitutum tantùm in gradu Subdiaconi: ergo non rectè *in d. c. cùm olim*, deſideratur, ut eligendus in Archidiaconum Diaconus ſit tempore electionis. Hujus difficultatis ſolutio in promptu eſt, ſi animadvertamus, verba ſuprà relata non continere Pontificis deciſionem, ſed partis allegationem: nec eâ ratione movetur Pontifex, immò etſi tantùm infra Subdiaconatus gradum eſſet conſtitutus, poſſet in Archidiaconum eligi. 16. Intelligitur cap. cum olim, de re iudicata.

Tertiò adverſus hujus textus contexturam expendi poſſunt litteræ Synodi Hieroſolymitanæ apud Athanaſium *apolog.* 2. ubi Patres Eccleſiæ Epiſcopis Arrianis objiciunt, *quod temerè tentaſſent eum, qui presbyter non eſſet, contra antiquam conſuetudinem nominare Epiſcopum* (hæc ſunt verba Patrum.) 17. Exponitur D. Athanasius apolog. 2.

Ex

Ex quibus apparet, jam temporibus Athanaſii non poſſe quem in Epiſcopum eligi juxta Eccleſiæ Catholicæ conſuetudinem, niſi priùs in preſbyterum eſſet initiatus: ergo non rectè aſſerit Innocentius noſter, ex antiqua Eccleſiæ diſciplina Diaconum potuiſſe in Epiſcopum eligi, cùm ibi Patres Catholici Arrianis objiciant, quod Diaconum in Epiſcopum nominaſſent. Huic difficultati reſpondendum eſt, Eccleſiæ Patres non increpare Arrianos, quia Diaconum in Epiſcopum elegiſſent, ſed quia illum per ſaltum, omiſſo Preſbyteri gradu, in Epiſcopum ordinaſſent, & conſecraſſent: quæ ſolutio facilè ſuadetur, ſi ex Græco ſermone rectè in Latinum prædicta verba vertantur; & tunc rectè corripiuntur Arriani Diaconum in Epiſcopum per ſaltum ordinantes, ut ſimiliter Patres Concilii Sardicenſis reprehendunt Iſchyræ ordinationem, quia cùm preſbyter non eſſet, ab Arrianis in Epiſcopum ordinatus eſt, apud Theodoretum *lib.* 2. *hiſtor. cap.* 8. Supponit potiùs, quàm exponit Hallier. *de ſacris elect. ſect.* 1. *cap.* 1. § 5. *pag.* 391.

CAPUT X.

Idem *tit. S. Crucis Preſbytero* a *Cardinali.*

TUam in Domino diligentiam commendamus, quam ſuper monaſterio ſancti Quiricii reformando dignoſceris adhibere. Devotioni tuæ præſ. auctoritate m. quat. ſi non potes eidem monaſterio de perſona idonea meliùs providere, tu monachum illum, quem in litteris tuis de honeſtate, ac induſtria commendaſti, per quem ſtatus ejuſdem loci creditur reformandus, nullum prorſus habens reſpectum ad petitionem illicitam, quàm quidam laïci faciebant; ſed ex tuo duntaxat proviſionis officio inſtituas in Abbatem: ita videlicet, quod ad ſacros ordines non aſcendet, cùm inſtante *b* neceſſitatis articulo poſſit in Abbatem aſſumi etiam in minoribus ordinibus conſtitutus, & laïci memorati non ſint conſanguinitate, vel affinitate conjuncti monacho memorato, ut ex ipſorum petitione debeat contra eum aliqua ſiniſtra ſuſpicio ſuboriri.

NOTÆ.

1. a CArdinali.] Leoni videlicet, qui ex canonico regulari congregationis S. Frigidiani Cardinalis creatus fuit anno 1200. Eum miſit Legatum in Bulgariam Innoc. III. ad coronandum Joannicum, ſive Caloioannem, Principem illius regni, ut ex hiſtoricis illius ſæculi refert Spondanus *anno* 1204. *n.* 13. Et cùm obiter aliqua monaſteria viſitaſſet, acceſſit ad monaſterium S. Quiricii, quod eſt Ordinis D. Benedicti, & conſuluit Innocentium III. ſuper electione Abbatis: quod reſponſum refertur in præſenti, & reperitur in tertia collectione, *ſub titul. de temporib. ordin. cap. ult.*

b *Neceſſitatis.*] Licèt poſt Concilium Pictavienſe relatum *in cap.* 1. *hoc tit.* Abbates debeant in preſbyteros ordinari; tamen ſi neceſſitas adſit, poterit non ſacerdos eligi, propter neceſſitatem urgentem, juxta priſtinum ſtatum, & tempora D. Benedicti, cùm Abbates ſacris ordinibus non initiabantur, *ex can.* 14. & 15. *ſeptimæ Synodi, cap. Preſbyteri, diſt.* 24. latè probavi *in cap. ad aures* 5. *de temporib. ordin.* Unde cùm non repugnet naturæ dignitatis Abbatialis, ut non ſacerdos ad eam eligatur; ideò urgente neceſſitate poteſt irregularis in Abbatem eligi.

CAPUT XI.

Rhotomagenſi a *Archiepiſcopo.*

CUm contingat interdum, quod laïci ad monaſteria convolantes, à ſuis Abbatibus tonſurentur, Ap. Sed. oraculum requiſiſti; an clericatus ordo in tonſura hujuſmodi conferatur. Super quo fr. t. t. r. quod cùm in *b* ſeptima Synodo ſit ſtatutum, ut Lectores per manus impoſitionem licentia ſit unicuique Abbati in proprio monaſterio ſolummodo faciendi, dummodo ipſis ab Epiſcopo ſecundùm morem præficiendorum Abbatum manus impoſitio facta noſcatur, & conſtet eum exiſtere ſacerdotem; per primam tonſuram à talibus Abbatibus juxta formam Eccleſiæ datam, clericalis *c* ordo confertur.

NOTÆ.

1. a ARchiepiſcopo.] Ita etiam legitur in quarta collectione, *ſub hoc tit. cap.* 1. ſed inſcriptionem hanc expoſui, & litteram integram dedi *in cap. cùm contingat* 26. *de reſcriptis.*

b *Septima Synodo.*] Generali videlicet, celebrata anno 787. adversùs imaginum hoſtes; nam cùm Conſtantinus, & Irene vidiſſent multa mala facta eſſe in Eccleſia propter imagines, & tres Imperatores prædeceſſores eas deſtruxiſſe, ipſi conſilium inierunt de Synodo habenda; quare ſcripſerunt ad Hadrianum Papam, ut in ea præeſſet, de qua Synodo, & ejus actionibus plura adduxerunt Anton. August. *in epit. juris, lib.* 1. *tit. de Conciliis,* Turrian; *in opuſc. pro ſeptima Synodo,* Joannes Dartis *in* 15. *diſt. fol.* 75. Ejus canon, qui in præſenti refertur, reperitur *in cap. quoniam,* 69. *diſt.* Sed quia aliter habetur apud Gratianum quàm in ipſa Synodo, ex Regia editione Pariſienſi textus ita reſtituendus eſt. *Quod ordo in ſacerdotio verſatur, eſt omnibus manifeſtum, & ſacerdotii munera exactè ſervare Deo gratum eſt. Quoniam ergo videmus nonnullos à pueris cleri tonſuram accipientes, nondum verò acceptâ Epiſcopi ma-* *num*

Digitized by Google

manum impoſitione, in congregatione, in ſuggeſtu legentes, & id non canonicè facientes, hoc à præſenti canone fieri non permittimus; hoc autem ipſum etiam in monacho ſervari: lectores autem tantùm per manuum impoſitionem licet in proprio monaſterio tantum unicuique monaſterii Præfecto facere, ſi ipſi Præfecto ſcilicet ab Epiſcopo manus eſt impoſita ad Præfecturam Hegumeni, dum ſit & ipſe Presbyter ſimiliter; & ex antiqua conſuetudine Chorepiſcopos Epiſcopi permiſſu oportet lectores ordinare.

2. c *Clericalis ordo.*] His verbis moti plurimi ex Canoniſtis aſſerunt, primam Tonſuram eſſe ordinem, ut docent Gregor. Lopéz *in tit.16.part.1.* Cevallos *Communium quæſt.524.num.2.* Torreblanca *de magia cap.6.* & alii congeſti à Leandro *tom.2. de ſacram. quæſt.5.* Pro quibus etiam faciunt textus *in cap. degradatio 2. de pœnis*, ibi: *Vſque ad primam tonſuram, quæ datur in collatione tonſuræ; de pœnis in 6.* textus *in cap. quoniam, 61. diſt.* in noſtro textu relatus, ubi aſſeritur, tonſuram conferri per manus impoſitionem: igitur quia eſt clericalis ordo. Etiam facit, quod tonſuram habenti competit privilegium canonis *ſi quis ſuadente, 17. quæſt.4.* ut probatur *ex cap.1. de ſentent. excom.* Docent Toletus *in ſumma, lib.1. cap.13.* Hugolinus *de cenſuris, tab.2. in cap.16. §.3. num.10.* Julius Clarus *lib.5. ſentent. in quæſt.77. num.4.* & etiam ante Concil. Trident. primâ tonſurâ initiatus privilegio fori fruebatur, ne videlicet conveniretur coram judice ſæculari in civilibus, aut criminalibus cauſis, *cap.2. de foro compet. cap.1. de cleric. conjugat. lib.6.* Tradunt Covar. *pract.c.31. num.5.* licèt hodie ex diſpoſitione Concilii Trident. *ſeſſ.23. cap.6.* ita primâ tonſurâ initiatus privilegio fori fruatur, ſi beneficium eccleſiaſticum obtineat, aut alicui Eccleſiæ inſerviat de mandato Epiſcopi, quod & lege Regia apud nos firmatum eſt, *l.1. & 8. tit.4. lib.1. recopil.* Bobadilla *lib.2. polit. cap.18. num.102.* Marchinus *de Ordine, tract.2. part.1. cap.15.* Delbene *de immunit. Eccleſiæ, lib.1. cap.1. dub.5.* plures Barboſa *de poteſt. Epiſcop. alleg.12. & 13.* Ayllon *ad Gomezium tit. de delictis, cap.10. n.4.* Sed adhuc defendendum eſt, primam tonſuram ordinem non eſſe, ſed præviam diſpoſitionem ad ordines, ut probatur *ex cap.6. de vita & honeſt. cleric. cap. cùm inter 13. de re judic. can.51. D. Baſilii ad Amphiloch.* ubi notat Balſamon. Trid. *ſeſſ.14. de reform. c.2.* ibi: *Ad minores ordines, aut ad tonſuram.* Ubi diſtinguitur tonſura ab ordinibus: & *ſeſſ.23. de reform. c.4.* Docent Bellarm. *tom.1. controv. lib.1. de clericis, c.13.* Petrus Greg. *lib.16. ſyntagm. c.1. n.9.* plures congeſti à Leandro *ubi ſuprà, q.5.* Sauſay *in Panopl. cleric. 1. p. cap.1. n.1.* Nec contrarium probant verba præſentis textus ſuprà relata; nam omiſſis variis interpretationibus traditis à P. Gabriel Vaſquez *3. p. in 3. p. diſp.236. c.1.* Marchino *de Ordine, tract.1. cap.15. p.1.* dicendum eſt, Innocentium III. accipere ordinem clericalem pro ſtatu, quo tonſurati à laïcis diſcernuntur, & ſegregantur; non verò pro gradu conferente aliquam poteſtatem mediatam, vel immediatam ad ſacramentum Euchariſtiæ conficiendum. Quomodo etiam accipiendi ſunt textus *in cap. cùm Cyprianus 20. q.1. cap.1. & fin. de vita & honeſt. cleric. lib.6.* ubi primâ tantùm tonſurâ initiati appellatione clericorum veniunt, eo quòd ita tonſuratos Eccleſia inter clericos enumerat: unde illis privilegia fori, & canonis competunt, ut probant Doctores ſuprà laudati.

COMMENTARIUM.

3. Concluſio refertur, et probatur.

Ex hoc fragmento epiſtolæ Innocentii III. ſequens deducitur aſſertio: *Abbas benedictus, ſi Presbyter eſt, poteſt conferre primam tonſuram, & quatuor minores gradus.* Probant textus *in cap. quamvis 4. 68. diſt. cap. quoniam, 69. diſt. cap.1.* juncta gloſſa *verbo A non Epiſcopis*, de ordinatis ab Epiſcopo, *cap. cùm inter 13. de re judicata, cap. Abbate, de privileg. lib.6.* Concilium Pictavienſe celebratum anno 1109. *can.11. Nullus præter Epiſcopum coronas benedicere præſumat, exceptis Abbatibus.* Trident. *ſeſſ.23. de reform. cap.10.* Illuſtrant plures congeſti à Barboſa *in præſenti, & de poteſt. Epiſcop. alleg.3. num.5.* & *in d. cap.10. Concil. Trident.* quibus addendi ſunt Zonaras, & Balſamon *in d. can.14. ſeptimæ Synodi*, Boſquetus *in notis ad Innocent. III. lib.1. epiſt.157.* Sauſay *in Panopl. cleric. p.1. lib.4. cap.2.* Chopinus *monaſt. tit.2. n.18.* Buſcus *de ſtatib. verbo Abbas*, Hallier. *de ſacris elect. art.2. §.2. cap.3. pag.560.* Leander *tom.2. de ſacr. tract. de Ordin. diſp.4. q.9.* Bruno Chaſſaing. *de privileg. regul. tract.7. cap.3.* Diana *p.11. tract.2. reſol.17. 30. & 40.* Magnus vir Præceptor D. Franciſcus Ramos *in memor. pro Epiſcop. Luſit. propoſ. ult. §.4.* Marinis *alleg.112.*

4. Ratio dubitandi.

Hæc aſſertio ex Innocentii deciſione deducta difficilis redditur ſequenti conſideratione: Vulgare juris noſtri principium eſt, unumquemque à proprio Epiſcopo eſſe ordinandum; Epiſcopumque eſſe miniſtrum ordinarium ſacramenti Ordinis, latè probavi *in cap.2. de ordinatis ab Epiſcopo:* ſed clericalis tonſura, & quatuor minores gradus ad ſacramentum Ordinis ſpectant, ejuſque partes ſunt, *cap.1. & per totam 23. diſt. cap. in ſingulis, 77. diſt.* ergo tantùm ab Epiſcopis, non verò ab Abbatibus conferri poſſunt. Augetur primò hæc dubitandi ratio ex generali prohibitione textus *in cap. nullus, de temporib. ordin. lib.6.* in illis verbis: *Nullus Epiſcopus, vel quivis alius abſque ſui ſuperioris licentia diœceſis alienæ clericalem præſumat conferre tonſuram, prout ſacris canonibus definitum eſt.* Igitur Abbates etiam Benedicti ſine licentia Epiſcopi, nec primam poſſunt conferre tonſuram. Augetur ſecundò hæc dubitandi ratio; nam fruſtra precibus impetratur, quòd jure communi conceditur, *l. unica*, cum vulgatis, *C. de theſauris, lib.10.* ſed Abbati S. Benedicti monaſterii S. Crucis Burdigalenſis Clemens IV. privilegium conceſſit, ut poſſit primam conferre tonſuram, ut teſtatur ſe legiſſe, & vidiſſe Bruno Chaſſaing. *d. tract.7. propoſ.1.* igitur quia jure communi Abbatibus non licet primam conferre tonſuram.

5. Abbates a quo tempore conferant ordines.

Hac difficultate ita fulcita non obſtante, vera eſt tradita aſſertio, ad cujus expoſitionem prænotandum eſt, primis Eccleſiæ temporibus, dum tam Abbates, quàm monachi ſacris non initiabantur ordinibus, ut latè dixi *in cap. ad aures, de temporib. ordin.* Abbates neque gradum ullum, neque primam tonſuram novitiis, ſeu jam converſis conferre potuiſſe. Ante ſeptimam autem Synodum jam legimus Abbates ſuorum cœnobiorum incolis, non tantùm habitum regularem tradidiſſe, ſed eiſdem etiam tonſuram eccleſiaſticam contuliſſe, conſtat ex Gregorio Turon. *in vitis Patrum, cap.6.* in illis verbis: *Cúmque ei pater cujuſdam Senatoris filiam quærere vellet, ille aſſumpto ſecum uno puerulo monaſterium Cremonenſe expetit, ſexto ſitum ab urbe milliario, ſimpliciter Abbatem exorans, ut ſibi comam capitis tondere dignaretur: at ille videns prudentiam, atque elegantiam pueri, nomen inquirit, interrogat genus, & patriam: ille verò Gallum ſe vocitari pronuntiat, civem Abernum, Georgii Senatoris filium: quem Abbas ut cognovit de prima ſtirpe eſſe progenitum, ait: Bene deſideras fili, ſed primùm oportet hæc ad patris tui referri notitiam, & ſi hæc ille voluerit, faciam quæ depoſcis. Denique Abbas pro hac cauſa nuntios mittens*

ad

ad parentes, interrogavit quid de puero fieri juberet? At ille parumper contriſtatus: Primogenitus (inquit) erat mihi, & ideò volui conjugio copulare; ſed ſi eum Dominus ad ſuum dignatur accire ſervitium, illius magis, quàm noſtra voluntas fiat; & adjecit: Quidquid vobis infans Deo inſpirante ſuggeſſerit, adimplete. Succeſſit ſeptima Synodus, cujus mentio in præſenti fit, & in ea Patres indulſerunt Abbatibus facultatem conferendi gradum Lectoratus. Unde rectè arguens Innocentius in præſenti deducit, & tonſuram eos conferre poſſe; quam facultatem ampliavit Alexander IV. *in cap. Abbates, de privileg. lib.6.* ut non ſolùm converſis conferrent tonſuram, verùm & illis, qui ad monaſteria convolarunt, & in quos Eccleſiaſticam, & quaſi Epiſcopalem juriſdictionem obtinent. Eandem poteſtatem ſuis ſpecialibus privilegiis conceſſerunt Gregorius IX. bullâ 23. Julius II. bullâ 25. Innocentius VIII. bullâ quæ incipit, *Expoſcit.* Cœleſtinus V. bullâ expeditâ anno 1294. quas refert Bruno Chaſſaing. *ubi ſuprà*: ſed eam poteſtatem reſtrinxerunt Patres Concilii Tridentini *ſeſſ.23. de reform. cap.10.* ut tantùm regularibus quatuor gradus, & primam tonſuram ſubditis ſuis conferre liceret, ibi: *Abbatibus non liceat in poſterum cuiquam, qui regularis ſubditus non ſit, tonſuram, vel minores ordines conferre.*

6. Exponitur Tridentinum. Prædicto Concilii decreto Abbatibus poteſtas conferendi minores Ordines, non ſolùm regularibus, verùm & novitiis *in d. cap. Abbates*, conceſſa, ibi: *Converſis, & qui ad illa convolarint*; reſtricta fuit, ita ut hodie tantùm regulariter profeſſis poſſint Abbates conferre tonſuram, & quatuor minores gradus; non tamen novitiis, ut docent Hugolinus, Miranda, Marchinus, & alii relati à Barboſa *alleg.3. num.8.* Tamburino *de jure Abbatum, tom.2. diſp.2. quæſt.27.* Diana *tract.2. reſol.30.* Hallierio *de ſacris elect. ubi ſuprà, pag.563.* Licèt contrarium, videlicet etiam novitiis poſſe Abbates conferre minores ordines, defendant Suarez *de relig. tom.4. tract.8. lib.2. cap.29.* Layman laudatus, & ſequutus à Leandro *d. diſp.4. quæſt.11.* Bruno Chaſſaing. *d. tract.7. propoſ.2.* Quod idem dicendum eſt in alienis ſubditis, etiam cum litteris dimiſſoriis proprii Epiſcopi; non enim illis Abbates etiam benedicti, & habentes jus mitræ, & baculi poſſunt conferre tonſuram, aut quatuor minores ordines, ut reſolvunt plures relati à Barboſa *de poteſt. Epiſcop. alleg.3. num.10.* etſi contrarium non improbabiliter teneant Tamburinus *de jure Abbat. tom.2. diſp.2. q.7.* Diana *5.p. tract.13. reſol.93.* Leander *ubi ſuprà, quæſt.3.* Bruno *d. propoſ.2.* An autem etiam poſt Trident. quatuor primi Abbates Ordinis Ciſtercienſis poſſint Subdiaconatum & Diaconatum conferre, diſputant Bruno *ubi ſuprà*, Diana *p.11. tract.2. reſolut.40.* & plura de poteſtate Abbatum exemptorum congeſſit Marinis *lib.1. reſol.1.*

7. Abbates debent eſſe benedicti. Non autem prædicta ſeptima Synodus, & canones ſuprà citati omnibus Abbatibus generaliter indulſerunt jus conferendi tonſuram, & quatuor minores ordines; ſed ita demùm, ſi ſint ſacerdotes, & ab Epiſcopo benedicti, *d. cap.1. 69. diſt.* ibi, *Dum ſit & ipſe Presbyter*: quæ verba licèt aliqui ex Latinis Interpretibus referant ad Epiſcopum, non verò ad Abbatem; tamen rectè Zonaras & Balſamon ibi animadvertunt, referenda eſſe illa verba ad Abbatem, qui debet eſſe Presbyter, ut poſſit prædictos minores ordines conferre; & poſt eos ita illum textum accipit Boſquetus *lib.1. ad Innocent. epiſt.125.* Etiam deſideratur ut Abbates ſint benedicti ea benedictionis forma, quam expoſuimus *in cap.1. de ſupplend. neglig.* niſi ob culpam, ſeu negligentiam Epiſcopi benedictionem non receperint; tunc enim & monachos benedicere, & ordines conferre valent, ex traditis *in d. cap.1.* & docent Diana *d. p.11. reſolut.30.* Bruno *d. tract.70. cap.3. propoſ.3.* licèt contrarium defendat Hallierius *d. pag.563.* Etiam Abbates illi non benedicti, quibus privilegio ſpeciali conceſſum eſt, ut etſi triennales ſint, poſſint minores ordines conferre, ut Ciſtercienſibus in Hiſpania commorantibus conceſſerunt Eugenius IV. anno 1435. Julius II. *privileg.9. n.7.* abſque ulla benedictione poſſunt minores ordines conferre, ut docent Brunus, & Diana *ubi ſuprà, d. reſol.30.*

8. Ratio decidendi. Prædictæ concluſionis ratio ea reddi poteſt; nam cùm alii præter Epiſcopos poſſint minores ordines conferre, *cap.1. de ordinatis ab Epiſcopo*, ubi probavi; & etiam ſimplices Sacerdotes, ex commiſſione R. Pontificis, ut ibi dixi, & latè probant Hallier. *de ſacris elect.* ubi ſuprà, *pag.67.* Macedo *de clavibus Petr. lib.4. cap.5.* & Abbates, qui ſacerdotes ſunt, & benedicti, & juriſdictionem quaſi Epiſcopalem exercent in ſuos ſubditos, jus mitræ & baculi habeant, ut probant aliis relatis Paz Jordanus *in Theolog. Moral. tom.1. lib.2. quæſt.10. cap.14.* Tamburinus *de jure Abbat. tom.1. diſput.16.* Murga *tom.1. tract.1. diſquiſit.4.* inde eis rectè conceſſum eſt à ſacris canonibus in corpore juris compilatis, & extra exiſtentibus, ut poſſint primam tonſuram, & quatuor minores conferre ordines ſuis ſubditis: & cùm jam in ſeptima Synodo conceſſum eſſet conferre quatuor minores ordines, rectè argumentatur Innocentius in præſenti, & ſtatuit primam tonſuram Abbates conferre poſſe.

9. Diſſolvitur dubitandi ratio. Nec obſtat difficultas ſuprà adducta; nam hujus ſacramenti, ſicut & aliorum, duplex miniſter datur: alius ordinarius; extraordinarius alius. Miniſter ordinarius eſt Epiſcopus, ut diffinitum eſt in Concilio Florentino, & nos latiùs probavimus *in cap.2. de ordinatis ab Epiſcopo*; alius miniſter extraordinarius eſt, ut Abbas benedictus, Presbyter ex delegatione, Chorepiſcopus; iſti enim ut miniſtri extraordinarii poſſunt minores ordines, & tonſuram conferre; non verò ut ordinarii, quia collatio ordinaria ſacramenti Ordinis tantùm Epiſcopo competit. Nec augmentum difficultatis deductum ex privilegio Clementis IV. refragatur, cui ſatisfieri poteſt aſſerendo, privilegium illud conceſſum fuiſſe ad ſedandas diſcordias, quæ contingere poterant ex obſervantia juris communis, vel privilegiorum; & neceſſarium fuiſſe, quia cùm Abbas ille monaſterii S. Crucis ex nova conceſſione Innocentii VIII. haberet jus deferendi baculum, & mitram, ut cognoſceretur jam ita inſignitum poſſe conferre minores ordines, expreſſa Pontificis conceſſio neceſſaria erat, ut docet Bruno *d. tract.7. propoſ.1.*

10. Et ponitur cap. cum inter, de re judicata. Adhuc ſuperiori aſſertioni obſtat textus *in cap. cum inter 13. de re judic.* in illis verbis: *Præſentatione ad ordines, tonſuratione.* Ex quibus verbis colligitur, Abbatem S. Zenonis Veronenſis, eo quòd haberet jus quaſi Epiſcopale in Eccleſia S. Proculi, debere clericos ſibi ſubjectos ad ſacros ordines, & tonſurationem Epiſcopo proprio præſentare: igitur Abbas, quantumvis benedictus ſit, & habeat jus mitræ, & baculi, ut habebat Abbas S. Zenonis, de quo plura refert Yepes *tom.3. chron. D. Benedicti, pag.279.* ſubditis propriis minores ordines conferre non valet. Variis modis difficultatem effugere intendunt antiquiores in eo textu. Hoſtienſis ibi exiſtimat, tantùm in eo affirmari primam tonſuram clericos Eccleſiæ S. Proculi debere accipere ab Epiſcopo proprio. Cujacius exi-

ſtimat,

ſtimat, Abbatem S. Zenonis omnes gradus conferre potuiſſe. Sed omiſſis his, & aliis ſententiis, ex ſuprà dictis textus ille accipiendus eſt; nam cùm Abbas, etiam benedictus, non poſſit ordines majores ſubditis conferre, inde Abbas S. Zenonis ſe tantùm habere jus præſentandi clericos proprios Epiſcopo ad ordines recipiendos aiebat. Sed quia primam tonſuram ſubditis ſuis, ex ſuprà dictis conferre poterat, ideò rectè affirmabat ſe jus habere in tonſuratione: non ait textus, in præſentatione ordinandorum Epiſcopo facienda quoad tonſurationem, ſed abſolutè ſe jus habere in tonſuratione, id eſt in tonſuræ collatione, & in repræſentatione ad ordines, videlicet majores: non ergo repræſentatio referenda eſt ad tonſuram, ſed ad majores ordines.

11. **Intelligitur can. 62. Concilii Aquisgran.** Secundò adverſatur Concilium Aquiſgran. *can.* 62. in illis verbis: *Ut Abbas, Præpoſitus, vel Decanus, quamvis Presbyteri non ſint, Lectoribus benedictionem tribuant.* Ex quibus depromitur, Abbates nondum ſacerdotali gradu decoratos, poſſe Lectores ordinare, & benedicere: igitur non rectè in præſenti deciditur, ita demùm Abbates minores ordines conferre poſſe, ſi Presbyterali ordine decorati ſint. Pro hujus canonis interpretatione dicendum eſt, in eo non agi de ordinatione Lectoris, ſed de benedictione illi præſtanda eo tempore, quo in Eccleſia legebat. Quod ut faciliùs percipiatur, ſciendum eſt, magnum Patriarcham D. Benedictum in ſua regula ſtatuiſſe, ut Lector ab Abbate tempore lectionis benedictionem peteret per ea verba, *Iube Domne benedicere.* Et in ipſo Concilio, *can.* 67. ſtatuitur, ut Lector ſtando benedictionem petat; hujus ritus varias rationes reddit Ephtenus *lib.* 7. *diſquiſit. tract.* 6. *diſquiſit.* 7. noſtræ tamen interpretationi magnoperè congruit ratio tradita à Petro Damiano *lib. de Dominus vobiſcum, cap.* 2. *Lecturus (* inquit *) magna humilitatis gratiâ, non à ſacerdote, ſed ab eo cui Sacerdos juſſerit, ſe poſtulat benedici, dicens: Iube domne benedicere.* Etiam ſciendum eſt, illis primis temporibus Abbates in Presbyteros non ordinari, ut de Abbatibus Benedictinis probat Ephtenus *in vita S. Benedicti, cap.* 18. Yepes *tom.* 1. *chron. anno* 532. *cap.* 5. unde in Concilio Aquiſgran. quod ferè celebratum fuit ad ſtatuendam monaſticam diſciplinam illius Ordinis, ſtatutum fuit, ut Abbas etiam non ſacerdos poſſit Lectoribus benedictionem petentibus eam præſtare, ut ſic obſervaretur regula D. Benedicti. Nec huic interpretationi obſtant textus *in cap. perlectis*, 25. *diſt. cap. denique*, 71. *diſtinct. cap. officium, de officio Archipresbyteri, cap. Abbates, de privilegiis in* 6. & aliis congeſtis à Sauſay *in Panopl. cleric. part.* 2. *tit.* 2. *cap.* 1. ubi docetur, benedicere proprium eſſe ſacerdotum, & ideò benedictiones plerumque dici Presbyterales. Nam textus illi loquuntur de benedictionibus inter Miſſarum ſolennia faciendis; illæ enim niſi à Sacerdotibus impartiri non debent: at verò benedictiones Lectorum, quæ extra Miſſarum ſolennia petuntur, à quolibet Abbate, etiam non ſacerdote, illis temporibus dari poterant. Ephtenus *d. cap.* 18. §. 11. *per totum.*

Tertiò opponitur traditæ aſſertioni textus *in cap. non oportet* 2. 69. *diſtinct.* ubi dum *in cap.* 1. *ejuſdem diſtinct.* cautum fuit, ut liceret Abbatibus gradum Lectoratus conferre, ſtatim hæc annectit verba Gratianus ex Concilio Laodic. *Non oportet exorcizare eos, qui nedum ab Epiſcopis ſunt promoti, neque in Eccleſiis, neque in domibus.* Ex quibus verbis, juncto Gratiani ſummario *in* 69. *diſt.* expreſsè colligitur, Abbates non poſſe gradum Exorciſtæ conferre; & per conſequens non rectè aſſerimus, Abbates poſſe primam tonſuram & quatuor gradus conferre. Pro hujus textus expoſitione ſciendum eſt, primis Eccleſiæ ſæculis non ſolùm clericos, verùm etiam laïcos donum ejiciendi dæmones habuiſſe, & ſic exorciſtarum officium uſurpaſſe. Tertullianus *de corona militis cap.* 11. teſtatur à militibus ejectos fuiſſe Spiritus immundos. *Et quos*, inquit, *interdiu exorciſmis fugavit, noctibus defenſavit.* Et *lib. de idololatr. cap.* 11. docet, parentes ſolitos exorcizare proprios filios: *Quare Conſtantia exorcizavit alumnos ſuos, quibus domum ſuam & cellarium præſtas? Ille quidem ſi excluſerit dæmonem, non ſibi placeat de fide, nec ejus inimicum excluſit.* Notarunt Baronius *anno* 56. Dorleans *ad Tacitum lib.* 24. *pag.* 784. Juſtelus *in notis ad can.* 91. *Eccleſiæ univerſ.* Poſteà peculiare, ac diſtinctum munus in Eccleſia fuit eorum, qui in gradum Exorciſtarum cooptati erant, ut docent plura de Exorciſtis afferentes Balſamon *in can.* 26. *Synodi Laodicen.* Ambianas *ad Tertull. in apolog. cap.* 23. *in fine*, Aloix *in vita S. Antheri, cap.* 6. Pamelius *ad epiſt.* 26. *D. Cypriani*, Petrus Gregorius *lib.* 15. *ſyntagm. cap.* 5. Eſpenceus *ad D. Paulum lib.* 1. *digreſ. cap.* 9. Lindembrog. *verbo Exorciſta*, Fileſacus *de magia, pag.* 30. Pancirola *lib.* 2. *variar. cap.* 149. qui de his exorciſtis accipiunt textum *in l.* 1. §. *medicos, ff. de variis & extraord. cognit.* Unde in dicto canone Concilii Laodic. prohibetur, ne qui ordinatus non eſt ab Epiſcopo, poſſet in Eccleſia, aut domibus exorcizare; non tamen negant Patres à Chorepiſcopis, vel Abbatibus in gradum Exorciſtarum conſtitutos poſſe exorcizare. 12. **Exponitur cap. non oportet, 69. dist.**

CAPUT

Digitized by Google

CAPVT XII.

a Idem *R. Abbati S.* b *Martini Laudunen. Præmonſtratenſis Ordinis.*

INtelleximus, quod cùm antequam eſſes aſſumptus ad regimen Abbatiæ, & in *c* monaſterio tuo fueris laudabiliter converſatus, ad monaſterium S. *d* Vincentii Laudunen. Nigri *e* Ordinis acceſſiſti. Ubi cùm aliquamdiu in ipſius habitu permanſiſſes, demùm ad cor reverſus, de *f* Metropolitani, & aliorum Religioſorum conſilio, ad primam domum curaviſti redire. In qua tandem in regularis obſervantiæ diſciplina taliter Deo, & hominibus placuiſti, quod pro tuorum exigentia meritorum, fratres tui te ſibi præfecerunt unanimiter in Paſtorem. Quia igitur in ſuſcepto regimine laudabiliter diceris profeciſſe, ne occaſione moræ, quam in prædicto monaſterio protraxiſti, quaſi de ipſa teneram conſcientiam retinendo, in ſuſceptæ adminiſtrationis executione tepeſcas: attendentes quod in *g* canone cautum eſt, ne quis canonicus regularis, niſi (quod abſit) publicè *h* lapſus fuerit, efficiatur *i* monachus; & ſi factus fuerit, ad ordinem canonicum revertatur, *k* ultimus in choro manendo, *l* cucullam in *m* memoriam delaturus: Diſcretionem tuam monemus attentiùs, & hortamur, per Apoſtolica tibi ſcripta mandantes, quatenus circa curam gregis tibi commiſſi ſolicitudinem gerere ſtudeas indefeſſam, & taliter ſequentia bona continuare prioribus, quod dignum exinde poſſis à Deo meritum expectare. Datum Lateran. VII. Kal. Martii, Pontif. noſtri anno tertiodecimo.

NOTÆ.

a *IDem.*] Ita tantùm legitur in quarta collectione, *ſub hoc tit. cap.* 2. & in ſexta; ſed ex epiſtolis Innocentii III. editis à Boſqueto, reſtituenda eſt inſcriptio; libro enim primo, *regeſt.* 13. *epiſt.* 4. reperitur hæc deciſio, ex quo eam tranſcribimus.

b *S. Martini.*] Monaſterium hoc eſt Ordinis Præmonſtratenſis, in urbe Laudunenſi: ejus mentio fit *in cap. cùm liberum 6. de ſepultur.* De ordine Præmonſtratenſi egi *in cap. edoceri, de reſcriptis.*

1. c *In monaſterio tuo.*] Licèt religioſi Præmonſtratenſes ſint Canonici regulares, Concil. Chalced. celebratum anno 450. *cap.* 8. Arelat. Moguntin. & alia apud Pennotum *lib.* 2. *hiſtor. canonic. regul. cap.* 18. tamen quia frequenter canonici regulares dicuntur monachi, *cap. relatum, de prabendis, cap. poſt tranſlationem, de renunciat.* notavit latè Pennotus *lib.* 1. *hiſtoriæ, cap.* 38. & *lib.* 2. *cap.* 1. ita eorum clauſtrum monaſterium dicitur, *cap. pernicioſam 18. quæſt.* 2. Synodus Sueſſionenſis *act.* 7. *can.* 1. ibi: *Ut miniſtri noſtri per civitates, & ſingula monaſteria, tam monachorum, quàm canonicorum, ſeu ſanctimonialium.* Ludovicus *in additionibus ad Capitul. lib.* 3. *cap.* 76. *Ut Canonici clerici, qui in civitatibus, vel in monaſteriis degunt.* Unde in præſenti monaſterium accipitur pro clauſtro canonicorum regularium: notavit Boſquetus *in præſenti.*

d *S. Vincentii.*] Apud Laudunenſes enim in Gallia, in ejus civitatis ſuburbiis eſt monaſterium S. Vincentii Martyris, Ordinis D. Benedicti, quod à Brunchilde conſtructum fuit, ut ex hiſtoricis illius provinciæ refert Boſquetus *in notis ad Innocent. III. in præſenti.*

e *Nigri Ordinis.*] Id eſt D. Benedicti, ut etiam notavi *in cap. ex parte 10. de temporib. ordin.*

f *Metropolitani.*] Rhemenſis videlicet Archiepiſcopi, cui Epiſcopus Laudunenſis, & alii ſeptem Epiſcopi parent ut ſuffraganei in provincia Belgica ſecunda.

g *In canone.*] Videlicet Urbani II. cujus verba hîc relata reperiuntur *in cap.* 2. 19. *quæſt.* 3.

2. h *Publicè lapſus.*] Ideſt in grave crimen. Antiqua enim in Eccleſia conſuetudo fuit, & adhuc temporibus Innocentii III. vigebat, ut clerici lapſi in aliquod grave delictum degradarentur, & in monaſterium pœnitentiæ peragendæ causâ detruderentur. Concilium Epaunenſe *can.* 22. Aurelian. 3. *can.* 7. Tolet. 4. *can.* 28. Tolet. 7. *can.* 3. Tolet. 8. *can.* 3. Cabilon. 2. *can.* 40. *cap. de lapſis,* 50. *diſt. cap. tuæ, de pœnis.* Concilium Lateran. ſub Alexandro III. 1. *p. cap.* 2. & Lateran. ſub Innocentio III. *cap.* 21. plura Gibalinus *de clauſura regul. diſquiſit.* 3. *cap.* 2. §. 2. Lindembrogius *in Gloſſario, verbo Pœnitentiæ peragendæ causâ.* Non tamen ex hac detruſione clerici profitebantur vitam monaſticam, aut religioſi fiebant, ſed tantùm ibi detrudebantur, ut pœnitentiam peragerent, ut probat latè Gibalinus *ubi ſuprà,* §. 3. Unde textus noſter ita accipiendus eſt, ut canonicis regularibus non permittatur ad religionem tranſire, niſi publicè lapſi in eam detrudantur pœnitentiæ peragendæ causâ.

i *Efficiatur monachus.*] Quod etiam prohibetur *in cap.* 1. 19. *q.* 3. & aliis juris locis congeſtis à Lemaiſtre *lib.* 3. *de monach. cap.* 9. Boſqueto *ad Innoc. lib.* 1. *epiſt.* 4. quod poſteà temperatum fuit, & permiſſum clericis, atque canonicis regularibus cum ſuperioris licentia, *cap. poſt tranſlationem, de renunc.* ubi & nos aliqua adduximus.

3. k *Ultimus in choro.*] Eſt enim genus pœnæ in ultimo loco ſemper ſedere, & manere, *cap. Preſbyter, 82. diſt. cap. mandamus 19. q. 3. cap. magnoperè, ne clerici vel monach.* Unde de Claudio fertur apud Suetonium *in eo, c.* 9. quod in Senatu ſententiam poſt omnes interrogatus dicebat. Diocaſius *in Caio Caligula.* Unde Urbanus II. in pœnam deſertionis vitæ regularis, & tranſitus ad vitam monaſticam, jubet ut Canonicus ultimo loco in Choro ſedeat.

4\. l *Cucullam.*] Cuculla, ſeu cucullus, ut vult Ambroſius Calepinus, variè accipitur, aliquando enim ſignificat veſtem communem, quâ tam chriſtiani, quàm pagani utebantur, *l.1. Cod. Theodoſ. de habitu quo uti oportet intra urbem*, ibi: *Servos ſane omnium, quorum tamen dominus ſolicitudine conſtat militiæ non teneri, aut birris uti permitti, aut cucullis.* Unde Cato *lib.2. de re ruſtica*, ait cucullam, ſive cucullionem, genus veſtis ruſticanæ, ac vilis fuiſſe: plura Antonius Nebriſſenſis *in Vocabulario, verbo Cucullus*: plerumque tamen accipitur pro veſte monachali. Divus Hieronymus *in præfatione regulæ S. Pachomii*, ubi ait, ejus monachis in uſu fuiſſe inter cætera duas cucullas. Ennodius *lib.9. epiſt.17.* ibi: *Accepi cucullam, qualem debui dirigere religionem profitenti.* Caſſianus *lib.1. de habitu, cap.4.* Concil. Aquiſgran. *can.21.* Clementina *ne in agro, §. cùm autem, de ſtatu monach.* Accipitur aliquando pro cappa, Divus Benedictus *in c.55. ſuæ regulæ*, cucullam dicit ille, quod nos modò cappam dicimus; & pro caſula accipitur, ut probat, & explicat Ephtenus *lib.5. diſquiſit. tract.3. diſquiſit.1.* Apud monachos Divi Benedicti cuculla appellatur non ſolùm capitis tegumentum, verùm etiam totius corporis indumentum: in aliis verò monaſteriis cuculla accipitur pro amictu caput, & humeros circumambiente: quatenus tamen differat à flocco, exponunt Yepes *tom.1. chron. Divi Benedicti, anno 495. cap.5.* Manrique *tom.1. annal. Ciſterc. anno 1101.* Plura de cucullis monachorum tradunt Ephtenus *ubi ſuprà*, Gazeus *ad Caſſianum, cap. de cucullis*, Boſquetus *in notis ad hanc epiſtol.* Theophilus *tract. de pileo, ſect.5.* Vivar. *de veteri monachat. lib.2. cap.11. §.2.* Adeò igitur cuculla propria erat monachorum, ut canonicis regularibus ejus uſus prohibeatur canone 125. Concilii Aquiſgran. celebrati anno 816. ſub Ludovico Pio primo Imperatore, ibi: *Reprehenſibilem, & eccleſiaſtica moderatione dignum apud pleroſque Canonicos comperimus uſum, eo quòd contra morem eccleſiaſticum cucullas, quibus ſolis monachis utendum eſt, induant; cùm utique illorum habitum uſurpare non debeant, à quorum profeſſione quodammodo diſtant, quia ſicut eis indecens eſt, ut arma militaria modo laicorum geſtent; ita nimium inhoneſtè, & valdè indecorum, ut alterius propoſiti indumenta ſibi imponant.* Notat Gabriel Pennotus *lib.1. hiſtor. canonic. regul. cap.26. n.4.* & *lib.2. cap.35. n.3.* & *c.53. n.11.* licèt illis uterentur in ſignum ſeverioris diſciplinæ Kalendis Novembris, Durantius *in rationali, lib.3. c.17.* & paulatim, ut alia à monachis canonici regulares acceperunt, ita cucullam, ſeu cappam deferre conſueverunt. Lantdmeter. *lib.1. de veteri clerico p.3. cap.6.* Noſtri tamen Innocentii temporibus canonici nullo modo cucullis utebantur, unde in pœnam injungitur R. ut eam deferat.

m *Memoriam.*] *Memorialem cucullam*, legit 5.
Gratianus *in d. cap.2. 19. quæſt.3.* ſed in ſexta collectione, & in ipſa epiſtola Innocentii, in editione Boſqueti, *memoriam*, legitur: ſed idem eſt ad memoriam deferre cucullam, vel memorialem cucullam; cùm memoriale dicatur, quod ad memoriam conſtitutum eſt; unde Sabbatum memoriale dicebatur apud Judæos *Levitici cap.23.* in memoriam liberationis Iſaac ab immolatione; quod jam obſervavit Cironius *lib.1. obſerv. c.19.* & *in cap.2. de apoſtatis, in 5. collection.* Rodericus enim Canonicus propter reatum ſuum in deſertione propriæ Eccleſiæ, & tranſitu ad monachos, apud quos deferebatur cuculla, jubetur ut deferat cucullam memorialem, id eſt in memoriam tranſgreſſionis præcepti canonici.

Hujus textus commentarium dabimus *in cap. licet, de regularibus.*

CAPUT XIII.

a Idem.

ACcepimus, te noſtris auribus intimante, quòd quidam clerici, qui ad ſacros Ordines ſine titulo ſunt promoti, te ad Eccleſiam Brachar. ſuper beneficiis obtinendis infeſtant: quibus etiam de cunctis redditibus Eccleſiæ tuæ tunc commodè miniſtrari non poſſet, præſertim cùm mandemus eiſdem in Eccleſiis provideri, qui nec meritis, neque ſcientiâ, aut etiam in parochialibus eccleſiaſtica beneficia promerentur, nedum in Eccleſia Bracharenſi, quorum vita, & ſcientia nobis eſt penitus ignota: de quibus ſi certitudinem haberemus, nec in majoribus Eccleſiis eis, nec in minoribus præciperemus provideri. Et licèt idoneis in aliis parochialibus Eccleſiis, & in tuis Capellis extra civitatem velis juxta mandatum Apoſtolicum providere, cùm omnibus in majori providere non poſſis: ipſi tamen proviſionem in Eccleſiis eiſdem *b* recipere dedignantur. Judices quoque, & *c* monitores, ſeu exequutores, ad quos litteras noſtras deportant, exceptiones tuas legitimas, quas in eorum proponis præſentia, non admittunt. Vnde poſtulabas à nobis, ut tibi provideremus benigniùs in hac parte. Licèt igitur in ordinationibus clericorum illam tu, ac prædeceſſores tui diligentiam debueritis adhibere, ut minùs idonei non ordinarentur à vobis, ac ideò poſt promotionem eorum exceptionem non poſſis prætendere contra illos, niſi fortè poſtquam promoti fuerint, reddiderint ſe indignos: ex ſuperabundanti tamen quando ſcribere pro talibus nos oportet, facimus in litteris noſtris apponi, ut ſi ordinatus, pro quo ſcribimus, idoneus habeatur, & eccleſiaſtico beneficio non indignus, ei ab ordinatore, vel ſucceſſore ipſius competens beneficium tribuatur; cùm & ſi tecum de jure agere vellemus, te poſſemus meritò ad proviſionem eorum compellere, quos à te, vel prædeceſſoribus tuis ordinatos fuiſſe conſtaret. & præſertim quod ad obtinendum eccleſiaſticum beneficium eos debes idoneos reputare,

reputare, quos ad ordines ſuſcepiſti. Vnde graviter ſuſtinere non debes, ſed nobis potiùs devotè inclinare teneris, ſi illos *d* examinari per alios facimus, quos ſine examinatione non credimus ordinatos, antequam ad proviſionem eorum te compellere velimus. Mandamus igitur, quatenus eis, pro quibus te contigerit recipere noſtra mandata in forma communi, in majori Eccleſia, vel aliis diœceſis Bracharen. providere non tardes: *e* exceptiones autem ſi quas contra tales propoſueris, præcipimus audiendas.

N O T Æ.

1. a IDem.] Nec ex hac collectione, neque ex quarta, ubi *ſub hoc tit. cap.* 3. reperitur hæc deciſio, conſtat cui miſſa ſit hæc epiſtola: exiſtimo tamen miſſam eſſe Bracharenſi Archiepiſcopo, & ſic inſcriptionem reſtituendam eſſe in hunc modum: *Innocentius III. Stephano Archiepiſcopo Bracharenſi.* Illis enim temporibus Innocentii III. ejus Eccleſiæ ſedem obtinebat Stephanus, inter quem, & Rodericum Archiepiſcopum Toletanum, ſuper Primatu Hiſpaniæ controverſia mota fuit, *cap. coram, de in integrum reſtitut.* Brachara autem eſt civitas valdè antiqua, olim Metropolis Galleciæ, hodie verò Luſitaniæ, de cujus origine, & progreſſu latè agunt Acuña *in hiſtoria ipſius Eccleſiæ*, Tamayo de Salazar *tom.* 1. *Martyr. die* 1. *Februarii*, & *tom.* 2. *die* 12. *Aprilis.*

2. b *Recipere dedignantur.*] Nec tenerentur recipere, ſi per illa verba, *in Eccleſia Cathedrali*, concepta eſſet gratia, *cap. quam, de prebend. lib.* 6. ſicut cùm certus valor beneficii gratiâ taxationis exprimitur, minoris valoris beneficium conferri non valet, *cap. cui de non ſacerdotali, de præb. lib.* 6. aut ſi certus modus vacationis expreſſus ſit, ad alium modum reſcriptum non extenditur, *cap. cum in illis* 16. *§. cum autem*, *eod. tit. & lib.*

c *Monitores.*] De his litteris nonnulla adduxi *in cap. ex inſinuatione* 37. *de reſcriptis.*

3. d *Examinari.*] Cùm enim idoneis, & capacibus tantùm ſint beneficia eccleſiaſtica conferenda, *cap. cauſam que, de electione, cap. grave, de præb.* proinde R. Pontifex in litteris, tam expectativis, & monitoriis, quàm executorialibus ſemper jubet promovendum ad beneficia examinare, maximè ſi reſcripta concipiantur *in forma dignum*; & in illis litteris tacitè ſubintelligitur clauſula, *ſi impetrans dignus inveniatur*, *cap. cum adeò* 17. *de reſcriptis.* Et licèt quilibet idoneus præſumatur, donec contrarium probetur, *cap. unico de ſcrutinio, cap.* 2. *de præſumpt.* tamen iſti, qui habent litteras ad beneficia, examinari debent, niſi gradu Licentiaturæ, vel Doctoratus in celebri Univerſitate ſint decorati; tunc enim non debent examinari, ut docent Petrus Gregorius *in d. cap. cum adeò*, *n.* 11. Et licèt qui examinatus eſt ad unum actum, non debeat iterum ad ipſum examinari; tamen examinatus ad ordines recipiendos, debet iterum examen ſubire, ut beneficium aſſequi poſſit, ut omnes repetentes ad hunc textum docent.

4. e *Exceptiones.*] Merus executor litterarum Apoſtolicarum, an exceptiones admittere poſſit, dicam latè *in cap. ex parte* 13. *cap. paſtoralis*, *§. quia verò, de officio delegati.*

5. Ex hoc textu communiter deducitur, ordinatum ſine titulo, juſtè ab Epiſcopo, vel ejus ſucceſſore beneficium petere, cujus textus commentarium dabimus *in c.* 2. *de prabendis*, ubi noſtri veſpertini Antecesſores latè examinant prædictam aſſertionem.

C A P U T XIV.

Idem *in Concilio* a *Generali.*

CVm ſit *b* ars artium regimen animarum, diſtrictè præcipimus, ut Epiſcopi promovendos in ſacerdotes diligenter inſtruant, & informent, vel per ſeipſos, vel per alios idoneos viros ſuper divinis officiis, eccleſiaſticiſque ſacramentis, qualiter ea ritè valeant celebrare. Quoniam ſi de cætero rudes, & ignaros ordinare præſumpſerint (quod quidem facilè poterit deprehendi) & ordinatores, & ordinatos ultioni gravi decernimus ſubjacere. Sanctius enim eſt (in ordinatione maximè ſacerdotum) paucos bonos, quàm multos malos habere miniſtros; quia ſi cæcus cæcum ducit, ambo in foveam dilabuntur.

N O T Æ.

1. a GEnerali.] Ita etiam legitur *in cap.* 4. *ſub hoc tit. in* 4. *collect.* De hoc Concilio Lateranenſi egi *in cap. nonnulli, de reſcriptis.*

2. b *Ars.*] Facit Carnotenſis *epiſt.* 32. *Cùm ergo ſit ars artium, & onus onerum regimen animarum.*

C A P U T XV.

Honorius III. *Archiepiſcopo* a *Mediolanenſi.*

QVamvis multa propoſita fuerint contra venerabilem f. n. Epiſcopum *b* Callien. etſi nihil probatum eſſet de illis; quia tamen confeſſus eſt coram nobis, ſe nunquam de Grammatica didiciſſe, nec etiam legiſſe Donatum, & per evidentiam facti uſque adeò de illiteratura, & inſufficientia ſua conſtat, quod contra Deum eſſet, & canonicas ſanctiones tantum in Epiſcopo tolerare defectum: de communi fra-

Digitized by Google

trum noſtrorum conſilio ipſum à Pontificalis executione officii, & adminiſtratione Callien. Eccleſiæ duximus penitus amovendum, irritantes ſi quid nomine ipſius Eccleſiæ, vel de bonis ejuſdem de cætero attentabit.

NOTÆ.

1. a *Mediolanenſi.*] In ſexta collectione legitur *Bremenſi*, de qua Eccleſia agemus *in c.2. de ſacrament. non iterand.* Sed emendanda eſt inſcriptio ex Innocentio Cironio, qui in quinta collectione, *ſub hoc tit. cap.*1. teſtatur ſe legiſſe in manuſcriptis, *Mediolanenſi*, de qua Eccleſia aliqua adduxi *in cap. cùm adeò* 17. *de reſcriptis.* Igitur præſens deciſio miſſa eſt Henrico Archiepiſcopo Mediolanenſi, qui temporibus noſtri Honorii III. floruit.

b *Callien.*] *Callienum*, legit Cironius, qui Epiſcopatus eſt in Marchia Anconitana, & immediatè ſubeſt R. Pontifici.

COMMENTARIUM.

2. Concluſio probatur. Ex his duabus deciſionibus talis deducitur diſputanda aſſertio: *Illiteratus ad ordines, vel regimen animarum aſſumi non debet; & ſi aſſumatur, deponendus eſt.* Probant textus *in cap. præcipimus* 10. 34. *diſt. cap. qui eccleſiaſtici* 2. *cap. litteratos*, 36. *diſt. cap. ignorantia* 1. *cap. quando* 2. *cap. ſi in laïcis* 3. *cap. quæ ipſi* 5. *cap. omnes* 6. *cap. placuit* 7. *& per totam* 38. *diſt. cap. adire*, 25. *diſt. cap. ult.*49. *diſt. cap. non confidas*, 50. *diſt. cap.*1. *diſt.*55. *cap. viliſſimum* 45. 1. *quæſt.*1, *cap. miror*, 50. *diſt. cap. viliſſimum* 15. 1. *quæſt.*1. *cap. convenientibus*, *cap. licèt ergo* 15. 8. *quæſt.* 1. *cap. congregato* 53. *cap. cùm in cunctis*, §. *inferiora*, *cap. Eccleſia* 57. *cap. ſi fortè, de elect. cap. inter cætera, de officio Ordin. cap. extirpandæ* 30. *de præbendis, cap. niſi* 10. *verſ. pro defectu, de renuntiat. cap. finali, de temporib. ordin. lib.6. cap. ult. de præſumpt. in* 2. *collect. cap. unico, diſt.*85. Concilium Turon. ſub Carolo *can.*2, 3. *&* 17. Rhemenſe *can.*14. Gregorius VII. *in Concilio Romano: Presbyteros oportet ſcire canones, alioquin quomodo judicabunt Eccleſiam?* Et *can.*30. *Presbyteri ſint litterati, aliter enim quomodo erunt magiſtri?* Aquiſgran. 2. ſub Ludovico *p.* 1. *cap.* 8. *Doctrina ſacerdotalis ſecundùm cujuſque qualitatem omnibus ſufficiens debet eſſe.* Et *p.*2. *can.*3. *&* 4. Trident. *ſeſſ.*23. *de reform. cap.*4. 11. 13. *&* 14. Novella 6. Juſtiniani *cap.*4. & novella 123. *cap.* 22. §. *clericos.* Alia jura congeſſit Anton. Auguſt. *in epit. lib.*4. *tit.* 36. *&* 59. & *lib.*6. *tit.*9. Illuſtrant plures laudati à Barboſa *in præſenti*, & *lib.*3. *juris eccleſ. cap.*13. *num.* 165. & *de poteſt. Epiſcop.*2. *p. allegat.* 46. quibus addendi ſunt Julius Lavorus *de electione cap.* 16. *num.* 15. Catellianus Cotta *in memorab. verbo Abbates*, Lantdmeter. *lib.* 2. *de veteri monach. cap.* 18. *&* 19. Duarenus *lib.*4. *de ſacris Eccleſiæ, cap.*2. Petrus Gregorius *lib.*4. *partit. tit.*2. *cap.*4. & *in cap. ad audientiam, de reſcriptis.* Flaminius *de reſignat. quæſt.*3. Petrus Bollo *in œconom. cap.*1. §.4. Sauſay *in Panopl. cleric. p.*1. *lib.*6. *cap.*3. §.4. Gibalinus *de irregul. cap.* 3. *per totum*, Vighellius *in meth. juris can. pag.*241. Loayſas *in notis ad lib.* 3. *ſentent. D. Iſidori, cap.* 13. Acuña, & Dartis *ad d.*38. *diſtinct.* & alii adducti *in d. cap. cùm in cunctis*, §. *inferiora*, Lotherius *lib.* 3. *de re benefic. quæſt.*7. *num.*4. Valenzuela *conſilio* 34. *ex num.*46. Carvallo *de una & altera quarta*, 1. *p. ex n.*46. Barboſa *in cap. finali, de magiſtris*, I. Dartis *de beneficiis ſect.* 4. *cap.*4. Theophilus Raynaud. *tom.*12. *tract. Mala è bonis Eccleſiæ, cap.*6. *ex n.*17. Silva *in tract. de qualit. Prælat. n.*125.

Sed adverſus hanc concluſionem, omiſsâ difficultate expensâ *in d.* §. *inferiora*, ita inſurgo. 3. Ratio dubitandi. In Prælatis Eccleſiaſticis potiùs charitas, quàm ſcientia attendi debet, *cap.*1. *de remunc.* quia *illa ædificat, hæc autem inflat*, ut Apoſtolus ait. Unde S. Bonifacius Germaniæ Primas, licèt illiteratus, magnos & uberrimos fructus attulit in ea provincia: igitur non uſque adeò litteratum peritia in Prælatis Eccleſiaſticis deſideratur, ut abſque ea ordinari, aut regimini Eccleſiarum præfici non poſſint. Accedit, nam cauſa finalis præſentis deciſionis ea adducitur, quia videlicet Callienenſis Epiſcopus Grammaticam neſciebat, neque adhuc legerat Donatum. Quæ difficilis redditur ex eo; nam Epiſcopus ea ſcire debet, quæ populum ſuum docturus eſt. Cœleſtinus Pontifex *in epiſtola Galliarum Epiſcopis miſſa, cap.*3. *Debet enim antea eſſe diſcipulus, quiſquis doctor eſſe deſiderat, ut poſſit docere quod didicit.* Joannes Sareſbar. *lib.*6. *Polycrat. c.*7. *Quem enim invenies, qui ſtrenuè docere poſſit, quod ipſe non didicit?* Sed Epiſcopi non egent eâ litteraturâ, ut Evangelia populis exponant, *cap. Epiſcopus*, 23. *diſt. cap. ſedulò*, 38. *diſt.* immò Epiſcopi Grammaticam docentes deponuntur, *cap. multa*, *diſt.*86. igitur quòd Epiſcopus Callienenſis ignoraſſet Grammaticam, aut Donatum non legiſſet, non erat deponendus. Accedit ſecundò adversùs illa verba, *Nec etiam legiſſe Donatum*, ea conſideratio: nam Epiſcopus, aliæque perſonæ eccleſiaſticæ, nec Ciceronem Latinitatis parentem, nec etiam alios Gentilium libros legere valent, *cap. Epiſcopus, cap. legimus, cap. ſacerdotes, cap. legant, & per totam* 37. *diſt.* & ſpecialiter de Donato *in cap. ult. eadem diſtinct.* ſtatuitur à D. Gregorio, ne quis adſtringatur regulis Donati: & ita lectionem librorum Gentilium prohibent D. Iſidorus *cap.*8. *ſuæ regulæ*, S. Paulinus *epiſt. ad Auſonium.*

Qui corda falſis, atque vanis imbuunt,
Tantumque linguas inſtruunt,
Nihil adferentes ad ſalutem conferens,
Quod veritatem detegat.
Qui enim tenere vel bonum, aut verum queant,
Qui non tenent ſummum caput,
Veri bonique fomitem & fontem Deum!

S. Baſilius *orat. de libris Gentilium*, D. Auguſt. *lib.*1. *confeſſ. cap.*16. & *ſerm.*27. *de tempore*, S. Cyrillus *lib.*3. *de adorat.* Rupertus *ad cap.*8. *Exodi*, Origenes *homilia* 4. *in Exodum*: ex eis probant Cardanus *lib.*4. *de ſapient.* Catharinus *opuſc. in malos libros*, Gambara *lib. in obſcœnos Poetas*, Vives *lib.*2. *de corruptis diſciplinis.* Igitur potiùs laudandus erat Epiſcopus Callienenſis, quàm deponendus ab Epiſcopatu, eo quòd non legiſſet Donatum. Secundò difficilis eſt noſtra aſſertio dum affirmat, clericos jam promotos, aut regimini Eccleſiæ præfectos, ob defectum ſcientiæ eſſe dejiciendos ab ordinibus, aut beneficiis perceptis. Adverſatur ea ratio; nam ſi dejicerentur, maximè quia ob defectum ſcientiæ ſunt irregulares, & promoveri ad ordines, aut ad beneficia eligi non poſſunt: ſed illiterati ob defectum ſcientiæ nullam contrahunt irregularitatem, ut docent Marchinus *de ordine tract.*1. *cap.*1. *p.*5. *num.*14. Hugolinus *de irregul. cap.*3. §.3. *num.*1. Majolus, Suarez, Hurtado, & alii, quos refert, & ſequitur Gibalinus *de irregul.*

*cap.*3.

cap. 3. in principio: igitur ſemel promoti dejici non debent. Accedit, nam ſacri canones circa illiteratos promotos ſtatuunt, ut à ſuperioribus erudiantur, & doceantur; non tamen ut dejiciantur, ſeu deponantur. Synodus Romana ſub Eugenio II. & Leone IV. *can. 4. Quamquam admonita Doctorum, & ſtatuta Patrum Sacerdotes indoctos prohibeant conſecrari, opportunè temporis moderatione ſi Epiſcopus inveniatur indoctus, à Metropolitano proprio, & deinceps Preſbyteri, Diaconi, vel etiam Subdiaconi à ſuo Epiſcopo, ut doceri poſſint, admoneantur: interim ſubjecti Sacerdotes, & tales clerici ad tempus à celebratione Miſſarum, divinæ Hoſtiæ, & Officiis ſuſpendantur.* Concilium Narbon. *can. 11. Nulli liceat Epiſcoporum ordinare Diaconum, aut Preſbyterum litteras ignorantem: ſed ſi qui ordinati fuerint, cogantur diſcere.* Concilium Tolet. 8. *can. 8.* Igitur illiterati ſemel promoti, deponendi, aut ejiciendi à gradu ſuſcepto non ſunt. Franc. Florens *ad tit. de elect.*

4. Rationes deciſionis. Adhuc defendenda eſt præſens aſſertio, cujus rationes non ſunt obſcuræ, ſive attendatur ipſum munus, ſive perſona ipſa beneficiarii. Et in primis id planè fert natura rei. Nam committere munus homini, qui peritiâ ad illud obeundum neceſſariâ deſtituatur, perinde eſt ac velle munus inutiliter, vel etiam cum damno exequi, ut argumento ducto à nauclero, ſeu navis duce, probat Proſper *lib. 1. de vita contempl. cap. 16.* & ex eo Theophilus *ubi ſuprà, num. 18.* Quomodo ergo Eccleſiam gubernabit, qui ſcientiâ deſtituitur? ut ex variis ſcripturis in hanc rem diſſerens ait Petrus Bleſenſis *epiſt. 23. Qui nil didicit, aliorum doctor efficitur, & quaſi æs ſonans, aut cymbalum tinniens, uſurpat prædicantis officium, cùm ſit truncus inutilis, & idolum mutum.* Utinam experientia non plus ſatis docuiſſet quantam cladem invexerit Eccleſiæ imperitia clericorum neſcientium obire munus quod ſuſceperunt, ut proſequuntur Caſtro *lib. 3. de juſta hæretic. punit. cap. 5.* Leſſius *de juſtitia, cap. 34. num. 54.* Sufficiat laudaſſe Laurentium Juſtin. qui de ævi ſui beneficiariis *lib. de compunct.* ita aiebat: *Utinam ſibi ipſis mali eſſent, & aliis conarentur prodeſſe; ut ſi non illorum vita imitabilis foret, eſſent tamen facienda quæ dixerint. Utroque prorſus carent, nec vitam, nec ſcientiam habentes. Sunt omnes ignari, & inſcii, exceptis pauciſſimis; & quod deterius eſt, addiſcere non dignantur. Omne tempus doctrinæ deditum ſe arbitrantur amittere, carnis voluptatibus intenti. Potiùs eligunt vagari quotidie, & confabulari, quàm ſacrarum ſcripturarum ſe lectioni dare, oblivioni tradentes, quod dicitur: Interroga ſacerdotes de lege. Et illud propheticum: Labia enim ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirent ex ore ejus.* Quæ verba ſunt Malachiæ *cap. 2.* & referuntur *in cap. ſi Rector, 43. diſt. cap. cùm ex eo 34. de elect. in 6. cap. ex injuncto 12. de hæreticis.* Cùm ergo munus Prælatorum Eccleſiæ ſit docere, & contradicentes refellere, ut Divus Paulus ad Titum ſcribit, & conſtat ex pluribus Conciliorum canonibus congeſtis ab Anton. Auguſt. *in epit. lib. 6. tit. 10.* quomodo munus hoc obibunt illiterati, & ignari? Ex parte etiam ipſius beneficiarii neceſſitas ſcientiæ ſuadetur, ſiquidem ſi eâ caret, non ſolùm aliis prodeſſe nequit, verùm & ſibi obeſt: nam Dominus apud Oſeam *cap. 4.* ait: *Quia tu ſcientiam repuliſti, repellam & ego te, ne ſacerdotio fungaris mihi.* Ex quo loco neceſſitatem ſcientiæ in miniſtris ſacris arguunt Eccleſiæ Patres *in cap. omnes, cap. nulli, 38. diſt. cap. niſi cùm pridem, §. pro defectu, de renunc.* Divus Bernardus *ſerm. 36. in Cantica*, Philippus Abbas *de ſcientia cleric. cap. 23.* Carolus Magnus *in epiſt. ad Bagulſum Fuldenſem*: quorum verba refert Theophilus Raynaud. *ubi ſuprà, num. 12.* Rectè ergo in præſenti deciditur, ad beneficia eccleſiaſtica illiteratos admittendos non eſſe, & ſi prorſus illiteratis beneficium conferatur, collationem nullam eſſe, adeò ut nec Pontifex cum prorſus illiterato ad beneficium poſſit diſpenſare: reſolvit Dartis *de beneficiis d. cap. 4.* nam ſi cæcus cæcum ducit, ambo in foveam cadunt, *cap. ideò, 37. diſt. cap. quiſquis, 38. diſt. d. cap. ſi Rector.*

5. De litteratura miniſtrorum Eccleſiæ. Sufficientem autem litteraturam deſideramus in miniſtris Eccleſiæ, non eminentem requirimus, *d. cap. niſi, de renunc. cap. cùm nobis, de elect.* & ſufficientem ſcientiam interpretamur quæ ſufficit iis explendis, quæ neceſſariò incumbunt cujuſque officio & miniſterio, ut diffinit Concil. Trident. *ſeſſ. 2. de reform. cap. 2.* quare ut ſunt diſtincti gradus in miniſtris eccleſiaſticis, ita non una in omnibus menſura ſcientiæ deſideratur. Scientia requiritur in Prælato juxta qualitatem gradus, & Eccleſiæ, cujus regimini præponitur, *cap. Eccleſia 57. de elect.* in Epiſcopo longè major requiritur, quàm in inferioribus Prælatis; unde D. Paulus, dum eligendi in Epiſcopum dotes recenſet, eum doctorem eſſe, & potentem in doctrina ſana, ad redarguendos Eccleſiæ hoſtes expoſcit: & ſacri canones id ſtatuunt *cap. qui eccleſiaſticis, 6. ecce, 36. diſt. cap. omnes, 38. diſt.* & alii congeſti ab Anton. Auguſt. *lib. 4. in epit. tit. 32.* & tandem in Concilio Trident. *ſeſſ. 22. cap. 2.* conſtituitur, ne ullus in Epiſcopum promoveatur, niſi qui in aliqua Univerſitate ſtudiorum Magiſter, aut Licentiatus in ſacra Theologia, ſeu jure canonico, aut publico Academiæ teſtimonio idoneus ad alios docendos oſtendatur. Clerici autem ſcire debent ſacras ſcripturas, & Eccleſiæ canones, *cap. 1. 38. diſt.* Concilium Tolet. 11. *cap. 2.* ubi Loayſas; nè quid faciant, quod Patrum poſſit regulis obviare: debent enim eſſe perfecti in Grammatica, cùm ſit fundamentum litterarum, juxta Caſſiodorum *lib. 9. epiſt. 21. Eſt Grammatica*, inquit, *magiſtra verborum, ornatrix humani generis, quæ per exercitationem pulcherrimæ lectionis, antiquorum nos cognoſcimur juvare conſiliis.* Debent etiam ſcire pſalmos, ut definitum eſt *in cap. unico diſt. 85.* & in eis pro ordinum diverſitate plus; minuſvè ſcientiæ exigitur: Presbyteri enim, qui in Parochiis ordinantur, debent libellum officialem à ſuo Epiſcopo acceptum ſcire, ad Eccleſias ſibi commiſſas regendas, ut cùm ad Letanias, vel Concilium venerint, Epiſcopo rationem reddant, qualiter officium ſibi commiſſum adimpleant. Concilium Tolet. 4. *can. 25.* relatum *in cap. 2. 38. diſt.* in quo canone difficile eſt quid per libellum officialem, & per Letanias Patres accipiant, intelligantque. De libro Officiorum Patres loqui exiſtimat Cironius *ad noſtrum titulum*: de Manuali Sacramentorum accipiunt textum illum Loayſas *in ejus notis*, Lantdmeter. *lib. 2. de veteri clerico, cap. 18.* prout accipitur etiam *in can. 23. Concilii Moguntini*, quem librum ſupplementum appellant Patres Concilii Tolet. 8. *can. 8.* & nos vulgò *Manual* dicimus; Letanias autem appellant Patres Synodum diœceſanam, quia Synodus ipſa cum Letaniis celebrabatur: unde affirmant Patres, quod Parochi

Rr 3 ſciant

ſciant librum officiorum, ut cùm ad Concilium diœceſanum celebrandum cum Letaniis venerint, officii ſuſcepti Epiſcopo rationem reddant. Ita illum textum interpretatur I. Dartis *in ejus ſcholiis.* Hodie poſt Concilium Trident. *ſeſſ.* 23. *de reform. cap.* 13. qui creandus eſt Presbyter, ſcire debet, quæ noſſe omnibus neceſſarium eſt ad ſalutem, cum his pariter quæ ad adminiſtranda populo ſacramenta pertinent. Beneficiarii autem aliorum beneficiorum eam litteraturam debent habere, quam ordo beneficio annexus expoſcit. Initiandi etiam primâ tonſurâ ſaltem debent ſcire legere linguam Latinam. Trident. *d. ſeſſ.* 23. *cap.* 4. ibi: *Primâ tonſurâ non initientur, qui ſacramentum Confirmationis non ſuſceperint, & fidei rudimenta edocti non fuerint, quique legere, & ſcribere neſciant.*

6. Dissolvitur difficultas.

Nec obſtat difficultas ſuprà adducta; nam licèt verum ſit, charitatem eſſe attendendam in Prælatis Eccleſiaſticis, non tamen ideò negligenda eſt litterarum ſcientia: licèt enim aliqua poſſit ſupplere charitas, non tamen omnia, quæ ſcientia præſtat. Unde juxta textum *in d. cap.* 1. *de renunciat.* modica ſcientia juncta cum magna charitate præſtat rectum Prælatum, non autem charitas ſola. Nec ſcientiam requirimus in Prælatis Eccleſiæ, quæ inflat, ſed quæ ædificat: quare Sanctus Bernardus *ſermone* 36. utramque diſtinguit per hæc verba: *Videor* (inquit) *forſan nimius in ſugillatione ſcientiæ, & quaſi reprehendere doctos, ac prohibere ſtudia litterarum. Abſit. Non ignoro quantum Eccleſiæ profuerint, & proſint litterati ſui, ſive ad refellendos eos qui ex adverſo ſunt, ſive ad ſimplices inſtruendos. Denique legi: Quia tu repuliſti ſcientiam, repellam & ego te, ut non fungaris mihi ſacerdotio. Legi: Qui docti fuerint, fulgebunt quaſi ſplendor firmamenti; & qui ad juſtitiam erudiunt multos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates. Sed & ſcio ubi legerim: Scientia inflat. Et rurſum: Qui apponit ſcientiam, apponit & dolorem. Vides quia differentia eſt ſcientiarum, quando alia inflans, alia contriſtans eſt? Tibi verò velim ſcire quænam harum videatur utilior, ſeu magis neceſſaria ad ſalutem. Illáne quæ tumet, an quæ dolet? Sed non dubito, quin dolentem tumenti præferas; quia ſanitatem, quam tumor ſimulat, dolor poſtulat. Qui autem poſtulat, propinquat ſaluti; quoniam qui petit, accipit. Denique qui ſanat contritos corde, execratur inflatos.* Nec exemplum deductum à Bonifacio Angliæ Primate in contrarium movet: nam ut rectè eum ab illa inſcitiæ calumnia defendat Theophilus Raynaud. *in Oplotheca de calumnia, ſect.* 1. *ſerie* 3. *cap.* 21. probat eum valdè doctum fuiſſe. Nec augmentum aliud deductum ex eo, quod Epiſcopus in noſtro capite finali deponi non debebat, quia Grammaticam neſciebat; aut ipſe dejiciendus eſſet, ſi eam doceret: & ſic ad quid neceſſaria erat ſcientia, quæ non proficiebat ad doctrinam? Nam licèt *in d. cap. cùm multa*, damnetur Epiſcopus, qui exponebat populo Grammaticam, non ideò ejus ſcientia condemnatur, immò præcipitur, *cap. ſi quis autem Grammaticam*, 37. *diſtinct.* latè probat Petrus Gregorius *in cap. ad audientiam, num.* 5. *de reſcriptis*: ideò enim corripitur Epiſcopus *in d. cap. cùm multa*, quia cùm deberet populo ſacram Scripturam exponere, juxta jura ſupra congeſta, tantùm Grammaticam exponebat, addictus merè illius loquutioni, & non ſenſibus ſacræ Scripturæ, ut interpretatur illum textum eruditiſſimus D. Laurentius Ramirez de Prado *in ſchediaſmate, numero* 53. Nec etiam augmentum illud, ubi dicebamus, Epiſcopum Gentilium libros legere non debere, & ſic neque Donatum, qui fuit merè Grammaticus, & notas ſcripſit ad Virgilium. Nam ſatis controverſum eſt, non ſolùm inter Doctores, verùm etiam & inter Eccleſiæ Patres, an Gentilium librorum lectio viris eccleſiaſticis permittatur? Affirmant plures relati *in cap. legimus, cap. relatum* 14. 37. *diſt.* immò & ipſi Patres in eccleſiaſticis legibus decernendis utuntur eorum auctoritatibus, ut *in cap. Dominus* 87. §. *dixit,* 1. *quæſt.* 1. *cap. ſi quid juri* 13. 27. *diſtinct. cap. nec mira*, 26. *quæſt.* 5. notat Ramirez *ubi ſuprà, pag.* 25. Negarunt Patres in locis ſuprà pro augmento difficultatis adducti. Pro quorum jurium antinomia ſedanda aſſerendum eſt, Prælatis, & perſonis eccleſiaſticis Gentilium libris uti licere, ut quæ utilia ab illis inventa ſunt, expoſitioni ſacræ Scripturæ deſerviant; quæ autem aut turpia aut obſcœna dicta ſunt, rejiciant, refellantque: legimus enim aliqua, ne negligantur; legimus, non ut teneamus, ſed ut repudiemus; & ſic dum temperata eorum librorum lectione utimur, ſacris canonibus non damnamur, ut plura de libris Gentilium legendis, vel non, tradunt Duarenus *lib.* 4. *de ſacris Eccleſiæ, cap.* 3. Claudius Eſpenceus *integro tract. de legendis Gentilium libris*, Sauſay *in Panopl. cleric. par.* 1. *lib.* 6. *cap.* 3. §. 4. Savarus *ad Sidonium lib.* 8. *epiſt.* 4. Anonymus contra Machiavellum *lib.* 2. *de relig. pag.* 165. Creſolius *lib.* 3. *Myſtag. cap.* 16. *ſect.* 2. Loayſas *in notis ad Divum Iſidorum, lib.* 3. *ſentent. cap.* 13. & Decretiſtæ *in d. diſtinct.* 37. Fileſacus *lib.* 1. *ſelect. cap. finali*, Cellotius *de hierarch. lib.* 8. *cap.* 18. Theophilus Raynaud. *tom.* 11. *tract. de bonis & malis libris, erotem.* 11. Frater Antonius à Matre Dei *in appendice ad præludia in ſacram Script. dub.* 1. *per totum, & dubio* 6.

7. Dissolvitur secunda difficultas.

Nec adverſatur ſecunda difficultas; nam pro ejus ſolutione ſciendum eſt, inſcitiam litterarum in præſenti tractatione dupliciter accipi poſſe. Primò pro ea, quæ omninò impedit exercitium ordinis, ut ſi is qui in Lectorem, aut Diaconum ordinandus eſt, neſciat legere; aut qui in Exorciſtam, exorciſmos recitare nequeat. Secundò cùm ignorantia tantùm impedit, ne rectè obeantur munia ſacra, quæ ſuppletur à poſitâ ſcientiâ, quam ſacri canones præſcribunt. Prima enim ignorantia impedit ordinandos, & irregularitatem inducit, de qua accipiendi ſunt textus *in d. cap. illiteratos*, 36. *diſtinct. cap. finali de temporibus ordin. lib.* 6. Secunda autem neutiquam; ad quam referendi ſunt textus *in noſtro cap. penult. & ultim.* Non autem *in hoc cap. finali*, tanquam irregularis dejicitur Epiſcopus Callienenſis: ſed quia per evidentiam facti conſtabat de illiteratura, & inſufficientia, ob quam ignorantiam deponitur, ut hunc textum interpretatur Gibalinus *d. cap.* 3. *pag.* 68. Nec augmentum hujus ſecundæ difficultatis obſtat, deductum ex Conciliis Narbonenſi, & Romano. Nam in illis canonibus agitur de illis, qui licèt eſſent illiterati, tamen non erant doctrinæ incapaces; unde jubentur litteras ſcire, cùm illis proficere poſſint: at verò in hoc textu conſtabat, non ſolùm de inſufficientia, verùm etiam de inhabilitate ad eas diſcendas. Quare Epiſcopus dejicitur: in dictis verò canonibus illiterati tantùm ſuſpenduntur.

Sed ſuperiori aſſertioni opponitur textus *in* 8.
cap.

Exponitur cap. retulerunt, de conſecr. diſt. 4.

cap. retulerunt 86. de conſecrat. diſtinct. 4. ubi proponitur ſacerdos parochus linguæ Latinæ penitus ignarus, qui dum puerum baptizaret, dixit: *Baptizo te in nomine Patria, Filia, & Spiritu ſancta.* Conſultus Zacharias Pontifex à Bonifacio Epiſcopo, qui in hoc caſu cenſebat reiterandum eſſe baptiſmum, ut conſtat ex his verbis textus: *Ac per hoc tua reverenda fraternitas conſideravit eos rebaptizare;* reſpondit, baptiſmum ab eo ſacerdote collatum reiterari non debere, in ſequentibus prædicti textus verbis: *Sed ſanctiſſime frater, ſi ille qui baptizavit, non errorem introducens, aut hereſim, ſed pro ſola ignorantia Romana loquutionis, infringendo linguam, ut ſuprà fati ſumus, baptizans dixiſſet, non poſſumus conſentire, ut denuò baptizentur.* Ipſum autem ſacerdotem nec dejecit, aut depoſuit à gradu ſuo: igitur licèt clericus illiteratus ordinetur, non ideò à gradu dejicitur. Cui difficultati primò reſpondendum eſt, ſacerdotem, de quo in eo textu, non fuiſſe parochum, aut Eccleſiæ rectorem, ſed tantùm ſimplicem Presbyterum, in quo inſcitia tolerabatur in Germania propter nimiam inſcitiam, & litterarum ignorantiam, quæ in illis partibus invaluerat, ut etiam de aliis provinciis referens docet Salcedo *in praxi, cap.* 21. Unde cùm Evangelium noviter prædicaretur à Sancto Bonifacio in ea provincia litteris inculta, ideò non dejicitur Presbyter ignarus in eo textu: docet Petrus Gregorius *in cap. ad audientiam, de reſcriptis, num.* 6. Secundò etiam reſponderi poteſt, principaliter in eo textu non tractari, an Presbyter illiteratus dejiciendus eſſet, vel non; ſed utrum baptiſmus ab eo collatus eſſet iterandus; ut liquet ex ipſamet litera textus ſuperiùs allata. Et conſultus Zacharias reſpondit, baptiſmum non eſſe iterandum, cùm non animo introducendi errorem in Eccleſia eſſet collatus: de imperitia autem miniſtri conſultatio non præceſſit, unde eam partem intactam reliquit Pontifex. Alia adducunt pro ejus textus interpretatione Patres Franciſcus Lugo *de ſacram. in genere, cap.* 3. *num.* 28. Joannes Lugo *eod. tract. diſput.* 2. *ſect.* 6. *ex num.* 108.

9. Intelligitur can. 15. Concilii Aurel.

Secundò ſuprà traditæ aſſertioni obſtat textus *in canone* 15. *Concilii Aurel.* 2. in illis verbis: *Presbyter, vel Diaconus, ſi nec litteras, vel baptizandi ordinem neſciat, nullatenus ordinetur.* Ex quibus deducitur in promovendo ad ordinem Presbyteratus ſufficere, ut baptizandi ordinem ſciat, aut ſi litteras non ignoret, cùm disjunctivè apponantur ea verba, *litteras ſciat, vel baptizandi ordinem.* Pro hujus canonis expoſitione ſciendum eſt, litteras neſcire diverſimodè accipi in jure. Plerumque neſcire litteras ſignificat, neſcire legere, ſcribere, ſubſcribere, aut rationes conficere, *l. hac conſultiſſima* 21. ibi: *Quod ſi teſtator literas ignoret, vel ſubſcribere nequeat, octavo ſubſcriptore pro eo adhibito, eadem ſervari decernimus.* Et *l. finali, Cod. de teſtament.* ibi: *In illis verò locis, in quibus raro inveniuntur homines literati, per præſentem legem ruſticanis concedimus, antiquam eorum conſuetudinem legis vicem obtinere; ita tamen ut ubi ſcientes literas inventi fuerint, ſeptem teſtes, quos ad teſtimonium convocari neceſſe eſt, adhibeantur, & unuſquiſque pro ſua perſona ſubſcribat.* Sicut è converſo in eadem lege literati pro his accipiuntur, qui ſubſcribere ſciunt, ibi: *Si verò unus, aut duo, vel plures fuerint literati, liceat eis pro ignorantibus literas (præſentibus tamen) ſubſcriptionem ſuam interponere.* Similia reperiuntur in *l. jubemus, l. noſtram, Cod. eod. tit. l. final. §. ſin autem, Cod. de jure deliberandi*, ibi: *Vel ſi ignarus ſit literarum, vel ſubſcribere prepediatur, ſpeciali tabulario ad hoc ſolum adhibendo, ut pro eo litteras ſupponat, venerabili ſigno antea manu heredis prapoſito, teſtibus videlicet adſumendis, qui heredem cognoſcant, & jubente eo tabularium pro ſe ſubſcribere, interfuerint.* Et *l. diſcretis, Cod. qui teſtament. leg. ſed ſi* 11. *ff. de inſtit. leg.* 3. *§. item, ff. de accuſation. leg. pater* 93. *§.* 1. *ff. de acquirend. heredit. authentica Sed novo, Cod. ſi certum petatur, §. ſimiliter* 8. *de excuſatione tutor. leg. ſi duas* 6. *in fine, ff. eodem tit.* ubi plura cumulant Arnoldus Vinius, Mancinus, & alii. Sed propriè neſcire litteras eſt Grammaticam neſcire, ut de Sylla aiebat Iulius Cæſar: *Sylla neſcivit litteras.* Quare litteratura accipitur ſtrictè pro Grammatica *in leg.* 1. *Cod. Theodoſ. de Decanis urbis Romæ*, juxta Cujacium *lib.* 21. *obſervat. cap.* 10. Diomedem Grammaticum *lib.* 1. *artis Grammaticæ*, Lipſium *in Lobiano, lib.* 3. *cap.* 7. ex Apuleio, Quintiliano, & aliis latè illuſtrant Albericus Gentilis *in lectionibus Virgilianis, cap.* 4. Vulteius *diſcept. juris cap.* 8. Unde in eo canone dum prohibetur ordinari Presbyter, vel Diaconus litteras neſciens, idem eſt ac ſi prohibeatur ordinari ignarus linguæ Latinæ; disjunctiva autem illa, *vel*, accipitur pro conjunctiva, ut ſæpè in jure contingit, *leg. ſæpè, de V. S.* Senſus igitur canonis eſt: Presbyter, vel Diaconus ordinari non valet, qui ignarus eſt linguæ Latinæ, & ordinem baptiſmi neſcit; quia in Sacerdote, & Diacono, qui ſolenniter baptiſmum miniſtrare valent, deſideratur ſcientia ordinis baptizandi. Concil. Tolet. 8. *can.* 8. ibi: *Sive baptizandi perfectè noverint ſupplementum.* Unde conjunctim requiritur in promovendo ad gradus Presbyteri, vel Diaconi, ut linguam Latinam, & ordinem baptizandi ſciant.

10. Exponitur can. 53. Concilii Carthag. 4.

Tertiò adverſatur canon 53. Concilii Carthag. 4. in illis verbis: *Omnes clerici, qui ad operandum validi non ſunt, ut artificiola, & litteras diſcant.* Ex quibus depromitur, eos tantùm clericos litterarum ſtudio operam dare debere, & eas ſcire, qui ad operandum validi non ſunt: igitur qui ad operandum validi ſunt, aut litteras docere nequeunt, non coguntur eas ſcire. Pro hujus canonis interpretatione ſciendum eſt, tempore illius Concilii Maſſilianos hæreticos publicè docuiſſe, contra exemplum, & doctrinam Apoſtolorum, non licere clericis propriis manibus victum quærere, aut aliquam litterarum Facultatem docere; ſed de Dei providentia confidentes, de alieno victu, & labore vivere debere. Quem errorem ut refellerent Patres Concilii Carthag. *in can.* 51. ſtatuerunt, ut clericus quantumlibet verbo Dei eruditus, artificio quæreret victum. Habetur in Decreto, *cap. Clericus quantumlibet, diſtinct.* 91. & apud Burchardum *lib.* 2. *cap.* 210. & Ivonem *part.* 2. *Decreti, cap.* 285. ita legitur: *Omnes clerici, qui ad operandum validi ſunt, & artificiola, & litteras diſcant.* Et *in can.* 52. *ſequenti*, definiunt PP. prædicti Concilii Carthag. ut clericus victum & veſtimentum ſibi artificiolo, vel agricultura, abſque

abſque detrimento officii ſui præpararet; quod firmatum eſt *in cap.* 1. *de celebrat. Miſſar.* ubi Deo annuente latè dicemus. Eadem docet, jubetque Clemens Papa *lib.* 3. *Conſtit. Apoſtolic. cap. ult.* adducens Apoſtolorum exempla, & ſpeciatim Pauli tabernaculorum opificis, *Act.* 18. *verſ.* 24. Epiphanius *hæreſi* 80. fidem facit, ſuo tempore pleroſque Sacerdotes ſolitos eſſe propriis manibus operari. Synodus etiam Nicæna 2. *can.* 15. ſimilia ſtatuit, pauperibus clericis exempla Apoſtolorum proponens. Plura ad propoſitum refert Cabaſſutius *in notis.Concil. pag.* 255. *& ſeq.* Tandem *in can.* 53. jubetur, ut artificiola, aut litteras diſcant, quia etſi litteras ſcirent, quæ ordini neceſſariæ erant; non tamen ut Magiſtri in eis diſcipulos imbuere valebant: quare jubetur, ut artificiolum diſcant, ut poſſint manibus operari; aut litteras diſcant, ut poſſint eas docere diſcipulis, & ex eo diſciplinæ exercitio victum quærere.

Digitized by Google

DD. EMANUELIS
GONZALEZ
TELLEZ

Antiquioris veſpertinæ ſacrorum Canonum Cathedræ in inclyta Academia Salmanticenſi proprietarii Interpretis,

ET IN PINCIANO S. INQVISITIONIS Tribunali Inquiſitoris Apoſtolici;

COMMENTARIORUM
IN LIBRVM PRIMVM
DECRETALIUM
GREGORII IX.

Additis Notis uberioribus ab Hiſtoria & Chorographia;

PARS SECUNDA.

Digitized by Google

Digitized by Google

TITULUS XV.

De ſacra unctione.

CAPVT PRIMVM.

a Innocentius III.

CUM veniſſet ad Ap. Sed. ven. f. n. *b* Brandicuberen. Epiſcopus, clarâ nobis inſinuatione monſtravit, quod in conſecratione ſua ſacram non acceperat unctionem; quoniam apud vos non conſuevere Pontifices, cùm conſecrantur, *c* inungi. Nos ergo quod illi defuerat, mandavimus in ipſo *d* ſuppleri, facientes caput ejus, & manus per ven. f. n. *e* I. Epiſcopum Alban. aſſiſtentibus ei duobus Epiſcopis, ſecundùm morem eccleſiaſticum ſacro chriſmate deliniri; hoc enim Catholica tenet Eccleſia, non ſolùm *f* ex præcepto divino, verùm etiam *g* Apoſtolorum exemplo. In Exodo quoque legitur præcepiſſe Dominum Moyſi, ut Aaron, & filios ejus inungeret, quatenus ei ſacerdotio fungerentur. Et Anacletus origine *h* Græcus, qui à B. Petro fuit in Presbyterum ordinatus, & poſteà in Apoſtolatus officio *i* Clementi ſucceſſit, *j* tradidit in ordinatione ſua ungendos Epiſcopos more Apoſtolorum, & Moyſi: quia omnis ſanctificatio in Spiritu ſancto conſiſtit, cujus inviſibilis virtus ſancto eſt Chriſmati permixta. Unde ſcire te volumus duas eſſe ſpecies unctionis: exteriorem, quæ materialis eſt, & viſibilis; & interiorem, quæ *k* ſpiritualis eſt, & inviſibilis. Exteriore viſibiliter inungitur corpus; interiore inviſibiliter ungitur cor. De prima *l* Jacobus Apoſt. ait: Infirmatur quis in vobis, inducat Presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, *m* ungentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei ſalvabit infirmum. De *n* ſecunda Jacobus Apoſt. ait: Vos unctionem, quam accepiſtis, ad ea maneat in vobis, & non neceſſe habetis, ut aliquis doceat vos: ſed ſicut unctio ejus vos docet de omnibus. Unctio viſibilis, & exterior ſignum eſt interioris, & inviſibilis unctionis; unctio verò inviſibilis, & interior, non ſolummodò eſt ſignum, ſed etiam *o* ſacramentum: quia ſi dignè ſumitur, vel agit, vel auget abſque dubio quod deſignat. Ad exhibendum autem exteriorem, & viſibilem unctionem benedicitur *p* oleum, quod dicitur catechumenorum, vel infirmorum; & conficitur chriſma, quod ex oleo fit, & balſamo myſtica ratione. Per oleum enim nitor *q* conſcientiæ deſignatur, juxta quod legitur: Prudentes virgines acceperunt oleum in vaſis ſuis cum lampadibus. Per *r* balſamum enim exprimitur odor famæ; propter quod dicitur: Sicut balſamum aromatizans odorem dedi. Hoc igitur chriſmate ungi debet *s* Epiſcopus non tam in corpore, quàm in corde; ut & interius habeat nitorem conſcientiæ, quantùm ad oleum; & exteriùs habeat odorem famæ quoad proximum. De nitore conſcientiæ dicit Apoſtolus, gloria mea hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ meæ. Nam omnis gloria filiæ Regis ab intus. De odore famæ idem Apoſtolus ait, Chriſti bonus odor ſumus in omni loco, & aliis ſumus odor vitæ in vitam, & aliis odor mortis in mortem. Debet enim Epiſcopus bonum habere teſtimonium, & ab iis qui intus ſunt, & ab iis qui foris ſunt, ut cortina cortinam trahat, & qui audit, dicat: Veni, hoc unguento caput, & manus Epiſcopi conſecrantur. Per caput enim mens intelligitur, juxta illud: Unge caput tuum, & faciem tuam lava. Per manus opera deſignantur, juxta illud: Manus meæ diſtillaverunt. Manus igitur unguntur oleo pietatis, ut Epiſcopus operetur bonum ad omnes, maximè autem ad domeſticos fidei. Caput autem ungitur balſamo charitatis, ut Epiſcopus diligat Deum ex toto corde, & ex tota mente, & ex tota anima, & proximum ſuum ſicut ſeipſum. Caput inungitur, ut oſtendatur illius repræſentare perſonam, de qua dicit Propheta: Sicut unguentum in capite ejus, &c. Caput enim viri Chriſtus; caput Chriſti Deus, qui de ſe dicit: Spiritus Domini ſuper me, eo quòd unxit me; evangelizare me miſit pauperibus. Manus unguntur Epiſcopo, ut oſtendatur accipere poteſtatem benedicendi, & conſecrandi. Vnde cùm eas conſecrator inungit:

r Conſecrare, inquit, & ſanctificare digneris Domine manus iſtas per iſtam unctionem, & noſtram benedictionem: ut quemcumque conſecraverint, conſecretur, & quoſcumque benedixerint, benedicantur in nomine Domini. Unde in veteri Teſtamento non ſolùm *t* ungebatur Sacerdos, ſed etiam *u* Rex, & Propheta, ſicut in libro Regum Dominus præcepit Heliæ: Vade, & revertere in domum tuam per deſertum in Damaſcum. Cúmque perveneris illuc, unges Azael in Regem ſuper Syriam, & Jehu filium Namſi unges Regem ſuper Iſraël. Heliſeum autem filium Saphar, qui eſt de Abel, unges Prophetam pro te. Sed ubi Jeſus Nazarenus, quem unxit Deus de Spiritu ſancto, ſicut in actibus Apoſtolorum legitur, unctus eſt oleo præ conſortibus ſuis, qui ſecundùm Apoſtolum eſt caput Eccleſiæ, quæ eſt corpus ipſius Principis; unctio à capite ad *x* brachium eſt tranſlata, ut Princeps ex tunc non ungatur in capite, ſed in brachio, ſive humero, vel in armo, in quibus Principatus congruè deſignatur, juxta quod legitur: Factus eſt Principatus ejus ſuper humerum ejus, &c. Ad quod etiam ſignificandum Samuel fecit poni armum ante Saul, cui dederat locum in capite ante eos, qui fuerant invitati. In capite verò Pontificis ſacramentalis eſt delinitio conſervata, quia perſonam capitis in Pontificali officio repræſentat. *y* Refert ergo inter Pontificis, & Principis unctionem, quia caput Pont. chriſmate conſecratur, brachium verò Principis oleo delinitur, ut oſtendatur, quanta ſit differentia inter auctoritatem Pontificis, & Principis auctoritatem. Quia verò Chriſtus fecit nos in ſanguine ſuo Deo noſtro regnum, & ſacerdotes, propter quod Petrus Apoſtolus ait: Vos eſtis genus electum, regale ſacerdotium; idcirco in novo Teſtamento non ſolùm Sacerdotes, & Reges unguntur, ſed omnes Chriſtiani *z* bis ante baptiſmum, ſed oleo benedicto, primùm in pectore, deinde inter ſcapulas; & bis poſt baptiſmum, ſed chriſmate ſacro, primùm in *aa* vertice, demùm in *bb* fronte. In pectore namque baptizandus inungitur, ut per ſancti Spiritus donum abjiciat errorem, & ignorantiam, & ſuſcipiat fidem rectam, quia juſtus ex fide vivit. Inter ſcapulas autem baptizandus inungitur, ut per Spiritus ſancti gratiam excutiat negligentiam & torporem, & bonam operationem exerceat, quia fides ſine operibus mortua eſt, ut per fidei ſacramentum ſit munditia cogitationum. In pectore, ut per operis exercitium ſit fortitudo laborum. In ſcapulis, quatenus fides per dilectionem ſecundùm Apoſtolum operetur. In vertice verò baptizatus inungitur, ut ſit paratus omni petenti de Fide reddere rationem, quia per caput mens intelligitur, juxta quod legitur: Oculi ſapientes in capite ejus, cujus ſuperior pars eſt ratio, & inferior eſt ſenſualitas. Vnde benè per verticem, quæ ſuperior eſt pars capitis, intelligitur ratio, quæ ſuperior pars eſt mentis. In fronte ungitur baptizatus, ut liberè confiteatur quod credit. Quia corde creditur ad juſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem: memor ejus, quod Dominus ait: Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego, &c. Ante baptiſmum ergo ungitur oleo benedicto, & poſt baptiſmum chriſmate ſacro, quia chriſma ſoli competit chriſtiano; Chriſtus enim à chriſmate dicitur, vel potiùs à Chriſto dicitur chriſma, non ſecundùm nominis formam, ſed ſecundùm fidei rationem: à Chriſto verò Chriſtiani dicuntur, tanquam uncti deriventur ab uncto, ut omnes concurrant in odorem unguenti illius, cujus nomen oleum eſt effuſum. Per frontis chriſmationem *cc* manus impoſitio deſignatur, quæ alio nomine dicitur Confirmatio; quia per eam Spiritus ſanctus ad augmentum datur, & robur: unde cùm cæteras unctiones ſimplex Sacerdos, id eſt Presbyter, valeat exhibere, hanc non niſi ſummus *dd* Sacerdos, id eſt, Epiſcopus, debet conferre; quia de ſolis Apoſtolis legitur, quorum vicarii ſunt Epiſcopi, qui per manus impoſitionem Spiritum S. dabant, quemadmodum actuum Apoſtolorum lectio manifeſtat: Cùm audiſſent, inquit, Apoſtoli, qui erant Hieroſolymis, quia recepiſſet Samaria verbum Dei, miſerunt ad eos Petrum & Joannem; qui cùm veniſſent, oraverunt pro ipſis, ut acciperent Spiritum ſanctum; nondum enim quemquam illorum venerat, ſed baptizati tantùm erant in nomine Domini Jeſu. Tunc imponebant manus ſuper illos, & accipiebant Spiritum ſanctum, cujus adventus per unctionis myſterium deſignatur; quia columba, in qua Spiritus S. ſuper Chriſtum in baptiſmo deſcendit, ad veſperam in cataclyſmo revertens, ramum retulit virentis olivæ. Cujus utique ſacramentum David Propheta prænoſcens, exhilarandam faciem in oleo prædicavit. Vngitur *ee* præterea ſecundùm Eccleſiæ morem, cùm conſecratur altare, cùm dedicatur templum, cùm benedicitur calix, non ſolùm ex mandato legis divinæ, verùm etiam exemplo B. Silveſtri, qui cùm conſecrabat altare, illud chriſmate perungebat. Præcepit enim Dominus Moyſi, ut faceret oleum unctionis, de quo ungeret tabernaculum teſtimonii, & arcam Teſtamenti, menſamque cum vaſis, de quibus etiamſi forſitan dubitaveris, cùm à te fuerimus requiſiti, f.t pleniùs inſtruemus. Verumtamen unctionis *ff* ſacramentum aliud quidem

quidem efficit, & figurat, tam in novo, quàm in veteri Teſtamento. Vnde non judaïzat Eccleſia cùm unctionis celebrat ſacramentum, ſicut aliqui mentiuntur, qui neque ſcripturas, neque Dei novere virtutem. Monemus igitur,& exhortamur attentiùs, ac per A. ſ. m. quat. ad mandatum dil. fil. n. tit. S. Crucis Presbyteri *gg* Card. Ap.Sed. Leg. tu quoque ſacram accipias unctionem, ne quid tibi deſit ad virtutem ſacramenti; & cùm ſacro fueris chriſmate delinitus, Archiepiſcopos & Epiſcopos tuos ſimiliter ungas, & per eos facias manus ſacerdotum inungi oleo benedicto. Illum de cætero in ordinandis Presbyteris, & conſecrandis Epiſcopis morem ſervans, & faciens obſervari, quem Ap. Sed. obſervat, quæ diſponente Domino cunctorum fidelium mater eſt & magiſtra. Mittimus autem tibi per Card. prædictum Pontificalia ornamenta, *hh* caligas, & *ii* ſandalia, *jj* amictum & *kk* albam, *ll* cingulum & ſuccinctorium, *mm* orarium & *nn* manipulum, *oo* tunicam & *pp* dalmaticam, *qq* chirothecas, *rr* annulum, *ss* planetam, & *tt* mitram. *vv* Pallium verò per dil. fil. I. Capellanum noſtrum anteà miſeramus. Et licèt *xx* R. Pont. non utatur *yy* baculo paſtorali, tum propter *zz* hiſtoriam, tum etiam propter myſticam *aaa* rationem; tu tamen ad ſimilitudinem *bbb* aliorum Pontificum poteris eo uti, quorum omnium rationem idem Card. ſicut à nobis accepit, te poterit edocere.

N O T Æ.

1. a *Innocentius III.*] Nec in hac ſexta, nec in tertia collectione, ubi reperitur præſens textus ſub eodem titulo, proponitur Prælatus, cui miſſa ſit tam diffuſa epiſtola de variis unctionibus, & earum myſteriis. Sed ſi hiſtoriam hujus temporis, & geſta Innocentii III. repetamus, facilè conſtabit, Innocentium in præſenti reſcribere Archiepiſcopo Trinonitano, quem Primatem conſtituerat ipſe Pontifex, & à Leone ſacræ R. Eccleſiæ Cardinale Legato conſecrari fecerat, & Primatem totius Bulgariæ præfecerat. Cùm enim Epiſcopus Brandicuberenſis, ut Legatus Regis Bulgarorum ad unionem Eccleſiæ Latinæ & Græcæ Romæ veniret, retulit Innocentio tempore ſuæ conſecrationis unctionem non accepiſſe; ideò reſcripſit Innocentius III. eum unctionem recipere debere per Joannem Epiſcopum Albanenſem, aſſiſtentibus aliis duobus Epiſcopis: & hujus unctionis occaſione prædicto Primati exponit varias in Eccleſia uſitatas unctiones, & earum myſticas rationes, ut referunt latiùs proſequentes hujus epiſtolæ hiſtoriam Spondanus poſt Baronium *anno* 1204. *n.* 12. Boſquetus *in geſtis Innocentii III. fol.* 61. Igitur juxta ſuprà tradita inſcriptio hujus textus ita reſtituenda eſt, *Innocentius III. Trinonitano Primati Bulgariæ.*

2. b *Brandicuberenſis.*] In ſexta collectione Raymundi legitur, Bracharenſis, ſed mendosè, cùm Bracharenſis Eccleſia ſit in Luſitania, ut notavi *in cap. accepimus, de ætat. & qualit.* & in præſenti agatur de improbanda conſuetudine Græcorum, qui unctionem in conſecratione Epiſcoporum, & ordinatione Presbyterorum omittebant. Legendum igitur, *Brandicuberenſis*, ut legitur in dicta collectione, & in geſtis Innocentii III. *d. fol.* 61. Brandicuberenſis Epiſcopus Blaſius dictus, Romam pervenit anno 4. Pontificatus Innocentii III. ut refert Spondanus *ubi ſuprà, num.* 13.

3. c *Inungi.*] Sed ſi totalis, & ſubſtantialis materia conſecrationis Epiſcopalis eſt unctio cum chriſmate in capite, & manibus, ut docent Franciſcus Silvius, & Guillelmus Mezurius, quorum ſententiam refert Diana *part.* 12. *tract.* 1. *reſolut.* 13. vel ſaltem partialis, ut voluerunt Medina *de continent. lib.* 1. *cap.* 17. Iſambertus *in* 3. *part. D. Thomæ, tract.* 3. *de ſacram. Ordin. diſp.* 3. *art.* 4. quomodo Græci unctione non utebantur, cùm circa materiam, & formam Sacramentorum non poſſit conſuetudo introduci. Huic difficultati facilè ſatisfieri poteſt ſi amplectamur ſententiam eorum, qui aſſeruerunt, materiam conſecrationis Epiſcopalis eſſe impoſitionem manuum, ut probari videtur ex Apoſtolo 1. *ad Timoth. cap.* 4. *Noli negligere gratiam, quæ in te eſt, quæ data eſt tibi per impoſitionem manuum Presbyteri.* D. Ambroſio *lib. de ſacerdot. dignit. cap.* 5. D. Hieronymo *in cap.* 51. *Iſaiæ.* Eandem defendunt Vazquez 3. *part. in* 3. *diſput.* 140. *cap.* 5. *num.* 39. Bellarmin. *lib.* 1. *de ſacramentis, cap.* 9. Coninch *eod. tract. diſput.* 20. *dub.* 7. *concluſ.* 1. Bernal. *eod. tractat. diſput.* 47. *ſect.* 6. *num.* 14. Diana *part.* 12. *tractat.* 1. *reſolut.* 17. unde juxta iſtorum ſententiam, cùm tantùm ad ſolennitatem, non verò ad eſſentiam deſideretur hæc unctio in conſecratione Epiſcopali, licèt non ritè, tamen validè negligebatur à Græcis, nec ejus omiſſio conſecrationem vitiabat. Et ſi adhuc ſuſtineatur contraria ſententia, videlicet unctionem iſtam Epiſcopalem pertinere ad materiam remotam, ſaltem partialem; reſponderi poteſt, poſſe Eccleſiam Latinam adhibere pro materia ipſam unctionem; Orientalem verò manus impoſitionem, vel traditionem baculi, aut librum Evangeliorum. Dominus enim noſter in inſtitutione aliquorum Sacramentorum non ita præfixit materiam, ſicut in inſtitutione aliorum; in aliquibus enim tantùm deſignavit ut materiam traditionem alicujus rei externæ & ſenſibilis, aptæ ad ſignificandos effectus, quos conferebant illa Sacramenta; non tamen deſignavit rem ipſam adhibendam, ſed reliquit judicio Apoſtolorum, qui inſpecto Eccleſiæ ſtatu eam præfinirent; quod dubium non eſt contigiſſe in Sacramento Ordinis, ubi materia, videlicet traditio librorum, vaſorum, & baculi, non fuit deſignata à Chriſto Domino, poſteà verò à Sanctis Patribus fuit præfinita, ut docent Bernal. *de Sacramentis diſput.* 47. *ſect.* 1. *num.* 1. Lugo *eod. tract. lib.* 1. *cap.* 1. *quæſt.* 7. *num.* 78. Diana *part.* 12. *tract.* 1. *reſolut.* 78. Unde in conſecratione Epiſcopali potuit Eccleſia Latina præfinire ut materiam unctionem ſacram; Græca verò, licèt non ritè, quia Romanæ jura, & conſuetudines obſervare debet, validè tamen aliam deſignare, videlicet manus impoſitionem, aut baculi traditionem potuit.

4. d *Suppleri.*] Cùm enim non pars eſſentialis, ſed tantùm ad ſolennitatem ſpectans omitteretur, potuit poſteà ſuppleri abſque ulla iteratione, ut dicemus proximo commentario: debebat tamen hæc unctio ſuppleri ab ipſis, à quibus fuerat conſecratus, ſicut alii defectus in ordinationibus ſupplentur à miniſtris, qui ordines contulerunt, ut docent Armilla verbo *Ordo, num.* 8. *&* 10. Tabiena *eod.*

verbo, quæſt. 10. Innocentius *in cap. Presbyter, de ſacramentis non iterandis*, Paz Jordanus *tom.* 1. *lib.* 5. *tit.* 3. *n.* 1. immò & in ipſo die, in quo conſecratio Epiſcopalis fit, unctio fieri debet. Sylveſter verbo *Ordo* 2. *quæſt.* 5. Angelus *eod. tract. n.* 14. Diana *ubi ſuprà, reſol.* 14. Sed hæc omnia ſupplere potuit Pontificis delegatio, qui unctionem commiſit Joanni Albanenſi Epiſcopo.

5. e *F. n. S.*] Ita legitur in tertia collectione, ſed legendum eſt, *F. I.* Joannes enim patriâ Tuſculanus, à noſtro Innocentio creatus fuit Epiſcopus Albanenſis Cardinalis anno 1199. de quo, & Albanenſi Eccleſia plura Vghellius *tom.* 1. *Italiæ ſacra, pag.* 297.

6. f *Præcepto divino.*] Docet Innocentius noſter hanc unctionem in ordinationibus Epiſcoporum ex præcepto divino provenire, & ad probandum adducit quod legitur *Exodi cap.* 28. ubi Dominus præcepit Moyſi, ut Aaron, & filios ejus in ſacerdotes ungeret: unde fluxit apud Hebræos conſuetudo ungendi ſacerdotes, de qua unctione ultra Theologos poſitivos *in d. cap.* 28. *Exodi*, agunt Seldenus *de ſucceſſ. Hebræorum lib.* 2. *cap.* 9. P. Menochius *lib.* 2. *de Repub. Hebræorum, c.* 5. Et licèt hoc præceptum legis veteris cæremoniale eſſet, & per conſequens mortiferum; tamen quia non typicum, ſeu præfigurativum erat, potuit ab Eccleſia ſuſcitari, ſeu innovari, juxta tradita *in cap. tranſlato, de conſtit.*

7. g *Apoſtolorum exemplo.*] Non quia ipſi Apoſtoli unctionem acceperint tempore, quo ordinati, & creati fuerunt Epiſcopi, juxta veriorem opinionem, licèt alii plures affirment B. Petrum à Domino fuiſſe in Epiſcopum unctum, & conſecratum, & ipſum alios in Epiſcopos ordinaſſe, quos refert Diana *d. tract.* 1. *reſol.* 80.

8. h *Græcus.*] Patriâ enim Athenienſis erat, Antiocho patre natus, ut referunt Baronius, & Coriolanus *anno* 103. & alii de vitis Pontificum agentes. Clementi ſucceſſit anno 103. licèt aliqui eum confundant cum Cleto, ut notat Baronius *anno* 69.

9. i *Succeſſit Clementi.*] Innocentius III. in præſenti ſequitur opinionem eorum, qui putarunt Clementi ſucceſſiſſe Anacletum, ut Optatus Milevit. *lib. de ſchiſmate Donat. cap.* 2. ibi: *Petrus, cui ſucceſſit Linus, Lino ſucceſſit Clemens, Clementi Anacletus, Anacleto Evariſtus.* Tertull. *lib.* 3. *adverſus hæreſes, cap.* 3. ubi hunc refert Pontificum ordinem: *Primò Petrus & Paulus, ſecundò Linus, tertiò Anacletus, quartò Clemens.* Etſi plures exiſtimaverint Anacleto ſucceſſiſſe Clementem, ut S. Ignatius *in epiſt. ad Mariam*, vulgò *Caſabolitem*, ibi: *Cum adhuc Romæ eſſes apud Beatum Papam Anacletum, cui nunc ſucceſſit longè Beatiſſimus Clemens, Petri & Pauli ſucceſſor.* Euſebius tam in Chronico, quàm in hiſtoria Eccleſiaſtica, poſt Anacletum Clementem ponit. Epiphanius hæreſi 27. *Epiſcoporum Romanorum ſucceſſio hanc habet ſeriem: Petrus & Paulus, Linus & Cletus, Clemens.* D. Hieronymus *in catalog. ſcriptor. Eccleſiæ, cap.* 15. *Poſt Petrum Romanus Epiſcopus ſecundus Linus fuit, tertius Anacletus, tametſi plerique Latinorum ſecundum poſt Petrum Appoſtolum putent fuiſſe Clementem.* Euſebius Dexter anno 96. *Per idem tempus S. Anacletus, vel Cletus ſucceſſerat Lino.* E contrà cenſuit D. Auguſt. *epiſt.* 165. *Petro enim ſucceſſit Linus, Lino Clemens, Clementi Anacletus.* Ex quibus & aliis auctoritatibus etiam probat Aloix *in notis ad vitam S. Irenæi, cap.* 7. eundem fuiſſe Pontificem Cletum & Anacletum, non diverſos.

10. j *Tradidit.*] *Epiſt.* 2. ut citatur à Burchardo *lib.* 1. *Decreti, cap.* 5. Ivone *part.* 5. *cap.* 69. Anſelmo *lib.* 6. *cap.* 53. Gratiano *in cap. ordinationes,* 75. *diſt.*

k *Quæ eſt ſpiritualis.*] Omiſsâ aliâ ſpirituali 11.
unctione omnium electorum, juxta illud Pſalmi 44. relatum ab Apoſtolo ad Hebræos *cap.* 1. *Propterea unxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis*; quod cùm intelligatur de Chriſto Domino, qui dicitur unctus, *actuum Apoſt. cap.* 10. gloſſa verbo *Ieſu, in cap.* 2. *de immunit. eccleſ. lib.* 6. dubitari nequit, quin per illam unctionem gratia Spiritus ſancti ſignificetur, quam omnes electi, & veri fideles recipiunt, juxta D. Joannem *epiſt.* 1. *cap.* 1. *Sed vos unctionem habetis.* Omiſſis etiam aliis pluribus unctionibus, de quibus Fortunatus Schaccus *in ſuo Myrothecio.*

l *Jacobus Apoſtolus.*] *In epiſt.* 5. ibi: *Infirmatur* 12.
quis in vobis, inducat Presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, ungentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei ſalvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus; & ſi in peccatis ſit, dimittentur ei. Et licèt Lutherus, & alii hæreſiarchæ auctoritatem prædictæ epiſtolæ negaverint, aſſerentes authenticam non eſſe, facilè tamen refelluntur ex Concilio Trident. *ſeſſ.* 4. ubi inter canonica ſcripta recenſetur, & probat disertè Julianus Petri *in adverſ.* ibi: *Audivi à Magiſtro meo, & D. Paſchali Toletano Archiepiſcopo, dixiſſe S. Leandrum Gregorio epiſtolam canonicam* (quæ ſub nomine S. Jacobi circumfertur) *eſſe Jacobi Majoris; & cùm S. Gregorius Papa legiſſet neſcio quæ apud S. Hieronymum* (quem meritò multùm reveretur E. S. R.) *quæ legerat etiam ſæpè Leander, ſed intelligebat S. Doctorem ejus rei non plenam habuiſſe cognitionem; ſed ſecutus erat quæ legerat apud Euſebium* (cui ille nimis addictus fuit) *S. Gregorium reliquiſſe fecit in medio, & nunquam vocat illum in epiſtolæ citatione Jacobum fratrem Domini, aut Minorem, nec Majorem; ſed ſæpius* (ſicut ſcriptum eſt) *dicit.* Nec multò poſt: *D. Bernardus Archiepiſcopus Tolet. illuſtravit epiſtolam S. Jacobi, quam probavit compoſitam eſſe à S. Jacobo Zebedæi filio; tranſmiſſam verò Judæis converſis ex duodecim Tribubus diſperſis per Hiſpaniam: deinde Miſſa Muzarabum S. Jacobi loquitur de Jacobo Zebedæi, & ejus dicit eſſe epiſtolam canonicam: tandem Miſſam S. Jacobi inceptam ab ejus diſcipulis auxit Eugenius Evangelio, Epiſtolaque; poſt D. Iſidorus, & alii, ubi ponuntur nonnullæ epiſtolæ, quæ Majoris ſunt Iacobi, ut ſemper in Hiſpania traditione ſcitum eſt. Illam incepit perficere S. Melantius Tolet. Archiepiſc. Epiſtolam Honoratus, Pelagius, Audentius, Olympius, Gregorius Toletani Pontifices, tanquam Majoris Iacobi cenſuerunt habendam, & in multis commentariis inſigniter illuſtrarunt. In chronico verò de Iacobo Majori, qui duodecim Tribubus in Hiſpania conſtitutis, ut docet Sophronius, prædicavit, & epiſtolam canonicam ſcripſit, ut docet Iſidorus, & ante eum alii celebres ſcriptores Hiſpani, quorum fuit eo ſæculo communis opinio, ut Miſſa S. Iacobi, & à S. Iſidoro promulgata, à Melatio addita, aucta verò à S. Serrano Aſturio, manifeſtiſſimè teſtantur & alii.* Probant, & defendunt ut authenticam epiſtolam hanc D. Jacobi Sixtus III. Pontifex Maximus *epiſt. de malis doctr.* quæ extat *tom.* 5. *Biblioth. veterum Patrum*, Danthes Allegerius *cantu* 20. ubi Chriſtophorus Landinus, Sebaſtianus Ferra Auguſtinianus 2. *part. diſcipl. prædic. fol.* 20. Jacobus Philippus Bergomas *lib.* 8. *ſupplem. chron. anno* 47. Antonius Honcala Canonicus Abulenſis *comment. in Geneſim, cap.* 21. Antonius Carracciolus Canonicus regul. *controv.* 1. *de adventu D. Iacobi, fol.* 132. Didacus Danza *in prolog. comment. in hanc epiſtolam*, P. Mariana *de adventu D. Iacobi in Hiſp.* & *in ſcholiis ad eandem epiſt.* Cornelius à Lapide *in proœm. comment. ipſius epiſtolæ*, Gaſpar Sanchez *tract.* 3. *de profectu D. Iacobi*, Puente *lib.* 4. *conven. utriuſque Monarch. c.* 18. §. 3. Carrillo *in ſuis annalib.*

fol. 30.

fol. 30. Tamayo de Vargas *ad Luitprandum, fol.* 185. idem *in defenſ. Flavii Dextri*, *monit.* 8. Bellarminus *tom.* 2. *de ſacram. cap.* 1. *de ſacrament. Unctionis*: fusè Vivar. *in comment. ad Flavium Dextrum, anno* 32, *num.* 6. noviſſimè Fr. Antonius à Matre Dei *præludio* 1. *de auctorib. ſacra Scriptura*, *dub.* 19. §. 5.

m *Ungentes.*] De hac unctione infirmorum, & ejus miniſtro latè agemus *in cap. quæſivis* 14. *de verbor. ſignif.*

n *Secunda.*] Apud ipſum in epiſtola ſecunda, de qua unctione ſpirituali jam ſuprà egi.

13. o *Sed etiam Sacramentum.*] Ex his verbis deduci videtur, ſacramentum non eſſe ſignum viſibile, ſeu ſenſibile, contra vulgarem ſacramenti diffinitionem, & textum *in cap. ſignum* 33. *de conſecrat. diſt.* 2. ſiquidem Innocentius noſter ſcribit, ipſam interiorem, & inſenſibilem unctionem eſſe ſignum, & ſacramentum: ergo cùm illa non ſit ſenſibilis, ſeu viſibilis, deducitur ſacramentum ſine ſigno ſenſibili dari poſſe. Agnoverunt difficultatem Hoſtienſis, Abbas, & alii antiquiores in præſenti; quorum ſolutionibus omiſſis, ut breviter ſatisfaciamus, ſciendum eſt, in ſacramentis Eccleſiæ dari, & diſtingui ſacramentum tantùm, rem tantùm, rem & ſacramentum ſimul, *cap. cùm Martha*, ubi Abbas Antiquus *num.* 9. *de celebrat. Miſſar.* Turrecremata *in principio diſt.* 1. *de pœnit. num.* 4. Sacramentum tantùm eſt illud, quod ſignificat, & non ſignificatur ab alio ſigno, veluti actio externa, & res ſenſibilis, quæ non ſacrant. Res tantùm dicitur, quod ſignificatur, & non ſignificat, qualis eſt primarius effectus Sacramenti, nempe gratia. Res verò & ſacramentum ſimul eſt id, quod ſignificatur ab uno, & ſignificat aliud, ut character Baptiſmi, Confirmationis, & Ordinis, corpus Chriſti in Euchariſtia, *d. cap. cùm Martha*, *verſic. diſtinguendum.* Quibus ſuppoſitis facilè diluitur prædicta difficultas: ſacramentum enim debet eſſe ſignum ſenſibile, habito reſpectu ad id quod eſt ſacramentum tantùm: quod autem docet Innocentius III. in præſenti, intelligiter de eo, quod eſt res, & ſacramentum ſimul, nempe charactere, qui ſignificatur à Sacramento, & ſignificat gratiam animæ infuſam. Hoſtienſis *hic*, *num.* 19. id enim quod dicitur res, & ſacramentum ſimul, non repugnat eſſe ſpirituale, & inviſibile, ut conſiderant Granados *tom.* 4. *controverſia* 3. *tract.* 1. *diſput.* 2. *num.* 5. Cano *de ſacrament.* 1. *part. ad ultimum argum.* Conradus Kling. *lib.* 4. *loc. comm. cap.* 39. Alia tradit pro expoſitione prædictorum verborum Turrianus *pro can. Apoſt. lib.* 1. *cap.* 17. & 18.

14. p *Oleum.*] Aliud enim eſt oleum, quod conſecratur ad materiam remotam ſacramenti extremæ Unctionis; aliud quod benedicitur ad materiam Confirmationis. Primum quod conficitur ad ſacramentum extremæ Unctionis, eſt tantùm olivarum oleum ab Epiſcopo benedictum, *cap. finali* 1. *quæſt.* 3. *cap. ab infirmis* 26. *quæſt.* 7. *cap. non ſatis, de ſimonia*, Concilium Florentinum *de unione Armen. verſic. Quintum ſacramentum.* Trident. *ſeſſ.* 14. *cap.* 1. Probant Ant. Auguſt. *in epit. juris, lib.* 26. *tit.* 1. Bellarm. *d. tract. de extrema unct.* Lantdmeter. *lib.* 2. *de veteri monacho*, *cap.* 96. plures ex Moraliſtis congeſtis à Leandro *tom.* 1. *de ſacrament. de extrema unct. diſput.* 2. *quæſt.* 1. Debet eſſe oleum olivarum, quia quotieſcumque in jure noſtro mentio fit unctionis faciendæ cum oleo, intelligitur oleum olivarum, ob rationes, quas eruditè congerit Fortunatus Schaccus *lib.* 1. *in Myrothecio*: & etiam ab Epiſcopo debet eſſe benedictum, quæ benedictio an deſideretur ad eſſentiam ſacramenti, diſputant Arcudius *de ſacrament. lib.* 5. *cap.* 2. plures congeſti à Torreblanca *de jure ſpirituali cap.* 11. Leandro *ubi ſuprà*, *quæſt.* 3. Secundum verò oleum, quod deſideratur in ſacramento Confirmationis, & ab Epiſcopo conficitur, debet eſſe mixtum cum balſamo, *cap. paſtoralis*, *de ſacram. non iter.* Concilium Carthag. 2. *can.* 3. & Carthag. 3. *can.* 36. Brachar. 2. *can.* 4. Plura adducit Baſilius *de Confirm. part.* 1. *cap.* 2. *cum quinque ſequentibus*, & nos *in cap.* 1. *de ſacram. non iterandis.* Diſcriminis ratio, quare oleum adhibendum in extrema Unctione tantùm purum deſideretur; in Confirmatione verò debeat cum balſamo permiſceri, ea traditur ab Altiſſiodorenſi *in ſumma*, *lib.* 4. *tract.* 7. nimirum quia balſamum ſignificat bonum famæ odorem, *Eccleſiaſtici cap.* 4. quem viventes tenentur per bona opera, & exempla dare, de quo admonentur cùm confirmantur; is verò, qui jam morti proximus eſt, ſolùm curam habere debet bonæ conſcientiæ, quæ ſignificatur per oleum, ut in noſtro textu docetur.

q *Nitor conſcientiæ.*] Alias rationes adducunt Schaccus *d. lib.* 1. *Myroth. cap.* 16. Vicecomes *de ritibus Confirm. lib.* 1. *cap.* 23.

r *Per balſamum.*] Plures ejus ſignificationes, & hujus mixturæ rationes tradit Vicecomes *ubi proximè.*

ſ *Ungi debet Epiſcopus.*] Ordo Romanus, ubi 15.
de conſecratione Epiſcopi ita legitur: *Mittat chriſma in caput Epiſcopi in modum crucis.* Unde cognoſcitur prima differentia, quæ verſatur in unctione Epiſcoporum, & presbyterorum: presbyteri enim oleo catechumenorum tantùm unguntur in manibus. Pontificale Rom. *de ordinatione Presbyteri*, ibi: *Pontifex ſedet cum mitra, & depoſitis chirothecis, annulo Pontificali aſſumpto, ponitur ei gremiale, ſive mappula ſuper gremium; & ſinguli ordinandi ſucceſſivè coram eo genua flectunt, & Pontifex cum oleo catechumenorum unicuique inungit ambas manus ſimul junctas in modum crucis.* Obſervat Franciſcus Hallier, *de ſacris elect. tit. de ritib. pag.* 1024. Epiſcopi verò manus inunguntur chriſmate. Honorius *in gemma animæ*, *lib.* 1. *cap.* 181. & 189. ibi: *Ideò Epiſcopi oleo unguntur, ut Spiritum ſanctum Apoſtolis datum eſſe doceamur, & ut vita, & doctrina coram hominibus luceant, & eos à vitiis curare ſatagant.* Hallier. *ubi ſuprà*, *pag.* 1025. Alias rationes congerit Menardus *ad D. Gregorium pag.* 309.

r *Conſecrare inquit.*] Hîc confunditur ab Inno- 16.
centio unctio Presbyterorum cum unctione Epiſcoporum: in Presbyterorum enim unctione adhibetur dicta forma, in unctione verò manuum Epiſcopi illa: *Ungantur manus iſtæ de oleo ſanctificato, & chriſmate ſanctificationis: ſicut unxit Samuel David in Regem, & Prophetam, ita ungantur & conſecrentur in nomine Dei Patris, & Filii, & Spiritus ſancti.* Sic in Sacramentali D. Gregorii legitur, & ibi illuſtrat Menardus *pag.* 309. plura de his unctionibus congeſſerunt Franciſcus Hallierius *de ſacris elect. art. de ſacra unct.* Beyerlinch *in theat. vitæ humanæ, tom.* 7. *verbo Unctio.*

t *Ungebatur Sacerdos.*] Cum hoc tamen diſcri- 17.
mine, quod Pontifex Maximus ungebatur oleo ſancto in capite; Sacerdotes verò non ungebantur in capite, ſed tantùm in veſtibus aſpergebantur, partim oleo ſancto, partim ſanguine arietis immolati. Menochius *lib.* 2. *de repub. Hebræorum*, *cap.* 5. *num.* 21. Unde Pontifex Maximus non lugebat defunctos; ſacerdotes verò lugere poterant. *Exodi cap.* 29. *verſ.* 21.

u *Rex.*] Erat tamen apud Hebræos duplex Re- 18.
gum unctio, privata, & publica. Privata fiebat ante ipſam inaugurationem, publica verò in ipſa augaratione. Privatim uncti fuerunt Saul à Samuele in extrema parte civitatis, *lib.* 1. *Regum, cap.* 9. *verſ.* 27. David ab eodem Samuele in domo patris ſui in

Bethlehem, 1. *Reg.* 16. *verſ.* 13. Jehu à filio Prophetæ ſeorſim in cubiculo, *lib.* 4. *Reg. cap.* 9. *verſ.* 6. Publicè etiam uncti fuerunt David, Salomon, & Johacaz, *lib.* 4. *Reg. cap.* 2. *verſ.* 3. ibi: *Tulit populus terræ Johacaz filium Joſiæ, & unxerunt eum, & conſtituerunt eum Regem pro patre ſuo.* Vnde cognoſcitur magnum diſcrimen inter unctionem Pontificis Maximi, & Regis; nam Pontifex ungebatur publicè coram populo apud tabernaculum Domini. *Exodi cap.* 29. *verſ.* 4. & *Levitici* 8. *verſ.* 3. Rex verò aliquando privatim, aliquando publicè, ut ſuprà dixi. Alia etiam differentia inter prædictas unctiones Regis, & Pontificis conſideratur. Pontifices enim ungebantur oleo ſancto confecto ex myrrha, cinnamomo, calamo, caſia. *Exodi cap.* 29. *verſ.* 7. & *cap.* 30. *verſ.* 23. Reges autem ſimplici oleo ungebantur, ut probat, & defendit Becanus *in analogia*, *cap.* 16. *quæſt.* 7. licèt contrarium teneat Fortunatus Schaccus *Eleochriſmatôn Myrothecio* 1. *cap.* 22. *in fine.* Plura de hac unctione Regum Hebræorum Genebrardus *in pſalmum* 88. Abulenſis *ad* 1. *Reg. cap.* 10. *quæſt.* 1. *& ſequent. &* 1. *Paralipom. cap.* 9. *quæſt.* 2. 3. *&* 4. Serarius *ad* 1. *Reg. cap.* 10. Pineda *de rebus Salomonis lib.* 2. *cap.* 6. Salianus *tom.* 3. *annal. veteris Teſtamenti*, *anno mundi* 2962. *num.* 80. Ab hac unctione originem duxit unctio Imperatorum, & Regum. Unctionem Imperatorum Romanorum probat, & illuſtrat Gutherus *de jure manium cap.* 5. *lib.* 2. Imperatores Catholici unctionem recipiunt plerumque ab ipſo R. Pontifice, *cap. venerabilem*, *de elect.* ibi: *Qui eum inungimus, coronamus, & conſecramus*; & *cap. intelleximus, de jurejurando, Clement.* 1. *eod. tit.* Caſtaldus *de Imperat. quæſt.* 18. 26. *&* 39. plura Hallier. *de ſacris elect. art. de ſacr. unct.* §. 3. *&* 4. Imperatorem autem Orientalem à Patriarcha Conſtantinopolitano inungi, refert Codinus *de officiis domus Conſtantinop. cap.* 27. *de coronat. Imperat.* Ubi notavit Grethſerus, & ex ipſo Codino referunt Menardus *ad D. Greg. pag.* 405. Ramirez de Prado *in notis ad Luitprandum*, *anno* 506. *fol.* 299. Et quanvis hanc Regum unctionem ſibi propriam, & peculiarem eſſe Galliæ Scriptores intendant, ut docent Chopinus *lib.* 2. *de Domanio Franciæ*, *tit.* 2. *num.* 7. Chaſſaneus *in catalog.* 5. *part. conſiderat.* 30. *&* 31. Guillelmus Benedictus *in cap. Raynutius*, *verbo Duas*, *num.* 77. Caſtaldus *de Imperat. quæſt.* 18. Petrus Greg. *in præludiis optimi Juriſconſulti*, *lib.* 1. *cap.* 11. Franciſcus Hallier. *de ſacris elect. pag.* 1032. Armacanus *in Marte Gallico*, *lib.* 1. *cap.* 4. 8. *&* 15. qui adducunt fabulam unctionis Clodovei, quam jam refellerunt, refutaruntque Valdes *de dignit. Regum*, *cap.* 14. Palmiſotus, ſive qui auctor non ignobilis eſt inter Vindicias, & Martem Gallicum, *cap.* 8. Tamen pluſquam notum eſt, ab omnibus Regibus eſſe valde uſitatam, ut refert originem hujus unctionis altè repetens Rouſſellius *lib.* 6. *hiſt. Pontif. juriſdictionis*, *cap.* 2. Et ut à noſtris Catholicis Regibus exordiamur, Regem Vvambam unctionem accepiſſe, refert Julianus *in Chronico*, *in Vvamba*, ibi: *Suſcepit autem glorioſus Dominus Vvamba Regni gubernacula eodem die, quo ille* (ſcilicet Receſvintus) *obiit in ſupradicto die* 18. *Kalendis Septembris, dilatâ unctionis ſolennitate in diem* 14. *Kalendis.* De unctione Regis Ervigii agitur in Concilio Toletano 12. *c.* 1. ibi: *Sereniſſimus Ervigius Princeps Regni conſcenderit culmen, regnandique per ſacroſanctam unctionem ſuſceperit poteſtatem.* De Egica Vvitica, & aliis idem referunt Julianus *ubi ſupra*, Morales *lib.* 12. *chron. c.* 41. 53. *&* 57. Et generaliter Reges Gothorum unctionem accepiſſe in Eccleſia Toletana tempore coronationis, probatur ex exhortatione Patrum Eccleſiæ ad Principes, quam inter Concilia Toletana edidit D. Garſias Loayſa, & *ex l.* 9. *prologi fori*, ibi: *E que beneicen los Principes, e que los ſagran:* ubi notavit Villadiego *num.* 26. & ex traditis à P. Higuera, & Ramirez, & Vargas *ad Luitprandum, ubi ſuprà*, Borello *de præſtantia Regis*, *cap.* 49. *num.* 83. Loayſa *in notis ad Decretum Gundemari*, *fol.* 176. & in Concil. Tolet. 9. *fol.* 475. Morales *lib.* 12. *cap.* 41. Madera *de Monarchia Hiſpaniæ præſtantia*, *cap.* 12. §. 6. Valdes *de dignit. Regnum Hiſpaniæ*, *cap.* 14. Tamayo *in martyrol. die* 1. *Julii*, Auctore arbitrii ſuprà citato *cap.* 18. Poſt ipſos Reges Gothos Alphonſus Rex VIII. inunctus fuit à Ramone Archiepiſcopo Compoſtellano, ut refert Garibay *lib.* 8. *cap.* 4. *anno* 1135. Item Alphonſus II. inunctus fuit in Eccleſia Burgenſi, ut in ejus hiſtoria refertur *c.* 103. & Alphonſus VII. inunctus fuit in Eccleſia Compoſtellana à Didaco Ramirez ejus Præſule, ut refert Sandoval *in ejus hiſtoria*, *cap.* 3. *&* 30. Similiter in Regibus Aragoniæ, & Navarræ uſitatam fuiſſe hanc unctionem, ex hiſtoricis utriuſque Regni refert Valdes *d. cap.* 14. Unde cognoſcitur, Reges noſtros, ut Reges Caſtellæ, Aragoniæ, & Navarræ, juxta veterem conſuetudinem unctionem recipere poſſe. Eam tamen unctionis conſuetudinem omiſerunt, quia jam jure hæreditario omnes admittuntur, non verò electionis, ut olim creabantur; quam, & alias rationes hujus omiſſionis tradunt Valdes *ubi ſuprà*, *num.* 15. Palmiſotus, ſive qui auctor eſt arbitrii: jure autem conqueritur Argenſola *lib.* 1. *annal.* omiſſum à Monarchis noſtris hunc ſacrum ritum. De hac Regum unctione egregiè diſſerit Petrus Damianus *ſerm.* 70. qui eſt primus *de dedicat. Eccleſiæ*, ab illis verbis: *Quintum eſt inunctio Regis.*

x *Brachium.*] Licèt hoc antiquitus non ſem- 19.
per obſervaretur; Carolum enim Magnum à Capite ad pedes inunctum fuiſſe, ex Gallicis Scriptoribus referunt Hallierius *de ſacris elect. ubi ſuprà*, *pag.* 1032. Menardus *ad D. Gregorium*, *pag.* 403. & de Carolo Calvo in ejus Capitulis legitur in ea verba: *Coronet te Dominus. Inunxit eum Hincmarus Archiepiſcopus chriſmate ad dexteram auriculam, & in fronte uſque ad ſiniſtram auriculam, & in capite.* Ex quo loco etiam conſtat, Reges aliquando unctos fuiſſe chriſmate, cùm hodie tantùm oleo catechumenorum ungantur: igitur in brachio, ſeu harmo unctio fieri debet, cùm pars illa corporis, excepto capite, honorabilior in homine ſit, ut ex ſacris, & prophanis ſcriptoribus notat Menardus *ad D. Gregorium, ubi ſuprà*, *pag.* 405.

y *Refert ergo.*] Huic rationi alias adjungunt Pe- 20.
lagius *de planctu Eccleſiæ*, *lib.* 1. *cap.* 56. Borellus *de Regis Catholici præſtantia*, *cap.* 49. *num.* 27. Barboſa *in cap. Valentinianus*, 63. *diſt.* & *de poteſt. Epiſcop.* 2. *part. alleg.* 31. Diana *part.* 11. *tract.* 1. *reſol.* 88. Illud tamen apud omnes conſtat, Reges virtute hujus ſacræ unctionis quodammodo conſecrari, & ſacratos manere; immò & in ipſa unctione ipſos recipere latè ſacramentum, docuerunt Petrus Damianus *ſerm.* 75. *de dedicatione*, Archiepiſcopus D. Rodericus *lib.* 3. *chron. cap.* 1. ubi agens de unctione Vvambæ Regis Gothorum, ita ait: *Decrevit ſe Regis nomine imperare; ideo in majori Eccleſia urbis Regiæ unctionis ſuſcepit ſacramentum.* Sed propriè non continet ſacramentum, ut probant Palmiſotus *ſuprà*, *cap.* 8. Rouſſellius *lib.* 7. *hiſt. Pont. juriſd. cap.* 2. *num.* 4. & *cap.* 4. *num.* 5. Fortunatus Schaccus *Eleochriſm. myrothecio* 2. I. Fileſacus *de idololat. cap.* 9. Non tamen virtute hujus unctionis ullus confertur ordo ſacer, aut aliqua poteſtas ſpiritualis acquiritur, ut reprehenſis Theodoro, & Balſamone *in can.* 12. *Concilii Ancyrani*, & vindiciarum Auctore, docent & illuſtrant Franciſcus Hallierius *de ſacris elect. ubi ſuprà*, *pag.* 1034. Boëtius Epon. *tom.* 1. *quæſt. tit. de regalibus*,

Digitized by Google

regalibus, num. 51. Anonymus, ſive auctor arbitrii ſup. à citatus *cap.* 8. Rouſſelius *lib.* 7. *biſtor. Pont. cap.* 2. *num.* 4. & *cap.* 4. *num.* 5. Fortunatus Schaccus *ſacrorum Eleocriſmatum Myrothecio* 2. *cap.* 1. Fileſacus *de idololat. cap.* 9. magnus ſemper Præceptor D. Franciſcus Ramos *in ſupplicat. pro Epiſcop. Luſit. propoſ.* 3. §. 1. *in fine*: immò adhuc poſt ſacram unctionem inter laicos enumerari, probatur ex Synodo Laodicena *can.* 10. & Trullana *can.* 75. licèt ratione hujus unctionis Regibus pateat aditus ad altare, ut juxta illud poſſint Deo dona offerre, *can.* 79. *Synodi Trullanæ*; quod aliis laicis non permittitur, *cap.* 1. *de vita, & honeſt.* & Reges Galliæ in quibuſdam Eccleſiis ſui regni habent Canonicatus, ubi cum Epiſcopo ut Subdiaconi celebrant, ut referunt Caſtaldus *de Imperatore cap.* 24. *num.* 4. Hallierius *ubi ſuprà, pag.* 134. Frances *de Eccleſiis Cathedralib. cap.* 5. *num.* 74. Quod jus Regis noſtri in Eccleſia Legionenſi, & aliis Caſtellæ probat Valdes *d. cap.* 14. *in fine.* Amplius Imperator poſt unctionem receptam poteſt communicare ſub utraque ſpecie, præcipuè in die inaugurationis, & in articulo mortis, ut ex bulla Clementis VI. refert Carrier. *tom.* 2. *digeſti fidei, pag.* 645. quæ omnia obtinent Reges potiùs ex privilegiis ſibi ſpecialiter conceſſis, quàm virtute unctionis.

21. z *Bis poſt baptiſmum.*] Quem unctionum ritum probant textus *in cap. eccleſiaſticarum*, 11. *diſt. cap. deinde*, 70. *de conſecr. diſt.* 4. D. Clemens *lib.* 3. *conſtit. cap.* 17. ibi: *Baptiſmus datur in mortem Filii, aqua adhibetur pro ſepultura, oleum pro Spiritu Sancto, ſigillum crucis pro cruce, chriſma confirmatio confeſſionis eſt.* Et *lib.* 7. *cap.* 23. ibi: *Unges eum prius oleo ſancto, deinde baptizabis aquâ, poſtremò ſignabis unguento chriſmatis, ut ſit oleum unctionis participatio ſpiritus, aqua ſymbolum mortis, unguentum chriſmatis ſigillum paſſionum.* Dionyſius *de Eccleſ. hierarch. cap.* 2. Cyprianus *epiſt.* 70. *ad Januarium*, Cyrillus Hieroſolym. *catecheſi* 2. Optatus Melevit. *contra Parmen. lib.* 7. D. Ambroſius *lib.* 1. *de ſacris, cap.* 2. Damaſus Papa *epiſt.* 4. D. Auguſt. *ſerm.* 106. *de tempore*, Iſidorus *lib.* 2. *de divin. officiis, cap.* 21. quorum, & aliorum auctoritates referunt Jodocus Coccius *lib.* 4. *theſauri, cap.* 9. Turrianus *lib.* 2. *epiſt. Pontificum, cap.* 17. 18. & 19. Vicecomes *de ritibus baptiſmi, lib.* 2. *cap.* 35. *cum ſequentib.* Ritherurſius *in notis ad Salvianum, pag.* 87. Cujus unctionis rationes varias tradunt SS. PP. inter quas ea præcipua eſt, ut ſicut athletæ, ſeu luctatores olim ante agonem ungi ſolebant ceromate; ita & Chriſtiani ad ſpirituale certamen in vita obeundum inungantur; quam expreſſerunt D. Ambroſ. *lib.* 1. *de ſacram. cap.* 5. dum ait: *Venimus ad fontem, ingreſſus es, conſidera quos videris, quid loquutus ſis conſidera, repete diligenter, occurit tibi Levita, occurit Presbyter; unctus es quaſi athleta Chriſti, quaſi luctamen hujus ſæculi luctaturus.* Cyrillus *catecheſi* 3. Illuſtrant Petrus Faber *lib.* 2. *agoniſt. cap.* 5. Briſſonius *in lege die Dominico, C. de ſpectaculis, pag.* 138. & 162. *in parvis.* Alias hujus unctionis adducunt rationes Joſephus Vicecomes *lib.* 2. *de ritibus baptiſmi, cap.* 36. Fr. Joſeph. à S. Maria *de cærem. baptiſm. cap.* 19. & 20.

22. aa *In vertice.*] Immò priſcis Eccleſiæ temporibus per integrum corpus catechumenus ungebatur, unde nudus incedebat, ut poſſet à miniſtro baptiſmi ungi. Dionyſius *d. cap.* 2. ibi: *Cùm ei planè veſtes miniſtri detraxerunt, tunc ſacerdotes ſacrum unctionis oleum offerunt.* Cyrillus *catecheſi* 2. *Deinde verò jam exuti, exorcizato oleo, à ſummis capillis ad infimos uſque peruncti eſtis.* Severus Alexandrius *lib. de baptiſmo. Tunc ſignat oleo olivæ ſacerdos eum, qui baptizatur, & ungit omnia illorum membra, manus & pedes, & nares eorum: tunc demùm induuntur ſuis veſtimentis.* Hujus ritus varias rationes aſſignat & illuſtrat Vicecomes *de ritibus baptiſmi cap.* 37. 38. & 40.

bb *In fronte.*] Circa hanc unctionem plerumque 23.
SS. PP. & DD. diſſentiunt, eam accipiendo pro unctione Confirmationis ab Epiſcopo facienda, de qua egi *in cap. quantò, de conſuet.* Verùm unctio, de qua in præſenti, fit à Presbytero poſt baptiſmum in formam crucis. D. Auguſt. *ſerm.* 1. *ſecundæ partis*: *Ne dubitares, ne erubeſceres, quando primùm credidiſti, ſignum Chriſti in fronte tanquam in domo pudoris accepiſti; recole frontem tuam, ne ſigna expaveſcas aliena.* Plura de hac unctione Vicecomes *d. cap.* 40. Menardus *ad librum ſacrament. D. Gregorii, pag.* 73. & 143. Savarus *ad Sidonium lib.* 1. *epiſt.* 12. *pag.* 213. & nos *in d. cap. quantò.*

cc *Manus impoſitio.*] A ritu enim & cæremonia 24.
hujus unctionis ſacramentum hoc dicitur manus impoſitio, quia Epiſcopus ſupra confirmandum manus imponit. Concilium Illiberit. *can.* 38. Matiſc. 2. *can.* 5. D. Hieronymus *contra Luciferianos*, ibi: *Ut baptizatis poſteà manus imponatur, & ita invocetur Spiritus ſanctus.* Illuſtrant Vicecomes *tom.* 2. *de ritibus Confirm. lib.* 2. *cap.* 2. 3. & 4. Baſilius *de Confirmat. cap.* 1. *num.* 6. A materia remota hoc ſacramentum dicitur chriſma, D. Auguſtin. *lib.* 2. *contra Petilianum, cap.* 104. à proxima materia dicitur unctio. Concilium Laodic. *can.* 48. frequenter tamen ab effectu dicitur confirmatio. Hoc enim ſacramentum datur ad corroborandum Chriſtianum in fide; unde Melchiades Pontifex epiſtola decretali ad Epiſcopos Hiſpaniæ, ait: *Confirmatio armat, & inſtruit nos ad agonem vitæ iſtius.* Quo in ſenſu Confirmatio dicitur in Concilio Arauſic. 1. *can.* 2. in ſexta Synodo *can.* 7. *in cap.* 1. *cap. ut jejunium, de conſecr. diſt.* 5. Florentino *de unione Armenor. verſic. Secundum ſacramentum.* Trident. *ſeſſ.* 8. Plura de inſtitutione, & neceſſitate hujus ſacramenti tradunt ultra Moraliſtas, & congeſtos à Baſilio *in tract. de Confirm.* Lemaiſtre *in confutatione Sorbonic. part.* 1. *cap. finali*, Coriolanus *in Breviario, anno* 43. *num.* 35. Hallierius *in vindiciis, lib.* 2. *cap.* 2.

dd *Summus Sacerdos.*] Dixi latè *in cap. quantò, de conſuetudine.*

ee *Ungitur præterea.*] De hac unctione agemus *in tit. de conſecrat. Eccleſiæ.*

ff *Unctionis ſacramentum.*] His verbis ſatisfacit 25.
Innocentius argumento adverſariorum, qui aſſerebant Eccleſiam non debere uti benedictionibus, quia Judæi illis utebantur; ſicut nec ob eandem rationem Eccleſia utitur circumciſione, aut aliis præceptis cæremonialibus; nam ſicut Eccleſia alias plures cæremonias legis veteris tranſtulit in legem gratiæ, uſumque & collationem Sacramentorum, ut dixi *in cap. tranſlato, de conſtitutionib.* & exemplis probat Hallierius *de ſacris elect. ſect.* 8. *de cæremoniis, cap.* 1. ita hunc unctionis ritum in lege veteri ad præfigurandum uſitatum, uſurpavit, & tranſtulit ad veritatem demonſtrandam: quod Eccleſiam facere potuiſſe, jam probavi *d. cap. tranſlato*, & docet Hallier. *ubi ſuprà, pag.* 1018.

gg *Cardinalem.*] Leonem videlicet, qui Legatus 26.
miſſus fuit in Bulgariam, ſeu Balachiam, ut Calojoannem, ſive Ioannicum illius nationis Principem diademate Regio coronaret. Ab eo enim Cardinale juſſit Innocentius Archiepiſcopum inungi, & cum Primatis titulo ipſius Regni ornamenta Pontificalia miſit: referunt Spondanus *anno* 1204. *num.* 13. Boſquetus *in geſtis Innocentii III.*

hh *Caligas.*] Licèt caligam propriè eſſe calcea- 27.
mentum militare, affirmet Balduinus *in lib. de calceo antiquo, cap.* 13. verius eſt, eſſe indumentum commune, tam militibus, quàm paganis; tam ſacris, quàm profanis. De caligis profanis agunt Cicero *Philippica* 2.

lippica 2. *Cum caligis, & lucerna cucurriſti.* Juvenalis ibi: *Veniam caligatus in agros.* Joſephus *lib.* 7. *de bello Iudaico, cap.* 3. refert Julianum Centurionem caligas creberrimis atque acutis clavis fixas geſtaſſe. De caligis ſacrorum miniſtrorum meminerunt D. Gregorius *lib.* 1. *dialog. cap.* 4. ubi de quodam Abbate ait: *Ecce vir Dei clavatis calceatus caligis veniebat.* Et *lib.* 3. *cap.* 20. agens de Stephano ſacerdote refert, *caligas è tibiis traxit.* Caſſianus *lib.* 1. *inſtit. cap.* 10. de monachis Ægyptiis ait: *Tantummodò caligis ſuos muniunt pedes.* Etiam dicuntur caligæ compagi, ſive cambagi: Ordo Romanus *lib. de divin. officiis, tit. qualiter Epiſcopus in R. Eccleſia ordinetur*, ibi: *Et induant ipſum electum cambagos.* Quo modo accipiuntur *in cap. pervenit* 21. 98. *diſt.* Non autem, ut vulgò creditur, caligæ, ſeu compagi, tantùm pedum tegumenta ſunt, immò potiùs tibiarum, quæ uſque ad genua protenduntur. Unde à D. Gregorio appellantur tibiales: illæ autem, licèt coriaceæ vulgò deferrentur, tamen à Regibus, & Epiſcopis ſericeæ, & valdè pretioſæ geſtabantur; quare Surius *in canonizat. S. Eduardi Regis*, refert S. Eduardum jacentem in veſtitu deaurato, calceatum caligis purpureis, & calceamentis pretioſis: & in veteri ordine coronationis Regis Francorum, qui extat *lib.* 5. *Decret. Eccleſiæ Gallic. tit. de præparat. inſignium, & ornamentorum Regalium*, legitur: *Præparatis & poſitis ſuper altare coronâ Regiâ, gladio in vagina incluſo, calcaribus aureis, item caligis ſericeis, & hyacintinis.* De caligis Epiſcoporum Innocent. III. *lib.* 1. *myſter. Miſſæ, cap.* 48. ita ait: *Prius autem caligis induitur uſque ad genua protenſis, ibique contritis.* Et *ſermone* 3. *de ſignificat. indument.* ibi: *Antequam induantur ſandaliis, veſtiuntur caligis byſſinis, vel lineis, uſque ad genua protenſis.* Alia proſequuntur de his caligis Vicecomes *tom.* 4. *de ritib. Miſſæ, lib.* 3. *cap.* 12. & 13. Sauſay *in Panopl. Epiſcop. lib.* 7. *cap.* 2. & 7. Meurſius *in Gloſſario, verbo Compagi.*

ii *Sandalia.*] De his egi *in cap. finali, de auctorit. & uſu pallii.*

28. jj *Amictum.*] Amictus apud profanos ſcriptores, pro veſte, quæ cæteris indumentis ſuperponitur, accipitur. Virgilius *lib.* 3. *Æneid.* ibi.

Purpureo velare comas adopertus amictu.

Prudentius, licèt non profanus, de profano amictu contra Symmachum ait.

Candidiore toga niveum pietatis amictum
Aſſumere.

Apud eccleſiaſticos verò accipitur pro veſte ſacerdotali communi Epiſcopis, & ſacerdotibus, quæ ſacrificantis humeros lato circumamictu amplectitur. De hac veſte Carolus Magnus *de ritibus veteris Eccleſiæ ab Vuolfango Lazio collectis*, ibi: *Poſt ſandalias in Eccleſiæ veſtimentis ſequitur ſuperhumerale, quod fit ex lino puriſſimo.* Fortunatus *de eccleſiaſticis officiis lib.* 2. *cap.* 17. ibi: *Amictus eſt primum veſtimentum noſtrum, quo collum undique cingimus.* Innocentius III. *lib.* 1. *de myſter. Miſſæ, cap.* 10. ibi: *Sex autem ſunt indumenta communia Epiſcopis, & Presbyteris; videlicet amictus, alba, cingulum, ſtola, manipulus, & planeta, quæ appellatur ſuperhumerale, quia ſuper humeros extenditur.* Albinus Flaccus *de divin. officiis, cap. de ſingulis veſtibus*, ibi: *Habent etiam nunc miniſtri Eccleſiæ Chriſti ſuperhumerale, quod amictum vocamus in aliquibus Eccleſiis, ſupra albam indutum.* Varia de ejus materia, forma, & uſu tradunt Vicecomes *tom.* 4. *de ritib. Miſſæ, lib* 1. *cap.* 1. *cum ſequent.* Sauſay *in Panopl. Epiſcop. lib* 1. *cap.* 4. *pag.* 56. qui probant amictum ex lino eſſe debere; nam & Ægyptii Sacerdotes, & reliqui Iſidis & Serapidis lineis veſtibus utebantur, ut poſt alios ſcriptores refert D. Hieronymus *in cap.* 44. *Ezechielis.* Ab Ægyptiis edoctus Pythagoras non alio veſtitu ſuos ſacerdotes uti voluit: auctor eſt Iamblicus *lib.* 1. *de vita Pythagoræ, cap.* 21. & ab ipſis accepiſſe Hebræos, conſtat *ex cap.* 26. *Levitici*: & Apuleius *apolog.* 1. *pag.* 349. rationem reddit hujus uſus his verbis: *Quod ex lino contextum eſt, puriſſimum eſt rebus divinis velamentum. Quippe lana, ſegniſſimi corporis excrementum, pecori detracta, jam inde Orphei, & Pythagoræ ſcitis profanus veſtitus: ſed mundiſſima lini ſeges, inter optimas fruges terra exorta, non modo indutui, & amictui ſanctiſſimis Ægyptiorum Sacerdotibus, ſed opertui quoque inde rebus ſacris uſurpatur.* Et *lib.* 11. *de Aſino, pag.* 212. ubi pro *linteis injectum*, lego *intectum.* Illuſtrat Fileſacus *lib.* 1. *ſelect. cap.* 3. *ad finem.*

kk *Albam.*] Alba veſtis eſt communis, non 29.
ſolùm Epiſcopis, & Sacerdotibus, verùm etiam aliis miniſtris eccleſiaſticis, *cap. Epiſcopus Presbyter* 11. *quæſt.* 3. Concilium Narbon. *anno* 589. *can.* 12. *Hæc maximè pro Dei timore, & modo diſciplinæ canonicæ elegimus cuſtodienda, & tenenda, ut dum Miſſa celebratur, nullus Presbyter, aut Diaconus abſque aliqua infirmitate, dum Miſſa perficitur, egredi de altari audeat, nec Diaconus, aut Subdiaconus certè, vel lector, antequam Miſſa conſummetur, albâ ſe præſumat exuere.* Extra divina autem officia uti albâ prohibitum eſt in Concil. Carthag. 4. *can.* 41. Plura de ejus uſu apud Judæos, Gentiles, & Chriſtianos tradunt Vicecomes *d. tom.* 4. *lib.* 2. *cap.* 10. *cum ſequent.* Sauſay *in Panopl. Sacerdot. part.* 1. *lib.* 2. *cap.* 2. & *in panopl. Epiſcopali, lib.* 6. *cap.* 6. Bulengerus *lib.* 1. *opuſcul. cap.* 34. P. Gabriel de Henao *de ſacrif. Miſſæ, part.* 2. *diſp.* 27. *ſect.* 10.

ll *Cingulum, & ſuccinctorium.* Aliud tamen eſt 30.
cingulum, aliud ſuccinctorium. Cingulum eſt zona, ſeu baltheus, quo cingitur Sacerdos, Sacerdotibus veteris legis non ignotum, immò ab eis ad noſtros traditum. Plura de eo adducunt Vicecomes *d. lib.* 2. *cap.* 13. *cum ſequent.* Sauſay *in Panopl. ſacerdot. lib.* 3. *cap.* 4. Succinctorium verò eſt veſtis propria Epiſcoporum, primis Eccleſiæ ſcriptoribus hoc nomine ignota, de qua Nicephorus Conſtantinop. Epiſcopus *in epiſt. ad Leonem III. Symbolum autem mediatricis inter nos dilectionis miſimus fraternæ veſtræ Beatitudini encolpium aureum, & ſemicinctia auro variegata.* Innocentius noſter, qui ejus formam deſcribit *ſerm.* 3. *de ſignif. indumentor.* ibi: *Unde eſt, quod inter indumenta Pontificalia adhuc circa renes applicantur linea fœminalia, non tam ad velandam carnis turpitudinem, quæ jam ſolitis operta eſt veſtimentis, quàm propter ſignum caſtitatis conſervandæ.* Plura de ſuccinctorio Vicecomes *d. tom.* 4. *lib.* 3. *cap.* 16. *cum ſequentibus.*

mm *Orarium.*] De quo egi *in cap. à multis, de ætate & qualit.*

nn *Manipulum.*] Ut cognoſcamus quid per 31.
manipulum tam noſter Innocentius, quàm ſacri Patres accipiant, ſciendum eſt, priſcis fidei chriſtianæ, & religionis Sacerdotibus in uſu fuiſſe, quoties ſacra facturi erant, linteum in manu, vel ſinu tenere, ut ſudorem faciei, oculorum, aut narium humorem defluentem abſtergerent; quod eccleſiaſtici Patres modò mappulam, aliquando mantile, ſæpè ſanonam appellant: plura Vicecomes *lib.* 2. *cap.* 33. In locum tamen hujus mappulæ deferri cœpit manipulus. Stephanus Eduenſis *de ſacrament. altaris cap.* 10. ibi: *Mappula, quâ ſolent ſiccari ſtillicidia oculorum, excitat nos ad vigilandum; manipulus ſignificat hanc mappulam, qui in ſiniſtro brachio collocatur, ut dextra manus expedita ſit ad reliquas actiones præſtandas.* Rupertus *de divinis officiis*: *Manipulus quem in brachio ſiniſtro geſtat Subdiaconus, dextro vacante, ut expeditum ſit ad adminiſtrandum, illud nobis innuit.*

Manipulum

Manipulum deferre non poteſt, qui non fuerit in Subdiaconum ordinatus. Concilium Pictavienſe 2. *cap.* 5. ibi : *Ut nemo monachorum deinceps manipulis utatur, niſi fuerit Subdiaconus ordinatus.* Plura de manipulo Sauſay *in Panopl. ſacerdot. lib.* 4. *per totum*, Vicecomes *d. lib.* 2. *cap.* 34. *&* 35. Bulengerus *lib.* 1. *opuſcul. cap.* 42. Menardus *ad D. Greg. pag.* 363. Sed in hac parte exponendus eſt textus parum notus *in cap. illud* 22. 93. *diſt.* ubi aſſeritur tantùm eos, quibus conceſſum eſt mappulis uti, eas deferre poſſe ; alios verò nec virtute conſuetudinis poſſe mappulas induere : ergo non rectè aſſerimus, mappulis, ſeu manipulis Sacerdotes, Diaconos, & Subdicanos uti poſſe. Cujus textus difficultas diſſolvitur ſi animadvertamus, quid per mappulas in eo textu accipiatur ? Et omiſſis ſententiis Gloſſæ, Archidiaconi, & Turrecrematæ *ibi*, dicendum eſt, D. Gregorium in eo textu agere de mappula, quæ quatuor baculis colligata, ex illis ſuſpenſa ſupra Pontificem deferri ſolet, quam nos vulgò appellamus *Pallio* : Innocentius noſter *lib.* 2. *de ſacrificio Miſſæ*, *cap.* 7. Cùm autem hujuſmodi mappulæ uſus introductus eſſet in ſignum ſupremæ Pontificiæ poteſtatis, uſurpari ab aliis inferioribus ſine Pontificis licentia non poterat, argumento textus *in cap. cùm non liceat*, *de præſcript.*

32. oo *Tunicam.*] Tunica licèt lato modo pro dalmatica accepta, communis veſtis ſit Epiſcoporum, Preſbyterorum, & diaconorum, ut probant Vicecomes *d. lib.* 3. *cap.* 20. Sauſay *in Panopl. Epiſcop. lib.* 6. *cap.* 3. tamen ſi accipiatur pro veſte ſuperiori hyacinthina, propria eſt Epiſcoporum, à ſacerdotibus veteris Teſtamenti uſitata. Nicephorus Epiſcopus *in d. epiſt.* 3. *ad Leonem III.* Rupertus *de divin. officiis lib.* 1. *cap.* 23. ibi : *Quæ hactenus dicta ſunt, Presbyteris, & Epiſcopis ſunt communia ; quæ verò ſequuntur, Epiſcoporum propria : tunicam, quam ſubter caſulam habet Pontifex, in veteri Teſtamento coloris erat hyacinthini.* Innocentius noſter *lib.* 1. *de myſter. Miſſæ*, *cap.* 10. De cujus forma, colore, & ſignificatione agunt Vicecomes *ubi ſuprà*, *cap.* 22. *&* 23. Sauſay *ubi proximè*, Bulengerus *d. lib.* 1. *cap.* 31.

33. pp *Dalmaticam.*] Dalmatica apud Romanos genus fuit tunicæ manicatæ talaris, albæ, auroque ſæpè, aut purpura intertextæ ; quam chiridatam veteres vocant. Eâ qui utebantur, quia ad inſtar tunicæ fœmineæ prolixa, & ad talos uſque demiſſa, manicis etiam brachia uſque ad primores manuum digitos amiciebat, molles, & evirati habebantur. Poſtea dalmaticæ cùm Senatoriæ & Regiæ veſtes eſſe cœpiſſent, uti digniores, auguſtioreſque tranſlatæ ſunt ad ſacros eccleſiaſticos uſus, & formatæ priùs in modum crucis. Alcuinus *cap. quid ſignificent veſtimenta*, Rabanus Maurus *lib.* 2. *de inſtit. cleric. cap.* 20. Amalarius *lib.* 2. *cap.* 21. Iſidorus *lib.* 19. *orig. cap.* 22. Hæc veſtis primis Eccleſiæ ſæculis non omnibus Epiſcopis communis fuit, poſteà Epiſcoporum propria veſtis dicta, tandem diaconis, & ſubdiaconis conceſſa eſt. Walfridus Strabo *de rebus Eccleſ. c.* 24. ibi : *Primò quidem ſacerdotes dalmaticas ante caſularum uſum induebant ; poſteà verò cùm caſulis uti cœpiſſent, dalmaticas diaconibus conceſſerunt.* Ipſos autem Pontifices eis uti debere, ex eo clarum eſt, quod Gregorius, vel alii Romanorum Præſides aliis Epiſcopis earum uſum permiſerunt, aliis interdixerunt ; ubi intelligitur, non omnibus tunc fuiſſe conceſſum, quod tunc ferè omnes Epiſcopi, & nonnulli Preſbyterorum ſibi licere exiſtimant, id eſt, ut ſub caſula dalmaticâ veſtiantur. De ejus origine & forma nonnulla Vicecomes *d. lib.* 3. *cap.* 25. 26. *&* 28. Sauſay *in Panopl. Epiſcop. lib.* 6. *cap.* 6. Dartis *ad* 23. *diſt.*

34. qq *Chirothecas.*] Eas ab Apoſtolis emanaſſe, prodidit Honorius Auguſtodunenſis *in gemma animæ*, *lib.* 1. ibi : *Chirothecarum uſus ab Apoſtolis eſt traditus.* Ita legendum eſt, non *ab epiſtolis*, ut vulgò legitur. Innocentius III. *lib.* 1. *de myſter. Miſſæ*, *cap.* 57. ibi : *Manus operit chirothecis.* Plura de illis Sauſay *in Panopl. Epiſcop. lib.* 5. *cap.* 1. Vicecomes *d. lib.* 3. *cap.* 37. Bulengerus *lib.* 1. *opuſcul. cap.* 4. Durantius *lib.* 3. *in ration. divin. officii*, *cap.* 12.

35. rr *Annulum.*] Etiam inter ornamenta Epiſcopi enumeratur annulus, *cap. clerici*, *de vita & honeſt. cleric.* qui traditur tempore conſecrationis in ſignum matrimonii inter ipſum, & Eccleſiam celebrati, juxta tradita *in cap. illud*, *de præſumpt.* aut in ſignum poteſtatis adminiſtrandi Sacramenta. Iſidorus *lib.* 2. *de eccleſ. officiis*, *cap.* 5. Concilium Aquiſgran. *can.* 9. Beda *in collect. de ſeptem ordin.* Rupertus *lib.* 1. *de divin. officiis*, *cap.* 25. Alias rationes hujus annuli ex variis tradit Hallierius *de ſacris elect. pag.* 1001. *de impoſitione manuum art.* 4.

36. ſſ *Planetam.*] Ultima veſtis ſacerdotalis eſt planeta, ſive caſula, communis Epiſcopis, & Preſbyteris. Carnot. *ſermone* 3. *de ſignificat. indument.* ibi : *His omnibus indumentis ſupponitur caſula, quæ alio nomine planeta vocatur.* Innocentius noſter *lib.* 1. *myſter. Miſſæ*, *cap.* 58. ibi : *Poſtremò ſuper omnes veſtes induit caſulam, ſeu planetam, quæ ſignificat charitatem.* Plura de ea Vicecomes *d. lib.* 2. *cap.* 26. Sauſay *in Panopl. lib.* 6. *cap.* 9.

37. tt *Mitram.*] Omiſſis variis mitræ acceptionibus, tam apud ſacros, quàm profanos ſcriptores, hîc mitra accipitur pro tegumento capitis proprio Epiſcoporum. Innocentius noſter *ubi ſuprà*, *lib.* 1. *cap.* 6. *Mitra Pontificis utriuſque Teſtamenti ſcientiam ſignificat ; nam duo cornua, duo ſunt Teſtamenta.* De ejus nominibus, forma, & ſignificatione agunt Merillus *lib.* 3. *obſerv. cap.* 40. Vicecomes *lib.* 3. *cap.* 29. *cum ſequentib.* Sauſay *in Panopl. Epiſcop. lib.* 1. *per totum*, Raynaud. ſeu qui auctor eſt tractatus *de Pileo*, *ſect.* 14. Lælius Biſciola *lib.* 17. *horarum*, *cap.* 13. Rouſſelius *lib.* 8. *hiſt. Pont. juriſd. cap. finali.*

uu *Pallium.*] De eo fusè egi *in tit. de auctorit. & uſu pallii.*

38. xx *Pontifex non utitur.*] Unde B. Petrus in marmorea ſtatua, quæ habetur Toloſæ in Eccleſia S. Stephani, licèt Pontificialibus ornamentis indutus, ſine baculo expreſſus eſt. Aliquos tamen Pontifices baculo uſos fuiſſe, videtur probari ex Liutprando *lib.* 6. *hiſtoriæ*, ubi de Benedicto Antipapa ita refert : *Poſt hæc pallium ſibi abſtulit, quod ſimul cum Pontificali ferula, quam manu geſtabat, Domino Leoni Papæ reddidit.* Reginus *lib.* 2. *chronica*, de ipſo agens, ibi : *Ferulamque paſtorali manu ejus abreptam coram omnibus in fruſta confregit.* Sed adhuc crederem, nunquam eos baculo uſos fuiſſe, cùm nec in aliquo Eccleſiæ Concilio id legamus, & fabulam Benedicti refellant DD. infrà citandi.

39. *Exponitur cap. nullus, de conſecr. diſt. 1.*

yy *Baculo paſtorali.*] Signanter expreſſit Innocentius *paſtorali*, ad differentiam aliorum, quibus diverſæ perſonnæ utuntur. Reges enim plerumque baculis uti probant Petrus Greg. *lib.* 5. *de Repub.* *cap.* 2. *à num.* 21. & *lib.* 7. *cap.* 2. *num.* 12. Pancirola *lib.* 1. *variar. cap.* 19. Opingius *de jure inſignium cap.* 2. §. 4. & §. 6. *ſect.* 5. *membro* 5 & monachos baculis uti refert Caſſianus *lib.* 1. *collat. cap.* 9. Ubi notavit Gazeus. Abbates etiam, quibus conceſſum eſt jus mitræ & baculi, baculum deferre, latè probant Sauſay *in Panopl. Epiſcop.* Benedictus Ephtenus *lib.* 5. *diſquiſit. tract.* 5. *diſquiſit.* 5. Alii etiam baculis utuntur, de quibus eruditiſſimi viri Novarinus *in ſchediaſmate*, *lib.* 1. *cap.* 38. Coronel. *ad Gongoram*, *ſoneto* 6. In præſenti ergo agitur de baculo Epiſcopali, qui aliquando dicitur *Cambuta*, ut probat Menardus *ad D. Gregor. pag.* 189. Baculus enim inſigne eſt

Epiſcoporum

Epiſcoporum. Concilium Tolet. 4. *can.*77. *Si Epiſcopus eſt, recipiat coram altari orarium, annulum, & baculum.* Unde in Synodo 8. Conſtantinop. *act.* 7. ingreſſo Phocio Synodum cum baculo, Marinus Legatus S. A. juſſit auferri baculum, dicens: *Baculum ſignum eſt dignitatis paſtoralis, quod hic habere non debet, qui lupus eſt, non paſtor.* Quare inveſtitura Epiſcopalis traditur per annulum, & baculum. Gofridus *de inveſtituris laicorum*; & ideò in aliquibus Eccleſiis mos inolevit, ut defuncto Epiſcopo, baculus ad Regem deferretur, ut ab eo ſucceſſor inveſtituram per baculum reciperet; quem uſum improbavit Innocentius III. *lib.* 1. *epiſt.* 47. jubens Archiepiſcopo Caſſellenſi, *Ut cùm te, vel aliquem ſuffraganeorum tuorum contigerit mori, baculus paſtoralis, & annulus in Eccleſia remaneant propria, ſub fideli cuſtodia conſtituti, ad ſucceſſoris uſum, cùm Deo favente conſecrationem acceperit, conſervandi.* Notavit Boſquetus *ad Innocent. lib.* 1. *epiſt.* 87. Et ſicut in conſecratione Epiſcopi accipiunt baculum, & annulum, ita in degradatione baculus illis aufertur. Plura de Paſtoralis baculi origine, uſu, & ſignificatione adducunt Vicecomes *d. lib.* 3. *cap.* 41. Sauſay *in Panopl. Epiſcop. lib.* 2. Juretus *in notis ad Ivonem, epiſt.* 157. Opingius *ubi ſuprà*, Aloix *in vita S. Aburci, cap.*3. Stephanus Durantius *de ritibus Eccleſiæ lib.*2. *cap.*9. *num.* 38. Bulengerus *lib.*1. *opuſcul. cap.* 32. Aloiſius Novarinus *lib.* 1. *ſchediaſm. ſacr. proph. cap.*28. Petrus Greg. *lib.*15. *ſyntagm. cap.*12. *num.*38. Franciſcus Hallier. *de ſacris elect.*2. *part. ſect.*8. *cap.*9. *art.*4. §.1.

40. Sed difficilis eſt in hac parte textus *in cap. nullus* 57. *de conſecrat. diſt.*2. in illis verbis: *Nullus Epiſcopus, Presbyter, aut Diaconus ad ſolemnia Miſſarum celebranda præſumat cum baculo introire.* Igitur non licet Epiſcopis deferre baculum. Pro cujus textus expoſitione dicendum eſt, in eo textu non agi de baculo paſtorali, ſed de baculo communi; & deciditur, cum baculo, & velato capite non licere Epiſcopo, aut ſacerdoti celebrare. Quæ interpretatio colligitur ex eo, quod æqualiter prohibetur Epiſcopo, ac ſacerdoti cum baculo miniſtrare: licèt enim ob infirmitatem liceat aliquando in choro horas canonicas cum baculo recitare, Concilium Aquiſgran. ſub Ludovico *cap.*131. ibi: *Quam non pompaticè, vel inhoneſtè, vel incompoſitè, ſed cum reverentia Dei, & timore ingrediantur, nec cum baculis in choro, exceptis debilibus.* Tamen Miſſam celebrare cum baculo non licet, ut docet, & alia pro ipſius textus interpretatione adducit litteratiſſimus vir, in ſacra Theologia apprimè doctus, in peritia canonica non malè meritus P. Gabriel de Henao *tom.* 2. *de ſacrificio Miſſæ, diſput.* 27. *ſect.* 3.

41. zz *Propter hiſtoriam.*] Gloſſa in præſenti exiſtimavit hiſtoriam eſſe, quia B. Martialis, qui miſſus fuit à D. Petro in Germaniam cum ſocio quodam ſuo Matthæo, eo mortuo rediit ad D. Petrum, à quo baculum accepit, quo ſocium vitæ reſtituit. Sed hæc hiſtoria præterquam à nullo ex Scriptoribus Eccleſiaſticis refertur, admitti non poteſt, cùm hiſtoriam hìc indicatam expreſſerit noſter Innocentius *lib.*1. *Myſter. Miſſæ, cap.*62. in illis verbis: *R. Pontifex virga non utitur, pro eo quod B. Petrus Apoſtolus baculum ſuum miſit Eucherio primo Epiſcopo Treverenſi, quem unà cum Valerio, & Materno ad prædicandum Evangelium genti Teutonicæ deſtinaverat, cui ſucceſſit in Epiſcopatu Maternus, qui per baculum S. Petri de morte fuerat ſuſcitatus; quem baculum uſque hodie cum magna reverentia Treverenſis ſervat Eccleſia.* Sequuntur Innocentium D. Thomas *in* 4. *diſt.* 24. *quæſt.* 1. *art.* 9. Vicecomes *d. lib.* 3. *de ritibus Miſſæ, cap.*42. Hallierius *ubi ſuprà.* Etſi ad primam hiſtoriam hæc verba poſt D. Thomam *in* 4. *diſt.* 24. *quæſt.* 3. *ad* 8. *argum.* referant Otho Friſingenſis *lib.* 3. *cap.*15. I. Stephanus Valent. *de poteſt. R. P. cap.* 8. Falsò autem ex Luitprando *lib.* 6. *cap.* 11. & Reginone *lib.*2. *chronici*, probant Juretus *ad epiſt.* 157. *Ivonis*, Valentinus *ubi ſuprà*, R. Pontificem olim uſum fuiſſe virga paſtorali, ſeu ferula paſtoritia, ut ipſi nominant: quos refellit veram hiſtoriam à Luitprando traditam referens, & explicans Theophilus Raynaud. *tom.* 10. *in tract. de Corona R. Pontificis, cap.*4.

aaa *Myſticam rationem.*] Plures hìc afferunt Interpretes. Prima eſt, quia Epiſcopus baculum ab alio accipit. Concilium Aquiſgran. *can.* 9. ibi: *Sacerdoti dum conſecratur, datur baculus.* Unde cùm Pontifex à nullo accipiat juriſdictionem, non poteſt de manu alicujus baculum accipere. Secunda, quia baculus in ſummitate curvus ſignificat juriſdictionem Epiſcopi eſſe limitatam; unde cùm Pontifex non habeat limitatam juriſdictionem, baculo non utitur. Has, & alias rationes proſequuntur Hallier. *ubi ſuprà*, Bulengerus 1. *opuſcul. cap.* 32. Juretus *ad Ivonem epiſt.*157. Auctor Romæ Subterraneæ *cap.*29. Hallierius *ubi ſuprà, pag.* 1005. Barboſa *de poteſt. Epiſcop. part.*1. *tit.*1. *cap.*2. Theophilus *tom.*10. *de Corona R. P. cap.*4. 42.

bbb *Aliorum Pontificum.*] Id eſt Epiſcoporum. Ex his verbis conſtat, Patriarchas, & Epiſcopos Eccleſiæ Orientalis baculos paſtorales deferre: quod etiam ſuadetur ex his, quæ de Phocio ex Concilio Conſtantinop. retulimus, quos ab Imperatore accepiſſe refert Hallier. *ubi ſuprà, pag.*1004.

COMMENTARIUM.

Decidit ergo Innocentius in hac diffuſa epiſtola, in conſecrationibus Epiſcoporum, & ordinationibus Presbyterorum Græcos debere eas unctiones adhibere, quas adhibent Latini. Quæ deciſio ſingularis eſt in jure noſtro. Eam tamen pertractant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, Franciſcus Hallierius *de ſacris elect. ſect.*8. *art.*2. *pag.*1003. Menardus *ad D. Greg. pag.*291. & 307. & alii in ſuperioribus notis laudati. 43. Sententia hujus textus refertur.

Sed hæc Innocentii deciſio, dum ſupponit apud Latinos adhiberi unctionem, tam in conſecratione Epiſcopi, quàm ordinatione Presbyteri, difficilis redditur ex ea conſideratione. Et primò apud Latinos unctionem non adhiberi, probatur argumento negativo; ſiquidem ſeduli, & antiqui rituum eccleſiaſticorum ſcriptores Eccleſiæ Latinæ, dum ritus adhibendos in ordinationibus Epiſcoporum, & Presbyterorum recenſent, non meminerunt hujus ſacræ unctionis, ut D. Iſidorus *lib.*2. *de divinis officiis, cap.*10. Alcuinus *eod. tract. tit. Qualiter Epiſcopus in Romana Curia ordinetur*, Rabanus Maurus *lib.*1. *de inſtit. cleric. cap.*5. Carnotenſis *de excellent. ſacror. ordin.* Similiter Concilia, ubi de his cæremoniis agitur, ut Carthag. 4. *can.*2. Tolet. 4. *can.*27. Aquiſgran. ſub Ludovico Pio *lib.*1. *cap.*2. nullam faciunt mentionem hujus ordinationis: igitur quia in Eccleſia Latina talis unctio non adhibetur. Augetur hæc conſideratio *ex cap. præterea Servatoris, diſt.*33. ubi Nicolaus Pontifex aſſerit, nunquam ſe legiſſe unctionem adhibitam fuiſſe in conſecratione, ſive ordinatione Epiſcopi, aut Presbyteri. Secunda difficultas verſatur circa aliam partem præſentis epiſtolæ, ubi aſſerit Innocentius, in Eccleſia Orientali hanc unctionem in uſu non fuiſſe, de cætero verò obſervandam eſſe; nam etiam ante Innocentium noſtrum hanc unctionem apud Græcos in uſu fuiſſe probatur ex 44. Quædam difficultas adducitur.

ex Dionyſio *de Eccleſ. hierarch. cap.4.* ibi: *Unguento utitur Pontifex in omni ferè Pontificio munere.* D. Gregor. Nazianzen. *orat.4.* *Unguentum quoque ipſe quoddam habeo (ſed quo ſacerdotes ſolùm & Reges unguntur, utpote vario, & exquiſito, & noſtrâ causâ effuſo) magni unguentarii arte confectum, atque utinam mihi ſuavem ejus odorem Deo offerre contingat.* Etiam probatur ex hiſtoricis Scriptoribus illius nationis, qui referunt in variis Epiſcoporum conſecrationibus adhibitam unctionem fuiſſe. Nicephorus *lib.7. hiſtoriæ, cap.40.* dum panegyricam orationem in laudem Paulini, & aliorum Præſulum Eccleſiæ Orientalis refert, ita exorditur: *O amici Dei, & ſacerdotes, qui ſacroſancto talari induti, cœleſtis gloriæ coronâ, divinâ unctione, & ſacratâ ſancti Spiritus ſtolâ circumveſtiti.* Et *lib.11. cap.56.* Moſem ſanctiſſimum Antiſtitem Epiſcopali unctione acceptâ ordinatum fuiſſe refert Ignatius Taracin. *in ejus vita*, Metaphraſtes *in vita S. Joannis Chryſoſtomi, cap.33.* relatus à Surio *die 27. Januarii*, tradit eum ſacro chriſmate conſecratum, & in excelſo loco Eccleſiæ collatum fuiſſe: idem de S. Nicolao ipſe refert in ejus vita, *cap. 13.* relatus à Surio *die 6. menſis Decembris.* Unde conſtat in Eccleſia Orientali jam à primis Eccleſiæ ſæculis hanc unctionem in uſu fuiſſe.

45. DE SACRA UNCTIONE APUD LATINOS.

Ad hujus textus expoſitionem, & difficultatis adductæ ſolutionem ſciendum eſt, hanc ſacram unctionem apud Latinos in conſecrationibus Epiſcoporum, & ordinationibus Presbyterorum, jam à primis Eccleſiæ ſæculis fuiſſe uſitatam, ut ex Anacleto probatur, cujus meminit Innocentius in præſenti, & nos ſuprà verba retulimus ex D. Cypriano, ſi ille auctor eſt opuſculi de operibus Chriſti Cardinalibus, ubi de unctionibus eccleſiaſticis ita ait: *Nec tamen ceſſantibus his, quæ ritu antiquo inoleverant, cùm jam in populo chriſtiano circumciſio videretur damnabilis, & ſacrificia idololatriæ imputarentur, unctionis myſterium religio Chriſtiana contempſit; ſed cæteris generali ſanctione damnatis, non ſolùm in Regibus, vel ſacerdotibus unctionis honor permanſit, ſed in omnem populum catholicum effuſa eſt hujus gratiæ plenitudo.* Ex Paciano Barchinonenſi Presbytero *epiſt.3. ad Sempronianum*, ibi: *Quâ nos conſignat unctus ſacerdos.* Leone Magno *ſerm. 8. de paſſione Domini*, ibi: *Nunc enim & ordo clarior Levitarum, & dignitas amplior ſeniorum, & ſacratior eſt unctio ſacerdotum.* Etiam probatur ex veteri Ordine Romano, & aliis ſacramentalibus codicibus relatis à Menardo *in notis ad Sacram. D. Gregorii, pag.291. & 307.* Quamplures etiam Scriptores ſacrorum rituum Eccleſiæ, hujus unctionis meminerunt, ut Amalarius Fortun. *lib. 2. de divin. officiis, cap.14.* Eduenſis *de Sacram. Altaris, cap.9.* Honorius Auguſtod. *in gemma animæ, lib.1. cap. 181. 184. & 189.* Fulbertus Carnot. *epiſt. 20.* & alii: ac hujus antiquæ unctionis varias rationes morales, & myſticas tradunt Hallierius *ubi ſuprà, pag.1021. & 1023.* Sauſay *in Panopl. Epiſcop. lib.5. cap.1.*

46. DE EADEM APUD GRÆCOS.

Etiam ſciendum eſt, apud Græcos viſibilem hanc unctionem in ordinationibus Epiſcoporum & Presbyterorum nullo modo admiſſam fuiſſe, quod duplici argumento probatur; alio affirmativo, negativo alio. Affirmativum deducitur ex præſenti textu, in illis verbis: *Cum apud vos non conſueverint Pontifices cùm conſecrantur, inungi.* Ex Simeone Theſſalonicenſi *de ſacram. ſeu myſteriis Eccleſiæ, lib.8.* ubi reprehendit uſum Latinorum in hac unctione, his verbis: *Retentus Ieſus Chriſtus ipſe ei chriſma, & manibus, & capiti, &c.* & ex variis Eccleſiaſticis Scriptoribus illius nationis, quorum verba ad adſtruendam ſententiam hanc refert, & expendit Hallierius *ubi ſuprà, pag.1009.* Argumentum negativum deducitur ex Dionyſio *lib.4. de Eccleſ. Hierarch.* ubi dum agit de ordinationibus Græcorum, nullam hujus unctionis mentionem facit, nec in euchologiis ipſorum ſacra hæc unctio in ordinationibus recenſetur, ut notavit Menardus *ad Sacram. D. Gregorii, pag.322.* igitur quia apud Græcos hæc ſacra unctio olim in uſu non erat.

47. TRADITUR DECIDENDI RATIO, ET DISSOLVITUR DIFFICULTAS.

Quibus præmiſſis ratio præſentis Decretalis ex eo provenit; nam cùm Romana Eccleſia omnium ſit mater, & magiſtra, *cap. ſignificaſti 4. de elect.* ubi probavi; & quæ ab ea ſtatuuntur, ab omnibus debeant obſervari, *cap.1. de conſtit.* & conſuetudines Eccleſiæ Romanæ ab omnibus ſint cuſtodiendæ, ne membra à capite diſcedant, *cap. nolite 3. cap. hæc veſtra, cap. quis neſciat, diſt.11.* ubi plura Acuña, & Joannes Dartis, Petrus Gregorius *lib.1. part. tit.4. cap.5.* ideò poſt diffuſam de variis unctionum generibus tractationem, Innocentius tandem concludit, unctionem viſibilem in ordinationibus Epiſcoporum, & Presbyterorum ab Eccleſia Latina uſitatam, à Græcis etiam obſervari debere, ne unione facta utriuſque Eccleſiæ (ut noſtri Innocentii temporibus facta erat) in hac ſacra, & viſibili unctione ab Eccleſia Romana univerſali diſſentiret. Nec difficultas prima in contrarium adducta obſtat; nam licèt Scriptores, & Eccleſiæ Patres in ea expenſi non meminerint hujus unctionis, parum, aut nihil ex eo evincitur; ſiquidem alii ipſius ſæculi Scriptores illius meminerunt, & tam juxta Philoſophos, quàm Practicos, infirma eſt auctoritas argumenti negativi: quare ſi unus teſtis referat factum, & centum omittant, prævalet depoſitio unius. Unde cùm pro noſtra ſententia tot adſint Scriptores, qui etiam illis ſæculis meminerunt hujus unctionis, illis potiùs, quàm iis, qui ipſam omiſerunt, fides præſtanda eſt. Nec obſtat augmentum deductum *ex d. cap. præterea*; nam ut rectè animadvertit Gloſſa in eo textu, Nicolaus non negat Presbyterorum manus oleo eſſe inungendas, ſed tantùm chriſmate non eſſe liniendas. Ut enim ſuprà dixi, ea differentia verſatur inter unctionem Presbyteri, & Epiſcopi, quòd in unctione Epiſcopi chriſmate unctio fit; at verò in unctione Presbyteri, tantùm oleo conſecrato. Unde rectè Nicolaus affirmat, Presbyterorum manus chriſmate non eſſe perungendas. Alia proſequitur Franciſcus Hallierius *ubi ſuprà, pag. 1017.* Nec ſecundum augmentum adverſatur, cui duplici modo ſatisfieri poteſt. Primò auctoritates in eo relatas accipiendo de unctione myſtica, non verò de viſibili, ut eas explicat Menardus *in notis ad Sacram. D. Greg. pag.322.* vel ea referendo ad tempus, in quo Eccleſia Conſtantinopolitana non per Græcum Patriarcham regebatur, ſed per Latinum, ut aliquando contigiſſe probavi *in cap. quantò, de conſuet.* unde cùm eo tempore juxta uſum, & conſuetudinem Eccleſiæ Latinæ ſacramentum Ordinis adminiſtraretur, ideò apud Scriptores Eccleſiæ Orientalis reperitur mentio hujus ſacræ unctionis, ut obſervat Hallierius *ubi proximè, pag.1017.*

TITULUS XVI.

De Sacramentis non iterandis.

CAPUT I.

a Innocentius III.

PASTORALIS. *Et infrà* : Præterea nos conſulere voluiſti, an permitti debeat miniſtrare, qui ſine impoſitione manuum fuerit ad ordinem *b* Subdiaconatus aſſumptus : & ſi Confirmationis ſacramentum in eo debeat iterari, qui per errorem fuit non chriſmate, ſed oleo delinitus ? Ad quod breviter duximus reſpondendum, quod in talibus non eſt aliquid iterandum, ſed cautè ſupplendum quod incautè fuerat prætermiſſum.

NOTÆ.

1. a *INnocentius III.*] Nec in hac, nec in tertia collectione, ubi *ſub hoc tit. cap.* 1. reperitur hæc deciſio, refertur Epiſcopus, cui miſſa ſit ; ſed ex aliis deciſionibus, ubi aliæ partes ejus proponuntur, reſtituenda eſt ita inſcriptio. *Innocentius III. Epiſcopo Helienſi*, ut *in cap. paſtoralis, de reſcriptis*, ubi extat alia pars hujus textus, in cujus notis congeſſi alia fragmenta, quæ extant in hoc volumine compilata, ex quibus integra epiſtola reſtituenda eſt.

2. b *Subdiaconatus.*] Sed nonne in ordinatione Subdiaconi adhibetur manus impoſitio ? Et certum eſt, non adhiberi, immò loco manus impoſitionis pro materia remota hujus gradus Subdiaconus accipit patenam, & calicem de manu Epiſcopi, *cap. Subdiaconatus* 11. *diſt.* 13. Concilium Tolet. 4. *can.* 17. Iſidorus Hiſpalenſis *lib.* 4. *de officiis, cap.* 14. *cap. quia juxta* 5. *quæſt.* 6. Concil. Florent. *in decreto de unione Armen.* §. *Sextum Sacramentum.* Probant Diana *part.* 10. *tract.* 15. P. Gabriel Henao *de ſacrif. Miſſæ, diſput.* 26. *sect.* 8. Quomodo ergo in præſenti ſupponitur, Subdiacono manus imponi tempore ordinationis. Quidam neotericus exiſtimabat, textum hunc eſſe accipiendum cùm gradus Subdiaconatus ſacer jam erat poſt tempora Urbani II. ut probavi *in cap. à multis, de ætat. & qualit.* Sed etſi verum ſit, temporibus Innocentii III. hujus textus authoris, Subdiaconatus gradum ſacrum eſſe, non tamen inde conſtat Subdiacono manus imponi. Quare eâ ſolutione omiſsâ, veriùs dicendum eſt, in hoc textu pro *Subdiaconatus*, legendum eſſe *Diaconatus*, ut in variis exemplaribus legi teſtantur Anton. Auguſt. Hoſtienſis, & Innocentius *in præſenti*, Suarez *de cenſur. diſput.* 41. *sect.* 4. *num.* 12. Vazquez 3. *part. in* 3. *part. diſput.* 238. *num.* 154. Granados *controv. tract.* 1. *diſput.* 3. Cæſar *de Eccleſ. hierarch. diſput.* 10. §. 1. Franciſcus Hallierius *de ſacris elect. pag.* 434. De manus impoſitione in ordinatione Presbyteri & Diaconi adhibita, latè agunt Morinus *de ſacris ordin. exercit.* 7. & 9. Arcudius *in concord. Sacram. lib.* 6. *cap.* 6.

CAPUT II.

Honorius III. *Capitulo a Brehemenſi.*

A Nobis humiliter quæſiviſtis, quid fieri debeat de mortuorum corporibus, qui tempore ſchiſmatici, & reprobi *b* Vvaldemari, à ſchiſmaticis ſunt *c* ſepulti ? Et de indumentis ſacerdotalibus, cum quibus ; necnon de altaribus, in quibus degradati Presbyteri celebrarunt. Nos autem inquiſitioni veſtræ taliter reſpondemus, quod non credimus ob hoc dumtaxat ſepultos hujuſmodi exhumandos, aut debere indumenta talia iterum benedici, vel reconſecrari altaria ſupradicta.

NOTÆ.

a *BRehemenſi.*] In ſexta Decretalium collectione legitur *Archiepiſcopo Londônienſi* ; in alia, *Correctori Lundunenſi* : ſed veram inſcriptionem reſtituit Innocentius Cironius *in* 5. *collect. ſub hoc tit. cap. unico*, ita : *Capitulo Brehemenſi.* Brehemenſis Eccleſia eſt in Germania, ſuffraganea Archiepiſcopi Colonienſis, ut refert Krantzius *lib.* 2. *Metropoleos*, *cap.* 19.

1. b *Vvaldemari.*] Vvaldemarus fuit filius Canuti, qui per annos 1206. pro Rege Daniæ ſe gerebat vivente Vvaldemaro Regni legitimo ſucceſſore ; & cùm faveret Canuto, in carcerem detruſus fuit, cùm eſſet Epiſcopus Sleuvicenſis, à dicto Rege Vvaldemaro ; & cùm juſſu Innocentii III. è carcere liberatus adhuc non acquieſceret, exulare juſſus eſt ab illis provinciis, ubi prædicto Regi ſuſpectus erat ; & cùm Bononiam peteret, & eſſet electus in Præſulem Brehemenſem ope Bernardi Saxoniæ Ducis, ut vult Cironius *hic*, ſive Philippi Suevi, ut refert Spondanus *anno* 1206. *num.* 5. & Burchardus eſſet

Digitized by Google

eſſet electus Præſul ipſius Eccleſiæ, Vvaldemarus excommunicatus fuit ab Innocentio III. quia non acceptâ veniâ Bononiam properaſſet. Poſteà abſolutus fuit, non tamen illi permiſſum Brehemenſem Eccleſiam retinere. Referum Cironius *in præſenti*, Spondanus *ubi ſuprà*, Boſquetus *ad Innoc.III.lib.*15. *regeſtr. epiſt.* 3. De hoc Vvaldemaro accipiendus eſt præſens textus. Hic Vvaldemarus ſchiſmaticus dicitur, quia adhæſit Philippo Imperat. ſchiſmatico.

c *Sepulti.*] Cùm ipſi nec ſchiſmatici, nec excommunicati eſſent, ſed fideles, aut clerici, aut laici; aliàs ſi eſſent ſchiſmatici, exhumari deberent, juxta textum *in cap. ſacris, de ſepultur.* & cœmeteria, ubi ſepulti erant, reconciliari, *cap. conſuluit, de conſecrat. Eccleſia*, ubi adducemus quæ ad præſentem deciſionem ſpectant. Cùm enim exhumatio, & reconciliatio ſpectent ad ſacramentalia, non verò ad ſacramenta, poſſunt in eis benedictio, & conſecratio iterari, *cap. ſi metum* 19. *cap. veſtimenta* 41. *de conſecrat. diſt.* 1. *cap. unico, de conſecrat. Eccleſia, lib.* 6.

CAPUT III.

Gregorius IX. *Archiepiſcopo* a *London.*

PResbyter, & Diaconus cùm ordinantur, manus impoſitionem tactu corporali (ritu ab *b* Apoſtolis introducto) recipiunt: quod ſi omiſſum fuerit, non eſt aliquatenus iterandum, ſed ſtatuto tempore ad hujuſmodi ordines conferendos cautè ſupplendum quod per errorem extitit prætermiſſum. *c* Suſpenſio autem manuum debet fieri, cùm oratio ſuper caput effunditur ordinandi.

NOTÆ.

a LOndon.] Alibi legitur *Lugdunenſi*, ſed legendum eſt, *Lundenſi Archiepiſcopo*, ut etiam emendandum docet Cironius *in cap. ad noſtram, de probat. in* 5. *collect.* Londonienſis enim tantùm eſt Eccleſia Epiſcopalis, ut dixi *in cap. cum olim* 6. *de conſuet.* unde legendum eſt *Lundenſi*, de qua Eccleſia egi *in cap.* 2. *de conſuetudine.*

1. b *Ab Apoſtolis.*] Sed hoc difficile admodum videtur; nam ut infrà probavimus, manus impoſitio materia remota eſt gradus Presbyteri, & Diaconi ex divina inſtitutione: igitur non ab Apoſtolis manus impoſitio fuit introducta. Pro hujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, materiam Sacramenti Ordinis in minoribus ejus gradibus ex inſtitutione divina provenire, & ab Apoſtolis fuiſſe præſcriptam; nam ut dixi *in cap. unico de ſacra unctione*, & notant Hallier. *de ſacris elect. pag.*441. Diana *part.* 11. *tract.* 2. *reſolut.*78. in aliquibus Sacramentis tempore eorum inſtitutionis tantùm Dominus noſter inſtituit, & præſcripſit ut materiam aliquod ſignum ſenſibile, per quod poſſit effectus illius Sacramenti ſignificari; determinationem autem, & ejus præfinitionem Apoſtolis faciendam reliquit. Quod contingit expreſſiùs in Sacramento Ordinis; nam cùm tempore ejus inſtitutionis nondum eſſent libri eccleſiaſtici, neque Epiſcopi conſecrati, qui manus imponerent, non potuit Dominus certam præfinire materiam cujuſcumque gradus. Quare cùm Apoſtoli ex Domini delegatione præfiniviſſent, & ſtatuiſſent manus impoſitionem eſſe adhibendam; ideò in præſenti docetur, Apoſtolos inſtituiſſe manus impoſitionem in collatione graduum Presbyteri, & Diaconi.

2. c *Suſpenſio autem.*] Ita legitur in aliquibus codicibus, quæ verba ſi retineantur, accipienda ſunt de manus impoſitione accidentali, quæ non fit tacto capite, ſed ſuſpenſis tantùm manibus, ut infrà dicemus, & notavit Hallierius *de ſacris elect. pag.*488. Si autem loco verbi *ſuſpenſio*, legatur *impoſitio*, illa verba referenda ſunt ad manus impoſitionem eſſentialem.

COMMENTARIUM.

3. Concluſio refertur, et probatur.

EX his tribus deciſionibus ſequens deducitur diſputanda aſſertio: *Si in collatione gradus Presbyteri, vel Diaconi manus impoſitio fuerit prætermiſſa, & in confirmatione oleum pro chriſmate adhibeatur, non fit reiteratio, ſed prætermiſſum ſupplebitur.* Probat textus *in cap. unico, in principio, de ſacra unctione.* Illuſtrant eam ultra Barboſam, & ab eo congeſtos in præſenti, Bellarm. *de Sacram. in genere, lib.*2. *cap.*22. Frater Petrus à S. Joſeph *de ſacram.* 2. *part. ſect.* 3. *diſput.*5. & *diſp.*7. *ſect.*3. Hallier. *de ſacris elect. ſect.*8. *art.*2. *pag.*988. Covar. *lib.*1. *variar. cap.*10. *num.*4. Baſilius Legion. *de confirm. cap.*2. & 3. 2. *part.* Barboſa *de jure Eccleſ. lib.*3. *cap.*3. *num.*29. Cæſar *de Eccleſ. Hierarch. diſput.*8. §.8. *num.*3. & *diſp.*10. §.1. *num.*7. Vighellius *in meth. juris canon. pag.*411. Gibalinus *de clauſura, diſput.*3. *cap.*2. §.2. *num.*9. Suarez *de ſacram. diſput.*33. *ſect.*1. Azor *part.*2. *inſtit. lib.*5. *cap.*1. Paz Jordanus *tom.*1. *lib.*5. *tit.*1. *num.*3. Joannes Pontius *in caſu theologico, diſput.*48. *quæſt.*2. *concluſ.*8. *num.*15. Diana *part.*11. *tract.*1. *reſolut.* 50. & 54.

Sed hæc aſſertio quoad utramque partem difficilis redditur ea conſideratione. Certum enim principium eſt inter juris Pontificii Interpretes, Theologos, & Moraliſtas, omiſſis his quæ ad eſſentiam Sacramenti deſiderantur, Sacramentum eſſe iterandum; non autem quod omiſſum fuit, ſupplendum. Docent Hoſtienſis *in cap. unico, de ſacra unctione, §. à quo & qualiter fiat*, Butrius *in d. cap. unico*, plures Summiſtæ congeſti à Diana *d. reſolut.*50. Sanchez *tom.*2. *conſil. lib.*7. *dub.*3. Cùm enim aliquid pro forma actus deſideratur, ſi illud deficiat, actus vitiatur, *cap. ſanè* 12. *quæſt.*2. *cap. reverà, de conſecr. diſt.*2. *cap. chorepiſcopis*, 68. *diſt. cap. fin. de condit. appoſit.* ſed ad eſſentiam Sacramenti Ordinis deſideratur manus impoſitio Epiſcopi, ut materia; & ſimiliter ad eſſentiam Confirmationis, ut materia remota requiritur chriſma, hoc eſt oleum balſamo mixtum: igitur cùm in præſenti omitterentur eſſentialia ſacramenti Confirmationis, & Ordinis, non debebant ea ſuppleri, ſed integrè ſacramenta iterari. Probatur minor quoad primam partem ex D. Clemente *lib.*8. *conſt. cap.* 16. Concilio Carthag. 4. *can.* 3. ibi: *Ut non ſolùm ab Epiſcopo manus ſuas ſuper eum tenente.* Et *can.* 4. *Ut ſolus Epiſcopus, qui benedicit, manus ſuper caput illius imponat.* Ex *cap.* 6. *actuum Apoſt.* ibi: *Orantes impoſuerunt ei manus.* Ex D. Paulo 1. *ad Timoth. cap.* 4. ibi: *Cum impoſitione manus Presbyteri.* Et *cap.*5. *Manus citò nemini impoſueris.* Ex D. Hieronymo *in cap.*58. *Iſaiæ*, ibi: *Ordinatio non ſolùm ad imprecationem vocis, ſed etiam ad impoſitionem impletur manuum.* D. Ambroſ. *lib. de dignit. ſacerdot.* ibi: *Homo imponit manum, Deus largitur gratiam; ſacerdos imponit ſimplicem dexteram, Deus benedicit potente dextera.* Unde impoſitionem manuum eſſe eſſentialem materiam gradus Presbyteri, & Diaconi, facilè probatur

4. Impugnatur tradita aſſertio.

batur ex cap. mihi 1. quæſt. 3. cap. Daibertum 1. quæſt. 7. Concilio Nicæno *in can.* 9. Antiocheno *can.* 10. & 17. Trident. *ſeſſ.* 14. *cap.* 3. pluribus SS. PP. & Pontificum teſtimoniis probant Bellarminus *de Sacram. Ordin. lib.* 1. *cap.* 9. *cap. Presbyter*, §. *quorundam*, 23. *diſt.* Leander *de Sacram. Ordin. diſput.* 3. *quæſt.* 6. 7. & 8. Alia minoris pars, videlicet chriſma requiri de eſſentia Sacramenti Confirmationis, & oleum benedictum ſine balſamo non ſufficere, probatur ex Fabiano Papa *epiſt.* 2. ubi ait: *Ex divina inſtitutione provenire, ut oleum cum balſamo conficiatur.* Et *cap. unico*, §. *per frontis*, *de ſacra unctione.* Ex D. Cypriano, ſi ipſe auctor eſt ſermonis de unctione chriſmatis, Clemente Romano *lib.* 7. *conſtit. cap.* 44. Eugenio IV. *in decreto de ſacramentis*, in hæc verba: *Secundum ſacramentum eſt Confirmatio, cujus materia eſt chriſma confectum ex oleo, quod nitorem bonæ conſcientiæ; & balſamo, quod odorem bonæ famæ ſignificat, per Epiſcopum benedicto.* Docent & probant Suarez *de Sacramentis diſput.* 32. *ſect.* 1. Bellarminus *lib.* 2. *de confirm. cap.* 8. Baſilius *eod. tract. par.* 2. *cap.* 2. & 3. igitur in præſenti, tam ſacramentum Ordinis, quàm Confirmationis iterandum erat.

5. Hac difficultate non obſtante, vera eſt præſens deciſio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, ex ſeptem Sacramentis Eccleſiæ tria, videlicet Baptiſmum, Confirmationem, & ordinem, characterem imprimere, ut probant Bellarm. *lib.* 2. *de ſacram. in genere*, *cap.* 18. Creſpetius *verbo Character*, Layman *de ſacram. cap.* 7. *à num.* 1. Valentia *tom.* 4. *diſput.* 3. *quæſt.* 4. *puncto* 2. Leander *de ſacram. in genere*, *diſput.* 3. *quæſt.* 15. Unde reiterari ſemel accepta non poſſunt. Trident. *ſeſſ.* 7. *cap.* 9. & Baptiſmum iterari non poſſe, probant canon 40. Apoſt. textus *in cap. hanc regulam* 57. 1. *quæſt.* 1. *cap. attenditur* 32. *cap. non licet* 107. *de conſecrat. diſt.* 4. *cap.* 2. *de apoſtatis*, Trident. *ſeſſ.* 14. *cap.* 2. *l.* 1. *C. ne ſanctum Baptiſma.* Plura Antonius Auguſt. *in epit. lib.* 22. *tit.* 26. Juſtel. *in cap.* 27. *Eccleſiæ Africanæ*, Albaſpin. *in Optatum*, *obſerv.* 9. Gutierrez *de delictis*, *quæſt.* 59. Gibalinus *de irregul.* 1. *part. cap.* 5. Sfortia *in Concilii Trident. hiſtoria.* Confirmationis etiam ſacramentum iterari non poſſe, probant textus *in cap. dictum eſt*, *cap. de homine*, *de conſecrat. diſt.* 5. Concilium Cabilon. 2. *can.* 22. Trident. *d. cap.* 9. D. Gregorius *lib.* 12. *epiſt.* 31. Clemens *lib.* 3. *conſtit. cap.* 16. alii congeſti à Baſilio *de Confirm.* 3. *part. cap.* 1. *num.* 7. Tandem Ordinis ſacramentum non eſſe iterabile, probatur *ex cap.* 1. 2. & 5. 68. *diſt.* Concil. Tolet. 8. *can.* 7. *cap. conſultationi*, *de tempor. ordin.* & aliis Conciliorum decretis, & SS. PP. teſtimoniis, quæ lata manu congerunt Anton. Auguſt. *in epit. juris Pontif. lib.* 27. *tit.* 34. Bellarmin. *lib.* 1. *de ordine*, *cap.* 10. Marchinus *de ordine*, *tract.* 1. *part.* 3. *cap.* 4. *num.* 23. Coriolanus *in Breviario*, *anno* 44. Hallierius *de ſacris elect. pag.* 477. cujus prohibitionis rationem expreſſit D. Cyprianus *de ablutione pedis*, ibi: *Nemo ſacros ordines ſemel datos iterum renovat, nemo ſacro oleo linita iterum linit, aut conſecrat, nemo impoſitioni manuum, vel miniſterio derogat ſacerdotum, quia contumelia eſſet Spiritus ſancti, ſi evacuari poſſit quod ille ſanctificat.* Sed licèt hæc Sacramenta non ſint iterabilia; tamen ſi in eis aliquid omittatur, quod ſalvâ reverentiâ ſacramenti, & abſque ulla iteratione ſuppleri poſſit, ſupplendum eſt cautè, quod incautè fuit prætermiſſum, *cap. Spiritus*, §. *ecce*, 1. *quæſt.* 1. Debet autem ſuppleri debitis temporibus, ut poſt Summiſtas reſolvit Diana *part.* 12. *tract.* 1. *reſol.* 50.

6. Secundò ſciendum eſt, manus impoſitionem variis modis accipi in noſtro jure, & apud SS. PP. Aliquando accipitur pro Confirmationis ſacramento. Concil. Illiber. *can.* 38. Matiſcon. 2. *can.* 3. D. Cyprianus *epiſt.* 73. ex D. Clemente, Urbano, & aliis probant Baſilius *de confirm. cap.* 1. *num.* 7. Vicecomes *de ritibus Confirm. lib.* 2. *cap.* 2. *cum ſequentibus*, Hallier. *in vindiciis de ſacram. Confirm.* Plerumque accipitur pro reconciliatione pœnitentis, *cap. pœnitentes*, *cap. de infirmis*, *cap. is qui pœnitentiam*, & *per totam* 26. *quæſt.* 6. *cap. placuit*, *cum ſequenti*, 50. *diſt.* Plura Albaſpin. *lib.* 2. *obſerv. cap.* 31. ſæpè laudatus D. Joannes Antonius de Otalora *de irreg. ex pœnit.* 2. *part. excurſu* 2. *num.* 5. Etiam accipitur manus impoſitio pro Baptiſmo, ut probant Ambianas *ad Tertull. in Apolog. cap.* 39. *in fine*, Severinus Binius *in notis ad decreta Melchiad.* Paſſim pro ordinatione accipitur, ut in auctoritatibus ſuprà congeſtis in ratione dubitandi, & aliis relatis ab Hallierio *de ſacris elect. pag.* 19. & 430. & 989. nec impropriè, cùm in ordinatione manus imponatur ab Epiſcopo, juxta illud Pauli ad Timoth. 1. *cap.* 4. *Manus citò nemini impoſueris.* Et primis Eccleſiæ temporibus per manus impoſitionem ordinationem fieri probatur ex Concilio Nicæno *can.* 19. Ancyrano *can.* 10. *cap. Subdiaconus*, 23. *diſt. c.* 1. *de ſimonia*, *cap. Epiſcopus* 1. 1. *quæſt.* 3. Probant Coriolanus *anno* 44. Baronius *eod. anno*, Hallier. *de ſacris elect. pag.* 430. Duplex autem adhibetur manus impoſitio in ordinatione Presbyteri, & Diaconi. Alia eſſentialis, ut materia remota, quæ fit ab Epiſcopo cum prolatione formæ, *Accipe Spiritum ſanctum*; de qua in ſupradictis juribus agitur. Alia accidentalis, quæ fit ab Epiſcopo, dum ſacras preces recitat, & expandit manus ſuper ordinandum, de qua Hallierius *ubi proximè*, *pag.* 986.

Tertiò præmittendum eſt, materiam remotam Sacramenti Confirmationis ex inſtitutione divina eſſe oleum per Epiſcopum conſecratum, & ex præcepto Eccleſiæ cum balſamo permixtum. Unde ex inſtitutione divina ſufficere ad validè adminiſtrandum Confirmationis ſacramentum oleum per Epiſcopum conſecratum; ad ritè verò conferendum deſiderari ex Eccleſiæ præcepto, ut balſamo ſit permixtum, docent poſt D. Thomam Sotus *in* 4. *diſt.* 1. *quæſt.* 1. *art.* 2. Navarrus *in manuali*, *cap.* 22. *num.* 8. Covar. *lib.* 1. *Variar. cap.* 10. *num.* 4. Moure *in exam. Theolog. moral. part.* 3. *cap.* 3. §. 3. Valentia 4. *tom. controv. diſput.* 5. *quæſt.* 1. *part.* 1. Hugolinus *de Sacram. Confirm. cap.* 19. Barboſa *lib.* 3. *juris Eccleſ. cap.* 3. Dicaſtillo *de ſacrament. tom.* 1. *tract.* 3. *dub.* 3. *num.* 29. 7.

Quartò obſervandum eſt circa ſupplementum eorum, quæ in collatione ſacramentorum contingunt, & quæ in illis omittuntur, diſtinguendum eſſe inter ea quæ omittuntur, & de ſubſtantia ſacramenti deſiderantur; & ea quæ accidentalia ſunt. Primo caſu integrum ſacramentum iterandum eſt, ut ſi omittatur pars formæ; non enim dicitur iterari quod nullum fuit, *cap. ſolenniter*, *de conſecr. diſt.* 1. docent repetentes *in cap. unico*, *de ſacra unct.* Secundo verò caſu nullâ Sacramenti iteratione admiſsâ, cautè ſupplendum eſt quod incautè fuit prætermiſſum. Sanchez *d. lib.* 7. *conſil. dub.* 3. Diana *part.* 11. *tract.* 2. *reſolut.* 50. Adhuc etiam diſcrimen conſtituendum eſt inter ſacramenta, quæ conſtant diverſis materiis, & formis, quarum una non pendet ab alia; ut ſacramentum Confirmationis, quod conſtat ex materia olei, & balſamo: Euchariſtiæ, quod conficitur ex pane, & vino: Extremæ unctionis, quod diverſis unctionibus adminiſtratur: Ordinis, quod diverſis materiis, traditione videlicet vaſorum, impoſitione manuum. Quæ enim tantùm unicâ materiâ, & formâ adminiſtrantur, ut Baptiſmus, & Pœnitentia, ſi aliquid in eis omittatur circa materiam, aut formam, totum ſacramentum iterandum eſt; in aliis verò, ſi una ex materiis omittatur, quæ non dependet ab 8.

Marginalia: 5. De ſacramentis quæ imprimunt characterem. — 6. De manus impoſitione. — 7. De chriſmate Confirmationis. — 8. Defectus quomodo ſuppleantur.

ab aliis, illa tantùm ſuppleri debet, non autem totum Sacramentum iterari, ut docent Sanchez, & alii ſuprà relati.

9. Referuntur variæ interpretationes. His præmiſſis, atque animadverſis, antequam rationem deciſionis afferamus, libet Doctorum interpretationem in præſenti referre, noſtramque etiam proponere. Et primò Covar. *lib. 1. variar. cap. 10. num. 4.* Adrianus, & Paludanus, quos laudat, & ſequitur Baſilius *de confirm. 2. part. cap. 2. num.* 17. Diana *part. 11. tract. 1. reſolut.* 84. Hallierius *de ſacris elect. pag.* 441. exiſtimant in præſenti Sacramenta Ordinis, & Confirmationis eſſe denuò conferenda. Sed hæc interpretatio ſuſtineri non poteſt, quia repugnat litteræ textus *in cap.* 1. ibi: *Non eſt aliquid iteratum*, *cap.* 3. ibi: *Non eſt aliquatenus iterandum.* Quibus verbis excluditur non ſolùm iteratio rituum, verùm & omnium, quæ pro collatione Ordinis, & confirmationis geſta erant: ergo & unctio cum oleo in Confirmatione, & traditio vaſorum in ordinatione iterari non debent, cùm aſſerant Innocentius III. & Gregorius IX. non eſſe aliquid iterandum. Aliter hos textus accipiunt Innocentius, Panormitanus, & Barboſa *in præſenti*, exiſtimantes in his juribus omiſſam fuiſſe manus impoſitionem accidentalem, non verò eſſentialem, & ſic non iterari manus impoſitionem eſſentialem adhibitam, ſed tantùm ſuppleri accidentalem, quæ deerat. Quæ interpretatio adaptari non poteſt nec deciſioni textus *in d. cap.* 1. nec *in d. cap.* 3. Non textui *in d. cap.* 1. quia in eo agitur de ſupplenda manus impoſitione, quæ adhibetur in ordinatione Diaconi, ibi: *Ad ordinem diaconatus.* Sed in ordinatione Diaconi tantùm una eſſentialis manus impoſitio adhibetur, non duplex, ut in ordinatione Presbyteri, ut docet Hallierius *ubi ſuprà, pag.* 441. igitur textus *in d. cap.* 1. accipi non poteſt de manus impoſitione accidentali. Etiam adaptari non poteſt deciſioni textus *in d. cap.* 3. quia licèt loquatur de ordinatione Presbyteri; tamen dum Pontifex affirmat ſupplendum eſſe cautè quod per errorem fuerat prætermiſſum, ſtatim progreditur ad manus impoſitionem accidentalem, quæ fit expanſis manibus: igitur antecedenter Gregorius egerat de manus impoſitione eſſentiali.

10. Traditur noſtra interpretatio. His igitur interpretationibus omiſſis, vera ejus textus interpretatio, & ratio, ni fallor, provenit ex ſuprà traditis: nam cùm in Sacramento Ordinis in collatione graduum Presbyteri, & Diaconi detur materia diverſa, ab alia non dependens, videlicet traditio vaſorum, & impoſitio manuum, ut probat Hallierius *ubi ſuprà*, §. 5. *pag.* 435. & noviſſimè pluribus relatis Leander; & in Sacramento Confirmationis deſideretur oleum ut materia remota, ex inſtitutione divina; balſamum verò ex præcepto Eccleſiæ, ut ſuprà probavi: ideò in his Sacramentis ubi dantur diverſæ materiæ, omninóque diſtinctæ, quarum una non pendet ab alia, collato ſacramento cum una, alia tantùm debet ſuppleri, non verò prima iterari. Ideò rectè Innocentius III. & Gregorius IX. decreverunt in gradibus Presbyteratus, & Diaconatus collatis cum unica tantùm materia, videlicet traditione vaſorum, ipſam iterandam non eſſe; ſed tantùm aliam materiam, videlicet manus impoſitionem, ſupplendam cum ſua forma partiali, videlicet: *Accipe Spiritum ſanctum.* Similiter ſacramento Confirmationis collato cum oleo tantùm, ipſa unctio olei iteranda non eſt, ſed tantùm ſupplenda unctio cum balſamo, quæ fuerat prætermiſſa. Nec inde inferas ex hac diverſitate materiarum diverſa dari Sacramenta; nam Euchariſtia, Ordo, & Extrema-unctio, licèt diverſis conſtent formis, & partialibus materiis, non ideò plura ſunt Sacramenta. Et hæc pro interpretatione utriuſque deciſionis adducta defendi poſſunt, donec alius meliora attulerit, cui libenti animo herbam tradam.

11. Diſſolvitur dubitandi ratio. Nec tunc obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta, cujus prima pars ex ſuprà dictis expoſita manet. Nam cùm admittamus, manus impoſitionem eſſe eſſentialem in collatione gradus Presbyteri, & Diaconi, ideò infertur, eam ſuppleri non poſſe abſque iteratione totius ſacramenti. Secunda autem pars illius difficultatis expoſitione indiget; ſiquidem ea oppreſſi ſupracitati Bellarminus *lib. 2. de Confirm. cap.* 8. *& 9.* Filliucius *de ſacram. Confirm. cap.* 1. *quæſt.* 5. plures relati à Baſilio *cap. 2. num.* 5. aſſeruerunt, oleum cum chriſmate eſſe eſſentialem materiam; non enim obſtant Clementis, Fabiani, & Cypriani teſtimonia, qui tantùm aſſerunt, deſiderari balſamum permixtum oleo in Confirmatione, quod non negamus; ſed id provenit ex inſtitutione Eccleſiæ, non verò ex præcepto divino. Nec Eugenii authoritas adverſatur; nam eodem modo accipienda eſt, juxta præceptum Eccleſiæ: plerumque enim Eugenius IV. inter materias Sacramentorum recenſet, non tantùm illas, quæ ex inſtitutione divina proveniunt, verùm etiam illas, quæ ex præcepto Eccleſiæ præſcriptæ ſunt: unde cùm recenſet materiam ſacramenti, aſſerit eſſe vinum ex vite, cum modiciſſimæ aquæ permixtione; cùm nemo affirmaverit, ex divina inſtitutione hanc aquæ permixtionem provenire à jure divino, ut dicemus *in cap. cum Marthæ, de celebrat. Miſſar.* In Sacramento etiam Pœnitentiæ ipſe pro materia recenſet ſatisfactionem, & nemo negat ſatisfactionem eſſe tantùm partem integralem, non verò eſſentialem Sacramenti. Quare ſimiliter in docto decreto Concilii Florentini mixtionem balſami à jure tantùm eccleſiaſtico præſcriptam, ut neceſſariam aſſignat Eugen. IV.

12. Exponitur Concil. Tolet. 8. can. 6. Superiori aſſertioni opponitur textus *in Concilio Tolet.* 8. *can.* 6. in illis verbis: *Ut cùm Subdiaconi ordinantur cum vaſis miniſterii, benedictio eis ab Epiſcopo detur.* In quo textu apponitur, quoſdam Diaconos voluiſſe contrahere matrimonium poſt gradum Subdiaconatus acceptum, eo prætextu, quod tempore ordinationis ſuæ ſimul cum vaſis benedictionem ab Epiſcopo non acceperant; unde ut omnis excuſationis ratio ceſſaret, jubent Patres deinceps ſimul cum vaſis ipſam benedictionem accipere debere, ut ſic poſteà matrimonium contrahere non poſſint. Benedictionem in eo textu pro manus impoſitione accipi probatur ex Concilio Carthag. 4. *can.* 3. ibi: *Presbyter cum ordinatur, Epiſcopo eum benedicente, & manus ſuper caput illius tenente.* Et *can.* 4. *Diaconus cùm ordinatur, ſolus Epiſcopus, qui eum benedicit, manum ſuper caput illius ponat.* Et *can.* 5. *Subdiaconus cum ordinatur, quia manus impoſitionem non accipit, patenam de manu Epiſcopi accipiat.* Quem canonem exponunt Menardus *ad ſacram. D. Greg. fol.* 294. Sauſay *in Panopl. ſacerd. part.* 1. *lib.* 4. *cap.* 4. Turr. *pro explan. Clem. cap.* 11. Tum ex illo textu deducitur, quod ſi in ordinatione omittatur manus impoſitio, gradus non confertur; ſiquidem ſine ea ordinatus in Subdiaconum poteſt matrimonium contrahere: igitur eâ omiſsâ, integra gradus collatio iterari debet, non verò tantùm manus impoſitio ſuppleri. Hujus difficultatis ſolutio provenit ex vera interpretatione illorum verborum, *Quia benedictionem à Pontifice ſe neſciunt recepiſſe*; ubi benedictio accipitur pro ordinatione. Benedictio enim plerumque ſignificat formam ordinationis, ſeu ipſam ordinationem. Concil. Altiſſiodor. *can.* 20. ibi: *Quod ſi Presbyter, quod nefas eſt dicere, aut Diaconus, aut Subdiaconus poſt acceptam benedictionem infantes procreaverit.* Et *can.* 21. *Non licet Presbytero in uno lecto poſt acceptam benedictionem* cum

cum Presbytera dormire. Et *cap. quorumdam, 23. diſt.* Concil. Hiſpal. 2. *can.* 5. ubi deciditur, non poſſe in ordinatione Presbyteri, aut Diaconi Epiſcopo manus imponente presbyterum benedictionem facere: igitur *in d. can. 6. Concilii Tolet.* benedictionem non accepiſſe, idem importat, ac ordinatum non fuiſſe; & ſic Subdiaconus intendebat, licere ſibi contrahere matrimonium. Sed tunc inſtabis, quare ſi verè ordinati erant, aſſerebant ordinationem à Pontifice non accepiſſe. Cui inſtantiæ ſatisfacit Gibalinus *de clauſura diſquiſit. 3. cap. 2. §. 2.* ſupponendo, Chorepiſcopos olim in Eccleſia minores ordines conferre potuiſſe, ut probavi *in cap. 2. de ordinatis ab Epiſcopo*; & doctè, ut ſolet, illuſtrat Præceptor D. Franciſcus Ramos *in memoriali pro Epiſcop. Inſit. propoſ.* 4. §. 4. Unde cùm in Hiſpania gradum Subdiaconatus, qui jam illis temporibus ſacer erat, ut dixi *in cap. à multis, de tempor. ordin.* de facto conferrent, Subdiaconi ab illis initiati poſteà matrimonium contrahebant eo prætextu, quia ab Epiſcopo benedictionem non acceperant, ſed tantùm à Chorepiſcopis Presbyteris, qui minores tantùm gradus conferre poterant. Unde jubent Patres, ut de cætero ab Epiſcopo benedictionem, id eſt ordinationem accipiant, ut deinceps tanquam veri Subdiaconi ad nuptias non tranſeant.

13. INTELLIGITUR CAP. 1. DE CLERICO NON ORDIN.

Secundò adverſatur ſuperiori aſſertioni textus *in cap. 1. de clerico non ordin.* ubi proponitur, Diaconum Miſſas celebraſſe; quæſtionis fuit, utrum ad gradum ſacerdotii aſcendere poſſit? Et reſpondit Pontifex, quod cùm manus impoſitionem adhuc non acceperat, & nihilominus ſacrificium Miſſæ celebraverat, ad gradum ſacerdotis aſcendere non poſſe. Ex quo textu deducitur, in gradum Diaconatus conſtitutum, manus impoſitionem adhuc non habere: igitur non rectè in noſtro capite aſſeritur, Diacono ſine manus impoſitione ordinato manus eſſe imponendas; non autem integram ordinationem eſſe repetendam, cùm in Diaconi gradus collatione manus impoſitio non deſideretur. Cui difficultati ſatiſfaciendum eſt aſſerendo, in eo textu non affirmari per collationem gradus Diaconatus Diaconum manûs impoſitionem non accepiſſe, ſed tantùm Diaconum per ordinationem in illo gradu non accepiſſe manus impoſitionem Presbyteri, quæ diverſa eſt à manus impoſitione Diaconali. Quæ interpretatio facilè ſuadetur, ſi obſervemus cum Franciſco Hallierio *de ſacris elect. pag. 989.* in collatione gradus Presbyteri unam tantùm manum ab Epiſcopo imponi, in ordinatione verò Diaconi duas, juxta D. Clementem *lib. 8. conſtit. cap. 16. & 17.* Unde cùm *in d. c. 2.* referatur manum ei non impoſuiſſe, colligitur in eo agi de manus impoſitione Presbyteri, non verò Diaconi; & juxta hanc interpretationem rectè Pontificem affirmare Diaconum manûs impoſitionem non accepiſſe.

14. EXPONITUR CAP QUORUMDAM, 23. DIST.

Tertiò etiam opponitur textus *in cap. quorumdam, 23. diſt.* qui deductus proponitur ex Concilio Toletano, ſed falsò; nam tam ipſe, quàm textus antecedens tranſcripti ſunt ex Concilio Hiſpal. 2. *can.* 5. ubi Patres ita decreverunt: *Quinto judicio ad cognitionem noſtram Amani Egabrenſis Diaconi relatu deductum eſt de quibuſdam ipſius Eccleſiæ clericis, quorum dum unus ad presbyteratum, duo ad Levitarum miniſterium ſacrarentur, Epiſcopus eorum, oculorum dolore detentus, fertur manum ſuam ſuper eos tantùm poſuiſſe, & Presbyter quidam illis contra eccleſiaſticum ordinem benedictionem dediſſe; qui licèt propter tantam præſumptionis audaciam poterat accuſatus judicio præſenti damnari, ſi adhuc in corpore poſitus, non fuiſſet mortis vocatione præventus; ſed quia jam ille examini divino relictus, humano judicio accuſari non poteſt, hi qui ſuperſunt, & ab eo non conſecrationis titulum, ſed ignominiæ potiùs eulogium perceperunt: Decrevimus, ut à gradu Sacerdotalis, vel Levitici ordinis, quem perversè adepti ſunt, depoſiti, æquo judicio abutantur. Tales enim meritò judicati, ſunt removendi, quia pravè inventi ſunt conſtituti.* Ex quibus conſtat, Presbyterum, vel Diaconum ordinatum abſque benedictione, dejiciendum eſſe à gradu ſuſcepto: igitur non rectè in præſenti concluſione affirmatur, manus impoſitionem omiſſam in ſuſceptione Diaconatus, vel Presbyteratus, eſſe tantùm ſupplendam; non verò ordinationem eſſe repetendam. Pro cujus textus interpretatione Gloſſa ibi, *verbo Amittant*, quam ſequitur Turriſcremata, exiſtimat in eo textu ordinationem Presbyteri, & Diaconi eſſe nullam ex defectu benedictionis, & lato modo dici amitti, quod nunquam receptum fuit. Sed hæc ſolutio convincitur ex eo, nam benedictio, quæ in eo caſu ab Epiſcopo omiſſa fuit, non erat eſſentialis ordinationi; ſiquidem non ſignificabat manus impoſitionem, ut *in can. 20. & 21. Concil. Altiſſiod.* ſuprà relati; ſed accipitur pro oratione, quæ recitatur ab Epiſcopo poſt collectionem cujuſlibet gradus, quæ refertur in Sacramentali D. Gregorii, *pag.* 235. ubi notavit Hugo Menardus *pag.* 274. Unde cùm hæc benedictio non ſit eſſentialis ordinationi, ſed tantùm cæremonialis, ut probat Hallierius *de ſacris elect. ſect. 8. cap. 11. pag.* 1035. ideò benedictio non reiteratur. Deponuntur verò Sacerdos & Levita *in d. can.* 5. quia contra inſtituta ſacrorum canonum benedictionem acceperunt à Presbytero, qui jus benedicendi non habebat, ut notat Loayſa *ibi*. Ex ſuprà traditis etiam pro ratione decidendi accipit lucem textus *in cap. unico, in princip. de ſacra unctione*, cujus hiſtoriam, & interpretationem in ejus notis dedimus.

TITULUS XVII.

De filiis Presbyterorum ordinandis, vel non.

CAPUT I.

Ex Concilio [a] Pictavienſi.

UT filii [b] Presbyterorum, & cæteri ex fornicatione nati ad ſacros ordines non promoveantur, niſi [c] aut monachi fiant, aut in congregatione [d] canonica regulariter viventes: Prælationem verò nullatenus habeant. Sed neque [e] ſervi, niſi à dominis ſuis libertate donentur.

NOTÆ

N O T Æ.

1\. a *Pictavienſi.*] Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 1. & reperitur textus *in can.* 9. *Concilii Pictav.* de quo Concilio nonnulla notavi *in cap.* 1. *de ætat. & qualit.*

b *Filii presbyterorum.*] Geniti videlicet ex concubitu, durante ſacerdotio habito, non verò legitimè nati ante ſuſceptionem ordinum.

c *Aut.*] Ex hac disjunctiva, juncto hujus textus ſummario, in illis verbis : *Illegitimus non ordinatur, niſi ut religioſus fiat* ; defendunt Fr. Emanuel Rodriguez *tom.* 1. *qq. regul. quæſt.* 13. *art.* 4. Hieronymus Rodriguez *in compendio regul. quæſt.* 76. *num.* 7. defectum natalium purgari per ingreſſum religionis tantùm, etiam non ſequutâ profeſſione. Sed neceſſariam eſſe profeſſionem in Religione, aut Eccleſia regulari, exprimitur in canonibus, quos Belleforeſtius ex C. S. Dionyſii excerptiſſe ſe teſtatur, quos ex verſione Gallica ejuſdem Belleforeſtii latinè ita donavit Serarius : *Nec filios presbyterorum, aut aliter etiam ex concubinis ſuſceptos liberos ad Preſbyterorum, aut aliter etiam ex concubinis ſuſceptos liberos ad Presbyteratus gradum provehi liceret, niſi in aliquo monaſterio Religionem profeſſi eſſent.* Defendunt Sanchez *lib.* 5. *in Decalog. cap.* 5. *num.* 22. Barboſa *in præſenti,* Gibalinus *de irregul. cap.* 6. *conſect.* 1. Nec contrarium ſuadet noſter textus ; nam etiam retentâ disjunctivâ, *aut*, quam omitti in Barcinonenſi teſtatur Anton. Auguſt. *in notis ad noſtrum textum*, dicendum eſt disjunctivam, *aut*, tantùm ſeparare ingreſſum religionis à profeſſione vitæ regularis in Eccleſia regulari, ut ſenſus ſit, filium illegitimum ordinari non poſſe, niſi vitam regularem profiteatur, aut in religione, aut in Eccleſia Canonicorum regularium.

d *In congregatione canonica.*] Id eſt Canonicorum regularium, ut exprimitur *in cap.* 1. 56. *diſt.* quarum Eccleſiarum congregationes per diverſas provincias erectas refert Gabriel Pennotus *lib.* 3. *hiſt. canonic. regul. per totum.*

2\. e *Servi.*] Hæc verba adjecit Raymundus, ut integrum canonem tranſcriberet ; non quia quid commune habeat irregularitas, quæ provenit ex vinculo perſonali, ut eſt ſervitus, cum ea quæ provenit ex defectu natalium. Non tamen me latet aliquando in Eccleſia presbyterorum filios in pœnam incontinentiæ paternæ ſervitio Eccleſiæ fuiſſe mancipatos, ut poſtea probabimus. Hanc igitur partem in ſuo proprio rubro *de ſervis non ordinandis*, dabimus.

COMMENTARIVM.

3\. CONCLUSIO REFERTUR, ET PROBATUR.

EX hoc Concilii Pictavienſis brevi, & conciſo canone communiter deducitur hæc aſſertio : *Filii illegitimi non ordinantur, niſi profiteantur Religionem ; & tunc in ipſa ad Prælaturas non admittuntur.* Probant eam textus *in cap.* 1. *cap. niſi* 11. *& per totam* 56. *diſt. cap. Cenomanenſem,* 59. *diſt. cap. tali conjugio* 1. *quæſt.* 7. *cap. cùm multi* 15. *quæſt.* 8. *cap. ult.* 19. *quæſt. ult. cap. præſens* 20. *quæſt.* 3. *cap. cùm inter* 21. *de elect. cap. niſi,* §. *perſona, de renunc. cap. propoſuit* 3. *cap. quoniam* 10. *juncta integra, cap. finali, hoc tit. cap. conſuluit, de ſervis non ordin. cap. per venerabilem, qui filii ſint legitimi, cap. accedens* 14. *de purgat. canonica, cap. unico, hoc tit. lib.* 6. *cap. quod ſuper, hoc tit. in* 1. *collect. cap. eos qui* 1. *quæſt.* 4. Concil. Arvernenſe ſub Urbano II. apud Malmesburg. & Mathæum Pariſium, ibi : *Quod filii Presbyterorum & concubinarum ad Presbyteratum non promoveantur, niſi priùs ad religioſam vitam tranſierint.* Pontifex R. Gregorius VII. in Synodo Romana *can.* 19. ibi : *Filii Presbyteri non ordinentur.* Concil. Claromont. ſub Urbano II. *can.* 25. *Ne filii Presbyterorum ad Diaconorum, vel Subdiaconorum, aut Canonicorum ordines, vel ad alios honores eccleſiaſticos non promoveantur, niſi monachus, vel regularis canonicus fiat.* Concil. Bituric. *can.* 8. *Filii Presbyterorum, ſive Diaconorum, ſive Subdiaconorum, in ſacerdotio, vel diaconatu, vel ſubdiaconatu nati nullo modo ulteriùs ad clericatum ſuſcipiantur.* Et *can.* 11. *Statutum eſt, ut Epiſcopi quando fecerint clericos, audiente populo excommunicent, ut nullus offerat eis ad clericatum filium Preſbyteri, Diaconi, vel Subdiaconi.* Concilium Lateran. ſub Alexandro III. *part.* 19. *cap.* 2. Concilium Nannetenſe, à quo hanc prohibitionem originem duxiſſe refert Hildebertus Cenomanenſis *epiſt.* 65. *tom.* 12. *Biblioth. veterum Patrum,* Trident. *ſeſſ.* 22. *de reform. cap.* 6. Salesburgenſe tempore Martini V. *can.* 6. *Nullus illegitimè natus ad aliquem ſacrum ordinem, vel beneficium, aut officium curam habens animarum ſine diſpenſatione Sedis Apoſtolicæ admittatur in aliqua Eccleſia ſæculari.* Et *cap.* 2. *hoc tit. in* 2. *collect.* Conſonat lex 12. *tit.* 6. *part.* 1. Alia juris teſtimonia congerunt Anton. Auguſt. *in epit. juris, lib.* 6. *tit.* 60. & *lib.* 7. *tit.* 21. Julius Lavorus *de elect. tit.* 4. *cap.* 16. *num.* 24. Illuſtrant plures congeſti à Cenedo ad Decretum, *collect.* 62. Barboſa *in præſenti*, & in ſelectis ad textum *in cap. cùm deputati, de judiciis, & de poteſt. Epiſcop. allegat.* 45. & *lib.* 1. *juris eccleſ. cap.* 33. *num.* 149. & *cap.* 42. *num.* 157. Baltamon *in can.* 33. *ſextæ Synodi in Trull.* Chopinus *lib.* 1. *monaſt. tit.* 3. *n.* 7. Tamburinus *tom.* 1. *de jure Abbatum, diſp.* 5. *quæſt.* 14. Garcia *tom.* 1. *politiæ regul. tract.* 2. *difficult.* 2. *duda* 8. Petrus Gregor. *lib.* 4. *part. tit.* 2. *cap.* 1. & *lib.* 1. *de reſcriptis, cap.* 27. & *de beneficiis cap.* 35. Lantdmeter. *lib.* 2. *de veteri monacho, cap.* 16. & 17. Vighellius *in meth. juris can. fol.* 245. Acuña, & Dartis *in d.* 56. *diſt.* Suarez *de cenſur. diſp.* 50. *ſect.* 1. Eſpenceus *ad D. Paulum lib.* 3. *digreſſ. cap.* 11. Vega *in cap. cum deputati* 16. *num.* 21. *de judiciis*, Duarenus *lib.* 4. *de ſacris Eccleſiæ, cap.* 5. Sauſay *in Panopl. cleric. part.* 1. *lib.* 6. *cap.* 2. §. 1. Gibalinus *de irregul.* 1. *part. cap.* 3 & *cap.* 6. *per totum,* Cortaſius *de beneficiis lib.* 3. *cap.* 2. Garcia *eod. tract.* 7. *part. cap.* 2. *num.* 1. Dartis *eod. tract. ſect.* 4. *cap.* 2. Loayſa *in can.* 10. *Concilii Tolet.* 9. Diana *part.* 10. *tract.* 9. & *tract.* 13. *reſol.* 39. Zerda *in Judith tom.* 1. *cap.* 8. *verſ.* 15. *pag.* 421. Creſolius *lib.* 2. *myſtag. cap.* 4. Ægidius *de privileg. honeſt. art.* 16. *num.* 23. Ruſiniacus *lib.* 3. *conſtit. tit.* 13. Solorzanus *tom.* 2. *de jure Indiar. lib.* 3. *cap.* 20. *num.* 7. Valenſis *de beneficiis lib.* 1. *tit.* 18. Fermoſinus *in d. cap. cum deputati, quæſt.* 4. Eſcobar *de purit. ſanguin. quæſt.* 4. §. 6. Acacius Ripold. *de privileg. parentum, privilegio* 3. *cap.* 2. *num.* 41. Arniſeus *tom.* 1. *polit. lib.* 2. *de repud. cap.* 2. *ſect.* 13.

4\. IMPUGNATUR PRÆSENS ASSERTIO.

Hæc aſſertio ita auctoritatibus illuſtrata, juri & rationi contraria videtur ; nam ex adulterio naſci non eſt culpa ejus qui naſcitur, ſed illius qui generat, *cap. naſci,* 56. *diſt.* & undecumque homo naſcatur, ſi eum parentum vitia non ſectentur, reprehenſibilis non eſt, *cap. undecumque, eadem diſt.* nec parentum iniquitas, ſed propria quemque condemnat, *c. proſponſus, cap. Iſmaël, ead. diſt.* quia delicta parentum filiis non imputantur, *cap. non imputantur* 1. *quæſt.* 4. nec deneganda eſt dignitas ei, qui reatum non admiſit, *l. ſpurii, ff. de decurionibus* : igitur tantùm ob defectum natalium, quia videlicet quis naſcitur illegitimus, ideò arceri à ſacris ordinibus non debet. Accedit, nam interdum illegitimi Dei gratiâ maculam illegitimitatis adeò repulerunt, ut viri præſtantiſſimi evaſerint, magnaque, & præclara munia obierint. Nonnulla exempla refert Gratianus *in cap. Oſius,* 56. *diſt.* alia Regum, Conſultorum, & aliorum,

nt Gratiani, Petri Lombardi, Petri Comeſtoris, congeſſerunt Tiraquellus *de nobilit. cap.55. ex num.3.* Paleotus *de nothis cap.55.* Alciatus *lib.10. parerg. cap.8.* Arniſeus *tom.1. politic. lib.2. de rebus publicis, cap.2. ſect.13.* Petrus Gregor. *de repub. lib.7. cap.8.* Duarenus *lib.4. de ſacris, cap.5.* Salazar *in notis ad Gongoram, in fabula Pyrami pag.158.* licèt eos ab hac calumnia defendat Raynaud. *in Oplotheca, ſect.2. c.3. ſerie 1.* Igitur cùm illegitimi ex natalium defectu litteris, virtutibus, aliiſque animi dotibus non deſtituantur, non debent à ſacris Ordinibus arceri. Ea etiam pars aſſertionis, ubi affirmatur, per profeſſionem regularem hanc irregularitatis ſpeciem tolli, licèt non quoad Prælaturas regulares, difficilis redditur ex eo: nam per profeſſionem in Religione ſolenniter emiſſam non tollitur irregularitas antea contracta, *cap. cùm deputati, de judiciis, cap.2. de apoſtatis:* igitur per profeſſionem Religionis irregularitas, quæ provenit ex defectu natalium, non tollitur. Augetur hæc dubitandi ratio ex eo, nam ſi hæc irregularitatis ſpecies poſt profeſſionem in religione ceſſaret, maximè ex eo, quia profeſſio baptiſmo æquiparatur, ut probant, & illuſtrant Roſvveidus *in vita S. Athanaſii, pag.68.* Benedictus Ephtenus *lib.4. diſquiſit. monaſt. tract.8. diſquiſit.2. & 3.* ſed per baptiſmum non tollitur irregularitas, quæ provenit ex defectu natalium, ut ex pluribus relatis docet Gibalinus *de irregul. cap.5. quæſt.1. cum ſequentib.* igitur per profeſſionem, quæ latè dicitur Baptiſmus, non tollitur irregularitas ex defectu proveniens.

Sed adhuc aſſerendum eſt, Presbyterorum filios, & alios illegitimè natos, ad ordines aſcendere non valere, niſi in Religione profeſſi ſint; & tunc ad Prælaturas non admitti. Ad cujus expoſitionem ſciendum eſt, omiſſis variis filiorum diviſionibus, quas referunt Paleotus *in tract. de nothis & ſpuriis,* Eſcobar *ubi ſuprà,* in noſtra rubrica agi de filiis Preſbyterorum, qui triplici modo conſiderari poſſunt. Primò ſuſcepti ante clericatum ex legitimo matrimonio; & de his filiis legitimis agitur *in cap. præſentium, cap. conquerente, cap. veniens, cap. ex tranſmiſſa, cap. ex tua, cap. conſtitutus, cap. ad extirpanda, cap. ad hæc, cap. Michael, cap. dilectus, hoc tit.* Ubi proponitur prohibitio, ne filii, quantumvis legitimi, ſuccedant patribus in beneficiis eccleſiaſticis: quare rubrica noſtra in vetuſtis codicibus concipitur, *de filiis Presbyterorum non ordinandis, nec in paternis Eccleſiis tolerandis.* Et adhuc titulus noſter prout jacet in ſexta collectione, utramque prohibitionem, & ordinandi filios illegitimos, & eligendi in beneficiis paternis complectitur, ſi verbum *ordinare,* referamus non ſolùm ad promotionem ad ordines, verùm & ad electionem in beneficiis, ut plerumque verbum *electio,* conſideratur: probat Hallier. *de ſacris elect. cap.1. §.1.* Alio modo conſiderantur filii Presbyterorum, videlicet ſuſcepti extra matrimonium poſt ordines receptos, de quibus ad ordines non promovendis, nec in beneficiis paternis ſubſtituendis agitur *in cap.1. cap.2. cap. cùm decorem, cap. ult. hoc tit.* Tertiò filii Presbyterorum accipiuntur pro filiis legitimè, licèt illicitè ſuſceptis; cùm videlicet pater poſt converſionem uxoris ad religionem Presbyter ordinatur, & poſtea filios procreavit; naſcuntur enim licèt ex copula illicita, legitimi: de his agitur *in cap. litteras, hoc tit.*

Secundò ſciendum eſt, filios illegitimos, vulgò ſpurios dictos, ſive à presbyteris, ſive à laïcis ſuſceptos, ex defectu natalium ordinari non poſſe, ex noſtro textu, & aliis ſuprà citatis. Quæ prohibitio etiam in lege veteri vigebat, talis enim ſoboles ita exoſa erat, ut uſque ad decimam generationem ab ingreſſu Eccleſiæ arceretur, *cap.23. Deuteron.* refertur *in cap. per venerabilem, qui filii ſint legitimi.* Philo Judæus *in Decal. In ſacerdote & hominum genus examinatur, utrum culpabile.* Nec ſine ratione hæc irregularitatis ſpecies tam in lege veteri, quàm gratiæ ſtatuta fuit. Et omiſſis aliis rationibus traditis à Doctoribus ſuprà relatis, duas tantùm pro præſenti aſſertione adſtruenda in medium adducam. Prima provenit ex præſumptione incontinentiæ paternæ; ſæpè enim eventus docuit, filios non tantùm corporis ſubſtantiam à parentibus, verùm & genium, affectionem, virtutes, & vitia accipere, & de facili parentum paſſiones in liberis repræſentari. Julianus Apoſtata *in Miſopog.* ibi: *Nepotes avum generis, vel certè nominis auctorem imitantur; nam quemadmodum in plantis veriſimile eſt diffundi qualitates quamlatiſſimè, ac fortaſſe etiam in totum ſimilia naſci ea quæ gignuntur iis unde orta ſunt: ſic etiam in hominibus credibile eſt, nepotum mores avitis affines eſſe.* Quod Horatius notavit illo vulgari loco:

Fortes creantur fortibus, & bonis;
Eſt in juvencis, eſt in equis patrum
Virtus, nec imbellem feroces
Progenerant Aquilæ columbam.

Et Cicero *lib.6. epiſt.6. ad Cecinam,* aſſerit filium imaginem eſſe animi, & corporis patris: & Quintilianus *lib.5. inſtit. cap.10.* ait: Quod filii ſimiles parentibus ac majoribus ſuis plerumque creduntur, & nonnunquam ad honeſtè, turpiterque vivendum inde cauſæ fluunt. Adſtipulatur Juvenalis *ſatyra 14.*

—— Expectas, ut non ſit adultera, Largæ
Filia, quæ nunquam maternos dicere mœchos
Tam citò, nec tanto poterit contexere curſu,
Ut non terdecies reſpiret?

Notumque eſt illud proverbium apud Græcos: *Mali corvi malum ovum,* id eſt ex malis parentibus mali plerumque filii generantur, *cap. ſi gens, 56. diſt.* Plura cumularunt Symanchas *lib.1. de primogeniis, cap.11. & lib.5. de repub. cap.3. per totum,* Petrus Gregorius *de beneficiis, c.35.* Eſcobar *de purit. ſanguin. 1 part. quæſt.1. §.4.* D. Antonius Feloaga *in l. quiſquis, Cod. ad leg. Juliam majeſt.* Altamiranus *in l.1. Cod. de filiis offic.* Tiraquell. *in l.7. connub. gloſſa 1. part.7.* Thomas Sanchez *lib.2. in Decalog. cap.27. num.10.* Hinc Imperr. *in l. quiſquis, Cod. ad leg. Juliam majeſt.* aiunt: *Filii verò ejus paterno deberent perire ſupplicio, in quibus paterni, hoc eſt hæreditarii criminis exempla metuuntur.* Faciunt Salomon *in cap. 3. Proverbior.* ibi: *Cum nequiſſimorum nequiſſimi etiam ſint filii.* Ezechiel *cap.16. Radix tua, & generatio tua de terra Canaan; pater tuus Amorræus, & mater tua Ethæa.* Stobæus *ſerm.88. Rectè probum ab improbo non poſſe naſci filium.* Ariſtot. *lib.1. polit. cap.4. & lib.3. cap.8.* Plura Theophilus *tom.3. tract.3. quæſt.1. art.3.* Juſtè ergo filii Presbyterorum à ſacris arcentur, quoniam creduntur luxuriæ, & incontinentiæ paternæ imitatores futuri. Secunda ratio hujus deciſionis provenit ex eo, ut hoc incontinentiæ paternæ crimen in perſonis eccleſiaſticis radicitùs extirpetur; variis enim pœnis puniuntur tam ipſi, quàm eorum concubinæ, necnon proles ex tali concubinatu ſuſcepta. De pœnis ipſorum ſuo loco agemus, videlicet *in cap.6. de clericis conjug.* Concubinæ ipſæ ut mancipia jubentur venundari ab Epiſcopis, & earum pretium in pauperes erogari, in Concilio Tolet.3. *can.5.* Tolet.4. *can.42.* Tolet.8. *can.5.* & à Catholico Rege Rechardedo jubetur *in l.18. tit.4. lib.3. fori,* ut hujuſmodi mulieres centenis flagellis ſubjiciantur: & cùm magis parentes terreantur in perſonis filiorum, quàm in ſeipſis, *l. iſti quidem 8. ff. quod metus cauſâ, cap. cùm ergo, §. ſed quid, 24. quæſt.3.* conſtitutum fuit, ut filii ſuſcepti ex tali concubinatu, ſervi Eccleſiæ naſcerentur. Concilium Tolet.9. *can.10.*

can. 10. relatum *in cap. multa* 15. *quæſt.* 8. nec parentibus in bonis ſuccedant, *cap. unico, de ſucceſſ. ab inteſt. in 5. collect.* & ab ordinibus removeantur, ut ſic diſcant parentes ex illegitima conjunctione non eſſe filios generandos, quos cognoſcunt vulgò ſpernendos, ut ait Imperator *in l. finali, Cod. de naturalibus liberis.* Pulchrè Arnulphus Lexovienſis *epiſt. ad Legatos : Non expedit provinciæ noſtræ, in qua quotidie tam impudenter impudicitia convaleſcit, filios Preſbyterorum paternis altaribus adhiberi.* Nec nova, aut inſolens eſt pœna dicti Concilii Tolet. cùm ſæpiùs legamus publicari perſonas ob delictum. Lampridius *in Alexandro Severo,* ait : *Mulieres infames, quarum infinitum numerum deprehenderat, publicari juſſit.* Illuſtrat Fornerius *lib.* 6. *rer. quotid. cap.* 16. *per tot.* Accedit etiam ratio ſcandali, quæ eſt potiſſima præſentis aſſertionis : publicum enim ſcandalum generatur quoties in Eccleſiis ſæcularibus ordinantur, & inſtituuntur illegitimi, cùm eorum nomen inhoneſtum, ac ferè ignominioſum ſit : quare ad officia, muneraque civilia non admittuntur, *l.* 3. §. *ſpurios, l. ſpurii* 6. *ff. de decurion.* Nec refert quod ad Decurionatum aditus illis pateat, *d. l. ſpurii* 6. *l. eos qui* 12. *ff. de decur.* quoniam nec ex inceſtu natis, nec flagellorum ictibus ſubjectis ad decurionatum via occluditur, *d. l. eos qui,* cujus rationem licet petere *ex d. l.* 3. §. 2. ubi Vulpianus ait : *Non ſordi fore ordini, ſi ſpurios vita honeſta recipiat, cum ex ejus utilitate ſit ſemper ordinem plenum habere.* Clariùs Calliſtratus *in d. l. eos qui,* in fine : *Nam paucitas eorum, qui muneribus publicis fungi debeant, neceſſaria, etiam hos ad dignitatem municipalem, ſi facultates habeant, invitat.* Primùm enim non admittuntur niſi in ſubſidium, ſi ſcilicet non adſit competitor legitimè quæſitus, ut ait Ulpianus : quemadmodum contra legem expreſſam *cap.* 23. *Deuter.* Judæi acceſſiverunt Jephten bellicoſum latronem, cùm non haberent penes ſe cujus arti, & viribus ſatis confiderent. *Judicum cap.* 1. Hinc autem evidenter colligitur, cùm exceptio firmet regulam, quod quando copia fuerit legitimorum competitorum, ſpuriorum omnis ordo regulariter ab honore decurionum exulaverit ; deindè verò, quod ſi poſt legitimos admiſſi fuerint, ex eo factum eſt, quod honorem Decurionum gravarent multa onera, quorum intuitu dixit Ulpianus *in d.* §. 2. intereſſe Reipublicæ ne is ordo deſeratur. Spurii verò licèt ab honoribus arceantur, à muneribus tamen civilibus exludi non poſſunt, *l.* 1. *Cod. de his qui non impleverunt, lib.* 10. *l.* 1. *eod. lib. de infam.* Ratione igitur munerum, non honorum ad Decurionatum evehuntur ſpurii ; ita ut hìc honeſtas cedat utilitati, ſeu ut ait Cicero 3. *officior.* utilitas vincat honeſtatem. Cùm autem hæc neceſſitas circa gradus eccleſiaſticos non detur, rectè ſpurii arceantur ab eis.

7. DE FILIIS ILLEGITIMIS RELIGIOSIS. Quæ rationes cùm ceſſent in filiis illegitimis vitam regularem profeſſis, cùm deſit occaſio ſcandali, ſiquidem in Eccleſiis regularibus non ita populi concurſus datur, ac in ſæcularibus, *cap. luminoſo,* 18. *quæſt.* 2. nec incontinentiæ crimen poſſet ſuſpicari in eo, qui diſciplinâ, & regulari vitâ exercetur ; ideo illis permittitur ad ordines aſcendere : & cùm non levis ſcandali occaſio daretur, ſi in ipſis regularibus Eccleſiis, ut Prælati præficerentur ; ideò in præſenti ſtatuitur, quod licèt illegitimi ad ordines admittantur, ſi vitam regularem profiteantur ; excipitur tamen ut Prælati in ipſis regularibus Eccleſiis non præponantur. Hodie tamen ex ſpecialibus privilegiis Religionibus conceſſis facilè diſpenſatur à Superioribus, ut illegitimi ad Prælaturas admittantur. Privilegia referunt, & plura dubia moralia in hac parte reſolvunt Tamburinus *de jure Abbat. tom.* 1. *diſput.* 5. *quæſt.* 14. Diana *part.* 10. *tract.* 13. *reſol.* 39. Garcia *tom.* 1. *politica, ubi ſuprà.* Ex diſpenſatione etiam R. Pontificis poſſunt illegitimi ad majores ordines aſcendere ; immò in Epiſcopos conſecrari, *cap. ex tua, cap. Apoſtolica, hoc tit.* Etiam ex diſpenſatione Epiſcopi ad minores gradus admitti valent, *cap. naſci,* 56. *diſt. cap.* 1. *hoc tit. lib.* 6. Marinis *lib.* 1. *variar. reſol. cap.* 168. Tondutus Sanlegerius *lib.* 2. *reſol. canonicar. cap.* 8. Immò etiam ad majores ordines, ſi defectus natalium occultus eſt, ut docent plures relati à Diana *part.* 4. *tract.* 2. *reſol.* 64. Marchin. *tract.* 1. *de ordine, part.* 10. Garcia *d. difficult.* 2. *dub.* 8. variis ampliationibus, & limitationibus exponit Barboſa *de poteſt. Epiſcopi allegat.* 46. Omittendum etiam non eſt, filios expoſitos pro legitimis haberi quoad ordines, & beneficia, niſi ſanguinis puritas ad ea obtinenda deſideretur. Gibalinus *de irregul.* 2. *part. cap.* 3. Fermoſinus *in cap. cum deputari, quæſt.* 6. *de judiciis,* & nos *in cap. unico, de infantibus.*

Nec obſtat prima dubitandi ratio ſuprà adducta ; 8. DISSOLVITUR PRIMA DIFFICULTAS.
nam certum eſt, primis Eccleſiæ ſæculis irregularitatem ex defectu natalium cognitam non fuiſſe ; tantùm enim illi illegitimi arcebantur ab ordinibus, qui pravis moribus & vitiis notati degebant, & tunc ob improbos mores, non verò ob natalium defectum à ſacris removebantur ordinibus : ad quæ tempora referendæ ſunt auctoritates à Gratiano congeſtæ *in diſt.* 56. Poſt decimum autem ſæculum Urbanus II. ſtatuit, ne filii presbyterorum ſacris ordinibus initiarentur, niſi in cœnobiis, aut canoniis regularibus probati fuiſſent converſati. Poſteà Patres Concilii Pictavienſis ſub Paſchali II. Urbani II. ſucceſſore protraxerunt hanc prohibitionem ad filios quoſcumque illegitimos, ſive ex laïcis, ſive ex presbyteris procreatos. Hunc Concilii Pictavienſis canonem in præſenti textu relatum firmarunt, confirmaruntque alii Eccleſiæ Præſules ſuprà pro illuſtratione concluſionis expenſi ; non autem hanc irregularitatem Urbanus II. & ejus ſucceſſores induxerunt in pœnam alicujus delicti ab illegitimis perpetrati, in quibus nulla adeſt culpa, ut in ratione dubitandi dicebamus, ſed ob defectum natalium : quare hæc irregularitas non ex delicto, ſed ex defectu provenit. Et ſicut in aliis caſibus abſque ullo delicto tantùm ex defectu irregularitas naſcitur, ut in bigamo, propter defectum ſignificationis ſacramenti ; in judice ad mortem condemnante, propter defectum lenitatis, ob rationes quas ſuis locis dabimus : ita hæc irregularitas ex defectu natalium abſque ulla ordinandi culpa contrahitur, ex rationibus ſuprà illuſtratis. Nec aliquid faciunt exempla ſpuriorum, qui præclari viri evaſerunt ; nam ex felici aliquorum eventu rationabilis præſumptio non eſt deſtruenda. Nec probatur concubitus David, & Berſabée, quia ex eo prodiit Regum prudentiſſimus, & ditiſſimus Salomon : ſicut enim Diogenes in temulentum juvenem incidens conjecturam de horto veriſimilem faciebat, referente Plutarcho *de educatione puer.* ita non abſimile eſt, niſi quid obſtiterit, parentum errores, præcipuè in fervore veneris, tranſituros in mores progeniei. Quid enim ? an non multi nobilium degenerant ; & tamen non deſinimus probabili conjecturâ paternarum virtutum propagationem, in qua nobilitas conſiſtit, in poſteritate præſumere ? Multi mortalium utuntur expeditiùs ſiniſtra, quàm dextra ; nec tamen propterea dextræ prærogativa detrahitur, ut explicat, & ad hanc rem accommodat Joannes Scaliger *exercit.* 265.

Nec ſecunda obſtat ; nam licèt regularis profeſſio juſtam præſtet cauſam diſpenſandi in qualibet 9. DISSOLVITUR
irregula

TUR SECUNDA DIFFICULTAS.

irregularitate, *cap.2.de apoſtatis, cap.2.de cleric.non ordin. cap.1. de eo qui furtivè*; tamen ipſa profeſſio per ſe nullam tollit irregularitatem,niſi contrarium in jure cautum ſit. Peyrinis, Palaus, & alii relati à Barb. *tom.6. in ſelect. in cap. cum deputari,num.6. de judiciis*, Gibalinus *de irregul. cap.6. per totum.* Unde cùm ſtatutum reperiamus in jure, ut irregularitas ex defectu proveniens tollatur per profeſſionem regularem, eam tantùm tolli docemur: quod Religionis favore conceſſum fuit ob rationes ſuprà adductas. Et licèt Sixtus V. ſuo motu proprio filios illegitimos ad Religionis ingreſſum inhabiles redderet, eam tamen conſtitutionem Gregorius XIV. anno 1591. ad juris communis regulas reduxit, ut notant Suarez *de cenſuris diſp.50.ſect.1. & 5.* Azor *1.part.inſtit.lib.12.cap.3.quæſt.8.* Quando tamen dicatur quis profeſſus Religionem, ut ad ordines aſcendere valeat, exponunt Tamburinus *ubi ſuprà*, Gibalinus *d.cap.6.*

II. EXPONITUR CAN. 33. SEXTÆ SYNODI.

Primò ſuperiori aſſertioni obſtat textus *in can. 33. Sextæ Synodi*, in illis verbis: *Quoniam cognovimus in Armenorum regione eos ſolùm in Cleri ordinem referri, qui ſunt ex genere ſacerdotali, his qui hoc facere aggrediuntur, mores Judaïcos ſequentibus; nonnullos autem eorum etiam non tonſos, ſacros cantores, & divini templi lectores conſtitui: decernimus, ut deinceps non liceat his qui volunt aliquos ad Clerum adducere, ad ejus, cui manus imponitur, genus reſpicere; ſed examinantes an digni ſint, ex poſitis in ſacris canonibus decretis, eos in Cleri catalogum referre, eccleſiaſticè promovere, ſive ſint ex majoribus ſuis Sacerdotibus, ſive non, &c.* Ex quibus verbis expreſsè deducitur, ſacerdotum filios, ſicut aliorum, legitimè natos, ad ordines aſcendere poſſe: igitur non rectè aſſerimus, Presbyterorum filios ſacris ordinibus initiari non poſſe. Pro hujus canonis expoſitione primò ſciendum eſt, presbyterorum filios legitimos naſci poſſe ex legitimo matrimonio, quod ſacerdotium præceſſerat, de quibus filiis accipiendi ſunt textus *in cap. 2. 3.4. & 5. hoc tit. cap. Epiſcopus 12. quæſt.5. cap.1.de teſtam. cap.Epiſcopus 5. de hæreticis*, Concilium Carthag.3. *can.10.* ibi: *Ut filii ſacerdotum, vel clericorum ſpectacula ſecularia non exhibeant, ſed neque ſpectent.* Canon 14. ejuſdem Synodi: *Ut Epiſcopi, vel clerici filios ſuos à ſua poteſtate per emancipationem exire non ſinant, niſi de moribus eorum fuerint, & de ætate ſecuri.* Etiam apud Græcos ex matrimonio poſt ſacerdotium continuato filii nati legitimi naſcebantur, de quibus *in cap.quæſitum 7. de pœnitent.cap. ſi quis docuerit 14. cum ſequenti, 28. diſt.* Secundò pro hujus canonis interpretatione notandum eſt, Armenos in ea fuiſſe opinione, ut neminem admitterent ad ſacerdotium, niſi qui natus eſſet ex matrimonio à presbytero legitimè contracto; ducti exemplo Judæorum, apud quos tantùm ex Tribu Levitica deſcendentes ſacerdotes creabantur; & Gentilium, apud quos qui natus erat ex matrimonio per confarreationem à ſacerdotibus contracto, ſacerdos capiebatur: quem errorem ut Patres damnarent, ſtatuerunt, omnes ad Cleri gradum eſſe admittendos, ſive ex laicis procreati ſint, ſive à ſacerdotibus legitimè ſuſcepti, de quibus accipiendus eſt textus *in d.can.33.*

III. EXPONITUR TEXTUS IN CAN.6. CONCIL. AURELIAN.1.

Secundò obſtat textus *in can. 6. Concilii Aurelian.1.* in illis verbis: *De ordinationibus clericorum id obſervandum eſſe decrevimus, ut nullus ſecularium ad clericatus officium præſumat accedere, niſi aut cum Regis juſſione, aut cum judicis voluntate; ita ut filii clericorum, id eſt patrum, avorum, ac proavorum, quos in ſupradicto ordine parentum conſtat obſervationi ſubjectos, in Epiſcoporum poteſtate, & diſtrictione conſiſtant.* Ex quibus expreſsè deducitur, ſacerdotum filios poſſe ſacris ordinibus initiari, & in eorum ordinationibus non deſiderari Principis licentiam. Pro hujus canonis interpretatione ſciendum eſt, Concilii Aurelian.1. tempore in Gallia, non tam jure, quàm propter neceſſitatem, & hominum penuriam ex bellis undique graſſantibus imminentem, neminem potuiſſe ſacris ordinibus initiari, niſi cum licentia Principis, & literis dimiſſoriis, quæ Præcepta de clericatu dicebantur. Marculfus *lib.1. formul. cap.19.* Rationem hujus diplomatis reddit Carolus Magnus apud Anſeguiſum *lib.1. cap.120.* Ubi ita ſtatuit: *De liberis hominibus, qui ad ſervitium Dei ſe tradere volunt, ut priùs hoc non faciant, quàm à nobis licentiam poſtulent, hoc ideò, quia audivimus aliquos ex illis non tam causâ devotionis, quàm pro exercitu, ſeu alia functione regali fugienda hoc agere: quoſdam verò cupiditatis causâ ab his, qui res illorum concupiſcunt, circumventos audivimus; & hoc ideo fieri prohibemus.* Notarunt Cironius *ad tit.de clericis peregrin.* Bignonius *ad Marculfum d.lib.1. cap.19.* Unde Patres cùm de ordinationibus laicorum agunt, affirmant licentiam deſiderari Principis; & ſine Regio diplomate, vel præcepto de clericatu, ſtatim aſſerunt filios, aut nepotes ſacerdotum in Epiſcoporum poteſtate conſiſtere: quæ verba de filiis illegitimis, ex matrimonio ſuſceptis ante clericatum, accipienda ſunt; illi enim tanquam exempti à laicali poteſtate, præcepto Regio de clericatu non indigebant.

Etiam opponi poſſunt textus *in cap. litteras, hoc tit.* junctis quæ in ejus notis adducimus, *cap. innotuit 20. de elect. cap. accedens, de purgat. canon. cap.2. de corpore vitiatis, cap. cùm olim 6. de cleric. conjug.* quorum interpretationem dabimus *in cap. fin. hoc tit.*

CAPUT II.

Alexander III. a *Lincon. electo.*

EX inſtitutione Prioris, & fratrum de Marcellina, auribus noſtris innotuit, quod R. presbyter *b* tacitâ veritate, quod eſſet filius ſacerdotis, per fraudem à nobis impetravit, ut in Eccleſia de Bileshi, in qua pater ejus miniſtravit, capellanus exiſteret. Quia verò fraus, ſive dolus nulli debet præſtare patrocinium, d.t. per A. ſ. m. quat. infra XI. dies poſt harum ſuſceptionem litterarum rei veritatem inquiras diligenter; & ſi tibi conſtiterit, quod memoratus R. ſit in ſacerdotio genitus, & quod pater ejus in eadem miniſtraverit, non obſtantibus litteris noſtris ipſum exinde omni oc. & ap. ceſſ. amoveas.

NOTÆ.

1. *a* L*inconienſi.*] Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.2.* & in Concilio Lateran. *part.19.cap.3.* De Epiſcopo Linconienſi egi *in cap.ad aures, de reſcriptis.* Alia pars hujus textus reperitur *in cap.ex inſinuatione, de jurepatron.*

b *Tacita.*] Unde reſcriptum ita impetratum nullum 2.

nullum erat ipſo jure, juxta ea quæ dixi *in cap. ſuper litteris, de reſcriptis.*

3. c *Et.*] Sæpè pro *aut*, accipitur conjunctiva *&*, ut in præſenti, *& in cap. inter cæteras, de reſcriptis:* ſufficit enim, aut eſſe in ſacerdotio genitum, aut patrem ejus immediatè miniſtraſſe in Eccleſia, ut filius non poſſit admitti ad beneficium paternum, ut infrà probabimus.

CAPVT III.

a Idem.

PRæſentium etiam auctoritate tibi jubemus, ut filios *b* ſacerdotum in paternis Eccleſiis miniſtrare, vel eas qualibet occaſione obtinere nullatenus patiaris: ſed ipſos ab Eccleſiis, in quibus patres eorum miniſtraſſe noſcuntur, ceſſante appellationis obſtaculo ſtudeas penitus amovere.

NOTÆ.

1. a *IDem.*] Ita etiam habetur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 3. & in Concilio Lateran. ſub Alexandro III. *p.* 19. *cap.* 4. ſed nec in prima, nec in hac collectione conſtat cui miſſa ſit hæc deciſio; ſed ſupplenda eſt ejus inſcriptio *ex cap.* 4. *de cleric. conjug. in* 1. *collect.* ubi repetitur prima pars hujus textus, & legitur, *Idem Vvigorn. Epiſcopo. Inter cætera ſolicitudini tuæ convenit ſtudiosè, ac diligenter attendere, ut tales in Eccleſiis tuæ gubernationi commiſſis miniſtros ad ordines præponas, qui & domum Domini ſciant decenter diſponere, & populo Dei præeſſe poſſint, & prodeſſe. Pervenit autem ad audientiam noſtram, quod quidam in tua diœceſi commorentur, qui ſe eccleſiaſticæ profeſſionis eſſe fingentes, cùm tamen eccleſiaſtica beneficia habeant, matrimonia contrahunt, & adepta beneficia nihilominus obtinere contendunt. Alii autem, licèt filii ſacerdotum exiſtant, patribus ſuis, quaſi hæreditario jure ſuccedunt, & in his poſtmodùm inſtituti ad ſacros ordines etiam minus licitè promoventur. Quod quia indignum eſt, & ſacrorum canonum inſtitutionibus noſcitur penitus obviare: f. s. per A. ſ. m. quat. illos, qui infra Subdiaconatum matrimonia contraxerunt, ſuis ab uxoribus nulla ratione permittas divertere, niſi de communi conſenſu illi ad religionem tranſire voluerint, & ibi in Dei ſervitio jugiter commorari. Si autem cum uxoribus vixerint, eccleſiaſtica beneficia, quæ ad illos tantùm, qui aſſiduè in ſervitio Dei perſiſtunt, ſpectare noſcuntur, non debent ullatenus obtinere. Illi verò, qui in Subdiaconatu, vel ſupra ad matrimonia convolaverint, mulieres poſſunt, & debent invitas, & renitentes relinquere, nec hujuſmodi conjunctio, matrimonium, ſed contubernium eſt potiùs nuncupanda.* Igitur inſcriptio præſentis textus reſtituenda eſt ita: *Idem Epiſcopo Vvigorn.* De Eccleſia Vvigorn. nonnulla notavi *in cap. noſti* 9. *de elect.*

b *Filios.*] Sive legitimos, ſive illegitimos, ut ſtatim dicemus.

CAPUT IV.

Idem a *Vvigor. Epiſcopo.*

COnquerente nobis Milone clerico, auribus noſtris innotuit, quod cùm R. Presbyter Eccleſiam Beatæ Mariæ de Vic, tanquam perſona diutiùs habuiſſet, & poſt mortem ejuſdem M. à Richardo Paceſorde domino fundi fuiſſet præſentatus, R. filius ejus Presbyteri in ſacerdotio genitus, inſtitutionem ipſius clerici niſus eſt impedire, & ad habendam eam Eccleſiam modis omnibus, quibus poteſt, aſpirat. Quoniam igitur indignum eſt, & canonicæ obviat ſanctioni, ut filii debeant patribus ſuccedere in Eccleſiis, nos ad enormitatem iſtam eradicandam ſollicitè volentes, & diligenter intendere: f. t. per A. ſ. præ. m. quat. ſi publicum eſt, & notorium, patrem prædicti R. in præſcripta Eccleſia *b* Presbyteratum habuiſſe; filium ejuſdem ibidem miniſtrare, aut ejuſdem Eccleſiæ Presbyteratum habere nullatenus patiaris. Sed ſi fortè jam inſtitutus eſt ibi, eum ſublato ap. remedio, auctoritate noſtra non differas amovere: & memoratum M. ſi tibi ad ipſam Eccleſiam fuerit præſentatus ab eo, ad quem præſentatio ſpectare dignoſcitur, ibi, dummodo aliàs idoneus ſit, contradictione & ap. ceſſ. non poſtponas recipere, ipſumque facias prædictam quietè poſſidere Eccleſiam.

NOTÆ.

1. a *VVigor.*] De hac Eccleſia egi *in cap. noſti, de elect.* Huic etiam Prælato ſcripſit noſter Alex*in c. meminimus, de appel. c. meminimus, qui cler. vel vovent.*

2. b *Perſonatum.*] Id eſt certam dignitatem in Eccleſia Cathedrali. Cuiacius *in rubrica de præbendis;* & dixi *in cap. ad aures* 8. *de reſcriptis.*

CAPVT V.

Idem a *Lundon. Epiſcopo.*

VEniens ad præſentiam noſtram Presbyter lator præſentium, ſupplici nobis inſinuatione propoſuit, quod cùm ipſum ad capellam Eccleſiæ S. Laurentii de Novoburgo,

Digitized by Google

burgo, quam ei conceſſiſti, & aſſignaſti, attitulaſſes, & in eadem in Presbyterum ordinaſſes, ipſum poſtea prædicta Eccleſia ſpoliaſti, eo quòd pater ejus in prædicta Eccleſia miniſtravit. Quia verò ad noſtrum ſpectat officium viris eccleſiaſticis paterna proviſione conſulere: f. t. m. præſ. quat. ſi tibi innotuerit, quod pater ejus Presbyter in prædicta Eccleſia miniſtravit, quando eam ſibi aſſignaſti, ipſam ei, dilatione, & ap. ceſſ. reſtituas, & in pace dimittas, amoto alio, ſi quem in eadem inſtituiſti. Verùm ſi te ignorante, quod pater ſuus in eadem miniſtraverit, ipſam ſibi aſſignaſti, ex quo ad Eccleſiam ipſam eum in Presbyterum ordinaſti, eam ſibi *b* reſtituas, & donec in alia Eccleſia ei provideas, unde honeſtè valeat ſuſtentari, eidem nullum ſuper prædicta Eccleſia gravamen inferas, vel moleſtiam.

N O T Æ.

1\. a L*Undon.*] Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 6. De hac Eccleſia egi *ib cap.* 2. *de conſuet.* & *cap.* 1. *de renunc.*

2\. b *Reſtituas.*] Licèt aliàs Epiſcopus contra jus ſtatuens, teneatur contra factum venire, *cap. ſi quis Presbyterorum, de rebus Eccleſiæ*; tamen in præſenti in odium ipſius Epiſcopi injungitur, ac illi jubetur, ut contra factum proprium, etſi juri adverſum, venire non poſſit, ut *in cap. monemus* 12. *q.* 2. *cap. diverſis, de clericis conjug.*

C A P V T V I.

Idem a *R. Exon. Epiſcopo.*

PRopoſuit nobis R. præſentium lator, quod cùm ipſe ad Eccleſiam de Salabera à *b* domino fundi fuerit præſentatus, tu curam animarum noluiſti ſibi committere, vel huic rei aſſenſum tuum præſtare, pro eo quod eſſet filius ſacerdotis. Super quo utique diſcretionem tuam, ſicut dignum eſt, in Domino commendamus, & in Domino providentiam tuam gratam gerimus admodum, & acceptam. Cæterùm quia neceſſitatibus ejus in laboribus, quos ad nos veniendo ſuſtinuit, interna mentis affectione compatimur, & indignum eſt, ut ipſe poſtquam in Subdiaconum, ut aſſerit, eſt ordinatus, omninò debeat eccleſiaſtici beneficii *c* carere perceptione: diſc. tuam per A. ſ. mon. atque mandamus, quat. aliquem honeſtum Presbyterum cum aſſenſu ejuſdem clerici infra XI. dies poſt harum ſuſceptionem litterarum, contrad. & ap. ceſſ. invenire ſtudeas, qui eidem Eccleſiæ deſerviat, ita quod præfatus R. medietatem omnium beneficiorum prædictæ Eccleſiæ, eidem in ſuo ordine ſerviendo, divino intuitu, quoad vixerit, noſtra, & tua auctoritate pacificè debeat *d* obtinere: non enim ſolus Presbyter Miſſarum ſolennia, vel alia divina officia poteſt ſine miniſtri *e* ſuffragio celebrare.

N O T Æ.

1\. a E*Xon.*] Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 7. Exonienſis civitas in Regno Angliæ eſt ſuffraganea Archiepiſcopi Cantuar. vulgò *Exford* dicta, de qua Arnoldus Mylius, Cuiacius *in cap.* 1. *qui filii ſunt legitimi*, Polydorus Vergilius *lib.* 1. *hiſt. Angliæ.* Ejus mentio obvia eſt in hoc volumine.

2\. b *A domino fundi.*] Id eſt patrono; inter eos enim modos, quibus juſpatronatus acquiritur, præcipuus eſt ſi area, fundusve tradatur ad conſtructionem Eccleſiæ: ex hac enim donatione dominus fundi conſequitur juſpatronatus ipſius Eccleſiæ, *cap. nobis*, ubi latè dicemus, *de jurepatron. cap. pia mentis, cap. filii*, 16. *q.* 7.

3\. c *Carere.*] Cùm nemo poſſit ad ſacros ordines aſcendere, niſi ad titulum certæ Eccleſiæ, *cap. ſanctorum,* 70. *diſt. cap.* 2. *cap. cùm ſecundum, de præbendis, cap. accepimus, de ætat. & qualit.*

4\. d *Obtinere.*] Integram hanc deciſionem, ex æquitate & gratia Pontificis procedere, jam docuerunt omnes repetentes in præſenti; cùm ſecundùm juris principia beneficium dividi non poſſit, ex prohibitione Concilii Turonenſis, de qua *in cap. majoribus, de præbendis.*

5\. e *Miniſtri ſuffragio.*] Conſonant textus *in cap. ut quiſquis, de vita & honeſt. cleric.* ibi: *Omnis Presbyter clericum habeat, vel ſcholarem, qui Epiſtolam, vel Lectionem legat, & ad Miſſam reſpondeat.* Et *c.* 1. *de celebrat. Miſſarum*, Concilium Nannetenſe *can.* 30. apud Burchardum *lib.* 3. *cap.* 68. Ivonem *p.* 13. *cap.* 15. Concilium Treverenſe *tit. de officio Miſſæ peragendæ.* Alia plura cumulant Vicecomes *vol.* 2. *lib.* 5. *de Miſſæ ritibus, cap.* 4. Petrus Gregorius *lib.* 1. *part. tit.* 19. *cap.* 3. Lantdmeter. *de veteri clerico, lib.* 2. *cap.* 84. Suarez adversùs Regem Angliæ *lib.* 2. *cap.* 8. Claudius Eſpenceus *de Miſſa privata, & publica,* Coriolanus *in breviario, anno* 175. Diana *p.* 10. *tract.* 15. *reſol.* 16. Suarez *de Sacramentis, q.* 83. *diſput.* 87. *ſect.* 1. Anton. Manchiacenus 3. *p. de ſacrificio Miſſæ, cap.* 30. Decretiſtæ *in cap. hoc quoque* 61. *de conſecrat. diſt.* 1. unde Eccleſia conſecrari non debet, niſi competenter dotetur, ut ali poſſint parochus, & ejus miniſter, *cap. nemo Eccleſiam* 9. *de conſecrat. diſt.* 1. *cap. cùm ſicut, de conſecrat. Eccleſiæ, vel altaris.* Plura dubia moralia in hac parte occurrentia circa miniſtrum celebranti aſſiſtentem, reſolvunt Hieronymus Garzia *in ſumma, tract.* 3. *difficult.* 8. *dub.* 8. *puncto* 3. perdoctus, & in diſciplina eccleſiaſtica valdè peritus P. Gabriel de Henao *tom.* 1. *de ſacrificio Miſſæ, diſp.* 14. *ſect.* 2.

CAPUT

CAPUT VII.

a Idem *Venerabilibus fratribus* b *R. Cant. Archiepiſc. totius Angliæ* c *Primati, & A. S.* d *L. & R. Vvigorn. Epiſcopo.*

EX tranſmiſſa nobis conqueſtione Vv. clerici percepimus, quod ad dilecti filii noſtri Abbatis de Caſtino *e* præſentationem in quoddam Eccleſiæ beneficium de Viverton, ab eo ſibi canonicè conceſſum, cum in præſenti recipere diſtuliſti, eo quòd quidam E. qui pater ejus dicebatur, in præfata miniſtravit Eccleſia. Præterea ex parte ipſius nobis eſt inſinuatum, quod memorato E. defuncto, media interceſſit perſona, cui prædictum collatum eſt beneficium. Inde eſt, quod f. t. per A. ſ. m. atque præc. quat. ſi prædicta conſtiterint, prænominatum Vvalterium in poſſeſſionem ei collati beneficii inducere non differas, omni oc. & ap. ceſſ. non ideò minùs obſervato Apoſtolici reſcripti decreto, quod hîc hæreditariam in Eccleſia Dei deſtruit ſucceſſionem, ut canonicam approbet poſſeſſionem.

NOTÆ.

a [*Dem.*] Ita reſtituo hujus textus epigraphen ex prima collectione, *ſub hoc tit. c.* 8. & ex Concilio Lateran. *p.* 19. *c.* 8. ubi præſens deciſio reperitur.

1. b *R.*] Richardo videlicet, ſucceſſori D. Thomæ, qui Eccleſiam Cantuar. rexit ex anno 1173. uſque ad annum 1183. cujus laudes ex catholicis, & proteſtantibus Scriptoribus refert Richardus Smitheus *in floribus Eccleſiæ Angliæ, lib.* 7. *cap.* 7. Ipſi plures Alexander III. miſit epiſtolas, quas in hoc Decretalium corpore compilavit Raymundus; ipſe enim paſſim R. Eccleſiam conſulebat, ut teſtatur apud Petrum Bleſenſem *epiſt.* 68. his verbis: *Sicut eminentiam Apoſtolicæ Sedis magiſtram omnium Eccleſiarum profitemur; ſic ab ipſa conſilia in ambiguis, in anguſtiis ſolatia, reſponſa in judiciis expectamus.*

c *Primati.*] De Eccleſia Cantuarienſi, & ejus Primatia in Anglia, aliqua adduxi *in cap.* 1. *de reſcriptis.*

2. d *L.*] Richardus enim prædictus temporibus Alexandri III. à Rege ſeniore abire juſſus eſt Romam pro conſecratione, ubi ab Alexandro III. Primatum Angliæ, & legationem cum pallio accepit. Parkerus *in ejus vita, num.* 39. ita ait: *Erat facili, atque ſimplici ingenio, multis benignus, ac munificus, liberalis, affabilis, prudenſque fuiſſe dicitur; obſequio tam in Papam, quàm in Regem proclivis: quodque ab Alexandro III. Anagniæ his verbis inſtituebatur: Tibi* (Richarde) *tuiſque ſucceſſoribus Cantuarienſis Eccleſiæ Primatum ita plenè concedimus, ſicut à Lanfranco, & Anſelmo, aliiſque ſucceſſoribus eorum, quondam Cantuarienſibus Archiepiſcopis fuiſſe poſſeſſum conſtat.* Et paulò pòſt: *Archiepiſcopus, Primas, & Romanæ Sedis Legatus cum pallio in Angliam rediit.* Baronius *anno* 1174.

e *Præſentationem.*] Sed videbatur in hac ſpecie 3.
filium admitti poſſe ad beneficium paternum immediatè, cùm juris prohibitio ſuccedendi parentibus in beneficiis, locum non habeat in beneficiis, aut capellanis juriſpatronatus, ubi proximior conſanguineus vocatur à teſtatore. in quibus defuncto patre filius mediatè præſentari poteſt, *cap. conſuluiſti* 2. *quæſt.* 5. Rochus de Curte *de jurepatron. verbo honorificum, quæſt.* 18. Accedit, nam filius, de quo in præſenti, erat ex legitimo matrimonio ſuſceptus, ut poſt Gloſſam notant Hoſtienſis, Joannes Andreas, Ancharanus, & cæteri antiquiores. Sed reſpondendum eſt, in præſenti Alexandrum III. agere de beneficio ſimpliciter dotato juriſpatronatus, abſque ulla conditione præſentandi conſanguineum proximiorem, in quo poſt parentem præſentari filius non poteſt, ne detur ſucceſſio hæreditaria in beneficio eccleſiaſtico.

CAPUT VIII.

Idem a *Vvigorn. Epiſcopo.*

COnſtitutus in præſentia noſtra G. Clericus præſentium lator, ſupplici nobis inſinuatione monſtravit, quod cùm capellam de Stertona canonicè adeptus fuiſſet, & eam pluribus annis pacificè poſſediſſet, R. miles ipſum præſcripta Eccleſia ſine judicio, & juſtitia ſpoliaverit: cúmque memoratus clericus exinde apud te, frater Coëpiſcope, querelam depoſuiſſet, objectum fuit ei, quod pater ſuus in præfata Eccleſia miniſtraverit, & præfatam capellam nondum potuit rehabere. Quia verò ad noſtrum ſpectat officium inſolentiam laïcorum contra viros eccleſiaſticos debita ſeveritate compeſcere: d. v. per A. ſ. præ. m. quat. rei veritate diligenter inquiſitâ, & cognitâ, ſi vobis *b* conſtiterit, quod idem clericus à prædicta capella fuerit per laïcalem potentiam ejectus, & quod pater ejus præfatæ capellæ perſona, ſeu *c* perpetuus vicarius non fuerit, licèt in eadem nomine ejus G. quandoque miniſtraverit, ipſam cum redditibus inde perceptis, amoto alio, ſi quis eam detinet, d. oc. & ap. ceſſ. reſtituatis, litteris noſtris, ſi quæ ſint impetratæ, veritati & juſtitiæ non præjudicantibus: & ipſum, ſicut canonicè adeptus fuit, faciatis pacificè poſſidere.

NOTÆ.

1. a IDem.] Ita etiam legitur *in cap.8. hoc tit. in 1. collect.* & in Concilio Lateran. *p.19. cap.9.* De Eccleſia Vvigorn. egi *in cap. noſti 9. de elect.*

2. b *Conſtiterit.*] Immò ante omnia reſtituendus eſt, etiamſi opponatur exceptio, quod filius anteceſſoris eſt, *cap. ex parte, de teſtibus*, ubi docet Cujacius: igitur in præſenti, etiamſi conſtitiſſet filium Presbyteri, & anteceſſoris eſſe, nihilominus G. reſtituendus erat. Pro conciliatione hujus textus cum dicto capite *ex parte*, ubi in eadem ſpecie contrarium deciditur, diſcrimen conſtituendum eſt inter caſum, in quo ſpoliatus agit interdicto *unde vi*; & inter eum, in quo agit non ſolùm judicio poſſeſſorio, verùm & petitorio. Primo caſu, etiamſi opponatur, ſpoliatum eſſe filium anteceſſoris, nihilominus reſtituendus eſt, *d. cap. ex parte:* ſecundo verò caſu exceptio admittitur, quo caſu noſter textus procedit, ut docet Gloſſa *in eo, verbo Eiectus.*

3. a *Perpetuus Vicarius.*] Vicaria perpetua habetur pro beneficio eccleſiaſtico; ſecus verò ſi temporalis ſit, vt probaui *in c. poſtulaſti 27. de reſcriptis.*

CAPVT IX.

Idem a *Eboracenſi Archiepiſcopo.*

EX tua nobis eſt parte propoſitum, quod cùm olim ad tuam conſultationem ſuper filiis ſacerdotum tales à nobis litteras recepiſſes, ut eos poſſis in Eccleſiis, quas patres eorum nullo mediante poſſederant, ſuſtinere, quos probatæ vitæ, & ſanæ converſationis cognoſceres, vel quos longo tempore tenuiſſe conſtaret: quidam ad judices litteras impetraverunt, ut ſi conſtaret, eos eſſe filios ſacerdotum, vel clericorum, qui proximò ante eos Eccleſias tenuerunt, ſuper his imponant eis ap. ceſſ. ſilentium, & Eccleſias illas ipſis aſſignent, quamvis in eis ſe oſtendere nequeant per Epiſcopos inſtitutos. Si autem per priores litteras noſtras cum aliquibus clericis diſpenſaſti, diſpenſationem tuam poſteriorum *b* litterarum noſtrarum intuitu nolumus irritari, ſed eam ſervari præcipimus illibatam. Alios verò clericos laïcæ dominationis intuitu in Eccleſiis parochiali jure ſubjectis, ſine auctoritate Pontificum inſtitui, aut inſtitutos remanere in eis, auctoritate Apoſtolica prohibemus.

NOTÆ.

3. a EBoracenſi.] Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.9.* De Eboracenſi Eccleſia aliqua addoxi *in cap.4. de reſcriptis.*

2. b *Litterarum intuitu.*] Quomodo per ſpeciale reſcriptum generali non derogetur, expoſui *in cap.1. de reſcriptis.*

CAPVT X.

dem a *Cantuarienſi Archiepiſcopo.*

QUoniam ſacris canonibus prohibitum eſt, ne qui hæreditario jure eccleſiaſtica beneficia poſſidere præſumant, ne ii qui in *b* ſacerdotio ſunt geniti, niſi probatè vixerint in clauſtro monachorum, vel regularium canonicorum, ad ſacros ordines debeant promoveri: vobis præcipimus, quat. ſi manifeſtum, & publicum fuerit, patres eorum Eccleſiæ *c* perſonatus geſſiſſe, filios ab eiſdem Eccleſiis, ſi eas jam adepti ſunt, ap. ceſſ. penitus excludatis, nec ad eorum gubernationem ulteriùs aſſumantur. Nolumus enim, ut propterea cauſa in judicium *d* deducatur, vel teſtes admittantur, cùm hoc manifeſtum exiſtit.

NOTÆ.

1. a CAntuarienſi.] Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.* 10. Richardo videlicet, de quo & ejus ſuffraganeis egi *in c.2. de reſcriptis.*

b *Sacerdotio ſunt geniti.*] Hæc verba illuſtravi *in cap.1. hoc tit.*

2. c *Perſonatus.*] Id eſt dignitates, ſeu officia in Eccleſiis Cathedralibus, ut probavi *in cap. ad aures 8. de reſcriptis.*

3. d *Deducatur.*] Hæc exceptio dominii plerumque non admittitur, *l. naturaliter 5. ff. de acquirend. poſſeſſ.* Vulteius *lib.2. de judiciis, cap.7. num.454* Hæc verba expoſui *in cap.2. de reſcriptis.*

CAPUT XI.

Idem a *Cantuarienſi Archiepiſcopo.*

AD extirpandas ſucceſſiones à ſanctis Eccleſiis, ſtudio totius ſolicitudinis debemus intendere, & etiam decet nos ad hoc vigilem curam exhibere, ne circa miniſte

Digitized by Google

miniſterium ſuſcepti regiminis videamur minùs diligentes exiſtere, ſi id vitium in Eccleſiis, vel in eccleſiaſticis negotiis, & viris permittimus pullulare. Hinc eſt, quod f. t. per A. ſcripta præ. m. quatenus ſi qui filii Preſbyterorum provinciæ tuæ teneant Eccleſias, in quibus patres eorum tanquam perſonæ, vel vicarii, nullâ perſonâ mediâ miniſtrarunt, eos, ſive geniti ſint in Sacerdotio, ſive non, ab Eccleſiis ipſis contrad. & app. ceſſ. non differas amovere.

NOTÆ.

a IDem.] Ita etiam habetur *in cap. 1. hoc tit. in 2. collect.* quæ inſcriptio exponenda eſt ex traditis *in cap. 2. de reſcriptis.*

CAPUT XII.

Clemens III. a *Caſſel. Archiepiſcopo.*

AD hæc ex tua parte auribus noſtris eſt intimatum. *Et infrà:* Quod à nobis fraternitas tua requiſivit, an à Pontificibus generati valeant ad ſacros ordines promoveri, ſi ſcientiâ fuerint, & morum honeſtate probabiles: ſciat f. t. quod ſi ex legitimo matrimonio ſunt procreati, nec aliud canonicum obviat, licitè poſſunt in ſacris ordinibus ordinari, & in eiſdem *b* Eccleſiis, in quibus præſunt, vel etiam præfuerunt genitores eorum, beneficium obtinere.

NOTÆ.

1. a CAſſell.] Ita legitur in hac collectione; in ſecunda verò, *ſub hoc tit. cap. 3.* legitur *Caſſian.* ſed perperam utrobique; legendum enim eſt *Caſſilienſi:* in Hibernia enim ſunt quatuor Archiepiſcopatus, videlicet Armachanus, Dublinenſis, Tuamenſis, & Caſſilienſis, ut refert Carolus à S. Paulo *in Geograph. ſacra, in Hibernia.* Caſſilienſis Archiepiſcopatus erectus fuit in Concilio Hiberniæ celebrato anno 1152. ſub Eugenio III. ut ex hiſtoricis illius provinciæ refert Cironius *in cap. 3. de conſuet. in 5. collect.* Hujus Eccleſiæ mentio fit *in c. 7. de dolo, c. 2. ut lite non conteſt.*

b *Eccleſiis.*] Non tamen eiſdem dignitatibus, ut infrà dicemus.

CAPUT XIII.

a Idem.

MIchael Preſbyter de Sancto Germano, tranſmiſſâ nobis conqueſtione monſtravit, quod cùm Eccleſiam S. I. de Corona tuæ diœceſis canonicè ſit adeptus N. filius Antonii, qui proximò ante ipſum Eccleſiæ habuit perſonatum, ad ſe vicariam ipſius aſſerit pertinere. Quia igitur in Eccleſia ſucceſſiones in Prælaturis, & Dignitatibus Eccleſiaſticis, canonicis ſtatutis damnantur: f. t. per Apoſt. ſ. m. quatenus veritate diligentiùs inquiſitâ, ſi tibi conſtiterit N. ipſum filium fuiſſe Antonii, qui ejuſdem Eccleſiæ, ſicut præmiſimus, habuit proximò perſonatum, omni contrad. & ap. ceſſ. ſuper eandem vicariam ſilentium perpetuum ei imponere non poſtponas.

NOTÆ.

a IDem.] Nec ex hac collectione, nec ex ſecunda, ubi *ſub hoc tit. cap. 4.* compilatur hæc deciſio, conſtat cui miſſa ſit hæc decretalis.

CAPUT XIV.

a Clemens III.

LItteras veſtræ dilectionis accepimus, votum latoris præſentium, & ejus originem continentes. Intelleximus ſiquidem, quod in ſacerdotio genitus, de uxore *b* legitima natus, & conceptus, voto laudabili affectavit à pueritia ſervire, & miniſtrare Domino in officio clericali. Verùm quia in filiis paterna incontinentia modis omnibus propellenda dignoſcitur, & propter cautelam, Preſbyterorum filii à ſacris ordinibus juxta ſanctionem canonicam removentur; non expedit, ut ſuper hujuſmodi ita ſupplicantium precibus annuamus, quòd videamur aliis impetrandi ſimilia ſpem aliquam faciliùs impertiri: ſed ut ſuæ poſtulationis affectu, cùm ad Sed. Ap. humiliter acceſſerit, ex toto defraudari ſe non doleat, præſenti ſcripto vobis

Digitized by Google

bis ſignificamus, quod ſi aliter dignus inventus fuerit, permittimus ipſum in clericum *c* ordinari, & in eccleſiaſticum beneficium, unde commodè ſuſtentari valeat, promoveri.

NOTÆ.

1. a *CLemens.*] Ita etiam legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. cap.* 5. non tamen huc-uſque conſtat, cui miſſa ſit hæc deciſio. De Clemente III. egi *in cap.* 12. *de reſcriptis.*

2. b *Legitima.*] Id eſt legitimè ducta, à qua converſus maritus promotus fuit ad ſacros ordines, & ipſa religionem profeſſa; quo caſu durat vinculum matrimonii: unde ſi poſteà prolem ſuſceperint, licèt illicitè ſe conjunxerint, naſcitur tamen legitima, *cap. ex publico, de converſ. conjug.* ubi Deo annuente plura adducemus.

3. c *Ordinari.*] Sed ſi filius Presbyteri erat, & à Presbytero procreatus, quomodo poterat ad ſacros Ordines aſcendere, & beneficium obtinere, contra ea, quæ adduximus *in cap.* 1. *hoc tit.* & dicemus ſequenti commentario? Pro hujus difficultatis ſolutione anxiè quærunt Interpretes, utrum filius hic eſſet legitimus, vel illegitimus? Plures affirmant legitimum eſſe, quia ex legitimo matrimonio natus eſt: plures relati à Sanchez *de matrim. diſp.* 38. *per totam,* Suarez *de cenſuris diſp.* 50. *ſect.* 1. Sed aſſerendum eſt, illum quoad Ordines, & beneficia eccleſiaſtica pro illegitimo haberi; quoad hæreditatem verò, & alia temporalia, pro legitimo: unde cùm irregularitas ex defectu natalium proveniat ex illegitimitate canonica, ideò ſine diſpenſatione iſte promoveri ad Ordines non poterat. Nec novum eſt, ut quis diverſis reſpectibus habeatur pro legitimo, & illegitimo, *cap. per venerabilem, qui filii ſint legitimi.*

CAPUT XV.

a Innocentius III.

CUm decorem domus Dei. *Et infrà:* Filiis canonicorum præbendas in eiſdem Eccleſiis conferri non ſinatis, quarum ſunt Canonici patres eorum, cùm indecorum ſit, ut in altaris officio illegitimus filius impudico patri miniſtret, in quo unigenitus Dei filius Æterno Patri pro ſalute humani generis victimatur.

NOTÆ.

a *INnocentius.*] Cui tamen in hac deciſione reſcripſiſſet, non conſtat; ejus tamen partes extant *in cap. cùm decorem, de vita & honeſt. clericorum, cap. cùm decorem, de clericis conjugatis,* ex quibus ſupplenda eſt hæc inſcriptio.

CAPUT XVI.

Idem *in* a *Concilio Generali.*

AD abolendam peſſimam (quæ in pluribus inolevit Eccleſiis) corruptelam, firmiter inhibemus, ne Canonicorum filii, *b* maximè ſpurii, Canonici ſint in ſæcularibus Eccleſiis, in quibus inſtituti ſunt patres eorum. Et ſi fuerit contrà præſumptum, decernimus non valere. Qui verò tales (ut dictum eſt) *c* canonicare præſumpſerint, à ſuis beneficiis ſuſpendantur.

NOTÆ.

1. a *COncilio.*] Ita etiam legitur in quarta collectione, *ſub hoc tit. cap.* 1. & reperitur textus hic in Concilio Lateran. ſub Innocentio III. celebrato, *can.* 31. De quo Concilio nonnulla notavi *in cap.* 1. *de Summa Trinit.*

2. b *Maximè.*] Id eſt, *ſcilicet,* ut poſt Gloſſam docuit Cironius *in cap. ad hæc, hoc tit. in* 5. *compil.* Dictio enim hæc, *maximè,* in præſenti non ſtat ampliativè, vel implicativè, ſed abundat, ut *in l. ea quæ, ff. de reſcind. vendit. l. ult. C. de teſtam.* dum enim ſint filii Canonicorum, ſive legitimi, ſive illegitimi, in beneficiis parentum inſtitui non poſſunt.

c *Canonicare.*] Id eſt in Canonicos inſtitui, ſicut dicitur monachari, id eſt monaſticam regulam profiteri, ut notavi *in cap. ad noſtram* 37. *de elect.* 3.

CAPUT XVII.

Honorius III. *Decano* a *Furn.* b *Morin. diœc. & Magiſtro Giliberto Morin. & L. Sancti* c *Donatoris in Brugis,* d *Tornacen. diœceſ.*

DIlectus filius G. Præpoſitus Eccleſiæ S. Mariæ in Brugis, tranſmiſsâ nobis petitione monſtravit, quod cùm Virgilius Presbyter Tornacen. diœceſis, quandam præbendam ejuſdem Eccleſiæ curam animarum habentem, quam nullo medio habuit

buit pater ejus, tam contra Lateran. quàm e Generalis Concilii ſtatuta obtineat, in ſcandalum plurimorum, idem ipſum monuit diligenter, ut reſignaret eandem; ſed idem aſſerens, quod bonæ memoriæ f Vv. Rhemenſis Archiepiſcopus, tunc Apoſtolicæ Sedis Legatus, diſpenſavit cum eo, id efficere contradicit, quanquam cum eo non fuerit per R. Pontificem diſpenſatum. Quocirca diſc. v. de utriuſque partis procuratorum aſſenſu mandamus, quatenus partibus convocatis, & auditis hinc inde propoſitis, non obſtante diſpenſatione aliqua, quæ à Sede Apoſtolica non emanaverit, quod canonicum fuerit, app. poſtp. ſtatuatis.

NOTÆ.

1\. a Furn.] Ita reſtituenda eſt præſens inſcriptio ex quinta compilatione Honorii III. ubi *ſub hoc tit. cap. unico*, reperitur textus hic. Furnenſis urbs eſt in Belgio, propè Morinum, de qua agit Meyerus *lib.8. & 10. annal. Flandriæ.*

2\. b *Morin.*] Morinenſis diœceſis eſt in Flandria, ut jam notavi *in cap. 33. de elect.* ubi de ea diœceſi egi.

3\. c *S. Donatoris.*] Lege *S. Donatiani.* Brugis enim, quæ eſt civitas Flandriæ, erecta fuit Eccleſia Collegialis ſub titulo S. Donatiani ſeptimi Epiſcopi Rhemenſis, cujus corpus Brugis tranſlatum eſt, ut referunt Cironius *in præſenti*, Andreas Sauſay *in martyr. Galliæ, die 14. Octobris.*

d *Tornacenſis.*] De hac Eccleſia aliqua adduxi *in cap. eam te 7. de reſcriptis.*

e *Generalis.*] De quo *in cap. ad abolendam, hoc tit.*

4\. f *Vv.*] Vvido ſecundus videlicet, Cardinalis Epiſcopus Præneſtinus, Legatus Sedis Apoſtolicæ, de quo Chenu, & Fratres Sarmat. *in ſerie Præſulum Eccleſiæ Rhemenſis.*

COMMENTARIUM.

5\. CONCLUSIO REFERTUR, ET PROBATUR.

OMnes deciſiones hucuſque tranſcriptæ ferè eandem continent prohibitionem, & ad Eccleſiæ Anglicanæ Præſules, ſi ultimam excipias, miſſæ ſunt; quia in Eccleſia Anglicana per hæc tempora corruptela invaluerat, ut abſque inſtitutione Epiſcopi, filii ſuccederent parentibus in beneficiis eccleſiaſticis, *cap. ad extirpandas, hoc tit.* ibi: *Tam iniquam conſuetudinem de provincia, ſicut debebat, radicitus extirpare vellet.* Arnulphus Epiſcopus Lexovienſis *in epiſt. ad Legatos, Albertum, & Theodunum*, ibi: *Non expedit provinciæ noſtræ, in qua quotidie tam imprudenter impudicitia convaleſcit, filios Presbyterorum paternis altaribus adhiberi.* Hujus etiam corruptelæ Eccleſiæ Anglicanæ meminerunt Anſelmus *lib.2. epiſt.33.* ibi: *Canonici quidam & Presbyteri hoc illi (* Belvacenſi Epiſcopo *) faciunt, quia eos à pravis conſuetudinibus, & maximè à mulierum reproba converſatione vult prohibere, & filios eorum, ſive quos ſibi ſecundùm placitum hæredes eligunt, à præbendarum hereditaria ſucceſſione, atque à ſacrorum Ordinum promotione conatur arcere.* Et Joannes Sareſbar. *epiſt.28.* ibi: *Inter cætera Eccleſiam de Effigeham, quam eis petente domino fundi, donavit Dominus Vviaton, in injuriam Apoſtolicæ Majeſtatis, & confuſionem ſanctorum Canonum, contulit cuidam publicano ferè laico filio Sacerdotis, qui in eadem Eccleſia miniſtravit.*] Refert Franciſcus Hallierius *de hierarch. juriſd. lib.4. §.3. pag.486.* Ex his ergo omnibus deciſionibus ſequentem deduco aſſertionem: *Filii tam legitimi, quàm illegitimi, ſine Pontificia diſpenſatione in præbendis, ſeu beneficiis paternis mediatè, vel in aliis ejuſdem Eccleſiæ inſtitui non debent.* Probant eam textus *in cap. inter cæteras 4. de reſcriptis, cap. ex parte, de teſtibus:* Alexander III. poſt Concilium Lateran. *p.49. cap.8. & 14.* Tridentinum *ſeſſ.25. de reform. cap.7.* Concilium Anvicrenſe tempore Alexandri III. *cap.2. Item filii ſacerdotum non ponantur in Eccleſiis patrum ſuorum.* Extravagans Clementis VII. quæ incipit, *Ad canonum conditorem.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti, & de poteſt. Epiſc. alleg.65. & in remiſſ. ad Concil. Trident. d.c.7.* Lotherius *de re benefic. lib.2. q.48. num.178.* Corraſius *de beneficiis, p.3. cap.7.* Petrus Greg. *eod. tract. cap.35.* I. Dartis *eod. tract. ſect.4. ſeu p.4. cap.1. & 2.* Valenſis *eod. tract. lib.1. tit.18.* Duarenus *lib.4. de ſacris Eccleſiæ, cap.9.* Rufiniacus *lib.3. conſtit. tit.13. cap.13.* Michaël Rouſſelius *lib.2. hiſtor. Pontif. juriſd. cap.1.* Zipeus *ad hunc titulum,* Cironius *in cap. unico, de ſucceſſionibus ab inteſt. in 5. compil.* Solorzanus *tom.2. de jure Indiar. lib.3. cap.10. num.8.* Villaroël. *de regim. Eccleſ. p.1. quæſt.9. art.6.*

6\. EXPENDITUR INGENS DIFFICULTAS.

Verùm hæc aſſertio difficilem patitur dubitandi rationem in ea parte, ubi affirmat, filios etiam legitimos ante ſacerdotium genitos, non poſſe in parentum beneficiis ſuccedere; nam nihil tam juri, & rationi conſonum eſt, moribuſque gentium conſentaneum, quàm ut filii ſuccedant in officiis, & beneficiis paternis. Juri; nam filius ex ejus diſpoſitione ſuccedit in officio patris, *leg. nemini 11. §.1. in fine, l. petitionem 13. C. de advocatis, l. unicuique 7. C. de proximis ſacrorum, lib.12. l.1. & 2. C. de filiis officialium, eod. lib.* ubi plura adducit Altamiran. Rationi etiam id conſonum eſſe probat ipſe *cap.8. & 9.* ex eo, quia ita merita parentum remunerantur, paupertati filiorum ſuccurritur, & parentum nobilitas in filiis reſidens, aliorum meritis præfertur. Uſitatum etiam fuiſſe apud varias nationes, ut filii ſuccederent in dignitatibus, & officiis parentum, probatur primò ex Hebræorum conſuetudine, apud quos filii in officiis paternis ſuccedebant, ut referunt Sigonius *de repub. Hebræor. lib.7. cap.4.* Marquez *in Gubern. Chriſt. lib.2. cap.5.* Pizarrus *in vita Ferdinandi, cap.1. obſerv.2.* Apud Romanos id obſervatum fuiſſe probant Pancirola *lib.2. variar. cap.8.* Amaya *in l. curialibus 66. num.48. C. de Decur.* Altamiranus *ubi ſuprà, cap.23.* Apud Siculos deceſſorum officia filiis concedi ſolita, tradit Maſtrillus *lib.1. de Magiſtr. cap.28. num.3.* De Venetis idem probat Oſualdus *lib.24. Donelli, cap.22. littera R.* Eandem conſuetudinem apud Luſitanos invaluiſſe, tradunt Valaſcus *conſult.129. num.13.* Mend. à de Caſtro *in praxi Luſit. lib.1. cap.2. num.9.* Et apud nos hoc obſervatum fuiſſe, ſuadetur *ex l.10. tit.5. lib.5. recopil. l.10. tit.4. lib.6. l.2. tit.4. lib.7.* Nec deſunt exempla eorum, qui in eodem beneficio patri ſuo ſucceſſerunt. Sic S. Simplicius Archiepiſcopus Bituricenſis fuit filius Eulodii, & gener Palladii, ſuorum in Eccleſia Bituricenſi anteceſſorum, de quo Sidonius *lib.7. poſt epiſt.9.* Sic Domnus depoſito Paulo Samoſatenſi hæretico, electus eſt Patriarcha Antiochenus, cùm eſſet filius Patriarchæ Demetriani, teſte Baronio *anno 272.* Sic S. Batinus præfuit poſt patrem S. Clodulphum Treverenſem Epiſcopum, ad quam Eccleſiam ipſe Clodulphus fuerat

bis ſignificamus, quod ſi aliter dignus inventus fuerit, permittimus ipſum in clericum *c* ordinari, & in eccleſiaſticum beneficium, unde commodè ſuſtentari valeat, promoveri.

NOTÆ.

1. a *Clemens.*] Ita etiam legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. cap.5.* non tamen huc uſque conſtat, cui miſſa ſit hæc deciſio. De Clemente III. egi *in cap.12. de reſcriptis.*

2. b *Legitima.*] Id eſt legitimè ducta, à qua converſus maritus promotus fuit ad ſacros ordines, & ipſa religionem profeſſa; quo caſu durat vinculum matrimonii: unde ſi poſteà prolem ſuſceperint, licèt illicitè ſe conjunxerint, naſcitur tamen legitima, *cap. ex publico, de converſ. conjug.* ubi Deo annuente plura adducemus.

3. c *Ordinari.*] Sed ſi filius Presbyteri erat, & à Presbytero procreatus, quomodo poterat ad ſacros Ordines aſcendere, & beneficium obtinere, contra ea, quæ adduximus *in cap.1. hoc tit.* & dicemus ſequenti commentario? Pro hujus difficultatis ſolutione anxiè quærunt Interpretes, utrum filius hic eſſet legitimus, vel illegitimus? Plures affirmant legitimum eſſe, quia ex legitimo matrimonio natus eſt: plures relati à Sanchez *de matrim. diſp.38. per totam,* Suarez *de cenſuris diſp.50. ſect.2.* Sed aſſerendum eſt, illum quoad Ordines, & beneficia eccleſiaſtica pro illegitimo haberi; quoad hæreditatem verò, & alia temporalia, pro legitimo: unde cùm irregularitas ex defectu natalium proveniat ex illegitimitate canonica, ideò ſine diſpenſatione iſte promoveri ad Ordines non poterat. Nec novum eſt, ut quis diverſis reſpectibus habeatur pro legitimo, & illegitimo, *cap. per venerabilem, qui filii ſint legitimi.*

CAPUT XV.

a Innocentius III.

CUm decorem domus Dei. *Et infrà:* Filiis canonicorum præbendas in eiſdem Eccleſiis conferri non ſinatis, quarum ſunt Canonici patres eorum, cùm indecorum ſit, ut in altaris officio illegitimus filius impudico patri miniſtret, in quo unigenitus Dei filius Æterno Patri pro ſalute humani generis victimatur.

NOTÆ.

a *Innocentius.*] Cui tamen in hac deciſione reſcripſiſſet, non conſtat; ejus tamen partes extant *in cap. cùm decorem, de vita & boneſt. clericorum, cap. cùm decorem, de clericis conjugatis,* ex quibus ſupplenda eſt hæc inſcriptio.

CAPUT XVI.

Idem *in* a *Concilio Generali.*

AD abolendam peſſimam (quæ in pluribus inolevit Eccleſiis) corruptelam, firmiter inhibemus, ne Canonicorum filii, *b* maximè ſpurii, Canonici ſint in ſæcularibus Eccleſiis, in quibus inſtituti ſunt patres eorum. Et ſi fuerit contrà præſumptum, decernimus non valere. Qui verò tales (ut dictum eſt) *c* canonicare præſumpſerint, à ſuis beneficiis ſuſpendantur.

NOTÆ.

1. a *Concilio.*] Ita etiam legitur in quarta collectione, *ſub hoc tit. cap.1.* & reperitur textus hic in Concilio Lateran. ſub Innocentio III. celebrato, *can.31.* De quo Concilio nonnulla notavi *in cap.1. de Summa Trinit.*

2. b *Maximè.*] Id eſt, *ſcilicet,* ut poſt Gloſſam docuit Cironius *in cap. ad hæc, hoc tit. in 5. compil.* Dictio enim hæc, *maximè,* in præſenti non ſtat ampliativè, vel implicativè, ſed abundat, ut *in l. ea quæ, ff. de reſcind. vendit. l. ult. C. de teſtam.* dum enim ſint filii Canonicorum, ſive legitimi, ſive illegitimi, in beneficiis parentum inſtitui non poſſunt.

c *Canonicare.*] Id eſt in Canonicos inſtitui, ſicut dicitur monachari, ideſt monaſticam regulam profiteri, ut notavi *in cap. ad noſtram 37. de elect.* 3.

CAPUT XVII.

Honorius III. *Decano* a *Furn.* b *Morin. diœc. & Magiſtro Giliberto Morin. & L. Sancti* c *Donatoris in Brugis,* d *Tornacen. diœceſ.*

DIlectus filius G. Præpoſitus Eccleſiæ S. Mariæ in Brugis, tranſmiſſâ nobis petitione monſtravit, quod cùm Virgilius Presbyter Tornacen. diœceſis, quandam præbendam ejuſdem Eccleſiæ curam animarum habentem, quam nullo medio habuit

buit pater ejus, tam contra Lateran. quàm e Generalis Concilii ſtatuta obtineat, in ſcandalum plurimorum, idem ipſum monuit diligenter, ut reſignaret eandem; ſed idem aſſerens, quod bonæ memoriæ f Vv. Rhemenſis Archiepiſcopus, tunc Apoſtolicæ Sedis Legatus, diſpenſavit cum eo, id efficere contradicit, quanquam cum eo non fuerit per R. Pontificem diſpenſatum. Quocirca diſc. v. de utriuſque partis procuratorum aſſenſu mandamus, quatenus partibus convocatis, & auditis hinc inde propoſitis, non obſtante diſpenſatione aliqua, quæ à Sede Apoſtolica non emanaverit, quod canonicum fuerit, app. poſtp. ſtatuatis.

NOTÆ.

1. a *Furn.*] Ita reſtituenda eſt præſens inſcriptio ex quinta compilatione Honorii III. ubi *ſub hoc tit. cap. unico*, reperitur textus hic. Furnenſis urbs eſt in Belgio, propè Morinum, de qua agit Meyerus *lib.8. & 10. annal. Flandriæ.*

2. b *Morin.*] Morinenſis diœceſis eſt in Flandria, ut jam notavi *in cap. 33. de elect.* ubi de ea diœceſi egi.

3. c *S. Donatoris.*] Lege *S. Donatiani.* Brugis enim, quæ eſt civitas Flandriæ, erecta fuit Eccleſia Collegialis ſub titulo S. Donatiani ſeptimi Epiſcopi Rhemenſis, cujus corpus Brugis translatum eſt, ut referunt Cironius *in præſenti*, Andreas Sauſay *in martyr. Galliæ, die 14. Octobris.*

d *Tornacenſis.*] De hac Eccleſia aliqua adduxi *in cap. eam te 7. de reſcriptis.*

e *Generalis.*] De quo *in cap. ad abolendam, hoc tit.*

4. f *Vv.*] Vvido ſecundus videlicet, Cardinalis Epiſcopus Præneſtinus, Legatus Sedis Apoſtolicæ, de quo Chenu, & Fratres Sammat. *in ſerie Præſulum Eccleſiæ Rhemenſis.*

COMMENTARIUM.

5. *Concluſio refertur, et probatur.* OMnes deciſiones hucuſque tranſcriptæ ferè eandem continent prohibitionem, & ad Eccleſiæ Anglicanæ Præſules, ſi ultimam excipias, miſſæ ſunt; quia in Eccleſia Anglicana per hæc tempora corruptela invaluerat, ut abſque inſtitutione Epiſcopi, filii ſuccederent parentibus in beneficiis eccleſiaſticis, *cap. ad extirpandas, hoc tit.* ibi: *Tam iniquam conſuetudinem de provincia, ſicut debebat, radicitus extirpare vellet.* Arnulphus Epiſcopus Lexovienſis *in epiſt. ad Legatos, Albertum, & Theodunum*, ibi: *Non expedit provinciæ noſtræ, in qua quotidie tam imprudenter impudicitia convaleſcit, filios Presbyterorum paternis altaribus adhiberi.* Hujus etiam corruptelæ Eccleſiæ Anglicanæ meminerunt Anſelmus *lib. 2. epiſt. 33.* ibi: *Canonici quidam & Presbyteri hoc illi* (Belvacenſi Epiſcopo) *faciunt, quia eos à pravis conſuetudinibus, & maximè à mulierum reproba converſatione vult prohibere, & filios eorum, ſive quos ſibi ſecundum placitum heredes eligunt, à præbendarum hereditaria ſucceſſione, atque à ſacrorum Ordinum promotione conatur arcere.* Et Joannes Sareſbar. *epiſt. 28.* ibi: *Inter cætera Eccleſiam de Effigeham, quam eis petente domino fundi, donavit Dominus Vviaton, in injuriam Apoſtolicæ Majeſtatis, & confuſionem ſanctorum Canonum, contulit cuidam publicano ferè laico filio Sacerdotis, qui in eadem Eccleſia miniſtravit.*] Refert Franciſcus Hallierius *de hierarch. juriſd. lib. 4. §. 3. pag. 486.* Ex his ergo omnibus deciſionibus ſequentem deduco aſſertionem: *Filii tam legitimi, quàm illegitimi, ſine Pontificia diſpenſatione in præbendis, ſeu beneficiis paternis mediatè, vel in aliis ejuſdem Eccleſiæ inſtitui non debent.* Probant eam textus *in cap. inter cæteras 4. de reſcriptis, cap. ex parte, de teſtibus*: Alexander III. poſt Concilium Lateran. *p. 49, cap. 8. & 14.* Tridentinum *ſeſſ. 25. de reform. cap. 7.* Concilium Anvicrenſe tempore Alexandri III. *cap. 2. Item filii ſacerdotum non ponantur in Eccleſiis patrum ſuorum.* Extravagans Clementis VII. quæ incipit, *Ad canonum conditorem.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti, & de poteſt. Epiſc. alleg. 65. & in remiſſ. ad Concil. Trident. d. c. 7.* Lotherius *de re benefic. lib. 2. q. 48. num. 178.* Corraſius *de beneficiis, p. 3. cap. 7.* Petrus Greg. *eod. tract. cap. 35.* I. Dartis *eod. tract. ſect. 4. ſeu p. 4. cap. 1. & 2.* Valenſis *eod. tract. lib. 1. tit. 18.* Duarenus *lib. 4. de ſacris Eccleſiæ, cap. 9.* Rufiniacus *lib. 3. conſtit. tit. 13. cap. 13.* Michaël Rouſſelius *lib. 2. hiſtor. Pontif. juriſd. cap. 1.* Zipeus *ad hunc titulum*, Cironius *in cap. unico, de ſucceſſionibus ab inteſt. in 5. compil.* Solorzanus *tom. 2. de jure Indiar. lib. 3. cap. 10. num. 8.* Villaroël. *de regim. Eccleſ. p. 1. quæſt. 9. art. 6.*

6. *Expenditur ingens difficultas.* Verùm hæc aſſertio difficilem patitur dubitandi rationem in ea parte, ubi affirmat, filios etiam legitimos ante ſacerdotium genitos, non poſſe in parentum beneficiis ſuccedere; nam nihil tam juri, & rationi conſonum eſt, moribuſque gentium conſentaneum, quàm ut filii ſuccedant in officiis, & beneficiis paternis. Juri; nam filius ex ejus diſpoſitione ſuccedit in officio patris, *leg. nemini 11. §. 1. in fine, l. petitionem 13. C. de advocatis, l. unicuique 7. C. de proximis ſacrorum, lib. 12. l. 1. & 2. C. de filiis officialium, eod. lib.* ubi plura adducit Altamiran. Rationi etiam id conſonum eſſe probat ipſe *cap. 8. & 9.* ex eo, quia ita merita parentum remunerantur, paupertati filiorum ſucurritur, & parentum nobilitas in filiis reſidens, aliorum meritis præfertur. Uſitatum etiam fuiſſe apud varias nationes, ut filii ſuccederent in dignitatibus, & officiis parentum, probatur primò ex Hebræorum conſuetudine, apud quos filii in officiis paternis ſuccedebant, ut referunt Sigonius *de repub. Hebræor. lib. 7. cap. 4.* Marquez *in Gubern. Chriſt. lib. 2. cap. 3.* Pizarrus *in vita Ferdinandi, cap. 1. obſerv. 2.* Apud Romanos id obſervatum fuiſſe probant Pancirola *lib. 2. variar. cap. 8.* Amaya *in l. curialibus 66. num. 48. C. de Decur.* Altamiranus *ubi ſuprà, cap. 23.* Apud Siculos deceſſorum officia filiis concedi ſolita, tradit Maſtrillus *lib. 1. de Magiſtr. cap. 28. num. 3.* De Venetis idem probat Oſualdus *lib. 24. Donelli, cap. 22. littera R.* Eandem conſuetudinem apud Luſitanos invaluiſſe, tradunt Valaſcus *conſult. 129. num. 13.* Mendez de Caſtro *in praxi Luſit. lib. 1. cap. 2. num. 9.* Et apud nos hoc obſervatum fuiſſe, ſuadetur *ex l. 10. tit. 5. lib. 5. recopil. l. 10. tit. 4 lib. 6. l. 2. tit. 4. lib. 7.* Nec deſunt exempla eorum, qui in eodem beneficio patri ſuo ſucceſſerunt. Sic S. Simplicius Archiepiſcopus Bituricenſis fuit filius Eulodii, & gener Palladii, ſuorum in Eccleſia Bituricenſi anteceſſorum, de quo Sidonius *lib. 7. poſt epiſt. 9.* Sic Domnus depoſito Paulo Samoſatenſi hæretico, electus eſt Patriarcha Antiochenus, cùm eſſet filius Patriarchæ Demetriani, teſte Baronio *anno 272.* Sic S. Barinus præfuit poſt patrem S. Clodulphum Treverenſem Epiſcopum, ad quam Eccleſiam ipſe Clodulphus fuerat

bis ſignificamus, quod ſi aliter dignus inventus fuerit, permittimus ipſum in clericum *c* ordinari, & in eccleſiaſticum beneficium, unde commodè ſuſtentari valeat, promoveri.

N O T Æ.

1. a *Clemens.*] Ita etiam legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. cap.* 5. non tamen hucuſque conſtat, cui miſſa ſit hæc deciſio. De Clemente III. egi *in cap.* 12. *de reſcriptis.*

2. b *Legitima.*] Id eſt legitimè ducta, à qua converſus maritus promotus fuit ad ſacros ordines, & ipſa religionem profeſſa; quo caſu durat vinculum matrimonii: unde ſi poſteà prolem ſuſceperint, licèt illicitè ſe conjunxerint, naſcitur tamen legitima, *cap. ex publico, de converſ. conjug.* ubi Deo annuente plura adducemus.

3. c *Ordinari.*] Sed ſi filius Presbyteri erat, & à Presbytero procreatus, quomodo poterat ad ſacros Ordines aſcendere, & beneficium obtinere, contra ea, quæ adduximus *in cap.* 1. *hoc tit.* & dicemus ſequenti commentario? Pro hujus difficultatis ſolutione anxiè quærunt Interpretes, utrum filius hic eſſet legitimus, vel illegitimus? Plures affirmant legitimum eſſe, quia ex legitimo matrimonio natus eſt: plures relati à Sanchez *de matrim. diſp.* 38. *per totam*, Suarez *de cenſuris diſp.* 50. *ſect.* 2. Sed aſſerendum eſt, illum quoad Ordines, & beneficia eccleſiaſtica pro illegitimo haberi; quoad hæreditatem verò, & alia temporalia, pro legitimo: unde cùm irregularitas ex defectu natalium proveniat ex illegitimitate canonica, ideò ſine diſpenſatione iſte promoveri ad Ordines non poterat. Nec novum eſt, ut quis diverſis reſpectibus habeatur pro legitimo, & illegitimo, *cap. per venerabilem, qui filii ſint legitimi.*

CAPUT XV.

a Innocentius III.

CUm decorem domus Dei. *Et infrà:* Filiis canonicorum præbendas in eiſdem Eccleſiis conferri non ſinatis, quarum ſunt Canonici patres eorum, cùm indecorum ſit, ut in altaris officio illegitimus filius impudico patri miniſtret, in quo unigenitus Dei filius Æterno Patri pro ſalute humani generis victimatur.

N O T Æ.

a INnocentius.] Cui tamen in hac deciſione reſcripſiſſet, non conſtat; ejus tamen partes extant *in cap. cùm decorem, de vita & honeſt. clericorum, cap. cùm decorem, de clericis conjugatis*, ex quibus ſupplenda eſt hæc inſcriptio.

CAPUT XVI.

Idem *in* a *Concilio Generali.*

AD abolendam peſſimam (quæ in pluribus inolevit Eccleſiis) corruptelam, firmiter inhibemus, ne Canonicorum filii, *b* maximè ſpurii, Canonici ſint in ſæcularibus Eccleſiis, in quibus inſtituti ſunt patres eorum. Et ſi fuerit contrà præſumptum, decernimus non valere. Qui verò tales (ut dictum eſt) *c* canonicare præſumpſerint, à ſuis beneficiis ſuſpendantur.

N O T Æ.

1. a *Concilio.*] Ita etiam legitur in quarta collectione, *ſub hoc tit. cap.* 1. & reperitur textus hic in Concilio Lateran. ſub Innocentio III. celebrato, *can.* 31. De quo Concilio nonnulla notavi *in cap.* 1. *de Summa Trinit.*

2. b *Maximè.*] Id eſt, *ſcilicet*, ut poſt Gloſſam docuit Cironius *in cap. ad hæc, hoc tit. in* 5. *compil.* Dictio enim hæc, *maximè*, in præſenti non ſtat ampliativè, vel implicativè, ſed abundat, ut *in l. ea quæ, ff. de reſcind. vendit. l. ult. C. de teſtam.* dum enim ſint filii Canonicorum, ſive legitimi, ſive illegitimi, in beneficiis parentum inſtitui non poſſunt.

c *Canonicare.*] Id eſt in Canonicos inſtitui, ſicut dicitur monachari, ideſt monaſticam regulam profiteri, ut notavi *in cap. ad noſtram* 37. *de elect.* 3.

CAPUT XVII.

Honorius III. *Decano* a *Furn.* b *Morin. diœc. & Magiſtro Giliberto Morin. & S. Sancti* c *Donatoris in Brugis*, d *Tornacen. diœceſ.*

DIlectus filius G. Præpoſitus Eccleſiæ S. Mariæ in Brugis, tranſmiſſâ nobis petitione monſtravit, quod cùm Virgilius Presbyter Tornacen. diœceſis, quandam præbendam ejuſdem Eccleſiæ curam animarum habentem, quam nullo medio habuit

Digitized by Google

buit pater ejus, tam contra Lateran. quàm *e* Generalis Concilii ſtatuta obtineat, in ſcandalum plurimorum, idem ipſum monuit diligenter, ut reſignaret eandem; ſed idem aſſerens, quod bonæ memoriæ *f* Vv. Rhemenſis Archiepiſcopus, tunc Apoſtolicæ Sedis Legatus, diſpenſavit cum eo, id efficere contradicit, quanquam cum eo non fuerit per R. Pontificem diſpenſatum. Quocirca diſc. v. de utriuſque partis procuratorum aſſenſu mandamus, quatenus partibus convocatis, & auditis hinc inde propoſitis, non obſtante diſpenſatione aliqua, quæ à Sede Apoſtolica non emanaverit, quod canonicum fuerit, app. poſtp. ſtatuatis.

NOTÆ.

1\. a F*Urn.*] Ita reſtituenda eſt præſens inſcriptio ex quinta compilatione Honorii III. ubi *ſub hoc tit. cap. unico*, reperitur textus hic. Furnenſis urbs eſt in Belgio, propè Morinum, de qua agit Meyerus *lib.8. & 10. annal. Flandriæ.*

2\. b *Morin.*] Morinenſis diœceſis eſt in Flandria, ut jam notavi *in cap. 33. de elect.* ubi de ea diœceſi egi.

3\. c *S. Donatoris.*] Lege *S. Donatiani.* Brugis enim, quæ eſt civitas Flandriæ, erecta fuit Eccleſia Collegialis ſub titulo S. Donatiani ſeptimi Epiſcopi Rhemenſis, cujus corpus Brugis tranſlatum eſt, ut referunt Cironius *in præſenti*, Andreas Sauſay *in martyr. Galliæ, die 14. Octobris.*

d *Tornacenſis.*] De hac Eccleſia aliqua adduxi *in cap. cam te 7. de reſcriptis.*

e *Generalis.*] De quo *in cap. ad abolendam, hoc tit.*

4\. f *Vv.*] Vvido ſecundus videlicet, Cardinalis Epiſcopus Prænestinus, Legatus Sedis Apoſtolicæ, de quo Chenu, & Fratres Sarmat. *in ſerie Præſulum Eccleſiæ Rhemenſis.*

COMMENTARIUM.

5\. CONCLUSIO REFERTUR, ET PROBATUR.

OMnes deciſiones hucuſque tranſcriptæ ferè eandem continent prohibitionem, & ad Eccleſiæ Anglicanæ Præſules, ſi ultimam excipias, miſſæ ſunt; quia in Eccleſia Anglicana per hæc tempora corruptela invaluerat, ut abſque inſtitutione Epiſcopi, filii ſuccederent parentibus in beneficiis eccleſiaſticis, *cap. ad extirpandas, hoc tit.* ibi: *Tam iniquam conſuetudinem de provincia, ſicut debebat, radicitus extirpare vellet.* Arnulphus Epiſcopus Lexovienſis *in epiſt. ad Legatos, Albertum, & Theodunum*, ibi: *Non expedit provinciæ noſtræ, in qua quotidie tam imprudenter impudicitia convaleſcit, filios Presbyterorum paternis altaribus adhiberi.* Hujus etiam corruptelæ Eccleſiæ Anglicanæ meminerunt Anſelmus *lib. 2. epiſt. 33.* ibi: *Canonici quidam & Presbyteri hoc illi* (Belvacenſi Epiſcopo) *faciunt, quia eos à pravis conſuetudinibus, & maximè à mulierum reproba converſatione vult prohibere, & filios eorum, ſive quos ſibi ſecundùm placitum heredes eligunt, à præbendarum hæreditaria ſucceſſione, atque à ſacrorum Ordinum promotione conatur arcere.* Et Joannes Sareſbar. *epiſt. 28.* ibi: *Inter cætera Eccleſiam de Effigeham, quam eis petente domino fundi, donavit Dominus Vviaton, in injuriam Apoſtolicæ Majeſtatis, & confuſionem ſanctorum Canonum, contulit cuidam publicano ferè laico filio Sacerdotis, qui in eadem Eccleſia miniſtravit.*] Refert Franciſcus Hallierius *de hierarch. juriſd. lib. 4. §. 3. pag. 486.* Ex his ergo omnibus deciſionibus ſequentem deduco aſſertionem: *Filii tam legitimi, quam illegitimi, ſine Pontificia diſpenſatione in præbendis, ſeu beneficiis paternis mediatè, vel in aliis ejuſdem Eccleſiæ inſtitui non debent.* Probant eam textus *in cap. inter cæteras 4. de reſcriptis, cap. ex parte, de teſtibus:* Alexander III. poſt Concilium Lateran. *p. 49. cap. 8. & 14.* Tridentinum *ſeſſ. 25. de reform. cap. 7.* Concilium Anvicrenſe tempore Alexandri III. *cap. 2. Item filii ſacerdotum non ponantur in Eccleſiis patrum ſuorum.* Extravagans Clementis VII. quæ incipit, *Ad canonum conditorem.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, & *de poteſt. Epiſc. alleg. 65.* & *in remiſ. ad Concil. Trident. d. c. 7.* Lotherius *de re benefic. lib. 2. q. 48. num. 178.* Corraſius *de beneficiis, p. 3. cap. 7.* Petrus Greg. *eod. tract. cap. 35.* I. Dartis *eod. tract. ſect. 4.* ſeu *p. 4. cap. 1. & 2.* Valenſis *eod. tract. lib. 1. tit. 18.* Duarenus *lib. 4. de ſacris Eccleſiæ, cap. 9.* Ruſiniacus *lib. 3. conſtit. tit. 13. cap. 13.* Michaël Rouſſelius *lib. 2. hiſtor. Pontif. juriſd. cap. 1.* Zipeus *ad hunc titulum*, Cironius *in cap. unico, de ſucceſſionibus ab inteſt. in 5. compil.* Solorzanus *tom. 2. de jure Indiar. lib. 3. cap. 10. num. 8.* Villaroël. *de regim. Eccleſ. p. 1. quæſt. 9. art. 6.*

6\. EXPENDITUR INGENS DIFFICULTAS.

Verùm hæc aſſertio difficilem patitur dubitandi rationem in ea parte, ubi affirmat, filios etiam legitimos ante ſacerdotium genitos, non poſſe in parentum beneficiis ſuccedere; nam nihil tam juri, & rationi conſonum eſt, moribuſque gentium conſentaneum, quàm ut filii ſuccedant in officiis, & beneficiis paternis. Juri; nam filius ex ejus diſpoſitione ſuccedit in officio patris, *leg. nemini 11. §. 1. in fine, l. petitionem 13. C. de advocatis, l. unicuique 7. C. de proximis ſacrorum, lib. 12. l. 1. & 2. C. de filiis officialium, eod. lib.* ubi plura adducit Altamiran. Rationi etiam id conſonum eſſe probat ipſe *cap. 8. & 9.* ex eo, quia ita merita parentum remunerantur, paupertati filiorum ſucurritur, & parentum nobilitas in filiis reſidens, aliorum meritis præfertur. Uſitatum etiam fuiſſe apud varias nationes, ut filii ſuccederent in dignitatibus, & officiis parentum, probatur primò ex Hebræorum conſuetudine, apud quos filii in officiis paternis ſuccedebant, ut referunt Sigonius *de repub. Hebræor. lib. 7. cap. 4.* Marquez *in Gubern. Chriſt. lib. 2. cap. 3.* Pizarrus *in vita Ferdinandi, cap. 1. obſerv. 2.* Apud Romanos id obſervatum fuiſſe probant Pancirola *lib. 2. variar. cap. 8.* Amaya *in l. curialibus 66. num. 48. C. de Decur.* Altamiranus *ubi ſuprà, cap. 13.* Apud Siculos deceſſorum officia filiis concedi ſolita, tradit Maſtrillus *lib. 1. de Magiſtr. cap. 28. num. 3.* De Venetis idem probat Oſualdus *lib. 24. Donelli, cap. 22. littera R.* Eandem conſuetudinem apud Luſitanos invaluiſſe, tradunt Valaſcus *conſult. 129. num. 13.* Mendez de Caſtro *in praxi Luſit. lib. 1. cap. 2. num. 9.* Et apud nos hoc obſervatum fuiſſe, ſuadetur *ex l. 10. tit. 5. lib. 5. recopil. l. 10. tit. 4 lib. 6. l. 2. tit. 4. lib. 7.* Nec deſunt exempla eorum, qui in eodem beneficio patri ſuo ſucceſſerunt. Sic S. Simplicius Archiepiſcopus Bituricenſis fuit filius Eulodii, & gener Palladii, ſuorum in Eccleſia Bituricenſi anteceſſorum, de quo Sidonius *lib. 7. poſt epiſt. 9.* Sic Domnus depoſito Paulo Samoſatenſi hæretico, electus eſt Patriarcha Antiochenus, cùm eſſet filius Patriarchæ Demetriani, teſte Baronio *anno 272.* Sic S. Barinus præfuit poſt patrem S. Clodulphum Treverenſem Epiſcopum, ad quam Eccleſiam ipſe Clodulphus fuerat

bis ſignificamus, quod ſi aliter dignus inventus fuerit, permittimus ipſum in clericum *c* ordinari, & in eccleſiaſticum beneficium, unde commodè ſuſtentari valeat, promoveri.

NOTÆ.

1. a *Clemens.*] Ita etiam legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. cap.* 5. non tamen hucuſque conſtat, cui miſſa ſit hæc deciſio. De Clemente III. egi *in cap.* 12. *de reſcriptis.*

2. b *Legitima.*] Id eſt legitimè ducta, à qua converſus maritus promotus fuit ad ſacros ordines, & ipſa religionem profeſſa; quo caſu durat vinculum matrimonii: unde ſi poſteà prolem ſuſceperint, licèt illicitè ſe conjunxerint, naſcitur tamen legitima, *cap. ex publico, de converſ. conjug.* ubi Deo annuente plura adducemus.

3. c *Ordinari.*] Sed ſi filius Presbyteri erat, & à Presbytero procreatus, quomodo poterat ad ſacros Ordines aſcendere, & beneficium obtinere, contra ea, quæ adduximus *in cap.* 1. *hoc tit.* & dicemus ſequenti commentario? Pro hujus difficultatis ſolutione anxiè quærunt Interpretes, utrum filius hic eſſet legitimus, vel illegitimus? Plures affirmant legitimum eſſe, quia ex legitimo matrimonio natus eſt: plures relati à Sanchez *de matrim. diſp.* 38. *per totam*, Suarez *de cenſuris diſp.* 50. *ſect.* 2. Sed aſſerendum eſt, illum quoad Ordines, & beneficia eccleſiaſtica pro illegitimo haberi; quoad hæreditatem verò, & alia temporalia, pro legitimo: unde cùm irregularitas ex defectu natalium proveniat ex illegitimitate canonica, ideò ſine diſpenſatione iſte promoveri ad Ordines non poterat. Nec novum eſt, ut quis diverſis reſpectibus habeatur pro legitimo, & illegitimo, *cap. per venerabilem, qui filii ſint legitimi.*

CAPUT XV.

a Innocentius III.

CUm decorem domus Dei. *Et infrà:* Filiis canonicorum præbendas in eiſdem Eccleſiis conferri non ſinatis, quarum ſunt Canonici patres eorum, cùm indecorum ſit, ut in altaris officio illegitimus filius impudico patri miniſtret, in quo unigenitus Dei filius Æterno Patri pro ſalute humani generis victimatur.

NOTÆ.

a INnocentius.] Cui tamen in hac deciſione reſcripſiſſet, non conſtat; ejus tamen partes extant *in cap. cùm decorem, de vita & honeſt. clericorum, cap. cùm decorem, de clericis conjugatis*, ex quibus ſupplenda eſt hæc inſcriptio.

CAPUT XVI.

Idem *in* a *Concilio Generali.*

AD abolendam peſſimam (quæ in pluribus inolevit Eccleſiis) corruptelam, firmiter inhibemus, ne Canonicorum filii, *b* maximè ſpurii, Canonici ſint in ſæcularibus Eccleſiis, in quibus inſtituti ſunt patres eorum. Et ſi fuerit contrà præſumptum, decernimus non valere. Qui verò tales (ut dictum eſt) *c* canonicare præſumpſerint, à ſuis beneficiis ſuſpendantur.

NOTÆ.

1. a *Concilio.*] Ita etiam legitur in quarta collectione, *ſub hoc tit. cap.* 1. & reperitur textus hic in Concilio Lateran. ſub Innocentio III. celebrato, *can.* 31. De quo Concilio nonnulla notavi *in cap.* 1. *de Summa Trinit.*

2. b *Maximè.*] Id eſt, *ſcilicet*, ut poſt Gloſſam docuit Cironius *in cap. ad hæc, hoc tit. in* 5. *compil.* Dictio enim hæc, *maximè*, in præſenti non ſtat ampliativè, vel implicativè, ſed abundat, ut *in l. ea quæ, ff. de reſcind. vendit. l. ult. C. de teſtam.* dum enim ſunt filii Canonicorum, ſive legitimi, ſive illegitimi, in beneficiis parentum inſtitui non poſſunt.

3. c *Canonicare.*] Id eſt in Canonicos inſtitui, ſicut dicitur monachari, ideſt monaſticam regulam profiteri, ut notavi *in cap. ad noſtram* 37. *de elect.*

CAPUT XVII.

Honorius III. *Decano* a *Furn.* b *Morin. diæc. & Magiſtro Giliberto Morin. & L. Sancti* c *Donatoris in Brugis*, d *Tornacen. diæceſ.*

DIlectus filius G. Præpoſitus Eccleſiæ S. Mariæ in Brugis, tranſmiſſâ nobis petitione monſtravit, quod cùm Virgilius Presbyter Tornacen. diœceſis, quandam præbendam ejuſdem Eccleſiæ curam animarum habentem, quam nullo medio habuit

Digitized by Google

buit pater ejus, tam contra Lateran. quàm e Generalis Concilii ſtatuta obtineat, in ſcandalum plurimorum, idem ipſum monuit diligenter, ut reſignaret eandem; ſed idem aſſerens, quod bonæ memoriæ f Vv. Rhemenſis Archiepiſcopus, tunc Apoſtolicæ Sedis Legatus, diſpenſavit cum eo, id efficere contradicit, quanquam cum eo non fuerit per R. Pontificem diſpenſatum. Quocirca diſc. v. de utriuſque partis procuratorum aſſenſu mandamus, quatenus partibus convocatis, & auditis hinc inde propoſitis, non obſtante diſpenſatione aliqua, quæ à Sede Apoſtolica non emanaverit, quod canonicum fuerit, app. poſtp. ſtatuatis.

N O T Æ.

1. a *FUrn.*] Ita reſtituenda eſt præſens inſcriptio ex quinta compilatione Honorii III. ubi *ſub hoc tit. cap. unico*, reperitur textus hic. Furnenſis urbs eſt in Belgio, propè Morinum, de qua agit Meyerus *lib.8. & 10. annal. Flandriæ.*

2. b *Morin.*] Morinenſis diœceſis eſt in Flandria, ut jam notavi *in cap. 33. de elect.* ubi de ea diœceſi egi.

3. c *S. Donatoris.*] Lege *S. Donatiani.* Brugis enim, quæ eſt civitas Flandriæ, erecta fuit Eccleſia Collegialis ſub titulo S. Donatiani ſeptimi Epiſcopi Rhemenſis, cujus corpus Brugis tranſlatum eſt, ut referunt Cironius *in præſenti*, Andreas Sauſay *in martyr. Galliæ, die 14. Octobris.*

d *Tornacenſis.*] De hac Eccleſia aliqua adduxi *in cap. eam te 7. de reſcriptis.*

e *Generalis.*] De quo *in cap. ad abolendam, hoc tit.*

4. f *Vv.*] Vvido ſecundus videlicet, Cardinalis Epiſcopus Præneſtinus, Legatus Sedis Apoſtolicæ, de quo Chenu, & Fratres Sammar. *in ſerie Præſulum Eccleſiæ Rhemenſis.*

COMMENTARIUM.

5. Concluſio refertur, et probatur. OMnes deciſiones hucuſque tranſcriptæ ferè eandem continent prohibitionem, & ad Eccleſiæ Anglicanæ Præſules, ſi ultimam excipias, miſſæ ſunt; quia in Eccleſia Anglicana per hæc tempora corruptela invaluerat, ut abſque inſtitutione Epiſcopi, filii ſuccederent parentibus in beneficiis eccleſiaſticis, *cap. ad extirpandas, hoc tit.* ibi: *Tam iniquam conſuetudinem de provincia, ſicut debebat, radicitus extirpare vellet.* Arnulphus Epiſcopus Lexovienſis *in epiſt. ad Legatos, Albertum, & Theodunum*, ibi: *Non expedit provinciæ noſtræ, in qua quotidie tam imprudenter impudicitia convaleſcit, filios Presbyterorum paternis altaribus adhiberi.* Hujus etiam corruptelæ Eccleſiæ Anglicanæ meminerunt Anſelmus *lib. 2. epiſt. 33.* ibi: *Canonici quidam & Presbyteri hoc illi* (Belvacenſi Epiſcopo) *faciunt, quia eos à pravis conſuetudinibus, & maximè à mulierum reproba converſatione vult prohibere, & filios eorum, ſive quos ſibi ſecundum placitum hæredes eligunt, à præbendarum hæreditaria ſucceſſione, atque à ſacrorum Ordinum promotione conatur arcere.* Et Joannes Sareſbar. *epiſt. 28.* ibi: *Inter cætera Eccleſiam de Effigeham, quam eis petente domino fundi, donavit Dominus Vviaton, in injuriam Apoſtolicæ Majeſtatis, & confuſionem ſanctorum Canonum, contulit cuidam publicano ferè laico filio Sacerdotis, qui in eadem Eccleſia miniſtravit.*] Refert Franciſcus Hallierius *de hierarch. juriſd. lib. 4. §. 3. pag. 486.* Ex his ergo omnibus deciſionibus ſequentem deduco aſſertionem: *Filii tam legitimi, quàm illegitimi, ſine Pontificia diſpenſatione in præbendis, ſeu beneficiis paternis mediatè, vel in aliis ejuſdem Eccleſiæ inſtitui non debent.* Probant eam textus *in cap. inter cæteras 4. de reſcriptis, cap. ex parte, de teſtibus:* Alexander III. poſt Concilium Lateran. *p. 49. cap. 8. & 14.* Tridentinum *ſeſſ. 25. de reform. cap. 7.* Concilium Anvicrenſe tempore Alexandri III. *cap. 2. Item filii ſacerdotum non ponantur in Eccleſiis patrum ſuorum.* Extravagans Clementis VII. quæ incipit, *Ad canonum conditorem.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, & *de poteſt. Epiſc. alleg. 65.* & *in remiſ. ad Concil. Trident. d. c. 7.* Lotherius *de re benefic. lib. 2. q. 48. num. 178.* Corraſius *de beneficiis, p. 3. cap. 7.* Petrus Greg. *eod. tract. cap. 35.* I. Dartis *eod. tract. ſect. 4. ſeu p. 4. cap. 1. & 2.* Valenſis *eod. tract. lib. 1. tit. 18.* Duarenus *lib. 4. de ſacris Eccleſiæ, cap. 9.* Rufiniacus *lib. 3. conſtit. tit. 13. cap. 13.* Michaël Rouſſelius *lib. 2. hiſtor. Pontif. juriſd. cap. 1.* Zipeus *ad hunc titulum*, Cironius *in cap. unico, de ſucceſſionibus ab inteſt. in 5. compil.* Solorzanus *tom. 2. de jure Indiar. lib. 3. cap. 20. num. 8.* Villaroël. *de regim. Eccleſ. p. 1. quæſt. 9. art. 6.*

Verùm hæc aſſertio difficilem patitur dubitandi rationem in ea parte, ubi affirmat, filios etiam legitimos ante ſacerdotium genitos, non poſſe in parentum beneficiis ſuccedere; nam nihil tam juſti, & rationi conſonum eſt, moribuſque gentium conſentaneum, quàm ut filii ſuccedant in officiis, & beneficiis paternis. Juri; nam filius ex ejus diſpoſitione ſuccedit in officio patris, *leg. nemini 11. §. 1. in fine, l. petitionem 13. C. de advocatis, l. unicuique 7. C. de proximis ſacrorum, lib. 12. l. 1. & 2. C. de filiis officialium, eod. lib.* ubi plura adducit Altamiran. Rationi etiam id conſonum eſſe probat ipſe *cap. 8. & 9.* ex eo, quia ita merita parentum remunerantur, paupertati filiorum ſucurritur, & parentum nobilitas in filiis reſidens, aliorum meritis præfertur. Uſitatum etiam fuiſſe apud varias nationes, ut filii ſuccederent in dignitatibus, & officiis parentum, probatur primò ex Hebræorum conſuetudine, apud quos filii in officiis paternis ſuccedebant, ut referunt Sigonius *de repub. Hebræor. lib. 7. cap. 4.* Marquez *in Gubern. Chriſt. lib. 2. cap. 3.* Pizarrus *in vita Ferdinandi, cap. 1. obſerv. 2.* Apud Romanos id obſervatum fuiſſe probant Pancirola *lib. 2. variar. cap. 8.* Amaya *in l. curialibus 66. num. 48. C. de Decur.* Altamiranus *ubi ſuprà, cap. 23.* Apud Siculos deceſſorum officia filiis concedi ſolita, tradit Maſtrillus *lib. 1. de Magiſtr. cap. 18. num. 3.* De Venetis idem probat Oſualdus *lib. 24. Donelli, cap. 22. littera R.* Eandem conſuetudinem apud Luſitanos invaluiſſe, tradunt Valaſcus *conſult. 129. num. 13.* Mendez de Caſtro *in praxi Luſit. lib. 1. cap. 2. num. 9.* Et apud nos hoc obſervatum fuiſſe, ſuadetur *ex l. 10. tit. 5. lib. 5. recopil. l. 10. tit. 4 lib. 6. l. 2. tit. 4. lib. 7.* Nec deſunt exempla eorum, qui in eodem beneficio patri ſuo ſucceſſerunt. Sic S. Simplicius Archiepiſcopus Bituricenſis fuit filius Eulodii, & gener Palladii, ſuorum in Eccleſia Bituricenſi anteceſſorum, de quo Sidonius *lib. 7. poſt epiſt. 9.* Sic Domnus depoſito Paulo Samoſatenſi hæretico, electus eſt Patriarcha Antiochenus, cùm eſſet filius Patriarchæ Demetriani, teſte Baronio *anno* 272. Sic S. Barinus præfuit poſt patrem S. Clodulphum Treverenſem Epiſcopum, ad quam Eccleſiam ipſe Clodulphus fuerat

6. Expenditur ingens difficultas.

buit pater ejus, tam contra Lateran. quàm e Generalis Concilii ſtatuta obtineat, in ſcandalum plurimorum, idem ipſum monuit diligenter, ut reſignaret eandem; ſed idem aſſerens, quod bonæ memoriæ f Vv. Rhemenſis Archiepiſcopus, tunc Apoſtolicæ Sedis Legatus, diſpenſavit cum eo, id efficere contradicit, quanquam cum eo non fuerit per R. Pontificem diſpenſatum. Quocirca diſc. v. de utriuſque partis procuratorum aſſenſu mandamus, quatenus partibus convocatis, & auditis hinc inde propoſitis, non obſtante diſpenſatione aliqua, quæ à Sede Apoſtolica non emanaverit, quod canonicum fuerit, app. poſtp. ſtatuatis.

NOTÆ.

1\. a FUrn.] Ita reſtituenda eſt præſens inſcriptio ex quinta compilatione Honorii III. ubi *ſub hoc tit. cap. unico*, reperitur textus hic. Furnenſis urbs eſt in Belgio, propè Morinum, de qua agit Meyerus *lib.8. & 10. annal. Flandriæ.*

2\. b *Morin.*] Morinenſis diœceſis eſt in Flandria, ut jam notavi *in cap.* 33. *de elect.* ubi de ea diœceſi egi.

3\. c *S.Donateris.*] Lege *S.Donatiani.* Brugis enim, quæ eſt civitas Flandriæ, erecta fuit Eccleſia Collegialis ſub titulo S. Donatiani ſeptimi Epiſcopi Rhemenſis, cujus corpus Brugis tranſlatum eſt, ut referunt Cironius *in præſenti*, Andreas Sauſay *in martyr. Galliæ, die* 14. *Octobris.*

d *Tornacenſis.*] De hac Eccleſia aliqua adduxi *in cap. eam te 7. de reſcriptis.*

e *Generalis.*] De quo *in cap. ad abolendam, hoc tit.*

4\. f *Vv.*] Vvido ſecundus videlicet, Cardinalis Epiſcopus Præneſtinus, Legatus Sedis Apoſtolicæ, de quo Chenu, & Fratres Sarmat. *in ſerie Præſulum Eccleſiæ Rhemenſis.*

COMMENTARIUM.

5\. *Conclusio refertur, et probatur.* OMnes deciſiones hucuſque tranſcriptæ ferè eandem continent prohibitionem, & ad Eccleſiæ Anglicanæ Præſules, ſi ultimam excipias, miſſæ ſunt; quia in Eccleſia Anglicana per hæc tempora corruptela invaluerat, ut abſque inſtitutione Epiſcopi, filii ſuccederent parentibus in beneficiis eccleſiaſticis, *cap. ad extirpandas, hoc tit.* ibi: *Tam iniquam conſuetudinem de provincia, ſicut debebat, radicitus extirpare vellet.* Arnulphus Epiſcopus Lexovienſis *in epiſt. ad Legatos, Albertum, & Theodunum*, ibi: *Non expedit provinciæ noſtræ, in qua quotidie tam imprudenter impudicitia convaleſcit, filios Presbyterorum paternis altaribus adhiberi.* Hujus etiam corruptelæ Eccleſiæ Anglicanæ meminerunt Anſelmus *lib.2. epiſt.*33. ibi: *Canonici quidam & Presbyteri hoc illi* (Belvacenſi Epiſcopo) *faciunt, quia eos à pravis conſuetudinibus, & maximè à mulierum reproba converſatione vult prohibere, & filios eorum, ſive quos ſibi ſecundum placitum hæredes eligunt, à præbendarum hæreditaria ſucceſſione, atque à ſacrorum Ordinum promotione conatur arcere.* Et Joannes Saresbar. *epiſt.*28. ibi: *Inter cætera Eccleſiam de Effigeham, quam eis petente domino fundi, donavit Dominus Vviaton, in injuriam Apoſtolicæ Majeſtatis, & confuſionem ſanctorum Canonum, contulit cuidam publicano ferè laico filio Sacerdotis, qui in eadem Eccleſia miniſtravit.*] Refert Franciſcus Hallierius *de hierarch. juriſd. lib.4.§.3.pag.*486. Ex his ergo omnibus deciſionibus ſequentem deduco aſſertionem: *Filii tam legitimi, quàm illegitimi, ſine Pontificia diſpenſatione in præbendis, ſeu beneficiis paternis mediatè, vel in aliis ejuſdem Eccleſiæ inſtitui non debent.* Probant eam textus *in cap. inter cæteras 4. de reſcriptis, cap. ex parte, de teſtibus:* Alexander III. poſt Concilium Lateran, *p.*49. *cap.*8. *&* 14. Tridentinum *ſeſſ.25. de reform. cap.7.* Concilium Anvicrenſe tempore Alexandri III. *cap.2. Item filii ſacerdotum non ponantur in Eccleſiis patrum ſuorum.* Extravagans Clementis VII. quæ incipit, *Ad canonum conditorem.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti, & de poteſt. Epiſc. alleg.*65. & *in remiſ. ad Concil. Trident. d.c.7.* Lotherius *de re benefic. lib.2. q.* 48. *num.* 178. Corraſius *de beneficiis, p.* 3. *cap.*7. Petrus Greg. *eod. tract. cap.*35. I. Dartis *eod. tract. ſect.*4. ſeu *p.4. cap.1. &* 2. Valenſis *eod. tract. lib.*1. *tit.*18. Duarenus *lib.4. de ſacris Eccleſiæ, cap.*9. Rufiniacus *lib.3. conſtit. tit.*13. *cap.*13. Michaël Rouſſelius *lib.2. hiſtor. Pontif. juriſd. cap.1.* Zipeus *ad hunc titulum*, Cironius *in cap. unico, de ſucceſſionibus ab inteſt. in 5. compil.* Solorzanus *tom.2. de jure Indiar. lib.3. cap.10. num.8.* Villaroël. *de regim. Eccleſ. p.1. quæſt.9. art.6.*

6\. *Expenditur ingens difficultas.* Verùm hæc aſſertio difficilem patitur dubitandi rationem in ea parte, ubi affirmat, filios etiam legitimos ante ſacerdotium genitos, non poſſe in parentum beneficiis ſuccedere; nam nihil tam juri, & rationi conſonum eſt, moribuſque gentium conſentaneum, quàm ut filii ſuccedant in officiis, & beneficiis paternis. Juri; nam filius ex ejus diſpoſitione ſuccedit in officio patris, *leg. nemini 11. §.1. in fine, l. petitionem 13. C. de advocatis, l. unicuique 7. C. de proximis ſacrorum, lib.12. l.1. & 2. C. de filiis officialium, eod. lib.* ubi plura adducit Altamiran. Rationi etiam id conſonum eſſe probat ipſe *cap.8. & 9.* ex eo, quia ita merita parentum remunerantur, paupertati filiorum ſucurritur, & parentum nobilitas in filiis reſidens, aliorum meritis præfertur. Uſitatum etiam fuiſſe apud varias nationes, ut filii ſuccederent in dignitatibus, & officiis parentum, probatur primò ex Hebræorum conſuetudine, apud quos filii in officiis paternis ſuccedebant, ut referunt Sigonius *de repub. Hebræor. lib.7. cap.4.* Marquez *in Gubern. Chriſt. lib.2. cap.3.* Pizarrus *in vita Ferdinandi, cap.1. obſerv.2.* Apud Romanos id obſervatum fuiſſe probant Pancirola *lib.2. variar. cap.8.* Amaya *in l. curialibus 66. num.48. C. de Decur.* Altamiranus *ubi ſuprà, cap.*13. Apud Siculos deceſſorum officia filiis concedi ſolita, tradit Maſtrillus *lib.1. de Magiſtr. cap.28. num.3.* De Venetis idem probat Oſualdus *lib.24. Donelli, cap.22. littera R.* Eandem conſuetudinem apud Luſitanos invaluiſſe, tradunt Valaſcus *conſult.129. num.13.* Mendez de Caſtro *in praxi Luſit. lib.1. cap.2. num.9.* Et apud nos hoc obſervatum fuiſſe, ſuadetur *ex l.10. tit.5. lib.5. recopil. l.10. tit.4 lib.6. l.2. tit.4. lib.7.* Nec deſunt exempla eorum, qui in eodem beneficio patri ſuo ſucceſſerunt. Sic S. Simplicius Archiepiſcopus Bituricenſis fuit filius Eulodii, & gener Palladii, ſuorum in Eccleſia Bituricenſi anteceſſorum, de quo Sidonius *lib.7. poſt epiſt.9.* Sic Domnus depoſito Paulo Samoſatenſi hæretico, electus eſt Patriarcha Antiochenus, cùm eſſet filius Patriarchæ Demetriani, teſte Baronio *anno* 272. Sic S. Barinus præfuit poſt patrem S. Clodulphum Treverenſem Epiſcopum, ad quam Eccleſiam ipſe Clodulphus fuerat

evectus ex Metenſi, in qua idem Clodulphus ſederat poſt patrem S. Arnulphum, ut referunt Bion *in martyrol. monaſt. die* 8. *Junii*, Honufrius *in Genealog.* Alia exempla refert Dartis *d. cap.* 1. igitur filii legitimè ſuſcepti admitti poſſunt ad beneficia parentum. Augetur hæc difficultas ex eo; nam ſi filii, tam legitimi, quàm illegitimi arcerentur à beneficiis paternis, maximè ne ſucceſſio in officiis eccleſiaſticis admittatur, ut communiter docetur in juribus ſuprà citatis, & *in cap.* 1. *de præbend.* ſed cùm filii inſtituuntur in beneficiis à parentibus poſſeſſis, non ab ipſis, ſed ab Epiſcopo inſtitutionem accipiunt, *cap. ex frequentibus, de inſtit.* à patrono, vel aliis, qui jus eligendi habent, eliguntur, ſeu præſentantur, *cap. conquerente, cap. ex tranſmiſſa* 7. *hoc tit.* non à deceſſore ſubſtituuntur, aut deſignantur: igitur non poteſt ulla ſucceſſio hæreditaria ſuſpicari. Tandem aliis exemplis etiam probatur, filios in dignitatibus, & officiis, etiam majoribus, parentibus ſuccedere; nam Lambertus Epiſcopus Leodienſis ſucceſſorem habuit S. Floribertum ejus filium, referente Flodoardo *lib.* 1. *cap.* 10. S. Avitus Epiſcopus Viennenſis filius fuit Iſici Epiſcopi anteceſſoris. Baronius *anno* 509. Latro filius S. Genebandi Epiſcopi Laudunenſis, ſucceſſor ipſius fuit in ipſa Eccleſia. Flodoardus *d. lib.* 1. *cap.* 14. Alia etiam refert exempla Dartis *de beneficiis ſect.* 4. *cap.* 1. igitur non rectè aſſerimus, filios ſuccedere non poſſe in dignitatibus, & parentum ſuorum beneficiis.

7. **Varii casus referuntur.** Hac difficultate ita fulcitâ non obſtante, vera eſt ſuprà tradita aſſertio, videlicet Presbyterorum filios, ſive legitimos, ſive illegitimos, non poſſe immediatè ſuccedere in beneficiis parentum; pro cujus expoſitione ſequentes caſus ſunt diſtinguendi. Primus eſt filiorum illegitimorum clericorum (quo nomine veniunt & naturales ante clericatum procreati. Garcia *de beneficiis p.* 7. *cap.* 3. *n.* 15.) His ergo filiis prohibetur ſucceſſio in beneficiis, quæ parentes eorum tenebant: tum quia illegitimi ſunt, & per conſequens ex defectu natalium incapaces beneficii eccleſiaſtici, *cap. cum in cunctis* 7. *in princip. cap. innotuit* 20. *de elect. cap.* 1. *hoc tit.* Tum etiam ob vitandam imaginem futuræ ſucceſſionis in beneficiis, *cap. ex tranſmiſſa* 7. *hoc tit.* Unde licèt tales filii diſpenſationem Sedis Apoſtolicæ meruerint, ut ordinari poſſint, & obtinere beneficia; non ideò cenſentur diſpenſati, ut paterna conſequantur. Quintanadueñas *lib.* 1. *eccleſiaſticòn, num.* 93. quia eſt hic defectus nominatim exprimendus, ut diſpenſatione ſublatus intelligatur, *cap.* 2. *hoc tit.* & in hac parte magnum diſcrimen verſatur inter jus antiquum, & novum Clementis VII. necnon Concilii Trident. *ſeſſ.* 25. *de reform. c.* 15. nam jure communi antiquo filii illegitimi clericorum non poterant poſſidere immediatè beneficium, quod pater obtinuit, nec aliud ſimile beneficium in eadem Eccleſia, patre vivente, *cap. quoniam* 10. *cap. ad extirpandas* 11. *cap. cùm decorem* 15. *hoc tit.* niſi ex diſpenſatione Pontificis. Gloſſa *in cap.* 1. *verbo Tale, hoc tit. lib.* 6. at poterant paterna beneficia obtinere, ſi alius poſt patrem ea tenuiſſet, quia imago illa hæreditariæ ſucceſſionis illi tantùm obſtat, ut immediatè patri ſuccedatur, *d. cap. ex tranſmiſſa.* Poterant etiam alia beneficia in ipſa Eccleſia obtinere mortuo patre, argumento à contrario deducto *ex d. cap. cum decorem.* Itaque his in caſibus filii illegitimi diſpenſati beneficia conſequi poterant abſque ſpeciali diſpenſatione præſentis prohibitionis de filiis Presbyterorum non promovendis ad beneficia paterna: at verò poſt conſtitutionem Clementis VII. editam anno 1530. quam referunt Gigas *de penſionibus, q.* 86. Navarrus *in cap. ſi quando, de reſcriptis, except.* 21. *in principio,* non ſolùm immediata ſucceſſio, verùm etiam mediata ſublata fuit filiis illegitimis clericorum, abrogatâ conſtitutione Alexandri, de qua *in d. cap. ex tranſmiſſa.* Fuit etiam hæc prohibitio prorogata ad beneficia regularia. Tandem Concilio Tridentino *d. cap.* 15. non ſolùm declarantur inhabiles ad beneficia, quæ parentes tenuerunt, ſed ad omnia alia quæcumque, etiam diſſimilia, in Eccleſiis paternis conſtituta, immò & ad penſiones, tam vivo, quàm defuncto patre. Quo modo ea jura componunt Quintanadueñas *lib.* 1. *Eccleſiaſticòn, num.* 82. Garcia *d. cap.* 3. *per totum,* Duarenus *lib.* 4. *de ſacris Eccleſ. cap.* 5. Ojeda *de incompatibil. benefic. p.* 1. *cap. ult. num.* 7. Gratianus *tom.* 2. *diſcept. forenſ. cap.* 397. *per totum.*

Alius caſus eſt filiorum legitimorum clericorum, circa quos dicendum eſt, pariter olim, & nunc excluſos eſſe à paternis beneficiis, ne detur hæreditariæ ſucceſſionis imago, *d. cap. ad extirpandas,* cujus gratiam alius quàm Pontifex facere nequit, *cap. dilectus* 27. *hoc tit.* Gloſſa *in cap.* 1. *eod. tit. lib.* 6. Garcia *d. cap.* 3. *num.* 5. Sed mediatè ſuccedere in eodem beneficio non prohibentur, *d. cap. ex tranſmiſſa*; nec etiam prohibentur aliud beneficium ſimile, aut diſſimile in eadem Eccleſia, patre ſuperſtite, vel defuncto obtinere, quæ eſt ſententia capitis *ad hæc* 12. *hoc tit.* quia in alterius beneficii aſſequutione hæreditariæ ſucceſſionis imago non conſideratur, nec filios legitimos expellit defectus natalium, aut indecentia, quam ad repellendos illegitimos clericorum filios conſideravit Pontifex *in d. cap. cùm decorem*; immò ut alii ad ordines, & alia beneficia idonei ſunt, *d. cap. extirpandas, cap. litteras* 14. *hoc tit.* ſic etiam ad beneficia conſtituta in Eccleſiis paternis. Nec in hac parte aliquid immutatum eſt dictis novis conſtitutionibus Clementis VII. & Tridentini, quia in eis circa filios legitimos nihil cautum fuit; ideò ſervari debet jus antiquum, argumento legis *proximus, C. de appellat.* Docent Navarrus *in cap. ſi quando, de reſcriptis, in auctario n.* 3. Salcedo *in praxi, cap.* 48. *littera A,* Emmanuel Rodriguez *in ſumma, tom.* 1. *cap.* 29. *n.* 4. Garcia *d. cap.* 3. *n.* 18. 8. **De filiis legitimis.**

His ſuppoſitis præſens aſſertio quoad primam partem ea nititur ratione, nam ſi filii illegitimi, niſi regularem vitam profeſſi ſint, ſacris ordinibus initiari non valent, ut ſuperiori commentario probavi, & per conſequens incapaces ſunt beneficiorum, ut præcedenti commentario illuſtrabo; inde ſi beneficiorum extraneorum incapaces ſunt, quantò magis eorum, qui à parentibus poſſidebantur, cùm ſi liceret illis in paternis Eccleſiis miniſtrare, facilè apud fideles refricaretur incontinentiæ paternæ memoria. Quoad ſecundam partem præſens aſſertio eam habet rationem, nam cùm in beneficiis eccleſiaſticis ſucceſſio hæreditaria, vel ejus imago reprobetur, *can.* 79. *Apoſtolor. cap. Apoſtolica, & per totam* 8. *q.* 1. *cap. ad hæc, de decimis, cap. conſuluit, de jurepatron. cap.* 1. *de præbend.* & cùm filii ſuccedunt in beneficiis parentum, etiam præcedente Epiſcopi inſtitutione, quædam ſucceſſionis detur imago, devolutione beneficii factâ de patre ad filium, labente tempore neglectâ Epiſcopi inſtitutione, ex jure conſanguinitatis tantùm delatum beneficium præſumeretur: unde rectè ut hanc ſucceſſionis imaginem, aut ſuſpicionem SS. Patres tollerent, tot legibus inhibuerunt, ne filii in beneficia paterna immediatè inſtituerentur: & quia hæc ſucceſſionis imago penitus adimitur, cùm inter patrem & filium extranea perſona inſtituitur, quia tunc ſanguinis continuatio interrumpitur extraneo mediante, non negarunt Patres filium ad beneficium paternum admitti poſſe mediante alio poſſeſſore, *cap. ex tranſmiſſa, hoc tit.* Lotherius *ubi ſuprà, n.* 174. 9. **Primæ partis ratio decisiva.**

Nec

10. Tollitur quædam difficultas.

Nec tunc obſtabit ſi dicas, hac ratione attentâ non minùs arcendos eſſe patres à beneficiis filiorum, quia ut filios invitat natura ad ſucceſſionem parentum, ita turbato mortalitatis ordine, patres ſuccedunt filiis, *l. nam & ſi, ff. de inofficioſo teſtam.* & tamen parentes non repelluntur à beneficiis, quæ obtinuerunt filii, ſive legitimi, ſive illegitimi, ut poſt Gloſſam *in cap. Apoſtolicam, verbo Præbendas,* 8. *q.* 1. tenent Rebuffus *in praxi, tit. de diſpenſat. ſuper defectu natalium, num.* 29. Quintanadueñas *d. lib.* 2. *Eccleſ. num.* 95. Garcia *d. cap.* 3. *num.* 18. Sed reſpondendum eſt, præſentem prohibitionem non extendi ad parentes; tum quia cùm odioſa ſit, reſtringi potiùs debet, quàm ampliari, ex regula *Odia, de regul. juris lib.* 6. tum quia non adeò frequenter ſuccedunt parentes filiis, ſicut filii parentibus; tum etiam, quia jus veræ ſucceſſionis non adeò firmum, certumque eſt in favorem parentum circa bona filiorum, ac competit filiis in bonis paternis, *d. l. nam etſi*: ſic etiam dicendum eſt in ficta ſucceſſione, ne plus noceat fictio in caſu ficto, quam prodeſt veritas in caſu vero, contra textum *in l. filium quem, ff. de liberis & poſthumis*; etſi verius crederem cum Garcia *d. cap.* 3. *num.* 31. quod ſi filius illegitimus ſublato per diſpenſationem impedimento natalium, beneficium obtineat, aliud in eadem Eccleſia patrem obtinere non poſſe poſt Concil. Trident. quia ex eo Tridentini decreto colligitur, propter paternam incontinentiam coercendam ſtatui, ne filius, & pater in eadem Eccleſia miniſtrent; quæ ratio non minùs viget ubi priùs pater, mox filius beneficia obtinuerunt, quàm è converſo.

11. Deducuntur variæ illationes.

Ex hac etiam ratione provenit, quod cùm nulla ſucceſſionis imago dari, aut ſuſpicari poſſit, ſi filius vivente, vel defuncto patre in Eccleſia non beneficium paternum, ſed aliud ſimile, vel diſſimile habeat, tale beneficium obtinere filio permittitur, *cap. ad hoc, hoc tit.* quod illegitimis non conceditur, *cap. cùm decorem, hoc tit.* Nec contrarium probat textus *in cap. ad abolendam*, in illis verbis: *Filii maxime ſpurii*; ubi filiis, tam legitimis, quàm illegitimis ininterdicitur, ne in Eccleſiis ſæcularibus, in quibus patres eorum inſtituti ſunt, beneficia conſequantur; quia textus ille accipiendus eſt de illegitimis filiis, non verò de legitimis; dictio enim illa, *maximè*, accipitur pro *tantum*, ut plerumque contingit. Docent Barboſa *de dictionib. dict.* 197. Lotherius *ubi ſup. num.* 192. niſi verbum illud, *inſtituantur*, accipiamus pro, *ſuccedant*, ut notavit Cironius *in præſenti*; & tunc abſolutè vera eſt prædicta prohibitio, ne filii, maximè ſpurii inſtituantur, id eſt ſuccedant in Eccleſiis, videlicet in præbendis, ubi patres eorum inſtituti fuerunt. Quo modo intelligitur textus *in cap.* 2. *hoc tit. in* 2. *collect.* in illis verbis: *Sacerdotum verò filios, & maximè in ſacerdotio genitos, non ſinit ſuccedere parentibus conſuetudo, ne laicis ſcandalum generetur.* Igitur illud diſcrimen obſervandum eſt inter legitimos, & illegitimos filios, quòd filii legitimi viventibus, aut defunctis parentibus, in ipſis Eccleſiis aliud beneficium obtinere poſſunt, *d. cap. ad hæc*; illegitimi verò vivente patre, neque diſſimile beneficium in ipſa Eccleſia obtinere valent, *cap. conquerente, hoc tit.* nec eo mortuo; quod licèt jure communi expreſſum non eſſet, hodie ſtatutum reperitur in Concil. Trident. *ſeſſ.* 25. *de reform. cap.* 15. ubi ut paternæ incontinentiæ memoria à locis Deo conſecratis longiſſimè arceatur, conſtituitur, ut filii illegitimi clericorum, qualecumque beneficium ſit, ſive magnum, ſive parvum, ſive ſimile, ſive diſſimile, in ipſis Eccleſiis, ubi patres eorum miniſtrarunt, obtinere non poſſint. Exponunt illud Concilii decretum Lotherius *ubi ſupra*, Valenſis *de beneficiis, d. tit.* 18. *num.* 9. Ex dictis etiam provenit, ut cùm pater ſine titulo obtinuit aliquod beneficium, vel ut Vicarius temporalis miniſtravit filius cum titulo, legitimè poteſt illud obtinere, cùm eſſet ſuſpicio hæreditariæ ſucceſſionis, quia pater nunquam illud poſſedit, *cap. conſtitutus, hoc tit.* Et quia hæc prohibitio ſuccedendi in beneficiis parentum ſtatuta, & decreta eſt tot Pontificum, & Concilii generalis decretis, in quibus alius quàm R. Pontifex diſpenſare non valet, *cap. propoſuit, de conceſſ. præb.* ideo neque Legati, neque inferiores Prælati diſpenſare poſſunt, ut filii illegitimi, vel legitimi in paternis beneficiis ſuccedant.

12. Diſſolvitur dubitandi ratio.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta; verum enim eſt, in aliquibus officiis, & dignitatibus permiſſum eſſe filiis ſuccedere parentibus, & apud varias nationes id obſervatum legimus: illud tamen procedit in officiis & dignitatibus, in quibus ſucceſſio hæreditaria non prohibetur; at verò in dignitatibus, vel officiis, in quibus ſucceſſio inhibetur, filii ſuccedere parentibus non poſſunt, *l.* 1. *C. de muner. & honor. non continuandis inter patrem & filium, lib.* 10. ubi plura D. Franciſcus de Amaya; unde cùm in beneficiis eccleſiaſticis tot Eccleſiæ legibus damnata ſit non ſolùm ſucceſſio, verùm & ejus imago, ideò filii legitimi non admittuntur ad beneficia paterna. Nec augmentum difficultatis obſtat, quia licèt verum ſit, filium legitimum à Patrono præſentatum, ab Epiſcopo inſtitutum, jure ſanguinis, aut ſucceſſionis non vocari ad beneficium patris; quia tamen datur quædam imago ſucceſſionis, & ſcandalum in populo generatur, qui ignarus & negligens, jure tantùm ſanguinis beneficium delatum credit; ideò ut hæc imago ſucceſſionis, & ſcandali occaſio amputentur, PP. inhibuerunt, filios etiam legitimos inſtitui in beneficiis parentum. Nec exempla pro augmento difficultatis relata in contrarium nos movent; nam in illis, & aliis, quæ longum eſſet recenſere, ſupponenda eſt Pontificis diſpenſatio, quâ præcedente, tam legitimi, quàm illegitimi in beneficiis parentum ſuccedere poſſunt, *cap. finali, hoc tit.* ubi latè id probabimus.

13. Exponitur cap. veniens 5. hoc tit.

Sed ſuprà traditæ aſſertioni primò opponitur textus *in cap. veniens* 5. *hoc tit.* ubi deciditur, quod ſi filius ſacerdotis fuerit inſtitutus in ipſa Eccleſia, in qua pater ejus proximè miniſtraverat, ab ea per ipſum Epiſcopum amoveri non poteſt. Ex qua deciſione apertè colligitur, filium poſſe retinere beneficium paternum, cùm ibi decidatur; jam inſtitutum amovendum non eſſe. Quam difficultatem ut diſſolvat Panormit. *ibi num.* 6. exiſtimat, ideò filium ſacerdotis potuiſſe in ea ſpecie beneficium retinere, quod pater ejus immediatè obtinuit, quia beneficium illud ſimplex erat, quod ex diſpenſatione Epiſcopi filius immediati poſſeſſoris obtinere poteſt, *cap.* 1. *hoc tit. in* 6. quæ diſpenſatio in eo textu ſupponitur ex eo, quod ſciens Epiſcopus filium ſacerdotis eſſe, & patrem ejus immediatè in eo miniſtraſſe, nihilominus eum inſtituit; unde cum eo tacitè diſpenſavit, juxta tradita à Baſilio Legionenſi *lib.* 8. *de matrim. cap.* 15. Verùm hæc interpretatio apertè convincitur ex illis verbis: *Quod cum illum ad Capellam S. L. quam ei conceſſiſti, in Presbyterum ordinaſſes.* Ex quibus conſtat, beneficium curam animarum continere, ſiquidem poſſeſſor in Presbyterum ordinatus fuit. Quare hac ſolutione omiſſâ, dicendum eſt, *in d. cap. veniens*, filium Presbyteri beneficium paternum retinuiſſe ex diſpenſatione Pontificia, quæ non tam in favorem poſſeſſoris, quàm in odium Epiſcopi, qui illum ſpoliaverat, ut alii conferret, introducta eſt, ut docent pro illius textus interpretatione Philip-

pus Francus, & Geminianus *in cap.1, hoc tit. in 6.*

14. Exponitur cap. 3. de præſcript. in 2. collect.

Secundò adverſatur textus *in cap.3. de preſcript. in 2.collect.* in illis verbis: *Significavit nobis Vv. clericus de Cotboſineri, quod cum Eccleſiam ipſam canonicè ſit adeptus, & per 30. annos, & amplius in pace poſſederit, S. Clericus, qui pluribus beneficiis eccleſiaſticis dicitur abundare, ipſum obtentu quarundam litterarum, quas à ſanctæ recordationis Alex. Papa prædeceſſore noſtro dicitur impetraſſe, eum ex occaſione, quòd filius ſit illius, qui proximè in eadem Eccleſia miniſtravit, trahens in cauſam, multipliciter inquietare præſumit. Quia igitur injuſtum eſt, & abſonum rationi, ut idem Vv. eadem Eccleſia, ex quò in ea per tot tempora dicitur fuiſſe, debeat tali occaſione privari: diſc. v. per A. ſ. m. quat. ſi quæ præmiſimus, veritate noveritis ſubnixa, ipſum à memorato clerico talis occaſionis obtentu non dimittatis ſuper Eccleſia ipſa aliquatenus moleſtari, ſed faciatis eum, ſicut juſtum videritis, eam pacificè poſſidere.* Ex quibus expreſsè deducitur, filium Sacerdotis obtinere, & poſſidere poſſe beneficium paternum: igitur non rectè aſſerimus, filios arceri à beneficiis parentum ſuorum. Augetur ejus textus difficultas *ex cap. ex parte 7. de teſtibus*, ubi in eadem ſpecie, cùm quis per 30. annos beneficium poſſederat, & poſteà quidam miles ipſum ſpoliaverat, aſſeritur, quod ſi per legitimos teſtes conſtiterit ipſum eſſe filium Presbyteri, à beneficio eſſe removendum. Sed pro expoſitione textus *in d. cap. 3.* dicendum eſt, in eo textu nullo modo decidi ſacerdotis filium in judicio plenario proprietatis juſtitiam obtinere, ſed tantùm eum in poſſeſſione inquietandum non eſſe, & judicem delegatum juxta juris principia, & cauſæ merita procedere debere. Quare ſi conſtitiſſet illis filium ſacerdotis eſſe, & patrem ſuum proximè miniſtraſſe in ea Eccleſia, ipſum à beneficio eſſe repellendum; interim verò ſpoliatum eſſe reſtituendum, ex traditis in notis ad textum *in cap. conſtitutus, hoc tit.*

15. Opponitur cap. 2. de arbitris.

Tertiò adverſatur textus *in cap. 2. de arbitris*, in illis verbis: *Et eodem R. mortuo, M. nepos ejus, qui ſibi in jamdicta Eccleſia ſucceſſit, &c.* Ex quibus verbis apertè liquet, nepotem avo ſuo immediatè in beneficio ſucceſſiſſe: ſed filiorum appellatione etiam nepotes continentur, *l. juxta, ff. de V. S.* ubi Fornenerius & Gentilis: plura Valaſcus *lib. 2. conſultat. conſult.* 140. Cabedo *deciſ.* 140. *num.*2. igitur ſi nepos *in d. cap.2.* admittitur ad beneficium paternum immediatè, & filius etiam admitti valebit. Huic difficultati ut ſatisfaciant Beroius *in eo textu, num.*16. Abbas *notab.*2. Imola *in cap. ex parte, de officio delegati*, Rebuffus *de pacificis, num.* 214. & 276. Mieres *de majorat. q.2. p.2. num.*25. & alii relati à Garcia *de beneficiis par.7. cap.3. num.* 23. affirmant prohibitionem noſtram ſuccedendi in beneficiis parentum, extendi ex identitate rationis ad nepotes; quare accipiunt textum *in d. cap.* 2. de fratris filio, qui etiam in jure noſtro, & apud bonæ notæ authores appellatur nepos, *cap. per tuas, de probat. cap.12. de deſponſ. impuber. cap.7. de conſanguinit. & affinit. cap.1. quibus modis feudum amittatur.* Unde cùm noſtra prohibitio non procedat in deſcendentibus ex linea tranſverſali, ideò deſcendentes ex fratribus poſſunt poſt mortem avunculi, ſeu patrui ſui in beneficio immediatè ſuccedere. Sed licet hæc interpretatio valde probabilis ſit, & juxta eam accipiendi ſint textus *in cap. ex parte 12. de officio delegati, cap. accedens, de accuſat.* tamen jure communi attento neceſſaria non eſt hæc lata nepotis acceptio; ſiquidem verius eſt, prohibitionem noſtram, ut non ſuccedant filii in beneficiis parentum, non extendi ad nepotes, ex principio vulgari, in odioſis videlicet non venire nepotes appellatione filiorum, *l. lege Julia, ff. de ritu nuptiar. §. hoc capite, l. patri, ff. ad leg. Jul. de adult.* Bartolus *in l. liberorum, ff. de V. S* Covar. *lib.2. variar. cap.8. num.2.* niſi de nepotibus expreſsè caveatur, ut *in cap. quia 6. de jurepatron.* Hanc ſententiam defendunt Joannes Andreas, Ancharanus, & alii *in cap. ad extirpandas, hoc tit.* Azor *tom. 2. moral. lib. 6. cap. 4. q. 15.* plures congeſti à Barboſa *in d. cap. ad extirpandas.* Hodie tamen contrarium cenſuit ſacra Congregatio Cardinalium, referente Andrea Valenſe ubi ſuprà; unde licèt jure Decretalium nepos admitteretur ad ſucceſſionem in beneficio paterno; hodie tamen ab eo arcetur. Obſtat etiam textus *in cap. inter cæteras 4. de reſcriptis*, cujus interpretationem in ejus notis adduxi.

CAPVT VLT.

Gregorius IX. a *Turon. Archiep.*

NImis in tua provincia Eccleſiæ deformatur honeſtas ex eo, quod filii ſacerdotum, & alii non legitimè nati, ad dignitates, & perſonatus, & alia beneficia curam animarum habentia, ſine diſpenſatione Sedis Apoſtolicæ promoventur. Quocirca mandamus, quatenus prædictis perſonis à perſonatibus & dignitatibus, & hujuſmodi beneficiis prorſus amotis, ea perſonis idoneis conferri facias per illos, ad quos collationem ipſorum de jure noveris pertinere. Et ne id de cætero præſumatur, diſtrictiùs inhibemus.

N O T Æ.

a *TUron.*] Nuello de Mattefellon, poſteà Archiepiſcopo Rhemenſi. De Eccleſia Turonenſi egi *in cap. ad aures, de temporibus ordin.*

COMMENTARIUM.

1. Concluſio probatur auctoritate, et rationibus.

EX præſenti textu communiter deducitur talis aſſertio: *Filii illegitimi abſque Pontificis diſpenſatione ad dignitatem, ſeu beneficium admitti non valent.* Probant eam textus *in can. de inceſtis 35. q. 3. cap. cùm in cunctis 7. de elect. cap. conſtitutus, el 2. de appellat.* Concil. Trident. *ſeſſ.23. de reform. cap.5.* ibi: *De ipſorum ordinandorum natalibus.* Gregorius XI. in bulla quæ incipit, *Etſi à ſacris canonibus*, edita anno 1374. & alii congeſti *in cap. 1. hoc tit.* Illuſtrant Suarez *de cenſuris diſput.50. ſect.5.* Duarenus *lib.4. de ſacris Eccleſiæ, cap. 5.* Petrus Gregorius *de beneficiis cap.35.* Garcia *eod. tract. 1. p. cap.5. num.* 105. & *p.7. cap.2.* Lotherius *eod. tract. lib.2. q.48. num.* 192. Valenſis *eod. tract. lib. 1. tit.* 18. Barboſa *de poteſt. Epiſc. allegat.54.* Ægidius *de privileg. honeſt. art.*96. *num.*23. Solorzanus *tom. 2. de jure Indiar. cap.* 20. Faciunt Ivo Carnotenſis *epiſt.* 126. Damberto Senonenſi Archiepiſcopo miſſa. *Certum tamen habeat amantiſſima veſtra paternitas, quia juramentum quod fecerunt clerici de non recipiendis vulgò natis in concanonicos,*

nonicos, vel quibuſlibet aliis de extranea familia genitis, me inconſulto fecerunt: ſed quia non eſt meum filios mihi commiſſos in infamiam detrudere, ne perjurium incurrerent, non ſolum quod fecerant induſſi, ſed etiam apud Dominum Papam pro eis interceſſi, ut quod fecerant, approbaret, & decreti ſui paginâ roboraret. Stephanus Tornacenſis *epiſt. 99. ad Lucium III. Summum Pontificem*, ibi: *Et quoniam*, inquit, *in Regno Francorum aliquæ Eccleſiæ quadam ſcrupuloſa nobilitate glorioſam, ut æſtimant, ſibi conſuetudinem aſſumpſerunt, ne aliqui, niſi ex licito complexu geniti promoveantur in eis, meritorum, & virtutis excellentiam origini poſtponentes, prædicto Cancellario ſuperbè potius, quàm ſupernè titulum nativitatis objiciunt, ne vel ad eos accedat, vel inter eos aſcendat. Eorum Pater legibus Romanæ Eccleſiæ non ſubditur, potens, ſi voluerit, vel eis derogare in partem, vel eas penitus abrogare: ſolvatur in eo, ſi placet, Apoſtolicâ manu vinculum, quod excluſâ virtute nativitatem includit, ut in paucis Eccleſiis, quæ illud obſervant, privilegium mereatur accipere, per quem in Palatio Regis multa Eccleſiæ privilegia conſequuntur.* Nec ratione deſtituitur præſens aſſertio; nam cùm beneficium detur propter officium, *cap. cum ſecundùm, de præb.* & qui officium exercere non poteſt, beneficium retinere non valeat, *cap ex litteris, de exceſſ. Prælat.* ideò illegitimi, qui ab ordinibus arcentur, ex ſuprà congeſtis *in cap. 1. hoc tit.* à beneficiis etiam, & dignitatibus removentur: & cùm hæc prohibitio Concilii generalis ſit, *d. cap. litteras, hoc tit.* & Epiſcopus non poſſit diſpenſare in legibus generalibus Eccleſiæ, ut poſt alios noviſſimè defendit Hurtado *tom. 2. de reſid. reſolut. 3. ſubreſol. 11.* ideò in hac prohibitione diſpenſare non poteſt, niſi tantùm quoad beneficia ſimplicia. Pontifex autem, qui eſt ſupra omne jus eccleſiaſticum, *cap. propoſuit, de conceſſ. præb.* poteſt diſpenſare cum illegitimis quoad ordines recipiendos: ſed cùm quælibet diſpenſatio ſit ſtricti juris, ideò diſpenſatus à Pontifice quoad beneficia, non eſt diſpenſatus quoad dignitates, ut docet Valenſis *ubi ſuprà, num. 7.*

Sed ſuperiori aſſertioni primò ultra textus ſuprà expenſos *in cap. 1 hoc tit.* opponitur textus *in cap. 2.*
2. Exponitur cap. 2. de corpore vitiatis.
de corpore vitiatis, ubi aſſeritur Archiepiſcopum Cantuarienſem poſſe diſpenſare cum illegitimo, ut in Epiſcopum eligeretur, & conſecraretur; igitur illegitimi abſque diſpenſatione Pontificis ſolummodò ex ſuperioris licentia beneficia, & dignitates obtinere valent. Pro hujus textus interpretatione aſſerendum eſt, Archiepiſcopum Cantuarienſem in ejus ſpecie diſpenſare, non propria auctoritate, ſed ex delegatione Summi Pontificis, ut conſtat ex illis verbis: *Archiepiſcopo dedimus in mandatis, ut pro eo quod canonici filius diceris, in promotione tua ex multa diſpenſatione procedat.* Unde non tam ipſum, quàm R. Pontificem credimus cum eo diſpenſaſſe. Docet Petrus Greg. *de benef. cap. 35.*

Secundò adverſatur textus *in cap. cùm olim 6. de clericis conjug.* ubi proponitur filium Presbyteri in Epiſcopum Anglorienſem electum fuiſſe: Archie- 3. Intelligitur cap. cum olim, de clericis conjug.
piſcopus Acherontinus agnovit in confirmatione electionis filium electum eſſe illegitimum: conſuluit Innocentium III. qui reſcripſit quod, cùm ritu Græcorum pater ejus uxorem retinuiſſet, ex eo quod Presbyteri filius erat, non debebat Epiſcopatu privari. Ex quo textu apparet, filium illegitimum in Epiſcopum eligi poſſe: igitur non rectè aſſerimus, Preſbyterorum filios à beneficiis, & dignitatibus eccleſiaſticis arceri. Augeſcit magnopere hæc difficultas, ſi animadvertamus, Eccleſiam Acherontinam eſſe in Regno Apuliæ in Calabria majori, & per conſequens in Eccleſia Latina, & ſic juxta Latinæ Eccleſiæ ritus, ubi ſacerdotes nec ducere, nec retinere uxores valent, accipiendus eſt textus *in d. cap. cùm olim.* Cui difficultati ut ſatisfaciamus, ſciendum eſt, apud Græcos, in Orientali videlicet Eccleſia, etiam poſt ſacerdotium Presbyteros uxores proprias retinere, & filios ex eis legitimos procreari, *cap. quæſitum 7. de pœnit. & remiſſ.* latè illuſtrabimus *in d. cap. cùm olim.* Etiam ſupponendum eſt, morem hunc retinendi uxores, non ſolùm apud Orientales viguiſſe, verùm & apud Occidentales quoque, in illis provinciis, quæ ditioni Græcorum ſubjacebant. Undè cùm pars illa Apuliæ, magna Græcia dicta, ſubjugata eſſet à Græcis, qui parte illa Calabriæ potiebantur, ut refert Leo Hoſtienſis *lib. 2. cap. 68.* & ex eo, & Gregorio VII. notavit Cironius *in parat. ad tit. de cleric. conjug.* Anglorienſis diœceſis ad Orientalem Eccleſiam ſpectabat. Quibus ſuppoſitis apparet vera mens Pontificis *in d. c. cùm olim*; ideò enim aſſerit, filium ſacerdotis in Epiſcopum Anglorienſem electum, confirmandum eſſe, quia hujuſmodi filius ex ſacerdote Græco natus erat, & ea Apuliæ pars ritus Græcorum, quibus parebat, obſervabat.

TITULUS XVIII.

De ſervis non ordinandis, & eorum manumiſſione.

CAPUT PRIMUM.

Ex Concilio a Toletano.

b INSTRUENDI ſunt laici prætereà, ut ſciant, quod nullatenus alio *c* loco manumittere poſſunt ſervos proprios, quos Dominicis caſtris aggregare *d* decreverunt, niſi in ſacroſancta Eccleſia, ordine prænotato. Quomodo enim clerici extra *e* Eccleſiam libertatem conſequi poſſunt, qui à lege mundana extranei ſunt? Et quibus interdicitur, ne ad ſæculare judicium procedant, quomodo ſæculari judicio à jugo ſervitutis abſolvuntur? Fortaſsè dicit aliquis: Clericus fieri non permittitur

permittitur, niſi ante ſuſceptum clericatus officium, f ingenuitatis dignitate potiatur. Revera verum dicit, & ideo quod confirmari, vel vituperari poteſt, g præcaveri debet. h Non ſolùm autem, qui ad clericatus ordinem promovendi ſunt, in Eccleſia manumittendi ſunt, verùm etiam ii, quos quiſque pro i remedio animæ ſuæ emancipari vult, quia ſic ſcriptum eſt in k pacto Francorum.

N O T Æ.

1. a Toletano.] Ita concipitur hujus textus inſcriptio apud Ivonem part.6. Decreti,c.129. Burchardum lib.2. Decreti, cap.29. in 1.collect. Decretal. cap.1. ſed mendosè, ut exiſtimat Anton. Auguſt. in notis ad primam collect. in d. cap.1. in nullo enim ex Conciliis Toletan. reperitur præſens canon; unde ut falsò relatum ex Concilio Toletano, refert Loayſa in Concil. Tolet. 1. Credo tamen canonem hunc eſſe Concilii Toletani, cujus acta, & canones injuria temporum perierunt; alia enim Concilia Hiſpaniæ noſtræ ultra collecta à D. Garſia à Loayſa ab hiſtoricis referuntur, ut Concilium Tolet. celebratum anno 253. quod refert Padilla centur.3. c.7. aliud Morales lib.9.chron.cap.45. Unde licèt Concilium ipſum non habeamus, tamen præſens canon ad illud referendus eſt.

2. b Inſtruendi ſunt preterea laici.] Omiſſis variis manumiſſionis formulis apud Romanos uſitatis, quas referunt Cuellar. in tract. de manumiſſ. Cabreros de metu lib.1. cap.34. Briſſonius lib.1. ſelect. cap.11. Fornerius lib.1. ſelect. cap 5. Merillus lib.3. obſerv. cap.3. Cuiacius lib.5. obſerv. cap.13. Oſualdus lib.2. comment. cap.12. & 15. littera F, Revardus de authorit. prud. cap.7. Gothofredus in l. unica, §.5. Cod. de Latina libert. ſciendum eſt, olim in Hiſpania, Gallia, Longobardia, & aliis nationibus ſervos manumiſſos fuiſſe, aut per denarium, aut in Eccleſia, aut per chartam. Per denarium manumittebantur ſervi hac formâ. Denarius apponebatur in manu ſervi manumittendi, quem Rex manum ſervi impellendo, & excutiendo jactabat: hujus manumiſſionis mentio fit apud Petrum Pitheum ad legem Salicam, tit.28. his verbis: Servum juris veſtri manu propriâ, è manu illius excutientes denarium ſecundum legem Salicam, liberum cum omnibus quæ habet, vel acquiſierit, fecimus. Formulam integram manumiſſionis ex tabulario S.Martini Turonenſis refert Bignonius ad Marculfum lib.1.cap.22. in hæc verba: Carolus Imperator Auguſtus, &c. Adalgarius Levita petiit, ut imperiali more præceptum fieri juberemus. Decernimus, ut more prædeceſſorum noſtrorum Imperatorum, & Regum è manu ipſius Leuthardi denarius excutiatur, ut à præſenti die idem Leuthardus ſemper, & ubique omnibus locis liberatus valeat uti propriâ poteſtate, abſque alicujus reluctatione, aut contradictione; & quócumque ei libuerit, omnibus modis liber, & velut nobili proſapiâ genitus eſſet, liberaliter per noſtram auctoritatem pergat. Hanc præceptionem manu noſtrâ firmavimus, & annulo noſtri Imperii ſigillavimus. Amalbertus Notarius ad vicem Autberti Archicancellarii: data XV. Cal. Iulii anno Incarnationis Dominicæ DCCCLXXXVI. indictione V. Imperii Caroli VII. Aliam refert Lemaiſtre de jurib. Epiſcop. lib.3. cap.8. in hunc modum: In nomine ſanctæ, & individuæ Trinitatis, Ludovicus divinâ favente gratiâ Rex. Noverint omnes fideles noſtri, præſentes ſcilicet, & futuri, quia nos rogatu Purucharii dilecti Comitis noſtri, quendam proprium ſervum noſtrum Iohan nominatum, in præſentia fidelium noſtrorum per excuſſionem denarii de manu illius, juxta legem Salicam, in eleemoſynam noſtram liberum dimiſimus, & ab omni jugo ſervitutis abſolvimus; ejus quoque abſolutionem hoc ſcripto firmavimus, quam in omni tempore firmam, inviolabilemque manſuram eſſe volumus. Præcipientes ergo jubemus, ut ſicuti reliqui manumiſſi, qui per hujuſmodi titulum abſolutionis à Regibus, vel Imperatoribus noſcuntur eſſe relaxati ingenui; ita deinceps memoratus Iohan benè ingenuus, atque ſecurus exiſtat. Et ut iſta ingenuitatis pagina firma, ſtabiliſque conſiſtat, annulo noſtro eam conſignari juſſimus. Ernuſtus Cancellarius, ad vicem Theotimari Archicapellani recognovi. Datum XI. Cal. Iunii, anno Incarnationis Domini DCCCVI. indict. IX. anno Regni Domini Ludovici VII. Actum in Rotuvilla feliciter. Amen. A quo manumiſſionis ritu manumiſſi denariales dicebantur, & eorum illa conditio erat, ut quamvis liberos hæredes habere poſſent, ipſi verò, aut eorum liberi nullius hæreditatem capere valebant, ut cavetur in Capitularibus Caroli, & Ludovici lib.6. cap.208. Homo denarialis, non antea hæreditare in ſua cognatione poterit, quàm uſque ad tertiam generationem perveniat. Et l.2. tit.34. lib.2. legum Longobard. Homo denarialis non habeat hæreditatem in ſua generatione antequam uſque in tertiam generationem non perveniat. Notat Bignonius ubi ſuprà.

In Eccleſia manumittebantur ſervi per tabulam, aut chartam, hoc modo: Dominus ſervum manumittendum deferebat ad Eccleſiam, & ibi Epiſcopo, Sacerdoti, aut Archidiacono tradebat; ipſeque illum apprehendebat manu, & altari ſinebat. 3. De manumiſſis in Eccleſia. Tunc Dominus teſtes adjurans, Epiſcopum, Sacerdotem, Diaconum, & reliquos miniſtros manumiſſioni intereſſentes, ſervum illum liberum eſſe pronunciabat, aut tabulâ libertatis traditâ, eum liberum eſſe aiebat. Cujus formam refert Bignonius ad Marculfum cap.23. in hæc verba: Ego Fulco Comes Andegavorum, & mea ſoror Ermengardis hunc fidelem noſtrum Benedictum, nobis vinculis ſervitutis obnoxium ab omni debito ſervilis conditionis, pro anima patris noſtri Fulconis, & pro remiſſione malefactorum noſtrorum abſolvimus, ut deinceps cum omni fructu ſuo licentia liberali donatus, in quamlibet mundi partem eat, neque cuiquam ſucceſſorum noſtrorum eum ab arbitrio ſuo revocare liceat. Et in veteri formula 56. apud ipſum Bignon. ita legitur: Quod ſecundum legem Romanam actum eſt, nullatenus revocetur. Itaque ſub die illo, anno illo Regni Domini noſtri, illius Regis indictione illa, ille vir venerabilis, ille Diaconus teſtatur eis, qui tabulis ſubſcriptis manumittere in Eccleſia illa, vindictaque liberare famulum illum ſuum benè ſibi meritum cupiunt, ſecundùm conſtitutionem bonæ memoriæ Conſtantini faciant, legiſque quæ dicitur, ut omnes qui ſub oculis Epiſcoporum, Presbyterorum, ſeu Diaconorum in Eccleſia manumittuntur, ad civitatem pertineant Romanam, & ab Eccleſia defenſentur. Si autem ore tantùm dominus ſervum liberum eſſe pronunciabat, Diaconus, ſeu Archidiaconus libertatis chartam conſcribebat, & manumiſſo tradebat, ut paſſim legitur in legibus Vviſigothor. lib.5. tit.7. & Capitularibus Caroli lib.1. quæ charta priùs recitabatur ſilentio indicto. D. Auguſt. ſerm.5. ex 40. qui nuper prodierunt, ibi: Servum tuum manumittendo manuducis in Eccleſiam, fit ſilentium, libellus tuus recitatur, aut fit deſiderii tui proſequutio, dicis te ſervum manumittere. Et quia chartam manumiſſi accipiebant, chartularii dicebantur, de quibus intelligitur textus in can.20. Concilii Vvormat. cui titulus eſt, Chartularius qui cum ancilla fornicatur, eam

libertate

libertate donatam uxorem habere cogatur. Notavit Cochier *in face hiſtor. cap.96. pag.147.* Peragebatur verò manumiſſio in Eccleſia, inſuper habitis injurioſis ſolennitatibus, quæ in manumiſſione vindictæ intervenire ſolebant: quare manumittendo alapa non impingebatur. Gregorius Nazianz. *orat.3. de reſur. carn. Servus,* inquit, *bono, & humano præconio atque edicto Eccleſiæ manumittitur, neque tamen alapis fœdè os ejus cæditur, plagaque à plaga liberatur: neque quemadmodum in pompa fieri ſolet, in edito, atque ſublimi ſuggeſtu populo oſtentatur, a rubore & contumelia libertatem ſuam exorſus: ſed ita decorè & honeſtè dimittitur, ut notum eſt.* Ex his duobus manumiſſionum modis uſitatior fuit manumiſſio, quæ in Eccleſia fiebat: tum quia, & apud Gentiles in templo Feroniæ Deæ ſervi manumittebantur, ut teſtantur Plutarchus *in Publicola*, Titus Livius *lib.2.* tum quia ita manumiſſi civitatem Romanam, & plenam libertatem aſſequebantur ex Conſtantini conſtitutione relata *in l.1. Cod. Theodoſ. de manumiſſis in Eccleſia, l.1. Cod. de his qui in Eccleſia*; cujus meminerunt Nicephorus Calixtus *lib.7. hiſt. Eccleſ. cap.16.* ubi de Conſtantino loquens ait: *Libertatem quoque Eccleſiæ lege lata conceſſit, & ut libertate ſacerdotibus teſtibus donati, civium Romanorum numero adſcriberentur.* Sozomenus *lib.1. hiſtor. cap.9.* Caſſiodorus *lib.1. hiſt. tripart. cap.9.* ubi de hac re tres Conſtantini leges refert. Alia apud Baronium videnda ſunt *anno 316. num.73.* Ex qua conſtitutione, & formulis ſuprà relatis conſtat, manumiſſos in Eccleſia liberos manere, non libertate ſolùm Latinâ, ſed & Quiritiâ, & plenâ, de quibus B. Gregorius *lib.5. epiſt.12.* ait: *Vos non tantum, atque Thomam, famulos ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, cui Deo adjutore deſervimus, liberos ex hac die, civeſque Romanos efficimus.* Et apud Gaium *lib.1. Inſtit. tit.1. de libertatibus ſervorum*, §.2. Verbum *in Eccleſia*, ex Chriſtianis moribus irrepſiſſe notavit Samuel Petitus *ad jus Atticum lib.3. cap.234.* Ab hoc ergo novo Romanorum jure, tam Gothi, quàm Franci manumiſſionem hanc in Eccleſia faciendam acceperunt, de qua, & ejus ſolennitatibus agunt Guillelmus Fornerius *lib.1. ſelect. cap.4.* Juſtelus *in notis ad canones Eccleſiæ univerſ. pag.71.* Cuellar. *de manumiſ. 2. part. num.86.* I. Gothofredus *in d. l.1. Cod. Theodoſ. de manumiſ. in Eccleſia*, Balduinus, Binius, & alii Inſtitutarii *in §. multis, Inſtit. de libertinis.*

4. De aliis manumiſſionibus.

His ita ſuppoſitis circa manumiſſionem eorum ſervorum, qui in privatorum poteſtate, & dominio erant, nunc agendum eſt de manumiſſione ſervorum Eccleſiæ: & quia illis primis Eccleſiæ temporibus patrimonium Eccleſiarum prædiis, domibus, navibus, & ſervis conſtabat, & ex eis aliqui manumittebantur, ut clerici ordinarentur; Patres Concilii Tolet. certam formam præſcripſerunt ſervandam in manumiſſione illorum, qui ſacris ordinibus cooptandi erant, quam ex Concilio noſtro referunt Ivo Carnotenſis *1. parte Decreti, cap.133.* Burchardus *lib.2. Decreti, cap.32.* ibi: *De clericorum verò ſervis eſt decretum, ut Archiepiſcopi per ſingulas provincias conſtituti noſtram auctoritatem ſequantur; ſuffraganei verò illorum exemplar penes ſe habeant, & quandocumque de familia Eccleſiæ aliquis utilis inventus ordinandus eſt, in ambone ipſa auctoritas coram populo legatur, & coram Sacerdotibus, & omni Clero, ante cornu altaris, ſicut in noſtra auctoritate continetur, remotâ qualibet calliditate, libertatem conſequatur, & tunc demùm ad gradus eccleſiaſticos promoveatur.* Eam admiſerunt Galli, ut conſtat *ex lib.1. capitul. 188.* quam manumiſſionis formam cùm Patres præſcripſiſſent obſervandam in manumittendis ſervis Eccleſiæ, ſtatuerunt deinceps, ut laici inſtruerentur, ut ſervos, quos caſtris Dominicis aggregare decreverint, non per denarium, vel alium modum, ſed in Eccleſia, juxta ſupra præſcriptam formam, manumitterent, ut clerici fieri poſſent: & ut hoc ſtatuerent, ni fallor, præſens canon editus fuit, quod & ſtatutum reperio *in d. lib.1. capitul. Caroli, & Ludovici*, in hæc verba: *De Eccleſiarum verò ſervis communi ſententiâ decretum eſt, ut Archiepiſcopi per ſingulas provincias conſtituti noſtram auctoritatem, ſuffraganei verò illorum exemplar illius penes ſe habeant; & quandocumque de familia Eccleſiæ utilis inventus aliquis ordinandus eſt, in ambone ipſa auctoritas coram populo legatur, & coram Sacerdotibus, vel coram fidelibus laicis, ante cornu altaris, ſicut in noſtra auctoritate continetur, remotâ qualibet calliditate libertatem conſequatur, & tunc demùm ad gradus eccleſiaſticos promoveatur. Similiter quoque de his agendum eſt, quos laici de familia Eccleſiarum ad ſacros ordines promoveri voluerint. Sed & de his, quos Præpoſiti Canonicorum, aut monachorum ordinandos expetiverint, eadem forma ſervanda eſt.*

c *In alio loco.*] Id eſt, non in judicio, ſeu apud Principem, cum denarii jactatione.

d *Aggregari decreverunt.*] In integra hujus ca- 5.
nonis contextura, & ſerie non agitur de ſervis donatis, aut traditis Eccleſiæ, ut in dominio ejus perſiſterent; ſed de ſervis donatis, aut traditis, ut clerici fierent, & ſic Dominicis caſtris aggregabantur, vel pro redemptione peccatorum, ut liberi perſiſterent, & plenâ ingenuitate fruerentur, vel ut ſacris ordinibus initiarentur. De his agitur in verbis ſuprà relatis: de primis in calce hujus textus. In gratiam enim Eccleſiæ, ut clerici fierent, plerumque domini ſervos manumittebant, præcipuè cùm ſervi adeò bonæ indolis erant, ut Eccleſiæ Antiſtites de illis in Clerum promovendis cogitarent; tunc enim eorum domini illis relaxabant vincula ſervitutis, & manumittebant, ut ſoluti à laico mancipatu in caſtra Dominica, & Chriſti familiam tranſirent; quam manumiſſionem non in alio loco, quàm in Eccleſia faciendam Eccleſiæ Patres ſtatuerunt. Totum probat mirè charta quædam ingenuitatis continens manumiſſionem apud Vvatonem Diaconum, ex quo tranſcripſit Lemaiſtre *lib.3. de jurib. Eccleſiæ, cap.8.* his verbis: *Auctoritas eccleſiaſtica patenter admonet, inſuper & poteſtas Regia canonicæ religioni adſenſum præbet, ut quemcumque ad ſacros ordines ex propria familia promovere Eccleſia quæque elegerit, in præſentia Sacerdotum, Canonicorum ſimul, & nobilium laicorum, & ejus, cui ſubjectus eſt, manumiſſio ſub libertatis teſtamento ſolenniter roboretur. Idcirco ego in Dei nomine Engildruda quondam meum famulum nomine Sigimarum ſacris ordinibus dignum, in præſentia nobilium virorum, liberum ab omni vinculo ſervitutis dimitto.* Eam etiam refert Fornerius *lib.1. ſelect. cap.4.* ex qua formula manifeſtè conſtat, olim manumitti ſervos in Eccleſia juxta electionem Epiſcopi, & votum ipſius domini, ut clerici fierent.

e *Extra Eccleſiam.*] Per manumiſſionem denarialem, videlicet coram Rege.

f *Ingenuitatis.*] Sed quomodo ingenuitatem 6.
conſequitur libertus, qui natalibus à Principe non eſt reſtitutus? Sed duplici modo reſponderi poteſt. Primò manumiſſos in Eccleſia ex conſtitutione Conſtantini ingenuitatem conſequi, ut ex Nicephoro ſuprà retuli. Secundò Barbaris undique Hiſpaniam, & Galliam occupantibus, libertinitatis, & ingenuitatis jura ab uſu receſſiſſe, & ſolam manumittentis voluntatem attendi; unde libertas ab illis ingenuitas appellabatur, & charta libertatis, ingenuitatis charta dicitur in Concilio Aurelian. 4. *can.9.* ibi: *Si de ſervis Eccleſiæ libertos fecerit Epiſcopus,*

ſcopus, in ingenuitate permaneant. In pluribus legibus etiam Vviſigothorum, & Capitularibus Francorum congeſtis à Lindembrogio in Gloſſario, *verbo Charta libertatis*. Nec neceſſarium eſt noſtrum textum referre ad Novellam novam Juſtiniani, cujus tempora adepti non fuerunt Patres noſtri Concilii Toletani. Etiam reſponderi poteſt, ingenuitatem hîc accipi pro libertate tantùm, ut *in l.homo 21.ff.de ſtatu hominum, l.cum pacto 40.ff. de liberali cauſa, l.ult. C.de patria poteſt.* Notarunt Goveanus *lib.1. variar. c.37.* Oſualdus *lib.2. Donelli, c.10. littera B.*

7. g *Præcaveri debet.*] Id eſt, ut ante manumiſſionem, nec clericus, nec ſacerdos ordinetur. Temporibus enim hujus Concilii ſpe tantùm, quia ſervi dati erant, ut manumitterentur, clericabant, ut liquet *ex cap.1.* ibi: *Deinceps, hoc tit.*

8. h *Non ſolùm autem.*] Hæc verba, quæ ab Antonio Auguſtino ſuperioribus annectuntur, & conjunguntur, tanquam ex diverſo canone referuntur à Carnotenſi *part.6. Decreti, c.130.* Burchardo *lib.2. Decreti, cap.29.* Loayſa *in Concilio Tolet.1. pag.57.*

9. i *Pro remedio animæ ſuæ.*] Salutis æternæ ſtudio incumbentes antiqui Eccleſiæ fideles, ſervos ſuos manumittebant pro remedio animæ ſuæ, id eſt pro redemptione peccatorum ſuorum, ut ex veteribus manumiſſionum formulis facilè conſtat. Marculſus *lib.2. form. cap.32. & 33.* eam refert: *Dilecto ſuo illi, aut illi. Pro reſpectu fidei, ac ſervitutis, quam mihi famularis, pro remiſſione peccatorum meorum, te ab omni vinculo ſervitutis abſolvo.* Aliam refert Incertus author *cap.13. Dum omnipotens Deus nos præcipit in hoc ſæculo ſanum corpus habere, oportet nobis pro ſalute animæ noſtræ frequentius cogitare debere, & aliquantulum de peccatis noſtris minuendis: ut in futurum Dominus veniam mihi præſtare dignetur, ſervum juris mei nomine illum relaxavi ingenuum, ea verò ratione, ut à die præſente ſis benè ingenuus, tanquam ſi ab ingenuis parentibus fuiſſes procreatus.* Aliam tradit Loayſa *ubi ſuprà, pag.57.* & aliam ex ſaxo Aureliæ ad templi portam inciſo Fornerius *lib.1. ſelect. cap.4.*

10. k *In pacto Francorum.*] Id eſt in jure, & eorum lege; plerumque enim lex dicitur pactum, & pactum lex, *l. juris gentium 7. §. quinimò, ff. de pactis, l.hanc legem 22. l.comprehenſum 60. ff. de contrahend. empt. l.3. l. final. de lege commiſſoria*, Briſſonius *de V.S. verbo Lex.* Hujus legis Francorum verba exiſtimo reperiri *in tit.54. legum Ripuariorum*, ibi: *Hoc etiam jubemus, ut qualiſcumque Francus, Ripuarius, ſeu Tabularius, ſervum ſuum pro anima ſua remedio, ſeu pro pretio ſecundùm legem Romanam liberare voluerit, ut in Eccleſia coram Presbyteris, Diaconibus, ſeu cuncto Clero, & plebe in manu Epiſcopi ſervum cum tabulis tradat, & Epiſcopus Archidiaconum jubeat, ut & tabulas ſecundum legem Romanam, quâ Eccleſia vivit, & ſcribere faciat, & tam ipſe, quàm omnis procreatio ejus liberi permaneant, & ſub tuitione Eccleſiæ conſiſtant, vel omnem redditum ſtatus, aut ſervitium tabularii eorum reddant. Et nullus tabularius denarium ante Regem præſumat jactare. Quod ſi fecerit, CC. ſolid. culp. jud. & nihilominus ipſe tabularius, & procreatio ejus tabularii perſiſtant, & omnes redditus ſtatus eorum ad Eccleſiam redeant, & non alibi, niſi ad Eccleſiam, ubi relaxati ſunt, malum teneant. Quod ſi quis tabularium, ſeu eccleſiaſticum hominem contra Epiſcopum defenſare voluerit, LX. ſolid. culp. jud. & inſuper hominem cum omnibus rebus ſuæ Eccleſiæ reſtituat, quia inolitum ducimus, quod Eccleſiis conceſſimus, iterum ab Eccleſiis revocare.* Ex hac autem manumiſſione ita in Eccleſia facta liberti remanebant ſub patrocinio, & tuitione Eccleſiæ, magnaque privilegia aſſequebantur, quæ referunt Lemaiſtre *lib.2. de jurib. Epiſcop. cap.3. 8. & 9.* Bignonius *ubi ſuprà*: unde Orientalis Eccleſia decrevit, ut manumiſſiones in Eccleſia fierent eo more, quo in Italia celebrabantur, *can.64. Eccleſiæ Africanæ*, ibi: *De manumiſſionibus, ut in Eccleſiis celebrentur, ab Eccleſia poſcendum.* Non tamen in omnibus Eccleſiis manumiſſiones celebrari poterant, ſed ubi eſſet Epiſcopus, aut ſacerdos: quare in monaſteriis fieri non poterant. Unde Gregorius Magnus *lib.2. regeſtri, epiſt.24. indict.10.* concedit cuidam monaſterio privilegium, ut in ejus Eccleſia ſervi manumitti poſſint, his verbis: *Manumiſſiones apud te in eadem Eccleſia ſolenniter celebrari concedimus.*

CAPUT II.

Ex eodem a *Concilio.*

DE ſervorum ordinatione, qui paſſim ad gradus eccleſiaſticos indiſcretè *b* promoventur, placuit omnibus cum ſacris *c* canonibus concordare. Statutum eſt, ut nullus Epiſcoporum deinceps aliquos ad ſacros ordines promovere præſumat, niſi priùs à dominis propriis libertatem conſequuti fuerint; & ſi quilibet ſervus dominum ſuum fugiens, aut latitans, aut adhibitis teſtibus munere conductis, vel corruptis, aut qualibet calliditate, vel fraude ad gradus eccleſiaſticos pervenerit, decretum eſt, ut deponatur, & dominus ejus eum *d* recipiat. Si verò avus, vel pater ab alia patria in aliam migrans in eadem provincia filium genuerit, & ipſe filius ibidem educatus, & ad gradus eccleſiaſticos promotus fuerit, & utrum ſervus ſit, *e* ignotum ſit, & poſtea veniens dominus illius, *f* legibus eum acquiſierit, ſancitum eſt, ut ſi dominus ejus libertatem dare voluerit, in gradu ſuo permaneat: ſi verò eum catena ſervitutis à caſtris Dominicis abſtrahere voluerit, gradum amittat, quia juxta ſacros *g* canones vilis perſona permanens ſacerdotii dignitate fungi non poteſt.

NOTÆ.

1. a *EX eodem Concilio.*] Videlicet Toletano, ex quo præſentem textum referunt Burchardus *lib.2. Decreti, cap.31.* Ivo Carnotenſis *part.6. decreti, cap.132.* Anton. Auguſt. *in 1. collect. ſub hoc tit. cap.1.* Gratianus *in cap. de ſervorum, 54. diſt.* Concilium Lateran. ſub Alex. III. *part.50. cap.56.* Loayſa in Concilio Toletano 1. *can.58.* ſed in nullo ex Conciliis Toletanis hucuſque editis hæc verba referuntur;

tur : reperiuntur tamen in Capitul. Caroli Magni, *lib.*1.*capitul.*88. & in ſuperioris textus notis retuli: quare aut textus iſte tranſcriptus eſt *ex d.capitul.*88. aut ex aliquo Concilio Toletano nondum excuſo.

b *Promoveantur.*] Nota ex his verbis, temporibus Concilii Toletani 1. ſervos adhuc non manumiſſos, ſpe tantùm manumiſſionis ad ordines promotos fuiſſe ; quod & in ſuperiori textu obſervavi.

c *Sacris canonibus.*] Videlicet *can.*82. *Apoſtol. Servi in Clerum non ordinentur.* Et *can.*1. Synodi apud Melfiam : *Cavendum eſt, ne homines ſervilis conditionis promoveantur in Clerum.* Et aliis in confirmationem concluſionis adducendis.

2. d *Eum recipiat.*] Quia per fugam ſervi dominus non privatur dominio, neque poſſeſſione ſervi interim dum ab alio non poſſidetur, *l. ſervi* 17. §. *fin. ff.de furtis*, Giphanius *in l.*1. §.14. *ff.de acquir. poſſeſſ.* Valentia *tom.*1. *illuſtrium, tract.*2. *cap.*10. In hac tamen ſpecie jure civili Romanorum ſervus puniendus erat, quia non ſolùm fugam fecit, verùm & pro libero ſe geſſit, *l.*2.*ff.de ſervis fugitivis :* in qua parte de fugitivis ſervis obſervandi ſunt textus *in l.quaro, l.mora, ff. de verb. obl. l.ſi libertus, ff.de operis libert. l.arboribus* 12.§.*de illo, verſ.Idem, ff. de uſufruct. l.ſi ſervum* 15. *ff.de publiciana, l.Iulianus* 13. §.1. *ff. de actionibus empti*, *l. ut tantum* 14. §. *ult.ff.de ſervo corrupto, l.*2.*Cod.de petit.hæreditatis, l.*3. §.*ſed ſi homini, ff.de alienatione judicii, l.*4.§.1.*ff. de aqua pluvia, l.*1. §.*ult. ff. quæ res pignori*, Paulus *lib.*1.*ſentent. tit. de ſervis fugitivis*, Papinianus *apud Rufinum in collat.legum Moſaicar. tit.*7. *de ſervis fugitivis inquirendis, l.ſervus* 82.*ff.de legat.*3. *l. qui hominem* 34. §. *& cum* 5. *l.fugitivus* 15. *ff. de ſolutionibus, l.*1. *Cod. de dilat. l.*4. §. *ſi quis fugitivum*, *ff. de doli except. l.*17. §.*illud, l.*53. §.1. *l.ancilla* 62. *ff. de furtis, l.*22.§.*fugitivus, ff.mandati, l.*10. 11.*&* 12.*ff.de liberali cauſa*, juncto Cuiacio *lib.*22. *obſerv.cap.*30. & *lib.*27.*cap.*28.Revardo *lib.*5.*variar.c.*20.& de eis agemus *in cap.*4.*de rerum permut.*

3. e *Ignotum ſit.*] Quo caſu omnia ab eo geſta vires habent, juxta legem *Barbarius, ff. de officio Prætor.* & ibi tradita à Jacobo Gothofredo, & Maqueda, Caldeira *lib.*2. *variar. cap.*7. Roberto *lib.*1. *animadv.cap.*18.Madera *animadv.cap.*6.Salmaſio *ad jus Atticum, cap.*14.Coſtano *quæſt.juris cap.*11.Heraldo *lib.unico emendat. cap.*4. Amaya *in l.*2. *Cod.ſi ſervus aut libertus, lib.*10. Bronchorſt. *centuria* 1.*aſſertione* 7. Pancirola *lib.*2.*variar. cap.*13. Vviſembac. *diſput.*17.*theſi* 20.Perezio *ad tit.Cod. de teſtam.* notavi *in cap. dudum, de elect.*

f *Legibus eum acquiſierit.*] Non Romanis ; nam
4. jure civili Romanorum filius natus ex ſervo meo non eſt in mea poteſtate, ſed liber, ſi mater erat libera ; ſi verò ancilla, in dominio ejus cujus mater erat, *l.& ſervorum* 5.§.1. *l.lex* 24.*ff.de ſtatu hominum,* §.*ſervi, Inſtit.de jure perſon.* dicemus latè *in cap.finali, hoc tit.* Legibus ergo Vviſigothorum filius fugitivus ſequebatur conditionem patris, & dominus non ſolùm patrem fugitivum, verùm & filium vindicare poterat, *l.*16.*tit.*1.*lib.*9. *legum Vviſigothor. Quia ſæpè dum ſervi dominos ſuos fugiunt, mentientes ſe eſſe ingenuos, mulieribus ingenuis contra legum decreta in conjugio copulantur ; ideò hujus legis valitura promulgatione decrevimus, ut ſi quis ſervus in fuga poſitus, vel quibuſcumque modis de jure domini ſui evagans, ad quemlibet pervenerit, utrum ingenuum ſe eſſe dicat, aut fortaſſè non dicat, & ſub hac occaſione ingenuæ mulieri petierit copulari, quidquid de tam inhoneſta conjunctione fuerit procreatum, conditionem patris ſequatur, ut dum ejus dominus advenerit, non ſolùm eundem fugitivum, ſed & filios exinde progenitos, omneque eorum peculium ſuo debeat vindicare dominio.* Unde noſter textus referendus eſt ad leges patrias Gothorum, non verò ad jus commune.

g *Sacros canones.*] Concilium Triburienſe *can.*29. *Quia non debet vilis perſona fungi ſacerdotii dignitate.* Et *cap.multos* 23. 54.*diſt.*

COMMENTARIUM.

EX his duobus canonibus ſequens deducitur aſ- 5. Concluſio refertur, et probatur.
ſertio : *Servi ante plenam manumiſſionem ordinari non debent, & fraudulenter ordinati, ignorantibus dominis & Epiſcopo, deponuntur ; & dominis reſtituuntur.* Probant eam textus *in can.*81. *Apoſt. cap. non ſidat,* 50.*diſt.cap.*1.*verſ.Vel ſervilis, cap.ult.verſ.Qui ſervili,* 51.*diſt.cap.multi, cap.de ſervorum, cap.ſi quis obligatus, cap.de rebus, in fine, cap. ex antiquis, cap.frequens, diſt.*55.*c.qui verò,* §.*neminem* 16.*q.*1.*cap.*1.*in fine, de filiis presbyteror. cap.de famulis,* 3.*c.eo libentius, hoc tit. cap.per venerabilem, verſ.Præterea, qui filii ſint legitimi.* Synodus apud Melfiam ſub Urbano II.*c.*1. *Cavendum eſt, ne homines ſervilis conditionis promoveantur in Clerum.* Concilium Aurelian.3.can.25. *Ut nullus ſervilibus, colonariiſque conditionibus obligatus, juxta ſtatuta Sedis Apoſtolicæ ad honores eccleſiaſticos admittatur.* Triburienſe *c.*29. Bituricenſe *cap.*11. *Ne Epiſcopus ſervos ordinet.* Lateran.3. ſub Alexandro III. *part.ult.cap.*56.Sexta Synodus *can.*83. Vvormatienſis *cap.*40.Chalced.*act.*4.Rhemenſis *can.*45.Tolet.3.*can.*8.Tolet.4.*can.*47.*Ingenui clerici, quia ſervi eſſe non poſſunt.* Illiberit.*can.*80.Leo Pontifex *in epiſt. c.*1.*authent.ſi ſervus, C.de Epiſcopis, & clericis, novella* 9.*Leonis,* 115.*Iuliani, l.*18. *tit.*6. *part.*1. *l.*6. *tit.*22. *partita* 4.*lib.*5.*c.*10.*Legum Aleman.lib.*1.*c.*88.*capitul. Caroli Magni.* Alia juris teſtimonia congerunt Anton.Aug. *in epit. lib.*27.*tit.*19. Creſpetius *in ſumma, verbo Servus*, Balſamon *in Nomocan.tit.*11.*cap.*3.Vighellius *in meth.juris Pontif.pag.*239.Illuſtrant ultra congeſtos à Cenedo *ad Decretum collect.*61.Barboſa *in præſenti, & de poteſt.Epiſcop.allegat.*10.*n.*45.Acuña & Dartis *in* 54. *diſt.* Turrianus *pro canonibus Apoſt. c.*13.Petrus Gregorius *lib.*4.*partit.tit.*12.*c.*3. Lantdmeter.*lib.*1.*de veteri monach.cap.*15. Mendoza *lib.*3. *Concilii Illiberit.c.*83.Eſpenceus *lib.*2. *digreſſ.cap.*18. P.Faber *lib.*3.*Agoniſticon, cap.*17. Lindembrogius *in Gloſſario legum antiquar.verbo Servi ad ſacros,* Zerda *in adverſ.c.*134.Boſquetus *ad Innocent. lib.*3.*epiſt.*7. Souchetus *ad epiſt.Ivonis, epiſt.*14.132.*&* 14 . Sirmundus *in notis ad capitul.Caroli, in fine,* Fornerius *lib.*6. *rerum quotid.c.*30.Sauſay *in Panopl.cleric.p.*1. *lib.*1. *c.*10. *pag.*671. Vvadingus *in notis ad opera D. Franciſci tom.*2.*pag.*236.Baronius *ann.*60.*n.*4 . Gibalinus *de irreg.c.*3.*q.*5. Leo Pinellus *in d.c.per venerabilem.*

Sed pro dubitandi ratione adverſùs hanc aſſertio- 6. Ratio dubitandi.
nem ita illuſtratam intendam probare, eam non ſolùm juri divino, verùm & civili, & canonico contrariam eſſe ; & probo *ex c.*23.*Deuter.* ubi cavetur, ut ſi ſervus fugerit à domino ſuo, & ad Iſraëliticam profeſſionem convertatur, etiam renuente domino ſuſcipiatur. Et in lege gratiæ expreſsè diſponitur, tam liberos, quàm ſervos homines ad Sacramenta Eccleſiæ admitti, nec circa Sacramenta dari aliquam acceptionem perſonarum. Ex quo Apoſtoli teſtimonio deducit Pontifex *in c.*1. *de conjug. ſervorum,* ſervos invitis dominis poſſe matrimonium contrahere : igitur ſimiliter & ad ſacros ordines aſcendere valent, cùm valeat argumentum de matrimonio carnali ad ſpirituale, *c.cum inter, de tranſlat.Epiſcop.* Juri etiam civili Romanorum prædictam concluſionem adverſari probatur ex eo ; nam licèt jus civile adeò ſervos neglexiſſet, ut inter quadrupedes enumeraſſet, *princ. Inſt. de leg. Aquil.* in his tamen, quæ ad ſacra, & religionem ſpectant, ut liberos homines agnoſcit

unde licèt nulla actio ex civili cauſa contra eos detur, *l. cum ſervo, ff. de reg. juris*; tamen actio ſepulchri violati, quia ad religionem pertinebat, in eos datur, *l. ait Prætor, §. final. ff. de ſepulchro violato*; & illis cuſtodia templorum, & monumentorum plerumque commendabatur, *l. Mævia* 44. *ff. de manumiſſ. teſtam. l. libertis* 18. *§. cibaria, ff. de alimentis legatis, l. Titio centum, §. Titio, ff. de condit. & demonſtrat. l. ſervo* 35. *ff. de liberali cauſa*; ſive ut templa cuſtodirent, ut exponunt Fornerius *lib.* 3. *rerum quotid. c.* 19. Barthius *lib.* 10. *adverſ. c.* 10. Amaya *lib.* 1. *obſerv. c.* 6. vel ut roſas certis temporibus ſpargerent, ut exponit Tamayo de Salazar *tom.* 2. *martyr. die* 17. *Martii*: & in templo Herthi tantùm ſervi ad ſacrificandum admittebantur, ut ex Tacito refert Elias Schedius *de Diis Germ. c.* 9. *pag.* 151. Juri etiam eccleſiaſtico repugnare præſentem aſſertionem ſuadetur ex eo, nam nullâ præcedente juſtâ manumiſſione, ſervos Eccleſiæ ab Epiſcopo ordinari conſtat ex Concil. Tol. 9. *can.* 11. relato *in c. qui ex familiis,* 50. *diſt.* Concil. Emerit. *can.* 18. licèt enim Epiſcopi ſervos Eccleſiæ manumittere poſſint adhibitâ ſolennitate, quæ præſcribitur in alienatione rerum Eccleſiæ; tamen eos ſacris ordinibus initiando ſine ſolennitate manumittere poſſunt: igitur ſervi abſque manumiſſione ordinari valent. Secundò ea pars aſſertionis, ubi docetur ſervos per dolum & calliditatem ignorantibus dominis ordinatos, deponi debere, & priſtinis dominis reſtitui, difficilis videtur ex eo; nam quælibet res ignorante domino conſecrata, ipſi eam repetenti non redditur, *cap. comperimus* 14. *quæſt. ult.* cum vulgatis: igitur ſimiliter ſervus alienus conſecratus ignorante domino, illi reſtitui non debet.

7. De ſervorum ordinatione.

His difficultatibus minimè obſtantibus, vera eſt præſens deciſio, & omni juri, & rationi conſona, atque diſciplinæ eccleſiaſticæ conſentanea. Jam enim à temporibus SS. Apoſt. apud omnes prohibitum reperitur, ne ſervi, niſi præmiſſâ libertate, ſacris initientur ordinibus. In noſtra Hiſpania jam id prohibitum fuiſſe conſtat ex Concilio Illiberit. Emeritenſi, & Toletanis ſuprà adductis. In Eccleſia Orientali id vetitum fuiſſe, probatur ex adductis à Balſamone *in Nomocan. d. tit.* 11. & ex *can.* 83. *ſextæ Synodi*. In Eccleſia Gallicana probatur ex Concilio Aurelian. Rhemenſi, & Pictavienſi. In Italia ex dicto Concil. Lateran. & aliis ſuprà relatis. Sed quia in his Conciliorum canonibus, & Pontificum decretis varii proponuntur caſus circa ordinandos ſervos, vel non, invitis, aut ignorantibus dominis, eos breviter, & ſigillatim antequam ad rationem noſtræ concluſionis perveniamus, percurramus. Primus caſus contingit, cùm ſervus ordinatur præſente, & conſentiente domino ſuo, & tunc ritè ordinatur, quia dominus ſinendo eum caſtris dominicis aggregari, manumiſiſſe cenſetur, *cap. ſi ſervus,* 54. *diſt. authent. ſi ſervus, Cod. de Epiſcop. & cleric.* argumento textus *in l. ſicut* 48. *ff. de operis libert. l.* 3. *§.* 7. *Cod. eod. tit. l.* 2. *§.* 1. *ff. ad municip.* ut etiam apud Romanos tacitè libertas ſervo data cenſebatur, ſi dominus eum ſciens, prudenſque admitti ſinebat ad actum, qui à liberis hominibus tantùm celebrari poterat: Caius *lib.* 1. *Inſtit. tit.* 1. *§.* 2. Papinianus *reſponſ. tit.* 43. unde ſervus à domino adoptatus, quia niſi liber adoptari non valebat, Latinam conſequebatur libertatem, *§. fin. Inſtit. de adopt. l. unica, §.* 10. *Cod. de Latina libert.* vel ſi domini voluntate ſervus menſæ ſuæ accubuiſſet, quo caſu etiam libertatem Latinam aſſequebatur. Tertullianus *lib. de reſurrect.* ibi: *Atque & veſtis alba nitore, & annuli honore, & patroni nomine, Tribu, menſaque honoratur.* Cùm proprium eſſet ſervorum dominis convivantibus miniſtrare, quem caſum, ſeu modum aſſequendi libertatem, pro expoſitione Concilii Tolet. 12. *can.* 3. illuſtravimus *in c. ad reprimendum* 8. *de offic. ordin.* etiam dominus ſervo ſuo bullam prætextatam imponendo, ancillam matronali veſte ornando, libertatem præſtabat, ut probat Merillus *lib. obſ. cap.* 14. ſi domini juſſu tabulas teſtamenti ſignavit, hoc eſt, ut teſtis adhibitus fuit; quia cùm alii, quàm liberi in teſtimonium non vocarentur, Atteius Capito apud Macrobium *lib.* 7. *cap.* 13. *l.* 7. *ff. de teſtibus, l.* 12. *C. de eod. tit. novella* 9. *cap.* 6. *novella Leonis* 49. ex voluntate domini in libertate morabatur. Quintillianus *declamat.* 330. & 342. ſi ancilla habitu matronæ incedat, vel ſervus togam ſumpſerit. Idem *declamat.* 342. *An verò majus in hoc putamus eſſe momentum, ut circumverteres mancipium, aut ſi una voce liberum eſſe juſſeris, quàm ſi habitum dederis, ſtolam dederis? quod ne manumiſſis quidem omnibus contingit.* Apertiùs Suetonius *de claris Rhetoribus*, his verbis: *Venalitii cùm Brunduſii gregem venalium è navi educerent, formoſo, & pretioſo puero, quod portitores verebantur, bullam & prætextam togam impoſuere, facile fallaciam celarunt: Romam venitur, res cognita eſt; petitur puer, quod domini libertate fuerit liber in libertatem.* Si ſervus, vel ancilla domino ſciente matrimonium contraxerit, *l. unica, §.* 1. *Cod. de Latina libert.* Si in numeros militiæ referatur, *l.* 5. *§.* 6. *Cod. de bonis libert. juncta l.* 6. *& 7. Cod. qui militare poſſunt, lib.* 12. Si ſervus volente domino ut arbiter electus ſit. Quintil. *d. declamat.* 342. *Judex inter duos convenerit, & ſententiam tulerit volente domino, liberum eſſe voluit.* Item ſi dominus ancillam in concubinatu admiſerit, *l. finali, ff. de divortiis, l.* 121. *§.* 1. *ff. de verb. obl. l. fin. Cod. communia de manumiſſ.* Paulus *lib.* 2. *ſentent. tit.* 20. Probant Schifordeg. *lib.* 3. *tract.* 25. *quæſt.* 2. Donellus *in d. l.* 121. Othomanus *de V. S. verbo Concubina,* Arias de Meſa *lib.* 3. *variar. cap.* 38. Ita & ſinendo ipſum ſacris veſtibus ſacerdotalibus decorari, & ad ſacrificandum in altari adhiberi, manumiſiſſe præſumitur, *novella* 123. *Juliani, cap.* 16. Secundus proponitur caſus, cùm ſervus ſciente domino, ſed renuente, ordinatus eſt; quo caſu ſi dominus intra annum non repetierit, liber, & clericus manet, *d. cap. ſi ſervus, novella Leonis* 10. *l.* 6. *tit.* 2. *part.* 4. ſed ſi dominus velit eum repetere, deponendus eſt, & domino reſtituendus, *cap. ex antiquis, cap. quis aut leges,* 54. *diſt.*

Tertius caſus evenit cùm domino ignorante, & abſente ſervus ordinatur; & tunc ſi tantùm minoribus ordinibus initietur, domino traditur, *cap. de ſervorum* 6. 54. *diſt.* ſi verò majoribus, diſtinguendum eſt, utrum Epiſcopus ignarus ejus conditionis, an verò ſciens illum ordinaverit. Si ignorans fecit, tenetur ordinatus per ſe vicarium, id eſt alium ſervum ejuſdem valoris domino tradere; non autem æſtimatur juxta pecuniariam æſtimationem, ſed juxta corporis magnitudinem, ut in veteri charta Alemanica legitur, *tom.* 2. *antiquit. p.* 1. *Si Hacco, qui eſt in concambio cum Vvichardo, ſe redimere vult, det alind mancipium XI. manuum longum.* Refert Lemalſtre *lib.* 3. *de juribus Eccleſiæ, c.* 4. Si autem ſciens Epiſcopus eum ordinaverit, tenetur præſtare duos ſervos; vel Eccleſiæ, ſi ſervus Eccleſiæ ordinatus erat; vel domino, ſi in privati dominio erat, *c. ſi ſervus* 19. 54. *diſt. c. ſi Epiſcopus* 12. *q.* 2. *c. per venerabilem, qui filii ſint legitimi*: quo caſu exaudiendus eſt textus *in c.* 2. *de regul. indultegra*: & per anni ſpatium Miſſas dicere non valet: Concilium Aurelian. 2. *can.* 25. Petr. Greg. *lib.* 13. *de repub. c.* 16. Et licèt cùm Epiſcopus rem, vel ſervum Eccleſiæ ſine ſolennitate alienavit, teneatur tantundem reddere, *c. ſi quis qualibet, c. Epiſcopus qui mancipium, c. de libertis* 63. *cum ſeq.* 12. *q.* 2. & conſecrando alienam rem, teneatur ejus æſtimationem

8. Proſequitur alius caſus.

tionem tantùm domino ſolvere, *c. comperimus* 14. *q. ult.* tamen pro ſervo ordinato duos præſtat proprio domino: cujus diſcriminis rationem ex eo deducit Turriſcremata *in d. c. §. Epiſcopus*, quia in caſu ordinationis ſervi alieni, privat dominum ſervi dominio, & jurepatronatus, quem poſt manumiſſionem dominus retinere debebat; quare Epiſcopus duos ſervos præſtat, unum pro dominio ſervi, alium pro jurepatronatus. Sed hac omiſsâ diſcriminis ratione, placet illa communis, quæ à Veſpertinis Anteceſſoribus communiter aſſertur, videlicet in pœnam tam improbæ ordinationis ſtatutum fuiſſe, ut duos ſervos domino redderet: ſed ſi non habet Epiſcopus ſervos, quos reddat, eorum æſtimationem ſolvere cogitur ex noſtro textu. Unde in hac parte notandum eſt diſcrimen quod verſatur inter utrumque jus; nam jure civili res aliena inſcio, vel ignorante domino non poteſt conſecrari, *l. ſacra* 9. *§.* 1. *ff. de rerum diviſ. l. ab agnato* 12. *ff. de curatore furioſi, l.* 3. *ff. de litigioſis*: quia cùm per conſecrationem eximatur ab uſu, & commercio privato, *l. verum* 63. *in fine, ff. pro ſcio, l. ſponſus* 5. *§. proinde* 12. *ff. de donat. inter*, Cuiacius *lib.* 9. *reſponſ. Papin. in l. ſervos* 35. *ff. de liberali cauſa*; conſequens eſt, ut non poſſit domino auferri ſine ejus voluntate. Docet Donellus *lib.* 4. *comment. cap.* 1. Jure autem canonico aliud obſervatur, quia licèt res aliena conſecretur invito domino, manet tamen conſecrata, nec ampliùs uſibus humanis poteſt deſervire, *cap. comperimus* 2. 14. *quaeſt.* 6. regula *Semel, de regulis juris in* 6.

9. Traditur ratio aſſertionis.

His animadverſis, ratio præſentis prohibitionis, ne videlicet ſervi ante plenam manumiſſionem ordinentur, ea redditur à ſanctis Patribus, ne videlicet vileſcat clericalis ordo, ſi ſervi adhuc mancipati dominorum ſervitio, ſacris altaris miniſteriis aſſocientur; divini enim miniſterii dignitas ſervilis conditionis vilitate dedecorari non debet, *cap. quicumque, in fine, cap. generalis,* 54. *diſt. lib.* 1. *Capitular. capit.* 82. Quæ ratio illuſtratur ex ſequentibus. Primò ex Philoſopho *lib.* 7. *polit. cap.* 9. ubi vetat, ne ad ſacerdotium viles perſonæ admittantur; quod & priſcâ Romuli lege cautum fuiſſe refert Halicarnaſſeus *lib.* 2. & apud ipſos Romanos virgo Veſtalis capi non poterat, cujus parentes, alter, ambóve in ſervitute eſſent. Refert Gellius *lib.* 1. *noctium, cap.* 12. & in inſula Coo, ubi Junonis ſacra fiebant, ſervis nec templum ingredi permittebatur, ut refert Athenæus *lib.* 6. *&* 14. ex Dipnoſophiſta, ut ex eo tradit Fornerius *lib.* 6. *rerum quotid. cap.* 30. Ob eandem etiam vilitatis rationem apud Romanos ab omni prorſus dignitate, & officio ſervi arcebantur, nec ad Stratoris munus admittebantur, *l. obſervare* 4. *ff. de officio Proconſulis*, juncto Goveano *lib.* 1. *variar. cap.* 42. nec inter athletas ad ludos gymnaſticos admittebantur, ut probat P. Faber *lib.* 3. *agon. cap.* 17. plura doctus noſter D. Franciſcus de Amaya *in l.* 1. *Cod. ſi libertus*: nec orabant, nec teſtimonii dictionem habebant: Terentius *in Phorm. actu* 2. *ſcena* 1. nec capaces erant offerendæ precis, *l.* 1. *Cod. de precib. Imper.* perſonam legibus non habebant, ut ait Caſſiodorus *lib.* 6. *variar. cap.* 8. immò & ſervos, non homines, ſed corpora, veteres dicebant, ut notavit Hieronymus Magius *lib.* 1. *miſcell. cap.* 12. & adeò inter quadrupedes eos Romani enumerabant, ut cùm hominum proprium ſit ali, animalium verò paſci, ut probat Cuiacius *in l. ſuper creandis, Cod. de jure fiſci*, cùm de ſervis Conſulti agunt, non eos ali, ſed paſci dicunt, *l. pro herede* 20. *§.* 1. *ff. de acquir. heredit. l. ſed ſi vir* 31. *§. finali, ff. de donat. inter*: & ita quoad jus civile ſervi perſonam non habent, *l. quod attinet, ff. de reg. jur.* etſi in contrarium expendi ſoleant textus *in l.* 21. *§.* 1. *ff. ad leg. Falcid. l. ult. Cod. de uſufructu.* Rectè ergo Eccleſia ſervos, quos Gentiles ita abjectos cenſebant, ut ab officiis, & honoribus eos arcerent, nec pro perſonis quoad juris effectus habebant, à clericatus honore, & gradibus eccleſiaſticis removet. Secundò illuſtratur præſens deciſiva ratio ex eo, nam valet argumentum de militia terreſtri ad cœleſtem, *cap.* 1. ubi notavi, *de renunc.* ſed ſervi arcentur ab omni militia terreſtri, *l. ab omni, l. qui ſtatus* 8. *ff. de re milit. l. quadam* 14. *ff. de pœnis, l.* 2. *&* 3. *Cod. qui milit. poſſunt, lib.* 11. Plinius *lib.* 10. *epiſt.* 30. *&* 31. Alex. ab Alex. *lib.* 6. *dierum gen. cap.* 21. ubi Tiraquellus, Juſtus Lipſius *de militia Romana lib.* 1. *dialog.* 2. docent Steubechius *in notis ad Vegetium de re militari, lib.* 1. *cap.* 7. Olanus *lib.* 2. *Paralip. cap.* 12. Salmut. *ad Pancirol. tom.* 1. *memorab. tit.* 61. *in fine*, Leo *de bellico apparatu, cap.* 19. *num.* 8. facit Virgilius *lib.* 9. *Æneïdos.*

—— Quem ſerva Lycimnia furtim
Suſtulerat, vetitiſque ad Troiam miſerat armis.

In qua parte obſervandi ſunt textus *in l.* 3. *§. ſervus, Cod. de bonis libert. l. finali, Cod. de libertis*, ubi plura Amaya, *l. ſi militi* 6. *ff. de caſtrenſi, l. argentarium* 44. *§. ult. ff. de judiciis, l. qui de libertate* 29. *ff. de liberali cauſa, l. eos qui* 27. *§. ult. ff. ad legem Corn. de falſis, l.* 2. *Cod. de tyronibus, lib.* 12. *l.* 8. *&* 16. *eod. tit. in Theodoſ.* ubi Gothofredus, *l.* 1. *eod. Codice*, quid peculiare debeat ad militiam venire exponit, *l.* 3. *§. ſi ſervus*, juncto Gothofredo *ibi*, *de acquir. poſſeſſ. l.* 3. *ff. de officio Præfect. vigil.* Ulpianus *in fragment. tit. de Latinis, §. militia, l.* 4. *Cod. de Præpoſitis ſacri cubiculi, lib.* 12. *l. ſi quis* 6. *§. ſed ſi quis, ff. de injuſto rupto, l. cùm hic ſtatus* 32. *§. ſi miles, de donat. inter*: igitur ſi à militia terreſtri ſervi arcentur, etiam à cœleſti juſtè removentur. Facit & illa ratio juſtitiæ, quæ repugnat ordinationi ſervorum. Nam vel debent ſervi ordinati extrahi à dominorum ſuorum ſervitio, vel debent ſervire dominis, & Eccleſiæ. Si extrahantur à dominorum ſervitio, committitur injuſtitia; nam facto alieno non debet quis privari ſuo dominio, *l. ſolvendo, ff. de negotiis geſtis, l. nam hoc natura, ff. de condict. indebiti*: quare ſervi dum in ſervitio domini ſunt, ordinari nequeunt. S. Leo *epiſt.* 1. ibi: *Debet eſſe immunis ab aliis, qui militiæ divinæ fuerit aggregandus.* Notavit Lantdemeter. *lib.* 2. *de veteri cleric. cap.* 15. Vel ſervi ordinati intendunt manere in ſervitio domini, & in Eccleſia, cui adſcripti ſunt, miniſtrare, quod admitti non valet, quia nemo poteſt duplici militiæ inſervire, *l. is quidem* 5. *Cod. qui militare poſſunt, l.* 1. *§. illi qui, Cod. de Præpoſitis agentium in rebus, l. hac parte* 10. *Cod. de proxim. ſacror. ſcrin.* Ariſtot. *lib.* 2. *polit. cap.* 10. Caſſiodorus *lib.* 9. *epiſt.* 21. ubi plura Fornerius. Facit etiam; nam ingenia ſervorum plerumque malis moribus corrupta ſunt, ut conſtat *ex l.* 3. *Cod. de libert. & eorum lib.* ibi: *Nequitia reperitur ſervilis ingenii*; ubi notavit Gothofredus: Salvian. *de providentia Dei*, ibi: *Vitia ad ſervos relegata, eiſque adſcripta legimus, & animos conſerviles jam per ſe malos, dominorum nequitiâ fieri pejores.* Tacitus, quem refert Proſeus *ad Caſſiodorum lib.* 3. *epiſt.* 43. ibi: *Suſpecta majoribus noſtris fuerunt ingenia ſervorum.*

10. Diſſolventur difficultates.

Nec prima difficultas ſuprà adducta adverſatur; nam licèt in lege veteri ſervi ad Iſraëliticam converſionem admitterentur, & in lege gratiæ ad ſacramenta, ſicut aliæ liberæ perſonæ admittantur; tamen ab eccleſiaſtici ordinis gradibus arcentur, ex ſpeciali ſuprà tradita ratione, ne videlicet vileſcat clericalis ordo: quæ ratio cùm in matrimonio, & aliis Sacramentis non militet, quia poſt eorum re-

ceptionem poſſunt ſervi dominis ſuis debitum præſtare famulatum, ad illa admittuntur: ab Ordinis verò ſacramento ante plenam manumiſſionem removentur, cùm incompatibile ſit caſtris ſacris aggregari, & nexui ſervitutis mancipatum manere. Nec obſtat quod dicebamus, ſervos jure civili admitti ad Sacerdotium,& alias dignitates; nam certum eſt, eo jure inſpecto tantùm ad ea officia ſervos admitti,quæ potiùs oneris,quàm honoris erant, de quibus *in l.2. ff. rem pupilli*, *l. Prætor*, *§. finali, ff. de edendo*, *l.3. C. Theodoſ. de numerariis*, *l. Thais* 11. *§. Seio, ff.de fideicommiſſ. libertat.* Et licèt in ordine & hierarchia officiorum ipſorum (quæ enumerat Pignorius de ſervorum officiis) poſſint ſervi reſpectu aliorum dignitatem obtinere,quo modo accipit textus *in l. ſed & ſi quid* 15. *§.2. ff. de uſufructu*, *l. habitatio*, *§.1.ff. de ventre in poſſeſſionem*; ad ſacerdotium tamen, vel ſimilem dignitatem non admittebantur, ſed tantùm ad quædam officia, veluti ad cuſtodiam templorum, & ut in monumentis lucernas accenderent, quæ nihil commune habebant cum ſacerdotio. Neque quod de ſervis Eccleſiæ expendebamus, adverſatur; nam in illis juris locis, ubi docetur, ſervos Eccleſiæ ab Epiſcopo ordinari; ſupponenda eſt manumiſſio in Eccleſia celebrata, juxta formam ſuprà relatam: nec in hac manumiſſione juſta alienationis cauſa deerat, ſed maxima aderat, neceſſitas videlicet miniſtrorum Eccleſiæ.Quare præcedente manumiſſione rectè poterat ſervus Eccleſiæ, ſicut privatorum, ordinari. Nec refragatur ſecunda difficultas ſuprà expenſa; nam illi ſatisfaciendum eſt diſcrimen conſtituendo inter res animatas conſecratas invitis, & ignorantibus dominis; & inter res inanimatas. Primo caſu res animatæ, ut ſervi,poſt depoſitionem reddi debent priſtinis dominis, juxta diſtinctionem ſuprà adductam, quam temporibus SS. Apoſtolorum cognitam non fuiſſe, ſuadetur ex canone 4. Apoſt. Secundo verò caſu tantùm æſtimatio, non ipſa res præſtari debet, Barboſa *lib.2. de jure eccleſ. c.3. num.*31. Diſcriminis ratio ex eo provenit; nam in rebus inanimatis ulla fraus, vel dolus perpendi non poteſt; in rebus verò animatis dari valet: unde ne ex dolo ſuo commodum conſequatur, videlicet ne priſtino domino reſtituatur, ideò deponi debet ſervus ita ordinatus, & domino reddi. Accedit, nam in rebus inanimatis, ut ſunt vaſa ſacra, conſecratio eſt in ſuperficie; in animatis verò in ipſa anima, ubi imprimitur character: unde ſi res inanimata domino reſtitueretur, per tactum poſſet pollui; quod evenire non poteſt in re animata conſecrata, ut docet Suarez *de cenſur.diſput.*51. *ſect.*3. quem ſequitur Gibalinus *de irregul. q.*5. *num.*8.

11. Exponitur cap. finale, 54. dist. Superiori aſſertioni primò opponitur textus *in can.*80. *Concilii Illiberit.* relatus à Gratiano *in cap. final.*54. *diſt.* in illis verbis: *Prohibendum eſt, ut liberti, quorum patroni in ſæculo fuerint,ad Clerum non promoveantur.* Ex quibus apertè conſtat, non ſufficere ſervum libertatem conſequi à domino, ut poſſit ſacris ordinibus initiari, verùm etiam deſiderari, ut ejus patronus in ſæculo non ſit; igitur non rectè aſſerimus, ſervum poſſe ordinari ſi à domino manumittatur. Agnovit ejus textus difficultatem D. Ferdinandus de Mendoza *in eo can.*80. & pro ejus expoſitione tres adducit ſolutiones. In prima aſſerit, libertum habentem patronum in ſæculo, id eſt ſuperſtitem, quia adhuc non deceſſerat, ordinari non poſſe, ne adhuc poſt libertatem, & ordinationem eum patronus retrahat in ſervitutem prætextu ingratitudinis, *ex l.*1. *C. de ingratis libertis.* Sed hæc ſolutio refellitur facilè ex eo; nam ſequeretur, ſervum manumiſſum patronum habentem, nunquam poſſe ſacris ordinibus initiari; cujus contrarium probatur *ex cap. de ſervorum*, 54. *diſt. cap.*1. *&* 2. *de ſucceſſ. ab inteſtato.* Secundam affert ſolutionem Mendoza, aſſerendo in eo textu agi de liberto, cujus patronus in Gentilitate perſiſtebat, nec adhuc baptizatus erat; ejus enim libertus ordinari non debebat, ne cum aſſidua patroni converſatione libros eccleſiaſticos, & vaſa ſacra illi traderet. Pro cujus ſolutionis confirmatione illud notandum venit, novum non eſſe in jure noſtro, Gentiles appellari ſæculares, & in ſæculo degentes, *cap. ſi quis ex fratribus*, 11. *q.*1. ubi judices Gentilium dicuntur à Clemente judices ſæculi: obſervavit Cironius *ad titul. de judiciis.* Sed adhuc hæc ſolutio non placet, cùm ex prædicto canone manifeſtè non conſtet, patronum eſſe Gentilem. Quare his interpretationibus omiſſis, tertiam amplector; in ea enim affirmat Mendoza, textum illum accipiendum eſſe de liberto, non ſolùm obſequium, verùm & operas patrono præſtante; id enim demonſtrant verba illa: *Patronus, & libertus*, *l.*1. *l. cum patronus* 22. *ff. de operis libert. l. ſi libertus*, *ff. de jurepatron.* unde cùm ille qui operas debet patrono, ordinari non valeat,*cap. clericos* 7. 54. *diſt.* Anton. Auguſt. *in epit. lib.*27. *tit.*27. & meritò, quia ſicut libertus militiæ terreſtri nomen dare non poteſt, *l. operis* 43. *ff. de operis libert.* ita libertus qui habet patronum in ſæculo, ideſt ſuperſtitem, cui operas præſtat, ordinari non valet, niſi conſentiente patrono; quo caſu ingenuus fit, ut contingebat in liberto militiæ nomen dante, ſciente patrono. Ulpianus *in fragment. tit.de Latinis*, *§. militia.* Unde olim virgo Veſtalis capi non poterat è libertinis nata. Diocaſius *lib.*55. *hiſt.* ibi: *Quoniam promptè hi, qui planè nobiles erant, filias ſuas ad Veſtale Sacerdotium darent, lege ſtatutum eſt, etiam è libertinis natas non poſſe capi.* Qua etiam ſolutione intelligendi ſunt textus in Concilio Aurelian.5. *can.*6. in illis verbis: *Servum, quia libertatem à dominis propriis non accepit, aut etiam jam libertum, nullus Epiſcopus ordinare præſumat.* Ex quibus depromitur, libertum adhuc poſt libertatem conſecutam non poſſe ordinari ignorante patrono, ex ſuprà traditis, videlicet quia operas patrono præſtabat. Etiam intelligendus eſt textus in Concilio Bituric.*can.*11. relato ab Ant. Aug. *in epit.juris, lib.*26.*tit.*26.in illis verbis: *Vel collibertorum à modo clericus fiat.* In quibus verbis comprehendunt Patres libertos operas patronis præſtantes, ex textu *in cap. ſi quis obligatus* 7. 54. *diſt.* juncto Caſtro *in l. unica, C. de capitat. civium,num.*29.

Secundò traditæ aſſertioni obſtat textus *in cap. quicumque*, 54. *diſt.* ubi Patres Concilii Tolet.4. decreverunt,ut ſi ſervi directâ manumiſſione, nullo retento obſequio, manumiſſi ſint,& aliud non ſubſiſtat impedimentum, poſſint ſacris Ordinibus initiari; ſi verò retento obſequio manumiſſi ſint,quia adhuc dominorum ſervituti tenentur obnoxii, ordinari non debent, ne in poteſtate dominorum ſit facere ex clericis ſervos. Ex quo canone manifeſtè colligitur, non ſufficere ſervum à domino manumitti, ut ſacris Ordinibus initiari valeat. Pro cujus textus expoſitione ſciendum eſt, quod licèt poſt conſtitutionem Juſtiniani relatam *in leg. unica*, *§. illo*, *Cod. de Latina libert.* omnibus ſervis manumiſſis Quiritia, & plena competat libertas, etiamſi domini eos Latinos tantùm facere propoſuerint: tamen cùm Gothi leges Romanas non obſervaſſent, ut probant Cironius *lib.*5. *obſervat. cap.*2.*&* 3. Oſualdus *ad Donel. lib.*1. *comment.cap.*16 *littera E*, permittebant dominis ſervos 12. Intelligitur cap. quicumque, 54. dist.

manu

manumittere, ita ut non ſolùm operas ſibi reſervârent, verùm obſequium ita ſtrictum, ut potiùs mutare, quàm tollere in eis ſervitium viderentur; & ea conditione manumittentes jus habebant eos revocandi ad ſervitium, non autem poterant eos in mancipium retrahere, ſi hoc obſequium, ſeu jus conditionis non reſervaſſent, *l.9. tit.7. lib.5. legum Vviſigothor.* ibi: *Atque ita per eam libertatis ſcripturam definierit, ut in tempore condita ſcriptura liber ipſe, qui eſt manumiſſus, permaneat, nihil ſibi in eo conditionis reſervans, hujuſmodi libertatem revocare non liceat.* Ubi aliquid conditionis appellatur, quod à Patribus *in d. cap. quicumque*, dicitur obſequium. Iſtos ſervos ita manumiſſos Longobardi appellant *Aldios*: & quia hæc ſevera manumiſſionis forma Deo placere non poterat, cujus oculis nihil niſi ex omni parte perfectum, jucundum eſt; ideò manumiſſio hoc modo celebrari in Eccleſia non poterat, *l.5. tit.35. lib.2. legum Longobard. Si quis ſervum ſuum, aut ancillam in Eccleſia circa altare amodò liberum, vel liberam dimiſerit, ſic ei maneat libertas, ſicut illi, qui Fulfreal in quarta manu traditus, & Amundus factus eſt; nam qui Aldium facere voluerit, non eum ducat in Eccleſia, niſi alio modo faciat, qualiter voluerit, ſive per chartam, ſive qualiter ei placuerit.* Unde Patres Concilii Tolet. *in præſenti, cap.1.* ut iſtos à ſacris ordinibus amoverent, ſtatuerunt, ut ſervi ordinandi manumitterentur in Eccleſia, ne poſſint domini tempore manumiſſionis in eis reſervare prædictum obſequium, ſeu jus conditionis. Innuerunt, etſi non ita expoſuerunt textum *in d. cap. quicumque*, Merillus *lib.2. obſerv. cap.9.* Lemaiſtre *lib.3. de jurib. Epiſcop. cap.8. in fine.*

13. Exponitur cap. venerabilem 34. de præbend. et dignit.

Tertiò adverſatur textus *in cap. venerabilem 34. de præb. & dignit.* in illis verbis: *Niſi nobilem, & liberum, & ab utroque parente illuſtrem.* Ubi proponitur, in Eccleſia Argentina præbendam vacaſſe tanto tempore, quod ejus collatio per lapſum temporis ad Sedem Apoſtolicam fuerat devoluta. Legatus Sedis Apoſtolicæ cuidam eam contulit; ſed cùm Canonici noluiſſent illum in Canonicum recipere, Legatus petiit à R. Pontifice, ut eam electionem confirmaret: Canonici coram eo propoſuerunt, in prædicta Eccleſia eſſe conſuetudinem jam præſcriptam, ut nullus reciperetur in Canonicum, niſi qui nobilis, liber, & ab utroque parente illuſtris eſſet: quibus propoſitis R. Pontifex decrevit electum à Legato admittendum eſſe ad præbendam, non obſtante dicta Eccleſiæ conſuetudine, quia apud Deum non eſt acceptio perſonarum habenda, nec nobilitas, ſed virtus facit idoneum ſervitorem. Ex quo textu ita conficitur argumentum: En textum ubi inter alia, quæ à Canonicis opponebantur, illud erat, admittendum ad præbendam debere eſſe liberum; & tamen ait Pontifex, eam conſuetudinem attendendam non eſſe: igitur innuit Pontifex, ſervum ad ordines, & dignitates eccleſiaſticas admitti poſſe. Cui difficultati ſatiſfaciendum eſt aſſerendo, ibi non damnari à Pontifice Argentinæ civitatis conſuetudinem ex eo, quod juxta eam eligendus in canonicum deberet eſſe liber; ſed eo, quod deſideraretur nobilitas ab utroque parente: liberum enim eſſe debere jus expoſcit, & ſic pro ea parte conſuetudo non improbaretur, immò confirmaretur, ut conſuetudo, ſeu ſtatutum Carnotenſis Eccleſiæ; ubi ſtatutum erat, ne ullus admitteretur ad Clerum, qui manumiſſus fuiſſet, aut filius colliberti eſſet: unde noviter electus in Canonicum, tempore ſtallationis in hunc modum jurabat: *Juro etiam me obſervaturum auxilio Capituli conſuetudinem hujus Eccleſiæ, quæ eſt de non recipiendis in Canonicos, ſeu clericos de toro manumiſſis ſeu manumiſſorum filiis.* Quam conſuetudinem, & jurandi formam illuſtrat Souchetus *in notis ad Ivonem, epiſt.132.*

14. Exponitur cap. ſciſcitatus, de reſcriptis.

Rurſus obſtat noſtræ aſſertioni textus *in cap. ſciſcitatus, de reſcriptis*, in illis verbis: *Aliquorum ſervum*; in quibus ſupponitur, Pontificem poſſe litteras ſuas mittere clerico in dignitate conſtituto, qui ex facto reperiatur ſervus; cùm certum ſit, non poſſe reſcriptum juſtitiæ committi, niſi conſtituto in dignitate eccleſiaſtica, *cap. ſtatutum, de reſcriptis, lib.6.* ſed *in d. cap. ſciſcitatus*, ſupponitur ſervo cauſam commiſſam fuiſſe: igitur quia ſervus, & gradus Eccleſiaſtici, & dignitatis expers non eſt. Cui difficultati reſpondendum eſt, jure Decretalium inſpecto cuicumque etiam in dignitate non conſtituto poſſe cauſam à Pontifice committi, ut latè probavi *in cap.7. de reſcriptis*; licèt hodie ex deciſione Bonifacii VIII. tantùm exiſtentibus in dignitate cauſæ à Sede Apoſtolica committantur; quare jure Decretalium evenire poterat, ut ſervo cauſæ committerentur. Unde jubet Pontifex, ut eo caſu juriſdictionem delegatam non exerceat, ut in ejus commentario latè diximus.

15. Explicatur l. quiſquis, C. de Epiſcop. et cleric.

Deinceps adverſatur textus *in l. quiſquis, Cod. de Epiſcop. & cleric.* ubi generaliter ſtatuitur, ut quiſquis cenſitus fuerit annotatus, invito agri domino ad clericatum non admittatur; & ſi forſan de facto admiſſus fuerit, dominus poterit in eo vico alium ſubſtituere, etiamſi in ruralibus obſequiis manſitare velit; & ſtatim adjiciunt ea verba: *Eâ ſcilicet immunitate indultâ, quæ certa capitationis Venerandis Eccleſiis relaxatur, nullo extra hanc legem unquam valituro reſcripto.* Ex quo textu apertè conſtat, non æquale jus ſtatui, ac ſervari in ſervis colonis, & cenſitis privatorum, ac Eccleſiæ; ſiquidem in eo textu Imperatores ſtatuunt, in colono cenſito, qui clericus factus eſt, eo ipſo illum excutere capitationis ſarcinam, dominumque alium colonum ſubſtituere poſſe; in capitatione verò Eccleſiæ debita nullam immunitatem ſimili clerico dari: igitur quia ſervi coloni, & cenſiti Eccleſiæ, etiamſi ab onere reali non ſint immunes, poſſunt ſacris ordinibus initiari, & in Eccleſia miniſtrare. Pro hujus difficilis textus interpretatione primò ſciendum eſt, apud Romanos primis urbis cunabulis rem ruſticam ab omnibus nobilibus, optimiſque viris exerceri. Columella *lib. de re ruſtica*; immò ipſorum Imperatorum manibus agri colebantur, gaudente terra vomere laureato, & triumphali aratore. Poſteà vileſcente ruris diſciplina, per ſervos à dominis in ipſis agris relegatos prædia coli cœperunt, *l. quæſitum 12. §. Alfenus, ff. de inſtructo*, *l. ex facto 35. §. rerum, ff. de hæred. inſtituendis.* Illuſtrant Briſſonius *lib.2. ſelect. cap.9.* Lipſius *lib.2. relect. cap.15.* Marcellus Donatus *in Suetonium, ad Tiberium, cap.8.* Connanus *lib.2. comment. cap.10.* Gilbertus Polver. *lib.5. ſelect. c.10.* Poſteà triplex agricolarum conditio fluxit, notata *in l. ſervos 11. Cod. de agricolis, lib.11.* quorum alii omninò ſervi, qui juſſu, & fide dominicâ prædia col. bant. erant, quibus ſemper adhærebant, *l. ſi quis inquilinus 112. ff. de legat. 1. l. cum de lanionis 18. §. cum de villico, l. Seia 20. §.1. ff. de inſtructo fundo*, *l.3. l. quemadmodum 7. Cod. de agricolis, lib.11.* Alii liberi, qui ſpecialiter coloni appellantur, *l.1. de prædiis Tamiacis, lib.11.* qui capitationem non ſolvebant, ſed dumtaxat certam penſionem domino terræ, à qua diſcedere non poterant, *l. domini 5. l. omnes 6. & 8. l. ſi coloni 14. l. litibus 19. l. cum ſcimus 21. §. illud, Cod. de agricolis, lib.11. l.1. Cod. de colonis Palæſtinis, lib.11.* Alii cenſiti erant, qui cenſibus, ſive libris cenſu.libus ſimul cum prædiis, quibus adhærebant, deſcribebantur;

tur,& cenſum annuum ſolvebant ; qui cenſus ſi per capita ſolvebatur, dicebatur capitatio ; ſi per jugera, jugatio, *l. coloni, Cod. in quibus cauſis, l.4. l.cum ſcimus, Cod. de agric. lib.*11. Unde alii dicebantur adſcriptitii, tributarii, & cenſibus obnoxii, *l.*20. *Cod. de Epiſc. & Cleric. l.quicumque* 10. *Cod. de re milit.lib.*12. *l.*1.*Cod. de tyronibus,lib.*12.*l.omnes* 6. *l. colonos* 18.*Cod.de agricolis, lib.*11. ubi poſt ordinarios repetentes Antonius Perez, & Cuiacius *ad tit. Cod. de agricolis*, Valaſco *de jure emphyt.* 2. *part. quaſt.*37.Connanus *lib.*2.*comment.cap.*10. Donellus *lib.*2.*comment. cap.*9. ubi Oſualdus *littera R.* Petrus Greg. *lib.*18.*ſyntagm.cap.*23. D. Nicolaus de Caſtro *in l.unica, Cod.de capitatione civium,lib.*11.Schifordeg. *ad Fabrum, tract.*26. *lib.*3. *queſt.*6. Lemaiſtre *d. lib.*3.*de juribus Eccleſiæ, cap.*2. & nos de eis agemus *in cap.venientes* 19. *de praſcript. cap.indicatum, de immunit. Eccleſiæ.* Secundò ſciendum eſt,non ſolùm ſervos, verùm & colonos, prædictiſque tributis obnoxios ordinari non poſſe. Concilium Aurelian.1.*can.*25. *Ut nullus ſervilibus, colonariiſque conditionibus, juxta ſtatuta Sedis Apoſtolicæ, ad honores eccleſiaſticos admittatur, niſi priùs aut teſtimonio, aut per tabulas fuerit abſolutus.* Et *cap.ſi quis obligatus* 7. *diſt.*55. quibus ſuppoſitis pro interpretatione textus *in d.l.quiſquis*, D. Nicolaus de Caſtro *in d.l.unica, num.*48. exiſtimat Imperatores in eo textu agere de duplici capitatione, impropria videlicet,& propria. In prima parte de capitatione propria dominis debita agere ; in ſecunda verò de impropria Eccleſiæ præſtanda, à qua ipſe affirmat immunem non eſſe cenſitum in clericum ordinatum. Quæ ſententia licèt defendi poſſit, verius credo, Imperatores in verbis ſuprà relatis tantùm affirmare cenſitum in clericum ordinatum poſſe per ſubſtitutum deſervire abſque eo, quod exinde ullum præjudicium Eccleſiæ ſequatur, juxta ea quæ dabimus *in cap.indicatum, de immunit. Eccleſiæ.*

Etiam præſenti aſſertioni, dum pro roſtris examinanda proponitur,opponi ſolent textus *in cap.*2. *de condit. appoſit. cap. per venerabilem, qui filii ſint legit. cap. cùm deputari* 16. *de judiciis, cap.*5. *de inſtit.* quorum veram interpretationem dabimus in eorum commentariis.

CAPUT III.

Ex a eodem.

DE familiis *b* Eccleſiæ conſtituere Presbyteros,& Diaconos per *c* parochias liceat, quos tamen vitæ rectitudo, & probitas morum commendat ; eâ tamen ratione, ut antea manumiſſi libertatem ſtatus ſui percipiant, & denuò ad Eccleſiaſticos honores ſuccedant : irreligioſum eſt enim, obligatos exiſtere ſervituti, qui ſacri ordinis ſuſcipiunt dignitatem. *d* Quidquid autem talibus, aut per libertatem *e* conceſſum, aut ſucceſſione extiterit debitum, aut à quolibet quoquo modo collatum, non licebit eis quippiam inde in extraneas perſonas tranſmittere, ſed omnia ad jus Eccleſiæ, à qua manumiſſi ſunt, oportet poſt eorum obitum pertinere. His *f* quoque, ſicut & *g* cæteris Eccleſiæ libertis, accuſandi, vel teſtificandi adversùs Eccleſiam aditus intercluditur ; ad quos ſi adſpiraverint, non ſolùm libertatis beneficio careant, ſed etiam honoris gradu, quem non dignitate *h* naturæ, ſed temporis neceſſitate promeruerunt.

NOTÆ.

a EOdem.] Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.*4. & licèt nullibi
1. exprimatur, ex quo Concilio deſumptus ſit textus hic,reperitur in canone 74.Concilii Tolet.4.ex quo textum hunc tranſcribimus ; quod Concilium nationale celebratum fuit temporibus Siſenandi, era 671. ut refert Rodericus Toletanus *lib.*2.*cap.*19.& probat Loayſa *in notis ad ipſum Concilium.*

b *De familiis Eccleſiæ.*] Ita legitur in hac ſexta
2. collectione ; & licèt hæc lectio ſuſtineri poſſit,quia ſervi propriori voce appellari poſſunt famuli, Feſtus Pompeius verbo *Famuli*, Paſſeratius *in notis ad Catullum, de nuptiis Pelei, pag.*49. tamen cùm in editionibus hujus Concilii, & caſtigatis Codicibus legatur *familiis*, emendari debet Raymundi collectio ita : *De familiis Eccleſiæ.* Quâ litterâ retentâ, ad veram cognitionem hujus vocis, *familia*, ſciendum eſt, familiam, ſeu fameliam, apud antiquos ſcriptores ſignificare ſervos etiam venalitios. Feſtus verbo *Familia* ; Suetonius *in Auguſto, cap.*42. ibi : *Magna verò quondam ſterilitate, ac difficili remedio, cùm venalitias, & Laneſtarum familias urbe expuliſſet.* Ubi Levinus Torrentius *pag.*99. Jureconſulti familiam appellarunt plures perſonas, præcipuè ſervos ſub unius poteſtate conſiſtentes, *l. pronunciatio* 195. *§. familia, ff. de V. S. l. fin. Cod. eod. tit. l.*1. *§. familia, ff. de publicanis, l. ædiles, §. familia, ff. de ædilitio edicto.* Docent Tamayo de Salazar *in martyrol.Hiſpan. die* 20.*Martii*,Silva *de ſalariis familiæ, quaſt.*2. *num.*2. juxta quam ſignificationem accipiendus eſt locus Concilii Lucenſis, ubi dum ex diviſione Vvambæ territorium Epiſcopatus Dumienſis deſcribitur, ita ait Rex : *Ad Dumium familia ſervorum ſpectet.* Quæ verba variè accipiunt Loayſas *in notis ad ipſum Concilium Lucenſe, pag.*153. *num.*8. Bernardus Brito *part.*2. *Monarchia Luſit. lib.*6. *cap.*14. *pag.*198. Acuña *in hiſtor. Brachar. cap.*70. *num.*16. *pag.*301.Morales *in hiſt. Hiſpan. lib.*12.*cap.*50. Tamayo *d. die* 20. *Martii* ; quorum interpretationibus omiſſis, placet ſententia doctiſſimi Patris Yepes *tom.*1. *chron. D. Benedicti, centur.*1. *pag.*243. qui exiſtimat familiam ſervorum ibi accipi pro ſervis deputatis ad agriculturam & ſervitium Regis Suevorum, qui in variis oppidis degebant ; unde in aliis editionibus loco illorum verborum, *Familia ſervorum* ; legitur, *Familia Regia :* & ſic Epiſcopatus Dumienſis comprehendebat omnem familiam Regiam, ſeu ſervorum Regis,qui in pagis degebant.His ſuppoſitis pro expoſitione illius vocis *familia*, nunc pro hujus textus expoſitione ſciendum eſt, Eccleſias habere propria patrimonia, ſuaſque facultates, non ſolùm in prædiis, domibus, navibus, & aliis rebus, de quibus Duarenus *lib.*2. *de ſacris, cap.*1. Lemaiſtre *lib.*3. *de juribus Epiſcop. cap.*1. 2. & 3. verùm etiam colonos caſatos, & vaſſallos, de

quibus

quibus Lemaiſtre *ubi ſuprà*, *cap.*4. & etiam ſervos, aut emptos, aut à fidelibus donatos, *cap. Eccleſiarum, cap. etſi, cap. ſi quis Ep?ſcopus*, 12. *quæſt.*2. *cap. injuſtum, de rerum permut.* Cochier *in face hiſt. part.* 1. *cap.* 13. & *cap.* 95. & 96. qui dicebantur ſervi ex familia Eccleſiæ. Concil. Tolet. 4. *can.* 70. ibi: *Ex familia Eccleſiæ liberos effectos eſſe fateantur.* Et *cap. multos de eccleſiaſtica familia*, 54. *diſt.* Concil. Hiſpal. 2. *can.* 8. ubi agitur de quodam Eliſeo ex familia Agravienſis Eccleſiæ. De his ergo ſervis familiæ Eccleſiæ agitur in præſenti canone.

3. c *Per parochias.*] Educabantur ſervi Eccleſiæ eo fine præcipuè, ut ad eccleſiaſtica officia, clericalemque ordinem aſcenderent; ſi enim moribus probis, ſtudiiſque pollebant, ad ſacros ordines aſſumebantur, & parochiis præficiebantur. Concilium Emerit. *can.* 18. ubi jubetur, ut Presbyteri de Eccleſiæ ſuæ familia clericos ſibi faciant. Concilium Tolet. 9. *can.* 11. Hujuſmodi tamen ſervi, qui in familia Eccleſiæ degebant, ſine cauſa ab Epiſcopis manumitti non poterant, quia cùm per manumiſſionem hujuſmodi ſervi alienarentur, & alienatio rerum Eccleſiæ ſine cauſa non permittatur, *cap. nulli* 5. *de rebus Eccleſiæ*, ea ceſſante manumiſſio nulla eſt, *cap. Abbate* 54. *cap. Epiſcopus* 12. *quæſt.* 2. ubi cavetur, ut Epiſcopus manumittens ſervum Eccleſiæ ſine cauſa, duos reddat Eccleſiæ; quod procedit ex ſuprà traditis *in cap.* 1. *hoc tit.* Cùm ergo ſervos ex familiis Eccleſiæ ſine juſta cauſa non liceret manumittere, Patres Concilii Tolet. in præſenti canone ſanxerunt, juſtam eſſe manumiſſionis cauſam, ut ſervus in Presbyterum, vel Diaconum ordinetur, & per parochias conſtituatur; cùm enim bonum publicum populi Chriſtiani in hoc caſu interveniat, ut ipſe dum Presbyter ordinatur, ſacramenta conferat, vel ut Diaconus in Eccleſia miniſtret, *cap. cleros, verſic. Presbyter*, & *verſ. Levita*, 21. *diſt.* meritò inter juſtas cauſas manumittendi ſervos Eccleſiæ hanc SS. Patres ſtatuerunt, ut per parochias ſervi ita ordinati neceſſitate interveniente, Presbyteri, vel Diaconi officio fungerentur: & in hac parte ſingularis eſt præſens canon, nec ullo juris teſtimonio ab ſpecie probari poteſt, licèt in eandem ſententiam conſentiant textus *in cap. frequens*, 54. *diſt. cap. eo libentius*, *hoc tit.*

4. d *Quidquid.*] Ab his verbis incipit ſecunda pars hujus textus, ubi Patres Concilii Toletani ſtatuunt, non licere ſervis Eccleſiæ ſic manumiſſis, quidquid fuerit debitum ſibi, aut quolibet modo collatum, in extraneas perſonas tranſmittere, ſed omnia ad jus Eccleſiæ, à qua manumiſſi ſunt, poſt eorum obitum debent pertinere; quam partem confirmant textus *in cap. Epiſcopus* 68. *cap. ſi quis de ſervis*, 12. *quæſt.* 2. *c. de rebus*, 54. *diſt.* Concilium Emerit. *can.* 74. Tolet. 9. *can.* 16. Agathenſe *can.* 7. Exornant ultra repetentes in præſenti Baptiſta à S. Blaſio *in tract. de differentiis inter jus canonicum*, *differentia* 135. Barboſa *in cap.* 2. *de ſucceſſ. ab inteſt.* Hæc tamen pars Concilii Tolet. rectæ peritiæ juris civilis adverſatur; nam jure civili inſpecto, etſi mortuo ab inteſtato liberto, nullo ſuo hærede relicto, ad hæreditatem vocetur patronus, ſive legem XII. Tabularum, ſive Prætoris edictum attendamus, *princip. Inſtit. de ſucceſſ. libert.* immò ex lege Papia, ſi rectè emendavit Cuiacius *lib.* 3. *obſerv. cap.* 13. & *lib.* 17. *cap.* 13. & *lib.* 3. ſub nomine Mercatoris, *contra Robertum lib.* 2. *recep. cap.* 24. & *lib.* 3. *animad. cap.* 25. *ex l. inteſtato* 3. *ff. de ſuis & legitimis*, *l. virilis*, *ff. de V. S.* quod expreſſiùs ſtatuit Juſtinianus in quadam Græca conſtitutione, quam ex Baſilicis reſtituit Cuiacius *lib.* 20. *obſerv. cap.* 34. cujus meminit Juſtinianus *in* §. *ſed noſtra*, *Inſtit. de ſucceſſ. libert.* attamen ſi libertus manumiſſus in vita ſine fraude alienabat, aut teſtamento diſponebat, patronus ullum jus ex lege decemvirali ad hæreditatem liberti non habebat, immò impunè præteriebatur. Ulpianus *tit.* 27. *regul.* §. 1. & *tit.* 19. *in princip.* principium Inſtitutionum *de ſucceſſ. libert.* Poſteà verò ex edicto Prætoris patrono in bonis liberti dimidia pars bonorum conſervata fuit, conceſſâ à Prætore bonorum poſſeſſione contra tabulas uſque ad portionem ſemiſſariam. Ulpianus *d. tit.* 29. §. 1. ad quam juris partem referendi ſunt textus *in l. & quia* 10. ibi: *Et quia plerumque vel à parente, vel à liberto quaſi debitum nobis hæreditas obvenit.* Suetonius *in Nerone*, *cap.* 23. dum refert Neronem conſtituiſſe, ut de libertorum defunctorum bonis pro ſemiſſe dodrans præſtaretur. Quintilianus *in declamat.* cui titulus *Avia teſtis.* Tandem ex lege Papia illud in favorem patronorum ſtatutum fuit, ut ex bonis liberti centenarii, ſi unicum filium libertus haberet, in dimidia parte admitteretur; juxta quam legem intelligendi ſunt textus *in l. debitor* 40. §. 1. *ff. de pignoratitia*, *l. Latinus* 93. *ff. de legat.* 2. Si autem duos filios habebat, ad virilem partem admittebatur. Ulpianus *in fragm. tit.* 26. §. *poſteà*, *Inſtit. de ſucceſſ. libert.* Quibus addere licet legem *ſi patronus* 20. *ff. de donat.* legem *ſi libertus*, *ff. de bonis libert.* juncta inſcriptione textus *in l. virilis* 145. *ff. de V. S.* adhibito Cuiacio ibi, *l. ſervi* 43. *l. ex aſſe* 52. *ff. ad leg. Falcid.* juncto Cuiacio *lib.* 5. *qq. Pauli*, *in l. ſi patronum* 44. §. *ult. ff. de bonis libert. l. ſi verò* 64. §. *item*, & §. 5. *ff. ſoluto matrimonio*, & locum Licini Ruffini *in collat. legum*, *tit. de legitima ſucceſſ.* Illuſtrant Hotthomanus *lib.* 3. *antiquit. cap. antepenult.* Balduinus *de lege Papia*, *pag.* 120. Cuiacius *lib.* 19. *obſerv. c.* 31. Coſta *in cap. ſi pater*, *verbo Inſtitutionem*, *de teſtam.* Petrus Pitheus *in collat. legum Moſaicarum*, *tit.* 16. Variis diſtinctionibus juxta temporum ſeriem libertorum ſucceſſionem, libertarumque exponunt magnus ſemper, ſed in expoſitione legis Papiæ celebris, Illuſtriſſimus D. Franciſcus Ramos del Manzano *ad legem Juliam, & Papiam, cap. de ſucceſſ. libert.* perdoctus, omnigenaque eruditione peritus, Cathedrâ, Togâ, & amicitiâ conjunctus D. Petrus de Ulloa & Golfin in aſſertionibus in majori noſtro Salmanticenſi Lycæo pro roſtris propoſitis, uberrimiſque notis illuſtratis, *de ſucceſſ. libert.* & nos *in ;cap.* 2. *de ſucceſſ. ab inteſt.* igitur præſentis canonis Patres, quatenus affirmant decedente liberto, omnia bona ſua ad Eccleſiam patronam ſpectare, juris peritiæ expreſsè adverſantur.

Diſſolvitur difficultas.

Huic difficultati, omiſſis ſolutionibus traditis à Gloſſa, Abbate, & Hoſtienſi *in præſenti*, reſponden- 5.
dum eſt, quod licèt jure civili inſpecto, liberti decedentes poſſint de bonis ſuis diſponere, relictâ portione legitimâ patronis debitâ, exceptis libertatibus, quæ quia in perpetua tutela erant patroni, ſine ipſius auctoritate teſtamentum condere non poterant, Ulpianus *in fragm. tit.* 20. §. *penult.* Cicero *lib.* 6. *epiſt.* 21. *ad Trebatium*, Livius *lib.* 49. ibi: *Quin eò proceſſerat conſuetudine capta, ut poſt patroni mortem, quia nullius in manu erat tutor, à Tribunis, & Prætore petiti, cùm teſtamentum fecerat, unum libertum inſtituerat.* Niſi ex lege Papia jus quatuor liberorum haberet, quia tunc exibat à tutela. Ulpianus *tit. fin.* ſ. 1. Tamen Patres noſtri Concilii Toletani loquuntur de liberto filios non habente, qui ex conceſſione & donatione aliquorum, ſeu ex ſucceſſione bona acquiſierat; ille enim in gratiam remunerationis libertatis ab Eccleſia acceptæ tenebatur ea bona Eccleſiæ relinquere, quia ex legibus Vviſigothorum bona liberti, deficientibus liberis, patronus ſibi vindicabat, *lib.* 13. *tit.* 7. *lib.* 4. *legum Vviſigothorum.*

Si manumiſſus ſine filiis de legitimo matrimonio natis tranſierit, & ei patronus in libertate aliquid donaverit, aut forſan de ejus ſervitio diſceſſerit, & alibi ſe contulerit, omnia ad patronum, vel ejus hæredem ſine dubio revertantur. Quare juris teſtimonia ſuprà adducta procedunt jure Romanorum attento; præſens verò canon, inſpectis legibus Gothorum, apud quos, ut *in cap. 1. hoc tit.* monui, jus Romanorum uſu receptum non erat.

6. EXPONITUR CONCIL. TOLET. 9. CAN. 16. Sed huic ſecundæ parti præſentis textus obſtat canon 16. Concilii Tolet. 9. in illis verbis: *Libertis Eccleſiæ, eorumque progeniei ex omnibus rebus, quæ de jure Eccleſiæ noſcuntur habere, nihil licebit in extraneum dominum tranſactione quacumque deducere; ſed ſi ex his qualibet vendere fortaſsè voluerint, ſacerdoti ejuſdem Eccleſiæ offerant convenienter emenda, eorumque pretia, ut eis placuerit, aut diſpenſent, aut habeant. Nam in dominium partis alterius rei ſuæ cenſum nullo modo tranſire permittimus; ſuis autem filiis, vel propinquis, eidem Eccleſiæ, vel ſervitio, vel patrocinio ſubjugatis, quæcumque vendere, vel donare voluerint, aditus omninò patebit.* Ex quibus adversùs hanc textus partem duplex naſcitur difficultas. Prima, nam libertorum bona ad jus Eccleſiæ ſpectabant, ut textus ipſe innuit, quo modo ea vendere, aut diſtrahere liberti poterant: igitur quia Eccleſia in eis non ſuccedit, aut jure proprio non occupat. Secunda, nam in eo textu tantùm aſſeritur Eccleſiam ſuccedere in illis tantùm rebus, quas ab Eccleſia obtinuerunt: igitur non rectè in præſenti docetur, in omnibus bonis ipſorum libertorum Eccleſiam ſuccedere. Primæ difficultati reſpondendum eſt, venditionem in eo textu non valere, ut Eccleſia privetur bonis ſuis, ſeu ad quæ jus habebat; valet enim venditio, ſi conſulto ſacerdote, id eſt Eccleſiæ Prælato, emenda offeratur, & ſic ipsâ commutatione Eccleſia nihil juris proprii amittit. Secundæ difficultati reſpondendum eſt, in eo textu tantùm agi de rebus ad jus Eccleſiæ pertinentibus, ſeu ejus intuitu acquiſitis; non tamen Patres negant, ad alia libertorum bona Eccleſiam admitti, ſi liberti filios non habuerint. Vel canon ille exaudiendus eſt de libertis, qui filios habebant; quo caſu tantùm ad bona intuitu Eccleſiæ acquiſita admittitur Eccleſia; non verò ad reliqua aliunde quæſita, aut parta.

7. EXPONITUR CAP. 1. DE SUCCES. AB INTESTI. Etiam adverſatur huic parti textus *in cap. 2. de ſucceſſ. ab inteſt.* ubi ex Concilio Triburienſi refertur, quod ſi libertus in Presbyterum ordinatus deceſſerit, ejus peculium in quatuor partes dividatur; quarum una Epiſcopo, altera Eccleſiæ, tertia pauperibus, quarta parentibus præſtetur, nullâ patrono portione aſſignatâ: ex quo textu expreſsè deducitur, patronum in bonis liberti prædefuncti nullum jus habere: igitur perperam in præſenti aſſeritur, Eccleſiam ut patronam in univerſa bona liberti ſuccedere. Pro cujus textus interpretatione, & conciliatione cum hoc canone, diſcrimen conſtituendum eſt inter privatum patronum, & Eccleſiam ſervum manumittentem, ut ſacris ordinibus initietur. Primo caſu patronus privatus in ſervo manumiſſo ſacris initiato nullum jus ad ejus ſucceſſionem habet: ſecundo verò caſu Eccleſia habet jus ſuccedendi in bonis ipſius liberti. Diſcriminis ratio ex eo provenit, nam privatus patronus poſt manumiſſionem nullum jus, ſeu obſequium poteſt retinere in ipſo liberto, *cap. quicumque, 54. diſt.* junctis traditis pro ejus interpretatione *in cap. 1. hoc tit.* at Eccleſia retinet integrum juſpatronatus; quare ejus virtute poteſt bona liberti occupare. Docet Baptiſta à S. Blaſio *in d. tract. de differentiis, pag. 135.* licèt hæc jura aliter componere intendat Barboſa *in d. c. 2. num. 4.* Quare autem peculium *in d. cap. 2.* in prædictas quatuor partes dividatur, in ejus commentario dicemus.

e *Per libertatem conceſſum.*] Hæc verba poſſunt 8.
referri ad ea bona, quæ ex Eccleſiæ permiſſu tempore ſervitutis ut peculium ſervi retinebant. Plerumque enim Eccleſiæ per ſervos proprios ruri præpoſitos agros colebant, & fructuum partem, ut peculium, ſervi ſibi retinebant, ut probat Lemaiſtre *de juribus Epiſcop. lib. 3. cap. 6. circa medium.* Etiam referri poſſunt ad peculium ipſorum. Et licèt jure civili inſpecto, ſervo manumiſſo inter vivos peculium tacitè conceſſum intelligatur, *l. ſi Sticho 53. ff. de peculio, l. 3. ff. de manumiſſ. l. unica, Cod. de peculio eorum, qui libert.* licèt non idem contingat in teſtamento manumiſſo, *§. peculium 20. Inſtit. de legatis, l. ex parte 35. §. duos, ff. familiæ erciſcundæ, l. fundo 22. §. 1. de fundo inſtructo.* Reatigui *1. ſelect. cap. 5.* Pancirola *2. variar. cap. 90.* in qua parte obſervandi ſunt textus *in l. 2. §. ſervus, ff. pro emptore, l. quotiens 29. de contrahenda emptione, l. ſi ſervus 18. ff. de ſolut. l. final. Cod. de emancip. liber. l. ſi ſerva 39. ff. de jure dotium, l. cum dominus 19. §. 1. ff. de peculio legato, l. donationes 31. §. pater, ff. de donat. l. penult. ff. de manumiſſis vindicta, l. poſt 6. §. 1. ff. de liberat. legata, l. final. ff. de manumiſſ. quæ ſervis, &c. l. peculii 4. l. definitio 6. l. ſi ſervus 17. ff. de peculio, l. ſi per imprudentiam 51. §. 1. ff. de evictionib. l. 2. Cod. qui manumitti non poſſunt, l. peculium 65. ff. de legatis 2. l. Offidius 47. l. ſervis 99. ff. de legat. 3. l. ſi peculium 6. ff. de peculio legato, l. ſi peculium 10. ff. de manumiſſ. teſtam. l. Thais 41. §. ſi Titius, ff. de fideicommiſſ. libertatib. l. ſi hæreditas 28. §. 1. ff. de ſtatuliberis.* Tamen in ſervis Eccleſiæ manumiſſis peculium ſpecialiter concedi debet, aliàs datum non præſumitur; *cap. de rebus, 54. diſt.*

f *His quoque.*] Incipit tertia pars hujus cano- 9.
nis, in qua Patres ſtatuunt, ſervum ab Eccleſia manumiſſum accuſare, vel teſtimonium contra eandem dicere non debere, aliàs ſi fecerit, in ſervitutem eſſe redigendum, & honoris gradu privandum. Quam partem probant textus *in cap. Epiſcopus, in fine, 12. quæſt. 1. cap. liberti, cap. Diaconi, cap. octava, cap. Epiſcopus, §. libertus 12. quæſt. 2. cap. liberto, 4. quæſt. 3. l. ſed ſi hac, §. qui manumittitur, ff. de in jus vocando, l. qui cum major 14. ff. de bonis libert. l. alimenta 6. de liberis agnoſcendis, l. 3. §. fin. cum lege ſequenti, ff. de teſtibus, l. 3. & 11. Cod. eod. tit. l. 2. de libertis & ſucceſſ. in Theodoſ. novella de libertis & ſucceſſione eorum, l. 9. 10. 11. & 12. tit. 7. lib. 5. legum Wiſigoth.* edictum Theodorici *cap. 48.* Illuſtrant Cuiac. *lib. 10. obſerv. cap. 33.* Revardus *lib. 1. conject. cap. 10.* Donellus *lib. 2. comment. cap. 17.* Pitheus *in collat. legum, tit. 92.* Juretus *ad Symmachum, lib. 10. epiſt. 41.* Magna etiam ratione firmatur hæc deciſio; nam ſi libertis privatis prohibetur teſtimonium dicere adversùs dominos, eoſque accuſare, ex ſuprà adductis legibus, quantò magis libertis Eccleſiæ hoc inhibendum eſt, cùm ab ea non ſolùm beneficium libertatis, verùm & patrocinium, tuitionemque conſequantur, *cap. liberti, 12. quæſt. 2.*

Sed difficilis eſt juxta ſuprà dicta textus *in cap.* 10.
Epiſcopus 58. 12. quæſt. 2. in illis verbis: *Hujuſmo-* EXPONITUR CAP.
di autem liberto adverſus Eccleſiam, cujus juri ſubje- EPISCOPUS, 12.
ctus exiſtit, accuſandi, vel teſtificandi denegatur licen- Q. 2.
tia: quod ſi præſumpſerit, placet ut ſtante commutatione in ſervitutem propria Eccleſiæ revocetur, cui nocere ſtatuit. Ex quibus conſtat, ſervum permutatione acquiſitum, & ab Epiſcopo manumiſſum, non poſſe accuſare, aut teſtificari contra Eccleſiam, in cujus dominio fuit; & accuſantem, ſeu teſtimonium dicentem, tradendum eſſe illi Eccleſiæ, cui nocere præſumpſerat: igitur tam libertus proprius, quàm

alienus

alienus accuſare non poteſt eum, in cujus dominio aliquando fuit, licèt ab eo donum libertatis non acceperit. Difficilis eſt etiam textus ille, dum docet, ſervum manumiſſum tradendum eſſe Eccleſiæ, cui nocere præſumpſit, non verò patrono, à quo libertatem accepit. Primæ difficultati ſatisfaciendum eſt aſſerendo ſervum, de quo in eo textu, ab Epiſcopo manumiſſum eſſe; ſed non poſſe accuſare, aut teſtimonium dicere, non ſolùm adversùs Epiſcopum, verùm nec contra Eccleſiam ejus ſponſam, aliàs revocari in ſervitutem. Secundæ difficultati reſpondendum eſt, in eo textu redigi in ſervitutem Eccleſiæ propriæ; & ea verba, *Cui nocere conatur*, referenda eſſe ad Eccleſiam propriam, contra quam teſtimonium dixit.

II. INTELLIGITUR CAP. DIACONI, 12. QUÆST. 2.

Ex ſuprà traditis lucem accipit textus *in cap. Diaconi* 35. 12. *quæſt*. 2. in illis verbis: *Libertos tamen, quos Sacerdotes, vel Diaconos de Eccleſia ſibi commiſſa facere voluerint, actus Eccleſiæ proſequi jubemus; quod ſi facere contempſerint, placuit eos ad proprium reverti ſervitium.* In quibus difficile eſt quid per actus Eccleſiæ Patres Concilii Agath. intelligant, & actus appellatione quid comprehendatur? Sed pro illorum verborum expoſitione ſciendum eſt, olim Eccleſiam in manumiſſione ſervorum operas à libertis ſtipulaſſe, & retinuiſſe, eaſque non ſegniter, & deſidiosè libertos impendere debere, cavetur in Concilio Tolet. 4. *can.* 69. ubi jubetur libertis Eccleſiæ, ut negotia Eccleſiæ ſibi injuncta majori curâ quâ potuerint, proſequantur. Quod etiam jubetur *in d. cap. Diaconi*, ubi actus proſequi, nihil aliud importat, niſi promiſſas operas ſtrenuè, & accuratè exequi, juxta munus ſibi injunctum, ut probat Lemaiſtre *lib.* 3. *de juribus Eccleſiæ, c.* 10. Unde Patres Concilii Agath. jubent, ut ſi actus ipſos Eccleſiæ non proſequantur, in ſervitutem revocentur, quia juxta ſuprà tradita ſervi ab Eccleſia manumiſſi ex juſtis cauſis in ſervitutem revocari poterant, ut etiam redigebantur antiquitus liberti Eccleſiarum, qui intra annum à conſecratione Epiſcopi chartam libertatis non exhibebant. Concilium Tolet. 4. *can.* 70. *Liberti Eccleſiæ, quia nunquam moritur eorum patrona, à patrocinio ejuſdem nunquam diſcedant; nec poſteritas quidem eorum, ſicut priores canones decreverunt. Ac ne fortè libertas eorum in futura prole non pateat, ipſaque poſteritas naturali ingenuitate obnitens ſeſe ab Eccleſiæ patrocinio ſubtrahat, neceſſe eſt, ut tam iidem liberti, quàm ab eis progeniti, profeſſionem Epiſcopo ſuo faciant, per quam ſe ex familia Eccleſiæ liberos effectos eſſe fateantur, ejuſque patrimonium non relinquant, ſed juxta virtutem ſuam obſequium ei, vel obedientiam præbeant.* Quam Eccleſiæ legem temperarunt PP. Concilii Cæſarauguſt. 3. *can.* 4. in hæc verba: *Non eſt dubium, à ſanctis Patribus definitum fuiſſe, ut cùm omnes liberti, qui ab Epiſcopis ex propriis familiis Eccleſiæ, manumiſſionis gratiâ titulantur, poſt decedentis Epiſcopi obitum, mox ac alius pervenerit Epiſcopus, infra anni ſpatium libertates ſuas repræſentent, quo ſecundùm canonis ſententiam per ſuas profeſſiones debitam ſuæ originis conditionem agnoſcant. Sed quia ita ſpeciali modo ſancta decrevit Synodus, ut ſi ipſi liberti infra anni ſpatium ſupervenienti ſuo Pontifici chartulas libertatis ſuæ præſentare neglexerint, protinus eos in priſtinam ſervitutis redigant conditionem: & licèt illis congruentiùs, ſatiſque luculentiùs retractatum fuerat; hoc tamen à nobis conſpicuum perpenditur, quo non ſolùm & prædia Eccleſiarum debita diſponimus, ſed etiam & oppreſſis pium ſuffragium porrigimus, per quod & cupiditas ſacerdotalis fruſtretur, & imbecillitas pauperum ſublevetur. Quia ergo comperimus quoſdam Pontifices, potiùs lucra ſua ampliare ſtudentes, quàm de mercedis opere Domino placentes, liberos, quos ex familia Eccleſiæ à ſuis prædeceſſoribus inveniunt, pro eo quod chartulas libertatis ſuæ infrà conſuetum tempus non repræſentent, ſtatim eos in propriam ſervitutem redigere; unde hoc pietatis ſtudio generali modo ſubrogamus beneficium, ut ſi iidem liberti forſitan ignoraverint ordinem canonum, aut certè (ut adſolet fieri) ad præſentandas libertates ſuas tepuerint, ipſius Pontificis ſolicitudo mox ac in Sedem ſibi creditam ſucceſſerit, per Clerum, aut domeſticos perquirere procurabit, quos decedentes Epiſcopi de familiis Eccleſiæ manumiſſionis gratulaverunt, ut eodem Pontifice præmonente, ipſi liberi chartulas ſuæ libertatis repræſentent: qualiter nec liberti Eccleſiæ de inſtitutione canonum ignorantes ſe eſſe perhibeant, nec Sacerdotis callida voluntas pateſcat, unde contra ordinem reducantur manumiſſi ad originem ſervitutis. Quod ſi Pontifice præmonente contempſerint infra anni ſpatium ſuas libertates propriæ Sedis Epiſcopo pandere, licitum ſit ei ſecundùm canonum ſanctiones in jure Eccleſiæ ſuæ reducere ſervituros.*

g *Cæteris Eccleſiæ libertis.*] Ab Eccleſia manumiſſis, abſque eo quod clerici fierent; vel à fidelibus laïcis manumiſſi in Eccleſia pro redemptione animarum ſuarum, qui licèt à dominis propriis in Eccleſia manumitterentur, tamen quia in Eccleſiis manumittebantur, non liberti dominorum, ſed Eccleſiæ fiebant, *tit.* 58. *legum Ripuariorum*, ibi: *Hoc etiam jubemus, ut qualiſcumque Francus, Ripuarius, ſeu tabularius ſervum ſuum pro animæ ſuo remedio, ſeu pro pretio ſecundùm legem Romanam liberare voluerit, ut in Eccleſia coram Presbyteris, Diaconibus, ſeu cuncto Clero, & plebe, in manu Epiſcopi ſervum cum tabulis tradat, & Epiſcopus Archidiaconum jubeat, ut det tabulas ſecundùm legem Romanam, quâ Eccleſia vivit, & ſcribere faciat, & tam ipſe, quàm omnis procreatio ejus liberi permaneant, & ſub tuitione Eccleſiæ conſiſtant, vel omnem reditum ſtatus, aut ſervitium tabularii eorum reddant; & nullus tabularius denarium ante Regem præſumat jactare. Quod ſi fecerit CC. ſolid. culp. jud. & nihilominus ipſe tabularius, & procreatio ejus tabularii perſiſtant, & omnes reditus ſtatus eorum ad Eccleſiam redeant, & non alicubi, niſi ad Eccleſiam, ubi relaxati ſunt, malum teneant.* Unde ſi quis eos interficeret, mulctam, quam pro nece hominis pendebat, non domino manumittentis, ſed Eccleſiæ, ubi manumiſſus fuerat, ſolvebat. Lex Alemanica unica, *tit.* 17. ibi: *Liberti, qui ad Eccleſiam dimiſſi ſunt liberi, vel per chartam libertatem acceperunt, ſi occidantur, 80. ſolidi ſolvantur Eccleſiæ, vel filiis ejus.* Ampliùs ſi ipſi liberti in ſervitutem reducuntur ex ingratitudine, vel ſimili cauſa, non in ſervitutem priſtini domini recidebant, ſed ſervi Eccleſiæ, ubi manumiſſi fuerant fiebant. Dicta lex Alemanica, *tit.* 18. *Si ancilla dimiſſa fuerit per chartam, aut in Eccleſia, & poſteà ſervo nupſerit, Eccleſiæ ancilla permaneat.* Etiam prædicta noſtri textus verba poſſunt accipi de ſervis à domino manumiſſis extra Eccleſiam ea lege, ut liberti Eccleſiæ manerent, & illi operas præſtarent: quod pactum frequenter apponebant tempore manumiſſionis Eccleſiæ priſci fideles. Ladiſlaus *lib.* 1. *Decreti, cap.* 3. *Qui autem pro animarum ſalute liberati, mancipati fuerint, ut eo tempore Eccleſiæ ſerviant, ipſi nemini, niſi ſoli presbytero adminiſtrent.* Leo Marcianus *lib.* 1. *chronici Caſſin. cap.* 10. *Servos ſuos, & ancillas omnes priùs per chartulam libertate donavit, atque ita demùm liberos cum curtibus propriis, & cæteris, quæ poſſidere videbantur, in jus monaſterii, poteſtatemque redegit, ea ſcilicet lege, ut ſinguli eorum quatuor per menſes operas, ubi neceſſe fuerit, monaſterio impendant; res ſuas atque ſubſtantias nulli omnino, nec inter ſe, vendere, aut donare præſumant,* 12.

oogle

præſumant, reſque illorum, qui ſine liberis defuncti eſſent, in ditione monaſterii devenirent. De his ergo libertis accipi poſſunt verba ſuprà relata.

13. h *Dignitate naturæ.*] Id eſt gradum honoris, & libertatem non meruerunt tempore nativitatis, cùm ſervi naſcerentur; ſed temporis, & miniſterii neceſſitate, cùm manumiſſi fuiſſent eo tempore, quo neceſſarii erant ad eccleſiaſtica officia peragenda: ſervitus enim dicitur impedimentum naturale ad ordines, non quia ſervitus à naturali jure proveniat, ſed quia ſervis, ex eo quod ſervi naſcuntur, ineſt impedimentum, ne ad ſacros ordines aſcendere poſſint. Notavit Lantdmeter. *lib.2. de veteri monacho, cap.15. in principio.*

CAPUT IV.

Ex Concilio apud a *Altheum.*

NUllus clericus ad gradum Presbyterii promoveatur, niſi ut ſcriptum in *b* canonibus habetur. Si enim propter dilectionem Dei quis de ſervis ſuis quemquam elegerit, & docuerit litteras, & libertatem donaverit, & per interceſſionem erga Epiſcopum Presbyterum fecerit; ille autem in ſuperbiam elatus, Miſſam dominis, & canonicas horas obſervare, & pſallere renuerit, & eis juſtè obedire, dicens ſe liberum eſſe, noluerit; & quaſi liberè, cujus vult, homo fiat: hæc ſancta Synodus anathematizat, & illum à ſancta communione arceri judicat, donec reſipiſcat, & domino ſuo obediat, ſecundùm canonica præcepta. Sin autem obſtinato animo etiam hæc contempſerit, accuſetur apud Epiſcopum, qui eum ordinavit, & degradetur, & fiat ſervus illius, id eſt domini ſui, ſicut natus fuerit. Quiſquis verò talem ſecum habuerit, poſtquam rem illius prædictam audierit, & domino ſuo *c* non reddiderit, vel à ſe non projecerit, ſive Epiſcopus, ſive *d* Comes, ſive clericus, ſive laïcus, anathematis illius ſocietate innodatus pœnam excommunicationis ducet.

NOTÆ.

1. a ALtheum.] Ita legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.3.* ex qua textum tranſcribo; in ſexta collectione legitur, *apud Alichi*, apud Burchardum *lib.1. Decreti, cap.162. & lib.2. c.234.* Carnotenſem *part.6. Decreti, cap.302.* habetur *apud Altheim:* in nulla tamen Conciliorum editione reperitur hujus Synodi mentio, licèt aliqui affirment in Gallia fuiſſe celebratam, illicque interfuiſſe Regem Conradum, ex cujus canone 38. tranſcribit textum hunc Carnotenſis *ubi ſuprà.*

2. b *Canonibus.*] Relatis *in cap.1. hoc tit.*

c *Domino ſuo non reddiderit.*] Qui ſi dolo malo fecerit, tenetur ſervi corrupti nomine, *l.1. §.2. l.doli 5. cum aliis, ff. de ſervo corrupto, l.ſi cujus 13. §.7. ff. de uſufructu, l. eum qui 5. ff. ad legem Flaviam, l.2. Cod.eod.tit. l.1. Cod. ſi mancipium, l.inter 6. ff.ad legem Jul. de adult.*

d *Comes.*] Comitis officium, & qualis dignitas ſit, dicemus *in cap.1. de immunit.eccleſ.*

COMMENTARIUM.

3. EX hoc textu communiter deducitur, dominum in ſervo, quem manumiſit, ut Presbyter ordinetur, poſſe ſpirituales operas imponere. Ad cujus canonis interpretationem ſciendum eſt, omiſſo Romanorum jure, quo inſpecto ex ſtipulatione tempore manumiſſionis interpoſita, liberti patronis ſuis operas præſtabant, *l.1. & per totum ff.de operis libert.* Donellus *lib.7. comment. cap.25.* Valentia *tom.3. illuſtr.tract.3. cap.4.num.26.* Faber *in Papinianea, tit.5. princip.2. illat.16.* ad quam operarum præſtationem, & obligationem ſpectant textus *in l. opera 7. ff. de uſufructu legato, l. adigere 6. §. ſtipulatus, ff. de jurepatron. l. eum qui 30. §. ſi libertus 4. de jurejurando, l. ſi non ſortem, §. libertus, ff. de condict.indeb. l.ult. ff. ſi libertus ingenuus, l. penult. Cod. de obſequiis*, juncto Cujacio *ad eum tit. l.in liberto 77. ff.de ſolut. l. fin. ff. de liberali cauſa, l. certum 6. §. ſi quis abſenti, ff. de confeſſis, l. ſi duo patroni, ff. de jurejurando, l.3. C.eod. tit. l.pro herede 20. §. ſi quid tamen, ff.de acquir. heredit. l. ſi quis pro eo 56. ff. de fidejuſſoribus, l. ſi patroni 55. ff. ad Trebell. l.penult. ff. ſi quis à parente, l. & eleganter 7. §. ſervus pactionis, ff. de dolo, l.ſervum 36. ff. de manumiſſ.teſtam. l.Stichus, §. ſi heredi, ff. de ſtatuliberis, l. ſi verò 64. §.1. & §. ſed etſi, ff. ſoluto matrim.* juncto Fabro *lib.20. conject. cap.18. l.2. ff. de annuis legatis, l.ſciendum 70. ff. de V. S. l. ſi ſervus 38. ff. de ſtipul. ſervor. l. ſi filius 33. ff. de fideicom. libert. l. videndum 95. ff. de legat.1. l.dotalem 61. cum duabus ſequent. ff. ſoluto matrim. l.quæſitum 57. ff. de condit. & demonſtr. l.interdum 73. ff. de verb.obl. l.quæſtionis 18. ff.de probat. l.igitur 12. §. ſi opera, ff. de liberali cauſa, l. ſi cum 9. §.1. ff. de donat. inter, l. cùm ſine 11. ff. de Carbon. edicto, l. ſi juravero 14. ff. de operis libert. l. penult. de aſſign. libert. l. ſi quis legatum 6. §. ult. ff. ad leg. Corn. de falſis.* Omiſſis ergo his operarum ſtipulationibus, in Gallia, & noſtra Hiſpania, atque Longobardia juxta proprias leges patroni tempore manumiſſionis, non ſolùm obſequium, verùm & operas retinebant: aliquando verò plenâ conceſsâ libertate, nullum jus in eis conſervabant; qui liberti dicebantur Amundi, quaſi exempti ab omni poteſtate: cujus manumiſſionis formam tradit lex Longobardica *tit.35. lib.2.* his verbis: *Qui Sulfreal à ſe extraneum, id eſt Amundum, facere voluerit, ſic debet facere: Tradat eum priùs in manu alterius hominis liberi, & per Garathinx ipſum confirmet, & ille ſecundus tradat eum in manus tertii hominis, & tertius tradat eum in quarti, & ipſe quartus ducat eum in quadrivium, & tingat in Vvadia, & Giſiles ibi ſint.* Cujus legis exotica verba exponit Lemaiſtre *lib. de jurib. eccleſ. cap.8.* Illis verò nullas operas imponebant, quibus libertatem præſtabant, ut clerici fierent ad votum Regis. De primis egi *in cap.1. hoc tit.* de ſecundis, qui apud ipſos Longobardos, *Impantes* dicuntur, ita habetur *d.tit.35. l.1. Qui per Impans, id eſt in votum Regis dimittitur, ipſa lege vivat, ſicut qui Amundus factus eſt, & cum eo patronus vivat tanquam cum fratre, ac cum aliis parentibus liberis.*

Licèt

4. EXPONITUR CAP. 2. DE CONDIT. APPOS.

Licèt ſervis manumiſſis ut clerici fiant, patroni nequeant operas fabriles, ſeu officiales imponere, ut probavi *in cap. 1. hoc tit.* tamen cùm nulla detur indecentiæ ratio, ſi liberti ſacris initiati operas ſpirituales in patronos impendant, ideò patroni ab eis operas ſpirituales ſtipulari poſſunt, ut pro hujus textus interpretatione docent Suarez *de cenſur. diſput.* 51. *ſect.* 3. Gibalinus *de irregul. cap.* 3. D. Antonius de Garaña *in cap. final. de donat.* quas operas ut adſtrictiùs cogantur patroni ſolvere, in præſenti ſtatuitur, ut ſi eas præſtare renuerint, degradentur, & in priſtinam ſervitutem revocentur. Sed contrarium probari videtur *in cap. 2. de condit. appoſ.* ubi probatur, quendam Diaconum duos ſervos manumiſiſſe ea lege & conditione, ut monachi fierent (quæ pactio admittitur ex traditis *in cap. final. de pactis*;) aliàs ſervituti reſtituerentur. Unus ex eis monaſterium deſeruit, & cum clericis ſe aſſociavit: quæſitum fuit, an ideò revocandus eſſet ad ſervitutem? Et reſpondet Gregorius Magnus, curandum eſſe, ut voluntas manumittentis non negligatur, non autem revocari in ſervitutem. Ex quo textu colligitur, etiam adjecta conditione revocandi libertum ad ſervitutem, iterum ad eam redire non poſſe: igitur non rectè in præſenti aſſeritur, ſervum manumiſſum ex pacto, ut ſpirituales operas perſolveret, in earum ſolutione ceſſando revocari in ſervitutem. Pro hujus textus expoſitione dicendum eſt, in eo agi de liberto jam religioni per profeſſionem mancipato, quam ſi deſerere velit, cogendus eſt ad eam redire, & in ea perſiſtere, ut ſic monaſterium non deſeratur, & voluntas manumittentis adimpleatur: in noſtro verò caſu Eccleſiæ acquiſitus non erat, quare ex ſuprà traditis debebat in ſervitutem revocari. Latiùs textum illum exponemus *in cap. 19. de ſimonia.*

CAPUT V.

Alexander III. *Archiep.* a *Turon.*

Conſuluit. *Et infrà:* Conſ. t. t. reſpond. quod neque *b* ſpurios, neque ſervos ordinare debes. Et ſi memor es, in conſecratione tibi *c* dictum fuit: Vide ne quemlibet ſervilis conditionis ad ordines promovere præſumas.

NOTÆ.

1. a *Turon.*] Suſpicor legendum eſſe *Tolet.* ut *in cap. conſuluit* 1. *de appellat. cap. conſuluit, de Judæis*, ubi (ni fallor) ſunt aliæ partes hujus deciſionis, & authorem habent Alexandrum noſtrum III. Retentâ ergo eâ lectione, *Alexandro III. Archiep. Tolet.* ſciendum eſt, Toletum Hiſpaniæ noſtræ urbem primariam eſſe, quam ita deſcribit Philippus Ferrar. *in Topograph. Nov. SS. fol.* 125. *col.* 2. ſic: *Ad Tagum fluvium circumfluentem, novæ Caſtellæ caput, ampliſſima Metropolis, umbilicus Hiſpaniæ, urbs ampla, & Regia nobiliſſima, cujus Cathedralis Eccleſia maxima, auro, gemmis ornata, anguſtiſſima eſt omnium Eccleſiarum, non modò Hiſpaniæ, ſed & totius orbis ditiſſima, ut auſim affirmare, Archiepiſcopum Toletanum, qui Primas eſt Hiſpaniæ, tot redditus habere, qui omnes Epiſcoporum Italiæ redditus in unum collectos ſuperent. Id etiam certum, plus ab Archiepiſcopo Toletano ſolo poſſideri, quàm ab omnibus Epiſcopis Galliæ ſimul acceptis: tanta fuit Regum Hiſpaniæ erga Eccleſias ſuas pietas.* Eam conſtructam fuiſſe à Tubale referunt Granados *in ſerm. de dedicat. Eccleſiæ, fol.* 7. & 9. Ortiz *de templis Toleti.* A Chaldæis tradunt Arias Montanus, Garibay, & alii relati à Franc. Piſa *lib.* 1. *hiſt. Tolet. cap.* 3. Epiſcopum accepiſſe à D. Jacobo Apoſtolo ibi adveniente, latè probant Vivar. *ad Flavium Dextrum, anno* 36. *num.* 137. D. Didacus Caſtejon *lib.* 1. *Primatiæ Toleti, part.* 1. *cap.* 6. Tamayo *in notis ad Dextrum, cap.* 15. Mauro-Caſtella *in hiſtor. D. Jacobi, lib.* 1. *cap.* 20. Mendez de Silva, Hieronymus Higuera, & alii relati à Quintanaduehas *in Sanctis Tolet. cap.* 1. Ejus Eccleſiæ Primatiam latè adſtruemus *in cap. coram, de in integram reſtit.* Cerebruno igitur ejus Eccleſiæ Præſuli miſſa eſt hæc deciſio; ipſe enim temporibus Alexandri III. eam rexit Eccleſiam, ut in catalogo Præſulum Tolet. Eccleſiæ refert Tamayo *tom.* 5. *martyr. Hiſpan. die* 25. *Octobris.*

b *Spurios.*] De his egi *in cap.* 1. *de filiis presbyter.*

c *Dictum fuit.*] Hæc admonitio reperitur in cæremoniali Ratoldi; in noviſſimis verò non reperitur. 2.

CAPUT VI.

Innocentius III. a *Varienſi Epiſcopo.*

Eo libentiùs. *Et infrà:* Adjeciſti aliam quæſtionem, an illorum filii, qui Eccleſiæ ſervili conditione tenentur, traditi à parentibus militiæ *b* clericali cum ſuorum conniventia dominorum, ut in eadem Eccleſia debeant deſervire, aſſequentes proptereà libertatem, poſt tempus eâ relictâ poſſint ad aliam ſe transferre? In quo credimus diſtinguendum, utrum eo tenore fuerint *c* manumiſſi, & oblati ordini clericali, quod *d* manumittenti Eccleſiæ dum vixerint, debeant impendere famulatum in *e* obſequiis divinorum, & tunc transferendi ſe ad aliam eſt eis licentia deneganda: vel manumiſſi extiterint abſolutè, ſicque libertatem habeant ad aliam tranſeundi.

NOTÆ.

1. a *Varienſi.*] Seu Vacienſi, ut legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap. unico.* Vacienſis Epiſcopatus eſt in Ungaria ſuffraganeus Strigonienſis.

b *Militia clericali.*] *Cap.* 1. *de vita & honeſt. cleric. lib.* 6. *cap.* 1. *de renunc.* ubi aliqua de ratione hujus nomenclaturæ dixi. 2.

c Manu

Digitized by Google

3. c *Manumiſſi.*] Conditio in manumiſſione poteſt adjici, ut deſerviat certæ Eccleſiæ, quia talis pactio nullam ſimoniæ labem continet, ut latè probat Anguianus *lib. 4. de legibus, cap. 7.*

4. d *Manumittenti Eccleſiæ.*] Eccleſiam appellat manumittentem Innocent. III. quia in Eccleſia manumittebantur, juxta dicta *in c. 1. hoc tit.* & ipſa patrona remanebat eorum, ut dixi *in cap. 3. hoc tit.*

5. e *Obſequiis.*] Frequenter enim olim à devotis fidelibus ſervos manumittentibus adjiciebatur ea conditio, ut perpetuò certæ Eccleſiæ operas impenderent; qui liberti poſteà nec à manumittente, nec ab ejus hærede quoad juſ patronatus, ſive ut operas ſibi præſtarent, compelli poterant, *l. 18. tit. 7. lib. 5. legum Vviſigoth.* ibi : *Quoſlibet de quorumcumque libertis, aut ſpecialiter de eccleſiaſticis, dignitas ſublimavit honoris, aut præfixit Sanctorum locis deputavit vel ordo religionis, vel ordinatio manumittentis, non erunt ad hominum patrocinium reducendi contentione qualibet heredis.* Si ergo hæc obſervabantur in liberto laïco præſtante operas Eccleſiæ ex oblatione domini; quantò magis ſervi manumiſſi, ut clerici fiant, & miniſtrent in certa Eccleſia, in ejus ſervitio perpetuò debent manere, nec ab ea recedere poſſunt.

CAPVT VII.

a Idem.

Miramur non modicum, cùm certum ſit in conſtitutionibus *b* antiquorum, quando ſervi in gradus eccleſiaſticos ordinati, debeant in ſervitutem, vel non debeant revocari. *Et infrà :* De ſubdiaconali ordine, quia de eo non fit mentio in Patrum ſtatutis expreſsè, videtur nobis, quod & is cum diaconali gradu privilegio gaudet eodem. Nam licèt ſacer ordo non reputaretur in Eccleſia primitiva, tamen à conſtitutione Gregorii, atque *c* Urbani ſecundùm moderna tempora ſacer gradus eſſe minimè dubitatur.

NOTÆ.

1. a IDem.] Textus hic in hac ſexta collectione tribuitur Innocentio III. ſed nec inter ejus epiſtolas hucuſque editas, nec in ulla ex collectionibus epiſtolarum ipſius reperitur. De hoc autem textu, & aliis ſex in hoc volumine compilatis ſub nomine Innocentii III. Tancredus, qui notas ſcripſit *ad 3. collect.* in fine ipſius, ita lectorem monet in fine operis : *Quidam affectionis ardor ſcholaſtica me cogit, ut quaſdam Decretales, quas ſub nomine Domini Innocentii III. habent ſcholaſtici, tanquam non ſuas reſpuatis; neque enim in regiſtris ejus continentur, neque ab eo editæ comprobantur, ſicut ore ad os ab eo accepi. Quarum una eſt de ſervo in Subdiaconum ordinato, qui privilegio aſſeritur eodem gaudere cum clerico. Secunda de Subdiacono eligendo, in qua dicitur, quod ad hoc non vidimus aliquem reprobatum. Tertia de dote, ubi dicitur, quod qui fortè de matrimonio cognoviſti, & de dote cognoſcere valeiſti. Quarta de clericis qui renuunt ordinari, ubi dicitur, quod eis beneficia auferantur. Quinta de ſacramentis extortis, ubi dicitur, quod illi qui ea præſtiterunt, penitus obſervare tenentur. Sic & de quibuſdam aliis accipite. Prima prædictarum, quæ incipit, Miramur : ſecunda, Ex literis : tertia, De prudentia : quarta, Quæris : quinta, Super conſultatione: Sexta, Tametſi juri non repugnat : ſeptima, Penè ſuave eſt. Omnes autem, quæ in hoc opere continentur, in regiſtris ejus à primo anno uſque ad duodecimum noveritis contineri.* Refert hoc Tancredi teſtimonium Anton. Auguſt. *in præmiſſis ad collectionum notas, in fine.* Sed cùm tam præſens deciſio, quàm aliæ, quæ à Tancredo indicantur, & à nobis ſuis locis exponentur, compilatæ reperiantur in hoc Decretalium volumine à Gregorio IX. approbato, ambigendum non eſt, eas eſſe authenticas; ſiquidem licèt de auctore non conſtet, volumen tamen hoc authenticum eſt : & ſufficit, etſi auctoris incerti fragmentum reperiatur, quod ſit in volumine authentico, ut authenticum judicetur. Probat latè Pater Redanus *in comment. ad Machabæorum librum, in apparatu.*

b *Antiquorum.*] *Cap. ex antiquis, 54. diſt.*

c *Urbani.*] Ut latè probavi *in cap. à multis, de æt at. & qualit.*

CAPVT FINALE.

Gregorius IX. *Archiep.* a *Neapolitano.*

Dilectus filius G. Diaconus propoſuit, quod I. miles ea occaſione, quòd patrem ipſius *b* hominem ſervum eſſe proponit (licèt mater ſua, cujus debet imitari conditionem, & libera eſſe noſcatur) ne promoveatur in Presbyterum, impedire præſumit. Quocirca mandamus, quatenus ſi tibi conſtiterit de præmiſſis, eundem militem ab hujuſmodi impedimento ceſſare compeſcas.

NOTÆ.

1. a NEapolitano.] De origine & amplitudine urbis Neapolitanæ, latè egi *in cap. 2. de conſtit.*

b *Hominem.*] In jure Cæſareo homines appellantur procuratores, actores, cuſtodes, emphyteutæ, *l. 2. Cod. de Epiſcop. & Cleric. l. 4. Cod. de dignit. lib. 12. l. 2. Cod. de conductoribus & procurat. prædior. fiſcal. l. final. Cod. ut nullus ex vicaneis :* in libris verò feudalibus homines appellantur vaſſalli, qui feudum à domino acceperunt, & illi homagium, ſive hominium jurarunt. Hothomanus, & alii

alii de verbis feudalibus agentes, verbo *Homo*. In legibus Vviſigoth. & Longobardor. illi homines appellantur, qui ſunt ſervilis conditionis, *l.6. tit.2. lib.3.l.18.tit.1.lib.9. legum Longobard.* probat Fredericus Lindembrogius *in Gloſſario legum antiquar. verbo homo.* Qua in ſignificatione homo accipitur in præſenti, & apud Joannem VIII. R.P. *epiſt.299.* Anſelmo Epiſcopo, ibi: *Quidam ſceleratus Longobardus nomine N. homo Vvidonis Marchionis.*

COMMENTARIUM.

2. Concluſio probatur. Ex hac Gregorii IX. deciſione ſequens deducitur aſſertio: *Natus ex libera matre, patre autem ſervo, liber naſcitur.* Probant eam textus *in cap. fin.32. quæſt.4. cap. licèt 3. de conjugio ſervor. cap. unico, de natis ex libero ventre, l.5. §.ingenui, l. lex 24. l.Imperator, ff. de ſtatu hominum, l.hujuſmodi 84. §.legatum 10.ff.de legat.1. l. cùm pater 77. §. cùm inter 28. de legat.2. l. partum, C. de rei vind. l. neque 10. Cod.de probat.l.libertina 9.Cod.de ingen.manumiſſ.l.3. Cod.ſolut.matrim.l.6.C.de ſuis & legit.l.avia 28. l.fin. C.de liberali cauſa, princ.Inſtit.de ingenuis,* Ulpianus *in frag. tit.5. §.ex cive,* Paulus *lib.2. ſentent. tit.25.* Conſonant de jure Regio textus *in l.1.tit.14.part.4. l.2.tit.21. ead.part.* Illuſtrant Cuiacius *lib.4.obſerv. cap.28.* & *in l.2. ff. ne de ſtatu defunct.* Faber *in Papin. tit.4. per totum*, & in rationali ad textus *in l.15. & 28. ff. de ſtatu hominum*, Carranza *de partu, cap.3.§ 3.* Benitez *in cap.unico de natis ex libero,* qui plures congerunt, quibus addendi ſunt Anton. Faber *lib.4.conject.cap.19.* Sarmientus *lib.1.ſelect.cap.5.* noſter D.Franciſcus de Amaya *in l.29. & 36. C. de Decurionib.* & *lib.2.obſerv. cap.6.* Baſilius *lib.11. de matrim. cap.3.* Leo Pinellus *in cap. per venerabilem, num.266. qui filii ſint legitimi*, Grotius *de jure belli lib.2. cap.5. num.29.* Lælius Mancinus *lib.1. de triplici jure, cap.75.* Opingius *de jure inſignium, cap.7.* Fornerius *lib.1.ſelect. cap.7.* Hunnius *ad Treutlerum volum.1.diſput.2. theſi 50.* Pichardus *de nobilit. commun.n.9.* claudat agmen D.Joſephus Fernandez de Retes *tom.2.opuſcul.lib.8.cap.5.*

3. Ratio dubitandi. Adverſus hanc aſſertionem ita illuſtratam pro dubitandi ratione ita inſurgi valet: Licèt enim verum ſit, in filiis vulgò quæſitis, & extra matrimonium natis, partum quoad ſtatum matris conditionem ſequi; tamen cùm filii legitimi, & ex legitimo matrimonio procreati ſunt, non matris, ſed patris conditionem ſequuntur, *l.cùm legitimæ 19. ff. de ſtatu hominum,* Ulpianus *in fragm.tit.5.§.ex cive, l.eos 22.l.exemplo 36.l.nullus 44. C.de Decur. lib.10. l.1. §. qui ex duobus, ff. ad municip. l. Senatorum 6. l.liberos 10.ff.de Senatoribus,* plura Carranza *d.cap.3. §.3. num.4.* quod & diverſarum gentium legibus firmatur. In Italia enim, ubi noſtri textus caſus contigit, proles ex matrimonio ſuſcepta patrem ſequebatur, *cap. licèt, de conjugio ſervorum.* Apud Saxones idem obſervari conſtat *ex l.16.tit.1. ipſorum.* Apud Vviſigothos *ex l.3.tit.11.lib.3. l.4.tit.5.lib.7. l.9.tit.1.lib.16. legum Vviſigoth.* Apud alias nationes idem obſervari probat Grotius *de jure belli, lib.2. cap.5. num.29.* ſed in hoc textu agebatur de filio nato ex conjugio, aliàs ob potiſſimam cauſam, videlicet quia ſpurius erat, ordinari non poterat, *cap. conſuluit, hoc tit.* igitur ſi in præſenti agebatur de filio in matrimonio nato, non matris, ſed patris conditio attendi debebat.

4. Ingenui qui ſint. Pro hujus textus, & ejus deciſionis plena interpretatione ſciendum eſt, ingenuos homines aut naſci, aut fieri: ingenui naſcuntur ex liberta ingenuáve. *l. & ſervorum, ff. de ſtatu hominum, l. cùm pater 77.§.cùm inter 28.ff.de leg.2.l.quod ex libera 11. Cod. de operis libert. novella 54. Juſtinian.* Qui naſcitur ex libertis ingenuis, ingenuus naſcitur; qui ex libertis Latinis, ingenuus Latinus. Paulus *lib.4. ſentent. tit.4. §. Latina 3.* & ingenui ita perſeverant, ſi ſervitutis jugum nunquam ſint experti, ut docet Harmenopulus *lib.1. prompt. tit. 18.* Qui enim ex matre libera nati ſunt, ſi poſtea ſervi efficiantur, & manumittantur ex vera ſervitute, priſtinæ ingenuitati non reſtituuntur, *l. homo liber 21. ff.de ſtatu hominum, l.cum pacto 40. ff. de liberali cauſa, l.ſervus legatus 27.§.1. ff. de adimend. legat.* Donellus *lib.2. comment.cap.11.* Paulus Zacchias *tit.*. *quæſt. Medicolegal. quæſt.2.* quare ita manumiſſi excluduntur à ſucceſſione cognatorum, *l.1. §. filio, ff. ad Tertyllian.* Pinellus *lib.2. ſelect. cap.7. num.19.* quia tunc ex vera ſervitute manumiſſi ſunt, & non illis manumiſſio officit, ſed ſervitus præcedens, *§. ult. Inſt. de ingenuis.* Quomodo autem vera ſervitus liberis hominibus contingat, breviter videamus? Et primò ſervitus contingit captivitate, *l.4. ff. de juſtitia & jure, l.adeo 7. ff. de acquir.dominio,* Grotius *lib.3. de jure belli, cap.6.* dum bellum publicè indictum ſit, non autem ſi à latronibus, vel piratis; aut in civilibus diſſenſionibus homines liberi capti fuerint, nam tunc liberi manent, *l. hoſtes, ff. de captivis,* Cicero *lib.3.offic.l.4.C.de ingenuis manum.* item liber homo, qui ſciens, prudenſque major viginti annorum ad pretium participandum ſe venundari patitur, *l.1.ff.& C.quibus ad libertatem proclamare:* item ex Senatuſconſulto Claudiano mulier, quæ ſervi amore bacchata, alieno ſervo ſe conjunxerit, ancilla manet, *l.Lucius 27. ff.depoſiti, l.unic.C.de SC.Claudiano, l.ult. C.de ſervis fugit.* dicemus infrà *in tit. de conjug. ſerv.* Item qui tenebantur profiteri cenſum ſingulis luſtris, ſi eam profeſſionem omittebant, ſervi efficiebantur. Ulpianus *in fragm.tit.de tutelis,§.11.* Cicero pro Cecinna. Item milites, qui ad delectum non reſpondebant, id eſt præceptis factis à Duce, ſive Imperatore non obtemperabant, tanquam proditores libertatis in ſervitutem revocabantur, *l.4.§ gravius, ff. de re milit.* Valerius Maximus *lib.3.cap.3.* Lipſius *de milit. Romana, ad Polybium dialogo 4.* Tandem in metallum, latumias, opuſve metalli dati, ſervi olim fiebant atrocitate ſententiæ, *l.aut damnum 8.§.eſt pœna 4 ff.de pœnis,* tunc ſcilicet, cùm in perpetuum damnati erant, non ſi ad tempus; & ſi ab illo, qui jus dandi habebat, dati erant, *d.l.8.§.in miniſterium,* & *§. Præfecti.* Quod in melius mutavit Juſtinianus *novella ſua 22. cap.8.* diſponens nullum aliàs liberum ex ſententia ſervum fieri; quæ verba fefellerunt Donellum *lib.2.comment. c.9.* ut exiſtimaret, adhuc poſt prædictam conſtitutionem libertinæ conditionis homines ſententiâ, & ſupplicio ſervos poſſe fieri: conſenſit illi Faber *in Juriſprud. tit.4. princip.1. illat.8.* quamvis *tit.11.princ.6. illat.5.verſic. Obſervandum,* de hac re agens ſilentio diſputationem prætererit. Item id probat Donellus *ex cap.9. dicta novella*, ibi: *Si verò decretum judiciale libertum, aut libertam, aut horum filios in ſervitutem redigat.* Quibus verbis rem actam putavit Donellus, qui dictam ſententiam priùs ab Accurſio habuit *in d. cap.8. verbo Benè natorum:* ſed quàm malè, probo ſic. Juſtinianus id in animum induxit, ut vellet nullâ ſententiâ fieri aliàs liberum ſervum, ut ſic etiam libertinum comprehenderet: quid enim huic nocitura erat ſervitus anteacta? præſertim quia Juſtinianus natalibus ingenuis exæquavit libertinos, novellâ ſuâ 80. Senſus ergo prædictorum verborum eſt, libertum, libertámve, ſeu eorum filios ob ingratitudinem in ſervitutem redigi; non verò aliàs ex delicto ſervitutem irrogari. Quæ ſententia etiam ſuadetur ex verſione Juliani Patricii *novellâ*

ſibi 36. cap.2. ubi enumeratis cauſis, quibus nuptiæ diſſolvuntur per ſervitutem, illa, de qua hîc, prætermiſſa: igitur quia hæc non fuit cauſa detrudendi hominem liberum in ſervitutem. Nec multùm pro Donello faciunt illa verba, *ſi verò*, &c. nam decretum illud non eſt accipiendum pro pœna capitali, qua libertus ſit damnatus in metallum; ſed pro ſententia revocante ob ingratitudinem libertos patres, & filios unà manumiſſos in ſervitutem, ut eleganter probabis ex Juliano *d. cap.2.* ibi: *Fortè enim libertini conſtituti ingrati contra ſuum patronum extiterunt.* Et ex libris Baſilic.2.*part.tit.7. in fine*, ibi: *Si judicis ſententiâ libertum, aut libertam, aut eorum filios propter ingrati animi crimen in ſuam dominum redegeris ſervitutem.*

5. De ingenuis manumiſſis.

Si autem ingenui nati non ex vera ſervitute, ſed ex umbrata manumiſſi ſint, non officit illis manumiſſio, & ita ingenui manebunt, ut contingit in filiis ſanguinolentis à patre venditis ob nimiam egeſtatem, *l. 2. Cod. de patribus qui filios*, Paulus *lib.1.ſentent.tit.1. §.1. l. unica, Cod. Theodoſ. de patribus, l. finali, eod. Cod. de alimentis, l. ult. Cod. de patria poteſt.* ubi libertas accipitur pro ingenuitate, ut *in l. homo 21. ff. de ſtatu hominum, l.cum pacto 40. ff. de liberali cauſa*, poſt Revardum *ad leges XII. Tabul. cap.3.* Goveanum *lib.1. variar.cap.17.* notavit Oſualdus *ad Donellum lib. 2. comment. cap. 10. littera B.* Tales enim filii poſteà redempti pretio dato ingenui manebant: docent Cujacius *ad Paulum d. tit.de tutelis*, Gentilis *de bonis maternis cap.2.* Balduinus *ad leges Romuli, cap.17.* Narbona *de ætate, anno 1. queſt.8.* & *anno 3. queſt.2.* Petrus Gregorius *lib.12. ſyntagm.cap.8.* Fornerius *in l.35.ff.de V.S.* Hunnius *lib. 1. var. tract.2. queſt.15.* Cabreros *de metu,lib.2. cap.1.* Vviſemb. *diſp.6. theſi 9.* Acacius *de privileg. parentum, privileg. 21.* D. Joannes de Larrea *diſp.9. num.10. & 11.* Oſualdus *lib.2. comment. Donelli, cap.19.* Idem contingit in debitoribus ex cauſa debiti creditoribus addictis, de quibus latè agam *in c.2. de pignoribus*; iſti enim quamvis per addictionem in ſervitutem redigerentur, non tamen libertatem, hoc eſt ingenuitatem amittebant, *l. uxori 24. §. ult. ff. de uſufructu legato, l.4. §. Stichus, de ſtatuliberis.* Etiam idem eſt in filiis noxæ deditis, quod olim licuit parentibus. Paulus *lib.2.ſentent. tit.31. §. filius*: poſteà enim noxæ datâ æſtimatione ingenui manebant. Papinianus apud Licinum Rufinum *tit.2. collat. legum Moſaicar.* ubi Pitheus: obſervavit eruditus D. Joſeph de Retes *lib.8.opuſc. cap.3.* & notavit D. Joannes Suarez *ad leg. Aquil. lib.2. cap.2. ſect.3. num.36.* cujus veteris deditionis veſtigium odoratur Cujacius *lib.13.obſerv.cap.9.* & *lib.2.qq.Papin. in l. ſanctio 41. ff. de pœnis.*

6. Quando ex ancilla ingenuus naſcatur.

Igitur ex libera ingenui naſcuntur; ex ancilla verò ſervi. Theognides Græcus ita ab Vveſembac. *ubi ſuprà*, verſus.

Non etenim roſa è ſquilla oritur, aut hiacynthus;
Sed neque ab ancilla filius ingenuus.

Niſi in illis tribus caſibus à Fabro animadverſis in *Papin. tit.4. princip.1. in fine.* Primus, cùm libertate fideicommiſſariâ ancillæ relictâ, hæres moram fecit in libertatis præſtatione; tunc enim ſi ancilla filium ediderit, ingenuum parit, *l. 1. §.1.ff. de ſuis & legit. hæred.* ſi petita libertas fuit, *l.cum vero 26. §. apparet, ff. de fideicomm. libert. l.3. Cod. ſi mancipium ita fuerit*, Cujacius *ad tit. Cod. ad Orphicianum, & de fideicommiſſariis libert. l. cum Syllanianum 11. Cod. de his quæ ut indignis, l. ult. C. ad Orphicianum*, Cujacius *tract.7. ad Afric. in l. cùm qui 38. §. qui hominem, ff. de ſolutionib.* Secundus caſus eſt cùm ventri libertas data eſt; licèt enim olim, quia ex lege Caninia libertas certis perſonis dari non poterat, fœtui relinqui libertas nequiret, Cujacius *ad tit. Cod. de lege Fuſia Caninia*; SC. tamen Orphiciano proviſum fuit, ut fœtui dari poſſet. Paulus *lib.5.ſent. tit.14. in princip.* & Juſtinianus in ſua nova conſtitutione relata *in l. cum inter, Cod. de fideicom. libert.* omne dubium ſuſtulit, ſtatuendo ut ventri tam directa, quàm fideicommiſſaria libertas relinqui poſſet. Docent Carranza *de partu cap.1. §.1.illat.9.* Cuellar. *de manumiſſ.2. part. num.35.* Narbona *anno 1. queſt.14.* & *anno 10.q.16.* Raguellius, Merillus, & Linglois *in d.l. cum inter*, Faber *in Papin.tit.4. princip.3. illat.3.* Tertius caſus conſideratur in filio captivæ apud hoſtes concepto, & nato, qui ſi cum parentibus, alteróve eorum ad civitatem rediret, licèt ſummo jure ingenuitatem, quam nunquam habuit, recuperare non poſſit; ex æquitate tamen ingenuus manet, *l. ſi ſtatulibera 6. §.1. ff. de ſtatuliberis, l. commercio, Cod. de poſtliminio reverſis, l.1. §.interdum, ff. ad Tertyllianum*, quem caſum doctè exponunt D. Joſephus de Retes *lib.6. opuſcul. cap.9.* Benitez *in d. cap. unico, de natis ex libero, num.74.* Huic alius ſimilis caſus eſt, cùm filius naſcitur ex captiva redempta ante luitionem; cùm enim redempti ſtatus pendeat, ac captivus jure pignoris apud redemptorem ſit, *l.verum 20. §.ult.ff.de captivis, l.qui teſtamento 20.§.poteſtatis, ff. qui teſtamenta, l.2. 5. & 6.Cod.de captivis, l.qui ſtatus 8. ff. de re milit.* Schifordeg. *ad Fabrum lib.3, tract.21.queſt.7.& 8.* Balduinus *de pignoribus, cap.1.* Faber *in Papin.tit.3. princip.4. illat.3.* benigniùs receptum fuit, ut filius ex ipſa ingenuus naſceretur: probat D. Joſephus de Retes *d.lib.6.opuſc.c.13.n.2.* His alium annectit caſum *ex d.l.6.in princip. de ſtatuliberis*, Benitez *ubi ſuprà, n.70.* aliosque ab Interpretibus excogitatos refert Oſualdus *lib. 2. comment.cap.10. littera D.* Et D. Petrus de Avila Complutenſis Profeſſor novum addit, cùm videlicet filius ex ancilla exſecto ventre naſcitur, quem in quæſtione de hoc caſu ſpeciali edita ediſſerit.

7. Sufficit libertas in matre.

Nec intereſt, an pater ſervus, vel liber ſit, ſi mater libera reperiatur; quia quoad conditionem, ſtatumque, matris, non patris conditio attenditur, & partus ventrem ſequitur, *l.& ſervorum 5. §.ingenui, l. Herennius 22. ff.de ſtatu hominum, l. pactum 7. C.de rei vindic. l. placuit 42.ff.de liberali cauſa, l.ne dicitur 21. Cod.de agricolis, lib.11.* Pichardus *de nobilit. communic. num.12.* Carranza *ubi ſuprà*, Amaya *in l. exemplo 36. Cod.de Decur. lib.10.num.18.* ſubtiliſſimus D. Joannes à Gongora à conſiliis Juſtitiæ & Cameræ jamdiu acclamatiſſimus Senator, *in l. quidam 19. num.7.ff. de manumiſſ. teſtam.* qui varias rationes hujus principii reddunt. Nec deſideratur ut filius ingenuus naſcatur, quod tribus temporibus, conceptionis videlicet, medii temporis, & partus libera ſit; ſufficit enim uno ex his temporibus liberam fuiſſe matrem, ne ejus calamitas ſervitutis ſupervenientis noceat fœtui, qui in utero eſt: unde manumiſſa prægnans matrimonii causâ, ſi nuptiæ ſequantur, filium ingenuum parit, *l.ſi minor 19. ff.de manumiſſ. vindicta.* Licèt enim ſecundùm juris communis regulas in his, qui ex nuptiis ſuſcipiuntur, conceptionis tempus attendatur, in vulgò quæſitis tempus editionis, *l.Imperator 18.ff.de ſtatu hominum*, Ulpianus *in fragm.tit.5. §.ult.* & ſic natus ex ancilla, quamvis libera, tempore conceptionis, aut medii temporis ſervus naſcebatur, Caius *lib.1.inſtit.* tamen cùm ſuper hac re inter Conſultos altercaretur, ut docent Hothomanus *lib.4.obſerv.c.14.* Duarenus *ad tit. de ſtatu hominum*, Connanus *lib.2.comment.c.11.n.5.* Oſualdus *lib.2.Donelli,c.10.littera E.* D.Petrus Medinilla *in rixis Conſultorum, pag.96.* placuit liberum naſci, *d.l. & ſervorum 5.princip.Inſtit.de ingen.* Paulus *lib.2.*

ſentent.

ſentent. tit.24. in principio. Docent Olano *lib.4. Paralip. cap.14.* & *lib.5. cap. 10.* Vviſembac. *diſp.5. num.13.* Revardus *lib.5. variar. cap.13.* Goveanus *lib.2. variar. cap.11.* Oſualdus *ubi ſuprà, littera E,* Baſilius *de matrim. lib.11. cap.3.* Cujacius *lib.17. qq. Papin. in l. fin. ff. de ſententiam paſſis*, Benitez *in d. cap. unico*, *num.83*, qui laudat Fabrum, & Carranzam, Pichardus *de nobilit. num.93.* Quare textus *in l.3. §. ult. ff. de ſuis & legitim.* dum ait, non videri in ſervitute conceptum eum, qui ex ea natus eſt, quæ ante 182. dies, ideſt ſecundùm Græcos, ſex menſes, & duos dies manumiſſa fuit, non ſupponit neceſſarium eſſe tempus conceptionis, & editionis; tantùm enim unum ſufficit, ut latè pro ejus textus interpretatione docet Benitez *ubi ſuprà, num.90.* Ob eandem etiam rationem ſubtiliter Triphoninus reſpondit *in l. Areſcuſa 16. ff. de ſtatu hom.* in ea ſpecie, cùm Areſcuſæ libertas relicta eſt ſub conditione, ſi tres liberos ediderit, & unum peperit, mox tres, ultimum liberum eſſe, quia eo tempore, quo quartus natus fuit, jam libera erat, & ſufficit illud inſtans, ut filius liber naſcatur: notat Pancirola *lib.2. variar. cap.6.*

8. **Exponuntur l.5. de statu hom. l. final. de sentent. passis.** Sed huic principio adverſatur textus *in l.5. §. ult. ff. de ſtatu hominum*, ubi ſimul proponuntur, & deciduntur caſus, cùm filius naſcitur ex ancilla, & cùm naſcitur ex ea muliere, quæ expulſa è civitate filium edidit; & ſimul aſſeritur filium liberum naſci, ſi medio tempore mater libera ſit; ſed qui ex expulſa à civitate naſcitur, ex libera naſcitur, quia deportatio libertatem non adimit, *l.1. §.8. ff. ad Tertyllan. l.2. §.1. de pœnis, l. deportatus 15. ff. de interdict.* D. Nicolaus Antonius *lib.2. de exilio, cap.12.* ergo. Cui difficultati, omiſſis ſolutionibus traditis ab Olano *lib.4. Paralip. cap.14.* & *lib.5. cap.10.* Goveano, qui textum emendat *lib.2. variar. cap.11.* Fabro *lib.20. conject. cap.1.* Revardo *lib.5. variar. cap.13.* quorum ſolutiones refert Vviſembachius *diſp.5. num.13.* dicendum eſt, Marcianum quoad caſum ancillæ accipiendum eſſe de libertate, ita ut affirmet ex libera natum medio tempore liberum naſci; quoad caſum verò expulſæ è civitate, de civitate Romana, ut videlicet civem Romanum pariat, ſi medio tempore civis Romana fuiſſet. Comparatio igitur unius caſus ad alium non fit circa conditionem ſervilem, ſed circa qualitatem partus editi, ut quemadmodum filius liber naſcitur ex ea, quæ ancilla concepit, ſi medio tempore libertatem aſſequatur, etſi tempore partus iterum in ſervitute reperiatur; ita civis Romanus naſcatur ex ea, quæ tempore conceptionis, & partus expulſa è civitate reperitur. Docent D. Nicolaus Antonius *d. lib.2. de exilio, cap.11. n.8.* D. Joſephus de Retes *lib.1. de interdictis, cap.3. in addit. num.6.* Etiam adverſatur ſuprà traditis textus *in l. fin. ff. de ſententiam paſſis*, ubi deciditur, mulieri quæ conceperat dum in civitate eſſet, & poſteà in metallum damnata eſſet, tandemque à Principe reſtituta, humaniùs dici poſſe cognationis jura reſtituta videri. Ex quibus verbis liquet, natum ex ea, quæ libera concepit, ex humanitate jura cognationis obtinere: igitur quia non ſufficit unum ex tribus temporibus, & calamitatem matris filio nocere. Præſenſit difficultatem Cujacius *lib.17. qq. Pauli in ea lege*, qui pro ejus ſolutione affirmat, textum illum referendum eſſe ad jus antiquum ante conſtitutionem Antonini, de qua *in l.4. Cod. de pœnis*; quo inſpecto tempus nativitatis attendebatur. Sed eum refellit Benitez *ubi ſuprà, num.100.* qui ait, Paulum ſupponere, filium in ea ſpecie liberum naſci; ſed propter damnationem matris jura cognationis amiſiſſe, quia fiſci ancilla effecta fuit, *l. aut damnum, §. pœna, ff. de pœnis*: unde licèt beneficio Principis ipſa reſtituta eſſet, jura cognationis ex humanitate tantùm filio reſtituuntur in matrem.

Hactenus egimus de ingenuis natis, nunc ingenuos factos breviter percurramus. Duobus ergo modis ingenui fiunt beneficio Principis. Primò ſi à Principe liberti natalibus reſtituti ſint, non propriis, ſed illis, in quibus à principio omnes homines fuerunt, qui natales antiqui dicuntur, *l.1. & 2. ff. de jure aureorum.* Per hanc natalium reſtitutionem ita libertus ad ingenuitatem perducitur, ut perinde habeatur, ac ſi nunquam ſervitutis jugum ſuſtinuiſſet, & paſſus eſſet, *l. ult. ff. de natalib. reſtit. l. Imperialis, §.1. Cod. de nuptiis, l.3. §.1. ff. de bonis libert.* unde ad ejus ſucceſſionem patronus non admittitur, *l.2. ff. de natalibus, d. l.3. §.5.* Unde niſi conſentiente patrono libertus à Principe natalibus non reſtituitur, *l.3. 4. & ult. ff. de natalibus*: neque reverentiam patrono debet, *l. ſed ſi hac 10. §.3. ff. de in jus vocando*, Pinellus *lib.2. ſelect. cap.6. n.23.* Hoc tamen jus omnibus libertis Latinis, excepto jurepatronatus, conceſſit Juſtinianus ſuâ novellâ 78. notarunt Cujacius *lib. 4. obſerv. cap. 30.* Bertrandus Maurus *de jure liber. cap.21. in fine.* Nec obſtat textus *in l. libera 6. Cod. de ſuis & legitim. hæred.* ubi deciditur, natum ex libera, & ſervo ſpurium eſſe, quamvis poſteà patri libertas ſuperveniat, & natalium reſtitutio: ergo quia natalium reſtitutio non reddit reſtitutum plenè ingenuum, aliàs filius ejus legitimus naſceretur. Nam reſpondendum eſt, in ea ſpecie filium illegitimum manere, quia tempore nativitatis erat incapax legitimationis, cùm jure Romanorum inter ſervum, & liberam perſonam non detur connubium; unde non potuit reſtitui ſpurius ad illud tempus, in quo incapax erat legitimationis: docet Baſilius *lib.11. de matrim. cap.3.* — 9. **De natalibus restitutis.**

Secundo modo, licèt non perfectè ingenui fiant, ingenuitatis tamen jura naneiſcuntur liberti illi, qui jus aureorum annulorum à Principe impetrarunt, *l.1. & per totum ff. & Cod. de jure aureor. annulor.* tantùm enim illi referebantur in ordinem equeſtrem, qui deponebant ferreum annulum, & aureum accipiebant. Statius Papinius *lib. 3. ſilvarum.* — 10. **De jure aureorum annulorum.**

Atque idem in cuneos populos cùm duxit equeſtres,
Mutavitque genus, levaque ignobile ferum
Exuit, & celſo natorum æquavit honore.

Quem locum exponit D. Franciſcus de Amaya *in l.2. Cod. ſi ſervus aut libertus, num.49.* Suetonius *in Julio, cap 39.* & *in Galba, cap.10.* Tacitus *lib.1. hiſtor. Nec minor gratia Julio Galbæ liberto, quem annulis donatum equeſtri nomine Marcianum vocitabant.* Alexander ab Alexandro *lib.2. dierum Genial. c.29.* plura adducunt Amaya *in d. l.2.* Tiraquel. *in d. lib.2. dierum Genial.* Bulengerus *lib.7. de Imperat. cap.14.* Cujacius *lib.7. obſerv. cap.14.* Briſſonius *ad leg. Juliam, verbo Viro deprehenſo.* Sed cùm juſpatronatus illæſum maneret, quia honor augebatur, non verò conditio mutabatur, *l. falſa 33. §. ſed & ſi, ff. de condit. & demonſtr.* ideò reverentiam patrono præſtat talis libertus, *d. l. ſed & ſi hac, §.3. ff. de in jus vocando*: in adulterio deprehenſus occidi poteſt, *l. ſi is qui jus 41. ff. ad leg. Jul. de adult.* patrono occiſo æquè torturæ ſubjicitur, ſicut alius libertus, *l. idem 11. ff. ad Syllanian.* patronus ei ſuccedit, *l. penult. & ult. ff. de jure aureor. l. etiam, ff. de bonis libert.* jus enim aureorum annulorum imaginem duntaxat, non ſtatum ingenuitatis præſtat, *l.2. Cod. de jure aureor. l. unica, Cod. ad leg. Viſellam*; & qui illud impetravit, pro ingenuo habetur, ſed non eſt, *l. ult. ff. de jure aureor.* Unde non excuſatur à tutela patroni, ejuſve filiorum, *l. libertum 14. §.2. ff. de excuſat. tutor.*

ized by Google

ab extraneorum verò tutela, quia quoad eos pro ingenuo habetur, excuſatur, *l. cum & ratione* 44. *§.1. ff. de excuſat. tutor.* & quoad nuptias cum Senatoris filiabus pro ingenuo habetur, *l.ult. ff. de jure aureor.* Princeps enim hoc jus concedendo, non minuit juſpatronatus; ſed quæ ſunt juris publici, concedit, ut contingebat in Latino, cui jus civitatis à Principe concedebatur; ſi enim ignorante patrono illud impetrabat, ut civis Romanus vitam agebat; decedebat verò ut libertus Latinus. Ulpianus *in fragm. tit.3. §.1. & 2. §.ult. Inſtit. de ſucceſſione libert.* non enim Princeps in patroni diſpendium beneficium concedit, *l.4. Cod. de emancip. liber. l.1. Cod. Hermogen. de teſtam.* quare Imperator Commodus ab illis, qui invitis, vel ignorantibus dominis jus hoc impetrarunt, ademit illud, *l. Divus, ff. de jure aureor.* in qua parte obſervandi ſunt textus *in l.2. Cod. de bonor. poſſeſſ. contra tabul. l.3. §.2. ff. de bonis libert. l.7. ff. unde cognati, l. unica, Cod. quando civilis actio, l. qui tutelam* 28. *§. finali, ff. de teſtam. tut. l.8. §. ſed ſi 3. ff. de in jus vocando, l. falſa* 33. *§.2. ff. de condit. & demonſt. l. idem* 11. *ff. ad Syllanian. l. ingenuum* 25. *ff. de ſtatu hominum, l. ſi is qui* 42. *ff. ad leg. Jul. de adult. l.1. ſi ingenuus liber eſſe, l. libertum* 14. *§.2. l. nequaquam* 24. *l. cum ex oratione* 44. *ff. de excuſat. tut. l. libertus* 14. *ff. de tutor. & curat.*

11. Exponitur l.2. C. de bonorum poss. contra tabulas. Solet adverſùs ſuprà tradita opponi textus *in l.2. Cod. de bonorum poſſeſſ. contra tabulas liberti*, ubi ſtatuitur, patronum liberti muneribus electi, ad bonorum poſſeſſionem non admitti: igitur nec ad ſucceſſionem illius liberti, qui jus aureorum annulorum impetravit, admitti valet. Sed an rectè ita expendatur, lectoris judicium ſit; in eo enim tantùm deciditur, patronum eligentem, & exigentem munera, & operas à liberto, non admitti ad bonorum poſſeſſionem liberti: quod ex eo provenit, nam patronus non poteſt à liberto munera, & operas exigere, niſi promiſſas tempore manumiſſionis, *l. operæ, ff. de operis libertor.* aut jurejurando poſtea promiſſas, *l. ut jusjurandum, l. ſed ſi libertinus* 37. *ff. de operis libert.* & ſi patronus eligat operas, munerâve, videtur renuntiaſſe juri ſucceſſionis, ut contingit in patre, qui à filio emancipato aliquid accepit, ne ejus judicium inquietaret, *l.1. §. ſi parens, ff. ſi quis à parente.* Similiter ergo patronus eligendo, & exigendo munera, & operas, excluditur à ſucceſſione. Donellus *in d. l.2.* ubi etiam Cuiacius exiſtimat, patronum elegiſſe operas, quas à liberto conſequi poterat, ab ejus hærede, & eo caſu non admittitur ad bonorum poſſeſſionem contra tabulas. Secundò ſolet opponi textus *in l.2. ff. de jure aureor. annul.* in illis verbis: *Libertinitatis quoad vivunt.* Ex quibus deducitur, etiam per jus aureorum annulorum ſtatum libertinitatis conſervari. Sed omiſſa ſolutione Julii Pacii *centuria 6. quæſt.86.* Fabri *in Papin. tit.4. princip.1. illat.4.* Cuiacii *in l.1. Cod. ſi ſervus, aut libert.* dicendum eſt, ſtatum libertinitatis etiam poſt jus aureorum annulorum impetratum, quoad obſequium patrono debitum conſervari, non verò quoad cætera patronatus jura, *d. l. ſed ſi hac, §.3. ff. de in jus vocando.*

12. Ingenuos quis facere poſſit. Natalibus autem reſtituere, aut jus aureorum annulorum concedere tantùm poteſt Princeps, *l. unica, Cod. ad legem Viſellam*, ibi: *Imperato à Principe*; *d. l. ſed ſi hac* 10. *§.3. de in jus vocando*, ibi: *Nam Princeps ingenuum facit, l.1. ff. de natalibus, l. penult. ff. de decurion.* Privatus enim jura ingenuitatis concedere non valet. Sed in hac re reperitur celebris antinomia textus *in l. eum qui* 27. *ff. de ſtatu hominum*, cum lege *ſciendum* 32. *ff. de ritu nuptiarum.* In lege ultima aſſeritur, patronum adoptando libertum, ingenuum facere non poſſe; at verò *in d. l. ſciendum* 32. contrarium docetur, videlicet libertinum, qui ſe ingenuo dedit adrogandum in ejus familia, jura conſanguinitatis conſequi. Pro hujus diſſidii, & antinomiæ conciliatione ſciendum eſt, libertinum, qui ſe dedit adrogandum patrono in ejus familia, jura ingenuitatis conſequi, *d. l. ſciendum*; extraneæ verò perſonæ ſe dare in adrogationem non poſſe, ne jure ſuo manumiſſor fraudaretur, *l.ult. ff. de adopt. l. liberto, ff. de bonis libert.* Cuiacius *in d. l. ſed ſi hac* 10. & ſi conditione ſuâ relatâ ſe dederit in adoptionem, juſpatronatus integrum, illibatumque remanet, *d. l. ſed ſi lege, §. patronum, l.1. §. nepos, ff. ſi quis à parente patrono in arrogationem libertus dari poterat, l. cum eum* 3. *l. in adoptione* 8. *Cod. de adoptionib.* & conſequitur jura ingenuitatis quoad patronum, ejuſque familiam conſequebatur, *d. l. ſciendum* 32. *ff. de ritu nuptiarum*, Maſurius Sabinus relatus ab Aulo Gellio *lib.5. noctium, cap.19.* ibi: *Libertinos verò ab ingenuis adoptari poſſe Maſurius ſcripſit; ſed id neque permitti dicit, nec permittendum eſſe unquam putavit, ut homines libertini ordinis per adoptionem jura ingenuorum invadant.* Alioquin, inquit, ſi juris antiquitas iſta ſervetur, etiam ſervus à domino per Prætorem dari in adoptionem poteſt. Sineſius *epiſt.1.* ibi: *Quoad jura vero publica, aliorumve ingenuitatem non conſequitur.* Unde Senatoris filiam ducere non poteſt, *l.ult. ff. de ſtatu homin.* Faber *tit.4. princip.1. illat.2.* Petrus Faber *in l.207. de reg. juris*, Briſſonius *de ritu nuptiarum, pag.136.* juxta quam diſtinctionem ingenuitatis quoad familiam adoptantis, & quoad jura publica ingenuitatis reſpectu aliorum, accipiendi ſunt prædicti textus.

His animadverſis ratio noſtræ deciſionis provenit primò ex uſu, & jure apud varias nationes recepto; nam apud Hebræos obſervatum fuiſſe conſtat, ut filii conditionem matris ſequerentur; ſiquidem 13. Ratio decidendi.
Iſmaël natus ex Abrahamo & Agar ancilla, ſervus, non liber, natus fuit: probat Petrus Cuneus *de repub. Hebr. lib.1. cap.12.* quod jus, videlicet partum matris conditionem ſequi, legem naturæ appellavit Ulpianus *in l. lex naturæ* 24. *ff. de ſtatu homin.* ex ea ratione forſan, quia ſicut ſata, & plantata ſolo cedunt tanquam matri, ut mater in ſolidum ſit; inde & filii vulgò quæſiti, quia incerto patre nati fuerunt, terræ filii dicuntur, Ovidius *lib.1. metamorph.* ibi.

> *Jupiter è terra genitum mentitur, ut auctor*
> *deſinat inquiri.*

Ita naturâ ipsâ filii ſolum ſequuntur. Apud Romanos hoc pro comperto obſervari jam ſuprà probavi: cujus doctrinæ rationes varias adducunt Interpretes. Alii eam petunt ex eo, quod mater præſtat materiam corporibus, & ſic & ſtatum. Ariſt. *de generat. animal. lib.1. cap.2.* ibi: *Marem, ut quod motus & generationis originem teneat; fœminam, ut quod materia.* D. Thom. *3. part. quæſt.31. art.5.* ibi: *Habet autem hoc naturalis conditio, quod in generatione animalis fœmina materiam miniſtrat.* Aliam reddit Faber *in rationali in d. l.5. §. ingenuum*, videlicet certiorem ſtatum demonſtrari, ſi attendatur matris conditio, potiùs quàm patris, cùm ſemper mater certa ſit, pater verò incertus, *l. vulgò, ff. de ſtatu hominum, l. filium 6. ff. de his qui ſunt ſui, l. mater 5. ff. de in jus vocando.* Adſtipulatur Ovidius *lib.5. Metamorph.* ibi:

> *—— Occidit Aſtreus*
> *Matre Palaſtina, dubio genitore creatus.*

Plura tradunt Carranza *de partu c.20. quæſt.4.* Broëus *lib.10. miſcel. cap.2.* Alii etiam ex favore libertatis noſtræ deciſionis rationem deducunt: nam cùm ejus ſummus favor ſit, & mater poſſit liberis prodeſſe pluribus temporibus, conceptionis videlicet, medio tempore, & partus, *d. l.5. §. fin.* Paulus *lib.2. ſentent. tit.25.*

*tit.*25.§.1.*Inſtit.de ingenuis*; pater autem tantùm tempore conceptionis: inde matris,non patris attenditur conditio. Alias cumularunt rationes Donellus *lib.*2.*comment.cap.*10. Amaya *in l.*36. *Cod. de Decurionib.lib.*10.*num.*18. Benitez latè *in d.cap.unico, de natis ex libero ventre.*

14. DISSOLVITUR DUBITANDI RATIO.

Nec obſtat difficultas pro dubitandi ratione ſuprà adducta, pro cujus ſolutione latè diſputant Interpretes, an præſens deciſio locum habeat tam in filiis ſuſceptis in connubio, quàm in vulgò quæſitis.Faber *in Papin.tit.*4.*princip.*2.& Carranza *de partu,cap.* 3.§.3. *n.*4. filium eo tantùm caſu matris conditionem ſequi exiſtimant,quando vulgò conceptus eſt,cùm patrem certum non habeat, *l.quia* 5.*ff.de in jus vocando.* Ulpianus *in fragm.tit.*5. faciunt lex ultima *de jure deliberandi*,juncto Cuiacio *ibi*, *l.*13.16. *& ult. Cod. de agricolis & cenſitis*, *lib.*11. at verò filium in matrimonio ſuſceptum patris conditionem ſequi. Pro illis, & eorum ſententia expenduntur textus *in l.cùm legitimè* 19. *l.lex naturæ* 24.*ff.de ſtatu hominum*, qui conjunctim legendi ſunt; & tunc in eis ſtatuitur, quod cùm dantur legitimæ nuptiæ,filii patris, non matris conditionem ſequuntur: cùm verò non intervenit matrimonium, filii ex naturæ lege ſequuntur conditionem matris,niſi lex ſpecialis aliud inducat: igitur filii ex nuptiis ſuſcepti,licèt injuſtis,quia inter liberum,& ancillam jure Romanorum non datur connubium, quoad libertatem ſequuntur patris conditionem. Expenditur etiam textus *in l.*2.*ff.ne de ſtatu defunctorum*, ubi ſupponitur, propter patris memoriam filiis ſtatus quæſtionem moveri poſſe. Contrariam tamen ſententiam, videlicet filium, tam in conjugio, quàm vulgò ſuſceptum, quoad ſtatum ſequi matris conditionem, docent Amaya *ubi ſuprà*, Sanchez *de matrimonio lib.*7.*diſp.*4.*num.*8. Benitez *in d.c. unico, n.*33. Moez *in principio Inſtit.de ingenuis*; quorum ſententia probatur *ex d. l.*5. §.1. *ff. de ſtatu hominum*, in illis verbis: *Nec intereſt juſtis nuptiis concepit, an vulgò*; ex noſtro capite finali, *l. ſi ignorans* 3. *Cod. ſoluto matrim. l. ſi libera* 6. *Cod. de ſuis & legitim. hæredib.* quâ opinione retentâ, non obſtat textus *in d. l.lex naturæ, juncta l. cùm legitimè.* Nam omiſſis ſolutionibus traditis à noſtro D. Franciſco de Amaya *in d. l.*36. *Cod. de Decur.* dicendum eſt, in illis juribus non agi de ſtatu, libertatéve, ſed de conditione deteriore, aut meliore, ut ſi naſcatur filius ex nuptiis Romani civis, & peregrinæ, filius civis Romanus naſcitur; ſi verò filius vulgò ſuſcipiatur ex peregrino & cive Romana,civis Romanus fit,quia matrem ſequitur: & ſic non loquuntur Celſus & Ulpianus de conditione patris attendenda, vel non, quoad libertatem, & quoad ſtatum, niſi per errorem nuptiæ cum peregrino celebratæ eſſent. Ulpianus *in fragm. tit.* 7. Difficiliora ſunt verba illa quæ ſequuntur *in d. l. lex naturæ: Niſi lex ſpeciale aliud inducit.* In quibus ſtatui videtur, lege ſpeciali induci poſſe, ut filius vulgò quæſitus deteriorem patris vel matris conditionem ſequatur; cùm certum ſit in filiis vulgò quæſitis matris tantùm attendi conditionem. Qua difficultate oppreſſus Faber in ejus rationali, ea verba Triboniano tribuit. Sed eâ ſolutione omiſsâ,& aliâ traditâ à Corraſio in eo textu, dicendum eſt, ea verba referenda eſſe ad legem Menſiam, quâ cautum erat, ut natus ex peregrino, & cive Romana deteriorem partem ſequeretur, ſive pater, ſive mater in peregrinitate eſſet. Ulpianus *in fragm.tit.*5.§.8. Docent Fornerius *lib.*1.*ſelect. cap.*6. Hunnius *ad Treutl. vol.*1. *diſp.*2. *theſi* 15. quæ lex inducta fuit in odium eorum, qui injuſta connubia contrahebant; quare non debet ejus ſententia ad liberos vulgò quæſitos protrahi,cùm certus pater demonſtrari non poſſit, ut docet D. Joſephus de Retes *lib.*8.*opuſc.cap.*5. Adriani tamen conſtitutione cautum fuit, ut in prædicta ſpecie filius civis Romanus naſceretur. Videndus eſt Savarus *in notis ad Sidonium,lib.*5.*epiſt.*19. *verbo Mulier autem.*

Sed ſuprà traditis adverſatur textus *in cap.ult.*32. *quæſt.*4. in illis verbis: *Filii ex libero & ancilla ſervilis conditionis ſunt; ſemper enim qui naſcitur, deteriorem parentis conditionem ſumit.* Ex qua ratione generali ita à Divo Iſidoro Hiſpalenſi Præſule adducta facilè conſtat, deteriorem parentis conditionem partum ſequi: igitur ſi pater ſervus ſit, licèt mater libera reperiatur, filius ſervus naſcitur. Pro hujus textus interpretatione Grotius *de jure belli, lib.*2. *cap.*5. & *cap.*29.*in notis*, Benitez *in d.cap.unico*, Mancinus *de triplici jure,lib.*1.*cap.*75. affirmant D.Iſidorum non ſecundùm jus Romanorum,ſed juxta leges Vviſigothorum, & Teutonicorum accipiendum eſſe; quia apud prædictas nationes partus deterioris parentis conditionem ſequebatur. Sed ſubtiliùs D. Joſephus de Retes exiſtimat, ſententiam D. Iſidori, videlicet natum ex libero, & ancilla, ſervum naſci,juri conſonam eſſe; rationem verò ab Hiſpaniæ Doctore adductam eſſe referendam ad caſum legis Menſiæ, & ejus diſpoſitionem; non verò generaliter eſſe accipiendam: quare juxta eam verum eſſe, filium deteriorem parentis conditionem ſequi. 15. INTELLIGITUR C. ULT. 32. QUÆST. 4.

Secundò ſuprà traditis adverſatur textus *in l.*2.*ff. ne de ſtatu defunctorum*, ubi aſſeritur, non eſſe libertatis quæſtionem filiis inferendam propter matris, vel patris memoriam poſt quinquennium non retractatam. Ex quo Papiniani reſponſo manifeſtè conſtat, æqualiter ſtatum patris aut matris attendi quoad libertatem filii. Pro cujus textus expoſitione varia adducit noſter Amaya *in d.l.*36.*n.*27.*Cod.de Decur.* illis omiſſis Benitez *in d.cap. unico, num.*32. exiſtimat, Papinianum accipiendum juxta jus antiquum, ante Severi Imperatoris tempora, ante cujus conſtitutionem filii ex nuptiis ſuſcepti deteriorem partem ſequebantur; quod emendavit Severus *in l.Severus* 9.*ff.de cenſibus*,ſtatuens ut filius matris conditionem ſequatur: ſed textum *in d.l.*2.referri ad jus antiquum,& etiam textum *in l.*7. *Cod. ne de ſtatu defunct. l.principaliter* 13.*Cod.de liberali cauſa.* Ita Benitez *ubi ſuprà*,& D.Petrus de Velaſco *in rixis Conſultorum,pag.*97.Sed licèt hæc doctrina defendi poſſit in ſpecie textus *in d. l.*7. *Cod. ne de ſtatu*, & eam amplectatur Cujacius *lib.*4.*reſp.Papin.*tamen ut ipſe Benitez probat ubi ſuprà,*n.*30.contra Cujacium,Papinianus floruit temporibus Severi; unde textus *in d.l.*2.qui ejuſdem Papiniani eſt,non poteſt referri ad jus antiquum ante Severi tempora. Quare exiſtimo *in d.l.*2. vocem *libertatis*, accipi pro *ingenuitate*, ut *in l.cùm pacto* 40.*ff. de liberali cauſa*; & ſic Papinianum aſſerere, quæſtionem ingenuitatis filiis inferendam non eſſe propter patris, vel matris memoriam; ſi enim ex liberto Latino, vel liberta Latina filius naſcebatur, ingenuus Latinus fiebat, ut ſuprà dixi. Ait ergo Conſultus, *ingenuitatis quæſtionem filiis inferendam non eſſe*,id eſt,an ingenui cives,an ingenui Latini eſſent,ex eo quod patris,vel matris Latini memoria poſt quinquennium retractata ſit. 16. EXPONITUR L. 2. FF. NE DE STATU DEFUNCT.

TITULUS XIX.

De obligatis ad ratiocinia ordinandis, vel non.

CAPUT UNICUM.

Ex Concilio a Carthag.

b MAgnus Epiſcopus c Auguſtinus dixit: Quid dilectioni veſtræ videtur, d procuratores, actores, e executores, ſeu curatores pupillorum, ſi debeant ordinari? f Gratus Epiſcopus dixit: Si poſt depoſita onera, & reddita ratiocinia, actus vitæ ipſorum fuerint comprobati in omnibus, debent cum laude Dei (ſi poſtulati fuerint) honore munerari: ſi enim ante libertatem negotiorum, vel officiorum fuerint ordinati, Eccleſia infamatur. g Univerſi dixerunt: Rectè ſtatuit Sanctitas veſtra, ideoque iſta eſt noſtra ſententia.

NOTÆ.

1. a *CArthag.*] Primo, ut referunt Burchardus *lib.2. Decreti, cap.*36. Ivo Carnot. *part.*6. *Decreti, cap.*137. Gratianus *in cap. Magnus*, 54. *diſt.* Antonius Auguſt. *in cap. unico, hoc tit. in* 1. *collect.* ſed quodnam fuerit hoc Concilium Carthag. & ubi celebratum fuerit, referre oportet. Sciendum autem eſt, Carthaginem inſignem Africæ urbem fuiſſe, quam poſt Troianum bellum à Didone conditam fuiſſe, teſtatur Euſebius. Tanta autem ejus potentia fuit, ut totâ Africâ cultiori poriretur, ut referunt Strabo & Polybius: à Romanis funditus everſa fuit, & cùm deſerta permanſiſſet, tandem à Cæſare inſtaurata eſt, ut referunt Strabo *lib.*17. Plinius *lib.*5. *cap.*4. Ptolomeus *lib.*4. *cap.*3. Juſtinianus Vvandalis pulſis Carthaginis dignitatem conſervavit, & nova Præfecti Prætorio ſede auxit, *l.* 1. *ff. de officio Præfecti Africa.* Ejus provincia Proconſularis fuit, unde Epiſcopi Proconſulares dicuntur, ut refert Berterius *diatriba* 1. *pag.*28. & 51. Carolus à S. Paulo *in Geograph. ſacra, in Africæ deſcrip.* In ea civitate varia fuerunt congregata Concilia, inter quæ primum enumeratur, quod celebratum fuit anno 348. non quia antea alia non fuiſſent celebrata, ſed quia aliis deperditis, illorum quæ extarent, hoc primum probaretur. Congregatum fuit à Grato Carthaginenſi Præſule, & in eo de ſchiſmaticis Epiſcopis ad unitatem Eccleſiæ converſis 14. canones ſanciti fuerunt, qui reperiuntur *tom.* 1. *Concilior.* ex quibus aliqui tranſcripti ſunt in juris noſtri corpore: canon 6. *in cap. credo*, 21. *q.*3. canon 8. *in præſenti*, canon 11. *in cap. ſi quis tumidus* 15. *q.*7. canon 12. *in c.*1. *de pactis.*

b *Magnus.*] Ita appellabatur Epiſcopus qui præſentem canonem rogavit, & in Concilio propoſuit.

c *Auguſtinus.*] Ita legitur in Decretalibus; in Conciliis autem legitur *Aſtyagenſis*, qui Epiſcopatus eſt in ipſa provincia Carthaginenſi.

2. d *Procuratores.*] Plura procuratorum genera ſunt, de quibus in præſenti agere in animo non eſt; nam hîc tantùm agitur de procuratoribus præpoſitis ad rationes; qui enim olim rationibus præerant, procuratores à rationibus dicebantur. Seneca *epiſt.* 14. ibi: *Rationes accipit, forum conterit, kalendarium verſat, fit ex domino procurator.* Petronius *in ſatyric. lin.*16. ibi: *Procurator rationes accipiebat.* Clariùs conſtat ex veteri lapide tranſcripto à Salas *in notis ad Petronium, d. lin.*16. *pag.*123. ibi:

T. AURELIO
AUG. LIB.
APHRODISIO
PROCURAT. AUGUST.
A RATIONIB.

Unde & rationales, procuratoreſque dicebantur, ut ex Lampridio notant Cuiacius *lib.*8. *obſerv. c.*32. Marcellus Donatus *in notis ad Ammianum, cap.*15. *tom.*6. *theſauri critici, pag.*806.

e *Executores.*] *Exactores*, emendat Antonius 3.
Auguſt. *in notis ad hunc textum, in* 1. *collect.* ut comprehendantur ſacrarum largitionum exactores, id eſt ſummarum rationales, ſeu tributorum publicorum ſuſceptores, de quibus *in l.*3. *C. ſi propter publicas penſitationes, l. exactores* 8. *Cod. de ſuſceptoribus, lib.*10. qui etiam actores dominici dicuntur *in lib.*4. *Capitul. Caroli, cap.*3. & 41. apud Gregor. Turon. *lib.*9. *cap.*38. Sed licèt hæc lectura incongrua non ſit, tamen cùm nullo exemplari fulciatur, aut in aliquo codice reperiatur, retinemus communem lecturam, & exequutores accipimus pro illis, quos paterfamilias in teſtamento non ſolùm filiis tutores dedit, verùm & integræ ſuæ diſpoſitionis executores nominavit, de quibus *in l. ſi à pluribus* 107. *ff. de legat.* 1. *novella* 68. *Leonis*, ubi tutores dicuntur executores, & executio pro tuitione, & defenſione accipitur *in c.*2. 54. *diſt.* notarunt Cironius *hic*, Dartis *in cap. magnus*, 53. *diſt.*

f *Gratus Epiſcopus.*] Qui Concilium Carthag. primum hoc congregavit, ut ſuprà retuli.

g *Univerſi dixerunt.*] Poſt rogationem enim legis eccleſiaſticæ, ſi juſtè lex rogabatur, omnes ita placitum exprimebant, ut conſtat ex aliis canonibus hujus Concilii, & aliorum etiam Carthaginenſium, quos retulerunt, & notis illuſtrarunt Balſamon, & Juſtelus.

COMMEN

COMMENTARIUM.

4. CONCLUSIO REFERTUR, ET PROBATUR.

EX hoc canone talis deducitur aſſertio : *Ratiociniis obligati, ad ſacros ordines admitti nequeunt, niſi depoſito onere, & redditis rationibus.* Probant eam textus *in cap. illud, 23. diſt. cap. præcipimus, 34. diſt. cap. præterea, 51. diſt. cap. 1. cap. legem, cap. deſignata, cap. præterea, cap. final. 53. diſt. cap. ſanctis, 83. diſt. cap. 1. & 2. 21. quæſt. 3.* Concilium Tolet. 1. *can.* 8. *Clericos ſi qui obligati ſunt, vel pro æquatione, vel genere alicujus domus non ordinandos.* Ubi pro *æquatione*, legendum credo *peræquatore*, argumento legis *ſi peræquatore 3. Cod. de cenſib. lib.* 11. D. Gregorius *lib. 2. regiſt. epiſt.* 61. approbans in hac parte Mauricii Conſtitutionem, ibi : *Dominorum pietas ſanxit, ut quiſquis publicis adminiſtrationibus fuerit implicatus, ei ad officium eccleſiaſticum venire non liceat ; quod valde laudavi, evidentiſſimè ſciens, quia qui habitum ſecularem deſerens ad eccleſiaſtica officia venire feſtinat, mutare vult ſeculum, non relinquere.* Quam epiſtolam doctè explicat Petrus Marcha *lib. 2. concord. Sacerd. & Imper. c.* 11. Synodus ſeptima ſub Adriano II. *can.* 13. *Nullatenus autem habeant poteſtatem, qui Principum domorum, ſeu ſuburbanarum rerum curam geſſerint, inter Clerum magnæ Eccleſiæ colligi, vel conſtitui.* Urbanus II. in Synodo apud Melfiam, *can.* 11. *Cavendum eſt, ne ſervilis conditionis, aut curialium officiorum obnoxii ab Epiſcopis promoveantur in Clerum.* Concilium Tolet. 4. *can.* 47. & 8. *can.* 3. Innocentius I. *epiſt. 2. ad Vitricum, cap.* 11. *Præterea frequenter quidam ex fratribus noſtris Curiales, vel quibuſlibet publicis functionibus occupatos, clericos facere contendunt, quibus poſteà major triſtitia cùm de revocandis eis ab Imperatore aliquid præcipitur, quàm gratia de aſcitis naſcitur ; conſtat enim eos in ipſis muniis etiam voluptates exhibere, quas à diabolo inventas eſſe non dubium eſt ; & ludorum, aut munerum apparatibus aut præeſſe, aut intereſſe. Sic certè in exemplum ſolicitudo & triſtitia fratrum, quam ſæpè pertulimus Imperatore præſente, cùm pro his ſæpius rogaremus, quam ipſe nobiſcum poſitus cognoviſti ; quibus non ſolùm inferiores clerici ex curialibus, verùm etiam jam in Sacerdotio conſtituti, ingens moleſtia, ut redderentur, inſtabat.* Canon 33. collectionis Ferrandi : *Ut clerici, vel ratiocinatores non ordinentur.* Caput *monachos, 16. quæſt.* 1. juxta veram lecturam, quam ita ex excuſis veteribus codicibus refert Quintanadueñas *lib. 3. eccleſiaſt. n.* 46. *Si quos fortè Epiſcopi deeſſe ſibi clericos arbitrantur, ex monachorum numero rectiùs ordinabunt, non obnoxios publicis, privatiſque rationibus, cum invidia teneant, ſed habeant jam privatos.* Synodus Rhemenſis ſub Sonacio Epiſcopo, apud Flodoardum *lib. 2. hiſtor. Rhemenſis, cap.* 5. *Hi verò, quos publicus cenſus expectat, ſine permiſſu Principis, vel Judicis ſe ad Religionem ſociare non audeant.* Lex *& clericis officiales* 4. *Cod. de Epiſcop. & cler.* lex 3. *Cod. Theodoſ. eod. tit. Cùm conſtitutio emiſſa præcipiat nullum deinceps decurionem, vel ex decurione progenitum, vel etiam inſtructum idoneis facultatibus, atque obeundis publicis muneribus opportunum, ad clericorum nomen, obſequiumque confugere, ſed eos de cætero in defunctorum duntaxat clericorum loca ſubrogari, qui fortunâ tenues, neque muneribus civilibus teneantur obſtricti : cognovimus illos etiam inquietari, quia ante legis promulgationem clericorum ſe conſortio ſociaverint. Ideoque præcipimus his ab omni moleſtia libertatis illos, qui poſt legem latam obſequia publica declinantes ad clericorum numerum confugerunt, procul ab eo corpore ſegregatos, Curia, ordinibuſque reſtitui, & civilibus obſequiis inſervire.* Lex 6. *eod. tit. & Cod. Neque vulgari conſenſu, neque quibuſlibet petentibus ſub ſpecie clericorum à muneribus publicis vacatio deferatur, nec temerè, & citra modum populi clericis connectantur ; ſed cùm defunctus clericus, ad vicem defuncti alius eligatur, cui nulla ex municipibus proſapia fuerit, nec ea eſt opulentia facultatum, quæ publicas functiones facillimè queat tolerare.* Lex 98. & 100. *Cod. Theodoſ. de Decurion.* lex 7. *eod. Cod. de cohortalibus.* Conſonat lex 23. *tit. 6. partit.* 1. ubi Gregorius Lopez. Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa in præſenti, & *lib. 1. de jure eccleſ. cap. 33. num.* 134. Antonius Auguſt. *in epit. juris Pontif. lib. 27. tit.* 23. Acuña & Joannes Dartis *in c. legem, 51. diſt.* Chopinus *lib. 3. ſacræ pol. tit.* 3. Juretus *in notis ad Symmachum lib. 6. epiſt.* 4. & ad libellum S. Ambroſii *pag.* 327. I. Gothofredus *in l. 49. Cod. Theodoſ. de Decur.* Albaſpineus *lib. 1. obſerv. cap.* 22. Gibalinus *tom. 1. de negot. lib. 1. cap. 3. art.* 10. Dartis *in cap. 10. 34. diſt.* Petrus Gregor. *lib. 15. ſyntagm. cap. 16. num.* 8. Lantdemeter. *lib. 2. de veteri monacho, cap.* 25. Vighellius *in meth. juris can. pag.* 238. Raymundus *lib. 3. ſummæ, tit. de obligatis ad ratiocinia,* Suarez *de cenſur. diſput. 51. ſect.* 2. Boſquetus *ad Innocent. lib. 3. epiſt.* 7. Quintanadueñas *lib. 3. Eccleſiaſticôn, cap. 21. num.* 47. Bignonius *ad Marculfum lib. 1. cap.* 19. Gibalinus *de irregul. cap. 3. quæſt. 5. princip.* 3. Langleus *lib. 7. ſemeſtrium, cap.* 2. Vvadingus *in notis ad opera D. Franciſci, tom. 2. pag.* 257. Mornacius *in l. 4. Cod. de Epiſcop. & cleric.* Souchetus *in notis ad epiſtolas Ivonis, epiſt.* 147. Fornerius *lib. 3. ſelect. cap. 7. per totum,* Sauſay *in Panopl. cleric. lib. 1. cap.* 10. Juretus *ad libellum S. Ambroſii, pag.* 327.

5. IMPUGNATUR TRADITA ASSERTIO.

Sed adversùs hanc aſſertionem ita illuſtratam pro ratione dubitandi ita inſurgo. Si obligati ad ratiocinia, & procuratores rationum, & tutores ordinari non poſſent, ne Eccleſia infametur, multò magis & poſt ordinationem, & gradus ſacros ſuſceptos, pupillorum tutores, ſeu rationum procuratores clerici eſſe non poſſent ob eandem rationem, *cap. 1. 2. & per totam 21. q.* 3. ſed ſic eſt, quod jam promoti ad ſacros ordines, pupillorum tutores, & rationum procuratores deſignari poſſunt : igitur & ante promotionem ratiociniis obligati, & his miniſteriis mancipati, ritè ordinari valebunt. Probatur minor *ex cap. final. 86. diſt. cap. 2. diſt.* 87. Alexius Patriarcha C.P. in Synodica, quæ *lib. 2. ſentent.* extat his verbis : *Curatores ſimiliter à Metropolitanis dentur, qui Eccleſiis omni adhibitâ ſolicitudine cum Epiſcopis earum proſpiciant, & adminiſtrationis annuæ rationes exigant. Quod autem hæc à nobis ita definita conſentanea ſint accuratæ canonum menti, ex ipſis ſacris canonibus conſtat ; nam XXV. canon Antiochenæ Synodi, poteſtatem in res eccleſiaſticas Epiſcopis concedens, quominus eas in uſus ſuos convertant, cognatiſque ſuis præbeant, ut hoc modo rationes Eccleſiarum tacitè detrimentum capiant, prohibet ; ideoque rationibus ad Synodos provinciales reddendis obnoxios faciens, decoris explorandi curam injungit.* Ubi clerici præponuntur ut rationum procuratores. Augetur hæc difficultas ex eo ; nam ſi procuratores, & alii ratiociniis obligati ordinari non poſſent, maximè propter exercitium, & miniſterium quod obtinent, ex noſtro textu, ibi : *Ante libertatem* ; multò magis adſcriptitii, qui agriculturæ, & glebæ terræ mancipati ſunt, *cap. 1. diſt.* 55. ſed iſti ad ſacros ordines aſcendere valent, & ſic promoti plenâ libertate fruuntur, *authent. adſcriptitios, Cod. de Epiſcop. & cleric.* igitur ſimiliter rationibus obnoxii ordinari valent.

6. De curialibus non ordinandis.

Hac tamen difficultate non obſtante verum eſt, obligatos publicis, ſeu privatis ratiociniis, niſi depoſito onere, & rationibus redditis, ordinari non valere; quâ prohibitione comprehenduntur curiales, qui Curiæ inſerviunt, & illi traditi ſunt, ut civilia munera procurent, & exequantur, *cap.* 1. 2. *& per totam* 51. *diſt.* licèt apud Romanos inter honores municipales, qui Decurionibus pro meritis cujuſque deferri ſolebant, ſacerdotium enumeraretur, *l.* 21. *Cod. Theodoſ. de Decurion.* Sidonius *lib.* 5. *epiſt.* 7. notat Valeſius *ad Marcellinum lib.* 28. *pag.* 375. Similiter qui publicis rationibus, ſeu poliptychis cenſitus eſt. Rationes autem publicæ, Poliptypcha dicuntur *in l.* 2. *Cod. Theodoſ. de diſcuſſoribus*, ubi quæ in principio Imperatores poliptycha dixerant, in fine raciocinia publica vocant; quod ibi rectè Anianus interpretatur, & notarunt ex Vegetio *lib.* 2. *de re milit. cap.* 10. Caſſiodoro *lib.* 5. *variar. cap.* 14. & veteri Marculfi formula *cap.* 10. Cuiac. *lib.* 4. *obſerv. cap.* 27. Bignon. *ad Marculfum d. cap.* 20. Sauſay *in Panopl. cleric. lib.* 1. *c.* 10. Iſti ergo publicis rationibus cenſiti ordinari non valent, ex juribus ſuprà adductis. Unde in Concilio Aurelian. 1. celebrato temporibus Clodovei Regis ſtatutum fuit, ne quiſquam implicatus ſæculi negotiis, ſcilicet publicis rationibus, in Clerum cooptari poſſit, niſi ab ipſo Rege impetratâ licentiâ, aut judicis ſententiâ liber pronuntietur à prædictis rationibus. In Concilio item Rhemenſi ſub Dagoberto, celebrato anno 630. ſancitum fuit, ut qui publico cenſu tenerentur, religioſi, ſeu clerici ſine permiſſu Principis, aut ſententia judicis non fierent. A quibus decretis initium habuerunt præcepta de clericatu à Regibus ordinandis dari ſolita, quorum formam refert Marculfus *lib.* 1. *cap.* 19. Notarunt Bignonius *ibi*, Pitheus *ad tit.* 26. *legis Salicæ.* Qua ratione cùm Ludovicus VI. Stephanum ejus Cancellarium, & Comitem Palatinum peteret ab Epiſcopo Senonenſi in Epiſcopum Pariſienſem conſecrari, aſſeruit, & præmonuit ordinatores, ipſum Stephanum ab omni nexu civilis adminiſtrationis eſſe liberum; & cùm poſtea inquietaretur, tanquam ordinatus non redditis rationibus, aſſertione Regis excuſatus fuit, ut conſtat ex D. Bernardo *epiſt.* 46. *uſque ad* 50. Quod idem contigiſſe S. Thomæ Cantuar. Archiepiſcopo, probatur ex ejus vita, ex Eduardo relata à Surio *die* 29. *Decembris*: cùm enim hac in re nihil proficerent ejus adverſarii, aliud tentatum eſt, ut redderet rationem eorum, quæ tunc, cùm eſſet Cancellarius, cuſtodienda accepiſſet, & ut ea expendiſſet: nec licentiam antè obtinuit, quàm publicè pronunciatum eſſet, ab ejuſmodi liberum eum fore. Nec ſolùm publicis rationibus obſtricti ordinari prohibentur, verùm & privatis ratiociniis nexi ab ordinibus arcentur ex noſtro titulo *de obligatis*; veluti procuratores à rationibus, executores, tutores, & ſimiles.

7. Ratio decidendi.

Hujus prohibitionis rationes pro diverſitate perſonarum, quæ in ea comprehenduntur, variæ ſunt; curiales enim ideò ordinari prohibentur, quia curialium ſordidum genus eſt, immò & ſceleratorum, qui propter aliquod ſcelus pœnæ loco curialium collegio mancipabantur, ut latè probavimus *in cap. cùm non ab homine, de judiciis.* Unde ſacerdotes graviter delinquentes, Curiæ ſerrituri tradebantur, *cap. ſtatuimus* 31. 11. *quæſt.* 1. *cap. clericus* 8. 3. *quæſt.* 4. *novella Juſtin.* 123. *cap.* 29. Probant I. Dartis *in cap.* 10. 34. *diſt.* Turrianus *lib.* 2. *pro canon. Apoſt. cap.* 14. Alia etiam ratio aſſignari poteſt ex eo, quia curiales in ludis & ſpectaculis populo exhibendis exercebantur, ut probavi *in cap.* 2. *Concilii Illiberit.* Unde indecens erat, ut ad ſacros ordines, dum Curiæ deſerviebant, admitterentur. Quam rationem expreſſit Innoc. I. *in d. epiſt. ad Vitricum*, cujus verba ſuprà retuli in confirmatione concluſionis. Sed licèt juſtæ rationes præſentis aſſertionis à Doctoribus perpendantur, & expendantur; genuina tamen, & propria ratio petenda eſt ex eo, quia Curiæ datus, ſervus Curiæ fiebat, unde eam deſerere non poterat; immò ſi propriâ auctoritate deſeruiſſet, à Curia repetebatur, *cap.* 2. *diſt.* 53. Plura cumulavit Souchetus *in notis ad epiſt.* 147. *Ivonis Carnot.* Unde ne dignitatis obtentu Reipublicæ munera deſererentur, rectè à Sanctis Patribus ſtatutum fuit, ne curiales ante libertatem, & rationibus nondum redditis, ſacris initiarentur ordinibus: quam rationem innuerunt D. Ambroſius *lib.* 5. *epiſt.* 31. *contra Symmachum*, Imperatores *in l.* 104. *Cod. Theodoſ. de Decur.* pulchrè Caſſiodorus *lib.* 2. *epiſt.* 18. *Priſcarum legum reverenda dictat auctoritas, ut naſcendo curialis nullo modo poſſit ab originis ſuæ muniis diſcrepare, nec in aliud Reipublicæ officium trahi, qui talis prævenitus fuerit ſorte naſcendi. Quod ſi eos vel ad honores tranſire jura vetuerunt, quam videtur eſſe contrarium, curialem Reipublicæ amiſſâ turpiter libertate ſervire, & uſque ad conditionem perveniſſe poſtremam, quam vocavit antiquitas Minorem Senatum? Noverit itaque reverentia veſtra, Farſinates municipes collegas ſuos aſſeruiſſe, Eccleſiam veſtram irrationabiliter ſibi velle defendere. Unde providentia veſtra pro integritatis ſuæ propoſito examinatâ veritate diſcutiat, quæ veniunt in querelam: & ſi deſideria petitorum veritate ſubſiſtunt, pro implendis muniis eos ad Curiam ſuam remeare permittat. Si verò Clero veſtro crediris in eis aliquid rationabiliter ſuffragari, ad noſtrum Comitatum inſtructam perſonam modis omnibus deſtinate, quæ adverſariorum debeat intentionibus obviare. Quod ſi de negotii qualitate dubitatis, convenit ſacerdotalibus inſtitutis, ut ante controverſiam juſtitiam magis ipſe cognoſcat, quàm de judicio victus abſcedat. Talem ſiquidem non oportet publicè ſuperari, quem amatorem æquitatis convenit inveniri.* Quam rationem illuſtrat Albaſpineus *lib.* 1. *obſerv. cap.* 22.

Rationibus publicis, & privatis obnoxios, & obæratos ideò ordinari non poſſe exiſtimat Cironius *in parat. ad hunc tit.* quia eorum corpora creditoribus obligata cenſentur, & quodammodo eorum ſervitio mancipata, ut innuunt Patres præſentis Concilii in illis verbis: *Libertatem adeptam.* Unde cùm ſervi niſi à dominis manumiſſi ordinari non poſſint, *cap.* 1. ubi latè probavi, *de ſervis non ordin.* ideò ratiociniis obligatos ad ſacros ordines admitti non poſſe, credit perdoctus Cironius. Sed pace tanti viri, hæc ratio ſuſtineri non poteſt; nam lege Petiliâ abrogatâ, ſeu uſu nunquam receptâ, jam pluribus retrò ſæculis ante hoc Concil. Carthag. liberi homines neque mancipio, neque pignoris nexui obligari poterant, ut probavimus *in cap.* 2. *de pignor.* Neque verba expenſa à Cironio libertatem à ſervitute important, ſed à ratiociniis, & negotiis, ut ex verbis ſequentibus facilè conſtat. Quare eâ ratione omiſsâ, vera præſentis aſſertionis ratio aſſignatur à SS. PP. in illis verbis hujus canonis, *ne infametur Eccleſia.* Cùm enim clericis prohibeatur actorum, procuratorum, tutorumque officiis implicari, *cap.* 1. *& per totam* 21. *quæſt.* 3. meritò qui exercent ea officia, niſi illa deſeruerint, ordinari prohibentur, ne infametur Eccleſia, cui præſunt. Neque etiam ante rationes redditas ordinari debent, ne jam promoti diverſis litibus vexentur, & à ſacris miniſteriis diſtrahantur, ut litibus interſint; præcipuè coram judice laico,

8. Proſequitur deciſiva ratio.

coram

eorum quo conveniri poſſunt pro tutela anteà geſta, ut probat Marinis *lib.1. reſol. cap.53.* Accedit, nam tutores judicio tutelæ damnati infames fiunt, *l. furti 6. §.6. ff. de his qui notant. infamia.* Unde ne clerici jam promoti directâ tutelæ actione damnati, infamiâ notarentur, juſtè prohibitum fuit, ne niſi rationibus redditis ad Eccleſiæ gradum admitterentur. Facit etiam, nam ſi ante rationes redditas tutores, & actores ordinarentur, potentiores redderentur adverſariis ſuis, & potiùs litis causâ, quàm devotionis gratiâ ordinari crederentur; quod etiam in militibus damnatum fuit, *l.4. §. non omnis, ff. de re milit.* Quare fertur Alexandrum Magnum priùs quàm ſecerneret quos retenturos eſſet milites, edixiſſe, ne ii æs alienum profiterentur, ut auctor eſt Quintus Curtius *lib.9.* Illuſtrant Pancirola *lib.2. variar. cap.145.* Deſiderius Heraldus *emendat. juris cap.22.* Rectè ergo ſtatutum fuit in præſenti canone, ut ante depoſitionem officiorum, & rationes redditas obligati ad ratiocinia ſacris ordinibus non initiarentur. Accedit tandem uſus diverſarum gentium, apud quas obligati ad ratiocinia, illis non redditis, ad honores non admittebantur. Jure enim civili Romanorum ſtatutum legimus, ne debitores rerum publicarum ad honores admittantur, niſi priùs redditis rationibus, & debitis ſolutis, *l. reſcripto, §. debitores, ff. de muneribus, l.1. C. de debitor. civitatum, lib.10.* quinimmò neque reipublicæ vectigalia conducere poterant, *l.4. ff. de legation.* Cujacius *ad tit. C. ne tutor vectigalia.* Et jure ipſo civili Curiæ obnoxius, ſi fortè ut onus curiale excuteret, clericus fieret, cogebatur transferre bona ſua in alium, qui vices impleret in publico munere ſubeundo, *l.49.99.115.121.123.172. C. Theodoſ. de Decur.* etiamſi jam Epiſcopi, Presbyteri, vel Diaconi eſſe meruerint; quo modo legi debere *in l.173. eod. tit.* notavit Juretus *ad libellum 2. D. Ambroſii, pag.327.* Antè etiam Conſtantinus ſtatuerat *in l.49. eod. tit.* ita demùm curiales non cogi facultatibus cedere, ſi vita inſignes eſſent, & totius populi vocibus expeterentur, conſentiente Curiâ. Ex conſtitutione autem Valentiniani *in l.19. C. Theodoſ. de Epiſcop. & cleric.* curialis cum patrimonio habebatur immunis, ſi decennium in Clericatu impleverat. Tandem permiſſum fuit per ſubſtitutum Curiæ clericos deſervire, *l.115. l.163. C. Theodoſ. de Decur. l.3. C. de his qui ad Eccleſiam confugiunt.* Tempore D. Ambroſii Curiæ obnoxium ad ordines aſcendentem patrimonio proprio multari, conſtat ex *epiſtola 29. ipſius S. ad Theodoſ. & epiſt.31. lib.5. ad Valentinianum.* Apud Athenienſes etiam non licebat debitorem rationibus non redditis publica munia obire. Demoſthenes *in orat. contra Androcionem.* Similiter apud Venetos lege probitum fuiſſe fiſci debitoribus Magiſtratus petere, refert Petrus Benevent. *lib.5. hiſt.* & poſt eum Langleus *lib.7. ſemeſt. cap.2.*

9. Diſſolvitur difficultas.

Nec obſtat jam difficultas ſuprà adducta, pro cujus ſolutione diſcrimen conſtituendum eſt inter tutores rationum Eccleſiæ, & tutores miſerabilium perſonarum; & inter tutores teſtamentarios, & legitimos. Primi non ſolùm dum rationes Eccleſiæ procurant, & tutelas miſerabilium exercent, ordinari poſſunt; verùm & poſtquam ordinati ſunt, eligi valent in procuratores, & tutores, ex juribus ſuprà traditis, & *ex cap.1. 21. quæſt.3.* Secundi verò ordinari non poſſunt; ex rationibus ſuprà traditis. Docent, & ita communiter diſtinguunt repetentes in hoc textu, & poſt eos Barboſa *in præſenti*, Gibalinus *de irregul. d. cap.3. pag.108.* Nec augmentum difficultatis adverſatur; nam potiùs verum eſt, adſcriptitios, ſeu conditionales, quorum perſonæ obnoxiæ ſunt prædiis, ordinari non poſſe, ut probant Boſquetus *ad Innocent. lib.1. epiſt.57.* Lemaiſtre *de juribus Eccleſiæ lib.3. cap.8.* & dixi *in cap.1. de ſervis non ordin. num. ult.* Juſtinianus tamen Imperator ſuâ ſpeciali conſtitutione permiſit adſcriptitios ſine dominorum voluntate ordinari, dum tamen adhuc poſt ſacerdotium agriculturam ſibi injunctam adimplerent, *authent. Adſcriptitios, C. de Epiſcop. & Cleric.* Quod jus noſtrum admiſit, dum non per ſe, ſed per vicarios impleretur, *cap. ex antiquis 9. cum ſequentibus, 54. diſt.* quo caſu ab omni jure colonario, ſeu agriculturæ liberabantur.

10. Intelligitur Clement. ne in agro, §. quia vero, de statu monach.

Superiori aſſertioni adhuc opponitur textus *in Clement. ne in agro, §. quia vero, de ſtatu monach.* in illis verbis: *Regulares canonici adminiſtrationem aliquam non habentes.* Ubi cùm generalis prohibitio proponatur, ne monachi, & canonici regulares Curias Principum adeant abſque ſpeciali Prælatorum licentia, illa exceptio adjicitur, *niſi aliquam adminiſtrationem habeant:* igitur Canonici poſſunt ordinari, & in Canonicos eligi, adminiſtrationi & ratiociniis obligati. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, in eo textu agi de adminiſtratione rerum ipſius monaſterii, quæ Monachis, & clericis permiſſa eſt. Prohibitum enim erat jam à primis Eccleſiæ temporibus monachis, & clericis adire Principis Curiam ſine licentia Epiſcopi, aut Metropolitani. Synodus Antiochena *can.11.* Sardicenſis *can.7. 8. & 9.* Pariſienſis ſub Ludovico & Lothario *lib.3. cap.14.* Semper tamen excipiebatur cauſa monaſterii, ſi monachi eam procurabant. Concilium Meldenſe *can.57. Monachi, quibus monaſteriorum cura commiſſa non eſt, paſſim, & ſine auctoritate palatium non adeant, nec in eo morentur.* Eo enim caſu nullam excommunicationem incurrebant canonici regulares, vel monachi Curiam adeuntes, ut docent Suarez *de cenſuris diſput.23. ſect.5. num.6.* Sayrus *lib.5. theſauri, cap.33. num.26.* plures relati à Gibalino *de clauſura regul. diſquiſit. 2. cap.2. §.3. num.29. & de cenſuris, in ſynopſi, pag.448.* Unde cùm ex eo textu agatur de adminiſtratoribus rerum monaſterii, ideò ſupponitur eos & in canonicos eligi, & ad ſacros ordines promoveri, & jam promotos ad adminiſtrationem, & procurationem rerum monaſterii admitti.

11. Exponitur Concil. Tolet. 3. can. 8.

Deinde adverſatur textus *in can. 8. Concilii Tolet.* in illis verbis: *Innuente, atque conſentiente Domino piiſſimo Recaredo Rege, id præcipit ſacerdotale Concilium, ut clericorum ex familia fiſci nullus audeat à Principe donatos expetere, ſed reddito capitis ſui tributo, Eccleſiæ Dei, cui ſunt alligati, uſquedum vivent, regulariter adminiſtrent.* Ex quibus apparet, clericos poſt ſuam ordinationem ſolvere debere tributum capitis ſui: ergo publicis rationibus, ac tributis cenſiti, atque nexi, poſſunt ad ſacros ordines aſcendere. Pro cujus textus interpretatione ſciendum eſt, in eo textu agi de ſervis fiſci, ſeu familiæ Eccleſiæ, de quibus egi *in cap.3. de ſervis non ordin.* qui cùm fuiſſent donati ad ſervitium Eccleſiæ, etiam ordinati tributa pendebant Eccleſiæ, lege Alemanica *tit.22. c.44. Qualiter ſervi Eccleſiæ tributa ſolvere debeant*, in hæc verba: *Servi Eccleſiæ tributa ſua legitimè reddant, quindecim ſiclas de cerviſia, porcum valentem tremiſſe uno, panum modia duo, pullos quinque, ova viginti. Ancillæ autem opera ſine neglecto faciant; ſervi dimidium ſibi, & dimidium in dominico arativum reddant; & ſi ſuper hæc eſt, ſicut ſervi eccleſiaſtici, ita faciant, tres dies ſibi, & tres in dominico.* Concilium Pariſ.3. *can.9.* Eos ergo ſervos ita donatos aliqui expetebant à Rege, ut ordinarentur; quod cùm Rex concederet, & Epiſcopi ordinarent,

iis

ac per conſeqüens Eccleſia eorum ſervitio privaretur; decretum fuit à Patribus, ut ex familia fiſci donatos Eccleſiæ nullus in clericos expeteret, neque ordinaret, aliàs tributum ipſi ſervi ſolverent, & in Eccleſiæ ſervitio perſiſterent. Quæ interpretatio ſuadetur ex ſummario ipſius canonis, & notatis à Loayſa *in d. can.* 8. & defendi poteſt, donec alius meliorem non afferr. Ipſius Concilii hiſtoriam latiùs proſequitur Yepes *in chron. D. Benedicti, anno 589. cap. fin.*

TITULUS XX.

De corpore vitiatis ordinandis, vel non.

CAPUT PRIMUM.

Alexander III. *Archiep.* a *Salernitano.*

DE Presbytero autem *b* Campaniæ, qui duellum ſponte obtulit, & oblatum ſuſcepit, & in eo partem digiti amiſit: reſpondemus, quod cùm ipſe non perdiderit tantùm de digito, quin ſine ſcandalo poſſit ſolenniter celebrare, ſatis potes poſt peractam *c* pœnitentiam cum eo *d* miſericorditer agere, & permittere ipſum in ſuo ordine miniſtrare, licèt ejus exceſſus *e* gravis admodum extitiſſet.

NOTÆ.

1. a SAler.] Ita etiam legitur *in cap. 1. hoc tit.* & poſt Concilium Lateran. *p.26. c.4.* ubi etiam referuntur aliæ partes hujus epiſtolæ, quæ etiam in hac ſexta collectione reperiuntur *in cap. at ſi clerici 4. de judiciis, cap. 3. de ſponſa duorum, cap. Presbyterum 7. de homicidio, cap. 1. de clericis pugnantibus, cap. de cætero, de teſtibus, cap. de quarta, de præſcript. cap. licèt, de cognat. ſpirit. cap. de cætero, de accuſat.* ex quibus integra redditur epiſtola Alexandri III. Salernum autem, teſte Strabone *lib. 5.* eſt in Campania, cujus Epiſcopus Gaudentius ſubſcripſit in Concilio Romano I. ſub Symmacho.

2. b *Campaniæ.*] Campania eſt Regio Italiæ fertiliſſima, eo quòd campeſtris eſt, ita dicta: vulgò appellatur *Tierra de labor.* De ea Juvenalis,

Provida Pompeio dederat Campania febres.

Virgilius 10. *Æneidos*, ibi:

Et Capys, hinc nomen Campanæ dicitur urbi.

Horatius *lib. 1. ſerm.*

Campanum ob morbum in faciem permulta jocatus.

Unde cùm præſens caſus contigiſſet in Campania, conſultus Alexander III. ejus deciſionem Archiepiſcopo Salernitano reſcripſit. Plura de hac provincia Ant. Sanfelicius monachus *in ſua Campania.*

c *Pœnitentiam.*] Privatam, non ſolennem, aliàs miniſtrare non poſſet, neque ad altiores gradus aſcendere, *cap. pœnitentes, 50. diſt. cap. 1.* ubi latè dicam, *de bigamis non ordin.*

d *Miſericorditer agere.*] Non quia aliquam irregulatitatem contraxerat Presbyter Campaniæ ex eo, quod caſu pars digiti illi abſciſſa eſſet; ſed quia grave delictum perpetravit duellum offerendo, aut acceptando; cùm tot ſacris canonibus inhibitum ſit omnibus fidelibus, præcipuè eccleſiaſticis, duellum offerre, vel oblatum admittere, *cap. 1. de clericis pugnant.* Unde cùm Presbyter in præſenti duellum oblatum admitteret, dedit operam rei illicitæ, atque ideò partem digiti amittendo, ſine diſpenſatione ad altiores ordines aſcendere non poterat, ut pro hujus textus interpretatione docet Gibalinus *de irregul. cap. 3. pag. 47.* 3.

e *Gravis admodum.*] Ut apparebit ex dicendis *in d. cap. 1. de clericis pugnantibus.*

CAPUT II.

Idem a *Ciſtrenſi electo.*

CUm de tua, & aliorum electione, qui ſunt in quibuſdam *b* Eccleſiis Anglicanis electi, in præſentia noſtra, & fratrum noſtrorum quæſtio mota fuiſſet, & ſingulis veſtris quædam objicerentur, tibi objectum eſt, quod in oculo maculam habebas, & quod fueris Canonici filius. Attendentes itaque prudentiam, & honeſtatem tuam, & volentes te noſtræ gratiæ, & dilectionis prærogativâ gaudere, venerabili f. n. *c* R. Cant. Archiepiſcopo A. S. L. dedimus in mandatis, ut pro eo, quod Canonici *d* filius diceris, in promotione tua ex multa diſpenſatione procedere non poſtponat. De macula verò, quam in oculo habere diceris, hoc prædicto Archiepiſcopo mandamus, ut *e* de conſilio ſuffraganeorum ſuorum, & præſertim venerabilium

Digitized by Google

lium fratrum noſtrorum Exonien. & Vvigorn. Epiſcoporum, quod exinde ſibi viſum fuerit, exequetur. Tu itaque eundem Archiepiſcopum, frater requirere ſuper his ſtudeas humiliter, & devotè; quia nos tibi ex maxima diſpenſatione in hac parte curavimus providere, utpote qui perſonam tuam ſincera charitate diligimus, & libenter, quantùm ſecundùm Deum poſſumus, ad tuum intendimus commodum, & honorem.

NOTÆ.

1. a *Ciſtren.*] Ita legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.2.* & poſt Concilium Lateran. *p.40. cap.3.* in ſexta collectione legitur *Ciſterc.* ſed legendum eſt *Ciceſtrenſi.* Ciceſtrenſis autem eſt civitas Angliæ, vulgò dicta *Chicheter*, Cathedrâ Epiſcopali decorata ab anno 1070. ſuffraganea eſt Archiepiſcopi Cantuar. cujus Eccleſiæ mentio fit *in cap. mandamus, de officio Archid, cap.2. de ſequeſtr. poſſeſ.* ubi notavit Cironius *in 5. compil. cap.3. de probat. cap. conſtitutus 30. de teſtibus.* Hilario Epiſcopo hujus Eccleſiæ electo, adhuc non confirmato, vel conſecrato, miſſa eſt præſens epiſtola.

b *Eccleſiis.*] Sunt enim variæ Eccleſiæ Cathedrales in Anglia, quæ parent Archiepiſcopis Cantuar. & Eborac. quas referunt Candenus & Polydorus Vergilius in hiſtoria Angliæ: Carolus à S. Paulo *in Geograph. ſacra, in magna Britannia.*

c *R.*] Richardo videlicet, de quo egi *in cap. ex tranſmiſſa 7. de filiis Presbyt.*

d *Canonici filius.*] Hanc irregularitatis ſpeciem expoſui *in cap.1. de filiis Presbyt.*

2. e *Conſilio.*] Quia agebatur de electione, & ordinatione Epiſcopi; nam ſi de ordinatione inferioris miniſtri tractaretur, Epiſcopi tantùm auctoritas ſufficeret, cujus judicio relinquitur cognitio, quænam deformitas, ſeu debilitas ſufficiat ad inducendam irregularitatem; non ut in ea diſpenſet, quia tantùm Pontifex in ea valet diſpenſare; ſed ut cognoſcat ſi cauſa ſufficiens eſt irregularitatis, ut docent poſt claſſicos in præſenti, Sayrus *de cenſuris cap.7.* Diana *p.3. tract.6. reſolut.61.* plures relati à Gibalino *de irregul. p.3. pag.45.*

COMMENTARIUM.

3. Concluſio aſſeritur, et probatur.

IN his duabus deciſionibus, necnon *in cap.6. & fin. hoc tit.* agitur de externo corporis vitio, quod inducit irregularitatem, vel non: quare ut ſub uno commentario eos textus exponamus, fit aſſertio: *Qui parte digiti, aut ungula pollicis caret, vel habet in oculo maculam ſine magna deformitate, ordinari in Presbyterum, vel Epiſcopum valet; ſecus verò ſi cum deformitate.* Probant eam textus *in cap. præcipimus 10. 34. diſt. cap. hinc etenim, 49. diſt. cap. non confidat 59. 50. diſt. cap. ſi quis pro ægritudine 9. cap. lator 11. cap. præcepta 12. cap. ſi Evangelica 13. 55. diſt. cap. cùm inter, cap. clerici, cap. uſque adeò, 33. diſt. cap. illiteratos, 36. diſt. cap.1. & 2. 7.q.1. cap.2. de clerico ægrot.* Synodus Romana ſub Leone IV. Hincmarus Rhemenſis *epiſt.1. ad Aſcanium Tarracon. cap.4.* Concil. Tolet.18. *can. 4. cap.1. hoc tit. in 5. compil.* ubi Honorius III. in hæc verba reſcribit: *Poſtulaſti, Magiſtro N. clerico ad noſtram præſentiam deſtinato, ut ſi votis Ultraſilvanenſis Eccleſiæ vellemus annuere ſuper eo, quod ad eandem Vvavadienſem Præpoſitum elegerunt, confirmationem electionis ejuſdem remittere dignaremur. Nos verò f. t. in hoc, & aliis, quantùm cum Deo poſſumus, deferre volentes, præfatum electum ad te cum gratia noſtra duximus remittendum, per Apoſt. ſcripta tibi mandantes, quatenus cùm hoc deferendi tibi causâ fecerimus, erga electum ipſum, ſi aliàs eſt idoneus, non obſtante maculâ, quæ in altero ipſius oculo videbatur, ſine difficultate, prout ad tuum pertinet officium, exequaris.* Alia juris teſtimonia congeſſit Antonius Auguſt. *in epit. juris Pontif. lib.4. tit.11. & lib.27. tit.21.* Conſonat lex 25. *tit.6. partit.1.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti, & de jure eccleſ. lib.1. cap.33. num.136. & de poteſt. Epiſcop. alleg.10. num.49. & alleg.42.* Anaſtaſius Germonius *lib.1. de ſacror. immunit. cap.10. & lib.5. cap.3.* Petrus Gregorius *lib.1. de reſcriptis, cap.36.* Acuña & I. Dartis *in 55. diſt.* idem Dartis *de beneficiis ſect.4. cap.3.* Duarenus *lib.4. de ſacris eccleſ. cap.3.* Ludovicus Creſolius *lib.2. Myſtag. cap.6.* Bobadilla *lib.1. polit. cap.8.* Gibalinus *de irregul. cap.3. 1.p.* Sauſay *in Panopl. cleric. p.1. lib.6. cap.5. §.2. pag.236.* Corraſius *de beneficiis p.3. cap.6.* Michaël Rouſſelius *lib.1. hiſt. juris Pontif. cap.4. num.6.*

Verùm hæc aſſertio ita illuſtrata difficilis redditur ſequenti conſideratione. Sicut Deus decorem, 4. Ratio dubitandi.
& pulchritudinem ab intus quærit, juxta illud pſalmi 44. *Omnis gloria filiæ ab intus*; nec externam faciem attendit, ſecundùm illud *Cantic.1. verſ.4. Nigra ſum, ſed formoſa:* ubi D. Bernardus *ſerm.2.* ait: *Nigredo felix, quæ parit mentis candorem:* ita Eccleſia in ſacerdotibus, & miniſtris non venuſtatem in facie, vel integritatem in corpore; ſed animæ cultum, & decorem ex virtutum ſplendore in externis actibus micantem attendere debet, cùm plerumque legamus corpore mutilos, facie deformes, ſanctitudine tamen præclaros, in Eccleſiis præfectos, uberrimos attuliſſe fructus, quorum exempla refert Raynaud. *de calum. ſect.2. ſerie 3. cap.25.* ergo licèt in oculo quis maculam habeat, ex qua deformis reddatur, poterit ad ſacros ordines aſcendere, præcipuè quia ubi nulla culpa datur, nulla pœna eſt, *l. ſancimus, C. de pœnis, l.1. l. ſpurii 6. ff. de Decurion.* & afflicto non eſt danda afflictio, *cap.1. de clerico ægrotante.* Augetur hæc conſideratio ex eo; nam non ſolùm qui maculam in oculo habet, verùm & qui oculo caret, ordinari poteſt, *can.76. Apoſt.* ibi: *Si quis oculo dejectus, aut obtuſo crure exiſtat, & dignus ſit, Epiſcopus efficiatur. Non enim mutilatio corporis ipſum polluit, ſed inquinatio animæ.* Ergo non rectè aſſerimus, habentem in oculo maculam ita demùm ordinari poſſe, ſi deformitatem non contineat. Fulcitur etiam præſens dubitandi ratio *ex cap. qui partem 6. 55. diſt.* in illis verbis: *In iſtis verò caſus veniam meruit.* In quibus proponitur, quod ſi caſu clericus partem digiti amiſerit, à ſacerdotio non arcetur, quia caſus veniam meretur: igitur *in cap. ult. hoc tit.* etſi partem cujuſlibet digiti amiſerit, & ſcandalum adfuiſſet, poterat in ſuſceptis ordinibus miniſtrare, & ad majores aſcendere, quia caſus veniam meruit.

Quâ dubitandi ratione ſic fulcitâ minimè obſtante, vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſi- 5. De corpore vitiato.
tione ſciendum eſt, vitium in homine, aut animi eſſe, aut corporis, *l.1. §. apud Vivianum, ff. de ædilitio edicto.* Animi, ut furor, *l. ſi cùm dotem 22. §. ſi maritus, ff. ſoluto matrim.* Medicis *de fortuitis caſibus 2. p. quæſt.5. num.3.* & peccatum, *in cap. cùm infirmitas, de pænit. & remiſſ.* latè Cepolla *in d. l.1. §. ſciendum.* Vitium corporis; aut eſt in toto corpore, ut febris; vel in parte, ut cæcitas, & ſimilia, *d. § ſciendum,*

ſciendum, Menochius *de arbitrar. lib.2. centur.1. caſu 60. num.17.* Vitium propriè non ad animi, ſed ad corporis defectum, vel paſſionem refertur, *l. ob quæ vitia*, §. *idem Pomponius*, *ff. de ædilit. edicto*: de quibus in præſenti titulo agitur. Eſt ergo corporis vitium defectus, qui corpori ineſt, *d. §. ſed ſciendum*; & ſi membrorum deformitas, aut diſtorſo ſubſit, eaque ſit perpetua, vitium appellatur, *l. inter 101. verſ. Verum, de V. S.* cui adde Gellium *lib.4. noct. cap.2.* Budeum *in annot. in Pandectas in d. l.1. §. Sed ſciendum*, Alciatum *in d. l. inter, §. verum.* Dupliciter verò corporis vitium, vel corpore vitiatus quis dicitur; aut quia mutilatus eſt membro, aut quia debilitatus. Mutilatus eſt, qui penitus membro caret: debilitatus autem, qui membrum habet, ſed inefficax, & ſine effectu, vel uſu, *cap. Presbyterum, de clerico ægrot. l. non ſolùm, ff. de rei vind.* Proſequuntur ſigillatim corporis vitia, quæ inducunt irregularitatem, Majolus *de irregul. ex cap.13. uſquè ad 26.* Gibalinus *d. cap.3. 1. p.*

6. ORIGO HUJUS IRREGULARITATIS.

Deinde ſciendum eſt, irregularitatem hanc ob corporis vitium jam in lege veteri ex Dei præcepto ſtatutam reperiri. In Levitico enim jubet Dominus, ut qui habuerit maculam, non offerat panes Deo ſuo, nec accedat ad miniſterium ejus, ſi cæcus fuerit, ſi claudus, ſi parvo, ſi grandi, vel torto naſo, ſi fracto pede, ſi manu, ſi gibbus, ſi lippus, ſi albuginem habens in oculo, ſi jugem ſcabiem, ſi impetiginem, &c. Quæ omnia ad myſticum ſenſum exponunt Gregorius Magnus relatus *in cap.2. diſt.29.* & *in cap.1. 49. diſt.* D. Hieronymus *lib.3. epiſt.4. ad Fabiolam.* Ob prædictum ergo corporis vitium apud Hebræos à ſacrificiis arcebantur ſacerdotes. Philo Judæus *de ſacrificiis*, ibi: *Sacrificare nulli ſacerdoti, niſi integro permittitur, cui ne minima quidem inſit labecula.* Joſephus *lib.6. de bello Judaico*, ibi: *Ad altare, templumque accedebant carentes omni vitio.* Non tamen inde inferas, irregularitatem hanc eſſe juris divini, cùm omnis irregularitas ſit tantùm impedimentum canonicum, *cap. ſi cui, 34. diſt.* Trident. *ſeſſ.14. de reform. cap.7.* ideoque Pontifex in ea valet diſpenſare, *cap.2. cap. expoſuiſti, cap. fin. hoc tit.* Conformis ergo eſt hæc irregularitas juri veteri divino; non tamen ab eo provenit, ſed tantùm in eo nititur. Quo modo accipiendus eſt textus *in cap. ſacerdotes, 49. diſt.* Latè hoc legis veteris præceptum illuſtrant Seldenus *de ſucceſſ. Hebræor. lib.12. cap.5. per totum*, Petrus Cuneus *de Repub. Hebræor.* Creſolius *ubi ſuprà*, Theologi poſitivi *in cap.31. Levitici*, Novarinus *in Agno, lib.5. cap.8. & 10.* In ipſa etiam qualiquali Gentilium religione à Sacerdotio, & ſacrificando corpore vitiati arcebantur; apud Romanos enim mutilati, ſive ut Tacitus ait, corpore multati, ad ſacra non admittebantur. Pulchrè Seneca *lib.4. controv.2.* ibi: *Lex, Sacerdos integer ſit. Thomas Metellus Pontifex, cùm arderet templum Veſtæ, dum Palladium rapit, oculos perdidit, ſacerdotium illi negatur.* Et ſtatim: *Sacerdos non integri corporis, quaſi mali ominis res vitandus eſt. Hoc in victimis notatur; quantò magis in Sacerdotibus poſt Sacerdotium magis obſervanda debilitas.* Conſentiunt Dionyſius Halicarnaſſeus *lib.2. cap.3.* Cælius Rhodigin. *lib.12. antiquit. cap.2.* teſtatur etiam Plutarchus *problemate 22.* Augures ulcus habentes, augurandi causâ ſedere prohibitos eſſe. Rationem reddit in illis verbis: *An & hoc ſignum eſt, non oportere, qui morſum aliquem, aut ulcus, & perturbationem in anima haberent, res divinas tractare; ſed tum Deorum mentem hominibus prodere, cùm & liquido, & integro animo eſſent? An illud rationem habet, ſi neque victimam ad ſanandi ulceris causâ quiſquam adhiberet, nec avibus ulceratis ad auſpicandum uteretur, ea multò magis in ſeipſis ſervanda exiſtimaſſe, ut ad ea quæ à Diis ſignificarentur, puri, & integri accederent? Ulcus enim diminutio quædam, & pollutio corporis videtur.* Et Gellius *lib.1. noctium, cap.12.* refert, apud Romanos fas non fuiſſe virginem Veſtalem capi, quæ linguâ debili, ſenſúve, auribus diminuta, aliáve corporis parte mutila eſſet. Exiſtimabant enim antiqui ex pravo corpore non argui bonum animum. Stobæus *ſerm.1.* ibi: *Nec quod deforme eſt, caret ſuſpicione.* Sicut è contrario ex gratiori aſpectu pulchram virtutem eſſe autumabant, juxta illud vulgare:

Gratior eſt pulchro veniens in corpore virtus.

Plura ex Philoſophis, Hiſtoricis, & Conſultis referunt, & congerunt Balduinus *in notis ad panegyricum Pacati, pag.27.* Simon Maiolus *dier. canicul. pag.888.* Marquez *in Gubernatore Chriſt. lib.1. cap.3. §.2.* Bobadilla *lib.1. polit. cap.8. per totum*, Adrian. Junius *tom.1. polit. quæſt.21.* Petrus Gregor. *lib.7. de repub. cap.6.* Tiraquell. *in l.2. connub. num 59.* Borellus *lib.1. de Magiſtr. cap.3. à num.26.* Theophilus Raynaud. *tom.4. de vitiis & virtut. fol.554.* unde apud Athenienſes eligendi in Reges egregiam corporis formam obtinere debebant, ut refert & probat Samuel Petitus *ad jus Atticum lib.3. tit.2. pag.239.* Quod & à Perſis obſervatum fuiſſe probat Balduinus *ubi ſuprà*, & apud Romanos in militibus eligendis, corporis dotes, præcipuè proceritas, attendebantur, unde frequens militaris ſtaturæ mentio *in l. quiſquis 9. C. Theodoſ. de deſert. l. nunquam 13. eod. C. de diverſis officiis*, *l. penult. eod. Cod. de veteranis*, *l. filios 8. C. de filiis militum*, *l. eorum 5. eod. C. de re militari*, *l.3. eod. C. de tyronibus*, ex Lampridio & aliis obſervarunt Philippus Camerarius *centuria 2. cap.3. & 5.* Fornerius *lib.5. rerum quotid. cap.19.* Steubechius *in notis ad Vegetium de re milit. lib.1. cap.5.* Gothofredus *ad titul. C. Theodoſ. de tyron.* Savarus *ad Sidonium lib.1. epiſt.2.* Etiam in Eccleſia jam ab ejus primis ſæculis ſtatutum legimus, ut corpore vitiati, aliquáve parte mutilati, à ſacris ordinibus arceantur, eâ diſtinctione adhibitâ, ut ſi propriâ voluntate, aut culpâ, aliquâ parte corporis, etiam occultâ mutilati reperiantur, ordinari non poſſint; quam partem ſequenti commentario illuſtrabimus: ſi autem abſque culpa propria vitiati corpore reperiantur, duobus caſibus irregulares ſunt. Primò ſi carent corporis parte, aut illam debilem habent, quæ neceſſaria eſt ad miniſtrandum in Eccleſia in gradu ſuſcepto, vel ſuſcipiendo. Secundò ſi membri defectus ita ordinandum deformem reddat, ut ſine ſcandalo miniſtrare non poſſit. Duplex ergo cauſa inducit irregularitatem ob corporis vitium. Prima impoſſibilitas miniſtrandi ob defectum, aut debilitatem membri: ſecunda inſignis deformitas, ob quam ſine populi offenſione miniſtrare non poteſt; quas explicant, & varios caſus quotidie contingentes reſolvunt I. Dartis *de beneficiis, d. cap.3.* Gibalinus & Maiolus *ubi ſuprà*, Paulus Zacchias *lib.10. conſil. cap.35.*

Ex quibus apparet vera decidendi ratio ad textus *in d. cap.1. 6. & ult. hoc tit.* nam cùm ille qui 7. RATIO DECIDENDI.
partem digiti amiſit, in ſpecie textus *in d. cap.1.* ea parte corporis vitiatus eſſet, quæ nec defectum ad celebrandum, neque ſcandalum ex eo, quod miniſtraſſet, poſſit generare, rectè decidit Alexander, in ſuſceptis ordinibus eum miniſtrare poſſe, quia nullam irregularitatem ex tali mutilatione Presbyter contraxit. Similiter qui tantùm pollicis ungulam avulſam habet, ſed tamen digitum potentem ad frangendam hoſtiam, neque ex ea avulſione aliqua deformitas ſequitur, rectè deciditur *in cap. fin.*

hoc

hoc tit. poſſe eum ſacris ordinibus initiari. Etiam cùm habens maculam in oculo, non caret facultate celebrandi, neque ideò deformis remanet, non inde incurrit irregularitatem: & ita *in d. cap.* 2. & in omnibus his caſibus, cùm nec defectus, nec debilitas membri detur, nec aliqua juris deformitas naſcatur, non incurritur hæc irregularitas ex corporis vitio: inde etiam cùm in ſpecie textus *in d. cap. expoſuiſti* 11. *hoc tit.* promovendus in Abbatem caruiſſet ſiniſtra manu, & per conſequens parte corporis neceſſaria ad celebrandum, ideò irregularis ob corporis vitium declaratur.

8. **Diſſolvitur difficultas.** Nec difficultas ſuprà pro dubitandi ratione adducta adverſatur; nam licèt Eccleſiæ Patres in miniſtris Eccleſiæ ad ordines promovendos bonæ mentis frugem, indolem probam, aliaſque virtutes præſcripſerint, integritatem etiam corporis, rectè expoſtulant ob rationes ſuprà adductas; neque aliàs corpore vitiati, etſi virtutibus polleant, niſi cum eis Pontifex duxerit diſpenſandum, ordinari poſſunt, ut diſpenſaſſe credimus in caſibus relatis à Theophilo *in Oplothec. de calumnia, ubi ſuprà.* Nec primum argumentum ipſius difficultatis refragatur: nam certum eſt, cæcum, id eſt, utroque oculo, ſeu lumine orbatum, irregularem eſſe ex defectu partis eſſentialis, *cap. hinc enim,* 49. *diſt.* licèt ſi jam promotus viſum amiſerit, poſſit prædicare, abſolvere, & alia ſimilia munia obire, ut de Dimo refert Baronius *anno* 371. Similiter uno oculo carens ordinari non poteſt, *cap. fin.* 55. *diſt.* reſolvunt Molina, Navarrus & Silveſter relati à Gibalino *d. cap.* 3. *conſect.* 1. Nec tunc obſtat textus *in d. can.* 76. *Apoſt.* nam omiſsâ eorum ſententiâ, qui exiſtimarunt, eum canonem apocryphum eſſe, dicendum eſt, oculo privatum, aliunde dignum, in Epiſcopum ordinari poſſe, ex ſpeciali diſpenſatione: quo caſu exaudiendos eſſe Apoſtolos *in d. can.* 76. docet Dartis *de beneficiis, cap.* 3. *ſect.* 4. Nec aliud augmentum dubitandi rationis, deductum *ex d. cap. qui partem,* refragatur; nam ille textus eſt accipiendus de eo, qui amiſit partem digiti ad celebrandum non neceſſariam, aut cùm ex ejus defectu inſignis deformitas non ſequebatur; aliàs enim ſi partem digiti ad fractionem hoſtiæ neceſſariam amiſiſſet, aut partem, cujus defectu ſine populi offenſione celebrare non poterat, ordinari non poſſet, *ex cap.* 1. *& ult. hoc tit.* licèt ſi eam partem caſu amiſiſſet poſt ordinationem, etiam in aliis eccleſiaſticis officiis poſſet miniſtrare, *cap.* 2. *de cleric. ægrot.* quod ita intelligendum eſt, & conciliandum cum dicto capite *qui partem.*

9. **Exponitur textus in can. 77. Apoſtol.** Primò huic aſſertioni obſtat textus *in can.* 77. *Apoſt.* in illis verbis: *Qui verò mutus, ſurduſque, & cæcus eſt, Epiſcopus non efficitur, non quia oblæſo corpore eſt, ſed ne eccleſiaſtica impediantur munia.* Ex quibus expreſsè conſtat, mutum, ſurdum, aut cæcum non poſſe in Epiſcopum ordinari, non quia oblæſum corpus habeat, ſed ne impediantur Eccleſiæ munia: igitur quia corporis vitium per ſe non inducit irregularitatem. Cui difficultati ſatisfaciendum eſt aſſerendo, mutum, ſurdum, & cæcum ordinari non poſſe, non quia defectus illi deformitatem inducunt; ſed quia defectum ſenſûs patiuntur ad celebrandum neceſſarii: quaſi dicant Apoſtoli; Surdus, mutus, & cæcus ordinari non poſſunt, non quia oblæſum corpus habeant, id eſt deformes ſint; ſed quia propter defectus viſus, auditus, & loquelæ eccleſiaſtica impediuntur munia. Conſentiunt enim Apoſtoli in irregularitate ex corporis [illegible] juxta ſuprà dicta affirmant, in mu[illegible] do, non ex deformitate [illegible]

eam oriri. Hunc tamen canonem ignoratum fuiſſe primis Eccleſiæ ſæculis, docet Rouſſelius *lib.* 1. *hiſt. juris Pontif. cap.* 4. *num.* 6.

10. **Exponitur textus in cap. communiter, 55. diſt.** Secundò adversùs præſentem aſſertionem expendi poteſt textus *in cap. communiter,* 55. *diſt.* ubi qui ob infirmitatem corporis in terram cadunt, tranſacto anno ordinari poſſunt. Ex qua deciſione conſtat, corporis vitium non inducere irregularitatem, ſive deformitas ex eo ſequatur, ſive defectus inducatur. Augetur hujus textus difficultas *ex cap. maritum, eadem diſt.* ubi in ipſa ſpecie contrarium ſtatuitur, videlicet eum, qui aliquando in terram cecidit, ordinari non poſſe. Pro quorum jurium conciliatione ſciendum eſt, obſeſſos à dæmonibus, & arreptitios, quos vulgò dæmoniacos appellamus, ordinari non poſſe, *cap. maritum, cap. clerici,* 33. *diſt. can.* 78. *Apoſt.* Concil. Tolet. 2. *can.* 3. Arauſican. *can.* 15. Docent Barboſa *lib.* 1. *juris eccleſ. cap.* 33. *num.* 148. & *de poteſt. Epiſcop. alleg.* 42. Torreblanca *lib.* 3. *de jure ſpirit. cap.* 8. Creſpetius *in ſumma, verbo Arreptitii*, Suarez *de cenſur. diſput.* 51. *num.* 94. Coriolanus, Balſamon, & Zonaras *in d. can.* 78. Mendoza *lib.* 2. *Concil. Illiber. cap.* 59. Valenzuela *conſil.* 25. *num.* 2. Iſti enim inſani ſunt, & immundi, magnumque ſcandalum in populo ſequeretur, ſi vexatus à dæmone, ad ſacrificandum admitteretur, ut conſiderat poſt alios Gibalinus *de irregul. cap.* 3. *conſect.* 9. Ab hac tamen vexatione liberati, ſi in eis nulla arreptio timeatur, arbitrio Epiſcopi relinquitur quando poſſint ad ordines aſcendere. Barboſa *d. alleg.* 42. & ſi poſt ordines ſuſceptos clerici vexati fuerint, ſuſpenduntur ab exercitio ordinis; poſteà tamen liberati, tranſacto anno miniſtrare poterunt, *d. cap. communiter,* qui non Pii Pontificis eſt, ut vulgò traditur; ſed Concilii Tolet. 11. *can.* 13. quia tunc corporis vitium non datur, neque in defectu, neque in deformitate. Neque contrarium probat textus *in d. cap. maritum,* qui falsò tribuitur Gregorio, cùm adductus ſit *ex cap.* 22. *libelli de eccleſiaſt. dogmatibus*, qui ab aliquibus tribuitur Auguſtino, ab aliis Alcuino, ab aliis tandem Iſidoro. Sed verius eſt eſſe Gennadii, ut docent D. Thomas *quodlibeto* 12. *art.* 10. Platina *in vita Symmachi*, Strabo *de rebus eccleſiaſt.* Quibus ſuppoſitis, omiſsâ ſolutione Gratiani *in cap. fin. verſ. Nec enim,* 25. *quæſt.* 1. qui aſſerit eum, qui aliquando inſanivit, ordinari non poſſe, dicendum eſt, textum illum procedere eo caſu, quo ex vexatione aliqua infamiæ nota remanebat, aut ſuſpicio [illegible]ſionis; quo caſu etiam liberatus à vexatione, ordinari non poteſt. Niſi dicatur, textum [illegible] ctoritate canonica deſtitui, cùm tam[illegible] dii, ut ſuprà obſervavi. Nec enim obſtat [illegible] *cap. clerici,* 33. *diſt.* ubi aſſeritur, quod [illegible] in adoleſcentia fuerint à dæmonibus [illegible] ſuperiorem gradum non promoveantur [illegible] ſemel fuit vexatus, & obſeſſus [illegible] tus ſit, ordinari non valebit. [illegible] tisfaciant Gloſſa, & Archidiaconus [illegible] tantùm in eo texto [illegible] bus aſcendere ad majores gradus [illegible] noribus miniſtrare. [illegible] canone 16. Concilii [illegible] prohibentur [illegible] aſcendere [illegible] ex canone [illegible] Concilii Carthag. [illegible] boli,

ſciendum, Menochius *de arbitrar. lib.2. centur.1. caſu 60. num.17.* Vitium propriè non ad animi, ſed ad corporis defectum, vel paſſionem refertur, *l. ob quæ vitia, §. idem Pomponius, ff. de ædilit. edicto*: de quibus in præſenti titulo agitur. Eſt ergo corporis vitium defectus, qui corpori ineſt, *d. §. ſed ſciendum*; & ſi membrorum deformitas, aut diſtorſio ſubſit, eaque ſit perpetua, vitium appellatur, *l. inter 101. verſ. Verum, de V. S.* cui adde Gellium *lib.4. noct. cap.2.* Budeum *in annot. in Pandectas in d. l.1. §. Sed ſciendum*, Alciatum *in d. l. inter, §. verum.* Dupliciter verò corporis vitium, vel corpore vitiatus quis dicitur; aut quia mutilatus eſt membro, aut quia debilitatus. Mutilatus eſt, qui penitus membro caret: debilitatus autem, qui membrum habet, ſed inefficax, & ſine effectu, vel uſu, *cap. Presbyterum, de clerico ægrot. l. non ſolum, ff. de rei vind.* Proſequuntur ſigillatim corporis vitia, quæ inducunt irregularitatem, Majolus *de irregul. ex cap.13. uſque ad 26.* Gibalinus *d. cap.3. 1.p.*

6. ORIGO HUJUS IRREGULARITATIS.

Deinde ſciendum eſt, irregularitatem hanc ob corporis vitium jam in lege veteri ex Dei præcepto ſtatutam reperiri. In Levitico enim jubet Dominus, ut qui habuerit maculam, non offerat panes Deo ſuo, nec accedat ad miniſterium ejus, ſi cæcus fuerit, ſi claudus, ſi parvo, ſi grandi, vel torto naſo, ſi fracto pede, ſi manu, ſi gibbus, ſi lippus, ſi albuginem habens in oculo, ſi jugem ſcabiem, ſi impetiginem, &c. Quæ omnia ad myſticum ſenſum exponunt Gregorius Magnus relatus *in cap.2. diſt.29.* & *in cap.1. 49. diſt.* D. Hieronymus *lib.3. epiſt.4. ad Fabiolam.* Ob prædictum ergo corporis vitium apud Hebræos à ſacrificiis arcebantur ſacerdotes. Philo Judæus *de ſacrificiis*, ibi: *Sacrificare nulli ſacerdoti, niſi integro permittitur, cui ne minima quidem inſit labecula.* Joſephus *lib.6. de bello Judaico*, ibi: *Ad altare, templumque accedebant carentes omni vitio.* Non tamen inde inferas, irregularitatem hanc eſſe juris divini, cùm omnis irregularitas ſit tantùm impedimentum canonicum, *cap. ſi cui, 34. diſt.* Trident. *ſeſſ.14. de reform. cap.7.* ideoque Pontifex in ea valet diſpenſare, *cap.2. cap. expoſuiſti, cap. fin. hoc tit.* Conformis ergo eſt hæc irregularitas juri veteri divino; non tamen ab eo provenit, ſed tantùm in eo nititur. Quo modo accipiendus eſt textus *in cap. ſacerdotes, 49. diſt.* Latè hoc legis veteris præceptum illuſtrant Seldenus *de ſucceſſ. Hebræor. lib.12. cap.5. per totum*, Petrus Cuneus *de Repub. Hebræor.* Creſolius *ubi ſuprà*, Theologi poſitivi *in cap.31. Levitici*, Novarinus *in Agno, lib.5. cap.8. & 10.* In ipſa etiam qualiquali Gentilium religione à Sacerdotio, & ſacrificando corpore vitiati arcebantur; apud Romanos enim mutilati, ſive ut Tacitus ait, corpore multati, ad ſacra non admittebantur. Pulchrè Seneca *lib.4. controv.2.* ibi: *Lex, Sacerdos integer ſit. Thomas Metellus Pontifex, cùm arderet templum Veſtæ, dum Palladium rapit, oculos perdidit, ſacerdotium illi negatur.* Et ſtatim: *Sacerdos non integri corporis, quaſi mali ominis res vitandus eſt. Hoc in victimis notatur; quantò magis in Sacerdotibus poſt Sacerdotium magis obſervanda debilitas.* Conſentiunt Dionyſius Halicarnaſſeus *lib.2. cap.3.* Cælius Rhodigin. *lib.12. antiquit. cap.1.* teſtatur etiam Plutarchus *problemate 22.* Augures ulcus habentes, augurandi causâ ſedere prohibitos eſſe. Rationem reddit in illis verbis: *An & hoc ſignum eſt, non oportere, qui morſum aliquem, aut ulcus, & perturbationem in anima haberent, res divinas tractare; ſed tum Deorum mentem hominibus prodere, cùm & liquido, & integro animo eſſent? An illud rationem habet, ſi neque victimam ſanandi ulceris causâ quiſquam adhiberet, nec avibus ulceratis ad auſpicandum uteretur, ea multò magis in ſeipſis ſervanda exiſtimaſſe, ut ad ea quæ à Diis ſignificarentur, puri, & integri accederent? Ulcus enim diminutio quædam, & pollutio corporis videtur.* Et Gellius *lib.1. noctium, cap.12.* refert, apud Romanos fas non fuiſſe virginem Veſtalem capi, quæ linguâ debili, ſenſúve, auribus diminuta, aliáve corporis parte mutila eſſet. Exiſtimabant enim antiqui ex pravo corpore non argui bonum animum. Stobæus *ſerm.1.* ibi: *Nec quod deforme eſt, caret ſuſpicione.* Sicut è contrario ex gratiori aſpectu pulchram virtutem eſſe autumabant, juxta illud vulgare:

Gratior eſt pulchro veniens in corpore virtus.

Plura ex Philoſophis, Hiſtoricis, & Conſultis referunt, & congerunt Balduinus *in notis ad panegyricum Pacati, pag.27.* Simon Maiolus *dier. canicul. pag.888.* Marquez *in Gubernatore Chriſt. lib.1. cap.3. §.2.* Bobadilla *lib.1. polit. cap.8. per totum*, Adrian. Junius *tom.1. polit. quæſt.21.* Petrus Gregor. *lib.7. de repub. cap.6.* Tiraquell. *in l.2. connub. num 59.* Borellus *lib.1. de Magiſtr. cap.3. à num.26.* Theophilus Raynaud. *tom.4. de vitiis & virtut. fol.554.* unde apud Athenienſes eligendi in Reges egregiam corporis formam obtinere debebant, ut refert & probat Samuel Petitus *ad jus Atticum lib.3. tit.2. pag.239.* Quod & à Perſis obſervatum fuiſſe probat Balduinus *ubi ſuprà*, & apud Romanos in militibus eligendis, corporis dotes, præcipuè proceritas, attendebantur, unde frequens militaris ſtaturæ mentio *in l. quiſquis 9. C. Theodoſ. de deſert. l. nunquam 13. eod. C. de diverſis officiis, l. penult. eod. Cod. de veteranis, l. filios 8. C. de filiis militum, l. eorum 5. eod. C. de re militari, l.3. eod. C. de tyronibus*, ex Lampridio & aliis obſervarunt Philippus Camerarius *centuria 2. cap.3. & 5.* Fornerius *lib.5. rerum quotid. cap.19.* Stenbechius *in notis ad Vegetium de re milit. lib.1. cap.5.* Gothofredus *ad titul. C. Theodoſ. de tyron.* Savarus *ad Sidonium lib.1. epiſt.2.* Etiam in Eccleſia jam ab ejus primis ſæculis ſtatutum legimus, ut corpore vitiati, aliquáve parte mutilati, à ſacris ordinibus arceantur, eâ diſtinctione adhibitâ, ut ſi propriâ voluntate, aut culpâ, aliquâ parte corporis, etiam occultâ mutilati reperiantur, ordinari non poſſint; quam partem ſequenti commentario illuſtrabimus: ſi autem abſque culpa propria vitiati corpore reperiantur, duobus caſibus irregulares ſunt. Primò ſi carent corporis parte, aut illam debilem habent, quæ neceſſaria eſt ad miniſtrandum in Eccleſia in gradu ſuſcepto, vel ſuſcipiendo. Secundò ſi membri defectus ita ordinandum deformem reddat, ut ſine ſcandalo miniſtrare non poſſit. Duplex ergo cauſa inducit irregularitatem ob corporis vitium. Prima impoſſibilitas miniſtrandi ob defectum, aut debilitatem membri: ſecunda inſignis deformitas, ob quam ſine populi offenſione miniſtrare non poteſt; quas explicant, & varios caſus quotidie contingentes reſolvunt I. Dartis *de beneficiis, d. cap.3.* Gibalinus & Maiolus *ubi ſuprà*, Paulus Zacchias *lib.10. conſil. cap.35.*

Ex quibus apparet vera decidendi ratio ad textus *in d. cap.1. 6. & ult. hoc tit.* nam cùm ille qui partem digiti amiſit, in ſpecie textus *in d. cap.1.* ea parte corporis vitiatus eſſet, quæ nec defectum ad celebrandum, neque ſcandalum ex eo, quod miniſtraſſet, poſſit generare, rectè decidit Alexander, in ſuſceptis ordinibus eum miniſtrare poſſe, quia nullam irregularitatem ex tali mutilatione Presbyter contraxit. Similiter qui tantùm pollicis ungulam avulſam habet, ſed tamen digitum potentem ad frangendam hoſtiam, neque ex ea avulſione aliqua deformitas ſequitur, rectè deciditur *in cap. fin. hoc* 7. RATIO DECIDENDI.

hoc tit. poſſe cum ſacris ordinibus initiari. Etiam cùm habens maculam in oculo, non caret facultate celebrandi, neque ideò deformis remanet, non inde incurrit irregularitatem: & ita *in d. cap.2.* & in omnibus his caſibus, cùm nec defectus, nec debilitas membri detur, nec aliqua juris deformitas naſcatur, non incurritur hæc irregularitas ex corporis vitio: inde etiam cùm in ſpecie textus *in d. cap. expoſuiſti* 11. *hoc tit.* promovendus in Abbatem caruiſſet ſiniſtra manu, & per conſequens parte corporis neceſſaria ad celebrandum, ideò irregularis ob corporis vitium declaratur.

8. Diſſolvitur difficultas. Nec difficultas ſuprà pro dubitandi ratione adducta adverſatur; nam licèt Eccleſiæ Patres in miniſtris Eccleſiæ ad ordines promovendos bonæ mentis frugem, indolem probam, aliaſque virtutes præſcripſerint, integritatem etiam corporis, rectè expoſtulant ob rationes ſuprà adductas; neque aliàs corpore vitiati, etſi virtutibus polleant, niſi cum eis Pontifex duxerit diſpenſandum, ordinari poſſunt, ut diſpenſaſſe credimus in caſibus relatis à Theophilo *in Oplothec. de calumnia, ubi ſuprà.* Nec primum argumentum ipſius difficultatis refragatur: nam certum eſt, cæcum, id eſt, utroque oculo, ſeu lumine orbatum, irregularem eſſe ex defectu partis eſſentialis, *cap. hinc enim, 49. diſt.* licèt ſi jam promotus viſum amiſerit, poſſit prædicare, abſolvere, & alia ſimilia munia obire, ut de Dimo refert Baronius *anno* 371. Similiter uno oculo carens ordinari non poteſt, *cap. fin. 55. diſt.* reſolvunt Molina, Navarrus & Silveſter relati à Gibalino *d. cap.3. conſect.1.* Nec tunc obſtat textus *in d. can.76. Apoſt.* nam omiſsâ eorum ſententiâ, qui exiſtimarunt, eum canonem apocryphum eſſe, dicendum eſt, oculo privatum, aliunde dignum, in Epiſcopum ordinari poſſe, ex ſpeciali diſpenſatione: quo caſu exaudiendos eſſe Apoſtolos *in d. can.76.* docet Dartis *de beneficiis, cap.3. ſect.4.* Nec aliud augmentum dubitandi rationis, deductum *ex d. cap. qui partem*, refragatur; nam ille textus eſt accipiendus de eo, qui amiſit partem digiti ad celebrandum non neceſſariam, aut cùm ex ejus defectu inſignis deformitas non ſequebatur; aliàs enim ſi partem digiti ad fractionem hoſtiæ neceſſariam amiſiſſet, aut partem, cujus defectu ſine populi offenſione celebrare non poterat, ordinari non poſſet, *ex cap.1. & ult. hoc tit.* licèt ſi eam partem caſu amiſiſſet poſt ordinationem, etiam in aliis eccleſiaſticis officiis poſſet miniſtrare, *cap. 1. de cleric. ægrot.* quod ita intelligendum eſt, & conciliandum cum dicto capite *qui partem*.

9. Exponitur textus in can. 77. Apoſtol. Primò huic aſſertioni obſtat textus *in can. 77. Apoſt.* in illis verbis: *Qui verò mutus, ſurduſque, & cæcus eſt, Epiſcopus non efficitur, non quia oblæſo corpore eſt, ſed ne eccleſiaſtica impediantur munia.* Ex quibus expreſsè conſtat, mutum, ſurdum, aut cæcum non poſſe in Epiſcopum ordinari, non quia oblæſum corpus habeat, ſed ne impediantur Eccleſiæ munia: igitur quia corporis vitium per ſe non inducit irregularitatem. Cui difficultati ſatisfaciendum eſt aſſerendo, mutum, ſurdum, & cæcum ordinari non poſſe, non quia defectus illi deformitatem inducunt; ſed quia defectum ſensûs patiuntur ad celebrandum neceſſarii: quaſi dicant Apoſtoli; Surdus, mutus, & cæcus ordinari non poſſunt, non quia oblæſum corpus habeant, id eſt deformes ſint; ſed quia propter defectus viſus, auditus, & loquelæ eccleſiaſtica impediuntur munia. Conſentiunt enim Apoſtoli in irregularitate ex corporis vitio; ſed juxta ſuprà dicta affirmant, in muto, cæco, & ſurdo, non ex deformitate, ſed ex corporis defectu eam oriri. Hunc tamen canonem ignoratum fuiſſe primis Eccleſiæ ſæculis, docet Rouſſelius *lib.1. hiſt. juris Pontif. cap.4. num.6.*

10. Exponitur textus in cap. communiter, 33. diſt. Secundò adversùs præſentem aſſertionem expendi poteſt textus *in cap. communiter, 55. diſt.* ubi qui ob infirmitatem corporis in terram cadunt, tranſacto anno ordinari poſſunt. Ex qua deciſione conſtat, corporis vitium non inducere irregularitatem, ſive deformitas ex eo ſequatur, ſive defectus inducatur. Augetur hujus textus difficultas *ex cap. maritum, eadem diſt.* ubi in ipſa ſpecie contrarium ſtatuitur, videlicet eum, qui aliquando in terram cecidit, ordinari non poſſe. Pro quorum jurium conciliatione ſciendum eſt, obſeſſos à dæmonibus, & arreptitios, quos vulgò dæmoniacos appellamus, ordinari non poſſe, *cap. maritum, cap. clerici, 33. diſt. can. 78. Apoſt.* Concil. Tolet. 2. *can.* 3. Arauſican. *can.* 13. Docent Barboſa *lib.1. juris eccleſ. cap.33. num.148. & de poteſt. Epiſcop. alleg.42.* Torreblanca *lib.3. de jure ſpirit. cap.8.* Creſpetius *in ſumma, verbo Arreptitii*, Suarez *de cenſur. diſput.51. num.94.* Coriolanus, Balſamon, & Zonaras *in d. can.78.* Mendoza *lib. 2. Concil. Illiber. cap.59.* Valenzuela *conſil. 25. num.2.* iſti enim inſani ſunt, & immundi, magnumque ſcandalum in populo ſequeretur, ſi vexatus à dæmone, ad ſacrificandum admitteretur, ut conſiderat poſt alios Gibalinus *de irregul. cap.3. conſect.9.* Ab hac tamen vexatione liberati, ſi in eis nulla arreptio timeatur, arbitrio Epiſcopi relinquitur quando poſſint ad ordines aſcendere. Barboſa *d. alleg.42.* & ſi poſt ordines ſuſceptos clerici vexati fuerint, ſuſpenduntur ab exercitio ordinis; poſteà tamen liberati, tranſacto anno miniſtrare poterunt, *d. cap. communiter*, qui non Pii Pontificis eſt, ut vulgò traditur; ſed Concilii Tolet. 11. *can.* 13. quia tunc corporis vitium non datur, neque in defectu, neque in deformitate. Neque contrarium probat textus *in d. cap. maritum*, qui falsò tribuitur Gregorio, cùm adductus ſit *ex cap. 22. libelli de eccleſiaſt. dogmatibus*, qui ab aliquibus tribuitur Auguſtino, ab aliis Alcuino, ab aliis tandem Iſidoro. Sed verius eſt eſſe Gennadii, ut docent D. Thomas *quodlibeto* 12. *art.* 10. Platina *in vita Symmachi*, Strabo *de rebus eccleſiaſt.* Quibus ſuppoſitis, omiſsâ ſolutione Gratiani *in cap. fin. verſ. Nec enim, 15. quæſt. 1.* qui aſſerit eum, qui aliquando inſanivit, ordinari non poſſe, dicendum eſt, textum illum procedere eo caſu, quo ex vexatione aliqua infamiæ nota remanebat, aut ſuſpicio offenſionis; quo caſu etiam liberatus à vexatione, ordinari non poteſt. Niſi dicatur, textum illum auctoritate canonica deſtitui, cùm tantùm ſit Gennadii, ut ſuprà obſervavi. Nec enim obſtat textus *in cap. clerici, 33. diſt.* ubi aſſeritur, quod clerici, qui in adoleſcentia fuerint à dæmonibus vexati, ad ſuperiorem gradum non promoveantur: igitur qui ſemel fuit vexatus, & obſeſſus, etſi poſteà liberatus ſit, ordinari non valebit. Cui difficultati ut ſatisfaciant Gloſſa, & Archidiaconus ibi, aſſerunt, tantùm in eo textu prohiberi vexatis à dæmonibus aſcendere ad majores gradus; non verò in minoribus miniſtrare. Sed hæc ſolutio refellitur ex canone 16. Concilii Arauſicani 1. ubi generaliter prohibetur energumenis ad clericalem ordinem aſcendere: deinde ex cap. 19. Concilii Illiberit. & ex canone 9. & 91. Concilii Carthag.4. Quare hac ſolutione omiſsâ dicendum eſt, in eo textu non negari, quod ſi clerici in ipſa adoleſcentia à vexatione diaboli liberati ſint, poſſunt ad gradus omnes promoveri: tantùm enim cùm conſultus fuiſſet Nicolaus de adoleſcentibus vexatis afflictione diaboli,

ſciendum, Menochius *de arbitrar. lib.2. centur.1. caſu 60. num.17.* Vitium propriè non ad animi, ſed ad corporis defectum, vel paſſionem refertur, *l. ob quæ vitia, §. idem Pomponius, ff. de ædilit. edicto*: de quibus in præſenti titulo agitur. Eſt ergo corporis vitium defectus, qui corpori ineſt, *d. §. ſed ſciendum*; & ſi membrorum deformitas, aut diſtorſio ſubſit, eaque ſit perpetua, vitium appellatur, *l. inter 101. verſ. Verum, de V. S.* cui adde Gellium *lib.4. noct. cap.2.* Budeum *in annot. in Pandectas in d. l.1. §. Sed ſciendum*, Alciatum *in d. l. inter, §. verum.* Dupliciter verò corporis vitium, vel corpore vitiatus quis dicitur; aut quia mutilatus eſt membro, aut quia debilitatus. Mutilatus eſt, qui penitus membro caret: debilitatus autem, qui membrum habet, ſed ineſficax, & ſine effectu, vel uſu, *cap. Presbyterum, de clerico ægrot. l. non ſolùm, ff. de rei vind.* Proſequuntur ſigillatim corporis vitia, quæ inducunt irregularitatem, Maiolus *de irregul. ex cap.13. uſquè ad 26.* Gibalinus *d. cap.3. 1.p.*

6. ORIGO HUJUS IRREGULARITATIS.

Deinde ſciendum eſt, irregularitatem hanc ob corporis vitium jam in lege veteri ex Dei præcepto ſtatutam reperiri. In Levitico enim jubet Dominus, ut qui habuerit maculam, non offerat panes Deo ſuo, nec accedat ad miniſterium ejus, ſi cæcus fuerit, ſi claudus, ſi parvo, ſi grandi, vel torto naſo, ſi fracto pede, ſi manu, ſi gibbus, ſi lippus, ſi albuginem habens in oculo, ſi jugem ſcabiem, ſi impetiginem, &c. Quæ omnia ad myſticum ſenſum exponunt Gregorius Magnus relatus *in cap.2. diſt.29.* & *in cap.1. 49. diſt.* D. Hieronymus *lib.3. epiſt.4. ad Fabiolam.* Ob prædictum ergo corporis vitium apud Hebræos à ſacrificiis arcebantur ſacerdotes. Philo Judæus *de ſacrificiis*, ibi: *Sacrificare nulli ſacerdoti, niſi integro permittitur, cui ne minima quidem inſit labecula.* Joſephus *lib.6. de bello Judaico*, ibi: *Ad altare, templumque accedebant carentes omni vitio.* Non tamen inde inferas, irregularitatem hanc eſſe juris divini, cùm omnis irregularitas ſit tantùm impedimentum canonicum, *cap. ſi cui, 34. diſt.* Trident. *ſeſſ.14. de reform. cap.7.* ideoque Pontifex in ea valet diſpenſare, *cap.2. cap. expoſuiſti, cap. fin. hoc tit.* Conformis ergo eſt hæc irregularitas juri veteri divino; non tamen ab eo provenit, ſed tantùm in eo nititur. Quo modo accipiendus eſt textus *in cap. ſacerdotes, 49. diſt.* Latè hoc legis veteris præceptum illuſtrant Seldenus *de ſucceſſ. Hebræor. lib.12. cap.5. per totum*, Petrus Cuneus *de Repub. Hebræor.* Creſolius *ubi ſuprà*, Theologi poſitivi *in cap.31. Levitici*, Novarinus *in Agno, lib.5. cap.8. & 10.* In ipſa etiam qualiquali Gentilium religione à Sacerdotio, & ſacrificando corpore vitiati arcebantur; apud Romanos enim mutilati, ſive ut Tacitus ait, corpore multati, ad ſacra non admittebantur. Pulchrè Seneca *lib.4. contròv.2.* ibi: *Lex, Sacerdos integer ſit. Thomas Metellus Pontifex, cùm arderet templum Veſtæ, dum Palladium rapit, oculos perdidit, ſacerdotium illi negatur.* Et ſtatim: *Sacerdos non integri corporis, quaſi mali ominis res vitandus eſt. Hoc in victimis notatur; quantò magis in Sacerdotibus poſt Sacerdotium magis obſervanda debilitas.* Conſentiunt Dionyſius Halicarnaſſeus *lib.2. cap.3.* Cælius Rhodigin. *lib.12. antiquit. cap.2.* teſtatur etiam Plutarchus *pr blemate 22.* Augures ulcus habentes, augurandi causâ ſedere prohibitos eſſe. Rationem reddit in illis verbis: *An & hoc ſignum eſt, non oportere, qui morſum aliquem, aut ulcus, & perturbationem in anima haberent, res divinas tractare; ſed tum Deorum mentem hominibus prodere, cùm & liquido, & integro animo eſſent? An illud rationem habet, ſi neque victimam ſanandi ulceris causâ quiſquam adhiberet, nec avibus ulceratis ad auſpicandum uteretur, ea multò magis in ſeipſis ſervanda exiſtimaſſe, ut ad ea quæ à Diis ſignificarentur, puri, & integri accederent? Ulcus enim diminutio quædam, & pollutio corporis videtur.* Et Gellius *lib.1. noctium, cap.12.* refert, apud Romanos fas non fuiſſe virginem Veſtalem capi, quæ linguâ debili, ſenſúve, auribus diminuta, aliáve corporis parte mutila eſſet. Exiſtimabant enim antiqui ex pravo corpore non argui bonum animum. Stobæus *ſerm.1.* ibi: *Nec quod deforme eſt, caret ſuſpicione.* Sicut è contrario ex gratiori aſpectu pulchram virtutem eſſe autumabant, juxta illud vulgare:

Gratior eſt pulchro veniens in corpore virtus.

Plura ex Philoſophis, Hiſtoricis, & Conſultis referunt, & congerunt Balduinus *in notis ad panegyricum Pacati, pag.27.* Simon Maiolus *dier. canicul. pag.888.* Marquez *in Gubernatore Chriſt. lib.1. cap.3. §.2.* Bobadilla *lib.1. polit. cap.8. per totum*, Adrian. Junius *tom.1. polit. quæſt.21.* Petrus Gregor. *lib.7. de repub. cap.6.* Tiraquell. *in l.2. connub. num.59.* Borellus *lib.1. de Magiſtr. cap.3. à num.26.* Theophilus Raynaud. *tom.4. de vitiis & virtut. fol.554.* unde apud Athenienſes eligendi in Reges egregiam corporis formam obtinere debebant, ut refert & probat Samuel Petitus *ad jus Atticum lib.3. tit.2. pag.239.* Quod & à Perſis obſervatum fuiſſe probat Balduinus *ubi ſuprà*, & apud Romanos in militibus eligendis, corporis dotes, præcipuè proceritas, attendebantur, unde frequens militaris ſtaturæ mentio *in l. quiſquis 9. C. Theodoſ. de deſert. l. nunquam 13. eod. C. de diverſis officiis, l. penult. eod. Cod. de veteranis, l. filios 8. C. de filiis militum, l. eorum 5. eod. C. de re militari, l.3. eod. C. de tyronibus*, ex Lampridio & aliis obſervarunt Philippus Camerarius *centuria 2. cap.3. & 5.* Fornerius *lib.5. rerum quotid. cap.19.* Steubechius *in notis ad Vegetium de re milit. lib.1. cap.5.* Gothofredus *ad titul. C. Theodoſ. de tyron.* Savarus *ad Sidonium lib.1. epiſt.2.* Etiam in Eccleſia jam ab ejus primis ſæculis ſtatutum legimus, ut corpore vitiati, aliquâve parte mutilati, à ſacris ordinibus arceantur, eâ diſtinctione adhibitâ, ut ſi propriâ voluntate, aut culpâ, aliquâ parte corporis, etiam occultâ mutilati reperiantur, ordinari non poſſint; quam partem ſequenti commentario illuſtrabimus: ſi autem abſque culpa propria vitiati corpore reperiantur, duobus caſibus irregulares ſunt. Primò ſi carent corporis parte, aut illam debilem habent, quæ neceſſaria eſt ad miniſtrandum in Eccleſia in gradu ſuſcepto, vel ſuſcipiendo. Secundò ſi membri defectus ita ordinandum deformem reddat, ut ſine ſcandalo miniſtrare non poſſit. Duplex ergo cauſa inducit irregularitatem ob corporis vitium. Prima impoſſibilitas miniſtrandi ob defectum, aut debilitatem membri: ſecunda inſignis deformitas, ob quam ſine populi offenſione miniſtrare non poteſt; quas explicant, & varios caſus quotidie contingentes reſolvunt I. Dartis *de beneficiis, d. cap.3.* Gibalinus & Maiolus *ubi ſuprà*, Paulus Zacchias *lib.10. conſil. cap.35.*

Ex quibus apparet vera decidendi ratio ad textus *in d. cap.1.6. & ult. hoc tit.* nam cùm ille qui partem digiti amiſit, in ſpecie textus *in d. cap.1.* ea parte corporis vitiatus eſſet, quæ nec defectum ad celebrandum, neque ſcandalum ex eo, quod miniſtraſſet, poſſit generare, rectè decidit Alexander, in ſuſceptis ordinibus eum miniſtrare poſſe, quia nullam irregularitatem ex tali mutilatione Presbyter contraxit. Similiter qui tantùm pollicis ungulam avulſam habet, ſed tamen digitum potentem ad frangendam hoſtiam, neque ex ea avulſione aliqua deformitas ſequitur, rectè deciditur *in cap. fin. hoc* 7. RATIO DECIDENDI.

hoc tit. poſſe eum ſacris ordinibus initiari. Etiam cùm habens maculam in oculo, non caret facultate celebrandi, neque ideò deformis remanet, non inde incurrit irregularitatem: & ita *in d. cap. 2.* & in omnibus his caſibus, cùm nec defectus, nec debilitas membri detur, nec aliqua juris deformitas naſcatur, non incurritur hæc irregularitas ex corporis vitio: inde etiam cùm in ſpecie textus *in d. cap. expoſuiſti 11. hoc tit.* promovendus in Abbatem caruiſſet ſiniſtra manu, & per conſequens parte corporis neceſſaria ad celebrandum, ideò irregularis ob corporis vitium declaratur.

8. Dissolvitur difficultas.

Nec difficultas ſuprà pro dubitandi ratione adducta adverſatur; nam licèt Eccleſiæ Patres in miniſtris Eccleſiæ ad ordines promovendos bonæ mentis frugem, indolem probam, aliaſque virtutes præſcripſerint, integritatem etiam corporis, rectè expoſtulant ob rationes ſuprà adductas; neque aliàs corpore vitiati, etſi virtutibus polleant, niſi cum eis Pontifex duxerit diſpenſandum, ordinari poſſunt, ut diſpenſaſſe credimus in caſibus relatis à Theophilo *in Oplothec. de calumnia, ubi ſuprà.* Nec primum argumentum ipſius difficultatis refragatur: nam certum eſt, cæcum, id eſt, utroque oculo, ſeu lumine orbatum, irregularem eſſe ex defectu partis eſſentialis, *cap. hinc enim, 49. diſt.* licèt ſi jam promotus viſum amiſerit, poſſit prædicare, abſolvere, & alia ſimilia munia obire, ut de Dumo refert Baronius *anno* 371. Similiter uno oculo carens ordinari non poteſt, *cap. fin. 55. diſt.* reſolvunt Molina, Navarrus & Silveſter relati à Gibalino *d. cap. 3. conſect. 1.* Nec tunc obſtat textus *in d. can. 76. Apoſt.* nam omiſsâ eorum ſententiâ, qui exiſtimarunt, eum canonem apocryphum eſſe, dicendum eſt, oculo privatum, aliunde dignum, in Epiſcopum ordinari poſſe, ex ſpeciali diſpenſatione: quo caſu exaudiendos eſſe Apoſtolos *in d. can. 76.* docet Dartis *de beneficiis, cap. 3. ſect. 4.* Nec aliud augmentum dubitandi rationis, deductum *ex d. cap. qui partem,* refragatur; nam ille textus eſt accipiendus de eo, qui amiſit partem digiti ad celebrandum non neceſſariam, aut cùm ex ejus defectu inſignis deformitas non ſequebatur; aliàs enim ſi partem digiti ad fractionem hoſtiæ neceſſariam amiſiſſet, aut partem, cujus defectu ſine populi offenſione celebrare non poterat, ordinari non poſſet, *ex cap. 1. & ult. hoc tit.* licèt ſi eam partem caſu amiſiſſet poſt ordinationem, etiam in aliis eccleſiaſticis officiis poſſet miniſtrare, *cap. 2. de cleric. ægrot.* quod ita intelligendum eſt, & conciliandum cum dicto capite *qui partem.*

9. Exponitur textus in can. 77. Apostol.

Primò huic aſſertioni obſtat textus *in can. 77. Apoſt.* in illis verbis: *Qui verò mutus, ſurduſque, & cæcus eſt, Epiſcopus non efficitur, non quia oblaſo corpore eſt, ſed ne eccleſiaſtica impediantur munia.* Ex quibus expreſsè conſtat, mutum, ſurdum, aut cæcum non poſſe in Epiſcopum ordinari, non quia oblæſum corpus habeat, ſed ne impediantur Eccleſiæ munia: igitur quia corporis vitium per ſe non inducit irregularitatem. Cui difficultati ſatisfaciendum eſt aſſerendo, mutum, ſurdum, & cæcum ordinari non poſſe, non quia defectus illi deformitatem inducunt; ſed quia defectum ſenſûs patiuntur ad celebrandum neceſſarii: quaſi dicant Apoſtoli: Surdus, mutus, & cæcus ordinari non poſſunt, non quia oblæſum corpus habeant, id eſt deformes ſint; ſed quia propter defectus viſus, auditus, & loquelæ eccleſiaſtica impediuntur munia. Conſentiunt enim Apoſtoli in irregularitate ex corporis vitio; ſed juxta ſuprà dicta affirmant, in muto, cæco, & ſurdo, non ex deformitate, ſed ex corporis defectu eam oriri. Hunc tamen canonem ignoratum fuiſſe primis Eccleſiæ ſæculis, docet Rouſſelius *lib. 1. hiſt. juris Pontif. cap. 4. num. 6.*

10. Exponitur textus in cap. communiter, 33. dist.

Secundò adversùs præſentem aſſertionem expendi poteſt textus *in cap. communiter, 55. diſt.* ubi qui ob infirmitatem corporis in terram cadunt, tranſacto anno ordinari poſſunt. Ex qua deciſione conſtat, corporis vitium non inducere irregularitatem, ſive deformitas ex eo ſequatur, ſive defectus inducatur. Augetur hujus textus difficultas *ex cap. maritum, eadem diſt.* ubi in ipſa ſpecie contrarium ſtatuitur, videlicet eum, qui aliquando in terram cecidit, ordinari non poſſe. Pro quorum jurium conciliatione ſciendum eſt, obſeſſos à dæmonibus, & arreptitios, quos vulgò dæmoniacos appellamus, ordinari non poſſe, *cap. maritum, cap. clerici, 33. diſt. can.* 78. *Apoſt.* Concil. Tolet. 2. *can.* 3. Arauſican. *can.* 13. Docent Barboſa *lib. 1. juris eccleſ. cap. 33. num.* 148. & *de poteſt. Epiſcop. alleg.* 42. Torreblanca *lib. 3. de jure ſpirit. cap. 8.* Creſpetius *in ſumma, verbo Arreptitii*, Suarez *de cenſur. diſput. 51. num.* 94. Coriolanus, Balſamon, & Zonaras *in d. can.* 78. Mendoza *lib. 2. Concil. Illiber. cap.* 59. Valenzuela *conſil.* 25. *num.* 2. Iſti enim inſani ſunt, & immundi, magnumque ſcandalum in populo ſequeretur, ſi vexatus à dæmone, ad ſacrificandum admitteretur, ut conſiderat poſt alios Gibalinus *de irregul. cap. 3. conſect. 9.* Ab hac tamen vexatione liberati, ſi in eis nulla arreptio timeatur, arbitrio Epiſcopi relinquitur quando poſſint ad ordines aſcendere. Barboſa *d. alleg.* 42. & ſi poſt ordines ſuſceptos clerici vexati fuerint, ſuſpenduntur ab exercitio ordinis; poſteà tamen liberati, tranſacto anno miniſtrare poterunt, *d. cap. communiter,* qui non Pii Pontificis eſt, ut vulgò traditur; ſed Concilii Tolet. 11. *can.* 13. quia tunc corporis vitium non datur, neque in defectu, neque in deformitate. Neque contrarium probat textus *in d. cap. maritum,* qui falsò tribuitur Gregorio, cùm adductus ſit *ex cap. 22. libelli de eccleſiaſt. dogmatibus*, qui ab aliquibus tribuitur Auguſtino, ab aliis Alcuino, ab aliis tandem Iſidoro. Sed verius eſt eſſe Gennadii, ut docent D. Thomas *quodlibeto* 12. *art.* 10. Platina *in vita Symmachi*, Strabo *de rebus eccleſiaſt.* Quibus ſuppoſitis, omiſsâ ſolutione Gratiani *in cap. fin. verſ. Nec enim, 25. quæſt. 1.* qui aſſerit eum, qui aliquando inſanivit, ordinari non poſſe, dicendum eſt, textum illum procedere eo caſu, quo ex vexatione aliqua infamiæ nota remanebat, aut ſuſpicio offenſionis; quo caſu etiam liberatus à vexatione, ordinari non poteſt. Niſi dicatur, textum illum auctoritate canonica deſtitui, cùm tantùm ſit Gennadii, ut ſuprà obſervavi. Nec enim obſtat textus *in cap. clerici, 33. diſt.* ubi aſſeritur, quod clerici, qui in adoleſcentia fuerint à dæmonibus vexati, ad ſuperiorem gradum non promoveantur: igitur qui ſemel fuit vexatus, & obſeſſus, etſi poſteà liberatus ſit, ordinari non valebit. Cui difficultati ut ſatisfaciant Gloſſa, & Archidiaconus ibi, aſſerunt, tantùm in eo textu prohiberi vexatis à dæmonibus aſcendere ad majores gradus; non verò in minoribus miniſtrare. Sed hæc ſolutio refellitur ex canone 16. Concilii Arauſicani 1. ubi generaliter prohibetur energumenis ad clericalem ordinem aſcendere: deinde ex cap. 19. Concilii Illiberit. & ex canone 9. & 91. Concilii Carthag. 4. Quare hac ſolutione omiſsâ dicendum eſt, in eo textu non negari, quod ſi clerici in ipſa adoleſcentia à vexatione diaboli liberati ſint, poſſunt ad gradus omnes promoveri: tantùm enim cùm conſultus fuiſſet Nicolaus de adoleſcentibus vexatis afflictione diaboli,

boli, reſpondit ipſos ita in adoleſcentia vexatos ordinari non poſſe, videlicet quamdiu vexantur: præpoſitio enim *in*, ſi adjungatur ablativo, intelligitur intra illud tempus: unde idem eſt in anno, quod intra annum, *l. ſi ita 41. §. Labeo, ff. de manumiſſ.teſtam.* Barboſa *de dictionibus, dict. In, num. 21.* unde verba illa, *in adoleſcentia obſeſſi*, idem importanr, ac *intra adoleſcentiam obſeſſi*; ita ut ſi liberati ſint, etiam in ipſa adoleſcentia poſſunt ſacris ordinibus initiari.

CAPUT III.

Clemens III. a *Varinen. Epiſcopo.*

EX parte Bartholomæi monachi, & diaconi petitorium fuit noſtro Apoſtolatui præſentatum, quod cùm ipſe in *b* cunabulis ſectus fuerit, poſtmodùm ſub *c* regula & Abbate devotè Deo militans, in Diaconatus ordinem eſt promotus. Unde ſuppliciter petit facultatem ſibi à Sede Ap. indulgeri, ut ſit ei licitum in Presbyterum ordinari. Nos verò attendentes, quod ſecundùm ſtatuta *d* Nicæni Concilii illi ad Diaconatus ordinem accedere prohibeantur; & ſi etiam in Clero fuerint, ceſſare debeant, qui ſe *e* ipſos ſani abſciderunt, vel affectaverint ut ab aliis abſcindantur: non credimus ei aliquod impedimentum afferre, quominus provehi poſſit, qui in cunabilis ſectus fuerit, quia non videtur hoc eo tempore affectaſſe, quo judicium animi non habebat: præſertim cùm canonibus *f* Apoſtolorum ſit manifeſtè ſancitum, quod ſi eunuchus ſit per inſidias hominum factus, vel ita natus ſit, aut etiam in perſecutione ſint amputata ei virilia, & dignus ſit, fieri Epiſcopus poſſit. Cognoſcenti itaque tibi de ſubſtantia *g* veritatis, ſi precibus ejus noveris veritatem ineſſe, & aliàs dignus inveniatur, maximè cum diu in ordine perſeveraverit *h* monachali, ipſum in Presbyterum promovendi licentiam auctoritate præſentium indulgemus.

NOTÆ.

a VArinen.] Ita etiam legitur *in cap. 1. hoc*
1. *tit. in 2.collect.* de qua Eccleſia egi *in cap. eo libentius 6. de ſervis non ordin.*

b *Cunabulis.*] Cunabula ſunt infantiæ panni, & etiam dicuntur panni illi, quibus mortui ſepeliendi involvuntur; quomodo apud Joannem CP. Epiſcopum legitur Lazarum in monumento cunabulis involutum fuiſſe: notat Cujacius *in cap. 4. de deſponſ. impub.* unde cùm aliquid contingit in primis illis infantiæ annis, dicitur contigiſſe in cunabulis, *cap. litteras 4. de deſponſ. impub.* Quare Bartholomæus, qui in primis infantiæ annis ſectus fuit, in hujus textus ſpecie dicitur ſectus in cunabulis.

c *Sub regula & Abbate.*] Rectè; nam ſine eis non datur vera profeſſio, ut docent Benedictus Hæphtenus *tom. 1 diſquiſit. monaſt. lib. 4. tract. 7.* Stephanus Durantius *qq. juris q. 7. & 9.* Fragoſo *2. p. de regim. Chriſt. Reipub. lib. 1. §. 9.*

2. d *Nicæni Concilii.*] Primi videlicet, quod celebratum fuit temporibus Silveſtri Pontificis, & Imperatoris Conſtantini in civitate Nicæa, urbe Bithyniæ, anno 325. Præſide Oſio Cordubenſi Epiſcopo, Apoſtolicæ Sedis Legato, ut referunt eam Synodum miris extollentes laudibus poſt ejus notatores Bucherus *in Belgico-Romano, fol. 269.* Pater Serlogus *tom. 3. in Cantica, veſtig. 29. fol. 194.* Cabaſſutius *in notit. Concil.* In eo poſt damnatam hæreſim Arrianam, & alia piè ſtatuta, ſanciti fuerunt varii canones, quos ex Piſano, & Turriano referunt Baronius, Binius, & Coriolanus. Et huic primo canoni occaſionem dedit Leontius Presbyter, qui accuſatus de incontinentia cum quadam puella, & juſſus abſtinere ab ejus contubernio, ſeipſum caſtrandum præbuit, ut liberiùs cum fœminis commiſceri poſſet; neque ita tamen ſuſpicionem eluere potuit quominus cùm Presbyter eſſet, deponeretur, ut referunt Socrates *lib. 2. hiſtoriæ, cap. 21. Leontius cùm Presbyter eſſet, eo dignitatis gradu privatus eſt, quòd genitalia ſibi exſecuiſſet.* Theodoretus *lib. 2. cap. 24.* Athanaſius *in apolog. contra illos qui ſe caſtraverunt*, D. Baſilius *in opuſcul. de vera virgin.* Qui cùm poſteà Arrianis ſe junxiſſet, eorum factione ſub Conſtantio Sedem Antiochenam invaſit: ex Theodoreto refert Juſtelus *in notis ad can. 1. Concil. Nicæn.*

e *Qui ſe ipſos.*] Verba ſunt canonis primi Concilii Nicæni, quæ etiam referuntur à Carnotenſi 3.
p. 6. Decreti, cap. 374. Gratiano *in cap. ſi quis à Medicis 7. 55. diſt.*

f *Apoſtol.*] Can. 20. *Si quis humanâ violentiâ eunuchus factus eſt, aut in perſecutione amputata ei ſunt virilia, aut ita natus fuit, & dignus eſt, efficitor Epiſcopus.*

g *Veritatem.*] Aliàs litteræ ipſo jure nullæ eſſent, juxta adducta *in cap. ſuper litteris, de reſcriptis.*

h *Monachali.*] Non quia ingreſſus monaſterii, 4.
ſeu profeſſio in eo purgaret hanc irregularitatis ſpeciem; ſed quia ſi verè contracta eſſet, facilliorem redderet diſpenſationem, juxta adducta *in cap. 1. de filiis Presbyterorum.*

CAPUT IV.

Clemens III. a *Raven. Archiepiſc.*

SIgnificavit nobis R. Archipresbyter ſancti Stephani de Longaſco, quod R. Presbyter credens ſe obſequium præſtare Deo, ſibi fecit virilia amputari: ſed cùm idem Archipresbyter ſit ſenectute gravatus, nec *b* relinquere valeat Presbyterum memoratum

ratum, nobis humiliter ſupplicavit, ut ei concedere debeamus ea, quæ præter Miſſam ad ſacerdotem pertinent, *c* miniſtrare. Quocirca mandamus, quat. inquiras diligenter veritatem, & ſi jamdictum Presbyterum aliàs *d* dignum inveneris, ei ſacerdotale miniſterium abſque omni altaris miniſterio, auctoritate noſtra fretus, & *e* tua, prout videris expedire, concedas.

NOTÆ.

1. a RAven.] Ita etiam habetur *in cap.1. de clerico ægrotante, in 2. collect.* ex qua reſtituendus eſt præſens textus. Reſcribit Clemens III. in præſenti Vvidoni Archiepiſcopo Ravennat. qui electus fuit in Præſulem ipſius Eccleſiæ anno 1182. & ſub noſtro Clemente III. Legatus à Latere miſſus bellum ſacrum contra Saracenos nunciavit, & promulgavit, ut refert Vghellius *in Italia, in Eccleſia Ravennat. num.* 80. De ipſa Eccleſia nonnulla adduxi *in cap. ſi quando 5. de reſcriptis.*

2. b *Relinquere valeat Presbyterum.*] Ut vicarium ſuum, aut coadjutorem, ut permittitur *in cap. 1. & 2. de cleric. ægrot.* unde præſens textus non impropriè compilatus fuit ſub titulo *de cleric. ægrot. in 2. collect.*

3. c *Miniſtrare.*] Ut baptizare, ſacramenta Pœnitentiæ, Euchariſtiæ, & Extremæ Unctionis conferre, matrimoniis adeſſe, & alia ſimilia.

d *Dignum.*] Cùm enim per ignorantiam feciſſet, exiſtimans ſe Deo præſtare obſequium, mitiùs cum eo agitur.

e *Tua.*] Gloſſa in præſenti docet, in hoc caſu Epiſcopum poſſe diſpenſare; & rectè. Nam cùm pars abſciſſa eſſet occulta, & abſciſſio abſque culpa contingeret, Epiſcopus diſpenſare valebat. Miranda *in manuali, tom. 2. quæſt. 8. art. 5.* quidquid ſentiat Barboſa *de poteſt. Epiſcop. alleg. 42. num. 27.* Nec contrarium ſuadent verba præcedentia, *auctoritate noſtra fretus*; nam per ea verba tantùm excitatur juriſdictio propria Epiſcopi; non nova conceditur, quia quoties aliqua committuntur ordinariis judicibus, quæ illis competunt, non delegati, ſed ordinarii judices manent, excitatâ eorum juriſdictione, ut dicemus *in cap. licèt, cap. grave, de officio ordin.* Michaël Rouſſellius *lib. 1. hiſtoriæ Pontif. juriſd. cap. 4. num. 5.* credit Epiſcopum poſſe diſpenſare cum eunuchis caſu, aut neceſſitate factis; Pontificem cum voluntariis, quia qui ſe abſcidit, creditur ſui homicida. 4.

CAPUT V.

Idem a *Parienſi Epiſcopo.*

EX parte dilecti filii Michaëlis Presbyteri fuit in audientia noſtra propoſitum, quod cùm ſibi ſentiret lepræ periculum imminere, de conſilio medici virilia ſibi fecit *b* abſcindi, ut poſſet à tam gravis infirmitatis vitio liberari: & ut provideremus ei ſuper exequutione ſui officii, à nobis humiliter poſtulavit. Quoniam igitur *c* canones Sanctorum Patrum hujuſmodi à ſacri altaris adminiſtratione non prohibent, fr. t. per A. ſ. m. quat. ſi ita ſe rei veritas habet, & memoratus M. eſt aliàs idoneus, ut ſui officii miniſterium exequatur, nullius contradictione, vel ap. ob. auctoritate fretus Ap. liberam ei tribuas facultatem.

NOTÆ.

1. a PArienſi.] Ita legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap. 1.* quæ inſcriptio ſi retineatur, referenda eſt ad Eccleſiam Parienſem, quæ eſt in Eccleſia Orientali, cujus Epiſcopus Thalaſſius ſubſcripſit in Concilio Chalced. ſed in editione epiſtolarum Innocentii III. facta Coloniæ, *folio* 8. legitur *Pariſienſi*, de qua Eccleſia nonnulla adduxi *in cap. fin. de reſcriptis.* Retinendam tamen eſſe inſcriptionem, *Pariſienſi Epiſcopo*, & in hoc textu reſcribere Innocentium Odoni, docet novus Notator Petri Bleſenſis *ad epiſt.* 126. ubi ejus præclara refert geſta.

2. b *Abſcindi.*] Quæ abſciſſio certiſſimum præſtat remedium lepræ curationi, ut docent Galenus *lib. 3. comment. ad lib. 3. Hippocratis*, Archigenes *lib. 13. cap. 125.* ibi: *Neque enim temerè reperias ullum aliquem caſtratum elephantiaſi laboraſſe.* Rationem tamen, quâ id confirmat Archigenes, refellit Mercurialis *lib. 3. var. cap. 20.* addens legitimam rationem, quòd elephantiaſis præcipuè oriatur ex caliditate, & ſiccitate, tum jecoris, tum univerſi corporis: quæ cauſa eſt cur lepra in Ægypto ſit admodum familiaris. Cùm ergo eunuchi ſint frigidi & humidi, mirum non eſt, quòd non ſint facilè obnoxii lepræ, alterive ulli morbo, cujus origo ſit calor & ſiccitas. Et remedium hoc lepræ eſſe valdè uſitatum, conſtat ex Lucretio:

> *Et graviter partim metuentes limina lethi,*
> *Vivebant ferro privati parte virili.*

Et Poëta:

> *Necnon infelix ferro truncata juventus,*
> *Atque exſecta virûm.*

Illuſtrant Theophilus Raynaud. *tom. 14. tract. de triplici eunuchiſmo, cap. 3. num. 6.* Juretus *in notis ad epiſt. 231. Carnot.*

c *Canones.*] Videlicet canon 20. Apoſtol. *cap. ſi quis in ægritudine, cap. ſi quis à Medicis, 55. diſt.*

COMMENTARIUM.

IN his tribus deciſionibus agitur de eunuchis natis, vel factis propriâ manu, vel ab hominibus; & ut eas uno commentario complectamur, ſequentem ex eis deducimus aſſertionem: *Qui in cunabulis, aut à Medicis caſtratus, ſeu abſciſſus fuit, ordinari valet; non verò qui propriâ voluntate ab alio, vel à ſe ipſo ſectus eſt, etiamſi ob ſervandam caſtitatem id fecerit.* Probant eam textus *in can. 20. 21. & 22. Apoſt. cap. maritum, 33. diſt. cap. fin. 51. diſt. cap. ſi quis abſcidit 4. cap. hi qui 5. cap. qui partem 6. cap. ſi quis à Medicis 7. cap. ſi quis in ægritudine 8. cap. ſi quis in infirmitate, cum* 3. CONCLUSIO REFERTUR, ET PROBATUR.

ſequenti, 55. *diſt. cap.tunc* 23.*q.*5.*cap.qui ſuit* 33. *q.*5. Concilium Arelat.2. *can.*7. *Si qui ſe, carnali vitio repugnare neſcientes, abſcindant, ad Clerum pervenire non poſſunt.* Synodus Conſtantinop. *can.* 8. apud Balſamon. Triburienſe Concil. *can.*33. Conſonat lex 23. *tit.*6. *part.*1. Alia juris teſtimonia congerit Anton. Auguſt. *in epit. juris, lib.*4. *tit.*11. & *lib.*27. *tit.*21. Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, & *de poteſt. Epiſcop. alleg.*42. *num.*13. & *lib.*1. *juris eccleſ. cap.*33. *num.*141. Acuña & I. Dartis *in* 55. *diſt.* Amaya *lib.*3.*obſerv. cap.*6.*ex num.*44. Olanus *lib.*3.*Paralip. cap.*10.*ex num.*34. Balſamon *in d. can.*8. *Synodi Conſtantinop.* & *in Nomocan. Photii, tit.*5.*cap.*14. & *in can.*1.*Concil.Nicani*, Baronius *anno* 230.& 232.*num.*5.& 253.*num.*44.Robertus *lib.*4. *rerum judic. cap.*10. Theophilus Raynaud. *tom.*14. *tract. de triplici eunuchiſmo*,*cap.*3.§.6.Claudius Eſpenceus *lib.* 5. *de voto*,*cap.*12. Fileſacus *lib.*1. *ſelect. cap.*12. Vighellius *in methodo juris can. pag.* 247. Tondutus *reſol. canon. cap.*9. Lantdmeter. *lib.*2. *de veteri monach. cap.*14. & 23. Pamelius *in notis ad D. Cyprianum, epiſt.*62. Germonius *lib.*3. *de ſacrorum immunit. c.*3. Juretus *in notis ad Carnot.epiſt.*83. Ramirez *in Pentecont. cap.*4. Spondanus *in epit. Baronii, anno* 730. *num.*2. Mendoza *quæſt.*4. *poſitiva*, Sauſay *in Panopl. cleric.* 1. *p. cap.*5. §.8. Severinus Binius, Coriolanus, & Zonaras *in d. can.*20. *Apoſtol.* Paulus Zacchias *lib.*2.*qq. tit.*3. *quæſt.*7. & *lib.*8. *tit.*1.*quæſt.*6. Juſtelus *in can.*1. *Concil.Nicæni*, Rouſſellius *in hiſtoria juriſd. Pontif. lib.*1. *cap.*4. *num.*5. Corraſius *de beneficiis p.*3. *cap.*6. Petrus Herodius *lib.*1. *Pandect. cap.*14. Duarenus *lib.*4. *de ſacris Eccleſiæ, cap.*3. Gothofredus *in l.*4. §.*cum*, *ff.de re milit.* Ferrara *de literis, cap.*7. plures Moraliſtæ relati à Diana *p.*10.*tract.*13.*reſol.*11.& *p.*11.*tract.*1.*reſol.*23. Gibalinus *de irregul.cap.*3. *quæſt.*4.*conſect.*4. *num.*12. Chriſt. Lupus *in can.*1. *Conc. Nicæn.*

4. RATIO DUBITANDI. Sed adverſùs primam partem hujus aſſertionis, quatenus in ea docetur ſectum in cunabulis, vel à Medicis eunuchizatum, ad ſacros ordines admitti poſſe, inſurgitur in hunc modum. Eunuchi quomodolibet facti, non debent ad ſacros ordines promoveri, ut *in cap.*23. *Deuteron.* cautum legimus his verbis: *Non intrabit eunuchus attritis, vel amputatis teſticulis, & abſciſſo veretro, Eccleſiam Domini.* Quod & apud Romanos obſervatum fuiſſe teſtatur Cælius Rhodigin. *lib.*7. *antiq.lect.cap.*2. immò M. Sergium orationem in Senatu habuiſſe, ut à ſacris omninò arcerentur, refert Alex. ab Alex. *lib.*6. *dierum genial. cap.*14. & ob illum defectum Metello denegatum fuiſſe Sacerdotium, conſtat ex Seneca *in ipſo*, & tradit Stuchius *de ſacrificiis Gentil. pag.*68. nec ſolùm à Sacerdotio, verùm & ab omnibus honoribus & dignitatibus arcebantur eunuchi apud eos; militiæ enim nomen dare non poterant, *l. qui cum uno, ff. de re milit. l.*8. *C.Theodoſ. de tyronibus*, Vegetius *lib.*1.*de re milit.cap.*7. Ad ſtudium litterarum non admittebantur, Lucianus *in Eunucho*, Savarus *ad Sidonium lib.*1. *epiſt.*8. *verbo Litteris*: quare non modicam inter eos contentionem concitavit Eutropii eunuchi ad Conſulatus faſtigium evectio. Claudianus *in Eutropio.*

Omnia ceſſarunt eunucho Conſule monſtra,
Heu cæli, terræque pudor!

Plura de Eutropio, & ejus fine D. Joſephus de Retes *de interdictis, lib.*3. *cap. fin.* immò viliſſimis miniſteriis, & quod nefas eſt, libidini potentiorum deſerviiſſe, plurima Poëtarum, & Hiſtoricorum monumenta teſtantur. Martialis *lib.*9. *epigr.*7. Juvenalis *ſatyra* 10. & innuit textus *in l.*3. §. *qui in alio, ff. ad leg. Corn. de ſicar.* plura D. Franciſcus de Amaya *lib.*3. *obſerv. cap.*38. & 43. Suarez *ad leg. Aquil. lib.*2. *cap.*3. *ſect.*6. igitur ſi ita eunuchi abjecti ſunt, non debent ad ſacros ordines admitti, cùm in ordinandis ultra morum honeſtatem, quædam claritas, vel decentia perſonæ deſideretur. D. Thomas *in* 4.*diſt.*25.*quæſt.*2. *art.*1. & ex eo docet Suarez *de cenſur. diſput.*51. *ſect.*3. *num.*2. Secunda etiam aſſertionis pars, ubi aſſeritur abſcindentem ſemetipſum aliqua corporis parte, etiamſi pro ſervanda caſtitate faciat, irregularem eſſe, non levem patitur dubitandi rationem ex eo; nam unicuique licet naturaliter in ſuum corpus ſævire, *l. ſed ſi* 9. §. *ſi ipſe ſervus, ff. de peculio*; quia cùm homo ſit uſufructuarius vitæ, & uſufructuarius poſſit arboris ramos decerpere; ita & homo corporis proprii membra amputare poteſt, ut in ſpecie ratiocinatur Joannes Caramuel *in Theolog. fundament. fundam.* 55.§.9. ſed qui jure ſuo à natura præcipuè conceſſo utitur, puniri non debet, *l. ſi præſes* 32. *ff. de pœnis*: igitur qui ſe abſcidit, aut virilia amputavit, nullam exinde irregularitatem contrahit. Augetur hæc dubitandi ratio ex eo, nam licèt hæc abſciſſio ex aliis cauſis contingens injuſta videri poſſit, tamen ob ſervandam caſtitatem, licitam, permiſſamque eſſe probatur auctoritate, & exemplis. Auctoritate ſacræ paginæ *Matthæi c.*19. ibi: *Beati qui ſe caſtraverunt propter regnum cælorum.* Et Marci *cap.*9. *Si manus tua, vel pes tuus ſcandalizat te, abſcinde eum, & projice abs te: & ſi oculus tuus ſcandalizat te, erue eum, & projice abs te.* Exemplis Origenis, qui ſe caſtravit, ut ſervaret caſtitatem, ut refert Euſebius *lib.*56. Leontii Antiocheni, cui idem accidit, referente Theodoreto *lib.*2. *hiſtoriæ, cap.* 24. duorum monachorum Ægypti, de quibus in vitis Patrum, *diſt.*2. *cap.*172. quæ refert Zerda *in adverſariis, cap.*128. *num.*17. ergo qui ſe abſcidit, aut eunuchizavit, non inde irregularitatem contrahit.

5. DE EUNUCHIS, ET EORUM DIFFERENTIIS. Quibus difficultatibus minimè obſtantibus vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, omiſſis eunuchorum, ſpadonum, caſtratorum, & eviratorum differentiis, quas referunt, & exponunt Pancirola *lib.*2. *variar. cap.*275. Balſamon *in can.*24. *Apoſt.* Theophilus Raynaud. *tom.* 14. *tract. de triplici eunuchiſmo, in prœluſione*, Paulus Zacchias *lib.*2. *qq. Medicolegal. tit.*3. *quæſt.*7. eunuchorum duo eſſe genera, natos, & factos, quamvis pauci omninò naſcantur cum hoc defectu, ut obſervat apud Auguſt. auctor quæſtionum ex utroque Teſtamento, *quæſt.*116. ſunt tamen aliqui, inter quos Dorotheum Antiochiæ Epiſcopum fuiſſe refert Euſebius *lib.*7. *cap.*32. per hæc verba: *Dorotheum Primatu Antiochenæ Eccleſiæ inſignitum cognovimus. Erat autem naturâ eunuchus, ita ex ipſa nativitate comparatus.* De quo plura Theophilus *d. tract. de triplici eunuch. cap.*2. §.1. Eunuchi facti dicuntur, qui ab hominibus evirati ſunt variis ex cauſis: aut causâ medelæ, juxta ſuprà tradita: aut in pœnam delicti admiſſi, juxta infrà dicenda, & congeſta *in cap. ſignificaſti, de homicidio*: aut causâ mercimonii, ſeu negotiationis. Frequentem olim, & quæſtuoſam fuiſſe eunuchorum nundinationem, conſtat ex Herodoto *lib.*8. & Lactantio *de opificio Dei, cap.*13. Quintiliano *lib.*5. *inſtit. cap.*12. qui meminit mangonum, & venalitiorum iſtorum, qui formæ puerorum excisâ virilitate lenocinabantur, erantque ſervi eunuchi pretioſiores: quare Ulpianus *in l. ita* 27. §. *& ſi, ff. ad legem Aquil.* ait: *Si puerum quis caſtraverit, & pretioſiorem fecerit, Vivianus ſcribit, ceſſare Aquiliam.* Et Juſtinianus plurimi æſtimat ſervos eunuchos, quàm alios, *in l.*3. *C.communia de legat. l.*1.§.6. *C.de communi ſervo*: & Conſtantinus *in l.*2. *Cod.de eunuchis*,

permittit

permittit facultatem emendi, & vendendi eunuchos barbaræ gentis extra Romanum Imperium factos. Cauſas ut pretioſiores crederentur eunuchi, refert & illuſtrat Gibalinus *tom.1. de negot. lib.1. cap.4. art.3.* Sed cùm hæc abſciſſio Deo, & naturæ injurioſa ſit, ut eleganter expreſſit D. Ambroſius *lib.5. in Hexam. cap.3. ſub finem*, his verbis: *Tollis homini quod natus eſt, & virum de viro exuis, abſciſſaque corporis parte, ſexum negas, ſpadonem efficis, ut quod negavit natura in hominibus, impleret audacia.* Tam legibus civilibus, quàm eccleſiaſticis hujuſmodi exſectio, niſi ad vitæ conſervationem, aut in pœnam admiſſi delicti, prohibita eſt. Doctores tamen, præcipuè Theologi Moraliſtæ, diſputant, an hujuſmodi abſciſſio ob vocis ſuavitatem ad concentus ſacros, quibus iſti evirati paſſim adhibentur, licita ſit? Et Salon 2.2. *q.6. controv.2.* Trullench *lib.5. in Decalog. cap.3. dub.4. num.4.* Sayrus *lib.7. clavis, cap.9. num.38.* Mendoza *in lib.1. Regum, c.8. verſ.15. num.9.* Paſqualigus *deciſ.498. & in qq. canonic. centur.1. quæſt.10.* honeſtam eſſe hanc evirationem docent, ſi duo concurrant. Primum, ut pueri qui exſecantur, ſui juris ſint, & polleant uſu rationis, atque commoda, incommodáve, quæ inde conſequentur, percipiant, & ſuæ exſectioni conſentiant. Secundum, ut ſine periculo vitæ fiat exſectio. Verùm contrariam ſententiam defendunt alii, quos referunt, & ſequuntur Barboſa *in cap. ſi quis abſciderit, 55. diſt.* Lugo *diſput.10. num.21.* Thomas Hurtado *tom.2. reſol.38. num.758.* Diana *3.p. tract.5. reſol.38. & p.6. tract.8. reſol.16.* Theophilus *ubi ſuprà, cap.4. §.5.* Gibalinus *d. art.3. de negot. num.14.* & meritò: nam ſi ad ſervandam continentiam, & vitandum damnum ſpirituale, hujuſmodi exſectio non permittitur, quantò magis ob vitandam inopiam, aut lucrum temporale captandum prohiberi debet.

6. Ratio primæ partis aſſertionis.

Quibus animadverſis, tradita aſſertio rationi juris valdè conſona eſt: nam prima pars, quæ aſſerit ſectum in cunabulis à Medicis, vel in perſequutione, ordinari poſſe, ea nititur ratione; nam cùm ille nec feciſſet, neque affectaſſet hujuſmodi abſciſſionem; & pars abſciſſa neque deformitatem, neque defectum, aut debilitatem ad celebrandum inducat, non eſt ratio quare incurratur irregularitatis pœna, ubi nulla culpa adfuit. Creaturam enim Dei refingit, & naturæ inſidiatur, qui evirat; ſed naturæ ſuccurrit, nec legi ſubjicitur, qui propter morbum id facit. Imperator *Leo novella 60. & 98.* ex qua ratione infertur, eum qui ſuâ culpâ caſtrari ſe paſſus eſt abſque propria voluntate, irregularitatem non contrahere, licèt contrarium communiter Doctores ſentiant: pro cujus ampliationis expoſitione ſciendum eſt, inter alias pœnas pro varietate delictorum à diverſis gentibus ſtatutas, caſtrationem ab aliquibus inflictam eſſe, ut furto *in cap. tua, §. fin. de homicidio*: adulterio *ex lege Julia de adult.* Briſſonius *ad ipſam legem, verbo Viro deprehenſo.* D. Laurentius Ramirez *ad Martialem lib.2. epigr.60.* ad quam pœnam referendus eſt Plautus *in Milite.*

Ut ſalvis teſtibus hodie te mittamus.

Perduellioni: Euſebius *lib.8. hiſtoria.* Apud Francos frequens hujus pœnæ mentio reperitur; nam apud eos ſervus, qui quadraginta denarios ſurripuit, caſtrari jubetur in lege Salica, *tit.13. de furto, §.2.* & ſervus qui cum ancilla mœchatus fuit, caſtrari præcipitur *in tit.29. de adult.* ejuſdem legis, *§. ancilla 6.* refert Lindembrogius *in Gloſſario, verbo Caſtraverit.* Etiam culpâ alicujus ſimilis mutilatio evenire poteſt, cùm ob acceſſum ad mulierem quis in morbum incidit abſciſſione medendum, aut cùm ob ſimile peccatum in adulterio deprehenſus, à marito mutilatur, ut in caſu relato à Covar. *in Clem. ſi furioſus, de homicidio, in princ. num.6.* In his ergo, & ſimilibus caſibus verius eſt, irregularitatem non contrahi, cùm nulla abſciſſio activa, nec directè intenta, ſed tantùm paſſiva, & indirectè volita adfuerit. Quis enim dicat furem ob furtum furcâ ſuſpenſum ſe ſuſpendiſſe, ex eo quod ob culpam propriam ſuſpendatur. Docet, & hanc opinionem defendit Gibalinus *d. cap.3. pag.53.*

7. Ratio ſecundæ partis.

Secundæ partis ratio ea reddi poteſt; nam cùm homo non ſit dominus membrorum ſuorum, *l. liber homo, ff. ad leg. Aquil.* & talis abſciſſio ſit occiſio partialis illius membri; ſicut nemini licet ſe occidere, ita nec ſe mutilare. Et ut propiùs ad deciſionem textus *in d. cap. ſignificavit*, accingamur, ſciendum eſt, utroque jure, tam civili, quàm canonico, varias pœnas ſtatutas eſſe in eos, qui propriâ voluntate ſe caſtraverunt, aut membra mutilarunt. Jure enim Cæſareo illi lege Cornelia de ſicariis tenebantur, *l.3. §. idem, ff. ad leg. Corn. de ſicar.* ubi Adriani reſcriptum proponitur, quo ſtatuitur eos, qui hoc crimine arguuntur, lege Cornelia teneri; quod & propoſuit Domitianus, teſtantibus Suetonio, & Xiphilino *in eodem Apuleio, lib.8. de Aſino aureo.* Cui gratulatur Martialis *lib.6. epigr. 2.* ibi:

Luſus erat ſacra connubia fallere tædæ;
Luſus & immeritos exſecuiſſe viros.
Utraque tu prohibes, Cæſar, populiſque futuris
Succurris, naſci quos ſine fraude jubes.
Nec ſpado jam, nec mœchus erit, te Præſide, quiſquam:
At prius (ô mores!) & ſpado mœchus erat.

Et lib.9. epigr.7.

Immatura dabant infandas corpora pœnas:
Non tulit Auſonius talia monſtra pater.
Idem qui teneris nuper ſuccurrit ephœbis,
Ne faceret ſteriles ſæva libido viros.

Omnique modo eunuchos fieri prohibuit Conſtantinus *in l.1. Cod. de eunuchis*, ubi plura Cujacius, & noſter D. Franciſcus Amaya: Briſſonius *lib.2. ſelect. cap. fin.* Inde apud Juſtinum Martyrem *in Apolog. ad Antonin.* qui ſe caſtrare voluit, priùs à Prælato Ægypti veniam edicti petiit, ibi: *Libellum Felici Præfecto obtulit, petens ut medicum ſineret teſtes ſuos præcidere: hoc enim ſine Præfecti permiſſu fieri nefas eſſe, medici, qui illic erant, aſſeverabant.* Adde novellam Juſtiniani 142. novellam Leonis 60. Evagrium *lib.4. cap.22.* Etiam qui digiti partem ſibi abſcindebant, ut ſic militiæ inutiles redderentur, extra ordinem puniebantur, *l.4. C. Theodoſ. de tyronibus, l.1. eod. C. de filiis milit. l.4. §.12. ff. de re milit.* Eos Murcos Romani appellabant. Ammianus Marcellinus *lib.15.* ubi notavit Valeſius *pag.56.* De his Innocentius I. *epiſt. ad Iulium*, ita ſcribit: *In his clericos ſcripſiſti, quos conſtituas non habere aliquos murcos.* Notarunt Gothofredus *in d.l.4. §. cum 12.* Jacobus ejus filius *in l.5. C. Theodoſ. de tyronib.* Cujacius *lib.15. obſerv. cap. fin.* A pollicis truncatione eos Itali *poltrones*, dicebant, ut ex D. Franciſco *lib.1. opuſc. pag.94.* probarunt Meurſius *in exercit. criticis, p.2. cap.2. pag.67.* Cujacius *d. lib.15. obſerv. cap.40.* Savarus *ad Sidonium lib.1. epiſt. 2.* D. Laurentius Ramirez *in notis ad Luitprandum, in chron. pag.315.* Jure noſtro canonico, qui ſe mutilavit, per triennium à communione ejicitur, *can.23. Apoſt.* ubi Zonaras, & Coriolanus: Menardus *ad D. Gregorium, fol.255.* Juſtè ergo deciditur *in d. cap. ſignificavit*, ſeipſum abſcindentem, aut eunuchizantem, ordinari non poſſe, tanquam ſuî homicidam. Hinc

damnandi veniunt ſacerdotes Deæ Cybeles, ſive matris Deorum, Gallicè *Corybantes* dicti, qui inter nefandas libidines, quas non ſine rubore deſcribunt D. Auguſt. *lib.7. de civit. Dei, cap. 26.* Apuleius *lib.8. Mileſiarum*, ſua membra amputabant, ac ſe caſtrabant. Arctaus Medicus relatus à Mercuriale *lib.3. variar. cap.15.* ibi: *Sunt qui membra ſibi ipſis amputant, tanquam Diis propriis ea repetentibus gratam rem piâ cogitatione facturi: atqui inſania hujuſmodi in opinione duntaxat collocatur: excitantur verò tibiâ, animive oblectatione, aut temulentiâ, aut adſtantium exhortationibus, ut maneat hujuſmodi furor à Deorum afflatu: quod ſi incolumes deſiſtant, bono, & pacato animo ſunt.* Unde Martialis *lib.3.epigr.65.* Gallum appellat caſtratum more iſtorum ſacerdotum, ibi:

Amiſit teſtes, jam mihi Gallus erit.

Idem obſervari à ſacerdotibus Dianæ refert Strabo *lib.14.* & prodidit D.Hieronymus *in lib.1.adversùs Jovinianum*, ibi: *Hierophantes Athenienſium uſque hodie cicuta ſorbitione caſtrari, & poſtquam in Pontificatum fuerint electi, viros eſſe deſinere.* Idem de ſacerdotibus Bellonæ refert Farnabius *ad Senecam, in Medeam act.1.verſ.82.pag.100.* quod valdè inſanum erat, cùm carnis ſtimulos non devitent qui exſecti ſunt, ut docent Epictetus *apud Arrianum lib.2. cap.20.* S. Baſilius *ſub finem libri de virgin.* pleniſſimè & diſertiſſimè Auguſt. 6. *in Jul.cap.5.* ac ſcitè Arnobius *lib.5.* ridens Deorum conſilium de Aty caſtrando, ut caſtus inter Deos viveret. *Quaſi verò*, inquit, *affecti corporalibus his damnis, fiant languidioris audaciæ, & non quotidie videamus eos, qui ſibi demeſſuerint has partes, majoris petulantiæ fieri; atque omnibus poſtpoſitis & pudoris, & verecundiæ frenis, in obſcœnam prorumpere vilitatem, flagitiorum confeſſione vulgatâ?* Immò plerumque ſpadones, ut S. Hieronymus *lib. in Jovin.* loquitur, in longam, ſecuramque libidinem [illegible]ſecabantur. Videndus Brodeus *lib.4. miſcell. cap.21.* Rectè ergo in præſenti ab ordinibus arcentur qui per eam immanitatem in divinum opus, ipſumque proinde Deum injuriam admittunt, ut aiebat D. Chryſoſtomus *in cap.5. ad Galatas*, per hæc verba: *Ubi nunc ſunt, qui ſeipſos audent evirare, ſimul & Apoſtolicam imprecationem ſibi accerſentes, & Dei opificium accuſantes, & à Manichæis ſtantes? nam illi quidem aiunt corpus inſidioſum eſſe, malaque materiæ. Hi verò factis ſuis crudelibus illis opinionibus præbent anſam, dum membrum amputant velut inſidians & inimicum.* Alia proſequitur Theophilus Raynaud. *tom.4.lib.3.de jure commun.ſect.3. cap.1.fol.235.*

8. DISSOLVUNTUR DIFFICULTATES. Nec obſtat prima difficultas deducta *ex cap.29. Deuteronom.* nam licèt illud ad ſenſum myſticum referant Beda *ibi*, Theodoretus *quæſt.25. in Deuteron.* eos tamen refellit Fileſacus *lib.1.ſelect.cap.11.* qui affirmat in eo textu prohiberi eunuchis ingredi Eccleſiam Dei, hoc eſt commercium habere cum Hebræis, & jus ducendi puellas Hebræas; quæ prohibitio eâ nitebatur ratione, quia cùm ipſi ſperarent Meſſiam ex progenie propria, & nulla ex eunuchis ſoboles ſperaretur; ideo eos neque ad commercium, neque ad connubium admittebant. Neque quod dicebamus de eunuchis arcendis ab honoribus, & dignitatibus, refragatur; nam illud procedit jure civili attento, quo à Conſiliis & Senatu removebantur ex ratione communi, quia tertium genus hominum videntur. Lampridius *in vita Alexandri. Alexander Severus tertium genus hominum eunuchos eſſe dicebat, neque videndum, neque in uſu habendum à viris; ſed vix à fœminis nobilibus.* Et in fine ita ſubjungit: *Hue accedit, quod eunuchos neque in conſiliis, neque in miniſteriis habuit.* Mamertinus *in panegyrico ad Julianum apoſtatam*, ibi: *Eunuchos quaſi à conſortio generis humani extorres, ab utroque ſexu, aut naturæ origo, aut clades corporis ſeparavit.* Unde in eos ita acriter invehitur S. Baſilius *epiſt. 87.* ad Simpliciam hæreticam: *Ignominioſum, ac modis omnibus pernicioſum eunuchorum genus; genus hoc, inquam, nec fœmineum, nec maſculinum, inſaniens in mulieres, invidioſum, vilis pretii, animo feroci, effœminatum, ventri deditum, auri cupidum, ſævum, inconſtans, illiberale, quidvis ſuſcipiens, inſatiabile, furioſum, & zelotypum, & quod ampliùs dicendum eſt, cum iſta ſtatim generatione ad ferrum damnatum.* Plura Suidas verbo *Spado*, Beyerlink *verbo Eunuchus*, Salvagnus *ad Ovidium in Ibin, fol.251.* unde Imperatores acriter in Eunomianos ſpadones exarſerunt *in l.17. Cod. Theod. de heret.* Jure verò noſtro Pontificio, dum ſine voluntate ita nati, aut facti ſunt, admittuntur ad Sacerdotium, & alias dignitates, ut auctoritatibus, & exemplis probat Fileſacus *d. cap.11.* Nec ſecunda difficultas adverſatur, deprompta *ex cap.19. Matthæi*; nam licèt relata verba in ſenſu litterali accipientes Origenes, & Leontius (de quo Socrates *lib.2.hiſtor.cap.21.* ait: *Leontius cùm Presbyter eſſet, eo dignitatis gradu privatus eſt, quòd genitalia ſibi exſecuiſſet*: & de eo ab Arrianis Antiochenæ Eccleſiæ præfecto inquit Theodoretus *lib.2.cap.24. Antiochiæ verò poſt Stephanum Eccleſiæ Primatum ſuſcepit Leontius, quem contra Niceni Concilii decreta adeptus eſt, nam ſuâ ipſe ſibi manu genitalia exſecuerat*; ut ſuprà retuli,) ſe caſtraverint, & ejus textus auctoritate moti hæretici Valeſiani appellati, non ſolùm omnes ſe caſtrarent, verùm & ſectæ profeſſores, ut ſe caſtrarent, adigebant, ut referunt Baronius *anno 249. tom.2.* Caſtro *adversùs hæreſes, verbo Eunuchos.* Pro ejus tamen textus expoſitione dicendum eſt, in eo Dominum laudare continentiam obſervantes, qui ob ejus amorem ſpiritualiter ſe caſtraverunt, de quibus ipſe Dominus apud Marcum *cap.16.* ibi: *Hæc dixit Dominus eunuchis, id eſt continentibus.* Ita textum illum accipiunt, & interpretantur D. Cyprianus *de habitu virgin.* D. Auguſt. *de ſtatu virgin. cap.23.* Abulenſis *ibi*, Mendoza *q.4. poſitiva*, Bellarminus *lib.2. controv. tit. de monach. cap.23.* Neque exempla relata à Patre Zerda contrarium ſuadent; nam in illis ſupponenda eſt divina inſpiratio, quo caſu ſicut & ſe occidere, ut latè probabimus *in cap.ex parte 11. de ſepulturis*; ita & ſe mutilare licet, aliàs illi ex caſtratione ardentiori libidine vexarentur, ut de eunuchis laſcivientibus referunt D. Chryſoſtomus *in d. cap.19. Matthæi*, D. Baſilius *de virginibus*, Muretus *lib.1. variar. cap.11.* & nos *infrà*. Nec tandem quod dicebamus, licere unicuique in ſuum corpus ſævire, *d. l.9. §. ſi idem ſervus, ff. de peculio*, obſtat; nam textus ille communiter accipitur de facto, quia ex facto, tam liberi homines, quàm ſervi ſe præcipitare, aut mutilare poſſunt, ut docet Ameſcua *de poteſt. in ſeipſum, lib.1. cap.3.* ſed veram interpretationem dabimus *in cap.ex parte, de ſepulturis.* Et quod dicebamus, hominem uſufructuarium corporis eſſe, falſum eſt, ut probat Caramuel *ubi ſuprà*, Diana *d.p.11.tract.1.reſol.23.* Prado *tom.2. Theolog.moral. cap.20. q.5. §.10.*

Adhuc huic aſſertioni opponitur textus *in can.5. ſextæ Synodi*, ibi: *Nullus eorum, qui in ſacerdotali catalogo recenſentur, extra eas, quæ in canone inſeruntur, à ſuſpicione alienas perſonas degens, mulierem poſſideat, vel ancillam, ſe nulli reprehenſioni affinem ex hoc ſervans. Si quis autem quæ à nobis definita ſunt, tranſilierit, deponatur. Hoc ipſum autem eunuchi ſervent, ut à vituperatione alieni ſint providentes.* 9. EXPONITUR TEXTUS IN CAN. 5. SEXTÆ SYNODI.

tis. Qui autem tranſgrediuntur, ſi ſint quidem clerici, deponantur ; ſi verò laici, ſegregentur. Ex quibus verbis ita argumentum conficitur : En textum ubi clerici eunuchi proponuntur : igitur quia abſciſſio in eunuchis non præſtat impedimentum, quominus illi ad ſacros ordines admitti poſſint. Hujus textus vera interpretatio ex ſuprà dictis provenit. Supponimus enim, eunuchorum tria eſſe genera. Primos appellari thlibias, qui in cunabulis membra genitalia amiſerunt : ſecundos ſpadones, qui cum eo defectu nati fuerunt : tertios caſtratos, qui ferro, cauſtico, aut alio inſtrumento ſecti ſunt. Docent Fornerius, Alciatus, & Gentilis *in l. ſpadonem* 128. *ff. de V.S.* Theophilus, & alii *in §. ſpadonem, Inſtit. de adoption.* Ex his thlibiæ, & ſpadones ordinari poſſunt; nam cùm illi ſine ulla voluntate ſecti reperiantur, meritò irregulares non judicantur, de quibus accipiendi ſunt Patres ſextæ Synodi *d. can.* 5. & Luitprandus *in legatione ad Nicephorum Phocam*, ibi : *Ipſi vendunt, ipſi emunt ; oſtia ipſi claudunt, ipſi aperiunt, ipſi dapiferi, ipſi agaſones, ipſi capones ; ſed heu caupones volui ſcribere ! Verùm res ipſa, quæ vera eſt, veritatem etiam nolentem compulit ſcribere ; dicimus enim, quia capones ſunt, id eſt eunuchi, quod canonicum non eſt : ſicut & caupones, id eſt tabernarii, quod contra canones.* Prohibent tamen Patres *in d. can.* 5. conſortium eunuchis ſacerdotibus cum mulieribus, ut à vituperatione alieni ſint : ſciebant enim venerem, atque incredibilem erga mulieres veſaniam illos aſpirare, ut latè diſſerit S. Cyrillus apud Suidam, verbo *Spado*, & exemplis probatur relatis ab Apuleio *lib.* 8. *Mileſiarum*, quæ ſine rubore legi, aut referri nequeunt ; quare ea omitto. Illud tamen admiratione dignum eſt, quod refert D. Baſilius *de vera virgin.* videlicet virginem quandam Eccleſiæ canonicam non ſine lacrymis retuliſſe, eunuchum qui illam deperibat, totum toti affuſum, cùm non haberet quo poſſet concupiſcentiæ ſuæ ſatisfacere, dentibus uti ſolitum, ardentem concubitus rabiem in carne morſibus indicans.

10. **Intelligitur D. Clemens.** Secundò obſtat ſupradictis D. Clemens *lib.* 2. *conſtit. cap.* 47. in illis verbis : *Nam ſi quidam homines, qui à ſuo ortu ſuperflua membra reliquo corpori adjuncta habent, veluti digitos, vel carnis proceſſus, propter turpitudinem illas eminentias abſcindunt, nihilque ſit iis indecorum, cùm per artificem naturalem corporis habitum recipiunt,* &c. Ex quibus deducitur, licere unicuique membra ſui corporis abſcindere : igitur qui virilia abſcidit, non ideò irregularis manet. Pro cujus conſtitutionis expoſitione dicendum eſt, abſciſſionem membri ſuperflui cuilibet permiſſam eſſe, itaut poſſit quis ſine ulla irregularitatis nota abundantem auriculam, vel ſuperfluum digitum amputare, cùm illæ partes monſtruoſæ corporis non ſint; ſecus verò ſi membrum neceſſarium amputaſſet, *cap. ab exordio,* 35. *diſt.* unde Iſaiam partem linguæ ſuperfluam abſcidiſſe, refert Archidiaconus *in cap. ſcriptum* 8. *quæſt.* 1. Divumque Hieronymum ad rectam Hebraïcæ linguæ pronunciationem, ſuperfluitatem dentium limaſſe, ex variis hiſtoricis refert Majolus *lib.* 1. *de irregul. cap.* 14. unde cùm *in d. cap.* 47. *D. Clementis*, agatur de membris ſuperfluis, rectè aſſerit S.P. eorum abſciſſionem permiſſam eſſe.

11. **Intelligitur textus in cap. maritum, 33. diſt.** Tertiò adverſatur textus *in cap. maritum,* 33. *diſt.* in illis verbis : *Juſto, vel injuſto timore ſuperatus.* Ex quibus deducitur, tam injuſtè ſe mutilantem, quàm juſto metu ſuperatum, veluti lepræ medendæ causâ, irregulatitatem ex ipſa abſciſſione contrahere. Pro hujus textus interpretatione diſcrimen conſtituendum eſt inter eum, qui à Medicis, ſeu chirurgis fuit ſectus ; & inter eum, qui ex indignatione ſeipſum abſcidit, juſto, vel injuſto timore ſuperatus. Primo caſu nulla irregularitas contrahitur, *d. cap. ſi quis à Medicis, d. cap. ſi quis in ægritudine :* ſecundo verò caſu cùm ex indignatione, ſeu manu propria quis mutilatur, in irregularitatem incidit. Ivo Carnot. *epiſt.* 231. in illis verbis : *De cætero ſi monachi illius tranſgreſſionem, qui ſe propter epilepſiam curandam eunuchizavit, ſecundum rigorem canonum animadvertere vultis, neque ad altiorem gradum promoveri poterit, neque in eo, in quo erat, ordine miniſtrabit ; quod ſicut benè noſtis, ei non interdiceretur, ſi ſectus eſſet à Medicis : ſi enim ſecundum Nicenos canones illi ab eccleſiaſticis officiis removentur, qui ſe abſcindunt obtentu ſervandæ caſtitatis ; multò magis illi removendi ſunt, qui ſe eunuchizant causâ curandæ corporalis ægritudinis.* Quo caſu procedit textus *in d. cap. maritum.*

12. **Exponitur textus in cap. qui in aliquo, 51. diſt.** Quartò refragatur textus *in cap. qui in aliquo,* 51. *diſt.* in illis verbis : *Qui ſemetipſos abſciderunt, aut naturali defectu membrorum, aut deciſione aliquid minus habere noſcuntur.* Ex quibus expreſsè liquet, ad ſacros ordines promoveri non poſſe eos, qui ſe abſciderunt, aut naturalem defectum membrorum patiuntur : igitur ſpadones, aut in cunabulis ſecti, ſive à Barbaris mutilati, irregulares ſunt. Huic difficultati ex ſuprà dictis ſatisfaciendum eſt aſſerendo, ea verba, *aliquid minus*, exaudienda eſſe, non de defectu cujuſlibet membri, ſed de defectu membri neceſſarii ad miniſtrandum, ſeu ex cujus defectu deformitas ſequebatur ; tunc enim, licèt ſine culpa, ex corporis vitio irregularitas contrahitur, ut ſuperiori commentario probavi.

13. **Explicatur cap. 2. de clerico ægrotante.** Quintò expendi poteſt adversùs hanc concluſionem textus *in cap.* 2. *de clerico ægrotante*, ubi qui mutilatus fuit per inſidias à prædonibus, in ſuſceptis ordinibus non valet miniſtrare : igitur qui à Medicis, vel per inſidias à Barbaris mutilatus eſt, ad ordines promoveri non poteſt. Augetur hæc difficultas, nam virgo, quæ per inſidias à Barbaris oppreſſa eſt, non poteſt inter virgines conſecrari, *cap. illæ autem* 14. 32. *q.* 5. igitur qui per inſidias à Barbaris mutilatus eſt, non poteſt in Presbyterum conſecrari. Primæ difficultati ſatisfaciendum eſt aſſerendo, mutilationem etiam per inſidias ex incurſione barbarica contingentem, inducere irregularitatem, cùm abſcinditur pars eſſentialis ad miniſtrandum. Quare cùm *in d. cap.* 2. abſciſſi eſſent duo digiti cum medietate palmæ, ideò Presbytero in altari miniſtrare prohibetur ; tunc enim potiùs in impotentiam, quàm in irregularitatem inciditur. Unde poteſt talis ſacerdos alia munia obire, veluti abſolvere, baptizare, & prædicare. Secundæ difficultati eodem modo ſatisfaciendum eſt ; cùm enim per oppreſſionem barbaricam mulier virginitatem amiſerit corporalem, quam neque Deus reſtituere poteſt, *cap. ſi Paulus,* 32. *q.* 5. docent Narbona *anno* 10. *& dimidio, q.* 14. Majolus *tom.* 1. *dierum canic. colloquio* 3. Arellanus *de juris ratione, lib.* 2. *cap.* 4. & cùm virginitas omninò deſideretur ad conſecrationem fœminæ, *cap. viduas, cum ſequenti,* 27. *q.* 1. ideò *in d. cap. illæ* 14. deciditur oppreſſam per inſidias à Barbaris conſecrari non poſſe. Docent Brixienſis *quæſt.* 81. Germonius *lib.* 3. *ſacrorum, cap.* 10. *num.* 13. ipſe *in cap. ſacris, de his quæ vi.* At in noſtro caſu cùm mutilatus quis eſt à Barbaris in parte nullo modo neceſſaria ad miniſtrandum, non eſt ratio quare irregularis judicetur.

TITULUS XXI.

De bigamis non ordinandis.

CAPUT PRIMUM.

Ex Concilio a Aurelian.

UT *b* bigami, *c* pœnitentes, vel repudiatarum *d* mariti ad ſacerdotium non aſcendant.

NOTÆ.

1. a *AUrelianenſi.*] *Can.*3. legitur etiam apud Papienſem *ſub hoc tit. cap.*1. *in* 1. *collect.* apud Ivonem tamen *part.*6. *cap.*134. Burchardum *lib.*2. *cap.*33. Gratianum *in cap.*2. *diſt.*55. legitur *can.*10. cujus varietatis occaſio ex eo provenit, quod tam Decretiſtæ, quàm Raymundus in præſenti non tranſcripſerunt verba Concilii, ſed ſententiam tantùm ejus, quæ ex utroque canone collecta videtur: neque enim in canone 3. Concilii Arelat. nec in canone 6. Concilii Aurelian. 3. verba hujus textus reperiuntur. In dicto canone 3. Concilii Arelat. 3. ita legitur: *Nullus pœnitentem, nullus bigamum, nullus viduarum maritos in prædictis honoribus audeat ordinare.* In capite 6. Aurelian. 3. ita cavetur: *Ne aut duarum uxorum vir, aut renuptæ maritus, aut pœnitentiam profeſſus, aut ſegniori corpore, aut qui publicè aliquando arreptus, ad ſupraſcriptos ordines promoveatur.* Unde ſententia in hoc textu propoſita citari poteſt, tam ex uno, quàm ex alio canone: credo tamen tam Decretiſtas, quàm Raymundum reſpexiſſe ad canonem 3. Concilii Arelat. 3. in ejus ſummario, ubi in editione tam Severini Binii, quàm Regia Pariſienſi, ita epitomatur canon: *Ut bigami, pœnitentes, vel repudiatarum mariti ad ſacerdotium non provehantur.* Quæ ſunt verba in hoc textu compilata.

b *Bigami.*] De quibus agam ſequenti commentario.

2. c *Pœnitentes.*] De quibus non eſt alius locus ita expreſſus in toto hoc Decretalium volumine; quare in præſenti agere ſtatui de hac ſpecie irregularitatis ex pœnitentia provenientis.

d *Repudiatarum mariti.*] In dicto Concilio Arelat. legitur, *viduarum maritos*; in Aurelianenſi verò, *renuptæ maritos*; ſed in prædicto ſummario legitur, *repudiatarum mariti*: quæ littera retinenda eſt. Et ſcire oportet, etiam appellatione bigamorum comprehendi non ſolùm eos, qui binas contraxerunt nuptias ſucceſſivè, defunctâ primâ uxore; verùm & qui ſemel contraxerunt matrimonium, ſed cum vidua. Repudiatarum verò mariti illi dicuntur, qui cum ejectis, & dimiſſis, & divortio facto repudiatis matrimonium contraxerunt; licèt enim per divortium ex juſta cauſa factum apud Romanos matrimonium ſolveretur, *l. ſi non* 35. *ff. de donat. inter*, *l. ſi ex lege* 43. *ff. ad leg. Jul. de adult. l.* 1. & 8. *Cod. Theodoſ. de repudiis*; tamen jure canonico diſſolvitur tantùm quoad thorum, non verò quoad vinculum. Unde ſi quis cum repudiata nuptias contraxerit, de facto ut bigamus habetur, licèt verè non ſit. D. Chryſoſtomus *in epiſt. ad Titum, homilia* 2. ibi: *Impudicos etiam coërcet, nec permittit ut quis cum binis nuptiis ad Eccleſiæ regimen, dignitatemque aſſumatur: qui enim erga eam, quæ repudiata diſceſſit, nullam benevolentiam ſervavit, quomodo is bonus Eccleſiæ Præſes erit? quam ille non ſuſtinebit reprehenſionem? Noſtis enim omnes, quod etſi per leges permiſſum ſit ſecundis nuptiis jungi, rem tamen eſſe multa criminationi obnoxiam. Nullam igitur ſubjectis criminandi occaſionem præbere Eccleſiæ Præſidem vult.* Theodoretus ibidem: *Ut laſcivos cohibeat*, inquit: *Uxoris vir; qui enim nullam ſervavit benevolentiam erga eam, quæ diſceſſit, quomodo Eccleſiæ benè præerit? graviter enim puniuntur ipſæ repudiatæ, & illi qui cum eis matrimonia contraxerunt.* Concilium Illiber. *can.*8. & 72. De his ergo maritis repudiatarum accipienda ſunt ſuprà relata verba, quo modo etiam illa in aliis juris locis accipiunt Juſtelus *in can.*105. *Eccleſiæ univerſal.* Hugo Grotius *de jure belli, lib.*2. *c.*5. *n.*9. *in notis.*

COMMENTARIUM.

EX hoc canone talis depromitur concluſio: *Pœnitentes ſolenniter ad Ordines admitti non poſſunt.* 3. CONCLUSIO DEDUCITUR ET PROBATUR.
Probant eam textus *in cap. maritum*, 33. *diſt. cap. ſi quis Presbyter, cap. ex pœnitentibus* 55. *cap. quicumque* 56. *cap. ſi verò* 57. *cap. ſi ille* 58. *cap. non confidat* 59. *cap. canones* 60. *cap. confirmandum* 65. *cap. illud* 66. *cap. placuit* 68. *c. hi qui* 69. 50. *diſt. c. fin.* 51. *diſt. c. nullus* 2. 55. *diſt. c. non negamus* 3. 61. *diſt.* Concilium Epaunenſe *can.*3. Agathenſe *can.*43. Nicænum 1. *can.*10. Tolet. 4. *can.*18. & 53. Tolet. 10. *can.*7. & 10. Tolet. 13. *can.*10. Ancyranum *can.*1. 2. & 3. Cabil. 1. *in ſynod. epiſtol.* Innocent. I. *epiſt.*6. Zoſimus *epiſt.*1. *c.*3. Gregorius Magnus *lib.*2. *regeſtr. epiſt.*25. Gregorius II. *epiſt.*3. *ad clerum & plebem Turing.* Gelaſius ad Epiſcopos *Lucaniæ, c.*5. Hormiſdas *epiſt.*4. *c.*1. Athanaſius *in epiſt. ad Rufin. poſt principium*, Hilarius *epiſt.*1. *c.*4. Alia juris teſtimonia congerunt Anton. Auguſt. *in epit. lib.*4. *tit.*8. & *lib.*28. *tit.*15. Creſpetius *verbo Pœnitentes, ult.* Illuſtrant ultra laudatos à Barboſa *in præſenti*, & *in d. cap. ex pœnitentibus*, & *lib.*1. *juris eccleſ. cap.*33. *num.*116. & *de poteſt. Epiſcop. allegat.*43. *num.* 6. P. Gregor. *lib.*1. *part. tit.*5. *cap.*3. *num.*4. & *lib.*4. *tit.*22. *cap.*5. & *lib.*2. *ſyntagm. cap.*8. Bellarminus *lib.*1. *de pœnit. tom.*2. *controv. cap.*21. Lantdmeter. *lib.*2. *de veteri cleric. cap.*25. & 93. Mendoza *lib.*3. *pro confirm. Concil. cap.*76. Morinus *lib.*2. *exercit. cap.*22. 23. 24. & 25. Albaſpin. *in Optatum, obſerv.* 6. 7. & 8. & *lib.*2. *obſerv. cap.*39. Gibalinus *de cenſuris, diſq.*3. *cap.*2. §. 7. & *diſquiſit.*2. *cap.*3. §. *finali*, & *de irregul. cap.*5. *in fine*, *pag.*400. Cironius *ad tit. de pœnit. & remiſſ.* Sauſay *in Panopl. cleric. part.*1. *lib.*3. *pag.*133. Acuña &

Dartis

Dartis *in d.cap.ex pœnitentibus*, & *de canonica diſciplina circa pœnitentiam*, *cap.*28. Cabaſſatius *in notit. Concil. in can.*68. *Carthag.*4. Stephanus Durantius *quaſt.*33. Fileſacus *in cap.*15. *de officio Ordin. in fine*, Cellotius *de hierarch.lib.*6.*cap.*18. Hallierius *contra ipſum,eod.tract. pag.*276. plura eruditè congerens D. Joannes Antonius de Otalora *de irregul. ex pœnit. excurſu* 1. *cum ſequentibus*.

4. IMPUGNATUR TRADITA ASSERTIO.

Sed hæc aſſertio à juris ratione prorſus aliena videtur; nam pœnitentia ſolennis in Eccleſia imponebatur pro peccatis gravioribus, publicè, & cum populi Chriſtiani ſcandalo perpetratis, ut ſic quæ publicè commiſſa erant, publicè expiarentur, *cap.*1. *de pœnit. & remiſ.* ſed ipſa peccata graviora, ut homicidium, adulterium, & ſimilia, ob quæ pœnitentia imponebatur ſolennis, publicè commiſſa inducebant irregularitatem, *cap.fin.de temporib.ordin.* igitur ipſa peccata per ſe, non autem pœnitentiâ ob ea impoſitâ, inducunt irregularitatem. Augetur hæc dubitandi ratio ex eo, nam ſi pœnitentia ſolennis per ſe irregularitatem induceret, ſimiliter excommunicatio eam produceret in excommunicato, & publico anathemate percuſſo, cùm non minor execratio in Eccleſia fieret cum excommunicato, ac cum ſolenniter pœnitente; nec minor canonica infamia ex una, quàm ex alia irrogaretur: immò ipſam pœnitentiam ſolennem eſſe quandam excommunicationem, probat Morinus *lib.*2. *exercit.cap.*3. & 20. Sed licèt publico anathemate percuſſi durante excommunicatione ordinari non poſſint, ut probavi *in cap.*2. *de ordinatis ab Epiſcopo*; tamen poſt abſolutionem, etſi ob peccatum publicum, vel grave, ut eſt apoſtaſia, infligatur, poteſt apoſtata ad majores ordines aſcendere, *cap. fin. de apoſtatis*: latè probat Gibalinus *de clauſura, diſquiſit.*2. *cap.*3. §.4. igitur ſi excommunicatio poſt abſolutionem non inducit irregularitatem, nec pœnitentia ſolennis poſt reconciliationem debet inducere. Secundò augetur hæc difficultas eâ ſubtili conſideratione; nam ſi pœnitentia ſolennis clericos non dedeceret, & qui ei ſemel in Eccleſia caput ſubdiderunt, ordinari non poſſent, ſequeretur quod Presbyteri poſt gradus ſuſceptos ſymbolum, & indicium pœnitentiæ ſolennis deferre non poſſent, ne ſuſceptis ordinibus probrum inferrent: ſed poſſunt ſymbolum hoc deferre: igitur & dum peragunt pœnitentiam ſolennem valent ordinari. Probatur minor; nam ſpeciale indicium, & propria teſſera ſolennis pœnitentiæ, eſt capitis attonſio, *cap. in capite*, 50. *diſt.* Concilium Tolet.3. *can.*12. *Quicumque ab Epiſcopo, vel Presbytero ſanus, vel infirmus pœnitentiam poſtulat, id ante omnia Epiſcopus obſervet, & Presbyter, ut ſi eſt vir, ſive ſanus, ſive infirmus, prius eum tondeat, & ſic pœnitentiam ei tradat; ſi verò mulier fuerit, non accipiat pœnitentiam, niſi prius mutaverit habitum.* Et ex Agathenſi circa tempora Cœleſtini Papæ I. *can.*15. *Pœnitentes*, ait, *tempore quo pœnitentiam petunt, impoſitionem manuum, & cilicium ſuper caput à Sacerdote, ſicut ubique conſtitutum eſt, conſequantur: ſi autem comas non depoſuerint, aut veſtimenta non mutaverint, abjiciantur, &c.* Et in Concilio Tolet.4. *can.*54. circa tempora Honorii Papæ I. dicitur: *Quod aliqui pœnitentiam accipientes tondebantur, & fiebant monachi.* Idemque habetur in Capitularibus *lib.*5.*cap.*52. Hinc verò eſt illud Gregorii Turon. *lib.*6. *cap.*57. *Caput*, ait, *totondit, atque pœnitentiam accipiens, ſpiritum exhalavit.* Sed tonſura ſemper defertur à clericis, *cap. prohibete*, 23. *diſt.* dicemus latè *in cap. ſi quis ex clericis, de vita & honeſt.* ergo ſi indicium præcipuum pœnitentiæ ſolennis non dedecet clericos; ita nec officiet illis pœnitentiam ſolennem in Eccleſia peregiſſe.

Quâ difficultate ita fulcitâ non obſtante, vera eſt ſuprà tradita aſſertio, cujus rationem ut aſſignemus, ſciendum eſt, pœnitentes variè, & diverſimodè accipi in jure noſtro. Aliquandò dicuntur pœnitentes, qui adhuc ante Baptiſmum, dum in catecheſi ſunt, veteres lapſus anteactæ vitæ agnoſcentes plangunt, de quibus in Concilio Illiberit. *can.* 62. ubi D. Ferdinandus de Mendoza: Vicecomes *de ritibus Baptiſmi lib.* 3. *cap.* 3. Albaſpineus *lib.*2. *obſerv.cap.*1. & 2. Lantdmeter. *lib.*2.*de veteri monach. cap.*6. Ambianas *ad Tertull.de pudicitia, cap.*20. *obſerv.*3. Sed de his præſens prohibitio non loquitur; illi enim majori impedimento ab ordinibus arcentur, quia videlicet baptizati non ſunt. Alii pœnitentes reperiuntur, qui ita vulgò appellantur, quia accedunt ad ſacramentum pœnitentiæ, ut præterita mala plangant, & plangenda iterum non committant, atque pro eis debitam ſatisfactionem ſuſtineant, de quibus *in cap.*2.*de officio ordin. cap. omnis, de pœnit. & remiſſ.* latè Moraliſtæ *in tractatu de ſacramento pœnitentiæ.* De quibus neque Patres in præſenti exaudiendi ſunt, cùm ipſi presbyteri quotidie in eo pœnitentiæ gradu conſiſtant, ut debitè, & devotè ad ſacrificandum accedant. Alii denique ſunt pœnitentes publici, qui quia publicè peccarunt, publicè etiam corripi, & pœnitere debent, de quibus *in cap.*1.*de pœnit. & remiſſ. cap. quæſitum, eod.tit. cap. fin.*26.*quaſt.*6. ſed neque de illis præſens textus agit; nam ſi publica pœnitentia ſacerdotibus, dum in ipſo ſacerdotii gradu ſunt, imponi poteſt, *cap. ſi quis preſbyter* 17.*cap. presbyter* 28. 30.*diſt. cap. ſi quis Epiſcopus* 13.81.*diſt. cap. presbyteris* 8.27.*diſt. cap. ſi quis ſacerdos* 9. 30. *quaſt.*1. *cap. ſacerdos, de pœnit.diſt.*1. multò magis ex ipſis pœnitentibus publicè poterunt in Clerum cooptari. Accedunt aliæ plures differentiæ, quæ inter utramque pœnitentiam, publicam, & ſolennem verſantur, quas doctè proſequitur D. Joannes de Otalora *ubi ſuprà.* Tandem alii ſunt pœnitentes ſolennes, qui publicè, & ſolenniter in Eccleſia peccatorum ſuorum pœnitentiam peragunt, quæ ſolennis pœnitentia variis ritibus, & cæremoniis in Eccleſia ex veteri diſciplina imponebatur, ut conſtat *ex cap. in capite*, 50.*diſt.* de quibus latè agunt Fileſac. *in opuſc. de Quadrag. pag.* 469. Lantdmeter. *lib.* 2. *de veteri monach. cap.* 93. Baſilius *in opuſc. de impedimentis matrim. cap.* 35. Aloayſas *in notis ad Concil. Tolet.*6.*can.*6. Souchetus *in notis ad epiſt.*128. *Ivonis*, Coriolanus *in notis ad Concil. Auxitanum*, *pag.*94. *in additionibus ad Summam*, Gibalinus *de clauſura monach.diſquiſit.*3.*cap.*2. §.2. Menardus *ad D.Greg.pag.*223. & 231. Barthius *lib.*4.*adverſ.cap.*57. Cironius *lib.*1.*obſerv.cap.*6. Ambianas *ad Tertull.de pudicitia*, Dartis *ubi ſuprà.*

5. POENITENTES VARIÈ ACCIPIUNTUR.

Ex ipſis autem cæremoniis in pœnitentia ſolenni uſitatis, eas tantùm referam, quæ noſtræ concluſionis rationi deciſivæ viam proſternunt, & parant. Hæc igitur pœnitentia ſolennis primis Eccleſiæ temporibus non ſolùm pro gravioribus, verùm & pro levioribus culpis injungebatur. D. Cyprianus *epiſt.*47. *In minoribus delictis, quæ non in Deum committuntur, pœnitentia agitur juſto tempore, & exomologeſis fit inſpectâ vitâ ejus, qui agit pœnitentiam; cùm neque ad communionem venire quis poſſit, niſi priùs illi ab Epiſcopo, & Clero manus fuerit impoſita.* Latè probat Pamelius *ad Tertull.de pœnit.c.*9.*n.*53. Sed poſteà frigeſcente fidelium devotione, tantùm graviſſimis criminibus populum turbantibus, ſcandalumque generantibus imponi conſuevit, ut pro homicidio, apoſtaſia, & aliis ſimilibus, *cap. placuit* 68. *verſic. cùm verò, cap. fin.*50.*diſt. cap. admonere* 8. *cap. latorem* 15. 33.*quaſt.*2.*cap. falſas* 6. *de pœnit. diſt.*5. Cùm enim ex perpetratione delicti populus ſcandalizaretur, ex

6. DE RITIBUS SOLENNIS POENITENTIÆ.

pœnitentia

pœnitentia ſolenniter peracta ædificari debebat, *cap. ſi peccaverit* 19. 2. *quæſt.*1. ibi: *Ergo ipſa corripienda ſunt coram omnibus, quæ peccantur coram omnibus.* Et *cap. ego, de conſecr. diſt.*2. *cap.*1. *de pœnit. & remiſſ.* Hujus pœnitentiæ ſolennitas verſabatur circa habitum, locum, & pœnas, quibus tempore pœnitentiæ pœnitentes afficiebantur. Circa habitum notum eſt, ſaccum, ciliciumque eos deferre, capite tonſo, *c. pœnitentes* 63. 50. *diſt.* Concil. Tolet. 6. *can.*7. Docent ſuprà laudati, & Buſeus *de ſtatibus hominum, tit. de pœnitentium ſtatu*, Petavius *de notis ad Syneſium, in diatribe de pœnit.*

7. De gradibus pœnitentiæ.

Circa locum varia obſervabantur pro diverſitate graduum: per quatuor enim gradus ita pœnitentes perveniebant ad communionem Eccleſiæ, juxta veriorem ſententiam, quam amplectuntur Bellarminus *lib.*1. *de pœnit. c.*22. Morinus *lib.*2. *exercit. c.*1. Albaſpineus *lib.*2. *obſerv. cap.*22. *&* 25. Lantdmeter & Gibalinus *ubi ſuprà*, quos ſigillatim percurramus. Primus gradus à Latinis appellatur fletus, à Græcis *προσκλαυσιν*; pœnitentes enim ab Eccleſia ejiciebantur formâ præſcriptâ *in d. cap. in capite*, in veſtibulo ejus, ubi pauperes convenire ſolebant, eleemoſynam collecturi. D. Gregorius Thaumaturgus in hæc verba: *Fletus, ſeu luctus eſt extra portam oratorii, ubi peccatorem ſtantem oportet fideles ingredientes orare, ut pro ſe precentur.* Refert Zerda *in adverſariis, cap.*130. *l.*18. *tit.*4. *part.*1. *E deben morar à la puerta de la Ygleſia toda la Quareſma en cabañuelas.* Ex Tertulliano, & aliis notarunt Lantdmeter *d. cap.*60. Gregorius Ambianas *de pudicitia cap.*13. *obſ.*3. ubi quia lacrymas effundebant, fideles Eccleſiam ingredientes orantes, ut pro illis precarentur, locus ille Fletus dicebatur. Poſt tempus ibi à ſacris canonibus præſcriptum jam elapſum, pœnitentes Eccleſiam ingrediebantur, & in ſecundo gradu conſiſtebant, à Græcis dicto *ἀκρόασις*; à Latinis ferula, ſeu auditio, à quo gradu & ipſi Audientes dicebantur. Gregorius Thaumaturgus *in epiſt. canonica, cap. finali*, ibi: *Auditio eſt intra portam, in porticu, ubi oportet eum, qui peccavit, ſtare uſque ad catechumenos, & illinc egredi audientes.* Balſamon *in can.*11. *Concilii Nicæni*, ibi: *Cum catechumenis concionibus tantùm intererant.* Concilium Arauſic. *can.*11. *&* 12. obſervat Cironius *lib.*1. *obſerv. cap.*6. Dartis *d. tract. de pœnit. cap.*24. Sequebatur demùm tertius gradus, dictus ſubſtratio, humiliatio, vel proſtratio, Græcè *ὑπόπτωσις*. Proſtrationis enim verbo utendum potiùs videtur *ex cap.*17. *diſt.*30. ubi de pœnitentibus dicitur: *Non proſternant ſe in oratione.* In eo gradu conſiſtentes ſubtrahebantur à communione altaris, & tantùm cum catechumenis orationibus vacabant, atque humilibus miniſteriis. Concilium Nicænum *can.*11. 12. *&* 13. Ancyranum *can.*4. Baſilius *ad Amphiloch. can.*56. Thaumaturgus ubi ſuprà: *Subjectio autem, ſeu proſtratio eſt, ut intra templi portam ſtans cum catechumenis egrediatur.* In eoque primam manus impoſitionem accipiebant. Tandem ad quartum gradum perveniebant, quem Latini conſiſtentiam, Græci verò *σύστασιν* appellabant, ubi aderant integro Miſſæ ſacrificio, & poſt manus impoſitionem, & reconciliationem ſine oblatione communicabant. Concil. Nicænum *can.*11. Ancyranum *can.*5. *Quotquot autem aſcenderunt templa cum veſte lugubri, & recumbentes inter alios manducaverunt flentes, ſi compleverint pœnitentiam triennis temporis, ſine oblatione ſuſcipiantur ad communionem.* Etiam locus ille Eccleſiæ dicebatur abſis, *cap. fin.*26. *quæſt.*6. & erat pars Eccleſiæ gradibus eminens, ad inſtar tribunæ; cujus verbi explicationem proſequuntur Cælius Rhodigin. *lib.*18. *antiq. lect. cap.*10. Turnebus *lib.*18. *adverſ. cap.*31. Cujacius *lib.*10. *obſerv. cap.*17. Lindembrogius *in Gloſſario legum antiq. verbo Abſis*: Pater Zerda *in adverſ. cap.*24. Roſvveidus *ad vitas Patrum, in Onomaſt. verbo Abſis*; & *in notis ad D. Paulinum, epiſt.*12. *pag.*150. Bulengerus *lib.*1. *opuſc. cap.*20. Gazeus *ad Caſſianum lib.*6. *collat.*24. Illuſtriſſimus Zerda *in Judith, tom.*1. *c.*8. *verſ.*21. *pag.*433. Horum omnium graduum mentio extat apud D. Baſilium *in epiſt. ad Amphilochium, can.*22. 56. 57. 58. 64. 66. 75. *&* 77. In illis ergo gradibus pœnitentes lacrymas effundebant, manus impoſitionem, & reconciliationem accipiebant, aliaſque pœnas proprias, & peculiares ſuſtinebant aliis pœnitentibus non communes.

8. Ratio decidendi.

Quibus ita animadverſis jam facilè cognoſcitur præſentis aſſertionis ratio; ideò enim pœnitentes in Eccleſia ſolenniter prohibentur ad ſacros ordines aſcendere, ob infamiam videlicet canonicam, quâ notabantur, tum ratione loci, in quo per gradus degebant; tum ratione pœnarum, quas illi ſuſtinebant: nec diſciplina canonica patitur eos ad ordines aſpirare; quis enim patiatur luctum extra Eccleſiam peragentem, & infimum vix inter Chriſtianos locum occupantem, celſiorem deinde Presbyteri dignitatem obtinere? Quis de facili credat in ſecundo pœnitentiæ gradu perſiſtentem, & ita ſacras addiſcentem ſcripturas, jure poſſe Doctoris ſibi nomen uſurpare, & doctrinæ gratiam populo ſubminiſtrare, qui nuper prima Fidei rudimenta didicerat. Ablegatur quoque tertius pœnitentiæ gradus; contuſionibus deſtinatus, ſubſtrationibus mancipatus, & tandem omnibus humilitatis exercitiis comparatus: & ut ait D. Ambroſius *lib.*2. *de pœnit. c.*9. Quis enim quem paulò antè vidit jacentem, veneretur Antiſtitem? Præferens memorandi criminis labem, non habet lucidam ſacerdotii dignitatem: *cap. non negamus* 3. 61. *diſt.* Deinde ſi Sacerdotis officium eſt omnipotentis Dei Iram erga populum precibus ac ſuis orationibus placare, miſericordiamque impetrare, *cap. fin.*36. *diſt. cap. ſi laïcus* 7. 31. *diſt. cap. is qui*, 21. *quæſt.*3. quomodò qui paulò antè lacrymis, & ejulatu fideles orabat, ut pro eo precarentur, deinde ipſe ut mediator Dei & populi, pro ipſis ad orandum, & Deum placandum admitti poterat? Quartus denique gradus hujuſmodi peccatorum impedit ordinationem; indecorum namque eſt, eum Euchariſtiæ ſacramentum populo exhibere, quem ab ejus perceptione Eccleſia relegavit, ut ratiocinatur Albaſpineus *lib.*2. *obſerv. c.*34. qui alias proſequitur rationes ex ſolennitate & ritibus pœnitentiæ petitas. Inde etiam clericis lapſis manus non imponitur. Optatus Milevitanus *lib.*2. *Multis notum eſt, & probatum, perſecutionis tempore aliquos Epiſcopos inertiâ à confeſſione Dei delapſos thurificaſſe; & tamen nullus eorum, qui evaſerant, aut manum lapſis impoſuit, aut ut genua figerent, imperavit.* D. Auguſt. *lib.*1. *contra Donatiſtas, de Baptiſmo cap.*1. *Ordinatis cùm à ſchiſmate ad Eccleſiam redeunt, non imponitur manus inter laïcos.*

9. Diſſolvuntur argumenta.

Nec obſtant difficultates ſuprà expenſæ. Non prima deducta *ex cap. fin. de temporib. ordin.* nam verum non eſt, adulterium, perjurium, & ſimilia delicta per ſe inducere irregularitatem; immò ea perpetrantes, poſt pœnitentiam privatam, vel publicam peractam ordinari poſſunt, niſi judiciario ordine notoria ſint, ut dixi *in d. c. finali*: at verò ſi pro delictis ipſis, aut levioribus pœnitentia ſolennis imponatur, non ipſa peccata per ſe, ſed pœnitentia ſolennis inducit irregularitatem, ex rationibus ſuprà expenſis. Nec ejus augmentum deductum ab exemplo excommunicationis, & ejus exæquatione cum pœnitentia ſolenni, obſtat; quia non militat eadem ratio ſcandali, & publicæ offenſionis in excommuni

communicato poſt abſolutionem, ac in ſolenniter pœnitente poſt reconciliationem; non enim excommunicatus habitum mutabat, nec in illis quatuor gradibus conſiſtebat, ſed pœnas diverſas patiebatur; immò & ſi ob ſchiſma excommunicatus abſolvebatur, ſine ulla manus impoſitione unitati fidelium reconciliabatur; unde ceſſante ratione ſcandali, & infamiæ canonicæ, ceſſat ratio irregularitatis. Aliter huic difficultati ſatisfacere intendit Albaſpineus *ad Optatum obſerv.7.*

10. Intelligitur cap. ſi vero, 50. dist. Primò ſuprà traditis obſtat textus *in c. ſi verò, 50. diſt.* in illis verbis; *Si verò quis ægritudinis languore depreſſus pœnitentiæ benedictionem, quam viaticum deputamus, per communionem acceperit, & poſtmodum reconvaleſcens, caput pœnitentiæ in Eccleſia publicè non ſubdiderit, ſi prohibitis vitiis non detinetur obnoxius, admittatur ad Clerum.* Ex quibus expreſsè deducitur, eos qui pœnitentiam ſolennem in Eccleſia fecerunt, aut facere cœperunt, licèt adverſâ valetudine capti fuerint, reconciliatos poſſe ad ſacros ordines aſcendere: ergo quia per pœnitentiam ſolennem nulla incurritur irregularitas. Pro hujus canonis expoſitione aliqua prænotanda ſunt. Primò præmittendum eſt, primis Eccleſiæ ſæculis pœnitentiam ſolennem non ſolùm fieri à peccatoribus, & graviſſimis culpis implicatis; verùm & ab aliis fidelibus, qui nulla manifeſta crimina admiſerunt, ſed tantùm humilitatis gratiâ peccatores ſe eſſe prædicabant: docet Gibalinus *de clauſura, d. diſquiſit.3. c.2. §.7. pag.410.* Secundò etiam obſervandum eſt, pœnitentes ſolennes tempore pœnitentiæ ſolennis adverſâ valetudine captos, itaut de eorum ſalute dubitaretur, Eccleſiæ reconciliari, *c. qui recedunt, 26. q.6.* & viaticum, hoc eſt abſolutionem, & pœnitentiæ ſacramentum eos recipere; ita enim viaticum accipitur in eo textu, & *in cap. ſi quis de corpore, eadem 26. q.6. c. in primo 2. q.1. c. virginibus 27. queſt.1. & c.2. de raptorib.* Concil. Nicæno *can.13.* Carthag.4. *can.77. & 78.* Matiſcon. 1. *can.12.* Tolet. 12. *can.2.* Illiber. *can.37.* Notant Albaſpineus *in Concilio Arauſic. can.3.* Boſquetus *ad Innocent. lib.1. epiſt.149.* Zerda *in adverſ. c.138. num.7.* Menardus *ad D. Gregor. pag.234.* Euchariſtia etiam illis dabatur; ſed ſi poſteà convaluiſſent, communioni Eccleſiæ non reſtituebantur. Concilium Carthag.4. *can.78.* ibi: *Pœnitentes, qui in infirmitate viaticum Euchariſtiæ acceperint, non ſe credant abſolutos ſine manus impoſitione, ſi ſupervixerint.* Concilium Tolet.1. *can.18. cap. hi qui 52. 50. diſt.* Concilium Vaſenſe 1, *can. 2.* Docent Cellotius *de hierarch. lib.6. cap.21. §. unico,* D. Joannes de Otalora *ubi ſuprà, 2. p. cap.1. pag.112.* Etiam ſciendum eſt, ipſum pœnitentem ſolennem poſt viaticum acceptum ſuperviventem, reſtitui priſtino gradui, ut pœnitentiæ caput ſubderet, id eſt in gradu ſubſtrationis, & aliis manûs impoſitionem acciperet, ut ea verba interpretatur Fileſacus *in c.15. de officio ordin.* probant textus *in d. c. qui recedunt,* Concil. Carthag. 4. *can.78.* Concil. Nicæn. *can.13.* Epaunenſe *can.36.* Arelat.2. *can.12.* Tolet.11. *can.12.* ubi Loayſa, Mendoza *lib.3. Concil. Illiberit. can.19.* Coriolanus *in notis ad can.1. Concil. Illiber.* Quod obſervabatur, ſi ipſi pœnitentes vitiis detinebantur obnoxii; non verò ſi ſponte tantùm ſe peccatores prædicantes, in Eccleſia pœnitentiam efflagitarent, ſeu expoſcerent; ipſi enim non cogebantur ad priſtinum gradum redire, aut pœnitentiæ caput ſubdere. Quibus animadverſis facilè cognoſcitur verus ſenſus prædicti canonis Concilii Gerundenſis; loquuntur enim Patres de eo, qui ſe peccatorem prædicando, petierat ab Epiſcopo pœnitentiam, qui adverſâ valetudine captus, viaticum recepit; ſed cùm vitiis non detineretur obnoxius, noluit caput pœnitentiæ ſubdere in Eccleſia, id eſt, ad priſtinum gradum redeundo, in gradu ſubſtrationis, & aliis manûs impoſitionem recipere; qui cùm voluiſſet militiæ cœleſti nomen dare, rectè Patres decreverunt, ipſum ordinari poſſe, ſi caput pœnitentiæ in Eccleſia non ſubdidiſſet; & ſi non detineretur vitiis obnoxius, quia tunc cogeretur pœnitentiam perficere; cùm enim ex devotione tantùm pœnitentiam petiiſſet, non notatur infamiâ canonicâ, argumento textus *in l.1. §.6. verſ. denique, ff. de poſtulando, l. illus 22. ff. de his qui notantur infamiâ.* Quæ ſolutio mirè probatur, & illuſtratur ex Concilio Tolet.13. *can.10.* Docent Gibalinus *ubi ſuprà, pag.410.* Otalora *ubi proximè, p.2. excurſu 2.*

Secundò adverſatur textus *in cap. placuit 68. 50. diſt.* ubi agitur de illis, qui in Eccleſia pro homicidio, aut diverſis criminibus peregerunt ſolennem pœnitentiam; & tamen affirmant Patres Concilii Tolet. admitti eos ad gradus Hoſtiarii, & Lectoris; & ſi forſan in diaconatus gradu conſtituti ſolenniter in Eccleſia reconciliati fuerint, concedunt ut non in ipſo gradu, ſed in ſubdiaconatus debeant miniſtrare. Ex quo canone duplex adversùs noſtram concluſionem inſurgit difficultas. Prima, quatenus in eo texto permittitur ſolenniter pœnitentibus ad gradus eccleſiaſticos aſcendere: igitur verum non eſt, pœnitentes ſolenniter ad gradus eccleſiaſticos non admitti. Secunda naſcitur ex eo, nam ſicut ſolenniter pœnitentes ordinari non poſſunt, ita jam promotis manus imponi ſolenniter non poteſt, *cap. illud, 55. diſt.* igitur non rectè ſupponitur in eo textu, Diaconum ſolenniter in Eccleſia caput pœnitentiæ ſubdidiſſe. Primæ difficultati ſatisfaciendum eſt aſſerendo, quod licèt pœnitentes ſolenniter prohibeantur ad ſacros ordines aſcendere; tamen ad minores, præcipuè ſi neceſſitas cogat, admitti: immò & ſi jam initiatus minoribus ordinibus pœnitentiam ſolennem peregerit, permittitur illi in gradu ſuſcepto miniſtrare. Concil. Aurelian.3. *can.6. Si quis clericus vexatus fuerit à dæmonio, decem annos pœniteat, & inter audientes ſtet, & ad ſacros ordines non adducatur. Si benè egerit, & per Dei gratiam liberatus fuerit, ſit in reliquis officiis eccleſiaſticis.* D. Auguſt. relatus à Carnotenſi *part 15. Decreti, cap. 39.* in hæc verba: *Qui ſub gradu cecidit, poſt pœnitentiam contentus ſit baptizare, communionem dare infirmis, & altario tantummodò miniſtrare.* Eccleſiæ ergo interdum utilitas, aut miniſtrorum neceſſitas priſcam ſeveritatem remiſit, & ſolenniter pœnitentes in minoribus tantùm ordinibus miniſtrare permiſit, aut eos ad gradus illos admiſit, ut probat Dartis *ubi ſuprà.* Unde *in d. cap. placuit,* permittitur illis, qui ſolennem pœnitentiam peregerunt, miniſtrare in minoribus, retento Subdiaconatus gradu; quia illis temporibus ſacer gradus non erat Subdiaconatus, ut latè probavi *in cap. à multis, de ætat. & qualit.* Secundæ difficultati reſpondendum eſt, verum eſſe, Diaconum non poſſe ſolenniter in Eccleſia reconciliari, niſi degradatus ſit: quo caſu exaudiendi ſunt Patres *in d. cap. placuit*; ideò enim ibi Diaconus ſolennem pœnitentiam peregit, quia retento tantùm honore, à Diaconatus officio depoſitus fuit, ut latè probat & exponit D. Joannes Antonius de Otalora *d.2. part. excurſu 2.* 11. Exponitur cap. placuit, 50. dist.

Tertiò ſuperiori aſſertioni adverſatur textus *in c. qui recedunt 7. 26. queſt.6.* in illis verbis: *Clericis quoque deſiderantibus pœnitentia non eſt deneganda.* Ex quibus manifeſtè conſtat, clericis pœnitentiam ſolennem injungi poſſe: ergo ſi poſt ordinationem clerici pœnitentiam ſolennem ſubire poſſunt, multò magis antè, eam peragendo, irregularitatem nullam contrahunt. Huic difficultati politioris litteraturæ 12. Intelligitur cap. qui recedunt, 26. q. 6.

raturæ Interpretes variis modis ſatisfacere intendunt. Albaſpineus *lib.2.obſerv.cap.*34. exiſtimat in eo textu agi de clericis jam depoſitis,& degradatis, qui ad ſtatum laïcalem redacti pœnitentiam ſolennem in Eccleſiis facere poterant. Alio modo ipſe in notis ad illum canonem ea verba interpretatur; affirmat enim, ibi pœnitentiam poſſe concedi clericis eam petentibus, dum tamen ex humilitate devotionis gratiâ nulla gravi culpâ irretiti eam peterent, peccatores ſe eſſe prædicantes; tunc enim affirmat ipſe, neque reſpectu ordinandorum aliquam inducere irregularitatem,nec ordinatis eſſe denegandam. Sed hæc ſolutio convincitur ex ſuprà traditis pro interpretatione textus *in cap.ſi verò, 50.diſt.* ubi diximus,eum qui ex devotione pœnitentiam poſtulavit, poſſe ordinari, ſi pœnitentiæ caput in Eccleſia non ſubdidiſſet, id eſt, ſi manus impoſitionem non recepiſſet: igitur quia nec devotionis causâ pœnitentiam ſolennem per omnes gradus peragenti licet ad ſacros ordines aſcendere, neque jam ordinatis eam petentibus poteſt injungi. Cellotius *de hierarch.eccleſ.lib.6.c.*19. exiſtimat in eo textu tractari de clericis in minoribus ordinibus conſtitutis, videlicet Oſtiariis, Pſalmiſtis, Acolythis, & Lectoribus, quibus efflagitantibus pœnitentiam ſolennem non eſſe denegandam docet. Sed his interpretationibus omiſſis exiſtimo,textum illum eſſe accipiendum de pœnitentia publica, non verò de ſolenni; licèt enim clericis pœnitentia ſolennis injungi non poſſit,*cap.confirmandum,*65.*c.illud 66 cum ſequenti,* 50. *diſt. l.*19.*tit.*4. *part.*1. tamen publica pœnitentia illis imponi valet,*c.de his* 34.*c.benè valet,*50.*diſt.* unde clericis pœnitentiam publicam petentibus non eſſe denegandam,rectè affirmant Patres *in eod.can.* Notavit jam Boſquetus *in notis ad Innocent. III. lib.*1.*regeſtr.*13.*epiſt.*80. Nec huic ſolutioni obſtabit, ſi dicas,in principio ipſius textus agi de pœnitentia ſolenni,& per conſequens in calce ipſius de ea tractari,præcipuè cùm dictio illa,*quoque,*quandam continuationem inducat materiæ antecedentis cum ſequenti, *l.*1.*§.*6.*verſ.denique,ff.de his qui notantur infamiâ, l.verbo victus, l.locus, l. interdum, ff.de V.S. l. ſervum quoque, ff. de procurat.* unde eſſe repetitivam, & implicativam ejuſdem ſenſus cum præcedenti,docet Barboſa *de dictionibus,dictione* 333. Nam præterquam quod dictio illa non reperitur in ipſo Concilio Arauſic. ea verba, *Clericis quoque,&c.* non ſunt ejuſdem canonis ac eſt textus *in d.cap.qui recedunt;* immò ad diverſum canonem ſpectant, videlicet ad canonem 4.ejuſdem Concilii, ubi legitur: *Pœnitentiam deſiderantibus etiam clericis,non negandam.* Unde neque ratione continuationis materiæ, neque ex dictione illa, *quoque,*quæ deeſt in Concilio, verba ſuprà relata accipi debent de pœnitentia ſolenni, ſed publica.

13. EXPONITUR CAP. QUÆSITUM, DE POENITENTIIS. Eadem ſolutione accipiendus eſt textus *in c.quæſitum,de pœnit. & remiſſ.* ubi cùm agatur de presbytero qui filium in lectulo oppreſſit,ſtatuitur ut ſi ſtudiosè, aut nimiâ ignorantiâ tale delictum perpetravit,deponatur; & ſi publicè peccavit, publicè pœniteat. Ex quo textu expreſsè conſtat,clericis pœnitentiam injungi poſſe. Sed accipiendus eſt textus ille de publica pœnitentia; licèt enim Hoſtienſis *ad eund. tit. n.*55. Lantdmeter *d.lib.*2. *de veteri clerico, cap.*93. Majolus *lib.*3.*de irregul.c.*2.*n.*6. Cironius *ad eundem tit.* exiſtimaverint clericis, niſi poſt degradationem,imponi non poſſe pœnitentiam publicam; contrarium tamen ſuadent textus *in cap.ſacerdos,de pœnit. diſt.*2. *c.de his* 34. *c.benè,*50.*diſt.* & ita docent Gloſſa *in d.c. quæſitum,* Turriſcremata *in cap.fin.* 82. Bellarminus *tom.*2.*controv.lib.*1.*de pœnit.cap.*11. Gregorius Lopez *in d.l.*19.*tit.*3.*part.*1. Neque pro contraria ſententia facit textus *in c.fin.*82. *diſt.* illis verbis: *Neque enim debet ſacerdos publicè pœnitere, ſicut laïcus.* Nam ea verba ita exaudienda ſunt, *publicè pœnitere,*id eſt ſolenniter; quo modo laici pœnitere ſolebant,eo enim modo clerici ad pœnitentiam non admittuntur. Qua etiam ſolutione accipiendi ſunt textus *in cap.fin.*50. *diſt. cap.confirmandum, cap.alienum,cap.quia* 16. 50. *diſt. c.ſi quis ſacerdos* 30.*q.*1. ut etiam docuit Mendoza *lib.*3.*Concilii Illiberit.cap.*76.

Etiam ſuperiori aſſertioni adverſatur textus *in c. Presbyter,* 28. *diſt.* in illis verbis: *Et ad pœnitentiam inter laïcos redigi oportet.* Ex quibus deducitur, clericum ob adulterium debere ab Eccleſia abjici,& inter laïcos pœnitentiam peragere: igitur quia clericis poteſt imponi pœnitentia ſolennis,& per conſequens ipſi etiam pœnitentes ſolennes poterunt ordinari. Pro hujus textus expoſitione Mendoza *d. lib.*3. *cap.*76. dum latè agit de communione laïca, de qua nonnulla adduxi *in cap.*2. *de elect.* affirmat, presbyterum adulterium perpetrantem, non ad pœnitentiam ſolennem redigi, ſed ad communionem laïcam, videlicet ut extra cancellos cum laïcis abjiciatur, aut more eorum communicet. Quæ interpretatio repugnat illis verbis, *Extra Eccleſiam abjici:* igitur non ſolùm extra cancellos. Deinde repugnat etiam illis verbis, *Ad pœnitentiam redigatur:* igitur non tantùm ad communionem. Quare dicendum autumabam, textum illum poſſe accipi de publica pœnitentia, ad quam certum eſt presbyteros redigi poſſe, ut etiam ſuprà probavi, vel retinendo editionem primam ipſius canonis Latinè factam, ubi loco illorum verborum, *ad pœnitentiam inter laïcos;* legitur, *amplius pelli debet, & ad pœnitentiam redigi:* ubi nulla mentio fit illorum verborum, *extra Eccleſiam inter laïcos:* vel aliam Gentiani Herberti,ubi legit, *penitus extrudatur, & ad pœnitentiam deducatur.* Quæ verba nec pœnitentiam ſolennem, neque communionem laïcam important, ſed tantùm pœnitentiam, quam ſæpe ſæpiùs in jure noſtro ſacri canones clericis injungunt. 14. EXPONITUR CAP. PRESBYTER, 48. DIST.

Rurſus obſtat textus *in cap. quicumque* 56. 50. *diſt.* ubi pœnitenti ſolenniter, qui irrepſit in militiam ſacram, & ordinatus fuit, permittitur in gradu ſuſcepto miniſtrare: igitur quia licitè, abſque ullo irregularitatis impedimento, pœnitens ſolenniter ordinari valet. Augetur hæc difficultas ex eo, nam certum eſt, pœnitentem ſolennem de facto irruentem in caſtra dominica, deponi debere, *cap. ex pœnitentibus* 55. 50. *diſt.* & Epiſcopum ipſum ordinantem, facultate conferendi illum gradum, in cujus collatione peccavit, privari. Sed in eo textu, neque ordinatus deponitur, neque ordinator punitur: igitur,&c. Pro hujus textus expoſitione ſciendum eſt, pœnitentem ſolenniter non poſſe ad ſacros ordines aſcendere, minoribus tamen ex diſpenſatione Epiſcopi initiari poſſe, *cap. placuit* 68. 50. *diſt.* immò ex diſpenſatione Pontificis ad majores promoveri poſſe docent Sylveſter verbo *Pœnitentia, num.*3. Salcedo *in praxi, cap.* 28. Acuña *in d. cap. placuit.* Unde textus *in d. cap. quicumque,* poteſt accipi vel de initiato tantùm minoribus ordinibus, vel de ordinato in majoribus, ſed ex diſpenſatione Pontificis in eo gradu permanente. Secundæ difficultati reſpondetur in eo textu Siricium non negare ordinantem puniendum eſſe, niſi ignoranter ordinem contuliſſet, ut docet Turrecremata *in d. cap. ex pœnitentibus:* ſed quia de ordinato tantùm agebatur,ideo omiſſa fuit pœna ordinantis. 15. INTELLIGITUR CAP. QUICUMQUE, 50. DIST.

CAPUT

CAPUT II.

Lucius III. a *Spoletan. Archiepiſcopo.*

SUper eo, quod à nobis tua fraternitas requiſivit, quid faciendum ſit de bigamis. Inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quod ordinatores eorum poteſtate, & officio *b* ordinandi; & ordinati, ſi ad *c* ſacros ordines fuerint promoti, eis debent ordinibus ideò privari, quia in bigamis *d* contra Apoſtolum diſpenſari non licet, ut debeant ad ſacros ordines promoveri; vel in eiſdem, ſi promoti fuerint, poſſint aliquatenus remanere. In ordinatore autem poteſt diſpenſatio adhiberi, ut ordinandi poteſtate, & officio non privetur.

NOTÆ.

1. a *SPoletano.*] Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 3. & *in cap. de ſimoniacè* 22. *de ſimonia, cap.* 1. *de conſang. & affin. in* 1. *collect.* ubi extant aliæ partes hujus Decretalis. Sed hæc inſcriptio retineri non poteſt, cùm Spoletana civitas Metropolis non ſit, neque ejus Eccleſiæ Præſul Archiepiſcopali fulgeat dignitate: unde cùm illi ſcribitur, tantùm appellatur Epiſcopus, *cap. olim* 20. *de cenſibus*, *cap. ſignificaſti* 6. *de eo qui duxit in matrimonium*, *cap. ſuam, de pœnis:* quare cùm hîc Archiepiſcopo reſcribat Lucius III. non poteſt accipi de Spoletano Præſule. Nec etiam retineri poteſt lectio illa *Spalenſi*, ſeu *Hiſpalenſi*, quam retinet Antonius Auguſt. *in notis ad hunc textum*, *in* 1. *collect.* qui exiſtimat Archiepiſcopo Hiſpalenſi miſſam eſſe hanc deciſionem. Nam certum eſt, ab anno 718. uſque ad annum 1249. inclytam civitatem Hiſpalenſem poſſeſſam fuiſſe à Mauris, ut refert Tamayo de Salazar *tom.* 2. *martyrol. die* 11. *Maii:* eo enim anno recuperata fuit à S. Rege D. Ferdinando. Unde temporibus Lucii III. cùm eſſet à Mauris poſſeſſa, Prælato deſtituebatur. Nec etiam legi poteſt *Valentino*, ut Gloſſa Marginalis emendat; nam Valentina civitas in Gallia tantùm eſt Epiſcopalis, ut in ejus hiſtoria refert Chenu: Hiſpanica verò civitas Valentiæ erecta fuit in Archiepiſcopalem anno 1492. ut refert Tamayo *tom.* 3. *martyrol. die* 7. *Maii, pag.* 107. Legendum ergo exiſtimo, *Spalatrenſi Archiepiſcopo.* Spalatrenſis autem Eccleſia eſt in Sclavonia, quæ vulgò dicitur Spalatra, habuitque 12. Epiſcopos ſuffraganeos, quos refert Barboſa *in notitia Epiſcop. pag.* 46.

b *Ordinandi.*] Id eſt conferendi eos gradus, in quorum collatione peccarunt, ut dixi *in cap. litteras, cap. dilectus, de temporibus ordin.* 2.

c *Sacros.*] Etiam Subdiaconatum poſt tempora Gregorii Magni & Urbani II. ut dixi *in cap. à multis, de ætat. & qualit.*

d *Contra Apoſtolum.*] 1. *ad Timoth. cap.* 3. ibi: *Unius uxoris virum.* Et *ad Titum cap.* 1. *Diaconi ſint unius uxoris viri.* Ex quibus Apoſtoli teſtimoniis hanc irregularitatis ſpeciem contra Lutherum, & alios probat Bellarminus *tom.* 1. *controv. lib.* 1. *de clericis, cap.* 25. 3.

CAPUT III.

a Cœleſtinus III.

QUod *b* de his etiam, de quibus non dubitas, & quid de his ipſis ſervari debeat, plurimùm agnoviſti, Ap. Sed. reſponſa requiris, tantò fraternitatem tuam magis in Domino commendamus, quantò in iis, quæ ſacrorum canonum inſtitutionibus ſunt expreſſa, noſtrâ auctoritate procedere deſideras, & diſponis. Sanè requiſivit à nobis tua fraternitas, utrum qui ſe confitetur in latæ ſententiæ canonem incidiſſe, nec ad hoc poteſt induci, ut ad Sed. Ap. veniat, abſolvendus ſit ab Epiſcopo, vel etiam à ſimplici Presbytero abſolutionis poſſit, vel debeat beneficium promereri? Et utrum Presbyteris bigamis, & viduarum maritis, eorum uxoribus viam univerſæ carnis ingreſſis, Miſſarum liceat ſolennia celebrare? Verùm licèt quid de his obſervari debeat, ſacris canonibus ſit diffinitum; hoc tamen tuæ fraternitati ad præſens duximus reſpondendum, quod is qui ſe aſſerit in canonem latæ ſententiæ incidiſſe, non niſi per Sed. Ap. abſolutionis poteſt beneficium promereri, niſi fortè in mortis ſit articulo conſtitutus, vel paupertate, vel infirmitate, vel ſenectute tantâ gravetur, quod ad Eccleſiam Romanam laborem ſubire non valeat veniendi, vel ob hoc ab alio impedimento canonico retrahatur. Cæterùm ab his forma ſacramenti exigi conſuevit, ut reſumptis viribus, & opportunitate conceſsâ, Rom. Eccleſiam in perſona propria debeant viſitare. De *c* bigamis *d* Presbyteris, & viduarum maritis idem omninò ſentimus, ut nec viventibus uxoribus, nec defunctis ad divinorum debeant celebrationem admitti, maximè cùm doctrinæ ſit *e* Apoſtoli, & inſtitutionibus Eccleſiæ alienum.

Digitized by Google

NOTÆ.

I. a *Cœleſtinus III.*] Ita etiam legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. cap. fin.* Sed non conſtat cui miſſa ſit hæc deciſio; ejus tamen prima pars, ubi proponitur conſultatio, reperitur *in cap. quod de his 26. de ſentent. excom.* ex quo, junctâ ejus integrâ, quæ reperitur in prima collectione, *ſub eod. tit. cap. 15.* ita reſtituendus eſt textus iſte.

b *Quod de his.*] Hujus primæ partis commentarium dabimus *in cap. 26. de ſentent. excom.*

c *De bigamis.*] Id eſt illis, qui cum duabus ſucceſſivè matrimonium contraxerunt.

d *Presbyteris.*] Id eſt, qui intendebant in presbyteros ordinari; cùm enim nuptias contraxerant, laïci erant.

e *Apoſtoli.*] Locis citatis ſuprà *in cap. 4.*

CAPUT IV.

Innocentius III. a *Vratizlavienſi Epiſcopo.*

NUper à nobis tua fraternitas requiſivit, quid ſit de illis *b* laïcis ſentiendum, qui clericos violenter, ſine læſione tamen, in cuſtodia detinent publica, vel privata, vel etiam detrudunt in vincula, utrum in canonem ſententiæ latæ incidant, ut ipſo facto ſint vinculo excommunicationis innodati, ſicut illi, qui manus in clericos injiciunt temerè violentas? Et utrum qui nominatim excommunicatis ſcienter communicant, abſolvi ab excommunicatione poſſint per confeſſionem à ſimplici Sacerdote; vel Epiſcopi, ſeu Archipresbyteri ſit ab eis abſolutio expetenda? Et ſi poſt actam pœnitentiam cum illis valeas diſpenſare, qui etſi *c* bigami de jure non ſunt, de facto ſaltem bigami nominantur, eo quòd in ſacris ordinibus conſtituti more nuptiali *d* ſecundas in contubernium ſibi mulierculas adjunxerunt. Nos igitur inquiſitioni tuæ taliter duximus ex ordine reſpondendum, quod in primo conſultationis articulo non credimus laïcos pœnam excommunicationis evadere, quamvis eorum factum corporalis læſio non fuerit ſubſequuta; citra quam violentiam ſæpiùs circa clericos nequiter perpetratur. In ſecunda verò quæſtione credimus diſtinguendum, an is qui nominatim excommunicato ſcienter communicat in crimine, communicet crimino ſo, ei conſilium impendendo, auxilium, vel favorem, aut aliàs in oratione, vel oſculo, vel orando ſecum, aut etiam comedendo. In primo quidem articulo cùm talis & communicet crimini, & participet crimino ſo, ac per hoc ratione damnati criminis videatur in eum delinquere, qui damnavit, ab eo, vel ejus ſuperiore meritò delicti tunc erit abſolutio requirenda, cùm juxta canonicas ſanctiones, facientes, & conſentientes par pœna conſtringat. In ſecundo verò caſu à ſuo Epiſcopo, vel proprio Sacerdote poterit abſolutionis beneficium obtinere. Quamvis enim & tunc non judicis, ſed juris ſententiâ excommunicato communicans ſit ligatus; quia tamen conditor canonum ſolutionem ejus ſibi ſpecialiter non retinuit, eo ipſo conceſſiſſe videtur facultatem aliis relaxandi. Is autem, qui juxta primum modum excommunicato communicat, cum juramento debet abſolvi. Qui verò juxta ſecundum modum illi participat, reconciliari poterit ſine juratoria cautione. Verùm ſi difficile ſit ex aliqua juſta cauſa, quod ad ipſum excommunicatorem abſolvendus accedat, concedimus indulgendo, ut præſtitâ juxta formam Eccleſiæ cautione, quod excommunicatoris mandato parebit, à ſuo abſolvatur Epiſcopo, vel proprio Sacerdote. Tertius, & ultimus inquiſitionis articulus videbatur habere non modicum quæſtionis, quoniam cùm in matrimoniis non juris affectus, ſed animi deſtinatio attendatur, unde illum comitatur infamia, qui duas ſimul habet *e* uxores, quod partim ad factum convenit retorqueri: ſicut & quod in *f* canone legitur de Presbytero, qui non legalibus nuptiis detinetur; eadem cenſurâ tales inter bigamos videntur reputandi: licèt obviet ex adverſo, quod opinioni ſit veritas præferenda, & quod juxta præmiſſa, qui nullam uxorem habuit, foret bigamus reputandus: quod contingeret ſi quis de facto contraheret cum diverſis, quibus de jure non poſſet matrimonialiter copulari. Nos autem in hac quæſtione taliter reſpondemus, quod cum hujuſmodi clericis, qui quantum in ipſis fuit, ſecundas ſibi mulieres matrimonialiter conjunxerunt, tanquam cum bigamis non liceat diſpenſari, licèt in veritate bigami non exiſtant; non propter ſacramenti defectum, ſed propter effectum intentionis cum opere ſubſequuto. Datum Laterani XVII. Cal. Junii.

NOTÆ.

I. a *Vratizlavienſi.*] In hac ſexta collectione legitur *Ratisbonenſi*; in tertia verò, *ſub hoc tit. cap. 1.* legitur *Utilamenſi*; ſed inſcriptionem, & litteram reſtituo ex epiſtolis Innocentii III. Coloniæ editis, & correctis à Cardinale Sirleto. De Eccleſia Uratizlavienſi nonnulla adduxi *in cap. 17. de*

Digitized by Google

de reſcriptis, & ex præſenti epigraphe reſtituenda eſt inſcriptio textus *in cap. nuper 29. de ſentent. excomm.* ubi extat alia pars præſentis textus.

b *De illis laicis.*] Hæc verba ſpectant ad textum *in cap. nuper*, *de ſenteit. excomm.*

c *Qui etſi bigami.*] In his verbis proponitur conſultatio caſus præſentis textus.

d *Secundas.*] Ante ſacerdotium enim primas contraxerant nuptias, & cùm illi defunctis uxoribus ordinati eſſent, ad ſecundas nuptias, licèt invalidas, migrarunt.

e *Habet uxores.*] *L. cum qui*, *Cod. ad legem Jul. de adult.* latè dicemus *in cap. unico*, *de ſponſa duorum.*

f *Canone.*] Videlicet 26. ſextæ Synodi in Trullo, *in cap. presbyterum 16. 28. diſt.*

CAPVT V.

Idem [a] *Meten. Epiſcopo.*

DEbitum paſtoralis officii. *Et infrà.* Secundus autem tuæ dubitationis articulus continebat, an is, qui mulierem ab alio viro traductam, ſed non cognitam, ſibi matrimonialiter copulavit, valeat ad ſacerdotium promoveri. Licèt autem is, qui ab alio viro relictam duxit in conjugem, ſive cognita fuerit ab illo, ſive incognita manſerit, videatur duxiſſe viduam in uxorem, cujus vir erat mortuus, cùm duxit eandem; ſicut & ille bigamus eſſe videtur, qui cum duabus legitimè contraxit uxoribus, ſive alteram, ſive neutram cognoverit; quia vir extitit duarum uxorum. Nos tamen f. e. ita duximus reſpondendum, quod cùm duo ſint in conjugio, videlicet conſenſus animorum, & commixtio corporum, quorum alterum ſignificat charitatem, quæ conſiſtit in ſpiritu inter Deum & juſtam animam, ad quod pertinet illud quod dicit Apoſtolus: Qui adhæret Deo, unus ſpiritus eſt cum eo; reliquum verò deſignat *b* conformitatem, quæ conſiſtit in carne inter Chriſtum & ſanctam Eccleſiam, *d* ad quod pertinet illud, quod Evangeliſta teſtatur: Verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis: profectò conjugium illud, quod non eſt *c* commixtione corporis conſummatum, non pertinet ad illud conjugium deſignandum, quod inter Chriſtum, & Eccleſiam per Incarnationis myſterium eſt contractum, juxta quod Paulus exponens illud quod dixerat Protoplaſtus: Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea; & propter hoc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una; ſtatim ſubjungit: Hoc autem dico magnum ſacramentum in Chriſto, & Eccleſia. Cùm ergo propter ſacramenti defectum inhibitum ſit, ne bigamus, aut maritus viduæ præſumat ad ſacros ordines promoveri, quoniam nec illa eſt unica unici, nec iſte unus unius; profectò ubi deficit inter hujuſmodi conjuges commixtio corporum, non deeſt iſtiuſmodi ſignaculum ſacramenti. Unde is, qui mulierem ab alio ductam, ſed minimè cognitam duxit in conjugem, quia nec illa, nec ipſe carnem ſuam diviſit in plures, propter hoc impediri non debet, quin poſſit ad ſacerdotium promoveri.

NOTÆ.

1. a MEtenſi.] Metenſis civitas antiqua in Galliarum provincia primæ Belgicæ eſt, hodie *Mets* dicta, ſedes Occidentalis veterum Franciæ Regum, ut refert Yepes *tom. 2. chron. D. Benedicti*, *anno 631. c. ult.* Eccleſiam habet Cathedralem D. Stephano dicatam, ſuffraganeam Archiepiſcopi Treverenſis, cujus Præſuli Conrado dicto miſſa eſt hæc deciſio, quæ etiam reperitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap. 2.* & ejus prima pars extat *in cap. debitum, de baptiſmo.*

2. b *Conformitatem, quæ conſiſtit in carne.*] Ut exponit Baſilius *de matrim. lib. 1. cap. 11.*

c *Commixtione corporis.*] Unde aiebat D. Auguſt. *Non eſt dubium, eam mulierem ad matrimonium non pertinere, cum qua commixtio ſanguinis non docetur fuiſſe.* Refert Gratianus *in cap. non eſt 26. 27. quæſt. 1.* & Leo Papa *in cap. cum ſocietas 27. quæſt. 1.* ibi: *Cum ſocietas nuptiarum ita à principio ſit inſtituta, ut præter commixtionem ſexuum non habeant inter ſe nuptiæ conjunctionis Chriſti, & Eccleſiæ ſacramentum, non dubium eſt, illam mulierem non pertinere ad matrimonium, cum qua docetur non fuiſſe nuptiale miniſterium.* Exponunt Baſilius *de matrim. lib. 1. cap. 6.* Covar. *de matrim. 2. part. c. 4.* Germonius *lib. 2. animadv. cap. 2.* Valenſis *ad titulum de ſponſalibus*, § 5. Bellarminus *tom. 1. controv. lib. 2. de monachis*, *cap. 38.*

d *Inter Chriſtum & Eccleſiam.*] Quod matrimonium omnibus in ſenſibus exponit, & illuſtrat fusè P. Theophilus *tom. 2. ſect. 5. cap. 1. fol. 410.*

COMMENTARIUM.

CUm in omnibus his deciſionibus unica proponatur bigamiæ materia; ideò ſub unico commentario eas comprehendere, & exponere decrevi. Sit ergo concluſio: *Bigami, & qui in ſacris conſtituti matrimonium contraxerunt, ordinari non debent, neque cum eis licet diſpenſare.* Quam probant textus *in can. 27. Apoſtol. cap. 2. & 3. 26. diſt. cap. nemo 12. 31. diſt. cap. ſi quis poſt acceptum*, *cap. communiter 3. cap. maritum*, *cap. laici 6. 33. diſt. cap. curandum 9. cap. præcipimus 10. 34. diſt. cap. non confidat*, *cap. ſi quis viduam, cap. quicumque, cap. ex pœnitentibus, 50. diſt. cap. qui in aliquo 5. diſt. 51. cap. omnium 1. 52. diſt. cap. nullus 2. 55. diſt. cap. in ſingulis 2. cap. quicumque 3. diſt. 77. cap. quiſquis 5. 84. diſt. cap. fin. 18. quæſt. 3. can. 16. 17. & 19. Apoſtol. cap. quomodo 28. quæſt. 3. cap. aperiant 31. quæſt. 1. cap. tam litteris 33. de teſtibus*, Concilium Agath. *can. 1. & 43.* Tarracon. *can. 2. Ne ſecundæ uxoris, aut renuptæ maritus Presbyter, aut Diaconus ordinetur.* Aurelian. 4. *can. 10. Si quis Epiſcoporum* 3. Conclusio probatur.

ſciens bigamum, aut interruptæ maritum, ad officium Leviticæ dignitatis, ſive Presbyteri, contra jus canonum promovere præſumpſerit, ſciat ſe unius anni ſpatio ab omni officio ſacerdotii eſſe ſuſpenſum. Hiſpalenſe 2. *can.*4. ibi: *Viduarum mariti non ordinentur Diaconi.* Arelat. 2. *can.*26. *De his, quos clericatui ipſa vitæ gratia ſuggeſſerit, ſi fortè in interrupta, & duplicata matrimonia inciderint, non ultra ſubdiaconatum eccleſiaſticas capiant dignitates.* Arauſicanum 1. *can.*25. *De idoneis autem, probatiſque viris, quos clericatui alligare ipſa vitæ gratia ſuggerit, ſi fortè inciderint in duplicata matrimonia, ut non ultra ſubdiaconatum eccleſiaſticas capiant dignitates.* Trident. *ſeſſ.*23.*cap.*17. D. Ambroſius *lib.*10. *epiſt.*82. Hilarius *epiſt.*1. Leo I. *epiſt.* 87. Siricius in Synodo Rom. 4. *cap.*5. *Is qui laicus viduam duxerit, non admittatur ad Clerum.* Zacharias in Synodo R. *can.*11. *Interdicimus, ut nullus Epiſcopus audeat juxta ſanctorum canonum ſtatuta quemlibet clericum bigamum, aut qui viduam duxerit uxorem, ad ſacros ordines promovere.* Alia innumera Conciliorum, Pontificumque decreta cumulant Anton. Auguſt. *in epit. juris, lib.*4.*tit.*7. & 8. & *lib.* 28. *tit.*13. Creſpetius *in ſumma, verbo bigamus,* Jodocus Coccius *lib.*8. *theſauri Fidei, art.*7. Burchardus *lib.*1.*Decreti, cap.*5. & 173. & *lib.*2.*c.*33. & 38. Illuſtrant ſuis commentariis plures congeſti à Barboſa *de poteſt. Epiſcop. alleg.*49. & 50. & *lib.*1. *juris eccleſ. cap.*33. *num.*66. quibus addendi ſunt Suarez *de cenſuris diſp.*49. *ſect.*1. Tranſmiera *de polyg. q.*1. & 5. Germonius *lib.*1. *de ſacrorum immunit. cap.*5. *num.*10. Baronius *anno* 58. ubi Spondanus *num.*12. Lantdmeter. *lib.*2. *de veteri monacho, cap.*74. Baſilius Legion. *quæſt.*3.*ſcholaſt.cap.*8. *pag.*171. Vighellius *in methodo juris can. pag.* 242. & 243. Sanctus Raymundus *lib.*3. *ſummæ, tit.*2. Bellarm. *lib.* 1. *de clericis, cap.*23. Eſpenceus *lib.*2. *de viduitate, cap.*1. *cum ſequentibus*, Meſſana *ad D. Hieronymum, verbo Bigamia*, Balſamon & Coriolanus *in can.*15. & 17. *Apoſtol.* idem Balſamon *in ſupplement. ad Concilium Nicænum, pag.*1119. idem Coriolanus *in can.*7. *Concilii Arelat. ſub Silveſtro*, Tondutus *reſol. canonic. c.*5. §.5. Ambianas *ad Tertul. de exhortat. caſtit. cap.*7. *obſerv.*2. Duarenus *lib.*1. *de ſacris Eccleſiæ, cap.*8. Juſtel. *in notis ad canones Eccleſiæ, pag.*191. Sauſay *in Panoplia cleric. part.*1.*lib.*6.*cap.*2.§.5. Gibalinus *de irregul. cap.*3. & 4. Rouſſelius *lib.*1 *hiſtor. juriſd. Pontif. cap.*4. *num.*12. Bartholomæus Sanchez *in cap. miror*, 50. *diſt.* Acuña *in cap.*2. & 3. 26. *diſt. cap. nemo* 12. 32. *diſt.* & *in d. cap. maritum*, 33. *diſt.* Dartis ibi, & *in* 34. *diſt.* Savarus *ad Sidonium, in concione, pag.*451. & *lib.*7. *epiſt.* 9. Mercerius *lib.*2. *opinionum, cap.*22. Coraſius *de beneficiis*, 4.*p.cap.*3. Fileſacus *lib.*2. *ſelect. de uxore cap.*8. Dartis *de benef. ſect.*4.*c.*6. Marinis *lib.*1. *reſol. cap.*38. Turrianus *lib.*1. *pro canon. Apoſt. cap.*1.

4. Impugnatur præſens aſſertio.

Sed adversùs hanc aſſertionem inſurgi poteſt ſequentibus conſiderationibus. Prima naſcitur ex eo, nam ſecundas nuptias contrahere, vel viduam in uxorem ducere, ſemper Eccleſia permiſit, ac probavit; immò contrarium aſſerentes, ut hæreticos damnavit. Variis Eccleſiæ legibus firmat, & confirmat Bellarminus *lib. unico de matrim. cap.*9. & eas nos adducemus *in cap. ult. de ſecundis nuptiis*: igitur qui binas nuptias contraxit, aut cum vidua ſemel, non debet puniri pœnâ irregularitatis. Similiter etiam ille, qui cum unica, ſed corrupta contraxit, adeò à jure noſtro laudatur, ut exinde remiſſionem eum conſequi peccatorum ſtatuatur *in cap. inter opera, de ſponſalibus*: ergo ſi ex hoc facto præmium meretur; non debet affici irregularitatis pœnâ. Secunda difficultas ex eo provenit; nam irregularitas ex bigamia proveniens, inducta eſt à jure poſitivo eccleſiaſtico, ut ſtatim probabo: ſed Pontifex in his omnibus, quæ proveniunt à jure eccleſiaſtico, diſpenſare valet, *cap. poſt electionem, de conceſſ. præb.* igitur & in hac irregularitatis ſpecie, tanquam à jure poſitivo proveniente, Pontifex diſpenſare valet. Tertia tandem conſideratio inſurgit adversùs ultimam concluſionis partem, & ex eo provenit; nam ſi ille, qui ſuſceptis jam ſacris ordinibus de facto matrimonium contraxit cum unica & virgine, non poſſit ad altiores gradus aſcendere, *cap. quotquot* 27. *quæſt.*1. quia uno, eodemque tempore multiplicavit matrimonia, aliud ſpirituale, aliud carnale; nec poſſet ille ſacris ordinibus initiari, qui poſt contractum matrimonium, & conſummatum, poſt converſionem uxoris Religionem profeſſæ ordinatur, cùm maneat adhuc vinculum matrimonii carnalis: ſed iſte poteſt ad ſacros ordines aſcendere, conjungendo uno tempore duo matrimonia, carnale, & ſpirituale, *cap. ſane, cap. conjugatus, & per totum tit. de converſ. conjugat.* igitur è contrario, qui gradu ſubdiaconi initiatur, & matrimonium de facto cum virgine contraxit, licèt intenderet duplicare matrimonia, ut bigamus non debet ab altiori gradu removeri.

5. Bigami qui.

Quibus difficultatibus minimè obſtantibus, vera eſt ſuprà tradita aſſertio, ad cujus expoſitionem, & totius bigamiæ materiæ plenam cognitionem, primò ſciendum eſt, eos qui duo matrimonia contraxerunt, quos binubos appellant Juſtinianus *in novella* 22. *de nuptiis, cap.*28. Caſſiodorus *lib.*8. *tripartitæ, cap.*39. *in fine*, communiter ab Interpretibus appellari bigamos à bigamia, quæ vox propriè ſignificat binas nuptias, *cap. aperiant* 11. 31. *quæſt.*1. compoſita ex voce Latina *bis*, detracta per apoſtrophen ultimâ litterâ *ſ*, & à Græca voce *Gamos*, quæ ſignificat uxorem. Suidas, & Henricus Stephanus verbo *Gamus*. Hinc Agamus dicitur, qui eſt ſine uxore. Homerus Iliade 3. *Utinam*, ait, *ſine uxore, agamus fuiſſes.* Et Monogamus appellatur vir unius uxoris. Tertull. *de Monogamia, in principio.* Hoc modo accepta bigamia, & ut eccleſiaſticæ leges eam complectuntur, diffinitur ut ſit *Irregularitas ex defectu ſacramenti proveniens*, ut *in cap. acutius*, 26. *diſt.* eam ita compoſuerunt, & expoſuerunt Covar. *in Clement. ſi furioſus*, 1.*p.*§.2. *n.*1. Hoſtienſis *in ſumma hujus tituli*, Tranſmiera *de polygam. quæſt.*1.

6. De origine bigamiæ.

Secundò circa originem, & principium hujus irregularitatis ſciendum eſt, non à lege naturæ petendum eſſe, ut volebat Joannes Andreas *ad tit. de bigamis, lib.*6. & innuit Tertullianus *de exhort. caſtit.* nam in lege naturæ Sacerdotes non diſtinguebantur à laïcis, ut docet Gratianus *in ſumma*, 21. *diſt.* & ſacrificium offerentes plures duxerunt uxores. Abraham enim, qui ſacrificium obtulit; & Jacob, qui cum primogenitura ſacerdotium obtinuit, duas habuerunt uxores, ut ex ſacra Pagina refert Gratianus *in principio*, & *in cap. objicitur*, 32. *quæſt.*4. notat Abulenſis *in Geneſim cap.*11. *quæſt.*19. Nec etiam originem habet à lege veteri ſcripta, ut exiſtimavit Covarruvias *d.*§.2. *num.*1. Moyſes enim, qui ſacerdotio functus fuit, *cap.*1. 21. *diſt.* duas habuit uxores, *Exodi cap.*18. *verſ.*18. refert Albertinus *de agnoſcendis aſſertionib. catholicis q.*23.*n.*25. Joiadam etiam ſacerdotem duas uxores habuiſſe, conſtat *ex lib.*2. *Paralip. cap.*24. licèt non me lateat, aliquos Eccleſiæ legiſlatores ad probandam hanc irregularitatis ſpeciem adduxiſſe caput 21. Levitici, ut Siricius *epiſt.* 1.*cap.*8. Leo I. *epiſt.*1. *ad Epiſcop. per Campaniam conſtit. cap.*2. Cœleſtinus I. *epiſt.*2.*cap.*6. Innocentius I. *epiſt.*4. *ad Felicem, cap.*2. & alii relati ab Anton. Auguſt. *ubi ſuprà.* Licèt ergo in lege veteri hæc irregularitas non vigeret, nam ex ea tantùm ex una Tribu admittebantur ad Sacerdotium, *Num. c.*3. unde non

poterat

poterat reſtringi ad monogamos; tamen cùm Apoſtoli in his, quæ ad inſtitutionem morum ſpectare judicabant, non ſolùm à Chriſto inſtituta, & in lege veteri obſervata; verùm alia conſtituerint, ut ſic noſtra juſtitia plus abundaret, quàm Phariſæorum, & Scribarum, juxta allata à D. Matthæo, & animadverſa à Tertulliano *de monogamia cap.7.* & lege veteri cautum eſſet, ne Sacerdotes denuò nuberent, & ne ſummus Pontifex viduam, vel aliàs corruptam uxorem duceret, *Levitici cap.* 21. *Ezechielis cap.*44. latè docet Seldenus *de ſucceſſ. Hebræor. lib.*7. *cap.*2. ideò Paulus, & cæteri Apoſtoli ſtatuerunt, quia eo ævo non facilè reperiri poterant Chriſtiani cœlibes ſacerdotio idonei, eos ſaltem ex viduis aſſumi, qui unius dumtaxat fuiſſent uxoris viri. D. Paulus *ad Timoth. cap.*4. & *ad Titum cap.*1. *can.* 15.17. & 19. *Apoſtol.* quam prohibitionem amplexi fuerunt Eccleſiæ Patres, Siricius, Hilarius, & alii in Concilio Nicæno, & aliis ſequentibus ſæculis celebratis, ut ex juribus ſuprà adductis pro confirmatione concluſionis conſtat.

7. *Hæc irregularitas non eſt iuris divini.*

Non tamen inde deducitur, hanc bigamiæ irregularitatem provenire à jure divino, ut voluerunt Franciſcus Turrianus *lib.*1. *adverſus Magdeburg. c.*1. Socinus *in cap. ad audientiam, num.*2. *de homicidio.* Contrarium enim certum eſt, videlicet tantùm à jure eccleſiaſtico provenire, ut poſt D. Thomam *in* 4. *diſt.*29. *art.*1. docent plures, tam Theologi, quàm Canoniſtæ, quos referunt Sayrus *lib.*6. *de cenſur. c.*3. *num.*20. Barboſa *d. allegat.*49. Gibalinus *de irregul.* 2. *part. cap.*3. Non enim omnia, quæ Apoſtoli ſtatuerunt, & promulgarunt, juris divini ſunt; dupliciter enim Apoſtoli in promulgandis Eccleſiæ legibus procedebant, aut tanquam promulgatores Evangelii, & tunc jus divinum conſtituebant; aut tanquam Prælati, & Eccleſiæ Paſtores, & tunc ſanciebant jus poſitivum, ut reſolvit Sotus *in* 4. *diſt.*27. *quæſt.*3. *art.*1. quare interdum D. Paulus præmonebat, ſe, non autem Dominum, id præcipere, ut 1. *ad Corinth. cap.*7. Hanc igitur prohibitionem Apoſtoli, non tanquam Evangelii promulgatores, verùm tanquam Prælati, & Paſtores Eccleſiæ, ad rectum ejus regimen ſtatuerunt. Hanc irregularitatis ſpeciem non ſolùm apud Latinos, verùm apud Græcos obſervatam invenio; licèt enim apud eos permittatur uxoratis ad ſacros ordines aſcendere, id tantùm monogamis licet, & defunctis ſuis uxoribus non licet cum aliis matrimonium contrahere, ut docet Sauſay *in d. Panopl.* 5.5. Et licèt D. Paulus in prædictis locis tantùm bigamum verum, id eſt duarum uxorum virum, prohiberet in Epiſcopum, & Diaconum ordinari; tamen Eccleſia eam prohibitionem porrexit ad alios gradus ſacros, Presbyteratum videlicet, & Subdiaconatum, necnon ad bigamos interpretativos *can.*16. *Apoſtol.* D. Ambroſius & Innocentius *ubi ſuprà*, Concilium Nicænum *ubi proximè*, notavit Suarez *de cenſuris diſp.*49. *ſect.*2. *num.*5.

8. *Bigamiæ diviſio.*

Tertiò circa bigamiæ diviſionem ſciendum eſt, communiter à Doctoribus triplicem ſpeciem aſſignari. Prima dicitur vera, ſecunda interpretativa, tertia ſimilitudinaria: ita docent Sanchez *lib.*7. *de matrim. diſp.*83. Sayrus *lib.*6. *de cenſuris, cap.*4. *n.*3. Covar. *in Clement. ſi furioſus*, 1. *part.* §.2. *num.*2. de quibus ſigillatim agamus. Vera bigamia dicitur, quando quis duas uxores ſucceſſivè legitimè duxit, eaſque carnali copulâ cognovit, *cap. acutius, cap. deinde, cap. qui ſine*, 20. *diſt.* quam expreſſit D. Paulus *loco citato*, quem de hac bigamia contra Lutherum, & Magdeburg. accipiunt plures ex ſanctis Patribus, relati à Bellarmio *tom.*1. *controv. lib.*1. *de clericis, cap.*23. Turrianus *lib.*1. *pro defenſ. canonum, cap.*2. Requiritur autem ad eam incurrendam commixtio carnalis in utroque matrimonio, *cap. debitum, hoc tit.* non autem ſufficit ea contrahere, & conſummare præpoſtero ordine, ut ex Moraliſtis reſolvit Gibalinus *de irregul. ubi ſuprà, pag.*75. Interpretativa bigamia ita appellatur, quia cum vera partim convenit, partim ab ea diſtat; & ex communi Interpretum ſententia tribus modis contrahitur. Primò cùm quis unicam, ſed viduam, à priorique marito cognitam uxorem duxit, *cap. ſi quis viduam, cap. præcipimus, diſt.*34. *cap. ſi quis viduam*, 50. *diſt. cap. quiſquis, diſt.*84. tale enim matrimonium non habet ſimilitudinem matrimonii celebrati à Chriſto cum Eccleſia, qui accepit virginem, & intactam. Secundò bigamiam interpretativam inducunt Interpretes eo caſu, quo uxor adulterium perpetravit, & poſteà à marito cognita fuit. Covarr. *ubi ſuprà*: ſed hujuſmodi virum, non ut bigamum, ſed tanquam canonicâ infamiâ notatum arceri ab ordinibus, latè poſt Sayrum probat Gibalinus *ubi ſuprà, pag.* 87. qui eadem ratione rejicit à bigamorum numero eos, qui duxerunt uxores jam ab alio cognitas. Neque pro communi ſententia faciunt textus *in cap. ſi cujus, cap. ſi laïci*, 34. *diſt.* quibus ſatisfacit latè ipſe Gibalinus aſſerendo, in eis non affirmari maritos, quorum uxores adulterium perpetrarunt, eſſe bigamos; ſed eſſe irregulares. Quæ irregularitas non ex bigamia, ſed ex infamia naſcitur. Eodem modo refellenda eſt communis opinio, quæ affirmat, bigamiam etiam interpretativam incurri, cùm quis plura contraxit matrimonia, ſed invalidè, ob impedimentum dirimens, aut poſt unum validum, aliud invalidum; tunc enim bigamiam interpretativam incurri, Covarr. & alii ſuprà citati docent. Sed cùm hoc caſu detur potiùs delictum, quàm defectus ſignificationis Sacramenti, idem de eo judicandum eſt, ac de illo, qui cum uxore ſimul concubinam habuit, cujus irregularitas ex delicto, non ex bigamia provenit: quo modo accipit canonem 18. Apoſt. Gibalinus *ubi ſuprà, pag.*93.

9. *De bigamia ſimilitudinaria.*

Tertia ſpecies bigamiæ appellatur ab Interpretibus ſimilitudinaria, & dari eam exiſtimant, cùm quis in ſacris ordinibus conſtitutus, aut voto ſolenni caſtitatis adſtrictus, de facto ducit uxorem, eamque cognoſcit affectu maritali. Ita Garcia *de beneſ.* 7. *part. cap.*6. plures relati à Barboſa *d. alleg.*49. qui pro ſua opinione expendunt textum *in cap. quotquot* 27. *quæſt.*2. *cap.*1. *qui clerici vel voventes, cap. nuper, cap. debitum, hoc tit.* Sed hanc ſpeciem bigamiæ dari rectiùs negarunt Baſilius Legionenſis *quæſt.*3. *ſcholaſtica, cap.*9. *pag.*171. Gibalinus *d. cap.* 3. *propoſ.*4. arcentur enim iſti ab ordinibus, non ob ſacramenti defectum, qui in bigamo reperitur; ſed in pœnam delicti, propter affectum, opere ſubſequuto, ut ait Innocentius *in cap. fin. hoc tit.* & probatur *ex cap.*1. *cap. ſanè, de clericis conjugatis.* Concilio Aurelian. 1. *cap.*23. ibi: *In monaſterio converſus, ſi pellici poſteà, vel uxori fuerit ſociatus, ſcilicet prævaricationis reus, nunquam eccleſiaſtici gradus effectum ſortiatur.* Concil. Tolet. 2. *can.*1. ibi: *Cavendum tamen eſt, nequando ſuæ ſponſionis immemores, ad terrenas nuptias, & concubitus ultrò redeant: quod ſi fortè fecerint, tanquam ſacrilegi habeantur alieni.* Nec contrarium probat textus *in d. cap. quotquot* 27. *q.*2. qui deductus eſt ex Concilio Ancyrano, cujus canones approbati fuerunt in ſexta Synodo *can.*2. Concil. Brachar. 2. ubi obſervavit Loayſa. Nam ille textus tantùm affirmat prævaricantes à caſtitate promiſſa, & profeſſa, pœnis bigamorum plecti, & inter bigamos haberi. Ex quo canone non deducitur, propriè bigamos ipſos eſſe, præcipuè cùm in eo agatur æqualiter de viris, ac de fœminis: quis autem dixit fœminas bigamiam ſimilitudinariam incurrere poſſe. Docent,

& plura circa illius textus interpretationem tradiderunt Baſilius *lib.7. de matrim. cap.15. num.6.* & *d. quæſt.3. cap.9.* Gibalinus *d. propoſ.2.* Bellarminus *lib.2. de monachis, cap.35.* Covarr. *in Clement. ſi furioſus, 1.part. cap.2.* Sanchez *lib.7. de matrim. diſput.81.* Similiter accipiendi textus *in d. cap. nuper, cap. fin. hoc tit.* Innocentius enim ibi tantùm affirmat, uxores ducentes poſt ordines ſacros receptos, ut bigamos puniri, non quia bigami ſint, ſed quia delictum perpetrarunt pœnis bigamorum vindicandum.

10. Traditur ratio decidendi. His ſic animadverſis pro origine, & deciſione irregularitatis bigamiæ, ſuccedit conſtitutionis ratio, quæ duplex conſiderari valet; alia moralis, myſtica alia. Moralis provenit ex ſuſpicione incontinentiæ; qui enim ſecundas contraxit nuptias, ſuſpectus eſt de incontinentia: *authent. qui relictam, Cod. de indicta viduitate*; & qui ducit viduam, rem facit inhoneſtam, *l. hac conditio, ff. de condit. & demonſt.* propter affectionem ad copulam, quâ attentâ ſecundum conjugium dicitur fornicatio, *cap. hac ratione 9. 31. quæſt.1.* adulterium, apud D. Auguſt. relatum à Petro Herodio *lib.3. Pandect. tit.13. cap.2.* macula, in Concilio Valentino Galliæ, *cap.1.* Sed qui de incontinentia ſuſpectus eſt, ordinari non debet, *cap.1. 56. diſt.* junctâ ejus ratione illuſtratâ à Tiraquello *in l.7. connub. num.5.* igitur rectè qui nuptias contraxit, ob prædictam ſuſpicionis rationem irregularis judicatur. Accedit uſus diverſarum gentium, apud quas bigami in duplicata matrimonia incidentes, ad ſacrificandum non admittebantur, ut de Ægyptiis refert D. Hieronymus *epiſt.11. ad Geruntium*, ibi: *Hierophanta apud Athenas eviratur, & æterna debilitate fit caſtus: Flamen unius uxoris ad ſacerdotium admittitur: Flaminica quoque unius mariti eligitur uxor: ad Tauri Ægyptii ſacra ſemel maritus aſſumitur. Legant antequam religio noſtra fulgeret in mundo, unicubas ſemper habuiſſe inter matronas decus; per illas Fortunæ muliebri ſacra fieri ſolitum nullum Sacerdotem digamum, nullum Flaminem bimaritum; immò nec bigamus pudicitiæ, & Fortunæ muliebris ſimul arcana attingere poterat.* De Athenienſibus idem probat Alex. ab Alex. *lib.4. dierum genial. cap.8.* ex eo, & aliis Eſpenceus *de continent. lib.2. cap.11.* De Romanis Plutarchus *problem. pag.29.* apud quos Pontifici Maximo non licuiſſe iteratò nubere, auctor eſt Tertullianus *lib.1. ad uxorem, cap.6.* & luculenter *de monogamia cap. fin.* ibi: *Idolis & monogamia, & viduitas apparent; Fortunæ muliebri coronam non imponit, niſi univira; ſicut nec matri Matutæ: Pontifex Maximus & Flaminica nubunt ſemel.* Feſtus Pompeius: *Pudicitiæ ſignum in foro eſt, ibi Æmiliana ædes eſt Herculis; eam quidam Fortunam eſſe exiſtimant; item in via Latina ad milliarium quartum Fortunæ mulieбris nefas eſt attingi, niſi ab ea, quæ ſemel nupſit.* Nec ſolùm apud Romanos monogamus tantùm in Flaminem admittebatur, verùm & Veſtalis univira eſſe debebat, ut refert Aulus Gellius *lib.10. noctium, cap.15.* Et ex lege duodecim Tabul. fœminæ, quæ uno contentæ matrimonio erant, coronâ pudicitiæ honorabantur, ut probat D. Gothof. *ad leges duodecim Tabul. tit.17.* & illuſtrabimus *in cap. fin. de ſecundis nuptiis.* Myſtica ratio provenit ex defectu ſacramenti, quam innuunt textus *in cap.2. 26. diſt. cap.2. verſ. ſed forſitè, 71. diſt.* D. Ambroſius *lib.1. de officiis, cap. fin. cap. debitum, hoc tit.* qui enim patitur in ſacramentis defectum, non poteſt ſacramenta miniſtrare, *cap. qui perfectionem 1. quæſt.1.* Sed qui cum duabus contraxit matrimonium, aut cum vidua, patitur in ſacramento defectum; non enim poteſt tale matrimonium, ut aſſeritur *in d. cap. debitum*, ſignificare unionem Chriſti cum Eccleſia, quæ fuit unius cum una, juxta illud *Cantic. cap.6. Una eſt columba mea*: igitur cùm bigamus patiatur defectum in ſacramento, juſtè arcetur ab Ordinis ſacramento. Proſequitur hujus rationis illuſtrationem P. Gregor. *lib.16. ſyntagm. cap.10. num.8.* & eam contra hæreticorum argutiolas defendit Bellarminus *d. cap.23. de clericis.*

Nec obſtant difficultates ſuprà expenſæ. Non prima; hæc enim irregularitas non ideò inducta eſt ab Eccleſia, quia ſecundæ nuptiæ contineant in ſe peccatum, aut ob delictum; ſed propter defectum ſignificationis. D. Auguſt. *de bono conjugali, cap.18. Non abſurdè viſum eſt, eum qui exceſſit uxorum numerum ſingularem, non peccatum aliquod commiſiſſe, ſed normam quandam ſacramenti amiſiſſe, non ad ductæ bonæ meritum, ſed ad ordinationis eccleſiaſticæ ſignaculum neceſſariam.* Unde licèt in contrahente ſecundas nuptias, aut ſemel cum vidua, non detur delictum; datur tamen defectus, qui impedit ipſum bigamum ad ordines aſcendere. Nec ſecunda difficultas refragatur, quia ut ſuprà probavi, hæc irregularitas non provenit à jure divino, ſed à jure eccleſiaſtico; ideóque poteſt R. Pontifex cum bigamo quoad majores ordines diſpenſare; Epiſcopus verò quoad minores, *cap. lector, 34. diſt.* Probant Jacobatius *de Conciliis lib.7. art.7. pag.499.* Covarr. *in d. Clement. d. 1. part. §.2.* Sanchez *lib.7. de matrim. diſput.86. num.6.* Suarez *de cenſuris, diſput.49. ſect.6. num.1.* Nec contrarium probant textus *in cap.2. cap. nuper, hoc tit.* in illis verbis: *Non licet diſpenſare.* Nam ea verba non important impoſſibilitatem, ſed difficultatem, ut ſenſus ſit, non expedit, ſeu non facilè licet cum bigamis diſpenſare: non autem negant Lucius III. & Innocentius III. ex juſta cauſa licere cum bigamis diſpenſare, ut prædicta verba poſt alios accipiunt Acuña, & Dattis *in d. cap. lector*, Gibalinus *de irregul. d. cap.6.* Nec ultima difficultas obſtat, cui facilè ex ſuprà dictis reſpondetur; nam cùm ille, qui poſt votum caſtitatis ſolenniter emiſſum matrimonium contraxit, irregularis fiat ob delictum perpetratum in voti violatione, quod crimen cùm non committatur ab eo, qui ex diſpoſitione juris convertitur ad religionem, vel ſacerdotium, ejus uxore ſimiliter religionem profeſsâ; ideò ille irregularitatem contrahit, non autem iſte, qui nec delictum admiſit, nec defectum alicujus ſacramenti patitur. 11. Diſſolvuntur difficultates.

Sed ſuperiori aſſertioni primò opponitur textus in Concilio Aurelian.3. *can.6.* adductus in illis verbis: *Ne aut duarum uxorum vir, aut renupta maritus in diaconum promoveatur.* Concil. Aurel.4. *can.10. Si quis Epiſcoporum ſciens, aut bigamum, aut internuptæ maritum ad officium Leviticæ dignitatis, ſive Presbyterii, contra jus canonicum promovere præſumpſerit, noverit ſe unius anni ſpatio ab omni officio Sacerdotii eſſe ſuſpenſum.* Concil. Tolet.1. *can.3. Ut Lector viduam accipiens, ampliùs nihil ſit, ſed ſemper Lector habeatur.* Ex quibus juribus apertè conſtat, bigamos ad minores ordines admitti. Igitur non rectè aſſerimus, bigamos ut irregulares ab omnibus gradibus ſacramenti Ordinis arceri. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, bigamum arceri non ſolùm à majoribus, verùm à minoribus ordinibus, *cap. maritum, 33. diſt. cap. ex pœnitentibus, 50. diſt. cap. præcipimus, cap. agnoſcimus, 34. diſt. cap. non confidat, 50. diſt.* Concilium Tullenſe *can.3. Ut laicus, qui duxerit viduam, ad clerum non admittatur*: docet Sauſay *in Panopl. cleric. ubi ſuprà, pag.143.* Unde bigamus inhabilis eſt cujuſlibet beneficii. Rebuffus *in praxi, tit. de pacificis, num.193.* Avila *de cenſuris, part.7. diſput.8. dub.1.* Flaminius *lib.4. de reſignat.* 12. Exponuntur varia iura.

*reſignat. c.4. num.*17. poteſt tamen Epiſcopus quoad minores ordines cum eo diſpenſare, *cap. lector,* 34. *diſt.* Barboſa *d. alleg.*49. Neque canones ſuprà relati refragantur; nam in eis agitur de jam promotis, & de facto ordinatis, quibus prohibetur ad Diaconatus gradum aſcendere; illis tamen permittitur in gradu ſuſcepto miniſtrare, aut Lectoratus, ut *in d. can.*10. *Concilii Tolet.* aut in Subdiaconatus, ut in Concilio Hiſpal.2. *can.*4. non quia ad eos gradus permittatur aſcendere; ſed quia in minoribus miniſtrare illis licet. Concil. Tolet.1.*can.*4. *Subdiaconus autem defunctâ uxore, ſi uxorem aliam duxerit, ab officio, in quo ordinatus fuerat, removeatur, & habeatur inter Oſtiarios, & Lectores, ita ut Evangelium, & Epiſtolam non legat.* Quæ verba falsò tribuuntur Martino Papæ à Gratiano *in cap. Subdiaconus,* 34. *diſt.* Et licèt aliquando tantùm bigamis prohibeatur ad ſacros ordines aſcendere, ut in Synodo Rom. ſub Hilario, anno 466. celebrata, *can.*2. *Cavendum ergo in primis eſt, ne ad ſacros gradus quiſquam qui uxorem non virginem duxit, aſpiret.* Non tamen ideò permittitur illis ad minores gradus aſcendere.

13. EXPONITUR CAP. 1.28.Q.3. Secundò adverſatur textus *in cap.*1. 28. *quæſt.*3. cujus pars extat *in cap. unico,* 26. *diſt.* ubi D. Hieronymus affirmat, eum qui duas uxores habuit, unam ante baptiſmum, & aliam pòſt, ad ordines promoveri poſſe: igitur regulariter indiſtinctè verum non eſt, bigamum ab eccleſiaſticis gradibus arceri. Pro hujus textus expoſitione examinanda eſt illa celebris, non ſolùm apud Interpretes, verùm apud Sanctos Patres vexata quæſtio, utrum videlicet qui ante baptiſmum cum vidua contraxit matrimonium, aut cum duabus, vel cum una anteà, & poſteà cum alia, bigamus ſit? Et pro negativa ſententia D. Hieronymi faciunt Gennadius Maſſilienſis *de eccleſ. dogmat. cap.*72. ibi: *Maritum duarum poſt baptiſmum matronarum, clericum non ordinandum.* Et textus *in cap.*1. *&* 2. 33.*diſt.* & illæ juris rationes. Prima, nam homicidium commiſſum ante baptiſmum, non inducit irregularitatem, *cap.*1. *&* 4. 51.*diſt.* non enim D. Paulo obſtitit conſenſus in necem S. Stephani, *Actor. cap.*7. ut ad Sacerdotium aſcenderet, *cap. quod dic* 5. 75.*diſt.* Deinde quia hæc bigamiæ irregularitas provenit à jure poſitivo: ſed conſtitutio juris poſitivi non ligat infidelem ante baptiſmum, *cap. gaudemus* 8. *de divortiis*; quia juxta Apoſtolum: *De his qui foris ſunt, quid ad nos?* Sententia verò affirmativa, videlicet ex matrimonio contracto ante baptiſmum cum vidua, vel uno ante baptiſmum celebrato, alio poſt baptiſmum contracto, bigamiæ irregularitatem contrahi, expreſsè docetur à D. Ambroſio *in cap. penult.* 26.*diſt.* & ſtatuitur ab Innocentio I. *in cap.*3. 26. *diſt. cap. ſi quis* 13. 34.*diſt.* in Concilio Valentino Galliæ *cap.*1. ibi: *Neminem de digamis, aut interruptarum maritis ordinari clericos poſſe; nec requirendum, utrumne initiati ſacramentis divinis, an Gentiles, ac ſe infelici ſortis neceſſitate maculaverint.* Tenent eam Caſtro *lib.*2. *de lege pœnali, cap.*14. Baronius *tom.*5. *anno Chriſti* 405. Sayrus, Hugolinus, & alii relati à Gibalino *ubi ſuprà*: & faciunt pro ea rationes adductæ *in cap.*2. 3. *&* 4. 26. *diſt. cap.*2. 28. *quæſt.*3. & ea præcipua. Nam hæc irregularitas contrahitur ex defectu ſignificationis ſacramenti: ſed per baptiſmum peccata, non defectus tolluntur, ut latè probat Anton. Auguſt. *in epit. juris, lib.*22. *tit.* 24. Et hac opinione retentâ, non obſtant contrariæ fundamenta. Non primum deductum *ex d. cap.*1. 26.*diſt.* nam D. Hieronymus in hac parte diſceſſit à communi ſententia; non tamen ideò hæreticus dici potuit, cùm non pertinaciter contra Eccleſiæ communem ſententiam eam propugnaſſet, ut contigit D. Cypriano aſſerenti, ab hæreticis baptizatos rebaptizandos eſſe, *cap. ſi quis* 70. 1.*quæſt.*1. notat Caſtro *verbo Baptiſmus, hæreſi* 6. Baronius *tom.*3. *anno Chriſti* 314. Nec etiam obſtat textus *in c.*1. 33. *diſt.* obſervo enim illius canonis duplicem eſſe verſionem; in ea enim, quæ eſt Gentiani Herberti, & probat Anton. Auguſt. *in epit. juris, lib.*4. *tit.*7. *cap.*1. legitur: *Qui poſt ſanctum Baptiſma duobus conjugiis fuerit implicitus*; juxta quam litteram nulla eſt difficultas, quia ſupponit utrumque conjugium contractum fuiſſe poſt baptiſmum: in veteri tamen editione, quæ extat 2. *tom. Concil. Sixti V.* & probant Zonaras *in eo can.* & Coccius *ubi ſuprà*, legitur: *Si quis poſt baptiſmum fuerit ſecundis nuptiis implicitus*; juxta quam lecturam favere videtur opinioni D. Hieronymi. Sed tunc reſpondet Bellarminus *d. lib.*1. *de clericis, cap.*11. *object.*6. Apoſtolos illis primis temporibus ob hominum penuriam diſpenſaſſe cum illis, qui ante baptiſmum plures uxores acceperant; deinde docet Pater Suarez *de cenſuris diſput.*49. *ſect.*6. in eo canone non deſiderari, ut utrumque matrimonium poſt baptiſmum contraheretur; ſed tantùm ut poſt baptiſmum quis inveniatur ſecundis nuptiis implicitus; quod verum eſt etiamſi ante baptiſmum unum, poſt baptiſmum aliud contraxit matrimonium. Quo modo etiam accipiendi ſunt textus *in cap.*2. 33.*diſt.* Gennadius in verbis ſuprà relatis, quæ reperiuntur *in d. cap.*2. 33.*diſt.* Nec in eis poteſt deduci argumentum à contrario ſenſu, quia illud non procedit quoties abſurdum ſequitur, *cap. Joſeph, de V.S. l. conventicula, C. de Epiſcop. & clericis.* Neque quod dicebamus de effectu Baptiſmi, adverſatur; nam illud procedit in irregularitate, quæ ex delicto provenit: nam cùm per baptiſmum non ſolùm peccatum, verùm ejus veſtigium tollatur, Antonius Auguſt. *ubi ſuprà, d. tit.*14. irregularitas ex delicto proveniens ceſſat: at verò irregularitas ex bigamia proveniens, ex defectu, non verò ex delicto naſcitur, ut ſuprà dixi: unde non tollitur per Baptiſmum. Nec ultima ratio contrariæ ſententiæ obſtat, quia ut rectè ſatisfaciunt Sayrus ſuprà, *cap.*3. *num.*25. Covarr. *in d. Clement. p.*1. §.2. *num.*5. lex Pontificia non ligat ipſos bigamos infideles, dum in infidelitate ſunt, ſed poſtquam per regenerationem Baptiſmi intra Eccleſiæ gremium conſtituuntur; quo caſu jam legibus eccleſiaſticis tenentur.

CAPUT VI.

a *Archiepiſcopo* b *Lunden. Apoſt. Sed. Legato.*

QUia circa minima, & maxima frequenter humanus deficit intellectus, prudentis eſt quærere ubi ſcrupulus dubitationis occurrit. Sanè poſtulaſti per Sedem Apoſtolicam edoceri, ſi Presbyteri ſucceſſivè duas concubinas habentes, bigami cenſeantur, ut cum eis tanquam cum irregularibus, quoad executionem ſui officii nequeas diſpen-

ſare ? Et ſi Presbyterorum filii ſint indifferenter ad ſacros ordines promovendi ? Et utrum Sacerdotes Sueciæ in publicis debeas tolerare conjugiis, qui ſuper hoc ſe aſſerunt cujuſdam Summi Pontificis privilegio communitos. Ad quæ ſic duximus reſpondendum, quod cùm Sacerdotes prædicti, ſive uno, ſive diverſis temporibus plures habuerint concubinas, irregularitatem non incurrerint bigamiæ, cum eis tanquam ſimplici *c* fornicatione notatis, quoad executionem ſacerdotalis officii poteris diſpenſare, ſi vivere curaverint continenter. De Presbyterorum verò filiis tam ex decreto *d* Urbani Papæ II. quàm ex Concilio colligitur *e* Pictavienſi, quod ad ſacros non ſunt ordines promovendi, niſi aut in cœnobiis, aut in canonia regulari religioſè fuerint converſati. De Presbyteris autem Sueciæ certum non poſſumus dare reſponſum, niſi viderimus privilegium, quod prætendunt. *f* Quæſiviſti prætereà, utrum in canonem incidant laïci ſententiæ promulgatæ, qui Sacerdotes, aut alios clericos in manifeſto furto comprehenſos contractaverint violenter, ſi citra violentiam nequeant comprehendi ? Et ſi clericus, quem vehementer præſumis eſſe falſarium, ad tuam præſentiam citatus legitimè venire contemnens, citra excommunicationis ſententiam ad judicium per violentiam trahi poſſit ? Ad hæc taliter reſpondemus, quod in neutro caſuum prædictorum ſententia excommunicationis incurritur, dummodo mandatum interveniat Prælatorum, quorum tales clerici ſunt juriſdictioni ſubjecti; cùm hoc non ipſi laïci, ſed illi potiùs, quorum auctoritate id faciunt, facere videantur: nec ampliùs laïcorum violentia extendatur, quàm defenſio, ſeu rebellio exegerit clericorum. *g* Subſequenter etiam quæſiviſti, utrum monachi omnium Sanctorum privilegium bonæ memoriæ E. prædeceſſoris tui ſuper Epiſcopalibus decimis retinendis indultum, extendere valeant ad poſſeſſiones poſtmodùm acquiſitas, & in poſterum acquirendas. Super quo tale damus tuæ fraternitati reſponſum, quod ſi decimarum illarum remiſſio facta extitit ſecundùm canonicas ſanctiones, prædeceſſor tuus indefinitè decimas epiſcopales monaſterio remittendo, cùm nihil exceperit, & poterat excepiſſe, ac in beneficiis pleniſſima ſit interpretatio adhibenda, nec debeat una, eademque ſubſtantia diverſo jure cenſeri, intellexiſſe videtur non ſolùm de decimis poſſeſſionum illius temporis, ſed futuri. *h* Sanè quia contingit interdum, quod nullo accuſatore publicè comparente, qui matrimonium impetat jam contractum, ad te privata quorundam aſſertio defert conſanguinitatis, vel affinitatis impedimentum, an ſub ſilentio præterire, an ad denominationem jumentalium, ut tuis verbis utamur, procedere debeas, quæſiviſti ? Ad hoc ſic breviter reſpondemus, quod ſi perſonæ graves, quibus fides ſit meritò adhibenda, tuæ fraternitati denuntient, quod hi, qui matrimonio ſunt conjuncti, ſe propinquitate contingant, etiamſi nullus manifeſtus appareat accuſator, ex tuo procedere potes officio, ut veritate ſolicitè inquiſitâ, quod poſtulaverit juris ordo decernas, maximè ſi ex tali copula ſcandalum ſit ſubortum. Porrò de nobili viro N. pro cujus diſpenſatione, indulgentia ſcilicet remanendi cum ea, quæ ipſum quinto gradu conſanguinitatis contingit, à Sede Apoſtolica obtinenda, falſa nobis cauſa fuerat allegata, proles videlicet; cùm tamen ante diſpenſationem obtentam unica filia, quam habebat, viam fuerit univerſæ carnis ingreſſa, prout tua conſultatio continebat, diſſimulare poteris, ut maneat in copula ſic contracta, cùm ex ſeparatione, ſicut aſſeris, grave videas ſcandalum imminere. Tu denique frater Archiepiſcope ſuper teipſo, &c. Datum Signiæ, Non. Octobr. Pont. N. anno xvi.

NOTÆ.

1. *a* A*Rchiepiſcopo.*] Abſaloni videlicet Lundenſi Præſuli, qui variis legationibus Apoſtolicæ Sedis perfunctus, pluribuſque rebus præclarè in ipſa civitate foriſque peractis, quievit in pace anno 1201. quo anno plura de eo adducit Spondanus *num.*4.

2. *b* *Lundenſi.*] Ita emendanda, & reſtituenda eſt hæc inſcriptio ex epiſtolis editis à Boſqueto, ubi *lib.*4. *regeſtr.*16. *epiſt.*118. reperitur integra noſtra epiſtola, quæ in partes ſecata reperitur in hoc volumine in præſenti, & *in cap. quia circa, de privileg.* De Eccleſia Lundenſi egi *in cap.*2. *de conſuetudine.*

3. *c* *Simplici fornicatione.*] Ex his verbis deduci videtur, lapſum carnis in Sacerdote tantùm ſimplicem fornicationem eſſe, non autem continere circumſtantiam mutantem ſpeciem, aut notabiliter intra eam aggravantem; quod & docuerunt Cardinalis *in Clement. ad noſtram, verſ.*7. *de hereticis*, Bermondus *de publicis concubinis*, §. *alios non publicos*, *num.*12. Julius Clarus §. *fornicatio*, *num.*18. Avendaño *in l.*9. *Tauri*, *gloſſa* 10. *num.*10. Gutierrez *in practicis, lib.*2. *cap.*7. *num.*44. & alii, quos dabimus *in cap.*4. *de cognat. ſpiritual.* Sed contrarium, immò hujuſmodi acceſſum clerici etiam ad ſolutam, non eſſe ſimplex peccatum, ſed circumſtantiam continere neceſſariò in confeſſione explicandam, docent omnes Summiſtæ de circumſtantiis peccatorum agentes. Neque contrarium probat textus noſter in verbis ſuprà relatis; nam acceſſus ad concubinam dicitur ſimplex fornicatio, non ad excludendam malitiam, & peccati gravitatem, ſed factâ comparatione cum matrimonio ad inducendam bigamiam. Ut enim diſtinguatur hic acceſſus à copula maritali, appellatur ſimplex fornicatio. Ita hæc verba acceperunt Suarez *tom.*2. *lib.*2. *de religione*, *cap.*6. *num.*12. Sanchez *lib.*7. *de matrim. diſput.*27. *num.*10.

&

& 21. Azor *tom.1. inſtit.moral.lib.13.cap.12.quæſt.6.* Acuña *in cap. Presbyter*, 28.*diſt.* Balboa *in cap.5.de jurejurando, cap.29.* Barboſa *de poteſt. Epiſcop. allegat.15. num.9.*

d *Urbani.*] De quo *in cap.1. 56. diſt.*

e *Pictavienſi.*] De quo *in cap.1. de filiis Presbyterorum.*

f *Quæſiviſti.*] Hæc pars epiſtolæ reperitur *in cap. ut fame,* §. *laici, de ſentent. excom.* cujus textus inſcriptio ex præſenti emendanda eſt.

g *Subſequenter.*] Hæc verba extant *in cap. quia circa, de privileg.*

h *Sanè.*] Incipit deciſio textus *in cap.ſanè. de conſanguin. & affin.* quæ ſupplenda eſt ex præſenti epiſtola.

COMMENTARIUM.

4. EX verbis compilatis à Raymundo in præſenti omnes repetentes deducunt, habentes plures concubinas, bigamos ex eo non eſſe; nam cùm bigamia proveniat ex defectu ſignificationis ſacramenti, & in eis nullum detur matrimonium, rectè aſſeritur, ipſos bigamiæ irregularitatem non contrahere. Nec contrarium probant textus *in cap. ſi quis poſt acceptum, cap. laici,* 34. *diſt.* ubi aſſeritur, eum qui poſt uxorem concubinam habuit, ordinari non poſſe. Nam omiſsâ ſolutione Baſilii Legion.*lib.7.de matrim. cap.53.* qui aſſerit concubinam ibi accipi pro uxore injuſtè ducta, ut aliquando in jure noſtro accipitur, ut *in cap. is qui non habet, cap. Chriſtiano,* 34.*diſt.* unde cùm ſecutum fuiſſet ſecundum matrimonium, ideò bigamum eum fieri: dicendum eſt, tam *in d. cap. ſi quis poſt acceptum,* 33. *diſt.* quàm *in cap. ſi laici,* 34.*diſt.* non affirmari eum, qui poſt uxorem habuit concubinam, eſſe bigamum; ſed eſſe irregularem, quæ irregularitas non ex defectu ſacramenti, ſed potiùs ex delicto naſcitur. Quare licèt pœnis bigamorum puniantur, qui uxores habentes, concubinas retinent; non tamen ideò bigami cenſendi ſunt. Quo modo etiam intelliguntur textus in Concilio Gerundenſi *can.8. Si quis de laicis, poſt uxorem, aliam cujuſcumque conditionis cognoverit mulierem, in Clero nullatenus admittatur.* Concilium Aurelian. 3. *can.* 9. *authent. de ſanctiſſimis Epiſcopis, cap.12.collat.9.*

Sed huic deciſioni expreſsè adverſatur textus *in cap.2. 33.diſt.* cujus verba ita refert Rabanus Maurus *lib.4. de univerſo, cap.10. Maritus duarum poſt Baptiſmum matronarum clericus non eſt ordinandus, neque is, qui unam quidem, ſed concubinam, non matronam habuit; nec ille qui viduam, & repudiatam, vel meretricem.* Ex quibus expreſsè conſtat, eum qui habuit concubinam, aut meretricem duxit uxorem, non poſſe ad gradus ſacros aſcendere, tanquam bigamum: igitur multò magis qui plures habuit concubinas. Cui difficultati variis modis ſatisfacere intendit Suarez *de cenſur. diſput* 48. *ſect.3.num.7.* cujus ſolutionibus omiſſis, ex ſuprà traditis reſpondendum eſt, in eo textu concubinam habentem ordinari non poſſe, aut meretricem ducentem, non quia verè bigamus ſit, aut propter defectum ſignificationis; ſed propter delictum ex eo, quod concubinam habuit, perpetratum. 5. INTELLIGITUR CAP. 2. 33. DIST.

CAPVT ULT.

a Idem.

A nobis fuit. *Et infrà:* Ille autem, qui in Subdiaconatus ordine conſtitutus, de facto tantùm (quia de jure non potuit) duxit viduam in uxorem, profectò bigamus non exiſtit: ſed nec viduæ poteſt in veritate dici maritus, cùm inter ipſum, & illam non fuerit vinculum maritale contractum. cum eo tamen contra doctrinam Apoſtoli, tanquam cum marito viduæ diſpenſare non licet, non propter ſacramenti defectum, ſed adfectum intentionis cum opere ſubſequuto.

NOTÆ.

a IDem.] Textus iſte non reperitur in aliqua ex collectionibus, neque in epiſtolis Innocentii III. Quare exiſtimo textum hunc eſſe Gregorii IX. cujus deciſiones ultimo loco compilantur hoc Decretalium volumine: cui autem reſcribat compertum non eſt.

TITULUS XXII.

De Clericis peregrinis.

CAPVT PRIMVM.

Alexander III. *Cenoman.* [a] *Epiſcopo.*

TUA nos duxit fraternitas conſulendos, quid agendum ſit de clericis, qui in remotis regionibus ordinati, litteras eorum oſtendunt, à quibus ſibi proponunt manus impoſitas. & incertum eſt, utrum eorum ſigilla ſint, quæ repræſentant. Tuæ igitur conſultationi ſignificatione præſentium indulgemus, tutius eſſe, ut in his ſtatuta

ſtatuta Patrum veterum obſerventur, quàm novum aliquid ſtatuatur. Statutum eſt autem de tranſmarinis, ut ad minùs quinque Epiſcoporum ſuper ordinatione ſua teſtimonio muniantur. Quod in aliis, qui ſimiliter ſunt incogniti, credimus obſervandum. Ita tamen, ut in ſuſpenſione aliquo tempore habeantur, in quo videntes pleniùs de ipſorum actibus inſtruantur. Sed de inferioribus ordinibus oportuit inquiri; quia poſſet contingere, ut aliquibus prætermiſſis, ſaltum feciſſent. His autem peractis, ſi digni inventi fuerint, circa eos poterit diſpenſari.

NOTÆ.

a Epiſcopo.] Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap. unico*, & poſt Concil. Lateran. *p.* 16. *cap.* 20. id eſt Guillelmo, qui Alexandri III. temporibus præerat Eccleſiæ Cenomanenſi, ut referunt Chenu, & Fratres Sarmar. in ſerie Præſulum ipſius Eccleſiæ. Alia etiam pars hujus Decretalis extat *in cap. ad hæc, de teſtam.*

CAPUT II.

Innocentius III. a *Conſtantinop. Patriarchæ.*

INter quatuor animalia. *Et infrà*: Conſuluit nos inſuper tua fraternitas, utrum clericos ad te ſine ſuorum ordinatorum litteris venientes, & offerentes præſtare corporaliter juramentum, quod ſint in quovis eccleſiaſticorum ordinum conſtituti, debeas ad ſuperiores ordines *b* promovere. Nos igitur conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quod niſi de ipſorum ordinatione canonica per idonea tibi conſtiterit argumenta, eos nec in illis ſuſcipere, nec ad majores debes ordines *c* promovere, præſertim antequam eorum converſatio fuerit approbata.

NOTÆ.

1. a Conſtantinop.] Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.* 1. & *in cap. inter, de majorit. & obed. cap. inter, de cleric. non reſid. cap. inter, de relig. domib.* ubi extant aliæ partes hujus epiſtolæ. De hac Patriarchali Eccleſia egi *in cap. quantò, de conſuet.* & integram hanc epiſtolam tranſcribo ex geſtis Innocent. III. *fol.* 107. ubi ita habetur.

Inter quatuor animalia, quæ in medio ſedis, & in ejus circuitu deſcribuntur, facies aquilæ ab Ezechiele deſuper ipſorum quatuor memoratur: quoniam inter quatuor Patriarchales Eccleſias, Antiochenam, Alexandrinam, Hieroſolymitanam, & Conſtantinopolitanam, quæ per animalia ſupradicta ſignificantur, quas Apoſtolica Sedes in medio habens, quaſi filias amplectitur ſpirituales, cui eodem ſunt circuitu quaſi famulæ obſequentes, ipſa Conſtantinopolitana poſt Apoſtolicam Sedem excellentiâ præeminet dignitatis, ad cujus exaltationem tantò libentiùs aſpiramus, quantò id ipſum honorabilius membrum ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ arctiùs amplexantes, ipſius auxilio temporibus iſtis eandem ampliùs noſcimus indigere, ac tuas, qui eodem Domino diſponente præeſſe dignoſceris, petitiones libentiùs promovere diſponimus, quibus non repugnat honeſtas, nec aliis præjudicium generatur: cùm à nobis injuriarum actio non debeat exoriri, à quibus jura, tanquam à fonte ad cæteros derivantur. Licèt igitur in quantum poſſumus, tuo velimus honori deferre, ac tuas preces effectui mancipare, petitionem tamen illam nequimus exaudire, quâ poſtulaſti à nobis, ut donationes Eccleſiarum, & benefactorum à dilecto filio P. tituli Sancti Marcelli Presbytero Cardinali, Apoſtolicæ Sedis Legato, te præſente, ac penitus inconſulto, cùm nimiam multitudinem Eccleſiarum contulit, eaſque jure perpetuo abſque tuo conſenſu, & Capituli majoris Eccleſiæ tradidit poſſidendas, dignaremur auctoritate Apoſtolica irritare: quoniam idem Legatus per ſuas litteras nobis intimavit, quod quandam Eccleſiam, poſtquam à nobis litteras legationis accepit in Conſtantinopolitano Imperio exercendæ, quibuſdam Eccleſiis, & locis Hieroſolymitanæ provinciæ contulit, quibus eædem Eccleſiæ ad cuſtodiendam fuerant aſſignatæ, ut licèt ſic ſubveniretur utrimque neceſſitatibus Terræ ſanctæ, cùm quaſdam quibuſdam aliis locis religioſis, quorum nuntii ad vocationem chariſſimi in Chriſto filii B. Conſtantinopolitani Imperatoris Illuſtris illuc acceſſerant, aſſignavit, quoſdam clericos, inſpectâ utilitate, quæ de ipſorum inſtitutione poterat provenire, in quibuſdam Eccleſiis procurans clericos ordinare. Verùm quia viſum eſt ei, quod ordinata per ipſum intenderis immutare poſt receſſum ejus, præcedentibus dilecto filio Benedicto tituli ſanctæ Suſannæ Presbytero Cardinali, Apoſtolicæ Sedis Legato, & multis de Clero, ac etiam temetipſo, omnia quæ per ipſum fuerant ordinata Sedis Apoſtolicæ protectioni ſupponens, ne ipſorum aliquod immutares, ad noſtram audientiam appellavit, à tunc inſtanti paſſagio uſque ad annum ſuæ terminum appellationi præfigens. Cùm igitur rationabilem terminum dictus Legatus appellationi præfixit, quam emiſit, qui ex tam rationabili cauſa, videlicet obedientiæ bonæ, & obſequio Terræ ſanctæ, uſque ad biennium ipſum potuit prorogaſſe, appellatione pendente, juxta canonicas, & legitimas ſanctiones, ſicut tua fraternitas non ignorat, in ipſius abſentia non debuit eorum aliquid immutari: præſertim cùm præſumi valeant ritè facta, donec in contrarium probaretur; & id fieri ſine illorum præjudicio non valeret, quibus dictæ Eccleſiæ, ſeu beneficia auctoritate Apoſtolicæ Sedis ſunt collata; cùm nec citati fuerint, nec abſentes per contumaciam, ſeu convicti, ſed penitus indefenſi. Si quas verò de ipſis non duxerimus aliquibus confirmandas, juxta communem formam id noveris faciendum, videlicet ſicut ea juſtè poſſident, & quietè. Super eo verò mirari non debes, ſicut idem Legatus aſſerit, quod ipſe te præſente, ac inconſulto Eccleſias,

Eccleſias, & beneficia contulit memorata, cùm & tu ipſe multò majora, Eccleſiam videlicet Sanctæ Sophiæ, quæ caput Patriarchatus exiſtit, necnon Archiepiſcopatus, & Epiſcopatus, ipſo præſente, & inrequiſito penitus, qui vices noſtras gerebat, ibidem curaveris ordinare. Quamvis ergo tuam propter præmiſſa petitionem juxta tuum deſiderium nequimus exaudire, tuo tamen, quantùm cum noſtra poſſumus honeſtate, volentes honori deferre, fraternitati tuæ duximus concedendum, ut ii, qui Eccleſias illas, ſeu beneficia poſſident, obedientiam tibi debitam exhibeant, & devotam: niſi fortè aliqua illarum Eccleſiarum in captione regiæ civitatis à juriſdictione Patriarchæ legitimè fuiſſet exempta. Subſequentem verò petitionem, quâ Eccleſias illas tibi ſubjici poſtulabas, quæ priuſquam Conſtantinopolitana civitas caperetur, Conſtantinopolitano Patriarchæ minimè reſpondebant, duplici ratione non duximus admittendam: juris namque ratio poſtulavit, ut in illorum præjudicium, quibus eædem Eccleſiæ ſunt ſubjectæ, nihil ordinaremus de ipſis. Cùm verò citati ſint, nec convicti, nec per contumaciam ſe abſentent, id etiam modò fieri providentia diſſuaſit: ne Piſani ac Veneti, aliique quamplures apud Conſtantinopolim hujuſmodi habentes Eccleſias, contra Imperium provocarentur hoc tempore, qui ſunt alliciendi potiùs blandimentis, donec illud ſoliditate immobilius roboretur. Quod ſi jus tuum contra illos proſequendum duxeris tempore opportuno, faciemus auctore Domino ſuper ipſis juſtitiæ plenitudinem exhiberi. Super obedientiam verò, quam ut tibi faceremus impendi ab Archiepiſcopo, & Epiſcopis regni Cypri ſimiliter poſtulaſti, ferè idem quod præcedenti petitioni duximus reſpondendum; cùm & ipſi ante tuam extiterint promotionem exempti, cùm videlicet Conſtantinopolitana Eccleſia erat inobediens, & rebellis, etiam in eorum abſentia circa ſtatum ipſorum non debere aliquid immutari: juſtitiam enim non negabimus tibi cùm duxeris poſtulandam. Præterea ex parte tua fuit propoſitum coram nobis, quod quidam Epiſcoporum rectè commoniti, tibi obedire contemnunt; qui tamen epiſcopales redditus percipere nec deſiſtunt: quidam verò ex eis ab Epiſcopatibus fugiunt, ne valeant commoneri, per ſex menſes, vel amplius ſuam diœceſim deſerentes; unde nobis ſuppliciter exoraſti, ut ſuper hoc tibi ſalubriter conſulentes, qualiter circa illos, & ipſorum diœceſes procedere debeas, devotioni tuæ ſcribere dignaremur. Nos igitur attendentes, quod per novitatem mutationis Imperii, & novitatum eventus ſit cum maturitate plurima procedendum, fraternitati tuæ taliter reſpondemus, ut illos non ſemel, ſed ſæpè, videlicet primò, ſecundò, & tertiò citare procures, & cùm parère noluerint, ſed in ſua duxerint contumacia perſiſtendum, ut ſi fortè ſe appellationis clypeo duxerint muniendos, quam infra tempus legitimum proſequantur, ipſos per ſuſpenſionis, & excommunicationis ſententias ad tuam obedientiam venire compellas; omninò ſi nec ſic ipſorum duritia poterit emolliri, eos dilectus filius B. tituli Sanctæ Suſannæ Presbyter Cardinalis, Apoſtolicæ Sedis Legatus, ab Epiſcopatus adminiſtratione removeat, & quibus præſunt Eccleſiis, de perſonis idoneis unà tecum faciat provideri: ſed in eos degradationis ſententiam non promulget, ut cum eis miſericorditer fiducialiùs agi poſſit. In Eccleſiis autem illorum qui ſe fraudulenter abſentant, ne ad ipſos citatio valeat pervenire, tuæ citationis edictum facias publicari: & ſi nec ſic curaverint obedire, ſed contrà ultra ſex menſes Eccleſias ſuas deſeruerint, ut juxta canonicas ſanctiones eis meritò debeant ſpoliari, contra eos quoque, ſicut præſcriptum eſt, procedatur. Cùm verò Legatus ad propria remearit, tibi, quamdiu nobis, & ſucceſſoribus noſtris placuerit, perſonaliter duximus concedendum, ut contra præfatos rebelles præſcripto modo procedas tanquam à Sede Apoſtolica delegatus. Tua inſuper fraternitas poſtulavit, ut cùm in partibus illis nimia ſit Epiſcopatuum multitudo, illos, cùm nimis ſint tenues, ad paucitatem redigere tibi concedere dignaremur. Nos autem ita duximus providendum, ut id cùm neceſſitas, vel utilitas poſtulaverit, per præfatum Legatum, quamdiu in partibus illis extiterit, tuo non accedente conſilio, valeat adimpleri, ita videlicet, ut Epiſcopatus nec minuat, ſed illi quem fecerit ad unam Eccleſiam ordinari, aliquot tales Eccleſias, ſi viderit expedire, committat, quatenus ſi fortè pro ipſius neceſſitate de ipſis fuerit aliter ordinandum, quod factum eſt, faciliùs valeat immutari. Legato verò ad propria redeunte, tu, ſi neceſſe fuerit, auctoritate Sedis Apoſtolicæ, tanquam delegatus à nobis, facias illud idem. Poſtulaſti poſtmodùm per Sedem Apoſtolicam edoceri, qualiter Epiſcopatus illos debeas ordinare, etiam in quibus permixti ſunt Græci pariter & Latini; & quos debeas præficere in eiſdem. Ad quod fraternitati tuæ breviter reſpondemus, quod in illis Eccleſiis, in quibus ſunt ſolummodò Græci, Græcos debeas Epiſcopos ordinare, ſi tales valeas reperire, qui nobis, & tibi devoti, & fideles exiſtant, & à te conſecrationem velint recipere humilitor & devotè. In illis verò, in quibus cum Latinis Græci ſunt mixti, Latinos præficias, & præferas ipſis Græcis. Cæterùm nobis humiliter ſupplicaſti, ut de noſtra tibi permiſſione liceret conſtitutos, & conſtituendos in eccleſiaſticis dignitatibus, baculis, mitris, annulis, & ſandaliis inſignire, ac diſpenſare cum illis, qui omiſſis minoribus, majores ordines recipere præſumpſerunt. Nos ergo perſonaliter volentes tibi facere gratiam ſpecialem, auctoritate tibi præſentium indulgemus, quatenus illis concedas inſignia ſupradicta, quibus ſecundùm morem Apoſtolicæ Sedis poſſunt honeſtè concedi: ac cum illis ſuper omiſſione prædictorum minorum ordinum auctoritate noſtra diſpenſes, quibus litterarum ſcientia, & morum gravitas ſuffragantur, injuncta priùs illis pœnitentia competenti. Conſuluit nos inſuper fraternitas tua, utrum clericos ad te ſine ſuorum ordinatorum litteris venientes, & offerentes præſtare corporaliter juramentum, quod ſint in quovis eccleſiaſticorum ordinum conſtituti, debeas ad ſuperiores ordines promovere. Nos igitur inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quod niſi de ipſorum ordinatione canonica per idonea tibi conſtiterit argumenta, eos nec in illis ſuſcipere, nec ad majores debes ordines promovere: præſertim antequam eorum converſatio fuerit approbata. Edoceri quoque de ſacrificiorum, & aliorum ſacramentorum ritu per Sedem Apoſtolicam poſtulaſti, utrum debeas Græcos admittere, ut ea exerceant more ſuo, vel compellere ad ritum potiùs Latinorum. Ad quod fraternitati tuæ breviter reſpondemus, ut eos tamdiu in ſuo ritu ſuſtineas, ſi per te revocari non poſſunt, donec ſuper hoc Apoſtolica Sedes maturiori conſilio aliud duxerit ſtatuendum. De clericis autem, qui Eccleſias, vel præbendas ſibi conceſſas abſque juſta, & neceſſaria cauſa, tuo præſertim non accedente conſenſu, in hac deſerunt novitate, hoc tibi duximus reſcribendum, quod poſtquam congruo tempore fuerint expectati, niſi redierint ad illas, poſſint eis juſtè privari, dummodo non ſint impedi-

mento

mento detenti. De monaſteriis quoque Græcorum in ſæculares canonicos convertendis, fraternitati tuæ breviter reſpondemus, quod quandiu Ordines per regulares viros, ſive Græcos, ſive Latinos, remanere poterunt, ordinata non ſunt ad ſæculares clericos transferenda. Sed ſi regulares defuerint, propter eorum defectum ſæculares clerici poterunt ordinari. Præterea nobis humiliter ſupplicaſti, ut cùm difficile ſit tuæ juriſdictioni ſubjectis pro ſingulis quæſtionibus ad Sedem Apoſtolicam laborare, ſuper appellationibus modum imponere dignaremur. Cùm igitur ſanctæ recordationis Gregorius Papa prædeceſſor noſter duxerit ſtatuendum, ut ſi fortè ſuper rebus modicis, quæ in ſumma decem marcharum ſubſiſtunt, in Archiepiſcoporum & Epiſcoporum auditorio quæſtio ventiletur, & alia partium litigantium deluſoriè putaverit provocandum, tunc ejus appellatione contemptâ, ſi tamen ibidem idonei poterunt inveniri, in eorum præſentia jurgium ſopiatur: Nos attendentes, quod nimis diſpendioſum eſſet, & grave, propter multa maris, & terræ diſcrimina ſubditos tuos pro ſingulis querelis Sedem Apoſtolicam adire: fraternitati tuæ per Apoſtolica ſcripta indulgemus, quod in cauſis illis, quæ in tuo debent auditorio pertractari; ſi aliqua partium ad Sedem Apoſtolicam provocaverit, & res ſuper qua quæſtio vertitur, ſummam neque exceſſerit prætaxatam, non obſtante appellationis objectu, juſtitiâ mediante procedas, vel partes compellas in aliquos compromittere, qui appellatione remotâ cauſam audiant, & debito fine decidant: illud idem facturus de levioribus cauſis, præſertim inter perſonas, quæ cùm ſint merè ſpirituales, civilem non continent quæſtionem. Venetos autem habitatores Regiæ civitatis ad ſolvendum decimas perſonis, & Eccleſiis Conſtantinopoli exiſtentibus, quibus de jure debent, per cenſuras eccleſiaſticas, appellatione remotâ compellas, non obſtante conſuetudine, quam habitatores Venetiarum obſervant, ut videlicet in morte dumtaxat deciment illa quæ acquiſierunt in vita, ne hoc prætextu Eccleſia Conſtantinopolitana ſuo fraudetur jure, ſi forſan ii, qui longo tempore Conſtantinopoli habitarunt, circa finem vitæ ſuæ Venetias revertantur. Verùm in his, & in aliis cum diſcretione ac maturitate procedas, impetum & facilitatem evitans; quoniam in hujuſmodi ſanius eſt de tarditate aliqua, quàm de velocitate nimia reprehendi.

b *Promoverit.*] Quando Epiſcopus alienus poſſit non ſubditum ſacris ordinibus initiare, expoſui *in cap.* 11. *de temp. ordin.*

CAPUT III.

Idem *Patriarcha* a *Hieroſolymit.*

TUæ f. diſcretio poſtulavit per Sedem Apoſt. edoceri, utrum clericos illos, qui ad partes Hieroſolymitanas ſine commendatitiis litteris veniunt, permittere debeas celebrare divina; cùm plerique eorum, de quorum canonica ordinatione non conſtat, ſtatim ut veniunt, præſumunt non expetitâ licentiâ celebrare. *Et infrà:* Nos autem tuam in Domino ſolicitudinem commendantes, ſuper primo articulo f. t. reſpondemus, quod niſi legitimè tibi conſtiterit, ſive per litteras, ſive per teſtes de illorum ordinatione canonica, qui penitus ſunt incogniti, non debes ipſos permittere tuis plebibus celebrare. Sed ſi forſan eorum aliqui ſecretò ex devotione celebrare voluerint, poteris ſuſtinere.

NOTÆ.

1. a *Hieroſolym.*] Cùm in hac civitate maxima redemptionis noſtræ myſteria perfecta eſſent, & in ea religio chriſtianæ fidei cœpiſſet promulgari, ideò magnis laudibus eam extollunt D. Hieronymus *in Iſaiam, cap.* 2. ibi: *In Hieruſalem primùm fundata Eccleſia, totius orbis Eccleſias ſeminavit.* D. Auguſt. *in pſalmum* 147. ibi: *Remiſſio peccatorum in Chriſti nomine prædicatur: ubi prædicatur? per omnes gentes: unde incipit? ab Hieruſalem: communica huic Eccleſiæ; quare litigamus? cœpit enim hæc Eccleſia ab Hieruſalem iſta terrena, ut gaudeat de Deo in illa Hieruſalem cœleſti: ab hac enim incipit, in illa terminat: in illa tota Eccleſia erit, ab iſta exordium fidei ſumpſit.* Sed hac præclara civitate funditus everſâ, ut Dominus prædixerat apud Matthæum *cap.* 23. quæ nunc adeſt, eadem non eſt cum illa prima jam everſa, ut refert Nicolaus I. *ad conſulta Bulgaror. cap.* 92. *Hieroſolymitanus autem Præſul, licèt & ipſe Patriarcha dicatur, & ſecundùm antiquam conſuetudinem, ac Nicænam Synodum honorandus ſit, ſalvâ tamen Metropoli propriâ dignitate: ſed & in eadem ſancta, & magna Synodo nequaquam Hieroſolymitanus, ſed Æliæ Epiſcopus dicitur: nam vera Hieruſalem tantum in cœlis eſt, quæ eſt mater noſtra; illa verò Hieruſalem terreſtris, ſecundùm quod Dominus prædixit, adeò funditus ab Imperio Romano deſtructa eſt, ut in ea nec lapis ſupra lapidem ſit derelictus.* Et ab Ælio Hadriano urbs illa Ælia vocitari cœpit. Poſteà ipſe Æliæ Epiſcopus irrepſit in Patriarcham totius Cæſareæ, ut juxta ſeriem temporum plura adducentes de origine hujus Patriarchatus tradunt Paulus à S. Carolo *in Geograph. ſacra*, Franciſcus Hallierius *de hierarch. lib.* 4. *art.* 4. Angelus Petrica *de appellat. diſput.* 4. & nos alia dabimus *in cap. novit, de his quæ fiunt à Prælatis, & in cap. antiqua, de privileg.* Alberto hujus Eccleſiæ Patriarchæ miſſa eſt præſens epiſtola, ut teſtatur Spondanus *tom.* 1. *in continuat. Baronii, anno* 1203. *num.* 5.

COMMENTARIUM.

EX his tribus deciſionibus ſequens deducitur diſputanda aſſertio: *Clerici peregrini non admittuntur ad celebrandum, etiamſi juraverint ſe clericos eſſe, niſi ordinatio eorum litteris commendatitiis probetur, quinque Epiſcoporum ſigillis ſignatis, ſi ſint tranſmarini.* Eam probant textus *in cap. Primates* 6. *cap. extraneo* 7. *cap. hoc tamen* 8. *cap. ult.* 71. *diſt. cap. Eccleſiis, in fine,* 68. *diſt. cap. clericum* 2. 72. *diſt. cap.* 1. & 2. 73. *diſt. cap. nullus, cap. Afros, cap. tranſmarinos,* 98. *diſt. cap. duæ ſunt* 19. *quæſt.* 2. *cap. monachum,* 20. *q.* 4. *cap.* 1. 21. *quæſt.* 2. *cap. non oportet* 36. *de conſecrat. diſt.* 5. *can.* 12. 2. Conclusio probatur.

*can.*12. & 33. *Apoſt.* Concil. Roman. ſub Gregorio VII. *can.*23. *Presbyteri, vel diaconi, qui de alio Epiſcopo ad alium tranſeunt; vel quicumque clerici, ſine commendatitiis litteris a ſuo Epiſcopo non recipiantur.* Meldenſe *can.*50. *Presbyteri, vel quilibet clerici in alterius parochiam ſine formata non recipiantur, nec retineantur, neque etiam miniſtrare ſinantur.* Et *can.*51. *Qui cum ſenioribus de aliis provinciis ad noſtras parochias veniunt ſine formata, miniſtrare non permittantur.* Chartag. 1. *can.*7. *Statuat fraternitas veſtra, ut unuſquiſque clericus, vel laicus non communicet in plena plebe ſine litteris Epiſcopi ſui.* Sardicenſe *can.*9. Charthag. 3. *can.*3. & 8. Andegav. *can.*2. Arelat. 2. *can.*9. Milevit. *can.*20. Turonenſe *can.*12. Anglicanum *can.*5. Francoford. *can.*26. Trident. *ſeſſ.*23. *cap.*16. Concilium Salceburgenſe *anno* 1386. *Firmiter inhibemus, ne Presbyteri peregrini, vel ignoti ad Miſſarum ſolennia celebranda in publico admittantur, niſi per litteras teſtimoniales, vel canonicè de ipſorum ordinatione Eccleſiarum Prælatis, & Rectoribus fiat fides.* Concilium Friſingenſe celebratum anno 1440. *can.* 1. *Mandamus univerſis noſtræ diœceſis Prælatis, ne de cætero aliquem alienæ diœceſis, ſeu ignotum, etiam peregrinum, ſe pro Presbytero, ſeu in ſacris conſtituto gerentem, ad ipſorum conſortium, ſacramentorum, ſeu ſacramentalium adminiſtrationem, vel aliàs ad regimen quoquo modo admittant.* Tolet. tempore Sixti IV. anno 1478. habitum, *can.*4. Colonienſe anno 1536. *p.*1. *can.*31. Limenſe *can.*22. *cap. fraternitati* 5. *de clericis non reſid. l.*22. *C. de Epiſcop. & clericis.* Alia juris teſtimonia congerunt Anton. Auguſt. *in epit. juris Pontif. lib.*6. *tit.*58. & *lib.*7. *tit.*12. & *lib.*8. *tit.*30. Creſpetius *in ſumma, verbo Clerici peregrini*, & *Clerici vagamundi.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, & *de poteſt. Epiſcop. alleg.*21. Cujacius *in novella* 6. *Juſtiniani*, & *ad tit. de cleric. non reſid.* Savarus *in notis ad Sidonium, lib.*7. *epiſt.*2. Pater Henao *tom.*3. *de ſacrificio Miſſæ, diſput.*28. *ſect.*40. *num.*508. Boſquetus *in notis ad Innocentium III. lib.*2. *epiſt.*8. Mendoza *lib.*2. *Concilii Illiber. cap.*50. & *lib.*3. *cap.*41. Acuña *in cap. acquieſcamus* 2. 42. *diſt.* ipſe & I. Dartis *ad* 71. 72. & 98. *diſt.* Balſamon *d. can.*33. *Apoſt.* & *in can.*168. *Synodi Carthag.* Suarez *de cenſuris diſput.*25. *ſect.*2. Morinus *lib.*1. *exercit. cap.*24. & *lib.*2. *cap.*5. Albaſpineus *in notis ad Optatum Milevit. pag.*134. & *lib.*1. *obſerv. cap.*3. P. Gregor. *lib.*2. *partit. tit.*9. *cap.*8. Lantdmeter. *lib.*2. *de veteri cleric. cap.*87. Vighellius *in method. juris can. pag.*140. & 268. Cironius *ad tit. de cleric. non reſid.* & *lib.*1. *obſerv. cap.*6. Coriolanus *in Breviar. anno* 132. & *in can.*14. *Apoſt.* Zipeus *ad tit. de elect. num.*13. Souchetus *in notis ad Ivonem, epiſt.*4. Turrianus *in explanat. Clementis, c.*57. Juſtelus *ad canones Eccleſiæ univerſ. pag.*183. & 231. Lemaiſtre *lib.*2. *de monach. cap.*1. Vicecomes *de ritibus Miſſæ, volum.*3. *lib.*2. *cap.*25. Ferrarius *de litteris primitivæ Eccleſiæ, lib.*1. *cap.*8. Baſilius Legion. *quæſt.*2. *ſcholaſt. c.*2. *in can.*12. *Concilii Altiſſiod.* Chriſt. Lupus *in can.*11. & 13. *Concil. Chalced.*

3. Impugnatur tradita aſſertio.

Sed in hanc concluſionem ſic inſurgo: Qui ritè & validè ordinatus eſt, tam in diœceſi, in qua promotus eſt, quàm in alia qualibet celebrare poteſt, cùm hæc facultas non ex poteſtate juriſdictionis, ſed characteris proveniat, & character ſemper, & ubique maneat: igitur qui in ſacerdotem ordinatus eſt, tam in propria Eccleſia, quàm in aliena celebrare poteſt. Augetur primò hæc difficultas ex eo, nam ſi litteræ commendatitiæ deſiderarentur in clerico peregrino, maximè ut conſtaret de ejus ordinatione, ne qui ordinati non ſunt, ſe ingerant ſacris altaris miniſteriis: ſed ad hoc probandum ſufficiunt litteræ ſigillo unius Epiſcopi munitæ; ſiquidem litteræ proprii Epiſcopi plenam inducunt probationem, *cap. poſt ceſſionem* 7. *de probat. cap. pervenit* 2. *de fidejuſſor. cap.*2. *de fide inſtrum.* igitur fruſtra deſiderantur ſigilla quinque Epiſcoporum, ut litteræ commendatitiæ à clericis peregrinis adductæ, ordinationis ſuæ fidem faciant. Augetur ſecundò hæc difficultas ex eo, nam inter alias probationum ſpecies juramentum enumeratur, *cap.*2. *de probat. l. fin. §. licentia, C. de jure deliberandi*; & legitimam, propriamque probationem inducere, docet Gloſſa *in cap. ſtatutum, §. cum verò, de reſcript. cap. fin. de his quæ vi*: igitur ſi peregrinus juravit ſe legitimè eſſe ordinatum, quia legitimè conſtat eſſe ordinatum, admitti debet ad celebrandum.

4. De litteris formatis.

Quâ difficultate ita fulcitâ minimè obſtante, vera eſt ſuprà adducta aſſertio, ad cujus expoſitionem, & interpretationem præſentis rubricæ, quæ ita concipitur in prima collectione, *De clericis peregrinis, & eis ſine litteris non recipiendis*; ſciendum eſt, jam à temporibus Concilii Nicæni primi non licuiſſe Epiſcopis, Presbyteris, & aliis clericis inferioribus, necnon & laicis peregrè proficiſci, & in aliena parochia admitti ſine litteris formatis, commendatitiis, ſeu dimiſſoriis, *cap. extraneo*, 71. *diſt. cap. non oportet, de conſecrat. diſt.*5. Concil. Cabil. 2. *can.*44. & 45. notavit Savarus ad Sidonium *lib.*2. *epiſt.*5. Quarum litterarum uſum ut pleniùs cognoſcamus, obſervandum eſt, inter alias litterarum ſpecies primis Eccleſiæ ſæculis ad varia eccleſiaſtica negotia uſu receptas, de quibus Baronius *anno* 142. *num.*6. Cironius *in præſenti*, & *ad titul. de clericis non reſid.* Lindembrogius *in Gloſſario, verbo Epiſtola*, Ferrarius *ſpeciali libro de antiquæ Eccleſiæ epiſt. genere*, primum locum obtinuiſſe litteras illas, quæ peregrinis dabantur, quæ dicuntur Canonicæ, ſeu Formatæ, & ab effectu Communicatoriæ, Dimiſſoriæ, Commendatitiæ, & Pacificæ. Ferrarius *ubi ſuprà, lib.*1. *cap.*6. Canonicæ appellabantur litteræ iſtæ à Græcis, à Latinis verò Formatæ, videlicet quia conceptæ erant, & ſcriptæ juxta certam formam à ſacris canonibus præſcriptam, Synodus Laodicæna *can.*4. ibi: *Non oportet miniſtrum altaris, vel etiam clericum, ſine canonicis litteris, id eſt formata, aliquò proficiſci.* Atticus Conſtantinopolitanus Epiſcopus ad finem Concilii Chalced. ibi: *Ne igitur in faciendis epiſtolis canonicis, quas mos Latinus formatas appellat.* Notant Zonaras *in can.*42. *Synodi Laodic.* ibi: *Idcircò canonicæ appellantur, quia juxta canones factæ ſunt.* Sirmundus, & Savarus *in notis ad Sidon. lib.*6. *epiſt.*8. Baronius, & Ferrarius *ubi ſuprà*, Loayſas *in can.*7. *Concil. Hiſpal.*2. Cujacius *in d. cap. fraternitati* 5. *de clericis non reſid.* Rodulphus *in libello de litteris canon. cap.* 3. Hurtado *de martyrio per peſtem, reſolut.* 34. *ſect.* 4. Boſquetus *lib.* 1. *ad Innocent. III. epiſt.*50. Coriolanus *in Breviario, anno* 132. Cironius *lib.*2. *obſervat. cap.*6. Baſilius *quæſt.*1. *ſcholaſt. in can.* 2. *Concilii Altiſſiod.* Dartis *ad* 72. *diſt.* De formatis litteris agunt etiam Sirmundus *in notis ad Sidon. lib.*6. *epiſt.*8. Fabrotus *lib.*3. *tit.* 1. *parat. Balſam.*

5. De forma harum litterarum.

Forma autem prædictarum litterarum præſcripta fuit in Concilio Nicæno 1. ut Atticus Conſtantinop. Epiſcopus teſtatur in fine dicti Concilii Chalced. ibi: *Hoc à Patribus trecentis decem & octo Nicææ congregatis ſaluberrimè inventum eſt, & conſtitutum, ut formatæ epiſtolæ hanc calculationis, ſeu ſupputationis habeant rationem, id eſt, ut aſſumantur in ſupputationem prima Græca elementa Patris, Filii, & Spiritus ſancti, &c.* Et licèt aliquod Concilii Nicæni fragmentum non reperiatur in editione ipſius, tam à Piſano, quàm Turriano facta; tamen cùm

cùm certum ſit ex octoginta canonibus, quos Patres ſtatuerunt, tantùm 20. ſtare, alios verò Arrianorum induſtriâ periiſſe, & cum eis periit canon litteris formatis formam præſcribens, ut latè probat Ferrarius *ubi ſuprà*, *cap.4.* Sed licèt hic Concilii Nicæni canon periiſſet, tamen ex dicta epiſtola Attici, necnon ex veteribus formulis, quas ſtatim dabimus, conſtat in eis ſequentia accuratè eſſe obſervanda. Primum, ut prima elementa Græca Patris, Filii, & Spiritus ſancti, hoc eſt π. υ. α. exprimantur. Secundum, ut apponatur littera prima Apoſtoli Petri, videlicet Π. Tertium requirit primam litteram nominis Epiſcopi litteras mittentis. Quartum ſecundam litteram ejus, ad quem mittebatur. Quintam tertiam litteram illius, qui litteras deferebat. Sextum quartam litteram loci, ex quo formatæ litteræ ſcribebantur. Tandem dictionem, *Amen.* Hos characteres in unum collectos, in unumque diſtributos ad finem cujuſque epiſtolæ, tanquam numerorum notas exponit Atticus Epiſcopus ubi ſuprà, in hæc verba: *Græca elementa litterarum numeros etiam exprimere nullus, qui vel tenuiter Græci ſermonis notitiam habet, ignorat. Ne igitur in faciendis epiſtolis canonicis, quas mos Latinus formatas appellat, aliqua fraus falſitatis temerè præſumeretur, hoc à Patribus trecentis decem & octo Nicææ congregatis ſaluberrimè inventum eſt, & conſtitutum, ut formatæ epiſtolæ hanc calculationis, ſeu ſupputationis habeant rationem: id eſt, ut aſſumantur in ſupputationem prima Græca elementa Patris, Filii, & Spiritus ſancti, hoc eſt π. υ. α. quæ elementa, & octogenarium, & quadringenteſimum, & primum ſignificant numerum: Petri quoque Apoſtoli prima littera, id eſt Π, quæ numerum octoginta ſignificat: ejus quoque qui ſcripſit epiſtolam prima littera; cui ſcribitur ſecunda littera; accipientis tertia littera; civitatis quoque, de qua ſcribitur, quarta; & indictionis, quæcumque eſt ejuſdem temporis, idemque fuit numerus, aſſumatur: atque ita his omnibus Græcis litteris, quæ, ut diximus, numerum exprimunt, in unum ductis, unam, quæcumque fuerit collecta, ſummam epiſtola teneat. Hanc qui ſuſcepit, omni cum cautela requirat expreſsè. Addat præterea ſeparatim in epiſtola nonagenarium & nonum numerum, qui ſecundùm Græca elementa ſignificat, Valete in Domino.* Iſtarum litterarum formam, & exemplar tradit Carnotenſis *6.p.Decreti, cap.434. & 435.* Aliam formam exaravit Burchardus *lib.2.Decreti, cap.227.* à quo ſcripſit Gratianus *in cap. in nomine, 73. diſt.* & alia earum exemplaria tradunt Zerda *in adverſ. cap.8.* Marculfus *in veteribus formulis, cap.12.* Sirmondus *tom.2. Concil.Galliæ, pag.663.* Souchetus *ad epiſtolam 4. Ivonis*, Marchinus *de ordine, tract.1. p.6. cap.1. num.6.* Quas veteres formulas explicant, & exponunt Dartis *in diſt.73.* Cironius *lib.2.obſerv.c.6.* Malvenda *de Antichriſto, lib.8. cap.1.*

6. De litteris communicatoriis.

Suprà relatæ litteræ, videlicet formatæ, ſeu canonicæ, ut genus, continent ſub ſe tanquam ſpecies, communicatorias, dimiſſorias, commendatitias, & pacificas, quæ ad diverſos effectus, & variis ex cauſis peregrinis dabantur, de quibus ſigillatim agamus. Communicatorias litteras deferebant chriſtiani, tam clerici, quàm laici, ut per eas ſe chriſtianos, & communionis Eccleſiæ participes oſtenderent, & ut liceret cum aliis fidelibus in Eccleſia, & officiis eccleſiaſticis communicare, à qua communionis participatione communicatoriæ ipſæ litteræ dicebantur. Concil. Carthag. 1. *can.7.* Agath. *can.52.* Illiber. *can.25.* cujus verba relata *in cap. omnis qui, 98. diſt.* exponit Hurtado *de martyrio, reſol.34. ſect.4.* Per communicatorias ergo litteras peregrini conſequebantur jus communionis cum aliis fidelibus. Concilium Arelat. 1. *can.9.* Aliàs qui eas non deferebant, tantùm ad victum pietatis causâ admittebantur; à precibus verò eccleſiaſticis, & ſacramentorum communione arcebantur, ut docet Baronius *anno 400. & 407.* Inde clerici primis Eccleſiæ temporibus ob aliqua ſcelera damnati privabantur Eccleſiæ communione, illis tantùm communione peregrinâ conceſſâ, id eſt eo modo, quo tribuebatur peregrinis ſine communicatoriis litteris peregrinantibus. Concilium Agath. *can.5.* Ilerdenſe *can.16.* Regienſe *can. 3. cap. contumaces, 40. diſt.* Quomodo peregrinam communionem in illis, & aliis juris locis accipiunt Spondanus *in d. anno 400. Baronii, num.11.* Albaſpineus *lib.1.obſerv. cap.3. per totum*, licèt Cellotius *de hierarch. lib. 6. cap.16. §.2.* Vaſquez *3. p. in 3. diſput.217. num.36.* Gibalinus *de cenſuris pag.32.* P. Gabriel de Henao *tom.3. de ſacrificio Miſſæ*, aliter accipiant communionem peregrinam.

7. De litteris dimiſſoriis.

Sequuntur litteræ dimiſſoriæ, quæ clericis duplici ex cauſa dabantur. Primâ, ut poſſint licitè & impunè ab alieno Epiſcopo ordinari, de quibus *in cap. ſignificaſti, de officio Archidiaconi.* Secunda, ut clerici peregrini jam ordinati à propriis Epiſcopis, in alienis diœceſibus celebrare poſſent. Balſamon *in can.15. Apoſt.* ibi: *Nota quod non ſolum commendatitiis litteris clerico opus eſt volenti in aliena diœceſi agere, & quæ ſunt clerici exercere; ſed etiam dimiſſoriis litteris Epiſcopi, qui eum fecit clericum; niſi enim hujuſmodi litteras oſtendat, prohibetur ab operatione.* Et *in can. 108. Synodi Carthag.* ibi: *Nota, quod qui ſine commendatitiis, & dimiſſoriis litteris in aliena regione ſacrificant, erunt excommunicati, id eſt, prohibebuntur celebrare.* Ferrarius *ubi ſuprà, lib.1. cap.8.* Etiam prædictas litteras accipiebant, qui in alienæ Eccleſiæ catalogum referri, alterique Clero connumerari cupiebant. Synodus ſexta in Trullo, *can.17.* ubi ita aiunt Patres: Quoniam diverſarum Eccleſiarum Clerici à propriis, in quibus ſunt ordinati, Eccleſiis ad alios Epiſcopos ſe contulerant, & ſine proprii Epiſcopi ſententia in alienis Eccleſiis conſtituti ſunt, ſtatuimus, ut à menſe Januario præteritæ indictionis nullus omninò clericus, in quocumque ſit gradu, poteſtatem habeat ſine proprii Epiſcopi ſcripta dimiſſoria, in alienæ Eccleſiæ catalogum referri: ubi notavit Balſamon. Etiam Epiſcopis longiùs peregrinantibus dimiſſoriæ litteræ à Primate dabantur, *can.28. Synodi Carthag.3.* ubi notavit Zonaras, & Ferrarius *ubi ſuprà, lib.1. cap.8. in fine.*

8. De litteris commendatitiis.

Sed jam ad litteras commendatitias perveniamus, de quibus *in hoc cap. tua*, agitur. Illæ enim tam clericis, quàm laicis tribuebantur, licèt diverſis ex cauſis; clericis enim ad eorum ordinationem comprobandam, ut ſic poſſent ubique Miſſas celebrare. Matthæus Blaſtares *in can.33. Apoſt.* ubi ait: *commendatoriæ quædam ſunt, quæ clericis ad alteram civitatem tranſeuntibus dantur ab Epiſcopis, qui ipſos elegerunt, notificantes ipſorum ſacerdotii gradum.* Paſſim notavit Balſamon *in can.11. Synodi Chalced.* & *in can.33. Apoſtol.* & *in can.17. ſextæ Synodi*: Ferrarius *ubi ſuprà, lib.1. cap.9.* Dabantur etiam laicis litteræ iſtæ, ut illis muniti, & commendati, ubique à Catholicis benigno ſuſciperentur hoſpitio. D. Clemens, ſive qui auctor eſt conſtitutionum Apoſtolicarum, *lib.2. cap.58.* ibi: *Si aliquis frater, aut ſoror advenerit, qui commendatitias afferant, accedat Diaconus, & inquirat an fideles ſint, an eccleſiaſtici, an hæreſi quapiam contaminati.* Nazianzenus *orat.1. in Julianum*, ibi: *Simulque humanitatem, atque benignitatem erga pauperes adjungere, tum in aliis rebus, tum in commendatitiis epiſtolis ſitam, quibus eos qui inopiâ premuntur, ex gente ad gentem tranſmittimus.*

Ex

Ex Sozomeno, Nicephoro & aliis probat Ferrarius *d. lib.1.cap.9.* Laicis etiam peregrinis ignotis, & alicujus criminis ſuſpectis dabantur litteræ commendatitiæ, ut omnibus innoteſceret, eos aut injuſtè accuſatos, aut pœnis jam ſolutis fuiſſe abſolutos. De his D. Paulus *epiſt. 2. ad Corinth. cap. 3.* ait: *Numquid egemus, ſicut quidam, commendatitiis epiſtolis ad vos, aut ex vobis?* Ubi Theophylactus hæc verba ſubjungit: *Num igitur dicat aliquis, quod oporteat nos epiſtolas commendatitias adferre ad vos, ut per ipſas vobis manifeſtemur; aut rurſum ex vobis ad alios.* Concil. Chalced. *can.11.* cujus verba, & interpretationem infrà dabimus.

9. De litteris pacificis. Tandem pacificæ litteræ ſunt, quæ dabantur confugientibus ad Eccleſiam, ſive clericis, ſive laicis, etiam ſervis, pro quibus Epiſcopi intercedebant, ut illis miſeris perſonis pax daretur. D. Athanaſius *epiſt. ad ſolitariam vitam agentes*, ibi: *Erat in Eccleſia profunda, & admirabilis pax, invicem undecumque Athanaſio ſcribentibus, iiſdemque ab Athanaſio pacis & tranquillitatis litteras accipientibus.* Matthæus Blaſtares *ad can. 33. Apoſt.* ibi: *Pacificæ litteræ dictæ fuerunt, quòd tales litteras clerico præferente, ad quem vadit, fieri non liceat, ut infringantur vincula, quæ ad pacem divinæ charitatis conjungunt.* De eis in Concilio Chalced. *can.11.* legitur: *Omnes pauperes, & qui auxilio indigent, cum examinatione, & epiſtolis, ſeu pacificis eccleſiaſticis viam ingredi ſtatuimus.* Quem ita interpretatur Zonaras ibi: *Qui igitur quoquo modo præſidio indigebant, iis litteræ ab Epiſcopis tradebantur, opem, auxiliumque afferentes: & pacificæ vocabantur, quaſi pacem conciliantes iis, qui ob Principum iracundiam, vel potentiorum libidinem iniquo judicio damnabantur.* Proſequitur alia Ferrarius *d. lib.1. cap.10.* licèt aliter eas litteras accipiat Ferrarius *pro epiſt. Pontif. lib.3. cap.4.*

10. Traditur ratio decidendi. His ita ſuppoſitis, & animadverſis pro plena litterarum cognitione, ratio ſupradictæ concluſionis ex eo provenit; nam cùm communicatione Fidelium univerſæ compaginentur Eccleſiæ, & ad hanc communionem neceſſarium ſit, ne hæreſi, vel apoſtaſiâ ab Eccleſia ſegregati, à catholicis catholicos eos eſſe credentibus, in communionem recipiantur, aut ne laici, & profani homines ſe initiatos ſacris ordinibus mentientes, in Eccleſia celebrarent, ſtatutum fuit, ne ſine illis litteris peregrini ad communicandum, & celebrandum in Eccleſia admitterentur; erant enim hujuſmodi litteræ veluti argumenta, & teſſeræ ſinceræ fidei, ut Optatus ait *lib.2. contra Parmen.* ibi: *Cum quo nobis totus orbis commercio formatarum in una communionis ſocietate concordat.* Et quia hoc genus litterarum à Patribus inventum fuit, ne fraus in Eccleſia daretur, ut ait Baronius *anno 325. num.166.* ideò litteræ, quæ peregrinis tranſmarinis dantur, debent quinque Epiſcoporum ſigillis ſignari, & muniri; ſi verò intra provinciam peregrinantibus concedebantur, tantùm proprium Epiſcopi ſigillum deſiderabatur, & ſecretò, ſi nullum ſcandalum oriri poterat, ſi aliter conſtaſſet de ordinatione, ſacris initiati miniſtrare poterant.

11. De tribuentibus prædictas litteras. Suprà relatas autem litteras non omnes peregrinantibus dare poterant, ſed illi tantùm, quibus à ſacris canonibus conceſſum erat; ſi enim Epiſcopis peregrè extra propriam provinciam proficiſcebantur, Primas illius provinciæ litteras tribuebat, *can.26. Synodi Carthag.* ibi: *Epiſcopi trans mare non peregrinentur, niſi cum decreto primæ Cathedræ proprii uniuſcujuſque regionis Epiſcopi, hoc eſt, niſi ab ipſo Primate acceperint eam, quæ dicitur dimiſſoria formata.* Notarunt Balſamon *in eo canone 26. Concilii Carthag.* Morinus *lib.1. exercit. cap.24.* Phocius in *Nomocan. tit. de parochiis, cap.2.* immò aliquando ipſi Principes ſæculares litteras exarabant, & proficiſcendi licentiam concedebant. Gregorius Magnus *lib.1. indict.9. epiſt.16.* ibi: *Pro qua re imminente latore præſentium, juxta Chriſtianiſſimi, & Sereniſſimi rerum Domini juſſionem ad B. Petri Apoſtoli limina cum iis ſequacibus venire te volumus.* Nicolaus I. *epiſt.33.* quem refert Boſquetus *ubi ſuprà, pag.103.* Ne enim ex hujuſmodi peregrinantibus proditioni provinciarum locus eſſet, hoc in Anglia obſervatum fuiſſe refert Boſquetus *ad Innocent. III. lib.2. epiſt.8.* Si autem clerici, aut laici profecturi erant, Epiſcopi proprii litteras concedebant. Concilium Milevit. 2. ſub Innocentio I. *can.20. Placuit, ut quicumque Clericus propter neceſſitatem ſuam alicubi ad Comitatum ire voluerit, formatam ab Epiſcopo ſuo accipiat, cap. extraneo, 71. cap. non oportet, de conſecrat. diſt.5.* Circa Choreſpiſcopos autem, de quibus agemus *in cap.1. de privileg.* diverſum jus pro varietate temporum obſervatum legimus. Primis enim Eccleſiæ temporibus eas dare poterant. Concilium Antioch. *can.2.* aliàs 8. ibi: *Presbyteri, qui ſunt in agris, & canonicas epiſtolas dare poſſunt, ad ſolos tantum vicinos Epiſcopos litteras deſtinabunt. Chorepiſcopi autem, qui ſunt irreprehenſibiles, dare poſſunt pacificas generales epiſtolas.* Hæc tamen facultas poſteà illis adempta fuit, *cap. quamvis,* ibi: *Nec formatas epiſtolas cuicumque mittere, 68. diſt.* Concilium Hiſpal. 2. *can.7.* ubi notarunt Loayſa, & Mendoza *d. lib.2. Concil. Illiberit. can.50.* Baſilius *d. quæſt.2.* licèt ea jura aliter componat Cæſar *de Eccleſ. hierarch. diſput.7. in fine, pag.271.* Inferiores verò Prælati, etiam Abbates monaſterii, vel martyriis præpoſiti, litteras commendatitias dare nequibant. Concil. Aurel. 2. *can.7. & 13.* ibi: *Abbates martyrarii, vel recluſi, & Presbyteri epiſtolas dare non præſumant.* Concilium Turon. 2. *can.6. Ut nullus clericorum, vel laicorum epiſtolia facere præſumat.*

Neque obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta; nam licèt ordinatus in una diœceſi, quoad omnes ordinatus ſit; tamen quia de ejus ordinatione non conſtat, ideò debet afferre ſecum litteras commendatitias Epiſcopi ſigillo ſignatas, ne aliàs ignotus in aliena diœceſi non ordinatus celebrare audeat. Neque augmentum primum ipſius difficultatis adverſatur; diſcrimen enim conſtituendum eſt inter proficiſcentes intra regionem propriam, aut ultra mare. Primo caſu ſufficit ſigillum proprium Epiſcopi; ſecundo verò requiritur, ut litteræ commendatitiæ ſignatæ ſint quinque Epiſcoporum ſigillis, propter loci diſtantiam, & falſitatis ſuſpicionem; unde etiam in praxi obtinuit, ut in inſtrumentis ultramarinis ultra proprii notarii ſigillum aliorum etiam ſubſcriptiones apponantur, quibus conſtet, notarium conficientem inſtrumentum, verè tabellionem eſſe. Neque ſecundum argumentum adverſatur; nam potiùs certum eſt, juramentum non eſſe probationis ſpeciem, ut ex capite *inter quatuor, cap. tuæ, hoc tit.* reſolvunt Primarii Academiæ noſtræ *in rubrica de probat.* ubi & nos latiùs dicemus. Quare etſi juramento affirmet clericus peregrinus ſe ordinatum eſſe in aliena diœceſi; tamen niſi afferat litteras commendatitias, quibus de ipſius ordinatione conſtet, admittendus non eſt ad celebrandum. 12. Diſſolvitur dubitandi ratio.

Sed ſuperiori aſſertioni obſtat textus *in can.11. Concilii Chalced.* in illis verbis: *Omnes pauperes, & qui auxilio indigent, cum examinatione, cum epiſtolis, ſeu pacificis eccleſiaſticis ſolis viam ingredi ſtatuimus, & non cum commendatitiis; quoniam litteras commendatitias his ſolis perſonis, quæ ſunt ſuſpectæ, præberi oportet.* Ex quibus verbis deducitur, commendatitias litteras illis peregrinis tantùm concedi, 13. Intelligitur textus in cap. 11. Concilii Chalced.

concedi, qui ſuſpecti erant in fide: ergo qui honeſti, & non ſuſpecti de aliquo crimine reperiuntur, commendatitiis non egent, & abſque eis in aliena diœceſi admitti valent. Pro hujus difficultatis ſolutione, & ut veram ejus textus interpretationem aſſequamur, ejus vera lectio reſtituenda eſt; in ea enim nec Latini, neque Græci ſcriptores conveniunt. Antiqui τοῖς οὖσιν ἐν ὑπολήψει, ita interpretantur: *Perſonis honoratioribus*. Unde *tom. 3. Conciliorum*, ille canon ita ſummatur: *Commendatitias litteras honoratioribus tantummodò perſonis præſtare convenit.* Hanc antiquam verſionem amplectuntur Burchardus *lib. 2. Decreti, cap.* 143. Carnot. 6. *p. Decreti, cap.* 216. Neoterici autem Græci ita ea vertunt: *Perſonis ſuſpectis.* Ita Dionyſius Exiguus, & Gentianus Herbertus: quâ lectione retentâ, ex ea deducit Blaſtares *ad can.* 33. *Apoſt.* quod commendatoriæ epiſtolæ ſunt, quæ clericis ad alteram civitatem tranſeuntibus dantur ab Epiſcopis, qui ipſos elegerunt, commendantes, ſive notificantes vel ipſorum ſacerdotii gradum, vel quod ſanam fidem colunt; aut accuſatione contra ipſos ortâ, vel calumniâ, quæ fruſtra redarguta fuerit, integritatem adverſâ ſententiâ teſtificantes; & quod innocentes exiſtunt. Zonaras *in ipſum can.* 11. Etiam accipiunt commendatitias, qui vocati in judicio, ſe à culpa immunes oſtenderint, quibus, & ei, ad quem miſſi ſunt, commendantur. Hac igitur litterâ retentâ Herberti, Balſamonis, & Zonaræ, dicendum eſt, in eo textu non agi de illis commendatitiis litteris, quæ dabantur clericis tantùm, ut poſſent ubique celebrare; ſed de illis litteris commendatitiis datis ignotis, & de crimine ſuſpectis, ut omnibus innoteſceret, eos injuſtè accuſatos eſſe, aut jam pœnam luiſſe. D. Paulus, Theophylactus, & alii ſuprà relati. Unde rectè aiunt Patres Concilii Chalced. pauperibus pacificas tantùm litteras dari oportere; commendatitias autem illis, qui ſuſpecti erant de aliquo crimine. Ita interpretatur canonem illum Ferrarius *ubi ſuprà, lib. 1. cap. 9. pag.* 73. licèt alio modo eum accipiant Albaſpineus *in notis ad ipſum canon.* Boſquetus *ad Innocentium III. lib.* 3. *epiſt.* 50. Cellotius *de Eccl. Hierar. c.* 16. §. 2. *pag.* 486.

14. EXPONITUR CAP. EXTRANEO, 71. DIST.

Secundò adverſatur præſenti aſſertioni textus *in can.* 13. *Concil. Chalced.* relatus *in c. extraneo, 71. diſt.* in illis verbis: *Extraneo clerico, & lectori extra diœceſim ſuam ſine commendatitiis litteris proprii Epiſcopi nuſquam penitus liceat miniſtrare.* Ex quibus deducitur, pſalmiſtis, & oſtiariis peregrinis permitti ſine litteris commendatitiis miniſtrare in ſuis gradibus; ſiquidem tantùm clericis, & lectoribus ibi prohibetur ſine litteris commendatitiis miniſtrare. Huic difficultati ut ſatisfaciat Cujacius *in novella 3. Juſtin. & in cap. 5. de clericis non reſid.* reprehendit Gratianum, quia *in d. cap. extraneo*, legit: *Clerico, & lectori*; cùm legendum eſſet, *clerico ignoto*. Facit pro hac ſententia Zonaras, qui in ipſo textu Græco legit *Agnoſtoſes*, id eſt, ignotos; non verò, *Anagnoſtas*; id eſt, lectores. Quam etiam litteram retinet Juſtelus *in notis ad canones Eccleſiæ univerſalis, pag.* 183. & 231. unde ait Cujacius *in d. cap. extraneo*, indiſtinctè accipiendum eſſe de omnibus clericis ignotis, ſeu extraneis non admittendis ſine litteris commendatitiis. Sed adhuc retentâ Gratiani lectione reſponderi poteſt, ſpeciali ratione Patres mentionem feciſſe lectoris, & non alterius gradus; quia videlicet illis temporibus ambigebatur, utrum lectores clerici eſſent, ad hoc ut formatis litteris egerent ad miniſtrandum in ſuo gradu, ut colligitur *ex lib. 6. epiſt. Sidonii, epiſt.* 8. ibi: *Et quia nomen ejuſdem lectoris nuper albus accepit, agnoſcetis profecturo civi me epiſtolam clerico debuiſſe formatam.* Et *lib. 7. epiſt. 2. Nam dum ſolùm mercatoris prætendit officium, litteras meas ad formatæ vicem, ſcilicet ut lector, elicuit.* Unde ut demonſtrarent Patres, lectores ut alios clericos debere commendatitias deferre, expreſsè meminerunt *lectoris*, non verò alterius gradus. Præſenſit Balſamon *in can. 6. ejuſdem Synodi*, ibi: *Quoniam autem dicunt nonnulli, canonem accipi de ſolis Presbyteris, Diaconis, & Subdiaconis, non autem de lectoribus, eo quòd per manus impoſitionem non ordinentur, & ideò poſſe eos ex urbe in urbem tranſire, etiam ſine Epiſcopali ſcriptura dimiſſoria, & commendatitia; dicimus etiam lectores eſſe clericos, & habere Antiſtitis manus impoſitionem, eam ſcilicet, quæ per Antiſtitis manus fit.* Eum ſequuntur Savarus *in notis ad Sidonium, d. epiſt.* 8. Cironius *ad titulum de clericis non reſid.* Quare non rectè ex eo textu deducitur, pſalmiſtis, & oſtiariis licere ſine litteris commendatitiis peregrè proficiſci, cùm etiam laicis id prohibitum reperiatur *in cap. non oportet, de conſecrat. diſt.* 5.

15. INTELLIGITUR CAP. 20. CONCILII ARELAT. 1.

Tertiò adverſatur textus *in can. 20. Concilii Arelat.* 1. in illis verbis: *Ut peregrino Epiſcopo locus ſacrificandi detur.* Ex quibus manifeſtè depromitur, peregrinis abſque ullis litteris commendatitiis licere in aliena Eccleſia ſacrificium offerre: igitur non rectè aſſerimus, abſque litteris commendatitiis non poſſe celebrare. Pro hujus difficilis canonis expoſitione ſciendum eſt, olim Epiſcopo etiam peregrinanti cum litteris commendatitiis non licuiſſe in aliena Eccleſia celebrare, etiamſi ab alieno populo accerſitus eſſet, *can. 13. Concilii Neocæſar.* niſi privilegio id illi conceſſum eſſet, ut aliquibus indultum fuiſſe refert Cironius *in præſenti*; vel niſi ex magna cauſa, ad majus bonum, & lucrum illius plebis; & tunc ex multorum Epiſcoporum judicio, *can. 14. Apoſt.* quare ut licitè celebrarent, & prædicarent, invitabantur ab Epiſcopis illius Eccleſiæ, ubi ut peregrini accedebant. D. Clemens *lib. 2. conſtit. cap.* 58. ibi: *Rogabis eum Epiſcope, ut ſermonem habeat ad populum docendi causâ; deinde committes ei, ut offerat Euchariſtiam.* Quam conſuetudinem variis exemplis, & hiſtoriis illuſtrant Baronius *anno* 46. ubi Spondanus *num.* 4. Coriolanus *in Breviario, anno* 47. Tandem in Concilio Carthag. 4. *can.* 33. relato *in cap. Epiſcopi 7. quæſt.* 1. ſtatutum fuit, ut Epiſcopi, & clerici peregrini ad ſacrificandum invitarentur: quam Eccleſiæ conſuetudinem cùm agnoſcerent Patres Concilii Arelat. *in d. cap.* 20. ſtatuerunt, ut Epiſcopo peregrino locus ſacrificandi daretur; non tamen inde deducitur, ignotis peregrinis abſque litteris commendatitiis licitum eſſe in aliena diœceſi celebrare.

16. EXPONITUR CAN. 56. CONCILII BRACHAR.

Quartò opponitur textus *in can. 56. Concilii Brachar.* 2. in illis verbis: *Foraſticis Presbyteris præſente Epiſcopo, vel Presbytero civitatis offerre non liceat, neque miniſtrare in populo, niſi illis abſentibus.* Ex quibus deducitur, abſentibus Epiſcopo & Presbytero, clericis exteris, & peregrinis licere abſque ullis litteris commendatitiis in aliena Eccleſia miniſtrare: foraſtici enim accipiuntur pro exteris in eodem canone, ut *in can. 37. ejuſdem* Concilii, ubi notavit Loayſa. Pro hujus canonis vera expoſitione ſciendum eſt, ultra Archipresbyterum urbanum, qui olim in urbe ſuperior erat omnibus Presbyteris, fuiſſe etiam antiquitus in minoribus oppidis alios Presbyteros conſtitutos, qui in minoribus titulis, id eſt Eccleſiis eorum locorum miniſtrarent, de quibus agitur *in cap. fin. 93. diſt. cap. fin. de officio Archipresb.* notarunt Boſquetus *ad Innocent. III. in lib. 1. epiſt.* 136. Balſamon

in

in notis ad can.13. Concilii Neocæſar. Morinus *lib.1. exercit. cap.11.* illi autem in urbe divina officia celebrare non poterant, ne confunderetur diſciplina eccleſiaſtica, & contemnerentur Epiſcopus, & Presbyter urbanus, qui poterant ſolenniter in Eccleſiis urbanis celebrare, ut docet Balſamon *ubi ſuprà.* Unde *in d. can.56.* ſtatuitur, ut præſentibus Epiſcopo & Presbytero civitatis, foraſtici Presbyteri, id eſt regionarii, qui præpoſiti erant ad ſacramenta adminiſtranda in minoribus oppidis, intra urbem non poſſint ſolenniter divina officia celebrare, ne confunderetur ordo eccleſiaſticæ hierarchiæ, aut diſciplinæ. Illis verò abſentibus, quia nulla confuſio oriebatur, Miſſam celebrare poterant. Nulla autem litterarum formatarum mentio fit in eo canone, quia Presbyteri illi non erant peregrini, nec alienæ diœceſis; ſed ipſius Epiſcopatus, & ab Epiſcopo civitatis ſacris ordinibus initiati, in illiſque oppidis præfecti, ac præpoſiti; unde non egebant prædictis litteris formatis.

C A P V T IV.

Honorius III. *Epiſcopo* a *Regino.*

TE nobis proponente dedicimus, quod quidam Prælati tuæ juriſdictionis, in Eccleſiis ſibi *b* commiſſis ſine conſcientia, & conſenſu tuo clericos de alienis Epiſcopatibus *c* inſtituere non verentur. Attendentes igitur id eis nullâ ratione licere, cùm ſit honeſtati contrarium, & à ſanctorum Patrum inſtitutionibus alienum, ad exemplar felicis recod. *d* Alex. Papæ prædeceſſoris noſtri, auctoritate tibi Ap. indulgemus, ut ſi qui clerici de *e* alienis Epiſcopatibus in Eccleſiis tuæ juriſdictionis, ſine conſcientia, & aſſenſu tuo ſunt, vel fuerint in poſterum inſtituti, tibi liceat eos ex auctoritate noſtra app. poſtp. removere, niſi aliquos ex his ex diſpenſatione in eiſdem Eccleſiis duxeris retinendos.

N O T Æ.

1. a REgino.] Ita legendum eſt, non *Regienſi*, ut vulgò legitur; nam Regienſis Eccleſia eſt Archiepiſcopalis, ut probabimus *in cap.11. de officio delegati.* Regium Lepidi eſt antiqua civitas Æmiliæ, ita dicta, ut à Regio Galliæ ſecerneretur. Ejus meminerunt Plinius, Feſtus, Marcellinus, & alii relati ab Ughellio *in hiſt. hujus Eccleſiæ, tom.2. Italiæ ſacra.* Jam ab anno 60. orbis reparati Epiſcopalem Eccleſiam habet Deiparæ Virgini Mariæ dicatam. Primis ſuis temporibus Mediolan. parebat Archiepiſcopo, poſtea Ravennatenſi, tandem temporibus Gregorii XIII. Bononienſis Eccleſiæ ſuffraganea facta eſt. Hujus ergo Eccleſiæ Præſuli Nicolao dicto, qui eam rexit uſque ad annum 1244. miſſa eſt hæc deciſio, quæ reperitur in quinta collectione, *ſub hoc tit. cap. unico.*

2. b *In Eccleſiis ſibi commiſſis.*] Sunt enim in ipſa diœceſi Reginenſi plures Eccleſiæ non ignobilium oppidorum, quæ per Archipresbyteros gubernantur, ut Eccleſia de Thoano, de Moncillena, de Prato, & ſimiles, quarum Prælati ab Epiſcopo eliguntur, & præponuntur, de quibus, & aliis Plebanis, & Archidiaconis ipſius Eccleſiæ in præſenti agitur.

3. c *Inſtituere.*] Inſtitutionis verbum generale eſt, & aliquando ſignificat ordinationem, *cap. nullus, cum ſequenti, 60. diſt.* interdum inveſtituram, ſeu miſſionem in poſſeſſionem præbendæ, *cap. ad hæc, cap. ut noſtrum, de officio Archidiac.* plerumque electionem, ſeu collationem præbendæ, aut beneficii, *cap. cùm veniſſet, de inſtitutionibus, cap. cùm ex injuncto, de hæreticis:* qua in ſignificatione hîc accipitur, ut docet Cironius *in notis ad hunc textum.*

d *Alexandri.*] Tertii videlicet, de quo egi *in cap.1. hoc tit.*

e *Alienis.*] Alieni dicuntur, qui non ſunt ex propria diœceſi, *cap.1. diſt.71. can.21.* Concilii Illiberit. ibi: *Ex aliena Cathedra.*

COMMENTARIUM.

COmmuniter ex hoc textu ſequens deducitur aſſertio: *Peregrini & alienigenæ, inſcio Epiſcopo in alienis Epiſcopatibus ad beneficia admitti non debent.* Eam probat textus *in cap. in nomine Domini, 23. diſt. cap. obitum, 61. diſt. cap.1. & per totam 72. diſt. cap. Afros, 98. diſt. cap. oportebat, cap. nullus, 79. diſt. cap. quàm ſit, 18. quæſt.2. cap. neminem, 70. diſt. cap. bonæ, el 2. de poſtulat. Prælat. cap. conſtitutis, 46. de appellat. cap. quoniam, de officio Ordin. cap. fundamenta, §. dignè, de elect. lib.6.* Cœleſtinus Papa I. *epiſt.4. ad Galliæ Epiſcopos,* ibi: *Tunc alter de altera eligatur Eccleſia, ſi de civitate ipſius clerici, cui eſt Epiſcopus ordinandus, nullus dignus, quod evenire non credimus, poterit reperiri.* Et ſtatim: *Nec emeritis in ſuis Eccleſiis clericis peregrini, & extranei, qui antè ignorati ſunt, ad excluſionem eorum, qui benè de ſuorum civium merentur teſtimonium, præponantur.* Leo I. *epiſt.88. & 100.* Concilium Valentinum 3. celebratum anno 855. *can.7.* ibi: *Ut in clero, aut in diœceſi certè ipſa, vel ſi opus ſit, in vicinia ipſius, probata perſona quæratur, & eligatur.* Julius Pontifex *in Apolog.2. pro Athanaſio,* ubi reprobat Gregorii Cappadocis electionem in Epiſcopum Alexandrinum, quòd nec Alexandriæ baptizatus, neque cognitus eſſet. Refert Baronius *anno 141. tom. 5. pag. 517.* Conſonant de jure patrio textus *in l.15. tit.13. partit.1. l.18. tit.3. l. 8. l. 21. tit. 2. lib. 1. ordinament. l.14. 18. & 25. tit.3. lib.1. Recopil.* Illuſtrant Azor *tom.2. inſtit. lib.6. cap.4. quæſt.20.* Maſtrillus *de Magiſtrat. lib.2. cap.7. num.30.* Selva *de benef. p.3. q.26.* Corraſius *eod. tract. 3. p. c. 5. n.12.* Petrus Gregorius *eod. tract. cap.87. num.17. & lib.47. ſyntagm. c.10. n.15.* Cenedus *q.8.* Gregorius Lopez, Didacus Perez, & Azevedo *in dd. legibus Regni,* plures laudati à Thoma Sanchez *tom.1. lib.2. conſil. c.1. dub.8.* Salgado *de ſupplicat. ad Sanctiſſimum, p.1. cap.4. n.28. & de Regia protect. 1. p. cap.1. num.2.* Solorzano *tom.2. de Iure Indiar. lib.2. cap.19. n.25. & lib.4. cap.4. n.50.* Valenzuela *conſil.34. & 105.* Salcedo *de lege polit. lib.2. c.15.* Acuña *in c. nullus, 72. diſt.* Boſquetus *ad Innocent. lib.2. epiſt.13.* 4. Concluſio probatur.

Idumay *lib.*13. *ad ipſum, epiſt.*18. Oſualdus *ad Donellum lib.*18. *cap.*2. *littera L*, Schifordeg. *tom.*2. *ad Anton, Fabrum, tract. ult.* Seſſe *tom.*2. *deciſ.*167. Boſſius *tom.*2. *moral. tit.*7. §.2. Arellanus *lib.*3. *antinom.*3. Navarrete *diſcurſu* 17. Betancurs *in ſuo diſcurſu polit.* Valenſis *de beneſic. lib.*1. *tit.*25. Prado *tom.*2. *Theol. mor. cap.*19. *quæſt.*6. §.4. Barboſa *voto* 33. *per totum*, Petrus Marcha *lib.*4. *concord. Sacerd. & Imperii, c.*9. & *lib.*8. *cap.*13. Alteſſerra *lib.*5. *diſſert. cap.*19. Creſpi *tomo* 1. *obſervat.*

3. Impugnatur tradita aſſertio.

Sed pro dubitandi ratione adversùs præſentem aſſertionem inſurgi poteſt ſequenti conſideratione. Apud Deum, & in ejus Eccleſia non eſt acceptio perſonarum habenda, *cap.* . *Deuteron.* Apoſtolus *ad Rom. cap.*2. *cap. venerabile, de preb.* quia in omni gente, qui facit juſtitiam, acceptus eſt Deo, nec Sanctuarium Dei convenit jure hæreditario poſſideri, ut ait D. Jacobus *epiſt. canonic. cap.*2. dum enim litterati, & bonis moribus imbuti, eccleſiaſticiſque officiis apti ſint, debent ad dignitates, & beneficia eccleſiaſtica admitti, etiamſi alienigenæ, & peregrini ſint; nam ut Dominus apud Pſalmiſtam ait pſalmo 88. *Memor ero Rahab, & Babylonis ſcientium me: ecce alienigenæ, & Tyrus, & populus Æthiopum, hi fuerunt illic.* Igitur etſi peregrini eſſent in ſpecie hujus textus inſtituti in Eccleſiis Reginenſibus, non debebant ideò removeri. Accedit, nam rectæ politicæ gubernationi expedit potiùs alienigenas, quàm proprios incolas, & cives admitti ad dignitates, & officia publica, ex ratione quam reddit IC. Paulus *lib.*5. *ſentent. tit.*12. his verbis: *In ea provincia, ubi quis originem ducit, officium fiſcale adminiſtrare prohibetur, ne aut gratioſus, aut calumnioſus apud ſuos eſſe videatur.* Unde apud Romanos lege cautum fuit, ne quis in propria provincia publica officia obtineret, *l. nullis, C. de officiis Rector. provinc. l. nullus, C. de diverſ. officiis, lib.*12. *l.*4. *C. Theodoſ. de executor. & exactoribus.* Quod primùm conſtitutum fuit ab Antonio, ut tradit Xiphilinus: poſteà ab Anaſtaſio conſtitutione Græca, quæ deſideratur ſub rubrica Codicis, *Ut nulli patriæ ſuæ adminiſtratio permittatur:* & à Gratiano, Valente, & Theodoſio *in l. fin. Cod. de crim. ſacrileg.* niſi ex Imperatoris liberalitate, *d. l. fin.* Notavit Gothofredus *in l.*3. *ff. de officio Aſſeſſorum.* Et apud nos nemo in propria civitate Magiſtratum obtinere valet, *l.*4. *tit.*3. *lib.*3. *Recopil.* latè probant Bobadilla *lib.*1. *polit. cap.*11. *num.*25. D. Joannes à Solorzano *lib.*4. *de jure Indiar. cap.*4. *num.*48. ex politicis Navarrete, & Betancurs *ubi ſuprà*, Scipio Amiratus *in diſſert. ad Tacitum, lib.*11. *cap.*6. Forſterus *ad ipſum, pag.*131. Adrianus Junius *tom.*1. *polit. quæſt.*5. igitur non rectè in præſenti ſtatuitur, alienigenas, extraneoſque non eſſe inſtituendos in beneficiis eccleſiaſticis.

4. Origo præſentis prohibitionis.

Qua difficultate non obſtante, vera eſt præſens aſſertio, omnique juri, & rationi conſona. Pro cujus expoſitione ſciendum eſt, omiſsâ illâ à politicis ſatis vexatâ quæſtione, utrum exteris, & advenis Imperia, Regna, publicaque gubernacula ſint committenda? quam latè examinant Politici, Scipio Amiratus, Forſterus, & Junius *ubi proximè*, Scomborneriús *lib.*2. *polit. cap.*5. Bernegerus *ad Tacitum, quæſt.*159. & 160. Adam Contzen. *lib.*9. *polit. cap.*8. Petrus Gregor. *lib.*4. *de repub. cap.*5. *n.*22. Stephanus Garonius *de Senatorib. lib.*1. *tit.*4. *cap.*2. ut ad dignitates, & beneficia eccleſiaſtica noſtri commentarii contrahamus vela, jam à temporibus Cœleſtini I. *in d. cap.*2. relato *in cap. nullus,* 61. *diſt.* conſtitutum eſt, ne peregrini clerici, & extranei propriis civibus præponerentur, quod & firmarunt alii Eccleſiæ Præſules *in d. cap. hortamur*, & aliis juribus ſuprà citatis. Expreſſiùs Innocentius III. *in cap. bona* 4. *de poſtular. Prælat.* in illis verbis: *Quia verò de perſonis illius regni plenam notitiam non habebamus, ideoque non poteramus ſalvâ conſcientiâ noſtrâ eidem Eccleſiæ in alia perſona, quæ de Regno Ungariæ originem duceret, congruè providere, nec vellemus ei præficere alienum.* Sed quia adhuc exteri, & alienigenæ, diſpenſante Epiſcopo, id eſt doctrinam & mores eorum approbante, ad dignitates, & beneficia eccleſiaſtica admittebantur, ut liquet ex canonibus 71. diſtinctionis, cùm tantùm ex honeſtate, & congruentia prohibitum eſſet peregrinos, & exteros in beneficiis eccleſiaſticis indigenis & oriundis præferri; ideò ſingulæ nationes curarunt ſpeciali lege ſibi cavere, & à Sede Apoſt. privilegium impetrare, ut tantùm oriundi ex ea natione ad beneficia eccleſiaſtica admitterentur.

Primò in Hiſpania noſtra Henricus IV. Caſtellæ Rex, jam expulſis Saracenis à majori ejus ditionis parte, Sixto IV. Pontifici propoſuit, ut tantùm naturales, originariique poſſint in ſuis Regnis ad beneficia eccleſiaſtica admitti. Cui petitioni R. Pontifex annuens, & antiquorum veſtigiis inhærens, conſtituit, ne in regnis Caſtellæ exteri, alienigenæque; ſed tantùm regnicolæ in beneficiis eccleſiaſticis inſtituerentur, ut conſtat *ex l.*18. & 19. *tit.*3. *lib.*2. *ordin. l.*14. *tit.*3. *lib.*1. *Recopil.* Referunt Mariana *lib.*14. *de rebus Hiſpaniæ, cap.*16. Sanchez *d. lib.*2. *cap.*1. *dub.*8. Cevallos *commun. opin. quæſt.*897. *num.*347. Salgado *d. cap.*4. *num.*26. Poſteà idem ſuis legibus roborarunt Catholici Reges anno 1473. & anno 1523. & ſuâ pragmaticâ invictiſſimus Carolus V. Tandemque idem ſtatuit vigilantiſſimus Philippus II. anno 1560. ut conſtat *ex l.*14. 16. & 17. *tit.*3. *lib.*1. *Recopil.* Quando autem dicatur quis regnicola, & quomodo naturalitas conſequatur, aut Principis privilegio, aut diuturnâ habitatione, diſputant Valenzuela *ubi ſuprà*, Solorzanus *d. cap.*19. *num.*43. D. Franciſcus de Amaya *in l. cives* 8. *num.*33. *Cod. de incolis, lib.*10. Carleval *de judiciis tom.*1. *quæſt.*2. *diſput.*2. *num.*68. Gutierrez *conſil.*7. *num.*7. Mieres *de majorat.* 1. *p. quæſt.*51. *num.*86. Avendaño *de exequend. mandatis lib.*1. *cap.*3. *num.*5. Azevedo *in l.*19. *tit.*3. *lib.*1. *recopil.* Garcia *de beneficiis*, 7. *p. cap.*9. *num.*31. Narbona *in l.*20. *tit.*1. *lib.*4. *Recopil. gloſſa* 6. *n.*159. Carranza *de partu, cap.*4. *ex num.*52. Hoc idem obſervari in Siciliæ provinciis refert Abbas D. Rochus Pirro *tom.*1. *Sicilia ſacra, in Eccleſia Meſſanenſi, anno* 1418. In Anglia idem olim obſervatum fuiſſe, conſtat ex eleganti epiſtola Eduardi III. Regis Anglorum ad Clement. VI. quam refert Alteſſerra *ad tit. de poſtul. Prælat.* In Gallia idem obſervari, teſtis eſt Matthæus Pariſ. *anno Chriſti* 1245. ubi de Innocentio IV. ait: *Eodem tempore, cùm vellet Dominus Papa quibuſdam præbendis Eccleſiæ Lugdunenſis vacantibus quoſdam alienigenas conſanguineos, vel affines ſuos, inconſulto Capitulo introducere, reſtiterunt ei in facie Canonici Lugdunenſes, comminantes, & cum juramento obteſtantes, quod ſi tales apud Lugdunum apparerent, non poſſent eos vel Archiepiſcopus, vel Canonici protegere, quin in Rhodanum mergerentur.* Quam Galliæ praxim probant Dadinus Alteſſerra *de Ducibus lib.*2. *cap.*7. Rebuffus *in praxi, tit. de idiomate, gloſſa* 1. Bodinus *lib.*1. *de repub. cap.*6. *num.*61. Chopinus *lib.*3. *de Domanio Franciæ.* In Ungaria *d. cap. bona* 4. In Bœmia, & Polonia idem refert Schifordeg. *tract. ult. quæſt.*4. In Regno Aragoniæ Calixtus Ramirez *de legibus Regiis*, §. 26. *num.*64. In Luſitania Cabedo *de patronatu Regio, cap.*27. Pereyra *de manu Regia, tomo* 2. *cap.*64. *num.*30.

5. De progreſſu apud varias gentes.

*num.*30. Acuña *in cap. neminem*, 70. *diſt. num.*9. In Regno Valentiæ Seſſe *tom.*2. *deciſ.*167. Apud Neapolitanos, Maſſilienſes, & Venetos idem refert Maſtrillus *d.c.*7. *ex num.*60.

6. TRADITUR RATIO HUJUS PROHIBITIONIS.

Ex his conſtat, totius Chriſtiani ferè orbis legibus & moribus ſtatutum, obſervatumque eſſe, ut eccleſiaſtica beneficia non poſſint aliis conferri, quàm iis, qui ex eodem regno, vel provincia, ubi beneficium vacare contigerit, oriundi ſint; immò in aliquibus provinciis, non ſolùm ex eodem Regno, verùm ex eadem diœceſi, ubi beneficia ſita ſunt, debent inſtitui: quâ de cauſa ſimilia beneficia patrimonialia ſolent appellari, nec ſine ratione hoc apud tot gentes obſervatum eſſe credi poteſt. Omiſſis enim variis traditis à Salcedo *ubi ſuprà*, Schiforđegero *d.tract.ult.* ea præcipuè conſiderari valet, quæ reſpicit commoda, quæ ſequuntur ex indigenarum, & incolarum prælatione; & incommoda, quæ proveniunt ex alienigenarum, & extraneorum inſtitutione. Prima enim utilitas conſideratur in dilectione promiſcua Prælati & populi; magis enim oriundi à populis amantur, & viciſſim populum ſibi commiſſum diligunt, quàm exteri: unde ex D. Thoma ita reſolvit Zapata *de juſtitia c.*8. *num.*4. & propter amorem, quem originarius habet erga propriam Eccleſiam, debet in ejus adminiſtratione præfici, quamvìs alii poſſint abſolutè digniores reperiri. Deinde peritia idiomatis, quæ magnoperè neceſſaria eſt in Prælatis, ut muneri ſuo ſatisfacere poſſint, *cap. quoniam, de officio ordin.* Faciliùs, inquit D. Auguſt. *in lib.*19. *de civitate Dei*, animalia diverſi generis ſibi ſociantur, quàm diverſæ linguæ ejuſdem ſpeciei. Diverſitas linguæ hominem ab homine alienat; unde inter ſigna majoris iræ Dei in populum, illa eſt apud Hieremiam imprecatio, *c.*5. *Adducam ſuper vos gentem de longinquo, cujus linguam intelligere non poſſitis.* Ideò *in l. Divus, ff. de tutor.* ſtatuitur, ut tutela detur oriundo ex loco pupilli. Incommoda etiam, & graviſſima ſequuntur, ſi exteri, & alienigenæ præficiantur beneficiis. Primum, quia decimas, & ſtipendia percipiunt ex bonis ab alienis parentibus quæſitis, & auctis, & alienorum laborum fructibus fruuntur, contra ea quæ docentur *in l. Præſes, Cod. de ſervitutibus*, & doctè ſcripſit Caſſiodorus *lib.*1. *epiſt.*34. ibi: *Copia frumentorum provinciæ debet primùm prodeſſe cui naſcitur, quia juſtum eſt, ut incolis propria fœcunditas ſerviat, quàm peregrinis commerciis ſtudioſa cupiditas exhauriat.* Aliud non leve incommodum ſequitur, ſi naturales teneantur pati alienigenam Præſulem, & ab eo regantur, quod ut extremum malorum comminatur Dominus *Deuteron. c.*28. *verſ.*43. his verbis: *Advena, qui tecum verſatur in terra, aſcendet ſuper te, eritque ſublimior: tu autem deſcendes, & eris inferior: ipſe fœnerabit tibi, & tu non fœnerabis ei: ipſe in caput, tu eris in caudam.* Accedit publica utilitas, ne exterus in Regno provideatur, propter ſuſpicionem proditionis; facilè enim Regni arcana revelabunt. Gomezius Toletanus *in vita Cardinalis Gimenii*, ubi ex ſententia Ducis Naxeræ ita ait: *Nequaquam Reipub. convenire hominem alieniſſimum provinciæ proventibus in noſtrorum caput armari, unde proculdubio motus pernicioſi erant emerſuri.* Illuſtrat nunquam ſatis laudatus D. Franciſcus Ramos *in aureo ſuo ſyntagm. pro Epiſcop. Luſit. propoſ.*2. *num.*9. Facit ratio inſignis adducta à Cicerone *in orat. pro Cornelio Balbo*, de ſacris ex Græcia Romam illatis, quæ tamen fas non erat eum attingere, qui civis non eſſet, aut fœderatus, vel ſpeciali lege latâ civitatis Romanæ jura adeptus, ibi: *Majores noſtri ſacra pro civibus civem facere voluerunt, ut Deos immortales ſcientiâ peregrinâ, & externâ mente, domeſticâ, & civili precarentur.* Facit lex *in Eccleſiis* 11. *Cod. de Epiſcop. & cleric.* ubi agitur de vicanis clericis ex eodem vico præcisè eligendis; quam illuſtrat Gothofredus *in l.*33. *Cod. Theodoſ. de Epiſcop. & clericis*; & lex *eſt verum* 13. *Cod. de incolis, lib.*10. His, & aliis rationibus moti nonnulli Patres in Concilio Trident. congregati propoſuerunt, ut omnia eccleſiaſtica beneficia cujuſcumque diœceſis tantùm diœceſanis conferrentur, ut refert Soto *lib.*3. *de juſtitia, quæſt.*6. *art.*2. *ante* 10. *concluſ.* Inde cognoſcitur, juſtè in ſupremo Caſtellæ Senatu retineri bullas, ubi alicui extero beneficium in Regnis Caſtellæ confertur, cùm credatur per ſurreptionem, aut obreptionem tales litteras fuiſſe impetratas à R. Pontifice, qui non facilè vult mutare naturam beneficiorum, & prædeceſſorum decretis, ac legibus derogare, ut docent juſtitiam prædictæ retentionis illuſtrantes Salgado *in ſupplic. cap.*4. Salcedo *de lege politica, cap.*15. & 16. Bruno Chaſſaing. *de privileg. c.*1. *propoſ.*10.

7. SOLVITUR DUBITANDI RATIO.

Nec obſtat difficultas ſuprà adducta, cui ſatisfaciendum eſt aſſerendo, acceptionem perſonarum non eſſe habendam, dum datur eadem ratio in ipſis perſonis: at ſi militat diverſa ratio, diverſum jus eſt ſtatuendum, *cap. de multa* 28. *in fine*, ubi Abbas, *de præbendis*: in præſenti autem caſu militat diverſa ratio inter indigenas, & alienigenas; quia illi ſunt aptiores, ut ſuprà probavi: unde extraneis, & peregrinis meritò præferuntur. Nec augmentum difficultatis adverſatur; nam aliud eſt conferre officia, & Magiſtratus ſæculares regnicolis; aliud verò conferre officia ipſa incolis, & vicinis propriæ civitatis, ubi Magiſtratus juriſdictionem, & imperium exercere debet: hoc prohibitum eſt dictis legibus, & lege 11. *tit.*18. *part.*1. *l.*10. *tit.*2. *l.*4. *tit.*3. *lib.*3. *Recopil.* non verò regnicolis prohibitum eſt extra loca ſui domicilii eas dignitates obtinere, ut probant Bobadilla, & Solorzano *ubi ſuprà*.

8. EXPONITUR CAP. AD DECOREM, DE INSTIT.

Sed huic aſſertioni apertè opponitur textus *in cap. ad decorem* 5. *de inſtitutionibus*, ubi ab Innocentio III. corripitur Patriarcha Conſtantinop. eo quòd ad beneficia, & dignitates eccleſiaſticas non admitteret clericos ex omni genere, ſed tantùm Venetos; & illi præcipit, ut eligat clericos undecumque originem duxerint, dummodo ſint idonei: ergo alienigenæ, & exteri ad beneficia eccleſiaſtica admitti poſſunt. Augetur hæc difficultas *ex cap. ſcriptum* 40. *de elect.* ubi cùm agatur de electione Patriarchæ CP. jubetur, ut de meritis electi, & poſtulati inquiratur, & an apud Venetos ortus ſit: igitur non rectè *in d. cap. ad decorem*, reprehenditur Patriarcha CP. ex eo quod Venetos tantùm ad dignitates eccleſiaſticas admitteret. Pro conciliatione, & expoſitione horum jurium aliqua ferè obliterata hiſtoriæ illius temporis veſtigia repetenda ſunt; ſciendum enim eſt, Conſtantinopoli obſeſſâ, & occupatâ anno 1204 (cujus cladis hiſtoriam refert latè Beſoldus *in eodem anno*,) junctis Gallorum, Venetorumque copiis, totius exercitus conſenſu conventum pactum fuiſſe, ut ſi Imperator CP. ex Francis crearetur, Venetis Patriarchatus deferretur, ne penes unam gentem utraque dignitas remaneret. Balduinus itaque ex Francis ſummâ concordiâ Imperator renunciatus fuit, & Thomas Maurocenus ex Venetis Patriarcha urbis deſignatus fuit, qui ſtatim profectus ad R. Pontificem, ab Innocentio III. confirmatus fuit, ut refert Beſoldus ubi ſuprà, *pag.*236. Unde juxta dictam conventionem jubet Innocentius III. *in d. cap. ſcriptum*, ut in electione Patriarchæ CP. inquiratur, an Venetiis natus eſſet; ſed cùm prædictus Thomas voluiſſet protrahere prædictam conventionem ad alias dignitates, & officia eccleſiaſtica, jure optimo Innocentius prohibuit, ne tantùm ex Venetis ad ea eligerentur,

ſcriptâ ad Legatos ſuos epiſtolâ, cujus pars extat *in d.cap. ad decorem*, & aliam refert ex MS. Codice Toloſano Philippus Berterius *diatrib.* 2. *cap.*3. in hæc verba: *Quod ſi de cætero ſolos Venetos in Eccleſia S. Sophiæ Canonicos inſtitueris, aut ad hoc operam impenderis, ut ſemper in eadem Eccleſia ſit Venetus Patriarcha, nullâ deinceps ratione poteris excuſari: nec illud obſerves, ut neminem Archiepiſcopum præter Venetum in tota facias Romania.* Et alibi ait: *Solos Venetos, vel ſubjacentes eis, in Eccleſia tua promoves, Francos, & alios probos viros alterius nationis promovere contemnens., volumus ut ab hujuſmodi revoceris abuſu.* Ex quibus literis ad Patriarcham CP. miſſis, & *ex d.cap.ad decorem*, facilè conſtat, à Patriarcha CP. ad beneficia eccleſiaſtica non admitti Francos, & alios etiam ſubjectos Imperatori CP. ſed tantùm Venetos admiſiſſe, quod rationi, & conventioni inter Venetos, & Gallos initæ contrarium erat. Alia adducunt pro ejus textus interpretatione Luna & Arellanus *d.antinomia* 3. Boſſius *d.*§.2.*num.*55. Garcia *de beneficiis*, 7.*part. cap.*9. Sed, ni fallor, hæc eſt vera illius textus interpretatio.

9. INTELLIGITUR CAP. SIGNIFICASTI DE IUREPATRON.

Secundò opponi ſolet huic aſſertioni textus *in cap. ſignificaſti* 18. *de jurepatron.* ubi docetur, Epiſcopum poſſe in Eccleſia, ubi habet juſpatronatus, clericum alienæ diœceſis inſtituere: igitur exteri & peregrini ad beneficia eccleſiaſtica in aliena diœceſi eligi valent. Pro hujus textus expoſitione Lambertinus *de jurepatron. part.*1. *lib.*2. *art.*24. *quæſt.*7. *pag.*64. Joannes Nicolaus *eod. tract. lib.*2. *num.*197. exiſtimant, ſpecialiter Epiſcopo permiſſum eſſe virtute juriſpatronatus, etiam extraneos clericos præſentare, & inſtituere, ex textu diſerto *in cap. ſi quis Epiſcoporum*, 16. *quæſt.*3. unde cùm textus *in d. cap. ſignificaſti*, procedat in Epiſcopo, qui clericum præſentavit in aliena diœceſi, ideò hujuſmodi præſentatio ſuſtinetur. Alia proſequitur pro hujus textus interpretatione Lambertinus *ubi ſupra*, & nos Deo annuente in ejus commentario ea examinabimus.

TITULUS XXIII.

De Officio Archidiaconi.

CAPUT PRIMUM.

Ex libro [a] *Romani Ordinis.*

UT [b] Archidiaconus poſt Epiſcopum ſciat ſe [c] vicarium ejus eſſe in omnibus, & omnem curam in Clero, tam in urbe poſitorum, quàm eorum, qui per parochias habitare noſcuntur, ad ſe pertinere, ſive de eorum converſatione, ſive honore, & reſtauratione Eccleſiarum, ſive doctrina eccleſiaſticorum virorum, vel cæterarum rerum ſtudio: & delinquentium rationem coram Deo redditurus eſt, & ut de tertio in tertium annum, ſi Epiſcopus non poteſt, parochiam univerſam [d] circumeat, & cuncta, quæ emendatione indigent, ad vicem ſui Epiſcopi [e] corrigat.

NOTÆ.

1. [a] ROmani ordinis.] Ita legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 2. ſed nec in veteri Ordine Romano nuper excuſo, nec in tomo de divinis officiis, nec in Bibliotheca veterum PP. verba hujus textus reperiuntur, ſed tantummodò ea leguntur: *Obſervandum autem eſt, ſeptem eſſe regiones urbis Romæ, ſingulas regiones ſingulos Diaconos regionarios habere, & uniuſcujuſque regionis acolytos per manum Subdiaconi regionarii Diacono regionis ſuæ officii causâ ſubditus eſſe; hos omnes ei, qui vicarius eſt Pontificis, obedire, ſervato unicuique per eum proprii gradus miniſteriali ordine.* Sed hæc verborum contextura profectò antiquam Eccleſiæ diſciplinam redolet; quæ verò hîc leguntur, recentiorem Eccleſiæ uſum exhibent: unde exiſtimabat Franciſcus Hallierius *lib.* 4. *de hierarchic. juriſdict. art.*4. *pag.*871. verba relata eſſe veteris Ordinis Romani; quæ verò in hoc textu tranſcripta leguntur, addita fuiſſe ab aliquo ex Romanis Pontificibus, juxta recentiorem Eccleſiæ uſum; & ea verba, ut ex veteri Romano Ordine tranſcripſit Papienſis in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.*2. à quo accepit Raymundus, & *in hoc cap.*1. retulit ſub eadem inſcriptione. Ut autem tempus, auctorem, & hiſtoriam hujus libri Ordinis Romani, ex quo etiam citantur textus *in cap. unico, de officio Primicerii, cap.*1. *de officio cuſtodis*, comprehendamus, libet tranſcribere quæ Melchior Hittorpius lectori ſcripſit in principio libri de divinis officiis, ubi ita de Ordine Romano præfatur. [Quemadmodum, quo ſit auctore conſcriptus hic libellus, difficile dictu fuerit, ita antiquiſſimum eſſe, argumenta non ſunt longè petenda. Et mihi quidem aliquando viſum, à magiſtris Romanæ Eccleſiæ tum eſſe conſcriptum, cùm Stephano Pontifice, & Pipino primùm, deinde Carolo Magno procurante, divina officia Romana cum Romano cantu in Galliam ſunt introducta. Quod eſſe horum ætate, atque item operâ factum, Hiduinus Abbas S. Dionyſii, Vvalafridus, Sigebertus in chronicis, & ex hoc Leopoldus Babembergenſis Epiſcopus, & alii item auctores ſunt. Veriſimile enim eſt, ut hoc facere poſſent, quod eis imperabatur, deſcriptum libellum eſſe, & illis traditum, qui formulas omnes divina officia peragendi complecteretur. Et Antiphonarios quidem Romanos ad hoc allatos, & miſſos in Franciam, Amalarius noſter teſtis locuples eſt, qui in prologo ad librum de ordine Antiphonarii, ſe à Ludovico Pio Aug. ad Gregorium Pontificem Legatum miſſum eſſe,

eſſe, ut ab eo Antiphonarios acciperet, commemorat; & reſponſum retuliſſe à Pontifice, ſe quos mitteret, nullos habere: ſed qui illic aliquando fuiſſent, perlatos eſſe in Franciam, cùm nomine Imperatoris Vvala eò legatione functus eſſet. Idemque mihi de Sacramentario D. Gregorii videtur dicendum. In his enim libris, Sacramentario, inquam, Antiphonario, & Ordine Romano, ipſa divina officia quemadmodum priſci Romani ea peregerunt, continentur, ut divinis officiis ex Romanæ Eccleſiæ more in uſum apud Francos ſeu Gallos traductis, & ab eis receptis, hos habere ipſos oportuerit, ſicut habuiſſe ſatis conſtat. Etenim Albinus, qui in tempus hujus in Gallia mutationis incidit, Sacramentarium atque Antiphonarium citaſſe invenitur, & Ordinem Romanum ex profeſſò interpretatus eſt, cujus tamen niſi uno tantùm in loco, non meminit nominatim. Amalarius verò noſter ad Antiphonarium, & Sacramentarium collimat ſemper, atque ea ſe divina officia explicare velle, quæ his libris contineantur, diſertis verbis profitetur: Mihi, inquiens, peccatori groſſa res data eſt potiùs ad indagandum, quàm exponendum, id eſt de officio, quod continetur in Sacramentario, & Antiphonario. Et ſicut Sacramentarii, atque Antiphonarii perſæpe meminit, ita Ordinem Romanum in ore multùm, & ſæpe habet, eumque diligenter explicat. Quod ubi faciat nominatim, locos aliquot à nobis excerptos ſubjiciemus, ut conferre hos cum ipſo ordine quis poſſit, & ſunt hi: Libri primi capite undecimo, duodecimo, decimo-tertio, decimo-quarto, decimo-quinto, trigeſimo-primo. Libri tertii capite quinto, decimo-octavo, vigeſimo-ſeptimo, trigeſimo-primo. Libri quarti capite vigeſimo-tertio, multique alii, non ſolùm in his libris, verùm etiam in ordine Antiphonarii. Ex quibus à Gallis hunc quoque libellum cum cæteris, Antiphonario, & Sacramentario, tum acceptum eſſe, cùm Romana officia ſuſceperunt, ſicut colligi poteſt; ita quod eo tempore, & eorum quoque in gratiam ſcriptus ſit, quamvis eſſe veriſimile videatur, nondum hinc tamen liquet. Quinimmò nobis quædam Amalarii auctoritas perſuaſit, ut antiquiorem multò eſſe, non levi conjecturâ ducti opinemur. Qui capite 21. libri quarti de quadam diei Paraſceves conſuetudine ſic refert: Necnon etiam altitudo ſignorum, quæ fiebat per vaſa ærea, deponitur, & lignorum ſonus uſquequaque humilior æris ſono, neceſſariò pulſatur, ut conveniat populus ad Eccleſiam. Poteſt, inquit, & in hoc humilior uſus Eccleſiæ Romanæ deſignari antiquis temporibus quàm nunc ſit, & præcipuè tunc, quando latitabat per cryptas, propter perſecutores. Nam adhuc junior Roma, quæ antiquis temporibus ſub uno Domino cum antiqua Roma regebatur, uſum lignorum tenet, non propter æris penuriam, ſed propter vetuſtatem. Quo loco ſubindicat, quod ligneis ſignis ſuo illo tempore Romani non uterentur. Ordo Romanus autem: Feriâ quintâ, inquit, majoris hebdomadæ, eadem nocte ſurgunt ad vigilias horâ noctis octavâ, & tangitur campanæ ſignum, ſicut aliis diebus, & poſt hæc non tangitur ad Matutinum, niſi in nocte ſancti Paſchæ. Et de Paraſceves die: In nocte Paraſceves temporariè, id eſt, mediâ nocte, parvum ligneum ſignum ſonetur, &c. Qui loci ſatis indicant, uſos ligneis ſignis Romanos tum fuiſſe, cùm libellus hic eſt ſcriptus. Jam aliam item conſuetudinem ſuâ ætate in uſu eſſe deſiiſſe, quæ aliquando in uſu ſecundùm hunc libellum fuiſſet, capite 15. libri primi commemorat. Itaque non abſurdè, opinor, ratiocinabimur, non eo tempore primùm ſcriptum, ſed longè etiam antiquiorem eſſe: quippe cùm nonnulla in eo deſcripta, & explicata tunc exoleviſſe, & ſecus eſſe obſervata intelligantur, quamvis cætera adhuc in uſu permanſiſſent. Id autem per contrariam conſuetudinem ſæpè evenit, ut res à priſcis aliter obſervari ſolitæ, in deſuetudinem apud poſteros veniant, qui præſentia intuentur, eiſque contenti ferè ſunt, parum admodum ſoliciti dè præteritis. Necdum tamen de auctore liquet, quem cùm non prodant Interpretes, qui tamen Sacramentarii, & Antiphonarii D. Gregorium; Lectionarii D. Hieronymum auctores nominant, videntur mihi illi ipſi quiſnam fuerit, cognitum non habuiſſe, & nos idcircò etiam in eo inquirendo fruſtrà laborare, maximè cùm de antiquitate, atque auctoritate ſatis conſtet, quam hi Auctores, atque Interpretes facilè conciliare illi poſſunt. Videturque mihi, quod de noſtris Ordinariis, hoc idem de Romano hoc Ordine eſſe dicendum, qui cùm auctoritatem quique in ſua Eccleſia obtineant, quo auctore tamen ſcripti ſint, nemo facilè dixerit, ſicut nullius etiam nomen ferè præferunt. Sed ſatis eſt publica his, qua approbati ſunt, & in uſum ſuſcepti, auctoritas. Sic fuiſſe eum vel per primos officiorum ordinatores publica auctoritate conſcriptum, ut ſecundùm eum divina officia celebrarentur; vel ex uſu, qui tum obtinebat, ab alio aliquo collectum, & approbatum publicè, breviter, ſecundùm ejus præſcriptum, divina tum officia peracta. Verumtamen conjecturam noſtram proferemus: Gelaſianus ille canon ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, quo præſcribitur qui, quóve tempore ſcripturæ libri ſint per annum legendi in eccleſiaſtico officio, per Ordinem Romanum ſparſus habetur. Atque ipſe Ordo poſt explicatum Miſſæ ordinem, ſic quoque incipit. In Chriſti nomine. Incipit ordo Catholicorum librorum, qui in Eccleſia Romana ponuntur ad legendum. Et exemplar mihi unum fuit, in quo eodem ordine, quo ſunt in ipſo Gelaſii canone antè reliquum ordinem, ſimul, & non quemadmodum in reliquis codicibus, ſparſim ea haberentur. Gelaſium autem divinorum quoque officiorum ordinatorem fuiſſe, Sacramentorum præfationes, orationes item conſcripſiſſe, in ejus vita legitur, & quod de Gregorio commemorant Scriptores, ſatis arguit, ſcilicet quod is Gelaſianum codicem emendarit, & in commodum ordinem digeſſerit, ſuperflua reſecarit, & in unius libelli formam coarctarit, cui, Libri Sacramentorum, titulum fecerit. Ut vel ab eo, vel ejus auctoritate conſcriptum eſſe, cujus in eo is canon, quem diximus, integer habetur, fortè colligi poſſit. Sed conjectura hæc tantummodò eſt, cui quantùm tribuere velis, tuum ſit arbitrium. Nos de auctore non amplius ſoliciti erimus, quibus Albini, Amalarii, Micrologi, aliorumque, qui ſuis eum commentariis ſunt dignati, ad ejus antiquitatem, auctoritatemque conteſtandam, ſufficit teſtimonium. Porrò noſtrâ hac ætate doctiſſimus vir, & antiquitatis non ſolùm vetuſtæ Romanæ, verùm Chriſtianæ quoque, & Eccleſiaſticæ, omniſque hiſtoriæ diligentiſſimus inveſtigator Onuphrius Panuinus, in libello, quem de interpretatione multarum vocum eccleſiaſticarum, hoc anno in lucem emiſit, hunc ſe quoque habuiſſe ſignificat, & in his vocibus, Patres diaconiæ, Subdiaconus oblationarius, Schola cantorum, Archiparaphoniſta, Nomenclator, mentionem facit nominatim. Ex quo obſcurarum vocum explicatio, quæ hic occurrent, repeti poteſt. Unum adjiciemus, videri nobis ordinem Romanum interpolatum eſſe, & ex Albino quidem, cujus hîc multa invenimus, aut ſi hoc non ſit, Albinum multa ex eo exſcripſiſſe. Sed alterum illud mihi magis probatur, ejuſque meæ ſententiæ rationes proferre poſſem. Sed quemadmodum tribus eum libris MSS. invenimus, ita exhibuimus, nihil neque

addentes,neque reſecantes,ne tibi præjudicaremus, & tuum tibi judicium integrum conſtaret.] Quare credo, Ordinem Romanum additum, immutatumque fuiſſe à Bernoldo Presbytero Conſtantienſi, qui floruit ſub Henrico Imperatore, quibuſdam detractis,& additis juxta uſum,quem tempore ſuo in Eccleſia agnoſcebat, ut etiam docuit Hugo Menardus *in præfatione ad librum Sacram. D.Gregorii, ad finem.*

2. b *Ut Archidiaconus.*] Antequam officia, juriſdictionem,& poteſtatem Archidiaconorum referam tam ex priſco,quàm recentiori Pontificio jure, pro expoſitione deciſionum, quas Raymundus ſub hoc titulo compilavit,aliqua circa nomen, originem, & progreſſum hujus officii, ſeu dignitatis prælibanda duxi. In primis ſciendum eſt,poſt Chriſti in cœlos aſcenſionem,Apoſtolos ex 72.diſcipulis ſeptem diaconos elegiſſe,& ordinaſſe,ut refertur *Actuum Apoſt. cap.*6. & confirmant D.Cyprianus *epiſt.*64.ibi : *Diaconos poſt aſcenſum Domini Apoſtoli ſibi conſtituerunt, ſui,& Eccleſiæ miniſtros.* Iſidorus *lib.*2. *de divinis officiis, c.*8. quem numerum retinens Evariſtus *epiſt.*1. relata *in cap. Diaconi* 11. *diſt.*93. ſtatuit, ut in unaquaque civitate ſeptem Diaconi inſtituerentur,quod & confirmatum fuit canone 15. Synodi Neocæſar. Et cùm urbs Romana poſt incendium Neronis ſeptem tantùm regiones contineret, Tacitus : *In regiones quatuordecim Roma dividitur, quarum quatuor integra manebant,tres ſolo dejectæ, ſeptem reliquis pauca tectorum veſtigia ſupererant lacera, & ſemiuſta:* ideò Fabianus ſeptem illos diaconos per eas regiones diviſit,ut non ſolùm altari miniſtrarent, verùm & fidelibus ſubvenirent de eccleſiaſticis facultatibus, & fidelium oblationibus. Hinc regiones illæ dictæ fuerunt Diaconiæ; & Diaconi appellati regionarii. D.Gregorius *lib.*9.*epiſt.*24.& *lib.*4.*epiſt.*44. Poſteà Cardinales Diaconi dicti fuerunt, *cap.à Subdiacono,*93.*diſt.* quia cardini & cuſtodiæ unius tituli mancipati fuerunt, ut eorum hiſtoriam referens tradit Cohelius *in notitia Cardin. cap.*7. Hunc ſeptenarium numerum diaconorum longo tempore in Eccleſia duraſſe, tradunt Panuinus *de ſeptem urbis Eccleſiis,cap.*3. Ciaconius *de vitis Cardin.tom.*1.*pag.*43. poſteà tamen cùm tanto oneri numerus iſte ſufficere non poſſet, alii ſeptem conſtituti fuerunt, ut uni Epiſcopo prædicanti adeſſent,juxta dictum Evariſti decretum relatum *in d.cap.Diaconi,* qui teſtimoniales dicebantur ; alii ut Pontifici celebranti miniſtrarent,tam in Palatio, quàm in Baſilica : quare interdum Palatini, interdum Baſilicarii appellabantur ; alii ſtationibus, & litaniis præponebantur,qui dicti fuerunt ſtationarii ; alii denique ut menſis communibus miniſtrarent, egenorum,viduarumque neceſſitatibus conſulerent, *can.* 16. *Sextæ Synodi,* quem injuſtè ut apocryphum rejiciunt Coriolanus, & Severinus *in ejus notis*, Baronius *anno* 34. *n.*143. Rouſſelius *lib.*2.*hiſtor.Pontif.juriſdict.cap.*11. *num.*2. Diaconorum nonnulla miniſteria recenſuimus in apparatu ad hæc commentaria.

3. Archidiaconus quis.

Quorum diaconorum antiquior, priorque dictus fuit Archidiaconus,id eſt Princeps diaconorum,*cap. unico, de ſcrutinio in ordine*; quod nomen jam à temporibus Concilii Nicæni uſitatum legimus canone 58. ipſius, juxta Piſanam editionem. Secundi ordinis Antiſtes appellatur à Sidonio *lib.*4.*epiſt.*11. *&* 25. notat Bulengerus *de Imper.Rom.lib.*8.*cap.*48. Primis Eccleſiæ temporibus,cùm Presbyteri tantùm ſacris Eccleſiæ miniſteriis,& orationi vacarent,quæcumque ad Eccleſiæ ornatum pertinebant, Archidiaconus diſponebat,lites,jurgiaque componebat,& omnium negotiorum, rerumque Eccleſiæ procurator,& adminiſtrator erat, *can.*57. *Synodi Laodicenæ,* Prudentius *in hymno S. Laurentii*, notavit Savarus *ad Sidonium,d.epiſt.*25. Adeò eorum dignitas primis Eccleſiæ ſæculis aucta fuit, ut divitiarum, quas adminiſtrabant,potentiâ freti,clientelâ diaconorum,& aliorum miniſtrorum, quibus imperitabant, & aſſiduo Epiſcoporum, in quorum comitatu verſabantur, favore intumeſcentes, cœperunt primas ſedes occupare, & non ſolùm presbyteris anteferri, *cap. legimus,*93. *diſt.* verùm & Epiſcopis anteponi,& ſibi populum ſegregare,& regere, *cap. diaconos,* 93.*diſt.* Concil.Illiberit.*can.*77. Synodus Antiochena *can.*5. latè probavi *in cap.ſtatuimus* 15. *de majorit. & obed.* Eorum autem audaciam à variis Patribus reprehenſam, Conciliorumque decretis cohibitam, tandem conſuetudine, & demùm lege approbatam, in legitimam & ordinariam poteſtatem paulatim tranſiiſſe,in hoc titulo paſſim notavimus.

Archidiaconi autem officium à Principe Levitarum repetit And. Sauſay *de myſticis Gall. Scripî. fol.* 111. Certum tamen eſt, jam à primis Eccleſiæ ſæculis Archidiaconos ordinatos fuiſſe; ſiquidem eorum mentio reperitur apud Optatum Milevit.*lib.*1. *Cùm correptionem Archidiaconi Caciliani ferre non poſſet.* Iſidor. *lib.*2. *de divin. offic. cap.*10. in Concil. Emerit. *can.*10. Tolet.4.*can.*4. Aquiſgran.1.*canon.*4. Cabil.2.*can.*15. Pariſ.1.*can.*7.Matiſcon.1.*can.*8.Aurel.4.*can.*10. Agath. *can.*20.& 23. Altiſſiod. *can.*6. 20.& 43.Brac.1.*can.*5. In initio actor.Concil.Chalced. apud Hormiſdam *epiſt.*36. Leonem Mag. *epiſt.* 91. Jam ab illis temporibus Archidiaconis varia munera credita fuerunt, quare dicuntur oculi, & baculi Epiſcoporum *in cap. ad hæc,hoc tit.* & à Fulberto *epiſt.*34. qui ait : *Archidiaconum non tantùm eſſe Epiſcopi oculum, ſed diſpenſatorem pauperum, & incipientium catechizatorem.* Arnulf. Sigienſis *tract. in Girard. cap.*1. *Animarum cuſtodes, Epiſcopales oculi, Eccleſiæ columnæ.*

Unde illi publicam reconciliationem pœnitentibus dabant, *cap.*2.*de furtis* : ordinandos Epiſcopis repræſentabant, ut probavi *in capite unic. de ſcrut.* Epiſcopo celebranti, & prædicanti aſſidebant, ut paſſim legitur in Pontificali Romano ; imò & ſolenniter prædicabant : carceres viſitabant. Concil. Aurel.5. *canon.*20. precesque in Eccleſia obtuliſſe refert D.Chryſoſtomus *hom.*14.*in epiſt.ad Rom.*Quod illis prohibitum reperies in Concilio Arelat.2. *can.*15. *Ne deinceps offerant Diaconi.* Pro cujus expoſitione videndus eſt Sauſay *ubi ſuprà.* Viduarum, pupillorum,& peregrinorum cura illis competebat. Concilium Carthaginenſe 4. Clericorum mores corrigebant. Concil. Aurel.4. *canone* 26. Presbyteris chriſma ſuo tempore tradebant. Concil. Altiſſ. *can.*6. Alia eorum officia refert S. Iſid. *in epiſt. ad Landif. Cordub. Epiſc.* quam refert Loayſas ad finem Concilii Tolet. 8. & nonnulla complectitur Raymundus *in hoc titulo.* Quæ omnia accipienda ſunt, ſi adſit conſuetudo legitimè præſcripta : ideo permulta jam ubique obſoleverunt ; alia quibuſdam tantùm in locis retinentur. Ob hanc in ſpiritualibus juriſdictionem, & in temporalibus adminiſtrationem,lapſu temporis cœperunt Archidiaconi non ſolùm aliis Diaconis, verùm & Archipresbyteris præponi,*cap. Archipresbyter,*25. *diſt.* Quare legimus hanc elationem coërcitam *in can.*14. Concilii Nicæn. Laodic. *canon.* 24. Carthag. 4. *can.*37. Agath. *can.*65. Arelat.1. *can.*14. Andeg. *can.*2. *Ut Diaconi noverint Presbyteris cum omni humilitate deferendum eſſe.* Cabil. 2. *canon.*15. *Dictum eſt, quod in pleriſque locis Archidiaconi ſuper Presbyteros parochianos quandam exerceant dominationem, & ab eis cenſum exigant ; quod magis ad tyrannidem, quàm ad rectitudinis ordinem pertinet.* De qua Diaconorum elatione compeſcenda egi *in cap. ſtatuimus, de majoritat.*

& obedient. & videndi ſunt Morinus *de ſacris ordinat. exercit.* 16. *cap.*3. *per tot.*, Novus Notator Petri Bleſ. *ad epiſt. fin.*

4. c *Vicarium.*] *Cap. perlectis,* 25. *diſt. cap.* 2. *&* 7. *hoc tit. novella Majorani de curial. Juſtinian.* 123. *c.* 3. Alteſſerra *lib.* 1. *diſſert. cap.* 11. Licèt enim jure ordinario, & primis Eccleſiæ cunabulis Archidiaconus tantùm miniſter eſſet, *c.* 4. *&* 5. *hoc tit.* ſicut olim conſuetudine Chorepiſcopi erant vicarii Epiſcoporum, *lib.* 6. *Capitul. Caroli, cap.* 119. *lib.* 7. *cap.* 310. 321. *&* 329. ita Archidiaconi ex conſuetudine effecti fuerunt vicarii Epiſcoporum: quare eos vicarios natos appellant Sbrozius de officio vicarii *lib.* 1. *quaſt.* 36. *n.* 10. Narbona *de appellat. à vicario, part.* 1. *num.* 22. Barboſa 3. *part. alleg.* 54. & *de dignit. cap.* 5. *num.* 34. & abſente Epiſcopo ipſum ut vicarium debere adminiſtrare Epiſcopatum, pluribus relatis docet Barboſa *ubi ſuprà, num.* 35. & probatur ex *cap. litteras* 13. junctâ ejus epigraphe, *de reſtit. ſpol.* licèt contrarium defendat Cironius *ad hunc titulum.*

5. d *Circumeat.*] *Cap. mandamus, hoc tit. cap. cùm Apoſtolus* 6. *cap. procurationes* 23. *de cenſibus,* Synod. Laodic. *can.* 57. *cap. dictum eſt,* 94. *diſt.* Concil. Aquiſgran. 2. *can.* 4. ubi eorum viſitantium avaritia cohibetur. Lateran. ſub Alex. III. *part.* 1. *cap.* 4. ubi de comitatu Archidiaconi viſitantis agitur. Concil. Oxonienſe in Anglia ſub Innocent. *can.* 4. Moguntinum ſub Othone Cardin. *can.* 7. *cap. dudum* 54. *de elect.* Creſpetius *in ſumma, verbo Archidiaconus* 2. unde *in cap. non debere,* 80. *diſt.* dicuntur circuitores, quæ verba exponunt Creſolius *lib.* 4. *myſtag. cap.* 19. *ſect.* 4. Juſtelus *in notis ad canones Eccleſiæ univerſ. in d. can.* 57. *Synodi Neocaſ.* Hanc tamen facultatem non habent Archidiaconi ratione propriæ juriſdictionis, ſed quia primis illis temporibus viſitatio ab Epiſcopo illis commendabatur, & poſteà conſuetudine hoc jus viſitandi acquiſierunt; quod expreſsè probatur ex Concilio Trident. *ſeſſ.* 24. *de reform. c.* 3. in illis verbis: *Ubi hactenus viſitationem exercere legitimè conſueverunt.* Quomodo intelligendum eſſe hunc textum jam docuit Sarmiento *lib.* 3. *ſelect. c. ult.*

e *Corrigat.*] *Cap.* 7. *&* 9. *hoc tit. c. clericis* 7. *de vita & honeſt. cleric.* an verò Archidiaconus habeat juriſdictionem cum imperio, dicam *in c.* 5. *hoc tit.*

CAPUT II.

Ex Concilio a *Toletano.*

OFficium verò Archidiaconi eſt Evangelium, quando voluerit, legere, vel alicui de *b* Diaconis præcipere: & quando Epiſcopus Miſſam canit, ad juſſionem illius induant ſe *c* Levitæ veſtimentis ſacris, qualiter cum Pontifice ad Miſſam *d* procedant: omnem querimoniam, ſeu cauſam, vel juſtitiam presbyterorum, vel diaconorum, vel ſubdiaconorum ipſe debet deliberare, *e* ordinare, & facere. Ideo verò ſtrenuus, providus, cautus, vicem ſui Epiſcopi agens, Epiſcopatus totius curam habeat, & omne eccleſiaſticum officium providendo, *f* lectiones, aut reſponſoria in matrice Eccleſia dare debet, & auſcultare. Et interim, ut nullus Evangelium, aut Epiſtolam, aut reſponſorium, vel quamlibet in Eccleſia lectionem legat, vel cantet, donec ante ipſum legat, vel cantet, & auſcultetur: *g* acolythos quoque ipſe ordinet, quis eorum candelabra, quis thuribulum deferre, quiſve *h* minorum in Eccleſia aliqua officia agere debeat.

NOTÆ.

1. a TOletano.] Ita etiam habetur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 3. ſed in nullo ex Conciliis Toletanis hucuſque editis reperiuntur hæc verba, quare aut alicujus Concilii fragmentum hîc refertur, quod temporis injuriâ periit; aut falsò textus iſte tribuitur Concilio Toletano, præcipuè cùm pleraque ejus verba reperiantur apud D. Iſidorum *in epiſt. ad Leufredum,* ubi ita ait: *Archidiaconus imperat Subdiaconis, & Levitis, ad quem iſta pertinent miniſteria, ordinatio veſtiendi altaris à Leviticis, cura incenſi, & ſacrificii neceſſaria ſolutio, quis Levitarum ad populum Evangelium legat, quis preces dicat, ſeu reſponſoria in Dominicis diebus, aut ſolemnitatibus decantet: ſollicitudo quoque parœciarum, & ordinatio, & jurgia ad ejus pertinent curam: pro reparandis diœceſanis baſilicis ipſe ſuggerat ſacerdoti; ipſe inquirit parœcias cum juſſione Epiſcopi, &c.* Reperiuntur *in c. perlectis,* 25. *diſt.*

b *Diaconis.*] Inter miniſteria enim diaconorum præcipuum eſt Evangelium in Eccleſia legere. Concilium Rhemenſe *can.* 5. Vaſenſe ſub Leone I. *can.* 4. *d. c. perlectis,* §. *ad diaconum.* Fortunatus *lib.* 2. *de eccleſiaſt. cap.* 12. *&* 18.

c *Levitæ.*] Id eſt Subdiaconi, *cap. cleros,* 21. *diſt. d. cap. perlectis,* 25. *diſt.*

d *Procedant.*] Dixi ſuprà, *cap.* 1. ex conſtitutione Evariſti, ſeptem diaconos debere adeſſe Epiſcopo celebranti.

e *Ordinare.*] Ut probabimus *in c.* 5. *hoc tit.*

f *Lectiones.*] Legebat enim lector extra Miſſæ 2.
ſacrificium Evangelium, & alias lectiones ſacras, tam veteris, quàm novi Teſtamenti; non autem pſalmos vulgares, aut ab idiotis compoſitos, *can.* 59. *Synodi Laodic.* ut notant Baronius *anno* 60. Creſolius *lib.* 3. *myſtag. c.* 27. & proprium hoc erat lectorum officium, *c. cleros, verſ. Lectores, c. lector,* 23. *diſt. cap. perlectis, verſic. ad lectores,* 25. *diſt.* licèt in Eccleſia Africana Evangelium etiam in Miſſarum ſolenniis legerent. Concilium Carthag. 4. & 8. docet Baronius *anno* 253. *num.* 14. Plura de his lectionibus, & lectoris officio Anton. Auguſt. *lib.* 4. *tit.* 3. Jodocus Coccius *lib.* 5. *theſauri, art.* 5. Petrus Gregor. *lib.* 5. *ſyntagm. c.* 4. Ambianas *ad Tertul. de fuga, cap.* 11. *obſerv.* 2. Menardus *ad D. Gregorium, pag.* 274.

g *Acolythos.*] Acolythi græcè, latinè ceroferarii 3.
dicuntur. D. Iſidorus *lib.* 7. *originum, cap.* 12. *Acolyti græcè, latinè ceroferarii dicuntur à deportandis cereis, quando Evangelium legendum eſt, aut ſacrificium offerendum; tunc enim accenduntur luminaria ab eis, & deportantur, non ad fugandas tenebras, cùm ſol eo tempore rutilet; ſed ad ſignum lætitiæ demonſtrandum.* Eorum officium duplex erat: primum deferre cereos accenſos in ſacrificio Miſſæ; aliud miniſtrare vinum & aquam in urceolis, & thuribulum cum incenſo,

cenſo, *d.c.cleros, verſ. Acolytos, cap.perlectis, verſ. Ad acolyti, c.acolytus,* 23.*diſt.* latè proſequuntur P.Gregorius *lib.* 5. *ſyntagm. cap.* 6. Claudius Eſpenceus *lib.*1.*digreſſ.cap.*8. Zerda *in adverſar. cap.*94. Mendoza *lib.*3. *Concilii Illiberis. cap.*7. Vicecomes *vol.*3. *de ritibus Miſſæ, lib.*1.*cap.*15. Baronius *anno* 44.*n.*79. & *anno* 58.*num.*70. & *anno* 254.*num.*70.& *anno* 255. *num.*12. & *anno* 260. *num.*5.

h *Minorum.*] Videlicet cuſtodis, ſacriſtæ, & ſimilium.

CAPUT III.

Gregorius *Honorato Archidiacono* a *Salonitano.*

EA, quæ contra vos, tu, & *b* Epiſcopus tuus contraria direxiſtis ſcripta agnoſcentes, doluimus eo quòd inter vos nihil charitas recognoſcit. Verumtamen te in officio ordinis tui adminiſtrare præcipimus, & ſi illic poteſt ſuperante gratiâ cauſa veſtri ſcandali definiri, multùm credimus veſtræ animæ acquiſiviſſe. Sin verò ita diſcordia inter vos partes ſuas armavit, ut in timore ſcandali voluntas veſtra debeat remanere, tu ad noſtram audientiam indeſinenter occurre, & Epiſcopus tuus pro ſe dirigat, quam elegerit perſonam inſtructam, ut omnibus ſubtili ratione perpenſis, conſtituere quæ viſa fuerint, partibus debeamus. Scire verò te volumus, quod à te omnia diſtrictè quæſituri ſumus, ſi non ea, quæ vel propriæ Eccleſiæ, vel quæ de diverſis Eccleſiis *c* cimelia ſunt collecta ſub omni nunc ſolicitudine, & fide ſerventur. Quod ſi quid ex eis, vel *d* negligentiâ, vel cujuſquam fraude deperierit, tu in hoc reatu conſtringeris, qui per Archidiaconatus ordinem *e* cuſtodiæ ejuſdem Eccleſiæ arctiùs implicaris.

NOTÆ.

SAlonit.] Ita legitur in prima collectione, *ſub hoc tit.cap.*1.& reperitur hic textus *lib.*1.*epiſt. Gregorii, epiſt.*10. ex qua ita reſtituitur ejus integra. Salona urbs Dalmatiæ eſt, olim capta ab Aſinio Pollione, à qua filium ſuum Saloninum appellavit: habuit jam olim Eccleſiam Cathedralem, cujus Epiſcopi Glicerii mentio fit ab Evagrio *lib.*2.*c.*16.

1. b *Et Epiſcopus tuus.*] Natalis videlicet, cujus mentio obvia eſt in his Gregorii epiſtolis. Varia fuerunt diſſidia orta temporibus Gregorii Magni inter Salonitanum Natalem Epiſcopum, & Honoratum ejuſdem Eccleſiæ Archidiaconum, quæ adeò excreverunt, quod Natalis intenderet per vim ipſum Honoratum in Presbyterum ordinare, ut ſic officio & dignitate Archidiaconi privaret (illis enim temporibus tantùm à Diaconis Archidiaconatus dignitas obtineri, & retineri poterat, & per promotionem in gradum presbyterii amittebatur prædicta dignitas, ut ex D.Leone *epiſt.*56. 57. & 58. defendit Hallierius *de juriſdict. lib.*4.*art.*2. *pag.*864. licèt contrarium defendat Savarus *ad Sidonium lib.* 4. *epiſt.*11. & 25.) Natalem tamen ita intendentem ordinare Honoratum reprehendit Gregorius noſter relatus *in cap.*2. 74. *diſt.* & etiam ſcribit ipſi Honorato *in c. Honoratus, eadem diſt.* Principium autem hujus diſſidii ex eo refert Gloſſa *in d. cap.*2. quòd Honoratus noluiſſet tradere ipſi Epiſcopo vaſa ſacra, quæ conſanguineis ſuis largiri volebat: quare ita accuratè commendat Gregorius noſter ipſi Honorato cuſtodiam theſauri ipſius Eccleſiæ Salonitanæ. Et quia hæc cura olim Archidiacono competebat, ideo hoc fragmentum præſentis epiſtolæ Papienſis compilavit ſub hoc titulo.

c *Cimelia.*] Ita legendum eſt, à græca voce *Kei-* 2.
melion, quæ ſignificat omne id, quod reſervatur, & cuſtodiendum reconditur, ut pro hujus textus emendatione docuit Gerardus Voſſius *lib.*2. *de vitiis ſermon.cap.*1. Cimelia autem in præſenti ſignificant vaſa ſacra, & pretioſa, & etiam oblationes Eccleſiæ: unde cimelinum dicitur locus, in quo oblationes reconduntur, quæ à Fidelibus offeruntur, *cap. cùm inter, de V.S.* & cimeliarcha dicitur cuſtos cimelii, *l. fin. Cod. de bonis authorit. judicis, l. jubemus, Cod. de ſacroſanctis, l. litibus* 20. *Cod. de agricolis, lib.*11. *novella* 74. *Juliani.* Notant Roſweidus *ad S. Joannem Eleemoſynar. pag.*208. Zerda *in adverſ.c.*169.*n.*4. Cironius *in* 5. *collect. in d.c. cùm inter,* Tiraquell. *ad Alex. lib.*2.*cap.*2.

d *Negligentia.*] Quæ ſumma culpa lata eſt; minor verò culpa levis, de quibus culpæ & negligentiæ ſpeciebus agemus *in cap.*2.*de depoſito.*

e *Cuſtodia.*] Ejuſdem cimelii videlicet. Licèt 3.
enim primis Eccleſiæ ſæculis Epiſcopus Præfectus eſſet ærarii, & oblationes diſpenſaret, Juſtinus Martyr *apolog.*1. tamen Epiſcopi ſucceſſu temporis gravioribus negotiis occupati, eccleſiaſticæ pecuniæ curam & cuſtodiam Diaconis commiſerunt. Origenes *homilia* 25. *in Matthæum*, ibi: *Diaconi, qui non benè tractant eccleſiaſticarum pecuniarum menſas, & ſemper de his fraudant, & ipſas, quas diſpenſant, non ſecundum juſtitiam diſpenſant, & divites ſunt de rebus pauperum; ipſi ſunt nummularii pecuniarum, menſas habentes quas Chriſtus evertit.* Notat Lemaiſtre *lib.*1. *de juribus Eccleſiæ, cap.*17.

CAPUT IV.

Alexander III. a *Elienſi Archidiacono.*

CUm ſatis ſit abſurdum, & à Sanctorum Patrum inſtitutionibus alienum, ut Archidiaconus auctoritate propriâ debeat cuilibet Eccleſiarum curam committere, ægrè nimis ferimus, quod tu ſine mandato Epiſcopi tui perſonis curam animarum commit-

tis:

1. tis. Quoniam igitur obtentu alicujus conſuetudinis non debes contra Sanctorum Patrum inſtitutiones venire, & quod ad tuum non ſpectat officium, tibi vendicare; ideo mandamus, ut nemini de cætero ſine licentia, & mandato Epiſcopi curam animarum committere præſumas.

NOTÆ.

a Elienſi.] Ita etiam habetur *in cap. 4. hoc tit. in 1. collect.* & *in cap. 3. de inſtit.* & poſt Concilium Lateran. *part. 26. ſub Alexandro III.* De Elienſi Eccleſia egi *in cap. poſtulaſti, de reſcriptis.*

COMMENTARIUM.

1. Concluſio deducitur, et probatur.

EX hoc textu talis deducitur aſſertio: *Archidiaconus ſine mandato Epiſcopi non committit curam animarum, id eſt non præſtat collationem authorizabilem beneficiorum, non obſtante quacunque conſuetudine.* Probant eam textus *in cap. nullus 11. 16. quæſt. 7. cap. noſti, de elect. cap. ſuper eo, de officio deleg. cap. ex tua, de filiis presbyt. cap. cùm ex injuncto, in fine, de hæret. cap. 3. de exceſſibus Prælat. cap. ex frequentibus, cap. cùm veniſſet, de inſtit.* Concil. Later. *part. 24. cap. 1.* ibi: *Archidiaconi nihil præſumant, vel in Eccleſiis inſtituere, aut deſtituere ſine auctoritate, & conſenſu Epiſcopi: quod ſi facere præſumpſerint, liberum ſit Epiſcopo inſtitutiones penitus irritare, & taliter inſtitutos removere ab Eccleſia, contradictione, vel appellatione non obſtante.* Et *cap. 2. de inſtit. in 1. compil.* ubi Alexander III. Lundonienſi Epiſcopo ita ſcribit: *Ad aures noſtras noveris perveniſſe, quod quidam Archidiaconi, te inconſulto, contra conſuetudinem Eccleſiæ tibi commiſſæ perſonas inſtituunt in Eccleſiis, & ſic in Eccleſiis, vel earum portionibus nunc filios, nunc alias perſonas, & vicarios inſtituere non verentur. Volentes itaque pro noſtri officij debito in irritum deducere quod contra iuris ordinem attentatur, auctoritate Apoſtolicâ tibi duximus indulgendum, ut ſi iidem Archidiaconi poſt probibitionem tuam ipſis inde factam, inſtituerunt ſine mandato, & auctoritate tua aliquos in Eccleſiis, in quibus patres eorum proximò miniſtraſſe noſcuntur, aut perſonas alias, vel vicarios, cum idem ſit canonicæ ſanctioni contrarium, liberum tibi ſit nullius contrad. vel ap. obſt. inſtitutiones hujuſmodi penitus irritare, & taliter inſtitutos ab Eccleſiis removere.* Et *cap. 3. eod. tit. in ead. collect. Cum ſatis ſit abſurdum, & à Sanctorum Patrum inſtitutionibus alienum, ut Archidiaconi auctoritate propriâ debeant cuilibet curam Eccleſiarum committere, ægrè nimis ferimus, quod tu ſine mandato Epiſcopi tui perſonis curam animarum committis. Quoniam igitur obtentu alicujus conſuetudinis non debes Sanctorum Patrum inſtitutiones tranſgredi, & quod ad tuum non ſpectat officium, vendicare; ideò mandamus, ut nemini de cætero ſine licentia, & mandato Epiſcopi tui curam animarum committere præſumas.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti,* & *de poteſt. Epiſcop. alleg. 72. num. 185.* & *lib. 1. juris eccleſ. cap. 24.* Petrus Greg. *in cap. conquerente, de officio ordin. cap. 8.* & *lib. 3. partit. tit. 2. cap. 5.* & *de beneficiis cap. 7.* & *lib. 15. ſyntag. juris univ. cap. 20.* Ant. Auguſt. *in epit. juris, lib. 7. tit. 33.* Lambert. *de jurepatron. lib. 2. cap. 3. art. 3.* Panormit. *in cap. dudum 54. n. 35. de elect.* Gloſſa *verbo Conſuetudine, in extravag. execrab. de præb.* Tamburinus *de jure Abbat. 3. part. diſput. 9. quæſt. 2.* Balboa *in cap. cùm Bertoldus, de re judicata, num. 13.* Cironius *ad titul. de inſtit.* Lotherius *de re benef. lib. 1. cap. 22.* Covar. *lib. 3. variar. cap. 20.* Suarez *de cenſur. diſp. 7. ſect. 2. n. 7.* Valenſis *de benef. lib. 2. tit. 14.* Gibalinus *de cenſur. diſquiſit. 9. quæſt. 3. pag. 411.*

2. Sed adversùs hanc aſſertionem ſic pro dubitandi ratione inſurgo. Inſtitutio in beneficiis eccleſiaſticis ex juris communis diſpoſitione ſpectat ad Epiſcopum, vel ejus vicarium, *cap. 3. de inſtit. cap. ult. de officio Vicarij, lib. 6.* Sed Archidiaconus eſt vicarius nativus Epiſcopi, *cap. 1. & 2. cap. ad hæc, hoc tit.* ubi non ſolùm aſſeritur Archidiacomum vices Epiſcopi gerere, verùm cùm referuntur quæ ad officium Archiadiaconi ſpectant, illa proponuntur verba: *Inſtitutio corporalis, tam ſuper beneficiis, quàm dignitatibus, ad ipſum debeat pertinere.* Igitur non rectè aſſerimus, Archidiaconum non poſſe inſtitutionem authorizabilem in beneficiis præſtare. Augetur hæc difficultas ex eo, nam licèt jure ordinario hæc inſtituendi facultas Archidiacono non competeret, tamen ſuffragante conſuetudine non eſt ratio, quare illam inſtituendi poteſtatem non conſequatur, ut probatur ex ſequentibus. Primò ex eo, nam inſtitutio hæc beneficiorum inter jura Epiſcopalia recenſetur, *cap. conquerente, de officio ordin.* ubi Petrus Greg. *cap. 8.* Sed jura Epiſcopalia ab inferioribus præſcribi poſſunt, *cap. de quarta, de præſcript.* latè probat Barboſa *de poteſt. Epiſcop. alleg. 27. per totam.* Igitur & inſtitutio beneficiorum poteſt conſuetudine, aut præſcriptione adquiri. Secundò *ex cap. auditis, cap. cum olim 18. de præſcript.* ubi expreſsè deciditur, poteſtatem inſtituendi in beneficiis eccleſiaſticis præſcriptione adquiri poſſe: igitur Archidiaconus in hoc textu virtute conſuetudinis inſtitutionem dare poterat, atque animarum curam committere. Ratio dubitandi.

Hac dubitandi ratione non obſtante vera eſt præſens aſſertio, pro cujus interpretatione ſciendum eſt, beneficium eccleſiaſticum non poſſe obtineri ſine inſtitutione canonica, *cap. 1.* cum ibi adductis à Pechio, *de regul. juris in 6.* & hanc inſtitutionem triplicem eſſe, aliam collativam, corporalem aliam, & aliam authorizabilem, ut docent Gloſſa *in d. regula Beneficium,* Cironius *in tit. de inſtit.* Petrus Greg. *ubi ſuprà, dict. cap. 8.* Inſtitutio collativa eſt, quæ ſumitur pro titulo ipſius beneficij, & hæc ad Epiſcopum tantùm pertinet jure communi, *cap. ex frequentibus, de inſtit. cap. nullus 16. quæſt. 7. cap. cùm vos, de officio ordin. cap. regendam 10. quæſt. 1. cap. 1. de inſtit. lib. 6. cap. 4. cum ſequent. de iurepatr. l. 2. tit. 16 part. 1.* junctis adductis à Selva *de beneficiis 2. part. cap. 1.* Valenſi *eod. tract. lib. 1. tit. 5.* Inſtitutio corporalis dicitur illa, quæ ſignificat inveſtituram, & traditionem nudæ poſſeſſionis, daturque poſtquam collatum eſt beneficium: & hæc inſtitutio fit ab Archidiacono, illique competit ex juris diſpoſitione, *cap. ad hæc, cap. ut noſtrum, hoc tit. cap. ſi pluribus, 63. diſt. d. cap. perlectis, verſ. ad Archiditiconum, 25. diſt. l. 4. tit. 6. part. 1.* Hoſtienſis *in ſumma hujus tituli, §. quid ſit ejus officium,* Abbas *in cap. dudum, el 1. de elect.* Covar. *lib. 3. variar. cap. 16. verſ. Tertius caſus,* Balboa *in cap. cùm Bertoldus, num. 15. de rè judic.* Nec contrarium probat textus *in cap. licèt Epiſcopus, de præbendis in 6.* ubi probari videtur, miſſionem hanc in poſſeſſionem ad Epiſcopum pertinere. Nam reſpondendum eſt ex doctrina Balboæ *in d. cap. cùm Bertoldus, num. 15.* ibi inſtitutionem accipi pro collatione, aut ſi textus accipiatur de inſtitutione corporali, eum procedere attentâ conſuetudine, per quam Archidiaconi iam hoc jus inveſtituræ amiſerunt, ut docet etiam Barboſa *de dignit. cap. 5. n. 30.* Nec etiam contrarium ſuadetur *in cap. propoſuit 8. de clerico excomm.* in illis verbis: *Sæpedictum* 3. De variis inſtitutionibus.

dictum Magiſtrum inveſtitura ſua tempore à præfato Epiſcopo extitiſſe excommunicatum. Nam ea verba non important ab Epiſcopo inveſtituram accepiſſe, ſed tantùm ab Epiſcopo eſſe excommunicatum, inveſtituram autem ab Archidiacono accepiſſe, juxta ſuprà dicta. Tandem inſtitutio authorizabilis eſt illa, per quam Epiſcopus alicui committit animarum curam, poſtquam collatio facta eſt ab illo, qui jus conferendi beneficium habuit, vel ex conſuetudine, vel ex privilegio; & hæc ad ſolum Epiſcopum pertinet: nam ille, cui commiſſa eſt parochialis Eccleſia, non habet poteſtatem conferendi ſacramenta, & adminiſtrandi cum cura, niſi Epiſcopi licentia, mediante hac inſtitutione, detur, *cap. in Lateranenſi, de præb. cap. unico, de capellis monach. in 6.* De qua inſtitutione authorizabili accipiunt præſentem deciſionem omnes repetentes, & alii relati à Barb. *in præſenti, num.* 16. Petrus Greg. *in d. cap. conquerente, cap.*8. D. D. Antonius de Garaña *in cap. ex frequentibus, de inſtit. n.* 8. & accipiendi ſunt textus *in cap.2. de ætat. & qualit. cap.*52. *de elect.*

4. De conſuetudine circa inſtitutionem.

Inter has inſtitutionum ſpecies illa celebris conſideratur differentia, quod inſtitutio collativa, tam præſcriptione, quàm conſuetudine acquiri velet ab inferioribus Prælatis, *cap. cùm veniſſent, de inſtit. cap.2. de exceſſibus Prælat. cap. auditis, cap. cùm olim, de præſcript. cap. referente, de præbend.* Inſtitutio verò authorizabilis neque præſcriptione, neque conſuetudine ab inferioribus Prælatis quæri poteſt, ex hoc textu, & *cap. unico, de capellis monach. lib.*6. junctis traditis à Balboa *ſuprà, num.*17. Barboſa *de poteſt. Epiſcop. alleg.*77. *num.* 12. Cujus differentiæ ratio ex eo provenit, nam curam animarum committere, Epiſcopis reſervatum eſt in gratiam eorum, & ratione ordinis Epiſcopalis, *cap. nullus* 16. *quæſt.*7. Trident. *ſeſſ.*24. *de reform. cap.*18. Accedit nam in inſtitutione authorizabili agitur de auctoritate publica Epiſcopo competente; præſcriptio autem, ſeu conſuetudo contra publicam Eccleſiæ auctoritatem non admittitur, *l. præſcriptionem, Cod. de operib. publicis*, probavi *in cap.1. de conſuet.* Unde inſtitutio authorizabilis præſcriptione, aut conſuetudine ab inferioribus Prælatis adquiri non poteſt: ſecus verò inſtitutio collativa.

5. Vera hujus textus interpretatio.

Ex quibus jam apparet vera hujus deciſionis interpretatio, circa quam varia adduxerunt Interpretes *in præſenti.* Gloſſa hîc, & *in d. cap. cùm Bertoldus*, accipit hunc textum de conſuetudine legitimè non præſcripta, nec adhuc completa: quæ interpretatio refellitur ex illis generalibus verbis, *Obtentu alicujus conſuetudinis*; quæ conſuetudinem etiam legitimè introductam prorſus excludunt. Alii exiſtimarunt, hunc textum accipiendum eſſe de præſcriptione abſque titulo & bona fide, & ſic in eo rectè negari, ad acquirendum jus inſtitutionis conſuetudinem ſufficere: ita Baldus *de præſcript. part.* 5. *quæſt.* 11. *num.* 6. Gilkenius *eod. tract. part.*3. *cap.* 10. *num.*10. Sed his omiſſis verius dicendum eſt, Alexandrum III. in præſenti tantùm eam conſuetudinem improbare, per quam Archidiaconus intendebat nomine proprio, & ſine mandato Epiſcopi, aut ejus nomine jus inſtituendi authorizabiliter habere, ut patet ex illis verbis: *Sine mandato Epiſcopi*; non autem eam conſuetudinem damnare, per quam Archidiaconus intenderet inſtituere in beneficiis nomine, & vice Epiſcopi, tanquam ejus vicarius, cui aliquando Epiſcopus eam inſtituendi facultatem commiſit; tunc enim conſuetudine poteſt ille acquirere jus inſtituendi in beneficiis, tanquam vicarius Epiſcopi. Textus diſertus *in cap. cùm veniſſent, de inſtitutionibus.* Docent Barb. *d. alleg.*127. *num.* 13. Tamburinus *d. diſput.*9. *quæſt.*2.

6. Diſſolvitur dubitandi ratio.

Quâ interpretatione retentâ non obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta; verum enim eſt, Archidiaconum eſſe vicarium natum Epiſcopi; non tamen æquè certum eſt, vicario Epiſcopi competere jus inſtituendi in beneficiis; non enim illi competit, niſi ſpecialiter Epiſcopus inſtituendi facultatem illi committat, *cap. finali de officio vicarij, lib.*6. Quo modo accipiendi ſunt textus *in d. c. ex frequentibus, de inſtit. cap. ſtatutum* 3. *de præbendis, lib.*6. quod etiam in Archidiacono procedit, videlicet eum cum licentia & mandato Epiſcopi poſſe inſtitutionem etiam authorizabilem facere, ut ex noſtri textus verbis, ibi: *Licentia, & mandato Epiſcopi*, à contrario ſenſu deducitur. Neque textus *in d. cap. ad hæc*, contrarium probat, quia ut ſuprà dixi, loquitur de inſtitutione corporali, non verò authorizabili. Nec augmentum dubitandi rationis refragatur; licèt enim præſcriptione, aut conſuetudine aliqua, quæ ſpectant ad legem diœceſanam, acquiri poſſint, tamen non omnia, præcipuè quæ grave præjudicium Eccleſiæ inferunt, aut ſpecialiter ad Epiſcopum ſpectant: unde cùm inſtitutio authorizabilis proprio, & peculiari jure ad Epiſcopum ſpectet, ideò præſcriptione, aut conſuetudine adquiri non poteſt. Nec textus *in d. cap. cùm olim, cap. auditis*, refragantur; nam loquuntur de inſtitutione collativa, non verò authorizabili, quæ conſuetudine, aut præſcriptione adquiri non poteſt.

7. Exponitur cap. 2. de arbitris.

Sed ſuprà relatæ aſſertioni primò obſtat textus *in cap. non ſine* 2. *de arbitris*, in illis verbis: *Per manum Archidiaconi*; & ibi: *Capellanus inſtitutus fuiſſet.* Ex quibus deducitur, Archidiaconum potuiſſe inſtituere ipſum R. propriâ auctoritate: igitur Archidiacono competit inſtitutio authorizabilis in beneficiis. Huic difficultati communiter ſatisfaciunt Interpretes affirmando inſtitutionem capellani, de qua ibi, ab Epiſcopo factam fuiſſe, ad præſentationem tamen Archidiaconi, qui aliàs erat Eccleſiæ patronus; & in hunc ſenſum accipiunt illa verba: *Per manum Archidiaconi*; id eſt, ad præſentationem. Sed quia jus præſentandi ad Archidiaconum pertinebat, tantùm neceſſarius fuit Epiſcopi conſenſus, ut ipſum capellanum inſtitueret, ſicut in aliis præſentationibus factis à patronis ſimilibus, neceſſarius eſt, *cap. decernimus* 16. *quæſt.*7. plura Lambertinus *de jurepatron. lib.*1. *part.*1. *quæſt.*9. Gutierrez *quæſt.*3. & 4. Suarez *tom.*1. *de relig. lib.*4. *de ſimonia, cap.*28. *num.*1. Ita accipiunt præſentem deciſionem Beroius *notabili* 1. Antoninus *num.*6. Cardinalis *n.*5. & plures, quos refert, & ſequitur Barb. *n.*2. Verùm hæc interpretatio ex pluribus corruit. Primò, quia repugnat expreſsè verbis textus, ibi: *Ordinavit*; & ibi: *Inſtitutus per manus*; ordinare enim propriè ſignificat inſtituere, *cap. ſuper eo, de officio delegati*: & inſtitutio per manus amplius denotat, quàm præſentationem, *cap. poſt electionem, verſic. Cùm igitur, de conceſſ. præb.* nec ſi textus integra attentè perpendatur, invenietur aliquod verbum, quod præſentationem demonſtret. Secundò, & fortiùs refellitur prædicta interpretatio ex eo, nam patronus ſolùm poteſt præſentare capellanum, quando beneficium vacat, *d. c. decernimus* 16. *q.*7. cùm autem capellanus inſtituitur, Eccleſia non vacat, *cap. extirpandæ* 30. *de præb. §. qui verò*, ubi Gloſſa *verbo Per precum*, Selva *de beneficiis part.*4. *quæſt.*4. igitur cùm Eccleſia non vacaſſet, præſentationi locus eſſe non poterat. Quare hac ſolutione omiſsâ, veriùs dicendum eſt, textum illum procedere in inſtitutione collativa, quæ licèt jure communi attento Archidiaconis non competat, tamen virtute conſuetudinis ad eos ſpectare valet, ut ſuprà probavi. Unde rectè in eo textu ratione conſuetudinis potuit inſtitutio collativa

ad Archidiaconum ſpectare. Quâ ſolutione etiam accipiendus eſt textus *in cap. 2. hoc tit. in 5. collect.* ubi ita Honorius III. ſtatuit: *Quid ad Archidiaconi ſpectet officium, in epiſtola B. Iſidori, & ordinis Romani ſtatutis, necnon & conſtitutionibus aliis invenitur expreſſum; unde non ſine ratione miramur, quod cùm dil. f. Magiſter Vvido Archidiaconus Eccleſiæ tuæ, occupatus Cancellariâ noſtra ſervitiis, in Archidiaconatu ſuo perſonaliter miniſtrare non poſſit, ac propter hoc commiſerit dilectis filiis Vulterano Capitulo vices ſuas; tu, ſicut eodem accepimus conquerente, cùm examinatio, præſentatio, ac inſtallatio clericorum, ſive de beneficiis, ſive de dignitatibus hic agatur, pertineat ad eundem, eodem, ac procuratoribus ſuis irrequiſitis, omninò ipſos inſtituis pro tuæ arbitrio voluntatis, aliàs ſuper officio ſuo gravis eidem & injurioſus exiſtens. Ut igitur quod per ſe ipſum modò non poteſt, per alios liberè proſequatur, f. t. p. A. ſc. m. quatenus procuratores ipſius in iis, quæ jure ſcripto, vel approbatâ conſuetudine, ad ſui Archidiaconatus officium ſpectare noſcuntur, benevolo ſtudeas favore fovere, attentius proviſurus, ut eos in præmiſſis, & aliis ad officium ſuum ſpectantibus non impedias, nec patiaris, quantum in te fuerit, ab aliis impediri.*

8. INFRINGITUR CAP. CUM BERTOLDUS, DE RE JUDICATA. Deinde opponi poteſt textus *in cap. cùm Bertoldus 18. de re judicata*, in illis verbis: *Archidiacono ad ſupradictam Eccleſiam.* Ex quibus depromitur, Archidiacono tam inſtitutionem corporalem, quàm collativam in beneficio eccleſiaſtico competere: igitur quia Archidiacono ex juris communis diſpoſitione competit inſtitutio in beneficiis. Cui difficultati ſatisfaciendum eſt ex communi doctrina Baldi, & Butrii in eo textu, quos ſequuntur Balboa *ibi, num.* 13. Garaña *in cap. 3. de inſtit.* qui aſſerunt, prædictum textum in prima parte procedere in inſtitutione corporali, quæ ad ipſum jure communi ſpectat, *d. cap. ut noſtrum, hoc tit. cap. cùm veniſſet, de inſtit.* de qua etiam accipiendus eſt textus *in cap. ſuper eo 15. de officio deleg.* In ſecunda verò parte locum habere in inſtitutione collativa, aut ex conſenſu, & licentia Epiſcopi facienda; non verò quia eam jure proprio facere poſſit Archidiaconus.

Rurſus obſtat textus *in cap. referente 7. de præb. & dignit.* ubi expreſsè docetur, Archidiaconum habere poteſtatem inſtituendi, & deſtituendi clericos: igitur quia omnis inſtitutio in beneficiis ad Archiaconum ſpectat. Pro cujus textus ſolutione Gloſſa & alii communiter affirmant, Archidiaconum ibi virtute conſuetudinis potuiſſe inſtituere, & deſtituere, juxta ſuprà dicta. Sed eâ ſolutione omiſsâ, verius dicendum eſt, in eo textu Archidiaconum, non tanquam Archidiaconum, ſed ut vicarium Epiſcopi clericum inſtituiſſe, & deſtituiſſe: quod expreſsè colligitur ex eo, quia ab ejus ſententia non ad Epiſcopum, ſed ad Archiepiſcopum appellatur: quod innuit eandem eſſe juriſdictionem Archidiaconi, & Epiſcopi, quod jam obſervavit Cironius *lib. 1. obſerv. cap. 8.* Unde cùm ex præſenti textu, accedente Epiſcopi licentia, poſſit Archidiaconus omnem inſtitutionem facere, rectè in eo textu aſſeritur, ad eum ſpectaſſe inſtitutionem in illo beneficio. 9. EXPENDITUR CAP. REFERENTE, DE PRÆBENDIS.

CAPUT V.

Alexander III. a *Vvigorn. Epiſcopo.*

ARchidiaconis de eccleſiaſtica inſtitutione non videtur licere, niſi auctoritas Epiſcoporum, & conſenſus acceſſerit, in aliquos ſententiam promulgare.

NOTÆ.

1. a VVigorn.] Ita egitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap. 5.* ubi adjicitur, hæc verba ſpectare ad textum *in cap. cauſam quæ vertitur*; qui textus reperitur in hoc volumine, *ſub tit. de judiciis, in cap. cauſam 9.* licet falsò ille tribuatur Clementi, cùm ſit noſtri Alexandri in epiſtola miſſa R. Vvigornienſi Epiſcopo, ut refertur poſt Concilium Lateranum ſub Alexandro *part. 36. cap. 3.* & dicemus *in d. cap. cauſam*: unde præſens epigraphe ita reſtitui debet: *Alexander III. R. Vvigornienſi Epiſcopo, & Abbati de Eveſham.* De Eccleſia Vvigorn. egi *in cap. noſti, elect.* Monaſterium verò de Eveſham eſt ordinis Benedicti, in ipſa diœceſi Vvigorn. ut docet Cuiacius *in d. cap. cauſam.*

COMMENTARIUM.

2. CONCLUSIO ASSERITUR, ET PROBATUR. EX textu talis deducitur aſſertio: *Archidiaconus jure communi non poteſt ſententiam excommunicationis proferre.* Probant eam textus *in cap. viſis 16. q. ... cap. nullus 16. quæſt. 7. cap. corripiantur 24. quæſt. ... p. ſi quis, 5. Archidiaconus, cum cap. ſequenti, 99. cap. ult. hoc tit.* Illuſtrant ultra congeſtos à ... pſa *in præſenti*, & *de jure eccleſ. lib. 1. cap. 24. & ... dignit. cap. 5. num. 29.* Antonius Chucus *lib. 10. inſt. ... fin.* Petrus Greg. *lib. 5. part. tit. 2. c. 5.* Gloſſa ve... *conſuet. in extravag. Execrabilis, de præb.* Cæ... *hierarch. Eccleſ. diſp. 11. §. 1. num. fin.* Vighellius *in meth. juris can. pag. 155.* Hallier. *de juriſd. hierarch. pag. 390. & 873.* Fragoſo *de regim. Chriſt. Reip. lib. 3. p. 2. diſp. 8. §. 2. num. 10.* Marius Alterius *de cenſur. lib. 3. diſp. 7. cap. 1.* Hurtado *eod. tract. diſp. 2. quæſt. 16.* Cironius *ad hunc titul.* & *in cap. 1. de novi operis nunciat. in quinta compil.*

Sed præſens aſſertio impugnari poteſt ſequenti conſideratione. Archidiaconus eſt Vicarius Epiſcopi, *cap. 1. cap. ad hæc, hoc tit.* Sed Vicarius Epiſcopi, ut ordinarius judex, poteſt ſententiam excommunicationis proferre, *cap. 2. de conſuet. lib. 6. cap. Romana, de appellat. eod. lib.* junctis traditis à Gibalino *de cenſur. diſquiſit. 3. quæſt. 3. 1. part. propoſitionis*: igitur & Archidiaconus excommunicare valet. Augetur hæc difficultas ex eo; nam Archidiaconus habet ratione ſuæ dignitatis curam animarum, *cap. cùm in cunctis 7. §. inferiora, de elect.* unde poteſt non ſolùm inferiores in ordine, ut ſubdiaconos, lectores, oſtiarios; verùm & majores, ut presbyteros, ob exceſſus ab eis commiſſos punire, *cap. clerici, de vita & honeſt. cleric.* Gregorius VII. in Concilio Rom. *can. 4.* ibi: *Si criminoſus fuerit aliquis presbyter, in præſentia Epiſcopi, vel Archidiaconi dijudicetur.* Concilium Antiochenum *can. 20.* *Si presbyter, aut diaconus, aut ſubdiaconus poſt acceptam benedictionem infantes procreaverit, & Archipresbyter hoc Epiſcopo, aut Archidiacono non intimaverit, integro anno non communicet.* Et *can. 43.* Matiſcon. 1. *can. 8.* Metenſe *can. 3.* Cabil. 2. *can. 15.* Similiter & valet in cauſis civilibus juriſdictionem exercere, *cap. litteras 13.* junctâ 3. RATIO DUBITANDI.

ejus epigraphe, *de officio ordin. cap. 2. ne Prælati vices ſuas*, *cap. præſentata 50. de teſtibus.* Sed niſi juriſdictionem, & coërcitionem cum excommunicandi facultate haberet, non poſſet prædictam curam exercere, *c. 1.* junctis ibi traditis, *de officio deleg.* igitur Archidiaconus jure proprio virtute dignitatis poteſt excommunicationis ſententiam proferre. Augetur ſecundò hæc dubitandi ratio ex eo, quia Archidiaconus ratione juriſdictionis major eſt presbyteris, & aliis Eccleſiæ miniſtris, *cap. 1. de officio Archipresbyteri, cap. 1. de officio cuſtodis:* ſed presbyteri parochi facultatem habent excommunicandi, *cap. nemo 2. quæſt. 1. c. 2.* ubi dicemus, *de officio ordin.* immò & laïci fideles, *cap. tam ſacerdotes 14. 24. quæſt. 3. l. 3. §. 1. Cod. de ſumma Trinit. l. 5. verſ. ſi quis, Cod. de ſacroſanct. Eccleſ. authent. credentes, Cod. de hæret.* Unde Rex Bermundus in privilegio conceſſo Bellico de Aureolis, relato ab Otalora *de nobilit. cap. 6. in fine*, ita cavit: *Ut conſanguinei mei, vel extranei, tam filii, quàm nepotes, qui contra factum meum venerint, iram Regiam patiantur, & ſententiam excommunicationis.* Et in præcepto Regis Dagoberti relato à Bignonio *in notis ad Marculfum, cap. 1. pag. 433.* legitur: *Si quis hoc non obſervaverit, & hic, & in futuro anathema ſit.* Igitur ſi presbyteri, & laïci, qui nullam juriſdictionem eccleſiaſticam obtinent, poſſunt ſententiam excommunicationis proferre, multò magis & Archidiaconi, qui ultra dignitatem, quam obtinent, juriſdictionem cum mixto imperio habent, eam proferre valent.

4. Ratio decidendi. Quâ dubitandi ratione non obſtante, vera eſt præſens Alexandri III. deciſio, quæ auctoritatibus ſuprà relatis vallatur, & ea ratione fulcitur; nam cùm dignitas Archidiaconatus primis Eccleſiæ ſæculis tantùm eſſet miniſterium, non verò contineret officium cum juriſdictione, licèt poſteà Archidiaconorum elatione, & intumeſcentiâ illi aliqua ſibi uſurparent, & etiam juriſdictionem in presbyteros, & alios Eccleſiæ miniſtros; & poteſtas clavium non ratione miniſterii, ſed officii obtenti cum juriſdictione in Eccleſia competat, quare excommunicatio dicitur mucro dignitatis Epiſcopalis, *cap. viris, 16. quæſt. 7.* inde provenit, ut Archidiaconus ratione propriæ dignitatis ſententiam excommunicationis proferre non poſſit, niſi conſuetudine talem juriſdictionem ſibi acquiſierit: tunc enim ſicut alia ratione conſuetudinis Archidiaconus exercere valet, ita & excommunicandi poteſtatem acquirere poterit.

5. Solvitur dubitandi ratio. Nec obſtat difficultas ſuprà pro dubitandi ratione adducta; nam licèt Archidiaconus vicarius Epiſcopi ſit, non inde deducitur, poſſe jure proprio ſententiam excommunicationis proferre, ſed tantùm vices Epiſcopi gerendo, ejus nomine poſſe eum excommunicare, quod in præſenti textu non negatur. Nec adverſatur augmentum primum ipſius difficultatis, in quo dicebamus, Archidiaconum ratione curæ animarum poteſtatem clavium habere. Nam reſpondendum eſt, Archidiaconum poſſe habere curam animarum duplici modo, aut conceſſione Epiſcopi, aut virtute conſuetudinis; quibus in caſibus accipiendus eſt textus *in d. cap. cum in cunctis, §. inferiora.* Primo caſu certum eſt ex præſenti textu, in illis verbis, *Niſi auctoritate Epiſcoporum*, poſſe Archidiaconum ſententiam excommunicationis proferre. Secundo etiam verum eſt, quod ſi conſuetudine acquiratur juriſdictio, acquiritur ſimul excommunicandi poteſtas, ut infrà dicemus: inde cùm Archidiaconus jure proprio non habeat curam animarum, non poterit ratione dignitatis tantùm ſententiam excommunicationis proferre. Nec ſecundum augmentum difficultatis adverſatur, quia licèt Archidiaconus major ſit presbyteris parochis, *d. cap. 1. de officio Archipreſbyteri*; tamen cùm ipſi parochi habeant curam animarum, quam non obtinent Archidiaconi, ejus ratione poſſunt ſubditos excommunicare, *d. cap. 2. de officio ordin.* ubi latiùs dicemus. Nec etiam adverſatur textus *in d. cap. tam ſacerdotes*; nam in eo non affirmatur, omnes fideles laïcos poſſe cenſuris eccleſiaſticis uti, ſed tantùm poſſe peccatores arguere, & increpare, ut ſic à legitimo judice ſegregentur ab Eccleſiæ communione, juxta correctionis fraternæ modum, de quo *in cap. novit, de judiciis.* Et cùm in privilegiis Principum legitur, eorum violatores eſſe excommunicatos, excommunicatio non accipitur propriè pro cenſura eccleſiaſtica, ſed tantùm pro execratione, & quadam anathematizatione: aut ſi pro cenſura propriè accipitur, non eam imponunt, aut infligunt ipſi Principes ſæculares, ſed tantùm Prælati eccleſiaſtici, qui ſimul cum eis ſubſcribunt in ipſis privilegiis, ut ex eorum ſubſcriptionibus conſtat.

6. Exponitur cap. referente 7. de præbend. Superiori aſſertioni obſtat textus *in cap. referente 7. de præb. & dignit.* in illis verbis: *Vinculo excommunicationis adſtrinxit.* Ex quibus conſtat, Archidiaconum Rhemenſem ſententiam excommunicationis pronuntiaſſe contra quendam presbyterum ejuſdem diœceſis: igitur quia Archidianonus virtute propriæ juriſdictionis ſententiam excommunicationis proferre valet. Pro cujus textus interpretatione ſciendum eſt, quod licèt jure communi inſpecto Archidiaconi non poſſint excommunicationis ſententiam proferre, aut ſimilem cenſuram promulgare, tamen ex conſuetudine plerique Archidiaconi hanc poteſtatem ſibi vindicarunt, ut de Archidiacono Senonenſi refertur *in cap. fin. hoc tit.* & *in cap. ſignificantibus 2. de novi operis nunciat.* De Rhemenſi *in cap. Romana, de appellat. in 6.* de Rhotomag. *in cap. venerabili 7. de ſentent. excomm. in 6.* de Conventrenſi *in cap. licèt 3. de pœnis*, de aliis *in cap. reprehenſibilis, de appellat.* junctâ ejus integrâ. Cùm enim præcipua munia hujus dignitatis ex conſuetudine proveniant, atque per lapſum temporis introducta ſint, potiùſque Archidiaconi illa uſurpaverint, quàm jus illis conceſſerit, & inter alia plures juriſdictionem occupaverint, & per conſequens vi tantùm conſuetudinis excommunicandi facultatem ſibi acquiſierint; cùm etiam per conſuetudinem juriſdictio acquiratur, *cap. licèt*, cum vulgatis, *de foro compet.* & ob juriſdictionem eccleſiaſticam in foro contentioſo competat excommunicandi poteſtas, Gibalinus *de cenſuris, diſquiſit. 3. quæſt. 2. in fine*; ideò Archidiaconi, qui per conſuetudinem acquiſierunt juriſdictionem ſpiritualem, contentioſam ſimul, & excommunicandi facultatem nacti fuerunt, ut docent Cæſar *in d. diſp. 12. §. 1.* Barb. *de dignit. d. cap. 5.* Quâ conſuetudine præmiſsâ, & ſuppoſitâ, intelligendi ſunt textus *in d. cap. referente 7. d. cap. ſignificantibus 2. d. cap. Romana, d. cap. licèt 3. d. cap. reprehenſibilis, d. cap. venerabilibus 7. cap. 1. de eo qui furtivè, cap. 1. e feriis, in 2. collect.* in illis verbis: *Significantibus ibi viris religioſis fratribus Ciſtrenſis Ordinis accepimus, quod cùm eorum famuli, & mercenarii in quibuſdam diebus, quos alii ſolennes habent, laborant, Archid. Decani, & Presbyteri, de quorum parochiis ſunt, in eos ſententiam excommunicationis propter hoc intentare præſumunt. Quoniam igitur ſuper hoc non debent [illegible] multari, f. s. per A. ſ. m. quat. omnibus Archidiaconis, Decanis, Presbyteris veſtræ juriſdictionis arctè prohibere curetis, ne in famulos, vel mercenarios prædictorum fratrum, pro eo quod ipſi, & iidem fratres ibus illis laborant, quas alii ſolennes habent, vel excommunicationis, vel interdicti ſententiam ferre præſumant; ſi verò contra prohibitionem veſtram venerint, & ſententiam eorum ap. rem. denuntietis irritam, & inanem, & ipſos pro tranſgreſſione non differatis eccleſiaſticâ ſeveritate punire.*

CAPUT

CAPUT VI.

Idem *Epiſcopo* a *Conventrenſi, & Abbati* b *Ciſtren.*

MAndamus, ut ex noſtra, & veſtra parte prohibeatur Archidiaconus R. Ciſtren. clericos, ſive c laïcos, qui pro ſuis exceſſibus puniendi ſunt, pecuniariâ pœnâ multare, ſeu in examine ignis, vel aquæ, à quolibet viro, vel muliere aliqua extorquere præſumat, aut pro annua, & indebita exactione pecuniæ perſonas ſuſpendere, vel Eccleſias interdicere: nec ad Eccleſias ſui Archidiaconatus viſitandas, niſi ſemel in anno accedat, niſi fortè talis cauſa emerſerit, propter quam ipſum oporteat præfatas Eccleſias ſæpius d viſitare, & cum ea moderantia hominum, & equitaturarum, quod qui in eis morantur, exinde non debeant meritò querelari. Si autem contrà inhibitionem veſtram venire præſumpſerit, eccleſiaſticâ ſeveritate eum percellatis, omni oc. & ap. ceſſ. & ſententiam ipſam uſque ad dignam ſatisfactionem faciatis inviolabiliter obſervari, ita quod in vos, & illos hoc non cogamur diutiùs vindicare.

NOTÆ.

1. a *COnventrenſi.*] Ita etiam habetur *in cap.4. de pœnis, in 1. collect.* & poſt Concil. Lateran. ſub Alex. III. *part.2.cap.3.* ex quibus locis ita reſtituo hunc textum. De Eccleſia Conventrenſi egi *in cap.2.de reſcriptis.*

2. b *Ciſtrenſi.*] Monaſterium Ciſtrenſe, de Ceſtria dictum, eſt Ordinis D. Benedicti, in Normannia, London. diœceſis, quod primus Leofricus Comes Ciſtrenſis ædificavit, & ſemel collapſum Hugo etiam Comes reſtauravit, ut ex ſcriptoribus illius provinciæ refert Cironius *in notis ad textum in cap. dilectus, de ſequeſtratione poſſeſſ. in 5. compil.*

c *Clericos, ſive laïcos.*] Similes exceſſus in Archidiacono Conventrenſi reprehendit Alexander 3.
III. *in cap. licèt 3. de pœnis*, ubi quæ ad primam partem hujus textus ſpectant, diſputabimus.

d *Sæpius viſitare.*] Quia ad Archidiaconum 4.
ſpectat diœceſis viſitatio, ut dixi *in cap. 1. hoc tit.* non tamen ideò poteſt ſæpe ſæpiùs, ſed ſemel tantùm in anno viſitare, *cap. cùm venerabilis, de cenſibus*, ubi quæ ſpectant ad viſitationem, & modum, latè illuſtrabimus.

CAPUT VII.

Innocentius a III.

AD hoc nos Dominus, &c. Sanè conſuluit nos tuæ fraternitatis devotio, quid ad officium Archidiaconi debeat pertinere, & in quibus per ipſum cura Epiſcopalis ſolicitudinis debeat relevari? Et nos, prout b poſſumus, reſpondemus. Archidiaconus ſecundùm c ſtatuta B. d Iſidori imperat Sacerdotibus, & Levitis. Parochiarum e ſolicitudo, & earum f ordinatio ad ipſum pertinet, & audire debet g jurgia ſingulorum. h Archipreſbyteri, qui Decani à plebibus nuncupantur, ejus juriſdictioni ſe noverint ſubjacere. Secundum verò i Romani Ordinis conſtitutum, major poſt Epiſcopum, & ipſius Epiſcopi vicarius reperitur: omnem verò ſolicitudinem & curam, tam in clericis, quàm in Eccleſiis eorum, prout meliùs ſecundùm Deum poterit impendendo; cùm ſuper his ſit redditurus in diſtricti examinis judicio rationem. Item in j epiſtola B. Clementis Papæ pr. n. k oculus Epiſcopi Archidiaconus appellatur, ut loco Epiſcopi per Epiſcopatum proſpiciens, quæ corrigenda viderit, corrigat, & emendet, niſi adeò ardua fuerint negotia, quod abſque majoris præſentia nequeant terminari. In quadam verò noſtra l conſtitutione nos jam alia vice meminimus expreſſiſſe, quod inſtitutio corporalis, tam ſuper beneficiis, quàm etiam dignitatibus, ad ipſum debeat pertinere: examinatio etiam clericorum, ſi fuerint ad ſacros ordines promovendi; & hoc idem in collationibus beneficiorum credimus obſervandum, ut qui beneficiis eccleſiaſticis præficiendi fuerint, à ſuo priùs examinentur Archidiacono, & per ipſum poſtmodùm Epiſcopo præſententur. Subſequenter poſteà quæſiviſti, utrum Decani m rurales, qui pro tempore ſtatuuntur, ad mandatum tuum ſolùm, vel n Archidiaconi, vel etiam utriuſque inſtitui debeant, vel deſtitui, ſi fuerint amovendi? Ad hoc breviter reſpondemus, quod cùm juxta Imperialis ſanctionis auctoritatem, quod omnes tangit, ab omnibus comprobari debeat, cùm commune eorum exerceat Decanus officium, communiter eſt eligendus, vel etiam amovendus.

NOTÆ.

a *INnocentius III.*] In quarta collectione, *ſub hoc tit. cap. 1.* etiam tribuitur hæc epiſtola Innocentio III. cui miſſa ſit non conſtat; nec inter epiſtolas ipſius Innocentii emendatas à Guillelmo Sirleto, nec inter editas à Boſqueto reperitur hæc epiſtola: ex dicta tamen collectione ita reſtituitur.

Digitized by Google

ejus epigraphe, *de officio ordin.cap.2.ne Prælati vices ſuas*, *cap.præſentata 50.de teſtibus*. Sed niſi juriſdictionem, & coërcitionem cum excommunicandi facultate haberet, non poſſet prædictam curam exercere, *c.1.* junctis ibi traditis, *de officio deleg.* igitur Archidiaconus jure proprio virtute dignitatis poteſt excommunicationis ſententiam proferre. Augetur ſecundò hæc dubitandi ratio ex eo, quia Archidiaconus ratione juriſdictionis major eſt presbyteris, & aliis Eccleſiæ miniſtris, *cap.1.de officio Archipresbyteri, cap.1.de officio cuſtodis* : ſed presbyteri parochi facultatem habent excommunicandi, *cap. nemo 2. quæſt.1.c.2.*ubi dicemus, *de officio ordin.* immò & laïci fideles, *cap.tam ſacerdotes 14.24.quæſt.3. l.3.§.1.Cod. de ſumma Trinit. l.5. verſ. ſi quis, Cod. de ſacroſanct. Eccleſ.authent.credentes, Cod.de hæret.* Unde Rex Bermundus in privilegio conceſſo Bellico de Aureolis, relato ab Otalora *de nobilit. cap.6. in fine*, ita cavit: *Ut conſanguinei mei, vel extranei, tam filij, quàm nepotes, qui contra factum meum venerint, iram Regiam patia tur, & ſententiam excommunicationis.* Et in præcepto Regis Dagoberti relato à Bignonio *in notis ad Marculſum, cap.1.pag.433.* legitur : *Si quis hæc non obſervaverit, & hic, & in futuro anathema ſit.* Igitur ſi presbyteri, & laïci, qui nullam juriſdictionem eccleſiaſticam obtinent, poſſunt ſententiam excommunicationis proferre, multò magis & Archidiaconi, qui ultra dignitatem, quam obtinent, juriſdictionem cum mixto imperio habent, eam proferre valent.

4. Ratio decidendi. Quâ dubitandi ratione non obſtante, vera eſt præſens Alexandri III. deciſio, quæ auctoritatibus ſuprà relatis vallatur, & ea ratione fulcitur ; nam cùm dignitas Archidiaconatus primis Eccleſiæ ſæculis tantùm eſſet miniſterium, non verò contineret officium cum juriſdictione, licèt poſteà Archidiaconorum elatione, & intumeſcentiâ illi aliqua ſibi uſurparent, & etiam juriſdictionem in presbyteros, & alios Eccleſiæ miniſtros ; & poteſtas clavium non ratione miniſterii, ſed officii obtenti cum juriſdictione in Eccleſia competat, quare excommunicatio dicitur mucro dignitatis Epiſcopalis, *cap. viris, 16. quæſt.7.* inde provenit, ut Archidiaconus ratione propriæ dignitatis ſententiam excommunicationis proferre non poſſit, niſi conſuetudine talem juriſdictionem ſibi acquiſierit : tunc enim ſicut alia ratione conſuetudinis Archidiaconus exercere valet, ita & excommunicandi poteſtatem acquirere poterit.

5. Solvitur dubitandi ratio. Nec obſtat difficultas ſuprà pro dubitandi ratione adducta ; nam licèt Archidiaconus vicarius Epiſcopi ſit, non inde deducitur, poſſe jure proprio ſententiam excommunicationis proferre, ſed tantùm vices Epiſcopi gerendo, ejus nomine poſſe eum excommunicare, quod in præſenti textu non negatur. Nec adverſatur augmentum primum ipſius difficultatis, in quo dicebamus, Archidiaconum ratione curæ animarum poteſtatem clavium habere. Nam reſpondendum eſt, Archidiaconum poſſe habere curam animarum duplici modo, aut conceſſione Epiſcopi, aut virtute conſuetudinis ; quibus in caſibus accipiendus eſt textus *in d.cap.cùm in cunctis, §. inferiora.* Primo caſu certum eſt ex præſenti textu, in illis verbis, *Niſi auctoritate Epiſcoporum*, poſſe Archidiaconum ſententiam excommunicationis proferre. Secundo etiam verum eſt, quod ſi conſuetudine acquiratur juriſdictio, acquiritur ſimul excommunicandi poteſtas, ut infrà dicemus : inde cùm Archidiaconus jure proprio non habeat curam animarum, non poterit ratione dignitatis tantùm ſententiam excommunicationis proferre. Nec ſecundum augmentum difficultatis adverſatur, quia licèt Archidiaconus major ſit presbyteris parochis, *d.cap.1.de officio Archipreſbyteri* ; tamen cùm ipſi parochi habeant curam animarum, quam non obtinent Archidiaconi, ejus ratione poſſunt ſubditos excommunicare, *d. cap.2. de officio ordin.* ubi latiùs dicemus. Nec etiam adverſatur textus *in d.cap.tam ſacerdotes* ; nam in eo non affirmatur, omnes fideles laïcos poſſe cenſuris eccleſiaſticis uti, ſed tantùm poſſe peccatores arguere, & increpare, ut ſic à legitimo judice ſegregentur ab Eccleſiæ communione, juxta correctionis fraternæ modum, de quo *in cap.novit, de judiciis.* Et cùm in privilegiis Principum legitur, eorum violatores eſſe excommunicatos, excommunicatio non accipitur propriè pro cenſura eccleſiaſtica, ſed tantùm pro execratione, & quadam anathematizatione : aut ſi pro cenſura propriè accipitur, non eam imponunt, aut infligunt ipſi Principes ſæculares, ſed tantùm Prælati eccleſiaſtici, qui ſimul cum eis ſubſcribunt in ipſis privilegiis, ut ex eorum ſubſcriptionibus conſtat.

6. Exponitur cap. referente 7. de præbendis. Superiori aſſertioni obſtat textus *in cap. referente 7.de præb.& dignit.* in illis verbis : *Vinculo excommunicationis adſtrinxit.* Ex quibus conſtat, Archidiaconum Rhemenſem ſententiam excommunicationis pronuntiaſſe contra quendam presbyterum ejuſdem diœceſis : igitur quia Archidianonus virtute propriæ juriſdictionis ſententiam excommunicationis proferre valet. Pro cujus textus interpretatione ſciendum eſt, quod licèt jure communi inſpecto Archidiaconi non poſſint excommunicationis ſententiam proferre, aut ſimilem cenſuram promulgare, tamen ex conſuetudine pleríque Archidiaconi hanc poteſtatem ſibi vindicarunt, ut de Archidiacono Senonenſi refertur *in cap.fin.hoc tit.* & *in cap. ſignificantibus 2. de novi operis nunciat.* De Rhemenſi *in cap. Romana, de appellat.in 6.* de Rhotomag. *in cap.venerabili 7.de ſentent.excomm.in 6.* de Conventrenſi *in cap. licèt 3.de pœnis*, de aliis *in cap. reprehenſibilis, de appellat.* junctâ ejus integrâ. Cùm enim præcipua munia hujus dignitatis ex conſuetudine proveniant, atque per lapſum temporis introducta ſint, potiúſque Archidiaconi illa uſurpaverint, quàm jus illis conceſſerit, & inter alia plures juriſdictionem occupaverint, & per conſequens vi tantùm conſuetudinis excommunicandi facuktatem ſibi acquiſierint, cùm etiam per conſuetudinen juriſdictio acquiratur, *cap.licèt*, cum vulgatis, *de foro compet.* & ob juriſdictionem eccleſiaſticam in foro contentioſo competat excommunicandi poteſtas, Gibalinus *de cenſuris, diſquiſit.3. quæſt.2. in fine* ; ideò Archidiaconi, qui per conſuetudinem acquiſierunt juriſdictionem ſpiritualem, contentioſam ſimul, & excommunicandi facultatem nacti fuerunt, ut docent Cæſar *in d.diſp.12. §.1.* Barb. *de dignit. d.cap.5.* Qâ conſuetudine præmiſsâ, & ſuppoſitâ, intelligendi ſunt textus *in d.cap.referente 7. d. cap.ſignificantibus 2. d. cap.Romana, d.cap.licèt 3. d.cap.reprehenſibs, d.cap. venerabilibus 7.cap.1.de eo qui furtivè, cap.* ſe *fortis, in 2.collect.* in illis verbis : *Significantibus his viris religioſis fratribus Ciſtrenſis Ordinis accepit, quod cùm eorum famuli, & mercenarii in quibuſdam diebus, quos alii ſolennes habent, laborant, Archidecani, & Presbyteri, de quorum parochiis ſunt, in eos ſententiam excommunicationis propter hoc intentant (aſſumunt. Quoniam igitur ſuper hoc non debent tan pœnâ multari, ſ.t. per A. ſ.m. quat. omnibus Archiconis, Decanis, Presbyteris veſtra juriſdictionis art prohibere curetis, ne in famulos, vel mercenarios prædictorum fratrum, pro eo quod ipſi, & iidem fratres bus illis laborant, quas alii ſolennes habent, vel excommunicationis, vel interdicti ſententiam ferre præſumant ; ſi verò contra prohibitionem veſtram venerint, ſententiam eorum ap. rem. denuntietis irritam, & tem. & ipſos pro tranſgreſſione non differatis eccleſiaſtica ſeveritate punire.*

CAPUT

CAPVT VI.

Idem *Epiſcopo* a *Conventrenſi*, & *Abbati* b *Ciſtren.*

MAndamus, ut ex noſtra, & veſtra parte prohibeatur Archidiaconus R. Ciſtren. clericos, ſive c laïcos, qui pro ſuis exceſſibus puniendi ſunt, pecuniariâ pœnâ multare, ſeu in examine ignis, vel aquæ, à quolibet viro, vel muliere aliqua extorquere præſumat, aut pro annua, & indebita exactione pecuniæ perſonas ſuſpendere, vel Eccleſias interdicere: nec ad Eccleſias ſui Archidiaconatus viſitandas, niſi ſemel in anno accedat, niſi fortè talis cauſa emerſerit, propter quam ipſum oporteat præfatas Eccleſias ſæpius d viſitare, & cum ea moderantia hominum, & equitaturarum, quod qui in eis morantur, exinde non debeant meritò querelari. Si autem contra inhibitionem veſtram venire præſumpſerit, eccleſiaſticâ ſeveritate eum percellatis, omni oc. & ap. ceſſ. & ſententiam ipſam uſque ad dignam ſatisfactionem faciatis inviolabiliter obſervari, ita quod in vos, & illos hoc non cogamur diutiùs vindicare.

NOTÆ.

1. a *COnventrenſi.*] Ita etiam habetur *in cap. 4. de pœnis, in 1. collect.* & poſt Concil. Lateran. ſub Alex. III. *part. 2. cap. 3.* ex quibus locis ita reſtituo hunc textum. De Eccleſia Conventrenſi egi *in cap. 2. de reſcriptis.*

2. b *Ciſtrenſi.*] Monaſterium Ciſtrenſe, de Ceſtria dictum, eſt Ordinis D. Benedicti, in Normannia, London. diœceſis, quod primus Leofricus Comes Ciſtrenſis ædificavit, & ſemel collapſum Hugo etiam Comes reſtauravit, ut ex ſcriptoribus illius provinciæ refert Cironius *in notis ad textum in cap. dilectus, de ſequeſtratione poſſeſſ. in 5. compil.*

c *Clericos, ſive laïcos.*] Similes exceſſus in Archidiacono Conventrenſi reprehendit Alexander III. *in cap. licèt 3. de pœnis,* ubi quæ ad primam partem hujus textus ſpectant, diſputabimus. 3.

d *Sæpius viſitare.*] Quia ad Archidiaconum ſpectat diœceſis viſitatio, ut dixi *in cap. 1. hoc tit.* non tamen ideò poteſt ſæpe ſæpiùs, ſed ſemel tantùm in anno viſitare, *cap. cùm venerabilis, de cenſibus*, ubi quæ ſpectant ad viſitationem, & modum, latè illuſtrabimus. 4.

CAPUT VII.

Innocentius a III.

AD hoc nos Dominus, &c. Sanè conſuluit nos tuæ fraternitatis devotio quid ad officium Archidiaconi debeat pertinere, & in quibus per ipſum cura Epiſcopalis ſolicitudinis debeat relevari? Et nos, prout b poſſumus, reſpondemus. Archidiaconus ſecundùm c ſtatuta B. d Iſidori imperat Sacerdotibus, & Levitis. Parochiarum e ſolicitudo, & earum f ordinatio ad ipſum pertinet, & audire debet g jurgia ſingulorum. h Archipreſbyteri, qui Decani à plebibus nuncupantur, ejus juriſdictioni ſe noverint ſubjacere. Secundum verò i Romani Ordinis conſtitutum, major poſt Epiſcopum, & ipſius Epiſcopi vicarius reperitur: omnem verò ſolicitudinem & curam, tam in clericis, quàm in Eccleſiis eorum, prout meliùs ſecundùm Deum poterit impendendo; cùm ſuper his ſit redditurus in diſtricti examinis judicio rationem. Item in j epiſtola B. Clementis Papæ pr. n. k oculus Epiſcopi Archidiaconus appellatur, ut loco Epiſcopi per Epiſcopatum proſpiciens, quæ corrigenda viderit, corrigat, & emendet, niſi adeò ardua fuerint negotia, quod abſque majoris præſentia nequeant terminari. In quadam verò noſtra l conſtitutione nos jam alia vice meminimus expreſſiſſe, quod inſtitutio corporalis, tam ſuper beneficiis, quàm etiam dignitatibus, ad ipſum debeat pertinere: examinatio etiam clericorum, ſi fuerint ad ſacros ordines promovendi; & hoc idem in collationibus beneficiorum credimus obſervandum, ut qui beneficiis eccleſiaſticis præficiendi fuerint, à ſuo priùs examinentur Archidiacono, & per ipſum poſtmodùm Epiſcopo præſententur. Subſequenter poſteà quæſiviſti, utrum Decani m rurales, qui pro tempore ſtatuuntur, ad mandatum tuum ſolùm, vel n Archidiaconi, vel etiam utriuſque inſtitui debeant, vel deſtitui, ſi fuerint amovendi? Ad hoc breviter reſpondemus, quod cùm juxta Imperialis ſanctionis auctoritatem, quod omnes tangit, ab omnibus comprobari debeat, cùm commune eorum exerceat Decanus officium, communiter eſt eligendus, vel etiam amovendus.

NOTÆ.

a *INnocentius III.*] In quarta collectione, *ſub hoc tit. cap. 1.* etiam tribuitur hæc epiſtola Innocentio III. cui miſſa ſit non conſtat; nec inter epiſtolas ipſius Innocentii emendatas à Guillelmo Sirleto, nec inter editas à Boſqueto reperitur hæc epiſtola: ex dicta tamen collectione ita reſtituitur.

ejus epigraphe, *de officio ordin.cap.2.ne Prælati vices ſuæ*, *cap.præſentata* 50.*de teſtibus*. Sed niſi juriſdictionem, & coërcitionem cum excommunicandi facultate haberet, non poſſet prædictam curam exercere, *c.*1. junctis ibi traditis, *de officio deleg.* igitur Archidiaconus jure proprio virtute dignitatis poteſt excommunicationis ſententiam proferre. Augetur ſecundò hæc dubitandi ratio ex eo, quia Archidiaconus ratione juriſdictionis major eſt presbyteris, & aliis Eccleſiæ miniſtris, *cap.*1.*de officio Archipresbyteri*, *cap.*1.*de officio cuſtodis*: ſed presbyteri parochi facultatem habent excommunicandi, *cap. nemo* 2. *quæſt.*1.*c.*2.ubi dicemus, *de officio ordin.* immò & laïci fideles, *cap.tam ſacerdotes* 14.24.*quæſt.*3. *l.*3.§.1.*Cod. de ſumma Trinit. l.*5. *verſ. ſi quis*, *Cod. de ſacroſanct. Eccleſ. authent.credentes*, *Cod.de hæret.* Unde Rex Bermundus in privilegio conceſſo Bellico de Aureolis, relato ab Otalora *de nobilit. cap.*6. *in fine*, ita cavit: *Ut conſanguinei mei, vel extranei, tam filij, quàm nepotes, qui contra factum meum venerint, iram Regiam patiantur, & ſententiam excommunicationis.* Et in præcepto Regis Dagoberti relato à Bignonio *in notis ad Marculfum*, *cap.*1.*pag.*433. legitur: *Si quis hæc non obſervaverit, & hic, & in futuro anathema ſit.* Igitur ſi presbyteri, & laïci, qui nullam juriſdictionem eccleſiaſticam obtinent, poſſunt ſententiam excommunicationis proferre, multò magis & Archidiaconi, qui ultra dignitatem, quam obtinent, juriſdictionem cum mixto imperio habent, eam proferre valent.

4. Ratio decidendi. Quâ dubitandi ratione non obſtante, vera eſt præſens Alexandri III. deciſio, quæ auctoritatibus ſuprà relatis vallatur, & ea ratione fulcitur; nam cùm dignitas Archidiaconatus primis Eccleſiæ ſæculis tantùm eſſet miniſterium, non verò contineret officium cum juriſdictione, licèt poſteà Archidiaconorum elatione, & intumeſcentiâ illi aliqua ſibi uſurparent, & etiam juriſdictionem in presbyteros, & alios Eccleſiæ miniſtros; & poteſtas clavium non ratione miniſterii, ſed officii obtenti cum juriſdictione in Eccleſia competat, quare excommunicatio dicitur mucro dignitatis Epiſcopalis, *cap. viris*, 16. *quæſt.*7. inde provenit, ut Archidiaconus ratione propriæ dignitatis ſententiam excommunicationis proferre non poſſit, niſi conſuetudine talem juriſdictionem ſibi acquiſierit: tunc enim ſicut alia ratione conſuetudinis Archidiaconus exercere valet, ita & excommunicandi poteſtatem acquirere poterit.

5. Solvitur dubitandi ratio. Nec obſtat difficultas ſuprà pro dubitandi ratione adducta; nam licèt Archidiaconus vicarius Epiſcopi ſit, non inde deducitur, poſſe jure proprio ſententiam excommunicationis proferre, ſed tantùm vices Epiſcopi gerendo, ejus nomine poſſe eum excommunicare, quod in præſenti textu non negatur. Nec adverſatur augmentum primum ipſius difficultatis, in quo dicebamus, Archidiaconum ratione curæ animarum poteſtatem clavium habere. Nam reſpondendum eſt, Archidiaconum poſſe habere curam animarum duplici modo, aut conceſſione Epiſcopi, aut virtute conſuetudinis; quibus in caſibus accipiendus eſt textus *in d.cap.cùm in cunctis*, §. *inferiora.* Primo caſu certum eſt ex præſenti textu, in illis verbis, *Niſi auctoritate Epiſcoporum*, poſſe Archidiaconum ſententiam excommunicationis proferre. Secundo etiam verum eſt, quod ſi conſuetudine acquiratur juriſdictio, acquiritur ſimul excommunicandi poteſtas, ut infrà dicemus: inde cùm Archidiaconus jure proprio non habeat curam animarum, non poterit ratione dignitatis tantùm ſententiam excommunicationis proferre. Nec ſecundum augmentum difficultatis adverſatur, quia licèt Archidiaconus major ſit presbyteris parochis, *d.cap.*1.*de officio Archipreſbyteri*; tamen cùm ipſi parochi habeant curam animarum, quam non obtinent Archidiaconi, ejus ratione poſſunt ſubditos excommunicare, *d. cap.*2. *de officio ordin.* ubi latiùs dicemus. Nec etiam adverſatur textus *in d.cap.tam ſacerdotes*; nam in eo non affirmatur, omnes fideles laïcos poſſe cenſuris eccleſiaſticis uti, ſed tantùm poſſe peccatores arguere, & increpare, ut ſic à legitimo judice ſegregentur ab Eccleſiæ communione, juxta correctionis fraternæ modum, de quo *in cap.novit, de judiciis.* Et cùm in privilegiis Principum legitur, eorum violatores eſſe excommunicatos, excommunicatio non accipitur propriè pro cenſura eccleſiaſtica, ſed tantùm pro execratione, & quadam anathematizatione: aut ſi pro cenſura propriè accipitur, non eam imponunt, aut infligunt ipſi Principes ſæculares, ſed tantùm Prælati eccleſiaſtici, qui ſimul cum eis ſubſcribunt in ipſis privilegiis, ut ex eorum ſubſcriptionibus conſtat.

Superiori aſſertioni obſtat textus *in cap. referente* 6. Exponitur cap. referente 7. de præbendis.
7.*de præb.& dignit.* in illis verbis: *Vinculo excommunicationis adſtrinxit.* Ex quibus conſtat, Archidiaconum Rhemenſem ſententiam excommunicationis pronuntiaſſe contra quendam presbyterum ejuſdem diœceſis: igitur quia Archidianonus virtute propriæ juriſdictionis ſententiam excommunicationis proferre valet. Pro cujus textus interpretatione ſciendum eſt, quod licèt jure communi inſpecto Archidiaconi non poſſint excommunicationis ſententiam proferre, aut ſimilem cenſuram promulgare, tamen ex conſuetudine plerique Archidiaconi hanc poteſtatem ſibi vindicarunt, ut de Archidiacono Senonenſi refertur *in cap.fin.hoc tit.* & *in cap. ſignificantibus* 2. *de novi operis nunciat.* De Rhemenſi *in cap. Romana, de appellat.in* 6.de Rhotomag. *in cap.venerabili* 7.*de ſentent.excomm.in* 6.de Conventrenſi *in cap. licèt* 3.*de pœnis*, de aliis *in cap. reprehenſibilis, de appellat.* junctâ ejus integrâ. Cùm enim præcipua munia hujus dignitatis ex conſuetudine proveniant, atque per lapſum temporis introducta ſint, potiúſque Archidiaconi illa uſurpaverint, quàm jus illis conceſſerit, & inter alia plures juriſdictionem occupaverint, & per conſequens vi tantùm conſuetudinis excommunicandi facultatem ſibi acquiſierint; cùm etiam per conſuetudinem juriſdictio acquiratur, *cap.licèt*, cum vulgatis, *de foro compet.* & ob juriſdictionem eccleſiaſticam in foro contentioſo competat excommunicandi poteſtas, Gibalinus *de cenſuris, diſquiſit.*3. *quæſt.*2. *in fine*; ideò Archidiaconi, qui per conſuetudinem acquiſierunt juriſdictionem ſpiritualem, contentioſam ſimul, & excommunicandi facultatem nacti fuerunt, ut docent Cæſar *in d.diſp.*12. §.1. Barb. *de dignit. d.cap.*5. Quâ conſuetudine præmiſsâ, & ſuppoſitâ, intelligendi ſunt textus *in d.cap. referente* 7. *d. cap.ſignificantibus* 2. *d. cap.Romana*, *d.cap.licèt* 3. *d.cap.reprehenſibilis*, *d.cap. venerabilibus* 7.*cap.*1.*de eo qui furtive*, *cap. ex forìis*, *in* 2.*collect.* in illis verbis: *Significantibus his viris religioſis fratribus Ciſtrenſis Ordinis accepimus, quod cùm eorum famuli, & mercenarii in quibuſdam diebus, quos alii ſolennes habent, laborant, Archidecani, & Presbyteri, de quorum parochiis ſunt, in eos ſententiam excommunicationis propter hoc intentare præſumunt. Quoniam igitur ſuper hoc non debent tan ænâ multari, f.t. per A. ſcri. quat. omnibus Archidiaconis, Decanis, Presbyteris veſtræ juriſdictionis arctè prohibere curetis, ne in famulos, vel mercenarios prædictorum fratrum, pro eo quod ipſi, & iidem fratres diebus illis laborant, quas alii ſolennes habent, vel excommunicationis, vel interdicti ſententiam ferre præſumant; ſi verò contra prohibitionem veſtram venerint, ſententiam eorum ap. rem. denuntietis irr... tem, & ipſos pro tranſgreſſione non differatis eccleſiaſtica ſeveritate punire.*

CAPUT

Digitized by Google

CAPUT VI.

Idem *Epiſcopo* a *Conventrenſi, & Abbati* b *Ciſtren.*

MAndamus, ut ex noſtra, & veſtra parte prohibeatur Archidiaconus R. Ciſtren. clericos, ſive c laïcos, qui pro ſuis exceſſibus puniendi ſunt, pecuniariâ pœnâ multare, ſeu in examine ignis, vel aquæ, à quolibet viro, vel muliere aliqua extorquere præſumat, aut pro annua, & indebita exactione pecuniæ perſonas ſuſpendere, vel Eccleſias interdicere: nec ad Eccleſias ſui Archidiaconatus viſitandas, niſi ſemel in anno accedat, niſi fortè talis cauſa emerſerit, propter quam ipſum oporteat præfatas Eccleſias ſæpius d viſitare, & cum ea moderantia hominum, & equitaturarum, quod qui in eis morantur, exinde non debeant meritò querelari. Si autem contra inhibitionem veſtram venire præſumpſerit, eccleſiaſticâ ſeveritate eum percellatis, omni oc. & ap. ceſſ. & ſententiam ipſam uſque ad dignam ſatisfactionem faciatis inviolabiliter obſervari, ita quod in vos, & illos hoc non cogamur diutiùs vindicare.

NOTÆ.

1. a *COnventrenſi.*] Ita etiam habetur *in cap. 4. de pœnis, in 1. collect.* & poſt Concil. Lateran. ſub Alex. III. *part. 2. cap. 3.* ex quibus locis ita reſtituo hunc textum. De Eccleſia Conventrenſi egi *in cap. 2. de reſcriptis.*

2. b *Ciſtrenſi.*] Monaſterium Ciſtrenſe, de Ceſtria dictum, eſt Ordinis D. Benedicti, in Normannia, London. diœceſis, quod primus Leofricus Comes Ciſtrenſis ædificavit, & ſemel collapſum Hugo etiam Comes reſtauravit, ut ex ſcriptoribus illius provinciæ refert Cironius *in notis ad textum in cap. dilectus, de ſequeſtratione poſſeſſ. in 5. compil.*

c *Clericos, ſive laïcos.*] Similes exceſſus in Archidiacono Conventrenſi reprehendit Alexander III. *in cap. licèt 3. de pœnis*, ubi quæ ad primam partem hujus textus ſpectant, diſputabimus. 3.

d *Sæpius viſitare.*] Quia ad Archidiaconum ſpectat diœceſis viſitatio, ut dixi *in cap. 1. hoc tit.* non tamen ideò poteſt ſæpe ſæpiùs, ſed ſemel tantùm in anno viſitare, *cap. cùm venerabilis, de cenſibus*, ubi quæ ſpectant ad viſitationem, & modum, latè illuſtrabimus. 4.

CAPUT VII.

Innocentius a III.

AD hoc nos Dominus, &c. Sanè conſuluit nos tuæ fraternitatis devotio, quid ad officium Archidiaconi debeat pertinere, & in quibus per ipſum cura Epiſcopalis ſolicitudinis debeat relevari? Et nos, prout b poſſumus, reſpondemus. Archidiaconus ſecundùm c ſtatuta B. d Iſidori imperat Sacerdotibus, & Levitis. Parochiarum e ſolicitudo, & earum f ordinatio ad ipſum pertinet, & audire debet g jurgia ſingulorum. h Archipresbyteri, qui Decani à plebibus nuncupantur, ejus juriſdictioni ſe noverint ſubjacere. Secundum verò i Romani Ordinis conſtitutum, major poſt Epiſcopum, & ipſius Epiſcopi vicarius reperitur: omnem verò ſolicitudinem & curam, tam in clericis, quàm in Eccleſiis eorum, prout meliùs ſecundùm Deum poterit impendendo; cùm ſuper his ſit redditurus in diſtricti examinis judicio rationem. Item in j epiſtola B. Clementis Papæ pr. n. k oculus Epiſcopi Archidiaconus appellatur, ut loco Epiſcopi per Epiſcopatum proſpiciens, quæ corrigenda viderit, corrigat, & emendet, niſi adeò ardua fuerint negotia, quod abſque majoris præſentia nequeant terminari. In quadam verò noſtra l conſtitutione nos jam alia vice meminimus expreſſiſſe, quod inſtitutio corporalis, tam ſuper beneficiis, quàm etiam dignitatibus, ad ipſum debeat pertinere: examinatio etiam clericorum, ſi fuerint ad ſacros ordines promovendi; & hoc idem in collationibus beneficiorum credimus obſervandum, ut qui beneficiis eccleſiaſticis præficiendi fuerint, à ſuo priùs examinentur Archidiacono, & per ipſum poſtmodùm Epiſcopo præſententur. Subſequenter poſteà quæſiviſti, utrum Decani m rurales, qui pro tempore ſtatuuntur, ad mandatum tuum ſolùm, vel n Archidiaconi, vel etiam utriuſque inſtitui debeant, vel deſtitui, ſi fuerint amovendi? Ad hoc breviter reſpondemus, quod cùm juxta Imperialis ſanctionis auctoritatem, quod omnes tangit, ab omnibus comprobari debeat, cùm commune eorum exerceat Decanus officium, communiter eſt eligendus, vel etiam amovendus.

NOTÆ.

a *INnocentius III.*] In quarta collectione, *ſub hoc tit. cap. 1.* etiam tribuitur hæc epiſtola Innocentio III. cui miſſa ſit non conſtat; nec inter epiſtolas ipſius Innocentii emendatas à Guillelmo Sirleto, nec inter editas à Boſqueto reperitur hæc epiſtola: ex dicta tamen collectione ita reſtituitur.

ejus epigraphe, *de officio ordin.cap.2.ne Prælati vices ſuas,cap.præſentata* 50.*de teſtibus*. Sed niſi juriſdictionem, & coërcitionem cum excommunicandi facultate haberet, non poſſet prædictam curam exercere, *c.*1. junctis ibi traditis,*de officio deleg.* igitur Archidiaconus jure proprio virtute dignitatis poteſt excommunicationis ſententiam proferre. Augetur ſecundò hæc dubitandi ratio ex eo, quia Archidiaconus ratione juriſdictionis major eſt presbyteris, & aliis Eccleſiæ miniſtris, *cap.*1.*de officio Archipresbyteri, cap.*1.*de officio cuſtodis:* ſed presbyteri parochi facultatem habent excommunicandi, *cap. nemo* 2. *quæſt.*1.*c.*2.ubi dicemus,*de officio ordin.*immò & laïci fideles,*cap.tam ſacerdotes* 14.24.*quæſt.*3. *l.*3.§.1.*Cod. de ſumma Trinit. l.*5. *verſ. ſi quis, Cod. de ſacroſanct. Eccleſ.authent.credentes,Cod.de hæret.* Unde Rex Bermundus in privilegio conceſſo Bellico de Aureolis, relato ab Otalora *de nobilit. cap.*6. *in fine*, ita cavit: *Ut conſanguinei mei, vel extranei, tam filij, quàm nepotes, qui contra factum meum venerint, iram Regiam patia tur,& ſententiam excommunicationis*. Et in præcepto Regis Dagoberti relato à Bignonio *in notis ad Marculfum, cap.*1.*pag.*433. legitur: *Si quis hæc non obſervaverit,& hic,& in futuro anathema ſit.* Igitur ſi presbyteri,& laïci,qui nullam juriſdictionem eccleſiaſticam obtinent, poſſunt ſententiam excommunicationis proferre,multò magis & Archidiaconi,qui ultra dignitatem,quam obtinent,juriſdictionem cum mixto imperio habent,eam proferre valent.

4. RATIO DECIDENDI. Quâ dubitandi ratione non obſtante,vera eſt præſens Alexandri III. deciſio, quæ auctoritatibus ſuprà relatis vallatur,& ea ratione fulcitur; nam cùm dignitas Archidiaconatus primis Eccleſiæ ſæculis tantùm eſſet miniſterium,non verò contineret officium cum juriſdictione,licèt poſteà Archidiaconorum elatione,& intumeſcentiâ illi aliqua ſibi uſurparent, & etiam juriſdictionem in presbyteros, & alios Eccleſiæ miniſtros; & poteſtas clavium non ratione miniſterii, ſed officii obtenti cum juriſdictione in Eccleſia competat,quare excommunicatio dicitur mucro dignitatis Epiſcopalis, *cap. viris*,16. *quæſt.*7. inde provenit, ut Archidiaconus ratione propriæ dignitatis ſententiam excommunicationis proferre non poſſit,niſi conſuetudine talem juriſdictionem ſibi acquiſierit: tunc enim ſicut alia ratione conſuetudinis Archidiaconus exercere valet, ita & excommunicandi poteſtatem acquirere poterit.

5. SOLVITUR DUBITANDI RATIO. Nec obſtat difficultas ſuprà pro dubitandi ratione adducta; nam licèt Archidiaconus vicarius Epiſcopi ſit,non inde deducitur,poſſe jure proprio ſententiam excommunicationis proferre,ſed tantùm vices Epiſcopi gerendo,ejus nomine poſſe eum excommunicare,quod in præſenti textu non negatur. Nec adverſatur augmentum primum ipſius difficultatis, in quo dicebamus,Archidiaconum ratione curæ animarum poteſtatem clavium habere.Nam reſpondendum eſt,Archidiaconum poſſe habere curam animarum duplici modo,aut conceſſione Epiſcopi,aut virtute conſuetudinis; quibus in caſibus accipiendus eſt textus *in d.cap.cùm in cunctis*, §. *inferiora*. Primo caſu certum eſt ex præſenti textu,in illis verbis,*Niſi auctoritate Epiſcoporum*, poſſe Archidiaconum ſententiam excommunicationis proferre.Secundo etiam verum eſt, quod ſi conſuetudine acquiratur juriſdictio, acquiritur ſimul excommunicandi poteſtas, ut infrà dicemus: inde cùm Archidiaconus jure proprio non habeat curam animarum, non poterit ratione dignitatis tantùm ſententiam excommunicationis proferre. Nec ſecundum augmentum difficultatis adverſatur,quia licèt Archidiaconus major ſit presbyteris parochis,*d.cap.*1.*de officio Archipresbyteri*; tamen cùm ipſi parochi habeant curam animarum, quam non obtinent Archidiaconi, ejus ratione poſſunt ſubditos excommunicare, *d. cap.*2. *de officio ordin.* ubi latiùs dicemus.Nec etiam adverſatur textus *in d.cap.tam ſacerdotes*; nam in eo non affirmatur, omnes fideles laïcos poſſe cenſuris eccleſiaſticis uti,ſed tantùm poſſe peccatores arguere, & increpare, ut ſic à legitimo judice ſegregentur ab Eccleſiæ communione, juxta correctionis fraternæ modum, de quo *in cap.novit, de judiciis*. Et cùm in privilegiis Principum legitur,eorum violatores eſſe excommunicatos, excommunicatio non accipitur propriè pro cenſura eccleſiaſtica,ſed tantùm pro execratione, & quadam anathematizatione: aut ſi pro cenſura propriè accipitur, non eam imponunt, aut infligunt ipſi Principes ſæculares, ſed tantùm Prælati eccleſiaſtici,qui ſimul cum eis ſubſcribunt in ipſis privilegiis,ut ex eorum ſubſcriptionibus conſtat.

Superiori aſſertioni obſtat textus *in cap. referente* 7.*de præb.& dignit.*in illis verbis: *Vinculo excommunicationis adſtrinxit*. Ex quibus conſtat,Archidiaconum Rhemenſem ſententiam excommunicationis pronuntiaſſe contra quendam presbyterum ejuſdem diœceſis: igitur quia Archidianonus virtute propriæ juriſdictionis ſententiam excommunicationis proferre valet. Pro cujus textus interpretatione ſciendum eſt,quod licèt jure communi inſpecto Archidiaconi non poſſint excommunicationis ſententiam proferre,aut ſimilem cenſuram promulgare,tamen ex conſuetudine plerique Archidiaconi hanc poteſtatem ſibi vindicarunt,ut de Archidiacono Senonenſi refertur *in cap.fin.hoc tit.*& *in cap. ſignificantibus* 2. *de novi operis nunciat.* De Rhemenſi *in cap. Romana,de appellat.in* 6.de Rhotomag.*in cap.venerabili* 7.*de ſentent.excomm.in* 6.de Conventrenſi *in cap. licèt* 3.*de pœnis*,de aliis *in cap. reprehenſibilis, de appellat.*junctâ ejus integrâ. Cùm enim præcipua munia hujus dignitatis ex conſuetudine proveniant, atque per lapſum temporis introducta ſint, potiúſque Archidiaconi illa uſurpaverint, quàm jus illis conceſſerit, & inter alia plures juriſdictionem occupaverint, & per conſequens vi tantùm conſuetudinis excommunicandi facultatem ſibi acquiſierint; cùm etiam per conſuetudinem juriſdictio acquiratur,*cap.licèt*,cum vulgatis, *de foro compet.*& ob juriſdictionem eccleſiaſticam in foro contentioſo competat excommunicandi poteſtas, Gibalinus *de cenſuris,diſquiſit.*3. *quæſt.*2. *in fine*; ideò Archidiaconi, qui per conſuetudinem acquiſierunt juriſdictionem ſpiritualem, contentioſam ſimul,& excommunicandi facultatem nacti fuerunt, ut docent Cæſar *in d.diſp.*12. §.1. Barb. *de dignit. d.cap.*5. Quâ conſuetudine præmiſsâ, & ſuppoſitâ, intelligendi ſunt textus *in d.cap. referente* 7. *d. cap.ſignificantibus* 2. *d. cap.Romana,d.cap.licèt* 3. *d.cap.reprehenſibilis,d.cap. venerabilibus* 7.*cap.*1.*de eo qui furtive,cap. ex feriis, in* 2.*collect.* in illis verbis: *Significantibus his viris religioſis fratribus Ciſtrenſis Ordinis accepimus, quod cùm eorum famuli,& mercenarii in quibuſdam diebus, quos alii ſolennes habent, laborant, Archidecani, & Presbyteri,de quorum parochiis ſunt, in eos ſententiam excommunicationis propter hoc intentare præſumunt. Quoniam igitur ſuper hoc non debent tam pœnâ mulctari, f.t. per A. ſm. quat. omnibus Archidiaconis,Decanis,Presbyteris veſtræ juriſdictionis arctè prohibere curetis, ne in famulos, vel mercenarios prædictorum fratrum,pro eo quod ipſi,& iidem fratres diebus illis laborant, quos alii ſolennes habent, vel excommunicationis, vel interdicti ſententiam ferre præſumant; ſi verò contra prohibitionem veſtram venerint, ſententiam eorum ap. rem. denuntietis irritam,& inanem, & ipſos pro tranſgreſſione non differatis eccleſiaſtica ſeveritate punire.*

6. EXPONITUR CAP. REFERENTE 7. DE PRÆBENDIS.

CAPUT

CAPUT VI.

Idem *Epiſcopo* a *Conventrenſi, & Abbati* b *Ciſtren.*

MAndamus, ut ex noſtra, & veſtra parte prohibeatur Archidiaconus R. Ciſtren. clericos, ſive c laïcos, qui pro ſuis exceſſibus puniendi ſunt, pecuniariâ pœnâ multare, ſeu in examine ignis, vel aquæ, à quolibet viro, vel muliere aliqua extorquere præſumat, aut pro annua, & indebita exactione pecuniæ perſonas ſuſpendere, vel Eccleſias interdicere: nec ad Eccleſias ſui Archidiaconatus viſitandas, niſi ſemel in anno accedat, niſi fortè talis cauſa emerſerit, propter quam ipſum oporteat præfatas Eccleſias ſæpius d viſitare, & cum ea moderantia hominum, & equitaturarum, quod qui in eis morantur, exinde non debeant meritò querelari. Si autem contra inhibitionem veſtram venire præſumpſerit, eccleſiaſticâ ſeveritate eum percellatis, omni oc. & ap. ceſſ. & ſententiam ipſam uſque ad dignam ſatisfactionem faciatis inviolabiliter obſervari, ita quod in vos, & illos hoc non cogamur diutiùs vindicare.

NOTÆ.

1. a *COnventrenſi.*] Ita etiam habetur *in cap.4. de pœnis, in 1. collect.* & poſt Concil. Lateran. ſub Alex. III. *part.2.cap.3.* ex quibus locis ita reſtituo hunc textum. De Eccleſia Conventrenſi egi *in cap.2.de reſcriptis.*

2. b *Ciſtrenſi.*] Monaſterium Ciſtrenſe, de Ceſtria dictum, eſt Ordinis D. Benedicti, in Normannia, London. diœceſis, quod primus Leofricus Comes Ciſtrenſis ædificavit, & ſemel collapſum Hugo etiam Comes reſtauravit, ut ex ſcriptoribus illius provinciæ refert Cironius *in notis ad textum in cap. dilectus, de ſequeſtratione poſſeſſ. in 5. compil.*

c *Clericos, ſive laïcos.*] Similes exceſſus in Archidiacono Conventrenſi reprehendit Alexander III. *in cap. licèt 3. de pœnis*, ubi quæ ad primam partem hujus textus ſpectant, diſputabimus. 3.

d *Sæpius viſitare.*] Quia ad Archidiaconum ſpectat diœceſis viſitatio, ut dixi *in cap.1. hoc tit.* non tamen ideò poteſt ſæpe ſæpiùs, ſed ſemel tantùm in anno viſitare, *cap. cùm venerabilis, de cenſibus*, ubi quæ ſpectant ad viſitationem, & modum, latè illuſtrabimus. 4.

CAPUT VII.

Innocentius a III.

AD hoc nos Dominus, &c. Sanè conſuluit nos tuæ fraternitatis devotio quid ad officium Archidiaconi debeat pertinere, & in quibus per ipſum cura Epiſcopalis ſolicitudinis debeat relevari? Et nos, prout b poſſumus, reſpondemus. Archidiaconus ſecundùm c ſtatuta B. d Iſidori imperat Sacerdotibus, & Levitis. Parochiarum e ſolicitudo, & earum f ordinatio ad ipſum pertinet, & audire debet g jurgia ſingulorum. h Archipresbyteri, qui Decani à plebibus nuncupantur, ejus juriſdictioni ſe noverint ſubjacere. Secundum verò i Romani Ordinis conſtitutum, major poſt Epiſcopum, & ipſius Epiſcopi vicarius reperitur: omnem verò ſolicitudinem & curam, tam in clericis, quàm in Eccleſiis eorum, prout meliùs ſecundùm Deum poterit impendendo; cùm ſuper his ſit redditurus in diſtricti examinis judicio rationem. Item in j epiſtola B. Clementis Papæ pr.n. k oculus Epiſcopi Archidiaconus appellatur, ut loco Epiſcopi per Epiſcopatum proſpiciens, quæ corrigenda viderit, corrigat, & emendet, niſi adeò ardua fuerint negotia, quod abſque majoris præſentia nequeant terminari. In quadam verò noſtra l conſtitutione nos jam alia vice meminimus expreſſiſſe, quod inſtitutio corporalis, tam ſuper beneficiis, quàm etiam dignitatibus, ad ipſum debeat pertinere: examinatio etiam clericorum, ſi fuerint ad ſacros ordines promovendi; & hoc idem in collationibus beneficiorum credimus obſervandum, ut qui beneficiis eccleſiaſticis præficiendi fuerint, à ſuo priùs examinentur Archidiacono, & per ipſum poſtmodùm Epiſcopo præſententur. Subſequenter poſteà quæſiviſti, utrum Decani m rurales, qui pro tempore ſtatuuntur, ad mandatum tuum ſolùm, vel n Archidiaconi, vel etiam utriuſque inſtitui debeant, vel deſtitui, ſi fuerint amovendi? Ad hoc breviter reſpondemus, quod cùm juxta Imperialis ſanctionis auctoritatem, quod omnes tangit, ab omnibus comprobari debeat, cùm commune eorum exerceat Decanus officium, communiter eſt eligendus, vel etiam amovendus.

NOTÆ.

a INnocentius III.] In quarta collectione, *ſub hoc tit. cap. 1.* etiam tribuitur hæc epiſtola Innocentio III. cui miſſa ſit non conſtat; nec inter epiſtolas ipſius Innocentii emendatas à Guillelmo Sirleto, nec inter editas à Boſqueto reperitur hæc epiſtola: ex dicta tamen collectione ita reſtituitur.

Digitized by Google

ejus epigraphe, *de officio ordin.cap.2.ne Prælati vices ſuæ,cap.præſentata* 50.*de teſtibus.* Sed niſi juriſdictionem, & coërcitionem cum excommunicandi facultate haberet, non poſſet prædictam curam exercere, *c.*1. junctis ibi traditis,*de officio deleg.* igitur Archidiaconus jure proprio virtute dignitatis poteſt excommunicationis ſententiam proferre. Augetur ſecundò hæc dubitandi ratio ex eo, quia Archidiaconus ratione juriſdictionis major eſt presbyteris, & aliis Eccleſiæ miniſtris, *cap.*1.*de officio Archipresbyteri, cap.*1.*de officio cuſtodis:* ſed presbyteri parochi facultatem habent excommunicandi, *cap. nemo* 2. *quæſt.*1.*c.*2.ubi dicemus,*de officio ordin.*immò & laïci fideles,*cap.tam ſacerdotes* 14.24.*quæſt.*3. *l.*3.§.1.*Cod. de ſumma Trinit. l.*5. *verſ. ſi quis, Cod. de ſacroſanct. Eccleſ.authent.credentes,Cod.de hæret.* Unde Rex Bermundus in privilegio conceſſo Bellico de Aureolis, relato ab Otalora *de nobilit. cap.*6.*in fine*, ita cavit: *Ut conſanguinei mei, vel extranei, tam filij, quàm nepotes, qui contra factum meum venerint, iram Regiam patiatur,& ſententiam excommunicationis.* Et in præcepto Regis Dagoberti relato à Bignonio *in notis ad Marculſum, cap.*1.*pag.*433. legitur: *Si quis hæc non obſervaverit,& hic,& in futuro anathema ſit.* Igitur ſi presbyteri,& laïci,qui nullam juriſdictionem eccleſiaſticam obtinent, poſſunt ſententiam excommunicationis proferre,multò magis & Archidiaconi,qui ultra dignitatem,quam obtinent,juriſdictionem cum mixto imperio habent,eam proferre valent.

4. Ratio decidendi. Quâ dubitandi ratione non obſtante,vera eſt præſens Alexandri III. deciſio, quæ auctoritatibus ſuprà relatis vallatur,& ea ratione fulcitur; nam cùm dignitas Archidiaconatus primis Eccleſiæ ſæculis tantùm eſſet miniſterium,non verò contineret officium cum juriſdictione,licèt poſteà Archidiaconorum elatione,& intumeſcentiâ illi aliqua ſibi uſurparent, & etiam juriſdictionem in presbyteros, & alios Eccleſiæ miniſtros; & poteſtas clavium non ratione miniſterii, ſed officii obtenti cum juriſdictione in Eccleſia competat,quare excommunicatio dicitur mucro dignitatis Epiſcopalis, *cap. viris*,16. *quæſt.*7. inde provenit, ut Archidiaconus ratione propriæ dignitatis ſententiam excommunicationis proferre non poſſit,niſi conſuetudine talem juriſdictionem ſibi acquiſierit: tunc enim ſicut alia ratione conſuetudinis Archidiaconus exercere valet, ita & excommunicandi poteſtatem acquirere poterit.

5. Solvitur dubitandi ratio. Nec obſtat difficultas ſuprà pro dubitandi ratione adducta; nam licèt Archidiaconus vicarius Epiſcopi ſit,non inde deducitur,poſſe jure proprio ſententiam excommunicationis proferre,ſed tantùm vices Epiſcopi gerendo,ejus nomine poſſe eum excommunicare,quod in præſenti textu non negatur. Nec adverſatur augmentum primum ipſius difficultatis, in quo dicebamus,Archidiaconum ratione curæ animarum poteſtatem clavium habere.Nam reſpondendum eſt,Archidiaconum poſſe habere curam animarum duplici modo,aut conceſſione Epiſcopi,aut virtute conſuetudinis; quibus in caſibus accipiendus eſt textus *in d.cap.cùm in cunctis*, §. *inferiora.* Primo caſu certum eſt ex præſenti textu,in illis verbis,*Niſi auctoritate Epiſcoporum*, poſſe Archidiaconum ſententiam excommunicationis proferre.Secundo etiam verum eſt, quod ſi conſuetudine acquiratur juriſdictio, acquiritur ſimul excommunicandi poteſtas, ut infrà dicemus: inde cùm Archidiaconus jure proprio non habeat curam animarum, non poterit ratione dignitatis tantùm ſententiam excommunicationis proferre. Nec ſecundum augmentum difficultatis adverſatur,quia licèt Archidiaconus major ſit presbyteris parochis,*d.cap.*1.*de officio Archipreſbyteri*; tamen cùm ipſi parochi habeant curam animarum, quam non obtinent Archidiaconi, ejus ratione poſſunt ſubditos excommunicare, *d. cap.*2. *de officio ordin.* ubi latiùs dicemus.Nec etiam adverſatur textus *in d.cap.tam ſacerdotes*; nam in eo non affirmatur, omnes fideles laïcos poſſe cenſuris eccleſiaſticis uti,ſed tantùm poſſe peccatores arguere, & increpare, ut ſic à legitimo judice ſegregentur ab Eccleſiæ communione, juxta correctionis fraternæ modum, de quo *in cap.novit, de judiciis.* Et cùm in privilegiis Principum legitur,eorum violatores eſſe excommunicatos, excommunicatio non accipitur propriè pro cenſura eccleſiaſtica,ſed tantùm pro execratione, & quadam anathematizatione: aut ſi pro cenſura propriè accipitur, non eam imponunt, aut infligunt ipſi Principes ſæculares, ſed tantùm Prælati eccleſiaſtici,qui ſimul cum eis ſubſcribunt in ipſis privilegiis,ut ex eorum ſubſcriptionibus conſtat.

Superiori aſſertioni obſtat textus *in cap. referente* 7.*de præb.& dignit.*in illis verbis: *Vinculo excommunicationis adſtrinxit.* Ex quibus conſtat,Archidiaconum Rhemenſem ſententiam excommunicationis pronuntiaſſe contra quendam presbyterum ejuſdem diœceſis: igitur quia Archidianonus virtute propriæ juriſdictionis ſententiam excommunicationis proferre valet. Pro cujus textus interpretatione ſciendum eſt,quod licèt jure communi inſpecto Archidiaconi non poſſint excommunicationis ſententiam proferre,aut ſimilem cenſuram promulgare,tamen ex conſuetudine plerique Archidiaconi hanc poteſtatem ſibi vindicarunt,ut de Archidiacono Senonenſi refertur *in cap.fin.hoc tit.*& *in cap. ſignificantibus* 2. *de novi operis nunciat.* De Rhemenſi *in cap. Romana,de appellat.in* 6.de Rhotomag.*in cap.venerabili* 7.*de ſentent.excomm.in* 6.de Conventrenſi *in cap. licèt* 3.*de pœnis*,de aliis *in cap. reprehenſibilis, de appellat.*junctâ ejus integrâ. Cùm enim præcipua munia hujus dignitatis ex conſuetudine proveniant, atque per lapſum temporis introducta ſint, potiùſque Archidiaconi illa uſurpaverint, quàm jus illis conceſſerit, & inter alia plures juriſdictionem occupaverint, & per conſequens vi tantùm conſuetudinis excommunicandi facultatem ſibi acquiſierint; cùm etiam per conſuetudinem juriſdictio acquiratur,*cap.licèt*,cum vulgatis, *de foro compet.* & ob juriſdictionem eccleſiaſticam in foro contentioſo competat excommunicandi poteſtas, Gibalinus *de cenſuris,diſquiſit.*3.*quæſt.*2. *in fine*; ideò Archidiaconi, qui per conſuetudinem acquiſierunt juriſdictionem ſpiritualem, contentioſam ſimul,& excommunicandi facultatem nacti fuerunt, ut docent Cæſar *in d.diſp.*12. §.1. Barb. *de dignit. d.cap.*5. Quâ conſuetudine præmiſsâ, & ſuppoſitâ, intelligendi ſunt textus *in d.cap. referente* 7. *d. cap.ſignificantibus* 2. *d. cap.Romana,d.cap.licèt* 3. *d.cap.reprehenſibilis,d.cap.venerabilibus* 7.*cap.*1.*de eo qui furtive,cap.* *de feriis, in* 2.*collect.* in illis verbis: *Significantibus bis viris religioſis fratribus Ciſtrenſis Ordinis accepimus, quod cùm eorum famuli,& mercenarii in quibuſdam diebus, quos alii ſolennes habent, laborant, Archidecani, & Presbyteri,de quorum parochiis ſunt, in eos ſententiam excommunicationis propter hoc intentare aſſumunt. Quoniam igitur ſuper hoc non debent tam pœnâ multari, f.t. per A. ſim. quat. omnibus Archidiaconis,Decanis,Presbyteris veſtræ juriſdictionis arctè prohibere curetis, ne in famulos, vel mercenarios prædictorum fratrum,pro eo quod ipſi,& iidem fratres diebus illis laborant, quas alii ſolennes habent, vel excommunicationis, vel interdicti ſententiam ferre præſumant; ſi verò contra prohibitionem veſtram venerint, ſententiam eorum ap. rem. denuntietis irritam,& inanem, & ipſos pro tranſgreſſione non differatis eccleſiaſtica ſeveritate punire.* 6. Exponitur cap. referente 7. de præbendis.

CAPUT

CAPUT VI.

Idem *Epiſcopo* a *Conventrenſi, & Abbati* b *Ciſtren.*

MAndamus, ut ex noſtra, & veſtra parte prohibeatur Archidiaconus R. Ciſtren. clericos, ſive c laïcos, qui pro ſuis exceſſibus puniendi ſunt, pecuniariâ pœnâ multare, ſeu in examine ignis, vel aquæ, à quolibet viro, vel muliere aliqua extorquere præſumat, aut pro annua, & indebita exactione pecuniæ perſonas ſuſpendere, vel Eccleſias interdicere: nec ad Eccleſias ſui Archidiaconatus viſitandas, niſi ſemel in anno accedat, niſi fortè talis cauſa emerſerit, propter quam ipſum oporteat præfatas Eccleſias ſæpius d viſitare, & cum ea moderantia hominum, & equitaturarum, quod qui in eis morantur, exinde non debeant meritò querelari. Si autem contra inhibitionem veſtram venire præſumpſerit, eccleſiaſticâ ſeveritate eum percellatis, omni oc. & ap. ceſſ. & ſententiam ipſam uſque ad dignam ſatisfactionem faciatis inviolabiliter obſervari, ita quod in vos, & illos hoc non cogamur diutiùs vindicare.

NOTÆ.

1. a *COnventrenſi.*] Ita etiam habetur *in cap.4. de pœnis, in 1. collect.* & poſt Concil. Lateran. ſub Alex. III. *part.2.cap.3.* ex quibus locis ita reſtituo hunc textum. De Eccleſia Conventrenſi egi *in cap.2.de reſcriptis.*

2. b *Ciſtrenſi.*] Monaſterium Ciſtrenſe, de Ceſtria dictum, eſt Ordinis D. Benedicti, in Normannia, London. diœceſis, quod primus Leofricus Comes Ciſtrenſis ædificavit, & ſemel collapſum Hugo etiam Comes reſtauravit, ut ex ſcriptoribus illius provinciæ refert Cironius *in notis ad textum in cap. dilectus, de ſequeſtratione poſſeſſ. in 5. compil.*

3. c *Clericos, ſive laïcos.*] Similes exceſſus in Archidiacono Conventrenſi reprehendit Alexander III. *in cap. licèt 3. de pœnis*, ubi quæ ad primam partem hujus textus ſpectant, diſputabimus.

4. d *Sæpius viſitare.*] Quia ad Archidiaconum ſpectat diœceſis viſitatio, ut dixi *in cap. 1. hoc tit.* non tamen ideò poteſt ſæpe ſæpiùs, ſed ſemel tantùm in anno viſitare, *cap. cùm venerabilis, de cenſibus*, ubi quæ ſpectant ad viſitationem, & modum, latè illuſtrabimus.

CAPUT VII.

Innocentius a III.

AD hoc nos Dominus, &c. Sanè conſuluit nos tuæ fraternitatis devotio quid ad officium Archidiaconi debeat pertinere, & in quibus per ipſum cura Epiſcopalis ſolicitudinis debeat relevari? Et nos, prout b poſſumus, reſpondemus. Archidiaconus ſecundùm c ſtatuta B. d Iſidori imperat Sacerdotibus, & Levitis. Parochiarum e ſolicitudo, & earum f ordinatio ad ipſum pertinet, & audire debet g jurgia ſingulorum. h Archipresbyteri, qui Decani à plebibus nuncupantur, ejus juriſdictioni ſe noverint ſubjacere. Secundum verò i Romani Ordinis conſtitutum, major poſt Epiſcopum, & ipſius Epiſcopi vicarius reperitur: omnem verò ſolicitudinem & curam, tam in clericis, quàm in Eccleſiis eorum, prout meliùs ſecundùm Deum poterit impendendo; cùm ſuper his ſit redditurus in diſtricti examinis judicio rationem. Item in j epiſtola B. Clementis Papæ pr.n. k oculus Epiſcopi Archidiaconus appellatur, ut loco Epiſcopi per Epiſcopatum proſpiciens, quæ corrigenda viderit, corrigat, & emendet, niſi adeò ardua fuerint negotia, quod abſque majoris præſentia nequeant terminari. In quadam verò noſtra l conſtitutione nos jam alia vice meminimus expreſſiſſe, quod inſtitutio corporalis, tam ſuper beneficiis, quàm etiam dignitatibus, ad ipſum debeat pertinere: examinatio etiam clericorum, ſi fuerint ad ſacros ordines promovendi; & hoc idem in collationibus beneficiorum credimus obſervandum, ut qui beneficiis eccleſiaſticis præficiendi fuerint, à ſuo priùs examinentur Archidiacono, & per ipſum poſtmodùm Epiſcopo præſententur. Subſequenter poſteà quæſiviſti, utrum Decani m rurales, qui pro tempore ſtatuuntur, ad mandatum tuum ſolùm, vel n Archidiaconi, vel etiam utriuſque inſtitui debeant, vel deſtitui, ſi fuerint amovendi? Ad hoc breviter reſpondemus, quod cùm juxta Imperialis ſanctionis auctoritatem, quod omnes tangit, ab omnibus comprobari debeat, cùm commune eorum exerceat Decanus officium, communiter eſt eligendus, vel etiam amovendus.

NOTÆ.

a INnocentius III.] In quarta collectione, *ſub hoc tit. cap. 1.* etiam tribuitur hæc epiſtola Innocentio III. cui miſſa ſit non conſtat; nec inter epiſtolas ipſius Innocentii emendatas à Guillelmo Sirleto, nec inter editas à Boſqueto reperitur hæc epiſtola: ex dicta tamen collectione ita reſtituitur.

1. b *Prout poſſumus.*] Cùm enim circa officium,& juriſdictionem Archidiaconi tantùm reperiantur auctoritates D. Iſidori,& Ordinis Romani,& quamplurima in illis non comprehenſa Archidiaconi ſibi arrogaverint,& uſurpaverint,ut *in cap.* 1. *hoc tit.* dixi, ideò Innocentius reſpondet conſultationi factæ juxta illa duo teſtimonia, quod & Honorius ejus ſucceſſor fecit *in cap.* 2. *hoc tit.* cujus verba retulimus *in cap. cùm ſatis, hoc tit.*

c *Statuta.*] Relata à Gratiano *in cap. perlectis*, 25. *diſt.* ubi refertur epiſtola D. Iſidori miſſa ad Epiſcopum Leudifredum, quæ etiam reperitur inter opera ejuſdem eximii Doctoris, edita operâ & ſtudio D. Garſiæ à Loayſa *tom.* 2. *pag.* 391.

d *Iſidori.*] Iſidorus Præſul Hiſpalenſis, Hiſpaniæ Doctor, Catholicæ fidei magiſter, floruit temporibus Recharedi Regis Gothorum, à quo mortuo Leandro in ejus locum ſuffectus eſt, & à Gregorio Magno confirmatus. Ejus laudes, animique dotes latè proſequuntur Quintanadueñas in Sanctorum Hiſpalenſium hiſtoria, *pag.* 247. Antonius Neubricenſis *in vita ipſius Sancti*, plures Hiſpanici ſcriptores congeſti à Tamayo de Salazar *tom.* 2. *martyrol. Hiſp. die* 4. *April.*

e *Solicitudo.*] Vacantium enim Eccleſiarum cuſtodia ad Archidiaconum ſpectat, *cap. ſi in plebibus*, 63. *diſt. cap. bonæ* 51. *de appellat.*

f *Ordinatio.*] Id eſt Clericorum ad Eccleſias vacantes præſentatio; debet enim Archidiaconus præſentare clericos ab Epiſcopo ordinandos, *d. cap. ſi in plebibus, cap. cùm dilectus* 28. *de jurepatron. cap. ut noſtrum, hoc tit.*

g *Jurgia.*] Ut dixi *in cap.* 5. *hoc tit.*

h *Archipresbyteri.*] Hæc verba exponemus *in cap.* 1. *de officio Archipresbyteri.*

i *Romani Ordinis.*] De hoc libro nonnulla retuli *in cap.* 1. *hoc tit.*

j *Epiſtola.*] Ad Jacobum fratrem miſſa, de cujus auctoritate latè agit Vivar. *ad Flavium Dextrum, anno* 37. *n.* 6. & nos *in cap. unico, de ſacra unct.*

k *Oculus Epiſcopi.*] Recta comparatio; nam oculus pro præſtantiore parte corporis accipitur, & quæ aliis præeſt. D. Auguſt. *in pſalmum* 87. Unde R. P. dicitur oculus univerſi corporis Eccleſiæ, ut probat P. Serlogus *tom.* 3. *in Cantic. cap.* 4. *veſtig.* 28. *sect. unica, pag.* 148. inde Archidiaconus dicitur oculus Epiſcopi, cùm rectè gerit quæ ſui officii ſunt: ſi verò rectè non gerat, clavus Epiſcopi dicitur. Mirè ad rem Fulbertus Carnotenſis *epiſt.* 34. ibi: *Inter quos, videlicet adverſarios, unus eſt nomine Lyſardus, olim quidem Archidiaconus, qui cùm eſſe deberet oculus Epiſcopi ſui, diſpenſator pauperum, catechiſator inſipientium, apoſtatavit ab omnibus his, & factus eſt Epiſcopo ſuo quaſi clavus in oculum, prædo pauperibus, dux erroris inſipientibus: quia ſuperba & contumelioſa maledicta in Epiſcopum ſuum jaculans, ſerenitatem ſpeculationis ejus turbat, decimas, & oblationes altarium, ſtipem videlicet pauperum, ſuo Epiſcopo inconſulto, ſæculari militiæ tradit.* 2.

l *Conſtitutione.*] De qua *in cap. ut noſtrum, hoc tit.* ubi dicemus.

m *Rurales.*] Id eſt Archipresbyteri, *cap.* 1. *& per totum de officio Archipresbyteri.*

n *Vel Archidiaconi.*] De conſuetudine, ut dixi *in cap. cùm ſatis, hoc tit.*

CAPUT VIII.

a Idem *Tarviſino Epiſcopo.*

Significaſti nobis per litteras tuas, quod quidam clerici tuæ diœceſis, licèt eccleſiaſtica beneficia ſint adepti, *b* comam nutriunt; qui etiam incedunt in habitu laïcali: *c* laïci quoque adſcribi volentes militiæ clericali, cùm à te promoveri non poſſint, cum litteris Archidiaconi tui ad Epiſcopos vicinos accedunt, & ab eis ſe faciunt ordinari. Volentes igitur hujuſmodi exceſſibus obviare, fraternitati tuæ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus clericos, qui comam nutriunt, & incedunt in habitu laïcali, niſi ad commonitionem tuam depoſuerint comam, & clericalem ſervaverint tam in veſtibus, quàm in aliis honeſtatem, uſque ad correctionem idoneam à beneficiorum ſuorum perceptione, ſublato appellationis obſtaculo, noſtrâ, & tuâ fretus auctoritate ſuſpendas: interdicas autem Archidiacono tuo, ne ſine licentia, & auctoritate tua concedat ſuas litteras promovendis: & eis etiam diſtrictè prohibeas, ne ad ordines taliter audeant convolare. Quod ſi contra prohibitionem tuam venire præſumpſerint, exequutionem eis ordinum ſuſceptorum taliter interdicas. Datum Later. xv. Cal. Octob.

NOTÆ.

a *IDem.*] Ita reſtituenda eſt hæc inſcriptio ex epiſtolis Innocentii III. emendatis à Guillelmo Sirleto *lib.* 2. *epiſtol. fol.* 378. Etiam reperitur hic textus in quarta collectione, *ſub hoc tit. cap.* 2. ſed diminutus, ut in hac ſexta collectione: quare ex prædicto Codice epiſtolarum eam reſtituo. De Tarviſina Diœceſi egi *in capite* 7. *de conſtit.*

b *Comam.*] Quod clericis prohibitum eſt, *cap. ſi quis ex clericis* 4. *cap. clericis* 5. *cap. clericus* 7. *de vita & honeſt. cleric.*

c *Laici.*] Quod alienum eſt à clericali gradu, *cap. clerici* 15. ubi latè dicemus, *de vita & honeſt. cleric.*

COMMENTARIUM.

EX verbis à Raymundo compilatis in hac ſexta collectione, hæc communiter, deducitur aſſertio: *Archidiaconus non dat litteras commendatitias.* Probant eam textus *in cap. quamvis*, 69. *diſt. cap. cùm nullus, c.* 3. *de temper. ordin.* Concilium Trident. *ſeſſ.* 24. *de reform. c.* 11. Colonienſe *part.* 1. *cap.* 19. *Prohibemus, ne officiales noſtri litteras dimiſſorias, quæ vulgò licentiatoria ordinandi vocantur, alicui temerè concedant.* Moguntinum celebratum anno 1549. *c.* 84. Illuſtrant Hallier. *de ſacris elect. cap.* 3. *art.* 11. §. 4. *pag.* 669. & *pag.* 672. Leander *de ſacrament. tom.* 2. *de ordine, diſput.* 10. *tract.* 6. *quæſt.* 4. Narbona *de appellat. à Vicario, cap.* 1. *num.* 197. Ferrarius *de antiquis Eccleſiæ litteris, cap.* 8. Flores de Mena *lib.* 3. *quæſt.* 4. 1. Concluſio refertur, et probatur.

Sed

2. Impugnatur hæc aſſertio.

Sed hæc aſſertio difficilis valdè redditur ſequenti conſideratione; nam facultas concedendi commendatitias litteras, ſeu dimiſſorias, non provenit à poteſtate ordinis, ſed juriſdictionis: unde Epiſcopus electus, confirmatus, licèt non conſecratus, poteſt prædictas litteras concedere, *cap. noſti 9. cap. tranſmiſſam 15. de electione, cap. abſentia, eod. tit. in 6.* ubi Gloſſa *verbo Confirmetur.* Similiter Archiepiſcopus ante pallii receptionem, licèt ordines conferre non poſſit, litteras dimiſſorias dare valet, *cap. ſuffraganeis, de elect.* Docent Henriquez, Toletus, & Bonacina laudati à Leandro *d. tract. de ordin. d. diſput 10. quæſt. 1.* Similiter Vicarius Epiſcopi licèt ordines conferre non poſſit, litteras tamen dimiſſorias dare valet: & Capitulum Sede vacante, ſi beneficium eſt arctatum. Trident. *ſeſſ. 7. de reform. cap. 10.* Sed Archidiaconus juriſdictionem obtinet in clericos, tam in majoribus, quàm minoribus ordinibus conſtitutos, ut ſæpè ſæpiùs dixi *in hoc tit.* & eos Epiſcopo repræſentat, ut ab eo ordinentur, *cap. ad hoc, hoc tit.* igitur poteſt litteris ſuis dimiſſoriis eos alieno Epiſcopo præſentare, ut ab eo ordinentur. Augetur hæc difficultas ex teſtimonio Flodoardi veteris hiſtorici Eccleſiæ Rhemenſis, *lib. 3. cap. 8.* ubi refert Helvitum presbyterum Rhemenſem ordinatum fuiſſe à Lupo Catalaunenſi Epiſcopo, eo quòd Archidiaconus Rhemenſis cum aliis comminiſtris, tam canonicis, quàm monachis, hanc illi obtuliſſet: ex quo expreſsè conſtat, Archidiaconum Rhemenſem potuiſſe litteras commendatitias clericis concedere ad ordines recipiendos ab alieno Epiſcopo.

3. De litteris commendatitiis.

Hac dubitandi ratione non obſtante, vera eſt noſtri Innocentii III. deciſio; pro cujus expoſitione ſciendum eſt, inter alias litteras jam à primis Eccleſiæ temporibus uſu receptas, de quibus egi *in cap. 1. de clericis peregrin.* etiam enumerari commendatitias, dimiſſorias, ſeu reverendas, quibus nominibus ſignificantur litteræ illæ, quibus proprii ſubditi reverenter dimittuntur, & commendantur alieno Epiſcopo, ut ab eo ordinentur, *cap. 3. 77. diſt.* Concil. Chalced. *can. 20. cap. 1. 72. diſt. can. 15. & 33. Apoſt.* probavi *in cap. quoad tranſlationem, de tempor. ordin.* latè illuſtrat Hallier. *de ſacris elect. d. cap. 3. art. 10. per totum.* Circa eas verò ſequentia examinanda ſunt, tam ex veteri, quàm novo jure, à quibus videlicet concedi poſſint, quibus dari valeant, & quænam earum forma à jure præſcripta ſit.

4. Qui eas concedere poſſint.

Certum eſt, concedere litteras dimiſſorias, ſeu ut vulgò dicitur, reverendas, eorum proprium eſſe, quibus competit ordines conferre, ex regula, *Poteſt quis, de regul. juris in 6.* unde ſicut poteſt Epiſcopus domicilii, originis, & beneficii ordines conferre; ita & litteras dimiſſorias dare. Ex una enim poteſtate alia infertur, & deducitur: quare Abbates jus mitræ, & baculi habentes, quia minores ordines poſſunt conferre ſuis ſubditis, *cap. cùm contingat, de ætat. & qualit.* dimiſſorias litteras conferre poterunt tantùm ad minores ordines, non ad majores, ut docent Flores de Mena *ubi ſuprà*, Tamburinus, Diana, & alii relati à Leandro *d. diſput. 10. q. 7. & 8.* Similiter Vicarii Epiſcoporum, Archidiaconi, Archipresbyteri, & ſimiles, qui appellatione Vicariorum continentur, cùm ordines conferre non poſſint, nec prædictas litteras dimiſſorias concedere valent, niſi de ſpeciali mandato Epiſcopi, vel eo in remotis partibus agente, *cap. cùm nullus, de tempor. ordin. lib. 6.* Leander *ubi ſuprà, quæſt. 3.* Et licèt Gloſſa *in eo cap. verbo Remotis,* intendat probare remotum illum tantùm dici, qui extra provinciam, aut ultra montes degit; tamen rectiùs reſoluit Hallier. *ubi ſuprà, pag. 672.* hoc arbitrio Epiſcopi relinqui: circa Capitulum verò ſede vacante, varia pro diverſitate temporum ſtatuta, & obſervata reperiuntur. A primis enim Eccleſiæ ſæculis uſque ad tempora Concilii Trident. Capitulis Eccleſiarum Cathedralium conceſſum erat vicinum Epiſcopum, vel quem maluiſſent, adſciſcere, vocare, & invitare, ut in ipſa diœceſi Paſtore deſtituta ſacros ordines conferret, aut clericos ordinandos dimittere, & commendare alienis Epiſcopis, *cap. his quæ, de majorit. & obed. cap. ſi Epiſcopus, cum ſequenti, de ſuppleud. neglig. lib. 6.* Concilium Antiochenum *can. 6.* plura Boſquetus *ad Innocentium III. lib. 1. epiſt. 13.* Poſſevinus *de poteſt. Capituli, 1. part. quæſt. 1. num. 3.* poſt tempora tamen Concilii Trident. & ejus decretum, *ſeſſ. 7. de reform. cap. 10. & ſeſſ. 10. de reform. cap. 23.* illud jus antiquum abrogatum fuit, noviterque ſtatutum, ne ſede vacante Capitulum litteras commendatitias concedere poſſit, niſi alicujus beneficii arctati occaſione: circa cujus conſtitutionis explicationem plura cumularunt Barboſa *in ejus remiſſ.* Hallierius *pag. 671.* Leander *ubi ſuprà, quæſt. 4.*

5. De perſonis quibus dimiſſoriæ dantur.

Sequitur ſecunda inſpectio de perſonis, quibus concedi debent prædictæ litteræ commendatitiæ, ſeu dimiſſoriæ. Et primò ſciendum eſt, tantùm eas concedi poſtulanti, & efflagitanti, *cap. 1.* in illis verbis: *Niſi ab ipſo poſtulatus, & prius examinatus à propriis Epiſcopis litteras concedentibus.* Trident. *ſeſſ. 23. de reform. cap. 3.* in illis verbis: *Non aliter quàm jam probatos, & examinatos ad alium Epiſcopum ordinandos dimittant, niſi ob juſtam cauſam ipſum examinandum ordinanti committant, quod ex juſtis cauſis fieri permittitur.* Concilium Senon. celebratum anno 1528. *in decretis morum, cap. 5.* ibi: *Et quamvis*, inquit, *Epiſcopus originis, beneficii, aut domicilii non ſolum ad ordines promovere, ſed etiam litteras dimiſſorias ad ipſos ordines concedere poſſit; injungimus tamen ſuffraganeis noſtris, ut ſi quando litteras dimiſſorias ad ſacros ordines indulgere voluerint, ne indigni aſſumantur, obſervent ordinem qui ſequitur, videlicet quod volentes impetrare litteras dimiſſorias, accedant ad diœceſanos, qui ſuper præmiſſis, ætate, litteraturâ, moribus, beneficio, ſeu patrimonio inquirant, ſerventque diligenter prædictas ſolennitates perinde, ac ſi in propria diœceſi ordinare vellent: ac tunc ſic examinato concedantur litteræ dimiſſoriæ, remittaturque ita examinatus cum litteris ipſis, in quibus etiam declaretur prædicta ſolennitas ſic obſervata, fiatque mentio expreſſa de beneficio, aut patrimonio, ut Epiſcopus ad quem ſe confert ordinandus, eum ſine ſcrupulo promovere, & ordinare poſſit. Quod ſi propter infirmitatem, aut aliam cauſam rationabilem is, qui litteras dimiſſorias obtinere cupit, non poſſit commodè accedere ad ſuum Epiſcopum, tunc remittatur ſuper ætate, litteratura, ac moribus, ut prius, examinandus ad Epiſcopum, cui litteræ dimiſſoriæ præſtabuntur, inſeraturque in iis litteris dimiſſoriis clauſula (Super quo conſcientiam tuam oneramus:) proviſo tamen, quod nunquam concedantur litteræ dimiſſoriæ, niſi illi, qui habuerit beneficium, aut patrimonium prætaxati valoris.* An autem cùm dimittitur, & commendatur ordinandus jam examinatus, iterum poſſit examinari ab ordinatore, pertractat Hallierius *de ſacris elect. 1. part. de examin. ordin. cap. 1.*

6. De forma dimiſſoriarum.

Quoad formam prædictarum litterarum, & quæ in eis ſpectentur, & requirantur, ſciendum eſt primò, in ipſis litteris inſeri debere cauſam propter quam proprius Epiſcopus dimittit ipſum alii ordinandum, *cap. 1. de tempor. ordin. lib. 6.* Trident. *ſeſſ. 7. de reform. cap. 11. & ſeſſ. 23. cap. 3.* docet Barboſa *de poteſt. Epiſcopi, alleg. 7. num. 10.* Secundò in eis exprimi debere Epiſcopum, cui committitur, niſi generaliter ita dimittatur, ut à quocumque Epiſcopo

Catholico ordinari valeat, juxta textum *in cap. veniens, de præſcript.* ibi: *Ut à quocumque Antiſtite rite, & catholicè promoto, & gratiam, & communionem S. Sedis Apoſtolica habente.* Apponi tamen ſolet clauſula illa: *Clerum ac populum habente*; ut adimatur facultas ordinandi Epiſcopis titularibus, & propriam Sedem non habentibus, quorum poteſtatem reſtringere magnoperè intendunt PP. Concilii Trident. *d. ſeſſ.* 14. *de reform. cap.* 2. & ut cuncta comprehendamus, quæ in litteris dimiſſoriis complecti ſolent, unum, aut aliud exemplar earum referamus. Et omiſſis relatis *tomo* 2. *Concilior. Galliæ*, in antiquis formulis, juxta priſcum Eccleſiæ morem, ita legitur in veteri formula ab Hallierio edita ubi ſuprà, *pag.* 664. *Durandus Dei gratiâ Arvernorum Epiſcopus, Rodulpho excellentiſſimo Turonenſi Archiepiſcopo. Quod in terra felicius, vel beatiùs in cælo comperiat dilectio veſtra, quod hic præſens Subdiaconus, quem manu propria conſecravimus, miſericorditer formatam à nobis expetiit epiſtolam, & omnem auctoritatem canonicam, ſicut inter dantem, & accipientem fieri oportet: quatenus hac auctoritate ſecurus, jure veſtra ditioni ſubjici valeret. Cujus petitionibus annuentes, mittimus nobilitati veſtra hanc epiſtolam canonicâ inſtitutione formatam, ut quem ſanctitatis à modo cuſtodia rogando committimus, cum libera noſtra conceſſione ad quodcumque officium, ſeu ad quemcumque gradum viſum fuerit, promoveatis, & omnem quam erga eum haſtenus poteſtatem nobis licuit exercere, ſit vobis licitum. Et ut nullus in veſtro animo ſcrupulus haſitationis remaneat, ea ſigna quæ SS. PP. in Nicæno Concilio ſtatuêre in ejuſmodi epiſtolis ſcribendis, in primis, & ultimis annotavimus.* Aliud juxta uſum quotidianum refert Barb. *poſt tractatum de officio, & poteſtate Epiſcopi.*

Quibus ita præmiſſis apparet jam vera decidendi ratio hujus textus; nam cùm litteras dimiſſorias illi tantùm dare poſſint, qui ordines conferre valent, ex regula, *Poteſt quis, de regul. juris, lib.*6. & Archidiaconus ordines conferre non poſſit, ex defectu poteſtatis conferendi ordines; ideò neque litteras dimiſſorias ordinandis dare valet: ſed ſi alicui eas conceſſerint, & earum ratione ordinati fuerint, characterem quidem recipiunt, executionem autem ordinis improbè recepti non habebunt, ut contingit in aliis malè promotis, de quibus egi *in cap. dilectus, de tempor. ordin.* 7. Ratio decidendi.

Nec difficultas ſuprà adducta adverſatur; nam licèt Archiepiſcopi ante pallii receptionem; Epiſcopi confirmati ante conſecrationem, poſſint dimiſſorias concedere; non tamen ordines conferre: eam enim poteſtatem non obtinent Ordinarii per ſe, ſed per accidens, & ratione juriſdictionis, quam in actu obtinent; & facultatis ordinis, quam in habitu habent: unde poſſunt dimiſſorias dare, quæ cùm ceſſent in Archidiacono; ideo ipſe prædictas litteras concedere non poteſt. Nec augmentum difficultatis adverſatur; nam omnia ſuprà dicta procedunt, & locum habent jure communi attento: cæterùm ſi conſuetudine introductum ſit, ut Archidiaconi, Archipresbyterive commendatitias dare poſſint, licitè eas concedere valent. Gloſſa *verbo Litteras*, in præſenti, & *in cap. nullus, verbo Inductum, de tempor. ordin. lib.*6. quam conſuetudinem viguiſſe in Eccleſia Rhemenſi, teſtatur Hallier. *ubi ſuprà, pag.*669. Unde juxta conſuetudinem ipſius Eccleſiæ Rhemenſis accipit ipſe prædictam Flodoardi auctoritatem. 8. Diſſolvitur difficultas.

CAPUT IX.

Idem [a] *N. Mediolanenſi Archiepiſcopo.*

UT [b] noſtrum prodeat de Dei vultu judicium, & oculi noſtri videant æquitatem, viâ regiâ debemus incedere, nec ad ſiniſtram omninò, nec ad dexteram declinare: ita magnum judicantes, ut parvum; quia non eſt apud Deum acceptio perſonarum. Ad audientiam ſanè noſtram multorum relatione pervenerat, quod Cancellaria Mediolanenſis Eccleſiæ vacaverat ultra annum: unde ſecundùm Lateran. Concilii ſtatuta, ad nos ipſius erat donatio devoluta. Volentes autem tibi ſolitâ benignitate deferre, rogavimus te attentiùs, & mandavimus, ut Cancellariam ipſam dilecto f. Henr. de Settera Subd. noſtro, Mediolanenſis Eccleſiæ Canonico, benè apud te merito, & ad hoc officium obtinendum idoneo, benignè conferres: & ſi poſt receptionem litterarum noſtrarum quidquam de ipſa Cancellaria contra jus acquiſitum nobis ex Lateranen. decreto ſtatueres, decernebamus illud irritum, & inane. Tu verò litteris noſtris receptis, diceris reſpondiſſe, ſicut ex publico declaratur authentico, quod Cancellariam ipſam alteri non contuleras, quia propter gravamina debitorum proventus ipſius tibi erant plurimùm neceſſarii: litteris tamen noſtris apertis, earumque tenore perſpecto, reſponderes in craſtino, quod crederes reſpondendum. Porrò, ſicut ex alio compertimus inſtrumento, poſtquam mandati noſtri audiviſti tenorem, variatâ locutione dixiſti, quod Cancellariam ipſam non poteras juxta mandatum noſtrum præfato Subd. noſtro conferre; quia reſervatis tibi proventibus, eandem Cancellariam decem menſibus jam elapſis Henr. de Lamp. conceſſeras. Cumque nobis hujuſmodi reſponſionum varietas ex ſcriptis innotuiſſet authenticis, etſi ſecundùm Apoſt. omnem inobedientiam prompti ſimus ulciſci, adhuc tamen tibi deferre volentes, cui & in minori officio conſtituti, & promoti, ſicut Domino placuit, ad majora, in multis, & magnis detulimus, tibi dedimus in [c] mandatis, ut ad præſentiam noſtram procuratorem idoneum deſtinares, qui tuo nomine legitimè nobis oſtenderet, quod dictam Cancel. perſonæ idoneæ modo canonico, tempore tibi competente donaſſes: dictus quoque H. de Lampun. cui dicebatur facta donatio, ſi vellet, ad præſentiam noſtram accederet, ſuam juſtitiam defenſurus.

Digitized by Google

ſurus. Venientes igitur ad Apoſtolatus noſtri præſentiam dilecti filii G. procurator tuus, & ſæpedictus H. ſuper varietate reſponſionum nitebantur te multipliciter excuſare, licèt publicis inſtrumentis fides non facilè derogetur, & ſecundùm rerum naturam vix potuiſſet ſufficienter oſtendi, quod aliud reſpondiſſes. Produxerunt autem in noſtra præſentia duos teſtes, qui jurati dixerunt, quod in Januario nuper præterito fuit annus, ex quo Mediolanen. Cancellarius debitum univerſæ carnis exſolvit, & in ſequenti Maio, cùm conſanguinei Henr. de Lampun. frequenter apud te, ac vehementer inſtarent, ut Cancellariam ipſis conferres, te reſpondente, quod Cancellariæ proventibus carere non poſſes; ad multam tamen inſtantiam eſt obtentum, ut Cancellariæ tibi retineres proventus, & jus ipſius præfato conferres Henr. Quatuor ergo præſentibus, inter quos duo teſtes memorati fuerunt, in ſecretiore Palatii tui camerâ eundem H. ſecundùm tenorem præſcriptum de Cancellaria inveſtiſti per librum, & recepiſti fidelitatem ab eo, prohibens univerſis, ne verbum iſtud cuiquam revelarent. Adjecit autem unus teſtium prædictorum, quod poſtquam ad te mandatum noſtrum pervenerat, & ipſe H. jam Bononiâ rediiſſet, tu ei ſolenniter, & publicè tradidiſti, ſe vidente, ſigillum, mandans ei, ut Cancellarii officium exerceret: quod & alter teſtis aſſeruit de auditu, & idem procurator tuus, quod verum crederet eſſe, reſpondit. Henr. quoque confeſſus eſt factum, ſed ſolennitatem facti negabat. Quia ergo poſt interdictum noſtrum ei præſumpſiſti tradere bullam, cùm traditionem ipſam ſaltem debuiſſes differre, donec noſtrum conſuleres beneplacitum: dilectis filiis J. Archidiac. & O. Lento Canonico Mediolanenſi dedimus in mandatis, ut ſi etiam poſt ſecundum mandatum, per quod totius cognitionem negotii ad noſtrum judicium revocavimus, id ipſum cognoſcerent attentatum, traditionem ſigilli decernerent irritam, & inanem: inhibentes Henr. ne quomodolibet eo uti præſumeret, cùm plus ſit Rom. Pontificem ad ſe aliquod evocare negotium, quàm quemquam ad eum ſuper aliquo negotio provocare. Tolerabamus autem ad tempus, ut negotii merita nobis pleniùs innoteſcerent, inveſtituram, quæ dicebatur in occulto facta fuiſſe per librum, licèt eccleſiaſtica beneficia non ſint donatione clandeſtinâ conferenda, teſte Veritate, quæ dicit: Qui malè agit, odit lucem. Cæterùm quia Cancellariæ officium memoratæ ſpirituale, vel annexum ſpirituali proponebatur exiſtere, cùm Cancellarius ex officio ſuo multa facere debeat, quæ ſpiritualia eſſe noſcuntur, ac per hoc ſub tenore præſcripto dicebatur non debuiſſe conferri, cùm ab omni ſpecie mala præcipiat Apoſtolus abſtinere: quia etiam præfatus Henr. de Lamp. licèt receptus ſit in fratrem ad vacaturam præbendam, ordinarius tamen aſſerebatur non eſſe, ac per hoc Cancellariam ſibi non debuiſſe conferri, quæ de jure, vel conſuetudine ordinario tantùm debet committi: cùm nec Mediolanenſis Archiepiſcopi, ſed Mediolanenſis Eccleſiæ Cancellarius eſſe ſcribatur, nec vacante ſede Cancellarii perdat officium; nam nec ipſum ſigillum ſubſtituto Pontifice variatur: inquiſitionem horum duximus prænominatis J. Archid. & O. Lento Canonico Mediolanenſi committendam, per Apoſt. ſcripta præcipiendo mandantes, quatenus omni contradictione, & ap. ceſſante, Deum habentes præ oculis, gratiâ, & timore poſtpoſitis, ſine perſonarum acceptione inquirerent ſuper præmiſſis diligentiſſimè veritatem: & ne veritas celaretur, teſtes qui eis nominarentur, ſi ſe gratiâ, vel timore ſubtrahant, per cenſuram eccleſ. compellerent perhibere teſtimonium veritati, & quod ſuper omnibus invenirent, ſub litterarum ſuarum teſtimonio ad Sedem Apoſtolicam deſtinarent: ut per inquiſitionem ipſorum ſufficienter inſtructi, negotium ipſum meliùs decidere valeremus. Ipſi verò mandatum Apoſtolicum fideliter exequentes, convocatis Mediolanenſis Eccleſiæ ordinariis, & per pœnam excommunicationis compulſis dicere ſub juriſjurandi religione de facto Cancellariæ, quia noverant ſuper præmiſſis articulis veritatem, atteſtationes ſuas redactas in ſcriptis, & ſigillo munitas ad noſtram præſentiam tranſmiſerunt. Interdixerunt etiam eidem H. adminiſtrationem ſigilli, ſicut ex litteris eorum accepimus, juxta formam mandati noſtri, de conſilio ſapientum. Cúmque ſæpedictus H. de Lamp. cum patre ſuo Rogerio propter hoc noſtro ſe conſpectui præſentaſſet, copiam allegandi pro ſe liberam ac benignam in communi conceſſimus auditorio: qui per advocatum propoſuit, quod delegati prædicti ſine inquiſitione ſpoliaverunt eum executione ſigilli, contra noſtri mandati tenorem, cùm ipſius ſigilli traditio non fuerit facta poſt ſecundum mandatum; & ideò primo loco reſtitutionem ſibi fieri poſtulabat. Formam verò conceſſionis nitebatur multipliciter excuſare, proponens quod in retentione fructuum ſimoniaca pravitas nullatenus interceſſit; tum quia officium Cancellariæ nec eſt ſpirituale, nec annexum ſpirituali; quia licèt Cancellarius quædam agat, quæ ſpiritualia eſſe noſcuntur, ſicut

ex

ex atteſtationibus liquet, ea tamen non agit ex officio Cancellarii, ſed de mandato Archiepiſcopi, ſicut ex dictis teſtium comprobatur: tum etiam, quia nihil emit, aut vendidit, cùm ſimonia deſcribatur eſſe cuſtodioſa cupiditas vendendi, vel emendi ſpirituale, vel ſpirituali annexum; præſertim cùm tu ante traditionem ſeparaveris fructus, & ita quod tuum erat, tibi retinuiſti, non accipiens alienum. Se quoque ad obtinendam Cancellariam proponat idoneum, cùm de mandato Rom. Pont. ſit Mediol. Eccleſiæ Canonicus inſtitutus, vocem habens in Capitulo, & locum in choro; & tanquam verus, & plenus Canonicus, in tractatibus, & contractibus ipſius Eccleſiæ admittatur. Nec obſtat, quod integram præbendam non habet, cùm ſicut per dicta teſtium eſt probatum, Archidiaconatus ejuſdem Eccleſiæ, de quo nullatenus dubitatur, quin ſit dignitas, & officium ſpirituale, quandoque fuerit conceſſus ei, qui præbendam integram non habebat. Quod autem à ſexaginta annis, juxta quorundam teſtimonium, conceſſus fuit tantùm ordinario præbendato de numero viginti Canonicorum, qui propriè Ordinarii appellantur, ſibi nocere non poterat; cùm per hoc nullum ſit tibi præjudicium generatum, quin ei, qui de numero viginti non eſſet, præſertim Canonico, eandem Cancellariam potuiſſes conferre. Allegabat inſuper, quod etſi pactio de retinendis ad tempus proventibus interveniſſet, quod ipſe tamen negabat, inter te, ac parentes ipſius, ipſe tamen de prædicta Cancellaria purè fuit, & ſimpliciter inveſtitus, & ideo talis pactio ſibi non debet obeſſe, cùm parentes nihil tibi pro eo dederint, vel promiſerint. Præterea proponebat, quod cùm nullus debeat ſine accuſatore damnari, nec aliquid circa negotium iſtud actum ſit in forma judicii, depoſitiones teſtium non poterant ſibi præjudicium generare. Quia verò per hanc ultimam allegationem perſonam noſtram tangere videbatur, dignum duximus cauſam commiſſæ inquiſitionis, & ordinem pleniùs explicare, ne quis quomodolibet ſuſpicetur, quod nos in hoc negotio perperam proceſſerimus, præſertim cùm ratio aſſignanda debeat eſſe poſteris profutura. Cùm enim juris ſit explorati, quod actore non probante, is qui convenitur, etſi nihil præſtiterit, debet abſolvi, videri poterat, quod nos tibi, qui conveniebaris à nobis, malitioſè, vel indiſcretè onus probationis ſuper tribus præmiſſis articulis impoſuimus, videlicet ut oſtenderes, quod prædictam Cancellariam perſonæ idoneæ, modo canonico, & tempore tibi competenti donaſſes. Porrò cùm donatio fuiſſet occulta, & ideò ſuſpicione non careat, & elapſo jam anno nullus omninò Cancellarius appareret, non immeritò credebatur, quod ſecundùm Lateran. ſtatuta Concilii ad nos eſſet ipſius Cancellariæ donatio devoluta, & ideo ſine culpa potuiſſemus ipſam conferre: quoniam etſi locum Dei teneamus in terris, non tamen de occultis poſſumus divinare. Quod ergo contra illud, quod primâ facie juſtè præſumebatur pro nobis, præſertim cùm reſponderis prima vice, quod Cancellariam alicui non contuleras, facultatem tibi pro te probandi conceſſimus, non fuit gravamen, ſed gratia; nec ex malitia, ſed ex benignitate proceſſit. Quod etiam de modo canonico fidem nobis fieri mandavimus, tu cauſam præſtiſti mandato; quia ſæpe nobis per litteras intimaſti, & tandem probaſti per teſtes, quod retentis tibi proventibus, officium conceſſeras memoratum: ex quo non immeritò contra talem conceſſionem fuimus ſuſpicati, cùm & proponeretur apertè, quod illud ei perſonæ commiſeras, cui ſecundùm conſuetudinem Mediolanenſis Eccleſiæ non debuerat aliquo modo committi. Et ideò nos non tam ex plenitudine poteſtatis, quàm ex officii debito, quia poſſumus, & debemus de ſubditorum exceſſibus ad correctionem inquirere veritatem, te maximè cauſam, & occaſionem præſtante, inquiſitionem commiſimus faciendam. Omnibus ergo diligenter auditis, quæcumque fuerunt in noſtro auditorio proponenda, deliberavimus cum fratribus noſtris, & in ipſa deliberatione te in tribus præcipuè comperimus fuiſſe culpabilem: circa contrarietatem reſponſi, quia non ſolùm nobis, qui (licèt immeriti) Jeſu Chriſti locum tenemus, ſed nec cuiquam debuiſſes ex certa ſcientia contraria reſpondere: circa carnalitatem animi, quia non affectu carnali, ſed diſcreto judicio debuiſti eccleſiaſticum officium in perſona magis idonea diſpenſare: & circa inhoneſtatem facti, quia non licuit ex pactione, vel conventione quacumque, ſub modo, vel tenore præſcripto concedere nudum officium, & tibi retinere proventus, cùm in Lateran. Concilio ſit prohibitum, ne quis conferendo eccleſiaſticum beneficium, partem proventuum ſuis uſibus retinere præſumat: & alibi cautum reperiatur in canone, quod eccleſiaſtica beneficia debent ſine diminutione conferri. Unde credimus diſtinguendum, utrum qui dat ſpirituale beneficium, proventus ipſius ante donationem percipiat: nam ſi proventus ante donationem non percipit, non eſt dubium intercedere ſimoniacam pravitatem. Si verò ante donationem percipit ipſe proventus, credimus etiam diſtinguendum, utrum ante

ante donationem conſtituat, ut ipſi proventus retineantur ad tempus pro cauſa juſta, & neceſſaria; an conveniat cum eo, qui accipit beneficium, ſeu cum mediatore quocumque, ut officio illis conceſſo, retineat ipſe ſibi proventus. Primum enim membrum credimus eſſe licitum; ſecundum autem dicimus non licere, ne viam aperiamus his, qui pravitatem ſuam ſatagunt palliare. Quia verò majorum exceſſus majori debent ſeveritate puniri, cùm juxta divinæ legis oraculum, ſi ſacerdos qui eſt unctus, peccaverit, faciet delinquere populum; quod inhoneſtè ſuper retentione proventuum præſumpſiſti, de communi fratrum noſtrorum conſilio irritavimus, & in pœnam præſumptionis hujuſmodi, ut in eo puniaris, in quo peccaveras, à collatione dignitatis, vel eccleſiaſtici beneficii, quod ad tuam donationem in tua primò vacabit Eccleſia, cenſuimus ſuſpendendum. Cæterùm quia divinâ docente ſcripturâ, dedicimus quod melior eſt ſapiens viro forti, & qui dominatur animo, expugnatore urbium; quantumcunque voluerimus, aut vellemus, ſi ſalvâ poſſemus juſtitiâ; contra quam non judicamus nos poſſe, cùm ſimus in Sede juſtitiæ conſtituti, præfatam Cancellariam prædicto Subd. noſtro conferri, ſæpedictum tamen H. de Lamp. non invenimus ita culpabilem, ut eum exigente juſtitiâ, ipſa Cancellaria privare poſſemus: cùm etſi parentes ejus ex ſimplicitate deliquerint, nihil tamen pro ea dantes, aut etiam promittentes, ipſe tamen inveſtituram Cancellariæ, ſicut verus Canonicus, & cui ratione canonicatus de jure non poterat opponi defectus, ſine pactione qualibet, & conventione recepit: nec etiam fuit ſufficienter probatum, quod Cancellarius ex officio ſuo faciat ſpiritualia memorata, cùm ea potiùs de jure communi ad Archid. ſpectent officium; *e* repræſentare videlicet ordinandos Epiſcopo, & illos examinare, ponere Abbates, *f* & Abbatiſſas in Sede; quæ cùm probatum ſit per aliquos teſtium, Cancellarium facere de mandato Archiepiſcopi, de ſpeciali potiùs, quàm de generali mandato videtur intelligi. Verùm quod delegati præſcripti ſcripſerunt ſe interdixiſſe illi officium Cancellarii, ſecundùm Apoſtolici formam mandati, de conſilio ſapientum, cùm ab eis ſuper hoc appellatum non fuerit, nec aliquid contrà probatum, de rigore juris, ex quo præſumitur legitimè factum, potuiſſemus illud decernere obſervandum: ſed miſericordia, quæ ſuperexaltat judicium, nos induxit, ut quod in contemptum noſtrum creditur eſſe factum, de benignitate Sedis Apoſtolicæ remittamus, cum ad pœnam illi ſufficiat, quod propter hoc ſecundò ad Sedem Apoſtolicam laboravit. Datum Peruſii ix. Octobris.

NOTÆ.

1. a *IDem.*] Ita etiam habetur in quarta collectione, *ſub hoc tit. cap.* 3. non tamen conſtat ex his collectionibus, cui miſſa ſit hæc epiſtola. Ex epiſtolis tamen correctis à Guillelmo Sirleto conſtat, miſſam eſſe N. Archiepiſcopo Mediolanenſi, ex quibus ita præſentem deciſionem reſtituo. De Mediolanenſi Eccleſia egi *in cap.* 27. *de reſcriptis.*

b *Ut noſtrum.*] Hæc priora verba reperiuntur *in cap. unico, ut eccleſiaſtica officia.*

c *Dedimus in mandatis.*] Hæc verba extant *in cap. ut noſtrum, de appellat.*

d *Cancellarius.*] De ejus officio egi *in cap. eccleſia* 48. *de elect.*

e *Repræſentare.*] Juxta formam, quam retuli *in cap. unico, de ſcrutinio in ordine.*

2. f *Abbates, & Abbatiſſas.*] *Cap.* 2. *hoc tit. in quinta collectione*; quod inſtallare appellabant ſacri canones, *cap. ſignificante, de appell. cap. ne Dei, de ſimonia.* Sicut enim Archidiaconis competit poſſeſſionem beneficiorum ſæcularium tradere poſt collationem ab Epiſcopo factam, *cap.* 5. *hoc tit.* ita in regularibus dignitatibus, Abbatiis videlicet, illi competit Abbates, & Abbatiſſas in Sede ponere, ſive inſtallare, cujus inſtallationis causâ aliquid recipere Archidiaconi non poſſunt. Innocentius noſter *lib.* 2. *regeſtr.* 14. *epiſt.* 46. ibi: *Juſtis petentium deſideriis dignum eſt nos facilem præbere conſenſum, & vota quæ à rationis tramite non diſcordant, effectu proſequente complere. Eapropter, dilecta in Domino filia, veſtris juſtis poſtulationibus grato concurrentes aſſenſu, auctoritate præſentium inhibemus, ne pro conſequenda benedictione, vel inſtallatione Abbatiſſæ monaſterii veſtri, quæ benedicenda pro tempore fuerit; conſecrationibus altarium, vel Eccleſiarum, ſive pro oleo ſancto, vel quolibet alio Eccleſiaſtico Sacramento, diœceſanus Epiſcopus, vel Archidiaconus loci, ſub obtentu conſuetudinis, vel quolibet modo alio quidquam exigere, vel extorquere præſumat: ſed hæc omnia gratis, & ſine pravitate qualibet vobis impendant.* Et *epiſt.* 143. ibi: *Cùm ex injuncto nobis Apoſtolatus officio Eccleſiarum omnium ſolicitudinem gerere teneamur, ea corrigere nos oportet, quæ interdum contra ſacrorum canonum ſanctiones in eis per ipſarum miniſtros improvidè attentantur. Sanè ad audientiam noſtram vobis referentibus eſt datum, quod cùm Abbatem veſtrum contingit de novo in Sede, prout moris eſt, collocari, Archidiaconus Pariſienſ. pro inſtallatione ipſius centum ſolidos Pariſienſ. monetæ à vobis nititur extorquere, hujuſmodi exactionem in jus annuum convertendo. Quia igitur talis exactio eſt rationi contraria, & ſanctorum Patrum inſtitutionibus inimica, ne id de cætero attentetur, auctoritate præſentium diſtrictiùs inhibemus. Nulli ergo, &c. Uſque noſtræ inhibitionis infringere, &c. Si quis autem, &c. uſque incurſurum.*

CAPUT X.

Honorius III. *Abbati a Arremar. Trecen. diœc. & Archid. & Decano S. Stephani Trecen.*

DIlecto filio. *Et infrà:* Ad petitionem Archidiaconi *b* Senon. conquerentis, quod Abbas, & Conventus monaſterii Sancti *c* Petri Vivi Senon. *d* procurationem annuam, & quædam alia, ratione ſui Archidiaconatus ad ipſum ſpectantia, exhibere ſibi contra juſtitiam denegabant, Abbati Sancti *e* Criſpini, & collegæ ejus dedimus in mandatis, ut audirent cauſam hujuſmodi, & fine debito terminarent. Coram quibus petiit dictus Archidiaconus, ut cùm idem monaſterium intra metas ſui Archidiaconatus ſit ſitum, ei præfati Abbas & monachi obedirent in his quæ pertinent ad *f* juriſdictionem, reconciliationem, & viſitationem, ad jus, ut dicebat, Archidiaconale ſpectantes, videlicet ut coram ipſo conquerentibus reſponderent, ac ſtarent juri, & juſtas ejus ſententias obſervarent, citati venirent ad ejus præſentiam, & ejus mandata honeſta, & facta ſecundùm Deum de correctione exceſſuum, & aliis, quæ Archidiaconi ſolent, & poſſent rationabiliter injungere, audituri, & ſalvâ ſuâ regulâ, & Abbatis ſui debitâ obedientiâ, ſervaturi. Petiit inſuper ne de cætero facerent aliquos de Senon. *g* ballivia, eo *h* prætermiſſo, coram Officiali Senon. Archiepiſcopi conveniri, aſſerens illos priùs debere conveniri ſub ipſo, quàm coram Officiali prædicto, ſpecialibus ipſius Archiepiſcopi, & *i* hominum, ac familiæ *j* ſuæ cauſis duntaxat exceptis. Lite igitur ſuper præmiſſis coram præfatis judicibus legitimè conteſtatâ, & auditis ab eiſdem hinc inde propoſitis, iidem judices de utriuſque partis aſſenſu cauſam ipſam ad examen Apoſtolicum remiſerunt. Ipſis ergo Abbate, & Archidiacono in noſtra præſentia conſtitutis, nos attendentes eorum conſuetudines eſſe ſuper Archidiaconi juriſdictione diverſas, cùm in hoc caſu neſciremus conſuetudinem, quâ in Abbatiis Senonenſib. Ordinis præfati monaſterii utitur Archidiaconus Senon. finalem habere nequivimus in hujuſmodi quæſtione proceſſum. Volentes autem ut eidem quæſtioni finis debitus imponatur, cauſam ipſam vobis de ipſius Abbatis, & procuratoris alterius partis aſſenſu duximus committendam. Ideóque diſcr. v. m. quatenus per majores Eccleſiæ Senon. Canonicos, qui habere debent de hujuſmodi conſuetudine notitiam pleniorem, ſuper his veritatem ſolicitè inquiratis; & niſi vobis infra tres menſes poſt primæ citationis edictum conſtiterit per eoſdem, præfatum Archidiaconum, vel prædeceſſores ipſius de pacifica ſic obtenta conſuetudine juriſdictionem aliquam in ipſo monaſterio, vel in hujuſmodi Abbatiis hactenus habuiſſe, præfatum monaſterium ab ejus petitione penitus abſolvatis, perpetuum ſuper hoc ipſi Archidiacono ſilentium imponentes. Si verò per eoſdem Canonicos vobis conſtiterit, ipſum Archidiaconum, vel ejus prædeceſſores, de ſic obtenta conſuetudine hactenus habuiſſe juriſdictionem aliquam in ipſo monaſterio, vel in aliis hujuſmodi Abbatiis, ea dumtaxat adjudicantes eidem in monaſterio ſupradicto, quæ ipſum, vel prædeceſſores ſuos in monaſterio ipſo, vel in eiſdem Abbatiis conſtiterit habuiſſe, ſuper aliis perpetuum ei ſilentium imponatis, in prædictis omnibus ſub. app. ob proceſſuri.

NOTÆ.

1. a ARremarenſi.] Ita legitur in quinta collectione Honorii III. edita ab Innocentio Cironio; non autem legendum eſt *Ariminenſi*, ut legitur in hac ſexta collectione. In diœceſi enim Trecenſi eſt monaſterium Arremarenſe, Ordinis D. Benedicti, de quo P. Sirmundus ad Petrum Cellenſem *lib. 2. epiſt. 2.* ita dictum ab Arremaro preſbytero ejus auctore, ut referunt Fratres Sammar. *tom. 4. Galliæ Chriſt. fol. 78.* Etiam dicitur S. Petri in Dervo, eo quòd antiquitùs in Dervenſi ſilva ejus collocata fuiſſent fundamenta. Jacobo ejus Abbati, qui floruit in eo monaſterio ex anno 1229. uſque

2. ad annum 1238. reſcribit. Honorius in præſenti.

b *Archidiaconi Senonenſis.*] Cujus magna auctoritas eſt in diœceſi Senonenſi, tam in Eccleſiis ſæcularibus, & earum Præfectos; quàm in Eccleſiis regularibus, & earum Prælatos, ut conſtat ex decreto Gregorii XI. quod tranſcribo ex Renato Chopino *lib. 1. de ſacra politia, tit. fin. num. 16.* ut lectori innoteſcat hujus Archidiaconi ampla juriſdictio. [Gregorius Epiſcopus, &c. Dilectis filiis S. Genovefæ Pariſien. & S. Columbæ prope Senones monaſteriorum Abbatibus, ac Decano S. Agricoli Avenionen. &c. Sanè nuper pro parte dilecti filii M. Nicolai de Veris, Archidiaconi Senonen. Capellani noſtri nobis expoſito, quod dudum inter venerabilem fratrem noſtrum Nicolaum Epiſcopum Antiſſiodoren. & dictum Archidiaconum, ſuper eo, quod Archidiaconus aſſerebat, quod ad eum ratione ſui Archidiaconatus Senonen. & ad Archidiaconum Senonenſem, qui eſt pro tempore, Archiepiſcopum Senonenſem, necnon prædictum, & alios Epiſcopos provinciæ Senonen. necnon Abbates monaſteriorum in dicto Archidiaconatu conſiſtentium

ſiſtentium in primo adventu eorum in ſuis Eccleſiis, & monaſteriis inſtallare, & in ſedibus ſuis ponere de antiqua, & approbata, & hactenus pacificè obſervata conſuetudine pleno jure pertinet, & à quolibet ipſius provinciæ Epiſcopo ſic inſtallato ratione inſtallationis hujuſmodi unam auri, & duo Canonici Senonen. quos idem Archidiaconus capere debet, & qui cum eodem Archidiacono pro inſtallationibus hujuſmodi accedere habent, duas argenti marchas, unà cum expenſis factis per eoſdem Archidiaconum & Canonicos in eundo, & redeundo percipere debent: præfatus verò Antiſſiodoren. Epiſcopus contrarium affirmabat, orta erat materia quæſtionis: Nos qui dum eramus in minoribus conſtituti, dictum Archidiaconatum per multos annos tenuimus, & de ipſius juribus eramus plenariè informati, ad inſtantiam ipſius Archidiaconi dilecto filio noſtro Roberto Baſilicæ duodecim Apoſtolorum presbytero Cardinali vivæ vocis oraculo commiſimus, ut contra quoſcumque Epiſcopos dictæ provinciæ, qui deinceps recuſarent ſe per dictum Archidiaconum, vel ejus vicarium inſtallari, ſummariè procederet. Qui quidem Cardinalis virtute commiſſionis prædictæ in negotio hujuſmodi ad nonnullos actus dicitur proceſſiſſe. Poſtmodùm verò dilectus filius Joannes tit. SS. quatuor Coronatorum Presbyter Cardinalis, volens partes prædictas ad concordiam amicabiliter revocare, quaſdam informationes de ipſius Archidiaconatus juribus, & ſuper præmiſſis aliis per fideles, & fide dignas perſonas de partium conſenſu fieri fecit: quas nobis nuper ſigillatas tranſmiſit, noſque illis receptis, ipſas per eundem Robertum Cardinalem aperiri, inſpici, & examinari fecimus diligenter. Cùm autem idem Robertus Cardinalis nobis nuper fideliter retulerit, ſe informationem hujuſmodi vidiſſe, & per eam reperiſſe, quod nonnulli dictorum Epiſcoporum per aliquos Archidiaconos ipſius Eccleſiæ, qui fuerunt pro tempore, vel eorum vicarios in ſuis Eccleſiis inſtallati, dictique Archidiaconi in pacifica poſſeſſione inſtallandi Epiſcopos antedictos extiterint, & marchas hujuſmodi Epiſcopi perſolverint. Noſque etiam toto tempore, quo dictum Archidiaconatum tenuimus, in pacifica poſſeſſione inſtallationum, & jurium hujuſmodi fuerimus: & proptereà nolumus ipſum Archidiaconum ſuper juribus hujuſmodi aliquatenus moleſtari. Nos volentes eundem Nicolaum Archidiaconum, quem multis virtuoſis meritis familiari experientiâ novimus inſigniri, paternâ benevolentiâ confoveri, auctoritate Apoſtolicâ per alias noſtras litteras declaravimus, præfatum Nicolaum Archidiaconum, & ejus ſucceſſores Archidiaconos Senonenſes, vel eorum vicarios pacificâ poſſeſſione Archiepiſcopum ac Epiſcopos, & Abbates prædictos inſtallandi, cum receptione marcharum prædictarum, & aliorum quorumcumque, uti & gaudere debere, ac in ea ipſos manutenendos fore, & manuteneri debere: jure tamen proprietatis inſtallationum, & receptionis marcharum, & jurium prædictorum dumtaxat illi, vel illis, ad quos pertinet, reſervato, & in omnibus ſemper ſalvo. Diſtrictiùs inhibentes eiſdem Archiepiſcopo, Epiſcopis, & Abbatibus, ne in ſuas Eccleſias, & monaſteria, in novo ipſorum adventu, abſque inſtallatione hujuſmodi aliquatenus intrare, aut aliquid contra tenorem declarationis noſtræ hujuſmodi attentare præſumant, &c. Quocirca diſcretioni veſtræ mandamus, quatenus vos, vel duo, aut unus veſtrûm, &c. Datum Avenione 8. Cal. Novemb. Pontif. N. Anno 3.

c *S. Petri Vivi.*] Hoc monaſterium Ordinis D. Benedicti eſt juxta civitatem Senonenſem, celebre, ac vetuſtiſſimum, ſtructum in vico Vivo à Virgine Teudechilde, & amplis prædiis, ac ædificiis ditatum, ut poſt Odorannum monachum, & Robertum referunt Fratres Sammar. *tom.4. Galliæ, fol.*724. Vldaricus ut Abbas illi præerat tempore Honorii III.

d *Procurationem.*] Cùm enim Archidiacono competat jus viſitandi proprium territorium, *cap.1. cap. mandamus, hoc tit.* ubi dixi, neceſſariò procurationes ratione hujus muneris illi ſolvi debent, *cap. cùm Apoſtolus, cap. ſopita, cap. cùm venerabilis, de cenſibus.*

e *S. Criſpini.*] Ordinis D. Benedicti, quod extat in diœceſi Sueſſionenſi.

f *Iuriſdictionem.*] A quo tempore monaſteria exempta ſint à lege juriſdictionali, tam Epiſcoporum, quàm inferiorum Prælatorum, latè exponimus *in cap. grave, cap. licèt, de officio Ordinarii.*

g *Ballivia.*] Id eſt diſtrictu, regione, aut territorio: vox enim *Ballivia*, barbara eſt, à qua juſtitiarii, ſeu judices ipſius ditionis, Ballivi dicuntur *in cap. quoniam 3. de immunit. Eccl. lib.6. lib.2. feudorum, tit.*54. Notant Voſſius *lib.1. de vitiis ſerm. cap.1.* Hothomanus, & alii *de verbis feudalibus, verbo Ballivus*: inde etiam Ballii dicuntur defenſores, & tutores, in legibus Neapol. *lib.2. tit.7. & lib.3. tit.17. & lib.1. epiſt.*242. *Innocentii III.* notarunt Cironius *in præſenti*, Lindembrogius *in Gloſſario, verbo Ballivus.*

h *Prætermiſſo.*] Archidiaconus enim Senonenſis, non ut vicarius Archiepiſcopi, ſed jure proprio, privilegio, aut conſuetudine introducto intendebat propriam juriſdictionem ſibi competere: unde ab eo ad Archiepiſcopum, non ad Epiſcopum appellatur, ut de Rhemenſi Archidiacono etiam docetur *in cap. referente 7. de præbendis, cap. Romana, §.1. de appellat. lib.6.* notavit Cironius *in præſenti, & lib.2. obſerv. cap.8.*

i *Hominium.*] Homines qui dicantur in jure, 3.
expoſui *in cap. fin. de ſervis non ordin.*

j *Familia ſua.*] Ex his verbis deducunt Abbas & claſſici repetentes in præſenti, plures congeſti à Barboſa *in collect. ad hunc textum*, Fermoſinus *in cap. cùm contingat, quæſt.10. & 12. de foro compet.* Diana *p.1. tract.2. reſol.97. & 4. part. tract.1. reſol.30.* Solorzanus *tom.2. de jure Indiar. lib.3. cap.8.* Carleval. *de judiciis tom.1. q.6. diſput.2. ſect.3. num.427. & 509.* innumeri congeſti à Diana *6. part. tract.2. reſol.1.* Frances *de competentiis, quæſt.100. per totam*, familiares Epiſcoporum, etiam laicos, tantùm prætextu familiaritatis exemptos eſſe à juriſdictione ſæculari, tam in civilibus, quàm criminalibus cauſis: moventur etiam ex textu *in cap. Eccleſiarum 69. 12. q.2. l.1. l.2. §.1. C. de Epiſcop. & cleric. cap.1. de pœnis in 6.* & Concilio Trident. *ſeſſ.14. de reform. cap.5. verſ. Familiaribus*: & ita deciſum fuiſſe per ſacram Congregationem Cardinalium refert Barboſa *lib.1. de jure eccleſ. c.39. §.4. à n.34.* & receptum in Aragonia teſtatur Cenedo *qq. canonic. q.4. n.26.* idem in Luſitania obſervatum fuiſſe teſtatur Pereyra *de manu Regia tom.1. q.10. n.30.* Verùm contrariam ſententiam, videlicet familiam laicalem Epiſcoporum ſubeſſe judicibus ſæcularibus, neque exemptam eſſe à juriſdictione ſæculari, docuerunt Gaſpar Antonius Theſaurus *qq. forenſ. q.78.* Cevallos *de cognitione per viam violentiæ, 2. p. q.58. n.9.* Pereyra *ubi ſuprà*, Felicianus Vega *in c.2. de foro compet. n.22.* Anſald. *de juriſd. 2. p. tit.11. c.5. n.151.* Cutellius *2. p. controv. fol.185.* Marinis *alleg.75.* ſibi contrarius, dum *lib.1. reſol.117.* pluribus laudatis contrarium tenuit, P. Suarez adverſùs Regem Angliæ *lib.4. c.29. n.9.* qui pro hac ſententia ſequentia juris fundamẽta expendunt. Primum affert Anſaldus *ubi ſuprà*, ex eo quod in Concilio Florentiæ celebrato anno 1517. *ſub tit. de foro*

compet. ubi de hac exemptione agitur, nulla familiarium Epiſcopi mentio fit. Secundò expendit Suarez Concilium Trident. *ſeſſ.* 23. *de reform. cap.* 9. ubi ſtatuitur, ut nullus primâ tonſurâ initiatus, aut etiam in minoribus ordinibus conſtitutus, fori privilegio gaudeat, niſi beneficium eccleſiaſticum habeat: igitur laici familiares Epiſcoporum, qui nec primâ tonſurâ ſunt initiati, nec beneficium eccleſiaſticum obtinent, fori privilegio non gaudent. Tandem expendunt argumentum, etſi negativum, videlicet nullo canone, aut juris decreto privilegium hoc exemptionis familiæ Epiſcopi conceſſum eſſe: quod ut faciliùs cognoſcatur, expendendi, exponendique ſunt textus pro contraria ſententia adducti: & primò præſens Honorii decretalis, cujus ſpeciem ſi referamus, liquidò conſtabit, nihil de præſenti quæſtione in ea Honorium decernere. Caſus eſt: Archidiaconus Senonenſis, qui non erat vicarius Archiepiſcopi, ſed ordinariam, peculiaremque juriſdictionem habebat in diſtrictu ſui Archidiaconatus, cùm appellaretur ab eo ad tribunal Archiepiſcopi, cùm aliter de jure communi obſervetur, *cap. Romana*, §. 1. *de appellat. in* 6. ut contra Cujacium notavit Cironius *lib.* 2. *obſerv. cap.* 8. coram Romano Pontifice querelam propoſuit contra Abbatem, & Conventum Ordinis S. Benedicti S. Petri Vivi, quatenus ipſi Archidiacono denegarent procurationes, & alia jura, quæ ad ſuam dignitatem ſpectare dicebat: hæc petebat, ſimul obedientiam in his, quæ pertinent ad juriſdictionem, viſitationem, & alia ad jus Archidiaconale attinentia, videlicet ut ſi rei eſſent, citarenturque per Archidiaconum, venirent, ſtarent juri, & juſtas ejus ſententias implerent; ſi actores eſſent, & vellent convenire aliquos de ballivia, & diſtrictu Archidiaconatus Senonenſis, ut actionem proponerent coram ipſomet Archidiacono, aut ejus vicario; non verò eo prætermiſſo, coram Archiepiſcopo, aut Vicario Senonenſi; nam dicebat, primam inſtantiam in homines ſui diſtrictus, ad ſuam dignitatem pertinere, exceptis dumtaxat cauſis ſpecialibus ipſius Archiepiſcopi, & cauſis hominum Archiepiſcopi, & familiæ ejus, quas in prima etiam inſtantia Archidiaconus fatebatur ad Archiepiſcopi tribunal pertinere. Mirum eſſet qualiter contra laicos etiam diſtrictûs Archidiaconalis poſſet competens judex eſſe eccleſiaſticus. Sed ab hac difficultate nos liberat textus *in c. ſi clericus laicum, de foro compet.* in finalibus verbis, docens id effici poſſe conſuetudine: de facto ergo, aut de jure ex facto quæſito agebat Archidiaconus. Et Pontifex Honorius III. quibuſdam judicibus delegatis dedit in mandatis, ut partibus auditis, viſiſque Archidiaconi probationibus, appellatione remotâ cauſam fine debito terminarent. Nam deciſio Pontificis nihil aliud continet, quod de jure fit. Relatio Archidiaconi fuit, cauſam Archiepiſcopi ipſius, & ſuorum familiarium, etiam in diſtrictu ſui Archidiaconatus exiſtentium, privativè in prima inſtantia ad tribunal Archiepiſcopale pertinere. Cur pertinerent, nec textus, nec querelans aperiunt. Ex hac ergo partis relatione in caſu ſpeciali emiſſa, & de Archiepiſcopo ſilente, nec litigante, inferre volunt tanquam jure deciſum, familiares Epiſcoporum ad ipſorum forum, tribunalque pertinere, tam in criminalibus, quàm in civilibus, ut trepidus, & breviter admodum notavit Panormit. *n.* 5. & de familia Cardinalium Oldradus *conſilio* 292. *n.* 5.

4. Nec etiam hoc exemptionis privilegium continetur *in d. c. Eccleſiarum, d. l.* 1. *&* 2. in quibus ſervi Eccleſiarum, coloni perpetui ipſarum, item adſcriptitii gaudent eadem immunitate, quâ gaudent Eccleſiæ ipſæ. Sed quilibet perſpiciet hæc diſſimilia eſſe, quia iſti homines ſunt portio patrimonii ipſius Eccleſiæ, ut prædia, quibus adſcripti ſunt: ergo ut eccleſiaſtica bona debent iiſdem prærogativis frui ac reliqua, ut apud nos explicatiſſimè exponit textus *in l.* 56. *tit.* 6. *part.* 1. *l.* 32. *ſtili*, ubi videndi ſunt Gregorius, & D. Chriſtophorus de Paz. Non itaque valet argumentum: A muneribus ſordidis immunes ſunt ſervi, coloni perpetui, & adſcriptitii Eccleſiæ, ut res ipſius: ergo & Epiſcoporum familiares, alioquin liberæ conditionis; immò licèt ſervi ſint, ſequuntur forum eccleſiaſticum, exempti à ſæculari. Quia de foro nullum illic verbum, ut vidit poſt alios Theſaurus Junior *q.* 78. *forenſi, n.* 5. *lib.* 3. Jacobus Gothofredus *in l.* 8. *C. Theodoſ. de Epiſcop. & cleric.* & alii relati à Barboſa *in d. l.* 1. *&* 2. *C. de Epiſcop. & cleric.* Parum etiam faciunt textus *in l. aſſumptio* 6. §. *ult. l. filii libertorum* 22. *l. qui manumiſſi* 27. *ff. ad municipal. l.* 2. *C. de municip. & origin. lib.* 10. in quibus ſervi à dominis manumiſſi ſequuntur patronorum domicilium & forum, neque enim poteſt inde argumentum deduci ad familiares; illi enim novi homines ideò forum manumiſſoris ſequuntur, quia aliud non habent: familiares verò habent ſuum proprium, quod minimè amiſerunt. Rurſus illud forum libertorum non eſt privilegiarium, ſed nativum; hoc verò privilegiarium foret, proprio dimiſſo. Et reliqua, quæ ad excluſionem paritatis faciunt, adducunt Paz *in d. l.* 32. *ſtili, n.* 24. Parexa *d. tit.* 2. *reſol.* 6. *ex num.* 364.

5. Nec ad rem etiam pertinet textus *in c.* 1. *de pœnis, in* 6. in quo Epiſcopis conceditur notio, & juriſdictio in eos, qui injurias, & contumelias ingerunt in ipſorum familiares, qui in viſitationibus eos comitantur. Hic enim caſus, ut verbis Gaſparis Theſauri utar *d. q.* 78. controverſus eſt; non enim loquitur de familiaribus Epiſcoporum, qui delinquunt; ſed de his qui patiuntur injurias. Rurſus & ratio ſpecialis eſt; cùm enim patiamur injurias non ſolùm per noſmetipſos, ſed etiam per filios noſtros, eoſque, quos in poteſtate noſtra habemus quomodolibet, & quadantenus, veluti nurum, uxorem, & ſimiles, qui ſub clientela noſtra ſunt, *l.* 1. *&* 2. *ff. de injuriis*, §. *patimur* 2. §. *ſervis* 3. *Inſtit. eod. tit.* congruum fuit dignitati, & ſecuritati Epiſcoporum viſitantium ipſis permittere punitionem injurioſorum in ſuos familiares. Nec multùm etiam prodeſt noviſſima Tridentini deciſio *ſeſſ.* 14. *de reform. c. inſuper* 5. *verſ. Familiaribus*, in qua Patres loquentes de cauſis civilibus, in quibus ad avertendas violentias manifeſtas ſolet à Sũmo Pontifice dari conſervator, ſtatuunt, ut auxilio conſervatoris non utantur familiares eorum, quibus datur, niſi duo dumtaxat ſint, & continuâ ipſorum commenſalitate gaudeant. Nam hic textus potiùs derogat, quàm concedit: inducta verò ad unum effectum, non debent contrarium operari, *l. legata inutiliter, de adim. legat.* Rurſus non loquitur de foro, aut juriſdictione, quia neutrum horum cadit ſub conſervatoris poteſtate, *c.* 1. *& ult. de officio deleg. in* 6. nimis ergo à juris ratione deviat qui ſic arguit: Familiares eorum, quibus datur conſervator, non fruuntur conſervatoriæ beneficio, niſi duo dumtaxat, & hi perpetui commenſales; igitur familia laïca Epiſcoporum gaudet ipſorum privilegio. Nam canon Concilii potiùs proſpicit commenſalibus, ne ab aliis patiantur injurias, quàm eos eximit, ſi delicta commiſerint, à ſuo foro ſæculari.

6. Denique non majoris roboris ſunt monitoria, reſponſa Congregationis, & mandatæ litteræ ab Auditore Cameræ Apoſtolicæ, quæ refert Diana *d.* 6. *p. tract.* 2. Nam expeditæ in cauſa Comitis D. Alphonſi Gonzagæ Archiepiſcopi Rhodienſis de immunitate ſuæ familiæ, quantumvis titularis Epiſcopus eſſet,

eſſet, parum nos urgent, cùm neſciamus an Mantuæ degeret, an in Regno, an in terris Eccleſiæ ſubjectis in temporalibus: quare ex illis efficax argumentum ad noſtrum Regnum deſumi non poteſt. Præterquam quod Epiſcopus Villaroël. *d. 1. p. q. 2. art. 3. ex num.* 38. ubi de hac re agit, non multùm his inſtrumentis fidit, aut confidit, quia non ſunt extracta in forma authentica, juxta diſpoſitionem Urbani VIII. S.P. qui de hoc cavit, ne apocrypha, & incerta evulgarentur ab Auctoribus vel nimis credulis, vel nimis ſententiæ adhærentibus. Emiſſæ verò ad Regnum Siciliæ anno 1636. cum aliis multò antiquioribus de anno 1460. quæ Regiæ ſunt, & à Prorege Siciliæ expeditæ, quamvis prætexant (ſaltem poſteriores) juris aſſiſtentiam, quam Auctores hujus ſententiæ negant; tamen principale fundamentum conſuetudinis inveteratæ, & immemorialis afferunt ad illud Regnum: igitur allegari non poterunt in aliis, in quibus talis non vigeat conſuetudo, quod obſervandum eſt ad conſilium 77. & 88. Marii Giurbæ Siculi, & ad conſuetudines Luſitaniæ, & Aragoniæ, quas ſuprà expendebamus. In hoc regno non adeſt conſuetudo ſimilis, videlicet ut familia Epiſcopi gaudeat privilegio fori; immò contrarium cautum eſt per diplomata & ſchedulam datam ad utramque Cancellariam: mentio horum diplomatum extat in ordine Cancellariæ Granatenſis, *tit. 7. ſchedula 6.* & Cancellariæ Pincianiæ *lib. 1. tit. 2.* & *lib. 3. tit. 10.* & *in remiſſionibus ad Compil. ſub tit. 1. lib. 4.*

7. Sed ut ſolida agnoſco fundamenta hujus ſententiæ negativæ, ita reputo debilia, immò reſpuo quæ adducunt Auctores ſententiæ affirmativæ. Non argumentum Anſaldi ex Concilio Florentino; nam negativum eſt, & parum adſtringit, quia ſi laici familiares Epiſcopi gauderent hoc privilegio fori, non ex ſua perſona, ſed ex perſona Epiſcopi gauderent, quaſi ipſius inſtrumenta: quare ſi juris ratio non deeſſet, cum dominis ſuis incluſi viderentur. Nec etiam argumentum P. Suarez aliquid probat, ſiquidem dum ait juxta Trident. *d. cap. 6.* deſiderari, ut quis gaudeat privilegio fori, quod ſit tonſuratus, & beneficium habeat, non rectè elicitur conſequentia: Igitur laici familiares Epiſcopi non gaudent eo privilegio. Alioquin nec novitii, nec converſi religionum gauderent privilegio fori eccleſiaſtici. Mens ergo Concilii eſt, clericos qui ut clerici, & ratione clericatus volunt gaudere fori privilegio, debere ſuffultos eſſe qualitatibus ibi expreſſis; nihil verò de aliis diſponit, qui ex diverſis rationibus prætendunt forum eccleſiaſticum: ideò negativa non apponitur verbo *gaudent*, ſed verbo *clericus*, quod reſtringit in ratione ſui ſignificatus, ut rectè contra Moſcoſum docuit Diana *d. 6. p. tract. 2. reſol.* 8.

8. Jam ergo videamus, quid in hac quæſtione tenendum ſit; & certè ſi numerum Auctorum aſſentientium familiam Epiſcopi gaudere privilegio fori, attendamus, verior eſt affirmativa ſententia; ſi verò fundamenta ipſa libremus trutinâ veritatis, illam fundamento carere agnoſcemus, cùm nec præſens textus, nec alii pro ea adducti eam probent, ut agnoverunt Theſaurus, & Anſaldus ſuprà, Cutellus *in codice legum Sicularum, ad leges Martini cap. 2. n. 6.* & ita in hac quæſtione indeciſus manet Bobadilla *lib. 2. polit. cap. 17. num. 97.*

9. De familiaribus Sanctæ Inquiſitionis.

Huic quæſtioni proxima eſt alia noſtris temporibus ſæpiùs diſceptata circa familiares Sanctæ Inquiſitionis, necnon & ipſorum Inquiſitorum, an videlicet exempti ſint à juriſdictione ſeculari: quam ut radiciùs, & pleniùs reſolvamus, ſupponendum eſt, ſeculares omnes poteſtatibus ſecularibus ſubditos eſſe, juxta ea quæ adducimus *in c. omnis, de cenſibus*, niſi legitimâ præſcriptione, vel juſto privilegio ab habente poteſtatem conceſſo exempti ſint, *c. cum perſona 7. de privileg. in 6.* quod ad rem illuſtrat Parexa *de univerſa inſtrum. edit. 1. tom. tit. 2. reſol. 6. num.* 34. Fundat quippe Rex juriſdictionem ſuam in omnes ſæculares ſui Regni, *l. 1. de origine juris, l. 1. 2. & 3. tit. 1. lib. 4. compil.* ubi Azevedo. Didacus Perez *in l. 2. tit. 1. lib. 3. ordinam.* Villadiego *in l. 2. prologi fori judic. ex n. 2.* Aviles *in capitulo 1. Prætor.* Avendaño *de exequendis, 1. part. cap. 1.* Covarr. *pract. 1. num. 9.* Solorzanus *tom. 2. lib. 4. cap. 3. n. 30.* Parexa *d. tit. 2. reſol. 6. num. 37.* Franciſcus Anſaldus *de juriſd. 2. part. tit. 11. cap. 5. ex num.* 137. Marius Cutellus *ad leges Martini, tit. de juriſdict. Inquiſit. compet. prout Epiſcopis, num. 16. & 17. pag. mihi* 352.

10. Privilegio, aut præſcriptioni ſimilis apud nos eſt deciſio Aulæ, quam dicimus Competentiarum; quia ſchedulâ Regiâ, quâ tribunal illud erectum fuit anno 1625. c. 8. ſancitum fuit, ut quidquid hac in re fuerit deciſum, in omnibus ſimilibus caſibus jus faciat, cujus verba (nam ſchedulam ipſam non vidi,) refert Parexa *d. reſol. 6. num.* 313. & commemorat Cutellus *ubi proximè, num. 6. pag.* 344. Quamvis alioquin exemplis judicandum non ſit, neque inſpiciendum quid Romæ factum ſit, ſed quid fieri debeat, *l. licet 8. de officio Præſid. l. nemo, Cod. de ſent. & interloqu.* quam parœmiam illuſtrat D. Valenz. *conſil. 69. n.* 212. Valet ergo potiùs contrarium illud axioma: Sic inveni Senatum cenſuiſſe, *l. filius 14. in fine princip. ff. ad leg. Corn. de falſis.* Cùm enim illi Senatores ampliſſimi ſpecialiſſimè vice Regia componant Tribunalia de juriſdictione contendentia, quidquid cognoſcentes decernunt, legem eſſe conſtat, *l. 1. de conſtit. Princip. §. ſed quod Principi, Inſtit. de jure naturali, gent. & civili, l. ult. C. de legibus.* Sed ut hoc libentiſſimè fatemur, ita & negamus aſſenſum judicis ſæcularis, vel totius aulæ criminalium quæſtionum ullum præjudicium afferre poſſe Regio Fiſcali, aut juriſdictioni, cujus adminiſtrationem, non diſſipationem gerunt, ut ad rem docent Boërius *in addition. ad Ioannem de Montaigne de auctorit. magni Conſilii, n.* 148. Menochius *conſil. 901. ex n. 79. uſque ad finem,* Valenzuela *conſilio ult. num. 91. cum ſeqq.* & fatetur Paramus *reſponſo* 2. apud Cutellum, *pag. 374. n. 27.* & multi alii penes ipſos.

11. De privilegio juſtè conceſſo, id eſt ab habente poteſtatem, ut de Summo Pontifice dicamus quod ex jure, & Theologia eſt, eâ quæ Catholicum Eccleſiæ Romanæ filium decet modeſtiâ, diſtinguendæ ſunt terræ in temporalibus Eccleſiæ ſubjectæ, ab his quæ tantùm ſubjectæ ſunt in ſpiritualibus, ut *in cap. per venerabilem 13. qui filii ſint legit.* In illis cùm utraque gaudeat poteſtate, poterit quos voluerit à ſæculari poteſtate eximere, & eccleſiaſticæ ſubjicere, ut pro explicatione textus *in cap. 2. de foro compet.* notavit Morla *in emporio, tit. 2. in præludiis, n.* 140. Carolus de Graſſis eum ſequutus *de effectibus clericat. effectu 1. num. 131. verſic. Sed Petrus.* In his verò ipſe Innocentius III. fatetur *in cap. novit 13. de judiciis,* non eſſe ſuæ intentionis vel in minimo derogare Regiæ poteſtati, aut juriſdictioni. D. Bernardus *lib. 2. de conſiderat. ad Eugenium, cap. 6. Ergo,* inquit, *in criminibus, non in poſſeſſionibus poteſtas veſtra: quoniam propter illa, & non propter has accepiſtis claves Regni Cœlorum; prævaricatores utique excluſuri, non poſſeſſores.* D. Thomas *de regim. Princip. lib. 1. c. 10. & 19.* Unde ex pura gratia, & ex ratione merè politica non poteſt Summus Pontifex laicos à ſæculari juriſdictione eximere, ut laici ſunt, & eccleſiaſticæ ſubjicere: alioquin diceremus abſurdum, quod poſſet Pontifex ſpoliare Reges ſubditis, & eos ſuæ addicere juriſdictioni. Ita ſentiunt eximius Pater

Franciſcus Suarez *adverſùs Regem Angliæ lib.*3. *c.*5. *num.*8. Magiſter Baſil. Pontius *de matrim.lib.*5.*c.*12. §. *unic. per tot.* cum aliis Barboſa *voto* 55. *num.*10. Cutel.*ad leges Sicul. Mart. tit.de juriſd.Inquiſit.compet. ex regia conceſſione.* Senſeratque pridem Innoc. *in cap.*2.*de major. & obed.* & poſt eum Greg. *in l.*1. *tit.*7. *partit.*1. *gloſſa ult.* Ceval. *de cognit. per viam viol.quæſt.*52.*ex num.*12.*uſque ad fin.* Bobad. *lib.*2.*polit.cap.*18.*num.*214. & alii.

11. Dixi, non poſſe eximere laicos ex ratione merè politica, & ut laici ſunt; quod duplex aſſertum ſignanter, & ſigillatim exponendum eſt. Quia ex ratione ſpirituali, prout ad ſpiritualia concernit, negari non debet poteſtas hæc Summo Pontifici; hoc enim valet indirecta poteſtas ſuper temporalibus, quæ eſt conſequens directæ ſuper ſpiritualibus; quia ut arguit Angelicus Præceptor 2.2.*quæſt.*40. *art.*2. *ad* 3. cui conceſſus eſt finis, conceſſa pariter intelliguntur quæ ad finem tendunt directò, *juncta l.*2. *de juriſd.* idem D. Thomas *d.lib.*1.*de regim. Princip.cap.*19. *In quo caſu*, inquit, *ut ex verbis Domini ſuprà inductis eſt manifeſtum, videlicet pro bono ſtatu univerſalis Eccleſiæ, videtur vicarius Chriſti habere plenitudinem poteſtatis.* Quoties ergo Pontifex non poteſt aſſequi finem ſibi intentum boni ſpiritualis, abſque eo quod manum extendat ad temporalia, rectè illa poteſt ordinare, & ſibi ſubordinare, juxta effatum divinum *Jeremiæ, c.*1. *Poſui te ſuper gentes, & ſuper Regna, ut evellas, & deſtruas, & ædifices, & plantes.* Quod ſæpè, & cum bonorum laude feciſſe manifeſtum eſt *ex c. alius* 15.*q.*1.*c.novit* 13.*de judiciis, c.intellecto* 29.*de jurejurando, c.licet univerſis, de voto, c.grandi, de ſuppl. neglig. Prælat.in* 6. *extravag. unam ſanctam, de majorit.* & aliis multis exemplis, quæ ſedulò & eruditè adducit Magnus Præceptor meus D. Ramos *de Epiſcopat. Luſit. propoſ.*4. *à principio.* Ideò hanc opinionem nedum communem, ſed catholicam appellare poſſumus, quam defendunt Bellarm. *de R. Pontif.toto lib.*5. Suarez *adverſùs Reg. Angliæ, lib.*3. *c.*22.*&* 23. Molina *de juſtitia & jure, tract.*1.*diſp.*29. Baſil. *d.lib.*5.*c.*12. *n.*10. latiſſimè Solorzanus *tom.*1. *lib.*2. *cap.*22. *& duobus ſeqq.* & Carenas *de officio Inquiſit.p.*1. *tit.*5. *de Summo Pontif.*§.5. *de poteſt. Summi Pontif.in temporal.* Anſaldus *de juriſd.* 2.*p.tit.*11.*c.*5. *ex n.*145. Salcedo *de lege polit.lib.*1.*c.*6. *ex num.*19. Et licèt Joannes Major, Okam, & alii veteres Galli, uterque Barclaius, & Rogerus Vvidrinctonus apologias contra hanc poteſtatem ediderint, eas parum curamus, ut alibi exprofeſsò dicemus.

12. Ex quo Auctores noſtri diſputant, utrum Summus Pontifex eximere potuerit à juriſdictione ſæculari officiales, notarios, familiares, & miniſtros ſancti Officii, qui ex munere illi incumbunt, & præſtò ſunt ad obſequendum ejus mandatis in rebus fidei? Habemus canonem Concilii Viennenſis *in Clement.*1. §.*ult. de hæret.* quo duo ſanciuntur, aut ſupponuntur: nempe officiales in officio delinquentes, ab Inquiſitoribus eſſe puniendos; item ne habeant officiales ad executionem ſuorum mandatorum, niſi neceſſarios, qui ſe conferant ad ſua cum Inquiſitoribus ipſis officia exequenda. Et bullam Joannis XXII. quæ jubet omnem exceſſum amputari hac in re. Quæ quidem conſtitutiones apertè enunciant, hac de re proviſionem, utpote adeò ſpiritualem, ad curam Sanctæ Sedis ſpectare: ergo ſi ſibi benè viſum ſit, poterit de perſonis, foroque familiarium miniſtrorum decernere, etiam per modum gratificationis, & privilegii, ut magis videatur remunerare: eſſe quippe dignos favoribus, & privilegiis, qui rebus fidei incumbunt & ejus tutelæ præſtò ſunt, quilibet per ſe perſpicere poteſt, notavitque Jacobus Simancas *de Catholicis inſtit.c.*41.*n.*13. pertinere quippe videntur ad defenſionem fidei, non tantùm Inquiſitores, ſed miniſtri, per quos officium peragunt, & ſine quibus nullo modo illud exequi poſſent, *cap. ut officium, de hæret.in* 6. Ex quibus potuiſſe Summos Pontifices eximere miniſtros à ſæculari juriſdictione, poſt Eimericum, & Paramum notavit Narbona *in concord.familiar.gloſſa* 1.*ex n.*3. D. Solorzanus *tom.*2. *lib.*3.*c.*24.*ex n.*59. Carenas *d.*1.*p.tit.*15.§.5. Carleval. 1.*tom.de judic.diſput.*2.*q.*6.*ſect.*6. *à princ.* Villadiego *c.*5.§.20.*ſua polit* Hevia *in curia*, 3.*p.* §.1.*n.*15. noviſſimè Thomas Delbene *de officio Inquiſit.tom.*2.*dubit.*195. *ſect.*16. Maximè conſentientibus Principibus ſæcularibus, de quorum juriſdictionis præjudicio tractatur: quo in ſenſu & ipſi Principes conceſſiſſe juriſdictionem cenſentur, argumento *ex l. conficiuntur* 8.§.1.*ff. de jure codicillor.* ex quo probatur, dare cenſeri, qui cùm poſſet adimere, non adimit; & ex conſtitutione *tanta, de veteri jure enucleando, c.ult. de confirm.utili, vel inutili:* qui textus probant noſtra reputari, quibus noſtram auctoritatem impartimur, ut conſideravit ad rem Marius Cutellus *ad leges Siculas, in legib. Martini, pag.*370.*n.*23. Alii verò cenſent, forum hoc privilegiarium ſancti Officii familiaribus indultum eſſe ex mera Principum ſæcularium conceſſione, cùm negent eos ad negotium fidei pertinere, niſi per quandam analogiam, & abuſivè: ideò in Etruria eos illo non gaudere ex defectu Principalis indulti, docet Anſaldus *d.*2.*p.tit.*11.*c.*6. quod etiam mordicùs defendit Baſilius *d.lib.*5.*c.*12. *ex n.*12. Ex qua differentia & aliæ fluunt; nam Paramus negavit, potuiſſe Principem limitare, & ad caſus reſtringere hanc juriſdictionem; in quem ſe invexit Baſilius: quaſi Princeps jure, meritoque coërcere potuerit juriſdictionem, quam ipſe indulſerit. Cui doctrinæ conſequens eſt alia, quam contra Narbonam defendit Parexa *d. tit.*2. *reſol.*6. *ex n.*85. *uſque ad* 93. familiares nempe in caſibus exceptis in concordia, non exui propter delictum foro Inquiſitorum, ſed potiùs relinqui in proprio ſuo, & nativo, quod eſt ſæculare, ex quo in illis caſibus deficit privilegium. Ego neque audebo dicere conceſſionem hanc merè laicam eſſe, cùm cernam familiarium officium è re fidei eſſe, nec minimum inſtrumentum cenſeri ſanctiſſimi Tribunalis ad pleraque munia, quæ neceſſariò quotidie obeunt contra apoſtatas, & alios fidei hoſtes: nec per conſequens damnabo concordiam ſapientiſſimè à noſtris Regibus excogitatam pro ſuis Regnis. Dicam tamen locum fuiſſe concordato ex mente Pontificum, & ex Regnorum utilitatibus. Cùm enim exceſſivus eſſet familiarium numerus, oportuit ordinatione aliqua præfiniri, quod pridem conſuluerat Simancas *d.c.*41.*n.*13. Deinde cùm homines ſpe impunitatis, & remiſſioris pœnæ fiant audaces ad graviſſima perpetranda delicta, congruit, ut quædam exciperētur, in quibus miti. & privilegiario foro non gauderent, ne ſub prætextu conceſſi privilegii, vel flagitiorum creſcat auctoritas, vel publica vacillet utilitas, ut dicitur *in l.*2.*C.de privileg.ſcholarium, lib.*12. omnis enim abuſus hac in re contra intentionem Summi Pontificis, & Principis eſt. Notant ad rem Salcedus *ad Bernard. Diaz, c.*150.*à n.*23.*pag.mihi* 308. Carenas *d.*1.*p.tit.*15. §.4. Marius Cutellus *ad leges Martini, pag.*346.*n.*19. *&* 20. Quod longiuſculè notaſſe non nocet. Obſervanda enim ſunt in quibuſcumque Regnis concordata. In noſtro habemus legem 18.*tit.*1.*lib.*4.*noviſſimæ compilationis*, quam per viginti & tria gloſſemata illuſtravit Narbona. Indiani ſuam habent concordiæ ſchedulam, quam ad litteram refert, & illuſtrat D. Solorzanus *tom.*2. *lib.*3. *cap.*24. in qua concubinatus crimen exceptum intelligitur, quod in noſtra expreſſum non eſt. De aliis Regnis con-

ſuli

ſuli poſſunt Marius Cutellius *ad leges Martini, in Codice legum Sicularum, ſub tit. de juriſd. Inquiſit. in ſæculares*, Gratianus *diſcept.* 340. Carleval. *d. tom.* 1. *diſput.* 2. *q.* 6. *ſect.* 6. Marius Giurba *conſil.* 96. *ex num.* 27. *& ſeqq.* Cancer. 2. *p. cap.* 2. *de juriſd. ex num.* 33. Anſaldus *de juriſd.* 2. *p. tit.* 11. *cap.* 6. Fermoſinus *in cap. cùm contingat* 13. *de foro comp. quæſt.* 11. & alii innumeri penes ipſos, in quibus recenſendis non immoror.

13. Notabo tamen alios caſus exceptos in concordia non comprehenſos, in quibus foro Inquiſitionis non gaudent ex novis legibus. Primò *ex leg. ult. tit.* 1. *lib.* 1. *noviſſimæ compil.* vanè jurantes à quocumque ſæculari judice puniri poſſunt. Et *in l.* 61. *tit.* 18. *lib.* 6. *ejuſdem compil.* non gaudent foro privilegiario in crimine extrahendi monetam argenteam à Regno, & introducendi æream. Et *in l.* 17. *tit.* 23. *lib.* 8. *compil.* nudantur etiam eodem foro, qui geſtant breves igneas machinas, quas *piſtolas, carrabinas*, & aliis nominibus vocamus. De crimine concubinatus dubito, cùm quodlibet concordatum intra ſuas metas, regioneſque contineri debeat.

14. De familiaribus itaque Inquiſitorum, id eſt de eorum famulis commenſalibus ampliùs diſquirendum eſt, quia de his in noſtra concordia, prout hodie extat compilata, nec verbum quidem, aut vocula invenitur. Narbona *gloſſa* 1. *&* 22. *à princ.* ſummo nixu contendit, gaudere foro veros Inquiſitorum commenſales. Verùm quia Narbona *dictâ gloſſâ* 22. *n.* 5. & Fermoſinus *n.* 2. quædam verba pro diſertis expendunt diplomatis inviſtiſſimi Caroli V. ad Cancellariam Granatenſem emiſſi anno 1518. è re me facturum exiſtimo, ſi omnia præcedentia diplomata uſque ad concordiam in medium protulero, & brevi, planoque ſenſu donavero, quæ extant *lib.* 1. *tit.* 1. *fol.* 11. *ordinationum Pintianæ Cancell.* in cujus folii reverſo ita ſtatuitur: *Y en quanto à las cauſas y negocios de los familiares de la Inquiſicion, y en todo lo tocante à ello, ſe ha de tener, è guardar la orden, è forma que eſta dada por las cedulas, y proviſiones Reales, que ſobre ello fueron proveidas, cuyo tenor ſe pone aqui por la orden y tiempo que ſe libraron; è ſon las ſiguientes*, &c.

15. Omiſsâ, quæ primò occurrit, datâ Burgis 17. Martii anno 1508. quæ ad inſtitutum non ſpectat, memoranda eſt prædicta Caroli V. ſchedula data Cæſarauguſtæ 15. Julii, anno 1508. ad Cancellariam Granatenſem, & Correctorem Giennenſem, in qua declaratur gaudere foro Inquiſitionis, *Los officiales, y miniſtros de el ſancto Officio de la Inquiſicion de la Ciudad de Iaen, y ſu diſtrito, è ſus criados, è familiares, è los criados, è familiares de los Inquiſidores.* Et quia perturbabantur in exercitio prædictæ juriſdictionis, *Lo qual diz que es contra los privilegios, è exenciones, y immunidades del dicho ſancto Officio, è redunda en impedimento de el*; ſtatuit, *Que de alli adelante en las dichas cauſas criminales, que tocaren à los ſuſodichos officiales, y familiares, è à qualeſquiera de ellos*, ne immiſceantur, ſed ad Inquiſitores remittant. In hoc reſcripto primò notandum eſt, ad unum Correctorem remitti, & ad Aulam criminalium quæſtionum Cancellariæ Granatenſis; non tamen ideò minùs generale cenſendum eſt, quia datum ad unum Præſidem, ad omnes datum cenſetur, ex theorica textus *in l. relegatorum* 7. §. *interdicere*, ubi magiſtraliter Bartolus, *de interdictis, & relegat.* Eſt quoque illud notandum, reſcripta ex mente Principis robur, valoremque obtinere, & contra, aut præter ejus voluntatem emiſſa, viribus evacuari, *l. ult. C. de precibus Imperat. offerend. l. univerſa* 7. *C. de diverſis reſcriptis, l.* 2. *C. de petit. ſublat. lib.* 10. *cap. ſuper litteris, de reſcriptis, cum ſimilibus.* Conſtat verò ex illis verbis, *Lo qual diz que es contra los privilegios*, Carolum non eſt proprio motu conceſſiſſe quid novi, ſed ſolùm confirmare, & roborare voluiſſe quod audiebat jam conceſſum, vel ſibi referebatur, *cap. in parte, el primero, de reſcriptis*, Marta *de clauſulis*, 2. *p. clauſ.* 71. Menochius *conſil.* 103. *n.* 22. Maſcardus *concluſ.* 1210. Gonzalez *ad regul.* 8. *Cancell. gloſſâ* 9. *in annotat. num.* 129. Azevedo *in l.* 4. *num.* 2. *&* 3. *tit.* 26. *lib.* 8. *compil.* illa enim verba, *diz que*, correſpondent clauſulæ, *prout aſſeris*, ſive, *prout aſſeritur*, quæ ſupponit certitudinem in narratione à parte facta, ad cujus inſtantiam impetratur reſcriptum. Barboſa *clauſula* 116. & *clauſula ult.* quod ad ſequentia notandum eſt.

16. Schedula, quæ ſequitur, eſt ſecunda juſſio Monſonii Aragonum, 9. Octobris 1542. emiſſa ad utramque Cancellariam in confirmationem prioris, in qua ita: *Vereis, cumplireis, y guardareis la dicha cedula, è guardandola, è compliendola, no vos entremetais de aqui adelante en conocer de las cauſas criminales, que tocaren à los officiales, è familiares de las Inquiſiciones de nueſtros Reynos.* Non loquitur ſecunda juſſio de familiaribus Inquiſitorum, in quo à præcedenti diſtat: quod pro Regia juriſdictione facit; nam ex duabus juſſionibus pari poteſtate pollentibus noviſſimæ cautio attenditur, *l. non eſt novum* 26. *cum duabus ſeqq. de legibus, l. quod traditum* 87. *cum ſeq. l. non ad ea* 89. *de condit. & demonſtr.* quæ in caſu occurrenti fortiter expendi poteſt. Pro ſe dicunt Inquiſitores, ſecundam juſſionem præcipere, ut videatur, & obſervetur prima: ergo non intendit in aliquo derogare ejus obſervantiæ, aut cautioni, *cap. dilecta* 4. *de confirm. utili, vel inutili*; cùm ſit, inſitque relatum in referente cum omnibus ſuis qualitatibus, ut habet axioma 201. Barboſæ.

17. Succedit ſchedula data in hac civitate Valliſoletana 15. Maii 1545. per quam ambæ ſchedulæ præcedentes ſuſpenſæ fuerunt, tanquam per errorem, & contra formam emiſſæ; igitur deinceps allegari non poſſent, niſi ad uſum redactæ ſint noviori conſtitutione; quia quod ſuſpenſum eſt, valore evacuatur, *l. is damnum* 169. §. 1. *ff. de regulis juris*, *cap. dilecta* 8. *de confirm. utili, vel inutili.* Unde Narbona, & Fermoſinus ad hanc quæſtionem decidendam afferentes verba ſchedulæ Cæſarauguſtanæ, nihil attulerunt, niſi probaverint, jus illud de familiaribus Inquiſitorum ſopitum, ſuſpenſumque per hanc ſchedulam, ſuſcitatum fuiſſe per concordiam.

18. A qua ſuſpenſione cùm Inquiſitores ſupplicaſſent, cum ſancto Tribunali concordia ſumpta fuit, & diplomate Regio confirmata *in l.* 18. aliàs 20. *tit.* 1. *lib.* 4. *comp.* per quam cauſarum criminalium cognitio contra familiares, & alios miniſtros Inquiſitionis commiſſa fuit Inquiſitoribus, præſtituto gaudentium numero, exceptis atrocioribus, quæ ibi recenſentur: & civilium reſervata fuit ſæcularibus judicibus, de qua ampliùs dicere ſuperſedeo, cùm exactè illuſtrata ſit à Narbona. Fuit data Matriti 10. Martii 1553. in qua ad præſentem quæſtionem hæc verba notanda ſunt: *Alzando, è quitando quanto à lo no expreſſado, è conſentido en eſte dicho aſſiento, è capitulos, el effecto de todas las dichas cedulas en lo tocante à las cauſas, è negocios de los familiares.* Ecce præcedentium ſchedularum expreſſam derogationem: *E quedando en todo lo demas en ſu fuerza, è vigor.* Ecce confirmationem. Nunc Inquiſitores ſic arguunt. Concordia loquitur tantùm de familiaribus Inquiſitionis, quorum reſpectu ſumitur: ergo nihil diſponit de familiaribus Inquiſitorum, *l. ſi de certa* 18. *C. de tranſact.* cum ſimilibus: atqui in ſchedula Cæſarauguſtana expreſsè forum privilegiarium his conceſſum fuit, nec ullâ aliâ expreſsè ademptum invenitur, immò potiùs generali confirmatione in

concordia comprehenſum: igitur indiſtinctè gaudere debent foro, ut gaudent officiales. Per contrarium Fiſcalis Regius ſic tuetur ſuam, immò regiam juriſdictionem. Si hoc argumentum probat, multùm probat, cùm probet indiſtinctè, & ſine caſuum limitatione familiares Inquiſitorum eo foro gaudere inſtar notariorum, & officialium ſecreti, pluſquam familiares, & notarios Inquiſitionis ipſius, quibus forum limitatum eſt: ſed abſurdum eſt, plus favoris indultum eſſe familiaribus Inquiſitorum, quàm Inquiſitionis ipſius: ergo ideò in concordia de ipſis actum non eſt, quia nec de illis cogitatum fuit inter concordantes. Deinde negari non poteſt eſſe ambiguitatem in reſcriptis; nam ſchedulæ Cæſarauguſtanæ de famulis Inquiſitorum loquuntur: ſchedula verò Monſonii tantùm loquitur expreſsè de familiaribus Inquiſitionis. Utraque ſuſpenſa fuit per Valliſoletanam, & ſuper hoc concordia ſumpta fuit, remanentibus in ſuo robore *las dichas cedulas*, in quibus verbis ambiguitas eſt, ut quilibet agnoſcere poterit: ſed quoties ambiguitas in reſcriptis reperitur, poſteriori ſtandum eſt, *cap. ult. de reſcript.* quod ad rem pertinet, & quod ibi notat Panormitanus poſt Bartol. *in l. ſed poſteriores, ff. de legibus*, ubi A. Faber: alios adducit Menochius *lib. 3. conſil.* 217. *n.* 166. qui optimè loquitur. Addendus eſt Donellus *lib. 1. comment. c.* 12. ergo cùm poſterius de familiaribus Inquiſitionis loquatur, ad illud facienda eſt prædicta relatio, maximè quia ut certum agnoſcamus, illa verba, *Quedando en lo demas en ſu fuerza, y vigor*, referuntur ad id, quod proximius eſt, ſcilicet ut in caſibus non exceptis circa familiares, ſervetur quod pridem circa forum ſtatutum erat, ut ſpectent ad forum Inquiſitionis. De famulis verò Inquiſitorum, nec quæſtio incidebat, nec fiebat concordia, nec ſuper hac in re invenitur Tribunalium querimonia: ergo relatio facienda eſt ad proximè dicta, & ad propoſitam quæſtionem intra ſuos terminos, non ad diverſos. Ex quibus inſtantiis deducitur, attentâ concordiâ, rem dubiam eſſe. Sed videamus quatenus praxis, uſuſque dubium ſuſtulerit? Et pro ſententia, quam tuemur, facit ſchedula prudentiſſimi Philippi II. miſſa Proregi Valentiæ die 19. Martii anno 1561. in qua cùm familiares cujuſdam Inquiſitoris à Prorege carceri mancipatos juſſiſſet ad Tribunal Inquiſitionis remitti, hæc adjecit verba: *Y ſus criados hizieren alguna coſa, que os parezca no conviene al ſervicio de Dios, y mio, vos con el cuidado que ſoleis, me dareis aviſo de ello, para que yo lo mande proveer.* Eam refert Dionyſius Portocarrero *in competentia Majoricenſi, n.* 57. Tandem hæc ſententia expreſſa eſt in concordia Sicula facta anno 1597. ubi §. 16. ita cavetur: *Los criados de los Inquiſidores y officiales de la Inquiſicion, que fueren continuos commenſales, y que actualmente los ſirvieren, llevando ſu ſalario y racion, gozen del privilegio del ſancto Officio.* In cujus concordiæ confirmationem ſæpiùs declaratum fuiſſe in aula Competentiarum, videlicet familiares Inquiſitorum, & officialium in Regno Siciliæ gaudere privilegio ſuorum dominorum, refert Baſilic. *deciſ.* 17. *crimin. per totam*, & in ipſa Aula deciſa fuit quædam cauſa hujus Pinciani Tribunalis anno 1649. nam cùm Antonius Fernandez familiaris Receptoris ipſius Tribunalis pro homicidio in ipſa urbe perpetrato carceri fuiſſet mancipatus per Prætorem ipſius civitatis, cauſa remiſſa fuit Inquiſitoribus ipſius Tribunalis: unde juxta ſchedulam Regiam ſuprà expenſam, & à Parexa adductam, quæſtio hæc videtur deciſa, ita ut amplius in dubium revocari nequeat.

18. Sententiam hanc, quam tuemur, probant & defendunt, aliis relatis, Narbona *in d. concordia, gloſſa* 1. *& 22. à principio*, Epiſcopus Fermoſinus *in cap. cum contingat, quæſt.* 11. *de foro compet.* Cutellus *in d.* §. 16. *concordiæ Siciliæ*, Baſilico *d. q.* 17. *crimin. per totam*, perdoctus vir D. Chriſtophorus de Moſcoſo, & Cordoua *in juris allegat.* quam typis mandavit, cùm munus Fiſcalis ſupremi Conſilii gereret, contra quoſdam familiares Cardinalis Moſcoſo. Contrariam autem ſententiam tuetur Anſaldus *de juriſdict. d. c.* 6. ſed levi motus fundamento; ait enim, æquum non eſſe, ut delictorum punitio proprio domino committatur, contra deciſionem textus *in l. qui juriſdictioni* 10. *ff. de juriſdict.* nam agnoſco hoc argumentum militare in Epiſcopos volentes jus dicere in ſuos familiares; non verò in Inquiſitores, cùm tres, quatuorve reperiantur in Tribunali uno, in quo cauſa agitari poteſt, excluſo delinquentis domino per alios, ut conſideravit Narbona *in concord. gloſſa* 1. *ex n.* 65. maximè *n.* 71. Nec majoris ponderis eſt, familiares Equitum Ordinum militarium fori dominorum privilegio non gaudere, ut cavetur in ordinationibus Valliſolet. *lib.* 1 *tit.* 1. *fol.* 7. & circa familiares ſcholaſticorum expreſsè cautum eſt *in l.* 18. §. 7. *tit.* 7. *lib.* 1. *recopil.* & notavit Eſcobar *de Pontif. juriſd. cap.* 37. nam diſcriminis magna ratio verſatur inter familiares Inquiſitorum, ac Officialium; & familiares Equitum, ac Scholarium: tum à ſanctitate miniſterii petita, tum à Regiis ſchedulis ſuprà relatis, quibus hæc exemptio à juriſdictione ſæculari conceſſa eſt; quæ cùm non dentur circa alios familiares Equitum & Scholarium, non valet argumentum de aliis ad alios.

TITULUS XXIV.

De officio Archipresbyteri.

CAPUT PRIMUM.

Ex Concilio a Toletano.

Ut *b* Archipresbyter ſciat ſe ſubeſſe *c* Archidiacono, & ejus præceptis omnibus, vel præceptionibus, ſicut Epiſcopi ſui, obedire debet, & quod ſpecialiter ad ejus miniſterium pertinet, ſuper omnes Presbyteros in ordine poſitos *d* curam agere, & aſſiduè in Eccleſia ſtare: & quando Epiſcopi ſui abſentia eſſe contigerit,

contigerit, ipſe ad vicem ejus *e* Miſſarum ſolennia celebret, & collectam dicat, aut cui ipſe injunxerit.

N O T Æ.

1. a T*Oletano.*] Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.1.* & in decreto Ivonis *p.6. cap.* 20. & Burchardi *lib. 3. cap.* 50. & hæc verba Concilio Toletano tribuuntur *in cap.ad hæc 7. de officio Archidiaconi :* à Gratiano tamen *in cap.perlectis, verſ. Vt Archypresbyter*, tranſcribuntur ex epiſtola D. Iſidori miſſa ad Leufridum Epiſcopum. Sed in nullo ex Conciliis Toletanis nuper excuſis, & hucuſque editis reperiuntur hæc verba. Et licèt textus *in d. cap. perlectis*, reperiatur in ea epiſtola D. Iſidori, tamen hæc verba à Gratiano relata non inveniuntur. Et D. Garcia à Loayſa, qui hujus inclyti Doctoris opera ex variis MSS. codicibus edidit, in notis ad ipſam epiſtolam obſervat, hæc verba non reperiri in antiquis codicibus. Et non eſſe ipſius Doctoris, probatur ex eo; nam poſtquam S. Doctor omnium ordinum officia, & miniſteria recenſuit, hæc ſubjunxit verba : *Hi ſunt ordines, & miniſteria Clericorum, quæ tamen auctoritate Pontificali in Archidiaconi cura, ac theſaurij ſolicitudine dividuntur.* Unde inordinatè procederet Sanctus, ſi poſt hæc verba de officio Archipresbyteri ageret : quare exiſtimo in hoc textu propoſi canonem alicujus Concilij Toletani nondum editi, aut cujus acta injuriâ temporum perierunt, & ex eo hæc verba irrepſiſſe inter opera D. Iſidori; quod etiam notavit Hallierius *de hierarch. juriſd. lib.4.art.3.*

2. b *Archipresbyter.*] Sicut Princeps Epiſcoporum dicitur Archiepiſcopus; & Diaconorum Archidiaconus; ita primus, & princeps Presbyterorum appellatur Archipresbyter, id eſt, qui præeſt aliis Presbyteris. Licèt enim ubi plebs numeroſa non erat, olim unus Presbyter tantùm præponeretur, qui vulgò parochus dicebatur; tamen ubi plebs numeroſa erat, tunc plures Presbyteri præponebantur; & qui illis præerat, Archipresbyter dicebatur. Concilium Epaunenſe *can.*80. Agatenſe *can.* 54. Et quia plerumque decem Presbyteris præponebatur, Decanus dicebatur, *cap.in capite*, 50. *diſt. cap.7. de officio Archidiac.* Iuſtinianus eum appellat primum Presbyterum *in l. repetita* 41. *C. de Epiſc. & cleric.* principalem Presbyterum *in novella* 123. Presbyteri iſti, qui ſucceſſerunt in locum Chorepiſcoporum, ut docet Cironius in præſenti, debent eſſe presbyterali gradu decorati, *cap.2. diſt.60.cap.1.de ætat. & qualit.* & ſunt vicarii Epiſcoporum : unde in qualibet Eccleſia Cathedrali debet eſſe unus Archipreſbyter. Concil. Emerit. *can.*10. *Statuimus, ut ſinguli noſtrûm in Cathedralibus Eccleſiis Archipresbyterum, Archidiaconum, & Primicerium habere debeamus.* Vltra ea munera, quæ in hoc titulo Archipresbyteri commendantur, alia etiam ſpectant ad ipſos, vel jure ordinario, vel ratione conſuetudinis. Iure ordinario, ut ſimul cum Archidiacono bona Eccleſiæ adminiſtrare. Concil.Brachar. *can.*25. *De qua parte, ſive Archipresbyter, ſive Archidiaconus illam adminiſtrans, Epiſcopo faciat rationem.* Pauperum etiam curam habere, *cap. Epiſcopus 7. diſt.* 88 juriſdictionem non ſolùm in clericos, verùm interdum in ſæculares exercere, *cap. fin.* juncta inſcriptione, *de conſtit. c. dilectis 55.de appellat. cap.2. ne Prælati vices ſuas.* Concil. Altiſſiod. *can.* 41. *Si quis ex ſecularibus inſtitutionem, aut commonitionem Archipreſbyteri ſui contumaciâ faciente audire diſtulerit, tamdiu à limitibus ſanctæ Eccleſiæ habeatur extraneus, quamdiu tam ſalubrem inſtitutionem adimplere ſtuduerit : inſuper multam, quam glorioſiſſimus Rex Dominus præcepto ſuo inſtituit, ſuſtineat.* Conſuetudine interdum ad Archipresbyteros ſpectat inſtitutio in capellis poſt præſentationem patroni, *cap. ſuper eo 15. de officio deleg.* cognitio cauſarum matrimonialium, *cap. ex literis, de conſanguin. & affinit.* licèt hodie matrimoniis aſſiſtere non poſſint, ut defendit Baſilius Legion. *lib.5.de matrim.c.12. num.6.* Alia plura proſequuntur circa Archipresbyteros Barboſa *de dignit. c.6.& lib.2.juris Eccleſ.cap.25.* Vighellius *in methodo juris can. pag.*355. Azor. *2.p.inſtit. lib.3.c.15.* Petrus Greg. *lib.15.ſyntagm.c.21.* & *lib.1.partit.tit.12. c.5.* Cujac. *in cap. ex parte 8.de clericis non reſident.* Manrique *de præcedentiis, q.6.* Alteſſerra *lib.1.diſſert. cap.* 16. Archipresbyterorum dignitas valde antiqua in Eccleſia eſt, ſiquidem ejus mentio fit in Concilio Carthag. 4. *canon.*17. *Epiſcopus gubernationem viduarum, & pupillorum, ac peregrinorum, non per ſeipſum, ſed per Archipresbyterum, aut per Archidiaconum agat.* Ratio autem inſtituendi eos, ea fuit; nam aucto fidelium numero per urbes, agros, & vicos, neceſſe fuit ibi plures Presbyteros inſtituere; & licèt primis temporibus, qui præerat omnibus his Presbyteris, tantùm primus Presbyter diceretur, poſtea dictus fuit Archipresbyter, qui curam gerebat Presbyterorum urbicorum, ſeu ruſticorum, etſi in Eccleſia Orientali tantùm primus Presbyter, vel Protopresbyter appellaretur, ut probat Morinus *de ſacris ordinat. exercit.* 16. *cap.*2. Iuriſdictio Archipresbyteri pro locorum, & temporum varietate varia fuit, modò præſcriptione aucta, modò reſtricta. Quæ fuerit antiquitus, conſtat ex hoc titulo, & ex Concilio Aquiſgran. 2. *can.* 4. Epaun. *can.*8. *Archipresbyter dum diœceſim tenet, de his quæ emerit, aut Eccleſiæ nomine ſcripturam faciat, aut ab ejus, quam tenet, Eccleſiæ ordinatione diſcedat.* Concilio Altiſſiod. *can.* 44. *Si quis ex ſæcularibus inſtitutionem, aut commonitionem Archipresbyteri ſui, contumaciâ faciente, audire diſtulerit, tamdiu à liminibus ſanctæ Eccleſiæ habeatur extraneus, quandiu tam ſalubrem inſtitutionem adimplere diſtulerit.* Sic *cap.4. 24. diſt.*

3. c *Subeſſe Archidiacono.*] *Dicto cap.perlectis, cap. ad hæc, verſ. Archipresbyteri, de officio Archidiac.* Sed hoc ſacris canonibus, & rationi contrarium eſſe, facilè probatur ex Concilio Emerit. *can.* 10. in illis verbis : *Communi deliberatione ſancimus, ut nos omnes Epiſcopi infra noſtram provinciam conſtituti in Cathedralibus noſtris Eccleſiis, ſinguli noſtrûm Archipresbyterum, Archidiaconum, & Primiclerum habere debeamus. Sanctus quippe eſt ordo, & à nobis per omnia obſervandus, &c. cap.dictum, 94.diſt.* ubi priùs enumerantur Archipresbyteri, quàm Archidiaconi. Rationi etiam opponitur hæc ſententia; nam æquum eſt, ut major in ordine, potior ſit in dignitate, *cap. ſtatuimus 15. de majorit. & obed.* unde Presbyteros Diaconis anteſtare, docetur *in cap. legimus, cap.dominus, 93.diſt.* & injuſtum atque abſurdum eſt, inferiorem in ſuperiorem poſſe juriſdictionem exercere, *cap.cum inferior, de majorit. & obed.* Ut huic difficultati ſatisfaciant Duarenus *lib.1.de ſacris, cap.9.* Legaufre *in præſenti*, Cujacius *in d.cap.ex parte*, affirmant, Archidiaconum eſſe Archipresbytero majorem ratione juriſdictionis; ordinis verò ratione Archipresbyterum majorem eſſe, nec hoc abſurdum eſſe, cùm diverſis reſpectibus poſſit quis eſſe inferior, & ſuperior alio, *l. 1. C.de officio vicarij.* Sed licèt hæc communis diſtinctio vera ſit, & amplecti debeat pro expoſitione textus *in cap. unico, de officio Primicerij*; tamen placet nunc ſententia Hallierii

de hierarch. juriſd. d. lib. 4. art. 3. pag. 585. qui exiſtimat, in Hiſpania conſuetudine fuiſſe introductum, ut Archidiaconi præeſſent Archipresbyteris, & ſic non proprio jure, ſed inter alia, quæ conſuetudine, aut audaciâ ſibi arripuerunt & acquiſierunt, hanc etiam juriſdictionem ſupra Archipresbyteros uſurpaſſe: quæ ſententia facilè ſuadetur, ſi obſervetur, textus noſtros, & *in d. cap. ad hac*, & etiam *in d. cap. perlectis*, deductos eſſe ex Conciliis Hiſpaniæ noſtræ, ut etiam ſuprà notavi.

4. d *Curam.*] Habet enim Archipresbyter curam animarum cum juriſdictione, *cap. fin. cap. officium, hoc tit. cap. cùm olim 13. de re judic.* unde reſcripta Apoſtolica ipſis dirigi poſſent, *cap. eam te 7. cum ſequenti, de reſcriptis:* & in ipſa Eccleſia principali, urbana, ſeu rurali, poteſt matrimonio aſſiſtere, aut alii licentiam aſſiſtendi concedere; non tamen in aliis minoribus parochiis, ut alii Presbyteri ſacramenta adminiſtrent, ut docet Baſilius Legion. *lib. 5. de matrim. cap. 12. num. 7.*

5. e *Miſſarum ſolennia.*] Miſſas publicas tantùm Archiepiſcopi, & Epiſcopi in ſuis Eccleſiis celebrare poterant, ut probant Vicecomes *volum. 2. de ritibus Miſſæ, lib. 5. cap. 2.* Claudius Eſpenceus *de Miſſa publica & privata*, Boſquetus *ad Innocent. lib. 2. epiſt. 18.* & illis abſentibus Archipresbyteri eas celebrabant, ut probavi *in capite 1. de clericis peregrinis, num. ult.*

f *Collectam.*] Licèt collecta cùm de divinis 6.
officiis agitur, plerumque accipiatur pro ipſo divino officio, D. Hieronymus *in epitaphio Paulæ*, ibi: *Quo ſigno vocabantur ad collectam:* ipſe in regula S. Pachomii, *art. 107. Sex orationes facient veſpertinas, juxta exemplum majoris collectæ:* & *art. 121. Si quis tulerit rem non ſuam, ponetur ſuper humeros ejus, & aget pœnitentiam publicè in collecta:* notavit Menardus *ad D. Gregorium, pag. 42.* tamen in præſenti, & propriè ſignificat orationem, quæ in fine cujuſlibet horæ canonicæ dicitur. Concilium Agath. *can. 30. Quia convenit ordinem Eccleſiæ ab omnibus æqualiter cuſtodiri, ſtudendum eſt, ſicut ubique fit, ut poſt antiphonas, collectiones per ordinem ab Epiſcopis, vel Presbyteris dicantur, & hymni matutini, vel veſpertini decantentur diebus omnibus, & in concluſione matutinarum, vel veſpertinarum, & Miſſarum, poſt hymnos capitelia de pſalmis dicantur, & plebs collecta oratione ad veſperam ab Epiſcopo cum benedictione mittatur.* Concilium Carthag. 3. *can. 23.* Milevit. *can. 12.* talis enim oratio ideò collecta dicebatur, quia in eam cuncta populi vota colligebantur. Docent & notant Lantdmeter. *lib. 2. de veteri clerico, cap. 81.* Hæphtenus *lib. 7. diſquiſit. monaſt. tract. 8. diſq. 4.* Durantius *in rationali, lib. 4. cap. 15.*

CAPUT II.

Leo *a* Papa.

MIniſterium Archipresbyteri in eo conſtituitur, ut diligenti curâ provideat myſterium *b* Sacerdotum Cardinalium, qui perſolenniſſimum debent agere officium in communicatione corporis, & ſanguinis D. N. J. Chriſti, ita ut viciſſim eos ſibimet ſuccurrere faciat, quatenus à ſacroſancto die Dominico incipiendo, per omnes horas canonicas indeclinabiliter perſeverent, ut opus Dei dignè & ſanctè perficiatur ab eo, cui committitur. Verens ſententiam illius ſapientiſſimi, ubi dicitur: Maledictus homo, qui negligenter facit opera Dei. Provideat etiam Archipresbyter *d* vitam ſacerdotum Cardinalium, præceptis ſui obtemperando Epiſcopi, ne aliquando cedant, aut *e* ſcurrilitate torpeant: & reminiſcantur quod labia ſacerdotum cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirunt ex ore ejus, quia Angelus Domini exercituum eſt. Si Epiſcopus defuerit, exceptis his, quæ prohibita ſunt, Archipresbyter provideat cuncta, quæ in ſacerdotum miniſterio perfici debeant, *f* fontes benedicere, *g* infirmos oleo perungere, pœnitentem infirmum *h* conſulto Epiſcopo reconciliare, *i* pœnitentiam cunctis aliis ſacerdotibus, quæ ad purgationem animarum pertinet, injungere, in præcipuis feſtivitatibus, aut ipſe celebrationem Miſſæ *j* ſolenniter adimpleat, aut ad oris ſui juſſionem, cui committitur, veneranter peragat.

NOTÆ.

1. a LEo *Papa.*] Similiter legitur *in cap. 2. ſub hoc tit. in 1. collect.* ſed ex nulla ex eis conſtat cujus Pontificis hujus nominis ſit præſens deciſio: eam Anton. Aug. tribuit Leoni IX. in notis ad primam collectionem.

b *Sacerdotum Cardinalium.*] Cardinales in hoc textu non accipiuntur pro Cardinalibus eminentiſſimis urbis Romæ, de quibus plura adduxerunt Buſæus *de ſtatibus hominum, verbo Cardinales*, Ciaconius *in hiſt. Cardin.* Cohelius *in notit. Cardinalatus*, Serlogus *tom. 3. in Cantica, pag. 495.* Lotherius *de re benef. lib. 3. quæſt. 27. num. 50.* Rouſſelius *lib. 2. hiſtor. juriſd. Pontif.* Spondanus *in continuat. Baronii, anno 1440. num. 28.* Chokier *in face hiſtor. cap. 89.* Barboſa *lib. 1. juris eccleſ. tit. de Cardin.* & nos *in cap. 2. de clericis non reſid.* ſed pro ſacerdotibus principalioribus Eccleſiarum baptiſmalium, de quibus exaudiendi ſunt textus *in cap. fraternitatem, 71. diſt. cap. Præſul 2. quæſt. 5. cap. à ſubdiacono, 93. diſt. cap. paſtoralis 7. quæſt. 1. cap. relatio 21. quæſt. 1.* Volaterranus *in Antropolog. lib. 22. in vita Innocentii IV. pag. 255.* in illis verbis: *Cardinalium nomen ab initio epitheti honoratioris appellatio fuit; nam alibi clericum Cardinalem, & canonicum Cardinalem legimus, id eſt præcipuum, & principalem.* Docent Vvolfangus Lazius *lib. 2. Reip. Rom. cap. 2.* Petrus Greg. *lib. 15. ſyntagm. cap. 4. num. 1.* Lælius Cechus *de Repub. Eccleſ. cap. 2.* Cæſar *de Eccleſ. hierarch. diſput. 2. §. 1. n. 9.* unde obſervatur in quibuſdam Eccleſiis Cathedralibus, ut præcipui, principaleſque Canonici Cardinales appellentur, ut de Eccleſiis Ravennat. Mediolanen. & Neapolit. ex Mandoſio, & aliis notavit Cohelius *ubi ſuprà, cap. 2.* Apud nos etiam in celebri Eccleſia Compoſtellana ſunt dignitates, quæ appellantur

Cardinalitiæ, ex conceſſione Paſchalis, temporibus Alphonſi VII. Caſtellæ Regis, & D. Didaci Gelmirez, cui conceſſit Pontifex, ut Cardinales ſeptem in Eccleſia ſuos Presbyteros, ſeu Diaconos tales conſtitueret, qui dignè valerent commiſſa ſibi eccleſiaſtici regiminis onera ſuſtinere, ut poſt alios referunt Ægidius Gonzalez *in theatro ipſius Eccleſiæ, cap.9.* Covar. *in theſauro, verbo Cardenal.* Nec ſolùm in Eccleſiis urbicariis, verùm etiam in ſuburbicariis, & ruralibus Presbyteri Cardinales conſtituebantur, ut ſacramenta adminiſtrarent. D. Gregorius *lib. 1. regeſtr. epiſt.15. ad Balbinum Epiſcopum Roſellanum*, præcipit in Populonenſi Eccleſia unum Cardinalem Presbyterum conſtitui, & in parochiis præfatæ Eccleſiæ tres Presbyteros. Idem *lib. 11. epiſt. 32. ad Ioannem Epiſcopum Syracuſanum*, ſtatuit, ut Coſmas quidam in Eccleſia Syracuſana, in qua ordinatus Subdiaconus, Presbyter Cardinalis conſtituatur. Meminit Presbyterorum Cardinalium in Conſtantinopolitana Eccleſia Nicolaus I.R. Pont. *in epiſt. ad Michaëlem Imp. Bizant.* lecta in Synodo 8. ſeu 9. Conſtantinopol. Hildebertus Cenoman. ſeu Turon. *in excerptionib.* notat Fileſacus *de origine Paræciarum, cap. 3.*

2. c *Die Dominico.*] Per ſingulos enim dies debebant Presbyteri adeſſe Epiſcopo miniſtranti. Clemens *lib. 2. conſtit. Apoſt. cap.61. In ejus medio ſit Epiſcopi ſedes, ad cujus utrumque latus conſideant Presbyteri, & Diaconi aſſiſtant ſuccincti, & expediti.* Et Anacletus R. P. *epiſt. 1. In ſolemnioribus diebus, aut ſeptem, aut quinque, aut tres diaconos, qui ejus oculi dicuntur; & ſubdiaconos, & reliquos miniſtros ſecum habeat, qui ſacris induti veſtimentis, in fronte, & à tergo, & Presbyteri è regione, dextra, lævaque, contrito corde, & humiliato ſpiritu, ac prono ſtent vultu.* Notat Vicecomes *de ritibus Miſſæ, volum.3. lib.1.*

3. *cap. 21.*

d *Vitam ſacerdotum.*] Unde in Concilio Altiſſiodor. *can. 20.* ita cavetur: *Quod ſi Presbyter (quod nefas eſt dicere) aut Diaconus, aut Subdiaconus poſt acceptam benedictionem infantes procreaverit, aut adulterium commiſerit, & Archipresbyter hoc Epiſcopo non intimaverit, integro anno non communicet.*

e *Scurrilitate.*] Quæ non ſolùm in clericis damnatur, *cap. 1. de vita & honeſt. cleric. lib.6.* verùm in omnibus laicis fidelibus, ut probat latè Anonymus

4. *in Machiavellum lib. 1. pag. 59.*

f *Fontes benedicere.*] Non ad aquam piacularem referas, quam nos vulgò benedictam appellamus, licèt ejus benedictio propria ſacerdotis ſit, & quolibet die Dominico fieri debeat, *cap. aquam, de conſecr. diſt. 1.* latè plura de aqua benedicta adducentes docent Marſilius *ſpeciali tract. de aqua benedicta*, Sauſay *in Panopl. ſacerd. lib. 2. cap.6.§.2.* Hæc enim verba accipienda ſunt de benedictione fontis baptiſmalis, ſive aquæ in baptiſterio ad baptiſmum præparatæ: certum enim eſt, fontem baptiſmalem aquâ plenum priùs benedici à Presbytero, quàm baptiſmus cum ea adminiſtretur, quod jam à primis Eccleſiæ temporibus obſervatum fuiſſe legimus apud D. Clementem Romanum *lib. 7. conſtit. cap. 43.* ibi: *Deinde venit ad aquam, benedicit, & glorificat Sacerdos Dominum Deum omnipotentem.* D. Cyprianum *epiſt. 7.* ad Ianuarium: *Oportet ergo mundari, & ſanctificari aquam priùs à ſacerdote, ut poſſit baptiſmo ſuo peccata hominis, qui baptizatur, abluere.* Et tunc dicebatur fontem benedici. Paulinus Nolanus *epiſt. 12. ad Severam*, ibi:

Hic reparandarum generator fons animarum,
Vivum divino lumine flumen agit.
Sanctus in hunc cælo deſcendit Spiritus amnem,
Cæleſtique ſacras fonte maritat aquas.
Concipit unda Deum, ſanctamque liquoribus almis,
Edit ab æterno ſemine progeniem.

Hanc fontis benedictionem in Baptiſmo ſolemni faciebat Epiſcopus. Vvolfangus Lazius *de veter. Eccleſ. ritib.* ubi ait: *His expletis procedit Pontifex ad fontes benedicendos cum omni Clero.* Victor Uticenſis *lib. 2. de perſecut. Vandal.* ibi: *Hic viſitatur à domino, prædiciturque ei nocte per viſum; dies enim Epiphaniorum illuceſcebat: Surge, vade ad ſervum meum Eugenium Epiſcopum, & dices ei, quia ego te ad illum direxi, & illâ horâ, quâ benedicit fontem, ut baptizentur accedentes ad fidem, continget oculos tuos, & aperientur.* Notavit Vicecomes *de ritibus Baptiſmi lib. 1. cap. 14. cum ſequentibus.*

g *Infirmos oleo perungere.*] Id eſt Sacramentum Extremæ unctionis illis adminiſtrare, de quo aliqua prælibavi *in cap. unico de ſacra unct.* Illud tantùm in præſenti notandum eſt, Sacerdotes hujus ſacramenti ordinarios miniſtros eſſe. D. Iacobus *epiſt. 5.* ubi de hoc Sacramento differens ait: *Inducat Presbyteros.* Quæ verba reperiuntur *in cap. illud, 95. diſt. cap. unico, de ſacra unct. cap. quæſivit, 14. de verb. ſignif.* Trident. *ſeſſ. 14. de hoc ſacramento, cap. 3.* & *can. ult.* Concilium Cabilon. ſub Carolo *can. 48.* Faciunt textus *in cap. Presbyteros, diſt. 95. cap. Presbyteri 123. cap. ab omni 124. de conſecr. diſt. 4. cap. ab infirmis 27. q. 1.* plura dabimus *in cap. 25. de V. S.* unde in hoc textu inter ea, quæ competunt Presbyteris, ut Preſbyteris, enumeratur adminiſtratio unctionis infirmorum. 5.

h *Conſulto Epiſcopo.*] In præſenti agit Leo de eo, qui pœnitentiam ſolemnem in Eccleſia faciebat, circa cujus formam, & ritus, ultra obſervata *in cap. 1. de bigamis non ordin.* ſciendum eſt, reconciliationem eorum, qui ſolenni pœnitentiæ caput in Eccleſia ſubdiderunt, competere jure proprio Epiſcopis, & non aliis inferioribus Prælatis. Concilium Nicænum *can. 13. cap. cum aliquis 108. q. 3.* Concil. Hiſpal. 2. *can. 13.* Meldenſe *can. 41.* Triburienſe *can. 31.* Carthag. 2. *can. 3.* plura Albaſpineus *lib. 2. obſerv. cap. 32. & 33.* Cironius *ad titul. de pœnis.* Mendoza *lib. 2. Concil. Illiber. c. 64.* ubi & nos, Fileſacus *in cap. inter 15. 5. 6. de officio ordinarij*, Morinus *lib. 2. exercit. cap. 7.* Ambianas *ad Tertull. cap. 18. obſerv. 2.* nec etiam ipſos pœnitentes ægritudine oppreſſos Preſbyteri reconciliare poterant, niſi conſulto Epiſcopo, *cap. Aurelius 26. q. 6.* ibi: *Si Epiſcopus abſens fuerit, utique Presbyter debet conſulere Epiſcopum, & ſic periclitantem ejus præcepto reconciliare.* Concilium Brachar. 1. *can. 81. Qui in exitu mortis ſunt, & deſiderant accipere ſacramentum, cum conſideratione, & approbatione Epiſcopi accipere debent.* De qua reconciliatione exaudiendus eſt Leo *in præſenti.* Videndus Alteſſerra *lib. 2. diſſert. cap. 8.* 6.

i *Pœnitentiam.*] Non ſolennem, quam Presbyteri facere nequeunt, ut probavi *in cap. 1. de bigamis non ordin.* ſed privatam, & ſacramentalem: cùm enim Presbyteri Archipresbytero ſubſint, ab eo accipiebant ob peccata ſua dignam pœnitentiam. Concil. Turon. 2. *can. 20. Illi verò Archipresbyteri, qui talem cautelam ſuper juniores ſuos habere noluerint, & non eos habuerint, ſtudio diſtringendi ab Epiſcopo ſuo in civitate, retrundantur in cella.*

j *Solenniter impleat.*] Ut dixi *in cap. 1. circa finem, hoc tit.*

CAPUT

Digitized by Google

CAPUT III.

[a] Idem.

OFficium Archipreſbyteri de *b* vrbe conſtat, quando ibi Præſul defuerit, vice ejus officium *c* inchoare, benedictiones *d* Presbyterales in Eccleſia dare, Miſſam, quando voluerit, cantare, vel cui de ſacerdotibus juſſerit. Quando verò Epiſcopus Miſſam cantat, debet præcipere ſacerdotibus, ut induant ſe *e* veſtibus ſacris, qualiter ad Miſſam procedant. Debet enim præcipere cuſtodi Eccleſiæ, ut in ſacrario *f* Euchariſtia Chriſti propter infirmos non deſit. Debet infirmis providere, & providendo præcipere ſacerdotibus, ne fortè ſine confeſſione, vel *g* confirmatione corporis, & ſanguinis Domini noſtri Jeſu Chriſti moriantur: confeſſiones verò peccatorum eorum, qui à foris veniunt, *h* recipere cum omnibus ſacerdotibus, & exinde per juſſionem Pontificis magnam debet illis adhibere curam. Ad Chriſtianos quoque *i* faciendos, & baptizandos infantes, & ad ſuccurrendum omnia à ſacerdotibus, per juſſionem illius faciant.

NOTÆ.

a IDem.] Similiter etiam legitur in prima collectione, *in hoc tit. cap.* 3. ſub eadem tamen incertitudine, cùm non conſtet cujus Pontificis hujus nominis ſit, licèt Leoni IX. eam tribuat Anton. Auguſt. *in notis ad primam collect. in hoc textu.*

1. b *De urbe.*] Archipreſbyteri enim alii ſunt in vrbe, id eſt in Eccleſiis vrbanis conſtituti; alii in ſingulis plebibus, quæ plures habent parochias, præfecti, qui dicuntur Archirurales. De primis agitur *in cap.* 1. *&* 2. *hoc tit. cap. final. de conſtit. cap. ſuper* 15. *de officio deleg. cap. dilectus* 55. *de appellat.* Concil. Emerit. *can.* 10. De ruralibus *in c. ſi in plebibus,* 63. *diſt. c. final. hoc tit. c. cùm inter* 13. *de re judicata:* latiùs eorum differentias proſequitur Fileſacus de origine Parœciarum *cap.* 3.

c *Officium inchoare.*] Non tamen confundendo ſe cum Cantore, ut animadvertit Barboſa *de dignit. c.* 6.

2. d *Benedictiones Presbyterales.*] Præſtandas in matutinis, & aliis horis canonicis. Exponit Gloſſa, quam ſequuntur Hoſtienſis, & Butrius. Sed, ni fallor, perperam; nam benedictiones, quæ dabantur in his horis canonicis recitandis, etiam Presbyterali gradu non decorati dare poterant, ut probat Benedictus Hæphtenus *in vita S. Benedicti, prolegom.* 18. §. 11. licèt hanc ſolennem benedictionem tantùm Presbyterum dare poſſe ſtatuat Alex. IV. *in cap. Abbates, de privileg. lib.* 6. Exiſtimo ergo in præſenti agi de benedictionibus, quæ dabantur populo Miſſæ Sacrificio aſſiſtenti, de quibus *in cap. Miſſas, de conſecr. diſt.* 5. Eas abſente Epiſcopo Sacerdos dabat, *cap. cùm ad celebrandas,* ibi: *Cùm ad celebrandas Miſſas in Dei nomine convenitur, populus non antè diſcedat, quàm Miſſæ ſolennitas compleatur; & ubi Epiſcopus non fuerit, benedictionem accipiat ſacerdotis.* Licèt eam benedictionem, quam Epiſcopi, dum ad Eccleſiam procedunt Pontificio apparatu, vel occurrenti, vel confluenti populo dare conſueverunt, illis etiam abſentibus Presbyteri dare non poſſint: quo modo accipio canonem 47. Concilii Agath. in illis verbis: *Benedictionem ſuper plebem in Eccleſia fundere, aut pœnitentem in Eccleſia benedicere Presbytero penitus non licebit.* Plura cumulat de hac benedictione in Eccleſia præſtanda, dum populus Miſſæ ſacrificio adeſt, Sauſay *in Panopl. ſacerd. p.* 2. *lib.* 1. *cap.* 7. Alteſſerra *lib.* 6. *diſſert. cap.* 9. Benedictionem ergo majorem, & ſolemnem Archipreſbyter dare non poteſt, ſed tantùm Epiſcopus, *cap. Denique,* 21. *diſt.* vel Abbas, cui ex privilegio competit, *cap. Abbate, de privil. lib.* 6. Minorem verò Archipreſbyter dare poteſt ex hoc textu, & *cap. Ecce ego,* 95. *diſt. cap. cùm ad celebrandas, de conſecr. diſt.* 1. Facit D. Hieron. *ad Ruſticum Narbon. Epiſcop.* de ſeptem gradibus: *Si Presbyter Chriſtum conſecrat, cùm in altario Dei ſacramenta benedicat, benedicere populo non debet, qui Chriſtum etiam meruit conſecrare?* Notavit Alteſſerra *lib.* 6. *diſſert. cap.* 9.

e *Veſtibus ſacris.*] Ut aſſiſtant Epiſcopo celebranti, juxta veterem Eccleſiæ morem, quem probavi *in cap. antecedenti.*

f *Euchariſtia.*] *Cap.* 1. *de cuſtodia Euchariſtiæ,* ubi latiùs dicemus.

g *Confirmatione.*] Sicut ab effectu, quia poſt primam gratiam per baptiſmum collatam, ſacramentum chriſmatis confirmat, ideoque dicitur Confirmatio, *cap. ut jejuniis, de conſecr. diſt.* 5. notat Baſilius *de Confirm. p.* 1. *cap.* 1. ita quia Euchariſtia ſupponit gratiam primam ſacramenti pœnitentiæ, & eam auget, & confirmat, dicitur confirmatio in præſenti.

h *Recipere.*] Non tamen abſolvere; nam à tempore S. Dionyſii, quo parochiæ diſtinctæ fuerunt, *cap. Eccleſias* 13. *q.* 1. non licuit alieno ſacerdoti parochianum alienum abſolvere, aut ad pœnitentiam, ſeu alia ſacramenta admittere, *cap. placuit, de pœnit. diſt.* 6. *cap. nullus, de parochiis, cap. omnis, de pœnit.* ubi notavit Balboa *n.* 22. Tantùm ergo eos recipiebant, ut Epiſcopo præſentarent, à quo pœnitentia ſolennis injungenda erat, *cap. in capite,* 50. *diſt.* in illis verbis: *Adeſſe debent Decani* (id eſt Archipresbyteri,) *parochiarum, & Presbyteri pœnitentium, qui eorum converſationem, & pœnitentiam diligenter inquirere debent.*

i *Faciendos.*] Sive in eorum catecheſi, ſive in collatione Baptiſmi.

CAPVT IV.

[a] Joannes IX. *Ex Synodo Ravenna habita.*

VT *b* ſingulæ plebes *c* Archipreſbyterum habeant. Propter aſſiduam erga populum Dei curam, ſingulis plebibus Archipreſbyteros eſſe volumus, qui non ſolùm imperiti vulgi ſolicitudinem gerant, verùm etiam eorum *d* Presbyterorum, qui per *e* mi-

nores

nores titulos habitant, vitam jugi circumſpectione cuſtodiant, & quâ unuſquiſque induſtriâ divinum opus exerceat, *f* Epiſcopo ſuo renuntient : nec obtendat Epiſcopus non egere plebem Archipresbytero, quaſi ipſe eam gubernare valeat : quia etſi valde idoneus ſit, decet tamen, ut partiatur onera ſua : & ſicut ipſi *g* matrici præeſt, ita Archipresbyteri præſint plebibus, ut in nullo titubet eccleſiaſtica ſolicitudo. *h* Cuncta tamen ad Epiſcopum referant, nec aliquid contra decretum ejus ordinare præſumant.

NOTÆ.

1. a IOannes IX.] Ita legendum eſt non *idem*, ut legitur in Decretalibus, & in prima collectione, *ſub hoc tit. cap. ult.* anno enim 904. Ravennæ (de qua urbe egi *in cap. ſi quando 5. de reſcriptis,*) celebratum fuit Concilium, aſſiſtentibus ſeptuagintaquatuor Epiſcopis, præſente Lamberto Imperatore, in quo plura ad morum reformationem, & diſciplinam eccleſiaſticam adſtruendam, nonnullaque ſtatuta fuerunt, quæ referunt Baronius *tom. 10. in prædicto anno*, Coriolanus *in breviario*, & reperiuntur ejus acta in Conciliis nuper editis *tom. 24. ſub tit. Concilii Anonymi*, de quo Concilio hæc refert Sigebert. *in chron. anno 309. Hic etiam ad confirmandam Formoſi ordinationem, quem Stephanus Papa depoſuerat, Synodum 74. Epiſcoporum, præſentibus Francorum Archiepiſcopis, & Rege, apud Ravennam ſtatuit ; & coram eo combuſta eſt ſynodus, quam Stephanus in damnationem Formoſi fecerat.* In ipſa ergo Synodo *can. 12.* reperiuntur verba hujus textus. Alteſſerra *lib. 6. diſſert. c. 8.* credit præſentem canonem tranſcriptum fuiſſe ex canone 13. Concilii Regiaticin. celebrati anno 850. in quo hæc verba reperiuntur.

2. b *Singulæ plebes.*] Id eſt parochiæ ; parochia enim plebs vocatur. Concil. Africanum *can. 87.* & Milevitanum *can. 21.* ibi : *Placuit, ut quicunque Epiſcopi plebes, quas ad ſuam Cathedram exiſtimant pertinere, non ita repetant.* Pariſienſe 1. *can. 25. Comperimus quorundam Epiſcoporum miniſtros non ſolum in Presbyteris, ſed etiam in plebibus parochiæ ſuæ, id eſt diœceſeos, avaritiam potius exercere.* Regienſe *can. 3.* Concilium Nannet. *can. 4. Cùm ſacerdos viderit aliquem infirmari in ſua plebe.* Fileſacus *de origine Parœciarum, cap. 2.*

c *Archipresbyterum.*] Ruralem ; in hoc enim textu agitur de ruralibus, ſeu foraneis Presbyteris, de quibus *in cap. ſi in plebibus, 63. diſt. c. cùm inter 13. de re judic. Clement. 2.* ibi : *Foraneo, de reſcriptis.*

3. d *Presbyterorum.*] Id eſt parochorum ipſarum Eccleſiarum ; parochi enim rurales, ſeu foranei, dicuntur Presbyteri. Concil. Emerit. *can. 9.* & Carthag. *can. 36. Presbyteri, qui per diœceſes Eccleſias regunt.* Vaſenſe *can. 3.* Vvormat. *can. 60.* Troſleianum *can. 6.* & illi Presbyteri plebium, inde Plebani appellantur, *cap. cùm olim, de præſcript.* Fileſacus *d. cap. 3.*

e *Per minores titulos.*] Eccleſias appellari titulos, ſatis notum eſt, *cap. Sanctorum, 70. diſt. cap. 1. de præbendis*, ubi Deo annuente plura adducemus. 4.
Illud in præſenti notandum eſt, Eccleſias Cathedrales appellari majores titulos ; parochias verò, ſive urbanas, ſive rurales, dici minores titulos. Concilium Turon. ſub Carolo Magno, *can. 14. De titulo minori ad majorem migrare nulli Presbytero licitum ſit, ſed in eo permaneat, ad quem ordinatus eſt.* Concilium Ticinenſe ſub Ludovico II. *Tollenda eſt enim prava omninò conſuetudo, quæ in quibuſdam locis oriri cœpit, quia nonnulli Archipresbyteri, vel aliorum titulorum cuſtodes, fruges, vel aliarum Eccleſiarum redditus ad proprias domos abducunt.* Megunt. ſub Rabano *can. 9. Nec Epiſcopo liceat matricis Eccleſiæ, nec Presbytero rem tituli ſui uſurpare.* Notant Boſquetus *ad Innocentium III. lib. 1. epiſt. 136.* Fileſacus *d. cap. 2.*

f *Epiſcopo ſuo renunciet.*] Concilium Altiſſiod. *can. 20. & 41.* cujus verba ſuprà retuli *in c. 1. hoc tit.*

g *Matrici.*] Licèt Matrix Eccleſia aliquando dicatur, quæ capellam ſubditam habet, *cap. 3. de Eccleſiis ædificandis* ; propriè tamen Eccleſia Cathedralis Matrix appellatur, *cap. non habenti, 50. 12. q. 2. cap. ex parte 2. de reſcriptis, Clement. 1.* ubi gloſſa *verbo Matricem, de ſentent. excomm.* Synodus Africana *can. 90.* in illis verbis : *Si matricibus Cathedris Epiſcopus negligens fuerit.* Urbanus I. *epiſt. unic. Cœperunt prædia, & agros, quos vendere ſolebant, matricibus Eccleſiis tradere.* Notant Boſquetus *in d. epiſt. 136.* Fileſacus *ubi ſuprà, pag. 545.* 5.

h *Cuncta.*] Ex gravioribus videlicet cauſis, *cap. nullus, 16. quæſt. 7.* leviora enim negotia ab ipſo, ut vicario foraneo, expediri poſſunt, *cap. Epiſcopus 7. diſt. 88.* Concil. Altiſſiod. *can. 4.* Anton. Auguſt. *in epitom. lib. 6. tit. 61.* Docent de officio Archipresbyteri agentes Cæſar *de Eccleſiaſt. Hierarch. diſput. 12. §. 2.* Barboſa *de dignit. c. 5.* & *lib. 2. juris eccleſ. cap. 25.* Azor 2. *part. inſtit. lib. 3. cap. 15.* Petrus Gregor. *lib. 15. ſyntagm. c. 21.* & *lib. 5. partit. tit. 2. c. fin.* Ferdo Manrique *de præced. quæſt. 6.* 6.

TITULUS XXV.

De officio Primicerii.

CAPUT PRIMUM.

Idem *in libro* a *Romani Ordinis.*

UT *b* Primicerius ſciat ſe ſub *c* Archid. ſicut & Archipresbyter, & ad ejus curam ſpecialiter pertinere, ut præſit in docendo diaconis, vel reliquis gradibus eccleſiaſticis in ordine poſitis : ut ipſe diſciplinæ, & cuſtodiæ inſiſtat, ſicut pro animabus eorum coram Deo rationem eſt redditurus : & ut ipſe diaconis donet

Digitized b

donec *d* lectiones, quæ ad nocturna officia clericorum pertinent, & de ſingulis ſtudium habeat, ut in quacumque re capacem ſenſum habuerit, abſque vlla vacet negligentia, aut à quo ipſe juſſerit, inſtruantur.

NOTÆ.

a Romani Ordinis.] De hujus libri origine, & authoritate late egi *in cap.* 1. *de officio Archid.*

1. b *Primicerius.*] Nomen hoc, ut volunt Cujacius *ad tit. C. de Primicerio*, Briſſonius *de V. S. verbo Primicerius*, Suidas, & Meurſus *verbo Primicerius*, eſt ſimplex, non compoſitum, ſignificans primum in dignitate, & officio: unde D. Petrus Apoſtol. primò dicitur Primicerius Apoſtolorum. Baldericus Archiepiſc. Dolenſis *in hiſtor. Hieroſolym.* D. Stephanus Protomartyr Primicerius Martyrum. D. Auguſtinus *ſerm.* 21. Apud Romanos primus menſorum dicebatur Primicerius, *l.* 1. *C. de menſoribus*, *lib.* 12. primus fabricæ, Primicerius fabricenſium, *l.* 2. *C. de fabricenſibus, eod. lib.* primus ſcholarum, Primicerius ſcholarum, *in l.* 2. *C. de privil. ſchol. lib.* 12. primus judicum, Primicerius judicum, *in cap. Eccleſia, de conſtit.*

Alij exiſtimant, compoſitum eſſe ex *primo*, & *cera*, quaſi Primicerius ſit anteſignanus cujuſlibet dignitatis in prima cera, & à capite laterculi ſcriptus. Ita Loayſa *ad Concil. Tolet.* 8. Petrus Greg. *lib.* 2. *part.* 1. *tit.* 9. *cap.* 5. & *lib.* 15. *ſyntagm. cap.* 22. Platina *verbo Primicerius*, Meurſius *in Gloſſario, eodem verbo*, Cujacius & Gothofredus *in l. unic. C. de Primic. lib.* 12. Pancirola *in not. Imp. Orient. cap.* 1. *&* 2. quâ ratione veteres cujuſque ſcholæ, collegii, ſeu corporis Primicerium, Secundicerium, & ſic deinceps dixerunt, *l.* 2. *& ult. C. de domeſticis*, *l.* 1. *& per totum C. de Primicerio*, & aliis congeſtis à Pancirola *lib.* 1. *variar. cap.* 85. D. Hieronymus *in chron. Iovinianus ex Primicerio domeſticorum Imperator eſt factus.* Ammianus Marcellinus *lib.* 18. Caſſiodorus *lib.* 6. *variar. cap.*.. *Notarium te noſtrum eſſe cenſemus, ut ordine decurſo militiæ, ad Primiceriatus feliciter pervenias ſummitatem.* Cùm enim antiquitus ſcriberetur in tabulis ceratis pugillaribus, unde apud Conſultos dicuntur primæ, & ſecundæ ceræ teſtamenti, Paulus *lib.* 5. *ſententiarum*, *princip. Inſt. de pupillari*, notarunt Pancirola *lib.* 1. *variar. cap.* 28. Lælius Biſciola *lib.* 8. *horarum ſucceſſiv. cap.* 12. inde qui primus in matriculam, ſeu ceram clericorum ſcriptus eſt, dicitur Primicerius, *cap. cum acceſſiſſent, de conſtit. cap. ex litteris* 29. *de officio deleg. cap. perlectis, verſ. Ad Primicerium*, 25. *diſt.* Barb. *lib.* 1. *juris Eccleſ. cap.* 28. Et in noſtra florentiſſima Salmanticenſi Academia, qui primus ex corpore clauſtri aliis per annum præeſt, primuſque habetur, Primicerius dicitur; ille habet peculiare officium, cui dum inſervirem per annum 1658. opuſculum edidi de officio Primicerii.

c *Sub Archidiac.*] Hæc verba expoſui *in cap.* 1. *de officio Archipresbyteri.*

2. d *Lectiones.*] Officium enim divinum jam à primis Eccleſiæ temporibus conſtat non ſolùm pſalmis, hymnis, collectis, verùm & lectionibus, tam per horas matutinas, & veſpertinas, quàm nocturnas recitandis. Concil. Matiſcon. 2. *can.* 1. *cap. Clericus, cap. Eleuterius*, 91. *diſt.* Amalarius Fortun. *de ordine antiphon. c.* 4. Rodulphus Tungrenſis *de canonum obſerv. c.* 13. plura Francolinus *de horis canonicis, c.* 1. *dicemus in c.* 1. *de celebr. Miſſar.* unde venit exponendus difficilis canon 9. Concilij Tolet. 1. in illis verbis: *Nulla profeſſa, vel vidua, abſente Epiſcopo, vel Presbytero, in domo ſua antiphonas cum confeſſore, vel ſervo ſuo faciat. Lucernarium verò, niſi in Eccleſia, non legatur; aut ſi legatur in villa, præſente Epiſcopo, vel Presbytero, vel Diacono legatur.* In quibus non ſolùm perdifficile eſt, quid per confeſſorem in eo textu intelligatur, & quare caveant PP. ne ulla vidua, vel profeſſa, abſente Epiſcopo, vel Diacono antiphonas faciat; verùm & quid per lucernarium in eo ſignificetur; & quare, niſi præſente Epiſcopo, vel Presbytero, vel Diacono, legi non poſſit. Pro interpretatione priorum verborum, omiſſis variis confeſſorum acceptionibus, quas proſequitur, & illuſtrat doctè P. Gibalinus *de clauſura regul. diſquiſit.* 1. *cap.* 9. §. 1. *n.* 7. ſciendum eſt, confeſſarios appellari cantores, & pſalmiſtas, qui ſunt in inferiori Clericorum gradu. Concilium Carthag. 4. *can.* 11. Tolet. 1. *can.* 6. *Itemque puella Dei nec familiaritatem habeat cum confeſſore.* Latè probant Menardus *ad D. Greg. pag.* 61. Gibalinus *ubi ſuprà, n.* 9. Iſti confeſſores, ſeu pſalmiſtæ, viduis profeſſis, & virginibus, non ſolùm intra ſepta monaſterij, verùm & in propriis ædibus docebant ordinem, & modum recitandi divinum officium: ut autem PP. infandum abuſum tollerent recitandi antiphonas in domibus privatis, & nimiam familiaritatem mulierum cum ipſis confeſſoribus, prohibent ut nulla vidua, ſeu profeſſa, abſente Epiſcopo, Presbytero, vel Diacono antiphonas faciat cum confeſſore ſuo, hoc eſt orationes antiphonatim alternantibus choris recitent. Secundæ partis ipſius canonis interpretatio provenit ex vera expoſitione verbi *lucernarij*. Lucernarium ergo ibi accipitur pro veſpertino officio, & ita appellabatur, quia lucernæ accédebantur tunc in Eccleſia, ut latè probant Gazeus *in notis ad Caſſianum lib.* 3. *c.* 3. Loayſa *in notis ad ipſum canonem* 9. & quia poſt veſpertinum officium Epiſcopi, & Presbyteri, atque ipſis abſentibus, Diaconus ſacras exponebat ſcripturas, Nicephorus *lib.* 12. *hiſtoriæ, c.* 34. *In Cypro, & Cæſarea Cappadocum, in Sabbato, & Dominico die veſperi, & poſt lucernarum accenſionem Epiſcopi, & Presbyteri ſacras ſcripturas populis exponunt.* Cùm ergo precationibus lucernariis adjungeretur lectio, & interpretatio ſcripturarum, ideò ſtatuunt Patres, ut lucernarium niſi in Eccleſia non legatur; vel ſi legatur in villa, fiat præſente Epiſcopo, Presbytero, vel Diacono, ut aliquis ex eis poſſit veſpertino officio adeſſe, & ſacras ſcripturas exponere. Docent Lantdmeter. *lib.* 2. *de veteri cleric. c.* 61. *in fine*, Gibalinus *d.* §. 1. licèt aliter textum illum accipiat Hallier. *de hierarch. juriſd. lib.* 3. *art.* 2. §. 4.

COMMENTARIUM.

Ad hujus textus veram interpretationem præmittendum eſt, in Eccleſia jam à primis ejus 3.
temporibus in uſu fuiſſe cantum, ſeu pſalmodiam, tam in ſacrificio Miſſæ, quàm in horis canonicis, ut latè probant Lantdmeter. *lib.* 2. *de veteri monacho, cap.* 63. Pamelius *ad D. Cyprianum de Orat. Dominica, n.* 6. Coriolanus *in breviario, anno* 367. *&* 555. Mendoza *q.* 3. *poſitiva.* Et licèt primis temporibus ultra clericos, cantores fuiſſent deputati, ut in Eccleſia pſallerent, Concil. Carthag. 4. *can.* 10. Laodic. *can.* 15. ſexta Synodus *can.* 75. plura Gibalin. *de clauſura diſquiſ.* 1. *cap.* 9. §. 1. poſteà tamen pſallentes, ſeu pſalmiſtæ ex ſubdiaconis, & aliis minoribus ordinibus aſſumebantur. Concil. Brachar. 1. *can.* 29. D. Greg. *lib.* 4. *regeſtr. epiſt.* 38. Menardus *ad D. Gregor. pag.* 368. & ex illis ſchola cantorum, ſeu pſallentium inſtituta fuit in qualibet Eccleſia Cathedrali, &

& etiam regulari, ut plura de his ſcholis adducentes tradunt Lantdmeter. *lib.* 2. *de veteri cleric. c.*12. Cironius *in præſenti*, Gibalinus *ubi ſuprà*, & *diſquiſit.*1.*cap.*2.§.11.Roſvveidus *ad vitas Patrum*, *in onomaſt. verbo Schola*, Herrera *lib.*1. *del origen del officio divino*,*cap.*15.Huic ſcholæ præerat, lectiones,ordinem, modumque pſallendi ſtatuebat, aſſignabatque Primicerius, *cap.perlectis*, §. *ad Primicerium*,25.*diſt.* aliàs dictus Præcentor, *cap.cleros*, 21.*diſt.* cui parebat ſuccentor, quia ab eo inſtituebatur, de quo *in cap.inter* 11.*de exceſſibus Prælat.* Primiceriatus juxta diverſas Eccleſiarum conſuetudines,vel eſt tantùm officium, *cap.cùm acceſſiſſent, de conſtit. cap.ſignificavit, el* 2.*de homicidio* : vel dignitas, *cap.cum olim* 6. *de conſuetudine.* Obſervarunt Primicerii officium proſequentes,Cironius *ad tit.de præb.*Barb.*lib.*1. *juris eccleſ. cap.*28.& *de dignit. cap.*7. Tuſchus *littera P, concluſ.*650. P. Greg. *lib.*15.*ſyntagm. cap.*22. & *lib.*2.*partit.tit.*9. *cap.*5. Acuña *in d.cap.perlectis*, Cæſar *de eccleſiaſt. hier. diſput.*12.§.3.

TITULUS XXVI.

De Officio Sacriſtæ.

CAPUT PRIMUM.

Ex Concilio a *Toletano.*

UT ſciat ſe *b* Sacriſta ſubjectum Archidiacono, & ad ejus curam pertinere cuſtodiam *c* ſacrorum vaſorum, *d* veſtimentorum eccleſiaſticorum, ſeu totius theſauri Eccleſiæ, necnon quæ ad *e* luminaria pertinent, ſive in *f* cera, ſive oleo.

NOTÆ.

1. a *Toletano.*] Ita etiam citatur hic textus in prima collectione,*ſub hoc tit.* & ab Ivone Carnot. *p.*6. *Decreti*,*cap.*20. ſed in nullo ex Conciliis Toletanis reperitur : quare exiſtimo in præſenti referri fragmentum alicujus Concilii Toletani nondum editi,ut etiam notavi *in cap.*1.*de officio Archipresb. cap.*1.*de ſervis non ordin.*

b *Sacriſta.*] Sicut locus,in quo vaſa ſacra, ſacræ veſtes,& ſimilia eccleſiaſtica miniſteria ſervantur, ſacrarium dicitur, *l.ſacra* 9. *ff. de rer. diviſ.* ita qui earum curam, cuſtodiamque habet, dicitur ſacriſta,*l.*6.*tit.*6.*part.*1. ut notant Cæſar *de Eccleſ.hierarch.q.*2.*proœmial.*§.5.*num.*2.Petrus Gregor.*lib.*15. *ſyntagm.cap.*39. *num.*70. & quia totius theſauri curam habet eccleſiaſtici, ut in hoc textu docetur, etiam appellatur theſaurarius, *cap. perlectis*, §. *ad theſaurarium*.25.*diſt. cap.cùm noſtri, de conceſſ. præb.* Innocentius III. *lib.*1.*regeſtri*,*epiſt.*57.& Juſtinianus eum appellat cuſtodem vaſorum *in l. ſancimus* 21. *C. de ſacroſanctis Eccleſiis*, Cemeliarcham *in l. ult.* §. *fin. C.de rebus authoritate judicis*, ex ratione tradita *in cap. ea* 3. *verſ. Cemelii, de officio Archid.* Et licèt propter dictam curam, & cuſtodiam tantùm officium in Eccleſia obtineret; poſteà tamen tam conſuetudine, quàm ſtatutis diverſarum Eccleſiarum dignitate præfulget; unde tanquam dignitate prædito cauſarum cognitionem conſuevit R.Pontifex illi delegare, *cap. cùm olim* 32. *in fine*, *de officio deleg. cap.ex tenore* 11. *de foro compet.* Sacriſtæ officium,& miniſteria proſequuntur Cæſar *d.*§.5. Barb. *de dignit.cap.*7.& *lib.*10. *juris Eccleſ.cap.*27.Narbona *de ætate*, *anno* 8. *q.*5.

2. c *Sacrorum vaſorum.*] Ut calicis, patenæ, thuribuli, candelabri, & ſimilium : & licèt primis Eccleſiæ temporibus vaſa ſacra tantùm fuiſſent vitrea, aut lignea; tamen jam à temporibus Zephirini, & Urbani I. argentea tantùm in uſu ſunt, *cap. vaſa, cap. ut calix* 45. *de conſecr. diſt.* 1. plura tam circa materiam, quàm formam eorum, tradunt Covar. *lib.*4. *variar.cap.*22. Acuña *in cap.ridiculum*,*diſt.*12. Baronius *anno* 216. & *in martyrol. die* 7. *Auguſti*, Coriolanus *in breviario*, *anno* 103. Suarez *de ſacram.quæſt.*83.*art.*3.*ſect.*7. Alciatus *lib.*7. *parerg.c.*24. Vicecomes *de ritibus Miſſæ*, *volum.*4. *lib.*6. *cap.*5. & 9. Sauſay *in Panopl. ſacerd. p.*1.*lib.*8.*cap.*4. Severinus Binius *in notis ad Zephirinum*, Caſſanate *in notis ad Lactantium*,*lib.*2.*cap.*4. Antonius Monchiacenus *de ſacrificio Miſſæ*, *lib.* 3. *cap.*6. P. Gabriel de Henao *tom.*2.*de ſacrificio Miſſæ*,*diſput.*26. *per totam*, & nos *in cap.*1. *de pignoribus.*

d *Veſtimentorum.*] De quibus nonnulla adduxi *in cap. unico, de ſacra unct.*

e *Luminaria.*] *Cap.*1.*de officio cuſtodis*,ubi dicam.

f *Cera, ſive oleo.*] His duabus materiis ad luminaria uti poſſe, latè probant Stuchius *de ſacrificiis, pag.*55. Catellianus Cotta *verbo Cereum*, Dorleans *ad Tacitum*,*lib.*1.*pag.*56. tam in templis Chriſtianorum, quàm Gentilium.

COMMENTARIUM.

EX hoc textu deducunt communiter repetentes, & de officio Sacriſtæ agentes, ad Sacriſtam ſpectare cuſtodiam vaſorum, veſtimentorum, & luminarium. Sed contrarium nonnulla juris teſtimonia probare videntur. Et primò id ſuadetur *ex cap. acolythus*, 23. *diſt.* in illis verbis : *Eccleſia luminaria.* Ex quibus conſtat, ad acolytum ſpectare ratione proprii gradus cuſtodiam luminarium : igitur non competit ſacriſtæ ratione proprii officii, ut in præſenti docetur. Pro cujus textus interpretatione diſcrimen eſt conſtituendum inter officium cuſtodiendi ipſa luminaria, & miniſterium ſervandi oleum, & ceram ad ea accendenda; & inter deferre ipſa luminaria in Eccleſia,cùm legitur Evangelium, aut horæ canonicæ recitantur : cuſtodia ſpectat ad Sacriſtam, ut in præſenti textu docetur; ipſa verò delatio,& præparatio luminarium ad acolytum pertinet, 3.

tinet, *cap. perlectis, verſ. ad acolytum*, 25. *diſt. cap. cleros, verſ. acolytus*, 20. *diſt.* Docent, & plura de acolyti officio adducunt Petrus Greg. *lib.* 15. *ſymagm. cap.* 6. Eſpenceus *ad D. Paulum lib.* 1. *digreſſ. cap.* 6. Zerda *in adverſ. cap.* 94. Mendoza *lib.* 2. *Concil. Illiber. cap.* 6. Menardus *ad D. Greg. pag.* 272. Viceecomes *de ritibus Miſſæ, volum.* 3. *lib.* 1. *cap.* 15. Secundò obſtat textus *in cap.* 3. *Concilii Metenſis*, in illis verbis: *Cuncti presbyteri, ut libros, & ſacerdotalia veſtimenta ſuo Epiſcopo in proxima Synodo oſtendant.* Ex quibus conſtare videtur, potiùs ad Presbyteros, quàm ad ſacriſtiam ſpectare cuſtodiam veſtimentorum, & librorum Eccleſiæ. Pro cujus canonis ſolutione dicendum eſt, quod licèt in eo probetur, Presbyteros oſtendere debere libros eccleſiaſticos, & veſtimenta ſacra Epiſcopo ad Synodum venienti; non tamen inde rectè deduci, ad eos cuſtodiam pertinere; ſacriſta enim ea cuſtodit, ſed Presbyteri Epiſcopo viſitanti oſtendunt. Theodulphus ad Presbyteros Aurelian. *cap.* 4. in illis verbis: *Quando more ſolito ad Presbyterum convenitis, veſtimenta, & libros, & vaſa ſancta, cum quibus veſtrum miniſterium, & injunctum officium peragatis.* Refert Anton. Auguſt. *in epit. juris, lib.* 17. *tit.* 7. *cap.* 25. Tertiò obſtat textus *in cap. oſtiarius*, 23. *diſt.* in illis verbis: *Pro his rebus, quæ his clavibus recluduntur.* Ex quibus colligitur, ad oſtiarium ſpectare cuſtodiam vaſorum, & veſtimentorum Eccleſiæ: igitur hoc officium non eſt proprium ſacriſtæ. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, oſtiariis tempore ſuæ ordinationis tradi Eccleſiæ claves, ut cuſtodiant Eccleſiam, & res in ea exiſtentes, præcipuè ut præſint januis, ne ſinant in Eccleſia ingredi communione Eccleſiæ privatos, & eos, quibus fas non eſt adire ſacra; unde janitores dicuntur, *cap. nemo, de conſecr. diſt.* 1. Concil. Laodic. *can.* 22. *&* 43. plura Viceecomes *ubi ſuprà*, Petrus Greg. *lib.* 15. *ſyntagm. cap.* 30. non tamen oſtiarii gradus ratione habent cuſtodiam eorum, quæ in ſacrario, ſeu diaconio continentur; quia hæc ad ſacriſtam ſpectant, ex ſuprà traditis. Tandem opponitur textus *in Concil. Tolet.* celebrato anno 12. Recharedi Regis, *can.* 2. in illis verbis: *Certè ſi minor eſt cenſus, oſtiarius à ſacerdote ſit electus, qui nitorem infrà ſinus S. Eccleſiæ faciat, qui & ſanctarum reliquiarum luminaria omni ſubſequenti nocte accendat.* Ex quibus deducitur, curam luminarium ad oſtiarium pertinere: igitur non ad ſacriſtam. Sed reſpondendum eſt, ad oſtiarium ſpectare accendere ipſa luminaria, & ante reliquias ponere, non verò cuſtodire earum materiam, videlicet oleum, ſeu ceram, quarum rerum cuſtodia ad ſacriſtam ſpectat, ut in hoc textu docetur.

TITULUS XXVII.

De officio Cuſtodis.

CAPUT PRIMUM.

Ex a libro Romani Ordinis.

b CUSTOS Eccleſiæ, cui ea, quæ c Eccleſiæ competunt, cuſtodienda committuntur, oportet ut ſui Archid. juſſioni in cunctis obediat; in canonicis horis ſigna d tintinnabulorum pulſanda, ipſo Archidiacono jubente ab eo pulſentur; pallia, vel e linteamenta altaris, ſeu cuncta f utenſilia Eccleſiæ indeſinenter cuſtodiat; g lampades, & lanternas in accendendo, ſeu in extinguendo pervigil exiſtat, ne aut ſupra modum lucendo oleum depereat, aut minùs h lucendo obſcurior ſit Eccleſia; ſed omnia cum diſcretione agantur, quæ noſcitur mater omnium virtutum eſſe. Si verò is minùs idoneus ad hoc peragendum extiterit, ab Archidiacono coerceatur, ut ſe i emendet. Si autem indomitus permanſerit, Archidiaconus Epiſcopo denunciando provideat, ut indecente ejecto, aptus domui Dei conſtituatur miniſter, ut omnia in laudem Dei fiant.

NOTÆ.

1. a EX *libro.*] De hoc libro, & ejus authoritate egi *in cap.* 1. *de officio Archid.*

b *Cuſtos.*] Qui res, aut perſonas ſervant, cuſtodiuntve, dicuntur cuſtodes, *l.* 3. *ff. de adminiſtr. tutor.* Unde qui Eccleſias, earumque res cuſtodiunt, rectè cuſtodes appellantur. Sicut & apud Gentiles, qui templa cuſtodiebant, cuſtodes dicebantur, *l. ſervos* 12. *ff. de aliment. legat. l. ſervus* 35. *ff. de liberali cauſa, l. annua* 20. *ff. de annuis legatis:* quorum frequens mentio apud Juſtinum *epiſt. ad Diognetum*, Cyprianum *epiſt. ad Demetrianum*, Arnobium *lib.* 6. *adverſùs gentes*, quos refert Jacobus Gothofredus *in l.* 1. *Cod. Theodoſ. de fide catholica.* Dicebantur etiam ab ædibus cuſtodiendis æditui. Gellius *lib.* 12. *noctium, cap.* 10. Demſterus *ad Roſinum lib.* 3. *antiquit. cap.* 30. ſicut & à baſilicis ipſi cuſtodes baſilicantes dicuntur, *cap. perlectis*, 25. *diſt.* plerumque tamen cuſtodes, *cap. cùm dilecta, de reſcriptis.*

c *Eccleſiæ.*] Iſti enim miniſtri Eccleſiam ipſam, non verò Deum, Dominumque noſtrum cuſtodiunt, ut Gentilium ædituì faciebant, qui præponebantur ut Deos ipſos cuſtodirent, quos reprehendit Juſtinus Martyr *apolog.* 2. *Deos*, inquit, *ut adorent, fingere dicitis, ac mutare, & fanorum, in quibus dedicantur, tales cuſtodes, tutelareſque ſtatuere: nec intelligitis nefas eſſe, & intelligere, & fateri homines Deorum eſſe cuſtodes.* Arnobius *lib.* 2. *adverſus gentes, poſt medium*, ibi: *Si apertum vobis, & liquidum, & in ſignorum viſceribus Deos vivere, atque* 2.

habitare

habitare cœleſtes curſus ſub validiſſimis clavibus cuſtoditis. Et paulò inferiùs : *Ac ne forte fur aliquis, aut nocturnus irrepat latro, æditnis mille protegitis, ac excubitoribus mille, cur canes in Capitoliis paſcitis? cur anſeribus victum, alimoniamque prabetis?* Quos & damnaſſe videtur D. Cyprianus *in libello contra Demetrianum*, in illis verbis : *Ultio veſtra defendit, quomodo & clauſos, ne pereat tutela veſtra, cuſtodit; pudet Deos colere, quos ipſe defendis; pudeat de illis tutelam ſperare, quos ipſe tueris.* Exiſtimabant enim Gentiles, Deos cuſtodiâ ſuâ egere. Symmachus *lib.1. epiſt.*40. ibi : *Convenientes Sacerdotes, ut in cuſtodiam civium publico obſequio traderemus Deorum curam; fortaſſis Deos ita cuſtodiebant, ne aut fugientes eos deſererent, & in aliam civitatem migrarent, ab aliis civibus evocati.* Cujus evocationis veſtigia extant *in l.ſacra 9. §.2. ff. de rerum diviſione*, ubi Gothofredus *littera G, l.cùm loca 36. ff. de religioſis* : notant Alciatus *in l.pupillus, §.urbs ff.de V.S.* Germonius *de ſacror. immunit. lib.2. cap.*15. Julius Cæſar Scaliger *lib.3. de Poëticis, cap.*103. Cuſtodes ergo, de quibus in hoc titulo, Eccleſiam, omniaque, quæ illi competunt, cuſtodire debent, ut eorum uſus repetens probat Baronius *anno* 34. *num.*287. & *anno* 109. *num.*28. non autem Deum, ut faciebant cuſtodes templorum Gentilium.

3. d *Tintinnabulorum.*] Licèt in lege veteri populus ad ſacrificia convocaretur tubâ, juxta præceptum Moyſi datum *Numer. cap.*11. ibi : *Fac tibi duas tabulas argenteas*; & *cap.*23. *Deuteronom.* & Gentiles ad ſua ſacra tibiis & tympanis evocarentur, ut latè probat Gutherus *lib.2. de jure Pontif. cap.*14. tamen in Eccleſia pro temporum varietate diverſis ſignis datis fideles ad ſynaxim, & Miſſæ ſacrificium convocabantur; ſævientibus enim perſecutionibus, & fidelibus quaſi obſeſſis, ſignum publicè non dabatur, ſed per curſorem fideles convocabantur, ut conſtat ex D. Ignatio *epiſt.*11. *ad Polycarpum* : referunt Baronius *anno* 58. *num.*102. Lantdmeter. *lib.2. de veteri monacho, capite* 64. & quia curſoris officium proprium erat diaconi, vel lectoris, Ignatius *epiſt.*23. *ad Heronem diaconum*, cui ita ſcribit : *Synaxim ne negligas omnes nominatim inquirere*; ideò etiam pace redditâ Eccleſiæ, adhuc Archidiacono tanquam primo diaconorum competit, ſi non immediatè, mediatè ſaltem per cuſtodem populum convocare ad divina officia. Poſteà in Eccleſia perſecutionum procellis ceſſantibus ſignum dari cœpit ſonitu lignorum, præcipuè in Eccleſia Orientali, & inter monachos. Metaphraſtes *in vita S. Theodoſii*, ibi : *Monachi autem quidam ex monaſterio propinquorum, qui morbo laborabant, cum nos vidiſſent accedentes, lignum quod convocat ad Eccleſiam, pulſabant ante horam conſuetam, & ſynaxim ſignificabant fratribus.* Et in vita S. Chryſoſtomi : *Cum rurſus vidiſſet tam diligentem, & tam ſeriam collocutionem, lignum verò jam pulſatum vocaret ad congregationem.* In aliis etiam provinciis voce *Alleluya*, decantatâ, fideles ad Miſſam, & horas canonicas vocabantur. D. Hieronymus *epiſt.*27. ad Euſtochium : *Poſt alleluya cantatum, quo ſigno vocabantur ad collectam, nulli recedere licitum erat.* Notarunt Roſvveidus *in vitis PP. in onomaſt. verbo Signo dato*, Gazeus *in notis ad Caſſianum, in regula S. Pachomii, pag.*1079. Jam ab anno 600. ære pulſato fideles convocari cœperunt ad Miſſæ ſacrificium, & divina officia, ut ex noſtro textu conſtat, qui deductus eſt ex libro Romani Ordinis compoſito ſexto ſæculo Eccleſiæ, & ex ipſo libro, *tit. de Sabbato ſancto*, in illis verbis : *Campanæ tanguntur, & ingrediuntur ad Miſſam.* A quo tempore campanas in Eccleſia in uſu eſſe cœpiſſe verius eſt, quidquid de earum inventione adducant Vergilius *de inventione rerum, lib.6. cap.*12. Lantdmeter. *d. lib.*2. *cap.*64. Gretherus *lib.1. ad Codinum, cap.*11. Magallanus *ad D. Paulum in epiſt. ad Titum, cap.2. ſect.*4. Maiolus *dierum canicul. verbo Metalla*, Barboſa *lib.2. voto* 102. Suarez *in defenſ. fidei, lib.2. cap.*16. Herrera *in origine divini officii, lib.1. cap.7. & 8.* & licèt earum uſum hæretici improbis ſuis latratibus impugnare intendant, doctè eos refellunt Suarez *ubi ſuprà*, Bellarminus *in apolog. adverſus Regem Angliæ, cap.*8. Jodocus Coccius *tom.2. theſauri, lib.3. art.6.*

e *Pallia, vel linteamina.*] Aliud eſt pallium, 4. aliud verò linteamen; pallium enim eſt tegumentum altaris. Juſtinianus Comes *in epiſt. ad Hormiſdam Pontificem*, ibi : *Duo pallia ſerica ad ornamentum altaris ſanctorum Apoſtolorum direximus.* Anaſtaſius Bibliothec. *in vita Hormiſdæ*, ubi dum refert alia ornamenta, quæ ad Miſſæ apparatum pertinent, ait : *Pallia oloſera, blatea cum tabulis auro tectis, de chlamyde, vel de ſtola Imperiali.* Vicecomes *volum.4. de ritibus Miſſæ, lib.7. cap.*9. Linteamen verò eſt corporale, ita dictum, quia debet eſſe ex lino contextum, *cap.conſultò 46. de conſecr. diſt.*10. Concil. Rhemenſe relatum à Burchardo *lib.3. Decreti, cap.*98. his verbis : *Corporale ſuper quod ſacra oblatio immolatur, ex mundiſſimo, & puriſſimo linteo ſit.* Damaſus in Sylveſtro Pontifice : *Conſtituit ut ſacrificium altaris non in ſerico, neque in panno tincto conſecraretur, niſi tantum in lino ex terra procreato.* Plura de corporali, & ejus forma Vicecomes *volum.4. de ritibus Miſſæ, lib.7. cap.*1. Ferrandus *lib.1. diſquiſit. relig. lib.1. cap.1. ſect.6.* P. Gabriel de Henao *tom.2. de ſacrificio Miſſæ, diſput.25. ſect.*1.

f *Utenſilia.*] Conſonat textus *in cap.2. hoc tit.* 5. Adverſatur tamen textus *in cap. unico, de officio ſacriſtæ*, ubi aſſeritur, ad curam ſacriſtæ pertinere cuſtodiam ſacrorum vaſorum, & veſtimentorum : igitur non ad cuſtodis officium pertinet utenſilia, & veſtimenta Eccleſiæ ſervare. Gloſſa in præſenti affirmat, hæc jura eſſe exaudienda juxta diverſas Eccleſiarum conſuetudines, ita ut aliquando ad ſacriſtæ officium, quandoque ad cuſtodis curam ſpectet cuſtodia veſtimentorum. Sed rectiùs Hoſtienſis in præſenti, & Butrius *in d. cap. unico, de officio ſacriſtæ*, exiſtimant ad ſacriſtam ſpectare cuſtodiam theſauri, & veſtimentorum pretioſorum Eccleſiæ; ad cuſtodem verò curam veſtium utenſilium, quæ neceſſariæ ſunt ad uſum quotidianum, & divina officia, ut facilè probatur ex prædictis verbis, *utenſilia, &c.* & *ex d.cap.unico*, ubi totius theſauri eccleſiaſtici cura ſacriſtæ committitur.

g *Lampades, & lucernas accendendo.*] *Cap. nemo, de conſecr. diſt.*1. Concil. Aquiſgran. *can.*131. 6. ibi : *Cuſtodes Eccleſiæ cum omni diligentia luminaria ad horas canonicas provideant.* Anton. Auguſt. *in epit. juris, lib.17. tit.*9. nec in præſenti præſcribitur, an per diem tantùm, an per noctem luminaria in Eccleſia accendi debeant; quia non ſolùm ad nocturnas, verùm & ad diurnas horas accendi ſolent. D. Hieronymus *in epiſt. ad Riparium*, in illis verbis : *Per totas Orientis Eccleſias, quando legendum eſt Evangelium, accendi luminaria jam ſole rutilante, non utique ad fugandas tenebras, ſed ad ſignum lætitiæ demonſtrandum.* Docent, & plura de perantiquo uſu lucernarum in Eccleſia congerunt Baronius *anno* 34. & *anno* 58. *num.*70. & *anno* 233. *n.*2. Loayſas *in notis ad Concil. Brachar.2. can.*2. Dorleans *ad Tacitum lib.1. pag.*55. Baronius *anno* 58. vbi Spondanus *num.*24. Vicecomes *volum.4. de ritibus Miſſæ, lib.7. cap.*24. Roa *lib.2. ſingular. cap.*15. *cum tribus*

ſequentibus, Maiolus *dierum canicul. verbo Ignis*, Zerda *in adverſ. cap.* 33. & 92. Mendoza *lib.* 3. *Concilii Illiber. cap.* 2. Lantdmeter. *de veteri clerico, lib.* 2. *cap.* 78. Ambianas *ad Tertull. de fuga, cap.* 14. *obſerv.* 2. & *de exhortat. cap.* 13. *obſerv.* 1. & *de idololatria, cap.* 15. *obſerv.* 2. Pinto *in Cantica lib.* 1. *cap.* 1. *verſ.* 11. *num.* 161. Bulengerus *lib.* 2. *opuſcul. cap.* 11. Creſolius *lib.* 3. *myſtagog. cap.* 21. *ſect.* 3. Setlogus *tom.* 2. *in Cantica, veſtig.* 13. *ſect. unica*, Anton. Monchiacenus 3. *p. de ſacrificio Miſſæ, cap.* 10. Carrier. *tom.* 2. *theſauri fidei*, *pag.* 611. Jodocus Coccius *lib.* 6. *theſauri*, *art.* 13. Cochier *in face hiſtor.* 2. *p. cap.* 1. 5. 8. & 18. plura Bovius *in Roma Subterranea, lib.* 1. *tom.* 1. *cap.* 18. & nos *in cap. fin. de celebrat. Miſſar.* Sed Vigilantius, & alii hujus uſus cereorum impugnatores expendunt difficilem locum Lactantii *lib.* 6. *divin. inſtit. cap.* 2. in illis verbis: *Num igitur mentis ſuæ compos putandus eſt, qui auctori, & datori luminis, candelarum, ac cereorum lumen offert pro munere? Aliud verò ille à nobis exigit lumen, & quidem non fumidum, ſed (ut ait Poëta) liquidum, atque clarum, mentis ſcilicet.* Et pauló inferiùs: *Illorum autem Dii, quia terreni ſunt, egent luminibus, ne in tenebris ſint, quorum cultores, quia cœleſte nihil ſapiunt, etiam religiones, quibus deſerviunt, ad terram revocant.* Ex quibus improbari videtur pius Eccleſiæ lucernarum uſus. Sed Antonius Raudenſis Theologus, qui errores Lactantii correxit, hunc primum inter errores libri 6. notat, & non improbabiliter. Sed Iſæus Cæſanete *in notis ad ipſum, cap.* 2. affirmat Lactantium non improbare uſum lucernarum, ſeu luminarium Deo gratiſſimum, omnibuſque litteris commendatum; ſed eos increpare, qui in Eccleſia luminaria accendunt eâ fide, ut credant Deum in tenebris agere, vel luminibus indigere; quos meritò Lactantius damnat. Quæ interpretatio ſuadetur ex prioribus verbis ipſius capitis 2. ibi: *Mactant igitur opimas, & pingues hoſtias Deo, quaſi eſurienti; profundunt vina tanquam ſitienti; accendunt lumina velut in tenebris agenti.* Difficile etiam, & meritò in hac parte omnibus videtur Concilium Illiberit. *can.* 34. in illis verbis: *Cereos per diem placuit in cœmeterio non incendi; inquietandi enim non ſunt ſanctorum ſpiritus: qui hæc non obſervaverint, arceantur ab Eccleſia communione.* In cujus expoſitione libenter immorarer, niſi actum agerem; plura enim jam in ejus notis dedi, & præoccuparunt Mendoza, & Albaſpineus *in eo canone*, Baſilius de Leon *variar. diſput. quæſt.* 2. *ſcholaſt. cap.* 1. Bovius *in Roma Subterranea*, *tom.* 1. *lib.* 1. *cap.* 2. *cum ſeqq.* Spondanus *de cœmeteriis, p.* 3. *lib.* 1. *cap.* 20. Coriolanus *in notis ad ipſum canonem*, Ramirez de Prado *ad S. Orencium*, *pag.* 43. Salmut. *ad Panciroł. lib.* 2. *voto* 103. *num.* 59. noviſſimè Præceptor D. Joſephus de Retes *lib.* 8. *opuſcul. cap.* 27.

h *Minus lucendo.*] Æquè enim peccatur, ſi exceditur modus, in quo eſt plus, ac in eo, quod eſt minus, *cap. qui in aliquo*, 51. *diſt. cap. diſciplina*, 45. *diſt. l. reſpiciendum, ff. de pœnis*: plura de prudentia adhibenda in negotiis tradit Solorzanus *de jure Indiar. tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 7. *num.* 69.

i *Emendet.*] Quia hæc omnia, quæ Cuſtodi mediatè competunt, ad Archidiaconum immediatè ſpectant; unde extravagans Joannis XXII. licèt de Archidiacono tantùm loquatur, ſub titulo tamen de officio cuſtodis proponitur.

j *Canonicis horis.*] Certis enim horis diei, ac 7.
noctis campanæ pulſantur. Primò tempore ſacrificii Miſſæ, & horarum canonicarum, *cap. ſolent, de conſecr. diſt.* 1. *cap.* 2. *hoc tit. c. Ioannes, de homicidio*: cùm elevatur hoſtia in Miſſâ ſolenni, ut probat Stephanus Cantuar. Epiſcopus in ſua conſtitutione relata à Cironio *in cap.* 1. *de celebrat. Miſſar.* in hæc verba: *In elevatione corporis Chriſti pulſentur campanæ, ut populares, qui celebrationi Miſſarum non valent quotidie intereſſe, ubicumque fuerint, ſive in agris, ſive in domibus, flectant genua, indulgentias conceſſas à pluribus Epiſcopis habituri.* Concilium Tarrac. anno 1406. ibi: *Ut temporibus generalis interdicti, & ceſſationis divinorum, quando corpus Chriſti elevatur in qualibet Eccleſia, majus cymbalum in corporis Chriſti tribus vicibus, & aliis tribus vicibus in ſanguinis ejuſdem elevationibus pulſetur, ut populus hujuſmodi ſigno admonitus oret genuflexo, & indulgentias acquirere valeat.* Item cùm viaticum, ſeu corpus Domini ad infirmos defertur. Cardinalis Sabinenſis A. S. L. in Concilio Ilerd. anno 1219. celebrato, ibi: *Sacra Euchariſtia ad infirmos cum campana honorificè deportetur.* Item horâ meridianâ, ex conſtitutione Calixti III. ut fideles eos juvarent orationibus, qui contra Turcas dimicabant. Item veſpere horâ ſalutationis Angelicæ: in receptione Epiſcoporum, & etiam Abbatum jura Epiſcopalia habentium, *cap. fin. de cauſa poſſeſ. in* 5. *collect.* Item ad fugandas tempeſtates, ut probat Hieronymus Magius *lib.* 3. *miſcel. cap.* 14. In obitu defunctorum. Beda *lib.* 4. *hiſtoria*, *cap.* 23. *Audivi notum campanæ ſonum, quo ad orationes excitari, vel convocari ſolebant, cum quis de hoc ſæculo fuiſſet evocatus.* Quod & apud Gentiles obſervatum invenio, apud quos ſi quis è vita exceſſiſſet, æra, campanæve pulſabantur, ut vetus Theochriſti ſcholiaſtes habet, eo quòd is ſonus credebatur eſſe purus, & avertens ſpectra, & dæmonum ludibria. Notavit Novarinus *lib.* 1. *ſchediaſm. cap.* 27. Item & pulſantur campanæ ad alios actus humanos exercendos, quos referunt Carrier. *tom.* 2. *theſauri fidei*, *pag.* 618. Kochier *in face hiſtor. centur.* 2. *cap.* 48. Barboſa *tom.* 2. *voto* 102. Ripa *de nocturno tempore*, *cap.* 5. Narbona *in horographia*, *num.* 140. & nos alia de campanis dabimus *in cap. petentibus, de privil.*

C A P U T II.

Ex Concilio a Toletano.

CUſtos verò ſolicitus debet eſſe de omni *b* ornamento Eccleſiæ, & *c* luminariis, ſive *d* incenſo: necnon *e* panem, & vinum omni tempore ad Miſſam præparatum debet habere. Debet etiam per ſingulas canonicas horas ſignum ex conſenſu Archidiaconi ſonare, ut *f* oblationes, vel decimas, vel eleemoſynas cum ejuſdem conſenſu, abſente Epiſcopo, inter fratres dividat. In his tribus Eccleſiæ columnis, ut ſancta ſanxit Synodus, conſiſtere debet alma mater Eccleſia, ut ad hoc opus tales ordinentur, quales plus *g* meliores, & ſanctiores eſſe viderint, ut nulla negligentia

negligentia

gligentia in ſancta Dei Eccleſia eſſe videatur. Hi tres, Archidiaconus, Archipreſbyter, Cuſtos, providi ſimul juncti, uno animo peragant, & perfectè, & non ſit invidia, nec zelus inter illos.

NOTÆ.

1. a *Toletano.*] Ita etiam habetur *in cap.2. hoc tit. in 1. collect.* Sed non conſtat ex quo Concilio textus hic tranſcriptus ſit: quare eſſe fragmentum alicujus Concilii nondum editi exiſtimo; quod etiam notavi *in cap.1. de officio ſacriſtæ, cap.1. de officio Archipresbyteri.* De eo agit Caſal. *de ritib. Eccleſ. cap.41.* Fortun. Schac. *tomo 2. eleochriſm. cap.6.*

b *Ornamento.*] De quo aliqua retuli *in cap. unico, de ſacra unct.*

c *Luminariis.*] De quibus *in cap. antecedenti.*

2. d *Incenſo.*] Peculiaris ritus jam à temporibus Apoſtolorum in Eccleſia obſervatus fuit ſuffitus aromatum in divinis officiis, *can.4. Apoſt.* in illis verbis: *Præterea licitum non eſto aliud quidpiam admovere ad altare, quàm oleum in candelabrum, & incenſum oblationis tempore.* Quem ritum Apoſtoli à Judæis acceperunt: apud eos enim valdè in uſu erat, ex præcepto Moyſi dato, incenſi oblatio, & thurificatio, *cap.3. Exodi: Facies quoque altare ad adolendum thymiama de lignis Setim.* Et Dominus apud Malachiam *cap.1.* ait: *Ab ortu ſolis uſque ad occaſum magnum eſt nomen meum in gentibus, & in omni loco ſacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda.* Ubi LXX. vertunt, *incenſum offertur mihi.* Et textus Arabicus exprimit, *incenſa.* Hanc igitur thurificationem, ſeu ſuffitum incenſi Apoſtoli, & eorum ſucceſſores ſacro altaris miniſterio adjunxerunt, ut conſtat ex variis Liturgiis. Ex Liturgia B. Petri, in illis verbis: *Sicut Zachariæ ſuffitum thymiamatis ſuſcepiſti, ſic de manibus noſtris peccatorum hanc ſuſcipe thurificationem in odorem ſuavitatis.* Ex Miſſa B. Jacobi, ibi: *Præſentem hunc ex nobis inutilibus ſervis tuis ſuffitum recipere in odorem ſuavitatis.* Ex Dionyſio, & Evagrio probat Cartiek. *tom.2. theſauri fidei, de thurificat. pag.612.* Plura de incenſo, & hujus ritus myſticis rationibus tradunt Anton. Monchiacenus *de ſacrificio Miſſæ 3. part. cap.11.* Vicecomes *volum.4. de ritibus Miſſæ, lib.6. cap.35.* Creſolius *lib.4. myſtag. cap.8.* Ambianas *ad Tertull. cap.3. obſerv.2.* Stuchius *de ſacrificio Gentil. fol.51.* Cochier *in face hiſt. cap.59.* Alteſſerra *de Ducibus, cap.17.*

e *Panem & vinum.*] Panem azymum, & vinum vitis, in quibus conſiſtit materia remota Sacramenti Euchariſtiæ, ut latè probabo *in cap. fin. de celeb. Miſſar.* 3

f *Oblationes, vel eleemoſynas.*] Ante diviſionem enim bonorum Eccleſiæ à S. Simplicio factam *in cap. quatuor, cap. de redditibus 12. quæſt.2.* omnia Eccleſiæ bona, videlicet oblationes, eleemoſynæ, & decimæ communia erant, & in communi poſſidebantur ab Epiſcopo, clericis, & pauperibus; & ab Epiſcopo juxta cujuſlibet ex fidelibus neceſſitatem diſtribuebantur, *cap. fin. 16. quæſt.1. cap. ſcimus 9. cap. nolo 10. cap. habebat 17. cap. res Eccleſiæ 26. 12. quæſt.1.* ad quæ tempora referenda ſunt prædicta verba hujus textus.

g *Meliores & ſanctiores.*] An dignior ſemper præferendus ſit digno, latè diſputabimus *in c. grave 29. de præb.* Interim videndi ſunt Garcia *de benefic. 7. part. cap.16.* Manrique *de different. utriuſque fori, quæſt.48.* Velaſco *de privileg. paup. part.1. q.7.* Zapata *integro tract. de juſtit. diſtribut.* Bobadilla *lib.1. polit. cap.3. num.77.* Diana *part.1. tract.4. reſol.34.* Eſcobar *de utroque foro, art.5. §.11.* Petrus Bollo *in œconom. cap.1. §.5.* Barboſa *de officio Parochi lib.1. cap.2. & in cap.19. de elect.* Mareſcotus *variar. cap.53.* Hieronymus Garcia *tom.2. polit. regul. tract.9. difficult.3. dub.4.* ubi plures ex Moraliſtis cumulat. 4

TITULUS XXVIII.

De officio Vicarii.

CAPUT PRIMUM.

Alexander III. [a] *Norvicen. Epiſcopo, & G. Archid.*

AD audientiam noſtram pervenit, quod Vg. presbyter monachos de *b* Rameſcia, & Thomam clericum ſuum petendo vicariam *c* ſuam Eccleſiæ de Burnelia, à qua *d* xx. annis retroceſſit, in diverſis poſteà Eccleſiis *e* perſonatum adeptus, multipliciter vexare, ac fatigare præſumit. Quia igitur non eſt canonicum, ut qui curam animarum in diverſis habet Eccleſiis, vicarius fiat in alienis: d. v. per A. ſ. præ. m. quat. rei veritate pleniùs inquiſitâ, ſi ita eſſe noveritis, prædictum presbyterum à petitione ſupradictæ vicariæ deſiſtere, ap. & oc. rem. diſtrictiùs compellatis, non obſtantibus litteris, ſi quas tacitâ *f* veritate per nuntium à nobis impetravit. Extirpari etenim debent, quæ de *g* avaritiæ radice procedunt, & canonum contraria ſunt rationi, vel ſanctioni.

NOTÆ.

1. a NOrvic.] Similiter legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap. 2.* & poſt Concil. Lateran. ſub Alexandro III. *part. 30. c. 5.* ex quibus codicibus ita reſtituo hanc deciſionem. De Eccleſia Norvicenſi aliqua adduxi *in cap. ſi autem 9. de reſcriptis.*

b *Rameſcia.*] Legendum eſt, *Ramiſſia*; cœnobium enim hoc eſt Ordinis D. Benedicti, conſtructum ab Oſualdo Eboracenſi Archiepiſcopo, ut teſtatur Vergilius *lib. 7. hiſtoriæ Angliæ, pag. 176.*

2. c *Vicariam ſuam Eccleſiæ.*] Ubi monachi habent Eccleſias parochiales ſibi ſubjectas, non poteſt aliquis eorum præfici, aut præponi curæ animarum, & Eccleſiæ adminiſtrationi; ſed clerici ſæculares, tanquam vicarii præficiendi ſunt, ex voluntate monachorum, & inſtitutione Epiſcopi, *cap. 1. de capellis monach. cap. monachi, de ſtatu monachor.* Docent Boſquetus *in notis ad Innoc. lib. 1. epiſt. 7. & 138.* Juretus *ad epiſt. 69. Ivonis*, Solorzanus *tom. 2. de jure Indiar. lib. 3. cap. 16. num. 35.* Trullench *de Vicariis, cap. 1.* unde in Eccleſia de Burnel, quæ ſubjecta erat monachis Benedictinis, clericus ſæcularis ut Vicarius conſtituendus erat, qui fidelibus Sacramenta adminiſtraret.

d *XX. annis.*] Licèt enim abſens, & non reſidens in proprio beneficio privari ipſo debeat, tamen ipſo jure illud non amittit, ſed monendus priùs eſt, & per ſententiam beneficio privandus, *cap. 2. cap. ex tua, cap. ult. de clericis non reſid. cap. extirpandæ, §. quia verò, de præb.* plura tradunt Lotherius *de re benefic. lib. 3. quæſt. 27.* Petrus Gregor. *lib. 4. partit. tit. 7. cap. 4.* Hurtado *de reſident. tom. 1. reſol. 2. fol. 156.* Unde licèt in hac ſpecie per 20. annos Vicarius abeſſet; tamen quia neque monitus, neque ſententiâ privatus erat, ideò Vicariam adhuc retinebat. 3.

e *Perſonatum.*] De perſonatu egi *in cap. ad aures, de reſcriptis.*

f *Tacitâ veritate.*] Quæ litteræ ipſo jure nullæ ſunt, ut probavi *in cap. ſuper litteris, de reſcriptis.*

g *Avaritiæ.*] *Cap. avaritiæ, de præbendis.*

CAPUT II.

Idem a *Helienſi Epiſcopo.*

VEniens ad nos P. Rector Eccleſiæ de Geſtan ſuâ nobis inſinuatione propoſuit, quod ipſe Joanni de Feſcam, qui multos habet eccleſiaſticos redditus, & vicarias in Eccleſiis pluribus, vicariam de Geſtan ſub annua trium *b* marcarum penſione conceſſit, cùm redditus illius vicariæ quatuor marcas valeant annuatim. Licèt autem in ipſius vicariæ conceſſione quædam decima fuiſſet excepta, nihilominus tamen memoratus Joannes præfatum P. contra religionem fidei ſuæ, quâ ſe contra conceſſionem ipſam promiſerat aliquando non venturum, ſuper prædicta decima coram venerabili fratre noſtro Norvvicenſi Epiſcopo per litteras noſtras traxit in cauſam: & cùm in prædicta cauſa P. vincere non poſſet, ab alio judice pro ſua voluntate fecit eum citari. Quoniam ergo ſuſtinere nolumus, nec debemus, ut idem P. inhibitâ vexatione gravetur, Fraternitati tuæ, &c. quatenus partibus convocatis, diligentiùs inquiras veritatem: & ſi tibi conſtiterit, quod prædicta decima fuiſſet excepta, memoratum clericum ab impetitione præfati Joannis, contradictione, & appellatione ceſſante, auctoritate Apoſtolica fretus abſolvas. Si verò quicquam in detrimentum juris ipſius P. factum eſt, poſtquam iter arripuit ad noſtram præſentiam veniendi, id contradictione, & appellatione ceſſante corrigas, & ad ſtatum illum reducas, quo in tempore aggreſſi itineris noſcitur extitiſſe. Cæterùm ſi memoratus clericus in aliis Eccleſiis vicarias habeat, vel eccleſiaſticos redditus, de quibus poſſit ſuſtentari, à vicaria præſcriptæ Eccleſiæ de Geſtan, confirmationis noſtræ litteris non obſtantibus, appellatione ceſſante removeas, & eandem Eccleſiam reſtituere eidem P. non poſtponas, dummodo velit, & debeat in presbyterum ordinari, & per ſemetipſum in eadem Eccleſia Domino deſervire. Provideas autem attentiùs, ne in Epiſcopatu tuo patiaris quemlibet plures vicarias habere. Quia cùm Vicarii teneantur Eccleſiis, & propriis perſonis deſervire, alienum eſt ab ordine juris, ut vicariam habeat quis præter unam.

NOTÆ.

a HElienſi.] Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap. 3.* & poſt Concilium Lateran. *p. 39. cap. 6.* ſed utrobique diminutè, cùm tantùm ultima verba hujus deciſionis compilarentur: conſultationem verò, & integram deciſionem ita reſtituo ex *d. Concil. Lateran. part. 39. cap. 5.* De Eccleſia Helienſi egi *in cap. poſtulaſti, de reſcriptis.*

b *Marcarum.*] De marcarum valore apud Anglos aliqua notavi *in cap. cum pridem, de pactis.*

COMMENTARIUM.

EX his duabus Alexandri III. deciſionibus ſequens deducitur diſputanda aſſertio: *Nemo poteſt habere duas vicarias eodem tempore, vel unam ſimul cum alio beneficio curam animarum habente.* Ab ſpecie tantùm probatur ex Clementina unica, *hoc tit.* & per argumentum probari poteſt ex omnibus illis juris canonici ſanctionibus, quibus prohibetur, & damnatur pluralitas beneficiorum, quas congeſſerunt veſpertini Anteceſſores noſtri *in cap. de multa 28. de præb.* ubi & nos plura cumulabimus. Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, & *lib. 3.* 1. CONCLUSIO TRADITUR.

Digitized by Google

lib.3. juris eccleſ. cap.6. num 22. Rufiniacus *lib.3. conſtit. tit.10.cap.10.* Ojeda *de incompatibilit. 1.part. cap.15. per totum*, Joannes Nicolaus *de incompatibilit. beneſic. num.22.* Gonzalez *ad regulam* 8. *Cancell. gloſſ. 5. §.3. per totum*, Trullench *de officio parochi, tit. de Vicariis, dubit.2. & 4.* Cuiacius *in rubrica de præb. & dignit.*

3. Impugnatur tradita aſſertio.

Sed adverſùs hanc aſſertionem inſurgi poteſt ſequenti juris conſideratione. Qui Vicariam habet, nihil proprium obtinet, cùm omne jus ratione beneficii competens reſideat penes Rectorem: unde Vicarius jus perſonatus, vel beneficii ſibi vindicare non poteſt, *cap. illud, de exceſſibus Prælat.* Gonzalez *ad regul.8. ubi ſuprà, num.23.* Vitalinis *in Clement. unica, de officio Vicarii*, Trullench *ubi ſuprà, dubit.3.* Facit Caſſiodorus *lib.6. variar. cap.3.* in illis verbis: *Vices agentium mos eſt ſic judicum voluntatibus obedire, ut ſuas non habeant dignitates: ſplendent mutuato lumine, nituntur viribus alienis, & quædam imago illis videtur veritatis, quæ proprii non habet jura fulgoris.* Igitur ſi Vicarius veri Rectoris nihil proprium habet, poterit retinere aliud beneficium, etiam parochiale, ſimul cum Vicaria, aut duas ſimul Vicarias. Augetur hæc dubitandi ratio ex eo, nam qui beneficium parochiale habet jure proprio, poteſt aliud in commendam retinere, & in utraque Eccleſia curam animarum habere, *c. qui plures 32. 1. quæſt.1. cap. penult. & ult.21. quæſt.1.* igitur ſi poteſt quis unam Eccleſiam proprio jure, aliam in commendam retinere, poterit unam ut propriam, aliam ut vicariam poſſidere, cùm nulla poſſit aſſignari commoda differentiæ ratio inter Vicariam, & commendam. Fulcitur præterea hæc difficultas *ex Clement. unica, hoc tit.* ubi Clemens V. noviter in Concilio Viennenſi ſtatuit, ut de cætero prohibitio pluralitatis beneficiorum tot ſacris canonibus firmata extendatur ad Vicarias Eccleſiarum: igitur adhuc Alexandri temporibus hæc prohibitio circa Vicarias non dabatur, aliàs fruſtrà, & ſuperfluò Clemens V. prædictam prohibitionis ampliationem noviter ſtatueret.

3. Vicarius aliquando dicitur ſucceſſor.

Hac dubitandi ratione non obſtante vera eſt ſupradicta aſſertio, ad cujus expoſitionem ſciendum eſt, Vicarium eum dici, qui alterius vicem obit. Bechanus *de originibus linguæ Latinæ, verbo vices*: & aliquando Vitarius dicitur, qui alicui ſuccedit in dignitate, ſeu officio. Horatius *lib.3. od.24.* ibi:

Nec cultura placet longior annuâ,
Defunctumque laboribus
Æquali recreat ſorte vicarius.

Ubi notarunt Lambinus. & Torrentius. Horatium innuere Getas ad colendos agros ſingulis annis alternativè alios aliis ſuccedere. Marcus Tullius *orat.5. in Verrem*, ibi: *Unum & quinquaginta aratores ita video dejectos, ut his ne vicarii quidem ſucceſſerint.* Quo in ſenſu Pontifex appellari ſolet D. Petri Vicarius, cùm ejus ſucceſſor ſit; Vicarius autem Chriſti, ut *in c.ego Ludovicus,63.diſt.c.nos quales 1.quæſt.1. c.quoties 1. q.7.* Concilium Epheſinum *cap.16.* ubi Legatus Pontificis ita præfatur: *D.Petri ordinarius ſucceſſor, & Vicarius ſanctus, beatiſſimuſque Papa, & Epiſcopus noſter Cœleſtinus, nos ſuos pro ſe quaſi Vicarios ad hanc Synodum miſit.* Concilium Ticinenſe ſub Joanne VIII. *In Eccleſia Romana Apoſtolorum viget ſucceſſio, & Romani Pontifices Principum Apoſtolorum Petri, & Pauli Vicarii ſunt.* Arnulphus Lexovienſis *in epiſt. ad Alex. de promotione ſua.* D. Cyprianus *epiſt.67.* In his enim, & aliis auctoritatibus Pontifex appellatur Vicarius D. Petri, non quia eo inferior ſit, ſed quia ejus ſucceſſor exiſtit, ut latè probant Suarez contra Regem Angliæ *lib.3. c.12. & 15.* Duvallius *de Rom. Pontif. p.2.q.7.* Diana *p.12.reſol.1.miſcel.* licèt hanc loquutionem impropriam eſſe exiſtiment Paulus Lop. *de ſedium Patriarch.erectione,c.15.* Caſtillo *in 4. ſentent. tom.2.diſput.15.q.4. n.23.* Baronius *tom.9. anno 740.* Bellarminus *lib.2.de Rom.Pontif.cap.17.* Theophilus *tom.10.in aurea corona R.P.verbo Vicarius Petri.*

4. Propriè dicitur alterius vices gerens.

Plerumque tamen Vicarius in utroque jure appellatur ille, qui alterius vices gerit, & in ejus locum ſuffectus eſt, *l.Vicarius, ff. de legationibus*, Cuiacius *lib.1.qq.Papin.in l.5.ff.de officio Proconſulis.* Aliquando dicitur deputatus, ſeu commiſſarius, *c. inſinuante, de officio deleg. c.dilectus, de appell. Clementina etſi principalis, de reſcriptis.* Aliquando Officialis, *c.quamquam, de uſuris in 6.* Zerda *in adverſ. c.73.n.18.c.ult. hoc tit.eod. lib.* Vices gerens, *c.2. de regul.c.3.de inſtit.* Locumtenens, *c.præcipimus,94.diſt.* Subſtitutus *Clement.1. & 2. de hæreticis*: Suffectus, *l.2.§.poſt hanc,de origine juris,cap.quædam*, ibi: *Suffecti Conſules, diſt.2.* In jure civili paſſim obvia eſt Vicariorum mentio, ſiquidem Præfecti. & alii Magiſtratus ſuos habebant Vicarios, per quos impediti poſſent ſuum munus adimplere, *l.1.& per totum ff.de officio Vicarii, l.1.C.de proximis ſacror.ſcrin.lib.12. l.3. C. Theodoſ. de ſponſalibus*, juncta inſcriptione, *l.3. eod. Cod. de famoſis libellis.* Pulchram Vicarii conſtituendi formam tradit Caſſiodorus *lib.3. variar. cap.16.* in hæc verba: *Hinc eſt, quod præſenti tempore in Gallias, nobis Deo auxiliante ſubjectas, Vicarium te Præfectorum noſtra mittit auctoritas: unde perpende qualia de te videamur habere judicia, quando ad illos populos mittere regendos, quos noſtris laudibus ſpecialiter credimus acquiſitos, chara eſt Principi gloria, & neceſſe eſt de illis amplius eſſe ſolicitum, unde ſibi triumphorum veniſſe ſentit augmentum*, &c.

5. De variis Vicariis.

In jure etiam noſtro Pontificio non minùs frequens eſt Vicariorum officium; nam ut à ſummo gradu incipiamus, R. Pontifex eſt Vicarius Chriſti Domini, *c. quantò, c.inter, de tranſlat.Epiſcopi, c.ubi periculum, §.cæterùm, de elect. in 6.* Concilium Florentinum in illis verbis: *Definimus Pont. Romanum ſucceſſorem eſſe D. Petri Principis Apoſtolorum, & verum Chriſti Vicarium, totiuſque Eccleſiæ caput.* Pluribus illuſtrat Diana *d.p.12. reſol.1. miſcel.* Patriarchæ etiam, Archiepiſcopi, & Epiſcopi etiam dicuntur Vicarii Pontificis, ut probant Selva *de beneſ.2.p.q.1.n.2.* Gonzalez *d.gloſſa 5.§.3. num.6.* & ipſi alios Vicarios habent; vel natos, ut Archidiaconos, & Archipresbyteros, *cap.1.de officio Archid.c.ut ſingula, de officio Archipresbyteri*; vel datos, & à ſe conſtitutos, urbanos, vel foraneos, de quibus *in cap.1.de conſuet.lib.6.c.penult. de novi operis nunciat.* & alibi paſſim. Plura de illis Barb. *de poteſt.Epiſcop. alleg.54.* Solorzanus *tom.2.de jure Indiar.lib.4.* Ferro Manrique *de præced.q.52.* etiam Parochi, & plebani ſuos Vicarios habere ſolent, de quibus *in c.1.2.3.4. & fin. hoc tit.* Si enim illi neceſſariis cauſis impediantur, quominus officiis ſuis poſſint intereſſe, Vicarios idoneos conſtituere valent, *c. extirpandæ, §. quia verò, de præb.c.pervenit,de appellat. c.cùm ex eo, de elect. in 6.* licèt indiſtinctè parochis conſtituere Vicarios jam prohibuerit Innocentius III. in Concilio Lateran. generali, *cap.32.*

6. Ex quibus cauſis Vicarii conſtituantur.

Vicarii conſtituuntur vel ad juriſdictionem exercendam, vel ad divina officia in Eccleſia celebranda. De primis agemus *in cap. ſua, hoc tit.* de ſecundis nunc tractationem aggrediamur. Sciendum ergo eſt, ad divina miniſteria peragenda, & curam animarum exercendam, Vicarios conſtitui pluribus ex cauſis. Prima, ſi monachi obtineant Eccleſias ſæculares; nam cùm illi non poſſint ſacramenta parochianis adminiſtrare, debet Vicarius

conſtitui præſentatione ipſorum, & inſtitutione Epiſcopi, *c.1. de capellis monach.* ut ſuprà probavi. Deinde quoties Eccleſia parochialis alteri Eccleſiæ, univerſitati, collegio, ſeu loco pio annexa, & unita reperitur, debet conſtitui Vicarius, *c. extirpandæ, §. quia verò, de præb.* Deinceps quoties ob numeroſum populum capella noviter conſtruitur, præficitur illi Vicarius perpetuus, *c. ad audientiam, de Eccleſiis ædificandis.* Trident, *ſeſſ. 21. de reform. c. 4.* Rurſus Vicarius conſtituitur quando quis habet duas Eccleſias principaliter unitas; tunc enim cùm Rector non poſſit utrique inſervire, vicarium in una apponere debet, *cap. 1. ne ſede vacante, cap. & temporis, 16. q. 1.* Vlteriùs quotiens variis negotiis Rector ipſe ita tenetur, & impeditur, ut inſervire non poſſit, veluti ob peregrinationem in terram ſanctam, aut ad limina Apoſtolorum, *cap. ult. de voto*, ob abſentiam causâ ſtudiorum cum licentia Epiſcopi, *c. relatum, de clericis non reſid.* propter adverſam valetudinem *cap. 1. de clerico ægrot.* ob diverſitatem idiomatis in plebe, *cap. quoniam 5. de officio ordin.* concionis habendæ gratiâ ad populum, *cap. inter cætera, eod. tit. cap. quod Dei 5. de ſtatu monach.* cùm Rector Eccleſiæ removetur à loco, *cap. ad audientiam, de Eccleſiis ædificandis*, vel in monaſterium ſe transfert, & in probationis anno verſatur, *cap. de monachis, de præb.* aut majus divini cultus incrementum ſperatur, *cap. illud 15. cap. nihil 7. q. 1.* Proſequuntur alios caſus Gonzalez *d. §. 3.* Azor *2. part. inſtit. lib. 3. cap. 1. in fine.*

7. **Vicarii alii perpetui, temporales alii.** Ex his Vicariis tot ex cauſis conſtituendis tres priores perpetui ſunt, & in perpetuum eliguntur cum debita redditum aſſignatione, ad congruam ſuſtentionem, *d. cap. extirpandæ, §. quia*: cæteri verò tantùm ad tempus conſtituuntur, unde inter eos plures, magnæque differentiæ verſantur. Prima, quod Vicarii perpetui tantùm inſtitui, & deſtitui ab Epiſcopo poſſunt, nec ſine ejus auctoritate curæ animarum præponi, aut ab ea dejici valent, *d. cap. 1. de capellis monach. cap. 3. hoc tit.* temporales verò tantùm voluntate, & ex nutu conſtituentis eliguntur, & pendent. Trullench *d. tract. de Vicariis, dub. 5.* Secunda, quia perpetui Vicarii obtinent Vicariam, & ipſa Vicaria eſt beneficium eccleſiaſticum, *cap. poſtulaſti, de reſcriptis, cap. ad hæc, hoc tit. cap. perpetuus, de fide inſtrum. Clement. unica, hoc tit.* & habent verum titulum, *d. c. ad hæc.* Vicaria autem temporalis non eſt beneficium, *cap. pervenit, el 2. de appellat. c. cum ex eo, de elect. in 6. extravag. execrabilis*, ubi Gloſſa *verbo Temporalis, de præb.* Unde ad titulum Vicariæ temporalis non poteſt quis ſacris ordinibus initiari, nec in ea habet locum regula 8. Cancellariæ. Nec alia in Vicaria temporali militant, quæ procedunt in Vicariis perpetuis, ut docet Trullench *de Vicar. dub. 7.*

8. Ex his provenit vera ratio decidendi hujus textus; **Ratio decidendi.** nam cùm Vicaria perpetua ſit beneficium, ut ſuprà probavi, & nemo poſſit duo beneficia curata ſimul obtinere, *c. ad hæc, cap. de multa*, cum vulgatis, *de præb.* ideò nequit obtineri Vicaria cum beneficio parochiali, aut duplex Vicaria: quæ enim de beneficiis in jure noſtro conſtituta ſunt, in Vicariis perpetuis æqualiter procedunt; unde ſicut litteræ impetratæ à beneficium habente, nullæ ſunt ipſo jure, *cap. ad aures, cap. ſi proponente 44. de reſcriptis*; ita & impetratæ ab obtinente Vicariam, *cap. poſtulaſti, de reſcriptis*: & ſicut filius non poteſt obtinere beneficium in Eccleſia ubi pater illud poſſidet, ita nec Vicariam perpetuam, *cap. conſtitutus 8. cap. ad extirpandas 11. cap. Michaël, de filiis presbyter.* Et ſicut beneficium obtinens ad ejus titulum ritè ordinatur, *cap. 2. cap. cùm ſecundùm, de præb.* ita & retinens Vicariam perpetuam, ut ex Cæſare, Selva, & aliis reſolvit Barb. *lib. 3. juris Eccleſ. cap. 6. n. 24.* Et ſicut obtinens beneficium parochiale tenetur intra annum in presbyterum ordinari, *cap. licèt, de elect. in 6.* ita & obtinens Vicariam tenetur gradus ſacros ſuſcipere, *cap. ult. hoc tit.* Tandemque omnia, quæ dicuntur de beneficiis parochialibus, procedunt etiam in Vicariis perpetuis, ut latè docent Rebuffus *de vicariis perpetuis, in praxi n. 14.* Ojeda *de incompatibilit. p. 1. cap. 14* Gonzalez *d. §. 3. n. 21.* Garcia *de benefic. part. 1. c. 2. n. 93.* nam hujuſmodi vicarii habent beneficium curatum; unde ſicut nemo valet obtinere duo beneficia curata, ita nec duas Vicarias.

9. **Diſſolvitur dubitandi ratio.** Nec refragatur difficultas ſuprà pro dubitandi ratione adducta, quæ enim in ea expendebamus, procedunt, & locum habent in Vicaria temporali, quæ proprium jus Vicario non tribuit, nec titulum beneficii; tradita verò aſſertio habet locum in Vicaria perpetua, quæ beneficium eſt. Nec primum augmentum difficultatis adverſatur, cui eodem etiam modo ſatisfaciendum eſt; commenda enim non eſt beneficium, *cap. qui plenè 32. 1. q. 1.* Ojeda *ubi ſuprà, 2. part. cap. 4.* nec commendatarius eſt verè Rector, ſed tantùm cuſtos, *cap. conſtitutum 22. 7. q. 1.* Unde mirum non eſt, ut poſſit quis beneficium ſimul & commendam obtinere, non autem beneficium, & Vicariam perpetuam. Nec vltimum augmentum obſtat, deductum ex dicta Clement. unica, *hoc tit.* nam licèt Alexandri III. temporibus jam vigeret prohibitio, ne quis Vicariam ſimul, & beneficium parochiale poſſit obtinere; tamen per aſſecutionem Vicariæ perpetuæ parochus ipſo jure non privabatur beneficio; aut è contra per aſſecutionem beneficii non privabatur Vicariâ: quare ut hæc pœna privationis ipſo jure contingens jam in obtinentibus duo beneficia, ſtatuta *in cap. de multa, de præb.* protraheretur, & locum haberet in Vicariis, neceſſaria fuit conſtitutio Concilii Viennenſis, non ut prædicta prohibitio induceretur, ſed ut pœna extenderetur ad Vicarias.

CAPUT III.

Idem *a* *Vvintonienſi Epiſcopo.*

AD *b* hæc, ſi perſona alicujus Eccleſiæ Vicario, quem in eadem Eccleſia inſtituit. de aſſenſu, & auctoritate diœceſani *c* Epiſcopi certam aſſignaverit portionem, is qui *d* perſonâ illâ defunctâ, in perſonatum illius ſubſtituitur Eccleſiæ, non poteſt ab Eccleſia eundem Vicarium *e* removere, vel aſſignatam ſibi minuere *f* portionem, niſi aliquid committat, propter quod per judicem in Vicaria, vel beneficio ſit condemnandus.

NOTÆ.

N O T Æ.

1\. a *VVintonienſi.*] Ita etiam habetur in prima collectione, *ſub hoc tit.cap.*4. & poſt Concilium Lateran. ſub Alexandro III. *part.7. cap.*8. De Eccleſia Vvintonienſi aliqua prænotavi *in cap. cæterum 3. de reſcriptis.*

2\. b *Ad hac.*] Principium hujus textus reperitur, ni fallor, *in c.quamvis, de officio deleg.* qui textus ejuſdem Pontificis eſt, & eidem Epiſcopo in eo reſcribitur.

3\. c *Epiſcopi.*] Ejus enim auctoritate inſtitui, & deſtitui debet Vicarius perpetuus, ut dixi ſuperiori commentario.

4\. d *Perſona.*] Id eſt Parochus, ſeu clericus major ejuſdem Eccleſiæ, ut notavi *in cap.ad aures* 8. *de reſcriptis.*

e *Removere.*] Quia cùm Vicaria detur in titulum perpetuum beneficii, non poteſt removeri Vicarius mortuo Rectore, ſine cauſa, *cap. 2. de ſupplend. neglig.* Gonzalez *d. §. 3. num. 12.* non tamen inde infertur, hujuſmodi Vicarium eſſe Rectorem; tantùm enim Vicarius, Presbyterve Rectoris appellatur, *cap. vlt. hoc tit. cap. extirpandæ, §. quia verò, de præb. cap. ad audientiam, de Eccleſiis ædificandis*, Trullench *d. tract. de Vicariis, cap. vlt. dub.*3. 5.

f *Portionem.*] Quæ aſſignari debet Vicario, *cap. extirpandæ,§.quia verò,c.de monachis,de præb.Clem.*1. *de jurepatron.* aliàs habet jus ad decimas, & fructus beneficii uſque ad congruam ſuſtentationem. Suarez *de relig. lib.3.c.24.n.4.* ſed ſi aſſignata illi portio ſit, nullum jus habet ad fructus beneficij. Trullench *de Vicariis, dicto c.ult.dubio* 4. 6.

C A P V T IV.

Idem a *Norvicenſi Epiſcopo.*

CLericos in presbyteratu, vel in aliis *b* inferioribus ordinibus conſtitutos, in Vicariis Eccleſiarum, quas adepti ſunt, ſubſtituere non permittas; cùm id ſit ſatis abſonum, & abſurdum, & rationi contrarium.

N O T Æ.

1\. a *NOrvicenſi.*] Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit.cap.5.* & poſt Concilium Lateran. *part.39. cap.3.* & *in cap. ſignificaſti, de officio delegat.* & *in cap. illud 6. de exceſſibus Prælat.* ubi extant aliæ partes hujus deciſionis. De Eccleſia Norvicenſi aliqua adduxi *in cap. ſi autem 9. de reſcriptis.*

2\. b *Inferioribus.*] Qui tenentur infra annum ſuſcipere gradum presbyteratus. *Clement.unica, hoc tit.* plura adduxi *in cap.cum in cunctis, §. inferiora, de elect.*

COMMENTARIVM.

EX hoc textu apertè conſtat, Vicarios perpetuos 3.
alios Vicarios ſubſtituere poſſe, quod contra- EXPONITUR CAP.
rium videtur deciſioni textus *in c.1.hoc tit.lib.6.*ubi I. HOC
ſupponitur, Vicarium Epiſcopi alium Vicarium de- TIT. IN 6.
ſignare non poſſe. Pro cujus conciliatione dicendum eſt, verum eſſe, Vicarios perpetuos, alios æquè perpetuos ſubſtituere non poſſe, temporales tamen ad tempus breve deſignare valere, quo caſu exaudiendus eſt textus *in d.cap.1.hoc tit.* Docent Petrus Greg. *lib.5.partit.tit.2.c.3.* Azor *tom.2.inſtit.lib.3.c.6.q.30.* Trullench *de Vicariis, d.c.ult.dub.4.in fine.*

C A P U T V.

Innocentius III. *Abbati* a *S. Eugenii, & Plebano S. Petri.*

SVâ nobis. *Et infrà*: *b* Nos igitur Vicarii litteras æſtimantes per *c* ſurreptionem obtentas, quoniam juriſdictio Vicarii, quem R. Pontifex in vrbe relinquit, non extenditur extra illam, niſi ei ſpecialiter ſit conceſſum: præſertim cùm ipſe moratur in ſua provincia ſpeciali, videlicet inter *d* Capuanam provinciam, & Piſanam: mandamus quatenus quicquid occaſione litterarum illarum actum eſt, in irritum revocetis.

N O T Æ.

1\. a *S. Eugenii.*]In tertia collectione, *ſub hoc tit.c.1.* etiam ita legitur. Monaſterium autem S. Eugenii eſt ordinis D. Benedicti, in diœceſi Lucanenſi, ut refert Tambur. *in ſerie Abbatiarum, verbo Lucanenſe.*

b *Et infrà.*] Integra hujus textus nec reperitur in epiſtolis Innocentii III. à Sirleto emendatis, nec in epiſtolis editis à Boſqueto, nec in ulla ex collectionibus extat; ejus tamen caſum rectè referunt Gloſſa, & Abbas *in præſenti.*

c *Surreptionem.*] Surreptio, & obreptio quando reſcripta juſtitiæ, aut gratiæ ipſo jure vitient, latè diſputavi *in c.ſuper litteris, 20. de reſcriptis.*

d *Capuam.*] De civitatibus Capuana, & Piſana, earumque ſitu, aliqua adduxi *in c. cum inter* 18. *de electione, cap.8.de temporibus ordin.*

COMMENTARIUM.

EX hoc fragmento Innocentii III. epiſtolæ de- 2.
ducunt communiter repetentes, Vicarium R. CONCLUSIO
Pontificis in vrbe, non extra eam, juriſdictionem REFERTUR,
obtinere. Et poſt eos ita docuerunt Petrus Greg. ET PRO-
lib.5.part.tit.2.c.3. Azor *lib.9.inſtit.2.p.cap.39.* BATUR.

Sed hæc communis aſſertio difficilem patitur du- 3.
bitandi rationem; nam Vicarius quoad juriſdi- IMPUGNATUR PRÆ-
ctionem omnia ea poteſt, quæ ſpectant ad juriſdi- DICTA AS-
ctionem illius, cujus vices gerit, *c.fin.93. diſt.c.1.* SERTIO.
94.diſt.l.1.C.de officio ejus qui vices. Cicero *6.in Verrem: Succedam ego Vicarius tuo muneri.* Plura Scipio Gentilis *lib.2. de juriſd. c.9.* ſed nemo ambigit, R. Pontificem extra Urbem per univerſum orbem juriſdictionem habere: igitur & ejus Vicarius etiam extra Urbem eam exercere valebit. Accedit, nam juriſdictio

juriſdictio Vicarii Pontificis ſucceſſit, & ſuffecta eſt in locum Præfecti urbis, ut colligitur ex Caſſiodoro *lib.6.variar.c.15.* in illis verbis: *Tu autem Vicarius diceris, & tua privilegia non relinquis, quando propria eſt juriſdictio, quæ datur à Principe. Habes enim cum Præfectis aliquam portionem, partes apud te ſub Prætoriana advocatione conſiſtunt, vice ſacrâ ſententiam dicis,&c.* Sed juriſdictio Præfecti Vrbis extendebatur extra urbem uſque ad centeſimum lapidem, *l.1.§.initio, ff. de offic. Præfecti urbis:* igitur & Vicarii Pontificis juriſdictio extendi debet. Accedit ſecundò, nam conceſsâ juriſdictione civitatis, aut caſtri, conceſſa intelligitur juriſdictio in omni territorio, ut probant Bobadilla *lib.2.polit.cap.16. n.70.* pluribus relatis D. Franciſcus de Amaya *in l.1.C.de bonis vacantib.n.20.* Unde interdictâ civitate, ſuburbia etiam interdicto ſubjecta cenſentur, *cap.ſi civitas,de ſentent.excom.lib.6.*docet Petr.Greg. *lib.4.tit.17.c.4.*Stephan. Coſta *in d.c.ſi civitas,*Morinus *lib.1. exercit.c.30.* Gibal. *de cenſuris,diſquiſit.4. q.6.* igitur ſi Vicarius Pontificis habet juriſdictionem intra Urbem, etiam extra eam habere debet.

4. De Vicariorum juriſdictione. Quâ dubitandi ratione minimè obſtante, vera eſt præſens deciſio,in qua agitur de juriſdictione vicarii; in omnibus autem aliis agitur de officio vicarii quoad eccleſiaſtica miniſteria. Et ut juriſdictionem vicariorum agnoſcamus, ſciendum eſt, valdè controverſum eſſe apud juris Interpretes, utrum vicarii Epiſcoporum, ſeu aliorum, & Proprætores vicariam, an delegatam obtineant juriſdictionem? In qua quæſtione ipſos delegatam juriſdictionem habere, poſt Gloſſam *in cap. ut debitus honor, verbo Abſque, de appellat.* & *in cap.2. verbo ſtatuitur, ne Prælati vices ſuas,* tenuerunt Gofredus *in ſumma,hoc noſtro titul.n.2.* Alex. *in rubrica de officio ordin.n.24.* Germonius *lib.1.animad. c.26.* & *de indultis Cardin. §.ibi, n.43.* Petrus Greg. *in cap.conquerente, cap.11. num.22.de officio ordin.* Nituntur ſequentibus fundamentis. Primò,qui vice alterius fungitur,nihil proprium habet, ut ſuprà *in cap.1.hoc tit.* dixi: ſed Vicarii, & Proprætores vices Epiſcoporum & Prætorum obtinent, *cap. Romana, de appellat. in 6.* ergo quia delegatam, non ordinariam habent juriſdictionem: præcipuè, nam Epiſcopos, & Prætores ordinariam juriſdictionem habere, certum eſt, *cap.1. cap.cum Epiſcopi 7. de officio ordin.* ſed ſi eorum Vicarii haberent ordinariam juriſdictionem, ſequeretur unam, eandemque in ſolidum penes duos eſſe, quod abſurdum eſt, cùm dominium cujuſlibet rei (a quo facilè ad juriſdictionem arguitur, *l.qui furere 10. ff. de ſtatu hominum,* Gloſſa verbo *Iurgia, in cap. perlectis, 25. diſt.*) penes duos in ſolidum eſſe non poſſit, *l.3.§.ex contrario, ff.de acquir.poſſeſſ. l.ſicut certo, §.ſi duobus, ff. commodati.* Secundò ſi juriſdictio Vicariorum,& Proprætorum eſſet ordinaria, haberet effectus ordinariæ, videlicet eſſet perpetua, nec morte, aut revocatione Epiſcopi, aut Prætoris finiretur, ut non finitur ordinaria, *cap. Legatus 2. de officio Legati, in 6. l.more 5. ff. de juriſdict.* plura Petrus Greg. *lib.47. ſyntagm.c.32.* Menochius *lib.1. de arbitr.cap.69.* Morla *ubi ſuprà, num.104.* Barboſa *in l.quia tale 14.num.84.ff.ſoluto matrimonio:* ſed Vicariorum juriſdictio finitur morte Epiſcopi, *cap.1. de officio Vicarii,in 6.* Gloſſa, & omnes *in Clement.2. de reſcriptis,* Sbrozius *de officio vicarii lib.3.q.44.* ergo quia eſt juriſdictio delegata, non ordinaria, ut latè probant Marcus Anton. *lib. 2. inſtit. tit. 8. num.135.*Sanchez *lib.3.de matrim.diſput.30.num.11.* Hugolinus *de poteſt. Epiſcopi,lib.1. queſt.4. §.6. n.4.* Facit etiam quod Vicarii non poſſunt alii poteſtatem Vicarii committere, *cap.clericos*, ubi Hoſtienſis, *de officio Vicarii*, quod delegatos potiùs quàm ordinarios ſignificat, *l.1.ff.de officio ejus:* nec poſſunt beneficia vacantia conferre, ut Epiſcopus poteſt, *cap.ult. de officio Vicarii, lib.6.* Germonius *ubi ſuprà, num.85.* ergo non ordinariam, ſed delegatam juriſdictionem habent.

Contrariam ſententiam, videlicet vicarios Epiſcoporum, & Proprætores juriſdictionem ordinariam obtinere, defendunt quamplures ex antiquioribus, quos referunt, & ſequuntur Sanchez *lib.3. de matrim. diſput.29. q.1.* Garcia *de beneficiis 5.p. cap.8.num.21.* Narbona *de appellat. à Vicario, n.28.* Barboſa *de poteſt. Epiſc. alleg.54. num.26.* & *ad tit.de officio Vicarii in 6.* Molina *de primog. lib.1. cap.25. n.13.* Baſilius *de matrim. lib.5.cap.11. num.1.* Solorzanus *de jure Indiar. tom.2.lib.3.cap.8.num.3.* Quorum ſententia probatur ex eo, quia Vicarii juriſdictionem habent, non ratione delegationis, ſed officii quod obtinent, *cap.2.* ibi: *Per commiſſionem officii, hoc tit.in 6. cap. cum nullus,* ibi: *Ipſius officium, de tempor. ordin.eod.lib.* & ſic non ab Epiſcopo, vel à Prætore, qui eos eligunt, ſed à lege accipiunt juriſdictionem. Covar. *pract. queſt.4. num.4.* ſed cùm juriſdictio datur à lege cum diſtrictu, eſt ordinaria, *l.1.ff.de juriſd.*igitur juriſdictio Vicariorum, & Proprætorum potiùs ordinaria, quàm delegata eſt; acquirunt enim eam immediatione virtutis à lege, licèt eam accipiant immediatione ſuppoſiti ab Epiſcopo, vel Prætore, ut contingit in humana generatione: nam vitam accipimus à Deo immediatione virtutis; à generante verò immediatione ſuppoſiti: quare dixit Philoſophus: Deus (ſeu ut alii vertunt) ſol,& homo generant hominem; ille immediatione virtutis; iſte immediatione ſuppoſiti. Videndus Vargas *de juriſdict. Epiſcop. ad medium.* Idem contingit in Inquiſitoribus hæreticæ pravitatis, qui immediatione virtutis accipiunt juriſdictionem à Pontifice; immediatione verò ſuppoſiti ab Inquiſitore Generali, qui eos eligit. Hac ſententiâ retentâ non obſtant contraria fundamenta. Non primum: nam licèt Vicarii aliorum vices gerant, & ſuſtineant; non tamen inde rectè infertur, eos non ordinariam,ſed delegatam exercere juriſdictionem, quod ſequenti exemplo apertè probatur: nam Legati, tam miſſi, quàm nati, Pontificis vices gerunt, *cap.1. de officio Legati;* & tamen ordinariam obtinent juriſdictionem, *d.cap.1. & per totum, de officio Legati.* Similiter Archidiaconi vices Epiſcoporum gerunt; & tamen non delegatam, ſed ordinariam exercent juriſdictionem, *cap. ult. eod. tit.* ubi probavi: igitur licèt Vicarii aliorum vices gerant, non ideò delegatam obtinent juriſdictionem, ſed ordinariam. Nec obſtat quod dicebamus, Epiſcopum, & ejus Vicarium eandem exercere juriſdictionem, & per conſequens unam ordinariam, aliam verò ab eo delegatam obtinere debere; nam non eodem modo obtinent juriſdictionem Epiſcopus, & ejus Vicarius; nam Epiſcopi, & Prætores eam exercent principaliter; Vicarii verò acceſſoriè, & dependenter: unde provenit, ut eorum juriſdictio finiatur morte, aut renunciatione ipſius Prætoris, ſeu Epiſcopi; quia licèt Vicarii, & Proprætoris juriſdictio ordinaria ſit, & immediatè à lege proveniat; tamen ab illis exercetur media voluntate Epiſcopi, aut Prætoris; unde ea ceſſante per mortem, aut revocationem, neceſſariò debet ceſſare ipſa juriſdictio. Nec aliud augmentum difficultatis refragatur; nam licèt Vicarius non poſſit alium Vicarium conſtituere, & ſic Vicarius, licèt ordinarius, alium æqualiter ordinarium conſtituere non poſſit, hoc non obſtat; neque enim ex natura juriſdictionis ordinariæ provenit collatio beneficiorum: quare Vicarius etiamſi ſit ordinarius,eam non

5. Contraria ſententia defenditur.

non habet. Ita adductis fundamentis, & aliis ſatisfaciunt Sanchez, & Narbona *ubi ſuprà*, qui obſervant, hanc ſententiam veram eſſe in Vicariis generalibus, non verò in foraneis, ſeu conſtitutis in locis privatis ad negotia particularia; in illis enim vera eſt contraria ſententia, videlicet Vicarios juriſdictionem delegatam habere. Quatenus autem Vicarius Epiſcopi præcedat Archidiaconum in choro, explicat Valenzuela *conſilio* 101. *tom.* 2.

6. *De Vicario Pontificis.* Hæc procedunt in Vicariis Epiſcoporum, & aliorum Prælatorum; ſed ut ad præſentem deciſionem propiùs accedamus, ſciendum eſt, Rom. Pontificem habere vicarium in ipſa civitate, cui committit ſuam juriſdictionem in his, quæ intra vrbem ſunt, & extra uſque ad quadraginta milliaria; habetque juriſdictionem tanquam Epiſcopus, & alia ſpecialia exercet ex conceſſionibus Romanorum Pontificum, ut docent Veſtrius *lib.* 2. *praxis, cap.* 16. *de Vicario urbis*, Flaminius *de reſig. lib.* 7. *cap.* 14. Petrus Gregorius *lib.* 47. *ſyntagm. cap.* 35. *n.* 8. Cohelius *in notitia Cardin. cap.* 55. Hujus Vicarii mentio extat in epigraphe textus *in cap. dilectus, de exceſſibus Prælat. cap. is cui, de elect. lib.* 6. & licèt olim Epiſcopi Torcilanenſis, Burgi ſancti Sepulchri, & ſimiles eligerentur in Vicarios, ut ex bullis Pauli II. & III. probat Cohelius *ubi ſuprà*; hodie tamen tantùm Romanæ Eccleſiæ Cardinalis eligitur in Vicarium. Cohelius *d. cap.* 55. Barboſa *in ſumma, verbo Vicarius*. Etiam ſolet R. Pontifex, dum ab urbe diſcedit, Vicarium in vrbe, ſeu Legatum relinquere, de quo agitur in præſenti textu; illeque habet juriſdictionem tantum intra vrbem, niſi aliter eam R. Pontifex demandaverit, ut ex bulla Clementis VIII. probat Cohelius *ubi ſuprà*, qui recenſet, & refert catalogum Cardinalium, qui hujuſmodi officium obtinuerunt, & alia ſpecialia, quæ ad Vicarii Pontificis officium ſpectant.

7. *Ratio decidendi.* Ex quibus jam apparet vera decidendi ratio ad noſtrum textum; nam cùm Vicarius Pontificis juriſdictionem, quam exercet in urbe, habeat ex delegatione, & commiſſione R. Pontificis, debet juxta formam ipſius delegationis eam exercere, *cap. cum dilecta, de reſcriptis, cap. porrò, de privileg.* Unde cùm Vicarius à Pontifice deſignatus, dum ipſe extra Urbem proficiſcitur, tantùm conſtituatur ut intra vrbem juriſdictionem exerceat, rectè deciditur in præſenti, Vicarium ab Innocentio III. deſignatum non potuiſſe extra urbem jus dicere, ſeu juriſdictionem exercere.

8. *Diſſolvitur dubitandi ratio.* Nec obſtat difficultas ſuprà pro dubitandi ratione adducta; nam quod in ea expendebamus, verum eſt, & locum habet regulariter in Vicariis abſolutè conſtitutis, quibus Judex commiſit vices ſuas, qui regulariter poſſunt omnia ea exercere, quæ judex, qui vices conceſſit, obire valet. Nec quod dicebamus de Præfecto urbis, in cujus locum ſucceſſit Vicarius Pontificis, adverſatur; quia licèt admittamus, Vicarium Pontificis ſuffectum fuiſſe in locum Præfecti urbis; non tamen in omnibus ſubrogatus fuit: quare non per omnia exæquatur officium R. Pontificis juriſdictioni Præfecti Urbis. Nec aliud augmentum ipſius difficultatis, deductum *ex d. cap. ſi civitas*, refragatur; quia textus ille procedit cùm ille, qui habet juriſdictionem intra, & extra urbem, civitatem ſuppoſuit interdicto; tunc enim non ſolùm ipſa civitas, verùm & ipſius ſuburbia interdicta cenſentur: at verò in ſpecie præſentis textus Vicarius Pontificis tantùm intra urbem, non extra, juriſdictionem obtinebat.

CAPUT VI.

Honorius III. a *Epiſcopo Vvigorn.*

EX parte tua fuit propoſitum coram nobis, quod quidam in Eccleſiis, quibus *b* perpetuas obtinent vicarias, debitam reſidentiam facere, ac in presbyteros promoveri contemnunt. Nolentes igitur abuſum hujuſmodi, ſicuti nec debemus, æquanimiter ſuſtinere, f. t. m. quatenus perpetuos Vicarios, ut in Eccleſiis, in quibus Vicarias obtinent, *c* reſideant, ut tenentur, & ſe in *d* presbyteros, ut eorum cura exigit, faciant promoveri, per ſubtractionem proventuum Vicariarum ipſorum, app. rem. compellas.

NOTÆ.

a *Vvigorn.*] De hac Eccleſia aliqua notavi *in cap. noſti* 9. *de electione*. Textum hunc ex quinta collectione Honorii III. edita ab Innocentio Cironio ita reſtituo.

b *Perpetuos.*] De quibus Vicariis egi *in c.* 1 *hoc tit.*

c *Reſideant.*] Ut alii, qui beneficia obtinent in titulum, juxta textum *in cap. fraternitati, de clericis non reſid.* ubi præſentem textus partem illuſtravimus.

d *In presbyteros.*] Tanquam beneficium parochiale habentes, *cap. cum in cunctis, §. inferiora, de elect.* ubi commentarium hujus textus reperies.

TITULUS XXIX.

De officio, & poteſtate Iudicis delegati.

CAPUT PRIMUM.

Alexander III. a *Lundon. Epiſcopo.*

QUIA *b* quæſitum eſt à nobis ex parte tua, quid faciendum ſit de *c* Poteſtatibus, quæ cùm præcipimus alicui *d* juſtitiam exhiberi, de his, quos diligunt, aut tueri volunt, minis, *e* aut terroribus ſuis conquerentes, ſilere compellunt, & ſic

mandatum

Digitized by Google

mandatum noſtrum eluditur. Id tibi reſpondemus, *f* quod ſicut agentes, *g* & conſentientes pari pœnâ Scripturæ teſtimonio puniuntur: ſic tam eos, qui trahuntur in *h* cauſam, quàm principales eorum fautores, ſi eos manifeſtè cognoveris juſtitiam impedire, cenſurâ eccleſiaſticâ *i* poteris coëcere.

N O T Æ.

1. a L*Undon.*] Ita legendum eſt, ut etiam legitur poſt Concilium Lateran. ſub Alex. III. *p.7. cap.1.* & in prima collectione, *ſub hoc tit.cap.2.* De Eccleſia autem Lundonienſi in Anglia, vulgò *Londres* dicta, plura adduxi *in cap.cum olim 6.de conſuetudine*, ubi notavi, Epiſcopo Lundon. plures, variaſque cauſas noſtrum Alexandrum delegaſſe, quod apertè conſtat *ex cap.3. cap.cauſam 17.hoc tit.cap.3. de dolo & contumacia, cap.4.de reſtit.ſpol.cap. cauſ.1, qui filii ſint legitimi*, & aliis pluribus: unde ipſe conſuluit frequenter Alexandrum III. præcipuè, an liceret aliquas ex his cauſis aliis ſubdelegare, *cap.3.hoc tit.cap.1.hoc tit.in 1.collect.* ubi ita illi reſcribit Alexander: *Cùm tibi ſit de benignitate Sedis Apoſtolicæ indultum, ut cauſas, quas de mandato noſtro ſuſcipis terminandas, liceat tibi perſonis aliis, uni, vel pluribus delegare; ſed ab his, quibus cauſa per te fuerit commiſſa, fas ſit litigantibus appellare; & ſi eadem cauſa tibi fuerit à nobis commiſſa ap. rem. accidit interdum, ſicut tu aſſeris, quod cauſam, quam tibi commiſimus ap. poſtpoſitâ terminandam, aliorum experientiæ committis audiendam, & appellationem alter litigantium ad tuam, alter ad noſtram audientiam interponat. Conſult. t. t. reſpondemus, quod ei appellationi, quæ ad nos interponitur, eſt omninò deferendum, licèt fuerit ap. remotâ commiſſa.*

2. b *Quæſitum eſt.*] Frequenter enim judices delegati ſuper negotiis, & cauſis ſibi commiſſis conſulunt ipſos delegantes, *l.ſolent 6. §.legati, ff.de officio Proconſulis*, ſicut Magiſtratus Principes, à quibus deſignati ſunt, *l.1.ff. de appellat. l.1.ff.de ventre inſpiciendo, l.non diſtinguemus 32. §.cùm quid, de reſcriptis, l.verùm 11.§.ex facto, ff.de minoribus, l. licet 77.de legat. 1. l.licèt 23.de uſufructu legato.* Plura congerunt Briſſonius *de formulis lib.3.pag.329.* Donellus *lib.1.comment. cap.9.* Cujacius *ad Digeſta, in l.licèt 23.ff.de uſufructu legato.*

3. c *Poteſtatibus.*] Poteſtatis verbum varias habet acceptiones, *l. poteſtatis*, ubi plura congerunt Gentilis & Fornerius, *ff. de V. S.* Briſſonius, Calvinus, & alii Lexicographi *verbo Poteſtas*: in præſenti accipitur pro Magiſtratibus populi, ſeu civitatis, ut plerumque ſumitur in utroque jure, & apud bonæ notæ Interpretes, *cap.qui reſiſtit 97. cap. fin. de judiciis, cap.omnis anima, de cenſibus, cap.per veſtras, de donat. inter, cap.cùm inter, cap.ex parte, de conſuetudine, cap. quia nos, §.1. de homicidio, l.1. ff. quod quiſque juris, l.ult.ff.quod metus causâ*, Ammian. Marcell. *lib.30. Ære gravi mercati publicas poteſtates.* Suetonius *in Iulio, cap.20. Quoad poteſtatem abiret.* Plinius *lib.29. cap.4. Mites facere dominos, poteſtateſque exorabiles.* Sidonius *lib.1. epiſt.8. Vigilant fures, dormiunt poteſtates.* Salvianus *lib.1.de provid. Dives poteſtas pauperem facit eſſe Rempublicam.* Ubi Rhitterſius *pag.10.*

4. d *Iuſtitiam exhiberi.*] Clauſula hæc uſitatiſſima eſt in reſcriptis Apoſtolicis, *cap.1.& 2. de mutuis petitionibus, cap.inter 8.de majorit.& obed. c.licèt 10. cap.ex tenore 11. cap.ex parte 15. de foro compet. cap. qualiter 17.de judiciis, cap. cùm veniſſent, de teſtibus,* cujus clauſulæ varios effectus referunt in præſenti Barb. *num.7.* Decius *n.2.* Beroius *n.9.* Velaſco *de jure emphyt.q.6.n.15.* Barboſa *de clauſulis, clauſula 76.*

5. e *Minis, ac terroribus.*] Ex his verbis deducunt in præſenti Abbas *n.3.* Beroius *num.11.* induci metum juſtum cadentem in conſtantem virum ex minis & terroribus Principis; ſed non ſatis commodè, & extra rem: videndi tamen ſunt Sanchez *lib.4.de matrim.diſput.6.n.4.* Baſilius *lib.4.cap.5.n.6.* Barboſa *lib.1.voto 1.* Feloaga *in cap.1.de his quæ vi.*

f *Quod ſicut.*] Non ſunt hæc verba referenda ad rationem deciſivam hujus textus, quare videlicet
impedientes juriſdictionem delegatam, poſſunt 6.
coërceri ab ipſo judice delegato: ſed referri debent ad eam partem, ubi Pontifex exæquat eos qui juriſdictionem impediunt, cum illis, qui nominatim deſignati ſunt in ipſo reſcripto; ut ſicut ipſi expreſſi in reſcripto impedientes juriſdictionem, poſſunt per judicem delegatum puniri; ita ſimiliter eorum fautores & poteſtates impediendo uſum juriſdictionis delegatæ, valent coërceri per ipſum delegatum.

g *Agentes, & conſentientes.*] Huic D. Pauli teſtimonio *in epiſt. 1.ad Rom.verſ.12.* conſentiunt, &
adſtipulantur textus in *cap.facientes 3. 86. diſt. cap.* 7.
noſtrum 10.q.1.cap.ſicut 6. §.illi autem, de homicidio, cap.felicis 5. §.cùm autem, verſ. Illud, de pœnis in 6. Clement.1. eod.tit. l.1. §.pœna 2. Cod.de raptu virgin, l.14.§.œconomos, ubi Gloſſa, *Cod.de ſacroſ. Eccleſ. cap.error, 63.diſt.cap.negligere 54.3.quæſt.1.cap.nuper, verſ. in primo, cap.quanta, de ſentent. excom.* Facit Quintilianus *declamat. 255.* ibi: *Hoc naturâ ſimile eſt, facere ſcelus, & probare.* Illuſtrant hoc axioma Barboſa *in axiomate, verbo Agentes.* Sed contrarium, immò graviorem pœnam conſentientibus, quàm facientibus eſſe irrogandam, probari videtur *in c. tanta 24.86.diſt.cap.qui alia 32.2.quæſt.3.c.qui conſentit 100.11. quæſt.3.* immò aliquando leviorem imponi, ſuadetur *ex cap.ſicut 6. §.illi etiam, de homicidio, l.2. ff. ad legem Pompeiam.* Quæ jura ut componant Bohic. Hoſtienſis, & Vivianus *in præſenti,* Farinacius *in praxi. 4.part. quæſt.129. n.32.* Sahagun *in hoc textu, n.4.* Nathen. *in juſt.vulner. pag.83.* varia adducunt. Sed illis omiſſis, admiſsâ ſententiâ Gloſſæ hîc, quam omnes veſpertini Anteceſſores noſtræ Academiæ ſequuntur, quatuor diſtinguendi ſunt modi conſentiendi delictis. Primus eſt qui ex negligentia provenit; cùm enim quis poſſit crimen vitare, & excludere, idque facere omiſit, mitiùs punitur, quàm peccati reus, & auctor, *cap. quidquid 101.1.q.1.* licèt enim ex vinculo charitatis teneamur non ſolùm damnum non inferre, ſed ab alio inferendum vitare, *cap. dilecta 6. verſ. Et quidem, de ſentent. excom. lib.6. d. cap.negligere, d.cap. error, d.c.facientes*; & ſic non minùs peccat, qui reatum admiſit, quàm qui non vitavit, *cap. paſce, 86. diſt.* dicemus *in cap.2. de hæreticis*: unde excommunicationem incurrit, qui cùm poſſit impedire manus injectionem in clericos, eam non vitavit, *cap. quantò, de ſentent. excomm.* etſi contrarium teneat Marinis *lib.1. reſol. cap.111.* tamen ex vinculo juſtitiæ non tenetur quis damnum vitare, *l. metum 9. §.1. verſ. Sed licèt, ff.de eo quod metus, l.in delictis 5. §.1. ff. de noxalibus, l.penult. §.1. ff. de donat.* Paulus *lib.2. ſentent. tit.7. §.5.* Unde in foro exteriori mitiùs punitur conſentiens, quàm reus principalis, niſi perſona, quæ potuit vitare, ſit Magiſtratus, cui ex officio competit delicta populi cohibere, aliàs pari pœnâ punitur. Guttierrez *lib.2. canonic. cap.6. num.104.* Farinacius *de hæreſi, quæſt.112.* Suarez *de cenſuris diſput.6 ſect.2.* Genuenſis *practicab.quæſt.67.*

Quo

Quo modo accipiendi ſunt textus *in l. ſcientia 45. ff. ad leg. Aquil. l. 3. l. 4. §. 1. ff. de noxalibus, l. fundus 83. ff. locati*. Nec contrarium probat textus *in cap. quidquid* 101. 1. *quæſt.* 1. ubi Prælatus, qui non prohibuit delictum à ſubdito perpetratum, mitiori plectitur pœnâ. Quia pro ejus textus expoſitione diſcrimen conſtituendum eſt inter ſuperiorem ſcientem ſubditum perpetrare delictum, illudque non prohibentem; & inter judicem delictum eſſe commiſſum ſcientem, & illud non vindicantem. Primo caſu pari pœnâ plectitur, ex ſuprà traditis; ſecundo verò mitiori, *cap. fin.* 18. *diſt.* quo caſu procedit textus *in d. cap. quidquid* 101.

8. PROSEQUUNTUR ALII CASUS.

Secundus caſus eſt cùm delicto perpetrando non ſolùm quis annuit, verùm & illud conſulit. Circa quem ſciendum eſt, quod aut quis conſulit delictum illi, qui aliàs perpetraturus illud non erat; aut illi, qui abſque tali conſilio erat perpetraturus. Primo caſu æquali pœnâ ac delinquens tenetur, quia cooperari & opem ferre videtur, *l. qui à ſervo 36. l. in furti 56. §. conſilium 3. ff. de furtis, l. non ſolùm, §. Attilicinius, ff. de injuriis, l. 1. §. incidit 13. ff. ad Turpil. cap. ſignificaſti, cap. ſicut, §. clericus, de homicidio*. Secundo verò caſu non æquali, ſed mitiori pœna eſt plectendus, *d. cap. felicis, verſ. illud, de pœnis in 6. §. interdum 11. Inſtit. de obligat. quæ ex delict.* Quam diſtinctionem ſequuntur, & amplectuntur Pichardus, Binius, & alii Inſtitutarii *d. §. interdum*, Covar. *in Clement. ſi furioſus, 2. p. §. 2. num. 1.* P. Faber *in l. conſilii 47. ff. de regul. juris*, Plaza *de delictis lib. 1. cap. 17.* Gibalinus *de irregul. cap. 43. & de cenſuris diſquiſit. 5. quæſt. 3.* Nec huic juris principio adverſatur textus *in l. 1. §. ſed utrum, ff. de ſervo corrupto*, ubi indiſtinctè conſulens tenetur. Nam reſpondendum eſt, in eo textu nullam diſtinctionem adhiberi inter conſulentem ſervo fugam, aliàs fugienti; & inter conſulentem non fugitivo, quia neutro caſu æqualis pœna imponitur ſervo fugienti, ac illum corrumpenti; ſiquidem pœna ſervi eſt corporalis, *l. ſi fugitivus, Cod. de ſervis fugitivis*; conſulens verò fugam in duplum tenetur, *l. 1. in princip. ff. de ſervo corrupto*. Ut tamen homines magis terreantur à ſervorum corruptione, æqualiter punitur corrumpens ſervum aliàs fugitivum, ac conſulens fugam non fugienti. Tertius caſus conſentiendi delicto contingit, cùm non ſolùm quis conſentit delicto, verùm auxilium, opemque fert: quo caſu æquali pœnâ ordinariâ coërcetur, *l. vulgaris 21. §. ſi duo, ff. de furtis, l. item 11. §. 1. & §. ſi plures 4. l. ita 51. §. ult. ff. ad legem Aquil. l. verum 6. cum ſequenti, ff. ad leg. Pomp. de parric. l. raptores 43. ff. ad leg. Corn. de ſicar. l. penult. ff. ad leg. Jul. repet.* Ad quem caſum referendi ſunt textus noſter, & lex finalis, *Cod. de maleficiis*, & alii, in quibus docetur, agentes & conſentientes pari pœnâ eſſe puniendos. Docent Farinacius *ubi ſuprà, q. 130.* Menochius *lib. 1. de arbitr. caſu 344.* Quartus modus conſentiendi delicto contingit cùm poſt illud commiſſum quis auctoritatem interpoſuit, illud approbando, & defendendo. Quo caſu procedunt textus *in cap. aliorum 24. quæſt. 2. cap. qui conſentit 11. quæſt. 3.* Docent Menochius, & Farinacius *ubi ſuprà*.

9. h *Cauſa.*] Quare cauſa, quæ ad cognitionem Epiſcopi proprio jure ſpectat, illi aliquando committatur, & delegetur, diſputant in præſenti omnes ferè claſſici. Nos tamen eam juris quæſtionem variis diſtinctionibus abſolutam dabimus *in cap. licèt, de officio Ordinarii*.

h *Diſtrictione eccleſiaſtica.*] Id eſt excommunicatione, ſuſpenſione, & ſimilibus cenſuris, ut ſtatim dicemus.

COMMENTARIUM.

10. CONCLUSIO REFERTUR, ET PROBATUR.

EX hoc textu communiter deducitur ſequens aſſertio: *Judices delegati virtute ſuæ juriſdictionis poſſunt coërcere non ſolùm reos contumaces, verùm & quoſlibet alios ſuæ juriſdictionis uſum impedientes.* Probant eam textus *in cap. de cauſis 4. §. 1. cap. præterea 5. cap. ſignificaſti 7. cap. ſanè 11. cap. paſtoralis 28. cap. ex litteris 29. hoc tit. cap. cùm cauſa 9. de in integrum reſtit. c. tam ex litteris 33. c. conſtitutus 45. de teſtibus, cap. paſtoralis, §. 1. de officio Ordinarii, cap. conquerente 7. de reſtit. ſpol. c. litteras 14. de præſcript. cap. de prudentia, de donat. inter, cap. pro illorum 22. de præbendis, cap. ut officium 12. §. compeſcendi, de hæreticis lib. 6.* Trident. *ſeſſ. 25. de regular. cap. 5.* Conſonant lex 70. *tit. 8. partit. 3.* lex 17. *tit. 4. ead. partit.* lex *ſancimus 15. C. de judiciis*. Illuſtrant ultra ordinarios in præſenti, & relatos à Barboſa *hic, num. 2.* Riminaldus, & Sahagun *in d. cap. 1.* Tiberius Decianus *4. part. praxis, cap. 25.* Bobadilla *lib. 2. polit. cap. 21. num. 82.* Petrus Greg. *lib. 5. partit. tit. 5. cap. 7.* Covar. *in cap. alma, 1. part. §. 11. num. 1. & 2.* Morla *in emporio, tit. 2. quæſt. 21.* Anguianus *de legibus lib. 3. cap. 33. num. 25.* Caniſius *in d. cap. præterea*, latè Acuña *in cap. ſi quis 2. 94. diſt.* Binius *de juriſd. cap. ult.* Fragoſo *de regim. tom. 2. lib. 4. diſput. 11. num. 1.*

11. IMPUGNATUR PRÆASSERTIO.

Sed hæc aſſertio difficilis redditur ſequentibus difficultatibus. Prima naſcitur ex eo, nam ſi delegatus poſſet reos contumaces pœnis coërcere, ut in dictis juribus docetur, poſſet illis mulctam dicere, *l. unica, ff. ſi quis jus dicenti*: ſed delegatus non poteſt illi mulctam dicere, ut probat Barboſa *in l. 2. §. ult. num. 86. ff. de judiciis*: ergo delegatus non poteſt reos contumaces coërcere. Secunda difficultas naſcitur ex natura juriſdictionis delegatæ; notum enim eſt, juriſdictionem delegatam eſſe odioſam, cùm per eam juriſdictio ordinaria reſtringatur, *cap. ad hæc 10. de reſcriptis, l. litigatores 11. ff. depoſiti*: quare non eſt amplianda, aut extendenda ultra cauſas in ipſa nominatim comprehenſas, *cap. cùm dilecta 22. de reſcriptis, c. cùm olim 32. hoc tit.* nec ad alias perſonas præter deſignatas in ipſo reſcripto, *cap. paſtoralis 14. §. quoniam, cap. Rodulphus 35. cap. ſignificaſti 36. de reſcriptis, cap. cauſam, cap. P. & G. hoc tit.* Sed cauſa contumaciæ, & perſonæ impedientis juriſdictionem delegatam, non fuit comprehenſa in ipſa delegatione: ergo delegatus non poteſt protrahere juriſdictionem ſuam ad alias cauſas, vel perſonas. Tertia etiam naſcitur ex eo; nam fruſtrà precibus impetratur, quod jure communi conceditur, *l. unica, C. de theſauris, lib. 10.* & ſuperfluò exprimitur in aliquo inſtrumento, quod ex natura rei venit, argumento textus *in c. ſi is 30. de privileg. l. ſi quando 109. de legat. 1.* ſed in reſcriptis plerumque conceditur juriſdictio delegata cum ea clauſula: *Contradictores cenſurâ eccleſiaſticâ compeſcentes, d. c. pro illorum, d. c. ut officium, §. compeſcendi*, Barboſa *de clauſulis, clauſula 33.* igitur quia talis facultas compeſcendi impedientes, & contradictores, ex natura juriſdictionis delegatæ non veniebat. Tandem quarta difficultas non levis ex eo provenit; nam certum eſt, neminem in cauſa propria judicem eſſe poſſe, vulgaribus juribus *in l. unica, C. ne quis in ſua, l. qui juriſdictionem, ff. de juriſd. l. Julianus, ff. de judiciis, c. dilectus 11. de pœnis, c. nulla 4. q. 4. c. viduam 2. q. 6.* Gothofredus *in l. unica, Cod. Theodoſ. ne in ſua cauſa*. Unde judices eccleſiaſtici pro injuria ſibi illata excommunicationis ſententiam proferre non poſſunt, *c. inter querelas 25. 23. q. 4.* Petrus Greg. *lib. 4. partit. tit. 9. c. 8.* ergo judices delegati impedientes ſuam juriſdictionem coërcere non poſſunt, ne in propria cauſa jus ſibi dicant.

12. DE OFFICIO, ET POTESTATE LEGATI.

His juris conſiderationibus minimè obſtantibus, ſciendum eſt, in præſenti titulo agi non ſolùm de officio, verùm & de poteſtate judicis delegati, quæ diverſa ſunt; nam aliqua ſpectant ad judicem delegatum ratione poteſtatis: alia, quæ ratione officii facere tenetur; non enim ſynonyma ſunt officium, & poteſtas in præſenti rubrica, ut exiſtimarunt Decius, & Abbas *in ea*; ſed diverſa ſignificant, ut animadvertit Germonius *in præſenti rubrica*: officium enim refertur ad ea, quæ delegatus ut delegatus facere debet, poteſtas verò ad ea, quæ facere poteſt virtute juriſdictionis; & hæc eſt propria acceptio verborum officii, & poteſtatis in hac rubrica. Et licèt juxta rubri ſeriem priùs Compilatores Decretalium, quæ ſpectant ad officium Delegati, mox quæ ratione poteſtatis ipſi exequi poſſunt, compilare deberent; tamen permixtim, & turbato ordine, quæ ſunt officii, & poteſtatis recenſent. Ad ſecundam partem, videlicet ad ea, quæ poſſunt exequi à delegatis, ſpectat hæc prima deciſio, in qua ſtatuitur, judices delegatos poſſe non ſolùm coërcere reos contumaces in delegatione expreſſos, verùm & impedientes uſum ſuæ juriſdictionis. Sed ut ordinatè procedamus, ſaltem breviter recenſeamus quæ ratione officii delegatus facere tenetur.

13. DE OFFICIO DELEGATI.

Primò delegatus judex debet recipere litteras commiſſionis, & juriſdictionem acceptare; antea enim non poteſt in ea procedere, etſi ſciat eam ſibi commiſſam eſſe, & litteras jam expeditas eſſe; debent enim præſentari priùs, *cap. ſuper eo* 12. *de appellat.* plures congerit Salgado *de protect. Regia, part.4.c.6.* Garcia *de beneficiis, part.6.c.2.n.7.* & tunc delegatus debet juriſdictionem acceptare, ut poſt Baldum, & Caſtrenſem docet Salgado *ubi ſuprà*: etiam debet delegatus ſtatim jurare, ſe in cauſa proceſſurum ſecundùm veritatem, ſacrorumque canonum ſtatuta, *l. rem* 14. *Cod. de judiciis, authent. de defenſoribus*, §. *jurandum*: plura Barboſa *in d. l. rem*, ubi Giphanius: poſteà debet ipſas litteras delegationis coram ordinario judice edere, *cap. cùm in jure* 33. *hoc tit.* tunc copiâ factâ partibus reſcripti delegationis, eas citare, & jubere coram ſe comparere debet, *cap. præterea* 5. *hoc tit.* formam ſuæ delegationis diligenter ſervando, *cap. venerabilis* 37. *hoc tit. cap. cum dilecta* 22. *cap. Rodulphus* 35. *de reſcriptis.* Debet etiam delegatus juris ordinem ſervare, exceptiones admittendo rationabiles, *cap. cauſam quæ, de reſcriptis, cap. ex parte* 13. *hoc tit.* niſi aliter in litteris delegationis comprehendatur; cùm enim nullum aliud habeat officium, niſi ex litteris ſuæ delegationis comprehenſum, illud debet delegatus diligenter cuſtodire, argumento textus *in l. diligenter, ff. mandati*; & ſic exceptiones admittere poteſt rationabiles, non enim Apoſtolica Sedes prohibendo exceptiones admittere, intendit omnes rejicere; nam quæ legitimæ ſunt, & rationabiles, non ſolent reſcripto Principis rejici, *l. 2. Cod. de precibus*, ne jus proprium auferatur à reo, aut via præcludatur, ut docent Oſualdus *ad Donel. lib. 22. cap. 9. littera E*, plures Barboſa *in d. cap. ex parte.* Nec contrarium probant textus *in cap. lator* 2. *quæſt. 7. c. placuit* 21. *quæſt.* 1. *cap. ſi homo* 27. *quæſt.* 1. ex quibus Gloſſa *in d. cap. ex parte*, intendit probare, exceptiones omnes rejici ſolere à R. Pontifice. Nam omiſsâ ſolutione Petri Gregorii *in cap. cam te* 7. *de reſcriptis*, *n.* 3. qui affirmat Pontificem *in d. cap. ex parte*, oblitum deciſionum Prædeceſſorum ſuorum, aſſeruiſſe nunquam Sedem Apoſtolicam conſueviſſe omnes exceptiones rejicere in judicio: dicendum eſt, in dictis juribus agi de cauſis criminalibus, in quibus ſuâ naturâ exceptiones, ſeu dilationes non admittebantur; & ſic delegando Pontifex cauſam rejectis exceptionibus, nihil contra jus delegavit.

Et ut agnoſcamus quis judex delegatus ſit, ſciendum eſt, quod licèt judicis delegati nomen ambiguum ſit, conveniatque tam illis, quibus ſola notio committitur, *l. unica, Cod. qui pro ſua juriſd. l. 5. Cod. de judiciis*; & illis, quibus mandatur, & delegatur juriſdictio, *l. 1. ff. de damno infecto*; tamen ii inter ſe valdè differunt. Primò in eo, quod judex datus ſolùm habet cognoſcendi facultatem, non verò juriſdictionem, ſed tantùm notionem, *l. 5. l. à Divo Pio* 15. *ff. de re judic.* exequi verò ſententiam nequit, *l. 2. Cod. de juriſd.* niſi ex conceſſione Magiſtratus, juxta textum ita intelligendum *in l. finali, Cod. de judiciis*: at delegatus eam exequi valet, ut dicemus infrà *in c. 7.* Secundò differunt in eo, quod judex datus alium judicem dare nequit, quia hoc licet tantùm habenti juriſdictionem. Donellus *lib. 17. comment. cap.* 8. P. Barboſa *in l. cùm Prætor* 12. §. *is quoque, ff. de judiciis, l. legatus* 12. *ff. de officio Proconſ.* Datio enim judicis effectus juriſdictionis eſt, *l. 1. ff. de juriſd.* Deinde differunt, quia à ſententia judicis delegati non appellatur ad delegantem, ſed ad ſuperiorem delegantis, *l. 1.* §. *ſi quis, verſic. denique, l. Imperatores* 21. §. 1. *ff. de appell. l. finali, ff. quis, & à quo appelletur, l. unica, Cod. qui pro ſua juriſd. l. 32.* §. *hac, Cod. de appell.* à judice verò dato ad dantem appellatur; quia datus judex, ejus qui dedit, non exercet juriſdictionem. Aliud quippe eſt juriſdictionem mandare, quam qui volens ſuſcipit, vicem ejus ſubit; aliud dare judicem, quod munus tanquam publicum invitus ſuſcipit, *l. finali*, §. *judicandi, ff. de muner.* & ſic ſuſcepto tali munere ex jure publico, tanquam ſuum habet, *l. quippe* 78. *ff. de judiciis*: unde à dato ad dantem appellatur. Cujacius *lib. 1. qq. Papin. in l. 5. de officio Proconſulis*, & *lib. 7. obſerv. cap.* 22. Donellus *lib. 28. comment. cap. 7.* ubi Oſualdus *littera B.* Morla *in emporio, tit. 2. n.* 90. ex quo fit, morte mandantis finiri juriſdictionem delegati, *cap. gratum*, ubi dicemus, *hoc tit.* quod in judice dato non procedit, quia jure proprio, non alieno notionem habet. Oſualdus *lib. 17. Donelli, cap. 26. littera F.* 14. DELEGATUS QUIS.

Secundò prælibandum eſt, mandatâ juriſdictione, ea omnia commiſſa cenſeri, quæ neceſſaria ſunt ad illius exercitium, *l. 2. ff. de juriſdict. l. ad rem* 36. *l. ad legata* 62. *ff. de procurat. l. quidam* 57. *verſ. Princeps, ff. de re judic.* & ut rectè poſſit talis juriſdictio exerceri, *cap. præterea* 5. *cap. ſignificaſti* 7. *cap. prudentiam*, §. *fin. cap. ſuſpicionis* 39. *hoc tit.* Gentilis *lib. 2. de juriſdict. cap.* 23. Matheacius *in d. l.* 2. ubi Goveanus. Cùm enim delegatus perſonam delegantis repræſentet, & mandatam juriſdictionem ſuſcipiat, ſuſcipit ſicut ipſe habebat jure Magiſtratus, *l. fin. ff. de officio ejus.* Unde Vlpianus *in l.* 1. §. *an autem* 4. *ff. de ſuſpectis tutor.* affirmat, mandatâ juriſdictione omne juris dicendi officium tranſire: ergo delegatus poteſt partes citare, *cap. de illis* 4. §. 1. *hoc tit.* & contumaces punire, *d. cap. præterea, d. cap. ſuſpicionis.* Circa pœnas autem, quas ipſe imponere poteſt, diſtinguendum eſt, an jure communi pœnæ ſint conſtitutæ; tunc enim infligendæ ſunt, *d. cap. de cauſis*, §. 1. ſi non ſint ſtatutæ, arbitrio ipſius relinquitur pœnam infligere, & tunc non ſolùm excommunicationis ſententiam, verùm interdicti, aut ſuſpenſionis pro qualitate delicti poteſt irrogare ex hoc capite 1. in illis verbis: *Diſtrictione eccleſiaſticâ*, juncto capite *quærenti* 20. *de V. S.* licèt Riminaldus *in d. cap.* 1. exiſtimaverit, delegatum ſolùm excommunicationem proferre poſſe, motus deciſione textus *in d. cap. pro illorum* 22. *de præb.* Sed fallitur; nam licèt in eo textu refeatur, 15. QUÆ COMPETANT DELEGATO.

Google

referatur, delegatum ſententiam excommunicationis protuliſſe contra impedientes juriſdictionem, non inde infertur, procedere non potuiſſe per ſuſpenſionem, aut interdictum. Circa pœnam privationis beneficii dubium eſt. Et delegatum poſſe, aut partem contumacem, aut impedientem juriſdictionis uſum privare beneficio, docent Innocentius *in hoc cap.*1. Decius *ibi, num.*24. Felinus *in cap. quia diverſitatem* 5. *num.*14. *de conceſſ. præb.* Pro quibus facit textus *in d. cap. quia diverſitatem*, ibi: *Delegatus ſententiam privationis beneficii protulit.* Sed contrariam ſententiam ut communem, & veriorem amplectuntur plures relati à Menochio *de arbitriis, caſu* 433. *num.*4. Quæ ſententia probatur ex eo, nam cùm pœna privationis beneficii ſit magna, non niſi ex gravi cauſa debet imponi, *cap. inventum* 38. 16. *quæſt.*7. neque ab eo poteſt ea imponi, qui tantùm habet modicam coërcitionem, ut eſt delegatus, *l. fin. ff. de officio ejus*, latè Gentilis *lib.*2. *de juriſdict. cap.*5. & 6. Nec obſtat textus *in d. cap. quia diverſitatem*, qui procedit ex ſpeciali delegatione Romani Pontificis, cujus virtute potuit delegatus privare beneficio impedientes ſuam juriſdictionem, ut docent Imola *ibi, num.*7. Decius *num.*94. *in hoc cap.*1.

16. *Ampliatur præſens aſſertio.* Hucuſque tradita ampliantur, ut procedant cùm delegatus eget auxilio brachii ſæcularis; poteſt enim illud implorare ad coërcendos impedientes uſum ſuæ juriſdictionis, ſicut alii judices ordinarii, *cap. adminiſtratores*, ibi: *Quoties ab ipſis eccleſiaſticis viris conventi fuerint.* Quibus verbis, tam ordinarii, quàm delegati comprehenduntur, *cap. qualis* 44. ibi: *Ut omnibus præbeatis auxilium*, 23. *quæſt.*5. Accedit, nam delegatus major eſt quocumque ordinario, *cap. ſanè* 11. *hoc tit.* Sed quilibet judex ordinarius poteſt auxilium brachii ſæcularis implorare, *cap.*1. *cap. quoniam, de officio ordinarii*: igitur & delegatus. Defendunt hanc opinionem innumeri congeſti à Barboſa *de Epiſcop. poteſt. alleg.*106. *num.*39. Moneta *de conſervat. cap.*8. *num.*260. D. Joſephus Vela *in d. cap.*1. *de officio ordinarii, num.*20. Fermoſinus *in cap. cùm non ab homine, quæſt.*35. *num.*5. *de judiciis.* Nec contrarium probat textus *in cap. ut officium*, §. *compeſcendi*, *de hæreticis*, *lib.*6. quo moti Rendin. *de Majeſtate Principis, verbo Non ſolùm armis, num.*158. Pereyra *de manu Regia*, 2. *part. quæſt.*52. *num.*13. Marqueſanus *de commiſſionibus*, 1. *part. cap.*5. *num.*149. exiſtimarunt, judices delegatos non poſſe implorare auxilium brachii ſæcularis; nam licèt in eo textu Inquiſitoribus concedatur, ut poſſint implorare auxilium brachii ſæcularis, non ideò aliis delegatis hoc denegatur, nec ſpeciali ratione nititur textus ille: quare aliis judicibus delegatis idem jus conceſſum creditur. Ampliatur etiam prædicta doctrina, ut procedat, tam in delegato inferioris, quàm Principis; nam cùm judex delegatus delegantis perſonam repræſentet, & ejus juriſdictione, & poteſtate utatur, atque ex ejus perſona æſtimanda ſit juriſdictio, Oſualdus *ad Donellum lib.*17. *c.*8. *littera L*, Alciatus *in rubrica de officio ejus*, *num.*25. & judex ordinarius poſſit impedientes juriſdictionis ſuæ uſum punire, *l.*1. *ff. ſi quis jus dicenti*, juncto Pancirola *lib.*2. *var. cap.*16. ita delegatus inferioris poteſt punire impedientes ſuam juriſdictionem, ut docent in præſenti Decius *num.*82. Mantua *n.*52. alii congeſti à Menochio *d. caſu* 438. Fragoſo *d. diſput.*11. *num.*1.

17. *Traduntur variæ decidendi rationes.* Præſentis deciſionis Alexandri III. varias reddunt rationes Interpretes ſuprà relati. Aliqui exiſtimant, ideò judices delegatos poſſe contra impedientes juriſdictionis uſum procedere, quia agentes & conſentientes pari pœnâ puniendi ſunt ex hoc textu, & ſuprà traditis. Sed hæc ratio non convenit præſenti deciſioni, nec ut deciſiva traditur à noſtro Alexandro in præſenti, ut jam ſuprà dixi: licèt enim verum ſit, agentes, & conſentientes pari pœnâ puniendos eſſe, non tamen inde infertur, puniri debere à judice delegato, cùm poſſint plecti & coërceri à judice ordinario. Hac ratione omiſsâ Gloſſa in præſenti, *verbo Impedire*, Hoſtienſis, Joannes Andreas, & ferè omnes antiquiores, quos ſequitur P. Gregor. *lib.*12. *ſyntagm. cap.*12. rationem petunt ex principio textus *in l.*2. *ff. de juriſdictione, cap. præterea* 5. *hoc tit.* & aliis ſuprà adductis, quibus probatur, conceſsâ alicui juriſdictione, omnia ad illius uſum, & exercitium conceſſa præſumi: quare & mandata creditur juriſdictio non ſolùm in partes ſponte comparentes, verùm & in contumaces, & impedientes uſum juriſdictionis. Sed hæc ratio tantùm probat, poſſe judicem delegatum procedere contra impedientes juriſdictionem eo caſu, quo aliter juriſdictio exerceri non valeat: ſed certum eſt, poſſe delegatum procedere, & punire non ſolùm partes contumaces, verùm & alios eorum præceptis non parentes, etiamſi ex eo juriſdictionis uſus non impediatur, ut probant in præſenti Panormit. Beroius, & Mantua: igitur prædicta ratio indiſtinctè vera non eſt. His omiſſis Beroius, & Butrius *in præſenti*, Menochius *de arbitrariis caſu* 74. *num.*38. Petrus Gregor. *lib.*42. *ſyntagm. cap.*4. exiſtimarunt, rationem hujus deciſionis provenire ex eo principio, quo docetur, delinquentes ratione delicti ſortiri forum ipſius judicis, in cujus territorio delictum perpetrarunt, *cap. cùm contingat, cap. poſtulaſti, cap. fin. de foro compet. cap.*1. *de raptorib. l.*7. §. *fin. ff. de accuſat.* probant latè Donellus *lib.*15. *comment. cap.*18. Carleval. *de judiciis, tom.*1. *diſput.*2. *quæſt.*1. *ſect.*3. Sed qui aut vocatus non venit, aut juriſdictionem delegati impedit, grave committit delictum, *cap. quatuor* 78. *cap. quiſquis* 11. *quæſt.*3. igitur ratione ipſius delicti impedientes juriſdictionem poſſunt puniri ab eo judice delegato. Sed adhuc hæc ratio noſtris anteceſſoribus non placuit, & meritò; nam licèt principium illud verum ſit, videlicet delinquentem ſortiri forum ratione delicti, procedit, & habet locum in foro judicis ordinarii, ubi judex habet territorium: ſed judex delegatus non habet territorium, *l. ult. Cod. ubi, & apud quem*, ubi Bart. *num.*11. Barboſa *in l. cùm Prætor, in principio*, *num.*12. *ff. de judiciis*; & ſic non poteſt forum ſortiri coram eo.

Ex ſuprà dictis eruenda eſt ratio noſtræ concluſionis; cùm enim delegatus contra partes in delegatione comprehenſas, aut impedientes uſum juriſdictionis procedit, id ex tacita delegantis voluntate facit; poteſt enim delegatus omnia ea facere, quæ ad commodiorem, & feliciorem uſum juriſdictionis deſiderantur; unde delegatus abſolvit actorem ab alio excommunicatum, ſi judex, qui eum excommunicavit, non abſolvat, ut poſſit comparere in judicio, *cap. prudentiam* 21. §. *ſexta*, *hoc tit.* Abſolvit etiam teſtes, ut coram ſe teſtimonium dicant, *cap. veniens* 38. *de teſtibus*, & ipſos falſum teſtimonium dicentes plectit, ut pro interpretatione legis *nulla*, *Cod. de teſtibus*, notaverunt Covar. *practic. cap.*18. *num.*8. Fachineus *lib.*9. *controverſ. cap.*70. quod & in pedaneis judicibus probat Græca conſtitutio, quam ex Baſilicis reſtituit Cujacius *lib.*13. *obſerv. cap.*38. Etiam delegatus cogit ſubdelegatum ſuſcipere, & acceptare juriſdictionem, *cap. paſtoralis* 28. *in principio*, *hoc tit.* item compellit arbitros in cauſas recuſationis, ſeu electos in unam ſententiam convenire, *cap. ſuſpicionis* 39. *hoc tit.* cogit ſimiliter judicem ordinarium, ut exequatur ſententiam à ſe prolatam, 18. *Aſſignatur vera ratio.*

tam, *cap. ſignificaſti 7. hoc tit.* Quæ omnia delegatus facere poteſt ad faciliorem expeditionem juriſdi-ctionis ſibi commiſſæ, & ne illuſoria reddatur Principis delegatio, ut conſtat *ex cap. in litteris, hoc tit.* in illis verbis: *Cum hujuſmodi demandata juriſdictio deluſoria videatur, ſi delegatus hujuſmodi coërcitionem aliquam non haberet; hoc tit. c. bonæ 4. de poſtulat. Prælat. l. ſi Prætor 77. ff. de judiciis, l. fin. ff. ne quid in loco:* unde ne illuſorium reddatur hujuſmodi delegationis reſcriptum, deciditur in hoc textu, poſſe delegatum reos contumaces, & alios impedientes uſum juriſdictionis punire, & debitis pœnis eorum contumaciam compeſcere.

19. Diſſolvuntur difficultates. Nec obſtant difficultates ſuprà adductæ. Non prima, pro cujus ſolutione illa juris quæſtio examinanda eſt, utrum videlicet judex delegatus, qui poteſt impedientes uſum juriſdictionis coërcere, poſſit etiam illis mulctam dicere? Negant citati in ratione dubitandi, & P. Barb. *l. 2. §. fin. ff. de judiciis, num. 64.* moti eo fundamento, quia illi tantùm mulctam dicere poſſunt, qui jure publico judicium exercent, *l. 1. §. ult. ff. de judiciis,* aut illi, quibus judicatio data eſt, *l. aliud 131. §. 1. ff. de V. S.* Quæ omnia tantùm conveniunt ordinariis Magiſtratibus, Cuiacius *in d. l. aliud:* igitur delegati mulctam dicere non poſſunt. Sed contrariam ſententiam, immò delegatos Principis ſaltem multam dicere poſſe, defendunt Alciatus *in d. l. aliud, §. 1. num. 10.* Valaſcus, & alii relati à Barboſa *in d. l. 2. §. fin. num. 91.* tum quia delegati in cauſa ſibi commiſſa majores ſunt quocumque ordinario, *cap. ſanè 11. hoc tit.* igitur ſicut ordinarius Magiſtratus mulctam dicere poteſt, ita etiam delegatus dicere valet; tum propter generalem deciſionem textus *in cap. paſtoralis 28. §. ult.* ubi notavit Gloſſa *verbo Puniat, hoc tit.* Alii mediam viam elegerunt, exiſtimantes jure civili verum eſſe, delegatos non habere jus dicendi mulctam, præterquam in officialem ſibi ſubditum, qui in officio deliquit; jure autem canonico delegato competere jus dicendi mulctam: docent Caſtrenſis, & Decius *in d. l. 2. §. 1. de judiciis.* In hoc Interpretum diſſidio ut veram ſententiam proponamus, ſciendum eſt, mulctam eſſe quandam pœnam pecuniariam, Sabinâ voce ita dictam, ut docent Varro *lib. 4. de lingua Latina, & lib. 19. de re ruſtica,* Aulus Gellius *lib. 11. noctium, cap. 1.* & ex eis notavit Goveanus *in l. 2. ff. de juriſd.* Licèt enim Romæ antequam ſignaretur, cudereturque moneta, in pecoribus delicta perpetrantes mulctarentur, duabus videlicet ovibus in delictis levioribus; in gravioribus verò triginta, nec ultra excedere judici permitteretur, Feſtus Pompeius *verbo Multa,* Plinius *lib. 18. hiſtoriæ, cap. 3.* ex eis, & aliis docent Petrus Gregorius *lib. 31. ſyntagm. cap. 3.* Barboſa *d. l. 2. num. 83.* Briſſonius *lib. 1. ſelect. cap. 34.* poſtquam tamen pecunia cudi cœpit, prædicta pecudum mulcta ita æſtimata fuit, ut ſingulæ oves denis aſſibus, boves verò centum æſtimarentur; quâ æſtimatione factâ delinquentes mulctabantur in pecunia, ita tamen, ut mulcta non excederet quantitatem trium millium, & viginti aſſium, ut ex Petro Crinito *lib. 25. de honeſta diſciplina,* docent Briſſonius *d. capite 34.* Bodinus *lib. 3. de republ. cap. 3.* quæ æſtimatio juxta probabiliorem ſententiam, quam docet Briſſonius *ubi ſuprà,* facta fuit lege Tarpeia, poſtquam mulcta pœna pecuniaria eſſe cœpit: unde Conſultus *in d. l. aliud, §. 1.* ait, mulctam hodie eſſe pœnam pecuniariam. Noviori jure hæc poteſtas mulctandi extenſa fuit ad majorem quantitatem, *l. fin. Cod. de modo mulctarum, l. certa ratione 5. Cod. quomodo provocare:* illis tamen differentiis adhuc obſervatis inter pœnam & mulctam. Prima, pœna ignominiam affert, *l. non poteſt 63. ff. de furtis, l. Divus, ff. de injuriis;* mulcta damnum famæ non irrogat, *l. 1. Cod. de modo multarum:* ſecundò, pœna fiſco addicitur, aut publico infertur, *l. penult. Cod. eod. tit.* Molina *de primog. cap. 25. num. 20.* pœna verò pecuniaria adverſario, aut ejus hæredi adjudicatur, *l. omnes 26. l. conſtit. 33. de O. & A. l. ult. ff. de furtis.* pœna à lege diffinita mutari non poteſt, *l. ſervos, in fine, Cod. ad legem Juliam de vi, cap. de cauſis 4. §. 1.* ubi plura dicemus, *hoc tit.* multa ex arbitrio judicantis pendet, *l. ſi qua 244. ff. de V. S.* à pœna provocatio non datur: à mulcta appellare licet, *d. l. ſi qua,* ubi notant Gentilis, & Fornerius.

Deinde obſervandum eſt, quod licèt primis Reipublicæ Romanæ temporibus ſine juſſu populi non liceret Magiſtratibus mulctam dicere, Cicero *lib. 3. de legibus,* in illis verbis: *Magiſtratus inobedientem civem multâ, verberibus, vinculis ne coërceto, ni par, majórve poteſtas prohibuiſſet, ad quos provocatio eſto; cùm Magiſtratus judicaſſet, irrogaſſétve per populum, multa certa ratio eſto.* Poſteà tamen multæ dicendæ poteſtas Conſulibus data fuit, ut docet Cuiacius *in d. l. aliud, §. 1.* Prætoribus, *l. 2. ff. ſi quis in jus vocatus, l. 1. §. 1. de ventre,* Ædilibus, & aliis Magiſtratibus Romanis: Dionyſius Halicarn. *lib. 10.* Procuratori Cæſaris adempta fuit talis poteſtas, *l. 2. Cod. de modo multarum,* plura Pantoja *in l. 1. pag. 5. de aleatoribus:* & Duumviris, ut contra Cujacium defendit Gentilis *lib. 1. de juriſd. cap. 7.* Etiam jure noſtro canonico judicibus ordinariis competit jus mulctæ dicendæ, *cap. ſi vos 23. quæſt. 5. cap. dilectus 18. de officio Ordinarii, cap. in Archiep. de raptoribus, c. olim, de injuriis.* Trident. *ſeſſ. 25. de reform. cap. 3.* dum tamen in proprios uſus non convertant, *cap. irrefragabili 13. §. ult. de officio Ordinarii, cap. licèt 3. de pœnis,* Fileſacus *in cap. 1. §. 8. de officio Ordinarii.* Tandem etiam delegati judices mulctam dicere poſſunt, nam cùm hæc poteſtas Magiſtratibus jure Magiſtratus ob mixtum imperium competat, delegati, in quos tranſeunt omnia, quæ jure Magiſtratus ordinariis judicibus competunt, mulctam dicere poterunt, ut contumaces, aut impedientes uſum juriſdictionis coërceant, ut defendit Menochius *de arbitr. caſu 348. n. 24.* Quod etiam jure civili procedit, obſoletis jam illis legibus antiquis. 20. Qui multam dicere poſſunt.

21. Proſequitur eadem ſolutio. Nec obſtat ſecunda difficultas; nam licèt verum ſit, juriſdictionem delegatam, utpote odioſam, ſtrictè eſſe interpretandam, nec prorogandam de perſona ad perſonam; tamen in præſenti ſpecie, non virtute prorogationis delegatus procedit contra impedientes uſum juriſdictionis, ſed ex tacita delegatione, ob rationem ſuprà adductam. Nec tertia difficultas adverſatur; nam licèt juxta ſuprà tradita, ex tacita delegatione delegatis competat juriſdictio in impedientes juriſdictionis uſum, & frequenter adjiciatur in litteris delegationis clauſula illa, *Contradictores eccleſiaſticâ cenſurâ coërcendo,* ut tollatur omne dubium, quod dari poterat, ut docet Vela *in cap. 1. de officio Ordinarii, 2. part. num. 231.* licèt quæ tacitè inſunt, ſi exprimantur, nihil operentur, *cap. ex parte, cap. mandatum, de reſcriptis, cap. ſignificaſti 4. de elect. l. hæc verba, ff. de legatis 1.* tamen novum non eſt, ut impetretur quod tacitè venit, & jure communi conceditur, *cap. in cauſis 7. §. licèt, de procurat.* Docent Rebuffus *ad leges Galliæ, tit. de reſtit. art. 1. gloſſa 1. n. 12.* Ameſcua *de poteſt. in ſeipſum lib. 2. c. 23. n. 6.* Nec tandem ultima difficultas refragatur, pro cujus ſolutione diſcrimen eſt conſtituendum inter eum caſum, in quo injuria eſt irrogata judici, tãquam Magiſtratui, & publicâ auctoritate fungenti; & inter eum, in quo judici injuria irrogatur tanquam privato. Primo caſu certum eſt, judicem poſſe

poſſe vindicare injuriam ſibi irrogatam, *c. Guiliſarius 23. quæſt. 4. c. tua, ut lite non conteſtata, l. 2. ff. ſi quis in jus vocatus.* Quo caſu procedunt textus *in cap. ſi quis ab ea 2. quæſt. 7. c. venerabilem 34. §. eos, de elect. cap. Romana, de pœnis, lib. 6. Clement. 1. de foro compet.* & præſens textus; quia tale delictum reſpicit publicam auctoritatem, cùm commiſſum ſit circa uſum juriſdictionis: ſecundo verò caſu, cùm lædatur tantùm privata perſona, non ipſe judex, ſed ejus ſuperior eſt adeundus, ne unus, idemque accuſatoris, & judicis officium ſuſtineat, *cap. 1. 4. q. 4.* & ne quis in propria cauſa jus ſibi dicat, contra textus *in l. qui juriſdictioni 15. ff. de juriſd. l. Julianus 17. ff. de judiciis, l. penult. ff. de receptis, l. unica, C. ne quis in ſua cauſa.* Quo caſu procedunt textus *in cap. inter querelas 27. 23. quæſt. 4.* juncto Archidiacono *ibi, cap. irrefragabili, §. cæterum, de officio Ordin.* ubi pro delicto commiſſo in contemptum Epiſcopi Metropolitanus procedit, *cap. dilectus, de pœnis,* qui loquitur in judice delegato, ut ex ejus integra conſtat. Docent, & latè proſequuntur hoc diſcrimen Narbona *in l. 20. gloſſa 18. tit. 4. lib. 1. recopil.* Petrus Gregor. *lib. 4 partit. tit. 9. cap. 8.* Guazinus *in defenſ. reorum, defenſ. 1. cap. 18.*

22. Exponitur cap. quiſquis 2. q. 6.

Primò ſuperiori aſſertioni opponitur textus *in cap. quiſquis 29. 2. quæſt. 6.* ubi in *can. 24. Concilii Milevit.* ſtatuitur, ut ſi judicibus delegatis partes parêre noluerint, det litteras primæ Sedis Epiſcopus, id eſt Primas, *cap. primæ Sedis 3. 99. diſt.* ut nullus illis communicet, donec obediant; quæ pœna, ſeu communionis privatio frequens erat illis primis Eccleſiæ ſæculis, *cap. placuit, cap. ſi Epiſcopus, cap. ſi quis Epiſcopus, 18. diſt. cap. ult. 58. diſt. cap. in loco 5. quæſt. 4. cap. Epiſcopi 11. quæſt. 3. cap. ult. 6. quæſt. 2.* notarunt Suarez *de cenſuris diſput. 24. ſect. 1. num. 2.* Morinus *lib. 2. exercit. cap. 18.* Ex quo canone expreſsè conſtat, judices delegatos non poſſe partes contumaces coërcere, ſed ad Primatem delegantem eſſe recurrendum; igitur quia delegati non habent poteſtatem coërcendi contumaces. Difficultatem agnoverunt Turrisremata, & Archid. *ibi*, qui affirmant, in eo textu judices delegatos cauſam ad Primates retuliſſe, quia ſciebant partes nullo modo velle obtemperare ſuis mandatis; quare ne excommunicatione inflictâ, & neglectâ ſcandalum orietur, auxilium Primatis imploraſſe. Alii exiſtimarunt, PP. Concilii in eo canone non negare, judices etiam delegatos poſſe contumaces coërcere virtute delegationis, & ipſum etiam Primatem, tanquam ordinarium, poſſe partes communione privare. Tandem alii textum ipſum accipiunt de arbitris, ſeu judicibus datis. Quibus ſolutionibus omiſſis dicendum eſt, *in d. cap. quiſquis*, non agi de judicibus delegatis, ut exiſtimavit Gloſſa; ſed de judicibus electis, & electitiis, ex conſenſu partium ſuſceptis, de quibus *in cap. à judicibus, cap. ſane 2. quæſt. 6. cap. ſanè, de foro compet. cap. 1. de arbitris,* & aliis relatis ab Antonio Auguſt. *in epit. juris, lib. 29. tit. 19.* Ciron. *ad titulum de officio ordin.* & *lib. 2. obſervat. cap. 2.* iſti enim judices cùm lis vertebatur inter duos Epiſcopos, dabantur à Primate ex ipſorum conſenſu, qui non habebant juriſdictionem propriam, aut delegatam, ſed tantùm ex conſenſu partium: quare in eos excommunicationem proferre non poterant. Quæ ſolutio ſuadetur ex integra ipſius canonis, ubi in principio agitur de illis Epiſcopis, qui negligunt curam Eccleſiarum ad ſuam Cathedram pertinentium, jubenturque ut ſimilia facere non audeant, & ſi per ſex menſes neglexerint, qui potuerint eas Eccleſias lucrari, accipiant. Hæc pars reperitur *in cap. placuit 15. 5. q. 3.* de cujus conciliatione cum capite 1. *de præſcript.* videndi ſunt Cuiacius *in eo textu*, Germonius *lib. 1. animadv. cap. ult.* Ampliùs ſtatuerunt Patres, ut ſi Epiſcopi ſint diverſarum parochiarum, ille Primas det judices, in cujus provincia eſt locus, de quo contenditur, & ut à ſententia illorum non appelletur. Hæc pars extat *in cap. à judicibus 2. quæſt. 6.* & ſtatim ſequuntur verba relata *in d. cap. quia*: ex quibus omnibus deducitur, agi de prædictis judicibus electis, non verò de delegatis.

Secundò adverſatur textus *in l. unica, ff. ſi quis jus dicenti non obtemp.* in illis verbis: *Omnibus Magiſtratibus, non Duumviris, ſecundùm jus poteſtatis ſuæ conceſſum eſt juriſdictionem ſuam defendere pœnali judicio.* Ex quibus expreſsè depromitur, non omnibus, quibus mandatur, ſeu committitur juriſdictio, concedi eo ipſo juriſdictionem, ſeu facultatem animadvertendi in contumaces, & impedientes juriſdictionis uſum Hujus textus difficultas ſubtiliorum Interpretum ingenia torſit, quare aliqui emendandam litteram judicarunt, & loco illorum verborum, *non tamen*, legendum eſſe, *non tantùm*: ita Gloſſa, & antiquiores *ibi*. Sed eos refellunt Ant. Auguſt. *lib. 3. emend. cap. 6. in fine*, Gentilis *lib. 1. de juriſd. cap. 7.* Alii exiſtimant, Duumviros non poſſe pœnali judicio defendere juriſdictionem, quia eam non habebant: ita docent Carol. Sigonius *de antiquo jure Rom. cap. 18.* Alex. ab Alex. *lib 3. dierum, cap. 16.* Bodinus *lib. 1. de repub. cap 6. num. 54.* Gentilis *lib. 2. de juriſd. cap. 2.* Duarenus *de juriſd. cap. 4.* Sed prorſus contrarium, immò juriſdictionem ipſos habere, probatur *ex d. l. unica*, ibi: *Juriſdictionem ſuam*; & *ex l. incola 29. ff. ad municip. l. magiſtratus 12. ff. de juriſd. l. 1. C. de mancip. liber.* Vnde eos habuiſſe tribunal, deducitur *ex l. die 4. §. duas, juncto 6. hoc autem, ff. de damno infecto, l. 1. ff. de albo ſcrib.* & quia affine erat, & conjunctum jus dicere juriſdictioni, ideò illos judicare uſque ad certam quantitatem poſſe, docetur *in l. inter 28. ff. ad municip.* Paul. *lib. 5 ſentent. tit. 5. in princip.* quod ex antiqua quadam inſcriptione probat D. Joannes Suarez *ad leg. Aquil cap. 2 ſect. 5. num. 42.* Alii tandem exiſtimant, juriſdictionem habere, non autem mixtum imperium, quod in modica coërcitione conſiſtit, & ſic pœnali judicio eam defendere non poſſe. Ita Merillus *lib. 2. obſerv. cap. 15.* ubi ex hoc textu intendit probare, dari juriſdictionem ſine ullo imperio. Sed hæc ſolutio facilè convincitur ex eo, quia Duumviri mixtum etiam imperium habebant, *d. l. ea quæ 26. §. 1.* poterant enim ſententiam ſuam exequi pignoribus captis, *l. quemadmodum 27. §. magiſtratus 7. ff. ad leg. Aquil.* & in ſervos omnibus modis animadvertere, *l. magiſtratibus 12. l. ſi privatus 17. §. 1. ff. qui & à quibus, l. ſi quis uxori 52. §. ſi fugitivum 12. ff. de furtis*; mulctam dicere. Cuiacius *in d. l. aliud 131.* immò ad flagellorum pœnam pervenire poterant, *l. item 15. §. unde 39. ff. de injuriis*: igitur quia mixtum imperium obtinebant. Tandem Ant. Faber *in d. l. unica*, exiſtimat, quod licèt Duumviri juriſdictionem cum mixto imperio obtinerent, non tamen amplam eos coërcitionem habuiſſe, ut alii Magiſtratus, ſed tantùm limitatam, & ſic pœnali judicio defendere non poſſe. Nec novum eſt, ut certis pœnis poſſint judices imperium exercere, non autem aliis, ut *in cap. dilecta, de majorit. & obed. cap. cum contingat 13. de foro compet.*

23. Intelligitur l. unica, ff. ſi quis jus dicenti.

His tamen omiſſis ſolutionibus, dicendum eſt, Duumviros eſſe Magiſtratus municipales in municipiis exiſtentes, in quibus quia aliquando quatuor erant, Quatuorviri etiam dicebantur, ut conſtat ex epigraphe textus *in l. 1. de ſolutione deb. civit. lib. 12.* & ex quadam inſcriptione relata à Roderico

24. Traditur vera ſolutio.

Caro *lib.1. antiquit.Hiſpal.cap.20.pag.17.* Duumviri eligebantur ex ordine Decurionum, *l.licèt 3. §. ult. ff.de peculio,l.honores 7. §.is qui, de Decurion.* à Præſide confirmabantur, *l.ſi quos 59.Cod.eod.tit.lib.10.* quorum dignitas magna erat; quare Principes Reipublicæ appellantur *in l. ſpadonem 15. §. ſi civitatis, ff. de excuſat.tutor.* durabat ea per annum, *l.qui ergo, ff. ad municip. l. ad Magiſtratus 18. ff. de Decurion.* Concilium Illiber. *can.56. Magiſtratum eo anno,quo agit Duumviratum.* De cujus expoſitione poſt Mendozam *ibi*, nos latè egimus. Hodie apud nos poſſunt comparari judicibus, quos dicimus, *Alcaldes ordinarios:* diverſi erant à defenſoribus civitatum, qui hodie appellantur *Seſmeros.* Illi enim eligebantur à Præſide, *l.2.Cod.de defenſorib. civit.* Donellus *lib.17. comment.cap.8.* ubi Oſualdus *littera X*, Cuiacius *lib.5. obſerv. cap.14.* habebant juriſdictionem, & mixtum imperium: vices Conſulum in municipiis gerebant, & ſic pro Conſulibus accipiuntur *in l. quidam 30. ff. de acquir. hered.* Nec tunc obſtat dicta lex unica, *ff. ſi quis jus dicenti*, nam illa verba, *pœnali judicio*, accipienda ſunt pro actione pœnali, quam dictare Magiſtratus municipales non poterant; id enim proprium erat Magiſtratuum populi Romani, *l.2. §. deinde, ff. de origine juris, l. cùm Prætor 12. §.1. ff. de judiciis.* Nec novum eſt, ut judicium accipiatur pro actione, *l.1. ff. de his qui dejecerunt, l.3. ff. de ſepulchro violato*, & in eo textu ita accipit Cuiacius *ibi:* quare licèt eo modo non poſſint juriſdictionem defendere, aliis tamen modis poſſe non negatur. Docet Præceptor D. Franciſcus Ramos, relatus à D. Joanne Suarez *ad leg. Aquil. ubi ſuprà.*

25. Exponitur l.3. §.1. ff. ne quis eum. Tertiò obſtat textus *in l.3.§.1. ff. ne quis eum qui in jus vocatus eſt*, ubi aſſeritur, eximentem, ſeu extrahentem reum ad judicem pedaneum vocatum, pœnâ illius edicti non teneri. Quem textum ita expendo: Pedanei judices ſimiles ſunt judicibus delegatis, ut cenſet Anianus *ad Paulum lib.5. ſentent. tit.38.* & pedanei ſunt judices, quibus mandata eſt juriſdictio, ut docet Charondas *de juriſd.num.4.* qui adducit legem *ſi quis 38. §. judices, de pœnis:* ſed pedanei non poſſunt coërcere impedientes ſuam juriſdictionem, nec eximentes in jus vocatos pœnâ illius edicti: igitur nec delegati in eos animadvertere valent. Tota hujus textus difficultas conſiſtit in vera cognitione judicum pedaneorum. Et ſciendum eſt, judices pedaneos eos dici, qui tribunal aſcendere non poterant, immò in ſubſelliis imis ad pedes Prætoris ſedebant. Budeus *in l.ult.§ judicandi, ff.de muneribus & honorib.* Cuiacius *in novella 82.* Gentilis *lib.2.de juriſd. cap.8.* Oſualdus *lib.17.Donelli, cap.2. littera I.* Eorum judicum duplex genus erat. Primum eorum, qui pedanei judices dicebantur, Magiſtratus inferiores erant, qui non habebant tribunal, ut tribuni plebis, & alii. Oſualdus *ubi ſuprà:* iſti neque in jus vocationem, neque apprehenſionem habebant, ut tradit Aulus Gellius *lib.3. noctium, cap.20.* Secundum genus eorum erat, qui in quinque decurias ſelecti, admiſſique erant ad munus judicandi, qui judices dati, & pedanei dicebantur, quia ad pedes Prætoris ſedebant, de quibus *in l.3.§.1.l.4.ff.de tutor.l.ſi quis 38. §.judices,ff.de pœnis, l.1.§.item, ff. depoſiti, l.ſancimus 15. Cod.de judiciis:* iſti juriſdictionem non habebant, ſed tantùm notionem, *l.ait Prætor 5. ff. de re judicata, l.penult.ff.de confeſſis:* unde cùm edictum, *ne quis eum*, propoſitum eſſet contra eos, qui in jus vocatos vi eripuerunt, *l.1.ff. eod.tit.* jus autem accipiatur pro tribunali, *l.jus 11. ff. de juſtitia & jure:* inde eximentes vocatos à pedaneis judicibus, non tenentur eo edicto, quia pedanei neque vocare in jus, ſeu tribunal poterant. Docent Eguinarius Varo, & Faber *in eo textu*, Oſualdus *ad Donel. lib.23. comment. cap.2. littera L*, quæ ſolutio probatur eo principio: nam damnati calumniæ causâ in jure, id eſt coram Prætore pro tribunali ſedente, poſtulare nequeunt, *l.1. §. ait Prætor, ff. de poſtul.* & tamen ut non poſſint coram pedaneo judice poſtulare, SC. ſpeciali opus fuit, *d. l.1. §. item*, ubi Faber notavit: igitur quia idem non eſt coram judice pedaneo poſtulare, ac coram Prætore.

Eodem modo, & de eiſdem judicibus datis exaudiendus eſt Juſtinianus *in novella 53. cap.4.* in illis verbis: *Si verò non adminiſtrat (id eſt Magiſtratus non eſt) ſed datus ſit à quodam judice, ſive ex ſacra forma, aut juſſione, aut etiam ab aliquo adminiſtratore, ad illum renunciare, à quo datus eſt, ut deducatur ab illo, ne cauſa maneat undique deſolata.* Ex quibus expreſsè conſtat, quod ſi reus, poſtquam juramento promiſit judicio ſiſti, non ſteterit, ſed à civitate aufugerit, tunc datus judex non poteſt eum citare, aut contumacem punire; ſed ad ſuperiorem, qui eum judicem deſignavit, referat: igitur delegatus contumacem punire non poteſt. Ab hac difficultate facilè expediri poſſunt, qui amplectuntur quorundam opinionem exiſtimantium, tantùm delegatum Principis poſſe citare per edicta, quia hujuſmodi citatio eſt nimis odioſa, & exorbitans à jure communi. Ita docuerunt Vantius *de nullitatibus ex defectu citationis, num.125.* Scaccia *de judiciis, lib.1. cap.34. num.3.* & alii relati ad Oſualdo *lib.23. comment.cap.2. littera H*, quorum ſententia in edictis affigendis vera eſt, & probatur ex authentico *Qui ſemel, Cod.quomodo & quando;* non autem in citatione, quæ fit per ſcripturam, quæ omnibus delegatis permittitur. Hac ergo ſententiâ omiſsâ, quæ verbis relatis neque congruit, neque adaptatur, dicendum eſt, *in d.cap.4.* agi de judice pedaneo, qui cauſæ tantùm notionem, non verò juriſdictionem habeat, qui cùm inſerviat formulæ ei præſcriptæ, *l.cum fideicommiſſis 7. ff. de confeſſis*, docent Pollctus *lib.3.hiſtoria fori, cap.15.* Goveanus *in l. de juriſd.num.3.* Morla *in emporio,tit.de juriſd. num.83.* Duarenus *ad tit. de judiciis, cap. de judicibus datis*, & *lib.1.diſput.c.53.* Revardus *pro Tribun.cap.11.* inde tales pedanei judices dati ad cauſæ diſceptationem non poterant reos abſentes requirere, & punire, cùm talis juriſdictio mandata non eſſet: permittebatur autem prædictis judicibus teſtes humilioris conditionis quæſtioni ſubjicere, *novella 90. Juſtiniani*, ubi Cujacius notavit. — 26. Explicatur novella 53. cap.4.

Quartò adverſatur ſuperiori aſſertioni textus *in l. properandum 14. §. ſic autem 3.* in illis verbis: *Sive per relationem ad majorem judicem hoc referatur.* Ex quibus deducitur, Magiſtratibus minoribus (quales ſunt judices delegati, *l.2. C. de pedaneis,*) non licere impedimentum juriſdictionis ſuæ removere, ſed potiùs cauſam referendam eſſe ad ſuperiorem: igitur delegatus non poteſt impedientes coërcere, aut tollere impedimenta ſuæ juriſdictionis. Cui difficultati reſpondendum eſt, Juſtinianum in eo textu non agere de judice delegato, ſed de ordinario; & quia quilibet judex, ſive ordinarius, ſive delegatus, non poteſt exequi ſententiam ſuam extra territorium, quia extra illud jus dicenti impunè non paretur, *l. fin. ff. de juriſdictione*, Covar. *lib.3. variar.cap.ult. num.8.* quia in alieno territorio nulla juriſdictio eſt, *l. argentarium 45. §.1. ff. de judiciis, l. cùm una 11. §.1. ff. de rebus authorit. jud.* debet judex ſententiam proferens litteras ſuas mittere, vulgò *requiſitorias*, ad judicem loci, ubi ſententia exequenda eſt, ſive æqualis, ſive major, minórve ſit, ut ſententiam ipſe exequatur, *l. à Divo Pio* — 27. Intelligitur l. properandum, C. de judiciis.

Pie 15. *in princip.* & §. 1. ubi Gothofredus *littera B*, Oſualdus *lib.* 27. *Donelli, cap.* 3. *littera S*, Parexa *de inſtrum. edit. part.* 1. *tit.* 1. *reſol.* 8. & nos plura de his litteris adducemus *in cap. poſtulaſti* 14. *de foro compet.* unde quia *in d.* §. *ſin autem*, bona in quorum poſſeſſionem mittendus erat actor, exiſtebant in alieno territorio, jubet Juſtinianus, ut ſi judex non poteſt pro ſua juriſdictione ſententiam exequi, referat cauſam ad ſuperiorem, & majores Magiſtratus, ut per eos actor mittatur in poſſeſſionem. Ita illum textum expoſuerunt Caſtrenſis *ibi*, *num.* 4. Jaſon *num.* 2. Menochius *de arbitr. lib.* 1. *quæſt.* 74. *num.* 29. Carleval. *de judiciis, diſput.* 2. *num.* 17.

28. Opponitur cap. 1. de teſtibus cogendis.

Adhuc ſuprà traditæ aſſertioni obſtat textus *in cap.* 1. *de teſtibus cogendis*, ubi cùm certa cauſa matrimonialis eſſet delegata, & teſtes odio, vel gratiâ ſe ſubtraherent à teſtimonio perhibendo, non ipſi judices delegati cogunt eos teſtimonium dicere, ſed judex ordinarius, cui reſcribit Pontifex, ut ipſos compellat coram delegatis teſtimonium dicere: ergo quia judex delegatus non poteſt per ſe omnia obire, quæ neceſſaria ſunt ad cauſæ delegatæ expeditionem. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, in ſpecie textus *in d. cap.* 1. non ideò Pontificem reſcripſiſſe judici ordinario, ut cogeret teſtes teſtimonium dicere, quia delegati id facere nequibant; ſed potiùs, quia in illis partibus magis timebatur juriſdictio ordinaria, & faciliùs compelli poterant teſtes teſtimonium perhibere per judicem ordinarium, quàm per delegatum, ut in eo textu docuit Præceptor Hontiberos *num.* 25.

CAPUT II.

Idem [a] *Bonon. Epiſcopo.*

[b] SAnè ſi à nobis ſuper aliqua cauſa litteræ impetrantur, & aliæ poſteà (non factâ mentione priorum litterarum,) litteræ opponuntur, ſi judicibus innotuerit, donec Romanum Pontificem conſulant, & ſuam exinde cognoſcant pleniùs voluntatem, [c] executioni ſuperſedeant utrarumque, ne pro varietate litterarum, cauſarum fines valeant impediri.

NOTÆ.

1. a BOnonienſi.] Ita legitur in hac ſexta compilatione; in prima autem, *ſub hoc tit. cap.* 3. ſcribitur, *Eboracenſi Epiſcopo*; ſed perperam in utraque: Eboracenſis enim Eccleſia eſt Metropolis Angliæ, ut probavi *in cap. inter, de reſcriptis*. Legendum ergo eſt: *Eborac. Archiepiſcopo*, ut legitur poſt Concilium Lateran. ſub Alexandro *part.* 7. *cap.* 3. & *part.* 41. *cap.* 7. Quæ correctio ſuadetur ex eo, quia in dicta prima collectione, dum hujus textus verba compilantur, refertur in epigraphe, textum hunc eſſe partem capitis *inter cætera*, hoc eſt (ita exiſtimo) capitis *inter cætera, de reſcriptis*; capitis *inter cætera, de re judicata*: quæ deciſiones auctorem præſeferunt Alex. III. in epiſtola miſſa Eboracenſi Archiepiſcopo: igitur præſens deciſio, ut earum pars, eidem Archiepiſcopo miſſa fuit.

b *Sanè.*] In priori enim parte hujus textus quæſtio deciſa fuit, quæ reperitur *in d. c. inter cætera.*

2. c *Executioni.*] Ex hoc verbo varia deducunt claſſici repetentes in præſenti. Hoſtienſis *num.* 1. Joannes Andreas *num.* 4. Imola *num.* 1. Antonius *n.* 3. & 5. Panormit. *num.* 1. Felinus *num.* 2. exiſtimant executionem hîc accipi pro cauſæ cognitione, per quam pervenitur ad ſententiam, ut *in cap. ſignificaſti, cum ſequenti, hoc tit.* etiam Decius *d. num.* 7. Anton. *d. num.* 5. docent omnes judices delegatos rectè appellari executores, quia jus partium exequuntur, ut *in cap. ſi quis contra* 4. *de foro compet.* Felinus etiam *num.* 2. Decius *num.* 8. notant, omnem cauſæ cognitionem lato modo dici executionem, quia delegati, de quibus in hoc textu, nondum cœperant in cauſa procedere; & tamen dicitur eos in executione ſuperſedere. Rectiùs tamen in præſenti probant Imola *num.* 1. Anton. *num.* 3. quemlibet executorem appellari judicem delegatum, quatenus exequitur jus partis, & ad finem perducit, argumento textus *in cap. paſtoralis* 28. §. *quia verò, hoc tit. cap. ſi quis contra* 4. *de foro competenti.*

COMMENTARIUM.

EX præſenti deciſione ſequentem deducunt Interpretes diſputandam aſſertionem: *Si diverſæ litteræ, ſeu contrariæ, ſub eadem data impetrentur, in utriuſque reſcripti executione ſuperſedendum eſt, donec R. Pontifex conſulatur.* Conſonant ex jure noſtro Regio textus *in l.* 36. *tit.* 18. *part.* 3. Illuſtrant eam ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, Angulanus *lib.* 1. *de legibus, controv.* 4. Acuña *in cap.* 2. 94. *diſt.* Baſilius *de matrim. lib.* 3. *cap.* 17. §. 2. *num.* 14. Arellanus *lib.* 1. *antinom. cap.* 1. — 3. Concluſio aſſertur.

Sed hæc aſſertio ut contraria juris principiis, ſuſtineri non valet; nam reſcripta, de quibus in præſenti agitur, adeò ambigua, & incerta erant in data, ut nullo modo cognoſci poſſet, quod prius, aut poſterius impetratum eſſet: ſed tunc neutrum debet valere, cùm incertitudo omnes vitiet humanos actus, ut tutelam, *l. duo ſunt* 30. *ff. de teſtam. tutela*, *l. tutor* 20. *Cod. eod. tit.* hæredis inſtitutionem, *l. quoties* 9. §. *ſi quis nomen*, *l. in tempus* 62. §. *quoties, ff. de heredib. inſtituend.* legata non ſolùm ratione perſonarum incerta, §. *incertis, Inſtit. de legat.* *l.* 3. §. *ſi quis duobus, ff. de adimendis legatis*, *l. ſi ita fuerit* 11. *l. ſi quis pluribus* 18. *ff. de rebus dubiis*, *l. cùm ex pluribus* 31. *ff. de manumiſſ. teſtam.* *l.* 9. *tit.* 9. *partit.* 6. ſed etiam incerta ratione rei legatæ, *l. ſi dominus* 71. *ff. de legat.* 3. & tandem omnem teſtamentariam diſpoſitionem incertam vitiari, probant textus *in l.* 2. *ff. de his quæ pro non ſcriptis*; poſſeſſionis apprehenſionem, *l. triticum* 94. *l. ita ſtipulatus* 115. *de V. O.* *l.* 3. §. *incertam, ff. de acquir. poſſeſſ.* ſalarii pollicitationem, *l. mutua* 56. § *ſalarium, ff. mandati*, *l. ſalarium* 17. *Cod. eod. tit.* ſuffragia eligentium, *cap.* 2. *de elect. in* 6. tandemque ipſa reſcripta, *cap. ad hæc* 10. *de reſcriptis*: igitur reſcripta in hoc textu nullius ſunt momenti. Secundò etiam adverſus hanc deciſionem inſurgi poteſt ex eo, quia in reſcriptis non tempus datæ, ſed præſentationis attenditur, *cap. ut debitus* 39. *de appell.* ſed in hoc textu conſtabat de præſentatione, ut patet ex illis verbis: *Et aliæ poſteà, non factâ mentione prioris, opponuntur*: igitur præ- — 4. Impugnatur prædicta aſſertio.

textu ambiguitatis & incertitudinis neceſſe non erat R. Pontificem conſulere.

5. RATIO DECIDENDI.

Adhuc ut juri conſona, & rationi conſentanea defendenda eſt Alexandri deciſio, cujus ratio redditur ab ipſo Alexandro in calce textus, ibi: *Ne pro varietate litterarum, cauſarum finis valeat impediri.* Juris enim utriuſque magna cura fuit, ne lites immortales fierent, ſed celeriter finirentur, & partes diutiùs non vexarentur, *cap. finem, de dolo & contumacia, cap. 2. de re judicata, l. properandum, C. de judiciis*: ſed ſi judices delegati variis litteris ſub diverſa forma impetratis procederent, lites fierent immortales, propter ipſarum litterarum ambiguitatem; igitur æquius eſt in cauſæ executione ſuperſedere, quàm cum gravi temporis diſpendio in cauſa procedere. Et quia in dubiis, quæ emergunt circa reſcripta, aut privilegia, conſulendus eſt qui ea conceſſit, tanquam legitimus interpres, *cap. ſi quando 5. de reſcriptis, cap. ſi qua 8. hoc tit. cap. cùm veniſſet, de judiciis, cap. inter alia, de immunit. Eccleſ. cap. ordinariis, lib. 6.* ideò rectè in præſenti deciditur, Pontificem conſulendum eſſe, & interim in litterarum executione ſuperſedendum. Nec huic deciſivæ rationi obſtabit ſi dicas, diutiùs remorari litis exitum, ſi ſuperior conſulatur propter loci diſtantiam, & curiæ perplexitates, quàm ſi ipſi delegati in cauſæ executione procedant. Nam reſpondeo ex conſultatione ſuperioris impediri, & ſuſpendi judicium ad tempus breve; ex cognitione autem delegatorum diutiùs cauſam protrahi; ſiquidem priùs ipſi judices de juriſdictione contendunt, variiſque modis litem involvunt, partes diverſis ſumptibus vexant, & tandem legitimus judex executionem inchoat: unde celerius remedium eſt Principem reſcribentem conſulere, quàm cauſæ executionem à delegatis properari.

6. DISSOLVITUR DUBITANDI RATIO.

Nec prima difficultas ſuprà pro dubitandi ratione expenſa adverſatur; licèt enim verum ſit, incertitudinem vitiare omnes actus humanos; tamen cùm non incertitudo, ſed ambiguitas datur, & illa poteſt tolli, ut diſpoſitio effectum ſortiatur, admittenda interpretatio eſt, *l. ſemper 56. l. ea quæ 178. §. in re dubia, ff. de regul. juris, l. cùm in teſtamento 24. ff. de rebus dubiis.* Quò ſpectant textus *in l. Paula 27. §. Pomponius, ff. de legat. 3. l. ex hac ſcriptura 16. C. de donat. l. non ſine ratione, C. de bonis quæ lib.* latè proſequuntur Primarii noſtri Lycæi D. Joannes de Leon *in l. in ambiguo. ff. de rebus dubiis*, D. Martinus Bonilla in ſupremo Caſtellæ Senatu Regius Conſiliarius, nunc Abulenſis Eccleſiæ Præſul, *in hoc textu.* Unde cùm in præſenti non incertitudo, ſed ambiguitas daretur ex diverſarum litterarum impetratione ſub eadem data; & curandum ſit, ut omnis ambiguitas tollatur, ut diſpoſitio potiùs valeat, quàm pereat; ideò R. Pontifex in præſenti caſu conſulitur, & reſcripta ſuſtinentur. Nec etiam adverſantur textus *in d. cap. ad hæc, de reſcriptis, cap. 2. de elect.* nam præterquam quod in eis non ambiguitas, ſed incertitudo datur, ſpecialis ratio militat in eis, ne ſuperior conſulatur, *in d. cap. ad hæc 10.* & reſcripta viribus carent, ut fraus & calumnia litigantium puniatur, qui malitioſè, ut judices ſibi conjunctos, & adverſæ parti contrarios eligerent, reſcripta impetrarunt abſque ipſorum judicum deſignatione: quare conſultatio ſuperioris non adhibetur, ſed litteræ ipſæ tanquam dolo impetratæ nullæ ſunt. Etiam *in d. cap. 2.* incerta ſuffragii præſtatio nulla eſt, quia qui votum præſtat, purum, magnoque conſilio, & judicio perpenſum præſtare debet, ut ibi notant Dominicus, & Ancharanus. Nec ſecunda difficultas deducta *ex d. c. ut debitus, de appell.* cujus interpretationem adduximus *in c. cæterùm, de reſcriptis, num. ult.* adverſatur.

7. INTELLIGITUR CAP. SI DUOBUS 14. DE RESCRIPTIS, LIB. 6.

Adhuc ſuperiori aſſertioni opponitur textus in *cap. ſi duobus 14. de reſcriptis, lib. 6.* in cujus deciſione diverſa reſcripta à diverſis impetrata proponuntur ad unum beneficium ſub eadem data; & R. Pontifex in hac ambiguitate non conſulitur, immò potiùs jubetur, ut quia tempus datæ attendi non poteſt, tempus præſentationis inſpiciatur; & ſi in ea ambo concurrant, locus ſit gratificationi: igitur in concurſu diverſarum litterarum non eſt conſulendus Princeps, qui reſcripſit; ſed tempus præſentationis eſt attendendum. Pro hujus textus expoſitione diſcrimen eſt conſtituendum inter litteras gratiæ, & juſtitiæ; in litteris enim gratiæ ad beneficia conceſſis attenditur tempus præſentationis, quia Principis gratia latè interpretatur, ut ſic habeat effectum, ex regula *Debet, de regul. juris, lib. 6.* reſcripta autem juſtitiæ ſtrictiùs interpretantur. Quare ſi non conſtet de earum prioritate, non attenditur præſentatio; & ſi cum litteris gratiæ ambo concurrant in præſentatione, diciditur in eo textu, locum eſſe gratificationi, quia gratia præbendæ facienda erat per Ordinarium, ad quem aliàs de jure competebat ipſius collatio, ut Pontifex in illis verbis, *ad quos, ut præmittitur, ſpectabat Canonicorum receptio*, oſtendit: quare ambiguitatis litterarum declaratio ad ipſum ordinarium collatorem ex Pontificis delegatione pertinet; atque ita in Canonicum receptus, auctoritate Apoſtolicâ potiùs quàm ordinariâ receptus creditur, argumento textus *in c. cùm aliquibus, de reſcript. lib. 6. l. unum 67. §. ſi de Falcidia, de legat. 2.*

8. EXPONITUR CAP. CÆTERUM, DE RESCRIPTIS.

Implacabilem antinomiam omnes claſſici repetentes, & ſuprà laudati agnoſcunt inter præſentem deciſionem, & textum *in cap. cæterum 3. de reſcriptis*; in eo enim deciditur, in concurſu diverſarum litterarum, ſecundo loco impetratas, non factâ mentione priorum, ipſo jure nullas eſſe: igitur non rectè in præſenti deciditur, in diverſarum litterarum ambiguitate conſulendum eſſe R. Pontificem. Pro hujus antinomiæ conciliatione varia adduxerunt antiquiores, quorum ſolutionibus omiſſis, jam anteceſſoribus noſtris placuit ea interpretatio, videlicet textum *in d. c. cæterùm*, procedere quando diverſa reſcripta fuerunt impetrata diverſis temporibus; quo caſu notiſſimum juris principium eſt, poſterius vires non habere, niſi factâ prioris mentione, quia ſubreptitium creditur, *cap. ſi autem, cap. plerumque, de reſcriptis.* Tum quia ex prioritate prælatio inducitur, *cap. 1. de majorit. & obed.* quæ quidem prioritas deprehenditur ex data non ſolùm diei, verùm horæ, aut momenti; & hæc prioritas probari poteſt aut ipſis litteris, aut teſtibus, juxta tradita per Gloſſam *verbo Si non appareat, de reſcriptis lib. 6.* Menochium *de arbitr. caſu 48. per totum*: at verò præſens textus procedit quando non conſtat de prioritate; quo caſu meritò conſtitutum eſt, utriuſque reſcripti executioni ſuperſedendum, donec Princeps conſulatur, ne pro varietate litterarum cauſæ exitus proteletur. Ita Cardinal. Decius, & Panormitan. *hic*, Barbatia *num. 18.* Imola *num. 1.* Petrus Gregor. *lib. 5. part. cap. 6.* Gambara *lib. 2. de officio delegati, num. 217.* Nec contrarium probat præſens textus, primò in illis verbis, *non factâ mentione*; quomodo enim in ſecundo reſcripto prioris mentio fieri poterat, ſi ejuſdem datæ eſſent? Quia reſpondetur, non repugnare reſcripta eſſe ejuſdem datæ, & tamen fuiſſe diverſæ impetrationis; nam ſi eodem die utrumque reſcriptum impetratum eſſet, non tamen conſtaret, an eadem horâ

cùm

cùm diverſis potuiſſent impetrari, inde ambiguitas naſceretur. Secundò in illis verbis, *non facta mentione priorum litterarum*: ex quibus evincitur, utraſque litteras non fuiſſe ejuſdem datæ, cùm non poſſit dici, *poſteà*, ſine temporis intercapedine, ut docent Gloſſa *verbo Nova*, *in l. pacta 72. ff. de contrahenda empt.* Barb. *de dictionibus*, *verbo Poſteà*: vel *prius*, niſi poſterius aliquid ſequatur. Barboſa *verbo Priùs*. Quia reſpondendum eſt cum Hoſtienſi in præſenti, illa verba eſſe referenda non ad litterarum impetrationem, ſed ad ipſarum præſentationem; quia quamvis eſſent ejuſdem datæ, aliæ tamen priùs, & aliæ poſteriùs fuerunt præſentatæ. Etiam dici poteſt, reſcripta in præſenti ſpecie ejuſdem datæ eſſe, ſed aliud priùs ſignatum, plumbatumque parti fuiſſe expeditum. Ponamus v. g. unum manè, aliud veſperè in datariæ Parco majori, ſeu minori fuiſſe expeditum. Ita Ancharanus *hìc*, *num.* 1. Imola *num.* 13. Antonius *num.* 7. Decius etiam *n.* 11. prædicta verba refert ad partis allegationem, non verò ad Pontificis deciſionem.

9. Traditur nova interpretatio.

Sed licèt hæc ſolutio vera ſit, tamen peculiarem aliam ſubtiliter excogitavit magnus ille Præceptor, Univerſitatis noſtræ peritiæ canonicæ Primarius D.D. Joannes Altamirano, in utroque jure apprimè doctus. In hoc textu, *num.* 27. ait eximius Doctor, textum *in d. cap. cæterùm*, procedere in illis judicibus delegatis, quibus cognitio, & cauſæ deciſio committitur, ut conſtat ex illis: *Priores judices ad deciſionem cauſæ poſſent procedere.* At verò Alexandrum in præſenti exaudiendum eſſe de illis judicibus, quibus non cauſæ cognitio, ſed executio tantùm mandatur, ut patet ex illis verbis: *Executioni ſupergaudeant*; & apertiùs ex ſummario hujus textus, prout habetur poſt Concilium Lateran. *ubi ſuprà*, ubi ita habetur: *Quod pro varietate litterarum in executione judicibus eſt ſuperſedendum.* Magnum autem diſcrimen vertitur inter unum caſum, & alterum; nam quando judicibus, ut *in d. cap. cæterùm*, committitur cognitio, & cauſæ deciſio, ſi poſteà aliæ litteræ impetrentur, in quibus priorum mentio non fiat, ex rationibus traditis *in d. cap. cæterùm*, ſubreptitiæ ſunt, & nullæ; & quia priores judices cognoſcere valent, an ſua ſit juriſdictio, & qualibet oppoſitâ exceptione cauſam definire, *l. ſi quis* 5. *ff. de judiciis*, ſi poſt primum reſcriptum aliud partes impetraverint, in quo prioris mentio non fiat, poſſunt pronunciare ſibi competere juriſdictionem, & rejectis poſterioribus litteris, ut ſubreptitiis, in cognitione, & deciſione cauſæ procedere, ut ait Alexander *in d. cap. cæterùm*: at verò quando executio tantùm mandatur, ut in hoc textu, quia tunc voluntas tantùm attenditur ejus, qui juſſit executionem fieri, ſi poſt priores litteras aliæ appareant, non factâ priorum mentione, quibus contrarium præcipiatur, nec priores judices exequi poſſunt, quod ſibi litteris mandatur, quia adeſt in contrarium poſterior voluntas ejus, qui mandavit executionem fieri: nec poſteriores, quia in illis priorum mentio non habetur, & ſic revocatæ non creduntur. In concurſu ergo hujus voluntatis contrariæ præcipit Alexander in præſenti, ut judices in executione ſuperſedeant, donec R. Pontifex conſulatur. Quæ ſolutio ſuadetur *ex cap. ſi quando*, junctis ibi traditis, *de reſcriptis*, & ex verbis quæ ſequuntur poſt hunc textum *d. part.* 7. poſt Concilium Lateran. *cap.* 3. ex quibus conſtat, quod in mandatis ad exequendum, ſi quid contrarium appareat, vel ex alio reſcripto, ut hoc in caſu; vel præſumpto, ut in locis proximè adductis, R. Pontifex conſulitur, ut ſuam pleniùs explicet voluntatem.

CAPUT III.

Idem a *London. Epiſcopo.*

SI pro *b* debilitate tua, vel pro aliqua *c* gravi neceſſitate tractandis cauſis, quæ tibi ab Apoſtolica Sede committuntur, adeſſe non poteris, liberum tibi ſit aliis *d* perſonis idoneis, & diſcretis vices tuas committere: ita quod ſi res tanti eſt, te *e* conſulere debeant, niſi fortè *f* cauſæ ita graves ſint, quod ſine præſentia tua non poſſint omninò terminari.

NOTÆ.

1. a IDem.] Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 4. & poſt Concilium Lateran. ſub Alexandro III. *cap.* 5. Ad hujus inſcriptionis expoſitionem repetenda ſunt quæ adduxi *in cap.* 1. *hoc tit.*

b *Pro debilitate.*] Corporis videlicet; quamvis enim debilitas ab ægritudine ſecernatur *in tit. de clerico ægrotante, vel debilitato*, ubi dictio, *vel*, tanquam disjunctiva ponitur inter diverſa, ut ex pluribus notavit Barboſa *de dictionib. verbo Vel*; tamen in præſenti debilitas non differt ab ægritudine, ut probatur *ex cap. quoad* 10. ibi: *Si aliqua infirmitate*, *cap. inter* 15. ibi: *Vel invaletudines corporales*; *de officio judicis ordin. cap. ſi quis tutelam* 8. *Valetudinarii ſunt, vel debilitate confecti, de teſtibus, l.* 2. §. *ſi quis cautionibus*: & rectiùs probatur ex hoc textu, prout legitur in aliquibus codicibus, ubi habetur, *Si pro infirmitate*, ut jam notavit Anton. Auguſt. *in notis ad* 1. *collect. ad hunc textum.* Sed tunc obſtare videtur; nam debilitas, ſeu corporis infirmitas, non impedit judicium animi, *l.* 2. §. *corporis, ff. de vacatione munerum, cap.* 1. *de renunc.* quare in articulo mortis conſtitutus poteſt teſtamentum condere, *l. quoniam, l. jubemus*, *Cod. de teſtamentis*; & alios actus humanos celebrare, ut probat Decius *hìc*, *num.* 4. igitur debilitas corporis non eſt ſufficiens cauſa, propter quam poſſit delegatus R. Pontificis, alteriúſve Principis ſubdelegare. Huic difficultati ſatisfaciunt hìc Decius *num.* 4. Joannes Andreas, & Siculus, quod quamvis in cognitione, & cauſarum deciſione agatur de judicio animi, & intellectus, etiam corporis labor adeſt: quare in hoc textu delegatus ex cauſa infirmitatis, ſeu debilitatis, cauſam ſubdelegare poterat, ut indicant illa verba: *Intereſſe non poteris.*

c *Gravi.*] Videlicet juſta, & honeſta, veluti propter publica munera, vel nimia negotia, ut de judice ordinario cavetur *in l.* 2. *C. de pedaneis judicibus, cap. inter* 15. *de officio Ordin.* & regulariter quænam ſit cauſa gravis, relinquitur arbitrio judicis, ut communiter repetentes docent in præſenti. 2.

d *Perſonis.*] Hinc manifeſtè conſtat, unum delegatum

legatum Principis non ſolùm alii, verùm duobus, aut tribus poſſe cauſam ſibi commiſſam ſubdelegare; quia in præſenti unus tantùm erat delegatus, videlicet Epiſcopus Londonienſis, & aſſeritur eum poſſe aliis perſonis cauſam ſubdelegare: quod etiam probatur *ex cap. cùm te* 18. *hoc tit.* ubi notarunt Innocentius *num.*1. Panormitanus *num.*2. *c. ſuper* 27. *in principio, hoc tit.* & procedit ex ratione textus *in cap. prudentiam* 21. *in principio, verſic. Illa quippe, hoc tit.* junctâ ratione textus *in cap. ſuper* 20. *de reſcriptis.* Ampliùs & ipſe delegatus, ſi habet conjudicem, poteſt aut conjudici, aut extraneæ perſonæ vices ſuas committere, *cap. quamvis* 6. *cap. cauſa* 22. *c. ſuper* 17. *§. ſi verò, c. licèt* 30. *hoc tit. cap.* 24. *de in integrum reſtit.*

3. e *Conſulere debeant.*] Hæc verba non levem continent difficultatem, nam delegatus cauſam ſubdelegando ſibi commiſſam, à ſe abdicavit in totum juriſdictionem, *cap. ſuper, verſ. in alium transfert, cap. venerabili, hoc tit. cap. judex, verſ. Si in totum commiſerit, hoc tit. lib.*6. igitur poſt delegationem nullo modo conſulendus eſt ipſe delegatus, tanquam extraneus à cauſa. Cui difficultati reſpondendum eſt, delegatum poſſe ita cauſam ſubdelegare, ut ſubdelegatus teneatur ejus conſilium requirere; & tunc neceſſariò ipſe conſulendus eſt, aliàs ſententia prolata nullius momenti erit, tanquam lata contra formam mandati, *cap. cùm dilecta* 22. *de reſcriptis.* Accedit quia poſt delegationem conſuli valet judex delegatus, tanquam vir prudens, & doctus, ut poſt Gloſſam in præſenti, *verbo Conſulere,* docent Innocentius *num.*1. Cardin. *num.*4. Decius *num.*5. Felinus *num.*9. Imola *num.*10. Butrius *num.*12. Riminaldus *num.*4. Sahagun *num.*20.

4. f *Cauſa ita graves.*] Ex his verbis deducunt in præſenti Innocentius *num.*5. Hoſtienſis *num.*7. Joannes Andreas *num.*12. Baldus *num.*1. *&* 11. Felinus *num.*2. Panormit. *num.*4. Mandoſius *num.*19. cauſas graves non poſſe per delegatum Pontificis ſubdelegari, quia gravia negotia debet per ſe, non per procuratorem tractare, argumento legis *in pecuniariis* 26. *Cod. de procurat.* in his enim cauſis, ut innuit Alexander III. non ſufficit delegati conſilium, ſed ejus præſentia deſideratur, hoc eſt, ut per ſe omnia audiat, & cognoſcat, juxta authenticam *ad hæc, Cod. de judiciis, c. ſuper* 27. *verſ. Intentionis, hoc tit.* Sed contrarium, nimirum omnes cauſas, etiam graves, poſſe ſubdelegare, docent Decius *hic, n.*13. Alciatus *lib.*2. *monomach. Angeli, cap.*7. Nec aliud probat Alexander *in præſenti*; non enim Pontifex affirmat ſimpliciter omnes cauſas, etiam graves, ſubdelegari non poſſe, ſed graviores tantùm excipit, ut indicant illa verba, *Niſi fortè cauſa ita graves ſint:* ubi particula, *ita*, adauget ſignificatum verbi *graves*, argumento capitis quantò 3. *de judiciis, c. Oſius* 2. *de elect.* Quæ autem cauſa gravior dicatur, judicis arbitrio relinquitur.

COMMENTARIUM.

5. Concluſio traditur, et probatur.

EX hoc textu talis deducitur aſſertio: *Judex delegatus Principis cauſam ſibi commiſſam aliis ſubdelegare poteſt.* Probant textus *in cap. quamvis* 6. *verſ. Alii vices ſuas poſſe committere; c. ſuper* 27. *in principio,* & *§. ſi verò,* & *§. duo ſunt, cap. paſtoralis* 28. *in princip. cap. licèt* 30. *verſ. Si verò, cap. venerabilis* 37. *verſ. Vices ſuas, hoc tit. cap. ſi duo* 3. *cap. quamvis* 6. *cap. ſi delegatus* 7. *cap. ſi is cui* 10. *verſ. Subdelegavit, cap. ſi à ſubdelegato* 14. *verſ. Vices ſuas, hoc tit. lib.*6. *cap. cùm cauſa* 32. *verſ. Niſi delegatus, de appell. cap. ſtatutum* 12. *§. in nullo, de reſcriptis, lib.*6. *Clement.*1. *hoc tit. Clement.*1. *§.*1. *de hæret. L. à judice* 5. *verſ. niſi, Cod. de judiciis, l. unica, verſ. hoc teneat, Cod. qui pro ſua juriſd. l. fin. Cod. ubi, & apud quem.* Conſonat textus *in l.*19. *tit.*4. *part.*3. Illuſtrant plures congeſti à Barboſa *in præſenti,* & *de poteſt. Epiſcop. alleg.*166. *num.*44. Sanchez *lib.*3. *de matrim. diſput.*31. *num.*2. Fachineus *lib.*1. *controv. cap.*46. & *lib.*11. *cap.*92. *&* 97. Donellus *lib.*17. *comment. c.*8. ubi Oſualdus *littera H,* Bacconius *lib.*6. *declarationum, cap.*48. *num.*11. P. Faber *in l. nemo* 70. *ff. de regul. juris,* Quintanadueñas *lib.*2. *de juriſd. cap. ult.* Cujacius & Giphanius *in d. l. à judice,* idem *lib.*12. *obſerv. cap.*2. & *lib.*1. *reſponſ. Papin. in l. filius* 9. *ff. de legationibus,* Petrus Greg. *lib.*47. *ſyntagm. cap.*49. & *lib.*5. *partit. tit.*5. *cap.*4. Baſilius *de matrim. lib.*5. *cap.*26. Moneta *de commut. cap.*8. *num.*562. Salmaſius *ad jus Atticum, cap.*18. Caniſius, Riminaldus, & Sahagun *in præſenti,* Vulteius *de judiciis, lib.*1. *c.*4. *num.*63. Gentilis *de juriſd. cap.*28. *lib.*3. Germonius *lib.*1. *animadv. cap.*8. Balboa *in cap. cùm Bertoldus, num.*22. *de re judic.* Solorzanus *tom.*2. *de jure Indiar. lib.*2. *cap.*4. *num.*26. & *lib.*3. *cap.*4. *num.*44. Alciatus *lib.*2. *monomach. Angeli, cap.*5. 6. *&* 7. Abruzo *ad leg.*1. *ff. de officio ejus, quæſt.*6. *cum ſeq.* Bronchorſt. *enantioph. centuria* 1. *aſſert.*21. Deſiderius Heraldus *lib. unico emendat. cap.*8.

Hæc concluſio ita illuſtrata difficilis redditur ſequenti juris conſideratione. Qui habent juriſdictionem alieno beneficio, eam delegare non poſſunt, 6. Impugnatur hæc aſſertio.
l. more, l. & quia, ff. de juriſd. ſed judices tam delegati ab inferioribus, quàm à Principe, nullam propriam habent, ſed ejus qui mandavit, juriſdictione utuntur, *§. & ſi Prætor,* ibi: *Partibus ejus fungens, ff. de officio ejus, l. ſolet* 16. ibi: *Fungitur vice ejus qui mandavit, ff. de juriſd.* Unde dicuntur judices extraordinarii, *l.*2. *Cod. de dilationibus,* quæ extat *in cap. induciæ, §. ſpatium* 3. *quæſt.*3. *cap. quoniam,* ubi Gloſſa *verbo Extraordinario, de probat.* notarunt Menochius *lib.*2. *de præſumpt. cap.*15. *num.*15. Oſualdus *ad Donellum lib.*17. *comment. cap.*18. *littera A:* igitur ſubdelegare non poſſunt etiam delegati Principis. Augetur hæc difficultas primò ex eo, nam in delegatione eligitur induſtria ipſius perſonæ, ſicut in aliis commiſſionibus contingit, *l. inter* 31. *ff. de ſolutionibus:* ſed ubi eligitur induſtria perſonæ, delegatus non poteſt cauſam aliis committere, *cap. ſu. §. finali, hoc tit.* igitur delegati etiam Principis non poſſunt ſubdelegare. Secundò augetur hæc difficultas ex prioribus verbis noſtri textus: *Si pro debilitate, vel qualibet alia gravi cauſa.* Ex quibus facilè deducitur, indiſtinctè, & abſque juſta cauſa non licere etiam delegato Pontificis cauſas ſibi commiſſas aliis ſubdelegare. Tertiò fulcitur hæc difficultas ex eo, nam conſervatores judices delegati ſunt Sedis Apoſtolicæ, *cap.*1. *hoc tit. in* 6. ſed illi non poſſunt cauſas ſibi commiſſas aliis demandare, *cap. ult. verſ. vices, hoc tit. lib.*6. docent Petrus Greg. *lib.*47. *ſyntagm. cap.*22. Quintanadueñas *de juriſdict. cap. ult. num.*7. Moneta *de conſervat. cap.*7. *num.*53. igitur delegati Principis ſubdelegare non poſſunt. Tandem roboratur hæc difficultas ex eo, quia regulariter cui aliquid mandatum eſt, poteſt illud alii committere, *l. neque* 11. *ff. de procurat. l. ita* 5. *§.*1. *ff. de adminiſtr. tutor.* igitur aut omnes delegati poſſunt ſubdelegare, aut nullus.

Ut clariùs percipiatur præſentis deciſionis ratio, aliqua prælibanda ſunt; & primò ſciendum eſt, 7. Qui delegare poſſunt.
aliis cauſas committere poſſe in primis Principes, quia cùm ſint domini juriſdictionis, poſſunt ejus exercitium aliis committere: iſti delegati dicuntur divini judices, *l. omnes* 12. *Cod. de judiciis, l. conſtitutio* 5. *Cod. de fructibus, & litium expenſis*; ſacri cognitores, *l. ult. Cod. ubi*; Senatores principalis diſceptationis

ceptationis imaginem habentes, *in l. eos, Cod. de appellat.* vice ſacra judicantes, *l. 16. Cod. Theodoſ. eod. tit.* Etiam delegare poſſunt Legati, *cap. ult. §. ult. hoc tit. cap. ult. de officio Legati*; juriſdictionem enim ordinariam habent, *cap. 2. de officio Legati, in 6.* Archiepiſcopi in illis caſibus, in quibus in ſubditos juriſdictionem habent, *cap. paſtoralis 11. de officio Ordinarii*: Epiſcopi, & eorum Vicarii, qui eam etiam obtinent, *cap. 1. eod. tit.* Prætores, *l. ſolent 16. ff. de juriſd.* Proconſules, *l. Legati 13. ff. de officio Proconſulis*; Præſides, *l. 3. & 4. ff. de officio Præſidis*; Magiſtri negotiationum, *l. fin. Cod. de juriſd.* Et jure noſtro Hiſpano judices, quos dicimus *Meneſtrales*, videlicet creati ab his, qui miniſteria in republica exercent, de quibus *in l. 1. & 2. tit. 4. partit. 3.* Avendaño *de exequendis, 1. part. cap. 1. num. 29.* Prior, & Conſules Mercatorum, *l. unica, tit. 13. lib. 3. recopil.* Protomedici Regis in caſibus expreſſis *in l. 2. tit. 26. lib. 3. recopil.* & ut uno verbo complectar, omnes juriſdictionem ordinariam habentes, eam committere poſſunt, *l. more 5. l. eum qui 13. ff. de juriſd. l. cùm Prætor 12. ff. de judiciis.* Docent Morla *in emporio, tit. 2. de juriſd. quæſt. 25. à num. 2.* Donel. *lib. 17. comment. cap. 8.* ubi Oſualdus *littera M*, Goveanus *in d. l. more*: cùm enim juriſdictionem habeant proprio jure, eam aliis delegare valent, non à ſe abdicando, quam abdicare non poſſunt, *l. penult. ff. de officio Præſidis*: tum quia Magiſtratum ſuſcipere, non eſt voluntatis, ſed neceſſitatis, *l. cui muneris 12. ff. de muneribus*; ita & nec repudiare, ſeu abdicare voluntatis eſt, *d. l. penult. de officio Præſidis*: tum quia judices ordinarii non ſunt domini juriſdictionis, ſicut aliarum rerum proprii patrimonii; & ſic eam aliis delegando, non creduntur à ſe abdicaſſe, ſed eam retinere jure ſummæ poteſtatis, ut docent Gentilis *lib. 1. de juriſd. cap. 26.* Anton. Faber *in l. ſolet 16. ff. de juriſd.* Donellus *d. c. 8.* & ibi Oſualdus *littera C.* Excipiendi tamen ſunt ab hac generali regula judices appellationis conſiſtorialis, qui licèt juriſdictionem ordinariam habeant, tamen non poſſunt eam delegare. Avendañus, Azevedus, & Gutierrez congeſti à Bobadilla *lib. 3. polit. cap. 8. num. 27.*

8. Proponitur quædam difficultas.

Sed adversùs ſuprà dicta inſurgi poteſt *ex l. cùm Prætor, §. 1. ff. de judiciis, l. fin. verſ. dato judice, ff. quis & à quo*, ubi docent, illis tantùm Magiſtratibus competere jus dandi judices, quibus lege ſpeciali, Senatuſconſulto, Principiſve conſtitutione conceſſum eſt, aut more introductum: quare hoc edictum quoad facultatem dandi judices eſt permiſſorium, ut docent Goveanus *lib. 2. de juriſd. num. 16.* Fulgoſius *in d. l. cùm Prætor*: igitur non omnes, qui juriſdictionem proprio jure habent, eam mandare poſſunt, ſive Magiſtratus majores ſint, ſive minores. Pro hujus difficultatis ſolutione ſciendum eſt, verum eſſe, eos judices dare poſſe, quibus lege, aut Senatuſconſulto, Principiſve conſtitutione conceſſum eſt, aut moribus ea facultas competit. Et primò judices dare poſſunt Principes, *l. minor 18. §. ſed ſi minor 4. ff. de minoribus.* Docet Briſſonius *lib. 3. de formulis, pag. 416.* Deinde Prætor, cujus proprium erat judices dare, *d. l. Prætor 12.* Cicero *lib. 3. de legibus*: *Qui de eis judices, judicarève jubeat, Prætor eſto.* Quæ verba in Prætoris creatione proferebantur. Deinde Magiſtratus populi Romani judices dare poterant, quia moribus introductum fuerat, *d. l. cùm Prætor 12. §. 1.* Vult. *lib. 1. de judiciis, cap. 4. num. 68.* Conſules, *l. 1. §. ſi quis 3. ff. de appellat. l. à Divo Pio 15.* juncta inſcriptione, *ff. de re judicata, l. ſi cui 5. ff. de condit. & demonſtr.* Quæſtor, *l. 3.* junctâ epigrapho, *ff. de juriſd.* Præfectus urbis, vel Prætorii, *l. 1. in princ. ff. quis & à quo appelletur, l. ult. ff. de officio Præfecti.* Docent Hothomanus *lib. 4. obſerv. cap. 3.* Marcus Lyclama *lib. 1. membran. ecloga 10. §. 1.* Legatus Cæſaris, *l. legatus 20. ff. de accuſat.* Præſides provinciarum, *l. ex conſenſu 23. §. 1. ff. de appellat. l. 1. C. de pedaneis*: & tandem omnes Magiſtratus Populi Romani, cujuſcumque ordinis, *l. ult. ff. quis & à quo, d. l. cùm Prætor 12.* cæterique populi Romani Magiſtratus: docent Cujacius *ibi*, Donellus *lib. 17. comment. cap. 8.* licèt ea verba ad Magiſtratus tantùm majores contrahant Fulgoſius *ubi ſuprà*, Alciatus *in l. imperium, num. 11. ff. de juriſd.* Corraſius *in l. 1. num. 36. ff. de juriſd.* & cùm moribus non comprehenderentur Proconſules, & eorum Legati, neceſſaria fuit lex Proconſularis, quâ illis permitteretur judices dare, *d. l. cùm Prætor, §. 1.* obſervant Duarenus *ad titulum de judiciis, Cod. de judicibus datis*, Donellus *lib. 17. cap. 23.* Goveanus *in l. 1. de juriſd. num. 1.* Merillus *lib. 1. variantium ex Cujacio, cap. 19.*

Quibus animadverſis dicendum eſt, aliud eſſe judices dare; aliud verò juriſdictionem mandare. 9. Diſſolvitur difficultas.
Judices dare tantùm illi poſſunt, qui lege, Senatuſconſulto, Principiſve conſtitutione, aut moribus facultatem dandi eos habent: juriſdictionem autem mandare illi poſſunt, qui eam jure proprio obtinent. Diſcriminis ratio, ni fallor, ex eo provenit; nam judices dati, licèt juſſi, per ſe juriſdictionem exercent; & qui eos conſtituunt, notionem auctoritate publica in illos transferunt; unde poſſunt eos compellere notionem ſuſcipere. Quare neceſſaria fuit lex, aut ſimilis conſtitutio, ut quis poſſit judices dare: at judices delegati, quibus mandatur juriſdictio, nihil proprium habent; ideò virtute juriſdictionis ordinariæ omnes eam mandare poſſunt, cùm nullam juriſdictionem auctoritate publica ſuffultam transferant: unde *in d. l. more*, docetur, omnes poſſe mandare juriſdictionem, qui eam ſuo jure habent. Nec tunc obſtat textus *in l. imperium, in fine, ff. de juriſd.* ubi docetur, proprium juriſdictionis eſſe judices dare poſſe: igitur omnes Magiſtratus juriſdictionem habentes, qui eam mandare poſſunt, judices dare valent. Quia omiſſis ſolutionibus traditis à Barboſa *in d. l. cùm Prætor, §. 1. num. 175.* Scipione *lib. 2. de juriſd. cap. 16.* Vulteio *lib. 1. de judiciis, cap. 4. num. 68.* Goveano *in d. l. 1. de juriſd. num. 20.* Donel. *d. lib. 17. cap. 23.* dicendum eſt cum Oſualdo *d. cap. 23. littera A*, dare judicem, actum eſſe juriſdictionis, quia judicem dando, judiciumque conſtituendo Prætor jus dicit; unde naſcitur, judicem dare, ex juriſdictione provenire, non quia omnibus habentibus juriſdictionem hæc facultas competat; ſed ſicut alii actus juriſdictionis ſunt, ita & judicis datio; quia cùm judex datur, juriſdictio exercetur.

His animadverſis in aſſignanda ratione præſentis deciſionis, non conſentiunt Interpretes; nunc 10. Traditur ratio decidendi.
placet eorum ſententia, qui affirmant, ideò Principis delegatum poſſe ſubdelegare, quia ipſe delegatus pro Magiſtratu habetur, unde tanquam Magiſtratus ſibi aſſumit aſſeſſores, novella 60. Juſtiniani; habet apparitores, *l. penult. C. de fructibus & litium*, & vice Principis judicat, *l. 3. C. ubi Senatores, l. fin. Cod. de mandat. Princip.* immò major eſt quocumque judice ordinario, *cap. ſanè, el 2. hoc tit. cap. paſtoralis 11. §. præterea, de officio Ordin. cap. ſtuduiſti*, ubi Gloſſa *verbo Confirmare, de officio Legati*: ſed quilibet judex ordinarius, qui juriſdictionem habet, poteſt eam demandare, ut ſuprà probavi: igitur ſimiliter delegatus Principis, qui juriſdictionem habet à Principe, qui eſt viva lex, *authent. de Conſulibus, §. ult.* Ita docent Caſtrenſis & Jaſon *d. l. à judice, C. de judiciis*, Bartolus *in l. legatum 6. ff. de officio*

Procon

Proconſulis. Quæ ratio licèt per ſe non poſſit inducere facultatem ſubdelegandi in delegatis Principum; tamen cùm hac ratione ſuggerente lex conceſſiſſet delegato Principis facultatem ſubdelegandi, *cap. paſtoralis* 28. ibi: *Cùm delegato à Principe juriſdictio dandi judicem ſit à lege conceſſa*: & *c. ult.* ibi: *Cùm delegato à Principe id concedatur à jure*: & cùm cui lex, aut Principis conſtitutio permiſit judicem dare, liceat mandare juriſdictionem, *d. l. cùm Prætor* 12. §. 1. delegatus Principis, quia lex ſpecialiter ei conceſſit, ſubdelegare poteſt.

11. Diſſolvitur ratio dubitandi. Non obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta; nam licèt delegati Principum, ut delegati inferiorum, alieno beneficio juriſdictionem obtineant; tamen delegato Principis lex permiſit, non autem delegato inferioris Magiſtratus. Nec primum augmentum refragatur; licèt enim delegatus Principis poſſet ſubdelegare, hoc tamen procedit ubi verè mandatur juriſdictio; non tamen ſi nudum miniſterium committatur, *d. c. ult.* §. *ult. hoc tit.* nam cùm nudum miniſterium committitur, licèt delegatus aliquo modo dici poſſit, qui alium repræſentat; tamen verè delegatus non eſt, cùm non habeat juriſdictionem: oportet enim, ut valeat delegatus Principis ſubdelegare, quod ſubdelegatio verbis, aut menti delegantis non refragetur; nam ſi tacitè, vel expreſsè repugnet, non poterit delegatus etiam Principis alii vices ſuas committere, veluti ſi ex natura cauſæ delegatæ, aut ex verbis, vel mente delegantis induſtria delegati præeligatur, *cap. is cui* 12. *hoc tit. lib. 6.* vel ſi cauſa delegetur cum clauſula, *conſcientiam ſuam oneramus*, Barb. *de clauſulis, clauſ.* 24. *num.* 8. Fragoſo *tom.* 1. *Chriſt. reipubl. lib.* 1. *diſput.* 10. *num.* 24. Nec huic ſolutioni obſtat textus *in c. fin. de officio ordin.* ubi in eadem ſpecie, cùm nudum tantùm miniſterium committitur Epiſcopo, abſolutionis videlicet, poteſt alteri ſubdelegare; nam cùm aliquid committitur in perpetuum ratione dignitatis, quâ quis fulget, conſtituitur ordinarius, non delegatus judex: unde cùm in *d. c. fin.* commiſſum ſit Epiſcopis in perpetuum ratione dignitatis abſolvere in caſibus ibi præſcriptis, poteſt Epiſcopus, tanquam ordinarius alii vices ſuas committere. Quo modo prædictum textum cum capite finali, *hoc tit.* conciliari docent Barboſa *de poteſt. Epiſcopi alleg.* 35. *num.* 17. Moneta *de commut. c.* 5. Amaya *in l. nullus* 60. *num.* 15. *C. de decurion. lib.* 10.

12. Ad ſubdelegandum an deſideretur cauſa. Nec ſecundum augmentum rationis dubitandi obſtat, cujus ſolutio pendet ex illa ſatis vexata quæſtione, utrum videlicet delegatus Principis poſſit ſubdelegare abſque cauſa infirmitatis, videlicet abſentiæ, vel ſimilis? In qua quæſtione affirmativam partem tenuerunt Gloſſa in præſenti, *verbo Si pro debilitate*, Decius *num.* 12. Hoſtienſis *in c. paſtoralis, hoc tit.* Menochius *de arbitrariis, lib.* 2. *centur.* 1. *caſu* 60. pro quibus faciunt nonnulla juris teſtimonia. Primò textus *in hoc c.* 3. in illis verbis: *Si pro debilitate, vel alia gravi cauſa.* Quæ verba ita conditionaliter prolata (particula enim *ſi*, importat conditionem, *l. quibus* 40. §. *quidam Titio, ff. de condit. & demonſtr. l.* 1. §. *ſi quis ſimpliciter, ff. de V. O.*) inducunt neceſſitatem: igitur abſque juſta cauſa ſubdelegatio non ſuſtinetur. Faciunt textus *in c. paſtoralis* 28. in illis verbis: *Exigente neceſſitate*, *c. venerabilis* 37. in illis: *Corporis infirmitate gravati.* Quæ verba cùm per ablativum abſolutum concipiantur, inducunt conditionem, *l. Mævius, l. à teſtatore* 109. *ff. de condit. & demonſtr.* igitur niſi ex gravi infirmitate, aut neceſſitate non licebit Principis delegato ſubdelegare. Faciunt etiam pro prædicta ſententia duæ juris rationes. Prima, nam judices ordinarii, quibus competit facultas delegandi, ita demùm poſſunt cauſas committere, ſi juſtâ cauſâ impediti ſint judicare, *c. quoad ſedem* 10. *de officio ordin.* videlicet adverſa valetudine, aut nimiâ negotiorum occupatione, *c. inter* 15. *de officio ordin. l.* 2. *C. de pedaneis judicibus*: igitur ſimiliter delegati Principis, qui à lege habent ſubdelegandi facultatem, tunc ſubdelegare poterunt, cùm juſtâ causâ impediti fuerint judicare. Secunda ex eo provenit; nam hæc facultas ſubdelegandi conceſſa eſt delegatis Principis, tanquam exorbitans à regulis juris communis, *d. l. more, d. l. & quia*: igitur illo tantùm caſu debet admitti, cùm adeſt juſta cauſa, vel infirmitatis, vel neceſſitatis.

Contrariam ſententiam, videlicet juſtam cauſam non eſſe neceſſariam ad ſubdelegandum, docuerunt Gloſſa *in c. paſtoralis, in principio, de officio Ordin.* Jaſon *in l. à judice, C. de judiciis, n.* 11. Baſilius *de matrim. lib.* 5. *cap.* 27. Cujacius *in præſenti*, & Sahagun *num.* 15. quorum ſententia probatur *in cap.* 27. *in princip. c. quoniam, hoc tit. c. cum cauſa* 62. *de appellat.* ubi indiſtinctè docetur, judices delegatos poſſe ſubdelegare: igitur ſive juſtâ causâ, ſive non, ſubdelegare poſſunt delegati Principis. Deinde quia judex delegatus judici ordinario æquiparatur, ut ſuprà probavi: ſed judex ordinarius abſque ulla cauſa poteſt mandare juriſdictionem, *d. l. more*, Covar. *lib.* 3. *variar. cap.* 2. *num.* 3. igitur & delegatus Principis. Hac ſententiâ retentâ, non obſtant contrariæ fundamenta. Non primum deductum ex hoc textu, cui ut ſatisfaciant Decius *num.* 10. *Panormit. num.* 8. varia adducunt. Quibus omiſſis dicendum eſt pro hujus textus interpretatione, & textus *in d. c. paſtoralis* 28. *c. venerabili* 37. *c. quoad ſedem* 10. in illis juris locis juſtam debilitatis cauſam, vel ſimilem non deſiderari ad validitatem ſubdelegationis, ſed ad honeſtatem, & ipſius juſtitiam; non tamen, quia ſi prætermittatur, ſubdelegatio nulla ſit, argumento textus *in l. ad teſtium*, §. *ſi quis teſtibus, ff. de teſtam.* Ut autem honeſta ſit talis ſubdelegatio, debet adeſſe juſta cauſa, quia injuſtum, ac inhoneſtum eſt, cùm quis poſſit munus ſibi injunctum exequi, alii committere exequendum, argumento textus *in c. prudentiam* 21. §. *adjicimus, hoc tit.* Docet Baſilius *in d. cap.* 27. *num.* 5. — 13. Negativa ſententia defenditur.

14. Diſſolvuntur aliæ difficultates. Nec obſtat aliud augmentum rationis dubitandi, petitum ex exemplo Judicum Conſervatorum, qui etſi delegati Pontificis ſint, non poſſunt ſubdelegare; quia id ſpecialiter procedit ex ea ratione, ut poteſtas eorum reſtringatur, & quantò minùs fieri poſſit, juriſdictio ordinaria lædatur: quare conſervatores delegare non poſſunt, niſi duobus in caſibus: primò ſi in litteris ſuæ deputationis id expreſsè concedatur; ſecundò ſi tantùm conſervatores committant citationem, aut examen teſtium, *c. ult.* §. *vices, hoc tit. in* 6. Quæ ſubdelegatio ita demùm vices habebit, ſi fiat intra fines diœceſis ſuæ, & etiam committatur perſonis illis, quæ aliàs in Conſervatores eligi poterant, *d.* §. *vices*, ubi docet Barboſa *num.* 6. latè Moneta *de conſerv. c.* 7. Nec tandem ultimum augmentum adverſatur; nam licèt Gloſſa *in d. l. quia, verſ. Vel dic*, & *in d. l. à judice, verſ. Non debet*, Decius *in d. l. more, n.* 34. Cujacius *lib.* 1. *qq. Papin. in l.* 5. *ff. de officio Proconſulis*, Azevedus *in rubrica, tit.* 9. *lib.* 3. *recopil. num.* 19. exiſtimaverint judicem delegatum etiam inferioris Magiſtratus poſſe ſubdelegare, exemplo procuratoris & tutoris, qui aliis vices ſuas committere poſſunt, *l. quod* 8. *l. neque* 11. *ff. de procurat. l. ſi procurator* 8. *ff. mandati, l. ita autem* 5. §. 1. *ff. de adminiſtr. tutor.* Tamen eorum ſententia defendi non poteſt; non enim idem jus verſatur in procuratore, aut tutore, ac in judice delegato, ut probant Morla *in emporio, tit.* 2.

tit.2.de juriſd.q.15.n.8. Baſilius *d.c.26.n.8.* procurator enim per litis conteſtationem efficitur dominus litis, *l.ante litem 11.ff.de procurat.* non verò ſic judex delegatus efficitur dominus juriſdictionis; unde tanquam non dominus, ſubdelegare non poteſt. Hodie tamen jure noſtro Regio contrarium obſervatur *ex l.19.tit.4. part.3.* ubi notavit Gregorius Lopez.

15. **Exponitur authentica ad hæc, C. de judiciis.**

Primò ſuperiori aſſertioni adverſatur textus *in authent. ad hæc, C. de judiciis*, ubi deciditur, judices delegatos Principis, tantùm litis conteſtationem Conſiliariis committere poſſe, ita ut valeant, reſervatâ ſibi ſententiâ, cæteras litis partes delegare. Igitur delegati Principis non poſſunt cauſæ ſibi commiſſæ cognitionem aliis demandare. Pro cujus textus expoſitione plura tradiderunt Gloſſa ibi, *verbo Delegatus.* Quintanadueñas *de juriſd.c.fin.n.19.* Vaconius *lib.9. declarationum, c.83.* Donellus *lib.17. comment.c.22.* ubi Oſualdus *litera N*, Barboſa *in d.l. cum Prætor, n.341.* Sed illis omiſſis dicendum eſt, Imperatorem *in d.authent.ad hæc, in principio*, agere de adminiſtratoribus, & eorum aſſeſſoribus, qui judicare debebant juxta præſcriptam formam in novella *Vt defuncti funera, §. illud, collatione 6.* Unde ipſi adminiſtratores cauſas abſolutè tractandas aſſeſſoribus committere nequibant: alia verò pars ipſius authenticæ, *ex verſic. delegatus*, quæ loquitur de delegato Principis, procedit inſpecto jure civili majori, quo attento non poteſt delegatus Principis reſervatâ ſibi ſententiâ cauſam committere examinandam, quod jure Pontificio receptum non eſt, immò principium, medium, aut finis poteſt delegari, *c. ſuper, hoc tit.* & in hac parte apertum diſſidium datur inter jus canonicum, & civile, quod jam agnoverunt Gloſſa *verbo Principium, in d.c. ſuper*, Maranta *de ordine judic.4.p. diſt.5.n.42.* Gilkenius, & Cujacius *in d.authent. ad hæc*, Sahagun *in præſenti.*

16. **Exponitur l. legatus, de officio Proconſulis.**

Secundò opponitur textus *in l.legatus 12.ff.de officio Proconſulis*, ex quo juxta litteram affirmativam, quam ut veriorem amplectuntur Anton. Auguſt. *lib.1.emend.c.3.* Covar. *lib.3.variar.cap.20.n.10.* Corraſius *ibi*, deducitur, Legatum Proconſulis dare judices poſſe: ſed illi delegatam, atque mandatam obtinent juriſdictionem, *l. obſervare 4.§. ult. l. ſolet 6.§.ſicut, l.legati 13.ff.de officio Proconſulis*: igitur delegati etiam inferiorum Magiſtratuum poſſunt cauſas ſibi commiſſas ſubdelegare. Cui difficultati communiter reſpondetur, textum illum ſpecialiter procedere in Proconſule, cui lex ſpecialiter permiſit judices dare, *d.l.cum Prætor 12.§.1.* Ita tenent Corraſius, & Zaſius *in d.l. legatus 12.* Germonius *lib.1.animad.c.8.* Sed licèt hæc doctrina vera ſit quoad facultatem dandi judices à Legatis Proconſulis; quoad facultatem tamen delegandi, ſeu mandandi juriſdictionem non fuit neceſſaria lex ſpecialis: quare rectiùs Fulgoſius *in d.l. Legatus*, Alciatus *in rubrica de officio Ordin.n.6.* & *lib.2.paradox.c.5.* affirmant, nihil ſpeciale ſtatutum reperiri in Legato Proconſulis quoad hanc partem; quia ipſe jure communi poteſt mandare juriſdictionem. Ratio eſt, quia legatus Proconſulis non eſt delegatus, ſed ordinarius judex; & poſtquam Proconſul mandavit illi juriſdictionem, ad inſtar Vicarii Epiſcopi juriſdictionem obtinet ordinariam. Docent *n.11.* Cujacius *lib.7. obſerv. cap.21.* Goveanus *in d. l. ſolent*, Covar. *lib.3. var. cap.ult.* Albericus *in l.1.de juriſd.* & *lib.1. variar.cap.6.* Quæ ſententia probatur *ex l. legati 13. ff. de officio Proconſulis, l. cognitio 4. verſ. Cum propriam, de officio ejus, c. 2. de officio Legati, lib.6.* Faciunt etiam rubricæ, tam *in ff.* quàm *in C.* de officio Proconſulis, & Legati, de apparitoribus Proconſulis & Legati, *lib.12.* Unde plura illis Legatis conceduntur, quæ delegatis non competunt: ipſi enim tutores dare poſſunt, *l.1.ff.de tutor.& curat.* cùm talis poteſtas mandatâ juriſdictione non tranſeat, *l. nec mandante 8.ff.de tutor. & curat.* apud ipſos ſervi manumittuntur, *l.apud 17.§.1.ff. de manumiſſ. vind.* cùm authoritas præſtanda in manumiſſione mandatâ juriſdictione non tranſeat, *l.2.ff.de officio ejus*: multam dicere poſſunt, *l.2.verſ.etſi.ff.quis & a quo*, quam dicere non poſſunt qui juriſdictionem propriam non habent, *l.1.§.1.ff.eod.tit.* notarunt Cujacius *lib.1. obſerv.c.1.* & *lib.15. c.19.* Robertus *lib.1. rerum judic.c.21.* Hothomanus *lib.13.obſerv.c.1.* Unde licèt Legati Proconſulis, quia à Proconſule deſignantur, alienam videantur exercere juriſdictionem, juxta Iulij Cæſaris ſententiam *lib.2.comment.* ubi ait, non ſe ignorare quod eſt officium Legati, qui fiduciariam operam obtinet; tamen potiùs quaſi ordinarii ſunt, & tertium genus conſtituunt inter ordinarios, & delegatos, quare poſſunt cauſas ſubdelegare: docent Fachineus *lib.1.controv.c.45.* Gentilis *lib.2.de juriſdictione, cap. 10. per totum.*

17. **Exponitur cap. cum Bertoldus 18. de re judic.**

Tertiò ſuprà traditæ aſſertioni opponitur textus *in c.cum Bertoldus 18.de re judic.* in illis verbis: *Committentibus aliis vices ſuas ipſi ſubdelegati teſtes ſuper prædicto articulo receperunt.* Ex quibus apertè conſtat, alios quàm delegatos Principis, poſſe ſubdelegare cauſas ſibi commiſſas. Cui difficultati ut ſatisfaciant Gloſ. *ibi, verbo committentibus*, Hoſtienſis *in ſumma hujus tituli, n.2. §.1.* Avendaño *de exequend. mand.c.1.n.16.* exiſtimant, in eo textu delegatum potuiſſe ſubdelegare, quia jam lis conteſtata erat; & ſic exemplo procuratoris potuiſſe cauſam ſubdelegare. Sed hæc reſolutio facilè ex ſuprà traditis refellitur: aliter Baldus & Angelus *ibi*, Vantius *de nullit.tit.ex defectu juriſd.n.24.* ſatisfaciunt aſſerendo, textum *in d.c. cum Bertoldus*, procedere in delegato Legati à Latere, qui ad inſtar delegati Pontificis poteſt ſubdelegare. Sed hæc ſolutio refellitur à Felino *ibi, n.16.* quia non ſatis liquet, delegatum Legati à latere ſubdelegandi poteſtatem habere; & ſi hoc admitteretur, non conſtat *in c.cum Bertoldus*, agi de delegato Legati à Latere: quare Felinus *ibi, n.6.* & alii relati à Covar. *d.c.20.circa finem*, quos ſequuntur Germonius *lib.1.animad.c.8.* Everardus Bronchorſt. *centur.2.aſſert.44.* ſolutionem hujus difficultatis aliunde petunt; ſupponunt enim, quod licèt delegatus inferioris Magiſtratus non poſſit cauſam ſibi commiſſam ſubdelegare, poteſt tamen aliquam ejus partem committere, *Clement.1. hoc tit.* docet Bartolus *in d. l.more, num. 11.* Licèt contrarium defendant Fachineus *lib.1.controv.c.16.* alii relati à Barboſa *in d.l.cum Prætor, n. 111.* quare cùm *in d.c.cum Bertoldus*, unus articulus, videlicet teſtium examen, committeretur, ſubdelegatio vires habuit: ſed licèt verum ſit, delegatum inferioris à Principe poſſe delegare illum cognitionis articulum, qui tantùm nudum factum contineat, non autem qui juriſdictionis uſum exigat, juxta textum ita accipiendum *in c.ſuper 27.verſ. Nos, hoc tit.* docent Barboſa ſuprà, *n.121.* Sanchez *lib.2.de matrim. diſp.32.n.10.* tamen *in d.cum Bertoldus*, non unus articulus, ſed integra cauſa commiſſa fuit, ut ex textu conſtat, & probat Covar. *d.c.20. n. fin.* Quare his, & aliis ſolutionibus omiſſis, verior eſt interpretatio eorum, qui affirmant, ſubdelegationem in eo textu non valuiſſe; ſed quia cauſa jam delata erat ad Sedem Apoſtolicam, ubi de meritis cauſæ principalis, non verò de validitate, aut nullitate ſubdelegationis agebatur, tantùm ſuper principali negotio deciſio emanavit, & in prædictis verbis tantùm refertur caſus contingentia; non autem ſubdelegatio probatur. Ita docent Covar. *ubi ſuprà*, Morla *d.tit.2. q.15.* Sahagun *in præſenti, n.17.* Balboa *in d.c.2. n.12.*

18. EXPLICATUR CAP. UT COMMISSI 12. DE HÆRET. LIB. 6. Quartò ſuprà traditis obſtat textus *in cap. ut commiſſi* 12. *de hæret. lib.* 6. ubi ſpeciali privilegio conceditur à Bonifacio VIII. Inquiſitoribus hæreticæ pravitatis, ut poſſint ſubdelegare citationes ad ſententias proferendas; quod etiam expreſsè conceditur ab Alexandro IV. in quadam conſtitutione relata à Peña *in notis ad Directorium Inquiſit.* 3. *part. quæſt.* 3. ex quibus ita adversùs ſupra dicta inſurgitur: Inquiſitores ſunt judices delegati R. Pontificis, *cap. ne aliquid, cap. per hoc, de hæreticis, lib.* 6. ſed eis tantùm permittitur ſubdelegare citationem: igitur, quia integra cauſæ cognitio à delegato Principis non poteſt ſubdelegari. Augetur hæc difficultas ex Clementina 1. ibi, *Subſtitutis*, Clementina 2. *de hæret.* ubi innuitur, poſſe Inquiſitores totam cauſæ cognitionem committere. Pro hujus difficultatis ſolutione ſciendum eſt, Inquiſitores hæreticæ pravitatis ad cognitionem cauſarum fidei deſignatos juriſdictionem ordinariam in ſuis territoriis habere, licèt vices gerant R. Pontificis, à quo eliguntur, vel ex ejus commiſſione à ſupremo Inquiſitore, ut docent Molina *de juſtitia, tomo* 6. *diſput.* 28. *n.* 1. Ludovicus Paramus *de origine Inquiſit. lib.* 3. *quæſt.* 2. etſi diſputent Parexa *de inſtrum. edit.* 1. *part. tit.* 2. *reſol.* 5. *num.* 12. Salgado *de ſupplicat.* 2. *part. cap.* 3. *num.* 80. Torreblanca *de jure ſpirit. lib.* 15. *cap.* 3. & *de magia lib.* 3. *cap.* 5. Narbona *in l.* 20. *tit.* 1. *lib.* 4. *recopil. gloſſa* 22. Diana 4. *part. tract.* 8. *reſol.* 1. Eſcobar *de purit. ſang.* 1. *part. quæſt.* 6. §. 2. *num.* 15. Thomas Delbeno *tom.* 2. *de Officio Inquiſit.* Fermoſius *in juris allegat. pro hac juriſdictione.* Licèt olim cùm hæc tribunalia erecta non erant, ſed ad unam, vel aliam cauſam in diverſis provinciis Inquiſitores mittebantur ut judices delegati, cumulativè cum Epiſcopis contra hæreticos procederent: ad quæ tempora referendi ſunt textus *in cap. ne aliquis* 1□. *cap. ut officium, cap. ut commiſſi, cap. per hoc* 17. *de hæret. lib.* 6. licèt talis juriſdictio fidei favore morte Pontificis non finiretur, *d. cap. ne aliquis.* Docent Simanchas *de catholicis, tit.* 44. *n.* 13. Illuſtriſſimus Mantique *tom.* 1. *annal. Ciſterc. anno* 204. *cap.* 3. *n.* 8. Salgado *de ſupplicat.* 2. *part. cap.* 33. *num.* 8. Eſcobar *de Pontificia juriſd.* 1. *part. cap.* 6. §. 2. *num.* 25. Parexa *de inſtrum. edit. tit.* 2. *reſol.* 5. Etiam ſciendum eſt, temporibus Alexandri IV. & Bonifacij VII. propter hæreticorum malitiam, & qualitates hæreſum, ſatis arduum ac difficile fuiſſe hujuſmodi Inquiſitorum officium: unde eorum induſtria adeò præeligebatur, ut tantùm per ſe, non verò per ſubdelegatos procedere poſſent, neque cauſæ cognitionem delegare valerent, exceptâ citatione partium, aut ſententiarum denunciatione, tanquam exigui præjudicii. Et licèt in dicta Decretali Alexandri IV. concederetur facultas ſubdelegandi examen teſtium, tamen Bonifacius VIII. *in d. cap. ut commiſſi*, hanc omiſit, utpote articulum non parvi momenti: ſed cùm poſteà Inquiſitorum officium diutiùs viguiſſet, & variæ Pontificum, & Conciliorum conſtitutiones ad exercitium hujus juriſdictionis emanaſſent, non ita ardua hæc cauſarum cognitio judicari cœpit: quare permiſſum fuit Inquiſitoribus integram cauſæ cognitionem ſubdelegare tanquam judicibus ordinariis, vel ut alii volunt, delegatis Pontificis. Narbona *in l.* 20. *tit.* 1. *lib.* 4. *recopil. gloſſa* 21. *num.* 79. Diana *part.* 4. *tract.* 8. *reſol.* 1. & 18. Carena *de officio Inquiſit. part.* 1. *tit.* 5. §. 11.

I.

19. INTELLIGITUR L. 1. §. 1. FF. QUIS ET A QUO. Tandem opponitur textus *in l.* 1. §. 1. *ff. quis, & à quo appellatur*; in illis verbis: *Ab eo, cui quis mandavit juriſdictionem, non ipſe provocatur; nam generaliter is erit provocandus ab eo, cui mandata eſt juriſdictio, qui provocatur ab eo, qui mandavit juriſdictionem.* Ex quibus, junctis Accurſio, & Gothofredo *ibi*, deducitur, à judice ſubdelegato, cui delegatus mandavit juriſdictionem, non ipſum delegatum, ſed ſuperiorem eſſe adeundum: igitur quia delegatus poteſt ſubdelegare, etiamſi ſit inferioris Magiſtratus. Difficilis etiam eſt textus ille, dum docet, à ſubdelegato appellandum non eſſe ad delegatum, ſed ad ejus ſuperiorem; cùm certum ſit, à ſubdelegato Principis appellandum eſſe ad ipſum delegatum, non verò ad ſuperiorem, *c. delegatus* 7. *hoc tit. in* 6. igitur non rectè ibi docetur, ad delegatum non eſſe appellandum. Huic difficultati ut ſatisfaciant Gloſſa *verbo Delegatus, in cap. cùm cauſa* 61. *de appellat.* Accurſius *verbo Non debet, in l. à judice, Cod. de judiciis*, affirmant quod licèt delegatus inferioris non poſſit ſubdelegare; hoc tamen limitatur in delegato ad univerſitatem cauſarum; illum enim poſſe unam, vel aliam cauſam ſubdelegare, ſupponunt. Sed contrariam ſententiam, videlicet nec delegatum ad univerſitatem cauſarum ſubdelegare poſſe, docuerunt *in d. l. more, gloſſa* 2. Bartolus *num.* 1. Baſilius *d. cap.* 26. *num.* 9. Quintanadueñas *de juriſd. lib.* 2. *num.* 3. & rectè, nam ratio quæ impedit ſubdelegare delegatum particularem, videlicet juriſdictionis defectus, æquè militat in delegato ad univerſitatem cauſarum; licèt hodie uſu, & praxi contraria ſententia recepta ſit, ut teſtatur Quintanadueñas *d. lib.* 2. *n.* 2. Reſpondendum eſt ergo primæ diffiultati aſſerendo, textum *in d.* §. 1. procedere in judice ordinario, qui mandavit juriſdictionem; vel in delegato Principis, qui poteſt ſubdelegare; ſupponendi enim ſunt in eo textu termini habiles, in quibus videlicet juriſdictio poſſit demandari.

20. PROSEQUITUR INTERPRETATIO. Pro ſecundæ difficultatis ſolutione examinandum eſt, utrum videlicet cùm delegatus Principis cauſam committit, & ſubdelegatus ſententiam profert, ab eo appellandum ſit ad delegatum, an verò ad ſuperiorem? Et ad ipſum delegatum eſſe provocandum, ſuadetur *ex d. cap. ſi delegatus* 7. & docuerunt Petrus Greg. *lib.* 5. *partit. tit.* 5. *cap.* 8. *n.* 2. Molina *de juſtitia tract.* 5. *diſput.* 21. *num.* 5. Barboſa *in d. l. cùm Prætor* 12. *num.* 217. Scaccia *de appellat. quæſt.* 7. *num.* 63. Contrarium tamen, immò primum delegantem eſſe adeundum, probatur *ex d. l.* 1. §. 1. *ff. quis & à quo, l.* 1. §. *ſi quis, l. Imperatores* 21. *ff. de appellat. l. præcipimus* 32. *Cod. eod. tit. l. unica in fine, Cod. qui pro ſua juriſd. l. fin. in fine, Cod. de judiciis*: tenent plures congeſti à Fachineo *lib.* 1. *controv. c.* 78. Oſualdus *ad Donellum lib.* 28. *comment. cap.* 7. *littera B.* Pro hujus diſſidij conciliatione duo caſus diſtinguendi ſunt. Primus eſt cùm cauſa commiſſa fuit ſimpliciter, & abſolutè, nulla factâ reſervatione ab ipſo delegato; tunc enim certum eſt, non ad delegatum, ſed ad delegantem eſſe appellandum, cùm delegatus omnem juriſdictionis uſum à ſe abdicaſſet, & in ſubdelegatum tranſtuliſſet, *cap. ſuper* 27. §. 1. *hoc tit.* ubi Caniſius. Secundus caſus evenit, cùm delegatus Principis committendo cauſam ſibi aliquod jus reſervavit, veluti exequendi facultatem, cujus ratione iterum cauſæ cognitionem repetere poſſit; tunc enim ipſe eſt adeundus, qui aliquem uſum juriſdictionis retinuit: quo caſu procedit textus *in d. cap. ſi delegatus*, ubi notavit Barboſa. Sunt etiam aliqui caſus, in quibus etiam reſervatione factâ non appellatur ad delegatum, ut ſi cauſa tribus commiſſa ſit, & unus ſubdelegaverit, ſubdelegatuſque cum duobus aliis ſententiam dixerit; tunc enim ad delegatum non appellatur, *cap. ſi duo* 10. *hoc tit. in* 6. nam ſi à conjudice ad conjudicem appellaretur, ad parem provocaretur, contra principium textus *in l.* 1. §. *ſi quis in*

appellatio

appellatione, ff. de appell. quod faciliùs procedit cùm unus ex delegatis cauſam committit conſocio, & conjudici ſuo, *d. c. ſuper, §. ſi verò.* Alius caſus eſt, cùm delegatus impeditus eſt; ne enim cauſarum exitus protrahatur, ad Pontificem appellatur, *c. ſi à ſubdelegato* 24. *hoc tit. in* 6. Ultimus caſus eſt, cùm apud judicem delegatum juriſdictio in dubium vertitur; tunc enim ad delegatum non appellatur, quia licèt regulariter ad ipſum judicem ſpectet cognitio, utrum juriſdictio ſua ſit, necne, *l. ſi quis ex aliena* 5. *ff. de judiciis*; hoc tamen in præſenti non procedit, ne interpoſitâ appellatione appellans videatur conſentire in judicem, quem rejicere intendit. Barboſa *in d. c. ſi delegatus, n.* 2. latiùs dicemus infrà, *in c.* 27.

CAPUT IV.

Idem *Vuillelmo* a *Car. electo.*

De cauſis, quæ in certum terminum dicendæ committuntur, hoc tuam volumus conditionem tenere, quod niſi dies ab Apoſtolico præfixus, de communi conſenſu partium prorogetur, eo tranſacto mandatum exſpirat.

NOTÆ.

a *Car.*] In prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 5. & poſt Concilium Lateran. *part.* 7. *cap.* 6. legitur: *Idem Vuillelmo Can. electo*: & Anton. Auguſt. *in notis ad hunc textum*, exiſtimat legendum eſſe, *Cantuarienſi.* Sed perperam, quia temporibus Alexandri III. tantùm S. Thomas, & Richardus floruerunt in Eccleſia Cantuar. quare legendum exiſtimo, *Carnotenſi*; quia poſt Ioannem Sariſbarienſem, & Petrum electus fuit Vuillelmus temporibus Alexandri III. unde reſtituenda eſt ita inſcriptio: *Idem Vuillelmo Car. electo.*

COMMENTARIUM.

1. *Conclusio deducitur, et probatur.*

Ex hoc textu communiter ab Interpretibus ſequens deducitur aſſertio: *Si cauſa committitur intra certum tempus terminanda, eo elapſo finitur delegata juriſdictio, niſi partes terminum prorogaverint.* Probant eam textus *in cap. ex litteris, cap. conſuluit* 24. *cap. conſultationibus*, junctâ integrâ, *hoc tit. cap. ſuper eo* 12. *§. fin. de appell. cap. venerabilis* 6. *de judiciis, l.* 2. *§. ſi & judex, ff. eod. tit.* Illuſtrant plures congeſti à Barboſa *in præſenti*, quibus addendi ſunt Oſualdus *ad Donellum lib.* 17. *comment. cap.* 10. *litter. a* P. Vulteius *in l.* 1. *Cod. de officio ejus, n.* 81. Petrus Gregor. *lib.* 5. *partit. tit.* 5. *cap. fin. tit.* 14. *c.* 7. & *lib.* 47. *ſyntagm. cap.* 22. Gentilis *de juriſd. lib.* 2. *cap.* 29. Arnoldus Vinius *eod. tract. cap.* 6. & *lib.* 1 *ſelect. quæſt.* 4. Baſilius *lib.* 5. *de matrim. cap.* 2. Boſquetus *ad Innocent. III. lib.* 3. *epiſt.* 123. Cujacius *lib.* 1. *qq. Papin. in l.* 3. *ff. de receptis*, Fermoſinus *in cap. venerabili, quæſt.* 6. *de judiciis*, Sahagun *in præſenti*, Morla *in emporio, tit. de juriſd. quæſt.* 21. Quintanadueñas *de juriſdictionis prorogatione, n.* 1.

2. *Impugnatur hæc aſſertio.*

Sed in hanc Alexandri deciſionem pro ratione dubitandi ita inſurgi poteſt. Iuriſdictio delegata per litis conteſtationem perpetuatur, *cap. gratum, cap. relatum, hoc tit.* igitur etiam elapſo termino in delegatione aſſignato non exſpirat juriſdictio delegata, quæ iam per conteſtationem perpetua erat. Augetur hæc difficultas primò ex eo, nam judex delegatus major eſt quocumque judice ordinario, *cap. ſanè* 11. *hoc tit.* ſed jure noſtro Pontificio inſpecto, etſi tempus judici ordinario ad finem inſtantiæ aſſignatum exceſſerit, adhuc juriſdictio non finitur, immò cognoſcere valet: igitur idem dicendum eſt in judice delegato. Probatur antecedens, nam judici ordinario aſſignatum eſt triennium ad finem inſtantiæ, *l. properandum, Cod. de judiciis, l.* 3. *Cod. ut intra certum tempus*, Docent Fornerius *lib.* 3. *quotid. cap.* 1. Revardus *lib.* 4. *variar. cap.* 14. Didacus Perez *in lib.* 3. *tit.* 1. *ordin.* Hodie verò biennium, Trident. *ſeſſ.* 24. *de reform. cap.* 20. & cauſa criminalis olim finienda erat intra annum, *l.* 2. *C. Theodoſ. ad leg. Corn. de falſis*: poſt Juſtinianum verò intra biennium, *l.* 1. *Cod. ut intra certum tempus.* Sed etiam elapſo triennio non exſpirat juriſdictio, *cap. penult. de judiciis*, *cap. fin. de probat. cap. cum olim, de privileg.* Docent plures laudati à Perez *ubi ſuprà*, Narbona *in l.* 59. *gloſſa* 1. *tit.* 4. *lib.* 2. *recop.* Paz *in praxi, tit. de inſtantia, num.* 11. Ergo. Augetur ſecundò, nam ſi elapſo tempore exſpiraret juriſdictio, ſequeretur non poſſe partes poſteà juriſdictionem prorogare, cùm privatorum conventio non habenti juriſdictionem tribuere non poſſit. *l.* 1. *l. privatorum, Cod. de juriſd.* cùm etſi prorogetur tempore habili, effectus confertur in tempus inhabile: ſed poteſt prorogari juriſdictio à partibus ultra tempus in delegatione præſcriptum, *cap. P. & G. hoc tit.* igitur quia non finitur juriſdictio in commiſſione aſſignata. Secundò adversùs eam partem, ubi docetur prorogatione partium extendi juriſdictionem, ſic argumentor. Quæ proveniunt à natura actus, per partes mutari non poſſunt, *l. cum precario* 12. *ff. de precario.* Pichardus *in §.* 1. *Inſtit. de donat. n.* 8. ſed natura juriſdictionis delegatæ eſt ſtricta, *cap. ad aures* 8. *cap. ad hæc* 10. *cap. ſedes* 15. *cap. cum dilecta* 22. *de reſcriptis*: igitur prorogari per partes non poteſt. Accedit, nam ſi poſſet prorogari juriſdictio per partes quoad tempus, poſſet prorogari quoad perſonas, cùm valeat argumentum de tempore ad perſonas, *l. plures* 38. *ff. de vulgari, l. nonnunquam* 72. *ff. de judiciis*; ſed reſpectu perſonarum non datur prorogatio juriſdictionis, *d. c. P. & G. hoc tit.* igitur nec ratione temporis poterit juriſdictio prorogari.

3. *De delegatione ad certum tempus.*

Quibus difficultatibus minimè obſtantibus vera eſt prædicta aſſertio, ad cujus rectam interpretationem primò obſervandum eſt, juriſdictionem delegatam aliquando committi erga certas perſonas, *d. cap. P. & G. hoc tit.* aliquando ad certas cauſas, *cap. ex conqueſtione, de reſtit. ſpol.* nonnunquam ad certum locum, *cap. tua nobis, de officio Vicarii*; ſæpè ſæpiùs ad certum tempus, ut in præſenti textu, & aliis ſuprà relatis: & cùm omnia comprehenſa in reſcripto delegationis ſint diligenter obſervanda, *d. cap. cum dilecta*; ideò nec ad perſonas in reſcripto non expreſſas, nec ad alias cauſas, nec extra locum deſignatum, nec ultra tempus præſcriptum juriſdictio delegata extenditur, *cap. Rodulphus, cap. ſignificavit, de reſcriptis, cap. P. & G. hoc tit.* Quod præcipuè procedit, & obſervandum eſt in temporis præfinitione; illud enim in delegatione præſcribitur, ut finis litibus imponatur, & partes labore, ſumptibus, & expenſis non vexentur,

vexentur, quæ utriuſque juris conditorum omni tempore cura fuit, *l. properandum* 11. *Cod. de judiciis*, *l. ſi quis jusjurandum*, *Cod. de rebus creditis*, *princip. Inſtit. de pœna temerè litig. cap. finem litibus*, *de dolo & contum.* Unde Suetonius in Veſpaſiano, *cap.*10. refert ipſum curaſſe, ut centumviralia judicia, quibus peragendis vix litigatorum vita ſuffectura videbatur, ad breviſſimum terminum redigerentur: & Juſtinianus poſt alias conſtitutiones tandem ſtatuit, ut in cauſis criminalibus, quæ ante ipſius tempora anno concludebantur, *l. reus* 7. *ff. de muner. & honor. l. cùm in præterito*, *C. Theodoſ. ad leg. Corn. de falſis* (quod *ſtatutum tempus* dixit Tribonianus *in l.*1. *Cod. ut intra certum tempus*, cùm antea ſcriptum eſſet, *anni tempus*, ut Codex Theodoſianus oſtendit,) biennio finirentur; civiles autem triennio, *d. l. properandum*, *C. de judiciis*, *l.*3. *Cod. ut intra certum tempus*, cujus conſtitutionis meminit Innocentius III. *lib.*1. *regeſtr.*13. *epiſt.*1. in illis verbis: *Cùm enim ſecundùm juris civilis authoritatem in illis etiam caſibus, in quibus ſolennis ordo judiciarius obſervatur, in criminali cauſa ultra biennium à conteſtatione litis non ſit ejus inſtantia protrahenda.* Et licèt Revardus *lib.*4. *variant. cap.*14. exiſtimet jam hoc tempus ante Juſtinianum fuiſſe præfinitum, motus auctoritate Sidonii *lib.*8. *epiſt.*6. ibi: *Per ipſum ferè tempus, ut decemviraliter loquar, lex de præſcriptione triennii fuerat proquiritata*; tamen fallitur. Nam in caſtigatis codicibus ipſius Sidonii legitur, *tricennii*; & Sidonius agit de præſcriptione tricennali, non verò de hac conſtitutione triennii ad finem inſtantiæ, ut jam notarunt Savarus *ad ipſum*, Fornerius *lib.*3. *rerum quotid. cap.*1. Et ſi ſciſciteris, quare in criminalibus cauſis brevius tempus ſtatutum fuiſſet, quàm in civilibus, cùm contrarium videbatur obſervandum; ſiquidem quantò graviores ſunt cauſæ criminales, tantò longior, & maturior debet eſſe earum diſcuſſio, argumento legis 1. §. *ſed ſi quis*, *ff. de Carbon. edicto*, *cap. ubi periculum* 3. *de electione in* 6. & ut Poëta aiebat: *Nulla unquam de morte hominis ſera cunctatio eſt.* Reſpondeo, omiſſo Cuiacio *lib.*27. *obſerv. cap.*23. qui aſſerit difficiliores, obſcurioreſque eſſe cauſas civiles, & ideò longius tempus ad eas decidendas aſſignari; quod cùm durior ſit conditio eorum, qui in reatu, & carceribus detinentur, ne per longum tempus cauſâ protractâ diutiùs vexarentur, & ſitu carceris, & ſquallore conficerentur, ut aiunt Imperatores *in leg. Rectores*, *Cod. de pœnis*; ideò brevius tempus ſtatutum fuit in cauſis criminalibus decidendis, ut ſic reos puniendos velox pœna ſubduceret, aut liberandos diuturna cuſtodia non maceraret, *l.*1. & 5. *Cod. de cuſtodia reorum.* Quod autem tempus pro qualibet inſtantia ſtatutum ſit, inferiùs dicemus *num. ult.*

4. Iuriſdictio delegata poteſt prorogari.

Secundò præmittendum eſt, juriſdictionem, tam ordinariam, quàm delegatam, eſſe prorogabilem; cùm enim prorogatio ſit juriſdictionis extenſio, ubi fuerit juriſdictio, dari poterit & prorogatio, niſi à jure prohibita reperiatur. Sed quia præſentis inſtituti eſt ea quæ ad juriſdictionem delegatam ſpectant, proſequi, tantùm de prorogatione juriſdictionis delegatæ in præſenti agemus: prorogationem autem juriſdictionis ordinariæ exponemus *in cap. ſignificaſti* 18. *de foro compet.* interim videndi ſunt Oſualdus *lib.* 17. *Donelli*, *cap.* 10. *littera P*, Didacus Perez *in l.*4. *tit.*4. *lib.*4. *Ordin.* Vinius *lib.*1. *ſelect. cap.*4. & *de juriſdictione*, *cap.*10. *de prorogat.* Morla *in emporio*, *tit.* 2. *de juriſdict. quæſt.*21. Petrus Barb. *in l.*1. *art.*1. *num.*20. *ff. de judiciis.* Cabedo *tom.*1. *deciſ.*12. Vulteius *in l.*1. *n.*44. *Cod. de juriſd.* fusè Carleval. *de judiciis*, *diſput.*2. *quæſt.*8. *ſect.*2. igitur ut ad prorogationem juriſdictionis delegatæ diſputationem contrahamus, præmittenda priùs ſunt requiſita prorogationis. Varia enim deſiderantur ad prorogationem juriſdictionis delegatæ. Primò ex parte judicis ſpectatur, ut adhuc judex ſit; nam privati juriſdictio, quæ nulla eſt, neque prorogari, neque protrahi debet, *l.*1. *verſ. Cujuſvis*, *l. ſi convenerit* 18. §. *ſi convenerit*, *ff. de judiciis*, *cap.*1. *verſ. Apud alios*, *cap. ſignificaſti*, *de foro compet. cap. P. & G. hoc tit.* Sahagun *in præſenti*, *cap.*4. Quintanadueñas *de prorogat. juriſdict. num.*9. Secundò deſideratur ex parte litigantium, ut utraque pars conſentiat in prorogationem, ex hoc textu in illis verbis, *de communi conſenſu*, ut *in d. l. ſi convenerit* 18. Quintanadueñas *ubi ſuprà*, Ripol. *de juriſd. cap.*1. *num.*398. quod enim omnes tangit, debet ab omnibus approbari, regulâ *Quod omnes*, *de reg. jur. lib.*6. unde ob eandem rationem & judicis delegati voluntas expectatur. Tertiò deſideratur, ut juriſdictio prorogetur ſub eadem forma, & ſpecie juriſdictionis, hoc eſt, quod prorogetur juriſdictio eo modo, quo delegatus eam obtinebat, videlicet ut ſi civilis erat juriſdictio, ad civilem cauſam prorogetur, non verò ad criminalem, *l. ſolemus* 61. §. *latrunculator*, *ff. de judiciis*: ſi cauſa feudalis commiſſa ſit, ad ſimilem prorogetur, ut poſt Felinum *in præſenti*, *num.*2. docent Gutierez *de juram. lib.*1. *cap.*49. *num.*8. Vulteius *in l.*1. *Cod. de juriſd. n.*108. & *in l.*5. *n.*10. & *lib.*1. *de judiciis*, *c.*4. *num.*174.

5. Prorogatio ad quæ extendatur.

Prorogatio hæc juriſdictionis delegatæ quatuor modis contingere valet, videlicet de re ad rem (ſub quo modo complectimur de cauſa ad cauſam, de quantitate ad quantitatem) de loco ad locum, de tempore ad tempus, de perſona ad perſonam. Docent Claſſici repetentes *in præſenti*, & *in cap. P. & G. hoc tit.* Vinius *de juriſd. cap.*10. & 11. De re ad rem poteſt juriſdictio delegata prorogari, dum cauſa, ad quam prorogatur, ſit ejuſdem naturæ, *cap. cùm olim* 32. *hoc tit.* quod & in judice ordinario procedit, *l. de qua re* 74. §.1. *ff. de judiciis*, *l. inter* 18. *ff. ad municip.* Docent Didacus Perez *in l.*1. *tit.*4. *lib.*3. *ordin.* Sahagun *in præſenti*, *num.*24. Morla *d. quæſt.*21. *num.*2. circa prorogationem de loco ad locum certum eſt, eam admitti in juriſdictione delegata, *cap. ſtatutum* 11. §. *in nullo*, *de reſcriptis*, *lib.*6. Docent ultra ordinarios *in d. cap. P. & G.* Maranta *de ordine judiciorum*, 4. *part*, *diſt.*12. *à num.*4. Quintanadueñas *n.*5. Boſquetus *ad Innocent. lib.*3. *epiſt.*123. Circa judicem ordinarium magna controverſia eſt: negant Bartolus *in l.*2. *ff. de judiciis*, *num. fin. l.*1. *Cod. de juriſd. num.*1. Arnoldus Vinius *lib.*1. *ſelect. cap.*4. ad cujus ſolutionem videndus eſt Carleval. *ubi ſuprà.* De tempore ad tempus etiam admittitur prorogatio ex hoc textu, & ſuprà citatis; dum tamen adhuc perſiſtat juriſdictio delegata: nam ſi jam temporis lapſu exſpiravit, tunc prorogari non poteſt. Tandem de perſona ad perſonam licèt in judice ordinario admittatur prorogatio, *l.*1. *ff. de judiciis*, *cap. ſignificaſti* 18. *de foro compet.* de quo accipiendus eſt textus *in d. l.*1. *Cod. de juriſd.* tamen in delegato certum eſt, non admitti, *cap. cùm olim* 32. *cap. P. & G. de officio delegati*, Duarenus *de juriſd. cap.*2. Boerus *eod. tract. cap.*7. *num.*20. Vinius *de juriſd. cap.*10. Vulteius *in l.*1. *Cod. de juriſd. n.*81. Cujus diſcriminis rationem in ſolutione ultimæ difficultatis aſſignabimus.

6. Diſſolvuntur difficultates.

Nec obſtant dubitandi rationes ſuprà adductæ: nam licèt juriſdictio delegata per litis conteſtationem perpetuetur, & juriſdictio quælibet ſuâ naturâ perpetua credatur; hoc tamen procedit, niſi in delegatione

delegatione tempus adjiciatur; tunc enim temporis adjectione efficitur temporalis, & ſic elapſo tempore aſſignato ex expreſſa delegantis voluntate, finitur juriſdictio delegata. Baſilius *de matrim. lib. 5. cap. 25. num. 2.* Nec primum augmentum hujus difficultatis refragatur; nam licèt jure civili inſpecto triennii lapſu exſpiret inſtantia judicis ordinarii, *d. l. properandum*, cum ſimilibus; tamen jure noſtro Pontificio hujuſmodi triennii lapſu non finitur inſtantia, *cap. cum olim, verſ. Judices*, *de privileg. cap. fin. de probat.* Docent Didacus Perez, Narbona, & Paz *ubi ſuprà*, Cironius *in d. cap. venerabilis*: unde adhuc poſt triennium poteſt judex eccleſiaſticus ſententiam proferre, licèt hodie poſt Concil. Trident. *ſeſſ. 24. de reform. cap. 20.* elapſo biennio partes poſſint adire ſuperiorem propter negligentiam ordinarii, ut latè pro explicatione ipſius textus docent Anguianus *lib. 1. de legibus, cap. 17. n. 29.* Franciſcus Valens *in concord. juris, tit. 2. de conſtit. quæſt. 3. ſect. 2.* ubi hoc diſcrimen in utroque jure agnoſcit, & acriter defendit. Nec ſecundum augmentum adverſatur; licèt enim partes privato juriſdictionem dare non poſſint, tamen judicis juriſdictionem prorogare valent, quia nihil de novo illis præſtant, ſed tantùm juriſdictionem conceſſam extendunt ad longum tempus: quod ex tacita delegantis voluntate faciunt; nam cùm aſſignatur à delegato tempus, jam ex juris diſpoſitione ineſt illa conditio, niſi à partibus prorogetur: quare litigatores tempus prorogando utuntur facultate à jure permiſsâ, & juxta voluntatem delegantis. Unde eadem juriſdictio erit prorogata, ac fuit delegata, argumento legis *ſed ſi momento, ff. de precario*: quare in prorogatione repetitæ cenſentur omnes clauſulæ à delegante adjectæ, ut reſolvunt Jaſon *in l. 1. §. & poſt operis, ff. de novi operis nunt.* Felinus *in cap. 2. num. 34. de ſponſalibus.* Nec etiam obſtat ſecunda dubitandi ratio ſuprà adducta; verum enim eſt, juriſdictionem delegatam ſtrictam eſſe, & odioſam, ideóque reſtringendam; ſed non inde rectè infertur, ejus prorogationem, quæ ex natura ipſius juriſdictionis delegatæ, & tacito jure provenit, admitti; licèt enim ad omiſſa, & non expreſſa in reſcripto delegationis extendi juriſdictio non poſſit, *d. cap. Rodulphus*, *d. cap. ſignificavit*, *de reſcriptis*; tamen ad tempus prorogari poteſt, ex ratione ſuprà adducta. Nec ejus difficultatis augmentum obſtat; nam valet argumentum de tempore ad perſonas, quando contrarium in jure expreſſum non reperitur, ut in hoc caſu, in quo expreſſum invenitur, prorogari poſſe juriſdictionem de tempore ad tempus, ex noſtro textu, & ſimilibus; non autem de perſona ad perſonam, *d. cap. P. & G.* Cujus differentiæ ratio in eo conſiſtit; nam faciliùs quid augetur, & prorogatur, quàm de novo conceditur, *l. 2. §. 1. ff. de judiciis*, *l. quod ſi dubitet*, *ff. de acquir. hæred.* unde ad tempus poteſt juriſdictio prorogari, quia extenditur; ad perſonas verò non prorogatur, quia in eas de novo creatur, & præjudicatur ordinario, à cujus juriſdictione illæ ſubtrahuntur virtute prorogationis: & tunc verum eſt, privatorum conſenſum illum judicem facere non poſſe, qui aliàs judex non eſt.

Adhuc tamen ſuperiori aſſertioni obſtat textus *in cap. venerabili 20. de judiciis*, ubi proponitur, cauſam diſceptari inter Simeonem Archiep. Ravennatenſem ex una parte, & communitatem Corvienſem ex altera; & cùm cauſa commiſſa eſſet Magiſtro Tancredo Bononienſi, ipſa univerſitas Corvienſis propoſuit triennium eſſe tranſactum, & ſic judicem delegatum ampliùs in ea cauſa procedere non poſſe, quia lapſu triennii in delegatione aſſignati exſpiraverat ejus juriſdictio. Conſultus fuit Honorius III. qui anno 1224. die 15. Kalendis Februarii reſcripſit, judicem delegatum poſſe in cognitione cauſæ procedere, quia cauſa commiſſa fuerat anno 1221. Ex qua Honorii deciſione expreſsè deducitur, lapſu temporis non finiri juriſdictionem delegatam. Pro hujus textus interpretatione dicendum eſt, in eo non tractari de delegatione cum temporis præfinitione facta, ſed de juriſdictione indefinitè mandata: ſed quia jure Cæſareo triennium aſſignatum eſt ad inſtantiam finiendam, exiſtimabat univerſitas Corvienſis, etiam jure Pontificio lapſu triennii exſpirare inſtantiam; & ſic proponebant juriſdictionem judicis delegati ceſſaſſe per lapſum triennii. Honorius autem, tum quia doloſè, & per cavillationes, atque ſubterfugia triennium lapſum erat, quo caſu per tranſcurſum triennii non ceſſat inſtantia, *l. arbitrio 18. §. dolo*, *ff. de dolo*, Harmenopulus *lib. 1. prompt. tit. 4.* tum quia jure Pontificio, ut ſuprà diximus, inſtantia non perit triennio, ſtatuit adhuc judicem delegatum poſſe in cauſa procedere. Ita illum textum expoſuerunt Cironius in quinta compilatione *ad ipſum*, Covar. *in cap. quamvis, 2. part. §. 2. de pactis in 6.* Baſilius *lib. 5. de matrim. cap. 25.* Anguianus *lib. 3. de legibus, cap. 17. per totum.* Alia dabimus *in cap. 2. de re judicata.*

7. Exponitur cap. venerabili, de judiciis.

Et ſuprà traditis accipit lucem textus *in cap. conſuluit 24. hoc tit.* ubi judex delegatus cum certa temporis præfinitione, intra quod cauſam terminaret, terminum peremptorium partibus aſſignavit ad comparendum, ut ſententiam audirent; & cùm una ex partibus contumaciter abeſſet, quæſitum fuit ab Innocentio, utrum denuò eſſet citanda. Cui quæſtioni Innocentius III. ſub diſtinctione reſpondet, videlicet ut ſi juriſdictio delegata duret poſt terminum peremptorium, ex æquitate poſſe illum expectare, & gratiâ factâ iterum citare; ſi verò in die aſſignata partibus exſpiret juriſdictio, & hora competente pars citata non comparuerit, poſſe delegatum aut publicationem teſtium facere, aut ſententiam proferre. Ex qua deciſione colligitur, juriſdictionem delegatam finiri elapſo termino, intra quem poſſit judex ſententiam proferre; nam etſi tempus aſſignatum integrè elapſum non eſſet, cùm tamen ſententia nocte proferri non poſſit, ideò ſi pars citata horâ competenti non comparuerit, ne lapſu temporis juriſdictio exſpiret, poteſt ſententiam proferre, parte non comparente. Alia, quæ ad hujus textus illuſtrationem ſpectant, petenda ſunt ex ejus notis.

8. Intelligitur cap. conſuluit 24. hoc tit.

§.

Illis etiam, qui pro cauſis tibi commiſſis ad citationem tuam venire, aut tuo ſuper his judicio parêre neglexerunt, ſi tale fuerit negotium, quod certa exinde pœna canonibus exprimatur, eam infligas: alioquin ipſos pro delicti qualitate, & cauſæ, ſecundùm tuum arbitrium punias.

NOTÆ.

NOTÆ.

a Neglexerunt.] De quibus plura adduxi *in cap. 1. hoc tit.*

COMMENTARIUM.

1. Concluſio probatur. Ex hoc §. communiter deducitur ſequens aſſertio: *Ubi certa pœna à jure ſtatuta eſt in delictis, illa debet à delegato imponi; ubi verò expreſſa non eſt, arbitrio judicis infligitur.* Primam partem hujus aſſertionis probant textus *in cap. licèt 3. de pœnis, cap. cognovimus, §. ult. 16. quæſt. 6. cap. non afferenda 24. quæſt. 1. cap. ult. §. accuſatorum, 2. quæſt. 3. cap. in memoriam 5. verſ. ut licèt, 19. diſt. cap. ſi quem 8. verſ. Pœnam 2. quæſt. 3. cap. fin. de tranſact. l. 1. §. calumniæ, ff. ad Turpil. l. proſpexit, ff. qui & à quibus, l. Divi 27. §. ſed id, l. reſpiciendum, l. aut facta 16. in fine, ff. de pœnis, l. ſi opere, verſ. Pœnam, Cod. eod. tit. l. 3. C. ne ſanctum Baptiſma.* Secundam concluſionis partem firmant textus *in cap. ſicut 6. de homicidio, cap. aut facta, §. 1. de pœnit. diſt. 1. l. 4. §. penult. ff. de incend. & ruina.* Illuſtrant plures congeſti à Cenedo *ad Decretales collect.* 46. Barboſa *in præſenti*, quibus addendi ſunt Covar. *lib. 2. variar. cap. 9. num.* 8. Sarmiento *de reddit. p. 1. cap. 2. num.* 9. Sahagun *in præſenti*, Morla *emporio, tit. de legibus, quæſt.* 10. Anguianus *lib. 2. controv. cap.* 5. Bobadilla *lib. 2. polit. cap.* 10. Fragoſo *de regim. p. 1. lib. 4. diſput.* 11. Vighellius *in method. juris can. pag.* 44. Petrus Gregor. *lib. 4. partit. tit. 15. cap.* 3. Grotius *in floribus ſparſ. ad titul. ff. de pœnis*, Antonius Matthæus *tom. 2. de crimin. pag.* 871. innumeros referens Carleval *in addit. ad primam partem de judiciis, diſput.* 15.

2. Impugnatur hac aſſertio. Sed in contrarium plura utriuſque juris teſtimonia proclamant, aſſerentia, etiam in pœnis à lege præſcriptis locum eſſe judicis arbitrio, & adhuc licere illius ſententiam mollire, *l. quid ergo, §. pœna, ff. de his qui notantur, l. & ſi ſucceſſor, C. ex quibus cauſis infam. l. hodie* 13. *l. aut facta, ff. de pœnis, l. ad tempus, de Decurion. l. ordino, in principio, ff. ad municip. cap. tempora, §. de his, 26. quæſt. 7. cap. in actione 83. cum ſequent. de pœnit. diſt. 1. l. 4. tit. 22. partit. 5. l. 6. tit. 6. partit.* 7. Faciunt D. Auguſt. *epiſt.* 158. ibi: *Soleo enim audire, in poteſtate eſſe judicis mollire ſententiam, & mitiùs vindicare, quàm jubent leges.* Plinius *lib. 6. epiſt.* 9. ibi: *Cepio cùm putaret licere Senatui, ſicut licet & mitigare leges, & intendere, non ſine ratione veniam dedit facto vetito quidem, ſed neceſſitate.* Igitur licèt pœna certa adverſus impedientem juriſdictionem ſtatuta ſit, poteſt minui, augeríve à judice delegato. Secundò difficilis eſt præſens deciſio, in qua agitur de contumace non comparente coram judice delegato, ex eo; nam adversùs eum certæ ſtatutæ ſunt pœnæ, ut miſſio in poſſeſſionem, rei ſequeſtratio, & excommunicatio, *l. 1. ff. ſi quis jus dicenti, l. conſentaneum 8. Cod. quomodo & quando, cap. 1. & 2. cap. prout 4. de dolo & contumacia, cap. 1. & 2. de eo qui mittitur, cap. quoniam, ut lite non conteſtata*: igitur diſtinctio ab Alexandro facta, utrum pœna eſſet ſtatuta à jure, vel non, conſultationi non adaptatur, cùm in præſenti ſpecie certa pœna ſtatuta reperiatur.

3. De pœnis à jure ſtatutis. Quibus difficultatibus minimè obſtantibus vera eſt Alexandri deciſio, videlicet pœnam à jure ſtatutam pro quolibet delicto, ipſam à judice irrogandam eſſe; ſi autem nulla ſtatuta reperiatur, arbitrio judicis relinqui, quænam imponenda ſit. Ad cujus expoſitionem ſciendum eſt, nullam eſſe rempublicam ritè, legitiméque ordinatam, ubi non ſint præmia juſtis, & probis hominibus decreta, & pœnæ dyſcolis, & facinoroſis ſtatutæ, ut poſt criminaliſtas, Farinacium videlicet, Canteram, Julium clarum, Plazam, Gutierrez, Caballo, Guazinum, & Tiberium Decianum, docent Vela *de delictis, cap.* 1. Gibalinus *tom. 2. de negotiat. lib. 6. cap. 2. art.* 3. Antonius Matthæus *p. 1. de crimin. cap.* 1. Grotius *de jure belli, lib. 2. cap. 20. per totum*, plures ex politicis congerens doctiſſimus vir D. Joannes de Solorzano *emblem.* 73. Inter ea enim, quæ natura dictat, nihil rectius, juſtiuſque eſt, quàm ut qui malum facit, malum ferat. Lactantius *de ira Dei, cap.* 17. *Non exiguo falluntur errore, qui cenſuram, ſive humanam, ſive divinam, acerbitatis, & malitiæ nomine infamant, putantes nocentem dici oportere, qui nocentes afficit pœnâ.* Et Plato aiebat: *Nec Deorum, nec hominum quiſquam hoc dixerit, injuſtè agenti non luendam pœnam.* Quare pœna diffinitur, *Malum paſſionis ob malum actionis.* Plura Grotius *d. cap.* 20. ubi doctè diſputat, an pœnarum conſtitutio pertineat ad juſtitiam aſſignatricem, an verò ad expletricem. Cauſa autem pœnæ ſanciendæ, eſt improborum emendatio, & bonorum formidatio. D. Iſidorus relatus *in cap. 1. 4. diſt.* ibi: *Factæ ſunt autem leges, ut earum metu humana coërceatur audacia, tutaque ſit inter improbos innocentia; ſed in ipſis improbis formidato ſupplicio refrænetur nocendi cupiditas.* Quem locum explicat Divus Thomas 1. 2. *quæſt. 95. art. 1. verſ. Sed contra.* Pœnarum ergo comminatio ſancita fuit à Legumlatoribus, tanquam medium magis efficax; non verò tanquam medium magis concupitum, aut magis optatum. Vellent enim potiùs homines bonos, immò optimos facere propoſitione præmiorum, quàm à malo eos retrahere pœnarum metu; ſed quia quod optant, non poſſunt aſſequi per illud medium, ideò ad hoc deſcendunt neceſſitate adacti, ut philoſophatur Plato *lib. 9. de legibus*; cui meritò adjungenda ſunt verba Decretalium extravagantis Joannis XXII. inter ſuas, quæ eſt prima *ſub tit. de pœnis*, lata contra homines Marchiæ Anconitanæ; & alia ejuſdem inter communes, quæ eſt unica, *ſub eod. tit. de pœnis*, in depoſitione Vgonis Gerardi Epiſcopi Cartucenſis; quarum verba eſſent referenda, niſi eſſent nimis prolixa. Quod votum etiam eleganter oſtendunt Cæſares *in l. ult. C. de ſtatuis & imaginibus*, & Pontifex *in Clement. ult. de pœnis.* Quare præmium, & pœna, quaſi poli ſunt hujus cœli politici, & baſes hujus firmiſſimæ columnæ. Audiamus Solonem apud Tullium *lib. unic. epiſt. ad Brutum, epiſt.* 15. *Nec ſolùm*, inquit, *ut Solonis dictum uſurpem, qui & ſapiens unus fuit ex ſeptem, & legum ſcriptor ſolus ex ſeptem: is Rempublicam duabus rebus contineri dixit, præmio, & pœna.* De quo argumento etiam adjungendus eſt Ariſt. *lib. 3. Ethicor. cap. 1. & 5.* quod latè verſant nuperi politici, pro quorum numero unus ſolus ſufficiat vir litterariâ gazâ ditiſſimus noſter Solorzanus *emblem.* 78. addique poſſunt Stephanus Nathen, 1. *p. de juſtit. vulner. tit. 3. ferè per totum*, Fortunius Garcia *in tract. de ult. fine, in oratione præfixa operi*, Velleius de Guevara *ad l. 1. ff. de juſtitia, lib. 5. ex num.* 4. & alii, qui tanquam paſſim obvii in re protrita ſuperfluò referrentur.

Sed etſi omne jus, rectaque ratio poſcant, ut pœna à ſontibus exigatur, nocenteſque pœnas luant; tamen ipſa jura efflagitant, ut noxæ ſit æqua punitio, cum delictoque pœna commenſuretur, atque æqualitas inter pœnam, & culpam detur; unde inter alias Deuteronomii leges illa legitur, *cap.* 25. *Pro menſura delicti erit plagarum & modus.* Et in ipſo Dei judicio ſervari teſtatur D. Joannes *in ſua Apocal. cap.* 18. ibi: *Quantùm glorificavit ſe, & in deliciis fuit, date illi tormentum & luctum.* De qua æqualitate Horatius *lib. 1. ſatyra* 3. agit dum ait: — 4. Modus in pœnis attendendus.

Ponderibus,

Ponderibus, modulisque ſuis ratio utitur, at res,
Ut quæque eſt, ita ſuppliciis delicta coërcet.

Et inferiùs *eadem ſatyra*, ibi:

Regula peccatis, quæ pœnas irroget æquas;
Ne ſcuticâ dignum horribili ſectere flagello.

Et Ovidius *in Triſtibus* deprecabatur:

Tutius exilium, paulo quietius ora,
Ut par delicto ſit mea pœna ſuo.

Plura juris, & bonæ notæ authorum teſtimonia adducunt Velaſco *in axiom. littera P.* Menochius *lib. 1. de arbitr. quæſt. 90.* Menchaca *illuſtrium cap. 8. n. 5.* Grotius *de jure belli, d. lib. 2. cap. 20.* Solorzanus *d. emblem. 73.* Bernegerus *ad Tacitum, quæſt. 61.* Ut ergo hæc æqualitas à Magiſtratibus in pœnis infligendis ſervetur, juris utriuſque conditores ſingulas ſingulis delictis impoſuerunt, ut conſtat ex pœnitentiali Romano, & *tot. lib. 5. hujus voluminis*, & ultima ferè Digeſtorum parte, ubi pro varietate delictorum diverſæ ſtatuuntur pœnæ, quas doctè, & noviter exponit, & illuſtrat Antonius Matthæus *de pœnis delictorum*: ſed quia non omnia delicta cum ſuis circunſtantiis æquè conſiderari valent, & æſtimari, aliquando pœna eorum arbitrio judicis relinquitur, ut ipſe pro ſuo arbitrio diſponat.

5. Traditur ratio decidendi.

His præmiſſis ratio primæ partis deciſionis ex eo provenit; nam inferior non poteſt ſuperioris legem immutare, aut corrigere, *cap. cùm inferior 21. de majorit. & obed.* unde cùm lex, quæ ſuperior eſt quocumque Magiſtratu, aliquam pœnam irrogat, eam judex mutare minuendo, vel augendo non debet, *cap. judices 3. quæſt. 6.* Bonus judex nihil ex arbitrio ſuo facit, ſed ſecundùm leges pronunciat, *cap. de libellis, 20. diſt. authent. de judicibus, collat. 6. §. non oportet.* Judex non debet eſſe clementior lege ſcriptâ, *novella 82. Juſtiniani de judicibus, §. ut autem.* Quò ſpectat quod ex Papiniano refert Marcianus *in l. 1. ff. ad Turpil.* facti quæſtionem eſſe in arbitrio judicantis; pœnæ autem perſecutionem reſervari legis auctoritati. Cui conjungenda eſt lex 15. *ff. ad municip.* unde ſolent Imperatores judicibus minari, ſi pœnas lege præſcriptas mollierint, ut *in l. 8. C. Theodoſ. de appellat. l. 8. Cod. ad leg. Iul. de vi publ.* hinc *in l. 65. Cod. Theodoſ. de hæres.* dicitur: *Nulli judicum licere delatum ad ſe crimen minori, aut nulli coërcitioni mandare, niſi ipſe velit pati, quod aliis diſſimulando conceſſit.* Faciunt Symmachus *epiſt. extrem. lib. ult.* *Alia eſt conditio Magiſtratuum, quorum corruptæ videntur eſſe ſententiæ, ſi ſint legibus mitiores: alia dominorum Principum poteſtas, quos decet acrimoniam ſeveri juris inflectere.* D. Auguſt. *in epiſt. 158. ad Marcell.* *Soleo enim audire, in poteſtate eſſe judicis mollire ſententiam, & mitiùs vindicare quàm leges.* Quæ verba de illis legibus, quæ ad terrorem ſcriptæ reperiuntur, accipit Gothofredus *in d. l. 65.* Accedit & illa ratio; nam lex nullo affectu movetur, non iraſcitur, non odit, nullâ ambitione ducitur; diligit omnes, pariterque omnibus indulget, ut conſiderat Gregor. Lopez *in l. 8. tit. 1. partit. 1.* Quæ omnia contraria reperiuntur in judice: quare rectè in præſenti deciditur, judicem delegatum non poſſe pœnas à jure ſtabilitas immutare; nonnunquam tamen mitior pœna ex juris diſpoſitione à judice ſtatuitur, ut ſi reus ad Eccleſiam aufugerit; tunc enim mitiùs punitur, *cap. inter, verſ. Ne inde, de immunit. eccleſ.* vel ſi reus pecuniariâ pœnâ damnandus, non ſit ſolvendo, tunc arbitrariâ pœnâ corporali plectitur, *cap. finem 5. §. & ſi ſolvendo, ff. de dolo, & contum.* Secundæ partis præſentis aſſertionis ratio ex eo naſcitur, quia cui juriſdictio mandata eſt, ea omnia conceſſa intelliguntur, quæ ad ejus juriſdictionem ſpectant, *l. 2. ff. de juriſd.* latè probavi *in cap. 1. hoc tit.* ſed ſi inobedientes, & contumaces, adversùs quos certa pœna à jure ſtatuta non eſt, punire non poſſit delegatus, illuſoria redderetur ejus juriſdictio: igitur ut eam exequi valeat, rectè in præſenti deciditur, arbitrariam pœnam eo caſu judicem delegatum imponere poſſe.

6. Reſpondetur difficultatibus.

Nec obſtat prima difficultas ſuprà adducta ex variis utriuſque juris teſtimoniis, quibus moti, & fulti Decius *in præſenti, num. 19.* Tiraquel. *de pœnis temper. in præfat. num. 17.* Covar. *lib. 2. variar. cap. 9. num. 8.* exiſtimarunt, judicem ex juſta cauſa poſſe pœnam à jure ſtatutam mutare. Sed pro hujus difficultatis ſolutione diſcrimen conſtituendum eſt inter eum caſum, in quo ex juſta, & rationabili cauſa judex auget, minuitve pœnam à jure ſtatutam; & inter eum, in quo ſine juſta cauſa mutare intendit. Primo caſu rectè pœnæ mutatio fit; ſecundo verò nequiquam, ut docent Morla *in emporio, tit. de legibus, quæſt. 10.* Anguianus *eodem tract. lib. 2. controv. 5.* Fragoſo *d. diſput. 11.* licèt contrarium, immò nullâ etiam causâ ſuggerente judicem poſſe pœnam mutare, defendat Mendoza *lib. 1. de pactis, cap. 3. num. 30.* Hæc autem diſtinctio procedit quando judex ante ſententiam, nempe in illius prolatione pœnam mutaverit; ſecus verò ſi poſt ſententiam prolatam, *l. 5. tit. 13. lib. 2. fori, l. 3. tit. 23. part. 3. l. 11. tit. 6. lib. 3. l. 14. tit. 26. lib. 8. recopil.* Nec contrarium probat textus *in l. 4. tit. 21. part. 3.* quam de pœnis arbitrariis accipiunt Greg Lopez *ibi*, Morla *d. quæſt. 10. num. 9.* qui alios plures referunt. Nec ſecunda difficultas adverſatur, cui ſatisfacit Abbas in præſenti, *num. 12.* aſſerendo, miſſionem in poſſeſſionem non eſſe pœnam, ſed juris remedium, ut contumax in judicio compareat: quare adversùs eum aliam pœnam eſſe imponendam. Sed hæc ſolutio rejicitur à Decio & Sahagun *in præſenti.* Quare eâ, & aliis traditis à Beroio, Hoſtienſe, & Felino *in præſenti*, omiſſis, dicendum eſt, in hoc textu decidi caſum ſpecialem, in quo ob qualitatem negotii, aut perſonarum pœna certa ſtatuta non eſt, ibi: *Si tale fuerit negotium*, &c. ut ſi aliquis à delegato vocatus ut teſtimonium ferat, nolit comparere; in hoc enim caſu, & ſimili, cùm certa pœna in jure non ſit ſtatuta, delegatus, cui conceſſa ſunt omnia ad cauſæ commiſſæ expeditionem, pœnam arbitrariam imponere debet. Docent, atque ita noſtrum textum accipiunt Menochius *de arbitr. q. 96. num. 20.* plures relati à Cenedo *ad Decretales collect. 46.* Anguianus *d. cap. 5.*

7. Exponitur cap. inquiſitionis, de accuſat.

Adhuc ſuperiori aſſertioni opponitur textus *in cap. inquiſitionis 21. de accuſat.* ubi cùm cauſa, ſeu negotium inquiſitionis committeretur certis judicibus delegatis, & conſtaret delictum perpetratum depoſitione dignum eſſe, quæſitum fuit, utrum depoſitionis pœna illi eſſet infligenda? Et conſultus Innocentius III. reſpondet ſecundùm perſonæ merita, & exceſſus qualitatem poſſe judices pœnam moderari. Ex qua deciſione expreſsè deducitur, judices delegatos poſſe pœnam à jure ſtatutam minuere, & mutare. Pro cujus textus interpretatione dicendum eſt, Alexandrum III. in præſenti agere de judicio ordinario, ubi ad petitionem partis proceditur; at verò Innocentius III. *in d. cap. inquiſitionis*, loquitur in judicio extraordinario inquiſitionis, in quo non pœna ordinaria, ſed extraordinaria imponitur, ut docent Maranta *de ordine judic. diſt. 10. num. 6.* Anguianus *d. lib. 2. controverſ. cap. 5. num. 34.* unde *in d. cap. inquiſitionis*, non pœna ordinaria depoſitionis, ſed extraordinaria imponitur. Cui diſtinctioni opponi ſolent textus *in cap. qualiter, de accuſat. cap. 2. de confeſſis, cap. fin. de celebr. Miſſar. cap. ex litteris, de exceſſib. Prælat.* quorum in-

terpretationes dabimus in commentario textus *in d. cap. inquiſitionis*. Interim videndi ſunt Acuña *in cap. Petro* 4. 47.*diſt*. Fachineus *lib.9.controv.cap.*15. Beroius *in d.cap.qualiter,num.*53.Anguianus *d.lib.*2. *de legibus*, *cap.*6.

8. INTELLIGITUR CAP. IN ARCHIEPISCOPATU, DE RAPTORIBUS.

Secundò adverſatur textus *in cap. in Archiep. de raptoribus*, ubi Alexander III. reſcribit Panormitano Archiepiſcopo, ut in cauſa criminali contra Saracenos mulieres Chriſtianas, & pueros rapientes, & eis abutentes procederet; ita tamen ut in ea cauſa ſibi commiſſa à Rege Siciliæ, non imponeret pœnam ordinariam mortis, ſed tantùm pecuniariam, & flagella, dum ad effuſionem ſanguinis non perveniretur: igitur quia delegatus judex pœnam ordinariam à jure ſtatutam mutare poteſt. Cui difficultati, omiſsâ ſolutione relatâ, & rejectâ ab Anguiano *d. lib.* 2. *controv. cap.*5. *num.*42. dicendum eſt cum ipſo, *num.* 44. pœnam ordinariam in eo caſu eſſe ultimum ſupplicium, & ſic effuſionem ſanguinis continere, quam judices eccleſiaſtici imponere non valent, *cap. ſententiam, cum vulgatis, ne clerici vel monachi*: quare judex delegatus in eo textu non poterat pœnam ordinariam imponere, ſed tantùm extraordinariam, per quam ad effuſionem ſanguinis non perveniretur.

CAPUT V.

Idem *Archiepiſcopo* a *Senonenſi*.

PRæterea ſuper hoc, quod nos conſulere voluiſti, utrum liceat judici delegato, non ordinario, ſine litteris commiſſoriis exigere contumacem, ut veniat; vel damnare, ſi non venerit: hoc tibi præſentium auctoritate innoteſcat, quod poſtquam ei cauſa, licèt ſimpliciter, delegatur, ſatis poteſt noſtra auctoritate partes compellere, & etiam contumaces ſeveritate eccleſiaſtica coërcere, etiamſi litteræ commiſſionis id non contineant, aut partes mandatum non habeant, ut accedant; quia ex eo, quod cauſa ſibi committitur, ſuper his omnibus, quæ ad cauſam ipſam ſpectare noſcuntur, plenariam recipit poteſtatem.

NOTÆ.

1. a SEnon.] Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 6. & poſt Concilium Lateranenſe *parte* 7. *cap.*7. De Eccleſia Senonenſi plura adduxi *in cap.*1. *de reſcriptis*, ubi eſt alia pars hujus textus, ex cujus notis petenda ſunt, quæ ad hanc inſcriptionem ſpectant: & commentarium hujus textus invenies *in cap.*1. *hoc tit.*

CAPUT VI.

Idem a *Vvinton. Epiſcopo*.

QUamvis ſimus multiplicitate negotiorum impliciti, & gravibus, diverſiſque ſolicitudinibus occupati; nos tamen cogit, præter commune debitum, tua fraterna charitas, & dilectio, quâ perſonam tuam diligimus, tuis conſultationibus reſpondere, ne videamur indiſcuſſa relinquere, quæ nobis enodanda tua voluit diſcretio præſentare. Innoteſcat autem ſolicitudini tuæ, quod judex à nobis delegatus cauſam ſibi commiſſam poteſt aliis *b* delegare, aut totam audiendam, & terminandam; aut etiam, ut allegationes audiant, & rationes, & atteſtationes recipiant, & ſententias ſibi ſervent, vel ut horum aliquid tantummodo faciant, juxta voluntatem, & beneplacitum delegantis; quamquam non poſſit eandem cauſam alii *c* appellatione poſtpoſitâ delegare, etſi ſibi ſit appellatione remotâ commiſſa. Si verò duobus cauſa committitur, etiamſi non *d* apponatur, ut unus ſine altero in ea procedat; nihilominus unus ex ipſis, ſive ſuo conjudici, ſive alii vices ſuas in hac parte committere poteſt.

NOTÆ.

1. a VVinton.] Ita legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.*7. & poſt Concil. Lateran. *p.*7. *cap.*8. De Eccleſia Vvinton. aliqua adduxi *in cap. ceterum* 3. *de reſcriptis*.

b *Poteſt alii delegare.*] Juxta adducta *in cap. ſi pro debilitate* 3. *hoc tit.* ubi hanc partem latè expoſui. 2.

c *Appellatione.*] Ut probabo *in c. ſuper* 27. *hoc tit.*

d *Si non apponatur.*] Clauſulam, *quod ſi non omnes*, & quæ ad hunc textum ſpectant, adduxi *in cap. ſciſcitatus, de reſcriptis.*

CAPUT VII.

Idem a *Norvvic. Epiſcopo*.

SIgnificaſti nobis per litteras tuas, quod interdum à judice delegato fruſtrà ſuper aliqua cauſa fertur ſententia, cùm ordinarius judex eam ad mandatum ipſius nolit executioni

executioni mandare, vel aliis reſiſtentibus effectui mancipari non poſſit. Super hoc autem conſult. t. taliter reſpondemus, quod ſi judex ordinarius ad mandatum judicis à nobis delegati non vult, aut non poteſt, aliis reſiſtentibus, ſententiam ab eo latam effectui mancipare; delegatus judex eam auctoritate ſibi commiſsâ poteſt executioni mandare, & ſi qui ſibi reſtiterint, eos eccleſiaſticâ ſententiâ coërcere.

NOTÆ.

a NOrvvic.] Ita etiam habetur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 9. & poſt Concilium Lateran. *p.* 7. *c.* 11. De Norvvicenſi Eccleſia aliqua obſervavi *in c. ſi quando* 5. *de reſcr.* Alia pars hujus textus refertur *in cap. ſignificaſti, de jurepatron.*

COMMENTARIUM.

1. Concluſio deducitur, et probatur.

EX hoc textu claſſici repetentes ita ſequentem deducunt aſſertionem: *Delegatus Pontificis exequitur ſententiam ſuam, quam exequi non poteſt, aut non vult ille, cui eam exequendam commiſerat.* Probant eam textus *in cap. in litteris* 9. ibi: *Per ſe, aut per alium executioni mandavit.* Et *cap. quærenti* 26. *Sed uſque ad integrum annum juriſdictionem ſibi commiſſam ad exequendam ſententiam valeat exercere.* Et *cap. paſtoralis* 28. *§. præterea*, ibi: *Ut interim executio ſententiæ ſuſpendatur*; *§. quia verò, in principio, cap. ex litteris* 29. ibi: *Ad executionem ſententiæ*; *hoc tit. cap. paſtoralis* 11. *§. præterea, de officio Ordinarii, cap. cùm veniſſet, de eo qui mittitur*, ubi refertur, judicem delegatum pro exequenda ſententia miſiſſe actorem in poſſeſſionem, *cap. is cui* 12. *hoc tit. lib.* 6. *l. ſi reus* 75. ubi Gloſſa *verbo Præſens, de procurat. l. ult. C. ubi & apud quem, authent. de exhibendis reis, §. ſi verò, collat.* 5. Conſonat lex 19. *tit.* 4. *part.* 3. Defendunt, & illuſtrant ultra congeſtos à Barb. *in collect. & ſelect. ad hunc textum*, Sahagun *in præſenti*, Menochius *de arbitr. lib.* 1. *caſu* 74. *num.* 49. *&* 50. Morla *in emporio, tit. de juriſd.* 2. *part. quæſt.* 17. Arellanus *lib.* 1. *antinom.* 8. Solorzanus *tom.* 2. *de jure Indiar. lib.* 2. *cap.* 29. *num.* 83. Vighellius *in meth. juris Pontif. pag.* 28. Petrus Greg. *lib.* 5. *part. tit.* 5. *cap.* 7. Moneta *de commut. cap.* 5. *num.* 542. Hothomanus *illuſtrium quæſt.* 28. Mancinus *lib.* 1. *Genial. cap.* 90. Bronchorſt *centur.* 1. *aſſert.* 14. & *centur.* 4. *aſſert.* 13. Oſualdus *ad Donell. lib.* 17. *c.* 8. *duplici littera S*, Vega *in cap. ſi quis* 4. *n.* 25. *de foro comp.* ubi etiam Fermoſinus *q.* 1. & *in c. cæterum, eod. tit. q.* 24. Fragoſo *de regimine, p.* 1. *lib.* 1. *diſp.* 10. *n.* 126. Pichardus *in manuductionibus ad praxim,* 2. *p.* §. 4. *n.* 13. Cavallerius *in cap. ſanè* 4. *de foro compet. num.* 99. P. Mendo *in Bullam, diſput.* 37. *q.* 4. *num.* 35.

2. Impugnatur præcedens aſſertio.

Sed hæc aſſertio ita illuſtrata difficilis redditur ſequenti conſideratione. Juriſdictio delegata prolatione ſententiæ finitur, *c. in litteris* 9. ubi dicemus, *hoc tit.* & judex delegatus ſententiâ dictâ functus eſt officio ſuo, itaut poſtea nec eam corrigere, aut mutare poſſit, *ex l. judex* 55 *ff. de re judicata*, ubi Caſtrenſis *in principio*, Alexander *n.* 12. igitur judex delegatus non poteſt exequi ſententiam à ſe dictam, cùm jam ejus officium exſpiraſſet, & ſententiæ executio ſpectet ad mixtum imperium, videlicet juriſdictionem cum modica coërcitione. Accedit, nam illi poſſunt ſententiam exequi, qui proprio jure obtinent juriſdictionem, *l. à Divo Pio* 15. *ff. de re judicata*, in illis verbis: *Magiſtratus populi Romani, ut judicum à ſe datorum, vel arbitrorum ſententias exequantur.* Sed judices delegati nullam habet juriſdictionem proprio jure, ſed alieno beneficio: igitur ſententiam à ſe prolatam exequi non poſſunt. Secundò difficilis eſt præſens deciſio, dum in ea docetur, poſſe judices delegatos exequi ſententias à ſe prolatas, cùm judex ordinarius requiſitus, aut non poteſt, aut non vult eas exequi; nam judex delegatus poteſt cogere judicem ordinarium, ut ſuam exequatur ſententiam, *c. in litteris* 9. *cap. quærenti* 26. *c. paſtoralis* 28. *§. quia verò, hoc tit.* igitur non rectè in præſenti docetur judicem ordinarium excuſari poſſe à ſententiæ executione.

3. De executione ſententiæ.

Ut his, & aliis difficultatibus ſatisfaciamus, & quid jure Cæſareo, Canonico, & Regio ſtatutum ſit circa executionem ſententiæ à delegato prolatæ, videamus, ſciendum eſt, ſententiam (poſtquam tranſacta eſt in rem judicatam) exequendam eſſe, ut ſic ad effectum perducatur, *l.* 2. *C. de executione ſententiæ, l. ſi cauſa, C. de tranſactionib. l. properandum, §. ſin autem, C. de judiciis*; ſive, ut ait Conſultus *in l. à Divo Pio, §.* 1. *ff. de re judicata*, ad finem perſequatur: notant Cujacius *ad tit. C. de executione*, Vulteius *lib.* 3. *de judiciis, cap.* 13. aliàs fruſtrà ſententia proferretur, ut finis litibus imponeretur, niſi executioni mandaretur, quare rem judicatam paratam habere executionem, ut inſtrumentum guarentigium, probatur *ex l.* 2. 3. *&* 45. *tit.* 21. *lib.* 4. *recopil.* ubi notavit Azevedus, *l.* 4. *&* 5. *tit.* 8. *lib.* 3. *ordinam.* ubi Didacus Perez: plura Rodericus Suarez *in l. poſt rem, ff. de re judic.* Cancerius *lib.* 3. *variar. cap.* 17. Parladorius *lib.* 2. *rerum quotid. cap. fin.* §. 1. Rodriguez *de executione ſententiæ*, Evia, & Villadiego laudati à Carleval *de judiciis tom.* 2. *tit.* 2. *diſput.* 8. *n.* 2. Nec intereſt, an ſententia lata ſit à judice ordinario, an verò à delegato, dum ab ea appellatum non ſit; quia ſi appellatum fuerit, exequi non debet, *l.* 2. *l. in eos* 16. *l. à Proconſulibus* 19. *l. præcipimus, §.* 3. *C. de appell.* niſi ſententia abſolutoria dicta ſit, quæ abſque ullo facto hominis exequitur, cùm nullâ indigeat traditione, *l. ſi inter me, l. ex ſextante, §. Latinus, ff. de re judicata.* Docent Salgado *de Regia protect.* 4. *part. cap.* 1. *à num.* 98. Cabreros *de metu, lib.* 2. *c.* 28. Valenzuela *conſil.* 68. *num.* 13. *&* 72. Olea *de ceſſione jurium, tit.* 3. *q.* 11. *num.* 12.

4. Qui ſententias exequantur.

Secundò præmittendum eſt, privatam perſonam etiam victricem in cauſa, non poſſe ſententiam exequi propriâ auctoritate, *l. miles* 6. *§.* 2. *ff. de judic.* niſi judex competens illi permiſerit in poſſeſſionem ingredi, *l. dotis* 9. *C. ſoluto matrim.* vel ſi condemnatus conſentiat, ut qui obtinuit, ſententiam exequatur, *l. pignoris, C. de pignorib.* aut ſi periculum eſt in mora, Zaſius *in d. l. à Divo Pio, num.* 5. Judex ergo debet ſententiam executioni mandare, ſed non ſemper ipſe, qui eam protulit. Jure enim civili, à quo, ut vetuſtiore, incipiendum eſt, cùm eſſent varia judicum genera, alii enim dicebantur Magiſtratus majores populi Romani, alii minores Poteſtates; alii etiam Magiſtratus majores Urbis, alii minores, ut Tribuni, Ædiles, & ſimiles, de quibus Oſualdus *lib.* 17. *comment. cap.* 7. *littera R*, Gentilis *lib.* 2. *de juriſdict. cap.* 7. *&* 8. Suarez *ad leg. Aquil. lib.* 1. *cap.* 2. *ſect.* 5. Pancirola *in tract. de Magiſtrat.* Briſſonius *de V. S.* alii etiam erant judices dati à Prætore, vel Magiſtratibus, qui jus dandi eos habebant; alii erant delegati, quibus cognitio cauſæ committebatur, *l.* 1. *§. qui mandata, ff. de officio ejus.* Inter eos autem magnum dabatur diſcrimen, quoad poteſtatem exequendi ſententias à ſe prolatas; quia Magiſtratus populi Romani, tam majores, quàm minores, pro ſua juriſdictione ſententias à ſe dictas exequebantur, *l. ſi cautam* 32. *C. de tranſaction. l.* 2. *&* 3. *C. ſi in cauſam judicati pignus*: judices verò dati

executionem

executionem ſuarum ſententiarum non habebant, ſed illi Magiſtratus, qui eos dederant, exequi debebant, *l. ait Prætor* 5. *l. à Divo Pio* 15. *in princip. ff. de re jud. authent. de exhibendis reis*, §. *ſi vero* 4. *collat.* 4. Docent Donellus, Duarenus, Zaſius, & Gabriel Henriquez *in d. l. à D. Pio*, Oſualdus *lib.* 17. *cap.* 21. *littera D. & G.* Vulteius *in l.* 23. *C. de juriſd. num.* 14. & *lib.* 3. *de judic. cap.* 13. *ex num.* 7. Gentilis *lib.* 1. *de juriſd. cap.* 15. & *lib.* 2. *cap.* 27. & 30. Goveanus *in l.* 6. *ff. de juriſd.* Polletus *lib.* 6. *hiſt. fori, cap.* 16. & alii ſuprà citati. Cujus diſcriminis ratio peſpicua ex ſuprà dictis eſt; nam cùm executio ſententiæ ſpectet ad imperium, ſaltem illud quod mixtum eſt, & cum juriſdictione conjunctum, Magiſtratus omnes habentes prædictum imperium poterunt ſententias exequi, ut Magiſtratus populi Romani, tam majores, quàm minores: at verò judices dati, qui tantùm notionem habebant, non autem ullum imperium, ex defectu ipſius, hoc eſt coërcitionis neceſſariæ ad executionem rei judicatæ, ſententiam exequi non poterant; ſed Magiſtratus populi Romani, qui eos dederunt, exequebantur, *d. l. à Divo Pio:* ubi licèt proponatur reſcriptum D. Pii, non tamen novum jus continet, ſed vetus confirmat, ut jam notarunt Duarenus *ibi*, Vulteius *d. cap.* 13. *de judiciis, num.* 3.

5. De judicibus delegatis. Hæc de judicibus datis, & Magiſtratibus ordinariis: circa delegatos verò magna apud juris utriuſque Interpretes eſt hæſitatio. Exequi eos non poſſe ſententiam à ſe dictatam, docuerunt ex Legiſtis *in d. l. à Divo Pio*, Cumanus *in principio*, Jaſon *num.* 3. & 6. Alex. *num.* 3. Alciatus *lib.* 2. *paradox. cap.* 4. *num.* 3. alii relati à Gabriele Henriquez *in d. l. à Divo Pio:* ex Canoniſtis *in cap. ſanè* 4. *de foro compet.* Abbas *num.* 36. Felinus *num. fin.* plures congeſti à Sahagun *in præſenti*, *num.* 10. Cironius *ad noſtrum titul.* qui ultra ea, quæ ſuprà pro ratione dubitandi adduximus, expendunt textum *in l. ea quæ* 26. §. 1. *ff. ad municip.* ubi apertè aſſeritur, Magiſtratibus municipalibus non licere in poſſeſſionem mittere causâ rei ſervandæ: quam ita expendunt. Executio ſententiæ frequenter fit per miſſionem in poſſeſſionem: ſed poteſtas mittendi in poſſeſſionem jure ſpeciali competit Magiſtratibus majoribus, ut in eo textu docetur; & ea quæ competunt jure ſpeciali, mandatâ juriſdictione non tranſeunt, *l.* 1. *ff. de officio ejus:* igitur delegatus, qui non habet prædictam poteſtatem, exequi ſententiam à ſe dictam non valet. Inter hanc ſententiàm, & affirmativám, quam defendimus, mediam elegerunt Fulgoſius *in d. l. à Divo Pio*, *num.* 2. Gofredus, Caſſaneus, & Valenſis *ad noſtrum titulum*, Menochius *d. caſu* 74. *num.* 5. videlicet judices delegatos ab inferioribus Magiſtratibus exequi non poſſe ſententias à ſe prolatas; judices verò delegatos à Principe, poſſe; & ad eos referenda eſſe ea jura, in quibus docetur, delegatos poſſe exequi ſententias à ſe prolatas. Sed hæc media ſententia admitti non poteſt in judicibus delegatis, licèt quoad judices datos eam amplectantur ut veram Cujacius *lib.* 12. *obſerv. cap.* 1. Oſualdus *lib.* 27. *Donelli, cap.* 3. *littera H*, Gentilis *de juriſd. lib.* 3. *cap.* 8. & 27. ea ratione ſuffulti; nam ſententiam ſuam ille exequi poteſt, qui juriſdictionem habet: ſed judex datus à Principe eam habet, ſiquidem judicem dare poteſt, *l. à judice* 12. *C. de judiciis*, *l. unica*, *C. qui pro ſua juriſd.* qui actus, videlicet judicem dare, ad juriſdictionem ſpectat, non ad notionem, *l.* 1. *in fine*, *l. imperium* 3. *ff. de juriſd.* igitur qui habet juriſdictionem à Principe, ſuam ſententiam exequi valet.

6. Ratio decidendi. Affirmativam ſententiam, quam ex noſtro textu depromptam ſuprà auctoritatibus probavimus, firmant ſuprà laudati Interpretes eâ potiſſimâ ratione; nam executio ſententiæ ad mixtum imperium referri ſolet, ut docent Henriquez *in d. l. à Divo Pio*, *num.* 36. Oſualdus *ad Donell. lib.* 17. *cap.* 8. *littera I:* quia tamen mixtum imperium ita adjunctum eſt juriſdictioni, ut ab ea non ſeparetur, *l. imperium* 3. *ff. de juriſd.* ideò delegatus, qui habet juriſdictionem, & ſimul mixtum imperium, jus habet exequendi ſententiam. Deinde nam executio ſententiæ fit virtute actionis judicati, quæ ex ſententia proficiſcitur, *l. ait Prætor* 4. §. 1. & *fin. l. ait Prætor* 5. *in principio*, *l. miles* 6. §. *penult.* & *ult. ff. de re judic. l. hoc jure* 86. *ff. de ſolutionibus*, *l. ſi procurator* 28. *ff. de procurat.* Gentilis *lib.* 1. *de juriſd. cap.* 31. igitur ſicut alia, quæ ſpectant ad juriſdictionis uſum & exercitium, mandatâ juriſdictione conceſſa intelliguntur, ita & poteſtas exequendi ſententiam conceſſa præſumitur. Hoc faciliùs procedit jure noſtro inſpecto, quo non ſolùm mixtum imperium, verùm & merum delegari valet, ut infrà probabimus: unde ſive ratione meri, ſeu mixti imperii, ſententiam à ſe prolatam exequi valet per ſe, aut ejus executionem judici ordinario committere.

7. Dissolvitur dubitandi ratio. Nec obſtant quæ pro dubitandi ratione ſuprà expendebamus. Non principium juris deductum *ex cap. in litteris, hoc tit. l. judex, ff. de re judicata;* nam licèt juriſdictio delegata exſpiret ſententiâ prolatâ; non tamen inde infertur, ſententiam exequi non poſſe, quia judex, ſive ordinarius, ſive delegatus, etiam prolatâ ſententiâ poteſt de ipſius nullitate cognoſcere, & novam dicere, *l.* 1. *C. de ſentent. l. ſi pro ſe* 6. *C. quomodo, & quando*, *l.* 4. *C. de accuſat.* Docent Menochius *de arbitr. lib.* 1. *q.* 67. *num.* 2. Morla *d. tit.* 2. *quæſt.* 27. *num.* 28. Ampliùs & Prætor, & Præſes, qui ſententiam protulerunt, poſſunt adversùs eam in integrum reſtitutionem concedere, *l. Præſes* 42. *ff. de minoribus.* Nec contrarium probat textus *in d. l. judex*, qui intelligendus eſt de judicibus datis, non verò de delegatis: judices enim dati ſemel dictâ ſententiâ, cùm ejus executionem non haberent, ſtatim judices eſſe deſinebant, adeò ut ſi nulliter, & invalidè judicaſſent, novum judicium à Prætore impetrandum eſſet, nec ipſi novam ſententiam proferre poterant, *l. in ſententiis* 59. §. *ult. ff. de reg. juris*, *l. ſi ut proponis* 4. *C. quomodo & quando:* quam deciſionem licèt aliqui ex antiquioribus accepiſſent de judicibus delegatis, veriùs juxta communem recentiorum Interpretum placitum eſt accipienda de judicibus datis: qui cùm in uſu eſſe deſiiſſent temporibus Triboniani Pandectarum compilatoris, ad judices generaliter ſumptos ipſe eam protraxit, ut jam notavit colendiſſimus Præceptor D. Joſephus de Retes *in d. l. à Divo Pio*, *in principio*, *num.* 27. Nec etiam contrarium probat textus *in d. cap. in litteris*, cujus interpretationem in ejus notis dabimus. Neque augmentum difficultatis deductum *ex d. l. à Divo Pio*, adverſatur; nam falſum eſt, illum tantùm judicem poſſe exequi ſententiam, qui juriſdictionem proprio jure habet; ſiquidem omnes, qui habent juriſdictionem, & per conſequens mixtum imperium, ſententias ſuas executioni mandare poſſunt. Nec contrarium probat dicta lex *à D. Pio:* nam textus ille loquitur de judicibus datis, non verò de delegatis, ut conſtat ex illis verbis: *Judicum à ſe datorum;* & jam obſervavit Gabriel Henriquez *in eo textu:* illi enim cùm notionem tantùm, non juriſdictionem haberent, ſententiam exequi non poterant.

8. Intelli- Nec adverſatur ſecunda difficultas deducta ex illis verbis noſtri textus: *Aut non vult, aut non poteſt,*

EXPONITUR PRÆSENS TEXTUS. *teſt*; nam pro ejus ſolutione ſciendum eſt, non ſemper eum ſententiam exequi, qui illam protulit, ſed interdum per alium executioni mandari, aut implorato auxilio, de quo remedio agemus *in cap.* 1. *de officio ordinarii*, vel mandatâ ejus executione, *l. & ſi Prætor* 3. *ff. de officio ejus*, aut ut plerumque olim contingebat, alius judex dabatur ad judicandum, alius verò ad exequendam ſententiam, *l. ult. Cod. de judiciis*, quam ita accipiunt Gentilis *lib.* 2. *de juriſd. cap.* 30. Cujacius *lib.* 9. *obſerv. cap.* 23. Duarenus *in d. l. à Divo Pio*; quo caſu qui ad exequendum dabantur, aut judices dicebantur, *d. l. à D. Pio*, §. *ſi poſt* 6. aut executores, *l. executionem* 7. *C. de execut. rei judicat.* ſeu arbitri ad exequendum, *l. penult. C. de confeſſis*: ideò nonnunquam delegatus per ſe ſententiam exequitur, aliquando ordinario executionem committit, *cap. paſtoralis* 28. §. *quia verò*, *hoc tit.* Carleval *d. tom.* 2. *diſput.* 7. *num.* 1. quo caſu judices delegati cogere poſſunt ordinarium Magiſtratum, ut ſententiam exequatur, *cap. in litteris* 9. *cap. quærenti* 26. *cap. paſtoralis* 28. §. *quia verò*, *hoc tit.* Nec contrarium ſuadet textus noſter in verbis ſuprà relatis, quibus varias interpretationes adduxerunt Interpretes. Arellanus *lib.* 1. *antin.* 8. exiſtimat cum aliis, tunc judicem delegatum poſſe ſententiam exequi, quando aliàs judex eſt ordinarius ratione officii; non verò ſi ſit privata perſona, quia tunc non poteſt ſententiam à ſe prolatam exequi, ſed judici ordinario ejus executionem debet committere; quia ipſe, cùm non ſit ordinarius, non habet territorium: & ſi eo caſu nolit judex ordinarius requiſitus ſententiam proferre, tunc ait judicem delegatum, etiam privatam perſonam, poſſe eam executioni mandare. Sed hæc interpretatio ex ſuprà dictis facilè refellitur; ſiquidem delegatus quilibet, ſive territorium, ſive tantùm juriſdictionem ſibi commiſſam habeat, exequi poteſt ſuam ſententiam, & cogere ordinarium judicem, ut eam exequatur. Lælius Mancinus *cent.* 1. *genial. cap.* 90. tranſcriptus, & ſecutus à Barboſa *tom.* 6. *in præſenti*, noviter exiſtimat, textum hunc eſſe accipiendum de judice ordinario, in quo dubitabatur, an velit, nolitque exequi delegati ſententiam: quo caſu delegatum ipſum debere eam exequi. Quod ſi apertè conſtiterit, judicem ordinarium nolle ſententiam exequi, judicem delegatum poſſe eum compellere, ut eam exequatur.

9. EJUS VERA INTERPRETATIO TRADITUR. Sed his, & aliis ſolutionibus omiſſis, exiſtimo in ſuprà relatis verbis, nec doceri, nec ſupponi judicem ordinarium renuentem exequi ſententiam à ſe prolatam, à delegato cogi non poſſe; in præſenti enim textu Alexander III. conſultus fuit à Norvicenſi Epiſcopo, utrum delegatus, qui juſſit judici ordinario, ut exequeretur ſententiam à ſe prolatam, & judex ordinarius renuit eam exequi; delegatus autem nolit ipſum cogere ad exequendum, fortaſſis quia ex juſta cauſa excuſabatur, poſſit reaſſumere ſententiæ executionem, & eam exequi: exiſtimabat Norvicenſis Antiſtes, hoc illi non licere; quia eam jam commiſit, & ſententiâ prolatâ, atque ejus executione mandatâ, functus erat officio ſuo, *cap. in litteris* 9. *hoc tit.* Sed hac ratione inſuper habitâ, contrarium reſpondet Alexander, videlicet judicem delegatum poſſe reaſſumere executionem ordinario mandatam, & per ſe exequi, quia per commiſſionem executionis ſine effectu, non exſpirat judicis delegati juriſdictio, quod expreſſiùs Vvintonienſi Epiſcopo reſcripſit ipſe Alexander in hæc verba: *Sententiam à delegato judice latam, ſi ad mandatum ipſius judicis delegati Epiſcopus executioni mandare neglexerit, is qui ex delegatione R. Pontificis ſententiam tulit, eam executioni mandandi plenam, & liberam habeat facultatem.* Quæ verba repetiuntur poſt Concil. Lateran. ſub ipſo Alexandro, *p.* 7. *cap.* 10. & in prima collectione, *ſub hoc tit. capite* 8. unde in præſenti non dubitabatur, utrum judex delegatus poſſit cogere judicem ordinarium exequi ſententiam à ſe prolatam; ſed utrum ejus executione commiſſâ ordinario, & ab eo neglectâ, poſſit iterum reaſſumi à judice delegato. Innuerunt hanc interpretationem Beroius *num.* 13. Panormitanus *hic*, *num.* 6.

Nec contrariæ ſententiæ eorum, qui negarunt judicem delegatum poſſe exequi ſententiam, favet textus *in d. l. ea quæ* 26. §. 1. *ff. ad municip.* quam ſuprà expendebamus; nam certo certius eſt, judicem delegatum pro ſuæ ſententiæ executione poſſe mittere actorem in poſſeſſionem, *cap. cum veniſſet, de eo qui mittitur*: quia miſſio in poſſeſſionem ſpectat ad mixtum imperium. Gentilis *lib.* 1. *de juriſd. cap.* 24. quod probatur *ex l.* 2. *l. damnum* 4. §. *Divus* 3. *ff. de damno infecto*, ubi docetur, Duumviros poſſe mittere in poſſeſſionem, mandatâ illis hac poteſtate à Prætore: unde deducitur, miſſionem in poſſeſſionem delegari poſſe. Nec obſtat dicta lex *ea quæ* 26. nam omiſſâ diſtinctione Goveani *in d. l. jubere*, *ff. de juriſd.* illi facilè ſatisfacere poteſt, qui admittit ſententiam eorum, qui exiſtimarunt, Magiſtratus municipales, de quibus agitur *in d. l. ea quæ*, non habuiſſe juriſdictionem; ſed tantùm notionem, & ſic ex defectu juriſdictionis conjunctæ cum mixto imperio, eos non potuiſſe in poſſeſſionem mittere. Ita docuerunt Bodinus *lib.* 1. *de repub. cap.* 6. *num.* 54. Gentilis *lib.* 2. *de juriſd. cap.* 2. Duarenus *de juriſd. cap.* 4. & *lib.* 1. *diſput. cap.* 53. Anton. Auguſt. *lib.* 4. *emendat. cap.* 6. Sed hæc ſententia refellitur *ex l.* 1. à contrario ſenſu, *ff. ſi quis jus dicenti.* Quare pro vera illius textus interpretatione dicendum eſt, Magiſtratum municipalem juriſdictionem habere conjunctam cum imperio aliquo, ſed non cum magno, ut habebant Magiſtratus provinciales, Proconſules videlicet, Præfecti Auguſtales, & ſimiles: imperium enim eorum limitatum erat pro modo juriſdictionis ad certum genus cauſarum; quare non omnia ea exequi poterant, quæ magis ad imperium ſpectabant; quorum exempla proponuntur *in d. l. ea quæ* 26. *l. jubere* 4. *ff. de juriſd.* Docent Oſualdus *ad Donellum lib.* 17. *comment. cap.* 7. *littera R*, Gentilis *lib.* 2. *de juriſd. cap.* 7. Suarez *ad leg. Aquil. lib.* 1. *cap.* 2. *ſect.* 5. nec inde rectè infertur, judices delegatos non poſſe ſententiam exequi, cùm illi habeant juriſdictionem conjunctam cum imperio. 10. EXPONITUR L. EA QUÆ, FF. AD MUNICIP.

Adhuc ſupradictæ aſſertioni opponitur textus *in cap. ſi quis contra* 4. *de foro compet.* ubi à Gregorio Magno ſtatuitur, ut ſi quis contra clericum actionem velit intentare, adeat ejus Epiſcopum; & ſi talis Epiſcopus fuerit ut ſuſpectus recuſatus, detur executor, id eſt judex delegatus; quem ſi actor recuſaverit, ab Epiſcopo eſt alius deputandus, qui partes cogat ex mutuo conſenſu judices eligere, à quibus ab Epiſcopo judicatum executioni mandetur. Ex qua deciſione Gloſſa, & antiquiores ibi deducunt, judicem delegatum non poſſe ſuam ſententiam exequi, ſed ad ejus executionem adeundum, eſſe judicem delegantem. Pro hujus difficultatis ſolutione varia adduxerunt Gloſſa ibi, *verbo ipſius ſollicitudine*: Vega *in eo textu.* Quibus omiſſis dicendum eſt, Gregorium in ea ſpecie non agere de judicibus delegatis, ſed potiùs de arbitris juris electis in cauſa ſuſpicionis, de quibus *in cap. ſuſpicionis* 26. *hoc tit.* jubetur enim in eo textu, ut eorum ſententia exequatur, vel ab Epiſcopo jam ut ſuſpecto remoto, vel ab ipſo defenſore Corſicæ, à quo partes cogendæ 11 INTELLIGITUR CAP. SI QUIS 4. DE FORO COMPET.

cogendæ erant arbitros eligere, ut in integra illius textus legitur: etiam notavit Cujacius *ibi*, qui accipit illa verba, *lege ſervatâ*, de lege *à Divo Pio*, *ff. de re judicata*, quæ formam executionibus præſcripſit. Eum ſequitur Vulteius *lib.3. de judiciis*, *cap.13. num.20.* Cùm ergo ibi non agatur de delegatis cum juriſdictione, ſed tantùm de arbitris, meritò aſſeritur, Epiſcopum ut ordinarium debere exequi ſententiam à ſe prolatam. Eodem ferè modo intelligendus eſt textus *in cap. quiſquis 19. 2. quæſt.6.* ubi Gloſſa, & Archidiaconus docent, agi de delegato inferioris, non verò de delegato Pontificis; & delegatum inferioris non poſſe ſententiam exequi. Nam textus ille non loquitur de judicibus delegatis, ſed de arbitris electis, & electitiis, qui ex conſenſu partium à Primate dabantur, & ab ipſo eorum ſententia executioni mandanda erat: & ſi adhuc admitteremus, textus *in d. cap. ſi quis 4.* & *in d. cap. quiſquis 19.* procedere in judicibus delegatis, reſponderi poteſt, eſſe exaudiendos de illis judicibus delegatis, quibus cauſæ cognitio cum prolatione ſententiæ committebatur, exceptâ executione; iſti enim non poſſunt ſententiam exequi, *cap. ſuper 27. hoc tit. l.1. Cod. ſi contra jus*, *l.19. tit.4. part.3.* quia cùm fines delegationis diligenter ſint ſervandi, *cap. cùm dilecta*, *de reſcriptis*; ideò ſicut ille, cui commiſſa eſt tantùm cauſæ cognitio, vel litis exordium, ut *in cap. ſuper 27. §. intentionis*, *cap. paſtoralis 28. §. item*; aut examen teſtium, ut *in cap. cùm te 18. hoc tit.* non poteſt ad ulteriora procedere; ita delegatus ad ſententiæ prolationem, non poteſt eam exequi ex defectu commiſſionis; & in hoc caſu judex delegatus non habet facultatem exequendi ſententiam à ſe dictam. Docent Vulteius *de judiciis d. cap.13. num.19.* Gentilis *lib.2. de juriſd. cap.30. & 31.*

CAPUT VIII.

a Idem.

SI quando clerici coram judice delegato Prælatos Eccleſiarum ſuper Eccleſiis, quas tenent, in cauſam traxerint, & coram eodem judice *b* tranſactione, vel alio modo Eccleſias obtinuerint, in quibus certum ſit eos inſtitutionem canonicam nullatenus habuiſſe, nec poſſeſſionem etiam corporalem; judex ordinarius non debet delegati judicis mandato *c* reſiſtere violenter, ſed apud ipſum inſtare debet, ut differat illos in poſſeſſionem mittere, donec rei veritas nobis innoteſcat.

NOTÆ.

1. a IDem.] Et eidem, ut legitur poſt Concilium Lateran. ſub Alexandro III. *7. part. cap.12.* plura enim reſcripta pro diverſitate cauſarum miſit noſter Alexander Norvicenſi Epiſcopo, ut jam notavi *in cap. ſi autem 9. de reſcriptis.*

b *Tranſactione.*] Id eſt amicabili compoſitione, 2.
ut *in cap. ſuper eo, de tranſact.* ubi plura adduxi.

c *Reſiſtere.*] Quæ ad hujus textus interpreta- 3.
tionem ſpectant, dabimus *in cap. paſtoralis, 28. §. quia verò, hoc tit.*

CAPUT IX.

Idem a *Brixienſi Epiſcopo.*

IN litteris, quas tua nobis deſtinavit fraternitas, quæſtiones *b* quaſdam inſeruiſti, ſuper quibus ſolutionem tibi à nobis poſtulaſti exhiberi; quarum quidem una eſt, ſcilicet uſque ad quod tempus judex delegatus ſe poſſit interponere, ut ſtetur judicatæ rei, vel tranſactioni. Super quo conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quod ex quo judex delegatus per ſe, aut per alium, ſi potuerit, ſententiam exequutioni mandavit, vel præcepit mandari, ejus auctoritas, & juriſdictio ceſſat, quia ſemel ſuo officio eſt functus.

NOTÆ.

1. a BRixienſi.] Ita etiam legitur poſt Concilium Lateran. *p.13. cap.16.* De hac Eccleſia nonnulla adduxi *in cap. tua, de procurat.*

2. b *Quaſdam.*] De quibus *in cap.5. & 6. de reſtit. ſpol. cap. in litteris 8. de officio Ordin. in 1. collect. cap. in litteris 4. de raptoribus, cap. ſuper illa 4. de ſecundis nuptiis*, in quibus malè legitur, *Exonienſi*; cùm legendum ſit *Brixienſi*, ut in præſenti legitur; ſiquidem deciſiones illæ ſunt partes hujus textus.

COMMENTARIUM.

1. INter alios modos, quibus finitur juriſdictio delegata, cauſæ finis, & ſententiæ prolatio enumerantur: prolatione enim ſententiæ, & eâ executioni cum effectu mandatâ, exſpirat juriſdictio delegata, *cap. quærenti 26. cap. venerabilis 37. hoc tit.* vel enim ab ipſa ſententia judicis delegati appellatum fuit, vel non fuit provocatum: ſi appellatum non fuit, tranſit ſententia in rem judicatam, *cap. cùm inter, de re judic.* & tunc poteſt per ſe ſententiam exequi, *cap. ſignificaſti, hoc tit.* & ad hujuſmodi executionem habet annum, *d. cap. quærenti*; & ſi voluerit ordinario mandare ſententiæ executionem, eo utiliter exequente, exſpirat delegati juriſdictio, *d. cap. venerabilis*, quo caſu procedit præſens textus: ſed ſi ordinario renuente ex juſta cauſa delegatus voluerit reaſſumere ſententiæ executionem, poterit eam executioni mandare, & interim durat juriſdictio, ut jam notavi *in d. cap. ſignificaſti*; quia

ſententia

ſententia prolata, dum executioni non mandatur cum effectu, dicta non creditur, ut exſpiret juriſdictio delegata: eâ autem executioni mandatâ, exſpirat juriſdictio mandata, & ſic judex quilibet ordinarius poſteaquam ſententiam protulit, non poteſt eam mutare, *l. judex*, juxta vulgarem intellectum legis *conquerebatur* 62. *ff. de re judicat.* licèt illi permittatur, ſi quod dubium, aut quid minùs expreſsè dictum eſt in ſententia, eam explicare intra 24. horas, *l. Paulus* 42. *ff. de re judicat.* variis exemplis illuſtrat Pichardus *in manuduct. ad praxim*, 2.*part.* §.3. *num.* 12. Ita delegatus, poſtquam ſententiam dixit, functus eſt officio ſuo, ita ut nec illam mutare poſſit. Acacius Ripol. *variar. quæſt.* 21. *num.* 440. Gutierrez *lib.* 2. *canonic. cap.* 2. *num.* 18, nec poteſt cognoſcere de nullitate ſententiæ, licèt ſi contra formam delegationis pronunciet, poſſit iterum ſententiam dicere, *cap. cùm dilecta, de reſcriptis*; ideò non poteſt concedere reſtitutionem adversùs ſententiam propriam, Carleval *de judiciis tom.* 1. *diſput.* 7. *num.* 29. & ſi ſententiâ interlocutoriâ pronunciavit ſe juriſdictionem non habere, ampliùs in ipſa cauſa procedere nequit, *cap. ſignificantibus* 58. *hoc tit.* Docet Salgado *de protect. Regia*, 3. *p. cap.* 8. *num.* 49. Adversùs ſententiam tamen interlocutoriam à ſe prolatam rectè beneficium reſtitutionis concedere valet, ut reſolvit Fragoſo *de regim. Chriſt. Reipub.* 2. *p. diſput.* 1. §. 2.

CAPUT X.

Idem *Abbati S.* ª *Albani.*

Conſultationibus ſingulorum ex miniſterio ſuſceptæ ſervitutis cogimur reſpondere, ut ſi quid dubietatis, vel quæſtionis in mente alicujus emerſerit, ab Eccleſia Romana ſolvatur, quæ inter alias, Domino diſponente, meruit obtinere principatum. Quæſitum eſt à nobis ſiquidem, utrum ſi aliquis Eccleſiâ, vel *b* poſſeſſione qualibet ſe aſſeverans abſque judicio, & cauſa rationabili ſpoliatum, à nobis ad judicem litteras obtinet, ut infra certum tempus reſtituatur ſibi poſſeſſio, ſi conſtiterit judici eum eſſe ſpoliatum, qualiter poſſeſſio ei debeat reſtitui; cùm is, qui tenet Eccleſiam, vel poſſeſſionem, quam ipſe requirit, antequam de litteris ipſis aliqua mentio fieret, ſtudiorum, vel peregrinationis, vel aliâ hujuſmodi causâ ſe abſentaverit, nec infra præfixum tempus judici poſſit ſuam præſentiam exhibere. Super quo utique conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quod nec poteſt, nec debet reſtitutionem habere, quamvis paratus ſit coram judice delegato teſtibus idoneis poſſeſſionem, & dejectionem ſuam probare, niſi is, qui poſſidet, ſe per *c* contumaciam abſentaſſet; ſi etiam judex uſque ad reditum ejus, qui poſſidet, terminum prorogaverit: *d* exſpirat enim juriſdictio ſua, quia ſine conſenſu utriuſque non licet judici terminum prorogare aliquatenus præfixum à delegatore.

NOTÆ.

1. a *S. Albani.*] Ita legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 15. & poſt Concilium Lateran. *p.* 7. *cap.* 17. & *in cap. conſultationibus* 4. *de donat. cap. conſultationi, de jurepatron.* ubi referuntur ſecunda & tertia pars hujus decretalis; non autem legendum eſt, *S. Albini*, ut habetur in hac ſexta collectione. Monaſterium hoc S. Albani eſt Ordinis D. Benedicti in diœceſi Cantuarienſi, cujus originem refert Yepes *tom.* 3. *chron. D. Benedicti, pag.* 318.

2. b *Poſſeſſionem.*] Interdicta enim, & remedia poſſeſſoria tantùm competunt poſſeſſoribus dejectis, *l.* 1. §. *dejicitur* 9. *ff. hoc tit.* docent latè Menochius *de recup. in præludiis*, *num.* 1. & *remedio* 1. *num.* 9. & 10. Oſualdus *ad Donellum lib.* 15. *cap.* 31. *littera C*, Valenzuela *conſil.* 71. *num.* 14. unde colono non datur, *d. l.* 1. §. *denique* 10. quia non poſſidet, *l. non ſolùm* 33. §. 1. *ff. de uſucap. l.* 1. *Cod. communia de uſucap.* uſufructuario autem datur, *l.* 3. §. *unde vi* 13. *ff. de vi & vi*; quia licèt ipſam rem non poſſideat, *l. naturaliter* 12. *ff. de acquir. poſſ.* tamen quaſi poſſidet ratione uſuſfructus, cujus quaſi poſſeſſionis ratione competunt ei interdicta poſſeſſoria, *l. ult. ff. uti poſſidetis, l.* 1. §. *uti videmur, ff. de itinere, actuque*: Docent Menochius *d. remedio*, *ex numero* 79. Oſualdus *d. cap.* 31. *littera D.* Anton. Gomez *in l.* 45. *Tauri*, *num.* 191. D. Garaña *in cap. in litteris, num.* 9. ubi Fermoſinus *quæſt.* 1. *ex num.* 14. *de reſtit. ſpol.* unde dejectus debet probare poſſeſſionem, & dejectionem ab ipſa, ut interdicto poſſeſſorio uti poſſit, *l.* 1. §. *interdictum, ff. de vi & vi*: quo modo accipit textus *in cap. olim, de reſtit. ſpol. cap. licèt cauſam, de probat. cap. ſuborta, de re judicata*, Fachineus *lib.* 8. *controv. cap.* 10.

c *Per contumacem.*] Quo caſu quomodo procedendum ſit, latè dicemus *in cap.* 1. & 2. *de dolo & contumacia.* 3.

d *Exſpirat enim juriſdictio.*] Ut latè probavi in *cap. de cauſis* 4. *hoc tit.* ubi commentarium hujus textus dedimus. 4.

CAPUT XI.

Idem ª *Carnotenſi Epiſcopo.*

Sanè quia nos in primis conſulere voluiſti, qualiter à nobis judex delegatus Epiſcopum, qui ei non ſubeſt, ad aliquid faciendum, vel dandum compellere

 debeat,

debeat, cùm cauſam, quæ inter Epiſcopum, & laicum, vel clericum vertitur, de mandato noſtro ſuſcepit: id tuæ quæſtioni duximus reſpondendum, quod judex à nobis delegatus vices noſtras gerit; unde in cauſa illa ſuperior eſt, & major illis, quorum cauſam ſuſcipit terminandam. Ideo ſi Epiſcopus, vel alia *b* perſona, quæ non ſit de juriſdictione illius, in cauſa, quam ei delegamus, rebellis, ac contumax fuerit, ſecundùm qualitatem, vel quantitatem facti poterit vel *c* interdicti, vel ſuſpenſionis ſententiâ à judice delegato compelli. Itaque judex ſecundùm negotii qualitatem temperatè procedens, Epiſcopo vel ingreſſum Eccleſiarum, vel ſacerdotale officium interdicat, aut etiam terram illius, quæ ad juriſdictionem ſuam pertinet, ſpecialiter interdicto ſupponat.

NOTÆ.

1. a *CArnotenſi.*] Ita legitur *in cap. 16. hoc tit. in 1. collect.* & poſt Concilium Lateran. *p.7. cap.20.* & *in cap. quæſtioni, de appellat.* Carnutum Belgiæ caput, civitas eſt in regione media totius Galliæ ſita, cujus meminerunt Cæſar *lib.6. cap.4.* Sulpitius *dialog.3.* Paulinus *lib.4. in vita S. Martini:* habet Eccleſiam Cathedralem, cujus mentio fit *in cap.28. de judiciis, cap.28. de jurepatron. capite 23. & 24. de V.S.* Ejus Epiſcopo Joanni Sariſbarienſi miſſa eſt præſens deciſio, de quo plura adduxerunt Fratres Sarmat. *tom. 2. Galliæ Chriſtianæ, fol.490.* & nonnulla de ipſo Comitatu Carnotenſi in Gallia non ignobili, congeſſi *in cap...*

b *Vel alia perſona.*] Juxta ea quæ dixi *in cap.1. hoc tit.*

2. c *Interdicti, vel ſuſpenſionis.*] Contra contumaces enim, & impedientes uſum ſuæ juriſdictionis, poteſt judex delegatus procedere per cenſuras excommunicationis, interdicti, & ſuſpenſionis, ut probavi *in cap.1. hoc tit.*

COMMENTARIUM.

3. Concluſio traditur, et probatur. EX hoc textu ut commune axioma deducitur, *Judicem delegatum eſſe majorem quocumque ordinario in cauſa ſibi commiſſa.* Quod probant textus *in cap.2. de officio Legati, cap. ſignificaſti, cap. paſtoralis, §. quia verò, hoc tit. cap. paſtoralis, §. præterea, de officio Ordin.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti,* Corraſius *lib.3. miſcell. cap.19.* Anguianus *lib.3. de legib. cap.33. per totum,* Fachineus *lib.12. controv. cap.84.* Barboſa *lib.2. voto 53. num.13.* Carena *de officio Inquiſit. p.1. tit.5. §.7.* Abruz. *ad leg.1. ff. de officio ejus, q.1.*

4. Ratio dubitandi. Sed hoc axioma, licèt ita communiter receptum, difficile tamen videtur ex ea conſideratione; nam ideò delegatus dignior judicatur, & major quocumque ordinario, à noſtro Alexandro; quia ipſius Pontificis delegantis perſonam repræſentat: ſed æqualiter judices ordinarii ſuſtinent, & repræſentant perſonam Principis, à quo eliguntur, aut confirmantur, *cap. ita Dominus, 19. diſt. cap. mandata, de præſumpt.* & ipſi ordinarii amplam juriſdictionem obtinent in ſuis territoriis, *cap. cùm Epiſcopus, de officio Ordin. lib.6. l. more, l. & quia, ff. de juriſd.* unde poſſunt ſupplere negligentiam ipſius judicis delegati, *cap. ſignificavit, de officio ordin.* atque contra ipſum procedere, ut probat Anguianus *d. cap 33. num.12.* igitur quia judex delegatus non eſt major quocumque ordinario. Fulcitur hæc dubitandi ratio ex eo; nam quælibet cauſa naturalis accidentali præfertur, *l.3. ff. de tutelis:* ſed juriſdictio ordinaria eſt naturalis; delegata verò accidentalis: igitur potiùs judex ordinarius præferendus eſt delegato, quàm è contra: & ſi daremus utramque juriſdictionem eſſe ejuſdem naturæ, non debebat præferri delegatus, ſiquidem cui aliquod miniſterium demandatur, non præfertur, ſed exæquatur illis, qui ſimile miniſterium exercent, *l.2. C. ut dignit. ordo, l.2. C. de Comitib. rei milit. lib.12.*

Hac difficultate minimè obſtante vera eſt præſens deciſio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, 5. Delegatus judex quis.
quinam dicantur judices delegati, & qui ordinarii appellentur, ut inter eos prærogativam agnoſcamus. Et omiſſis variis diffinitionibus traditis in hac rubrica à Panormit. *num.1.* Decio *num.14.* Sahagun *num.15.* Petro Greg. *lib.27. ſyntagm. cap.22. num.2.* Menoch. *de arbitr. lib.1. quæſt.12.* P. Barb. *in l. cùm Prætor 12. §.1. num.2. ff. de judiciis,* Parexa *de inſtrum. edit. tit.2. reſol.5.* illa ut receptior placuit Anteceſſoribus noſtris, quæ ait: *Delegatus eſt perſona, cui cauſæ cognitio committitur, nihil proprium habens, ſed delegantis perſonam repræſentans.* Quæ diffinitio colligitur ex hoc textu, *ex l.1. §. qui mandatam, ff. de officio ejus.* Ponitur in ea, *perſona,* loco generis; aliæ enim ſunt perſonæ, quæ licèt cauſæ cognitionem habeant, judices tamen delegati non ſunt: illa verba, *committitur cognitio, vel executio,* adhibentur, ut cognoſcatur delegati poſſe non ſolùm principium, & medium, verùm & finem cauſæ, *cap. ſuper 27. §. intentionis, hoc tit.* Principium, cùm tantum citatio, vel litis conteſtatio committitur, *d. §. intentionis,* ibi: *Litis exordium, cap. paſtoralis 28. §. item, hoc tit.* Medium, cùm examen teſtium totius cauſæ, ſeu cognitio negotii uſque ad ſententiam demandatur, *d. cap. ſuper, §. nos, cap. juſte 18. hoc tit.* Finis, cùm diffinitiva ſententia, causâ jam examinatâ, delegatur, *d. cap. ſuper, §. verum,* Reliqua diffinitionis verba ponuntur loco differentiæ, ut demonſtretur, judices delegatos valde differre ab ordinariis, & vicariis, qui ordinariâ juriſdictione fruuntur, & propriâ, cùm delegati nihil proprium habeant, *cap.1. 94. diſt. cap. præterea 5. hoc tit. d. l.1. §. qui mandatam,* ibi: *Nihil proprium habens;* ſed ejus qui mandavit, juriſdictione utuntur, *l. etſi Prætor,* ibi: *Partibus ejus fungens, ff. de officio ejus, l. ſolet 16.* ibi: *Fungitur vice ejus, qui mandavit, ff. de juriſd.* Unde dicuntur judices extraordinarii, *l.2. C. de dilationibus, cap. induciæ, §. ſpatium 3. quæſt.3. cap. quoniam,* ubi Gloſſa *verbo Extraordinario, de probat.* notarunt Menochius *lib.2. de præſumpt. cap.15. num.15.* Oſualdus *ad Donellum lib.17. cap.18. littera A.*

Sed contrarium, immò judices delegatos proprio jure juriſdictionem habere, probari videtur 6. Opponuntur varii textus.
ex l.1. §. qui mandatam, verſ. Verius enim, ff. de officio ejus: ubi probatur eum, cui mandata eſt juriſdictio, habere eam ut propriam. Sed pro ejus textus ſolutione ſciendum eſt, in ejus principio Papinianum generalem in eo textu regulam conſtituiſſe, quam *in verſ. verius eſt,* exponit, ut ſcilicet uſus juriſdictionis, qui more majorum competit, transferatur, non ſic imperium, quod lege competit, cujus

uſus

uſus ad alium transferri non poteſt. Ex qua ſententia non ſequitur, tranſire in delegatum juriſdictionem ordinariam, ſed potiùs mandatam, ut docent Gloſſa, & Mathezcius *ibi*. Verum enim eſt, uſum juriſdictionis transferri, non verò ipſam juriſdictionem, quomodo etiam accipiendus eſt textus *in cap. in litteris 9. hoc tit.* ubi ſi attenditur proprietas vocis *ejus*, quæ proprietatem ſignificat, *l. locum 2. §. 1. ff. de religioſis*, probari videtur, delegatum proprium quid habere; nam in eo textu, & ſimilibus hujus tituli, uſus juriſdictionis latè dicitur juriſdictio ipſa; & in eo ſenſu, quia delegatus habet uſum juriſdictionis, aliquando dicitur habere juriſdictionem ipſam. Etiam ſuprà dictis opponi ſolet textus *in l. cognitio 4. ff. de officio ejus*, in illis verbis; *Cùm propriam juriſdictionem legatis ſuis dederis*. Ex quibus deducitur, legatos, quibus mandatur juriſdictio, eam proprio jure habere. Sed ut huic difficultati ſatisfaciamus, examinanda eſt illa ſatis vexata quæſtio, utrum videlicet Legati Proconſulis, quibus juriſdictionem demandarunt Proconſules, habeant eam ut propriam, an ut delegatam? Et eam habere ut delegatam, ſuaderi videtur *ex l. cùm Prætor 12. §. 1. ff. de judiciis*, *l. ſolent 6. verſ. ſicut, ff. de officio ejus*, ex celebri loco Julii Cæſaris *lib. 2. comment.* ubi ait: Non ſe ignorare, quod eſt officium Legati, qui fiduciariam operam obtinet. Hanc tenent opinionem P. Barb. *in d. l. cùm Prætor*, *num.* 178. Oſualdus *lib. 17. Donelli*, *cap. 8. triplici littera N.* Sed contrariam ſententiam, immò proprio jure juriſdictionem habere, docuerunt Anton. Faber *in d. l. cùm Prætor*, P. Faber *in l. nemo 70. ff. de reg. juris*, Covar. *lib. 3. variar. cap. 20. num.* 11. Cuiacius *lib. 7. obſerv. cap.* 21. quorum ſententia probatur *ex l. 2. ff. quis, & à quo appelletur*, ubi probatur, à Legato ad Proconſulem appellari, ad quem ſi mandatam juriſdictionem exerceret, appellari non poſſet, *l. 1. §. 1. ff. eod. tit.* Facit textus *in l. 1. §. 1. ff. de tutor. & curatorib.* ubi ipſe tutores dat, cùm hæc poteſtas mandatâ juriſdictione non tranſeat, *l. nec mandante 8. ff. de tutor.* Tandem faciunt alia, quæ expendebamus *in cap. 1. hoc tit.* pro interpretatione textus *in l. legatus*; quæ repetenda ſunt pro hujus quæſtionis expoſitione.

7. Delegatus repræſentat delegantem.

Diximus tandem in diffinitione: *Delegantis perſonam repræſentans*. Ut cognoſcatur, judices delegatos repræſentare judices delegantes, quorum juriſdictione, & poteſtate utuntur; unde deducitur, ex perſona delegantis æſtimandam eſſe juriſdictionem delegati, ut in præſenti docet Alexander: & ipſum ut delegantem honorandum eſſe, docent Oſualdus *lib. 17. Donel. cap. 8. littera L*, Alciatus *in rubrica de officio ejus*, *num.* 25. & ſimiliter exceptiones, quæ opponi poterant deleganti, obſtare etiam delegato, *cap. 1. de officio Vicarii, lib. 6.* niſi ſit ſpecialis, ſeu perſonalis exceptio, quæ delegato non objicitur, *cap. ſi quis 4. de foro compet.* ubi Cuiacius, Scaccia *de appellat. q. 7. n. 42.* Moneta *de commut. c. 8. n. 610.* licèt in delegationibus extrajudicialibus debitoribus *factis* aliud obſervetur; exceptio enim, quamvis realis, quæ deleganti obſtabat, delegato non poteſt opponi, *l. ſi quis 12. l. doli 19. ff. de donat.* ratio diſcriminis redditur *in d. l. ſi quis 12.* quia videlicet cùm hæc delegatio celebretur novatione factâ, & interpoſitâ ſtipulatione, remittere videtur exceptionem is, qui denuò promittit. Circa caſum autem textus *in d. l. ſi quis 12.* obſervandi ſunt textus *in l. fidejuſſor 16. ff. de fidejuſſor. l. 2. §. idem ff. de eo quod certo loco*, *l. qui alii 12. ff. de operis libert.* in delegatione verò, de qua in hoc titulo agitur, cùm nulla novatione intercedente juriſdictio committatur, committitur ut erat apud delegantem, cujus perſonam delegatus repræſentat, ut in hoc textu docetur. Quæ omnia procedunt in delegato hominis, non verò in delegato legis, cui lex ipſa cauſam committit, ut *in cap. irrefragabili 13. §. cæterum, de officio Ordin. cap. unico, de clerico ægrot. lib. 6. cap. ad audientiam, de hæret.* lex enim, aut Senatuſconſultum plerumque delegat, *l. excipiuntur 14. ff. ad Syllan. l. 1. ff. de damno infecto*: notat Scipio Gentilis *lib. 3. de juriſd. cap.* 25.

8. De judice ordinario.

Judex ordinarius ille dicitur, qui propriam habet juriſdictionem, aut jure, aut conſuetudine, *l. more 5. l. & quia, ff. de juriſd. cap. conquerente, de officio ordin.* Trident. *ſeſſ. 24. de reform. cap.* 1. Docent plures laudati à Barboſa *in rubrica de officio ordin.* unde cùm jure proprio, non alicujus perſonam repræſentans, judex ordinarius juriſdictionem obtineat, differt valdè à judice delegato, qui nihil proprium habet, ſed tantùm delegantis perſonam repræſentat: aliquando tamen contingit, ut ordinarius ſimul ſit delegatus, cùm videlicet illi committitur cauſa, cujus cognitio jure ordinario ad ipſum non ſpectabat; quem caſum latè diſputabimus *in cap. licet, de officio Ordinarii*.

9. Traditur ratio decidendi.

Ex quibus facilè cognoſcitur majoritas, & præexcellentia judicis delegati Pontificis ſupra omnem ordinarium, quæ etiam redditur à noſtro Alexandro in illis verbis: *Judex à nobis delegatus vices noſtras gerit*. Nam cùm judex delegatus ipſum delegantem repræſentet, cujus vices gerit, & juriſdictionem exercet in cauſa ſibi commiſſa; & delegantis juriſdictio ſit ſupra omnem juriſdictionem ordinariam, neceſſariò & ipſius delegatus in cauſa ſibi commiſſa, in qua vices ipſius delegantis gerit, major erit quocumque ordinario, cùm geſta per ipſum delegatum, per Pontificem geſta credantur, *cap. ſi cui 12. de præb. lib. 6.* Gloſſa 2. *in fine*, *in cap. in litteris, de reſcriptis.* Unde quia abſurdum, & indecorum erat, ut ſimplices clerici à Sede Romana delegati, in cauſis ſibi commiſſis majores conſtituerentur Epiſcopis, & Archiepiſcopis, ſtatutum fuit à Bonifacio VIII. *in cap. ſtatutum, hoc tit. lib. 6.* ne cauſa delegetur niſi habenti dignitatem, vel Canonicatum in Eccleſia, aliàs geſta à delegato invalida ſint. Docent plura ad hujus textus interpretationem adducentes, Tondutus *reſol. canonic. c. 77. & 87.* Petrus Gregor. *lib. 1. de reſcriptis, c.* 53. Barb. *de canonicis cap. 19. & in remiſſ. ad Trident. ſeſſ. 25. de reform. cap.* 10.

10. Diſſolvitur dubitandi ratio.

Nec obſtat difficultas ſuprà pro dubitandi ratione perpenſa, quâ moti Barbatia, Alciatus, Jacobus de Nigris, & Corraſius, quos refert Anguianus *d. lib. 3. de legibus*, *cap.* 33. exiſtimarunt diſcrimen eſſe conſtituendum inter delegatum Principis, & delegatum inferioris, ut delegatus Principis major ſit quocumque ordinario; non ita delegatus inferioris Magiſtratus. Sed hæc diſtinctio ſuſtineri non poteſt, ſiquidem tam delegatus inferioris Magiſtratus, quàm Principis gerunt vices delegantis: igitur etiam delegatus inferioris Magiſtratus major eſt quocumque ordinario, cui præeſt ipſe Magiſtratus, qui delegavit. Aliter Beroius interpretatur noſtram Alexandri deciſionem; aſſerit enim, delegatum eſſe majorem illis ordinariis, quorum cauſam ſuſcipit terminandam, id eſt illis, ad quorum juriſdictionem cauſa commiſſa ſpectat, juxta illa verba noſtri textus: *Quorum cauſam ſuſcepit terminandam.* Quæ verba accipit ipſe Beroius, non ut emolumentum, & utilitas ipſius actionis ad Epiſcopum ſpectaret,

ſpectaret, ſed quia cauſa delegata ad ejus juriſdictionem pertinebat. Sed etiam hæc interpretatio admitti non valet, cùm repugnet contexturæ hujus textus. Primò quia Alexander in præſenti regulam generalem, & ejus rationem aſſignat in illis verbis, *Delegatus vices noſtras gerit*; unde in cauſa illa ſuperior eſt, & major illis, quorum cauſam ſuſcepit terminandam. Deinde quia in hujus textus ſpecie utilitas actionis ad ipſum Epiſcopum ſpectabat, ut ex ejus verbis conſtat: quare Beroii ſententia ſuſtineri non poteſt, etſi non inficier, ex præſenti deciſione non rectè probari, omnibus Ordinariis majorem eſſe judicem delegatum, etiam in cauſa ſibi commiſſa. Sed juxta alia juris teſtimonia, & rationes ſuprà perpenſas, defendenda eſt ſuprà tradita aſſertio. Nec tunc obſtat prædicta dubitandi ratio; nam licèt judices ordinarii repræſentent ipſum Principem ſuperiorem, atque ejus vices gerant; longè tamen aliter delegati delegantis perſonam ſuſtinent: ſiquidem judices ordinarii propter officium, aut dignitatem, mediante Principis electione juriſdictionem obtinent; delegati verò ſpecialiter, propter ſpecialem commiſſionem ipſius delegantis: unde majori ſpecialitatis ratione ipſius delegantis perſonam repræſentant, & vices gerunt. Nec obſtat textus in *d. cap. ſignificavit, de officio ordinarii*, ubi docetur, judicem ordinarium poſſe ſupplere juriſdictionem judicis delegati. Nam ſpecialiter textus ille procedit, quatenus ad extirpanda peccata poſſit judex ordinarius ſupplere negligentiam judicis delegati, ut docet Anguianus *d. cap.* 33. & nos dicemus in ejus textus commentario. Nec quod dicebamus, videlicet juriſdictionem delegatam eſſe accidentalem, & per conſequens non eſſe praſerendam ei, quæ eſt naturalis, obſtat; quoniam hoc argumentum, quod expendit Riminaldus *in rubrica ff. de officio ejus*, procedit, & locum habet, quando cauſa naturalis, & accidentalis tendunt ad eundem effectum; ſecus autem quando invicem pugnant; tunc enim natura rei alterata eſſe dicitur, & prævalet cauſa accidentalis, *l.* 15. §. *ad beſtias, ff. de poſtul.* unde in concurſu juriſdictionis delegatæ, & ordinariæ circa eandem cauſam prævalet delegata, quæ ordinariæ derogat, & in ejus præjudicium conceditur.

CAPUT XXII.

Idem a *Eboracenſi Archiep. & Epiſcopo Conventrenſi.*

EX parte N. capellani nobis innotuit, quod cùm ad te, *b* frater Conventren. litteras noſtras impetravit, ut ei Archidiaconatum, quem in Eccleſia primò vacare contigerit, aſſignares; R. adverſarius ejus ad te, frater Eboracen. litteras, ſicut dicitur, impetravit, nullâ de prioribus habitâ mentione; ut ſi *c* avunculus ſuus Archidiaconatum, quem habebat in ea Eccleſia, vellet omninò dimittere, ipſum ei faceres *d* aſſignari. Quoniam igitur, ſi memores fuiſſemus, nos præfato N. litteras noſtras, ſicut prædiximus, direxiſſe, pro adverſario nullatenus ſcripſiſſemus; nolentes litteras noſtras, quas pro eodem N. miſimus, occaſione hac effectu carere: f. t. per A. ſ. præ. m. quat. præſcriptum Conventrenſem commoneas, ut præfato N. Archidiaconatum Eccleſiæ ſuæ, ſi vacat, juxta promiſſum ſuum aſſignet, non obſtantibus litteris, quæ ab adverſario ejus poſtmodùm fuerint impetratæ, tacitâ veritate.

NOTÆ.

1. a *IDem.*] Similiter legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 17. & poſt Concilium Lateran. *part.*7.*c.*11. De Eboracenſi, & Conventrenſi Eccleſiis aliqua adduxi *in c.*2.*cap. inter cæteras, de reſcriptis.*

2. b *Frater.*] Ita appellantur Epiſcopi, & Prælati Eccleſiaſtici, cùm R. Pontifex illis reſcribit, *cap. quàm gravi, de crimine falſi.*

c *Avunculus.*] Nepos, ſive ex patruo, ſive ex filio admitti poteſt ad beneficium patrui, vel avi, ut probavi *in cap.*5. *de filiis presbyt. num. fin.* 3.

d *Aſſignari.*] Reſignatio in favorem tertii quando admitti poſſit ab Epiſcopo, latè dixi *in cap.*4. *de pactis*; & quæ ad hunc textum ſpectant, reperies *in cap.*1. *de reſcriptis, num. fin.* 4.

CAPUT XIII.

Idem a *Eboracenſi Archiepiſcopo.*

EX parte tua quæſitum eſt à nobis, utrum cùm cauſam aliquam ſub certa forma committimus, judices delegati formam ſibi commiſſam ita debeant ſequi, quod rationabiles exceptiones non admittant. Super quo taliter reſpondemus, quod etſi aliquando judici expediat formam ſibi ſtatutam ſervare, debet tamen rationabiles exceptiones admittere, & in cauſa juxta juris æquitatem procedere, niſi exprimatur in litteris noſtris, quod nullæ debeant exceptiones admitti: quod nec nos, nec anteceſſores noſtros unquam credimus expreſſiſſe.

NOTÆ.

1. a *EBoracenſi.*] Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.*18. & poſt Concilium Lateran. *part.*41. *cap.* 1. De Eccleſia Eboracenſi latè egi *in cap.*4. *de reſcriptis.*

COMMEN

COMMENTARIUM.

PRæſens deciſio ſpectat ad primam hujus rubricæ partem, in qua agitur de officio delegati. Ad delegatum enim ſpectat ratione proprii officii partes jubere coram ſe comparere, *cap. præterea 5. hoc tit.* formam ſuæ delegationis diligenter ſervando, *cap. venerabilis 37. hoc tit. cap. cùm dilecta 22. cap. Rodulphus 35. de reſcriptis.* Debet etiam delegatus ratione officii juris ordinem ſervare, exceptiones juſtas, & rationabiles admittendo, *cap. cauſam quæ, de reſcriptis*; & omnes, niſi aliter in litteris delegationis comprehendatur: cùm enim nullum aliud habeat officium, niſi in litteris delegationis præſcriptum, illud debet diligenter cuſtodire, argumento textus *in l. diligenter, ff. mandati*; & tunc exceptiones tantùm admittere poteſt rationabiles; non enim Apoſtolica Sedes inhibendo exceptiones admittere, intendit omnes rejicere; nam quæ legitimæ ſunt, & rationabiles, non ſolent reſcripto Principis rejici, *l. 2. C. de precibus*, ne jus proprium auferatur à reo, aut via defenſionis ei præcludatur, ut docent Oſualdus *ad Donel. lib. 22. cap. 9. littera E*, plures relati à Barboſa *in præſenti*. Nec contrarium probant textus *in c. lator 2. q. 7. c. placuit 21. q. 2. c. ſi homo 27. q. 1.* Ex quibus Gloſſa *in præſenti, verbo Credimus*, intendit probare, exceptiones omnes rejici ſolere à R. Pontifice. Nam omiſſâ ſolutione Petri Gregorii *in c. eam te 7. de reſcriptis, n. 3.* qui affirmat noſtrum Alexandrum in præſenti oblitum deciſionum prædeceſſorum ſuorum aſſeruiſſe, nunquam Sedem Apoſtolicam cenſuiſſe exceptiones rejicere in judicio; dicendum eſt, in dictis decretis agi de cauſis criminalibus, in quibus ſuâ naturâ exceptiones, ſeu dilationes facilè rejiciuntur; unde R. Pontifex potuit eas committere, rejectis exceptionibus.

CAPUT XIV.

Idem *Abbati, & Conventui majoris* a *monaſterii.*

QUoniam Abbas *b* Leiceſtriæ, qui priùs ſuſcepto mandato noſtro partibus diem ad agendum præfixit, præhabito conſilio prudentum, Abbatem *c* Leiceſtriæ de novo ſubſtitutum judici *d* præmortuo, porrecto illi mandato, quia ſub expreſſis nominibus locorum, & non perſonarum, commiſſio litterarum à nobis emanavit, ſibi ſocium in cauſæ cognitionem adjunxit; ideò nos ſententiam eorum, ſicut rationabiliter lata eſt, ratam, & firmam habemus.

NOTÆ.

1. a *MAjoris monaſterii.*] Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap. 19.* & poſt Concil. Lateran. *part. 46. cap. 4.* Majus monaſterium eſt in Gallia, in civitate Turon. D. Martino Turonenſi dicatum: ob ejus amplitudinem, & quia alia minora monaſteria propè illud conſtructa, illi ſubdita erant, dictum fuit Monaſterium majus, ut plura de ipſius monaſterii origine, & progreſſu adducentes tradunt Yepes *tom. 1. Chron. D. Benedicti, centur. 1. cap. 2.* Renatus Chopinus *lib. 2. monaſt. tit. 2. num. 11.* Fratres Sarmat. *tom. 4. Gallia, fol. 589.* Mentio hujus monaſterii fit *in cap. dilectus*, ut lite pendente, *c. inter, de exceſſibus Prælat.* apud Carnot. *epiſt. 4.* ubi notavit Souchetus; & *epiſt. 108.* ubi plura adduxit Juretus. Bernardo Abbati hujus monaſterii miſſa eſt præſens deciſio, quæ tam in prima quàm in ſexta collectione caret prima parte. Reſtituenda tamen eſt ex dicto Concilio Lateran. *part. 46. cap. 4.* ubi ita habetur: [Jam pridem, ſicut benè meminimus, receptâ querelâ veſtrâ de Ceſtriæ capella de Herdelei, quam ad Eccleſiam veſtram de Eſtun aſſeveraſtis jure parochiali ſpectare, & contra juſtitiam detinebant, cauſam ipſam Abbatibus Leiceſtriæ, & Lilleshullæ commiſimus terminandam: ita quidem, quod ſi uterque intereſſe non poſſet, alter nihilominus, adſcitis ſibi diſcretis, & honeſtis hominibus, in negotii executione procederet. Accidit autem inopinato rerum eventu, ſicut ex litteris tuis, & fratrum veſtrorum, fili Abbas, intelleximus, quod antequam partes in judicio apparuiſſent, Abbas unius loci, Lilleshullæ ſcilicet, de præſenti vita migravit, cui vir alter in brevi prudens, & religioſus ſucceſſit. Deinde Abbas Leiceſtriæ, qui priùs mandato noſtro partibus diem ad agendum præfixit, habitoque conſilio virorum prudentium, & juris peritorum, Abbatem Lilleshullæ de novo ſubſtitutum, porrecto illi mandato noſtro, quia ſub expreſſis nominibus locorum, & non perſonarum, commiſſio litterarum à nobis emanavit, ſibi ſocium adjunxit: & ſicut ex litteris eorumdem accepimus, cùm utraque pars legitimè citata ſæpiùs in eorum præſentia conſiſteret, auditis rationibus, & allegationibus hinc inde productis, & teſtibus idoneis, & eiſdem de non tacenda veritate juratis, eaque diligenter inquiſitâ, & cognitâ, cùm de jure matricis Eccleſiæ de Eſtun eis plenariè conſtaret, accepto multorum virorum legitimorum, & approbatorum, tam laicorum, quàm clericorum teſtimonio, prædictam capellam de Herdelei Eccleſiæ de Eſtun prudentium virorum conſilio adjudicaverunt. Venerabilis etiam frater noſter Vvigorn. Epiſcopus, qui tunc præſens aderat, eorum ſententiam executioni mandavit, & monachos tuos, fili Abbas, qui ibi aderant, & te quoque fili H. procuratorem negotii in præſcripta Eccleſia, quæ in ejuſdem Epiſcopi diœceſi conſiſtit, in corporalem per officiales ſuos poſſeſſionem introduxit. Quia igitur lites, ſive controverſiæ, quæ concordiâ, vel judicio finiuntur, in recidivæ contentionis ſcrupulum non debent iterum aliquatenus redigi, præſentis ſcripti patrocinio eam vobis confirmamus, &c.

b *Ceſtria.*] Ceſtria civitas eſt in Anglia prope Londinenſem, olim Epiſcopalis Cathedra, ex civitate Lichfeldriæ ibi tranſlata; ſed poſteà in Conventriam mutata, & demùm ad priſtinam Sedem reſtituta, ut refert Cironius *in cap. dilectus, de ſequeſtrat. poſſeſſ.* Hujus civitatis meminit Alexander *in præſenti.* 2.

c *Leiceſtria.*] Monaſteria Leiceſtriæ, & Lilleſhullæ, de quibus in præſenti, ſunt Canonicorum regularium D. Auguſtini in Anglia, in Comitatu Salopiæ, ut refert Pennotus *in hiſt. canonic. regul. lib. 2. cap. 37.* in ipſo Comitatu.

d *Judice præmortuo.*] Hæc verba expoſui *in cap. ſciſcitatus, de reſcriptis.*

COMMENTARIUM.

3. Concluſio probatur.

EX hoc textu communiter ſequens deducitur aſſertio: *Morte delegati exſpirat juriſdictio delegata, niſi intuitu dignitatis mandata ſit; quia tunc ad ſucceſſorem in dignitate tranſit.* Probant eam textus *in cap. dudum* 27. 18. *quæſt.* 2. *cap. paſtoralis*, §. *præterea, de officio Ordinarii, cap. ſi gratioſè* 5. *de reſcriptis, lib.* 6 *c. ſi is qui, hoc tit. eod. lib.* Conſonat lex 47. *tit.* 18. *part.* 3. Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti, & de canonicis cap.* 3. *num.* 11. Sahagun, & Caniſius in hoc textu, Petrus Gregor. *lib.* 5. *partit. tit.* 5. *cap.* 3. Moneta *de commut. cap.* 8. *num.* 114. Covar. *in cap. requiſiſti* 15. *de teſtam.* Bajo Arroyo *in cap. fin. de procurat. lib.* 6. *num.* 56.

4. Impugnatur præſens aſſertio.

Sed adversùs hanc aſſertionem inſurgi poteſt ſequentibus rationibus. Prima ex eo naſcitur, nam certum eſt, mandatum extingui non ſolùm morte mandantis, verùm etiam mandatarii, *l. inter* 26. *l. ſi quid aliud* 27. §. *morte, ff. mandati, l. mandatum* 15. *Cod. eod. tit.* cum aliis infrà citandis: igitur morte judicis delegati, etiam expreſſo dignitatis nomine, finitur mandata juriſdictio. Accedit, nam ſi expreſſio dignitatis faceret ut mandata juriſdictio tranſiret ad ſucceſſorem, tranſiret adversùs ſucceſſorem partis, contra quam ſub nomine dignitatis reſcriptum impetratum fuit: ſed adversùs ejus ſucceſſorem in hac ſpecie non tranſit juriſdictio delegata, *cap. ſignificavit* 36. *de reſcriptis*, ubi alia adduxi: igitur nec prætextu dignitatis expreſſæ juriſdictio delegata tranſit ad ſucceſſorem in dignitate ipſius delegati. Augetur ſecundò hæc difficultas, nam ſi ea quæ intuitu dignitatis conceduntur, tranſirent ad ſucceſſorem in dignitate, ſequeretur ut juramentum fidelitatis factum R. Pontifici, & ut Pontifici, non deberet ejus ſucceſſori iterum fieri; ſed deberet iterari in perſona ſucceſſoris, *cap. ego* 4. *de jurejur.* ubi Balboa *num.* 16. igitur nec juriſdictio delegata, quæ expreſſo dignitatis nomine conceditur, ad ſucceſſorem in dignitate tranſit. Augetur tertiò difficultas ſequenti ratiocinio. Mortuo Epiſcopo ejus Capitulum ſuccedit in omnem ipſius juriſdictionem ordinariam, *cap. his quæ* 11. *c. olim* 14. *de majorit. & obedient. cap.* 1 *eod. tit. in* 6. *cap. ad abolendam* 3. ubi Gloſſa *verbo Sede vacante, cap. penult. & fin. de ſupplend. neglig. eod. lib. cap.* 1. *de inſtitut. in* 6. *Clement.* 1. §. *de hæreticis*, Trident. *ſeſſ.* 23. *de reform. cap.* 10. & *ſeſſ.* 24. *cap.* 6. Sed ſi juriſdictio mandata ſit Epiſcopo etiam ſub nomine dignitatis, Capitulum eo defuncto non ſuccedit in juriſdictione delegata, ut defendunt in præſenti Abbas, Felinus, Mantua, & Beroius, Azevedus *ad Curiam Piſanam, lib.* 1. *cap.* 8. *num.* 12. Sbrozius *de officio Vicarii, lib.* 1. *cap.* 16. *num.* 1. & *lib.* 2. *cap.* 135. *num.* 4. igitur quia juriſdictio delegata ſub nomine dignitatis conceſſa ad ſucceſſorem non tranſit.

5. Ratio decidendi.

Hac difficultate ita fulcitâ non obſtante, vera eſt Alexandri deciſio, videlicet juriſdictionem alicui mandatam ſub nomine dignitatis, non finiri morte ipſius delegati, ſed ad ejus ſucceſſorem tranſire: cujus deciſionis rationes varias afferunt DD. *ſuprà citati.* Aliqui rationem petunt ex illis verbis hujus textus: *Quia ſub expreſſis nominibus*, &c. ſed in eis vera ratio non aſſignatur, immò differentia conſtituitur inter delegationem factam ſub nomine dignitatis, & factam ſub nomine proprio. Quare eâ omiſsâ, placet communis ratio à repetentibus in præſenti adducta, videlicet privatam perſonam decedere, dignitatem autem nunquam mori, *cap. ſi gratioſè* 5. *de reſcriptis in* 6. *cap. liberti* 65. 12. *q.* 2. *cap. requiſiſti* 15. *de teſtam.* Unde judex delegatus ſub nomine dignitatis continuatur in ſucceſſore, nec præſumitur deceſſiſſe. Quod non procedit in perſona privata, cùm individua quotidie pereant, *l. ſi quis in fundo* 14. *ff. de legat.* 1. Unde credi non poteſt, ipſum delegatum vivere, cùm facto ipſo deceſſiſſet; & ea quæ ſunt facti, fingi non poſſunt, *l. in bello* 12. §. *facti, ff. de captivis.* Docent in præſenti Vivianus, Sahagun, & Caniſius, Petrus Pechius *in regula Privilegia, de regul. juris lib.* 6. in cujus rationis confirmationem expendi ſolet textus *in l. quod Principi* 56. *ff. de legat.* 2. ubi docetur quod ſi Principi legatum relictum ſit, & decedat antequam dies legati veniat, legatum ſucceſſori debetur, quod in aliis legatariis particularibus non procedit; nam ſi decedant antequam dies legati cedat, non tranſmittunt legata ad hæredes, *l. ſi poſt diem* 5. *ff. quando dies legati*: cujus ſpecialitatis ratio non provenit ex eo, quod Princeps ſolutus ſit lege Papia, *l. Princeps*, junctâ inſcriptione, *ff. de legibus*: ſicut legibus Gliciâ, & Falcidiâ, *l. Papinianus* 8. §. *Imperator, ff. de inofficioſo teſtament. l.* 4. *Cod. ad leg. Falcid.* ut docent Cujacius *lib.* 15. *obſervat. cap.* 30. Pancirola *lib.* 2. *variar. cap.* 5. Madera *animadv. c.* 35. *num.* 2. & 4. Merillus *lib.* 2. *obſerv. cap.* 19. Parexa *in otio quadrimeſtri*, 2. *part. num.* 3. ſed potiùs ex eo, quod legatum Principi relictum magis dignitati, quàm perſonæ relictum creditur, ut docet Gothofredus *in d. l. quod Principi.* Quod etiam procedit in legatariis particularibus, ſi nomine dignitatis legatum relinquatur, ut ſacerdoti, *l. annua*, §. 1. *ff. de annuis legat.* ubi Cujacius, *l. ſancimus* 46. §. *fin. l. ult. Cod. de Epiſcop. & cleric.* Nec contrarium ſuadet textus *in l. ſi Auguſta* 57. *ff. de legat.* 1. ubi contrarium docetur in legato relicto Auguſtæ, videlicet quod ſi ipſa decedat ante ceſſionem legati, ad ſucceſſorem illud non tranſmittit; & tamen ipſam Auguſtam eiſdem privilegiis frui, quibus Princeps utitur, docetur *in d. l. Princeps* 31. *l. fiſcus* 6. *ff. de jure fiſci, l. bona* 3. *Cod. de quadrien. præſcript.* Nam diſcriminis ratio ex eo provenit, quod mortuâ Auguſtâ, alia non eligatur, aut ſuccedat in ejus locum; poteſt enim contingere, ut Imperator aliam non ducat in uxorem; & ſi ducat, non ſucceſſionis jure ducitur: quod totum contrarium contingit in Principe, cui ſucceſſor neceſſariò datur, aut hæreditario jure, aut electione, juxta leges, aut conſuetudines Imperii.

Etiam pro illuſtratione, & confirmatione prædictæ deciſivæ rationis adduci ſolet xemplum deductum ex privilegio; licèt enim privilegium perſonale, id eſt perſonæ conceſſum, extinguatur cum ipſa perſona, nec ad ejus hæredem tranſeat, *l. privilegia* 196. *ff. de reg. juris, cap. privilegia, eod. tit. in* 6. ſi tamen concedatur alicui dignitati, vel communitati, ex adducta ratione, videlicet quia dignitas nunquam moritur, perpetuum privilegium eſt, & ad ſucceſſores in dignitate tranſmittitur, *l. forma* 4. §. *quidquam, Cod. de cenſibus, l. maximarum, Cod. de excuſat. muner. lib.* 10. Nec contrarium docetur *in l. ſordidorum* 13. *Cod. eod. tit.* dum in ea deciditur, privilegia excuſationum munerum alicui intuitu dignitatis conceſſa non tranſire ad ſucceſſorem in dignitate; nam omiſsâ ſolutione Accurſii in eo textu, qui exiſtimat ibi agi de hærede, ad quem privilegium nunquam tranſit, dicendum eſt, Imperatores tractare de privilegio dato, ſeu conceſſo alicui contemplatione dignitatis; ſed eo animo, ut ad ſucceſſorem in ea non tranſiret, ut conſtat ex illis verbis: *Neque enim poteſt eſſe perpetuum, quod non rebus, ſed perſonis, contemplatione dignitatis, atque militia indulſiſſe conſtat.* Facit etiam pro prædicta deciſiva ratione, quod communiter traditur de executoribus teſtamentorum, aut commiſſariis ad teſtamentum

6. Illuſtratur prædicta ratio.

mentum condendum; licèt enim morte eorum finiatur officium, *cap.2. §. fin. de teſtam. lib.6.* Petr. Pecchius *de teſtam. conjug. lib.1. cap.30. num.13.* tamen ſi ſub nomine dignitatis quis ſit datus executor, aut nominatus commiſſarius, & electa non ſit perſonæ induſtria, ſucceſſor in dignitate poteſt exequi munus ſibi injunctum, ut docent Sanchez *lib.8. de matrim. diſput.27. num.19.* Carpio *de executoribus lib.3. cap.7. num.16.*

7. EXPONITUR CAP. 1. DE OFFICIO VICARII, IN 6.

Nec huic rationi præſentis deciſionis ita receptæ, & illuſtratæ obſtat textus *in cap.1. de officio Vicarii, lib.6.* ubi excommunicatio prolata in Vicarium Epiſcopi, tanquam in Vicarium, non tranſit in ſucceſſorem in officio ipſo, vel dignitate: igitur quia quæ geruntur ſub nomine dignitatis, ad ſucceſſorem in ea non tranſeunt. Augetur difficultas ipſius textus *ex cap. adverſùs 7. de immunit. Eccleſ.* ubi excommunicatio prolata in Magiſtratum ſæcularem imponentem tributa Eccleſiæ, ſeu perſonis eccleſiaſticis, tranſit in ſucceſſorem ipſius Magiſtratus. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, certum eſſe, ſucceſſorem in dignitate non ligari excommunicatione, quâ ligatus erat ejus anteceſſor, *d. cap.1. de officio Vicarii*; quia unuſquiſque ex ſuo delicto ſorti ſubjicitur, nec alieni criminis quis ſucceſſor conſtituitur, *l. crimen 26. ff. de pœnis*: quia juxta Caſſiodorum *lib.2. variar. cap.11.* quodcumque delictum ſuos ſequitur auctores; quod procedit niſi ſucceſſor ipſe in ipſa dignitate particeps ſit ſceleris; tunc enim ratione proprii reatus eadem ligatur cenſurâ, *cap.1. in fine, ut lite non conteſt.* ut contingit in ſpecie textus *in d. cap. adverſùs*; judex enim ſæcularis particeps erat delicti, quia non ſatisfaciebat perſonis eccleſiaſticis ob gravamen illatum ab anteceſſore; unde ratione proprii criminis in excommunicationem incidit anteceſſori inflictam. Docet Gloſſa *in d. cap. adverſùs, verbo ſucceſſorem.*

8. EXPLICATUR TRADITA ASSERTIO.

Manet ergo, juriſdictionem delegatam mandatam judici ſub nomine dignitatis, tranſire in ſucceſſorem ejuſdem dignitatis: quæ aſſertio accipienda eſt, ſi non ſit electa perſonæ induſtria; tunc enim etiam ad ſucceſſorem in dignitate non tranſit, *cap. fin. §. fin. hoc tit.* Caniſius *in præſenti*; etſi juriſdictio mandata ſit tantùm ſub nomine dignitatis, ut Petro Epiſcopo Salmantino; tunc enim ejus morte finitur juriſdictio, nec ad ſucceſſorem in Sede tranſit: nam quoties perſona exprimitur, perſonalis eſt commiſſio; quoties verò dignitas, realis: ita poſt alios Germonius *de indultis Cardin. §. Hieronymo, num.49.* Sanchez *lib.8. de matrim. diſput.22.* niſi alia ſit voluntas delegantis. Unde infertur, cauſam commiſſam Vicario Epiſcopi, mortuo eo, vel revocato, non tranſire in ejus ſucceſſorem. Abbas *in præſenti, num.10.* Gambara *de officio Legati lib.8. num.97. & lib.9. cap.35.* talis enim juriſdictio mandata Vicario ut Vicario, commiſſa videtur habitâ contemplatione officii, quod exercet. Flores de Mena *lib.1. variar. cap.4.* licèt contrariam opinionem teneant in præſenti Felinus *num.7.* Decius *num.9.* Beroius *num.11.* Mantua *num.32.* Riccius *in praxi, deciſ.615.* Hoc tamen procedit in Vicario Epiſcopi ſucceſſore alterius; non verò idem dicendum eſt in Vicario Capituli Sede vacante; in eum enim non tranſit juriſdictio delegata Vicario Epiſcopi, ut docet Barboſa *de poteſt. Epiſcop. allegat.54. num.142.* Similiter ſi cauſa commiſſa ſit judici ſynodali ex his, qui eliguntur in Synodo diœceſana, ex diſpoſitione Concil. Trident. *ſeſſ.25. de reform. cap.10.* & ipſe judex decedat poſtquam in cauſa procedere cœpit, qui eligitur ſynodalis judex ab Epiſcopo, non ſuccedit in cauſa commiſſa judici ſynodali, quia talis delegatio potiùs perſonalis, quàm realis judicatur: quare reſignatâ ipſâ dignitate, ſeu præbendâ, cujus ſynodalis electus fuit, adhuc poteſt procedere in cauſa, ut cenſuit ſacra Congregatio, referente Farinacio *in d. cap.10. Concil. Trident.* & docent Flaminius *de reſign. lib.1. quæſt.1. num.14.* Cevallos *communium quæſt. 667. num.10.*

Nec obſtant dubitandi rationes ſuprà adductæ. Non prima; nam licèt verum ſit, morte mandatarii finiri mandatum, in præſenti tamen caſu non decedit mandatarius, ſiquidem dignitas nunquam moritur: unde non eſt ratio quare juriſdictio mandata exſpiret. Nec primum augmentum deductum *ex d. cap. ſignificavit, de reſcriptis*, obſtat; nam diſcrimen eſt conſtituendum inter reſcriptum impetratum contra aliquem ob debita contracta intuitu, & ratione dignitatis; & inter reſcriptum impetratum contra conſtitutum in dignitate ob debita perſonalia: primo caſu reſcriptum tranſit contra ſucceſſorem, *c. cùm dilecti 17. de foro compet.* ſecundo verò caſu ſucceſſor in dignitate non tenetur ſolvere debita perſonalia contracta ab anteceſſore, *cap.1. de ſolut.* quo caſu procedit textus *in d. cap. ſignificavit 36.* nam ibi Comes perſonalis debiti ratione conveniebatur, unde ſoror ejus in Comitatu ſuccedens, ratione ipſius debiti, ex reſcripto impetrato contra fratrem conveniri non valet. Docent Gloſſa prima *in eo textu*, & Abbas *num.4.* Nec obſtat augmentum ſecundum deductum *ex d. cap. ego, de jurejur.* nam pro ejus ſolutione ſciendum eſt, jurantem obedientiam, vel fidelitatem alicui ratione dignitatis, & ejus nomine, non teneri jurare ejus ſucceſſoribus, quia omnibus obſtrictus manet, *cap. veritatis 14. de dolo & contum.* Covar. *in cap. requiſiti, num.2. de teſtam.* & *in cap. quamvis, 1. part. §.5. num.4.* Suarez *de relig. tom.2. lib.2. cap.34.* perdoctus, & ſæpè laudatus Præceptor D. Franciſcus Ramos *in memoriali pro Epiſcop. Luſit. propoſ.5. n.164.* ſi verò juratum ſit alicui Prælato ſub nomine proprio, etiam expreſſâ dignitate, tunc jurandum eſt etiam ejus ſucceſſori, *d. cap. ego*, ut in hoc caſu accipit Balboa *ibi, num.16.* ſic etiam qui promiſit mandato, ſeu præcepto judicis ſtare, tenetur etiam præcepto ſucceſſoris parêre; quia non tam ratione perſonæ, quàm dignitatis, & officii promiſſum videtur, ut rectè docet Covar. *in d. cap. requiſiti, n.10.* Cui doctrinæ non refragatur textus *in l. penult. ff. judicatum ſolvi*, ubi qui promiſit judicatum à judice ſolvere, non tenetur virtute ejus ſtipulationis ſolvere quod à judice appellationis judicatum fuit; nam omiſſis ſolutionibus traditis ab Heringio *de fidejuſſorib. cap.20. §.10.* Riccio *4. part. collect. 851.* Covar. *d. num.10.* Oſuald. *ad Donell. lib.18. cap.14. litteræ T*, dicendum eſt, in eo textu promiſſorem non teneri ſolvere judicatum à judice, ad quem fuerat appellatum, quia tantùm promiſit ſe ſoluturum, quod Sempronius judicaſſet; quo caſu non tenetur ſolvere quod ab alio, quàm Sempronio judicatum eſt, *l. ſi à judice 64. §.1. ff. de judic. l.3. in princ. ff. judic. ſolvi.* Nec obſtat ultimum augmentum difficultatis; verum enim eſt, Capitulum Sede vacante non ſuccedere in juriſdictione delegata Epiſcopi, licèt ſuccedat in ordinaria. Ratio differentiæ eſt, quia ordinaria competit Epiſcopo jure proprio; at verò delegata jure ſpeciali. Unde Capitulum cùm non ſuccedat in his, quæ ſpeciali jure competunt Epiſcopo, *cap. verum 7. de foro compet.* ubi Abbas *num.8. cap.2. ne ſede vacante*; ideò non ſuccedit in juriſdictione delegata: quanvis enim ſubrogatum ſapiat naturam ſubrogati, *l. ſi eum 10. §. qui injuriarum, ff. ſi quis cautionibus, l. ſi*

9. DISSOLVUNTUR DIFFICULTATES.

donare 36. §. *ſi ſponſus*, *ff. de donat. inter*; id tamen procedit in omnibus, quæ ordinario jure competunt; non verò in his, quæ per accidens, ut *in l. item veniunt*, §. *cùm prædiximus* 4. *ff. de petit. hered.* de cujus conciliatione cum lege *hac actio* 13. §. 1. *ff. de ſervo corrupto*, videndi ſunt Gothofredus *ibi, littera D*, Ant. Faber *in d.l. item veniunt*. Unde cùm juriſdictio delegata Epiſcopo non principaliter, ſed per accidens in eo reperiatur; licèt Capitulum ſuccedat in ordinaria & principali, non tamen ſuccedit in delegata accidentali: ſed ſi è contrario mandata ſit juriſdictio Capitulo Sede Vacante, & vacare deſinat, electo Prælato; tunc juriſdictio tranſit in Epiſcopum, ex textu ab ſpecie *in cap. cum te* 7. *de reſcriptis*. Ratio diſcriminis eſt, quia cùm cauſa committitur Capitulo Sede Vacante, committitur ut ordinario, cùm ibi non ſit aliqua perſona, aut dignitas, cujus contemplatione commiſſa credatur; ideò cùm omnis juriſdictio ordinaria competens Capitulo tranſeat in Epiſcopum, etiam delegata ad eum tranſmittitur: at cùm cauſa committitur Epiſcopo, quia non tanquam Ordinario, ſed tanquam Epiſcopo demandatur, non tranſit in Capitulum.

CAPUT XV.

[a] Idem.

Super eo verò, quod ſubjungere voluiſti, ſi de præſentatione presbyteri inter aliquos quæſtione ſubortâ, cauſam contigerit delegari alicui ſub hac forma, ut ſi conſtiterit jus, de quo agitur, ad alterutram partem pertinere, ad præſentationem ejus de perſona idonea [b] ordinet Eccleſiam appellatione remotâ, an liceat delegato judici, inſcio Diœceſano Epiſcopo, Archidiacono, vel Archipresbytero reclamante, præſentatum ſibi clericum [c] in poſſeſſionem Eccleſiæ mittere, præſertim ſi ignotus fuerit præſentatus, aut minùs idoneus: aut ſi Archipresbyter, aut Archidiaconus, vel Epiſcopus, ad quem inſtitutio [d] pertinet, [e] appellaverit, utrum eorum appellationibus ſit deferendum. Hoc tuam volumus diſcretionem tenere, quod licèt quæſtionem, quæ de præſentatione vertitur, ap. rem. committamus alicui terminandam, non tamen noſtræ eſt intentionis diœceſano Epiſcopo, Archidiacono, vel Archipresbytero [f] præjudicium generare. Ideoque præſentandus eſt illi, qui inſtituendus fuerit: & tenebit eorum appellatio, ſi videntes juri ſuo detrahi, duxerunt appellandum; quia non eſt illis, ſed partibus, inter quas cauſa commiſſa eſt, ap. remedium intercluſum.

NOTÆ.

1. a *IDem.*] Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.* 20. & poſt Concil. Lateran. ſub Alexandro III. *p.* 47. *cap.* 3. ſed ſupplenda eſt vera inſcriptio *ex c. cùm nos, de clericis peregrin.* ubi eſt alia pars hujus textus, & legendum: *Alexander III. Epiſcopo Cenoman.* in cujus notis aliqua adduxi de Eccleſia Cenoman.

2. b *Ordinet Eccleſiam.*] Licèt verbum *Ordinare*, plerumque accipiatur pro *eligere*, ſeu *inſtituere*, ut probat Hallierius *de ſacris elect. cap.* 4. in præſenti tamen accipitur pro deſignare, ſeu confirmare, ut causâ diſceptatâ inter patronos, judex delegatus unius præſentationem confirmet, & ab eo præſentatum inſtituere faciat, ut *in cap. ſignificaverunt, de except. cap. ad probandum, de re judicata.*

3. c *In poſſeſſionem Eccleſiæ.*] Ipſum præſentatum inſtituendo: licèt enim judex ad quem appellatum eſt ab Epiſcopo, qui inſtitutionem facere negligit, poſſit ipſum præſentatum inſtituere, ut probat Lotherius *de re beneſ. lib.* 2. *cap.* 13. *n.* 70. & ſuadetur *ex Clement. auditor, de reſcriptis*; tamen judex delegatus, cui commiſſa eſt cauſæ beneficialis cognitio, non debet ideò inſtituere præſentatum à patrono legitimo, ſed ſolùm jubere, ſeu declarare, ipſum eſſe inſtituendum, ut docent Perez de Lara *de capellan. & anniverſ. lib.* 2. *c.* 11. *num.* 15. Aloyſ. Ric. *in collect. deciſ. part.* 5. *collect.* 1598. Lotherius *ubi ſuprà*, Barb. *lib.* 3. *voto* 126. *num.* 203. Unde delegatus in præſenti licèt poſſit cognoſcere de jure præſentandi inter patronos, non tamen poteſt ab eis præſentatum inſtituere.

4. d *Inſtitutio pertinet.*] Corporalis videlicet, ſeu miſſio in poſſeſſionem, quæ ad Archidiaconum jure communi ſpectat; ut probavi *in cap.* 4. *de officio Archidiac.*

e *Appellaverint.*] Ex hoc textu omnes in eo re- 5.
petentes deducunt, etiam commiſsâ causâ appellatione remotâ, tertium appellare poſſe, quod & docuerunt Covarr. *practic. quæſt.* 15. *ex num.* 5. Balboa *in cap. ſuper* 17. *de appellat.* Sed ſi verum amamus, hoc principium neutiquam deducitur ex hoc textu; nam Archidiaconus, Epiſcopus, ſeu Archipreſbyter in præſenti caſu non appellaverant tanquam tertii, propter jus alienum, ſed ratione juris proprii; ſiquidem judex delegatus ſe ingerebat inſtitutioni, quæ ad eos ſpectabat; unde non à ſententia inter patronos dicta appellarunt, ſed ab inſtitu-
tione, quam ipſe delegatus facere intendebat. 6.

f *Præjudicium.*] Generalis enim conceſſio Principis intelligitur facta ſine præjudicio tertij privati, ſeu communitatis, *l.* 2. §. *meritò*, *ff. ne quid in loco publ. l. jubemus* 1. *Cod. de ſacroſ. Eccleſ. l. finali, C. ſi contra jus, l. ſed cum* 12. *ff. ad Trebell. l. penult. & ult. ff. de natal. reſtit. l.* 3. *C. unde vi*, *l.* 4. *C. de emancip. liber. l. reſcripta* 7. *C. de precib. Imp. offer. l. ſi teſtamentum, Cod. de teſtam. l.* 31. *&* 32. *tit.* 18. *part.* 3. *l.* 1. *&* 2. *tit.* 11. *lib.* 3. *ordin. l.* 1. *&* 2. *tit.* 10. *lib.* 5. *recopil.* Cujus beneficia omnibus prodeſſe, nulli verò debent nocere, ut in variis ſpeciebus probant textus *in l.* 2. *C. de precibus Imper. l. ex facto* 43. *ff. de vulgari*, & aliis. Probant Caſtillo *tom.* 2. *controv. cap.* 28. Azevedo *in l.* 14. *tit.* 3. *lib.* 1. *recopil. num.* 35. Solorzanus *tom.* 2. *de jure Indiar. lib.* 2. *c.* 26. *num.* 62. Molina *de primog. lib.* 2. *cap.* 1. *num.* 13. Peregrinus *de jure fiſci, lib.* 1. *tit.* 3. *num.* 21. Didacus Perez *in l.* 1. *gloſſa* 1. *verſic. Præterea, tit.* 5. *lib.* 3. *Ordin.* Carleval *de judiciis tom.* 1. *diſput.* 2. *num.* 629. Amaya *lib.* 1. *obſerv. c.* 1. *n.* 31. & *in l. unic. Cod. de pœnis fiſcal. lib.* 10. *num* 79.

Larrea

Larrea *deciſ. Granat. diſp.* 8. & *alleg.* 115. & 119. Salgado *de retent. bullar. lib.* 1. *cap.* 7. Nec iuris ratio patitur alterum in alterius perniciem auctoritate Principis abuti, *l.* 3. *C. de reſcind. vendit. l. ult. C. ſentent. reſcind. non poſſe*, *l. cauſas* 16. *C. de tranſact. l. ſi donationem* 5. *C. de revoc. donat.*, *l.* 1. *C. de his qui veniam at.* Fornerius *lib.* 5. *rerum quotid. cap.* 26. Si tamen Princeps de damno tertij certioratus per ſupplicationem, juxta tradita *in cap. ſi quando*, *de reſcriptis*, & cum cauſæ cognitione iterum ſuper eadem re reſcribit, exequendum eſt reſcriptum, *d. l.* 2. §. *ſi quis à Principe* 16. quem illuſtrat Fornerius *ubi ſuprà*; citra enim periculum contumaciæ, & animi rebellis in rebus merè politicis non licet ſubditis ſcrupuloſè inquirere in præcepta, juſſiones, & diplomata Regia, quando à Principe jam certiorato emanant: & hîc valet illud Terentii Clementis apud Tacitum *lib.* 5. *annal.* quamvis aliâ mente dictum: *Tibi ſummum rerum judicium Dii dedere, nobis obſequii gloria relicta eſt.* Quam partem exponit ſecurè, & eleganter Marquez *lib.* 2. *Gubern. cap.* 10.

CAPUT XVI.

Idem [a] Alexand. III. [b] *Arelat.* [c] *Archiepiſcopo.*

CAuſa matrimonii, quæ inter Ermengard mulierem, & Blaſium agitari dignoſcitur, venerabilibus fratribus noſtris [d] Forojul. & Vapincen. Epiſcopis meminimus commiſiſſe. Quibus utique in unum convenientibus, eandemque mulierem, ſicut accepimus, viro reſtitui mandantibus, vir mulierem cruciatibus, & flagellis adeò affecit, quod invita & coacta, inter ſe, & virum eſſe confeſſa eſt parentelam. Sicque factum eſt, quod ad judicium unius illorum mulierem ipſam dimiſit, quæ filios ſuos quinque dicit ex eo genuiſſe, & quatuordecim annis ſecum ſine quæſtione aliqua permanſiſſe. Unde quoniam matrimonium in Eccleſia Dei adeò magnum ſacramentum probetur eſſe, quod ſine rationabili & evidenti cauſa diſſolvi non debeat, præſertim cùm non ab homine, ſed à Deo ſit inſtitutum: diſcretioni veſtræ per A. ſ. mandamus, quatenus hujus rei veritatem diligenter, & ſubtiliter inquiratis: & ſi inveneritis, quod præfatus B. prædictam mulierem ad judicium ſolummodò unius prædictorum Epiſcoporum à ſe ſeparaſſet, quia cùm duobus cauſa committitur, ſententia unius non tenet, ipſum conſtanter commoneatis, & diſtrictè compellatis, ut mulierem ſicut uxorem ſuam, & appellatione remotâ benignè [f] recipiat, & maritali affectu pertractet. Quod ſi facere fortè contempſerit, eum, & ſuperinductam, appellatione ceſſante, excommunicationis vinculo perſtringatis. Si qui tamen apparuerint, qui poſtquam ab eo recepta fuerit, matrimonium eorum velint, & legitimè poſſint impetere, partibus ante vos convocatis, cauſam audiatis, & eam fine canonico, appellatione remotâ, terminetis, illâ maturitate & circunſpectione adhibitâ, quam in tanto negotio convenit adhiberi. Quod ſi ambo, &c.

NOTÆ.

1. a IDem.] In prima collectione, *ſub hoc tit. c.* 21. & in hac ſexta tantùm legitur *idem*; ſed epigraphen, & litteram textus ita reſtituo ex ipſa epiſtola Alex. III. *lib.* 12. *regeſtr.* quæ reperitur poſt Concil. Lateran. ſub ipſo celebratum, *part.* 50. *c.* 26.

2. b *Arelat.*] Arelatenſis civitas, vulgò *Arles* dicta, ſuper Rhodanum flumen in Gallia, ex ſexta Legionis colonia à Nerone deducta, ut Suetonius in eo teſtatur, quam eleganter deſcripſerunt Auſonius *ibi:*

Arelas, quam Narbo Martius, & quam
Accolit Alpinis opulenta Vienna colonis,
Præcipitis Rhodani ſic intercisa fluentis,
Ut mediam facias navali ponte plateam,
Per quem Romani commercia ſuſcipis orbis,
Nec cohibes, populoſque alios, & mœnia ditas,
Gallia queis fruitur, gremioque Aquitania lato.

Caſſiodorus *lib.* 8. *variar. Arelate civitas ſupra Rhodanum poſita, quæ in Orientis proſpectum tabulatum pontem per nuncupati fluminis dorſa tranſmittit.* Eam parvam Romam appellat Sidonius *lib.* 3. *epiſt.* 1. ejus mentio fit *in l. codicillis*, *ff. de uſufructu legat. l. ſupplices, Cod. ut lite pendente.* Plura de ipſa civitate adducunt Scaliger *in lection. Auſon.* Iuretus *ad Symmachum lib.* 9. *epiſt.* 16. Bucherus *in Belgico Rom. lib.* 8. *cap.* 9. Papirius Maſon. *in deſcript. Galliæ, pag.* 483. In ea urbe ab initio tantùm Epiſcopalis Cathedra fuit, licèt Præſuli jus pallii conceſſum legamus *in cap. in Galliarum* 25. *quæſt.* 2. poſteà in Archiepiſcopalem erecta fuit; unde ejus Prælato ſub nomine Archiepiſcopi reſcribitur in præſenti, & *in cap. cùm apud* 23. *de ſponſal. cap.* 3. *de baptiſmo, cap. cùm dilecti* 18. *de accuſat.* Inde illa vexata controverſia ſuper Primatu Galliæ inter ipſum, & Viennenſem Præſulem, *cap. Artaldus* 8. *quæſt.* 3. Eam referunt Baronius *anno* 445. *num.* 11. & 450. *n.* 52. Hallierius *de hierarch. juriſd. lib.* 4. *art.* 4. §. 43. *cum ſequent.* alia dedimus *in c.* 5. *de temporib. ordin.*

c *Archiepiſcopo.*] Bernardo videlicet, qui ex Caſſinenſi monaſterio, cùm ejus Abbas eſſet, in Arelatenſem Præſulem electus fuit, & poſtea creatus Cardinalis tituli S. Mariæ in Via Lata, ut refert Chenu *in ſerie Præſulum ipſius Eccleſiæ.* 3.

d *Forojulien.*] Forumjulium colonia Octavianorum, quæ Pacenſis dicitur à Plinio *lib.* 3. *c.* 4. eſt in Gallia Narbonenſi, ut refert Strabo *lib.* 3. & ex eo & aliis referunt Fratres Sammar. *tom.* 1. *Gallia Chriſt. fol.* 586. Habet Eccleſiam Cathedralem, cujus Epiſcopus utramque poteſtatem, ſpiritualem videlicet, & temporalem, in ea exercet. Aliqua de ea Eccleſia adducit Carolus à S. Paulo *in Geograph. ſacra, p.* 155. 4.

e *Vapincen.*] Vapincenſis urbs, vulgò dicta *Gap*, eſt in Gallia, in provincia Narbonenſi: habet Eccleſiam Cathedralem Deiparæ Virgini dicatam, 5.

tam, cujus Epiſcopus unicus ſuffraganeus eſt Archiepiſcopi Aquenſis, ut referunt Fratres Sammar. *tom. 3. Galliæ Chriſt. fol.* 1022.

6. f *Recipiat.*] Priùs enim, & ante omnia uxor reſtituenda eſt, & tunc cauſa matrimonii diſceptari debet, *cap. 1. & 3. de ordine cognit. c. ex conqueſtione, de reſtit. ſpol.* niſi probatio conſanguinitatis in continenti offerretur; tunc enim ſi periculum inceſtus daretur, reſtituenda non eſſet uxor, *cap. litteras, de reſtit. ſpol.* latè exponemus *in cap.* 1. *de ordine cognit.*

Ex hoc textu communiter deducitur, commiſſâ 7.
cauſâ duobus judicibus delegatis, unum abſque alio in ea procedere non poſſe: quod & probant textus *in cap. prudentiam 27. cap. cùm, hoc tit.* quam partem expoſui *in c. ſciſcitatus, de reſcriptis.*

CAPUT XVII.

a Idem a *Oxonienſi, & Vvintonienſi Epiſcopo, & Abbati* b *Herford.*

CAuſam, quæ inter F. & R. de nativitate Agathæ vertitur, vobis fratres Epiſcopi, & c Londin. Epiſcopo commiſimus terminandam. Verùm quoniam idem F. præfatum Londin. Epiſcopum habet ſuſpectum, pro eo quod dominus eſt prædicti F. ipſum amovendum, & te, fili Abbas, loco ipſius duximus d ſubrogandum.

NOTÆ.

a IDem.] Ita etiam legitur *in c. 2. qui filii ſint legitimi*, in prima collectione: integram epiſtolam dabimus *in c. 4. qui filii ſint legitimi.* De Oxonienſi Eccleſia egi *in c. propoſuit 6. de filiis presbyt.* de Vvintonienſi *in c. cæterum, de reſcriptis.*

1. b *Herford.*] Legendum eſt *Fordenſi.* Forda enim eſt in Anglia, in Comitatu Devonienſi; de quo monaſterio ita legitur in indice ſacrarum ædium Angliæ. [Fordæ in Comitatu Devoniæ, tituli S. Mariæ, fundatrix Adelica filia Balduini de Ochmanton, monachi albi Ciſtercienſis.] Ejus Abbati miſſa eſt deciſio textus *in c. ex litteris 7. de jurepatron.* aliqua de eo tradit Manrique *anno 1113. c. 9. n. 5.*

c *Lond.*] De Epiſcopo Lond. egi *in cap. 1. de renunciat.*

2. d *Subrogandum.*] Statim ſequuntur verba, quæ reperiuntur *in cap. cauſam 12. qui filii ſint legitimi, cap. 3. de dolo & contum.* ex quibus ita hujus textus caſus repetendus eſt. Duo fratres erant in Anglia, ex quorum uno Agatha, licèt adulterina, ſuſcepta erat, quæ alium etiam filium ſuſceperat: altero fratre ab inteſtato defuncto, controverſia ſuper eorum bonis mota fuit, & cùm unus ea vi occupaſſet, Alexander III. Oxonienſi, Londinenſi, & Vvintonien. Epiſcopis reſcripſit *in d. c. cauſam, el 2.* ut antequam de hæreditate & natalibus prædictæ Agathæ cognoſcerent, in poſſeſſorem reſtituerent bonis ſpoliatum. Sed cùm hanc delegationem ægrè tuliſſet Henricus II. Angliæ Rex, quia ſpolii, & poſſeſſionis cauſam ad ſuum judicium ſpectare intendebat, Alexander Regi cauſam poſſeſſionis remiſit *in d. c. cauſam 7.* & natalium cauſam, ſeu ſtatus prædictæ Agathæ ſupradictis Epiſcopis commiſit. Sed quia unus ex litigatoribus homo beneficiarius erat Epiſcopi London. eo remoto, cauſam commiſit Epiſcopis Oxonienſi, & Vvintonienſi, & Abbati Fordenſi, ſub hac formula, ut ſi illis conſtitiſſet Agatham ex adulterio natam eſſe, declararent ejus filium illegitimum nepotem eſſe: adjecit etiam, ut abſente uno ex litigatoribus, poſſent in cauſa procedere, ſi modò eum legitimè vocarent, ſervato judiciorum ordine: quæ pars reperitur *in d. cap. 3. de dolo, & contum.*

Ex hoc textu probatur, cauſam ſuſpicionis, ſeu 3.
recuſationis in judice dari, ſi probetur unum ex litigatoribus eſſe ſubjectum judici delegato: quod, & quæ ſpectant ad recuſationem judicum delegatorum, diſputabimus *in cap. ſuſpicionis, hoc tit.*

CAPUT XVIII.

a Idem.

CUm te conſulente, &c. *Et infrà:* Item ſuper cauſa, quæ tibi ex noſtra delegatione committitur, ſi à b perſonis eccleſiaſticis, una, vel c pluribus, quibus, ut parcas laboribus partium, & expenſis, cognitionem ipſius cauſæ, & teſtium examinationem, ſententiâ tibi reſervata, committas, appellatio fuerit interpoſita, hujuſmodi ap. intuitu cauſam ipſam indefinitam relinquere non teneris.

NOTÆ.

1. a IDem.] Ita etiam habetur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. cap. 1.* Ubi Alexandro III. tribuitur hæc deciſio. Sed, ni fallor, perperam; nam hujus textus auctor eſt Lucius III. in epiſtola miſſa Cantuar. Archiepiſcopo, ut conſtat *ex c. 1. de officio Ordinarii*, in ſecunda in collectione, ubi ita inſcriptio proponitur: *Lucius III. Cantuar. Archiep.* & ſtatim ſequitur pars hujus textus, quæ deeſt in præſenti, & ita habetur: *Cùm te conſulente poſtulas edoceri, utrum ad te pertineat ſententias in cauſis, quas judices in tua provincia delegati à nobis protulerint, confirmare, licèt de cauſis, nihil in tua præſentia ſit tractatum. Conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quod ſententiam ipſam, niſi velis, non teneris confirmare, ſed id tibi ex officii debito imminere, ut ſi ad mandatum eorundem judicum ſententia non poſſit executioni mandari, eis præſtes auxilium, & favorem, & ipſam etiam, ſi noveris rationabiliter latam, poteris confirmare.* Unde cùm textus hic auctorem habeat Lucium III. neceſſariò ſequitur, cauſam commiſſam fuiſſe Balduino, qui temporibus Lucii III. Cantuarienſem regebat Eccleſiam, cujus laudes,

des, & vitam latè proſequitur Richardus Smitheus *in ſerie Archiepiſc. Cantuar. lib. 2. cap. 8.*

b *Perſonis eccleſiaſticis.*] Ex his verbis plures repetentes in præſenti deducunt, juriſdictionem eccleſiaſticam tantùm eccleſiaſticis perſonis eſſe committendam, non verò laicis: quod etiam videtur probari *ex cap. in nova, 16. quæſt. 7.* Alii etiam diſcrimen conſtituunt inter cauſas merè temporales, & civiles; & inter cauſas eccleſiaſticas, & criminales. Priores affirmant, poſſe etiam delegari laicis, poſteriores verò tantùm eccleſiaſticis perſonis committi poſſe: ita poſt Gloſſam *in præſenti*, Abbas, Decius, Felinus, & alii. Contrarium tamen, immò indiſtinctè omnes cauſas, tam ſpirituales, quàm temporales, ad judicium Eccleſiæ pertinentes, poſſe non ſolùm à R. Pontifice, verùm & ab Epiſcopis laicis demandari, defendit Anguianus *lib. 2. de legibus, cap. 25. per totum.* Sed ut certa ab incertis ſeparemus, primò dicendum eſt, R. Pontificem poſſe juriſdictionem etiam laicis delegare, immò & fœminis, *cap. Menam, 2. quæſt. 4.* & olim minoribus in ordinibus, & Eccleſiæ miniſteriis conſtitutis frequenter committebat, ut ſcholaſtico, *in cap. 4. de tranſlat. Epiſcop.* Cantori *in cap. ex parte 12. de conſtit. cap. cum olim 12. de re judicata*: quod correxit, & emendavit Bonifacius VIII. *in cap. ſtatutum 8. de reſcriptis*, ubi ſtatuit, ut tantùm perſonis dignitatem, & præbendam eccleſiaſticam habentibus juriſdictio eccleſiaſtica delegari poſſit. Quæ Bonifacii conſtitutio duplici nititur ratione. Prima, quia creditur hujuſmodi perſonas in dignitatibus conſtitutas ſcientiam juris, cauſarumque peritiam habere, *cap. Metrop. 63. diſt. authent. de defenſorib. civit. 5. nos igitur*: quare juxta hanc præſumptionem cauſæ rectiùs illis, quàm privatis perſonis demandantur. Secunda ratio provenit ex auctoritate judiciorum; decet enim, ne à privatis hominibus; ſed ab illis, qui dignitate præfulgent, judicia exerceantur, ut ex Cicerone, & Dione probat Gentilis *lib. 2. de juriſd. cap. 13.* Si autem Pontifex adhuc poſt hanc Bonifacii conſtitutionem cauſam commiſerit ſimplici clerico cum clauſula, *Ex certa ſcientia*, ſuſtinetur delegatio, ut probat Barb: *de clauſulis, clauſula* 59. Circa Epiſcopos autem & alios inferiores Prælatos dicendum eſt, juriſdictionem ſuam delegare poſſe etiam ſimplici Clerico, *cap. cùm Epiſcopi 6. de officio ordin. lib. 6.* quia cùm Epiſcopus propter propinquitatem exactiorem delegati notitiam habeat, neceſſarium non eſt recurrere ad præſumptionem, quæ ex dignitate naſcitur. Laicis verò juriſdictionem demandare non poſſunt, tum propter prohibitionem generalem textus *in cap. decernimus, de judiciis*: tum quia recentioribus Pontificum decretis prohibitum illis eſt, ne vicarios ſacris ordinibus non initiatos eligere, & conſtituere poſſint. Refert Barboſa *in ſumma, verbo Vicarius Generalis, num. 1.*

b *Pluribus.*] Delegatus enim Principis poteſt non ſolùm uni, verùm etiam pluribus cauſam ſubdelegare, ut probavi *in cap. 3. hoc tit.* ex cujus commentario petenda ſunt quæ ad hujus textus interpretationem ſpectant.

CAPUT XIX.

Idem a Lucius III. *Cant.* b *Archiep. & ejus* c *Suffraganeis.*

RElatum eſt ex parte veſtra, quod licèt in commiſſionibus à ſanctæ recordationis Alexandro Papa tertio prædeceſſore noſtro factis fuerit appellationis remedium amotum; altera tamen partium, ſive lis fuerit conteſtata, ſive non, exſpiraſſe mandatum morte mandatoris allegat: ideóque negotiis omnibus poſtpoſitis, in ſuſpenſo mandatum Apoſtolicum expectatis. Nos igitur conſultationibus veſtris præſentium auctoritate reſpondemus, quod ſi lis conteſtata fuerit ante obitum prædeceſſoris noſtri, mandatum in morte mandatoris nullatenus exſpiravit. Si verò ante litem conteſtatam deceſſit, non eſt in eo caſu à judicibus, quos delegaverat, ex delegatione hujuſmodi procedendum, etiamſi ab eis minimè fuerit appellatum. Poterit ergo in eo caſu appellatione ceſſante procedi, in quo ante mortem mandatoris lis fuerit per conqueſtionem, & reſponſionem partium conteſtata. Vbi autem mors mandatoris, lite conteſtatâ, præceſſit, penitus ſubſiſtatur, ſive fuerit, ſive non fuerit appellationis obſtaculum interjectum.

N O T Æ.

a LUcius.] Ita habetur *in cap. 22. hoc tit. in 1. collect.* & poſt Concilium Lateran. *part. 7. cap. 22.* ex quo ita litteram hujus textus reſtituo.

b *Archiepiſcopo.*] Balduino videlicet, de quo *in cap. antecedenti.*

c *Suffraganeis.*] Quos referunt Carolus à S. Paulo *in Geograph. ſacra, pag. 166.* Barboſa *part. 1. de poteſt. Epiſcopi, in notitia Epiſcoporum.*

CAPUT XX.

Urbanus III. *de* a *Vellebec. & de Olſeſton. Abbatibus.*

GRatum gerimus, & acceptum, quod in negotiis veſtræ diſcretioni commiſſis debitam curam impenditis, & in iis, quæ dubitationem faciunt, pro gravitate officii veſtri cenſuram Sedis Apoſtolicæ poſtulatis. Sanè conſuluit nos devotio veſtra, an ante obitum delegantis, propoſito citationis edicto, lite verò poſt mortem conteſtatâ, delegatus

delegatus judex nihilominus debeat in cauſa procedere : & utrum is intelligatur ap. renuntiaſſe, qui eâ interpoſitâ, ad producendos teſtes inducias poſtulavit; & demùm productioni, & allegationi renuntians, atteſtationes petit ſolenniter publicari : ſicut hoc totum circa deceſſum bonæ memoriæ prædeceſſoris noſtri *b* Lucii Papæ, qui vos judices *c* delegaverat, ſub examine veſtro aſſeritis contigiſſe. Nos autem inquiſitioni veſtræ taliter reſpondemus, quod in caſu priori, cùm citatione facta negotium ſit quaſi cœptum, & maximè ſi delegatus non ſit certus de obitu delegantis, poteſt, & debet in cauſa procedi, tenebitque quod juſtitiâ fuerit præviâ, judiciali tramite diffinitum. In ſecundo verò caſu videtur ab appellatione receſſum, ſi ſecundùm ea, quæ præmiſſa ſunt, eum qui appellaverit, conſtiterit proceſſiſſe.

NOTÆ.

a *VEllebec.*] Ita legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap. fin.* & poſt Concil. Lateran. *par.48. cap.3.* ſed falsò; legendum enim eſt, *Abbatibus de Bello Beco, & Oſelhoſton.* Quæ monaſteria ſunt Ordinis Ciſtercienſis in diœceſi Rhotomag, quorum mentio fit *in cap. cùm veniſſet, de teſtibus, cap. cùm cauſa 62. de appellat.* & aliqua de eis adducit Illuſtriſſimus Manrique *tom.2. annal. Ciſterc. anno 1148. cap.15. num.1.*

b *Lucii.*] Tertii videlicet, qui deceſſit Veronæ 7. Kalendas Decembris anno 1176. cui ſucceſſit unanimi omnium Cardinalium ſuffragio Urbanus III. ut refert Baronius *in eo anno.*

c *Delegaverat.*] Quæ cauſa refertur *in cap. cùm veniſſet, de teſtibus.*

COMMENTARIVM.

1. Concluſio refertur, et probatur.

EX his duabus deciſionibus Lucii & Urbani deducitur in utroque jure ſatis recepta aſſertio : *Morte videlicet delegantis finiri juriſdictionem delegatam, re integrâ.* Quam probant textus *in cap. principali 15. diſt.63. cap. quamvis, cap. licèt 30. hoc tit. cap. quotiens 6. cum ſequenti, cap. cùm plures, verſic. de juriſdictione, cap. fin. §. officium, hoc titulo in 6. cap. cùm veniſſent 25. §. mandamus, de teſtibus, Clement. fin. de procurat. l.4. ff. qui ſatiſdare, l. ult. de pœnis, novella 134. l.1. & & quia, ff. de juriſd.* Faciunt textus *in l. inter 26. §. ſi quis alicui,* & *§. morte, ff. mandati, l. mandatum 15. Cod. eod. tit. l. quæſitum, §. Julianus, ff. qui & à quibus, l. ejus qui 41. §. nam & ſi, ff. de reb. cred. l. fin. ff. de ſolut. l.2. §. ſed ſi quis, ff. de novat. l. cùm pater 29. §. Mævio, ff. de legat.2. §. rectè, Inſtit. mandati, l.12. & 22. tit.4. l.33. tit.5. partit.3.* quibus probatur, mandatum morte mandantis finiri. Illuſtrant poſt antiquiores, & congeſtos à Barboſa in præſenti, Morla *de juriſdict. quæſt.1. num.92.* Acuña *in d. cap. principali*, Cujacius *qq. Papinian. in l.5. ff. de officio Proconſulis,* Moneta *de commut. cap.8. num.859.* Caſtillo *lib.1. controv. cap.29.* Solorzanus *lib.3. de jure Indiar. c.26.* Valenſis *de beneficiis, tit.26.* Petrus Gregor. *de reſcriptis, cap.3.* Germonius *lib.1. animadv. cap.7.* Luna & Arellanus *lib.1. ſingul. antinom.9.* Sanchez *libro 8. de matrimon. diſput.28. num. 30.* Bobadilla *lib.2. polit. cap.7. à num.23.* Abruzo *in lectura ad leg.1. de officio ejus, quæſt.9.* Tapia *tom.1. Catenæ moral. lib.4. quæſt.22.* Sahagun, & Otero *in præſenti,* Paz *in l.1. ſtili*, Baſilius *de matrimon. lib.5. cap.23.* Goveanus *in l.6. ff. de juriſd.* Gentilis *lib.2. eod. tract. cap.29.* Pinellus *lib.2. ſelect. cap.6.* Covar. *lib.3. var. cap.15.* Narbona *de appellat. à vicario, 1. part. n.72.* Molina *de primog. lib.2. cap.7. num.63.* Acacius Ripol. *variar. cap.1. num.435.* Vega *in rubrica de foro compet. num.18.*

2. Impugnatur variis rationibus.

Sed hæc aſſertio ita illuſtrata ingentes patitur dubitandi rationes. Prima naſcitur ex eo, nam valet argumentum de mandato extrajudiciali ad actus privatos, ad mandatum juriſdictionale, quo juriſdictio delegatur, *l. & quia*, ibi : *Sicut in reliquis caſibus, ff. de juriſd.* ſed mandatum ad actus privatos non finitur morte mandantis, etiam re integrâ, ut probant textus *in l. fundi 6. §. fin. ff. de acquir. poſſeſſ. l. ſi interim 11. §. ſi uxor, ff. de donat. inter, l. ſi quis 17. §. impubes, ff. de inſtitoria :* igitur ſimiliter juriſdictio delegata non finitur morte delegantis. Augetur primò hæc dubitandi ratio ex eo; nam ſi juriſdictio delegata, ſeu mandata, morte delegantis finiretur, etiam juriſdictio data morte dantis ceſſaret, cùm tam una, quàm alia pendeat ab aliena voluntate : ſed judicis dati notio, ſeu juriſdictio non finitur morte dantis, *l. venditor, §.1. ff. de judiciis :* igitur nec juriſdictio mandata morte mandantis finitur. Fulcitur ſecundò hæc difficultas ex eo, quia ſi juriſdictio delegata morte delegantis finiretur, ſequeretur juriſdictionem ſubdelegantis finiri etiam morte delegati, cùm ab ipſo ſubdelegatio pendeat : ſed ſic eſt, quod juriſdictio ſubdelegata non exſpirat morte ſubdelegantis, ut probat Goveanus *in l.2. ff. de juriſd. num.94.* igitur nec juriſdictio delegata morte delegantis finitur. Secundò adversùs ſecundam partem hujus aſſertionis, ubi aſſeritur, re non integrâ, juriſdictionem delegatam non finiri, inſurgi poteſt ex eodem principio, videlicet valere argumentum de mandato ad actus privatos ad mandatum juriſdictionis : ſed mandatum ad actus privatos finitur morte mandantis, etiam re cœptâ, & non integrâ, *l. cùm plures 60. §. mandavi, ff. locati :* igitur & mandatum delegatæ juriſdictionis.

3. Res integra quando dicatur.

Quibus difficultatibus non obſtantibus, verum eſt, juriſdictionem delegatam finiri morte ejus, qui delegavit, ſi adhuc res integra eſt : ſi verò jam cœpta ſit, durare etiam poſt mortem delegantis : quando autem dicatur res integra, ut juriſdictio delegata duret, difficile valde eſt, propter expreſſam antinomiam, quæ reperitur inter Lucium, & Urbanum III. in præſentibus deciſionibus. In textu enim *in cap. relatum*, docetur juriſdictionem delegatam durare adhuc poſt mortem delegantis, ſi jam lis conteſtata ſit : at verò ſi ante litis conteſtationem ille, qui delegavit, deceſſerit, juriſdictionem finiri : in textu verò *in cap. gratum*, ſequenti, Urbanus III. expreſsè docet, citationem ſufficere ad perpetuandam juriſdictionem, abſque eo quod lis conteſtata ante delegantis obitum fuiſſet. His contrariis deciſionibus DD. perplexi non conſentiunt in eo, utrum videlicet litis conteſtatio neceſſaria ſit ad perpetuandam juriſdictionem. Plures repetentes *in d. cap. gratum*, negarunt : pro quorum opinione faciunt etiam textus *in cap.1. hoc tit. in 5. collect.* in illis verbis : *Proponens nihilominus, quod mandatum hujuſmodi exſpiraverat mortuo mandatore, licèt etiam jam à nobis tres citationes, vel quatuor emanaſſent : vos tamen admiſſis hujuſmodi exceptionibus frivolis, in ipſo negotio procedere diſtuliſtis. Nos ergo de diſcretione veſtra non modicum admirantes,* cùm

rum per præcedentia etiam ſubſequentia intelligantur, licèt ex ſcriptoris vitio, vel occupatione prædictum O, fuerit omiſſum, ſatis vobis potuit de mandatoris intentione conſtare: nec ejus mandatum per ipſius obitum exſpiraverat, eo quòd res integra jam non erat. Ex quibus conſtat, per citationem tantùm perpetuari juriſdictionem, textus *in cap. fin. de officio legati*, in illis verbis: *Cum iſtorum juriſdictio exſpiret, ſi ante illorum diſceſſum, quorum citatio non præceſſit.* Et *cap. licèt* 31. *hoc tit.* ibi: *Uti non cœperit*, *cap. quamvis* 6. *Uſus extitit*, *hoc titulo*, *cap. cùm plures*, ibi: *Negotium inchoate*, *hoc tit. in* 6. ubi negotium cœptum dicitur, ſi eo quis uti cœpit: igitur per ſolam citationem tantùm negotium cœptum dicitur. Accedunt varii effectus, qui proveniunt ex ſola citatione; per eam enim cauſæ præventio datur, *cap. propoſuiſti* 19. *de foro competenti*, *l. ſi quis poſteà quam*, *ff. de judiciis*, Tondutus *de præventione*, *cap.* 1. litis pendentia inducitur, *Clement.* 2. *ut lite pendent.* per eam lis inchoatur, *§. fin. Inſtit. de pœna temerè litig. cap. quoniam* 11. *de probat.* Docent Alciatus *lib.* 2. *diſput. cap.* 24. Binius *lib.* 1. *ſelect. quæſt.* 5. Hanc opinionem defendunt *in d. leg. & quia*, Alexander *num.* 30. Socinus *num.* 75. Jaſon *num.* 57. Oroſius *num.* 26. & in praxi hanc ſententiam communiter receptam eſſe docent Sanchez *de matrimon. lib.* 8. *diſput.* 28. *num.* 10. Caſtillo *tom.* 2. *controverſ. cap.* 29. *num.* 5. Moneta *de commut. ultim. cap.* 8. *num.* 11. & 20. Vela *tom.* 2. *diſſert.* 4. *n.* 54. Barboſa *in hoc cap. gratum*, *num.* 3.

4. Contraria ſententia tuetur.

Sed contrariam ſententiam, videlicet neceſſariam eſſe litis conteſtationem ad perpetuandam juriſdictionem delegatam, docuerunt Otero *in d. cap. gratum*, *num.* 4. Germonius *lib.* 1. *animadv. cap.* 5. Arellanus *lib.* 1. *antinom.* 9. Didacus Perez *in proœmial. lib.* 1. *tit.* 1. *Ordin.* Vega *in rubrica de judiciis*, *num.* 47. plures congeſti à Vela *d. diſſert.* 40. *num.* 50. Pro quibus faciunt textus *in cap. forus*, *de V. S. cap. ſuper* 27. *hoc tit. cap. ex parte* 30. *de V. S.* textus expreſſus *in l.* 21. *tit.* 4. *partit.* 3. & ea juris ratio; nam ut officium procuratoris perpetuetur, requiritur litis conteſtatio, *l. ante litem* 16. *ff. de procurat.* igitur etiam ad perpetuandam juriſdictionem deſideratur litis conteſtatio. Faciunt etiam textus *in l. ante litem* 16. *ff. de procurat. l. ſi convenerit*, *ff. de juriſd.* ubi non dicitur judicium cœptum antequam judex adeatur, id eſt lis conteſtetur. Amplius, nam ut juriſdictio perpetuetur, deſideratur ut judicium cœptum ſit, *l. & quia*, *ff. de juriſd.* ſed per ſolam citationem judicium cœptum non dicitur, ut docetur *in d. cap. gratum*: igitur litis conteſtatio deſideratur. Deinceps quia judicium à litis conteſtatione incipit, Gaillus *lib.* 1. *practic. capite* 74. Goveanus *in d. l. & quia*, Cujacius *lib.* 9. *obſerv. cap.* 21. Vaconius *lib.* 6. *declarat. cap.* 89. Faber *in l. ſi bonæ* 49. *ff. de petit. hæred.* Gratianus *tomo* 1. *diſcept. cap.* 2. *num.* 33. & *cap.* 26. *num.* 29. Frances *de comvet. quæſt.* 5. *num.* 1. Hac ſententiâ à juris ratione ut veriore retentâ, licèt contraria uſu & praxi receptâ ſit, non obſtant contrariæ opinionis fundamenta. Non primum deductum *ex d. cap. gratum*, cui deciſioni varias aſſignarunt interpretationes ſuprà relati juris Interpretes; plures enim exiſtimant, per textum *in d. cap. gratum*, corrigi deciſionem textus *in d. cap. relatum*. Ita Panormit. Decius, & Felinus *in eod. textu*, & alii laudati à Vela *d. num.* 51. Aliter Gloſſa *in d. cap. relatum*, exiſtimat textum illum procedere jure civili attento; quo inſpecto à litis conteſtatione judicium incipit: at verò textum *in d. cap. gratum*, procedere de jure canonico, quo attento à citatione judicium incipit, *cap. unic. de litis conteſt.* Felinus *in d. cap. gratum*, *num.* 3. Imola *num. etiam* 3. quos laudat, & ſequitur Vega *in rubrica de judiciis*, *numero* 47. exiſtimans textum *in d. cap. relatum*, procedere juxta deciſionem textus *in d. cap. gratum*, & ſic unam deciſionem ſuppleri per aliam. Germonius *d. lib.* 1. *animadv. cap.* 5. Otero *in d. cap. gratum*, *num.* 38. putant diſcrimen eſſe conſtituendum inter eum caſum, in quo judex delegatus ignoravit mortem delegantis; & inter eum, in quo ſcivit. Si ignoravit, ſufficere citationem affirmant, *ex d. cap. gratum*: ſi verò ſcivit, neceſſariam eſſe litis conteſtationem, *ex d. cap. relatum*. Sed his, & aliis interpretationibus omiſſis, traditis à Vela *ubi ſuprà*, *numero* 60. dicendum eſt *in d. cap. gratum*, non agi de ſimplici citatione, ſed potiùs de citatione per edictum peremptorium, & trinam citationem, quæ inducit litis conteſtationem; ſi non veram, ſaltem fictam, *l. conſentaneum* 8. *authent. qui ſemel*, *Cod. quomodo & quando*, *cap. quoniam*, *§. porrò*, *ut lite non conteſt.* Unde cùm lis ſit conteſtata per citationem peremptoriam, licèt non apertè, ut *in d. cap. gratum*, docetur; ſaltem interpretativè per eam citationem peremptoriam perpetuatur juriſdictio delegata. Quæ interpretatio deducitur *ex d. cap. gratum*, in illis verbis: *Citationis edicto*, *d. cap.* 1. *hoc tit. in* 5. *compil. Tres citationes, vel quatuor emanaſſent. d. l.* 35. *partita*: *Por emplazamiento.* Cujus citationis ratione perpetuatur juriſdictio delegata, ut docet Otero ſuprà, *num.* 39. Nec obſtat textus *in d. cap. fin. de officio Legati*, *in* 6. nam ejus textus deciſio procedit in Legato Pontificis; ille enim æquiparatur Proconſuli, *cap.* 2. *eod. tit. & lib.* Unde ſicut ille recedendo à provincia retinebat juriſdictionem voluntariam, ita Legatus Pontificis per ſolam citationem juriſdictionem acquirebat. Nec obſtant ſimiliter textus tertio loco pro contraria ſententia adducti; nam debent accipi ita, ut negotium cœptum dicatur per litis conteſtationem, non autem per citationem ſimplicem, ſed per peremptoriam, ex qua ficta inducitur litis conteſtatio. Nec tandem obſtat, ſimplicem citationem varios producere effectus; nam licèt illud verum ſit, non tamen inde rectè infertur, ſufficere citationem ad perpetuandam juriſdictionem, ad quam litis conteſtatio vera, vel ficta deſideratur, ut docet Vela *ubi ſuprà*.

Igitur re integrâ, id eſt lite non conteſtatâ, aut verè, aut interpretativè, morte delegantis exſpirat juriſdictio delegata; negotio autem jam cœpto juriſdictio durat. Cujus concluſionis rationem antiquiores ferè omnes ex eo reddunt, quia cùm juriſdictio delegata pendeat à delegantis voluntate, *l.* 1. *§. qui mandata*, *l. etſi Prætor*, *ff. de officio ejus*, & per mortem ceſſet voluntas, *l.* 4. *ff. locati*, *l. non ſolum*, *§. morte*, *ff. de novi operis nunc. l. centeſimis* 46. *§. fin. ff. de V. & O.* ideò per mortem finitur juriſdictio delegata; ſiquidem ceſſat delegantis voluntas, à qua pendet. Ita poſt antiquiores repetentes *in præſenti*, Covar. *lib.* 3. *variar. cap.* 15. *num.* 4. Richardus *in §. rectè*, *num.* 8. *Inſtit. mandati*, Morla *d. tit.* 2. *num.* 92. quam rationem etiam ad mandatum ad negotia extendunt Hothomanus *lib.* 2. *amicab. cap.* 38. Donellus *in l.* 15. *Cod. mandati*, Oſualdus *ad Donell. lib.* 16. *comment. cap.* 23. *littera B.* Sed hæc ratio refellitur ex eo, quia mandatum ut finiatur, expoſcit voluntatis revocationem, ut probat Pinellus *lib.* 1. *ſelect. cap.* 6. ſed quoties deſideratur revocatio voluntatis, non ſufficit mors, quæ tantùm inducit voluntatis ceſſationem, non revocationem, *l. Lucius*, *ff. de donat. l. cùm precario* 12. *§.* 1. *ff. de precario*: igitur non per mortem tan-

5. Traditur decidendi ratio.

tùm cenſetur revocata juriſdictio delegata. Cui difficultati licèt ſatisfacere intendat Baſilius *lib. 5. de matrim. cap.* 23. ubi interpretatur textum *in d. l. Lucius*; tamen non rectè ſatisfacit. Quare illa ratio verior eſt hujus concluſionis, quæ ex natura mandatæ juriſdictionis provenit; cùm enim quodlibet mandatum morte finiatur, ex juribus ſuprà citatis, naturâ ipſius ita exigente; & juriſdictio delegata mandetur, *l. 1. ff. de officio ejus*, eodem modo ac mandatum finiri debet. Accedit, nam licèt juriſdictio delegata alicui mandetur, non tamen ſtatim transfunditur in delegatum, donec ab eo acceptetur, *cap. quamvis, hoc tit.* Salgado *de Regia protect. 4. part. cap.* 6. ſed potiùs remanet penes ipſum delegantem. Unde ſicut juriſdictio, quam ipſe habet propriam in habitu, & actu, ejus morte finitur; ita & delegata, quam retinet; nec poteſt conſervari in delegato, ne plus juris ſit in cauſato quàm in cauſante, *l. ſi viva matre, Cod. de bonis matern.* cùm reſoluto jure dantis, reſolvatur & jus accipientis, *l. lex* 31. *ff. de pignorib.* radice enim extinctâ, id quod ex ea provenit, extingui neceſſe eſt, *l. corruptionem, Cod. de vſufructu*: nec intereſt an delegatus Principis ſit, an inferioris. Sanchez *d. diſput.* 28. *num.* 33. Baſilius *d. cap.* 28. nec etiam refert, an ad univerſitatem cauſarum, ſive ad negotium particulare delegatus ſit; cùm enim adhuc non acquiſierit juriſdictionem, eam conſervare non poteſt: ampliùs etſi partes conſentiant, judex delegatus non poteſt in cauſa procedere; nam cùm nullam acquiſierit juriſdictionem per uſum, non eſt juriſdictio, quæ prorogetur à partibus. Nec contrarium probat textus *in cap. cum veniſſet* 25. in illis verbis, *Cùm poſteà egerit*: ubi probari videtur, ſuſtineri ſententiam à delegato prolatam poſt mortem delegantis ex conſenſu partium; nam ibi ſententia ſuſtinetur, quia res non erat integra tempore mortis delegantis, quod manifeſtè liquet ex noſtro capite *gratum*, ubi refertur caſus *in d. cap. cum veniſſet*, propoſitus: è contrario verò, ſi jam ſit negotium cœptum per litis conteſtationem, mortuo delegante juriſdictionem retinet delegatus; quod etiam contingit in mandato extrajudiciali, in quo ſi mandatario aliquid abeſſe cœpit, & res per conſequens integra non ſit, durat mandatum, *l. inter* 26. *cum lege ſequenti, §. morte, ff. mandati*; quo modo accipiendi ſunt textus *in l. ſi deceſſerit* 4. *ff. qui ſatiſdare, l. furti* 6. *§. illud, ff. de his qui notantur infamiâ, l. ſi procurator* 15. *ff. de procurat.* ubi per cautionem præſtitam judicatum ſolvi, res jam cœpta erat, omiſſis traditis à Fabro *lib.* 17. *conject. cap.* 16. *l. nam & Servius, §. ſi invito, ff. de negotiis geſtis*, Pinello *d. lib.* 2. *ſelect. cap.* 6.

6. AMPLIATUR TRADITA ASSERTIO.

Adeò verum eſt, morte delegantis finiri juriſdictionem delegatam, ut ſi plures cauſæ commiſſæ ſint judici delegato in uno reſcripto, & una cauſa ab alia non pendeat, etiam re cœptâ in una, non perpetuatur juriſdictio in alia; ſi verò una ab alia pendeat, per conteſtationem unius perpetuatur juriſdictio in alia, quia ſub una ſpecifica delegatione continentur. Gloſſa *in cap. licèt, hoc tit. verbo Res integra*, ubi Panormit. *num.* 5. Faciunt textus *in l. jure dicimus* 19. *ff. de V. S. l. Papinianus, ff. de minoribus, l. fin. ff. de calumniatorib.* Similiter ſi cauſa commiſſa ſit pluribus judicibus, & unus cauſam attingat, & de ea cognoſcere cœperit, morte delegantis non finitur juriſdictio, *cap. cùm plures, in fine, hoc tit. in* 6. Ratio eſt, quia cùm pluribus cauſa committitur cum clauſula, *quod ſi non omnes*, juriſdictio unica, & individua creditur, & in individuis perpetuatio unius aliis prodeſt, *l. ſi una eſt via, ff. de ſervit. ruſtic.* Docent *in d. cap. cum plures*, Dominicus *num.* 10. Francus *num.* 4. Si verò cauſa committitur pluribus delegatis ſimpliciter, non adjectâ clauſulâ, *Quod ſi non omnes*, etiamſi unus de cauſa cognoſcat, quoad alios non eſt perpetuata juriſdictio, *cap. cauſam matrimonii, cap. prudentiam* 21. *hoc tit.*

7. DISSOLVITUR PRIMA DIFFICULTAS.

Nec obſtat prima difficultas ſuprà adducta; certum enim eſt, mandatum morte mandantis finiri re integra, niſi mandatum contineat rem neceſſariam, ut *in l. ſi procuratorio* 31. *ff. de procurat. l. 1. Cod. de O. & A.* juncto Cujacio *lib.* 2. *obſerv. cap.* 31. vel ſi in rem ipſam mandatarii mandatum collatum ſit, *l. illam, Cod. de donat.* aut niſi favor dotis interveniat, ut *in l. ſi ego* 9. *§. ſi res, ff. de jure dotium*, quam ita accipit Amaya *lib.* 2. *obſerv. c.* 4. aut niſi poſt mortem collatum ſit, *l. & ſi quis* 12. *§. ſi cui funeris, ff. de religioſis & ſumptibus, l. vlt. ff. de ſolut.* Cujacius *in l.* 3. *Cod. mandati*, & *lib.* 1. *obſ. cap.* 38. Merillus *variant. ex Cujacio lib.* 3. *cap.* 29. & *different. cap.* 22. Donellus *lib.* 16. *comment. c.* 13. ubi Oſualdus *littera C.* licèt mandatum poſt mortem conferri poſſe, nervosè defendant Hothomanus *lib.* 2. *amicab. cap.* 38. Pinellus *lib.* . *ſelect. cap.* 6. *per totum.* Nec obſtant textus ſuprà expenſi: non textus *in d. l. fundi, §. item, ff. de acquir. poſſeſſ.* cui aliqui ſatisfaciunt aſſerendo, eum procedere in mandato rei neceſſariæ, quod morte non finitur, ut ſuprà dixi. Sed hæc ſolutio facilè refellitur ex eo; nam ſi mandatum, de quo in eo textu, eſſet rei neceſſariæ, non ambigeretur, an ignarus, an ſciens mandatum exequeretur: ſed hoc dubitatur: igitur quia non loquitur textus de mandato neceſſario. Dicendum ergo eſt, in primo caſu illius textus, ideò poſſeſſionem acquiri, quia ignarus eam tradidit; in ſecundo verò caſu, quia ſcientibus mandantis hæredibus rem ſimiliter tradidit; & qui ſcit, & non prohibet, mandaſſe intelligitur. Docent alia plura adducentes Madera *animadv. cap.* 21. *num.* 7. Pinellus *lib.* 2. *ſelect. cap.* 6. *num.* 42. Arias de Meſa *lib.* 3. *variar. cap.* 43. Fornerius *lib.* 3. *ſelect. cap.* 3. Neque etiam obſtat textus *in l. ſi interim* 11. *§. ſi uxor, de donat. inter*: cui reſpondendum eſt aſſerendo, ibi mandatum ex natura donationis inter virum & uxorem poſt mortem conferri, ut res donata tradatur tempore habili: quare morte non ſolvitur, ut contingit in aliis mandatis, ſive judicialibus, ſive extrajudicialibus. Nec tandem obſtat textus *in l. ſi quis mancipiis* 17. *§. ſi impubes, ff. de inſtitoria actione*; nam licèt morte teſtatoris, qui habetur loco domini, finiatur mandatum ſpeciale, *l. ſi per epiſtolam* 50. *ff. de acquir. hered.* mandatum tamen generale non extinguitur propter utilitatem promiſcui uſus, licèt non idem procedat in propoſito pecuniæ credendæ, de quo *in l. ejus qui in provincia, ff. de rebus creditis*, ad cujus explicationem videndi ſunt Donellus, & Cujacius *ibi*, Mo. 2 *obſerv. cap.* 4. Santalora *interpretat.* 5. Valentia *tom.* 3. *tract.* 1. *c.* 5. *n.* 6. D. Didacus Serna *exercit.* 1.

8. RESPONDETUR ALIIS DIFFICULTATIBUS.

Nec obſtat primum augmentum deductum *ex l. venditor, §. 1. ff. de judiciis*, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, magnopere differre judices delegatos à judicibus datis; nam ampliorem juriſdictionem habent judices delegati, quàm dati, ut agnovit Quintanadueñas *lib.* 2. *de juriſd. n.* 2. judices enim dati tantùm habent notionem, *l. ait Prætor* 5. *ff. de re judicata, l. penult. ff. de confeſſ.* delegati verò juriſdictionem, *cap. in litteris* 9. ibi: *Ejus juriſdictio*; *cap. fin.* ibi: *Iuriſdictio iſtorum*; *hoc tit.* Delegati poſſunt exequi ſententias ſuas, ut probavi *in cap.*

ſigni

cap. ſignificaſti, hoc tit. judices verò dati eas exequi non poſſunt, *l. à D. Pio 15. ff. de re judic.* Præterea juriſdictio mandatur vel univerſa, vel ejus pars, *l. ſolet 16. ff. de officio Proconſulis*, cum ſequenti: ſed judex datur uni tantùm liti; unde ſpecialiter judex dicitur *in l. Præſes 5. ff. de officio Proconſulis, l. fin. ff. de officio Prætoris*, juncta lege *Prætor 4. ff. de tutorib.* Ab eo, cui mandatur juriſdictio, provocatur major judex eo qui mandavit, *l. 1. §. ult. ff. quis & à quo appell.* at verò à judice dato provocatur qui dedit, *l. 1. in principio, l. fin. ff. quis & à quo.* Is cui delegata eſt juriſdictio, habet eam vicariam, & alienam; ſecus judex datus. Tandem juriſdictio mandata ſolvitur morte mandantis; data verò non finitur morte dantis, *d. l. venditor.* Docent Cujacius *lib. 1. qq. Papin. in l. fin. ff. de officio Proconſulis*; Oſualdus *lib. 17. Donelli, cap. 23. littera A.* Ratio autem diſcriminis, quare juriſdictio delegata morte finiatur; notio verò morte dantis non exſpiret, non provenit ex favore litigantium, ut exiſtimavit Donellus *lib. 17. comment. cap. ult.* ſed ex eo, quia in judice delegato lis non conteſtatur penes ipſum delegantem; in dato verò lis conteſtabatur apud ipſum Prætorem, ut docent P. Faber *lib. 1. ſemeſtr. cap. 24.* Revardus *pro Tribunal. cap. 11.* Faber *in l. poſt litem 17. ff. de procurat.* exceptiones enim coram Prætore proponebantur, *l. ſi quis 7. ff. de except. l. ſi quis diem 9. C. eod. tit.* quod fieri abſque litis conteſtatione non poterat. Nec obſtat ultimum augmentum rationis dubitandi, petitum ex exemplo Legati Proconſulis; quia verum eſt, juriſdictionem Legati Proconſulis non finiri morte ipſius Proconſulis. Ratio eſt, quia ejus juriſdictio potiùs ordinaria, quàm delegata creditur, ut probavi *in cap. 1. hoc tit.* Nec tandem obſtat, quod dicebamus, juriſdictionem ſubdelegati non finiri morte delegantis, quia juriſdictio ſubdelegata ſemper conſideratur propria delegantis: quare perſona ſubdelegantis non attenditur, niſi in caſu ſpeciali textus *in cap. licèt, hoc tit.* Docet pluribus relatis Solorzanus *tom. 2. de jure Indiar. lib. 3. cap. 26. num. 54.* Nec obſtat ſecunda difficultas deducta *ex l. cùm plures 60. §. mandavi, ff. locati*; nam ibi re cœptâ, ſeu non integrâ, non revocatur mandatum, ut à contractu diſcedatur, ſed ut conductoris dolus æquitate ipſius vindicetur.

9. Exponitur præſens caput gratum.

Primò ſuperiori aſſertioni opponitur textus præſens *in cap. gratum*, in illis verbis: *Maximè ſi delegatus non ſit certus de obitu delegantis.* Ex quibus communiter Doctores deducunt, juriſdictionem delegatam non finiri morte delegantis, niſi delegatus ſciat delegantem jam deceſſiſſe: igitur mors ipſa delegantis non inducit juriſdictionis ceſſationem. Cui difficultati ut ſatisfaciamus, examinanda eſt illa celebris quæſtio, utrum videlicet geſta à delegato ignorante mortem mandantis, valida ſint? Et pro negativa ſententia faciunt textus *in d. cap. gratum*, in verbis ſuprà relatis, junctis illis ſequentibus: *Negotium ſit quaſi cœptum.* Ex quibus deducitur, ultra ignorantiam delegati deſiderari ut negotium ſit quaſi cœptum: & textus *in cap. fin. de procurat. lib. 6.* ubi matrimonium contractum à mandatario ignaro mortis mandantis, nullum eſt. Faciunt etiam ſuprà tradita, videlicet juriſdictionem delegatam ipſo jure finiri morte delegantis, *cap. licèt*, ibi: *Morte mandantis expiravit, hoc tit. cap. ſi cui nulla, de præb. lib. 6.* ibi: *Expirat omnino.* Sed ignorantia non poteſt tribuere juriſdictionem delegato, quam ipſe non habet, *l. ſi per errorem 15. ff. de juriſd.* igitur ignorantia mortis delegantis non reddit actus validos aliàs invalidos, cùm in his quæ ipſo jure fiunt, nihil operetur ignorantia, *l. etiam inviti 51. ff. de acquir. hæred. l. ſi à furioſo 23. ff. de O. & A.* unde mandatum procuratoris, etſi procurator ignoret mortem domini, finitur, *l. ejus qui, fin. ff. de reb. credit. l. quæſitum 15. §. fin. ff. de manumiſſ. vindict.* Tenent hanc ſententiam Gloſſa *in d. c. gratum, verbo Maximè*, Quintanaduenas *ubi ſuprà, n. 15.* Otero *in d. cap. gratum, n. 50.*

Contrariam ſententiam affirmativam, videlicet geſta à delegante ignaro mortis mandantis, valere, probatur ſequentibus fundamentis. Primò, nam mandatum morte, aut revocatione non finitur, niſi mortis, aut revocationis notitia habeatur à delegato, *c. ex parte 33. de reſcriptis, l. ſi mandaſſem 15. ff. mandati, l. 1. §. 2. ff. quod juſſu, l. 4. ff. de manum. vind.* quare ſi mandatarius exequatur mandatum, habet actionem mandati utilem, *l. inter 26. ff. mandati.* Quo caſu accipiuntur textus *in l. 2. & 5. ff. de auro & arg. legat.* unde qui ſolvit illi, qui ignorat revocatum eſſe mandatum, liberatur, *l. ſi quis ſervo, ff. de ſolut.* ut latiùs dicemus *in cap. mandato, de procurat.* Facit etiam pro hac ſententia textus *in cap. audita 4. de reſtit. ſpol.* ubi juriſdictio delegati non creditur revocata per ſecundum reſcriptum, donec habeatur illius notitia. Hanc ſententiam docuerunt Innocentius *in d. cap. licèt*, Albericus *in l. ſi facto, ff. de officio Præſid. n. 1.* quos ſequitur Sanchez *d. diſput. 28. de matrim. num. 4.* Sed pro iſtarum opinionum concordia dicendum eſt, ſtrictâ juris ratione attentâ delegatam juriſdictionem, imò quodlibet mandatum finiri morte mandantis, ſeu delegantis; ſed ex quadam æquitate geſta ab eo, qui communiter judex putabatur, ſuſtinentur, *cap. ad probandum, de re judic. l. Barbarius, ff. de officio Præſidis, l. 2. C. de ſentent. & interlocutor.* ubi geſta ab ipſo delegato, ſeu mandatario, valere, & defendi docetur: unde prima ſententia ſuprà adducta procedit inſpecto juris rigore; ſecunda verò attentâ æquitate, quæ poſtulat, ne partes diutiùs litibus vexentur, ut latè proſequitur Baſilius *lib. 5. de matrim. cap. 23.* Nec aliud probant textus pro affirmativa ſententia expenſi. Non textus *in d. cap. ex parte 33. de reſcript.* quia in ejus ſpecie judex habebat juriſdictionem proprio jure; unde licèt procurator revocatus eſſet propter judiciorum authoritatem, ne ea illuſoria redderentur, ſtatutum fuit, geſta ab eis in judicio valere. Nec etiam obſtat textus *in d. l. ſi mandatum 15.* nam in ejus ſpecie agitur de excuſando eo, qui ignarus revocationis adimplevit mandatum, ne damno afficeretur ex eo, quod bona fide illud adimplevit, ut docent Morla *in emporio, tit. de juriſd. num. 101.* Arias de Meſa *lib. 3. variar. cap. 43.* Nec etiam obſtat lex 2. *ff. quod juſſu*; quia in eo textu deſideratur certioratio, non ut mandatum revocetur, ſed ut mandator tranſgreſſor mandati judicetur; & ne pater revocans mandatum præjudicet contrahentibus cum filio. Tandem non obſtat lex 4. *ff. de manum. vindict.* cujus conciliatio cum lege *quæſitum 15. ff. qui & à quibus*, obvia eſt apud Inſtitutionum Interpretes *in §. rectè, Inſtit. mandati*, & Pinellum *lib. 2. ſelect. cap. 6.*

10. Contraria ſententia refertur.

Secundò ſuperiori aſſertioni opponitur textus *in Clement. fin. de procurat.* ubi mandatum procuratoris datum ad reſignandum beneficium, morte mandantis, etiam re cœptâ, & re non integrâ exſpirat: igitur juriſdictio delegata etiam re non integrâ finitur morte delegantis. Pro hujus textus interpretatione ſciendum eſt, plerumque conſtitui procuratorem ad reſignandum beneficium proprium, *Clement. 1. de renunc.* docent latè P. Greg. *de beneficiis, c. 28.* Valenſis *eod. tract. lib. 3. tit. 26.* quod

11. Exponitur Clement. final. de procurat.

quod mandatum ad reſignandum finitur per mortem mandantis, non ſolùm cùm res integra eſt, verùm etſi cœpta; nam cùm morte mandantis beneficium vacet, *cap. ſuſceptum, de reſcriptis, lib.6.* per conſequens & mandatum circa illud præſtitum finitur etiam quoad cœpta, quia jus ad illud beneficium penes ſucceſſorem mandantis non reſidet. Docent alia adducentes pro interpretatione ipſius textus, Oſualdus *ad Donellum lib.18. cap.12. duplici littera D*, Sanchez *d. diſput.28. num.41.* Fachineus *lib.5. controv. cap.10.* Baſilius *lib.8. de matrim. cap.19.* Bajo-Arroyo *in cap. fin. num.50. de procurat.*

12. Intelligitur cap. ſuper 9. hoc tit. in 6. Tertiò adverſatur textus *in cap. ſi ſuper gratia 9. hoc tit. lib.6.* ubi agitur de judicibus executoribus datis à Sede Apoſt. & deciditur, eorum officium ſuper gratia facta à R. Pontifice non finiri ejus morte: igitur quia juriſdictio delegata etiam re integra morte delegantis non finitur. Cui difficultati ex communi omnium Interpretum placito reſpondeo ſpecialiter textum procedere in poteſtate data executoribus ſuper gratiæ executione, quæ per obitum concedentis, & re integra non exſpirat, quia ſequitur naturam ipſius gratiæ: quemadmodum enim gratia ipſa etiam re integrâ non finitur morte; ita etiam facultas data ad ejus executionem. Illud enim diſcrimen inter reſcripta gratiæ, & juſtitiæ vulgò notatur, videlicet reſcripta juſtitiæ exſpirare morte delegantis; reſcripta verò gratiæ nullo modo morte concedentis finiri. Docent plures congeſti à Cenedo *in collect. ad Sextum, collect.1.* Morla *in emper. tit. de juriſd. num.107.* beneficium enim Principis debet eſſe perpetuum, *cap. debet, de R. I. in 6.* unde dimiſſoriæ conceſſæ ad ordines recipiendos, morte Epiſcopi, qui eas dedit, non exſpirant. Barb. *de poteſt. Epiſcop. alleg.7. num.231.* nec ſimiliter Epiſcopi morte finitur poteſtas data ad audiendas confeſſiones. Sanchez *d. diſput.28. num.7.* Suarez *de pœnit. diſput.26. ſect.3. num.7.* nec etiam facultas celebrandi in oratorio finitur morte Pontificis concedentis. Salas *de legibus, diſp.10. ſect.17. num.125.* Gutierrez *de matrim. cap.125. num.22.* & alia ſimilia, quæ proſequuntur Sanchez *ubi ſuprà*, Fragoſo *de regimin. Chriſt. Reipub. part.2. lib.4. diſput.10. §.2. num.36.* Nec huic ſolutioni obſtat textus *in cap. ſi cui nulla, de præb. lib.6.* ubi executio gratiæ delegata exſpirat morte delegantis. Nam omiſſis ſolutionibus traditis à Gloſſa *ibi*, Molina *lib.2. de primog. cap.7. num.4.* Fachineo, & Baſilio *ubi ſuprà*, Barboſa *in hoc cap. relatum, num.4.* qui communiter diſcrimen conſtituunt inter gratiam factam, & faciendam, quos refellunt Morla *in emp. d. num.17.* Otero *in d. cap. relatum, num.22.* dicendum eſt, in eo textu non agi de litteris gratiam continentibus; nam textus ille loquitur de litteris, per quas datur Ordinario facultas concedendi beneficium certæ perſonæ, quod aliàs propter reſervationem, vel ſimilem cauſam conferre non poterat; quarum litterarum mentio fit *in cap. cùm aliquibus, de reſcriptis in 6.* unde cùm reſpectu executoris non contineret gratiam, cùm non poſſit alienæ perſonæ niſi in reſcripto expreſſæ conferre; nec gratiam illius, cui beneficium conferendum erat, quia nullum jus illi acquiſitum erat, ex nullo capite reſcriptum illud gratiæ dici poterat. Docent Morla *d. num.107.* Bajo-Arroyo *ubi ſuprà, num.28.* Otero *num.93.* Garcia *de beneficiis p.6. cap.2. num.305.* Alia circa illius textus explicationem adducunt Baſilius *d. cap.19. de matrimon. num.1.* P. Mendo *in Bullam, diſput.1. cap.6. num.48. & diſput.2. capite 5. num.28.*

13. Sed pro exactiori expoſitione textus *in d. cap. ſi ſuper*, aſſignanda eſt ratio differentiæ, quæ verſatur inter mandatum juſtitiæ, & gratiæ. Et quidem Hoſtienſis *in cap. conſtitutus 19. de reſcriptis, num.2.* eam adducit, nempe quod in litteris gratioſis ex ſola impetratione jus impetranti acquiritur; unde in eis tantum operatur impetratio, quantum in litteris juſtitiæ citatio, argumento ex capite *Capitulum, de reſcriptis, cap. ex parte, de officio deleg.* Proſequitur ipſa interpretatio. Sed hac Hoſtienſis ratione omiſſâ, veriùs dicendum eſt, ſtrictâ juris ratione attentâ, in utriſque litteris, tam gratiæ, quàm juſtitiæ mandatum morte mandantis finiri; verumtamen contra hoc ſtrictum jus jure ſingulari & æquitate receptum fuiſſe, ut principium illud non procederet in mandatis ſpecialem gratiam continentibus: quæ ratio apertè colligitur *ex d. cap. ſi ſuper*, ibi: *Æquum eſſe cenſemus, cap. ſi cui 36. de præb. lib.6.* ibi: *decet*; junctâ regulâ *Decet, de reg. juris lib.6. cap. magnæ, de voto.* Hujus autem æquitatis inducendæ ratio, ſi qua aſſignari poteſt, maximè illa eſt, quia in mandatis & reſcriptis juſtitiæ concedens principaliter intendit facere actum ſecundùm jus commune, & ejus regulas ordinarias: at verò in gratia, cùm ſemper intendatur aliquid extraordinarium, non ſecundùm, ſed præter, vel contra jus commune, & ejus regulas; meritò præter, immò & contra illas accipitur conceſſio, & durat, ita ut morte concedentis non exſpiret. Deinde quia licèt litteræ juſtitiæ (quæ facilè, & abſque magnis laboribus ac ſumptibus ſolent obtineri) exſpirent re integra, mortuo concedente; nihilominus tamen impetrans à ſucceſſore id ipſum facilè obtinebit; vel ſaltem illi ſupereſt ordinarium juris communis remedium, quod ſufficit ad conſequendam juſtitiam, quæ per mandatum, ſeu reſcriptum intendebatur, juxta quam doctrinam procedit textus *in cap. fin. verſic. Officium, hoc tit. lib.6.* at verò ſi gratia præter, vel contra jus commune cum magno labore, & diſpendio obtenta exſpiraret re integrâ morte concedentis, grave præjudicium inferretur impetranti, quòd non facilè à ſucceſſore ejus, qui gratiam conceſſit, nec per viam juris communis aſſequeretur id, quod defunctus liberaliter conceſſerat. Facit etiam, nam gratiam concedens valdè optat ut perpetuò maneat, & in omnem eventum ſuum conſequatur effectum, *cap.1. de donat.* ac proinde propter hujuſmodi enixam voluntatem veroſimiliter creditur intendere, ne ipſius morte exſpiret, quin immò & poſt illam maneat: quæ voluntas mandantis ſufficit, ut poſt mortem protrahatur mandatum, *l. ſi verò 12. §. fin. cum l. ſequenti, ff. mandati*; quam explicat Cujacius *lib.1. obſerv. cap.38. l. cum pater 77. §. filius, ff. de legat.2.* Docent in ſpecie Covar. *lib.1. var. cap.14. num.15.* Tiraquell. *de privileg. piæ cauſæ, privil. 82. num.132.* Cùm ergo mandatum gratiæ non exſpiret morte concedentis, dubium erat, an juriſdictio executori gratiæ delegata morte delegantis exſpiraret? Et conſultus Bonifacius VIII. *in d. cap. ſi ſuper*, decrevit ſimile mandatum non exſpirare; quod profectò prædictâ æquitatis ratione motus contra juris rationem noviter reſpondit, ut agnoverunt Garcia *de beneficiis 6. part. capite 2. §.3. per totum*, Sanchez *de matrim. lib.8. diſput.28. num.43.* Gonzalez *ad regul.8. Cancell. gloſſa 12. num.34.* Cenedo *canonic. quæſt.38. num.19. & collect.1. ad lib. Sext.* Nec obſtabit ſi dicas, Bonifacium non conſtituere jus novum ex ipſa ratione, quam ipſe adducit *in verſic. Quam*, ibi: *Velut gratia prædicta acceſſorium ſequi naturam congruit principalis.* Quæ regula eſt juris antiqui ſatis repetita *in cap. de prudentia, de donat. inter, cap. ſi diligenti,*

de

de foro compet. regula *Acceſſorium*, *de regul. juris in 6. l. cum principalis*, *l. nihil dolo*, §. *Cum principalis*, *ff. de reg. juris*, *l. non dubium*, *Cod. de legibus*; nam reſpondendum eſt, regulam illam antiquam non obtinere in præſenti caſu, quia in contrarium ſtabat alia ratio, quæ generalem hanc regulam impediebat, videlicet morte mandantis mandatum exſpirare. Nec etiam obſtabit ſi inſtes, Bonifacium *in d. cap. ſi ſuper*, aſſerere gratiam à Sede Apoſtolica emanaſſe; ſed delegatio facta ſub nomine dignitatis non exſpirat, etiamſi decedat ille, qui conceſſit, *cap. quoniam* 14. ubi probavi, *hoc tit. cap. ſi gratioſè* 5. *de reſcriptis*: ergo ex alio capite in ea ſpecie juriſdictio executori gratiæ conceſſa morte concedentis non exſpirabat. Nam reſpondeo diſcrimen conſtituendo inter terminum, in quem reſolvitur delegatio, hoc eſt ex parte termini, cui delegatio fit, ut *in d. cap. quoniam* 14. *cap. ſi gratioſè*: & inter illum, qui delegat; quia hoc caſu nihil intereſt, an delegatio facta ſit ſub nomine perſonæ, an ſub nomine dignitatis: quocumque enim modo delegatio fiat, ſi fuerit juſtitiæ, exſpirabit morte; ſi gratiæ, durabit. Accedit, nam in ſpecie textus *in d. cap. ſi ſuper*, etſi gratia facta fuiſſet à Sede Apoſtolica, tamen delegatio executionis ab ipſo R. Pontifice proceſſit, & ita tantùm jure ſingulari ſuſtinetur delegatio executionis gratiæ.

CAPUT XXI.

a Cœleſtinus III.

PRudentiam tuam. b *Et infrà*: Quinto loco ſupplicas informari, utrùm cùm tribus cauſa committitur, ita quod ſi omnes intereſſe nequiverint, duo eam nihilominus exequantur, ſi reus à duobus tantùm fuerit convocatus, venire neceſſariò teneatur? Et ſi citatus à pluribus, coram duobus comparuerit, tertio nec veniente per ſe, vel per litteras (ut ſolet fieri) excuſante, an duo præſentes in cauſa poſſint procedere, & eam ſententiæ calculo terminare? In hoc caſu taliter reſpondemus, quod cùm aliquis delegatorum judicum per certum nuntium, vel excuſatorem litteratoriè deſtinatum non oſtenderit ſe intereſſe non poſſe, vel aliàs de eodem canonicè conſtare non potuerit, reſidui procedere ad cauſæ cognitionem non debent: quod ſi proceſſerint, nihil reputabuntur egiſſe. Illa quippe fuit antiqua Sedis Apoſtolicæ proviſio, ut hujuſmodi cauſarum recognitiones duobus, quàm uni; tribus, quàm duobus libentiùs delegaret, cùm (ſicut canones adteſtantur) integrum ſit judicium, quod plurimorum ſententiis confirmatur. Mandati ſiquidem excedere fines probaretur, ſi quis citra formam reſcripti accepti præſumeret judicare. §. Adjicimus etiam, quod ubi fuerit in commiſſione adpoſitum, ut ſi omnes intereſſe nequiverint, duo eam nihilominus exequantur; ſi aliquis ex ipſis cùm poſſit, noluerit intereſſe, duo nihilominus in cauſa procedant, licèt ille tertius graviſſimè ſit arguendus prò eo, quod mandatum Apoſtolicum exequi ſubterfugiat, aut contemnat. Idem quoque per omnia dicimus obſervandum in cauſa, quæ committitur duobus, eo adpoſito, ut ſi ambo intereſſe nequiverint, alter nihilominus exequatur. §. Sexta nobis propoſita ex parte tua quæſtio continebat, quod cùm aliquibus judicibus cauſa committitur, & quandoque contingit, quod reus actori objicit, quod ſtare non poteſt in judicio, utpote vinculo *c* excommunicationis adſtrictus, ſi reus non velit ſtatim eum probare excommunicatum, ſive non poſſit, an actor nihilominus audiri debeat, donec ſuper eo, quod objicitur, rei veritas fuerit patefacta? Hanc dubitationem taliter removemus, quod ſi ille qui tale quid objicit, ſtatim, vel intra terminum competentem non probaverit legitimè quod intendit, actor permitti debet, ut ſine offendiculo quolibet audiatur. Cæterùm, ſi vel ex confeſſione actoris, vel alio quolibet modo legitimè conſtiterit, eſſe actorem vinculo excommunicationis adſtrictum; à judicibus *d* delegatis ſecundùm formam Eccleſiæ valet abſolvi, ita ut ſi propter aliam juſtam cauſam, & evidentem ab ordinario judice, vel delegato excommunicatus fuerit, ad excommunicatorem debet abſolvendus *e* remitti: qui ſi malitiam adhibuerit, delegati judices id ritu eccleſiaſtico liberè exequantur, dummodo non ſit tale genus excommunicationis illius, cujus abſolutio Sedi Apoſt. reſervetur. Explorati ſiquidem juris exiſtit, ut delegatis judicibus, quibus principale committitur, & acceſſorium committatur. §. Si verò ab his fuerit præſtito juramento, quod ſtabit mandato Eccleſiæ, abſolutus: rurſus interrogas, an coram eiſdem delegatis, vel ordinario, à quo excommunicatus extitit, teneatur ſuper eadem cauſa, pro qua excommunicatus fuerat, reſpondere, & quorum debeat judicio, vel mandato ſtare? In quo caſu taliter reſpondemus, quod coram ipſis excommunicatoribus ſuper illa cauſa, pro qua fuerat excommunicatus, ſtare debet, & eorum ſervare mandatum, niſi ſpecialiter fuerit illud aliis judicibus à Sed. Apoſt. delegatum. Quod ſi excommunicatores malitioſè diſtulerint, tunc delegati eandem juriſdictionem, quam in principali, & acceſſorio exercebunt.

ſpectul præſentati; quia primam exceptionem noſtram frivolam judicabant, aliam exceptionem non minùs peremptoriam adjecimus, & objecimus; quia cùm cauſa fuiſſet à Sanctitate veſtra tribus judicibus delegata, præſente tertio, & irrequiſito, videlicet domino Regin. nobis etiam abſentibus, & ignaris, exceptiones noſtras inutiles judicantes, pronunciaverunt adverſæ parti nos reſpondere teneri. Unde ob tam evidentes, & ſuſpicionis, & gravaminis cauſas, ad Sed. Apoſt. appellavimus, quæ mater eſt, & ſubſidium omnium oppreſſorum, cùm in omnibus his appellatione opus non eſſet. Nam prima cauſa eſt, quia nuncii noſtri ante citationem iter arripuerant ad vos veniendi. Secunda, quia præſente tertio, & ignaro, & citaverunt, & decretalem Alexandri, quæ loquitur in hunc modum, frivolam judicarunt. Cæterùm cùm aliquam cauſam contigerit tibi appellatione remotâ commiſſam fuiſſe, & adverſa pars poſt factam citationem iter arripuit ad Sedem Apoſtolicam veniendi, non minimâ poteris in negotii cognitione ſecundùm juris formam procedere: quod utique ſi ante citationem iter inceperit, non eſt utique obſervandum. Sed quod deterius eſt, nobis neſcientibus, & irrequiſitis, pronunciaverunt præmiſſas exceptiones nullius fore momenti. Unde proſtrati ad pedes Sanctitatis veſtræ petimus plus affectu, quàm voce, plus devotione, quàm verbo, ut Eccleſiam noſtram, quæ veſtra ſpecialis eſt, nullis patiamini perturbationibus concuti, nec æmulorum noſtrorum, quaſi luporum morſibus lacerari. Valeat Sanctitas veſtra.] Unde Innocentius iterum cauſam commiſit ipſi Archiepiſcopo Regienſi, & Cephaleritano.

d *Roſſanen.*] Roſſanum civitas vetuſta eſt Calabriæ, ab Oenotriis condita, cujus ſitum, & propugnaculum refert Gabriel Barrius *in antiquitat. & ſitu Calabriæ, lib. 5. in principio.* Habet Eccleſiam Cathedralem Metropolitanam.

e *N. Panormit.*] Bartholomæo videlicet. De Panormitana Eccleſia plura adduxi *in cap. 4. de elect.*

f *N. Capuano.*] Matthæo videlicet. De Eccleſia Capuana aliqua notavi *in cap. cùm inter 18. de elect.*

g *Alexandri.*] De qua *in cap. ad hæc, de appell.* ubi juſtitiam hujus exceptionis examinabimus. Quæ ad hujus textus interpretationem ſpectant, petenda ſunt ex commentario textus *in cap. ſciſcitatus, de reſcriptis.*

CAPVT XXIII.

Idem *Conventui de* a *Conchis.*

CUm ſuper Abbatia monaſterii veſtri inter vos, & S. quondam Abbatem olim fuiſſet quæſtio diutiùs agitata, partibus tandem ad noſtram præſentiam accedentibus, dilectum filium noſtrum H. ſancti Euſtachii Diac. Card. dedimus auditorem: in cujus præſentia pro ipſo S. taliter fuit allegatum, quod cùm dilectus filius noſter I. tit. ſanctæ Pudentianæ Presb. Card. tunc Apoſtolicæ Sedis Legatus, intraſſet Normanniam, & ſuper ſtatu ipſius Abbatiæ cum Abbate, ac Fratribus inquiſitionem habuerit diligentem, nihil reprehenſione dignum invenit ibidem, ſicut ex litteris bonæ memoriæ C. *b* Papæ prædeceſſoris noſtri evidenter apparet: quibus ipſius Card. confeſſio eſt inſerta. Eo verò poſtmodùm ab ipſo monaſterio recedente, litteræ ipſius ad dilectos filios N. Toarcen. Abbatem, & N. Priorem Sanctæ Barbaræ fraudulenter obtentæ fuerunt ſuper inquiſitione Abbatis, & totius monaſterii facienda, nullâ datâ Inquiſitoribus poteſtate in Abbatem aliquid ſtatuendi, quemadmodum ex teſtimonio ejuſdem Card. colligitur evidenter. Prædictis ergo inquiſitoribus accedentibus ad monaſterium memoratum, & volentibus fines mandati excedere in facienda inquiſitione, juris ordine non ſervato, idem Abbas antequam inquiſitio ſortiretur effectum, Sed. Ap. appellavit: & quamvis iter arripuiſſet ad Rom. Eccleſiam veniendi, dicti tamen inquiſitores nec appellationi rationabiliter interpoſitæ, neque ipſius abſentiæ, vel excuſationibus aliquibus deferentes, deſtitutionis in eum ſententiam contra juris ordinem promulgarunt: licèt non pronunciandi poteſtas eis eſſet conceſſa, ſicut ex multorum Prælatorum litteris liquidò declaratur. Memorato igitur Abbate ad dicti prædeceſſoris noſtri præſentiam accedente, poſtquam de inordinata deſtitutione ſua eum reddidit certiorem, omnibus irritatis, quæ contra juris ordinem à dictis inquiſitoribus fuerant ordinata, eundem Abbatem ſententiâ ſuâ reſtituit, executione ſola venfratri noſtro Epiſcopo, & dilectis filiis L. & H. Archidiac. Ebroicen. demandatâ. Die verò à ſolo Epiſcopo partibus aſſignatâ, & ad terminum utraque partium veniente, cùm expectaret Abbas reſtitutionem fieri ſibi ſecundùm Apoſtolici mandati tenorem, eam non potuit obtinere: quin potiùs precibus, minis, & terroribus eum Epiſcopus inducere laboravit, ut in ipſum non ſuper reſtitutione facienda, quod erat principale negotium, compromitteret, ſed ſuper executione tantummodò differenda. Et quoniam pars adverſa cum armis illuc acceſſerat, & multitudine armatorum factum eſt, quod in dictum Epiſcop. ſicut præmiſſum eſt, compromiſit, fide in *c* manu ipſius præſtitâ, & reſtitutionis litteris depoſitis apud Deum, non tradendis parti adverſæ, ſed diligenter ſervandis, & reſtituendis ſibi tempore opportuno: ipſe verò Epiſcopus contra id, quod promiſerat, venire non metuens, adverſariis Abbatis litteras reſtituit memoratas:

memoratas: ſicque compromiſſo ex parte ipſius Epiſcopi, & adverſariorum pariter violato, monachi bonæ memoriæ Mel. tit. Sanctorum Joannis, & Pauli Presbyteri Card. tunc Apoſt. Sed. Legati præſentiam adeuntes, ad J. quondam Rhotomagen. Decanum ſuper gravamine compromiſſi commiſſionis litteras impetrarunt. Ad cujus primam citationem monachus à dicto Abbate transmiſſus captus fuit ab adverſariis, & vinculis ferreis mancipatus. Ad ſecundam verò citationem idem Abbas accedens, per oppreſſionem coactus fuit compromittere in Decanum, non ſuper Abbatia de qua ſub eo nulla quæſtio vertebatur; ſed pro quibuſdam & bladi redditibus minuendis. Parte autem altera ſuper compromiſſo ſervando fidem, ſicut convenerat, non ſervante, dictum S. iterum oportuit ad Sedem Apoſt. laborare; ubi à nobis tam ſuper principali, quàm incidenti etiam quæſtione ad venerab. frat. noſt. Lexovien. Epiſcopum, & dilectum filium Abbatem Vallis Richer litteras impetravit, ut ſuper his quæ à nobis fuerant intimata, ſtuderent elicere veritatem, & ſtatuerent quod ſecundùm Deum viderent rationabiliter ſtatuendum, juris ordine per omnia obſervato: ita quod alter ſine altero adeſſe nolente, vel etiam non valente, mandatum Apoſtolicum impleret, mentione factâ in litteris ipſis de fide violenter (ſicut idem S. aſſerebat) extortâ, & non ſuper monaſterio abjurando, ſed reſtitutione (ut dictum eſt) tantummodò differenda: ne his omiſſis, tacitâ veritate commiſſio videretur obtenta. Partibus verò coram delegatis judicibus conſtitutis, pars illius, quem dixit intruſum, præfatum Epiſcopum duabus de cauſis ſibi dixit eſſe ſuſpectum: tum quia ſuper Eccl. quadam cauſam habebat cum monaſterio memorato: tum etiam quia ipſum à Romana Curia redeuntem ad pacis oſculum non admiſit, unde neque coram illis, neque coram illorum altero juri ſtare voluit: quamvis nihil diceret in Abbatem, ſed appellans fruſtratoriè ſe contumaciter abſentavit. Verùm dicti executores appellationi, quæ nulla fuerat, minimè deferentes, habito multorum prudentium virorum conſilio, ſententiam à dicto prædeceſſore noſtro prolatam executioni mandarunt, reſtituentes prædicto S. Abbatiam, & præfato intruſo perpetuum ſilentium imponentes. Cúmque ad eorum ex parte Apoſtolica juſſionem diœceſanus Epiſcopus ſæpiùs requiſitus ipſum S. in corporalem poſſeſſionem inducere recuſaret, id exequendum quibuſdam diaconibus mandaverunt; qui nedum admiſſi non fuerunt, verùm per monachos, & fautores eorum afflicti verberibus, carcerali ſunt cuſtodiæ mancipati. Quapropter in intruſum, monachos, & fautores eorum à delegatis fuit ſecundùm Apoſtolici mandati tenorem excommunicationis ſententia promulgata. Sed ob hoc intruſus, & monachi non dimiſerunt divina officia celebrare: qui etiam ipſo intruſo defuncto alium excommunicatum eligere præſumpſerunt, ſicut ex delegatorum litteris perpenditur evidenter. Cúmque nec ſic poſſent ad frugem melioris vitæ reduci, ſæpedictus S. iter arripuit ad Sed. Apoſt. veniendi. Sed prævenientes eum nuncii monachorum, de benedictionis munere illi, quem elegerant, impendendo, fraudulenter litteras impetrarunt: quas ad partes ſuas miſerunt feſtinantiùs quàm deberent. Petebat itaque dictus S. monachos ipſos, qui cuidam prædeceſſorum ſuorum amputare linguam, & oculos eruere præſumpſerunt, in alium ſedentem ad menſam cum gladiis, & fuſtibus impetum facientes, alium ſolum in Eccleſia dimittentes, Miſſam celebrare paratum, animadverſione condignâ puniri, & poſſeſſionem Abbatiæ plenariè ſibi reſtitui, ſicut à dicto prædeceſſore noſtro ſtatutum fuerat, & à delegatis poſteà judicibus ordinatum; intruſo qui poſt latam in eum ſententiam excommunicationis aſſumptus fuerat, per ſilentium perpetuum condemnato. Cæterùm pro vobis ita fuit propoſitum ex adverſo, quod cùm præfatus J. Cardinalis in partibus illis legationis officio fungeretur, & cauſam ipſam ſuper dilapidatione ipſius S. & incontinentia pariter præfatis Abbati Toarnen. & Priori ſanctæ Barbaræ commiſerit terminandam, ipſi cognitâ veritate, & ordine juris per omnia obſervato, in eum depoſitionis ſententiam protulerunt: quæ à dicto prædeceſſore noſtro fuit poſteà confirmata. Ipſe autem S. eidem prædeceſſori noſtro, quod Abbatiâ ipſâ juſtè ſpoliatus fuerit, intimavit; præfato Cardinale etiam aſſerente, non fuiſſe intentionis ſuæ, quod ad depoſitionem Abbatis procederent judices delegati; quamvis & hoc eſſet eis commiſſum, ſicut in eorundem litteris reperitur. Unde ſæpedictus prædeceſſor noſter eum non reſtituit, alterâ parte abſente; ſed reſtituendum mandavit Epiſcopo, & Archidiacono memoratis, quia tacitum eis fuerat, quod præfatus Cardinalis dictis Abbati, & Priori deponendi etiam conceſſerit facultatem. Convenientibus igitur partibus ad diem, & locum ſibi à delegatis Sedis Apoſtolicæ aſſignatum, dictus S. in manu Epiſcopi, quod ejus ſuper cauſa ipſa ſtaret arbitrio, fide data firmavit: qui partes ipſas ut ad ea, quæ pacis ſunt, intenderent, monuit diligenter: inter quas talis compoſitio interceſſit, ut dictus S. in perpetuum

petuum cederet Abbatiæ, quam ceſſionem ratam delegati judices habuerunt, & idem S. ſicut in delegatorum litteris continetur, juramento firmavit, ſe illam firmiter ſervaturum. Et cùm ſuper reſtitutione ſua duplices litteras ejuſdem prorſus continentiæ impetraſſet, factâ compoſitione, quam ſæpedictus prædeceſſor noſter poſteà confirmavit, alteras reſignavit, alteras retinuit fraudulenter. Proceſſu verò temporis compoſitione ab eo aliquamdiu obſervatâ, per jamdictum M. Card. J. quondam Rhotomagen. Decano eandem fecit cauſam committi: fuitque in ejus præſentia, & venerabilis fratris noſtri Rhotomagen. Archiepiſcopi prima compoſitio innovata, ubi præfatus S. Abbatiam denuò abjuravit: & quod compoſitionem ipſam deinceps obſervaret, corporaliter præſtitit juramentum, ſicut in ipſius Rhotomagen. Archiep. litteris continetur, & multis poſſet teſtibus approbari. Fuerunt autem iſta coram Rhotomagen. facta, & eâ præcipuè ratione, quoniam Prioratus, quem ipſe S. debuit obtinere, in Rhotomagen. erat diœceſi conſtitutus: quem cùm per biennium detinens inhoneſtè vivendo ferè omnia conſumpſiſſet, ad alia bona monaſterii ſe violenter extendit. Et tandem ad præſentiam noſtram accedens, & quædam de præmiſſis exprimens, alia verò reticens, ad præfatos Lexovien. Epiſcopum, & Abbatem Vallis Richer noſtras litteras reportavit, ut diligenter inquirerent de omnibus veritatem, & ſtatuerent quod juſtitia poſtularet. Ipſe verò partibus ad ſe citatis, quamvis Epiſcopus pro memoratis cauſis, & quoniam R. Abbati reſpondit, quod ſi poſſet, ſibi noceret, eſſet alteri parti ſuſpectus, & ab eo fuerit recuſatus, velletque coram conjudice, qui ſuſpectus non erat, vel coram arbitris electis à partibus id probare, dicto Abbate Vallis Richer admittere hoc nolente, ante ingreſſum cauſæ fuit ab aliis duobus poſtmodùm appellatum; ipſi nihilominus eundem S. reſtituendum ſententialiter decreverunt, adverſario ejus ſuper Abbatia perpetuum ſilentium imponentes. Cùm igitur quæ præmiſſa ſunt, & alia quædam prædictus Cardinalis nobis, & fratribus noſtris prudenter, & fideliter retuliſſet, quia conſtitit nobis per litteras judicum prædictorum Epiſcopi, & Archidiac. Ebroicen. quibus ſuper reſtitutione ipſius S. à dicto prædeceſſore noſtro fuerat cauſa commiſſa, de utriuſque partis aſſenſu compoſitionem ſub eo tenore factam fuiſſe, quod Prioratus S. Stephani cum omnibus pertinentiis ſuis, & alia quædam ſibi conceſſa fuerunt, dum viveret poſſidenda, & ipſe à lite ſpontaneâ voluntate receſſit; & inſtrumenta ſua, fracto ſigillo, quo uſus fuerat, in manibus eorum judicum reſignavit: & quod Abbatiam abjuraverit memoratam, ex litteris jamdicti Rhotomagen. Archiepiſc. perpendimus evidenter. Nolentes igitur per nos, qui punimus perjuria, viam perjuriis aperiri, cùm & ipſe recipiendo compoſitionem hujuſmodi renuntiavit Abbatiæ, communicato fratrum noſtrorum conſilio, ab impetitione ipſius S. vos & monaſterium veſtrum abſolvimus, perpetuum ei ſuper quæſtione ipſa ſilentium imponentes, non obſtante quod factum eſt ab ultimis delegatis; cùm ex his appareat evidenter, ipſos (ut de aliis taceamus,) ſi eis de præmiſſis conſtitit, minùs legitimè proceſſiſſe: reſtituentes illum, qui non habebat jus aliquod repetendi. Et quamvis ſolus Abbas antequam appellaretur ab eo, juxta *e* formam litterarum noſtrarum procedere potuiſſet; quia tamen ex eo, quod cum ipſo Epiſcopo interlocutus eſt, appellationem non tenuiſſe de jure ſine ipſo, dum poſſet, & valeret negotio intereſſe, per conſequentiam confeſſus eſt, ſe non poſſe mandatum Apoſtolicum adimplere: nec ſuæ intentionis extitit, ut ſine conjudice ſuo aliquid diffiniret, & cum eo, qui jam judex eſſe deſierat, aliquid ſuper præmiſſo negotio ritè diſponere non valebat, voluntate, ac poteſtate ſibi mutuò adverſantibus, cùm noluerit quod potuit; & quod voluit, adimplere nequivit, quod à duobus factum fuit, effectum de jure non potuit obtinere. Nulli ergo, &c. Datum Laterani idibus Aprilis.

NOTÆ.

1. a Conchis.] Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.* 2. & in epiſtolis ipſius Pontificis Coloniæ editis, & à Cardinali Sirleto correctis, *fol.* 296. Monaſterium hoc S. Petri de Conchis, aliàs de Caſtillion dictum, eſt Ordinis D. Benedicti, in diœceſi Ebroicenſi conſtructum à Rogerio nobili Barone Normanniæ, ut refert Ordericus *lib.* 3. *hiſtor.* in hæc verba: *Igitur Rogerius de Thenio cœnobium Caſtillionis, aliàs de Conchis conſtruxit, ubi Gilbertus Abbas vir magna honeſtatis, & ſapientia laudabiliter floruit.* Ex eo, & Roberto de Monte, referunt Fratres Sarmat. *tom.* 4. *Galliæ Chriſt. fol.* 290. Huic monaſterio miſſa eſt præſens epiſtola, quam ex dicto Codice Sirleti integram reſtituo.

b *C. Papæ.*] Cœleſtini videlicet.

c *Fide in manu.*] De fide per manum præſtita nonnulla adducemus *in cap.* 3. *de his quæ vi.*

d *Bladi.*] Bladus, ſeu bladum, ſemen deſignat, & fructus arborum; præcipuè tamen frumentum, ac quidquid in area teritur. Oveden. anno 1198. *Et videnda ſunt in Reguardo nova eſſarta, & vetera imbladata poſt ultimum Reguardum, & quo blado, vel legumine imbladata ſunt: nova autem ſarta erunt in manu Regis: ſi vetera ſarta imbladata ſunt de frumento, vel ſiligine, unaquaque acra dabit* XII. *denarios* 2.

de illa veſtitura. Notat Gerardus Voſſius *de vitiis ſermonum lib.2.cap.3. & cap.24.*

3. e *Formam.*] Quia adjecta erat clauſula, *Quod ſi non omnes*, de qua latè egi *in cap. ſciſcitatus, de reſcriptis*, ex cujus commentario petenda ſunt quæ ad interpretationem hujus textus ſpectant.

CAPUT XXIV.

Idem *Archiepiſcopo* a *Toletano.*

CONſuluit nos tuæ f. prudentia, utrum cùm ad recipiendos teſtes, depoſitiones publicandas eorum, vel ſententiam proferendam peremptoriè citaſſes partes, & eorum altera ſe contumaciter abſentat die data, an circa ultimam ſaltem partem diei ſit in negotio procedendum, vel in diem expectandum potiùs ſubſequentem; & ſi expectaveris, utrum contumax iterum ſit citandus, cùm non fuerit die partibus aſſignatâ proceſſum. Nos autem credimus diſtinguendum, utrum juriſdictio duret poſt terminum *b* peremptorium, an exſpiret in illo? Si durat in diem alteram, æquitate ſuadente poteris expectare, nec erit pars contumax peremptorio elapſo citanda, niſi gratiam ei fecerit benignitas judicantis: ſi autem exſpiret, niſi partes, maximè cùm id noverint, ſe tibi præſentaverint eâ *c* horâ, quâ congruè poſſis procedere ad exequendum id, propter quod eis legitimè terminum peremptorium aſſignaſti, ex tunc exequi poteris quod intendis, ne fruſtra judicialis inſtantia evaneſcat. Nec eccleſiaſticum verò judicium exerceatur in tenebris, quia juxta teſtimonium Veritatis, qui malè agit, odit lucem: licèt etiam ſecundùm conſuetudinem, & conſtitutiones legitimas more *d* Romano dies à medietate noctis incipiat, & in media nocte deſinat ſubſequentis: unde quod in duabus *e* dimidiatis noctibus agitur, perinde ſanxit habendum legalis auctoritas, ac ſi qualibet parte lucis agatur. Nos tamen eam procedendi horam congruam intelligimus, ex qua poſſis ante noctis tenebras perficere quod incumbit. Porrò diſcretus judex in aſſignatione peremptorii non debet juriſdictionem ſuam, niſi adeò neceſſitas exigat, coarctare.

NOTÆ.

1. a TOletano.] In tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.3.* legitur *Epiſcopo Torcelan.* in epiſtolis autem Innocentii III. editis à Sirleto, & Boſqueto non reperitur præſens epiſtola: quare retinendam exiſtimo inſcriptionem hujus ſextæ collectionis, quæ habet, *Archiepiſcopo Toletano:* & ſi inſcriptio tertiæ collectionis placeat, emendanda eſt ita: *Epiſcopo Torcellenſi.* Torcellum enim eſt inſula non procul diſtans à Venetiis, ubi tranſlata fuit Sedes Epiſcopalis ab antiqua urbe Altino ab Hunnis everſa: ejus mentio fit in epigraphe textus *in cap. in cauſa, de cauſa poſſeſ.* Retentâ igitur lectione, *Archiepiſcopo Toletano*, præſens epiſtola miſſa fuit D. Roderico Ximenez, qui temporibus Innocentii III. eam regebat Eccleſiam. De Primatu ipſius Eccleſiæ aliqua prælibavimus *in cap. coram, de in integrum reſtit.* & de origine, & dignitate ipſius Eccleſiæ nonnulla adduxi *in c.5. de ſervis non ordinandis.*

2. b *Peremptorium.*] Id eſt tribus citationibus, aut una pro tribus: quibus elapſis pars citata conſtituitur in contumacia vera, aut præſumpta, *l. ad peremptorium 68. ff. de judiciis, l. contumacia 53. §.1. ff. de re judic. l. Divus 7. ff. de in integrum reſtit. l. ex conſenſu 23. §. fin. ff. de appellat. l.3. C. quomodo & quando*, Paulus *lib.5. ſentent. tit.5. verſ. trinis litteris, l.2. §. Senatu, l. Arrianus, §. ult. ff. de jure fiſci, cap. nullus, cap. nemo 11. quæſt.3. cap. ſacro, de ſent. excomm.* Docent Cujacius *lib.29. obſerv. c.11. & in cap.1. de cohabit. cleric.* Vulteius *diſcept. cap.2.* Paz *in praxi, tom. 2. cap. unico*, Didacus Perez *in l.1. tit.9. lib.3. ordin.* nec poſteà nova citatio deſideratur, ut in hoc textu docetur. Nec contrarium probat textus *in l. ad peremptorium 68. ff. de judiciis*, ubi poſt tria edicta peremptorium deſideratur, ut quis contumax conſtituatur, & ut talis damnetur; nam pro hujus textus ſolutione ſciendum eſt, quod apud Romanos reo in jus vocato, & die dicto non veniente, quia adhuc ipſe non erat contumax, ſed tantùm abſens dicebatur, actor petebat à Magiſtratu, ut qui extra judicium vocatus erat, in judicio per præconem citaretur: tunc Magiſtratus adverſarium evocabat edictis, litteris, vel denunciationibus voce præconis, *l. penult. ff. de in integrum reſtit.* Suetonius *in Titum*, ibi: *Citatus pro tribunali voce præconis convitiatorem rapi juſſit in carcerem.* Gellius *lib 11. noctium, cap.1.* Edicta etiam in publico loco affigebantur, ut ad rei notitiam citatio perveniret, *l.1. §. item cùm ex edicto, ff. quæ ſententiæ:* litteræ autem mittebantur per præconem, *l. Senatus 15. §. Divus, l. Arianus, ff. de jure fiſci, l.1. C. de aſſertione tollenda*, Robertus *lib.3. ſentent. capite 7.* Denunciationibus vocabatur reus, cùm per executores, aut præconem illi denunciationes fiebant; quoad citationis verò effectum nihil intererat, an per edicta, per litteras, ſeu denunciationem reus vocaretur: & primò dabatur unum edictum, poſteà aliud, demùm tertium; & ſi judici videbatur, aliud peremptorium, quia in arbitrio judicantis erat novum edictum concedere, *l. nonnunquam, ff. de judiciis:* plerumque tamen Prætor tria edicta tantùm concedebat. Cujacius ad Paulum *in d. §. trinis.* De his tribus citationibus accipiendus eſt Hermogenianus *in l. contumacia 53. §.1. ff. de re judicata.* Docent Duarenus *lib.1. diſput. cap.7.* Vulteius *diſcept. juris cap.2. & lib.2. de judiciis, cap.6. num.5.* Revardus *pro tribun. cap.3.* Robertus *lib.3. ſentent. cap.17.* Quintanadueñas *lib.1. de juriſd. tit.4.* P. Faber *in l. & ſi nihil, ff. de R. I.* Goveanus *lib.1. variar. cap.47.* Nec ſuprà dictis etiam obſtat textus *in l. conſentaneum 8. C. quomodo & quando*, ubi poſt tres denunciationes nova citatio deſideratur, ut reus contumax judicetur; nam pro ejus ſolutione,

tione, & conciliatione cum lege *edictum* 55. *ff. de judiciis*, dicendum eſt, loco illius dictionis, *ter*, legendum eſſe, *iterum*, ut vult Cuiacius *lib.* 18. *obſerv. cap.* 30. quem ſequitur Pichardus *in* §. *in ſumma*, *Inſtit. de interdictis*, *cap.* 2. *num.* 59. vel legendum eſt, *item*, ut vult Donellus *lib.* 17. *comment. cap. fin.* nos hæc latiùs proſequemur *in cap.* 1. *& 2. de dolo & contum.* unde cognoſcitur, Innocentium in præſenti juxta juris principia decreviſſe judicem delegatum poſt tria edicta non debere ipſum reum expectare, niſi velit ex gratia & benignitate novam citationem facere.

3. c *Eâ horâ.*] Licèt in aliquibus juris articulis expleatur tempus ſtatim atque primum inſtans ultimi diei attingitur, ut ad faciendum teſtamentum, ubi pubes ſtatim cenſetur, qui tetigit primum inſtans ultimi diei, *l. à qua* 5. *ff. qui teſtam.* in ætate ad manumittendum præſcripta, *l.* 1. *ff. de manumiſſ.* & ſimilibus; tamen in aliis actibus de momento ad momentum tempus computatur, & niſi expletum ſit ultimum diei inſtans, tempus adimpletum non creditur, ut *in l.* 3. §. *minorem*, *ff. de minoribus*, *l. qui filium* 74. §. *Fabius*, *ff. ad Trebell. l. majores* 3. *ff. de jure immunit. l. in uſucapione* 15. *ff. de diverſis & tempor. l.* 6. *ff. de uſucap.* Docent Mercerius *lib.* 2. *opin. cap.* 4. Ludovicus Carondas *lib.* 3. *veroſimil. cap.* 17. Connanus *lib.* 3. *comment. cap.* 12. Genoa *in conciliat. legum*, *pag.* 467. Pancirola *lib.* 3. *variar. cap.* 9. Oſualdus *ad Donellum lib.* 5. *cap.* 19. *littera E*, Salmut. *in notis ad memorab. Pancir. lib.* 2. *tit.* 10.

4. d *More Romano.*] Verba ſunt textus *in l. more*, *ff. de feriis*, ubi Paulus non agit de die naturali, ſed de civili; dupliciter enim dies conſiderari valet, vel naturaliter, vel civiliter. Naturaliter conſideratur ab ortu ſolis uſque ad ejus occaſum; & ita prima hora diei erit prima hora ortus ſolis; prima hora noctis, hora occaſus ſolis, dum tenebræ incipiunt. Docent Macrobius *lib.* 5. *Saturn. cap.* 3. Gellius *lib.* 3. *noctium*, *cap.* 2. Cenſorinus *de die natali*: quo modo computatur dies *in cap.* 1. *de tregua & pace*, ab ortu ſolis uſque ad ejus occaſum, *cap. quod à patribus*, 75. *diſt. cap. de eſu*, *de conſecr. diſt.* 2. Civiliter autem dies pro diverſitate nationum diverſimodè computatur: apud Babylonios, & Athenienſes à meridie: apud Hebræos à veſpere: apud Romanos verò à media nocte, ut refertur *in d. l. more*, & in præſenti: quam diei computationem ſacerdotibus Romanis tribuit Plinius *lib.* 2. *cap.* 77. ejus rationem reddit Plutarchus *problem.* 82. quia videlicet media nocte ſol eſt in infimo cœlo, & ejus infimo puncto, unde vergere ad nos incipit, & ad hemiſphærium noſtrum aſcendere. Eam illuſtrant Cotta *in memorab. verbo Dies*, Cuiacius *obſerv. lib.* 15. *cap.* 31. Baſilius de Leon *in quæſtione ſcholaſt. de Agno typico*, *cap.* 8. *&* 9. Gentilis *de tempor. appell. cap.* 5. Garronius *in theat. tit. de Kalendariis*, Narbona *in horograph. in Antel. num.* 2. & *hora* 24. *num.* 2. Cuiacius *de diverſ. præſcript. cap.* 2. Fabrottus *de juſto partu*, *fol.* 15.

5. e *Dimidiatis noctibus.*] Hæc verba difficillima viſa ſunt, & meritò, Scipioni Gentili *lib.* 2. *de juriſd. cap.* 29. in eis enim Innocentius affirmat, apud Romanos quidquid duabus dimidiatis noctibus fiebat, perinde valere, ac ſi qualibet hora lucis factum eſſet: cùm certum ſit, jure civili attento, ſententiam nocte proferri non poſſe; quod cautum legimus *in ll. duodecim Tabular.* his verbis: *Solis occaſus ſuprema tempeſtas eſto.* Ex Gellio *lib.* 17. *noctium*, *cap.* 2. & Varrone *de ling. Latin. lib.* 6. refert Gothofredus *in quatuor fontibus*, *tabula* 1. quod & probatur *ex l.* 2. §. *& quia*, *ff. de origine juris*, *l.* 1. §. *quod igitur* 8. *ff. quando appellandum ſit*, novella 82. *Sedebant continuo, nec tunc mox meridie & veſpere audientes cauſas.* Et *l.* 1. *C. Theodoſ. de officiis judicum civilium*, *l. ne quidam*, *C. de officio Rector. provinc.* Polletus *lib.* 1. *hiſtoria fori*, *cap.* 11. ibi: *Quamquam Senatuſconſulto, quæ facta eſſent poſt diem ſolis clauſum, irrita & nulla omnino eſſent.* Et *lib.* 5. *cap.* 13. *in fine*, ubi notavit Brodeus; ad quam juris Romani ſanctionem referendi ſunt Petronius *in ſatyrico*: *Advocati jamque nocturni.* Horatius *lib.* 1. *epiſt.* 7.

> —— *Cauſiſque Philippus agendis,*
> *Clarus ab officiis octavam circiter horam*
> *Dum redit.*

Cenſorinus *de die natali*, *cap.* 24. *Plurimi ſuprema poſt occaſum ſolis eſſe exiſtimant, quia eſt in duodecim tabulis ſcriptum ſic: Sol occaſus ſuprema tempeſtas eſto.* Unde Caius *lib.* 1. *inſtit. tit.* 2. §. 31. ſcripſit, Magiſtratibus veſpertinis temporibus in publicum eſſe inconveniens fuiſſe. Et Juſtinian. *in præfatione Novel.* 13. ait: Sole decumbente exurgit cingulum, quieſcit autem ſole debilitato. Et *in novel.* 82. *Juliani*, *cap.* 76. jubentur ſedere judices in baſilica à mane uſque ad veſperam. Faciunt D. Cyprian. *de lapſis*, D. Auguſt. *ad Donat. poſt collat. cap.* 12. Illuſtrat Fileſac. *lib.* 3. *ſelect. pag.* 281. Seneca *de ira lib.* 3. *cap.* 18. *Quid tam inauditum, quàm nocturnum ſupplicium?* Notarunt Savarus ad Sidonium *lib.* 1. *epiſt.* 2. *verbo Reliquum mane.* Dionyſius Gothofredus *in notis ad leg.* 12. *Tabul. lib.* 2. & *in l.* 20. *C. de tranſact.* Mornacius *in d. l.* 2. §. *& quia*, Cironius *ad titul. de præſcript.* Bignonius *ad Marculſum*, *lib.* 1. *formul. cap.* 37. Grotius *in floribus*, *in d. l.* 2. §. *& quia*, Balduinus *ad leges* 12. *Tabul. cap.* 47. Scipio Almiratus *lib.* 4. *polit. differt.* 10. Narbona *in horograph. in Anteloq. num.* 4. & *hora* 1. *num.* 8. P. Herodius *lib.* 2. *Pandect. tit. de Senatorib. cap.* 1. Guazinus *defenſ.* 35. *cap.* 9. Stephanus Garonius *de Senator. lib.* 1. *tit.* 4. *cap.* 11. Unde *in l.* 2. §. 1. *ff. de V. S.* ait Paulus, cujuſcumque diei majorem partem, ſeptem horarum primarum eſſe, non ſupremarum; ideò videlicet, quia in priori parte diei judicia exerceri valent, non verò in poſteriori, in qua Magiſtratus jus non dicebant. Quæ ſententia faciliùs ex eo textu percipietur, ſi obſervemus, ejus inſcriptionem eſſe Pauli ad edictum, ubi agebat de judiciis, & Magiſtratibus. Notarunt Cuiacius, Alciatus, Fornerius, & Gentilis *in d. l.* 2. §. 1. idem Gentilis *de variis & temp. appell. cap.* 6. Ramirez de Prado *ad Martialem lib.* 4. *epigr.* 8. & *in Pentecont. cap.* 25. Samuël Petitus *ad jus Atticum lib.* 4. *tit.* 4. Servius ad illud Virgilii *lib.* 8. *Æneid.*

> *Melior quoniam pars apta diei.*

Igitur non rectè Innocentius in præſenti affirmat, apud Romanos geſta dimidiatis noctibus perinde valere, ac ſi qualibet lucis parte peracta eſſent. Huic difficultati ut ſatisfaciamus dicendum eſt, Innocentii ſententiam generaliter, & abſolutè accipiendam non eſſe, ſed referri debere ad teſtamentum, quod nocte ſignari poteſt, *l. ad teſtium* 12. §. *poſſe*, *ff. qui teſtamenta*; ad tranſactionem, quæ nocte celebrari valet, *l. non minorem*, *C. de tranſactionib.* & ſimiles actus, quos enumerat Ripa *de nocturno tempore*: non verò ad ſententiam, quæ ex ſuprà traditis nocte proferri non poterat; & ſic contrahenda eſt Innocentii ſententia ad alios actus, exceptâ ſententiâ.

Quæ ad hujus textus interpretationem ſpectant, dedimus *in cap. de cauſis* 4. *in principio*, *hoc tit.*

CAPUT

CAPUT XXV.

Idem *Abbati de* a *Bordelia, & Priori S.* b *Sepulchri.*

INſinuante dil. fil. R. Rectore ſancti Albati, ad audientiam noſtri Apoſtolatus pervenit, quod cùm olim cauſam quæ ſuper jure parochiali inter ipſum,& Thomam Rectorem capellæ ſancti J. de Glovernia c Vvigorn. diœc. vertebatur, ven. f. n. Vvigornien. Epiſcopo,& conjudicibus ejus à nobis obtinuiſſet delegari, poſtmodùm licèt fuerit in eadem quæſtione proceſſum, tractu temporis, antequam ad diffinitivæ ſententiæ calculum veniretur, idem Epiſcopus ipſum R. in ſuum familiarem admiſit, ſine quo ſecundi duo judices, ſecundùm quod in noſtris litteris d mandabatur, in cauſa procedere non valebant: & alter ipſorum e officialis eſt Epiſcopi ſupradicti, propter quod adverſæ parti poterat ſuſpectus haberi. Vnde cùm ex cauſa hujuſmodi, tam Epiſcopus, quàm officialis prædictus, utpote quos idem R. judices poſtularat, & ipſe familiaris eorum poſtmodùm eſt effectus, ab adverſa parte poſſent meritò f recuſari, deciſionem ipſius cauſæ veſtræ petit diſc. committi. Quocirca f. t. per A. ſ. m. quat. ſi eſt ita, niſi poſtquam ejus familiaris eſt effectus, litigare g conſenſerit coram illo, in cauſa ipſa ſecundùm priorum continentiam litterarum, ratione præviâ, rem. ap. obſt. procedere non tardetis. Alioquin partes ad priorum judicum revertantur examen.

NOTÆ.

1. a BOrdelia.] Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.*4. Aliqui accipiunt Bordeliam pro monaſterio de Bordalio, quod eſt Ordinis Ciſtercienſis, in diœceſi Miſnenſi, de quo aliqua adducit Illuſtriſſimus Manrique *annal. Ciſterc. anno* 1165. *cap.*4. ſed non rectè, cùm cauſa, quæ in hoc textu refertur, contigiſſet in Anglia, in Vvigornienſi provincia: unde ejus cognitio committi non debebat Abbati de Bordelia exiſtenti in Miſnenſi diœceſi, quæ eſt in Campania: unde exiſtimo, monaſterium hoc eſſe in Anglia, antea dictum Brandomenſe; quod tranſlatum fuit ob varias hoſtium incurſiones in Caſtrum, quod dicitur de Bordeile, cujus monaſterii meminit Gaufredus in chronica Anglorum, *p.* 2. *cap.*11. Reperitur in nova bibliotheca edita à Philippo Labeo *tom.*2. *pag.*534.

2. b *Priori S. Sepulchri.*] Anno 1174. in Anglia Henricus ejus inſulæ Rex fundavit ordinem Equitum Chriſti S. Sepulchri: cùm enim viſitaſſet Sepulchrum Chriſti Domini, & milites illud cuſtodientes, eorumque inſtitutum magnoperè laudaſſet, in Regno ſuo illum etiam Ordinem inſtituit ſub eodem titulo S. Sepulchri: illum confirmavit Alexander III. & miris laudibus extollit Innocentius III. *in cap. inter dilectos, de donat.* Sed cùm jam hic Ordo penè interiiſſet, ab Innocentio VIII. militiæ S. Joannis adunatus eſt, ut refert Volaterranus *lib.*21. *antropologia de Ordinibus Militaribus*, P. Mendo *eod. tract. diſput.*1. *quaſt.*2. §.7. Renatus Chopinus *lib.*2. *ſacra pol. tit.*5. *num.*5.

c *Vvigorn.*] De hac Eccleſia aliqua notavi *in cap. noſti* 9. *de electione.*

d *Mandabatur.*] Quia ſimpliciter,& ſine clauſula, *Quod ſi non omnes*, cauſa commiſſa erat.

3. e *Officialis eſt Epiſcopi.*] Ex his verbis rectè probatur, ob juſtam cauſam ſuſpicionis Epiſcopi ejus Vicarium recuſari poſſe: quod docuerunt in præſenti Innocentius *num.*1. Abbas *num.*2. *&* 3. Felinus *num.*1. Maranta *in ſpeculo*, 6. *part. actu* 2. *princip. num.*28. Rebuffus *in praxi*, *tit. de forma Vicarii*, *num.*190. pluribus relatis Narbona *de appell. à Vicario*, *num.*132. & rectè, non quia idem tribunal ſit Epiſcopi, & ejus Vicarii, *cap.*2. *de conſuet. lib.*6. Quæ ratio in præſenti ceſſat, cùm ambo procedunt in cauſa ut judices delegati: ſed quia humani moris eſt illum vereri, cujus judicio, & voluntate nunc erigimur, nunc deprimimur, *cap.*1. 16. *quæſt.*2. unde cùm Vicarius Epiſcopum, à quo fuit creatus, ſive electus, timere poſſit, quòd illum pro libito revocet; ideò juſta Epiſcopi ſuſpicio recuſationi Vicarii legitimam cauſam præbet, ut conſiderat Ripa *in cap.*1. *num.*44. *de judiciis*; facit etiam textus *in cap.*2. *de eo qui mittitur.* Contrariam tamen ſententiam, immò ſuſpicionem Epiſcopi ad recuſationem Vicarii non ſufficere, tenuerunt Baldus *in l. unica*, *num.*4. *Cod. ſi quacumque præditus poteſtate*, Bobadilla *lib.*1. *polit. cap.*12. *num.*39. Surdus *conſil.*50. *num.*36. qui expendunt pro ſua ſententia textum *in d. l. unica*, *Cod. ſi quæcumque*, in illis verbis: *Si ille, qui in provincia officium adminiſtrat, nuptias mulieris, aut virginis tentaverit; & ipſa, & parentes ejus liberantur juriſdictione ipſius judicis, qui abutitur ad eliciendas nuptias: cætera verò negotia, tam criminalia, quàm civilia, Vicario competant.* Ex quibus deducit Accurſius ibi, ob ſuſpicionem Præfecti ejus Vicarium recuſari non poſſe. Sed ut rectè probat Germonius *lib.* 2. *animadv. cap.*21. Vicarii Præfecti, licèt vice Præfecti judicarent, tamen juriſdictionem ordinariam per ſe obtinebant, *l.*1. §.2. *ff. de legat.* 3. ibi: *A Præfectis verò Prætoris, vel eo qui vice Præfecti ex mandatis Principis cognoſcit.* Et *l. ult. Cod. de modo multarum*, ibi: *Qui vice noſtra adminiſtrationis gubernacula ſuſceperunt.* Quod expreſſiùs conſtat ex formula creationis ipſius Vicarii, relata *in l.*1. *Cod. de officio Vicarii*, ibi: *Sacra cognitionis habeat poteſtatem, & juriſdictionis noſtræ ſoleat repræſentare reverentiam.* Et à Caſſiodoro *lib.*6. *epiſt.*3. *Tu autem Vicarius diceris, & tua privilegia non relinquis, quando propria eſt juriſdictio, quæ datur à Principe; habes enim cum Præfectis aliquam portionem, & vice ſacra ſententiam dicis.* Unde licèt Præfectus inter eas perſonas, inter quas nuptias attentavit, juriſdictionem exercere non poſſit; tamen Vicarius exercere eam valet, quia æqualem jure ordinario obtinet, ut docet Cujacius *ad titulum Cod. de officio Vicarii.*

f *Recuſari.*] Partis familiaritas cum judice juſtam præbet recuſationi cauſam, ut probant Covar. *q.*16.

Langleus *lib.2. ſemeſt. c.1.* Corraſco *ad leges recopil. tit. de recuſat. judicum*, & nos *in c.1. de officio judicis.*

4. g *Conſenſerit.*] Sed videbatur exceptionem recuſationis, utpote dilatoriam, opponendam eſſe ante litis conteſtationem; ſiquidem certum eſt, recuſationem eſſe dilatoriam exceptionem, *cap. inter 4. de re judic.* ſed exceptiones dilatoriæ ante litis conteſtationem ſunt opponendæ, *l. nemo, Cod. de juriſd. omnium judicum*; quia per litis conteſtationem cenſetur in judicem conſenſiſſe, *l. aperiſſimis 16. Cod. de judiciis, authent. offeratur, Cod. de litis conteſt. cap. cum ſpeciali, de appell.* Sed id procedit cùm litis conteſtatio orta erat recuſationis causâ; ſed ſi poſtea emerſit, aut eam opponens juret ad ſuam notitiam poſt litis conteſtationem perveniſſe, tunc etiam poſt litis ingreſſum opponi valet, *cap. paſtoralis 4. de except. cap. ex conqueſtione, de reſtit. ſpol.* quo caſu procedit noſter textus, ut docent Covar. *d. quæſt. 26. num. 2.* Vulteius *in d. l. 4. Cod. de juriſd. num. 36.* Cuiacius *in l. aperiſſimis 16. Cod. de judiciis*, Oſualdus *ad Donellum lib. 17. cap. 25. littera O*, Fermoſinus *in cap. ſi quis contra, de foro compet. quæſt. 9.* alia de cauſis recuſationum, tam in judiciis ordinariis, quàm delegatis, dabimus *in cap. ſuſpicionis, hoc tit.*

CAPUT XXVI.

Idem *Priori* a *S. Fridiani.*

QUærenti quid per cenſuram eccleſiaſticam. *Et infrà*: Si verò delegatus à nobis excommunicet illum, qui rei judicatæ parêre contemnit, licèt aliquibus videatur, quod ſuo ſit *b* functus officio, ut ulteriorem non habeat ex delegata ſibi juriſdictione proceſſum; alii autem dicant, quod juriſdictio ejus duret, donec ſententiæ pareatur, ut interim abſolvere poſſit parêre volentem: nos *c* tamen per æquitatis ſemitam incedentes, præſentium auctoritate ſtatuimus, ut delegatus à nobis, non ſolùm uſque ad quadrimeſtre tempus, quod ad ſolvendum debitum à *d* lege reo conceditur; ſed uſque ad integrum annum juriſdictionem ſibi commiſſam ad exequendum ſententiam valeat exercere, ſicut obſervatur in illo, qui ante litis conteſtationem *e* contumax invenitur.

N O T Æ.

1. a FRidiani.] Lucanenſis, ut legitur *in cap. quærenti, de V. S.* ubi eſt alia pars hujus deciſionis; & textus hic reperitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap. 5.* De Eccleſia S. Fridiani, ſeu Frigidiani, quæ eſt Canonicorum Regul. plura adduximus *in cap. cum cauſam, de elect.*

2. b *Functus officio.*] Moti auctoritate textus *in cap. in litteris 9. hoc tit. l. judex poſteaquam, ff. de judiciis*; ſed non rectè, ut probavi *in cap. ſignificaſti 7. hoc tit.*

3. c *Nos tamen.*] Præſentis deciſionis meminit Innocentius noſter *lib. 1. epiſt. 1. regeſtr. 13.* in illis verbis: *Et nos quoque conſulti, quamdiu delegatus*, &c. ubi notavit Boſquetus.

4. d *A lege reo conceditur.*] Lege videlicet nova Imperatoris Juſtiniani; lege enim duodecim Tabul. triginta dies dabantur debitoribus condemnatis ad conquirendam pecuniam, & ſolvendam, his verbis lege conceptâ: *Æris confeſſi, rebuſque jure judicatis triginta dies juſti ſunto.* Referunt Gellius *lib. 20. noctium Attic. cap. 1.* Dionyſius Gothofred. *ad leges duodecim Tabul. lib. 2. tit. 20. §. 27.* Jacobus ejus filius *in quatuor fontibus, Tabula 3.* Quod ſi intra hoc tempus legitimum judicato ſatis non faceret, permittebatur creditori manum in eum injicere, in carceremque detrudere, ut ſic aliquis miſericordiâ ductus pro eo ſatisfaceret; tenebatur tamen illi actor alimenta præſtare, *l. victum 34. ff. de re judicata*; quam de his alimentis accipiunt Fornerius *lib. 1. ſelect. cap. 6.* Gentilis *de alimentis, cap. 6.* quod ſi nullus eſſet, qui pro eo ſolveret, aut ipſe cum actore de debito non paciſcebatur, tribus nundinis ſingulis novem diebus præconizabatur, utrum eſſet aliquis, qui pro eo ſolveret. Tandem ſi poſt 60. dies nemo eſſet, qui debiti periculum ſuſciperet, licebat actori trans Tyberim vendere, aut capite punire; & ſi plures creditores eſſent, in partes debitoris corpus ſecabatur; de quo veteri jure, ſeu potiùs injuria, niſi ad terrorem magis, quàm uſum ſcriptum eſſet, præter innumeros congeſtos ab Oſualdo *ad Donellum lib. 27. comment. cap. 3. duplici littera H*, videndi ſunt Fornerius *lib. 1. ſelect. c. 6.* Pichardus *in §. cum eo 40. ex num. 7. de actionibus*, Covar. *lib. 2. variar. cap. 1.* Robertus *lib. 2. rerum judicat. cap. 6.* Revardus *ad leges duodecim Tabul. cap. 8. & 9.* Balduinus *eod. tract. cap. 48.* Carleval *de judiciis tom. 2. tit. 3. diſp. 1. num. 5.* Hothomanus *lib. 3. antiquit. ad finem*, Andreas Schotus *lib. 2. obſerv. human. cap. 34.* Petrus Gregor. *lib. 22. ſyntagm. cap. 6. num. 5.* Sed abrogato novis legibus, moribuſque inhumano ſectionis jure, & addictionis, *l. ob aes 12. C. de O. & A. l. qui filio 6. Cod. qui res pignori*, lege Julia de ceſſione bonorum tempus judicatis præſcriptum protractum fuit ad duos menſes, *l. 1. Cod. Theodoſ. de uſuris rei judic.* Harmenopulus *in promptuario, lib. 1. tit. 4. & lib. 3. tit. 5.* Hothomanus, & Antonius Auguſt. *in d. l. Julia*: nec eo termino durante debitor vexari poterat, aut ejus fidejuſſor conveniri, *l. intra 7. ff. de re judic.* nec uſurarum curſus dabatur, fructus autem reſtituebantur, *l. 3. in princ. ff. de uſuris.* De hoc tempore exaudiendi ſunt textus *in l. ſi duo 16. §. ait, l. promiſſor 21. ff. de conſtit. pecun. l. ſi cum 14. ff. de eo quod metus causâ, l. 2. l. debitoribus, ff. de re judicata*: notat Fornerius *lib. 2. ſelect. cap. 15.* & ſi eo tempore elapſo, judicato debitor non ſatisfaciebat, bona ejus ſub haſta vendebantur, *princip. Inſtit. de ſucceſſ. ab inteſt. l. 4. Cod. qui bonis cedere*; & ſi bona credito ſolvendo non erant, debitor conjiciebatur in publicum carcerem, donec integrum debitum ſolveret, ut probant textus ita accipiendi *in l. 1. §. penult. in fine, Cod. qui bonis cedere, l. ſi pro aliquo 21. §. 1. ff. ad Vellejanum, l. fin. §. fin. ff. quæ in fraudem credit. l. ſi vitium 34. ff. de judic. juncta l. verbo 4. ff. de V. S.* quas ad rem expendit Hothomanus *illuſtrium quæſt. 26.* Tandem conſtitutione Juſtiniani *in l. 2. & 3. Cod. de uſuris*

rei judic. hoc tempus bimeſtre judicatis conceſſum protractum fuit ad quatuor menſes; de quo quadrimeſtri accipiendi ſunt præſens textus, & *in cap. quoad conſultationem*, *de re judicata*, ubi latiùs dicemus: & plura de hoc quadrimeſtri adducunt Leothardus *de uſuris*, *quaſt.* 21. *in principio*, Velaſcus *de privil. pauper. quaſt.* 44. *num.* 6. Faber *libro* 7. *conject. cap.* 2. Guillelmus Maſius *lib.* 1. *ſingul. opin. cap.* 20.

e *Contumax invenitur.*] Qui ob contumaciam excommunicatur, *cap.* 1. *de judiciis*; & à comparear, & abſolvatur, poteſt delegatus in cauſa ſibi commiſſa procedere, nec ideò exſpirat juriſdictio delegata, quia ſententiam excommunicationis in contumacem protulit, cùm per eam negotio finis non imponeretur.

Commentarium hujus textus dedi ſuprà *in cap. ſignificaſti.*

CAPUT XXVII.

Idem *Cantuar. Archiep.*

SUper quæſtionum articulis, de quibus nos conſulere voluiſti, *&c.* taliter reſpondemus, quod per conſtitutionem noſtram *b* conſultationi bon. mem. Alex. Papæ II. præd. n. nullatenus derogatur; ſed illa per iſtam exponitur, immò in iſta veriùs, quæ in illa fuerant prætermiſſa *c* ſupplentur. Ipſe namque reſpondit, quod ſi ſuper cauſa, quæ alicui ex Apoſtolica delegatione committitur, à perſonis eccleſiaſticis, una vel pluribus, quibus delegatus, ut parcat laboribus, & expenſis, cauſæ cognitionem ipſius, & teſtium examinationem, ſententiâ ſibi reſervatâ committit, appellatio fuerit interpoſita, hujuſmodi appellationis intuitu cauſam indefinitam relinquere non tenetur. Nos *d* autem ſtatuimus, quod licèt is, cui cauſa committitur ap. rem. non poſſit eam aliis ſine provocationis obſtaculo delegare; ſi tamen delegatus à nobis, ut judex quicumque, non tam cognitorem, quàm executorem ad aliquem certum articulum quempiam deputaverit, ab eo, niſi modum excedat, non liceat appellari, dummodo de partium deputetur, vel recipiatur aſſenſu. Quod ſi delegatus à nobis, vel litis exordium, vel cauſæ finem, nèdum totum negotium ei duxerit committendum, ab ipſo, tanquam à judice, licitè provocetur, cùm & lis ante judicem debeat conteſtari, & cauſa per judicem diffiniri. Intentionis ergo noſtræ fuit, ſicut ex tenore conſtitutionis præmiſſæ poteſt liquidò deprehendi, quod ut judicialis auctoritas liberiùs valeat exerceri, delegatus à nobis licitè poſſit & principium, & finem, & medium cauſæ ſibi commiſſæ, non ſolùm conjunctim, ſed & diviſim aliis delegare, non obſtante quod dicitur, quod judex debet cognoſcere per ſeipſum in principio, in medio, & in fine; cùm antequam ferat ſententiam, univerſa, quæ acta ſunt in judicio, inveſtigare debeat diligenter. Verùm cùm totam cauſam committit alicui, vel principium, aut finem ipſius, ab eo tanquam à judice poteſt licitè provocari. Cùm autem alicui media tantùm committit, ab ipſo tanquam ab auditore provocari poteſt, niſi mandati fines excedat, vel meritò ſit ſuſpectus. Unde ne valeat recuſari, providè ſtatuimus, ut de partium detur, vel recipiatur aſſenſu. Porrò cùm delegatus à nobis juriſdictionem ſuam in alium transfert totam, ſi fuerit appellandum, non ad eum, ſed ad nos appellari debet; cùm autem aliquid ſibi de juriſdictione reſervat, ſi cauſa ei ap. rem. ſit commiſſa, non ad nos, ſed ad eum de jure poterit appellari. Unde ſi forſitan appelletur ab eo, cui media quæque committit, ſive cognitor, aut executor dicatur, vel quod melius eſt, auditor, pro eo quod vel mandati fines excedat, vel meritò ſit ſuſpectus; nihilominus tamen delegatus à nobis, juxta conſultationem præmiſſam, cauſam poterit diffinire, ut parcat laboribus partium, & expenſis. Eum verò, quem delegatus à nobis deputaverat auditorem, neutra partium poterit recuſare, niſi coram eo juſtam recuſationis cauſam oſtendat. Si *e* verò duo ſunt à Principe delegati, & unus committit vices ſuas alteri, ille nec poteſt ap. rem. procedere, nec cauſam alii delegare; quamvis in commiſſione facta duobus contineatur expreſſum, ut ap. rem. procedere alter poſſit ſine reliquo, ſi non poſſunt ambo pariter intereſſe; quia quod poteſt ex ſola juriſdictione ſibi à Principe delegata, non poteſt cum juriſdictione ſibi à condelegato commiſſa. Unde ſi ab eo fuerit appellatum, licèt aliquibus fuerit viſum, quod ad delegatum etiam valeat appellari; nobis tamen videtur, quod ad primum duntaxat appellandum eſt delegantem, propter rationem ſuperiùs aſſignatam. Ejus ergo appellatio, de quo fraternitas tua nobis ſcripſit, ſi noſtræ conſultationis occaſione ad noſtram audientiam appellavit, pro eo quod delegatus à nobis reſervatâ ſibi diffinitivâ ſententiâ audientiam cauſæ commiſit quibuſdam, qui de ipſius aſſenſu nec dati ſunt, nec recepti, niſi contra eos juſtam recuſationis cauſam oſtenderit, vel paratus fuerit oſtendere coram judice delegato, non debuit impedire, quominus procederent auditores, qui etiamſi tanquam ſuſpecti fuiſſent meritò recu-

ſati ; delegatus tamen à nobis nihilominus potuiſſet ſublato appellationis diffugio cauſam ipſam judicialiter expedire. Quod ſi juſtam recuſationis cauſam noluit admittere delegatus, ſed coram ſuſpectis eum audiri cogebat, à tali gravamine licitè potuit ad noſtram audientiam appellare : quodque poſt appellationem hujuſmodi eſt præſumptum, judicari debet irritum, & inane.

N O T Æ.

1. a *ARchiepiſcopo.*] Ita etiam habetur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.6.* Stephano videlicet Langton, Archiepiſcopo 43. Eccleſiæ Cantuar. de quo Vveſtmonaſterienſis anno 1207. ita ſcribit : *Innocentius III. perſuaſit monachis Cantuarienſibus, ut eligerent Magiſtrum Stephanum de Langton, natione Anglicum, virum profundi pectoris, elegantem corpore, moribus praelectum, aptum & ſufficientem in quantum hominis eſt.* Plura de eo Richardus Smitheus *in floribus Angliæ, lib.7.cap.11.* De Eccleſia Cantuarienſi plura adduxi *in cap.2. de reſcriptis.*

b *Conſultationi.*] Quæ extat *in cap. cùm te conſulente 18. hoc tit.*

2. c *Supplentur.*] Quod in jure noſtro novum non eſt, ſicut ſupplentur textus *in c. ſi qua mulier 6. 31. quæſt.1. ex cap.1. de divortiis, cap. quamquam, de cenſibus in 6. ex cap. fin. de vita & honeſt. cleric.* textus *in cap. cùm non ab homine, de judiciis, ex cap. ut fama 35. de ſententia excom. cap. in civitate 6. de uſuris, ex cap. naviganti, eod. tit. cap. ex parte, de regular. ex Clement. unica, eod. tit. cap.2. de regular. ex cap. puella 20. quæſt.2.* textus *in cap. Eccleſiis 20. de conſecr. diſt.1. ex cap. fin. de conſecratione Eccleſiæ:* textus *in cap. qui communicaverit, cum cap. excommunicato 11. quæſt.3.* & alii plures, quos congerunt Morla *im emporio, tit. de legibus, quæſt.21. num.25.* Altamirano *in rubrica C. de filiis officialium, cap.1. num.15.* quia inſolens non eſt, quod priores leges ad poſteriores trahantur, & è converſo, *l. non eſt novum 26. l. ideò, l. poſteriores, ff. de legib.* & ut anteriora decreta cum ſequentibus comparentur, ut ſic per apertiora obſcuriora exponantur, argumento legis *qui filiabus 17.* & *l. ſi ſervus 50. ff. de legat. 1.* notarunt Donellus *lib. 9. comment. cap.14.* P. Herodius *rer. judicat. lib.10. tit.13. cap.8.* Diodorus Tuldenus *de juriſprud. extemp. lib.1. cap.3.* Georgius Schombornerius *polit. lib.3. cap.8.* Valenzuela *conſil.131. num.5.* Solorzanus pulchrarum artium apud Hiſpanos vindex, graviorum litterarum columen, ingens noſtratibus gloria, *de jure Indiar. tom.2. lib.2. cap.19. num.30.*

3. d *Nos autem.*] In præſenti deciſione Innocentius III. exponit decretalem Alexandri III. relatam *in cap. cùm te conſulente, hoc tit.* & docet, à judice ſubdelegato appellandum eſſe ad ipſum ſubdelegantem, ſi non integra cauſæ cognitio commiſſa ſit; ſi verò diffinitio ipſius cauſæ ſubdelegata ſit, ad priorem delegantem appellandum eſſe, cujus diſcriminis rationem ſtatim exponemus.

4. e *Si verò duo ſint.*] Clauſulam enim, *appellatione remotâ*, tantùm ſupremi judices apponere poſſunt, *l.1. in fine, ff. à quibus appellare non licet, cap. paſtoralis, §. præterea, verſic. appellat, hoc tit. cap. paſtoralis 53. de appell.* Docent de clauſula, *appellatione remotâ*, agentes laudati *in cap.2. de reſcriptis, verbo Appellatione remotâ.* Unde delegatus etiam Principis non poteſt cauſam ſubdelegare cum prædicta clauſula, niſi in caſu ſpeciali, de quo *in cap. paſtoralis 28. §. fin. hoc titulo.*

COMMENTARIVM.

5. A IUDICE DELEGATO AD QUEM APPELLATUR.

PRo hujus textus expoſitione ſciendum eſt, communiter Doctores aſſerere, à judice delegato ſemper appellandum eſſe ad eum, qui delegavit, *l.1. in princip. l. fin. ff. quis & à quo, l. unica, in fine, Cod. qui pro ſua juriſd. l. præcipimus 32. verſic. Et ſi, Cod. hoc tit. authent. de judicibus, §. illo, in fine, collat.6. cap. ab arbitris 11. de officio delegati in 6.* ut latè probant Scaccia *de appell. q.8. à n.14.* Gaillus *lib.1. practic. c.121. num.2.* Verùm hæc doctrina in delegatis Principum vera eſt, cùm ab iis ſemper ad Principem delegantem appellandum ſit, ſive judices tantùm dati ſint, ſive eiſdem juriſdictio à Principe mandata fuerit. Scaccia *d. quæſt.8. n.15. & 20.* Tuſchus *practic. littera A, concluſ.352. num.55.* & quamvis Principis delegatus ipſum repræſentet, ejuſque juriſdictione fungatur, *cap. ſanè, el 2. hoc tit.* qua de cauſa ad ipſum appellari non poſſe videbatur ; quia tamen Princeps ſuperior manet ex vi ſupremæ poteſtatis quam habet, quæ ſemper reſervata intelligitur, & quam licèt maximè velit, privato concedere nequit, Bartolus *in l. prohibere, §. planè, ff. quod vi aut clam,* Baldus *in l.1. n.6. ff. de officio Præfecti,* ubi Belluga *in ſpeculo Principum, rubrica de Curia, n.9.* unde præſcribi non poſſe, ne ad Principem appelletur, docuerunt Baldus *in authent. quas actiones, n.4. C. de ſacroſ. Eccleſ.* Avendaños *de exequend. mand. lib.1. c.1. n.11.* Valaſcus *de jure emphyteut. quæſt.8. n.30.* ideo rectè fit, ut ad eundem Principem appellatio etiam ab ejuſdem delegato interponatur. Nec contrarium probat textus *in authent. de appell. §. ult. verſic. Si autem, collat.4.* relata *in c. anteriorem 28. §. illo 2. q.6.* nam textus ille referendus eſt ad jus antiquum, quod jam hodie abrogatum eſt, ut docuerunt Bartolus *in l.1. §. ſi quis, n.9. ff. de appellat.* & *in l. præcipimus 32. C. eod.* Scaccia *d. q.8. n.12. & 15.* cæterùm ſi communis doctrina accipiatur de delegatis inferiorum, ſtrictâ juris ratione attentâ, admitti non debet, tametſi in praxi obſervetur ; quinimmò diſcrimen adhibendum eſt inter judices datos, & eos, quibus juriſdictio mandata eſt, ut ſcilicet à judice dato ſemper appellandum ſit ad judicem dantem, juxta textus ita accipiendos *in l.1. in princ. ff. quis & à quo, l. ult. C. de judiciis, l.1. §. ſi quis, verſic. denique, l. Imperatores 21. in princ. ff. de appel. l. præcipimus 32. verſic. Hoc ſi appellatio, C. eod. tit. l. unica, C. qui pro ſua juriſd.* à judice verò, cui mandata eſt juriſdictio, ille omiſſo medio provocatur, ad quem appellaretur ab eo, qui mandavit juriſdictionem, id eſt ſuperior immediatus juriſdictionis mandantis, juxta textum ita intelligendum *in d. l.1. ff. quis & à quo.* Diſcriminis hujus ratio ex eo provenit, nam judex datus ſolùm à dante recipit notionem, ſeu judicandi munus, non verò juriſdictionem, *l. ait Prætor 5. l. à Divo Pio 15. in princ. l. judex 55. ff. de re judic. l. ult. C. ubi, & apud quem.* Unde cùm ille, qui eum dedit, ſemper ſuperior maneat, rectè ad illum tanquam ad immediatum ſuperiorem appellatur ; judex verò, cui mandatur juriſdictio, mandantis juriſdictione utitur, & illius vices gerit, *l.1. §. qui mandatam, l.3. ff. de officio ejus, l. ſolet 16. ff. de juriſd.* unde cùm uterque juris cenſurâ eadem perſona intelligatur, ſententia à delegato prolata, ab ipſo mandante lata videtur, & ita non ipſe, ſed ejus ſuperior erit provocandus, ne de pari ad parem appellatio interponatur, exemplo Vicarii & Epiſcopi, *c.2. de conſuet. lib.6.* Docent Accurſius *in d. l.1. n.5.* ubi Socinus *n.8.* Alciatus *in rubrica de officio ordin. n.13.* & *lib.2 paradox. c.5. num.2.* Duarenus *ad tit. de juriſd. c.8. n. fin.* Donellus *lib.28.*

comment.

comment. c.7. in princ. Cuiacius *in d. l.1. §.1.* & *lib.7. obſerv. cap.21.* Fachineus *lib.1. controv. c.28.* Barboſa *in l. cum Prætor, §.1. à n.214. ff. de judiciis*, Oſualdus *lib.17. comment. Donelli, cap.13. littera D.*

6. Exponitur l.2. ff. quis & à quo.

Huic tamen differentiæ objici ſolet textus *in l.2. ff. quis & à quo*, ubi docetur, à Legato Proconſulis provocandum eſſe ad Proconſulem; & nihilominus Legatus ab ipſo Proconſule mandatam habet juriſdictionem, *l. cum Prætor 12. §.1. verſic. Hi quoque, ff. de judiciis, l. Legati 13. ff. de officio Proconſulis.* Unde apertè videtur everti ſuperior diſtinctio inter judices datos, & eos quibus mandata eſt juriſdictio. Cui difficultati, omiſſis variis ſolutionibus adductis ab Oſualdo *lib.28. comment. cap.7. littera B*, Gilkenio *in l.1. à num.15. C. qui pro ſua juriſd.* Cæſare Coſta *lib.2. ambiguit. cap.8.* Goveano *lib.1. variar. c.46.* dicendum eſt cum Cuiacio *lib.7. obſerv. c.2.* & *lib.2. Pauli ad edictum, in l. & quia, ff. de juriſd.* & *in l.1. §. ſi quis, ff. de appell.* ideò *in d. l.2.* à Legato Proconſulis appellationem interponi ad Proconſulem, quia licèt ab eo mandata ſit juriſdictio Legato; tamen poſtquam mandata eſt, ille propriam juriſdictionem habet, *l. cognitio 4. ff. de officio ejus, l. legati 13. ff. de officio Proconſulis*; & ideò judices dare poteſt, *l. Legatus 12. ff. eod. tit. d. l. cùm Prætor, §.1. verſic. Hic quoque.* Quod jure ſingulari in Legato Proconſulis admiſſum eſſe docet Goveanus *de juriſd. num.12.* Hothomanus *lib.3. obſerv. cap.4* Fachineus *lib.1. controv. cap.49.* & alii laudati ab Oſualdo *lib.17. comment. Donelli, cap.13. littera C*, etſi aliter exponant Donellus *ibi*, Duarenus *in apolog. de juriſd. num.13.* Unde Legatus Proconſulis, ordinarius, non delegatus judex eſt, ut docent Albericus *in l. ſolent, ff. de officio Proconſ.* Bellonus *lib.3. ſupput. cap.10.* quæ & alia ſingularia in Legato Proconſulis obſervari notavit Oſualdus *lib.17. Donelli, cap.8. triplici littera N*, etſi ipſe aliter textum *in d. l.2. exponat*: ac proinde cùm propria juriſdictione Legatus utatur, potiuſque ſua, quàm vice Proconſulis jus dicat, rectè ab eo ad Proconſulem, tanquam ad alium appellatio interponitur. Quæ interpretatio ex eo firmari poteſt, quod juxta juris regulas ad eum appellandum eſt per litigatores, qui aliàs ab ipſo judice dubitante conſulendus eſt, *l. eum quem 79. §.1. ff. de judiciis.* Illuſtrat Rodulphus Fornerius *lib.5. rerum quotid. cap.11.* ſed Legatus de jure dubitans, Proconſulem conſulere debebat, *l. ſolent, verſ. Legatos, ff. de officio Proconſul.* ergo & ad eum appellandum eſt. Quæ ratio evincit, ut non ſolùm circa multæ dictionem, de qua *in d. l.2.* ſed & circa alia ad Proconſulem deferenda ſit appellatio, etſi Plautius *in rubr. de officio ejus*, citatus ab Oſualdo *d. cap.8.* accipiat textum *in d. l.2.* ſpecialiter de multæ dictione.

7. Proſequitur prædicta diſtinctio.

Ex quibus deducitur, ſuperius diſcrimen inter judices datos, & eos, quibus mandata eſt juriſdictio, firmiſſimâ juris ratione ſubniti. Sed adhuc ſupereſt removendus quidam ſcrupulus, videlicet quod cùm juriſdictio dupliciter mandari ſoleat, aut omnis videlicet, aut ſpecies una, *l. ſolet 16. cum ſequent. ff. de juriſd.* quæri poteſt, an utroque caſu is, cui mandata eſt juriſdictio, fungatur vice ejus, qui mandavit, an ſuâ? Et quidam perdocti viri noſtræ Academiæ exiſtimarunt, multùm intereſſe, an generaliter, an ſpecialiter juriſdictio mandata ſit. Primo caſu affirmant, quod cùm is, cui mandatur generaliter juriſdictio, mandantis vices gerat, & unum, idemque tribunal utriuſque intelligatur, tunc appellatio jure ad eum, qui mandavit, interponitur; quo in caſu accipiunt textum *in l.1. §.1. ff. quis & à quo.* Secundo verò caſu, cùm juriſdictio mandatur reſpectu certæ cauſæ, tunc cùm mandatarius intelligatur delegatus, & juriſdictio ſic mandata ſimilis ſit delegatæ, ad judicem delegantem debet appellatio deferri, juxta textum ita intelligendum *in l. unica, Cod. qui pro ſua juriſd.* Docent Angelus, Salicetus, Bartolus, & Caſtrenſis *in d. l.1. §.1.* pluribus relatis Gilkenius *in d. l. unica, num.9.* Hæc tamen ſententia admitti non poteſt, quia verius eſt, eum cui mandata eſt juriſdictio, ſive omnis, ſive pars, fungi vice ejus qui mandavit, non ſuâ, ut apertis verbis docetur *in d. l. ſolet 16. ff. de juriſd.* juxta litteram Florentinam, ibi: *Et is, cui mandata eſt juriſdictio*; quam tuetur Rodulphus *libro 2. rerum quotid. cap.3.* inde cùm utroque caſu mandatarius fungatur vice mandantis, non ad mandantem, ſed ad ejus ſuperiorem appellatur, juxta textum *in d. l.1. §.1.* cujus verba ibi, *Nam generaliter*, &c. ſatis utrumque caſum complectuntur. Docent in ſpecie Joannes Faber *in princip. Inſtit. de vulgari*, Barboſa *in d. l. cùm Prætor, num.211. ff. de judiciis*, Socinus *in d. l.1. §.1.* Nec tunc obſtat præſens textus *in §. porrò*, ibi: *Juriſdictionem ſuam in alium transfert totam.* Et ibi: *Cùm autem ſibi aliquid de juriſdictione reſervatur.* Quibus verbis apertè videtur ſignificari, opus eſſe totam juriſdictionem transferre, ut ad ſuperiorem, non ad mandantem appelletur; quod ſanè maximè pugnat cum his, quæ proximè dicebamus *ex d. l. ſolet*, videlicet nihil intereſſe, an tota juriſdictio, an ſpecies una mandata ſit. Nam reſpondendum eſt cum Socino *ubi ſuprà*, mandatâ certâ aliquâ ſpecie juriſdictionis, totam juriſdictionem quoad illam ſpeciem mandatam videri, & reſpectu illius ſpeciei nihil ſibi mandantem de juriſdictione reſervaſſe, ac proinde in his terminis optimè verba præſentis §. porrò, procedere. 8.

8. Explicatur adducta diſtinctio.

Planè ſuperior differentia inter judices datos, & eos, quibus mandata eſt juriſdictio, dumtaxat locum habet in delegatis inferiorum: unde provenit, ordinarios Magiſtratus, ſive eccleſiaſticos, ſive ſæculares, in caſibus, quibus de jure vices ſuas committere poſſunt, multùm intereſſe, an ſimpliciter ad cauſam judices dederint, an juriſdictionem mandaverint. Primo caſu, quia tunc aliquid de juriſdictione reſervare cenſentur, & ad eos appellatio interponetur; ſecundo verò caſu, quia nihil ſibi retinere videntur, non ad eos, ſed ad ſuperiores appellabitur, juxta textus *in l.1. in princip.* & *§.1. ff. quis & à quo, l. ult. de judiciis, l.1. §. ſi quis, l. Imperatores 21. ff. hoc tit.* qui apertè de judicibus datis ab inferioribus loquuntur. Cæterùm prædicta differentia non eſt producenda ad delegatos Principum, cùm ſemper ab his ad Principem appelletur, *l. eos, C. hoc tit.*

9. Intelligitur præſens textus.

Ex qua differentia ita explicata eruenda eſt vera ratio præſentis deciſionis, in qua Pontifex decidit, multùm referre, an delegatus totam juriſdictionem tranſtulerit, an aliquid ſibi de juriſdictione reſervaverit? Ut primo caſu ad ſuperiorem, ſecundo verò caſu ad eum appelletur: quod etiam docetur *in cap. ſi delegatus 7. verſic. cum, hoc tit. in 6.* quæ Pontificis diſtinctio à ſuperiori differentia fluit, apertiuſque conſtabit, ſi expendamus, quod quoties delegatus ſubdelegando cauſam aliquam, vel etiam plures (nihil enim intereſt, quod judex detur ratione unius cauſæ, vel plurium, *l. ult. Cod. ubi, & apud quem*,) aliquid ſibi de juriſdictione reſervat, judicem tantùm dare videtur, in quem ſolum judicandi munus transfert: unde rectè ab eo ipſe tanquam ſuperior provocatur, *d. l.1. in princip. ff. quis & à quo.* Si verò ipſe delegatus, ſive in pluribus cauſis, ſive in una juriſdictionem transfert, rectè dicitur totam juriſdictionem mandaſſe; ac proinde non ad ipſum, qui vel idem, vel æqualis cum ſubdelegato juris cenſurâ intelligitur; ſed ad ſuperiorem

periorem appellabitur, juxta dictam legem 1. §.1. *ff. quis & à quo*; & ita præſens deciſio etiam in foro civili ſervanda eſt, cùm apertè ex ejus principiis deducatur, ut docent Imola, & Francus *in cap. dilectis* 66. *num.*30. *de appellat.* Socinus *in d. l.*1. §.1. Barboſa *in d.l. cùm Prætor*, §.1. *num.*117. *de judiciis*, Scaccia *de appell. quæſt.*8. *num.*32. etſi adhuc in hac parte utrumque jus differre docuerint Gloſſa *verbo Ad eum*, in præſenti, Bartolus *in d. l.*1. §.1. *num.*1. Fachineus *lib.*1. *controv. cap.*78. Verùm quo dilucidiùs hæc Pontificis diſtinctio comprehendatur, exponendum eſt, quando delegatus videatur aliquid de juriſdictione reſervaſſe, ut ſic ad eum appelletur. Et ſanè Pontif. x *in d.cap. ſi delegatus, verſiculo Ad eum*, hujus rei duo exempla nominatim adducit, & alterum ſubobſcurè. Primum eſt, cùm delegatus vices ſuas committit, donec talem commiſſionem revocet; quod ſic accipio, ut delegatus, ſive pro parte, ſive in totum vices ſuas committat, virtute hujus clauſulæ videatur aliquid de juriſdictione reſervare; ideoque ad eum appellatio tunc interponetur. Ratio eſt, quod cùm revocandi poteſtas ad juriſdictionem pertineat, *l. judicium ſolvitur, ff. de judiciis*, delegatus eo ipſo quod hanc poteſtatem retinuit, aliquid de juriſdictione reſervaſſe, nemo eſt qui dubitet, ut docuerunt *in d.cap. ſi delegatus*, Francus *num.*6. Dominicus *num.*9. Scaccia *d. quæſt.*8. *num.*35. quorum doctrina non tantùm procedit in appellationibus ante ſententiam diffinitivam, verùm etiam in appellationibus poſt diffinitivam, ut apertè probat textus *in d. cap. ſi delegatus, in fine*, ibi: *Etiamſi poſt ſententiam*; quæ verba non ad proximè immediata, ſed ad hunc caſum referenda ſunt, ut benè notant Francus *num.*7. *in fine*, Dominicus *num.*9. Secundum exemplum eſt, cùm delegatus executionem ſententiæ tantùm ſibi reſervat; nam etſi hac in re diſſentiant Tancredus, Innocentius, & Bernardus, ut refert Gloſſa *in præſenti, verbo Transfert, verſic. Sed nunquid*; horum tamen opinio ſublata eſt per Bonifacium VIII. *in d. cap. ſi delegatus, verſic. Ad eum*, ibi: *Vel qui executionem ſententiæ tantum.* Quibus verbis docet, poſſe delegatum totam cauſam committere, executione tantùm ſententiæ ſibi reſervatâ; quod negabat Tancredus: cujus reſervationis* virtute cùm aliquid de juriſdictione ſibi retineat, ideò ad eum appellandum eſſe, contra Innocentium, & Bernardum. Cujus ſententiæ ratio eſt; nam ubi delegatus totam cauſam committit, reſervatâ executione ſententiæ, dicitur retinere delegatam juriſdictionem, ob quam ſententiam exequi poteſt, *c. ſignificaſti* 7. *c. in litteris* 9. *hoc tit.* ut perinde mirum non ſit, locum eſſe regulæ, de qua in præſenti, §. *porrò, verſic. Cùm autem.* Docent in præſenti Abbas *num.*3. Barbatia *num.*17. Francus & Dominicus *ubi ſuprà*, Tuſchus *littera A, concluſ.*531. *num.*42. Scaccia *d. quæſt.*8. *num.*35. qui ſatisfacit fundamentis Tancredi, & Innocentii. Illud tamen notandum eſt, contrarium reſpondendum eſſe, ſi delegatus poſt ſententiam à ſe latam, à qua appellatum non fuit, ejus executionem alteri ſimpliciter commiſit, non adjectâ clauſulâ, *Donec revocet*; nam ſi à ſubdelegato appelletur, pone quia ſuſpectus erat, vel quia in modo executionis exceſſit, ex præſenti textu in principio verſiculi, *Nos autem*, & §. *verùm*; tunc non ad delegatum, ſed ad ejus ſuperiorem appellabitur. Docent Dominicus *in d. cap. ſi delegatus, num.*11. Francus *num.*6. etſi ibi aliter teneat Ancharanus *num.*4. qui docet, huic ſententiæ locum non eſſe appellatione interpoſitâ intra annum; tunc enim ad delegantem putat appellandum, motus *ex cap. quærenti, hoc tit.* ubi apertè docetur, juriſdictionem delegati circa executionem ſententiæ uſque ad annum durare. Hæc tamen Ancharani ſententia admitti nequit, quia veriùs eſt hac in re multùm intereſſe, an delegatus executionem ſententiæ alteri ſimpliciter commiſerit, an non commiſerit. Primo caſu virtute mandati juriſdictio ceſſat, & exſpirat, etiamſi ſit intra annum, juxta textum ſic explicandum *in cap. ſi delegatus* 9. *hoc tit.* Secundo verò caſu, ſi delegatus adhuc ſit intra annum, juriſdictionem habet quoad judicatum faciendum, juxta textum *in d. cap. quærenti*, qui ſic conciliandus eſt cum dicto capite *in litteris*. Tertium exemplum eſt, quod ſubobſcurè ponitur *in d. cap. ſi delegatus, verſic. Ad eum*, in illis verbis: *Aut quidquid illud de juriſdictione ſibi reſervet.* Pro quorum expoſitione Doctores exemplum adhibent, cùm delegatus aliquid de medio cauſæ, veluti litis conteſtationem, vel teſtium examen, ſive aliud ſibi retinuit; & tunc ad eum eſſe appellandum exiſtimant, dummodo tantùm appelletur antequam actus hi per delegatum expediantur; ſecus ſi poſteà, quia tunc non ipſe, ſed ſuperior provocabitur. Cujus ſententiæ ratio eſt, quia ut ritè ad delegatum appelletur, neceſſaria eſt reſervatio juriſdictionis, ex præſenti §. *porrò*: hæc autem in præſenti ſpecie non cernitur, quouſque actus illi expediantur; poſteà verò omnino ceſſat, argumento textus *in d. cap. in litteris.* Docent Felinus *in præſenti, num.*13. *verſiculo fallit quartò*, Dominicus *in d. cap. ſi delegatus, num.*9. *verſic. Sed pone*, & ibi Francus *n.*7. Scaccia *d.q.*8.*n.*40. Nec huic ſententiæ rectè objicies poſteriora verba dicti capitis *ſi delegatus*, ibi: *Etſi poſt ſententiam fuerit appellandum*; quia verba immediatè juncta præcedentibus, ibi, *Aut quidquid aliud*; ſatis indicant, quod etſi appelletur poſt actus expeditos, ſicut poſt ſententiam, ad delegatum eſſe appellandum, quaſi ſufficiat ab initio reſervaſſe: quo argumento movetur in contrarium Ancharanus *ibi, n.*3. quia reſpondendum eſt, illa verba, *etiamſi poſt ſententiam*, non conjungi immediatè præcedentibus, quia repugnat ratio ſuprà adducta; ſed referenda eſſe ad eum caſum, quem Pontifex propoſuit circa ſubdelegationem factam cum clauſula, *donec revocetur.* Nec novum eſt, quod interdum verba non ad ea, quæ immediatè præcedunt; ſed ad remotiora, juxta materiam ſubjectam referantur, ut docet Bartolus *in l. talis* 30. §. *ult. num.*3. *ff. de legat.*1.

10. Exponuntur certi caſus.

Planè etſi regulariter à ſubdelegato in totum ad delegatum appelletur, tres tamen ſunt excipiendi ſingulares caſus, in quibus à ſubdelegato non appellatur ad delegatum, ſed ejus ſuperiorem. Primus eſt, quem proponit Bonifacius *in c. ſi duo* 3. *de officio delegati, in* 6. ubi ſi tres judices delegatos Pontifex conſtituat ad unam cauſam decidendam, & duo ex iis aliis non in totum vices ſuas commiſerint, ipſique ſubdelegati, cum altero tertio delegato, qui non ſubdelegavit, in cauſa procedant, & ab omnibus, delegato ſcilicet, & ſubdelegatis, ſimul appelletur; in hac ſpecie ait Pontifex, non ad delegatos, ſed ad primum delegantem eſſe appellandum: quæ Pontificis ſententia eâ ratione nititur, quòd etſi inſpectâ perſonâ ſubdelegatorum videretur potiùs appellandum ad delegatos, tamen ex præſenti §. *porrò*, potiùs attenditur perſona unius delegati, ut reſpectu illius ad Pontificem delegantem appelletur, idque ex duabus cauſis procedit. Prima, quia juriſdictio delegata eſt dignior ſubdelegatâ, *c. ſanè* 11. *hoc tit.* & quoties in una cauſa concurrunt plures judices diverſa juriſdictione fungentes, illa quæ dignior eſt, præfertur quoad appellationem, *l. præcipimus* 34. *in fine, verſic. Eodem, C. de appell.* idemque obſervatur quando in una, eademque perſona concurrit juriſdictio delegata, & ſubdelegata, juxta præſentem textum *in* §. *ſi verò*: quod

quod &ſuadetur argumento capitis *quod in dubiis, de conſecrat. Eccleſiæ, c.1.eod.tit.in 6.* cum aliis citatis à Tiraquello *de retractu* §.1.*gloſſa 7.n.*82. Secunda provenit ex eo, quia aliàs in abſurdum laberemur, ut ab æquali delegato ad æquales conjudices appellaretur, juxta regulam legis 1. §.*ſi quis, ff. de appell.* Docet Scaccia *de appell. q.* 8.*n.*39. unde in praxi adnotare libet, quod quotiens in una cauſa concurrunt ordinarius, & delegatus judex, appellatio non ad ſuperiorem ordinarii, ſed ratione dignioris juriſdictionis delegatæ ad delegantem eſt interponenda, ut exemplis variis probant Alexander *lib.6.conſilio 2. per totum,* Abbas *in præſenti, §.ſi verò, num.5.* Tuſchus *littera A, concluſ.* 352.*n.* 33. Gratianus *tom.*1.*diſcept. c.*100. *n.* 50. Secundus caſus proponitur *in c.ſi à ſubdelegato* 14.*hoc tit. lib.6.* ubi ſi à ſubdelegato appelletur ex eo, quod non admittit exceptiones concludentes defectum juriſdictionis in delegato ſubdelegante, tunc non ad ipſum delegatum, qui juriſdictionem habere negatur, ſed ad primum delegantem appellatur, ne aliàs appellans appellando ad eundem, quem juriſdictione fungi negat, contraria in judicio deducere videatur, contra textum *in cap. ſolicitudinem* 54. *in fine, de appell.* Explicant poſt antiquiores Molina *de juſt. tract.*5.*diſput.*21.*n.*6. Scaccia *de appell. q.*7.*n.*68. Tertius caſus ſingularis proponitur *in c. ſi is cui* 10. *hoc tit.lib.6.* ubi docetur, quod ſi delegatus ſit excommunicatus, aut aliter impeditus à ſubdelegato, non ad ipſum, ſed ad Pontificem appellandum eſt; quem caſum exponunt Quintanadueñas *lib.2.de juriſd. tit.de ſubdelegatione, num.* 31. Molina *de juſtit. tract.* 5. *diſput.* 21. *num.* 6. Suarez *de cenſuris, diſput.*14. *ſect.* 1. *num.*1. Maranta *tit. de appellat. num.*75. Gaillus *lib.*1. *obſerv. cap.*19. *num.*2. Scaccia *d.quæſt.*7. *num.*37. Nec obſtat textus *in cap.*1.*de ſupplenda neglig.Prælat. lib.* 6. ubi docetur, excommunicato Epiſcopo, ipſius juriſdictionem ad Archiepiſcopum non devolvi, licèt immediatus ſuperior ſit: unde ſimiliter videbatur dicendum, judice delegato excommunicato, juriſdictionem non devolvi ad primum delegantem, nec proinde ad eum appellandum eſſe. Nam omiſſâ ſolutione Gloſſæ ibi, *verbo Culpis*, dicendum eſt, ideò *in d. cap.*1. Epiſcopo excommunicato juriſdictionem ad Archiepiſcopum non transferri, quia id non invenitur à jure conceſſum, ut in eodem textu dicitur, junctâ regulâ capitis *paſtoralis, in principio, de officio ordin,* tradit Panormit. *in c.ſi quis contra, n.* 40. *de foro compet.* quæ ratio non viget in delegato reſpectu delegantis, ſed potiùs contraria: unde verè dubitari poteſt, an ſicut à ſubdelegato appellatur ad Pontificem, delegato excommunicato, *ex d. c. ſi is cui:* ita ſimiliter Epiſcopo excommunicato, qui ab inferioribus erat provocandus, juxta caput 3. §.1. *hoc tit, in* 6. debeat appellatio ad Archiepiſcopum interponi. Et ſanè verius eſt, in hoc caſu non ad Archiepiſcopum, ſed ad Pontificem eſſe appellandum. Nec obſtat quod ſuperior immediatus eſt impeditus; quo caſu ad ſuperiorem ſequentem appellatur, *d. c. ſi is cui*; nam in propoſita ſpecie Archiepiſcopus non immediatus ſuperior intelligi debet, cùm ad eum propter excommunicationem Epiſcopi juriſdictio non tranſferatur, *d.c.*1.*de ſupplend.* Docet Gloſſa *ibi, verbo Ipſius, in fine,* & *in c.*1.*de officio Vicarii, in 6.* etſi contrarium teneat Ancharanus *in d.c.ſi is cui.*

CAPUT XXVIII.

Idem a *Epiſcopo Helienſi.*

PAſtoralis officii diligentia, & ſolicitudo, quam geris circa executionem mandatorum noſtrorum, & zelus rectitudinis tuæ nos invitant, ut quamvis ſimus multiplicibus negotiorum occupationibus præpediti, eis tamen ad horam ſubtrahimus noſmetipſos, in qua tuis intendamus conſultationibus reſponſuri. Conſuluit etenim nos tuæ f. diſcr. utrum ſi delegatus à Principe cauſam ſibi commiſſam alii voluerit delegare, nolentem delegationem ſuſcipere, ad ipſam ſuſcipiendam valeat coarctare. Ad quod tibi de f. n. conſilio taliter duximus reſpondendum, quod cùm delegato à Principe juriſdictio dandi judicem ſit à lege *b* conceſſa, dummodo ipſe exonerare ſeipſum malitiosè non quærat, poteſt compellere renuentem, eo quòd juriſdictio illa nullius videretur eſſe momenti, ſi coërcitionem *c* aliquam non haberet. Debet tamen delegatus prædictus ſolicitè providere, ut ſi perſonis ſuperioribus exigente neceſſitate negotium duxerit delegandum, in coarctationibus inferendis dignitati deferat, & perſonæ. Subſequenter etiam quæſiviſtis, utrum cui voluerit delegatus, ſi viderit expedire, poſſit injungere, ut ad ſuam præſentiam citet partes, & eis, ſi obedire contempſerint, pœnam infligere pro contemptu. Ad quod f. t. breviter reſpondemus, quod cùm totum negotium poſſit alii committere, ſicut ſuperiùs eſt expreſſum, citationis officium poteſt cuilibet, diſcretione præviâ, demandare, ac punire meritò contemptorem. *Et infrà.*

NOTÆ.

a HElienſi.] Ita etiam habetur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.*7. Ad hujus textus inſcriptionem & integram repetenda ſunt quæ adduxi *in cap. paſtoralis, de reſcriptis.*

b *A lege conceſſa.*] Ideoque delegatus Principis poteſt ſubdelegare, ut probavi *in cap.* 3. *in ratione decidendi, hoc tit.*

1. c *Si coërcitionem aliquam.*] *L. ult. ff. de officio ejus*, id eſt juriſdictio privato mandari non poteſt, niſi ſimul aliquod imperium, ſeu modica coërcitio transferatur in delegatum, quia aliàs inutilis & ſupervacua eſſet juriſdictio delegata, ſi delegatus contumaces, & impedientes juriſdictionis uſum coërcere non poſſet, ut exponunt hæc verba Merillus *lib.*2. *obſerv.c.*15. Gentilis *lib.*1.*de juriſd.c.*15. Sed ut quid per coërcitionem Interpretes in præſenti accipiant, & an merum imperium, & mixtum jure canonico delegari valeant, aliqua ſunt prælibanda.

ed by Google

2. Merum imperium delegari non poteſt.

Licèt mixtum imperium jure civili delegari poſſit, cauſæ tamen, quæ meri imperii ſunt, demandari non valent, *l. 1. ff. de officio ejus, l. ſolent 6. ff. de officio Proconſulis*; ex quibus deducta eſt regula textus *in l. nemo 70. ff. de R. I. l. 2. Cod. de pedaneis judicibus, l. 18. tit. 4. partit. 3.* Docent Donellus *lib. 17. comment. cap. 8.* Jacobus Gothofredus *in d. l. nemo*, Goveanus *lib. 1. de juriſd. n. 30.* Bronchorſt. *centur. 1. aſſert. 16. cum duab. ſeqq.* Gentilis *eod. tract. lib. 3. cap. 25.* Morla *in empor. eod. tit. quæſt. 17.* Binius *eod. tract. cap. 3.* Sed antequam ad hujus ſententiæ expoſitionem procedamus, ſciendum eſt, quid merum imperium ſit, quidve mixtum. Merum igitur imperium eſt poteſtas animadvertendi in facinoroſos gladio, vel aliâ coërcitione gravi, *d. l. ſolent 6.* conſiſtitque in executione ſententiæ capitalis, & poteſtas appellatur, *l. imperium 3. ff. de juriſd.* Docènt Petrus Faber *lib. 1. ſemeſtr. cap. 3.* Fachineus *lib. 9. controv. cap. 94. & lib. 13. cap. 2.* Gentilis *lib. 3. de juriſd. cap. 3.* Goveanus *eod. tract. lib. 1. ex num. 30.* Pichardus *in §. præjudiciales, Inſtit. de actionibus*, Binius *lib. 1. ſelect. quæſt. 3. & de juriſd. lib. 1. cap. 1.* Dicitur hoc imperium merum, non quia ſummum ſit, ſed quia non cohæret ordinariæ juriſdictioni; immò illi imperio opponitur, quod juriſdictioni cohæret, *l. 1. §. ult. ff. de officio ejus*, Gothofredus *in d. l. nemo*, Duarenus *lib. 1. diſput. cap. 53.* ſicut jus gentium merum dicitur, quod nihil à civili participat, *l. bona 31. ff. depoſiti*, mera conditio dandi, vel faciendi, quæ tantùm in dando, vel faciendo conſiſtit, *l. cum ſervus 82. ff. de condit. & demonſtrat.* mera donatio, id eſt pura, *l. Aquilius 27. ff. de donationibus.* Diffinitur per gladii poteſtatem, non materialiter, quaſi merum imperium ſit, ubi gladio tantùm Magiſtratus animadvertere poteſt; ſed à ſymbolo, quia meri imperii ſymbolum olim gladius erat, ſicut civilis juriſdictionis haſta. D. Cyprianus *epiſt. 2. Et inter togas pace receptâ forum litibus mugit inſanum; haſta illic, & gladius, & carnifex, præſto eſt ungula effodiens.* Unde hæc poteſtas dicitur gladii. *d. l. nemo 70. l. ſolet 6. l. illicitas, §. univerſas, ff. de officio Præſidis.* Lampridius *in Alexandum*, ibi: *Honores gladii nunquam vendi paſſus eſt, dicens: Neceſſe eſt qui emit, vendat; ego non patior mercatores poteſtatum.* Et *l. Prætor 7. §. quid ergo, ff. de injuriis*: notat Revardus *in d. l. nemo.* Accedit, nam in gravioribus criminibus nulla alia uſitatior pœna fuit, quàm gladii, *l. aut damnum 8. §. 1. ff. de pœnis, l. cum vir 31. Cod. ad leg. Iuliam de adult. l. quiſquis 12. Cod. ad leg. Iul. majeſt.* Obſervant P. Faber *in d. l. nemo 70. & lib. 1. ſemeſtr. cap. 4.* Oſualdus *ad Donellum d. cap. 8. littera F.* Etiam diffinitur merum imperium per verbum animadvertendi, quo Conſulti vtuntur ad ſummum ſupplicium denotandum, *l. ſi quid erit 11. ff. de officio Proconſul. l. 1. §. fin. l. ult. ff. de officio ejus.* Hujus imperii gradus recenſet, & illuſtrat Gentilis *lib. 3. de juriſd. cap. 3. per totum.*

Mixtum imperium eſt poteſtas cohærens cum juriſdictione, comparata ad eam tuendam, atque exercendam; ineſt enim in ipſa juriſdictione poteſtas modicæ coërcitionis, quæ vertitur in ſententiis exequendis, ſeu civilibus, ſeu criminalibus, ut docent Gentilis *lib. 1. de juriſdict. cap. 4. & 5.* Merillus *lib. 1. variant. ex Cujacio, cap. 3.* Donellus *d. cap. 8.* ubi Oſualdus *littera F*, Binius *lib. 1. ſelect. quæſt. 3.* Mathæacius *in d. l. imperium*, Quintanadueñas *de juriſd. tit. 7.* licèt alias diffinitiones adducant Alciatus *lib. 1. paradox. cap. 8.* Corraſius *lib. 3. miſcel. cap. 17.* Duarenus *lib. 1. diſput. cap. 53.* Cujacius *lib. 11. obſerv. cap. 30.* Faber *lib. 4. conject. cap. 4.* Binius *de juriſd. c. 7.* nec audiendi ſunt Eguinarius Varo *in l. ult. ff. de officio ejus*, Boceтus *de juriſd. cap. 4.* qui duplex conſtituunt mixtum imperium, quos refellunt Bachovius *ad Treutlerum, cap. de mixto imperio*, Binius *lib. 1. ſelect. cap. 3.* modica coërcitio appellatur *in l. ult. ff. de officio ejus*, & differt valde à mero imperio, quia licèt in mero inſit notio, & qualiſqualis cauſæ cognitio, quæ ſententiam præcedere debet, ineſt ut minùs principalis, ut inſerviat imperio, ne aliàs ſine notione imperium tyrannicum eſſet. Oſualdus *ad Donellum d. cap. 8. duplicata littera V.* in mixto verò imperio ipſa notio, ſeu cauſæ cognitio per ſe principalis eſt, aliterque attenditur, cui inſervit jus coërcendi, & exequendi ſententias; conceſſo enim jure dicendi ſententiam, ea omnia conceſſa intelliguntur ſine quibus dici, & exequi non poteſt, *l. 2. ff. de juriſd.* Unde quia in mero imperio præcedit imperium, ut principale merum dicitur. Marcus Lyclama *lib 5. membran. eclog. 1.* in mixto autem, quia imperium ineſt, & deſervit; principalis autem eſt juriſdictio, mixtum imperium appellatur, quaſi imperio, id eſt modica coërcitione, & notione conſtans. Anſaldus *de juriſdictione, tit. 11. cap. 30. num. 16.* Utriuſque imperii effectus ſigillatim recenſent Scipio Gentilis *de juriſd. ubi ſuprà*, Merillus *d. cap. 3.* Treutlerus *volum. 1. theſi 3. diſput. 3.* ubi Bachovius, & Hunnius, Faber *lib. 4. conject. c. 3.*

3. Mixtum imperium quid.

Mixtum imperium obtinent Magiſtratus jure Magiſtratus, & illi quibus ea committuntur, quæ jure Magiſtratus habentur; competit enim hoc imperium, non quia aliquâ lege ſpeciali certis Magiſtratibus concedatur; ſed quia ratione juriſdictionis, quam obtinent, ad eos ſpectat, *d. l. 1. ff. de officio ejus*; licèt illud imperium tantùm majorum Magiſtratuum eſſe, *ex l. obligationes 27. ff. de O. & A.* intendat probare Jacobus Gutherus *lib. 1. de officiis domus, cap. 2. & 3.* Merum autem imperium illis competit, quibus lex, Senatuſconſultum, aut Princeps conceſſerunt, *l. 1. ff. de officio ejus. l. aliud eſt fraus, ff. de V. S.* nec intereſt, an ſint Magiſtratus, an privatæ perſonæ; perſonis enim privatis lex ſolet concedere merum imperium; frequenter enim Populus Romanus temporibus Reipublicæ liberæ perſonis privatis, quæ Quæſtores dicebantur, coërcitionem delictorum publicorum mandabat. Eorum mentio reperitur *in l. 2. §. & quia, ff. de orig. juris*: de eis Gentilis *lib. 3. de juriſd. cap. 19.* Poſteà temporibus Lucii Cornelii Syllæ Dictatoris, cognitio capitalium criminum Prætoribus data fuit ſingulis ſingulorum delictorum; unus enim Prætor cognoſcebat de ſicariis, alius de parricidis, alius de falſis, *d. l. 2. §. capta.* Notant Duarenus *lib. 1. de juriſd. cap. 53.* Binius *eod. tract. cap. 2. num. 5.* Gentilis *ubi ſuprà, cap. 19.* Poſtquam autem lege Regia omnis poteſtas in Principem tranſlata eſt, Princeps ipſe merum imperium obtinebat, ut ex Tacito probat Gentilis *d. lib. 3. de juriſd. cap. 20.* ſed Cæſares hoc imperium, exceptis quibuſdam perſonis, de quorum cauſis ipſi tantùm, vel Senatus agnoſcebant, cum hac diſtinctione Prætoribus, Præſidibus, Præfectis conceſſerunt. Intra vrbem in ſervos vltimo etiam ſupplicio afficiendos jus datum fuit Præfecto vigilum, *l. penult. ff. de condict. cauſ. dat.* de cujus expoſitione latè agunt Faber *ibi*, Fornerius *lib. 1. ſelect. cap. 15.* Cujacius *lib. 9. obſerv. cap. 37.* in liberos homines Præfecto vrbis, tam intra, quàm extra vrbem, uſque ad centeſimum lapidem, *l. 1. ff. de officio Præfecti urbis, l. 1. §. generaliter, ff. de pœnis*: ad quem referendi ſunt textus *in l. 1. ff. de effractoribus, l. nam ſalutem, l. ult. ff. de officio Præfecti vigilum, l. ſaccularii, ff. de extraordin. crimin. l. inter 6. §. 1. ff. de interdictis & releg.* ratione cujus imperii ipſe Præfectus jus deportandi habebat, *l. 1. §. relegandi, ff. de officio Præfecti urbis*: noſter D. Franciſcus de Amaya *in*

l. 2.

l.2.Cod.de bonis vacant. lib.10. & jure gladii uti poterat, *l. quoniam, Cod. ad leg. Flaviam*: docet Eguinarius Varo *in d. l.1.ff. de officio Præfecti Vrb.* licèt contrarium teneat Goveanus *in l.3. n.24.ff.de juriſd.* immò ſi quid acriter puniendum erat, ad Præfectum Urbis, vel ad Prætorem reus mittebatur plectendus, *l.fin.ff.de officio Præfecti Vigil.l.1.§.cum patronus, ff. de officio Præf. urbis.* Cui principio opponi ſolet textus *in l.ſi quis 35.ff.de injuriis*, ad cujus expoſitionem videndi ſunt Goveanus *in d.l.3.* Faber *lib.4. conject. c.8.* extra vrbem Præſidibus Provinciarum, & Proconſulibus data fuit facultas exercendi merum imperium, *l.illicitas, §. qui diverſas, ff.de officio Præſidis, d.l. ſaccularii 7.* Licèt tamen Præſides ratione hujus meri imperii jus gladii haberent, tamen non obtinebant jus deportandi, *d.l.inter 6. §.1. l.1.§.deportato, ff. de legat.3.* cujus diſcriminis varias rationes adducunt Gilkenius *de præſcript.3. part.c.6. n.23.* Faber *in juriſprud. tit.16. princip. 1. illat.3,* Oſualdus *ad Donellum d. cap. 8. duplici littera Q.* Sed illis omiſſis placet ratio ipſius Fabri *tit. 11. princip.4.* videlicet, hoc procedere, quia lex conceſſit gladii poteſtatem, non autem jus deportandi; & in hac materia juriſdictionis & imperij non valet argumentum de majori ad minus, neque de æquali ad æquale. Unde ſicut Proconſules, qui merum imperium habebant, jus deportandi non obtinebant, *l.iter 6. l.relegatorum 7. ff.de interdictis, l. ſi quis fortè 6. de pœnis*, ita & Præſides. Sequuntur eam rationem Gentilis *de juriſd. d. cap.20.* D. Joſephus de Retes *lib.1.de interdict.c.2.* licèt aliam, neſcio an ita veram, ſicut illuſtratam, reddat D. Nicolaus Antonius *de exilio lib.2.c.29.*

5. Causæ meri imperii delegari non poſſunt.

His ſuppoſitis pro vera cognitione meri, & mixti imperii, affirmandum eſt, cauſas meri imperii delegari non poſſe; mixti verò demandari valere: cujus diſcriminis ratio ex eo provenit, nam cauſæ mixti imperii Magiſtratibus competunt jure proprio. Gentilis *de juriſdict. lib.2. cap.25. per totum*, Duarenus *eod.tract.cap.7.* Morla *eod.titulo, quæſt. 16.* Fachineus *lib.9. controv. cap.98. & lib. 11. cap. 96.* D. Gabriel Henriquez *in l. à Divo Pio, num.16.ff.de re judic.* Pichardus *in §.1.cap.4.n.176. Inſtit.de interdictis.* Cauſæ verò meri imperii jure ſpeciali, & conceſſione legis, ut ſuprà probavi, competunt; unde merum imperium eſt indelegabile: quam rationem tradiderunt Fachineus *lib.42. controv.c.91.* Cujacius, & Faber *in d.l.1. ff. de officio ejus.* Inde deducitur, miſſionem in poſſeſſionem ex primo, vel ſecundo decreto, ex titulis *Vt in poſſeſſionem legatorum, Si ventris nomine, De damno infecto*, quibus Prætor permittit poſſidere, aut rem detinere, *l.poſtquam 5. §.Imperator, ff. ut in poſſeſſionem, l.de bonis, §.fin.ff.de Carboniano*, delegari poſſe, *l.4.§.ult.ff.de officio ejus, l.4. §. ſi intra, ff. de damno infecto, cap. ſi quando 8. hoc tit. cap. penult. de eo qui mittitur in poſſeſſ.* quia hujuſmodi miſſio ad mixtum imperium pertinet, *l.3. §.mixtum, ff.de juriſd.* Nec obſtat textus *in l.jubere, ff.de juriſd.* ex cujus verbis probatur, miſſionem in poſſeſſionem magis imperii eſſe, quàm juriſdictionis: ergo ſi quæ ſunt imperii, delegari non poſſunt, nec miſſio in poſſeſſionem mandari valet. Pro hujus textus interpretatione varia adducit Genoa *in conciliat. legum, pag.7. in parvis*; quibus omiſſis Binius *lib.1. ſelect. cap.3.* exiſtimat verba illa, *magis imperii*, non eſſe referenda ad merum, vel mixtum imperium; ſed ad juriſdictionem excellentiorem, & eminentiorem; vel ut Goveanus in ea docet, magis imperioſam, quàm juridicam, ut ſenſus ſit, jubere cavere prætoriâ ſtipulatione, & in poſſeſſionem mittere, eminentioris juriſdictionis eſſe, & in ea majorum Magiſtratuum juriſdictionem cognoſci; minores enim Magiſtratus municipales, licèt imperium mixtum cum juriſdictione habeant, *l.ult. §.1.ff.de officio ejus, l.2.ff.de juriſdict.* tamen quæ ſunt excellentioris juriſdictionis exercere non valent, *l.ea quæ 26. ff. ad municip.* Unde quia Magiſtratus cavere jubent prætoriâ ſtipulatione, & mittunt in poſſeſſionem, talis miſſio excellentioris eſt juriſdictionis. Sed hæc ſolutio Arnoldi Binij convincitur *ex l. imperium, §. mixtum, ff.de juriſdict.* in illis verbis: Mixtum eſt imperium, cui etiam juriſdictio ineſt, quod in danda bonorum poſſeſſione conſiſtit. Ex quibus expreſsè deducitur, miſſionem in poſſeſſionem potiùs ad imperium, quàm ad juriſdictionem ſpectare. Non me latet, aliquos ejus textus litteram ita emendaſſe, *Mixtum imperium eſt, cui etiam juriſdictio ineſt, quod in danda bonorum poſſeſſione conſiſtit juriſdictio: juriſdictio eſt etiam judicis dandi licentia,* Ita legit Hothomanus *lib. 7. obſerv. cap. 16.* Aliter ſatisfaciunt Faber *lib.4.conjectur. cap.4.* Goveanus *ibi, num.34.* quibus omiſſis dicendum eſt, verba illa, *magis imperii*, accipienda eſſe poſitivè magis quàm comparativè, ita ut miſſio in poſſeſſionem ſit mixti imperii; ſed cùm mixtum imperium conſtet juriſdictione, & imperio, potiùs ad imperium, quàm ad juriſdictionem ſpectare: ut ſic Conſultus non neget, hanc miſſionem in poſſeſſionem ad mixtum imperium ſpectare, ut probat Merillus *lib.1. variant. ex Cujacio, cap.4. & lib.3.obſerv.cap.37.*

6. Exponuntur varia iura.

Sed huic principio, videlicet cauſas meri imperii non poſſe delegari, opponi ſolent aliqua juris teſtimonia, quæ breviter ſunt exponenda; & primò textus *in l.ſolent 6. ff. de officio Proconſulis*, ubi docetur, cognitionem cuſtodiarum, id eſt carcerum, *l. militis 12.ff.de publicis judiciis*, junctis notatis à Turnebo *lib.1. adverſ. c.8.* Vviſembachio *diſput.4. de V. S.* mandari poſſe: igitur quia cauſæ meri imperii delegari valent. Nam reſpondetur, in eo textu extraordinarium delegationis genus contineri; nam Proconſules Legatis ſuis committunt cauſarum, & cuſtodiarum cognitionem jure ſingulari, *l.unica, ff. de officio Proconſulis*: unde cùm illis ſpecialiter hoc permiſſum reperiatur, ad alios Magiſtratus merum imperium habentes hæc facultas extendi non poteſt. Docet Oſualdus *ad Donellum d. cap.8.littera D.* Secundò opponi ſolet textus *in l. Gracchus, Cod.ad leg.Iul.de adult.* ubi ſupponitur, patrem poſſe jubere filio proprio occidere adulterum. Nam juſſus paternus in eo textu meram executionem, merumque factum continet, non aliquam gladii poteſtatem, ut docet Fachineus *libro 12. controverſ. cap.91.* nec ibi pater tanquam judex, ſed tanquam privatus, cui lex permiſit occidere adulterum, jubet filio eum occidere. Tertiò expendi ſolet textus *in l. 1. §. huic rei, ff. de officio eius*, ubi aſſeritur, Prætorem abſentem poſſe delegare cognitionem criminis contra legem Iuliam de vi, & per conſequens merum imperium demandare; nam pro ipſius textus expoſitione aliqui exiſtimarunt, jure ſingulari receptum eſſe in ſpecie legis Iuliæ de vi, ut cognitio hujus criminis demandari poſſit. Sed verius eſt, huc uſque tradita eam continere exceptionem, videlicet cauſas meri imperii poſſe delegari, ſi Magiſtratus abfuerit; nec hæc facultas reſtringenda eſt ad caſum legis Iuliæ de vi, ſed etiam ad alios protrahenda, ut probatur *ex l.1.§.ſi quis autem, ff.ad Turpil.l.2.Cod.de pedaneis iudicibus, l.ex conſenſu 23.§.1.ff.de appell.l.non valet, in princip.ff.ad leg.Flaviam.* Docent Gentilis *lib.3.de iuriſd.cap.18.* Oſualdus *ad Donel.d.cap.8.triplici littera D,* Binius *de iuriſd. cap.3.*

7. Ex huc uſque traditis conſtat, Jure Cæſareo inſpecto

Iure canonico an merum imperium delegetur.

ſpecto cauſas meri imperii delegari non poſſe,mixti verò demandari valere. Sed utrum hoc etiam procedat jure Pontificio attento, celebris quæſtio eſt? Negant hoc obſervari diſcrimen, immò omne cognoſcibile eſſe delegabile, docuerunt Gloſſa *in cap. quoad ſedem*, *verbo Committere*, *de officio ordin.* P.Gregor. *lib.47. ſyntagm.cap.22.* Cenedus *collect.6. ad ſextum*, Innocentius Cironius *in hoc tit.* Salgado *de protect. Regia*, *2. part. cap.4. num.119.* Pro qua opinione expendi ſolent textus *in d. cap. quoad ſedem*, *cap. aqua*, *de conſecr. Eccleſ. cap. in Archiepiſcopatu*, *de raptor. cap.2. de officio Vicarii*, *in 6. cap. ult. ne clerici vel monachi*, *eod. lib. Clement.1. §.1. verſ. Verùm*, *de hæreticis*. Facit etiam pro hac ſententia illa juris utriuſque differentiæ ratio; nam cauſæ meri imperii jure civili inſpecto competunt Magiſtratibus, non proprio jure, ſed ſpeciali conceſſione legis, aut Senatuſconſulti; ideò mandari non poſſunt, *d. l.1. ff. de officio ejus*: ſed Magiſtratibus eccleſiaſticis competit merum imperium, non ſpeciali conceſſione, ſed proprio jure, ratione proprii officii, & dignitatis, ut Epiſcopis, qui cùm in locum Apoſtolorum ſucceſſerint, *cap. ult. 86. diſt.* Trident. *ſeſſ.23. de reform. cap.4.* in quibuſcumque cauſis totius diœceſis, exceptis nonnullis Pontifici reſervatis,habent juriſdictionem ordinariam,*cap.1. cap. conquerente*, ubi dicemus, *de officio Ordinarii*: quare licèt Magiſtratus civiles non poſſint delegare merum imperium, tamen eccleſiaſtici poſſunt. quia in his viget ratio textus *in l.more, ff.de juriſd.* Contrariam ſententiam, videlicet jure Pontificio inſpecto non poſſe cauſas meri imperii delegari, docuerunt Menochius *lib.10. de arbitr. caſu 29.* Covar. *lib.3. variar. cap.10. num.10.* Binius *de juriſd. cap.3.* Sed adhuc defendenda eſt prima ſententia, ſcilicet cauſas meri imperii delegari jure canonico poſſe, licèt nonnulla jura ex his, quæ pro ea ſententia Interpretes adducunt, parum,aut nihil probent; textus enim *in d. cap. quoad ſedem*, & *in cap. aqua*, loquuntur non de delegatione, ſed de commiſſione conſecrationis Epiſcopi, Eccleſiæ, vel Altaris.Textus etiam *in d. cap. in Archiepiſcopatu*, licèt procedat in mero imperio delegato, ſeu mandato, loquitur in Principe delegante, in quo dubium non eſt, facultatem delegandi tam merum, quàm mixtum imperium, reſidere. Etiam textus *in d. cap.2. de officio Vicarii*,loquitur in Vicario Epiſcopi,qui non delegatam, ſed ordinariam habet juriſdictionem,ut dixi ſuprà *in cap.1. hoc tit.* Nec etiam facit pro hac ſententia, quam defendimus, textus *in cap. ult. ne clerici, vel monachi*, *d. Clement.1.* ſi verè perpendantur. Ratio autem ſuprà allata evidens eſt: quare illius vi potiùs quàm juris auctoritate motus huic adhæreo ſententiæ.

8\. De delegato ſubdelegante.

Huic quæſtioni alia conſequens eſt, utrum videlicet delegati Principis, qui juxta ſupra tradita *in cap.3. hoc tit.* poſſunt ſubdelegare, valeant ſimiliter cauſas meri imperii ſibi commiſſas aliis demandare? In qua quæſtione negativam ſententiam defendunt Alexander *in l.1. ff. de officio ejus*, *num.84.* Julius Clarus *in praxi*, *§. fin. quæſt. 41. num.3.* Alciatus *in d. cap. quoad ſedem*, *num.54. verſic. quartò fallit.* Menochius *d.quæſt.54.num.2.* pro quibus faciunt ſequentia argumenta. Primò, nam lex canonica, quæ delegato Pontificis concedit ſubdelegandi facultatem, loquitur ſimpliciter, & indiſtinctè, nec nominatim permittit ſubdelegare cauſas meri imperii, *d. cap. paſtoralis 28.* ubi approbatur lex *à judice, C. de judiciis*: igitur accipienda eſt juxta juris principia, in illis videlicet cauſis, quæ ſuâ naturâ ſunt delegabiles. Secundò, nam in cauſis meri imperii delegatis à Principe præſumitur electa induſtria perſonæ, ipſius videlicet delegati, *l.ult.ff.de officio Præfecti Prætorii*: ſed ubi eligitur induſtria delegati,ipſe aliis ſubdelegare cauſam non poteſt, *cap.ult. §. ult. hoc tit.* igitur cauſæ meri imperii non poſſunt ſubdelegari à delegato Principis. Accedit, nam quælibet cauſa meri imperii inter arduas, & graves enumeratur: ſed cauſam arduam, delegatus Pontificis non poteſt ſubdelegare, *cap.3. verſ. niſi, hoc tit.* igitur delegatus ſubdelegare cauſas meri imperii non poteſt. Contrariam tamen ſententiam, quam ut veriorem amplectimur, videlicet cauſas meri imperii ſubdelegari poſſe, defendunt Gilæenius *in l. ult. C. qui pro ſua iuriſd.* Bartol. *in l.1. num.10. ff. de officio eius*, Maranta *de ordine iudic. 4.part. diſt.5.num.63.* cauſæ enim meri imperii, licèt jure civili ſint indelegabiles, tamen ſi à Principe mandentur, manent delegabiles, ut contingit in re alienari prohibita, quæ ſi ſemel alienata ſit, poterit poſtea iterùm alienari, *l.pater 38. §. quindecim libertis*, *ff. de legat.3.* Joannes Schotus *in l.filius 114. §. Divi*, *ff. de legat.1.* Gomez *in l.70. Tauri*, *num.24.* Molina *de primog. lib.4. cap.1. num.31.* Gamma *deciſ.387.* facitque pro hac ſententia textus, junctâ ejus ratione, *in cap. ult. §. ult. hoc tit.* ubi deciditur, delegatum Pontificis, cui permittitur crucem prædicare, diſpenſare, & à cenſuris abſolvere, non poſſe ſubdelegare, quia nudum miniſterium tantùm illi commiſſum eſt: igitur ſi juriſdictio illi committeretur, poſſet eam ſubdelegare; & tamen ibi agitur de cauſis meri imperii: nam jure hoc canonico, dum pœna ſanguinis irrogari non poteſt, *cap. ſententiam*, *ne clerici vel monachi*, merum imperium conſiſtit in excommunicatione, ut docent Longoballius *in l. imperium*, *3.part. ff. de iuriſd.* plures relati à Barboſa *in cap.1. hoc tit. num.23.* morti enim hæc gravis pœna æquiparatur, *cap. per venerabilem*, *qui filii ſint legitimi*; & exilio. Alexander I. *epiſt.1.* probat eruditus D.Nicolaus Antonius *lib.1. de exilio*, *cap.7. num.11.* & *cap.13. num.14.* eo laudato colendiſſimus Præceptor D.Franciſcus Ramos *in ſyntagm. pro Epiſcop.Luſit.propoſ.3.§.2.num.29.* & abſolutio à delictis ſpectat etiam ad merum imperium,ut latè probat Gentilis *de iuriſd.cap.5.* igitur ſi non nudum miniſterium, ſed juriſdictio cum imperio committeretur, poſſet ſubdelegari.

Hac igitur ſecundâ opinione retentâ, non obſtant contrariæ ſententiæ fundamenta.Non primum; nam jure canonico, ut ſuprà probavi, omnes cauſæ, tam mixti, quàm meri imperii, ſunt delegabiles; unde lex, quæ generaliter permittit delegatis Pontificis ſubdelegare, comprehendit cauſas meri imperii, tanquam delegabiles, cùm eas non excludat, ex regula textus *in cap. quia circa 22. de privileg. l. de pretio 10. ff. de publicanis.* Nec ſecundum fundamentum adverſatur; veriùs enim eſt, in delegatione cauſarum etiam meri imperii, niſi alicujus cauſæ gravitas expoſtulet, non eſſe ſemper electam perſonæ induſtriam, ut notant Abbas Siculus *in cap.3.hoc tit. num.28.* ubi Decius *num.4.* & ſic delegatum ſubdelegare eas poſſe. Nec refert, quod hujuſmodi cauſæ graves ſint; nam ut *in cap.3. hoc tit.* dixi,delegatus Principis poteſt etiam cauſas graves ſubdelegare. Ex quibus jam apparet,præſentem Innocentii deciſionem juris principiis conſonam eſſe; nam cùm mandata juriſdictione merum imperium transferatur, & per conſequens modica coërcitio; rectè aſſerit Innocentius, poſſe delegatum ſubdelegatum cogere juriſdictionem acceptare, & contumaces punire pœnis à jure ſtatutis: quam partem latiùs expoſuimus *in cap.1. hoc tit.*

9\. Hæc ſecunda opinio defenditur.

§. Præterea

§.

PRæthereà poſtulaſti per Sed. Apoſt. edoceri, ſi cùm à ſententia lata litterarum auctoritate noſtrarum, in quibus appellatio eſt inhibita, fuerit appellatum, & litteræ poſt appellationem ad judices alios emanaverint, ad mandatum poſteriorum judicum executio ſententiæ à prioribus delegata debeat retardari, ut priores judices ipſam nec per ſe, nec per alios exequantur. Nos autem inquiſitioni tuæ ſic duximus reſpondendum, quod cùm nos appellationis cauſam ex certa ſcientia judicibus committimus aliis cognoſcendam, appellationem videmur recipere, ac juriſdictionem priorum judicum revocare, ut interim executio ſententiæ ſuſpendatur, donec appellationis merita pleniùs ſint diſcuſſa. *Et infrà*. §. Quia verò ſæpè contingit, quod executio ſententiæ Ordinario demandatur, Sed. duxiſti Ap. conſulendam, utrum ſi Ordinarius ipſam injuſtam eſſe cognoverit, debeat eam executioni demandare, an ſit ei potiùs ſubſiſtendum. Attendentes itaque, quod non cognitio, ſed executio tantùm demandatur eidem, inquiſitioni tuæ taliter duximus reſpondendum, quod cùm Ordinarius teneatur obſequi, etſi ſciat illam ſententiam injuſtam, exequi nihilominus tenetur eandem, niſi apud judicem poſſit efficere, ut ab hoc onere ipſum abſolvat. *Et infrà*.

COMMENTARIUM.

1. De ordinario exequente ſententiam delegati.

IN his §§. deciditur, immò ſupponitur, judicem delegatum poſſe per ſe, aut per Ordinarium exequi ſententiam à ſe prolatam; quam partem jam expoſui *in d. cap. ſignificaſti 7. hoc tit.* In præſenti verò illud diſputandum venit, utrum videlicet judex Ordinarius, cui delegatus injunxit ſententiæ executionem, teneatur eam exequi, etſi ſciat injuſtam eſſe; an verò poſſit de ejus injuſtitia cognoſcere, aut ſaltem reſpondere, non liquere ſententiam exequi? In qua quæſtione affirmativam ſententiam expreſsè decidit Innocentius *in præſenti*, & docuerunt Covar. *lib. 1. var. cap. 1. num. 4.* Anguianus *de legibus lib. 1. cap. 5. num. 44.* Petrus Greg. *lib. 5. partit. tit. 5. cap. 4.* Moneta *de commut. cap. 5. num. 542.* Vulteius *de judiciis lib. 1. cap. 13. in fine*, Maranta *diſp. 1. per totam*; Hothomanus *illuſtrium quæſt. 18.* Morla *in empor. tit. 2. quæſt. 9.* Mancinus *centur. 9. cap. 90.* Balboa *in cap. de cætero 5. de re judicata, num. 34.* Carleval *tom. 1. de judiciis, diſput. 2. quæſt. 7. ſect. 1.* Gentilis *de juriſd. lib. 2. cap. ult.* Salgado *de protect. Regia, 4. part. cap. 7. num. 15.* Pro quibus etiam faciunt textus *in l. ſi Prætor 75. ff. de judiciis, l. adverſus 6. Cod. ſi adverſus rem judicatam, l. executorem 8. C. de executione rei judicatæ*: & ea ratio; nam delegatus in cauſa ſibi commiſſa major eſt quocumque ordinario, *cap. ſanè 11. hoc tit.* ſed ſententiis majorum acquieſcendum eſt, nec licet inferioribus de viribus, & juſtitia ſuperioris judicare, *d. l. adverſus*: igitur judex ordinarius ut inferior non poteſt cognoſcere de juſtitia, aut injuſtitia ſententiæ à delegato prolatæ. Alias adducit rationes Maranta *ubi ſuprà, diſput. 1.*

2. Negativa ſententia probatur.

Negativa ſententia non levioribus nititur juris fundamentis. Primò, quia hæc executio ſententiæ injuſtæ intrinſecè eſt mala, cùm injuſtitiam contineat: igitur nullo modo ad eam eſt perveniendum, *ex cap. inquiſitioni, de ſentent. excomm.* ubi qui ſciebat matrimonium nullum contraxiſſe, non tenetur ſub excommunicatione ſibi inflicta cohabitare cum conjuge, quia cum ipſa cohabitare erat intrinſecè malum. Deinde nam Magiſtratui aliquid præcipienti contra jus poteſt reſiſti ut privato, *l. prohibitum 5. l. defenſionis 7. C. de jure fiſci, lib. 10. l. omnes, de Decurionibus, eod. lib. l. hi quidem, Cod. qui militare poſſunt, lib. 12.* & Magiſtratus dum exequitur ſententiam injuſtam, violentiam infert, *l. plerique 18. ff. de in jus vocando*: unde *in cap. conquerente, de reſtit. ſpol.* docetur, quod ſi judex privet aliquem poſſeſſione, injuſtè ſpolium committit, *l. ult. Cod. ſi per vim*: ergo judex ordinarius non tenetur exequi ſententiam injuſtam. Deinceps, nam injuſto mandato ſuperioris non eſt parendum, & obtemperandum, *cap. ſi quando 5. de reſcriptis*: textus *in cap. ſollicitudinem 54. de appell.* ut injuſtum eſt, cui non tenebatur ſubditus obedire: igitur licèt ordinarius ſit inferior reſpectu delegati, non tenetur, nec valet exequi ſententiam injuſtam. Rurſus quia delegatus Pontificis ipſum repræſentat: ſed injuſto Pontificis præcepto non eſt parendum, immò in ejus executione delegatus ſuperſedere debet, donec Pontifex conſulatur, *d. cap. ſi quando 5.* igitur ſimiliter præcepto delegati injuſto parendum non eſt. His moti rationibus Bronchorſt. *enantioph. centur. 4. aſſert. 13.* Cochier *lib. 2. de repub. inſtit. cap. 12.* auſi ſunt aſſerere, præſentem Innocentii deciſionem rationi contrariam, & æquitati adverſam eſſe: ſed eorum erga Sedem Apoſtolicam irreverentiam facilè omnes ex prædictis operibus agnoſcunt.

3. Alii ſunt meri, alii mixti executores.

Sed adhuc defendenda eſt affirmativa ſententia, quæ in præſenti §. expreſsè probatur, pro cujus explicatione ſciendum eſt, ſententiarum executores in duplici eſſe differentia; alii enim ſunt meri, alii mixti executores. Meri dicuntur, quibus merum factum tantùm commiſſum eſt, velut traditio poſſeſſionis, *l. ſicut proponis, l. executorem, Cod. de executione rei judicatæ*, Parladorius *lib. 12. rerum quotid. cap. fin. §. 3.* Rodriguez *de executione, cap. 2. n. 38.* Executores mixti ſunt, qui dantur ad rem judicatam exequendam cum aliqua cauſæ cognitione, *l. etſi cognitio, Cod. ſi contra jus, cap. de cætero 5. de re judicata*, Gregorius Lopez *in l. 52. tit. 18. part. 3.* Henriquez *in l. à Divo Pio, §. ſententiam, num. 2. ff. de re judic.* inter quos magnum eſt diſcrimen; nam meri executores cognitionem non habent earum exceptionum, quæ executionem impediunt; mixti verò eam cognitionem habent, unde poterunt admittere exceptiones, quæ ipſam cognitionem impediunt; non verò quæ directò reſpiciunt ſententiam, ut pluribus relatis docent Carleval *de judiciis tom. 2. tit. 7. diſput. 17.* Salgado *de Regia protect. 4. p. cap. 7. num. 15.* Unde ſi coram executore opponitur judicatum non eſſe, non admittitur talis exceptio, *l. cùm fideicommiſſum 7. ff. de confeſſis, l. 15. tit. 11. l. 13. tit. 22. partit. 3.* Rodriguez *de executione d. cap. 2. num. 40.* Si verò opponitur exceptio inventarii, ſolutionis, pacti conventi, aut beneficii, ne quis conveniatur ultra quàm facere poteſt, admitti debent, *d. l. cùm fideicommiſſum*; omnes enim iſtæ

iſtæ exceptiones admittendæ ſunt ab executore, ut eas Magiſtratui referat, qui illum executorem deſignavit, *d. cap. de cætero*, niſi executor datus ſit cum clauſula, *Nullis admiſſis exceptionibus*; tunc enim nec prædictas exceptiones admittere poteſt. Hodie tamen nullus exceptiones admittere valet, niſi expreſſas *in l.1. tit.21. lib.4. recopil.* ut docent plura de exceptionibus admittendis, vel non, adducentes Balboa *in d. cap. de cætero*, Rodriguez *de execut. d.cap.2.* Vulteius *de iudic. lib.3. cap.3.* Garcia *de expenſis*, *cap.26. num.15.* Pichardus *in manuduct. 2. part. §.4. num.21.* Gentilis *de iuriſd. libro 2. cap.ult.*

4. Injuſtitia ſententiæ quomodo cognoſcatur. Secundò ſciendum eſt, tribus modis evenire poſſe, ut executor ſententiæ ejus injuſtitiam agnoſcat; primò ſi cognovit injuſtam eſſe in confeſſione ſacramentali; quo caſu perinde habetur, ac ſi eam non noviſſet, *cap.2. de officio ordinarii.* Secundò ſi cognovit per actum extrajudicialem, ut privata perſona. Tertiò ſi ut judex, ex propoſitis & allegatis in ipſo proceſſu. Covar. *lib.1. variar. cap.1.* Ex his tantùm judex uti poteſt eâ ſcientiâ, quæ ex actis, & probationibus provenit; ſecundùm conſcientiam autem propriam nemo judicare valet, ut probant plures congeſti ab Oſualdo *lib.26. ad Donellum*, *cap.3. littera B*, Bronchorſt. *enantioph. centur.1. aſſert.14.* ubi expendit textum *in l. ſi inſcriptione 8. ff. finium regundorum*, *l. unica*, *Cod. ut quæ deſunt advocatis*, *l.3. §. eiuſdem*, *ff. de teſtibus*, *l. illicitas*, *§. veritas*, *ff. de officio Præſidis*, *cap.1. de re iudicata. lib.6.* ubi de ſcientia ex actis, & probationibus habita agitur, non verò de conſcientia privata. Quibus ſuppoſitis præſens Innocentii deciſio procedit cùm executor merus eſt, & habet conſcientiam injuſtæ ſententiæ ex ſcientia privata, cùm ipſe nullam habeat cognitionem in ipſa executione, qui omninò tenetur exequi ſententiam prolatam à judice delegato; cùm etſi ſententia injuſta ſit, propter jus partis, non tamen injuſta eſt ſecundùm allegata & probata in ipſa lite: ſi verò notoriè injuſta ſit ſecundùm acta, & formam proceſſus, tunc ordinarius exequi eam non tenetur, cùm æqualiter injuſta ſit, tam reſpectu ordinarii, quàm judicis delegati: quod etiam procedit in mandato ſuperioris notoriè injuſto; illi enim parêre ſubditus non tenetur, quia omni jure injuſtitiam continet; quo caſu procedunt textus pro contraria ſententia adducti: & tunc etiam judex exequendo ſententiam injuſtam vim infert; quo modo accipiunt præſentem deciſionem Anguianus, Rodriguez, Balboa, & Carleval *ubi ſuprà*, omiſſis traditis à Sahagun *in d. cap. ſi quando*, *num.2.*

5. Exponitur c.2. de crimine falſi. Sed primò præſenti deciſioni opponitur textus *in cap.2. de crimine falſi*, ubi Lucius III. ratum habet judicium Epiſcopi Vvigorn. qui noluit exequi ſententiam injuſtam ex eo, quia per falſas litteras prolata erat: igitur cui committitur executio ſententiæ, ſi cognovit injuſtam eſſe, non tenetur eam executioni mandare. Huic difficultati ut ſatisfaciat Gloſſa *ibi*, *verbo Condemnandus*, & *in Clement.1. de ſequeſtr. poſſeſſ.* affirmat, in ea ſpecie Epiſcopum in executione ſententiæ non procedere, quia falſæ litteræ juriſdictionem non tribuunt, ideóque in eo textu ex defectu juriſdictionis ſententiam nullam eſſe, & Epiſcopum exceptionem falſitatis admittere debere. Sed hæc reſolutio refellitur; nam textus ille loquitur de ſententia lata ex falſis inſtrumentis, non verò ex falſo delegationis reſcripto: quare hac ſolutione omiſsâ reſpondendum eſt, executorem poſſe admittere exceptionem, per quam contenditur judicatum non eſſe, aut per falſas litteras judicatum fuiſſe; quia poſt rem judicatam quæri poteſt, an judicatum ſit, *l. poſt rem*, *ff. de re judicata*, Carleval *tom.1. diſput.6. num.29.* & hac exceptione admiſſa, debere cauſam ad ſuperiorem remittere, ut docent Anguianus *lib.1. de legib. cap.5. num.63.* Balboa *in d.cap. de cætero*, *num.33.*

Deinde adverſatur textus *in cap. dicenti*, *§. etſi cognitio*, *25. quæſt.2.* ubi docetur, quod ſi non cognitio, ſed executio negotii commiſſa ſit, poteſt executor veritatem precum examinare, ut ſi fraus reperiatur, de integro negotio cognoſcat: igitur ille, cui executio ſententiæ commiſſa eſt, poteſt cognoſcere de ejus juſtitia, ſeu injuſtitia, & per conſequens non tenetur exequi ſententiam injuſtam. Augetur ejus textus difficultas *ex cap. de cætero*, *de re judicata*, ubi in eadem ſpecie contrarium deciditur. Huic difficultati ut ſatisfaciam, obſervo textum *in d. §. etſi cognitio*, tranſcriptum fuiſſe à Gratiano *ex l.4. C. ſi contra jus*, & eam Imperatoris deciſionem apertè pugnare *cum d. cap. de cætero*, immò per illum textum derogatam eſſe, ubi notavit Cujacius. Inſpecto ergo jure Codicis licèt merus executor neque ut arbiter, neque ut judex poſſit cognoſcere de cauſa principali, *l. ſicut proponis 6. C. de executione rei judicatæ*; mixtus tamen executor de veritate precum cognoſcebat: & ſi fraus reperiebatur, tunc etiam de negotio principali cognoſcebat, *d.l.4. C. ſi contra jus.* Alexander tamen III. cùm hoc obſervari agnoſceret *in d. cap. de cætero*, ſtatuit ut de veritate precum executor tantùm cognoſceret, ut ſi fraus in eis reperiretur, ſummo Pontifici negotium referret. Id enim denotant verba illa, *de cætero*, quaſi aliud, immò contrarium olim obſervaretur, ut docent pro ipſius textus interpretatione Cujacius & Balboa *in d.c. de cætero*, Vulteius *de judiciis lib.3. c.3.* 6. Exponitur cap. ſi quando hoc tit.

Rurſus opponitur textus huic deciſioni *in cap. ſi quando 8. hoc tit.* in illis verbis: *Ordinarius judex non debet judicis delegati mandato reſiſtere violenter, ſed apud ipſum inſtare, ut deſinat eos in poſſeſſionem mittere, donec nobis rei veritas innoteſcat.* Ex quibus deducitur, judicem ordinarium non teneri injuſtam delegati ſententiam exequi. Etiam difficilis eſt textus ille, dum docet, judicem delegatum ad cauſæ cognitionem deſignatum, poſſe tranſactiones partium admittere, cùm certum ſit juriſdictionem delegatam eſſe ſtrictam, & non extendi ad tranſactiones, ſeu ſimiles litis compoſitiones, *l.4. §. ſi ex conventione*, *ff. de re judicata*, *l.2. C. de executione rei judic.* Primæ difficultati, omiſſis ſolutionibus traditis à Decio *ibi*, *num.1.* Abbate *num.1.* Sahagun *num.6.* dicendum eſt, quod licèt ordinarius judex teneatur exequi delegati ſententiam, tamen poſſe ab ipſo petere, ut ſuperſedeatur in cauſæ executione, donec veritas innoteſcat, ut in fine noſtri §. *Quia verò*, docetur. Secundæ difficultati etiam reſpondendum eſt, in eo textu judicem delegatum datum fuiſſe, ut in judicio, vel concordia cauſam diffiniret, ut plerumque delegati dari ſolent, *cap. fin. de tranſactionibus*, *cap. querelam*, *de ſimonia*: unde delegatus in ea ſpecie potuit confirmare, & exequi tranſactionem à partibus factam.

§.

CVm autem ſæpe contingat, ad diem, quam judex delegatus à nobis *a* partibus aſſignavit, earum alterâ procurante, ut negotium prorogetur, judicem ipſum à *b* Rege

Digitized by Google

b Rege, vel Archiepiſcopo evocari: nos perverſorum volentes malignitatibus obviare, decernimus ut ſi delegato cònſtiterit hoc fuiſſe alicujus partis malitiâ procuratum, ipſam puniat *c* animadverſione condignâ, & ne aliquod lucrum ex hujuſmodi fraude reportet, perſonæ neutri parti ſuſpectæ, quantùm ad diem illum *d* committat ipſum negotium audiendum: quæ in ipſo, ap. rem. procedat, niſi fortè partes ipſæ conſenſerint negotium prorogari.

N O T Æ.

a *PArtibus aſſignavit.*] Aut ad teſtes recipiendos, aut ad ſententiam proferendam, ut probavi *in cap. conſuluit, hoc tit.*

b *Rege.*] Poteſt enim Rex Epiſcopos vocare, ad ejuſque vocationem venire tenentur, *c. ſi Epiſcopus, 18. diſt. cap. de rebus 12. quaſt. 2. cap. cum parati 19. de appell. l. 15. tit. 13. partita 2. l. 13. tit. 3. lib. 4. recopil.* ubi docet Azevedus.

1\. c *Animadverſione condignâ.*] Sed quare etiam contra ipſum Principem, & Archiepiſcopum impedientes juriſdictionis uſum non procedit delegatus virtute delegationis, ut *in cap. 1. & 7. hoc tit.* probavi? Sed reſpondetur, verum eſſe, contra impedientes juriſdictionem delegatam, poſſe delegatum procedere, ſi ſcienter, & dolosè ejus turbaverint exercitium; non verò ſi jure proprio utentes, abſque dolo, vel fraude uſum juriſdictionis delegatæ impediant; tunc enim à delegato puniri non valent, ut contingit *in preſenti* §. licèt enim per vocationem Principis impedita videatur juriſdictio delegata, non tamen fraudulenter, aut malitiosè; culpam enim tantùm contraxit unus ex litigatoribus, qui procuravit delegatum judicem à Principe, vel Archiepiſcopo evocari ad diem, quam ipſe judex delegatus partibus aſſignaverat, ut coram ipſo comparerent ad procedendum in cauſa, eo animo, ut negotium diutiùs prorogaretur; & ideò Innocentius in præſenti decrevit, ut ſi delegato conſtiterit hanc dilationem à parte fuiſſe procuratam, ne poſſit die ſtatutâ in cauſa procedere, animadverſione condignâ pars puniatur; malitia enim ſupponitur in affectata vocatione, ne ex hujuſmodi fraude commodum conſequatur, *cap. ſedes, cap. plerumque, cap. ſignificante, qui matrimonia accuſare, l. ſi à fundo, ff. de re judicata.*

d *Committat.*] Juxta facultatem à lege ſibi conceſſam, 2. ut probavi *in cap. 5. hoc tit.* & tunc ſubdelegatus procedit appellatione remota, non auctoritate ſubdelegantis, quia delegatus etiam Principis cum clauſula, *appellatione remotâ*, ſubdelegare non poteſt; ſed auctoritate Pontificis, *cap. ſuper quæſtionum, §. ſi verò, & §. nos autem, hoc tit.* quod indulget Pontifex in odium partis abſentiam judicis delegati procurantis, ut *in cap. cùm R. hoc tit.* quem modum ipſe Pontifex poterat adjectâ eâ clauſulâ cauſam committere, *c. 2. de mutuis petitionibus, cap. inter cæteras, de re judic. cap. ſecundo requiris, cap. poſtremo, c. paſtoralis, de appell.* Oſualdus *lib. 28. Donelli, c. 6. littera X*, Covar. *practic. q. 23. n. 6.* Pichardus *in manudact. 4. p. c. 7. num. 7.* latè probavi *in c. 1. de reſcriptis.*

C A P V T XXIX.

Idem *Abbati* a *S. Hilarii, & Magiſtro G. Canon.* b. *Terviſino.*

EX litteris Patriarchæ Granden. accepimus, quod cùm dil. fil. *c* Granden. *d* Primicerius, & *e* Plebanus S. Sophiæ de Venetiis, quibus cauſa, quæ inter clericos S. Juſtinæ, & A. Presbyterum, ſuper eo, quod idem Presbyter clericum ſe ipſius Eccleſiæ aſſerebat, agitari dignoſcitur, à nobis fuerat delegata, mandaſſent eidem, ut memoratos clericos, qui per Archipresbyterum *f* Paduanum, ad quem fuerat ſuper eodem negotio quoddam reſcriptum obtentum, in quo, ſicut aſſeritur, de prioribus litteris mentio non fiebat, denunciati fuerunt excommunicationis vinculo ſubjacere, niſi prædictum Presbyterum in ſocium reciperent, & in fratrem, idem Patriarcha denunciaret anathematis vinculo non ligatos: ipſe nolens eiſdem judicibus in hac parte parère, qui noſtra fungebantur auctoritate, maximè cùm ven. f. n. *g* Caſtell. Epiſcopus ipſis ſuper hoc parendum non duxerit requiſitus, clericis S. Mariæ Formoſæ mandatum ſupradictorum judicum per ſuas litteras nuntiavit, quas dil. fil. n. Archid. Caſtell. Plebanus ejuſdem Eccleſiæ legi publicè coram populo non permiſit. *Et infrà:* Vnde conſiderans idem Patriarcha Archidiaconum ipſum per tantarum injuriarum exceſſum non ſe tantummodò, ſed etiam Granden. Eccleſiam, immò nos ipſos graviter offendiſſe, tam ipſum Archidiaconum, quàm prædictam Eccleſiam eccleſiaſtico ſuppoſuit *h* interdicto. *Et infrà:* Cùm igitur ſuper præmiſſis, & aliis utriuſque partis per procuratores fuiſſet coram dil. fil. J. ſanctorum Coſmæ & Damiani Diac. Card. quem auditorem dedimus eiſdem, diutiùs litigatum, & ipſe nobis quæ audierat, fideliter retuliſſet, quia nobis conſtare non potuit, an per litteras, quæ ad Paduan. Archiep. impetratæ dicuntur, cùm nobis oſtenſæ non fuerint, revocatæ fuerint litteræ ad prædictos Primicerium, & Plebanum obtentæ: cauſam ipſam veſtro duximus examini committendam, per A. ſ. m. quatenus niſi vobis conſtiterit, quod litteræ, quæ ſecundo loco ad Archipresbyterum Paduan. impetratæ dicuntur, de prioribus litteris ad Primicerium Granden. & Plebanum S. Sophiæ obtentis expreſſam fecerint mentionem, ut per ſecundas primæ appareant litteræ revocatæ, cùm primos judices

Digitized by Google

judices auctoritate litterarum noſtrarum juriſdictionem non ſit dubium habuiſſe, quam potuerunt poſtmodùm Patriarchæ quoad executionem ſuæ ſententiæ demandare, ex qua coërcitionem etiam idem Patriarcha receperat; cùm hujuſmodi demandata juriſdictio deluſoria videretur, ſi ſubdelegatus hujuſmodi coërcitionem *i* aliquam non haberet, interdicti ſententiam ab eodem Patriarcha in ſupradictum Archidiac. promulgatam, pro eo quod ipſe Patriarchæ prædicti executionem impediens, ejus litteras legi in publicum non permiſit, tamdiu faciatis inviolabiliter obſervari, donec eidem Patriarchæ de injuriis irrogatis ſufficienter fuerit ſatisfactum. Si verò conſtiterit, primas litteras per ſecundas legitimè revocatas, cùm appareat primos judices juriſdictionem nullam penitus habuiſſe. & ita conſtet per conſequentiam Patriarcham ipſum non recepiſſe juriſdictionem, vel coërcitionem aliquam ab eiſdem; prædictam interdicti ſententiam ab eodem Patriarcha prolatam denuntietis irritam, & inanem.

N O T Æ.

a S. *Hilarii.*] Ordinis D. Benedicti; Venetiis enim ſunt monaſteria S. Georgii, & S. Hilarii, cujus Abbati miſſa eſt præſens deciſio.

b *Terviſino.*] Ita legitur in hac ſexta collectione. De Eccleſia Terviſina aliqua adduxi *in c. 1. de co[illegible]itutionibus.*

1. c *Grandenſe.*] Grandenſis civitas fuit prope Venetias, paludibus & flumine circumſepta, in qua Epiſcopus Grandenſis reſidebat, qui erat Patriarcha totius Iſtriæ; ſed propter ejus civitatis intemperiem Nicolaus V. anno 1441. tranſtulit Patriarchalem Sedem in inclytam Venetiarum urbem, cujus Præſul antea Caſtellanus Epiſcopus dicebatur ab inſula C[illegible]lana, quæ Caſtriolibolus dicebatur. Hic P[illegible]t ex minoribus, ut etiam eſt Aqui[illegible] mentio fit *in cap. unico, de eo qui mittitur* [illegible] *cap. conſtitutis 23. de appell. cap. erubeſcant,* [illegible] *diſt. cap. dilecti 13. de majorit. & obed. cap. fin. de cauſa poſſeſſ.* Pro hujus autem Patriarchatus origine repetenda, ſciendum eſt, Gothorum Reges Epiſcopos italici Regni Patriarcharum nomine decoraſſe, ut conſtat ex Atalarici Regis epiſtola ad Joannem Papam, apud Caſſiodorum *lib. 9.* Occupatâ enim ab Imperatoribus Conſtantinopoli, Iſtriæ & Venetiæ provinciæ parte maritimâ, Aquileienſis Epiſcopatus diviſus fuit, & Gradii, quæ eſt maris Venetici inſula, conſtitutus fuit Candidianus Epiſcopus anno 605. qui Patriarcha Gradenſis, ſive novæ Aquileiæ dictus eſt. Sopito tandem ſchiſmate, Aquileienſis Patriarcha nomen, & locum ſuum retinuit ea lege, ut Gradenſis quoque dignitate ſuâ non excideret. Verùm illi tantùm nomine Patriarchæ erant, uſquedum privilegiis Romanæ Eccleſiæ illis indultum fuit, ut præ cæteris Italiæ Archiepiſcopis Primatus honore fruerentur: quod privilegium Leo VIII. Rodoaldo Aquileienſi Præſuli conceſſit *anno* 980. in litteris quas refert Joannes Candidus *lib. 4.* Proſequuntur hujus Patriarchatus progreſſum Cujacius *in cap. 3. de foro compet.* Cironius *in cap. unico, de eo qui mittitur, in 5. compil.* Philippus Berterius *diatribe 2. pag.* 131. Barboſa *lib. 1. juris eccleſ. cap. 6.*

d *Primicerius.*] De hujus officio, & dignitate egi *in cap. unico, de officio Primicerii.*

e *Plebanus.*] Quis dicatur, notavi *in cap. 1. de officio Archiep.*

f *Paduanum.*] Paduana civitas Venetorum eſt, 2. cujus circuitus per ſeptem millia paſſuum extenditur: ejus amplitudinem, & gymnaſium deſcribit Juſtinianus *lib. 6. hiſtor. Venet. pag.* 102. in ea nati fuerunt Titus Livius, Valerius Flaccus, Voluſius poëta, & Paulus Juriſconſultus.

g *Caſtellæ Epiſcopus.*] Epiſcopus Caſtrioliboli 3. dicebatur olim Epiſcopus Caſtellanus; in eam enim urbem tempore Adriani Pontificis tranſlata fuit ex Venetiis Sedes Epiſcopalis, ut probat Cironius *in d. cap. unico, de eo qui mittitur.*

h *Interdicto.*] Delegatus enim judex poteſt ex- 4. communicationem, interdictum, & ſimiles cenſuras imponere, ut probavi *in cap. 1. hoc tit.*

i *Aliquam non haberet.*] *Cap. paſtoralis 28. hoc tit.* ubi hæc verba expoſui.

Ex hoc textu duplex aſſertio deduci ſolet à repe- 5. tentibus. Prima videlicet, *Per ſecundum reſcriptum non ceſſare primum, niſi ejus fiat expreſſa mentio*; quam examinavi *in cap. cæterum 3. de reſcriptis.* Secunda, *judicem delegatum poſſe coërcere impedientes uſum ſuæ juriſdictionis*; quam illuſtravi latè *in cap. 1. hoc tit.*

C A P U T XXX.

Idem Epiſcopo a Pictav.

Licèt undique confluentium negotiorum multiplicitas copioſa noſtrum animum ad curas varias impellere non deſiſtat: f. tamen tua, quam ſincera complectimur in Domino charitate, ſolicitudinem ad tempus deponere compulit, quam in exequendis aliis ex debito paſtoralis officii gerebamus, atque tuam dubitationem Apoſtolico certificare reſponſo. Cùm igitur à nobis duxeris requirendum, ſi cauſam aliquam *b* tribus judicibus delegamus, in noſtris apponi litteris illam clauſulam facientes, Quod ſi non *c* omnes his exequendis poteritis intereſſe, duo veſtrûm eam nihilominus exequantur; & unus poſtquam commiſerit cuidam ex aliis vices ſuas, de medio ſit ſublatus, tertius ut ſuſpectus meritò recuſetur; an collega ſuperſtes ſuo nomine, ac defuncti poſſit negotium diffinire. Inquiſitioni tuæ t. reſpondemus, quod ſi juriſdictione à ſuo ſibi collega delegatâ, eo vivente uti non inceperit, quia mandatum hujuſmodi re integrâ morte mandatoris exſpiravit, non habet ſolus officium judicandi:

dicandi : ſi verò ante mortem illius juriſdictione vti cœperit taliter demandata , vices ſuas , & illius poterit adimplere.

N O T Æ.

1. a PIctav.] Mauricio videlicet , antea Epiſcopo Nannetenſi. De Pictavienſi Eccleſia nonnulla prænotavi *in cap. ſuper* 20. *de reſcriptis.*

2. b *Tribus judicibus.*] Ita textum reſtituimus ex tertia collectione , *cap.9. hujus tituli.* Cùm enim Epiſcopo Pictavienſi , & Petragoricenſi, & Arnaldo Archidiacono ipſius Eccleſiæ correctio monaſterii Cadunienſis commiſſa eſſet, cujus delegationis litteræ reperiuntur in epiſtolis Innocentii III. à Sirleto recognitis , *pag.* 68. & Mauricius conſuluiſſet Innocentium ipſum , an ſi unus ex prædictis tribus judicibus recuſetur , alii duo ſuperſtites in cauſa procedere poſſint , illi reſcribit Innocentius III. in præſenti.

c *Quod ſi non omnes.*] Hujus clauſulæ vim , & poteſtatem expoſui *in cap. ſciſcitatus , de reſcriptis* ; & hujus textus commentarium dedi *in cap. gratum , hoc tit.* 3.

C A P U T XXXI.

Idem *Epiſcopo* a *Baiocen.*

CVm in jure peritus. *Et infrà :* Prætereà quæſiviſti , cùm tibi ab aliquo ſub hac forma mandatur : Auctoritate quâ fungor, injungo, ut talem denunties excommunicationis ſententiæ ſubjacere ; ac tibi ſuper mandato Apoſtolico hæſitanti ab aliquo non ſit facta fides , an mandatum hujuſmodi exequi tenearis ? Super quo hujuſmodi tibi damus reſponſum , quod niſi de mandato Sed. Ap. certus extiteris , exequi non cogeris quod mandatur.

N O T Æ.

a BAiocenſi.] Præſentem inſcriptionem expoſui *in cap. cùm in jure peritus,de elect.* ubi eſt alia pars hujus deciſionis.

COMMENTARIVM.

1. Conclusio probatur.

EX hoc textu ſequens deducitur aſſertio : *Judex delegatus ante omnia debet delegationem probare litteris commiſſionis coram Ordinario exhibitis.* Probant hanc aſſertionem textus *in cap. cùm contingat* 24. *de reſcriptis, cap.2. de dilationib. cap. cùm à nobis* 28. *de teſtibus , cap. porrò* 7. junctâ Gloſsâ *verbo Inſcriptione, de privileg. cap. illud, de clerico excom. extravag.1. de elect. l. unica, Cod. de mandat. Principum, l. prohibitum* 5. *verſ. Tunc enim,C. de jure fiſci, lib.10. authent. de collatorib. collat.9. §. eos,* ibi : *Eos autem , qui in provincias pro quibuſcumque publicis exactionibus diriguntur , non aliter inchoare exactionem, niſi priùs provinciali judicio inſinuaverint impoſitas ſibi de hoc juſſiones, ut exſolventes fiſcalia tributa, nulli pro his periculo , aut damno ſubjiciantur : hoc ipſo & ſuper privatis negotiis obſervando.* Et *l. probatorias* 9. *Cod.de judic.lib.*12. In Baſilicis *lib.2. tit.6. cap.*18. ita legitur : *Si quis cum quolibet ſecreto veniat dicens, ſive ſcripto à Principe mandatum, ei fides non adhibeatur , cujuſcumque dignitatis ſit, qui id aſſerit.* Conſonant lex 1. *tit.*17. *lib.*1. *fori* , lex ultima, *tit.27.lib.9.recopil.* plures Rotæ deciſiones, quas cumulat Peña *tom.1.deciſ.*416.Garcia *de beneſ.part.7.c.2. num.*16.Illuſtrant plures relati à Barboſa *in præſenti,* quibus addendi ſunt Narbona *in l.60.tit. 4.lib.2. recopil.* Salgado *de protect. Regia 4.part.cap.6. num.*42. *& de retentione bullarum cap.*30. *§.4 num.*11. Sanchez *tom.1.conſil.lib.3. c.unico,dub.27.& de matrim. lib.8.diſp.*117.*num.*17.Oſualdus *ad Donellum lib.*17. *cap.3. triplici littera FFF,* Felicianus Vega *in rubrica de foro compet. num.*17. Lancellotus *de attentatis lib.2. cap.5. num.*166. Fragoſo *de regimine Chriſtianæ Reipub. 2.part. lib.4. diſput.*11.*§.2.num.*17. Petrus Greg. *lib.5. partit.tit.5.cap.1.*Valenzuela *conſil.*125. *num.*19. Rodericus Suarez *alleg.*14.Gutierrez *lib.2. canonic.quæſt.17.num.3.* Bobadilla *lib.2.polit.cap.*20. *num.*22. Parexa *lib.2. de inſtrument. edit. reſol.1.& 2.* Manrique *de differentiis utriuſque fori , cap.*160. *per totum* , Chriſtineus *tom.1.deciſ.*61.Frances *in paſtor. regul. p. 2. quæſt.3.*

2. Ratio dubitandi.

Sed hæc aſſertio difficilis eſt ex ſequenti juris conſideratione ; nam judici delegato gerenti vices delegantis indiſtinctè parendum eſt , *cap. paſtoralis, §. quia verò, hoc tit.* dum enim ſententiam delegatus profert,non ſuâ,ſed delegantis auctoritate eam proferre expreſsè fatetur : igitur etſi non exhibeat reſcriptum delegationis , procedere in cauſæ cognitione valet, & ſententiam proferre ; quippe ſententia ſemel dicta,præſumitur ritè eſſe prolatam,*cap.in præſentia,* ubi Butrius,*de renunciatione.* Augetur hæc difficultas primò ex eo ; nam judices delegati illi à R. Pontifice deſignantur,qui aliqua dignitate præfulgent , *cap. ſtatutum , de reſcriptis lib.*6. ſed depoſitioni, aut teſtimonio illius , qui dignitatem obtinet, fides adhibetur, *cap.1.8.quæſt.3.* ergo delegatus aſſerens ſe juriſdictionem habere, non tenetur exhibere ipſas litteras commiſſionis. Secundò fulcitur hæc difficultas ex illo principio, nam Proconſules, & Præſides provinciarum ſtatim ac ingreſſi ſunt provincias,nullâ editione litterarum factâ, poſſunt juriſdictionem exercere,*l.1.l.meminiſſe* 10.*ff.de officio Proconſulis :* igitur delegati ſimiliter non exhibitâ ſuâ commiſſione poſſunt juriſdictionem exercere.

3. Ratio decidendi.

Quâ difficultate ita fulcitâ non obſtante , vera eſt præſens aſſertio , videlicet judicem delegatum priùs, & ante omnia debere litteras ſuæ commiſſionis coram ordinario judice præſentare : quæ aſſertio etiam procedit in judicibus conſervatoribus, non habentibus juriſdictionem in jure expreſſam, qui delegatorum appellatione veniunt. Moneta *de conſervat. cap.1. num.* 8. Molina *de juſtitia, tom. 6. tract.5. diſput.29. num.1.* Narbona *in d. l.60. gloſſa unica, ex num.*71. unde ſcholaſticus noſter Salmantinus, cùm habeat juriſdictionem in jure expreſſam, non tenetur eam coram Ordinario edere. Etiam Legati miſſi , quos vulgò *Nuncios* dicimus , tenentur ſuæ legationis litteras oſtendere , ut latè probat Parexa *d. tract.1. tit.2. reſol. 2. per totum* ; non tamen inſtructiones Principum Legatos exhibere teneri , probat Car. Paſchalis *in ſuo Legato,* cap.5.

*cap.*52. Et generaliter omnes delegati, ſive eccleſiaſtici, ſive ſæculares, executores tam meri, quàm mixti, antequam juriſdictionem exerceant, ſeu officium, debent ſuæ commiſſionis litteras coram Ordinario præſentare, ut probant Narbona, & Parexa *ubi ſuprà*, Salgado *de protect. 4. part. cap.*3. *num.*16. Cujus doctrinæ, & aſſertionis ratio ex eo provenit, nam cùm in quolibet territorio præſumtio ſit pro judice ordinario, *cap. ſicut, de re judicata*, nullus alius creditur judex in ipſa ditione: quare delegatus debet probare ſuam juriſdictionem litteris delegationis editis; juriſdictio enim delegata, ſeu ejus commiſſio eſt quid facti, quare non præſumitur, niſi probetur, *l. quæcumque* 13. *§. ult. ff. de publiciana*, *l. ſi emancipati*, *C. de probat. l. aſſeveratio*, *C. de non numer. pecun.* Menochius *lib.*6. *de præſumpt. præſumpt.*14. Mantica *de conject. tit.*1. *num.*14. & ipſa juriſdictio eſt certa qualitas, quæ homini à natura non ineſt, ſed poteſt competere uni, aut alteri; quare ante omnia probanda eſt. Maſcardus *de probat. concluſ.*946. *num.*3. Pacianus *eod. tract. cap.*43. *num.*35. Nec ſufficit ſola judicis aſſeveratio, *cap. cùm à nobis* 28. *de teſtibus*; unde in praxi obtinuit, ut omnes judices delegati copiam faciant ſuæ delegationis, dum partes coram ſe faciunt comparere, ut poſt Oſualdum *lib.* 17. *Donelli*, *capite* 8. *littera E*, docet Parexa *ubi ſuprà.* Hæc autem probatio juriſdictionis delegatæ debet fieri per ipſas litteras commiſſionis, cùm ſcriptura ſit præcipuus, & principalis modus probandi juriſdictionem, *cap. lectis*, 63. *diſt. l. Lucius*, *§. Sempronio*, *de legat.*3. Bobadilla *lib.*1. *polit. cap.*20. *num.*22. Narbona *in d. l.*60. *gloſſa unica*, *n.*15. quod adeò verum eſt, ut per teſtes probari non poſſit. Gloſſa *in l. unica*, *Cod. de mandatis Principum*: nec etiam per juramentum, niſi litteræ delegationis non adſint, quia tunc aut per juramentum, aut per teſtes delegatio probari valet, *cap. ſignificavit*, *§.*1. *de teſtibus*, *cap. cum olim*, *de privileg.* reſolvit, variiſque ampliationibus, & limitationibus exponit Narbona *ubi ſuprà.* Unde jure civili ſecretis mandatis Principum, ſi ſcripta non proferrentur, fides non adhibebatur, *l.*1. *Cod. de mand. Princip.* quapropter etiam Palatini cum litteris publicis debebant mitti Comiti rerum privatarum, *l.*2. *Cod. de collat. fundi fiscal.* Cæſarianis capere bona, quæ ad fiſcum ſpectabant, non aliter quàm Principalibus litteris exhibitis licebat, *l.*5. *C. de jure fiſci.* Sed ut doctè obſervavit Cujacius *lib.*12. *obſerv. c.*31. excipiebantur mandata, quibus quis judex certus dabatur, vel judici collega adjungebatur, vel acta edi, vel litem celeriter finiri jubebatur. Hæc enim mandata, licèt ſolummodò ex ore Principis judices acceperint, vel ex relatione Quæſtoris palatii, vel ex aliquo Referendariorum, firma abſque litteris erant; dum tamen in ſuis ſententiis id ita judices exprimerent, ſe non ſcripto, ſed ſecretò accepiſſe, prout cavetur novellis *Juſtin.* 113. *&* 124. *cap.*4. etſi dubitet Guthe-rus *lib.*1. *de officiis domus*, *cap.*33.

4. Diſſolvitur dubitandi ratio.

Nec obſtat difficultas ſuprà expenſa pro dubitandi ratione; licèt enim judici delegato ſententiam proferenti parendum ſit, id tamen procedit cùm conſtat, eum judicem eſſe; illi enim aſſerenti ſibi fuiſſe mandatam juriſdictionem non creditur, Rota apud Farinacium *in poſthumis*, *deciſ.*6. *&* 9. etiamſi affirmet, ſe ſententiam proferre auctoritate Apoſtolica, cùm unico teſti aſſerenti ſuam eſſe juriſdictionem, non credatur, *cap. cum à nobis* 28. *de teſtibus*: plura Salgado *d. cap.*30. *§.*4. *num.*9. nam etſi ante litterarum editionem judex delegatus juriſdictionem obtineat, non tamen ejus exercitium, *cap. ſuper eo* 2. *de appell.* Lotherius *de re benefic. lib.*1. *c.*40. *num.*26. Fragoſo *d. §.*1. *num.*21. Nec obſtat, quod dicebamus, ſententiam ſemel prolatam, ritè dictam credi; nam id procedit quoad ſolennitates neceſſarias ipſius ſententiæ, non autem quoad juriſdictionem ipſius judicis, ut Butrius, & Abbas notant *in præſenti.* Nec obſtat etiam primum augmentum; nam ut ſuprà dixi, certum eſt, judici delegato aſſerenti ſe judicem eſſe, non credi. Nec contrarium probat textus *in d. cap.*1. 8. *quæſt.* 3. nam loquitur in actibus extrajudicialibus, in quibus aliquando fides adhibetur unico teſti propter magnam dignitatem, quâ præfulget. Nec obſtat ultimum augmentum dubitandi rationis; nam judices ordinarii non tenentur ſuam juriſdictionem litteris probare, cùm præſumptio ſit pro ipſis, & habeant fundatam juriſdictionem in jure, ut probat Parexa *d. reſolut.*4. *per totam*: unde cùm Proconſules, Præſideſque habeant juriſdictionem ordinariam, *l. ſi alienam* 7. *§. ult. ff. de officio Proconſ. l.*4. *ff. de officio Præſidis*, Donellus *lib.*17. *comment. cap.*8. ubi Oſualdus *littera I*, Cujacius *lib.*20. *obſervat. cap.*37. ideò ipſi non tenentur ſuæ juriſdictionis litteras exhibere, aut ſe judices eſſe probare. Quod hodie procedit in Inquiſitoribus hæreticæ pravitatis, cùm juriſdictionem ordinariam exerceant, ut *in cap.*3. *num.*18. *hoc tit.* probavi; illi enim non tenentur juriſdictionis litteras Ordinario exhibere, licèt contrarium ex Eymerico, & Narbona reſolvat Barboſa *tom.*6. *in ſelect. ad hunc textum.*

5. Exponitur cap. 3. 97. diſt.

Adhuc ſuperiori aſſertioni opponitur textus *in cap. nobiliſſimis* 3. 97. *diſt.* in illis verbis: *Licèt nullam epiſtolam juxta conſuetudinem noſtro Pontifici detuliſſet.* Ex quibus facilè depromitur, delegatum abſque ullis litteris ſuæ delegationis admittendum eſſe, nec neceſſariam eſſe earum exhibitionem. Pro cujus textus expoſitione antiquiores ferè omnes in præſenti affirmant, textum illum procedere in Legato Sedis Apoſtolicæ, qui judex ordinarius eſt, *cap.*2. *de officio Legati in* 6. ibi: *Ordinarios reputantes.* Poſtquam enim Legatus deſignatus eſt à Pontifice, conſequitur ipſâ legatione ordinariam juriſdictionem à jure ipſo, *cap. quoad tranſlationem*, *de officio Legati*; ex quo legationis officio, & non auctoritate Apoſtolicâ, ſed ſuâ utuntur, *cap. ſi Apoſtolica*, ibi: *Auctoritate ſua legationis*, *de præb. lib.*6. Docent Gutierrez *lib.*1. *canonic. quæſt.*11. *num.*4. Sanchez *lib.*3. *de matrim. diſput.*28. *num.*8. Azor *tom.*2. *inſtit. lib.*5. *cap.*28. *quæſt.*5. niſi ſuæ legationis finem excedat aliqua exercendo, quæ ſpeciali egent commiſſione; quo caſu accipiendi ſunt textus *in cap. hi qui* 12. *de præbendis*, *lib.*6. ut poſt Gloſſam *ibi*, *verbo Specialiter*, docet Moneta *de commut. cap.*7. *num.*40. & textus *in cap. decreto* 11. 2. *quæſt.*6. junctis Barboſa *in rubrica de officio Legati*, *num.*60. Cæſare *de Eccleſ. Hierarch. diſput.*3. *§.*2. & textus *in cap. litteris* 39. *de reſcriptis.* Unde affirmant Claſſici in præſenti, Legatum non teneri litteras legationis exhibere, quia ordinarius eſt. Sed hæc ſolutio facilè refellitur; nam Legati miſſi etiam tenentur litteras ſuæ legationis oſtendere, aliàs illis non creditur, ut in Nuncio Hiſpaniæ noſtræ probat Parexa *d. tit.*2. *reſol.*2. quia licèt ſint judices ordinarii, non tamen ſunt naturales, ſed ſuperinducti, & odioſi, cùm in præjudicium ordinariorum in provincia ſibi commiſſa morentur. Garcia *de beneficiis*, 5. *part. cap.*3. *num.*9. proinde litteras ſuæ legationis exhibere tenentur. Hac igitur interpretatione omiſſâ, ut difficultati adductæ ſatisfaciamus, ſciendum eſt, inter alias exceptiones, quas præſens deciſio patitur, & referunt Parexa & Narbona *ubi ſuprà*, eam præcipuam eſſe, ut

videlicet

videlicet præſens deciſio locum non habeat in Cardinali judice delegato, cui ob excellentiam dignitatis, quâ fulget, credendum eſt, etſi litteras ſuæ delegationis non oſtendat, delegatioque ipſa non tendat in alterius præjudicium, ut docent quamplures congeſti ab Acuña *in d. cap. nobiliſſimis*, Parexa *d. tit. 2. num. 55. & 56.* unde cùm textus *in d. cap. nobiliſſimis*, loquatur de Cardinali Eccleſiæ Romanæ; ideò etiam non exhibitis litteris ſuæ delegationis illis fides adhibetur.

6. Exponitur cap. 2. de dilationibus. Secundò præſenti aſſertioni adverſatur textus *in cap. 2. de dilationibus*, ubi refertur, judicem delegatum in cauſa ſibi commiſsâ proceſſiſſe, tenorem reſcripti delegationis litteris ipſis de comparendo datis inſerendo; & cùm pars citata hoc modo comparere noluiſſet, R. Pontifex decrevit judicem delegatum ulteriùs in cauſa procedere debere, nullâ litterarum ſuæ delegationis exhibitione factâ. Ex quo textu ſequens conficitur argumentum. Delegatus debet ſuæ delegationis litteras judici ordinario, in cujus territorio juriſdictionem delegatam exercere intendit, intimare, *extravag. 1. de elect.* Docent Bobadilla *d. cap. 20. polit. num. 21.* Villadiego *eod. tract. cap. 5. §. 40.* Narbona *in d. l. 6. num. 51.* & etiam debet ipſas litteras parti exhibere, nec ſufficit tabellionem fidem facere, ſe eas legiſſe, *authent. qui ſemel*, ibi: *Judicique inſinuaſti, & per eum adhuc cognitis*, *Cod. quomodo & quando.* Sed in eo textu neque judici, neque parti fuerunt litteræ delegationis originaliter exhibitæ, & tamen judex delegatus in cauſa procedit: igitur verum non eſt quod aſſerimus, videlicet judicem delegatum teneri ante omnia ſuæ delegationis copiam facere. Cui difficultati ut ſatisfaciamus, ſupponendum eſt, in ea ſpecie judicem delegatum litteras ſuæ delegationis judici Ordinario intimaſſe, parti verò, licèt non ipſum reſcriptum, ejus copiam in litteris citatoriis inſeruiſſe; quod ſufficit dum pars citata non petiit litteras originaliter ſibi monſtrari, ut docet Narbona *ubi ſuprà*, *num. 37.* Unde cùm pars à judice delegato in jus vocata in eo textu contumaciter abſuiſſet, nec petiiſſet litteras ſibi originaliter exhiberi, ideò judex delegatus potuit in cauſa procedere abſque nova litterarum ſuæ delegationis editione.

7. Exponitur cap. præterea, hoc tit. Tertiò opponitur textus *in cap. præterea 5. hoc titul.* in illis verbis: *Aut partes mandatum non habent, ut accedant.* Ex quibus deducitur, delegatum poſſe jubere coram ſe comparere partes, etiamſi litteras delegationis non exhibeant: igitur non rectè aſſerimus, judicem delegatum ante omnia debere ſuæ delegationis litteras exhibere. Sed textus iſte ita accipiendus eſt, & interpretandus, ut mandatum ſpeciale ad citationem faciendam exhibere neceſſarium non ſit, quandoquidem cum cauſæ cognitione juriſdictione mandata, id mandatum tacitè creditur, ut abſque mandato ſpeciali poſſit partes ad comparendum citare; tunc tamen mandatum ſpeciale ad citandum deſideratur, cùm partes à delegato jubentur perſonaliter comparere, *cap. 1. de judiciis in 6.* nam juris formam, quam uſus procuratorum admiſit, ipſe mutare non poteſt abſque ſpeciali Pontificis conceſſione: ſed cùm citatio fit, ut pars per ſe, aut per procuratorem compareat, ſufficit copiam facere delegatæ juriſdictionis ad cauſæ cognitionem, licèt ſpecialis non ſit ad citandum.

Ex traditis ſuprà pro ratione hujus deciſionis lucem accipit textus *in l. ſi quis ex alieno 5. ff. de judiciis*; ubi probatur, privilegiatum ad revocandum forum, vel domum, in jus vocatum, teneri comparere coram judice vocante, & ſuum privilegium allegare, atque oſtendere. Quod Ulpiani reſponſum prædictâ nititur ratione; nam cùm privilegia in facto conſiſtant, & judex ordinarius fundatam habeat juriſdictionem contra quoſlibet ſui territorii, meritò tenetur privilegiatus oſtendere ſuum privilegium, ut docent Amorinus, & P. Barboſa in eo textu, Tuſchus *littera P*, *concluſ. 753.* Et licèt textum illum aliqui accipiant tantùm de privilegiis extra jus exiſtentibus, non verò intra corpus juris clauſis; in his enim aſſerunt neceſſarium non eſſe ea allegare, cùm privilegia notoria ſint: ita Maſcardus *de probat. concluſ. 1109. num. 4.* Rebuffus *in authent. habita*, *privileg. 154. num. 267. C. ne filius pro patre*, eorum tamen ſententia vera non eſt; licèt enim qui habet privilegium intra corpus juris clauſum, non teneatur illud probare, allegare tamen cogitur, *l. ſi adulterii 38. §. ſi injuſtum, ff. ad leg. Jul. de adult.* unde Legatus, qui habet privilegium revocandi domum, ſi conveniatur tempore legationis ex antè geſtis, *l. 2. §. Legatis*, *cum aliis, ff. de judiciis*, tenetur privilegium hoc allegare, *d. l. ſi quis aliena, l. ult. C. de exceptionibus.* Docent Cujacius *ad Digeſta*, *in d. l. 2. §. Legatis*, Felinus *in cap. cum ordinem, num. 11. de reſcriptis*, Fermoſinus *in cap. fin. quæſt. 18. de foro compet.* Omnes igitur privilegium habentes revocandi domum, tenentur illud allegare, quia cùm in facto conſiſtat, non præſumitur, niſi probetur. 8. Intelligitur l. ſi quis 5. ff. de judiciis.

CAPUT XXXII.

Idem a *Pariſienſi*, & b *Trecen. Epiſcopis*, & *Abbati* c *S. Genovefæ.*

Cum olim dil. fil. Abbas, & Conventus *d* Vvireſaliacen. ſuâ nobis conqueſtione monſtraſſet, quod nobilis vir P. Comes Altiſſiodor. quoddam ſtagnum, *e* molendinum, & domum in terra eorum conſtruere nitebatur, in ipſorum præjudicium, & gravamen, ven. f. n. *f* Epiſcopo, & dilecto f. *g* Theſaurario Nivern. *h* commiſimus cauſam ipſam, in quorum præſentia partibus conſtitutis, ſicut per litteras eorumdem accepimus, lite ſuper petitionibus Eccleſiæ conteſtatâ, receptis utrimque teſtibus, & atteſtationibus publicatis, cùm ſuper dictis teſtium inter partes fuiſſet poſtmodùm diſputatum, tandem pars Comitis propoſuit coram eis, quod de damnis in nemoribus, & rebus aliis datis, ſuper quibus teſtes deponere videbantur, cognoſcere non debebant; cùm in reſcripto noſtro nulla de damnis mentio haberetur. Ad quod inter

Digitized by Google

alia fuit ex adverſo reſponſum, quod cùm ſuper omnibus articulis, de quibus teſtes depoſuerant, lis fuiſſet ſolenniter conteſtata, de ipſis cognoſcere, ac pronuntiare judices tenebantur. Ad hoc pars Comitis replicavit, quod etſi ſuper damnis à procuratore ſuo lis fuerit conteſtata, ei tamen ex hoc non potuerit præjudicium generari; cùm ad hoc procurator datus non fuerit, ſed ad illam dumtaxat cauſam, quæ fuerat in litteris commiſſionis expreſſa, ſuper caſtro videlicet, ſtagno, & molendino: ad hoc parte altera reſpondente, quod procuratoris factum Comes ulteriùs impugnare non poterat, quod uſque poſt publicationem teſtium minimè duxerat revocandum. Judices autem ſuper hinc inde propoſitis, habito conſilio diſcretorum *i* interlocuti ſunt, quod ſuper damnis datis à Comite ad eos cognitio pertinebat: quo audito Comes ad *j* appellationis beneficium convolavit. Vnde ipſum judices revocarunt, & nec per ſe, nec per reſponſalem idoneum comparentem excommunicationis vinculo adſtrinxerunt. *Et infrà:* Quia verò ſuper damnis datis *k* antequam lis fuerit conteſtata, nequaquam ad dictos judices cognitio pertinebat, cùm in reſcripto noſtro nulla de ipſis mentio haberetur; nec ad ipſos potuerit juriſdictio prorogari, cùm procurator ad illa intelligatur ſolummodò conſtitutus, quæ in commiſſionis litteris inveniuntur expreſſa; & poſtquam Comes publicatis atteſtationibus intellexit ſuper illis depoſitum fuiſſe, protinus contradixit: Nos eoſdem judices pronuntiavimus minùs juſtè interlocutos fuiſſe, ac ſæpedictum Comitem, qui ob hoc ad ap. beneficium convolavit, excommunicationis ſententiâ non fuiſſe ligatum.

N O T Æ.

1. a PAriſienſi.] Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.* 11. Guillelmo videlicet III. qui ex Eccleſia Arvernenſi tranſlatus fuit in Pariſienſem, & deceſſit anno 1248. De Eccleſia Pariſienſi jam egi *in cap. ex litteris, de conſtit.*

b *Trecenſi.*] Nicolao videlicet, qui electus fuit in Præſulem ipſius Eccleſiæ anno 1223. ut referunt Chenu *in ſerie Præſulum Trecenſ.* Fratres Sarmat. *tom.* 3. *Galliæ Chriſt.* De Eccleſia Trecenſi nonnulla notavi *in cap. cùm omnes* 6. *de conſtit.*

c *S. Genovefæ.*] In civitate Pariſienſi eſt celebre monaſterium Canonicorum regularium D. Auguſtini, dictum S. Genovefæ: anno enim 1147. Eugenio III. Pariſiis exiſtente, Canonici regulares S. Victoris in ipſa Eccleſia auctoritate Pontificis, & Regis Galliæ fuerunt conſtituti, ut regularem vitam ibi profiterentur. Hiſtoriam, & hujus tranſlationis cauſam referunt Surius *die* 6. *Aprilis*, Pennotus *lib.* 2. *hiſtor. canonic. regul. cap.* 33. §. 17. Hujus monaſterii mentio fit *in cap. P. & G. hoc tit. cap. ex tua, de apoſtatis, cap. ex parte, de V.S. cap. olim* 17. *de reſtit. ſpol. cap. ex parte, de voto, cap. licèt, de preb. cap. dilecti, de foro compet.* De juriſdictione Abbatis hujus monaſterii agemus infrà *in cap. P. & G.*

d *Vvireſaliacen.*] In hac ſexta collectione legitur *Virgiliacen.* ſed utrobique malè; legendum eſt *Veceliacenſis*, quod monaſterium Canonicorum regularium B. Magdalenæ dicatum conſtruxerunt Comes Gerardus, & ejus uxor Berta, ut conſtat ex chronico ipſius monaſterii, quod reperitur *tom.* 1. *novæ Bibliot.* nuper editæ à Philippo Labeo; & ejus monaſterii meminit Innocentius III. *lib.* 2. *regeſtr.* 14. *epiſt.* 26. & 27. & de eo agit Renatus Chopinus *lib.* 2. *ſacræ pol. tit.* 5. *num.* 4.

e *Molendinum.*] Quod Comes conſtruere non poterat in præjudicium monachorum, generali juris principio, quia omne quod ſolo ædificatur, ſolo cedit. §. *cùm in ſuo, Inſtit. de rerum diviſ.* & etiam ſpeciali, quia videlicet in loco communi non poteſt quis molendinum ædificare in præjudicium tertii, ut probat Anton. Gomez *in l.* 46. *Tauri.*

f *Epiſcopo.*] Rodulpho videlicet, de cujus electione egi *in cap. congregato, de elect.*

g *Theſaurario.*] Nam cùm Theſaurarius habeat in Eccleſia dignitatem, plerumque legimus cauſarum cognitionem illi committi, *cap. ex tenore, de foro compet. cap. ſignificavit, de converſ. conjug.*

h *Commiſimus.*] Inde conſtat, Abbatem, ſeu 2.
conventum conqueſtum fuiſſe coram R. Pontifice, & ejus judicibus delegatis de Comite Altiſſiodor. quod difficile videtur, cùm potiùs coram judice forenſi & ſæculari conveniendus eſſet, quàm coram judice eccleſiaſtico, ex vulgari regula, quæ dictat, actorem forum rei ſequi debere, *l.* 2. *l. in criminali* 5. *C. de juriſd. omnium judic. l. ult. Cod. ubi in rem actio, l.* 3. *C. ubi cauſa ſtatus, l.* 4. *Cod. Theodoſ. de juriſd.* novella Marciani *lib.* 3. *tit.* 1. *cap. neminem* 3. *quæſt.* 6. *cap. cùm ſit generale, de foro compet.* ubi plura dicemus: igitur Comes Altiſſiodor. in præſenti coram judice ſæculari, & forenſi, non verò coram eccleſiaſtico conveniendus erat. Sunt qui putent hujus difficultatis diſſolvendæ gratiâ in hoc textu ſupponendum eſſe, conſuetudinem viguiſſe in Comitatu Altiſſiodor. ut Abbates, & aliæ perſonæ eccleſiaſticæ etiam laicos ſuper rebus propriis, vel Eccleſiæ poſſent coram judice eccleſiaſtico convenire, ut de aliis provinciis refertur *in cap. clericus laicum, de foro compet.* Sed cùm de hac conſuetudine non conſtet, rectiùs dicendum eſt, hujus textus caſum referendum eſſe ad regulas juris noſtri, quibus cavetur, ut cùm de violentia in rebus Eccleſiæ agitur, ſæcularis trahi poſſit ad judicium eccleſiaſticum, *cap. nulli* 3. *cum ſequentibus,* 12. *quæſt.* 2. *cap. conqueſtus* 16. *cap. cùm ſit generale, de foro compet.* quia cùm latè ſacrilegium perpetretur in hujuſmodi invaſione, *cap.* 2. *de privileg.* Trident. *ſeſſ.* 22. *de reform. cap.* 11. docent Boſſius *in praxi, tit. de ſacrilegiis, num.* 7. Decianus *eod. tract. lib.* 6. *cap.* 30. Salcedo *in praxi, cap.* 87. inde ratione hujus invaſionis potuit Comes Altiſſiodor. conveniri in judicio eccleſiaſtico: niſi dicamus Comitem Altiſſiodor. ſuperiorem non agnoſcere in temporalibus, ideóque neceſſariò ratione damni illati in rebus monaſterii conveniendum eſſe coram R. Pontifice, ex regula textus *in cap. novit, de judiciis,* quo modo etiam Primarii noſtri accipiunt textum *in cap.* 2. *de ordine cognit.*

i *Interlocuti.*] Interlocutio enim dicitur quaſi 3.
interim locutio, id eſt interim dum pronunciet judex ſententiam diffinitivam, eamque exequatur, *l. quod juſſit* 14. junctâ tertiâ parte rubricæ *ff. de ſententia & re judicata & interlocutionib.* poſt Duarenum

tenum ad eum titulum docent Oſualdus *lib.* 17. *ad Donellum*, *cap.* 1. *littera B*, Treutlerus *volum.* 2. *ſelect. theſi* 1. *diſput.* 23. *littera D*, Valentia *lib.* 2. *illuſtr. tract.* 2. *num.* 4. Pichardus *in manuduct.* 2. *part.* §. 3. aliquando tamen accipitur interlocutio pro admonitione, ut *in l. teſtamento* 38. *ff. de fideicommiſſ. libertatib.* junctis traditis à D. Franciſco de Amaya *lib.* 3. *obſerv. cap.* 7. *num.* 5. D. Joſeph de Retes *lib.* 4. *opuſcul. in l. nec fideicommiſſ.* 36. *num.* 4. *ff. de legat.* 3. immò & pro ſententia diffinitiva comminatoria, ut *in l.* 3. §. 1. *ff. de officio Præfecti vigil.* in præſenti autem interlocutio accipitur pro ſententia interlocutoria.

4. j *Appellationis.*] Licèt enim jure civili ab interlocutione appellari non poſſit, *l. aperſiſſimis* 16. *Cod. de judiciis*, *l. ante ſententiam* 7. *Cod. quorum appellationes*, *l.* 2. *ff. de appell.* tamen eo jure, & noſtro canonico à ſententia interlocutoria vim diffinitivæ habente rectè appellatur, *l. exceptis* 23. *cum l. ſequenti*, *C. Theodoſ. quorum appellat. Clement. ultima de appell.* vel ſi interlocutio damnum irreparabile contineat, *l.* 2. *ff. de appell.* plures referens docet Barboſa *ad Concil. Trident. ſeſſ.* 24. *de reform. cap.* 20. & nos latiùs proſequemur *in cap. ſuper* 12. *de appellat.*

5. k *Antequam.*] Rectè Innocentius ſignanter dixit ante litis conteſtationem; nam cùm quæritur de juriſdictione judicis delegati circa damna à parte illata in rebus reſcripto comprehenſis, quæ ipſarum diminutionem continent, *l.* 3. *ff. de damno infecto*, *l. ſi is cui* 71. *ff. de furtis*, duo damnorum genera diſtinguenda ſunt: alia enim ante litem conteſtatam proveniunt, alia poſt conteſtationem emergunt. De damnis datis ante litis conteſtationem non poteſt delegatus cognoſcere, niſi ei fuerit talis juriſdictio mandata, vel à partibus, aut ipſarum procuratoribus ad id ſpeciale mandatum habentibus fuerit prorogata juriſdictio principalis; circa damna verò poſt litem conteſtatam emergentia aliud obſervatur; nam de illis rectè judex delegatus cognoſcit. Docent Innocentius hîc *num.* 1. Bellamera *num.* 3. Petrus Barb. *l.* 1. *num.* 222. *ff. de judiciis.* Hujus diſcriminis ratio ex eo provenit, nam damna ante litis conteſtationem data jure actionis æquè principaliter petuntur; quapropter delegatus, cui commiſſa eſt cauſa principalis, non poteſt ſuper illis procedere; quæ verò emergunt poſt litis conteſtationem, veniunt cum ipſa cauſa, argumento textus *in l. non ſolùm* 13. *ff. de rei vindicat.* & cùm ad officium judicis ſpectet ſuper damnis poſt judicium ſuſceptum ſubſecutis ſententiam dicere, *l. ædiles* 25. §. *item ſciendum*, *ff. de ædilitio edicto*; ideò delegatus ſuper eis etiam pronunciare valet, cùm illi omnia conceſſa intelligantur, quæ ex cauſa commiſſa pendent, & oriuntur, *cap.* 1. ubi plura adduxi, *hoc tit.* Rectè ergo Innocentius in præſenti adjecit ea verba: *Quia verò ſuper damnis datis antequam lis fuerit conteſtata, &c.* innuens aliud obſervari, ſi damna ſint data poſt litem conteſtatam. Nec huic doctrinæ, & interpretationi adverſatur textus *in l. non poteſt*, *ff. de judiciis*, ubi docetur non venire in judicium quod poſt ipſum acceptum contingit. Nam ejus textus ſententia accipienda eſt in his, quæ principaliter veniunt, & petuntur; non verò in his, quæ veniunt per conſequentiam, & ab ipſa cauſa principali oriuntur, ut poſt Accurſium ibi docent Donellus *lib.* 17. *comment. cap.* 14. Gomez *lib.* 2. *variar. cap.* 11. *num.* 25. Bronchorſt. *centur.* 1. *aſſert.* 67. Sed ſi prorogatio in hujus textus ſpecie à partibus ipſis, aut procuratoribus conceditur cum mandato ſpeciali, judex delegatus etiam de damnis datis ante litis ingreſſum cognoſcere poteſt, ut dixi *in cap. de cauſis* 4. *hoc tit.*

CAPUT XXXIII.

Idem a *Senon. Archiepiſcopo.*

CUm olim Magiſter S. & B. Archidiaconatum, & Præpoſituram ad invicem commutaſſent. *Et* b *infrà.* Verùm dictus B. delegatis noſtris non deferens, immò veriùs delegantì, ſigilla violavit illorum, & ſcripta quæ nobis fuerant præſentanda, non erubuit aperire. Qui poſtmodùm in noſtra præſentia conſtitutus, adverſario præſente in excuſationem ſuam propoſuit, quod judices perperam proceſſerant contra ipſum, cùm acta in ſcriptis minùs fideliter redegiſſent. Unde timens, ne litteras portaret *c* Uriæ, illorum ſcripta *d* aperuit, & quod ſuſpicatus fuerat, adinvenit. Sanè ſi quod expediret, meliùs notaviſſet, vel non recepiſſet ſcripta ſuſpecta, vel recepta nobis fideliter præſentaſſet, & oſtendiſſet cauſam ſuſpicionis propoſitæ coram nobis. Præterea cùm non conquereretur de judice, quem ei proprio motu conceſſimus, ſed de illo potiùs, quem ipſe duxerat eligendum; & judices ſuas nobis per eum litteras deſtinaſſent, de ipſo pariter conquerentes, verbis ipſius fidem non duximus adhibendam. Sed ut in hoc ſaltem puniretur, in quo peccaverat contra acta judicum, quæ temerè violarat, ipſum (ſicut nos debuimus) noluimus exaudire, ne videretur dolus ſuus ei patrocinium attuliſſe.

NOTÆ.

a SEnonenſi.] Petro videlicet de Corbelio, de cujus electione agitur *in cap.* 1. *de poſtulat. Prælat.* De Eccleſia Senonenſi plura adduxi *in cap.* 1. *de reſcriptis.*

1. b *Et infrà.*] Textus iſte ſupplendus eſt *ex cap. cùm olim*, *de rerum permut.* prout jacet ſub eodem titulo in tertia collectione, ubi ita legitur: [Cùm olim ad noſtram audientiam perveniſſet, quod dilectus f. Magiſter S. & B. Archidiaconatum, & Præpoſituram ad invicem permutaſſent, Magiſtri ejuſdem obtentu cauſam ſuper hoc bonæ mem. Maſcen. Epiſcopo duximus delegandam. Cùmque idem B. ad noſtram poſtmodùm præſentiam acceſſiſſet, ut negotium ſine ſuſpicione procederet, obtentu ipſius, dil. f. Abbatem Cluniacen. eidem Epiſcopo duximus adjungendum. Verùm cùm propter Abbatis abſentiam non fuiſſet à delegatis ipſis pariter in cauſa proceſſum, utraque partium noſtro ſe conſpectui

ſpectui præſentavit, & audientiam obtinuit coram nobis: quod licèt prædictus Magiſter ab initio ſponte fuit de permutatione confeſſus, idem tamen B. eam inficiabatur omninò, aſſertivè proponens, quod & ipſe Præpoſituram ſine contradictione qualibet reſignarat, & poſt liberam reſignationem prædicti Magiſtri Archidiac. fuerat aſſecutus, licèt Magiſter ipſe proponeret ex adverſo, ipſum ſecum diutiùs de permutatione tractaſſe, & compleviſſe eandem in manibus ven. f. n. Eduen. Epiſcopi, quam tractarant. Verùm ſæpedictus B. delegatis noſtris non deferens, immò veriùs delegantí, ſigilla violavit illorum, & ſcripta, quæ nobis fuerant præſentanda, non erubuit aperire. Cæterùm conſtitutus in præſentia noſtra, adverſario ſuo præſente, in excuſationem propriam propoſuit coram nobis, quod judices perperam proceſſerant contra ipſum, cùm acta in ſcriptis minùs fideliter redegiſſent. Unde timens ne litteras portaret Vriæ, ſcripta illorum aperuit, & quod ſuſpicatus fuerat, adinvenit. Sanè ſi quid expediret, meliùs notaſſet, vel non recepiſſet ſcripta ſuſpecta, vel recepta nobis fideliter præſentaſſet, & oſtendiſſet cauſam ſuſpicionis propoſitæ coram nobis. Præterea cùm non conquereretur de judice, quem ei proprio motu conceſſimus; ſed de illo potiùs, quem ipſe duxerat eligendum, & judices ſuas nobis per eum litteras deſtinaſſent, de ipſo conquerentes, verbis ipſius fidem non duximus adhibendam. Sed ut in eo ſaltem puniretur, in quo peccarat, contra acta judicum, quæ temerè violaverat, ipſum ſicut nec debuimus, ſic noluimus exaudire, ne videretur dolus ſuus ei patrocinium attuliſſe. Cùm ergo nobis tum per publicam famam, tum per validam præſumptionem, & probationem etiam manifeſtam conſtaret, quod ſuum præſtiterit permutationi conſenſum; prædictus autem Magiſter ſuum publicè fateretur errorem, & hunc Præpoſiturâ, & illum Archidiaconatu curavimus ſpoliare, ſuper hoc diffinitivam contra eos ſententiam proferentes.]

c *Vriæ.*] Notiſſima cunctis eſt hiſtoria hæc ſacra libri 2. Regum, *cap.* 11.

d *Scripta aperuit.*] In quo graviter deliquit; 2.
præter peccatum enim lethale, quod committit qui alterius epiſtolas aperit, ut probat Fr. Hieronymus Garcia *tom.* 2. *polit. regul.* grave ſcelus utroque jure vindicatum, atque deteſtatum admittit, *l.* 2. *ff. ad legem Corn. de falſis*, *l. eum qui* 13. §. *ſi epiſtola, ff. de furtis*, *cap. ad audientiam, de crimine falſi*; notaque eſt querela Ciceronis *Philipp.* 2. qui quòd ejus litteras aperuiſſet, palamque omnibus legiſſet, vocat eum humanitatis omnis expertem. Idem deinde Apuleius queritur *apolog.* 2. *pro ſeipſo*, Seneca *lib.* 2. *controv. cap.* 13. Plutarchus *in Sertorio.* Præclarum verò exemplum refert Herodianus *lib.* 4. *de Macrino*, ubi oſtendit, nulli unquam communicandas eſſe litteras priùs quàm nos ipſi legerimus. Plura de hujus criminis gravitate, & pœnis congeſſerunt ultra relatos à Barboſa *in præſenti*, Bobadilla *lib.* 2. *polit. cap.* 5. *numero* 29. & 30. Molina *de juſtitia*, *tractat.* 5. *diſput.* 36. Nicolaus de Paſſeribus *de ſcriptura privata libro* 3. *quæſt.* 11. Solorzanus *tom.* 2. *de jure Indiar. lib.* 1. *cap.* 12. *num.* 38. Mornacius *in l. ſi quis teſtamentum*, §. 1. *ff. ad legem Aquil.* Cabreros *lib.* 2. *de metu*, *cap.* 30. *numero* 110.

CAPVT XXXIV.

Idem *Alberto Capellano S. Mariæ de Porta Ravennate* [a] *Bonon.*

Coram dil. f. n. M. ſancti Theodori Diac. Card quem tibi, & dil f. Hug. nuntio, & clerico S. *b* Agathæ, adverſario tuo, qui cum inſtrumentis ejuſdem Eccleſiæ, ſed abſque *c* litteris de ratihabitione ad Ap. Sed. acceſſerat, ſed de rato caverat fidejuſſoria cautione, auditorem conceſſimus, in cujus præſentia conſtitutus proponere curaviſti, quod cùm olim quidam in parochia S. Mariæ poſt ap. interpoſitam ad Ap. Sed. in honorem Beatæ Agathæ domum, & Eccleſiam conſtruxiſſet, bon. mem. *d* Alexander Papa prædec. noſter cauſam ſuper hoc T. Abbati S. *e* Stephani, & T. Priori S. Victoris commiſit ſine debito terminandam, qui auditis quæ fuerunt hinc inde propoſita, & rationibus partium diligenter inſpectis, pro Eccleſia S. Mariæ diffinitivam ſententiam protulerunt, quæ per fel. rec. *f* Lucium, *g* Gregorium, & *h* Clementem prædeceſſores noſtros fuit poſtmodùm confirmata. Verùm Capellanus S. Agathæ ſententiæ parêre contemnens, & parochianos S. Mariæ ad eccleſiaſtica ſacramenta recepit, & ſuſpenſus divina præſumpſit officia *i* celebrare. Cúmque ſuper eadem cauſa coram ven. f. n. H. *j* Ferran. Epiſcopo ferè per annum fuiſſet à partibus diſceptatum, productis teſtibus coram eo, pars Eccleſiæ ſanctæ Agathæ horum veritate ſuppreſſâ, dil. f. Magiſtrum Lanfrancum Bononien. Canonicum obtinuit eidem Epiſcopo in cauſæ deciſione adjungi. Sed cùm idem Magiſter cauſæ intereſſe non poſſet, prædictus Epiſcopus, cui per ſequentes litteras impetratas tertiò mandabatur, ut ſi ambo intereſſe non poſſent mandatis Ap. exequendis, ea ipſe nihilominus adimpleret, atteſtationibus publicatis, & rationibus pleniùs intellectis, prædictam ſententiam confirmavit, Capellano S. Agathæ ſub pœna excommunicationis injungens, ut nullum parochianorum tuorum infra certos terminos commorantium, ad officia divina, vel eccleſiaſtica reciperet ſacramenta. Ad hoc dictus Hugolinus ex adverſo reſpondit, quod cùm olim Archipreſbyter de Paſtino à prædicto Alex. præd. n. indulgentiam impetravit, ut in vico Caſtellionis, in quo ſuperexcreverat populi *k* multitudo, Eccleſiam de novo fundaret: unde tunc Bononien. Epiſcopus de mandato ejuſdem prædeceſſoris noſtri, & *l* locum

cum ſignavit, & primarium lapidem benedixit, & in fundamento ſecundùm conſuetudinem collocavit, & ſic capellam in eodem loco conſtructam cum tota parochia, quam uſque hodie habet Eccleſia de Paſtino, per xx. annos juſtè poſſedit, quam fel. rec. C. PP. præd. n. eis ſuis litteris confirmavit, & nos ſub noſtra protectione recepimus conſtitutam nobis ab eodem Archipresbytero cenſualem. Unde olim quidam canonicus regularis ab Archipresbytero de Paſtino, ut divina in eadem celebraret officia deputatus, præter auctoritatem Archipresbyteri, & Capituli de Paſtino, coram prædicto Abbate S. Stephani, & Priore S. Victoris, ab illis citatus apparuit; ſed coram eis judicium non ſubivit, immò ab ipſis tanquam de ratione ſuſpectis, quia prædictam ſibi voluerant parochiam vindicare, ad noſtram duxit audientiam appellandum. Iidem autem judices non dubitantes mandati fines excedere, tam ſuper novo, quàm veteri populo ſententiam protulerunt, cùm ſecundùm tenorem litterarum directarum ad eos non potuiſſent niſi de veteri judicare. Poſtmodùm verò memoratus canonicus contra voluntatem, immò prohibitionem Archipresbyteri ſui, coram Ferrarien. comparens, ſub eo aliquantulum litigavit. Sed tandem comperto, quod univerſi familiares ejus ei eſſent adverſi, prædictum Magiſtrum ei fecit adjungi; qui cùm vices ſuas alii delegaſſet, Epiſcopus admittere noluit ✠ delegatum, ſed poſt poſt appellationem ad nos legitimè interpoſitam, ſolus in cauſæ cognitione proceſſit. Unde contra primam ſententiam allegabat, quod de commiſſione ad primos judices impetrata ad Archipresbyteri notitiam nihil pervenit, quod judices poſt appellationem legitimè interpoſitam proceſſerunt, & quia fines mandati fuerint in proceſſu tranſgreſſi. Contra ſecundam verò ſimiliter proponebat, quod canonicus regularis, qui coram Ferrarien. Epiſcopo litigavit, non ſolùm fuerat procurator datus ad cauſam, ſed etiam contra prohibitionem Archipresbyteri liti ſe præſumpſerat immiſcere, & quod Ferrarien. ſolus proceſſerat, cùm non ei ſoli cauſa fuerat delegata; & collegi ejus, etſi cauſæ nequiverat intereſſe, alii tamen commiſerit vices ſuas; & quod poſt appellationem etiam ad nos interpoſitam, idem Ferrarien. pro Eccleſia S. Mariæ ſententiam promulgavit. Ad hæc autem pars altera replicabat, quod prædicta ſtare non poterant, cùm credi non debeat, quod à judicibus illis pars appellaverit adverſa, ad quos nec ſciverat, nec audiverat commiſſionis litteras emanaſſe. Præterea cùm in litteris commiſſionis appellationis fuiſſet obſtaculum partibus intercluſum, appellationi poſtmodùm interpoſitæ non fuerat deferendum. Inſuper cùm, ſicut adverſarius fuit in jure confeſſus, etſi pars ejus, quaſi ut proſequeretur appellationem, litteras impetraret, nec tamen illis fuerat uſa, pro eodem haberi debebat, ac ſi non fuerit proſecuta. Vnde ſententia jam tranſierat in rei judicatæ auctoritatem, etiamſi contra jus litigantis prolata fuiſſet. Cùm autem nec litteræ commiſſionis ad judices primos obtentæ præſententur in jure, nec aliter legitimè demonſtretur formam mandati judices exceſſiſſe, pro ſententia eſt potiùs præſumendum. Quod dicitur ex adverſo, quod canonicus ille non fuit procurator, non nocet, cùm ipſe litem coram Ferrarien. Epiſcopo conteſtando, factus fuerat dominus litis, qui generalis ab ipſius fundatione Eccleſiæ procurator fuerat, & ſic agebat, & contrahebat, ac ſi verè capellæ dominus extitiſſet, præſertim cùm in cauſam non tam Eccleſiæ nomine, quàm proprio traheretur, utpote qui parochianos adjudicatos Eccleſiæ S. Mariæ ad divina recipiebat officia, & exhibebat eis eccleſiaſtica ſacramenta. Præterea cùm ad Archipresbyteri notitiam perveniſſet, cauſam ipſam fuiſſe Ferrarien. Epiſcopo delegatam, ſi per Canonicum illum nolebat ſubire judicium, ad agendam cauſam debuerat alium deſtinare: quod cùm non fecerit, ejus eſt negligentiæ imputandum, immò malitiæ potiùs, qui ſic commiſſionem noſtram niſus fuerit enervare. Item Ferrarien. ſolus procedere potuit, cùm primò coram eo lis fuerit conteſtata, & teſtes ad cauſam producti; & in ultimæ commiſſionis litteris fuiſſet inſertum, quod ſi non ambo intereſſe poſſent exequendis mandatis Apoſtolicis, prædictus Epiſcopus ea nihilominus exequi procuraret: quod non intelligitur, ut ſi per ſe, vel per alios intereſſe non poſſet, quia id rarò, vel nunquam contingeret; ſed ſi non poſſet perſonaliter intereſſe. Appellationi ergo interpoſitæ ob cauſas prædictas, cùm cauſæ ſufficientes non erant, aliquatenus non erat deferendum. Idem igitur Card. auditis his, & aliis, quæ fuerant hinc inde propoſita, latam ab eodem Ferrarien. Epiſcopo ſententiam, de mandato Ap. confirmavit, & adverſæ parti ſuper hoc perpetuum duxit ſilentium imponendum. Nos ergo quod ab eo factum eſt, auct. Apoſt. confirmamus, & præſentis ſcripti patrocinio communimus.

NOTÆ

NOTÆ.

a Bonon.] Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub tit. de parochiis*, *cap*.1. Henrico videlicet, qui ipſam Eccleſiam rexit per 27. annos. De Eccleſia Bononienſi plura adduxi *in cap*.1.

b *S. Agatha.*] De hac Eccleſia nonnulla adduxi *in cap. querelam* 24. *de elect.*

c *Litteris.*] Hæc verba expoſui *in cap.* 1. *de procurat.*

d *S. Stephani,& Victoris.*] Sunt Eccleſiæ canonicorum regularium, ut refert Vghellius *tom*.2.*Italia ſacra, in ipſa Eccleſia.*

e *Alexander.*] Tertius videlicet.

f *Lucium.*] Tertium.

g *Gregorium.*] Octavum.

h *Clementem.*] Tertium.

i *Celebrare.*] In quo graviter deliquit, ut Deo volente dicemus *in cap. ſi celebrat, de clerico excommunicato.*

j *H. Ferrarienſis.*] Hugonis videlicet. De Eccleſia ipſa Ferrarienſi egi *in cap. cùm M. de conſtit.*

k *Populi multitudo.*] Quæ eſt juſta cauſa ædificandi novam Eccleſiam, *cap. ad audientiam, de Eccleſiis ædificandis.*

l *Locum ſignavit.*] In conſtructione enim novæ Eccleſiæ Epiſcopus proprius locum conſignat, *c.*1. *de religioſis domibus*, D. Hieronymus *in vita Hilarionis*, ibi: *Mira Domini gratia non poteſt adire, paſſi ſunt, quam ſtatura Eccleſia lineam mitteret, & in eo loco crucem affixit.* Novella 67. Juſtiniani, *cap*.1. Julianus anteceſſor *conſtit*.61.*cap*.205. in illis verbis: *Nullus audeat ædificare Eccleſiam, vel Oratorium antequam civitatis Epiſcopus veniat, & votum faciens ſanctiſſimam crucem infixerit, publicè in eodem loco procedens, & rem omnibus manifeſtam faciens.* Ex Euchologio Græcorum notarunt Menardus *ad D. Gregorium*, *pag*.195. Fileſacus *in cap. quantò, de officio ordin.* & nos illuſtrabimus *in titulo de Eccleſiis ædificandis.* 1.

m *Noluit delegatum.*] Tota hujus deciſionis difficultas in his verbis continetur, quæ verba reperiuntur in hac ſexta collectione, & in tertia ſub titulo *de parochiis*, *cap*.1. Ex illis enim deducitur, delegatum Pontificis non poſſe ſubdelegare, cùm habet collegam in ipſa cauſa; neque collegam teneri admittere ipſum ſubdelegatum. Sed hujus textus interpretationem jam dedimus *in cap. ſciſcitatus, de reſcriptis.* 2.

CAPUT XXXV.

Idem *Præpoſito S. Dominici*, a *Subdiacono noſtro.*

CUm *b* R. canonicus Januen. cauſam pecuniariam, quæ inter ipſum ex una parte, ac P. civem Januen. ex altera vertitur, tibi obtinuerit delegari, & idem civis propter multas & graves inimicitias civitatis ſuæ in tua nequeat præſentia comparere, ſicut ex ipſius, & dil. fil. Conſulum Januen. inſinuatione nobis innotuit: d. t. per A. ſ. m. quatenus ſupradicto R. hujuſmodi optione relictâ, ut exceptis Canonicis Januen. quos, cùm ſint ejus ſocii, meritò habet pars adverſa *c* ſuſpectos, in civitate, vel diœc. Jan. in qua multi ſunt, ſicut pro certo tenemus, viri providi, judicem eligat, coram quo quæſtio terminetur, cui auctoritate præſentium diſtrictè præcipias, ut eandem cauſam juxta reſcripti ad te obtenti *d* tenorem, ap. rem. fine debito terminare procuret.

NOTÆ.

1. a Subdiacono noſtro.] Qui præbendam & dignitatem habebat in Eccleſia Januenſi. Januenſis, ſive ut alii volunt, Genuenſis civitas ſita eſt in provincia Italiæ juxta mare, ubi incipit Apenninus mons: aliquando appellatur Janua, aliquando Genua, ut notarunt Voterus *in orbis relatione*, Nebricenſis, & Vvillelmus, & Petrus Bizarrus ejus Scriptores, Mariſotus *lib*. 1. *orbis maritimi*, *cap*.33. Jacobus Bracelius *de claris Genuenſibus.* Dicitur Genua à genu, quia habet tanquam genu recurvum à latere maris; vel à Genuo Saturni filio, qui fertur eam condidiſſe. Januam alii appellant, eo quòd à Jano Italorum Rege conditam dicunt, vel quia janua totius Italiæ eſt. Hujus inclytæ civitatis Epiſcopalem Sedem in Metropolitanam erexit Innocentius II. ut conſtat ex ejus actis in illis verbis: [Genuenſem verò Epiſcopum à ſubjectione Mediolanenſis Archiepiſcopi emancipavit, & ſpecialem de novo Metropolitanum Sedis Apoſtolicæ Epiſcopum conſtituit, cui Bobienſem Epiſcopum, & Portiniacenſem Abbatem, quem creavit Epiſcopum, obedire præcepit.] Refert Boſquetus *ad Innocentium lib*.3. *epiſt*.158. Hujus Eccleſiæ mentio fit *in cap. illud, de præſumpt. cap. per veſtras, de donat. inter*; & de Canonicis ipſius agitur in præſenti textu, qui etiam reperitur in quarta collectione, *ſub hoc tit. cap*.2.

b *R.*] Rodericus, de quo forſan *in cap. per veſtras, de donat. inter.*

c *Suſpectos.*] Familiaritas enim cum judice juſtam præſtat cauſam recuſationis, ut latè probavi *in cap*.1. *de officio judicis.*

d *Obtenti tenorem.*] Unde procedit appellatione remotâ, quia auctoritate Pontificis procedebat, aliàs delegatus ſubdelegare non poteſt cum clauſula, *appellatione remotâ*, ut ſuprà dixi *in cap*.3.*hoc tit.*

CAPVT XXXVI.

Idem a *Rhotomagen. Epiſcopo.*

CUm contingat interdum, quod laici. *Et infrà:* Inſuper requiſiti ſumus, cùm quis conqueritur, in ſe à ſuo Epiſcopo poſt appellationem ad nos legitimè interpoſitam,

tam, vel aliàs injuſtè excommunicationis ſententiam promulgatam; & nos judicibus dedimus in *b* mandatis, ut ſi ita eſt, juxta formam Eccleſiæ abſolutionis beneficium illi impendant, vel eandem ſententiam denuntient eſſe nullam; ac Epiſcopus paratus ſit probare ſe in illum, antequam vocem appellationis emitteret, vel aliàs juſtè hujuſmodi ſententiam protuliſſe, an probationibus non admiſſis liceat judicibus excommunicatum abſolvere, vel denunciare ſententiam eſſe nullam? Ad quod t. r. quod cùm quis conqueritur ſe poſt appell. ad nos legitimè interpoſitam excommunicatione fuiſſe innodatum, ſemper utriuſque partis probationes ſunt admittendæ *c* antequam ad decernendum ſuper hoc aliquid procedatur, per quas denique apparebit, an abſolutione indigeat conquerens, vel denuntiandus ſit potiùs non ligatus. In eo verò caſu, cùm excommunicatum quis ſe aſſerit injuſtè, vix, vel nunquam eſt ejus (antequam abſolutus fuerit) *d* probatio admittenda, niſi tunc tantùm, cùm aſſerit, in excommunicationis ſententia intolerabilem errorem fuiſſe patenter expreſſum: ad quod probandum admittitur antequam abſolutionis gratiam conſequatur. Verùm ſi proponat ſe ſimpliciter excommunicatum injuſtè, ac Epiſcopus ad probandum, quod juſtè ipſum excommunicavit, ſuas poſtulet probationes admitti, non eſt ante abſolutionem ipſius aliquatenus audiendus, cùm etſi pro certo conſtaret rationabiliter in illum excommunicationis ſententiam promulgatam, nihilominus eſſet ei abſolutio impendenda humiliter poſtulanti: & ideò in hoc caſu illum credimus juxta formam Eccleſiæ protinus abſolvendum, ut ſic demùm probationibus utriuſque partis admiſſis, utrum juſtè, vel injuſtè ligatus fuerit, decernatur.

NOTÆ.

a RHotomag.] Mauricio videlicet. De Eccleſia Rhotomag. egi *in cap. 1. de poſtul. Prel.* Hujus textus integram & hiſtoriam retuli *in cap. cùm contingat, de reſcriptis.*

b *Dedimus in mandatis.*] Excommunicatus quando poſſit impetrare reſcripta juſtitiæ, aut gratiæ, latè expoſui *in cap. ab excommunicato, de reſcriptis.*

c *Antequam.*] Utrum Metropolitanus, ad quem appellatum eſt, poſſit ante omnia abſolvere 1.
appellantem, diſputat latè Cæſar *de Eccleſ. hierarch. diſput. 5. num. 23.* & Barboſa *de poteſt. Epiſcopi alleg. 123.*

d *Probatio.*] Excommunicatus in præſenti auditur etiam agens, quia circa cauſam ipſam excom- 2.
municationis in judicio comparebat; quo caſu excommunicatus auditur. Docet Felicianus de Vega *in cap. intelleximus, num. 103. de judiciis.*

CAPUT XXXVII.

Honorius III. a *Meſſanen.* & b *Regien. Archiepiſcopis.*

ROgatus olim à vobis, & ff. noſtris chariſſimus in Chriſto fil. *c* n. *d* Fredericus Romanorum Imperator & *e* ſemper auguſtus, & Rex Siciliæ, ut reſtitueret ven. f. n. *f* Cephalud. Epiſcopum, quem ſpoliaverat Eccleſia, & aliis bonis ſuis, ſe id liberè facturum vivâ voce promiſit: unde per ſcripta noſtra (hic incipit hoc caput in veteri editione) ven. f. n. Archiepiſcopo *g* Cuſentin. noſtris dedimus litteris in mandatis, ut ven. f. n. Cephalud. Epiſcopum reſtitui faceret ad Epiſcopatum, & alia, quibus fuerat indebitè ſpoliatus: quo reſtituto plenariè, & corporalem, ac pacificam poſſeſſionem adepto, ſi videret quod idem Epiſcopus meritò eſſet, prout nobis ſuggeſtum fuerat, de dilapidatione ſuſpectus, virum providum, & honeſtum provideret coadjutorem eidem, ſine cujus conſilio nihil eorum faceret, quæ ad adminiſtrationem pertinent temporalem, quouſque veritate compertâ duceremus aliter providendum: interim omne alienationis genus utrique auctoritate noſtra diſtrictiùs *h* interdicentes. Porrò idem Archiepiſcopus infirmitate corporis *i* gravatus, commiſit in hujuſmodi negotio vices ſuas primò Abbati S. *j* Spiritus de Panormo, ac demùm *k* Theſaurario Cuſentin. quorum proceſſus nobis exhibitos de fratrum noſtrorum conſilio caſſavimus, juſtitiâ exigente; quòd videlicet Abbas contra mandati noſtri tenorem ad inquirendum, utrum de dilapidatione ſuſpectus eſſet Epiſcopus, eo non reſtituto, proceſſit; & Epiſcopus ipſe, cùm jam ſuo *l* functus eſſet officio, dicto Abbati committendo in integrum vices ſuas, hujuſmodi negotium dicto Theſaurario non potuit demandare.

NOTÆ.

a MEſſanen.] Berardo videlicet, quem alii Bernardum, alii Bercium appellant; ipſe enim Berardus monachus Ordinis S. Benedicti, electus fuit Meſſanenſis Antiſtes temporibus Cœleſtini III. illique poſteà Innocentius III. jus deferendi pallium conceſſit. Ejus vitam, & geſta refert D. Rochus Pirro *tom. 2. Siciliæ ſacra, in Eccleſia Meſſanenſi, pag. 329.* De Eccleſia Meſſanenſi aliqua adduxi *in c. 1. de conſuet.*

b *Regien.*

b *Regien.*] Lando videlicet, qui temporibus Honorij III. Eccleſiam Regienſem gubernabat. De Regienſi Eccleſia nonnulla notaui *in cap. cum cauſa* 22. *de officio delegati.* Textus iſte diminutus reperitur in ſexta Raymundi collectione : ex quinta autem edita ab Innocentio Cironio ita reſtituendus, & ſupplendus eſt.

c *Filius.*] Ita appellatur Princeps ſæcularis; Eccleſiaſticus verò, frater nominatur, *cap. quàm gravi*, vbi plura dabimus, *de crimine falſi.*

d *Fredericus.*] Secundus Imperator hujus nominis, filius Imperatoris Henrici V. nepos Frederici I. cujus tutela commiſſa fuit Innocentio III. ut referunt Spondanus *in continuat. Baronij*, *anno* 1211. qui deceſſit anno 1250. die 9. Decembris. Ejus geſta poſt Siculos Scriptores refert D. Rochus Pirro *tom.* 1. *Sicilia ſacra*, *in ejus vita.*

1. e *Semper Auguſtus.*] Id eſt fortunatus : præcipuus titulus Imperatorum, *proœm. Inſtit.* ibi : *Semper Auguſtus.* Jam enim à temporibus Octaviani, qui primus ita dictus fuit, Suetonius *in Auguſto cap.* 7. Dio *lib.* 43. Pauſanias *in Laconicis*, Ovidius *lib.* 1. *Faſtorum*, ibi :

Et tuus Auguſto nomine dictus avo ;

omnes Imperatores deinde dicti fuerunt Auguſti, ut latè probant Inſtitutarij *in d. proœmio.* Nec ſolùm in electionibus, & coronationibus Gentilium Imperatorum ipſi acclamabantur ſemper Auguſti, verùm etiam Chriſtiani Imperatores renunciati ita acclamabantur, ut probant Ferrarius *de veter. acclam. lib.* 7. *cap.* 5. *&* 6. Pancirola *lib.* 1. *variar. c.* 2.

f *Cephalud. Epiſcop.*] Harduinum ſcilicet II. qui ipſius Eccleſiæ Præſul deſignatus fuit anno 1217. De Eccleſia Cephalud. plura adduxi *in cap. cum cauſa* 22. *hoc tit.*

g *Cuſentin.*] Lucæ videlicet. Cuſentina Metropolis Calabriæ eſt, cujus ſuffraganeos refert Barboſa *in ſerie Epiſcop. in ipſa Eccleſia.*

h *Interdicentes.*] Licèt nemo privandus ſit poſſeſſione ante ſententiam, *cap. volumus*, 16. *q.* 4. ſpecialiter tamen favore Eccleſiæ ſtatutum eſt, ut Prælatus inquiſitus de dilapidatione bonorum ipſius, inquiſitione pendente ſuſpendatur ab adminiſtratione, *cap. fin.* 3. *q.* 2. *cap. licèt Heli*, *de ſimonia*, niſi ſufficienter caveat, *cap. quod ſicut*, *de elect.* Semper tamen illi alienatio interdicitur, *cap. fin. §. fin. de accuſat.* Docent Marcus Antonius Genuen. *q.* 575. *practic.* Salcedo *in praxi*, *cap.* 71.

i *Gravatus commiſit.*] Et ſic non ſolùm validè, quia delegatus Principis erat, verùm & licitè, quia adverſâ valetudine captus, cauſæ cognitioni intereſſe nequibat, ut dixi *in cap.* 3. *hoc tit.*

j *Abbati S. Spiritus.*] Ordinis Ciſtercienſis, in Diœceſi Panormitana.

k *Theſaurario.*] Bartholomæo videlicet theſaurario Cuſentino, qui poſtea in cauſa proceſſit.

2. l *Functus officio.*] Licèt juriſdictio delegata revocatione delegantis finiatur, ſeu ceſſet, *cap. in cauſis* 30. *de elect. cap. quamvis* 6. *hoc tit. lib.* 6. ubi plures Barboſa, *l. judicium ſolvitur*, *ff. de judiciis*, Vega *in cap. cauſam* 18. *num.* 23. *ff. de judiciis*, ſicut quodlibet aliud mandatum ad negotia revocatione finitur, *l. ſi verè* 12. *§. ſi mandavero*, *ff. mandati*, *l.* 3. *C. eod. tit. l. ante litem*, *ff. de procurat.* latè illuſtrabimus *in cap. mandato*, *de procurat.* tamen ſi cauſa integra non eſt, videlicet quia judex delegatus uti jam cœpit juriſdictione, revocari non valet, *d. cap. quamvis* 6. Quo caſu exaudiendus eſt præſens textus, ut etiam contingit in alio quolibet mandato extrajudiciali, *d. l. ante litem*, *l. ſi poſt* 17. *ff. de procurat.*

COMMENTARIUM

Hujus textus vera hiſtoria repetenda eſt ex Facello, Pirro & aliis Siculis Scriptoribus, 3.
apud quos ita ſe habet. Harduinus II. Cephaludenſis Epiſcopus, bonis ſpoliatus, & ab Eccleſia pulſus, in exilium miſſus fuit à Frederico II. Siciliæ Rege jam Romano Imperatore, ex eo, quod dilapidaſſet bona ipſius Eccleſiæ, non quia ſineret ut ipſe Fredericus duo porphyretica ſepulchra in Panormitanam Eccleſiam tranſtuliſſet, ut exiſtimavit ex Facello Cironius *in præſenti*; jam enim temporibus Joannis anteceſſoris ipſius Harduini Fredericus abſolutus fuit eâ conditione adjectâ, ut Eccleſia Panormitana ſublatos ſarcophagos porphyreticos retineret, & certum feudum Eccleſiæ Cephaludenſi ſolveret, ut refert Facellus *lib.* 9. *decade* 1. *cap.* 3. Prætextu ergo dilapidationis Epiſcopus ab Eccleſia pulſus Romam adiit, & coram Honorio III. & conſiſtorio DD. Cardinalium ſuæ relegationis cauſam propoſuit. Honorius Lucæ Archiepiſcopo Cuſentino cauſam delegavit, dato diplomate 11. Kalend. Aprilis anno 7. Pontif. ſalutis 1224. ut Epiſcopum Harduinum reſtitueret, & propter ſuſpicionem dilapidationis coadjutorem illi aſſignaret : Archiepiſcopus verò Cuſentinus ægritudine præpeditus cauſam ipſam ſubdelegavit primò Abbati S. Spiritus; ſecundò Bartholomæo Theſaurario Cuſentino : & cùm in cauſa procederent, eorum proceſſus fuit irritatus; tum quia Abbas fines delegationis exceſſit inquirendo ſuper dilapidatione bonorum; tum quia cauſa ſemel commiſſa ab Archiepiſcopo Cuſentino Abbati S. Spiritus, non potuit poſteà committi prædicto Theſaurario : quare Apoſtolicâ auctoritate ex nova delegatione ipſe Archiepiſcopus Cuſentinus prædictum Bartholomæum Theſaurarium Cuſentinum in Siciliam tranſmiſit, qui adſcito ſibi aſſeſſore Jucundo Abbate Panorm. Eremitarum cauſam agitavit. Harduinus petebat ſibi reſtitui civitatem Cephaludi, & Pollinæ per Secretum Regium, quæ juris erant Epiſcopalis; item ablata ab Epiſcopo, & Eccleſia per adminiſtros laicos, ſcilicet pecora, vinum, pecuniam, argentum, tonnariam, Eccleſias Politij, Colliſani, decimas Miſtrectæ, Calatabuturi, Hatteriæ, caſtellum Cephaludi, quod eſt domanium Eccleſiæ, navigium quod abſtulit Secretus; item & damna, quæ paſſus fuerat, quòd captus in urbe oportuit ſe redimere à Romanis 800. unciis auri; expenſas quoque factas cùm adiit, & rediit à Romana Curia tempore tribulationis, quo fuit à Frederic. relegatus in exilium; item & redditus omnes, quos receperant Cephaludenſes Caſtellani à promotione ſua uſque ad hanc diem, id eſt poſt ſeptem annos, & ampliùs. His auditis Apoſtolicus delegatus Drepanum ad Imperatorem acceſſit, eumque de reſtitutione alloquitur. Imperator verò omnia, quæ judicis decreto deberet, ſe reſtiturum promiſit, ſuumque procuratorem pro re agenda Notarium Henricum conſtituit : is adverſus Epiſcopum proponebat, quod bona Eccleſiæ dilapidaſſet, nihilque in utilitatem Eccleſiæ expendiſſet, cùm ſeptem per annos pluſquam 70. millia tarenos percepiſſet; & quod alienaſſet poſſeſſiones Eccleſiæ, & domos contuliſſet Chriſtiano, & Leoni affinibus ſuis, molendinum cuidam Marino, tenumentum Roſcellæ dediſſet fratribus Montis Virginis. Contrà verò Epiſcopus partes ſuas tuebatur, quòd domos Epiſcopales reparavit, Eccleſiam Cathedralem cœperat reparare, Caſtellum Pollinæ à domanio Eccleſiæ alienatum redemit tarenis 800.

multa

multa Eccleſiæ ornamenta feciſſet; fecit molendina, reparavitque molendinum Roccellæ, acquiſivit Eccleſiam ſanctæ Mariæ Roccellæ, revocavit tenimenta, & caſalia S. Luciæ de Syracuſa, alienata à ſuis prædeceſſoribus; Miſtrectum quoque, Capititium, & Camaratam, & Calatabuturum, & molendinum in Calatabuturo & Scillato; & quod oportuit ire in Alemaniam (ante annum 1224. Imperatore ibi tunc degente, ſuffectus fuit Siciliæ Præſes Petrus Archiepiſcopus Panormit.) Viterbium, Romam, & in Apuliam ad D. PP. & Imper. pro juribus Eccleſiæ tempore belli occupatis à militibus, & alienatis. Tandem delegatus judex conſilio habito cum Jucundo Abbate, & F. Bonifacio monachis S.I. Eremit. Fratre Leone, & Priore Caſtri Joannis aſſeſſoribus; eodem anno, menſe Decembris XII. ind. hanc protulit ſententiam: Ut fructus, & pecuniæ Epiſcopo reſtituerentur; in reliquis ab Epiſcopo prætenſis abſolveretur Imperator. Quæ ad hujus textus commentarium ſpectant, adduxi *in cap. ſi pro debilitate 3. cap. in litteris 9. hoc titulo.*

CAPVT XXXVIII.

Gregorius IX. *S. Præcentori, & Magiſtro N. Canon.* [a] *Ambian.*

SIgnificantibus M. muliere, & I. nato ejus, nos noveritis accepiſſe, quod cùm nobilis mulier Juliana *b* vidua mentiens ſe pauperem, contra eos ſuper terris, & rebus aliis ad judices noſtras litteras impetraſſet, iidem coram eis excipiendo proponere curaverunt, quod cùm dictæ litteræ ſuggeſto mendacio impetratæ fuiſſent, cùm prædicta Jul. (quæ nobilis eſt, & dives) pauperem ſe dixiſſet in eis, coram ipſis (niſi requiſito priùs domino, ſub cujus juriſdictione ipſi conſiſtunt, & coram quo parati erant eidem exhibere juſtitiæ complementum,) non debebant de jure per tales litteras conveniri. Vnde dicti judices interloquendo pronunciarunt, ſe per eaſdem litteras procedere non *c* debere. *Et infrà:* Demùm fuit à partibus in quoſdam, tanquam in arbitros, taliter compromiſſum, quod ſi intra terminum in compromiſſo expreſſum cauſam non definirent, partes ad eorundem judicum redirent examen. Verùm arbitris cauſam intra terminum negligentibus *d* terminare, dicti judices juriſdictionem per formam compromiſſi hujuſmodi reſumpſerunt: à quibus iidem ſe ſentientes gravari, quod ſuper his, ſuper quibus ab eis fuerant abſoluti, litigare compellebant eoſdem, ad noſtram audientiam appellarunt. Ideoque mandamus, quatenus ſi eſt ita, revocetis in irritum.

NOTÆ.

1. a AMbian.] Ambianenſis civitas eſt in Gallia Belgica, de qua Armoricus *ſecundo Philippidos*, ita ait:

Sic regio, quæ lata patet Veromanica tota
Ambianenſis hujus pariter cum Santeriensi,
Ubertate ſoli Regi ceſſere Philippo.

Habet Eccleſiam Cathedralem D. Mariæ dicatam, cujus Præſulum ſeriem refert Chenu in ea. Hujus Eccleſiæ S. Præcentori, & N. Canonico cauſa hujus textus commiſſa eſt.

b *Vidua.*] Quæ etſi dives eſſet, negligente judice ſæculari poterat debitores ſuos coram judice eccleſiaſtico convenire, *cap. ex tranſmiſſa*, ubi latè probabimus, *de foro competenti.*

c *Non debere.*] Et ſic functi erant officio ſuo; quare non poterant abſque nova delegatione cauſæ cognitionem reaſſumere: docet Salgado *de Regia protect. 3. p. cap. 8. num. 49.*

2. d *Terminare.*] Compromiſſum à litigatoribus poteſt fieri cum præfinitione temporis, aut ſine temporis adjectione; ſi fiat abſque ulla temporis præfinitione, finitur elapſo triennio; quod jam jure communi ſtatutum fuiſſe teſtatur lex 233. ſtili, & ſancitur *in l. 27. tit. 4. partit. 3.* Cùm enim arbitria redacta ſint ad inſtar judiciorum, *l. 1. ff. de receptis*, & inſtantia judicis triennio finiatur, *l. properandum, C. de judiciis*, latè docent Angulanus *lib. 2. de legibus, cap. 10.* & nos diximus *in cap. de cauſis 4. hoc tit.* inde arbitrorum poteſtas finitur ſimiliter triennio à die acceptati compromiſſi computando. Docent Greg. Lopez *in l. 27. part.* Paz *in d. l. 233. ſtyli*, Azevedus *in l. 4. tit. 21. lib. 4. recopil.* Sed ſi cum præfinitione temporis, intra quod arbitrium dicatur, compromiſſum fiat, ſi intra illud tempus ſententia non proferatur, compromiſſum finitur, *l. ſi cum dies 22. l. arbitrio 30. ff. de receptis, l. 27. tit. 4. partit. l. 4. tit. 21. lib. 4. recopil.* Azevedus *ſuprà:* ſed cùm hoc tempus prorogari poſſit, in hac temporis prorogatione, ſeu reſtrictione Conſulti utuntur his verbis, *prolato, perlato, relato, repetito die*, quæ inter ſe valdè differunt; dies enim prolatus eſt in longiorem productus, prorogatuſve, *l. arbiter 33. l. Labeo 25. §. 1. ff. de receptis.* Seneca *in Hercule Furente:*

Certo veniunt ordine Parcæ,
Nulli juſſa ceſſare licet,
Nulli ſcriptum proferre diem.

Prælatus dies dicitur, id eſt antelatus, antepoſitus; quam prælati diei acceptionem habemus *in l. ſi à debitore, ff. ad leg. Corn. de falſis, l. 1. §. editione, ff. de edendo.* Relatus autem dies dicitur de futuro longiori in proximiorem revocatus, id eſt anticipatus, *d. l. arbiter 31.* Feſtus *verbo Referre.* Cuiacius *lib. 1. quæſt. Papin.* Repetitus dies dicitur ex præterito in præſens petitus, & aſſumptus, *l. repetito, ff. de fide inſtrum. l. 1. §. 7. & 8. ff. de itinere, actuque, l. ſi finita, §. item videamus, ff. de damno infecto.*

His ſuppoſitis quæſtio apud juris Interpretes eſt, an arbitri per ſe, vel ipſi tantùm compromittentes 3. Tempus compromiſſi à quibus prorogetur.
poſſint diem in compromiſſo adjectum prorogare, ſeu referre. Et quoad arbitros certum eſt, non poſſe proferre, vel referre diem invitis compromittentibus, *l. non diſtinguemus 32. §. de eo, l. arbiter 30. ff. de receptis:*

receptis : eſt enim hoc novum compromiſſum, unde ſicut in primo conſenſus partium deſideratur, ita & in hoc ſecundo. Sed ſi in ipſo compromiſſo caveatur, ut dies proferri poſſit, tunc invitis etiam ipſis compromittentibus poterit dies ab arbitro prorogari, *l. Labeo* 23. *§. hoc*, *l. diem* 27. *§.* 5. *l. non diſtinguemus*, *§. ult. ff. de receptis.* Nec opus eſt, ut ſententiâ in ſcriptis prolatâ dies prorogetur, quia per nuncium tantùm prorogari valet, *d. l. diem* 27. Quæ enim conſenſum nudum poſtulant, per epiſtolam, vel per nuncium expediri poſſunt, *l.* 1. *§. ult. ff. de contrahenda empt.* ſed ſi in compromiſſo cautum ſit, ut arbitri poſſint diem proferre, non poterunt illum referre, *l. arbiter* 33. *ff. de receptis*; quia invitis compromittentibus non licet arbitris compromiſſi formam mutare, *l. ſed ſi in ſervum* 9. *§. penult. & ult. juncta l. verò* 12. *§.* 1. *ff. de ſolutionibus.* Unde invitis litigatoribus non licet arbitris diem referre. Nec tunc obſtat textus *in l. non diſtinguemus* 32. *§. dies*, *ff. hoc tit.* in illis verbis : *Dies compromiſſi proferri poteſt, non cùm ex conventione, ſed cùm juſſu arbitri eam proferri neceſſe eſt, ne pœna committatur.* Ubi ſupponi videtur, non ſufficere partium conventionem tempore compromiſſi factam, ut arbiter poſſit diem proferre. Nam in eo textu agitur de pœna committenda à litigatore, qui poſt conventionem in compromiſſo factam, ut liceret diem proferre, contradixit, ne arbiter ea lege uteretur : & aſſerit Conſulſus, quod ſi poſt conventionem, antequam neceſſe ſit diem proferre, eam protulerit, unuſque ex litigatoribus contradixerit, non committitur pœna ; ſed ſi contradixerit poſtquam cùm ampliori termino opus eſſet, arbiter prorogavit, tunc committitur pœna ab eo, & parti applicatur ; & ſi ambo contradixerint, non committitur pœna, quia non eſt cui applicetur, *l. arbiter* 40. *ff. de receptis* : cùm enim par ſit delictum, non poteſt alter ab altero pœnam petere.

Similiter etiam compromittentes per ſe non poſſunt diem in compromiſſo præſcriptum prorogare invito arbitro, ut arbiter cogatur ſententiam dicere ; eo autem conſentiente, poterunt diem proferre, *l. Pomponius* 13. *§. ult. l. & ſi* 16. *in fine*, *l. quid tamen*, *§.* 5. *ff. de receptis.* Similiter etiam unus ex compromittentibus non poteſt ſine alio compromiſſi diem prorogare, *l. arbiter* 33. *ff. de receptis.* Cuiacius *lib.* 13. *Pauli ad edictum, in l. quo caſu* 12. *ff. eod. tit.* Sicut enim una pars ſine alia non poteſt prorogare juriſdictionem judicis, ut ſic adverſarium ad incompetentem judicem, vel peregrinum trahat, *l.* 5. *ff. de officio Proconſulis*, *l.* 1. *ff. de officio ejus*, nec ex Principis quidem reſcripto, *l.* 9. *Cod. Theodoſ. de juriſd. l.* 2. *C. de dilationibus*, Symmachus *lib.* 10. *epiſt.* 51. ita ſimiliter nec arbitri poteſtatem prorogare valet unus ex litigatoribus ſine alio, ne alteri per alterum iniqua conditio inferatur, contra regulam *non debet* 74. *ff. de reg. juris* : quæ ſi conjungatur cum dicta lege *arbiter* 33. quæ eſt ejuſdem Papiniani *lib.* 1. pertinet ad præſentem ſpeciem prorogationis temporis compromiſſi, ut animadvertunt Cuiacius *in d. l. arbiter*, & Gothofredus *in d. regula* 74.

Ex his apparet hujus textus vera interpretatio ; 4.
nam cùm compromiſſum factum eſſet cum temporis præfinitione, & tempus elapſum, eſſet exſpiravit poteſtas arbitrorum : non poſſunt autem judices delegati reaſſumere juriſdictionem, quam ſemel amiſerunt interloquendo juriſdictionem ad ſe non pertinere ; quia prorogatio juriſdictionis delegatæ tunc admittitur, cùm vera juriſdictio delegata eſt, ut dixi *in cap. de cauſis, hoc tit.* aliàs partes juriſdictionem dare non poſſunt eam non habenti; ſi autem judices delegati haberent juriſdictionem in habitu, licèt in actu renunciarent, ex conſenſu partium reaſſumere poſſent, ut docent Vela *tom.* 2. *diſſert.* 41. *num.* 63.

CAPUT XXXIX.

a Idem.

b SUſpicionis causâ contra judicem aſſignatâ, non ipſe (qui forſan provocatus obeſſet) ſed c arbitri potiùs, coram quibus probatio eſt facienda, & ad quos omnia, quæ ad hunc articulum faciunt, pertinere noſcuntur, poſſunt ad hoc terminum aſſignare. Ab ipſo quoque judice (cui ſicut juriſdictio, ſic & cætera ſine quibus explicari non poteſt, intelliguntur eſſe d commiſſa) iidem ut conveniant, ſi diſcordes fuerint, in unam ſententiam, vel tertium concorditer advocent, cum quo e duo, vel alter eorum id faciat, ſunt cogendi, ne hujuſmodi occaſione principale negotium plus debito prorogetur.

NOTÆ.

a IDem.] Gregorius videlicet IX. qui à nemine conſultus in præſenti praxim proponit obſervandam in recuſatione judicum delegatorum.

1. b *Suſpicionis.*] Recuſationis cauſas varias enumerant Covar. *practic. quæſt.* 26. Paz *in praxi, tom.* 2. *cap.* 6. *num.* 5. Donellus *lib.* 17. *comment. cap.* 25. Maranta *de ordine judic. tit. de appell. n.* 17. Petrus Gregorius *lib.* 49. *ſyntagm. cap.* 3. Carraſco *ad leges recopil. tit. de cauſis recuſat.* Seſſe *tom.* 4. *deciſ.* 415. *&* 416. Carleval *tom.* 2. *de judiciis, diſp.* 5. Acacius Ripol. *de juriſd. c.* 2. Guazinus *in defenſione reor. defenſ.* 1. *c.* 19.
2. & eas nos proſequemur *in c. cùm ſpeciali* 61. *de appel.*

c *Arbitri.*] Juris videlicet, qui non tam partium voluntate, quàm juris diſpoſitione eliguntur, ut de cauſis recuſationis cognoſcant, *cap. ſecundò requiris* 41. *§. tertiò, cap. cùm ſpeciali* 61. *de appell. cap. ſi quis contra, de foro compet. cap.* 2. *de ordine cognit. in* 5. *compil. cap. ab arbitris, de officio deleg. in* 6. *cap.* 12. *de appell. eod. lib. l. fin. C. de judiciis* : de quibus agunt Cuiacius *in d. l. fin.* Balboa *in d. cap. cùm ſpeciali*, ubi etiam Cuiacius, Morla *in emporio, tit. de juriſd. num.* 173. Moneta *de commut. c.* 8. *num.* 610. Vulteius *de judiciis, lib.* 2. *cap.* 7. *num.* 237. Sanchez *tom.* 2. *conſil. lib.* 6. *cap.* 8. *dubio* 2. *num.* 21. Molina *lib.* 6. *de juſtit. diſput.* 31. Oſualdus *lib.* 17. *comment. cap.* 25. *littera T*, Seſſe *tom.* 1. *deciſ.* 41. *&* 113. Non autem recuſatione oppoſitâ finitur juriſdictio delegata, ſed ſuſpenditur, *cap. ſi judex* 5. *de officio deleg.*

deleg. lib. 6. Ratio eſt, quia recuſato judice, non officium, ſed adminiſtratio, aut exercitium judici adimitur, ut in præſenti docetur. Quod etiam procedit quando qui delegavit, re adhuc integrâ in excommunicationem incidit, *cap. ſi bis* 10. *hoc tit. lib.* 6. tunc enim non exſpirat juriſdictio delegata, ſed tantùm ſuſpenditur, *cap. ad probandum, de re judicata.* Docent Oroſius *in l. & quia, de juriſd. num.* 40. Quintanadueñas *de juriſd. deleg. num.* 21.

d *Eſſe commiſſa.*] Ut latè probavi ſuprà *in cap.* 1.

e *Duo vel alter.*] Hanc partem fusè illuſtrabimus *in cap.* 1. *de arbitris*: ex quo commentario, & adducendis *in cap.* 4. *de foro compet. cap. cùm ſpeciali, de appell.* quæ huc ſpectant, petenda ſunt.

CAPUT XL.

Idem *Abbati S.* a *Genovefæ.*

P. & G. per litteras Apoſtolicas conquerentibus coram te de Epiſcopo *b* London. quòd conceſſum ab eis *c* mutuum promiſſo *d* loco, & *e* termino non perſolvit: pendente judicio J. laicus, qui in *f* quantitate quadam eiſdem mercatoribus tenebatur, ſe in tuam juriſdictionem (ſicut adſerit) voluit prorogare: ut ſi intra terminum conſtitutum prædictam non ſolveret quantitatem, excommunicationis, & interdicti ſententias in perſonam, & terram ejus promulgares. Quas hujuſmodi occaſione à te latas, decernimus non valere; cùm etſi aliàs juriſdictioni *g* præeſſe dicaris, quia in dictum J. nullam juriſdictionem habebas, juriſdictionis prorogatio nulla noſcitur exciviſſe, cùm hujuſmodi delegata juriſdictio ad alias perſonas nequeat prorogari.

NOTÆ.

a S. *Genovefæ.*] De hoc monaſterio egi *in c. cùm olim* 32. *hoc tit.*

b *London.*] Legendum eſt *Laudunen.* ut in Gloſſa marginali emendatur. His temporibus regebat Eccleſiam Laudunenſem Guillelmus de Geriennis, ut referunt Chenu *in ſerie Præſulum ipſius Eccleſiæ,* & Fratres Sarmat. *tom.* 2. *Galliæ Chriſt. fol.* 596.

1. c *Mutuum.*] Non exprimit Pontifex, an pecuniæ, frumenti, olei, vini, vel alterius ſpeciei mutuum eſſet celebratum; non enim in pecunia tantùm, verùm in omnibus rebus, quæ functionem recipiunt, & quæ pondere, numero, menſurâve conſtant, mutuum conſiſtit, *l. mutuum* 2. *ff. de rebus creditis*, ubi docuerunt Federicus Schotus, Matheacius, Donellus, & Barclaius, Mancinus *lib.* 1. *Genial. cap.* 24. & 153. Gibalinus *de uſuris, tom.* 1. *cap.* 2. & 3. Salmaſius *ad jus Atticum cap.* 6. Deſiderius Heraldus *lib. unic. emend. cap.* 15. Vulteius *diſcept. cap.* 15. Hermoſilla *in l.* 2. *tit.* 1. *partit.* 5.

2. d *Loco.*] Non ſolùm in obligationibus adjiciuntur dies, & conditio, verùm & locus apponi ſolet, in quo res debita ſolvatur, *l.* 1. *& per totum, ff. de eo quod certo loco, l. eum qui* 41. *§. quotiens, l. interdum* 73. *l. continuus* 135. *§. cùm ita, ff. de V. O. l. hæres, §. fin. ff. de judiciis, l. pecuniam* 15. *ff. de compenſationibus, l.* 2. *§. ſi quis jus, ff. ſi quis cautionibus, §. loca, Inſtit. de oblig.* Donellus *lib.* 26. *comment. cap.* 13. & *ad tit. ff. de eo quod certo,* ubi Ægidius Hortenſius. Et licèt dies in obligatione adjiciatur tantùm gratiâ debitoris, locus tamen plerumque adjicitur utriuſque, creditoris, & debitoris gratiâ, propter promiſcuas utilitates, quæ ſingulis adeſſe poſſunt, *l.* 1. & 2. *§. ult. cum ſeqq. ff. de eo quod certo:* unde locus à debitore renunciari non poteſt invito creditore; dies verò renunciari valet, quia ſui causâ ſtatutus eſt, *l. eum qui Kalendis, §. ult. ff. de V. O. l. quod in diem, l. cùm tempus, ff. de reg. juris.* Non ergo qui certo loco promiſit, in alio ſolvere poteſt, *l.* 2. *§.* 2. *l. is qui* 9. *ff. de eo quod certo, l. qui Romæ* 122. *ff. de V. O. l. fidejuſſor* 16. *§.* 1. *ff. de fidejuſſor. l.* 9. *C. de ſolut.* Nec contrarium probat textus *in l. continuus, §. cùm ita, ff. de V. O.* cui ſatisfaciunt Donellus *ibi*, Faber *libro* 2. *conject. cap.* 1. Nec etiam ut ſolvat alio loco, quàm deſtinato ſolutioni, à creditore cogi valet, *l.* 1 *ff. de eo quod certo, d. l. hæres, §. illud, l. ſi duo* 16. *§.* 1. *de conſtit. pecun. l.* 3. *ff. de rebus authorit. judicis, l. quæro* 100. *ff. de ſolutionibus, l.* 37. *tit.* 2. *partit.* 5. Docent communiter repetentes, Donellus & Hortenſius *in d. l.* 1. *ff. de eo quod certo,* & *in l. unica, C. ubi conveniatur qui certo loco,* P. Barb. *in d. l. hæres* 19. *§. illud,* Carleval *de judiciis, tom.* 1. *tit.* 1. *diſput.* 2. *ex num.* 284. ſortiturque in eo caſu debitor duplex forum: unum ratione domicilii, *d. l. hæres, §. ult.* aliud ratione loci adjecti; per talem enim adjectionem quaſi contractum in eo loco creditur, *l. vinum* 22. *ff. de rebus creditis, l.* 3. *ff. de rebus authorit. judicis, l. contraxiſſe* 21. *ff. de O. & A. l.* 8. *tit.* 3. *lib.* 4. *recopil.* Docent Covar. *practic. cap.* 20. *num.* 3. Gutierrez *de juramento,* 3. *part. quæſt.* 16. Laſſarte *de decima vendit. cap.* 4. *num.* 10. unde cùm ratione contractus, retento etiam foro domicilii, quis forum ſortiatur, *cap. ult. de foro compet. cap. unico, §. contrahentes, eod. tit. in* 6. ideò in loco domicilii, & loco ſolutioni deſtinato conveniri poteſt. Unde Epiſcopus Laudunenſis in præſenti ſpecie, aut Lauduni ratione domicilii, aut in loco ſolutioni deſtinato poterat conveniri, ut in ſimili ſpecie docetur *in cap. dilecti* 17. *de foro compet.* ubi quæ ad actionem arbitrariam ſpectant, pro expoſitione tituli *de eo quod certo loco*, latiùs proſequemur.

e *Termino.*] Etiam tempus plerumque in obligationibus adjicitur, quare aiebat non extra rem ex Epicteto Arrianus: *Non ſufficit, ut debeatur pecunia, datam eſſe mutuam*; id eſt, non ſufficit inſpicere mutui contractum, ſed ejus qualitates, locum videlicet, & tempus. Tempus autem adjicitur in contractibus duplici modo. Primo, ut eo adveniente res præſtetur, nec antea, licèt debeatur, peti poſſit, exempli gratiâ: *In diem B. Joannis dare ſpondes?* vel, *In diem B. Petri pecunia mutuò accepta reddenda eſt.* Secundo modo, ut eo adveniente deberi deſinat, ut in hoc caſu: *Centum quolibet menſe dare ſpondes uſque ad Kalendas Martias?* adveniente eo tempore, licèt non ipſo jure, ope tamen exceptionis tollitur obligatio, *l. obligationum.* 44. 3.

num 44. §. 1. *ff. de O. & A.* Ad primum tempus referenda eſt præſens deciſio, in cujus ſpecie pecunia mutuò accepta ſtatim debebatur, ſed pendente termino ſolutioni aſſignato peti à mercatoribus non poterat; quod enim in diem certum promittitur, ſtatim debetur, licèt ante diem peti non poſſit, *d. l. obligationum* 44. §. *centeſimis* 46. *ff. de V. O. l.* 3. §. *ult. cum ſequenti, ff. de conſtit. pecun. l.* 2. *verſic. Etiam datur, Cod. eod. tit.* docent Ripol. *in l.* 1. *ff. de condit. & demonſtrat.* Coſta *lib.* 1. *ſelect. cap.* 19. *&* 20. Gomez *lib.* 2. *variar. cap.* 11. *ex numero* 21. Duarenus *de O. & A. cap.* 4. Lara *de Capellaniis, lib.* 1. *cap.* 9. Poteſt autem anteà ſolvere debitor, quia plerumque tempus ejus favore adjicitur, *l. cum tempus, l. veluti* 27. §. 1. *l. continuus* 132. §. *cum te, ff. de V. O.* Docent Menchaca *de ſucceſſ. creat.* §. 7. *num.* 19. Gentilis *lib.* 1. *de donat. cap.* 31. ſed ſi adveniente tempore debitum ſolutum non ſit, ſtatim peti poteſt, & debitor in mora conſtituitur, & adversùs eum agi poteſt in quantum creditoris interfuit pecuniam mutuam ſuo tempore fuiſſe ſolutam, aut quia aliquid amiſit, aut lucri deceſſit, *l. vinum* 22. *ff. de rebus creditis, l. ult. ff. de condict. tritic. l. hominem* 37. *ff. mandati, l. ſi Kalendis* 11. *ff. de re judic. l. qui fundum, ff. de V. O.* Nobilis autem differentia verſatur inter hanc obligationem ad certum diem, & inter puram; nam ex obligatione pura debitor non conſtituitur in mora ante interpellationem; unde uſuræ, aut aliquod lucrum interceptum peti non poſſunt, *l. videamus* 38. §. *ſi actiones, ff. de V. O.* at in obligatione in diem facta, de qua in hoc textu, elapſo die ſtatim debitor conſtituitur in mora, cùm dies ipſa interpellet pro homine, *l. pecunia* 9. *ff. de O. & A. l. ad diem* 77. *ff. de V. O. cap. potuit, de locato.* Unde deducitur, actionem arbitrariam duplici ex cauſa mercatores in præſenti ſpecie intendere poſſe adversùs Epiſcopum Laudunenſem. Prima, ratione loci adjecti, propter quam actio naſcitur arbitraria, ut latè illuſtrabo *in cap. dilecti, de foro compet.* Secunda, propter tempus adjectum; ſicut enim adjectio loci inducit actionem arbitrariam, ita temporis adjectio, ut defendit Cujacius 8. *ad Africanum, in l. centum, ff. de eo quod certo*: licèt contrarium defendant Fulgoſius, Donellus, & Faber *in d. l. quod Epheſi, ff. eod. tit.* quod mirè, & doctè in concordiam reducit D. Joſephus de Retes *de ſtipul. pœnali tract.* 4. *num.* 12.

f *Quantitatem.*] Non debitam ab Epiſcopo, ſed à ſeipſo, conſtituit ſe ſoluturum quantitatem, quam jam debebat certo die; poteſt enim quis conſtituere quod debet citeriori, aut longiori die, *l. ſed & ſi* 4. *ff. de conſtit. pecunia.*

4. g *Juriſdictioni præeſſe.*] Delegatæ videlicet, Abbas enim S. Genovefæ eſt Decanus, & Cancellarius Lutetianæ Pariſienſis Univerſitatis, *cap. ex parte*, juncta inſcriptione, *de V. S.* habet jura Epiſcopalia in parochia S. Stephani Lutetiæ, *cap. olim, el* 2. *de reſtit. ſpol.* eſt Conſervator quampluriùm Religionum, quarum catalogum refert Renatus Chopinus *lib.* 2. *de ſacra polit. tit.* 2. *pag.* 294. unde ut Etheſiarchæ Pariſienſi miſſæ ſunt ei quamplures cauſæ, ut videre eſt *in cap. licèt, de preb. cap. ex litterarum, de apoſtatis*, & aliis. Ejus juriſdictio confirmata eſt decreto Pariſienſis Senatus, quod refert Chopinus *lib.* 2. *monaſt. pag.* 254. ſed exinde tantùm evincitur, juriſdictionem delegatam ipſum habere; Conſervatores enim judices delegati ſunt, *c.* 1. *hoc tit. lib.* 6. probavi *in cap.* 3. *hoc tit.* Unde hujus Abbatis, ut delegati, juriſdictio prorogari non poterat ultra perſonas comprehenſas in ipſa delegatione.

5. Ex hoc textu communiter deducitur, juriſdictionem delegatam non extendi ultra perſonas in reſcripto deſignatas: quam concluſionem latè expoſui *in cap. ſignificavit, de reſcriptis.* Etiam deduci ſolet, juriſdictionem delegatam non eſſe prorogabilem: quam partem expoſui *in cap. de cauſis* 4. *hoc tit.*

CAPUT XLI.

a Idem.

CUm vigeſimum annum peregeris, dari potuiſti in ætate hujuſmodi delegatus. Cæterùm conſtituto intra ætatem eandem (niſi partes ſcienter conſentirent in eum, qui annum XVIII. tranſcendiſſet,) facta delegatio ab alio, quàm à Principe, non teneret.

COMMENTARIVM.

1. Concluſio probatur. a IDem.] Gregorius videlicet IX. qui pro expoſitione, & declaratione textus *in l. quidam* 57. *ff. de re judicata*, præſentem edidit conſtitutionem, ut jam notarunt Sarnenſis *in cap. ſtatutum, num.* 26. *de reſcriptis in* 6. Mandoſius *de ætate, cap.* 5. Petrus Barboſa *in l. cum Prætor*, §. *fin. num.* 109. *ff. de judiciis*, & ut eam faciliùs comprehendamus, ſequentem proponimus diſputandam aſſertionem: *Minor* 20. *annis à quocumque judex delegatus deſignari poteſt: & major* 18. *ſi partes conſentiant; minor verò* 18. *annis nullo modo, niſi à Principe, delegatus dari valet.* Non eſt ſimilis deciſio in jure noſtro, quâ probari poſſit hæc aſſertio. Eam tamen illuſtrant Ludovicus Gomez *in cap. ſtatutum, num.* 26. *de reſcriptis lib.* 6. Mandoſius *de ætate minor. cap.* 5. *num.* 88. Zaſius *lib.* 2. *ſingularium, cap.* 22. Petrus Barboſa *ubi ſuprà, num.* 90. Moneta *de conſervat. cap.* 5. *n.* 159. Narbona *de ætate anno,* 20. *quæſt.* 2. Donellus *lib.* 17. *comment. cap.* 24. Langleus *lib.* 4. *ſemeſtrium, capite* 15. Petrus Gregorius *lib.* 1. *de reſcriptis, cap.* 22. Segura *in direct. judic.* 1. *p. cap.* 1. *per totum*, Sbrozius *de Vicario Epiſcopi, lib.* 1. *quæſt.* 35. & alii infrà referendi.

2. Impugnatur præſens aſſertio. Sed hæc Gregorii deciſio juris utriuſque principiis adverſari videtur; conſtat enim certam ætatem ſingulis publicis muneribus eſſe præſcriptam, infra quam ea adire non datur, *l. honor* 14. §. *gerendorum, ff. de munerib. & honorib. l. penult. ff. de legat.* 3. Petrus Herodius *lib.* 10. *rerum judic. tit.* 13. *cap.* 8. circa quam ætatem variæ olim fuerunt rogatæ leges, ut conſtat ex Dione Caſſio *lib.* 52. Suetonio *in Auguſto, cap.* 32. Ovidio *in Faſtis*, ibi:

Jura dabat populo ſenior: finitaque certis
Legibus eſt ætas, unde petatur honos.

Celebriſque inter eas fuit lex Annaria, cujuſque Magiſtratus ineundi tempus definiens, de qua Cicero *Philip.* 5. his verbis: *Legibus annualibus majores noſtri cùm grandiorem ætatem ad Conſulatum*

conſtituebant

conſtituebant , adoleſcentiæ temeritatem verebantur. Livius *lib.25. cap.2.* & *lib.40. cap.44.* plura de ipſa lege Annaria Cujacius *lib.17. obſerv. cap.* 34. Donatus *in dilucid. ad Lampridium in Alex. Severo, tom. 6. theſauri crit.* Borellus *de Magiſtr. lib.1. capite 6.* Oſualdus *lib.17. comment. cap.24. littera L.* His legibus ad Conſulatum capeſſendum ætas 43. annorum præſcripta fuit , Cicero *ubi ſuprà* , Alex. ab Alex. *lib.3. Genial. cap.3.* Ad Præturam 40. anni , Roſinus *lib.8. antiquit. cap.5.* Gutherus *de comitiis Romanorum lib.1. cap.3.* Ad Ædilitatem 37. Brodeus *ad Polletum lib. 2. hiſtoriæ fori , cap.7.* & *lib.5. cap.8.* Ad Quæſturam etiam 37. Sidonius *de antiquo jure Roman. cap.2.* Robortellus *in diſput. de grad. honorum :* & ad jus dicendum 30. Suetonius *in Vitel. cap.32.* plures referens doctiſſimus Solorzanus *de juribus honorariis , num.357.* Sequentibus verò temporibus ad Magiſtratum gerendum, in quo Reipublicæ adminiſtratio continebatur, ante 25. ætatis annum juvenes non admittebantur , ſi provincialis Magiſtratus eſſet , *l.2. ff. de minoribus, l. non tantùm , §.1. ff. de Decurion. l. ad Rempublicam 8. de muner. & honor.* adeò ut Decurio minor 25. annis à Principe creatus , licèt Decurionatus munere decoraretur , ad ſuffragium tamen ferendum in Curia non admittebatur quouſque 25. annum attigerit , *l. ſpurii 6. §. minores , l. penult. §.1. ff. de Decurion.* Cuiacius *lib.1. reſponſ. Papin. in d. l. ſpurii , §. minores :* at verò Romanæ Reipub. Magiſtratus etiam minoribus 25. annis ſolebant à Principe , vel Republica concedi , *l. unica , §. ult. ff. de officio Conſulis , l. ſi rogatus 20. §. ult. ff. de manumiſſ. vindict.* & cùm concedebantur , concedentis auctoritas ſupplebat ætatem , & conſequenter ſententiam pronunciandi jus habebant , *d. l. quidam 57. l.5. tit. 4. p. 3.* Legibus autem noſtri Regni ordinarius judex major debet eſſe 20. annis ; delegatus autem poterit eligi major 18. annis , *l.5. tit.4. partit.3.* Denique conſtitutum eſt , ut judex nemo eſſe poſſit , qui non fuerit 26. annis major, & per 10. annos in ſcholis publicis ſtudiis juris civilis , & canonici operam dederit , & in Regni legibus fuerit verſatus , *l.2. tit.9. lib.3. novæ recopil.* ubi Azevedus , Anton. Gomez *in l.2. Tauri,* qui plures cumulant auctores : igitur non rectè aſſerimus , minorem 18. annis à Principe delegatum dari poſſe. Augetur hæc difficultas ex eo ; nam ut judex delegatus aliquis deſignetur , debet obtinere dignitatem eccleſiaſticam , *cap. ſtatutum , de reſcriptis , lib.6.* ſed ad dignitatem eccleſiaſticam major ætas deſideratur , veluti ad Epiſcopatum 30. anni , *cap. cùm in cunctis , de elect.* ad Archidiaconatum , ſeu alias dignitates curam animarum habentes 25. ad Abbatias , & Prioratus etiam 25. *Clement. ne in agro , §. cæterùm , de ſtatu monach.* ad inferiora verò officia & beneficia ea ætas , intra quam valeat poſſeſſor in Presbyterum ordinari , *d. cap. cùm in cunctis , §. inferiora* , ubi latè diximus : igitur qui eſt infra 20. annum , judex delegatus dari non poteſt. Secundò difficilis etiam eſt præſens aſſertio ; ubi docetur , ex conſenſu partium judicem dari poſſe eum , qui 18. annos obtinet ; nam arbitri non poſſunt eligi , niſi qui 20. annum habent , *l. cùm lege 41. ff. de receptis* , in illis verbis : *Nemini licere minorem 20. annis compromiſſarium judicem eligere.* Ante ætatem enim 20. annorum faciles ſunt lapſus in malum , & aliæ improbæ commotiones, de quibus Sidonius *lib.7. epiſt.2.* D.Hieronymus *epiſt.2. ad Nepotianum* , Caſſiodorus *lib.1. epiſt.1.* igitur qui tantùm 18.annos ſunt adepti,non poſſunt in arbitros , ſeu delegatos ex conſenſu partium eligi.

Quibus difficultatibus minimè obſtantibus vera eſt præſens Gregorii IX. deciſio , cujus ratio ex eo provenit ; nam cùm temporibus noſtri Gregorii majores 20. annis judices ordinarii eligi poſſent , ut latè probant Bronchorſt. *d. aſſert.65.* P. Barboſa *in l. cùm Prætor 12. §. fin. num.48. ff. de judiciis*, meritò etiam habens 20. annos poteſt à quolibet ordinario Magiſtratu judex delegatus deſignari : infra ætatem etiam pubertatis plenæ poteſt à Principe in delegatum eligi , quia cùm Princeps agnoſcit ætatis defectum, & nihilominùs in delegatum eligit , creditur cum eo diſpenſaſſe. Ludovicus Gomez *in d. cap. ſtatutum , num. 17.* Moneta *de conſervat. cap.5. num.159.* Barboſa *ubi ſuprà.* Si tamen in minorem 20. annis partes conſentiant, ut ab inferiore Magiſtratu judex detur , valebit delegatio , *ex d. l. quidam conſuleb.unt* , confirmatâ hac Gregorii deciſione ; nam cum conſenſu partium adeſt ſimiliter auctoritas delegantis , quæ ſupplet defectum ætatis , conſentientibus ipſis litigatoribus. Quare ſingula , quæ non prodeſſent, videlicet delegatio judicis , aut conſenſus partium , conjuncta juvant , inducuntque juſtitiam ipſius delegationis, ut docent P. Barboſa, & Mandoſius *ubi ſuprà.*

3. Ratio decidendi.

Nec obſtat prima difficultas ſuprà adducta ; nam omiſsâ illâ ſatis vexatâ quæſtione , quænam videlicet ætas jure Pandectarum deſideraretur ad judicandum ? quam latè examinant ultra ſuprà relatos Goveanus *in l. 2. ff. de juriſd.* Maſtrillus *de Magiſtr. lib.2. cap.5.* Cuiacius *in l.1. C. qui ætate , libro 10.* Donellus *lib.17. comment. cap.24.* Narbona *de ætate , anno 25. quæſt.31.* dicendum eſt , in præſenti non agi de judice ordinario, ſed de delegato ; unde licèt daremus ætatem 25. annorum deſiderari in judice ordinario , non tamen inde infertur, idem obſervandum eſſe in judice delegato. Nec augmentum ipſius difficultatis refragatur ; nam illud procedit attento jure novo Bonifacii VIII. poſt cujus deciſionem delegatus , aut conſervator ejus ætatis eſſe debet , quam requirit qualitas illa tribuens habilitatem ad delegati , vel conſervatoris munus ; ut ſi quis delegatus , aut conſervator detur , quia Abbas , Archidiaconus , aut obtinens perſonatum in Eccleſia Cathedrali , vel Collegiali, eam ætatem debet habere , quæ ad Abbatiam , Archidiaconatum , talemve perſonatum deſideratur, ut latiùs proſequitur Moneta *d. cap.5. de conſervatorib. num. 155.* Nec tertia difficultas refragatur, pro cujus ſolutione ſciendum eſt , valde controverſum eſſe apud Interpretes , quænam ætas in arbitris præfinita ſit ? Aliqui exiſtimant , arbitrum debere eſſe majorem 18. annis : ita Gloſſa *in præſenti* , Blancus *de compromiſſis, quæſt.2. num.22.* Anton. Gomez *lib.3. variar. cap.1 num.55.* Menochius *de arbitrariis , lib. 2. centuria 6. caſu 540. num.40.* Caldas Pereyra *in l. ſi curatorem , verbo hunc contractum , num.44. C. de in integrum reſtit.* & dicunt communem Vivius *lib.2. commun. opin. opin. 506.* Goveanus *in l.2. ff. de juriſd. n.8.* P.Faber *in l.2. ff. de regul. juris*, alii congeſti ab Oſualdo *lib.17. comment. cap.24. littera G* , pro qua opinione expendunt primò præſentem deciſionem , ſecundò textum *in l. cùm lege 41. ff. de receptis* , ubi aſſeritur, lege Julia judiciaria cautum fuiſſe , ne minor 20. annis cogeretur arbitrium ſuſcipere : igitur ſi velit compromiſſum acceptare ; valet. Tertiò & illud argumentum adducunt , nam qui judices dati poſſunt , & arbitri recipi valent : ſed majores 18. annis , licèt minores 20. judices eſſe poſſunt , *l. quidam 57. ff. de re judicata , l. unica , ff. de officio Conſulis , l. Prætor 12. verſic. Natura , ff. de judiciis,* ubi

4. Diſſolvuntur difficultates.

Digitize

ubi naturâ tantùm impuberes judicare prohibentur, *l.1. §. 3. ff. de poſtulando*, ubi major 17. annis poteſt de jure reſpondere: igitur & arbiter deſignari valet. Sed arbitrum debere eligi eum, qui vigeſimum annum obtineat, docuerunt P. Gregor. *lib. 47. ſyntagm. cap. 9. num.16.* Donellus *lib.17. comment. cap.24. & in d. l. quidam*, Maſtrillus *de Magiſtr. lib.2. cap.3. num.2.* Quam opinionem jure communi inſpecto veriorem reor: nec eâ retentâ obſtant prioris ſententiæ fundamenta. Non præſens deciſio, quæ procedit in jure delegato ex conſenſu partium deſignato, non verò in arbitro ex mero conſenſu partium electo: unde cùm in judice delegato cum conſenſu partium concurrat auctoritas delegantis, ideò habens 18. annos poteſt delegatus creari; at verò in arbitro nulla auctoritas dantis, ſed tantùm partium conſenſus adeſt, ideóque minor 20. annis in arbitrum eligi non valet. Quo modo etiam accipiendi ſunt textus *in l.4. tit.5. partit.3. l.4. tit.15. lib.2. ordin.* Nec etiam facit pro contraria opinione textus *in d. l. cùm lege 41.* argumento à contrario deducto, quod ex eo textu deduci non valet; nam ſi Calliſtratus docet, minorem 20. annis cogi non poſſe arbitrium dicere, expreſsè ſupponit, arbitrium ſuſcipere non valere, cum ex edicto Prætoris omnes arbitri ex conſenſu partium electi poſſent cogi arbitrium dicere, *l. non diſtinguemus*, cum ſuis §§. *ff. de arbitris*: igitur ſi non poteſt cogi, nec eligi valet, ut docet Bronchorſt. *centuria 1. aſſert. 65.* omiſſis aliis ſolutionibus traditis à Fabro *in ejus textus rationali*, Oſualdo *lib.17. ad Donellum, c.24. littera G.* Vulteio *de judiciis, cap.1. num.100.* Narbona *de ætate, anno 35. quæſt.33.* Hodie tamen cùm ætas 26. annorum ad judicandum præfinita ſit, *l.2. tit.9. lib.3. recopil.* abrogatis, ſeu expoſitis *l.5. tit.4. part.3. l.3. tit.9. lib.3. recopil.* crederem arbitros etiam 25. aut 26. annos habere debere, quod & docet Narbona *anno 25. quæſt.33.* Nec tandem facit pro alia ſententia textus *in d. l. quidam*; nam in eo ſententia prolata à minore 20. annis, ſuſtinetur ex diſpenſatione Principis, qui poteſt in ætate Magiſtratuum diſpenſare, ut ſuprà probavi, & docent Vulteius *de judiciis lib.1. cap.1. num.99.* Altamirano *in l.1. C. de filiis official. cap.4. num.9.* Amaya *in l.2. C. ſi ſervus aut liber, ex num.19.*

CAPUT XLII.

Idem.

UNo *a* delegatorum, vel *b* arbitrorum (ſicut proponis) rebus humanis exempto, eorum officium exſpiravit. Niſi aliud in *c* delegatione, aut compromiſſo fuiſſet expreſſum.

NOTÆ.

1. *a* DElegatorum.] Uno enim ex judicibus delegatis defuncto, aliorum exſpirat etiam juriſdictio, ut docent Vighellius *in meth. juris can. pag.211.* P. Gregor. *in cap. ſciſcitatus, de reſcriptis*, Matienzo *in l.12. gloſſa 1. tit.4. lib.5. recopil.* Farinacius *in fragment. 2.p. verbo judex, num.773.* quam partem expoſui *in cap. ſciſcitatus, de reſcriptis, cap. quoniam 14. hoc tit.* & explicat Caſtillo *lib.5. controv. cap.130. num.7.*

b *Arbitrorum.*] Arbitrorum morte, & compromittentium finiri compromiſſum, probabimus *in cap. fin. de arbitris.* Non idem procedit defuncto uno ex executoribus datis ad teſtamentum faciendum, vel exequendum, ut pro interpretatione textus *in cap. fin. §. ſanè, de teſtam. lib.6.* docent Carpio *de execut. lib.3. cap.2. per totum*, Barboſa *voto 59.* 2.

c *Delegatione.*] Adjectâ videlicet clauſulâ, Quod ſi non omnes, quam illuſtravi *in d. cap. ſciſcitatus.*

CAPUT FINALE.

a Idem.

QUoniam Apoſtolica Sedes intendit providere negotiis, & non perſonis, quibus eadem committuntur, ſi judex tertius, licèt ex officio noſtro, vel de adſenſu partium pro communi à nobis datus eiſdem, alii delegaverit vices ſuas (cùm delegato à Principe id concedatur à jure) delegatio valebit ipſius. Idem quoque dicendum eſt, cùm mandatur Epiſcopo, ut cum altero ſuorum conjudicum mandatum Apoſtolicum exequatur: & tunc ſine ſubdelegato ab ipſo Epiſcopo reliqui duo procedere non valebunt. §. Is autem, cui injungitur, ut perſonaliter negotium exequatur, poteſt (dummodo partes conſentiant) hoc aliis delegare, præterquam ſi inquiſitionem fieri, vel Eccleſiis de Prælatis, vel aliis miniſtris provideri mandaremus; cùm in his omnibus caſibus induſtriam, & fidem perſonæ, cui talia committimus, eligere videamur. §. Cæterùm (ſalvâ Legatorum Sed. Apoſt. auctoritate,) nulli, cui commiſſum fuerit prædicare Crucem, excommunicare, vel abſolvere aliquos, diſpenſare cum irregularibus, vel injungere pœnitentias, liceat hæc de cætero aliis demandare; quia non ſibi juriſdictio, ſed certum miniſterium potiùs committitur in hac parte.

NOTÆ.

Digitized by Google

N O T Æ.

1. a IDem.] Gregorius IX. videlicet, qui à nemine conſultus, ſed motu proprio præſentem edidit conſtitutionem, ut explicaret poteſtatem delegandi, ſeu ſubdelegandi, cùm mandata eſt juriſdictio, aut nudum miniſterium commiſſum: quam poteſtatem expoſui *in c. 3. hoc tit.* & pro conciliatione præſentis textus cum capite finali, *de off. Ordin.* repetenda ſunt adducta in commentario dicti capitis finalis.

TITULUS XXX.

De officio Legati.

CAPVT PRIMVM.

Alexander III. a *Vniverſis Suffragneis* b *Cantuar. Eccleſiæ.*

CUM non ignoretis, venerabilem fratrem noſtrum Cantuar. Archiepiſc. vobis non ſolùm Metropolitani, ſed etiam c Legationis jure præeſſe; mirabile ſatis eſt, quod quidam veſtrûm, ſicut audivimus, aſſeverare præſumunt, quod idem Archiepiſcopus nullam cauſam de Epiſcopatibus veſtris, ſive Metropoleos, ſive Legationis jure audire debeat, niſi per d appellationem perferatur ad ipſum. Sanè licèt Metropolitico jure audire non debeat cauſam de Epiſcopatibus veſtris, niſi ad eum per ap. deferatur; tamen Legationis obtentu univerſas Eccleſiaſticas cauſas de ipſis Epiſcopatibus, quæ per ap. vel querimoniam aliquorum perveniunt ad audientiam ſuam, audire poteſt, & debet, ſicut qui in provincia ſua vices noſtras gerere comprobatur. Mandamus itaque, & præcipimus, ut cauſas, quæ de Epiſcopatibus veſtris ad eundem Archiepiſcopum perferuntur, ejus judicio relinquatis, nec quemlibet clericum, vel laicum veſtræ juriſdictionis deterrere, vel impedire tentetis, quominus cauſam ad præfatum Archiepiſc. ſi voluerit, poſſit transferre.

N O T Æ.

a VNiverſis.] Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap. unico,* videlicet 23. Epiſcopis, qui ut ſuffraganei parent Archiepiſcopo Cantuarienſi, quorum Sedes referunt Candenus *in Republica Anglia*, Carolus à S. Paulo *in Geographia ſacra*, Barboſa *p. 1. de poteſt. Epiſcop. in notitia Epiſcop.*

b *Cantuarienſis.*] De hujus Eccleſiæ origine, & amplitudine aliqua adduxi *in cap. 2. de reſcript.*

1. c *Legationis.*] Inter alia Cantuarienſium Præſulum privilegia non minimum olim fuit jus Legatorum; illi enim Legati nati Sedis Apoſtolicæ erant: ita enim ſcribit Joannes Papa XII. in litteris ad S. Dunſtanum Archiepiſcopum Cantuarien. apud Malmeſb. *lib. 1. Pontif. pag. 212. Primatum itaque tuum, in quo tibi ex more anteceſſorum tuorum vices Apoſtolica Sedis exercere convenit, ita tibi ad plenum confirmamus, ſicut B. Auguſtinum, ejuſque ſucceſſores præfatæ Eccleſiæ Pontifices habuiſſe dignoſcitur*, Unde Candenus *in ſua Brit. pag.* 239. aliàs 196. *Cantuarienſes Archiepiſcopi erant Legati Pontificis Romani, & (ut Urbanus Secundus aiebat) velut alterius orbis Patriarcha: & Goduvinus in vita Theobaldi Archiepiſcopi pallium accepit Roma ab Innocentio Secundo, à quo etiam titulo donatus eſt Legati nati, qui ab omnibus ſucceſſoribus jam inde ſemper retentus eſt.* Et priùs in vita Rodulphi Archiepiſcopi: *Rodulphus Sedi Cantuarienſi privilegium antiquitùs conceſſum aſſeruit, ut illius Eccleſia Archiepiſcopi Sedis Apoſtolica Legati nati perpetuò haberentur.* Parker. *in antiquit. pag. 23. Pontifices Romani Cantharienſes Archiepiſcopos ut ſuos Legatos nominabant, ut auctoritatem, quam jure ſuo obtinebant, à Sede Romana ſumere viderentur.*

d *Appellationem.*] *Cap. per ſingulas 2. 9. q. 3. cap. dilecti, cap. cum cauſam, cap. ſolicitudinem, de appell. cap. Romana, eod. tit. in 6. cap. per tuas, de ſententia excommun. cap. venerabilibus, eod. tit. in 6. cap. 1. de foro compet. eod. lib.* Docent latè Balboa *in cap. 1. de foro compet.* Hallierius *de hierarch. juriſd. lib. 4. art. 3. §. 1.* & nos plura dabimus *in cap. paſtoralis, de officio Ordinarii.*

COMMENTARIUM.

EX hoc textu talis deducitur aſſertio: *Legatus Pontificis in provincia ſuæ legationis etiam per ſimplicem querelam adiri poteſt.* Probant eam textus *in cap. cùm inter*, junctâ integrâ, *cap. cùm venerabilis 7. de conſuet. cap. 2. hoc tit. in 6. cap. officii 38. de elect. cap. veniens, de V. S. cap. ſi Abbatem, de elect. lib. 6.* Illuſtrant ultra relatos à Barboſa *in præſenti, & lib. 1. juris Eccleſ. cap. 5. num. 75.* Petrus Greg. *lib. 5. partit. tit. 3. cap. 2.* Cæſar *de Eccleſ. hierarch. diſput. 3. §. 2. num. 3.* Sahagun *ad hunc titulum, num. 7.* Corvinus *lib. 1. aphoriſm. tit. 20.* Fragoſo *de regim. Chriſt. reipubl. pag. 2. lib. 4. diſp. 10. §. 5.* Morinus *lib. 1. exercit. cap. 21.* Morla *de juriſd. tit. 2. num. 105.* Gambara *de officio Legati lib. 8. num. 7.* Caniſius *in ſumma hujus tituli,* Lælius Cæcus *de repub. tit. de ſtatu Legati, num. 3.* Zerola *in praxi, verbo Legatus,* Azor *Inſtit.* 1. Concluſio probatur.

Digitized by Google

moral. 2. *p. lib.* 5. *cap.* 28. Fileſacus *in cap. duæ* 9. *de officio Ordinarii.*

3. Impugnatur hæc aſſertio. Sed adverſùs hanc aſſertionem inſurgi poteſt ſequenti conſideratione. Eccleſiaſticus ordo confunditur, ſi ſua unicuique juriſdictio non ſervetur, & ab Ordinario auſertur primæ inſtantiæ cognitio. Leo Pontifex X. in conſtitutione lata in Concilio Lateran. anno 1515. in illis verbis: *Et cùm Eccleſiaſticus ordo confundatur, ſi ſua unicuique juriſdictio non ſervetur, Ordinariorum juriſdictioni quantùm cum Deo poſſumus favere, ac litibus celeriùs finem imponi, & litigantium immoderatis ſumptibus, & expenſis parcere ſatagentes ſtatuimus, & ordinamus, quod ſingulæ cauſæ, tam ſpirituales, quàm civiles, & mixtæ, forum Eccleſiaſticum quomodolibet concernentes, in prima inſtantia extra Romanam Curiam, & in partibus coram Ordinariis locorum duntaxat cognoſci, & terminari valeant.* Unde PP. Concilii Trident. *ſeſſ.* 24. *de reform. cap.* 20. ita ſtatuerunt: *Legati quoque etiam de latere, Nuncii, Gubernatores Eccleſiaſtici, aut alii quarumcunque facultatum vigore, non ſolùm Epiſcopos in prædictis cauſis impedire, aut aliquo modo eorum juriſdictionem iis præripere, aut turbare non præſumant, ſed nec etiam contra clericos, aliaſve perſonas Eccleſiaſticas, niſi Epiſcopo prius requiſito.* Quare in omnibus cauſis ad forum Eccleſiaſticum pertinentibus coram loci Ordinario primam inſtantiam tractandam, & finiendam eſſe docent innumeri congeſti à Barboſa *in d. cap.* 20. *Concil. Trident.* Salgado *de retent. bullarum*, 2. *p. cap.* 3. igitur Archiepiſcopus Cantuarienſis, quantumvis Legatus natus Sedis Apoſtolicæ, non poteſt per viam querelæ adiri, cùm per conſequens prima inſtantia tollatur ab Ordinariis ſuffraganeis. Augetur hæc dubitandi ratio ex eo, nam Legati Sedis Apoſtolicæ exæquati ſunt Legatis Proconſulum, *cap.* 2. *hoc tit. lib.* 6. ſed Legati Proconſulum, immò & ipſi Proconſules intra Urbem tantùm voluntariam, non contentioſam exercere poterant juriſdictionem, *l.* 2. *in principio*, *ff. de officio Proconſulis*: igitur & Legati Sedis Apoſtolicæ juriſdictionem contentioſam exercere non poſſunt.

4. De Legatorum origine. Hac difficultate non obſtante vera eſt præſens deciſio, ad cujus expoſitionem primò præmittendum eſt, Legatum à legando, immò & legendo dictum eſſe, quaſi priùs lectus & electus, ut publium negotium peregrè, & auctoritate publica agat, & pertractet. Occurrunt enim plerumque negotia, quæ niſi per Legatos expediri nequeunt, ut ſunt quæ cum abſentibus agenda, & pertractanda veniunt; nam litterarum miniſterio cuncta committere, & earum fidei, periculoſum eſſet; nec poſſunt calamo peragi, quæ exploranda magis, quàm tractanda ſunt, & mutuo, præſentique colloquio egent: quare Legati officium jam olim in uſu apud varias nationes fuiſſe legimus ad expedienda publica belli, aut pacis negotia. Mittuntur autem Legati à Principe ad Principem, *l. fin. ff. de Legationibus*; à Rebuſpublicis ad Reſpublicas, *l.* 1. *ff. eodem*, *l.* 1. *C. eod. tit.* qui dicebantur Legati cum adjectione talis provinciæ, ut Legatus Ciliciæ, *in l. teſtium* 3. *verſ. Ideoque, ff. de teſtibus*: Legatus Lugdunenſis, *l. ſpadonem* 15. §. *ſi quis* 17. *ff. de excuſat. tutor.* Aquitaniæ, *in l.* 12. *ff. de cuſtodia reorum*: Galliæ *in l.* 2. *ff. de jure immunit.* Numidiæ, *in l. nam* 7. *ff. de legat. præſtandis.* Et illi negotia publica cum exteris gentibus diſceptabant, ut Beliſarius eos deſcripſit apud Procopium *lib.* 2. *belli Perſici*; non tamen ullam juriſdictionem exercebant: cum juriſdictione autem ſuos Legatos mittebant Proconſules, & Præſides, de quibus *in tit. ff. de officio Proconſ. l.* 2. *C. de apparitoribus, lib.* 12. *l.* 1. *ff. de officio Præſidis*, qui dicebantur Legati Proconſulis, & Præſidis, *l. non eſt* 7. *ff. de manum. vindict. l. moris* 9. §. 2. *ff. de pœnis*; quibus maximè conveniunt Legati nati, ſeu miſſi cum juriſdictione, de quibus in præſenti titulo agemus, ut jam notavit Petrus Marcha *lib.* 5. *concord. Sacerd. & Imper. cap.* 1. & 2. Inferiores ad Principem Legatos propriè non mittunt, nec hujuſmodi Legati potiuntur privilegiis, & prærogativis aliorum Legatorum ſupremorum Principum, de quibus *in l. finali*, *ff. de legationibus*, *l. ſanctum* 8. *de diviſ. rerum*, *l. lege Julia* 7. §. *finali*, *ff. ad leg. Jul. de vi public. l.* 2. §. *poſt eos*, *verſic. Deinde*, *ff. de origine juris*, *cap. jus gentium* 7. 1. *diſt. l.* 9. *tit.* 25. *partit.* 7. *l.* 25. *tit.* 18. *partit.* 3. *l. unica*, *tit.* 8. *lib.* 6. *recopil.* in quibus Legatorum perſonæ ſanctæ dicuntur, quia nullo modo lædi poſſunt, aut violari, ut probant Duarenus *lib.* 1. *diſp. cap.* 37. Emanuël Suarez *lib.* 1. *obſerv. cap.* 10. & 15. Petrus Faber *lib.* 2. *ſemeſtr. cap.* 1. Durantius Caſellius *lib.* 1. *variar. cap.* 1. Marquez *in Gubernat. Chriſt. lib.* 1. *cap.* 27. & *lib.* 2. *cap.* 37. D. Joannes à Solorzano *tom.* 1. *de jure Indiar. lib.* 2. *cap.* 20. *num.* 27. Immò ſubditorum Legati illis tantùm privilegiis fruuntur, quæ illis à Principe conceduntur, de quibus *in titulis ff. & C. de legationibus*, *l.* 2. §. *Legatis*, *cum ſequentibus*, *l. ſi quis* 8. *l. non aliàs* 24. *cum ſeq. uſque ad leg.* 28. *l. cum furioſus* 39. §. *finali*, *l. ſi uxor* 42. *ff. de judiciis*, *l. eum qui* 5. §. 1. *ff. de conſtit. pecun. l. ſi Legatus* 30. *ff. ad Trebel. l. finali*, §. *Legati* 12. *ff. de muner. l.* 2. *C. de muner. & honor. lib.* 10. *l. hos* 12. *ff. de accuſat. l. Titio* 36. *ff. ad municip. l. Legatis* 8. *ff. ex quibus cauſis*, *l. tutor* 35. §. *finali*, *ff. de jurejur.* plura de his Legatis publicis, & eorum legationum juribus congeſſerunt relati à Solorzano *d. num.* 27. quibus addendi ſunt Briſſonius *de formulis*, *pag.* 276. Scomborнerius *lib.* 3. *polit. cap.* 28. Clapmarius *de jure Imperii*, *lib.* 1. *cap.* 18. Beſoldus *tom.* 3. *polit. diſſert. de Legatis*, *eorumque jure*, Burgenſis *centuria* 1. *obſerv.* 96. Petrus Herodius *lib.* 10. *rerum judic. tit.* 15. *cap.* 3. 18. & 22. Zipeus *de Senatoribus lib.* 4. *cap.* 28. Arniſeus *de jure majeſt. lib.* 2. *cap.* 5. *num.* 16. Grotius *de jure belli*, *lib.* 2. *cap.* 18. §. 2. Dorleans *ad Tacitum* 3. *annal. pag.* 430. Scribanius *in polit. lib.* 1. *cap.* 26. Giurba *conſil.* 69. Amaya *in l.* 2. *num.* 30. *C. de muner. & honorib. lib.* 10. magnus & doctus ſemper D. Franciſcus Ramos *in memoriali pro Epiſcop. Luſit. propoſ.* 1. §. 2. *ex num.* 74.

Etiam in Eccleſia jam ab ejus primis ſæculis magna fuit auctoritas Legatorum, quidquid impii hæretici impuris vocibus eorum nomen irridentes, detrahere intendant. In Conciliis enim plerumque generalibus Romanus Pontifex, qui nimiis occupationibus implicatus, & ob loci diſtantiam, cùm occupatâ majore Italiæ parte à Barbaris neceſſariò Concilia œcumenica in Oriente celebrabantur, cùm per ſe præeſſe non poſſet, Legatos ſuos mittebat, ut ejus nomine illis præeſſent, ut in Conciliis Nicæno, Epheſino, Chalced. & aliis contigit, de quibus Legatis egit Creſpetius *in ſumma*, *verbo Legatus*, & plenè, ac eruditè Petrus Marcha *lib.* 5. *concord. Sacerd. & Imper. cap.* 2. *cum ſequent.* Legatorum autem Sedis Apoſtolicæ tria ſunt genera, 5. De Legatis Sedis Apoſtolicæ. *cap.* 1. *hoc tit. lib.* 6. Alii ſunt Legati à Latere dicti, *cap. decreto*, *cap. ſi quis Epiſcopus*, 2. *q.* 6. ſive à facie, ut vocat Balſamon *ſcholio* 1. *ad Synodum ſextam in Trul.* Laterales eos appellat Ivo Carnot. *epiſt.* 109. à latere Pontificis mittuntur, ut ait Leo Pontifex *epiſt.* 14. *ad Fauſtum*, in illis verbis: *Cùm propter cauſam fidei, quam Eutyches perturbare tentavit, de latere meo mitterem, qui defenſioni veritatis aſſiſteret.* Quia enim ex collegio Cardinalium Legati eliguntur,

tur, qui ad latus Pontificis ſunt, ſicut in *l. juriſperitos 30. ff. de excuſat. tutor.* dicuntur circa latus Principis agere, qui in ejus comitatu ſunt: & apud Poſſidium *in vita S. Auguſtini*, de judice Africæ ab Honorio Imperatore dato ita legitur: *Propter quod perficiendum etiam de ſuo latere Tribunum, & Notarium Marcellinum ad Africam judicem miſerat*; inde Cardinales Legati à Latere dicuntur, *cap. volentes 8. de officio ordin. lib. 6. cap. ſi Abbatem 36. de elect. eod. lib.* quia Cardinales de corpore ipſius Pontificis, & ad latus ejus ſunt, *cap. quiſquis 6. q. 1. Clement. felicis, de pœnis.* Non tamen olim neceſſarium erat, ut Legati à Laterre Cardinalitiâ dignitate præfulgerent, ut probat Juretus *in notis ad epiſt. 260.* Ivonis. Alii ſunt Legati nati, ita appellati, quia cum ipſa dignitate, quam obtinent, ipſo jure Legatorum officium nanciſcuntur, quales ſunt Archiepiſcopus Cantuarienſis, ut ſuprà probavi, Eboracenſis *cap. 1. ut lite pendente*, Bituricenſis *cap. ult. de majorit. & obed. cap. expoſuit, de dilat.* Rhemenſis, *cap. per venerabilem, §. verum, qui filii ſint legitimi, cap. penult. de filiis Presbyter. cap. cum Bertoldus, de re judicata*, Chopinus *de ſacra polit. lib. 2. tit. 6. num. 2.* Non tamen omnes, qui pallii honorem à R. Pontifice conſequuntur, ideò Legati creantur, ut aliqui exiſtimarunt. Licèt enim pallii honor illis concedatur, non ideò legationis officium nanciſcuntur, ut probat doctus Cironius *lib. 1. obſerv. cap. 7.* Tandem alii ſunt Legati miſſi, illi videlicet, qui cùm ſint à latere Pontificis, neque naſcuntur Legati; tamen in aliquam provinciam mittuntur ob eorum induſtriam, & rerum peritiam, de quibus *in cap. mandata, de præſumpt. cap. cum dilecti, de accuſat.* Mitti autem poſſunt ut Legati illi, qui in Eccleſiaſtica dignitate ſunt conſtituti, etiamſi Subdiaconali tantùm gradu ſint inſigniti, *c. 1. 94. diſt.* Proſequuntur horum Legatorum dignitatem, & prærogativam Pariſius *de reſign. benef. lib. 7. q. 13. n. 1.* Garcia *de beneficiis 5. p. cap. 3. num. 3.* Speculator *p. 1. tit. de Legato*, Moneta *de conſerv. cap. 4. num. 24.* Ferro Manrique *de præcedent. q. 29.* Villarocl. *tom. 1. regiminis Eccleſ. cap. 4. art. 6.*

6. De officio Legati.

Deinde ſciendum eſt, prædictorum Legatorum non eſſe æqualem juriſdictionem, ſeu auctoritatem; quædam enim ſpecialiter competunt alicui ex eis, quæ aliis denegantur. Communia omnibus ea ſunt. Primum, ut omnibus æquè honor debeatur ſub pœnis ſtatutis in extravaganti unica, *de conſuet.* Secundum, ut omnes in provinciis ſibi commiſſis noxia evellant, ſalutaria inducant, & promoveant, *d. cap. mandata, de præſump. cap. 2. hoc tit. lib. 6.* Tertium, ut omnium æqualiter legatio revocari poſſit tacitè, vel expreſſè, *cap. 2. hoc tit. cap. paſtoralis 14. §. quoniam, de reſcriptis.* Quartum, ut in quacumque cauſa ad R. Pontificem perlata ampliùs procedere non poſſint, *cap. licèt 5. hoc tit.* Singulorum autem propria, & ſpecialia ſunt quæ ſequuntur. Primò proprium eſt Legatorum à latere abſolvere quoſcumque excommunicatos propter violentam manuum injectionem in clericos, *cap. excommunicatus 9. hoc tit.* Secundum, beneficia vacantia in ſua provincia conferre, etiamſi præſentatio ad patronum clericum ſpectet, *cap. dilectus 6. hoc tit. cap. 1. eod. tit. lib. 6.* Tertium, quando Legati à latere perveniunt, ſeu accedunt ad provinciam, in qua degunt miſſi, aut nati, eorum ſuſpenditur juriſdictio, *cap. volentes, hoc tit. cap. antiqua 23. §. Dominicæ, de privilg.* Quartum, Legati à Latere cognoſcunt etiam de cauſis exemptorum, *cap. ſi Abbatem, de elect. lib. 6. cap. 1. hoc tit. eod. lib. cap. 1. de V. S. in 6.* Quintum, Legati de Latere deferunt per totam ſuam provinciam crucem, & ipſam urbem ingredientes ſub baldachino recipiuntur, cæteri verò tantùm aſcendunt equum album, deferunt calcaria inaurata, & veſtes rubeas, *cap. antiqua, de privilg.* Tandem in procurationibus recipiendis diſtant valdè Legati à latere ab aliis Legatis; nam Legati à latere recipiunt ſuas procurationes etiam extra provinciam, *cap. cum inſtantia, cap. procurationes, de cenſibus.* Legati etiam nati aliquid ſpeciale obtinent aliis Legatis non commune, videlicet ut diuturnior ſit eorum poteſtas; natorum enim legatio quia adhæret beneficio, tamdiu durat quamdiu Legati illud poſſident, *d. cap. antiqua*: aliorum verò legatio perſonis tantùm cohæret, & elapſo tempore illi præfixo, exſpirat, *cap. 4. hoc tit.* morte autem Pontificis non finitur, quia non tam ab eo, quàm ab ipſa Sede Apoſtolica, aut Cardinalium collegio miſſi intelliguntur, *cap. 2. hoc tit. in 6. cap. ſi gratioſe, de reſcriptis, eod. lib.* Legati etiam miſſi illud proprium habent Legatis natis non commune, ut videlicet aliqua leviora, etiam in ſua legatione non expreſſa, in ſua provincia expedire poſſint, *cap. mandato 6. de præſumpt. cap. cum dilecti 18. de accuſat. cap. excommunicatis 9. hoc tit.* nati autem nihil poſſunt ſibi vindicare ultra ſpecialiter eis in legatione commiſſa, *cap. 1. hoc tit. lib. 6.* Alias inter prædictos Legatos proſequuntur differentias Lælius Cæcus *de repub. Chriſtian. tit. de Legato*, Speculator, Marcus Antonius, & Gambara *eod. tract.*

7. Ratio decidendi.

His præmiſſis ratio præſentis deciſionis ex eo provenit; nam cùm Legati Apoſtolici in provinciis ſibi commiſſis non delegati, ſed ordinarii judices ſint, *cap. 2. Ordinarios reputantes, hoc tit. lib. 6.* ipſa legatione conſequuntur propriam, & ordinariam juriſdictionem, *cap. quoad tranſlationem*, ex quo legationis officio non Apoſtolicâ delegatâ, ſed ſuâ utuntur juriſdictione in negotiis ſibi commiſſis, *cap. ſi Apoſtolicæ*, ibi: *Auctoritate ſuæ legationis, cap. ſi qui, de præbendis lib. 6.* licèt enim ad unam provinciam mittantur, & videantur habere mandatam juriſdictionem, tamen cùm ipſe Princeps Eccleſiæ ſit qui eos deſignat cum abſoluta poteſtate, non delegati, ſed ordinarii ſunt, ut docent Cæſar *de Eccleſiaſt. hierarch. d. diſput. 3. §. 2.* Sahagun *ad hunc titulum, num. 12.* igitur ſi ſunt ordinarii in provinciis ſibi deſignatis, rectè poſſunt in cauſarum cognitione etiam per viam querelæ quoad primam inſtantiam adiri, & cum ordinariis ipſius provinciæ concurrere, ita ut ſi cauſa ab eis præventa non ſit, rectè poſſint Legati de ea cognoſcere, quia ſunt etiam judices ordinarii illius provinciæ, ut docent Sahagun, & Sebaſtian. Cæſar *ubi proximè.*

8. Diſſolvitur dubitandi ratio.

Nec difficultas ſuprà pro dubitandi ratione adducta obſtat, procedit enim inſpecto noviori jure Concilii Trident. & Leoninæ conſtitutionis; licet enim jure communi inſpecto ex noſtro textu, & juribus ſuprà citatis poſſit prima inſtantia tolli, & auferri; hodie tamen nullo modo alius quàm ordinarius judex cauſæ poteſt adiri per modum querelæ in prima inſtantia. Et quia circa Legatos, utpote ordinarios, poſſet adhuc dubitari, expreſsè *in d. cap. 20. Concilii Trident.* ſtatutum fuit, ne etiam Legati poſſint auferre primam inſtantiam Epiſcopis; unde per eam conſtitutionem correctam eſſe præſentem deciſionem, omnes in præſenti notarunt. Nec augmentum difficultatis adverſatur; nam licèt Proconſul extra ſuam provinciam non poſſit contentioſam, ſed tantùm voluntariam exercere juriſdictionem; tamen intra provinciam propriam omnem ordinariam juriſdictionem exercet, & ita Legati Sedis Apoſtolicæ, qui dictis Proconſulibus æquiparantur, intra provinciam ſuæ legationis jure communi attento eam exercere valebant.

Superiori

Digitized by Google

9. EXPONITUR CAP. PERVENIT 11. Q.1. Superiori aſſertioni primò opponitur textus *in cap.pervenit* 11.*quæſt*.1. ubi proponitur,quod ſi clericus cum clerico cauſam habuerit, & voluerit illum convenire coram Epiſcopo, debere coram eo actionem proponere, non autem coram defenſore Siciliæ Legato Sedis Apoſtolicæ in ea provincia miſſo; quia niſi unicuique Epiſcopo juriſdictio ſervetur, eccleſiaſticus ordo confunditur.Ex quo textus facilè deducitur,Legatum miſſum à Sede Apoſt. per viam querelæ adiri non poſſe; ſiquidem coram defenſore Siciliæ Legato Sedis Apoſt. clericus debitorem ſuum convenire non valet. Hujus textus vera interpretatio provenit ex cognitione dignitatis, ſeu officii defenſoris Siciliæ. Et ſciendum eſt, temporibus Gregorii Magni ab ipſo miſſos fuiſſe in Siciliam duos diaconos, vel ſubdiaconos, ut patrimonium Eccleſiæ Romanæ adminiſtrarent, curarentque, & frumentum ex ea provincia in urbem exportarent. Conſtat ex D. Gregorio *lib*.1. *epiſt*.1. & 70. Ad ipſos etiam defenſores ſpectabant cauſæ, negotiaque eorum Epiſcoporum, qui intra fines ipſius provinciæ degebant: idem *lib*.7. *indict*.2. *epiſtol*.39. non autem illi defenſores erant Legati Sedis Apoſtolicæ, ſed tantùm miniſtri præpoſiti ſupradictis negotiis. De hoc defenſore Siciliæ plura tradit D.Rochus Pirro *tom*.1.*Sicilia ſacra,pag*.67.& nos aliqua adduximus *in cap.unico, de ſyndic.cap*.1. *de fide inſtrum*. Dadin.Alteſſer.*diſſert. juris can.cap*.5. *per totum*. Unde cùm textus *in d.c.pervenit*, non loquatur de Legato Sedis Apoſtolicæ, rectè aſſeritur, eum neglecto Epiſcopo non poſſe adiri: cùm cujuſlibet cauſæ prima inſtantia debeat coram loci ordinario diſceptari: docet Cæſar *d*.§.2.*num*.3.

10. INTELLIGITUR CAP. CUM IN ECCLESIA, DE APPELL. Secundò adverſatur ſuprà traditis textus *in cap. in Eccleſia* 38. *de appell*. ubi proponitur, clericos Lincolnienſis diœceſis (quæ ſuffraganea eſt Cantuarienſis,) cauſam agitaſſe coram ipſo Lincolnienſi: & cùm altera ex partibus ad Archiepiſcopum Cantuarienſem appellaſſet, quæſitum fuit à noſtro Alexandro III. utrum Archiepiſcopus virtute provocationis poſſet de cauſa cognoſcere? Et affirmat Alexander III. non aliter eum poſſe in cauſæ cognitione procedere, quàm ſi ex juſta cauſa fuiſſet provocatum; non autem ſi appellatio frivola erat, ut poſt Gloſſam ibi ſupponit, potiùs quàm exponit Cuiacius. Ex quo textu deducitur, Legatum natum Cantuarienſem Archiepiſcopum, de quo in præſenti, non aliter adiri poſſe à ſubditis ſuffraganeorum,quàm per viam juſtæ appellationis, non autem per modum ſimplicis querelæ.Huic difficultati duplici modo ſatisfieri poſſe exiſtimavit Panormitanus *ibi,num*.4.Primò aſſerendo,verum eſſe,Legatum Sedis Apoſt. adiri poſſe per viam ſimplicis querelæ, aut appellationis juſtæ; non autem per appellationem frivolam, & injuſtam, quia fruſtratoria appellatio non devolvit cauſam ad ſuperiorem, *cap. cum appellationibus,de appellat.in* 6. unde cùm in eo textu non per ſimplicem querelam, ſed per viam appellationis injuſtæ Archiepiſcopus fuiſſet provocatus, non potuit de cauſa cognoſcere. Quod etiam evenit in R. Pontifice, qui licèt jure communi inſpecto poſſet per viam ſimplicis querelæ adiri, tamen injuſtè ad ipſum appellari non poteſt.Secundò ſatisfacit ipſe Panormitanus aſſerendo, Legatum poſſe adiri per ſimplicem querelam, quando cauſa non eſt cœpta,& conteſtata coram Ordinario; tunc enim Legatus neglecto Ordinario in ea procedere non poteſt, ut probat Covar. *practic. quæſt*.9. *num*.3. cùm enim ipſi Legatus, & Epiſcopus ordinarii ſint, ut ſuprà probavi, inter eos præventioni locus eſt, *c. ſi a Sede* 31.*de procurat.lib*.6. & qui cœpit de cauſa cognoſcere, debet eam debito fine terminare, *c. propoſuiſti,de foro compet*.Docent in præſenti Abbas *num*.3.Gambara *de officio Legati lib*.8.*num*.13.Sahagun *de officio Legati n*.11. unde cùm *in d.c. cum in Eccleſia*, cauſa conteſtata fuiſſet coram Epiſcopo Lincolnienſi, non potuit Archiepiſcopus niſi juſtè ad ipſum fuiſſet provocatum, in cauſa procedere.

CAPUT II.

Cœleſtinus III. *Magiſtro a Columbo.*

STuduiſti à nobis quærere, utrum de cauſa, quam alicui delegamus, alius qui ſit generalis in provincia Legatus, vel ante cognitionem, vel poſteà valeat cognoſcere, & commiſſionis noſtræ proceſſum, quem judici delegato tranſmittimus, valeat taliter impedire. Hanc itaque dubitationem de animo tuo amputare volentes, reſpondemus quod cùm mandatum ſpeciale deroget *b* generali,Legatus commiſſionem alii, vel aliis factam ſpecialiter non debet, nec poteſt impedire: ubi etiamſi ſecundùm formam expreſſam noſtri mandati ſententia fuerit promulgata,non poterit ipſe Legatus,niſi ſuper hoc mandatum ſpeciale receperit, eam quolibet modo irritare. Ipſam tamen, ſi rationabiliter lata fuerit, confirmare valet, & executioni mandare.

NOTÆ.

1. a MAgiſtro Columbo.] Ita legitur *ſub hoc tit. cap.unico, in* 2. *collect*. non autem apparet cujus nationis, ſeu provinciæ eſſet Magiſter Columbus.Credo tamen natione Anglum eſſe,præſentique deciſioni anſam dediſſe quæſtiones agitatas inter Elienſem Epiſcopum Apoſtolicæ Sedis Legatum, & Vvalterum Archiepiſcopum Rhotomagenſem, judicem delegatum in illis partibus, quarum meminit Baronius *anno* 1191.

2. b *Derogat generali*.] Ut in ſimili cauſa reſpondit Innocentius *lib*.1.*epiſt.regeſtr*.1. ubi notavit Boſquetus,noſque plura adduximus *in cap*.1. *de reſcriptis*. Hanc tamen regulam non procedere quando concurrunt duo mandata in una perſona,docet Noguerol *allegat*.7. *num*.42.

COMMENTARIUM.

EX hoc textu communiter deducitur talis aſſertio: *De cauſa ſpecialiter à Pontifice delegata Legatus cognoſcere non poteſt,nec per viam querelæ in prima inſtantia, aut appellationis in ſecunda, niſi ut eam confirmet*. Quæ concluſio probari poteſt ex *cap. ſanè* 11. *cap. paſtoralis*. §. *præterea*, *cap. ſignificaſti*, *de officio delegati*, *cap. penult. in fine*, *de purg. canonic*. Conſonat lex 5. *tit*.5. *part*.1. Illuſtrant Lælius Cæcus 3. CONCLUSIO REFERTUR, ET PROBATUR.

cus *de repub. tit. de ſtatu Legati, num.* 4. *verſ.* 11. Barboſa *lib.* 1. *juris Eccleſ. cap.* 5. *num.* 81. Mandoſius *de inhibit. quæſt.* 5. Petrus Gregor. *lib.* 5. *partit. tit.* 3. *cap.* 3. Anguianus *lib.* 3. *de legibus, cap.* 33. *num.* 33. *&* 36. Fachineus *lib.* 12. *controv. cap.* 85. Tondutus *de prævent. p.* 2. *cap.* 7. *num.* 9. Antonius Cuchus *lib.* 1. *inſtit. tit.* 5. *de legatis*, Fragoſo *tom.* 1. *Chriſt. Reipub. diſput.* 10. §. 2. *num.* 8. Gambara *de officio Legati, lib.* 8. *num.* 99. Moneta *de commut. cap.* 5. *num.* 193. & *cap.* 6. *num.* 264. Narbona *de appell. à vicario, quæſt.* 1. *num.* 152. Illuſtriſſimus Manrique *annal. Ciſterc. anno* 1204. *cap.* 3. *numero* 3.

4. Impugnatur hæc aſſertio.

Sed hæc aſſertio ita illuſtrata difficilis admodum redditur ſequentibus conſiderationibus. Prima ex eo naſcitur; nam quoties inter duos judices ambigitur, uter ex eis judicaturus ſit, ſi æquales ſunt, ſimul de cauſa cognoſcere, & ſententiam proferre debent, *cap. paſtoralis, de reſcriptis*; ſi verò alter eorum major ſit, ille cauſam terminabit, *cap. ſi duobus* 7. *de appell. l. contra pupillum*, §. *ult. ff. de re judic.* pluribus relatis docet Anguianus *d. lib.* 3. *c.* 33. *num.* 2. ſed in concurſu judicis delegati, & Legati Sedis Apoſtolicæ, inficiari non poteſt, tam ratione dignitatis, quàm juriſdictionis majorem eſſe Legatum, ut docent Chaſſaneus, Legaufre, & Corvinus in præſenti rubrica: igitur Legatus etiam de cauſa alii delegata cognoſcere valet. Augetur hæc difficultas; nam ſi delegatus in cauſæ cognitione procedit, quia gerit vices Pontificis, illumque repræſentat, *cap. ſanè* 11. *de officio delegati*, etiam Legatus gerit vices Pontificis, ut ſuperiori commentario probavi, & juriſdictionem ordinariam exercet in provincia ſibi aſſignata, *cap.* 2. *hoc tit. in* 6. igitur in concurſu delegati etiam quoad primam inſtantiam præferendus eſt. Secunda militat difficultas contra eam aſſertionis partem, ubi affirmatur, per viam appellationis quoad revocationem ſententiæ prolatæ non poſſe Legatum de cauſa alii ſpecialiter delegata cognoſcere, ſed tantùm ad ejus confirmationem; & naſcitur ex eo, nam ſi Epiſcopus vicarium ſuum generalem in diœceſi habeat, & cauſam ſpecialem committat alicui judici ſuo delegato, ab hoc judice delegato ad ipſum vicarium generalem appellatur, ut docent *in cap.* 2. *de conſuet. in* 6. Philippus Francus *num.* 8. Geminianus *num.* 7. Ancharanus *num.* 2. Narbona *p.* 1. *num.* 142. quod & in Archiepiſcopatu Toletano faciliùs procedit, ubi à Vicariis generalibus appellatur ad conſilium ipſius Archiepiſcopi, ut probat latè Barboſa *in d. c.* 2. *de conſuet.* igitur ſimiliter à delegato Pontificis in cauſa ſpeciali ad ejus Legatum vicarium generalem in ea provincia appellari poterit. Augetur hæc difficultas, nam correlativorum eadem eſt ratio, & diſciplina, *l. fin. ff. de acceptil. l. ſi quis ſervus, C. de furtis*: & qui poteſt condemnare, poteſt & abſolvere, *cap. verbum, de pœnit. diſt.* 1. *l.* 3. *ff. de re judicat.* plura Barboſa *axiomat.* 1. *&* 61. igitur ſi Legatus poteſt cognoſcere de ſententia à delegato prolata, ut eam confirmet, poterit cognoſcere ut eam infirmet.

5. Traditur ratio deciſiva.

Adhuc tamen defendenda eſt præſens Clementis deciſio, cujus ratio ex eo provenit; cùm enim R. Pontifex aliquam cauſam ſpecialiter committit judici delegato, ejus cognitionem ſubtrahit à Legati juriſdictione; quia licèt Legatus ut ordinarius generalem cognitionem illius cauſæ haberet virtute legationis, & mandati generalis; tamen cùm mandatum ſpeciale deroget generali, ut latè probavi *in cap.* 1. *de reſcriptis*; ideò Legatus tanquam incompetens judex de ea cognoſcere non valet, cùm jam ipſa cauſa privativè ad judicem delegatum ſpectet. Accedit, nam in cauſa ubi Pontifex manus appoſuit, aliquis Legatus intromittere ſe non valet, ut aliis relatis docet Barboſa *lib.* 1. *de jure eccleſ. cap.* 5. & *de officio Legati num.* 82. Sed Pontifex cauſam ſpecialiter delegando, manus ſpecialiter in ea apponit: igitur Legatus ejus cognitioni ſe intromittere non valet. Sunt tamen caſus, in quibus Legatus poteſt de cauſa ſpecialiter delegata cognoſcere, ut ſi ille, qui reſcriptum impetravit, priuſquàm illo utatur, adverſarium coram Legato conveniat; tunc enim virtute præventionis in ea cauſa Legatus procedere valet. Tondutus *de prævent. d. cap.* 7. *n.* 11. Item agnoſcere Legatus valet, ſi cauſa antiqua ab eo deciſa iterum ſuſcitetur, ut docet idem Tondutus *ubi ſuprà, num.* 10.

6. Reſpondetur difficultatibus.

Nec difficultates ſuprà adductæ adverſantur. Non prima; nam negamus Legatum majorem eſſe judice delegato in cauſa illi ſpecialiter commiſſa; immò certum eſt, in ea judicem delegatum omnibus judicibus ordinariis majorem eſſe, *cap. ſanè, de officio delegati*, junctis ibi traditis. Unde ex adductis ſuprà pro ratione decidendi deducitur, judicem delegatum, ut majorem, in cauſa ſibi ſpecialiter demandata procedere poſſe, licèt quoad alia Legatus eo major ſit. Nec obſtat ſecunda difficultas; nam magna differentia verſatur inter caſum in ea expenſum, videlicet cùm judex delegatus ab Epiſcopo ſententiam profert, quo caſu ad vicarium Epiſcopi poteſt appellari; & ſpeciem in præſenti deciſione propoſitam, ubi delegatus Pontificis ſententiam profert, quo caſu ad ejus Legatum appellari non poteſt. Differentiæ ratio in eo conſiſtit, nam vicarii Epiſcopi, & ipſius idem eſt tribunal, *cap.* 2. *de conſuetud. lib.* 6. unde ſi appelletur ad Vicarium, perinde eſt ac ſi appelletur ad Epiſcopum; at verò Legati, & Pontificis non eſt idem tribunal, ſeu judicium; ſiquidem à Legato appellatur ad Pontificem, ut paſſim *in hoc tit.* docetur. Deinde quia delegatus in cauſa ſibi commiſſa major eſt quocumque Legato; delegatus verò Epiſcopi non eſt major ejus Vicario, ut docet Narbona *d. quæſt.* 1. *de appell. à Vicario, n.* 152. Unde poteſt appellari à ſententia delegati Epiſcopi ad ejus Vicarium. Nec augmentum hujus difficultatis refragatur; nam confirmatio ſententiæ à delegato prolatæ, quæ Legato in præſenti permittitur, non eſt judicialis, ſeu authorizabilis cum cauſæ cognitione, ſed tantùm collaudatio, ſeu commendatio ipſius ſententiæ, ut poſt Gloſſam *in præſenti*, docent Abbas, Butrius, & Zabarella.

7. Exponitur cap. ad petitionem, de appell.

Superiori aſſertioni primò adverſatur textus *in cap. ad petitionem* 22. *de accuſat.* ubi refertur, cauſam electionis Abbatis Corvienſis certis judicibus fuiſſe delegatam, & Cardinalem Legatum à latere Romanæ Eccleſiæ lite jam conteſtata coram delegatis, in ea proceſſiſſe uſque ad ſententiam diffinitivam, per quam ipſum Abbatem Abbatiâ ſpoliavit. Cùm Abbas conqueſtus eſſet coram Innocentio III. & propoſuiſſet prædictum Legatum in cauſa jam judicibus demandata procedere non valuiſſe, & ipſum jam recuſatum ſententiam dixiſſe; Innocentius ſententiam à Legato prolatam confirmavit, Abbatem Abbatiâ prædictâ privando. Ex qua Innocentii deciſione ita adversùs noſtrum Clementem inſurgo. Si Legatus non poſſet de cauſa ſpecialiter judicibus delegata cognoſcere, in ea ſpecie Pontifex irritaret omnia geſta à Legato, tanquam ab incompetenti judice, & juris ordine non ſervato, ipſumque Abbatem injuſtè ſpoliatum reſtitueret, juxta tradita à Pereyra *de manu Regia tom.* 1. *c.* 4. *n.* 7. Sed Innocentius potiùs confirmavit geſta ab ipſo Cardinali Legato, quàm irritavit: igitur quia Legati poſſunt cognoſcere de cauſa etiam judicibus ſpecialiter commiſſa. Difficultatem agnoverunt Gloſſa *in eo textu, verbo Reſtituendus*, & *verbo Providimus*,

Innocentius

Innocentius & Anania *num.*2. qui ut ab ea ſe expediant, docent Innocentii ſententiam ſolâ plenitudine poteſtatis niti, & Principem poſſe judicare ſolâ veritate attentâ, omiſſo judiciorum ordine. Sed ab his recedendum eſt, cùm non facilè credendum ſit, Pontificem voluiſſe juris ordinem relaxare, atque ex abſoluta poteſtate in cauſa illa procedere. Minuſque exaudiendus eſt Butrius in eo textu, dum docet, ſententiam Pontificis juſtificari ex actis geſtis ante recuſationem; quia hæc ſententia manifeſtam continet divinationem, & convincitur ex ſuprà traditis, quia per præventionem factam à judicibus delegatis incompetens effectus fuit. Quare his ſolutionibus omiſſis dicendum eſt. Innocentium III. in eo textu juſtè, & legitimè confirmaſſe privationis ſententiam à Legato prolatam, juxta regulam textus *in c. in cauſis* 19. *de re judicata*; quia in inſtantia appellationis coram ipſo Pontifice fides facta fuit criminum; quæ coram Legato objecta, & probata fuerant contra Abbatem ſpoliatum, ut patet ex verſiculo, *Cum igitur*, ejuſdem textus: unde non imponitur pœna privationis, neque confirmatur electio ſecundi Abbatis propter acta geſta prætermiſſo judiciorum ordine, ſed propter acta legitimè ordinata in appellationis inſtantia: quæ praxis recepta eſt ex traditis à Bartolo *in l. ut querebatur, in fine, ff. de re judicata*, Valaſco *in praxi partit. cap.* 39. *num.* 74. Unde non rectè ex eo textu deducitur, Legatum poſſe de cauſa aliis delegata cognoſcere.

8. *Explicatur cap. per hoc 17. de haeret. lib. 6.*

Secundò opponitur ſuprà traditis textus *in cap. per hoc* 17. *de haeret. lib.* 6. ubi deciditur, in cauſis fidei judicibus ſanctæ Inquiſitionis ſpecialiter à Pontifice commiſſis, etiam judices ordinarios procedere: igitur Legati, etiam tanquam ordinarii, poſſunt cognoſcere de cauſis aliis judicibus ſpecialiter delegatis. Pro hujus difficultatis ſolutione ſciendum eſt, olim antequam ſanctæ Inquiſitionis tribunalia erecta eſſent, Epiſcopos ut Ordinarios judices contra hæreticam pravitatem in ſubditos, adversùs exemptos ut delegatos proceſſiſſe, *cap. ad abolendam, de haereticis*: latè probat Fileſacus *in cap.* 1. §. 5. & 6. *de officio ordinarii*, & nos *in cap.* 13. *de haereticis*. Poſteà tamen ob varias Epiſcoporum curas hæc cauſarum fidei cognitio delegari cœpit certis judicibus, juriſdictione illis conceſſâ, non privativè, ſed cumulativè cum ipſis ordinariis, ita ut Inquiſitores per ſe, Epiſcopi etiam ſeorſim, & ſeparatim poſſent reos ipſos capere, cuſtodiæ mancipare, & contra illos inquirere. *Clement.* 1. *de haeret. extravag. ex eo, eod. tit.* Docent latè Eymericus *in direct. inquiſit.* 3. *p. quaeſt.* 51. ubi Peña *comment.* 100. Farinacius *de haereſi, quaeſt.* 186. Caſtro Palao *in opere morali, tract.* 4. *diſput.* 8. *punct.* 13. ad quæ tempora referendus eſt textus *in d. c. per hoc* 17. ut docent Sahagun *in cap.* 1. *de reſcriptis, num.* 40. Anſaldus *de juriſd.* 2. *p. tit.* 2. §. *unic.* Illuſtriſſimus Manrique *annal. Ciſterc. anno* 1204. *cap.* 3. *num.* 8. Unde cùm per delegationem illam cauſarum fidei non ſubtraheretur earum cognitio ab Ordinariis, ſed cumulativè concederetur, ideò Legati neglectis Ordinariis poterant in cauſa procedere. Hodie tamen licèt illius textus praxis recepta ſit in aliis tribunalibus; in Hiſpania tamen, & Luſitania contrarium obſervatur: tantùm enim Inquiſitores capiunt reos in cauſis fidei, & contra eos inquirunt; immò ſi aliqua acta ſint confecta ab Epiſcopis, tenentur ea tranſmittere Inquiſitoribus, ut referunt Molina *de juſtitia, tom.* 6. *diſput.* 28. *num.* 13. Carena *de officio Inquiſit. part.* 1. *tit.* 4. §. 3. Tempore tamen ſententiæ proferendæ adeſt ordinarius ipſius rei, aut ſi certum ordinarium non habet, ille in cujus diœceſi captus fuit, & ſuffragium præſtat diffinitivum in ipſa cauſa, ut quotidie uſitatum vidi in hoc Pinciano Tribunali.

Tertiò adverſatur textus *in cap. ſignificavit* 6. *de officio ordinarii*, ubi proponitur, in cauſa conſanguinitatis certis judicibus commiſſa, licere Ordinario ejus cognitioni ſe ingerere, & abſolutos ab ipſis judicibus delegatis excommunicare: igitur licebit etiam Legatis Sedis Apoſtolicæ immiſcere ſe cognitioni illius cauſæ, quæ judicibus delegatis jam commiſſa erat. Pro cujus difficultatis ſolutione repetentes, & Fileſacus in eo textu, Abbas Siculus, & Cardinalis in præſenti affirmant, quod licèt Legati, aut Epiſcopi non poſſent de cauſa ſpecialiter delegata cognoſcere; tamen eos poſſe ſupplere negligentiam, & punire dolum ipſius delegati; ideoque in eo textu ordinarium non jure proprio, ſed ut negligentiam judicis delegati ſuppleret, in cauſa proceſſiſſe. Sed hanc doctrinam ita generaliter traditam refellit Anguianus *de legibus d. lib.* 3. *cap.* 33. quare eâ ſolutione omiſſâ, veriùs dicendum eſt, textum illum ſpecialiter procedere in caſu ibi propoſito, cùm videlicet abſolutio à delegatis facta in perniciem animarum vergebat, quarum ſalus curæ & ſolicitudini Epiſcoporum commiſſa erat: quare in ea ſpecie potuit Ordinarius ſupplere malitiam, & negligentiam ipſius delegati. Ita textum illum accipiunt Anguianus *ubi ſuprà, num.* 43. Balboa *in c. cum non ab homine, num.* 19. *de judiciis*. 9. *Intelligitur cap. ſignificaſti, de officio Ordin.*

CAPUT III.

* Innocentius III. *tit. S. Laurentii in Lucina Presbytero Card. Sed. Apoſt. Legato.*

NIſi ſpecialis illa dilectio, quam ad perſonam tuam habuimus, & habemus, juſtum motum animi noſtri temperaret, pœna docente cognoſceres, quantùm exceſſeris, qui ſpretis canonicis ſanctionibus, & conſuetudine generali, motu proprio præſumpſiſti Troianum Epiſcopum à Troiana Eccleſia ad Panormitanam de facto transferre.

NOTÆ.

* I*Nnocentius III.*] Hujus textus integram, & veram hiſtoriam retuli *in cap. niſi ſpecialis, de renunc.* ubi extat alia pars hujus epiſtolæ, & commentarium dedi *in cap.* 1. *de tranſlat. Epiſcopi.*

CAPUT

CAPUT IV.

a Idem *eidem*.

QUod tranſlationem Pontificis de Troiano Epiſcopatu ad Panormit. Metropolim à te factam ratam nolumus habere, zelus utique rectitudinis, non amaritudinis nos induxit; quia licèt in Regno Siciliæ generalis ſit tibi commiſſa legatio, ad ea tamen ſine ſpeciali mandato non debuiſti manus extendere, quæ in ſignum ſingularis privilegii ſunt Summo Pontifici reſervata: tamen etſi quædam ex his, quæ de ſpeciali conceſſione ſæpè fuere Legatis indulta, ut illorum videlicet abſolutio, qui propter ſacrilegas manuum injectiones in clericos incidunt in canonem ſententiæ promulgatæ, videantur ex ipſo legationis officio jam *b* licere Legatis; an exiſtimas quia vices noſtras tanquam Legato tibi commiſimus exequendas, quod *c* Panormitanæ Eccleſiæ poſſes ſubjicere Meſſanen. ut illam iſti præficeres, conceſſo ſibi privilegio Primatiæ? An putas ex eadem cauſa tibi licere duos Epiſcopatus unire, vel unum dividere ſine licentia ſpeciali? Non ergo in ejus odium, vel ad injuriam tuam repotes eſſe factum, cùm etiam felicis mem. Alexander Papa prædeceſſor noſter quaſi ſimile fecerit obviando præſumptioni Legati, quem in Hiſpania deſtinarat, volenti ſimile attentare.

NOTÆ.

1. a [*Dem.*] Etiam hujus textus inſcriptionem expoſui *in d.c.niſi, de auctoritate, & uſu pallii.*

b *Licere Legatis.*] Ut dicemus infrà *in cap. excommunicavimus.*

c *Panormitanæ Eccleſia.*] Hæc epiſtola in his verbis valdè difficilis viſa eſt Siculis Scriptoribus, Sed ut hiſtoria faciliùs perpendatur, libet facti ſeriem ex Abbate D.Rocho Pirro repetere, qui ita ait: [Hæc epiſtola gravi controverſiæ inter recentiores Auctores anſam dedit; ubi enim nos legimus: *An exiſtimas, quod Panormitanæ Eccleſiam poſſes ſubjicere Meſſanenſem?* legendum alii malunt: *An exiſtimas, quod Panormitanam Eccleſiam poſſes ſubjicere Meſſanenſi?* Immò in aliquot Decretalium Gregorii IX. exemplaribus ita reperies; ſed occaſionem diverſis, immò oppoſitis ſanè ſententiis præbuit vetus editio; nam in vetuſtiſſimis omnibus codicibus, & in aliquot etiam poſtremæ editionis non omnes ſunt appoſitæ litteræ nonnullarum vocum, ſed nomina in compendium redacta, & brevitatis causâ, ut fit, decurtata, paucis characteribus exprimuntur eâ formâ, quam ſubjicio: *An exiſtimas quod Panormi. Eccleſiam poſſes ſubjicere Meſſan.* ubi vox *Panormi.* non eſt primus, ut fortè cuipiam videtur, ejus nominis caſus, ſed compendium eſt per apocopen vocis *Panormitanæ.* Id apertiſſimè ſuadet ipſa Pontificiæ orationis conſecutio, & colligatio: ecce enim quam ſubjiciat Pontifex ejuſdem periodi partem, *Ut illam iſti præficeres.* Age verò, quis vel primoribus (ut aiunt) labiis Latini ſermonis attigit latices, cui non conſtet in hac poſtrema periodi parte pronomen, *illam*, mentis oculis ſubjicere quod longiùs diſtat ſubſtantivum, Panormitanam ſcilicet Eccleſiam; aliud verò pronomen *iſti*, Meſſanenſem Eccleſiam in memoriam revocare? Qui aliter velit, is profectò potiùs dicendus erit ineptus, quàm ut ineptam Pontificis locutionem aſſeramus; ſin verò hæc ita ſint, ut altera periodi pars primæ cohæreat, *Panormitana* certè legendum erit, de qua ſcilicet dicitur, quod illam præficere voluerit; alioqui turpiter in una, & eadem periodo oppoſita concludens, Panormitanam Eccleſiam Meſſanenſi ſubjectam, & Panormitanam Eccleſiam Meſſanenſi prælatam dixiſſet Pontifex. Quod ſi nonnulli legiſſe hactenus videntur *Panormitanam*, id inde factum eſt, quòd dictionem illam, *Panormi*, non advertentes vocis eſſe compendium, primum ejus nominis caſum eſſe crediderint, vel quòd ſublatus eſſet apex, qui ſyllepſis hujuſmodi utplurimùm eſt index, vel quòd per errorem Typographi in mediam periodum irrepſiſſe exiſtimaverint, cùm abſque eo rectè primo aſpectu videretur conſtare ſententia: traxit fortè etiam ad errorem propinquitas illa dictionis *Eccleſiam*, cui proximum rati ſunt conſentire debere nomen, rem penitus non perpendentes; cæterùm facilè unus deinde codex errorem hauſit ab alio: quæ etiam cauſa fuit, ut juris Interpretes plerique in eum locum ea ratione præbeant quæſtioni argumentum, perinde quaſi Panormitanam Eccleſiam Meſſanenſi Legatus ſubdidiſſet; ipſi enim cùm in eo toti ſint, an ſuo jure Legatus aliquam Eccleſiam alteri ſubjicere queat, neglexiſſe videntur, an in litteris Pontificis diceretur, quod Meſſanenſis Eccleſia infra Panormitanam, vel quod contrà Panormitana infra Meſſanenſem conſtituta ſit: ad rem enim, quam ipſi ibi pertractant, perinde eſt quoquo tandem modo id acciderit: & quamquam adverterint plerique, legendum eſſe, *Panormitana*, quod non ſentimus; prudentiæ tamen fuit, cùm lectorum commodo conſulentes quæſtionis argumentum nihil inverterunt, ſed in eo, quâ ratione fuerat ab aliis conſtitutum, verſati ſunt, moleſtiam certè non exhibere lectoribus, qui recentiores ſcriptores cum verteribus committunt, ſi vel leviter ab antiquis receſſiſſent Interpretes novi. Si ergo quæramus, an Cencius Meſſanenſem Eccleſiam Panormitanæ, an Panormitanam Meſſanenſi ſubdiderit, non ab Juriſconſultis petenda ſunt ſuffragia, qui quod ad hiſtoriam ſpectat, alii ab aliis accepere, parum ſoliciti quonam modo ſe res habuerit: ſed oratio ipſa Innocentii, & totius epiſtolæ tenor, ac conſecutio; ſcriptores item, qui illa, unde hæc pendent, enarrant, conſulendi ſunt. Cencius Legatus in Siciliam cum exercitu Pontificis juſſu venerat Marcovaldum Siculo imperio inhiantem profligaturus; Fridericum puerum, ne Regno dejiceretur à perduelle, venerat defenſurus: teſtis eſt ipſe Innocentius *in ep.*110.*lib.*1. quam refert Bzovius *ad annum* 1199.*num.*12. Cùm idem ergo Cencio, & Gualterio eſſet hoſtis, iidemque regni fines in ejuſdem Friderici Regis fide continendi eſſent, mutuam profectò hominum gratiam, neceſſitudinemque præpoſitus labor, eademque ſtudia conciliarunt. Erat Gualterius Friderico conſanguinitate propinquus; tutelæ ab Innocentio demandatæ onus libens ſuſceperat,

ſuſceperat, à Marcovaldi perfidia quàm longiſſimè abhorreret, re ipſa oſtenderat: quid ergo Legato Cencio in Friderici defenſione commodius unquam potuit accidere, quàm tanti viri totius Siciliæ, & Apuliæ Cancellarii ad Marcovaldum debellandum gratiâ uti, ac amicitiâ? In quas ille difficultates bellorum incidiſſet, ſi alterum adverſùs ſe, tantumque hoſtem adſciviſſet? Quantam Pontificis incurriſſet offenſionem, ſi ab Friderici fide Gualterium avertiſſet? Immò verò adeò Cencius Gualterii gratiam inire ſtuduit, noviſque in dies amoris ſignificationibus hominis benevolentiam demereri, ut illum è Troiano Epiſcopo, neque expectatâ Pontificis facultate, Panormitanum fecerit Archiepiſcopum. Jam verò erat per hæc tempora Meſſanenſis Antiſtes Berardus, quem Bonfiglius Bertium vocat: is verò fuit in primis Marcovaldo addictiſſimus, adeò ut Meſſanâ Romam contenderit ab Cœleſtino Pontifice pro illo deprecaturus. In eccleſiaſticam item excommunicationis, & ſuſpenſionis pœnam incidiſſe, Marcovaldi partium ſectatoribus intentatam, liquet ex epiſtola 60. Innoc. *lib.* 5. cujus meminit Bzovius. Age jam, æquum hîc lectorem velim. In animum quis unquam inducat, Cencium Legatum cùm Gualterii operâ, induſtriaque indigeret, cùm hominis gratiam ſibi, maximè collato Archiepiſcopatu, conciliare ſtuduit, Panormitanam Eccleſiam de ipſo Friderico benemeritam, cui Gualterium nuper præfecerat, Eccleſiæ alteri voluiſſe ſubjicere, ac Meſſanenſi præſertim, ubi plurimi Marcovaldo ſeſe adjunxerant perduelli, ubi Berardus eſſet Antiſtes, tam egregius illius fautor, ut Pontificia lætus anathemata exſorberet potiùs, quàm à cœptis deſiſteret? Adeóne prævaricatus eſt Legatus in graviſſima, quam præ manibus habebat, cauſa à Pontifice demandata? Nonne meritò in proditionis ſuſpicionem veniſſet Cencius, qui Friderici conſanguineum, tutorem, defenſorem egregium premens, eos qui in hoſtium partibus cenſerentur, evexiſſet ad faſtigium dignitatum? Quàm ergo acriter, quàm vehementer, quàm impotenter in Cencium inveheretur Innocentius, ſi Regnum Siculum, ſi Fridericum puerum eo facinore vidiſſet in diſcrimen adductum? Orationem hic cohibeam, ne declamare videar; ſed illud paucis adjiciam, epiſtolæ clauſulam meæ cauſæ maximè adſtipulari; hæc enim ibi lego: *Non in ejus odium, vel ad injuriam tui reputes eſſe factum, ſed ut privilegium Petri maneat inconcuſſum.* Eam hîc amovet ſuſpicionem Pontifex, noluiſſe ſe quæ geſſiſſet Legatus, rata habere, ejus Gualterii, de quo ad calcem uſque epiſtolæ egerat, odio ductum. Atqui nulla futura fuiſſet odii ſuſpicio in Innocentio, ſi Gualterium Panormitanum Præſulem Meſſanenſi ſubdidiſſet Cencius, eique rei non annueret Pontifex; ſed gratiam potiùs illius iniviſſet Innocentius, ſi ab ea illum poteſtate exemiſſet. Totius ergo (ut dicebam) epiſtolæ tenor atque connexio requirit, ut in hanc formam Innocentii verba proferantur: *An exiſtimas, quia vices noſtras tanquam Legato tibi commiſimus exequendas, quod Panormit. Eccleſiam poſſes ſubjicere Meſſanenſem, ut illam iſti præficeres.* Ex quibus nihil eſt, quod admodum gaudeant Meſſanenſes Bonfiglius, & Piccolus, aliique. Percepit fortaſſis animo quiſpiam me illuc in præſentia collimare, ut Meſſanenſem Eccleſiam ſubjectam quoque Panormitanæ fuiſſe oſtendam; ſed aliò me vocat ſtudium veritatis. Ut ergo quod ſentio, in medium proferam, nihil Panormitanos aio, me judice, pro ſuæ Eccleſiæ prærogativa; ex hac epiſtola nihil Meſſanenſes pro ſua poſſe repetere. Cùm enim reſcripſiſſet Cēcius, Gualterium in Panormitanæ Cathedra, pro Legati, quâ fungebatur, auctoritate conſtituiſſe, rationem illam perſtringere, atque elidere conatur Pontifex ſuis in litteris. An fortè, inquit, quòd noſtras vices tibi demandaverimus, & legationis jura dederimus, poteris etiam unam Eccleſiam alteri ſubjicere, Epiſcopatum unum in duos partiri, vel duos in unum unire? Hujus verò dicti hæc certiſſima eſt ſententia, quam explicare non pigeat. Licèt Cenci, in mea ſis legatione, liquet profectò, te Eccleſiam quampiam, verbi causâ Meſſanenſem Panormitanæ ſubjicere haud poſſe; conſtat planè duos per te Legatum Epiſcopatus coaleſcere, vel unum in partes ſejungi haud poſſe: haud abſimili igitur ratione, quamquam Legationem meam in Sicilia obeas, haud licuit tibi Epiſcopum ex una in alteram transferre Eccleſiam; pleraque enim ſunt, quæ peculiarem deſiderent à Pontifice poteſtatem, nec cum Legationis jure eorum facultas demandatur. Ut igitur ex iis Innocentii verbis nemo id eliciat, quod duos conjunxerit Epiſcopatus, vel unum ſejunxerit Cencius; ita planè nec quampiam Eccleſiam alterius ſuffraganeam conſtitutam. Hæc verò interpretatio ita ſine obice fluit, ni fallor, ut ſi eam initio propoſuiſſem, haud dubium ſit, quin omnibus arriſiſſet. Quâ de cauſa ab eo labore ſuperſedere fortè poteramus, dum oſtendimus legendum eſſe *Panormitanæ*, non *Panormitanam*, in Innocentii litteris. Volui tamen eam ſtatuere diſceptationem, ut hanc libentiùs Meſſanenſes meam amplecterentur ſententiam; nimirum, quia niſi illis placeat, id ipſis diſcrimen impendet, ut Meſſanenſem Eccleſiam ſubjectam olim à Legato, ſive jure, ſive injuriâ, Panormitanæ fuiſſe concedant; ſi enim hæc verba non ad exempli gratiam afferrentur à Pontifice, ſed rem à Legato geſtam declararent, evincunt profectò collatam olim Panormitanæ Cathedræ poteſtatem à Legato in Meſſanenſem Eccleſiam; cùm tamen ipſe integram, germanamque periodum Innocentii non tam reſtituerim, quàm oſtenderim, plaudente ipſâ epiſtolâ, hiſtoricis, & (quæ humanæ mentis domina eſt) ratione. Cùm ergo acquieſcere nollet Innocentius, ut in Panormitana Eccleſia ſederet Archiepiſcopus Gualterius, de quo hactenus, Caſtinenſis illi traditur Præſulatus, quod ſuadet epiſtola Innocentii, quâ utitur Lellus 2. *part.* §. 82. *fol.* 46.] Hactenus D. Rochus Pirro. Quæ ad hujus textus interpretationem, & commentarium ſpectant, adduxi *in cap.* 1. *de tranſlat. Epiſcopi*, & proſequuntur Solorzanus *tom.* 2. *de jure Indiar. lib.* 3. *c.* 5. Frances *de Eccleſ. Cathed. cap.* 3. *ex num.* 24.

CAPUT V.

Idem a *Barentin. Epiſcopo, & Marſican. Capellano, & Subdiacono noſtro.*

Licèt *b* Tran. Canonici ab initio diſſenſiſſent, tandem tamen omnes unanimiter conſenſerunt, dil. f. G. fratrem *c* Caſſin. Abbatis in Archiepiſcopum eligentes, cujus electionem ven. f. n. *d* P. *e* Portuen. Epiſcopus, tunc Sed. Ap. Legatus *f* examinari præcepit,

præcepit, & examinationem redactam ſcriptis fecit ſigillis dilecti filii Archidiaconi, & Magiſtri Petrach muniri, cum ſuo quoque ſigillo ad Sed. Ap. tranſmittendam: litteras quoque ſuas nobis pro fratre dicti Caſſin. Abbatis deprecatorias deſtinavit, quas cum decreto electionis omnium Canonicorum ſubſcriptionibus roborato, necnon & litteris *g* ſuffraganeorum, & *h* populi, tres de Canonicis Tranen. Eccleſiæ ab univerſo Capitulo deſtinati nobis humiliter præſentarunt, petentes electionem canonicam de perſona idonea celebratam, auctoritate Apoſtolica confirmari. *i* Nos autem ad majorem cautelam à præfatis Canonicis juramentum recepimus, non à nobis exactum, ſed ab illis oblatum; & factum electionis, ſicut eſt moris, & juris, examinavimus diligenter. Iterum verò nuncius præfati Caſſin. Abbatis ſuas nobis litteras præſentavit, gravem contra jamdictum Legatum querimoniam continentes, quòd poſtquam electionem examinaverat, & eam ad noſtræ deliberationis examen tranſtulerat, nuntiis jam directis eandem electionem malitioſè nimis *k* examinare præſumpſit. Unde petebat per viros idoneos ſuſpicione carentes de ipſo facto inquiri. Cúmque præfatus ſuperveniſſet Epiſcopus, & ea quæ geſta ſunt, intellexiſſemus ab ipſo, de conſilio fratrum noſtrorum examinationem ſecundam, tanquam à non ſuo judice factam, poſtquam negotium ad noſtrum fuerat tranſlatum examen, cenſuimus irritam & inanem.

NOTÆ.

1. a *BArentin.*] Ita legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.* 3. in ſexta autem collectione legitur, *Bonon.* ſed perperam, cùm cauſa quæ in præſenti textu refertur, contigiſſet in provincia Apuliæ, Bononienſis autem Eccleſia ſit in provincia Æmiliæ, unde committi ejus cognitio non poterat Bononienſi Præſuli. Legendum ergo eſt, *Barrienſi Epiſcopo.* Barrium enim, vulgò *Barri*, eſt civitas Epiſcopalis in Apulia, juxta Tranenſem civitatem, cujus Epiſcopus Concordius appellatus ſubſcripſit Concilio Romano celebrato ſub Hilario, ut refert Carolus à S. Paulo *in Geogr. ſacra, pag.* 58. Hujus ergo Eccleſiæ Præſuli, & M. Capellano, & Subdiacono Romanæ Eccleſiæ delegavit Innoc. præſentem cauſam electionis Tranenſis Archiepiſcopi.

b *Tran.*] Tranum, vulgò *Trani*, eſt urbs Apuliæ, cujus Epiſcopus Eutychius ſubſcripſit Concilio Romano 3. ſub Symmacho. Eſt Eccleſia Metropolitana, habetque tres Eccleſias ſuffraganeas.

2. c *Caſſin. Abbatis.*] Petri videlicet II. qui poſteà ab Innocentio III. creatus fuit Presbyter Cardinalis: fuit ordine 64. Abbas ampliſſimi, & perilluſtris monaſterii Caſſin. ut referunt plura adducentes de ſitu, & magnitudine Caſſinenſis monaſterii Yepes *tom.* 1. *chron. D. Benedicti, anno* 529. *cap.* 4. Coronel. *in notis ad Gongoram, tom.* 3. *pag.* 430.

d *P.*] Petrus Galocia Portuenſis Epiſcopus, creatus Cardinalis à Clemente III. menſe Septembri, anno 1190. qui deceſſit temporibus noſtri Innocentii anno 1211. ut refert Vghellius *in ſerie Præſulum ipſius Eccleſiæ, tom.* 3. *Italiæ ſacræ.*

e *Portuenſis.*] Civitas Portuenſis non longè ab Oſtia eſt ad Tyberis dexteram: diſtat ab Urbe Romana per 18. milliaria; ſecundam Epiſcopalem Cathedram obtinet Pontifici immediatè ſubjectam, cujus Præſul Senatoriâ purpurâ decoratus in Baſilica Lateranenſi feriâ 3. ſacra peragit, ut refert Vghellius *ubi ſuprà.*

f *Examinari.*] Juxta ea, quæ latè adduxi *in cap. poſtquam, de elect.*

g *Suffraganeorum.*] Qui electioni, & ordinationi ipſius Archiepiſcopi, tanquam Metropolitani intereſſe debebant, ut probavi *in cap. ſi Archiepiſcopus, de temporib. Ordin.*

h *Populi.*] Súpplicantis, non eligentis, ut expoſui *in cap.* 2. *de elect.*

i *Confirmari.*] Poſt electionem enim legitimè celebratam ſequitur Pontificis confirmatio, ut probavi *in d. cap. ſignificaſti, de elect.*

k *Examinare.*] Id eſt novum ſcrutinium facere; examen enim in præſenti accipitur pro ſcrutinio, ut jam notavit Cironius *ad tit. de ſcrut. in ord. faciendo,*

COMMENTARIUM.

EX hoc textu talis depromitur concluſio: *Factâ relatione ſuperiori, judex qui retulit, aliquid innovare eâ pendente non poteſt.* Probant textus *in cap.* 1. *verſic. Nam ſi tale,* 20. *diſt. cap. nomen presbyteri* 2. *quæſt.* 1. *cap. viduum, in fine* 2. *quæſt.* 6. *cap. mulierum ſtupeo* 3. *quæſt.* 6. *c. denique* 6. *quæſt.* 3. *cap. bonæ* 4. §. *nec obſtat, de poſtulat. Prælat. cap. dudum* 22. *cap. cùm in veteri* 51. *de elect. cap. Eccleſia* 4. *ut lite pendente, cap. intimaſti* 68. *de appell. l. inter* 6. §. 1. *ff. de interdictis & relegatis, l. ex illo* 13. *Cod. de appell. l.* 2. *C. de relationibus, l.* 2. *C. Theodoſ. eod. tit. l.* 2. *Cod. ut lite pendente,* juncto Merillo *lib.* 2. *obſerv. cap.* 7. Conſonat de jure Regio lex 35. *tit.* 3. *lib.* 1. *recopil.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barb. *in præſenti, & lib.* 1. *juris eccleſ. cap.* 5. *num.* 83. Speculator *part.* 2. *lib.* 2. *tit. de relationib.* §. 5. Vantius *de nullit. tit. ex defectu ſententiæ, n.* 143. Lancelotus *de attentatis,* 2. *part. cap.* 8. *per totum,* Maranta *de ordine judic. actu* 2. *ultimæ partis, num.* 10. Narbona *in d. l.* 35. *gloſſa* 6. Donellus *lib.* 28. *comment. cap.* 7. Cironius *lib.* 2. *obſerv. cap.* 16. Gutherus *lib.* 1. *de officiis domus, cap.* 27. D. Nicolaus Antonius *de exilio lib.* 2. in fine, Briſſonius *lib.* 3. *de formulis,* Salgado *de protect.* 1. *part. cap.* 7. *num.* 7. Petrus Gregorius *lib.* 5. *partit. tit.* 14. *cap.* 2. Hunnius *in encyclop. part.* 2. *tit.* 35. 3. Concluſio probatur.

Sed adversùs hanc aſſertionem communiter à repetentibus ex hoc textu deductam inſurgi poteſt ſequenti juris conſideratione. Actus extrajudiciales non inducunt attentata, nec ſuſpendunt juriſdictionem judicis ordinarii; unde appellatio, quæ in judicio interpoſita inducit attentata, *cap.* 1. *cum vulgatis, de appellat.* ſi extra judicium interponatur, effectum ſuſpenſivum non operatur, immò eâ non obſtante, judex à quo validè in cauſa procedit, *d. cap.* 1. *cap. conſtitutus, el* 2. *de appellat.* Docent Lancellotus *de attentatis,* 2. *part. cap.* 12. *limit.* 3. Salgado *de protect.* 2. *part. cap.* 13. *per totum,* Moneta *de commut. c.* 8. *n.* 583. & *de conſerv. ut. c.* 9. *q.* 2. Sed relatio quæ Pontifici facta fuit in præſenti, extrajudicialis erat, ſiquidem Legatus extra judicium retulit ſtatum electionis Prælati Tranenſis: igitur per eam non fuit ſuſpenſa juriſdictio ipſius Legati. Augetur hæc difficultas ſequenti ratiocinio; nam ſi relatione factâ ſuperiori non liceret aliquid innovare, ſequeretur quod nec partes eâ pendente poſſent appellare: ſed provocare valent, *l.* 1. §. 1. *ff. de appell.* igitur quia per relationem 4. Ratio dubitandi.

tionem non ſuſpenditur ſtatus cauſæ relatæ. Facit etiam contra præſentem aſſertionem textus *in l.9. tit.14.lib.4.recopil.* ubi ſtatuitur, quod quando Princeps jubet Magiſtratui inferiori, ut ſtatum alicujus cauſæ referat, non proinde in ejus cognitione ſuperſedere debet, niſi ſpecialiter ſuſpenſio illi injungatur: igitur quia per relationem non ſuſpenditur cauſæ cognitio.

5. Relatio quid.

Hac difficultate minimè obſtante vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, relationem apud Vopiſcum, Dionem, Suetonium, Tacitum, hiſtoriæ Auguſtæ ſcriptores, accipi pro oratione in Senatu habita à Principe Conſulibus, quibus datum erat jus cogendi Senatum, dum rem in Senatu decernendam proponebant. Tacitus *lib.2.annal.* de qua relatione accipiendum eſt quod refert Vopiſcus *in Probo*, videlicet Principibus jus tertiæ relationis datum fuiſſe: & apud Capitolinum *in Pertinace*, Imperatorem Pertinacem jus quartæ relationis obtinuiſſe: Suetonium *in Auguſto, cap.58.* M. A. adhuc Cæſarem jus quintæ relationis adeptum fuiſſe: quæ hiſtoriæ Auguſtæ teſtimonia exponunt poſt Caſaubonem, Salmaſium, & alios hiſtoriæ Auguſtæ Scholiaſtas Gutherus *lib.1.de officiis domus Auguſt.cap.41.* Bulengerus *lib.1.de Imper.c.15.* Cironius *lib.2.obſerv.cap.ult.* In præſenti autem relatio accipitur pro conſultatione facta inferiori ad ſuperiorem. Relatio enim, & conſultatio perinde ſe habent, ac continens & contentum, & promiſcuè accipiuntur in Digeſtis & Codice, tam Juſtin. quàm Theodoſ. de relationibus, & conſultationibus. Quas relationes ad Principes mittebant Præſides provinciarum, & ipſi Præfecti Prætorio, quando dubiæ litis occaſio id exigebat. Quem relationum morem à Plinio ſecundo cùm ad ordinandam Bithiniam, & Pontum à Trajano Principe miſſus eſſet, frequenter uſurpatum fuiſſe legimus *lib.10. epiſt. ipſius.* Relatio igitur fit à minori Magiſtratu ad ſuperiorem, quoties ſententiam ferre non audens, cauſam ſuperiori refert. Non per omnia relatio appellationi ſimilis eſt, nec in omnibus ab ea differt. Similis eſt appellationi, quia ſicut appellatione pendente nihil innovari valet, *cap.1. cum vulgatis, de appell.* ita relatione factâ Principi, vel ſuperiori, nihil eſt innovandum ex hoc textu, & aliis ſuprà adductis. Differt autem relatio ab appellatione primò in eo, quod appellatio interponitur à partibus, relatio verò fit à judice, *l.2. Cod. de officio Vicarii*, ibi: *Relationes judicum libenter audivimus.* Secundò appellatio tantùm interponitur poſt ſententiam, *l.ult. C.de ſentent. & interl. cum l. ult. Cod. quorum appellationes*, Symmachus *lib.10. epiſt.29. Verecundè potiùs, quàm jure ſuſcepi provocationem, non ſtante ſententia.* Relatio autem fit ante ſententiam, *cap. intimaſti, de appell.* & poſtea antequam executioni mandetur, *l.10. & 34. C. de appell. in Theodoſ.* maximè in publicis & extraordinariis judiciis: cujus relationis exemplum habemus in actis Apoſt. *cap.25.* cùm Paulus ſervatus eſſet Cæſaris cognitioni, quem appellaverat. Agrippa Paulum audire concupivit, jubente Feſto adductus eſt Paulus, ibi: *Cum Agrippa, & Berenice in auditorium introiſſent cum Tribunis, & viris principalibus civitatis, jubente Feſto adductus eſt Paulus. Et dixit Feſtus: Agrippa Rex, & omnes qui ſimul adeſtis nobiſcum viri, videtis hunc hominem, de quo omnis multitudo Judæorum interpellavit me Hieroſolymis, petentes & acclamantes, non oportere eum vivere ampliùs: ego verò comperi nihil dignum morte eum admiſiſſe. Ipſo autem hoc appellante ad Auguſtum, judicavi mittere. De quo quid certum ſcribam domino, non habeo: propter quod produxi eum ad vos, & maximè ad te, Rex Agrippa, ut interrogatione factâ, habeam quid ſcribam. Sine ratione enim mihi videtur mittere vinctum, & cauſas ejus non ſignificare.* Deinde pluries relatio fieri poteſt, *l.37. C. Theodoſ. de appell.* appellatio autem in eadem cauſa tertiò non eſt admittenda, *cap.ſua, de appell.* notavit Cironius *d.lib.2.obſerv. cap.16.* in appellatione cognoſcit, & pronunciat judex ad quem appellatur; ad relationem reſcribit Princeps, ſeu Quæſtor ſacri Palatii, *l.jubemus, C.de appell. l.34. eod. tit. in Theodoſ.* quò ſpectant Symmachus *lib.10. epiſt.62. Poſt crebras cognitiones, & reſcripta ad relationem numeroſa.* Poſſidius *in vita S. Auguſtini, cap.12. Cùm ingratus ad piiſſimum Principem provocaſſet, ab Imperatore relationi debitum eſt reſponſum ſolutum, & conſequutum præceptum.* Notavit Juretus ad Symmachum *lib.10. epiſt.53.*

6. De cauſis relationis.

Secundò ſciendum eſt, relationem ita plenam & integram faciendam eſſe, ut quid reſcribat Princeps, ambigi non poſſit, *l.ne cauſas 15. d.l.jubemus 34. C. de appellat.* Symmachus *lib.2. epiſt.30.* & *lib.10. epiſt.45. & 53.* & poſt Conſtantini conſtitutionem acta ipſius relationis debent partibus exhiberi, ut ſi relatio minùs plenè facta ſit, vel contraria alicui ex partibus videatur, liberum ei ſit refutatorias preces adjungere, *authent. novo jure, C. de relationib. l.1. & 8. C. Theodoſ. de appell.* & *lib.22. obſerv. cap.33.* judex enim relationem dubiorum per ſententiam ſæpiùs promittebat, *l.2. C. Theodoſ. de relat.* ubi legendum eſt, *Relatione promiſſâ*, non *præmiſſâ*, ut vulgò legitur, contra fidem Codicis Theodoſ. unde illa deprompta eſt: quo modo etiam emendavit Symmachus *lib.10.epiſt.53.* in illis verbis: *Poſt promiſſam relationem*; Juretus *in notis ad ipſum*, & notavit Gutherus *lib.1.de officiis domus, cap.28.* aliàs enim ſi judex exemplum litterarum relationis litigatori non edebat, & contra eum reſcribebatur, provocare poterat, *l.1.ff.de appell.* ubi ait Ulpianus: *Quid enim ſi Præſes conſulendo mentitus ſit, & pars docuerit vel falſa, vel non ita ſe habere quæ ſcripta ſunt.* Merillus *lib.2. obſerv. cap.7.* Relationum uſus frequens apud veteres fuit in cauſis dubiis, magnique momenti, *l.8.C.Theodoſ.de defenſorib. civit.* aut ad tollendam juris dubitationem, aut propter publicam diſciplinam. Hujus exemplum habemus in lege Conſtantini, quâ jubet, ut provinciarum Præſides, ſi quis potentiorum extiterit inſolentior, & ipſi vindicare non poſſint, aut examinare, aut pronunciare de ejus nomine, ad Principem, aut certè ad Præfecturæ Prætorianæ ſcientiam referant, quo provideatur qualiter publicæ diſciplinæ, & læſis tenuioribus conſulatur. Eſt alia relationis ſpecies apud Symmachum *lib.10. epiſt.54.* facta à Præfecto Urbi Senatus nomine, ut reſtitueretur ara Victoriæ, privilegiiſque Veſtalium, & prædiis templorum Paganorum, contra quam D. Ambroſius libellos, ſeu preces ſupplices ſcripſit: poſteà tamen Imperator Juſtinianus uſum relationum ſuſtulit, ut litium brevitati conſuleret, *in novella 125.*

7. De uſu relationum in Eccleſia.

In Eccleſia etiam uſum relationum invaluiſſe jam à primis ejus ſæculis, conſtat ex Innocentio I. *in epiſt. ad Aurel. Carthag. Epiſcopum*, ibi: *Reſtituis cum Apoſtolicæ Sedis ad relationem duplicis Synodi judicatis.* Et *epiſt.91. & 96.* inter epiſtolas D. Auguſtini: *Veſtris relationibus reſpondentes reſcripſimus.* Et ex litteris ipſius Pontificis ad Concil. Milevit. quæ reperiuntur *d. epiſt.91. Fiant enim neceſſe eſt cautiores, cùm inventores malorum ad duplicis relationem Synodi ſententia noſtra ſtatutis viderint ab eccleſiaſtica communione ſejunctos.* Et in epiſtola ad Exuperium Epiſcopum Toloſ. *Dilectio tua inſtitutum ſecuta prudentum, ad Sedem Apoſtolicam referre maluit quid de rebus dubiis cuſtodire deberet, quàm uſurpatione præſumptâ, quæ ſibi videretur de ſingulis obtinere.* Si-

ricio

ricio in epiſtola ad Hincmarum Tarracon. *Ad Romanam Eccleſiam, utpote ad caput tui corporis, retuliſti.* Ex Leone I. in epiſtola ad Epiſcopos provinciæ Viennenſis: *Nobiſcum itaque fraternitas veſtra recognoſcat, Apoſtolicam Sedem pro ſui reverentia, à veſtra etiam provincia ſacerdotibus innumeris relationibus eſſe conſultam; & per diverſarum; quemadmodum vetus conſuetudo poſcebat, appellationem cauſarum, aut retractata, aut confirmata fuiſſe judicia.* Vetuſtiſſimum extat ſimilis relationis exemplum apud D. Cyprianum *lib. 4. epiſt. 55.* quod refert, & explicat Petrus Marcha *in concord. Sacerd. & Imperii, libro 1. cap. 10.* ubi eundem morem ex variis Conciliis Orientis, & Occidentis probat. Idem uſus relationum adſtruitur ex epiſtola Synodi Sardicenſis ad Julium, apud Hilarium: *Optimum, & valdè congruentiſſimum eſſe videbitur, ſi ad caput, id eſt ad Petri Apoſtoli Sedem, de ſingulis quibuſque provinciis referant ſacerdotes.* Quare lib. 2. *hujus voluminis*, titulus 28. concipitur *de appellationibus, recuſationibus, & relationibus.* Ad quam ultimam rubricæ partem, videlicet de relationibus, ſpectat textus *in cap. intimaſti 68. eodem titulo.* Relationes ſuprà recenſitæ tribus ex cauſis potiſſimùm fieri ſolent, quas enumerant Maranta *in ſpeculo, part. 6. art. 6. num. 4.* Lancellotus *d. 2. part. de attentatis, cap. 8.* Prima eſt, quoties judex ante ſententiam in cauſa civili, ſive criminali, quoties de jure dubitat, Principi eam refert, *d. l. 1. Cod. de relationibus, l. eum qui, §. judicibus, ff. de judiciis.* Secundò relatio fit ex neceſſitate, cùm Princeps committit cauſam judici, facultate delegata tantùm procedendi uſque ad concluſionem cauſæ, cum expreſſa inhibitione proferendi ſententiam; tunc enim cauſam inſtructam tenetur delegatus Principi referre juxta formam commiſſionis: ad quem caſum referendi ſunt textus *in cap. cùm olim, de teſtibus, cap. fin. de appell.* Tertia cauſa relationis adeſt cùm fit ex natura ipſius negotii, quia illius deciſio ad ſuperiorem ſpectat, *cap. ut debitus, cap. ut noſtrum, de appell. cap. majores, de baptiſmo:* & de hac relationis cauſa accipienda eſt præſens deciſio, cùm confirmatio Epiſcoporum ſpectet ad Pontificem, juxta adducta *in cap. poſtquam, de elect.* Legatus enim in præſenti poſt examinatam electionis cauſam, eam retulit Innocentio III. ut electio ab eo confirmaretur, vel infirmaretur.

8. **Ratio decidendi.** Quibus ita animadverſis ratio hujus deciſionis ex eo provenit, nam per relationem ſuperiori factam, ſicut per appellationem, cauſæ cognitio devolvitur ad ſuperiorem, itaut juriſdictio judicis referentis ſuſpendatur, *l. ad Principem 22. ff. de appell.* poſt relationem enim conquieſcit judicis referentis officium, *l. ex illo, C. de appellat.* Unde omnia, quæ poſtea exercentur, tanquam ab incompetente, ſive non habente juriſdictionis uſum, nulla ſunt ipſo jure, ut juxta hunc textum ibi, *inanem*, defendit Narbona *in d. l. 35. gloſſa 6. num. 5.* ſicut enim attentata appellatione pendente ſunt nulla, *cap. 1.* cum aliis, *de appell.* ita & geſta facta relatione antequam Princeps reſcribat, ipſo jure non ſubſiſtunt, Lancellotus *d. cap. 8.* Maranta *d. art. 3.* qui variis ampliationibus, & limitationibus adductis hanc exponunt doctrinam.

9. **Diſſolvitur difficultas.** Nec obſtat difficultas ſuprà pro dubitandi ratione adducta; nam negamus relationem eſſe actum extrajudicialem, immò judicialem eſſe probatur. Siquidem à judice fit, conſentientibus partibus, quibus relationis exemplum exhibetur, ut ſi minùs plenè, aut verè facta ſit, ſuos libellos offerant refutatorios. Deinde quia relatio appellationi æquiparatur; unde titulus *de appellat.* in utroque jure concipitur *de appellat. recuſationibus, & relationibus*: igitur ſicut appellatio, & recuſatio ſunt actus judiciales, ita & relatio, quæ illis adjungitur. Nec augmentum primum difficultatis adverſatur, pro cujus expoſitione, & textus *in d. l. 1. §. 1.* vera interpretatione, varii diſtinguendi ſunt caſus. Primus eſt, cùm relatione pendente partes aliquid innovarunt, & illud non irritatur, quia relatio, quoad judicem referentem, non quoad partes, inducit attentata, ut docet Lancellotus *d. cap. 8. num. 2.* Secundus eſt, cùm relatione pendente judex referens ſententiam dixit; poſſunt enim partes ab ea appellare, *l. 1. Cod. de relat.* licèt enim à ſententia nulla, ut eſt etiam prolata pendente relatione, non ſit neceſſe appellare, *l. 1. & per totum ff. quæ ſententiæ ſine appell. l. 1. Cod. quando appellare*; tamen appellatio, ſi interponatur, valet, & ſubſiſtit, *cap. cùm olim, cap. ſignificantibus, de officio delegati, cap. exhibita, de judiciis, cap. ſignificaverunt, de exceptionibus, cap. dilecto, de appell. l. ſi expreſſim, ff. eod. tit.* propter effectum devolutionis, & alios, quos conſiderat Narbona ſuprà, *num. 9.* & hoc caſu procedit textus *in d. l. 1. Cod. de relationibus.* Tertius caſus evenit cùm relatio Principi fit, ipſeque Princeps reſcribit, & partes appellationem interponunt; & hoc caſu diſtinguendum eſt jus Pandectarum à nova conſtitutione Imperatoris Conſtantini: jure enim Pandectarum provocari poterat à reſcripto Principis, quod relationem Magiſtratuum ſequebatur, *d. l. 1. §. 1. ff. de appell.* Per conſtitutionem tamen Conſtantini relatam *in l. 1. Cod. Theodoſ. de appell.* quâ jubetur, ut relationis exemplum partibus tradatur, ut intra quinque dies, ſi relatio veritati cauſæ non conveniat, ſuas preces refutatorias offerant; ſi tranſactis his diebus relatio Principi miſſa ſit, à reſcripto cauſam decidente nec provocari, nec ſupplicari poteſt, *l. 6. Cod. Theodoſ. de appell. l. 2. Cod. Theodoſ. ut lite pendente.* Docet, & ita exponit Merillus *lib. 2. obſerv. cap. 7.* Nec obſtat ultimum augmentum; procedit enim textus *in d. l. 9. recopil.* in relatione petita à Principe, non verò facta à Magiſtratu ex conſenſu partium, & exemplo relationis illis exhibito; tunc enim niſi expreſsè cauſæ cognitio à Principe inhibeatur, non ſuſpenditur ejus juriſdictio.

Adhuc ſuperiori aſſertioni obſtat textus *in c. conſtitutis 45. de appell.* ubi in ipſa ſpecie præſentis deciſionis, cùm quædam cauſa electionis per modum appellationis eſſet ad ſummum Pontificem devoluta, Legatus à latere pendente appellatione, non ſolùm validè, verùm etiam licitè in cauſa proceſſit, & electionem examinavit: igitur quia licèt per appellationem aut relationem ſuſpendatur juriſdictio judicis à quo, non tamen inhibetur examen electionis canonicæ. Huic difficultati ut ſatisfaciant Gloſſa *verbo Delegavit*, & antiquiores, varias adducunt ſolutiones, ex quibus illa nunc placet, quæ affirmat, textum illum procedere in appellatione, cui partes facilè renunciare ſolent, *c. inter ſolicitudinem, de appell.* quare cùm partes in ejus textus ſpecie conſenſiſſent, ut Legatus poſt appellationem iterum cauſam examinaret, rectè docetur, Legatum potuiſſe in cauſa procedere partibus conſentientibus, & appellationem renuntiantibus. Docet Moneta *de commutat. ult. vol. cap. 8. num. 588.* 10. **Exponitur cap. conſtitutis, de appellat.**

Digitized by Google

CAPUT VI.

Idem *S. Apri*, & *S. Leonis* a *Abbatibus*, & *Magiſtro R. Archidiacono* b *Tullen.*

Dilectus f. R. c Meten. Canonicus noſtis humiliter intimavit, quod cùm ven. f. n. d Prænestinus Epiſcopus Ap. Sed. Leg. Eccleſiam ſancti Trudonis eidem ad reſignationem proprii Paſtoris in e manibus ejus factam f liberaliter g contuliſſet, dil. f. R. Meten. Archidiac. ad quem illius Eccleſiæ præſentatio pertinebat, aſſerens quod eodem inconſulto conferri non potuit à Legato, donationi ejus minùs rationabiliter ſe opponens, Canonicum ipſum ſuper eadem Eccleſia indebitè moleſtare præſumpſit. Cùm igitur plus juris habeat in conceſſione Prælatus, quàm in præſentatione patronus, nec præjudicetur Prælato, ſi quando per Ap. Sed. Legatum, eo inconſulto, Eccleſia concedatur: diſ. v. per A. ſ. m. quat. dictum Archidiac. ut ab ejus ſuper hoc indebita moleſtatione deſiſtat, mon. præm. per cenſ. eccleſiaſticam ap. rem. cogatis.

NOTÆ.

1. a *Abbatibus.*] Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap. 4.* Monaſterium S. Leonis eſt ordinis D. Auguſtini in urbe Tullenſi, de quo fratres Sarmat. *tom. 4. Gall. Chriſt. fol.* 559. Monaſterium etiam S. Apri eſt ordinis D. Benedicti in eadem diœceſi, de quo iidem fratres Sarmat. *d. tom. 4. fol.* 69.

b *Tullenſis.*] De Tullenſi Eccleſia nonnulla notavi *in cap. cùm acceſſiſſent, de conſtit.*

c *Metenſis.*] De Metenſi Eccleſia egi *in cap. debitum, de bigamis.*

d *Præneſtinus Epiſcopus.*] De quo non pauca retuli *in cap. dudum, de elect.*

2. e *In manibus ejus.*] Legati videlicet; nam reſignatio debet fieri in manibus ſuperioris, ideóque poteſt fieri coram Legato à latere, *c. deliberatione 3. hoc tit. lib. 6.* Docent repetentes *in cap. ſi Abbatem, de electionibus, lib. 6.* Gambara *de officio Legati lib. 6. num.* 163. Flaminius *de reſig. lib. 7. quæſt. 13. num.* 15.

f *Liberaliter.*] Id eſt ſine ulla penſionis reſervatione in favorem certæ perſonæ; tunc enim ſicut talis reſignatio facta in manibus ordinarii non valet, *cap. fin. de pactis, cap. ex parte, de officio delegati*: ita facta coram Legato non ſubſiſtit. Docent Gambara *ubi ſuprà*, Rebuffus *de reſignat. num. 5.* Flaminius *ubi proximè, num.* 17.

g *Contuliſſet.*] Cùm ſciret eſſe Canonicum, aliàs ſi Canonicus inſcio Legato beneficium impetraret, ejus collatio nulla eſſet *cap. fin. de officio Legati in 6.* Jam pro expoſitione Clementinæ 2. de officio Ordinarii, dixi *in cap. ſi proponente, de reſcriptis.*

COMMENTARIVM.

3. Concluſio probatur. Sequens concluſio communiter deducitur ab Interpretibus ex hoc textu: *Legatus à latere confert beneficia vacantia in ſua provincia, quamvis eorum præſentatio ſpectet ad patronum eccleſiaſticum.* Probant eam textus *in cap. litteras, de ſupplend. neglig. cap. 1. cap. præſenti 2. cap. deliberatione, cap. fin. hoc tit. lib. 6. cap. ſi à ſede 31. de præb. eod. lib. cap. cùm dilectus 28. de jurepatron. cap. venerabilem, de præbendis, cap. ſua, de confirmat. utili.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, & *lib. 1. juris eccleſiaſt. cap. 5. num.* 54. Cæſar *de eccleſ. hierarch. diſput. 3.* §. 2. Vighellius *in method. juris can. pag.* 289. Renatus Chopinus *lib. 2. de ſacra polit. tit. 6.* Covarruvias *practic. quæſt. 36.* Azor *tom. 2. inſtit. mor. lib. 5. cap. 29.* Lambertinus *de jurepatron. lib. 2. part. 3. quæſt. 8. art. 1.* Dartis *de beneficiis ſect. 3. cap. 4.* Garcia *eod. tract. 5. part. c. 3.* Corraſius *in ſimili tract. part. 2. c. 3.* Duarenus *lib. 3. de ſacris, cap. 3.* Moneta *de commut. cap. 10. num.* 321. Tondutus *tom. 1. reſol. canonic. cap. 2.* §. 6. Gambara *de officio Legati, lib. 3. per totum*, Fragoſo *de regimin. Chriſt. Reip. part. 2. lib. 4. diſput. 1. §. 4. per totum*, P. Gregorius *lib. 5. partis. tit. 3. cap. 2.* Valenſis *de beneficiis lib. 1. tit. 8.* Solorzanus *tom. 2. de jure Indiar. lib. 2. c. 4. num.* 14. Moëz *in c. 1. hoc tit. lib. 6.*

4. Impugnatur hæc aſſertio. Sed adversùs hanc aſſertionem ità pro ratione dubitandi inſurgi valet; nam cum Epiſcopo ordinario collatore beneficiorum tantùm concurrit Pontifex, non verò ejus Legatus, qui per delegationis officium vocatur ad partem ſolicitudinis, non verò in plenitudinem poteſtatis, *cap. multùm 2. quæſt. 6.* igitur Legatus, quantumvis à Latere, non poteſt conferre beneficia vacantia in ſua provincia. Augetur hæc difficultas ex eo, nam Legatus non poteſt beneficium conferre in præjudicium tertii, *cap. dilectus 28. de jurepatron.* ſed conferendo beneficia vacantia in provincia ſuæ legationis, præcipuè ſi ſint juriſpatronatus eccleſiaſtici, præjudicium irrogatur Epiſcopo, & patrono: igitur nullo modo Legatus à Latere beneficia intra provinciam ſuam vacantia conferre valet. Accedit, nam ſi vera eſſet ratio ab Innocentio in præſenti aſſignata illis verbis: *Quia plus juris habet in conceſſione Prælatus, quàm in præſentatione patronus*; ſequeretur Legatum etiam conferre poſſe beneficia juriſpatronatus laicalis, cùm militet eadem ratio: ſed non poteſt ea conferre cùm ad laicum ſpectat præſentatio, *d. cap. dilectus* 28. igitur nec beneficia juriſpatronatus eccleſiaſtici conferre valet.

5. Legatus quæ conferat beneficia. Hac difficultate ita fulcitâ minimè obſtante, vera eſt præſens Innocentii deciſio, ad cujus expoſitionem, præmiſſis Legatorum generibus, de quibus *in cap. 1. hoc tit.* egi, ſciendum eſt, Legatum à latere poſſe conferre beneficia vacantia in ſua provincia, ubi Legationis officium exercet, etiamſi ad Sedem Apoſtolicam ob negligentiam Ordinariorum ſint devoluta, *cap. penult. de præb. & dignit.* Gambara *d. lib. 3. de officio Legati, num.* 263. quare adversùs Legatum non currit ſemeſtre aſſignatum in Concilio Lateran. quia cùm etſi Ordinarius negligens ſit, poteſt poſteà jure devoluto illud conferre; ideò Concilii Lateranenſis tempus non habet locum in Legato. Ampliatur etiam hæc Legatorum poteſtas, ut procedat etiam in beneficiis, quorum collatio ſpectat ad exemptos, quia eorum etiam ordinarius eſt, *cap. ſi Abbatem, de elect.* Docent Antonius Cuchus *lib. 5. inſtit. tit. de Legato, n.* 68. Selva *de beneficiis*

by Google

beneficiis, 3.p. quæſt. 66. Corraſius *eod. tract. cap.* 3. *n.* 4. Similiter etiam procedit hæc Legatorum facultas, ſi beneficii collatio ad patronum Eccleſiaſticum ſpectet, ut ex hoc textu docent Gigas *de penſionib. quæſt.* 24. *num.* 1. Lambertinus *de jurepatron.* 1. *part. lib.* 1. *art.* 6. *num.* 4 qui etiam reſolvunt, in hac ſpecie non deſiderari expreſſam jurisſpatronatus derogationem. Hæc etiam beneficia, quæ Legatus poteſt conferre, ea vacatura ſuæ collationi reſervare valet, *cap. præſenti, hoc tit. lib.* 6. etiam in favorem & gratiam alicujus certi clerici, *cap. cùm dilectus, de jurepatron.* non tamen illa conferre, aut illi aliquod jus ad rem dare, *cap. dilectus, de præbendis*; hoc enim tantùm R. Pontifex facere valet, *cap. deteſtanda, de conceſſ. præb. cap. præſenti, de officio delegati, lib.* 6. nec item beneficium vacaturum promittere; nam licèt id ei permiſſum videatur *in cap. accedens, de conceſſ. præb.* tamen *in cap.* 2. *eod. tit.* hujuſmodi permiſſio declaratur nullius momenti, & contra Concilium Lateran. cujus definitionem non magis relaxare poteſt Legatus, quàm cæteri ordinarii: in eadem etiam Eccleſia, pendente una reſervatione, aliam facere non poteſt, *cap. præſenti*, §. *fin.* in diverſis verò Eccleſiis plures reſervationes facere valet. Barboſa *lib.* 1. *juris Eccleſ. cap.* 5. *num.* 55. Cæſar & Fragoſo *ubi ſuprà*.

6. Legatus quæ beneficia non conferat.

Legati etiam à Latere non poſſunt conferre Eccleſias Cathedrales, vel Regulares, ſeu ipſarum Cathedralium majores poſt Pontificalem dignitates electivas, *cap. deliberatione, hoc tit. lib.* 6. Dartis *dicto cap.* 4. *de beneficiis*, Valenſis *dict. tit.* 8. nec etiam conferre poſſunt beneficia reſervata à R. Pontifice, *cap. licèt, de præb. lib.* 6. licèt eis conceſſa ſit facultas conferendi beneficia qualitercumque vacantia; quia in reſervatis R. Pontifici non poſſunt ſe ingerere. Similiter licèt habeant poteſtatem conferendi beneficia etiam reſervata, non poſſunt conferre beneficia vacantia in Curia, niſi ſpecialiter, & expreſsè id eis concedatur, *cap.* 2. *de præb. in* 6. nec etiam conferre poſſunt beneficia litigioſa, *cap.* 1. & 2. *ut lite pendente, lib.* 6. nec etiam beneficia ad Epiſcopum devoluta ex negligentia Prælati regularis exempti, quæ Epiſcopus confert auctoritate Apoſtolica, *Clement.* 1. *de ſupplenda neglig.* cùm enim eo caſu Epiſcopus conferat beneficium ut delegatus Pontificis, non poteſt Legatus ſe intromittere, *cap. ſtuduiſti, hoc tit.* Selva *de beneficiis part.* 3. *quæſt.* 66. Fragoſo *ubi ſuprà, num.* 56. Similiter nec beneficia conferre valet jurisſpatronatus laicorum, patrono invito, niſi ad Epiſcopum per negligentiam patroni devoluta ſint, *cap. cùm dilectus* 10. *de jurepatron.* nec etiam ſi eorum collatio ſit jurisſpatronatus laicorum, & clericorum ſimul. Docent *in d. cap. dilectus*, Abbas, & Calderinus, ne ex ſocietate clericorum laicis præjudicetur, argumento textus *in l. ſi communem, ff. quemadmodum ſervitutes, cap.* 1. *de jurepatron. lib.* 6. Aliud dicendum eſt in beneficiis jurisſpatronatus laicorum ex præſcriptione, vel privilegio, ut probat Valenſis *lib.* 1. *de beneficiis, tit.* 4. *num.* 16. Etiam beneficium de jure vacans, ſi de facto retinetur poſſeſſio, quamvis conferri poſſit, *cap. licèt, de præb. in* 6. poſſeſſio tamen tradi non valet: quo modo intelligitur textus *in cap. cùm noſtris, de conceſſione præbendæ*: ubi tanquam ſubreptitia hujuſmodi collatio judicatur. Circa Vicarias perpetuas, poſtquam placuit beneficiorum appellatione comprehendi, concurrit Legatus cum Ordinario in eis conferendis, & inter illos locus eſt præventioni, *cap. ſi à Sede, de præbendis in* 6. Garcia *de beneficiis*, 5. *part. cap.* 3.

7. De aliis Legatis.

Legati verò miſſi, vel nati nullam habent jure Legationis facultatem conferendi beneficia, *cap.* 1. *hoc tit. in* 6. *cap. ſi à ſede* 31. *de præb. eod. lib.* Ratio eſt, quia Epiſcopi habent fundatam juriſdictionem jure communi quoad collationem beneficiorum, *cap.* 3. *de inſtit. cap. quia* 5. *de conceſſ. præb. cap.* 3. *de relig. domibus*, quare magnum illis ſequeretur præjudicium, ſi Legati nati poſſent beneficia conferre. Nec obſtabit ſi dicas, eandem rationem præjudicii adeſſe in Legatis à Latere, qui beneficia conferre valent, ut proximè probavi: nam talis facultas conceſſa fuit Legatis à latere propter eorum amplam dignitatem, & prærogativam dignitatis Cardinalitiæ; & quia ipſi rarò, & niſi magnis ex cauſis in provinciis mittuntur; quod in aliis Legatis non conſideratur. Hoc autem procedit, niſi ſpecialiter illis ſit indulta, *cap.* 1. *hoc tit. lib.* 6. *cap. litteras, de ſupplend. negligentia*; aut niſi ſint miſſi cum poteſtate, ſeu auctoritate Legati à latere: illi enim abſque alia ſpeciali facultate poſſunt conferre, quæ Legati à latere conferre ſolent. Gigas *de penſionib. quæſt.* 6. *num.* 19. Garcia 5. *part. cap.* 3. Sed quia hæc facultas in Nunciis etiam miſſis cum poteſtate Legati à latere ſolet reſtringi ad certum beneficiorum genus, & ad beneficia certi valoris, ideò tempore collationis inſpici debet, & in actis exhiberi facultas ipſa. Illud tamen in praxi obſervatum ſæpiùs vidi, ut in æſtimando valore ipſius beneficii non computentur diſtributiones, ſeu anniverſaria, quæ vulgò in noſtra diœceſi Salmantina appellantur *Obenciones de clerecia*, ut proſequuntur Garcia *d.* 5. *part. cap.* 3. *de beneficiis*, Valenſis *d. tit.* 8.

8. Ratio decidendi.

Ex quibus jam apparet vera decidendi ratio hujus deciſionis, quæ ex eo provenit; nam cùm Legati à latere gerant vices R. Pontificis in provinciis ſibi deſignatis cum amplitudine poteſtatis, quam alii Legati non habent, ut *in cap.* 1. *hoc tit.* probavi; ideò ſicut R. Pontifex poteſt conferre quæcumque beneficia, ita & Legatus à latere ratione legationis ſibi commiſſæ poteſt conferre beneficia vacantia in ſua provincia. Neque intereſt, quod eorum collatio ſpectet ad perſonam Eccleſiaſticam ratione dignitatis Eccleſiaſticæ, quam obtinet; nam adhuc ea conferre poteſt. Ratio eſt, quia cùm ſit ordinarius Legatus à latere in ea Eccleſia, cujus ratione clericus exercet juſpatronatus; quid mirum, ut Legatus tanquam ſuperior poſſit conferre ea. Accedit, nam ſimilia beneficia, quorum collatio ſpectat ad Epiſcopum ratione Epiſcopatus, Legatus conferre valet: igitur ſimiliter & illa conferre poteſt, quorum collatio ſpectat ad clericum ratione jurisſpatronatus Eccleſiaſtici. Crederem tamen, quod ſi ad clericum ſpectet collatio beneficii ratione jurisſpatronatus hæreditarii, vel alio modo acquiſiti, dum non Eccleſiæ causâ competat, tunc non poſſe Legatum conferre tale beneficium; tum ne deterioris conditionis ſit clericus, quàm laicus; tum quia præſens textus procedit caſu, in quo juſpatronatus ſpectabat ad clericum, Archidiaconum videlicet ratione propriæ dignitatis: non verò idem dicendum eſſet, ſi competeret ratione proprii patrimonii.

9. Diſſolvitur difficultas.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà expenſa; nam licèt ſatis controverſum ſit apud Interpretes, an Legatus à latere in ſua provincia conferat beneficia vacantia jure ordinario, an jure ſpeciali? & jure ſpeciali ea conferre docuerint Duarenus *d. cap.* 3. *de ſacris Eccleſiæ*, Corraſius *d.* 2. *part. de beneficiis, cap.* 3. Selva *eod. tract. dicta* 2. *part. num.* 34. alii relati à Garcia *dicta part.* 3. *num.* 8. tamen contraria ſententia verior eſt, videlicet competere jure ordinario ut Legato à Latere; in his enim, quæ jure legationis illi competunt, ordinarius dicitur, *cap.* 2. *hoc tit. lib.* 6. ſed collatio beneficiorum pertinet ratione legationis ipſo jure abſque ſpeciali conceſſione: igitur ut ordinarius collator confert beneficia in ſua provincia vacantia. Ita tenet Garcia

dicto cap. 3. num. 8. Fragoſo *d. §. 3. num. 6.* unde virtute legationis poterit in præjudicium Epiſcopi tanquam ſuperior beneficia conferre. Nec augmentum difficultatis adverſatur; nam præſens deciſio accipienda eſt juxta caſum in ea propoſitum, juris videlicet patronatus eccleſiaſtici, non verò laicalis; nam in præjudicium patroni laici Legatus beneficia conferre non valet.

10. Exponitur cap. 1. de appell.

Sed ſuperiori aſſertioni opponitur textus *in capite 1. de appell.* ubi deciditur, Archiepiſcopum Eboracenſem A. S. Legatum non potuiſſe conferre beneficium vacans in ſua provincia, collationemque ab eo factam eſſe irritandam: igitur quia Legati non poſſunt conferre beneficia vacantia in ſua provincia. Hujus difficultatis ſolutio ex ſuprà dictis facilè depromitur; diximus enim Legatum tantùm à latere poſſe conferre beneficia vacantia in ſua provincia, non autem Legatum natum, vel miſſum; quia in hac parte æqualis non eſt eorum auctoritas: unde cùm Archiepiſcopus Eboracenſis ſit Legatus tantùm natus, ut *in cap. 1. hoc tit.* probavi, ideo non poteſt conferre beneficium etiam vacans in ſua provincia.

11. Intelligitur cap. litteras 4. de ſupplend. neglig.

Secundò adverſatur textus *in cap. litteras 4. de ſupplend. neglig.* ubi proponitur, beneficia tanto tempore vacaſſe, ut eorum collatio devoluta eſſet ad R. Pontificem: & cùm Legati Sedis Apoſtolicæ ordinarii collatores beneficia vacantia contuliſſent, conſultus fuit Innocentius III. utrum videlicet poſſeſſores ſuſtinendi eſſent in poſſeſſione ipſorum, an verò Legati ea conferre poſſent? Et reſpondit Innocentius III. poſſeſſores, ſi aliàs digni ſint, ſuſtinendos eſſe in beneficiorum poſſeſſione, aliàs Legatos auctoritate Apoſtolica conferre ea poſſe. Ex quo Innocentii III. decreto duplex inſurgit difficultas. Prima, nam ſi jam collatio beneficii erat devoluta ad R. Pontificem, atque Legatus tanquam ex jure devoluto conferre poterat, *cap. penult. de præbendis*; quo modo ſuſtinetur collatio ab Ordinario poſteà facta. Secunda, ſi Legatus confert beneficia vacantia in ſua provincia jure proprio, & ordinario, quomodo in eo textu aſſeritur, auctoritate Apoſtolica conferre debere, præcipuè cùm illa quæ ratione legationis exercentur, auctoritate Apoſtolicâ peracta non dicantur, *cap. hi qui*, ubi Gloſſa, & Francus *num. 5. cap. ſi apoſtolicæ, de præbendis & dignit. lib. 6.* Primæ difficultati ſatisfaciendum eſt ex verbis ipſius textus, ibi: *De patientia permittentis ab ipſis pacificè poſſideri.* In quibus innuitur, in eo textu collationem beneficii potiùs ex pietate & miſericordia tolerari, quàm ex juris ſtricti principiis defendi, quod jam in eo textu notavimus. Secundæ difficultati reſpondetur, in eo textu non agi de Legato à latere, ſed de Legato miſſo, qui jure proprio, & auctoritate ordinaria nunquam beneficia confert, niſi ex ſpeciali delegatione illi concedatur: unde rectè ait Innocentius III. in eo textu auctoritate Apoſtolica illi indulgeri, ut ſi poſſeſſores beneficiorum idonei non reperiantur, poſſint ea auctoritate Apoſtolicâ conferri.

12. Exponitur cap. 4. §. prohibemus hoc tit. in 6.

Deinceps ſuprà traditis opponi poteſt nova Clementis IV. deciſio relata *in cap. deliberatione 4. §. prohibemus, hoc tit. in 6.* ubi Clemens IV. prohibet, ne Legatus in genere, aut in ſpecie cuicumque concedat facultatem conferendi beneficia, quæ pendente legatione aliqui duxerint in ejus manibus liberè reſignare, eâ adjectâ ratione, quia fraus fieret Concilio Lateranenſi inhibenti collationem beneficii vacaturi. Quæ Clementis deciſio ut ſuperflua rejicienda venit; ſiquidem, ut ſuprà duximus, licèt Legatus poſſit reſervare beneficia vacatura, nequit tamen ea conferre; quod & apertè probatur, ſi rectè perpendatur deciſio textus *in cap. conſtitutis, de conceſſ. præb.* Pro hujus textus interpretatione aliqui exiſtimarunt, inſpecto jure Decretalium potuiſſe Legatum à latere collationem beneficii etiam vacaturi aliis committere; quorum opinioni aſſentiri non poſſum, cùm *in d. cap. conſtitutis*, expreſsè contrarium ſtatuatur: quare exiſtimo, novam prohibitionem Clementis IV. non eò reſpicere, ut auferat poteſtatem Legatis committendi collationem beneficiorum, quæ nondum vacarunt; hoc enim jam jure Decretalium prohibitum erat. Sed nova prohibitio illius textus eò tendit, ut Concilium Lateranenſe, quod loquebatur tantùm in caſum mortis, videlicet cùm beneficium vacaſſet per mortem, traheretur ad caſum, in quo beneficia liberè reſignantur, quia hujuſmodi commiſſione conferendi beneficium vacaturum fraus fiebat Concilio Lateranenſi: unde ſicut Innocentius III. *in d. cap. conſtitutis*, protraxit Concilii Lateranenſis prohibitionem ad caſum, in quo beneficiorum proviſio committitur: ita Clemens IV. ipſam Innocentii deciſionem protraxit ad caſum, in quo committeretur collatio beneficii vacaturi per reſignationem; ne, quamvis remotiſſimè, fraus fieret Concilio, ut latiùs proſequemur *in d. cap. conſtitutis 11.*

CAPUT VII.

Idem a *Illuſtri Regi Francorum.*

b NOvit ille, qui nihil ignorat, quod Regiæ ſublimitati. *Et infrà:* Nuper autem primò dil. f. M. & Walt. milites, & poſtmodùm dil. f. Magiſtrum F. Decanum Aurel. cum litteris tuis benignè recepimus, & curavimus multipliciter honorare, ſicut per ipſos poterit pleniùs tuæ Serenitati patere. Ipſi autem in noſtra, & f. n. præſentia conſtituti contra eundem *c* Card. ex parte tua querimoniam intenderunt, videlicet quod cùm tibi eſſet certâ ratione *d* ſuſpectus, poſt *e* ap. ad nos interpoſitam extra *f* fines regni Francorum in terram tuam interdicti ſententiam promulgavit; qui etiam in animam tuam promiſerunt, & obtulerunt jurare, quod tu coram *g* Legatis & delegatis noſtris ſuper hoc negotio ſtabis juri; & quod propter hujuſmodi negotium nec per nos, nec per alium fueris ex parte noſtra citatus, ut juri parêres, prædictam petens ſententiam, receptâ hujuſmodi *h* cautione juratoriâ, relaxari. Cæterùm ad ea, quæ contra Card. objecerunt, & eis reſpondimus, & tuæ magnificentiæ reſpondemus, quod etſi fines regni Francorum exierat, nondum tamen fuerat terminos ſuæ legationis egreſſus,

egreſſus, cùm non ſolùm in regno Francorum, ſed *i* Vien. Lugdun. & Biſuntin. provinciis injunctam ſibi à nobis legationis ſolicitudinem ſuſcepiſſet.

N O T Æ.

1. a Illuſtri.] Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.* 5. quo modo reſcribi ſolet Principibus ſæcularibus, ut Imperatori Conſtantino *in cap. ſolitæ* 6. *de major. & ob.* Illuſtri Regi Caſtellæ *in cap.* 1. *de reſtit. ſpol. in* 5. *compil. extravag. unica, de Iudæis.* Illuſtri Regi Aragonis *in cap. quantò* 18. *de jurejurando.* Illuſtri Regi Franciæ *in præſenti*, & *in cap. tuam* 3. *de ordin. cognit.* & *in extravag. meruit, de privileg. inter communes.* Illuſtri Regi Cypri *in cap. penult. de confirm. utili.* Regi Angliæ *in cap. quanto* 5. *de judiciis.* Regi Ungariæ *in cap. intellecto* 33. *de jurejurando.* Regi Luſitaniæ *in cap. ex ſpeciali, de Iudæis*; notarunt Cenedus *ad Decretal. collect.* 109. *num.* 1. Baſſeus *in chron. Hiſpan. cap.* 18. cujus tituli, & nomenclaturæ rationem reddunt, & illuſtrant Valdes *de dignit. Regum Hiſpan. cap.* 13. Juretus *ad Symmachum, lib.* 10. *epiſt.* 37.

2. b Novit.] Hujus textus deciſionem, partem eſſe epiſtolæ noſtri Innocentii III. relatæ *in cap. novit, de judiciis*, & ad eundem caſum pacis fractæ inter Philippum Regem Galliæ, & Angliæ Regem pertinere, Cujacius, & Anton. Auguſt. *in d. cap. novit*, & alii non inferioris notæ Interpretes exiſtimarunt, aſſerentes occaſione pacis ruptæ cum Joanne Angliæ Rege Innocentium III. in Franciæ provincias Petrum S. Mariæ in Via Lata Diaconum Card. Legatum à latere miſiſſe, & duas ſcripſiſſe epiſtolas, unam ad Epiſcopos Galliæ *in d. cap. novit*, aliam ad ipſum Philippum relatam *in hoc textu*, & *in cap. novit, de appell.* cujus aliam partem eadem face hiſtoriæ illuſtrandam, relatam *in cap. ſicut* 29. *de jurejurando*, notavit magnus vir D. Franciſcus Ramos *in memor. ad Alex. VII. pro Epiſcop. Luſit. propoſ.* 4. §. 1. *num.* 47. Sed ni fallor cauſa hujus deciſionis diverſa eſt ab argumento, & hiſtoria textus *in cap. novit, de judiciis*: exiſtimo enim interdictum, cujus mentio fit in hoc textu, fuiſſe interdictum appoſitum ob repudiatam uxorem ab ipſo Philippo, de quo egi *in cap.* 1. *verbo Exulare, de poſtul.* Illud enim prolatum fuit à Cardinali Legato in civitate Vienenſi, ut in noſtro textu innuitur, & probatur ex duabus epiſtolis noſtri Innocentii editis à Sirleto *pag.* 169. his verbis: [Quantò ampliùs de honeſtate tua, diſcretione pariter, & litteratura confidimus, tantò fiducialiùs ea tibi committimus exequenda, quæ Apoſtolicæ Sedis honorem reſpiciunt, & communem utilitatem populi Chriſtiani. Cùm itaque de fratrum noſtrorum conſilio ad reformandam inter chariſſimos in Chriſto f. n. Ph. Francorum, & R. Anglorum Reges Illuſtres plenæ pacis concordiam, vel treguas ſaltem uſque ad quinquennium ſtatuendas te duxerimus inter cætera deſtinandum, diſcretioni tuæ auctoritate præſentium indulgemus, ut ſi quos viros eccleſiaſticos, Archiepiſcopos, vel Epiſcopos, vel minoris viros ordinis in regno Anglorum eſſe cognoveris, quorum tractatui pacis ſit conſilium opportunum, eos ad te convoces, & per diſtrictionem Eccleſiaſticam, ſi neceſſe fuerit, noſtra fretus auctoritate venire compellas. Nulli ergo, &c.]

[Scripſimus chariſſimo in Chriſto f. n. Ph. Illuſtri Regi Francorum, ut ea, quam ſuperduxit contra Eccleſiæ interdictum, à ſuo ſeparata conſortio, chariſſimam in Chriſto f. n. Francorum Reginam Illuſtrem uxorem ſuam in gratiam recipiat conjugalem, & debito pertractet affectu. Ut autem mandatum noſtrum ſuper hoc meliùs, & expeditiùs compleatur, diſcretioni tuæ auctoritate præſentium indulgemus, per Apoſtolica ſcripta mandantes, & diſtrictè præcipientes, ut niſi dictus Rex infra menſem poſt commonitionem tuam prædictam Reginam in gratiam receperit conjugalem, & honore debito pertractarit, ex tunc totam terram ejus, appellatione poſtpoſitâ, ſubjicias interdicto, ita quod præter baptiſma parvulorum, & pœnitentias morientium, nullum in ea divinum officium celebretur: & ven. f. noſtris Archiepiſcopis, Epiſcopis, & dilectis filiis noſtris Abbatibus, Prioribus, & univerſis Eccleſiarum Prælatis conſtitutis in terra ejus in virtute Spiritus ſancti diſtrictè præcipimus, ut cùm in terram Regis ejuſdem interdicti ſententiam promulgaveris, eam ap. rem. ſecundùm prædictam formam obſervent, & per ſuas faciant provincias, diœceſes, & Eccleſias obſervari. Nulli ergo, &c.] Scriptum eſt ſuper hoc Archiepiſcopis, Epiſcopis, Abbatibus, Prioribus, & univerſis Eccleſiæ Prælatis in terra Regis Franciæ conſtitutis. Cùm enim Philippus ut ſuſpectum recuſaſſet ipſum Cardinalem Legatum, atque à ſententia interdicti appellaſſet, atque etiam propoſuiſſet prædictum Cardinalem fines Regni Franciæ egreſſum interdictum promulgaſſe, & ſic ſine juriſdictione, cùm provinciam legationis exceſſiſſet: conſultus Innocentius per Legatos miſſos à Philippo, & in hoc textu relatos, primæ quæſtioni reſponſum dedit in epiſtola relata *in d. cap. novit, de appell.* ſecundæ verò in hoc textu.

c *Cardinalem.*] Petrum videlicet Diaconum Cardinalem tituli S. Mariæ in Via Lata.

d *Suſpectus.*] Ad hanc partem ſpectat textus *in cap. novit, de appell.*

e *Poſt appellationem.*] Cùm enim prædictus Cardinalis apud Senonas Archiepiſcoporum, & 3.
Epiſcoporum Concilium congregaſſet, ut contra ipſum Philippum procederet, & interdictum in Regno Franciæ apponeret, Philippus per nuncios ſuos ad Sedem Apoſtolicam appellavit, ut refert Spondanus *in continuat. Baronii, anno* 1198. *num.* 9.

f *Fines Regni Francorum.*] Pro diverſitate temporum diverſi fuerunt hujus Regni fines; dum enim Galli Romanis parebant, in ſex provincias Regnum dividebatur, ut ejus ævi, & ſequentium hiſtoriam, & geographicam deſcriptionem referens tradit Hothomanus *in Franco-Gallia, capite* 1. 2. & 3.

g *Legatis, & delegatis noſtris.*] Qui varii fuerunt; nam Petrus Cardinalis, de quo in præſenti, miſſus fuit, ut jam cœptum negotium divortii proſequeretur; fuerant enim antea judices dati in hac cauſa Octavianus Epiſcopus Oſtienſis, & Joannes presbyter Cardinalis, ut refert Spondanus *ubi ſuprà, anno* 1201. *num.* 1.

h *Cautione juratoria.*] Sub qua relaxanda erat interdicti ſententia, *cap. quâ fronte, de appell. cap. ex parte* 23. *de V. S.* Unde rectè petebat in hac parte Philippus interdicti ſententiam relaxari.

i *Vien. Lugdun. Biſunt.*] Provinciæ iſtæ tempore Innocentii III. erant Galliæ, non tamen ſpectabant ad Regnum Francorum, ut conſtat ex ejus Regni deſcriptione tradita à Doctore *pag.* 80. Unde cùm in Viennenſi civitate Legatus ſententiam interdicti promulgaſſet, intendebat Philippus eum extra Franciæ provincias, & per conſequens extra legationis terminos ſententiam dixiſſe.

COMMEN

COMMENTARIUM.

4. EX hoc textu communiter deducitur, *Legatum cui commiſſa eſt legatio in diverſis provinciis, poſſe in una cognoſcere de cauſis emergentibus in alia; poſtea tamen quàm terminos provinciæ ſibi commiſſæ egreſſus fuerit, non poſſe exercere juriſdictionem.* Ita ultra ordinarios in præſenti ex hoc textu docuerunt Moneta *de commut. ultim. volunt. cap.5. numero* 226. Covar. *lib.3. variar.cap.*20. Gonzalez *in regul.* 8. *gloſſa* 22. Barboſa *lib.1. juris eccleſ. cap.5. num.*76. Azor 2. *part. inſtit. lib.5. cap.* 27. *quæſt.* 4. Fragoſo *de regim.Chriſt.reipub.diſput.*10.§.2.*num.*37. Gambara *de officio Legati extra provinciam, num.*2. & 3. Nam licèt non poſſit judex extra provinciam jus dicere, *l.3. ff. de officio Præſidis, l. ult. ff. de juriſd.* tamen Legatus diverſarum provinciarum ordinariam in omnibus provinciis ſibi aſſignatis habet juriſdictionem, *cap.2. hoc tit. lib.6.* Sed ordinarius judex in quolibet loco ſuæ juriſdictionis poteſt cauſas alterius loci decidere, ac terminare, *cap. cùm Epiſcopus, de officio Ordin.lib.6.* igitur Legatus in qualibet provincia ſuæ legationis poteſt exercere juriſdictionem contentioſam, etiam quoad rés, ſeu perſonas exiſtentes in alia provincia: ſed ſi jam exceſſit provincias ſuæ legationis, non poteſt aliquam juriſdictionem contentioſam exercere. Neque obſtabit, ſi inſtes, Legatum Proconſuli æquiparari, *cap.2. hoc tit. lib.6.* ſed Proconſul tantùm deponit imperium, dum ingreditur urbem Romanam, *l.ult.ff.de officio Proconſulis*: igitur ſimiliter licèt Legatus exceſſerit terminos ſuæ provinciæ, dum tamen non ingrediatur Romanam civitatem, non deponit imperium, aut juriſdictionem. Nam reſpondendum eſt, etiam Proconſulem jam egreſſum terminos provinciæ ſuæ juriſdictionem contentioſam exercere non poſſe: nec contrarium probat textus *in d. l. ult.* nam omiſſis emendationibus Fabri & Gothofredi *in eo*, Hothomani *lib.4. obſerv. cap.*22. dicendum eſt, Proconſulem in ingreſſu urbis deponere imperium, id eſt juriſdictionem voluntariam, quam etiam extra provinciam exercere poterat, ut interpretatur Cuiacius *in novella* 95. *Juſtin.* vel inſignia, & ornamenta dignitatis Proconſularis, ut vult Oſualdus *lib.*17. *comment. Donelli, c.*9. *littera E*: juriſdictionem autem contentioſam ex quo exceſſit terminos ſuæ provinciæ, certum eſt exercere non poſſe.

CAPUT VIII.

Gregorius IX. [a] *Patriarchæ* [b] *Hieroſolym.*

VOlentes. *Et infrà*: Fraternitati tuæ legationis officium in provincia tua duximus committendum; ita tamen, quod ſi Legatum ad partes illas de latere noſtro contigerit deſtinari, executionem ipſius officii, quamdiu Legatus ipſe ibi fuerit, pro Sed. Apoſt. reverentia omninò dimittas.

NOTÆ.

1. [a] P*Atriarchæ.*] Geraldo videlicet; ipſe enim mortuo Rodulpho electus fuit in Patriarcham Hieroſolym. & confirmatus à Gregorio IX. anno 1227. ut ex Scriptoribus Orientalibus refert Spondanus *in continuat. Baronii, prædicto anno, numero* 7. Beſoldus *in hiſt. Hieroſolym.*

[b] *Hieroſolym.*] Amplitudinem, & principium hujus Eccleſiæ retuli *in cap. 3. de clericis peregrin.*

COMMENTARIUM.

IN hoc textu deciditur, præſente Legato à latere officium Legati miſſi, ſeu nati ceſſare, nec hujuſmodi Legatos inſigniis uti poſſe. Quod & deciditur *in c.antiqua,* §.*dominicæ,de privileg.* Docent Barboſa *lib.1. juris Eccleſ. c.5. n.*19. Fragoſo *de regim. ubi ſuprà, diſput.*10.§.1.*num.*7. Cujus doctrinæ ratio provenit ex præcellentia Legati à latere, qui alios quoſcumque Legatos præcedit, ut latè docet Manrique *de precedent. quæſt.*19. *per totam.* 2.

CAPUT IX.

[a] Idem.

EXcommunicatis pro injectione manuum violenta, Eccleſiæ Romanæ Legati, qui de ipſius latere non mittuntur, extra provinciam ſibi commiſſam, vel ibidem, ſi hujuſmodi manuum injectores illuc contingat aliunde accedere; & qui Eccleſiarum ſuarum prætextu legationis ſibi vindicant dignitatem, etiam ſubditis (quamvis in provincia ſua exiſtentes) beneficium abſolutionis impartiri non poſſunt, niſi de ſpeciali gratia illis, & ſibi amplius à Sede Apoſtolica concedatur.

NOTÆ.

[a] I*Dem.*] Greg. videlicet IX. qui motu proprio præſentem edidit conſtitutionem à nemine conſultus, ut de ipſo Gregorio jam notavi *in cap. fin. de conſuetudine.*

COMMENTARIUM.

EX hac conſtitutione talis deducitur aſſertio: 1. Concluſio probatur.
Legati nati non abſolvunt excommunicatos ob injectionem manuum in clericos, etiam in ſua provincia: Legati miſſi ſimiliter non abſolvunt ipſos extra ſuam provinciam, aut venientes ad eam ex aliena: Legati à latere omnes, & ubicumque abſolvunt. Probant hanc concluſionem textus *in cap. quoad tranſlatio*

Digitized by Google

tranſlationem, hoc tit. cap. ea noſcitur 13. *cap. ad eminentiam* 22. *cap. quamvis* 58. *de ſentent. excomm.* Illuſtrant Gambara *de officio Legati lib.* 12. *per totum,* plures congeſti à Barboſa *in præſenti*, *& lib.* 1. *juris eccleſ. cap.* 5. *n.* 27. Moneta *de commut. cap.* 5. *n.* 136. Suarez *de cenſur. diſput.* 22. *ſect.* 1. *num.* 60. Graffis *in deciſionibus, lib.* 2. *cap.* 49. *num.* 58. Fragoſo *de regim. diſput.* 10. §. 2. *num.* 13. Gibalinus *in ſynopſi cenſur. pag.* 466. Garcia *in ſumma*, *tract.* 1. *difficult.* 3. *dub.* 2. *puncto* 5. Cæſar *de eccleſ. hierarch. diſput.* 3. §. 2.

2. Traditur dubitandi ratio.

Sed hæc aſſertio ita illuſtrata difficilis redditur ſequenti juris conſideratione. Excommunicatio, quæ incurritur ob violentam manuum injectionem in clericum, R. Pontifici eſt reſervata, nec alius quàm ipſe ab ea abſoluere poteſt, *cap. ſi quis ſuadente* 17. *quæſt.* 4. & ſi Legatus à latere tanquam ejus vices gerens ab ea abſolvit, etiam Legati nati, ſeu miſſi, qui etiam dicuntur Vicarii R. Pontificis, *cap. fin.* 93. *diſt.* Cæſar *ubi ſuprà* §. 1. *num.* 11. abſolvere valent, aut nullus. Augetur hæc difficultas ex eo, quia ſi Legatus à Latere poſſet quoſcumque excommunicatos, & ubicumque abſolvere, poſſet etiam quoſcumque, & ubicumque excommunicare, cùm ille poſſit abſolvere, qui & ligare: ſed Legati alienos ſubditos, & extra ſuam provinciam exiſtentes excommunicare non poſſunt, ut ſæpe ſæpiùs *in hoc tit.* probavi: igitur neque eos abſolvere.

3. De canone Si quis ſuadente.

Adhuc tamen defendenda eſt præſens aſſertio, cujus rationem ut percipiamus ſciendum eſt, ob dignitatem clericalis ſtatus, & reverentiam, quæ clericis debetur, in Concilio Lateran. ſub Innocentio II. celebrato, & in Concilio Rhemenſi tempore Eugenii congregato anno 1148. *can.* 13. ſtatutum fuiſſe, ut ſi quis ſuadente diabolo tanti ſacrilegii reatum incurrerit, quod in clericum, vel monachum manus violentas injecerit, anathema ſit, ita ut nullus Epiſcoporum illum præſumat abſolvere, niſi mortis urgente periculo, donec Apoſtolico conſpectui præſentetur. Referunt Concilii Rhemenſis verba Baronius *anno* 1148. Manrique *annal. Ciſterc. tom.* 3. *anno* 1148. *c.* 4. quem canonem firmarunt Romanæ Eccleſiæ Præſules *in cap.* 1. *cap. non dubium* 5. *cap. parochianus* 9. *cap. ex tenore* 10. *cap. cùm non ab homine* 14. *cap. tua* 19. *cap. contingit, de ſentent. excomm. cap. eos* 22. *cap. cùm quis* 23. *eod. tit. lib.* 6. & aliis juris locis congeſtis ab Antonio Auguſt. *in epit. juris, lib.* 37. *tit.* 58. Creſpetio *in ſumma, verbo Clerici non cædendi.* Illuſtrant hoc privilegium canonis Pineda 3. *part. Monach. Eccleſ. lib.* 20. *cap.* 16. §. 5. Petrus Gregor. *lib.* 4. *partit. cap.* 10. & *lib.* 16. *ſyntagm. cap.* 1. *num.* 35. Suarez *de cenſur. diſput.* 22. *ſect.* 1. *cap.* 4. Sarmiento *in defenſ. libelli de redditib. eccleſ. part.* 1. §. 3. *monit.* 55. plures congeſti à Cenedo *in collect. ad decretum*, *collect.* 24. Barboſa *in d. cap. ſi quis ſuadente*, Petrus Gregorius *lib.* 2. *partit. tit.* 9. *cap.* 10. & *tit.* 16. *c.* 11. Fragoſo *de regim. Chriſt. Reipub.* 2. *part. lib.* 1. *diſput.* 2. Delbene *de immunit. eccleſ. tom.* 1. *quæſt.* 2. *dubit.* 4. Scottia *in ſelectis epiſt.* 29. *ſelect.* 69. Gibalinus, & Garcia *locis ſuprà citatis*, Diana *part.* 9. *tract.* 4. Nos tamen tria tantùm in præſenti examinabimus, videlicet perſonas quæ hoc privilegio fruuntur, aut in excommunicationem incidunt; ex qua injectione excommunicatio incurratur; & qui poſſint ab ea abſolvere.

4. De perſonis in canone comprehenſis.

Quoad primum, illis verbis, *Si quis*, omnes perſonæ utriuſque ſexus, tam ſæculares, quàm eccleſiaſticæ, dum judicium integrum rationis habeant, comprehenduntur, *c.* 1. *cap. mulieres* 60. *cap. porrò* 7. *cap. ex tenore* 10. *c. veritatis* 24. *cap. cùm illorum* 32. *cap. de monialibus* 37. *cap. fin. de ſentent. excomm.* Docent latè Gibalinus, & Diana *ubi ſuprà.* Deinde quoad perſonas, quæ hoc privilegio canonis gaudent, certum eſt, omnes clericos, ſive in majoribus, ſive in minoribus ordinibus conſtitutos, immò tonſuram tantùm habentes, hoc canonis privilegio frui, quia in clericorum numero, & collegio recenſentur, *cap. cleros, cap. pſalmiſta,* 21. *diſt. cap. cùm contingat, de ætat. & qualit.* Nec intereſt, an conjugati ſint, dum deferant habitum clericalem, & alicui Eccleſiæ inſerviant, juxta textum *in cap. unico, de clericis conjugat. lib.* 6. Concilium Trident. *ſeſſ.* 23. *de reform. cap.* 6. Monachorum etiam appellatione, qui hoc privilegio fruuntur, veniunt religioſi utriuſque ſexus, tam profeſſi, quàm novitii, necnon etiam converſi, & canonici regulares, *cap. monachi* 2. *cap. parochianum* 9. *cap. cùm illorum* 32. *cum ſequent. de ſentent. excommunic. cap. religioſi* 21. §. *unico*, *eodem titul. in* 6. pluribus relatis docet Garcia *ubi ſuprà.* Etiam monachi bigami hoc privilegio fruuntur, quia bigamia tollit privilegium clericale, non verò regulare, ut cum aliis reſolvit Gibalinus *ubi ſuprà.* Fratres etiam Tertiarij Ordinis SS. Franciſci, & Dominici, necnon Eremitæ, ſi ſuperiorem habeant, & in communi vitam agant, hoc privilegio fruuntur, ut docent Rodriguez *tom.* 2. *qq. regul. quæſt.* 65. *artic.* 5. Layman *lib.* 1. *ſumma, tract.* 5. 2. *part. cap.* 5. *num.* 4. Non tamen hoc privilegio gaudent clerici incorrigibiles, tonſuræ deſertores, ſine veſte clericali incedentes, graviſſimis ſceleribus implicati, *cap. in audientia* 25. *cap. perpendimus*, *cap. contingit*, *de ſentent. excommunic.* Nec etiam gaudent clerici goliardi, joculatores, carnifices, ter moniti, ut ſimilia exercitia deſerant, *cap. unico*, *de vita & honeſt. clericor. lib.* 6.

5. De injectione manuum.

Ipſa manuum injectio ut excommunicatio incurratur, debet eſſe violenta, & injurioſa, ut occiſio, vulneratio, mutilatio, percuſſio, quocumque modo, aut inſtrumento fiat, ſive manu, pede, enſe, fuſte, loris, aut etiam veneno occultè propinato, ut latè reſolvit Diana *d. tract.* 4. Nec ſolùm ſi manu propria percuſſio ſequatur, excommunicatio incurritur, verùm & ſi ab alio, dum quis mandavit, aut ratam habuit percuſſionem, *c. dilecto* 6. *cap. cùm quis* 23. *de ſentent. excom. lib.* 6. *cap. mulieres* 6. §. *fin. cap. quantò* 47. *de ſentent. excomm.* debet autem ipſa percuſſio eſſe gravis, ita ut ſufficiens judicetur ad peccatum lethale perpetrandum, ſine quo excommunicatio major incurri non valet, *cap. nemo, cap. nullus* 11. *quæſt.* 3. non autem incurritur hæc cenſura ſequentibus caſibus. Primò cùm quis clericum cum propria uxore, matre, filia, vel ſorore ſolum cum ſola in loco ſuſpecto invenit, *cap. ſi verò* 3. *de ſentent. excommunic.* ſi non dolo, vel fraude ipſum percuſſerit, illum evocando, ut reſolvunt Diana *d. tract.* 4. *reſol.* 2. Barboſa *in d. cap. ſi verò*, *num.* 7. Gibalinus *ubi ſuprà*, *pag.* 465. Similiter nec in excommunicationem incidit ille, qui clericum percuſſit, cùm aliter ſe defendere non poſſet, ut reſolvunt Sayrus, & Philiarchus relati à Gibalino *ubi ſuprà.* Similiter etiam in excommunicationem non incidunt, qui percutiunt clericum habitu laicali incedentem, *cap. ſi verò*, *de ſentent. excommunic.* Nec qui clericum quovis ordine inſignitum ratione officii, coërcitioniſve intra modum ſine injuria verberant, aut percutiunt, argumento textus *in cap. univerſitatis* 14. *cap. cùm voluntate* 54. §. *fin. de ſentent. excommunic.* nec illi qui ejiciunt excommunicatum ab Eccleſia, nec illi, qui ſe, ſuaque defendendo clericum percutiunt, *cap. ſi verò* 3. *c. ex tenore* 10. *de ſentent. excomm.* Proſequuntur alios caſus Diana, & Gibalinus *ubi ſuprà.*

6. De abſolutione ab hac cenſura.

Supereſt ut de abſolutione hujus excommunicationis agamus. Et eam petendam eſſe à ſummo Pontifice perſonaliter, non per procuratorem, decidi-

tur

tur *in d. cap. ſi quis ſuadente*, & aliis ſuprà citatis. Poſteà tamen illa permiſſa fuit Legatis, juxta diſtinctionem traditam in hoc textu; & Epiſcopis certis in caſibus. Primò ſi percuſſio ſit levis, ex qua licèt peccatum lethale daretur, mutilatio tamen levis ſecuta fuit, *cap. pervenit 17. de ſentent. excomm. extravag. perlectis*, Joannis X X I I. Docent, & reſolvunt, quando levis percuſſio dicatur, Molina *de juſtitia, tom. 4. diſput. 57. num. 1.* Barboſa *de poteſt. Epiſcop. alleg. 41. num. 2.* Item ſi impuberes ſunt, qui manus violentas injecerant, ab Epiſcopo, etiam poſt pubertatem, abſolvi valent, *cap. 1. cap. quamvis, cap. fin. de ſentent. excomm.* Similiter abſolvere poteſt Epiſcopus mulieres cujuſcumque conditionis, etiam ob enormem percuſſionem, cùm periculum illis ſit peregrè proficiſci, & ſe virorum cœtibus immiſcere, *c. mulieres, cap. ea noſcitur*, præcipuè ſi ſint moniales, *c. de monialibus, de ſentent. excomm.* Item abſolvere poſſunt ſervos, & filiosfamilias, quando pater, & dominus percuſſioni non conſenſerunt, *d. cap. mulieres, cap. relatum 37. de ſentent. excomm.* etiam infirmos valetudinarios, dum primò juramento promiſerint, quod priſtinæ ſaluti reſtituti, perſonaliter à Pontifice eam requirent, *cap. quandiu 26. cap. quamvis 58. de ſentent. excomm.* Etiam ab Epiſcopo abſolvi poſſunt pauperes ita inopià laborantes, ut Romam adire non poſſint, *d. cap. ea noſcitur, cap. quamvis.* Clerici etiam unius collegii ſub eodem tecto degentes, ab Epiſcopo abſolvi poſſunt, ſi percuſſio gravis non ſit, *cap. quoniam 9. de vita & honeſt. cleric.* immò ſi religioſi ejus cœnobii in hanc cenſuram inciderint, à proprio Prælato abſolvi valent, *cap. monachi 2. c. cùm illorum 32. de ſentent. excomm.* niſi percuſſio enormis ſit, *cap. canonica, eod. tit.* Monachi autem, qui religioſum alterius monaſterii, ſeu ordinis percuſſerint, debent abſolvi à proprio Prælato, indictâ ſatisfactione coram Prælato ipſius percuſſi, *d. cap. cùm illorum*; & ſi clericum ſæcularem percuſſerint leviter, ab Epiſcopo abſolvi debent, *c. religioſi, eod. tit. lib. 6.* Hæc omnia procedunt regulariter, & jure communi attento: ſi verò periculum mortis immineat, quia tunc nulla datur reſervatio peccati, aut cenſuræ, quilibet abſolvi poterit à cenſura à quolibet ſacerdote, cum obligatione ſe ſiſtendi coram R. Pontifice, ſi convaluerit, *d. cap. ea noſcitur, cap. quod de his, de ſentent. excom.* aut ſi alia privilegia habeant Religioſi, quibus ſtandum eſt. Etiam poſt Concil. Trident. *ſeſſ. 24. de reform. cap. 6.* ſi percuſſio occulta fuit, & difficilis eſt aditus ad R. Pontificem, Epiſcopus poteſt abſolvere. Tandemque Bullam Cruciatam habentes, ejus virtute ſemel in vita; & ſi iterùm in excommunicationem inciderint, aliam Bullam aſſumentes poſſunt abſolvi, ut docent Rodriguez *in Bullam, §. 11. num. 2.* Pater Mendo *eodem tractatu, diſput. 24. num. 48.*

Quibus ita præmiſſis, ratio hujus deciſionis ex eo provenit; nam cùm ab excommunicatione ob percuſſionem clerici illi abſolvere poſſint, quibus jure abſolutio permiſſa eſt; & Legato à Latere permiſſum ſit ab hac excommunicatione abſolvere, 7. Ratio decidendi.
non à conſuetudine, ut exiſtimavit Speculator *tit. de Legato, §. ſupereſt*; ſed à jure ipſo, *in d. c. ad eminentiam, d. c. quod tranſlationem*, ut docet Fragoſo: ideò quoſcumque excommunicatos ob dictam percuſſionem ubicumque abſolvere valent; quia illis ſine ulla provinciæ taxatione hæc abſolvendi facultas data eſt. Unde deducitur à contrario, excommunicatos ob injectionem manuum in Epiſcopos, aut Cardinales, abſolvere non poſſe, quia hujuſmodi cenſura R. Pontifici tantùm eſt reſervata, *cap. felicis, de pœnis lib. 6. Clement. 1. eod. tit.* Similiter Legati miſſi, cùm non æquali polleant dignitate ac Legati à Latere, tantùm ſubditos ſuos abſolvere poſſunt, non aliundè venientes, ne legationis formam ſibi præfixam excedere videantur, *cap. ſanè, de privileg.* Legati autem nati prædictos excommunicatos abſolvere nequeunt, quia illis conceſſum non eſt, ea ratione, ne contemneretur privilegium prædicti canonis *ſi quis ſuadente*, cùm eorum ſubditi clericos percutientes facilè pro abſolutione illos adire poſſint.

Nec obſtat difficultas ſuprà adducta, cui facilè ex ſuprà traditis ſit ſatis; nam licèt in jure Pontificio reſervata ſit abſolutio excommunicationis ob injectionem manuum incurſæ R. Pontifici; tamen in eodem jure conceſſa eſt facultas abſolvendi Legatis à latere, & natis, cum ſuprà tradita diſtinctione: non tamen omnibus Legatis hæc facultas competit, quia eorum poteſtas æqualis non eſt, ut probavi *in cap. 1. hoc tit.* Nec augmentum difficultatis refragatur; nam magnum diſcrimen verſatur inter facultatem excommunicandi, & poteſtatem abſolvendi in foro interno; quia ad excommunicationem infligendam neceſſaria eſt cauſæ cognitio, & judex pro tribunali ſedere debet, *cap. ſi quem, §. ſi quis, 2. q. 3. c. inducia, 3. q. 3.* quæ in alieno territorio obiri nequeunt, *c. Epiſcopum 9. q. 2.* abſolutio autem, quæ in foro interno conceditur, neque cauſæ cognitionem, neque judicialem actum petit, unde Legatus ubicumque poteſt prædictos excommunicatos abſolvere; non autem extra provinciam in alienos ſubditos excommunicationem proferre, ut docet Moneta *de commut. cap. 5. n. 237.*

8. Diſſolvitur dubitandi ratio.

CAPUT X.

Idem.

NEmini dubium eſſe volumus, quin Legatorum Sed. Apoſt. *a* ſtatuta edita in provincia ſibi commiſſa, durent tanquam perpetua, licèt eandem poſtmodùm ſint egreſſi. Secus autem ſi cauſas duxerint *b* delegandas aliquibus, cùm juriſdictio iſtorum exſpiret, ſi ante illorum diſceſſum horum *c* citatio non præceſſit.

NOTÆ.

1. a STatuta.] Legati enim ſtatuta facere poſſunt in ſua provincia, ut alii, qui juriſdictionem ordinariam habent, de quibus egi *in cap. cùm Eccleſia, de conſtit.* & ſunt perpetua, quatenus ſuæ legationis juriſdictioni conveniunt, ut accipiunt præſentem textum Cironius *ad hunc tit.* Suarez *de legib. lib. 1. c. 10. n. 5.* Tapia *tom. 1. catena mor. lib. 4. q. 5. art. 1.*

b *Delegandas.*] Legati enim poſſunt cauſas committere, & delegare, ut probavi *in c. 3. de officio deleg.*

c *Citatio.*] Juxta ea, quæ adduxi *in c. gratum, de officio deleg.* ex cujus commentario hujus textus interpretatio petenda eſt.

TITULUS

TITULUS XXXI.

De officio judicis ordinarii.

CAPUT I.

Ex [a] *Synodo Ioannis Papæ.*

PErnicioſa. *Et infrà:* Habeant igitur Epiſcopi *b* ſingularum urbium in ſuis diœceſibus liberam poteſtatem adulteria, & ſcelera *c* inquirere, ulciſci, & judicare ſecundùm quod *d* canones cenſent, abſque impedimento alicujus. Et cùm opus fuerit, *e* publicum convocent auxilium, non ad præjudicandum, ſed potiùs ad ea, quæ Deo ſunt placita, proſequendum.

NOTÆ.

1. a EX *Synodo.*] Trecaſſenſi, ſeu Trecenſi. Ioannes enim VIII. R. P. anno Domini 872. apud Trecas in Gallia Synodum celebravit, ubi plura ad fidem pertinentia, & non pauca ad reformationem morum ſpectantia ſtatuta fuerunt, ut in eo referunt Coriolanus, & Jacobus Sirmundus, Baronius *in eo anno*, Fileſacus *in præſenti.* Verba hujus textus non reperiuntur inter canones editos à Sirmundo in capitularibus Caroli; extant tamen in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 1. & *ſub tit. de adulteriis, cap.* 4.

b *Singularum urbium.*] Non enim poſſunt eſſe duo Epiſcopi in una civitate, ſed ſinguli in ſingulis præeſſe debent, ut latè probabimus *in cap. quoniam, hoc tit.*

2. c *Inquirere.*] Non enim ſolùm poteſt Epiſcopus per accuſationem, aut denunciationem in ſubditos animadvertere, verùm & per inquiſitionem procedere, *cap. qualiter*, ubi latiùs inquiſitionis modum illuſtrabimus, *de accuſationibus.* Ad Epiſcoporum enim officium primò, & principaliter pertinet ſubditorum exceſſus inquirere, corrigere, & punire; eſt enim Epiſcopus Græcè idem ac obſervator, ſeu ſpeculator, quo ſenſu appellantur Epiſcopi ab Arcadio *in l. munerum*, §. *item Epiſcopi, ff. de muner. & honor.* qui præerant pani, & cæteris rebus venalibus, ut obſervarunt Cujacius *lib.* 27. *obſerv. cap.* 29. Duarenus *lib.* 1. *de ſacris Eccleſiæ, c.* 7. quaſi Epiſcoporum officium ſit ſubditorum mores corrigere, & ſpeculari: quò reſpicit Concilium Aquileienſe primum temporibus Clementis Papæ VIII. celebratum, *tit. de reſidentia Epiſcoporum*, in illis verbis: *Epiſcopos autem, quos in ſpecula Dominus conſtituit, ut gladium venientem perſpicientes, tuba canerent, & populos monerent, ne ſanguis pereuntium de manibus eorum exquiratur; aut etiam quia Epiſcopus idem eſt atque ſuperintendens, quaſi intendere debeat ſupra gregem ſuum, ut ſubditorum mores corrigat & emendet:* ut probat Concilium Londinenſe auctoritate Othonis L. S. A. pro reformanda Eccleſia Anglicana tempore Gregorii IX. celebratum, in illis verbis: *Quod ad venerabiles Patres Archiepiſcopos, & Epiſcopos incumbat ex officio faciendum, nomen dignitatis eorum, quod eſt Epiſcopus, id eſt ſuperintendens, exprimit evidenter. Intendere quippe habent ſupra gregem ſuum juxta verbum evangelicum.* Et mox, *Circumeant præterea diœceſes ſuas temporibus opportunis, corrigendo, & reformando.* D. Iſidorus relatus *in c. cleros*, §. *Epiſcopatus*, 21. *diſt.* de quo graviter Epiſcopos monet Clemens Papa I. *epiſt. ad Iacobum fratrem, colum.* 6. Ioannes Papa III. *epiſt.* 1. Quare ad Epiſcopos ſpectat punitio delinquentium, ut conſtat *ex can.* 22. *collect. Adriani Papæ*, qui perperam citatur ex Synodo Romana à Gratiano *in cap. ſi quis Epiſcopus*, 2. *q.* 7. ut obſervat Antonius Auguſtinus *in notis ad dictum can.* 22. & probant textus *in cap. viſis* 16. *quæſt.* 2. *cap. fin. de officio Archipresb. cap. cum ex injuncto, de hæreticis.* Docuerunt Alciatus *in præſenti*, Germonius *lib.* 1. *animadv. c.* 9. Fileſacus *in præſenti.*

d *Canones.*] Aliqui, & communiter repetentes 3.
in præſenti hæc verba accipiunt, ut videlicet Epiſcopi in inquiſitione debeant ſervare formam canonum, & ab ea non recedere, juxta ea quæ addiximus *in c.* 1. *de conſtitut.* Sed veriùs, ni fallor, exiſtimo, hæc verba eſſe referenda ad canones illos, in quibus facultas inquirendi, & puniendi adulteria, & ſimilia ſcelera eccleſiaſtica, vel mixti fori, datur Epiſcopis, quos infrà referam: ita ut ſenſus ſit hujus canonis, quod Epiſcopi, ut canones anteriores cenſent, & ſtatuunt, debent inquirere, punire, & vindicare adulteria, & ſimilia delicta.

e *Publicum.*] Aliàs judicium ſæculare. Innocentius III. *lib.* 1. *epiſt. regeſtr.* 13. Sæculare intendebat brachium invocare, *cap. quoniam, hoc tit.*

COMMENTARIUM.

VT commodiùs, rectiuſque deciſio præcipiatur, 4.
ſub duplici concluſione eam examinare duxi. Concluſio probatur.
Sit prima concluſio: *Epiſcopi in ſuis diœceſibus adulteria, & alia crimina poſſunt inquirere, & punire.* Quam concluſionem ita generaliter conceptam probant textus *in cap. ſcitote* 2. *quæſt.* 3. *c. per ſingulas* 9. *q.* 3. *cap. irrefragabili* 13. *in principio, cap. conquerente* 16. ibi, *Correctionem, hoc tit. c. qualiter* 24. *de accuſat. c. cùm Epiſcopus* 7. *hoc tit. in* 6. *Clement.* 1. *eod. tit.* Concilium apud Palatium Vernis ſub Pipino, *can.* 3. *Unuſquiſque Epiſcoporum poteſtatem in ſua parochia, tam de clero, quàm de regularibus, & ſecularibus ad corrigendum, & emendandum ſecundùm ordinem canonicum ſpiritualem, &c.* Concilium Arelatenſe ſub Carolo, *can.* 26. Concil. Meldenſe *can.* 13. Piſtenſe *can.* 4. Tolet. 1. *can.* 11. Trident. *ſeſſ.* 6. *de reform. c.* 1. & 3. & *ſeſſ.* 14. *c.* 1. & 4. & *ſeſſ.* 24. *c.* 8. Specialiter autem aliqua ſpecialia crimina Epiſcopum

Digitized by Google

corrigere poſſe, probant ſequentia juris teſtimonia. Primò idololatriam, & paganiſmum, *l.19. C. Theod. de paganis.* Concilium Carthag.5. *can.13.* Africanum *can.51.* Synodus Francica ſub Carolo, quæ repetitur *lib.5. Capitul. cap.2.* Concilium Aurelian.3. *can.28.* Secundò adulterium, & inceſtum, Carolus Magnus *lib.6. Capitul.314. Præcipimus ut juxta decreta canonum, adulteria, & inceſtuoſa matrimonia, quæ ſunt illegitima, prohibeantur, & Epiſcoporum judicio emendentur.* Moguntinum ſub Carolo, *cap.53.* & ſub Rabano *cap.28.* repetitum *lib.5. capitul. c.98. Ut Epiſcopi inceſtuoſos pariter inveſtigare ſtudeant, omninò præcipimus.* Aurel.3. *can.10.* Blaſphemiam, & apoſtaſiam, Concilium Tolet.4. *can.63. & 69.* Tolet.12. *can.9.* Lenocinium, *l. Imperatores 12 Cod. de epiſcop. audientia.* Alia ſequitur Fileſacus *in præſenti.* Illuſtrant prædictam ſententiam ultra laudatos à Barboſa in præſenti, & à Vela *in relect. ad hunc textum*, Anaſtaſius Germonius *lib.1. animadv. cap.9.* Petrus Gregor. *in cap. conquerente 9. hoc tit.* Cæſar *de Eccleſ. hierarch. diſput.6. §.4.* Beroius *in d. cap. qualiter, num.19. de accuſat.* Fachineus *lib.1. controv. cap.34.* Michaël Rouſſelius *lib.6. hiſtoria Pontif. juriſd. cap.2.* Franciſcus Hallierius *de hierarch. juriſd. pag.419. & in vindiciis pag.211.* Petrus Herodius *lib.1. Pandect. tit.6. cap.11.* Anguianus *lib.2. de legib. c.18.* plures congeſti à Barboſa 6. *tom. ad hunc textum*, Petavius *de hierarch. juriſd. cap.11.*

5. Ratio dubitandi. Sed hæc aſſertio difficilis redditur ſequenti juris conſideratione; nam Epiſcopi nomen potiùs curæ, & ſolicitudinis, quàm poteſtatis, aut juriſdictionis eſt. D. Iſidorus *lib.7. etymolog. cap.12. verſic. Epiſcopus*, D. Auguſt. *lib.19. de civitate Dei, cap.19.* unde apud Gentiles, qui curam carnis venalis ad quotidianum uſum habebant, Epiſcopi dicebantur, *l. munerum 18. §. Hirenarcha, ff. de munerib. & honor.* igitur ſi tantùm curæ, & ſolicitudini ſunt præfecti, non debent animadvertere in facinoroſos, & ea exercere quæ magis juriſdictionis ſunt, quàm officii, ut deducebat Tertullianus *de pudicitia*, ubi Epiſcopum Romanum alloquens ita ait: *Quod ſi diſciplina ſolius officia ſortitus eſt, neque imperio poſſidere, ſed miniſterio quis, aut quantus eſt, indulgere.* Augetur hæc dubitandi ratio ſequenti conſideratione. Si Epiſcopi poſſent inquirere, & punire ſcelera, tam à laicis, quàm clericis perpetrata, haberent poteſtatem coactivam, & coërcitivam: ſed eam non habent: igitur non poſſunt animadvertere in facinoroſos. Probatur minor, nam coactio opponitur voluntario; ſed tamen quis voluntarius & ſpontaneus ſuſcipit pœnitentiam ab Epiſcopo inflictam, nec invitus quis cogitur eam ſuſcipere, ut probant Marſilius de Padua, & Antonius de Dominicis relati à Petavio *ubi ſuprà pag.10.* igitur Epiſcopi non poſſunt animadvertere in facinoroſos. Augetur ſecundò hæc difficultas; nam ſi Epiſcopi virtute poteſtatis coërcitivæ poſſent delicta in ſua diœceſi admiſſa judicare, poſſent ea punire, aut pœnâ corporali inflictâ, aut mulctâ indictâ: ſed non poſſunt pœnam corporalem infligere, *cap. ſententiam, ne clerici, vel monachi*; nec pecuniariam pœnam indicere, *cap. licet 3. de pœnis*: igitur Epiſcopus non poteſt punire delicta à laicis, vel clericis perpetrata.

6. De jurisdictione Episcopi. Hac tamen difficultate non obſtante, vera eſt præſens deciſio, ad cujus expoſitionem ſciendum eſt, Epiſcopos in ſuis diœceſibus habere juriſdictionem ordinariam ab ipſo Chriſto Domino immediatè conceſſam, conjunctam cum poteſtate ordinis, ut probant Suarez *de pœnit. diſput.25. ſect.1.* Caietanus *de poteſt. Papæ, cap.3.* Canus *de locis lib.6. cap.8.* Cæſar *d. diſput.6. §.4. num.1.* cùm enim teneantur curare ſupernaturalia, ut juxta legem evangelicam ſubditi vivant, neceſſariò juriſdictionem ordinariam debent habere ad prædictum finem conſequendum, argumento textus *in cap. præterea, de officio delegati, l.2. ff. de juriſd.* latè & doctè firmant Victoria *in relect. de Papæ poteſtate*, Valenzuela *contra Venetos 5. part. num.227.* Michaël Rouſſelius *libro 4. hiſtoria Pontif. juriſd. per totum*: contra Salmaſium, Antonium de Dominicis, Marſilium de Padua, & alios noſtri ævi hæreticos defendit Petavius *lib.3. de hierarch. eccleſ. cap.11. cum ſequentibus*, Hallier. *eod. tract. pag.421.* & in vindiciis *pag.211.* quâ juriſdictionem, tam circa cauſas civiles, quàm criminales, jam à primis Eccleſiæ temporibus ipſi Epiſcopi exercuerunt. In cauſis civilibus probatur ex Concilio Carthag.3. *can.9.* ubi refertur privatorum Chriſtianorum cauſas Apoſtolum ad Eccleſias deferri, & ibi terminari præcepiſſe; præceptum autem ipſum Apoſtoli extat *epiſt.1. ad Corinth. cap.6.* ubi ita ratiocinatur: *Neſcitis quoniam Angelos judicabimus? quantò magis & ſæcularia.* Concil. Milevit. *can.74.* Nec ſolùm illis temporibus inter clericos, eccleſiaſticaſque perſonas jus dicebant, verùm & inter ipſos laicos etiam judicabant; nam pii quidem Principes adeò favebant juriſdictioni eccleſiaſticæ, ut & laicos à laicis coram Epiſcopis in jus vocari, & conveniri decreverint, *l.1. C. Theodoſ. de Epiſcop. audient.* Unde de Divo Auguſtino legitur apud Baronium *anno 398.* cauſas omnes inter laicos etiam emergentes terminaſſe: ex eo refert Eraſmus Cochier *in face hiſtor. lib.2. c.90.* Hanc etiam juriſdictionem ſequentibus ſæculis Epiſcopos exercuiſſe apud Gothos, conſtat *ex l.19. tit.1. lib.2. legum Wiſigoth.* ex Caſſiodoro *lib.3. epiſt.37.* apud Gallos *ex lib.7. capitul.107.* & aliis auctoribus congeſtis à Fileſaco *in præſenti, §.17.* & à nobis *in cap.2. de judiciis.* Sed jam ad juriſdictionem criminalem tranſeamus.

Juriſdictionem etiam ordinariam Epiſcopos habere circa flagitia, & ſcelera perpetrata vindicanda, probatur ex Apoſtolo 1. *ad Corinth. cap.5.* ubi Corinthium ob inceſtas nuptias cum noverca celebratas condemnavit, ibi: *Ego quidem abſens corpore, præſens autem ſpiritu, jam judicavi ut præſens eum, qui ſic operatus eſt.* Quem locum latè expendit Petavius *ubi ſuprà, cap.11.* Pelagius II. *in epiſt. ad univerſos Epiſcopos Galliæ*, ibi: *Refutandi ſunt etiam raptores, fures, ſacrilegi, adulteri.* Concilium Sueſſionenſe ſub Carolo P[illegible]ino, ibi: *Unuſquiſque Epiſcopus in ſua parochia ſolicitudinem habeat, ut populus Chriſtianus paganiſmum non faciat.* Quæ verba repetita ſunt *lib.5. capitul. cap.2.* & aliis innumeris juris noſtri locis. Item ex uſu poteſtatis circa vindicanda ſcelera, quorum exemplis referta ſunt veterum Conciliorum acta & decreta, hiſtorici, annaliumque libri, & probabimus *in cap.3. de re judic.* Ex quibus omnibus evidens eſt, Epiſcopum tanquam Judicem, & Magiſtratum ordinarium ſuum forum, ac juriſdictionem ordinariam obtinere, atque ex ſacrorum canonum præſcripto jus ſuum exercere, hoc eſt jubere quæ facienda ſunt, vetare contraria, lites, controverſiaſque decidere, ac denique pro delictorum modo, & qualitate pœnas infligere. Poteſt enim delinquentes jubere verberari, *cap.1. de calum. cap. in Archiepiſcopatu, de raptorib.* dum ad effuſionem ſanguinis non perveniatur, *cap. nullus 6. 11 quæſt.1.* in exilium mittere, *cap.2. de clerico excomm. cap. novimus, de V. S.* in carcerem detrudere, *d. cap. novimus, d. cap. nullis, cap. contra 26. quæſt.5. cap.2. de adulteriis.* Epiſcopus enim ſicut forum, & ita carcerem habet, *d. cap. clericus, cap. quamvis, de pœnis lib.6.* docet Cironius *lib.2. obſerv. cap.5.* & ſaiones, Concilium Emerit. *can.8.* id eſt apparitores, ſeu juſtitiæ miniſtros; ita 7. De jurisdictione criminali.

enim

enim temporibus Gothorum miniſtri, quos nunc dicimus *Alguaciles*, appellabantur, *d. l. 17. tit. 1. lib. 2. legum Vuiſigothor.* notat ibi Villadiego, & Loayſa *in Concilio Tolet. 9.* & *lib. 3. q. 31.* & dicemus *in cap. paſtoralis, de homicidio.* Quomodo autem pro diverſitate delictorum hodie poſſint Epiſcopi procedere in carceratione laicorum, exponunt Salgado *de Regia protect. part. 2. cap. 1. num.* 210. Barboſa *de poteſt. Epiſcopi, alleg. 10. n. 8. & voto 92.* Amaya *in l. nemo, Cod. de exactoribus tributorum, lib. 10. n. 35.* Lattea *deciſ. 1. Granat. n. 2.* plures congeſti à Vela *in præſenti, n. 115.* Gutierrez *lib. 1. practic. q. 6. & lib. 3. q. 31.* & doctè probat Ioſephus Stephanus Valentinus *lib. 1. de poteſt. coact. R. Pontificis, per totum.*

8. De variis delictis.

Secundò ſciendum eſt, ſcelera, ſeu delicta in triplici eſſe differentia; alia enim ſunt merè eccleſiaſtica, alia ſæcularia merè, alia merè mixta, tam eccleſiaſtica, quàm ſæcularia, ut innumeris congeſtis docent Pereyra 2. *part. de manu Regia, cap. 56.* Vela *in præſenti, n. 17.* Merè eccleſiaſtica ſunt, quæ tantùm à jure eccleſiaſtico ſunt prohibita, & tangunt tantùm res eccleſiaſticas, ſpiritualeſve, ut crimen hæreſis, *cap. ut inquiſitionis, §. prohibemus, de heret. lib. 6.* Simonia, *cap. 1. & per totam 1. quæſt. 1.* Merè ſæcularia ſunt, quæ legi civili vetita reperiuntur, & verſantur tantùm circa res profanas, & à ſæcularibus perpetrantur, ut delatio armorum, *l. 9. tit. 6. recopil.* exportatio mercium extra Regnum, *l. 1. & ferè per totum tit. 18. lib. 6. recopil.* furtum, homicidium, & alia. Mixta ſunt, quæ tam à jure eccleſiaſtico, quàm civili prohibentur, vel ratione ſubjecti, aut perſonæ delinquentis poſſunt eſſe ſæcularia, aut eccleſiaſtica: & hæc mixta dicuntur, ut adulterium, ſacrilegium, concubinatus, vſura, ſortilegium, perjurium, nefandum crimen, blaſphemia; in his enim tam judex eccleſiaſticus, quàm ſæcularis cognoſcere valent, & locus eſt præventioni, *cap. cum ſit generale, de foro compet.* Docent latè Vela *in præſenti*, Lattea *deciſ. 1. Granat.* & præfertur præventio realis præventioni verbali. Barb. *lib. 3. voto 92.*

9. Ratio decidendi.

Quibus ſic conſtitutis ratio noſtræ deciſionis ex eo provenit, nam cùm Epiſcopi habeant juriſdictionem ordinariam in ordine ad finem ſupernaturalem conſequendum, ſcandalumque tollendum, poſſunt ut ordinarii delicta merè eccleſiaſtica, tam in laicis, quàm in clericis punire, & inquirere. Similiter delicta mixti fori, cùm ſint à judice eccleſiaſtico vetita, & ſpirituales res attingant. Unde cùm adulterium ſit delictum mixti fori, poteſt puniri tam ab Epiſcopo in clerico, quàm in laico: & ſic noſter textus, dum docet Epiſcopum tanquam ordinarium judicem poſſe adulterium, & alia ſcelera inquirere, & punire, accipiendus eſt de delictis eccleſiaſticis, aut mixti fori; ea enim vindicare poteſt Epiſcopus tanquam ordinarius, ut latè proſequuntur Fileſacus, Vivianus, & Vela *in noſtro textu.*

10. Diſſolvitur dubitandi ratio.

Nec obſtat ratio dubitandi ſuprà adducta, quâ moti Catharus *in nefando illo libello de fœnore trapezitico*, Salmaſius *in ſuis diſſertationibus, fol. 435.* auſi ſunt aſſerere, Epiſcopos neque dignitatem, neque juriſdictionem habere, ſed tantùm curam & ſollicitudinem. Eos doctè refellit Petavius *lib. 3. de hierarch. c. 11.* qui latè probat, Epiſcopi nomen eſſe dignitatis, & juriſdictionis; ſiquidem ſignificat, & demonſtrat Magiſtratum forum, carcerem, & juſtitiæ miniſtros habentem; quæ omnia probant habere juriſdictionem, & dignitatem: videndus eſt ipſe Petavius *ex d. cap. 11. vſque ad vlt.* ubi *cap. 12.* monet Tertull. dum ſcriberet de ſtatu pudicitiæ, fuiſſe lapſum jam in hæreſim, & ſic in Epiſcopos, & Eccleſiæ miniſtros paſſim in eo tractatu invehi. Nec augmentum primum hujus dubitandi rationis obſtat, quâ fulti Marſilius, & Antonius de Dominicis aſſeruerunt, in Eccleſia non dari juriſdictionem ordinariam: ſed eos eruditè refellit, & convincit Franciſcus Hallier. *de hierarch. fol. 421.* & illi argumento reſpondet negando, Eccleſiam non poſſe infligere pœnas ob ſcelera perpetrata, niſi in voluntariè eas ſubeuntes; nam contrarium apertè liquet ex toto jure noſtro, ubi pœna degradationis, depoſitionis, excommunicationis, carceris, exilii, & ſimiles referuntur, quas Eccleſia in contumaces, & emendari renuentes infligere poteſt, ut ipſe Hallierius probat *in vindiciis, fol. 211.* Nec tandem obſtat vltimum augmentum; Epiſcopi enim poſſunt imponere pœnas corporales, ut verberum, *cap. 1. de calum. cap. in Archiepiſcopatu, de raptorib.* exilii, *d. cap. 2. de clerico excommunic.* dum tamen ad effuſionem ſanguinis non perveniatur; tunc enim tradi debet jam condemnatus juriſdictioni ſæculari, ut eam pœnam exequatur. Similiter pœnam pecuniariam, ſeu multam dicere poſſunt, *cap. ſtatuimus 16. q. 1. cap. poſtulaſti, de Iudæis*, dum non ex avaritiæ cauſa procedat, ut *in d. c. licet, de pœnis*, docetur.

11. Exponitur cap. de benedicto, 32. q. 1.

Sed prædictæ aſſertioni obſtat textus *in cap. de benedicto 32. quæſtione 1.* illis verbis: *Ad Lucium defenſorem in Apulia.* Ubi cùm agatur de crimine adulterii puniendo ab eccleſiaſticis judicibus, jubetur ut judex eccleſiaſticus adulterum mittat ad Præfectum provinciæ puniendum: igitur quia judices eccleſiaſtici non poſſunt punire adulteros, aliàs ad quid deſideratur, ut ad Præfectum Provinciæ eum mittat puniendum? Cujus textus auctoritate motus Alciatus *in præſenti*, exiſtimat judicem laicum cognoſcere poſſe de adulterio, non autem eccleſiaſticum; & noſtrum textum accipi de Epiſcopo, qui poteſt punire adulterum pœnitentiâ ſalutari, non verò pœnâ ordinariâ. Sed audiendus ipſe non eſt; nam cùm adulterii crimen mixti fori ſit, ut ſuprà dixi, non ſolùm contra clericos adulteros, ut notum eſt *ex cap. ſi Imperator, 96. diſt.* verùm etiam contra laicos procedere poteſt, *cap. ſacerdotibus 11. q. 1. c. ſignificaſti, de foro compet. c. intelleximus, de adulteriis.* Probat Germonius *lib. 1. animad. c. 9.* Nec textus *in d. c. de benedicto*, pro ſententia Alciati facit; nam ut ſuprà dixi, licèt Epiſcopi poſſint punire delicta, & adulterium, hoc intelligitur de pœnitentia ſalutari, non verò de pœna ordinaria, hoc eſt corporali, dum per eam proceditur ad effuſionem ſanguinis, *d. cap. ſententiam, ne clerici, vel monachi.* Unde cùm ex Iuſtiniani conſtitutione *in l. quamvis, Cod. de adulteriis*, pœna adulterii eſſet capitalis, ideo Pelagius, qui illius Imperatoris tempore floruit, jubet adulterum eſſe mittendum ad judicem ſæcularem: & cùm decalvatio non eſſet pœna ſanguinis, ſed tantùm ignominiæ; ideò jubet Pontifex adulterum decalvatum ad Lucium Apuliæ provinciæ Defenſorem mitti, ut ipſe in eum capitaliter animadverteret. Ita illum textum interpretatur Germonius *d. cap. 9.*

12. Intelligitur authent. de ſanctiſſ. Epiſcop. §. ſi verò.

Secundò ſuperiori aſſertioni opponitur textus *in authent. de ſanctiſſimis Epiſc. §. ſi verò crimen, collat. 9.* ex quo deducitur, in crimine eccleſiaſtico, & à clerico perpetrato, Epiſcopum non poſſe procedere, & illum punire, ſed reum mittere debere ad judicem ſæcularem, ut ab eo delictum vlciſcatur: igitur quia Epiſcopus non poteſt inquirere, & animadvertere delicta etiam in perſonas eccleſiaſticas. Cui difficultati ut ſatisfaciamus, ſciendum eſt, Iuſtinianum in eo textu agere de clerico ob enorme ſcelus tradendo judici ſæculari, ut ab eo puniatur; cùm enim clericus debeat priùs degradari à proprio Epiſcopo, & tunc tradendus ſit judici ſæculari; ideò

Iuſtinianus in eo §. aſſerit, clericum ab Epiſcopo eſſe gradu & honore dejiciendum, & tunc judici ſæculari eſſe tradendum, ut ab ipſo puniatur; quia cùm in eo caſu pœna ſanguinis ſit infligenda, quam Eccleſia non imponit, *cap. ſententiam, ne clerici, vel monachi*; ideò neceſſariò tradendus eſt judicis facultati, non quia Eccleſia delicta punire non poſſit, ſed quia poſt degradationem nihil vltra facere valet, *d. cap. cùm non ab homine*. Docet Agia *de exhibendis auxiliis, cap. 21. per totum*.

13. Probatur ſecundæ partis aſſertio.

Secundæ partis hujus textus aſſertio eſt: *Epiſcopi, cum opus fuerit, poſſunt auxilium brachii ſæcularis implorare.* Quam concluſionem probant textus *in cap. ſi quis pecuniam 9. 79. diſt. cap. nos, cap. bene, 96. diſt. c. 1. 97. diſt. cap. petimus 19. 11. quæſt. 1. c. Maximianus, cap. ab Imperatoribus, 23. quæſt. 5. cap. quoniam 14. hoc tit. cap. poſtulaſti 21. de homicidio, cap. 2. verſ. Per temporalem, de maledicis, cap. vlt. in fine, de exceſſibus Prælat. cap. unico, §. vlt. de ſtatu regul. lib. 6. cap. ut officium 11. §. denique, de hæreticis, cap. dilecto 6. de ſentent. excomm. eod. lib. c. prudens 4. cap. Principes 20. cap. adminiſtratores 26. cap. de Liguribus, cum ſequenti, 23. quæſt. 5.* Concil. Trident. *ſeſſ. 24. de reform. cap. 8. & ſeſſ. 25. de regul. cap. 5.* Synodus Turonenſis *can. 41. Quos oportet per ſæcularis potentiæ diſciplinam à tam prava conſuetudine coërceri, qui per ſalutifera ſacerdotum monita non fuerunt revocati.* Innocent. III. *lib. 1. regeſtr. 13. epiſt. 1. l. Epiſcopali 8. Cod. de Epiſcop. audient.* Conſonant de jure noſtro lex 56. & 58. *tit. 6. partit. 1.* lex 14. & 15. *tit. 1. lib. 4. recopil.* De jure Francorum *lib. 7. capitul. c. 310. Ut ea, quæ in ſua diœceſi Epiſcopi per ſe, ſuoſque corrigere, & emendare nequiverint, coram reliquis Epiſcopis ad corrigendum inſinuent, vel Regi vindicare non tardent; ut qui eccleſiaſticis regulis inobediens apparuerit, per poteſtates exteras compeſcatur.* Illuſtrant innumeri congeſti à Vela *in noſtro textu, 2. part. n. 1.* quos tranſcripſit Barboſa *in ſelect. ad noſtrum textum, tom. 6. n. 5.* quibus addendi ſunt Fileſacus *in noſtro textu, §. 12. & vlt.* Boſquetus *in notis ad Innocentium lib. 1. regeſtr. 12. epiſt. 1. verbo ſæculari.* Azevedo *in l. 14. tit. 1. lib. 4. recopil.* Phœbo *tom. 1. deciſ. 125.* Petrus Herodius *lib. 1. Pandect. tit. 6. cap. 11.* Amaya *in l. 2. Cod. de exactoribus tribut. lib. 10.* Fermoſinus *in c. cùm non ab homine, q. 23. de judiciis,* Martha *de juriſd. part. 1. c. 29.* Vega *in c. cauſam 9. de judiciis, n. 163.* Narbona *in l. 59. tit. 4. lib. 2. recopil. gloſ. 2.* plures congerens D. Ioannes de Larrea *deciſ. Granat. 115.* Vicus *ad leges Sard. tit. 7. 7. 2.*

14. Impugnatur hæc aſſertio.

Sed hæc aſſertio urgeri poteſt ſequenti conſideratione; nam non minùs perfecta, atque efficax eſt Eccleſiæ poteſtas, quàm ſæcularis; immò ut longè excellentior commendatur *in cap. ſolitæ, de majorit. & obed. extravag. unam ſanctam, eod. tit. de majorit. & obed.* ergo per ſe abſque nova brachii ſæcularis invocatione poteſt delicta punire, & ſententias exequi, abſque eo quod indigeat poteſtate ſæculari. Augetur hæc difficultas; nam ſi implorari poſſet auxilium brachii ſæcularis, ſequeretur in executione ſententiæ in cauſa eccleſiaſtica de ſcelere merè eccleſiaſtico prolata judicem ſæcularem ſe intromittere poſſe, & de eis cognoſcere, cùm non aliter teneatur auxilium præſtare, quàm ſibi exhibito, & examinato proceſſu, *c. adminiſtratores 26. 23. q. 5. novella 123. c. 21.* plures refert Vela *in præſenti, n. 35.* igitur ne judex ſæcularis immiſceatur cognitioni cauſæ eccleſiaſticæ, non debet invocari auxilium brachii ſæcularis. Accedit, nam ſicut Epiſcopus eſt judex ordinarius, ut ſuprà probavi, ita Magiſtratus ſæcularis obtinet juriſdictionem ordinariam: ſed par in parem non habet imperium, *l. ad Magiſtratus 4. ff. de receptis, c. innotuit 20. de elect.* igitur non poteſt judex eccleſiaſticus compellere judicem ſæcularem, ut illi auxilium præſtet.

15. Auxilium promiſcuè præſtatur.

Adhuc defendenda eſt ſuprà tradita aſſertio ex ſecunda parte hujus textus deducta, videlicet Epiſcopum poſſe implorare brachii ſæcularis auxilium; ita enim appellatur hoc imperium, cùm à judice ſæculari impetratur, *in c. quoniam 14. hoc tit. c. fin. de exceſſibus Prælat.* Trident. *ubi ſuprà.* Dicitur etiam publicum auxilium *in hoc c. 1.* & poteſtas temporalis, *in cap. 2. de maledicis, l. 8. Cod. de Epiſcop. audient.* quod auxilium jure communi cognitum fuit, ut conſtat *ex l. Epiſcopali 8. Cod. de Epiſcop. audient.* quam etiam reſtituit Sirmundus *in appendice Codicis Theodoſiani, cap. 18.* & jure antiquo eccleſiaſtico fuiſſe uſitatum, conſtat ex Synodo Antiochena *can. 5.* probat Baronius *anno 272. num. 18.* Circa ejus vſum illud primò obſervandum eſt, judicem eccleſiaſticum, tam ordinarium, quàm delegatum, poſſe illud implorare, ut ex receptiori Interpretum ſententia reſolvunt Parexa *de inſtrument. edit. reſol. 8. num. 2.* Vela *in hoc textu, 2. part.* qui *à num. 10.* latè hanc opinionem examinat, & contrariæ fundamentis ſatisfacit. Nec ſolùm judices eccleſiaſtici ſæcularium judicum, verùm & ſæculares judices eccleſiaſtici auxilium implorare etiam poſſunt per litteras deprecatorias, ſeu requiſitorias, ut reſolvit Vela *ubi proximè, num. 63.*

16. Traditur decidendi ratio.

Hujus ſecundæ partis deciſionis ratio ex eo provenit, quia vtraque poteſtas, eccleſiaſtica videlicet, & ſæcularis, ad invicem ſe juvare debent, *cap. fin. de exceſſibus Prælat. lib. 6. cap. dilecto 6. de ſentent. excomm. eod. lib.* ut ita ſententiæ in cauſis civilibus ad effectum perducantur, & delicta vlciſcantur, *cap. cum ad verum, 96. diſt. cap. Princeps 23. quæſt. 5.* & quod uni deeſt, ſuppletur per alium, ut in aliis rebus contingit, depingente Alciato *emblem. 106.* his verſibus:

Loripedem ſublatum humeris fert lumine captus,
Et ſocii hæc oculi munera retribuunt.

Plerumque enim nec poteſtas eccleſiaſtica per ſe ſufficit, nec ſæcularis per ſe valet delicta vindicare, *c. 2. de maledicis*; quo caſu debent ſe ad invicem juvare, ut ea quæ Deo placita ſunt, aſſequantur, *c. adminiſtratores, 23. q. 5.* ne ſic illuſoria reddatur Magiſtratuum, ſive ſæcularium, ſive eccleſiaſticorum poteſtas, juxta legem *Prætor 25. ff. de judiciis.* Accedit, nam juriſdictione alicui conceſſâ, omnia intelliguntur eſſe mandata, ſine quibus talis juriſdictio exerceri non valet, *cap. 1. cap. præterea 5. de officio delegati, l. 2. ff. de juriſd.* igitur Epiſcopus virtute juriſdictionis ſuæ ordinariæ poteſt implorare auxilium brachii ſæcularis, cùm abſque eo non poſſit ſuam juriſdictionem exequi, & ſententiam ad effectum perducere.

17. Diſſolvitur dubitandi ratio.

Nec obſtat difficultas ſuprà pro dubitandi ratione adducta; libenter enim agnoſcimus, pleniorem, & perfectiorem eſſe Eccleſiæ poteſtatem; tamen per accidens aliquando contingit, propter malitiam, & proterviam reorum, quod Eccleſia in delicto vlciſcendo vlteriùs non progrediatur, ſed brachii ſæcularis auxilio vtatur, tanquam remedio magis congruo: nec inde arguitur defectus, aut impotentia in judice eccleſiaſtico, aut ejus juriſdictione. Nec primum argumentum difficultatis refragatur, cui ut ſatisfaciamus, examinanda eſt illa celebris quæſtio, vtrum videlicet judex eccleſiaſticus requirens, & invocans auxilium judicis ſæcularis, teneatur illi acta proceſſus, meritaque cauſæ exhibere, ut judex ſæcularis agnoſcat ſententiæ juſtitiam? In qua quæſtione triplex reperitur ſententia. Prima affirmat, judicem auxilium invocantem edere teneri acta proceſſus coram judice auxilium impartiente. Ita docuerunt

docuerunt communiter Legiſtæ, quos refert, & ſequitur Alciatus *in præſenti*, Parladorius *lib.2.rerum quotid. cap. fin.2.part. §. 2.* Cancerius *lib. 3. variar. cap.18.num.3.* Azevedo *in l.15. tit.1. lib.1. recopil.* Molineus *lib.1.de brachio ſæculari, c.7.n.2.* Anguianus *de legib. lib.3. cap.31.* Carleval *de judiciis diſput.1. quæſt.7. ex num.76.* plures alii congeſti à Parexa *ubi ſuprà, num.* 12. Secunda ſententia negat, judicem auxilium impartientem petere poſſe acta proceſſus, ſeu cauſæ merita. Eam tenent plures relati ab Agia *de exhibendis auxiliis, concluſ. 3. fundam.27.* Martha *de juriſd.lib.1. cap.51.* Cavalcanus *de brachio Regio, 4. part. num.260.* Moneta *de conſervat. cap.8.num.262.* Diana *part.1. tract. 2. reſol.108.* & alii apud Velam in hoc textu, *2. part. num.* 42. Tertia ſententia eſt eorum, qui exiſtimant, diſcrimen eſſe conſtituendum inter cauſas civiles, & criminales. In civilibus affirmant neceſſariam non eſſe juſtificationem requiſitionis; ſecus verò in criminalibus, ſeu delictis mixti fori. Ita Salcedo *in praxi, c. 160. num.13.* Bucharonius *de differentiis, differ.209. num.2. & 3.* Pro concordia iſtarum opinionum, & ut verior ſententia percipiatur, diſcrimen eſt conſtituendum inter cauſas, in quibus ſæcularis Magiſtratus ab eccleſiaſtico in auxilium vocatur; & inter illas, quarum cognitio ſpectat etiam ad judicem ſæcularem; ſi enim auxilium imploretur ſuper cauſa ſpirituali merâ, aut eccleſiaſticâ, vel ſuper captura clerici, quarum cognitio ex defectu capacitatis ad judicem ſæcularem nullo modo ſpectare valet, tunc judex ipſe non valet cognoſcere de juſtificatione requiſitoriæ, ſeu invocationis auxilii; ſed ſtatim tenetur exequi ſententiam ab Eccleſiaſtico judice prolatam: quod diſcrimen colligitur *ex c. ut inquiſitionis 18. §.prohibemus, de hæret. in 6.* Ubi in cauſa hæreſis, quæ omninò ſpiritualis, eccleſiaſticaque eſt, non poteſt judex ſæcularis requiſitus de meritis, aut juſtificatione requiſitoriæ cognoſcere. Notat Pichardus *in manuduct. 1. part. §.4. n.40.* licèt tamen conſtare non debeat de juſtificatione requiſitoriæ, tamen debet illi conſtare de ſententia prolata, aut præcepto dato authenticè, ut docent Carleval *de judiciis diſput.1. à n. 772.* Cancerius *lib.3. variar.c.19.num.3. & 4.* Unde ſi judex ſæcularis invocetur cùm clericus degradatus eſt, ad pœnam corporalem illi infligendam, licèt non de juſtificatione degradationis, tamen de facto ipſius cognoſcere valet, ut ſciat quam pœnam clerico degradato imponere debeat, ut ex authentica *de ſanctiſſimis, c.21. §.1.* docent Bernardus Diaz *in praxi, c.134.* Bobadilla *lib.2. polit. cap.17. n.175.* Carleval *d. diſput.1. n.173.* In cauſis verò, quarum cognitio ſpectat etiam ad judicem ſæcularem, ut ſi agatur de delicto mixti fori, tunc poteſt judex ſæcularis cognoſcere de juſtificatione requiſitoriæ, nec aliter cogitur auxilium præſtare, ut docet Carleval *ubi proximè, n.772.* Marinis *lib. 1.reſolut. c.204.* Parexa *de inſtrumentorum editione, tit. 2. reſol.8.n.24.*

18. Diſſolvitur augmentum difficultatis.

Nec ſecundum augmentum dubitandi rationis refragatur; verum enim eſt, auxilium judicis invocare poſſe non ſolùm judicem æqualem, vel inferiorem ſuperioris, ſed & ſuperiorem inferioris, ut ſcribentes de litteris requiſitoriis, quos congerit Vela *in præſenti, 2.part. n.69.* latè probant: quare judex eccleſiaſticus poteſt litteras requiſitorias mittere judici ſæculari, aut ut æquali, aut ut inferiori; & ipſe tunc tenetur auxilium præſtare, ex juribus ſuprà pro illuſtratione concluſionis citatis. Sed ſi renuat auxilium impartiri, utrum eccleſiaſticis cenſuris poſſet illum cogere, dubitant Interpretes. Et poſſe illum compellere per cenſuras eccleſiaſticas, docent Salcedo *in praxi, cap.150. ex num.9. & 10.* Carleval *d. num. 776.* Vulteius *de judiciis, lib. 3. cap. 13. num.49.* plures relati à Vela *2.part.num.71.* Alii docent adeundum eſſe judicem ſuperiorem, ut compellat ipſum judicem requiſitum auxilium præſtare. Ita docent Barboſa *in l. heres abſens 19. §.1. num.97. ff. de judiciis*, Azevedo *in d. l. 15. recopil. num.32.* Bobadilla *lib.2.polit. c.17. num.* 130. pro quibus facit textus *in cap. cum quidam 5. de except. lib. 6.* Sed ex ſuprà dicta diſtinctione hoc Interpretum diſſidium componendum eſt; aut enim invocatur auxilium judicis ſæcularis in re merè eccleſiaſtica, cujus cognitio ad judicem ſæcularem non pertinet; aut invocatur ſuper cauſa mixti fori. Primo caſu certum eſt, judicem eccleſiaſticum cenſuris poſſe cogere Magiſtratum ſæcularem ad auxilium impartiendum: ſecundo verò caſu adeundum eſſe judicem ſuperiorem ipſius ſæcularis judicis, ut per eum cogatur auxilium præſtare. Ita reſolvit Vela tam in prima, quàm in ſecunda lectura ad prædictum verſiculum, *n. 4.* in ſecunda *n. 25.*

Sed contra ſuperiorem aſſertionem expendo difficilem Concilii Meldenſis canonem 71. in illis verbis: *Ut auctoritatem ſigillo Regio roboratam modo tractoriæ Chriſtianiſſimus Princeps ſingulis donet Epiſcopis, quam quiſque Epiſcoporum penes ſe habeat; & quando ei neceſſe fuerit, per eandem auctoritatem Reipublicæ miniſtros conveniat, ut ipſe in quibuſcumque civili indigeat adjutorio, Reipublicæ miniſtris concurrentibus ſubitò divinum poſſit ritè peragere miniſterium.* 19. Intelligitur Concilium Meldenſe can. 71. Ex quibus deducitur apertè, Epiſcopos per ſe non poſſe auxilium brachij ſæcularis invocare, ſed ad hoc egere litteris tractoriis Principis, ut earum virtute poſſint invocare prædictum auxilium: igitur non rectè aſſerimus, Epiſcopos ratione propriæ juriſdictionis poſſe implorare auxilium brachii ſæcularis; cùm fruſtra precibus impetretur, quod jure communi conceditur, vulgaris textus *in l. unica, C. de theſauris, lib. 10.* Cui difficultati ſatisfieri poſſe exiſtimo retentâ ſententiâ Fileſaci, qui in præſenti, §. ultimo exiſtimat, textum hunc eſſe accipiendum de auxilio brachii ſæcularis, ex ſuprà dictis. Cùm enim judex ſæcularis renuit auxilium præſtare judici eccleſiaſtico in caſu mixti fori, tunc adeundus eſt ſuperior, qui ipſum compellat auxilium præſtare; ideo in eo textu docetur, & ſtatuitur, ut Epiſcopus reſcriptum habeat, quo convenire poſſit Magiſtratum ſæcularem, ut quoties opus eſſet, auxilium illi præſtaret, ſive adjutorium, ut *in d. can. 71.* legitur. Sed ſi verum amamus, in eo textu nullo modo agitur de auxilio brachii ſæcularis; quare ut verum ejus ſenſum aſſequamur, ſciendum eſt, tractorias litteras nec in jure Pontificio, & civili eſſe incognitas; eſt enim *in Cod. Theodoſ.* titulus *de tractoriis & ſtativis*: ex quo emendandus eſt titulus 51. libri 12. Codicis Iuſtin. ubi mendosè legitur, *de tractoriis, atque ſtatutis*, ut jam notarunt Cujacius *ad eundem titulum*, Briſſonius *de V. S. verbo Tractoria*, Iuretus *ad Symmachum lib. 9. epiſt. 23.* Zerda *in adverſ. cap. 92. num. 17.* Tractoriæ autem ſunt diplomata, quæ dantur miſſis, vel evocatis à Principe, ut curſu publico vti poſſint, quem alioquin abſque diplomate vſurpari fas non erat, adſcriptis etiam locis, quibus ſumptu publico ali deberent; commeatus enim in itinere præſtandus diffiniri his litteris ſolebat, ut ex epiſtola Conſtantini ad Lucium miſſa docent Fileſacus *in hoc cap.1. §.10.* Ferrarius *lib. 2. de litteris primit. Eccleſ. c.1.* De his etiam litteris mentio fit in Capitular. Caroli Magni, *lib.4. capitul.30.* ubi ita legitur: *Si quis litteras noſtras deſpexerit, id eſt tractoriam, quæ propter miſſos recipiendos dirigitur, aut honores quos habet amittat, aut in eo loco ubi*

prædictos miſſos ſuſcipere debeat, tamdiu reſideat, & de ſuis rebus legationes illuc venientes recipiat, quouſque animo noſtro ſatisfactum habeat. Qui verò epiſtolam noſtram quocunque modo deſpexerit, juſſu noſtro ad palatium veniat, & juxta voluntatem noſtram congruam ſtultitiæ ſuæ caſtigationem accipiat: & ſi homo liber, vel miniſterianus Comitis hoc fecerit, honorem qualemcumque habuerit, ſive beneficium, amittat; & ſi ſervus fuerit, ad palum vapuletur, & caput ejus tondeatur. Tractoriæ epiſtolæ formam referunt Cujacius *ubi ſuprà*, Baronius *tom. 3. anno 314. n. 44.* Bignonius *lib. 1. formul. cap. 11.* in hunc modum: *Ille Rex omnibus agentibus. Dum & nos in Dei nomine Apoſtolicum virum illum, necnon & inluſtrum virum illum partibus illis legationis causâ direximus, ideò jubemus, ut locis convenientibus eiſdem à vobis evectio ſimul, & humanitas miniſtretur, hoc eſt veredos, ſeu paraveredos tantos, panis nitidi modios tantos, vini modios tantos, cerviſiæ modios tantos, laridi libras tantas, carnis libras tantas, porcos tantos, verveces tantos, agnellos tantos, vaccas tantas, aſinos tantos, pullos tantos, ova tanta, olei libras tantas, mellis tant. aceti tant. cumil. tant. piperis tant. coſti tant. garioſti tant. ſpici tant. cinnanomi tant. grani maſtica tant. dactylas tant. pictacias tant. amandolas tant. cereorum lib. tant. ſalis tant. olerum, & leguminum carra tanta, faculas tantas, itemque victum ad cavallos eorum, fœni carraram. ſuffuſi modios tant. Hæc omnia diebus tam ad ambulandum, quàm ad nos in Dei nomine revertendum, unuſquiſque veſtrûm locis conſuetudinariis eiſdem miniſtrare, & adimplere procuretis, qualiter nec moram habeant, nec injuriam perferant, ſi gratiam noſtram optatis habere.* In jure autem noſtro, & apud eccleſiaſticos ſcriptores tractoriæ litteræ accipiuntur pro litteris, quibus quod de aliqua re geſtum eſt, Epiſcopi alios certiores reddunt. Baronius *tom. 1. anno 142.* Illis plerumque utebatur Eccleſia in convocandis Epiſcopis ad Concilium, ut ex eiſdem litteris proficiſcentes ab aliis benignè reciperentur. D. Auguſt. poſt collationem cum Donatiſtis, *cap. 24.* ſicut etiam ſi à Primate ſuo per tractoriam fuerint evocati. Concilium Africanum *can. 57.* notat Juſtelus *ad can. 89. Eccleſiæ Africanæ.* Ipſi etiam Epiſcopi aliquando excuſationem adventus litteris tractatoriis Concilio proponebant, *cap. placuit, diſt. 18.* Ferrarius *d. lib. 2. de litteris, cap. 2.* Unde reſtituendus eſt locus Concilii Carthag. 5. *can. 10.* & legendum: *Excuſationes ſuas in tractoria ſubſcribant*; ubi vulgò legitur, *tractatoria.* Et apud Gratianum *in d. cap. placuit, 18. diſt.* altero mendo cuditur: *Excuſationes ſuas litteratoria conſcribant.* Gothofredus *ad titul. C. Theodoſ. de tractoriis.* Etiam Epiſcopis ad Synodum venientibus prædictas litteras tractorias evectionis causâ illis concedebant, ut probatur ex edicto Conſtantini ad Ablavium PP. quo advenientibus ad Concilium Arelatenſe Epiſcopis litteras tractorias dari jubet his verbis: *Injungendum tuæ ſolertiæ duxi, ut mox ac litteras meas acceperis, tam Cecilianum ſupradictum cum aliquibus ex his, quos ipſe delegerit; ſed & de Byzacena, Tripolitanæ, Numidiarum, & Mauritaniarum, & provinciis ſingulis quique aliquantos ex ſuis perducere debebunt, quos ipſi putaverint eligendos; ſed etiam & aliquos ex his, qui contra eundem Cecilianum diſſentiunt, datâ evectione publicâ per Africam, & Mauritaniam, inde ad Hiſpanias brevi tractu facias navigare; & inde nihilominus hujuſmodi his in ſingulis Epiſcopis ſingulas tractorias tribuas, ut ipſi ad ſupradictum locum intra diem Kalend. Auguſt. poſſint pervenire.* Unde, ni fallor, ſenſus prædicti canonis 71. facilè percipitur; in eo enim Patres petierunt à Chriſtianiſſimo Principe, ut litteras ſigillo Regio roboratas more tractoriæ Epiſcopis concederet, ut per eas Præfectos, Comites, alioſque Reipublicæ miniſtros convenirent, ut illis adjutorium, id eſt evectionem, præſtarent, ut divinum miniſterium, hoc eſt, viſitationem, & ſimilia Epiſcopalia munia facilè obire poſſent.

CAPUT II.

Alexander [a] III. [b] *Norvicenſi Epiſcopo.*

SI ſacerdos ſciat pro certo, aliquem eſſe reum alicujus criminis, vel ſi confeſſus fuerit, & emendare noluerit, niſi ordine judiciario quis probare poſſit, non debet eum nominatim redarguere, ſed indeterminatè, ſicut dixit Chriſtus: Unus veſtrûm me traditurus eſt. Si verò ille, cui damnum illatum eſt, petierit juſtitiam, poteſt excommunicare auctorem damni, licèt ei confeſſus ſit; ſed tamen non poteſt nominatim eum removere à communione, licèt ſciat eum eſſe reum; quia non ut judex ſcit, ſed ut Deus: ſed eum debet admonere, ne ſe ingerat, quia nec Chriſtus Judam à communione removit.

NOTÆ.

a *ALexander III.*] In prima collectione, *ſub hoc tit. c. 6.* & in hac ſexta compilatione legitur Eugenius II. ſed perperam: reſtituenda enim eſt vera hujus textus inſcriptio ex Concilio Lateran. *p. 50. c. 55.* ubi *Alexander III.* legitur.

b *Norvicenſi Epiſcopo.*] De Eccleſia Norvicenſi, & ejus Præſulibus aliqua adduxi *in cap. 4. de officio Vicarii.*

COMMENTARIUM.

1. Concluſio deducitur, et probatur.

EX hoc textu talis deducitur aſſertio: *Sacerdos, qui novit peccatum ſecretè, aut in confeſſione, non poteſt nominatim peccatorem communione privare, ſed generaliter poteſt excommunicare delicti reum.* Probant textus *in cap. placuit, c. ſi tantum 6. q. 2. cap. ſacerdos, de pœnit. diſt. 6. cap. omnis, §. caveant, de pœnit. & remiſſ. cap. dilectus, de exceſſib. Prælat. cap. erubeſcant 2. q. 1. c. plenius 2. q. 7. cap. de forma 2. q. 5. cap. nemo 14. de ſimonia,* Concil. African. ſub Bonifacio *can. 99.* Vaſenſe 1. *can. 7.* Agathe *can. 8.* Moguntinum 4. *can. 29.* Clemens VIII. in motu proprio de caſuum reſervatione pro Regularibus, conceſſo die 26. Maii anno 1594. Alia juris teſtimonia congerit Creſpetius *in ſumma, verbo Confeſſio ſacramentalis.* Conſonat de jure noſtro Regio lex 35. *tit. 4. partit. 1.* Illuſtrant Suarez *de cenſuris diſput. 67. art. 3. & 4. ſect. 6.* Petrus Gregorius *lib. 4. partit. tit. 5. c. 2.* Martha *de juriſd. p. 2. cap. 14.* Lantdmeter. *de veteri clerico, lib. 2. cap. 94.* Cæſar *de Eccleſ. hierarch. diſp. 8. §. 5.* Balboa *in d. cap. omnis, §. caveant,* Pereyra *de manu Regia, p. 1. n. 10.* Parexa *de inſtrum. edit. tit. 8. reſol.*

reſol. 3. *num.* 40. Dartis *in tract. de pœnit. cap. de ſigillo*, Torreblanca *de jure ſpirituali lib.* 14. *cap.* 12. Balſamon *in can.* 133. *Synodi Carthag.* Fileſacus *in præſenti*, Delrio *lib.* 6. *Magiæ, cap.* 1. *ſect.* 2. plures congerit Leander *de pœnit. diſp.* 10. *quæſt.* 2. Gibalinus *de cenſuris, diſquiſit.* 2. *quæſt.* 6. *conſectario* 1. Onuphrius Panuinus *integr. tract. de ſigillo*, Diana *p.* 11. *tract.* 8. *reſol.* 50. Zipeus *lib.* 5. *conſult.* 1. & 2. Macedo *de clavibus Petri, lib.* 4. *cap.* 10.

2. Traditur dubitandi ratio.

Sed adverſus hanc aſſertionem inſurgi valet ſequenti juris conſideratione; nam de qua re judex cognoſcit, de ea judicare valet, *l. de qua re* 74. *ff. de judiciis, cap. judicantem* 30. *quæſt.* 5. *cap.* 1. §. *oportet, de pœnit. diſt.* 6. ſed ſacerdos poteſt cognoſcere de peccatis ſibi ſecretò confeſſis, ex hoc textu: igitur & ipſum pœnitentem judicare valet, à communione eum repellendo, præcipuè cùm judex debeat juxta propriam conſcientiam ſententiam ferre, *capit.* 2. *de re judic. lib.* 6. *Clement.* 1. §. *verò, de hæreticis.* Augetur hæc difficultas; nam ſacerdos ea, quæ judiciario ordine novit, punire valet tanquam judex: ſed quæ in auriculari confeſſione audivit Sacerdos, judiciario ordine novit; ſiquidem ut judex in pœnitentiæ judicio adeſt, *cap. verbum, de pœnit. diſt.* 1. *Trident. ſeſſ.* 14. *cap.* 5. & 6. igitur ſi ut judex cognoſcit, ut talis poteſt pœnitentem communione privare. Augetur ſecundò hæc difficultas; nam ſi ſacerdos punire non poſſet ea delicta, quæ ſecretò & occultè novit, ſequeretur nec Eccleſiam poſſe ſuis legibus ea vindicare, cùm PP. Eccleſiæ leges proferentes judicent, *cap. erit, cap. privilegia, verſic. officia,* 3. *diſt.* ſed Eccleſia poteſt punire delicta, quæ judiciario ordine probari non valent, ut hæreticum, & apoſtatam etiam occultos, *cap. excommunicamus, de hæreticis, cap. tua* 3. *de apoſtatis*: igitur ſimiliter ſacerdos poteſt à communione repellere peccatorem etiam occultum, ob delictum, quod in confeſſione novit, etiamſi judiciario ordine probari non poſſit.

3. De ſigillo confeſſionis.

Quâ difficultate minimè obſtante vera eſt præſens deciſio, quam ut faciliùs percipiamus, omiſſâ Joannis Fileſaci interpretatione, qui contendit Alexandrum III. eſſe exaudiendum de publica vitiorum reprehenſione, & peccantium increpatione, quas præſertim inter concionandum præſtant Ordinarii, cùm nulla concionis, aut concionatoris mentio in hujus textus ſerie reperiatur; ſciendum eſt, celandæ confeſſionis auricularis, & delicti patefacti in ea, jam diu in Eccleſia ſummam religionem fuiſſe, quam PP. ſigillum appellarunt. D. Thomas *in ſupplement. quæſt.* 11. *art.* 3. probant ex canoniſtis Lautdmeter. *lib.* 2. *de veteri monacho, cap.* 94. Dartis *de pœnit. cap.* 16. ex Theologis Sotus *de ſecreto, membro* 3. *quæſt.* 3. Caietanus *in* 3. *partem, quæſt.* 87. *art.* 2. & rectè, magnaque cum proprietate; ſigillum enim pro ſilentio, aut ſecreto commendato nulli revelando plerumque accipitur, ut apud Danielem *cap.* 12. *verſ.* 4. ubi legitur: *Tu autem Daniel claude ſermones, & ſigna librum uſque ad tempus ſtatutum.* Quæ verba exponens Aretas Epiſcopus Cæſareæ Cappadociæ *in Apocalypſin, cap.* 5. ait: *Signatum eſſe librum in eo capite affirmari, ut ſignificetur liberum non eſſe dicere quæ in eo ſcripta ſunt.* Hinc apud Conſtantinum Porphyrogenitam in corographia legitur: *Fecit ſigillum ſemper commendandus, ac celebrandus Rex*; id eſt, ut interpretatur Bulengerus *lib.* 3. *de Imperat. cap.* 9. *ad finem*, fecit edictum ſuo ſigillo ſignatum, ut ſilentium, & ſecretum ab ipſo commendaretur. Faciunt lex 1. §. *fin.* lex *ſed ipſius, ff. quemadmodum teſtamenta.* Unde quia in confeſſione delicta patefacta tegenda ſunt, ideò dicuntur ſub ſigillo tradita, & ſecretum ipſum ſigillum appellatur. D. Bernardus *ſerm.* 3. *de S. Andrea. Videat ſacerdos, ne de his unquam, quæ ſub ſignaculo confeſſionis accepit, aliquam faciat mentionem.* Alphonſus noſter *in l.* 35. *tit.* 4. *partit.* 1. his verbis: *E aſſi es la confeſſion como el ſello de puridad, que guarda lo que es eſcrito dentro en la carta, que no lo pueda ninguno ſaber.*

Hæc autem ſigilli obligatio non ſolùm à jure eccleſiaſtico poſitivo provenit, verùm etiam naturali, divino, & civili nititur, ut ex D. Thoma, & aliis probat Leander *d. diſput.* 10. *quæſt.* 2. Jure naturali fundatur, dum eo jure attento tenemur ſecreta nobis commiſſa fideliter ſervare, *c. qui ambulat,* 55. *diſt.* & non facere quæ nobis fieri nolumus, *cap.* 1. *diſt.* 1. *cap. cùm omnes, de conſtit.* ubi illuſtravi: igitur cùm nemo velit famam propriam, ſuique rectam opinionem, quæ æqualiter ac vita æſtimatur, *l. juſta, ff. de manumiſſ. vindict.* immò & ſæpiùs illi præfertur, *l. ſi adulterium, ff. ad leg. Iul.* amittere, non debet detegendo alterius peccatum ejus opinionem laceſſere, ut ratiocinatur Vincentius Carrocius *de revelat. confeſſionis num.* 17. Accedunt Senecæ & Quintiliani auctoritates; ille enim *epiſt.* 89. ait: *Sanctiſſimum humani pectoris bonum eſt, nulla neceſſitate ad fallendum cogitur, nullo corrumpitur præmio. Ure, inquit, occide, non prodam, ſed quo magis ſecreta quæret dolor, hic illa altiùs condet.* Iſte *declamat.* 19. ait: *Non prodere ſecretum, primam fuiſſe ſapientiam in priſcis illis morum, mentiumque rectoribus.* Hinc valde laudati fuerunt Hiſpani à Juſtino *lib. ult.* quòd ſæpè tormentis pro ſilentio rerum creditarum immortui, adeò illis taciturnitatis major cura, quàm vitæ fuit: & è contra valdè increpantur, qui arcana publicarunt. Horatius *lib.* 1. *ſatyr.* 4.

4. Obligatio ſigilli omni jure nititur.

—— Commiſſa tacere
Qui nequit, hic niger eſt, hunc tu Romane caveto.

Ovidius *lib.* 2. *de arte.*

Eximia eſt virtus præſtare ſilentia rebus,
At contrà gravis culpa tacenda loqui.

Inde apud Perſas graviùs punitur lingua, quàm ullum peccatum, referente Quinto Curtio *lib.* 4. Plura adducunt de tegendo ſecreto Bobadilla *lib.* 2. *polit. cap.* 5. Solorzanus *emblem* 47. Jure etiam divino ſtatutam eſſe hanc ſigilli obligationem, probatur; nam cùm ab ipſo jure proveniat confeſſio peccatorum, *cap. ad abolendam, de hæreticis*, Trident. *ſeſſ.* 14. *cap.* 5. ſequitur obligationem ſigilli ab eodem jure provenire, tanquam medium neceſſarium ad aſſecutionem illius finis, ne aliàs fieret exoſa, & nimis gravis hominibus confeſſio; docet Soto *in* 4. *diſtinct.* 18. *q.* 4. quare licèt hæc ſigilli obligatio non ſit de neceſſitate ſacramenti, tamen eſt de præcepto, ut cum aliis defendit Leander *ubi ſupra, quæſt.* 3. Tandem jure civili, tam Romanorum, quàm noſtro Hiſpano nititur dictum præceptum, cùm eo indicta ſit obligatio in genere ſervandi ſecretum, & per conſequens etiam in confeſſione, *l.* 1. §. *ſi quis tabulas, ff. depoſiti, l. ſi quis teſtamentum*, §. 1. *ff. ad leg. Aquil. l. ſi quis aliquid*, §. *qui divini, ff. quando & quibus* 4. *lib.* 10. *l.* 2. *C. de alimentis pupillo præſtandis*, ab ſpecie probat textus *in d. l.* 25 *tit.* 4. *part.* 1.

5. De pœnis ſigillum violantis.

Adeò hæc obligatio ſigilli obſtringit ſacerdotes ad celanda; & non detegenda peccata in confeſſione patefacta, ut non ſolùm verbis, verùm & ſignis, aut alio quovis modo revelatio eorum inhibeatur, *d. cap. omnis*, §. *caveant, d. l.* 35. *Por palabra, ni por ſeñal, ni por otra manera ninguna.* Hæc obligatio eſt perpetua, etiam poſt mortem ipſius pœnitentis. Carrocius *d. quæſt.* 16. & illa arctiori vinculo obſtringit confeſſarium, quàm votum, aut juramentum. D. Thomas *in* 4. *diſt.* 21. *quæſt.* 11. *art.* 1. nec Eccleſia poteſt ullo modo in hac obligatione diſpenſare.

ſare, nec ſi Reipublicæ totius ſalus, aut Eccleſiæ vertatur. Gigas *de crim. læſæ Majeſt. tit. qui accuſare, quæſt.* 18. Tiberius Decianus *tom.* 2. *tract. crimin. lib.* 7. *cap.* 34. Carrocius *ubi ſuprà, quæſt.* 7. *num.* 2. nec etiamſi hujuſmodi revelatio prodeſſet ad impediendum matrimonium ob impedimentum, quod in confeſſione ſacerdos novit, ut probari poteſt *ex cap. tua nos* 26. *de ſponſal.* junctâ Gloſsâ *ibi, verbo Qualiter*, & tenent Baſilius *lib.* 5. *de matrimon. cap.* 35. *per totum*, Leander ubi ſuprà, *quæſt.* 77. nec etiam ad ſalvandum fœtum defunctæ matris emortuæ poteſt confeſſarius violare ſigillum confeſſionis, ut reſolvit Poſſevinus *de officio Curati, de Baptiſmo cap.* 6. *quæſt.* 8. quem ſequitur Leander *ubi ſuprà, quæſt.* 6. Nec ſolum peccatum confeſſum jam commiſſum ſacerdos revelare non poteſt, verùm nec committendum. Sotus *de ſecreto, memb.* 3. *quæſt.* 4. *dub.* 1. Caietanus *tom.* 1. *opuſcul. tract.* 21. *quæſt.* 1. licèt contrariam ſententiam tueantur nonnulli congeſti à Leandro *ubi ſuprà, quæſt.* 13. Qui autem neglectis tot Eccleſiæ legibus, & contemptis juris naturalis, divini, & civilis principiis ſigillum hoc violaverit formaliter, graviter peccat. & in eum variæ pœnæ jure noſtro ſtatutæ reperiuntur. Prima eſt depoſitio perpetua, & peregrinatio, *in cap. ſacerdos, de pœnit. diſt.* 6. quæ peregrinationis pœna poſteà mutata fuit in detruſionem in monaſterium pœnitentiæ peragendæ cauſâ, *cap. omnis, §. caveant, de pœnit. & remiſſ.* Secunda excommunicatio, *can.* 133. *Concil. Carthag.* ubi Balſamon, Petrus Gregor. *lib.* 4. *partit. tit.* 5. *cap.* 2. Aloix *in vita S. Quadrati, cap.* 5. quas & alias pœnas non ipſo jure incurrit ſacerdos ſimul ac ſigillum violavit; ſed tantùm poſtquam convictus eſt per teſtes, aut confeſſus: ullam tamen irregularitatis notam ex eo non incurrit, ut contra Maiolum defendunt pluribus relatis Diana *part.* 3. *tract.* 4. *reſol.* 53. Leander *ubi ſuprà, quæſt. ult.* Prædictas etiam pœnas evadunt confeſſarii, qui in confeſſione patefacta revelarunt ex licentia ipſius pœnitentis, *c. ſignificaſti* 5. *de adulteriis*: pluribus congeſtis docet Cenedo *ad decretum, in d. cap. ſi ſacerdos*; vel qui revelarunt peccatum publicè confeſſum, ut olim fieri ſolebat. Trident. *ſeſſ.* 14. *cap.* 5. vel ſi pœnitens doloſè ad confeſſionem accedit, non animo recipiendi ſacramentum, tunc enim cùm talis confeſſio non ſit ſacramentum, ſed calumnia, detegi poteſt; & ſi ſimulatus pœnitens hæreticus ſit, ut talis accuſari. Simanchas *de catholicis, cap.* 42. *num.* 5. Alios caſus proſequitur Leander *d. diſp.* 10. *per tot.*

6\. Traditur decidendi ratio.

Ex ſuprà traditis facilè colligitur decidendi ratio ad noſtrum textum; nam cùm ſacerdos non poſſit uti ſcientiâ habitâ in confeſſione, quam non ut homo, ſed ut Deus habet, neque quoad ipſum pœnitentem, neque quoad alios, adeò ut non poſſit ſacerdos ob peccatum, quod in confeſſione novit, illi beneficium, aut ſuffragium ad ipſum denegare, nec eum removere ab officio quod exercet, ut poſt Lugum, & Dianam docet Leander *ubi ſuprà. q.* 65. & confirmavit Clemens VIII. in ſua conſtitutione, quam refert Hurtado *reſolut. moral. reſol.* 32. §. 3. igitur neque communione ipſum privare valet, quia inde confunderetur pœnitens, fieretque odioſa confeſſio. Unde neque debet eum à communione ſegregare, etiamſi noverit excommunicatum eſſe: publicè tamen, & indiſtinctè poteſt tale peccatum arguere, & increpare, aut excommunicationem infligere adversùs eum, qui ſimile peccatum perpetraverit, ut in hoc textu docetur. Cui adjungenda eſt epiſtola 156. Ivonis Carnot. in illis verbis: *Ob eandem etiam rationem ne infametur occultus peccator, eſt danda communio illi, etſi ſecretò novit ordinarius illum peccatorem.* Latè illuſtrant Suarez *d. ſect.* 3. *&* 4. Theophilus Raynaud. *tom.* 16. *in heterocl. ſpirit. punct.* 4. *fol.* 70. unde infertur, Prælatum non poſſe amovere ſubditum ab officio propter peccatum in confeſſione ſibi notum, aut ſuffragium illi negare in electione ad dignitatem, vel officium, ut probat P. Andreas Mendo *in ſtatera opinionum probab. diſſert.* 10. *quæſt.* 8. *&* 19. Nec etiam prætexta litterarum, quas monitorias dicimus, teneri ſacerdotem declarare ea, quæ in confeſſione novit, reſolvit Pareza *de inſtrument. edit.* 1. *part. tit.* 8. *reſol.* 3.

7\. Diſſolvitur dubitandi ratio.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta; verum enim eſt, ſacerdotem ordinarium judicem poſſe cognoſcere de peccatis ſibi ſecretò, aut in confeſſione detectis, præcedente accuſatione, aut denunciatione; non tamen inde colligitur, per ſe, & propriâ ſcientiâ motum poſſe ipſum peccatorem communione privare. Quare textus *in d. l. de qua re*, procedit in eodem genere judicii, videlicet ut judex de qua re cognovit in foro exteriori, in eodem etiam foro ſententiam proferat; non verò de qua re cognovit in foro interiori, & ſacramentali, in foro externo jus dicat. Unde in præſenti ſpecie ob ſcientiam tantùm habitam in confeſſione non poteſt ſacerdos pœnitentem communione privare. Nec augmentum difficultatis refragatur; nam certum eſt, ſacerdotem in pœnitentiæ ſacramento peccata ſcire ut Deum, non ut hominem, ut in hoc textu docetur, & in jure Græco *lib.* 6. *in reſponſis Petri Chartularii S. Sophiæ Conſtantinop.* unde eâ ſcientiâ ad actus humanos exercendos uti non poteſt. Nec contrarium probant textus in ipſo augmento difficultatis adducti; nam licèt verum ſit, ſacerdotem judicem eſſe ſacramentalem, abſolutionemque ab ipſo impartitam eſſe ſententiam; nihilominus cùm non per ſe, ſed tanquam Dei miniſter hanc juriſdictionem exerceat, ut latè probat Cæſar *de eccleſ. hierarch. diſp.* 8. §. 5. *num.* 11. propriè non judex, ſed miniſter dicitur in collatione ipſius Sacramenti. Unde de his ſacerdotibus aiunt PP. Concilii Trident. *ſeſſ.* 14. *cap.* 6. *Abſolutio ſacerdotis alieni eſt beneficii diſpenſatio.* Dicuntur tamen judices fori interni, ut etiam appellantur latè judices, qui executores ſunt alterius juriſdictionis, *l. etſi non cognitio, C. ſi contra jus, c. ſi ſuper gratia, de officio Legati, lib.* 6. Unde rectè in hoc textu docetur, ſacerdotem non ut hominem virtute humanæ poteſtatis, ſed ut Deum ratione divinæ virtutis peccata confeſſa cognoſcere; nam ut ait D. Paulus *ad Rom. cap.* 8. in confeſſione Deus eſt qui juſtificat: & *in cap. multi* 1. *quæſt.* 1. hoc miniſterium dicitur divina virtus. Nec tandem obſtat ultimum augmentum; nam leges eccleſiaſticæ, dum prohibent, puniuntque delicta occulta, indiſtinctè, non ſpecificè, peccatum unius ulciſcuntur, monendo ne committatur, & commiſſa vindicantur pœnis ipſis ſacris canonibus indictis.

8\. Exponitur cap. Placuit.

Superiori aſſertioni primò opponitur textus in Concilio Africano *can.* 90. in illis verbis: *Secretè tamen interdicat ei communionem, donec obtemperet.* Quæ deſunt *in c. placuit* 6. *quæſt.* 2. ubi alia verba ipſius canonis referuntur. Ex quibus deducitur, poſſe Epiſcopum propter peccatum occultè confeſſum negare communionem ſecretò, non autem publicè: igitur ob delictum occultè in confeſſione notum, poteſt communio denegari. Hinc textus auctoritate moti Angelus *verbo Euchariſtia* 3. § 20. Tabiena *verbo Communio*, §. 55. Victoria *in ſumma, num.* 86. Ledeſma 1. *part. ſumma. lib.* 4. *quæſt.* 21. *art.* 6. *dub.* 3. plures Theologi congeſti à Sanchez *lib.* 1. *de matrim. diſp.* 16. *quæſt.* 1. Turrecrem. *in d. c. ſi ſacerdos, de pœnit. diſt.* 6. *art.* 1. *num.* 10. *ad primum*, exiſtimant poſſe ſacerdotem communione privare occultè

eum,

eum, qui peccatum in confeſſione patefactum fuit. Sed eorum ſententia rectè refellitur à Suario *d. ſect. 3. diſput. 67.* & convincitur ex præſenti deciſione, ubi aſſeritur, neque occultè, neque publicè poſſe negare communionem illi, cujus delictum cognitum fuit in confeſſione; licèt enim cùm occultè negatur communio, non frangatur ſigillum quoad alios, violatur tamen quoad ipſum pœnitentem, & utitur confeſſarius ſententiâ habitâ in confeſſione ad negandam communionem; quod ex ſuprà dictis facere non poteſt. Nec contrarium ſtatuunt PP. Concilii Africani *in d. can. 90.* nam exaudiendi non ſunt de confeſſione auriculari, ſeu ſacramentali; ſed de confeſſione ſecretò facta extrajudicialiter Epiſcopo, ut docent Suarez *d. ſect. 3.* Sanchez *de matrim. lib. 3. diſput. 16. quæſt. 2. num. 2.* tunc enim cùm ipſe peccator occultus ſit, licèt non publicè, ut in præſenti textu docetur, occultè tamen negari poteſt ei communio, cùm nulla ſequatur illi infamia, nec ullum frangatur ſigillum, ut defendit Suarez *ubi ſuprà ſect. 3. per totam*: quare textus noſter, dum ſimul & uno verborum ictu prohibet denegationem communionis peccatori occulto, & illi cujus peccatum notum fuit in confeſſione ſacramentali, accipiendus eſt de denegatione publica: nam occulta denegatio tantùm inhibetur in eo, cujus peccatum notum fuit in confeſſione ſacramentali; non verò in eo, qui occultè peccavit: nam illi occultè poteſt negari communio.

9. Intelligitur cap. I. de clerico per ſaltum, cum aliis.

Eadem etiam ſolutione accipiendus eſt textus *in cap. 1. de clerico per ſaltum promoto*, in illis verbis: *Ipſe tibi quoque ſecretò confeſſus eſt.* Ubi Epiſcopus utitur ſcientiâ habitâ in confeſſione ad clericum ſuſpendendum, ne in Eccleſia miniſtraret. Qui textus ſi accipiatur de confeſſione ſacramentali, difficilis eſt, niſi ſupponatur, licentiam ipſius pœnitentis præceſſiſſe, ut poſſit Epiſcopus conſulere R. Pontificem: quare ex ſuprà dictis rectiùs dicendum exiſtimo, textum illum non procedere in confeſſione ſacramentali, & auriculari; ſed de ſecreta extrajudiciali, ex qua non provenit obligatio arctiſſima ſigilli; ſiquidem ubi ſacramentum non adeſt, præceptum hoc ſigilli ceſſat, ut reſolvunt plures relati à Cenedo *in d. cap. ſi ſacerdos, num. 4.* Eodem etiam modo intelligitur textus *in cap. lecta 14. de renunc.* in illis verbis: *Humiliter eſt confeſſus*; non ſacramentaliter videlicet, ſed extrajudicialiter, ſecretò, Epiſcopo ut Epiſcopo, non ut confeſſori. Eadem etiam ſolutione accipiendus eſt textus *in cap. innotuit 20. de elect.* in illis verbis: *Tibi ſecreta confeſſione monſtravit*; extrajudiciali ſcilicet occultâ, non verò auriculari, aut ſacramentali.

10. Exponitur cap. ad aures 5. de tempor. ordin.

Deinde ſuperiori aſſertioni obſtat textus *in c. ad aures, de tempor. ordin.* in illis verbis: *Quod Prælati eorum commiſſa ſecreta noverint.* Ex quibus deducitur, quod ſi monachus voluerit ad ſacros ordines aſcendere, Prælatus autem ejus in confeſſione aliquod impedimentum novit, propter quod promoveri non valeat, debet illum arcere ab ordinibus: igitur ob peccatum notum in confeſſione poteſt ſacerdos, aut Prælatus ordinarius ſubditum removere à ſuſceptione ſacramentorum, & per conſequens communione privare. Difficultatem agnovit Ludovicus Beja *lib. 2. caſuum, caſu 32.* qui exiſtimat, in eo textu juſtè Prælatum denegare facultatem ſubdito aſcendendi ad ſacros ordines, quia cùm ad ipſam licentiam concedendam nullo jure teneatur Prælatus, poteſt ob ſcientiam habitam in confeſſione illam denegare: at cùm in ſpecie hujus textus ſacerdos teneatur ex juſtitia communionem parocho concedere, ideo non poteſt ob ſcientiam in confeſſione habitam illum communione privare. Sed hæc ſolutio refellitur ex ſuprà traditis; diximus enim, Prælatum non poſſe uti ſcientiâ habitâ in confeſſione, etiam quoad regimen ſui monaſterii; nec removere electum, aut impedire eligendum, ut latè probat Diana *p. 11. tract. 5. reſol. 15.* quare eâ ſolutione omiſſâ, veriùs dicendum eſt, in eo textu non agi de confeſſione ſacramentali, ex qua obligatio ſigilli proveniat, ſed de confeſſione ſecreta, & occulta Prælato facta, in qua ipſe novit peccatum occultè, & ſecretò, non verò ſub ſigillo: unde eâ notitiâ uti poteſt ad inhibendum illi, ne ad ſacros ordines aſcendat, ut textum illum interpretatur Baſilius *de matrim. lib. 5. cap. 35. num. 3.* & nos aliqua in ejus commentario adduximus.

CAPUT III.

Idem [a] *Flor. Epiſcopo.*

Cum ab Eccleſiarum [b] Prælatis eccleſiaſtica ſententia in malefactores aliquos promulgatur, rata debet, & firma conſiſtere, & uſque ad dignam ſatisfactionem inviolabiliter obſervari. Quapropter d. v. per A. ſ. m. quat. ſi quando dilectus filius noſter [c] Lan. [d] plebanus S. Pancratii de Lucar in clericos, vel laicos parochianos ſuos [e] interdicti, vel excommunicationis ſententiam rationabiliter tulerit, ipſam faciatis inviolabiliter [f] obſervari, & eam ſine [g] congrua ſatisfactione, & abſque conſcientia ejuſdem plebani nullatenus relaxetis.

NOTÆ.

a *Epiſcopo.*] Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap. 3.* & poſt Concilium Lateran. *p. 31. cap. 1.* Miſſa eſt præſens deciſio Petro ejus nominis II. Præſuli Florentino, cujus vitam, & acta refert Vghellius *tom. 3. Italiæ, in ſerie Præſulum Florent. num. 24.* & nos de ipſa Eccleſia aliqua prælibavimus *in c. cùm dilectus 32. de elect.*

b *Prælatis.*] Hinc colligitur, parochos dici etiam Prælatos, quod etiam ſuadetur *ex cap. 4. de clerico ægrotant. cap. 1. de eo qui furtivè, cap. 7. de exceſſibus Prælat.* unde præſens rubrica in prima collectione concipitur *de officio Prælati, & judicis ordinarii*, ut comprehendantur etiam parochi. Plura Hallierius *in vindiciis, lib. 4. ferè per totum.*

c *Lan.*] Landulphus videlicet.

d *Plebanus.*] Id eſt parochus, qui ita etiam appellatur *in cap. 1. de officio Archipresbyteri*: quod plerumque uſurpatum legimus in Conciliis, & actis Eccleſiæ Florentinæ, ut videre eſt apud Vghellium *ubi ſuprà, in Eccleſia Florentina.*

e *Interdicti, vel excommunicationis.*] Ex his verbis facilè depromitur, parochos jure ordinario poteſtatem 1.

Digitized by Google

teſtatem habere proferendi cenſuras : quod etiam probatur *ex cap. antecedenti*, ubi ſupponitur, parochum poſſe fideles ſibi ſubditos communione privare, & *ex cap. 1. de eo qui furtivè*, ubi aſſeritur, parochos poſſe ſub interminatione anathematis prohibere eum, qui furtivè ordinem ſuſcepit, in gradu ſuſcepto miniſtrare : & ex novella 115. Juliani Anteceſſoris, edita à Petro Pitheo *pag.* 441. in illis verbis : *Nemo Epiſcopus, nemo Presbyter excommunicet aliquem antequam cauſa probetur, propter quam eccleſiaſtici canones hoc jubent.* Et *c. nemo* 1. *quæſt.* 6. *cap. alia cauſa* 16. *quæſt.* 1. *cap. Menam* 2. *quæſt.* 6. ubi Gloſſa, & *lib.* 6. *capitul. Caroli, c.* 224. ubi docetur, non ſolùm Epiſcopos, verùm & parochos facultatem habere proferendi cenſuras. Et *lib.* 7. *capit.* 128. deciditur, ut excommunicatus à ſacerdote, quamdiu in excommunicatione eſt, non poſſit accuſare Epiſcopos, aut majores natu. Et Odo Pariſienſis Epiſcopus in ſuis ſynodicis conſtitutionibus, *cap. de matrim.* admonet parochos, ut prohibeant per excommunicationem laicis ſortilegia. Docent, & defendunt hanc doctrinam, videlicet parochum jure proprio poſſe cenſuras proferre, Fileſacus *in præſenti gloſſa, in c. per ſingulas* 9. *quæſt.* 3. & *in c. miramur* 24. *quæſt.* 1. Joannes Andreas & Hoſtienſis *in cap.* 2. *hoc tit.* pro quibus facit & illa ratio ; nam illi, cui competit poteſtas ſpiritualis ad arcenda, & vitanda peccata, debet competere coërcitio ſpiritualis, quæ per cenſuras eccleſiaſticas exercetur, aliàs illuſoria redderetur hujuſmodi, *c. ex litteris, de officio delegati*, argumento textus *in l. ult. ff. de officio ejus* : ſed parochis competit poteſtas prohibendi, & coërcendi illicita in propriis parochianis, *c. adjicimus, §. cave, cap. generaliter, in fine,* 16. *quæſt.* 1. *cap.* 2. *de parochiis, cap. ult. de pœnit. diſt.* 6. *cap. nullus Epiſcoporum* 15. *quæſt.* 4. igitur illis etiam competit poteſtas proferendi cenſuras.

2. CONTRARIA SENTENTIA PROBATUR. Contrariam ſententiam, videlicet parochum beneficium parochiale habentem non poſſe jure proprio ſententiam excommunicationis proferre, defendunt Cæſar *de eccleſ. hierarch. diſput.* 8. §. 6. *n.* 14. Suarez *de cenſur. diſp.* 2. *ſect.* 2. *n.* 10. & *diſp.* 18. *ſect.* 1. *num.* 3. Marius Alterius *eod. tract. lib.* 3. *diſp.* 7. *cap.* 3. Sayrus *lib.* 1. *eod. tract. cap.* 6. *num.* 21. Vazquez *in opuſculis de excomm. dub.* 17. *num.* 1. Bonacina, Villalobos, Palao, & alii congeſti à Leandro *de cenſuris diſput.* 2. *quæſt.* 17. Frechilla *de excomm. artic.* 1. *ſecundæ partis, num.* 9. Gibalinus *de cenſuris diſquiſit.* 3. *ſecunda propoſ. quæſt.* 2. Garcia *tom.* 2. *polit. regul. difficult.* 3. *dub.* 1. *num.* 1. qui unico, ſed validiſſimo nituntur fundamento, videlicet cenſuras proferri non poſſe niſi ab eo, qui juriſdictionem habet in foro exteriori, & poteſt cum ſtrepitu judiciali de cauſis cognoſcere, *c. querenti, de V. S. c. Archidiaconus, de officio Archidiac. cap.* 1. *de ſentent. excomm. lib.* 6. docet Gibalinus *ubi proximè* : ſed parochi nullam habent juriſdictionem in foro exteriori contentioſo, ſed ſolùm in foro interno, *c. de perſona*, ubi Gloſſa *verbo Non ab alio,* 11. *quæſt.* 1. igitur Parochus ut judex ordinarius non poteſt jure proprio ſententiam proferre. Hæc etiam ſententia probatur ex eo, quod excommunicatio eſt cenſura propria fori Eccleſiaſtici. Dionyſ. Areop. *de Eccleſ. Hierarch. cap.* 7. ibi : *Sic etiam ſegregandi vim habent Pontifices, ut interpretes divinæ juſtitiæ.* Quare dicitur mucro Epiſcopalis, *in cap. viſis* 16. *quæſt.* 2 Bannus Epiſcopalis in Concilio Tribur. *can.* 18. ibi : *Nemo contemnat, neque tranſgrediatur bannum ab Epiſcopis ſuperpoſitum.* Et cùm excommunicatio à SS. PP. comparetur deportationi, ideò appellatur Bannus Chriſtianitatis in Concilio Agathenſi relato *in cap.* 2. *de purgat. canon.* Interdictum Chriſtianitatis, apud Matth. Parid. *in edicto Henrici II.* Regis Angliæ : *Si quis inventus fuerit ferens litteras Domini Papæ, aut mandata Thomæ Archiepiſcopi Cantuarienſis, interdictum Chriſtianitatis, arceatur, & retineatur.* Sicut jus deportandi tantùm fuit penes ſupremos Magiſtratus : ita poteſtas excommunicandi reſidet penes ſupremos Antiſtites. Accedit, nam ſi Presbyter non poteſt reconciliare ſolenniter pœnitentem, Concil. Carthag. 2. *can.* 8. Carthag. 3. *can.* 86. *cap. quamvis,* 68. *diſt. cap. miniſtrare,* 26. *quæſt.* 6. quomodo poterit eum communione Eccleſiæ privare ? Priorem tamen ſententiam defendit Alteſſerra *lib.* 6. *diſſert. cap.* 8. Quâ ſententiâ ut veriori retentâ, non obſtant contrariæ opinionis fundamenta : & primò non obſtat præſens textus cum capite antecedenti ; nam licèt parochus jure proprio, ut parochus non habeat ordinariam poteſtatem proferendi cenſuras, poteſt tamen eam juriſdictionem acquirere privilegio, aut conſuetudine, *cap. duo, hoc tit. cap. cùm contingat* 13. ubi Gloſſa *verbo Conſuetudine, de foro compet. cap.* 4. junctâ gloſſâ *verbo Conſuetudinem, de arbitris.* Ab ſpecie eſt textus *in extravag. ex ſpeciali, verſic. Necnon, de præbend.* unde ſupponendum eſt, in hoc textu, & antecedenti juriſdictionem contentioſam in foro exteriori parochos habuiſſe, & ratione illius juriſdictionis potuiſſe excommunicationem proferre ; quæ interpretatio colligitur ex illis verbis hujus textus : *In malefactores promulgatur*, quæ ſupponunt juriſdictionem in proferente. Similiter *ex d. cap.* 2. ex illis verbis, *Petierit juſtitiam* ; quæ innuunt tribunal erectum parochum habuiſſe, de quo in eo textu agebatur. Eodem etiam modo accipiendi ſunt textus *in d. c. nemo*, ibi : *Niſi probatâ cauſâ* ; & *in d. cap. alia*, ut docet Cæſar *d.* §. 6. *num.* 20. Nec etiam obſtat ratio pro contraria opinione adducta ; nam tantùm evincit, parochum habentem juriſdictionem in foro interiori, poſſe in eo pœnitentiam injungere, & alia, quæ ad illum ſpectant, peragere ; attamen cognoſcere judiciario ordine, erigere tribunal, & ſententiam proferre non poteſt ; quia ea non ſpectant ad ipſum, neque illi virtute ordinis, & beneficii parochialis competunt, ut probat Cæſar *ubi ſuprà, d.* §. 6.

f *Obſervari.*] Hæc verba non levem continent difficultatem, cùm certum ſit, ſententiam excommunicationis ab homine prolatam, non ſolùm à proferente, & ejus ſucceſſore, verùm & ab ejus ſuperiore relaxari poſſe, *cap. nuper* 29. ibi : *Ab eo, vel ejus ſuperiore,* & *cap. per tuas, de ſentent. excomm. cap. venerab.* 7. §. *porrò, verſic. ſi verò, eod. tit. lib.* 6. *cap. ſi quis à proprio, cap. Epiſcopus* 11. *quæſt.* 3. docet Gibalinus *de cenſur. diſquiſit.* 9. 2. *part. quæſt.* 3. unde ab Archidiacono excommunicatum, vel à parocho, poſſe abſolvi ab Epiſcopo tanquam ejus ſuperiore, docent Covar. *in cap. alma,* 1. *part.* §. 12. *num.* 3. Angelus *verbo Excommunicatio* 4. *num.* 1. Suarez *de cenſuris diſput.* 7. *ſect.* 2. *num.* 12. Avila, Sayrus, & Hugolinus, quos refert, & ſequitur Leander *de cenſur. diſput.* 7. *quæſt.* 18. ergo Epiſcopus poteſt abſolvere excommunicatum à parocho, cui conſuetudine, aut privilegio competebat jus proferendi cenſuras. Pro hujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, ſuperiorem abſolvere poſſe à cenſura lata ab inferiore, quando lata eſt generaliter in eos, qui tale fecerint, vel non : item quando ſuperior cognoſcit in gradu appellationis, ut latè dicemus *in cap. ad reprimendam, hoc tit.* Sententiam verò latam ſpecialiter in aliquem à parocho, non poſſe ab Epiſcopo relaxari, quia licèt cumulativam habeat juriſdictionem, tamen cauſa præventa fuit à parocho, à quo debet finem accipere, *ex l. ubi cœptum, ff. de judiciis* : quare ſi in ſpecie hujus textus Epiſcopus de facto excommunicationem 3.

municationem à parocho inflictam relaxaret, nullius momenti abſolutio eſſet, ut docet Covar. *in d. cap. alma*, §.12. Nec obſtant textus *in d. cap. nuper*, cum ſimilibus; nam accipiendi ſunt de ſententia excommunicationis lata à canone, vel ab homine generaliter, aut eo caſu, quo ſuperior per viam appellationis cognoſcit; tunc enim validè abſolutionem præſtare valet.

4. g *Congrua ſatisfactione.*] Satisfactio enim per ſe non inducit abſolutionem: quare adhuc poſt ſatisfactionem præmiſſam excommunicatus debet abſolvi, *cap. cùm deſideres* 15. *cap. à nobis* 28. *de ſent.excommun. cap. ad aures* 24. *de ſimonia, cap. quanquam, in fine, de cenſibus lib.*6. *Clement.*1. *de decimis, Clement.*2. *de hereticis, cap. cùm inter R. de elect. cap. ex litteris* 39. *de officio deleg.* ubi plures Barboſa *num.*14. immò etſi ipſa excommunicatio inflicta ſit donec ſatisfeceris, adhuc ſatisfactione præmiſsâ excommunicatus eget abſolutione, *cap.*1. *de judiciis.* Docent plures congeſti à Balboa *in d. cap.*1. *de judiciis, num.*6. Garaña *num.*13. Vega *num.*92. Fermoſino ibi, *quæſt.*29. Otero etiam ibi, *num.*93. Leandro *de cenſuris diſput.*11. *quæſt.*5. Ratio hujus illationis eſt, nam per excommunicationem inducitur vinculum, quod perpetuò durat, donec ſolvatur; & ſicut culpa eſt cauſa pœnæ, adhuc ſublatâ culpâ, pœna durare poteſt, ut conſiderat Marius Alterius *lib.*4. *de excommun. diſput.*4. *quæſt.*1. ita etiam ſublatâ culpâ, ſeu contumaciâ per ſatisfactionem, remanet excommunicatio donec relaxetur per abſolutionem: & ſimiliter cùm excommunicatio eſt prolata, *donec ſatisfeceris*, tantùm ea clauſula exprimit quod tacitè ineſt à jure, videlicet excommunicatum præſtitâ ſatisfactione communioni Eccleſiæ reſtituendum eſſe, *cap. ex litteris, de conſtit.* igitur quoad abſolutionem nihil operatur. Hæc doctrina illuſtri miraculo comprobari poteſt relato à Patre Fray Ludovico de Granada 2. *part. introduct. ad Symbol. cap.*17.§.7. Illeſcas 2.*p. hiſt. Pont. lib.*6.*cap.*14. Raynaud. 1.*p. de monitoriis, cap.*4.*quæſt.*3. Licèt contrariam ſententiam, immò ſatisfactione præmiſsâ excommunicatum non indigere abſolutione, doceant Alciatus *cap.*1.*de judiciis, num.*10. Covar. ſibi non conſtans, *in cap. alma*, 1.*p.* §.11.*n.*5. Gloſſa, & Imola *in verbo Donec, in d. Clement.*1. *de decimis*; qui expendunt pro ſua opinione textum *in d. cap. fin.* & exemplum ſuſpenſionis, & interdicti: quæ cenſuræ ceſſante contumacia, & præmiſſa ſatisfactione abſque nova abſolutione relaxantur, *cap. ſi qui ſunt, cap. ſi quis amodò*, 81. *diſt. cap. ſi quis deinceps* 16. *q.*7. *cap. bonæ, de ætat. & qualit. cap. non eſt vobis, de ſponſalibus.* Docent Suarez *de cenſuris diſput.*7. *ſect.*1. *num.*12. Marius Alterius *de excomm. diſput.*1. *cap.*1. Expendunt etiam principium textus *in l. Imperator, ff. de poſtul.* videlicet prohibitum ab aliquo actu ad tempus, eo elapſo reſtitutum videri: & etiam nullam eſſe præſcriptam formam verborum ad infligendam excommunicationem; ſed qualiacumque verba ſufficere, dummodo apta ſint ad exprimendam excommunicantis intentionem, colligitur *ex c. fin.* 3. *quæſt.*4. *cap. penult. de ſentent. excomm.* igitur neque ad abſolutionem erunt neceſſaria, argumento legis *Arrianus, ff. de O. & A.* & ſic per ipſam ſatisfactionem conſequitur abſolutionem. Sed his, & aliis hujus ſententiæ fundamentis facilè ſit ſatis ex traditis *in cap. ex litteris, de conſtit.* & adductis à Balboa, Vega, & Otero *in d. cap.*1. *de judiciis*, noviſſimè defendit Alteſſerra *lib.*1. *diſſert. cap.*4.

CAPUT IV.

Idem a *Cantuar. Archiep. & ejus Suffraganeis.*

CUm vos plerumque oporteat *b* ordinationem Eccleſiarum differre, pro eo quod quandoque perſonæ vobis minùs idoneæ præſentantur, aut interdum inter vos & præſentatores perſonarum alia de cauſa diſſenſio emerſerit, providendum eſt vobis, ne occaſione hujus diſſenſionis, & ſcandali interim fructus illarum Eccleſiarum depereant, aut eis in ſpiritualibus gravia proveniant detrimenta. Inde eſt, quod f. v. per A. ſ. præm. quat. ſi quando in illis vacantibus Eccleſiis, in quibus Eccleſiaſtica perſona præſentationem non habet, vel quia perſonæ minùs idoneæ vobis præſentantur, vel alia de cauſa, de jure perſonas non poteritis inſtituere, in Eccleſiis, ap. ceſſ. ponatis œconomos, qui debeant Eccleſiarum fructus percipere, & eos aut in perſonarum utilitatem expendere, aut futuris perſonis eos fideliter reſervare.

NOTÆ:

a *CAntuar.*] Ita legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.*5. & poſt Concilium Lateran. *p.*1. *cap.*21. & præſentem inſcriptionem expoſui *in cap.*2. *de reſcriptis.*

b *Ordinationem.*] Id eſt collationem, *cap. ſuper eo, de officio deleg.* ubi notavi.

COMMENTARIUM.

1. Concluſio traditur, et probatur.

EX hoc textu talis deducitur concluſio. *Si ordinatio Prælati Eccleſiæ, etiam juriſpatronatus, ex juſta cauſa differtur, debet Epiſcopus in ea conſtituere œconomum, qui fructus percipiat, & ſucceſſori reſervet.* Probant eam textus *in cap. hæ hujus, c. non liceat* 43. *cap. charitatem* 45. *cap. de laicis* 46. *cap. illud* 47. *cap. non liceat* 48. 12. *quæſt.*2. *cap. ſicubi* 6. 12. *quæſt.*5. *cap. redditus*, 75. *diſt.* Concil. Chalcedi *can.*25. Concil. Ravennat. ſub Joanne XXII. *rubric.*1. Regienſe *can.*5. Troſleianum *can.*14. & 35. Valentinum Hiſpaniæ *can.*2. Illerdenſe *can.*16. Aurel.2. *can.*6. Tolet.9. *can.*9. Lateran. ſub Innocentio III. *can.*4. quorum verba refert Antonius Auguſt. *in epit. juris, lib.*4. *tit.*8. quibus adde novellam 7. Emanuelis Comneni, *l.*11.*tit.*15.*part.*1. Concilium Trident. *ſeſſ.*24. *de reform. cap.*16. Illuſtrant Petrus Gregor. *lib.*2.*partit.tit.*9.*cap.*5. & *lib.*15.*ſyntagm. cap.*4. *num.*1. Duarenus *lib.*1. *de ſacris Eccleſ. cap.*19. *in princip.* Suarez *tom.*1. *de relig. lib.*4. *de ſimonia, cap.*29. *num.*8. Cironius *ad titul. ne ſede vacante, in princip.* Cæſar *de Eccleſ. Hierarch. quæſt.*1. *prœmial.* §.5. *n.*10. Boſquetus *ad Innocentium, lib.*2. *epiſt.*41. Corraſius *de ſacerdotio, p.*1. *cap.*2. *num.*9. Cabedus *de patron. Regio, cap.*25. Lambertinus *de jurepatron. lib.*2. 2.*part. art.*9. *quæſt.*1. Fileſacus *in præſenti*,

ſenti, plures relati à Solorzano *tom.2. de jure Indiar. lib.3. cap.12.* Salgado *de Regia protect. 3.part. cap.2. num.51.* Lara *de Capellaniis lib.2. cap.9. à num.37.* Garcia *de beneficiis, part.8. cap.2. num.8.* Barboſa *de poteſt. Epiſcop. alleg.72. num.17.* Petrus Marcha *lib.8. concord. cap.18.* Chriſt. Lupus *in can.25. Concil. Chalced.*

2. IMPUGNATUR HÆC ASSERTIO.

Sed pro dubitandi ratione intendam probare, præſentem Alexandri deciſionem ſuperfluam eſſe, nec diſciplinæ eccleſiaſticæ ſatis congruam: aut enim Eccleſia, quæ vacabat in hujus textus ſpecie, erat Cathedralis, vel inferior, parochialis videlicet. Si Cathedralis, ad ejus Capitulum ſede vacante juriſdictio, & fructuum cuſtodia ſpectat, *cap. quoniam, 75. diſt. cap. non licet, 12. quæſt.5. cap. fin. de ſupplend. neglig. lib.6. Clement. ne in agro, §. ſi quis autem, de ſtatu regul.* Trident. *ſeſſ.24. de reform. cap.16.* Si Eccleſia parochialis, ſive patronum habeat eccleſiaſticum, ſive laicum, ejus cuſtodia ad patronum ſpectat, *cap. filiis, cap. decernimus, cap. rationis ordo, 16. quæſt.7. cap. præterea 27. de jurepatron. cap. bonæ memoriæ, de appell.* igitur non eſt neceſſaria œconomi conſtitutio ad cuſtodiam redituum ipſius Eccleſiæ, & per conſequens ſuperflua eſt hæc Alexandri decretalis. Secundò difficilis eſt ipſa deciſio dum œconomi conſtitutionem fieri ſtatuit eo caſu, quo Eccleſia paſtore deſtituitur ob diſſidium, ſeu litem inter patronos; quo caſu jam aliis remediis jure Pontificio ſtatutis proſpectum erat: igitur minùs neceſſaria videtur hæc Alexandri conſtitutio. Probatur antecedens; nam cùm ob diſſidium patronorum Prælatus in Eccleſia non præſentatur, Epiſcopus debet Eccleſiam ipſam claudere, & ſignare, jubereque ne ſacrificia Miſſarum in ea celebrentur, donec patroni conſentiant in præſentatione, *cap.2 cap. quoniam 3. de jurepatron. cap. ſi verò 12. cap. eam te 21. cap. cùm propter, de jurepatron.* igitur nullo caſu neceſſaria eſt hæc conſtitutio œconomi in præſenti ab Alexandro ſtabilita. Tertiò minùs conſona eccleſiaſticis ſanctionibus videtur hæc deciſio, dum in ea docetur, fructus Eccleſiæ vacantis reſervari futuro ſucceſſori; nam juris principium certum eſt, Eccleſiâ vacante, fructus perceptos ad ipſam viduatam, non verò ad ſucceſſorem ſpectare. Textus diſertus *in cap. præſenti, de Officio Ordin. lib.6. cap. quia ſæpè, de elect. eod. lib.* quæ vel in utilitatem dictarum Eccleſiarum expendi, vel futuris debent ſucceſſoribus reſervari; quæ jura alternativè concepta ab Interpretibus ita accipiuntur, ut dimidia pars fructuum Eccleſiæ vacantis fabricæ Eccleſiæ viduatæ; alia verò dimidia ſucceſſori reſervetur, argumento textus *in l. ſi pater 40. ff. de hæred. inſtit. l. ſi filio 7. ff. ut legatorum nomine*, junctis traditis à Langleo *lib.5. ſemeſtr. cap.4.* Muños de Eſcobar *de ratiociniis, cap.9. à num.6.* Oſualdo *lib.26. Donelli, cap.3. littera B.* Heringio *de fidejuſſor. cap.6. num.87.* quam diviſionem approbavit Alphonſus Caſtellæ Rex in privilegio Aſturicenſi Eccleſiæ conceſſo anno 1255. quod refert Ægidius Gonzalez *in theat. Eccleſ. Oveten. pag.41.* ibi: *La mitad de ellos ſea para el Cabildo; la otra mitad para que el Obiſpo, que entrarè, ponga ſu caſa.* Igitur non rectè in præſenti docetur, œconomum fructus Eccleſiæ vacantis debere futuro Prælato reſervare.

3. DE CUSTODIA VACANTIUM ECCLESIARUM.

Quâ dubitandi ratione minimè obſtante vera eſt præſens deciſio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, olim vacante Sede Epiſcopali unum ex provincialibus Epiſcopis à Metropolitano eligi, qui Eccleſiam vacantem regeret, quem veteres interceſſorem vocabant, *cap. conſtituimus 7. quæſt.7.* Concilium Carthag.5. *can.8.* D. Ambroſius *epiſt.44. Commendo tibi, fili, Eccleſiam quæ eſt ad forum Cornelii, quo eam de proximo interviſas frequentiùs, donec ei ordinetur Epiſcopus.* In Italia etiam ad regendam Eccleſiam vacantem Pontifex viſitatorem mittebat, ut conſtat *ex cap. Presbyteri, 24. diſt. cap. obitum, cum ſeq. 61. diſt. cap. charitatem 12. quæſt.2. cap. cùm nobis, de elect. cap. ſi in plebibus, 63. diſt. cap. bonæ 51. de appell.* poſteà conſuetudine, ſeu potiùs corruptelâ invaluit, ut cuſtodia omnium Eccleſiarum vacantium in poteſtate Regum eſſet, omneſque redditus Epiſcopatuum, & Abbatiarum in fiſcum redigerentur. Flodoardus *in calce hiſtor. Rhemenſis*, Rigordus *anno Chriſti 1190. Si fortè contigerit Sedem Epiſcopalem, vel aliquam Abbatiam Regalem vacare, Regina & Archiepiſcopus tamdiu regalia in manu ſua teneant, donec electus conſecratus ſit, vel benedictus.* Eodem jure in Eccleſias vacantes inſurrexere Angliæ Reges: referunt Guillelmus Ruffus *in chron. anno 1089.* Matthæus Pariſ. *anno Chriſti 1089.* Vergilius *lib.10. hiſtor. Angliæ*, Guillelmus Brito *lib.8. Philipp.* ibi:

Nam Rex Anglorum jus uſurpaverat illud
Uſque modò, ut ſolus Paſtores ipſe crearet;
Nam quoties Paſtore carens Prælatica Sedes,
Civili letho, naturalive vacaſſet,
Protinus Eccleſiæ bona cuncta vacantis ab ipſo
Uſurpata ſuos convertebantur in uſus;
Sicque Dei ſponſâ viduans quantùm ipſe volebat,
Cogebat placito ſibi demùm nubere ſponſo.

In Oriente Imperatores etiam CP. occaſione arreptâ ex frequenti tumultu ob electionem Epiſcoporum, vacantium Eccleſiarum fructus, & electionem Epiſcoporum ſibi rapuerunt, ſubmiſſo ex ſuis œconomo. Cujus impii facti primarius auctor memoratur Nicephorus Phocas, teſte Zonara *tom.3. annal. Imperator ex hoc ſumptâ occaſione, & omni auctoritate deſignandi Epiſcopos ſibi vindicatâ, edixit ne quiſquam injuſſu ſuo in ullam Eccleſiam mitteretur. Mortuo igitur Epiſcopo, regium miniſtrum in Eccleſiam vacantem mittebat, quo ſumptus neceſſarios parcè faciente, ipſe reliqua ſibi vindicabat.* Exinde non aliena eſt conjectura, jus creandi Magnum Oeconomum Patriarchalis Eccleſiæ, quo faciliùs vacantis redditus aſſequerentur, in ſe tranſtuliſſe eoſdem Imperatores, quod Patriarchæ demùm reſtituit Iſaacius Comnenus, auctore eodem Zonora *in Iſaac. Comneno*, ibi: *Præterea in Patriarchæ gratiam etiam eccleſiaſticarum rerum procurationem Eccleſiæ attribuit; nam cùm ad id uſque tempus, & magnus œconomus, & vaſorum cuſtos ab Imperatore deſignari ſoleret, utrumque id munus Patriarchæ poteſtati ſubjecit, amotâ publicâ auctoritate.* Nec manus abſtinuit fiſcus à vacantibus Eccleſiis uſque ad novellam 7. Emanuelis Comneni, quam refert Balſamon *in can.35. ſextæ Synodi Trull.* Quam etiam vacantium Eccleſiarum cuſtodiam uſurpaſſe Duces, ac Comites nonnullos Galliæ, & Britanniæ, probat Dadinus Alteſſerra *lib.2. de Ducibus, cap.8.*

4. RATIO DECIDENDI.

Deinde ſciendum eſt, Eccleſiam ſemper abhorruiſſe ſimilem cuſtodiam vacantium Eccleſiarum, eamque prohibuiſſe; nam ejus impatiens Formoſus Pontifex litteras dedit ad Fulconem Archiepiſcopum, ſanciens, ut enarrat Flodoardus *lib.4. hiſtor. Rhemenſ. cap.2. Auctoritate B. Petri, ut nemo Regum, nullus Antiſtitum, nemo quilibet Chriſtianus, decedente Rhemorum Epiſcopo, ipſum Epiſcopatum, vel res ipſius Eccleſiæ ſuis compendiis applicet, neque ſub ſuo dominio teneat, præter ipſius civitatis Epiſcopum, & eandem Metropolim: non ultra conſtitutionem canonicam ſine regulis eccleſiaſticis conveniente Paſtore manere cogat, neque aliter ibidem Epiſcopum, niſi ut ſacri canones jubent, conſtitui faciat.* Hinc diræ excommunicationes ſancitæ in laicos vacantium Eccleſiarum direptores, *in cap. de laicis 2. cap. præterea,*

de

de jurepatron. cap. in quibuſdam , de pœnis, cap. generali , de elect. & varia fuerunt à ſanctis Patribus edita ſtatuta , ut nemo auſus ſit bona vacantium Eccleſiarum occupare, ſed ut futuro ſerventur Epiſcopo. Primò enim in Concilio Ravennat. ſub Joanne XII. *can.*11. ita cavetur : *Quia ſceleſtiſſima conſuetudo inolevit , ut obeunte ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Sedis Epiſcopo ipſum Patriarchium deprædari ſoleat , & non ſolum in eodem ſancto Patriarchio , ſed etiam per totam civitatem, & ſuburbana ejus talis habetur præſumptio , necnon quia & id multum hactenus neglectum eſt , adeò ut omnia Epiſcopia eadem patiantur uniuſcujuſque Eccleſiæ obeunte Pontifice : quod ne ulterius præſumatur , omnimodis interdicitur.* Et *cap. non liceat* 43. *cap. illud* 47. 12. *quæſt.*2. Concil. Regienſe *c.*5. *Ne quis ad Eccleſiam, quæ Epiſcopum perdidit, niſi vicinæ Eccleſiæ Epiſcopus, exequiarum tempore accedat , qui curam Eccleſiæ diſtrictè gerat.* Aurel. 2. *can.*6. *Ut Epiſcopus , qui ad ſepeliendum Epiſcopum venerit , evocatis Presbyteris in unam domum Eccleſiæ, res Eccleſiæ habeat deſcriptas, qui idoneis perſonis cuſtodiendas ſub integra diligentia derelinquat, ut res Eccleſiæ ullorum improbitate non pereant.* Alia adducunt juris teſtimonia Anton. Auguſt. *d. tit.*83. Boſquetus *ad Innocent. d. epiſt.*41. Petrus Marcha *lib.*8. *cap.*18. & nos *in cap. bona* 51. *de appell.* Hæc , & alia veſtigia prædeceſſorum ſuorum ſequutus Alexander III. in præſenti curavit, ne Eccleſiâ vacante aliqua ex cauſa in temporalibus , & ſpiritualibus ejus cura negligatur ; ſtatuitque , ut deinceps Epiſcopus in Eccleſia vacante præficiat œconomum, qui redditus Eccleſiæ percipiat, & futuro ſervet ſucceſſori : quæ conſtitutio eâ nititur ratione, nam cùm omnes Baſilicæ propriæ diœceſis ita in Ordinariorum poteſtate exiſtant, ut omnimoda earum adminiſtratio ad Epiſcopum ſpectet , *cap. cùm debitum* 1. *quæſt.*1. *cap. omnes, cap. quoniam*, 16. *quæſt.*7. ipſe debet conſulere, & providere Eccleſiis vacantibus , œconomos in eis conſtituendo , quia ad ipſum ſpectat vacantis Eccleſiæ cuſtodia, ad quem pertinet ipſius Prælati inſtitutio. Baldus *in cap. bona , de appell. num.*5. Cabedus *de patron. Regio, cap.*25. Solorzanus *d. cap.* 12. *num.* 3. unde ſi ad alium ſpectet inſtitutio, ipſe , non verò Epiſcopus debet œconomum conſtituere in ea Eccleſia vacante , ut repetentes in præſenti animadvertunt. Alteſſerra *lib.*2. *diſſert. c.*3. Chriſt. Lupus *ubi ſuprà.*

5. Oeconomi officium quale. Sed ut œconomi officium , & inſtitutionem perpendamus, ſciendum eſt, in unaquaque Eccleſia Metropolitanum , vel Epiſcopum debere eligere unum œconomum , qui juxta ipſius arbitrium res Eccleſiæ adminiſtret , & diſpenſet, *cap. quoniam* 21. *d. cap. in nova* 22. 16. *quæſt.*7. olim illum eligebant Metropolitani , & Epiſcopi quilibet in ſua Eccleſia, Concilium Nicænum 2. *can.*11. *cap.*5. & 6. 89. *diſt.* Balſamon *in nomocan. Photii , tit.*10. *cap.*1. & Epiſcopo negligente, Metropolitanus eligebat, *cap. cùm ſimus* 9. *quæſt.*3. eo autem ſciente, abſque ejus voluntate œconomus eligi poterat. Concilium Meldenſe *can.*47. *Ut nemo vivente Epiſcopo Eccleſiam illius, aut res ad eam pertinentes invadere , aut dominari præſumat , neque ſub voluntariæ cleri ac populi electionis obtentu præter voluntatem Epiſcopi quiſquam quacumque ſæculari poteſtate præditus , quaſi œconomum conſtituat.* Plura P. Marcha *lib.*8. *concord. c.*18. Dartis *ad* 89. *diſt.* Nec ſolùm clerici, verùm etiam laici olim œconomi conſtituebantur , donec Concilio Calched. cautum fuit, ut ampliùs nullus, niſi à clero œconomus eligeretur. Idem in Hiſpania cautum fuit Concil. Tolet. 4. *can.*47. Hiſpal. 2. *can.*9. relato *in cap. in nova*, 16. *quæſt.*7. quod & firmavit Gregor. *in d. cap.*5. *diſt.*89. & inſuper cautum fuit *in cap.*6. *ead. diſt.* ne Epiſcopus conſanguinitate propinquum in œconomum eligeret. Notarunt Balſamon *in can.*26. *Concilii Chalced.* Quintanaduenas *lib.* 2. *eccleſ. n.*20. Anguianus *lib.*2. *de legibus, cap.*23. *num.*48. Stephanus Durantius *d. quæſt.*19. nec ſolùm in Eccleſiis Cathedralibus, verùm in inferioribus etiam regularibus œconomi conſtitui cœperunt , *cap. quoniam, d. cap. cùm ſimus, cap. Imperatorem, de juram. calumniæ:* jam notavi *in cap.* 1. *de poſtul. cap. unico de ſyndico*, qui hodie apud nos dicuntur, *Mayordomos.* Oeconomi officium eſt adminiſtrare res Eccleſiæ, & curam bonorum ipſius gerere, *can.*4. 5. & 6. 89. *diſt.* diſertè expreſſit Iſidorus Hiſpalenſis Præſul *in epiſt. miſſa ad Ludifredum Cordubenſem Epiſcopum*, ibi : *Ad œconomum pertinet reparatio Baſilicarum, atque conſtructio, actiones Eccleſiæ in judiciis , vel in proferendo , vel in reſpondendo, tributi quoque acceptio, & rationes eorum, quæ inferuntur, cura & agrorum, & cultura vinearum, cauſæ poſſeſſionum, & ſervitialium, ſtipendia clericorum, viduarum , & devotarum pauperum, diſpenſatio veſtimenti, & victus domeſticorum clericorum, ſervitialium quoque, & artificum.* Unde Juſtinianus *in l. jubemus, C. de ſacroſanct. Eccleſ.* & *in l. omnis* 33. § *hoc nihilominus, C. de Epiſcop. & cleric.* jubet ut œconomi rationes reddant ſingulis annis ſuæ adminiſtrationis. Alia plura de his œconomis adducunt Fileſacus *in præſenti*, Cæſar *de Eccleſ. Hierarch. quæſt.*2. *præm* 4. 5. Dartis *in diſt.*89. Meurſius *in Gloſſ. verbo Oeconomus.*

6. Diſſolvitur prima difficultas. Nec obſtat prima difficultas ſuprà expenſa, cui ut ſatisfaciant Repetentes in præſenti, affirmant, Alexandrum III. in illis verbis , *In quibus Eccleſiaſtica perſona præſentationem non habet*, accipiendum eſſe de Eccleſia, quæ habet patronum laicum, ad quem Eccleſiæ vacantis cuſtodia non ſpectat ; & ideò diœceſanum Epiſcopum debere proponere, & conſtituere œconomum, per quem redditus, & proventus Eccleſiæ viduatæ ſerventur. Ita Innocentius *in præſenti, n.*1. Abbas *n.*4. Rochus de Curte *de jurepatron. verbo Honorificum, n.*57. Sed hæc ſolutio refellitur expreſsè ex juribus ſuprà citatis, videlicet ex dicto capite *filiis, d. cap. bonæ*, ubi permittitur etiam laicis cuſtodia vacantis Eccleſiæ. Quare pro vera ſolutione, & explicatione illorum verborum, in quibus de eccleſiaſtica perſona, dicendum eſt, aliud diverſum jus procedere in œconomis conſtituendis , circa quos diſtinguendum eſt : aut enim œconomi ad agendum, & reſpondendum in judicio conſtituuntur, aut ad diſpenſationem & adminiſtrationem rerum Eccleſiæ deputantur, vel tantùm ad curam Eccleſiæ in ſpiritualibus & temporalibus. De primis œconomis, qui directò, & principaliter ad agendum , vel defendendũ in judicio conſtituuntur, non eſt accipiendus hic textus, ut patet ex ejus verbis, *Ponatis œconomum, qui debeat fructus percipere.* Quamvis enim in conſequentiam hujus adminiſtrationis poſſint illi in judicio patrimonium Eccleſiæ defendere , & res injuſtè alienatas ad Eccleſiæ dominium revocare , cùm dicantur legitimi Eccleſiæ defenſores, *c.*1. ibi : *Legitimo caruit defenſore, de rebus Eccleſ. lib.*6. *Clement.*2. *eod. tit.* non tamen ſunt principaliter deſignati ad agendum, & reſpondendum in judicio : quare accipiendus eſt præſens textus de ſecundis œconomis, qui ad Eccleſiæ bonorum , fructuumque perceptionem, & conſervationem deputantur, ut docet Gloſſa *in præſenti.* Quare licèt ad patronum laicum ſpectet cuſtodia vacantis Eccleſiæ, videlicet ejus protectio, & defenſio in judicio ; tamen cùm non poſſit ex dicta prohibitione Concil. Chalced. *d. can.*23. conſtitui œconomus ad adminiſtrationem ipſius Eccleſiæ, tam in ſpiritualibus, quàm temporalibus ; ideò cùm Eccleſia eſt juriſpatronatus laicalis , Epiſcopus debet conſtituere œconomum eccleſiaſticum , qui eam re-

gat, atque ejus redditus ſucceſſori ſervet: quæ œconomi deſignatio cùm patronus eccleſiaſticus eſt, non deſideratur, quia ipſe per ſe eſt capax omnis cuſtodiæ, & regiminis ipſius Eccleſiæ. Conſuetudine tamen introduci valet, ut cuſtodia rerum Eccleſiæ vacantis quoad fructuum adminiſtrationem poſſit ad laicum pertinere, vt docent Lambertin. *de jurepatron. lib. 2. p. 2. q. 1. princip. art. 29. num. 12.* Vivianus *eod. tract. p. 2. lib. 7. c. 8. n. 2.* unde in Hiſpania noſtra, tum ob conſuetudinem præſcriptam, tum quia magnus noſter Monarcha eſt patronus Eccleſiarum Cathedralium, poteſt etiam laicus deſignari, & conſtitui ad adminiſtrationem fructuum Eccleſiæ vacantis, ut docent Greg. Lopez *in l. 18. tit. 5. part. 1.* Palacios Rubios *in tract. de beneficiis vacant. in Curia*, §. 10. Valenzuela *conſilio* 196. *n.* 94. Solorzanus *d. c. 12. ferè per totum*, Chriſt. Lupus *ubi ſuprà*.

7. Reſpondetur ſecundæ difficultati.

Nec obſtat ſecunda difficultas, quæ bimembris eſt. Primæ enim ejus parti reſpondendum eſt, verum eſſe eo caſu, in quo inter patronos alicujus Eccleſiæ lis diſceptatur ſuper præſentatione, Epiſcopum poſſe Eccleſiam claudere, & Miſſarum ſolennia interdicere donec patroni in eligendo conſentiant, *d. c. 3. de jurepatron.* ſed hoc procedit cùm lis vertitur inter patronos, aut patroni hæredes; præſens verò textus procedit cùm lis tractatur inter patronum, & Epiſcopum, ad quem ſpectat collatio, & inſtitutio, quo caſu non poteſt Epiſcopus Miſſarum ſolennia interdicere, aut eligere Capellanum, etiam elapſo ſemeſtri. Diſcriminis ratio ex eo provenit, nam in hoc ſecundo caſu, ſi Epiſcopus ob diſſidium cum patrono poſſet eligere, ſemper lites protraheret, & diſcordias armaret cum patronis etiam legitimis, ut ſic elapſo ſemeſtri capellanum præſentare poſſet: quæ ratio ceſſat in primo caſu; ideò in eo poteſt Epiſcopus ob moram, & negligentiam patroni clericum præſentare, & inſtituere. Secundæ parti difficultatis facilè ex ſupradictis reſpondetur. Nec tandem obſtat vltima difficultas, pro cujus ſolutione ſciendum eſt, ſatis controverſum eſſe apud Interpretes, ad quem ſpectent fructus Eccleſiæ vacantis. Aliqui enim affirmant, futuro ſucceſſori reſervari debere, moti hoc textu, & Clement. *ſtatutum, de elect. extravag. ſuſcepti, in princip. verſ. Itaque, eod. tit.* Ita docuerunt Panuinus *de officio Capituli Sede vacant. p. 1. princip. q. 1. n. 1.* Covar. *in c. relatum, n. 3. de teſtam.* Redoanus *de ſpoliis, q. 1. n. 20.* & *q. 5. n. 3.* Azor. *tom. 2. inſtit. lib. 8. c. 4. pag. 965.* Garcia *de beneficiis, 2. p. c. 5. n. 89.* Valenzuela *d. conſil. 94. n. 60.* Contraria tamen ſententia, videlicet fructus vacantis Eccleſiæ dividendos eſſe inter ejus fabricam, & ſucceſſorem, probatur ex juribus ſuprà adductis, & præſenti deciſione, ſi rectè perpendatur. Michaël Rouſſellius *lib. 5. hiſtor. c. 1. & 3.* ait, bona ab Epiſcopo relicta, & intuitu Eccleſiæ acquiſita, Eccleſiæ viduatæ reſervari in ejus vtilitatem convertenda; fructus verò Sede Epiſcopali vacante perceptos futuro Epiſcopo reſervari. Iuxta quam diſtinctionem accipit textus *in c. ſæpè, 40. diſt. d. Clement. ſtatutum, de elect.* Concil. Illerd. *can.* 16. Sed circa hanc diviſionem fructuum inter ſucceſſorem in Epiſcopatu, aut beneficio, & prædeceſſorem, omiſſâ Gloſſâ *in c. præſenti, de officio ordin. lib. 6.* quæ diſtinguit inter beneficia, quæ habent adminiſtrationem, & quæ non habent, ut fructus priorum pro rata inter ſucceſſorem, & prædeceſſorem dividantur, cæterorum verò fructus, quæ adminiſtrationem non habent, pertineant ad ſucceſſorem, ſi nondum percepti ſint: omiſſâ etiam ſententiâ Navarri *in apolog. de credit. q. 2. monito* 13. qui exiſtimavit, omnes fructus pendentes ad ſucceſſorem ſpectare, quem ſequuti fuerunt Gutierrez *lib. 1. canonic. c. 33.* Barboſa *de poteſt. Epiſcop. alleg.* 117. num 6. dicendum eſt, pro rata anni omnes fructus pendentes cujuſcumque beneficii dividendos eſſe inter hæredes defuncti, & ſucceſſorem, ut docent Sarmiento *de redditibus 4. p. c. 6.* Covar. *lib. 1. variar. c. 15. n. 11.* Avendaño *reſponſo 5. n. 5.* Molina *lib. 3. de primogen. cap. 11. n. 4.* Valaſcus *de partit. c. 36. ex n. 9.* Caſtillo *de vſufructu c. 79.* Eſcobar *de ratiociniis, tom. 2. comput.* 20. Molina *de juſtit. 3. tom. diſput. 635.* Garcia *de beneficiis, 2. p. c. 5. ex n. 94.* Parladorius *differ. 120. §. 1.* Baptiſta Coſta *de ratione rata, q. 29.* eleganter, ut ſolet, Æneas Robertus *lib. 3. rerum judicat. c. 4. verſic. Tertia opinio.* Quod procedit ſive per obitum, reſignationem, aut alio quovis modo beneficium vacaverit; quo modo accipiendum eſt quod dicitur, fructus obvenientes tempore vacantis Eccleſiæ, debere impendi in Eccleſiarum vtilitatem, vel reſervari ſucceſſoribus, *cap. quia ſæpè 40. de elect. lib. 6. c. præſenti, de officio Ordin. eod. lib. Clement. Statutum, de elect.* juxta diverſas Eccleſiarum conſuetudines, nempe ut non tantùm fructus percepti poſt vacationem reſerventur, ſed & pro rata fructus, quos ipſe non lucrifecit prædeceſſor. Solorzanus 2. *tom. de jure Indiar. lib. 3. cap. 5. ex n. 45.* Noguerol *alleg. 26. art. 5.* quæ doctrina vera eſt in beneficiis, tam reſpectu anteceſſoris, quàm ſucceſſoris; fallit verò in Epiſcopatibus reſpectu ſucceſſoris, quippe Camera Apoſtolica percipit fructus Eccleſiæ vacantis, ex conſtitutionibus Pauli III. Iulii III. Pauli IV. & Pij V. quarum meminit Barboſa *voto* 103. & ita in Hiſpania fructus non pertinent ad ſucceſſorem, niſi ex die gratiæ à Pontifice factæ: cujus Hiſpanæ praxis teſtes ſunt Garcia *d. cap. 5.* Solorzanus *lib. 4. polit. cap. 11.* Marinis *lib. 1. reſol. cap. 152.* idemque obſervari in Eccleſiis Siciliæ, refert D. Rochus Pirro *tom. 2. Siciliæ ſacræ, in notitia Eccleſiæ Melit. fol. 617.* licèt aliud obſervetur in Gallia, ut ex veteri, & novo Eccleſiæ Gallicanæ jure refert Petrus Marcha *lib. 8. concord. c. 28.* Immò & in Epiſcopatibus novi orbis, ut referunt Valenzuela, & Solorzanus *ubi ſuprà*.

8. Intelligitur cap. vlt. vt lite pendent. lib. 6.

Adhuc ſuperiori aſſertioni obſtat textus *in cap. vlt. ut lite pendente, lib. 6.* ubi ſtatuitur, lite pendente ſuper beneficio, interim neque eligi, neque præſentari quemquam poſſe, neque aliquid innovari: igitur neque ejus adminiſtrationi œconomus præfici valet. Cui difficultati reſpondendum eſt, verum eſſe, lite pendente ſuper jure eligendi, vel præſentandi in aliqua Eccleſia, aliquid innovari non poſſe in præjudicium litis pendentis, & ipſorum litigatorum, *cap. 1. & 3. ut lite pendente, lib. 6.* Covar. *practic. q. 13. in princip.* & *q. 36. n. 7.* aliquid verò innovari poteſt ubi ad faciliorem expeditionem, & proprii muneris legitimam executionem deſideratur, prout eſt œconomi conſtitutio, argumento capitis *cùm teneamur* 17. *de appell.* Covar. *practic. q. 23. n. 1.* & cùm ex hac œconomi conſtitutione præjudicium patrono non irrogetur, ſed conſulatur Eccleſiæ, & ejus redditibus; ideò Epiſcopus etiam lite pendente poteſt œconomum in Eccleſia vacante conſtituere.

9. Expenditur cap. ea quæ, de officio Arch. 10.

Etiam expendi poteſt adversùs hanc aſſertionem textus *in cap. ea quæ, de officio Archid,* ubi deciditur, vacante Eccleſia Cathedrali curam totius cimelii ad Archidiaconum ſpectare, cujus negligentia valdè damnatur in eo textu: igitur vacante Eccleſiâ, etiamſi Paſtoris electio differatur, non eſt neceſſaria œconomi conſtitutio. Pro cujus textus ſolutione dicendum eſt, quod ſicut Epiſcopo competit conſtitutio œconomi, & cuſtodia Eccleſiæ illius, in qua jus inſtituendi habet, ita & Archidiaconus in Eccleſiis inferioribus, in quibus inſtitutio ad eum ſpectat, poteſt deſignare œconomũ Eccleſiæ vacanti,

quia

quia cuſtodia ipſius ad eum pertinet : de quibus Eccleſiis agitur *in d. cap. ea quæ*, *cap. 3. cap. cùm venisſent, de inſtit.* & ideò *in d. cap. ea quæ*, docetur, cuſtam rerum in cimelio exiſtentium ad Archidiaconum ſpectare, quia ſupponitur in ea Eccleſia Archidiacono jus inſtitutionis competere.

CAPUT V.

Idem [a] *Cantuar. Archiepiſcopo.*

EX parte tua nobis conſtanti aſſertione propoſitum eſt, quod interdum quidam pro certis cauſis excommunicati Sedem Apoſtolicam viſitant, & reticentes cauſas, pro quibus ſunt vinculo excommunicationis adſtricti, de abſolutione litteras deferunt, continentes eos ad Apoſtolicam Sedem acceſſiſſe, & auditis confeſſionibus ſuis, abſolutionis beneficium meruiſſe. Unde quia nos conſulere voluiſti, utrum illa abſolutio teneat, ſi occultatis exceſſibus, pro quibus excommunicati fuerant, abſolutionis beneficium meruerunt, ſive excommunicationis cauſam aliam prætendentes. Conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quod ſi ita tibi conſtiterit, eos cogere debes eccleſiaſticâ cenſurâ, cum litteris tuis rei veritatem continentibus ad Apoſtolicam Sedem redire. Si verò id tibi non conſtiterit, & eos ſuſpectos habueris, quòd non fuerint veritatem confeſſi, ipſos *b* compellere debes, quòd exinde coram te rei veritatem confeſſi fuerint, *c* purgationem præſtare.

NOTÆ.

1\. a IDem Cantuar.] Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap. 7.* poſt Concilium autem Lateran. *part. 31. cap. 1.* legitur, *Exonienſi Epiſcopo*; quæcumque tamen inſcriptio retineatur, conſtat præſentem epiſtolam miſſam fuiſſe Præſuli Anglicano.

2\. b *Compellere.*] Hinc deducitur, excommunicatum ex una cauſa, poſſe ex alia etiam excommunicari. Docent, & explicant Suarez *de cenſur. diſput. 5. ſect. 2. num. 6.* Sayrus *eod. tract. lib. 1. cap. 10. n. 1.* Covar. Layman, & Villalobos relati à Gibalino *de cenſuris diſquiſit. 5. quæſt. 4.* & expoſui *in cap...*

c *Purgationem.*] Quando, & quomodo indicenda ſit purgatio, dicemus *in cap. 1. de purgat. canonica.*

Ex hoc textu communiter deducitur, abſolutionem à cenſuris impetratam per ſubreptionem, aut obreptionem, non valere : quod etiam probatur *ex cap. cùm cauſa*, *cap. officii*, *de ſentent. excomm. cap. poſt 7. de fide inſtrument. cap. ſuper 5. de cohabitat. clericor.* Concluſionem examinavi *in cap. ſuper 20. de reſcriptis*, ubi expoſui, *cap. quia circa, de conſanguinit. cap. ex parte, de privileg. can. 72. Concilii Africani.* 3.

CAPUT VI.

[a] Cœleſtinus III.

SIgnificavit nobis tua f. quod quidam de parochianis tuis, cùm pro illicita conſanguinitatis, vel affinitatis copula excommunicatione notantur, ad judices remotiores ab Apoſtolica Sede litteras *b* impetrarunt commiſſionis, per quas cùm ab excommunicatione fuerint abſoluti, quia dicti delegati ad locum, ubi teſtes conſanguinitatis, vel affinitatis produci valeant, non accedunt, aut aliquos pro eorum receptione *c* tranſmittunt, in prænominata *d* nefariæ conjunctionis copula remanent, ut cauſa debitum non ſortiatur effectum. Unde poſtulaſti à nobis, quid tibi ſit in tali articulo faciendum. Cùm itaque dolus ſuus alicui patrocinari non debeat, nec etiam pro malitia, vel deſidia judicis delegati debeat quis ad remanendum in copula conjunctionis iniquæ ſuffragium invenire : t. f tale damus in hac conſultatione reſponſum, quod quotiens ea, quæ prædiximus, in tua diœceſi evenire contingat, licitè potes aliter abſolutos in priſtinam excommunicationis *e* ſententiam revocare, ipſoſque tamdiu eadem ſententiâ tenere ligatos, donec cauſa in *f* receptione teſtium, & in aliis legitimum incipiat habere progreſſum, vel aliud exinde ſuſcipias ab Apoſtolica Sede mandatum.

NOTÆ.

1\. a COeleſtinus.] Neque ex hac, neque ex ſecunda collectione, *ſub hoc tit. cap. 2.* ubi reperitur hæc deciſio, conſtat cui miſſa ſit. De ipſo verò Cœleſtino aliqua notavi *in cap. ſciſcitatus, de reſcriptis.* Aliæ tamen partes hujus decretalis repetiuntur *in cap. 6. & 7. de teſtib. cogendis.*

b *Impetrarunt.*] Quando excommunicati litteras, tam juſtitiæ, quàm gratiæ impetrare poſſint, expoſui *in cap. ab excommunicato, de reſcriptis.* 2.

c *Tranſmittunt.*] Quando judex teneatur accedere ad locum ubi teſtes degunt, dicemus, Deo annuente, *in cap. ſi quis teſtium, de teſtibus.* 3.

gat, atque ejus redditus ſucceſſori ſervet: quæ œconomi deſignatio cùm patronus eccleſiaſticus eſt, non deſideratur, quia ipſe per ſe eſt capax omnis cuſtodiæ, & regiminis ipſius Eccleſiæ. Conſuetudine tamen introduci valet, ut cuſtodia rerum Eccleſiæ vacantis quoad fructuum adminiſtrationem poſſit ad laicum pertinere, vt docent Lambertin. *de jurep atron. lib.* 2. *p.* 2. *q.* 1. *princip. art.* 29. *num.* 12. Vivianus *eod. tract. p.* 2. *lib.* 7. *c.* 8. *n.* 2. unde in Hiſpania noſtra, tum ob conſuetudinem præſcriptam, tum quia magnus noſter Monarcha eſt patronus Eccleſiarum Cathedralium, poteſt etiam laicus deſignari, & conſtitui ad adminiſtrationem fructuum Eccleſiæ vacantis, ut docent Greg. Lopez *in l.* 18. *tit.* 5. *part.* 1. Palacios Rubios *in tract. de beneficiis vacant. in Curia*, §. 10. Valenzuela *conſilio* 196. *n.* 94. Solorzanus *d. c.* 12. *ferè per totum*, Chriſt. Lupus *ubi ſuprà*.

7. Reſpondetur ſecundæ difficultati. Nec obſtat ſecunda difficultas, quæ bimembris eſt. Primæ enim ejus parti reſpondendum eſt, verum eſſe eo caſu, in quo inter patronos alicujus Eccleſiæ lis diſceptatur ſuper præſentatione, Epiſcopum poſſe Eccleſiam claudere, & Miſſarum ſolennia interdicere donec patroni in eligendo conſentiant, *d. c.* 3. *de jurepatron.* ſed hoc procedit cùm lis vertitur inter patronos, aut patroni hæredes; præſens verò textus procedit cùm lis tractatur inter patronum, & Epiſcopum, ad quem ſpectat collatio, & inſtitutio, quo caſu non poteſt Epiſcopus Miſſarum ſolennia interdicere, aut eligere Capellanum, etiam elapſo ſemeſtri. Diſcriminis ratio ex eo provenit, nam in hoc ſecundo caſu, ſi Epiſcopus ob diſſidium cum patrono poſſet eligere, ſemper lites protraheret, & diſcordias armaret cum patronis etiam legitimis, ut ſic elapſo ſemeſtri capellanum præſentare poſſet: quæ ratio ceſſat in primo caſu; ideò in eo poteſt Epiſcopus ob moram, & negligentiam patroni clericum præſentare, & inſtituere. Secundæ parti difficultatis facilè ex ſupradictis reſpondetur. Nec tandem obſtat vltima difficultas, pro cujus ſolutione ſciendum eſt, ſatis controverſum eſſe apud Interpretes, ad quem ſpectent fructus Eccleſiæ vacantis. Aliqui enim affirmant, futuro ſucceſſori reſervari debere, moti hoc textu, & Clement. *ſtatutum, de elect. extravag. ſuſcepti, in princip. verſ. Itaque, eod. tit.* Ita docuerunt Panuinus *de officio Capituli Sede vacant. p.* 1. *princip. q.* 1. *n.* 1. Covar. *in c. relatum, n.* 3. *de teſtam.* Redoanus *de ſpoliis, q.* 1. *n.* 20. & *q.* 5. *n.* 3. Azor. *tom.* 2. *inſtit. lib.* 8. *c.* 4. *pag.* 965. Garcia *de beneficiis*, 2. *p. c.* 5. *n.* 89. Valenzuela *d. conſil.* 94. *n.* 60. Contraria tamen ſententia, videlicet fructus vacantis Eccleſiæ dividendos eſſe inter ejus fabricam, & ſucceſſorem, probatur ex juribus ſuprà adductis, & præſenti deciſione, ſi rectè perpendatur. Michaël Rouſſellius *lib.* 5. *hiſtor. c.* 1. & 3. ait, bona ab Epiſcopo relicta, & intuitu Eccleſiæ acquiſita, Eccleſiæ viduatæ reſervari in ejus vtilitatem convertenda; fructus verò Sede Epiſcopali vacante perceptos futuro Epiſcopo reſervari. Iuxta quam diſtinctionem accipit textus *in c. ſæpè*, 40. *diſt. d. Clement. ſtatutum, de elect.* Concil. Illerd. *can.* 16. Sed circa hanc diviſionem fructuum inter ſucceſſorem in Epiſcopatu, aut beneficio, & prædeceſſorem, omiſſâ Gloſſâ *in c. præſenti, de officio ordin. lib.* 6. quæ diſtinguit inter beneficia, quæ habent adminiſtrationem, & quæ non habent, ut fructus priorum pro rata inter ſucceſſorem, & prædeceſſorem dividantur, cæterorum verò fructus, quæ adminiſtrationem non habent, pertineant ad ſucceſſorem, ſi nondum percepti ſint: omiſſâ etiam ſententiâ Navarri *in apolog. de credit. q.* 2. *monito* 13. qui exiſtimavit, omnes fructus pendentes ad ſucceſſorem ſpectare, quem ſequuti fuerunt Gutierrez *lib.* 1. *canonic. c.* 33. Barboſa *de poteſt. Epiſcop. alleg.* 117. *num.* 6. dicendum eſt, pro rata anni omnes fructus pendentes cujuſcumque beneficii dividendos eſſe inter hæredes defuncti, & ſucceſſorem, ut docent Sarmiento *de redditibus* 4. *p. c.* 6. Covar. *lib.* 1. *variar. c.* 15. *n.* 11. Avendaño *reſponſo* 5. *n.* 5. Molina *lib.* 3. *de primogen. cap.* 11. *n.* 4. Valaſcus *de partit. c.* 36. *ex n.* 9. Caſtillo *de vſufructu c.* 79. Eſcobar *de ratiociniis, tom.* 1. *comput.* 20. Molina *de juſtit.* 3. *tom. diſput.* 635. Garcia *de beneficiis*, 2. *p. c.* 5. *ex n.* 94. Pelladorius *differ.* 120. §. 1. Baptiſta Coſta *de ratione rata*, *q.* 29. eleganter, ut ſolet, Æneas Robertus *lib.* 3. *rerum judicat. c.* 4. *verſic. Tertia opinio.* Quod procedit ſive per obitum, reſignationem, aut alio quovis modo beneficium vacaverit; quo modo accipiendum eſt quod dicitur, fructus obvenientes tempore vacantis Eccleſiæ, debere impendi in Eccleſiarum vtilitatem, vel reſervari ſucceſſoribus, *cap. quia ſæpè* 40. *de elect. lib.* 6. *c. præſenti, de officio Ordin. eod. lib. Clement. Statutum, de elect.* juxta diverſas Eccleſiarum conſuetudines, nempe ut non tantùm fructus percepti poſt vacationem reſerventur, ſed & pro rata fructus, quos ipſe non lucrifecit prædeceſſor. Solorzanus 2. *tom. de jure Indiar. lib.* 3. *cap.* 5. *ex n.* 45. Noguerol *allag.* 26. *art.* 5. quæ doctrina vera eſt in beneficiis, tam reſpectu anteceſſoris, quàm ſucceſſoris; fallit verò in Epiſcopatibus reſpectu ſucceſſoris, quippe Camera Apoſtolica percipit fructus Eccleſiæ vacantis, ex conſtitutionibus Pauli III. Iulii III. Pauli IV. & Pij V. quarum meminit Barboſa *voto* 101. & ita in Hiſpania fructus non pertinent ad ſucceſſorem, niſi ex die gratiæ à Pontifice factæ: cujus Hiſpanæ praxis teſtes ſunt Garcia *d. cap.* 5. Solorzanus *lib.* 4. *polit. cap.* 11. Marinis *lib.* 1. *reſol. cap.* 152. idemque obſervari in Eccleſiis Siciliæ, refert D. Rochus Pirro *tom.* 1. *Siciliæ ſacræ, in notitia Eccleſiæ Melit. fol.* 617. licèt aliud obſervetur in Gallia, ut ex veteri, & novo Eccleſiæ Gallicanæ jure refert Petrus Marcha *lib.* 8. *concord. c.* 18. Imò & in Epiſcopatibus novi orbis, ut referunt Valenzuela, & Solorzanus *ubi ſuprà*.

8. Intelligitur cap. ult. ut lite pendente. lib. 6. Adhuc ſuperiori aſſertioni obſtat textus *in cap. ult. ut lite pendente*, *lib.* 6. ubi ſtatuitur, lite pendente ſuper beneficio, interim neque eligi, neque præſentari quemquam poſſe, neque aliquid innovari: igitur neque ejus adminiſtrationi œconomus præfici valet. Cui difficultati reſpondendum eſt, verum eſſe, lite pendente ſuper jure eligendi, vel præſentandi in aliqua Eccleſia, aliquid innovari non poſſe in præjudicium litis pendentis, & ipſorum litigatorum, *cap.* 1. & 3. *ut lite pendente*, *lib.* 6. Covar. *practic. q.* 13. *in princip.* & *q.* 36. *n.* 7. aliquid verò innovari poteſt ubi ad faciliorem expeditionem, & proprii muneris legitimam executionem deſideratur, prout eſt œconomi conſtitutio, argumento capitis *cùm teneamur* 17. *de appell.* Covar. *practic. q.* 23. *n.* 1. & cùm ex hac œconomi conſtitutione præjudicium patrono non irrogetur, ſed conſulatur Eccleſiæ, & ejus redditibus; ideò Epiſcopus etiam lite pendente poteſt œconomum in Eccleſia vacante conſtituere.

9. Reſpondetur cap. ea quæ, de officio Archid. Etiam expendi poteſt adverſùs hanc aſſertionem textus *in cap. ea quæ, de officio Archid.* ubi deciditur, vacante Eccleſia Cathedrali curam totius cimelii ad Archidiaconum ſpectare, cujus negligentia valdè damnatur in eo textu: igitur vacante Eccleſiâ, etiamſi Paſtoris electio differatur, non eſt neceſſaria œconomi conſtitutio. Pro cujus textus ſolutione dicendum eſt, quod ſicut Epiſcopo competit conſtitutio œconomi, & cuſtodia Eccleſiæ illius, in qua jus inſtituendi habet, ita & Archidiaconus in Eccleſiis inferioribus, in quibus inſtitutio ad eum ſpectat, poteſt deſignare œconomũ Eccleſiæ vacanti,

quia

quia cuſtodia ipſius ad eum pertinet: de quibus Eccleſiis agitur *in d. cap. ea quæ*, *cap. 5. cap. cùm venissent, de instit.* & ideò *in d. cap. ea quæ*, docetur, curam rerum in cimelio exiſtentium ad Archidiaconum ſpectare, quia ſupponitur in ea Eccleſia Archidiacono jus inſtitutionis competere.

CAPUT V.

Idem *a* *Cantuar. Archiepiſcopo.*

EX parte tua nobis conſtanti aſſertione propoſitum eſt, quod interdum quidam pro certis cauſis excommunicati Sedem Apoſtolicam viſitant, & reticentes cauſas, pro quibus ſunt vinculo excommunicationis adſtricti, de abſolutione litteras deferunt, continentes eos ad Apoſtolicam Sedem acceſſiſſe, & auditis confeſſionibus ſuis, abſolutionis beneficium meruiſſe. Unde quia nos conſulere voluiſti, utrum illa abſolutio teneat, ſi occultatis exceſſibus, pro quibus excommunicati fuerant, abſolutionis beneficium meruerunt, ſive excommunicationis cauſam aliam prætendentes. Conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quod ſi ita tibi conſtiterit, eos cogere debes eccleſiaſticâ cenſurâ, cum litteris tuis rei veritatem continentibus ad Apoſtolicam Sedem redire. Si verò id tibi non conſtiterit, & eos ſuſpectos habueris, quòd non fuerint veritatem confeſſi, ipſos *b* compellere debes, quòd exinde coram te rei veritatem confeſſi fuerint, *c* purgationem præſtare.

NOTÆ.

1. a IDem Cantuar.] Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap. 7.* poſt Concilium autem Lateran. *part. 31. cap. 1.* legitur, *Exonienſi Epiſcopo*; quæcumque tamen inſcriptio retineatur, conſtat præſentem epiſtolam miſſam fuiſſe Præſuli Anglicano.

2. b *Compellere.*] Hinc deducitur, excommunicatum ex una cauſa, poſſe ex alia etiam excommunicari. Docent, & explicant Suarez *de cenſur. diſput. 5. ſect. 2. num. 6.* Sayrus *eod. tract. lib. 1. cap. 10. n. 1.* Covar. Layman, & Villalobos relati à Gibalino *de cenſuris diſquiſit. 5. quæſt. 4.* & expoſui *in cap...*

c *Purgationem.*] Quando, & quomodo indicenda ſit purgatio, dicemus *in cap. 1. de purgat. canonica.*

Ex hoc textu communiter deducitur, abſolutionem à cenſuris impetratam per ſubreptionem, aut obreptionem, non valere: quod etiam probatur *ex cap. cùm cauſa*, *cap. officii*, *de ſentent. excomm. cap. poſt 7. de fide inſtrument. cap. ſuper 5. de cohabitat. clericor.* Concluſionem examinavi *in cap. ſuper 20. de reſcriptis*, ubi expoſui, *cap. quia circa, de conſanguinit. cap. ex parte, de privileg. can. 72. Concilii Africani.* 3.

CAPUT VI.

a Cœleſtinus III.

SIgnificavit nobis tua f. quod quidam de parochianis tuis, cùm pro illicita conſanguinitatis, vel affinitatis copula excommunicatione notantur, ad judices remotiores ab Apoſtolica Sede litteras *b* impetrarunt commiſſionis, per quas cùm ab excommunicatione fuerint abſoluti, quia dicti delegati ad locum, ubi teſtes conſanguinitatis, vel affinitatis produci valeant, non accedunt, aut aliquos pro eorum receptione *c* tranſmittunt, in prænominata *d* nefariæ conjunctionis copula remanent, ut cauſa debitum non ſortiatur effectum. Unde poſtulaſti à nobis, quid tibi ſit in tali articulo faciendum. Cùm itaque dolus ſuus alicui patrocinari non debeat, nec etiam pro malitia, vel deſidia judicis delegati debeat quis ad remanendum in copula conjunctionis iniquæ ſuffragium invenire: t. f. tale damus in hac conſultatione reſponſum, quod quotiens ea, quæ prædiximus, in tua diœceſi evenire contingat, licitè potes aliter abſolutos in priſtinam excommunicationis *e* ſententiam revocare, ipſoſque tamdiu eadem ſententiâ tenere ligatos, donec cauſa in *f* receptione teſtium, & in aliis legitimum incipiat habere progreſſum, vel aliud exinde ſuſcipias ab Apoſtolica Sede mandatum.

NOTÆ.

1. a COeleſtinus.] Neque ex hac, neque ex ſecunda collectione, *ſub hoc tit. cap. 1.* ubi reperitur hæc deciſio, conſtat cui miſſa ſit. De ipſo verò Cœleſtino aliqua notavi *in cap. ſciſcitatus*, *de reſcriptis.* Aliæ tamen partes hujus decretalis repetiuntur *in cap. 6. & 7. de teſtib. cogendis.*

b *Impetrarunt.*] Quando excommunicati litteras, tam juſtitiæ, quàm gratiæ impetrare poſſint, expoſui *in cap. ab excommunicato, de reſcriptis.* 2.

c *Tranſmittunt.*] Quando judex teneatur accedere ad locum ubi teſtes degunt, dicemus, Deo annuente, *in cap. ſi quis teſtium, de teſtibus.* 3.

4. d *Nefaria.*] Id eſt inceſtuoſæ conjunctionis; non verò nefaria propriè conjunctio erat, ſed à gravitate delicti nefaria dicitur, ut *in cap. dolentes, de celebrat. Miſſarum.*

e *Sententiam revocare.*] Hæc verba expoſui *in cap. ſtuduiſti, de officio Legati.*

f *Receptione.*] Poſt abſolutionem videlicet, aliàs excommunicati non poſſent eſſe in judicio, *cap. intelleximus, de judiciis, cap. 2. de exceptionibus.* 5.

CAPUT VII.

Innoc. III. à *Auſcitano Archiepiſcopo.*

QUantò devotio religioſorum virorum ſtudioſiùs mandatis divinis inhæret, & Creatori ſuo placere per opera ſanctæ converſationis intendit; tantò humani generis inimicus ad ſeductionem eorum ſuæ fraudis malignitate laborat, & variis modis eis præſtat materiam excedendi, & animas eorum inextricabili laqueo nititur irretire. Ad audientiam ſiquidem noſtram noveris perveniſſe, quod monachi, *b* canonici regulares, & alii in tua provincia conſtituti, cùm deberent potiùs in clauſtro, juxta regularia conſtituta, divinis obſequiis vigilare, de *c* obedientiis, & redditibus, quorum curam geſſerunt, pecuniâ congregatâ, clauſtrum abhorrentes, per curias Principum, & potentum diſcurrere non verentur, & muneribus ſuis illorum ſibi gratiam, & favorem acquirunt, ac de ipſorum familiaritate confiſi, in conventu ſuo graves diſſenſiones commovent, & cæterorum humilitatem in ſpiritu arrogantiæ contemnentes, mandatis Prælatorum ſuorum inobedientes, contumaces exiſtunt, & contra illorum prohibitionem ſæcularium negotiorum ſollicitudinibus ſe immergunt. Quoniam igitur propter hoc ordo Religionis non modicùm enervatur, f. t. per A. ſ. m. quat. quoſcumque tales inveneris, niſi ad commonitionem tuam reſipuerint, ut *d* proprium ſuum in manibus Prælatorum ſuorum ſine difficultate reſignent, convertendum in utilitatem domus, ſecundùm Abbatis conſilium, & regularem vitam obſervent, ſi *e* Prælati eorum poſt tuam commonitionem id exequi negligenter omiſerint, per *f* ſuſpenſionem officii, & beneficii, ap. rem. compellas. Dat. Lat. XIV. Cal. April.

NOTÆ.

1. a AUſcitano.] Ita legitur etiam in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap. 1.* & in epiſtolis Innocentii III. editis, & caſtigatis à Sirleto, *lib. 1. epiſt. 80. fol. 38.* Auxitani, ſive Auſcitani, ut volunt Strabo, & Ptolomeus, ſunt populi in Aquitania. Pomponius Mela *de ſitu orbis*, ibi: *Aquitanorum clariſſimi ſunt Auſci; ipſi autem Auxitani ſunt in Vaſconia Aquitanica, qui jus Latii à Romanis obtinuerunt, teſtante eodem Strabone.* Ipſa autem Auſcitana civitas jam olim habuit Eccleſiam Cathedralem, in quam Metropolis Eluſina translata fuit, ut refert Arnaldus Oienat. *in notitia utriuſque Vaſconiæ, lib. 3. cap. 8.* licèt aliter ſentiat Boſquetus *ad Innoc. lib. 2. regeſtr. 14. epiſt. 32.* Mentio fit hujus Eccleſiæ *in cap. 1. de treguâ & pace, in 5. collect.* ejus Præſuli Bernardo dicto miſſa eſt præſens epiſtola, quem poſteà *lib. 2. regeſtr. 14. epiſt. 32.* admonuit, ut cùm ſuſcepto muneri eſſet impar, Epiſcopatui renunciaret. Et tandem *lib. 4. regeſtr. 16. epiſt. 5.* certis Epiſcopis, & judicibus inquiſitionem commiſit ſuper ejus exceſſibus.

b *Monachis, & Canonicis.*] Sunt enim in ea Metropoli varia monaſteria, tam D. Benedicti, quàm Bernardi, necnon plures Eccleſiæ canonicorum regul. Ordinis Præmonſtratenſis, quas refert Tamburinus *in ſerie Abbatiarum, in Auſcitana Metropoli.*

2. c *Obedientiis.*] Omiſſis obedientiæ variis acceptionibus, de quibus repetentes ad rubricam *de majorit. & obed.* obedientiæ in præſenti accipiuntur pro monaſteriis inferioribus, quæ majori monaſterio parent; à qua ſubjectione Prioratus ipſi, & Abbatiæ nomen accipiunt, & obedientiæ appellantur; & qui præpoſitus illis eſt, obediens dicitur. Ivo Carnot. *epiſt. 163. De monacho illo, quem juramento conſtrinxiſtis, ne ulteriùs illam adminiſtraret obedientiam.* Greg. VII. *lib. 6. epiſt. 21. Obedientias, cæteraque beneficia ſine communi conſenſu fratrum acquiſierat.* Ipſique obedientiarii, qui in eis præponebantur, adminiſtrabant fructus, & proventus ipſius obedientiæ. *Clement. 1. de ſupplend. neglig. cap. cùm ſingula, de præbendis, lib. 6.* & nulli prædictæ obedientiæ conferri poterant, niſi expreſsè profeſſo ipſum Ordinem monachalem, *Clement. ne in agro, §. ſanè, de ſtatu monach.* De his obedientiis agitur *in cap. ſuborto 21. de re judicata, cap. monachi, de ſtatu monach.* aliqua notarunt Cironius *ad titul. de majorit. & obed.* & *ad titul. de feudis*, Paulus Idumay *in notis ad Innocent. lib. 2. epiſt. 29. regeſtr. 14.* ubi & Boſquetus; Juretus *ad Ivonem, dicta epiſt. 163.*

3. d *Proprium.*] Quod magnopere à ſacris canonibus prohibitum eſt; ſiquidem religioſi emittentes paupertatis votum, nihil omni modo poſſidere valent, *cap. ſuper, cap. cùm ad monaſterium, cap. monachi, §. quia verò, de ſtatu monach.* plura Conciliorum decreta, & Sanctorum PP. teſtimonia congerunt Lantdmeter. *lib. 2. de veteri clerico, cap. 11.* Lemaiſtre *de inſtit. Epiſcop. lib. 1. per totum*, Mendoza *quæſt. 8. ſcholaſt.* Jodocus Coccius *lib. 4. theſaur. art. 3.* Bellarminus *lib. 2. de monachis, cap. 20.* Juretus *ad epiſt. 57. Ivonis.* Sed difficilis videtur hæc Innocentii epiſtola, dum ſupponit, peculium à monachis poſſeſſum, & acquiſitum debere in manibus Prælati reſignari; nam *in d. cap. cùm ad monaſterium*, poſtquam ipſe Innocentius ſub obteſtatione divini judicii prohibuit monachis proprium poſſidere, ſtatuit, ut ſi peculium apud aliquem reperiatur tempore mortis, cum ipſo monacho proprietario in ſterquilinio ſepeliatur: igitur non rectè in præſenti affirmatur, peculium à monacho congregatum,

&

& acquiſitum, in utilitatem monaſterii eſſe convertendum. Pro cujus difficultatis ſolutione diſcrimen eſt conſtituendum inter res acquiſitas à monacho ex adminiſtratione, & occaſione ipſius monaſterii, & aliunde quæſitas. Res intuitu monaſterii acquiſitæ, ſive in vita, ſive in morte penes ipſum reperiantur, lucro monaſterii cedunt; res verò aliunde quæſitæ, Abbati, & per conſequens monaſterio acquiruntur, *cap. Abbates 18. quæſt. 2. l. Deo, C. de Epiſcop. & Cleric.* Petrus Gregor. *lib. 1. partit. tit. 26. cap. 4.* Azor *tom. 1. inſtit. lib. 12. cap. 10.* ſed ſi tempore mortis res ipſæ reperiantur penes monachum, ſepeliuntur cum ipſo in ſterquilinio, ut alii ita terreantur, & proprium peculium ullo modo non retineant.

4. e *Prælati eorum.*] Hæc verba ad Epiſcopos diœceſanos eſſe referenda, exiſtimarunt Hoſtienſis, Anania, & Butrius *in præſenti*: ſed rectiùs Joannes Andreas, & alii antiquiores exiſtimarunt, ea verba eſſe referenda ad Abbates, ſeu Priores ipſorum monachorum; ita ut ſenſus hujus clauſulæ ſit, Archiepiſcopum debere admonere ipſos Abbates, ut retrahant monachos vagabundos, & illis negligentibus prædictos monachos retrahere, Epiſcopis diœceſanis jubere debere, ut eos retrahant ad propria clauſtra; & tandem ipſis Epiſcopis negligentibus, Archiepiſcopus per ſe omnium negligentiam ſuppleat.

5. f *Suſpenſionem officii & beneficii.*] Eadem etiam hæſitatio eſt circa hæc verba apud Interpretes in præſenti, an videlicet hæc verba referenda ſint ad Prælatos regulares, an verò ad Epiſcopos diœceſanos. Sed verior eſt eorum ſententia, quæ affirmat hæc verba eſſe referenda ad Prælatos regulares, qui ob negligentiam in retrahendis monachis vagabundis ſuſpendendi ſunt ab officio, & beneficio. Nec inſolens eſt in jure noſtro, ut Prælati regulares pro ſuis ſceleribus officio, & beneficio ſuſpendantur, *cap. dilectus, el 2. de ſimonia, cap. monachi, de ſtatu monach.* Beneficium autem hîc accipitur pro ipſa obedientia, ut jam ex epiſtola Gregorii VII. probavi.

COMMENTARIUM.

6. CONCLUSIO DEDUCITUR, ET PROBATUR.

EX hac epiſtola ſequens deducitur aſſertio: *Monachi, ſeu Canonici regulares, non debent relicto clauſtro adire Principum curias; quod ſi fecerint, à Prælato ſunt revocandi, & eo negligente, Epiſcopus retrahet ipſos ad monaſterium.* Probant textus *in cap. placuit 8. cap. interdicimus, cap. juxta, cap. qui verè, cap. monachi, 16. quæſt. 1. cap. quàm ſit, cap. nullus, cap. Abbates, cap. monaſteria 18. quæſt. 2. cap. monachum 20. quæſt. 4. cap. ſi quis 5. 91. diſt. cap. mulieres 2. in fine, de judiciis lib. 6. cap. 1. §. penult. de ſtatu monach. eod. lib. Clement. 1. §. quia verò, eod. tit.* Concilium Meldenſe *can. 57. Monachi, quibus monaſteriorum cura commiſſa non eſt, paſſim, & ſine auctoritate Palatium ne adeant, neque in eo morentur.* Concil. Pariſ. ſub Ludovico *lib. 3. cap. 14. Illud à veſtra pietate ſuppliciter flagitamus, ut monachi, & Presbyteri, necnon & clerici, qui poſtpoſitâ auctoritate canonicâ Palatium adeunt, & veſtris ſacris auribus importuniſſimam moleſtiam inferunt, veſtra auctoritate, & poteſtate deterreantur, ne hoc facere præſumant; quoniam in ejuſmodi facto, & vigor eccleſiaſticus contemnitur, & religio, & profeſſio monaſtica vilior efficitur.* Et *lib. 1. cap. 36. Multi eccleſiaſtica regulæ ſubjecti, propoſiti, & loci ſui deſertores effecti, paſſim quocumque eis voluntas ſuaſerit, poſthabitâ auctoritate canonicâ, pergunt, & non ſolùm ab aliis Epiſcopis, & Abbatibus, verùm etiam à Comitibus, & nonnullis aliis nobilibus viris recipiuntur; quod quantum & à divina & canonica auctoritate diſcordet, in promptu eſt; quod ne ulterius fiat, ab Epiſcopis, & cæteris eccleſiaſticis Prælatis præſtandum.* Synodus Antioch. *can. 11.* Sardic. *can. 7. 8. 9. & 11.* Aquiſgran. 1. *can. 75.* & 2. ſub Ludovico *part. 4. cap. 23. Poſtulandum eſt de monachis, ut & ipſi in publicis locis ſine ratione decenti diſcurrere prohibeantur, quia hoc à propoſito ipſorum procul abſiſtit: fieri etiam poteſt, ut quidam illorum perpetrato ſcelere in monaſterio, cauſam vagandi potius eligant, quàm regularibus diſciplinis ſubjacere.* Hæc & alia juris teſtimonia congerunt Decretiſtæ, Burchardus *lib. 8. ex cap. 141.* Carnotenſis *lib. 3. tit. 16.* Anſelmus *lib. 5. tit. 54.* Antonius Auguſt. *in epit. lib. 9. tit. 41.* Illuſtrant ultra relatos à Barboſa *in præſenti*, & *lib. 1. juris eccleſ. cap. 43. num. 106.* & *de poteſt. Epiſcop. 3. p. alleg. 103.* Fileſacus *in præſenti*, Boſquetus *in notis ad Innoc. lib. 1. epiſt. 5.* Mendoza *lib. 2. pro confirm. Concil. cap. 30.* Germonius *lib. 3. de ſacror. immunit. cap. 4.* Stephanus Durantius *quæſt. 7.* Renatus Chopinus *lib. 1. monaſt. tit. 3.* Tamburinus *de jure Abbat. diſput. 24. quæſit. 10.* Delbene *tom. 1. de immunit. cap. 14.* Cironius *ad titul. de ſtatu monach.* plures referens Gibalinus *de clauſura, diſquiſit. 2. cap. 2. §. 3. num. 29.* & *de cenſuris in ſynopſi, pag. 448.*

7. IMPUGNATUR HÆC ASSERTIO.

Hæc aſſertio ita illuſtrata impugnari valet duplici juris conſideratione. Prima naſcitur ex dicto canone 57. Concilii Meldenſis ſuprà relato, & dicta Clementina 1. §. *quia verò*; ex quibus deducitur, monachos adminiſtrationem aliquam habentes poſſe extra clauſtra monaſterii degere, Curiaſque Principum adire: ſed monachi, de quibus in præſenti agit Innocentius, obedientiis, id eſt monaſterii adminiſtrationibus, ut ſuprà expoſui, præpoſiti erant; igitur impunè poterant extra clauſtra vagari, & Curias Principum adire. Secunda difficultas naſcitur ex eo, nam aut hæc Innocentii deciſio referenda eſt ad jus antiquum, aut ad ſæcula ipſius Innocentii: ſi ad jus antiquum referatur, conſtat eo attento, omnia monaſteria, univerſaſque Baſilicas lege diœceſana parêre Epiſcopis propriis, *cap. omnes 16. quæſt. 1. cap. monaſteria 18. quæſt. 2.* unde monachi è monaſterio exire ſine litteris dimiſſoriis Epiſcopi non poterant, & ad ejus libitum de uno monaſterio in alium transferebantur. Synodus Conſtantinop. 1. *can. 4.* Trull. *can. 40.* Concil. Mogunt. *can. 12.* ubi jubetur, ne Abbates, ſeu monachi ad placita ſæcularia exeant ſine litteris dimiſſoriis Epiſcopi. Si ad jus novum Innocentii conſtitutio referatur, conſtat Innocentii ævo jam monaſteria exempta fuiſſe ab Epiſcoporum juriſdictione, *cap. licèt, cap. grave, hoc tit.* ubi latè probabimus, Fileſacus *in præſenti*: igitur ſi ad jus antiquum præſens conſtitutio referatur, ſupervacuò deſideratur Prælati regularis negligentia in revocandis monachis vagabundis; ſiquidem è monaſterio exire, aut placita ſæcularia adire inſcio Epiſcopo non poterant. Si ad jus novum referatur, apparet nec datâ negligentiâ ex parte Prælati regularis Epiſcopum eſſe judicem ordinarium, cùm ab ejus juriſdictione jam monachi exempti eſſent: igitur nullo modo ſuſtineri poteſt præſens Innocentii deciſio.

8. DE MONACHORUM CLAUSURA.

His tamen dubitandi rationibus minimè obſtantibus, vera eſt præſens deciſio, jurique, ac diſciplinæ eccleſiaſticæ valde congrua: ad cujus illuſtrationem ſciendum eſt, nihil turpius in regulari vita conſiderari, & dari poſſe, quàm monachos per urbes, & caſtella diſcurrentes, ut ait D. Bernardus *ſerm. 36. inter parvos, pag. 619.* unde D. Hieronymus *in epiſt. ad Ruſticum*, acriter reprehendit monachos crebriùs in urbe, quàm in cellula degentes, aitque: *Simulare inter fratres verecundiam,*

qui in plateis urbis colliduntur. Et à D. Chryſoſtomo monachos circumforaneos, & per urbis plateas curſitantes graviter reprehendi ſolere teſtatur Nicephorus *lib.13. hiſtoria, cap.9.* & Imperatores *in l.1. & 2. C. Theodoſ. de monachis, & l.29. C. de Epiſcop. & cleric.* prohibent monachis civitates circuire, ſed deſerta loca, & vaſtas ſolitudines incolere jubentur. Divuſque Antonius aiebat, quod quemadmodum piſces terræ tactu, & ſiccitate tabeſiunt, ſic etiam monachorum gloriam ad urbes accedendo fœdari. Sozomenus *lib.1. cap.3.* & ab eo accipiens Eugenius Papa *in cap. placuit* 8. 16. *quaſt.1.* ait, quod ſicut piſcis ſine aqua caret vitâ, ita ſine monaſterio monachus: quare omni ævo PP. Eccleſiæ apprimè interdixerunt monachis clauſtra deſerere, & civitates circuire. Concilio enim Turon. 2. *can.16.* cavetur: *Si qui in monaſterio converſi ſunt, aut converti voluerint, nullatenus exinde habeant licentiam evagandi.* Et in Concil. Tarracon. tempore Hormiſdæ *can.12.* legitur: *Monachi monaſterio foras egredientes, ne aliquod miniſterium eccleſiaſticum præſumant agere, prohibemus, niſi fortè cum Abbatis imperio.* Synodo Roman. ſub Leone IV. ſtatuitur, ne monachi à monaſteriorum clauſuris abſque Abbatis, vel qui ab eo eſt conſtitutus, licentia ad quodlibet opus exercendum egredi præſumant. In Synodo etiam Trullana *can.46.* poſtquam prohibetur ſanctimonialibus ex monaſterio exire, de monachis ita cavetur: *Sed & viris, qui vitam monaſticam proſequuntur, urgente neceſſitate, & ipſi cum benedictione ejus, cui regimen creditum eſt, procedant.* Nec etiam prætextu peregrinationis monachis exitus è monaſterio permittitur. Synodus Vern. in Palatio Verny celebrata regnante Pipino, *cap.10. Ut monachi, qui veraciter regulariter vivunt, ad R. Sedem, vel alicubi vagari non permittantur, niſi Abbatis ſui obedientiam exerceant, vel etiam gratiâ adeundi placita ſæcularia.* Concil. Mogunt. 1. ſub Carolo Magno, *can.12.* Rhemenſe ſub eodem Principe, anno 813. *cap.25. Ut monachi, & canonici pleniter conſilium habeant, qualiter Deo militare, animaſque eorum meliùs valeant cuſtodire, ne propter aliquam neceſſitatem occaſionem quærant vagandi.* Concil. Aquiſgran. *can.134.* Troſleian. *can.3.* Trident. *ſeſſ.25. de regul. cap.4.* plura Renatus Chopinus *d. tit.2. monaſt. num.6.* Gibalinus *d. diſquiſit. 2. cap.2.* unde intelligendus eſt textus *in cap. juxta, 16. quæſt.1.* ubi ſtatuit Alexander II. ut juxta Chalced. Concilii tenorem monachis juxta S. Benedicti normam viventibus, exitus è monaſterio non permittatur. Concilio autem Chalced. *can.4.* jubetur, monachos propria monaſteria relinquentes, graviter eſſe puniendos, niſi fuerit de Epiſcopi civitatis licentia: in quo textu difficile eſt, quod tantùm monachis Benedictinis prohibeatur egreſſus è monaſterio, cùm Concilium Chalced. celebratum fuiſſet anno 451. natus verò D. Benedictus fuit anno 480. Unde nullo modo temporibus Concilii Chalced. monachi aliqui degebant ſub regula S. Benedicti. Sed Alexander II. ita accipiendus èſt, ut PP. Concilii Chalced. nullo modo loquerentur de monachis Benedictinis, qui adhuc inſtituti non erant, ſed ita ut juxta Concilium Chalced. clauſura omnibus monachis injungatur, ad ſimilitudinem eorum, qui ſub regula D. Benedicti degunt, id èſt, quod ſicut prædicationis causâ monachis D. Benedicti permittitur egreſſus extra clauſtra; ita & aliis permittatur. Docet Gibalinus *d. diſquiſit. 2. cap.2. §.3.*

9. Traditur ratio decidendi.

Sed cùm neglectis tot Eccleſiæ legibus adhuc monachi prætextu ſuarum obedientiarum, ſeu adminiſtrationum Curias Principum facilè adirent, inflicta fuit excommunicatio in hujuſmodi monachos vagabundos, *Clement. 1. §. quia verò, de ſtatu monachor.* cujus interpretationem latiùs proſequuntur Suarez, Sayrus & Gibalinus *ubi ſuprà*: & ſi Abbates, ſeu Prælati regulares negligentes eſſent in revocandis monachis ad monaſterium, ſtatuit Innocentius III. ut ipſius Prælati negligentiam ſuppleat Epiſcopus, quia ut vitetur peccatum, negligente delinquentis judice, immediatus ordinarius judex debet ejus negligentiam ſupplere, *cap. ſignificavit, hoc tit.* & licèt monachi exempti ſint ab Ordinariorum poteſtate; ſunt tamen caſus, in quibus poſſunt Epiſcopi punire ipſos, ut docet Barboſa *de poteſt. Epiſcop. alleg.106.* inter quos præcipuè recenſetur negligentia Prælati proprii. Unde rectè ſtatuit Innocentius, negligentibus Prælatis regularibus, Epiſcopum, vel Archiepiſcopum poſſe revocare, & retrahere monachos vagabundos.

10. Reſpondetur difficultatibus.

Nec obſtant difficultates ſuprà adductæ: non prima deducta *ex can.57. Concilii Meldenſis*; nam licèt verum ſit, monachos ratione adminiſtrationis ſibi commiſſæ poſſe Curias Principum adire ex licentia ſui Superioris, *c. cùm deputati, de judiciis*; in præſentis tamen textus ſpecie licèt obedientias, ſeu miniſtrationes haberent, non tamen earum ratione, aut accedente ſuperioris licentiâ Curias Principum adibant, immò fructus, & proventus monaſterii diſſipabant, & illis abutentes in improbos uſus conſumebant, ut ex hujus textus ſerie facilè conſtat. Nec ſecunda difficultas refragatur; nam omiſsâ quæſtione, à quo tempore monachorum exemptio in Eccleſia cœpiſſet, quam proſequitur Fileſacus *in præſenti*, & nos diſputabimus *in cap. licèt, hoc tit.* conſtat præſentem Innocentii deciſionem referendam eſſe ad tempus, in quo prædicta exemptio jam in uſu erat; ſed eâ non obſtante propter negligentiam Prælati Epiſcopus monachos vagabundos corrigere, ac retrahere valet, ſicut & in aliis caſibus adverſus eos procedere poteſt, quos congerit Cochier *integro tract. de juriſd. in exemptos.*

11. Exponitur textus in cap. quidam 16. q.1.

Sed adhuc ſuperiori aſſertioni primò opponitur textus *in cap. quidam monachi, 16. quæſt.1.* ubi refertur, quoſdam monachos abſque Abbatis licentia, & Epiſcopi ad Regiam civitatem Conſtantinopolitanam acceſſiſſe, varioſque ſeminaſſe errores, ac perturbationes induxiſſe: quæſtionis fuit, quomodo, & per quos eſſent revocandi ad clauſtra monaſterii? Et reſpondent Patres Concilii Chalced. quod per proprium Abbatem ſunt retrahendi, & eo negligente, per defenſorem civitatis ad propria clauſtra eſſe revocandos. Ex quo textu expreſsè colligitur, negligentiam proprii Prælati non per Epiſcopum, aut Archiepiſcopum, ſed per defenſorem civitatis eſſe ſupplendam. Cui difficultati ſatisfaciendum eſt aſſerendo, textum *in d. c. quidam*, accipiendum eſſe de defenſore civitatis, qui præbendo auxilium Epiſcopo monachum poterat ad clauſtrum revocare, ut docet Salgado *de Regia protect. 1. p. c. 1. n.112.* in eo enim textu monachi vagi excommunicati jam erant ab Epiſcopo; unde cùm alia remedia non ſuppeterent, per defenſorem civitatis, implorato ejus auxilio compeſcendi erant, & retrahendi: quo modo etiam accipitur textus legum Longobard. *lib.3. tit.8.* ubi aſſeritur, quod ſi regulares non ſecundùm regularem profeſſionem degant, & emendari nequiverint à ſuis Prælatis, Principi nuncietur, non ex eo quia judex ſæcularis poſſet ſupplere negligentiam Abbatis, vel Epiſcopi; ſed quia ejus auxilium implorari debet, cùm jam diſciplinæ eccleſiaſticæ rigor eos non compeſcit.

12. Exponitur Concilium

Secundò adverſatur textus in Concilio Vernenſi, *can.10.* ubi PP. ita ſtatuerunt: *Ut monachi, qui veraciter regulariter vivunt, ad R. Sedem, vel alicubi vagari non*

Vern. can. 10. *non permittantur, niſi obedientiam Abbatis ſui exerceant; & ſi talis cauſa evenerit, quod abſit, quod ille Abbas ſic remiſſus, vel negligens inveniatur, ut in manus laicorum ipſum monaſterium veniat, & hoc Epiſcopus emendare non potuerit, & aliqui tales monachi ibidem fuerint, qui propter Deum de ipſo monaſterio migrare velint, propter eorum animas ſalvandas, hi per conſenſum Epiſcopi licentiam habeant, qualiter eorum animæ poſſint ſaluari.* Ex quo expreſsè deducitur, quod etſi concurrat negligentia Abbatis, & Epiſcopi, Archiepiſcopus non poteſt eam ſupplere, & monachos vagabundos retrahere, ut in hoc textu deciditur. Pro cujus canonis expoſitione ſciendum eſt, temporibus Caroli Magni adeò monaſteria ſubjecta fuiſſe Epiſcopis, & Principibus ſæcularibus, ut non ſolùm ab eis viſitarentur, verùm ſi quid ab eis actum erat contra regulam, emendaretur. Concil. Mogunt. *can.* 20. *Dignum, ac neceſſarium eſt, ut miſſi per quæque loca directi ſimul cum Epiſcopis uniuſcujuſque diæceſis perſpiciant loca monaſteriorum, canonicorum pariter, & monachorum, ſimiliter & puellarum.* Et *lib.* 4. *Capitul. c.* 78. & *lib.* 1. *cap.* 122. *Ut miſſi per ſingulas civitates, & monaſteria virorum, & puellarum, quomodo, & qualiter in domibus Eccleſiarum, & ornamentis Eccleſiæ emendata, & reſtaurata eſſe videntur, & diligenter inquirant de converſatione ſingulorum.* Latè probat Fileſacus *in præſenti*, §. 4. unde *in d. can.* 10. *Concilii Vern.* ideò non puniuntur monachi vagabundi, quia ipſius monaſterii viſitatio ad Epiſcopum, & Principem ſpectabat; & ſi monaſterium occupatum erat à laicis, & monachi ut ſaluti animarum ſuarum conſulerent, voluiſſent è monaſterio diſcedere cum litteris dimiſſoriis proprii Epiſcopi, hoc facere poterant, quia monachi ſubjecti erant Epiſcopo, ut jam probavi.

13. Exponitur can. 13. Concilii Altiſſiodor. Tertiò opponi poteſt canon 13. Concilii Altiſſiodor. in illis verbis: *Si monachus in monaſterio adulterium commiſerit, aut peculiare habere præſumpſerit, aut furtum fecerit, & hoc Abbas per ſe non emendaverit, aut Epiſcopo, aut Archidiacono non intimaverit, ad pœnitentiam agendam in alio monaſterio retrudatur.* Ex quibus deducitur, negligentiam Abbatis non ſuppleri ab Epiſcopo, vel Archiepiſcopo, ſed tantùm ipſum Abbatem ob omiſſam vindictam in monachum, detrudendum eſſe in monaſterium. Cujus canonis ſolutio facilis eſt, ſi animadvertamus, in eo Patres tantùm agere de puniendo Abbate negligente in regulari diſciplina; non tamen negare Patres, Epiſcopum poſſe ſupplere ipſius Abbatis negligentiam, monachum adulterii reum puniendo, ut in hoc textu docetur.

14. Exponitur can. 57. Concil. Meldenſis. Ex his deducitur vera interpretatio ad difficile Concilii Meldenſis decretum relatum canone 57. his verbis: *Ut monachi, quibus monaſteriorum cura commiſſa non eſt, paſſim, & ſine auctoritate Palatium non adeant, nec in eo immorentur, vel ubi, & ubi diſcurrere ac pervagari præſumant; ſed ſi tales quilibet fuerint, ut utiles, & neceſſarii Eccleſiæ ac Principi reperiantur, cum auctoritate Epiſcopi canonicè, ac religiosè pergant. Sin autem in monaſteriis ſuis, ſicut canonica, & regularis docet inſtitutio, religiosè reſideant: quos etiam nec Epiſcopus, nec Abbas, vel quilibet alius veredariorum more in miſſaticis inſtanter tranſmittat; quia per quoſdam illorum contra canonicam auctoritatem, & eccleſiaſtica, & civilia perturbantur negotia: nec ſub prætextu obedientiæ diutiùs villicationibus inſerviant, ſed regulariter obedientiam in viciſſitudine ſua peragentes, ſecum, ut de S. Benedicto legitur, in monaſterio habitent, atque ſeipſos recolligant. Hæc autem tranſgredientes, ſive Prælati in favendo, ſive ſubditi in obtinendo, excommunicentur.* Ex quibus apertè deducitur, non Abbatis, ſeu Prælati regularis licentiam, ſed Epiſcopi deſiderari, ut monachi à clauſtro diſcedentes adire poſſint Curiam Principis: igitur quia nullâ datâ negligentiâ proprii Prælati poteſt Epiſcopus retrahere, ſeu revocare monachum vagabundum. Cui difficultati reſpondendum eſt, PP. Concilii Meldenſis exaudiendos eſſe eo tempore, quo monachi adhuc erant ſub juriſdictione Epiſcopi proprii, videlicet loci ubi monaſterium ſitum erat. Licèt enim temporibus Concilii Meldenſis in aliis provinciis monachi exempti eſſent à lege diœceſana; tamen in Gallia hæc ſubjectio diutiùs permanſit, adeò ut Epiſcopi omnia in monaſteriis pro arbitrio diſponerent. Concilium Mogunt. *d. can.* 12. Concil. Ticinenſe *can.* 14. Synodus Auguſtana celebrata anno 952. *can.* 6. *Oporteт etiam Epiſcopum, in cujus diæceſi cœnobium ſitum eſt, monachorum providentiam gerere, & ſi aliquid correctione dignum repererit, corrigere feſtinet.* Unde cùm prædictum Concilium Meldenſe celebratum eſſet anno 825. ut probavi *in c.* 1. *de conſtit.* quo tempore adhuc monachi ſubjecti erant Epiſcopo; rectè docetur à Patribus abſque Epiſcopi licentia non licere monachis Principum Palatia, & Curias adire. Sed antequam hinc habeamus, exponenda ſunt verba illa: *Veredariorum more in miſſaticis inſtanter tranſmittat.* Quibus ſtatuitur, non permitti Epiſcopis, & Abbatibus monachos veredariorum more tranſmittere. Pro quorum interpretatione ſciendum eſt, veredarios appellari nuntios, qui aut pedibus, aut equis huc atque illuc diſcurrunt, *l.* 50. *C. Theod. de curſu publico*, ubi I. Gothofredus; qui primò dividuntur in veredarios publicos, & privatos. Privati ſunt, qui in negotiis privatis ad quæſtum proprium vias commeant, litteraſque ex mandato privatorum celeriter deferunt, quos vulgò dicimus *Correos, ò poſtas de las veinte*: publici ſunt, qui non niſi epiſtolas Regias ad publica negotia deferunt. De his agitur *in l.* 17. & 50. *C. Theod. de curſu publico*; & probant Iulius Firmicus, & Matheſ. *lib.* 3. *c.* 13. *Ac Regum nuncios, veredarioſque reddent.* Priſcus auctor in hiſtoria Servatii Epiſcopi Tungrorum: *Illicò ergo procedunt univerſali Principum decreto veredarii veloces.* D. Hieronym. *in lib. Eſther, c.* 8. *Egreſſi ſunt veredarii celeres nuncios perferentes.* Secundò dividuntur in veredarios pedites, & equites; alii enim curſum publicum pedibus peragebant, alii verò equis: eorum meminerunt Symmachus *lib.* 7. *epiſt.* 14. *Cùm veredarii deeſſet occaſio, privato homini reddenda ſcripta commiſi.* Caſſiodor. *lib.* 6. *epiſt.* 6. *Veredariorum quin etiam opportunam velocitatem.* Quorum ſtatus ſemper in curſu eſt. Hiſtoria tripartit. *lib.* 5. *c.* 49. *Miſſus eſt veredarius, qui hæc velociter adimpleret.* Plura de ipſis Bulengerus *lib.* 4. *de Imperio, cap.* 22. Gutherus *lib.* 2. *de officiis domus, cap.* 14. Savarus *ad Sidonium lib.* 5. *epiſt.* 7. *verbo Veredarii*, Iuretus *ad Symmachum lib.* 7. *epiſt.* 14. D. Ioannes de L[illegible]a *alleg.* 50. *n.* 18. Quibus ſuppoſitis pro veredariorum cognitione, ſequitur ut cognoſcamus, quid miſſatici appellatione veniat. Et ſciendum eſt, miſſaticum apud Gallos appellari locum, tractumque, cui præeſt miſſus à Principe. Conſtitutio Caroli Calvi *tit.* 12. apud Silvacum: *Ut unuſquiſque miſſus in ſuo miſſatico proviſionem habeat, ut ſi aliquis de noſtris fidelibus per miſſaticum ſuum tranſierit, aut ibi conſiſtens, aut commanens rapinas fecerit.* Et capite ſequenti: *Ut miſſi in illorum miſſaticis curam habeant, ne homines noſtri vicinos minores, aut majores deprædentur.* Et *lib.* 3. *Capitul. tit.* 17. *Unuſquiſque ſuo miſſatico maximam habeat curam ad providendum, & ordinandum, ac diſponendum ſecundùm voluntatem Dei.* Et *Capitul.* 80. *Ut miſſi noſtri diligenter inquirant, & deſcribere faciant unuſquiſque* in

in ſuo miſſatico, quid unuſquiſque de beneficio habeat, vel quot homines cautos. Plura de his Lindembrogius *in Gloſſario legum antiquarum, verbo Miſſatici,* Voſſius *de vitiis ſermon. eod. verbo.* Quibus ſuppoſitis ſenſus prædicti canonis eſt, ne Abbas, aut Epiſcopus, qui poſſunt monachis facultatem concedere adeundi palatia, & Curiam Principum, ipſos ut veredarios mittant ad miſſos Dominicos exiſtentes in miſſaticis; cùm non deceat monachos veredariorum officium. Tandem ſtatuunt PP. in eo canone, ne ſub prætextu obedientiæ villicationibus diutiùs inſerviant, ſed regulariter obedientiam in viciſſitudine ſua peragant. Quibus verbis prohibetur, ne rurali operi, aut adminiſtrationi monachi operam dantes divagentur extra monaſterium prætextu obedientiæ, ſed potiùs in monaſteriis degant, juxta SS.PP. inſtituta, & D. Benedicti regulam.

15. Exponitur l. qui in monaſteriis.

Rurſus ex ſuprà traditis exponendus eſt textus *in l. qui in monaſteriis 29. C. de Epiſcop. & cleric.* ubi Imperatores Leo, & Anthemius prohibent monachis, ne exeant è monaſterio animo divagandi in urbe Antiochena, & ſimilibus, niſi apocriſiarii ſint, & apocriſeon causâ exire cogantur. Quod Imperatorum reſponſum mirè convenit cum ſuprà traditis. Tantùm in ea parte difficultatem continet, quatenus apocriſeon causâ permittit monachis Curias Principum adire. Cui difficultati reſpondendum eſt, omiſſis variis apocriſiarii acceptionibus, quas retuli *in cap. 4. de elect.* & congeſſit P. Marcha *lib. 5. concord. cap. 16.* aſſerendo, apocriſiarios plerumque appellari eos, qui negotia ſui cœnobii, aut Eccleſiæ curant. Juſtinianus *novell. 6. Apocriſiarii vocantur, qui ſanctiſſimarum Eccleſiarum negotia curant.* Hincmarus *epiſt. 3. c. 13.* probant variis teſtimoniis Roſveidus *in Onomaſt. verbo Apocriſiarius,* Turturetus *in Sacello, c. 3.* Unde cùm in eo textu monachi apocriſiarii accipiantur pro his, qui negotia monaſterii curabant, ideò illis permittitur extra clauſtra degere, & Curias Principum adire. Docet Gibalinus *de clauſura regul. diſquiſit. 2. cap. 1. §. 1.*

CAPUT VIII.

a *Rhotomag. Archiep.* & b *Suffraganeis ejus.*

AD reprimendam malitiam perverſorum c pœnæ certæ ſunt in canonibus conſtitutæ, quas ſicut latas à vobis interdum in ſubditos vultis inviolabiles obſervari, ita latas d ab aliis debetis inviolabiles obſervare. Inde eſt, quod univ. v. per A. ſ. m. quat. e ſententias, quas ven. f. n. f Lexovien. Epiſcopus duxerit in ſubditos ſuos canonicè promulgandas, & vos ipſi ſervetis, & à veſtris ſubditis faciatis inviolabiliter obſervari. Tu verò, frater, cùm excommunicationis ſententia per g appellationis non ſuſpendatur objectum, ſi quis excommunicatus ab ipſo de injuſta tibi fuerit excommunicatione conqueſtus, ad ipſum ei quaſi Coëpiſcopo deferens, abſolvendum ſecundùm Eccleſiæ formam remittas. Quod ſi fortè noluerit illum abſolvere, tu receptâ juratoriâ cautione, abſolutionis ei munus poteris exhibere; ita tamen, quod niſi tibi legitimè conſtiterit, eum contra juſtitiam excommunicatum fuiſſe, ex debito ſibi juramento præcipias, ut ſuper eo, de quo fuerit excommunicatione notatus, eidem Epiſcopo ſatisfaciat competenter. Quod ſi facere fortè contempſerit, eum in excommunicationis ſententiam ap. rem. reducere non omittas. Datum, &c. Cal. Junii.

NOTÆ.

1. a RHotomag.] Ita legitur in tertia collectione, *cap. 2.* & in ipſis epiſtolis Innocentii correctis à Sirleto, *pag. 103.* De hac Eccleſia Rhotomag. aliqua adduxi *in cap. cùm contingat, de reſcriptis.*

2. b *Suffraganeis.*] Baiocenſi videlicet, Lexovienſi, Ebroicenſi, Abrienenſi, Sagienſi, Conſtantienſi Epiſcopis, qui parent Metropolitano Rhotomagenſi, ut referunt Carolus à S. Paulo *in Geograph. ſacra,* Barboſa *in notit. Epiſcop.*

3. c *Pœnæ certæ ſunt in canonibus conſtitutæ.*] Quas longum foret recenſere. Eas cumularunt Plaza, D. Joannes Vela, Farinacius, Gutierrez in ſuis tractatibus de delictis, & eorum pœnis. Pichardus *in manuduct. ad praxim, 3 part. ex littera A.* In ſacris enim canonibus pro varietate, & gravitate delictorum variæ fuerunt tam in foro externo, quàm interno ſtatutæ pœnæ. Aut degradatio videlicet, aut ſuſpenſio, aut depoſitio imponitur, ut conſtat ex quampluribus canonibus congeſtis ab Antonio Auguſt. *in epit. juris Pontif. ex lib. 34 uſque ad 40.* Quoad pœnam verò pro delictis commiſſis imponendam, quam Patres Concil. Trident. ſatisfactionem appellant in ſacramento pœnitentiæ, olim in arbitrio erat Epiſcopi, ad quem ſpecialiter ſpectabat pœnitentiam imponere pœnitentibus in Eccleſia convenientibus, peccataque ſua ſpecialiter detegentibus. Concil. Ancyr. *can. 5.* Aurelian. 4. *can. 8.* Carthag. Synodus *can. 46.* ubi Balſa on notavit. Sed cùm creſcente fidelium peccantium numero Epiſcopus non ſufficeret pœnitentiis imponendis, reſervatâ Epiſcopis pœnitentiæ ſolennis impoſitione, facultas imponendi pœnitentiam privatam Presbyteris data fuit, qui ex eo pœnitentiarii dicti fuerunt; & in ſingulis Eccleſiis creatus fuit unus ſacerdos ad illud miniſterium. Socrates *lib. 5. hiſtoria, cap. 19.* latè probant Fileſacus *in cap. inter, 15. §. 4. hoc tit.* Anton. Aug. *in præfat. ad pœnitentialia.* Iſti Presbyteri pœnitentias imponebant pro arbitrio ſuo, *cap. Deus qui, 8. diſt. cap. quæſitum 7. de pœnit. & remiſſ. cap. tempora 2. 26. quæſt. 7.* Synodus Metenſis celebrata anno 854. *cap. 10.* Poſteà tamen ex diverſis Eccleſiæ canonibus collecti fuerunt canones, quos poſteri appellarunt pœnitentiales, & ipſam collectionem pœnitentialia dixerunt, de quibus pro diſtinctione Eccleſiæ Orientalis, & Occidentalis, eorum auctores, & formam referentes, plura adducunt Anton. Aug. *in præfat. ad pœnit.* Fileſacus *in d. cap. 15. §. 1.* Anguianus *lib. 2. de legibus, cap. 3.* Sauſay *in Panopl. ſacerdot. p. 1. lib. 7. §. 25.* Hodie tamen omnes pœnitentias arbitrarias eſſe probat Barboſa *in d. cap. quæſitum, & in cap. tempora, num. 7.*

d *Ab aliis.*] Epiſcopis videlicet, vel judicibus 4.

æqualis

æqualis auctoritatis; vox enim *aliis*, eſt repetitiva ſimilium, ut probant textus *in authent. ſi fugitivi, C. de ſervis fugitivis, authent. ex teſtam. C. de collat.* ubi omnes repetentes notant illa verba, *alterum datorum*, eſſe referenda ad donationes ob cauſam, de quibus in principio egerat Imperator.

e *Sententias quas.*] Ex his verbis, & illis quæ ſequuntur, *Excommunicationis ſententia*, probatur excommunicationem ſententiam eſſe, quod latè illuſtrat Gibalinus *de cenſuris diſquiſit. 1. quæſt. 4.*

f *N. Lexov.*] Videlicet Joannes de Humeto, Præſul Lexovienſis. De ea Eccleſia agemus *in c. 2. de donat. int.*

5. g *Per appellationis.*] Appellatio enim à ſententia excommunicationis interpoſita tantùm operatur effectum devolutivum, non verò ſuſpenſivum, *cap. paſtoralis, §. 1.* ubi latiùs tradimus, *de appell.* Interim videndi ſunt Cujacius *in cap. cum inter, de exceptionibus*, Gutierrez *lib. 1. canonic. cap. 1.* Suarez *de cenſuris, diſput. 13. ſect. 2.* Amaya *lib. 2. obſerv. c. 15.* Mancinus *Genialium c. 45.* Salgado *de protect. Regia, 2. p. c. 8.* Gibalinus *de cenſuris, diſquiſit. 6. q. 3.*

Ut propriam hujus textus concluſionem deducamus, primò ſupponendus eſt ejus verus, & genuinus ſenſus. Illa enim verba, *ab aliis recipiantur ad communionem*, duplicem ſenſum habere poſſunt. Primus eſt, ut à propriis Epiſcopis excommunicati ab aliis evitentur; quaſi ſtatuat Innocentius, ut in una diœceſi excommunicatus, ubique terrarum pro excommunicato habeatur, & tanquam à communione pulſus, ab omnibus fidelibus evitetur. Olim enim Epiſcopi nomina eorum, quos communione privabant, non tantùm vicinis Epiſcopis nuntiabant, verùm & longè diſtantibus, ut ab illis vitarentur, ſi forſan illuc accederent, ut probat D. Auguſt. *lib. 3. contra litteras Petil. cap. 3.* in illis verbis: *Cujus ſcilicet Splidonis in Gallia damnationem ad nos à fratribus noſtris miſſam collega noſter apud Conſtantinum publicè legendam propoſuit.* Hac ipſa ex cauſa decreto Concilii Arvernenſis, referente Ivone Carnot. *epiſt. 76. ſub fin.* conſtitutum eſt, ut excommunicatus ab uno Epiſcopo, à vicinis item Epiſcopis excommunicetur. Idem *epiſt. 179. in fine*, poſt interpellatam Adelam Comitiſſam pro Eccleſiæ quiete & indemnitate, ſubdit; *Quod ſi hæc omnia contempſeritis, ſciatis quia Eccleſia corde contrito, & humiliato, aſcitis ſibi omnibus Eccleſiis ſubjectis, quotidie ante corpus & ſanguinem Domini, & Sanctorum patrocinia clamorem faciet* (id eſt excommunicationem proferet) *adverſus omnes hujus mali patratores, & conſentaneos; & ad hoc ipſum ex debito omnes vicinos Epiſcopos cum Eccleſiis ſibi ſubjectis invitabit.* Etiam in jure cautum legimus, ut charta anathematis pro foribus Eccleſiæ, tanquàm programma appendatur, *cap. cura 11. q. 3. cap. ad Parochianos, de ſentent. excom. extravag. ad certitudinem, eod. tit.* Illuſtrat Ricciulus *lib. 4. de jure perſon. cap. 62.* & apud Græcos anathemata publicè in columna proponi, ex Socrate probat Theophilus *tomo 14. de litteris monit. c. 7.*

6. Alter ſenſus eorum verborum, *ad communionem non recipiantur*, eſſe poteſt, id eſt abſolvantur; quaſi ab Innocentio ſtatuatur, ut excommunicatus ab uno Epiſcopo, non abſolvatur ab alio, niſi ab eo, à quo excommunicatur, qui proprius, genuinuſque ſenſus eſt hujus textus, ſi conferatur cum verbis ſequentibus, ubi de abſolutione agitur; & cum canone 31. Apoſt. & *cap. ſententia 11. quæſt. 3.* ubi eiſdem verbis utuntur Patres, ut ſtatuant, abſolutionem excommunicationis ab eo eſſe præſtandam, à quo prolata fuit ſententia.

COMMENTARIUM.

Juxta quem verum ſenſum deducitur hæc aſſertio: *Ab uno Epiſcopo excommunicatus, ab aliis eſt vitandus, & Archiepiſcopus per querelam aditus non abſolvit, niſi primo remittat.* Probant textus *in cap. ſi quis à proprio 11. quæſt. 1. cap. ex frequentibus, de inſtit. cap. per tuas, de ſentent. excomm.* Concilium Sardic. *can. 13. aliàs 16.* *Oſius Epiſcopus Cordubenſis dixit: Hoc quoque omnibus placeat, ut ſive Diaconus, ſive Presbyter à proprio Epiſcopo fuerit communione privatus, & ad alterum perrexerit Epiſcopum, & ſcierit ille, ad quem confugit, eum ab Epiſcopo fuiſſe excommunicatum, non oportet ut ei communionem indulgeat.* Lateran. ſub Calixto II. *can. 9.* *A ſuis Epiſcopis excommunicatos, ab aliis Epiſcopis, Abbatibus, & clericis in communionem recipi proculdubio prohibemus.* Synodus Antiochena *can. 6.* *Ut qui excommunicatus à proprio Epiſcopo, ab eodem ſolvatur.* Canon 53. Concil. Illiberit. *Placuit cunctis, ut ab eo Epiſcopo quis recipiat communionem, à quo abſtentus in crimine aliquo fuerit: quod ſi aliquis Epiſcopus præſumpſerit illum admittere, illo adhuc minimè ſciente, vel conſentiente, à quo communione privatus fuerat, ſciat ſe hujuſmodi cauſis inter fratres eſſe, cum ſtatus ſui periculo præſtiturum.* Ubi notat Mendoza, Patres aſſerere hoc cunctis placuiſſe. Arelat. 2. circa tempora Nicæni *can. 8.* Carthag. 2. *can. 8* Arauſic. *can. 11.* Cæſarauguſt. *can. 5.* Turon. 2. *can. 8.* Lugdun. 1. *can. 3.* Nicænum *can. 5.* Epaunenſe *can. 28.* Pariſienſe 3. *can. 7.* Tauritan. *can. 7.* Altiſſiod. *can. 19.* Aquiſgran. 1. *can. 41. 51. & 72.* Valentinum ſub Lothario Rege *can. 15.* Lateran. ſub Alexand. III. *can. 21.* Regiaticinum *can. 11.* Romanum 1. ſub Nicolao I. Lemovic. *act. 2. colum. num. 5. & 7.* Melfitanum ſub Urbano II. *can. 15.* London. ſub Honorio III. *can. 8.* Mogunt. ſub Paulo III. *can. 104.* Siricius Pontifex *epiſt. ad Epiſcopos per Africam.* Innocentius I. *epiſt. decret. 7. cap. 7.* Nicolaus I. *epiſt. 7. 9. 46. & 98.* Joannes P. VIII. *epiſt. 9. & 71. circa finem.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa in præſenti, & *de poteſt. Epiſcop. alleg. 126. n. 21.* Fileſacus *in præſenti*, Suarez *de cenſuris, diſput. 7. ſect. 2* Cæſar *de eccleſ. hierarch. diſput. 5. §. 2.* Mendoza *lib. 2. Concilii Illiberit. lib. 3. cap. 31.* Gibalinus *de cenſuris diſquiſit. 9. q. 3. prop. 1.* Frechilla *de excomm. 4. p. art. 1.* Morinus *lib. 2. exercit. cap. 28.* 7. CONCLUSIO DEDUCITUR, ET PROBATUR.

Sed pro dubitandi ratione adverſus primam partem hujus concluſionis, ubi aſſeritur, excommunicatum ab ipſo judice, à quo excommunicatus fuit, non ab alio Epiſcopo, vel ſuperiore eſſe abſolvendum, ita inſurgo. Aut excommunicatio lata eſt ab homine, aut à jure: neutro caſu deſideratur abſolutio ejus, qui excommunicationis ſententiam protulit: igitur non rectè aſſeritur, judicem ipſum, non alium, poſſe excommunicationem relaxare. Major patet; minor autem probatur. Nam ſi excommunicatio lata eſt ab homine, ejus ſuperior poteſt ſententiam ab eo prolatam relaxare, *cap. nuper 29. §. in primo*, ibi: *Ab eo, vel ejus ſuperiore.* Et *cap. per tuas, de ſentent. excomm. cap. venerabilibus, §. porrò, & §. ſi verò, eod. tit. lib. 6.* Si à lege, etiam inferiores ab ea abſolvere poſſunt, *cap. nuper, §. in ſecundo, cap. prudentiam 21. §. ſexta, de officio deleg.* Docent Covar. *cap. alma, 1. part. §. 12. n. 4.* Navarrus *in manual, c. 27. num. 39.* igitur neceſſariò non eſt adeundus qui excommunicationem protulit. Accedit, nam ſi alii Coëpiſcopi, aut judices excommunicationem ab alio latam non poſſent abſolvere; ſequeretur excommunicatum in excommunicatione perpetuò manſurum eſſe; ſiquidem qui excommunicationis ſententiam protulit, eam relaxare non poteſt, quia judex poſtquam ſententiam protulit, functus eſt officio 8. IMPUGNATUR HAC ASSERTIO.

officio ſuo, *l.judex, ff. de re judicata, cap. in litteris 9. de officio deleg.* igitur alius, ſive æqualis, ſive ſuperior, debet ipſum excommunicatum abſolvere. Secundò adversùs aliam aſſertionis partem, ubi docetur, excommunicatum conqueſtum coram Archiepiſcopo de injuſtitia excommunicationis, remittendum eſſe ad Epiſcopum, qui eum communione privavit, ut ab ipſo abſolvatur, inſurgit illud juris principium, quo docetur, Archiepiſcopum, coram quo excommunicatus conqueſtus eſt de injuſtitia excommunicationis, poſſe per ſe illum abſolvere, *d.c. per tuas, de ſentent. excomm. cap. 1. §. ſanè, de cenſib. lib. 6. c. irrefragabili, §. cæterùm, hoc tit.* igitur non rectè aſſeritur, ipſum excommunicatum remittendum eſſe ad proprium Epiſcopum, ut ab eo abſolvatur. Augetur hæc difficultas ex eo, quia ſi in hujus textus ſpecie Archiepiſcopus aditus fuit per viam appellationis, ut in illis verbis, *Per appellationis non ſuſpendatur objectum*, innuitur, Archiepiſcopus directè poterat abſolvere excommunicatum; nam licèt appellatio interpoſita in cauſa excommunicationis non operetur effectum ſuſpenſiuum, ut ex hoc textu conſtat; operatur tamen effectum devolutivum, ut probant Abbas *hîc, n. 9.* & cæteri ordinarii: igitur Archiepiſcopus per ſe ut judex competens poterat abſolvere ipſum excommunicatum.

9. De excommunicatione a jure lata.

His difficultatibus minimè obſtantibus vera eſt præſens Innocentii deciſio, ad cujus expoſitionem ſciendum eſt, excommunicationem dupliciter conſiderari poſſe, videlicet vel à jure inflictam, vel ab homine prolatam. In excommunicatione à jure inflicta quilibet Epiſcopus, aut parochus proprius poteſt eam relaxare, ſi abſolutio ſuperiori reſervata non ſit, *c. nuper, de ſentent. excom.* nec intereſt, an lege generali, ſpeciali, vel ſynodali excommunicatio inflicta ſit, ut docent Covar. *in c. alma, 1. p. §. 12. n. 4.* Marius Altérius *de cenſur. lib. 4. diſput. 3.* Suarez *eod. tract. diſp. 7. ſect. 5. n. 21.* Appellatione Epiſcopi veniunt omnes habentes juriſdictionem epiſcopalem; appellatione verò parochi ſacerdotes illi, qui præpoſiti ſunt adminiſtrationi Sacramentorum, illi enim à qualibet cenſura non reſervata abſolvere poſſunt, ut docent cum D. Thoma *in 4. diſt. 18. q. 2. art. 5.* Major *ibi, dubio 3.* Gabriel *quæſt. 3. art. 3.* Soto *diſt. 22. q. 2. ad ſecundum, concluſ. 3.* Cajetanus *verbo Abſolutio, n. 4.* licèt contrarium teneat Covar. *ubi ſuprà, 2. part. §. 12.* Paludanus *in 4. diſt. 18. q. 5. art. 1.* Sayrus *lib. 7. theſauri, c. 19. n. fin.* qui affirmant, noviori jure denegatam eſſe hanc facultatem abſolvendi Parochis, *ex Clement. 1. de privileg. extravag. 1. eod. tit.* Sed ſi rectè eas conſtitutiones perpendamus, in illis non agitur de Parochis, ſed de religioſis privilegia habentibus, ut jam notavit Gibalinus *d. diſquiſit. 9. pag. 410.*

10. De excommunicatione ab homine prolata.

Circa excommunicationem ab homine diſcrimen eſt conſtituendum inter excommunicationem generalem, ſeu generaliter prolatam; & particularem, in ſpecialem ſubditum pronunciatam. A generali cenſura omnis ille poteſt abſolvere, qui ab excommunicatione à jure inflicta abſolvere valet, *cap. ex frequentibus, de inſtit. cap. grave, de præbendis.* Docent Covar. *ubi ſuprà, §. 12. n. 4.* Soto *in 4. diſt. 22. quæſt. 3. art. 3.* Avila *de cenſuris, 2. part. cap. 7. diſput. 2. dubio 8.* Hurtado *de excom. difficult. 6.* Layman *in ſumma, lib. 1. tract. 5. c. 7. n. 3.* plures congeſti à Gibalino *ubi ſuprà, pag. 411. n. 10.* Cùm enim cenſura ab homine generaliter lata habeatur pro ſtatuto, aut conſtitutione; & à cenſuris ſtatuto, aut conſtitutione generali latis abſolvat quilibet Epiſcopus, Parochuſve, ut ſuprà probavi; ideò & à cenſura generaliter lata ab homine quilibet Epiſcopus, Parochuſve abſolvere valet; à ſententia verò excommunicationis ſpecialiter ab homine prolata abſolvere poteſt qui eam protulit, ejus ſucceſſor, ſuperiórve, aut judex delegatus: illis exceptis, nullus alius abſolvere poteſt, etiamſi æquali præfulgeat dignitate, *cap. verbum, de pœnit. diſt. 1.* Sed licèt hoc juris principium certum ſit, aliquas patitur exceptiones. Prima eſt, ſi excommunicationis inflictæ abſolutionem judex ſibi reſervaverit, ut contingit in incendiario, qui ob ſceleris gravitatem excommunicatione innodatur, & ejus abſolutio R. Pontifici eſt reſervata, *cap. tua nos, de ſentent. excomm.* docet Leander *de cenſur. diſput. 17. quæſt. 16.* Secunda proponitur *in cap. quærenti, de officio deleg.* ubi ſi delegatus proferat excommunicationis ſententiam, eamque intra annum non relaxaverit, elapſo anno ab ea abſolvere non poteſt, quia functus eſt officio ſuo, *cap. in litteris 9. eodem tit.* ubi notavi: quoad ſuperiorem etiam procedit dicta ſententia; nam cùm per appellationem ab excommunicatione interpoſitam juriſdictio ad ſuperiorem devolvatur, *cap. ſi à judice, de appell. lib. 6.* ideò habet facultatem relaxandi hujuſmodi cenſuram; interim autem etiam inferior, qui excommunicationem protulit, poteſt eam relaxare, quia poteſt tollere gravamen illud, à quo fuit provocatum, *cap. cùm ceſſante 60. de appell.* quoad ſucceſſorem etiam judicis, qui ſententiam protulit, aperta ſunt juris teſtimonia *in can. 39. Apoſtol. can. 47.* inter canones Arabicos, *can. 5.* inter Græcanicos, ut latè probavi *in cap. 9. de officio deleg.* igitur ſicut ipſe, qui ſententiam excommunicationis protulit, poteſt abſolvere, ita & ejus delegatus. Leander *d. diſp. 17. q. 17. & 18.*

Ex his manifeſtè apparet, nullum alium æqualem 11. Traditur ratio decidendi.
auctoritatem habentem poſſe abſolvere ab excommunicatione ab homine ſpecialiter prolata; quod jam à temporibus Apoſtolorum cautum invenio: canone enim 31. Apoſt. ita cavetur: *Si quis Presbyter, aut Diaconus ſegregatus fuerit, hunc non licere ab aliis recipi, ſed ab eo, qui ſegregaverat, niſi fortè obierit Epiſcopus, qui illum ſegregaſſe cognoſcitur.* Qui canon citatur in Concil. Nicæno *can. 5. De his, qui excommunicantur, ſive clerici, ſive laici, ab Epiſcopis per ſuas quaſque provincias ſervetur & iſta ſententia ſecundùm canonem, ut qui ab aliis excommunicantur, ab aliis ad communionem non recipiantur.* Ubi verba illa, *ſecundùm canonem*; referenda ſunt ad prædictum canonem Apoſtol. Acceſſerunt Concil. Illiberit. *can. 53.* Arelat. 1. *can. 16.* & alia SS. PP. decreta ſuprà adducta. Cyrillus Alexandr. *in epiſt. ad Epiſcopos Libyæ*, ubi notavit Balſamon. Ivo Carnot. *epiſt. 60. 76. & 194.* ubi conqueritur de Hugone Archiep. Lugdun. eo quòd ſacrilegos à ſe, ſuiſque Coëpiſcopis excommunicatos communioni reſtituerat. Cujus prohibitionis ratio ex eo petenda eſt, quia ut inquit Ariſtoteles *lib. 2. œcon.* ægrè fert unuſquiſque ſuo honore privari. Unde ad conſervandam Epiſcoporum auctoritatem, quæ vileſceret, ſi facta ab uno, ab alio infecta redderentur, rectè conſtitutum eſt, ut ab uno excommunicatus, ab alio non abſolvatur; oportuit enim ordinem politiæ ſervari, qui facilè confunderetur, niſi firmis & immobilibus cuncta eſſent diſtincta limitibus. Unde factum eſt, ut terminos territorii fixos, & immobiles habuerit olim vetuſtas, & venerabiles, ſacroſque appellaret, ut prodit Ovidius *lib. 2. Faſtorum.*

—— Solito celebretur honore
Separat judicio qui Deus arva ſuo:
Termini, ſive lapis, ſive es defoſſus in agro,
Stipes ab antiquis tu quoque numen habes.

Et Iuvenalis *ſatyra 6.*

Improbus aut campum mihi ſi vicinus ademit,

Aut

Aut ſtorum effodis medio de limite ſaxum. Alia plura congerit Briſſonius *lib.* 2. *de formulis, pag.*48. inde etiam quia confuſis terminis totius politiæ ordo confunderetur, juriſdictionis, & territorii cauſam publicam eſſe leges voluerunt, ut probant textus *in l. publicè, ff. de judiciis, l. ſilius, ff. de his qui ſunt ſui.* Quare rectè Innocentius III. in præſenti decidit, ne judex juriſdictionem alienam invaderet, non poſſe ab uno excommunicatum, ab alio judice abſolvi.

12. Ampliatur præſens aſſertio. Igitur ille, qui excommunicationem protulit, eam relaxare debet, niſi à ſuperiore impedimentum apponatur. Quæ concluſio ampliatur ita ut procedat etiamſi judex, qui excommunicationis ſententiam protulit, ſacerdos non reperiatur, quamvis contrarium tenuerint Sylveſter *in ſumma, verbo Abſolutio* 3. §. 1. Hoſtienſis *in ſumma, tit. de ſentent. excom.* §. *quis poſſit abſolvere:* & *in cap. à nobis, el* 2. *eod. tit.* & alii congeſti à Leandro *de cenſur. diſp.* 17. *q.* 4. moti auctoritate textus *in c. canonica,* in illis verbis: *Presbyter eſſe debet, & c. nuper,* ibi: *Sacerdos, de ſentent. excom.* Ille enim, qui ſententiam protulit, tantùm primâ tonſurâ initiatus poteſt ita excommunicatum abſolvere, non ſolùm ut compareat in judicio, communicetque cum aliis fidelibus, verùm ut fruatur Eccleſiæ ſuffragiis. Defendunt Covar. Navarrus, Suarez, Hurtado, & alii congeſti à Leandro *d. q.* 4. cùm enim hæc abſolutio non ſit ſacramentalis, non eſt ratio cur affirmemus eſſe neceſſarium gradum Presbyteratus in judice abſolvente, ſed tantùm juriſdictionem deſiderari, ut probat textus *in c. tranſmiſſa, de elect.* Nec contrarium probat textus *in d. c. ſi canonica;* ideò enim in eo deſideratur ordo ſacerdotalis, quia agitur de peccato R. Pontifici reſervato, cujus ratione excommunicatio incurſa erat; à culpa autem niſi presbyter abſolvere non poteſt. Ita docent Covar. & Hurtado *ubi ſuprà.* Nec textus *in d. c. nuper,* in quo non agitur de excommunicatione ab homine inflicta, ſed de cenſura à jure ſtatuta. Ampliùs, quia in eo textu tantùm affirmatur, parochum poſſe ab ea excommunicatione abſolvere; unde etſi accipiatur textus de excommunicatione ab homine lata, non negat Pontifex alium etiam non ſacerdotem ab ea abſolvere non valere.

13. Diſſolvuntur difficultates. Nec ſuprà adductæ difficultates adverſantur. Non prima, cui facilè ex ſuprà traditis reſpondetur aſſerendo, verum eſſe ſuperiorem ejus, qui ſententiam protulit, poſſe ab ea abſolvere, ex ratione ſuprà adducta; textum verò *in d. c. nuper,* cum aliis, procedere in excommunicatione à jure inflicta, ab ea enim omnes abſolvere poſſunt, ut ſuprà probavi. Nec augmentum hujus difficultatis, deductum *ex d. l. judex* 55. *ff. de re judicata,* refragatur: pro cujus vera interpretatione repetenda ſunt quæ adduxi *in c. in litteris, de officio delegati.* Difficilior eſt ſecunda dubitandi ratio propter jurium expreſſam antinomiam, ſed pro ea ſedanda, omiſſis ſolutionibus traditis à Gloſſa *in præſenti, verbo Conqueſtus,* Abbate *n.* 3. & *in cap. ab excommunicato, n.* 12. *de reſcriptis,* Innocentio *hic, n.* 4. Franco *in d. c. venerabilibus,* §. *ſanè, n.* 3. Barboſa *in præſenti,* & *alleg.* 126. *n.* 22. Frechilla *ubi ſuprà, n.* 3. aliqui caſus diſtinguendi ſunt. Primus eſt cùm ſubditus ſuffraganei conqueritur coram Metropolitano de injuſtitia excommunicationis; quia videlicet Epiſcopus ex officio, & non ad partis petitionem ipſum excommunicavit; tunc enim Archiepiſcopus, ſive per appellationem, ſive per querelam aditus, poteſt ipſum abſolvere, *d. c. venerabilibus, in principio, verſ. Attamen.* Ratio hujus principii eſt, quia in cauſis ſuffraganeorum, qualis eſt hæc, *cap. ſacro, de ſentent. excomm.* Archiepiſcopus competens judex eſt, ſive per appellationem, ſive per ſimplicem querelam adeatur, *c. per ſingulas* 9. *q.* 3. quo caſu procedere præſentem textum in illis verbis, *Eidem Epiſcopo ſatisfaciat;* docet Cæſar *de Eccleſ. Hierarch. d. diſp.* 5. §. 2. *n.* 24. Secundus caſus conſideratur, cùm cauſa, ob quam inflicta fuit excommunicatio, vertitur inter ſubditos ſuffraganeorum, & à ſententiæ injuſtitia appellatum eſt ad Archiepiſcopum; tunc enim licèt quoad effectum ſuſpenſivum appellatio nihil operetur, quoad devolutivum tamen effectum ſortitur: unde Metropolitanus fit competens, & de injuſtitia excommunicationis cognoſcere valet, *c. duo ſimul, cap. paſtoralis, hoc tit. d. cap. venerabilibus, in principio.* Et ſi excommunicatio, à qua appellatum fuit, juxta acta proceſſus rectà videtur, non poteſt abſolvere, ſed debet excommunicatum abſolvendum remittere ad proprium judicem primæ inſtantiæ, *d. c. ſacro,* ibi: *Ad excommunicatorem remittat; c. per tuas, de ſent. excomm. c. venerabilibus,* §. *ſanè:* ad quem caſum refert præſentem deciſionem Frechilla *ubi ſuprà, n.* 4. Ratio eſt, quia ſi dum conſtat de ſententiæ juſtitia, Archiepiſcopus abſolveret, injuriâ afficeretur judex ſuffraganeus, *c. ſervetur,* 11. *q.* 3. Debet ergo excommunicatus remitti ut abſolvatur, atque ut Archiepiſcopus poſſit de cauſa cognoſcere; antea enim in ea procedere non valet, *c. cum contingat, verſic. Antequam, de officio deleg. d. c. per tuas,* niſi in duobus caſibus. Primò, ſi periculum eſt in mora, ſecundò ſi malitiosè Epiſcopus ſuffraganeus denegat abſolutionis beneficium, *d. c. per tuas, d. c. ſacro,* §. *ſanè.* Tertius caſus eſt, cùm apud Metropolitanum notoriè conſtat de injuſtitia excommunicationis; tunc enim ipſe poteſt abſolvere, *d. c. venerabilibus,* §. *ſanè, verſ. Si verò, c.* 1. *verſ. Notoria, de cenſibus lib.* 6. ſed ſi dubitetur, an juſta, vel injuſta ſit excommunicatio à ſuffraganeo lata, tunc ſecundùm juris ſcrupuloſitatem poteſt Metropolitanus illum abſolvere, *d. c. per tuas, verſ. quod ſi, d. c. venerabilibus, verſ. Quod ſi dubitetur:* ſed ſecundùm humanitatem, & debitum honeſtatis Archiepiſcopus debet remittere ipſum abſolvendum excommunicatori, *d. c. per tuas,* ex ratione textus *in c. quibus Epiſcopi,* 11. *q.* 3. Docent Cæſar *de eccleſ. hierarch. ubi ſuprà, n.* 28. Vivianus *in præſenti.*

Suprà traditis adverſatur difficilis canon 3. Concilii Tolet. 12. in illis verbis: *Vidimus nonnullos, & flevimus, ex numero culpatorum receptos in gratiam Principum, extorres extitiſſe à collegio Sacerdotum. Ab eis ergo nullus ſe abſtinebit ſacerdotum communione: ſed quos Regia poteſtas, aut in gratiam benignitatis receperit, aut participes menſæ ſuæ effecerit, hos ſacerdotum, & populorum conventus ſuſcipere in eccleſiaſticam communionem debebit, ut quod jam principalis pietas habet acceptum, neque à ſacerdotibus Dei habeatur extraneum.* Quæ verba tranſcripta leguntur *lib.* 7. *Capitul. c.* 383. quare ex Capitularibus ea citat Carnotenſis *epiſt.* 62. & 172. Ex quibus expreſsè conſtat, non ſolùm ab aliis Epiſcopis abſolvi poſſe excommunicatum ab uno, verùm & Principem ſæcularem excommunicatum menſæ ſuæ adhibendo, abſolutionis donum illi impartiri. Pro cujus canonis expoſitione Cironius *ad titul. de ſentent. excom.* Fornerius *lib.* 3. *ſelect. cap.* 13. Juretus *in notis ad epiſt.* 62. *Ivonis,* Fileſacus *de idololatr. c.* 4. exiſtimarunt Regibus, ſupremiſque Monarchis illud privilegium fuiſſe conceſſum, ut ex qualibet culpa excommunicati abſoluti crederentur, ſi Regia Majeſtas eos in gratiam receperit, aut cum eis communicaverit: quod ut adſtruat Juretus expendit epiſtolam Anſelmi Cantuar. Archiep. ubi Ernulpho Priori ita ſcribit: *Audiſtis quibus ex præcepto Apoſtoli* 14. Exponitur Concilium Tolet. 12. can. 3.

ſtolici communicare non poſſum ſine animæ meæ periculo, quorum communionem Regi communicans, dum ipſe eis communicat, vitare non valeo. Hìc conſideret aliquis quid facere poſſim cum veniam ad Regem coronandum, & Miſſam celebrabo, & ipſi circa me erunt. Certè illos expellere nequeo; cum illis orare non audeo; Regi ſubtrahere ſolitum officium non debeo, quoniam Dominus Papa & illi concedit: & mihi, ut faciam, ſi præſens ſum, præcipit. Si mihi dicitur, ut domi maneam, ad Curiam non eam, & ſic alia bona officii mei faciens, à communione malorum abſtineam, conqueretur Rex cum omnibus Epiſcopis, & Principibus ſuis, &c. Unde aiunt, rectè *in d. can.* 12. ſtatui, ut quos Regia benignitas ad communionem acceperit, non repellant Eccleſiæ miniſtri, quia facto ipſo cenſentur abſoluti, ut ob ſimilem etiam honoris rationem excommunicatus ad oſculum pedum Pontificis admiſſus, abſolutus creditur, *c. cùm olim* 12. *de de privileg.* notat Hoſtienſis *in c. venerabili* 34. *verbo recognovit, de elect.* Eſt enim oſculum reconciliationis argumentum. Artemid. *lib.* 2. *de ſomnis, cap.* 2. Sidonius *lib.* 4. *epiſt.* 23. *Deus magne! quàm lætus orietur tibi dies, mihi mæcius, animus illi, cùm paternis pedibus affuſus, ex illo ore læſo, ore terribili convitium expectans, oſculum exceperit.* Similiter ſi R. Pontifex alicui reſcribit cum ſalutatione, niſi per ſubreptionem impetretur reſcriptum, excommunicatio relaxatur, *c. ſi aliquando* 41. *de ſentent. excom.* ubi Gloſſa *verbo Salutationi.* Unde cùm Pontifex abſolvere nequit, apponit clauſulam illam ſine ſalutatione. Obſervavit Cironius *lib.* 2. *obſerv. cap.* 14. Nec incongruè PP. dicti Concilii Tolet. inter alia adeptæ gratiæ, & communionis ſigna recenſent menſæ Regali accubitum; nam apud omnes gentes maximi honoris fuit menſæ Regali admoveri. De Hebræis conſtat *ex lib.* 1. *Regum*, ubi refertur honoris causâ Saulem Davidem qualibet prima die Lunæ menſæ ſuæ adhibuiſſe; quod & ipſum Davidem cum Alphiboſet tertio Saulis filio feciſſe refertur *lib.* 2. *Regum. c.* 19. Apud Chaldæos etiam idem obſervatum fuiſſe conſtat *ex lib.* 4. *Regum. c.* 25. & de Romanis probatur ex Statio Papinio *lib.* 4. *ſilvarum, in epulo Domitiani*, Suetonio *in Veſpaſiano, cap.* 9. quare apud eos tribuni ſcholarum divinis epulis adhibebantur, *l. unica, C. de Comitibus, & Tribunis*, Schol. Ammianus Marcel. *lib.* 15. *Ut ſpectabilis colebatur, & intimus facilitate aditus, honoréque menſa Regalis antepoſitus, aliis etiam ſecretiùs de rerum ſumma conſultabatur.* Unde apud eos dominus ſervo proprio accumbendi ſuis epulis facultatem præſtando, libertatem concedebat. Caius *lib.* 1. *inſtit.* probavi *in c.* 1. *de ſervis non ordin.* Apud Macedonios idem uſitatum fuiſſe teſtatur Quintus Curtius *lib.* 8. *Præcipuus honor habebatur, quòd liceb at ſedentibus veſci cum Rege.* De Spartanis ita ait Plutarchus *in Lycurgo. Apud Spartanos electo neceſſariorum quiſque cœnam apponens dicebat, Hac te menſa civitas honorat.* De Gothis idem teſtatur Paulus Diaconus *lib.* 1. *cap.* 23. *Apud Gothos honorificum menſa Regia adhiberi.* Sic etiam finxerunt Poëtæ argumentum eſſe adeptæ divinitatis, ſi Deus, vel Dea aliquem convivio excepiſſet, juxta Poëtam ibi:

—— Tu ſceptra, Iovemque
Concilias, tua das epulis accumbere Divûm.

Illuſtrant Savarus *ad Sidonium lib.* 1. *epiſt.* 11. Illuſtr. D. Franciſcus Ramos *pro Epiſcop. Luſit. propoſ.* 1. *circa finem, num.* 93. Verùm hæc eruditorum virorum ſententia non placet; nam nunquam legimus ſimile privilegium Regibus conceſſum, ut quos ipſi ad communionem admitterent, Prælati Eccleſiæ abſolutos à cenſuris haberent: quare canon ille tantùm accipiendus eſt de illis excommunicatis, qui pacem læſerant, ſtatumque patriæ turbaverant, aut infenſo animo in Regem fuerant. Quâ de cauſa anathemate proſcripti ab Eccleſia erant, juxta Concil. Tolet. 4. *can.* 75. Quorum criminum venia Regibus ipſis reſervata erat. Concil. Tolet. 5. *can.* 8. *In omnibus, quæ præmiſimus, poteſtatem indulgentia in culpis delinquentium Principi reſervamus.* Unde ſi ex his cauſis excommunicati indulgentiam Regis promeruiſſent, non erat ratio quare per Epiſcopos à communione arcerentur. Facit caſus Prætextati Rhotomag. Epiſcopi, qui cùm à Chilperico Rege delatus inter reos læſæ Majeſtatis apud Synodum Pariſienſem anno 577. crimen confeſſus eſſet, à communione ſecluſus fuit per hæc verba: *Quia Regis gratiam non habes, ideò nec noſtrâ charitate uti poteris priuſquam Regis indulgentiam merearis.* Poſt aliquot annos à Rege Gunthramno ſuſceptus, & convivio ejus adſcitus, ad urbem ſuam regreſſus eſt, nullo Synodi judicio habito. Refert Greg. Turon. *lib.* 7. *c.* 16. Quo modo acceperunt prædictum canonem 3. P. Marcha *lib.* 4. *concord. c.* 14. Theoph. Raynaud. *de litteris monit. tom.* 14. *c.* 2. *fol.* 403. Seldenus *lib.* 1. *de Synedriis, cap.* 10.

CAPUT IX.

Idem *Tyrent.* [a] *Archiepiſcopo.*

DUO ſimul, conſultationem ſcilicet, & querimoniam unica tuæ fraternitatis petitio continebat, per quam de venerabili fratre noſtro Hieroſolymitano [b] Patriarcha querebaris, clericos tuos tecum injuſtè gravari, qui eos ſpreto tuo judicio, coram quo parati ſunt de ſe querentibus juſtitiam exhibere, licèt ad eum per appellationem cauſa minimè deferatur, coram ſe reſpondere compellit: & utrum ad id poſſint de jure compelli, per noſtras poſtulabas litteras edoceri. Volentes igitur tibi ſuper gravaminibus providere prædictis, & conſultationibus tuis, quod canones ſanciunt, reſpondere; cùm ſic in canonibus diffinitum, [c] Primates, vel Patriarchas nihil privilegii habere præ cæteris Epiſcopis, niſi quantùm canones ſacri concedunt, & priſca conſuetudo illis contulit ab antiquo, ita ut ſecundùm [d] Nicænas regulas ſua privilegia ſerventur Eccleſiis, præterquam ſi Apoſtolica Sedes aliquam Eccleſiam, vel Rectorem ipſius quolibet ſpeciali privilegio decreverit honorare: de fratrum noſtrorum conſilio reſpondemus, quod quamdiu clerici tui [e] coram te voluerint ſtare juri, compelli non debent judicium ejuſdem Patriarchæ ſubire, niſi cauſa forſitan per appella-

tionem

nem ad ejus audientiam perferatur, aut (quod non credimus) aliquid ei à Sede Apoſt. ſit indultum. Datum Laterani Nonis Januarii.

N O T Æ.

1. a *Tyrenſi.*] In ſexta collectione, legitur *Turonenſi,* ſed perperam, cùm cauſa, quæ in præſenti proponitur, contigiſſet in Patriarchatu Hieroſolymitano: legendum ergo eſt *Tyrenſi*, ut habetur in epiſtolis Innocentii III. emendatis à Jacobo Sirleto, *pag.*249. quo modo etiam emendanda eſt inſcriptio textus *in cap.*2. *de apoſtatis.* Tyrenſis provincia ſplendidiſſima eſt in Syria, Romanorum colonia, *l.*1. *& 4. ff. de cenſibus.* Metropolis Conſularis dicitur in Concilio Chalced. *can.*4. illic: *Poſt Conſulatum Flavii Zenonis, & Poſthumiani, ſub die 5. Kalendarum Martiarum in colonia Tyro, clariſſima Metropoli Conſulari.* Eſt Archiepiſcopalis civitas, ut probat Berterius *diatriba* 1. *pag.*41. licèt enim in octava Synodo Exarchi nomine appelletur Tyrenſis Præſul, ideò contigit, quia eo tempore diem ultimum clauſerat Antiochenus Patriarcha, ut in prima actione ipſius Synodi refertur, & interim Tyrenſis Archiepiſcopus Primatis dignitate fulgebat, ut notat Berterius *diatribe* 2. *pag.*153.

b *Patriarcha.*] De quo nonnulla adduxi *in capite* 3. *de clericis peregrinis.*

2. c *Primates & Patriarcha.*] Olim dignitates iſtæ tantùm nomine, non verò re diſtinctæ, aut diverſæ erant; idem enim appellabatur Patriarcha, ac Primas, *cap.*1. 99. *diſt.* Patriarchæ & Primates, diverſorum ſunt nominum, ſed ejuſdem officii. Concil. Chalced. *can.*9. *lib.*7. Capitul. Caroli *capitul.*63. 241. *&* 324. Unde qui appellabatur Patriarcha, ſtatim Primas dicebatur, *cap. conqueſtus, c. nec,* 9. *quæſt.*3. Docent plura adducentes Fileſacus *in præſenti*, §.9. Germonius *lib.*2. *de ſacrorum immunit. cap.*5. *num.*27. Cæſar *de Eccleſ. hierarch. diſp.*4. §.1. Dartis *in d.* 99. *diſt.* Loayſas *in can.*8. *Concilii Tolet.*13. qui etiam notant Metropolitanum dici plerumque Primatem.

d *Nicænas regulas.*] Relatas *in cap. mos antiquus*, 65. *diſt.* quem textum expoſui *in cap.* 1. *de translat. Epiſcopi, cap. antiqua, de privilegiis.*

3. e *Coram te voluerint.*] Ex his verbis facilè deducitur, quod ſi ſubditi Archiepiſcoporum noluerint coram Metropolitanis litigare, ſed potiùs in Patriarchas conſenſerint, quod tunc etiam in prima inſtantia poterit Patriarcha de cauſis ſubditorum ſuffraganeorum cognoſcere; quod difficile redditur ex deciſione textus *in cap.*1. *de foro compet.* & illo juris principio, quo inhibetur clericis & eccleſiaſticis perſonis, judicis non ſui juriſdictionem prorogare, ne confundatur ordo hierarchicus, *cap.*1. 9. *quæſt.*2. *c. Epiſcopus, eadem q.* textus diſertus *in c. ſignificaſti, de foro compet.* Sed pro iſtorum verborum, quæ ambiguitatem continent, interpretatione dicendum eſt, temporibus Innocentii III. & jure Decretalium inſpecto, certum eſſe, clericum non poſſe prorogare juriſdictionem judicis non ſui, niſi conſentiente proprio Epiſcopo, *d. cap.*1. *d. c. ſignificaſti.* At verò circa prorogationem Archiepiſcopi, Patriarchæve ex propria voluntate, non ita prohibitionem fuiſſe apertam, quia tunc non prorogatur juriſdictio extranei judicis, ſed ſuperioris, *c. non liceat* 3. *quæſt.*6. Unde neceſſaria fuit deciſio textus *in d. cap.*1. *de foro compet.* ut etiam ex conſenſu partium juriſdictio Archiepiſcopi, tanquam extranei judicis in prima inſtantia judicii prorogari non poſſit: unde cùm ſatis apertè non liqueret temporibus Innocentii III. utrum talis juriſdictio Archiepiſcopi prorogari poſſit; ideò prædicta verba ita ambigua appoſuit Innocentius, ut jam obſervavit Cæſar *d. diſput.*5. §.2. *num.*15.

COMMENTARIUM.

Ex hac Innocentii epiſtola talis deducitur communiter diſputanda aſſertio: *De cauſis ſubditorum ſuffraganeorum Archiepiſcopi, ſeu Primates cognoſcere nequeunt, niſi per appellationis modum, aut ratione conſuetudinis, aut privilegii juriſdictionem obtineant.* Probant eam textus *in cap. nullus*, 9. *q.*2. *c. conqueſta*, & per totam 9. *q.*3. *c.*1. *& ult.* 18. *q.*2. *c. ſcitote* 6. *q.*3. *cap.*1. *de foro compet. lib.*6. *cap.*1. *hoc tit. eodem lib. c.*1. *de officio Vicarii, eod. lib. cap.*1. *de ſupplend. neglig. in* 6. *cap.*3. *de appell. eod. lib. cap.*1. *de pœnis, eod. lib. c.*1. *de pœnis. eod. lib. cap. non videtur, hoc tit. in* 5. *collect.* apud Cironium. Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, & *lib.*1. *juris eccleſ. p.*7. *num.*51. Cæſar *de eccleſ. hierarch. diſp.*5. §.2. Franciſcus Hallierius *de hierarch. juriſd. lib.*4. *cap.*1. *pag.*581. Petrus Greg. *lib.*15. *ſyntagm. cap.*5. Fileſacus *in præſenti*, Joannes Dartis *in diſt.*9. *quæſt.*3. *&* 99. *diſt.* Germonius *de ſacrorum immunit. lib.*1. *cap.*7. *num.*51. Paulus Idumay *in notis ad Innocent. III. lib.*2. *epiſt.*45. Balboa *in c.*1. *de foro compet. num.*25. Covar. *practic. quæſt.* 10. *n.*6. Didacus Perez *in l.*13. *tit.*4. *lib.*3. *Ordin.* Paz *in praxi, tom.*2. *prælud.*1. *num.*3. Lotherius *lib.*1. *de re benefic. quæſt.*12. Villaroël *tom.*1. *regim. eccleſ. quæſt.*4. *art.*2. Marinis *lib.*1. *reſol. c.*19. Abruzo *in lecturis ad leg.*1. *ff. de judiciis, quæſt.*34. 4. Concluſio refertur, et probatur.

Sed adverſùs hanc Innocentii deciſionem pro dubitandi ratione primò ſic argumentor. Archiepiſcopus in tota ſua provincia, & Primas in univerſo ſuo Primatu abſolutam obtinent juriſdictionem, *can.*34. *Apoſt. Epiſcopi ſuum Primatem, & caput agnoſcant, nihilque eminens ſine ejus voluntate faciant, præterquam quæ ad parœcias, & vicos ſuos pertinent.* Et *c. per ſingulos* 1. *&* 2. 9. *q.*3. Concil. Pariſ. ſub Ludovico *lib.*1. *c.*17. *Si quiſquam imminente nimia neceſſitate inconſulto Primate provinciæ, aut certè majore urgente neceſſitate, non adhibitis teſtibus vicinis Epiſcopis res Eccleſiæ diſtrahere tentaverit, ita canonico judicio percellatur, ut amiſſo honore reus Deo & Concilio teneatur.* Alia adducit Anton. Aug. *in epit. juris Pontif. lib.*4. *tit.*56. igitur non ſolùm in caſibus appellationis, conſuetudinis, ſeu privilegii, verùm in omnibus poſſunt Archiepiſcopi, & Primates de cauſis ſubditorum ſuorum ſuffraganeorum cognoſcere. Augetur hæc difficultas ex illo vulgari juris dicterio, quo docetur, ſi vinco vincentem te, à fortiori vincam te, *l. de acceſſionibus* 14. *verſic. Nam qui me potior, ff. de diverſis & tempor. c. auctoritate* 7. *de conceſſ. præb. lib.*6. ſed Patriarcha habet juriſdictionem in Archiepiſcopos, Archiepiſcopi in Epiſcopos, *d. c.*1. *&* 2. 9. *q.*3. igitur à fortiori ipſi habebunt juriſdictionem in ſubditos ſuffraganeorum ſuorum. Augetur tandem hæc dubitandi ratio ex eo, quia Primates, & Archiepiſcopi ſunt conſtituti in majoribus civitatibus, ubi temporibus Imperii Romanorum præerant Præfecti, Proconſules, & cæteri Magiſtratus majores, ut infrà dicemus: ſed iſti Magiſtratus plenariam in ſuis provinciis habebant juriſdictionem circa omnes ſuarum provinciarum ſubditos, *l.*1. *C. de offic. Præfecti urb. l. ult. verſ. Ita tamen, C. de juriſd. l.*1. §. *curæ carnis, l.*1. *ff. de offic. Præfecti urbis:* igitur ſimiliter Patriarchæ, & Archiepiſcopi omnimodam habent juriſdictionem in ſubditos ſuæ provinciæ. Secundò etiam difficilis videtur hæc aſſertio, quatenus affirmat, conſuetudine introduci poſſe, ut Patriarcha, & 5. Impugnatur hæc aſſertio.

Archiepiſcopus extra caſus à jure expreſſos poſſint exercere juriſdictionem in ſubditos ſuffraganeorum; nam conſuetudo ſacris canonibus contraria non admittitur, immò improbatur, *cap. cum venerabilis 7. de conſuetudine, c. 1. circa finem, de his quæ fiunt à majori parte, cap. 2. de temporib. ordin. cap. ex frequentibus, de inſtit.* Sed hæc conſuetudo repugnat ſacris canonibus, qui tantùm certis caſibus juriſdictionem concedunt Archiepiſcopis in cauſis ſubditorum ſuffraganeorum: igitur non debet admitti. Unde in terminis hujus deciſionis conſuetudo damnatur *in cap. 2. de pœnit. & remiſſ. lib. 6. in cap. 1. §. 1. de foro compet. lib. 6.* in illis verbis: *Niſi aliud in his tribus de conſuetudine obtineat.* Ubi per argumentum ab ſpeciali probatur, in aliis caſibus conſuetudinem non admitti.

6. De jurisdictione Patriarcharum.

Adhuc tamen defenſanda eſt præſens Innocentii deciſio, ad cujus expoſitionem, & veram interpretationem præſentis textus ſciendum eſt, quod cùm Chriſtus Dominus omnes ſuas oves paſcendas, earumque curam Petro commendaſſet, *extravag. unam ſanctam, de majorit. & obed.* & fidelium grex multùm excreſceret, *cap. in novo, 21. diſt.* D. Petrus neceſſarium duxit, cùm non poſſet per ſingulas provincias diſcurrere, eas dividere, *cap. 10. cap. in illis, 80. diſt.* Patriarchas, Archiepiſcopos, Epiſcopos, & alios inferiores Prælatos per diverſa loca diſperſos conſtituere, *cap. 1. 99. diſt.* de quorum munere, & officio videndus eſt Petrus Greg. *lib. 15. ſyntagm. cap. 5. cum ſequent.* Finis autem, & ſcopus hujus diviſionis fuit, ut omnia ordinatè, & in Eccleſiæ ædificationem ſine confuſione fierent, ita diviſâ Eccleſiæ curâ, *cap. mandata, de præſumpt.* Sed quia confuſio cum magno ſpiritualis Reipublicæ malo facilè oriretur, niſi Eccleſiæ Prælati inter cancellos curæ ſibi commiſſæ continerentur; ideò conveniens viſum eſt unicuique in ſua diœceſi privatam juriſdictionem concedere, ita ut altera alterius clericum neque ordinare, neque dijudicare præſumat, *cap. nullus alterius, cap. nullus Primas, cap. nullus Epiſcoporum, cap. Epiſcopum 9. quæſt. 2. cap. per ſingulas 2. cap. ſi autem, cap. nullus 9. quæſt. 3.* & è contra etiam clericis interdictum eſt, relictis propriis Epiſcopis, aliorum judicia expetere, aut pati, *cap. non liceat 3. quæſt. 6.* quia clerici à propriis Epiſcopis, non ab alienis debent judicari, *cap. ſcitote 6. quæſt. 3.* quâ de cauſa licèt conſenſus privatorum ſufficiens ſit ad prorogandam alterius juriſdictionem, etiamſi proprii judicis conſenſus non accedat, *l. 1. ff. de judiciis, l. ille à quo, §. tempeſtivum, ff. ad Trebell. l. ſi convenerit 18. ff. de juriſdict.* attamen clerici non poſſunt coram aliis judicibus etiam eccleſiaſticis conveniri, niſi interveniente proprii Epiſcopi conſenſu, ne confundatur eccleſiaſtica juriſdictio, *cap. 1. cap. ſignificaſti, de foro compet.* Et quia juriſdictio eccleſiaſtica privativè conceſſa eſt, quæ eſt verior ratio, omiſſis aliis traditis à Bartolo *in l. 1. num. 1. & 2. ff. de judiciis,* Abbate *d. cap. ſignificaſti, num. 7. ad finem,* Jaſone *in l. 1. §. & poſt, num. 11. de novi operis nunt.* Vantio *de nullitat. tit. quibus modis ſententia nulla, num. 78.* Barboſa *in l. 1. art. 3. num. 195. ff. de judiciis,* dicemus latiùs *in d. c. 1. de foro compet.* Unde ſæpè ſæpiùs ſacris canonibus cautum legimus, ne Epiſcopus, vel ſuperior alienum ſubditum condemnare, vel abſolvere præſumat.

7. De origine Patriarcharum.

Deinde ſciendum eſt, diviſionem Eccleſiarum Patriarchalium, & Metropolitanarum factam fuiſſe juxta diviſionem provinciarum, quam jam Romani ante tempora Conſtantini obſervaverant in conſtituendis majoribus Magiſtratibus, & ſacerdotibus, *cap. 1. 99. diſt.* Cùm enim Apoſtoli agnoviſſent in eas provinciarum partes fuiſſe Primates ſæculares, & Archiflamines fuiſſe, ac judiciariam poteſtatem ipſos exercere, ita ut quia Princeps propter loci diſtantiam facilè adiri non poterat, commorantes per provincias pro oppreſſionibus, & injuſtitiis ſibi illatis ad eos appellarent, Apoſtoli in proprium uſum Eccleſiæ, & juriſdictionis eccleſiaſticæ prædictam diviſionem amplexi, & ſecuti fuerunt, & in ipſis provinciarum capitibus Patriarchas, ſeu Primates appoſuerunt. Docent Fileſacus *in præſenti,* Barboſa *lib. 1. juris eccleſ. cap. 6. & de poteſt. Epiſcop. cap. 7.* Cæſar *de eccleſ. Hierarch. diſput. 5. §. 1.* Morinus *lib. 1. exercit. cap. 1. & 2.* Vivar. *ad Flavium Dextrum anno 105.* Meurſius *in Gloſſario, verbo Patriarcha,* Fragoſo *de regim. Chriſt. Reipub. lib. 7. diſput. 16. §. 1.* Acuña *de Primatu Eccleſiæ Brachar. can. 6.* Balſamon *in can. 6. Concilii Nicæni,* Bertetius *diatriba 2. per totam,* Caſaubonus *ad Vopiſcum, pag. 249.* Hallierius *de ſacris elect. ſect. 5. 2. part. cap. 4. art. 3. §. 3.* Carrier. *tom. 2. Digeſti fidei, pag. 631.* de quorum Patriarcharum numero, & diſtinctione plura Deo volente dabimus *in cap. antiqua, de privilegiis.* Deinde etiam cùm agnoviſſent Apoſtoli in diviſione imperii fuiſſe etiam Metropolitanas civitates, quæ minores judices habebant illis Magiſtratibus, qui in provinciarum capite erant conſtituti, etiam conſtituerunt in illis civitatibus Matricibus Archiepiſcopos, ſeu Metropolitanos, qui Primatibus ſubeſſent, & aliis inferioribus, videlicet Epiſcopis, præeſſent, *cap. 2. 99. diſt.* Docent Cæſar *d. diſput. 5. §. 1.* Fileſacus *in præſenti, §. 14.* Barboſa *d. lib. 1. juris eccleſ. c. 7.* Germonius *lib. 4. de ſacrorum immunit. cap. 7.*

8. De jurisdictione eorum.

His præmiſſis circa originem Patriarcharum, & Archiepiſcoporum, eorum juriſdictio obſervanda eſt. Et ſcire oportet, Patriarchas, ſeu Primates, præeſſe omnibus Archiepiſcopis & Epiſcopis ſui Patriarchatus, licèt diverſo modo; reſpectu enim Archiepiſcoporum in omnibus cauſis; reſpectu verò Epiſcoporum in certis, ex præſenti deciſione. Erga Archiepiſcopos illis concedunt pallium, & juramentum fidelitatis accipiunt, *c. antiqua, de privil.* deinde in cauſis ipſorum etiam in prima inſtantia habent juriſdictionem ordinariam, *cap. ſi clericus, 11. q. 1.* & à ſententiis ab ipſis prolatis ad Patriarcham appellatur, *d. c. antiqua.* In cauſis etiam ſuffraganeorum ab Archiepiſcopis deciſis appellatur ad Patriarcham, *cap. ſi inter 6. quæſt. 4. d. cap. antiqua,* plura Hallierius *de hierarch. juriſd. lib. 4. pag. 838.* Habet etiam Primas facultatem ordinandi ipſos Archiepiſcopos ſibi ſubjectos, ut de Patriarcha Alexandrino refertur *in epiſt. Synodica Concil. Nicæni,* apud Theodoretum *lib. 1. cap. 9.* Caſſiodorum *lib. 2. tripart. c. 12.* De Antiocheno conſtat *ex can. 6. Concilii Nicæni,* juncta expoſitione Innocentii I. *epiſt. 18. ad Alexandrum Antiochenum Præſulem;* cujus verba refert Clemens *epiſt. 1.* poſt medium: *Epiſcoporum judicia, & majora Eccleſiarum judicia ad Primates, vel Patriarchas ſunt deferenda.* Anacletus *epiſt. 2. c. 4. Ad Primates, vel Patriarchas poſt Sedem Apoſtolicam ſumma negotia conveniant.* Stephanus Pontifex *epiſt. 9. c. 5.* ad Patriarchas, & Primates Epiſcoporum negotia, ſalvâ in omnibus Apoſtolicâ auctoritate, ſunt referenda. Patriarcha etiam ſupplet negligentiam Metropolitani, *cap. cùm ſimus 9. q. 3.* & vacante ipſa ſede debet œconomum conſtituere, & curare ut res Eccleſiæ cuſtodiantur, *c. cum vos, c. præſenti, hoc tit.* Tandem in convocandis Conciliis, & ſtatuenda diſciplina eccleſiaſtica habet omnem auctoritatem, ut probat Hallier. *ubi ſuprà,* utiturque inſigniis propriis, vexillum crucis deferendo etiam extra ſuam provinciam, *c. antiqua, de privilegiis.* Alia munia, & officia Patriarcharum referunt Cæſar *ubi ſuprà, diſput. 4. §. 4.* Hallierius *ubi proximè,* & alii ſuprà congeſti de Patriarchis, & eorum dignitate agentes.

Archie

9. Archiepiſcoporum juriſdictio. Archiepiſcopi etiam in proprios ſuffraganeos non inferiorem obtinent auctoritatem; habent enim ordinariam juriſdictionem in Epiſcopos ipſius provinciæ, *cap.* 1. & 2. 99. *diſt. cap. per ſingulas* 9. *quæſt.* 3. quare & vicarium ſuffraganei poſſe carceri mancipare, probat Marinis *lib.* 1. *reſolut. cap.* 18. Dicunturque eidem Suffraganei metropolitana lege ſubjecti, *cap. paſtoralis, in principio, de offic. ordin.* olim quidem in Synodo provinciali de eorum cauſis cognoſcebant, *cap. ſalvo, cap. Archiepiſcopus* 9. *quæſt.* 3. *cap. placuit* 2. *quæſt.* 6. *cap. ſi inter* 6. *quæſt.* 4. *cap. ſi clericus* 11. *quæſt.* 1. Hallierius *de hierarch. juriſd. lib.* 4. *pag.* 497. Hodie civiles tantùm cauſas definire valent. Poſſunt etiam Metropolitani Concilium provinciale celebrare irrequiſito Primate, *c. ſi quis Epiſcopus,* 97. *diſt. cap.* 1. 18. *diſt.* & convocare Epiſcopos, qui etiam renuentes venire coguntur, *canon.* 31. & 38. *Apoſt.* Concilium Nicænum 1. *can.* 5. Antiochenum *can.* 20. Chalced. *can.* 19. Arelat. 2. *can.* 18. Agath. *can.* 35. Tarracon. *can.* 13. Tolet. 2. *can. ult.* Tolet. 4. *can.* 5. Aurelian. 2. *can.* 2. tertium *can.* 1. quartum *can.* 36. quintum *can.* 38. Turon. 2. *can.* 1. Matiſcon. 2. *can.* 20. Epaunenſe *can.* 1. Trullanum *can.* 8. & in ipſo Concilio teſtes deſignare, qui in futura Synodo referant ea, quæ reformatione digna judicentur, juxta textum *in c. Epiſcopus in Synodo,* 35. *quæſt.* 6. & Epiſcopos in eo delinquentes punire, quorum judices ordinarii ſunt. Clem. *epiſt.* 1. Anacletus *epiſt.* 4. *ante finem,* Anicetus *epiſt.* 1. Hyginus *epiſt.* 1. Callixtus *epiſt.* 2. Lucius *epiſt. unic.* Concilium Antiochenum *can.* 9. & 14. Nicænum *can.* 54. Carthag. 3. *can.* 5. Tolet. 3. *can.* 20. Matiſcon. 2. *can.* 9. Aurel. 5. *can.* 17. *cap.* 1. §. *fin. hoc tit. in* 6. Debent etiam Archiepiſcopi ordinare omnes Epiſcopos comprovinciales, ut probavi *in cap. ſi Archiepiſcopus, de temporib. ordin.* quo tempore illis debent promittere obedientiam, & reverentiam. Concilium Vern. ſub Pipino *can.* 3. Meld. *can.* 31. Tullenſe *can.* 9. atque Epiſcopis proficiſcentibus extra provinciam litteras commendatitias dare, Concilium Antioch. *can.* 2. Carthag. 2. *can.* 28. Aquiſgran. *can.* 77. Tandemque majores & difficiliores cauſas, quas Epiſcopi decidere non valent, ad Archiepiſcopum referre. Concil. Mogunt. celebratum anno 740. *num.* 6. & omnia, quæ ad rectum provinciæ regimen ſpectant, Archiepiſcopi diſponere valent, *can.* 34. aliàs 35. Apoſt. Concilium Nicænum *can.* 61. Antioch. *can.* 9.

10. De ſubditis ſuffraganeorum. Nec ſolùm in ipſos Suffraganeos, verùm etiam in eorum ſubditos Archiepiſcopi juriſdictionem exercent in certis caſibus à jure expreſſis, & aliis conſuetudine, aut privilegio introductis, ut in præſenti textu docetur. Primus caſus eſt, cùm querela coram Archiepiſcopo proponitur à ſubdito ſuffraganei contra ipſum Epiſcopum. Concil. Sardic. *can.* 14. Carthag. 6. *can.* 6. Afric. 2. *can.* 101. Aurelian. 5. *can.* 7. Tolet. 3. *can.* 20. Tolet. 7. *can.* 3. Tolet. 9. *can.* 1. Tolet. 13. *can.* 1. Synodus 8. Generalis *can.* 26. Secundus eſt, cùm per appellationem interpoſitam à ſententia ab Epiſcopo prolata provocatur Archiepiſcopus, *c. ad reprimendam* 8. *hoc tit. cap. dilectis, cap. cauſam, cap. ſolicitudinem, de appell. cap. per tuas, de ſentent. excomm. cap.* 1. *de foro compet. lib.* 6. *cap. Romana, de appell. eod. lib. cap. ut litigantes, hoc tit. in* 6. *cap. venerabilibus, de ſentent. excomm. eod. lib* quarum cauſarum ratione ſolent Archiepiſcopi habere tribunal erectum in aliqua diœceſi ex comprovincialibus. Tertius caſus evenit cùm negligentes ſunt ſuffraganei in adminiſtratione juſtitiæ ſubditis propriis; tunc enim eorum negligentiam Archiepiſcopus ſupplere debet. Synodus Nicæna 2. *can.* 11. Tolet. 8. *can.* 8. & Tolet. 11. *can.* 2. Innocent. III. *lib.* 1. *epiſt.* in codice Coloniæ edito à Sirleto *folio* 88. Unde negligente Epiſcopo in conſtitutione œconomi, illum Archiepiſcopus conſtituit, *cap. cùm ſimus* 9. *quæſt.* 3. & eo negligente circa collationem beneficiorum, ſimul cum Capitulo Archiepiſcopus confert, *cap. licèt, cap. fin. de ſupplend. negligent.* & eo negligente abſolvere excommunicatum, Archiepiſcopus illum abſolvit, *cap. ad reprimendam, hoc tit.* ubi dixi, niſi negligentia excuſabilis ſit, ut in ſpecie textus *in cap.* 1. & 3. *de ſupplend. neglig.* vel niſi actus qui deſideratur, pro forma deſideretur; tunc enim negligentia Epiſcopi poteſt ſuppleri per Archiepiſcopum, *cap. penult.* ubi Gloſſa *verbo Mandamibus, de re judicata lib.* 6. juxta quam limitationem accipiendus eſt textus *in cap. nullus, de jurepatron.* juncto Cæſare *de Eccleſ. Hierarch. d. diſp.* 5. §. 2. *n.* 23. Quartus caſus contingit, cùm Archiepiſcopus viſitat ſuam provinciam, quam viſitare tenetur, *cap. cùm ex officii, de praeſcript. cap. cùm nuper, de cenſibus, cap.* 1. *eod. tit. lib.* 6. in ipſo enim actu viſitationis poteſt Archiepiſcopus animadvertere in ſubditos ſuffraganeorum, nullâ etiam datâ negligentiâ in ipſis ſuffraganeis, *d. cap.* 1. *de cenſibus*; licèt hodie non poſſint Archiepiſcopi viſitare provinciam, niſi ex cauſa in Concilio provinciali approbata. In aliis etiam caſibus ſpecialibus poteſt Archiepiſcopus in ſubditos ſuffraganeorum animadvertere, ut ſi hæreſis per ſuam provinciam graſſari incipiat, *cap.* 3. §. *adjicimus, cap. excommunicamus, de hæreticis*; vel ut ſimoniæ vitium extirpent, *c. dilectus, el* 2. *de ſimonia*; vel ut vitetur ignorantia divini juris. Concilium Tolet. 8. *can.* 8. Tolet. 11. *can.* 2. Arelat. ſub Carolo, *can.* 8. Item poſſunt animadvertere in eos, qui aliquid ex bonis Epiſcopi decedentis expilaverint, aut celaverint. Concil. Valent. Hiſpaniæ *can.* 3. Tolet. 9. *can.* 7. Trecleian. *can.* 14. item compeſcere quæſtuarios illegitimos per ſuam provinciam, *c. ex tuarum, de privileg.* Debet etiam Archiepiſcopus, cùm opus fuerit, auctoritatem præſtare alienationi rerum eccleſiaſticarum, *cap. dudum, de rebus Eccleſiæ, cap.* 2. *de tranſactionibus.* Item cùm conſtat de nimia negligentia ſuorum ſuffraganeorum in obeundis muneribus, ad quæ ratione ordinis, vel lege juriſdictionis, aut diœceſana tenetur; quia tunc juriſdictio ad Archiepiſcopum devolvitur, *cap. Romana,* §. *ſanè, de cenſibus, lib.* 6. *c. Romana, de pœnis, eod. lib. l.* 11. *tit.* 5. *partit.* 1. Proſequuntur alios caſus Pax *in praxi,* 1. *tom. prælud.* 2. *n.* 14. Gratianus *lib.* 1. *diſcept. cap.* 169. Solorzanus *tom.* 2. *de jure Indiar. lib.* 3. *cap.* 7. *num.* 35.

Quibus ita præmiſſis, ratio hujus deciſionis ex eo provenit, nam cùm confundatur eccleſiaſticus ordo, ſi unicuique propria non ſervetur juriſdictio, *cap. pervenit* 11. *q.* 3. junctis traditis in commentatio antecedenti; & bono publico, ſalutique animarum maximè expediat, ne in Eccleſiis alienus ſubditus ab extraneo judicetur Prælato; non enim æquè benè per alienos, ac per proprios judices ſubditis conſulitur; & Patriarchis, atque Archiepiſcopis certis tantùm in caſibus permiſſum ſit de cauſis Suffraganeorum cognoſcere; ideò in aliis procedere non poſſunt, ne, ut dixi, confundatur ordo hierarchicus, & diſciplina eccleſiaſtica contemnatur; nam cauſæ omnes quoad primam inſtantiam coram Ordinariis locorum tractandæ ſunt. Trident. *ſeſſ.* 24. *de reform. cap.* 20. ubi plures Barboſa, Solorzanus *tom.* 2. *de jure Indiar. lib.* 3. *cap.* 3. *num.* 1. Salgado *de ſupplic.* 2. *part. ferè per totam.* Unde non poſſunt Primates, ſeu Archiepiſcopi compellere ſubditos ſuffraganeorum ad ſuſcipiendam juriſdictionem delegatam, *cap. paſtoralis, hoc tit.* nec etiam ipſos ſubditos ſuffraganeorum ad teſtimonium perhibendum cogere, ut latè probat Hallierius *de hierarch. juriſd.* 11. Traditur ratio decidendi.

ubi ſuprà, *pag.*500. niſi contrarium conſuetudine, aut privilegio introductum reperiatur; cùm enim conſuetudine, aut privilegio acquiratur juriſdictio, *cap. cùm contingat, de foro compet. cap.* 1 *eod. tit. in* 6, *cap. conſuetudinis* 3. *de conſuet. lib.*6. ideò ſi conſuetudine, aut privilegio Archiepiſcopi utantur, poſſunt ultra caſus ſuprà enumeratos de cauſis ſubditorum ſuffraganeorum cognoſcere.

12. DISSOLVITUR PRIMA DIFFICULTAS. Nec obſtat prima difficultas pro dubitandi ratione perpenſa; verum enim eſt, Primatem in toto ſuo Primatu, Archiepiſcopum in propria provincia habere juriſdictionem in habitu, non verò in actu immediatè, niſi in caſibus ſuprà enumeratis, conſuetudine, aut privilegio introductis; habent enim Archiepiſcopi poteſtatem in univerſa provincia, ſed non in particulares ipſius provinciæ, qui ſubſunt juriſdictioni privatæ immediatæ ſuffraganeorum. Nec etiam adverſatur primum augmentum prædictæ difficultatis, quia licèt certum ſit, quod ſi vinco vincentem te, à fortiori vinco te; illud principium procedit ubi militat eadem ratio, & juris abſurdum ſequitur, ut docent Paz *ubi ſuprà, prælud.* 1. *num.*17. Petrus Greg. *in cap. conquerente, cap.*12, *num.*12. *hoc tit.* licèt enim Epiſcopi pareant Archiepiſcopis, non tamen ſubditi Epiſcoporum ſunt in eorum poteſtate eodem genere juriſdictionis, propter ejus diſtinctionem, quam ſuprà expoſui: neque ullum ſequitur abſurdum ex eo, quod Archiepiſcopus habeat juriſdictionem Metropoliticam in tota provincia, non autem obtineat Epiſcopalem in ſubditos ſuffraganeorum; ſicut nec eſt abſurdum, ut ſubditus mei ſubditi ſubditus meus non ſit, ex ratione legis Modeſtinus 105. *ff. de V.S.* Vulgare enim juris dicterium ſuprà adductum habet locum in eodem genere poteſtatis, non verò in diverſo: unde diœceſani ſubſunt Epiſcopo Epiſcopali juriſdictione; Epiſcopi verò proprio Metropolitano Archiepiſcopali: ideò non ſequitur ſubditos Epiſcoporum parère Archiepiſcopis eodem genere ſubjectionis, ſeu poteſtatis. Nec obſtat ultimum augmentum ipſius difficultatis; nam licèt Apoſtoli, & eorum ſucceſſores à Romana politia, & Magiſtratuum diviſione magna in parte mutuaſſent formam conſtituendi Primates, Archiepiſcopos, & Epiſcopos; non tamen in omnibus, & per omnia ſecuti fuerunt modum, & formam Romanæ Reipublicæ, ut probat latè Fileſacus *in præſenti*, §.2. Unde non valet argumentum à juriſdictione Magiſtratuum populi Romani ad noſtros Magiſtratus eccleſiaſticos jure eccleſiaſtico inſtitutos.

13. RESPONDETUR SECUNDÆ DIFFICULTATI. Neque adverſatur ſecunda difficultas ſuprà adducta, cui ut ſatisfaciat Cæſar *de eccleſiaſt. hierarch. diſput.*5.§.2. exiſtimat, diſcrimen eſſe conſtituendum inter conſuetudinem illam, quâ juriſdictio protrahitur ultra caſus à jure expreſſos; & inter eam, per quam in caſu appellationis, & cæteris, qui jure ordinario ad Archiepiſcopum ſpectant, protrahitur juriſdictio ultra illos caſus: in prima parte conſuetudinem non admitti, *cap. cùm ſatis, de officio Archidiac.* quia per talem conſuetudinem offenduntur regulæ SS. PP. de quibus *in cap. nullus* 9. *q.*3. *cap.*1.2. *& per totam* 9. *quæſt.*3. in ſecunda verò diſtinctionis parte conſuetudinem admitti, & eo caſu procedere textus *in cap.* 1. *de foro compet. lib.*9. *cap. ut litigantes, hoc tit. eod. lib.* Sed hæc diſtinctio convincitur ex eo, nam in caſibus, in quibus Archiepiſcopus juriſdictionem exercet in ſubditos ſuffraganeorum, fruſtra conſuetudo deſideratur: igitur ſi conſuetudo aliquid operatur circa juriſdictionem Archiepiſcopi in prædictos ſubditos, maximè in caſibus, in quibus jus non permittit Archiepiſcopum cognoſcere: quare hac ſolutione omiſsâ dicendum eſt, conſuetudinem, ſeu privilegium poſſe juriſdictionem tribuere Archiepiſcopis extra caſus, in quibus jus illis concedit juriſdictionem in ſubditos ſuffraganeorum, cùm conſuetudo poſſit præſtare juriſdictionem eam non habenti, *cap. conqueſtus* 9. *quæſt.*3. *d. cap. cùm contingat, cap. dilecti, de arbitris, cap. irrefragabilis*, §. *except. hoc tit.* Covar. *in regula poſſeſſor*, 2. *part.* §.3. *num.*1. Navarrus *in cap. placuit, num.*31. *de pœnit. diſt.*7. Aviles *in capitulis Prætorum, verbo Noſtrum, num.*7. Paz *in praxi, tom.*2. *prælud.*2. *num.*55. Nec tunc obſtat difficultas ſuprà adducta; certum enim eſt, conſuetudinem ſacris canonibus contrariam, irrationabilem præſumi; interim tamen ſi hæc præſumptio ceſſet propter juſtam cauſam, quæ de novo emergat, juſta, & legitima cenſebitur, quamvis directè contraria ſit ſacris canonibus; quia cùm leges Pontificiæ humanæ ſint, pro varietate temporum mutantur, *cap. non debet, de conſanguinit. & affinit. cap. ult. de conſuet.* Unde conſuetudine legitimè præſcriptâ poterit Archiepiſcopus extra caſus à jure expreſſos de cauſis ſubditorum ſuffraganeorum cognoſcere; quod facilè evincit textus præſens in illis verbis: *Et priſca illis conſuetudo contulit, cap.* 1. §.1. *de foro compet. lib.*6. *cap. & quod dicitur, hoc tit. in* 5. *collectione*, in quibus potiùs approbatur hæc conſuetudo, quàm rejicitur.

Sed adhuc ſuperiori aſſertioni adverſatur textus *in c. ſanè* 3. *de foro compet.* ubi ſtatuitur à Patribus Concilii Africani, ut ſi duo Epiſcopi diverſarum provinciarum inter ſe litem habuerint, ille Primas det judices, in cujus territorio eſt locus, de quo contenditur. Ex quo brevi canone duplex adversùs ſuprà tradita inſurgit difficultas. Prima videlicet, quomodo cauſa Epiſcoporum diſceptetur coram Primate, omiſſo Metropolitani judicio, contra præſentem deciſionem. Secundò, ſi Primas illius provinciæ, ubi eſt locus, de quo contenditur, judex competens eſt, & de cauſa cognovit; quare tantùm dat judices, non autem ſententiam definitivam in ipſa cauſa profert, contra textum in lege *cum Prætor* 12. *ff. de judiciis.* Pro cujus textus ſolutione Cæſar *de Eccleſ. Hierarch. diſp.*4.§.4. & *diſp.*5.§.2. affirmat, textum illum procedere in ſecunda inſtantia, cùm videlicet appellatum eſt à ſententia Archiepiſcopi; tunc enim quia gradatim ad ipſum Primatem appellatur, de cauſa jure cognoſcit; ideo autem eum judices dare, quia cùm eſſent in diverſis, longinquiſque provinciis, commodè adire non poterant ipſum Patriarcham, ſed cum magno ſalutis, & expenſarum diſpendio. Sed hæc ſolutio nullo modo convenit verbis, & menti ipſius textus; ſiquidem in eo potiùs de prima, quàm ſecunda inſtantia agitur. Quare hac omiſsâ ſolutione, veriùs dicendum eſt, in eo textu agi de provinciis Eccleſiæ Africanæ, ubi ad juſtas, rationabileſque cauſas in uſu fuerunt certi judices electi, ſeu electitii, qui à Primate ex partium conſenſu dabantur, de quibus *in cap.*1. *de arbitris*, ubi latè dicemus; ut enim appellationibus via præcluderetur, in quibus proſequendis Africani infeſti admodum, & moleſti erant; ut provocandi occaſio vitaretur, ſtatutum fuit à Patribus Eccleſiæ Africanæ, ut ſi diverſarum provinciarum Epiſcopi cauſam inter ſe habuerint, Primas ille det judices, in cujus provincia eſt locus, de quo contenditur, à quibus appellare non licebat, *cap. à judicibus*, 2. *quæſt.*6. Cironius *lib.*2. *obſerv. cap.*2. Anton. Capella *ad appell. Eccleſiæ Afric. cap.*4. De ipſis etiam judicibus accipiendus eſt textus *in cap.*1.4. *quæſt.*5. qui aliàs difficilem valdè reddit noſtri Innocentii deciſionem.

Secundò adverſatur ſuperiori aſſertioni textus *in can.*138. *Concilii Africani*, in illis verbis: *De-* 15.

creta

14. EXPONITUR CAP. 3. DE FORO COMPET.

Explicatur can. 28. Concilii Africani.

cauſa Nicana, ſive inferioris gradus clericos, ſive ipſos Epiſcopos Metropolitanis apertiſſimè commiſerunt. Ex quibus apertè deducitur, Archiepiſcopos, omiſſis ſuffraganeis, poſſe eorum ſubditos judicare, & condemnare: igitur quia Archiepiſcopi de cauſis ſubditorum ſuffraganeorum cognoſcere valent. Huic difficultati duplici modo ſatisfieri poteſt. Primò aſſerendo, textum illum exaudiendum eſſe de cauſis ſubditorum ſuffraganeorum in ſecunda inſtantia. Secundò aſſerendo, textum illum procedere in Eccleſia Africana, in qua depoſitiones clericorum reſervatæ erant Metropolitanis, ut ex epiſtola 226. D. Auguſtini probat Hallierius *lib. 4. de juriſd. hierarch.* §. 4. *pag.* 487. unde ſenſus prædicti canonis erit, cognitionem criminis depoſitione digni Metropolitanis ſacros canones commiſiſſe.

Obſtat etiam textus *in cap. ex frequentibus, de inſtitutionibus*: cujus interpretationem in ejus notis dabimus.

CAPUT X.

N. a Turonen. Archiepiſcopo.

Quod *b* Sed. Apoſt. conſulis ſuper iis, quæ dubia tibi exiſtunt, gratum gerimus & acceptum, & tua exinde fraternitas videtur meritò commendanda; cùm lex divinæ *c* conſtitutionis eandem Sedem totius poſuerit orbis terrarum *d* magiſtram: ut quidquid dubitatur ab aliquo, ab ea tandem ejus ratio requiratur. Nos ſiquidem decreviſti providè conſulendos, utrum ſi fortè aliquâ infirmitate, vel aliâ juſtâ de cauſâ detentus aliquem ſuffraganeorum tuorum conſecrare non poſſes, alicui Copiſcoëporum tuorum vices tuas licitum committere tibi eſſet; & utrum electus, qui pro conſecratione inſtaret, ab eo cui vices tuas taliter commiſiſſes, deberet licitè conſecrari. In quo tale damus conſult. t. reſponſum, quod in tali articulo conſtituto, & tuas vices, ut dictum eſt, tibi committere licet, & conſecrandus munus debet ab eo conſecrationis accipere, cui eas duxeris committendas, dummodo *e* catholicus habeatur, & impedimentum ex ſubtractione gratiæ *f* Sed. Apoſt. non obſiſtat. Datum Laterani XVI. Kal. Junii.

NOTÆ.

1\. a Turon.] Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap. 4.* & in epiſtolis Innocentii III. correctis à Sirleto, *pag.* 441. De Turonenſi Eccleſia aliqua notavi *in cap. ad aures 8. de temporib. ordin.* Hæc deciſio miſſa eſt Ivello de Mateſellon Archiepiſcopo Turonenſi, qui in ea Eccleſia floruit temporibus noſtri Innocentii.

2\. b *Quod ſedem.*] Ita etiam exorditur Pontifex *in cap. quod ſedem, de decimis, cap. quod ſedem, de regularibus, cap. quod ſedem, de frigidis.*

3\. c *Conſtitutionis.*] Quando videlicet Chriſtus Dominus dixit B. Petro apud Matthæum *c. 16. Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.* Et apud Lucam *cap. 22. Ego rogavi pro te, ne deficiat fides tua.* Unde nihil uſitatius omni ævo in Eccleſia, quàm ut ſi quid fidei, religioniſve congruum eſſet ſtatuendum, ambiguumve decidendum, Apoſtolica Sedes conſuleretur. B. Leo *epiſt.* 89. ad Epiſcopos Viennenſis provinciæ: *Nobiſcum itaque veſtra fraternitas recognoſcat, Apoſtolicam Sedem pro ſui reverentia à veſtra etiam provinciæ Sacerdotibus (id eſt Epiſcopis,) innumeris relationibus eſſe conſultam, & pro diverſarum, quemadmodum vetus conſuetudo poſcebat, appellatione cauſarum, aut retractata, aut confirmata fuiſſe judicia.*

d *Magiſtram.*] Ut probavi *in cap. 1. in fine, de ſumma Trinitate.*

4\. e *Catholicus.*] Catholici nomen cœpit in Eccleſia, cùm hæreſes pullularunt; nam ut diſtinguerentur baptizati retinentes veram, & orthodoxam fidem, ab illis qui in hæreſim aliquando lapſi, aut relapſi fuerant, Catholici dicebantur, ut ſic certâ quaſi teſſerâ fidei puri fideles ab adulterinis ſecernerentur: ſed ſtatim & ipſi hæretici illud nomen uſurparunt. Lactantius *lib. 4. de vera ſapientia, in fine: Singuli quique cœtus hæreticorum ſe potiſſimum Chriſtianos, & ſuam eſſe Catholicam Eccleſiam putant.* D. Auguſt. *epiſt.* 68. *Unde cœperunt Chriſtiani uti his nominibus, Catholici Chriſtiani.* Concilium Laodic. *can.* 31. Agat. *can.* 67. *Ne quis hæreticis filias ſuas in matrimonium det, niſi hi ſe chriſtianos catholicos futuros eſſe profiteantur.* Concilium Carthag. 3. *can.* 3. *Ut Epiſcopi, vel clerici in eos, qui catholici chriſtiani non ſunt, id eſt, qui ſunt hæretici, licèt conſanguinei fuerint, aliquid rerum ſuarum nec per donationem, nec per teſtamentum conferant.* Concilium African. *can.* 3. *Ut Epiſcopi, & Presbyteri, & Diaconi non ordinentur prius quàm omnes, qui ſunt in domo eorum, Chriſtianos Catholicos fecerint.* Carthag. 4. *can.* 43. *l. 2. Cod. Theodoſ. de fide Catholica.* Plura adducit Fileſacus *in præſenti*, §. 5. Unde Epiſcopus Catholicus in præſenti accipitur pro Orthodoxo hæreſi non maculato. De antiquitate cognominis Catholici in Magnis Hiſpaniæ noſtræ Monarchis videndi ſunt Sahabedra *in Corona Gothica, cap.* 15. Valdes *de dignit. Regum Hiſpaniæ.*

5\. f *Gratiæ Sedis Apoſtolicæ.*] Id eſt, non ſit ſchiſmaticus, aut excommunicatus; illi enim non poſſunt Ordines conferre, ut probavi *in cap. 2. de ſacram. non iterand. cap. cùm bona, de ætat. & qualit.* Ex hoc textu deducitur, ex commiſſione, & delegatione Archiepiſcopi poſſe ſuffraganeum conſecrare Coëpiſcopum; quod quomodo procedat, expoſui *in cap. ſi Epiſcopus, de temporib. ordin. cap. ſuffraganeis 11. de elect.* Illud tantùm in præſenti notandum venit, Archiepiſcopum committentem conſecrationem Epiſcopi, debere eam delegare Coepiſcopo antiquiori ipſius provinciæ. Conſonat Leo Magnus *epiſt. 89. ad Epiſcopos Viennenſis provinciæ*, ubi aſſerit, committendam eſſe conſecrationem Epiſcopo illi, qui cæteros ſacerdotii, id eſt antiquitate Epiſcopatus præcellit.

CAPUT XI.

Idem *Epiſcopo* a *Helienſi.*

PAſtoralis officii. *Et infrà :* Ex parte tua fuit inſuper requiſitum, utrum ſi aliqua cauſa fuerit ad Archiepiſcopum per appellationem delata, poſſit eandem jure ordinariæ poteſtatis ſuffraganei ſui ſubdito delegare, vel animadvertere in eundem, ſi cauſam renuerit ſuſcipere delegatam. Ad quod utique reſpondemus, quod Archiepiſcopus ipſum ad ſuſcipiendam delegationem hujuſmodi compellere nequit *b* invitum, cùm in eum, exceptis *c* quibuſdam certis articulis, nullam habeat poteſtatem, licèt Epiſcopus ſuus eidem ſit *d* Metropoliticâ lege ſubjectus. *Et infrà.*

NOTÆ.

a HElienſi.] Ita legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap. 5.* Ad hujus inſcriptionis expoſitionem repetenda ſunt quæ adduxi *in cap. Paſtoralis, de reſcriptis.*

1. b *Nequit invitum.*] Sed quare ſi Archiepiſcopus poteſt delegare, & cauſam ſuffraganeo committere, non poteſt compellere ipſum ſuffraganeum juriſdictionem acceptare; cùm omnis delegatus, qui poteſt ſubdelegare, poſſit ſimul ſubdelegatum compellere juriſdictionem acceptare, *cap. Paſtoralis,* ubi eſt alia pars hujus textus, *de officio delegati.* Sed reſpondendum eſt, *in d. cap. Paſtoralis* 28. agi de delegato Principis ſubdelegante; in præſenti verò deciſione de Archiepiſcopo, ad quem provocatum fuerat, inter quos magna eſt differentia. Delegatus enim, cùm in cauſa ſibi commiſſa major ſit quocumque Ordinario, *cap. ſanè, de officio delegati, cap. fin. 39. diſt. cap. 1. 94. diſt.* ſi alii ipſam cauſam ſubdelegaverit, poteſt eum compellere juriſdictionem acceptare, *d. cap. Paſtoralis :* facit lex *Prætor. §. qui autem, ff. de vacatione munerum, l. fin. §. judicando, ff. de muner. & honor.* junctis traditis à Petro Greg. *lib. 5. partit. tit. 5. cap. 4.* Moneta *de commut. cap. 8. num. 561.* Archiepiſcopus verò nequit ſubditum ſuffraganei ſui invitum cogere acceptare juriſdictionem delegatam. Ratio eſt, quia Archiepiſcopus in ſubditos ſuffraganei, niſi in certis caſibus juriſdictionem non habet, ut ſuperiori commentario probavi: & cùm caſus iſte non enumeretur inter eos, quos ſuprà retuli; ideò Archiepiſcopus licèt poſſit cauſam ad ſe per appellationem devolutam ſubdito ſuffraganei delegare, & committere; tamen ipſum renuentem juriſdictionem acceptare, compellere nequit.

c *Quibuſdam articulis.*] Quos recenſui & expoſui ſuperiori commentario. Et ex hoc textu deducit Tapia *tom. 1. caten. moral. lib. 4. quæſt. 26. art. 2.* Metropolitanum non poſſe diſpenſare in legibus, vel præceptis Suffraganeorum. 2.

d *Metropolitana lege.*] Quæ circa varia verſatur, adeò ut Epiſcopi de rebus gravioribus abſque conſcientia Metropolitani nihil diſponere poſſint, ut latè probant Fileſacus *in præſenti, §. 1.* Cæſar *d. diſſ. 5. §. 2.* Anton. Auguſt. *in epitom. juris Pontif.* 3.

§.

PRæterea poſtulaſti, an alicui liceat ſine ſpeciali mandato Apoſt. Sed. delegato, qui reum propter contumaciam manifeſtam excommunicationis vinculo innodavit, vel petitorem cauſâ rei ſervandæ in poſſeſſionem petitorum induxit, rebus humanis exempto, eidem volenti juri parêre, abſolutionis beneficium impertiri, vel poſſeſſionem reſtituere intra annum, ſufficienti receptâ primitus cautione. Ad quod utique dicimus, quod cùm delegatus, quantum ad illud ſit major *a* ordinario, ſine mandato ſummi Pont. excommunicatus ab hujuſmodi delegato, non poteſt per alium, præterquam in mortis articulo, abſolutionis gratiam obtinere, niſi forſan delegatus talis extiterit, cui alius *b* ſuccedat in onere, ac honore; nec per alium, quàm per ſummum Pontif. recuperare poterit poſſeſſionem amiſſam. Veruntamen ne alius poſt annum verus efficiatur *c* poſſeſſor, coram Ordinario, vel ſi ejus copiam habere nequiverit, coram publicis, & honeſtis perſonis, ut quaſi præſcriptionem interrumpant annalem, offerre, ac præſtare, quod juri parebit, poterit cautionem, ut ſic poſt annum recuperare poſſeſſionem per *d* Sed. Apoſt. mereatur.

NOTÆ.

a MAjor Ordinario.] *Cap. ſanè,* ubi latè hoc principium expoſui, *de officio deleg.*

1. b *Cui alius ſuccedat.*] Factâ videlicet delegatione ſub nomine dignitatis, ut latè probavi *in cap. quoniam 14. de officio deleg.* & hoc caſu Capitulum quod ſuccedit Prælato in juriſdictione ordinaria, non ſuccedit in hac delegata, Pattinus *de poteſt. Capit. part. 1. quæſt. 10.* Sbrozius *de officio Vicarii lib. 1. quæſt. 16. num. 2.* & *lib. 2. quæſt. 135. num. 4.* Barboſa *lib. 1. juris eccleſ. cap. 51. num. 58.* Solorzanus *tom. 2. de jure Indiar. lib. 3. cap. 13. à num. 4.* Boiller. *de ſucceſſ. cap. 2. theorem. 64. num. 6.*

c *Efficiatur poſſeſſor.*] Hæc verba latè illuſtrabimus *in c. quoniam, ut lite non conteſt.* ubi de primo, & ſecundo decreto commentarium dabimus. 2.

d *Per Sedem Apoſtolicam.*] Hinc deducunt DD. quod cauſa, quæ ſemel delata eſt ad Curiam, non exit à Curia, niſi ſpecialiter committatur: probant plures relati à Barboſa *in præſenti, num. 11. & 13.* Valaſcus *conſult. 105. num. 102.* 3.

CAPUT

CAPUT XII.

Idem *Archiepiſcopo* [a] *Senon.*

Licèt in corrigendis exceſſibus juxta canonicas ſanctiones appellationis ſit diffugium [b] interclusum, & ideo ven. f. noſter [c] Pariſien. Epiſcopus à nobis recepit in mandatis, ut tam circa monachos, & alios viros religioſos, quàm etiam clericos [d] ſæculares ſuæ juriſdictioni ſubjectos, qui multa gravia committere proponuntur, quæ cedunt non ſolùm in animarum diſpendium, ſed etiam ſcandalum plurimorum, inquirat & corrigat ap. [e] rem. quæ viderit corrigenda, ſtatuens ad reformationem eorum quod regulare fuerit, & honeſtum: quia tamen intentionis noſtræ nec fuit, nec eſſe debuit juriſdictioni tuæ per mandatum hujuſmodi derogare, auctoritate præſentium duximus declarandum, quod ſi forſitan in inquiſitionibus ab eodem Epiſcopo non tanquam delegato, ſed tanquam ordinario faciendis, aliquis caſus emerſerit, in quo licitum ſit ad Sedem Metropoliticam appellare, prædicti occaſione mandati auctoritati tuæ, quominus ad te, tanquam ad Metropol. appellari valeat, nolumus aliquatenus derogare. Tu tamen nec impedias per te ipſum, nec per alios facias impediri, quominus idem Epiſcopus in corrigendis exceſſibus ſubditorum officii ſui debitum exequatur; & ſi forſan in caſu conceſſo ad te fuerit appellatum, in appellationis cauſa prudenter, & juſtè procedas.

NOTÆ.

a *Senonenſi.*] Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.6.* De Eccleſia Senonenſi aliqua notavi *in cap.1. de reſcriptis.* Hæc epiſtola miſſa eſt Petro de Corbelio Senonenſi Præſuli, de cujus poſtulatione extat epiſtola decretalis Innocentii III. *in cap.2. de poſtulat. Prælat.*

b *Interclusum*] Ut in ſequenti commentario latè probabimus.

c *Pariſienſis Epiſcopus.*] Guillelmus de Caſtro videlicet, primò Altiſſiodorenſis Epiſcopus, qui fuit magnus eccleſiaſticæ libertatis vindex, ut refert Chenu in ſerie Præſulum ipſius Eccleſiæ.

d *Sæculares.*] Appoſitè ita appellantur, ut diſtinguantur à regularibus, cum quibus conjunguntur.

e *Appellatione remotâ.*] Vim & effectum hujus clauſulæ adduxi *in cap.1. de reſcriptis.*

COMMENTARIUM.

1. CONCLUSIO REFERTUR, ET PROBATUR.

EX hac epiſtola decretali talis deducitur aſſertio: *Judex ordinarius, cui cauſa committitur, cujus cognitio ad ipſum jure communi ſpectabat, non ideò efficitur delegatus, ſed tantum ejus juriſdictio excitatur.* Probant textus *in cap. ſignificaſti 4. de corpore vitiatis, cap. cùm aliquibus 4. de reſcriptis, lib.6. l. ſæpè 8. ff. de officio Præſidis.* Conſonat lex 4. *tit.6. lib.2. recopil.* Illuſtrant plures congeſti à Barboſa *in præſenti, & de poteſt. Epiſcopi alleg.92. per totam,* Parladorius *lib.2. rerum quotid. part.3. cap. fin. §.3.* Ludovicus de Avendaño *de ſyndicatu, num.20.* Moneta *de commut. ultim. volunt. cap.7. num.4.* Fileſacus *in præſenti,* Aviles *in Capitulis Prætorum, cap.9.* Gloſſa *verbo Communio, num.2.* Tiberius Decianus *tom.1. tract. crimin. lib.4. cap.25. num.16.* Hevia *in Curia Philippica, 1. part. cap.2. §.4.* Salgado *de protect. part.4. cap.3. num.107.* Sahagun, & omnes veſpertini noſtri Anteceſſores *in cap.1. de officio delegati,* Noguerol *alleg.15. num.7.* Anſaldus *conſilio 36.*

2. TRADITUR RATIO DUBITANDI.

Sed in hanc aſſertionem inſurgi poteſt ſequenti juris conſideratione: Fruſtra precibus impetratur, quod jure communi conceditur, *l. unica, cum vulgatis, Cod. de theſauris, lib.10.* igitur ſi jam judici ordinario, ut ordinario, competebat poteſtas corrigendi ſubditos proprios, fruſtrà nova delegatio deſideratur, ut eos in præſenti ſpecie corrigere valeret. Secundò adverſùs hanc aſſertionem ſic argumentor. Certum juris principium eſt, quod quoties judici ordinario cauſa committitur, cujus cognitio ad ipſum in totum, aut pro parte non ſpectabat, ex ordinario fit delegatus, & tanquam delegatus procedit, *cap. ad abolendam, §. ult. de hæreticis, cap. hi qui 12. de præb. lib.6. cap.1. §. ult. de ſtatu regul. eod. lib. Clement. 2. de ſtatu monach. Clement. 1. de ſupplend. neglig. cap. ad hæc, cap. pateniibus, cap. tua, de privilegiis.* Docent Fachineus *lib.1. controv. cap.45.* Garcia *de beneficiis, 5. part. cap.7. num.48.* ſed in præſenti textu commiſſa fuit Epiſcopo Pariſienſi correctio in regulares, in quos juriſdictionem ordinariam non habebat, ſiquidem religioſi jam à temporibus Gregorii Magni exempti fuerant à juriſdictione, & lege diœceſana, *cap. nullum, cap. Abbates, §.1. 18. quæſt.2. cap. quàm, cap. luminoſo, ead. q. cap. quantò,* ubi plura Fileſacus, *hoc tit.* igitur ſaltem quoad regulares Epiſcopus Pariſienſis, non ordinarius, ſed delegatus judex erat. Augetur hæc difficultas ex eo, nam quoties juriſdictio ordinaria per delegationem alteratur, aut mutatur, quia augetur, vel minuitur, aut aliqua clauſula adjicitur, veluti ut ſine ſtrepitu judiciario procedatur, vel appellatione remotâ, ordinarius judex fit delegatus, *cap.1.* juxta communem interpretationem, *de officio delegati,* Parladorius *d. cap. fin. §.3.* ſed in præſenti caſu correctio commiſſa fuit Epiſcopo Pariſienſi cum clauſula, *Appellatione remotâ,* ut ex textus ſerie conſtat: ergo non ordinarius, ſed delegatus judex manet.

His difficultatibus minimè obſtantibus vera eſt præſens aſſertio, cujus ratio provenit ex eo; nam cùm Epiſcopo Pariſienſi competeret jure proprio juriſdictio in ſubditos, *cap.1, cap. conquerente, cap. irrefragabili, hoc tit.* ſi ea correctio per reſcriptum Apoſtolicum committatur, non alteratur juriſdictio, ſed excitatur, ne Archiepiſcopo præjudicium fieret; ſi enim juriſdictio delegata maneat, appellandum eſt in caſibus, in quibus à correctione appellati poteſt, quos referam commentario ſequenti, ad Archiepiſcopum immediatum ſuperiorem, *cap. ſi duo, hoc tit.* ſi autem tanquam à delegato appellatur, ad ſummum Pontificem appellatio interponenda — 3. TRADITUR DECIDENDI RATIO.

ponenda eſt, *cap. ſuper*, §. *porrò, de officio delegati:* ſed Pontifex per reſcriptum non vult alteri præjudicium inferre, niſi id ſpecialiter exprimat, *cap. ex tuarum, de auctoritate & vſu pallii.* Rectè ergo in præſenti Innocentius decrevit per reſcriptum miſſum Pariſienſi Archiepiſcopo, cui correctio in ſubditos, tam ſæculares, quàm regulares injungebatur, non concedi novam jurisdictionem delegatam, ſed tantùm ordinariam excitari. Docent Vivianus & Fileſacus *in præſenti*, Barboſa *ubi ſuprà, alleg.* 92. Ludovicus de Avendaño *ſuprà*, qui notat in præſenti ſpecie judicem eſſe ſyndicandum, quia ut ordinarius procedit, non verò ut delegatus. Inde Noguerol *d. alleg.* 15. docet judicem ordinarium, cui committitur executio ſententiæ, non fieri delegatum, ſed proprio jure eam exequi.

4. DISSOLVITUR PRIMA DUBITANDI RATIO.

Nec obſtat prima dubitandi ratio ſuprà adducta; nam reſcriptum, de quo in præſenti ſpecie, non ſupervacuum, immò valde vtile erat reſpectu clericorum, tam ſæcularium, quàm regularium, ad accipiendam & excitandam juriſdictionem ordinariam, ut diligentior, & vigilantior redderetur Pariſienſis Epiſcopus, atque exactè munus correctionis adimpleret, *cap. grave, hoc tit. d. cap. cùm aliquibus, verſ. Si verò.* Reſpectu regularium admodum neceſſarium eſſe conſtat, quia illi exempti erant à juriſdictione ordinaria: unde niſi virtute delegationis Apoſtolicæ non poterat Ordinarius Pariſienſis eos corrigere, aut in ipſos animadvertere, ut infrà dicemus. Nec ſecunda difficultas adverſatur, cui communiter repetentes in præſenti ſatisfaciunt aſſerendo, Epiſcopum Pariſienſem in præſenti caſu judicem ordinarium fuiſſe, tam clericorum ſæcularium, quàm regularium, propter crimina graviora ab eis perpetrata, depoſitione digna; & per viam inquiſitionis contra omnes procedere poſſe, *ex cap. ſi quis Abbas, cap. Abbatem, cap. novimus, cap. monaſteria* 18. *q.* 2. *c. accedens*, 50. *diſt. c. de perſona* 11. *q.* 1. cùm depoſitio quam graviora crimina merentur, & expoſcunt, non niſi per Epiſcopum irrogari poſſit, *cap. felix, cap. Epiſcopus* 15. *q.* 7. & in hoc ſenſu in ipſis juris locis, & aliis cavetur, omnes monachos propriis Epiſcopis parêre debere. Docent plures laudati à Barboſa *de poteſt. Epiſcopi alleg.* 105. licèt in modicis delictis à proprio Abbate, vel Priore, cui ſubjacent in his, quæ ad regulæ, & profeſſionis obſervantiam ſpectant, corrigendi ſint, ut probant textus ita accipiendi *in c. quantò, hoc tit. c. fin. de ſtatu monach. d. c. Abbates.* Docent Petrus Greg. *in c. conquerente*, *c.* 11. *n.* 6. Tambur. *de jure Abbatum, tom.* 1. *diſput.* 15. *q.* 1. & 2.

5. HUJUS TEXTUS VERA INTERPRETATIO.

Sed licèt prædicta doctrina vera ſit, difficultatem tamen non diſſolvit: quare eâ omiſſâ jamdiu exiſtimavi alio modo prædictæ difficultati ſatisfieri poſſe ſuponendo, quod quando cauſa committitur judici, cui jure ordinario ejus cognitio competebat, ſed privilegiis exempta erat ab ejus juriſdictione, tunc per novam delegationem excitatur priſtina juriſdictio, & judex non delegatus, ſed ordinarius manet, ut probatur exemplis adductis *in Clement.* 1. *de teſtam. Clement.* 1. *de ſepultur.* Trident. *ſeſſ.* 5. *de reform. cap.* 6. & 7. facilè enim quælibet res redit ad ſuam naturam, argumento textus *in l. ſi ſine* 20. *ff. depoſiti*, junctis traditis à Cuiacio *lib.* 12. *obſerv. cap.* 30. Unde cùm jure communi inſpecto Epiſcopus Pariſienſis, ſicut quilibet Ordinarius, haberet fundatam juriſdictionem in monachos propriæ diœceſis, *cap. Abbates, cap. monaſteria*, 18. *q.* 2. plura Germonius *de ſacrorum immunit. lib.* 3. *cap.* 4. Boſquetus *ad Innocentium lib.* 1. *epiſt.* 7. licèt jam à temporibus Gregorii Magni exempti eſſent variis privilegiis, ut infrà dicemus *in c. grave, hoc tit.* ideò per novam delegationem excitatur antiqua juriſdictio, & ordinario jure corrigit Epiſcopus exceſſus regularium. Nec augmentum hujus ſecundæ difficultatis obſtat; reſpondendum enim eſt fatendo principium in eo expenſum procedere cùm appellatio remittitur in cauſa, quæ ſuâ naturâ appellationem recipiebat: cùm cauſa correctionis, de qua in hoc textu agitur, reſpuat appellationem, *cap. ad noſtram, cap. reprehenſibilis, cap. cùm ſpeciali*, §. *cæterùm, de appell.* ut ſequenti commentario probabimus, niſi in correctione judex modum excedat, *cap. de priore* 31. *de appellat.* inde in præſenti deciſione clauſula, *appellatione remotâ*, non mutat juriſdictionis naturam, quia ipſo jure tacitè ineſt, ſed quia Pariſienſis Epiſcopus modum correctionis exceſſerat inquirendo delicta, ſuper quibus nulla præceſſerat infamia, juxta textum *in cap. cùm oporteat*, §. *Inquiſitores, cap. qualiter, in fine, de accuſat. cap. licèt, de ſimonia*, Sanchez *lib.* 6. *conſil. cap.* 8. *dub.* 1. ideò ab Epiſcopo Pariſienſi potuit appellatio interponi ad Archiepiſcopum Senonenſem.

6. EXPONITUR CAP. GRAVE, HOC TIT.

Primò huic deciſioni adverſatur textus *in cap. grave* 19. *hoc tit.* ubi cùm per litteras Apoſtolicas commiſſa fuiſſet, & injuncta correctio ſubditorum Archiepiſcopo Suano, ipſe contra monachos de Orbitello Ciſtercienſis Ordinis proceſſerat: conſultus fuit Gregorius IX. qui reſcripſit, prædictum Archiepiſcopum non poſſe virtute delegationis in monachos animadvertere, quia ut ordinarius tantùm ad correctionem procedebat: igitur ſimiliter in præſenti ſpecie tantùm clericos ſæculares, non verò regulares Pariſienſis Epiſcopus corrigere poterat. Verùm hujus textus mens, & genuina ratio ex ſuprà traditis facilè percipitur; in ejus enim ſpecie tantùm commiſſa fuit correctio clericorum ſuæ diœceſis, quæ aliàs ad ejus juriſdictionem ſpectabat, *c.* 1. 8. *q.* 2. *cap.* 1. *cap. viſis* 16. *q.* 2. *cap.* 1. *cap. conquerente, hoc tit.* & ita cùm mandata fuiſſet juriſdictio, quæ jure proprio illi competebat, non creatur delegatus, ſed tantùm excitatâ juriſdictione procedit in cauſa correctionis: nec virtute juriſdictionis mandatæ poteſt contra exemptos procedere, ut docent Panormitanus, & Buttrius *in c.* 1. *de officio deleg. n.* 5. Parladorius *ubi ſuprà*, Moneta *de commut. d. cap.* 7. *n.* 12. Unde cùm correctio commiſſa tantùm fuiſſet in ſubditos clericos, ut conſtat ex illis verbis, *ſuper correctione clericorum*, ideò non poteſt in religioſos animadvertere.

7. INTELLIGITUR CAP. CUM ALIQUIBUS 4. DE RESCRIPTIS IN 6.

Secundò ex ſuprà adductis lucem accipit textus *in cap. cùm aliquibus* 4. *de reſcriptis, lib.* 6. ubi Bonifacius VIII. decrevit, quod ſi Pontifex Epiſcopo juſſerit, ut aliquem in canonicum recipiat, ſi aliàs ad eum collatio præbendarum in ipſa Eccleſia non ſpectat, qui in canonicum recipitur, auctoritate Apoſtolicâ receptus videtur; ſi verò præbendarum collatio ad ipſum pertinebat, non Apoſtolicâ, ſed Epiſcopi recipientis auctoritate cooptatus videtur. Quæ deciſio difficilis videtur ex eo, quod in omni caſu, ſive canonicorum receptio ad Epiſcopum ſpectet, vel non, dicendum erat, in receptione canonici procedere non ordinaria, ſed delegata auctoritate; quia cùm ad eum collatio non ſpectat ex vi reſcripti Apoſtolici, novam aſſequitur poteſtatem, quam ut Epiſcopus non habebat; cùm verò ad eum ſpectat receptio ex hujuſmodi mandato, minuitur ejus ordinaria juriſdictio; quia licèt Epiſcopus præbendam vacantem conferre poſſit, immò debeat, *cap. relatum, de præbend. c.* 2. §. *cùm verò, cap. relatum* 3. *de conceſſ. præb.* non tamen illi, pro quo Pontifex reſcripſerat, cui ex vi mandati Apoſtolici præcisè tenetur Epiſcopus conferre illam præbendam; & per conſequens facultas conferendi præ-

bendam

bendam coarctata videtur: quare cùm juriſdictioni ordinariæ in hac parte detractum ſit, non propriâ, ſed Apoſtolicâ auctoritate Epiſcopus præbendam conferre videtur. Ut ab hac difficultate liberemur aſſerendum eſt, in eo textu agi de Eccleſia Cathedrali, in qua certus, & præſcriptus erat canonicorum numerus privilegio, vel ſtatuto à R. Pontifice confirmato, ſimulque mandatum Apoſtolicum Epiſcopo directum recipiendi aliquem in canonicum ultra numerum præſcriptum, non obſtante quocumque ſtatuto ejuſdem Eccleſiæ: unde quæſtio vertebatur, utrum ita in canonicum receptus auctoritate Apoſtolicâ, vel Epiſcopi recipientis videatur cooptatus; quod valdè refert. Nam ſi auctoritate Apoſtolica recipitur, præfertur in præbendæ aſſecutione aliis quibuſcumque alterius auctoritate receptis. *cap. hi qui 12. de præb. lib. 6.* & ſub fœdere diſtinctionis eam quæſtionem Bonifacius abſolvit, videlicet quod ſi Canonicorum receptio ad Epiſcopum non ſpectabat, Apoſtolica auctoritate receptus videatur, quia virtute reſcripti novam recipit Epiſcopus auctoritatem, quam aliàs non habebat: ſi verò ad Epiſcopum pertinebat talis receptio, ordinaria auctoritate cenſetur receptus. Quandoque enim præbendarum collatio ad ſolum pertinet Epiſcopum, vel Capitulum tantùm, vel Epiſcopum & Capitulum ſimul, *cap. cùm in Eccleſia, de elect. cap. 1. ne ſede vacante, lib. 6.* facit textus *in cap. fin. de regularibus, eod. lib.* & meritò; nam per litteras Apoſtolicas non fuit ei præceptum, ut certam perſonam in Canonicum reciperet, ita enim ejus minueretur poteſtas ordinaria; ſed ut aliquem, quem vellet, in Canonicum reciperet ultra numerum, non obſtante Eccleſiæ ſtatuto; & ita per hujuſmodi reſcriptum receptio Canonici non inducitur, ſed impedimentum ſtatuti removetur, quo ſublato Epiſcopus proprio jure aliquem in Canonicum recipit: cùm enim quis habet poteſtatem ſopitam, & ligatam aliquo impedimento, licèt aliquis tertius obſtaculum tollat, actus qui geritur, ſumit effectum à prima cauſa, non ab illo, qui impedimentum amovit; quod ſequenti exemplo confirmo. Nam ſi quis ligatus pedibus, & manibus, ab alio ſolvatur, & ita ſolutus ſcribat, vel ambulet, licèt hoc faciat miniſterio ſolventis, ipſe tamen operatur, non diſſolvens; ita in præſenti caſu ligata erat, & præpedita Epiſcopi poteſtas ſtatuto Eccleſiæ, & ſublato eo impedimento litteris Apoſtolicis, Epiſcopus Canonicum recepit auctoritate propriâ, ut docent in eo textu Geminianus *num. 6.* Ancharanus *num. 4.*

8. Intelligitur cap. hi qui, de præbend. lib. 6.

Sed adhuc ſupradictæ interpretationi opponi poteſt textus *in cap. hi qui 12. de præbendis, lib. 6.* ubi ſtatuitur, eum qui ad mandatum Legati, vel alterius auctoritate Apoſtolica fungentis ſibi in hac parte ſpecialiter conceſsâ recipitur in Canonicum, auctoritate Apoſtolica ſemper receptum videri: igitur ſimiliter *in d. cap. 4. §. ſi verò, de reſcriptis lib. 6.* auctoritate Apoſtolica in Canonicum ſemper receptus creditur. Huic difficultati reſpondendum eſt *in d. §. ſi verò*, ſimpliciter mandatum fuiſſe Epiſcopo, ut aliquem in Canonicum reciperet ultra numerum in Eccleſia ſtatutum; quo caſu potiùs ejus poteſtas ordinaria excitatur, quàm nova & delegata creatur: ſed *in d. cap. hi qui*, Legato commiſſum ſpecialiter fuiſſe, ut auctoritate Apoſtolica conferret præbendam; & ideò mirum non eſt, ut Apoſtolica, & non ordinaria auctoritate Canonicus reciperetur, cùm clauſula illa, *Auctoritate Apoſtolicâ*, mutet naturam poteſtatis ordinariæ, ut ex ultimis verbis textus *in d. cap. cùm aliquibus*, colligitur. Vel etiam reſponderi poteſt, textum *in d. cap. hi qui*, procedere cùm Legato fuit injunctum, ut recipere faceret impetrantem; quia tunc cùm non ſit in Legati diſpoſitione, qui nullam prorſus habet facultatem, conferendi præbendam, per ſpecialem commiſſionem fit delegatus, novamque facultatem aſſequitur, quam antea non habebat, *d. c. cùm aliquibus.* Docet Menochius *lib. 2. de præſumpt. præſumpt. 16. num. 29.* & *lib. 1. de arbitr. quæſt. 1. num. 7.* Vel denique dici poteſt, textum illum procedere in caſu, quo ſuper certa perſona recipienda reſcribitur; quia tunc mutatur ordinaria poteſtas, ſiquidem aufertur libera collatio illius beneficii, unde nihil mirum, ſi fiat delegatus; & ab eo receptus, auctoritate Apoſtolica receptus dicitur, ut docet Moneta *d. cap. 7. num. 5.* Rurſus ſuperiori aſſertioni non leviter refragatur textus *in c. ſignificavit 4. de corpore vitiatis*, ubi aſſeritur, in irregularitate ex corporis vitio proveniente poſſe Epiſcopum diſpenſare auctoritate Apoſtolica, & etiam ſuâ, ut illa verba probant, *Auctoritate noſtrâ fretus, & tuâ.* Ex quibus non dubiè colligitur, poſſe in eadem perſona, & delegatam, & ordinariam juriſdictionem concurrere, ita ut ſi Pontifex judici ordinario cauſam committat, & propriâ, & mandatâ juriſdictione uti poſſit: igitur etſi mandetur cauſa, cujus cognitio ad Epiſcopum ſpectabat, non ſolùm propriâ juriſdictione excitatâ, verùm & Apoſtolicâ procedere poteſt. Pro hujus textus ſolutione ita diſtinguendum eſt. Aut judici ordinario cauſam proprio jure ad eum ſpectantem committit adjectâ clauſulâ, *auctoritate Apoſtolicâ*; aut nullâ ejus clauſulæ factâ mentione: primo caſu ut delegatum eum procedere; ſecundo verò tanquam ordinarium tantùm, excitatâ ejus juriſdictione: unde evenire nequit, ut in una, eademque perſona ſimul exiſtat ordinaria, & delegata juriſdictio, ſiquidem per ſpecialem cauſæ delegationem mens Pontificis delegantis exprimitur, volentis ordinariæ juriſdictioni tanquam generali derogare, *c. ſtuduiſti, de officio legati, c. Paſtoralis, §. præterea, hoc tit.* Nec contrarium ſuadet textus *in d. c. ſignificavit*; nam omiſsâ ſolutione Gloſſæ *in eo textu, verbo Officium*, & verbo *noſtra*, aſſerentis irregularitatem, de qua in eo textu, tolli poſſe ab Epiſcopo quoad officium ſacerdotale, veluti baptizandi, pœnitentiam injungendi, & faciendi alia ſimilia, quæ ſolis ſacerdotibus ſunt conceſſa, *cap. adjicimus 16. q. 1. c. conſtat, de conſecr. diſt. 4.* à Romano verò Pontifice quoad altaris miniſterium, quod in Miſſæ ſacrificio conſiſtit, aliqui exiſtimant, irregularitatem ex vitio corporis provenientem, quantumvis initium à juſta cauſa habuerit, veluti ſi quis credens ſe obſequium præſtare Deo, virilia ſibi fecerit amputari, non ab alio, quàm à Romano Pontifice poſſe tolli, ſive ad officium ſacerdotale, ſive ad altaris miniſterium exercendum, *c. illiteratos, 36. diſt. c. non confidat, 50. diſt.* Innocent. *in d. c. ſignificavit, num. fin.* Covar. *in Clement. ſi furioſus, in princip. n. 7. de homicid.* unde illa verba, *Auctoritate noſtrâ fretus, & tuâ*, non ſunt accipienda ita, ut tam ab auctoritate propria, quàm delegata poſſit Epiſcopus in ea irregularitate diſpenſare; ſed potiùs ita, ut diſpenſet auctoritate Apoſtolica, ac per conſequens ſuâ ſibi ſpecialiter commiſsâ, & delegatâ, electâ ad hoc ejus perſonæ induſtriâ, ita ut non poſſit aliis ipſam diſpenſationem committere, *c. fin. §. fin. de officio deleg.* & in hoc ſenſu affirmatur, in eo textu Epiſcopum auctoritate propriâ, & Apoſtolicâ diſpenſare. Docent Panormit. *ibi, num. 17.* Covar. *d. n. 7.* Sed veriùs dicendum eſt *in d. c. ſignificavit*, Epiſcopum diſpenſare poſſe cum irregulari ob corporis vitium auctoritate propriâ, quia vitium erat occultum; attamen quia præceſſerant Summi Pontificis conſultatio, & reſponſum, ideò in eo textu affirmatur Epiſcopum auctoritate propria, & Apoſtolica diſpenſare debere.

CAPUT

CAPUT XIII.

Idem *in Concilio* [a] *Generali.*

IRrefragabili conſtitutione ſancimus, ut Eccleſiarum Prælati ad corrigendum ſubditorum exceſſus, maximè clericorum, & reformandos mores, prudenter ac diligenter intendant, ne ſanguis eorum de ſuis manibus requiratur. Ut autem correctionis, & reformationis officium liberè valeant exercere, decernimus ut executionem ipſius nulla conſuetudo valeat impedire, niſi formam exceſſerint in talibus obſervandam: exceſſus tamen Canonicorum Eccleſiæ Cathedralis, qui conſueverunt corrigi per Capitulum, per ipſum in illis Eccleſiis, quæ talem hactenus conſuetudinem habuerint, ad commonitionem, & juſſionem Epiſcopi corrigantur intra terminum competentem ab eo præfigendum, alioquin ex tunc Epiſcopus Deum habens præ oculis ipſos, ut animarum cura requirit, per cenſ. eccleſ. corrigere non poſtponat.

NOTÆ.

[a] G*Enerali.*] Ita etiam habetur in quarta collectione, *ſub hoc tit. c.* 1. Concilium hoc Lateran. generale celebratum fuit ab Innocent. III. ut jam retuli *in c. nonnulli* 27. *de reſcriptis.* In canone 7. ejuſdem Conc. reperiuntur hujus textus verba.

COMMENTARIUM.

1. CONCLUSIO DEDUCITUR, ET PROBATUR.

EX præſenti canone ſequens deducitur aſſertio: *Prælati ſubditos proprios corrigunt appellatione remotà, vel conſuetudine contrarià non obſtante.* Probant eam textus *in c. ad noſtram, c. reprehenſibilis, cap. cùm ſpeciali, de appell. c. relatum* 7. *ne cler. vel monachi, c. quod conſultationem, de re judic. c. de priore, de appell.* Trid. *ſeſſ.* 25. *de regul. cap.* 4. Conſonat lex 40. *tit.* 5. *lib.* 2. *recopil.* Illuſtrant plures congeſti à Barboſa *in præſenti*, & *lib.* 1. *voto* 4. & *de poteſt. Epiſc. allegat.* 13. *num.* 36. quibus addendi ſunt Thom. Sanchez *lib.* 6. *in Decal. cap.* 3. *num.* 111. Scaccia *de appell. q.* 17. *limit.* 26. *num.* 8. Lancel. *de attentat.* 2. *p. cap.* 12. *limit.* 18. *n.* 6. plures congeſti à Valenzuela *conſil.* 43. *num.* 118. & 119. Salgado *de Regia protect.* 1. *p. c.* 3. *num.* 10. Fragoſo *de regim. part.* 1. *lib.* 8. *diſput.* 24. § 9. *num.* 152. Salcedo *de lege polit. lib.* 1. *cap.* 12. *num.* 85. Gibalinus *de clauſura regul.* 2. *p. cap.* 2. § 3. *conſect.* 5. P. Greg. *lib.* 5. *partit. tit.* 15. *cap.* 2. *littera N.* Pichard. *in manud.* 4. *p. præcepto* 14. Bruno Chaſſaing *de privil. regul. tract.* 3. *cap.* 2. *propoſ.* 5. *per tot.* Fermoſ. *in c. novit, q.* 50. *de judic.* Alteſſerra *hic.*

2. IMPUGNATUR HÆC ASSERTIO.

Hæc aſſertio impugnari poteſt ſequentibus juris ratiociniis. Primum naſcitur ex eo, nam appellationis remedium inventum eſt ad oppreſſorum defenſionem, & ut eis ſuccurratur, *c. omnis oppreſſus* 2. *quæſt.* 6. *l.* 1. & *per tot. ff. de appell.* igitur oppreſſo in correctione non debet denegari appellationis remedium, cùm plerumque per eam gravetur, *cap. licet, hoc tit.* argumento textus *in c. ſuper quæſtionum,* §. *nos autem, de officio deleg. c. quod conſultationem, de re judic. c. conſuluit, c. novit, de appell.* Augetur hæc difficultas ex eo, quia ubi agitur de conſervanda eccleſiaſtica diſciplina, & ut ſubditi à delictis reſipiſcant, tractatur correctionis cauſa præcipua; hæc eſt enim finis cenſuræ, ut ſubditi ab exceſſibus cohibeantur: ſed ubi agitur de eccleſiaſtica diſciplina, admittitur appellatio, quoties oppreſſus propter gravamen duxit appellandum, *cap. reprehenſibilis, verſ. Nec ſubjecti, juncto verſic. Si verò, cap. cùm ſpeciali,* §. *porrò, de appell.* igitur in cauſa correctionis admittitur appellatio. Augetur ſecundò hæc difficultas ex eo, nam certum eſt, quod omnis cenſura principaliter reſpicit correctionem, juxta D. Paulum *ad Corinth. cap.* 5. *Tradidi eum Satanæ, ut ſpiritus ejus ſalvus fieret*: & *c.* 1. *de ſentent. excomm.* & tamen à ſententia excommunicationis admittitur appellatio, *cap. per tuas* 40. *de ſentent. excomm. cap. venerabilis* 7. *eod. tit. lib.* 6. igitur in correctione appellationi locus eſt. Tertiò fulcitur hæc difficultas in hunc modum: aut in hujuſmodi cauſis correctionis appellatio rejicitur, quia neque vera, neque præſumpta cauſa appellandi proponitur; vel eà adhuc adſtante appellatio removetur. Primo caſu nihil ſpeciale ſtatuitur circa cauſas correctionis, ſiquidem in aliis cæteris cauſis appellatio frivola abſque juſta cauſa interpoſita rejicitur, *cap. cùm appellationibus, de appellat. lib.* 6. Secundo verò caſu ſuggerente juſta cauſa in omnibus cauſis etiam correctionis appellationi legitimè interpoſitæ deferendum eſt, *cap. licet* 12. *hoc tit.* igitur in cauſa correctionis appellatio admittitur. Secundò difficilis eſt illa concluſionis pars, ubi docetur, conſuetudine præſcribi non poſſe, ut Prælatus corrigere nequeat exceſſus ſubditorum; primò enim ita inſurgo: illud poteſt conſuetudine introduci, quod privilegio concedi valet, *cap. ſuper,* §. *præterea, de V. S. l.* 3. §. *ductus aquæ, ff. de aqua quotidiana*: ſed ſic eſt, quod privilegium Pontificium poteſt eximere ſubditum Epiſcopi ab ejus correctione, *cap. penult.* junctâ Gloſsâ ultimâ, *hoc tit.* igitur & conſuetudo. Deinde, nam multò magis potens eſt conſuetudo, quàm privata præſcriptio, juxta vulgò tradita per Doctores *in cap. conſuetudo,* 1. *diſt.* ſed privata præſcriptio poteſt eximere ſubditum à correctione Epiſcopi, *cap. cùm ex officii* 16. *verſic. Nos igitur, cap. cùm olim, de præſcript.* igitur & conſuetudine hoc ipſum introduci poteſt. Tandem augetur hæc difficultas ex eo, quia ſi appellatio jure communi in cauſis correctionis non admitteretur, fruſtra concederentur tot privilegia à Romana Sede religionibus, ut in cauſa correctionis regularis non liceat appellare, quæ refert Bruno *d. propoſ.* 5. igitur ſi conceduntur, eſt quia jure communi licet appellare.

3. DE CORRECTIONE CLERICORUM.

His tamen difficultatibus non obſtantibus verum eſt, Epiſcopum debere corrigere exceſſus ſuorum clericorum, ut latè probavi *in cap.* 1. *hoc tit.* & ſi clerici ex Capitulo Eccleſiæ Cathedralis ſint, & correctio ſpectat ad Capitulum, eo negligente, exceſſus corrigit Epiſcopus; & cùm agit ad emendationem morum alicujus Canonici, etiam jure communi attento debet procedere cum Capituli conſenſu, *cap.* 3. *de conſuet. cap. Epiſcopus, cap. felix, cap. ſi autem* 15. *quæſt.* 7. *cap. ſcitote* 6. *quæſt.* 3. *cap. novit, de his quæ fiunt à Prælat.* pluribus relatis defendunt Saravia

de

Digitized by Google

de juriſdict. adjunct. q. 1. *per totam*, Solorzanus *tom.* 2. *de jure Ind. lib.* 3. *c.* 14. *n.* 57. Hodie verò ex diſpoſitione Concilii Trident. *ſeſſ.* 6. *de reform. c.* 4. *&* 25. debet Epiſcopus procedere contra Capitulares cum conſilio adjunctorum; cùm autem Epiſcopus ad correctionem procedit, appellatio non admittitur, quoad effectum ſuſpenſivum: quoad devolutivum verò appellationi locus eſt, *cap. licèt*, ibi: *Diffugium, hoc tit. d. c. ad noſtram*, Pro qua ſententia facit efficax ratio; nam in omni cauſa, & quoad utrumque effectum appellatio cenſetur conceſſa, niſi expreſsè reperiatur prohibita, quod ſatis conſtat ex regula textus *in l. in majoribus* 20. *C. de appell. cap. omnis* 2. *quæſt.* 6. Covar. *practic. q.* 23. *num.* 4. ſed in præſenti textus, & aliis ſuprà expenſis appellatio tantùm reperitur inhibita quoad effectum ſuſpenſivum: igitur quoad effectum devolutivum appellatio neceſſariò admittenda eſt. Facit Concil. Trident. *ſeſſ.* 24. *de reform. c.* 10. in illis verbis: *Executionem quoquo modo impediat, aut ſuſpendat*: quaſi Patres ſolummodo intendant inhibere illam appellationem, quæ executionem impediat, aut ſuſpendat; non verò eam, quæ tantùm ad ſuperiorem cauſam devolvit. Idem etiam innuitur in eodem Concilio, *ſeſſ.* 13. *cap.* 1. *verſ. In cauſis.* Hæc tamen concluſio procedit, dummodo in correctione modus non excedatur; tunc enim non ſolùm quoad devolutivum, verùm & quoad ſuſpenſivum effectum admittitur appellatio, ex hoc textu, *verſic. Niſi forſan in talibus*, & *c. licet*, ibi: *Aliquis caſus emerſerit.* Faciunt etiam textus *in cap. ei qui appellat, verſ. Ab executore*, ubi Gloſſa *verbo Non poteſt*, *cap. novit* 43. junctâ Gloſſâ *verbo Modum*, *de appell.* quo modo accipiendi ſunt textus *in cap. cùm ſpeciali*, §. *porrò*, *verſ. Ab exceſſu*, *cap. reprehenſibilis* 26. ubi Gloſſa, *verbo Competens*, *eod. tit. de appell. cap. univerſitas* 24. *verſ. Nobis autem*, *de ſentent. excomm.* Docent plures relati à Salgado *ubi ſuprà.* Quin immò etſi adhuc non detur exceſſus; ſi tamen probabiliter timeatur, à futuro gravamine admittitur appellatio quoad utrumque effectum, argumento textus *in c.* 1. *de dilationib. cap. conſuluit* 18. *cap. bonæ* 51. *in princip. de appell.*

4. Traditur ratio decidendi.

Præſentis deciſionis ratio ea communiter traditur ab Interpretibus; ideò videlicet appellationem non admitti à correctione, quia hujuſmodi correctio & emendatio ſubdito inflicta ob exceſſus à ſe commiſſos, habet rationem pœnæ reſpectu talis exceſſus: ſed à pœna non admittitur appellatio, *l. ſi qua pœna* 244. *ff. de V. S.* M. Tul. *de lege Agraria orat.* 2. *Datur cognitio ſine conſilio, pœna ſine provocatione, animadverſio ſine auxilio.* Illuſtrant Fornerius, & Gentilis *in d. l.* 244. igitur neque à correctione admittitur appellatio. Ratio autem quare à pœna provocare non liceat, triplex à Doctoribus aſſignatur. Prima, quia lex pœnalis lata eſt à legiſlatore, qui ſuperiorem non recognoſcit; unde ſicut neque ab ipſo legiſlatore, ita neque à lege admittitur appellatio, juxta textus *in l.* 1. *ff. de appell. l.* 2. *verſ. Exactis, ff. de origine juris.* Secunda ratio redditur, quia lex alicui damnum non infert, cùm pro communi omnium bono lata ſit, unde ab omnibus eſt obſervanda, *cap. erit autem*, 4. *diſt. cap.* 1. *de conſtit.* ac proinde nullus poteſt appellare, cùm deficiat gravamen, *d. cap. omnis.* Tertia tandem ratio aſſignatur à Paulo *in d. l. ſi qua pœna*, in illis verbis: *Simul atque reus convictus proponitur ejus maleficii, cui pœna à lege eſt inflicta, ſtatim illa debetur.* Tacitè enim delinquens obligatur, & quaſi conſentit pœnæ à lege impoſitæ. Secundæ partis hujus aſſertionis ratio redditur à Patribus Concil. Lateran. in præſenti, videlicet quia appellationis remedium non ideò eſt inventum, ut alicui à religionis, & ordinis obſervantia debeat in ſua nequitia patrocinari. Facit etiam textus *in c. ſpeciali*, §. *porrò*, *de appell.* junctis traditis à Bruno Chaſſaing, & Gibal. *ubi ſuprà*: & cùm conſuetudo ſacris canonibus contraria, & quæ invitat ad peccandum per impunitatem delicti, ut corruptela rejiciatur à Sanctis Patribus, *c.* 1. *& ult.* ubi plura de conſuetudine dedi; ideò conſuetudo, per quam ſubditi eximuntur à correctione ſubditorum, in præſenti improbatur.

Nec prima difficultas ſuprà adducta obſtat; licèt enim omnibus oppreſſis liceat provocare, tamen in cauſis correctionis non admittitur appellatio, quia nulla datur oppreſſio: & licèt rarò contingat ut ſubditus innocens corrigatur, potiùs expedit, ut unus patiatur, quàm totius eccleſiaſticæ diſciplinæ nervus diſrumpatur, præcipuè quia ſi modus in correctione excedatur, appellatio admittitur. Nec obſtat augmentum deductum *ex d. cap. reprehenſibilis*, *verſic. Si verò*; quia in eo appellationi locus eſt propter exceſſum in correctionis modo; & tunc juxta ſuprà tradita appellatio etiam à correctione admittitur: quod & hodie poſt tot privilegia religionibus conceſſa in hac parte obſervari, docent Gibalinus, & Bruno Chaſſaing *ubi ſuprà.* Nec ſecundum augmentum difficultatis obſtat, in quo dicebamus appellationem admitti à ſententia excommunicationis. Nam reſpondendum eſt, tunc appellationem admitti quoad effectum devolutivum, non verò quoad ſuſpenſivum, quod ex natura ipſius cenſuræ provenit, *cap. licet*, ubi Gloſſa *hoc tit. cap. Paſtoralis* 53. §. *verùm*, *de appell.* & ſi excommunicatio prolata adhuc non ſit, appellatio utrumque effectum operatur, etiam in caſu correctionis; quia cùm hujuſmodi pœna ſit adeò gravis, ut nulla reperiatur in Eccleſia major, *cap. corripiantur* 24. *q.* 3. oportuit appellationem admitti ab ea quoad omnes effectus. Nec tertium augmentum difficultatis refragatur; magnum enim diſcrimen verſatur inter appellationem à correctione interpoſitam, & inter provocationem ab alia qualibet cauſa. In appellatione à correctione, etſi juſta cauſa exprimatur, ſi tamen propter exceſſum in modo gravamen non ſequitur, appellatio quoad utrumque effectum non admittitur; in alia verò qualibet appellatione, dum adeſt juſta cauſa, appellatio utrumque effectum operatur. Nec tandem ultimum augmentum obſtat; nam reſpondetur, privilegia non ſemper aliquid novum continere, ſed majoris expreſſionis, & explicationis gratiâ concedi, ut probat Thomas Sanchez *lib.* 2. *de matrim. diſput.* 37. *n. ult.* Deinde in hoc caſu aliquid novum continent privilegia; nam jure communi, ut ſuprà inculcavi, licebat à correctione appellare, ſi exceſſus in ejus modo daretur: poſt prædicta verò privilegia non licet, niſi exceſſus manifeſtus ſit, ut probant Thomas Sanchez *tom.* 2. *ſummæ*, *lib.* 6. *c.* 8. *num.* 20. Suarez *tom.* 4. *de relig. lib.* 2. *cap.* 11. Bruno Chaſſaing *d. propoſ.* 5.

5. Diſſolvitur prima difficultas.

Nec etiam obſtat ſecunda difficultas, verum enim eſt, correctionis modum nulla conſuetudine tolli poſſe. Ratio eſt, quia hujuſmodi bonum adeò diſciplinæ eccleſiaſticæ convenit, ut nullâ cauſâ valeat impediri, ut Patres in præſenti docent, & in Concil. Trident. *ſeſſ.* 24. *de reform. c.* 10. *propè finem*, fulciturque ea ratione, quia præceptum correctionis divinum eſt, juxta caput 18. Matthæi, ibi: *Corripe eum*; de quo *in c. ſi peccaverit* 2. *q.* 1. *cap. novit*, *de judiciis.* Unde nec conſuetudine, aut humanâ lege tolli poteſt, *c. ſunt quidam* 25. *q.* 1. *cap. fin. de conſuet.* Nec contrarium probat difficultas ſuprà adducta, pro cujus ſolutione, & vera interpretatione hujus textus

6. Reſpondetur ſecundæ difficultati.

textus *in princip.* & §.*exceſſus*, dicendum eſt, conſuetudinem, de qua in præſenti textu, dupliciter poſſe conſiderari, vel quatenus eſt totaliter impeditiva correctionis, vel quatenus eſt translativa hujus poteſtatis in alium, ita quod correctionem non impediat, ſed corrigendi poteſtatem ab uno judex auferat, & in alium transferat. Inter utramque illud diſcrimen cognoſcitur, quod prior, ut irrationabilis, eſt invalida, neque ex ulla cauſa licita reddi poteſt: poſterior verò datâ juſtâ cauſâ legitima poteſt introduci, & defendi. Ratio diſcriminis eſt, quia in totum impedire bonum correctionis, eſt directè offendere ſalutem ſpiritualem animarum, & finem eccleſiaſticæ poteſtatis, quæ potiſſimùm intendit benè, beatéque vivendum eſſe. D. Thomas *lib.* 1. *de regim. Princip. cap.* 14. Gloſſa 2. *in cap. cùm contingat* 28 *de jurejurando*. Navarrus *in cap. novit, notab.* 3. *de judiciis*; cùm bonum correctionis non ſolùm lege humana, verùm & divina Eccleſiæ Prælatis circa proprias oves ſit acriter injunctum, ut in principio hujus textus docetur: unde conſequens eſt, nihil poſſe ab humana poteſtate ſtatui, quo tale bonum in totum impediatur: quæ cauſa cùm prorſus deficiat in conſuetudine, quam vocant Doctores tranſlativam, nihil obſtat quominus admittatur, quin immò aliquando expediet de uno in alium Prælatum hujuſmodi correctionis munus transferri, quippe qui faciliùs, & diligentiùs illud exequatur: unde textus hic in principio accipiendus eſt de conſuetudine impeditiva correctionis *in verſ. Exceſſus*, non de illa quæ impedit, ſed ſolùm transfert correctionem Canonicorum in Capitulum. Quæ interpretatio communis eſt Antonii *hic*, *num.* 16. Baldi *num.* 2. Abbatis *in fine principii*. Pro qua etiam expendi poſſunt verba illius textus, *correctionem impedire*, quaſi præſens prohibitio ſolummodò feratur in eam conſuetudinem, quæ fuerit impeditiva correctionis. Faciunt etiam illa verba dicti §.*Exceſſus: Qui conſueverunt corrigi*; quæ tantùm important conſuetudinem tranſlativam. Denique expendi poteſt pro hac ſententia exemplum præſcriptionis; præſcriptio enim tranſlativa correctionis admittitur, licèt non admittatur impeditiva, *cap. cùm ex officii, de præſcript.* igitur ſimiliter conſuetudo tranſlativa admittitur. Nec huic ſolutioni refragatur univerſalis illa negativa hujus textus, *Nulla conſuetudo*, quæ omnem prorſùs rejiciunt conſuetudinem contrariam; intelligenda enim ſunt illa verba quoad effectum, quem ſequentia demonſtrant, ibi: *Valeant impedire*, juxta textum *in l. hac ſcriptura* 30. *§.ult. ff. de legat.* 2. *cap. mandato* 6. *c. ſcribam* 9. *de præſumpt.* Similiter etiam cùm privilegio quis eximitur à juriſdictione alicujus, & alterius poteſtati ſubjicitur, non impeditur correctio, ſed transfertur. Nec obſtat augmentum ultimum difficultatis, argumento deducto à præſcriptione; omiſſâ enim quæſtione, utrum privata præſcriptio eoſdem effectus habeat ac conſuetudo, quam diſputant Doctores *in cap. ſi diligenti, de præſcript.* Barboſa *de præſcript.* 1. *part. quæſt. ult. num.* 5. Rebuffus *tom.* 3. *ad leges Galliæ, tit. de conſuet. num.* 26. Covar. *lib.* 1. *variar. cap.* 17. *num.* 8. Connanus *lib.* 1. *comment. cap.* 10. eodem modo ſatisfaciendum eſt, videlicet ut ſi præſcribatur exemptio, ut correctio omnimodè negligatur, non admittatur ſimilis præſcriptio: quo modo in amicitiam reduci debet textus *in d. c. cùm ex officii*, cum textibus *in c. olim, c. cùm perſona, de privileg. c. olim, de cenſibus, c. ex frequentibus, de inſtit.*

7. Expon. Superiori aſſertioni primò adverſatur textus *in c. de priore* 31. *de appell.* ex quo expreſsè deducitur, in cauſa correctionis appellationem admitti, & provocantem mittendum eſſe ad Sedem Apoſtolicam, ut eam proſequatur: igitur quia in cauſa correctionis appellationi locus eſt. Pro cujus textus expoſitione Gloſſa *ibi, verbo Appellationem*, affirmat appellationem ibi admiſſam fuiſſe, quia Prælatus modum exceſſerat in correctione; & tunc juxta ſuprà tradita, appellationi locus eſt. Gloſſæ ſententiam ſequuntur omnes repetentes *ibi*, & plures congeſti à Salgado *de protect. d.* 1. *part. cap.* 25. Suarez *tom.* 4. *de relig. lib.* 2. *cap.* 11. Barb. *lib.* 2. *voto* 67. Gibalinus *d. diſquiſit.* 5. §. 3. *conſect.* 5. Balboa *in cap. ad noſtram, de appell.* Sed licèt hæc doctrina vera ſit, tamen non convenit deciſioni textus *in d. c. de priore*; ſiquidem ex ejus contextura non liquet, ibi peccatum fuiſſe in exceſſu, aut agi de cauſa correctionis: quare alii exiſtimarunt, textum illum nullatenus eſſe accipiendum de appellatione prout eſt juris remedium, quo poteſtas inferioris ſuſpenditur, & negotium ad ſuperiorem devolvitur; ſed de accuſatione Prælati, ita ut verbum illud, *appellavit*, accipiatur pro *accuſavit*; quia plerumque appellare ponitur pro accuſare, ut conſtat *ex l. is qui prior* 29. *ff. de judiciis*, ibi: *Qui prior appellavit*, id eſt, qui prior accuſavit, aut in judicio egit, ut exponunt Faber & Gothofredus *ibi*. Sed neque hæc interpretatio admitti poteſt; tum quia rubricæ non convenit; tum quia ſi Pontifex ageret de accuſatione, quâ canonicus Priorem ad Sedem Apoſtolicam appellabat, quamvis Prior accuſatus non comparuiſſet apud Pontificem, non erat ob eam cauſam cum litteris veritatem continentibus ad Sedem Apoſtolicam mittendus, ſed ut verè contumax judicandus, & condemnandus erat, ut *in cap. veritatis* 8. *de dolo & contum.* quare his ſolutionibus omiſſis, faciliùs textus ille intelligendus eſt juxta rubricam ſub qua jacet, de appellatione vera interpoſita, non tamen in cauſa correctionis; ſed de ea, quæ interponitur ab enormitatibus, & exceſſibus, quos Prior committebat, ſicut plerumque appellatio interponitur à futuro gravamine *in cap. conſuluit, cap. bona, de appell.* cui appellationi cùm Prior deferre noluiſſet, juſtè mittitur puniendus ad Sedem Apoſtolicam cum litteris veritatem continentibus, ut probat Gloſſa ultima *ibi*. Per cap. de prior. de appell.

8. Intelligitur cap. nos inter, de purgat. canonica. Deinde adverſatur textus *in cap. nos inter* 6. *de purg. canon.* ubi deciditur, quod ſi Epiſcopus ſubditum ſuum corrigens ipſi purgationem injungat, poteſt ſubditus ab hac ſententia appellare: igitur quia in cauſa correctionis admittitur appellatio. Cui difficultati communiter reſpondetur, textum illum procedere cùm ſubditus habuit juſtam cauſam appellandi, veluti quia Epiſcopus modum in correctione exceſſerat, vel alio modo gravabat, juxta textum *in cap. licèt, hoc tit.* Ita textum illum accipiunt Gloſſa ultima *ibidem*, Abbas *in eo textu*, Simanchas *de catholicis, tit.* 56. *num.* 25. Verùm hæc interpretatio facilè refellitur ex eo, quia etſi attentè legatur textûs ſeries, non conſtat exceſſum ibi commiſſum fuiſſe ab Epiſcopo; quare hac omiſſâ ſolutione, placet interpretatio Gloſſæ *in cap. licèt, hoc tit.* quæ affirmat, textum illum non eſſe accipiendum de correctione, ſed de purgatione canonica propter delictum injuncta, in qua deficiens ut convictus punitur pœnâ ordinariâ, *cap. cùm P. verſic. Deficiente, de purgat. canonic.* Ratio hujus ſententiæ licèt à Gloſſa non aſſignetur, ea eſt, videlicet quia cauſa, ob quam indicebatur purgatio canonica, non erat notoria; ſiquidem injungebatur purgatio: unde cùm notoria non eſſet, rectè potuit appellari à gravamine illato.

§. Cæterùm

§.

CÆterùm ſi canonici abſque manifeſta, & rationabili cauſa (maximè in contemptum Epiſcopi) ceſſaverint à *a* divinis, Epiſcopus ſi voluerit, nihilominùs celebret in Eccleſia Cathedrali, & *b* Metropolitanus ad querelam ipſius, tanquam ſuper hoc delegatus à nobis, taliter eos per cenſ. eccleſ. cognitâ veritate caſtiget, quod *c* pœnæ metu talia de cætero non præſumant.

NOTÆ.

1. a A *Divinis officiis.*] Ut in definitione ceſſationis apponitur.

b *Metropolitanus.*] Id eſt Archiepiſcopus, qui per appellationem, aut viam querelæ adiri poteſt, ut latè probavi *in cap. duo, cap. paſtoralis, hoc tit.*

c *Metu pœna.*] Hic eſt finis, & utilitas pœnarum, videlicet ut malefici emendentur, & alii deterreantur, *l. bona fides* 31. *ff. depoſiti*, *l. ult. Cod. de Epiſcop. & Cleric. Ut metu pœna eos, qui ad peccandum proclives ſunt, à peccando arceamus:* & *l.* 7. *§. fin. ff. de pœnis, l.* 1. *§.* 1. *ff. de juſtitia & jure*, Plutarchus *in vita Solonis: Sunt hæc duo quaſi elementa quædam virtutum; nam & præmii ſpes ad optima quæque ſtudia promptiores, & pœnæ metus ad actiones pravas tardiores facit.* Boëtius *lib.* 4. *de conſolat. proſ.* 4. *Corrigi ultione pravos mores, & ad rectum ſupplicii terrore deduci, cæteris quoque exemplum eſſe culpanda fugiendi.* Plura Ritherurſius *in notis ad Salvianum de providens. pag.* 34. Legiſlatores enim optantes homines facere bonos, æquos, & ab illicitis abhorrentes, comminatione pœnarum, & propoſitione præmiorum uſi fuerunt; nam ubi malos præmia ſequuntur, haud facilè quiſquam gratuitò bonus eſt: verba ſunt Philippi *in orat. contra Lepidum*, apud Saluſtium *in fragm. ex lib.* 1. *Hiſtor.* Nam

—— Tantò major fama ſitis eſt, quàm
Virtutis: quis enim virtutem amplectitur ipſam
Præmia ſi tollas?

Ut prudentiſſimè dixit Juvenalis *ſatyra* 10. Sed quia multi adeò in vitia proni ſunt, ut citiùs præmiis virtuti propoſitis carerent, quàm eam ſequerentur, quam contra naturam, aſperam, trucem & impenetrabilem haberent, deſpiciunt, & averſantur, neceſſaria fuit pœnarum comminatio, ut metu perculſi à vitiis abſtineant, quia moribus ducti, nunquam virtutem amplecterentur, ut deſinant ſaltem mali eſſe, qui nolunt eſſe boni. Liceat hîc uſurpare illud Horatii:

Virtus eſt vitium fugere, & ſapientia prima
Stultitiâ caruiſſe.

Itaque primò, & principaliter jus intendit homines bonos facere; quod ſi aſſequi non poſſit, ad minus ſatagit ne mali ſint; idcircò primi legiſlatores ad pœnas malefactis imponendas, quàm ad proponenda præmia magis intentos fuiſſe forſan notari poteſt, quia faciliùs ſocietas humana inter nos uſquequaque bonos conſervatur, quàm inter malos, ne damnemus auctores ab omni ſæculo probatiſſimos, qui hanc ferendarum legum præcipuam rationem fuiſſe tradiderunt. Abbas Serenus *collat.* 8. *cap.* 25. apud Joannem Caſſianum: *Deus hominem creans omnem naturaliter ei ſcientiam legis inſeruit, quæ ſi fuiſſet ab homine ſecundùm propoſitum Domini, ut cœperat, cuſtodita, non utique neceſſarium fuiſſet aliam dari, quæ per litteram poſtea promulgata eſt. Erat enim ſuperfluum extrinſecus offerri remedium, quod adhuc intrinſecus vigebat inſertum: ſed quia hæc, ut diximus, penitus jam fuerat corrupta libertate uſque peccandi, velut hujus exactor, ac vindex, & ut ipſis ſcripturæ verbis eloquar, adjutrix adpoſita eſt Moſaica legis ſevera diſtrictio, ut vel metu pœnæ præſentis non penitus bonum ſcientiæ naturalis extingueretur.* Concinit D. Hieronymus *in epiſt. ad Galat. D. Pauli, cap.* 3. ad illa verba: *Lex pædagogus noſter fuit in Chriſto;* quem affert Alardus Gazeus, ſed non poteſt omitti. Sic ait: *Pædagogus parvulis aſſignatur, ut laſciviens refrænetur ætas, & prona in vitia corda teneantur, dum tenera ſtudiis eruditur infantia, & ad majores Philoſophiæ, & regendæ Reipublicæ diſciplinas metu pœnæ coërcita præparatur.* Ecce ſub allegoria primæ ætatis reddit cauſam S. Doctor, propter quam lex populo Hebraïco data fuit. Certiora hæc ſunt, ſed nec deſunt in idem tendentia teſtimonia Gentilium, qui cauſas naturales ſolerti ſpeculatione indagarunt. Primo loco advocandus eſt Polybius in ſuo doctiſſimo initio libri 6. hiſtoriarum, ubi in narrando exordio Monarchiæ, de juſto & injuſto præmio & pœna eleganter ediſſerit. Breviùs, ſed graviter Tacitus *lib.* 3. *annal. Vetuſtiſſimi*, ait, *mortalium nullâ adhuc malâ libidine, ſine probro, ſcelere, eoque ſine pœna, aut coërcitionibus agebant, nec præmiis opus erat, cùm honeſta ſuopte ingenio peterentur, & ubi nihil contra morem cuperent, nihil per metum vetabantur: at poſtquam exui æqualitas, & pro modeſtia, ac pudore ambitio, & vis incedebat, provenere dominationes.* Poëtæ etiam præluſerunt, ex quibus Titus Lucretius Carus doctiſſimè.

Res itaque ad ſummam fæcem, turbaſque redibat,
Imperiumque ſibi ſummatim quiſque petebat;
Inde Magiſtratuum partem docuere creare,
Juraque conſtituêre ut vellent legibus uti;
Nam genus humanum defeſſum vi colere ævum;
Ex inimicitiis languebat, quo magis ipſum
Sponte ſua cecidit ſub leges, arctaque jura.
Acriùs ex ira; quod enim ſe quiſque parabat
Ulciſci, quàm nunc conceſſum eſt legibus æquis:
Pertæſum eſt homines hanc ob rem vi colere ævum,
Unde metus maculat pœnarum præmia vitæ.

Quæ omnia ſacra, profanaque illuſtrant, comprobant, & mirificè tuentur ſententiam Gratiani *in princip.* 4. *diſt.* ubi ſic inquit: *Cauſa conſtitutionis legum eſt humanam coërcere audaciam, & nocendi facultatem refrænare.* Adducitque ex noſtro S. Doctore S. Iſidoro Hiſpalenſi hunc textum: *Factæ ſunt autem leges, ut earum metu humana coërceatur audacia, tutaque ſit inter improbos innocentia, & in ipſis improbis formidato ſupplicio refrænetur nocendi facultas.* Utitur, & exponit hoc teſtimonium D. Thom. 1. 2. *quæſt.* 95. *art.* 1. *verſic. ſed contrà:* notavi jam *in apparatu*, & *in cap.* 4. *de elect.*

COMMENTARIUM.

EX hoc §. deducunt communiter Interpretes: *Quod ſi canonici ſine manifeſta, & rationabili cauſa ceſſant à divinis, Epiſcopus ceſſationem ſervare non cogitur, & Metropolitanus ut delegatus Pontificis de ceſſationis cauſa cognoſcet.* Quæ concluſio ſingularis in jure eſt. Eam tamen illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, Cæſar *de eccleſ. hierarch.* 1. *part. diſput.* 5. §. 2. *num.* 30. Gibalinus *de cenſur.* 1. CONCLUSIO PROBATUR.

cenſur. diſquiſit. pag. 109. *n.* 9. & *pag.* 380. Moneta *de commut. ultim. cap.* 3. *num.* 4. Barb. *alleg.* 92. omnes Claſſici *in cap. ſi canonici, hoc titulo, lib.* 6.

3. Ratio dubitandi. Sed hæc communis aſſertio impugnari poteſt ſequentibus juris principiis. Primum eſt: Capitulum etiam præſente Epiſcopo poteſt interdictum, & ceſſationem à divinis in Eccleſia apponere, *cap. dilecti, de appell. cap. ex parte, el* 1. *de V. S. cap. ſi canonici, hoc tit. lib.* 6. ſed ſententia legitimi judicis, ſive juſta, ſive injuſta, eſt tenenda, *cap. ſententia Paſtoris* 11. *quæſt.* 3. junctis traditis à Caſtro *de lege pœnali lib.* 1. *pag.* 39. *littera E*, Covar. *in c. alma*, 1. *part.* §. 7. *num.* 10. Mancino *controverſ. diſſert.* 15. *cap.* 15. Balboa *in cap.* 1. *de re judic. num.* 36. Gretſero *de immunit. eccleſ. pag.* 353. Petr. Gregor. *lib.* 4. *partit. tit.* 16. *cap.* 1. Magallano *in D. Paulum, ad Timoth. cap.* 1. *ſect.* 8. *art.* 4. in dubio enim pro judice præſumptio extat, *cap. in præſentia, de renunc.* Gamma *deciſ.* 37. *num.* 1. igitur Epiſcopus tenetur ſervare ceſſationem à divinis indictam à Canonicis, etſi ex cauſa injuſta. Secundò alia pars hujus deciſionis, quæ in præſenti ſpecie Metropolitano, ut delegato Sedis Apoſtolicæ cognitionem cauſæ competere affirmat, difficilis redditur ex eo, quia Epiſcoporum querelæ, eorumque negotia jure proprio, & ordinaria juriſdictione ad Archiepiſcopum ſpectant, *cap.* 1. *cap. in illis*, 80. *diſt. cap. duo, hoc tit.* igitur in præſenti caſu ad Archiepiſcopum ut ordinarium, non ut delegatum cauſæ cognitio ſpectabat.

4. Ceſſatio a divinis quid, et a quibus imponatur. Adhuc tamen defenſanda eſt præſens Concilii Lateran. deciſio, ad cujus expoſitionem ſciendum eſt, ceſſationem à divinis, de qua Patres in præſenti agunt, eſſe ſuſpenſionem divinorum officiorum, & organorum Eccleſiæ in aliquem locum decretam. Ita Silveſter, & alii Summiſtæ *verbo Ceſſatiò à divinis*, Maiolus *de irregul. lib.* 3. *cap.* 20. *in fine*, Covar. *in cap. alma*, 2. *part.* §. 1. Suarez *de cenſuris, diſput.* 39. *ſect.* 1. Alterius *eod. tract. diſput.* 2. *cap.* 1. Avila *de ceſſatione à divinis, diſput.* 1. Gibalinus *de cenſur. diſquiſit.* 1. *pag.* 11. Et licèt in pluribus conveniat hæc cenſura cum interdicto, immò aliquando confundatur, ut *in cap. dilecti* 55. *de appellat.* tamen in aliis quamplurimis differt. Primò, quia ceſſatio à divinis propriè non eſt cenſura, ut interdictum, ut defendunt Suarez *de cenſur. diſput.* 39. *ſect.* 1. Gibalinus *ubi ſuprà, pag.* 11. Secundò, quia nec in caſibus exceptis *in cap. alma mater, de ſentent. excomm. lib.* 6. licet tempore ceſſationis divina officia celebrare, ut reſolvit Gibalinus ubi proximè, *pag.* 375. Tertiò, quia tempore ceſſationis à divinis tantùm Baptiſmus, Pœnitentia, & Euchariſtia per modum viatici adminiſtrari poſſunt, & ſemel in hebdomada gratiâ conficiendi corpus Chriſti Miſſam celebrare licet, *cap. permittimus, de ſentent. excomm.* docet Gibalinus *ubi ſuprà, pag.* 377. Differt etiam ceſſatio ab interdicto in aliis quamplurimis caſibus, quos congerunt Avila *ubi ſuprà, dubio ult.* Saytus *de cenſur. lib.* 5. *cap.* 17. Hurtado *de ceſſat. à divinis, difficult.* 1. Ceſſationem à divinis apponere poſſunt omnes illi, qui & interdictum indicere valent. Sotus *in* 4. *diſt.* 22. *quæſt.* 3. *art.* 2. Covar. *in d. cap. alma*, 2. *part.* §. 1. *num.* 6. ut judices ordinarii, videlicet Epiſcopi, *cap. cum inter, de conſuet. cap. tranſmiſſa, de elect. cap. auditis, de præſcript. cap. cum & plantare*, §. 1. *cap. Epiſcoporum, de privileg.* Magiſtri Scholarum, ut probat Eſcobar *de Pontificia juriſd. cap.* 22. §. 8. judices delegati, *cap. ſanè, cap. ex litteris, de officio deleg.* Capitulum Sede vacante, quia ſuccedit in omnem juriſdictionem Epiſcopi, *cap.* 2. *ne ſede vacante, cap. penult. & ult. de ſupplend. neglig. lib.* 6. Trident. *ſeſſ.* 24. *de reform. c.* 16. Canonici etiam Eccleſiarum Cathedralium, ſi privilegio, aut conſuetudine juriſdictionem obtineant, poſſunt interdictum, & ceſſationem à divinis indicere, *cap. dilecti* 55. *de appell. d. cap. cum inter, de conſuetud. cap. ex parte, el* 1. *de V. S. cap. ſi canonici, cap. quamvis, hoc tit. lib.* 6. *Clement.* 1. *de ſentent. excomm. cap. ſtatutum, eod. tit. in* 6. ſed ſicut inſpecto jure communi Epiſcopus ſine Capituli conſenſu graviora Eccleſiæ negotia peragere non poterat, *cap. novit* 4. *cap. ex noſcitur* 6. *cap. tua* 8. *de his quæ fiunt à Prælat.* nec ceſſationem à divinis indicere, *cap.* 1. *de exceſſibus Prælat.* ita ſimiliter jure communi attento Capitulum ſine aſſenſu Epiſcopi interdictum, aut ceſſationem apponere nequibat, *cap.* 2. *de his quæ fiunt à majori parte*, Gibalinus *ubi ſuprà, pag.* 109. *num.* 9. inter Epiſcopum autem ordinarium judicem, & Capitulum, cùm juriſdictionem habet, illud diſcrimen notandum eſt, quod in Epiſcopo ceſſationem à divinis indicente tantùm deſideratur juſta, & rationabilis cauſa; in Capitulo verò Eccleſiæ Cathedralis manifeſta ſimul, & rationabilis cauſa requiritur, ut conſtat ex hoc textu, in illis verbis, *Abſque manifeſta, & rationabili cauſa*; in quibus jus ſpeciale ſtatuitur, cùm regulariter in omnibus Prælatis, & in quibuſcumque actibus gerendis ad illorum juſtitiam tantùm deſideretur rationabilis cauſa, non verò manifeſta; idque ſatis innuit Bonifacius VIII. *in d. cap. quamvis*, in illis verbis: *A prædeceſſoribus noſtris manaverint inſtituta*; ubi alias præſcribit conditiones Pontifex, quas Canonici obſervare debent in imponenda ceſſatione à divinis, quas etiam illuſtrant Saytus & Alterius *ubi ſuprà*, Gibalinus *ubi proximè, pagina* 380.

5. Probatur præſens deciſio. Quibus animadverſis apparet jam vera ratio hujus deciſionis; nam licet Canonici in hujus textus ſpecie haberent virtute privilegii, aut conſuetudinis facultatem ferendi ſententiam ceſſationis à divinis; tamen cùm exinde non levis ſequatur divini cultus diminutio, non ob quamlibet cauſam, ſed ob manifeſtam, & gravem debebant ceſſationem apponere, aliàs ſi ſine manifeſta cauſa ceſſationem indixerint, non tenetur Epiſcopus eam obſervare, immò nec alius quilibet tenetur parère hujuſmodi ſententiæ, cùm Canonici tantùm ceſſationem à divinis apponere poſſint ob gravem, & manifeſtam cauſam. Debet etiam Archiepiſcopus Canonicos injuſtè à divinis officiis ceſſantes punire, non ut ordinarius judex, ſed ut delegatus Pontificis; quia ut ordinarius, in Canonicos, & alios Suffraganeos Epiſcopi tantùm in certis caſibus poteſt animadvertere, & de eorum cauſis cognoſcere, *cap. duo, cap. paſtoralis, hoc tit.* unde tantùm ut delegatus poteſt adversùs eos procedere. Cæſar *de eccleſ. hierarch. diſput.* 5. §. 2. *num.* 30. Nec obſtat jam prima difficultas ſuprà adducta *ex cap. ſententia* 11. *quæſtione* 3. procedit enim textus ille cùm ſententia prolata eſt à legitimo judice, ſervatis conditionibus, & requiſitis à jure præſcriptis; tunc enim licèt de injuſtitia ſententiæ dubitetur, ſervanda eſt, *d. cap. ſententia*: at verò præſens textus procedit cùm Canonici ſententiam ceſſationis protulerunt abſque juſta, & manifeſta cauſa, & per conſequens non ſervatis conditionibus à jure præſcriptis; tunc enim quia ſententia ex defectu juriſdictionis nulla eſt, Epiſcopus eam ſervare non tenetur. Nec ſecunda difficultas refragatur; licèt enim Archiepiſcopus judex competens ſit in cauſa, quæ inter Epiſcopum, & Canonicos diſceptatur, tamen in præſenti caſu nulla lis inter Epiſcopum & Canonicos non vertebatur, nec Epiſcopus conquerebatur de injuſtitia ſententiæ tantùm, verùm de ipſis Canonicis: unde tantùm Innocentius, & PP. Concilii conſtituunt, Archiepiſcopum delegatum,

gatum, ut animadvertat in ipſos Canonicos injuſtè ceſſantes à divinis, ut patet ex illis verbis: *Per cenſuram eccleſiaſticam, cognitâ veritate caſtiget*; quia cùm ut ordinarius eos punire non poſſit, ex ſuprà traditis, ut delegatus in eos animadvertere valet; & hoc caſu Archiepiſcopus manet delegatus juris, ut dixi *in cap.1. cap. cum in jure, de officio delegati.*

§.

PRovideant itaque diligenter Eccleſiarum Prælati, ut hoc ſalutare ſtatutum ad quæſtum pecuniæ, vel gravamen aliud non convertant; ſed iſtud ſtudioſè ac fideliter exequantur, ſi canonicam velint effugere ultionem, quoniam ſuper his Sed. Apoſt. auctore Domino attentiſſimè vigilabit.

COMMENTARIUM.

1. Ratio decidendi. EX hoc §. communiter deducitur, Prælatos in correctione ſubditorum cavere debere à pœnis pecuniariis, & aliis gravaminibus ſubditis non inferendis. Quod axioma, & auctoritate, & ratione probatur. Auctoritate textus *in cap. ut clericorum, de vita & honeſt. cleric. cap. ſi lapis, 50. diſt. cap. pauper 11. quæſt.3. cap. licèt 3. de pœnis.* Concil. Colon. *conſtit.* 8. Aurelian. 2. *can.*3. Cabilon. ſub Carolo *can.*18. Turon. ſub Alexand. III. *can.*7. Lateran. ſub ipſo *part.*2. *cap.*1. Illuſtrant Alfaro *de officio Fiſcalis gloſſa 9. num.* 9. Barboſa *de poteſt. Epiſcop. part.*3. *alleg.*107. Covarr. *lib.*2. *variar. cap.*9. Salcedo *in praxi, cap.*142. Daniel de Nobilibus *in ſelectis controv. diſput.*30. *num.*66. Solorzanus *de jure Indiar. tom.*2. *lib.*3. *cap.*7. *num.*76. Landmeter. *lib.*2. *de veteri monach. cap.*109. *in fine*, Petrus Gregor. *lib.*4. *partit. tit.*15. *cap.*1. Fileſacus *in præſenti*, plures congeſti à Diana *p.*10. *tract.*8. *reſol.*1. Rationi etiam valdè conſona eſt hæc deciſio; nam ſi ad quæſtum pecuniæ Prælati in correctione tantùm intenderent, violaretur auro juſtitia, nullamque reus pertimeſceret pœnam, quam ſcit poſſe pecuniâ redimere, *d. cap. ſi pauper.* Deinde quia ſi Prælati his pœnis pecuniariis aſſiduè uterentur, potiùs propter quæſtum, quàm propter emendationem eas impoſuiſſe præſumerentur, *cap. licèt 3. de pœnis*: unde rectè in præſenti à Patribus ſtatuitur, procul abeſſe debere Epiſcopum à quæſtu pecuniæ in pœnis infligendis, & ſimul gravamen ullum eis inferre non debere, cùm pœnæ ſint commenſurandæ delicto, ut probavi *in cap.4. §. illi, de officio delegati.*

2. Sed contrarium, immò judices eccleſiaſticos in correctione ſubditorum, puniendiſque delictis debere pœnis pecuniariis uti, adſtruunt aliqua juris noſtri teſtimonia, præcipuè textus *in cap. quoniam, 8. diſt. cap. ſi quis contumax 20. 17. quæſt.4. cap. quid ergo 23. quæſt.5. cap. ſtatuimus 16. quæſt.1. cap. qui ſubdiaconum 17. quæſt.4. cap. dilectus 18. hoc tit. cap. ad audientiam 13. de præſcript. cap. olim, de injuriis, cap. in Archiepiſcopatu, de raptoribus, cap. poſtulaſti, de Judæis, cap. ex parte, de V. S. cap. venerabilibus 7. §. denique, de ſentent. excomm.* Concil. Illiber. *can.*5. *Qui in Quadrageſima ante Paſcha cognoverit uxorem ſuam, & noluerit abſtinere ab ea, unum annum pœniteat, aut pretium, videlicet 25. ſolidorum, ad Eccleſiam tribuat, aut pauperibus dividat.* Quod & praxis quotidiana teſtatur, quam referunt Farinacius *tom.*1. *praxis crimin. quæſt.*19. *num.*41. Barboſa *de poteſt. Epiſcop. d. alleg.*107. plures relati à Diana *d. reſol.*1. Impugnatur.

Pro concordia, & conciliatione hujus §. cum prædictis juris locis dicendum eſt, verum eſſe, judices etiam eccleſiaſticos poſſe pœnas pecuniarias indicere pro emendatione delictorum, præcipuè in illis provinciis, ubi magis facinoroſi terrentur mulctæ indictione, quàm aliis pœnis; eam tamen debere applicare piis locis, aut pauperibus, non autem in proprios uſus convertere, ut omnis avaritiæ ſuſpicio evitetur. Trident. *ſeſſ.*24. *de reform. cap.*3. Nec tantùm mulctam dicere poſſunt eccleſiaſticis perſonis, verùm & à laicis peccantibus pecuniam extorquere poſſunt, *cap. ſi quis contumax.* Unde PP. in præſenti non inhibent pœnas pecuniarias in correctione ſubditorum imponere, ſed ad quæſtum in proprios uſus convertere, ut latè docet Diana *d. tract.*9. *per totum*; & nos dicemus *in cap.*3. *de pœnis*, & docet Alteſſerra *diſſert. juris can. lib.*2. *cap.*2.

CAPUT XIV.

Idem *in* [a] *eodem.*

QUoniam in pleriſque partibus intra eandem civitatem, atque diœc. permixti ſunt populi diverſarum [b] linguarum, habentes ſub una fide [c] varios ritus, & mores; diſtrictè præcipimus, ut [d] Pontifices hujus civitatis, ſive diœc. eiſdem provideant viros [e] idoneos, qui ſecundùm diverſitates rituum, & [f] linguarum divina officia illis celebrent, & eccleſiaſtica ſacramenta miniſtrent, inſtruendo eos [g] verbo pariter, & exemplo. [h] Prohibemus autem omninò, ne una, eadémque civitas, ſive diœc. diverſos Pontifices habeat, tanquam unum corpus diverſa capita, quaſi monſtrum. Sed ſi propter præſcriptas cauſas urgens neceſſitas poſtulaverit, Pontifex loci [i] Catholicum Præſulem nationibus illis conformem providâ deliberatione conſtituat ſibi vicarium in prædictis, qui ei per omnia ſit obediens, & ſubjectus. Unde ſi quis aliter ſe [j] ingeſſerit, excommunicationis ſe noverit mucrone percuſſum: & ſi nec ſic reſipuerit, ab omni miniſterio eccleſiaſtico deponendum, adhibito, ſi neceſſe fuerit, brachio [k] ſæculari ad tantam inſolentiam repellendam.

NOTÆ.

1\. a *IN eodem.*] Ita etiam legitur in quarta collectione, *ſub hoc tit. cap.* 2. ubi præſens deciſio deſumpta proponitur *ex cap.* 9. *Concilii Lateran.* ſub Innocent. III. celebrati. Sed antequam ejus expoſitionem ingrediamur, hujus conſtitutionis cauſa, ſeu hiſtoria repetenda eſt. Anno enim 1204. urbe Conſtantinop. captâ à Latinis, Balduinus Comes Flandriæ in ea Imperator renunciatus, & coronatus fuit. Thomas verò Maurocenus Patriarcha Conſtantinopolitanus electus, ac conſecratus fuit, in aliiſque civitatibus Imperii Orientalis Epiſcopi Latini præfecti fuerunt, ut ex Villarduino, & Altiſſiodorenſi refert Spondanus *in continuat. Baronii, in prædicto anno*; & nos aliqua adduximus *in cap. ſcriptum* 40. *de elect.* inde contigit, quod ſimul in eiſdem oppidis, & parochiis permixtim Latini & Græci habitarent; & cùm Græci juxta ritus proprios Eccleſiæ Orientalis vellent ſibi ſacramenta adminiſtrari; Latini verò à ſuis Epiſcopis juxta Eccleſiæ Latinæ ritus ſacramenta ſibi conferri peterent, Innocentius ut Græcis, & Latinis conſuleret in Concilio Lateran. edidit præſentem conſtitutionem, quâ ſtatuit, ut Epiſcopi eligerent parochos idoneos juxta linguam eorum, quibus ſacramenta adminiſtranda erant; & ſi neceſſitas poſtulaſſet, alium Epiſcopum ut vicarium aſſumerent, ut per eum ſacramenta conferrentur; ita tamen, ut in una civitate duo Epiſcopi non conſtituerentur.

2\. b *Diverſarum linguarum.*] Licèt in exordio orbis apud omnes gentes unica tantùm lingua nota eſſet, Hebræa videlicet; erat enim tunc in univerſa terra ſermo unus, *Geneſis cap.* 11. *verſ.* 1. poſteà tamen variæ gentes diverſis linguis uti cœperunt, ut narrant Theologi poſitivi *in d. cap.* 11. *Geneſis*, Ælias Schedius *de Diis Gentium, cap.* 10. *per totum*, Aldrete *in origine lingua Caſtellana, in princip.* Albericus Gentilis *in opuſculo de linguarum mixtura*, Bzovius *de ſignis Eccleſiæ, lib.* 6. *cap.* 5. Solorzanus *tom.* 2. *lib.* 1. *cap.* 24. Germonius *pomerid. ſeſſ.* 1.

3\. c *Varios ritus.*] Iſti ſunt Græci, qui licèt veram, ac Catholicam religionem profiteantur, diverſos tamen ritus in collatione ſacramentorum, & in ſacrificio Miſſæ obſervant, ut jam notavi *in cap. cùm ſecundum, de temporib. ordin.* & de eis ſpecialem edidit librum Arcudius. Servandi autem ſunt hujuſmodi diverſi ritus, dum eccleſiaſticæ diſciplinæ, Eccleſiæque legibus contrarii non ſint, aliàs neutiquam permitti poſſunt, *cap. fin. de Baptiſmo.*

d *Pontifices.*] Id eſt Epiſcopi, ut jam ſæpe ſæpiùs in hoc opere notavi, præcipuè *in cap.* 1. *de poſtulatione Prælat.*

4\. e *Viros idoneos.*] In lingua videlicet, ſeu idiomate illorum, quos cœleſti pabulo alere debent; neceſſarium enim eſt, ut qui Eccleſiæ regimini præficitur, intelligat linguam ſubditorum, ipſique eum percipiant, tum ob adminiſtrationem Sacramentorum, tum ob prædicationem verbi Dei in Eccleſia, juxta illud Apoſtoli *ad Corinth. cap.* 14. *Data eſt nobis lingua ad interpretandum.* Et ibi: *Si neſciero virtutem vocis, ero ei, cui loquor, barbarus.* Qua auctoritate nititur regula Cancellariæ de idiomate, ut pro ejus expoſitione jam notarunt Ludovicus Gomez, & Mandoſius. Didacus Perez *in l.* 14. *tit.* 3. *ordin.* Salcedo *in praxi, cap.* 57. *à num.* 7. unde rectè in præſenti ſtatuitur, ut in populis, ubi degunt fideles diverſi idiomatis, viri idonei, id eſt linguarum periti, eligantur ad Sacramenta adminiſtranda. Illuſtrant Frances *de Eccleſiis Cathedral. cap.* 6. *num.* 175. Solorzanus *tom.* 2. *lib.* 3. *capite* 15. *num.* 76.

f *Linguarum.*] Licèt enim leges, & conſtitutiones eccleſiaſticæ promulgari debeant idiomate illorum, ad quos diriguntur, *Clement. ne in agro, §. ſanè, de ſtatu monach.* ibi: *Propter juniores, & rudes vulgariter exponatur*; & *authent. de non alienandis, aut permutandis rebus Eccleſiæ, §. nos igitur*, ibi: *Hanc propoſuimus, & non paterna voce legem concepimus, ſed hac communi, & Græca, ut omnibus ſit nota, propter facilem interpretationem*: quia Princeps ſubditos legibus dirigere, non illaqueare intendit, *cap. de judice* 2. 27. *quæſt.* 1. unde ſi lex mittenda, dirigendaque eſt ad Orientales Græcis verbis eſt concipienda, *cap. in nomine*, ibi: *Hanc ergo epiſtolam hinc inde Græcis litteris munire decrevimus*; & *cap. ſanctiſſimo*, 74. *diſt.* plura tradit Franciſcus Valens *in concordia juris*, 2. *part. pag.* 375. & ea quæ à populis recitari debent, vernaculâ linguâ ſunt proponenda, Concil. Turon. 3. ſub Carolo, in illis verbis: *Ut eaſdem homilias quiſque apertè transferre ſtudeat in ruſticam Romanam linguam, aut Theotiſcam, quo facilius cuncti poſſint intelligere quæ dicuntur*; quem canonem doctè exponit Bernardus Aldrete *in origine linguæ Caſtell. cap.* 12. *circa finem*; tamen Sacramenta, & Miſſarum ſolennia non ſunt celebranda vulgari linguâ, ut probant Bellarminus *tom.* 2. *controv. lib.* 2. *de ſacram. cap.* 31. Carrier. *tom.* 2. *Digeſti fidei, pag* 541. & nos *in cap.* 12. *de hæreticis.* Unde præſens textus non ita accipiendus eſt, ut in eo permittant PP. Sacramenta & Miſſarum ſolennia vulgari linguâ celebrare, ſed ut apud Latinos Latino ſermone, apud Græcos Græco, non vulgari, ſed eo quo ipſi in liturgiis utuntur, celebrarentur. 5.

g *Verbo pariter.*] Juxta Trident. *ſeſſ.* 24. *de reform, cap.* 7. ibi: *Ut parochi explicent linguâ vernaculâ, ſi opus ſit, ſacramentorum vim & uſum, & ſalutis monita eadem linguâ vernaculâ ſingulis diebus feſtis, & ſolennioribus explanent.*

h *Prohibemus autem.*] Hanc eandem prohibitionem ſanxerunt PP. & Eccleſiæ Proceres *in cap. in ſingulis* 2. *verſic. in ſingulis*, 80. *diſt. cap. ſi quis* 8. 1. *quæſt.* 7. *cap. in apibus* 7. *quæſt.* 1. *cap. ſicut* 19. 16. *quæſt.* 7. Hilarius *epiſt.* 1. *cap.* 4. *Præcipiendum eſt, ne duo ſimul ſint in una Eccleſia ſacerdotes.* Idem *epiſt.* 3. *ad Aſcanium Epiſcopum*, ibi: *Ne unius Eccleſiæ duo eſſe permittantur Antiſtites.* Concil. Cabil. 1. *can.* 4. *Duo in una civitate penitus uno tempore neque ordinentur, neque habeantur Epiſcopi.* Nicænum 1. *can.* 8. Damaſus *epiſt.* 4. *ad Chorepiſcopos.* Illuſtrant ſuis commentariis Acuña *in d. cap. illis*, Fileſacus *in præſenti*, Anton. Auguſt. *in epit. lib.* 4. *tit.* 23. Lemaiſtre *de inſtit. Epiſcop. lib.* 2. *cap.* 5. & *de juribus Eccleſ. lib.* 2. *cap.* 12. Cironius *ad tit. de clericis ægrot.* Juſtelus *in notis ad can.* 10. *Concilii Nicæni*, Hallierius *de inſtit. Epiſcop. pag.* 51. Diana *part.* 12. *tract.* 1. *reſol.* 73. *per totam*, Mendoza *lib.* 1. *Concil. Illiberit. cap.* 1. *pag.* 11. Julius Lavorus *de elect. cap.* 1. Barboſa *de poteſt. Epiſcop. tit.* 1. *cap.* 3. Dartis *ad Decretum*, *in d.* 80. *diſt.* Azor *tom.* 2. *inſtit. lib.* 4. *cap.* 12. Sanderus *de viſibili monarch. lib.* 3. *cap.* 9. Petrus Gregorius *lib.* 5. *de Repub. cap.* 3. & 4. Solorzanus *de jure Indiar. tom.* 2. *lib.* 3. *cap.* 21. *num.* 58. Baronius *anno* 45. *num.* 14. & anno 58. *num.* 3. & *anno* 69. *num.* 35. & *anno* 109. *numero* 55. & *anno* 254. *num.* 70. Turrianus *lib.* 2. *pro epiſtol. Pontif. cap.* 16. & *lib.* 5. *cap.* 10. Vazquez 3. *part. in* 3. *diſput.* 141. *cap.* 1. *num.* 8. Chriſt. Lup. *ad can.* 6. *Concil. Nicæni.* 6. Duo Epiſcopi non dantur in una dioeceſi.

Contrarium tamen, immò in una diœceſi duos Antiſtites præeſſe poſſe, probatur ſequentibus fundamentis. Primò, nam Apoſtoli veri, propriique Epiſcopi, in quorum locum Epiſcopi ordinati fuerunt, etiam poſt provinciarum diviſionem, in una civitate non unus tantùm verus Præſul, verùm 7. Contrarium probatur.

verùm & plures divina officia, atque ſacramenta celebrabant, adminiſtrabantque: in civitate enim Hieroſolymitana, ubi Jacobus proprius Epiſcopus conſtitutus fuit, reliqui etiam Apoſtoli curam animarum gerebant, ut refertur *Actuum Apoſt. cap.6. & 15.* Et in urbe Antiochena poſtquam D. Petrus Cathedram erexit, Divi Paulus, & Barnabas cum eo erant, *Actuum cap.13.* igitur ſimiliter Epiſcopi, ut eorum ſucceſſores, & vitæ ſectatores, plures poſſunt conſtitui in uno Epiſcopatu. Accedit uſus Eccleſiæ; nam plures Epiſcopos jam olim in una Eccleſia ordinatos legimus *in cap. non autem 7. q.1. cap. penult. 21. quaſt.1.* & in Hiſpania noſtra eſt pervetuſta, & celebris in Aſturiis civitas Ovetum dicta, quæ communiter ab antiquis appellabatur civitas Epiſcoporum: igitur quia in una civitate ordinari poſſunt plures Epiſcopi. Fulcitur ſecundò hæc difficultas ex eo, quia illi poſſunt, & debent ut Paſtores conſtitui in ſingulis civitatibus, per quos rectiùs, & faciliùs, tam in ſpiritualibus, quàm temporalibus ſaluti Fidelium conſuli poſſit: ſed multò meliùs per duos, quàm per unum neceſſitatibus Fidelium providebitur, argumento capitis *prudentiam 21. verſic. Ille quippe, de officio deleg.* igitur duo poſſunt, immò debent ordinari Epiſcopi in qualibet civitate. Tertiò augetur hæc difficultas ex eo, nam ſi duo Epiſcopi non poſſunt eſſe in una diœceſi, maximè ne juriſdictio unius territorii penes duos reſideret: ſed juriſdictio ordinaria, aut delegata, in una, eademque civitate poteſt eſſe penes duos, *l. nulli 3. ff. quod cujuſque univerſ. l. duo ex tribus, ff. de re judic. l.1. ff. de ædilitio edicto, c. licet 30. de officio deleg. c. ult. de re judic.* igitur non eſt ratio, quare duo Epiſcopi in una diœceſi ordinari non poſſint.

8. Probatur hac prohibitio ratione.

His tamen juris fundamentis in contrarium jactis non obſtantibus, vera eſt præſens prohibitio, quæ jam à temporibus Apoſtolorum viguit, ut conſtat *ex cap. in illis, 80. diſt.* Et licèt tantùm juris poſitivi ſit, rationi tamen naturali valde conſonat, ut Pontifex in præſenti ait, in illis verbis: *Tanquam unum corpus diverſa capita, quaſi monſtrum.* Poteſtas enim cujuſlibet communitatis, ſeu corporis ficti, ad ſimilitudinem corporis naturalis introducta eſt, ut conſtat ex æquiparatione, quâ utitur Apoſtolus *ad Roman. cap.12. Ita unum corpus ſumus in Chriſto.* Sed in corpore naturali verum tantùm reperitur caput, cui omnia membra ſubſunt: igitur ſimiliter in ficto myſtico unum tantùm corpus dari valet, cui alia membra pateant, ne in corpore morali ſpirituali monſtrum detur. Ita exponunt prædicta verba Abbas *in præſenti, num.4.* Antonius *n.7.* Cardinalis *n.1.* & latè illuſtrat Theophilus *tom.10. tract. de bicipiti Eccleſia, puncto 2.* Unde D. Hieronymus eleganter ait *in cap. in apibus 41. 7. quæſt.1. In apibus Princeps unus eſt, grues unam ſequuntur ordine litterario; Imperator unus, Judex unus provinciæ. Roma ut condita eſt, duos fratres ſimul habere Reges non potuit, & parricidio dedicatur. In Rebecca utero Eſau, & Jacob bella geſſerunt: ſinguli Eccleſiarum Epiſcopi, & ſinguli Archipresbyteri, ſinguli Archidiaconi, & omnis ordo eccleſiaſticus ſuis Rectoribus nititur.* Quare inter tres regnandi, & gubernandi modos, monarchicum videlicet, ariſtocraticum, & democraticum, optimum eſſe monarchicum, cùm videlicet unus tantùm præeſt, docuerunt Covar. *in regula Peccatum, 2. part. §.9.* Turrecremata *lib.2. ſumma, cap.3.* Azor *tom.2. moral. lib.4. cap.12.* Sanderus *de viſibili monarch. lib.3. cap.9.* Bellarminus *lib.1. de Rom. Pontif. cap.1.* Simanchas *de repub. lib.3. cap.2. & 3.* Petrus Gregorius *eod. tract. lib.5. cap.3. & 4. & lib.3. cap.12.* plures congeſti à Solorzano *tom.1. de jure Indiar. lib.1. cap.21. num.58.* Rectè ergo in præſenti conſtitutione ſtatuitur, in una diœceſi unum tantùm Epiſcopum ordinari debere. Accedit ratio matrimonii ſpiritualis, quod contrahitur inter Epiſcopum, & Eccleſiam, *cap. inter, de tranſlat. Epiſcop.* ſi enim in matrimonio carnali unus tantùm debet copulari cum una, *cap.1. de ſponſa duorum,* etiam in matrimonio ſpirituali idem obſervandum eſt, ut unus videlicet Antiſtes cum unica Eccleſia matrimonium celebret.

9. Solvuntur difficultates.

Nec obſtant argumenta, quæ in contrarium expendebamus. Non primum petitum ex exemplo Apoſtolorum; nam licèt in civitatibus Hieroſolymitana, & Antiochena, ubi jam præfecti erant Divi Jacobus & Petrus, alii etiam Apoſtoli eſſent, & divina officia celebrarent, tamen ea munia non exequebantur ut Epiſcopi propriæ civitatis, nec æquali jure, aut auctoritate; ſolus enim ut Epiſcopus ille adminiſtrabat, qui in ea ordinatus & præfectus erat; alii verò tantùm ut ſacerdotes, aut coadjutores adminiſtrabant, ut latè probat Hallierius *de inſtit. Epiſcop. pag.55.* Nec augmentum deductum *ex d. cap. non autem 7. quæſt.1. cap. penult. 21. quæſt.1.* obſtat; in illis enim, & aliis auctoritatibus congeſtis à Gratiano in eiſdem quæſtionibus, dantur duo Epiſcopi in eadem Eccleſia, non æquè principaliter, ſed unus ut Epiſcopus, alter verò ut vicarius, ſeu coadjutor. Nec quod dicebamus de Eccleſia Overenſi, refragatur; non enim ita appellatur ab hiſtoriæ Hiſpanæ ſcriptoribus, quia ejus cathedram plures ſimul Epiſcopi rexiſſent, ſed quia illa aſylum fuit, & receptaculum plurium Epiſcoporum; cùm enim Hiſpania invaderetur, occupareturque ab Africanis, omnes in Auſturiarum partes confugientes Epiſcopi propriis Sedibus pulſi, Eccleſiiſque ſpoliati, in civitatem Overenſem migrarunt, & recepti fuerunt, ut referunt Archiepiſcopus Toletanus *lib.5. hiſtoriæ, cap.17.* Vaſeus *in chron. anno 877.* inde Ovetum dicta fuit civitas Epiſcoporum, quia in ea plures Epiſcopi diviſo territorio vitam agebant. Leviorem difficultatem continet principium deductum *ex d. cap. prudentiam*; illud enim procedit cùm aliàs nullum ſequebatur abſurdum ex eo, quod juriſdictio penes duos reſideret, ut ſequebatur in præſenti prohibitione; videlicet ut una Eccleſia à duobus ſponſis, & Prælatis regeretur. Nec tandem ultimum fundamentum adverſatur; non enim ea ratio potiſſima eſt præſentis prohibitionis, ne videlicet juriſdictio penes duos reſideat, ſed potiùs ratio polyviriæ ſpiritualis, & ut vitetur monſtrum, unum videlicet corpus cùm diverſis capitibus. Unde licèt juriſdictio poſſet eſſe penes plures, Eccleſia tamen à duobus Prælatis regi non valet.

10. Exponuntur ſubſcriptiones Conc. Tolet. 3.

Sed adhuc præſenti prohibitioni adverſantur nonnullæ Epiſcoporum ſubſcriptiones, quæ reperiuntur in Concilio Tolet. 3. ubi pro Eccleſia Portucalenſi ſubſcribunt in hunc modum *n.27. Conſtantius Portucalenſis Eccleſiæ Epiſcopus ſubſcripſi.* Et *n.51. Argiovitus Portucalenſis Eccleſiæ Epiſcopus ſubſcripſi.* Et *n.6. Nitigeſius Epiſcopus de civitate Luci ſubſcripſi.* Et *num.47. Vecilla Lucenſis Eccleſiæ Epiſcopus ſubſcripſi.* Et *n.17. Neufila Tudenſis Eccleſiæ Epiſcopus ſubſcripſi.* Et *n.49. Gardingus Tudenſis Eccleſiæ Epiſcopus ſubſcripſi.* Et *n.45.* & ſequenti: *Iulianus Torſanæ Eccleſiæ Epiſcopus ſubſcripſi: Froiſelus item ibi Epiſcopus ſubſcripſi.* Ex quibus ſubſcriptionibus apertè conſtat, in pluribus Eccleſiis duos præfuiſſe Epiſcopos, & ut veros Prælatos Concilio interfuiſſe. Triplici modo prædictas ſubſcriptiones accipere intendit Lemaiſtre *de juribus Eccleſiæ, lib.2. c.12.* primò aſſerendo in eiſdem Eccleſiis contigiſſe duos adeſſe

Epiſcopos, quia videlicet unus ætate feſſus, adverſaque valetudine captus, alius in ejus adjutorem, ad levamen & ſubſidium ipſius eligebatur. Sed licèt hic caſus in una, aut altera Eccleſia evenire poſſit, non tamen uno eodemque tempore in tot Eccleſiis credi poteſt contigiſſe, ut Epiſcopi aut ſenectute gravati, aut infirmitate occupati coadiutores haberent, ita ut in ſuis Eccleſiis divina officia miniſtrare non poſſent, Concilio tamen Toleti celebrato intereſſe valerent. Secundò difficultatem ipſe effugere intendit aſſerendo, non plures unius Eccleſiæ Epiſcopos fuiſſe, ſed potiùs diverſarum Eccleſiarum, ejuſdem tamen nominis: ſed ſi diviſionem Epiſcopatuum iam à temporibus Vvambæ in Hiſpania obſervatam percurramus, Vaſeumque, Ambroſium à Morales, & alios Hiſpanicarum rerum vigilantiſſimos ſcriptores attentè legamus, nullo modo duas civitates Tudenſes, Portucalenſes, Detorſanas inveniemus. Quare his ſolutionibus omiſſis verior eſt tertia interpretatio ipſius Nicolai à Lemaiſtre, quæ deducitur ex hiſtoria Hiſpaniæ noſtræ illius ævi. Sciendum enim eſt, Leovigildum Gothorum Regem Ariana tabe infectum Catholicos Epiſcopos ſuis ſedibus ſpoliaſſe, atque in eorum locum alios Arrianæ perfidiæ ſectatores ſubſtituiſſe: ſed eo defuncto Catholicus Rex Recharedus abjuratâ hæreſi Arriana, piâ tam ipſius, quàm Leandri Epiſcopi Hiſpalenſis ſolicitudine tota gens Gothica, quæ ferè univerſa hæreſi Arrii infecta erat, eam abjuravit, & Epiſcopos Catholicos exulantes in propriis ſedibus reſtituit; cúmque Concil. Toletanum nationale congregari faceret, ut omnes tam eccleſiaſtici, quàm ſæculares hæreſim abjurarent, quod Concilium miris encomiis extollunt D. Greg. *lib. 1. epiſt. 41.* Iſidorus *in chronico Gothor. era 635.* hiſtorici ſcriptores Baronius *anno 591.* Yepes *tom. 1. chron. D. Benedicti, pag. 368,* cùm, inquam, in ipſo Concilio Epiſcopi Arriani hæreſim abjurarent, fidemque Catholicam amplecterentur, iniquum viſum fuit Patribus eos dignitate Epiſcopali privare, immò ſtatuerunt, ut ipſi gradum retinerent, & remanerent in diœceſi ut ſocii; ita tamen, ut uno defuncto, alius ſupervivens ſolus remaneret. Referunt ex hiſtoricis Hiſpaniæ Mendoza *lib. 1. Concilii Illiberit. cap. 1. pag. 11.* Lemaiſtre *d. lib. 2. c. 12.* Scholano *lib. 2. hiſtoria Valentia, c. 11.* Unde liquidò patet in dicto Concil. Tolet. 3. pro una Eccleſia duos Epiſcopos ſubſcribere; unum Catholicum; ex hæreſi converſum alterum, quia ambo ut ſocii in regimine ipſius Eccleſiæ permanſerunt.

11. Intelligitur cap. 1. de parochiis.

Similiter etiam hiſtoriæ eccleſiaſticæ obſervatione accipiendus eſt textus *in c. 1. de parochiis,* ubi à Patribus Concilii Africani ſtatuitur, quod ſi aliquis Epiſcopus ex Donatiſtis ad catholicam unitatem converſus fuerit, diœceſis dividatur inter ipſum & Catholicum Epiſcopum, qui eam regebat, ita ut unus dividat, & alter eligat: ex quo textu facilè deducitur, in una Eccleſia duos Epiſcopos conſecrari poſſe. Sed pro ejus interpretatione ſciendum eſt, in Africa tempore Donatiſtarum in collationibus habitis ab Epiſcopis Catholicis cum ipſis Donatiſtis, viſum fuiſſe proponere, ut ſi in collatione à Donatiſtis convincerentur, dignitate Epiſcopali privarentur; ſi autem contrarium contigiſſet, videlicet Donatiſtas argumentis Catholicorum ſuperari, ipſi gradum, & dignitatem retinerent, & pacis causâ duo permitterentur Epiſcopi in una diœceſi, ita ut altero defuncto, ſuperſtes ſolus Epiſcopus remaneret: refert D. Auguſt. *in breviculo collationis, in princip. cap. 5.* quod pactum & alibi in Eccleſia oblatum fuiſſe à Catholicis referunt Socrates *lib. 5. hiſtoria, cap. 5.* Sozomenus *lib. 7. cap. 3.* Nicephorus *lib. 17. cap. 3.* immò & aliquando Catholici pro lucrandis hæreticis propriis ſedibus ceſſerunt, ita ut nec ipſi, nec hæretici converſi propriam ſedem retinerent, ſed tertius eligeretur. D. Auguſt. *in lib. de geſtis cum Emerito,* ubi ad finem ita ait: *Quod ſi fortè populi Chriſtiani ſingulis delectantur Epiſcopis, & duorum conſortium inuſitata rerum facie tolerare non poſſunt, utrique de medio diſcedamus, & Eccleſiis ſingulis, damnatâ ſchiſmatis causâ, in unitate pacifica conſtitutis, ab his ſingulis in Eccleſiis, ſingulis annuentibus unitati facta per loca neceſſaria ſinguli conſtituantur Epiſcopi. Auguſtinus Epiſcopus dixit: Dicam charitati veſtræ, & commemorem rem dulciſſimam, & ſuaviſſimam, quam Domino adjuvante ſumus experti, cùm ante ipſam collationem inter nos aliqui fratres de hac re colloquerentur, quia pro pace Chriſti Epiſcopi debent eſſe, aut debent non eſſe; quod vobis fatendum eſt: circumſpicientes omnes fratres, & coepiſcopos noſtros, non facilè nobis occurrebant, qui hoc vellent ſuſcipere, & de hac humilitate Domino ſacrificare: dicebamus, ut fieri ſolet, ille poteſt, ille non poteſt; ille conſentit hoc, ille non tolerat, loquentes magis pro ſuſpicionibus noſtris, qui corda illorum minime videre poteramus. Quando autem ventum eſt, ut hoc palam fieret in Concilio univerſorum tam frequenti penè trecentorum Epiſcoporum, ſic placuit omnibus, ſic exarſerunt omnes, ut parati eſſent Epiſcopatum pro Chriſti unitate deponere, & non perdere, ſed Deo tutius commendare: duo ibi vix inventi ſunt, quibus diſpliceret; unus annoſus ſenex, qui hoc etiam dicere liberius auſus eſt; alter voluntatem ſuam tacito vultu ſignificavit, ſed poſteaquam illum ſenem liberiùs hoc dicentem obruit omnium fraterna correctio, ille mutavit ſententiam, vultum etiam ille mutavit.* Hac ergo de causa in ſpecie textus *in d. c. 1. de parochiis,* uno eodemque tempore reperiuntur duo Epiſcopi ipſius Eccleſiæ, non tamen ut perpetuò duo exiſtant Epiſcopi, immò potiùs altero vita functo, ſuperſtes tantùm remanebit in Cathedra Epiſcopali.

Secundò præſentis textus prohibitionem impugnare videtur textus *in cap. non autem 12. 7. q. 1.* in illis verbis: *Novo more provectus, ſed ita conſecratus, ut non ſuccederet in Cathedra Epiſcopo, ſed accederet.* Ex quibus verbis conſtat, in Eccleſia Hipponenſi uno eodemque tempore D. Auguſtinum, & Valerium Epiſcopos ordinatos fuiſſe: igitur quia eodem tempore poſſunt duo Epiſcopi in una diœceſi conſtitui. Huic difficultati ut ſatisfaciant Gloſſa *hìc*; Abbas *n. 4.* affirmant, ex diſpenſatione ſummi Pontificis D. Auguſtinum, vivente, & conſentiente Valerio Præfectum fuiſſe eidem Eccleſiæ; ſupponunt enim R. Pontificem poſſe diſpenſare, ut in una Eccleſia ſint duo Epiſcopi. Quæ doctrina licèt in ſe vera ſit, ut defendit Diana *cap. 11. tract. 1. reſol. 73.* non tamen convenit deciſioni illius textus, & ejus hiſtoriæ; ſiquidem Poſſidius *in vita D. Auguſt. colum. 4.* refert D. Auguſtinum acceſſiſſe Valerio de facto contra juris prohibitionem. Hac ſolutione omiſſâ, Gloſſa *in d. cap. non autem, in fine,* affirmat Auguſtinum datum fuiſſe Vicarium Valerio, non tamen æquè principaliter ordinatum fuiſſe Epiſcopum. Sed nec hæc ſolutio placet, refellitur enim ex illis verbis: *Novo more provectus*; & ibi, *coepiſcopus datus.* Quare hac ſolutione omiſsâ Archidiaconus in eo textu, *num. 1.* aſſerit, Auguſtinum & Valerium penitus ignoraſſe prohibitionem Concilii Niceni de duobus Epiſcopis non eligendis in una diœceſi eodem tempore; & ideo prætexta ignorantiæ, tam Valerium, quàm Auguſtinum excuſari. Sed licèt verum ſit tunc temporis D. Auguſtinum ignoraſſe canones Concilii Niceni, ut ipſe fatetur, dum ait *epiſt. 110.* *Vivens* 12. Exponitur cap. non autem 17. 7. q. 1.

Vivente adhuc Patre meo, & ſene Valerio Epiſcopus ordinatus ſum, & ſedi cum illo, quod Concilio Nicæno vetitum fuiſſe neſciebam, unde refert Poſſidius *in ipſius vita, cap.*8. quod cùm Epiſcopus eſſet, fecit ſæpiùs recitare canones Concilii Nicæni, operamque dedit, ut in Concilio Carthag. 3. *can.*3. ſtatueretur, ut cùm clerici, vel Epiſcopi ordinantur, decreta Conciliorum eis ab ordinatoribus recitarentur. Cæterùm hæc ignorantia ſolùm arguit utrumque excuſatum fuiſſe à culpa, non tamen evincit ideò electionem ſecundam D. Auguſtini validam reddi, cùm ignorantia poſſit excuſare à culpa, & pœna, non tamen actum aliàs invalidum, validum reddere, regulâ *Ignorantia, de reg. juris in 6.* Docent Caſtro *de lege pœnali, lib.*2. *cap.*12. Covar. *in regul. peccatum, 2.part. cap.*8. *num.*9. His ergo ſolutionibus omiſſis reſpondendum eſt, præſentem prohibitionem hucuſque illuſtratam non procedere eo caſu, quo eidem Epiſcopatui coëpiſcopus datur propter ipſius Epiſcopi ſenectutem, aut ægritudinem, ſimiléve impedimentum, propter quod Epiſcopus muneri ſibi injuncto ſatisfacere nequit; tunc enim cùm Epiſcopus ſenior paſtorale munus non exerceat, ſed tantùm ejus coadjutor ſit, non dicitur in effectu in una Eccleſia dari duos Epiſcopos, ſed unum alteri ſubordinatum; quod nullum continet abſurdum. Synodus Arauſic. *can.*29. *Si poſt omnia occurrerit imbecillitas fragilitatis humanæ, ut ſi quis Epiſcopus per infirmitatem, debilitatemve aliquam in hebetudinem ſenſus inciderit, aut officium oris amiſerit, ea quæ non niſi per Epiſcopos geruntur, non ſub præſentia ſua presbyteros agere permittat, ſed Epiſcopum evocet, cui hoc, quod in Eccleſia agendum fuerit, imponat. Epiſcopum illum vicinæ alicujus diœceſeos eſſe, non eſt ambigendum, itaut coadjutoris officium ad tempus exerceat.* Quo modo accipiendum eſt quod B. Ambroſius ſcribit *epiſt.*79. Epiſcopo Baſſo datum fuiſſe Senecionem in conſortium regendæ Eccleſiæ; non enim obſtat alium eſſe Epiſcopum, alium verò ejus Vicarium; quia ut ait Seneca *epiſt.*103. non arietant inter ſe, niſi in eodem ambulantes: quare cùm Valerio jam ſeni Auguſtinus ut coadjutor datus eſſet, ritè in Epiſcopum conſecrari potuit, licèt novo more, quia ſimilis coadjutorum electio uſu recepta non erat, ſicut poſteà in uſum venit, ut conſtat *ex cap. qualiter, cap. quamvis 7. queſt.*1. Docent Mendoza *d. lib.*1. *cap.*1. *pag.*13. Diana *d.reſol.*73. Acuña *in d.cap.*2. *78.diſt.*

i *Catholicum Præſulem.*] Vel vicinum, ut contingit cùm vacat Eccleſia, quæ commendatur vicino Epiſcopo, *cap. ratio, cap. illud*, 21. *queſt.*1. 13.
vel ex illis Epiſcopis, qui certam ſedem non habent, ſed abſque propria Cathedra ordinantur; iſti enim vocati ab Epiſcopis localibus adminiſtrare poſſunt. Concil. Vernen. *can.*3. [De Epiſcopis vagantibus, qui parochias non habent, nec ſcimus de ordinatione eorum, qualis fuit, placuit juxta inſtituta Sanctorum Patrum, ut in alterius parochia miniſtrare, nec ullam adminiſtrationem facere debeant ſine juſſione Epiſcopi, cujus parochia eſt.] Ipſorum Epiſcoporum obvia mentio eſt in Concilio Vvormatienſi *can.*61. Carthag. 5. *can.*10. Valentino Hiſpaniæ *can.*6. & aliis congeſtis à Fileſaco *in cap. quod ſedem* 10. §. 3. *hoc tit.*

j *Ingeſſerit.*] Id eſt, ſi quis clericus non idoneus ſe immiſcuerit regimini ipſius Eccleſiæ, ipſo facto 14.
excommunicationem incurrat, ut exponunt Bonacina *de cenſuris diſp.*2. *queſt.*4. *ſub finem*, Filliucius *tract.*14. *cap.*7. *queſt.*2. Caſtro Palao *in opere moral. diſput.*3. *punct.*52. *num.*1. non enim hæc excommunicatio latæ ſententiæ fertur tantùm in Epiſcopos, qui ſe ingeſſerint adminiſtrationi Eccleſiarum in his diœceſibus, ubi linguarum mixtura datur, ut volebant Navarrus *in manuali, cap.*27. *num.*114. Barboſa. *d. alleg.*50. *num.*170. ſed contra omnes clericos non idoneos, qui adminiſtrationi Sacramentorum in his Eccleſiis ſe ingeſſerunt, ut docet Gibalinus *in ſynopſi cenſurar. pag.*454.

k *Brachio ſæculari.*] De hac invocatione plura adduxi *in cap.*1. *hoc tit.*

C A P V T X V.

Idem *in* [a] *eodem.*

INter cætera, quæ ad ſalutem ſpectant populi Chriſtiani, pabulum verbi Dei permaximè ſibi noſcitur neceſſarium; quia ſicut corpus materiali, ſic anima ſpirituali cibo nutritur: eo quòd non in ſolo pane vivit homo, ſed in omni verbo, quod procedit ex ore Dei. Vnde cùm ſæpè contingat, quod Epiſcopi propter occupationes multiplices, vel invaletudines corporales, aut hoſtiles incurſus, ſeu occaſiones alias, ne dicamus defectum ſcientiæ, quod in eis reprobandum eſt omninò, nec de cætero tolerandum, per ſe ipſos non ſufficiunt miniſtrare verbum Dei, maximè per amplas diœceſes, & diffuſas: generali conſtitutione ſancimus, ut Epiſcopi viros idoneos ad ſanctæ prædicationis officium ſalubriter exequendum adſumant, potentes in opere, ac ſermone, qui plebes ſibi commiſſas vice ipſorum, cùm per ſe idem nequiverint, ſolicitè viſitantes, eas verbo ædificent & exemplo; quibus ipſi, cùm indiguerint, neceſſaria ſubminiſtrent, ne pro neceſſariorum defectu compellantur deſiſtere ab incepto. Unde præcipimus, tam in *b* Cathedralibus, quàm in aliis conventualibus Eccleſiis viros idoneos ordinari, quos Epiſcopi poſſint coadjutores, & cooperatores habere, non ſolùm in prædicationis officio, verùm etiam in audiendis confeſſionibus, & pœnitentiis injungendis, ac cæteris, quæ ad ſalutem pertinent animarum. Si quis hoc adimplere neglexerit, diſtrictæ ſubjaceat ultioni.

N O T Æ.

1. a IN *eodem.*] Ita etiam legitur in quarta collectione, *ſub hoc tit. capite* 3. & textus iſte reperitur *in d. Concilio Lateran. can.*10.

b *In Cathedralibus.*] Apertiùs hoc ſtatuitur in Concil. Trident. *ſeſſ.*5. *de reform. cap.*1. & *ſeſſ.*24. *cap.*8. ubi præcipitur, ut in Eccleſiis Cathedralibus

inſtituantur, & dirigantur duæ præbendæ; altera Theologalis, ut ſacra Scriptura exponatur; alia Pœnitentiaria, ad pœnitentias injungendas, audiendaſque confeſſiones: de quarum præbendarum inſtitutione, atque collatione plura adducunt Barboſa *de Canonicis, cap.* 26. *&* 27. Narbona *de ætate, anno* 40. *quæſt.* 1. Frances *in Paſtorali interno, voto* 10.

COMMENTARIUM.

2. Concluſio probatur. EX hoc canone talis deducitur aſſertio: *Epiſcopis incumbit officium prædicandi; ſed ſi juſtis cauſis impediantur quominus tale munus exequi valeant, eligere debent viros idoneos ad verbum Dei fidelibus prædicandum.* Probant textus *in cap. nullum* 6. 88. *diſt. cap. non licet* 3. 92. *diſt. cap. quod Dei timorem, de ſtatu monach.* Synodus 6. Generalis *can.* 19. Synodus 7. *can.* 2. Aquiſgran. 2. *can.* 11. *Dignum duximus, ut unuſquiſque Epiſcoporum ſtudeat miniſtros ſuos pro modulo poſſibilitatis benè inſtruere, ut ſi fortè contigerit aliquem Epiſcoporum tardiloquentem eſſe, aut in infirmitate aliqua impeditum, habeat tamen miniſtrum doctum, qui ejus vice pabula verbi divini populo adminiſtrare poſſit.* Valentinum 3. in Gallia, *can.* 22. Mogunt. 1. ſub Carolo, *can.* 25. *Si fortè Epiſcopus non fuerit in domo ſua, aut infirmus, aut aliqua alia cauſa exigente non valuerit, nunquam tamen diebus Dominicis, aut feſtivitatibus deſit, qui Verbum Dei prædicet, juxta quod intelligere vulgus poſſit.* Et *cap. Epiſcopi,* 43. *diſt. cap. porrò* 7. *quæſt.* 1. Concil. Tolet. 11. *canon.* 2. *&* 5. Meldenſe ſub Carolo *cap.* 35. *Ut quiſque Epiſcopus talem juxta ſe pro viribus habere decertet, qui juxta ſinceriſſimum, & puriſſimum ſenſum Catholicorum Patrum de fide & obſervatione mandatorum Dei, ſeu de prædicationis doctrina presbyteros plebium aſſiduè inſtruat, & informet.* Trident. *ſeſſ.* 24. *de reform. cap.* 4. *l.* 6. *Cod. de Epiſcopal. audient.* Capitul. Caroli *lib.* 1. *cap.* 109. *Epiſcopos monemus, ut ſive per ſe, ſive per vicarios pabulum verbi divini ſedulò populis annuntient.* Illuſtrant omnes congeſti à Barboſa *in præſenti,* & *lib.* 1. *juris eccleſ. cap.* 13. & in Trident. *d. cap.* 4. & *in ſelectis ad textum in cap. adjicimus* 16. *quæſt.* 1. & *de officio parochi lib.* 1. *cap.* 14. quibus addendi ſunt Hallierius *de hierarch. eccleſ. pag.* 65. Diana *part.* 11. *tract.* 2. *reſol.* 1. Ferrarius *de ritibus concionandi, lib.* 2. *per totum,* Petrus Gregor. *lib.* 1. *partit. tit.* 22. *cap.* 4. Petrus Bollo *in œconom. can. claſſ.* 3. *cap.* 1. §. 1. 2. *&* 3. Lamdmeter. *lib.* 6. *de veteri clerico, cap.* 67. Lemaiſtre *lib.* 4. *de inſtit. Epiſcop. cap.* 5. *&* 6. Creſpetius *in ſumma, verbo Prædicatio,* Cæſar *de eccleſ. hierarch. diſput.* 8. §. 9. Villaroël *part.* 1. *regim. eccleſ. quæſt.* 7. *art.* 7. Vighellius *in method. juris canon. pag.* 402. Sauſay *in Panopl. Sacerd. lib.* 4. *per totum,* Acuña *in d. cap. non liceat,* Eſpenceus *lib.* 2. *digreſſ. cap.* 2. Loayſa *in can.* 2. *Concilii Tolet.* 11. Narbona *de ætate, anno* 30. *quæſt.* 8. Aloix *in notis ad vitam S. Aburci, cap.* 3. Creſolius *lib.* 3. *myſtag. cap.* 45. *ſect.* 5. Zipeus *ad hunc tit.* Petrus Herodius *lib.* 1. *Pandect. tit.* 6. *cap.* 11. Turrianus *in explanat. Clementis, lib.* 8. *cap.* 32. Fileſacus *in præſenti,* Julius Lavorus *var. lucubr. tit.* 5. Alteſſerra *lib.* 2. *diſſert. cap.* 6. & *lib.* 6. *cap* 6.

3. Impugnatur hæc aſſertio. Sed hæc aſſertio ita juris teſtimoniis firmata, & Auctorum ſuffragiis illuſtrata difficilis valdè redditur ſequenti conſideratione. Concionandi officium omnibus fidelibus commune eſt: igitur non proprium & peculiare eſt Epiſcoporum, itaut ipſi tantùm, aut ab eo deſignati illud obire poſſint. Probatur antecedens, nam presbyteris competere prædicandi officium, ſatis conſtat ex Concilio Vaſenſi 2. *can.* 2. in illis verbis: *Hoc etiam pro ædificatione omnium Eccleſiarum, & pro utilitate totius populi nobis placuit, ut non ſolùm in civitatibus, ſed etiam in omnibus parochiis verbum faciendi daremus presbyteris poteſtatem.* Synodus Arelat. ſub Carolo *can.* 10. *De prædicatione providimus pro ædificatione omnium Eccleſiarum, & pro utilitate totius populi, ut non ſolum in civitatibus, ſed etiam in omnibus parochiis presbyteri ad populum verbum faciant, & benè vivere ſtudeant.* Diaconis etiam competere hoc munus, deducitur *ex d. can.* 2. *Concilii Vaſenſis* 2. illic: *Si presbyter aliqua infirmitate prohibente per ſeipſum non potuerit prædicare, Sanctorum PP. homiliæ à diaconibus recitentur; ſi enim digni ſunt diaconi, quæ Chriſtus in Evangeliis loquutus eſt, legere; quare indigni judicentur Sanctorum PP. prohibitiones publicè recitare.* Probant Ferrarius *d. lib.* 2. *de ritibus concion. cap.* 2. Benedictus Hæphtenus *in vita S. Benedicti, proleg.* 18. §. 13. Claudius Eſpenceus *lib.* 1. *digreſſ. cap.* 1. Tandem laicum etiam publicè prædicare poſſe, probatur *ex cap. mulier,* 23. *diſt. Laicus autem præſentibus clericis, niſi ipſis rogantibus, docere non audeat.* Facit Tertull. *in apolog. cap.* 39. *Cogimur,* inquit, *ad litterarum divinarum commemorationem, ſi quid præſentium temporum qualitas aut præmonere cogit, aut recognoſcere: certè fidem ſanctis vocibus paſcimus, ſpem erigimus, fiduciam figimus, diſciplinam præceptorum nihilo minus inculcationibus denſamus.* Igitur ſi presbyteri, diaconi, & laici verbum Dei prædicare valent, neceſſaria non eſt Epiſcopi delegatio, ut tantùm idonei viri ab eo deſignati ad concionandum admittantur. Augetur hæc difficultas primò *ex cap. ſecundum,* 19. *diſt.* in illis verbis: *A Deo autem non quæritur quis, & qualis prædicet; ſed quid prædicet.* Ex quibus depromitur, curandum non eſſe, quis prædicet, ſed quid prædicetur: igitur omnes indiſtinctè ad hoc munus admittendi ſunt. Augetur ſecundò hæc difficultas ex eo, quia cui competit officium prædicandi, illud aliis committere non valet, *cap. fin.* §. *fin. de officio deleg.* igitur ſi Epiſcoporum proprium munus eſt prædicare, id aliis demandare non poſſunt.

Quâ difficultate ita vallatâ non obſtante, vera eſt præſens conſtitutio, ad cujus illuſtrationem prælibandum eſt, præcipuum Epiſcoporum munus eſſe fidelibus verbum Dei prædicare, ut declaravit Trident. Synodus *ſeſſ.* 5. *cap.* 4. & *ſeſſ.* 24. *cap.* 4. in illis verbis: *Prædicationis munus, quod Epiſcoporum præcipuum eſt.* Illud non tantùm ſacri canones in Epiſcopo commendarunt, verùm & Chriſtus Dominus, qui mittens Apoſtolos veros Epiſcopos in univerſum mundum, hoc præceptum illis injunxit apud Matthæum *cap.* 28. *verſ.* 19. *Euntes docete omnes gentes.* Et apud Marcum *cap.* 16. *verſ.* 15. *Prædicate Evangelium omni creaturæ:* ideò Apoſtolus inter alias Epiſcopi dotes prædicationem enumerat; dum enim ſuum Timotheum inſtruit in Epiſcopali officio, ita ait: *Attende lectioni doctrinæ, prædica verbum, inſta opportunè, importunè,* &c. Et *epiſt.* 2. *ad Timoth. cap.* 4. Sanctus Clemens Beati Petri ex aſſe hæres *lib.* 2. *conſtit. cap.* 30. ait: *Epiſcopus verbi miniſter eſt, ſcientiæ cuſtos, & magiſter.* Plura SS. PP. teſtimonia pro temporum varietate digeſta tradit Andreas Sauſay *d. lib.* 4. *Panopl. art.* 1. *per totum,* & illuſtrant Nicolaus Herbonius Ordinis Minorum *paradoxo* 2. *contra Novatores,* Michaël à Medina *lib.* 5. *de recta in Deum fide, cap.* 13. Barboſa *alleg.* 76. *num.* 1. Theophilus Raynaud. *tom.* 15. *in heterocl. ſpiritualia, punct.* 10. *fol.* 270. Jacobus Gothofredus *in l.* 25. *C. Theodoſ. de Epiſc. & cleric.* Frances *de Eccleſiis Cathedral. cap.* 18. *per totum,* Aloix *in notis ad vitam S. Aburci, cap.* 3. quare ut proprius miniſter prædicationis poteſt per totam ſuam diœceſim, tam in Eccleſiis ſæcularibus, quàm regularibus 4. Epiſcopi munus præcipuum, prædicatio. publicè

publicè prædicare, immò olim Epiſcopi peregrinantes invitabantur in alienis Eccleſiis, ut prædicarent. D.Clemens *lib.2.conſtit. cap.62.* ubi ait: *Ut Epiſcopus diœceſanus roget Epiſcopum peregrinum, ut ſermonem habeat ad populum.* Et in Concilio Carthag.4. *can.36.* id pro lege ſtatuitur. Idem docent Baronius *anno* 146. & ibi Spondanus *num.*4. Evariſtus etiam Pontifex pro hoc munere dignè obeundo conſtituit, ut Epiſcopo prædicanti ſeptem diaconi adeſſent; cujus conſtitutionis varias adducit rationes Baronius *anno* 112. Hinc ad Epiſcopum ſpectat proprio jure examinare, & approbare miniſtros prædicationis, & alia quæ ad hoc munus ſpectant, diffinire.

5. Presbyteris etiam competit. Presbyteris etiam curam animarum habentibus incumbit populo ſacram concionem certis diebus habere. Concil. Vaſenſe 2. *can.*2. Aquiſgran. *ubi ſuprà*, Trident. *ſeſſ.5. de reform. cap.*2. Origenes *homil.*1. *in Pſalmum* 37. circa medium, ubi uſum & praxim referens ait: *Epiſcopi atque Presbyteri erudiunt nos, & erudientes adhibent correctionem.* Ex D. Cypriano, Chryſoſtomo, Gregorio & aliis Eccleſiæ Patribus probant Sauſay *d.lib.4.art.*2. Lantdmeter. *d.lib.2.cap.*67. Barboſa *de officio parochi,d.c.*14. Baronius *anno* 264. *num.* 5. Henricus Kalteſin *in orat. habita in Concilio Baſileenſi de libera prædicat. verbi Dei:* adeò autem illis competit hoc prædicandi officium, ut nulla expectatâ Epiſcopi licentiâ prædicare poſſint, quod alii Presbyteri curæ animarum non præpoſiti facere nequeunt, niſi ab Epiſcopis eis permittatur, ut ex uſu utriuſque Eccleſiæ, Occidentalis & Orientalis probat Theophilus Raynaud.*tom.*16. *in Heterocl. ſpirit.punct.*10. *fol.*270. In Eccleſia Africana munus hoc nunquam delegatum fuiſſe Presbyteris, conſtat ex Poſſidio *in vita B. Auguſtini,cap.*5. ibi: *Eidem Presbytero poteſtatem dedit coram ſe in Eccleſia Evangelium prædicandi, contra uſum quidem, & conſuetudinem Africanarum Eccleſiarum.* Notavit Novarinus *lib.7.ſchediaſm. cap* 3. Similiter diaconi ex licentia Epiſcopi poſſunt in Eccleſia publicè prædicare, *cap. perlectis,* 25.*diſt. cap. in ſanctas,* ibi: *Ad prædicationis officium,* 92. *diſt.* & in actis Apoſt. *cap.*7. refertur D. Stephanum prædicaſſe, & *cap.8.verſ.*5. traditur Philippum diaconum deſcendentem in civitatem Samariæ Chriſtum illis prædicaſſe, & Joannes diaconus *lib.*1. *de vita S. Gregorii,cap.*41. refert ipſum Gregorium Levitam verbum ad plebem habuiſſe: & D. Auguſtinus de S.Vincente ait, ſemen Apoſtolicæ prædicationis per eum pluribus diſſeminatum: quod etiam probatur ex modo, quo geſtant diaconi ſtolam; & fuit expreſſum in Concilio Tolet.4. *cap.*39. ſic: *Unum orarium oportet Levitam geſtare in ſiniſtro humero, propter quod orat, id eſt prædicat.* Brachar.1.*can.*47. Docent Cæſar *de eccleſ.hierarch. diſput.*9. §.2. *num.*8. Benedictus Haepthenus *diſquiſit. monaſt. prologom.*18.§.3. Nec contrarium probat textus *in cap. adjicimus,*16. *quæſt.*1. ubi aſſeritur, prædicandi munus tantùm ad ſacerdotes pertinere. Nam reſpondendum eſt, textum illum procedere jure proprio ratione officii; tunc enim verum eſt, tantùm Presbyteris competere officium prædicandi: at verò ex commiſſione Epiſcopi, aut parochi, etiam diaconi prædicare poſſunt, ut docent pro illius textus ſolutione Turriſcremata *ibi*, Vaſquez 3.*part. in* 3. *diſput.*236. *cap.*8. *num.* 89. Cæſar *d.* §.2. *num.*9.

6. De laicis prædicantibus. Alii verò, qui in ſacris Ordinibus conſtituti non ſunt, prædicare nequeunt, immò ſi auſi fuerint concionem in Eccleſia publicè habere, excommunicationem incurrunt, *cap. cum excommunicato,cap. excommunicamus* 13. §. *quia verò*, *de hæret. lib.*6. Unde ait D. Paulus *ad Rom. cap.* 10. *Quomodo prædicabunt, niſi mittantur?* Non tamen inde admittenda eſt opinio Caietani *in D. Thom.* 3.*p. q.* 64. *art.*6. *verſ. Hanc doctrinam*, aſſerentis, officium prædicandi jure divino ſolis ſacris ordinibus eſſe annexum. Verum enim eſt, hanc prohibitionem eſſe tantùm juris humani, & ideò Epiſcopos poſſe ex juſta cauſa conſtitutis in minoribus ordinibus facultatem prædicandi concedere viris litteris, & virtute pollentibus, ut reſolvunt Barboſa *lib.* 1. *juris eccleſ. cap.*13.*num.*19. Narbona *de ætat. anno* 30. *q.*8. Prædicare enim non eſt actus ordinis ſacri, ex jure divino, ut docent Sayrus *in floribus, tit.de temporibus ordin. diſcurſu* 2. Hugolinus *de poteſt. Epiſcop. c.*42. §.2. *num.*10. & ſic prædicationem non ſpectare ad hierarchiam eccleſiaſticam, neque hoc munus eſſe hierarchicum, contra Cellotium reſolvit Hallierius *de hierarch. juriſd.pag.*65. igitur laïcis prohibitum eſt prædicare, *cap. mulier,*23.*diſt.c ap. mulier, de conſecr. diſt.*4. *cap. ſicut, cap.cum ex injuncto*, *de hæreticis lib.*6. Leo I. *epiſt.* 62. *ad Maximum Antiochenum, cap.*26. ibi: *Illud dilectionem tuam convenit præcavere, ut præter eos, qui ſunt domini ſacerdotes, nullus ſibi jus docendi, & prædicandi audeat vindicare, ſive ſit ille monachus, ſive ſit laicus, qui alicujus ſcientiæ nomine glorietur.* Sexta Synodus *can.* 64. *Quod non oportet laicum publicè diſputare, vel docere docendi authoritatem ex eo ſibi vindicatam, ſed ordini à Domino tradito cedere.* Laïcis enim diſputare myſteria fidei, aut ea pertractare non licet, *d.cap. cum ex injuncto*, *c.*2. §.*inhibemus, de hæret. lib.*6. Concil. Carthag. 4. *can.* 8. plura adducunt Acuña *in cap. mandatis,* 43.*diſt.* Azor 1.*tom.inſtit.lib.*8.*cap.*26. Bernegerus *in Tacitum q.*154. Franciſcus Valens *in concordia juris, pag.*148. Petrus Greg. *lib.*2.*partit.tit.*8. *cap.*5. Mornacius *in l.* 1. *C. de ſumma Trinit.* ſed in prædicatione tractantur, & diſputantur fidei arcana; unde conciones ipſæ, tractatus, & diſputationes appellantur à Sanctis Patribus congeſtis à Ferrario *de ritib. concionandi,lib.*1.*cap.*1.*cum ſequentib.* igitur laïci in Eccleſia prædicare nequeunt.

Et quia primis Eccleſiæ temporibus monachi laïci tantùm erant, nec ad ſacros ordines aſcendebant, ut probavi *in c. intelleximus, de ætat. & qualit.* & ſæpiùs præmonui; ideò nec illis prædicare permittebatur. Leo *d. epiſt.* 64. nec monachis, *cap. monachus* 4. *cum ſequenti*, 16. *q.* 1. *cap.*1. *de capell. monach. cap. unico*, §. *perſonæ, de relig. domib. lib.*6. 7. De monachis. Ferrarius *d.lib.*2. *cap.* 5. ſed quia jam à temporibus illis, à quibus ſacris ordinibus initiari cœperunt, etiam hoc prædicationis officium exercere illis permiſſum fuit, *cap. ſunt nonnulli*, §.*fin. cum ſequent.*16. *q.* 1. immò & ipſis prædicantibus magna privilegia à Romano Pontifice conceſſa fuerunt, *extravag. cunctas, de privileg.* Ea refert Bruno Chaſſaing *de privileg. regul. tract.*6. *cap.*2. *propoſ.*1. debent autem ipſi concionatores priùs ab Epiſcopo examinari, Trident. *ſeſſ.*20.*cap.*2. Concil. Lateran. ſub Leone, ibi: *Sacro approbante Concilio ſtatuimus, & ordinamus, ut nullus, tam clericus ſæcularis, quàm cujuſque etiam Mendicantium ordinis regularis, aut quis alius, ad quem facultas prædicandi, tam de jure, quàm de conſuetudine, vel privilegio, aut aliàs pertinet, ad hujuſmodi officium exercendum admittatur, niſi priùs per ſuperiorem ſuum reſpectivè diligenter examinatus.* Sed ultra hoc ſuperiorum examen, utrum teneantur monachi aliud ſubire coram Epiſcopo, ita ut ſine ejus approbatione, & licentia monachis hodie etiam virtute ſuorum privilegiorum prædicare non permittatur? diſputant Interpretes. Negat Brunus Chaſſaing *d. tract.*6. *c.*3.& 4. affirmant autem Barboſa *d. cap.*13.*n.*16. Diana *p.*11.*tract.*2. *reſol.*1. Sed

in

in hoc Interpretum diſſidio placet media ſententia, quam tradunt Portel. *in dubiis regul. verbo Prædicatio*, *num.* 1. Lezana *in ſumma qq. regul. tom.* 3. *verbo Concionari*, *num.* 6. Araujo *tract.* 3. *q.* 30. *per totam*: aſſerunt enim religioſos virtute ſuorum privilegiorum non teneri ſubire examen coram Epiſcopo; ab eo tamen virtute approbationis proprii Superioris debere licentiam petere ad concionandum; & eâ petitâ, quamvis non obtentâ, ſed injuſtè denegatâ, poſſe prædicare in propriis monaſteriis, non verò in Eccleſiis ſæcularibus, ubi deſideratur licentia Epiſcopi, vel Parochi. Quæ doctrina valdè conſona eſt Concilii Trid. diſpoſitioni, & Vrbani VIII. declarationi in bulla, quæ incipit, *Alias à nobis emanarunt*. Poſſe tamen Epiſcopum prædicantes ſcandaloſè ſuſpendere ad tempus, vel in perpetuum, omnes proximè relati reſolvunt.

8. DECIDENDI RATIO.

Quibus animadverſis, & omiſſis quæ de prædicatione latè tradiderunt Julius Lavorus *d. tit.* 5. Ferrarius *integro lib. de ritibus concionandi*, Sauſay *in Panopl. ſacerd. lib.* 4. *per totum*, ratio hujus deciſionis ex eo provenit; licèt enim præcipuum Epiſcopi munus ſit in Eccleſia prædicare, tamen cùm juſta impedimenti cauſa excuſet quemquam ab eo munere, quod aliàs neceſſariò obire debebat, *cap. Ordinarii*, §. *quod ſi*, *hoc tit. lib.* 6. ſi legitimè impeditus ſit Epiſcopus, poteſt alii committere hoc officium, ut propter adverſam valetudinem, aut nimias occupationes, ut jam ante Concil. hoc Lateran. expoſuerant PP. Concilii Mogunt. *cap.* 25. *Si fortè Epiſcopus non fuerit in domo ſua, aut infirmus eſt, nunquam tamen deſit diebus Dominicis, aut feſtivitatibus, qui verbum Dei prædicet*. Aquiſgran. 2. *can.* 11. *Si forte contigerit aliquem Epiſcopum tardiloquentem eſſe, aut infirmitate aliqua impeditum, habeat tamen aliquem miniſtrum doctum, qui ejus vice pabula verbi divini populo adminiſtrare poſſit*. Ubi adjicitur linguæ impedimentum, quod cùm agnoviſſet Valerius Hipponenſis Epiſcopus, facultatem conceſſit D. Auguſtino poſteà ejus ſucceſſori prædicandi; quia ipſe cùm eſſet Græcus, minùs commodè Latino populo prædicare valebat. Refert Poſſidius *in vita D. Auguſtini*, *cap.* 5. & ex eo refert Landtmeter. *d. c.* 64. Etiam Valerius Cæſarauguſtanus Epiſcopus propter linguæ impedimentum officium hoc prædicationis Vincentio Archidiacono ſuo delegavit, ut refertur in breviario Romano, in actis S. Vincentii, *die* 22. *Ianuarii*. Aliæ etiam juſtæ cauſæ conſiderari poſſunt, propter quas Epiſcopus ab hoc munere excuſetur: unde rectè Innocentius in præſenti canone Concilii Lateran. decrevit, ut ſi Epiſcopi per ſe in Ecceleſia prædicare non potuerint, munus hoc exequendum committant viris litteratis, & virtute pollentibus, qui ut facilè reperiri poſſint, ſtatuit Pontifex, ut in ſingulis Eccleſiis, tam Cathedralibus, quàm Regularibus, eligantur perſonæ, quæ debitè, & competenter, ſi opus fuerit, hoc munus adimplere valeant.

9. DISSOLVITUR DUBITANDI RATIO.

Nec difficultas ſuprà adducta adverſatur; potiùs enim verum eſt, non omnes prædicare poſſe jure proprio, ſed ex delegatione, ut ſuprà probavi *ex cap. adjicimus*, 16. *quæſt.* 1. ex D. Paulo *ad Rom. c.* 10. Quomodo prædicabunt, niſi mittantur? Nec obſtat, Presbyteros, & Diaconos poſſe in Eccleſia publicè prædicare; nam illi ratione curæ animarum ſibi commiſſæ, iſti verò ex delegatione Epiſcopi tantùm prædicare poſſunt, licèt in Eccleſia Alexandrina denegatam fuiſſe hanc facultatem prædicandi Presbyteris referat Sozomenus *lib.* 7. *hiſtor. c.* 199. quod contigiſſe credo poſt lapſum impii Arrii; ipſe enim erat Presbyter Alexandrinus, cùm lapſus fuit in hæreſim: quare ob ſimilis lapſus timorem aliis Presbyteris permiſſum non fuit prædicare. Nec obſtat Concilium Vaſenſe in illis verbis ſuprà relatis: *Verbum faciendi daremus Presbyteris poteſtatem*. Ex quibus deducitur, in Concilio Vaſenſi celebrato anno 529. datam fuiſſe Presbyteris prædicandi poteſtatem: igitur quia non jure proprio Presbyteris competit facultas prædicandi. Nam pro hujus textus interpretatione dicendum eſt, jam ante tempora Concilii Vaſenſis Presbyteros parochos ratione proprii officii potuiſſe in propria parochia prædicare, ut ſuprà probavi; ſed in Phocenſi provincia, ubi celebrata fuit hæc Synodus Vaſenſis, Præſide Cæſario Metropolitano Arelatenſi, in uſu erat, ut tantùm Presbyteri civitatenſes, utpote maioris auctoritatis, & ſcientiæ, prædicarent; ruſticani verò in ruralibus Eccleſiis præfecti verbum facere populo non poterant: iſtis ergo conceſſum fuit à Patribus, ut ſicut parochi civitatenſes, ita & ipſi in ſuis pagis prædicare poſſint. Ita textum illum interpretatur Sauſay *d. lib.* 4. *Panopl. ſacerd. cap.* 4. Similiter etiam diaconi ex commiſſione Epiſcopi poſſunt prædicare, licèt non proprio jure, ut docet Cæſar *d.* §. 2. Nec obſtat concionatorem debere habere 30. annos, exemplo Domini noſtri, qui anno eo prædicavit, *cap. Presbyter*, 78. *diſt. Presbyter ante triginta annorum ætatem non ordinetur, quamvis ſit probabilis vitæ; ſed obſervet uſque ad præfinitum tempus: Dominus enim noſter Ieſus Chriſtus trigeſimo anno baptizatus eſt, & tunc prædicavit*. Petrus Bungus *de myſteriis Numerorum*, *n.* 30. *paulò poſt principium*, his verbis: *Ezechiel anno trigeſimo videns viſiones Domini juxta fluvium Chovar, prophetiæ dona promeruit, ut ipſe* 1. *c. teſtatur*. Quem locum exponens Gregorius Pontifex: *Vt oſtendatur*, inquit, *cujus auctoritatis ſit, Ezechiel in prædicatione ætatis ſolida fuiſſe deſcribitur. Hoc quippe regulare eſt omnibus Prophetis. Nec contra hæc quempiam movere debet, quod Ieremias, & Daniel prophetiæ ſpiritum adhuc pueri perceperint; quia miracula in exemplum operationis trahenda nequaquam ſunt: omnipotens enim Deus & linguas infantium facit diſertas, & ex ore infantium & lactentium perficit laudem. Aliud ſiquidem eſt, quod nos doctrina diſcimus uſu, aliud quod de miraculo ſcimus. Porrò quis unquam in hunc modum ſanctior prodiit Ioanne Baptiſta? Neque hic tamen delegatam ſibi à Deo provinciam obire ſuſtinuit, niſi eoſdem cum Chriſto ſuo impleſſet ætatis annos; tunc enim in deſerto incepit prædicare baptiſmum pœnitentiæ, & Domini præparare vias, ut amorum maturitas, & virile decus barbæ, officio auctoritatem conciliaret. Chriſtus enim Deus, & homo, in quo omnes theſauri ſapientiæ, & ſcientiæ abſconditi, & qui ab initio, quo hominem induit, magno omnium hominum ſtupore ſumma quæque miracula edere potuiſſet, deſiiſit tamen donec trigeſimus appeteret annus; & tunc incepit ſigna facere, & docere; nec prius inclaruit, atque in hominum lucem prodiit, quàm hunc ætatis annum attigiſſet, legitimum ſcilicet, & maturum tempus oſtendens ætatis his, qui omne tempus, atque omnem ætatem, vel ad ſacerdotium, vel ad docendum putant opportunum, &c.* Narbona *anno* 30. *de ætat. quæſt.* 8. Sed diaconi in 23. anno conſtituti ordinantur, ut jam probavi *in tit. de ætat. & qualit.* igitur diaconi nec ex delegatione prædicare valent. Huic difficultati, omiſſis ſolutionibus Auguſtini Barboſæ *lib.* 1. *de jure eccleſ. cap.* 25. *num.* 27. Narbonæ *d. quæſt.* 8. *n.* 6. qui affirmant, textum *in cap. perlectis*, *verſ. ad diaconum*, & alia jura ſuprà adducta, quibus docetur diaconum in Eccleſia prædicare poſſe, accipienda eſſe non de prædicatione verbi Dei, ſed potiùs de recitatione Evangelii; dicendum eſt, diaconos poſſe ex commiſſione Epiſcopi in Eccleſia publicè prædicare, dum legitimam

gitimam ætatem obtineant : olim videlicet 30. annos, poſteà ſequentibus canonibus 25. tantùm deſiderabantur : & quia hodie certa ætas non obſervatur, poteſt Epiſcopus diacono, qui tantùm ætatem ad ſuum ordinis gradum requiſitam habeat, licentiam concedere prædicandi.

10. Exponitur D. Clemens. Sed exponendus eſt in hac parte difficilis locus D. Clementis *lib.6.conſtit.Apoſt. cap.7.* ibi : *Quando verò Philippus Coapoſtolus noſter Dei munere, & Spiritus ſancti operatione miracula ſanitatum in Samaria faciebat, ita ut Samaritani admiratione commoti ad fidem Dei, & Filii ejus venerint, ejuſque nomine baptizarentur, &c.* Quibus verbis probatur, Philippum, qui duntaxat diaconus erat, eo tempore munus prædicationis obiiſſe : igitur quia etiam primis Eccleſiæ temporibus hoc munus proprium non fuit Epiſcoporum. Cui difficultati reſpondet ipſe Clemens *lib.8.conſtit.* his verbis : *Quod verò nonnulli Philippum diaconum, & Ananiam fidelem fratrem accuſant, quod ille quidem eunuchum baptizavit, hic verò me Paulum, non intelligunt quod dicemus nos. Dicemus enim, neminem dignitatem ſacri ordinis ſumere, ſed vel à Deo accipere, ut Melchiſedec, & Iob ; aut à Pontifice, ut Aaron à Moyſe : itaque & Philippus, & Ananias non ſe ipſos elegerunt, ſed à Chriſto Pontifice, & Deo, cum quo nemo comparari poteſt, electi ſunt.* Cæterùm illud ſatis perplexum eſt, quod Clemens appellat Philippum Coapoſtolum, cùm diaconum potiùs dicere debuiſſet ; non enim fuit Apoſtolus ex duodecim Philippus hic, qui deſcendit in Samariam ; quod ex eo perſpici poteſt, quod ut refertur in actis Apoſtol. *cap.8.* cùm eſſet perſecutio magna in Eccleſia Hieroſolymitana, diſperſi ſunt omnes per regiones Iudææ, & Samariæ, præter Apoſtolos ; erat autem cum illis diſperſus Philippus, qui Simonem in Samaria catechizavit, & eunuchum baptizavit. Præterea ſi Apoſtolus fuiſſet, habuiſſet poteſtatem dandi Spiritum ſanctum, ſicut cæteri Apoſtoli ; quam tamen non habebat, ut notavit Iſidorus Peluſiota *in epiſt. ad Agiganium* : appellatus ergo eſt Apoſtolus, tanquam miſſus ad Evangelium ; unde Evangeliſta dictus eſt in actis Apoſt. *c.21.* Omnes autem Evangeliſtæ, & miſſi prædicare Evangelium, Apoſtoli vocantur, ut conſtat ex Paulo 1. *ad Cor.c.15.* ibi : *Viſus eſt poſt hæc undecim, deinde viſus eſt pluſquam quingentis fratribus, deinde viſus eſt Iacobo, deinde viſus eſt Apoſt. omnibus.*

11. Reſpondetur argumento difficultatis. Nec etiam obſtat, quod de laïcis expendebamus, videlicet eos prædicare poſſe, *ex d. cap. mulier, in fine*, & Tertulliani auctoritate ; licèt enim laïci non poſſint hodie in Eccleſia prædicare, olim tamen inficiari non poteſt, primis Eccleſiæ temporibus, ſævientibus perſecutionibus, pace adhuc Eccleſiæ non redditâ, Epiſcopos permiſiſſe laïcis prædicare, ut notarunt Zonaras, & Balſamon *in can.64. ſextæ Synodi*, & probatur exemplo relato à Nicephoro Calixto *lib.5. hiſtoriæ Eccleſ. c.14.* ubi ait : *Cum Cæſareæ degeret* (Origenes) *Epiſcopi Palæſtini legatione quoque ad eum miſſâ ei permiſere, ut de ſacris litteris doceret, & publicè eas in Eccleſia interpretaretur, quamvis nondum Presbyteri honorem eſſet aſſecutus.* Probat Ferrarius *d.lib.2. de ritu concionandi, c.6.* unde *in d.cap.mulier*, tantùm innuititur, ex licentia Epiſcopi juxta priſcum Eccleſiæ uſum poſſe laïcos prædicare. Nec obſtat Tertulliani auctoritas ſuprà relata ; non enim loquitur Septimius de prædicatione particulari extra Eccleſiam habitâ. Nec etiam adverſatur textus *in d.c.2. 19. diſt.* loquitur enim Pontifex ibi de illis, quibus ex officio competit munus prædicandi ; in illis enim non attenditur quales ſint, dum tamen quod prædicatur, rectum, laudabileque ſit, ut docet Gloſſa *ibi*, quam ſequuntur Archidiaconus, & Turrirecremata. Tandem non obſtat textus *in d.c.fin. §.fin.de officio deleg.* Pro cujus interpretatione diſcrimen conſtituendum eſt inter illum, cui competit proprio & ordinario jure munus prædicandi, ut Epiſcopo ; & inter eum, cui hoc miniſterium delegatum, & commiſſum eſt, electâ ipſius perſonæ induſtriâ. Primus poteſt ob juſtas excuſationis cauſas in hoc textu, & ſuprà relatas, aliis committere prædicandi officium : ſecundus verò neutiquam valet illud ſubdelegare, cùm electa fuiſſet ejus perſonæ induſtria, ut iam notavi *in c.3. de officio deleg.*

12. Explicatur D. Clemens. Sed ſuprà traditis obſtare videtur D. Clemens *lib.2. conſtit. Apoſt. c.57.* ubi dum Sanctus agit de Epiſcopis, & Presbyteris, ait : *Deinde hortentur populum Presbyteri, non omnes ſimul, ſed ſingulariter, & poſtremus eorum Epiſcopus.* Ergo jus, poteſtaſque prædicandi, præcipuè Presbyteris, non Epiſcopis data eſt. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, S. Clementem, dum poſt exhortationem Presbyterorum jubet poſtremum omnium exhortari Epiſcopum, non ideò voluiſſe primam prædicationis partem Presbyteris concedere, poſtremam verò Epiſcopis ; ſed potiùs, licèt ſubobſcurè, conſtituere, primas partes eſſe Epiſcoporum, Presbyterorum poſtremas. Quod exemplum adductum à Clemente ſatis adſtruit, inquit enim, Epiſcopum ſimilem eſſe gubernatori navis ; & ſic eum loqui debere in Eccleſia, quemadmodum gubernator navis in navi. His autem poſt aliorum ſermones, ac ſententias de eo, quid ortâ tempeſtate faciendum eſſe videatur in navi, poſtremus ſententiam ſuam dicit improbando, aut reprobando aliorum judicia, cui tandem parère oportet : nec aliter Epiſcopus, qui Gubernator eſt Eccleſiæ, loqui debet, non quaſi obtinens poſtremas partes, ſed quaſi omnium primus, poſtquam Presbyteri dixerint, ipſe approbare, aut reprobare illorum dicta quaſi ſuperior debet. Illud etiam, licèt leviuſculum, non pudet adnotare, ſimile, ſeu exemplum gubernatoris navis adductum à Clemente, eſſe commodiſſimum : Eccleſia enim navis eſt, quare Eccleſiæ materiales ſunt oblongæ inſtar navis. Unde idem Clemens *in c.57.* jubet fabricari ad modum navis versùs Orientem, ut ipſa forma ædificii admoneat, eſſe nos in mundo tanquam in mari, quod fluctibus & tempeſtatibus aſſiduè agitatur, quod navigari oportet ab his, qui ad portum ſalutis pervenire volunt. Exponunt Creſol. *lib.1. Myſtag.c.11. & 25. ſect. ult.* Aldrete *in antiquitat. Hiſpan. lib.2.c.12.* & nos latiùs illuſtrabimus *in tit.de Eccleſiis ædificandis.*

CAPUT XVI.

Honorius III. *Epiſcopo* a *Aſſiſienſi.*

COnquerente b œconomo monaſterii S. Benedicti montis c Sublaſii, nobis innotuit, quod tu juribus Epiſcopalibus non contentus, quæ in Eccleſiis, ſeu d Capellis ejuſdem monaſterii debebas habere, à quibuſdam earum procurationem exigis, quas

quas ad dandam procurationem minimè ſufficere proponebat, petens ut jure tuo contentus exiſtens, à moleſtatione dictarum Eccleſiarum ſuper cæteris deſiſteres: poſtulans etiam, quod ad omnem litis materiam in poſterum amputandam, ſpecificares quæ ratione juris *e* Epiſcopalis in eiſdem Eccleſiis tibi competerent. Quibuſdam juribus Epiſcopalibus ſpecificatis, hinc inde lis fuit ſuper præmiſſis legitimè conteſtata. Nos autem inſpectis probationibus vtrimque receptis, & quæ ab vtraque parte fuere propoſita pleniùs intellectis, decernimus, ut in Eccleſiis, ſeu Capellis ad dictum *f* monaſterium in diœceſi Aſſiſienſi ſpectantibus habeas canonicam *g* obedientiam, ſubjectionem, reverentiam, *h* inſtitutionem, & deſtitutionem, *i* correctionem, ac reformationem, cenſuram eccleſiaſticam, juriſdictionem quoque cauſarum omnium ad forum Eccleſiæ de jure ſpectantium, *j* pœnitentias, & *k* ſacramentorum omnium, quæ ab Epiſcopo recipienda ſunt, collationem, ſynodum, & *l* ſynodatici, ſeu cathedratici nomine duos *m* ſolidos Lucenſis monetæ, quartam *n* decimationum, ac *o* mortuariorum, *p* viſitationem quoque annuam: ita quod cùm ad eas viſitandas acceſſeris, non ampliùs procurationis nomine requiras ab eis, niſi quartam, quam penſatis facultatibus earundem moderatè potuerint exhibere. nec plus cæteris Capellis ejuſdem diœceſis in procuratione ullatenus onerentur: & Eccleſiam S. Pauli de Aſſiſia à procurationis onere penitus relevamus. Tu autem his juribus in præfatis Eccleſiis contentus exiſtens, non ampliùs ab eis exigas præter moderatum auxilium, quod juxta formam Lateranenſis Concilii, ſi manifeſta, & *r* rationabilis cauſa extiterit, cum charitate eſt poſtulandum, ſicut ab aliis Eccleſiis ejuſdem diœceſis neceſſitate temporis ſuſtinemus.

NOTÆ.

1. a *Aſſiſienſi.*] Ita legendum eſt, ut habetur in quinta collectione edita ab Innocentio Cironio. Aſſiſium antiqua civitas eſt in Umbria, à fluvio Aſſis ita dicta. Romanorum municipium fuit, ſub quorum imperio tandiu fuit, quandiu Romanæ Eccleſiæ Conſtantinus Magnus liberaliter eam donavit: deinde Longobardorum barbara gens eam occupavit, atque in Ducatu Spoletano eam numeravit: deinceps verò R. Pontifices eam recuperarunt. Fidem Catholicam jam à temporibus Fabiani Pontificis, qui Ruſinum ejus primum Epiſcopum illuc miſerat, & Epiſcopum ordinaverat, amplexa eſt. Hæc celebris civitas duo illa paupertatis portenta, Beatum videlicet Franciſcum, & B. Claram orbi dedit, ut magnis laudibus eam vrbem extollentes referunt Vvadingus *tom. 1. annal. frat. Minor.* & Vghellius *tom. 1. Italiæ ſacra, in Aſſiſienſi Eccleſia.* Hujus Eccleſiæ Præſuli Vidoni appellato miſſa eſt præſens deciſio; ſiquidem ipſe electus fuit anno 1204. & deceſſit in exordio Pontificatus Gregorii IX. Ad hujus Præſulis genua humili ſacco provolutus magnus Franciſcus de Aſſis illam nunquam ſatis decantatam renunciationem fecit, ut referunt Vvadingus & Vghellius *ubi proximè.*

b *Oeconomo.*] De œconomi officio aliqua adduxi *in cap. 4. hoc tit.* & nonnulla referam *in cap. unico, de ſyndico.*

c *Sublaſii.*] Ita legendum exiſtimat Petrus Greg. *in præſenti*, qui confundit hoc monaſterium cum celebri monaſterio Caſſinenſi; ſed eum ſuppreſſo nomine refellit Cironius *in hoc textu*, qui legendum exiſtimat *Sublaſi.* Sed exiſtimo legendum eſſe *Subaxis*, quod monaſterium eſt Ordinis Ciſtercienſis D. Benedicto dicatum, in diœceſi Aſſiſienſi, ut refert Tamburin. *in ſerie Abbat. verbo Aſſiſien.*

d *Capellis.*] De quibus agemus *in cap. 1. de capellis monach.*

e *Iuris Epiſcopalis.*] Epiſcopo alia competunt ex lege diœceſana, alia ex lege juriſdictionali. Ex lege diœceſana ſpectant ad Epiſcopum omnia quæ capit; ex lege juriſdictionali, omnia quæ gerit, & adminiſtrat, ut notat Cironius *ad hunc tit. in fine.*

f *Monaſterium.*] Quod exemptum non erat.

g *Obedientiam.*] Quam omnes Epiſcopo præſtare debent, *c. 2.* ubi dicemus, *de maiorit. & obed.* & ipſi Abbates tempore inſtallationis præſtant juramentum obedientiæ Epiſcopis diœceſanis, *cap. ne Dei 45. de ſimonia.* Plura tradunt Boſquetus *ad Innoc. lib. 1. epiſt. 57. in fine*, & *lib. 2. epiſt. 45.* Juretus *ad Ivonem epiſt. 73.* & nos *in cap. ne Dei, de ſimonia.*

h *Inſtitutionem.*] Tam in beneficiis, quàm capellis ipſius monaſterii, etiamſi electio ad monachos ſpectet, *cap. 1. de capellis monach.* ex ratione generali, quia videlicet inſtitutio, & deſtitutio cujuſlibet beneficii eccleſiaſtici, ad Epiſcopum ſpectat jure ordinario, ut probavi *in cap. cùm ſatis, de officio Archid.*

i *Correctionem.*] Tam in clericis, & laicis, ut probavi *in c. 1 hoc tit.* quàm in monachis non exemptis, ut infrà illuſtrabimus *in cap. grave, hoc tit.*

j *Pœnitentias.* Ad Epiſcopum enim ſpectat pœnitentias injungere, ut probavi *in cap. 8. hoc tit.*

k *Sacrorum.*] Confirmationis videlicet, & ordinis, ut probavi *in cap. quantò, de conſuet. cap. 1. de ordinatis ab Epiſcopo.*

l *Synodatici, ſeu cathedratici.*] Ex his verbis 2.
deducitur, idem eſſe cathedraticum, & ſynodaticum, eandemque penſitationem cathedratici & ſynodatici nomine præſtari, licèt diverſis nominibus appelletur. Ita docent Petrus Greg. *in præſenti, c. 15.* Fileſacus etiam *in præſenti*, Cironius *ad titul. de cenſibus*, Chopinus *lib. 2. ſacræ polit. tit. 7. n. 2.* Hallierius *de ſacris elect. ſect. 7. art. 7.* Boſquetus *ad Innoc. lib. 1. epiſt. 20.* Barb. *lib. 3. juris eccleſ. cap. 10. n. 1.* licèt contrarium teneat Lemaiſtre *lib. 2. de juribus Epiſcop. cap. 7. in principio.* Sed refellendus ipſe eſt, cùm nullum adducat pro ſua opinione juris teſtimonium, & pro communi ſententia ſint quamplura infrà referenda. Cathedraticum ergo eſt vectigal certum, quod veluti tributi nomine Eccleſiæ matrici præſtatur in honorem Cathedræ Epiſcopalis, *cap. placuit, cap. inter cætera 10. q. 3. cap. paſtoralis, cap. cùm olim, de cenſibus*, Boſquetus *in notis ad Innocent. d. lib. 1. epiſt. 26.* Lemaiſtre *d. c. 2.* Solorzanus *tom. 2. de jure Indiar. lib. 3. c. 22. num. 39.* quod ſucceſſiſſe in locum quartæ decimarum, & oblationum, quam Epiſcopi percipiebant ex diviſione bonorum facta à S. Simplicio, *in c. videntes, cap. quatuor, cap. de reddidibus, 12. q. 2.* exiſtimat Fileſacus *in præſenti.* Sed abſque ratione, cùm in præſenti textu enumerentur ut

diverſa

diverſa inter jura Epiſcopalia cathedraticum, quarta decimarum, & mortuariorum: ſed quia hoc vectigal ſolvebatur ab Abbatibus quotannis ad ſynodum venientibus, dicebatur etiam ſynodaticum, *cap. olim, de cenſibus*; quia in ſynodis præſtabatur illis anni duobus temporibus, quibus ſynodus congregari debebat. Conc. Altiſſiod. *can. 7. Ut medio Maio omnes Presbyteri ad ſynodum in civitatem veniant, & Kalendis Nobembris omnes Abbates ad Concilium conveniant*. Et quia plerumque poſt Paſcha Synodus congregabatur, hæc præſtatio dicebatur Paſchalis, *c. 15. de ſimonia, in 1. collect.* notat Cironius *ad tit. de cenſib.* & quia hæc penſitatio cathedratici, & ſynodatici incerta erat, ideò Patres Concil. Bracharenſis 2. *can. 2.* relati *in d. c. placuit*, eam taxarunt his verbis: *Præter honorem cathedræ, id eſt duos ſolidos, aliquid aliud per Eccleſias tollat.* Quam taxationem probarunt Pelagius *in epiſt. ad Creſconium*, Gelaſius *in epiſt. ad Fabianum Epiſcopum*, Patres Concil. Tolet. 7. *can. 4.* & Honorius *in præſenti*. Cathedraticum etiam aliquando accipitur pro illa pecunia, quæ ab Epiſcopis ſolvebatur Patriarchæ, ſeu Metropolitano tempore conſecrationis, quod appellatur inthronaſticum; quia præſtatur, eo quòd in throno ponitur Epiſcopus, novella 123. Juſtin. *cap. 3.* ejus meminerunt Lemaiſtre *ubi ſuprà, c. 3.* Hallier. *de ſacris elect. ſect. 7. art. 7.* Boſquetus *ad Innocent. lib. 2. epiſt. 45.* Fileſacus *in præſenti, §. 3.* Parexa *in cap. 1. de cenſibus*.

3. m *Duos ſolidos.*] Solidi frequens mentio eſt, tam in jure noſtro, quàm Cæſareo: in noſtro *in c. ſi quis contumax 17. q. 4. c. illud, c. inter 10. q. 3. c. olim, de cenſibus*: in Cæſareo *in l. ſi verò, ff. de his qui dejecerunt, l. ſancimus, C. de donat. l. jubemus 2. C. de erogatione militaris annonæ, lib. 12. l. 1. §. hoc autem, ff. de ſervis fugitivis, l. 42. ff. de ædilitio edicto, l. 34. ff. de jure fiſci, l. 3. C. de Epiſc. & cleric.* Solidum autem dictum eſt perfectius præ cæteris monetæ genus, nempe puriſſimi auri obryzi. Ejus valor nec unus ſemper fuit. Apud Romanos erat ſextula unciæ auri, id eſt ex una auri uncia ſex ſolidi conflabantur, & 72. libram faciebāt, *l. quotieſcumque, C. de Suſceptorib. Præpoſitis, & Arcar. lib. 12.* Iſidorus *lib. 16. etymolog. c. 14.* Harmenopulus *lib. 3. epit. tit. 7.* Budeus *lib. 5. de aſſe*, Alciatus *lib. 3. diſput. 9.* Covar. *de veterum numiſmatum coll. cap. 3.* Aliquando etiam ex una auri uncia cudebantur ſeptem ſolidi, & tunc 80. libram coæquabant, *l. 1. C. de ponder. in Theodoſ.* Apud Gallos aliquando ſolidum 12. denarios continebat, ut conſtat *ex lib. 5. Capitul. c. 3.* ibi: *De unaquaque caſata ſolidus, id eſt duodecim denarii, ad Eccleſiam, vel monaſterium reddantur.* Modò apud ipſos 40. denarios pendebat, *lib. 4. tit. 75.* Apud Venetos ſolidi argentei ſunt, *c. in cauſ. 1, de cauſa poſſeſſionis*, ubi notavit Cironius *in 5. collect.* apud Longobardos quilibet ſolidus æſtimatur 40. denariis, *l. 1. de quantit. ſolidi, in jure Longobardorum*, notavit Lindembrog. *in Gloſſario legum antiq. verbo Solidus.*

4. n *Quartam decimationum.*] Licèt jure communi inſpecto poſt diviſionem parochiarum, & bonorum Eccleſiæ, decimæ illis parochiis debeantur, à quibus fideles ſacramenta recipiunt, *c. decimas, c. ſi quis laicus 16. q. 1. c. fin. de parochiis, c. à nobis, c. quamvis, cap. cum contingat, c. cum in tua, c. Apoſtolicæ, de decimis*, Suarez *tom. 4. de relig. tit. de decim. c. 21.* Barb. *de offic. parochi, c. 8. §. 2.* Covar. *lib. 1. variar. c. 17. n. 5.* Hunnius *in encyclop. tit. de decimis, c. 4.* Tamen ipſi parochi, qui decimas percipiebant, quartam earum partem Epiſcopis propriis præſtabant, *c. quoniam 13. c. nullum, de decimis, c. conceſſo 26. 12. q. 2.* Epiſcopi enim olim habebant plenam decimarum diſpoſitionem, *c. 1. 16. q. 7.* unde poſt diviſionem parochiarum quartam decimarum partem retinuerunt, ut docent Barb. *ubi ſuprà, §. 2. n. 17.* Baſilius *de matrim. c. 13. §. 3.* Valenzuela *conſil. 26.* In Gallia portio iſta erat quarta pars decimarum, Concil. Aurel. 1. *can. 15.* in Hiſpania verò erat tertia. Concil. Tolet. 4. *can. 33.* Tolet. 9. *can. 6.* Nec contrarium probat textus *in can. 14. Concil. Aurel. 1.* ubi docetur, Epiſcopum dimidiam partem decimarum ſibi vindicare; nam textus ille accipiendus eſt de decimis, & oblationibus propriæ Eccleſiæ Cathedralis, ex quibus non quartam partem, ut ex aliis Eccleſiarum parochialium, ſed dimidiam Epiſcopus exigebat.

o *Mortuariorum.*] De hac quarta Deo volente latè agemus *in c. officiis, c. fin. de teſtam.* De hac quarta, & aliis debitis Epiſcopo agit Alteſſerra *lib. 4. diſſert. c. 3.*

p *Viſitationem.*] De viſitatione, & procurationibus ejus tempore debitis, ſuo in loco agemus, videlicet *in c. procurationes, c. cùm Apoſtolus, de cenſibus.*

q *Non amplius.*] Unde ab his capellis, ſeu mo- 5.
naſteriis Epiſcopus exigere non poterat eulogias, quas à propriis Presbyteris accipere ſolebat, de quibus in Concilio Meldenſi ſub Carolo Calvo *can. 45.* [Debet Presbyteros cum voluntariis eulogiis tempore congruiſſimo viſitare, & venerari ſuos Epiſcopos.] Leo IV. *epiſt. 2. ad Epiſcopos Britanniæ*, ibi: *De eulogiis ad ſacra Concilia deferendis nihil invenimus à majoribus terminatum, ſed ſicut unicuique Presbytero placuerit; nam ſi conſtitutū fuerit, illo in tempore benedictiones afferri, forſan minus libenter ad ſynodos occurrent, & magis venire detrectabunt; quæ, ut arbitror, non ſunt rationabiliter requirenda, nec ultrò delatæ reſpuenda.* Neque etiam petere poterant à monachis inquiſitiones Regias, id eſt quandam pecuniæ collationem, quam Epiſcopi accipiebant, ut Regibus darent; quarum inquiſitionum Regiarum exemplum extat apud Aymonium *lib. 5. hiſtoriæ, c. 35. Exegitque unuſquiſque Epiſcopus de Presbyteris ſuæ parochiæ, ſecundum quod poſſibile erat, ut à quo plurimùm quinque ſolidos, à quo minimùm quatuor denarios Epiſcopi de ſingulis Presbyteris acciperent, & nunciis dominicis redderent.* Et cùm apud Gothos Epiſcopi ut amplam pecuniæ quantitatem Regi erogarent, à Parochis, & aliis Presbyteris requirerent eam, & exigerent, Rex Egica libello oblato in Concil. Tolet. 16. à Patribus petiit, ne hujuſmodi inquiſitiones Regiæ fierent, in hæc verba: *Hoc honorificentia veſtra promulgare curabit, ut nemo Epiſcoporum pro Regiis inquiſitionibus exhibendis parochialium Eccleſiarum jura contingat, neque quaſcumque exinde inquiſitiones, aut evectiones exigere audeat; ſed de prædiis ſuarum ſedium Regio culmini ſolita perquiſitionum obſequia deferat, nihilque de rebus earundem Parochiarum Eccleſiarum cujuſpiam ſtipendii causâ dare præſumat.* Quo libello lecto Patres in canone 5. ipſius Concilii ſtatuerunt, nihil eſſe ſumendum à Parochis prætextu Regiarū inquiſitionū.

r *Et rationabilis cauſa.*] Verba ſunt textus *in* 6.
cap. cùm Apoſtolus, de cenſibus, ubi materiam charitativi ſubſidii dabimus. Interim videndi ſunt Remigius de Gonny *de charit. ſubſid.* Barboſa *lib. 3. juris eccleſ. cap. 21.* Lemaiſtre *d. lib. 3. de jurib. Epiſcop. c. 3.* Petrus Gregor. *in præſenti, cap. ult.* qui ad hujus textus commentarium adeundus eſt.

CAPUT XVII.

Idem *Abbati*, & *Conventui* a *S. Remig.*

UT juxta illius ſupremi poſt Chriſtum Paſtoris edictum, paſtor forma factus gregis ex animo dignoſcitur, non dominandi libidine, ſed amore rectè gerendi, debet

debet illum ſalubriter viſitare: ſic exceſſus delinquentium quantùm poteſt corripiens, ne revelet; ſic increpans, ne confundat; quia cùm juxta Sapientis edictum ſecretò ſit arguendus amicus, amicitiæ legem violare videtur, ſi econtrà palam arguat exprobrando. Attendentes igitur, quod indecens eſt, ut ven. f. n. Rhemenſi Archiepiſcopo in vos, vel monaſterium veſtrum viſitationis officium exercente, ſæculares interſint, per quos poſſit in *b* clauſtro diſſolutionis materia provenire, cùm nequaquam benè in clauſtris *c* inducantur: auctoritate præſentium firmiter inhibemus, ut nullos de cætero ſæculares in *d* capitulum, niſi duos, *e* vel tres Canonicos de Canonicis Eccleſiæ ſuæ, in decenti habitu, viris aliis, quotquot expedire viderit, religioſis adjunctis, ſecum viſitationis tempore introducat.

NOTÆ.

1. a S. *Remig.*] Eſt celebre Archimonaſterium, ita appellatum, Divo Remigio Galliæ Apoſtolo dicatum, in ipſa urbe Rhem. Flod. *lib.*2. *cap.*32. quod cùm primùm eſſet Canonicorum Regularium, poſtea monachis Divi Benedicti traditum fuit. Ejus Eccleſia non tam reædificata, quàm amplificata fuit anno 105. & Leo IX. eam conſecravit, & conceſſit Archiepiſcopo, & Canonicis Rhemenſibus certis anni diebus Miſſam celebrare in altari Divi Remigii, in ſua Bulla, quam refert Yepes *tomo* 4. *chron. Divi Benedicti*, *centuria* 4. *anno* 851. *cap.*3. in hæc verba: [Leo Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Hincmaro Abbati, & omni congregationi monachorum Divi Remigii, &c. Ex debito noſtri Apoſtolatus poſt aliquas Eccleſias, quas zelo charitatis ſuccenſus viſitavi, &c. ad hanc Eccleſiam B. Remigii dedicandam, de eccleſiaſticis etiam cauſis tractaturus, & definiturus adveni, &c. Hac igitur dedicatâ Eccleſiâ, placuit huic idonea, & laudabilia Apoſtolicæ authoritatis, & noſtræ viſitationis relinquere monimenta. Deliberamus itaque, & coram hac Synodo promulgamus, ut hæc Eccleſia hoc privilegium noſtræ auctoritatis ſupra cæteras Franciæ Eccleſias habeat, quatenus nulla eccleſiaſtici ordinis, magna, vel parva perſona in hoc altari, quod conſecravimus, Miſſam celebrare præſumat, niſi Rhemorum Archiepiſcopus, & hujus loci Abbas, & cui ipſe licentiam concedet: permiſsâ eadem licentiâ Canonicis Rhemenſis Eccleſiæ bis in anno, in Paſcha ſcilicet, & in Rogationibus, & ſeptem Presbyteris ad hoc officium deputatis, quos & ſcientia ornet, & morum gravitas, & vitæ probitas commendet. Præterea quia hæc Eccleſia ab iniquis perverſoribus, &c.] Hoc monaſterium amplis donationibus ditarunt, & magnis privilegiis decorarunt, tam ſummi Eccleſiæ Præſules, quàm Galliæ Monarchæ, ut patet ex Bullis, & privilegiis compilatis à Yepes *in dicta centuria* 4. Hujus ergo monaſterii Abbati Petro miſſa eſt præſens deciſio, quæ etiam reperitur in quinta compilatione Honorii III. apud Cironium.

2. b *Clauſtro.*] Pars illa cœnobii, ſeu habitationis Monachorum, quæ clauſtrum appellatur, jam in primis monachorum cœnobiis uſitata fuit: ejus mentio reperitur in antiquis Monachorum regulis, & in Concil. Turon. 3. *cap.*24. accuratè cavetur, ut Abbates ſolicitè provideant ſuis Canonicis, ut habeant clauſtra, & dormitoria. Idem ſanxerunt PP. Concilii Trosleiacenſis *can.*3. & in Concilio Aquiſgran. 2. 2. *part. cap.*15. jubetur, ut in monaſteriis, tam monachorum, quàm monialium clauſtra ædificentur: illuſtrat, & clauſtri partes topographicè, & tropologicè exponit Benedictus Haephtenus *tomo* 1. *diſquiſit. monaſt. tractatu* 3. *diſquiſit.*1. Uſus clauſtri varius, multiplexque fuit apud priſcos cœnobitas: aliquando lectioni deſerviebat, ibique ſacræ Scripturæ exponebantur. Concilium Meldenſe *can.*53. *Tam ſani, quàm infirmi canonicè veſtiantur, atque in clauſtris horis congruis degant, & ſub cuſtodia canonica lectionibus, & cæteris divinæ inſtitutionis inſiſtant officiis.* In eo mandata ſuperiorum exaudiebant. Concilium Mogunt. *can.*9. ubi de clauſtro, & ejus uſu PP. aiunt; *& audiant quod eis imperetur.* Etiam ad confabulandum certis horis deſerviebat, ut ex Lanfranco, & Petro venerabili refert Gibalinus *de clauſura monach. diſquiſit.*1. §. 2. & 4.

c *Inducantur.*] Licèt enim aliqua lege eccleſiaſtica non reperiatur interdictum ſæcularibus monachorum clauſtra adire, tamen juxta rectam monaſticam diſciplinam, & ut ſilentium in eis ſervetur, obſervatum ſemper invenio, ne paſſim, & ſine delectu perſonarum, abſque juſta neceſſitatis cauſa laïci interiora monaſterii ingrederentur: quare D. Iſidorus *cap.*22. *ſua regula*, nullum intra monaſterium ingredi permittit, niſi ea lege, ut deinceps nunquam pedem efferret. Idem præſcripſerunt alii regularum monaſticarum conditores, inſtituendo janitores, & hoſpitia prope ipſa monaſteria, ut hoſpites advenientes ibi reciperentur, ne ulla ingrediendi, vel auſcultandi ſecreti monaſterii daretur occaſio. Concilium Cæſarauguſt. *can.*3. [Sanctorum Patrum decrevit ſententia, ne monaſteria diverſoria ſæcularium fiant. Unde quia novimus, quoſdam Abbates, quibus regulariter cura regendarum animarum commiſſa eſt, dum quaſi patrono affatu aditum ſæcularibus in monaſteriis attribuunt, diverſas inſolentias monachis ibi Deo deſervientibus ingerere, dum & eorum operationem, quos divinæ pietati placituros alacri curioſitate exhibent, deprehendunt; & vitam, & mores illorum quadam mentis pernicie infauſtè detrahendo, deturpare non deſinunt; & iterum, quod peſſimum eſt, dum extraneis paſſim commorandi aditus infra clauſtra monaſterii confertur, grave inoleſcit vitium monachorum, quo & vitam ſuam per lucra mundialia ſectantes degenerant, & ſe à proprio cœnobio voluptuoſa fœditate diſſociant: quæ res ad hoc noſtrorum paterna pietate demulcet animos, ut ea conſtituamus, quæ & ſanctis animabus juvaminis ſolamen impendant, & præſumptiones ſæcularium removeant. Quamobrem placuit univerſo cœtui noſtro hoc ſtatuere, vel potiùs definire, ut nullus abinceps ſæcularium, ſeu poteſtativè, ſeu etiam vel ex permiſſu Abbatis, vel cujuſlibet monachorum, infra clauſtra monaſteriorum hoſpitandi, vel commorandi habeat receptaculum: excepto quos vita probabiles, egenos, aut paupertate depreſſos inſpectio præviderit Abbatis, quos & ſuſcipere benevolâ voluntate in monaſteriis, & alendos eleemoſynis modis omnibus ſinimus. De reliquis autem perſonis ſæcularibus (ſicut jam ſuperiùs à nobis eſt, præmiſſum) nullum penitus patimur infra clauſtra monaſteriorum hoſpitandi habere receptaculum. Cæterùm ſi ſecretius, aut ſequeſtratim à monaſterio, ad id quod conſtructum pro ſupervenientibus domicilium patuerit, ibi eos ſuſcipere Abbates, vel monachos oportebit, quatenus & vita eorum remotis ſæculi conturbationibus in omni opere deifico probabilis inveniatur, & nullius vaniſſimis diſtractionibus dehoneſtentur: aut 3.

certè

certè (quod inhoneſtum eſt) ne per talium ſuſceptiones diſſolutionem incurrant, & à bono propoſito vitam ſuam extorrem efficiant.] De his hoſpitiis plura Gibalinus *d.cap.2. §.9.*

4. d *In Capitulum.*] Capitulum eſt certus locus monaſterii, ubi monachi conveniunt, aut lectioni ſpirituali operam dantes, aut correctionem monaſticam accipientes. Concilium Aquiſgran. *can.69. & 70. Ut ad capitulum primitus martyrologium legatur.* Amalarius *lib.4. de officiis eccleſ. cap.2. Mos inolevit, ut per monaſteria Deo devota legatur lectio in Capitulo.* Unde locus ita dictus, aut quia quotidie unum capitulum regulæ ibi legebatur, cujus moris meminit Fuldenſis *lib.3. cap.12. Quammane, quando in unum convenimus, & capitulum de regula coram fratribus legebatur.* Smaragdus in præfatione *in dial. Monach. Et quia mos eſt monachorum, ut regulam B. Benedicti ad capitulum legant quotidie matutinum, volumus ut iſte libellus ad eorum capitulum legatur veſpertinum: vel quia in capitulo culparum fit proclamatio, & correctio, & accuſato pœnitentia injungitur, indeque monacho capitulum fit, aut ille capitulum accipit, locus aliàs anonymus capitulum dicitur.* Probat Benedictus Haepthenus *lib.8. diſquiſit. tract.1.* Illud tamen liquidò conſtat, eo in loco convenire ſolitos monachos, ad correctionem defectuum, & culparum: latè illuſtrat Haephtenus *d. propoſ.1.* ubi latè de hac correptione, & modo in ea obſervando, pro inſtructione Prælatorum agit. Cùm ergo capitulum in monaſterio ſit locus proprius correctionis, ideò Epiſcopus viſitans monaſterium, in quo juriſdictionem habet, debet monachos corrigere, & viſitare in capitulo, ut hîc ſupponitur.

e *Duos, aut tres.*] *Cap. de cætero, cap. ad audientiam, de clericis non reſid.* ita enim habent legitimum numerum ad formandum judicium viſitationis, juxta illud Joannis *cap.8. In ore duorum, vel trium,* &c. 5.
Unde etiam in viſitatione Eccleſiarum ſæcularium debet Epiſcopus procedere cum certo canonicorum numero. Extravaganti 1. inter communes, *hoc titulo,* Trident. *ſeſſione 24. de reform. cap.3.* Etiam in viſitatione monialium. Clementina *Attendentes, de ſtatu monach.* non tamen debet ſecum deducere laicos in viſitatione regularium, ut in præſenti docetur, ne laici ingrediantur intra ſepta monaſterii, præcipuè in loco ſanctiori. Unde D. Bernardus *epiſt.78.* gratulatur Sugerio Abbati B. Dionyſii, quia laicos in monaſterio non admitteret, ibi: *Jam nullus ſæcularibus in domum Dei patet aditus, nullus ad ſancta curioſis acceſſus, nulla jam cum otioſis confabulatio permiſcetur.* Deinde quia ſi ſæculares admitterentur cum Archiepiſcopo viſitante, eſſent cenſores diſciplinæ monaſticæ, & perfectionis religioſæ: quis autem, quæ in viſitatione peraguntur, referat ad laïcos, quorum vita ita diſtat à religioſa, ſicut cœlum à terra. Pulchrè utriuſque vitæ diſſimilitudinem deſcribit Anaſtaſius Nicænus *lib. quæſtionum in ſacram Script. part.2. quæſt.5.* his verbis: *Quæ rectè peraguntur à ſæcularibus, ſunt delicta monachorum. Sunt autem quæ geruntur à ſæcularibus divitiæ, gloria, & potentia, & deliciæ, & caro rectè curata, & liberi, & familia, ad quæ cùm pervenerit monachus, illicò moritur: quæ autem à monacho rectè geruntur, ſunt nihil poſſidere, ignobilitas, imbecillitas, continentia, afflictio, & ſimilia.* Rectè ergo in præſenti deciditur, Præſulem viſitantem monachos non debere ſecum deducere laïcas perſonas.

CAPUT XVIII.

Idem *Epiſcopo* [a] *Briocen. & Abbati* [b] *Sagenio.*

Dilectus filius Abbas monaſterii *d* Rothonenſis Venet. diœceſis expoſuit coram nobis, quod *e* tertia pars emendarum, quas homines *f* quinque parochiarum, quæ ſui conventus ſunt uſibus deputatæ, pro ſuis exceſſibus ſolvere compelluntur, ad ſuum ſpectat monaſterium ab antiquo; & quod inter ipſos homines ortâ eccleſiaſticâ quæſtione, citatio ad eundem, ſed examinatio, & deciſio quæſtionis ad ven. f. n. Venet. Epiſcopum, & ipſum Abbatem pertinent in communi. Cúmque felicis memoriæ Innocentius Papa prædeceſſor noſter, conquerente ipſo Abbate, quòd præfatus Epiſcopus ſuper hoc inquietabat eundem, vobis de aſſenſu partium dederit in mandatis, ut vocatis partibus, & auditis hinc inde propoſitis, cauſam remitteretis ad ipſum ſufficienter inſtructam, dictus Epiſcopus proceſſum noſtrum diutiùs impedivit occaſione cujuſdam ſententiæ, quæ ſuper quibuſdam Eccleſiis quoad legem diœceſis extitit promulgata pro eodem. Unde præfatus Abbas nobis humiliter ſupplicavit, ut cùm citatio, cauſarum examinatio, & deciſio, ac emendæ ad legem juriſdictionis pertinere noſcantur, non fineremus ſententiæ memoratæ prætextu negotii proceſſum ulteriùs impediri. Cùm ergo prædicta proculdubio de lege juriſdictionis exiſtant, diſcr. v. m. quatenus hujuſmodi ſententiâ non obſtante, procedatis in negotio ipſo juxta traditam vobis formam.

NOTÆ.

1. a B*riocenſi.*] In ſexta collectione Decretalium legitur *Baiocenſi, & Archidiacon. Rothom.* in quinta autem collectione edita ab Innocentio Cironio ita habetur: *Epiſcopo Briocenſi, & Abbati de Sugenio, & Archidiacono Recomenſi.* Ego autem ita legendum exiſtimabam, *Epiſcopo Briocenſi, & Abbati S. Sergii, & Archidiacono* e *Redonenſi.* Hæc enim inſcriptio, & textus hiſtoriæ, & provinciæ topographiæ, ubi ſitum eſt monaſterium Rothonenſe, aptiùs congruit. Civitas enim Briocenſis, ſive Briocopolis, eſt in provincia Turonenſi, ſuffraganea Archiepiſcopi Turonenſis, cui etiam paret Venetenſis dicta eſt Briocenſis à ſancto Brioco primo ejus Epiſcopo, qui & civitati, & diœceſi nomen dedit. Hujus Eccleſiæ Præſuli Silveſtro dicto miſſa eſt hæc deciſio, de quo aliqua tradit Chenu in ſerie Præſulum ipſius Eccleſiæ.

2. b *S.Sergii.*] Monaſterium hoc S.Sergii eſt Ordinis Divi Auguſtini, ut teſtatur Tamburinus *in ſerie Abbatiarum, verbo Andegavenſis*: etiam in eadem diœceſi eſt monaſterium ſanctorum Sergii & Bachi martyrum, Ordinis Divi Benedicti, de quo plura adduxerunt Fratres Sarmathani *tomo* 4. *Gallia Chriſt. fol.*820. ſed, ni fallor, de Abbate S.Sergii in præſenti agitur.

3. c *Redonen.*] Redonenſis etiam Eccleſia eſt ſuffraganea Archiepiſcopi Turonenſis, Sedes Parlamenti Britanniæ Armoricæ, prope ipſam civitatem Venetenſem: quare aliquando ex Eccleſia Redonenſi eligitur Epiſcopus Venetenſis, ut aſſumptus fuit Guethnocus per annos 1177. ut refert Chenu *in ſerie Præſulum Veneten. num.*45. Legendum igitur eſt, *Redonenſi*, non *Recomenſi*, ut vult Cironius; nuſquam enim legi in provincia Turonenſi eſſe aliquam villam, ſeu Eccleſiam Recomenſem.

4. d *Rothonenſis.*] Ita legendum eſt, non *Rothomagenſis*, ut legitur in hac ſexta Decretalium collectione. Eſt enim monaſterium hoc S. Salvatoris Rothonenſe, in diœceſi Venetenſi, Ordinis Divi Benedicti, conſtructum à Beato Comboyono, qui illud conſtruxit anno 825. Cujus monaſterii Abbati reſcripſit Innocentius *in cap. cum veniſſet, de in integrum reſtit.* ubi agitur de ipſius exemptione à juriſdictione Venetenſis Præſulis; & apud Innocentium III. *lib.*1. *regeſtr.*14. *epiſt.*7. ubi notavit Boſquetus. De Michaële ejus Abbate in præſenti agitur. & plura de ipſius monaſterii origine, & amplitudine congeſſerunt Fratres Sarmathani *tomo* 4. *Galliæ Chriſt. fol.*802.

5. e *Tertia pars emendarum.*] Emenda eſt pœna pecuniaria, quæ ob delictum perpetratum imponitur: differt à multa in eo, quod multa applicatur Judici, aut Principis Fiſco; emenda verò parti. Speculum Saxonicum *lib.*1. *art.*53. *Et in aliis omnibus, quandocumque pars adverſa emendam, id eſt ſatisfactionem acquiſierit ſuper emendante, judex etiam mulctam obtinebit.* Innocentius III. *lib.*1. *epiſt.*8. *Ob reverentiam noſtram condemnare emendam paratus erat*: notarunt Lindembrogius *in Gloſſario legum antiquarum, verbo Emenda*, Voſſius *de vitiis ſerm. lib.*3. *cap.*11. *verbo Emendam.* Emenda tribuitur parti læſæ; & ſi non ſit pars læſa, Eccleſiæ, cujus Parochianus læſus erat, *cap.*2. *de pœnis*, Petrus Gregor. *lib.*4. *partit. tit.* 13. *cap. fin. num.*4. Capitul. Caroli *cap.*15. Bignonius *in notis ad Marculfum, pag.*491. & 570. Conſuetudine tamen introductum erat, ut in Eccleſia Briocenſi tertia pars emendarum ad monaſterium Rothonenſe ſpectaret, ut in hujus textus ſerie allegabatur.

6. f *Quinque Parochiarum.*] Sex autem Parochiales Eccleſias ſibi ſubjectas obtinebat monaſterium de Rothon, ſi ipſa Eccleſia, ubi conſtructum erat monaſterium, enumeretur: eas refert Innocentius III. in dicta epiſtola 7. ibi: *Tibi à ſex Eccleſiis monaſterii præſtarentur, quarum unam perciperes in parochiali Eccleſia de Rothon, aliam in Eccleſia de ſancto Godealo, aliam in Eccleſia de Bami, ac aliam in Eccleſia de Langon; ita videlicet, quod Abbas, & Priores Eccleſiarum ipſarum tres partes, & capellani quartam partem in procurationibus ipſis ponant, & à duabus Eccleſiis, ſcilicet de Brim, & Sancti Petri de Rothon quatuor ſolidos pro ſingulis procurationibus ad ſublevationem ſuam recipiant Capellani.*

7. g *Cujuſdam ſententiæ.*] Quæ extat in dicta epiſtola 7. in illis verbis: *Monaſterium ſæpedictum in capite liberum, & à tua juriſdictione prorſus exemptum, decernentes Parochiales Eccleſias ejus, quæ minimè probantur exemptæ, tibi diœceſana lege ſubjectas, ven. fratri noſtro Archiepiſcopo Turonenſi, & dilecto filio Abbati Salmurienſi, Andegavenſis diœceſis, & Magiſtro ſcholarum Andegaven. noſtris dantes litteris in mandatis, ut quod à nobis eſt ſententialiter definitum, faciant appellatione remotâ firmiter obſervari, contradictores per cenſuram eccleſiaſticam compeſcendo. Quia verò ipſæ Parochiales Eccleſiæ in procuratione ab antedictis Epiſcopis prætaxata, nimis, ſicut aſſeritur, aggravantur, ipſis injunximus, ut ſi conſtaret eiſdem procurationem ipſam prædictis Eccleſiis exiſtere oneroſam, niſi tu ab ipſis commonitus ad æquum volueris condeſcendere moderamen, ipſi penſatis facultatibus earundem, procurent eam, ſublato appellationis obſtaculo, moderari. Nulli ergo omninò hominum liceat hanc paginam noſtræ definitionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc, &c. uſque incurſurum. Datum Lateran.* 3. *nonas Martii, Pontificatus noſtri anno tertiodecimo.*

COMMENTARIUM.

PRo hujus textus expoſitione ejus vera hiſtoria repetenda eſt. 8. Sciendum igitur eſt, inter Epiſcopum Venetenſem, & monaſterium Rothonenſe acriter fuiſſe diſceptatum circa ſubjectionem quarundam Eccleſiarum ad ipſum monaſterium pertinentium quoad legem diœceſanam, inſtitutionem videlicet capellanorum in eis, jus exigendi procurationes, & viſitandi: cujus controverſiæ deciſio primò commiſſa fuit Sancti Georgii, & Sergii Abbatibus, ut conſtat *ex cap. cum veniſſet, de in integrum reſtit. cap. cum veniſſet, de cenſibus.* Poſtea compromiſſum fecerunt in Epiſcopos Briocenſem & Nannetenſem, à quorum ſententia appellatum fuit ad Cardinalem G. tituli S. Mariæ in Porticu: tandem Innoc. III. declaravit, prædictas parochias quoad legem diœceſanam parêre Epiſcopo Venetenſi, & illius ſententiæ exequutionem commiſit Archiepiſcopo Turon. Abbati Salmurienſi, & Magiſtro Schol. Andegaven. Hujus ſententiæ prætextu Epiſcopus intendebat etiam quoad legem juriſdictionalem ei parêre debere, quia lex diœceſana comprehendit ſub ſe legem juriſdictionalem, *cap. auditis, de præſcript.* Concilium Illerdenſe *can.*3. ubi diœceſana lex comprehendit juriſdictionem, quam Epiſcopi habent in omnibus baſilicis conſtructis in propriis territoriis. Sed Honorius III. in præſenti contrarium decrevit, & rectè; quia licèt in lata ſignificatione, & acceptione lex diœceſana comprehendat legem juriſdictionalem; propriè tamen, & ſtrictè eam non complectitur, quia alia eſt lex diœceſana, alia juriſdictionalis, ut ſupponitur *in cap. conquerente, hoc titulo.* Undè cùm res judicata in una re, non inducat judicatum in alia, *l. ſæpè, ff. de re judicata, cap. ſuborta, cap. fin. hoc titulo*; ideo etiam poſt ſententiam prolatam in favorem Epiſcopi quoad legem diœceſanam, poteſt quoad legem juriſdictionalem tractari, quia diverſa res eſt: quo modo etiam accipiendi ſunt textus *in lege habebat* 13. *ff. de inſtit. act. l.*1. *§. quæſitum, ff. quando actio de pecul. l.*42. *ff. de liber. cauſa.*

Supereſt tantùm ut exponamus, quid per legem diœceſanam, 9. Lex diœceſana. quid verò per juriſdictionalem intelligamus in præſenti, & in juribus ſuprà citatis, ubi utriuſque legis mentio ſit. Et Gloſſa in præſenti, quam ſequuntur Immola hîc, Cironius *in paratitl. hujus tituli*, exiſtimant, omnia ea, quæ in dando, ſeu faciendo conſiſtunt, ſpectare ad legem juriſdictionis, ut jus viſitandi, correctio morum, ſacramentorum collatio, & ſimilia, quæ recenſentur *in d. cap. conquerente*, à principio uſque ad verſic. *Synodum.* Illa verò, quæ in recipiendo conſiſtunt, ſpectare

ſpectare ad legem diœceſanam, ut percipere cathedraticum, ſynodaticum, procurationes, &c. Eos ſequitur Bruno Chaſſaing *de privilegiis Regul. part. 2. cap. 1.* ubi ait, paſcere, ad ea quæ ſunt juriſdictionis ſpectare: paſci verò ad legem diœceſanam. Sed hæc diſtinctio præterquam quod nullo juris teſtimonio firmatur, refellitur ex eo, nam obedientia, & reverentia Epiſcopis debitæ conſiſtunt in recipiendo, & nihilominus ſpectant ad legem juriſdictionis, *cap. dilecta, cap. his quæ, de majorit. & obed.* igitur prædicta diſtinctio vera non eſt. Omiſſis igitur hac, & aliis duabus ſententiis, quas refert & refellit Cæſar *de eccleſiaſt. Hierarch. 1. part. diſput. 6. §. ultimo*, & aliâ traditâ ab Azorio 2. *part. inſtit. moral. lib. 3. cap. 32.* dicendum eſt, legem in præſenti textu, & aliis ſuprà citatis accipi pro ratione, ita ut illa quæ ſpectant ad Epiſcopum ratione juriſdictionis Epiſcopalis, dicantur pertinere ex lege juriſdictionali; & ſic ſimiliter ex lege diœceſana, quæ ratione diœceſis ſpectant ad Epiſcopum: igitur ad Epiſcopos alia pertinent ex eo tantùm, quod ſunt Epiſcopi; alia etiam ex eo, quia habent diœceſim. Ea pertinent ſolùm, quia ſunt Epiſcopi, quæ jure divino tanquam ſucceſſoribus Apoſtolorum competunt, ut juriſdictio, morum correctio, ſacramentorum collatio. Alia verò ad ipſos pertinent, quia habent propriam diœceſim, ut quarta decimarum, & mortuariorum, cathedraticum, ſynodaticum, & ſimilia, quæ etſi fuerint Epiſcopi conſecrati (ut olim plures erant ſine Sede) percipere non poſſunt, quia ea diœceſis præſtat. Hæc ergo ex lege diœceſana, id eſt ratione diœceſis debentur. Alia verò ex lege juriſdictionis, ratione videlicet illius competunt; & hoc modo accipiendus eſt præſens textus, dum in eo Honorius diſcrimen conſtituit inter legem diœceſanam, & juriſdictionalem: quod negare auſus eſt Butrius contra hanc expreſſam decretalem.

CAPUT XIX.

Gregorius IX. *Epiſcopo* [a] *Suanenſi.*

GRave gerimus, quod cùm in Eccleſiam Sanctæ Mariæ de *b* Orbitello, & quaſdam alias exiſtentes in tua diœceſi, ad monaſterium S. *c* Anaſtaſii de Urbe *d* ſpectantes, nullam juriſdictionem habeas ordinariam, aut etiam delegatam, occaſione litterarum noſtrarum, quas ſuper correctione clericorum tibi tranſmiſimus, in eas interdicti, ac in clericos earundem ſuſpenſionis ſententias promulgaſti, quanquam Abbas ejuſdem monaſterii eos corrigere ſit *e* paratus. *Et infrà:* Mandamus quatenus ſi eſt ita, prudenter corrigens per teipſum, quæ minùs providè attentaſti, prædictas ſententias ſine difficultate relaxes, alioquin dilecto fil. S. Juſti, & Albaren. Abbatibus, & Archipresbytero S. Joannis Montis Alti, Tuſcanen. Suanen. & Caſtren. diœceſis noſtris damus litteris in mandatis, ut ipſi ex tunc eaſdem ſententias authoritate noſtra ſtudeant relaxare. Datum Laterani decimoſexto Kalendas Martii, Pont. noſtri *f* anno quarto.

NOTÆ.

1\. a SUanenſi.] Ita legitur in hac Raymundi collectione, & rectè. Suanenſis civitas ſita eſt in Hetruria ad Albim fluvium, provinciæ maritimæ Senenſis, in eminentiori colle, ob triſte, atque inſalubre cœlum ab hominibus prope deſerta; hodie ad magnorum Hetruriæ Ducum ditionem ſpectat: Cathedrali Eccleſiâ condecoratur ab anno 980. ut refert Vghellius *tomo 2. Italiæ ſacræ, in ipſa Eccleſia Suanenſi.* Hujus Eccleſiæ Epiſcopo Gualerino dicto miſſa eſt præſens deciſio, quam ex C. Vaticano Regeſtri Gregorii IX. *pagina 52.* refert Vghellius *ubi ſuprà*; ex quo & ego ita reſtituo.

2\. b *De Orbitello.*] Oppidum de Orbitello, ſive ut alii legunt, de Orbetillo, cum ſua Eccleſia parochiali rurali parebat Epiſcopo Suanenſi, uſquedum Carolus Magnus Imperator, Leoque tertius Pontifex Maximus, illud tribuerunt monaſterio Sanctorum Vincentii, & Anaſtaſii prope urbem, ad Aquas Salvias, ut refert Vghellius *in dicta Suanenſi Eccleſia, in principio*, qui illud non vulgare ex Onuphrio refert, oppidum Orbitelli, olim Coſanorum Rempublicam fuiſſe, quod & arguit vetus lapis, qui adhuc in Orbitelli foro hiſce verbis proſtat legentibus.

IMP. CÆS. M. ANTONINO
GORDIANO P. P.
AUG. PONT. II.
P. P.
RESPUBLICA COSANORUM,
DEVOTA NUMINI,
MAIESTATIQ. IPSIUS
D. D.

c *S. Anaſtaſii de Urbe.*] Monaſterium hoc SS. Vincentii, & Anaſtaſii, ad tres etiam Fontes nuncupatur, ex totidem fontibus ibidem ebullientibus, in locis, quæ Apoſtoli Pauli præciſum caput tribus, ut fertur, ſaltibus ſacravit. Hujus monaſterii originem, & conſtructorem refert Onuphrius Panvinus, & ex eo illuſtriſſimus Manrique *tomo 1. annalium Ciſterc. anno* 1140. *cap. 8. numero 5.* in hæc verba: *Eccleſiam, & monaſterium ad Aquas Salvias primus conſtruxit Honorius Papa circa annum ſalutis D.C.XXV. in maſſa, quæ juris monaſterii Sancti Pauli erat. In qua baſilica recondidit caput S. Anaſtaſii monachi, à Perſis martyrio coronati, cùm Heraclius Imperator id cum corpore, quod in baſilica S. Pauli conditum fuit, Romam tranſmiſiſſet. Celebris autem erat locus iſte ob decem millium martyrum ibidem occiſorum, & dormientium memoriam.* Hoc monaſterium cum Eccleſia Leo III. à fundamentis reſtituit, & monachos in eo collocavit. Carolus verò Magnus Imperator illud ampliſſimo patrimonio ditavit; ſiquidem ei duodecim oppida 3.

oppida in maritima Etruria agri nunc Senenſis donavit, ſcilicet Orbitellum, Caparbium, Anſidoniam, Gilium, Montem Argentarium, Altrecoſtam, Aquapitem, Montem Acutum, Serpetam, Marſilianum, Sciapilaſcium, &c. ad monachorum ſuſtentationem: quæ oppida etiam nunc juris ejuſdem monaſterii exiſtunt, Senenſibus tamen beneficiario jure à ſuperioribus Pontificibus conceſſa. Hoc monaſterium monachis ferè deſtitutum Innocentius II. Papa circiter annum Chriſti M.CXL. S. Bernardo Magno Abbati Clarevallenſi donavit. Hoc monaſterium immediatè ſubjectum eſt Sedi Apoſtolicæ cum Eccleſiis illi annexis.

d *Spectantes.*] Immediatè enim Sedi Apoſtolicæ ſubjectum eſt.

4. e *Paratus.*] Ut de facto correxit, ſententias excommunicationis, & ſuſpenſionis in eos proferendo, ut conſtat ex epiſtola ipſius Gregorii IX. miſſa Abbati, & Conventui S. Anaſtaſii de Urbe, quam ex C. Vaticano refert Vghellius *ubi ſuprà*, in hæc verba: *Cùm cauſam, quæ inter vos ex parte una, & Priorem, & Capitulum Sanctæ Mariæ de Orbitello, ex altera, ſuper obſervandis ſententiis excommunicationis in Priorem, ſuſpenſionis in clericos, & interdicti in præfatam Eccleſiam, à te, fili Abbas, prolatis, & quibuſdam aliis articulis vertitur, dilecto filio noſtro B. tituli ſanctæ Pudentianæ Presbytero Cardinali commiſerimus audiendam.*

f *Anno* 4.] Ideſt anno Chriſti 1230.

COMMENTARIVM.

5. Concluſio illuſtratur. EX hac decretali ſequens elicitur concluſio: *Per reſcriptum, quo Pontifex jubet judici ordinario, ut corrigat clericos ſuæ diœceſis, non datur ei juriſdictio ſuper exemptos.* Probat textus *in cap. licèt, hoc titulo.* Illuſtrant Parladorius *lib.* 3. *rerum quotid. cap. fin. parte* 2. §.3. Tondutus *tomo* 1. *reſol. cap.*41. & 42. Rouſſelius *lib.*4. *hiſtoriæ*, *cap.*5. *num.*5. Hallierius *in vindiciis, pag.*527. Barb. *de poteſt. Epiſcop.* 3. *part. allegat.*92. Moneta *de commut. cap.*7. *num.*4. Hevia *in Curia Philippica*, *tit.*4. *cap.*1. *num.*4. Fileſacus *in præſenti*, Bruno Chaſſaing *de privileg. Regul. tract.*2. *propoſ.*3. *cap.*2. & alii adducti *in d. cap. licèt, hoc titulo.*

6. Traditur dubitandi ratio. Sed hæc Gregorii IX. deciſio valde difficilis redditur ſequenti juris conſideratione; nam certum eſt, clericos ſæculares inſervientes in Eccleſiis regularibus, aut monaſterio aliquo ſubjectis, eſſe ſub diſpoſitione Epiſcopi Diœceſani, ita ut ejus inſtitutio, & deſtitutio ad Epiſcopum ſpectent, *cap.*1. *de capellis monach.* ipſique Presbyteri tenentur lege diœceſana Epiſcopo ſubſidia præſtare, *cap.*2. *de ſupplenda neglig. cap. de monachis, de præbendis*: ſed in præſenti ſpecie clerici, in quorum correctionem intendebat Epiſcopus, erant ſæculares, atque in Eccleſiis parochialibus monaſterio ſubjectis ſacramenta adminiſtrabant; igitur eorum correctio ad Epiſcopum ut ordinarium pertinebat. Fulcitur hæc dubitandi ratio primò ex eo; nam licèt Epiſcopus ut ordinarius, non poſſet prædictos clericos corrigere, tamen in ipſos ut delegatus juriſdictionem habebat, ſiquidem reſcripto ſpeciali illi correctio clericorum mandata fuit; quæ delegatio quoad ſubditos proprios ſuperflua erat, cùm jam in eos poteſtatem ordinariam haberet: igitur ne reſcriptum Pontificis ſuperfluum, & illuſorium reddatur, debet protrahi ad clericos exemptos, conſtituendo Epiſcopum judicem delegatum in eorum cauſis, & correctione, ut *in cap. ad abolendam, de hæreticis*, & aliis congeſtis *in d. cap. licèt, hoc titulo.* Augetur ſecundò hæc difficultas ex ultimis verbis hujus textus, ubi Gregorius IX. jubet Epiſcopo Suanenſi, ut relaxet ſententias interdicti, & ſuſpenſionis, latas in prædictos clericos, aliàs alii judices eas revocent; quæ verba ſupponunt, ſententias prolatas fuiſſe ab Epiſcopo juriſdictionem habente; ſiquidem ſi invalidæ eſſent, nullæ declararentur, non autem juberetur Epiſcopo eas relaxare, ſed potiùs nullas declarare, *cap. cùm contingat* 36. *de officio deleg. cap. per tuas, de ſent. excomm. cap. cùm dilectus*, ibi: *Judicetis illas ſententias non tenere*; de religioſis domibus: igitur Epiſcopus in præſenti, aut tanquam ordinarius, ſive ut delegatus, juriſdictionem in clericos aliàs exemptos habebat.

7. De monachorum ſubjectione. Quâ dubitandi ratione ita fulcitâ non obſtante, vera eſt præſens Gregorii IX. deciſio: pro cujus expoſitione ſciendum eſt, jam ab eo tempore, quo in Eccleſia Dei monachorum ordo florere cœpit, & legibus, regulíſque componi, ac ordinari, variaque hinc illinc monaſteria exſtrui cœpta, Epiſcoporum correctioni ac curæ monachos ſubjectos fuiſſe, adeò ut eorum quoque regulæ, & conſtitutiones non niſi ab Epiſcopis locorum, in quibus monaſteria erant, probarentur, ut latè fundat Franciſcus Hallierius *in vindiciis, lib.*4. *cap.*4. imò in Concilio Agathenſi *can.*27. cautum fuit, *ne monaſterium novum, niſi Epiſcopo aut permittente, aut approbante, ullus accipere, aut fundare præſumat*; quod & firmatum fuit novella 5. Juſtin. *cap.*1. & in Concilio Chalced. *can.*4. cautum legimus, ut omnia monaſteria in Epiſcopi eſſent poteſtate; conceſſumque Epiſcopis, ut quas vellent monachis præfigerent regulas: quare D. Auguſtinus Hipponenſis Epiſcopus ſuæ diœceſeos monachis regulam præſcripſit, quæ poſtea abſque ulla nova approbatione ſummi Pontificis Africam, & inde Occidentem univerſum pervagata eſt, ut refert Poſſidius *in vita ſancti Auguſtini.* Sic monaſterii Lirinenſis regula approbata legitur in Concilio Arelat. 3. etſi poſtea hæc authoritas approbandi monachorum inſtituta Romano Pontifici fuerit reſervata, ut latiùs dicemus *in cap. fin. de religioſis domibus.* Parebant ergo jam à primis Eccleſiæ ſæculis omnia monaſteria illis Epiſcopis, in quorum diœceſibus ſita, conſtituſtáve erant. Et Epiſcopos ut ordinarios Prælatos, monachos judicare conſueviſſe, conſtat *ex cap. pervenit* 9. *cap. qui verè omnes*, 16. *quæſt.*1. *cap. de religioſis, cap. de monachis, cap. nullus, cap. ſi quis* 15. *cap. Abbates* 16. *cap. monaſteria, cum ſequentibus*, 18. *q.*1. & aliis congeſtis à Jacobo Gothofredo *in l.*32. *Cod. Theodoſ. de Epiſc. & cleric.* Michaël Rouſſel. *lib.*4. *hiſtoriæ Pontif. juriſd. cap.*7. Franciſco Hallierio *in vindiciis, d. lib.*4. *cap.*4. *per totum*, & expreſsè cavetur in Concil. Chalcedon. *can.*4. his verbis: *Qui verò, & ſincerè ſingularem ſectantur vitam, competenter honorentur; quoniam verò quidam utentes habitu monachali eccleſiaſtica negotia, Conciliaque conturbant, circumeuntes indifferenter urbes, necnon & monaſteria ſibi inſtituere tentantes: placuit nullum quidem uſquam ædificare, aut conſtituere monaſterium, vel oratorii domum, præter conſcientiam Epiſcopi. Monachos verò per unamquamque civitatem, aut regionem ſubjectos eſſe Epiſcopo, & quietem diligere, & intentos eſſe tantummodò jejunio, & orationi, in locis, in quibus renunciaverunt ſæculo, permanentes; nec eccleſiaſticis verò, nec ſæcularibus negotiis communicent, vel in aliquo ſint moleſti, propria monaſteria deſerentes; niſi fortè his præcipiatur propter opus neceſſarium ab Epiſcopo civitatis, &c. Verumtamen Epiſcopum civitatis convenit competentem monaſteriorum curam gerere.* Etiam reſpectu virginum, & ſanctimonialium Epiſcopos eandem curam habuiſſe, conſtat *ex*

*lib.*2.

lib. 2. & 3. *conſtitut. Apoſtolic. Divi Clementis*, & ex Concilio Carthag. 3. *can.* 33. ubi ſtatuitur, ut ſacræ virgines cùm à parentibus ſegregantur, à quibus cuſtodiebantur, vel privatæ fuerint Epiſcopi providentia, vel Presbyteri, ubi Epiſcopus abſens eſt, in monaſterio virginum, vel gravioribus fœminis commendentur: & *can.* 25. *Ut clerici, vel continentes ad virgines, vel viduas, niſi juſſu, aut permiſſu Epiſcoporum, aut Presbyterorum non accedant.* Carthaginenſi 4. *can.* 97. ibi: *Ut qui religioſis fœminis præponendus eſt, ab Epiſcopo loci probetur.* Et ibi: *Ad reatum Epiſcopi pertinet, vel Presbyteri, qui Parochiæ præeſt, ſi ſuſtentandæ vitæ præſentis cauſâ adoleſcentiores viduæ, vel ſanctimoniales clericorum familiaritatibus ſubjiciuntur.* Latiùs probabimus *in c. monaſteria* 8. *de vita & honeſt. cleric.* Quam ſubjectionem omnimodam monachorum erga proprios Epiſcopos, ut monaſticæ diſciplinæ congruam agnoverunt, & laudarunt; imò de exemptione monachorum conqueruntur perdocti, & pii viri, præcipuè D. Bernardus *lib.* 3. *de conſideratione, cap.* 4. 8. 9. 10. & *epiſt.* 42. *ſub finem*, & *epiſt.* 179. & 180. Petrus Bleſenſis *epiſt.* 68. & 90. Ivo Carnot. *epiſt.* 65. Joannes Sareſbar. *lib.* 7. *Polycrat. cap.* 19. & 21. & *epiſt.* 95. ibi: *Qui regi velint, perpauci ſunt, cùm quiſque, ut emancipetur à jugo rectoris proprii, totis viribus quærat. Privilegio ſiquidem Apoſtolico, aut Regio præcepto plurimi tuti ſunt, ne judicibus ſuis obtemperent, ne juſtitiam faciant, ne legi Dei ſubjecti ſint. Non reprehendo clementiam Apoſtolicæ Sedis, ſed hanc indulgentiam ejus Eccleſiæ Dei non arbitror expedire. Nihil tale in illa glorioſa familia Chriſti legimus, licèt & in illis contentio facta ſit, quis eorum videretur major. Nullam emancipationem hujuſmodi ab Apoſtolis factam meminimus, licèt Paulum, & Barnabam audierimus ab invicem diſceſſiſſe. Nullam in illa ſuperna civitate, quæ ſurſum eſt mater noſtra, contradictionis materiam credimus; ſed nec hic eſſe debere, niſi urgentiſſima ratio flagitet.* Plura adducunt Germonius *lib.* 3. *de ſacrorum immunit. cap.* 4. Boſquetus *in notis ad Innocentium, lib.* 1. *epiſt.* 7. Mendoza *lib.* 2. *Concilii Illiber. cap.* 30. Bignonius *in notis ad Marculfum, pag.* 419. Anton. Auguſt. *in epit. juris Pont. lib.* 4. *tit.* 60. & 61. & *lib.* 9. *tit.* 26. & 41. Creſpetius *in ſumma, verbo Abbas*, Stephanus Durantius *quæſt.* 7. Petrus Gregor. *lib.* 1. *partit. tit.* 26. *cap.* 4. Azor 1. *tomo Inſtit. lib.* 12. *cap.* 10. Scortia *in ſelectis, epit.* 128. *theorem.* 341. Pennotus *hiſtoria canonic. Regul. lib.* 1. *cap.* 1. Barb. *lib.* 2. *juris eccleſ. cap.* 12. *num.* 21. & *de poteſt. Epiſc. alleg.* 105. *num.* 3. Fileſacus *in cap.* 8. *hoc titulo*, Duarenus *lib.* 1. *de ſacris eccleſ. cap.* 10. latè Bruno Chaſſaing *de privilegiis Regul. tractatu* 2. *propoſ.* 1. *cum ſequentibus*, Gibalin. *tom.* 2. *ſcient. can. lib.* 7. *cap.* 9. *quæſt.* 3. Franc. Flores *in diſſert. ſel. ad cap. auditis, de præſcript. cap.* 1.

Quæ ſubjectio legibus diverſarum Eccleſiarum ſtatuta, & obſervata legitur. In Orientali enim Eccleſia adeò Monachi Epiſcopo parebant, ut inſcio Epiſcopo nullus regulam monaſticam profiteri poſſet. Concilium Nicænum 1. *can.* 14. ex Arabico; Trullanum *can.* 40. & 41. In Eccleſia Africana nullus monachus monaſterio præfici poterat ſine Epiſcopi conſenſu, ut probat Fileſacus *d. cap.* 8. *hoc titulo*. In noſtra Hiſpania nullus monaſticam vitam profiteri poterat, niſi approbante Epiſcopo. Concilium Tolet. 2. *can.* 1. nec divina officia alio ritu celebrari in monaſteriis poterant, quàm eo, qui præſcriptus erat ab Epiſcopo. Concil. Tolet. 11. *can.* 3. in Gallicana Eccleſia omnimodam obedientiam, & reverentiam Abbates, & monachi ſuis Epiſcopis præſtabant. Concil. Aurelian. 2. *can.* 21. Cabilon. 1. *can.* 15. nec ſine litteris commendatitiis Epiſcoporum peregrè proficiſci valebant. Concil. Aurelian. 2. *can.* 13. ubi loco illorum verborum, *Abbates martyriarii, recluſi, vel Presbyteri Apoſtolica dare non præſumant*; legendum eſt, *Abbates matricularii*, ut jam emendavit Fileſacus *in cap.* 8. §. 3. *hoc titulo*: & in Concilio Vernenſi *can.* 3. generaliter ſtatuitur, ut unuſquiſque Epiſcoporum poteſtatem habeat in ſua Parochia, tam de Clero, quàm de regularibus, vel ſæcularibus, ad corrigendum, vel emendandum. Ipſa etiam monaſteria Epiſcopi viſitabant, ut ſi quid contra diſciplinam eccleſiaſticam, vel monaſticam admiſſum eſſet, emendaretur. Concilium Vernenſe *can.* 20. Epaunenſe *can.* 19. ibi: *Abbas ſi in culpa reperiatur, aut fraude, & innocentem ſe aſſerens, ab Epiſcopo ſuo accipere noluerit correctionem, ad Metropolitanum judicium deducatur.* Proſequitur alia plura hujus ſubjectionis veſtigia pro diverſitate provinciarum, & Eccleſiarum, Fileſacus *in d. cap.* 8. *hoc tit.* Sed cùm Epiſcopi monachos ſibi ſubjectos severè, & irrationabiliter tractarent, variiſque vexationibus, & gravaminibus opprimerent, Gregorius Magnus *in Concil. Lateran.* cui ipſe interfuit, ſtatuit Epiſcopos Cathedras ſuas in monaſteriis collocare, vel quamlibet poteſtatem habere imperandi, vel aliquam ordinationem, quamvis leviſſimam, faciendi, niſi ab Abbate loci fuerit rogatus, quatenus monachi ſemper maneant in Abbatum ſuorum poteſtate; nec ullus Epiſcopus ultrò præſumat de redditibus, vel rebus, vel curis monachorum, vel de cellis, vel de villis, quæ ad eos pertinent, quocumque modo qualibet exquiſitione minuere. Cujus conſtitutionis verba reperiuntur *in cap.* 5. 18. *quæſt.* 2. Et hæc fuit prima monachorum exemptio, licèt contrarium teneat Barboſa *d. alleg.* 105. *num.* 12. & *de jure eccleſ. d. cap.* 12. *n.* 24. Etiam hujus exemptionis aliud exemplum monaſterii ſancti Medardi Sueſſionenſis extat apud ipſum Gregorium *lib.* 11. *epiſt.* etſi ipſum ſuſpectum credat Petrus Marcha *lib.* 3. *concordiæ, cap.* 16. & etiam monaſterii Claſſenſis meminit idem S. Gregor. *lib.* 7. *epiſt.* 18. proſequuntur alias ſucceſſorum ipſius Gregorii exemptiones pro temporum diſtinctione, & varietate, Rouſſelius *lib.* 4. *hiſtoriæ Pontif. juriſd. cap.* 5. *num.* 5. Hallierius *ubi ſuprà*. Hujus autem conſtitutionis Gregorii æqualis praxis non fuit in omnibus provinciis. In Italia enim à tempore prædictæ exemptionis Epiſcopi remoti fuerunt à juriſdictione in monachos. In Hiſpania verò, & Gallia diutiùs duravit prædicta ſubjectio. Quare in Concil. Tolet. 4. *can.* 50. & 53. ſtatutum legimus, *ut Religioſi propriæ regionis* (lege *Religionis*) *qui nec inter clericos, nec inter monachos habentur, ſive eis, qui per diverſa loca vagi feruntur, ab Epiſcopis, in quorum conventu commorari noſcuntur, licentia eorum coërceatur.* In Gallia, etiam in Synodo Regiaticina *can.* 14. ita cautum reperitur. [Placuit ſanctæ Synodo, ut ab Epiſcopis primum eorum (monaſteriorum) ſtatus recuperationis ſumat exordium, & omnia monaſteria, quæ in Epiſcoporum ſunt poteſtate, protinus reſtaurentur.] Cujus illuſtrationem proſequitur Fileſacus *d. cap.* 8. §. 3. Neceſſaria ergo fuerunt in his provinciis privilegia conceſſa à diverſis Pontificibus congregationibus Religionum, quæ per indicem referunt Barboſa *d. allegat.* 105. & *de jure eccleſ. d. cap.* 12. Bruno Chaſſaing *d. cap.* 2. imò nonnulli Epiſcopi hujuſmodi juriſdictione ſe abdicarunt, ut patet ex Marculfi forma *lib.* 1. Flodoardo *lib.* 3. *cap.* 27. Pluraque etiam Cœnobia directò ab eadem Sede Apoſtolica ſe ab Epiſcoporum eximi poteſtate petierunt: quod ut ab initio ex nimia Antiſtitum in monachos ſævitia ortum eſt, ut Gregorius VII. *lib.* 2. *epiſt.* 69. teſtatur; ita negari non poteſt, multos libertatis obtentu fugitaſſe diſciplinam. Etiam Principes ſæcu-

lares exemptionem monachis conceſſiſſe legimus, ita ut Pontifex eos eximeret ab Epiſcopali juriſdictione. Rex verò quoad temporalia, ut quietè poſſiderent quidquid illis oblatum, & datum eſſet; & fiſcus remitteret quodcumque jus ab illis præſumere poſſet, ut veteres hiſtorici referunt. Aimoinus *lib.5.cap.1.* Flodoardus *lib.2.cap.11. & 17.* Gregorius Turonenſis *lib.3. cap.23.* & *lib.10.cap.7.* Carnot.*epiſt.193.* & explicant Petrus Marcha *lib.3. concord. cap.16.* Rouſſelius, ſeu idem Marcha *d. cap.3.lib.1.hiſtor.Pontif.juriſd.*

8. Traditur ratio decidendi.

Quibus animadverſis, apparet ratio hujus deciſionis; nam cùm monachi S. Anaſtaſii, de quibus in præſenti agitur, exempti eſſent ab omni juriſdictione Epiſcopali, & immediatè ſubjecti Romanæ Eccleſiæ, ut ſuprà dixi, cum ſuis Eccleſiis ad ipſum monaſterium ex donatione Pontificis pertinentibus; ideò etiamſi committeretur à Pontifice correctio exceſſuum Epiſcopo Suanenſi in clericos ſuæ diœceſis, non ideo poterat corrigere clericos ſubjectos prædicto monaſterio. Non tanquam ordinarius, quia illi exempti erant à lege & juriſdictione Epiſcopali, ut probat Cochier *d. part.4. quæſt.37.* Non ut delegatus, quia per dictam commiſſionem non intendit Pontifex derogare privilegiis exemptorum, niſi de eis expreſſam mentionem faciat, ut probat Cochier *ubi ſuprà, part.2. quæſt.3.* per hujuſmodi enim delegationem tantùm excitatur juriſdictio ordinaria, non verò mutatur, ut latè probavi *in cap. licèt, hoc tit.* Rectè ergo ſicut ordinarius eos tanquam exemptos corrigere non poterat, nec adhuc excitata juriſdictione corrigere valebat, cùm per reſcriptum generale Pontificium non ſit ſublatum privilegium particulare exemptionis; manet enim Epiſcopus tantùm ut Ordinarius, excitatâ ſua juriſdictione. Unde nullo modo poteſt animadvertere in prædictos clericos: docent & illuſtrant Moneta *d.cap.7.num.12.* Barb.*d.alleg.92.*

9. Reſpondetur dubitandi rationi.

Nec obſtat difficultas ſuprà adducta *ex cap.1. de capellis monach. cap. de monachis, de præbendis.* Pro illius enim ſolutione duo caſus diſtinguendi ſunt. Primus eſt, cùm Eccleſiæ ſpectant ad monaſterium jure proprio, quia illi ſubjectæ ſunt jure proprio, ubi clerici ut vicarii præficiuntur. Secundus eſt, cùm Eccleſiæ non parent monaſterio, ſed tantùm monaſterium juſpatronatus in eis habet. Primo caſu Abbas, & monaſterium conſtituunt in ipſis Eccleſiis clericum vicarium ad ipſorum nutum amovendum; & illi non parent Epiſcopo, nec illi aliquam procurationem, aut cathedraticum præſtant, *cap. cùm dilectus, de religioſis domibus, Clement.1. de exceſſibus Prælat. Clem. ne in agro, §. cæterùm, de ſtatu monach.* Secundo verò caſu clerici præſentati ad regimen ipſarum Eccleſiarum accipiunt inſtitutionem ab Epiſcopis. Unde ab eo deſtitui, corrigi, viſitarique poſſunt, *cap. paſtoralis, de donationibus, cap. cùm & plantare, §. in Eccleſiis, de privilegiis, cap. cùm inter, de V. S.* quo caſu procedunt textus *in d. cap.1. de capellis Mon. d. cap.de monachis:* docent Garcia *de beneficiis, parte 11. cap.7.* Flores de Mena *lib.1. variar. cap.10.* Unde cùm in hoc textu agatur de Eccleſiis parochialibus ruralibus, quæ proprio jure ad monaſterium ſpectabant, ideo clerici ut vicarii in eis conſtituti, non ſunt ſub juriſdictione Epiſcopi. Nec obſtat augmentum hujus difficultatis; licèt enim de præſenti demandetur Epiſcopo correctio in clericos ſuæ diœceſis, quæ jure communi illi competebat; non tamen ideo ſuperflua eſt, aut inutilis hæc delegatio; prodeſt enim ad excitandam juriſdictionem, & ut diligentiùs correctionis officium adimpleat ipſe Ordinarius, ut plerumque in jure contingit *in cap. licèt, hoc titulo*, & aliis ibi adductis. Unde cùm excitetur juriſdictio, non autem mutetur, ſeu alteretur; ideo manet tantùm ordinarius, non verò delegatus. Difficilius eſt ſecundum difficultatis augmentum, cui ut ſatisfaciat Gloſſa *verbo Relaxes*, aſſerit in hoc textu clericos inſervientes Eccleſiis de Orbitello, non fuiſſe exemptos à juriſdictione Epiſcopali, imò potiùs Epiſcopo paruiſſe, & ideo ſententias in eos prolatas vires habuiſſe. Sed hæc ſolutio repugnat verbis ipſius deciſionis, ibi: *Nullam juriſdictionem habeat ordinariam, aut delegatam.* Repugnatque textus hiſtoriæ ſuprà relatæ. Quare hac ſolutione omiſsâ, placet alia ſolutio ipſius Gloſſæ, dum aſſerit, verbum illud *relaxes*, in hoc textu non ſtrictè, & propriè accipiendum eſſe; ſed latè, quaſi jubeat Pontifex, ſententiam interdicti, & excommunicationis nullam declarari: quomodo etiam hoc verbum *relaxare*, pro nullum declarare, & de facto abſolvere, accipitur *in cap. dilecti 40.* ubi notavit Gloſſa ultima *de teſtamentis, cap. Odoardus, de ſolutionibus, cap. audivimus 24. quæſt.1.* nec inſolens eſt in jure, ut verba *reſcindere, relaxare, & irritare*, accipiantur pro nullum declarare, ut *in cap. cùm quidam 12. de jurejur. cap. non ſolùm, de appellat. in 6. cap. ſi quæ de rebus, 12. quæſt.2. l. in fraudem, §. à debitore, ff. quæ in fraudem creditor. l. is qui 15. l. ſi duo 16. ff. de legatis præſtandis, l. maximum, Cod. de liberis præteritis, l. ut liberis 17. Cod. de collat.* notarunt communiter Primarii *in l. inter cætera, ff. de liberis, & poſth.* Bajo-Arroyo *in cap. Quintavallis, num.74. de jurejur.* Unde licèt ſententia in hoc textu data nulla eſſet, ut probat Cochier *ubi ſuprà, parte 2. quæſt.40.* tamen nulla declarari debet ab ipſo Epiſcopo, ut in præſenti jubet Gregorius.

Adhuc ſuperiori aſſertioni adverſatur textus *in cap. monachi 2. de ſentent. excommunic.* in illis verbis, *providentia diœceſani Epiſcopi eſt adhibenda*; quæ etiam reperiuntur *in cap. cum illorum, cap. canonica, eodem titulo.* Ex quibus deducitur, monachorum etiam exemptorum correctionem Epiſcopo competere. Cui difficultati ſatisfaciendum eſt aſſerendo, textum illum procedere datâ ignorantiâ ex parte proprii Prælati; tunc enim ejus negligentiam ſupplebat Ordinarius, antequam tam ampla privilegia exemptionis Regularibus concederentur. Concilium Altiſſiodor. nſe *canon. 23. Si monachus in monaſterio adulterium commiſerit, aut peculiare, ſeu proprium habere præſumpſerit, aut furtum fecerit, & hoc Abbas per ſe non emendaverit, aut Epiſcopo, aut Archidiacono non intimaverit, ad pœnitentiam peragendam in alio monaſterio detrudatur.* Latè probavi *in cap. quanto 7. hoc titulo.* Cùm ergo *in d. cap. monachi*, Abbas negligens eſſet, ideo Epiſcopi providentia deſideratur, ut docet Germonius *lib.3. de ſacrorum immunitate, cap.4. num.27.* 10. Exponitur cap. 2. de ſent. excom.

Secundò etiam opponitur textus *in cap.1. de V.S. lib.6.* ubi Legatus, qui eſt judex ordinarius, & ordinariam obtinet juriſdictionem, cognoſcit de cauſis exemptorum: igitur quilibet Ordinarius, quoad correctionem habet juriſdictionem in exemptos. Pro cujus textus interpretatione dicendum eſt, in ejus ſpecie Legatum cognoſcere de cauſis exemptorum, non ut ordinarium, ſed ut Legatum, qui ſummum Pontificem repræſentat. Unde ſicut ſummus Pontifex, qui eſt ſuperior exemptorum, *cap. cùm tempore 5. de arbitris*, cognoſcere poteſt de eorum cauſis; ita & ejus Legatus, qui ipſum repræſentat. Ad hanc etiam partem exemptionem videlicet Regularium à juriſdictione ordinaria, ſpectant, & expendi poſſunt textus *in cap. fin. de ſtatu monach. cap. de regul. cap. fin. de ſimonia, cap. inter* 11. Intelligitur cap. 1. de V.S. in 6.

inter monaſterium, cap. ſuborta, de re judic. cap. fin. de ſucceſſionibus ab inteſtato, cap. 2. de capellis monach. cap. cum olim, de praſcript. cap. 6. & 7. de exceptionibus, cap. ad hec, cap. cum ex injuncto, de privilegiis, cap. 1. eod. tit. in 6. Clem. 2. eod. tit. Clemente. 1. de ſent. excomm.

CAPUT FINALE.

a Idem.

HIs, quibus ex officio in certis caſibus competit illos abſolvere, qui pro *b* violenta manuum injectione incidunt in canonem ſententiæ promulgatæ, licet aliis hujuſmodi abſolutionem committere, cùm viderint expedire.

NOTÆ.

1. a IDem.] Gregorius videlicet, qui motu proprio, à nemine conſultus, præſentem edidit conſtitutionem, quod in ipſo jam notavi *in cap. fin. de conſtit.*

b *Pro violenta.*] De hac cenſura pro violenta manuum injectione incurſa latè egi *in cap. excommunicatis, cap. nemini, de officio Legati.*

COMMENTARIVM.

2. CONCLUSIO ILLUSTRATUR. EX hoc textu communiter deducitur, *Judicem ordinarium, cui ex officio competit facultas abſolvendi, abſolutionem aliis delegare poſſe.* Quam concluſionem firmant textus *in cap. cum Epiſcopus, hoc tit. lib. 6. cap. inter cæteras, hoc tit.* & alii congeſti *in cap. 3. de officio delegati*, quibus probatur, judicem ordinarium poſſe juriſdictionem propriam aliis committere. Illuſtrant ultra communiter repetentes in præſenti, Sylveſter *in ſumma, verbo Delegatus 1. quæſt. 8.* Covar. *lib. 3. variar. cap. 20. num. 6.* Henriquez *lib. 13. de excommunic. cap. 24. numero 2.* Angelus *verbo Excommunicatio 5.* Sanchez *de matrim. lib. 2. diſput. 40. num. 14.* & *in præcepta Decalogi, lib. 2. cap. 10. num. 23.* Azor *lib. 1. inſtit. tit. 8. cap. 10. quæſt. 11.* Barboſa *1. parte de poteſt. Epiſcop. alleg. 35. num. 14.* & *3. parte, alleg. 92. num. 18.* Baſilius *de matrim. lib. 5. cap. 31. num. 8.* Morla *in emporio, tit. 2. numero 88.* Fachineus *lib. 12. controv. cap. 95.* Quintadueñas *de juriſdict.* Moneta *de commut. ultim. voluntat. cap. 5. num. 557.*

3. IMPUGNATUR HÆC ASSERTIO. Sed hæc aſſertio ita communiter deducta difficilis redditur ſequentibus juris principiis. Primum notiſſimum eſt, videlicet ea, quæ competunt jure ſpeciali, aliis delegari non poſſe, ut latè probavi *in cap. 3. de officio deleg.* & in præſenti ſpecie probat ipſe Gregorius IX. *in cap. fin. §. fin. de officio deleg.* Sed abſolutio ab excommunicatione ob violentam manuum injectionem in clericos, ordinariis jure ſpeciali competit; ſiquidem in ipſo canone *ſi quis ſuadente*, tantùm Romano Pontifici reſervatur: igitur hæc facultas abſolvendi ab Ordinariis delegari non poteſt. Secundum juris principium non minùs notum eſt, delegari non poſſe ſimplex miniſterium alicui commiſſum, cùm ejus perſonæ induſtria electa eſt, *d. cap. ult. de officio deleg.* nec etiam delegatum Pontificis illud poſſe ſubdelegare, ut probavi *in d. cap. 3. de officio deleg.* ſed cùm abſolutio ab excommunicatione alicui competit, non juriſdictionem, ſed certum miniſterium obtinet, *cap. ſi is cui, de officio deleg. lib. 6.* igitur non poteſt delegari ſimilis abſolutio. Augetur hæc difficultas ex eo, quia ſi Epiſcopus poſſet abſolutionem, ſeu diſpenſationem in delictis, ſeu à cenſuris aliis delegare, fruſtra adjiceretur cùm Epiſcopo conceditur hæc diſpenſatio, ut per ſe, vel per vicarium ſuum abſolvere, vel diſpenſare poſſit, ut ſignanter adjicitur in Concilio Trident. *ſeſſ. 24. de reform. cap. 6.* ubi conceditur Epiſcopo, ut per ſe, vel per vicarium poſſit in omnibus irregularitatibus occultis, exceptâ proveniente ex homicidio, diſpenſare: igitur quia Epiſcopus jure ordinario non poteſt committere abſolutionem excommunicationis ſibi competentem.

4. TRADITUR RATIO DECIDENDI. His difficultatibus minimè obſtantibus, vera eſt præſens Gregorii conſtitutio, cujus ratio provenit ex eo; nam juriſdictio, quæ non perſonæ, ſed dignitati competit, ordinaria, non verò delegata eſt, ut probant in præſenti Baldus *num. unico*, Immola *in fine*, Covar. *lib. 3. variar. cap. 20. num. 6.* Barb. *part. 2. de poteſt. Epiſcop. allegat. 35. num. 15.* tunc enim juriſdictio dignitati potiùs quàm perſonæ cohæret; & cùm in futurum Prælatum ſimul cum dignitate tranſeat, non poteſt dici electam fuiſſe perſonæ induſtriam, ut notarunt Menochius *lib. 1. de arbitr. quæſt. 64. num. 17.* Sanchez *lib. 2. de matrim. diſput. 40. num. 17.* Baſilius Legion. *eod. tractatu, lib. 5. cap. 31. num. 8.* quare cùm facultas abſolvendi à cenſuris conceſſa officio, ſeu dignitati in perpetuum ordinaria ſit, alteri demandari valet more cujuſlibet ordinariæ juriſdictionis, *l. more, ff. de juriſdict. l. cognitio, §. cum propriam, ff. de offic. ejus, cap. cum Epiſcopus, hoc tit. in 6.* Unde cùm poteſtas abſolvendi ab excommunicatione ob violentam manuum injectionem in clericum, à Sede Apoſtolica Epiſcopis perpetuò certis in caſibus conceſſa ſit, ut probavi *in d. cap. excommunicatis, de officio Legati*, rectè Gregorius in præſenti affirmat, licere eis hanc poteſtatem alteri demandare, quia non perſonis, ſed dignitati Epiſcopali talis facultas conceſſa fuit. Latiùs proſequuntur Barb. *ubi ſuprà, num. 17.* Sanchez *d. diſp. 40.*

5. VARIÆ ILLATIONES. Ex qua vera ratione hujus conſtitutionis infertur primò, Abbates, & alios Regularium Prælatos, quibus ratione dignitatis, ſeu officii competit facultas abſolvendi monachos ſe invicem leviter percutientes, *ex cap. cum illorum 31. de ſententia excommunic.* poſſe alteri hujuſmodi poteſtatem committere, ut docent Bonacina *1. tomo, diſput. 2. de excommunic. quæſt. 4. puncto 5. num. 11.* Etiam infertur, Epiſcopum poſſe in caſibus, in quibus illi permittitur diſpenſare in irregularitate, juxta Trident. *ſeſſ. 24. de reform. cap. 6.* eandem facultatem aliis committere, cùm hæc poteſtas Epiſcopali dignitati, non verò perſonæ commiſſa ſit. Sanchez *ubi ſuprà*, Bonacina *ubi proximè, num. 10.* Deinceps colligitur, poſſe Epiſcopum poteſtatem quam habet diſpenſandi in impedimentis dirimentibus matrimonium, cùm facilis aditus non eſt ad R. Pontificem, aliis committere ex eadem ratione, & etiam poteſtatem delegare diſpenſandi in feſtivitatibus & jejuniis, cùm Epiſcopus in eis diſpenſare valet, ut reſolvunt Covar. *lib. 3. variar. cap. 20. num. 6.* Sanchez *lib. 2.*

Google

lib.2. de matrim. diſput.40. num.14. Barb. *de poteſt. Epiſcop. allegat.35. num.5.* Etiam ex eadem ratione deducitur, poteſtatem quam habet Epiſcopus, diſpenſandi in omnibus impedimentis non dirimentibus matrimonium, excepto caſtitatis voto, poſſe eam aliis committere. Barb. *ubi ſuprà, num.2.* Hugolinus *de poteſt. Epiſcop. cap.60. §. 3.* Sanchez *libro 7. de matrimonio, diſput.17. num.15.* Bonacina *de impedimentis matrim. puncto 15. num.3.* Ex eadem etiam ratione poterit committere, & aliis delegare facultatem diſpenſandi in impedimento affinitatis ſuperveniente inter conjuges ex copula habita cum conſanguineo alterius conjugis, in quo diſpenſare poteſt Epiſcopus, *cap. 1. de eo qui cognovit conſang.* reſolvunt Thomas Sanchez *lib.8. de matrim. diſput.12. num.16.* Barb. *ſuprà, num.8.* Bonacina *num.5.*

6\. RESPONDETUR DIFFICULTATIBUS

Nec obſtat prima difficultas ſuprà adducta, in qua expendamus, ea quæ competunt jure ſpeciali, delegari non poſſe, & per conſequens nec facultatem abſoldendi à cenſuris, de quibus in hoc textu. Nam principium illud procedit in his, quæ ſpecialiter competunt ratione perſonæ, & propriæ induſtriæ, ut probavi *in cap.3. de officio delegati:* at verò facultas abſolvendi à cenſuris, de quibus in præſenti, jure ordinario Epiſcopis ratione Epiſcopalis dignitatis competit. Unde ſicut alia, quæ ſuprà enumeravi, Epiſcopus committere valet, ita & hanc abſolutionem. Nec etiam ſecunda difficultas adverſatur, deducta *ex cap. fin. §. fin. de offic. deleg.* nam textus ille procedit in judice delegato, cui prædicare crucem, abſolvere, vel excommunicare committitur; ille enim hæc miniſteria aliis ſubdelegare non poteſt, quia ejus perſonæ induſtria electa eſt. At Gregorius in præſenti loquitur de judice ordinario, cui ratione dignitatis competit abſolutio à cenſuris, in quo electa non eſt induſtria perſonæ, unde aliis prædictam abſolutionem committere poteſt. Nec tandem reſtagatur Concilium Trident. *in d. ſeſſ.24. de reform. cap.6.* quia licèt in eo ſpecialiter caveatur, Epiſcopum per ſe, vel per vicarium poſſe diſpenſare in irregularitate certis in caſibus; non tamen negant Patres aliis eandem facultatem committere poſſe: nec ex eo decreto evincitur, etiam non adjectâ eâ clauſulâ, *per ſe, vel per vicarium,* Epiſcopum non poſſe prædictam diſpenſandi facultatem Vicario delegare, ut docet Sanchez *d. diſput.40. num.17.*

TITULUS XXXII.

De officio judicis.

CAPUT PRIMUM.

a Honorius III. b *Archiepiſcopo Sancti* c *Leonardi, & Sancti Benedicti Abbati Salernitan.*

EX litteris veſtris *d* accepimus, quod cùm cauſam, quæ inter dilectos filios Abbatem, & conventum Foſſæ *e* Novæ ex *f* parte una; & Abbatem, & conventum monaſterii *g* Caven. Salernit. diœceſis ex altera, ſuper quibuſdam poſſeſſionibus monaſterii Sancti Petri de *h* Amalphia, quas bonæ memoriæ frater Silveſter monachus Foſſæ Novæ, cùm idem monaſterium Sancti Petri viſitaſſet, eiſdem Abbati, & conventui Caven. vendidit, in ejuſdem monaſterii Sancti Petri præjudicium, & gravamen, vobis duximus committendam; quia partibus in veſtra præſentia conſtitutis pars dicti monaſterii Sancti Petri propoſuit, quod aliquem de civitate Salernit. habere non poterat *i* advocatum, veſtrum ſuper hoc *k* officium implorando, tu frater Archiepiſcope, eidem de Magiſtro R. Capuda, *l* Aquenſi Theſaurario, *m* clerico tuo, ad exhibendum in cauſa ipſa patrocinium *n* providiſti: verùm frater S. Prior Sanctæ Mariæ de Dompno, Caven. monachus *o* pro monaſterio ſuo propoſuit, quod id in præjudicium ejuſdem monaſterii factum fuerat, eo quòd dictus R. clericus, & domeſticus tuus erat. Nos igitur deciſionem negotii nolentes frivolis exceptionibus impediri, cauſam ipſam ad vos duximus remittendam, per Apoſt. v. ſ. mandantes, quatenus exceptione hujuſmodi non obſtante, in negotio ipſo ſub. app. obſt. ſine moræ diſpendio, ratione prævià procedatis juxta priorum continentiam litterarum. Et quia inſtrumenta monaſterii Sancti Petri, quæ ipſis dictus S. ejuſdem venditionis tempore tradidit, Abbas & conventus Caven. malitiosè occultare dicuntur, ipſos, ut ea vobis *p* exhibeant, monitione præmiſsâ, per cenſuras eccleſiaſticas, ſicut juſtum fuerit, app. poſtpoſitâ compellatis.

NOTÆ.

1\. a HOnorius.] De quo egi *in cap. penult. de conſtitutionibus.* Præſens deciſio reperitur *in cap. unico, de poſtuland. in 5. collectione:* ſed rectiùs compilatur ſub titulo noſtro de officio judicis; nam in eo agitur de officio judicis, quod exercetur in aſſignatione advocati.

b *Archi*

Digitized by Google

2. b *Archiepiſcopo.*] Ita legitur in hac ſexta collectione, ſed non rectè; legendum enim eſt, *Archiepiſcopo Salernitano, & Abbati Sancti Leonardi,* ut ex vetuſtiſſimis codicibus emendavit Cironius in præſenti: Archiepiſcopatus Salernitanus eſt in Regno Neapolis, in Salerno, à Lothario I. creatus anno 851. ut retuli *in c. 1. de corpore vitiatis.*

3. c *Sancti Leonardi.*] Monaſterium hoc percelebre eſt in Apulia, Ordinis Divi Benedicti, ut refert Tamburinus *in ſerie Abbat. verbo Salernum.*

4. d *Accepimus.*] Honorius tertius conſultus fuit à judicibus delegatis circa exceptionem oppoſitam. Plerumque enim tam judices ordinarii, quàm delegati ſuper articulis contingentibus conſulunt Romanum Pontificem, ut probatur *ex cap. in literis, cap. conſultationibus, cap. ex litteris, de offic. delegat.* & quoties de jure nimium hæſitatur, Princeps conſulendus eſt, *cap. intimaſti 68. de appellat.* Evariſtus Papa *epiſt. 1. l. Divus 14. ff. de officio Proconſ. l. ultima, ff. quando appellandum, l. 1. & 3. Cod. de relationibus.*

5. e *Foſſa nova.*] Monaſterium nobiliſſimum Foſſæ Novæ Ordinis Ciſtercienſis, eſt in diœceſi Terracinenſi, conſtructum à Comitibus Aquitanicis, de quo Claudius Robert. *in catal. Abbat. Clar.* ibi: *Eſt autem Foſſa Nova monaſterium diœceſis Terracinenſis in Italia, fundatum anno MCXXXV. ubi nonnulli volunt fuiſſe forum Apii, de quo in actib. Apoſtol.* De eo plura tradit Illuſtr. Manriq. *tom. 1. annal. Ciſter. anno 1135. cap. 9. n. 7.*

6. f *Ex parte una.*] Abbates litigabant ſine mandato monachorum; nam illi rectè in judicio adeſſe poſſunt per ſe abſque ullo mandato monaſterii, *cap. cauſam 9. de judiciis, cap. auditis 15. de præſcription. cap. 2. de ordin. cognit. cap. olim 17. de reſtit. ſpoliator. cap. dilectus 18. de officio Ordinarii, cap. auditis, de in integ. reſtit. cap. accepimus, de fide inſtrum. cap. cum veniſſet 3. de eo qui mittit.* ex ratione adducta *in cap. edoceri, de reſcript.* quia videlicet Abbates ex officio tenentur negotia monaſterii procurare, licèt alios actus abſque licentia monaſterii exercere non valeant, *cap. contingit 3. de tranſact. cap. ea noſcitur, de his quæ fiunt à Prælatis,* Barboſa. *in dicto cap. edoceri.* Supponendum etiam eſt in noſtro textu Abbates non per ſe, ſed per ſyndicum in judicium comparuiſſe; quia monachi ab ſtrepitu judiciali debent ſemoveri, *cap. unico, de ſyndico:* nec contrarium probat noſter Honorius, dum affirmat, inter Abbates cauſam agitari; intelligendus enim eſt mediâ ſyndici perſonâ, quo modo etiam intelliguntur textus *in cap. 2. cap. ſuſcitata, de in integ. reſtit. cap. inſuper 6. de teſtib. cap. dilectus 2. de capell. monachor. cap. cum olim, de privileg.* junctis traditis à Barboſa *lib. 1. juris Eccleſiaſt. c. 36. n. fin.* Oſuald. *ad Donell. lib. 18. comment. cap. 12. litt. X,* Boſqueto *ad Innocentium III. lib. 2. epiſt. 105. & 122.*

7. g *Cavenſis.*] Monaſterium Cavenſe eſt in civitate Cavenſi Campaniæ, Ordinis Divi Benedicti, conſtructum anno ML. ut refert Yepes *tomo 3. chron. Divi Benedicti, in dicto anno ML.*

8. h *Amalphia.*] Monaſterium Sancti Petri de Amalphia, Ordinis Ciſtercienſis, parebat quoad ſpiritualia, & temporalia monaſterio Foſſæ Novæ: unde Abbas Foſſæ Novæ potuit illud viſitare, negotiaque ejus procurare, tam in judicio, quàm extra, *cap. ex tranſmiſſa, de præſcriptionibus, cap. præterea 10. de tranſactionibus, cap. inter dilectos, de donat.* & res unius monaſterii in aliud transferre, *cap. 1. de rebus Eccleſ.* ſicut Epiſcopus poteſt procurare quaſlibet res Eccleſiæ ſuæ diœceſis, *cap. negandа 10. quæſt. 1. cap. inter 16. quæſt. 3. cap. fin. de ſucceſſ. ab inteſtat.*

9. i *Advocatum.*] Ideſt patronum, ſeu defenſorem, quem nos vulgò dicimus *Letrado*; non enim advocatus accipitur in præſenti pro eo, qui judicis officio fungebatur primis Eccleſiæ ſæculis, de quo Balſamon *in can. 78. Chalc. Concil.* Cuiac. *in conſtit. 2. Federici, lib. 5. feudor.* nec pro advocato Eccleſiæ patrono, de quo *in c. præterea, c. cùm autem, c. quia, de iurepatron.* ubi Cironius, & nos plura dabimus.

k *Officium implorando.*] Hæc clauſula vulgò, & utiliter libellis adjicitur: apud nos ita concipitur: *Y el officio de v. m. imploro*; cujus virtute licèt aliàs judex nec teneatur, nec poſſit impartiri officium ſuum ad utilitatem privatam, *c. 1. ut lite non conteſt. cap. bonæ 1. de poſtul. Prælat. l. 4. §. hoc autem, ff. de damno infect.* docet latè Caſtillo *de alimentis c. 21.* poteſt tamen officium ſuum in utilitatem privatam impartire, ut in hac ſpecie, quia tunc tale officium ſuccedit loco actionis. Azeved. & alii apud Gundiſalvum de Paz *in praxi, tom. 1. temp. 4. §. n. 36.* Hevia *in Curia Philip. §. libello 11. n. 14.* 10.

l *Aquenſis.*] Aquenſis eſt civitas apud Gallos dicta Aix, cujus meminerunt Antonius *in itiner.* 11. Scaliger *lib. 1. lectionum Auſon. cap. 6.* quam hoc ſanè nomine Aquas appellari memorant, ab aquis calidis, quæ eò loci ſcaturiebant: habet Eccleſiam Cathedralem Deiparæ Virgini dicatam, cujus originem, & amplitudinem, ac Præſulum ſeriem referunt fratres Sarmathani *tomo 2. Gall. Chriſt. fol. 187.* Chenu *in ſerie Præſulum ipſius Eccleſiæ.*

m *Clerico.*] Licèt prohibitum ſit clericis Advocatorum officio fungi, *c. 1. & 2. de poſtulando;* 12. tamen illud procedit in judicio ſæculari: at verò in eccleſiaſtico, & pro miſerabilibus perſonis, in judicio patrocinium præſtare valent, *can. 28. Synodi Carthag. c. 1. de vita & honeſtate, in 5. compil. cap. veniens 38. de teſtib. c. ex tenore, de foro compet.* Concil. Emeritan. *can. 11.* latè dicemus *in d. c. 1. de poſtul.*

n *Providiſti.*] Sed ſtatim agnoſcitur ea difficultas; nam ut ex epigraphe notavimus, duo fuerunt 13. judices delegati à Pontifice deſignati in præſenti; ſed quoties ſunt duo judices dati, unus ſine alio in cauſa procedere non poteſt, *cap. cauſam, de officio delegat, cap. veniens, de renunciat.* Anguian. *de legib. lib. 2. cap. 25.* Moneta *de commut. c. 8. n. 13.* igitur Archiepiſcopus ſolus non poterat advocatum aſſignare, nec in cauſa procedere. Huic difficultati ut ſatisfaciat Cardinalis in præſenti caſu affirmat, judices delegatos in præſenti datos fuiſſe cum clauſula, *quod ſi omnes*; unde virtute hujus clauſulæ unus ſine alio in cauſa procedere poterat, juxta tradita à nobis *in cap. ſciſcitatus, de reſcriptis.* Sed hæc interpretatio divinationis vitio laborat, ſiquidem ex textu non conſtat, prædictam clauſulam in reſcripto adjectam fuiſſe: quare hac ſolutione omiſsâ, veriùs dicendum eſt, ideo Archiepiſcopum in præſenti tantùm deſignaſſe advocatum, quia ipſe tantùm judex, & ſuperior erat ipſius Roderici, qui tantùm compellere poterat ipſum, ut ſuſciperet advocati munus: Abbas verò ſancti Leonardi ejus ſuperior non erat, unde illum advocatum deſignare non valebat.

o *Pro monaſterio.*] Monachus enim cum mandato ſuperioris poteſt negotia monaſterii in judicio 14. per ſe, aut per procuratorem tractare, ut dicemus *in cap. unic. de ſyndico.*

p *Exhibeant.*] Hæc deciſionis pars difficilis videtur ex eo; nam reus nullo jure tenetur edere inſtrumenta actori ad fundandam, & probandam ſuam intentionem, *cap. 1. de probat. l. qui accuſare, Cod. de edendo, l. nimis, Cod. de teſtib. l. cogi, ff. de petit. heredit.* plura Barb. *in d. c. 1. num. 6.* Parexa *de inſtrum. edit. tit. 5. reſolut. 3.* Ergo monaſterium Cavenſe in hac ſpecie non tenebatur edere inſtrumenta monachis 15.

chis Sancti Petri. Huic difficultati reſpondendum eſt, prædictam regulam, & vtriuſque juris principium limitari, cùm inſtrumenta non ſunt rei, ſed actoris, vel amborum, quoad proprietatem, communia: tunc enim reus cogitur edere inſtrumenta actori, *cap. G. Perpetuus, cap. contingit, de fide inſtrum. l. non eſt novum, cum ſequenti, ff. de edendo, l. ſi ff. quæ, familia ercifcund.* Barboſa *d. tom. 6. in d. c. 1.* Unde cùm in hac ſpecie inſtrumenta eſſent monaſterii Sancti Petri, juſtè monachi Cavenſes compelluntur illa exhibere.

COMMENTARIUM.

16. CONCLUSIO TRADITUR, ET PROBATUR.

EX hoc textu ſequens deducitur communiter diſputanda aſſertio: *Ad officium judicis pertinet advocatum parti aſſignare, & poteſt nominare domeſticum.* Eam probant textus *in cap. infames, verſ. ſi verò, 3. q. 7. cap. 1. ut lite non conteſt. cap. ſi annum 3. de judiciis in 6. l. 1. §. ait Prætor, ff. de poſtuland. l. providendum, Cod. eodem tit. l. illicitas, §. ne potentiores, ff. de offic. Præſid. l. nec quidquam, §. fin. ff. de offic. Proconſ. l. 6. tit. 6. part. 3.* illuſtrant vltra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, Petrus Gregorius *lib. 5. partit. tit. 7. cap. 2.* Cironius *in præſenti*, Ianus Langleus *lib. 1. ſemeſtr. cap. 1.* Mancius *de advocat. n. 2.* Paz *in lege 19. ſtyli*, doctè Guibertus Coſtanus *quæſt. c. 10.* Carraſco *ad leges recopilat. n. 33.*

17. IMPUGNATUR HÆC ASSERTIO.

Hæc aſſertio, quæ duplicem continet partem, duplicem etiam patitur dubitandi rationem. Et primò adverſùs eam partem, ubi aſſeritur judicem ex officio debere advocatum parti aſſignare, ea inſurgit ratio; nam poteſt litigator, imò tenetur per ſeipſum, non per advocatum cauſam in judicio proponere, & tractare, *cap. paſtoralis, de judiciis, c. 1. eodem tit. in 6. l. 23. tit. 1. partit. 3.* Didacus Perez *in l. 8. gloſſa 1. tit. 3. lib. 2. ordin.* igitur non tenetur judex ex officio parti advocatum aſſignare. Accedit, nam ſi advocatus à judice aſſignaretur, poſſet compelli ab eo patrocinium præſtare: ſed compelli nequit, ut docet Corraſ. *ubi ſuprà*, & probatur exemplo procuratoris, qui compelli non poteſt aliquem defendere, *l. filius, §. invitus, ff. de procurator. l. invitus, Cod. eodem tit. l. 2. §. ſi plures, ff. de curator. bonis dand.* Donel. *lib. 18. comment. cap. 13. & 16.* igitur in hac parte nullum eſt judicis officium. Secunda in ſecundam partem, ubi aſſeritur advocatum domeſticum prætextu familiaritatis recuſari non poſſe, ex eo provenit, nam creditur facilè judicem illius in partem proniorem eſſe futurum, cum quo vſus, & commenſalitas interceſſerit; cùm inde magnum amicitiæ vinculum oriri nemini dubium ſit. Eſt enim, inquit Cicero *in Lælio*, non mediocre amicitiæ condimentum ſermonum, vitæque communio: & quotidianâ conſuetudine familiaritatem ſic augeri, ut ea nihil eſſe poſſit conjunctius, ipſe prodit *lib. 18. epiſtol.* Unde temporibus Auguſti judicibus, qui quotannis eligebantur, prohibitum fuit, ne eo anno in domum alicujus, qui cauſam in judicio haberet, ingrederentur, referente Dione Caſſio *lib. 54. in Auguſt.* ergo advocatus domeſticus judicis, ut ſuſpectus recuſari valet. Accedit, nam ex quibus cauſis judex recuſari valet, ex eiſdem procurator removeri poteſt, *l. ante litem, cum duab. ſequent. ff. de procurat.* Vulteius *de judiciis, lib. 2. cap. 2. num. 114.* Sed cùm judex familiaris eſt unius ex partibus, recuſari poteſt, *cap. accuſatores 3. quæſt. 5. cap. inſinuante, cap. cum R. de offic. deleg.* igitur & advocatus. Tandem nam teſtis domeſticus, ut ſuſpectus rejici poteſt, *c. fin. 4. q. 4.* ſed advocatus teſtis eſt facti, & juris, *cap. paſtoralis, de judiciis, l. quiſquis C. de poſtuland.* igitur Rodericus ut domeſticus judicis recuſari poterat.

18. TRADITUR RATIO DECIDENDI.

His rationibus minimè obſtantibus defenſanda eſt ſuprà tradita aſſertio; quæ jam authoritatibus vallata, etiam rationibus fulcitur. Primæ enim parti ratio ex eo provenit, nam frequenter evenit ob potentiam adverſarii alteram partem patrocinio advocati carere, & tunc æquiſſimum eſt, ut advocatus à judice parti aſſignetur, ne judex patiatur inferiorem à potentiori injuriâ affici, *l. illicitas, §. ne potentiores, ff. de officio Præſid.* ſi enim à judice non aſſignaretur advocatus parti, ipſa indefenſa à potentiori adverſario opprimeretur, *l. nec quidquam, §. obſervare, ff. de offic. Proconſ.* Unde apud Romanos magna cura erat, ut nemini advocatus defuiſſet: quam ob rem cùm Cicero cauſam Murenæ adverſùs Sulpitium familiarem ſuum peroraſſet, ab ipſo conqueſtus, ita reſpondit: *Etenim ſi me tua familiaritas ab hac cauſa removiſſet, & ſi hoc quidem quinto Hortenſio, & M. Craſſo clariſſimis viris, ſi item cæteris, a quibus intelligo tuam gratiam magni æſtimari, accidiſſet, in ea civitate Conſul deſignatus non haberer, in qua nemini unquam infirmo majores noſtri patronum deeſſe voluerunt.* Eò etiam pertinent plures caſus, in quibus advocati à judicibus deſignati fuerunt. Plinius enim junior à Senatu ſeipſum advocatum datum fuiſſe Provincialibus Aſiis adverſùs Priſcum teſtatur *lib. 2. epiſt.* itèm Legatis Bæticæ contra Maram, idem refert *lib. 10. ad Tacitum.* Rectè ergo in præſenti aſſeritur, ad judicis officium ſpectare parti advocatum non habenti illum aſſignare, & advocatum poſſe à judice compelli patrocinium litiganti præſtare: conſtat *ex l. providendum 7. verſ. Si quis verò, ff. de poſtul. l. 16. & 24. tit. 16. lib. 2. recopilationis*: probat primarius noſter Richardus *in §. ſi tutor, num. 7. de inoffic. teſtam.* Secunda etiam pars noſtræ aſſertionis ratione non deſtituitur; nam licèt cùm pars familiaris eſt judicis, judex recuſari valeat, *cap. accuſatores 3. q. 5. cap. inſinuante, de offic. delegati, l. apertiſſimi, Cod. de judiciis*, plura Petrus Gregorius *lib. 1. ſyntagm. cap. 3. n. 6.* Balboa *in cap. cùm ſpeciali, de appellat.* non tamen ſi advocatus eſt familiaris, quia non æqualis ſuſpicio eſt in eo, ac in parte, cum cauſa, quæ diſceptatur, non ſit ipſius advocati, nec ipſe litiget, ſed tantùm parti litiganti patrocinium præſtet, argumento legis *qui cum major, §. patroni, ff. de bonis libert.* Pichardus *in manuduct. §. 10. n. 1.* quare rectè in præſenti deciditur, iuſtam non eſſe recuſationis cauſam, ſi advocatus familiaris ſit, aut domeſticus judicis: docet Langleus *lib. 2. ſemeſtr. cap. 1.*

19. SOLVUNTUR DIFFICULTATES.

Nec obſtant argumenta ſuprà adducta. Non primum deductum ex dicto capite *Paſtoralis*; procedit enim principium illud in facto ipſo proponendo coram judice; illud enim per ſe referre, & narrare debet actor; jus tamen, quod ex facto procedit, proponi, & allegari debet per advocatum, *c. cùm cauſa 62. de appellationibus.* Nec obſtat augmentum difficultatis; nam certum eſt, advocatum à judice parti aſſignatum, compelli poſſe patrocinium præſtare, niſi aſſignetur contra fratrem, aut ſimilem perſonam ſanguine conjunctam, *l. humanitatis, Cod. de excuſat. tutor.* vel ſi negotium ad ſe pertineat, *l. interdum, ff. de rei vind.* aut ſi litem improbam ſuſcipere jubeatur, *l. rem, §. patroni, Cod. de judiciis*; & aliis caſibus mirâ eruditione illuſtratis à Langleo *lib. 1. ſemeſtr. cap. 1.* & ad praxim adductis à Carraſco *ad leges recopil. num. 33.* Sed cùm in noſtro caſu advocatus non deſignaretur contra perſonam conjunctam; ideo compelli poterat monaſterio patrocinium præſtare. Nec obſtat, quod de procuratore dicebamus: jure enim civili advocatus magnoperè diſtat in hac parte à procuratore; nam procurator non ita neceſſarius eſt, ac advocatus.

Accedit,

Accedit, quia procurator mandato conſtituitur : ſed mandatum ſuſcipere nemo cogitur, *l. ſi mandavero 22. §. ultimo, ff. mandati* : unde procurator invitus nemo conſtituitur. Nec ſecundum argumentum obſtat, quæ enim in eo expendebamus, procedunt in parte, quæ familiaris eſt ipſius judicis; aut in teſte : non verò locum habent in advocato; teſtis enim deponit juxta factum, & illi fides adhibetur, *cap. 1. de conſuetudine*; advocatus verò teſtis juris eſt, nec illi creditur, niſi quantum de jure probat, *l. ab ea parte, ff. de probationibus*. Docent Hoſtienſis, & Butrius *in præſenti* : unde advocatus non recuſatur ob eaſdem cauſas ac teſtis.

20. EXPONITUR CAP. PROUT 4. DE DOLO.

Primò ſuperiori aſſertioni adverſatur textus *in cap. prout 4. de dolo & contumacia* : ubi cùm diſceptaretur cauſa ſuper quibuſdam decimis, & reus aliquamdiu contumaciter abſuiſſet, & deinde cautionem juratoriam præſtitiſſet, judicioque ſiſti promiſiſſet certo die, cùm comparuiſſet, noluit reſpondere, ea ratione, quia advocatum non habebat, nec invenire poterat. Quæſitum fuit, an ex eo legitimè excuſatus eſſet? Urbanus III. decrevit, illum non excuſari à contumacia : ex quo decreto expreſsè conſtat, parti advocatum non habenti ſuccurrendum, aut conſulendum non eſſe illum aſſignando, imò ad ulteriora eſſe procedendum. Augetur difficultas hæc *ex cap. 1. ut lite non conteſt.* ubi parti aſſerenti ſe non invenire advocatum, induciæ præſtantur, ut illum reperire valeat, nec interim contumax judicatur : quod etiam probatur *ex l. ſi ab hoſtibus, §. ult. l. ait Prætor, §. ult. ff. ex quibus cauſis majores, l. 1. Cod. de dilationibus* : igitur non rectè decrevit Urbanus III. contumacem judicari eum, qui advocatum non habuit. Pro hujus textus interpretatione dicendum eſt, in ea ſpecie advocatum parti non aſſignari, quia jam illum habebat; illum autem non expectari, quia ex dolo, & malitia abſuerat; & tunc nec ipſe advocatus expectatur, nec parti induciæ conceduntur : unde in quibuſdam libris rubrica illa, ſub qua jacet textus *in d. cap. prout 4.* ita concipitur, *De dolo & contumacia alterius partis punienda, & de advocato non expectando*, ut referunt Cujacius *in d. cap. prout 4.* Antonius Auguſt. *in notis ad eam rubric. in prima collect.* Si verò non ex malitia reus proponeret ſe advocatum non habere, induciæ concederentur, aut advocatus illi aſſignaretur; non tamen ex eo, quod advocatus abſit, & ſententia profeſatur, ideo irritabitur, *l. velamento, Cod. de poſtuland. l. 1. Cod. de repudiand. bonor. poſſeſſ.* niſi cauſa fiſci ſit, juxta textum *in l. ſi fiſcus, ff. de jure fiſci, l. ultima, Cod. de advocat. fiſci.*

21. INTELLIGITUR CAP. EX INSINUATIONE, DE APPEL.

Secundò adversùs ſuprà traditam concluſionem expenditur textus *in cap. ex inſinuatione 50. de appellation.* ubi inter Canonicos ex parte una, & Camerarium ex parte alia lis vertebatur coram judice ordinario. Camerarius ab ejus ſententia appellavit ad Romanum Pontificem : judex ipſe, qui cauſæ illius favebat, ex eo quod ejus advocatus commenſalis erat, terminum præſcripſit, intra quem partes Romæ comparerent, cauſamque diſceptarent, & eâ finitâ reverterentur : quæſitum fuit, utrum judex ordinarius juxta, vel contra jus procederet? Et reſpondetur, injuſtè eum terminum præſcripſiſſe; & cauſa commiſſa fuit certis judicibus delegatis. Ex qua facti ſerie facilè depromitur, judicem ſuſpectum eſſe ex eo, quod advocatus commenſalis erat; ſiquidem ab eo cauſa avocatur, & aliis judicibus committitur : igitur etiam in noſtra ſpecie juſta recuſationis cauſa erat nimia familiaritas ipſius advocati cum judice. Pro hujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, exceptionem illam commenſalitatis advocati rejectam fuiſſe à Romano Pontifice, nec eam cauſam dediſſe appellationi, aut delegationi; ideo enim cauſa commiſſa fuit judicibus delegatis, quia quotiens ex juſta cauſa provocatum eſt à judice, non eſt illa cauſa remittenda, ſecusverò ſi injuſtè, & à nullo gravamine appellatum ſit, *cap. cùm in Eccleſiæ, cap. accepta, de appellation.* Unde cùm *in d. cap. ex inſinuatione*, appellatum fuiſſet ex juſta cauſa, non debuit negotium iterum ad ipſum remitti, ſed potiùs diverſis judicibus committi; quo modo intelligitur textus *in cap. 6. de appellation. in 5. compilat.* in illis verbis : [Significaverunt nobis ven. f. Epiſcopus, & dil. fi. Decanus, & Capitulum Belvacen. quod Magiſter I. Silvanecten. Rothomagen. Canonicus, olim pro aſſequenda in Eccleſia Belvacenſi præbenda noſtras ad bonæ memoriæ Epiſcopum Pariſien. & ejus collegas litteras executorias impetravit; cùmque iidem partes ad ſuam præſentiam convocaſſent, pars prædictorum Epiſcopi, & Capituli recuſarunt ipſum Pariſien. Epiſcopum, ut ſuſpectum, pro eo, quod advocatum partis alterius clericum, & commenſalem ſuum contra eos in cauſa eadem, eis reclamantibus admittebat, cùm dixiſſet publicè, ſicut erant parati ſufficienter probare, ſe ſcire firmiter, tanquam qui in tractatu ipſius negotii fuerat coram ipſo Epiſcopo, qualiter res eſſet hujuſmodi proceſſura : atque ad cognoſcendum de cauſa ſuſpicionis hujuſmodi arbitros petierunt, quos quia ipſi judices denegaverunt eiſdem, pro parte ipſorum fuit ad noſtram audientiam appellatum. Quocirca mandamus, quatenus ſi eſt ita, revocato in ſtatum debitum quidquid poſt appellationem hujuſmodi inveneritis temerè attentatum, in cauſa juxta priorum continentiam litterarum, app. remotâ, ratione præviâ procedatis.]

Tertiò adverſatur traditæ aſſertioni textus *in cap. inſinuante 25. de officio delegati*; ubi cùm controverſia verteretur inter quemdam Rectorem, & Thomaſium ſuper jure parochiali, cauſa fuit commiſſa Epiſcopo Vvigornienſi, ejus vicario, ſeu officiali, & conjudici, cum clauſula, *quod ſi non omnes*. Lite conteſtata, & teſtibus jam receptis, prædictus Epiſcopus Rectorem in ſuum familiarem admiſit, unde Thomas exceptionem dilatoriam recuſationis propoſuit; nam cùm de novo emerſiſſet, potuit eam poſt litem conteſtatam apponere, *c. paſtoralis 4. de exceptionibus, l. Julianus 17. ff. de judiciis*, Oſualdus *lib. 17. ad Donel. cap. 2. littera O*, petiitque ut cauſa aliis judicibus committeretur. Romanus Pontif. aliis judicibus eam commiſit terminandam. Ex quo Pontificis decreto deducitur, non ſolùm recuſari potuiſſe Epiſcopum prætextu familiaritatis cum litigatore, verùm & ejus vicarium, ſeu officialem : igitur in noſtro textu juſta cauſa recuſationis erat, ſi advocatus judicis familiaris, & domeſticus erat. Accedit, nam recuſato judice ordinario, ejus Vicarius de cauſis, tam civilibus, quàm criminalibus cognoſcere poteſt, *l. unic. C. ſi quacumque præditus* : igitur in eo textu, etiam recuſato Epiſcopo, ejus familiaris in cauſa procedere valebat. Huic difficultati ut ſatisfaciant antiquiores in eo textu, affirmant Epiſcopum Vvigornienſem juſtè recuſari ob partis familiaritatem; quia ſicut teſtis familiaris, ita judex recuſari poteſt, *c. accuſatores 3. q. 5. cap. in litteris, de teſtibus*; judex enim, qui quolibet modo favet uni parti, recuſari valet, *c. ſuper 27. §. ſi verò, c. ſuſpicionis, de offic. deleg.* Officialem verò jam ut ſuſpectum in eo textu recuſari, quia creditur facilè ab ipſo Epiſcopo perverti poſſe, cùm moris humani ſit illum vereri, cujus judicio, & voluntate nunc erigimur, nunc deprimimur, *cap. 1. 16. q. 2.* Unde cùm præſumeretur,

22. EXPONITUR CAP. INSINUANTE, DE OFFIC. DELEG.

vicarium in eo textu obſequii ratione ad Epiſcopi placitum trahi poſſe, juſtè ob ſuſpicionem Epiſcopi ipſe recuſatur, ut pluribus relatis docet Narbona *de appellation. à Vicario, part.2. num.135.* Nec obſtat textus *in d. l. unic.* Cui reſpondendum eſt, eum ſpecialiter procedere in Vicario Præfecti Prætorio, cui dirigitur conſtitutio illa. Vicarius enim Præfecti Prætorio mittebatur in provincias cum propria juriſdictione, non ab ipſo Præfecto, ſed à Principe data, *l.1.§.2. ff. de legat.3. l.1. Cod. de officio Vicarii, l. ultima, Cod. de modo mulctar.* quare cùm proprio jure juriſdictionem haberet, ceſſat ratio obſequii erga Præfectum. Unde ex cauſa ſuſpicionis Præfecti non recuſatur Vicarius. Docent Germon. *lib.2. animadverſ. cap.21.* Narbona *ubi ſuprà, num.129.* Quam differentiam inter Vicarium Præfecti, & alios pulchrè deſcribit Caſſiodor. *lib.6. epiſt.3.* ibi: *Vices agentium mos eſt ſic judicum voluntatibus obedire, ut ſuas non habeant dignitates: ſplendent mutuato lumine, nituntur viribus alienis, & quædam imago in illis videtur eſſe veritatis, qui proprii non habent jura fulgoris. Tu autem Vicarius juxtà diceris, & tua privilegia non relinquis, quando propria eſt juriſdictio, quæ datur à Principe: habes enim Præfecti aliquam portionem, & vice ſacrâ ſententiam dicis.*

23. Exponuntur cap. cauſa, de offic. deleg. cap. 2. ut lite non conteſt.

Ex ſuprà traditis exponendus eſt textus *in cap. cauſam 17. de offic. delegat.* cujus aliæ partes extant *in cap.3. de dolo, cap. cauſam 4. cap. cauſam 7. qui filii ſint legit.* ubi proponitur, certam cauſam natalium commiſſam fuiſſe Epiſcopis Londinenſi, Exonienſi, & Vvinton. ſed unus ex litigatoribus propoſuit collitigatorem ſuum domeſticum eſſe, & familiarem Epiſcopi Londonienſis; unde eum ut ſuſpectum removeri petebat. Alexand. III. conſultus in ejus locum ſubſtituit, & ſubrogavit Abbatem Fordenſem, ex rationibus ſuprà adductis; quia licèt advocatus ex eo, quod familiaris ſit judicis, non poſſit recuſari; attamen ſi aliquis ex litigatoribus commenſalis ſit ipſius judicis, recuſari judex valet, ut ſuprà ſæpeſæpius inculcavi: ex qua etiam ratione, & ſimili modo exponendus eſt textus in *cap. accedens 2. ut lite non conteſtatâ.*

CAPVT II.

a Gregorius IX.

JUdicis officium ubicumque pro actione proponitur, veluti cùm reſtitutio in integrum principaliter poſtulatur, litis conteſtationem expoſcit; aliàs ante, & poſt ingreſſum cauſæ poteſt ad hoc ſine litis conteſtatione haberi recurſus.

NOTÆ.

a GRegorius.] Qui præſentem conſtitutionem motu proprio edidit.

COMMENTARIUM.

1. Concluſio refertur, et probatur.

CUm plerumque in utroque jure, tam civili, quàm canonico legamus, officium judicis in his, quæ ad ejus officium ſpectant, verſari: in jure civili, ut provideat circa ea, quæ in judicio emergunt, *l. ædiles, §. item, ff. de ædilitio edicto*, ut jubeat præſtare quantùm reverà debetur, *l.4. §. item quæritur, ff. de doli except.* circa aquam publicam arcendam, *l. ſupra, §. officium, ff. de aqua pluvia*: in rei vindicatione, *l. officium, ff. de rei vindicat.* circa æſtimationem injuriæ, *l. ſed non 16. ff. de injuriis:* circa præſtationes faciendas, *l. fidejuſſor 45. ff. de fidejuſſor.* ne defunctorum corpora inſepulta detineantur, *l. nec corpora 38. ff. de religioſ.* ut ſigna in teſtamentis recognoſcantur, *l.4. ff. quemadmodum teſtament.* ut jubeat cautionem præſtari, *l. ſi domus 21. §.1. de legat.1.* & alia, de quibus *in l. Mævia 44. ff. de manum. teſtam. l. ſi maritus, ff. de fundo dotal. l. ſervus 34. §. ult. ff. de ſtatuliber. l. Divus 22. §. ult. ff. de uſu & habitat.* & congeſtis à Briſſon. & Calvino *verbo Officium judicis*: in noſtro etiam jure imploratur officium judicis, ut advocatum parti nominet, *cap.1. hoc tit.* beneficium reſtitutionis concedat, *cap.1. de in integrum reſtit.* locum tutum partibus ad comparendum aſſignet, *cap. ex parte, de appellation.* juramentum relaxet, *cap.1. de jurejur.* electionem confirmet, *cap. poſtquam, de election.* delicta inquirat, *cap. qualiter, de accuſation.* & puniat, *cap. ad noſtram, de jurejur.* In his ergo, & aliis caſibus Gregorius Nonus regulam generalem aſſignavit, ut cognoſceretur, quando neceſſaria ſit litis conteſtatio, ut judicis officium imploretur, vel non; & ſequenti utitur diſtinctione. Vel officium judicis pro actione proponitur: vel cùm alia actio competit, judicis officium imploratur. Primo caſu neceſſaria eſt litis conteſtatio; in ſecundo verò in ingreſſu litis, & poſtea ſine litis conteſtatione proponi poteſt. Ex qua brevi ſententia ſequentem deducunt Doctores aſſertionem: *Cum imploratur officium judicis nobile, loco actionis fit litis conteſtatio; ſi verò mercenarium, ante, & poſt litis conteſtationem implorari poteſt.* Probant textus *in cap. cùm dilectus 2. de purgat. canonic. cap. cùm olim, de teſtibus, cap. ſignificante 69. de appellat. cap. accedens 2. ut lite non conteſt. juncto cap. conſultationibus 10. de officio delegati, l. Papinianus, §. ult. l. quod ſi minor, §. ult. ff. de minorib.* Illuſtrant Baldus, Hoſtienſis, & alii communiter repetentes ad hunc textum, Mauritius *de in integr. reſtit. c.136.* Sfortia *eod. tract. part.1. q.35. art.6.* Sichardus *in l.3. C. de in integr. reſtit.* Donel. *lib.21. comment. cap. ult.* Vulteius *de judiciis lib.2. cap.4. num.479.*

2. Impugnatur tradita aſſertio.

Hæc aſſertio impugnatur ſequentibus rationibus. Prima militat adversùs eam partem, ubi aſſeritur, officium judicis non poſſe implorari abſque litis conteſtatione, cùm actio deeſt; nam ſi imploratur officium judicis, non poteſt deeſſe actio, ſiquidem ipſum officium judicis pro actione accipitur, *l. ſi quis ſtipulatus 43. ff. ex quibus cauſ. majorum. l.1. §.2. de Prætor. ſtipul.* Vulteius *lib.2. de judiciis, cap.4. numero 12.* ergo ſemper deſideratur litis conteſtatio. Secunda ratio dubitandi militat contra exemplum à Gregorio noſtro adductum, reſtitutionis videlicet in integrum; nam reſtitutio in integrum non per modum actionis in judicio proponitur, cùm actio non ſit, *l. in cauſa, l. quod ſi minor, §. ult. ff. de minor.* Arnold. Vin. *lib.1. ſelect. quæſt.10.* in modum exceptionis apponitur plerumque, ut *in cap. cauſam, de in integr. reſtit. l. necnon 28. §. exemplo, ff. ex quibus cauſ. majorum.* Docent Faber *in l. in cauſa, ff. de minor.* Oſualdus *lib.21. comment. Donelli, cap.4. littera G.* ergo non rectè hîc aſſeritur, actionis modo in judicio proponi, & ideo neceſſariam eſſe litis

conteſtatio

Digitized by Google

conteſtationem. Tertia difficultas militat contra eam partem, in qua aſſeritur, ante, & poſt litis ingreſſum officium mercenarium judicis poſſe implorari; nam litis conteſtatio fundamentum, & lapis angularis judicii eſt, & ſubſtantia ordinis judiciarii, *cap. dudum, de election. cap. cùm cauſa, de appellat. cap. ſuper queſtionum, de officio delegat.* ſine qua omnia vitiantur, & ante eam non lis, ſed controverſia dicitur, *l. ſed ſi 25. §. ſi ante 7. ff. de petit. heredit.* & actorem non petere, ſed velle petere, ſcripſit Paulus *in l. amplius 15. ff. rem ratam*: quod etiam refertur *in cap. ex parte, de verb. ſignific.* igitur nunquam utiliter ſine litis conteſtatione officium judicis implorari valet.

3. **Officium quid ſit.** His difficultatibus non obſtantibus, vera eſt ſuprà tradita aſſertio. Pro cujus expoſitione ſciendum eſt, verbum *officium*, eſſe generale, omneque miniſterium comprehendere, *l. legatis 65. §. ſi ex officio, ff. de legat. 3.* Cuiac. *lib. 9. obſervat. cap. 17.* Quandoque ad rem refertur, *l. 1. ff. de regul. jur.* aliquando ad loca, ubi officia exercentur, *l. cum 17. ff. de in jus vocando, l. ſi fidejuſſor, ff. qui ſatiſdare cogant. l. Sempronia 72. ff. de furtis, l. 4. §. proficiſci, ff. de officio proconſ.* Magis propriè ad homines refertur, idque ſignificat, quod cuique competit, vel ex honeſtate, vel ex neceſſitate, vel ex munere, ut *in l. 1. ff. de regul. jur. l. 2. §. 1. & 2. ff. de his, quibus ut indign.* Hæc officia cùm à judicibus exerceantur, ipſi latè appellantur officiales, *l. illicitas, §. nec tenuit, ff. de officio Præſid.* & miniſtri officiales, *l. Præſidis 14. ff. de rebus credit. l. penult. ff. de bonis damnat.* Officium judicis in varias ſpecies dividitur à Doctoribus, ut in merum & mixtum à Vulteio *lib. 2. de judic. cap. 4. num. 40.* Vinio, Mancio & Pichard. *in rubric. inſtit. de officio judic.* in noſtro textu dividitur in nobile, & mercenarium; quam diviſionem licèt rejiciant Vaconius à Vacuna *lib. 6. declarat. cap. 78. num. 11.* Corraſ. *lib. 7. miſcellan. cap. 9.* eam tamen amplectuntur Pichard. & omnes Inſtiturarii *ubi ſuprà*. Et ut eam exponamus, ſciendum eſt, officium judicis nobile appellari, quod judex juris authoritate exercet, cùm ad inſtantiam partis illud impartitur, non deſerviens alicui actioni; ſed ipſum judicis officium pro actione proponitur, veluti quando concedit in integrum reſtitutionem, vel cùm officium impartitur illi, qui ſtricto jure nullam habet actionem, ſed ſolùm ex æquo, & bono, ut *in l. qui per collationem 49. §. 1. ff. de action. empti, l. centum 8. ff. de eo quod certo loco, l. quæro 54. ff. locati*; vel cùm imploratur officium ab eo, qui cum alio nullam habet controverſiam, ſed petit aliquid, quod ejus interſit, veluti reſtitutionem famæ, honoris, ſeu natalium. Docet Doctor Olea *de ceſſione jur. tit. 3. quæſt. 8. num. 46.* Mercenarium autem judicis officium eſt, quod actioni in judicio propoſitæ deſervit, & tunc officium judicis idem eſt, quod actio, *l. inquilino, ff. de damn. infect. l. non 40. de judiciis, l. idem 10. §. 2. ff. mandati, l. Ædiles 25. §. 8. l. item 30. l. 1. cum l. ſequenti, l. bovem 43. §. aliquando, ff. de ædilitio edicto*; nam judex actione in judicium deducta officium exercet ad normam, & menſuram actionis, vel in ea reſtituenda, interrogationibus faciendis, probationibus recipiendis, vel uſuris, fructibuſque æſtimandis: quidquid autem tunc judex interloquitur, fieri dicitur ex officio judicis mercenario, *l. ædiles 25. §. item ff. de ædilit. edict.* & ſententiâ prolatâ, judex functus dicitur officio ſuo mercenario, *l. judex 55. ff. de judiciis.* Alia etiam, quæ ad officium mercenarium ſpectant, tradunt Zaphius & Orozius *in l. 1. ff. de juriſd.* Pichard. *in l. 3. §. ex quib. cauſ. major.* Stephanus Pomeranus *lib. 1. de judiciis, num. 42.* Boerius *de juriſd. quæſt. 3.* Valenzuela *conſil. 86. num. 56.*

Secundò ſciendum eſt, officium judicis implorari, cùm deeſt actio, qua ut ordinario remedio jus ſuum actor proſequatur, *l. hereditas, ff. de petit. heredit. l. Quintus 7. ff. de annuis legat.* & tunc loco actionis ſuccedit officium judicis, licèt naturam actionis non habeat. Azo *in rubr. Inſtit. de offic. judic.* Giphanius *in l. actionis 37. ff. de obligat. & action.* Unde licèt actio ex jure ſtricto naſcatur, officio tamen judicis ex æquitate provenit. Oſuald. *lib. 19. ad Donel. cap. 1. littera P.* Nec contrarium probat textus *in l. actionis 34. l. pecunia 178. §. actionis, ff. de verb. ſignific.* ubi aſſeritur, actionis verbo contineri perſequutiones extraordinarias: igitur & officium judicis, ut extraordinarium, appellatione actionis continetur. Nam reſpondendum eſt, perſequutiones extraordinarias in illis textibus appellari eas, quæ olim dabantur ſine certa verborum formula, de quibus *in l. 1. ff. ſi menſor falſum modum*: docet Vulteius *diſcept. cap. 1.* 4. **Officium judicis non eſt actio.**

5. **Traditur ratio decidendi.** Ex quibus profluit ratio decidendi ad hunc textum; nam ſi officium judicis nobile cùm imploratur, ſuccedit loco actionis, judicialis ordo debet obſervari, & litis conteſtatio fieri, cùm in judiciis ordinariis deſideretur litis conteſtatio, *cap. 1. de litis conteſtat.* at verò cùm judicis officium mercenarium imploratur, non eſt neceſſaria litis conteſtatio, ſed antea, vel poſtea præſtari poteſt; quia tunc imploratur contra partem, & poſt litem cum ea in principali cauſa conteſtatam: quæ conteſtatio principalis extenditur ad acceſſoria; & ideo tunc officium judicis mercenarium non poſcit litis conteſtationem ſpecialem, ut contingit in exceptionibus peremptoriis, quæ ante, & poſt litis conteſtationem opponi poſſunt. Docent Vivianus *in rationali*, & Hoſtienſis *in præſenti*.

6. **Reſpondetur difficultatibus.** Nec obſtant dubitandi rationes ſuprà adductæ. Non prima, cui ſatisfactum jam eſt ex differentia adducta inter officium judicis nobile, & mercenarium. Nec ſecunda adverſatur; fatemur enim reſtitutionis beneficium jure actionis non peti, ſed tantùm ad illud aſſequendum implorari judicis officium; nam cùm Prætor reſtitutionem pollicetur ex aliquo capite, non ait, ſe actionem daturum, ſed animadverſurum, *l. quod ſi minor 24. §. ult. ff. de minor.* Notavit Vinius *lib. 1. ſelect. quæſt. 10.* Nec contrarium ſuadet noſter textus; tantùm enim Gregorius affirmat, tunc loco actionis officium judicis implorari: ergo quia non eſt propriè actio. Deinde, nam officium judicis eſt ſubſidiarium remedium, daturque cùm aliud non competit, *l. in cauſa 13. ff. de minor.* Gentilis *lib. 2. de juriſdict. cap. 22.* Donel. *lib. 21. comment. cap. 4.* Nec obſtat textus *in l. in cauſa 16.* in illis verbis, *alia actio*; in quibus ſupponi videtur, reſtitutionis remedium jure actionis competere. Nam reſpondetur, quod licèt plerumque particula, *alius*, vel, *alia*, ſit repetitiva ſimilium, *l. quidam, ff. de rebus dubiis, l. ſi fugitivi, Cod. de ſervis fugit. authentica teſtamenta, C. de teſtament.* Sanchez *de matrim. lib. 3. diſput. 20. num. 2.* tamen non ſemper eſt ſimilitudinis; & cùm conjecturæ adſunt in contrarium, repetitiva non eſt, *l. 1. §. debitum, de conſtit. pec. authent. qui ſemel, C. quomodo, & quando, c. Novatianus 2. quæſt. 1.* Barboſa *de diction. verbo Alius.* Unde cùm *in d. l. in cauſa*, Conſultus ſtatim appellet reſtitutionem remedium extraordinarium, rectè dicimus particulam *aliam*, in eo textu non importare ſimilitudinem inter actionem, & reſtitutionem. Nec ultima difficultas refragatur, nam verum eſt, officium judicis ante, & poſt litis conteſtationem implorari poſſe: poſt, quia cùm lis ſit conteſtata ſuper negotio principali, non eſt neceſſaria nova litis conteſtatio: antea, quia cùm non procedatur jure ordinario in hoc caſu, ſed extra-

Ttt 2 ordinario,

ordinario, ſufficit ut poſtea libello exhibito pars citetur, & per conſequens lis conteſtetur.

7. Exponitur cap. ſignificante, de appellat. Primò ſuperiori aſſertioni adverſatur textus *in c. ſignificante 69. de appellat.* ubi proponitur, Decanum, & Canonicos Eccleſiæ Magduni, quæeſt Canonicorum regularium in provincia Turonenſi, aſſeruiſſe jus habere, ut in ſuis tantùm ſtallis, menſiſque, ſeu macellis carnifices carnes venderent. Epiſcopus Aurelian. negabat hoc jus Canonicis competere; aſſumptis judicibus ex conſenſu utriuſque partis, Epiſcopus alibi, quàm in prædictis ſtallis carnem vendere permiſit. Canonici officium judicum implorando petebant, ut clauſis Epiſcopi officinis, omnia in priſtinum ſtatum reſtituerentur: Epiſcopus opponebat non poſſe judices illos ante diem conſtitutum ex conſenſu utriuſque partis, & ante litem conteſtatam ea de re cognoſcere. Et quia judices neglectâ hac exceptione in cauſa proceſſere, Epiſcopus appellavit ad Roman. Pontif. & Gregorius nonus reſcripſit, legitimè appellatum eſſe. Hactenus facti ſeries, ex qua conſtat, officium judicis mercenarium implorari non poſſe ante litis ingreſſum: ergo non rectè aſſerimus in præſenti, officium judicis mercenarium implorari poſſe ante, & poſt litis conteſtationem. Huic difficultati ut ſatisfaciat Gloſſa *in d. cap. ſignificante, verbo Super his,* aſſerit diſcrimen verſari inter noſtrum textum, & eandem deciſionem, quia textus noſter procedit in judice ordinario: textus verò *in d. cap. ſignificante,* in judice delegato. Sed hæc Gloſſæ ſolutio convincitur ex illis verbis abſolutis, & generalibus noſtri textus, *judicis officium*; quæ junctâ ſententiâ Butrii in præſenti, æqualiter ſunt accipienda de judice ordinario, ac de delegato: quare eâ omiſsâ rectiùs dicendum eſt cum eadem Gloſſa, quod in eo textu officium judicis implorabatur tempore, quo nullum officium judicis erat; ſiquidem certum tempus aſſignatum fuit, intra quod partes comparerent: quare interim officium judicis conquieſcit, *l. ſi verò, Cod. de dilation.* Unde in ea ſpecie non erat judicis officium, quod imploraretur.

8. Intelligitur cap. accedens, ut lite non conteſt. Secundò opponitur textus *in cap. accedens 2. ut lite non conteſt.* ubi proponitur, controverſiam agitari inter Archiepiſcopum Tyrenſem ex parte una, & Plebanum, idest Parochum Eccleſiæ ſancti Marci ex altera. Plebanus enim ſuis finibus non contentus cujuſdam Eccleſiæ Tyrenſis adminiſtrationem uſurpavit; unde dictus Archiepiſcopus coram Berytenſi Prælato, & aliis judicibus delegatis beneficium reſtitutionis poſtulavit. Plebanus priùs contumax comparuit, & inducias petivit; & promittens judicio ſiſti, abfuit; unaque parte præſente, Archiepiſcopus remedio reſtitutorio agebat. Plebanus verò nihil reſpondebat, imò ad Sedem Apoſtolicam appellavit, ea cauſâ adjectâ, quod Berytenſis Epiſcopus, & alius conjudex ſuſpecti videbantur, quia ſuffraganei erant partis adverſæ, Archiepiſcopi videlicet Tyrenſis: judices nihilominus in cauſa proceſſerunt, & reſtitutionem Epiſcopo conceſſerunt. Cauſâ ad Innocentium tertium delatâ, ipſe ſententiam irritavit ex eo, quia ante litem conteſtatam ſententiam ferre non potuit; & cauſam commiſit aliis judicibus. Ex qua ſpecie magnæ oriuntur difficultates. Prima, nam ſi utraque parte præſente officium judicis, ſeu beneficium reſtitutionis fuit imploratum, lis fuit conteſtata, & tamen non ſufficit: igitur litis conteſtatio non eſt ſufficiens, ut imploretur judicis officium. Secunda, nam etſi pars Plebani contumaciter abfuerat, juſtè beneficium reſtitutionis concedi potuit, *l. in cauſa 13. ff. de minor.* cauſâ enim cognitâ, & præſentibus adverſariis, vel ſi per contumaciam abſint, in integrum reſtitutiones perpendendæ ſunt: igitur etſi *in d. cap. accedens*, abfuerat Plebanus, beneficium reſtitutionis concedi potuit. Tertia ex eo naſcitur, quia ſuſpicionis cauſa allegata omni veritate carebat; ſiquidem Berytus æqualiter Metropolis erat ac Tyrus, *l. unica, Cod. de Metropoli Beryto*, ubi Cuiac. Betterius *diatrib. 1. cap. 2.* ergo cauſa ſuſpicionis falſa erat. Quas difficultates, ſicut nemo agnovit, ita nec diſſolvit; pro earum tamen ſolutione exiſtimo, in eo textu imploratum non fuiſſe officium judicis ad concedendum reſtitutionis beneficium; ſed tantùm actum fuiſſe beneficio reſtitutorio, ut poſſeſſio ablata reſtitueretur, ad quam neceſſaria erat litis conteſtatio: & cùm nunquam fuiſſet conteſtata propter partis contumaciam, non potuit ſententia diffinitiva proferri, ut ipſe Innocentius fatetur. Secundæ difficultati reſpondendum eſt, jura in ea adducta procedere, quando partes injuſtè abſuerant, & contumaciter; quæ pro præſentibus habentur, *authentic. qua in provincia, Cod. ubi de criminib. novell. de judiciis, §. appellationes.* At in hoc textu ob juſtam cauſam, videlicet judicum ſuſpicionem, pars abſuerat, & ſic contumax non præſumitur. Ut tertiæ difficultati ſatisfaciamus, ſciendum eſt, non ſemper in eadem civitate jus Metropoliticum obſervari quoad regimen Eccleſiæ, ac quoad forum civile; non enim juxta novam formam Imperatoris alicui provinciæ datam mutatur ſtatus dignitatum eccleſiaſticarum, ut ex Baſilio & Innocentio probat Cuiac. *in d. l. unica, Cod. de Metropoli Beryto.* Unde quoad forum civile Berytus Metropolis erat; quoad regimen verò Eccleſiæ ſuffraganea Archiepiſcopi Tyrenſis, quia tantùm Epiſcopali Cathedrâ decorabatur, ut docent Betterius *d. cap. 2.* P. Marcha *lib. 2. concord. cap. 8. num. 1.* Quare Plebanus juſtam recuſationis cauſam propoſuit, videlicet judicem delegatum eſſe ſuffraganeum partis, ut docet Germonius *lib. 1. animadverſ. cap. 10.*

De hoc etiam officio judicis, tam nobili, quàm mercenario, exaudiendi ſunt textus *in l. planè 38. de petit. heredit.* juncto Cuiac. ibi, *lib. 2. reſponſor. Papin.* & *lib. 22. obſerv. cap. 33. in fin. l. ultima, Cod. de petit. heredit. l. & qui 9. l. ſi vendidero 80. §. ſi Titius 5. ff. de furtis*, junctis Cuiac. ibi, *lib. 2. reſponſ. Papin.* & Fabro *lib. 4. conject. cap. 2. l. 1. Cod. ſi minor ſe ab hereditat. l. ſi reus 73. in fine, ff. de procurator. l. 1. aliàs 2. Cod. de duobus reis*, juncto Fabro *lib. 11. conject. cap. 17. l. 2. §. idem Julianus, l. centum, ff. de eo quod certo loco, l. 2. Cod. de non numerata*, juncto Acoſta *in l. ſi ex cautione, §. officium judicis, Cod. eodem tit. l. 3. ff. de alienat. judicii, l. Prætor 15. ff. de noxalib. l. ſi alius 7. §. belliſſimè 3. ff. quod vi, aut clam, l. inquilino 33. l. cùm poſtulaſſent 44.* ubi plura Cujac. *ff. de damno infecto, l. non quiſquis 40. ff. de judiciis, l. ſi navis 62. ff. de rer. vend. l. 10. §. ſi ex fundo, ff. mandati, l. Ædiles 25. §. item 8. l. item 3. §. 1. l. quod ſi 31. §. ſed hoc, l. bovem 43. §. aliquando, ff. de Ædilit. edict.* 9.

TITULUS

TITULUS XXXIII.

De majoritate, & obedientia.

CAPVT PRIMVM.

a Gregorius *Auguſtino Epiſcopo Anglorum.*

CUM certum ſit, pro omnipotenti Deo laborantibus ineffabilia æterni regni præmia reſervari: nobis tamen eis neceſſe eſt honorum beneficia tribuere, ut in ſpiritualis operis ſtudio ex remuneratione valeant multipliciùs inſudare. Et quia nova Anglorum Eccleſia ad omnipotentis Dei gratiam eodem Domino largiente, & te laborante perducta eſt, uſum tibi *b* Pallii in ea ad ſola Miſſarum ſolennia agenda concedimus, ita ut per loca ſingula duodecim Epiſcopos ordines, qui tuæ ditioni ſubjaceant; quatenus Londonienſis Epiſcopus civitatis ſemper in poſterum à Synodo propria debeat conſecrari, atque honoris pallium ab hac ſancta & Apoſtolica, cui auctore Deo deſervio, Sede percipiat. Ad *c* Eboracenſem verò civitatem te volumus Epiſcopum mittere, quem nos judicaverimus ordinandum: ita ut ſi eadem civitas cum finitimis locis verbum Dei receperit, ipſe quoque duodecim Epiſcopos ordinet, ut Metropolitani honore perfruatur: quia ei quoque, ſi vita comes fuerit, pallium tribuere Domino favente proponimus; quem tamen tuæ fraternitatis volumus diſpoſitioni ſubjacere. Poſt obitum verò tuum ita Epiſcopis, quos ordinaverit, præſit, ut *d* Londonienſis Epiſcopi nullo modo ditioni ſubjaceat. Sit verò inter Londoniæ & Eboracæ civitatis Epiſcopos in poſterum honoris iſta diſtinctio, ut ipſe prior habeatur, qui priùs fuerit ordinatus. Communi autem conſilio, & concordi actione quæcumque erunt pro Chriſti zelo agenda, diſponant unanimiter, recta ſentiant, & ea, quæ ſenſerint, non ſibimet diſcrepando perficiant. Tua ergo fraternitas non ſolùm eos Epiſcopos, quos ordinaverit, nec eos tantummodo, qui per Eboracenſem Epiſcopum fuerint ordinati, ſed etiam omnes Britanniæ Sacerdotes habeat Domino Deo noſtro authore ſubjectos, quatenus ex vita, & lingua tuæ ſanctitatis, & rectè credendi, & bene vivendi formam percipiant, atque officium ſuum fide, ac moribus proſequentes, ad cœleſtia, cùm Dominus voluerit, regna pertingant.

NOTÆ.

1\. a GRegorius.] Ita legitur apud ipſum Gregorium *lib.12.epiſt.15.* & poſt Concilium Lateran. ſub Alexand. III. *part.44. cap.1. & in cap.1. ſub hoc tit. in 1. collect.* Cùm enim Anglia ad fidem converſa eſſet prædicatione magni Auguſtini monachi Benedictini anno 557. ut referunt Beda *lib.2. hiſtoria Angliæ, cap.1. & cap.25. & 26.* Candenus *in ſua Britannia, pag. 104.* ibi: *Auguſtinus, quem vulgò Anglorum Apoſtolum dicunt, huc miſſus à Gregorio Magno, ſublatis ethnicæ impietatis portentis, feliciſſimo ſucceſſu in Anglorum animis Chriſtum inſerendo ad chriſtianam fidem convertit.* Et in ſuis reſiduis *pag.364. Auguſtinus primus prædicavit Chriſtum genti Anglorum.* Baleus *cent.1. cap.73. Et Helbertus omnium Anglorum primus à Gregorio primo Romano Pontifice Romanæ Religionis dogmata per Auguſtinum recepit.* Et *cent.14. cap.1. Auguſtinus à Gregorio primo ad Anglos Saxones Papiſticis traditionibus initiandos Apoſtolus primus mittitur* Latè ex ſcriptoribus illius Regni refert Richardus Smitheus *lib.1. in florib. Angliæ, cap.12* Inde S. Auguſtinus vocatur Genitor, & Apoſtolus Anglorum, ut probat contra Proteſtantes idem Smitheus *cap.3. cum ſequentibus uſque ad 24.* Cùm ergo conſuluiſſet B. Gregorium Divus Auguſtinus variis ſuper rebus ſpectantibus ad regimen ipſius provinciæ, & præcedentiis inter Londonienſem, & Eboracenſem Præſules, in præſenti illi reſcribit Gregorius, cujus epiſtolam integram damus ex ejus regiſtro; & cùm eam non perlegiſſent antiquiores, plura pertractarunt prorſus aliena à mente Pontificis.

b *Pallii.*] De cujus uſu, origine & forma egi *in cap.1. de authorit. & uſu Pallii.*

c *Eboracenſem.*] De qua Eccleſia aliqua adduxi *in cap.4. de reſcriptis.*

d *Londonienſis.*] Londinum præcipua, & antiquior Metropolis Britanniæ eſt: ab Ammiano Marcellino dicitur Auguſta, *lib.17. & 18.* Metropolis Orientalium Saxonum appellatur à Beda *lib.2. hiſtor. Angliæ, cap 7.* 2.

COMMENTARIVM.

EX hac epiſtola, ſive ejus fragmento, prout extat in hac ſexta Decretalium collectione, generale axioma deducunt Interpretes: *Prius ordinatus, major & prior habendus eſt.* Illud probant textus *in cap.Epiſcopus, 17.diſt. cap.placuit, 18.diſt.cap.* 3. Conclusio probatur.

quando 8. *diſt.*44. *cap. Epiſcoporum* 5. *diſt.*74. *cap. fin. diſt.*75. *cap.fin.* 89. *diſt.cap.factum* 5 7. *quaſt.*1. *cap.duobus*, 51. 27. *quaſt.*2. *cap.laicis*, 16. *quaſt.*7. *cap.fin.de conſtit.cap.dudum* 1. *de elect.* Concilium Nicænum *canone* 24. *Conſervato Metropolitani Epiſcopi primatu cæteri Epiſcoporum, ſecundum ſuæ ordinationis tempus alius alii ſedendi deferat locum.* Toletanum 4. *can.*3. Synodus 6. *can.*7. Carthag. 4. *can.*87. & 90. Concil. African. *can.*53. & 56. Milevitanum *can.*13. & 14. Divus Gregor. *lib.*7. *epiſt.*114. Leo *epiſt.*15. Gelaſius *epiſt.*1. *cap.*13. Lucius *in epiſt. ad Epiſcopos Occident.* Hincmarus *epiſt.*6. *cap.*16. Faciunt textus *in l.*1. *ff. de albo ſcribendo*, *l.unica*, *Cod.de Conſulibus*, *lib.*12. *l.*1. *Cod. de Præfectis*, *lib.*1. *l.*1. *Cod. de præpoſitis ſacri cubiculi*, *lib.*1. *l.*2. *Cod.de Primicerio*, *eod.lib.* *l.*4. *Cod. de privileg. eorum*, *eod. lib.* *l.*3. *Cod. de tyronibus*, *eod. lib.* *l.ultima*, *ff. de fide inſtrum.* *l.honores* 7. *ff.de decurionibus*, *l. binos* 10. *Cod. de advocat.* 1. *l.nemo* 8. *Cod. de advocat.*2. Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa in præſenti, & *de poteſt. Epiſcopi part.*1. *tit.*3. *cap.*8. *num.*65. & *in ſelect. ad textum in cap.cùm olim, de conſuet.* & *in cap.eſt ordo* 33. *quaſt.*5. & *in remiſſ. ad Tridentinum, ſeſſ.*2. *num.*6. Langleus *lib.*7. *ſemeſtr. cap.*7. & 8. Amaya *in l.fin.Cod.de decurionibus*, *lib.*10. Goldaſtius *lib.*1. *de majorat.cap.*17. *num.*3. Savarus ad Sidonium *lib.*1. *epiſt.*11. Novarius *de gravamin. tomo* 2. *gravam.*153. Limineus *de jure pub. lib.*4. *cap.*9. *n.*67. Valenzuela *conſil.*34. Petrus Gregorius *lib.*4. *de repub. cap.*10. Juſtel. *in can.*86. *Eccleſia African.* Fornerius *lib.*2. *ſelectar. cap.*21. Contelorius *de præcedentiis*, *cap.*4. Ferro Mantique *eod. tract. quaſt.*1. Langleus *lib.*2. *ſemeſtr. cap.*7. 8. & 9. Gratian. *diſceptat. forenſ. cap.*298. & 492. Tamburinus *tomo* 3. *de jure Abbat. diſput.*5. *quaſt.*11. Valenzuela *tom.*1. *conſil.*34. *num.*32. Hermoſilla *in* 5. *part.gloſ.*2. *prolog. num.*4. Grotius *lib.*2. *de jure belli*, *cap.*5. *num.*21. Æneas Silvius *in hiſt. Concilii Baſil.* Altamiran. *de filiis official. cap.*9. *num.*2. & *cap.*11. *num.*1. Joannes Dartis *in decretum*, 15. *diſt.pag.*34. Renatus Chopinus *lib.*1. *ſacra politia, tit. ult. num.*13. Fileſacus *in cap. quoad Sedem, de officio Ordin.* §.4. Cabedo *tomo* 1. *deciſ.*3. *cum ſequentibus*, Hallierius *de Hierarch. Eccleſiaſt.pag.*675. Valdes *de dignitate Regis Hiſpan.c.*5. & 6. Gonzalez *variar.cap.*14. Tamayo de Bargas *en ſus novedades, noved.*6. Eſcobar *de Regia & Pontif. juriſdict. cap.*2. *num.*117. Sahabedra *in chron. Goth. pag.*308. Chenu *in ſerie Epiſcop.Dolenſium, in principio*, Peña *tom.*1. *deciſ.*311. *Rota*, & 583.

4. Traditur ratio dubitandi.

Sed hæc aſſertio ita illuſtrata difficilis redditur ex ſequentibus conſiderationibus. Prima naſcitur ex eo; nam ſicut apud Deum, ita nec in Eccleſia acceptio perſonarum debet dari, *c.cùm decorem, de inſtit.cap.*1. *de conjugio ſervor. cap. nullus* 4. *quaſt.*4. & merita ſunt inſpicienda potiùs, quàm temporum antiquitas, ut ait Divus Gregorius *lib.*6. *epiſt.*29. non loca, vel ordines Creatori noſtro nos faciunt proximiores, ſed nos aut merita bona conjungunt, aut mala disjungunt: & *cap. ſicut excellentiam* 23. *q.*4. legitur quod apud Deum non locus elegantior, ſed vitæ comprobatur melioratio; nec ex eo, quod priùs ordinarius quis ſit, melior haberi debet. Nam ut ait Imperator *in l. nemo, C.de officio Magiſtri militum: Is gradus cæteros antecellat, quem labor prolixus, & ſtipendia meliora fecerint antire.* Expreſſiùs Quintilianus ibi: *Qui pulcherrimè decertaverit, is coronandus, & victor proclamandus, tametſi poſtremus in arenam deſcenderit.* Igitur non rectè in præſenti ex temporis antiquitate majoritas defertur. Augetur hæc difficultas ex eo, quia ſi verum eſſet, antiquiorem juniori eſſe præferendum, ſequeretur, in omnibus illum potiori jure gaudere debere; ſed plerumque antiquior, nec potior, nec prior habetur, ut contingit in pignore, *l. interdum, ff. qui potiores*, *l. creditor* 25. *ff.de rebus creditis*: in libertate, *l.ſi quis habens* 24. *ff. qui, & à quibus*, *l. ſi is qui* 55. *ff. de hæredibus inſtituendis*: in venditione, *l.quoties*, *C. de R.V.* in electione ad beneficium, *cap. illud, de jurepatron.* ergo non ſemper qui prior eſt tempore, potior eſt in loco, & in jure. Secundò prorſus aliena videtur à diſciplina eccleſiaſtica & modeſtia clericorum præſens quæſtio; nam non locus ſanctificat hominem, ſed homo locum, *cap.non loca*, *cap.multi*, *cap.nos*, *cap. illud*, *cap.qualibet*, 40. *diſt.* & ut Plutarchus ait *in lib. de convivio ſeptem Sapientum*, non curandum eſt, quo loco, aut poſt quos collocemur; ſed ut quibus adſidemus, cùm his nobis bene conveniat. Plura Valdes *de dignitate Regum*, *in proœmio*: non ergo noſtri textus quæſtio admittenda erat, ne de contendentibus dici poſſit, quod de Phariſæis ait Dominus apud Divum Marcum *c.*23. *Amant primos accubitus in cœnis, & primas cathedras in ſynagogis, & ſalutationes in foro.* Accedit, nam ſi majoritas attendenda eſſet, non ex antiquitate temporis, ſed ex dignitatis præſtantia eſſet æſtimanda, *cap. à ſubdiacono*, 93. *diſt. cap.cùm olim, de conſuetudine*, *cap.ſtatuimus*, *hoc tit.* igitur non rectè in noſtro textu ex tempore majoritas conſideratur.

5. Ordo dignitatum commendatur.

His dubitandi rationibus minimè obſtantibus, vera eſt Gregorii deciſio. Pro cujus expoſitione ſciendum eſt, eam eſſe humanarum rerum conditionem, ut vix ſine certo ordine ſubſiſtere poſſint; ut enim confuſio evitetur, ita ordo ſervari debet, ut quiſque quæ ſibi conveniunt, agnoſcat, & alieno non ſe immiſceat gradu, *cap.ult.diſt.*89. *cap.pium* 45. *de pœnitent. diſt.*3. & D.Paulus 1. *ad Corinth. cap.*14. jubet omnia decenter, & ſecundùm ordinem fieri. Et Horatius in arte poëtica ait, ſingula quæque locum teneant ſortita decenter.

Omnis res flores, quam juſtus dirigit ordo,
Omne ſed evertit reprobus ordo bonum.

Unde in magna Cælorum, & Aſtrorum machina ordo ſervatur. Apuleius *de mundo*, Manilius *lib.*5. *Aſtrorum*, Plin. *in panegyr. ad Traianum.* Et ſicut in Eccleſia triumphante ordo hierarchicus ſervatur, *cap.*1. *cap.ad hoc*, 89. *diſt.* Gregor. noſter *lib.*4. *epiſt.*51. ita in militante, quæ ad inſtar illius regitur, cuſtodiri decet, *d.cap.ad hæc*, 89. *diſt.* & ordo ſervari debet in multis, ſed præcipuè in publicis negotiis, in deferendis honoribus, in diſponendis cœtibus, in dicenda ſententia, aut ſubſcribend . *l. ut gradatim, ff. de muner.* Platea, & Lucas de Peña *in l.*1. *Cod. ut dignitatum ordo*, *lib.*12. Cùm ergo ordinem in Eccleſia ſervari magnopere ſit neceſſarium, inde majoritas, ſeu prærogativa conſideratur, quâ quis cæteris inferioribus majori honore eſt afficiendus. Majoritas autem conſideratur, & æſtimatur ex variis cauſis, veluti ordine, juriſdictione, antiquitate, privilegio, ordinantis prærogativa. Ex ordine, ut qui ſunt in majoribus ordinibus, præferantur illis qui ſunt in minoribus gradibus, *cap. à ſubdiacono*, 93. *diſt. cap.ſtatuimus*, ubi dicemus, *hoc titul.* Propter juriſdictionem, aut poteſtatem majoritatem obtinent Archiepiſcopus, Epiſcopus, Archidiaconus, Archipresbyter, *cap.olim, diſt.*95. *cap.*1. *de offic. Archipresb. cap.unico, de officio Primicer.* de qua majoritate agemus *in cap. ſolita, cap. quod ſuper*, *hoc titul.* Ex temporis antiquitate majoritas naſcitur, ita ut qui priùs ordinatus eſt, cæteris paribus, is in eodem gradu potior ſit, *l.*2. *Cod.de Præfect. Prætor.* ibi: *Sit igitur ſedes prior antè provectis, locus conſpectior, decernendique facultas antiquior, cui eſt ſplendor adepti magiſtratus vetuſtior.* Et *l.*1. *Cod. de Præpoſit. ſacri cubicul.* ibi: *Ut in ſedibus & in conſeſſu is ordo ſervetur, quem ordo provectionis oſtenderit; cùm manifeſtè decretum*

ſit.

ſit, eum eſſe potiorem qui præceſſerit, vel illum ſubſequi, quem recentius probaverit examen. Iſti ratione temporis potiores dicuntur majores in noſtro textu, *in can.*10. *ſeptimæ Synodi*, in legibus Longobardor. *tit.*8. in legibus Burgund. *tit.*38. *cap.*1. & aliis relatis à Cironio *ad hunc titul.* & primum locum obtinent, tam in publicis actibus, quàm privatis, in ſedendo, loquendo, & ambulando. Concil. Arelatenſe *in præfat.* Concil. Carthag. *can.*89. Unde in canone 92. ipſius Concilii apud Balſamon. ſtatuitur, ut qui ordinantur, ab his, qui eos conſecrant, epiſtolas accipiant Conſulem, & diem continentes, ut antiquitas diſcerni poſſet. Propter privilegium major habetur ille, cujus perſonam, ſedemve Pontificis ſpecialis conceſſio prætulerit, veluti Patriarcha Conſtantinopolitanus Alexandrino, Alexandrinus Antiocheno, Antiochenus Hieroſolymitano major eſt, *cap. antiqua* 23. *de privileg.* Bellarminus *lib.*2. *de Rom. P. cap.*15.17. & 18. Tandem ob prærogativam ordinantis ille cæteris in eodem gradu conſtitutis præfertur, qui à Pontifice ordinatus eſt, *cap. ult. diſt.*17. *cap. fin.* 75. *diſt. cap. per tuas, hoc tit. cap. hi qui, de præbend. in* 6.

6. TRADITUR RATIO DECISIONIS.

Antiquiorem poſteriùs ordinatis præferri, rationi conſentaneum eſt; nam qui prior dignitatem, vel officium aſſequutus eſt, dignior præſumitur, licèt ætate junior ſit, *cap. fin.* 17. *diſt. l.*1. *ff. de albo ſcribendo*, Tiraquellus *de primogenitis quæſt.*19. Hermoſilla *d. gloſſa* 2. *num.*4. & ſemper qui prior eſt tempore, potior eſt jure, *cap. qui prior* 54. *de regul. jur. in* 6. Sineſ. *epiſt.*1-2. *Inverecundum eſt unum reſiſtere multis, juniorem ſenioribus, iis qui conſumpſerunt totam vitam in ſacerdotio, eum qui nondum anno ſuperiore rem attigerat.* Leo I. P. R. *epiſt.* 89. *Æquum eſt, nec ulli de fratribus videtur fieri injuria, ſi his qui vetuſtate procedunt, pro ætatis ſuæ merito in ſuis provinciis à ſacerdotibus cæteris honor deferatur.* Unde apud omnes primò in Senatu cooptati potiorem gradum habuerunt in actibus, tam publicis, quàm privatis. Apud Romanos enim inter Conſules ille major habebatur, qui priùs Conſulatum in urbe obtinuiſſet, *l. nemo, ff. de Conſulibus*: ex Tacito & Cicerone probat Langleus *lib.*2. *ſemeſtr. cap.*7. In Eccleſia adeo antiquitas temporis attenditur, ut ſi Abbates, aut Clerici ut Legati Epiſcoporum mittantur ad Concilium ad ſubſcribendum, poſterioribus Epiſcopis præferuntur, ut conſtat ex Conciliis Epaunenſi, Aurelian.2. Cabilon. Et ne lis de tempore conſecrationis moveretur, ut ſuprà dixi, in Concilio Milevitan. *can.*14. African. *can.*56. Carthagin. *can.*92. *l. ſancimus* 29. *Cod. de Epiſcopali audient.* cautum eſt, ut dies, Conſulque in litteris conſecrationis apponatur: & in ipſis Conciliis juniores antiquiores Epiſcopos honoris causâ Patres appellabant. Concil. Carthag. *can.*58. apud Balſamon. Nec antiquitas temporis attendebatur tantùm in ſubſcribendo, verùm in ſedendo, D. Gregor. *lib.*7. *epiſt.*112. ad Siagrium Epiſcopum: [Epiſcopos ſecundùm ordinationis ſuæ tempus, ſive ad conſidendum in Concilio, ſive ad ſubſcribendum, vel in qualibet alia re ſua loca attendere decernimus, & ſuorum ſibi prærogativam ordinum vindicare.] Et apud nos Conſiliarii, & Officiales Regis, qui primò adepti fuerunt poſſeſſionem officii, præferuntur poſterioribus, niſi priùs electi eſſent, ut pluribus relatis docet Valenzuela *conſil.*34. *num.*36. & priùs obtinens gratiam ad beneficium, præfertur illi, qui poſtea eam impetravit, *cap. duobus, cap. tibi, de reſcriptis in* 6. *cap. ſi à Sede, de præbend. eod. lib.* & Canonicus priùs in Eccleſia receptus præcedit alios, etiam anteriores in gratia. Gratianus *in additionibus ad deciſionem Marchiæ* 16. *num.*1. & 2. Rectè igitur, & juxta eccleſiaſticam diſciplinam ſtatuit Gregor. in præſenti, ex antiquitate temporis majoritatem eſſe æſtimandam: utrum verò in ſedendo antiquior à dextris, an verò à ſiniſtris ſedere debeat? diſputant Rouſſelius *lib.*3. *hiſtor. juris Pontificii, c.*2. Baronius *anno CCCXVI.* Vinius *in notis ad Concil. Nicænum*, Sherlogus *tomo* 2. *in Cantic. veſtigat.*19. *ſect.*9. & *veſtigat.*21. *ſect.*1. Anton. Neubricenſis *in quinquagena, cap.*39. Lælius Biſciola *tomo* 2. *horarum ſucceſſiv. lib.*11. *cap.*5. Savarus ad Synodium *lib.*1. *epiſtol.*11. *verbo Siniſtra*, Mendoza *in Viridario, lib.*5. *problem.*5. & locum medium communiter honoratiorem æſtimari, conſtat ex Caſſiodoro *in Pſalm.*54. *Priùs muros dixit, ut cunctos concluderet: nunc dicit & medium civitatis, deſignans nobiliſſimos, & primates, qui honorabiles videri volunt ſemper in medio conſtituti.* Virgil.9. *Æneid.*

—— *Medio dux agmine Turnus.*

Ubi Donatus ait: *Poteſtas major in medio eſſe ſolet.* Probat Savarus *ad Sidon. lib.*4. *epiſt.*20. *verbo Pedes*, ibi: *Et ipſe medius inceſſit.*

Nec obſtant difficultates ſuprà expenſæ. Non prima, cui facilè ex ſupradictis reſpondetur, aſſerendo, quod licèt acceptio perſonarum non ſit habenda, tamen ut confuſio evitetur, ordo ſervandus eſt; in eo autem non merita æſtimantur, ut probavimus, & ſtatuit Julianus Patricius *novella* 4. §.21. in illis verbis: *Inter clericos non temporis antiquitas, ſed doctrina, & probitas cujuſque ſpectanda eſt.* Nam potiùs antiquitatem attendimus, quia faciliùs tempus computatur, quàm merita dignoſcuntur, juxta textum *in cap. unic. ut eccleſiaſt. benefic. cap.*1. *de clandeſt. deſp.* Diverſum tamen apud Deum obſervatur; qui abſcondita novit, *cap. novit, de offic. Leg. cap. novit, de appellat.* apud quem non gradus elegantior; ſed vitæ melioris actio comprobatur: nec conſideratur quis antiquior, ſed quis juſtior, *d. cap. non loca, cap. multi*, 40. *diſtinct.* Nec augmentum difficultatis refragatur; quia licèt vera ſit utriuſque juris regula, videlicet qui prior eſt tempore, potior eſt jure, de qua *in d. cap. qui prior, l. qui balneum, l. potior, ff. qui potiores, l. ſi fundum, C. eod.* tamen aliquas patitur exceptiones, de quibus in ſuprà citatis juribus agitur, ubi priores tempore, ob ſpecialem rationem potiores in jure non ſunt. Videndi ſunt Tuſchus *littera P. concluſ.*465. plures relati à Barboſ. *axiom.*168. Nec ſecunda difficultas obſtat; nam non eſt improbanda quæſtio ſuper majoritate, etiam in eccleſiaſticis perſonis, dum de ipſa jure, juſteque contendatur, ut latè probant Valdes *de dignitat. Reg. in proœmio*, Beſold. *diſſert. juris Polit. cap.*3. *num.*7. Moldenus *de nobilitat. cap.*1. *num.*55. Auctor Pecialis, ſive juris inter Gentes, *cap.*2. *ſect.*4. *per tot.* Abulenſ. *in Matthæum, quæſt.*23.45. & 47. Larrea *allegat.*51. *fiſcal.* Solorzanus *de præced.* § 3. *n.*20. Ramirez de Prado *in allegation. de præcedent. num.*2. Nec adverſatur argumentum deductum *ex d. cap. ſtatuimus*; nam noſtra aſſertio procedit cæteris paribus, cùm majoritas contenditur inter æquali gradu pollentes; non verò ſi unus majori dignitate decoretur, ut *in d. cap. ſtatuimus, d. cap. à ſubdiacono*; ut ſi Epiſcopus contendat cum presbytero; Presbyter cum Diacono: tunc enim etſi ille, qui major ordine eſt, poſteriùs ordinatus fuerit, præferendus eſt. 7. DISSOLVUNTUR DUBITANDI RATIONES.

Sed ſuperiori aſſertioni primò opponitur textus *in cap. cum olim* 6. *de conſuetudin.* ubi cùm Epiſcopus Londonienſis petiiſſet à R. P. ut ſibi liceret Præcentoris dignitatem in ea Eccleſia inſtituere (non enim poteſt Epiſcopus novam ſtatuere dignitatem in Eccleſia ſine Pontificis conſenſu, *cap.*5. *diſt.*22. cùm exinde aliæ minuantur; *cap. nullus, diſt.*99. 8. EXPONITUR CAP. CUM OLIM DE CONSUET.

*diſt.*99. Azor *tomo* 2.*inſtitut. lib.*6. *cap.*30. *quæſt.*10.) Innocentius III. id conceſſit, dum ſine læſione inſtitui poſſit, illumque locum in ſeſſionibus, & proceſſionibus haberet, quem ſimiles Præcentores in aliis Eccleſiis obtinerent. Cùm igitur Epiſcopus Præcentorem inſtituiſſet, ille noviter electus in præjudicium Decani, & aliorum majoritatem in ipſa Eccleſia ſibi vindicabat eo prætextu, quòd diverſæ eſſent Eccleſiarum conſuetudines. Decanus verò, & alii antiquiores Canonici, cauſam propoſuerunt coram R. P. qui Epiſcopo Helienſi reſcripſit, ut ipſum Præcentorem compelleret ea dignitate manere contentum, quæ ex conſuetudine rationabili illi competit. Ex qua textus ſerie deducitur, non attendi ad majoritatem tempus ordinationis, ſed quid conſuetudine obſervetur: igitur non rectè aſſeritur, ſemper majorem, potiorémque haberi eum, qui priùs ordinatus eſt. Pro hujus textus expoſitione ſciendum eſt, quod licèt prioritas, majoritaſque æſtimetur ex cauſis, & principiis ſuprà adductis; id tamen procedit, niſi contrarium conſuetudine introductum ſit. In præcedentiis enim totum facere conſuetudinem docuerunt Contelorius *ubi ſuprà*, *num.*6. Gratian. *diſcept. cap.*198. & 492.& 877. Barboſa *in ſelectis in d. cap. cum olim* 6. Salgado *de protect. Regia*, 2.*part. cap.*9.*num.*18. Eſcobar *de Regia, & Pontif. juriſd. cap.*24.*num.*99. Caſtillo *de tertiis*, *cap.*41. *num.*64. D. Joannes de Solorzan. *in allegat. pro præcedent. Concilii Indiar. num.*31.& 55. Unde rectè *in d. cap. cùm olim*, cùm de præcedentiis agatur, inſpiciendam eſſe conſuetudinem Innocentius decrevit; & quia in propria Eccleſia non erat præſcripta, vicinarum Eccleſiarum attenditur conſuetudo, juxta textum *in cap. ſuper eo, de cenſib. cap. de his*, 12. *diſt. cap. fin. de ſponſa duorum.* Unde in aliquibus Eccleſiis Gallicanis non obſervari prioritatem ex tempore, ſed plerumque confundi, ex diverſis Conciliis, & eorum ſubſcriptionibus notavit Hallier. *de juriſdict. Hierarchic. lib.*4.§.74. *pag.* 677.

9. INTELLIGITUR CAP. CUM OMNES 6. DE CONSTIT.

Secundò ſuperiori aſſertioni opponitur textus *in cap. cùm omnes* 6. *de conſtitut.* ubi proponitur, Canonicos Eccleſiæ Trecenſis propriis inhiantes commodis ſtatutum feciſſe, ut ipſi, tam præſentes, quàm abſentes fructus ſuarum præbendarum ſuos facerent: item cùm vineæ quibuſdam præbendis annexæ eſſent, ut ipſi dum viverent, eas poſſiderent; pars verò decedentium ad ſucceſſores non tranſiret, ſed inter eos divideretur. Conſultus Innocentius III. in hac Canonicorum inæqualitate reſcripſit, quod cùm omnes unum corpus ſimus in Chriſto, non debent ſeniores junioribus, aut juniores ſenioribus invidere; ſed omnes qui in una Eccleſia uni Domino famulantur, pari gaudent libertate, & antiquos Canonicos junioribus eſſe coæquandos. Ex qua deciſione colligitur, in Eccleſia ratione temporis majoritatem, & prærogativam non adquiri; ſed omnes coæquandos eſſe, & pari gaudere debere loco. Huic difficultati reſpondendum eſt, noſtri textus deciſionem locum habere in ſedendo, ſubſcribendo, & ſimilibus actibus; non verò in perceptione fructuum; ampliores enim, & majores percipere non debent ſeniores, quàm juniores; quia cùm æquale ſit Eccleſiæ ſervitium, æquales debent lucrari proventus; & quia omnes in Eccleſia unum corpus conſtituunt, diverſo jure cenſeri non debent, *cap. cùm M. de conſtitut. cap. cùm in tua* 30. *de decim. cap. quia circa* 22. *de privileg. cap. cognoſcimus* 12. *quæſt.*2. Unde cùm *in d. cap. cùm omnes*, ſtatutum non circa locum in ſedendo, aut ſubſcribendo fieret, ſed circa majores, & pinguiores fructus percipiendos; ideo Innocentius illud irritavit. Nec huic ſolutioni adverſatur textus *in cap. ſtatuimus, hoc tit.* ubi majores potiores habentur, etiam reſpectu fructuum præbendarum. Nam ſciendum eſt in aliquibus Eccleſiis fructus præbendarum non eſſe præbendis aſſignatos, ſed potiùs ex communi menſa unicuique portionem præſtari, *cap. ex parte, de conceſſione præbendæ:* in aliis verò præbendas diſtinctas eſſe, & unicuique certam fructuum partem aſſignatam reperiri, ut *in d. cap. cùm omnes.* Quo caſu ſi portiones diſtinctæ non ſunt, ille potior erit in portione conſequenda, qui major eſt ordine; & inter æquales gradu, qui antiquior eſt, *d. cap. ſtatuimus*, ubi agitur de his præbendis, ut poſt Gloſſam, & antiquiores ibi docet Petrus Gregor. *in cap. fin. de conſtitut.* At cùm *in d. cap. cùm omnes*, diſtinctæ eſſent præbendæ, & fructus diviſi fuiſſent, omnes Canonici coæquantur abſque eo, quod major habeatur qui priùs ordinatus fuit.

10. EXPONITUR LEX UNICUIQUE, C. DE PROXIMIS, LIBRO 12.

Tertiò adverſatur Valentiniani, & Marciani conſtitutio relata *in l. unicuiquè* 7. *Cod. de proxim. ſacror. ſcrin. lib.*12. in illis verbis: *Ut nemini penitus liceat, cùm ſit poſterior tempore, locum præcedentis ambire, niſi fortè ab eo, qui tempore vincitur, laborum comparatione ſuperetur, ut quindecim primatum ejuſdem ſcrinii teſtimonio cum ſacramenti religione ſubnixus præcedentibus dignior judicetur.* Ex qua apertè deducitur, non temporis diuturnitatem, ſed merita ad prioritatem attendi debere. Pro hujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, in eo textu agi de ſubrogatione collegæ per mortem proximi præcedentis, in qua nulla antiquitatis ratio habetur, ut quis locum ſuperiorem aſcendat, *l. unic. Cod. de collegiat. lib.*11. *l. penult. C. de commerciis.* Symmachus *lib.*1. *epiſt.*26. Unde in ea potiùs laborum, quàm temporis ratio habetur, ut docet Fornetius *lib.*2. *ſelectar. cap.*21.

11. EXPONITUR CAP. 1. DE PAROCHIIS.

Quartò opponitur textus *in cap.*1. *de Parochiis*, ubi agitur de Epiſcopis ab hæreſi Donatiſtarum ad fidem catholicam reverſis, cùm jam alii in eorum locum ſuffecti, & conſecrati eſſent; quæriturque, quo modo recipiendi ſint à Catholicis? Et cùm jam Melchiades P. ita reſipiſcentibus indulſiſſet, ut honorem, & dignitatem retinerent, & duo eſſent Epiſcopi collegæ, itaut uno defuncto, alii plebs committeretur regenda, D. Auguſtin. *in breviculo collat. cap.*5. in Concilio Africano Patres id confirmarunt, ut refert Spondan. *anno* 401. *num.*5. Sed quia aliquæ lites inde emergebant, tandem conſtitutum fuit in Concilio Africano *can.*85. quod ſi Epiſcopus ex Donatiſtis ad fidem reverſus fuerit, ita inter ipſum, & noviter ordinatum populus dividatur, ut ille dividat; qui antiquior eſt in Epiſcopatu; junior autem eligat. Ex quo textu expreſsè cognoſcitur, attribui juniori majoritatem, ſiquidem ipſe eligit, cùm plus ſit eligere, quàm dividere, *l. ſancimus*, §. *ne autem, Cod. de donat. l.*2. *Cod. de metat. lib.*11. igitur inter duos Epiſcopos antiquior major non habetur, nec potior. Huic difficultati reſpondendum eſt, omiſsâ ſolutione Hoſtienſis, Butrii, & Ancharani, qui aſſeruerunt ibi majorem eſſe Epiſcopum ratione adminiſtrationis, non verò temporis conſecrationis: omiſsâ etiam ſententiâ eorum, qui exiſtimarunt, non dari prærogativam majoris in dividendo, vel minoris in eligendo, ut ſunt Tiraquel. *de primogenitis*, *quæſt.*60. *num.*10. Lucas de Peña *in l.*2. *Cod. de exactor. lib.*12. eſt aſſerendum, quod licet ſtricto juris rigore, qui ex Donatiſtis convertebatur ad fidem catholicam, privandus eſſet Epiſcopatu, tamen ex æquitate ut collega retinebatur, factâ diviſione, ut in textu refertur: minor autem eligit, & major dividit, quia hæc forma diviſionis, ut æquiſſima, multorum populorum uſu, ac variorum auctorum teſtimoniis comprobata reperitur, *d. l.*2. *Cod. de metat.*

ſuo. l. unic. Cod. de his, qui ſe deferunt. Cujus diviſionis æquitatem commendavit D. Ambroſ. *lib.1. de Abrahamo, cap.3. Firmior*, inquit, *dividat, & infirmior eligat, ne habeat quid conqueratur: electionis enim ſuæ partem non poterit calumniare; non reſidet occaſio reſiliendi, cui datur optio eligendi: nec diviſor gravatur; nam quo prudentior, & cautior, ut nec in diviſione circumſcribatur, nec in electione fraudetur.* Obſervarunt Tiraquel. *ubi ſuprà, num.40.* Gratian. *diſceptat. cap.160. num.18.* Pineda *lib.2. monarchor. cap.2. §.1.* Guillelmus Fornerius *lib.5. rer. quotid. cap.22.* Stephanus Durantius *quæſt.57.* Bronchorſt. *miſcel. cent.1. aſſert.53.* Mancinus *lib.2. de triplici jure, cap.10.*

CAPUT II.

[a] Idem.

SI quis venerit contra decretum Epiſcopi, ab Eccleſia abjiciatur. In libro Regum legitur: Qui non obedierit Principi, morte moriatur. Et in Concilio Agathenſi, quod anathematizetur.

NOTÆ.

1. [a] IDem.] Gregorius videlicet, cui priora verba noſtri textus, *ſi quis venerit contra decretum Epiſcopi, ab Eccleſia abjiciatur*, tribuunt Buchardus *lib.15. Decreti, cap.14.* Carnotenſ. *part.16. Decreti, cap.15.* Papienſis *in 1. collect. ſub hoc titul. cap.3.* Sed hæc verba non reperiuntur in operibus D.Gregor. *in expoſitione lib. Regum.* Hæc etiam verba tribuuntur Concilio Toletano à Burchardo *lib.15. decreti, cap.13.* Carnot. *part.16. cap.14.* Sed in nullo ex Conciliis Toletanis editis reperiuntur, imò nec in Concilio Agathenſi, ut hîc legitur: quare crediderim, primos Decretiſtas ex ſententiis tam Gregorii Magni, quàm Concilii Toletani quinti, præſentem deprompſiſſe ſententiam, non autem ipſa verba tranſcripſiſſe, ut fecerunt in loco libri Regum, quem citant; non enim in aliquo ex libris Regum ſimilia verba reperiuntur: ſententia autem deduci poteſt ex libro 1. Regum, *cap.14.* ut jam notavit eximius Præceptor D.D. Franciſcus Ramos *in ſuo Syntagm. pro Epiſcopatib. propoſ.2. num.82.*

CAPUT III.

[a] Leo Papa *Anaſtaſio* [b] *Theſſalonicenſi Epiſcopo.*

LEgebatur in litteris tuis, quod frater [c] Atticus [d] chartulam de obedientiæ [e] ſponſione conſcripſerat, in qua ſignum prodebatur injuriæ: non enim neceſſarium fuerat, ut obligaretur ſcripto, qui obedientiam ſuam ipſo jam voluntarii adventus officio comprobarat.

NOTÆ.

1. [a] LEo.] Primus videlicet, Magnus cognominatus, patriâ Thuſcus, electus in R.Pontificem anno CDXL. eo tempore, quo Attila Italiam invadens, Aquileiam obſeſſit, ut referunt Baronius, Coriolanus, & alii de vitis Pontificum ſcribentes: inter alia opera S. Leonis reperiuntur epiſtolæ decretales 110. quas cum notis edidit clariſſimus vir Gerardus Voſſius, & recenſet Ludovicus à S. Carolo *in Bibliot. Pontif. littera G.* Præſens textus reperitur in epiſtola 84. miſſa Anaſtaſio Theſſalonicenſi Epiſcopo, quam ex editione prædicta Gerardi Voſſii licet tranſcribere, quæ ita ſe habet. [Quoniam ſicut præceſſores mei præceſſoribus tuis, ita etiam ego dilectioni tuæ, proprium ſequutus exemplum, vices mei moderaminis delegavi: ut curam, quam univerſis Eccleſiis principaliter ex divina inſtitutione debemus, imitator noſtræ manſuetudinis effectus adjuvares, & longinquis ab Apoſtolica Sede provinciis præſentiam quodammodo noſtræ viſitationis impenderes: quia de continenti, opportunoque proſpectu promptum tibi eſſet agnoſcere, quid in quibuſque rebus vel tuo ſtudio componeres, vel noſtro judicio reſervares. Nam cùm majora negotia, & difficiliores cauſarum exitus liberum tibi eſſet ſub noſtræ ſententiæ expectatione ſuſpendere, nec ratio tibi, nec neceſſitas fuit in id, quod menſuram tuam excederet, deviandi. Abundant enim apud te monitorum ſcripta noſtrorum, quibus te de omnium actionum temperantia frequenter inſtruximus, ut commendatas tibi Chriſti Eccleſias, per exhortationem charitatis, ad ſalubritatem obedientiæ provocares. Quia etſi plerumque exiſtant inter negligentes, vel deſides fratres, quæ oporteat majori authoritate curari; ſic tamen eſt adhibenda correctio, ut ſemper ſit ſalva dilectio. Unde & Beatus Apoſtolus Paulus ad eccleſiaſticum regimen Timotheum imbuens, dicit: *Seniorem ne increpaveris, ſed obſerva ut patrem, juvenes ut fratres, anus ut matres, juvenculas ut ſorores, in omni caſtitate.* Quæ moderatio ſi quibuſcumque inferioribus membris ex Apoſtolica inſtitutione debetur, quantò magis fratribus & Coëpiſcopis noſtris ſine offenſione reddenda eſt? Et licèt nonnunquam accidant, quæ in ſacerdotalibus ſint reprehendenda perſonis, plus tamen erga corrigenda agat benevolentia, quàm ſeveritas: plus cohortatio, quàm commotio: plus charitas, quàm poteſtas. Sed qui quæ ſua ſunt, quærunt, non quæ Jeſu Chriſti, facilè ab hac lege diſcedunt: & dum dominari magis quàm conſulere ſubditis quærunt, placet honor, inflat ſuperbia, & quod proviſum eſt ad concordiam, tendit ad noxam. Quod ut neceſſe habeamus ita dicere, non de parvo animi dolore procedit. Me ipſum enim quodam modo in culpa ſentio, cùm te à traditis tibi regulis immodicè deviaſſe cognoſco. Qui ſi tuæ exiſtimationis parum diligens

gens

Digitized by Google

gens eras, meæ ſaltem famæ parcere debueras, ne quæ tuo tantùm facta ſunt animo, noſtro viderentur geſta judicio. Relegat fraternitas tua paginas noſtras, omniaque ad tuos miſſa majores Apoſtolicæ Sedis Præſulum ſcripta percurrat, & nec à me, nec à præceſſoribus meis inveniet ordinatum, quod à te cognovimus eſſe præſumptum. Venit namque ad nos cum Epiſcopis provinciæ ſuæ frater noſter Atticus, veteris Epiri Metropolitanus Antiſtes, & de indigniſſima afflictione, quam pertulit, lachrymabili actione conqueſtus eſt coram adſtantibus Diaconibus tuis, qui querelis fidelibus nihil contrà referendo, ea quæ nobis ingerebantur, fide non carere monſtrabant. Legebatur quoque in litteris tuis, quas iidem Diaconi detulerunt, quod frater Atticus Theſſalonicam veniſſet, quodque conſenſum ſuum etiam ſcripturæ profeſſione ſignaſſet, ut de illo non aliud à nobis intelligi poſſet, quàm proprii arbitrii, & ſpontaneæ devotionis fuiſſe, quod venerat, quod chartulam de obedientiæ ſponſione conſcripſerat; in cujus tamen chartulæ mentione ſignum prodebatur injuriæ. Non enim neceſſarium fuerat, ut obligaretur ſcripto, qui obedientiam ſuam ipſo jam voluntarii adventus probarat officio.]

2. b *Theſſalonicenſi.*] Civitas eſt florentiſſima Macedoniæ, Daciæ Metropolis, Illyrici caput, emporium maximum, quod mercatores ex omnibus nationibus frequentant: hodie dicitur Pſalonich, de qua plura Abraham Ortelius, Ptolomeus, Plinius, & Strabo relati à Gruthero *fol.539. num.9.* Berterius *diatribe* 1. *cap.2.* Tamayo *in Martyrol. die* 15. *Maii*, Pancirola *in notitia Imperii Oriental. cap.*72. quæ quidem Metropolis erat Macedoniæ, ut tradit Strabo. Unde Theſſalonicenſis Præſulis authoritas, & dignitas magna erat in Macedoniam. Cæterùm judiciorum eccleſiaſticorum ab eo, ejuſque Synodo Macedonica retractationes, quemadmodum & cæteræ majores cauſæ Romæ coram ſummo Pontifice peragebantur, etiam poſt Illyrici Orientalis adjunctionem factam Imperio Orientali, ut conſtat ex duabus epiſtolis Innocentii I. datis anno 415. ad Rufum Theſſalonicenſem, & cæteros Macedoniæ Epiſcopos. Verùm Imperator Theodoſius I. quæſtiones Orientales canonicas juſſit ad Sedem Conſtantinop. referri conſtitutione lata anno 471. quam refert, & explicat Petrus Marcha *lib.*3. *Sacerdotii, & Imp.* motus ex eo, quia Synodus Sardicenſis eum modum in retractationibus judiciorum præſcripſiſſet, ut ſi Romanus Pontifex reſtaurandam cognitionem duceret, id fieret intra provinciam, delegatâ Sedis Apoſtolicæ vice alicui ex latere ſuo. Unde cùm Præſul Conſtantinop. eſſet Vicarius Pontificis, ut probavi *in cap. quantò, de conſuet.* & ſtatim dicemus; ad illum eſſe appellandum cenſebat Imperator. Verùm Eccleſia improbavit eam conſtitutionem, & ut Theodoſii deſiderio in partem ſatisfaceret, Bonifacius R. P. vices ſuas mandavit Theſſalonicenſi Epiſcopo per univerſum Illyricum Orientale, & ita Theſſalonicenſis Præſul ab antiquis temporibus vices Sedis Apoſtolicæ gerebat, ut Leo in principio hujus epiſtolæ ait ibi: *Quoniam ſicut prædeceſſores mei, ita etiam ego dilectioni tuæ priorum ſequutus exemplum, vices mei moderaminis delegavi.* Unde lucem accipit canon 20. Concilii Sardicenſis, in illis verbis: *Petrus Epiſcopus dixit: Non ignoratis quanta, & qualis ſit Theſſalonica civitas: ſæpè ad eam veniunt ex aliis regionibus Presbyteri, & Diaconi, & non ſunt contenti brevi tempore, ſed reſident ibi, aut certè vix ad ſua redire coguntur. Univerſi dixerunt, ea jura, quæ conſtituta ſunt circa Epiſcopos, & circa has perſonas, obſervari debent.* Nam cùm in Theſſalonica reſideret Vicarius Romani P. in Oriente, nihil mirum, quod Theſſalonicam ex univerſa Græcia Epiſcopi, & clerici confluerent, ut notarunt Severinus Binius *in notis ad ipſum canonem*, Bellarminus *lib.*2. *de Roman. P. cap.*2. Anaſtaſius ergo Epiſcopus mandatâ ſibi à Leone poteſtate abutens, multa contra ſacrorum canonum ſtatuta faciebat in electionibus Metropolitanorum, & Epiſcoporum, de quibus eum graviter reprehendit Leo *in cap.*1. hujus epiſtolæ; cujus reprehenſionis fragmentum extat *in cap. multùm ſtupeo,* 3. *quæſt.*6. cúmque de eo conquereretur Atticus veteris Epiri Metropolitanus, & quod ſibi debita jura non ſervabat, *in cap.*2. ejuſdem epiſtolæ etiam ipſum monet, ut jura ſervaret Metropolitanis; cujus fragmentum extat *in cap. igitur,* 25. *quæſt.*2. & etiam alia obſervanda in electione Metropolitani præſcribit *in cap. Metropolitano*, 63. *diſt.* quia ſimiles electiones ipſe tanquam Legatus Sedis Apoſtolicæ confirmare debebat, ut conſtat ex præſenti epiſtola, & alia Simplicii Pontificis, & alia Bonifacii ad Eulalium Alexandrinum notavit Pamelius *in notis ad Divum Cyprianum, epiſtola* 68. *num.*16. *in fine.* In præſenti epiſtola prædeceſſores, ſeu majores Leonis ſunt Pontifices poſteriores Innocentio primo, ſub quo Rufus ſolam Macedonicam Provinciam regebat jure Metropolitico. Hujus autem jure prærogativæ Vicarii Theſſalonicenſem Præſulem uſum fuiſſe jam per annum 431. fusè probat Petrus Marcha *in diſſert. de Primatu Lugdunenſi*, quæ extat tomo 26. Conciliorum: poſtea à Juſtiniano imminuta fuit hæc Theſſalonicenſis Eccleſiæ authoritas, adjunctis aliquot provinciis ad conflandum Juſtinianeæ Archiepiſcopatum. Deinde penitus abolita eſt poſtquam à Leone Iſauro in odium fidei vindicatæ à Summis Pontificibus Gregorio II. & III. Illyrici provinciæ, Siciliæ & Calabriæ avulſæ ſunt à Patriarchatu Romano, & Conſtantinop. Sedi tributæ; tunc enim intra fines tantùm Macedoniæ reſtricta fuit hæc Præſulis authoritas.

c *Atticus.*] Iſte Præſul erat Epiri veteris; nam in Macedonia, & Illyrico Orientali duplex eſt Epirus; vetus, & nova, quarum deſcriptionem tradunt Berterius *diatrib.*1. *cap.*4. *in fin.* Carolus à S. Paulo *in Geographia ſacra*, *pag.* 193. Et licèt eſſet Archiepiſcopus, tamen obedientiam præſtare debebat Primati Macedoniæ, Archiepiſcopo videlicet Theſſalonicenſi. 3.

d *Chartulam.*] Id eſt ſcripturam; ſæpe enim in Conciliis, & legibus antiquis ſcriptura charta dicitur, ut probat Lindembrogius *in Gloſſar. leg. antiquar. verbo Charta.* 4.

e *Sponſione.*] Quid ſit ſponſio, dixi *in cap. tranſlato, de conſtitution.* & textum hunc expoſui *in cap. ſignificaſti, de election.*

CAPUT IV.

Clemens Papa tertius.

OMnes Principes terræ, & cæteros homines Epiſcopis obedire Beatus Petrus præcipiebat.

NOTÆ.

NOTÆ.

a *Clemens.*] Ita legitur in hac collectione; in prima autem *ſub hoc titulo cap.* 1. & apud Burchardum *lib.* 1. *decreti*, *cap.* 114. Carnotenſem *part.* 5. *decreti*, *cap.* 124. tantùm legitur *Clemens.* Sed cùm hæc verba reperiantur in epiſtola 1. D. Clementis primi ad Jacobum fratrem Domini miſſa, non eſt ratio cur Clementi tertio tribuatur, ſed Clementi primo: Clemens enim primus ſcripſit varias epiſtolas, & octo libros conſtitutionum, aliáque innumera opera edidit, quæ recenſet Ludovicus à S. Carolo in *Bibliotheca Pontif. in ipſo Clemente I.*

CAPUT V.

Innocentius III. a *Herbipolen.*

ILlud Dominus in Beato Petro. *Et infrà*: ven. f. n. quondam Hidenſin. Epiſcopus Imp. aulæ Cancellarius, non attendens quia multa ſunt, quæ præter ſpecialem auctoritatem Ap. Sed. de jure non poſſent, nec deberent impunè ab aliquibus attentari, utpote ceſſiones, & tranſlationes Epiſcoporum, & alia, quæ nota ſunt vobis, non ſolùm non obtentâ licentiâ noſtrâ, ſed nec etiam poſtulatâ, Eccleſiâ Hildeſemen. relictâ Herbipolen. Eccleſiam occupavit. *Et infrà*: Munitiones autem, & oppida Herbipolen. Eccleſiæ in utilitatem illius ſe aſſeruit tenuiſſe, ne ſi ad alienas manus forſitan deveniſſet, non eſſet qui eam poſtmodùm liberaſſet. Sed cùm ſpiritualia ſint temporalibus digniora, & obedientia melior ſit, quàm victimæ, & auſcultare magis, quàm adipem arietum offerre, non debuerat idem Epiſcopus pro temporali commodo Herbipolen. Eccleſiæ, notam incurrere inobedientiæ, & Apoſtolicis juſſionibus contraïre.

NOTÆ.

1\. a *Herbipolen.*] Ita legitur *in cap.* 1. *hoc titulo in* 3. *collect.* & *in cap. illud*, *de clerico excommunic.* hujus autem textus hiſtoria petenda eſt ex traditis *in cap.* 3. & 4. *de tranſlat. Epiſcopor.*

CAPUT VI.

Idem a *Illuſtri Conſtantinopol.* b *Imperatori.*

SOlitæ benignitatis affectu recepimus litteras, quas per dilectum fil. Archidiaconum Dyrrachii, virum providum & fidelem Imperialis nobis Excellentia deſtinavit, per quas intelleximus, quod litteræ, quas per dilectum filium Capellanum noſtrum tunc Apoſtolicæ Sedis Legatum, tibi tranſmiſimus, Imperio tuo præſentatæ fuerant, & perlectæ. Mirata eſt autem Imperialis ſublimitas, ſicut per eaſdem nobis litteras intimaſti, quòd niſi fuimus aliquantulum increpare, licèt non increpandi animo, ſed affectu potiùs commonendi, quæ ſcripſimus, meminerimus nos ſcripſiſſe. Huic autem tuæ admirationi non cauſam, ſed occaſionem præbuit, ſicut ex eiſdem conjecimus litteris, quòd legiſti c Beatum Petrum Principem Apoſtolorum ſic ſcripſiſſe: Subditi eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum, ſive Regi tanquam præcellenti, ſive Ducibus tanquam ab eo miſſis ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum. Volens enim, de quo nos rationabiliùs admiramur, Imperatoria Celſitudo per hoc, & alia, quæ induxit, Imperium Sacerdotio dignitate, & poteſtate præferre, ex auctoritate præmiſſa voluit triplex trahere argumentum. Primum ex eo, quod legitur, Subditi eſtote: ſecundum ex eo, quod ſequitur, Regi tanquam præcellenti: tertium ex eo, quod eſt adjectum ſubſequenter, Ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum: Per primum ſubeſſe Sacerdotium, per ſecundum Imperium præeminere, per tertium Imperatorem tam in Sacerdotes, quàm laicos juriſdictionem, imò etiam gladii poteſtatem accepiſſe. Cùm enim & boni quidam Sacerdotes, & quidam eorum malefactores exiſtant; is qui ſecundùm Apoſtolum gladium portat ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum, in malefacientes Presbyteros, & eorum exceſſus præſumptos, ultore poteſt gladio vindicare; cùm inter Presbyteros, & alios Apoſtolus non diſtinguat. Verùm ſi & perſonam loquentis, & eorum, ad quos loquebatur, ac uſum loquutionis diligentiùs attendiſſes ſcribentis, non expreſſiſſes taliter intellectum: ſcribit enim Apoſtolus ſubditis ſuis, & eos ad humilitatis meritum provocabat. Si enim per id, quod dixit, Subjecti eſtote, ſacerdotio imponere voluit jugum ſubjectionis, & eis prælationis auctoritatem conferre, quibus eos ſubjectos eſſe commonebat, ſequeretur ex hoc, quod & ſervus quilibet in ſacerdotes imperium accepiſſet, cùm dicatur, Omni humanæ creaturæ.

turæ. Quod autem ſequitur, Regi tanquam præcellenti, non negamus quoniam præcellat in temporalibus Imperator illis duntaxat, qui ab eo recipiunt temporalia: ſed Pontifex in ſpiritualibus antecellit, quæ tantò ſunt temporalibus digniora, quantò corpori eſt anima præferenda. Licèt nec ſimpliciter dictum fuit, Subjecti eſtote; ſed additum fuit, Propter Deum: nec purè ſcriptum ſit, Regi præcellenti; ſed impoſitum forſan non ſine cauſa ſit, Tanquam. Quod autem ſequitur, Ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum; intelligendum non eſt, quod Rex, vel Imperator ſuper omnes, & bonos, & malos gladii poteſtatem acceperit; ſed in eos ſolummodò, qui nitentes gladio, ejus ſunt juriſdictioni commiſſi, juxta quod Veritas ait: Omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt. Non enim poteſt, aut debet quiſquam ſervum alterius judicare; cùm ſervus ſuo domino ſecundùm Apoſtolum ſtet, aut cadat. Ad id etiam induxiſti, quod licèt Moyſes, & Aaron ſecundùm carnem fratres extiterint, Moyſes tamen Princeps populi, Aaron ſacerdotii poteſtate præerat; & Jeſus ſucceſſor ipſius imperium in ſacerdotes accepit. David quoque Rex Abiathar Pontifici præeminebat. Cæterùm licèt Moyſes dux populi fuerit, fuit etiam & Sacerdos, qui Aaron in Sacerdotem inunxit, cui Propheta ſacerdotium recognoſcens: Moyſes, inquit, & Aaron *d* in ſacerdotibus ejus. Quæ verò de Jeſu Benjamin ad commendandam prælationem ejus reſcripſiſti, magis ſecundùm ſpiritum, quàm litteram debent intelligi; quia ſecundùm Apoſtolum, littera occidit, ſpiritus autem vivificat, pro eo quod ipſe veri Jesu ſignum expreſſit, qui populum ſuum in terra promiſſionis induxit. David etiam quamvis diadema Regium obtineret, Abiathar Sacerdoti, non tam ex dignitate Regia, quàm authoritate Prophetica imperabat. Verùm quidquid olim fuerit in veteri Teſtamento, nunc aliud eſt in novo, ex quo Chriſtus factus eſt ſacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech; qui ſe non ut Rex, ſed ſacerdos in ara crucis hoſtiam obtulit Deo Patri, per quam genus redemit humanum; circa illum præcipuè, qui ſucceſſor eſt Apoſtoli Petri, ſed & Vicarius Jesu Chriſti. Potuiſſes autem prærogativam ſacerdotii ab eo intelligere, quod eſt dictum non à quolibet, ſed à Deo; non Regi, ſed Sacerdoti, nec de Regia ſtirpe, ſed Sacerdotali proſapia: de ſacerdotibus verò, qui erant in Anathoth: Ecce *e* conſtitui te ſuper gentes, & Regna, ut evellas, & diſſipes, ædifices, & plantes. Dictum eſt & in lege divina: Diis non detrahes, & Principem populi tui non maledices: quæ Sacerdotes Regibus anteponens, iſtos Deos, & illos Principes appellavit. Præterea noſſe debueras, quod fecit Deus duo luminaria in firmamento cœli; luminare majus, ut præeſſet diei; & luminare minus, ut præeſſet nocti: utrumque magnum, ſed alterum majus; quia nomine cœli præſignatur Eccleſia, juxta quod Veritas ait: Simile eſt regnum cœlorum homini patrifamilias, qui ſummo mane conduxit operarios in vineam ſuam. Per diem verò ſpiritualis accipitur, & per noctem carnalis, ſecundùm Propheticum teſtimonium: Dies diei eructat verbum, & nox nocti indicat ſcientiam. Ad firmamentum cœli igitur, hoc eſt univerſalis Eccleſiæ, fecit Deus magna luminaria, id eſt duas magnas inſtituit dignitates, quæ ſunt Pontificalis auctoritas, & Regalis poteſtas: ſed illa quæ præeſt diebus, id eſt ſpiritualibus, major eſt; quæ verò carnalibus, minor eſt, ut quanta eſt inter ſolem, & lunam; tanta inter Pontifices, & Reges cognoſcatur *f* differentia. Hoc autem ſi prudenter attenderet Imperatoria Celſitudo, non faceret, aut permitteret venerabilem fratrem noſtrum Patriarcham *g* Conſtantinopolitanum, magnum quidem & honorabile membrum Eccleſiæ, juxta ſcabellum pedum ſuorum *h* ſiniſtrâ parte ſedere, cùm alii Reges, & Principes Archiepiſcopis, & Epiſcopis ſuis, ſicut debent, reverenter *i* aſſurgant, & eis juxta ſe honorabilem ſedem aſſignent. Nam & piiſſimus *k* Conſtantinus quantum honoris exhibuerit ſacerdotibus, tua, ſicut credimus, prudentia non ignorat. Nos autem etſi non increpando ſcripſerimus, potuiſſemus tamen rationabiliùs increpare; cùm Beatus Apoſtolus Paulus Epiſcopum inſtruens, ad Timotheum ſcripſiſſe legatur: Prædica, inſta opportunè, importunè, argue, obſecra, increpa in omni patientia, & doctrina. Non enim os noſtrum debet eſſe ligatum, ſed patere debet ad omnes, ne ſecundùm Prophetam ſimus canes muti, non valentes latrare. Unde correctio noſtra non debuit eſſe moleſta, ſed magis accepta; quia pater filium, quem diligit, corripit; & Deus, quos amat, arguit, & caſtigat. Debitum igitur officii Paſtoralis exequimur, cùm obſecramus, arguimus, increpamus; & non ſolùm alios, ſed Imperatores, & Reges opportunè ad ea ſtudemus inducere, quæ Dominicæ ſunt placita voluntati. Nobis enim in Beato Petro ſunt oves Chriſti commiſſæ, dicente Domino: Paſce oves meas; non diſtinguens inter has oves, & alienas; ut alienum à ſuo demonſtraret ovili, qui Petrum, & ſucceſſores ipſius, Magiſtros non recognoſceret, & Paſtores: ut illud tanquam notiſſimum omittamus,

mus, quod Dominus inquit ad Petrum; & in Petro dixit ad ſucceſſores ipſius: Quodcumque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis: & quodcumque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis. Nihil excipiens, qui dixit, Quodcumque. Verùm his diutiùs non inſiſtemus, ne vel contendere videamur, vel in hujuſmodi delectari; cùm ſi gloriari expediat, non in honore, non in magnitudine, ſed in ſolicitudine ſit potiùs gloriandum, cùm & Apoſtolus in infirmitatibus glorietur. Novimus enim ſcriptum: Omnis qui ſe humiliat, exaltabitur; & qui ſe exaltat, humiliabitur. Et iterum: Quantò major es, humilia te in omnibus. Et alibi: Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam: propter quod exaltationem noſtram in humiliatione ponimus, & humilitatem exaltationem maximam reputamus. Verùm etiam ſervos, non ſolùm Dei, ſed & *l* ſervorum Dei nos eſſe ſcribimus, & fatemur; & tam ſapientibus, quàm inſipientibus debitores. Utrum autem Imperatoriam Excellentiam ad bonum & utile per litteras noſtras duxerimus invitandam? utrum juſta tibi ſuggeſſerimus, & honeſta, tua Celſitudo diſcernat, cùm non niſi ad unitatem Eccleſiæ, ac terræ Hieroſolymitanæ ſubſidium nos te meminerimus invitaſſe. Inſpiret igitur menti tuæ is, qui ubi vult ſpirat, & qui habet corda Principum in manu ſua, ut conſiliis noſtris, & monitis acquieſcas, & id agas, quod ad honorem divini nominis, chriſtianæ religionis augmentum, & ſalutem animæ tuæ meritò debeat provenire. Nos autem quidquid tu egeris, quod expedire viderimus, gratum habebimus. Utinam autem illum egregium prædeceſſorem tuum inclytæ recordationis *m* Manuelem Imperatorem ſatageres in devotione Sedis Apoſtolicæ verbis, & operibus meliùs imitari, ut per ejus auxilium, & conſilium, ſicut illi, ſic tibi, & Imperio tuo meliùs proveniret, ſaltem amodò ſupplens quod hactenus neglexiſti. Prædictus autem Archidiaconus, quod à nobis audivit radio Excellentiæ tuæ fideliter poterit intimare.

NOTÆ.

1. a [*Illuſtri.*] De titulo Illuſtris, Imperatoribus ſæpiùs à Pontifice dato, aliqua notavi *in cap. nobis, de officio Legat.*

2. b *Imperatori.*] Alexio videlicet Comneno, qui Orientale obtinuit imperium ex anno 1080. uſque ad annum 1098. ut ejus geſta latè referens tradit Beſold. *in hiſtor. Conſtantinop.* Ex Byzantinæ hiſtoriæ ſcriptoribus in dicto anno hujus textus repetenda eſt hiſtoria, & ex Bzovio, & Spondano *in continuat. Baronii, anno* 1089. & ex geſtis Innocentii III. relatis à Boſqueto *in notis ad Innocentium III.* Innocentius III. enim dignitatis Pontificiæ, & libertatis eccleſiaſticæ vindex litteras ſuas per Joannem Capellanum ſuum ad Joannem Camatherum Patriarcham Conſtantinop. & Alexium Imperatorem miſit, tam pro ſubſidio Terræ Sanctæ, quàm ut prædictum Patriarcham ad unionem utriuſque Eccleſiæ, Latinæ & Græcæ curandam exhortaretur, quas ex Sirleto *lib. 1. epiſtol. Innocentii, pag.* 172. libet tranſcribere.

Illuſtri Conſtantinopolitano Imperatori.

3. [Imperialis Excellentiæ magnitudo, ſi ſe coram eo humiliaverit, qui humilia reſpicit, & alta à longe cognoſcit; & ſuper eo ſui ſtabile erit Imperii fundamentum, præter quod aliud poni non poteſt, quod eſt ipſe Jeſus; & ſuper quo ipſe Dominus noſter naſcentis Eccleſiæ poſuit fundamentum: Super hanc petram (inquit) ædificabo Eccleſiam meam; exaltabitur, & elevabitur, quoniam omnis qui ſe humiliat, exaltabitur, ſecundùm teſtimonium Veritatis: & firmabitur, & non flectetur; quoniam ædificium, quod ſuper hoc fundamentum conſiſtit, nec caſum timet, nec ad machinas formidat hoſtiles. Ut autem firmiùs, & fortiùs Imperium tuum in hujus fundamenti firmitate perſiſtat, oportet ut Deum univerſis tuis affectibus anteponas, & ſponſam ejus Rom. Eccleſiam, cujus ipſe fundamentum, & fundator exiſtit, præcipuè venereris; ut dum in dilectione ſponſi, & ſponſæ perſtiteris unitate, ex nulla parte Celſitudinis tuæ ſublimitas quatiatur. Verùm non ut ad detractionem, ſed tuam potiùs correctionem loquamur, miramur non modicùm: murmurat etiam adversùm te populus Chriſtianus, imò ipſe Jeſus, ubi ille te increpat: Hoſpes fui, & non collegiſti me: infirmus, & non viſitaſti me: in carcere, & non veniſti ad me. Cùm enim, peccatis noſtris exigentibus, venerint gentes in hæreditatem Domini, & coinquinaverint templum ſanctum ejus, imò & ipſum Jeſum Chriſtum quodammodo captivaverint, lignum ſanctæ Crucis, in qua ſalus mundi pependit, & delevit chirographum mortis; in qua etiam Apoſtolus ſe aſſerit gloriari: Mihi abſit, inquiens, gloriari, niſi in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti: nec Chriſto exuli ſubvenire, nec ad liberationem terræ nativitatis ipſius intendere hactenus, ſicut debueras, curaviſti: cùm tam ex vicinitate locorum, quàm abundantia divitiarum tuarum, & potentia, quâ inimicos Crucis munere divino præcellis, id potueris commodiùs, & expeditiùs aliis Principibus adimplere. Eſt etiam aliud, propter quod ſolum adversùs te, immò etiam adversùs Romanam Eccleſiam, quæ id hactenus, quaſi ſub diſſimulatione tranſivit, murmurat Populus Chriſtianus. Cùm enim Dominus noſter unam ſibi ſponſam elegerit, non habentem maculam, nec rugam, juxta quod in Canticis proteſtatur: Una eſt, inquiens, dilecta mea, ſponſa mea, columba mea: & in Evangelio dicit: Alias oves habeo, quæ non ſunt ex hoc ovili, & illas oportet me adducere, ut fiat unum ovile, & unus Paſtor. Cùm etiam inconſutilis tunica Chriſti diviſa non fuerit, & in Symbolo contineatur expreſsè: Credo unam ſanctam, Catholicam, & Apoſtolicam Eccleſiam; Græcorum populi ab unitate Apoſtolicæ Sedis, & Romanæ Eccleſiæ recedentes, quæ diſponente Domino cunctorum fidelium mater eſt, & magiſtra, ſibi aliam Eccleſiam confinxerunt; ſi tamen, quæ præter unam eſt, Eccleſia ſit dicenda. Ut igitur in utroque prædictorum murmur ſileat populi Chriſtiani, immò ut Chriſtum tibi reddas propitium, Celſitudinem tuam rogamus, monemus, & exhortamur in Domino, & in remiſſionem

injungimus peccatorum, quatenus poſtpoſitis aliis ſolicitudinibus, utiliter, ac potenter aſſurgas in adjutorium Jeſu Chriſti, & ad terram ipſam, quam ipſe proprio ſanguine comparavit, de qua in Pſalmo habetur: Homo factus eſt in [illegible], & ipſe fundavit eam Altiſſimus. Et alibi: Deus Rex noſter ante ſæcula operatus eſt ſalutem in medio terræ; liberandam de manibus paganorum, & reſtituendam priſtinæ libertati, ut in ea nomen Domini glorificetur in ſæcula, ſicut tantus Princeps manum extendas, & exercitum dirigas copioſum, ſperans in eo, qui eſt ſpes omnium, qui non deſerit ſperantes in ſe, quod paganorum multitudinem à facie tui exercitus effugabit. Nos enim remiſſionis, & protectionis, quam propter hoc aliis Principibus Chriſtianis indulſimus, te volumus eſſe participem, dummodo ad ſuccurſum terræ ſanctæ potenter aſſurgas. Studeas etiam, imò ſicut potes, efficias, ut Græcorum Eccleſia redeat ad Sedis Apoſtolicæ unitatem, & ad matrem filia revertatur, ut oves Chriſti ab uno paſtore regantur, ſicut ei mandatur à Domino: Diligis me Simon Petre? paſce oves meas: ut & ſub uno capite cuncta membra corpori connectantur, illo videlicet, cui Dominus ait: Tu vocaberis Cephas, quod caput interpretatur. Alioquin quantumcunque nobis moleſtum exiſteret Serenitatem tuam in aliquo moleſtare, non poſſemus ulteriùs ſub diſſimulatione tranſire, quin noſtrum exequeremur officium, cùm per Dei miſericordiam tempus accepimus juſtitiam judicandi. Inſpiret autem animo tuo ille, qui ubi vult, ſpirat, ut ad honorem, & ſalutem tuam, & exaltationem Eccleſiæ, tanquam devotus filius paternam exhortationem admittas: præſentans nobis materiam, immò cauſam, quod ad honorem, & profectum Imparatoriæ Celſitudinis, ſicut in propoſito gerimus, efficaciter intendere debeamus. Mittimus autem ad tuæ Sublimitatis præſentiam dilectos filios A. Subdiaconum & Capellanum noſtrum, Apoſtolicæ Sedis legatum; & A. Cameræ noſtræ Notarium, familiares noſtros, quos ſuæ probitatis, & honeſtatis obtentu ſynceræ charitatis brachiis amplexamur, in his, quæ tecum tractanda ſint, ſeu etiam ſtatuenda, pari præditos poteſtate; qui tecum ſuper prædictis & aliis quæ tibi ex parte noſtra proponentur, & nobis ex parte tua fuere propoſita, tractent, & ſtatuant quæ ad honorem Eccleſiæ, ac profectum Imperii pertinuerint; quibus & Serenitatem tuam fidem indubitatam volumus adhibere. Licèt enim majores ad te poſſemus nuntios deſtinare, iſtos tamen ad hoc elegimus, ut dum minùs quæ ſua ſunt, quæſierint, communi profectui, Eccleſiæ ſcilicet, & Imperii, ſolicitè magis, & diligenter inſiſtant; quos Serenitati tuæ propenſiùs commendamus, rogantes attentiùs, ut eos honorificè, ac benignè recipias, & ſicut decet magnificum Principem, ſine dilatione remittas, ut operemur dum tempus habemus. Ad hæc dilectos filios Ildeb. & Joannem Georgii nuntios tuos benignè recepimus, quorum fidem, & prudentiam noſtro tibi teſtimonio commendamus ſuper his, quæ ipſis ab Imperiali Magnificentia commiſſa fuerant, exequendis.

N. Patriarcha Conſtantinopol.

4. Reprobatâ quondam, propter ingratitudinis vitium, perfidiâ Judæorum, & oblato Synagogæ (quia non cognovit tempus viſitationis ſuæ,) libello repudii, unam ſibi Eccleſiam ex Gentibus congregatam, non habentem maculam, nec rugam Dominus noſter elegit, juxta quod legitur in Canticis Canticor. Una eſt electa mea, ſponſa mea, immaculata mea. Ipſe quoque Dominus Jeſus Chriſtus unum eſſe ovile ovium, unum Paſtorem, in Evangelio proteſtatur: & in Apoſtolorum Symbolo unam eſſe Catholicam, & Apoſtolicam Eccleſiam fides Catholica profitetur. Hanc autem ipſe Dominus Jeſus Chriſtus in ſeipſo lapide angulari fundavit, & ejus magiſterium Apoſtolorum Principi B. Petro, cui (licèt inſufficientes) in Apoſtolatus ſucceſſimus dignitate, conceſſit: Tu es (inquiens) Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. Et paulò poſt ſubdidit: Et tibi dabo claves regni cœlorum. Et etiam curam ovium ſuarum eodem verbo tertiò repetito commiſit dicens: Paſce oves meas. Et quod ejus fides nunquam deficeret, ſe oraſſe fatetur loquens ad eum in Evangelio: Ego pro te rogavi Petre, ut non deficeret fides tua; & converſus aliquando, confirma fratres tuos. Præterea licèt univerſis Apoſtolis dixerit in communi: Accipite Spiritum ſanctum, & quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis; ad eum tamen verbo utitur ſpeciali dicens: Quodcumque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis; & quodcumque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis. Hoc autem Græcorum Populus non attendens, aliam ſibi confinxit Eccleſiam; ſi tamen, quæ præter unam eſt, Eccleſia ſit dicenda; & ab Apoſtolicæ Sedis unitate receſſit, nec conſtitutionem Domini, nec Petri magiſterium imitatus; & inconſutilem veſtem Domini, cui crucifixorum manus in aliarum veſtium diviſione pepercit, ſcindere uſque hodie (licèt fruſtrà) conatur, non attendens quod una tantùm extitit arca, intra quam ſub uno rectore quicumque fuerunt, leguntur in cataclismo ſalvati; qui autem extra ipſam inventi ſunt, omnes in diluvio perierunt. Quia igitur id in ſcandalum noſtrum, & fidei Chriſtianæ redundat diſpendium, nec jam poſſumus vitare clamores Eccleſiæ generalis, quæ nos, & prædeceſſores noſtros negligentiæ, ac tarditatis redarguit, monemus Frat. tuam, & exhortamur in Domino, per Apoſtolica ſcripta mandantes, quatenus omnimodam ſolicitudinem, & efficacem operam interponas, ut Græcorum univerſitas redeat ad Eccleſiæ unitatem, & ad matrem filia revertatur, & fiat juxta verbum Domini, unum ovile, & unus Paſtor; alioquin non poſſemus ulteriùs &c. ut ſupra uſque ad verbum *inſpiret*. Cæterùm cùm peccatis noſtris exigentibus, rebus, &c. in eundem modum uſque ad verba, *in cruce Domini noſtri Jeſu Chriſti*. Miramur quod chariſſimus in Chriſto filius noſter N. Conſtantinopolitanus Imperator illuſtris, nec exuli Chriſto ſubvenit, nec liberationem terræ nativitatis ipſius, in qua Deus Rex noſter ante ſæcula ſalutem dignatus eſt operari (ſicut debuerat) intendere hactenus procuravit. Cùm tam ex vicinitate locorum, &c. uſque ad verbum, *adimplere*. Cùm igitur terræ ſanctæ, in qua pedes Chriſti ſteterunt, totis deſideremus affectibus ſubveniri: fraternitatem tuam rogamus attentiùs, & exhortamur in Domino, quatenus præfatum Imperatorem monere ſtudeas, & inducere diligenter, ut ad ſuccurſum ejus potenter intendat.]

Ipſe Alexius Imperator Innocentio reſcripſit litteris per Fr. Archidiaconum delatis, ſe mirari, quod in litteris, tam ad ſe, quàm ad Patriarcham miſſis, aſſeveraſſet Eccleſiam Romanam univerſalem, atque omnium majorem eſſe; illiſque etiam ipſum Imperatorem increpaſſe, cùm juxta doctrinam B. Petri, omnes Regibus obedire teneantur, & Imperium Sacerdotio præeſſe; & ſic Imperatorem habere juriſdictionem, tam in laicos, quàm in clericos: quibus litteris ſatisfacere intendens noſter Innocentius præſenti epiſtolâ, in primis ait, ſe non animo incre- 5. Proſequitur hiſtoria.

pandi,

pandi, ſed affectu commonendi ſcripſiſſe prædictas litteras. Secundò exponit D. Petri auctoritatem, & variis ſacræ Scripturæ locis probare intendit ſuperioritatem,& præexcellentiam Sacerdotii ſupra Reges,& ſæculares Monarchas; tandemque ipſum Imperatorem arguit, eo quòd Conſtantinopolitanum Patriarcham juxta ſcabellum pedum ſuorum in ſiniſtra parte ſedere faceret, cùm alii Reges Archiepiſcopis,& Epiſcopis reverenter aſſurgant.Hæc omnia in integra recenſentur in geſtis ipſius Innocentii, & in tertia collectione Decretalium, *ſub hoc tit. cap.2.* ex quibus ita reſtituo præſentem epiſtolam.

c *Beatum Petrum.*] *Epiſt.1. cap.1.* cujus verba referuntur *in cap.quàm magnum, 11.quaſt.1. cap. omnis, hoc tit.*

6. d *Aaron in ſacerdotibus ejus.*] Ubi gloſſa ordinaria ait,nota quod Moyſes ſacerdos dicitur,qui etſi non hoſtias,tamen vota obtulit Deo, & pro populo ſupplicavit. Etiam reſponderi poteſt auctoritati, & argumento Imperatoris,verum non eſſe,quod Moyſes ſimpliciter major fuiſſet Aaron, quoniam ſicut Moyſes in aliquo major fuit Aaron, è converſo in aliis Aaron major fuiſſet Moyſe,in cujus ſignum,& comprobationem,quando in ſacra pagina ſimul proponuntur, aliquando præponitur Moyſes,ut in dicto Pſalmo 127. ibi: *Moyſes & Aaron in ſacerdotibus ejus*; aliquando præponitur Aaron,ut *Exodi c.6.* ibi: *Iſte eſt Aaron, & Moyſes.* Ubi notavit Lyra, & poſt eum Turriſcremata *lib.1.ſum.cap.9x. in fin.*

7. e *Conſtitui te ſuper gentes.*] Ex quibus verbis rectè probatur ſuprema Pontificis poteſtas, ut docet Solorzanus *tomo 1. de jure Indiar. lib.7. cap.11. num.29.& cap.28. num.114.*

8. f *Differentia cognoſcatur.*] Hanc comparationem Solis,& Lunæ deprompſit Innoc.III. ex Berengoſio Abbate, qui ſexcentis abhinc annis prudenter inſtituit,quo pacto ſit inſtituenda,ne ad perniciem ſæcularis poteſtatis trahi poſſit.*Sciendum eſt* (inquit Berengoſius Abbas ſermone de myſterio ligni Dominici, in Bibliothec. Patrum) *quod nec catholica fidei, nec chriſtiana contrarium eſt legi, ſi ad honorem Regni, & Sacerdotii Rex Pontifici, & Pontifex obediat Regi. Iſti ſunt enim, qui ex antiquo, divinitatis diſpenſatione biſariâ,in firmamento Eccleſia,quaſi duo magna convenere luminaria; quatenus in his, quæ ſunt ſaculi, & in his quæ ſunt Dei, luminare minus nocti, & luminare majus debeat praeſſe diei: & non immeritò duobus illis luminaribus poterunt comparari, quæ cæteris ſideribus videntur principari; quia ſicut in firmamento cæli eiſdem luminaribus nulla ſtellarum creatura claritate videtur eximior; ſic in firmamento Eccleſiæ duabus his perſonis ordine, & dignitate nulla poteſt eſſe ſublimior.* Eleganter Berengoſius vim comparationis in eo conſtituit, quod hæc duo ſidera cæteris videantur principari. Hoc eſt enim quod è placitis veterum Aſtrologorum docuerunt Ptolomeus, & Sextus Empyricus, Solem, & Lunam ut Principes cæterorum imperium exercere. Quò tendit locutio Geneſeos, quæ in principatum, ſeu dominium diei, & noctis,hæc ſidera creata oſtendit.Aliam viam inſtituit Metrophanes Smyrnæ Metropolita in octava Synodo, cùm Baſilium Imperatorem coram Concilio alloquens, Patriarcharum auctoritatem commendavit ex duobus illis ſideribus comparatione ducta, abſque injuria Imperatoriæ poteſtatis, quæ etſi nullum in ea ſimilitudine locum obtineat, ipſo etiam Lunæ fulgore Patriarchis tributo; tamen aliunde detrimentum illud cumulatiſſimè compenſatur, cùm novum jubar Princeps eſſe dicitur,cujus ſplendore cætera Patriarcharum ſidera luſtrentur. Hæc ſunt verba Metrophanis: *Sol juſtitia, & immenſa ſol potentia, & Dominus noſter,qui fecit duo luminaria magna; majus, ut praeſſet diei; minus, ut præeſſet nocti: iis in firmamento collocatis, poſuit & alia quædam luminaria magna in firmamento Eccleſiæ, rectos nempe vertices Patriarcharum ad univerſum terrarum orbem illuſtrandum, ut præſint diei, & nocti, & lucem dividant à tenebris; hoc eſt, dividant, ac ſeparent facientes opera lucis, & tenebrarum. Hæc igitur magna luminaria, religioſiſſime Princeps, perinde ac in magna domo multas faces, ita in tua urbe congregaſti, teque ipſum clarius jubar, ac tuum Imperium illuſtrius, & Chriſti Eccleſiam ſpendidiorem reddidiſti. Quinimo tuâ præſentiâ, veluti luminare aliquod ingens ſanctæ huic, & œcumenicæ Synodo exortum, dicta hæc, viſaque lumina multò fulgentiora effeciſti.* Hæc comparatio ſolis, & lunæ accipienda non eſt, ut eam accipiunt Abbas, & communiter repetentes in præſenti, videlicet, ut quemadmodum luna mutuam accipit claritatem à ſole, quaſi à fonte totius lucis, teſte D. Thoma *1. 2. quaſt.47. art.5.* & *quaſt.58. art.6. in corpore*: ſic etiam politica poteſtas, & civilis ab Eccleſiaſtica, ſive ſpirituali accipiat, ſeu mutuetur lucem: comparatio enim in eo tenet, ut ſicut ſol tanquam luminare majus ſuperat lumen lunæ, ſeu luminare minus; ita Sacerdotium ſuperat Imperium, ut ex verbis præſentis textus facilè colligitur, & notarunt Anguianus *lib.2. de legibus, cap.1. num.27.* Baronius anno 1.

g *Conſtantinop.*] De quo egi *in cap. quæ vis, de* 9.
conſuet.

h *Siniſtra parte*] Quæ eſt deterior.Lipſius *lib.2.* 10.
elect. cap.2. licèt in ſacris actionibus pro honoratiori habeatur, ut probat Savarus *ad Sidonium libro 1. epiſt.11.*

i *Aſſurgunt.*] Ut fecit invictiſſimus Carolus 11.
quintus, qui Cardinalem ad ſe venientem aſſurgendo excepit. Et Ferdinandus III. Cardinalem inter ſe & Ludovicum Galliæ Regem ſedere fecit, ut refert Cohelius *in notitia Cardin. cap.16. privileg.* 10. Eſt enim honoris ſpecies ſalutanti aſſurgere, unde commendatur authoritas Præfecti Prætorio, cui à Principe aſſurgebatur. Caſſiodor. *lib.1. variar. cap.* 20. ex eo notavit Gutherus *de officiis domus Auguſt. lib.2. cap.1. in fine*, & probat Chaſſaneus *in catal. gloria mundi, part.1. conſid.3. verſic. tertia eſt.*

k *Conſtantinus.*] In Concilio enim Nicæno 12.
tantâ cum reverentiâ adfuit Conſtantinus, ut non priùs in parva ſella aurea ſedere voluerit, quàm Epiſcopi ſibi licentiam innuiſſent, ut referunt Euſebius *libro 3. de vita Conſtant. cap.10.* Socrat. *libro 1. cap.5.* Theodor. *lib. 1. cap. 7.* Sozomenus *lib.1. cap.18.* ex eis Baronius *anno 375.* ubi Spondan. *num.17.*

l *Servorum Dei.*] Ut in proœmio Decreta- 13.
lium, ibi: *Servus ſervorum Dei.* Quem loquendi morem alii D. Gregorio tribuunt, alii verò Gregorio IX. ejus tamen rationem in noſtro textu adductam illuſtrat Petrus Gregorius *in d.proœmio,n.18.* Germonius *de indult. Cardin.verbo Servus ſervorum.*

m *Manuelem.*] Ita legitur in geſtis Innoc. III. ex quibus hæc ultima verba tranſcripſi; unde conſtat, hanc epiſtolam ſcriptam eſſe Alexio Imperatori, licèt Blondus *lib.6. decad.2.* Sabellicus *decad.1. lib.8.* relati & ſequuti à Pancirola *lib.2. variar. cap.188.* exiſtiment, miſſam eſſe hanc epiſtolam Balduino, & in præſenti agi de Thoma Mauroceno Patriarcha Conſtantinopolitano.

14. Concluſio deducitur, et probatur.

EX his quinque deciſionibus ſequentem diſputandam deducimus aſſertionem: *Omnes, tam clerici, quàm laici, etiam Principes, tenentur obedire Epiſcopis diœceſanis.* Probant hanc concluſionem textus *in cap.* 2. *diſt.* 10. *cap. duo qui, cap. à Subdiacono*, 93. *diſt. cap. ſi autem* 12. 11. *quæſt.* 3. *cap.* 1. 28. *quæſt.* 2. *cap. cùm ex debito, cap. cùm non liceat, de præſcriptionibus, l. Epiſcopale, Cod. de Epiſcop. audientia, l.* 4. *Cod. de ſumma Trinit.* D. Clemens *lib.* 2. *conſtitut. cap.* 37. & *epiſt.* 3. ibi: *Sacerdotes, & reliqui ſacræ Eccleſiæ miniſtri, omneſque plebes Epiſcopos ſuos diligere debent, & eorum præceptis obedire.* Symmachus Papa *in apolog. ad Anaſtaſ. Imperatorem*, ubi eum ita alloquitur: *Tu, ſi Chriſtianus Princeps es, qualiſcumque Præſulis Apoſtolici debes vocem patienter audire.* Gelaſius Papa *in epiſt. ad ipſum*, ibi: *Licet præſideas humano generi dignitate rerum terrenarum, tamen Præſulibus divinarum devotus colla ſubmittis.* D. Ignatius *epiſt. ad Trall.* de Epiſcopis agens ita ait: *Qui iſtis inobediens fuerit, hic ſine Deo omnino erit.* D. Cyprianus *epiſt.* 3. D. Baſilius *in conſtit. monaſtic. cap.* 20. & 23. Zacharias *epiſt.* 1. *ad Pipinum*, Nazianzenus *oratione ad cives*, ibi: *An me liberè loquentem æquo animo feretis? nam vos quoque Imperio meo, ac throno lex Chriſti ſubjicit. Imperium enim nos quoque gerimus; addo etiam præſtantius, & perfectius.* Ignatius *epiſt. ad Philadelphos*, ibi: *Præfecti obediant Cæſari; Præfectis autem milites; Diaconi quoque Sacerdotibus, & Sacerdotes ſimul & Diaconi, & reliquus Clerus, omniſque populus, milites quoque, & Præfecti, & Cæſar obtemperent Epiſcopo.* D. Chryſoſtomus *homilia* 83. *in Matthæum*, Concil. Matiſcon. 1. *can.* 10. Tridentinum *ſeſſ.* 23. *de reform.* & *ſeſſione* 25. *cap.* 27. Alia plura Conciliorum decreta, & Sanctorum Patrum teſtimonia cumularunt Turrecremata *lib.* 1. *ſumma, cap.* 74. & *lib.* 2. *ex cap.* 41. Ayala *de traditionibus eccleſiaſtic. lib.* 3. *circa fin.* Sanderus *de viſib. monarch. lib.* 1. & 2. Suarez *in defenſ. fidei, lib.* 3. *cap.* 7. & 31. Coriolanus *in Breviario, anno* 731. Hallier. *de juriſdict. pag.* 403. Illuſtrant prædictam concluſionem Roa *de juribus Princip. quæſt.* 2. *num.* 17. Azor 2. *part. inſtitut. lib.* 3. *cap.* 49. *in fine*, Barboſa *de poteſtate Epiſcop. allegat.* 43. *num.* 23. Menochius *lib.* 2. *de arbitr. caſu* 363. Suarez *de legib. lib.* 1. *cap.* 4. & 5. Petrus Gregor. *in cap. conquerente, cap.* 5. *de offic. Ordin.* & *lib.* 5. *partit. tit.* 2. *cap.* 2. & *lib.* 7. *cap.* 1. & 2. Garcia *in ſumma, tractatu* 1. *difficult.* 1. *dub.* 15. Savarus *ad Sidonium lib.* 7. *epiſt.* 17. Herodius *lib.* 1. *Pandectar. tit.* 4. Spondanus *de cœmeter.* 3. *part. lib.* 4. *cap.* 6. & alii congeſti à Barboſa *in præſenti*, & *de poteſt. Epiſcop. part.* 1. *tit.* 2. *gloſſa* 1. *num.* 4. Joannes Cabaſſutius *in can.* 83. *Synodi* 6.

15. Traditur ratio dubitandi.

Sed in hanc aſſertionem ita pro dubitandi ratione inſurgo: In orbe unum debet eſſe caput, cui membra obediant, *cap. in apibus* 7. *quæſt.* 1. ſed illud eſt Imperator, cui obedire ſacræ, & profanæ jubent auctoritates. Scripturæ ſacræ, ut Apoſtolus ad Romanos, relatus *in cap. omnis anima, de cenſib.* & *ad Timoth. cap.* 1. & 3. & *ad Titum capite* 3. Divus Clemens *lib.* 7. *conſtitut. Apoſtolic. capite* 17. *can.* 84. *Apoſtolor.* quæ ſacra teſtimonia ita acceperunt Patres relati *in cap. Julianus* 94. *cap. qui reſiſtit* 98. *cum ſequentibus*, 11. *quæſt.* 3. *cap. magnum* 28. 11. *quæſt.* 1. Concil. Pariſienſe ſub Ludovico, & Lothario *lib.* 12. *cap.* 8. Meldenſe ſub Sergio *cap.* 2. Turon. ſub Carolo *can.* 1. Aquiſgran. ſub Gregorio IV. *partis*, 1. *cap.* 12. Quod etiam ad Principes tyrannos ampliari doctè, ut ſolet, probat eximius vir D. Franciſcus Ramos *in ſuo ſyntagm. pro Epiſcopat. Luſit. pag.* 18. Magna enim eſt dignitas Regia. Plutarch. *lib. de doctrina Princip.* ubi Principes ſimulacra Dei eſſe adminiſtrantis univerſa affirmat. Tacitus *lib.* 3. *annal.* ait Principes inſtar Deorum eſſe. Seneca *lib.* 3. *de clementia, in fin.* Deorum vice fungi in terris. Ergo Epiſcopi Imperatori, non verò econtrà Imperator Epiſcopis obedientiam præſtare debent. Augetur etiam hæc dubitandi ratio ex facto Salomonis Regis relato *lib.* 3. *Regum, cap.* 2. nam cùm Rex eſſet, Abiathar ſummum Sacerdotem depoſuit, conſtituitque ipſius loco Sadoch; unde cognoſcitur præcellentia Regalis ſceptri ſupra Sacerdotium, etiam in lege veteri. Augetur tandem hæc difficultas *ex cap. nos ſi incompetenter* 2. *quæſt.* 7. ubi Leo Pontifex fatetur, quod ſi ipſe aliquid incompetenter geſſit, per Ludovicum Regem eſſe judicandum: igitur quia Summus Pontifex, & per conſequens cæteri Prælati eccleſiaſtici ſubſunt Imperatori. Secundò in eam partem noſtræ aſſertionis, ubi docetur omnes clericos teneri ſuis Epiſcopis obedientiam præſtare, etiam inſurgo. Illi tantùm, qui curam animarum habent, præſtant juramentum obedientiæ, & fidelitatis Epiſcopo, *cap. legebatur*, ubi repetentes, *hoc titul. cap. ego, cap. nullus* 5. *de jurejurand.* igitur non omnes abſolutè tenentur præſtare obedientiam Epiſcopo.

16. De præſtantia ſacerdotii.

His tamen difficultatibus minimè obſtantibus, vera eſt ſuprà adducta aſſertio, ad cujus expoſitionem ſciendum eſt, duo eſſe, quibus principaliter orbis regitur, authoritatem videlicet ſacram Pontificis, & Imperatoriam Celſitudinem, *cap. duo* 10. *diſt.* 96. Carolus Magnus *lib.* 5. *cap.* 167. *Principaliter itaque totius ſanctæ Dei Eccleſiæ corpus in duas eximias perſonas, in Sacerdotalem videlicet, & Regalem, ſicut à ſanctis Patribus traditum accepimus, diviſum eſſe novimus*, &c. Idem ait Lupus Ferrarienſis *epiſt.* 81. *ad Amulum*; & Divus Bernardus *ad Eugenium PP. de conſiderat. lib.* 4. & Ivo *epiſt.* 195. Elegantiſſimè Elricus monachus *lib.* 1. *de vita S. Germani*, & Gutherus *Ligurini lib.* 6. *ſub medium*. Notant Martha *de juriſdict. part.* 1. *cap.* 52. *num.* 19. Sanderus *de Monarchia lib.* 2. *cap.* 4. Prior Principatus res ſacras adminiſtrat; poſterior profanas curat: prior pro fine habet æternam felicitatem; poſterior pacem temporalem. Unde ex fine, & effectu præſtantiam ſpiritualis Principatus deducit D. Clemens *lib.* 2. *conſtit. cap.* 34. ibi: *Ergo amplius dicendum eſt, plus hic accipiat, quàm olim ille accipiebat; ſiquidem olim militaria tantùm adminiſtrabat, bello, & pace ad cuſtodiam corporis ſuſceptis; hic verò ſacerdotium ad Dei honorem adminiſtrat, dum pericula ab anima, & corpore propulſat: quantò ergo anima corpore præſtantior, tantò eſt Sacerdotium Regno excellentius; ligat enim, aut ſolvit ſupplicio, vel remiſſione dignos: quocirca Epiſcopum oportet ut patrem diligere, ut Regem metuere.* Plura de præſtantia Sacerdotii & Eccleſiaſtici Principatus tradunt Suarez *d. cap.* 7. Petrus Gregor. *lib.* 7. *de Repub. cap.* 2. Hallier. *de Hierarchica juriſdict. pag.* 403. Rouſſellus *lib.* 6. *hiſtor. cap.* 1. *num.* 1. Valenzuela *contra Venetos, part.* 4. *ex num.* 45. & *hiſtoriæ cap.* 1. *num.* 75. Quam præſtantiam etiam apud Hebræos receptam, latè illuſtrant Dorleans *ad Tacitum lib.* 3. *pag.* 347. Unde eminentior eſt eccleſiaſtica juriſdictio ſæculari, *cap. duo ſunt* 19. 96. *diſt.* quia quamvis eandem originem ſortiantur, & circa eandem materiam operentur, hoc eſt vitiorum coërcitionem, & virtutum augmentum; nihilominus diverſos fines in-

tendunt

by Google

tendunt, atque habet utraque materiam magis ſibi propriam. Paſtoralis officii cura dirigit ſe ad ſalutem animarum componendam; Regale faſtigium ad vitam civilem ordinandam. Quantò igitur majus eſt objectum, digniorque materia Pontificalis ſolicitudinis, tantò excellentior eſt ſedes Sacerdotii Regali Majeſtate.

17. Traditur ratio decidendi.

Ex hac Principatus eccleſiaſtici præſtantia provenit, ut Imperator, cæterique Principes ſæculares obedientiam præſtare teneantur in ſpiritualibus Pontifici, & Epiſcopis, à quibus ſacramenta ſuſcipiunt. Cùm enim ſuperior ſit Principatus ſpiritualis ſæculari, debet illi cedere. Sic enim antiquiſſimus Ignatius Apoſtolorum diſcipulus ad Philadelphos ſcripſit: *Principes obediant Cæſari, milites Principibus: at Diaconi Presbyteris, Cæſari Præfecti, Presbyteris Diaconus; & reliquus Clerus unà cum populo univerſo, militibus, Principibus, & Cæſare ipſi Epiſcopo pareant; Epiſcopus Chriſto, ut Chriſtus Patri obedivit.* Venuſtè ad rem D. Ambroſius *de dignitat. ſacerdot. cap. 2.* ibi: *Honor, & ſublimitas Epiſcopalis nullis poterit comparationibus adæquari: ſi Regum fulgori compares, & Principum diademati, longè erit inferius, quàm ſi plumbi metallum ad auri fulgorem compares; quippe cùm videas Regum colla, & Principum ſubmitti genibus ſacerdotum, & exoſculatis eorum dexteris, orationibus eorum credunt ſe committi.* Plura Spondanus *de cœmeteriis lib. 4. part. 3. cap. 6.* & ſi Principes, & populi optimates tenentur ſuis Epiſcopis obedire, quantò magis clerici, & laici propriæ diœceſis tenebuntur illis obedientiam, & reverentiam præſtare, ut latè probat Garcia *in ſumma*, ubi ſuprà.

18. Diſſolvitur difficultas.

Nec obſtat difficultas ſuprà adducta; nam licèt verum ſit, Principes, & omnes alios teneri parêre Epiſcopis, & miniſtris Eccleſiæ in ſpiritualibus; tamen in temporalibus parendum eſſe Principibus & miniſtris ſæcularibus, rectè probatur ex ſupradictis auctoritatibus, & aliis congeſtis à Bellarmino *tomo 1. controverſ. tit. 6. de clericis, cap. 28.* Molin. *de juſtit. tomo 1. diſp. 31.* Valaſco *conſult. 100.* nec ullum inconveniens eſt, ut quoad temporalia pareant Principibus, qui quoad ſpiritualia illis præſunt. Nec ſecunda difficultas refragatur; nam licèt clerici curam animarum non habentes obedientiam præſtare teneantur Epiſcopis, non tamen tenentur eam jurare, niſi ſint ſuſpecti de inobedientia, *cap. cum in Eccleſiis, hoc tit.* vel ſi ea ſit loci conſuetudo, ut clerici obedientiam promittant, *cap. cum clerici, de verbor. ſignific.* curam autem animarum habentes juramento promittunt obedientiam, & fidelitatem, propter periculum, quod imminet, ut latè docet Balboa *in d. cap. nullus 5. de jurejur.* & nos diximus *in cap. 4. de electione.* Nec obſtat factum Salomonis, cui reſpondent Bellarminus *lib. 2. de Romano Pontif. cap. ultimo*, Suarez *ubi ſupra*, poteſtatem ſacerdotii in lege veteri non ſpiritualem fuiſſe, ſed temporalem. Et ſi fateamur etiam in lege veteri ordinem ſacerdotii eſſe Regali poteſtate majorem, facilè etiam dici poteſt, Salomonem non tanquam Regem, ſed tanquam executorem divinæ juſtitiæ depoſuiſſe ſacerdotem. Nec tandem obſtat textus *in cap. nos incompetenter 2. quæſt. 7.* nam Imperator non juriſdictione propria potuit judicare Pontificem, ſed quia ipſe Pontifex humilitatis causâ ſe ſubjecit Imperatori, quod facere potuit, ex lege *eſt receptum 14. ff. de juriſdictione*, & ſic ex delegata juriſdictione potuit de cauſa Leonis cognoſcere.

Superiori aſſertioni obſtat textus *in cap. ſatagendum 10. 25. quæſt. 1.* in illis verbis: *Obſequium confeſſionis noſtræ legibus, & Regibus miniſtremus; quibus etiam nos eſſe ſubditos ſacræ Scripturæ præcipiunt.* Ex quibus verbis deducitur, etiam Pontificem parêre Principibus ſæcularibus: igitur Principes non ſubſunt Epiſcopis, aut Pontifici. Pro cujus textus ſolutione dicendum eſt, Pelagium Pontificem agere de ſubjectione quoad temporalia præſtanda, quam teſtimonia ſacræ Scripturæ ſuprà relata adſtruunt; non verò quoad ſpiritualia: ait enim Pelagius, ſe confeſſionem, & fidei profeſſionem à ſe ſubſcriptam Childeberto de ea dubitanti mittere; quod fecit Pelagius ad ſubmovendam ſuſpicionem apud Childebertum ortam, licèt ad eam faciendam non teneretur: ſicut multoties legimus Pontifices ſe ſubjeciſſe judicio Imperatorum ad removendam ſuſpicionem, & ſedandum ſcandalum, ut *in cap. in Synodo, 63. diſt. cap. nos incompetenter, 2. quæſt. 7.* dicemus latè *in cap. 2. de judiciis:* ubi plura adducunt Vega, Primarius noſter Doctor Garaña, & D. Nicolaus de Fermoſino Aſtoricenſis Eccleſiæ Præſul. 19.

19. Exponitur cap. ſatagendum, 25. q. 1.

CAPUT VII.

Idem Epiſcopo [a] Florentino.

PEr tuas nobis litteras intimaſti, quod cùm aliqui Eccleſiæ Rom. Subdiaconi prælationes in tua diœceſi aſſequuntur, pro quibus tibi debent obedientiam exhibere, ſiquando exigente juſtitiâ te contigerit exercere in primis eccleſiaſticam diſciplinam, illi Subdiaconatus privilegium allegantes, ad ea ſe aſſerant non teneri ad executionem ſententiæ: ac per hujuſmodi Subdiaconatus officium ab obedientia, quâ tibi tenentur ratione obtenti beneficii, ſint exempti. Super quo poſtulaſti per Sedis Apoſtolicæ oraculum edoceri, utrumquis per ordinem Subdiaconatus à [b] Romano Pontifice ſuſceptum, à debita tibi reverentia ſubtrahatur. Ad quod breviter reſpondemus, quod etſi decens ſit, quod illis [c] quantùm convenit, à te inter alios tibi ſubditos deferatur, quos benignitas Apoſtolica collatione ipſius ordinis honoravit, per eam tamen ab obedientia, quam aliàs tibi debent, minimè [d] abſolvuntur.

NOTÆ.

1. a FLorent.] Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap. 3.* de qua Eccleſia Florentina, & Prælato, cui miſſa eſt præſens deciſio, egi *in cap. cum Eccleſia 31. de elect.*

2. b *Romano Pontifice.*] Licèt enim quilibet clericus debeat ad ſacros ordines promoveri à proprio Epiſcopo,

Digitized by Google

Epiſcopo, ut probavi *in cap. de ordinatis ab Epiſcopo*; tamen Rom. Pontifex, cùm ſit univerſalis Epiſcopus Epiſcoporum, poteſt quemcumque Parochianum ordinare, & ex quacumque diœceſi conſtituere tam Presbyteros, quàm Subdiaconos, *cap. per principalem, 9. quæſt. 3.* Julius I. *epiſt. 2. cap. 6.* ibi: *Ut nullus Epiſcopus alterius parochianum præſumat retinere, aut ordinare abſque Epiſcopi voluntate, vel judicare; ſalvâ tamen in omnibus Apoſtolicâ authoritate.* Ea tamen juriſdictione raro, aut nunquam uti Pontificem teſtatur Stephanus relatus à Gratiano *in cap. ne verò, 9. quæſt. 3.* Alieni parochiani, aut ordinabantur à Romano Pontifice, ut alicui Eccleſiæ urbis Romæ præficerentur, ut in exemplis relatis ab Hallierio *de ſacr. elect. pag. 648.* aut honoris causâ, illuſtribus viris ita poſtulantibus, ut dum Pelagius ordinavit Rufinum, ut in parochia S. Laurentii adminiſtraret, de quo *in cap. in parochia, 16. quæſt. 1.* & in caſu noſtri textus, ubi Subdiaconus ex Florentina diœceſi ordinatus fuit ab Innocentio III.

3. c *Quantum convenit.*] Aliquibus etiam prærogativis in jure expreſſis fruuntur à Romano Pontifice ordinati. Prima, quod ſi in Diaconos, aut Subdiaconos ſint ordinati, non poſſunt ad altiorem gradum promoveri, niſi à Rom. Pontif. aut de ejus licentia, *cap. cùm in diſtribuendis, de temporibus ordinationum.* Secunda, ipſi ordinati à Rom. Pontifice non poſſunt niſi magno teſtium numero convinci, & condemnari, *cap. Præſul, 2. quæſt. 4.* Tertia, ut inter alios miniſtros ejuſdem gradus ipſi præferantur, ut ex noſtro textu docent Hallier. *ubi ſuprà, pag. 650.* Gonzalez *in regul. 8. §. 3. proœmial. num. 114.* Quarta, ut ab Epiſcopo deponi non poſſint. Barboſa *in præſenti*: facit principium illud, eum poſſe judicare, qui & ordinare valet, *cap. nullus, de parochiis.* Calixtus II. *cap. 8.* Sixtus II. *epiſt. 2. cap. 12.* Julius I. *epiſt. 1. cap. 6.* Sed licèt hujus honoris habitâ ratione Epiſcopus debeat litem inſtructam ad Romanum Pontificem mittere, ut illum deponat, quem ordinavit; tamen ex ſtricta juris ratione depoſitio ab Epiſcopo in eum prolata defendi poteſt, ut docet Hallier. *ubi ſuprà.*

d *Abſolvuntur.*] Non enim creditur Pontificem ſuo privilegio velle detrahere juri tertii, aut eum gravare; & ſic ab obedientia Epiſcopo debita ordinatum per ordinationem abſolviſſe non creditur Pontifex.

CAPUT VIII.

a Idem *Conſtantinopolitano Patriarchæ.*

INter quatuor animalia, quæ in medio ſedis, & circuitu ejus deſcribuntur ab Ezechiele, facies aquilæ ſuper ipſarum quatuor memoratur: quia inter quatuor Patriarchales Eccleſias, Antiochenam, Alexandrinam, Hieroſolymitanam, Conſtantinopolitanam, quæ per animalia ſupradicta ſignificantur, quas Ap. Sedes in medio habens, quaſi filias amplectitur ſpirituales, cui eædem quaſi in circuitu famulæ obſequentes, ipſa Conſtantinopol. poſt Ap. Sedem excellentia præeminet dignitatis, ad cujus exaltationem tantò libentiùs aſpiramus, quantò ipſam honorabilius membrum ſacroſanctæ Rom. Eccleſiæ arctiùs amplexantes, ipſius auxilio temporibus iſtis eandem ampliùs noſcimus indigere; ac tuas, qui Domino diſponente præeſſe dignoſceris, petitiones libentiùs promovere diſponimus, quibus non repugnat honeſtas, nec aliis præjudicium generatur; cùm à nobis injuriarum actio non debeat exoriri, à quibus jura, tanquam à fonte, ad cæteros derivantur. *Et infrà*: Tibi duximus reſpondendum concedendo, ut hi qui Eccleſias ſuas, ſeu beneficia poſſident, obedientiam tibi exhibeant, niſi fortè aliqua illarum Eccleſiarum ante captionem Regiæ civitatis à juriſdictione Patriarchæ legitimè fuiſſet exempta. Subſequentem verò petitionem contra Eccleſias, quas tibi ſubjici poſtulabas, quæ priùs quàm Conſtantinopolis civitas *b* caperetur, Conſtanti Patriarchæ minimè reſpondebant, duplici ratione non duximus admittendam. Juris namque ratio poſtulat, ut in eorum præjudicium, quibus eædem Eccleſiæ ſunt ſubjectæ, nihil ordinemus de ipſis, cum nec *c* citati ſint, nec convicti, nec per contumaciam ſe abſentent. *Et infrà*: Super obedientia verò, quam ut tibi impendi faceremus ab Archiepiſcopo, & Epiſcopis *d* Regni Cypri, ſimiliter poſtulaſti, ferè idem duximus reſpondendum, cùm & ipſi ante tuam promotionem fuerint exempti, quando videlicet Conſtantinopolis Eccleſia erat inobediens, & rebellis; & in eorum abſentia circa ſtatum eorum non debuerimus aliquid immutare: juſtitiam tamen non negabimus tibi, cùm eam duxeris poſtulandam.

NOTÆ.

1. a IDem.] Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap. 4.* de hoc Patriarcha, & hujus textus inſcriptione egi *in cap. cùm inter, de clericis peregrinis*, ubi eſt alia pars hujus textus.

2. b *Caperetur.*] Quando Conſtantinopolis obſeſſa capta fuerit à Latinis, retuli *in cap. quoniam 14. de officio Ordinarii.*

c *Citati ſint.*] Citationem enim, ſeu in jus vocationem, nec Principem tollere poſſe, probatur *ex cap. 1. de cauſa poſſeſſionis, Clementina Paſtoralis, §. cæterùm, de re judicata*; poſt plures docet Oſualdus *ad Donel. lib. 23. cap. 2. littera A*, & nos plura Deo volente dabimus *in cap. 1. de cauſa poſſeſſionis.*

d *Regni Cypri.*] Cyprus olim parebat Patriarchæ Antiocheno, cùm pars Syriæ Cyprus eſſet, ut 3.
probant Boſquetus *lib. 2. epiſt. Innocentii III. epiſt. 81.* Carolus à Sancto Paulo *in geograph. ſacra, fol. 293.* notavi *in cap. 7. de temporibus ordin. num. penult.*

Propter

Propter periculum tamen navigationis, quod in ea inſula magnum erat, *can. 37. Synodi Nicænæ*, ex Arabica editione, *novella 50. Juſtiniani*, Patriarcha plura omiſerat, remiſeratque; unde paulatim Cyprus libertatem vindicavit, tandem eam in Concilio Epheſino aſſequuta fuit, ut refert Nicephorus Calixtus *lib. 16. hiſtoriæ, cap. 37.* ſed cùm aliquot pòſt annis Metropolitanus Cypri à Cypro pulſus eſſet, & in novam Juſtinianopolim Helleſponti ſe contuliſſet, ea in urbe ſuam libertatem retinuit, licèt non plenam, *can. 39. ſextæ Synodi*, ubi Balſamon. Demùm excuſſo è Cypro Barbaro dominationis jugo, Metropolitanus Cypri priſtinum jus libertatis aſſequutus fuit, ut refert Betterius *diatriba 2. cap. 1. pag. 157.* Quare rectè juxta horum temporum diſtinctionem Innocentius in præſenti affirmat, Cypri Metropolitanum obedientiam non præſtare Patriarchæ Conſtantinopol. qui Metropoliticum, ſeu Patriarchicum jus habere intendebat, & ſic obedientiam illi præſtandam eſſe affirmat, ut *ex cap. ad decorem 5. de inſtit.* quod ex noſtro textu, & ſuprà relatis lucem accipit.

CAPUT IX.

a Idem.

QUod ſuper his. *Et infrà:* Abbates, & Sacerdotes diœceſana lege tibi ſubditos, qui ad tuam Synodum venire contemnunt (dummodo in ipſa Synodo non ducas aliquid ſtatuendum, quod canonicis obviet inſtitutis) per *b* cenſ. eccleſ. ad Synodum ipſam venire compellas, & debitam tibi *c* obedientiam & reverentiam exhibere.

NOTÆ.

1. a IDem.] Ita etiam habetur in quarta collectione, *ſub hoc tit. cap. 1.* nullibi tamen conſtat, cui miſſa ſit hæc deciſio; credo tamen in ea proponi aliam partem deciſionis textus *in cap. quod ſuper 7. de fide inſtrum.* & *cap. quod ſuper 8. de voto*, ex quorum inſcriptionibus reſtituenda eſt præſens in hunc modum, *Innocentius III. Cantuarienſi Archiepiſcopo:* de qua Eccleſia egi *in cap. 2. de reſcriptis.*

2. b *Cenſuram.*] Ideſt excommunicationem, & ſuſpenſionem, *cap. quærenti, de verborum ſignificatione.*

3. c *Obedientiam, & reverentiam.*] Juxta textum *in cap. conquerente, de offic. Ordinar.*

COMMENTARIUM.

4. Concluſio illuſtratur. EX hoc textu talis deducitur aſſertio: *Abbates, & Sacerdotes, qui ſunt diœceſana lege Epiſcopo ſubjecti, debent ad Synodum vocati venire.* Probant textus *in cap. annis, 18. diſt. cap. fin. de cauſa poſſeſſionis.* Concilium Mogunt. ſub Rabano *can. 16.* Concilium Altiſſiod. *can. 7. Ut medio Maio omnes Presbyteri ad Synodum in civitatem veniant, & Kalendis Novembris omnes Abbates ad Concilium conveniant.* Concilium Liptinenſe ſub Childerico anno 743. celebratum: *Ut Presbyteri ſemper in Quadrageſima rationem, & ordinem miniſterii ſui, ſive de baptiſmo, ſive de fide catholica, ſive de precibus, & ordine Miſſarum ipſi Epiſcopo reddant, & oſtendant.* Ludovicus *in capitul. Aquiſgran. lib. 1. c. 99. Ut dicendi gratiâ alio, non Quadrageſimæ tempore, Presbyteri ad civitatem vocentur.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, & *de poteſt. Epiſcop. allegat. 93.* & *in Tridentinum ſeſſ. 24. de reformat. cap. 2.* Petrus Gregor. *in cap. conquerente, & cap. 14. de offic. Ordinar.* Duarenus *lib. 1. de ſacris Eccleſiæ, cap. 11.* Boſquetus *ad Innocentium lib. 3. epiſt. 4.* & *lib. 1. epiſt. 91.* Tamburinus *de jure Abbat. tomo 1. diſp. 24. quæſt. 3.* Acuña *in d. cap. alienis*, Dartis *in 15. diſt. fol. 52.* Lemaiſtre *lib. 2. de jurib. Epiſcopor. cap. 3.* Jacobatius *de Conciliis, lib. 2. art. 2.* Gregorius Lopez *in l. 11. tit. 5. part. 1.*

5. Impugnatur tradita aſſertio. Sed contrarium expreſsè probant textus *in cap. Epiſcopus 11. 18. diſtinct.* in illis verbis: *Epiſcopi non debent cogere Abbatem ad Synodum ire, niſi aliqua rationabilis cauſa exiſtat.* Quæ verba ex Synodo Turonenſi citat Gratianus poſt textum *in cap. nimis, de exceſſib. Prælator.* ubi docetur, monachos neutiquam teneri ad Synodum venire diœceſanam: ergo non rectè hîc deciditur, Abbates, & Sacerdotes ſæculares cogi ad Synodum venire.

6. De differentiis Conciliorum. Pro explicatione noſtri textus, & conciliatione cum prædictis auctoritatibus, ſciendum eſt, Conciliorum quatuor genera eſſe (ut latiùs dicemus *in cap. ſicut olim, de accuſationib.*) alia videlicet ſunt œcumenica, generalia, ſeu univerſalia; alia nationalia; provincialia alia; demùm diœceſana alia. Generalia, ſeu Oecumenica, dicuntur quæ ex Præſulibus totius orbis per Rom. Pontificem convocatis congregantur, *cap. multis 5. cap. Concilia 6. 17. diſt. cap. dudum 9. 3. quæſt. 6.* de quibus, & eorum utilitate agunt latè Bellarminus *integro lib. de Conciliis*, Jacobatius *eod. tract.* Coriolanus *in ſumma Concilii, in proœmio.* Nationalia autem Concilia ſunt quæ à Primatibus, ſeu Patriarchis convocantur ex cunctis Metropolitanis, & Epiſcopis ſui Primatus, de quibus in Synodo 8. Conſtantinopolit. *can. 17.* Provincialia ſunt, quæ à Metropolitanis, ſeu Archiepiſcopis, ex Epiſcopis, & aliis Prælatis congregantur, de quibus *in tot. 18. diſt.* & nos plura adducemus *in cap. ſicut, de accuſat.* Diœceſana Concilia ſunt, quæ vulgò Synodos Epiſcopales dicimus, de quibus *in cap. 2. diſt. 18. cap. ſicut olim, de accuſat.* Concilium Vernenſe *can. 8.* Dicuntur etiam Concilia civilia ab Æliano *epiſt. 13.* ad Carolum Calvum: *Sed nunc meliùs feceritis, ſi quod in Concilio civili apud ſuum Epiſcopum perperam geſtum eſt, in provinciali Synodo apud vos rationabiliter, & apud fratrem noſtrum Hincmarum Archiepiſcopum caſſaretur.* Meritò autem civilia appellantur; nam ſicut jura propria civitatis cujuſque dicuntur jura civilia, *l. jus 6. ff. de juſtitia, & jur. §. jus civile, Inſtituta de jure natur.* Cujacius *lib. 10. reſponſ. Papin. in leg. Antiochenſium, ff. de privileg. credit.* & civilitatem pro jure civili dixit Tribunus *in actibus Apoſt. cap. 22. verſu 28.* & bellum civile, quod inter cives geritur, D. Iſidorus *lib. 18. orig. cap. 1.* ita Concilium civile dicimus, quod in ſua civitate Epiſcopus congregat.

7. De Synodis Diœceſanis. Synodos autem iſtas duplici causâ, & tempore quotannis celebrari ſolere reperio. Primò, tempore quadrageſimali, ad inſtruendos Presbyteros in eccleſiaſtica diſciplina. Concilium Liptinenſe *ubi*

ſuprà. Sed cùm occaſione Synodi diœceſanæ Preſbyteri à cura gregis ſibi commiſſi diſtraherentur, PP. Concilii Aquiſgran. *in d. can.* 99. ſtatuerunt, ut non Quadrageſimæ tempore, ſed alio Preſbyteri ad Synodos vocarentur. Secundò Epiſcopi Synodum diœceſanum menſe Octobris congregabant pro reformatione morum, & coërcendis Sacerdotibus, Abbatibus, & aliis clericis, ſi collapſa erat diſciplina ſacrorum Canonum, ut ſæpiùs legitur *in* 18. *diſt.* In his autem Synodis Epiſcopi nihil poterant ſtatuere contra jus commune, & quod canonicis obviaret inſtitutis, ut in præſenti textu docetur, & *in cap. fin. de officio Archipresb. Clement. ne Romani, de electione*, docet pluribus relatis Acuña *in* 18. *diſt.* circa cauſas etiam graviores aliquid ſtatuere in ipſis ſynodis permiſſum non eſt, veluti circa cauſas fidei, ſacramentorum, & ſimiles; quia earum cognitio judicio Eccleſiæ univerſalis, & Rom. Pontificis reſervata eſt, *cap. majores, de baptiſmo.* Nec contrarium probat textus *in cap. ad abolendam, de hæreticis*, ubi hæretici condemnantur, & judicantur in Concilio provinciali, vel Synodo diœceſana. Nam reſpondetur, in eo textu non ſtatui, Concilium provinciale, ſeu diœceſanum, poſſe definire aliquid circa fidem; ſed tantùm affirmari, quod poteſt judicare, an aliquis inciderit in hæreſim, vel non; quod & Epiſcopus per ſe tanquam Ordinarius Inquiſitor facere poterat, *cap. ſi accuſatus, de hæreticis in* 6. docent Bellarminus & Acuña *ubi ſuprà*, Fileſacus *in cap.* 1. *de officio Ordin.* & nos *in eod. cap.* notabimus. Circa alias verò cauſas etiam graves poterit Epiſcopus in ſimili Synodo ſtatuta facere, etiam præter jus, id eſt in caſibus, quibus jure communi cautum aliquid, aut ſtatutum non eſt. Barboſa *d. allegat.* 93. Nec tunc obſtat textus *in cap.* 2. *de locato*, ubi ſtatuta ſynodalia clerici ſervare non tenentur: ergo Epiſcopus in Synodo ſua diœceſana nihil contra, vel præter jus ſtatuere poteſt. Quia huic deciſioni reſpondendum eſt, ibi Epiſcopum ſtatuiſſe contra jus commune; nam cùm jure communi attento quilibet ſacerdos habeat liberam facultatem locandi fructus ſui beneficii, Epiſcopus ſtatuendo contrarium, ne poſſit eos locare, contra jus commune ſtatuit, & ſic tale ſtatutum non ſuſtinetur, niſi clerici adeſſent, & conſentirent; tunc enim quia renunciaſſe videntur juri ſuo, ideo ſimile ſtatutum ſuſtinetur: ad ſynodum autem diœceſanam venire tenentur, & vocandi ſunt Preſbyteri parochias habentes, Archipreſbyteri rurales, Abbates, & alii expreſſi in Concil. Trident. *ſeſſ.* 24. *de reform. cap.* 2. & ſi venire contempſerint, cenſurâ eccleſiaſticâ ſunt percellendi, ſicut alii, qui ad Concilium generale, vel provinciale venire contemnunt, *cap. Epiſcopi, cap. Epiſcopus,* 18. *diſt.* unde rectè in præſenti docet Innocentius Sacerdotes, & Abbates teneri ad Synodum venire, aliàs cenſuris eccleſiaſticis eſſe percellendos.

8. Exponuntur textus ſuprà expenſi.

Nec tunc obſtat textus *in d. cap. fin.* 18. *cap. fin.* 18. *q.* 2. Pro quorum conciliatione cum hoc textu diſcrimen eſt conſtituendum inter Abbates, qui monaſteriis præfecti habent populum, vel Eccleſiam cum cura animarum; iſti enim debent ad Synodum venire, cùm ratione populi ſubjecti ſint lege diœceſana Epiſcopo, ut alii Plebani ſæculares, *cap. dilectus, de officio Ordin.* & inter Abbates, qui populum non habent; illi enim non tenentur ad Synodum venire, ut in dicto Concilio Turonenſi ſtatutum eſt. Etiam Abbates exempti non tenentur ad Synodum venire, *cap. nimis, de exceſſib. Prælator.* & ſi habent capellas ſibi ſubjectas, non ipſi, ſed capellani ad Synodum venire coguntur: docent Petrus Gregor. *in d. cap. conquerente, cap.* 14. Tamburinus *d. diſp.* 24. *quæſt.* 5. unde noſter textus accipiendus eſt caſu, quo Abbates non erant exempti, ſed habebant Eccleſias parochiales, quarum ratione lege diœceſana tenebantur obedientiam, & reverentiam Epiſcopo præſtare, ut in ultimis verbis docetur: illi enim juxta ſuprà dicta tenentur ad Synodum venire; textus verò ſuprà citati procedunt in Abbatibus, qui nec obedientiam, aut reverentiam Epiſcopo præſtabant.

9. Exponitur can. 7. Concilii Altiſſiod.

Sed adhuc expoſitione eget textus *in can.* 7. *Concil. Altiſſiodorenſ.* in illis verbis: *Ut omnes Presbyteri ad Synodum conveniant, & Kalendis Novembris omnes Abbates ad Concilium conveniant.* Ex quibus expreſsè deducitur, ad unam, eandemque Synodum non debere accedere Abbates, & ſacerdotes: igitur non rectè in præſenti deciditur, ſimul, & æqualiter Abbates, & ſacerdotes ad ſynodum accedere cogi. Pro hujus canonis expoſitione ſciendum eſt, Synodum diœceſanam non ſemel, ſed bis congregari ſolere in anno, *can.* 38. *Apoſt.* Anacletus *epiſt.* 1. Concilium Nicænum primum *can.* 1. Agathenſe *can.* 71. *cap. pervenit* 6. *cap. de Conciliis,* 18. *diſt.* Concil. Toletan. 3. *can.* 18. ibi: *Quod ſi propter loci longitudinem itineris non potuerint bis in anno celebrari, ſaltem ſemel celebrentur.* Turonenſe 2. *can.* 1. Regienſe *can.* 4. Arauſic. 1. *can.* 18. docent Souchetus *in notis ad Carnotenſem, d. epiſt.* 61. In prima Synodo tantùm de inſtruendis ſacerdotibus in theologicis præceptis, & diſciplina eccleſiaſtica, non verò de correctione morum tractabatur: in ſecunda verò agebatur de morum correctione, *cap. propter,* 18. *diſt.* unde in prima Abbates adeſſe non cogebantur, in ſecunda verò vocati venire tenebantur.

CAPUT X.

Idem *Sancti* ᵃ *Stephani, & Sancti* ᵇ *Proculi Abbat. Bononien.*

Cum in Eccleſiis ſancti *c* Victoris, & Sancti Joannis de Monte. *Et infrà:* Nos igitur ad reformationem earumdem Eccleſiarum, quæ peccatis exigentibus, & in temporalibus diminutæ, & in ſpiritualibus ſunt multipliciter collapſæ, diligenti ſollicitudine intendentes, univerſis Canonicis dedimus firmiter in præceptis, ut Priori ſuo in his, quæ ad Deum pertinent, obediant. Cúmque omnes, quatuor dumtaxat exceptis, ſe parêre velle ejus monitis, & præceptis concorditer reſpondiſſent, prædicti quatuor ſe contra Priorem in ſuperbiam erigentes, licèt de obedientia ſuo Priori præſtanda præſtitiſſent *d* corporaliter juramentum, tamen exhibiti juramenti, & diſtrictæ præceptionis immemores, ſuo Priori per omnia reſtiterunt; & cùm pro contumacia ſua nequiviſſent ad debitam obedientiam revocari, dictus Prior in eos, di-

ctante

ctante juſtitiâ, e excommunicationis ſententiam promulgavit. Cùm igitur præfati Canonici ad Sed. Ap. acceſſiſſent, per ſcripturas authenticas ex multorum Prælatorum teſtimonio effecti de ipſorum contumacia certiores, recepto ſecundùm formam Eccleſiæ ab eis corporaliter juramento, ipſis fecimus abſolutionis beneficium impendi, præcipientes eis ſub debito f juramenti, ut ad clauſtrum ſuum, de quo exierant, redeuntes, Priori ſuo ſecundùm Deum devotè, ac humiliter obedirent. Nolentes igitur, quod iidem Canonici tam effrenatâ deinceps libertate vagentur, diſc. v. per Ap. ſ. m. quat. noſtrâ freti authoritate præfatos Canonicos, ut ad Prioris ſui obedientiam revertantur, ſublato cujuſvis ap. diffugio, per cenſ. eccl. compellatis; & ne de ſua poſſint contumacia gloriari, cogatis eos, ſi videritis expedire, ut juramentum, quod de parendo mandatis Prioris, quod pro abſolutionis beneficio impendendo ſuperbè negaverant, humiliter præſtent, alioquin eos de fratrum ipſorum conſortio penitus g excludatis.

NOTÆ.

1\. a *Sancti Stephani.*] Ita legitur in quarta collectione, *ſub hoc tit. cap. 2.* monaſterium autem Sancti Stephani eſt Ordinis S. Benedicti in civitate Bononienſi, retrò centum annis ante Caſſinenſe monaſterium ædificatum à Sancto Petronio Epiſcopo, & Patrono civitatis Bononiæ, cujus amplitudinem refert Yepes *tomo 6. chronici D. Benedicti, pag. 391.*

2\. b *Sancti Proculi.*] Monaſterium etiam ſancti Proculi eſt ejuſdem Ordinis D. Benedicti, ut teſtantur Vghellius *in Italia ſacra, tomo 2. in Eccleſia Bononienſi.* Hujus etiam Eccleſiæ mentio fit *in cap. dilectus, de reſcriptis.*

3\. c *Sancti Victoris, & Sancti Joannis de Monte.*] Eccleſia hæc eſt Canonicorum Regularium Ordinis D. Auguſtini, in monte Oliveto nuncupata: conſtructa fuit à S. Petronio Epiſcopo Bononienſi, ut refert Sigonius de Epiſcopis Bononienſibus *lib. 1. in actib. ipſius*, & ex eo Pennotus *lib. 2. cap. 23. n. 3. hiſtoria canonicorum regularium.* Eccleſia etiam Sancti Victoris Canonicorum Regularium ejuſdem ferè antiquitatis eſt, ut de ea plura referens tradit Pennotus *ubi ſuprà*: iſtæ Eccleſiæ poſtea unitæ fuerunt variis ex cauſis, quas refert Pennotus *ubi ſuprà, lib. 3. cap. 14. per totum.*

4\. d *Corporaliter juramentum.*] De hac forma juramenti plura adducam *in cap. fin. de juramento calumn.*

5\. e *Excommunicationis ſententia.*] Ex hoc textu facilè deducitur, Priorem Eccleſiæ regularis poſſe excommunicare ſubditos, ſuſpendere, & interdicere; quod etiam probatur *ex cap. ſicut, de ſimonia*: & Abbatibus regularibus jam à temporibus Primitivæ Eccleſiæ idem permiſſum eſſe, docet Benedictus Hæphtenus *lib. 8. diſquiſit. monaſtic. cap. 1. & 2.* Suarez *de cenſuris, diſput. 2. ſect. 2. n. 8.* Gibalinus *eod. tract. diſquiſit. 3. q. 3.*

6\. f *Debito juramenti.*] Licèt perjuri ad novum juramentum præſtandum non admittantur, *cap. parvuli 14. 22. q. 5.* Farinacius *de teſtibus, q. 56. art. 5.* Julius Clarus *§. perjurium, verbo Repellatur*; tamen cùm juramentum neceſſarium eſt, & illis in onus injunctum, jurare coguntur. Butrius hìc *num. 18.* Sanchez *lib. 3. ſummæ, cap. 3. num. 4.*

g *Excludatis.*] Hæc eſt ultima, & graviſſima pœna Regularium, ejectio videlicet è monaſterio, 7.
cùm monachi ſunt incorrigibiles. Eam in ſuis regulis ſtatuerunt Macharius ibi: *Qui nec ſic ſe emendaverit, extraneus habeatur.* Et numero 2., ibi: *Si fuerit aliquis tam durus, tam alienus à timore Domini, ut tot caſtigationibus, & tot remiſſionibus non emendetur, projiciatur à monaſterio.* Pachomius *art. 84.* Sanctus Benedictus *cap. 28. de incorrigibilibus*: hanc pœnam approbarunt Patres Concilii Aquiſgran. *can. 134. Poſtremò*, inquiunt, *ſi inemendabiles, & incorrigibiles apparuerint, ne per plures eorum dira ſerpant contagia, neceſſe eſt, ut à cæterorum ſocietate, utpote oves morbida, ſecreti, ante per ſententiam Epiſcopi deducantur, ut ab eo canonica auctoritate publicè damnentur.* Innocentius III. *in cap. cùm ad monaſterium*, Honorius III. *in cap. fin. de ſtatu monachorum*, Alexander III. relatus in *cap. relatum 7. ne clerici, vel monachi.* Congregatio Concilii Urbani VIII. juſſu edita, his verbis: *Ut in poſterum è Religionibus nullus legitimè profeſſus ejici poſſit, niſi ſit verè incorrigibilis. Verè autem incorrigibilis minimè cenſeatur, niſi non ſolùm concurrant ea omnia, quæ ad hoc ex juris communis diſpoſitione requiruntur, ſublatis hac in parte ſtatutis, & conſtitutionibus quibuſcumque in religionibus, & ordinibus, etiam à Sede Apoſtolica approbatis, & confirmatis; verùm etiam unius anni ſpatio probetur in carceribus: proindeque unaquæque religio privatos habeat carceres in qualibet ſaltem Provincia; elapſo autem anno, ſi nihilominus non reſipuerit, ſed animo indurato in ſua pervicacia perſeveraverit, ne contagione peſtifera plurimos perdat, tanquam pecus morbida, ac membrum putre ſeparari tandem poſſit, ſed in ipſomet Capitulo generali tantùm, de conſilio, & aſſenſu ſex Patrum ex gravioribus Religionis eligendorum in ſingulis Capitulis, vel Congregationibus generalibus: tuncque non niſi inſtructo ſecundùm eorum ſtylum, & conſtitutiones proceſſu, & planè probatis cauſis expulſionis ad ſacrorum canonum præſcriptum.* Plura de hac ejectionis pœna tradunt Hæpthenus *lib. 8. diſquiſit. monaſt. diſquiſit. 7.* Gibalinus *de clauſur. diſquiſit. 2. cap. 4. §. 8.* Tamburinus *de jure Abbatum, tomo 3. diſp. 8. quæſt. 7.* Hurtad. *p. 2. de congr. lib. ult. reſol. 1.* & nos *in cap. finali, de regul.*

CAPUT XI.

Honorius III. a *Dilecto fr.* b *G. Presbyt. Card. & Capitulo Eccleſiæ S. Laurentii in* c *Damaſo.*

HIs quæ pro Eccleſia S. Laurentii in Damaſo ex parte tua, & Capellanis tibi ſubjectis ex altera, ſuper d ſcrutinio, manuali obedientiâ, correctione, interdicto,

& excommunicatione, aliiſque articulis fuere coram nobis propoſita, diligenter auditis, ſententiando decrevimus, ut earumdem capellarum Presbyteri, & clerici Cardinali, qui nunc eſt in ipſa Eccleſia, & qui pro tempore fuerit, manualem *e* obedientiam, & reverentiam, & honorificentiam omnem exhibeant; & ad Eccleſiam ipſam pro ſcrutinio, baptiſmo, & capitulo celebrandis conveniant temporibus conſuetis, correctionem ipſius Cardinalis recipientes humiliter, & excommunicationis, & interdicti, vel ſuſpenſionis ſententias, quas tulerit in eos, & Eccleſias eorundem, inviolabiliter obſervantes. *f* Quando autem Eccleſia ipſa Cardinali vacabit, Capellani, & clerici memorati nihilominus eidem Eccleſiæ reverenter exhibeant omnia ſupradicta, eo dumtaxat excepto, quod de correctione, excommunicatione, & ſuſpenſione ipſorum pro bono pacis, noſtræ providentiæ reſervamus.

N O T Æ.

1. a *HOnorius tertius.*] In quinta collectione ita legitur: in ſexta verò habetur, *Honorius tertius G. Presbytero Cardinali, & Capitulo S. Laurentii in Damaſo*; ſed ex utraque vera inſcriptio ita reſtituenda eſt: *Dilecto filio G. Presbytero Cardinali, & Capitulo S. Laurentii in Damaſo*: emendandum enim eſt *filio*, non *fratri*; nam licèt cùm Pontifex ſcribit Cardinalibus ſimul Epiſcopis, & Preſbyteris, eos fratres appellet, *cap. per venerabilem, qui filii ſint legitimi, cap. in Geneſi, in fine, de election. cap. 1. de offic. Legati, in 6. extravagant. Execrabilis, §. nos, de præbendis*, docet Antonius Auguſtinus *in emendat. Grat. dial. 5.* tamen cùm Preſbyteris Cardinalibus tantùm ſcribit, non fratres, ſed filios eos appellat, *cap. Raynaldus*, ibi: *Dilectus fil. noſter, de teſtam. cap. 1. de ſupplenda neglig.* notarunt poſt alios Anaſt. Germon. *de indultis Cardin. §. dilecto, n. 22.* Barboſa *lib. 1. juris eccleſ. cap. 4. n. 6.* & nos *in cap. quàm gravi, de crimine falſi.* Quare cùm in præſenti Honorius reſcribat Cardinali, qui tantùm Preſbyter erat, filium, non fratrem appellare debebat.

2. b *G.*] Gallo videlicet, qui creatus fuit Cardinalis ab Innocentio III. & ab Honorio tertio titulo S. Laurentii adſcriptus fuit, ut ex Onuphrio, & aliis notavit Ciron. *in præſenti*, & refert Ciaconius *in ejus vita.* Titulus S. Laurentii eſt Preſbyteri Cardinalis, & ſpectat ad Baſilicam Patriarchalem S. Petri, ut refert Cohelius *in notit. Cardin. cap. 6.*

3. c *In Damaſo.*] Eccleſia Sancti Laurentii ita dicta eſt, quia à Pontif. Damaſo conſtructa, & dicata fuit, variiſque reliquiis, vaſibus, & ornamentis dotata: eam collapſam Cardinalis Riarius reædificavit, & in Eccleſiam Collegialem erexit. Hujus Eccleſiæ Capitulo reſcripſit Honorius *in præſenti.*

4. d *Scrutinio.*] Dictum ab ſcrutando ſcrutinium, quia perſcrutandum erat in iis, qui accedebant ad Sacramenta, utrum admittendi eſſent, vel non. In duobus Sacramentis ſcrutinium obſervari legimus; in Ordine videlicet, *cap. unico, de ſcrutinio in Ordine*, de quo in præſenti non agitur, quia cùm Petrus Gallus tantùm eſſet Presbyter Cardinalis, ordines conferre non valebat. Scrutinium etiam olim adhibebatur in Baptiſmo. Poſtquam enim catechumeni nomen ſuum dederant, dum in catecheſi perſiſtebant, per quadrageſimam ſeptem ſcrutinia fiebant antequam ad baptiſmum admitterentur. Albinus Flaccus *de Divinis officiis cap. 19. de baptiſmo. Nec hoc omittendum eſt; quod Romani infra quadrageſimam ſex ſcrutinia celebrant, & hodie ſeptimum.* Concilium Mogunt. 2. *can. 3. Sacramenta itaque baptiſmatis volumus ut jugiter, & concorditer conſerventur, ideſt ſcrutinium ad ordinem baptiſmatis, ſicut in decretis Leonis Papæ in duobus continetur capitulis.* Rupertus Abbas *lib. 4. de Divinis officiis, cap. 18. Ergo ferè novem Eccleſia celebrantur initia, quæ appellantur ſcrutinia. Scrutinia verò dicuntur ab ſcrutando, quia perſcrutandum erat in his, qui accedebant, ne qua radix amaritudinis ſubeſſet.* Plura de hoc ſcrutinio congeſſerunt Cellotius *lib. 6. de hierarch. cap. 25. §. 1.* Joſ. Vicecomes *de rit. bapt. lib. 3. cap. 21. cum ſequent.* Cironius *in parat. ad tit. de baptiſmo*, Lindembrogius *in gloſſario legum antiquar. verbo Scrutinium*, Kochier *in face hiſtor. cap. 55.* Zerda *in adverſ. cap. 85.* Hug. Menard. *in notis ad Sacrament. D. Gregorii, fol. 138.* Et cùm hoc ſcrutinium fieret ab eo, qui Eccleſiæ præerat, ubi baptiſmus ſolemniter adminiſtrandus erat, *cap. dilectus, de capellis monach.* ideo Presbyter Cardinalis, qui in Eccleſia S. Laurentii debebat ipſum ſolemniter miniſtrare, juſtè aſſerebat ſcrutinium ab eo eſſe faciendum, ejuſque capellanum ad aliud procedere non poſſe; ſed in eo & aliis, quæ ad regimen ipſius Eccleſiæ ſpectabant, illi parère debebat.

e *Obedientiam.*] Ideſt miniſterium, & admini- 5.
ſtrationem, ut ait Innoc. III. *lib. 1. epiſt. 281.* & hic exponit Cironius.

f *Quando autem.*] Hanc textus partem expone- 6.
mus *in cap. cum olim, hoc tit.*

COMMENTARIUM.

EX hac deciſione communiter, & rectè colligitur, Presbyteros Cardinales habere in ſuis titulis, ſive Eccleſiis, omnem juriſdictionem, & capellanos ipſarum illis debere obedientiam præſtare; ita enim ultra ordinarios, & congeſtos à Barboſa in præſenti, docent Cironius *in notis ad hunc textum*, Germonius *de indultis Cardin. §. tam ratione*, Barboſa *lib. 1. juris eccleſ. cap. 4. n. 33.* Cohelius *in notit. Cardin. cap. 16. privil. 14.* Lotherius *de re benef. lib. 1. q. 8. & 16.* Ad ejus tamen expoſitionem ſciendum eſt, Cardinales dictos fuiſſe à cardine, quia ſicut oſtium regitur per cardinem, ita Eccleſia per Collegium, & Senatum Cardinalium. Anacletus *in cap. ſacroſancta, 22. diſt.* Illuſtrant Lælius Zecchus *de Republ. Eccleſ. p. 2.* Petrus Gregorius *lib. 5. ſyntag. cap. 4.* Pater Serlogus *tomo 3. in Cantica, pag. 495.* Kochier *in face hiſtor. centur. 2. cap. 57.* Buſeus *de ſtatibus hominum, verbo Cardinalium*; & eorum dignitatem à jure divino originem duxiſſe innuit Innocentius *in d. cap. per venerabilem, qui filii ſint legitimi*; quem ita accipit Eugenius IV. *in conſtitutione 5. §. 4.* cujus verba refert Cohelius *ubi ſuprà, cap. 1.* & dicemus *in cap. 2. de clericis non reſid.* Illud autem in comperto eſt, jam primis Eccleſiæ temporibus Cardinalium mentionem reperiri, ut in Concilio Rom. à B. Sylveſtro celebrato anno 324. referente Baronio *tomo 3. annal. eod. anno*, & in Concilio Nicæno relato *in cap. Præſul, 2. q. 4.* notarunt Baronius *anno* 1540. Rouſſelius *lib. 2. hiſtor. Pontiſ. juriſd. c. 10.* Deinde ſciendum eſt, numerum Cardinalium pro temporum varietate diverſum fuiſſe; aliquando enim ſeptuagintaduo, viginti, & triginta fuere, donec conſtitutione

Sixti

Sixti V. relata in Bullario *tomo* 2. *conſtit.* 50. §. 4. ſtatutum fuit, ut ultra ſeptuaginta non eligerentur. Pontificem tamen poſſe in hac conſtitutione diſpenſare, jam notarunt Mandoſius, Lælius Zecchius, & alii relati à Cornelio *ubi ſuprà*, *cap.* 3. Cardinalium ordo triplex eſt, Epiſcoporum videlicet, Presbyterorum, & Diaconorum. Epiſcopi Cardinales inſtituti fuerunt ut ſeptem diebus hebdomadæ ſacra facerent, ut refert Anaſt. Bibliothec. *in vita Stephani*, ibi: *Hic conſtituit, ut omni die Dominico à ſeptem Epiſcopis Cardinalibus hebdomadariis, qui in Eccleſia S. Salvatoris obſervant, Miſſarum ſolennia ſuper altare Beati Petri celebrarentur.* Iſti autem ſeptem Epiſcopi deſignati fuerunt, Oſtienſis, Sylvæ Candidæ, Portuenſis, Sabinus, Prœneſtinus, Albanus, Tuſculanus; quorum titulos, & officia refert Cohelius *ubi ſuprà*, *cap.* 5. Presbyteri Cardinales inſtituti fuerunt, ut in Eccleſiis, & ſuis titulis ſacramenta adminiſtrarent: eorum titulos pro diverſitate temporum inſtitutos refert Cohelius *ubi ſuprà*, *cap.* 6. Diaconi Cardinales deſignati fuerunt, ut viduis, pupillis, & aliis fidelibus egenis ex Chriſtianorum eleemoſynis per regiones ſubvenirent: & quia urbs Roma poſt Neronis incendium ſeptem regionibus conſtabat, ideò ſeptem Diaconi ibi præpoſiti Regionarii dicti fuerunt, non tamen ſacramenta illi adminiſtrare poterant, *cap. Diaconi*, 93. *diſt.* de quibus varia congeſſit Cohelius *ubi ſuprà*, *cap.* 7. Presbyteri verò Cardinales, non ſolùm ſacramenta adminiſtrare valebant, verùm & omnem juriſdictionem in ſuis titulis exercebant, ut in hoc textu docetur, & probatur ex conſtitutione Joannis VIII. relata à Baronio *tomo* 10. *anno* 882. Poſſunt etiam conferre beneficia vacantia in ipſis Eccleſiis. Lotherius *ubi ſuprà*, *quæſt.* 8. & 16. plura Barboſa *de jure eccleſ. lib.* 1. *cap.* 4. charitativum ſubſidium petere ab ipſis capellanis titulorum valent. Bellencinus *de charit. ſubſid. quæſt.* 3. *per totam*; tandemque omnem juriſdictionem Epiſcopalem, exceptâ ordinis poteſtate, in eis obtinent, ut Cohelius, Germonius, & Barboſa *ubi proximè* docent. Unde rectè in præſenti textu Honorius III. ſtatuit, Canonicos, & Capellanos Eccleſiæ tituli S. Laurentii obedientiam, & reverentiam, tam in ſcrutinio, quàm in correctione Presbytero Cardinali tituli ipſius Eccleſiæ præſtare debere.

CAPUT XII.

a Idem *Abbati de Lapide Sancti Michaëlis Halberſtad. diœc.*

Dilecta in Chriſto filia *b* Abbatiſſa Quidliburgen. tranſmiſsâ nobis petitione monſtravit, quod cùm ipſa plerumque *c* canonicas ſuas, & *d* clericos ſuæ juriſdictioni ſubjectos propter inobedientias, & culpas eorum ab officio, & beneficio ſuſpendat, & iidem confiſi ex eo, quod eadem Abbatiſſa eos excommunicare non poteſt, ſuſpenſionem hujuſmodi non obſervant, propter quod ipſorum exceſſus remanent incorrecti. Quocirca diſc. t. m. quatenus dictas canonicas, & clericos, ut Abbatiſſæ præfatæ obedientiam & reverentiam debitam impendentes, ejus ſalubria monita, & mandata obſervent, monitione præmiſsâ, per cenſuras eccleſiaſticas, appellatione remotâ, compellas.

NOTÆ.

1. a *Abbati.*] Ita legitur in quinta collectione Honorii III. apud Innocentium Cironium: in ſexta autem legitur, *Abbati S. Michaëlis Abradenſis diœceſis*: ſed utrobique mendoſè; legendum enim eſt, *Abricenſi*: Abricantum-enim, ſive Abricenſis diœceſis, eſt ſuffraganea Rhotomag. In ea diœceſi S. Auberto ejus Epiſcopo cùm apparuiſſet Archangelus Michaël, in ejus honorem in loco, qui vulgò *Tumba* vocatur, Eccleſiam conſtruxit, ut refert Chenu *in ſerie Præſulum Abricenſium*: ibi poſtea ædificatum fuit monaſterium Ordinis D. Benedicti, de quo plura Yepes *in chronic. D. Benedicti*, *tomo* 5. *anno* 709. *in fin.* hujus monaſterii Abbati miſſa eſt præſens deciſio, ut jam notavit Renatus Chopinus *lib.* 1. *ſacra politia*, *tit.* 7. *num.* 17.

2. b *Abbatiſſa.*] Dicitur ſuperior, quæ præeſt ſanctimonialibus, ſive virginibus Deo dicatis: ſicut enim à voce Syriaca *Abba*, hoc eſt pater, dicitur ſuperior monachorum Abbas, ut probavi *in cap.* 1. *de ætate, & qualitate*: ita mater monialium, licèt non omni cum proprietate, dicitur Abbatiſſa: non autem appellatur Virginum maxima, ut ſacra à profanis diſtinguantur: virginum enim Veſtalium mater dicebatur Virgo maxima. Sueton. *in Domitiano cap.* 8. ibi: *Mox Corneliam virginum maximam abſolutam olim, dehinc longo intervallo repetitam, atque convictam defodi imperavit.* Et *in Cæſare*, *cap.* 83. ibi: *Demandaveratque virgini Veſtali maximæ.* Lampridius *in Heliogabalo*, ibi: *Quamvis virgo maxima falsò monſtraverat*, Carolus Sigonius *de antiquo jure Rom. cap.* 19. refert Numam quatuor virgines Veſtales inſtituiſſe cum Veſtalium maxima. D. Ambroſius *in epiſtola ad Valentinian.* Marcellus Donatus *in Sueton. ad Auguſt. cap.* 100. Ne ergo ſacra miſcerentur profanis, ita ut confunderentur ſacræ virgines cum Veſtalibus, Sanctimonialium ſuperiores Abbatiſſæ dictæ fuerunt: notavit Voſſius *de vitiis ſermonum, lib.* 2. *cap.* 6.

c *Liburgenſe.*] Ita legendum eſſe exiſtimavit Cironius *in præſenti*; ſed non rectè, potiùs enim legendum eſt, *Brundicenſe*, quod monaſterium in Germania conſtruxit S. Meinulphus temporibus Ludovici Regis Galliæ, ut refert Surius *in ejus vita*; & ita emendandum eſſe hunc textum exiſtimavit Hallier. *de ſacris election. ſect.* 4. *cap.* 1. §. 7. 3.

d *Canonicas.*] Canonicarum mentio obvia eſt apud Scriptores Flandriæ, & Germaniæ; in eis enim provinciis frequenter monaſteria Canonicarum conſtruebantur, in quibus obſervabatur regula D. Auguſtini, aut D. Benedicti, ut referunt Pennotus *lib.* 2. *hiſt. canonic. regul.* Yepes *in chron. D. Benedicti*, *tomo* 2. *anno* 647. aliquando in eis virgines includebantur, non tantùm ut monaſticam vitam profiterentur, verùm ut poſtea à parentibus nuptiis traderentur: unde hæc monaſteria vulgò dicebantur *de Canoniſſas y Damiſelas*. Yepes *ubi ſuprà*, & *tom.* 5. *anno* 994. In his monaſteriis Abbatiſſa non ſolùm poteſtatem habebat in ipſas canonicas; verùm etiam in 4.

in ipſas canoniſſis, verùm etiam in clericos, & capellanos ipſarum, ut probatur ex libro Provinciali omnium Eccleſiarum appellato, adducto ab Yepes *d. tom.* 5. ibi: *Pro parte dilecta in Chriſto filia Abbatiſſa monaſterii Torenſis, Ordinis S. Benedicti, Leodienſis diœceſis, in quo etiam præter dilectas in Chriſto filias inibi canoniſſas ipſa dumtaxat Abbatiſſa dictum Ordinem expreſsè profiteri conſuevit, & aliqui ſæculares clerici canonicatus, & prebendas ibidem obtinentes, ac Capitulum inſimul facientes, fore noſcuntur.* Iſtis etiam canoniſſis aliquando aſſignabantur præbendæ Eccleſiarum Cathedralium in alimoniam, & ſuſtentationem ipſarum: Concilium Rhemenſe ſub Eugenio III. *can.* 4. ibi: *Sanctimoniales, & mulieres, quæ canoniſſæ vocantur, in clauſtro aſſiduè permanentes, communi refectorio, & dormitorio ſint contentæ; & relictis prebendis aliis, propriis neceſſitatibus earum de communi provideatur.* Notarunt Boſquetus *ad Innocentium III. epiſt.* 1; 8. Iſtarum etiam canoniſſarum mentio extat *in cap. fin.* 12. *q.* 5. *cap. pernicioſam* 18. *q.* 2. Concilio Cabilon. 2. ſub Carolo, *can.* 53. novella Juſtiniani 59. plura de illis Germonius *lib.* 2. *de ſacror. immunit. cap.* 8. *n.* 20. Hallierius *d.* §. 9. *pag.* 512. Gibalin. *de clauſur. diſq.* 1. *cap.* 3. §. 2. *conſect.* 4. & Acuña *in cap. relatum*, 81. *diſt.* Drekerus *lib.* 1. *differtat.* 13. Tondutus 2. *p. reſolution. canon. cap.* 3. §. 4. Fileſacus *in cap. irrefragabili* 13. §. 5. *de offic. ordin.* Bibliotheca Præmonſtratenſis *tomo* 1. *lib.* 2. *ſect.* 16.

COMMENTARIUM.

5. Concluſio deducitur, et probatur. Ex hoc textu talis deducitur concluſio: *Abbatiſſa ſubditos excommunicare non poteſt, ſuſpendere autem ab officio, & beneficio valet, ſi ſibi obedientiam, & reverentiam non præſtent.* Probant textus *in cap. nova, de pœnitentiis, & remiſſionibus*, *cap. de monialibus, de ſententia excommunicat.* Conſonat de jure Regio lex 26. *tit.* 3. *part.* 1. Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, Cæſar *de eccleſiaſtic. hierarch.* §. 2. *n.* 26. Suarez *tomo* 5. *de cenſuris, diſp.* 2. *ſect.* 3. *n.* 5. Hugolin. *eod. tract. tabula* 2. *cap.* 2. §. 7. Anguianus *lib.* 2. *de legib. cap.* 24. *n.* 21. Diana 5. *p. tract.* 9. *reſolut.* 16. & 8. *parte, tract.* 1. *reſolut.* 39. Victoria *relect.* 2. *de poteſt. Eccleſ. q.* 2. *n.* 3. Fragoſo *de regimine, tomo* 1. *in introduct.* §. 2. *n.* 20. & latiùs *tomo* 2. *lib.* 11. *diſput.* 24. §. 6. *n.* 6. Turrecremata *lib.* 1. *ſummæ, cap.* 96. *n.* 10. Chopinus *lib.* 1. *monaſt. tit.* 2. *n.* 5. Tutrianus *lib.* 8. *pro explanat. Clementis, cap.* 19. Bruno Chaſſaing. *de privileg. regul. tract.* 3. *cap.* 4. *propoſitione* 1. P. Gregor. *lib.* 7. *de repub. cap.* 11. *n.* 12. Boſquetus *ad Innocentium lib.* 1. *epiſt.* 124. Tamburinus plures referens *de jure Abbatiſſar. diſp.* 7. *q.* 4. & *diſp.* 32. *per totam*, Marcus Antonius *lib.* 3. *inſtit. tit.* 3. *n. fin.* Baron. *anno* 173. *n.* 39. & 174. *n.* 10. & 175. *n.* 25. Germonius *lib.* 3. *de ſacr. immunit. cap.* 10. *ad finem.*

6. Traditur ratio dubitandi. Sed adversùs hanc concluſionem ſic argumentor: Fœminæ incapaces ſunt ratione ſexus, juriſdictionis, *l. cum Prætor*, §. *moribus, ff. de judiciis*, *l. fœmina, ff. de reg. jur.* ubi plura P. Faber, & Gothofred. *cap. mulierem*, 33. *q.* 5. Donel. *lib.* 17. *comm. cap.* 24. Cujac. *lib.* 13. *obſerv. cap.* 23. dicemus *in cap. dilecti, de arbitris*; quia conſilium earum fragile eſt, *l. ſi pater, C. de ſponſalibus*, Ariſtotel. *lib.* 1. *politic. cap. ultimo*, plura Tiraquel. *l.* 1. *connubial. n.* 65. Sunt etiam vindictæ cupidæ. D. Chryſoſt. *in homil. de decollat. D. Joannis*, Juvenal. *ſatyr.* 13. ibi:

— Vindictâ
Nemo magis gaudet quàm fœmina.

Suntque valde crudeles. Chryſoſtom. *dicta homil.* ibi: *Ego quidem exiſtimo nullam eſſe in hoc mundo beſtiam comparabilem mulieri crudeli.* Tibullus ibi:

Ferarum omnium immitior fœmina.
Ah crudele genus, nec fidum fœmina nomen!

Menander Græcus ait: Qualis leænæ, eſt mulieris crudelitas. Virgilius *lib.* 4. *Æneid.* ibi:

Non potui abreptum divellere corpus, & undis
Spargere: non ſocios, non ipſum abſumere ferro
Aſcanium, patriſque epulandum apponere menſis.

Unde in omnibus ferè provinciis, à dignitatibus juriſdictionem annexam habentibus arcentur, ut probant Arniſeus *tomo* 2. *Polit. lib.* 2. *de repub. cap.* 2. *ſect.* 8. Bernegerus *in Tacitum*, *q.* 191. P. Menochius *lib.* 1. *polit. cap.* 5. Salcedo *de regim. Principum, lib.* 4. *cap.* 6. *diſt.* 14. Marquez *in ſuo gubernatore, cap.* 31. §. 2. igitur non rectè in præſenti docetur, Abbatiſſam habere juriſdictionem in clericos, & canoniſſas, poſſeque eos ſuſpendere. Augetur hæc difficultas ex eo, nam ſi Abbatiſſa poſſet ſuſpendere clericos, & canoniſſas ſuas, poſſet eos excommunicare, ſiquidem interdictum, & ſuſpenſio æqualiter cenſuræ ſunt ac excommunicatio, *cap. quærenti, de verb. ſignif.* & qui non poteſt excommunicare, nec interdictum apponere, *cap. quæſivit* 2. *de his quæ fiunt à majori*: igitur ſi Abbatiſſa poteſt clericos interdicere, & ſuſpendere, poterit etiam excommunicare; aut ſi excommunicare eos non valet, nec interdicere, aut ſuſpendere, argumento textus *in cap. cum contingat, de foro competenti.*

7. Poteſtas clavium foeminis non competit. Hac dubitandi ratione non obſtante, vera eſt præſens deciſio, ad cujus expoſitionem ſciendum eſt, eos tantùm poteſtatem clavium habere, quibus Dominus noſter conceſſit; conſtat autem conceſſiſſe Apoſtolis, & eorum ſucceſſoribus: & licèt Beata Virgo Maria dignior fuiſſet univerſis Apoſtolis, & eorum ſucceſſoribus, non tamen illi, ſed Apoſtolis tradidit Dominus claves Regni cœlorum, *cap. nova, de pœnitent.* Unde fœminæ nullo modo poſſunt clavium poteſtatem habere, vel eccleſiaſticam juriſdictionem exercere, *d. cap. nova*; & ſi antiqua Eccleſiæ Concilia, veterumque Patrum reſponſa conſulamus, inveniemus fœmineum ſexum arctiſſimis limitibus conſtringi circa eccleſiaſtica officia, & miniſteria. D. Clemens *lib.* 3. *conſtit. cap.* 6. ait: *Non permittimus mulieres in Eccleſia docere, ſed tantùm orare, & magiſtros audire.* PP. Concilii Carthaginenſis 4. *can.* 99. prohibent mulieribus, quamvis doctrinâ, & caſtitate præfulgentibus, ſacra miniſteria tractare: & Concilio Nannet. *can.* 19. ita cavetur: *Cùm Apoſtolus dicat, Mulieres in Eccleſia taceant; non enim eis permittitur loqui: turpe eſt enim mulierem loqui in Eccleſia.* Concilio Laodiceno *can.* 4. ibi: *Non oportet mulieres ingredi ad altare.* In Clementina 1. de religioſis domibus prohibetur illis diſputare de fide. Alia proſequuntur Hallierius *de ſacris elect. pag.* 510. Ambianas *ad Tertul. de velandis virginibus, cap.* 9. *obſervat.* 1. Unde nec ex Summi Pontificis ſpeciali commiſſione poſſe fœminam poteſtatem clavium exercere, docent Cæſar *ubi ſuprà*, §. 2. licèt quamplures Theologi, & Canoniſtæ contrarium docuerint, quos ſequitur Tamburinus *d. diſp.* 32. *q.* 4.

8. Foeminæ habent aliqualem poteſtatem. Secundò ſciendum, & præmittendum eſt, Abbatiſſas in ſuas moniales, & alias perſonas monaſterio ſubjectas, ſive viros, ſive fœminas, tam clericos, quàm laicos, habere, & exercere quandam poteſtatem, ut eas moneant, & corrigant, adeo ut in Concilio Cabilonenſi ſecundo ſub Carolo, *can.* 54. aſſeratur, Abbatiſſas in conſpectu Dei rationem redderituras de ipſis monialibus: & in Concilio Turon. 2. *can.* 30. jubetur, ut ipſas cuſtodire, & ſervare quantâ potuerint vigilantiâ decertent; ſicut enim Abbas

by Google

Abbas præeſt monachis ad rectam gubernationem, ita Abbatiſſa monialibus : hæc autem poteſtas non ſolùm œconomica eſt, ut matrumfamilias, cujus ratione tenentur victum, & veſtitum illis præſtare : Concilium Cabilon.2. *can.*54. *&* 58. Turon.2. *can.*26. Rhemenſe 2. *can.*33. Aquiſgran.1. ſub Ludovico *part.*5. *cap.*2. verùm & ratione finis, & objecti in ſpiritualibus quodammodo juriſdictionem obtinent: poſſunt enim Abbatiſſæ ſub obedientiæ præcepto monachis jubere actus humanos : & ſi contrà fecerint, pro rei qualitate, aut lethaliter, aut venialiter peccabunt. Tamburinus *d. diſput.*32. *quæſt.*1. Fragoſo *d. diſput.*24. §.6. *num.*9. Pax Jordanus *tomo* 1. *lucubrationum*, *lib.*5. *tit.*4. & *tomo* 2. *lib.*10. *tit.*13. Leander *de cenſuris*, *tract.*1. *diſput.*2. *quæſt.*31. P. Mendo *de Ordin. Milit. diſquiſit.*7. *quæſt.*4. *num.*46. fusè probat amicus noſter Fr. Michaël Fuentes Ciſtercienſis Ordinis nunc Generalis, & in Academia Salmanticenſi ſacræ Theologiæ veſpertinus Anteceſſor, *in diſcurſu morali juridico pro Abbatiſſa Burgenſi de las Guelgas*. Poſſunt etiam moniales recipere ad profeſſionem, Chopinus *lib.* 2. *monaſt.* *tit.*2. *num.*5. diſpenſare cum eis in jejuniis, & eſu carnis : Tamburinus *ubi ſuprà*, *quæſt.*8. & olim licentiam dare poterant egrediendi è monaſterio : Synodus Trullana *can.*46. ubi PP. permittunt aſceticam vitam ducentibus, ut ſi neceſſitas inevitabilis poſtulet, exeant cum benedictione, & cura Præpoſitæ. Concilium Cabilon 2. *can.*62. ubi egreſſus monialibus interdicitur, niſi fortè prò aliqua cauſa, neceſſitate urgente, & Abbatiſſa eis mittente ; licèt hodie eam licentiam dare non poſſint, ut cum communi Interpretum ſententia docet Gibalinus *de clauſura, diſquiſit.*1. *cap.*4. §.5. Etiam beneficia conferre poſſunt, & clericos inſtituere inſtitutione collativa, non autem inſtitutione authorizabili ; & ita inſtitutos beneficiis privare. Tamburinus *d. diſput.*32. *quæſt.*12. & etiam conſtituere beneficiarios, & approbare confeſſarios per Preſbyterum à ſe deputatum, ut de Abbatiſſa Regalis monaſterii de las Guelgas de Burgos, docent Fr. Manuel Rodriguez *tomo* 2. *qq. regul. quæſt.*44. *art.*3. Flores de Mena *lib.*1. *variar. quæſt.*20. Leander *de ſacr. tomo* 1. *tr.*5. *diſput.*11. *quæſt.*46. Mendo *de Ordinibus Militarib. diſput.*7. *quæſt.*2. *num.*46. Manrique *annal. anno* 1287. *cap.*9. *num.*2.

9. TRADITUR RATIO DECIDENDI.

Ex quibus jam provenit vera hujus deciſionis ratio. Cùm enim Abbatiſſa virtute poteſtatis, quam habet in Canonicas, & Capellanos monaſterii, & clericos monaſterio ſubjectos, poſſit eos judicare, meritò ſuſpendere, & interdicere valet ; ſed cùm poteſtas excommunicandi ſit clavium Eccleſiæ, atque ejus incapax ſit fœmina ratione ſexus, ideo nec dictos capellanos, nec moniales, ſive canonicas excommunicare poterit, ut docent Vivianus, & Barboſa *in præſenti*. Accedit, nam novum non eſt in jure, ut mulier ratione dignitatis quâ pollet, habeat juriſdictionem, ut *in cap. ſignificaverunt, de reſcriptis*, *cap. dilecti, de arbitris* ; non tamen poteſtate excommunicandi ex ea uti poſſe, cùm hæc facultas à poteſtate Clavium deſcendat : ergo rectè licèt in hoc textu ratione dignitatis juriſdictionem Abbatiſſa habeat, non tamen ideo poteſt excommunicationis ſententiam proferre.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà perpenſa ; verum enim eſt, mulieres à judicandi munere arceri ob ſexus fragilitatem, & quia deceptionis faciles ſunt, *l.*2. §. *penult. ff. ad Vellejan. l. ſi mulier*, *Cod. eod.* Ovidius :

Ut corpus tenerum, mens ſic infirma puellis ;
Fortius ingenium ſuſpicor eſſe viris.

Unde Ambroſius *lib.*7. *contra Gentes*, aiebat : *Spectata eſt in mulieribus ſexus, ſenſuumque fragilitas, qua eas ſinè injuria à publicis muneribus excipit, maximè à judiciali officio.* Non me latet, Romæ Imperatorem Heliogabalum Senatum mulierum in colle Quirinali introduxiſſe ; ſed cùm omnia Senatuſconſulta de matronali veſte, & ornatu rogarentur, meritò ſublatus fuit, ut referunt Lampridius *in Heliogabalo*, Flavius Vopiſcus *in Aurelio*, Plutarchus *in compendio Numæ, & Lycurgi*. Judicare ergo fœminæ nequeunt, niſi ratione dignitatis, quam obtinent, ut latè dicemus *in cap. dilecti, de arbitris*. Unde in præſenti ratione dignitatis Abbatialis poteſt Abbatiſſa juriſdictionem exercere inter moniales, & clericos monaſterio ſubjectos. Nec augmentum difficultatis adverſatur, cui ſatisfaciunt Suarez *ubi ſuprà*, *num.*6. & Hugolinus §.7. dicendo, Honorium in præſenti non approbare ſuſpenſionem latam ab Abbatiſſa, immò potiùs jubere judici delegato, ut exequeretur monita Abbatiſſæ, non autem ut ipſa per ſe interdictum apponeret, ſed ad ejus petitionem judex delegatus. Suarium, & Hugolinum ſequuntur Cæſar *de eccleſiaſt. hierarch. d.* §.2. Barboſa *hic*, *in fin.* Hallier. *ubi ſuprà, pag.*518. Sed rectiùs reſponderi poteſt, interdictum, & ſuſpenſionem in hoc textu non importare cenſuram eccleſiaſticam, ſed lato modo accipi pro ſimplici quadam prohibitione facti, potiùs quàm juris, quâ Presbyteris prohibetur in ſuis beneficiis, aut capellaniis ad tempus deſervire. Ita docent plures relati à Barboſa *hic*, *numero* 5. Tamburinus *d. diſput.*32. *quæſt.*5. Diana *part.*8. *tractatu* 1. *reſolut.*39. 10. DISSOLVITUR DUBITANDI RATIO.

11. INTELLIGITUR CAP. DILECTA, DE EXCESSIBUS PRÆLAT.

Sed ſuperiori aſſertioni obſtat textus *in cap. dilecta, de exceſſibus Prælatorum*, ubi Abbatiſſa Jotrenſis Eccleſiæ comparuit coram Rom. Pontifice, & propoſuit, quod clerici, qui ſub ipſius poteſtate erant, habere ſigillum intendebant, cùm antiquitus illud habere non conſueviſſent, nec Capitulum proprium obtinebant, ut ſic ſigillo uti poſſent : quibus propoſitis coram Honorio III. ipſe Archidiacono Sueſſionenſi reſcripſit, ut ſi conſtaret eos ſigillum antiquitus non habuiſſe, nullo modo permitteret ſigillum fabricare. Ex quo textu expreſsè conſtat, Abbatiſſam nullam juriſdictionem habere in clericos monaſterio ſubjectos ; ſiquidem Abbatiſſa Jotrenſis non poterat in eos animadvertere, aut eos ſuſpendere ; ſed ipſa Abbatiſſa de clericorum exceſſibus conqueſta fuit coram Rom. Pontifice : igitur quia nullam juriſdictionem habet Abbatiſſa, etiam ratione dignitatis, in eos. Huic difficultati reſpondendum eſt, quod licèt Abbatiſſa poſſit ſuſpendere clericos, & ſuas moniales ; tamen ſi negotium, quod tractatur, ſpectat ad ipſam Abbatiſſam, quia nemo in cauſa propria judex eſſe poteſt, *l. unica*, *C. ne quis in ſua cauſa*, cum aliis adductis ab Oſuald. *lib.*17. *ad Donellum, cap.*1. *littera C*, debet ſuperiorem adire. Unde cùm *in d. cap. dilecta*, intenderent clerici ſigillum habere, & ſic juriſdictionem obtinere [illegible] Abbatiſſa verò aſſereret ad eam juriſdictionem ſpectare ; ideò non ipſa poterat in cauſa procedere, ſed judex competens adeundus erat.

CAPUT XIII.

Gregorius IX. *Partriarcha* [a] *Grandenſi.*

DIlecti filii Archiepiſcopi, & Capitulum Caſtellan. ſuam ad nos querimoniam detulerunt, quod cùm à *b* Caſtellan. Epiſcopo exigeres juramentum præter formam canonicam, quam cæteri Suffraganei Metropolitanis ſuis conſuevere præſtare, iidem conſpicientes ex hoc Eccleſiæ ſuæ *c* præjudicium generari, ad Sedem Apoſtol. appellarunt. *Et infrà:* Cùm igitur non deceat alii te feciſſe, quod ab alio fieri tibi nolles, mandamus quatenus contentus formâ canonicâ, quam nos à Coëpiſcopis noſtris nobis immediatè ſubjectis recipimus, nihil amplius à Caſtellan. Epiſcopo obtentu alicujus conſuetudinis exigas prætextu præſtiti juramenti, ſciens nos eundem Epiſcopum ab hujuſmodi juramento, quoad alios articulos abſolviſſe, vel denuntiaſſe potiùs, non teneri.

NOTÆ.

1\. a GRandenſi.] De hoc Patriarcha egi *in cap. ex litteris, de officio deleg.*

b *Caſtellan.*] Ideſt Veneticum; una enim ex ſex regionibus Venetiarum olim dicebatur Caſtrum Oliboli, & poſteà una voce Caſtello appellatur; in quam Eccleſiam tranſlata fuit anno 774. Cathedra Epiſcopalis Venetiarum, & ejus Præſul dicebatur Epiſcopus Olibolenſis uſque ad annum 1091. in quo Epiſcopus Henricus Contarenus titulum aſſumpſit Epiſcopi Caſtellani: & ſic jam temporibus Gregorii IX. dicebatur Epiſcopus Caſtellanus in præſenti textu, & *in cap. inter, de cauſa poſſeſſ.*

c *Præjudicium.*] His enim temporibus electio Epiſcoporum ad Capitulum ſpectabat; confirmatio verò ad Metropolitanum: unde in præſenti caſu Capituli, & Canonicorum intererat, ne Epiſcopus proprius gravaretur immodicè in obedientia Metropolitano præſtanda, ut docet Balboa *in cap. nullus 4. num. 13. de jurejur.* Hujus textus commentarium dedi *in cap. ſignificaſti 5. de electione.* 2.

CAPUT XIV.

Idem [a] *Priori Fratrum Prædicatorum, & Archid.* [b] *Rhegin.*

CUm olim cauſa. *c Et infrà:* Quocirca mandamus, quatenus licèt conventus monaſterii S. *d* Salvatoris Meſſanenſis ſint ipſo jure hac vice eligendi poteſtate *e* privati; de gratia tamen eligendi, ſeu poſtulandi detis ipſis auctoritate noſtra liberam facultatem, mandantes eiſdem, ut cùm Eccleſia *f* Meſſan. vacet ad præſens, electionem ſuam confirmandam, prout de jure fuerit, vel etiam infirmandam, præſentent Capitulo Meſſanenſi.

NOTÆ.

1\. a PRiori.] In Meſſanenſi diœceſi eſt cœnobium B. Dominici Ordinis Prædicatorum, in colle Tyronis, operâ Raynaldi ſocii B. Dominici conſtructum, quod poſtea variis in locis tranſlatum fuit, ut refert D. Rochus Pirro *tomo 1. Sicilia ſacra, in Collegiis Eccleſia Meſſanenſis, pag. 391.*

b *Rhegin.*] De hac Eccleſia plura adduxi *in cap. Venerabilis, de officio delegat.*

c *Et infrà.*] Hujus textus integrâ caremus, quæ non modicam lucem huic deciſioni præſtaret.

2\. d *Sancti Salvatoris.*] Ordinis D. Baſilii: quod monaſterium celebre eſt in Meſſanenſi diœceſi: ejus Abbas dicitur Archimandrita, ideſt Abbatum maximus. Rogerius enim primus Siciliæ, & Calabriæ Comes, Meſſanâ à Sarracenis ereptâ, monaſterium illud conſtruxit, & ſub patrocinio S. Salvatoris dicavit. Rogerius ejus filius illud ampliavit, & Archiepiſcopo Meſſanenſi illud ſubjecit. Temporibus autem Gregorii IX. obedientiam, & reverentiam Epiſcopo præſtabat, cenſumque perſolvebat, donec à prædicta diœceſana juriſdictione exemptum fuit, & R. Pontifici immediatè ſubjectum à Sixto IV. in Bulla, cujus verba refert Dom. Rochus Pirro *tom. 3. Sicilia ſacra*, ubi plura de origine, progreſſu, & dignitate hujus Archimandritæ adducit.

e *Privati.*] Quia elegerunt indignum, juxta adducta *in cap. cum in cunctis, §. ult. de elect.* 3. unde ob renunciationem Abbatiæ factam à Machario, diutiùs ipſa dignitas vacavit, uſquedum ſuffectus fuit in ejus locum Henchinius anno 1275. ut refert Pirro *ubi ſuprà.*

f *Meſſan.*] Deceſſerat enim Berardus, ſeu Bernardus, cui ſucceſſit Landon, ut refert Pirro *tom. 1. Sicilia ſacra, pag. 332.* De hac Eccleſia Meſſanenſi egi *in cap. Meſſana, de electione.* 4.

Ex hoc textu communiter deducunt Interpretes, 5. Capitulum Sede vacante poſſe infirmare, & confirmare electiones: quam doctrinam diſputabimus *in cap. 2. ne Sede vacante, cap. ſimul 35. de ſimonia*, ubi proprius locus eſt ejus aſſertionis.

CAPUT

Digitized by Google

CAPUT XV.

a Idem *Archipreſbytero Sanctæ Mariæ Majoris de Vrbe.*

STatuimus, ut Preſbyteri primum locum, diaconi ſecundum, ſubdiaconi tertium, & ſic de reliquis, obtineant ordinatim, etiamſi poſteriùs admittantur. Et qui major eſt ordine, etiamſi poſtea ſit receptus, etiam in portione percipienda potiorem eſſe volumus, ac minores facere ſervitia conſueta.

NOTÆ.

a *IDem.*] Hujus textus epigraphen illuſtravi *in cap. fin. de conſtitution.* ubi interpretatio, ſeu limitatio præſentis conſtitutionis traditur.

COMMENTARIUM.

1. Concluſio deducitur, et probatur.

EX hac deciſione communiter talis deducitur aſſertio: *Qui major eſt ordine, licèt poſterior in Eccleſia receptus, præfertur inferiori in gradu, qui illi præſtare debet debita ſervitia.* Probant textus *in cap. non oportet, 65. diſt. cap. fin. 89. diſt. cap. non oportet, cap. à Subdiacono, 93. diſtinct. cap. cùm olim, de conſuetudine.* Synodus Romana ſub Sylveſtro *can. 7.* Concilium Nicænum in editione 1. *can.* 18. in 2. *can.* 14. in Piſana *can.* 16. Concilium Andegav. *canone* 3. Arelatenſe 1. *can.* 14. Carthagin. 4. *can.* 34. *cap. pervenit, diſt. 94. cap. ultimo, diſt. 75. cap. Diacones* 13. 95. *diſtinct.* Arelat. 2. *can.* 15. *l. ſemper, ff. de jure immunit. l. 1. & 2. ff. de albo ſcrib. l. unic. C. de tyron. lib. 12. l. 1. & per totum Cod. ut dignitatum ordo, lib. 12.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa hìc, Creſpetius *in ſumma, verbo Ordo,* Antonius Auguſt. *in epitome juris, lib. 7. tit. 8. & lib. 8. tit. 7.* Petrus Gregor. *in cap. ult. de conſtitut.* Balſamon *in can. 18. Concilii Nicæni, & in can. 7. ſextæ Synodi,* Savarus *ad Sidonium lib. 1. epiſt. 12. verbo Si mihi ſtandi locum,* Haepthen. *in vita S. Benedicti, prologom. 18. §. 12.* Æneas Silvius *in hiſt. Concilii Baſileenſ.* Grotius *lib. 2. de jure belli, cap. 5. num. 21.* Rota apud Dianam *part. 11. pag. 549.* Baronius *anno* 402. ubi Spondanus *num. 12.* Acuña *in d. cap. à Subdiacono, & de Primatu Eccleſiæ Brachar. cap. 7.* Duaren. *lib. 1. de ſacris Eccleſ. cap. 14.* Chaſſaneus *in catal. pag. 12. conſil. 99.* Azevedus *in leg. 77. tit. 5. lib. 2. recopil.* Tiraquel. *de primog. in præfat. num. 151.* Gratian. *diſceptat. cap. 106. num. 3.* Severinus Binius *in notis ad Synodum Roman. 2. ſub Sylveſtro, littera E.* Baronius *anno* 325. *num.* 20. D. Joannes de Larrea *allegat. 51. & ſeq. n. 8.* Valenzuela *conſil. 34.*

2. Impugnatur tradita aſſertio.

Sed licèt hæc aſſertio ita illuſtrata vera ſit, difficilis tamen redditur ſequentibus conſiderationibus: & prima naſcitur ex principio hujus textus, ibi: *Statuimus*; ubi jus novum ſtatui videtur, juxta proprietatem verbi, *ſtatuimus*, quod jus novum importat, *cap. ſtatuimus, de offic. legati, lib. 6. cap. cùm litigantes, de offic. Ordin. eod. lib. Clementina ult. de reſcriptis*: nam plurimis retrò ſæculis ſtatutum invenio, ut Preſbyteri primum, Diaconi ſecundum, Subdiaconi tertium, & ſic reliqui inferiores obtineant gradus, *d. cap. à Subdiacono*, cum aliis ſuprà citatis: igitur non rectè aſſerit Gregorius in præſenti, noviter ſtatuere, ut prior in dignitate inferioribus, ſeu poſterioribus præferatur. Secundò adversùs eam partem, ubi docetur, majorem in gradu in portione percipienda potiorem eſſe debere, obſtat; nam in hoc textu tam Preſbyteri, quàm Diaconi, ſimul erant canonici Eccleſiæ Sanctæ Mariæ: ſed canonici, qui in una Eccleſia deſerviunt, æqualiter debent ſtipendia percipere, *cap. cùm omnes, cap. cùm M. de conſtitution.* igitur Preſbyteri non debent eſſe potiores Diaconis in portione recipienda. Tertiò adversùs ultimam partem aſſertionis, dum in ea affirmatur, inferiores in gradu majoribus debere præſtare ſervitia conſueta, obſtat; nam Preſbyteri ab inferioribus non debent aliqua munera exigere, ſeu tributa petere. Concilium Troſleianum *can. 6.* ergo nulla ſervitia inferiores in ſuperiori gradu conſtitutis præſtare coguntur. Tandem difficilis redditur hæc aſſertio *ex cap. 1.* & ibi adductis, *hoc tit.* ubi docetur, priùs receptum omnibus antea admiſſis præferendum eſſe: ergo abſque ulla diſtinctione gradus, ſive Preſbyteri, ſive Diaconi recepti ſint, majoritas ex temporis antiquitate, non verò ex gradu, ſeu ordine æſtimanda eſt.

3. Traditur ratio decidendi.

Quibus conſiderationibus minimè obſtantibus, defendenda eſt ſuprà tradita aſſertio, cujus ratio, præmiſſis quæ adduxi *in cap. 1. hoc tit.* ex eo naſcitur; nam quemadmodum in Triumphante Eccleſia ordo hierarchicus ſervatur, & major in gradu minorem antecellit, Dionyſius *de Eccleſiaſt. hierarch. cap. 5.* D. Thomas 1. *part. quæſt.* 103. *art.* 2. Durantius *lib. 2. de ritib. cap. 31.* ita in Eccleſia militante, ubi ordo hierarchicus ad ſimilitudinem cœleſtis introductus eſt, debet etiam prioritas ſervari, ut major gradu minorem antecellat. Accedit, nam quid magis rationi conſentaneum, quàm ut qui majori pollet dignitate, primum locum obtineat: quod Imperatores variis legibus ſanxerunt, pœnas refractariis indicendo, *l. 1. & 2. Cod. Theodoſ. ut dignitat. ordo ſervetur,* Carolus Magnus *lib. 2. capitular.* 290. Alexius Comnenus *in novellâ*, apud Balſamon. *in canone* 18. *Concilii Nicæni*: plura Savarus *ad Sidonium, lib. 1. epiſt. 11. verſic. Si mihi ſtandi locum,* Hermoſilla *in 5. part. gloſſa 2. numero 4.* Valenzuela *conſilio 34. num. 32.* Gratianus, & D. Joannes de Larrea *ubi ſuprà*: unde cùm Preſbyter major ſit in gradu quàm Diaconus, & Diaconus Subdiacono; ideo rectè deciditur, præferendum eſſe ordine majorem minori, non tantùm in ambulando, & ſedendo, verùm & ſuffragio præſtando. In rogandis verò ſententiis in Conciliis, aut Senatu, non idem mos in omnibus provinciis reperitur; aliquando enim prior in ordine ultimus ſententiam dicit, aliquando verò primus, ut refert Bernegerus *in Tacitum, quæſt. 58. per totam.* Cùm ergo ſemper potiores, præſtantioreſque ſint, qui majori dignitate, aut honore decorantur; ideo etiam in portione capienda, & obſequio illis præſtando, majores habentur. Accedit, nam ideo Epiſcopus in Eccleſia ſublimiorem ſedem obtinet, Concilium Carthagin. 4. *can. 35. Ut Epiſcopus in Eccleſia, & in conſeſſu Preſbyterorum ſublimior ſedeat*: & *cap. Epiſcopus 10. 95. diſt.* Plura Lanſdmeter. *de veteri mon. capite 60.* Vicecomes *de antiquis Miſſæ ritibus, libro 2. cap. 41.* Baronius *anno 45. num. 11.* Eſcobar *de reg. cap. 24. numero 91.*

4. DISSOLVITUR PRIMA DIFFICULTAS.

Nec adverſatur prima difficultas ſuprà adducta, quam intactam omnes repetentes in præſenti reliquerunt : ut autem illi ſatisfaciam, obſervo circa ſubdiaconos, & reliquos in inferioribus gradibus conſtitutos, quin Diaconis, & Presbyteris obedientiam, & reverentiam præſtarent, nullam unquam in Eccleſia controverſiam extitiſſe : de Diaconis verò legimus ſæpè in ſeſſionibus, & aliis actibus Presbyteris eſſe potiores, & prioritatem vindicare intendiſſe : de Diaconis urbis Romæ conſtat ex traditis à Baronio *anno 402. num.45.* de Diaconis Eccleſiæ Gallicanæ idem refert Severinus Binius *in notis ad Concilium Andegav. can.3.* hujus præſumptionis, & accepti honoris occaſio ex eo proveniebat ; nam cùm Diaconis rerum Eccleſiæ adminiſtratio commiſſa eſſet, *cap.1. 2. quæſt.1. cap. in ſancta, 92. diſt.* illuſtrat Duarenus *lib.1. de ſacris, cap.12.* & ubique majori in obſequio, quàm Presbyteri haberentur, ea de cauſa adversùs Presbyteros inſurrexerunt, adeo ut apud Gregorium *epiſt.14. 15. & 16.* legamus, Honoratum Archidiaconum Salonitanum conqueſtum eſſe apud eum, eo quòd peteret illum in Presbyterum ; fatebaturque capite minui, & degradari ; non aliâ ratione, niſi quia Diaconi majori honore propter bonorum adminiſtrationem ſibi commiſſam à populo proſequebantur, quod ex D. Auguſtino & Hieronymo probat Binius in notis *ad Concilium Carthagin. 4. can.34.* Nec ſolùm in Presbyteros, ſed etiam in Epiſcopos Diaconos inſurrexiſſe legimus in epiſtolis D. Cypriani ad Rogatianum *lib.3. epiſt.9.* apud Pamelium *epiſt.65.* cui titulus eſt, *de ſuperbo Diacono* : ſed quia Presbyterorum melior cauſa erat, improbaque Diaconorum ſuperbia, dum Presbyteri primum locum ſibi ratione dignitatis debitum uſurpare intendebant, utpote quia non tam ratione majoris gradus, ſed Romanæ Eccleſiæ conſuetudine hoc habebant, ut conſtat ex D. Hieronymo *epiſt.58. ad Evagrium*, ibi : *Cæterùm etiam in Eccleſia Romæ Presbyteri ſedent, & ſtant Diaconi ; licèt paulatim increbeſcentibus vitiis inter Presbyteros, abſente Epiſcopo, ſedere Diaconum viderim* : hujus elationis reprimendæ gratiâ varia Conciliorum decreta emanarunt. Primum in Concilio Romano ſub Sylveſtro I. relato *in cap. à Subdiacono* ; & in Concilio Nicæno *in cap. pervenit* ; & Concilio Laodicenſi *in cap. non oportet, 93. diſtinct.* Concilio Andegavenſi ſub Leone I. *cap.3.* & aliis congeſtis ab Ant. Auguſt. *in epit. juris, lib.6. tit.24. & lib.7. tit.2. & 8.* Benedicto Hæptheno *lib.3 diſquiſit. monaſt. tract.4. diſquiſit.3.* Hallierio *de Hierarch. eccleſ. pag.957.* Duareno *lib.1. de ſacris, cap.12.* Baronio *anno 325. numero 21.* quæ controverſia jam deciſa, & ſopita, iterum ſuſcitata fuit temporibus Gregorii IX. Diaconi enim Eccleſiæ Sanctæ Mariæ intendebant ex eo, quod priùs recepti erant in Eccleſia, debere præferri Presbyteris poſteà admiſſis : quod Gregorius IX. reprobavit ſtatuens, ut major in ordine, licèt poſterior in receptione, præferatur antiquioribus, ſed gradu inferioribus ; quia temporis prioritas quoad præcedentiam attenditur inter æquales ejuſdem gradus, non verò inter majorem, & inferiorem gradus obtinentes conſideratur.

5. EXPONITUR AUTHORITAS LIBRI PONTIFICALIS.

Ex ſuprà traditis antequam ad ulteriora procedamus, exponenda eſt quædam authoritas libri Pontificalis Damaſi (de cujus libri authoritate agunt Baronius *anno 65. num.30.* Turrianus *lib.5. pro epiſtolis Pontificiis, cap.20. pag.440.*) in vita S. Anaſtaſii primi, ubi inter alia geſta, & decreta ipſius Pontificis, illud etiam ſtatutum reperitur : *Hic conſtituit, ut quotieſcumque ſancta Evangelia recitarentur, ſacerdotes non ſederent, ſed curvi ſtarent.* In quibus illud perdifficile videtur, quomodo videlicet hoc Anaſtaſium ſtatuiſſe feratur, cùm jam illud conſtituiſſet D. Clemens *lib.2. conſtit. cap.61.* non ſolùm in Sacerdotibus & Diaconis, verùm & in laïcis, ibi : *Cùm Evangelium legitur, omnes Presbyteri, Diaconi, & laici aſſurgunt cum magno ſilentio.* Et etiam in Epiſcopis : Iſidorus Peluſiota *lib.1. epiſt.103.* his verbis : *Nam cùm ipſe verus Paſtor ad prædicandi Evangelii apertionem accedit, tunc demùm Epiſcopus aſſurgit, atque imitationis habitum deponit.* Unde Sozomenus *lib.9. tripart. cap.39.* damnat morem Alexandrinum, apud quos præter communem morem non ſurgit Epiſcopus. Exornant Rabanus Maurus *lib.1. de inſtitut. clericor. cap.33.* Alcuinus *de divinis officiis, cap.4.* Durantius *de ritibus, lib.2. cap.23.* Sed ex ſuprà traditis lucem accipit Pontificalis authoritas, præcipuè ſi prænotemus ex D. Auguſtino *in quæſt. veteris, & novi Teſtamenti, quæſtione 101.* ex D. Hieronymo *in epiſt. ad Evagrium*, Baronio *anno 401. num.45.* tempore Anaſtaſii I. inter Presbyteros, & Diaconos gravem controverſiam ortam fuiſſe, cùm Diaconi ſupercilio elati Presbyteros ſpernerent ; unde Presbyteri in eoſdem inſurrexerunt, atque ex conſuetudinis Romanæ Eccleſiæ præſcripto, ipſis ſedentibus, eos ſtare debere contendebant ; & in tantùm crevit, atque progreſſa eſt controverſia, ut cùm ſtantes Diaconi coram populo legerent Evangelium, Presbyteri miniſtrantes à ſedibus non exurgerent. Anaſtaſius ergo ſimilem exceſſum deteſtandum, atque emendandum eſſe putavit, ſtatuens ut quoties Evangelia recitarentur, Presbyteri non ſederent, ſed curvi ſtarent : ita Baronius *ubi ſuprà*, Severinus Binius *in notis ad vitam Anaſtaſii, tomo 1. Concil. pag.555.* Marianus Schot. & Platina *in vita Anaſtaſii*, Durantus *de ritib. lib.2. c.23. n.17.* Coriolanus in Breviario, *anno 401.*

6. DISSOLVUNTUR ALIÆ DIFFICULTATES.

Nec aliæ difficultates ſuprà expenſæ obſtant : non prima, & ſecunda, quibus ſatisfaciendum eſt ex traditis *in cap.1. hoc tit.* pro hujus textus expoſitione : non tertia, cui reſpondendum eſt ex ſuprà traditis, videlicet in hoc textu Greg. IX. agere de ſervitiis, ſive obſequiis obedientiam tantùm, & reverentiam reſpicientibus ; non verò de aliis extraordinariis, ſive ordinariis penſitationibus, quas inferiores ſuperioribus præſtare non tenentur. Nec ultima difficultas refragatur ; procedit enim textus *in d. cap.1. hoc tit.* inter æquales ordin, habentes eundem gradum, ut inter duos Presbyteros, vel Diaconos, inter quos antiquior præfertur, potiorque habetur, ut dixi *in d. cap.1.*

7. EXPONITUR CAP. NON OPORTET, 93. DIST.

Primò ſuperiori aſſertioni opponitur textus *in can.20. Concilii Laodiceni*, relatus à Gratiano *in cap. non oportet, 93. diſt.* in illis verbis : *Quoniam non oportet Diaconum ſedere ante Presbyterum, ſed ex juſſione Presbyteri ſedeat. Similiter autem honorificetur & Diaconus à miniſtris inferioribus, & omnibus clericis.* Priora verba magnopere conſonant ſuprà traditis ; poſteriora verò valdè difficilia ſunt, cùm per illa, *Et omnibus clericis* ; nonniſi Presbyteros ſignificari, ex eo colligatur, quia de aliis jam Patres ſtatuerunt, in illis verbis, *à miniſtris inferioribus*, quibus reliqui inferiores gradus ſignificantur. Ergo vel dicendum eſt abundare verba, *& omnibus clericis*, aut illis comprehendi Presbyteros. In hac difficultate enodanda, nec ducem, nec doctorem habeo ; & miror Severinum Binium, qui non inelegantes notas ſcripſit ad canones ipſius Concilii, hunc prætermiſiſſe ; quod etiam fecit Chriſtophorus Juſtelus. Sed duplici interpretatione præſens canon donabitur. Prima ex alia verſione, ubi ita legitur : *Similiter autem & Diaconis honor habeatur ab obſequentibus* (id eſt, à Subdiaconis)

nis) *& omnibus clericis* : ita legitur apud Gratianum *in d. cap. non oportet.* Quâ lectione admiſsâ, nulla remanet difficultas; ſed tamen apud Iſidorum, Gentian. Herbertum, Juſtelum, & Balſamonem, qui ex textu Græco in Latinum ſermonem canones tranſcripſerunt, legitur ut ſuprà retuli: igitur retentâ eâ verſione, difficilis non erit interpretatio, ſi obſervemus, præter clericos eſſe etiam in Eccleſia miniſtros inferiores, ut conſtat *ex c. nullus 2. de foro competenti*, in illis verbis: *Nullus judicum, nec Presbyterum, nec Diaconum, aut clericum ullum, aut minores Eccleſiæ*: in quo textu non me latet, per minores Eccleſiæ aliquos accipere clericos in minoribus ordinibus conſtitutos, ut ait Gutierrez *1. part. de jurament. cap.* 17. *num.* 12. Cuiacius in eo textu ea verba emendat, & legit, *Iuniores*; & non ineleganter, ut ibi dicemus. Nunc placet interpretatio Morlæ *tomo 2. in præludiis, num.* 150. qui accipit ea verba de illis miniſtris inferioribus Eccleſiæ, qui ordinibus initiati non erant, attamen Eccleſiæ deſerviebant, de quibus Cæſar *de eccleſiaſt. hierarch. quæſtione 2. procemiali*, §. 3. Cùm ergo miniſtri illi extra Eccleſiam eſſent, *cap. per exemptionem, de privilegiis in* 6. verba Concilii Laodiceni ad eos ſunt referenda; priora verò ad miniſtros minoribus ordinibus initiatos.

8. Exponitur Concil. Tolet. relat. in cap. nulli, 93. dist.

Secundò ſuperiori aſſertioni obſtat textus *in Concil. Toletan. 4. can.* 39. relato *in cap. nulli, 93. diſt.* in illis verbis: *Nonnulli Diaconi in tantam erumpunt ſuperbiam, ut ſe Presbyteris anteponant, atque in primo choro ipſi priores ſtare præſumant, Presbyteris in ſecundo choro conſtitutis: ergo ut ſublimiores ſibi Presbyteros agnoſcant, tam hi, quàm illi in utroque choro conſiſtant.* In prima parte diſertè probant traditam aſſertionem Patres Concilii: in ſecunda verò difficile eſt quod ſtatuitur, in uno, eodemque choro debere ſedere tam Presbyteros, quàm Diaconos; cùm ſublimiores debeant eſſe Presbyteri, & ex ipſius canonis deciſione, & ex noſtro textu præcipuum locum habere debeant. Loayſas diligentiſſimus Conciliorum coacervator, *in notis ad illum canonem*, rectè ſupponit, Eccleſiam olim, ſeu templum dividi in ſtationes, & choros, ut in ea fideles pro diverſitate ſexuum, & graduum conſiſterent, *cap. 1. de vita, & honeſt. clericorum*, ubi probavi: notarunt Amalarius *lib. 3. de eccleſiaſt. offic.* Rabanus Maurus *lib. 1. de inſt. clericor. cap.* 33. Durantius *de ritibus, lib. 1. cap. 17. n. 1.* unde Diaconi ſuperbiâ elati intendebant ſe Presbyteris anteponere, & in primo choro ſedere, in ſecundo Presbyteris ſedentibus, quod PP. Concilii vetuerunt: notat etiam ipſe in nota marginali ea verba, *tam hi, quàm illi in utroque choro conſiſtant*, non ita in omnibus codicibus legi; apud Gratianum enim *in d. cap. nonnulli*, non legitur *in utroque choro*, ſed *in unoquoque ordine*. Animadvertit etiam ipſe in MSS. codicibus Eccleſiæ Toletanæ, & Bibliothecæ Regiæ D. Laurentii legi, *in utroque choro*; & in codice Lucenſi, qui omnes Hiſpaniæ antiquitate ſuperat, operâ Artulphi Michaëlis compoſito, obmiſſa dictione *choro*, legitur *in utroque*; quam litteram, utpote antiquiorem, repoſuerunt emendatores Gratiani. Sed ſi vulgarem lectionem retineamus, difficultas viget; conſtat enim ſublimiores Presbyteros non manere ex eo, quod in utroque choro, vel in utroque conſiſtant; retentâ enim Lucenſi litterâ ab Aloayſa ſequutâ, circa difficultatis prædictæ ſolutionem exiſtimo, ideo Patres Concilii Toletani ſtatuere, ut tam Diaconi, quàm Presbyteri in utroque choro conſiſtant, ut ſublimiores ſibi Presbyteros agnoſcant, quia cùm ſacris canonibus ſtatutum eſſet, ut quando Presbyteri, & Diaconi ſimul ſunt, Presbyteri ordine ſeſſionis Diaconis præferantur, ut conſtat ex juribus ſuprà citatis, & congeſtis ab Anton. Auguſt. *in epit. juris, lib. 6. tit.* 24. & *lib. 7. tit.* 8. Hallierio *de hierarch. juriſd. fol.* 857. hoc ut effugerent Diaconi, diverſum chorum à Presbyteris conſtituere volebant, atque in primo choro ipſi priores ſedere præſumebant. Statuerunt ergo PP. Concilii Toletani, ut tam Presbyteri, quàm Diaconi in utroque choro conſiſtant, qui quando ſimul fuerint in uno choro, Presbyteri priorem locum debent habere, juxta diſciplinam eccleſiaſticam. Rectè ergo PP. ſanxerunt, *in utroque choro conſiſtant, ut ſic Diaconi ſublimiores presbyteros eſſe cognoſcant, quibus obedire debent*; ut refert, & probat Baron. *anno* 109. *num.* 27. & 112. *num.* 7.

9. Exponitur can. 7. Synodi 6.

Deinceps opponitur textus *in can. 7. ſextæ Synodi*, in illis verbis: *Quoniam in nonnullis Eccleſiis Diaconos officia eccleſiaſtica habere didicimus, & ex hoc nonnullos eorum arrogantia, & licentia fultos ante Presbyteros ſedere; ſtatuimus ut Diaconus, etiamſi in dignitate, id eſt, in quovis ſit officio eccleſiaſtico, ante Presbyterum ne ſedeat, præterquam ſi proprii Patriarchæ, vel Metropolitani vicem gerens adſit in alia civitate ſuper aliquo capite; tunc enim ut locum illius implens honorabitur.* Cujus canonis pars reperitur *in cap. fin. 93. diſt.* Ex quibus verbis deducitur, nonnunquam Diaconos Presbyteris anteferri: igitur quia non ſemper qui major eſt in ordine, potior eſt in gradu. Pro cujus textus interpretatione ſciendum eſt, aliquando minores in gradu ratione dignitatis, quam obtinent, aut perſonæ, cujus vices gerunt, antiquioribus anteferri, ut contingit in Legatis miſſis ad Concilium; licèt enim minori ordine, aut inferiori dignitate polleant, tamen præferuntur aliis majoribus ordinibus inſignitis. In Concilio enim Epheſino poſt Patriarchas ante omnes Metropolitanos ſubſcripſit Theſſalonicenſis Epiſcopus, quia ut Vicarius Pontificis aderat. Alia plura exempla congerunt Balſamon *in d. can. 7.* Hallier. *de eccleſiaſt. hierarch. lib. 4. §. 4. pag. 561. & §. 76. pag. 679.* & paſſim contingit in Epiſcopo celebrante, qui honoratiori loco ſedet, quàm Metropolitanus; & in Canonico, qui omnes dignitates præcedit, ut probant Acuña *de Primatu Eccleſiæ Brachar. cap.* 7. Gamma *deciſ. 1. num.* 3. Unde in Concilio Emeritenſi *can.* 5. cavetur, ne Diaconi ut Vicarii Epiſcoporum in Concilio adſint, quia non poſſunt inter Presbyteros à tergo Epiſcoporum ſedere: ita aiunt PP. *Juxta canonicum ordinem, tempore quo Concilium per Metropolitani voluntatem, & Regiam juſſionem electum fuerit agere, omnes comprovinciales* ... *conſinitimos Epiſcopos in unum oportet adeſſe, nec pro tali re quelibet cauſa opponi debet ad excuſationem: quod ſi contigerit aliquem de fratribus retineri ab infirmitate, qualiter non poſſit venire, aut per Regiam juſſionem injunctum acceperit aliquid agere, ut ſit per quod non poſſit Concilio intereſſe, quidquid tale acciderit, Metropolitano ſuo fideliter intimet cuncta per ſuam epiſtolam manu ſuâ ſubſcriptam, ut poſtmodum appareat quænam cauſa excuſationem faciat aliquam: ad ſuam tamen perſonam non aliter, niſi aut Archipresbyterum ſuum diriget, aut ſi Archipresbytero impoſſibilitas fuerit, Presbyterum utilem, cujus dignitas cum prudentia pateat, poſſitque à tergo Epiſcoporum inter Presbyteros ſedere, & quæque in eo Concilio fuerint apta, ſcire, & ſubſcribere; injuſtum enim hoc accepit cœtus noſter, ut quiſquam Epiſcoporum Diaconum ad ſuam perſonam dirigat; hic enim quia Presbyteris junior eſſe videtur, ſedere cum Epiſcopis in Concilio nulla ratione permittitur. Quemcumque ergo ex Presbyteris dirigere elegerit, inſtructum per informationem dirigat, ut ratio poſcit, atque cum eo mandatarium ſuum juxta legis ordinem munitum: ut ſi à quolibet* contra

contra eundem Epiſcopum in Concilio fuerit ſuggeſtum, ab eo, quem direxerit qui petit, accipiat reſponſum; & juſtitia, quæ fuerit ordinata, nullam poſtmodum dilationem habeat. Unde *in d. can. 6. ſeptimæ Synodi*, Diaconi Presbyteris præferuntur quando Patriarchæ, vel Metropolitani, ſeu Epiſcopi vices gerunt. Docuerunt Lantdmeter. *d. cap. 260.* Claud. Eſpenceus *ad D. Paulum lib. 1. digreſſionum, cap. 4.* Mich Rouſſel. *lib. 2. hiſt. Pontif. juriſd. cap. 11.* Fileſacus *in cap. quod Sedem, §. 4. de offic. Ordin.*

10. EXPONITUR REGULA DIVI BENEDICTI. Tandem ſuprà traditæ aſſertioni obſtat regula D. Benedicti *cap. 60.* ubi magnus Patriarcha ita ſtatuit: *Si quis de ordine ſacerdotum monaſterio ſe ſuſcipi rogaverit, non quidem ei citius aſſentiatur; tamen ſi omninò perſtiterit in hac petitione, ſciat ſe omnem regulæ diſciplinam ſervaturum, & mox concedatur ei, tamen poſt Abbatem, ſtare.* Ex quibus verbis depromitur, Abbatem clericali ordine non decoratum (ut erant illis temporibus omnes Abbates) præcedere ſacerdotem: igitur qui major eſt gradu, non eſt prior, aut potior reſpectu inferiorum. Aliqui hac difficultate oppreſſi exiſtimarunt, Abbatem, de quo D. Benedictus *in d. cap. 60.* agit, eſſe ſacerdotem: ſed eos refellit Hæphtenus *in vita S. Benedicti, prolog. 18. §. 11.* qui prædictæ difficultati ſatisfacit aſſerendo, Presbyterum ordine majorem, poſt Abbatem ſtare; quia Abbas licèt ordine inferior, authoritate tamen, & juriſdictione ſuperior erat. Unde Presbyteri Religionem ingredientes Abbatibus poſtponebantur, licèt de S. Pachomio apud Metaphraſten, *cap. 23.* legamus: *Si quando contigiſſet aliquem clericum ad ipſum venire, qui cum eo eſſe volebat, propter dignitatem quidem ex regula eccleſiaſtica ei ſubjiciebatur Pachomius: ille verò cum rurſus ex regulis exercitationis fratrum fuiſſet imitator, ſe ſua ſponte ſupra modum ſtudebat demittere, humilemque reddere.* Quare licèt Sacerdos regulam D. Benedicti profeſſus ordine major eſſet, tamen quia inferior erat ratione dignitatis, & juriſdictionis, rectè ſtatuit D. Benedictus, Abbatem illi eſſe præferendum. Docet Hæphtenus *ubi ſuprà, dicto §. 12.*

CAPUT XVI.

Idem *Archiepiſcopo a Colocenſi.*

b CUm inferior ſuperiorem ſolvere nequeat, vel ligare, ſed ſuperior inferiorem liget *c* regulariter, & abſolvat, & ſatis abſonum videatur, ut filius *d* poteſtatem habeat in parentem: miramur quod cùm tu *e* monaſterium de Cheur, conſtitutum in Firmienſi Archidiaconatu tuæ diœceſis, in Eccleſiam erexeris *f* Cathedralem, Archidiaconus Firmien. in tantam prorupit temeritatis audaciam, ut in Epiſcopum ibi conſecratum, & Eccleſiam ſuam juriſdictionem exercere præſumat. *Et infrà:* Mandamus, quatenus præfato Archidiacono, à cujus juriſdictione dictum Epiſcopum denuntiamus exemptum, id diſtrictè ſtudeas inhibere. Proviſo ut ſi ex hoc Archidiaconi Firmien. jura læduntur, in diœceſi tua (ubi expedire videris) abſque alieni juris præjudicio recompenſationem illi facias congruentem.

NOTÆ.

1. a *Colocenſi.*] Ita legendum eſt, non *Colonienſi*, ut falsò in gloſſa marginali emendatur. De Eccleſia Colocenſi nonnulla adduxi *in cap. bonæ, de poſtulat. Prælat.*

2. b *Cùm inferior.*] Conſonant textus *in cap. cùm inferior 4. 21. diſt. cap. fin. de offic. Archipresb. cap. ſolitæ, hoc titulo, Clement. 2. de elect. l. non eſt receptum 14. ff. de juriſdict. l. ille à quo, §. tempeſtivum, ff. ad Trebell. l. 5. tit. 15. partit. 1.* ubi Gregorius Lopez. Prado *tom. 1. Theologiæ Mor. cap. 4. de legibus, quæſt. 3.* nec inferior poteſt in majorem Magiſtratum jus dicere, *l. nam Magiſtratus 4. ff. de receptis.* Unde Julius Cæſar carceri detruſit Novium Nigrum Quæſtorem, quia paſſus eſſet apud ſe compellari ipſum Cæſarem in cauſa conjurationis Catilinię. Suetonius *in Cæſare, cap. 17.* & eo quòd compellare apud ſe majorem poteſtatem paſſus eſſet. Ex eo notavit ſæpiùs laudatus Præceptor D. Joſephus de Retes *lib. 8. opuſculor. c. 9.*

3. c *Regulariter.*] Rectè, & ſignanter ait Pontifex, *regulariter*; propter aliquos caſus, in quibus hæc regula limitatur, quos enumerant hic antiquiores, & Barboſa *axiom. 1. num. 4.* Nec obſtat lex unica, *ff. de offic. Prætoris*, ubi Conſultus ait, Præfectum Prætorio eo privilegio frui, ne ejus ſententiam minores Magiſtratus retractare poſſent. Unde deducitur, neceſſarium fuiſſe privilegium, ne Magiſtratus minores contra ſententiam Præfecti Prætorio reſtituere poſſint: igitur quia ſemoto privilegio contrarium procedebat; & tamen reliqui Magiſtratus inferiores ſunt ipſi Præfecto Prætorio; nam cùm Præfectus ſuffectus fuerit in locum Magiſtri Equitum, quem conſtat fuiſſe ſecundum à Dictatore, *l. 2. §. poſt originem, & §. exactis, ff. de origine juris*; unde ab ipſius ſententia denegatur appellatio *in l. Præfecti, ff. de minorib.* ideò major erat: igitur quia inferior in ſuperiorem juriſdictionem exercere valet. Quâ difficultate oppreſſus Faber *in ration. ipſius textus*, exiſtimavit, verba illa, *alio privilegio*, accipienda eſſe, id eſt, *jure communi*. Sed hæc interpretatio, quàm aliena à veritate ſit, manifeſtè liquet: quare verius dicendum eſt, quod quanvis Præfectus Prætorii inſtitutus fuiſſet ad ſimilitudinem Magiſtri Equitum, non tamen cum eadem dignitate & juriſdictione, ſed modica, quæ poſtea Imperatorum privilegiis aucta fuit, adeo ut cæteros Magiſtratus ſuperaret, ut conſtat ex ipſa lege unica, & probat Gutherus *de officiis domus, lib. 2. cap. 1.* inter quæ privilegia & illud conceſſum fuit, ne videlicet ab ejus ſententiis appellari poſſet, *d. l. Præfecti*; & ne minores Magiſtratus contra eas reſtituere poſſent. De officio ipſius Præfecti agit Gutherus *lib. 2. de officiis domus, cap. 1.*

d *Poteſtatem habeat in parentem.*] Privatam videlicet, & domeſticam, non verò publicam; nam filius ut Magiſtratus, judexque patri jubere, & imperare poteſt; quia quoad hoc pro patrefamilias habetur, *l. ille à quo 13. §. fin. cum l. ſequenti, ff. ad Trebellian.* licèt enim nemo in re ſua judex eſſe poſſit, & cauſæ patris videantur cauſæ filii, cùm adhuc viven- 4.

tibus

tibus parentibus ipſi quodammodo domini ſubſtantiæ paternæ judicentur, *l. in ſuis* 11 *ff. de liber. & poſthum.* §. 2. *Inſtit. de hered. qualit.* & pro una, eademque perſona habeantur pater, & filius, *l. ult. Cod. de impuberum, & aliis ſubſtit.* tamen quia in his, quæ publici juris ſunt, non attenditur patria poteſtas, *l. filius, ff. de his qui ſunt ſui*; ideo filius, licèt invito litigatore, jus dicere in cauſa patris non poſſit, *l. qui juriſdictioni, ff. de juriſdictione*: tamen judex ex conſenſu patris dari valet, *l. in privatis, ff. de judiciis*; & ſimiliter ex compromiſſo arbiter ſuſcipitur. Duarenus *ad tit. de receptis arbitris, columna* 1. exempla memoranda refert Gellius *lib.* 3. *noctium, cap.* 2. notarunt Caldeira *lib.* 2. *variar. cap.* 8. Merillus *lib.* 1. *variantium ex Cuiac. cap.* 10. & 15. Donellus *lib.* 17. *comment. cap.* 25.

5. e *Monaſterium de Cheur.*] Cœnobium hoc ſitum in Firmienſi Archidiaconatu, eſt in Ungaria in provincia Colocenſi, de quo Chopinus *lib.* 1. *de ſacra polit. tit.* 4. *num.* 9.

6. f *Cathedralem.*] Non tamen inde monachi ejiciebantur, aut regularis obſervantia deſerebatur; Abbas enim remanebat Epiſcopus, & ipſi Monachi Canonici, *cap. cauſam, de judiciis*: quod uſitatum fuiſſe præcipuè in Anglia, probat Yepes *tom.* 2. *chronici D. Benedicti, fol.* 382. & *tom.* 4. *fol.* 46. & *tomo* 5. *fol.* 242. & nos illuſtrabimus *in d. cap. cauſam*: aliquando etiam & monaſteria monialium erecta legimus in Eccleſias Cathedrales apud Innocentium III. *lib.* 4. *regeſtr.* 16. *epiſt.* 66.

COMMENTARIUM.

7. *Concluſio adducitur.* EX hoc textu deducitur communiter talis aſſertio: *Si Eccleſia ſita in aliquo Archidiaconatu erigitur in Cathedralem, eximitur à juriſdictione Archidiaconi.* Non eſt ſimilis deciſio in jure noſtro, quâ probari poſſit hæc aſſertio; eam tamen illuſtrant Rebuffus *in praxi, tit. de erect. Eccleſ. in Cathedral. num.* 1. Moneta *de commutat. cap.* 11. *num.* 278. Renatus Chopinus *ubi ſuprà*, Azor 2. *part. Inſtit. lib.* 5. *capite* 29. *quæſt.* 15. & *lib.* 6. *cap.* 30. *quæſt.* 2. Garcia *de benefic. part.* 12. *cap.* 5. *num.* 1. Barboſa plures referens *in cap.* 1. *ne ſede vacante.*

8. *Adducitur dubitandi ratio.* Sed pro dubitandi ratione primò adversùs noſtrum Gregorium ita inſurgo: cùm aliqua Eccleſia aut mutatur, aut erigitur in Cathedralem, jus ipſius Prælati illæſum manet, nec mutari debet cum proprii Prælati præjudicio, *cap. cum olim* 6. *de conſuetudine, cap. quia monaſterium* 2. *de religioſis domibus*; injuſtum enim eſt ex facto erigentis Eccleſiam jura Prælati proprii violari, cùm ex facto alterius quis jure proprio non privetur, *l.* 2. §. *meritò*, & §. *ſi quis à Principe, ff. ne quid in loco public. l. nec avus, Cod. de emancip. liber.* igitur jura Archidiaconi Firmienſis ex erectione nova Eccleſiæ Cathedralis ab Archiepiſcopo Colocenſi facta immutari non poterant. Secundò præſens deciſio impugnatur ex eo principio, quo docemur, Eccleſiam Cathedralem neminem eligere poſſe, niſi Romanum Pontificem, *cap. felix*, cum ſequenti, 16. *quæſt.* 1. *cap.* 1. 22. *diſt. cap.* 1. *ne ſede vacante*, aut Concilium Provinciale cum conſenſu illius Prælati, in cujus territorio erigitur, *can.* 98. *Eccleſ. African.* ibi: *Placuit illi, ut plebes, quæ unquam Epiſcopos proprios habuerunt, niſi ex Concilio plenario uniuſcujuſque provinciæ, & Primatis, atque conſenſu ejus, ad cujus diœceſim eadem Eccleſia pertinebat, decretum fuerit, minimè accipiant.* Igitur in præſenti Archiepiſcopus Colocenſis per ſe, & ſine conſenſu Archidiaconi Firmienſ. in cujus Archidiaconatu erigebatur, erigere non poterat Eccleſiam Cathedralem.

Sed his difficultatibus minimè obſtantibus, vera eſt præſens deciſio, cujus ratio traditur à noſtro Gregorio in illis verbis: *Cum inferior ſuperiorem ſolvere nequeat, vel ligare*; quia inferior in ſuperiorem juriſdictionem non habet, & cùm Epiſcopus ratione ordinis, & juriſdictionis major ſit Archidiacono, *cap. ad hæc, de officio Archid.* ideo ſi Eccleſia, quæ antea parebat Archidiacono, in Cathedralem noviter erigatur, quia per talem erectionem majorem conſequitur dignitatem, & potiorem Præſulem; ideo non manet ſub juriſdictione antiqua Archidiaconi, cùm abſurdum eſſet eum in Epiſcopum ſuperiorem Prælatum juriſdictionem exercere, eumque ligare; nam inferior non poteſt infringere factum ſuperioris, *l. minor, ff. de minor.* probat Solorzan. *tom.* 2. *lib.* 3. *c.* 9. *n.* 21. 9. *Expenditur ratio decidendi.*

Nec obſtat prima difficultas ſuprà adducta; nam in præſenti caſu non fit deterior conditio Archidiaconi ex erectione monaſterii in Eccleſiam Cathedralem; nam in ultimis verbis noſtri textus præcavetur, & deciditur, compenſationem competentem fieri debere, ſi aliqua in parte Archidiaconus lædatur; unde non poterat conqueri Firmienſis Archidiaconus ex eo, quod aliquâ injuriâ afficeretur, vel damnum illi irrogaretur. Nec ſecunda difficultas refragatur. Pro cujus expoſitione ſciendum eſt, novam Epiſcopalis, ſive Cathedralis erectionem Eccleſiæ ad Rom. Pontificem ſpectare, *ex d. cap.* 1. *ne ſede vacante.* Gregorius VII. *lib.* 2. *epiſt.* 55. *Quod ſolus Romanus Pontifex dicatur univerſalis, &c. quod illi ſoli licet pro temporis neceſſitate novas leges condere, novas plebes congregare, de Canonica Abbatiam facere, & è contra divitem Epiſcopatum dividere, & inopes unire.* D. Bernardus *epiſt.* 131. ubi de R. P. ita ait: *Poteſt, ſi utile judicaverit, novos ordinare Epiſcopatus; poteſt eos, qui ſunt, alios deprimere, alios ſublimare.* Et *l.* 2. *tit.* 10. *partit.* 1. plura Garcia *de nobilitate*, 5. *part. cap.* 1. *n.* 1. Valenzuela *conſil.* 7. *n.* 161. & *conſil.* 73. *n.* 29. Barboſa *de dignitat. c.* 2. Solorzanus *de jure Indiar. lib.* 3. *cap.* 4. *n.* 1. Alteſſerra *de Ducibus, c.* 14. Aliquando tamen Primas cum Epiſcopis ſui Primatus poterat Eccleſiam Cathedralem novam erigere, ex dicto canone Concilii Africani; regulariter tamen hæc facultas tantùm competit Romano Pontifici cum aſſenſu Regis, in cujus civitate nova Epiſcopalis Cathedra erigitur. Innocentius III. *lib.* 1. *epiſt. ad Guillelmum Cardinalem*, Fileſacus *in cap. quanto* 7. §. 6. *de offic. ordin.* & nos *in cap.* 3. *de privilegiis.* Ipſe tamen Romanus Præſul plerumque committit Archiepiſcopis, ut juſtè examinatâ cauſâ, novam erigant Eccleſiam Cathedralem, ut Archiepiſcopo Toletano D. Petro de Mendoza conceſſum fuiſſe ab Alexandro tertio, ut videlicet erigeret Eccleſias Granatenſem, & Almerienſem, refert Salazar de Mendoza *lib.* 1. *de geſtis Cardinalis, cap.* 64. & 70. & Bonifacio per totam Germaniam conceſſit Gregorius relatus *in cap.* 1. 16. *quæſt.* 1. & noſtris Regibus Hiſpaniæ conceſſum eſſe, ut in Regnis Indiarum poſſint erigere Eccleſias Cathedrales, ubi illis æquum viſum fuerit, tradit Solorzanus *ubi ſuprà*: quare in præſenti caſu ſupponendum eſt, licentiam Gregorii non præceſſiſſe, aut facultatem erigendi Eccleſiam Cathedralem Archiepiſcopo Colocenſi commiſſam eſſe. 10. *Diſſolvitur dubitandi ratio.*

Sed ſuperiori aſſertioni obſtat textus *in cap. ad audientiam* 5. *de Eccleſiis ædificandis*, ubi cùm agatur de erectione, ſeu mutatione Eccleſiæ ſæcularis, ſeu regularis, aſſerit Urbanus tertius, hanc electionem non eſſe faciendam, niſi conſentiente Epiſcopo, cui prædicta Eccleſia ſuberat. Ex qua deciſione expreſſè conſtat, Eccleſiam regularem non poſſe erigi, & mutari in ſæcularem, irrequiſito Præſule, cui 11. *Expenditur cap. ad audientiam, de eccleſ. ædific.*

cui ſuberat: igitur & in præſenti, irrequiſito Archidiacono Firmienſi, non poterat Eccleſia regularis, quæ illi parebat, erigi in ſæcularem, & Cathedralem. Huic difficultati, omiſsâ illâ quæſtione, utrum videlicet Eccleſia ſæcularis tantùm ex conſenſu Epiſcopi abſque Pontificis licentia poſſit in regularem transferri, de qua latè agunt Moneta ubi ſuprà, *d. cap.* 11. *n.*329. Azoc *ubi proximè*, *part.*2. *quæſt.*2. dicendum eſt, in eo textu deſiderari voluntatem, & conſenſum Epiſcopi, quia ex mutatione Eccleſiæ ſæcularis in regularem, non ita divinus cultus augebatur, ut in noſtro caſu contingit; nec erat locus ubi compenſatio daretur, ut in præſenti ſpecie: quare irrequiſito Archidiacono potuit Eccleſia Regularis in Cathedralem erigi; at verò *in d. cap. ad audientiam*, cùm omnia hæc ceſſent, rectè aſſerit Urbanus tertius, irrequiſito Prælato non poſſe regularem Eccleſiam in ſæcularem mutari: docent Moneta *ubi ſuprà*, Barboſa *ad Concilium Trident. ſeſſ.*21. *de reform. cap.*4.

CAPUT XVII.

Idem [a] *Lemovic. Archidiac. & Priori Sanctæ* [b] *Radegundis Pictavienſis.*

HUmilis doctrina Magiſtri. *Et infrà:* Mandamus quatenus Prælatorum Burdegalen. provinciæ in ea præſentium, & Cathedralium Capitulorum ejuſdem, necnon & Bituricen. Capituli, ſuper proviſione, quam inter Bituricen. & Burdegalen. Archiepiſcopos in cauſa Primatiæ duximus faciendam, requiratis aſſenſum, quo habito, providentiam noſtram ſolemniter publicetis. Si qui verò conſenſum præſtare noluerint, vos ſuperſedentes publicationi prædictæ, diſtrictè præcipiatis eiſdem, ut perſonaliter, ſi prælati fuerint, vel ſi alii, per procuratores idoneos noſtro ſe conſpectui repræſentent; proſecuturi coram nobis jus, ſi quod habere contendunt, & ſatisfacturi parti alteri, ſi ſuccubuerint, in expenſis.

NOTÆ.

1. a LEmovic.] Lemovix antiquiſſima Galliæ civitas eſt in Provincia Bituricenſi, vulgò *Limoges*, à Lemovico Rege conſtructa ad Vigennam fluvium, teſte Ptolomeo *lib.* 2. *cap.*7. cujus populi inter Aquitanos collocantur à Cæſare, & Strabone, & Sidonio *lib.*7. *epiſt.*6. quos referunt fratres Sarmatani *tomo* 2. *Gallia Chriſtiana*, *fol.*630. Habet Eccleſiam Cathedralem jam à primis Eccleſiæ temporibus; ſiquidem per annum ſeptuageſimum jam ejus Eccleſiæ Præſul legitur Sanctus Martialis, ut refert Gregor. Turon. *lib.*1.*hiſtoria*, *cap.*30. Ejus Eccleſiæ progreſſum, & Præſulum ſeriem referunt Chenu *in Chronol. Galliæ*, Fratres Sarmatani *ubi ſuprà*.

2. b *Priori Sanctæ Radegundis.*] Prioratus iſte Sanctæ Radegundis non eſt regularis, ſed ſæcularis, ut refert Chopinus *lib.*1. *de ſacra polit. tit.*1. *n.*17.

COMMENTARIUM.

3. VT præſens exponatur deciſio, & percipiatur Gregorii mens, ſciendum eſt, jam diu magnam controverſiam fuiſſe agitatam inter Patriarchas Bituricenſem, ac Burdegalenſem ſuper Primatiæ jure, utroque illud jus ſibi vindicante; cùm enim Bituriges, qui locantur in Aquitania, duplices ſint, cognomentoque diſtincti, Plinius *lib.*4. *cap.* 19. videlicet Bituriges Avaricenſes; qui & Biturices appellantur; & Bituriges Burdegalenſes, Viviſci dicti, non Villici, ut voluit Cujacius *in cap. ult. de dilat.* & notavit Idumay *ad Innocentium III. lib.*4.*epiſt.*45 *fol.*223. Alteſſerra *lib.*1.*rer. Aquit. cap.*11. & *lib.*4. *cap.*4. inde occaſio controverſiæ orta eſt ſuper Primatu Aquitaniæ inter ipſos Metropolitanos. Et pro Archiepiſcopo Bituricenſi ſequentia faciebant: primò textus *in c. conqueſtus* 9. *q.*3. ubi Nicolaus P. per annum 858. Bituricenſem Archiepiſcopum Patriarcham appellat: ſecundò quia retrò antè, per annum ſcilicet 630. fuiſſe Sulpitium trigeſimumprimum Præſulem Patriarcham Bituricenſem, refertur apud Caniſium *tomo* 5. *antiquarum lectionum, in epiſt. Deſider. ad Bernardum Guidonem*, *in vita Pauli Epiſcopi*, ubi de Pipini adventu in Aquitaniam ait: *Veniens Lemovicas, muros ejus deſtruxit, in inde jus Primatia Bituricas tranſtulit.* Facit etiam Otho Friſingenſis *lib.*6.*cap.*3. qui circa annum 1130. ſcripſit, & ita ait: *Tribus his Galliæ provinciis tres Primates præeſſe volunt; Belgica Treverenſem, Aquitania Bituricenſem, tertia Lugdunenſem.* Deinde aſſerebat Bituricenſis Præſul, Bituriges Viviſcos Biturigum Cuborum fuiſſe coloniam. Strabo *lib.*4. & cùm Aquitania triplex fuiſſet, primæ Metropoli, quæ Biturix dicebatur, neceſſariò aliæ ut Primati ſuo parêre debebant, *cap. nulli, cap. provinciarum, diſt.*99. Tandem Boëtius *de authorit. magni Conſilii*, *n.*52. & 53. aſſerit, Bituricenſem tantùm Archiepiſcopum Patriarcham, Primatemque totius Aquitaniæ jure vocari. Alia fundamenta adducit P. Marcha *de Primatu Lugdunenſi*, *n.*52. Non leviora expendebat fundamenta Burdegalenſis Præſul pro prædicto Primatu. Primò enim allegabat acta Concilii Tullenſis, relata *tom.*3. *Conciliorum Galliæ*, *pag.*173. cùm enim Regimundus Comes conquereretur de Stephano Comite, eo quòd ipſe cum illius filia in uxorem ducta cohabitare detrectaret, cùm uterque Comes Aquitanus eſſet, decretum fuit à Patribus, ut Archiepiſcopi comprovinciales cum ſuis ſuffraganeis de cauſa cognoſcerent; quâ de re Hincmarus Synodi nomine ita ſcripſit: *Qua de re ſancta Synodus vos, qui Primas Sedium Regni Aquitanici eſtis, ad hanc cauſam diffiniendam cum Coepiſcopis veſtris, & Principibus, & terra illius primoribus eligere ſtuduit; quorum diffinitioni, ſine ſuo periculo, & excommunicationis invectione, quiſquis obtemperare diſtulerit, evadere non valebit.* Ex quo textu conſtat, in Aquitania, non Bituricenſem tantùm Patriarcham reperiri, ſed plures Primates. Secundò expendebat in Concilio Aurelianenſi 1. Agàthenſi, & Matiſconenſi 2. priùs ipſum, quàm Bituricenſem Archiepiſcopum ſubſcri

Digitized by Google

ſubſcripſiſſe; igitur quia ille Primas erat Aquitaniæ. Alia adducunt pro jure Burdegalenſis Præſulis Idumay *ubi ſuprà*, Paſchalis & Franciſcus de la Brouſſe *de Primatu Aquitaniæ*. Sed ſi verum amamus, tantùm adſtruunt, duos fuiſſe in Aquitania Primates, non tamen probant Burdegalenſem in Bituricenſem jus Primatus habere.

4. Proſequitur controverſiæ exitus. Sequitur exitus, & finis præſentis controverſiæ, ut jam ad præſentem Gregorii deciſionem perveniamus. Et primò hæc controverſia deciſa, & ſopita videbatur Eugenii tertii bullâ editâ anno 1145. quâ Primatus Bituricenſi Eccleſiæ deferebatur per hæc verba. [Eugenius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Venerabili fratri Petro Bituricenſi Archiepiſcopo, ejuſque ſucceſſoribus canonicè ſubſtituendis I.N.P.P.M. Officii noſtri nos hortatur authoritas pro Eccleſiarum ſtatu paternam ſolicitudinem gerere, & earum quieti, ac paci, auxiliante Domino, ſalubriter providere. Juſtum namque eſt, ut dignitatem Eccleſiæ, vel perſonis Apoſtolicæ Sedis liberalitate conceſſam, nos quoque authore Deo firmam, & inviolabilem conſervemus. Tuam ergo, frater in Chriſto chariſſime Petre Archiepiſcope, devotionem circa nos, & circa Sanctam Romanam Eccleſiam, cujus ſpecialis filius es, & in qua ſacros ordines ſuſcepiſſe dignoſceris, attendentes, nobilem Bituricenſem Eccleſiam, cui Deo authore præſides, ſub B. Petri & noſtra protectione ſuſcipimus, & præſentis ſcripti privilegio communimus. Præſentis itaque privilegii pagina confirmamus, ut ſuper duas provincias, videlicet ſuper ipſam Bituricenſem, & ſuper Burdegalenſem, Primatum obtineas, ſicut hactenus obtinuiſſe dignoſceris. Diœceſes verò illas, quæ intra eandem provinciam Bituricenſem ſitæ ſunt, in tua, tuorumque ſucceſſorum poteſtate, ac ſubjectione perſiſtere conſtituimus, videlicet Claromontenſem, Lemovicenſem, Ruthenenſem, Albigenſem, Cadurcenſem, & Mimatenſem: & ipſarum civitatum Epiſcopi ipſam Bituricenſem Eccleſiam matrem & magiſtram recognoſcant, atque tibi, tuiſque ſucceſſoribus, tanquam proprio Metropolitano, obedientiam ac reverentiam humiliter exhibeant. Porrò tibi, tuiſque ſucceſſoribus uſum pallii confirmamus, atque ad majorem reverentiam per ſupradictas provincias vexillum Dominicæ Crucis ante vos deferri concedimus, ſicut etiam antiqua prædeceſſorum veſtrorum conſuetudo obtinuit. Præterea quaſcumque poſſeſſiones, quæcumque bona in præſentiarum juſtè & canonicè poſſides, aut in futurum liberalitate Regum, & largitione Principum, oblatione fidelium, &c. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat eandem Eccleſiam, vel perſonam tuam temerè perturbare, aut poſſeſſiones, ſeu bona veſtra auferre, vel oblata retinere, minuere, ſeu quibuſlibet vexationibus fatigare: ſed omnia integra conſerventur veſtris, & pauperum Chriſti uſibus omnimodis profutura, ſalva Sedis Apoſtolicæ authoritate. Si qua verò in futurum eccleſiaſtica, ſæcularíſve perſona hujus noſtræ conſtitutionis paginam ſciens contra eam temerè venire tentaverit, ſecundò, tertióve commonita, niſi reatum ſuum congrua ſatisfactione correxerit, poteſtatis, honoriſque dignitate careat, reamque ſe divino judicio exiſtere de perpetrata iniquitate cognoſcat, & à ſacratiſſimo corpore, ac ſanguine Dei, & Domini noſtri Ieſu Chriſti aliena fiat, atque in extremo examine diſtrictæ ultioni ſubjaceat. Cunctis autem eidem Eccleſiæ juſta ſervantibus ſit pax Domini noſtri Jeſu Chriſti, quatenus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud diſtrictum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen. Datum trans Tyberim per manum Roberti S. R. E. Preſbyteri Cardinalis, & Cancellarii, idibus Martii, indictione 9. Incarnationis Dominicæ anno 1145. Pontificatus noſtri Domini Eugenii III. PP. anno 2.] Hanc deciſionem firmarunt Alexander III. idibus Februarii anno 1164. Adrianus IV. anno 1154. Lucius III. anno 1183. Clemens III. anno 1188. Cœleſtinus III. anno 1192. Eorum diplomata refert Robertus in indice Bituricenſium Præſulum. Unde cùm temporibus Innocentii III. Simon de Soliaco Archiepiſcopus Bituricenſis Concilium provinciale congregaſſet, Guillelmus tunc Archiepiſcopus Burdegal. vocatus venire noluit; quare eum excommunicavit, & Metropolitico jure ſuſpendit: ipſe ad Innocentium III. appellavit, & lite pendente Philippus II. Rex Galliæ ſcripſit Pontifici pro jure Primatus Bituricenſ. in hæc verba, quæ refert Chenu ubi ſuprà, *fol.* 63. [Sanctiſſimo in Chriſto Patri, ac Domino Innocentio Dei gratiâ Summo Pontifici, Philipus eadem gratiâ Francorum Rex, ſalutem, & debitam in Chriſto reverentiam. Eccleſia Bituricenſis, licèt ſit tenuis in facultatibus, inter alias tamen Regni noſtri Eccleſias exiſtit nobilior, cùm (ſicut veſtra penitus novit Paternitas) Primatiæ obtineat dignitatem, cujus honorem noſtrum, & regni noſtri proprium reputamus. Cùm igitur Burdegalenſis Archiepiſcopus prædeceſſorum ſuorum non ſequens veſtigia ſe adeo obedientem, & devotum Eccleſiæ Bituricenſi exhibere non velit, ſicut iidem prædeceſſores ejus feciſſe noſcuntur, paternitatem veſtram cum quanta poſſumus devotione rogamus, quatenus jus Bituricenſis Eccleſiæ intuitu Dei, & precum noſtrarum obtentu conſervare velitis, nec ſuſtineatis, quod tantus honor regni noſtri circa hæc in aliquo minuatur, cùm ſola Bituricenſis Eccleſia in toto regno noſtro Patriarchatus obtineat dignitatem, in cujus diminutione (quod Deus avertat) nobis, & regno noſtro non mediocriter reputaremus eſſe detractum. Actum Pariſiis, anno Domini 12.0. Menſe Majo.] Innocentius III. Burdegalenſem Archiepiſcopum condemnavit, & ſuſpenſionem in eum latam confirmavit *epiſt.* 45. *lib.* 3. ibi: [Innocentius, &c. Bituricenſi Archiepiſcopo S. &c. Diligenter auditis, & perſpicaciter intellectis, quæ tu, & c.f. Amadeus Procurator ven. fratris noſtri Burdegalenſis Archiepiſcopi coram nobis proponere voluiſtis ſuper ſententia, quam authoritate Primatiæ in eundem Archiepiſcopum promulgaſti, ſuſpendo ipſum ab officio Metropolitanæ dignitatis, pro eo quod ad tuum vocatus Concilium, accedere non curavit, nec pro ſe aliquem idoneum deſtinare: de communi fratrum noſtrorum conſilio ſententiam ipſam ratam habemus, & uſque ad ſatisfactionem idoneam præcipimus obſervari; hoc ad cautelam expreſſo, quod lis coram nobis non de Primatia, ſed de ſententia extitit ventilata. Nulli ergo, &c. Datum Laterani 16. Kal. Junii, Pontif. noſtri anno 15.] Et *epiſt.* 128. ſuper jure ipſius Primatiæ cauſam commiſit Abbati S. Florentii Salmurienſis *lib.* 4. *epiſt.* 64. & demùm ſententiam ſuſpenſionis à Bituricenſi latam relaxari juſſit, cautione præſtitâ à Burdegalenſi parendi mandatis Bituricenſis Præſulis, *d. lib.* 4. *epiſt.* 65. Sed adhuc non acquieverunt prædicti Archiepiſcopi: quare iterum ſuſcitatâ controverſiâ temporibus Honorii III. ab eo fuiſſe confirmatam ſententiam Innocentii III. referunt Stephanus Noviomenſis *in epiſt. ad Honorium III.* Spondanus *in continuatione Baronii*, *tomo* 1. *anno* 1226. *num.* 4. & demùm Gregorii noſtri temporibus Burdegalenſ. Archiepiſcopum variis dilationibus uſum fuiſſe, conſtat ex *cap. ult. de dilation. cap. ult.*

ult. de dolo, & contumacia. Tandem ipſe Gregorius anno 1240. hanc controverſiam compoſuit ſtatuens, ut Archiepiſcopus Bituricenſis de ſeptennio in ſeptennium Provinciam Burdegalenſem per quinquaginta dies viſitaret, & procurationes reciperet. Hujus deciſionis mentio fit in hoc texto, dum in eo jubetur, ut priùs quàm talis ſententia proviſionalis publicetur, Prælatorum Burdegalenſis Provinciæ, & Bituricenſis requiratur aſſenſus. Sed licèt Gerardus Archiepiſcopus Burdegal. obtemperaſſet huic ſententiæ, ſeu concordiæ, tamen ejus ſucceſſores valde renuerunt: quare Clem. V. ita reſcripſit: [Clemens Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilecto filio Arnaldo electo Burdegalenſi, ejuſque ſucceſſoribus Archiepiſcopis Burdegalenſibus, qui pro tempore fuerint in perpetuum. In ſupremæ ſolio poteſtatis, diſponente Domino conſtituti, de univerſis orbis Eccleſiis, quarum cura nobis imminet generalis, quantum nobis ex alto permittitur, cogitamus, ad ea ferventibus ſtudiis intendentes, per quæ tranquillitatis commiſſa poſſimus eiſdem, ſubmotis quibuſlibet ſcandalorum turbinibus, procurare: ſed ad Burdegalenſem Eccleſiam, quæ dudum nos habuit primò filium, ſuis nos educans uberibus; ſecundò ſponſum, noſtro commiſſa regimini; ac demùm Patrem, ac Dominum recognoſcit, cùm de ipſa ſimus ad ſummi Apoſtolatus officium gratiâ divinâ vocati, eo propenſiùs inclinationis intuitum vertimus, quo ſpecialis dilectionis affectum præmiſſorum conſideratione gerimus ad eandem. Dudum ſiquidem occaſione Primatiæ, quam olim contendebant Bituricenſes Archiepiſcopi in Burdegalenſem Provinciam ſe habere, gravis inter eos, & Archiepiſcopos Burdegalenſes, qui pro tempore fuerunt, exorta extitit materia quæſtionis, ex qua deciſiones quamplurimæ, ſcandala gravia, multaque pericula provenerunt. Sanè felicis recordationis Gregorius Papa prædeceſſor noſter intendens huic morbo ſalubriter providere, quandam ſuper hujuſmodi quæſtione ordinationem dicitur ediddiſſe: & licèt prædicta ordinatio Eccleſiæ, Civitati, Diœceſi, ac provinciæ Burdegalenſi præjudicialis non modicùm fuerit, ac etiam oneroſa (prout facti evidentia manifeſtat) quia tamen Bituricenſes Archiepiſcopi, qui fuerunt pro tempore, ordinationem non ſervarunt eandem; quinimò in multis pro ſuæ voluntatis libito violantes, juriſdictionem, contra illius tenorem, ſibi indebitam uſurparunt, ex quibus in illis partibus homicidia, fractiones Eccleſiarum, ſacrilegia, commotiones populorum, & multa alia animarum, & corporum pericula retrò actis temporibus ſunt ſequuta: tempore inſuper, quo ipſam regebamus Eccleſiam Burdegalenſem, graves, & periculoſæ diſſenſiones etiam provenerent, propter quæ Archiepiſcopi Bituricenſes præfati, ejuſdem ordinationis debent carere commodo, cùm eam minimè duxerint obſervandam. Nos, qui dudum ante ſuſceptum à nobis ſummi Apoſtolatus officium, dictæ Burdegalenſi Eccleſiæ præſidentes, diſſenſiones, ſcandala, & pericula prædicta palpavimus, attendentes quod per hujuſmodi ordinationem nihil utilitatis accreſcit eidem Bituricenſi Eccleſiæ, ſed ſibi, & Burdegalenſi Eccleſiæ memoratæ jactura non modica provenit ex eadem, & prout veriſimiliter æſtimamus, pejora poſſent in poſterum provenire; ac propterea non indignè volentes prædictas Eccleſias ab hujuſmodi oppreſſionibus, ſcandalis, & gravaminibus, ex prædictis provenientibus præſervare, ac eas in pacis, & tranquillitatis pulchritudine confovere, dictaſque Eccleſiam, civitatem, ac provinciam Burdegalenſem favoris Apoſtolici, ac privilegii ſpecialis in hac parte præſidio communire: Te, & ſucceſſores tuos Burdegalenſes Archiepiſcopos, qui pro tempore fuerint, Eccleſiam, civitatem videlicet, & provinciam Burdegalenſem prædictas, & quaſcumque perſonas, tam eccleſiaſticas, quàm ſæculares, tibi, vel tuæ dictæ Eccleſiæ immediatè, aut alio mediante ſubjectas, aut alias degentes in eis, ab omni jure Primatiæ, & cujuſcumque ſuperioritatis, omnique juriſdictione, & poteſtate venerabilis fratris noſtri Archiepiſcopi Bituricenſis, & ſucceſſorum ſuorum, qui pro tempore fuerint, ſuorumque Decani, & Capituli Eccleſiæ Bituricenſis, ſi in te, ſucceſſores tuos, Eccleſiam, civitatem, diœceſim, Provinciam Burdegalenſes, & præfatas perſonas præfati Archiepiſcopus, Decanus, & Capitulum, & Eccleſia Bituricenſis hujuſmodi Primatiæ, vel ſuperioritatis intuitu poteſtatem, vel juriſdictionem aliquam obtineant, vel obtinere poſſint quacumque de cauſa, etiam Sede Bituricenſi vacante, tam circa articulos in eadem ordinatione contentos, quàm circa alios omnes, per quos Archiepiſcopus, Decanus, Capitulum, & Eccleſia Bituricenſis prædicti viderentur in te, ſucceſſores tuos, Eccleſiam, civitatem, Diœceſim, Provinciam Burdegalenſes, & præfatas perſonas aliquam poteſtatem, ſuperioritatem, aut juriſdictionem habere, authoritate Apoſtolica, ac de poteſtatis plenitudine protſus eximimus, & penitus liberamus. Eadem ſtatuentes authoritate, quod tu, ſucceſſores tui, Eccleſia, Civitas, Diœceſis, & Provincia Burdegalenſis, ac perſonæ prædictæ Archiepiſcopo, Decano, Capitulo, & Eccleſiæ Bituricenſi antedictis deinceps nequaquam in aliquo teneamini: ac diſtrictiùs inhibentes, ne idem Archiepiſcopus Bituricenſis, vel ejus ſucceſſores, ſeu Decanus, & Capitulum Bituricenſe, communiter, vel diviſim, etiam Sede Bituricenſi vacante, in te, vel ſucceſſores tuos, ſeu in Eccleſiam, Civitatem, Diœceſim, ac Provinciam Burdegalenſem, vel perſonas prædictas, juriſdictionem aliquam hujuſmodi juris Primatiæ, vel ſuperioritatis, aut etiam dictæ ordinationis, vel aliàs, ſibi vindicare, vel exercere quoquo modo præſumant. Nos enim ex nunc irritum decernimus, & inane, ſi ſecus ſuper his ab Archiepiſcopo Bituricenſi, vel ejus ſucceſſoribus, Decano, vel Capitulo Bituricenſi antedictis, communiter, vel diviſim, aut quibuſvis aliis, occaſione præmiſſâ contigerit attentari. Non obſtantibus ordinatione prædicta, ſeu quibuſcumque proceſſibus ſuper hoc habitis, conſuetudinibus contrariis, compoſitionibus factis, & ſententiis promulgatis. Aut quibuſlibet litteris conſervatoriis, vel aliis quibuſcumque à noſtris prædeceſſoribus Romanis Pontificibus, vel eorum Legatis impetratis, & indulgentiis, ac privilegiis Apoſtolicis, de quibus, quorumque totis tenoribus, etiam de verbo ad verbum debeat in litteris noſtris fieri mentio ſpecialis. Præmiſſa enim omnia, & ſingula, quantùm poſſunt obeſſe præſenti exceptioni, liberationi, ſtatuto, inhibitioni, & conſtitutioni, vel aliis ſupradictis caſſamus, irritamus, & caſſata, & irrita nuntiamus, & nullam penitus habere volumus roboris firmitatem. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam noſtræ exemptionis, ac liberationis, ſtatuti, inhibitionis, nunciationis, & voluntatis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Lugduni ſexto Kal. Dec. Pontific. noſtri anno primo.] Idem decrevit pro protectione Eccleſiæ Burdegalenſis Ludovicus

Pius

Pius Francorum Rex, in hæc verba: [In nomine Dei, & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti, Ludovicus divinâ ordinante providentiâ Imperator Auguſtus. Si liberalitatis noſtræ munere locis Deo dicatis quid conferimus beneficii, & neceſſitates eccleſiaſticas ad petitiones ſacerdotum noſtrorum relevamus, unanime id nobis, & ad mortalem vitam temporaliter tranſigendam, & ad æternam felicitatem obtinendam profuturum liquidò credimus. Noverit interea ſagacitas, ſeu utilitas omnium fidelium, tam præſentium, quàm futurorum, quod vir venerabilis Sicharius Burdegalenſis Archiepiſcopus, adiens noſtram præſentiam detulit obtutibus noſtris immunitatem Domini & genitoris noſtri Karoli bonæ memoriæ Sereniſſimi Auguſti, in qua continebatur, qualiter ipſam Sedem, quæ eſt in honorem ſancti Andreæ, & Sancti Jacobi Apoſtolorum, cum monaſteriis ſibi ſubjectis, quæ dicuntur Bladia, quod eſt in honorem ſancti Romani conſtitutum, ubi ipſe Sanctus pro tempore requieſcit, ſitum in eodem pago Burdegalenſi ſuper fluvium Garumnam; necnon & ſancti Severini, ubi etiam requieſcit ipſe, conſtructum in ſuburbio ipſius civitatis, cum omnibus appendiciis, & aſſentiis eorum, quæ non ſolùm idem genitor noſter, verùm etiam prædeceſſores ejus Reges, ipſamque Sedem ſub uno nomine, & defenſione cum cellulis ſibi ſubjectis, & rebus, vel hominibus ad ſe pertinentibus, vel aſpicientibus conſiſtere feciſſent: & eorum immunitate, & authoritatibus ab inquietudine judiciariæ poteſtatis eadem munita, atque defenſa fuiſſet Eccleſia. Sed pro ejus firmitate poſtulavit à nobis præfatus Sicharius Archiepiſcopus, ut Patrum, ſeu prædeceſſorum noſtrorum Regum morem ſequentes, hujuſmodi noſtræ immunitatis præceptum ob amorem Dei, & reverentiam ipſius ſancti loci, circa ipſam Eccleſiam fieri cenſeremus. Cujus petitioni libenter aſſenſum præbuimus. Et hoc noſtræ authoritatis præceptum circa ipſam Eccleſiam, immunitatis, atque authoritatis gratiâ, pro divini cultus amore, & animæ noſtræ remedio fieri decrevimus. Per quam præcipimus, atque jubemus, ut nullus judex publicus, vel quilibet ex judiciaria poteſtate, aut ullus ex fidelibus noſtris, tam præſentibus, quàm futuris, in Eccleſias, aut agros, ſeu reliquas poſſeſſiones, quas moderno tempore in quibuſque pagis, vel territoriis in traditionem Imperii noſtri juſtè, & legaliter memorata tenet Eccleſia, vel ea deinceps in jura ipſius Eccleſiæ divina pietas voluerit augere, ad cauſas audiendas, vel freda, aut tributa exigenda, aut fidejuſſores tollendos, aut homines ipſius Eccleſiæ, tam ingenuos, quàm ſervos, ſuper terram ipſius permanentes, injuſtè diſtringendos, nec ullas redemptionis, aut illicitas occaſiones requirendas, noſtris, nec futuris temporibus ingredi audeat, nec ea, quæ ſuprà memorata ſunt, exigere præſumat. Sed liceat memorato Præſuli, & cuilibet ſucceſſori res prædictæ Eccleſiæ, cum cellulis ſibi ſubjectis, & rebus, vel hominibus ad ſe aſpicientibus, vel pertinentibus, immunitatis noſtræ defenſione, remotâ totius judiciariæ poteſtatis inquietudine, quieto ordine poſſidere, & noſtro fideliter parere imperio, atque pro incolumitate noſtra, & conjugis, & prolis, ſeu etiam totius Imperii à Deo nobis collati, & ejus clementiſſima miſeratione per immenſum conſervandi, unà cum clero, & populo ſibi ſubjecto, Dei immenſam clementiam jugiter exorare. Et quidquid de præfatis rebus Eccleſiæ jus fiſci exigere poterit, totum nos perpetuâ renunciatione conceſſimus Eccleſiæ iſti, ut perennibus temporibus in alimoniam pauperum, & ſtipendia clericorum ibidem Deo famulantium proficiat in augmentum. Hanc itaque authoritatem, ut pleniorem in Dei nomine obtineat vigorem, & à fidelibus noſtris diligentiùs conſervetur, manu noſtrâ ſubter firmavimus, & annuli noſtri impreſſione ſignari juſſimus.] Et tandem Joannes VIII. ita ſcripſit, referente Paſchali ubi ſuprà, *cap.* 10. [Petitionem veſtram filiorum chariſſime, quam non obnegando, ſed dudum diſpenſando diſtulimus, nunc nos ad votum noſtrum, ob id vel maximè, Chriſto præduce, perduxiſſe gaudemus, quod & gloriam veſtram perſeverantem teſtificatricem cognovimus, & provincialium Præſulum conſentaneas probationes probavimus, & Legatorum noſtrorum ſubtiliſſimas diſquiſitiones advertimus: quocirca licèt nos multis canonicis teſtimoniis provocati, petitionem veſtræ devotionis implere (magnoperè) moliremur, & ſolius majeſtatis veſtræ teſtimonio ſuper exterminio Burdegalenſis provinciæ minimè cunctaremur; tamen pietatis veſtræ teſtimonio comprovincialium quoque Præſulum litteras convenire, ſicuti rebamur, nuper cognovimus, ſecundùm pietatis veſtræ religioſiſſimum libitum Burdegalenſis diœceſis Epiſcopum, fratrem ſcilicet noſtrum Frotharium, in Bituricenſem Eccleſiam Cardinalem fieri decernentes, Metropolitanæ dignitatis privilegio iteratò munire curavimus. Et ſtudii veſtri ſolertiam, quo ſemper idoneos Eccleſiæ viros quadam naturalis ingenii nobilitate diligitis, admirantes, congruas litteras his, quorum intereſt, ex authoritate Sedis noſtræ direximus, atque magnanimitatem veſtram, quam iſtius religioſi negotii circa nos incentricem cognovimus, eam nihilominus executricem fore, nec immeritò, delegamus. Quatenus propter Deum, cujus Filii pretioſo ſanguine tota per mundum redempta conſiſtit Eccleſia, ſic iſtius neceſſariæ diſpenſationis inſtituta cuſtodiat, ut à paternis regulis conſtitutis in parte altera, nunquam omninò diſcedat. Præterea quod filiolitatis veſtræ petit induſtria, ut quorum ſuggeſtionibus veſtra ſit dilatata petitio, detegamus: omninò ſciatis, quia nos, licèt indigni ſimus, tamen quia per conſequentiam priorum noſtrorum Pontificum matura cogimus eſſe judicia, cauſam tantæ deliberationis ideo non facile tunc deliberandam credidimus, ne diffiniviſſe quod Deus convertit, minùs ordinabiliter videremur. At poſtquam Deus omnipotens petitionem Serenitatis veſtræ Comprovincialium Præſulum teſtimonio decoravit, imò teſtimonia Præſulum pietatis veſtræ ſuffragio confirmavit: Nos & religioſam petitionem veſtram complevimus, & ſuggeſtionibus fratrum, Coëpiſcoporumque noſtrorum manus porreximus, & Eccleſiæ Dei tantis neceſſitatibus conſulentes, de theſauro Pontificalis pectoris ita vobis protulimus, ut à doctrinis deviaſſe veteribus nullo modo videamur. Data, ut ſuprà.] Nec prætermittendum eſt, quod non tantùm Iſidorus, ſed etiam chronicon, quod ſuprà laudavimus, Græco nominis ſono Burdegalim ſemper efferant. Quod de Græca Aquitaniæ origine ſuprà diximus ex Hieronymo, id ipſum tuetur ipſe quæſtionibus ſuis in Geneſim, cujus verbis huic controverſiæ finem imponemus. [Legamus, inquit, Varronis de antiquitatibus libros, & Sinnii Capitonis, & Græcum Phlegonta, cæteroſque eruditiſſimos viros, & videbimus penè omnes inſulas, & totius orbis littora, terraſque mari vicinas Græcis accolis occupatas, qui ut ſuprà diximus, ab Amano, & Tauro montibus omnia maritima loca uſque ad Occeanum poſſedere Britannicum. An fortè poſtea à Romanis, uti nos conjiciebamus, inditum? Nam & illi civitatibus, quas victoriis ſuis, aut coloniis,

aut

aut beneficiis illuſtraſſent, nova ad libitum nomina imponere amabant. Ita ſua fata habent nomina, ſicut & civitates, quas etiam interire notiſſimum eſt. Cæterùm ſi communio nominis coloniæ argumentum eſt, erunt Toloſani Nemauſenſium filii, vel patres; utrique enim Volcæ ſunt; & Rhemenſes Treverorum; nam utrique Belgæ. Fortiùs enim argumentum ducitur ex gentis nomine quàm ex diviſione Provinciarum.] Quæ litterarum exemplaria refert Paſchalis *ubi ſupra:* & hæc juris Primatus Bituricenſis vera hiſtoria.

5. His ſuppoſitis pro hujus controverſiæ progreſſu, & exitu facilè percipitur hujus textus ſententia: præcepit enim Gregorius IX. requirendum eſſe conſilium Epiſcoporum comprovincialium Burdegalenſis provinciæ; quia cùm ageretur de eorum ſubjectione, & ut Archiepiſcopo Bituricenſi viſitanti procurationes præſtarent, juxta textum *in cap. cum ex officii, de præſcriptionibus, cap. conquerente, de officio Ordinarii, cap. ſopita, de cenſibus*; non ſolùm Archiepiſcopi, verùm & ſuffraganeorum conſenſus deſiderabatur in prædicta concordia, compoſitionéve, ſeu ſententia proviſionali, ut latiùs proſequuntur repetentes hìc. VERA TEXTUS INTERPRETATIO.

TITULUS XXXIV.

De treuga, & pace.

CAPUT PRIMUM.

Alexander III. *in Concilio* a *Lateranenſi.*

TREUGAS à quarta *b* poſt *c* occaſum ſolis uſque ad ſecundam feriam in ortu ſolis; ab Adventu Domini uſque ad octavas *d* Epiphaniæ; & à *e* Septuageſima uſque ad octavas Paſchæ, ab omnibus inviolabiliter obſervari præcipimus: ſi quis autem treugam frangere præſumpſerit, *f* poſt tertiam admonitionem, ſi non ſatisfecerit, ſuus Epiſcopus ſententiam excommunicationis dictet in eum, & ſcriptam vicinis Epiſcopis adnunciet; quorum nullus *g* excommunicatum in communione recipiat, imò *h* ſcriptam ſententiam quiſque confirmet. Si quis autem hoc violare præſumpſerit, ordinis ſui periculo *i* ſubjaceat. Et quoniam funiculus triplex difficilè rumpitur, præcipimus, ut Epiſcopi ad ſolum Deum, & ad ſalutem Populi habentes reſpectum, omni trepidatione ſepoſitâ, ad pacem firmiter tenendam mutuum ſibi conſilium, & auxilium præbeant, nec hoc alicujus amore, vel odio permittant. Quod ſi quis in hoc opere tepidus inventus fuerit, damnum propriæ dignitatis incurrat.

NOTÆ.

1. a *Lateranenſi.*] Ita legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 1. & in Concilio ipſo Lateranenſi *cap.* 21. De Concilio Lateran. celebrato ſub Alexandro III. egi *in cap. cùm in cunctis 7. de electione.*

2. b *Quartâ feriâ.*] Idest die Mercurii; jam enim à primis Eccleſiæ temporibus obſervatum in Eccleſia fuit, ut dies hebdomadæ feriæ nomine deſignarentur. Tertullianus adversùs *pſychicos cap.* 2. & 14. Breviarium Romanum *in Feſto Sancti Sylveſtri*, ibi: *Reliquos hebdomadæ dies feriarum nomine diſtinctos, ut jam antè in Eccleſia vocari cœperunt, appellari voluit.* Quo ſignificaretur quotidie clericos abjectâ cæterarum rerum curâ, uni Deo prorſus vacare debere; ſicut enim veteres à feriendis victimis dies ferias appellabant, Feſtus Pompeius *verbo Feriæ*, ita Eccleſiæ PP. dies ſacerdotibus feſtos, ferias dixerunt. Accedit alia ratio adducta à Baronio *anno* 58. *n.* 87. & ibi Spondano *n.* 34. quam nos illuſtravimus *in cap.* 1. *de feriis*, & Vicecomes *de ritibus Miſſæ*, *fol.* 3. *lib.* 3. *cap.* 10.

3. c *Occaſum ſolis.*] Dies enim naturalis computatur à ſolis ortu uſque ad occaſum, *cap. quod à patribus* 75. *cap. de eſu*, *de conſecratione diſt.* 2. hinc Plato naturalem diem ita diffinivit: *Dies eſt ab ortu ſolis ad occaſum.* Plura adduxi *in cap. litteras*, *de temporibus ordin.*

d *Epiphaniæ.*] Dies videlicet ſexta menſis Januarii, quâ adventus Regum celebratur, tam à Latinis, quàm Græcis, ut probat Baronius *in Martyrol. in d. die* 6. de cujus celebritate pro illuſtratione textus *in l.* 2. *Cod. de feriis*, videndus eſt Pater Herrera *de origin. Officii divini lib.* 2. *cap.* 24. & nos aliqua dabimus *in cap. fin. de feriis.* 4.

e *A Septuageſima.*] Quo die olim jejunium quadrageſimale incipiebat, ut docent Albinus Flaccus *de divinis officiis*, *cap. de Septuageſima*, Binius in vita Theleſphori, Covar. *lib.* 4. *variar. cap.* 20. Azor 1. *tomo Inſt. lib.* 2. *cap.* 12. *quæſt.* 2. & nos probabimus *in cap. capellanus*, *de feriis.* 5.

f *Tertiam.*] Tertia enim monitio deſideratur ad excommunicationem proferendam, *cap. ſacro*, ubi latè dicam, *de ſententia excommunicationis.*

g *Excommunicatum.*] Pacis ſeu treugæ Dominicæ violatores in excommunicationem incidebant, & ad reſarciendum damnum laïcis tenebantur; & Epiſcopi diœceſani, ac Comitis hæc erat cognitio, cæterorumque Baronum: & ſi ſimiles violatores ab utraque Poteſtate proſcriptos, & contumaces occidi contingeret à quoquam privato zelo juſtitiæ, non homicidii pœnâ canonicâ, & ordinariâ, ſed leviori, & remiſſiori ſatisfactione culpam illam diluendam 6.

Digitized by Google

diluendam docet Urbanus II. relatus à Gratiano *in cap. excommunicatorum*, 13. *quaſt.*5. qui de hoc ſolo genere excommunicatorum intelligendus eſt, non autem de omnibus excommunicatis, ut quidam malè crediderunt. Facit lex 16. *tit.*26. *partit.*2.

7. h *Et ſcriptam.*] Non quia ad validitatem ſententiæ deſideretur, ut in ſcriptis ſententia proferatur, voce enim prolata vires habet, *cap. ſi quis cum clerico* 11. *quaſt.*1. *cap. Albericus* 43. *de teſtib. authent. breviſſimas, Cod. de ſententiis ex periculo*; licèt poſt Concilium Lugdunenſe relatum *in cap. cùm medicinalis, de ſententia excommunication. lib.*6. deſideretur pro forma, ut in ſcriptis proferatur; olim tamen deſiderabatur ſcriptura, ut conſtaret vicinis Epiſcopis de excommunicatione, & excommunicatos rejicerent, repellerentque à communione; nam ab uno Epiſcopo excommunicatus ab omnibus vitandus eſt, *cap. cura* 20. *cap. ſervetur* 73. 11. *quaſt.*3. Urbanus II. in Synodo apud Melphiam, *cap.*15. ibi: *A ſuis Epiſcopis excommunicatos ab aliis recipi magnopere prohibemus.* Plura Antonius Auguſtinus *in epit. juris Pontific. lib.*32. *tit.*4. Et cùm Epiſcopi excommunicatos ab aliis non recipiebant, confirmaſſe ſententiam excommunicationis dicebantur. Innocentius II. *cap.*9. ibi: *Epiſcoporum nullus excommunicatum in judicio ſuſcipiat, imò ſcripto ſententiam quiſque confirmet.* A quo accepit hanc deciſionis partem Noſter Alexander. Concilium apud Vernis Palatium *cap.*5. ibi: *Quam excommunicationem debebit idem Epiſcopus ſeniori illius notam facere, & omnibus ſuis Epiſcopis, ne eum recipiant uſque ad ſatisfactionem.*

8. i *Subjaceat.*] Ut deciſum eſt pluribus Conciliorum decretis congeſtis ab Antonio Auguſtino *d. lib.*31. *tit.*4. Epiſcopus proprius quinam dicatur, expoſui *in cap. quoad tranſlationem, de temporib. ordin.*

9. Pro hujus textus vera interpretatione ſciendum eſt, bella privata, quæ pondere, & pudore legum olim comprimebantur, mediâ ætate per Longobardiam, & Galliam graſſata fuiſſe, cùm in illis & aliis provinciis quiſque ſuam, ſuorumve injuriam non in jure coram judice, ſed ferro, manuque perſequebatur, adeò ut his inimicitiis, quas *Faidas* vulgus vocabat, leges Longobardorum, & Capitularia Galliæ modum præſcriberent, ut plura de faidis adducentes docent Frider. Lindembr. *in gloſſario legum antiq. verbo Faida*, Joannes Voſſius *de vitiis ſermonis, lib.*2. *cap.*6. Sirmundus *in notis ad capitular.* Sed ingraveſcente in dies morbo, cùm cædibus, deprædationibus, & incendiis Reſpublica fœdiſſimè vaſtaretur, Eccleſia his abuſibus proſpicere curavit, non in totum extincto illo nefario bellorum privatorum uſu, ſed repreſſo per inducias, quæ aliquot diebus homines otioſos à cædibus redderent, ſub nomine treugæ Domini, diebus videlicet in præſenti relatis, & in aliis Conciliis pro illuſtratione concluſionis adducendis, ea lege, ut in eis nemo ab inimico ultionem exigeret, nemo prædaretur, nec etiam à fidejuſſore pignus tolleret: narrat Rodulfus Glaber *lib.*5. *cap.*1. Bella hæc privata nec legibus probata erant, nec omninò damnata; imò ſi provocatio, vel, ut illius ſæculi verbo utar, ſi diffidatio præceſſiſſet, pro jure conſtituto habebantur; ita ut in adverſarium cæde, prædis, & incendiis graſſari liceret, ut referunt Carnot. *epiſt.*173. Federicus apud Abbatem Urſpergenſem, Conradus *in cap.*10. *Bullæ Aureæ.* Decretæ autem fuerunt induciæ hujuſmodi non ſolùm ab Epiſcopis, ſed à Proceribus cujuſque diœceſeos, ut diſertè docent Glaber, & Carnot. *ſuprà*, & patet ex treugæ iſtius conſtitutione, quæ lata eſt in Anglia, & Normannia, ex conſenſu Epiſcoporum, & Baronum à Guillelmo I. R. apud Ordericum Vitalem; & à Raymundo Berengario Comite Barcinonenſi anno 1060. Illud etiam obſervandum eſt, pacem & treugam dici hanc à bellis privatis feriationem in præſenti rubrica, eo quòd ratione clericorum, omnium peregrinorum, mercatorum, agricolarum cum bobus aratoriis, dominarum cum ſociis ſuis inermibus, mulierum omnium, rerum ad clericos, monachoſque pertinentium, & molendinorum pax iſta omni tempore indulta eſſet; ratione cæterorum treugæ tantùm, ideſt induciæ aliquot dierum: ideo textus hujus tituli juxta ordinem rubricæ primus ad treugam, ſecundus ad pacem ſpectant. Totum hoc mirè illuſtratur ex litteris Guilelmi L. S. A. Epiſcopi Auſcitani, quibus pacem & treugam poſt Concilium Rom. indixit anno 1102. quas edidit Petrus Marcha in hiſtoria Bearnenſi, ex quo eas tranſcribo. [Cùm ex officii noſtri debito teneamur univerſis fidelibus curæ noſtræ commiſſis ſalubri diſpoſitione providere, nunc præſertim urgente Apoſtolici mandati authoritate, ad quem ſpectat totius populi profectibus invigilare, oportet nos ſuper bono pacis & treugæ Dei ſubditis noſtris propenſiorem curam impendere. Inde eſt, quod juxta ſtatuta generalis Concilii Romæ nuper celebrati pacem & treugam Dei in provincia noſtra ex parte Dei, & Domini Papæ, & noſtra ab omnibus inconcuſsè, & inviolabiliter præcipimus obſervari. Forma pacis, & treugæ Dei talis eſt: Treugas à quarta feria poſt occaſum ſolis uſque ad ſecundam feriam poſt ortum ſolis, & ab Adventu Domini uſque ad octavas Paſchæ ab omnibus inviolabiliter obſervari præcipimus. Si quis autem treugam violare tentaverit, poſt commonitionem factam, ſi non ſatisfecerit, Princeps ſuus, & Epiſcopus, cum Clero & populo cogant eum injuriam pacis ſatisfacere ad arbitrium Epiſcopi & Principis ſui, & aliorum vicinorum Baronum. Quod ſi Principes, ſeu Barones, vel populus diſſimulaverint, tam Principes, quàm Barones excommunicentur, & tota terra eorum interdicto ſubjiciatur, omni privilegio perſonæ & Eccleſiæ ceſſante. His verò temporibus, & omnibus feſtis Beatæ Mariæ, cum præcedenti die, & ſubſequenti, ſancti quoque Joannis Baptiſtæ, & Beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli, & à vigilia Pentecoſtes uſque ad octavas, & omnium Sanctorum Feſto omnia pacem, & ſecuritatem habebunt. Omni verò tempore perpetua pace, & ſecuritate gaudebunt Canonici, Monachi, Presbyteri, Clerici, & omnes religioſæ perſonæ, converſi, peregrini, mercatores, ruſtici, euntes, & redeuntes, & in agricultura exiſtentes, & animalia, quibus arant, & quæ ſemen portant ad agrum; dominæ cum ſociis inermibus, & omnes fœminæ, & omnes res clericorum & religioſorum ubique, & molendina: Principibus autem, & Dominis terrarum jura ſua & conſuetudines non contradicimus: in terris ſuis Eccleſiæ ſalvitatem habeant 30. paſſuum circumcirca: Monaſteria verò 60. Hæc verò ut firmiùs obſerventur, Comites, Vicecomites, Barones, univerſum quoque Clerum in præſentia Epiſcoporum; populum in præſentia clericorum à ſeptem annis, & ſupra jusjurandum præſtare præcipimus. Forma juramenti talis eſt: Jurabunt ſe pacem, & treugam Deī juxta præſcriptum tenorem obſervaturos, & violatores pacis, & treugæ Dei perſecuturos, & quod de rapina nihil ſcienter ement. Quod ſi quis huic decreto contraire tentaverit in non jurando, vel in non perſequendo, ſeu in conductitias gentes, vel raptores tenendo, aut favendo, vel rapinam emendo, Princeps illius terræ, & tota

tota ejus terra, niſi debitam vindictam exequatur, omni interdicto, & excommunicationi ſubjiciatur, omni privilegio perſonarum, & Eccleſiæ ceſſante. Excommunicati non ſalutentur, non tondeantur capita eis, non abluantur in mappa, non comedant, nec ad aliam communionem eccleſiaſticam recipiantur, præter baptiſma parvulorum, & pœnitentias in fine. Princeps autem, & cuncti fideles noſtris obedientes mandatis, qui bonum pacis ope, & conſilio ſuo foverint, & præſertim contra conductitias & peſtilentes gentes, ſi in vera pœnitentia in hoc Dei ſervitio deceſſerint, authoritate Dei, & Domini Papæ, & Eccleſiæ univerſalis, omnium peccatorum ſuorum indulgentiam, & fructum mercedis æternæ ſe non dubitent habituros. Cæteris verò, qui contra eos arma ſuſceperint, & ad Epiſcoporum, ſive aliorum Prælatorum conſilium ad eos decertaverint expugnandos, biennium de injuncta pœnitentia relaxamus; aut ſi longiorem ibi moram habuerint, Epiſcoporum diſcretioni, quibus hujus rei cura fuerit injuncta, committimus, ut ad eorum arbitrium major eis indulgentia tribuatur: illos autem, qui admonitioni Epiſcoporum in hujuſmodi parêre contempſerint, à perceptione corporis, & ſanguinis Domini jubemus fieri alienos. Epiſcopi verò, ſive Presbyteri, qui talibus fortiter non reſtiterint, officii ſui ſuſpenſione mulctentur, donec Apoſtolicæ Sedis miſericordiam obtinuerint.] Ipſe etiam Petrus Marcha *in notis ad can. 1. Concilii Claromont.* dedit Alexandri tertii epiſtolam nondum excuſam, in qua Pontifex pacem in omni tempore, nullâ dierum, nec perſonarum adhibitâ diſtinctione, conſtitutam in Ruthenenſi diœceſi ab Epiſcopo, & Comite ex ſententia totius Cleri, & Procerum illius provinciæ, confirmat per hæc verba: [Quotiens ea, quæ ad pacem pertinent, poſtulantur à Sede Apoſtolica confirmari, tanto ſuper his benigniorem aſſenſum nos convenit adhibere, quanto ex bono pacis plura commoda, & gratiora ſingulis proveniunt incrementa. Ex quodam ſiquidem reſcripto à tua nobis fraternitate tranſmiſſo ad audientiam noſtram pervenit, quod tu habito Concilio Abbatum, Præpoſitorum, & Archidiaconorum tuorum, & Baronum terræ, cum nobili viro fratre tuo Comite Ruthenæ, hujuſmodi pacem, & concordiam ſtatuiſti, quod omnes res mobiles, & immobiles, & omnes homines, tam clerici, quàm laici, in omni tempore ſint ſub ea pace ſecuri, nec ulli liceat præter armatos milites, & clientes quælibet arma ferre, niſi milites enſes ſolummodo, & clientes ſingulos bacülos ferant, qui pacis, ſicut cæteri, debent ſecuritate gaudere. Et præter eos, qui hanc pacem, ſicut ſtatuta eſt, noluerint firmare, & inviolabiliter obſervare, ſicut de his qui publicè perjurant, vel fidem mentiuntur, pro manifeſto debito, ſeu pro cognita fidejuſſione, de rebus eorum pignorandis licentia non denegetur, vobis tamen exceptis. Ad ejuſmodi verò pacis, & ſecuritatis ſuſtentationem, & defenſionem ſtatutum eſt, ut Abbates, Archidiaconi, Archipresbyteri, monachi, Priores, & omnes clerici, qui proprias Eccleſias regunt, milites quoque, & mercatores, atque burgenſes, qui facultatibus abundaverint, & omnes etiam homines, tam clerici, quàm laici, qui habuerint par boum, ſeu aliorum animalium, cum quibus arare poſſint; ſive amplius habuerint, ſummarium equum ſcilicet, vel equam, mulum, vel mulam, quæ ad portanda onera lucent, duodecim denarios Ruthenenſes, ſive alios tantumdem valentes donent. Cùm verò habuerint ovile ovium, dent pro eo ſex denarios ejuſdem monetæ, vel alios æquivalentes. Totidem autem dabunt qui habent unum bovem tantùm, vel aliud animal, cum quo valeant arare, ſive aſinum, quæ poſſint locare. Clientes verò, & artifices, ſcilicet fabri, ſartores, pellicarii, & omnes operarii, aut ſex, vel octo, ſeu duodecim denarios ſecundùm ſuorum capellanorum arbitrium dabunt. Verùm ſi pater cum filiis, ſeu fratres, ſive conſanguinei fuerint, qui nondum ſunt invicem ſeparati, nec ſunt res eorum diviſæ, unus pro omnibus dabit, alioqui ſolvat unuſquiſque pro ſe. Commune autem iſtud per ſingulas parochias debet reddi cum ſcripto unius parochianorum, quem Capellanus cum conſilio ſui Archipresbyteri, & voluntate ſuorum parochianorum elegerit, & in die ſtatuta ab ipſo parochiano, & cum eodem ſcripto ad Ruthenenſem Eccleſiam deferatur. Quiſquis autem res ſuas amiſerit, poſtquam commune, ſicut prædictum eſt, ſolverit, in integrum reſtituatur; ſi tamen certam perſonam, quæ res ſibi ablatas habeat, vel locum ubi ſint, poterit demonſtrare; ſin autem minimè. Si verò inimicos villas, vel oppida deprædari, vel diruere fortè contigerit, res quidem mobiles emendabuntur de communi; ſed damna rerum immobilium non reſtituentur, niſi quantum à malefactoribus poterit recuperari. Clerici verò, qui proprias Eccleſias non habent, niſi par boum habuerint, non cogantur dare, ſi nolint; ſed non dato communi, ſi fortè res ſuas perdiderint, eis nequaquam emendabuntur. Additum eſt in prædicta pace, ut capellani Eccleſiarum, & omnes laïci à quatuordecim annis & ſupra, pacem, & commune firmare debeant, & obſervare. Qui verò in hoc obedire contempſerint, debent ab Eccleſiæ liminibus coërceri, & ab omni pace fieri alieni. Eccleſiæ quoque parochiarum, in quibus violatores pacis habitaverint, à divinis vacent officiis, donec ipſi ad emendationem venire cogantur. Quam ſiquidem pacis inſtitutionem, quemadmodum à vobis facta eſt, & reſcripto authentico roborata, firmam, & ratam habemus, & eam authoritate Apoſtolica confirmamus, & præſentium ſcripto communimus, ſtatuentes ut nulli hominum liceat hanc paginam noſtræ confirmationis infringere, vel ei aliquatenus contrariare. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & Beatorum Petri & Pauli ſe noverit incurſurum. Datum Verulis ſecundo idus Maii, Pontificatus noſtri anno ſecundo.] Unde facilè percipitur verus ſenſus præſentis canonis, & ſequentis: ſed juxta communem Interpretum expoſitionem utriuſque commentarium dabimus.

COMMENTARIUM.

EX hoc textu communiter Doctores ſequentem deducunt aſſertionem: *Ab adventu Domini uſque ad Epiphaniam; à Septuageſima uſque ad octavam Paſchæ treuga ſunt obſervanda: & eas violantes excommunicandi ſunt.* Priorem partem probant textus in canone 2. Concilii Trojani celebrati anno 1093. Concilium Tulugienſe celebratum anno 1045. Narbonenſe anno 1054. quorum verba refert Stephanus Balluvius *in additionibus ad Petrum Marcham, lib. 4. concord. cap. 14.* Secundam partem probant textus *in cap. placuit, cap. præcipimus, cap. perlatum, 90. diſt. cap. illi 14. quæſt. 3. cap. novit, de judiciis, cap. ſicut 29. de jurejur. cap. ſuper 26. §. cùm autem, de verb. ſign. cap. 1. & 2. hoc tit. in 5. collect.* Gregorius VII. in Synodo Romana *can. 14.* ibi: *Pax Dei ab omnibus teneatur, & quicumque in pace prædam fecerit, vel aliter fregerit, unde præda facta, vel ad quod conducta fuerit, excommunicentur.* Urbanus II. in Concilio Claromont. *can. 4.* aliàs 5. ibi: *Sub pœna excommunicationis fir-* 10. **Communis concluſio probatur.**

miter

Google

miter præcipimus, treugam Dei, ſicut in Lateranenſi Concilio ſtatutum eſt, ſtudioſè obſervari, videlicet à Septuageſima uſque ad octavas Paſchæ, & ab adventu Domini uſque ad octavas Epiphaniæ. Calixtus II. in Concilio Rom. *cap.* 13. *Si quis treugam diffregerit, uſque tertiò ad ſatisfactionem ab Epiſcopo admoneatur; quod ſi nec tertiò ſatisfacere contenderit, Epiſcopus vel cum Metropolitano Concilio, aut cum duobus, aut uno vicinorum Epiſcoporum in rebellem anathematis ſententiam dictet, & per ſcriptum Epiſcopis circumquaque denuntiet.* Innocentius II. in Concilio Romano *can.* 9. Concilium Oxonienſe ſub Honorio III. *can.*2. Maguntinum primum ſub Leone IV. *can.* 5. Conſonant de jure Regio textus *in l.* 61. *tit.* 6. *part.* 2. *l.* 1. *tit.* 12. *part.* 7. *l.* 41. *ſtyli*, *l.* 1. *tit.* 9. *lib.* 8. *recopil.* Illuſtrant ultra ordinarios repetentes ad hunc textum, & relatos à Barboſa *in præſenti*, Vega *in cap. novit, de judiciis, numero* 18. Albericus Gentilis *de jure belli lib.* 7. *cap.* 2. Didacus Perez *in l.*1.*tit.*8. *lib.*4. *ordinament.* Hugo Grotius *de jure belli lib.* 2. *cap.* 20. Antonius Auguſtin. *lib.*17.*in epitome juris Pontific. tit.* 37. & *lib.*37. *tit.*46. Petrus Gregorius *lib.*3. *partition. tit.*1.*cap.*5. Cancerius *tomo* 2. *variar. cap.*11. *de treuga, & pace*, Martha *de juriſdict. part.* 2. *cap.* 41. Villadiego *in l.* 9. *prologi fori*, *num.* 9. Cironius *in* 5. *compil. ad hunc tit.* Molina, & Valentia relati à Becano *de bello quæſt.*17. *cap.*25. Ricciulus *lib.*6. *Lucubr. cap.*23. P. Marcha *in notis ad canon.* 2. *Concilii Claromontani*, *tomo* 26. *Concil. ad finem*, *fol.* 899. & *lib.* 4. *concordia*, *cap.* 14.

11. Impugnatur hæc aſſertio.

Sed adversùs hanc aſſertionem ſequentes inſurgunt difficultates. Prima ex eo provenit, nam aut bellum, quod geritur, juſtum eſt, aut injuſtum: ſi injuſtum eſt, nullo tempore eſt gerendum, *cap. Indiamus* 1. *quæſt.*4. *cap.*1. & 2. 23. *quæſt.* 2. docent Becanus *in tract. de bello*, *quæſt.*1. Bellarmin. *tomo* 2. *controverſ. lib.* 3. *cap.*14. Martha *de juriſdict. part.*1. *cap.*40. Onoſander *in ſtrategic. lib.*3. *cap.*3. juſti, & injuſti belli cauſas recenſentes docent Gentilis *de jure belli lib.*1.*cap.*5. Grotius *in eod. tract. lib.*1.*cap.*2. D. Mathias Guerra *in cap. Dominus*, 23. *quæſt.*2. Si juſtum eſt bellum, omni tempore dimicandum eſt, nec ullo die ceſſare oportet, *cap. nulla*, 18. *quæſt. ult.* cùm per bellum juſtum intendatur pax, & ſalus Reipublicæ, tam politicæ, quàm ſpiritualis, *cap. nulli*, *verſ. Pacem*, in illis verbis: *Non enim, inquit Dominus, pax quæritur, ut bellum exerceatur; ſed bellum geritur, ut pax adquiratur.* Et *cap. illi*, *cap. viros*, *eadem cauſa & quæſtione*, D. Thomas 2. 2. *quæſt.*40. *art.* 3. *ad tertium*, eleganter Victoria *in relectione de jure belli*, *num.*13. & 15. *verſic. Probatur*, Marquez *in ſuo Gubernatore*, *lib.*2. *cap.*35. Unde exercitia, quæ ad diſciplinam militarem pertinent, diebus feſtis licita ſunt, *l. Divus*, *ff. de feriis*, Macrobius *lib.*1. *Saturn. cap.* 16. Ad rem ſanè militarem nihil attinere notat Varro, utrum feſtus, vel nefaſtus dies ſit: igitur non rectè in præſenti docetur, tantùm temporibus Adventus, & Septuageſimæ eſſe pacem obſervandam. Secundò non ſolùm difficilis videtur hæc deciſio, verùm & nulla ex defectu juriſdictionis; etenim belli indicendi, gerendique poteſtas omni jure Regibus competit; quare in ſuprà traditæ treugæ Dominicæ promulgatione jura Principum conceptis verbis excipiebantur, ut patet ex indictione pacis & treugæ Guillelmi ſuprà relatæ: & poteſtas ſpiritualis diſtincta eſt à temporali, *cap. quoniam* 8. *diſt.*10. *cap. ſolitæ, de majorit. & obed.* & cauſa belli, ſeu pacis fractæ, tanquam temporalis, ad judices ſæculares tantùm ſpectat, ex vulgari textu *in cap. per venerabilem, qui filii ſint legitimi*, *cap. duo ſunt*, 96. *diſt.* Ergo Pontifex, & Epiſcopi in Concilio Lateran. aliquid ſtatuere non poterant circa bellum, ſeu tempus, intra quod exercendum, vel non erat.

His tamen difficultatibus minimè obſtantibus, vera eſt Concilii Lateranenſis conſtitutio, pro cujus illuſtratione aliqua præmittenda ſunt. Et primò ſciendum eſt, quid treugæ, & pacis appellatione veniat. Et treugam vocem barbaram eſſe, idemque ſignificare, quod apud Latinos induciæ, jam notarunt Voſſius *de vitiis ſerm. lib.* 1. *cap.*8. *verb. Treuga*, Villadiego *in d. l.*9. *fori*, *num.*8. Cancerius *ubi ſuprà*: quare hujus vocis mentio nec apud Latinos, nec in legibus Romanorum extat, ſed apud exteros ſcriptores, & in legibus Longobardor. ut *in l.*38. *tit.*9. *lib.*1. ibi: *Intra treugam, aut poſt datum oſculum pacis.* Et *lib.*2. *tit.*24. treugæ non ſunt minùs quàm ſolidi 300. Turpinus *in vita Caroli Magni*, *cap.*12. *Itaque datis treugis inter ſe, aggreſſus eſt Argiolandum cum ſuis exercitibus.* Et capite ſequenti: *Treugâ datâ eundi, & redeundi.* Flodoardus in chronico: *Treuga, vel inducia belli inter Regem Ludovicum, & Hugonem Principem, uſque ad Synodi tempus, Othone Rege mediante diſponuntur.* Fulbertus Carnotenſis *epiſt.* 93. *Velim autem ſuadere tibi, ſi poſſim, ne dimittas propter iram, quæ Dei juſtitiam non operatur, quin Epiſcopo tuo treugam des.* Alias exterorum ſcriptorum authoritates congerunt Lindembrogius *in gloſſario*, *verbo Treuga*, Voſſius *ubi ſuprà*. Hac voce barbara uſi fuerunt Alexander III. *in præſenti*, Nicolaus Primus *in epiſt. ad omnes Epiſcopos*, & Imperator Federicus *de pace conſtantia*, accipiendo treugam pro induciis; & ab hac voce *Treuga*, poſteriores Græci turbam dixere. Codinus *de officiis domus*, *cap.*14. §.12. & Galli treviam appellarunt. Carnotenſis *epiſt.*90. ibi: *Quia trevia Dei non eſt communi lege ſancita.* Itali tregam dicunt. Lindembrogius *ubi ſuprà*, & nos vulgari Hiſpaniſmo treguam vocamus, *l.*1. *tit.*12. *partit.*7. *Tregua es un aſſeguramiento que ſe dan los fijos de algo entreſi unos à otros, deſpues que ſon deſafiados, que no ſe fagan mal en los cuerpos, ni en los averes, quanto la tregua durarè: è ha lugar la tregua mientras la diſcordia, è enemiſtad dura entre los omes.* Et *l.* 41. *ſtyli*, *l.*1. *tit.* 8. *lib.* 4. *ordin.* *l.* 1. *tit.*9. *lib.*8. *recopil.* licèt hujus vocis aliam etymologiam adducat Covarruv. *in theſaur. verb. Treuga.* 12. Treuga quid ſit.

Pax dicta eſt à pactione, per quam ſecuritas utrique populo datur, *l.*1. §.1. *ff. de pactis*, Gellius *lib.*1. *noctium*, *cap.*25. Feſtus Pompeius *verb. Pacem*; pax enim pactionibus ſit, ut probavi *in cap.*1. *de pactis*: Magnum autem diſcrimen verſatur inter treugam, & pacem, quod ex utriuſque diffinitione maximè colligitur: treuga enim eſt ſecuritas præſtita perſonis diſcordiâ nondum finitâ; pax verò eſt ſecuritas rebus, & perſonis præſtita diſcordiæ finem imponens: & ita pax dicitur diſcordiæ finis *in cap. novit*, *de judiciis*. Unde ſit, ut treuga importet ſecuritatem ad tempus, pax verò in perpetuum. Plutarchus *de bello Peloponneſi*, ibi: *Pacem, fœduſque vetierunt, inducias in triginta annos impetrarunt.* Gloſſa *d. cap. ſignificavit*, Hoſtienſis & Gothofredus *in præſenti*, Felinus *n.*6. Jaſo *in l. cum proponis*, *n.*6. *Cod. de pactis*: licèt Marcus Varro relatus ab Aulo Gellio *lib.*1. *noctium*, *cap.*25. confundat pacem cum induciis. Gellius ita ait: Duobus modis M. Varro in libro humanarum, qui eſt de bello, & pace, induciæ quid ſint, diffinivit: *Induciæ*, inquit, *ſunt pax caſtrenſis paucorum dierum.* Item alio in loco: *Induciæ*, inquit, *ſunt belli feriæ.* Sed lepidè magis, atque jucundè brevis utraque definitio, quàm plena, aut proba eſſe videtur. Nam nec pax eſt inducia; bellum enim manet, ſed pugna ceſſat. Similiter ſenſit Donatus *ad Terentium in Eunu-*

13. Pax quatenus differat à treuga.

cho, *actu* 1. *ſcena* 1. ibi: *Induciæ ſunt pax in paucos dies*, *vel quòd in diebus dentur*, *vel quòd in dies otium præbeant*. Aliquando tamen legimus treugas, ſeu inducias uſque ad centum annos fuiſſe protractas, ut refert Livius *lib*. 7. *de Urbe*: *Venientibus induciæ centum annorum præſcribuntur*. Et aliquando pax pro treugis, ſeu induciis ponitur, *cap. illi* 25. 24. *quæſt*. 3. Virgilius *lib*. 11. *Æneid*. Plura de pace Beſold. *tom*. 3. *politic. diſſert. de pace*, *paciſque jure*.

14. Treugæ duplices sunt.

Deinde præmittendum eſt, treugam, & pacem, de quibus in præſenti, in duplici eſſe differentia; alia enim eſt legalis, ſeu canonica; alia conventionalis. Legalis eſt ſtatuta à lege, ſeu canone certis temporibus, de quibus *in hoc cap*. 1. & juribus ſuprà citatis: conventionalis eſt, quæ mutuo partium conſenſu inducitur, *cap. novit*, *de judiciis*, *l. poſtliminium* 19. §. 1. *ff. de captivis*. Eam inire poſſunt Principes, cùm ad ipſorum majeſtatem jus belli, paciſque ineundæ ſpectat, *l*. 3. *ff. ad leg. Juliam Majeſt. l. unica*, *Cod. ut armorum uſus*. Arniſeus *de Majeſtate*, *cap*. 5. *de poteſt. armorum*. Inducias verò, ſeu treugas, Duces belli contrahunt virtute mandati ſpecialis Principis, aut Senatus, ut latè contra Duarenum defendunt Gentilis *lib*. 2. *de jure belli*, *cap*. 10. Arnoldus Vinius *de pactis*, *cap*. 2. *numero* 5. & tunc non ſolùm ipſi, verùm & Senatus obſervare eas tenentur; aliæ verò minores poteſtates, bellumque gerentes, pacem paciſci, aut de bello tranſigere nequaquam poſſunt, argumento textus *in l. mandata* 60. *ff. de procurator. l. Lucius* 46. §. *fin. ff. de adminiſtrat. tutor*. quippe dumtaxat creditur commiſſum bellum gerere. Belli autem gerendi pars non eſt bellum finire, ut rectè ratiocinatur Grotius *d. lib*. 3. *cap*. 22. *numero* 7. Valentia *tom*. 1. *illuſtr. tract*. 3. *cap*. 6. *numero* 14. Vinius *d. tract. de pact. cap*. 2. *num*. 5. poſt Bartolum, Duarenum, & alios *in l. conventio*, *num*. 5. *ff. de pactis*. At inducias dare his, nempe quos oppugnant, aut obſeſſos tenent, & quantùm ad ſe, ſuaſque copias attinet, ſuadente aliqua neceſſitate, veluti cadaverum ſepeliendorum causâ, rectè poſſunt, juxta ipſum Grotium *num*. 8. Vinium, & Valentiam *ſuprà*, Bobadillam *lib*. 3. *polit. cap*. 13. *num*. 19. non autem poſſunt longas inducias concedere, ut contra Accurſium, & Bartolum optimè ſentit Duarenus *ubi ſuprà*. In hoc genere conventionum diſtant pacta induciarum, aut pacis, à fœderibus; nam pacta circa inducias, aut pacem fiunt poſtquam bellum eſt publicatum; fœdera autem ex tribus cauſis fiunt. Prima cùm à victoribus victis dicuntur: ſecunda cùm pares bello in amicitiam deveniunt: tertia cùm illi, qui antea inter ſe hoſtes non fuerant, ineunt inter ſe fœdus, *l. non dubito* 7. *ff. de captivis*; quæ tamen inter ſe, non tam formâ (quippe quæ ferè in facto conventionum conſiſtit,) quàm occaſione, ſeu cauſa impulſiva differre videntur. Plura de his conventionibus pacis, fœderis, & treugarum causâ factis, adducunt de jure belli agentes Ayala *lib*. 1. *de jure belli*, *cap*. 7. *per totum*, Hugo Grotius *eod. tract. lib*. 2. *cap*. 15. & *lib*. 3. *cap*. 20. Petrus Herodius *lib*. 3. *Pandect. titul*. 5. *de pact. public. cap*. 1. 2. & 3. Briſſonius *lib*. 4. *de formulis*, Silvius Clarus *de legibus*, *pag*. 378. Kochier *lib*. 2. *theſauri pol. capit*. 11. & 12. Onoſander *in Strateg. lib*. 3. *cap*. 4. Alb. Gentilis *de jure belli cap*. 13. Bernegerus *in Tacitum*, *quæſt*. 201. Forſterus *ad ipſum*, *pag*. 48. Cujacius *lib*. 11. *obſerv. cap*. 23. Deſider. Heraldus contra Salmaſium *libr*. 1. *cap*. 3. *num*. 13. & *cap*. 4. *per totum*, Palmiſotus *in ſuo arbitro*, Arnoldus Vinius *de pactis*, *cap*. 2. Petrus Faber *lib*. 1. *ſemeſtr. cap*. 7. Madera *animadverſ. cap*. 8. Jacobus Gothofred. *eod. tract. cap*. 2. Gibalinus *de uſufructu*, *cap*. 16. & 17. D. Joſephus de Retes *lib*. 6. *opuſc. cap*. 4. *num*. 3.

Rurſus ſciendum eſt, inducias, ſeu treugas ſemel initas, eſſe ſervandas ab utroque populo, ex jure naturali, & gentium, *cap. noli exiſtimare* 23. *quæſt*. 1. *Fides*, ait ibi Divus Auguſtinus, *quando promittitur*, *etiam hoſti ſervanda eſt*. Quintil. *declam*. 343. *Fides ſupremum rerum humanarum vinculum eſt*; *ſacra fides inter hoſtes*. Cicer. *lib*. 8. *de offic. ſub finem*, pluribus Attilii Reguli factum, cujus meminit lex *poſtliminium* 5. §. *fin. ff. de captivis*, extollens: *Eſt*, inquit, *jus bellicum*, *fideſque jurisjurandi cum hoſte ſervanda*. Et paulò inferiùs: *Fœderibus etiam cum hoſte devincitur fides*. Cui conſentiunt plura, quæ ex Sancto Ambroſio, Silio Italico, Xenophonte, Pauſania, Socrate, & aliis accuratè congerunt Hugo Grotius *lib*. 3. *de jure belli*, *cap*. 19. Petrus Fab. *lib*. 1. *ſemeſtr. cap*. 7. Covar. *in* 4. 2. *part. cap*. 3. §. 4. *numero* 13. & alii, quos refert Solorzan. *de jure Indiar. lib*. 2. *cap*. 16. *numero* 50. & convenit de jure noſtro Regio lex 19. *titul*. 26. lex ultima, *titul*. 29. *part*. 2. lex 2. *titul*. 16. *partit*. 7. lex 1. *tit*. 8. *lib*. 9. *recopil*. licèt enim dolo fallere hoſtem, laudabile ſit, & ipſe dolus bonus dicatur, *l*. 1. §. *non fuit* 3. *ff. de dolo*, quò & referenda eſt lex *nihil intereſt* 26. *ff. de captivis*; id tamen ita admittendum eſt, ſi fides data non fallatur, aut jura violentur, ut probant Oſualdus *ad Donel. lib*. 15. *comment. cap*. 40. *littera C*, Arnold. Vinius *de pact. cap*. 3. & confirmat jus noſtrum Septempartitum *in l*. 2. *tit*. 16. *part*. 7. Nec intereſt, quod conventio pacis causâ facta nuda ſit, quia pacta publica non indigent fomento verborum, *l. conventionum* 5. *ff. de pactis*, Jaſo *in l. juris* 7. §. *ſed cùm nulla*, *ff. de pactis*: nec callida, aut malitioſâ interpretatione paciſcentes fruſtrari debent, ut ille apud Ciceron. *lib*. 1. *de officiis*, qui poſt pactum induciarum pro 30. diebus, nocte depopulabatur agros, eam verſutiæ, & ſolertiæ ſuæ cauſam reddens, quod dierum eſſent pactæ, non noctium induciæ. Nihil igitur innovari debet ſecuritate pendente, neque quoad res, nec quoad perſonas, ut docent fuſè Gentilis *lib*. 2. *de jure belli*, *cap*. 13. Grotius *eod. tract. lib*. 2. *cap*. 16. & *lib*. 3. *cap*. 21. Si enim in re privata grave eſt fidem fallere, *l*. 1. *ff. de conſtit. pecun. cap. noli* 23. *quæſt*. 1. *cap. innocens* 22. *quæſt*. 4. quantò magis in fide publicè data in ipſis induciis. Hanc fidei ſervandæ conſtantiam variis exemplis probat Kochier *lib*. 2. *theſauri*, *cap*. 12. quibus addenda ſunt alia adducta à Valerio Maximo *lib*. 1. *cap*. 1. Horatio *lib*. 3. *carmin. od*. 5. Seneca *de providentia epiſt*. 99. Gellio *lib*. 6. *noctium*, *cap*. 4. & ſi quis auſu temerario inducias, ſeu treugas rumpere, ſeu violare præſumpſerit, variis pœnis punitur ſecundùm diverſitatem nationum. Apud Romanos enim, qui pacem, aut inducias frangebat, hoſtibus dedebatur: qua de cauſa Brutulus Papius Samnis Romanis deditus fuit, ut teſtis eſt Livius *lib*. 9. & ex eo referunt Valentia *lib*. 1. *illuſtr. tract*. 3. *cap*. 6. Grotius *lib*. 2. *de jure belli*, *cap*. 21. *numero* 4. D. Joſephus de Retes *lib*. 6. *opuſculor. cap*. 1. *numero* 7. apud Longobardos triginta ſolidis mulctabatur, *l*. 2. *titul*. 24. *legum Longobardor*. quæ pœna apud eos vulgò *fredum* dicitur, ideſt violatæ pacis pœna, ut explicant Bignonius *ad Marculf. lib*. 1. *cap*. 3. Lindembrogius *in gloſſario*, *verb. Fredum*, Voſſius *de vitiis ſermonum*, *lib*. 2. *cap*. 7. Jure Hiſpano pœna frangentis treugam, eſt ſi perſona humilis ſit, mors ignominioſa, aut alevoſia, & amiſſio

15. Treugæ servandæ sunt.

amiſſio dimidii patrimonii; ſi nobilis eſt, ut poſſit reptari, *l. 2. tit. 12. partit. & l. 1. tit. 8. lib. 4. ordin. l. 1. titul. 9. lib. 8. recopil.* Docent Gregorius Lopez *in dict. l. 1. partit.* Perez *in d. l. 1. ordin.* Paz *in l. 41. ſtyli.* Jure etiam noſtro canonico ita pacem frangentes excommunicandi ſunt, ex noſtro textu, & ſimilibus.

16. Fidem frangenti an fides ſervanda. Antea tamen quàm hinc abeamus, examinanda eſt illa celebris quæſtio, utrum videlicet frangenti pacem, & violanti treugam, fides pactionis ſervanda ſit, an ſtatim pax, ſeu induciæ diſſolvantur? Et frangenti fidem, fidem non eſſe ſervandam, docuerunt Baldus *in l. cum proponas, Cod. de pactis, num. 1.* Decius ibi, *num. 7.* Alexander *num. 3.* Jaſo *num. 6.* Abbas *in præſenti, n. 3.* Gloſſa *in cap. cùm inter R. de election.* Bellamera *hic, num. 1.* & alii innumeri, quos referunt Didacus Perez *in d. l. 1.* Julius Clarus *lib. 5. ſententiar. §. fin. quæſt. 47. numero 6.* qui pro ſua ſententia expendunt textum *in d. l. cum proponas, l. ſi convenerit, ff. pro ſocio, cap. pervenit 3. de jurejur.* Contrariam tamen ſententiam, videlicet treugam conventionalem ex una parte violatam, ab alia eſſe ſervandam, docet Felinus *in cap. pervenit, num. 2. de jurejurand.* plures congeſti in additionibus Abbatis ibi, *littera A*, Paz *in d. l. 41. ſtyli, numero 17.* qui adducunt pro ſua ſententia textum *in cap. fin. 11. quæſt. 3.* & eam rationem, nam treuga conventionalis ſapit naturam contractus nominati: ſed contractus nominati ea eſt natura, ut altera parte non adimplente, non exinde reſcindatur contractus, ſed tantùm altera pars agat ad implementum, *l. venditi actio, Cod. de actionibus empti:* igitur ſimiliter treuga rupta ab una parte, ipſa violari non debet, ſed altera pars ad ejus implementum agere. Deinde nam in his conventionibus, quæ tendunt circa factum, tacita illa ineſt conditio, ſi ex altera parte adimpleantur, argumento textus *in cap. potuit, de locato, l. quæro, §. inter, ff. eod. titul.* & in hoc caſu docet Grotius *lib. 3. de jure belli, cap. 19. numero 19. & 20.* igitur conditione non adimpletâ ab una parte, alia non tenetur adimplere. Alii mediam ſequuntur ſententiam, & diſcrimen conſtituunt inter pacem, & induciam; & aſſerunt, ruptâ pace ab una parte, aliam non teneri eam ſervare; violatis verò induciis, aliam partem teneri eas obſervare. Rationem diſcriminis ex eo petunt, videlicet quia induciæ, cùm ſint temporales, adveniente earum tempore, poterit pars offenſa & læſa vindictam ſumere, ut contingit in judice temporali, qui durante officio non convenitur; quia finito tempore conveniri valet, *leg. pars litterarum, ff. de judic. l. principali 6. Cod. ſi certum petat.* pax verò perpetua eſt: unde cùm non ſit ſpes ultionis, niſi pace ruptâ, ideo ea violata ab una parte, ab alia non eſt ſervanda. Sed omiſſis his ſententiis, alia diſtinctio adhibenda eſt inter eum caſum, in quo induciæ initæ violantur facto privato, aut facto publico. Primo caſu induciæ non diſſolvuntur; ſecundo verò rumpuntur, & ſtatim abſque nova belli indictione arma ſumi poſſunt, ut docent Grotius *lib. 3. de jure belli, cap. 21. numero 11. & 13.* dicemus *in cap. pervenit 3. de jurejur.* quæ diſtinctio jure noſtro Hiſpano probatur *ex d. l. 41. ſtyli*, quam latè explicat Paz ibi, *num. 18.*

17. Traditur ratio decidendi. Quibus præmiſſis apparet ratio præſentis deciſionis, quæ ex eo provenit; nam cùm tempora in hoc textu præſcripta feriata ſint, propter eorum ſacratiora myſteria, & in quibus homines jejunio, & orationi vacare debent, quare in his diebus ab omni forenſi controverſia vacare jubetur *in cap. conqueſtus 5. de feriis*; & ſimiliter à benedictionibus nuptiarum ceſſandum eſt, *cap. capellanus, eod. tit.* ideo in præſenti Concilio, & aliis ſuprà citatis ſtatutum fuit, ut diebus præſcriptis treugæ ſerventur, nec liceat bellum indictum, aut jam cœptum exercere. Accedit pro hujus rationis illuſtratione exemplum Judæorum, & Gentilium, apud quos diebus ſuis feriatis, ſacrificiiſque dicatis fas non erat pugnare, aut in bello dimicare, ut ex Judæis refert Xiphilinus; & ex Romanis Diocaſius *cap. 37.* & de Græcis narrat Cretenſis *lib. 4. de bello Trojano*, in feſto Apollinis Trimbeii inter Trojanos, & Græcos requiem pugnandi per treugam fuiſſe interpoſitam, utroque exercitu ſacrificiis inſiſtente, ut refert Theophilus Raynaud. *tomo 17. tract. de religioſo loricato, apod. nona.* Rectè ergo in præſenti ſtatuitur, ut tempore Adventus, Septuageſimæ, & Paſchæ treugæ obſerventur, ut Fideles his diebus jejuniis, & orationibus vacent. Sed cùm ad legis valorem deſideretur, ut à ſubditis recipiatur, *cap. in iſtis, §. leges, diſtinct. 4. authentic. quibus modis natural. §. fin.* & hæc Concilii Lateranenſis conſtitutio non ſit uſu recepta, ut teſtantur Innocentius, & omnes ferè repetentes in præſenti, Covarruv. *lib. 2. variar. cap. 16. numero 6.* Valentia, Paſqualigus, Layman, & alii relati à Leandro *de obſervat. dierum feſtor. diſp. 4.* Becanus *in opuſculo de bello, cap. 25. quæſt. 17.* Molina *de juſtit. diſput. 111.* Barboſa *in præſenti, num. 9.* ideò non obſervatur, nec in uſu eſt præſens Concilii conſtitutio.

Nec obſtat prima difficultas ſuprà adducta, cui ut ſatisfaciant repetentes hìc, & Suarez *de relig. lib. 2. cap. 28. numero 8* plures relati à Ricciulo *lib. 6. lucubrationum, cap. 26.* accipiunt præſentem deciſionem de bello juſto, vel injuſto, quando non adeſt ulla pugnandi neceſſitas, à quibus non multùm differt Baronius *anno 1034. numero 6. & 7.* Sed hac, & aliis omiſſis ſententiis, Cironius *in paratit. ad hunc titul.* novam interpretationem præbet aſſerendo, textum noſtrum, & Patres in eo non agere de bello publico juſto, aut injuſto; ſed de duello ad privatas contentiones diffiniendas. Supponit doctus vir, apud Longobardos valde in uſu fuiſſe diſcordias privatorum ferro, & duello diffinire, *l. 1. tit. 9. legum Longobard.* Unde PP. Concilii Later. in præſenti inhibendo, ne certis temporibus liceat dimicare, tantùm prohibuere duellum offerre, vel oblatum ſuſcipere; & ſic de duello, non de bello ſunt exaudiendi. 18. Diſſolvitur prima difficultas. Pro ſua ſententia adducit Cironius Concilium Sueſſionenſe 2. *can. 7. & 8.* compilatum à Patre Sirmundo inter capitularia Caroli, *pag. 90.* & textum *in cap. placita 5. quæſt. 4.* ubi jubetur, ne Dominicis diebus, & temporibus in præſenti textu præſcriptis placita, & judicia privata exerceantur. Etiam conjecturam ſuæ ſententiæ deducit ex eo, quod in Concilio Lateranenſi, ubi reperitur præſens textus *can. 21.* in canone 20. antecedenti, relato *in cap. unico, de torneamentis*, agebatur de iſtis duellis; & cùm ſtatim canone ſequenti inhibeant certis temporibus militare, accipiendi ſunt de prædictis duellis, non verò de bello publicè indicto. Sed hæc perdocti viri ſolutio ſuſtineri nequit; nam Eccleſia nunquam expreſsè permiſit duellum, ſeu monomachiam, tam feriatis, quàm non feriatis temporibus; imò repetitis canonibus illud prohibuit, ut latè probavimus *in cap. 1. de cler. pugn. in duello.* Sed ſi præſens canon acciperetur de duello, ſequeretur aliis temporibus ultra præſcripta in præſenti canone, duellum permitti: ergo nullo modo in præſenti agitur de duello. Hac igitur

igitur ſententiâ omiſsâ, veriùs dicendum eſt, juxtà ſuprà tradita, in præſenti agi de bellis privatis, quæ olim nec legibus probata erant, nec omninò improbata reperiebantur, ut jam probavi, & docuit Petrus Marcha *lib.4.concord.Sacerd. & Imp.cap.14.* à quibus bellorum injuriis abſtinendum eſſe diebus in præſenti canone relatis PP.Concilii Lateran. ſtatuerunt.

19. Diſſolvitur ſecunda difficultas.

Nec obſtat ſecunda difficultas, quia certum eſt, Eccleſiam poſſe in laïcos etiam animadvertere, ut rupta pacis fœdera reformentur, *cap.novit 13. de judiciis*, ibi: *Præcipuè cùm contra pacem peccatur, quæ eſt vinculum charitatis.* Et *cap. ſicut 29. de jurejur. cap.ſuper 26. §. cùm autem, de verb. ſignificat. cap. ad Apoſtolicæ 2. de re judicata, in Sexto:* plura Theophilus *tom.17. de religioſo loricato, in princip.* Cùm enim Eccleſia juriſdictionem etiam temporalem habeat in ordine ad finem ſupernaturalem, *cap. novit, de judiciis, cap. per venerabilem, qui filii ſunt legitimi*, plura Balboa & Vega *in d. cap. novit*; & maximè ad prædictum finem aſſequendum pax conducat, ſiquidem honeſtatem affert, Dei, ac Regum gratiam conciliat, ſuperbiam excludit, avaritiam repellit, charitatem auget, & omnium animos ad præcepta divina excipienda excitat, alioſque plures effectus operatur, quos congerunt Baldus *in extravaganti de pace Conſtantiæ*, Petrus Gregorius *in proœmio Decretalium*; unde pacis causâ plura in jure noſtro permittuntur, quæ aliàs vetantur, ut juramentum, quod die Dominico præſtari non poteſt, die Dominico ob pacem licitè adhibetur, *c. de feriis*; pactum, quod in beneficiis eccleſiaſticis damnatur, pacis causâ admittitur, *cap. niſi, de præbend. cap. fin. de rer. permutat.* Juſtè ergo Eccleſiæ Patres poſſunt adversùs pacis violatores procedere. Docet Zypeus *in hiatu Caſſani obſtruct. lib.2.cap.1.* & *lib.3. cap.2. quæſt.1.*

20. Exponitur cap. ſignificavit, de Iudæis.

Primò ſuperiori aſſertioni opponitur textus *in cap. ſignificavit, de Iudæis, & Sarracenis, verſic. ult.* ubi cùm agatur de eo, qui juravit ſe non delaturum merces ad Sarracenos, niſi pace inter ipſos & Chriſtianos initâ, quæſitum fuit, utrum treugarum tempore poſſit abſque perjurii reatu merces deferre ad Sarracenos? Et R. P. reſpondet, ipſum in excommunicationem & perjurium incidere deferendo merces prohibitas. Ex quo decreto ita inſurgo: Si treugarum tempore pugnandum non eſſet, ut in præſenti textu docetur, liceret inter ipſos populos, inter quos treugæ ſtatutæ ſunt, negotiari, & merces ab uno in alium exportare; ſed non licet, ut ex illo textu conſtat: igitur quia adhuc treugarum tempore ſecuritas non datur, nec quieſcere licet ab ſtrepitu armorum. Cui difficultati ſatisfaciendum eſt ex ſuprà traditis *num.4.* nam cùm magna ſit differentia inter treugam & pacem, ſiquidem treuga tantùm præſtat ſecuritatem ad tempus, pax verò in perpetuum; ideò qui juravit ſe non delaturum merces ad hoſtes, niſi pace data, non poteſt deferre eaſ tempore treugæ; quia etſi treuga non ſit pax, tamen pro tempore, quo durat, ſecuritatem præſtat, ut pro ejus textus interpretatione docuerunt ibi Joannes Andreas, & Hoſtienſis. Navarrus *notabili 1. num.4.*

21. Explicatur can. 3 Concilii Arelat. I.

Secundò præſenti aſſertioni obſtat textus difficilis, & parum notus *in can.3. Concilii Arelatenſ. primi*, in illis verbis: *De his, qui arma projiciunt in pace, placuit abſtinere eos à communione.* Ubi Patres expreſsè ſtatuunt, adhuc tempore pacis arma non eſſe projicienda ſub excommunicationis pœna: igitur adhuc pace initâ, & factâ, dimicandum eſt. Pro hujus canonis vera expoſitione ſciendum eſt, fidelibus Chriſtianis in bello juſto militare licitum eſſe, *cap. noli, cap. quid culpatur 4. cap. militare 5. 23. quæſt. 5.* pluribus ſanctorum Patrum teſtimoniis probant Becanus *de bello, quæſt.3.* Victoria *in relect. de jure belli*, Bellarminus *tomo 1. controv. lib.3. de laïcis, cap.4.* Gentilis *de jure belli, lib.1.cap.5.* Grotius *eod. tractat. lib.1. cap.2.* Cenedus *ad Decretum, collectaneo 59.* Marquez *in Gubern. Chriſt. lib. 2. cap.35.* Martinez de Prado *tom.1. Theolog. Moral. cap.15. quæſt.3.* Joannes Dartis *in cap.1. quæſt.10.* Juſtelus *ad can. Eccleſ. univerſ. fol.148.* Quare primis Eccleſiæ temporibus adhuc ſub Imperatoribus Gentilibus & apoſtatis Chriſtiani militiæ nomen dabant. D. Ambroſius relatus *in cap. Julianus 94. 11. quæſt.3.* Conſtat ex Euſebio *lib.5. cap.5.* Tertulliano *in apolog. cap.42.* & *de corona militis, cap.1.* & militaris juramenti à Chriſtianis militibus præſtari ſoliti, meminit Vegetius *lib.2. de re milit.* ejuſque formulam refert his verbis: *Jurant per Deum Chriſtum, & ſanctum Spiritum, & per Majeſtatem Imperatoris, quæ ſecundum Deum generi humano diligenda eſt, & colenda.* Aliqui tamen ex fidelibus, perſecutionibus ceſſantibus, paceque Eccleſiæ datâ, temporibus Conſtantini exiſtimabant, non licere arma ſumere, & militare. Tertullianus *de corona milit. c.11. Chriſtianum ſalva Religione militare non poſſe exiſtimavit.* Refert Baronius *anno 201. num.17.* & *anno 246. num.4.* Quare ut adhuc pace Eccleſiæ redditâ, Chriſtiani non dererent militiam, nec abducerentur à caſtris, PP. ſtatuerunt *in d. can.3.* tempore pacis Eccleſiæ fideles non debere projicere arma, & deſerere militiam, quam illæſa fide conſervare poterant: verbum enim illud, *pace*, non eſt referendum ad pacem initam inter hoſtes, ſeu populos dimicantes; ſed ad pacem Eccleſiæ datam per Principes Chriſtianos, ceſſantibus jam perſequutionum procellis, ut accipitur apud Cyprianum *epiſtola 2.* ibi: *Quando ipſa mater noſtra Eccleſia pacem de miſericordia Domini prior ſumpſerit.* Et de lapſis, ibi: *Diſciplinam pax longa corruperat.* Unde ſenſus prædicti canonis eſt, adhuc poſt pacem Eccleſiæ datam ab Imperatoribus Chriſtianis, eo prætextu fideles non debere arma projicere. Ita prædictum canonem accipiunt Albaſpineus *in notis ad ipſum*, Grotius *lib.1. de jure belli, cap.11. in fin.*

Tertiò opponitur textus *in cap. quod non eſt licitum 4. de regul. jur.* ubi docetur, Machabæos ex præcepto divino Sabbathum teneri ſervare, & ipſos licitè pugnaſſe in ipſo Sabbatho: igitur his diebus, quibus orationi, & Dei cultui vacandum eſt, treugæ non obſervantur, ſed dimicare licet. Pro hujus textus interpretatione ſciendum eſt, Machabæos, utpote diem Sabbathi cuſtodientes, non pugnaſſe in ipſo die, unde aliquando plurimi ab Eſſenis occiſi fuerunt; quia putabant pollui Sabbathum ex pugna, *lib.1. Machabæor. cap.1. verſ.32.* ibi: *Et ſtatim perrexerunt ad eos, & conſtituerunt adverſus eos prælium in die Sabbathorum.* Et *verſ.34.* ibi: *Dixerunt, non exibimus, nec faciemus verbum Regis, ut polluamus diem Sabbathorum.* Et *verſ.38. Et intulerunt illi bellum Sabbathis, & mortui ſunt ipſi, & uxores eorum, & filii eorum.* Sed cùm poſtea cogitaſſent, & cognoviſſent bellum eſſe defenſivum, & neceſſitatem extremam urgere, decreverunt pugnare etiam die Sabbathi. Ita *verſ.41. Et cogitaverunt in die illa dicentes: Omnis homo quicumque venerit ad nos in bello die Sabbathorum, pugnemus adverſus eum, & non moriamur omnes, ſicut mortui ſunt fratres noſtri in occultis.* Quod cùm feciſſent, neceſſitate extrema urgente, non peccarunt; quia neceſſitas facit licitum, quod aliàs eſt illicitum, *cap. conſilium, de obſervat. jejunior. cap. ſi propter, de furtis, cap. exivit, verſ. Nec quidquam, de verb. ſignific. in 6.* D. Bernar- 22. Intelligitur cap. quod non eſt, de reg. jur.

dus

dus *lib. de præcepto & diſpenſat.* Neceſſitas non habet legem : Dionyſius Halicarnaſſeus *lib.6. in oratione Agrip.* Neceſſitati vel Dii coguntur cedere. Unde in hujus textus expoſitione ait D. Thomas : Non fuit ibi violatio Sabbathi, nec diſpenſatio, ſed omnimoda ejus obſervatio ; quia licitum & juſtum eſt, etiam Sabbatho fieri charitatis officia ; & iſti movebantur charitate, & zelo legis. Ipſum ſequitur Redoanus *in d. cap.2.verſ.41.num.122.* & plura de hoc Machabæorum facto adducunt Abulenſis *in Exodum, cap.20. quæſt.35. ad 5. pag.340.* Tirinus *tom.2. in Exod. cap.35. pag.42.* Ferrarius & Gaſpar Sanchez *in d. cap.2. Machabæorum*, Cornelius *in Deuteronomium, cap.5. verſ.14.* Euſebius *in lib. ſtromatum ſacræ Scripturæ, ſtrom.10. cap.13. pag.263.* Valentia *tomo 3. controverſ. quæſt.16. quæſito 5.* Mathias Felix *in elucid. Decalogi, cap.1. pag.333.* Leander *de obſervat. feſtor. diſput.4. quæſt.39.*

23. Exponitur can. 12. Concilii Niceni.

Etiam opponi poteſt ſupradictæ aſſertioni textus *in can.12. Concilii Niceni*, ibi : *Quicumque vocati per gratiam primùm quidem ardorem, fidemque ſuam oſtenderunt, & cingulum militiæ depoſuerunt, poſtea verò ut canes ad ſuum vomitum reverſi ſunt, ita ut aliqui & pecuniam darent, & beneficiis militiam repeterent ; hi decem annis jaceant poſt triennii auditionis tempus.* Ex quibus deduci videtur, Chriſtianis poſt fidem ſuſceptam non licere ullo tempore militiæ nomen dare : igitur nec temporibus in præſenti textu deſignatis, neque aliis licet Chriſtianis pugnare. Huic difficultati ut ſatisfaciamus, omiſſis aliis ejuſdem canonis difficultatibus, quibus ſatisfaciunt Balſamon, Zonaras, & Juſtelus *ibi* ; ſciendum eſt, milites, de quibus in eo canone, Licinii temporibus militiæ nomen dantes, ut cingulum acciperent, Diis ſacrificaſſe, aliàs militiâ exui. Euſebius *de Licinio*, ibi : *Milites militiâ exuebat, niſi Diis ſacrificare vellent.* Sulpitius Severus : *Sanè tum Licinius, qui adverſùs Conſtantium de Imperio certavit, milites ſuos litare præceperat, abnuentes militiâ ejiciebat.* Etiam juramentum, ſeu ſacramentum militare præſtabant per ipſos Deos Gentilium. Unde magna idololatriæ, & apoſtaſiæ occaſio in militia Chriſtiano aderat : quare his, qui ſemel conſcientiâ puncti, cingulum abjecerant, reditus ad militiam non patebat, niſi per fidei Chriſtianæ abnegationem ; unde plurimi his temporibus, & ſub Diocletiano, aliiſque Ethnicis Imperatoribus militiam abjecerunt, & martyrium ſuſtinuerunt, ne idolis ſacrificarent : & ſic Chriſtianis abſolutè prohibitum non eſt militiæ nomen dare, ſed tantùm militare cum idololatria, ut illis temporibus contingebat. Ita illum textum accipiunt, & interpretantur Albaſpineus in ejus notis, Grotius *de jure belli, lib.1. cap.2. num.9.* Dartis *in 51. diſt.* Chriſt. Lupus *ad eundem can.*

CAPUT II.

a Idem *in eodem.*

b INnovamus autem, ut Presbyteri, Monachi, *c* converſi, *d* peregrini, *e* mercatores, *f* ruſtici, euntes, & redeuntes, & in *g* agricultura exiſtentes, & *h* animalia, quibus arant, & quæ ſemina portant ad agrum, congruâ ſecuritate lætentur : *i* nec quiſquam alicubi novas pedagiorum exactiones, ſine conſenſu, & authoritate Regum, & Principum ſtatuere aliquo modo præſumat. Si quis autem contra hoc fecerit, & commonitus non deſtiterit, donec ſatisfaciat, communione careat chriſtianâ.

NOTÆ.

1. a IDem.] Ita etiam habetur in prima collectione, *cap.2.* & *in Panormia lib.8. cap.197.* id eſt, Alexander III. in eodem Concilio Lateranenſi, ubi *cap.22.* verba hujus textus reperiuntur.

2. b *Innovamus.*] Rectè, nam ferè per eadem verba idem conſtituerat Innocentius II. in Synodo Romana, *can.9.* & Eugenius III. in Concilio Rhemenſi, *can.11.* & alii, quorum teſtimonia infrà dabimus.

3. c *Converſi.*] Tempore Concilii Lateranenſis converſi erant in monaſteriis, qui curæ domeſticæ vacabant, quos hodie dicimus *Legos*, qui cùm ad ſacros ordines non aſcenderent, tantùm ad vitam monaſticam convertebantur. Concilium Aurelian.1. *can.13. Monachus in Monaſterio converſus.* Turon.2. *can.16. Si qui in monaſterio converſi ſunt, aut converti voluerint.* Plura de his converſis Hæphtenus *diſquiſit. monaſt. in vita S. Benedicti, lib.3. tract.1. diſquiſit.8.* Durantius *quæſt.6.* Gibalinus *de clauſura, diſquiſit.3. cap.2. n.42.* Bignonius *ad Marculfum lib.2. cap.38.* Primarius noſter D. Joannes Parexa *in cap. in præſentia, n.6. de probationibus*, ubi & nos nonnulla dabimus.

4. d *Peregrini.*] Qui limina Apoſtolorum, Compoſtellam, vel alia ſimilia loca adeunt, qui inter miſerabiles perſonas enumerantur, ut latè probat Velaſco *tomo 3. de privileg. pauper. quæſt.14.* Unde ab Eccleſia defenduntur, *cap. Romipetas 23. cap. illi 24. quæſt.3.* & judicem proprium habent, *l.2. §. eſt aliquod, ff. de origin. jur. l.32. tit.2. partit.6.* plura dicemus *in cap. unico, de clericis peregrinantibus.* Peregrinorum privilegia etiam refert Grethſerus *de peregrinis cap.11.* & de agricolis agit Mauclerus *3. part. Monarch. cap.5. lib.5.* & pro expoſitione canonis 3. Concilii Arelat. 1. videndus eſt Samuël Petitus *lib.6. obſerv. cap.15.*

e *Mercatores.*] Qui etiam inter miſerabiles perſonas enumerantur. Stracchia *de mercator. part.1. n.38.* Martha *de juriſdict. part.2. cap.21. num.5.* Didacus Perez *in l.1. tit.1. lib.3. ordin.* Carraſco *de caſibus Curiæ, n.59.* Velaſcus *ubi ſuprà, quæſt.14. n.9.* 5.

f *Ruſtici.*] Qui prædia ruſtica habitant, à quibus dicuntur ruſticani, *l.1. Cod. ne ruſticani* : ruſtica mancipia, *l.25. §. teſtator, ff. de alimentis* : ruſtica familia, *l.65. ff. de legat.2. l.12. §. Trebatius, ff. de inſtruct. vel inſtrument.* qui privilegiis miſerabilium perſonarum fruuntur. Velaſcus *de privilegiis pauperum, tom.3. quæſt.15.* 6.

g *Agricultura.*] Quam magnæ æſtimationis apud veteres fuiſſe conſtat ex traditis à Carolo Sigonio *de antiquo jure Rom. lib.6. cap.6.* Alexand. ab Alexand. *lib.3. dierum genial. cap.11.* Plinio *lib.19. natural. hiſtor. cap.1.2. & 3.* & aliis relatis ab Adamo Contzeno *lib.8. polit. cap.11.* Conrad. Ereſvak. *in dial. de re ruſtica, lib.1. à princip.* Chopin. *de privileg. ruſtic. lib.1. per totum*, Tiraquel. *de nobilit.* 7.

 cap.23.

cap.32. Alfonſo de Herrera *in prolog. ad opus ſuum de agricult.* Philippo Cametar. *horar. ſucceſſ. centuria* 1. *cap.5.* Turnebo *lib.27. adverſ. cap.16.* P. Gregorio *lib.4. de republic. cap.8.* Solorzano *tomo* 2. *de jure Ind. lib.1. cap.7. n.14.* Borrel. *tomo* 2. *deciſ. titul.32. n.40.* Quare Ægyptii quaſi rem ſacram agriculturam colebant, & inde poſt ſacerdotes agricolas magnis honoribus proſequebantur, ut probat Marcus Antonius Petilius *in Exarchis, lib.6. cap.16. per totum:* & ideo agricolis ſemper ob agriculturæ ſtudium, utilitatemque varia conceſſa ſunt privilegia, cùm ex ejus conſervatione publicæ utilitatis favor conſideretur, *l. quicumque* 7. ibi: *Ut id conſenſu omnium fiat, quod omnibus profuturum eſt;* & *l. qui agros* 8. ibi: *Ad privatum pariter publicumque compendium excolere; Cod. de omni agro, lib.11. l.2. de nundinis.* Plura de agriculturæ laudibus congerunt Alexander ab Alexand. *lib.3. dier. genialium, cap.11.* ubi plura Tiraquellus: idem *de nobilitat. cap.32.* Chaſſaneus *in catalogo gloriæ, part.11. conſiderat.37.* Petrus Gregorius *lib.18. ſyntagm. cap.23.* Lipſius *centur.1. miſcel. epiſtol.11.* Bobadilla *lib.3. politicæ, cap.3. num.61. & lib.5. cap.9. num.1.* Camerarius *ubi ſuprà*, Parladorius *in ſeſquicent. differem.79. §.1.* Collantes *in favorem rei frumentariæ, per tres libros*, Ignatius de el Villar *in ſylva reſponſor. cap.16. per totum*, Narbona *in 3. recopil. ad legem 25. tit.41. lib.4. recopil.* Chopinus *de privilegiis ruſticor.* Velaſco *ubi ſuprà, tomo 3. quæſt.13.*

8. h *Animalia.*] Videlicet boves aratorii, & alia ruſtica ad agriculturam deſtinata, quæ ulla ex cauſa ab executoribus in cauſam pignoris capi non poſſunt ſub capitali pœna, ex conſtitutione Conſtantini, ſi credimus Breviario Alarici *in l.1. Cod. Theodoſ. de pignorib.* aut ſub arbitraria pœna, ut ſtatuitur *in l. executores, Cod. quæ res pignori, l.3. titul.27. partit.3. l.43. tit.4. lib.3. recopil.* nec ex partium conventione pignori dari poſſunt, *l. pignorum 3. Cod. quæ res pignor. novella 7. Juſtin.* nec illata in prædio urbano tacitè obligata cenſentur, *l.4. tit.13. part.5.* etſi alia bona deficiant, ut exprimitur *in l.5. & 6. tit.17. lib.5. recopil.* ne inſtrumentis ſublatis agricultura turbetur, & tributorum illatio retardetur, *d.l. executores, juncta authent. executores, Cod. quæ res pignor.* explicant poſt claſſicos in his locis, & relatos ab Oſualdo ad Donellum *lib.17. cap.3. littera P*, Cuiacius *ad titul. Cod. quæ res pignori, & lib.4. obſervationum, cap.20.* Gothofredus *in d. l.1. Cod. Theodoſ.* Donellus *de pignorib. cap.8.* Balduin. *eod. tract. cap.12.* Gilbertus Regius *lib.2. enantioph. cap.20.* Petrus Gregorius *lib.22. ſyntagm. c.9. num.10.* Rodriguez *de execution. cap.5. num.62.* Azevedus *in l.7. titul.11. lib.4. recopil.* Gutierrez *lib.4. practic. quæſt.12. num.10.* Collantes, Narbona, & Pichardus *ubi ſuprà*, Camillus Borellus, & plures ex practicis relatis à Velaſco *quæſt 13. numero 36.* Ob eandem rationem alia etiam ſpecialiter ſunt conſtituta in favorem agricolarum, veluti ab eodem Conſtantino ſtatutum legitur, ut ad uſum equorum curſualium, quos hodie *poſtas* dicimus, ne boves aratorii (addo & mulas) & cætera animalia aratoria, etiam deficientibus his, qui curſui publico deſtinati ſunt, agricolis abſtrahantur, *l.1. Cod. Theodoſ. de curſu public. juncta l.2. Cod. ne ruſticani, lib.11.* notat Cuiacius *lib.4. obſervat. cap.20.* & apud Athenienſes expreſſè lege cautum erat, ne etiam ſacrificii causâ boves mactarentur. Ælianus *variæ hiſtor. lib.9. cap.14.* ita ait: *Bovem aratorem, qui jugum trahit, vel cum aratro, vel cum plauſtro, ne mactes; quoniam ille etiam agricola eſt, & humano generi laborum ſocius.* Ex eo, & aliis tradit Samuel Petitus *ad jus Atticum lib.5. tit.2.* illucque reſpexit Ovidius *lib... Faſtorum*, dum ſic ait:

A bove ſuccincti cultros removete miniſtri;
Bos arat, ignavum ſacrificate ſuem.

Et *lib.15. Metamor.* Feſtus Pomp. *verbo Panibus:* illuſtrat Fornerius *lib.1. rerum quotid. cap.28.* Et apud Hebræos *Exodi cap.22.* & à Juſtiniano in legibus Georgicis, rei ruſticæ furta propriis, & gravioribus pœnis punita fuiſſe, probat Petrus Gregorius *d. lib.37. cap.4.* & apud nos furta hujuſmodi reſtituuntur, *con once doblado*, ut ſtatutum eſt *in l.5. tit.17 lib.5. recopil.* & occidentem bovem, pœnâ capitali puniri tradunt Marcus Varro *lib.2. cap.5. A bove antiqui manus ita abſtineri voluerunt, ut capitis ſanxerint pœnam in eos, qui illum occidiſſent.* Plinius *lib.9. natur. hiſt. cap.45.* ibi: *Tanta apud priores cura, ut ſit inter exempla damnatus à Populo Romano die dicta, qui occiderat bovem.* Quæ autem dicantur ruſtica animalia, exponunt Borellus *in ſummo, tit.32. num.444.* Collantes *d. lib.1. cap.4.*

i *Nec quiſquam.*] Hanc partem exponemus *in cap. innovamus, de cenſibus.*

COMMENTARIUM.

IN hoc textu agitur de pace in bello privato, juxta tradita proximo commentario: ſed juxta communem repetentium placitum ex hoc Concilii Lateranenſis canone talis deducitur aſſertio: *Presbyteri, monachi, converſi, peregrini, mercatores, & ruſtici plenâ gaudent ſecuritate tempore belli.* Probant Nicolaus Papa primus in epiſtola ad omnes Epiſcopos: *Tempore pacis, ſeu treuga nulla nocumenta aratoribus, vel peregrinis inferantur.* Concilium Rom. ſub Innocent. II. *can.9.* Rhemenſe ſub Eugenio III. *can.11. Præcipimus quoque, ut Presbyteri, clerici, monachi, converſi, peregrini, mercatores, euntes, & redeuntes, & in agricultura exiſtentes, & animalia cum quibus arant, & oves omni tempore ſint ſecuri. Si quis autem hoc noſtrum ſtatutum violare præſumpſerit, Epiſcopus, in cujus parochia fuerit, omni tepiditate ſepoſitâ canonicam de ipſo juſtitiam faciat.* Referunt hunc canonem Baronius *tom.3. anno* 1148. Manrique *tomo 2. annal. Ciſterc. in prædicto anno, cap.4. cap. reprehenſibilis 23. quæſt.8. cap. ſi quis Romipetas, cap. paternarum, 24. quæſt.3.* Concil. Lateran. 1. ſub Calixto II. *Paternarum traditionum exemplis communiti paſtoralis officii debitum perſolventes Eccleſias cum bonis ſuis, tam perſonis, quàm poſſeſſionibus, clericos videlicet, ac monachos, eorumque converſos, aratores quoque cum ſuis nihilominus rebus, quas ferunt, tutos, & ſine moleſtia eſſe ſtatuimus.* Lateran. ſub Alexand. III. *cap. ult.* Claromontanum ſub Urbano II. apud Ordericum Vitalem *lib.9.* Lateran. ſub Paſchali II. ubi poſt ipſum Concilium Guillelmus II. Epiſcopus Auxitanus, ita pacem ex mandato Sedis Apoſtolicæ publicavit: *Omni tempore perpetuâ pace, & ſecuritate gaudebunt canonici, monachi, presbyteri, clerici, omneſque religioſæ perſonæ, converſi, peregrini, mercatores, ruſtici, euntes, & redeuntes, & in agricultura exiſtentes, & animalia quibus arant, domini cum ſociis ſuis in omnibus, & omnes fœminæ, & omnes res religioſorum & clericorum, ubicumque ſint.* Refert Cironius *in notis ad cap.1. hoc tit. in 5. compil.* Nec quiſquam miretur eandem ſanctionem iiſdem verbis toties repetitam; nam inſolens non eſt, eaſdem conſtitutiones iiſdem prope verbis inculcatas reperire, ut apparet *ex l.1. de authoritate præſtanda, l. nec tutores, Cod. de contrahend. ſtipulat. l. ex conventione 11. Cod. de pactis, l.1. Cod. ſine cenſu, vel reliquiis, l. ſi de vi 37. ff. de judiciis, l. qui cœtu 5. §.1. ff. ad legem Jul. de vi public. l. legem 10. Cod. de pactis conventis.* Notavit Fornerius *lib.1. rerum quotid. cap.17.* 9. Conceſſio refertur, et probatur.

Conſonant

Conſonant de jure Regio lex 71. *tit.* 6. *partit.* 1. lex 1. *tit.* 24. *ead. partit.* lex 4. *tit.* 16. *part.* 2. lex 2. *tit.* 24. *lib.* 1. *fori*, lex 1. *tit.* 9. *lib.* 1. *ordin.* lex 1. *tit.* 12. *lib.* 1. *recopil.* lex 41. *tit.* 6. *lib.* 3. lex 25. *tit.* 13. *lib.* 8. Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, Gregorius Lopez *in dictis legibus partit.* Didacus Perez *in d. l. ordin.* Albericus Gentilis *lib.* 2. *de jure belli*, *cap.* 22. Grotius *eod. tract. lib.* 3. *cap.* 11. Cironius *ad titul. de voto, in cap.* 1. *hoc tit. in* 5. *compil.* Antonius Auguſt. *in epit. lib.* 18. *tit.* 8. Camerarius *hor. ſucceſſiv. cent.* 1. *cap.* 5. Bobadilla *lib.* 1. *politica, cap.* 13. *num.* 96. Velaſcus *de privileg. pauper.* 3. *part. quæſt.* 13. *&* 15. Cabreros *de metu, lib.* 2. *cap.* 13. *num.* 30. P. Gregor. *lib.* 18. *ſyntagm. cap.* 5. *num.* 2. Delbene *de immunit. tomo* 1. *cap.* 2. *dubitat.* 7.

10. Impugnatur præſens aſſertio.

Sed adverſùs hanc aſſertionem ita inſurgi valet. Aut hæc deciſio procedit in ſecuritate ab hoſtibus præſtanda; & tunc certum eſt, à jure gentium (quod alii jus naturale ſecundarium appellant) provenire, ut capti ab hoſtibus in bello juſto efficiantur capientium, nullo diſcrimine perſonarum adhibitio, utrum videlicet ſint mercatores, an peregrini, an agricolæ, an perſonæ Deo dicatæ, *l. ex hoc* 5. *ff. de juſtitia, & jure*, *l. hoſtes* 24. *ff. de verb. ſignific.* *l.* 3. *§.* 1. *ff. eod. tit.* *§.* 2. *Inſt. de jure perſonar.* *§. ſi ab hoſtibus*, *Inſt. quibus modis ſolvitur patria poteſt.* ubi Inſtitutarii, Vinius, Mancius & alii, & poſt eos perdoctus D. Joſephus de Retes *lib.* 6. *opuſc. c.* 8. *num.* 1. Igitur clerici, & aliæ perſonæ enumeratæ in hoc canone, tempore belli non gaudent plena libertate. Similiter ex eodem jure provenit, capta ab hoſtibus ſtatim noſtra fieri, *l.* 1. *§.* 1. *ff. de acquir. poſſeſſ.* Nec intereſt animalia ſint, *l.* 2. *§.* 1. *ff. de captivis*, an bona immobilia, *l.* 1. *§. inſula*, *ff. de fluminibus*, *l. in agris* 12. *ff. de adquirend. rer. dominio*, *l.* 1. *§. inſula*, *ff. de flumin.* Donel. *lib.* 4. *comment. cap.* 2. ſubtiliſſimus noſter primarius D. Melchior de Valentia *tom.* 1. *illuſtr. tract.* 2. *cap.* 5. Oſualdus *lib.* 8. *comment. Donelli, cap.* 11. *littera* F, Faber *lib.* 10. *conjectur. cap.* 11. Connanus *lib.* 3. *comment. cap.* 3. Ayala *de jure, & officiis belli, lib.* 1. *cap.* 5. *num.* 88. Grotius *lib.* 3. *eod. tract. cap.* 9. *num.* 9. Cuiac. *lib.* 26. *obſervat. cap.* 2. Menchaca *lib.* 1. *illuſtr. cap.* 9. Leſſius *de juſtit. lib.* 2. *cap.* 4. *&* 5. etiam loca religioſa, & Diis dicata, *l. cum loca* 36. *ff. de religioſ.* igitur animalia, & alia bona ruſticorum, Presbyterorum, & ſimilium, jure gentium capientium fiunt. Aut loquitur noſter textus de ſecuritate præſtanda à propriis, & tunc non rectè conſulitur patriæ, ſi in ejus communi periculo, quod tempore belli datur, in tranquillitate, & pace, ac ſecuritate, etſi ſint presbyteri, monachi, mercatores, aut ruſtici, degant, ut aiunt pulchrè ad rem Sidonius *lib.* 3. *epiſt.* 9. ibi: (videtur loqui cum patribus noſtri Concilii) *Parum in commune conſulitis, & cum in concilio convenitis, non tam cura eſt publicis mederi periculis, quàm privatis ſtudere fortunis.* Plinius *lib.* 7. *epiſt.* 18. *Oportet privatis utilitatibus publicas, mortalibus æternas anteferre, multoque diligentius muneri ſuo conſulere, quàm facultatibus.* Latè illuſtrabimus Deo volente *in capite* 2. *de immunitate Eccleſiar.* Ergo nec quoad patriam, nec quoad hoſtes juri & rationi congruit, ut perſonæ & res in hoc textu enumeratæ tempore belli plenâ ſecuritate lætentur.

11. Traditur ratio decidendi.

Adhuc ut rationi, & omni juri conſona defenſanda eſt præſens aſſertio, quæ poteſt interpretari vel de ſecuritate ab hoſtibus præſtanda, vel de immunitate à propriis, & ipſa patria concedenda. Quoad ſecuritatem ab hoſtibus præſtandam, ratio deciſionis ex eo provenit; nam jus belli tantùm exercendum eſt in eos, qui arma ſumunt. Livius *lib.* 28. ibi: *Jure belli in armatos, pugnanteſque utendum eſt.* Joſephus *lib.* 12. *antiquitat. cap.* 3. ait: *Æquum eſſe, ut in pugna pœnas dent, qui arma ceperunt: inſontibus non nocendum.* Igitur clerici, & aliæ perſonæ in hoc textu recenſitæ, quæ ab exercitio armorum arcentur, *cap. fin. de cleric. conjug.* plenâ ſecuritate gaudere debent, nec in eos jure belli irrui licet; quod obſervatum invenio apud varias gentes. Philiſthæi enim cùm contra Judæos dimicabant, neutiquam nocebant collegio Prophetarum, ut legitur *lib.* 1. *Samuel. cap.* 10. *verſ.* 5. *&* 10. & *cap.* 19. *verſ.* 18. & apud Jeremiam *cap. ult. verſ.* 16. legitur Nabuzardum ducem Nabuchodonoſor debellaſſe Regem Juda, tantúmque agricolas, & vinitores in pace reliquiſſe. De Cretenſibus narrat Plutarchus, quod cùm bellis inteſtinis colliderentur, omni noxa in ſacerdotes abſtinuerunt. Servius *ad Virgil. lib.* 7. *Æneidos*, ibi: *Nam eum defendebat ab illo, ſi non ætas, ſaltem religio ſacerdotis.* De Græcis referunt Diodorus Siculus in excerptis Perreſianis. Strabo *lib.* 8. narrat olim tota Græcia armis fervente, Eleos tanquam Jovi ſacros, in alta pace vixiſſe. Gothos laudat Procopius *lib.* 2. *de bello Gothico*, quia Romam ingredientes ſacerdotibus D. Petri, & Pauli pepercerant. Ob eandem rationem monachi, mercatores, & peregrini ſecuritatem etiam obtinuerunt. De Indis etiam Diodorus Siculus *lib.* 1. *Bibliothec.* refert: *Ita in præliis quidem hoſtes alii alios interficiunt; agricolas relinquunt intactos, tanquam in commune utiles.* De Corinthiis, & Megarenſibus refert Plutarchus, quod nemo agricolas ullo afficiebat malo; & Cyrus Rex Aſſyriorum apud Xenophontem *de Cyri inſtit. cap.* 5. aiebat, ſe paratum eſſe eos, qui agros colerent, illæſos, indemneſque ſinere. De celebri illo Beliſario duce refert Suidas *verbo Beliſarius*, quod agricolis ita parcebat, ut eo duce nulli eorum vis illata fuerit, & de providentia, quâ in agricultores utebatur, hæc refert Procopius *lib.* 3. *de bello Gothico*: *Erga agricultores, agreſteſque homines tanta hic indulgentiâ, ac providentiâ utebatur, ut Beliſario ductante exercitum nullam hi vim paterentur, ſed inſperatò potius opulenti, & divites reddebantur, ut qui crebrò adventantibus copiis majori omnia in victum pretio venditarent. Segetes inſuper, dum in agris matureſcerent, diligentius tuebatur, ne fortè equorum greges eas devorarent: arborumque maturos fructus, frugeſque cæteras invitis dominis ſuos attingere prohibebat.* Rectè ergo PP. Concilii Lateranenſis ſtatuerunt, tempore belli plenâ ſecuritate gaudere debere ſuprà relatas perſonas; nam eorum vita ab armorum ſtrepitu aliena eſt, & injuſtè ab hoſtibus læderentur; & ſi arbores ipſæ frugiferæ cædi vetantur in bello, qui frugiferi plus quàm relatæ perſonæ conſiderari valent, ut argumentatur Bodinus *lib.* 2. *de Monolatr.*

Si præſentem deciſionem accipias (ut ſentio, accipioque) de ſecuritate præſtanda à propriis, magna cum ratione PP. in præſenti decreverunt, perſonas ſuprà enumeratas tempore belli plenâ debere frui ſecuritate; nam Preſbyteri, clerici, monachi, peregrini immunes ſunt à gabellis, indictionibus, & ſuperindictionibus, ut Deo annuente latè dicemus *in cap. non minus, cap. adverſus, de immunit. Eccleſiar.* igitur & à tributis, muneribuſque militiæ occaſione injunctis debent eſſe immunes. Quoad mercatores etiam, & agricolas notum eſt, pluribus privilegiis juvari, ut referunt Renatus Chopinus *de privilegiis ruſtic.* Straccha *de mercatura, part.* 1. *n.* 38. Collantes, & alii ſuprà in notis laudati; publicè enim intereſt eſſe in Repub. qui agros colant, & mercaturam exerceant. Unde ſinendi non ſunt agriculturam deſerere, & militiæ nomen dare. Caſſiodorus *lib.* 12. *var. epiſt.* 5. *Arripiant ferrum, ſed unde agros excolant; ſumant cuſpides, boum ſtimulos, non furoris.* 12. Proſequitur eadem ratio.

toris. Quare tempore belli non ſolùm nova tributa imponi illis non debent, verùm & ſi qua antiqua vectigalia pendebant, ſolvere non tenentur. Mirè ad rem Cicero pro lege Manil. ibi: *Cùm hoſtium copia non longiùs abſint, etiamſi irruptio nulla facta ſit, tamen pecora relinquuntur, agricultura deſeruntur, mercatorum navigatio conquieſcit; ita neque ex portu, nec ex decimis, neque ex ſcriptura vectigal conſervari poteſt.* Rectè ergo in noſtro textu illis ſecuritas conceditur belli tempore, ut ſic ſua exercitia non deſerant, & Reſpublica magnoperè lædatur. Proſequitur Gentilis *d. lib. 1. de jure belli, cap.* 12.

13. Dissolvitur dubitandi ratio. Nec tunc adverſatur dubitandi ratio ſuprà adducta; nam licèt verum ſit, captos in bello juſto ſervos fieri capientium, & ab hoſtibus capta ſtatim jure gentium noſtra fieri, ex juribus ſuprà adductis, cum quibus in hac parte obſervandi ſunt textus *in l. ſi pactionem* 44. §. 2. *ff. de bonis libertorum, l. penult. §. ult. ff. de donation.* juncto Fornerio *lib. 4. rerum quotidian. cap.* 12. *l. ſervus* 16. *ff. de interrogation.* juncto Præceptore D. Joſepho de Retes *lib. 6. opuſc. cap.* 10. *num.* 7. *l.* 1. *Cod. de re militari, lib.* 12. adhibito ipſo *d. lib. 6. cap. 5. num. 8. l. ſi cùm quis* 41. *§. ult. ff. de furtis, l. 4. ff. de ſepulchro violato, l. ult. ff. de legat.* juncto ipſo D. Joſepho de Retes *d. lib. 6. cap. 1. num. 8. l. 1. Cod. de gladiatoribus, lib.* 11. *l. Divus* 31. *ff. de jure fiſci*, juncto Oſualdo *ad Donel. lib. 4. cap. 21. littera E, l. Lucius* 11. *ff. de eviction.* junctis Amaya *lib. 1. obſerv. cap.* 1. & *ad l. unde, Cod. de fundis limitrophis,* Merillo *lib. 1. obſervat. cap. 6. l. ſi fundus* 33. *ff. locati*, juncto Merillo *lib. 1. variantium ex Cujac. cap.* 26. & *d. lib. 2. obſerv. cap. 6. l. item* 15. *§. item ſi fortè, ff. de R. V.* junctis Amaya *ubi ſuprà.* Emanuele Suarez *lib. 1. obſerv. cap.* 2. Hunnio *ad Treutleram, vol. 1. diſput. 6. quæſt.* 8. *l. item* 22. *§. fin. ff. famil. erciſc. l. 1. §. ſi pater* 12. *ff. ad Syllanian.* juncto Santaloria *interpret.* 11. *l. juſto* 44. *§. etſi poſſeſſionis, ff. de uſucapionib.* juncto Pinello *lib. 2. ſelectar. cap. 5. num.* 39. illud tamen procedit, cùm bellum geritur inter infideles, non verò ſi inter chriſtianos; nam tunc nulla ſervitus inter eos datur: quare licèt ruſtici, mercatores, aut peregrini ab hoſtibus capiantur, ſervi non fiunt: res verò eorum capientibus non adquiruntur, quia plenam ſecuritatem ex hoc textu, & ſimilibus obtinent. Nec alia pars dubitandi rationis adverſatur; nam in ea adducta procedunt, cùm ob privatam cauſam publica negligitur; non verò cùm ob publicam alia æquè publica, & forſan major inſuper habetur, ut in noſtro textu, in quo ratio religionis in clericis, & monachis; ratio publicæ utilitatis in ruſticis, & mercatoribus facit, ut illis concedatur tempore belli plena ſecuritas.

Sed ſuperiori aſſertioni opponitur textus *in cap.* 14. Exponitur cap. pervenit, de immunit. Eccles.
pervenit, de immunit. Eccleſiar. ubi proponitur, tempore belli teneri omnes indiſtinctè ad cuſtodiam murorum civitatis, ſive clerici, ſive monachi ſint: igitur tempore belli prædictæ perſonæ non gaudent plena ſecuritate. Pro hujus difficultatis expoſitione ſciendum eſt, quod licèt verum ſit, eccleſiaſticas perſonas tempore belli plenâ ſecuritate gaudere, nec teneri ad omnia realia, & perſonalia; tamen cùm adeſt neceſſitas, & bonum commune verſatur, poterunt compelli militantibus adeſſe, & vigilare, ac cuſtodire ipſam civitatem obſeſſam; quia tunc obſidionis tempore imminet commune periculum, ut docent Menchaca *lib. 1. uſufreq. cap.* 6. Aviles *in capitulis Prætorum, verb. Den orden,* Diana *tomo 1. tract. 2. reſol.* 76. Gibalinus *de irregular. cap. 4. fol.* 255. Germonius *lib. 3. ſacror. cap. 12. num.* 22. Delbene *de immunit. tomo 2. cap. 9. dubitat.* 2. quo caſu accipiendus eſt textus *in d. cap. pervenit*, ut in ejus commentario latè dicemus.

TITULUS XXXV.

De pactis.

CAPUT PRIMUM.

Ex Concilio [a] *Carthaginenſi.*

ANtigonius Epiſcopus [b] Maduren. [c] dixit: Gravem injuriam patior, & credo dolere Sanctitatem veſtram contumeliam meam, & computare communem injuriam. Optantius cùm ſe repræſentaret, pactum mecum habuit, & diviſimus plebes. Manuſcriptiones noſtræ tenentur [d] epitacia. Contra hoc pactum circuit plebes mihi attributas, & uſurpat populos, ut illum patrem, me vitricum nominent. Gratus Epiſcopus dixit: Factum hoc dolendum eſt, ut in ſe alliciat populorum imperitorum animas, contra diſciplinam, & contra evangelicam traditionem, contra pacis placita. Nam ſi ibi id poſſe contingere arbitraretur, nunquam profectò in fratrem aliquis deliquiſſet. Unde aut inita pacta ſuam obtineant firmitatem, [e] aut [f] conventus, ſi ſe non cohibuerit, eccleſiaſticam ſentiat diſciplinam. Univerſi dixerunt: Pax ſervetur, pacta cuſtodiantur.

NOTÆ.

1. [a] CArthaginenſi.] Vulgò legitur *Africano*, ſed non rectè; legendum enim eſt *Carthaginenſi, can.* 12. ut notavit Anton. Auguſt. *in notis ad cap. 1. hoc tit. in 1. collect.* Concilium hoc Carthaginenſe primum appellatum, non quia alia anteà celebrata non fuiſſent in Provincia Carthaginenſi, ſed quia aliis deperditis, illorum quæ extarent, hoc primum, antiquiſſimumque erat, celebratum fuit Carthagine ſub

Digitized by Google

ſub Julio Primò Pontif. anno 348. in eo ſchiſmaticis Epiſcopis deturbatis, & populis ad Catholicæ Eccleſiæ unitatem compaginatis, Gratus Epiſcopus Carthaginenſis varia partibus propoſuit circa unitatem, & pacem Eccleſiæ. In eo fuerunt quatuordecim canones ſanciti, quorum duodecimus refertur in præſenti, & in prima collectione, *ſub hoc tit. capite* 1. & *tomo* 1. *Conciliorum*. Referunt hujus Concilii hiſtoriam Baronius *tomo* 3. *anno* 348. Coriolanus *in Breviario, eod. anno.*

2. b *Maduren.*] In aliis codicibus legitur *Matirenſis*, in aliis *Marcinenſis*; ſed credo legendum eſſe *Marſulenſis*. Marſula enim Eccleſia eſt in provincia Proconſulari Africæ. Legi etiam poteſt *Madaurenſis*, quia Madaurus civitas etiam eſt in eadem provincia, ut tradit Carolus à ſancto Paulo *in chronograph. ſacr.*

3. c *Dixit.*] Eadem forma actorum in conſiſtorio Imperatorum legitur *in l.* 5. *&* 8. *C. Theodoſ. de fide inſtrum. l. proximè, ff. de his quæ in teſt. am. l. penult. de authorit. tut. l.* 1. *Cod. de veteranis, lib.* 12. *l. creditor, ff. ad legem Iul. de vi priv. l. extat, ff. de eo quod metus, l.* 1. *Cod. de ſentent. paſſis, l.* 2. *Cod. de excuſation. mun. lib.* 10. quod notarunt Pancir. *lib.* 1. *var. cap.* 38. Gutherus *de officiis domus, lib.* 1. *cap.* 24. Valleſius *in notis ad Marcel. pag.* 171. facit lex *nec honore, Cod. de Epiſc. & Cleric.*

4. d *Epitacia.*] Antonius Auguſt. *in notis ad hunc text.* legit *Pittacia*. Pittacium autem, ſive Pyctacium, eſt panni fruſtulum; & per ſimilitudinem fruſtulum aliquod membranaceum, aut chartaceum, ubi aliquid ſcribitur. Zacharias Pontifex *epiſt.* 142. *ad Bonifacium*, ibi: *Continebant enim capitula in pyctacio ab eis propoſito.* Strabo *in fin. rerum Vvetinſelium*, ibi: *Emendare dignamini quidquid in hoc pyctacio cenſura veſtra aptum deliberabit.* Lampridius *in vita Alexandri Severi.* Unde inter munera Eccleſiæ Conſtantinopolit. à Curopolate recenſetur Protonotarius, cujus munus ita deſcribit: *Protonotarius oſtium eſt, & aditus ad Exocatacelos, præeſtque pittaciis conficiendis.* In quem locum notavit Gretſerus *cap.* 6. ex aliis docent Roſvveidus *in Onomaſtico, ad vitas PP. verbo Pyctacium*. Gaſpar Barthius *lib.* 11. *adverſarior. cap.* 1. pyctacium dictum eſt à verbo Græco *πτύσσειν*, cujus reperitur mentio *in cap. ſi quis Papa,* 79. *diſtinct. cap. pyctacium,* 30. *quæſt.* 3. *l. ſusceptorum* 10. *l. actuarii* 16. *Cod. Theodoſ. de erogation. militar. annon. l. expleto* 16. *Cod. Juſtin. eod. tit. l. parère, Cod. de ſentent. ex periculo:* & inſtrumentum, in quo recenſebantur ſpecies annonariæ militibus erogandæ, dicitur pyctacium *in l.* 11. *Cod. Theodoſ. de erogat. milit. annon. l.* 13. *&* 16. *eodem, l.* 29. *Cod. de petit. & ultrò datis.*

5. e *Aut.*] Hæc alternativa non ſupponit, pactum non eſſe obſervandum, ſed tantùm comminationem continet, ut ſi pacta non cuſtodiantur, ad eorum obſervationem à judice compellantur, ut jam notavit Lælius Mancinus *lib.* 1. *genial. cap.* 60.

6. f *Conventus.*] Etſi in finibus ſtatuendis diœceſibus in omnibus provinciis Legiſlatores eccleſiaſtici curaverint certos limites ſtatuere; tamen plerumque eandem partitionem Epiſcopi conventionibus firmabant, ut ex hoc textu notat Lantdmeter. *lib.* 2. *de veteri monacho, cap.* 70.

COMMENTARIUM.

7. Ex pacto nudo an ditur actio.

EX hoc textu, præcipuè ex illis verbis: *Pax ſervetur, pacta cuſtodiantur*; deducunt communiter Interpretes, *Ex pacto nudo jure canonico actionem dari, & ipſam nudam conventionem non ſolùm exceptionem, verùm & efficacem actionem producere.* Ita docent Baldus, Butrius, Hoſtienſis, Zabarella *in præſenti*, Antonius Gomez *lib.* 2. *variar. cap.* 9. *num.* 2. Madera *animadverſ. cap.* 9. Azevedus *in l.* 2. *tit.* 16. *lib.* 5. *recopil.* Gregorius Lopez *in l.* 3. *verb. Qualquier, tit.* 16. *cap.* 5. Guttierrez *de jurament. part.* 1. *capite* 34. plures alii relati à Cenedo *collectan.* 31. *ad Decretales, num.* 5. Didacus Perez *in l.* 3. *tit.* 8. *lib.* 3. *ordinam.* Bocerus *tit.* 1. *claſſ.* 2. *diſput.* 1. Socinus *regul.* 8. Caniſius *in præſenti*, Cironius *ad hunc tit.* Arnold. Vinius *de pactis, cap.* 7. Cabreros *lib.* 2. *de metu, cap.* 11. *num.* 21. Beſoldus *in delibat. juris*, & *lib.* 2. *Pandect. tit. de pactis*, Caſtillo *de alimentis, cap.* 22. Joannes Paulus Nellus *in additionibus ad ipſum, cap.* 17. Pro quorum communi ſententia primò facit textus præſens in illis verbis: *Conventus pacta cuſtodiantur.* Ubi generaliter jubetur, conventiones, & pacta cuſtodiri. Secundò facit textus *in cap. qualiter* 3. *hoc tit.* in illis verbis: *Studiosè agendum eſt, ut ea quæ promittuntur, opere compleantur.* Igitur nuda etiam promiſſio adimplenda eſt. Tertiò facit ea conſideratio, nam jus noſtrum canonicum inter ſimplicem loquelam, & juramentum nullum agnoſcit diſcrimen, *cap. juramenti* 12. 22. *quæſt.* 5. *cap. pervenit, de fidejuſſor.* Grotius *de jure belli, lib.* 2. *cap.* 13. ſed ex pacto nudo, juramento accedente, naſcitur actio, *cap. cum contingat* 28. *de jurejur. cap. licèt, eod. tit. in* 6. *cap. quamvis, de pactis, e. d. lib.* Gutierrez *ubi ſuprà*, Barboſa *lib.* 3. *vot.* 76. igitur & ex pacto nudo naſcitur actio. Quartò fulcitur hæc *ſententia ex cap.* 1. *de judiciis*, ubi Quodvultdeus ob nudam promiſſionem comparendi in judicio cogitur comparere: igitur quia jure canonico pactum nudum efficax eſt ad producendam actionem. Quintò firmatur dicta ſententia, quia jus canonicum ſemper æquum, & bonum amplectitur, *cap. dilecti, de judiciis*: ſed nihil æquitati magis conſentaneum eſt, quàm pacta ſervari, *l.* 1. *ff. de pactis, l.* 1. *ff. de conſtit. pecun.* & grave peccatum eſt fidem fallere; ſiquidem, ut ait Quintilianus *lib.* 2. *inſtit. cap.* 29. *Supremum rerum humanarum vinculum eſt.* Unde jus canonicum, quod principaliter reſpicit forum animæ & juſtitiam internam, *cap. novit* 13. *de judiciis, cap. fin. de præſcript.* debet pacta etiam nuda efficaciter approbare: igitur pactum etiam nudum jure canonico actionem producit. Adſtruitur ſextò ex textu *in cap.* 1. *de probat.* ubi pacta nuda inita inter Imperatorem, & Regem Gothorum, obſervari jubentur à Gregorio Magno: igitur quia pactum nudum jure Pontificio efficax eſt, & producit actionem. Tandem idem ſuadetur *ex cap. ex reſcripto, de jurejur. cap. cùm inter R. de electione, cap. quicumque* 66. 12. *quæſt.* 2. *cap. quia Ioannes* 12 *quæſt.* 5. *cap. indicante, de teſtamentis*, qui expenduntur pro dicta ſententia à ſuis ſectatoribus.

Sed hac communi ſententiâ rejectâ melioris notæ Interpretes docuerunt jamdiu, ex pacto nudo, nec jure civili, nec canonico actionem oriri: ita tenuerunt Connanus *lib.* 5. *comment. cap.* 3. *num.* 5. Covar. *in cap. quamvis pactum,* 2. *part.* §. 4. *num.* 12. Morla *in empor. part.* 1. *tit.* 3. *quæſt.* 2. Germonius *lib.* 1. *animadverſ. cap.* 4. Mendoza *de pactis, quæſt.* 9. Boëtius Epon. *lib.* 1. *de jure ſacro, num.* 109. Fachineus *lib.* 7. *controverſ. cap.* 100. Cujacius *in cap.* 2. *de ſponſal.* Faber *in l. ait Prætor,* §. *ſervabo, ff. de pactis*, Alciatus *lib.* 5. *paradoxor. cap.* 3. Oſualdus *ad Donel. lib.* 12. *comment. cap.* 9. *littera A*, Ferretus *in l. juris gentium,* §. *igitur nulla, ff. de pactis*, Faber *in d. l.* 7. §. *ait Prætor*, Pacius *in d. l.* 7. §. *ſed cum nulla.* Pro quorum ſententia ſequentia faciunt. Primò, nam ſi ex pacto nudo actio efficax jure canonico competeret, judicis officium ad pacti obſervantiam non eſſet neceſſarium, *l. qui per colluſionem* 49. §. 1. *ff. de action. empti*: ſed ut pactum nudum obſervetur jure canonico, 8.

Negativa ſententia probatur.

Google

nico, officium judicis competit, *cap.fin. de foro competenti, lib.*6. igitur quia ex ipſo pacto non naſcitur efficax actio. Deinceps, nam à jure civili non eſt recedendum, niſi adſit expreſſa deciſio canonica contrarium ſtatuens, *cap.*1. *&* 2. *de novi operis nunciatione*; cùm correctio facilè admittenda non ſit, *cap. cum expediat, de electione lib.*6. ſed in jure noſtro neutiquam reperitur expreſsè pactum nudum actionem producere, non obſtante juris civilis diſpoſitione: igitur juri civili, quo inſpecto ex pacto nudo actio non naſcitur, ſtandum eſt, præcipuè cùm actiones à jure civili proficiſcantur, *l.*2. *§.deinde, ff. de origin. juris*, Inſtitutarii *in rubrica de Actionibus.* Ruſſus, nam ſi ex pacto nudo oriretur actio, remedium extraordinarium neceſſarium non eſſet, ut pactum obſervaretur. Sed ad pacti nudi obſervantiam denunciatione evangelica, quæ eſt remedium extraordinarium, utimur, *ex cap. novit, de judiciis*: igitur quia ex pacto nudo actio non naſcitur. Facit etiam textus *in cap. ſi cautio* 4. *de fide inſtrument.* qui videtur tranſcriptus *ex l. cùm de indebito* 25. *§. ult. de probat.* ubi inſtrumentum factum ſine expreſſione cauſæ non nocet debitori, niſi creditor debitorem provocaverit: igitur quia ex nuda voluntate efficax actio non naſcitur. Facit etiam juris canonici ſcopus, qui eò tendit, ut peccata inhibeat, & homines ad vitam perducat ſpiritualem, *cap. fin. de præſcript.* ſed peccatum perfidiæ committit qui placita non ſervat. D. Thomas *ſecunda ſecundæ, q.*110. *art.*3. Ergo, &c.

9. **Pacti etymon.**

In hoc Interpretum diſſidio, ut præſentis canonis verum ſenſum percipiamus, ſciendum eſt pactum (omiſſo Accurſio *in l.*1. *§.*1. *ff. hoc tit. verb. Pactum*, qui exiſtimavit pactum dictum fuiſſe à percuſſione palmarum, motus tum *ex l.*1. *ff. de cenſib.* ubi fœdus pacti dicitur: tum ex eo, quod paſſim obtinuit, ut videlicet qui paſciſcerentur, mutuò ſibi, veluti in ſymbolum datæ fidei, porrigerent manus: unde in antiquis nummis in pacis ſymbolum videntur duæ manus conjunctæ, & inter illas Mercurii caducæum, ut obſervat Oroſius *in d.l.*1. *§.*1.) eſſe ita appellatum à pactione; unde etiam pacis nomen originem ducit. Vlpianus *in l.*1. *§.*1. *ff. hoc tit.* Cui conſentiunt Feſtus Pompeius *verbo Pax*, Caſſiodor. *in pſalmo* 121. juxta veriorem lectionem, quam retinet Savarus *ad Sidon. lib.*9. *epiſt.*5. Iſidorus *lib.*8. *orig. cap.*1. licèt alii exiſtiment, pactum non à pactione, ſed à pace dictum fuiſſe, moti authoritate Iſidori relata *in cap. pactum* 11. *de V. S.* Ita docuerunt Connanus *lib.*5. *comment. cap.*1. *num.*8. Oroſius *ubi proxime*, Charondas *lib.*1. *veriſim. cap.*4. Alii, quos refert, & ſequitur Mendoza *de pactis, lib.*1. *cap.*7. *num.*1. qui rectè ſentiunt, Vlpianum tam pacti, quàm pacis etymon non ex Grammaticorum regulis, ſed ex Stoïcorum more relato à D. Iſidoro *lib* 10. *etymol. in princ.* deduxiſſe, pactum & pacem à pactione ducunt, quia pactio antecedit pactum, & pacem; eſt enim nomen quod propriè dicitur, cùm fit; pactum autem, & pax poſtquam eſt factum: quem morem ſequutus fuit ipſe Vlpian. in tradenda juſtitiæ etymologia *in l.*1. *ff. de juſtitia*, ubi notarunt Concius *lib.*2. *lection. cap.*6. Julius Pacius *in d. l.*1. *§.*1. Sed ſi verum amamus, apud Romanos pactum, pax, & pactio à verbo antiquo *paco*, originem ducunt, quod idem valebat ac paciſcor, à quo olim non pactionem, ſed pacionem dicebant antiqui. Feſtus verbo *Pax*: & *in ll. XII. Tabul.* legebatur: *Si membrum rupſit, ni cum eo pacit, talio eſto*; ut ex Feſto *verb. Talionis*, & Gellio *lib.*20. *noctium, cap.* 20. reſtituit Gothofredus *in quatuor fontibus, tab* 7. & notarunt Revard. *ad ll.*12. *Tabul. cap* 25. Antonius Auguſt. *ad eaſd. ll. cap.*33. Balduin. *ſimil. tract. cap.*61. vel potiùs, ut vult Connan. *d. num.*8. pactum, & pactio originem ducunt à verbo pago, juxta Ciceron. *in* 2. *ad Herennium*: *Ex pacto jus, & ſi quid inter ſe pepigerunt.* Et in 12. *Tabulis*, ex ipſius teſtimonio, *Rem ubi pagunt, oratione pagunt.* Quæ verba rectiùs reſtituit Gothofredus ſuprà *in not. ad tabul.* 1. ita: *Rem uti pacunto, rato pagunto.*

Secundò ſciendum eſt, quod juxta Vlpian. *in l.*3. *ff. de pollicit.* pactum eſt duorum conſenſus, atque conventio. Conſentit ipſe *in l.*1. *§.*2. *ff. hoc tit.* dum ait: *Pactio eſt duorum, pluriùmve in idem placitum conſenſus.* Adſtipulantur Iſidorus *in d. cap. pactum*, Cicero *lib.*2. *de invention.* Exponunt Morla, Mendoza, Butigela, & Arnoldus Vinius *de pactis, cap.*1. Hothoman. *de pactis, cap.*1. Treutler. *ſelectar. diſput. theſi* 1. *volum.*1. *diſput.*6. Cuiac. Duarenus, & Anton. Faber *ad tit. ff. de pactis*, Hunnius, & Bachovius *ad Treutl. ubi ſuprà*, Fornerius *lib.*5. *rer. quotid. cap.*14. Quâ diffinitione genericè ſumptâ comprehenduntur omnes contractus, conventioneſve; ſiquidem nullus eſt contractus à jure approbatus, qui non contineat duorum conſenſum, *l. ſi me* 33. *ff. de reb. cred. l.*1. *§. ſi ſtipulanti, ff. de V.O.* Unde pactum, prout genus eſt, aliquando accipitur pro contractu: ſic ſocietas pactum dicitur *in l. duo* 71. *ff. pro ſocio.* Et pactum arrhale *in l.*3. *Cod. de action. empti*, pro contractu arrhali, vel arrhabonico. Et *in l. contractus, C. de fide inſtrum.* pactus dicitur, qui emptionem verè contraxit: & *in l. ſi unus* 27. *§. pactus* 2. *ff. hoc tit.* pactum aſſeritur proficere ad novum contractum, hoc eſt pactum novum contractum fieri; quo modo & pactorum appellatione contractus intelliguntur *in l. traditionibus, Cod. hoc tit.* & *l. omnium* 3. *ff. de uſufruct.* & pactum pro omni contractu, ſive conventione accepiſſe videtur Cicero *in partit. circa fin. Scriptorum*, ait, *privatum aliud eſt, publicum aliud: publicum lex, ſenatuſconſultum, fœdus: privatum tabulæ, pactum, conventum, ſtipulatio.* Et author Rhetor. ad Herennium, *lib.*2. *Ex pacto jus venit, ſi quid inter ſe pepigerunt, ſi quid inter aliquos convenit.* Conſentitque Revardus *lib.*2. *variar. cap.*1. Cuiacius ſibi contrarius *lib.*11. *obſerv. cap.*17. Carondas *d. lib.*1. *veriſ. cap.*4. Donel. id exactè diſputans contra Duarenum *in rubric. Cod. hoc tit. à num.*3. Connanus, & Morla *ubi ſuprà*, Arnold. Vinius *d. tract. de pactis, cap.*1. *num.*6. ac profectò etiam *in d. l.*1. *§.*2. *hoc tit.* fuiſſe Vlpiani mentem, ut pactum genericè acceptum definiret, ſuadetur ex ſubjecta ab eodem Vlpiano conventionum diviſione *in d.l.*1. *§.*1. *l. conventionum* 5. & *l. legitima* 6. *cum ſequenti, ff. hoc tit.* Si autem in ſpecie accipiatur pactum, tantùm continet eam conventionem, quæ adhuc nomen ſortita non eſt: quod ut Doctores exponant, pacta dividunt inter nuda & (conficto vocabulo à barbaris) veſtita, à quibus libenter quærerem, cur ſimiliter voluntatem, & alia non diviſerunt inter nuda, & veſtita; ſiquidem nudæ voluntatis mentio fit *in l.*1. *ff. de teſtam. milit. l. rem legatam* 28. *ff. de adimend. legatis*; nudi conſenſus *in l. quod certum, ff. locati*; nudæ proprietatis *in l. videamus* 1. *ff. de uſuris*; nudi uſus *in l.*1. *ff. de uſu, & habit.* nudæ poſſeſſionis *in l. ſtipulatio, §. ſi quis, de V.O.* nudæ indulgentiæ *in l.*1. *ff. unde cognati*; quibus nihil abſurdius dici poſſe notarunt Duaren. *in d. l. juris gentium, §. igitur, ff. de pactis*, Coraſius *lib.*1. *miſcel. cap.*1. Quare commodior diviſio eſt, quæ pacta dividit inter legitima, & nuda. Legitima ſunt, quæ à jure civili approbata inveniuntur, & cauſam producendæ obligationis habent, & nomen, ut emptio, locatio, & ſimilia, quæ recenſere nimis otioſum eſt. Nuda verò pacta ſunt, quæ tantùm ſtant in puris

10. **Pacti definitio.**

terminis

terminis conventionis, nec habent in ſe negotium aliquod, ut definit Vlpian. *in l. ſolent, ff. de præſcriptis verbis, d. l. juris gentium, §. ſed cum nulla.* Quibus nulla ſubeſt cauſa præter conventionem (juxta veriorem lectionem,) præſidio legis deſtituta, quæ placiti fine ſtant, *l. ſi tibi 27. C. locati*; per metaphoram nuda dicta, quia ſimplicia, & ſine juribus ſunt: quo modo Juvenalis nudam ſenectutem dixit *ſatyra 7.*

Tepſichorem odit facunda, & nuda ſenectus.

Et Horatius veritatem nudam pro ſimplici.

Incorrupta fides, nudaque veritas.

Pacta enim nuda conſenſu dicuntur: quo in uſu juris accipitur nudus conſenſus, nuda proprietas, nudus uſus, nuda cogitatio, *l. 1. ff. de rer. permut. l. filius, §. Divi, ff. de legatis 1. l. 2. ff. quibus modis uſusfruct. l. nud. ff. de donation. l. 3. ff. de adimendis, l. 1. §. hanc, ff. depoſiti, l. 1. ff. de uſu & habit. l. præſenti, Cod. de his, qui ad Eccleſiam*: igitur nudum pactum illud dicitur, quod nec in proprium nomen contractus tranſit, nec ei accedit aliqua cauſa. Duæ itaque notæ ſunt, quibus nuda pactio diſtinguitur ab aliis conventionibus, quæ actionem pariunt. Prima eſt, quia in ſuo generali nomine conventionis ſtat, neque tranſit in proprium nomen certi contractus, ſicut emptio, & ſimiles conventiones nominatæ. Secunda nota eſt, quia cauſam nullam habet præter conventionem: hoc eſt, confirmata non eſt datione, aut facto unius ex paciſcentibus, ut actionem producat, ſicut evenit in conventionibus innominatis poſt implementum: proponunt & exponunt poſt Bartolum, Fulgoſium, & Cuiacium *in d. l. juris gentium*, idem *lib. 2. obſerv. cap. 15.* Donellus *lib. 12. comment. cap. 9.* Briſſonius *de V. S. verb. Nuda pactio*, Mantua *de tacitis lib. 1. tit. 6. num. 1.* Madera *animadv. cap. 9.* Vinius *de pactis, cap. 5. & 6.* plerumque dicitur pactum conventum, *l. ſi unus 27. §. pactus 2. §. pacta 4. l. contra 28. ff. hoc tit. l. 4. ff. de pignorib. l. pacta 42. ff. de contrah. empt.* & aliis congeſtis à Briſſonio *verb. Pactum.* Unde refellitur Mendoza *lib. 3. de pactis, cap. 11. num. 4.* qui exiſtimat, nunquam in jure pactum conventum accipi pro nudo pacto, ſed pro conventione contractui adjecta, cui conſentit Pancirol. *lib. 2. variar. cap. 17.* Nudæ autem pactionis nomen ex re ipſa natum eſt; quoniam ſimplex, & nuda conventio eſt merum placitum, cauſâ, & nomine nudum: quemadmodum alibi emptiones, & pignora nudo conſenſu contrahi dicuntur, hoc eſt, conſenſu ſolo, *l. 1. §. item emptio, ff. de rer. permut. l. prout 80. de ſolution. l. 1. ff. de pignorat. action.* Notant, & exemplis illuſtrant poſt Duarenum, Eguinarium, & Pacium *in d. l. juris gentium 7.* Corraſ. *lib. 1. miſcellan. cap. 1.* Hothomanus *diſput. de pactis, cap. 1. num. 6.* Morla *lib. 3. de pactis, tit. 21.* Merillus *lib. 1. ex Cuiac. cap. 9.* Petrus Gregor. *lib. 21. ſyntagm. cap. 6.* Marcus Aurel. Galban. *de uſufruct. cap. 16.* aliquando tamen latè pactum nudum accipitur pro contractu, ut *in l. traditionibus 20. C. de pactis*, expoſuerunt Donel. & Giphanius, Briſſonius *de V. S. verbo Pactum nudum*, Pacius *in d. l. 7. §. Sed cùm nulla.*

11. Pactum nudum non producit actionem.

Certum eſt, pactum nudum, prout expoſitum manet, jure civili nullam actionem producere, idest, inefficax eſt ad agendum, *d. l. juris gentium 7. §. ſed cùm nulla, l. diviſionis 45. ff. de pactis, l. legem 10. l. in bonæ fidei 13. Cod. de pactis, l. nuda, C. de contrah. ſtipulat. l. ſi tibi 27. Cod. locati, l. diviſionem 15. Cod. famil. erciſc. l. ſolent 15. ff. præſcript. verb. l. 1. ff. de rer. permut. l. ex placito; Cod. eod. tit. l. quod ſi locus 11. ff. de religioſ. l. 1. Cod. de pactis conventis, l. 2. Cod. de exception. novel. 12. Leonis,* Paulus *lib. 2. ſentent. tit. 14. in fine*, latè docent Morla, Mendoza, Madera, Vinius, & Galban. *ubi ſuprà*, Bronchorſt. *cen. 1. aſſert. 39.* Parlador. *lib. 2. rer. quotid. cap. 3. num. 7.* Donellus *lib. 19. comment. cap. 2.* ubi Oſualdus *littera A*, Duarenus *ad titulum de pactis, in l. 1.* Cuiac. *lib. 3. quæſt. Pauli, in l. lecta 40. ff. de reb. credit.* & *lib. 10. quæſt. Papin. in l. pacta, ff. de contrah. empt.* & *lib. 11. quæſt. Pap. in l. in omnibus 41. ff. de judiciis*: pulchrè, & hinc explicandus Seneca *lib. 5. de beneficiis, cap. 21.* ibi: *Quæ lex ad id præſtandum nos, quod promittimus, obligat? Nulla. Querar tamen cum eo, & fidem datam, nec ſervatam indignabor.* Non eſt exaudiendus Seneca, cùm dicit nullam legem obligare nos ad obſervantiam pactorum, de nullo jure, etiam naturali; ſed de nulla lege civili Romanorum, ſecundùm quos pacta conventa, ſi nuda erant, ex parte debitoris proficiebant ad excipiendum, ex parte verò actoris non producebant actionem, nec efficaciter obligatoria fuerunt; & in hoc ſenſu à Prætore cuſtodiebantur, ut dicitur *in d. l. 7. §. ait Prætor*; receſſerunt enim Romani in hac parte à juris naturalis vinculo, non illud improbantes, ſed non approbantes; & relinquentes in ſua naturali vi, negativè ſe habendo, non tribuendo eis efficaciam civilem, ut docent Fortunius Garcia *in lege 1. ff. de pactis, ſol. 66.* Madera *lib. 2. animadv. cap. 10.* Mendoza *de pactis, lib. 3. ep. 9. num. 5.* Connanus *lib. 1. comment. cap. 6. num. 12.* Sed in ratione hujus principii aſſignanda anxiè laborant Interpretes; frequentiori tamen calculo ea recipitur, videlicet, ideo ex pacto nudo actionem non oriri, quia qui paciſcitur in nudo pacto, creditur ex animo non deliberato, & magis joci & jactantiæ cauſâ, quàm voluntate ſe obligandi promittere, argumento textus *in l. ſciendum 19. §. ea autem, ff. de ædilit. edict.* Sed ea refellitur à Morla *d. quæſt. 1. de pactis.* Quare eâ omiſſa, vera ratio eſt, quia noluerunt Legiſlatores, ut tot eſſent cauſæ obligandi, ne aliàs nimia facilitate homines temerè obligarentur, atque dum effuſo ſermone ſe jactant, in ſui promptum periculum inciderent; ſi enim ex omnibus conventionibus jure & judicio agere liceret, nullus eſſet finis, aut modus controverſiarum, & litium, cùm infinitæ ſint pactiones, & promiſſiones, quæ inter homines fiunt: incommodum enim, & grave nimis, veteres exiſtimarunt Reipublicæ futurum, ſi patrimonia Romanorum, quibus in bello, & pace Reſpublica ſuſtentabatur, paſſim ſine cauſa pactionibus minuerentur, atque omnes cives facilè litibus implicarentur; nihil enim pernicioſius Reipublicæ, quàm copioſa litium ſeges, ut dicimus *in cap. finem, de dolo & contum.* Quam rationem illuſtrant Duarenus *de pactis cap. 1.* & *lib. 2. diſput. cap. 8.* Cuiac. *lib. 10. obſervat. cap. 30.* & *lib 20. cap. 14.* idem, & Donel. *in l. 10. Cod. de pactis,* Forcatul. *in neciomant. dial. 69. & 97.* Treutlerus *d. diſput. 6. theſ. 1.* Petrus Gregor. *d. lib. 21. ſyntagm. cap. 6.* Corraſ. *lib. 1. miſcell. cap. 1.* Pichardus *in §. actionum. quæſt. 27. de actionib.* Faber *in l. 1. ff. hoc tit.* Duarenus *in d. l. 1. & 7. ff. hoc tit.* alii congeſti ab Oſualdo *lib. 12. Donel. cap. 9. littera E.*

12. Exceptiones prædictæ regulæ.

Sunt tamen aliqui caſus, in quibus ex conventione, ſeu pacto nudo actio naſcitur. Primus eſt in pactis legitimis, quæ ſcilicet cùm ſui naturâ nuda eſſent, & inefficacia, quia cauſâ, & nomine carebant, poſtea lege ſpeciali, aut SC. confirmata ſunt, ut actionem producerent, *l. legitima 6. ff. de pactis*; quorum exempla varia refert Mendoza *lib. 2. de pactis, cap. 10.* ſed ut alia omittam, primum reperitur jure veteri in conventione de futuro matrimonio, ſive ſponſalibus; quæ quamvis olim per ſtipulationem celebrari moris eſſet, poſtea tamen adeo legibus firmata fuerunt, ut etiam nudâ promiſſione futurarum nuptiarum promiſſor efficaciter obligare-

tor, *l. 2. 3. & 4. ff. de ſponſalibus.* Illuſtrant Cuiac. *ad tit. Cod. de ſponſal.* Antonius Hothomanus *de ritu nuptiar. in princ.* Franciſcus Hothomanus *de ſponſalibus, cap.1.* Duarenus *eod. tract. cap.1. & 2.* Aliud exemplum extat *in l. quamvis 8. §. ſi cum eſſent 14. ff. ad Velleian.* junctis Mendoza *d. cap.10. num.8.* Cuiac. *tract.4. ad African. in l. tutor 19. ff. ad Velleian,* & *lib.26. obſervat. cap.27.* Hothomanus *lib.5. obſervat. cap.23.* Prætor etiam pactum de tradendo pignore fovet datâ actione honorariâ, *l. ſi tibi 17. §. de pignore, ff. de pact. juncta l. major 13. Cod. de pignor.* quamvis alioquin pignus non contrahatur niſi traditione rei, *l.1. ff. de O. & A. §. creditor, Inſtit. quibus modis re contrahitur obligat.* item pollicitatio facta reipublicæ ad honorem, obligatoria eſt, *l.1. & 3. ff. de pollicit.* vel ſi ex pollicitatione opus cœptum eſt, conſummari debet, ut ibidem dicitur. Juſtinianus etiam *in l. ſi quis argentum 35. Cod. de donationibus,* pactum, vel promiſſionem nudam de donando, data actione confirmavit. Alios caſus referunt authores *in l. legitima, Cod. de pactis.* Quare Imperator *in l. nuda, Cod. de contrahenda ſtipul.* expreſsè docuit, non ſemper jura permittere Romanorum, ut ex nulla pollicitatione quis conveniatur: ergo aliquando permiſerunt, ut poſt Accurſium obſervavit Cuiac. *lib.19. obſerv. cap.32.* etſi verba illa *non ſemper*, inſipidè Triboniano aſſignet Giphanius *in d. l.5.* Sunt etiam jure novo legitimi pacti exempla. Primum *in l. ad exactionem, Cod. de dotis promiſſ.* juncto Fabro *lib.12. conject. cap.15.* Secundum *in l. etiam, ff. de uſuris.* Alia exceptio eſt, ſi pactum fuerit appoſitum in continenti in aliquo contractu; quia tunc habetur tanquam pars ipſius contractus, *d. l. juris gentium 7. §. quinimò, ff. de pactis:* quo modo intelliguntur textus *in l. fundi 29. ff. de contrah. emptione, l.4. §. ult. ff. de pactis, l. ſi ita 35. §. Seia, ff. de V.O. l. lecta 40. ff. de reb. cred. l. venditor 13. ff. communia prædior. l. ſi ſterilis 21. §. ſi tibi, ff. de action. empti, l. Publia 26. §.1. ff. depoſiti, l. legem 9. l. cum res 22. Cod. de donation. l. avia 6. Cod. de jure dotium, l. hereditatem 28. Cod. de donation,* juncto noſtri Lycæi communi Præceptore D. Joſepho de Retes *lib.2. opuſc. ſect.4. cap.1.* Alia exceptio eſt in nuda promiſſione in judicio facta; quo caſu procedit textus *in l. eum, ff. de in jus vocando*, de quo Lorinus *de pactis. axiom. 56.* Aliæ etiam exceptiones dantur prædictæ regulæ in pactis in judicio factis, aut firmatis ex ſubjecta pœnæ ſtipulatione, ex quibus exponendi ſunt textus *in l. fin. Cod. ad legem Falcid. l. periculi 5. §.1. ff. de nautico fœnore, l. inter 26. §. convenit, ff. de pactis dotal. l. naturalis 10. ff. de O. & A. l. fragmenti, Cod. de uſuris, l. ſalarium 7. ff. mandati, l. ſtatuas 41. ff. de adquir. rer. dom. l. atqui in natura 19. ff. de negotiis geſtis, l. & eleganter 7. §. Servius, ff. de dolo, l. ſi mulier 21. §. ſi dos, ff. quod metus causâ, l.2. Cod. de eviction. l.1. Cod. ſoluto matrim. l.4. ff. de pignor. l. juſto 44. §. non mutat, ff. de uſucap. l. ſpadonum 15. §.1. ff. de excuſation. tut. l. eadem 9. §.1. ff. de duobus reis, l.3. §. quinimò, ff. de condict. causâ datâ, l. Paulus 47. §. patroni filius, ff. de bonis libertor. l. pacto 14. Cod. de pactis, l. ſi convenerit 18. ff. de juriſdict. l. ſi fundus 16. §. ult. ff. de pignor. l.1. in fin. ff. qui potiores, l. miles 11. ff. ad legem Juliam de adulter. l. quod ſi nolit, §. illud, ff. de petit. hereditat. l.3. Cod. de ædilit. action. l.7. mandati, l.4. ff. de pignor.* juncto Fabro *lib.19. conject. cap.6. l.4. Cod. de pactis conventis,* junctis Fabro *eod. lib. cap.17.* Coſta *in l. ſi ex cautione, Cod. de non numer. pecun. l.18. ff. de juriſdict. l. penult. Cod. de pactis,* juncto Cuiacio *tract.7. ad Afric. in d. l. 18. l. ſi fundus 16. §. ult. l. Titius 34. ff. de pignor.* juncto Fabro *decade 21. errore 2. l.1. ff. qui potiores,* juncto Cuiacio *ibi,* & *lib.10. qq. Papin. in l.72. de contrah. empt. l.9. §.1. de duobus reis,* ubi Cuiacius *lib.27. qq. Papin. l. pacto 5. de tranſact.* ubi Cuiacius *lib.1. diffinit. Papin. l.7. verſiculo Proinde, l.8. ff. de eo quod metus,* juncto Cuiacio *ad Papin. de adulteriis, in l.11. in principio, ff. de adult. l.31. §.18. ff. de ædilit. edict. l.56. §. ſi nummos, ff. de fidejuſſor. l. quod ſi 11. de religioſis. l. ult. C. ad l. Falcid. l. quod venditor 37. de dolo malo.*

13. PACTUM NUDUM NEC JURE CANONICO PRODUCIT ACTIONEM.

Et cùm prædicta ratio, ob quam pactum jure civili actionem non producit, videlicet ut ſit litium & controverſiarum finis, etiam militet jure canonico, *cap. finem, de dolo, & contumacia, cap. juris gentium 2. de re judic.* hac de cauſa, ſicut jure civili, ita & canonico ex pacto nudo actionem non oriri verius exiſtimo. Nec contrariæ ſententiæ fundamenta obſtant. Non primum deductum *ex hoc cap.1.* in illis generalibus verbis: *Pax ſervetur, pacta cuſtodiantur.* Ex quibus deducunt communiter repetentes, ex pacto nudo actionem oriri; ſed quàm ſine ratione, manifeſtè conſtat: nam eiſdem generalibus verbis utitur Prætor *in l. juris gentium, §. ait Prætor, ff. de Pactis,* ibi: *Pacta ſervabo*; & etiam refert Imperator *l. ult. Cod. de pactis:* quæ verba communiter accipiuntur exceptione datâ, niſi pacta legitima ſint; quo caſu actione datâ Prætor tuetur ea: omiſſis traditis à Vaconio *lib.1. declarat. cap.21.* & *lib.5. c.63.* Morla *in empor. 1. part. tit.3. quæſt.1.* Carond. *lib.1. veriſim. cap.19.* Forcatul. *dial.69.* Oſuald. *ad Donell. lib.12. cap.9. littera B.* Sed ut rebus altiori ſtudio perpenſis veram hujus textus interpretationem aſſequamur, omiſsâ Aretini ſententiâ *in §. in perſona, Inſtit. de action.* aſſerentis verba illa, *Pacta cuſtodiantur*; ita eſſe accipienda, ut ſi ſint legitima, & efficaciter actione conceſsâ cuſtodiantur, ſi ſit tantùm nudâ exceptione oppoſitâ, dicendum eſt, ſuppoſitâ præſentis textus ſerie ſuprà *num.1.* relatâ, nullo modo in ea pactum fuiſſe nudum, ſed obligationem litterarum fuiſſe contractam; ex qua actionem dari notum eſt *ex l. non figura, ff. de oblig. & action. l. ſi peculium 4. ff. de peculio, l. ſi vero, §. ſi poſt, ff. mandati, l. nomen 33. l. qui filiam 26. ff. de legat. 3. l.2. ff. de proxenetis, l.2. Cod. arbitrium tutelæ, cap. pactum, de verb. ſignific.* Seneca *lib.3. de benefic.* ibi: *Utinam perſuadere poſſemus, ut pecunias creditas tantum volentibus acciperent; utinam nulla ſtipulatio emptorem venditori obligaſſet, & nec pacta conventa impreſſis ſignis cuſtodirentur.* Cicero *lib.4. epiſt. ad Atticum: Hæc pactio non verbis, ſed nominibus, & præſcriptionibus multorum tabulis facta dicitur.* Cuiac. *lib.12. obſervat. cap.24.* Salmaſius *lib.1. de uſuris, cap.6.* quamvis nullam obligationem litterarum dari defendant Giphanius *in l.17. Cod. de fide inſtrum.* Bachovius *in not. ad Treutler. volum. 1. diſput. 20. theſi 2. littera B*, Hothoman. *ad tit. de litterar. obligat.* Unde cùm in noſtro textu pactum in ſcripturam redactum fuiſſet, ut conſtat ex illis verbis: *Manuſcriptiones noſtræ pittacia tenent*; ideo ex hoc pacto actio naſcitur. Alia etiam de cauſa pactum inter Epiſcopos initum in hoc textu actionem producit; nam tale pactum fuit diviſionis Epiſcopatuum: & licèt pactum diviſionis nudum ſit, *l. diviſionis 45. ff. de pactis*; tamen ipſa diviſio actionem producit, & ſimilis eſt contractui, *l.1. Cod. communia utriuſque judicii.* Unde plerumque ab hæredibus, vel aliis communionem habentibus diviſio fit; quo caſu ſi ſolùm fecerunt pactum de dividendo, hoc non proficit ad agendum, *d. l. diviſionis 45. l. ſi diviſionem 15. Cod. eod. tit.* Synopſis Baſilicôn *libro 55. tit. 28.* & *libro 42. tit. 3.* Si verò quis ingreſſus eſt poſſeſſionem rei diviſæ, proficit ad excipiendum, ſive excluden

excludendum alium ſocium, *l. cùm proponas* 21. *C. de pactis*, *l. ſi diviſionis* 15. *ff. famil. erciſcund.* Quod ſi ex parte ſua implevit, vel uterque traditione hinc inde factâ, confirmatur pactum, & naſcitur ex negotio, ideſt ex permutatione, actio præſcriptis verbis: quoniam rebus invicem traditis actio naſcitur, ut in ſpecie probant textus *in l. cùm pater* 77. §. *hæredes* 18. *ff. de legat.* 2. junctis lege *his conſequenter* 18. §. *idem*, lege *ſi filia* 20. §. *ſi pars*, lege *qua parte* 32. lege ultima, *ff. famil. erciſc.* lege *ſi familia* 14. lege *licet* 23. *C. eod. tit.* lege *fratres* 7. *C. commun. utriuſque judicii.* Ut autem olim pactum diviſionis ſtatim firmum maneret, ſtipulatio adhibenda erat, *d. l. ſi fratres*, *l. tale pactum* 40. §. *poſt diviſionem*, *ff. hoc tit. l. qui Romæ* 122. §. *ult. ff. de V. O.* ubi Claſſici, Cuiacius *lib. 2. reſponſ. Papin. in l. fin. familia erciſcund.* inde apparet in præſenti caſu Epiſcopo competere adverſus alium Epiſcopum actionem præſcriptis verbis, ut ſerventur conventiones, & pacta.

14. INTELLIGITUR CAP. 3. HOC TIT. Nec etiam facit pro communi ſententia textus *in cap. qualiter* 3. *hoc tit.* qui deductus eſt ex D. Gregorio *lib. 8. epiſt.* 38. cui ut ſatisfaciant aliqui, exiſtimarunt, in eo textu promiſſionem fuiſſe legitimam ſtipulationem legitimis verbis factam; quia verbum *promiſio*, ſupponit omnia fuiſſe legitimè acta: & quando ſcriptum reperitur, aliquem promiſiſſe, præſumitur efficax ſtipulatio. Paulus *lib. 5. ſentent. tit. 7. §. verborum*, *leg.* 230. *l. Titia* 134. §. *pen. l. 4. §. ſatis*, *ff. de verb. oblig. l. pluribus* 12. *Cod. de fidejuſſor. §. fin. Inſtitut. de fidejuſſor.* Docent Barboſa *in l. 1. 3. part. num. 46. ff. ſoluto matrimon.* Duarenus, Cuiacius & Donellus *in d. l. ſecundum* 30. Azevedus *in l. 2. num. 13. tit. 16. lib. 5. recopil.* Maſcard. *de probat. 3. part. concluſ.* 1135. *& ſequent.* Coſta *in l. ſi ex cautione*, *Cod. de non numerat.* Verùm licèt hæc ſolutio attento dumtaxat verborum cortice probabilis ſit, ſi tamen ejus integra conſulatur, admitti non poteſt; quare eâ omiſsâ, Morla *d. quæſt. 2. de pactis*, *num.* 14. exiſtimat, in eo textu non agi de pacto nudo, ſed de pacto præſtandi aliquid, quod juſtum, & æquum erat: omiſsâ etiam ſolutione Mendozæ *d. cap. 9. num.* 33. qui adductâ integrâ illius textus docet, in prima parte ipſius promiſſionem fuiſſe factam illius rei, ad quam quis tenebatur, & tunc dari actionem, cùm ex tali promiſſione, ut efficaci, actio oriatur, *l. 1. ff. de conſtit. pecun.* in ſecunda verò parte promiſſionem fuiſſe juramento firmatam; in his ergo ſolutionibus refellendis non immoror, ſed illis omiſſis dicendum exiſtimo, in eo textu non decidi, pacta conventa eſſe adimplenda actione præſtitâ, ſed tantùm judicem ſtudiosè curare debere, ut promiſſa adimpleantur, aut officio interpoſito, ut *in cap. fin. de foro competenti*, *lib.* 6. aut denunciatione Evangelica, ut *in cap. novit*, *de judiciis*, quia promiſſa adimpleri provenit ex natura immutabilis juſtitiæ, *Proverb. cap. 5. verſ.* 1. unde promiſſio vinculum appellatur, *cap.* 30. *Numer. verſ.* 4. Plura Grotius *de jure belli*, *lib. 2. cap.* 11. inde licèt ad promiſſionem nudam adimplendam promiſſor lege, hoc eſt actione, non obſtringatur, Seneca *lib. 5. de beneficiis*, *cap.* 10. ibi: *Quæ lex ad id præſtandum nos, quod aliquid promiſimus, obligat?* tamen cùm ex natura, & æquitate promiſſor teneatur, ſtudiosè curare debet judex eccleſiaſticus, ut promiſſa adimpleantur.

15. EXPONITUR CAP. JURAMENTI, 22. Q. 5. Nec etiam pro communi ſententia rectè expenditur textus *in cap. juramenti* 22. *quæſt.* 5. nam textus ille dum aſſerit, inter juramentum, & ſimplicem loquelam non eſſe differentiam, intelligendus eſt quoad reatum; ſive enim ſimpliciter quis falſum dicat, ſive juratus, lethaliter peccat; quia ſicut in juramento nulla convenit eſſe perfidia, ita quoque in verbis nullum debet eſſe mendacium, quia utrumque divino judicio damnatum reperitur. Elegans locus, licèt authoris Gentilis, Ciceronis videlicet, in oratione pro Roſcio Comœdo: *Quæ pœna à Diis immortalibus perjurio, hæc etiam mendacio conſtituta eſt; non enim ex pactione verborum comprehenditur, ſed ex perfidia & malitia, per quam inſidiæ tenduntur. Aliqui Dii immortales hominibus iraſci, & ſuccenſere conſueverunt.* Unde juramentum, & fides interpoſita coæquantur, *cap. ad aures*, *de his quæ vi*; videlicet non in totum quoad rationem obligantem, ſed ſaltem quoad implendi obligationem; non enim in genere, ſed in qualitate obligationis eſt differentia. Panormit. *in procemio Decretal. num.* 25. Covarr. *in cap. quamvis*, 1. *part. §. 2. num.* 4. licèt graviùs peccet perjurus, quàm mendax; quia iſte tantùm homines, ille etiam Deum fallere conatur: perperam ergo gloſſa ibi deducit, generaliter non dari diſcrimen inter pactum juratum, & nudum; ſiquidem contrarium eſſe verum, facilè ſuadetur ex eo: nam depoſitio teſtium facta abſque juramento, fidem non obtinet, *cap. nuper* 51. *de teſtib.* renunciatio hæreditatis paternæ ſine juramento vires non habet, *cap. quamvis pactum*, *de pactis lib.* 6. alienatio rei dotalis abſque juramento non ſubſiſtit, *cap. cùm contingat*, *de jurejurand. cap. licèt mulieres*, *eod. tit. lib.* 6. obligatio uſurarum ob juramenti religionem ſuſtinetur, *cap. debitores*, *de jurejur.* Unde licèt ex promiſſione jurata efficax actio oriatur, *l. licèt*, *ff. de liberali cauſa*, *l. ut jurisjurandi*, *ff. de operis libertor.* Mendoza *lib. 1. de pactis*, *cap. 4. num.* 16. non ita ex promiſſione nuda, etiam juramento firmata, ut probant Cuiacius *lib. 15. quæſt. Pauli*, *in l. ſi quis pro eo* 56. *ff. de fidejuſſor.* Donel. *lib. 24. cap.* 8. ubi Oſualdus *littera A*, Duarenus *ad tit. de jurejur. cap.* 1. Coraſius *in l. admonendi* 31. *ff. de jurejur. num.* 12. Fachineus *lib. 3. controverſ. cap.* 12.

Nec etiam noſtræ ſententiæ adverſatur textus *in cap. 1. de judiciis*, cui ut ſatisfaciat Morla *in empor. tit. de jurisdict. num.* 117. aſſerit, in eo textu non nudam promiſſionem, ſed ſolennem ſtipulationem interceſſiſſe, ut conſtat ex illis verbis: *Interrogatus promiſerat*; & ſic meritò actione præſtita compelli Quodvultdeum in judicio comparere. Sed hæc ſolutio ex eo convincitur; nam ſtipulatio alteri per alterum facta non ſubſiſtit, neque per liberam perſonam alteri facta obligatio, & per conſequens actio quæri poteſt, *l. ſtipulatio* 38. §. *alteri*, *l. inter* 83. *ff. de V. O.* ſed Quodvultdeus in ea ſpecie interrogatus non fuit ab adverſario, ſed ab alio; igitur actio ex ea ſtipulatione dari non poterat. Decius ibi, *num.* 18. & communiter repetentes in eo textu docent, ex pacto nudo jure canonico, licèt non civili, actionem oriri. Sed hæc diſtinctio refellitur ex ſuprà dictis. His ergo, & aliis ſententiis omiſſis, dicendum eſt ex ſuprà adductis, quod licèt ex pacto nudo actio non oriatur; illud tamen non procedit, quando quis in judicio, & apud ejus acta comparere, vel quid præſtare promittit; tunc enim ne ſimul parti & judici illudere videatur, ex eo actio datur, *l. eum pro quo*, *ff. de in jus vocando*: quod eo exemplo firmatur, nam mulier, quæ SC. Velleiani beneficio renuntiare non poteſt, *l. ſi mulier* 22. *Cod. ad Velleian.* Donellus *d. lib. 12. comment. cap.* 32. ſi renunciationem in judicio faciat, illa ſuſtinetur, *l. fin. §. fin. ff. ad Velleian.* docent Antonius Gomez *lib. 2. variar. cap. 13. numero* 18. 16. REPENDITUR CAP. 1. DE JUDICIIS.

Covarr. *in cap. quamvis pactum*, 2.*part.* §.2. *num.*4. *de pactis in* 6.

17. Exponuntur alii textus.

Nec quod de æquitate canonica expendebatur ab aſſertoribus contrariæ ſententiæ, obſtat; nam licèt verum ſit, æquum eſſe, ut pacta nuda ſerventur; tamen non omnia, quæ habent æquitatem naturalem, debent adimpleri, & exequi conceſſâ actione: quare licèt pactum nudum æquitate canonica ſubnixum adimpleri, & cuſtodiri debeat, non tamen ideo actio concedenda eſt, ſiquidem aliis juris remediis paciſcentes cogi poſſunt pacta ſervare. Nec etiam pro contraria ſententia facit textus *in cap.*1. *de probat.* nam pactum, de quo ibi, inter Juſtinianum Imperatorem, & Athanagildum Regem Gothorum conventum, causâ pacis initum, quod referunt Valdes *de dignitat. Regum*, *libro* 3. *cap.*18. Mariana *lib.*5. *hiſtor. cap.*9. Saabedra *in Corona Gothica*, *in vita Recaredi*, *cap.*15. non fuit nudum, ſiquidem pacis causâ, & publicè conventum fuit; unde ex eo actio oriebatur, juxta textum *in l. conventionum* 5. *l. legitima* 7. *ff. de pactis.* Oroſcius, & Duarenus *in d. l. conventionum*, Connanus *lib.*5. *comment. cap.*1. *num.*20. Deinde quia pacta debent interpretari juxta communem contrahendi formam, argumento textus *in l. quod ſi nolit*, §. *quod ſi aſſidua*, *ff. de ædilit. edict.* ex communi autem uſu conveniendi rectè dicemus *in d. cap.*1. pacta ſolenni ſtipulatione fuiſſe firmata; nam in noviſſima parte pactorum frequenter ſtipulatio apponi ſolet, ut ſi non ex pacto, ſaltem ex ſtipulatione agere liceat, *l. juris gentium* 7. §. *quod fere*, *ff. de pactis*, *l. pacto convento*, *ff. de tranſact. l. duo*, *ff. pro ſocio*, *l. Titia*, §. *ult. l. pluribus*, *ff. de V. O. l. potens*, *C. de pactis*, Accedit, quia tradi ſolet, omnes conventiones inter Principes factas efficaciter ipſos obligare, quaſi voluntariè ſe ſubjiciant coactioni, ut plus roboris habeat ſimplex illorum pactio, quàm aliorum jurata promiſſio. Duaren. *in d. l. conventionum.* Nec etiam obſtat textus *in d. cap. ex reſcripto*, *de jurejurand.* ubi monachi, qui tanquam ſæculo mortui, & voluntate carentes, non poſſunt civiliter obligari, *cap. nolo*, *cap. non dicatis*, 12. *quæſt.* 1. *cap. monachi*, *cap. placuit*, 16. *quæſt.* 1. actione conceſſa conveniuntur: igitur quia ex nuda pactione efficax actio naſcitur, ut ex eo textu deducunt, & docent Butrius, & Hoſtienſis *in eo.* Sed hac rejectâ ſententiâ veriùs dicendum eſt, Monachos efficaciter obligari poſſe, præcedente Abbatis licentiâ, *cap. quod* 4. *de fidejuſſor. cap. monachi*, 16. *quæſt.* 1. *cap. ex parte*, *de poſtul.* præcipuè ſi utilitas monaſterii adeſt. Unde cùm *in d. cap. ex reſcripto*, monachi ex conſenſu Abbatis, & in utilitatem monaſterii obligationem contraxiſſent, rectè ex ea datur actio, præcipuè cùm etiam interveniſſet juramentum, quod per ſe actionem producebat.

18. Exponitur cap. quicumque 12. q. 2.

Difficilius eſt Concilii Toletani 4. decretum relatum *in cap. quicumque*, 12. *quæſt* 2. in illis verbis: *Quicumque Epiſcopi ſuffragio cujuſlibet aliquid eccleſiaſticæ utilitatis providerint, & pro ea quodcumque commodum in remunerationem promiſerint, promiſſi ſolutione eos exſolvere oportere, ita ut ad Concilium Provinciale deducta eorum conniventia confirmetur; quia ſicut Paulus ait: Dignus eſt operarius mercedem ſuam accipere.* Ubi ex nuda pactione efficaciter paciſcentes obligantur, ut ex eo textu deducunt Gloſſa *verb. Promiſerint*, & Turrecremat. ibi. Sed ſi quid proprii ingenii eſt, dicendum exiſtimo, textum illum procedere in promiſſione advocato, vel ſuffragatori Eccleſiæ facta remunerationis gratiâ, ob obſequium in Eccleſia impenſum: hac de cauſa producit actionem per ſolennem ſponſionem, ut probat in ſpecie textus *in l.* 1. *C. de ſuffrag.* cujus verba cùm hanc ſolutionem mirè confirment, tranſcribam: *Si qui deſideria ſua explicare cupientes, ferri ſibi à quoquam ſuffragium poſtulaverint, & ob referendam vicem ſe ſponſione conſtrinxerint, promiſſa reſtituant, cum ea, quæ optaverint, conſequantur: ſi artibus moras nectant, ad ſolutionem debiti coarctandi ſunt.* Corrigit, & exponit Gothofred. *in ea lege*, quæ extat in Codice Theodoſiano ſub titulo *Si certum petatur*, & *de ſuffragiis.* Tandem obſervo, ſuffragium in eo textu dici pretium empti officii, honeſtiori nomine, quaſi ſuffragandi causâ Principi ſolveretur; quo modo accipitur *in l.*25. *Cod. Theodoſ. de decurionibus*, *l. fin.* §. *fin. Cod. de ſilentiariis*, *lib.* 12. *novella* 6. *quomodo oporteat Epiſc.* §. *& hæc*: *novella* 8. *ut judices ſine quoquo ſuffragio*: notarunt Alciatus *lib.*2. *paradox. cap.*14. Duarenus *lib.* 2. *diſput. cap.* 20. Oſualdus *lib.* 18. *Donelli*, *cap.*11. *littera P*, Fileſacus *lib.*1. *ſelect. capite* 15. Pancirola *lib.*2. *variar. cap.*198. Olim enim permiſſum erat interceſſoribus in aula gratioſis, promittere aliquid ob dignitatem conſequendam; quæ promiſſio fiebat per ſolennem ſtipulationem, ſeu ſponſionem: quod idem ſignificat *in d. l. unica*, ut notarunt Cujacius *lib.*15. *obſerv. cap.*22. Duarenus *ad tit. ſol. matrim. de ſponſalib. quæſt.* 1. Fortunius Garcia *in l. legitima* 6. *de pactis*, *num.*35. unde cùm *in d. cap. quicumque*, ex una parte conventio adimpleta eſſet in Eccleſiæ utilitatem, juſtè PP. decreverunt, ut promiſſum adimpleatur, cùm ea ſit natura conventionis *Facio ut des*, quod altero faciente, alter cogitur dare, *l. naturalis* 5. §. 1. *l. ſolent* 15. *ff. præſcriptis verbis*: docet D. Joſephus de Retes *lib.*2. *opuſc. cap.*11. *ſect.*1. Suffragium ergo *in d. cap. quicumque*, accipitur pro patrocinio, aut auxilio alicujus rei aſſequendæ gratiâ, ut *in d. l. unic. C. de ſuffrag.* apud Lampridium *in Alexandro*, ibi: *Quod cùm factum eſſet, & Tharimus ſuffragium promiſiſſet, dixiſſetque ſe quædam Imperatori dixiſſe, cùm nihil dixiſſet.* Et *in cap. eccleſiaſticis* 67. *eadem cauſa*, *& quæſtione.* Unde rectè decreverunt Patres, ut promiſſum præſtetur illi, cujus ſuffragio Eccleſia aliquid adquiſivit: ſed quia eo tempore Epiſcopi aliquid de patrimonio Eccleſiæ, inconſulto Provinciali Concilio alienare non poterant; ideo in eo textu jubetur, ut ad Concilium Provinciale negotium deferatur, ut ab eo confirmetur.

19. Exponitur cap. indicante, de teſtamentis.

Nec aſſertoribus contrariæ ſententiæ favet Pontifex *in cap. indicante*, *de teſtam.* ubi legata relicta nudis verbis jubet Pontifex ſolvere, quæ tanquam ex imperfecta voluntate jure civili non debebantur, *l. ſi ex imperfecto*, *ff. de legat.* 3. *l. hac conſultiſſima*, §. *ex imperfecto*, *C. de teſtam.* Nam reſpondendum eſt, legata in eo textu deberi tanquam fideicommiſſa, ut *in l. ult. C. de fideicommiſſ.* quia ex ea lege jam eo tempore ſimilia legata præſtabantur; legata enim *in d. cap. indicante*, relicta fuerunt ſine ſcriptura, teſtibus, vel alia ſolennitate, nudis verbis tantùm heredem damnando, ut legata præſtaret; quæ verba nuda dixit D. Gregorius ad differentiam voluntatis ſolennis, quæ cum ſcriptura, teſtibus, & aliis ſolennitatibus conficitur: ita illum textum accipiunt antiquiores repetentes, & Barboſa in eo. Etiam pro contraria ſententia expendi ſolet textus *in cap. relatum*, *de præbed.* ubi proponitur, Archiepiſcopum Cantuarienſem Magiſtrum Joannem in Canonicum inſtituiſſe, & in fratrem, illique promiſiſſe præbendam proximè vacaturam: cùm præbenda vacaret, & Archiepiſcopus eam Joanni conferre renuiſſet, conſultus Alexander III. juſſit illi, ut promiſſum adimpleret, præbendam Joanni conferendo: igitur nuda promiſſio, ac ſolemnis vires habet. Huic difficultati

ſatis

ſatisfaciendum eſt dicendo, nudam promiſſionem, ſeu pollicitationem actionem producere, & vire habere, quando facta eſt de re, quam ipſe prom ſor aliàs tenebatur præſtare. Unde cùm ex ;is diſpoſitione, qui in Canonicum aliquem ac pit, & in fratrem, teneatur illi præbendam aſſ nare, *cap. conſultationibus, de donation.* Monet e com*mut. cap.11. num.*474. Sanchez *in præcept* *ib.7.ca*-*pite* 29. meritò in eo textu deciditur, A ntepiſcopum teneri adimplere promiſſum, cù etiam abſque promiſſione teneretur eam cor rre: docet Cuiac. *in eo textu.*

Manet ergo ex ſuprà traditis, ju noſtro canonico ex pacto nudo actionem ne oriri, contra communem antiquorum opinio n; non autem inde inficiabimur, promittentem etiam verbis nudis, teneri ex eodem jure promiſſa adimplere aliis juris remediis, ut officio judicis interpoſito, *cap. fin. de foro compet. in* 6. denunciatione Evangelica, *cap. novit, de judiciis*; non autem actione conceſſâ. Hodie tamen jure noſtro Regio *ex l.3. tit.*8. *lib.3. ordinam.* quæ eſt lex 2. *tit.*16. *lib.5. recopil.* quomodocumque quis promiſerit, efficaciter obligatur: docent pro illius textus interpretatione Didacus Perez *in d.l.3. ordinam.* Matienzo, & Azevedo *in d. l.2.* Parlador. *lib.2. quotid. cap.3.* Anton. Gomez *lib.2. variar. cap.9. num.3.* Gutierrez *lib.4. practic. quæſt.68. ubi ſuprà, §.4.* Azeved. & Matienzo *in d. l.2.* Molina *lib.4. de primogen. cap.2. art.60.* Caſtillo *ubi ſuprà.*

CAPUT II.

Gregorius a Magnus.

QVotiens in b nventionibus quibuſdam noſter expectatur aſſenſus, ne in dubium veniant uæ geruntur, ratio ea pro ſecuritate partium debet habita ſolidare. Proinde cogne entes quid inter dilectionem tuam, & c Fantinum Defenſorem noſtrum, ac Rec em patrimonii partium d Panhormitanarum, convenerit de portionibus tibi con etentibus in Maſſalenas, & e Samanteria in Provincia f Siciliæ, & in territorio Pa ormitano, & domo in Panhormitana civitate ſita, quam Eccleſiæ noſtræ dudum ulo g donationis obtuleras, noſtrum his accommodamus aſſenſum; atque omnia, ut inter vos geſta ſunt, per hujus tuitionis paginam confirmamus, nec quidquam eo m à nobis, ſucceſſoribuſque noſtris deduci in irritum profitemur: quia valde eccleſi icæ eſt moderationi conveniens, ut quæ ordinata fuerint, vel deciſa, nullâ in poſt um debeant refragatione turbari.

NOTÆ.

1. a GRegoris Magnus. *] Addendum eſt *Proiecta* *Illuſtri* ut habetur in ipſis epiſtolis Gregori, in quibus *lib.7. indict. 2. epiſt.61.* reperitur præbs textu, & ita legendum eſſe, jam notavit nonii Auguſtinus *in notis ad primam collection, ; hoc tit.* Projecta, præclara, ac nobilis per a rat in Sicilia; quare ſub titulo *Illuſtris*, illi cribit Gregorius noſter, ut paſſim etiam legi n aliis ipſius epiſtolis, conſpicuis, ac præclari ſonis miſſis.

2. *Conventionibus.*] Seu pactis, ut ſic comprejantur omnes contractus nominati, & innomi, pacta nuda, & legitima: conventio enim nogenerale eſt, omnes ſpecies pactorum, & conuum complectens, ut dixi *in cap.1. hoc tit.*

3. *Fantinum.*] De quo in epiſtola antecedenti, *ib.8. epiſt.29.* & *lib.10. epiſt.4.* & aliis pluribus. De cio Defenſoris in Eccleſia uſitato, aliqua adduii *in cap.1. de poſtulando.*

4. d *Partium Panhormitanarum.*] Tota enim Sicijam ab illis temporibus, in quibus Romani eam cupaverunt, in duas partes dividebatur, in Syculanam videlicet ex Syracuſanis; & Panormitaam ex Panormitanis: Cicero *actione 2. in Verrem,* it: *Sicilia Quæſtores utrinſque provincia obtinet.* Rerre Thomas Facellus *de reb. Siculis lib.1. cap.3.* & *lib.4. cap.1.* & *lib.8. cap. unico.* Hanc diviſionem etiam Eccleſia admiſit, *cap. Catanenſis, diſt.61.* ibi: *Ut nos in provincia illa in Syracuſanis partibus.* Gregorius noſter *lib.12. epiſt.90.* ſic Petrum ſubdiaconum alloquitur: *In Panormitana autem parte loci ſervatorem tui me ſufficit elegiſſe, & videre volo, quod ipſe in Syracuſana parte provideris.* Et *lib.10. epiſt.45. indict. 5.* Quare Eccleſia Romana duos Legatos mittebat in Siciliam, alium Syracuſas, alium Panormum, ut conſtat ex Gregorio noſtro *lib.7. indict. 1. epiſt.59. & 85.* & *lib. 5. epiſt. 20.* notavit D. Rochus Pirrho *in notit. Siciliæ, in Eccleſ. Panormit. pag.55.*

e *Maſſalenas, & Samanteria.*] Sunt prædia, 5.
quæ certam penſionem ſolvebant: apud Gallos manſi dicebantur, *cap.1. de cenſibus*, ubi dicemus. Maſſarum, ſeu maſſalenarum mentio fit apud Caſſiodorum *lib.12. variar. epiſt.3.* ibi: *Quapropter ex Regia juſſione ſingulos conductores maſſarum, & poſſeſſores validos admonete, ut nullam contrahant in concertatione barbariem.* Et apud noſtrum Gregorium paſſim, præcipuè *lib.1. epiſt.42. indict.9.* ubi legitur Eccleſiam Romanam in Sicilia plures maſſas habuiſſe: & *lib.11. epiſt.22.* & *lib.10. epiſt.49.* In legibus Longobard. *lib.1. tit.8.* & 29. *tit.11. l.3. tit.32.* & *in cap.3. de cenſibus*: notarunt D. Rochus Pirro *ubi ſupra, pag.70.* Lindembrogius *verb. Maſſerias*, Lemaiſtre *lib.3. de juribus Epiſcop. cap.4.* Zerda *in advers. cap.87. num.12.* Juretus *ad Symmachum, lib.10. epiſt.41.* Maſſa aliquando accipitur pro ſolidis debitis fiſco in maſſam redactis, *l.5. C. de Suſcept. Prepoſ. & Arcariis, l.2.12. & 13. eodem tit. in Theodoſ. l.7. C. de Palatin. ſacrar. largit.* plerumque pro poſſeſſione, ſeu fundo; inde Geſſiana Maſſa in Anthemii novella *de bonis vacantibus*: Maſſa Veternenſis apud Ammian. Marcellin. *lib.14.* Maſſa Largia apud D. Gregorium *lib.6. epiſt.37.* Maſſalenas *epiſt.81. & 104.* Maſſa diœceſium dicitur in Concilio Carthagin. 3. *can.46.* In eodem etiam D. Gregor. *lib.12. epiſt.20.* ubi legitur *de jure quodam Patricii*, legendum eſt *Maſſi*: hinc

Maſſarii accipiuntur pro colonis agrorum à Rothario Longobardorum Rege *in edicto*, *cap.* 47. & apud Petrum de Vineis Maſſarii dicuntur, qui villis præficiebantur, *lib.* 5. *epiſt.* 66.

6. f *Provincia Sicilia.*] Ad differentiam provinciæ Panormitanæ.

g *Titulo donationis.*] Ideſt causâ; titulus enim à tuendo dicitur, teſte Varrone; unde olim milites tituli dicebantur, quia patriam tuebantur. Feſtus Pompeius *verb. Titulus*: latè Deo volente illuſtrabo *in cap.* 2. *de præbend.* Unde titulus eſt cauſa, quæ defendit poſſeſſorem in detentione ipſius; quare interrogatus cur rem poſſideat? reſpondet, quia emi, quia donatum accepi, aliàs improba poſſeſſio eſt, *l. improba* 7. *Cod. de adquir. poſſeſſ.* injuſta, *l. nullo* 24. *Cod. de rei vindic.* qui enim ſine titulo rem poſſidet, interrogatus cur poſſideat? reſpondet, quia poſſideo, *l. nec ullam* 13. §. 1. *ff. de petit. hæredit. l.* 2. *Cod. eod. tit.*

COMMENTARIUM.

7. **Concluſio probatur.** Ex hac Gregorii epiſtola talis deducitur aſſertio: *Permutatio rei Eccleſiæ invalida per ratihabitionem ſuperioris firmatur.* Probant textus *in capite* 1. *de tranſactionibus*, *cap.* 2. *de clandeſtin. deſponſat. cap. cum nos* 3. *de his quæ fiunt à Prælatis*, *cap. ult.* 16. *quæſt.* 1. *cap. ſi quis de rebus*, 12. *quæſt.* 2. *cap. cura*, *de jurepatronat. l. ſi fundus*, §. *ſi neſcio*, *ff. de pignor. l.* 5. §. *ſed ſi mutua*, *ff. de in rem verſo*, *l. ſi quis mihi bona*, §. *ſi juſſerim*, *ff. de adquirend. hæredit.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, Caſtillo *tom.* 5. *controverſ. cap.* 89. *num.* 113. Suarez *de legibus*, *lib.* 8. *cap.* 18. Riccius *in praxi*, *ex deciſ.* 24. *uſque ad* 103. Redoanus *de rebus Eccleſiæ*, *quæſt.* 32. & 44. Molina *de juſtitia*, *diſput.* 468.

8. **Proponuntur variæ difficultates.** Sed hæc communis aſſertio non leves patitur dubitandi rationes; prima enim inſurgit ex eo, nam nullo Pontificis aſſenſu conventionem ex cauſa permutationis à Fantino defenſore Eccleſiæ Romanæ in partibus Panormitanæ Provinciæ egere, ex eo probatur; nam hujuſmodi defenſores procuratores ſunt Eccleſiæ cum libera adminiſtratione; ſed procuratores cum libera adminiſtratione poſſunt diſtrahere res, vendere, & permutare abſque novo domini conſenſu, *l. qua ratione*, §. *non ſolum*, *ff. de acquirend. poſſeſſ. l. procurator* 58. *ff. de procurator. l. libera* 48. *ff. de peculio*, *l. ſi convenerit* 18. *ff. de pignorat. l. ultim. ff. de novationibus*, *cap. ad agendum* 4. *de procurator. lib.* 6. Arnold. Vinius *lib.* 1. *ſelectar. cap.* 11. Valeron *de tranſact. tit.* 4. *quæſt.* 5. licèt contrarium obſervetur in procuratore bonorum, *l. procurator* 63. *ff. de procurator. l. procuratorem* 16. *Cod. eod. tit.* docent Faber, & Gothofredus *in d. l. procurator* 58. Barboſa *in l. cùm autem*, §. *tranſgrediamur*, *ff. ſoluto matrimon.* Pacius *cent.* 2. *quæſt.* 47. In procuratore agnoſcunt prædictum diſcrimen, licèt in mandato diſſentiant, Donell. *lib.* 4. *comment. cap.* 15. Cuiac. *lib.* 6. *Digeſt. Modeſtini in d. l. procurator* 63. Faber *lib.* 16. *conjectur. cap.* 22. igitur permutatio à defenſore facta in præſenti caſu abſque ullo Pontificis aſſenſu vires obtinebat. Secunda difficultas ex eo naſcitur; nam ſi deſideraretur aſſenſus Pontificis, maximè ad alienationis ſolennitatem, & ut Pontifex authoritatem illi præſtaret, ut regulariter in alienationibus rerum eccleſiaſticarum deſideratur. Sed quotiens alicuius authoritas ad alienationis valorem deſideratur, debet interponi tempore contractus, & ex poſtfacto ſuperveniens nihil operatur, *l. obligari* 9. §. *tutor* 5. *ff. de author. tutor.* §. *tutor*, *Inſtit. eod. tit.* ergò ratihabitio Pontificis in præſenti non poterat validam reddere alienationem à principio invalidam. Tertiò in præſentem aſſertionem inſurgi poteſt ex xtu *in cap. non liceat Papæ*, 12. *quæſt.* 2. ubi Symma- ..s Pontifex ſtatuit, ne liceat Papæ res Eccleſiæ al.. ..are: igitur nec ex authoritate Pontificis licet res ..cleſiæ alienare, & per conſequens in præſenti ſpeci.. ..ermutatio nec ex conſenſu Pontificis ſuſtineri p..tat.

9. **Res Eccleſiæ alienari non poſſunt.** His ..nen difficultatibus minimè obſtantibus, vera eſt ..æſens deciſio, ad cujus expoſitionem ſciendum.., jam à quarto Eccleſiæ ſæculo prohibitum fuiſſ..es Eccleſiæ alienare abſque conſenſu Primatis, & ..piſcoporum comprovincialium; retro enim trib.. ſæculis prohibitio hæc alienationis rerum Ecc..iæ non vigebat; ſiquidem Epiſcopi curam earu.. habebant, & pro neceſſitatibus diſpenſabant, *c. præcipimus*, *cap. videntes* 16. 12. *quæſt.* 1. *cap. qui..is* 12. *quæſt.* 2. plura congerunt Antonius Auguſt.. *in epitome juris*, *lib.* 4. *tit.* 80. Turrianus *lib.* 1. *pr..monibus*, *cap.* 14. Severinus *in can.* 39. *Apoſtolor.* R..ttus *lib.* 2. *rer. judicatar. capite* 2. ſed cùm hæc ..ia ſolennitas Eccleſiæ patrimonio damnum atte..ret, ſiquidem ex defectu conſenſus Primatis, & ..piſcoporum alienationes, quæ plerumque ipſis Ec..ſiis utiles ſunt, *l. jubemus* 14. §. *ſanè*, *Cod. de ſa..ſanct. Eccleſ.* omittebantur, & negligebantur; ..c ſolennitas immutata fuit in Concilio Carthagi..ſi 4. *can.* 32. relato *in cap.* 1. *de his quæ fiunt à Præ..* & loco conſenſus Primatis, & Epiſcoporum, ..laudatio, ſeu approbatio Sacerdotum præſcripta ..it: & licèt hic canon Carthaginenſis à Gratian.. tribuatur Leoni I. *in cap. ſine*, 12. *quæſt.* 2. & à Ray..ndo Gregorio IX. *in d. cap.* 1. *de his quæ fiunt*; tam.. ut jam notarunt Vinius *in not. ad Concil. Valent.* t.. 1. *Concil. pagina* 209. Anton. Auguſt. *in emen.. Gratiani*, *lib.* 1. *dial.* 14. propriùs eſt dicti Concili.. Carthag. 4. Hanc interdictionem ſuis ſæculis, & l..ibus firmarunt, varias pœnas adversùs alienatore.. rerum Eccleſiæ ſanciendo, Leo primus *in cap. ſi..* 52. 12. *quæſt.* 2. Symmachus in Synodo Romana ..tra *in ca. non liceat*, 12. *quæſt.* 2. & in epiſtola rela.. *in cap. poſſeſſiones*, 16. *quæſt.* 1. Patres Concilii Agath..ſis in canonibus relatis à Gratiano *in cap.* 1. 10. *quæſt.* 2. *c. ſtatuimus* 31. cum quatuor ſequentibus, *c..o. biſcopus* 19. *cap. terrulas* 53. 12. *quæſt.* 2. *cap. ſi biſcopus* 12. *quæſt.* 5. *cap. in venditionibus* 40. 17. *quæſt.* 4. *cap. clerici*, 16. *quæſt.* 3. & poſt alios Gregor. ..ter idem ſtatuit, aliaque neceſſaria ad reſcind..das alienationes contrà factas decrevit, ut conſt.. *ex lib.* 1. *epiſt.* 66. & *lib.* 3. *epiſt.* 16. *lib.* 8. *epiſt.* 58. ..*libro* 10. *epiſt.* 33. & ejus ævo, ſexto videlicet ..cleſiæ ſæculo, idem ſancitum fuit in Concilio H..pal. 1. *can.* 1. Toletan. 1. *can.* 1. & aliis, quæ ju.. ſeriem temporum digeſta proponemus in titulo.. *reb. Eccleſiæ.*

10. **Permutatio eſt alienatio.** Secundò ſciendum eſt, inter alias alienation.. ſpecies à ſacris canonibus interdictas, commut.. tionem, ſeu permutationem enumerari, *cap. ſine* 52. 12. *quæſt.* 2. *cap.* 1. *de his quæ fiunt à Prælatis*, *cap.* 2. *de rer. permut. authent. de non alienand.* §. *nos igitur* plura Redoanus *de rebus Eccleſiæ*, *cap.* 2. in permutatione enim negotium agitur, ut res pro re tradatur, *l.* 1. *ff. de rer. permut. l. naturalis* 5. §. 1. *ff. præſcript. verb.* ſive ſpecies pro ſpecie, ſive genus pro genere detur, ut docent Pinellus *in rubric. de reſcind. part.* 1. *cap.* 1. *num.* 10. inter dominos contribuitur, aut inter eos, qui dominorum loco habentur; ſi autem res aliena tradatur, nulla eſt permutatio, *d. l.* 1. §. *ideoque*, *ff. de rer. permut.* Merillus *lib.* 1. *ex Cuiac. cap.* 29. & *lib.* 2. *cap.* 13. unde Rector cùm ſit tantùm diſpenſator, non verò dominus rerum ſuæ Eccleſiæ,

Eccleſiæ, *cap.* 1. 10. *quæſt.* 2. *cap.* 2. *de donat; d. cap. ſine exceptione*, non poteſt permutare res Eccleſiæ cum aliis abſque debita & præſcripta ſolemnitate. Nec obſtat authentica *ſed & permutare*, *C. de ſacroſ. Eccleſ.* ubi cavetur, poſſe Imperatorem res proprias cum Eccleſiæ rebus permutare. Quia hæc conſtitutio accipienda eſt intra juris tramites, videlicet adhibitâ debitâ ſolemnitate. Illud tantùm ſpeciale continet prædicta conſtitutio, videlicet ut voluntas Principis habeatur pro juſta cauſa; & eâ intercedente cum ſolemnitate à jure noſtro præſcripta, permutatio vires habeat, juxta textum *in cap.* 2. *§. hoc jus*, 10. *quæſt.* 2. *cap.* 1. *de rer. permutat.*

11. ALIENATIO IPSO IURE SUBSISTIT. Tertiò ſciendum eſt, alienationem rerum Eccleſiæ à Rectore, ſeu Prælato factam ſine debita ſolemnitate, nullius momenti eſſe, remque ita alienatam, cum fructibus eſſe reſtituendam Eccleſiæ, *cap. quiſquis* 19. *cap. quidquid* 30. *cap. alienationis* 37. *cap. ſine* 52. 12. *quæſt.* 2. *d. cap.* 1. *de his quæ fiunt*, ex ratione textus *in cap. Vulterane*, ibi: *Quia contra conſtituta Synodi ab Epiſcopis prædia alienari nullo potuerunt commento*; 12. *quæſt.* 2. Unde competit Eccleſiæ vindicatio ipſius rei cum fructibus, *d. cap. non licet*, *cap. ſi quis* 6. *de reb. Eccleſiæ*, Redoanus *d. tract. de reb. Eccleſiæ*, *quæſt.* 22. *n.* 38. Menochius *de arbitr. caſ.* 172. *num.* 8. Azor 2. *tom. moral. lib.* 9. *cap.* 1. *quæſt.* 8. Caſtillo *de uſufruct. cap.* 54. *n.* 8. Riccius *in praxi*, *deciſ.* 8. Sed cùm hæc alienatio nulla ſit favore ipſius Eccleſiæ, ut ejus bona conſerventur, juxta textum ita communiter acceptum *in cap. ſi qua* 41, 12. *quæſt.* 2. poteſt Eccleſia approbare ipſam alienationem, conſenſum præſtando illi, qui ex jure debebat alienationi conſentire; unde in arbitrio erit Eccleſiæ alienationem ratam habere, vel nullam dicere, ut probatur *ex cap. Apoſtolos* 13. *verſ. Quiſquis*, *cap. precaria* 44. 12. *quæſt.* 2. ubi ſupponitur, neceſſariam eſſe contractus reſciſſionem, ut res Eccleſiæ alienata reſtituatur; nam reſciſſio ibi non ad juris effectus, ſed potiùs ad factum referri debet; quaſi alienatio, quæ de facto præceſſit, de facto quoque revocetur, ut etiam accipitur *in cap. non ſolum* 7. *de appellatior. in* 6. *l. ſi dolo* 5. *C. de R. V.* docent Redoanus *ubi proximè*, *q.* 77. *cap.* 1. *num.* 16. Covarruvias *practic. ar. cap.* 28. *n.* 10. Gutierrez *lib.* 2. *q.* 22. *num.* 9. Surdus *de aliment. tit.* 8. *privil.* 56. *num.* 8. Mantica *lib.* 4. *de tacitis*, *tit.* 7. *num.* 53. Cancerius *lib.* 1. *variar. cap.* 13. *num.* 86. Arias de Meſa *lib.* 1. *var. cap.* 27.

12. TRADITUR RATIO DECIDENDI. Ex his jam apparet vera ratio hujus deciſionis. Cùm enim Fantinus permutationem rerum Eccleſiæ cum Projecta celebraret, inconſulto R. P. ad quem ut Epiſcopum urbis Romæ ſpectabat conſenſum præſtare huic alienationi, nulla fuit talis commutatio, ex defectu ſolemnitatis: ſed licèt à principio vires non haberet, tamen vim ex poſtfacto conſenſu Pontificis obtinuit: & cùm in alienationibus rerum Eccleſiæ ſufficiat ratihabitio, ex ſuprà traditis, & adductis à Redoano *d. q.* 31. rectè decidit in præſenti Gregorius, per conſenſum ſupervenientem validam reddi alienationem à principio invalidam, ex regula *Ratihabitionem*, *de reg. juris in* 6. Cùm enim Pontifex poſſet à principio alienationi conſentire, potuit poſtea conſentiendo invalidam validam reddere; & ſi alia ſolennitas deſideraretur, conſenſus Pontificis omnia ſuppleret, cùm ipſe dominus ſit rerum Eccleſiæ, ex ſuprà traditis.

13. DISSOLVUNTUR DIFFICULTATES. Nec obſtat prima difficultas ſuprà adducta, verum enim eſt, procuratorem non cum generali, ſed cum libera adminiſtratione conſtitutum, res domini diſtrahere poſſe, ſi modò faciat ex bona fide, *l. creditor* 60. *§. Lucius*, *ff. mandati*, *l. qui fundum* 7. *§. ſi tutor*, *ff. pro emptore*; ſed defenſores Eccleſiæ Romanæ in Siciliam miſſi non erant procuratores cum libera, ſed cum generali adminiſtratione, & facultate mittendi frumentum, & alias penſitationes Eccleſiæ Romanæ debitas; non autem habebant liberam facultatem diſtrahendi frumentum, vel Eccleſiæ poſſeſſiones. Inde Fantinus Defenſor in Siciliam miſſus non potuit aliquam ex maſſariis ex cauſa permutationis alienare. Nec ſecunda difficultas refragatur; nam omiſsâ illâ quæſtione, utrum auctoritas tutoris intervenire debeat in ipſo negotio; an verò eo perfecto ſtatim ſequi poſſit, quam pro illuſtratione textus *in l. ſi quis mihi* 25. *§. juſſu*, *ff. de adquir. hæredit.* examinant Donel. *lib.* 3. *comm. cap.* 13. Faber *in Papinian. tit.* 12. *princ.* 6. *illat.* 32. Hothoman. *lib.* 1. *amic. cap.* 3. Cujac. *lib.* 13. *obſerv. cap.* 31. dicendum eſt, magnum diſcrimen verſari inter authoritatem tutoris, quæ deſideratur in alienatione rerum pupillarium; & conſenſum ſuperioris, qui accedere debet alienationi rerum Eccleſiæ. Authoritas tutoris requiritur in ipſo negotio, ut ſuppleat defectum judicii in pupillo; conſenſus autem Prælati deſideratur in alienatione tantùm ad ſolemnitatem; unde poſtea ſuperveniens habetur ac ſi à principio adfuiſſet; conſenſus enim poteſt alienationem præcedere, aut ſubſequi, *d. l. ſi quis mihi* 25. *§. juſſum*, *l.* 3. *ff. rem ratam haberi*: authoritas autem deſideratur in ipſo negotio, *d. l.* 9. *§. tutor*, *ff. de authorit. tutor.*

Nec obſtat textus *in cap. non liceat Papæ*, 12. *q.* 2. ſuprà expenſus, pro cujus interpretatione plerumque animadvertitur, tam nomen Papæ, quàm Pontificis, commune olim fuiſſe omnibus Epiſcopis; & ſic paſſim Pontifex pro Epiſcopo accipitur apud Cyprianum, Hieronymum, Auguſtinum, & alios Eccleſiæ Patres, ut plura notantes docent Petrus Gregor. *lib.* 15. *ſyntagm. cap.* 2. *num.* 13. Baronius *anno* 165. *n.* 4. Mendoza *lib.* 2. *pro confirm. Concilior. cap.* 32. Savarus *ad Sidonium lib.* 6. *epiſt.* 1. *verb. Papa*: Ambianas *ad Tertul. de pudic. cap.* 13. *obſerv.* 1. & nos *in cap.* 2. *de poſtulat. Prælat.* Unde aiunt Archidiaconus & Turrecrem. *in d. cap. non licet*, nomine Papæ Epiſcopum ſignificari, & comprehendi. Sed hæc ſolutio refellitur ex ultimis verbis ipſius textus, ubi docetur, eam deciſionem tantùm ad Romanam Eccleſiam ſpectare: quare dicendum eſt, Symmachum ejus textus authorem, eſſe accipiendum de ipſo Pontifice, qui licèt poſſit poteſtate abſolutâ omnia Eccleſiæ bona quomodocumque diſtrahere, ut docet Redoanus *d. q.* 44. *&* 45. tamen ſecundùm leges Eccleſiaſticas, quibus quoad vim directivam ligatur ipſe Pontifex, ut probabimus *in cap.* 1. *de probationibus*, non poteſt ſine cauſa eas alienare, aut alienationi conſentire; ſi tamen conſenſum præſtiterit, recta erit alienatio, *cap. ad audientiam* 12. *de præſcrip. cap. per tuas*, *de donation.* & innuitur *in extravag. Ambitioſæ*, *de rebus Eccleſiæ*, ut contingit in alienatione rerum minoris ex reſcripto Principis, ſine decreto facta, *l.* 2. *C. quando decreto non eſt opus.* Peccare autem lethaliter ipſum R. P. ſine cauſa alienationi conſenſum præſtando, docent Sanchez *lib.* 8. *de matrim. diſput.* 18. *à n.* 6. In noſtro autem caſu juſta cauſa alienationis præceſſerat à defenſore examinata; quare validè, & licitè potuit Gregorius tali permutationi conſentire. — 14. EXPONITUR CAP. NON LICEAT, 12. Q. 2.

15. OPPONUNTUR VARII TEXTUS. Supradictæ aſſertioni adverſatur textus *in cap.* 2. *§. item ſibi invicem*, 10. *q.* 2. *cap.* 1. *de reb. Eccleſiæ*, *cap. ad quæſtionem* 5. *de rer. permut.* ubi deciditur, poſſe Rectores Eccleſiarum inter ſe invicem bona Eccleſiarum permutare: igitur abſque ullo Pontificis conſenſu potuit Fantinus maſſariam permutare. Etiam difficilis eſt textus *in d. cap.* 1. *de reb. Eccleſ.*

Maſſarii accipiuntur pro colonis agrorum à Rothario Longobardorum Rege *in edicto*, *cap.* 47. & apud Petrum de Vineis Maſſarii dicuntur, qui villis præficiebantur, *lib.* 3. *epiſt.* 66.

6. f *Provincia Sicilia.*] Ad differentiam provinciæ Panormitanæ.

g *Titulo donationis.*] Ideſt causâ; titulus enim à tuendo dicitur, teſte Varrone; unde olim milites tituli dicebantur, quia patriam tuebantur. Feſtus Pompeius *verb. Titulus*: latè Deo volente illuſtrabo *in cap.* 2. *de præbend.* Unde titulus eſt cauſa, quæ defendit poſſeſſorem in detentione ipſius; quare interrogatus cur rem poſſideat? reſpondet, quia emi, quia donatum accepi, aliàs improba poſſeſſio eſt, *l. improba* 7. *Cod. de adquir. poſſeſſ.* injuſta, *l. nullo* 24. *Cod. de rei vindic.* qui enim ſine titulo rem poſſidet, interrogatus cur poſſideat? reſpondet, quia poſſideo, *l. nec ullam* 13. §. 1. *ff. de petit. hæredit. l.* 2. *Cod. eod. tit.*

COMMENTARIUM.

7. Concluſio probatur.

Ex hac Gregorii epiſtola talis deducitur aſſertio: *Permutatio rei Eccleſiæ invalida per ratihabitionem ſuperioris firmatur.* Probant textus *in capite* 1. *de tranſactionibus*, *cap.* 2. *de clandeſtin. deſponſat. cap. cum nos* 3. *de his quæ fiunt à Prælatis*, *cap. ult.* 16. *quæſt.* 1. *cap. ſi quæ de rebus*, 12. *quæſt.* 2. *cap. cura*, *de jurepatronat. l. ſi fundus*, §. *ſi neſcio*, *ff. de pignor. l.* 5. §. *ſed ſi mutua*, *ff. de in rem verſo*, *l. ſi quis mihi bona*, §. *ſi juſſerim*, *ff. de adquirend. hæredit.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, Caſtillo *tom.* 5. *controverſ. cap.* 89. *num.* 113. Suarez *de legibus, lib.* 8. *cap.* 18. Riccius *in praxi, ex deciſ.* 24. *uſque ad* 103. Redoanus *de rebus Eccleſiæ*, *quæſt.* 32. & 44. Molina *de juſtitia, diſput.* 468.

8. Proponuntur variæ difficultates.

Sed hæc communis aſſertio non leves patitur dubitandi rationes; prima enim inſurgit ex eo, nam nullo Pontificis aſſenſu conventionem ex causâ permutationis à Fantino defenſore Eccleſiæ Romanæ in partibus Panormitanæ Provinciæ egere, ex eo probatur; nam hujuſmodi defenſores procuratores ſunt Eccleſiæ cum libera adminiſtratione; ſed procuratores cum libera adminiſtratione poſſunt diſtrahere res, vendere, & permutare abſque novo domini conſenſu, *l. qua ratione*, §. *non ſolum*, *ff. de acquirend. poſſeſſ. l. procurator* 58. *ff. de procurator. l. libera* 48. *ff. de peculio*, *l. ſi convenerit* 18. *ff. de pignorat. l. ultim. ff. de novationibus*, *cap. ad agendum* 4. *de procurator. lib.* 6. Arnold. Vinius *lib.* 1. *ſelectar. cap.* 11. Valeron *de tranſact. tit.* 4. *quæſt.* 5. licèt contrarium obſervetur in procuratore bonorum, *l. procurator* 63. *ff. de procurator. l. procuratorem* 16. *Cod. eod. tit.* docent Faber, & Gothofredus *in d. l. procurator* 58. Barboſa *in l. cùm autem*, §. *tranſgrediamur*, *ff. ſoluto matrimon.* Pacius *cent.* 2. *quæſt.* 47. In procuratore agnoſcunt prædictum diſcrimen, licèt in mandato diſſentiant, Donell. *lib.* 4. *comment. cap.* 15. Cujac. *lib.* 6. *Digeſt. Modeſtini in d. l. procurator* 63. Faber *lib.* 16. *conjectur. cap.* 21. igitur permutatio à defenſore facta in præſenti caſu abſque ullo Pontificis aſſenſu vires obtinebat. Secunda difficultas ex eo naſcitur; nam ſi deſideraretur aſſenſus Pontificis, maximè ad alienationis ſolennitatem, & ut Pontifex authoritatem illi præſtaret, ut regulariter in alienationibus rerum eccleſiaſticarum deſideratur. Sed quotiens alicujus authoritas ad alienationis valorem deſideratur, debet interponi tempore contractus, & ex poſtfacto ſuperveniens nihil operatur, *l. obligari* 9. §. *tutor* 5. *ff. de author. tutor.* §. *tutor*, *Inſtit. eod. tit.* ergo ratihabitio Pontificis in præſenti non poterat validam, reddere alienationem à principio invalidam. Tertiò in præſentem aſſertionem inſurgi poteſt ex textu *in cap. non liceat Papæ*, 12. *quæſt.* 2. ubi Symmachus Pontifex ſtatuit, ne liceat Papæ res Eccleſiæ alienare: igitur nec ex authoritate Pontificis licet res Eccleſiæ alienare, & per conſequens in præſenti ſpecie permutatio nec ex conſenſu Pontificis ſuſtineri poterat.

His tamen difficultatibus minimè obſtantibus, vera eſt præſens deciſio, ad cujus expoſitionem ſciendum eſt, jam à quarto Eccleſiæ ſæculo prohibitum fuiſſe res Eccleſiæ alienare abſque conſenſu Primatis, & Epiſcoporum comprovincialium; retro enim tribus ſæculis prohibitio hæc alienationis rerum Eccleſiæ non vigebat; ſiquidem Epiſcopi curam earum habebant, & pro neceſſitatibus diſpenſabant, *cap. præcipimus*, *cap. videntes* 16. 12. *quæſt.* 1. *cap. quiſquis* 12. *quæſt.* 2. plura congerunt Antonius Auguſtin. *in epitome juris, lib.* 4. *tit.* 80. Turrianus *lib.* 1. *pro canonibus, cap.* 14. Severinus *in can.* 39. *Apoſtolor.* Robertus *lib.* 2. *rer. judicatar. capite* 2. ſed cùm hæc nimia ſolennitas Eccleſiæ patrimonio damnum attuliſſet, ſiquidem ex defectu conſenſus Primatis, & Epiſcoporum alienationes, quæ plerumque ipſis Eccleſiis utiles ſunt, *l. jubemus* 14. §. *ſanè*, *Cod. de ſacroſanct. Eccleſ.* omittebantur, & negligebantur; hæc ſolennitas immutata fuit in Concilio Carthaginenſi 4. *can.* 32. relato *in cap.* 1. *de his quæ fiunt à Prælat.* & loco conſenſus Primatis, & Epiſcoporum, collaudatio, ſeu approbatio Sacerdotum præſcripta fuit: & licèt hic canon Carthaginenſis à Gratiano tribuatur Leoni I. *in cap. ſine*, 12. *quæſt.* 2. & à Raymundo Gregorio IX. *in d. cap.* 1. *de his quæ fiunt*; tamen ut jam notarunt Vinius *in not. ad Concil. Valent. tomo* 1. *Concil. pagina* 209. Anton. Auguſt. *in emend. Gratiani*, *lib.* 1. *dial.* 14. propriùs eſt dicti Concilii Carthag. 4. Hanc interdictionem ſuis ſæculis, & legibus firmarunt, varias pœnas adversùs alienatores rerum Eccleſiæ ſanciendo, Leo primus *in cap. ſicut* 52. 12. *quæſt.* 2. Symmachus in Synodo Romana relata *in cap. non licet*, 12. *quæſt.* 2. & in epiſtola relata *in cap. poſſeſſiones*, 16. *quæſt.* 1. Patres Concilii Agathenſis in canonibus relatis à Gratiano *in cap.* 1. 10. *quæſt.* 2. *cap. ſtatuimus* 31. cum quatuor ſequentibus, *cap. Epiſcopus* 19. *cap. terrulas* 53. 12. *quæſt.* 2. *cap. ſi Epiſcopus* 12. *quæſt.* 5. *cap. in venditionibus* 40. 17. *quæſt.* 4. *cap. clerici*, 16. *quæſt.* 3. & poſt alios Gregor. noſter idem ſtatuit, aliaque neceſſaria ad reſcindendas alienationes contrà factas decrevit, ut conſtat *ex lib.* 1. *epiſt.* 66. & *lib.* 3. *epiſt.* 16. *lib.* 8. *epiſt.* 58. & *libro* 10. *epiſt.* 33. & ejus ævo, ſexto videlicet Eccleſiæ ſæculo, idem ſancitum fuit in Concilio Hiſpal. 1. *can.* 1. Toletan. 3. *can.* 3. & aliis, quæ juxta ſeriem temporum digeſta proponemus in titulo *de reb. Eccleſiæ*.

9. Res Eccleſiæ alienari non poſſunt.

Secundò ſciendum eſt, inter alias alienationis ſpecies à ſacris canonibus interdictas, commutationem, ſeu permutationem enumerari, *cap. ſine* 52. 12. *quæſt.* 2. *cap.* 1. *de his quæ fiunt à Prælatis*, *cap.* 2. *de rer. permut. authent. de non alienand.* §. *nos igitur*: plura Redoanus *de rebus Eccleſiæ*, *cap.* 2. in permutatione enim negotium agitur, ut res pro re tradatur, *l.* 1. *ff. de rer. permut. l. naturalis* 5. §. 1. *ff. præſcript. verb.* ſive ſpecies pro ſpecie, ſive genus pro genere detur, ut docent Pinellus *in rubric. de reſcind. part.* 1. *cap.* 1. *num.* 10. inter dominos contribuitur, aut inter eos, qui dominorum loco habentur; ſi autem res aliena tradatur, nulla eſt permutatio, *d. l.* 1. §. *ideoque*, *ff. de rer. permut.* Merillus *lib.* 1. *ex Cujac. cap.* 29. & *lib.* 2. *cap.* 13. unde Rector cùm ſit tantùm diſpenſator, non verò dominus rerum ſuæ Eccleſiæ,

10. Permutatio eſt alienatio.

Eccleſiæ, *cap.*1. 10. *queſt.*2. *cap.* 2. *de donat.* *d. cap. ſine exceptione*, non poteſt permutare res Eccleſiæ cum aliis abſque debita & præſcripta ſolemnitate. Nec obſtat authentica *ſed & permutare*, *C. de ſacroſ. Eccleſ.* ubi cavetur, poſſe Imperatorem res proprias cum Eccleſiæ rebus permutare. Quia hæc conſtitutio accipienda eſt intra juris tramites, videlicet adhibitâ debitâ ſolemnitate. Illud tantùm ſpeciale continet prædicta conſtitutio, videlicet ut voluntas Principis habeatur pro juſta cauſa; & eâ intercedente cum ſolemnitate à jure noſtro præſcripta, permutatio vires habeat, juxta textum *in cap.* 2. §. *hoc jus*, 10. *queſt.*2. *cap.*1. *de rer. permutat.*

11. Alienatio ipſo jure ſubſiſtit. Tertiò ſciendum eſt, alienationem rerum Eccleſiæ à Rectore, ſeu Prælato factam ſine debita ſolemnitate, nullius momenti eſſe, remque ita alienatam, cum fructibus eſſe reſtituendam Eccleſiæ, *cap. quiſquis* 19. *cap. quidquid* 30. *cap. alienationis* 37. *cap. ſine* 52. 12. *queſt.*2. *d. cap.*1. *de his quæ fiunt*, ex ratione textus *in cap. Vulterana*, ibi: *Quia contra conſtituta Synodi ab Epiſcopis prædia alienari nullo potuerunt commento*; 12. *queſt.*2. Unde competit Eccleſiæ vindicatio ipſius rei cum fructibus, *d. cap. non licet*, *cap. ſi quis* 6. *de reb. Eccleſiæ*, Redoanus *d. tract. de reb. Eccleſiæ*, *queſt.*22. *n.*38. Menochius *de arbitr. caſ.* 172. *num.*8. Azor 2. *tom. moral. lib.* 9. *cap.*1. *queſt.*8. Caſtillo *de uſufruct. cap.*54. *n.*8. Riccius *in praxi*, *deciſ.*8. Sed cùm hæc alienatio nulla ſit favore ipſius Eccleſiæ, ut ejus bona conſerventur, juxta textum ita communiter acceptum *in cap. ſi qua* 42. 12. *queſt.*2. poteſt Eccleſia approbare ipſam alienationem, conſenſum præſtando illi, qui ex jure debebat alienationi conſentire; unde in arbitrio erit Eccleſiæ alienationem ratam habere, vel nullam dicere, ut probatur *ex cap. Apoſtolos* 13. *verſ. Quiſquis*, *cap. precaria* 44. 12. *queſt.*2. ubi ſupponitur, neceſſariam eſſe contractus reſciſſionem, ut res Eccleſiæ alienata reſtituatur; nam reſciſſio ibi non ad juris effectus, ſed potiùs ad factum referri debet; quaſi alienatio, quæ de facto præceſſit, de facto quoque revocetur, ut etiam accipitur *in cap. non ſolum* 7. *de appellation. in* 6. *l. ſi dolo* 5. *C. de R. V.* docent Redoanus *ubi proximè*, *q.*77. *cap.*1. *num.*16. Covarruvias *practicar. cap.*28. *n.*10. Gutierrez *lib.* 2. *q.*22. *num.* 9. Surdus *de aliment. tit.* 8. *privil.* 56. *num.*8. Mantica *lib.*4. *de tacitis*, *tit.*7. *num.*53. Cancerius *lib.*1. *variar. cap.*13. *num.*86. Arias de Meſa *lib.*1. *var. cap.*27.

12. Traditur ratio decidendi. Ex his jam apparet vera ratio hujus deciſionis. Cùm enim Fantinus permutationem rerum Eccleſiæ cum Projecta celebraret, inconſulto R. P. ad quem ut Epiſcopum urbis Romæ ſpectabat conſenſum præſtare huic alienationi, nulla fuit talis commutatio, ex defectu ſolemnitatis: ſed licèt à principio vires non haberet, tamen vim ex poſtfacto conſenſu Pontificis obtinuit: & cùm in alienationibus rerum Eccleſiæ ſufficiat ratihabitio, ex ſuprà traditis, & adductis à Redoano *d. q.*31. rectè decidit in præſenti Gregorius, per conſenſum ſupervenientem validam reddi alienationem à principio invalidam, ex regula *Ratihabitionem*, *de reg. juris in* 6. Cùm enim Pontifex poſſet à principio alienationi conſentire, potuit poſtea conſentiendo invalidam validam reddere; & ſi alia ſolennitas deſideraretur, conſenſus Pontificis omnia suppleret, cùm ipſe dominus ſit rerum Eccleſiæ, ex ſuprà traditis.

13. Diſſolvuntur difficultates. Nec obſtat prima difficultas ſuprà adducta, verum enim eſt, procuratorem non cum generali, ſed cum libera adminiſtratione conſtitutum, res domini diſtrahere poſſe, ſi modò faciat ex bona fide, *l. creditor* 60. §. *Lucius*, *ff. mandati*, *l. qui fundum* 7. §. *ſi tutor*, *ff. pro emptore*; ſed defenſores Eccleſiæ Romanæ in Siciliam miſſi non erant procuratores cum libera, ſed cum generali adminiſtratione, & facultate mittendi frumentum, & alias penſitationes Eccleſiæ Romanæ debitas; non autem habebant liberam facultatem diſtrahendi frumentum, vel Eccleſiæ poſſeſſiones. Inde Fantinus Defenſor in Siciliam miſſus non potuit aliquam ex maſſariis ex cauſa permutationis alienare. Nec ſecunda difficultas refragatur; nam omiſsâ illâ quæſtione, utrum auctoritas tutoris intervenire debeat in ipſo negotio; an verò eo perfecto ſtatim ſequi poſſit, quam pro illuſtratione textus *in l. ſi quis mihi* 25. §. *juſſu*, *ff. de adquir. hæredit.* examinant Donel. *lib.*3. *comm. cap.*13. Faber *in Papinian. tit.* 12. *princ.* 6. *illat.*32. Hothoman. *lib.*1. *amic. cap.*3. Cujac. *lib.* 13. *obſerv. cap.* 31. dicendum eſt, magnum diſcrimen verſari inter authoritatem tutoris, quæ deſideratur in alienatione rerum pupillarium; & conſenſum ſuperioris, qui accedere debet alienationi rerum Eccleſiæ. Authoritas tutoris requiritur in ipſo negotio, ut ſuppleat defectum judicii in pupillo; conſenſus autem Prælati deſideratur in alienatione tantùm ad ſolemnitatem; unde poſtea ſuperveniens habetur ac ſi à principio adfuiſſet; conſenſus enim poteſt alienationem præcedere, aut ſubſequi, *d. l. ſi quis mihi* 25. §. *juſſum*, *l.*3. *ff. rem ratam haberi*: authoritas autem deſideratur in ipſo negotio, *d. l.*9. §. *tutor*, *ff. de authorit. tutor.*

Nec obſtat textus *in cap. non liceat Papæ*, 12. *q.*2. ſuprà expenſus, pro cujus interpretatione plerumque animadvertitur, tam nomen Papæ, quàm Pontificis, commune olim fuiſſe omnibus Epiſcopis; & ſic paſſim Pontifex pro Epiſcopo accipitur apud Cyprianum, Hieronymum, Auguſtinum, & alios Eccleſiæ Patres, ut plura notantes docent Petrus Gregor. *lib.* 15. *ſyntagm. cap.* 2. *num.* 13. Baronius *anno* 165. *n.*4. Mendoza *lib.*2. *pro confirm. Concilior. cap.*32. Savarus *ad Sidonium lib.*6. *epiſt.*1. *verb. Papa*: Ambianas *ad Tertul. de pudic. cap.*13. *obſerv.* 1. & nos *in cap.*2. *de poſtulat. Prælat.* Unde aiunt Archidiaconus & Turrecrem. *in d. cap. non licet*, nomine Papæ Epiſcopum ſignificari, & comprehendi. Sed hæc ſolutio refellitur ex ultimis verbis ipſius textus, ubi docetur, eam deciſionem tantùm ad Romanam Eccleſiam ſpectare: quare dicendum eſt, Symmachum ejus textus authorem, eſſe accipiendum de ipſo Pontifice, qui licèt poſſit poteſtate abſolutâ omnia Eccleſiæ bona quomodocumque diſtrahere, ut docet Redoanus *d. q.*44. *&* 45. tamen ſecundùm leges Eccleſiaſticas, quibus quoad vim directivam ligatur ipſe Pontifex, ut probabimus *in cap.*1. *de probationibus*, non poteſt ſine cauſa eas alienare, aut alienationi conſentire; ſi tamen conſenſum præſtiterit, recta erit alienatio, *cap. ad audientiam* 12. *de præſcrip. cap. per tuas*, *de donation.* & innuitur *in extravag. Ambitioſæ*, *de rebus Eccleſiæ*, ut contingit in alienatione rerum minoris ex reſcripto Principis, ſine decreto facta, *l.*2. *C. quando decreto non eſt opus.* Peccare autem lethaliter ipſum R. P. ſine cauſa alienationi conſenſum præſtando, docent Sanchez *lib.* 8. *de matrim. diſput.*18. *à n.*6. In noſtro autem caſu juſta cauſa alienationis præceſſerat à defenſore examinata; quare validè, & licitè potuit Gregorius tali permutationi conſentire.

Supradictæ aſſertioni adverſatur textus *in cap.*2. §. *item ſibi invicem*, 10. *q.*2. *cap.*1. *de reb. Eccleſiæ*, *cap. ad quæſtionum* 5. *de rer. permut.* ubi deciditur, poſſe Rectores Eccleſiarum inter ſe invicem bona Eccleſiarum permutare: igitur abſque ullo Pontificis conſenſu potuit Fantinus maſſariam permutare. Etiam difficilis eſt textus *in d. cap.*1. *de reb. Eccleſ.*

14. Exponitur cap. non liceat, 12. q. 2.

15. Opponuntur varii textus.

Maſſarii accipiuntur pro colonis agrorum à Rothario Longobardorum Rege *in edicto*, *cap.* 47. & apud Petrum de Vineis Maſſarii dicuntur, qui villis præficiebantur, *lib.* 5. *epiſt.* 66.

6. f *Provincia Sicilia.*] Ad differentiam provinciæ Panormitanæ.

g *Titulo donationis.*] Ideſt causâ; titulus enim à tuendo dicitur, teſte Varrone; unde olim milites tituli dicebantur, quia patriam tuebantur. Feſtus Pompeius *verb. Titulus*: latè Deo volente illuſtrabo *in cap.* 2. *de prabend.* Unde titulus eſt cauſa, quæ defendit poſſeſſorem in detentione ipſius; quare interrogatus cur rem poſſideat? reſpondet, quia emi, quia donatum accepi, aliàs improba poſſeſſio eſt, *l. improba* 7. *Cod. de adquir. poſſeſſ.* injuſta, *l. nullo* 24. *Cod. de rei vindic.* qui enim ſine titulo rem poſſidet, interrogatus cur poſſideat? reſpondet, quia poſſideo, *l. nec ullam* 13. §. 1. *ff. de petit. hæredit. l.* 2. *Cod. eod. tit.*

COMMENTARIUM.

7. Concluſio probatur. Ex hac Gregorii epiſtola talis deducitur aſſertio: *Permutatio rei Eccleſiæ invalida per ratihabitionem ſuperioris firmatur.* Probant textus *in capite* 1. *de tranſactionibus*, *cap.* 2. *de clandeſtin. deſponſat. cap. cum nos* 3. *de his qua fiunt à Prælatis*, *cap. ult.* 16. *quaſt.* 1. *cap. ſi qua de rebus*, 12. *quaſt.* 2. *cap. cura*, *de jurepatronat. l. ſi fundus*, §. *ſi neſcio*, *ff. de pignor. l.* 5. §. *ſed ſi mutua*, *ff. de in rem verſo*, *l. ſi quis mihi bona*, §. *ſi juſſerim*, *ff. de adquirend. hæredit.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, Caſtillo *tom.* 5. *controverſ. cap.* 89. *num.* 113. Suarez *de legibus*, *lib.* 8. *cap.* 18. Riccius *in praxi*, *ex deciſ.* 24. *uſque ad* 103. Redoanus *de rebus Eccleſiæ*, *quaſt.* 32. & 44. Molina *de juſtitia*, *diſput.* 468.

8. Proponuntur variæ difficultates. Sed hæc communis aſſertio non leves patitur dubitandi rationes; prima enim inſurgit ex eo, nam nullo Pontificis aſſenſu conventionem ex cauſa permutationis à Fantino defenſore Eccleſiæ Romanæ in partibus Panormitanæ Provinciæ egere, ex eo probatur; nam hujuſmodi defenſores procuratores ſunt Eccleſiæ cum libera adminiſtratione; ſed procuratores cum libera adminiſtratione poſſunt diſtrahere res, vendere, & permutare abſque novo domini conſenſu, *l. qua ratione*, §. *non ſolum*, *ff. de acquirend. poſſeſſ. l. procurator* 58. *ff. de procurator. l. libera* 48. *ff. de peculio*, *l. ſi convenerit* 18. *ff. de pignorat. l. ultim. ff. de novationibus*, *cap. ad agendum* 4. *de procurator. lib.* 6. Arnold. Vinius *lib.* 1. *ſelectar. cap.* 11. Valeron *de tranſact. tit.* 4. *quaſt.* 5. licèt contrarium obſervetur in procuratore bonorum, *l. procurator* 63. *ff. de procurator. l. procuratorem* 16. *Cod. eod. tit.* docent Faber, & Gothofredus *in d. l. procurator* 58. Barboſa *in l. cum autem*, §. *transgrediamur*, *ff. ſoluto matrimon.* Pacius *cent.* 2. *quaſt.* 47. In procuratore agnoſcunt prædictum diſcrimen, licèt in marito diſſentiant, Donell. *lib.* 4. *comment. cap.* 15. Cuiac. *lib.* 6. *Digeſt. Modeſtini in d. l. procurator* 63. Faber *lib.* 16. *conjectur. cap.* 22. igitur permutatio à defenſore facta in præſenti caſu abſque ullo Pontificis aſſenſu vires obtinebat. Secunda difficultas ex eo naſcitur; nam ſi deſideraretur aſſenſus Pontificis, maximè ad alienationis ſolennitatem, & ut Pontifex authoritatem illi præſtaret, ut regulariter in alienationibus rerum eccleſiaſticarum deſideratur. Sed quotiens alicuius authoritas ad alienationis valorem deſideratur, debet interponi tempore contractus, & ex poſtfacto ſuperveniens nihil operatur, *l. obligari* 9. §. *tutor* 5. *ff. de author. tutor.* §. *tutor*, *Inſtit. eod. tit.* ergò ratihabitio Pontificis in præſenti non poterat validam reddere alienationem à principio invalidam. Tertiò in præſentem aſſertionem inſurgi poteſt ex texto *in cap. non liceat Papæ*, 12. *quaſt.* 2. ubi Symmachus Pontifex ſtatuit, ne liceat Papæ res Eccleſiæ alienare: igitur nec ex authoritate Pontificis licet res Eccleſiæ alienare, & per conſequens in præſenti ſpecie permutatio nec ex conſenſu Pontificis ſuſtineri poterat.

His tamen difficultatibus minimè obſtantibus, vera eſt præſens deciſio, ad cujus expoſitionem ſciendum eſt, jam à quarto Eccleſiæ ſæculo prohibitum fuiſſe res Eccleſiæ alienare abſque conſenſu Primatis, & Epiſcoporum comprovincialium; retro enim tribus ſæculis prohibitio hæc alienationis rerum Eccleſiæ non vigebat; ſiquidem Epiſcopi curam earum habebant, & pro neceſſitatibus diſpenſabant, *cap. præcipimus*, *cap. videntes* 16. 12. *quaſt.* 1. *cap. quiſquis* 12. *quaſt.* 2. plura congerunt Antonius Auguſtin. *in epitome juris*, *lib.* 4. *tit.* 80. Turrianus *lib.* 1. *pro canonibus*, *cap.* 14. Severinus *in can.* 39. *Apoſtolor.* Robertus *lib.* 2. *rer. judicatar. capite* 2. ſed cùm hæc nimia ſolennitas Eccleſiæ patrimonio damnum attuliſſet, ſiquidem ex defectu conſenſus Primatis, & Epiſcoporum alienationes, quæ plerumque ipſis Eccleſiis utiles ſunt, *l. jubemus* 14. §. *ſane*, *Cod. de ſacroſanct. Eccleſ.* omittebantur, & negligebantur; hæc ſolennitas immutata fuit in Concilio Carthaginenſi 4. *can.* 32. relato *in cap.* 1. *de his qua fiunt à Prælat.* & loco conſenſus Primatis, & Epiſcoporum, collaudatio, ſeu approbatio Sacerdotum præſcripta fuit: & licèt hic canon Carthaginenſis à Gratiano tribuatur Leoni I. *in cap. fine*, 12. *quaſt.* 2. & à Raymundo Gregorio IX. *in d. cap.* 1. *de his qua fiunt*; tamen ut jam notarunt Vinius *in not. ad Concil. Valent. tomo* 1. *Concil. pagina* 209. Anton. Auguſt. *in emend. Gratiani*, *lib.* 1. *dial.* 14. propriùs eſt dicti Concilii Carthag. 4. Hanc interdictionem ſuis ſæculis, & legibus firmarunt, varias pœnas adversùs alienatores rerum Eccleſiæ ſanciendo, Leo primus *in cap. ſicut* 52. 12. *quaſt.* 2. Symmachus in Synodo Romana relata *in cap. non liceat*, 12. *quaſt.* 2. & in epiſtola relata *in cap. poſſeſſiones*, 16. *quaſt.* 1. Patres Concilii Agathenſis in canonibus relatis à Gratiano *in cap.* 1. 10. *quaſt.* 2. *cap. ſtatuimus* 31. cum quatuor ſequentibus, *cap. Epiſcopus* 19. *cap. terrulas* 53. 12. *quaſt.* 2. *cap. ſi Epiſcopus* 12. *quaſt.* 5. *cap. in venditionibus* 40. 17. *quaſt.* 4. *cap. clerici*, 16. *quaſt.* 3. & poſt alios Gregor. noſter idem ſtatuit, aliaque neceſſaria ad reſcindendas alienationes contrà factas decrevit, ut conſtat *ex lib.* 1. *epiſt.* 66. & *lib.* 3. *epiſt.* 16. *lib.* 8. *epiſt.* 58. & *libro* 10. *epiſt.* 33. & ejus ævo, ſexto videlicet Eccleſiæ ſæculo, idem ſancitum fuit in Concilio Hiſpal. 1. *can.* 1. Toletan. 1. *can.* 1. & aliis, quæ juxta ſeriem temporum digeſta proponemus in titulo *de reb. Eccleſiæ*. 9. Res Eccleſiæ alienari non poſſunt.

10. Permutatio eſt alienatio. Secundò ſciendum eſt, inter alias alienationis ſpecies à ſacris canonibus interdictas, commutationem, ſeu permutationem enumerari, *cap. fine* 52. 12. *quaſt.* 2. *cap.* 1. *de his qua fiunt à Prælatis*, *cap.* 2. *de rer. permut. authent. de non alienand.* §. *nos igitur*: plura Redoanus *de rebus Eccleſiæ*, *cap.* 2. in permutatione enim negotium agitur, ut res pro re tradatur, *l.* 1. *ff. de rer. permut. l. naturalis* 5. §. 1. *ff. præſcript. verb.* ſive ſpecies pro ſpecie, ſive genus pro genere detur, ut docent Pinellus *in rubric. de reſcind. part.* 1. *cap.* 1. *num.* 10. inter dominos contribuitur, aut inter eos, qui dominorum loco habentur; ſi autem res aliena tradatur, nulla eſt permutatio, *d. l.* 1. §. *ideoque*, *ff. de rer. permut.* Merillus *lib.* 1. *ex Cuiac. cap.* 29. & *lib.* 2. *cap.* 13. unde Rector cùm ſit tantùm diſpenſator, non verò dominus rerum ſuæ Eccleſiæ,

Digitized by Google

Eccleſiæ, *cap.1. 10. quæſt.2. cap. 2. de donat. d. cap. ſine exceptione*, non poteſt permutare res Eccleſiæ cum aliis abſque debita & præſcripta ſolemnitate. Nec obſtat authentica *ſed & permutare*, *C. de ſacroſ. Eccleſ.* ubi cavetur, poſſe Imperatorem res proprias cum Eccleſiæ rebus permutare. Quia hæc conſtitutio accipienda eſt intra juris tramites, videlicet adhibitâ debitâ ſolemnitate. Illud tantùm ſpeciale continet prædicta conſtitutio, videlicet ut voluntas Principis habeatur pro juſta cauſa; & eâ intercedente cum ſolemnitate à jure noſtro præſcripta, permutatio vires habeat, juxta textum *in cap. 2. §. hoc jus, 10. quæſt.2. cap.1. de rer. permutat.*

11. Alienatio ipso jure subsistit. Tertiò ſciendum eſt, alienationem rerum Eccleſiæ à Rectore, ſeu Prælato factam ſine debita ſolemnitate, nullius momenti eſſe, remque ita alienatam, cum fructibus eſſe reſtituendam Eccleſiæ, *cap. quiſquis 19. cap. quidquid 30. cap. alienationis 37. cap. ſine 52. 12. quæſt.2. d. cap.1. de his quæ fiunt*, ex ratione textus *in cap. Vulterana*, ibi: *Quia contra conſtituta Synodi ab Epiſcopis prædia alienari nullo potuerunt commento*; 12. *quæſt.*2. Unde competit Eccleſiæ vindicatio ipſius rei cum fructibus, *d. cap. non licet, cap. ſi quis 6. de reb. Eccleſiæ*, Redoanus *d. tract. de reb. Eccleſiæ, quæſt.22. n.38.* Menochius *de arbitr. caſ. 172. num.8.* Azor *2. tom. moral. lib. 9. cap.1. quæſt.8.* Caſtillo *de uſufruct. cap.54. n.8.* Riccius *in praxi, deciſ.8.* Sed cùm hæc alienatio nulla ſit favore ipſius Eccleſiæ, ut ejus bona conſerventur, juxta textum ita communiter acceptum *in cap. ſi quæ 41. 12. quæſt.2.* poteſt Eccleſia approbare ipſam alienationem, conſenſum præſtando illi, qui ex jure debebat alienationi conſentire; unde in arbitrio erit Eccleſiæ alienationem ratam habere, vel nullam dicere, ut probatur *ex cap. Apoſtolus 13. verſ. Quiſquis, cap. precariæ 44. 12. quæſt.2.* ubi ſupponitur, neceſſariam eſſe contractus reſciſſionem, ut res Eccleſiæ alienata reſtituatur; nam reſciſſio ibi non ad juris effectus, ſed potiùs ad factum referri debet; quaſi alienatio, quæ de facto præceſſit, de facto quoque revocetur, ut etiam accipitur *in cap. non ſolum 7. de appellatior. in 6. l. ſi dolo 5. C. de R. V.* docent Redoanus *ubi proximè, q.77. cap.1. num.16.* Covarruvias *practicar. cap.28. n.10.* Gutierrez *lib. 2. q.22. num. 9.* Sordus *de aliment. tit. 8. privil. 56. num. 8.* Mantica *lib.4. de tacitis, tit.7. num.53.* Cancerius *lib.1. variar. cap.13. num.86.* Arias de Meſa *lib. 1. var. cap.27.*

12. Traditur ratio decidendi. Ex his jam apparet vera ratio hujus deciſionis. Cùm enim Fantinus permutationem rerum Eccleſiæ cum Projecta celebraret, inconſulto R. P. ad quem ut Epiſcopum urbis Romæ ſpectabat conſenſum præſtare huic alienationi, nulla fuit talis commutatio, ex defectu ſolemnitatis: ſed licèt à principio vires non haberet, tamen vim ex poſtfacto conſenſu Pontificis obtinuit: & cùm in alienationibus rerum Eccleſiæ ſufficiat ratihabitio, ex ſuprà traditis, & adductis à Redoano *d. q.31.* rectè decidit in præſenti Gregorius, per conſenſum ſupervenientem validam reddi alienationem à principio invalidam, ex regula *Ratihabitionem, de reg. juris in 6.* Cùm enim Pontifex poſſet à principio alienationi conſentire, potuit poſtea conſentiendo invalidam validam reddere; & ſi alia ſolennitas deſideraretur, conſenſus Pontificis omnia suppleret, cùm ipſe dominus ſit rerum Eccleſiæ, ex ſuprà traditis.

13. Dissolvuntur difficultates. Nec obſtat prima difficultas ſuprà adducta, verum enim eſt, procuratorem non cum generali, ſed cum libera adminiſtratione conſtitutum, res domini diſtrahere poſſe, ſi modò faciat ex bona fide, *l. creditor 60. §. Lucius, ff. mandati, l. qui fundum 7. §. ſi tutor, ff. pro emptore*; ſed defenſores Eccleſiæ Romanæ in Siciliam miſſi non erant procuratores cum libera, ſed cum generali adminiſtratione, & facultate mittendi frumentum, & alias penſitationes Eccleſiæ Romanæ debitas; non autem habebant liberam facultatem diſtrahendi frumentum, vel Eccleſiæ poſſeſſiones. Inde Fantinus Defenſor in Siciliam miſſus non potuit aliquam ex maſſariis ex cauſa permutationis alienare. Nec ſecunda difficultas refragatur; nam omiſsâ illâ quæſtione, utrum auctoritas tutoris intervenire debeat in ipſo negotio; an verò eo perfecto ſtatim ſequi poſſit, quam pro illuſtratione textus *in l. ſi quis mihi 25. §. juſſu, ff. de adquir. hæredit.* examinant Donel. *lib.3. comm. cap.13.* Faber *in Papinian. tit. 12. princ. 6. illat.32.* Hothoman. *lib. 1. amic. cap.3.* Cujac. *lib. 13. obſerv. cap. 31.* dicendum eſt, magnum diſcrimen verſari inter authoritatem tutoris, quæ deſideratur in alienatione rerum pupillarium; & conſenſum ſuperioris, qui accedere debet alienationi rerum Eccleſiæ. Authoritas tutoris requiritur in ipſo negotio, ut ſuppleat defectum judicii in pupillo; conſenſus autem Prælati deſideratur in alienatione tantùm ad ſolemnitatem; unde poſtea ſuperveniens habetur ac ſi à principio adfuiſſet; conſenſus enim poteſt alienationem præcedere, aut ſubſequi, *d. l. ſi quis mihi 25. §. juſſum, l.3. ff. rem ratam haberi:* authoritas autem deſideratur in ipſo negotio, *d. l.9. §. tutor, ff. de authorit. tutor.*

Nec obſtat textus *in cap. non liceat Papæ, 12. q.2.* ſuprà expenſus, pro cujus interpretatione plerumque animadvertitur, tam nomen Papæ, quàm Pontificis, commune olim fuiſſe omnibus Epiſcopis; & ſic paſſim Pontifex pro Epiſcopo accipitur apud Cyprianum, Hieronymum, Auguſtinum, & alios Eccleſiæ Patres, ut plura notantes docent Petrus Gregor. *lib. 15. ſyntagm. cap. 2. num. 13.* Baronius *anno 165. n.4.* Mendoza *lib.2. pro confirm. Concilior. cap.32.* Savarus *ad Sidonium lib.6. epiſt.1. verb. Papa:* Ambianas *ad Tertul. de pudic. cap.13. obſerv. 1.* & nos *in cap.2. de poſtulat. Prælat.* Unde aiunt Archidiaconus & Turrecrem. *in d. cap. non licet*, nomine Papæ Epiſcopum ſignificari, & comprehendi. Sed hæc ſolutio refellitur ex ultimis verbis ipſius textus, ubi docetur, eam deciſionem tantùm ad Romanam Eccleſiam ſpectare: quare dicendum eſt, Symmachum ejus textus authorem, eſſe accipiendum de ipſo Pontifice, qui licèt poſſit poteſtate abſolutâ omnia Eccleſiæ bona quomodocumque diſtrahere, ut docet Redoanus *d. q.44. & 45.* tamen ſecundùm leges Eccleſiaſticas, quibus quoad vim directivam ligatur ipſe Pontifex, ut probabimus *in cap.1. de probationibus*, non poteſt ſine cauſa eas alienare, aut alienationi conſentire; ſi tamen conſenſum præſtiterit, recta erit alienatio, *cap. ad audientiam 12. de præſcrip. cap. per tuas, de donation.* & innuitur *in extravag. Ambitioſæ, de rebus Eccleſiæ*, ut contingit in alienatione rerum minoris ex reſcripto Principis, ſine decreto facta, *l.2. C. quando decreto non eſt opus.* Peccare autem lethaliter ipſum R. P. ſine cauſa alienationi conſenſum præſtando, docent Sanchez *lib. 8. de matrim. diſput.18. à n.6.* In noſtro autem caſu juſta cauſa alienationis præceſſerat à defenſore examinata; quare validè, & licitè potuit Gregorius tali permutationi conſentire. 14. Exponitur cap. non liceat, 12. q. 2.

Supradictæ aſſertioni adverſatur textus *in cap.2. §. item ſibi invicem, 10. q.2. cap.1. de reb. Eccleſiæ, cap. ad quæſtionum 5. de rer. permut.* ubi deciditur, poſſe Rectores Eccleſiarum inter ſe invicem bona Eccleſiarum permutare: igitur abſque ullo Pontificis conſenſu potuit Fantinus maſſariam permutare. Etiam difficilis eſt textus *in d. cap. 1. de reb. Eccleſ.* 15. Opponuntur varii textus.

Maſſarii accipiuntur pro colonis agrorum à Rothario Longobardorum Rege *in edicto*, *cap.* 47. & apud Petrum de Vineis Maſſarii dicuntur, qui villis præficiebantur, *lib.* 3. *epiſt.* 66.

6. f *Provincia Siciliæ.*] Ad differentiam provinciæ Panormitanæ.

g *Titulo donationis.*] Ideſt causâ; titulus enim à tuendo dicitur, teſte Varrone; unde olim milites tituli dicebantur, quia patriam tuebantur. Feſtus Pompeius *verb. Titulus*: latè Deo volente illuſtrabo *in cap.* 2. *de præbend.* Unde titulus eſt cauſa, quæ defendit poſſeſſorem in detentione ipſius; quare interrogatus cur rem poſſideat? reſpondet, quia emi, quia donatum accepi, aliàs improba poſſeſſio eſt, *l. improba* 7. *Cod. de adquir. poſſeſſ.* injuſta, *l. nullo* 24. *Cod. de rei vindic.* qui enim ſine titulo rem poſſidet, interrogatus cur poſſideat? reſpondet, quia poſſideo, *l. nec ullam* 13. §. 1. *ff. de petit. hæredit. l.* 2. *Cod. eod. tit.*

COMMENTARIUM.

7. CONCLUSIO PROBATUR. Ex hac Gregorii epiſtola talis deducitur aſſertio: *Permutatio rei Eccleſiæ invalida per ratihabitionem ſuperioris firmatur.* Probant textus *in capite* 1. *de tranſactionibus*, *cap.* 2. *de clandeſtin. deſponſat. cap. cum nos* 3. *de his quæ fiunt à Prælatis*, *cap. ult.* 16. *quæſt.* 1. *cap. ſi qua de rebus*, 12. *quæſt.* 2. *cap. cura*, *de jurepatronat. l. ſi fundus*, §. *ſi neſcio*, *ff. de pignor. l.* 5. §. *ſed ſi mutua*, *ff. de in rem verſo*, *l. ſi quis mihi bona*, §. *ſi juſſerim*, *ff. de adquirend. hæredit.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, Caſtillo *tom.* 5. *controverſ. cap.* 89. *num.* 113. Suarez *de legibus*, *lib.* 8. *cap.* 18. Riccius *in praxi*, *ex deciſ.* 24. *uſque ad* 103. Redoanus *de rebus Eccleſiæ*, *quæſt.* 32. & 44. Molina *de juſtitia*, *diſput.* 468.

8. PROPONUNTUR VARIÆ DIFFICULTATES. Sed hæc communis aſſertio non leves patitur dubitandi rationes; prima enim inſurgit ex eo, nam nullo Pontificis aſſenſu conventionem ex cauſa permutationis à Fantino defenſore Eccleſiæ Romanæ in partibus Panormitanæ Provinciæ egere, ex eo probatur; nam hujuſmodi defenſores procuratores ſunt Eccleſiæ cum libera adminiſtratione; ſed procuratores cum libera adminiſtratione poſſunt diſtrahere res, vendere, & permutare abſque novo domini conſenſu, *l. quâ ratione*, §. *non ſolum*, *ff. de acquirend. poſſeſſ. l. procurator* 58. *ff. de procurator. l. libera* 48. *ff. de peculio*, *l. ſi convenerit* 18. *ff. de pignorat. l. ultim. ff. de novationibus*, *cap. ad agendum* 4. *de procurator. lib.* 6. Arnold. Vinius *lib.* 1. *ſelectar. cap.* 11. Valeron *de tranſact. tit.* 4. *quæſt.* 5. licèt contrarium obſervetur in procuratore bonorum, *l. procurator* 63. *ff. de procurator. l. procuratorem* 16. *Cod. eod. tit.* docent Faber, & Gothofredus *in d. l. procurator* 58. Barboſa *in l. cum autem*, §. *tranſgrediamur*, *ff. ſoluto matrimon.* Pacius *cent.* 2. *quæſt.* 47. In procuratore agnoſcunt prædictum diſcrimen, licèt in mando diſſentiant, Donell. *lib.* 4. *comment. cap.* 15. Cujac. *lib.* 6. *Digeſt. Modeſtini in d. l. procurator* 63. Faber *lib.* 16. *conjectur. cap.* 21. igitur permutatio à defenſore facta in præſenti caſu abſque ullo Pontificis aſſenſu vires obtinebat. Secunda difficultas ex eo naſcitur; nam ſi deſideraretur aſſenſus Pontificis, maximè ad alienationis ſolennitatem, & ut Pontifex authoritatem illi præſtaret, ut regulariter in alienationibus rerum eccleſiaſticarum deſideratur. Sed quotiens alicuius authoritas ad alienationis valorem deſideratur, debet interponi tempore contractus, & ex poſtfacto ſuperveniens nihil operatur, *l. obligari* 9. §. *tutor* 5. *ff. de author. tutor.* §. *tutor*, *Inſtit. eod. tit.* ergo ratihabitio Pontificis in præſenti non poterat validam reddere alienationem à principio invalidam. Tertiò in præſentem aſſertionem inſurgi poteſt ex textu *in cap. non liceat Papæ*, 12. *quæſt.* 2. ubi Symmachus Pontifex ſtatuit, ne liceat Papæ res Eccleſiæ alienare: igitur nec ex authoritate Pontificis licet res Eccleſiæ alienare, & per conſequens in præſenti ſpecie permutatio nec ex conſenſu Pontificis ſuſtineri poterat.

His tamen difficultatibus minimè obſtantibus, 9. RES ECCLESIÆ ALIENARI NON POSSUNT. vera eſt præſens deciſio, ad cujus expoſitionem ſciendum eſt, jam à quarto Eccleſiæ ſæculo prohibitum fuiſſe res Eccleſiæ alienare abſque conſenſu Primatis, & Epiſcoporum comprovincialium; retro enim tribus ſæculis prohibitio hæc alienationis rerum Eccleſiæ non vigebat; ſiquidem Epiſcopi curam earum habebant, & pro neceſſitatibus diſpenſabant, *cap. præcipimus*, *cap. videntes* 16. 12. *quæſt.* 1. *cap. quiſquis* 12. *quæſt.* 2. plura congerunt Antonius Auguſtin. *in epitome juris*, *lib.* 4. *tit.* 80. Turrianus *lib.* 1. *pro canonibus*, *cap.* 14. Severinus *in can.* 39. *Apoſtolor.* Robertus *lib.* 2. *rer. judicatar. capite* 2. ſed cùm hæc nimia ſolennitas Eccleſiæ patrimonio damnum attuliſſet, ſiquidem ex defectu conſenſus Primatis, & Epiſcoporum alienationes, quæ plerumque ipſis Eccleſiis utiles ſunt, *l. jubemus* 14. §. *ſanè*, *Cod. de ſacroſanct. Eccleſ.* omittebantur, & negligebantur; hæc ſolennitas immutata fuit in Concilio Carthaginenſi 4. *can.* 32. relato *in cap.* 1. *de his quæ fiunt à Prælat.* & loco conſenſus Primatis, & Epiſcoporum, collaudatio, ſeu approbatio Sacerdotum præſcripta fuit: & licèt hic canon Carthaginenſis à Gratiano tribuatur Leoni I. *in cap. ſine*, 12. *quæſt.* 2. & à Raymundo Gregorio IX. *in d. cap.* 1. *de his quæ fiunt*; tamen ut jam notarunt Vinius *in not. ad Concil. Valent. tomo* 1. *Concil. pagina* 209. Anton. Auguſt. *in emend. Gratiani*, *lib.* 1. *dial.* 14. propriùs eſt dicti Concilii Carthag. 4. Hanc interdictionem ſuis ſæculis, & legibus firmarunt, varias pœnas adversùs alienatores rerum Eccleſiæ ſanciendo, Leo primus *in cap. ſicut* 52. 12. *quæſt.* 2. Symmachus in Synodo Romana relata *in cap. non liceat*, 12. *quæſt.* 2. & in epiſtola relata *in cap. poſſeſſiones*, 16. *quæſt.* 1. Patres Concilii Agathenſis in canonibus relatis à Gratiano *in cap.* 1. 10. *quæſt.* 2. *cap. ſtatuimus* 31. cum quatuor ſequentibus, *cap. Epiſcopus* 19. *cap. terrulas* 53. 12. *quæſt.* 2. *cap. ſi Epiſcopus* 12. *quæſt.* 5. *cap. in venditionibus* 40. 17. *quæſt.* 4. *cap. clerici*, 16. *quæſt.* 3. & poſt alios Gregor. noſter idem ſtatuit, aliaque neceſſaria ad reſcindendas alienationes contrà factas decrevit, ut conſtat *ex lib.* 1. *epiſt.* 66. & *lib.* 3. *epiſt.* 16. *lib.* 8. *epiſt.* 58. & *libro* 10. *epiſt.* 33. & ejus ævo, ſexto videlicet Eccleſiæ ſæculo, idem ſancitum fuit in Concilio Hiſpal. 1. *can.* 1. Toletan. 1. *can.* 1. & aliis, quæ juxta ſeriem temporum digeſta proponemus in titulo *de reb. Eccleſiæ.*

Secundò ſciendum eſt, inter alias alienationis 10. PERMUTATIO EST ALIENATIO. ſpecies à ſacris canonibus interdictas, commutationem, ſeu permutationem enumerari, *cap. ſine* 52. 12. *quæſt.* 2. *cap.* 1. *de his quæ fiunt à Prælatis*, *cap.* 2. *de rer. permut. authent. de non alienand.* §. *nos igitur*: plura Redoanus *de rebus Eccleſiæ*, *cap.* 2. in permutatione enim negotium agitur, ut res pro re tradatur, *l.* 1. *ff. de rer. permut. l. naturalis* 5. §. 1. *ff. præſcript. verb.* ſive ſpecies pro ſpecie, ſive genus pro genere detur, ut docent Pinellus *in rubric. de reſcind. part.* 1. *cap.* 1. *num.* 10. inter dominos contribuitur, aut inter eos, qui dominorum loco habentur; ſi autem res aliena tradatur, nulla eſt permutatio, *d. l.* 1. §. *ideoque*, *ff. de rer. permut.* Merillus *lib.* 1. *ex Cujac. cap.* 29. & *lib.* 2. *cap.* 13. unde Rector cùm ſit tantùm diſpenſator, non verò dominus rerum ſuæ Eccleſiæ,

Eccleſiæ, *cap.1. 10. quæſt.2. cap. 2. de donat. d. cap. ſine exceptione*, non poteſt permutare res Eccleſiæ cum aliis abſque debita & præſcripta ſolemnitate. Nec obſtat authentica *ſed & permutare*, *C. de ſacroſ. Eccleſ.* ubi cavetur, poſſe Imperatorem res proprias cum Eccleſiæ rebus permutare. Quia hæc conſtitutio accipienda eſt intra juris tramites, videlicet adhibitâ debitâ ſolemnitate. Illud tantùm ſpeciale continet prædicta conſtitutio, videlicet ut voluntas Principis habeatur pro juſta cauſa; & eâ intercedente cum ſolemnitate à jure noſtro præſcripta, permutatio vires habeat, juxta textum *in cap.2. §. hoc jus, 10. quæſt.2. cap.1. de rer. permutat.*

11. ALIENATIO IPSO JURE SUBSISTIT. Tertiò ſciendum eſt, alienationem rerum Eccleſiæ à Rectore, ſeu Prælato factam ſine debita ſolemnitate, nullius momenti eſſe, remque ita alienatam, cum fructibus eſſe reſtituendam Eccleſiæ, *cap. quiſquis 19. cap. quidquid 30. cap. alienationis 37. cap. ſine 52. 12. quæſt.2. d. cap.1. de his quæ fiunt*, ex ratione textus *in cap. Vulterana*, ibi: *Quia contra conſtituta Synodi ab Epiſcopis prædia alienari nullo potuerunt commento*; *12. quæſt.2.* Unde competit Eccleſiæ vindicatio ipſius rei cum fructibus, *d. cap. non licet, cap. ſi quis 6. de reb. Eccleſiæ*, Redoanus *d. tract. de reb. Eccleſiæ, quæſt.22. n.38.* Menochius *de arbitr. caſ. 172. num.8.* Azor *2. tom. moral. lib. 9. cap.1. quæſt.8.* Caſtillo *de uſufruct. cap.54. n.8.* Riccius *in praxi, deciſ.8.* Sed cùm hæc alienatio nulla ſit favore ipſius Eccleſiæ, ut ejus bona conſerventur, juxta textum ita communiter acceptum *in cap. ſi qua 42. 12. quæſt.2.* poteſt Eccleſia approbare ipſam alienationem, conſenſum præſtando illi, qui ex jure debebat alienationi conſentire; unde in arbitrio erit Eccleſiæ alienationem ratam habere, vel nullam dicere, ut probatur *ex cap. Apoſtolos 13. verſ. Quiſquis, cap. precaria 44. 12. quæſt.2.* ubi ſupponitur, neceſſariam eſſe contractus reſciſſionem, ut res Eccleſiæ alienata reſtituatur; nam reſciſſio ibi non ad juris effectus, ſed potiùs ad factum referri debet; quaſi alienatio, quæ de facto præceſſit, de facto quoque revocetur, ut etiam accipitur *in cap. non ſolum 7. de appellatior. in 6. l. ſi dolo 5. C. de R. V.* docens Redoanus *ubi proximè, q.77. cap.1. num.16.* Covarruvias *practicar. cap.28. n.10.* Gutierrez *lib.2. q.12. num. 9.* Surdus *de aliment. tit. 8. privil. 56. num.8.* Mantica *lib.4. de tacitis, tit.7. num.53.* Cancerius *lib.1. variar. cap.13. num.86.* Arias de Meſa *lib.1. var. cap.27.*

12. TRADITUR RATIO DECIDENDI. Ex his jam apparet vera ratio hujus deciſionis. Cùm enim Fantinus permutationem rerum Eccleſiæ cum Projecta celebraret, inconſulto R. P. ad quem ut Epiſcopum urbis Romæ ſpectabat conſenſum præſtare huic alienationi, nulla fuit talis commutatiò, ex defectu ſolemnitatis: ſed licèt à principio vires non haberet, tamen vim ex poſtfacto conſenſu Pontificis obtinuit: & cùm in alienationibus rerum Eccleſiæ ſufficiat ratihabitio, ex ſuprà traditis, & adductis à Redoano *d. q.31.* rectè decidit in præſenti Gregorius, per conſenſum ſupervenientem validam reddi alienationem à principio invalidam, ex regula *Ratihabitionem, de reg. juris in 6.* Cùm enim Pontifex poſſet à principio alienationi conſentire, potuit poſtea conſentiendo invalidam validam reddere; & ſi alia ſolennitas deſideraretur, conſenſus Pontificis omnia suppleret, cùm ipſe dominus ſit rerum Eccleſiæ, ex ſuprà traditis.

13. DISSOLVUNTUR DIFFICULTATES. Nec obſtat prima difficultas ſuprà adducta, verum enim eſt, procuratorem non cum generali, ſed cum libera adminiſtratione conſtitutum, res domini diſtrahere poſſe, ſi modò faciat ex bona fide, *l. creditor 60. §. Lucius, ff. mandati, l. qui fundum 7. §. ſi tutor, ff. pro emptore*; ſed defenſores Eccleſiæ Romanæ in Siciliam miſſi non erant procuratores cum libera, ſed cum generali adminiſtratione, & facultate mittendi frumentum, & alias penſitationes Eccleſiæ Romanæ debitas; non autem habebant liberam facultatem diſtrahendi frumentum, vel Eccleſiæ poſſeſſiones. Inde Fantinus Defenſor in Siciliam miſſus non potuit aliquam ex maſſariis ex cauſa permutationis alienare. Nec ſecunda difficultas refragatur; nam omiſſâ illâ quæſtione, utrum auctoritas tutoris intervenire debeat in ipſo negotio; an verò eo perfecto ſtatim ſequi poſſit, quam pro illuſtratione textus *in l. ſi quis mihi 25. §. juſſu, ff. de adquir. hæredit.* examinant Donel. *lib.3. comm. cap.13.* Faber *in Papinian. tit. 12. princ. 6. illat.32.* Hothoman. *lib.1. amic. cap.3.* Cujac. *lib. 13. obſerv. cap. 31.* dicendum eſt, magnum diſcrimen verſari inter authoritatem tutoris, quæ deſideratur in alienatione rerum pupillarium; & conſenſum ſuperioris, qui accedere debet alienationi rerum Eccleſiæ. Authoritas tutoris requiritur in ipſo negotio, ut ſuppleat defectum judicii in pupillo; conſenſus autem Prælati deſideratur in alienatione tantùm ad ſolemnitatem; unde poſtea ſuperveniens habetur ac ſi à principio adfuiſſet; conſenſus enim poteſt alienationem præcedere, aut ſubſequi, *d. l. ſi quis mihi 25. §. juſſum, l.3. ff. rem ratam haberi:* authoritas autem deſideratur in ipſo negotio, *d. l.9. §. tutor, ff. de authorit. tutor.*

Nec obſtat textus *in cap. non liceat Papæ, 12. q.2.* ſuprà expenſus, pro cujus interpretatione plerumque animadvertitur, tam nomen Papæ, quàm Pontificis, commune olim fuiſſe omnibus Epiſcopis; & ſic paſſim Pontifex pro Epiſcopo accipitur apud Cyprianum, Hieronymum, Auguſtinum, & alios Eccleſiæ Patres, ut plura notantes docent Petrus Gregor. *lib. 15. ſyntagm. cap. 2. num. 13.* Baronius *anno 165. n.4.* Mendoza *lib.2. pro confirm. Concilior. cap.32.* Savarus *ad Sidonium lib.6. epiſt.1. verb. Papa:* Ambianas *ad Tertul. de pudic. cap.13. obſerv.1.* & nos *in cap.2. de poſtulat. Prælat.* Unde aiunt Archidiaconus & Turrecrem. *in d. cap. non licet*, nomine Papæ Epiſcopum ſignificari, & comprehendi. Sed hæc ſolutio refellitur ex ultimis verbis ipſius textus, ubi docetur, eam deciſionem tantùm ad Romanam Eccleſiam ſpectare: quare dicendum eſt, Symmachum ejus textus authorem, eſſe accipiendum de ipſo Pontifice, qui licèt poſſit poteſtate abſolutâ omnia Eccleſiæ bona quomodocumque diſtrahere, ut docet Redoanus *d. q.44. & 45.* tamen ſecundùm leges Eccleſiaſticas, quibus quoad vim directivam ligatur ipſe Pontifex, ut probabimus *in cap.1. de probationibus*, non poteſt ſine cauſa eas alienare, aut alienationi conſentire; ſi tamen conſenſum præſtiterit, recta erit alienatio, *cap. ad audientiam 12. de præſcrip. cap. per tuas, de donation.* & innuitur *in extravag. Ambitioſæ, de rebus Eccleſiæ*, ut contingit in alienatione rerum minoris ex reſcripto Principis, ſine decreto facta, *l.2. C. quando decreto non eſt opus.* Peccare autem lethaliter ipſum R. P. ſine cauſa alienationi conſenſum præſtando, docent Sanchez *lib. 8. de matrim. diſput.18. à n.6.* In noſtro autem caſu juſta cauſa alienationis præceſſerat à defenſore examinata; quare validè, & licitè potuit Gregorius tali permutationi conſentire.

14. EXPONITUR CAP. NON LICEAT, 12. Q. 2.

Supradictæ aſſertioni adverſatur textus *in cap.2. §. item ſibi invicem, 10. q.2. cap.1. de reb. Eccleſiæ, cap. ad quæſtionum 5. de rer. permut.* ubi deciditur, poſſe Rectores Eccleſiarum inter ſe invicem bona Eccleſiarum permutare: igitur abſque ullo Pontificis conſenſu potuit Fantinus maſſariam permutare. Etiam difficilis eſt textus *in d. cap.1. de reb. Eccleſ.* 15. OPPONUNTUR VARII TEXTUS.

 dum

Maſſarii accipiuntur pro colonis agrorum à Rothario Longobardorum Rege *in edicto*, *cap.* 47. & apud Petrum de Vineis Maſſarii dicuntur, qui villis præficiebantur, *lib.* 3. *epiſt.* 66.

6. f *Provinciæ Siciliæ.*] Ad differentiam provinciæ Panormitanæ.

g *Titulo donationis.*] Ideſt causâ; titulus enim à tuendo dicitur, teſte Varrone; unde olim milites tituli dicebantur, quia patriam tuebantur. Feſtus Pompeius *verb. Titulus:* latè Deo volente illuſtrabo *in cap.* 2. *de præbend.* Unde titulus eſt cauſa, quæ defendit poſſeſſorem in detentione ipſius; quare interrogatus cur rem poſſideat? reſpondet, quia emi, quia donatum accepi, aliàs improba poſſeſſio eſt, *l. improba* 7. *Cod. de adquir. poſſeſſ.* injuſta, *l. nullo* 24. *Cod. de rei vindic.* qui enim ſine titulo rem poſſidet, interrogatus cur poſſideat? reſpondet, quia poſſideo, *l. nec ullam* 13. §. 1. *ff. de petit. hæredit. l.* 2. *Cod. eod. tit.*

COMMENTARIUM.

7. CONCLUSIO PROBATUR. Ex hac Gregorii epiſtola talis deducitur aſſertio: *Permutatio rei Eccleſiæ invalida per ratihabitionem ſuperioris firmatur.* Probant textus *in capite* 1. *de tranſactionibus*, *cap.* 2. *de clandeſtin. deſponſat. cap. cum nos* 3. *de his quæ fiunt à Prælatis*, *cap. ult.* 16. *quæſt.* 1. *cap. ſi qua de rebus*, 12. *quæſt.* 2. *cap. cura*, *de jurepatronat. l. ſi fundus*, §. *ſi neſcio*, *ff. de pignor. l.* 5. §. *ſed ſi mutua*, *ff. de in rem verſo*, *l. ſi quis mihi bona*, §. *ſi juſſerim*, *ff. de adquirend. hæredit.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, Caſtillo *tom.* 5. *controverſ. cap.* 89. *num.* 113. Suarez *de legibus*, *lib.* 8. *cap.* 18. Riccius *in praxi*, *ex deciſ.* 24. *uſque ad* 103. Redoanus *de rebus Eccleſiæ*, *quæſt.* 32. & 44. Molina *de juſtitia*, *diſput.* 468.

8. PROPONUNTUR VARIÆ DIFFICULTATES. Sed hæc communis aſſertio non leves patitur dubitandi rationes; prima enim inſurgit ex eo, nam nullo Pontificis aſſenſu conventionem ex cauſa permutationis à Fantino defenſore Eccleſiæ Romanæ in partibus Panormitanæ Provinciæ egere, ex eo probatur; nam hujuſmodi defenſores procuratores ſunt Eccleſiæ cum libera adminiſtratione; ſed procuratores cum libera adminiſtratione poſſunt diſtrahere res, vendere, & permutare abſque novo domini conſenſu, *l. quæ ratione*, §. *non ſolum*, *ff. de acquirend. poſſeſſ. l. procurator* 58. *ff. de procurator. l. libera* 48. *ff. de peculio*, *l. ſi convenerit* 18. *ff. de pignorat. l. ultim. ff. de novationibus*, *cap. ad agendum* 4. *de procurator. lib.* 6. Arnold. Vinius *lib.* 1. *ſelectar. cap.* 11. Valeron *de tranſact. tit.* 4. *quæſt.* 5. licèt contrarium obſervetur in procuratore bonorum, *l. procurator* 63. *ff. de procurator. l. procuratorem* 16. *Cod. eod. tit.* docent Faber, & Gothofredus *in d. l. procurator* 58. Barboſa *in l. cùm autem*, §. *tranſgrediamur*, *ff. ſoluto matrimon.* Pacius *cent.* 2. *quæſt.* 47. In procuratore agnoſcunt prædictum diſcrimen, licèt in modo diſſentiant, Donell. *lib.* 4. *comment. cap.* 15. Cuiac. *lib.* 6. *Digeſt. Modeſtini in d. l. procurator* 63. Faber *lib.* 16. *conjectur. cap.* 21. igitur permutatio à defenſore facta in præſenti caſu abſque ullo Pontificis aſſenſu vires obtinebat. Secunda difficultas ex eo naſcitur; nam ſi deſideraretur aſſenſus Pontificis, maximè ad alienationis ſolennitatem, & ut Pontifex authoritatem illi præſtaret, ut regulariter in alienationibus rerum eccleſiaſticarum deſideratur. Sed quotiens alicuius authoritas ad alienationis valorem deſideratur, debet interponi tempore contractus, & ex poſtfacto ſuperveniens nihil operatur, *l. obligari* 9. §. *tutor* 5. *ff. de author. tutor.* §. *tutor*, *Inſtit. eod. tit.* ergo ratihabitio Pontificis in præſenti non poterat validam reddere alienationem à principio invalidam. Tertiò in præſentem aſſertionem inſurgi poteſt ex textu *in cap. non liceat Papæ*, 12. *quæſt.* 2. ubi Symmachus Pontifex ſtatuit, ne liceat Papæ res Eccleſiæ alienare: igitur nec ex authoritate Pontificis licet res Eccleſiæ alienare, & per conſequens in præſenti ſpecie permutatio nec ex conſenſu Pontificis ſuſtineri poterat.

9. RES ECCLESIÆ ALIENARI NON POSSUNT. His tamen difficultatibus minimè obſtantibus, vera eſt præſens deciſio, ad cujus expoſitionem ſciendum eſt, jam à quarto Eccleſiæ ſæculo prohibitum fuiſſe res Eccleſiæ alienare abſque conſenſu Primatis, & Epiſcoporum comprovincialium; retro enim tribus ſæculis prohibitio hæc alienationis rerum Eccleſiæ non vigebat; ſiquidem Epiſcopi curam earum habebant, & pro neceſſitatibus diſpenſabant, *cap. præcipimus*, *cap. videntes* 16. 12. *quæſt.* 1. *cap. quiſquis* 12. *quæſt.* 2. plura congerunt Antonius Auguſtin. *in epitome juris*, *lib.* 4. *tit.* 80. Turrianus *lib.* 1. *pro canonibus*, *cap.* 14. Severinus *in can.* 39. *Apoſtolor.* Robertus *lib.* 2. *rer. judicatar. capite* 2. ſed cùm hæc nimia ſolennitas Eccleſiæ patrimonio damnum attuliſſet, ſiquidem ex defectu conſenſus Primatis, & Epiſcoporum alienationes, quæ plerumque ipſis Eccleſiis utiles ſunt, *l. jubemus* 14. §. *ſanè*, *Cod. de ſacroſanct. Eccleſ.* omittebantur, & negligebantur; hæc ſolennitas immutata fuit in Concilio Carthaginenſi 4. *can.* 32. relato *in cap.* 1. *de his quæ fiunt à Prælat.* & loco conſenſus Primatis, & Epiſcoporum, collaudatio, ſeu approbatio Sacerdotum præſcripta fuit: & licèt hic canon Carthaginenſis à Gratiano tribuatur Leoni I. *in cap. ſine*, 12. *quæſt.* 2. & à Raymundo Gregorio IX. *in d. cap.* 1. *de his quæ fiunt*; tamen ut jam notarunt Vinius *in not. ad Concil. Valent. tomo* 1. *Concil. pagina* 209. Anton. Auguſt. *in emend. Gratiani*, *lib.* 1. *dial.* 14. propriùs eſt dicti Concilii Carthag. 4. Hanc interdictionem ſuis ſæculis, & legibus firmarunt, varias pœnas adversùs alienatores rerum Eccleſiæ ſanciendo, Leo primus *in cap. ſicut* 52. 12. *quæſt.* 2. Symmachus in Synodo Romana relata *in cap. non licet*, 12. *quæſt.* 2. & in epiſtola relata *in cap. poſſeſſiones*, 16. *quæſt.* 1. Patres Concilii Agathenſis in canonibus relatis à Gratiano *in cap.* 1. 10. *quæſt.* 2. *cap. ſtatuimus* 31. cum quatuor ſequentibus, *cap. Epiſcopus* 19. *cap. terrulas* 53. 12. *quæſt.* 2. *cap. ſi Epiſcopus* 12. *quæſt.* 5. *cap. in venditionibus* 40. 17. *quæſt.* 4. *cap. clerici*, 16. *quæſt.* 3. & poſt alios Gregor. noſter idem ſtatuit, aliaque neceſſaria ad reſcindendas alienationes contrà factas decrevit, ut conſtat *ex lib.* 1. *epiſt.* 66. & *lib.* 3. *epiſt.* 16. *lib.* 8. *epiſt.* 58. & *libro* 10. *epiſt.* 33. & ejus ævo, ſexto videlicet Eccleſiæ ſæculo, idem ſancitum fuit in Concilio Hiſpal. 1. *can.* 1. Toletan. 1. *can.* 1. & aliis, quæ juxta ſeriem temporum digeſta proponemus in titulo *de reb. Eccleſiæ.*

10. PERMUTATIO EST ALIENATIO. Secundò ſciendum eſt, inter alias alienationis ſpecies à ſacris canonibus interdictas, commutationem, ſeu permutationem enumerari, *cap. ſine* 52. 12. *quæſt.* 2. *cap.* 1. *de his quæ fiunt à Prælatis*, *cap.* 2. *de rer. permut. authent. de non alienand.* §. *nos igitur*: plura Redoanus *de rebus Eccleſiæ*, *cap.* 2. in permutatione enim negotium agitur, ut res pro re tradatur, *l.* 1. *ff. de rer. permut. l. naturalis* 5. §. 1. *ff. præſcript. verb.* ſive ſpecies pro ſpecie, ſive genus pro genere detur, ut docent Pinellus *in rubric. de reſcind. part.* 1. *cap.* 1. *num.* 10. inter dominos contribuitur, aut inter eos, qui dominorum loco habentur; ſi autem res aliena tradatur, nulla eſt permutatio, *d. l.* 1. §. *ideoque*, *ff. de rer. permut.* Merillus *lib.* 1. *ex Cuiac. cap.* 29. & *lib.* 2. *cap.* 13. unde Rector cùm ſit tantùm diſpenſator, non verò dominus rerum ſuæ

Eccleſiæ,

Google

Eccleſiæ, *cap.*1. 10. *quæſt.*2. *cap.* 2. *de donat.* *d. cap. ſine exceptione*, non poteſt permutare res Eccleſiæ cum aliis abſque debita & præſcripta ſolemnitate. Nec obſtat authentica *ſed & permutare*, *C. de ſacroſ. Eccleſ.* ubi cavetur, poſſe Imperatorem res proprias cum Eccleſiæ rebus permutare. Quia hæc conſtitutio accipienda eſt intra juris tramites, videlicet adhibitâ debitâ ſolemnitate. Illud tantùm ſpeciale continet prædicta conſtitutio, videlicet ut voluntas Principis habeatur pro juſta cauſa; & eâ intercedente cum ſolemnitate à jure noſtro præſcripta, permutatio vires habeat, juxta textum *in cap.* 2. §. *hoc jus*, 10. *quæſt.*2. *cap.*1. *de rer. permutat.*

11. Alienatio ipſo jure ſubſiſtit.

Tertiò ſciendum eſt, alienationem rerum Eccleſiæ à Rectore, ſeu Prælato factam ſine debita ſolemnitate, nullius momenti eſſe, remque ita alienatam, cum fructibus eſſe reſtituendam Eccleſiæ, *cap. quiſquis* 19. *cap. quidquid* 30. *cap. alienationis* 37. *cap. ſine* 52. 12. *quæſt.*2. *d. cap.*1. *de his quæ fiunt*, ex ratione textus *in cap. Vulterana*, ibi: *Quia contra conſtituta Synodi ab Epiſcopis prædia alienari nullo potuerunt commento*; 12. *quæſt.*2. Unde competit Eccleſiæ vindicatio ipſius rei cum fructibus, *d. cap. non licet*, *cap. ſi quis* 6. *de reb. Eccleſiæ*, Redoanus *d. tract. de reb. Eccleſiæ*, *quæſt.*22. *n.*38. Menochius *de arbitr. caſ.* 172. *num.*8. Azor 2. *tom. moral. lib.* 9. *cap.*1. *quæſt.*8. Caſtillo *de uſufruct. cap.*54. *n.*8. Riccius *in praxi*, *deciſ.*8. Sed cùm hæc alienatio nulla ſit favore ipſius Eccleſiæ, ut ejus bona conſerventur, juxta textum ita communiter acceptum *in cap. ſi qua* 42. 12. *quæſt.*2. poteſt Eccleſia approbare ipſam alienationem, conſenſum præſtando illi, qui ex jure debebat alienationi conſentire; unde in arbitrio erit Eccleſiæ alienationem ratam habere, vel nullam dicere, ut probatur *ex cap. Apoſtolos* 13. *verſ. Quiſquis*, *cap. precaria* 44. 12. *quæſt.*2. ubi ſupponitur, neceſſariam eſſe contractus reſciſſionem, ut res Eccleſiæ alienata reſtituatur; nam reſciſſio ibi non ad juris effectus, ſed potiùs ad factum referri debet; quaſi alienatio, quæ de facto præceſſit, de facto quoque revocetur, ut etiam accipitur *in cap. non ſolùm* 7. *de appellatior. in* 6. *l. ſi dolo* 5. *C. de R. V.* docens Redoanus *ubi proximè*, *q.*77. *cap.*1. *num.*16. Covarruvias *practicar. cap.*28. *n.*10. Gutierrez *lib.*2. *q.*22. *num.* 9. Surdus *de aliment. tit.* 8. *privil.* 56. *num.*8. Mantica *lib.*4. *de tacitis*, *tit.*7. *num.*53. Cancerius *lib.*1. *variar. cap.*13. *num.*86. Arias de Meſa *lib.*1. *var. cap.*27.

12. Traditur ratio decidendi.

Ex his jam apparet vera ratio hujus deciſionis. Cùm enim Fantinus permutationem rerum Eccleſiæ cum Projecta celebraret, inconſulto R. P. ad quem ut Epiſcopum urbis Romæ ſpectabat conſenſum præſtare huic alienationi, nulla fuit talis commutatio, ex defectu ſolemnitatis: ſed licèt à principio vires non haberet, tamen vim ex poſtfacto conſenſu Pontificis obtinuit: & cùm in alienationibus rerum Eccleſiæ ſufficiat ratihabitio, ex ſuprà traditis, & adductis à Redoano *d. q.*31. rectè decidit in præſenti Gregorius, per conſenſum ſupervenientem validam reddi alienationem à principio invalidam, ex regula *Ratihabitionem*, *de reg. juris in* 6. Cùm enim Pontifex poſſet à principio alienationi conſentire, potuit poſtea conſentiendo invalidam validam reddere; & ſi alia ſolennitas deſideraretur, conſenſus Pontificis omnia ſuppleret, cùm ipſe dominus ſit rerum Eccleſiæ, ex ſuprà traditis.

13. Diſſolvuntur difficultates.

Nec obſtat prima difficultas ſuprà adducta, verum enim eſt, procuratorem non cum generali, ſed cum libera adminiſtratione conſtitutum, res domini diſtrahere poſſe, ſi modò faciat ex bona fide, *l. creditor* 60. §. *Lucius*, *ff. mandati*, *l. qui fundum* 7. §. *ſi tutor*, *ff. pro emptore*; ſed defenſores Eccleſiæ Romanæ in Siciliam miſſi non erant procuratores cum libera, ſed cum generali adminiſtratione, & facultate mittendi frumentum, & alias penſitationes Eccleſiæ Romanæ debitas; non autem habebant liberam facultatem diſtrahendi frumentum, vel Eccleſiæ poſſeſſiones. Inde Fantinus Defenſor in Siciliam miſſus non potuit aliquam ex maſſariis ex cauſa permutationis alienare. Nec ſecunda difficultas refragatur; nam omiſsâ illâ quæſtione, utrum auctoritas tutoris intervenire debeat in ipſo negotio; an verò eo perfecto ſtatim ſequi poſſit, quam pro illuſtratione textus *in l. ſi quis mihi* 25. §. *juſſu*, *ff. de adquir. hæredit.* examinant Donel. *lib.*3. *comm. cap.*13. Faber *in Papinian. tit.* 12. *princ.* 6. *illat.*32. Hothoman. *lib.* 1. *amic. cap.*3. Cujac. *lib.* 13. *obſerv. cap.* 31. dicendum eſt, magnum diſcrimen verſari inter authoritatem tutoris, quæ deſideratur in alienatione rerum pupillarium; & conſenſum ſuperioris, qui accedere debet alienationi rerum Eccleſiæ. Authoritas tutoris requiritur in ipſo negotio, ut ſuppleat defectum judicii in pupillo; conſenſus autem Prælati deſideratur in alienatione tantùm ad ſolemnitatem; unde poſtea ſuperveniens habetur ac ſi à principio adfuiſſet; conſenſus enim poteſt alienationem præcedere, aut ſubſequi, *d. l. ſi quis mihi* 25. §. *juſſum*, *l.*3. *ff. rem ratam haberi*: authoritas autem deſideratur in ipſo negotio, *d. l.*9. §. *tutor*, *ff. de authorit. tutor.*

14. Exponitur cap. non liceat, 12. q. 2.

Nec obſtat textus *in cap. non liceat Papæ*, 12. *q.*2. ſuprà expenſus, pro cujus interpretatione plerumque animadvertitur, tam nomen Papæ, quàm Pontificis, commune olim fuiſſe omnibus Epiſcopis; & ſic paſſim Pontifex pro Epiſcopo accipitur apud Cyprianum, Hieronymum, Auguſtinum, & alios Eccleſiæ Patres, ut plura notantes docent Petrus Gregor. *lib.* 15. *ſyntagm. cap.* 2. *num.* 13. Baronius *anno* 165. *n.*4. Mendoza *lib.*2. *pro confirm. Concilior. cap.*32. Savarus *ad Sidonium lib.*6. *epiſt.*1. *verb. Papa*: Ambianas *ad Tertul. de pudic. cap.*13. *obſerv.*2. & nos *in cap.*2. *de poſtulat. Prælat.* Unde aiunt Archidiaconus & Turrecrem. *in d. cap. non licet*, nomine Papæ Epiſcopum ſignificari, & comprehendi. Sed hæc ſolutio refellitur ex ultimis verbis ipſius textus, ubi docetur, eam deciſionem tantùm ad Romanam Eccleſiam ſpectare: quare dicendum eſt, Symmachum ejus textus authorem, eſſe accipiendum de ipſo Pontifice, qui licèt poſſit poteſtate abſolutâ omnia Eccleſiæ bona quomodocumque diſtrahere, ut docet Redoanus *d. q.*44. & 45. tamen ſecundùm leges Eccleſiaſticas, quibus quoad vim directivam ligatur ipſe Pontifex, ut probabimus *in cap.*1. *de probationibus*, non poteſt ſine cauſa eas alienare, aut alienationi conſentire; ſi tamen conſenſum præſtiterit, recta erit alienatio, *cap. ad audientiam* 12. *de præſcrip. cap. per tuas*, *de donation.* & innuitur *in extravag. Ambitioſæ*, *de rebus Eccleſiæ*, ut contingit in alienatione rerum minoris ex reſcripto Principis, ſine decreto facta, *l.*2. *C. quando decreto non eſt opus.* Peccare autem lethaliter ipſum R. P. ſine cauſa alienationi conſenſum præſtando, docent Sanchez *lib.* 8. *de matrim. diſput.*18. *à n.*6. In noſtro autem caſu juſta cauſa alienationis præceſſerat à defenſore examinata; quare validè, & licitè potuit Gregorius tali permutationi conſentire.

15. Opponuntur varii textus.

Supradictæ aſſertioni adverſatur textus *in cap.*2. §. *item ſibi invicem*, 10. *q.*2. *cap.*1. *de reb. Eccleſiæ*, *cap. ad quæſtionum* 5. *de rer. permut.* ubi deciditur, poſſe Rectores Eccleſiarum inter ſe invicem bona Eccleſiarum permutare: igitur abſque ullo Pontificis conſenſu potuit Fantinus maſſariam permutare. Etiam difficilis eſt textus *in d. cap.* 1. *de reb. Eccleſ.*

dum ibi permittitur, ex conſenſu tantùm Abbatis rem monaſterii alienari, cùm certum ſit, eo in caſu etiam Epiſcopi licentiam deſiderari, *cap. Abbatibus* 41. 12. *q.* 2. *cap. in venditionibus* 40. 17. *q.*4. Pro iſtorum jurium interpretatione diſcrimen conſtituunt Riccius *in praxi, deciſ.*74. Barboſa *de poteſt. Epiſcop. alleg.* 95. *num.* 55. inter permutationes factas inter perſonas eccleſiaſticas, & celebratas inter perſonam eccleſiaſticam, & ſæcularem. Primo caſu aſſerunt, neceſſariam non eſſe Epiſcopi licentiam, juxta jura ſuprà adducta: ſecundo verò caſu conſenſum deſiderari, aliterque permutationem factam nullam eſſe, *cap.*1.10. *q.*2. *cap. ſive* 12. *q.* 2. *dicta extravaganti Ambitioſæ.* Sed hoc diſcrimen admitti non poteſt, cùm certum ſit, utroque caſu permutationem inutiliter contrahi. Nec etiam contrarium probant textus ſuprà citati; nam in permutationibus, de quibus in eis agitur, ſupponendus eſt conſenſus, tam Rectoris Eccleſiæ, quàm Epiſcopi, omnemque ſolemnitatem præceſſiſſe. Nec ſecunda difficultas obſtat; nam dicendum eſt, Abbates eſſe in duplici differentia; alii enim ſunt exempti à lege diœceſana privilegio, aut conſuetudine, de quibus egi *in cap. grave, cap. licèt, de offic. ordin.* alii verò ſunt ſubjecti Epiſcopis, de quibus *in d. cap. Abbatibus, cap. in venditionibus, cap.*1. *de ſupplenda:* unde textus *in d. cap.*1. *de rebus Eccleſiæ,* accipiendus eſt de Abbate exempto, qui cùm à juriſdictione Epiſcopi ſit exemptus, poteſt alienationi conſentire; textus verò ſuprà citati loquuntur de Abbatibus Epiſcopo ſubjectis, qui per ſe alienationi conſentire non valent.

CAPUT III.

a Gregorius b *Januario Epiſcopo Caralitano.*

Qualiter in *c* Sardinia minores, vel pauperes, ab eis qui illis majores ſunt, opprimantur, reverendiſſimi fratris noſtri *d* Dominici Carthaginenſis Epiſcopi, atque eminentiſſimi filii noſtri *e*. Innocentii Præfecti epiſtolæ teſtantur, à quibus ut quæ nobis ſcripta ſunt noveritis, ipſarum vobis epiſtolarum exemplaria prævidimus tranſmittenda: & ideò quia ea, quæ nobis petenda ſunt, offeruntur, ſtudioſè agendum eſt, ut ea, quæ *f* promittuntur, opere compleantur. Si qui eorum, de quibus eſt quæſtio, in Eccleſiam fortaſſe refugerint; ita debet cauſa intelligentiâ noſtrâ diſponi, ut nec ipſi violentiam patiantur; nec ii, qui dicuntur oppreſſi, damna ſuſtineant. Curæ ergo veſtræ ſit ut eis *g* ſacramentum ab his, quorum intereſt, de ſervanda lege, & juſtitia promittatur, & per omnia commoneantur exire, atque ſuorum actuum reddere rationem, quibus etiam Eccleſiæ veſtræ *h* defenſorem deputare vos convenit, cujus ſolicitudine quæ illis fuerint *i* promiſſa, ſerventur, quatenus nec aliis noxia ſint, & ipſis eccleſiaſtica, ſalvâ ratione, poſſint prodeſſe refugia. Ita ergo fraternitas veſtra faciat, ut hæc, quæ ejus ſtudio emendanda ſunt, mora per eam, vel impedimentum aliquod non contingat.

NOTÆ.

1. a *Gregorius.*] Ita reſtituo epigraphen, & integram hujus textus ex D. Gregorio *lib.*8. *indict.*3. *epiſt.*38. De ipſo Gregorio Magno nonnulla retuli *in cap.*2. *de conſtit.*

2. b *Januario.*] Januarius patriâ Calaritanus, Archiepiſcopus fuit ipſius civitatis temporibus Gregorii magni, cujus valde familiaris fuit, ut refert, & plura ab eo geſta tradit Dionyſius Bonfant. *in hiſtor. Sanctor. Sardiniæ, lib.*13. *cap.*31. Illi varias ſcripſit epiſtolas, ut conſtat *ex lib.* 1. *epiſt. Gregor. epiſt.*60.61. *&* 62. *&* 81. & *lib.*3. *epiſt.*8.9. *&* 10.

3. c *Sardinia.*] Eſt nobilis inſula Italiæ Provinciæ, aliquando à propriis Regibus gubernata. Theodorus Zincerius *tom.* 3. *lib.* 3. *Sardis quoque turru vehi, & erectam ferre thiaram, ſolis Regibus dabatur.* Triſtis cœlo, & multâ vitiata palude dicitur à Silio Italico *lib.* 12. peſtem facere ſcribit Solinus *Polyſt. cap.*10. peſtilens vocatur à Victore *de viris illuſtribus cap.*65. inde ratio cur olim Judæi ſub Tiberio mittebantur in Sardiniam, ut ibi perirent. Tacitus *lib.*2. *annal. in fine:* quare argutè dictum à Martiali *lib.* 4. *epigram.* 60. *Cùm mors venerit, in medio etiam Tibur Sardiniam eſſe.* Inter Africæ Provincias enumeratur *in l.* 1. *C. de officio Præfecti Africæ, l.*3. *C. Theodoſ. de pœnis, l.* 7. *de exactionibus, eod. C. l.*3. *ad legem Jul. repetundar.* Plura de ejus origine tradunt Berterius *diatr.* 1. Bonfant. *ubi ſuprà,* & Viccius *in hiſtor. ipſius inſulæ.*

d *Dominici.*] Qui in collatione adversùs Donatiſtas in Concilio Carthaginenſi ſubſcripſerat. Baronius *anno* 544. 4.

e *Innocentii Præfecti.*] Qui etiam ſcripſerat D. Gregor. *lib.*9. *epiſt.*1. Ad hujus Præfecti Prætorio Africæ expoſitionem ſciendum eſt, Africam occupatam fuiſſe à Vvandalis anno 439. ut referunt Iſidorus *in hiſtor. Vandal.* Victor Uticenſis *lib.*1. *de perſequut. Vvandal.* Baronius *in prædicto anno:* unde rebus Italiæ in ea parte declinantibus, Præfectum proprium non habebat, ſed à Præfecto Italiæ regebatur: ſed cùm iterum recuperata eſſet à Beliſario tempore Juſtiniani, anno 534. ut refert Procopius *lib.* 1. *de bello Vvandal.* ex eo, & aliis refert Baronius *in Prædicto anno,* Præfectum Prætorio Africæ reſtituit, *l.*1. *C. de officio Præfecti Africæ:* de cujus dignitate, officio, & ſcholis videndi ſunt Pancirol. *lib.*2. *variarum, cap.* 188. Jacobus Gutherus *lib.* 1. *de officiis domus Auguſtæ, cap.* 8. Statuit autem Juſtinianus, ut Præfectus ſedem haberet Carthagine, *d. lib.* 1. quia Præfecti Prætorio in Metropolitanis civitatibus degebant, ut tradit Berterius *diatrib.* 1. *cap.* 8. Hujus Præfecti mentio fit à Gregorio *in præſenti.* 5.

f *Promittuntur opere compleantur.*] Nihil enim fidei humanæ ita congruum eſt, quàm ea, quæ inter aliquos placuerunt, ſervare, *l.* 1. *ff. de conſtit. pecunia.* Unde ait Paulus *in l. cùm ampliùs, ff. de regul. juris,* eum naturâ debere, quem jure gentium dare oportet, cujus fidem ſequuti ſumus. Quare in 6.

ſacris

ſacris litteris ſæpiùs repetitum legimus, Deum ipſum Optimum Maximum, qui nullâ lege obſtringi valet, contra naturam ſuam facturum, niſi promiſſa præſtaret. D. Paulus *ad Hebræos cap. 6. verſ. 18.* & *cap. 10. verſ. 23.* & *1. ad Corinthios cap. 1. verſ. 19.* & *cap. 20. verſ. 13.* & *1. ad Theſſalon. cap. 5. verſ. 24.* & *2. ad Titum cap. 2. verſ. 13.* Facit Salomonis ſententia *Proverbior. cap. 5. verſ. 1. Fili mi, ſi quid ſpopondiſti alteri, defixiſti externo volas tuas, illaqueatus es verbis oris tui, captus es enunciationibus oris tui.* De his promiſſionibus Seneca *lib. 5. de beneficiis, cap. 10* aiebat: *Quæ lex ad id præſtandum nos, quod alicui promiſimus, obligat.* Plura Grotius *de jure belli lib. 2. cap. 11.* Mendoza *lib. 1. de pactis, cap. 4.* Donel. *lib. 12. comment. cap. 8.* Galbanus *de V. S. cap. 16.* Vvlſembachius *disput. jur. disput. 31. n. 11.*

g *Sacramentum.*] Id eſt juramentum, *cap. 1. de feriis*, ubi diximus.

h *Defenſorem.*] Defenſores enim primis Eccleſiæ temporibus dabantur minoribus, ſeu pauperibus adversùs oppreſſiones majorum. Concilium Carthag. *5. can. 9. Decreta eſt legatio ad Imperatores propter afflictionem pauperum, quorum moleſtiis ſine intermiſſione fatigatur Eccleſia, ut defenſores ei adversùs potentias divitum cum Epiſcoporum proviſione delegentur.* De defenſore in Africa conſtituto agit Poſſidius *in vita ſancti Auguſtini, cap. 12.* notavit Balſamon *in can. 78. Synodi Carthagin.* Alii ſunt defenſores politici, de quibus *in tit. C. de defenſor. civitatum*, de quibus plura tradunt Baronius *anno* 286. *n. 4.* Meurſius *in gloſſar. verb. Defenſor*, Benedictus Hæphtenus *in vita ſancti Benedicti, cap. 26.* Chriſt. Lupus *in can. 23. Concil. Chalced.* 7.

8. i *Promiſſa ſerventur.*] Ex his verbis deducunt communiter DD. jure noſtro Canonico ex pacto nudo actionem oriri; ſed contrariâ ſententiâ retentâ, hæc verba expoſuimus *in cap. 1. hoc tit.*

CAPUT IV.

a Alexander *Exonien. & Vvigornien. Epiſcop.*

CUm pridem S. P. clericus procurator Prioris & monachorum de b Acra, & P. clericus pro cauſa, quæ inter eos, & prædictum P. ac fratrem ejus, cujus vicem ſe gerere c dicebat, ſuper Eccleſia & capella de L. vertebatur, ad noſtram præſentiam acceſſiſſent, inter ſe, non tamen nobis mediantibus convenerunt, quod eidem P. pro expenſis, quas fecerat, tres d marchæ argenti ſolverentur, & idem P. liti cederet, & à monachorum infeſtatione ceſſaret. Cumque compoſitionem iſtam authoritate Apoſtol. peterent confirmari, nos eam non duximus admittendam pro eo, quod videbatur pravam illicitæ pactionis ſpeciem continere. Monuimus autem prædictum P. ut ipſe, tam pro ſe, quàm pro ſuo fratre monachos in pace dimitteret; & eidem liti omnino abrenunciaret. Ille igitur noſtris monitis acquieſcens, & eidem liti pro ſe, ac fratre ſuo renuncians, authentica inſtrumenta, quæ ſuper hoc habebat, in noſtris manibus reſignavit, quæ nos Priori, & Monachis deſtinantes mandavimus, ut eidem P. & fratri ejus in aliquo ſtuderent beneficio providere, de quo majus lucrum valeant Apoſtolicâ interceſſione percipere, quàm eis deberet ex illa pactione illicita provenire. Cæterùm quia Prior, & fratres adquieſcere noluerunt, mandamus quatenus moneatis eoſdem, ut præfato P. & fratri ejus competens beneficium conferant, & aſſignent: alioquin ſi vobis conſtiterit, dictos clericos à prænominata Eccleſia, & capella abſque ordine judiciario violenter ejectos, ipſos eiſdem reſtitui faciatis, non obſtantibus litteris noſtræ confirmationis, quas prædicti Prior & monachi à nobis impetraſſe noſcuntur.

NOTÆ.

1. a ALexander.] Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap. 4.* & poſt Concilium Lateran. *p. 18. cap. 4.* De Eccleſia Exonienſi egi *in cap. 6. de filiis Presbyt.* de Vvigornienſi *in cap. noſti, de electione.*

b *Acra.*] Aliàs Ægra, eſt monaſterium Eccleſiæ Anglicanæ.

2. c *Dicebat.*] Cùm enim frater eſſet, & conſors litis, non egebat ſpeciali mandato ad agendum, *cap. conſtitutus, de in integ. reſtit.* docent Covarruv. *lib. 1. variar. cap. 6.* Marcha *de juriſdict. 2. p. cap. 30.* Vega *in cap. 2. de foro competenti, num. 52.* Morla *in empor. tit. 7. q. 5.* Carleval *de judiciis, lib. 1. tit. 1. diſt. 2. à num. 144.*

3. d *Tres Marchæ.*] Argenti marcha non ejuſdem valoris eſt apud omnes; nam apud nos marchus Coloniæ habet octo uncias; ſimiliter etiam & marchus Troiæ, *leg. 1. tit. 13. lib. 5. recopil.* de quibus, & eorum valore agunt Covarruvias *de veterum numiſmatum poteſt. cap. 5. numero 1.* Villaſant. *in ſuo Quilatador de oro, y plata, lib. 1. cap. 1.* Georgius Heniſchius *de aſſe, & partibus ejus, pag. 103.* Marcha in Gallia continet 70. coronatos, ut ipſe refert *pag. 104.* in Anglia pendebat tres aureos nummos, quos Angli ducatos appellant. Polydorus Vergilius *lib. 10. hiſtoria Angliæ, pag. 164.* unde in tribus marchis promiſſis in hac deciſione comprehenduntur novem nummi.

Ad hunc textum fuſam dedit repetitionem Primarius noſter D. Joannes de Balboa, qui pro ejus expoſitione adeundus eſt.

CAPUT

by Google

CAPUT V.

Idem a *Eboracenſi Archiepiſcopo.*

ACcepimus, quod quædam Eccleſiæ clericis ſunt tali tenore conceſſæ, quod poſt eorum obitum alii nominatim ſuccedant. Verùm quoniam hoc iniquum eſt, & ſacris canonibus inimicum, & ideo non debet aliquatenus tolerari: f. t. per A. ſ. præc. mand. quat. hujuſmodi ſucceſſiones tam deteſtabiles, & iniquas, contrad. & ap. ceſſ. fieri prohibeas, & omnino frivolas, & vanas eſſe decernas.

N O T Æ.

1. a *EBboracenſi.*] Poſt Concilium Lateranenſe *part.* 28. *cap.* 4. legitur, *Epiſcopo Dunelmenſi:* in prima autem collectione, ſicut in iſta, legitur *Eboracenſi Epiſcopo*, & rectiùs, ut notavit Antonius Auguſtinus *in eo*, qui animadvertit præſentem deciſionem potiùs ſpectare ad titulum de inſtitutionibus, quàm ad præſentem rubricam: ſed cùm in eo proponatur pactum circa ſucceſſionem in beneficio initum, non impropriè compilatur à Raymundo *ſub hoc tit.* Pactum autem in præſenti ſpecie præceſſiſſe, docent, & ſupponunt Butrius, Panormitanus, & alii antiquiores *in præſenti*, quorum opinio ſuadetur ex abuſu Eccleſiæ Anglicanæ, ubi temporibus Alexandri III. ſucceſſio in beneficiis eccleſiaſticis facilè admittebatur, ut notavi *in tit. de filiis Presbyterorum.*

COMMENTARIVM.

2. Concluſio deducitur. EX hoc textu omnes claſſici repetentes deducunt, *non valere pactum de ſuccedendo poſt mortem prælati ipſius Eccleſiæ.* Quæ concluſio ſingularis eſt in jure; quatenus verò prohibet ſucceſſionem in eccleſiaſticis beneficiis, eam probant textus adducti *in cap.* 2. *de filiis Presbyterorum*, & qui communiter expenduntur *in cap.* 1. *de præbendis.* Eam illuſtrant Duarenus *lib.* 6. *de ſacris Eccleſiæ, cap.* 1. *per totum*, Petrus Gregor. *de beneficiis, cap.* 30. *n.* 1. Garcia *eod. tract. p.* 10. *cap.* 1. *num.* 1. Corraſius *eod. tract.* 2. *p. cap.* 7. *num.* 1.

3. Impugnatur prædicta aſſertio. Sed hæc Alexandri deciſio impugnatur ſequentibus argumentis. Primum ex eo naſcitur; nam pactum iniri valet non ſolùm de rebus, quæ præſentes ſunt, verùm & de illis, quæ ſperantur, ut de fructibus naſcituris, de partu ancillæ, de fœtu pecoris, quæ licèt non ſint, tamen ſperantur, *l. nec emptio* 8. *l. ſi emptione* 34. *§. liberum, ff. de contrahenda emptione, l. & quæ nondum* 15. *ff. de pignorib. l. quod in rerum* 24. *ff. de legat.* 1. *l. etiam* 17. *ff. de legat.* 3. *l. cùm illud* 25. *§.* 1. *ff. quando dies legati, l. interdum* 73. *ff. de verb. obligat.* igitur & ſuper ſucceſſione in jure alterius, ſeu viventis beneficio paciſci valet. Secundum militat ex eo, quia pacta ſemel inita ſervanda ſunt, *l. convenire, ff. de pactis, l. pacta* 72. *de contrahend. empt.* & ſicut ab initio paciſci voluntatis eſt, parère conventis eſt neceſſitatis, *l. frater, C. de tranſaction. cap.* 1. *&* 3. *hoc tit.* igitur pactum de ſuccedendo in beneficio alterius obſervandum eſt. Tertium, & difficilius inſurgit; nam hoc pactum de ſuccedendo in beneficio viventis, poſſeſſore defuncto, non ſolùm jure noſtro permiſſum eſt, verùm & introductum, & à ſanctis PP. uſitatum: in Africana enim Eccleſia, ſedato ſchiſmate Donatiſtarum, cùm poſt collationem Donatiſtæ ad fidem catholicam redirent, ſtatutum fuit in Concilio Africano, ut Epiſcopus Catholicus in locum Donatiſtæ ſuffectus, & ipſe Donatiſta rediens Eccleſiam regerent, diviſione ita factâ, juxta textum *in cap.* 1. *de parochiis*; & altero prædefuncto, alius in ejus locum ſuccederet. Refert D. Auguſtinus *in breviculo collationum, cap.* 5. Idem in Hiſpania ſtatutum fuiſſe cum Epiſcopis Arrianis ad fidem reverſis, tradit Mendoza *lib.* 1. *Concilii Illiberit. cap.* 11. igitur conventio, per quam ſucceditur in viventis Eccleſia, aliena non eſt ab eccleſiaſtica diſciplina.

Adhuc tamen Alexandri III. deciſio defendenda eſt, quæ validiſſimis nititur utriuſque juris rationibus. Prima, ne pactum circa viventis ſucceſſionem admittatur, quod tot legibus improbatum reperitur, *l. ſtipulatus, ff. de V. O. l. pactum quod dotali* 15. *C. de pactis, l. ex eo* 4. *C. de inſtitution. l. hæreditas, C. de pactis conventis, l. licèt, l. fin. C. de pactis, l. epiſt.* 52. *§.* 1. *ff. eod. tit. l. littera* 17. *ff. de jure codicil. l. ſi majores* 25. *l. cùm donationis* 34. *C. de tranſact. l. donari* 29. *§. finali, ff. de donat. l. cùm duobus* 52. *§. idem, ff. pro ſocio, l.* 2. *in fin. ff. de his, quæ ut indign. l. ex eo* 4. *C. de inutil. ſtipul.* probant, & diſputant Bronchorſt. *centur.* 1. *aſſert.* 30. Hartmannus Piſtor. *lib.* 4. *q.* 1. *cum ſequent.* Beſold. *in delibat. juris ex lib.* 2. *Pandect. tit. de pactis*, §. 18. *fol.* 221. Valentia *tom.* 1. *illuſtr. tract.* 3. *cap.* 2. Santaloria *interpr.* 14. Robertus *lib.* 1. *rerum judic. cap.* 15. Caſtillo *lib.* 3. *controv. cap.* 9. Cabedo *deciſ.* 164. Franzchiz *exercit.* 8. *q.* 10. Fachineus *lib.* 8. *controv. cap.* 84. Molina *de primog. lib.* 2. *cap.* 6. Caldeira *lib.* 2. *de erroribus, cap.* 7. Drecherus *diſſert.* 1. *&* 7. Pinellus *lib.* 1. *ſelect. cap.* 10. Sarmiento *lib.* 2. *ſelect. cap.* 4. Sanchez *lib.* 7. *de matrim. diſput.* 2. Viglius *in §. igitur, Inſtituta de pupillari*, Hunnius *ad Treutler. volumine* 2. *diſput.* 20. *q.* 4. & *lib.* 3. *var. cap.* 16. Petrus Gregor. *lib.* 41. *ſyntagm. cap.* 4. *cum ſequentibus*, Morla *in empor. tit.* 3. *q.* 5. Merend. *lib.* 1. *controv. cap.* 17. *cum ſequentibus*, Fachineus *lib.* 5. *controv. cap.* 84. Corraſius *lib. unic. epiſtol.* Anton. Gomez *in l.* 22. *Tauri*, Menchaca *illuſtr. cap.* 43. Pacius *cent.* 5. *q.* 11. Raguellius *in l. ult. C. de pactis*, Cujac. *in l.* 2. *§. fin. ff. de his quibus ut indign. in l. donari* 29. *§. ult. ff. de donation.* Faber *de error. decad.* 12. *error.* 2. *cum ſequentibus.* Schifordeger. *lib.* 1. *tract.* 29. Pichardus *de adquir. hæredit. cap.* 8. *n.* 17. Sichardus, Cagnolus, & Donellus *in d. l. ult. C. de pactis*, Arnold. Vinius *de pactis cap.* 19. collega noſter Don Joannes de Larrea *deciſione* 52. *Granat. n.* 21. viventis enim ſucceſſio non datur, nec hæreditas, *l. qui hæreditatem* 19. *l. neminem* 27. *l. qui ſuperſtitis* 94. *ff. de adquir. hæred.* inde de ea agi non poteſt; quo modo accipiuntur textus *in l.* 1. *ff. de hæredit. vel action. vend. l.* 1. *ff. pro hæred. l.* 1. *§. ſi impuberi, ff. de collat. bonor. l.* 2. *§. interdum, ff. de vulgar. l. his qui* 25. *§. an nominatim, ff. de adquir. hæredit. l. ita tamen* 27. *§. à patre, ff. ad Trebell.* licèt in contrarium ſoleant expendi textus *in l.* 1. *ff. quando dies legati, l. qui patri* 59. *ff. de adquir. hæred. l.* 1. *§. ſi libertus, ff. ſi quid in fraudem patroni.* 4. Pactum de hæreditate viventis improbatur.

patroni : meritò ergo quod in rerum natura non eſt, neque ſperari licet, in pactum deduci non poteſt: deinde quia ſi pactum hoc ſervaretur, daretur occaſio captandæ mortis alienæ; nam cùm paciſcens per pactum ſibi ſucceſſionem, aut beneficium deberi cognoſceret, ejus vitæ inſidias apponeret, aut pararet, *ex l. cum pater 7. §. mando, ff. de legat.* 2. quam rationem adducunt Legiſlatores Eccleſiæ *in cap. 1. & 2. de conceſſ. præbend. cap. in primis, 2. q. 1. cap. non ſurem, cap. eum qui 7. q. 1.* & Imperatores *in l. de fideicommiſſo 11. C. de tranſact. l. 33. tit. 11. partit. 5.* quas pactiones odioſas, & triſtiſſimi eventus plenas appellat Juſtinianus *in l. fin. C. de pactis* : unde ut hujuſmodi inſidiæ vitarentur, lege Corneliâ pœna impoſita fuit illis, qui vivi teſtamentum aperuiſſent, *l. 2. §. his qui aperuerint, ff. ad legem Cornel. de falſis, l. ſi quis 38. §. qui vivi, ff. de pœnis* : & ea de cauſa quamvis unicum teſtamentum ſit patris, & pupilli; tamen permittitur patri ſeparatim filiis ſubſtitutionem facere, proprio ſigno claudere, & cerâ conſignare, ne ſubſtitutus ſciat ſe ſubſtitutum pupillo datum eſſe, *§. fin. Inſt. de vulgar.* vel inſidias apponat, ut contigit *in l. Cicero, ff. de pœnis*, & aliis exemplis relatis à P. Gregor. *d. cap. 4.* Rectè igitur in præſenti docetur, pactum de ſuccedendo in beneficio alterius, vires non habere.

5. Exponuntur varia jura. Sed licèt pactum ad adquirendam viventis hæreditatem non admittatur, tamen ad eam conſervandam initum ſuſtinetur, *l. ſi ab eo, C. de legitim. tutor. l. finali, C. de emancip. liber.* Unde licèt pater emancipando filium contractâ fiduciâ id agat, ut hæreditas ad ipſum pertineat, *§. ult. Inſt. de legit. agnator. ſucceſſ.* tamen admittitur ad ipſam. Similiter ſuſtinetur ſtipulatio, quæ in adrogatione interponitur, ut ſi impuberi hæreditas obvenerit, reſtituatur venientibus ab inteſtato, *l. non aliter, ff. de adoption. l. causâ cognitâ 40. ff. de vulgari.* Etiam valet pactum in diſtractione ſervi appoſitum, ut ſi hæreditas illi obvenerit, reſtituatur venditori, *l. ſi quis ſervum, ff. de action. empti.* Et ſimiliter quia ceſſat ratio ſuprà adducta, valet pactum de hæreditate defuncti dividenda; quo modo accipiendi ſunt textus *in l. qui Romæ, §. finali, ff. de verb. oblig. l. 1. C. de pactis, l. qui res 29. ff. de action. empti, l. hac 14. ff. ut legatorum, l. ſi conſtante 24. §. ſi vir, ff. ſoluto matrim. l. Paulus, §. patroni filius, ff. de bonis libertor.* etiamſi nondum delata ſit hæreditas; quo modo intelligendi ſunt textus *in l. nam hoc 11. ff. de hæredit. vel action. vendit.* ubi docetur, hæreditatem in ſuſpenſo exiſtentem vendi poſſe; accipiendus eſt enim textus de hæreditate ſub conditione relicta: pendente enim conditione vendi poteſt, & pactum circa illam factum cuſtoditur. Et textus *in l. 2. §. illud 2. ff. eod. tit.* ubi propoſuit Ulpian. hæredem à patre inſtitutum, eundemque filio pupillariter ſubſtitutum, patris jam defuncti hæreditatem vendidiſſe; quæritur utrum pupilli hæreditas vendita quoque intelligatur? Et reſpondetur, venditam non credi, quia alia hæreditas eſt. Proſequitur Conſultus, & ait, quod ſi actum ſit, ut ea etiam hæreditas in venditionem veniat, venditam intelligi, maximè ſi jam delata eſt: igitur etſi delata non ſit, quia adhuc in rebus humanis non erat, rectè in venditionem deducitur. Huic difficultati frequenter reſpondetur, verbum illud *maximè*, Conſulti ſententiam reſtringere, ut *in l. ſi mihi 34. ff. de donation. inter. l. ſi ſervus 27. §. ſicut maritus 30. l. mulier 56. ff. ad leg. Aquil. l. fin. ff. de novation. juncta l. Lucius 21. ff. de jurejur. l. uſucapionem 9. ff. de uſucapion. juncta l. ſervus 43. §. incorporales, ff. de adquir. rer. domin.* Caldeira *de error. pragmat. cap. 2. n. 4.* & *in d. §. ſilio*, ait illam dictionem *maximè*, taxationem inducere, ut eum caſum tantùm complectatur, quo jam delata ſit: notant Cujac. *in d. l. donari 29. §. fin.* Faber *in rationali ad text. in d. §. illud*, Bronchorſt. *d. aſſert. 30.* P. Gregor. *d. lib. 41. ſyntagm. cap. 5. n. 6.* Raguell. *in d. l. ult.* Tuldenus *ad tit. C. de pactis, n. 6.* Sed hac omiſsâ ſolutione dici poteſt, Ulpianum *in d. §. tantum*, affirmare, impuberis hæreditatem venditam intelligi, maximè ſi jam delata ſit: hæc conſequentia rectè deducitur: igitur etiamſi nondum delata ſit, vendita intelligitur. Supponendum tamen eſt, pupillum deceſſiſſe: quare licèt propter conditionem adjectam hæreditas delata non ſit, tamen ſpes illa vendi poteſt. Docet Donel. *in d. l. ult. n. 6.* Pacius *centur. 5. q. 11.* Etiam de incerta hæreditate paciſci valet, ut in ſpecie textus *in l. 3. §. de illo, ff. pro ſocio*; quem ita accipiunt Raguell. Donel. & Gilkenius *in d. l. ult. C. de pactis*, Gothofredus, & Faber *in d. §. de illo*, Hunnius *d. lib. 3. var. q. 13.* juxta quæ juris principia accipiendi, & exponendi ſunt textus *in l. ſi conſtante 24. §. ſi vir, l. ſi verò 64. ff. ſolut. matrim. l. ult. ff. de legatis 3. l. 1. §. ſi impuberi, ff. de collat. bonorum, l. hæc 14. ff. ut legat. nom. l. eam qui 56. §. fin. ff. ad leg. Falcid. l. litteræ, ff. de jure codicil. l. epiſt. 2. ff. de pactis, l. 4. C. de inutil. ſtipul. l. 1. §. ſi parens, ff. ſi quis à parente, l. 4. ff. de condit. inſtit. l. donari 29. §. donationem, ff. de donat. l. licet 19. C. hoc tit. l. ſi quis ſervum 23. ff. de actionibus empti, l. 34. C. de tranſact.*

6. Traditur alia ratio deciſionis. Sed ut unde digreſſi ſumus, regrediamur, alia ratio hujus deciſionis provenit ex ſucceſſione in beneficiis eccleſiaſticis, à ſacris canonibus inhibita, & improbata, ut probavi *in cap. 2. de filiis Presbyter.* & Deo volente plura dabimus *in cap. 1. de præbendis* : quare etiam conſentiente beneficii poſſeſſore pactum conventum de ſuccedendo in ejus beneficio improbatur, quia poſſeſſor beneficii non poteſt etiam abſque pacto ex propria voluntate, & diſpoſitione deſignare ſucceſſorem in proprio beneficio, *cap. deteſtanda, de conceſſione præbendæ, libro 6. cap. ſi Petrus, cap. Apoſtolica, & per totam 9. quæſt. 1.*

7. Diſſolvuntur argumenta contraria. Nec obſtant argumenta ſuprà in contrarium adducta; nam licèt in aliis negotiis, & rebus ſufficiat ſpes, ut pactum ſuper eis celebrari poſſit; tamen in ſucceſſione, aut hæreditate deſideratur, ut actualiter ſit hæreditas, ut circa eam pactum conventum ſuſtineatur, *l. cum hæreditas 14. ff. de hæred. vel action. vend.* Ratio eſt, quia cùm dicimus, ſpem eſſe in conſideratione, ut vendi, donari, hypothecæ nomine obligari, paciſcive de ea poſſit; intelligendum eſt de ſpe licita, & approbata, non verò de ſpe bonis moribus contraria; igitur cùm ſpes alienæ hæreditatis ſit illicita, & improbata, propter votum captandæ mortis alienæ, *l. donari 29. §. fin. ff. de donation. d. l. 2. §. interdum, l. 1. §. 1. ff. ubi pupillus*; meritò non venit in conſideratione, ut de ea paciſci valeat. Nec ſecundum argumentum adverſatur; ejus enim principium procedit, quando pactum non continet aliquid contra bonos mores, ut pactum, de quo in hoc texto; quia tale pactum non ſuſtinetur. Nec tandem obſtat tertium argumentum deductum ex Eccleſiæ uſu cum Donatiſtis, & Arrianis; nam ut dixi *in cap. quoniam, de officio Ordinarii*, ſpecialiter ut Donatiſtæ, & Arriani allicerentur ad abjurandas hæreſes, ſtatutum fuit, licèt contra juris regulas, ut uno, eodemque tempore duo Prælati eſſent in eadem Eccleſia, & alter alteri decedenti ſuccederet, ut ſic lapſi converſi Eccleſiâ ſuâ non privarentur, & Catholici inſtituti abſque Eccleſia non manerent: docet Mendoza *ubi ſuprà, pag. 12.*

CAPUT

CAPVT VI.

Idem a *Cant. Archiepiſcopo.*

CUm clerici veſtræ juriſdictionis, ſicut accepimus, decedentibus Eccleſiarum *b* perſonis paciſcantur pro ipſis Eccleſiis *c* majores ſolitis ſolvere penſiones, ut faciliùs eaſdem Eccleſias poſſint adipiſci: Nos quidem ad tam deteſtabile vitium extirpandum, attentam volumus curam, & ſolicitudinem adhibere. Inde eſt, quod f. v. per A. ſ præ. m. quat. clericis veſtris, ne id attentare præſumant, publicè ſub diſtricta pœna prohibeatis; & ſi quidem contra prohibitionem veſtram venire præſumpſerint, ap. ceſſ eos Eccleſiis taliter adeptis quamcitiùs ſpolietis, & aliàs pro tantæ præſumptionis exceſſu ſeveritate eccleſiaſtica puniatis. Ad *d* hæc, quia ſunt clerici quidam, qui cum religioſis viris colluſione factâ citra auctoritatem dicti Epiſcopi Eccleſias, quas tenent, eis conſtituunt cenſuales, ut poſt deceſſum eorum Eccleſiæ per repræſentationem eorumdem religioſorum virorum ad filios, vel nepotes clericorum ipſorum poſſint transferri: præſentium auctoritate vobis præcipimus, ut ſi qui clericorum veſtrorum inventi fuerint facere talia, eos à præſcriptis Eccleſiis ſubl. ap. rem. non differatis authoritate Apoſtolica removere, ne de ſua fraude, vel dolo fructum videantur reportare.

NOTÆ.

1\. a CAntuar.] Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap. 6.* & poſt Concil. Lateran. *p. 28. cap. 8.* & *in cap. cum clerici* 11. *de cenſib.* ubi eſt alia pars hujus deciſionis; ex quibus ita hunc textum reſtituo. De Eccleſia Cantuar. egi *in cap. 2. de reſcriptis.*

2\. b *Perſonis.*] Plerumque liberi homines dicuntur perſonæ, ad diſtinctionem ſervorum. Caſſiodorus *lib. 6. epiſt. 8. Quid enim prius facerent inter jura publica, qui perſonam legibus non habebant.* In ſacris canonibus accipitur perſona pro clerico majori, qui primam ſedem in Eccleſia parochiali habet, *cap. quantum*, 1. *q. 3.* Joannes Sariſbarienſis *epiſt.* 11. *Aſſerens Eccleſiam eſſe, & ſe perſonam ejus:* notarunt Boſquetus *ad Innocent. III. lib. 1. epiſt.* 24. & 54. Gaſpar Barthius *lib. 17. adverſ. cap.* 32. De perſonis, & perſonatibus Eccleſiæ Cathedralis aliqua adduxi *in cap. ad aures* 8. *de reſcriptis.*

c *Majores.*] Secus ſi congruentes; eas enim non ſolventes poſſent propriis Eccleſiis privari. 3.
Hanc partem exponemus *in cap. fin. hoc tit.*

d *Ad hæc.*] Hæc verba reperiuntur *in c. ad hæc* 11. *de cenſibus*, ubi ejus commentarium dabimus.

CAPVT VII.

Innocentius III. *in Concilio* [a] *generali.*

PLerique, ſicut accepimus, *b* regulares, & *c* ſæculares clerici, cùm vel domos locant, vel feuda concedunt, in præjudicium parochialium Eccleſiarum pactum adjiciunt, ut conductores, & feudatarii decimas eis ſolvant, & apud eoſdem eligant ſepulturam. Cùm autem id de avaritiæ radice procedat, pactum hujuſmodi penitus reprobamus, ſtatuentes, ut quidquid fuerit occaſione hujus pacti perceptum, Eccleſiæ parochiali reddatur.

NOTÆ.

1\. a GEnerali.] Ita etiam habetur in quarta collectione, *ſub tit. hoc, cap.* 1. & in Concilio Lateran. generali celebrato ſub Innocentio III. *cap.* 56. de quo Concilio egi *in c. cum in cunctis* 7. *de electione.*

2\. b *Regulares.*] Canonici videlicet Eccleſiarum regularium, de quibus paſſim nos in hoc opere.

3\. c *Sæculares.*] Canonici videlicet Eccleſiarum Cathedralium, qui ad differentiam regularium ſæculares dicuntur.

COMMENTARIUM.

4\. EX hoc Concilii generalis decreto communiter deducitur, *Eccleſiam domum locando, aut rem in feudum concedendo, non poſſe pactum adjicere, ut feudatarii in ea ſepeliantur, & decimas illi perſolvant.* Probant hanc aſſertionem textus *in cap. 1. de ſepult. lib. 6. Clement. cupientes, §. ſanè, de pœnis.* Illuſtrant plures relati à Barboſa *in d. cap. 1. de ſepultur.* Cenedus in collectaneis *ad 6. collect. c. 10.* — CONCLUSIO DEDUCITUR, ET PROBATUR.

5\. RATIO DUBITANDI. Sed adversùs hanc aſſertionem duplici argumento inſurgi poteſt. Primum ita efformatur: Illud poteſt fieri pacto, quod poteſt fieri conſuetudine, ut docent Everardus *in locis legalibus, loco* 89. Barboſa *eod. tract. loco* 81. Sed conſuetudine introduci valet, ut decimæ uni Eccleſiæ debitæ alteri ſolvantur, *cap. ad Apoſtolicam, cap. cum ſunt, de decimis.* Covarruv. *lib. 1. variar. c. 17. n. 8.* Gutierrez *lib. 2. canonic. cap. 21.* & præſcriptione, *cap. cum contingat, cap. dudum, de decimis, cap. de quarta, cap. ad aures, de præſcription. cap. 1. eod. tit. lib. 6.*

cap.

cap. ſtatutum, §. *finali*, *eod. tit. & lib.* Moneta *de decimis*, *cap.* 5. *numero* 103. Rebuffus *eod. tract. quæſt.* 13. *numero* 106. Canitius *de decimis*, *cap.* 2. *per totum*, Barboſa *de officio Parochi*, *cap..*, igitur & pacto fieri poterit, ut inquilini, & feudatarii Eccleſiæ alii, quàm Parochiali Eccleſiæ decimas perſolvant. Secundum ita etiam proponitur: Nemo tenetur in propria Parochia ſepeliri, ſed poteſt extra eam in quacumque maluerit ſibi eligere ſepulturam, *cap.* 1. *cap. fraternitatibus* 3. *cap. de uxore*, *in princip. de ſepultur. cap. cum quis*, *cap. his qui*, *cap. ult. eod. tit. lib.* 6. *cap. nimis*, §. 1. *de exceſſib. Prælatorum*: igitur Eccleſiæ inquilini, ſeu ejus feudatarii poſſunt per pactum eligere ſepulturam in ipſa Eccleſia, abſque eo quod Eccleſia Parochialis poſſit infringere ſimilem electionem; cùm nemo debeat ſepeliri in propria Parochia, cùm deceſſit electâ ſepulturâ.

6\. Decimæ ubi ſolvendæ ſunt.

His argumentis minimè obſtantibus, vera eſt Concilii noſtri generalis deciſio, pro cujus vera interpretatione primò ſciendum eſt, jure communi inſpecto, poſt diviſionem parochiarum decimas deberi, & præſtandas eſſe parochis propriis, à quibus ipſi fideles ſacramenta recipiunt, *cap. decimas*, *cap. ſi quis laicus*, 16. *quæſt.* 1. *cap. tua nobis*, *cap. quamvis*, *cap. cum in tua*, *cap. ad Apoſtolica*, *de decimis*. Suarez *tomo* 1. *de religione*, *tract. de decimis*, *cap.* 21. Hunnius *in encyclop. de decimis cap.* 4. Barboſa *de jure eccleſiaſt. de decimis cap.* 28. Ratio eſt; nam decimæ præſtantur ad alimoniam, & ſuſtentationem eorum, qui ſeminant ſpiritualia, *cap. clericos* 1. *q.* 2. *cap. tua nobis*, *de decimis*, *c. cum ſecundùm*, *de præbendis*: ſed Parochi ſpiritualia miniſtrant: igitur illis decimæ ſolvendæ ſunt. Inde vulgò docetur, Parochum habere fundatam ſuam intentionem reſpectu omnium decimarum intra ſuæ Parochiæ limites exiſtentium, *cap. cum tua*, *cap. cum contingat*, *de decimis*: ex quo provenit, ut Parochus ſemper manutenendus ſit in perceptione decimarum ex prædiis propriæ Parochiæ, abſque eo quod Parochus probare teneatur jus decimarum ad ipſum ſpectare. Et ut clariùs procedatur, diſcrimen conſtituendum eſt inter decimas prædiales, & perſonales: prædiales enim debentur Parochiæ, ubi prædia ſunt, *d. cap. tua*, *cap. quoniam*, *de decimis*, *cap. fin. de Parochiis*: per ipſam enim diviſionem Parochiarum à Dionyſio factam, diviſi etiam fuerunt limites earum; unde juxta terminos cujuſque decimæ ſolvendæ ſunt, ita ut prædia unius non confundantur cum prædiis alterius, *cap.* 1. 13. *q.* 1. *cap. Eccleſiæ*, *cap. ſi quis laïcus*, *cap. quicumque*, 16. *q.* 1. Accedit, nam decimæ ſunt onera realia, ut probat Valenzuela *tomo* 1. *conſil.* 33. ſed onera realia debentur ubi prædia ſunt, *l. impoſitiones*, *C. de publican. & vectig.* igitur decimæ debentur illi Parochiæ ubi ſunt. Circa decimas verò perſonales certum eſt, deberi in propria Parochia, ubi quis ſacramenta recipit, & Miſſarum ſolennia audit, *cap. ad Apoſtolica*, *de decimis*, *cap. ſignificavit*, *de parochiis*. Fagundez *in quinque præcepta*, *lib.* 1. *cap.* 1. Moneta *de decimis*, *cap.* 7. *numero* 21. Ratio eſt, quia ſicut proprius Parochus in propria perſona ſacramenta adminiſtrat, ita æquum eſt, ut illi, quibus adminiſtrat, ipſi decimas perſolvant ex quæſtu, & adquiſitis proprio artificio: & ſi eveniat habere aliquem ob duplex domicilium duas Parochias, ſi unum ſit alterius acceſſorium, principali decimæ debentur: ſi verò æqualiter in eis habitet, inter utrumque Parochum decimæ dividuntur. Rebuffus *de decimis*, *quæſt.* 6. Fagundez *ubi ſuprà*, *cap.* 3. *n.* 5. Idem dicendum eſt in decimis mixtis, quæ ex fœtibus animalium præſtantur; ſi enim diverſis anni temporibus in diverſis partibus paſcantur, etiam decimæ dividendæ ſunt: docent Barboſa *ubi ſuprà*, Cancerius *lib.* 1. *variar. reſolut.* 13. Tondutus *reſolut. canonicar. reſolut.* 68. Baſilius *de matrim. lib.* 5. *cap.* 13. §. 3. *n.* 23.

7\. Quilibet poteſt ſibi eligere ſepulturam.

Secundò ſciendum eſt, fideles jam à temporibus Concilii Bracharenſis, & Vaſenſis, de quibus *in cap. præcipiendum*, *cap. nullus*, 13. *q.* 2. poſſe eligere ſepulturam in Eccleſia, quam maluerint, neglectâ majorum ſepulturâ, aut Eccleſiâ Parochiali, *cap.* 1. *cap.* 3. *de ſepultur.* relictâ quartâ funerali propriæ Eccleſiæ Parochiali, *cap.* 1. *de ſepultur.* ubi latè dicemus. Si verò fideles non electâ ſepulturâ, ab inteſtato quoad partem hanc decedant, in ſepulchro majorum ſunt tumulandi, *d. cap.* 1. §. 1. *de exceſſib. Prælator. cap. cum quis*, *cap. his qui*, *cap. ult. hoc tit. lib.* 6. Plura Creſpetius *verb. Sepultura*, Julius Lavorus *variar. lucubrat. tit.* 1. *cap.* 14. Barboſa *de offic. Paroch. c.* 26. niſi monachus ſit qui deceſſit; ille enim, ſive eligat ſepulturam, ſive non, ſepeliendus eſt in proprio monaſterio, *cap. fin. de ſepultur.* docent Chopinus *lib.* 2. *monaſtic. tit.* 3. Tamburinus *de jure Abbatum*, *diſp.* 34. *quæſt.* 1. Diana 5. *p. tract.* 3. *reſolut.* 110. Peregrini etiam, & abſentes, ſi decedant non electâ ſepulturâ, in Eccleſia Cathedrali debent ſepeliri, *cap. officium*, *de offic. Archipresbyter.* Sed jam in praxi obtinuit, ut peregrini, & ſcholaſtici decedentes ſepeliantur in Eccleſia, in qua deceſſerunt, etiamſi Parochus illis non adminiſtraſſet ſacramenta. Barboſa *lib.* 2. *juris Eccleſiæ*, *cap.* 10. *n.* 31.

8\. Traditur ratio decidendi.

Ex quibus liquidò apparet ratio præſentis deciſionis; nam cùm decimæ ex juris diſpoſitione debeantur illi Eccleſiæ, ubi aut fundus eſt, aut Parochianus ſacramenta recipit; ſimiliterque electio ſepulturæ libera ſit, & quilibet poſſit eam eligere in Eccleſia, quam maluerit, ſolutâ quartâ funerali propriæ Eccleſiæ; & pactum, ſeu quælibet conventio contra jus, aut utilitatem tertii non admittatur, *l. juris* 7. §. *ſi paciſcar*, & §. *generaliter*, *l. ſi unus* 27. §. *pacta* 4. *l. inter* 42. *ff. de pactis*, ubi Cujac. & Duaren. Vinius *de pactis cap.* 18. ideo pactum, per quod inquilini, & feudatarii tenentur ſepeliri, & decimas perſolvere illi Eccleſiæ, à qua ſacramenta acceperunt, improbatur; cùm per illud jus publicum, & privata utilitas lædantur.

9\. Reſpondetur argumentis.

Nec obſtant argumenta in contrarium adducta. Non primum, ex quo dicebamus, id poſſe fieri pacto quod poteſt induci conſuetudine; quia illud argumentum procedit quoad ipſos paciſcentes, ita ut quod ab eis auferri poteſt conſuetudine, auferri poſſit ex pacto: at verò quoad jus tertii nunquam procedit, quia ex facto alterius nemo gravari, aut præjudicari debet, *l.* 5. §. 5. *ff. de novi operis nunciatione*, *l. ſolvendo* 39. *ff. de negot. geſtis*, *l. non debet* 74. *ff. de regul. juris*. Nec ſecundum refragatur; nam ideo pactum circa ſepulturam improbatur, quia per illud infringitur libertas ſepulturam eligendi; & cùm ex juribus ſuprà adductis quilibet poſſit ſepulturam eligere ubi maluerit, ideo pactum in præſenti, per quod tenebantur inquilini in certa Eccleſia ſepeliri, improbatur.

10\. Exponitur cap. 1. de pactis in ſexto.

Sed primò ſuperiori aſſertioni obſtat textus *in cap.* 1. *de pactis*, *lib.* 6. ubi proponitur, pactum fuiſſe initum inter Rectorem cujuſdam Eccleſiæ, & certos monachos, ut ipſi monachi non poſſent admittere ad ſepulturam intra ſepta monaſterii, niſi certos, & præfinitos parochianos: quidam parochiani extra præfinitos elegerunt ſepulturam in ipſo monaſterio; conſultus fuit Bonifacius VIII. an in propria Eccleſia, an verò in ſepultura electa deberent ſepeliri? Et reſpondit Bonifacius, inſuper habitâ electione

ipſorum, debere ſepeliri in propria Parochia, juxta conventionem factam inter Rectores, & monachos. Ex quo Bonifacii decreto expreſsè deducitur, pactum circa ſepulturam conventum obſervari debere: igitur pactum, de quo in præſenti deciſione, ſimiliter cuſtodiendum erat. Augetur hæc difficultas *ex cap.* 1. *de ſepultur. lib.*6. ubi pacta, & promiſſiones circa ſepulturam in certa Eccleſia eligendam, vel non, improbantur. Similiter in Clementina *Cupientes*, §. *ſanè*, *de pœnis*, qui virtute pacti aliquem ad ſepulturam admittunt, variis pœnis puniuntur, quia per illud infringitur libertas, & ut ſimoniacum ad alicujus ſuggeſtionem factum cenſetur. Pro cujus textus interpretatione, & conciliatione cum dicto capite 1. *de ſepultur.* ſciendum eſt, pactum in præſenti ſpecie initum fuiſſe circa ſepulturam inter Parochianum, & Rectorem Eccleſiæ, quod ut ſimoniacum improbatur: at verò *in d.cap.* 1. *de pactis*, pactum fuit initum inter Rectorem Eccleſiæ,& monaſterium,quod virtute privilegii,non jure communi,poterat admittere fideles ad ſepulturam: inde Monachi virtute pacti privilegio renunciarunt, & redacti fuerunt ad jus commune; quo inſpecto parochiani non poterant ſepeliri in monaſteriis. Unde per pactum in eo textu initum nulla illis adimitur libertas eligendi ſepulturam, nec ulla ſimoniæ labes datur; quare pactioni ſtandum eſt: at verò *in d.cap.*1.*de ſepulturis*, dabatur ſimoniæ labes; quare inducentes ad ſimile pactum excommunicantur *in d. Clement. Cupientes*: docent Julius Lavorus *d. cap.* 11. *numero* 4. & 5. Gratianus, & alii congeſti à Barboſa *in d. cap.* 1. *de pactis lib.* 6.

II. Intelligitur cap. nuncios, de decimis. Secundò opponi poſſunt textus *in cap. quoniam* 13. *de decimis*, *cap. novum*, *de decimis*, *cap. nuncios*, *eod.tit.* ubi docetur, decimas ſolvendas eſſe Eccleſiis matricibus, & Epiſcopis: igitur pactum conventum in præſenti, ut feudatarii Eccleſiæ Cathedralis,non Parochis, ſed Eccleſiis matricibus decimas perſolverent, tanquam juri communi conſonum, ſervandum erat. Fulcitur hæc difficultas *ex cap.*1. §. *in diœceſi*, 13. *q.*1.*cap. in ſacris*, *cap. ſtatuimus*, 16. *q.*1. ubi aſſeritur, Eccleſiis baptiſmalibus decimas ſolvendas eſſe: igitur non rectè Parochi in præſenti intendebant Eccleſiis Parochialibus parochianos eas præſtare debere; ſiquidem Eccleſiis ubi baptiſmum acceperant, præſtandæ erant. Pro hujus difficultatis ſolutione ſciendum eſt juxta ſuprà dicta, decimas Eccleſiis Parochialibus eſſe præſtandas,nec contrarium probant textus *in d.cap.quoniam*; nam omiſsâ antiquorum ſolutione, quam refellunt Barboſa *de jure Eccleſiaſt. d. cap.*26. *de decimis*, §.2. Baſilius *lib.*5. *de matrimonio*, *cap.*5. 3. dicendum eſt, in eo textu agi de quarta Epiſcopis debita, non ab ipſis Parochianis, ſed à Parochis; ita ut retineatur ab Epiſcopo, non verò à Parochianis exigatur: de qua accipiendus eſt textus *in cap. conceſſo*, 12. *quaſt.*2. Probatur hæc aſſertio ex illis verbis: *Quartâ retentâ.* Epiſcopi enim olim habebant plenam diſpoſitionem decimarum, & pro meritis ſacerdotibus erogabant, *cap.*1.16.*quaſt.*7. Unde ſequentibus temporibus etiam poſt diviſionem Parochiarum certam ſibi partem retinuerunt. Panormit. *in d. cap. quoniam*, *num.*2. Valenzuela *conſil.*26. Nec etiam obſtat textus *in d. cap. nudum*, qui procedit in Epiſcopo Eccleſiæ Cathedralis, quæ ſimul Parochialis eſt; in ejus enim decimis Epiſcopus ut Parochus fundatam habet ſuam juriſdictionem. Unde tanquam Parochus, non tanquam Epiſcopus decimas exigit: docent Rebuffus *de decimis quaſt.*7. Moneta *eod. tract. cap.* 7. Ad eundem etiam caſum referendus eſt textus *in d. cap. nuncios*, junctâ ipſius integrâ, quæ extat poſt Concil. Lateranenſe ſub Alexandro III. *part.*4.*cap.*3. Nam licèt matrix Eccleſia aliquando accipiatur pro baptiſmali, vel Parochiali, ex eo quod ut mater regeneret filios; frequentiùs tamen accipitur pro Eccleſia, quæ habet alias ſibi ſubditas, *cap. ad audientiam*, *de Eccleſiis ædificandis*, *cap. ex tranſmiſſa*, *de præſcription. cap. præterea* 2. *de tranſact. Clement.* 1. *de ſententia excommunication.* Et *in d. cap. nuncios*, de Eccleſia matrice agitur, quæ ſimul Parochialis erat. Nec obſtant textus *in d.cap.de decimis*, *cap. ſacris*; nam baptiſmalis Eccleſia ibi accipitur pro Parochiali, in qua tam baptiſmus, quàm cætera Sacramenta adminiſtrabantur.

CAPUT VIII.

a Gregorius IX.

PActiones factæ à vobis (ut audivimus) pro quibuſdam ſpiritualibus obtinendis, cùm in hujuſmodi omnis pactio, omniſque conventio debeat omninò ceſſare, nullius penitus ſunt momenti. Quod etiam de aliis eſt dicendum, quæ obſervatæ pergunt in animæ detrimentum. Nam etiam juxta legitimas ſanctiones pactum turpe, rei turpis, aut impoſſibilis de jure, vel de facto, nullam obligationem inducit.

NOTÆ.

1. a GRegorius.] Quæ ad hujus inſcriptionis expoſitionem attinent, petenda ſunt ex notis ad epigraphen textus *in cap. fin. de officio judicis.*

COMMENTARIUM.

2. Concluſio primæ partis. EX hac prima parte præſentis deciſionis Gregorii IX. ſequentem deduco illuſtrandam aſſertionem: *Pacta conventa pro beneficiis, ſeu rebus ſpiritualibus obtinendis, nullius ſunt momenti.* Probant eam textus *in cap. ſi quis Epiſcopus* 8. *capite qui pecuniam* 9. *capite Sanctorum* 10. *capite qui iſtud* 11. *cap. judices* 23. *cap. placuit* 103.1. *quaſt.*1. *cap. quàm pio*, *cap. nullus*, *cap. ſicut*, 1. *quaſt.* 1. *cap.* 1. *cap. ſi quis Epiſcopus* 3. *cap. vendentes*, 1. *quaſtione* 3. *cap. ſi quis omnem*, *cap. quicumque*, 1. *quaſtione* 7. *cap. cùm pridem*, *cap. accepimus* 5. *hoc titul. cap. conſtitutus* 4. *cap. de cætero* 5. *cap. ſuper eo* 7. *cap. præterea* 9. *cap. præterea* 10. *de tranſactionib. cap. non ſine* 2. *de arbitris*, *cap. ſuſcitata*, *de in integrum reſtitut. cap. penult. de confirmat. util. cap. quæſitum* 5. *cap. adquiſitione* 6. *cap. fin. de rerum permutatione*, *cap. niſi eſſent*, *de præbendis*, *cap. non ſatis* 8. *cap. cùm in Eccleſia*, *cap. cùm ſit Romana* 10. *cap. cùm eſſent* 11. *c* *querelam* 15. *cap. ea quæ* 16. *cap. ex diligenti* 27. *ex tua* 20. *cap. quod noſtram*

noſtram 21. *cap. Matthæus* 23. *cap. ad aures* 24. *cap. tua nos* 34. *cap. audivimus* 41. *de ſimonia*, *cap.* 3. *de jurejurando*, *in prima collect.* Illuſtrant ultra repetentes *in præſenti*, & *in d. cap. quæſitum*, Selva, Reginaldus, & alii congeſti à Barboſa *in præſenti*, & *de jure eccleſ. lib.* 3. *cap.* 15. Balboa *in d. cap. cùm pridem*, P. Greg. *lib.* 2. *partition. tit.* 1. *cap.* 5. Anguianus *lib.* 4. *de legib. cap.* 7. Decianus *lib.* 5. *tract. crimin. cap.* 82. Boëtius Epon. *quæſtion. heroïcar. in d. cap. quæſitum*, Bartholomæus Sanchez *in d. cap. quæſitum*, Gutierrez *lib.* 2. *canonic. cap.* 23. Flaminius *de reſign. lib.* 14. *quæſt.* 3.

3. Traditur dubitandi ratio.

Sed in hanc aſſertionem pro dubitandi ratione inſurgi poteſt in hunc modum; nam quid ſpiritualius in jure noſtro adhiberi poteſt, quàm ſacramenta legis gratiæ? Sed in collatione ſacramentorum licitè pacta, & conventiones adhibentur, ut in baptiſmo, ubi debet catechumenus promittere ſe fidem ſervaturum, & renunciato pacto veteri, novum contrahere. Cyrillus *catecheſi* 1. Concilium Laodicenum *can.* 7. ſeptima Synodus *can.* 7. latè probant, & illuſtrant Vicecomes *de ritib. baptiſmi, cap.* 16, *cum ſequentibus*, Carthuſian. *eod. tract. cap.* 21. In ſacramento Ordinis admittitur pactum, ut certæ Eccleſiæ ordinandus præſtet famulatum, *cap. eo libentius, de ſervis non ordinand.* In matrimonio quamplures pactiones admittuntur, *cap. ſuper eo* 5. *de condit. appoſitis*, *cap. fin. qui clerici, vel voventes*: in ingreſſu monaſterii pactio approbatur, *d. cap. fin.* in ſacrificio offerendo, *cap. ſignificatum*, *de præbendis*; in anniverſario celebrando, *cap. ex parte* 51. *de V. S.* in traditione pallii, *cap. ſignificaſti* 4. *de electìon.* in dignitatibus eccleſiaſticis capeſſendis, *cap. ego* 4. *de jurejurando*; & in aliis ſpiritualibus negotiis: igitur pactiones abſolutè pro ſpiritualibus rebus adquirendis non improbantur. Augetur hæc dubitandi ratio ex eo, nam ſi hujuſmodi pactiones jure hoc Pontificio improbarentur, maximè quia ſimoniæ labem continerent: ſed nulla ſimoniæ labes ſuſpicari poteſt, ubi nihil temporale, nihil pretio æſtimabile ex aliqua parte præſtatur, ut probant Boëtius Epon. *in d. cap. quæſitum*, Balboa *in præſenti*, *numero* 3. ſimonia enim eſt ſtudioſa voluntas emendi, vel vendendi pretio temporali quid ſpirituale, vel ſpirituali annexum, ut poſt Summiſtas *verbo Simonia*, tradunt Binsfeldius *in rubric. de ſimonia*, Gibalinus *eod. tract. quæſt.* 1. ſed dari venditio ſine pretio non poteſt, *l.* 1. *&* 2. *de contrah. empt. l. in quibuſcumque* 47. *ff. de O. & A.* igitur hujuſmodi pactiones ut ſimoniacæ improbari non debent.

4. Improbatur pactum de re ſpirituali.

Adhuc defendendus eſt Gregor. IX. quatenus affirmat, pactiones pro ſpiritualibus rebus obtinendis nullius eſſe momenti, ut ſi quis pacto promittat decem ut ſacris Ordinibus initietur, *cap. ſi quis Epiſcopus*, *cum ſequentibus*, 1. *quæſt.* 1. vel quid polliceatur, ut in monaſterio admittatur, *cap. nullus* 3. 1. *quæſt.* 2. *cap. veniens*, *de ſimonia*; aut ſi pactum fiat de ſuccedendo in beneficio ſuperioris, *cap. accepimus* 5. *hoc tit.* ſi collator beneficii pacto reſervet ſibi penſionem indebitam, *cap. cùm clerici, hoc tit.* ſi beneficium promittatur, ut obſequium præſtetur, *cap. cùm eſſent, de ſimonia*; ſi aliquid promittitur pro ſuffragio, *cap. nobis, de ſimonia*; ſi quis offerat ſua bona, ut in Canonicum recipiatur, *cap. tua nos*, *de ſimonia*; ſi pactum fiat cum Epiſcopo ſuper neceſſariis non petendis ab Epiſcopo ordinante ſine titulo, *cap. per tuas*, *cap. penult. de ſimon.* tales enim, & ſimiles conventiones prorſus à ſacris canonibus damnantur ex eo, quia ſimoniacam continent pravitatem, aut malam, quia prohibitam, cùm tantùm pactio intercedit; aut prohibitam, quia malam, cùm quid loco pretii temporale ab una parte promittitur: ſed circa primam non omnes conſentiunt Interpretes; aliqui enim aſſerunt, puram pactionem abſque pecunia, vel re pretio æſtimabili ſimoniacam non eſſe; quia ſi talis pactio eſſet ſimoniaca, nec authoritate ſuperioris facta, immunis eſſet à labe ſimoniæ: ſed gratuita beneficiorum permutatio, vel ſimilis pactio cum authoritate Epiſcopi facta vires habet, *cap. cùm olim*, *cap. quæſitum*, *de rer. permut.* ergo. Sed contraria ſententia, videlicet beneficiorum permutationem, aut quamlibet pactionem pro ſpiritualibus obtinendis, eſſe ſimoniacam, docent Theologi Scholaſtici *in* 4. *diſtinct.* 25. *quæſt.* 2. Suarez *de religion. lib.* 4. *de ſimon. cap.* 51. Layman *lib.* 4. *ſum. tract.* 9. *cap. ult. num.* 51. Gibalinus *de ſimonia*, *quæſt.* 14. *conſect.* 4. ex eo, quod beneficium eſt quid ſpirituale, quod non cadit in commercium, *cap. dilecto, de præbend.* quantumvis proventus ipſi temporales ſint, *cap. cùm M. de conſtitut.* Unde pactiones, quæ in rebus profanis adhibentur, in beneficiis eccleſiaſticis improbantur. Unde licèt in eis non reperiatur ſimonia, ex vi juris divini; reperitur tamen, quia prohibitæ ſunt. Balboa *in præſenti*, *num.* 6. nec fundamentum contrariæ ſententiæ aliud evincit; nam ipſa lex eccleſiaſtica prohibens pactionem, ſeu permutationem beneficiorum, eam permiſit cum authoritate ſuperioris; unde cum licentia Epiſcopi facta ſuſtinetur. Ratio autem, quare cum conſenſu Epiſcopi permutationes beneficiorum admittuntur, ex eo provenit, quia tunc partes obtinent beneficia per collationem Epiſcopi, quia partes permutando beneficia, ea reſignare videntur in Ordinarii manus, ac deinceps nova collatio cum inſtitutione canonica fit; unde ceſſat ſimoniaca pactio, cùm ita permutantes non obtineant beneficia virtute pactionis particularis, ſed inſtitutionis canonicæ ab Epiſcopo factæ, ut docent Boëtius Epon. *in d. cap. cùm olim, num.* 75. Gibalinus *ubi ſuprà, conſect.* 8.

5. Exponitur cap. quæſitum, de rerum perm.

Hinc exponendus venit textus *in cap. quæſitum, de rerum permut.* in illis verbis: *Generaliter teneas, quod commutationes præbendarum de jure fieri non poſſunt, præſertim pactione præmiſsâ.* In quibus difficilis eſt illa clauſula, *Præſertim pactione præmiſsâ*; cùm non poſſit permutatio dari abſque pacto, ſiquidem eſt contractus conſenſu duorum conſtans, & omnis contractus in ſe continet conventionem, *l.* 1. *§. conventionis*, *ff. de pactis*, Merillus *lib.* 1. *ex Cujac. c.* 7. Sed reſpondendum eſt, non ſuperfluò clauſulam illam adjectam eſſe, ſed ut demonſtretur, ſine pactione pecuniaria permutationem ipſam beneficiorum per ſe tantùm inhoneſtam eſſe, continĕreque ſimoniam; præcipuè cùm permutatio fiat duobus modis, aut tantùm dando & accipiendo ſine ullo pacto; aut obligationem in futurum contrahendo, *l. ex placito, Cod. de rerum permut.* ubi non diſſimilia apponuntur verba, ibi: *Niſi ſtipulatio ſubjecta ex verborum obligatione quæſierit partibus actionem.* Niſi dicamus, ea verba, *Præſertim pactione*, appoſita fuiſſe ad explicandum vitium illius permutationis; nam ut tradit Menochius *conſilio* 308. *num.* 30. nonnunquam dictio *præſertim*, importat cauſam finalem, & exprimit caſum minùs dubitabilem, ut *in l. fin. ff. de liberis exhibendis*, *cap. pro humano, de homicidio*, *lib.* 6. latiùs proſequuntur illius textus interpretationem Boëtius Epon. *in eo*, Gibalinus *d. quæſt.* 14. *de ſimonia*, *conſect.* 8.

6. Pactio mera in ſpiri-

Ex quibus infertur, pactionem abſque ulla præſtatione pecuniaria pro re ſpirituali, non valere, ut ſi duo electores inter ſe paciſcantur, ut alter Petrum, alter Joannem eligat ad beneficium: quia licèt ſpiritualis

[...]TUALIBUS IMPROBATUR.

ritualis actio pro ſpirituali commutetur; tamen ex præſumptione non æſtimatur tantùm, ſed ut medium ad lucrum temporale. Suarez, & Balboa *ubi ſuprà*. Ampliatur hæc doctrina, ut procedat in pactione permutandi beneficium cum jure inchoato, & in ſpe ad aliud beneficium, *cap. ad audientiam 2. de reſcriptis*; licèt contrarium aliqui ex eo probent: nam ſicut præſentatio activa non poteſt pro beneficio permutari, quia eſt annexa beneficio; ita nec præſentatio paſſiva. Flaminius *de reſignat. lib. 7. quæſt. 1. num. 76.* Gibalinus *ubi ſuprà, conſect. 7.* nec pactio valebit permutandi inter ſe ſimilia jura ad beneficia, ut ſi unus cedat ſuæ præſentationi, & alius cedat litteris expectativis. Felinus *in d. cap. ad audientiam*, Panormitanus *in d. cap. cùm olim, de rer. permut.* In his tamen caſibus præcedente ſuperioris licentiâ pactiones factæ ſuſtinentur, ut latiùs proſequuntur Balboa *in præſenti, numero 23.* Boëtius & Bartholomæus Sanchez, *in d. cap. quæſitum.* Sed licèt ex præſenti deciſione, & ſimilibus pacta pro ſpiritualibus adquirendis non admittantur: tamen ſi extra beneficiorum materiam, de qua abſque dubio ſenſerunt PP. res ſpiritualis pro alia permutetur, pactio valebit: gloſſa *in cap. quàm pio 1. quæſt. 2.* ut ſi vaſa ſacra, vel veſtes permutentur unius Eccleſiæ pro aliis alterius: in eis tamen venditio prohibetur ob pretium quod intercedit, *cap. ad noſtram, cap. non ſatis, cap. cùm in Eccleſia, de ſimonia*, Gibalinus *d. quæſt. 12. conſect. 3.* Unde cùm in ipſa permutatione pretium non intercedat, licitè admittitur pactio: quare illa verba noſtri textus, *pro ſpiritualibus obtinendis*, accipienda ſunt de beneficiis Eccleſiaſticis, & aliis actionibus purè ſpiritualibus; non verò de rebus ſpiritualibus, quæ habent materiale antecedenter annexum. Suarez *diſput. 31.* quem ſuppreſſo nomine tranſcripſit *ex numero 6. uſque ad 21.* Balboa *in præſenti*.

7. TRADITUR RATIO DECIDENDI.

Ex quibus prodiit ratio decidendi ad noſtrum Gregor. nam cùm ſimonia, quæ in beneficiis committitur, ſit magnoperè à ſacris canonibus deteſtata, *cap. 1. 2. 3. q. 4. cap. ſi quis objecerit, cap. Salvator, 1. quæſt. 3.* Rebuffus, Pariſius, Hugolinus, & alii apud Garciam *de beneficiis, 8. part. cap. 1. n. 103.* Gibalinus *de ſimonia quæſt. 16. per totam*; & omnis pactio, etiam gratuita, abſque interventione pecuniæ ſimoniaca ſit jure eccleſiaſtico, & iniqua, quia prohibita, & mala, ut ſuprà probavi; ideò Gregorius nonus affirmat omnes pactiones pro ſpiritualibus obtinendis improbari, ne per ſimoniæ labem ad dignitates & beneficia perveniatur.

8. DISSOLVITUR DUBITANDI RATIO.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta; nam omnes conventiones in ea relatæ honeſtæ ſunt, & ideo licitè adhibentur; præſens verò deciſio locum habet in pactionibus inhoneſtis pro ſpiritualibus aſſequendis initis; pactum enim, ſeu promiſſio ſuſceptionis fidei ſatis commendatur à Patribus congeſtis à Joſepho Vicecomite *ubi ſuprà*. In matrimonio autem pactiones etiam pecuniariæ admittuntur, quia cùm ſit contractus juris gentium, pro ea parte recipit omnes conventiones, dummodo non repugnent eſſentiæ, ſeu ſubſtantiæ contractus. Baſilius *de matrimonio lib. 3. cap. 6.* Similiter in aliis caſibus ibi numeratis conventiones rectè adhibentur, quia ex natura actus proveniunt, & generaliter omnes conditiones, obligationeſque, quæ de jure inſunt in Beneficiis, aut Sacramentis, etſi exprimantur, ſimoniam non inducunt. Gibalinus *ubi ſuprà, quæſt. 16. conſect. 9.* Difficilius eſt, quod de anniverſariis dicebamus *ex cap. relatum, de præbend. cap. ex parte, de V. S.* Sed omiſſâ ſententiâ Innocentii *in cap. 3. ut Prælati*, quem ſequuntur Anania, & Panormitanus *ibi*, dicendum eſt, in illis juribus, & aliis caſibus, ubi ut anniverſaria celebrentur, quid temporale præſtatur, illud non pro ipſa actione ſpirituali recipi ut pretium, ſed tanquam eleemoſynam pro ſuſtentatione ſacerdotum; unde nulla datur ſimonia ex defectu pretii, ut poſt alios docet Anguianus *lib. 4. controv. cap. 7. num. 13.* Nec quod dicebamus de ſimonia non commiſſa in pactis ex defectu pretii obſtat; nam ut ſuprà diximus, pactiones gratuitæ non ſunt prohibitæ, quia malæ; ſed malæ, quia prohibitæ: quare licèt pretium in pactione non intercedat, tamen conventiones improbantur ex ratione ſuprà tradita.

9. EXPONITUR CAP. 2. DE CONDIT. APPOSIT.

Superiori aſſertioni obſtat textus *in cap. 2. de conditionibus appoſitis*, ubi proponitur, Diaconum quendam ſervos manumiſiſſe ſub pacto, & conditione, ut Religionem profiterentur in eo Monaſterio, in quo ipſe Diaconus non tanquam Monachus, aliàs ſervos non haberet in ſuo dominio, ſed devotionis causâ degebat, aliàs ſervi manumiſſi in ſervitutem redigerentur. Quidam ex eis Monaſterium deſeruit, & clericis ſe aſſociavit. Quæſtionis fuit, an cogendus eſſet redire ad monaſterium, aut in ſervitutem redigendus eſſet? Reſpondit Gregorius magnus, prædictum libertum ad monaſterium redire debere, quia conditio illa redigendi in ſervitutem, in manumiſſionibus appoſita, circumſcribitur, & pro non adjecta habetur, *l. mortis, ff. de manumiſſion.* Ex quo Gregorii decreto conſtat, licitè in ingreſſu monaſterii pactum apponi: igitur quia circa ſpiritualia pactum adhiberi poteſt. Implacabilem in eo textu hanc difficultatem eſſe cognoverunt Hoſtienſis, Cardinalis, & omnes ferè antiquiores ibi; qui docent, conditionem illam libertatis in eo textu non apponi tanquam conditionem, ſed tanquam modum. Sed licèt aliàs verum ſit, magnum diſcrimen verſari inter conditionem, & modum, ut latè docet Sarmiento *lib. 2. ſelectar. cap. 3. 4. & 5.* tamen quoad præſentem prohibitionem æqualiter improbatur pactum continens conditionem, ac continens modum. Aliter difficultatem diſſolvere intendit gloſſa *ibi*, quæ affirmat, libertatem eſſe rem inæſtimabilem, atque ideò cum ſpirituali potuiſſe commutari. Sed etiam hæc refellitur ex eo, nam etſi libertas inæſtimabilis res ſit, tamen ſpiritualis non eſt; unde pro re ſpirituali aſſequenda data ſimoniam inducit. His ergo, & aliis ſolutionibus omiſſis, veriùs dicendum eſt, in eo textu pactionem ſuſtineri, quia liberalitas quædam ex utraque parte interceſſit, libertatis ſcilicet datio ſub conditione Religionis, quæ ſolius liberti favorem principaliter continebat, nec onus aliquod, aut gravamen in favorem manumittentis adjiciebatur; unde nullo jure debebat improbari donatio illa libertatis ſub pacto ingreſſus Religionis; quippe ſi non intercedit voluntas ſtudioſa paciſcendi ſuper ſpiritualibus cum pacto oneroſo, talis conventio non prohibetur. Anguianus *de legibus lib. 4. cap. 2. n. 28.* latiùs dicemus *in cap. 19. de ſimonia.*

10. INTELLIGITUR CAP. CONSTITUTUS, DE RELIGIOS. DOMIB.

Secundò ſuprà traditis adverſatur textus *in cap. conſtitutus, de religioſ. domib.* ubi proponitur Epiſcopum Albanenſem petiiſſe jus Epiſcopale in Eccleſia Cathedrali S. Petri, quæ erat fratrum Monaſterii Cryptæ, eo prætextu, quod ſita erat in ſua diœceſi. Unde tenebatur in Epiſcopalibus reſpondere: œconomus verò Monaſterii allegabat Eccleſiam liberam eſſe ex eo, quia Epiſcopus Levitanus, qui fuerat Præſul ejuſdem Eccleſiæ, pactum fecerat cum monachis, ut ſoluta penſione octo denariorum quotannis liceret Abbati, & Monachis à quocumque vellent Sacramenta accipere, & libertatem illis conceſſit: quam conventionem Cœleſtinus III. confirmavit.

Epiſco

Epiſcopus replicabat, eam conventionem fuiſſe ſimoniacam, atque per ſubreptionem à Pontifice confirmatam. His propoſitis coram Innocentio III. ipſe decrevit monaſterium cogendum eſſe ad ſolutionem prædictæ penſionis, & in Epiſcopalibus non teneri reſpondere. Ex quo textu deducitur, pactionem ſuper rebus ſpiritualibus factam, videlicet ut ſacramenta à quocumque Epiſcopo recipi poſſent, validam eſſe: igitur non rectè aſſerimus, pactionem ſuper rebus ſpiritualibus initam improbari. Agnoverunt difficultatem Gloſſa ibi, verbo *Recompenſationem*, Butrius, Hoſtienſis, & omnes repetentes, qui pro ea diſſolvenda varias excogitarunt ſolutiones. Sed illis omiſſis reſpondendum eſt, pactum præſtandæ penſionis quotannis ideo approbari, & vires habere, quia confirmatum fuit à Romano Pontifice ut licitum, & juſtum: nam nullam continebat ſimoniæ labem, ſiquidem ibi non dabatur res temporalis pro ſpirituali, ſed pro jure ordinandi, & conferendi ſacramenta in alieno loco; nam poteſtatem ordinandi jam ipſe habebat, ejus verò eam exercendi in alieno territorio fuit pacto adquiſitum, quod à Cœleſtino confirmatum fuit. Hoc etiam modo intelliguntur textus *in cap. penult. de confirmat. utili*. Concilium Lateranenſe ſub Alexandro III. *part. 17. cap. 2.* qui reperitur in prima collectione, *ſub tit. de jurejur. cap. 5.* in hæc verba: *Inſinuatum eſt nobis ex parte Vv. quod cum ipſe capellam de III. canonicè fuiſſet adeptus, Canonici de Lamenſtanter ſuper eadem Eccleſia hujuſmodi conventionem fecerunt, quod ipſi eandem Eccleſiam tenerent à prædicto Vv. & exinde annuum canonem deberent perſolvere. Et infrà: Sed quia compoſitio eidem Eccleſiæ fuit damnoſa, de juramento violato pœnitentiam recipiant, & præfatam eccleſiam prædicto clerico reſtituant.* Communiter adversùs præſentem deciſionem expendi ſolent textus *in cap. ſuſcitata, de in integ. reſtit. cap. penult. de confirmat. utili, cap. niſi eſſent, de præbend. cap. 2. de arbitris, cap. fin. de rerum permut. cap. decimas 16. quæſt. 7.* Quorum interpretationem, quia obvia eſt apud Balboam *in præſenti*, omittimus. Exponendus autem eſt textus non vulgò notus *in cap. 1. de uſuris*, juxta ea, quæ adduximus *in cap. quiſquis 43. n. ult. de election.*

11. Secunda concluſio probatur.

His pro expoſitione primæ partis hujus textus præjactis, ut ad ſecundam perveniamus, ſit aſſertio: *Pactum turpe, aut impoſſibile de jure, vel de facto, nullam juxta ſacras, & legitimas ſanctiones obligationem producit.* Eam probant textus *in cap. 1. & 2. cap. in malis, cap. unuſquiſque, & per totam 22. quæſt. 4. cap. veniens 16. cap. cum contingat 28. cap. Quintavallis, de jurejurando, l. juris gentium 7. §. ſi ob maleficium, l. ſi unus 27. §. pacta, l. ſumptus, ff. de pactis, l. 4. §. quæſitum, ff. ſi quis cautionibus, l. penult. & ult. ff. de condict. ob turpem cauſam, l. 2. §. 6. ff. de eo quod certo loco, l. ſi quis 31. ff. de eviction. l. ſi rem 6. §. rei turpis, l. ſi mandavero 22. §. quædam, ff. mandati, l. ſi in emptione, §. 1. ff. de contrahenda emptione, l. illud, ff. de pactis dotalibus, l. alia, §. 1. ff. ſoluto matrim. l. libertus 30. ff. de operis libertor. l. ſi quis 112. §. 3. ff. de legatis 1. l. 1. §. 9. ff. de obligation. & action. l. generaliter 26. l. veluti 27. l. ſi ſtipulor 35. l. ſtipulatio 61. l. ſi flagitii 123. l. continuus 137. l. ſi ita 126. §. ult. l. Titia 134. ff. de V. O. l. ſi à reo 70. §. ult. ff. de fidejuſſor. l. ſi pro fure, ff. de condict. furtiva, l. inter 46. §. 5. ff. de furtis, l. pacta, Cod. de pactis, l. mercedem, Cod. de condictione ob turp. l. liberam 2. l. ex eo 4. Cod. de inutilibus, l. 3. Cod. de ædilitiis action. l. nec prætermittendum 57. ff. pro ſocio, l. 1. §. planè 14. ff. tutelæ, & rationibus, l. cùm fundum 18. ff. de vi armata, l. verum 31. l. impoſſibilium 185. ff. de regulis juris:* conſonat de jure Regio lex 28. *tit. 11. partit. 3.* Illuſtrant Covarr. *in cap. quamvis, 1. part. §. 6. n. 6. de pactis*, Cujacius *ad Digeſta, in l. generaliter, ff. de V. O.* Donel. *lib. 12. comment. cap. 21.* & *in d. l. generaliter*, & *in d. l. pacta*, Gibalinus *de univerſ. negot. tomo 1. lib. 1. cap. 4. art. 3. regula 1.* & *lib. 3. cap. 1. art. 6. regula 5.* Merenda *lib. 1. controv. cap. 9.* Antonius Matthæus *in collegiis, diſput. 21.* Duarenus *de pactis, cap. 4. n. 3.* Connanus *lib. 5. commentarior. cap. 5. n. 4.* Revardus, & Gothofredus in dicta regula *Neque*, & in regula *Impoſſibilium*, Petrus Barboſa *in l. alia, §. eleganter, n. 28. ff. ſoluto matrimon.* Arnoldus Vinius *de pactis cap. 18.* Pechius in regula *Nemo, de regulis juris in ſexto*; Antonius Faber *in d. l. ſi unus 27. §. pacta.*

12. Impugnatur variis argumentis.

Hæc aſſertio utriuſque juris monumentis firmata difficilis redditur ſequentibus argumentis. Primum militat contra eam partem, ubi aſſeritur, pactum turpe nullam producere obligationem. Ita inſurgo: Illud dicitur nullius momenti eſſe, quod adeò inefficax eſt, ut ad id impugnandum exceptione, vel auxilio opus non ſit, *l. non ſolum, ff. de O. & A.* cùm ipſa ſit actionis excluſio, *l. 2. ff. de exception.* Donel. *ad rubric. C. eod. tit.* Pichardus *in rubric. Inſtitut. de exception. num. 23.* Vulteius *de judiciis, lib. 2. cap. 7.* ſed pacta turpia exceptione doli oppoſitâ infirmantur, *l. penult. ff. de condict. ob turp. l. Titia 134. in fine, ff. de V. O.* igitur quia non ſunt nullius momenti. Augetur etiam; nam ſi promiſſum, vel datum ob turpe factum nullius eſſet momenti, non fieret accipientis, ſed maneret in dominio dantis, *l. nunquam, ff. de acquir. rer. dom.* ſed qui dedit ob turpem cauſam, amiſit dominium; ſiquidem vindicationem non habet, ſed condictionem, *l. 1. & per totum ff. de condict. ob turp.* igitur datum, vel promiſſum ob turpem cauſam, alicujus momenti eſt. Accedit; nam pacta turpia legibus probata ſunt: igitur non rectè aſſerimus juxta legitimas ſanctiones ea improbari. Probatur antecedens ex eo, nam conventiones, ne injuriarum agatur ob membrum ruptum, lege XII. Tabul. approbantur his verbis: *Si membrum rupit, ni cum eo pacit, talio eſto: l. juris 7. §. ſi paciſcar, ff. de pactis*, Gellius *lib. 20. noct. Atticar. cap. 1.* probat Gothofredus *ad l. 12. Tabul. tab. 7.* Similiter pactum ne furti agatur, *d. l. ſi unus, §. pacta:* injuriarum, *l. nondum 11. §. 1. l. ſed unius 17. §. ſi ante, ff. de injuriis*, ne ex omni delicto agatur, excepto adulterio, *l. tranſigere, Cod. de tranſact.* Similiter, ut inhoneſtè quid præſtetur, *l. generaliter, ff. de V. O. l. ancillarum 27. §. 1. l. ſi poſſeſſor 52. ff. de petit. hæredit.* igitur pactum turpe efficax eſt ex juris diſpoſitionibus. Secundum militat argumentum contra eam partem concluſionis ubi aſſeritur, pactum continens aliquid impoſſibile de jure, vel de facto, non valere; ita enim inſurgo. Actus viventium ita interpretandi ſunt, ut valeant potiùs quàm pereant, *l. quotiens 80. l. ſi ita 126 ff. de V. O. l. ubi, ff. de rebus dub. l. quotiens 67. ff. de regulis juris:* igitur pactum quid impoſſibile continens debet interpretari, ut valeat potiùs quàm pereat. Augetur primò hæc difficultas ex eo, nam ſtipulationes ædilitiæ impoſſibiles ſunt, ſiquidem promiſſor ſpondet ut non ſit quod eſt, videlicet ſervum furem non eſſe, veſpillonem non eſſe, fugitivum non eſſe, cùm ſit fur, veſpillo, & fugitivus; aliàs ſi non eſt, fruſtra id promitteretur: & tamen hujuſmodi ſtipulationes vires habent, *l. ſciendum 19. §. 1. ff. de ædilit. edict. l. ſi ita quis, l. qui ita, ff. de eviction.* igitur conventiones impoſſibiles alicujus momenti ſunt. Augetur ſecundò hæc difficultas ex eo, nam quid impoſſibilius, quàm hominem mortuum tradere: ſed qui promiſit hominem mortuum, poſt mortem dare cogitur, *l. inter 83. §. pen. l. ſervum 91. in princ.*

ff. de V. O. l. 4. ff. qui ſatiſdare, l. eum qui 30. §. 1. ff. de ſolution. igitur pactum initum circa impoſſibile, ex facto utile eſt. Tertiò tandem contra eam exæquationem, quam facit Gregor. noſter inter pactum impoſſibile, & turpe, illa inſurgit difficultas; nam magnum diſcrimen eſt inter pactum turpe, & impoſſibile; ſiquidem turpe, ſive affirmativum ſit, hoc eſt, ſi flagitium feceris; ſive negativum, videlicet, ſi maleficium non feceris, non ſuſtinetur, *l. juris 7. §. ſi ob maleficium, ff. de pactis:* aſt pactum impoſſibile negativum valet, *l. impoſſibili 17. l. in illa 8. ff. de V. O. l. ſi pupillus 9. §. 1. ff. de novation.* igitur non rectè à Gregorio noſtro in omnibus, & per omnia exæquantur pacta turpia cum impoſſibilibus.

13. PACTUM TURPE QUID.

Sed his non obſtantibus vera eſt Gregorii deciſio, videlicet pacta turpia, & impoſſibilia nullius eſſe momenti; quam ut perfectiùs comprehendamus, ſciendum eſt, pactum turpe dici, quod lædit pietatem, exiſtimationem, verecundiamque noſtram; in ſumma quidquid contra bonos mores paciſcitur, *l. pacta, Cod. de pactis, l. ſi quis inquilinos, §. penult. ff. de legat.* 1. Hujus autem pacti turpis duplex genus datur; unum cùm quis fieri paciſcitur, quod turpe eſt: aliud cùm quis aliquid fieri paciſcitur, quod per ſe turpe non eſt, ſed ejus naturæ, ut ex eo ad delinquendum invitemur. Ad primum genus ſpectant pacta, cùm quis paciſcitur ut maleficium fiat, *d. l. juris 7. §. ſi maleficium* 50. ut flagitium, idest ſtuprum, *l. 1. in fin. ff. de extraord. crimin.* perpetretur, *l. ſi flagitium 123. ff. de V. O.* aut lenocinium fiat, *l. 5. Cod. de condict. ob turp.* ut quis ſub pœna cogatur uxorem ducere, aut retinere, *l. Titia 134. ff. de V. O. l. 2. Cod. de inutilib. ſtipul.* ut nomen turpe quis ferat, argumento textus *in l. facta 63. §. ſi verò, ff. ad Trebell.* vel veſtem muliebrem deferat, argumento legis *veſtis, §. muliebria, ff. de auro & argento.* Ad ſecundum pertinent, cùm quid tale promittitur, per quod impunitatem quis conſequitur, vel præmium flagitii commiſſi, *l. ſi flagitii 123. ff. de V. O.* aut cùm quid morienti promittitur, ne faciat, *d. l. juris 7. §. ſi ob maleficium*, ubi Faber & Hothomanus, *l. 1. in fin. l. 2. l. 4. §. ſi tibi, cum legib. ſequent. ff. de condict. ob turpem, l. omnes 4. l. 6. Cod. eodem.* In qua parte notandi ſunt textus *in lege qua 57. ff. de donat. inter, l. 3. §. illud, de calumniat. l. alia, §. eleganter, ff. ſolut. matrim. l. 2. Cod. de in jus vocando, l. 15. §. 1. l. 46. ff. ad leg. Falcid. l. ſi patronus 20. de donat. l. fin. Cod. de condict. ſine cauſa, l. quod ſi locus 11. ff. de relig. & ſumpt.* Turpe enim eſt accipere, ut à maleficio temperes, à quo ſponte abſtinere debes, ut conſiderant Jaſo, & Faber *in d. l. ſi ob maleficium*; vel ſi paciſcatur ne de dolo agatur, *l. ſi unus, §. pactus 4. ff. de pactis*, ne de moribus agatur, *l. illud 5. ff. de pactis dotal.* de hærede faciendo, *l. ex eo 4. ff. de inutilibus ſtipulationibus*; ineſt enim in eo votum captandæ mortis alienæ, *l. ult. Cod. de pactis.* Pactum cum advocato de quota litis, turpe etiam eſt, *l. ſumptus, ff. de pactis, l. 1. §. ſi qui, de extraordin. cognit.* ſi quis pecuniam accipiat, ut rem commodatam, aut depoſitam reddat, *l. 2. §. ult. ff. de condict. ob turp.* Si verò ut filium emancipet, turpis non eſt ſtipulatio, *l. utrum 99. ff. de V. O.* ubi Donellus. Stipulatio per quam promiſſor punitur, ſi delictum fecerit, ſuſtinetur, *l. ex ea 121. §. mulier, ff. de V. O.* Quæcumque igitur pacta paciſcentem ad delinquendum invitant, nullius momenti ſunt, & hæc, ſicut illa primi generis, nullam obligationem producunt. Donellus *in d. l. pacta.*

14. Prædictis conventionibus quoad effectus affinia ſunt pacta impoſſibilia, cùm quis promittit impoſſibile de facto, vel de jure. De facto, ut hyppocentaurum dare, *l. ſi ita 97. ff. de V. O. §. 1. Inſtit. de inutil.* licèt enim in rerum natura hyppocentaurum dari teſtetur D. Hieronymus *in vita Pauli*; tamen hujuſmodi monſtrum rarò, aut nunquam reperiri probant Corraſius *lib. 5. miſcel. cap. 2.* Carranza *de partu, cap. 17. ex n. 80.* Philippus Camerarius *lib. 2. ſucceſſ. cap. 71.* Delrius *in notis ad Senecam in Medea, pag. 332.* Covarruvias *lib. 4. variar. cap. 2.* Baronius *anno 343. n. 1.* Salmut. *ad Pancirol. in memor. tit. 48.* Hieronymus Magius *lib. 1. miſcel. cap. 19.* Florus Sabinius *lectionum cap. 6.* Inſtitutarii *in d. §. 1. de inutilibus*: vel hominem mortuum tradere, *l. quod ſi ſtipulor 35. ff. de V. O.* montem aureum conſtruere, cœlum aſcendere, *§. impoſſibilis, Inſtit. de inutil.* Romæ promittens eodem die Carthagine dare, *l. 1. §. 6. ff. de eo quod certo loco.* De jure, ut ſi quis promittat ſororem uxorem ducere, *d. l. ſi ſtipulor, §. 1.* ſi minor promittat ſervum manumittere, *l. ſi minor 66. ff. de V. O.* in his enim omnibus pactis nulla obligatio naſcitur, nec ſi pœna promittatur, debetur, *l. ſi ſtipulatus 97. l. ſi ita 126. §. fin. ff. de V. O. l. quod de bonis, §. 1. ff. ad l. Falcid.* ſi enim prima, principaliſque obligatio eſt inutilis, ſecunda, ſeu illius ſequela, invalida erit, *l. ſi homo 69. hoc tit. l. inter 83. §. Stichum, l. ſi ſervus 91. ff. de V. O.* cùm enim pœna adjiciatur ad acuendam obligationem debitoris, fruſtra adjicitur, quando impoſſibile eſt promiſſum præſtare, *l. 38. tit. 11. partit. 5.* Nec obſtat principium textus *in l. ſi impoſſibilis 7.* juncta lege ſequenti, *ff. de V. O.* ubi in illa ſpecie, ſi digito cœlum non tetigeris, centum ſpondes, valet ſtipulatio, & confeſtim centum debentur; quia certum eſt, imò neceſſarium, cœlum non aſcenſurum: igitur pœna adjecta obligationi impoſſibili debetur. Nam diſcrimen conſtituendum eſt inter eum caſum, in quo in vim conditionis res impoſſibilis ponitur, & inter eum, in quo in vim diſpoſitionis. Primo caſu, quia una ſtipulatio eſt, & adeſt voluntas contrahentium, valet pœnæ adjectio: ſecundo verò non ſubſiſtit, ut docent *in d. l. 7.* Alexand. *n. ult.* Jaſo *n. 7.* Giphanius *n. 5. & 6.* Alciatus *n. 15.* totum tamen facit voluntas contrahentium, quæ quomodo cognoſcatur, exponit Donellus *in l. ſi homo 69. ff. de V. O.* nec ad æſtimationem rei impoſſibilis promiſſæ ſuccedit obligatio, *l. cum hæres 39. ff. de legat. 1.* imò ſi res à principio poſſibilis fiat impoſſibilis, perit obligatio, *l. ſi Stichus 33. l. ſi ex legati, ff. de V. O. l. promiſſor 21. ff. de conſtit. pecun.* ſi tamen aliquid impoſſibile ſit promiſſori, aliis verò poſſibile, rata erit obligatio, *l. continuus 137. §. ſi ab eo, ff. de V. O.* Gedeus *de contrahend. ſtipulat. lib. 1. cap. 6. aſſert. 13. numero 1.*

PACTUM IMPOSSIBILE QUOD.

Impoſſibilium igitur reſpectu omnium, ſive de jure, ſive de facto, nulla obligatio eſt, *l. impoſſibilium, ff. de regulis juris*; & non ſolùm ſi impoſſibilia, verùm ſi poſſibilia promiſſa ſint ſub conditione impoſſibili, vitiantur; quia adjectio conditionis impoſſibilis in contractibus eos vitiat, *l. impoſſibilis, de V. O. l. non ſolum 30. de oblig. & act. l. ſi ſub impoſſibili 30. de fidejuſſor.* licèt in ultimis voluntatibus contrarium obſervetur, *l. 1. ff. de condit. inſtit. l. 3. de condition. & demonſtr.* cujus diſcriminis rationes tradunt Sarmiento *lib. 2. ſelect. cap. 3.* Donel. *lib. 6. comment. cap. 18.* Amaya *lib. 2. obſerv. cap. 11. n. 3.* Duaren. *in d. l. impoſſibilis 7.* Baſilius *de matrim. lib. 3. cap. 3.* Spino *in ſpeculo teſtam. 1. part. rubric. ex n. 38.* Caldas Pereyra *in l. ſi curatorem, verbo Sine curatore*, Caldeira *lib. 2. variar. cap. 4.* Larreategui *lib. 7. ſelect. cap. 2. & duobus ſequentibus*, Paulus Durant. Galganetus, & Balduinus, qui de condi- 15. IMPOSSIBILIUM NULLA OBLIGATIO EST

conditionibus ſcripſerunt apud Ripol. *in l.3. de condition. & demonſtr. ex num.49.* Præceptor ſemper laudandus D. Joſephus de Retes *in l. impoſſibilis 7. de V. O.* & nos nonnulla dabimus *in cap. fin. de condition. appoſit.* Interim obſervandi ſunt textus *in l. ſervo, de condict. indeb. l. cum filius 50. de legat. 3. l. Titius, §. fin. de excuſat. tutor. l. 1. §. ſi hereditarium, ff. de condition. inſtit. l. ſi peculium 6. §. & ſi fuerit, ff. de peculio legato, l. ſi ita 13. §. ſed ſi ancilla, ff. de manum. teſtam. l. Paulus, §. Gaius, ff. de fideicommiſſ. libert. l. generali, §. duo, ff. de uſufruct. legato, l. 4. §. 1. ff. de ſtatuliber. l. facta 63. §. ſi ſub conditione, ff. ad Trebel. l. inde 23. §. idem Iulianus, ff. ad leg. Aquil. l. 5. Cod. de inſtit. & ſubſtit. l. hujuſmodi 64. ff. de V. O. l. ſimiliter, §. ex aſſe, ff. de jure dotium, l. dictam 8. Cod. de condict. ob turpem, l. coheredi, §. ult. de vulgar. l. ſi filius 25. ff. de condit. inſtit. l. modo, l. cum tale, §. Mævia, l. Lucius 83. ff. de condit. & demonſtr. l. 3. §. filius, ff. de liberis, & poſthum. l. dotem 12. ff. de dote prælegat. l. Stichum 39. §. 4. ff. de ſtatuliber. l. ſi quis filio 32. l. Titia 36. ff. de legat. 1. l. quadringenta 88. §. 1. ff. ad leg. Falcid.* Manet ergo, impoſſibile dici id, cujus exiſtentiæ repugnat natura, juxta Ariſtotelem *lib. 4. Phyſic. text. 4.*

16. Traditur ratio decidendi.

Quibus præmiſſis facilè cognoſcitur ratio decidendi hujus textus; nam cùm impoſſibilium nulla obligatio ſit, *d. l. impoſſibilium*; unde ſententia impoſſibilitatem continens, invalida eſt, *l. fin. §. 1. ff. quæ ſentent. ſine appellatione*: & id poſſimus, quod de jure poſſumus, vel ſecundùm bonos mores, *l. filius, ff. de condit. inſtit.* & quod eſt impoſſibile de jure, vel de facto, dari, fierive non poſſit, *l. ſi ſtipulor 35. ff. de V. O.* ideo impoſſibilium, aut rei turpis pactio nullius momenti eſt, adeò ut nec juramento firmari poſſit, *cap. ſi aliquid, cap. unumquodque 22. quæſt. 4.* quoniam tolerabilius eſt non adimplere, quàm facere quid inhoneſtum, & contra bonos mores, *cap. in malis 22. quæſt. 4.* poteſt enim jus poſitivum improbare aliqua pacta, quæ ſint contra bonos mores, etiam civiles, quia materia conventionum ſubeſt legi, adeo quidem, ut quæ lege improbata ſit, injuſta ſit ſimpliciter, nec ex natura obliget; redditur enim mala, quia prohibita eſt; & actus fit nullus omninò, quia per legem irritatur, *l. non dubium 5. Cod. de legibus, cap. imperiali 13. 25. quæſt. 2. cap. quæ contra 64. de R. I. in 6.* igitur in his caſibus pacti turpis deficiet æquitas naturalis, nec qui promiſit, tenebitur fidem implere, quia æquitas naturalis admixta eſt cum præceptis civilibus, *l. bona fides 31. ff. depoſiti*; & variatâ materiâ pactorum per jus poſitivum, non ſupereſt juſtitia, quæ petit omnimodam proportionem ex parte omnium circumſtantiarum rei, perſonarum, &c. itaque lex civilis, quæ directò efficere non poteſt, ut obligatio orta ex æquitate naturali non æſtimetur, poteſt efficere per obliquum, ne oriatur irritando materiam circa quam verſantur pacta ipſa: docent Covarruv. *in regula Peccatum, 2. part. §. 4. num. 6.* Azevedo *in l. 1. tit. 1. lib. 5. recopil. num. 24.* Sanchez *lib. 1. de matrim. diſput. 7. ex num. 16. & lib. 6. diſput. 38 num. 20.* Salas *de legibus diſput. 16. ſect. 12. num. 50.* Tapia *lib. 4. catenæ moralis, tomo 1. quæſt. 12. art. 1.* juxta quæ principia obiter expoſitus manet textus alioquin difficilis *in l. cum lex 46. ff. de fidejuſſoribus.* Unde apparet juxta utriuſque juris principia, Gregorium Nonum ſtatuiſſe pacta turpia, aut impoſſibilia de jure, vel de facto, nullam obligationem producere, ſicut ait Imperator *in l. ult. Cod. de pactis. Nullam vim habent, nec ad obligandum.*

17. Diſſolvuntur argumenta.

Nec difficultates ſuprà expenſæ adverſantur. Non prima, cui ut ſatisfaciat Cuiacius *in l. generaliter 26. ff. de V. O.* ita diſtinguit: aut agitur de vi ſtipulationis civilis, inſpecto jure civili; & tunc non producit obligationem, nec actionem de jure civili, aut Prætorio; & quia conſtat de turpitudine, denegatur actio: aut de turpitudine non liquet, & datur actio, quæ eliditur exceptione; quo caſu procedunt textus ſuprà citati. Cuiacium ſequitur Pacius *cent. 7. quæſt. 28.* Alii communiter diſcrimen conſtituunt inter eum caſum, in quo turpitudo verſatur ex parte utriuſque; & tunc aiunt nullam obligationem dari, *d. l. generaliter 26.* & cùm datur, tantùm eſt ex parte accipientis; & tunc obligationem naſci credunt, ſed exceptione elidi, quo caſu intelligunt textum *in d. l. pen.* eam refellit Pichardus *in d. §. quod ex turpi.* Quare his, & aliis omiſſis, veriùs dicendum eſt cum Bartolo, quem ſequitur Donel. *ibi*, diſtinctionem adhibendo inter pactionem turpem, ita turpiter conceptam, ut ipſa turpitudo expreſſa ſit in pactione; & inter eam pactionem, quæ continet turpitudinem tantùm tacitam. Primo caſu nulla obligatio ex tali pactione naſcitur: ſecundo verò actio producitur; nam cùm reverà in hoc ſecundo caſu nulla cauſa, vel ſaltem injuſta ſit, ideo iniquum eſt, reum condemnari, ſed potiùs exceptione juvari debet. Inde cùm textus *in d. l. pen.* loquatur de ſecundo caſu, ut probat Donel. *in d. l. 26. de V. O.* ideo ex ea actio, licèt inefficax, naſcitur *in d. l. Titia 134.* Ob aliam rationem exceptio neceſſaria eſt, quia apertè ſtipulatio contra bonos mores concepta non erat; nam cùm in perſonis parentum concepta eſſet, non repugnabat expreſsè verbis legum, quibus libertas matrimonii ſtipulationibus impediri prohibetur: at licèt verbis ſtipulatio non repugnaret, quia ſententiæ legum contraria erat, ideo actio, quæ naſcitur, inefficax eſt. Donel. *in d. l. generaliter 26.* Nec primum augmentum hujus difficultatis, quo dicebamus, ex turpi cauſa datum non vindicari, ſed per condictionem repeti, adverſatur; nam verum eſt, transferri dominium dati ob turpem cauſam ex eo, quia cùm ad ejus tranſlationem nihil aliud deſideretur præter voluntatem domini rem transferri volentis, *l. traditio, ff. de adquir. dom. l. traditionibus, Cod. de pactis, §. per traditionem, Inſtit. de rer. diviſion.* Donel. *lib. 4. comment. cap. 16.* & adſit in dante, licèt ex cauſa turpi, voluntas transferendi dominium, qui dedit non vindicationem, ſed repetitionem habet. Nec quod expendebamus ex verbis legis 12. Tabular. & dicta lege *tranſigere*, aliquid probat; nam pacta ne injuriarum, vel furti agatur jam commiſſi, vel tranſactiones ſuper criminibus capitalibus, quæ ſanguinis pœnam irrogant, aliquam turpitudinem non continent; tum quia per pactiones iſtas non læditur jus publicum, aliàs improbarentur, ut *in l. ſi unus 27. §. 4. ff. de pactis*; ſed tantùm privata, familiariſque utilitas, *d. l. juris gentium, §. ſi paciſcar*; tum quia, ut ait Vlpian. ignoſcendum eſt ei, qui ſanguinem ſuum qualitercunque redimere voluit, *l. 1. ff. de bonis eorum qui ante ſententiam*; latiùs proſequuntur ſuis commentariis interpretationem textus *in d. l. tranſigere*, Padilla, Delrius, David Argent. Donell. & Antonius Matthæus *in eo textu*, idem Anton. *tom. 2. de criminibus, pag. 943.* Cuiac. *lib. 6. obſerv. cap. 11.* Revardus *lib. 4. variar. cap. 6.* Faber *lib. 2. conject. cap. 20.* Hotheman. *illuſtr. quæſt. 23.* Hunnius *in Treutler. volum. 1. diſp. 2. theſ. 6. quæſt. 43.* Pichardus *in §. 7. Inſtit. de pœna temer. litig.* plures laudati à Valeron *de tranſaction. tit. 3. quæſt. 5.* Nec augmentum ultimum obſtat, deductum ex *d. l. generaliter, ff. de uſuris*: non enim quia Paulus ait, inhoneſtas præſtationes non venire in judiciis bonæ fidei, fatetur venire maximè in judiciis ſtricti juris; hoc enim pluſquam abſurdum eſt: ſed

 ait

ait non venire, maximè in judiciis bonæ fidei, ut *in l.1. Cod. de reſcind.vend.* aſſeritur, bonam fidem deſiderari in contractibus bonæ fidei, nec ideo negatur in contractibus ſtricti juris non requiri. Nec etiam obſtat textus *in d. l. ſi poſſeſſor 52.ff. de petit. hæredit.* nam licèt inhoneſtæ præſtationes in aliis judiciis non veniant; veniunt tamen in petitione hæreditatis ex ſpeciali ratione, ne videlicet honeſta interpretatio non honeſto quæſtu poſſeſſori lucrum faciat, ideſt, ne honeſtatis prætextu inhoneſtum quæſtum faciat poſſeſſor. Cujacius *lib.23. quæſt.Papin. in d. l. generaliter :* deinde, quia præſtationes illæ non erant inhoneſtæ petitori, licèt eſſent inhoneſtæ poſſeſſori, ut conſiderat Oſuald. *lib.19. comment. Donelli, cap.14.littera H*, poſt quos latè agunt de ejus textus interpretatione Hothomanus *de uſuris, cap.3.* Leothardus *eod. tract. quæſt.96.* Maſius *lib.2. commun.opin. cap.8.* & nos *in cap. inter opera, de ſponſalibus.*

18. **Dissolvitur secunda difficultas.** Nec ſecunda difficultas, quam adversùs ſecundam partem noſtræ concluſionis expendebamus, adverſatur; nam ea conſideratio procedit, quando voluntas contrahentium obſcura eſt, vel ambigua; tunc enim ita interpretari debet, ut valeat potiùs quàm pereat: at in conventione turpi, aut impoſſibili, nulla datur ambiguitas; unde nullo modo paciſcentium voluntas, quæ nulla præſumitur in ſimili conventione, interpretari poteſt: difficilius eſt, quod de ſtipulationibus, & ædilitiis dicebamus, præcipuè cùm affirmet Vlpianus de illis loquens *in l. verum 31. ff. de regul. juris*, verum eſſe, neque pacta, neque ſtipulationes factum tollere; quod enim impoſſibile eſt, neque pacto, nec ſtipulatione poteſt comprehendi. Loquitur enim Vlpianus de illis ſtipulationibus, furem non eſſe, veſpillonem non eſſe, ut facilè conſtabit ſi conferatur ejus inſcriptio cum lege *non impoſſibile 50. ff. de pactis, l. ſi ita quis 31. ff. de eviction. l.ſcilicet 20. l.in lege 44. ff. ad leg. Aquil. l.ut ſolet 15. ff. de præſcriptis verb. l.aliud eſt 174. ff. de V. S.* Pro cujus difficultatis ſolutione ſciendum eſt, in hac parte Proculeianos à Sabinianis diſſenſiſſe, & ſententiam Sabini prævaluiſſe, ut conſtat *ex l.verum 31.ff.de regul. juris.* Proculi ratio ea erat, quia promittere ſervum meum eſſe ſanum, ſpectat ad habitum corporis ſervi; promittere non eſſe furem, ſpectat ad habitum animi ipſius: quæ omnia ſunt extra meam poteſtatem, quia corporis habitus & animi, voluntas, aut affectiones propriæ ſunt ſervi, *l. 3. C. de hæredibus inſtit.* igitur rem præſtatione impoſſibilem promittit venditor: quod & conceſſit Sabinus. Sed nihilominus contrarium tenuit optima ratione, docens hæc, ſanum eſſe, furem non eſſe, non eſſe referenda ad habitum corporis, aut animi, qui non ſubeſt alienæ poteſtati; ſed ad qualitatem, ad bonitatem rei, ad juſtum ipſius valorem, adeò ut ſi aliter ſervus ſe habeat, quàm promiſſum eſt, præſtet venditor emptori quantum ſui interfuit: quod & valido confirmavit argumento; inquit enim apud Vlpianum *in d.l.verum*, quando venduntur animalia, promittit venditor juxta edictum Ædilium, ea ſana eſſe, rectè edere, & bibere: quæ ſtipulationes ſuſtinentur, tanquam eorum bonæ qualitatis, ob quas digna pretio convento cenſentur, *l.1. §.1. ff.de ædilit.edict.l.ex empto 11.§.animalium 4. ff. de actionibus empti*, Marcus Varro *lib.2. de re ruſt. cap.2. cum tribus ſequentibus*, Gellius *lib.4. noctium Attic.cap.2.* notarunt plures relati ab Amaya *lib.1. obſerv. cap.13. num.1.* & ultra illos Cujacius *lib.9. obſervationum, cap.3.* Briſſonius *lib.3. de formulis, prope finem*, Revardus *de authorit.prudent.part.10.* Durantius Caſel. *lib.1.variar.cap.10.* ergo ut in animalibus bona habitudo corporis promitti poteſt, ita in ſervis, tam reſpectu corporis, quàm animi; & ea promiſſione furem ſervum non eſſe, non id agitur, ut factum non factum ſit, ſed continetur quanti intereſt furem non eſſe: quare paciſcentes impoſſibile non promittunt, videlicet factum infectum reddere; verùm id agunt, ut quanti intereſt, præſtetur, ſi illud vitium emptor in ſervo vendito compererit. Similiter non eſt impoſſibile pactum, ne facias furem, aut fugitivum; quia qui ita promittit, non ſpondet quid impoſſibile, aut factum alienum ſimplex, ſed factum proprium, videlicet ſe non ſolicitaturum ut fur fiat, aut fugitivus, *d.l.non impoſſibile*, ubi omnes Claſſici, Amaya *lib.2. obſerv. cap.13. num.9.* Petrus Faber, Revardus, & Gothofredus *in d. l. verum 31.* Pichardus *in §. ſi quis alium, Inſtit. de inutilib.* Nec quod dicebamus de homine mortuo, & promiſſo poſt moram, obſtat; nam licèt lumine naturæ notum ſit, hominem mortuum inutiliter promitti, *l. ſi homo 69. l. liber 103. ff. de V.O. l.21. tit.11.partita 5. l.ult.ff.de confeſſis, §.idem juris, Inſtit. de inutilibus ſtipul.* docent ultra repetentes *ibi*, Donel. *lib.11.comment.c.20.* Valentia *lib.2. illuſt. tract.2. cap.3. num.20. & 21.* & *cap.4. ex num.10.* Suarez à Mendoza *ad legem Aquiliam, lib.3.cap.4. à num.15.* cadaver enim, ad cujus formam reducitur, inutilis prorſus præſtationis eſt; & in hoc ſenſu nihil eſt. & per conſequens nullius, vel impoſſibilis præſtationis; quia id poteſt dari, cujus poteſt dominium transferri, *l.ubi autem 75. §. fin. ff.de V.O. §. ſic itaque, Inſtituta de actionibus :* docent Donellus, & Valentia *ubi proximè*, Connanus *lib.6.comment. cap.4. num.6.* tamen quando vivus promiſſus fuit ſervus utiliter, vel efficaciter, & poſt moram deceſſit, deberi, & promitti valet; quia propter promiſſoris culpam, qui moram commiſit, perinde habetur, ac ſi ſervus adhuc in rebus humanis ſtaret, & ſic in perpetuum tenetur, *l.nemo, §.ult. l.ſi ex legati, ff. de V.O. l.quod 5.ff.de reb. credit.* Donel. *lib.16.cap.2.* & fusè *in tract. de mora :* quæ præſtatio cùm ſit pretii, ſive æſtimationis, impoſſibilis non eſt, *l. penult. ff.de vi, & vi armat. l.inter 46. ff. de furtis*; quâ ſolutione accipiendi ſunt textus *in l.ſi ſervum 91. §. ſequitur, ff. de V.O. l.fin. ff.de condict.furtiv.l.promiſſor 23. ff. de conſtituta pecun. l. qui Stichum 5. l.fin. ff. de confeſſis, l.ſi uſuſfructus 6 ff. de uſufruct.legato, l.quæcumque 46.ff.de O.& A.* Nec tandem ultimum augmentum obſtat, quod expendebamus contra exæquationem illam indiſtinctè à noſtro Gregorio factam inter pactum turpe, & impoſſibile negativè conceptum; quia certum eſt, pactum turpe etiam negativè conceptum, nullius momenti eſſe, ex ratione ſuprà adducta: impoſſibile verò negativum, ut *Cælum non aſcendas*, valere; quia hæc conventio neceſſaria magis eſt, quàm impoſſibilis, & puram producit obligationem, cùm figuram conditionis magis quàm poteſtatem contineat, *l. ſi pupillus 9. §. qui ſub conditione, ff. de novation.* Unde exæquatio à noſtro Gregorio facta accipienda eſt de pactis turpibus, & impoſſibilibus affirmativè conceptis; quo caſu æqualiter invalida ſunt una, atque alia.

Primò Gregorii IX. deciſioni opponitur textus *in l.ſi quando 3. ff.de operis libertor.* ubi proponitur, 19. **Exponitur l. si quando, ff. de oper. libert.**
libertum promiſiſſe duobus patronis operas præſtare: quæſtionis fuit, an teneretur cuilibet ſolvere partem? Et Labeoni placuit, teneri partem ſolvere. Proſequitur Pomponius, & Labeonis ſententiam probat eo exemplo, quia ſi quis promittat operas præteritas, quæ præſtari non poſſunt, obligatur: ex quo textu expreſsè deducitur, promiſſionem rei impoſſibilis valere, ſiquidem impoſſibile eſt operas pro parte præſtare, quæ individuæ ſunt, *l.libertus 51. §.1.ff.de operis libert.l.1. §.ſed operis, ff.ad leg.Falcid.*

l.in

l. in ſtipulationibus 54. §. 1. *ff. de V.O.* & etiam fatetur Conſultus, operas præteritas deberi, quæ jam præſtari non poſſint: ergo promiſſio, ſeu pactio quid impoſſibile continens, ſuſtinetur. Pro hujus textus interpretatione ſciendum eſt, quod cùm opera diurnum officium ſit, *l. 1. ff. de operis libertor.* & in actu conſiſtat, *l. 1. ff. de operis ſervorum*, neque uſumfructum per omnia comitetur, *l. 2. ff. de uſufruct. legat.* ſed proprio, & peculiari jure cenſeatur, *l. 1. §. ſed operis, ff. ad l. Falcid.* Cuiac. *lib. 2. Pauli ad edictum, in d. l. 1. ff. de oper. ſervor.* & individua ſit, quatenus continet factum tale, quod unico actu non conſumatur; tamen factorum individuorum regulis non æſtimatur, *d. l. in ſtipulationibus*; imò plures operæ promiſſæ, tanquàm plures res in genere debitæ, non partibus pro indiviſo, ſed numero dividuntur, & promiſſio operarum ſimilis eſt illis, in quibus genera promittuntur, *d. l. in ſtipulationibus, d. l. libertus* 15. Unde *d. l. ſi quando*, operæ dividuntur non partibus pro indiviſo, ſed numero; & ſi promiſit libertus tantùm operam, quamvis non detur diviſio ex parte debentis, tamen commoditas poteſt communicari, *d. l. in ſtipulationibus*, §. *ult.* Quoad operas præteritas facilior expoſitio eſt; nam cùm eo caſu, quo operæ præteritæ ſunt, obligatio ſuccedat ad intereſſe, ſive æſtimationem, *l. ſi non ſortem* 26. §. *libertus*, *ff. de condict. indebit.* inde & deberi, & peti pars operarum poteſt, ideſt earum æſtimatio. Valentia *tomo* 2. *illuſtr. tract.* 4. *cap.* 6. *num.* 35.

20. Intelligitur l. ea quæ 57 ff. de donat. inter.

Secundò opponitur textus *in l. ea quæ* 57. *ff. de donation. inter*, ubi ſtipulatio, quâ uxor promittit, ut ſi divortium ſuâ culpâ ſequatur, aut ipſa repudii libellum mittat, certâ quantitate mulctetur, valet, & ſuſtinetur; & tamen hæc ſtipulatio turpis eſt, cùm licèt intra metas pœnæ à lege ſtatutæ ſtipulatio defendatur, *l. non eſt* 50. *ff. de pactis*; pœnis tamen legum contenti eſſe debemus, ut probat ab ſpecie textus *in l. ſi ſtipulatio* 19. *ff. de V.O. l. 2. Cod. de inutilib. ſtipulat.* divertentibus enim ſine cauſa jam certæ pœnæ à jure erant ſtatutæ, quas enumerat Scipio Gentilis *de donation. inter*: igitur ſtipulatio turpis non improbatur. Omiſſis aliis difficultatibus illius textus, quas proponit, exponitque Cuiac. *lib. 6. reſp. Pap. in eo textu*, reſpondendum eſt, ſtipulationem, de qua ibi agitur, non eſſe turpem, nec pœnam continere, ſed tantùm modum à partibus conventum, ut quantitas videlicet donata reſtitueretur, ſequuto divortio malâ gratiâ. Maritus enim tempore donationis non ſimpliciter donavit, ſed paciſcendo, ut ſi ſine cauſa uxor divertiſſet, illi reſtitueretur quantitas donata: qui modus adjectus defenditur, ſicut alius quilibet in traditione rei propriæ, *l. in traditionibus* 48. *ff. de pactis, l. qui Romæ* 122. §. *Flavius, ff. de V. O. l. 1. & per totum Cod. de donation. quæ ſub modo*: ita illum textum accipiunt Donellus *in l.* 19. *num.* 5. *ff. de V.O.* Gentilis *de donation. inter, lib.* 3. *cap.* 17.

21. Exponitur l. 1. §. quæ, ff. quarum rerum.

Deinde opponitur textus *in l. 1. §. quæ onerandæ, ff. quarum rerum actio non datur*, ubi proponitur, quod ſi patronus à liberto ſtipuletur, ne ipſum offendat, & ſi offenderit, in ſervitutem reducatur, talem ſtipulationem tanquam factam onerandæ libertatis cauſâ non valere. Ex quo textu duplex naſcitur difficultas. Prima in hunc modum: non valet ſtipulatio hæc, quia oneratur libertas: igitur quia libertas in eo conſiſtit, ut libertus poſſit offendere patronum. Secunda ex eo, quia pœnis à legibus ſtatutis contenti eſſe debemus, *d. l. 19. ff. de V.O.* igitur hæc ſtipulatio ex alio capite, videlicet quià concepta erat in eo caſu, quo certa pœna à lege conſtituta reperiebatur, improbari debebat. Primæ difficultati reſpondendum eſt, ſtipulationem in eo textu fuiſſe conceptam, ne etiam leviuſculè libertus patronum offenderet, quâ ſponſione libertas onerabatur, ſiquidem ob levem injuriam poterat libertus revocari in ſervitutem, ut exponit Oſualdus *lib. 16. comment. cap. 22. littera E.* Secundæ difficultati ſatisfaciendum eſt aſſerendo, pœnam in eo textu adjectam eſſe à jure ſtatutam eo caſu, quo libertus ingratus exiſtens patronum offenderit, *l. 1. Cod. de ingratis libertis*, *l. alimenta* 6. §. 1. *ff. de agnoſcendis liberis*; & quando ſtipulationi ea pœna tantùm adjicitur, quæ à jure conſtituta eſt, ſtipulatio ſuſtinetur, *l. non eſt impoſſibile*, *ff. de pactis*, *l. quidam* 131. *ff. de V.O.*

22. Adducitur l. insulam 58. §. in operis ff. locati.

Rurſus noſtræ aſſertioni adverſatur textus *in l. inſulam* 58. §. *in operis*, *ff. locati*, ubi celebratus fuit contractus locationis, ut domus conſtrueretur; & tempus ad ædificationem præſcriptum fuit, & conventum, ut niſi intra illud opus perficeretur, locator conductori quanti ejus intereſſet, præſtaret. Ob temporis preſſuram impoſſibile erat opus perfici: quæſitum fuit, utrum talis contractus ſuſtineretur? Et reſpondet Conſultus, contractum valere, judicemque debere locatori concedere tempus arbitrio boni viri, intra quod domus conſtrui poſſit. Ex quo textu apertè conſtat, pactionem impoſſibilem, ſeu quid impoſſibile continentem, valere: igitur non rectè aſſerimus, pacta impoſſibilia nullius momenti eſſe. Pro cujus textus expoſitione dicendum eſt, in eo textu contractum ſuſtineri, quia tempus præſcriptum à contrahentibus, non ita breve, & impoſſibile judicabatur: quare licèt intra illud domus conſtrui non poſſit, tamen juxta voluntatem contrahentium illud actum videtur, ut tempus congruum concedatur: ita poſt Fabrum, & Fulgoſium in eo textu, docent Pichardus *in* §. *loca*, *num.* 12. *Inſtit. de inutilib.* Bartholomæus Cheſius *lib. ſingul. interpret. cap.* 11. Præceptor D. Joſephus de Retes 2. *part. de V.O. tract.* 4. *num.* 4.

23. Opponitur l. si dictum, ff. de eviction.

Deinde obſtat textus *in l. ſi dictum, ff. de eviction.* ubi aſſeritur, valere ſtipulationem, per quàm evictionis nomine quadruplum promittitur: quæ ſtipulatio turpis eſt, ſiquidem actio duplæ ex evictione datur, *l. cùm fundus* 48. *l. ſi fundo* 53. cum aliis, *ff. de eviction.* igitur cùm majorem pœnam contineat, quàm ſtatuta eſt à jure, turpis eſt; & tamen ſuſtinetur: igitur quia ſtipulatio turpis valida eſt. Pro interpretatione hujus textus varia adduxerunt Cujacius *tract.* 8. *ad Africanum, in l. cùm forte* 44. *ff. de action. empti*, Antonius Faber *lib. 2. conject. cap.* 3. Merillus *lib.* 3. *variantium ex Cuiac. cap.* 26. Arias de Meſa *lib. 2. variar. cap.* 32. Sed prædictæ difficultati ſatisfaciendum eſt aſſerendo, pœnam tripli, ſeu quadrupli in eo textu promitti, quia intereſſe evictionis æſtimatum, & taxatum fuit à contrahentibus; licèt enim judex ultra duplum non poſſit taxare intereſſe, *l. unic. C. de ſentent. quæ pro eo quod intereſt*; tamen partes poſſunt ultrà æſtimare. Inde cùm dupli taxatio in evictione non proveniat à lege, ſed ex voluntate contrahentium, *l. quod ſi nolit* 31. §. *qui aſſidua*, *ff. de ædilit. edict.* ideo poſſunt contrahentes aut ſimplum, aut quadruplum evictionis nomine promittere: docent poſt Accurſium *ibi*, Cuiac. *lib. 16. obſerv. cap.* 34. Donel. *in d. l. 19. num. 4. ff. de V.O.*

24. Exponitur l. 10. ff. de negot. gest.

Etiam adverſatur textus *in l. ſed an ultrò* 10. *ff. de negot. geſt.* ubi ſupponit Conſultus, valere pactum, ne actione negotiorum geſtorum ob ſumptus impenſos agatur: quæ conventio turpis eſt, cùm repugnet naturali æquitati, & ad delinquendum per eam quis invitetur, *l. ex empto* 11. §. *ult. l. bonæ fides* 50. *ff. de action. l. 1. §. 1. ff. de pactis dotal.* igitur pactum turpe non improbatur. Hac difficultate motus Faber *in ejus rationali*, exiſtimat verba illa, *niſi ſpecialiter*

id

id [c] *actum eſt, ut neuter adverſùs alterum habeat actionem*, Triboniani eſſe, ejuſque inſcitiam ſapere. Sed pro ejus textus interpretatione ſciendum eſt, pactum nonnunquam turpe videri, quod reverà turpe non eſt, veluti cùm quis ſibi dari paciſcitur ob indicandum ſervum fugitivum, *l.4. §.ult. ff.de condict. ob turp. l.ſolent, ff. de præſcript.verb. l.falſus* 44. *ff. de furtis.* Paulus *lib.2.ſentent.tit.*31.§.20. ubi Cujac. D. Joſephus de Retes *tom.*1. *opuſc. lib.*2. *ſect.*2. *cap.*11. *num.*4. Similiter nec turpia ſunt pacta, de quibus *in l.utrum* 107. *ff. de verb. oblig. l.*1. juxta veram lecturam Florentinam, *ff. de cond. cauſ. dat. l. metum* 9. §. *ſed licet, ff. de eo quod metus causâ, l. penult.* §.*ult. ff. de donation.* quam integram reſtituerunt ex Paulo *lib.*5. *ſentent. tit.*11. §. *fin.* Cuiac. *ibi*, Fornerius *lib.*4. *quotid. cap.*12. Ita pactum *in d. l.*10. nullam turpitudinem continet, ſiquidem æqualitatem, æquitatemque reſpectu partium continebat; pactum enim initum fuit, ne ambo, tam directâ, quàm contrariâ uterentur actione; quo caſu ex ſententia ipſius Fabri in eodem textu pactum cùm æquale ſit paciſcentibus, nullam turpitudinem continet.

25. EXPLICATUR L. QUOD SI LOCUS, FF. DE RELIG.

Ulteriùs obſtat textus *in l. quod ſi locus* 11. *ff. de religioſ. & ſumptibus*, ubi aſſeritur, quod ſi locus monumenti ea lege venerit, ne in eum inferantur, quos jus eſt inferre, pactum ad hoc non ſufficere, ſed neceſſariam eſſe ſtipulationem. Ex quo textu deducitur, ſtipulationem turpem, religioni & uſui ſepulchrorum contrariam, eſſe validam: igitur ſtipulatio turpitudinem continens non improbatur. Augetur hæc difficultas *ex l. penult. Cod. de pactis inter emptorem*; ubi in eadem ferè ſpecie aſſeritur, ſtipulationem non eſſe neceſſariam, ſed pacto caveri poſſe, ne locus religioſus fiat. Etiam difficilis eſt textus ille, dum ſupponit, venditionem loci religioſi valere, cùm vulgare juris principium ſit, venditionem rei ſacræ, vel religioſæ non valere, *l.ſi in emptione* 34. §. *omnium, ff. de contrah. empt. l.*2. *l.locum* 9. *Cod. de religioſ. l.inter* 83. § *ſacram, l. continuus* 137. §. *cùm quis, de V.O.* Anton. Faber *in ration. ad eum textum*, more ſuo emendat, corrigit, atque ejus verba delet: ſed eo omiſſo, & aliis interpretationibus traditis à Cuiac. *lib.*10. *queſt.Papin.in l.ſervus* 7. *ff.de ſervis exportandis*, Hothomano *lib.*9. *obſerv.cap.*5. Merillo *in* 50. *deciſ.Juſtin.in d.l.ult.* Gedeo *in l.*3. *num.*41. *ff.de V.S.* reſpondendum eſt, ſtipulationem, de qua in eo textu, non eſſe contrariam religioni, ſiquidem venditor jus ſepulchri, qualecumque habuit, tranſtulit in emptorem, eâ lege adjectâ, ne in ſepulchro inferrentur, quos jus erat inferri; quo pacto præjudicari non poterat his familiaribus, qui jus ſepulchri habebant: per pactum igitur ita appoſitum, tantùm ipſe venditor, & qui ab eo cauſam habent, privantur ut hæredes jure inferendi defunctos in eum ſepulchrum; ut autem alii ex familia priventur jure ſuo, pacto fieri non poteſt, quia nemo paciſcendo, aut legem in contractum dicendo, aliis prodeſſe, vel nocere poteſt, *l.quo tutela* 73. §. *neque, ff. de regul. jur.* Neceſſaria igitur eſt ſtipulatio, ut teneatur promiſſor facere, curareque ne alii jus ſepulchri habentes eo utantur; & tunc cùm ſtipulatio facti alieni ſit, magis cautum erit, ſi pœna adjiciatur. Nec obſtat textus *in d.l.ult.Cod.de pactis*, ubi ſufficit pactum, quia in ea ſpecie pactum adjectum fuit in favorem venditoris: at verò *in d.l.quod ſi locus*, pactum initum fuit in favorem emptoris. Venditor enim promiſit in eum locum defunctum non inferre. Unde cùm pactum fuiſſet adjectum in favorem emptoris, & præjudicium aliorum, pactum tantùm non ſufficit: at verò *in d.l.fin.Cod.de pactis*, ex pacto tantùm venditori præjudicium ſequebatur, unde pactum ſufficit, nec neceſſaria eſt ſtipulatio. Nec obſtat quod expendebamus de venditione prohibita loci religioſi; nam licèt aliqui aſſeruerint, in eo textu non agi de ſepulchro, aut loco religioſo, ſed de monumento, quod ſignificat locum purum, non religioſum factum humatione cadaveris, *l.*2. §.*monumentum* 6. *l.monumentum* 4. *ff.de religioſis, l.ſi ſepulchrum, Cod.eod.tit. l.ſi ſponſus* 5. §.2. *ff.de donat.inter*; hæc tamen ſolutio refellitur ex eo, nam ait Conſultus, jus eſſe inferendi in eo: igitur quia jus ſepulchri adquiſitum jam erat. Nec novum eſt, ut ſepulchrum appelletur monumentum, *l.*1. *Cod. quæ res pignori, d. l. ſi ſepulchrum*: ſicut è contrario ſepulchrum dicitur monumentum *in l.quamquam* 4. *ff. de aqua pluvia.* Dicendum enim eſt in ea ſpecie locum religioſum venditum fuiſſe, non primò, & principaliter, ſed acceſſoriè cum aliis bonis, ut docent latiùs proſequentes ipſius textus interpretationem Valeron *animadv. juris cap.*3. D. Joſephus de Retes *lib.*8. *opuſc. cap.*5.

TITULUS XXXVI.

De tranſactionibus.

CAPUT PRIMUM.

[a] Gregorius *Antonio Subdiacono, & Dometiano Abbati, atque Presbytero à* [b] *paribus.*

SICUT grave, & plenum vituperationis eſt, inter perſonas omnipotenti Deo militantes, de ſæcularibus negotiis ortam diu [c] controverſiam permanere: ita laudabile, & ſtudio eſt religioſo conveniens, terrenis gratam Deo pacem præferre compendiis, & ex rebus tranſitoriis manſura ſemper charitatis lucra mercari. Et ideo, quia de poſſeſſionibus Faiano, Naſoniano & Labiniano poſitis in provincia [d] Sicilia, territorio Panhormitano, de quibus

quibus inter Præpoſitos monaſterii ſanctorum *e* Maximi, & Agathæ, quod *f* Lucuſianum dicitur, & è diverſo adminiſtratores Xenodochii in hac Urbe Roma conſtituti, quod *g* Valerii nuncupatur, longa ſe traxit *h* contentio: nunc verò inter te *i* Antonium Subdiaconum noſtrum, memorati Xenodochii Præpoſitum,& è diverſo dilectiſſimum filium noſtrum *k* Dometianum Abbatem,atque Presbyterum prædicti monaſterii pactis intervenientibus ſalubris proceſſit, Deo auctore, deciſio; neceſſe eſt, ut omnis diſcordiæ poſſit occaſio præveniri, ea quæ geſta ſunt, interveniente auctoritate firmari. Proinde per hujus præcepti ſeriem hoc decernendum eſſe perſpeximus, ut omnia inſtrumenta, vel quidquid eſt aliud, quod partibus, quod abſit, ad invicem contra ſe venire cupientibus, quoquo modo vel ex temporis præſcriptione, ſeu aliter opem de lege, aut quocumque privilegio poterat miniſtrare, ſit ſicut & vos poſcitis, vacuum, & omni virtute caſſatum,& ſola pactorum inter vos nunc habitorum pagina validum, perpetuumque robur obtineat: ſi quid fortè incuriâ, vel imperitiâ minùs firmitatis inſertum eſt, vires pleniſſimæ munitionis, & ſoliditatis ex hac noſtra auctoritate ſuſcipiat, nec ſupereſſe aliquid valeat,unde ea, quæ religioſo ſtudio providè, ut oportuit, ac pacificè terminata ſunt,quocumque tempore quidquam dubietatis incurrant; ſed omnia, quæ in eiſdem pactis tenentur adſcripta, firma, illibata & ſine aliqua refragatione perſiſtant, quatenus amotâ penitus totius altercationis materiâ inter eos, quos charitatis immutabiliter docet manere concordia, nulla queat deinceps litigioſæ contentionis occaſio generari. Pro munitione verò ſupraſcripti monaſterii memorato Dometiano Abbati, atque Presbytero præceptum ſimile dedimus.

NOTÆ.

a GRegorius.] Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.*1. & reperitur textus hic inter epiſtolas Magni Gregorii *lib.7.epiſt.*27. ex quo regeſtro textum hunc tranſcribo.

1. b *A paribus.*] Difficile eſt quid importent verba hæc, quæ etiam reperiuntur apud ipſum Gregorium *eod. lib.7.epiſt.*112.ibi: *Siagrio, Bertherio,Virgilio, & Deſiderio Epiſcopis Galliarum à paribus.* Et *epiſt.*39. *Romano Defenſori, Fauſtino, Sabiniano Subdiacono, Adriano Notario à paribus.* Sed jam obſervarunt Bignonius *in notis ad veteres formulas, c.*46. Salmaſius *in obſerv. ad jus Atticum, cap.*7. ea verba ſignificare omnibus æqualiter, & eodem exemplo in eadem epiſtola ſcribi, licèt Pontifex tantùm cum uno loquatur, ut apud Hincmarum Rhemenſem *epiſt.6. cap.*28. *Zoſimus Pontifex ad Aurelium, & univerſos Epiſcopos per Africam conſtitutos, univerſoſque Epiſcopos per Gallias, & ſeptem provincias conſtitutos, & univerſos Epiſcopos per Hiſpaniam à paribus.* Unde in præſenti Gregorius per eam clauſulam, *à paribus*, ſcribit uno exemplo, & æqualiter omnibus, ac ſi cum uno tantùm loqueretur.

2. c *Controverſiam permanere.*] His verbis monet Gregorius, magnam reprehenſionem mereri eos,qui diu in litibus perſiſtunt; & econtrariò omni laude dignos eſſe eos, qui amicabiliter lite tranſactione ſopitâ, ob ancipitem judiciorum aleam, magnaſque moleſtias ab ea receſſerunt; ideò debitores priùs amicabiliter interpellandos eſſe potiùs, quàm in jus rapiendos, ſupponitur *in l. quidam* 13. *ff. de ſervit. ruſtic.* junctis Cuiacio *lib.*18. *obſerv. cap.*38. Merillo *lib.3. obſerv. cap.*8. & *in l.debitores* 10.*Cod. de pignor.* juxta interpretationem Oſualdi *lib.*17.*Donelli, cap.1. littera B.* facit Caſtro pro P. Q. *Videndum quamprimùm eſt, quàm minima cum moleſtia tota res tranſigatur, ac incivile eſt hominem ſtatim in jus rapere, cum res forſan amicâ compellatione, vel compoſitione obtineri poſſit.* Plerumque enim fructuoſius eſt liti cedere, quàm litigare, *l. etenim, ff. de minoribus, l. illud* 7. §.1. *ff. de tributoria*; & commendanda eſt verecundia lites execrantium, *l.4.§.1.ff.de alienat. judic.* præcipuè in eccleſiaſticis perſonis, quarum officium eſt litem habentes ad pacem revocare, *cap. placuit, diſt.*90. ideoque litigioſi ordinari non poſſunt, *cap.1. §. ecce, 46. diſt.* Accedit, minuendarum litium ſtudium utroque jure eſſe commendatum, *l.3. §.1.ff.de receptis, l.1.ff. de jurejur. l.ult. ff.pro ſuo, l.1.§.unde quæritur.ff.de novi operis nunciat. l. quidam 21.in fin. ff. de reb. cred. l.properandum 13. in princ. Cod. de judiciis, cap.finem 5.de dolo & contum. cap.2. de re judic.* cùm per lites foveantur inimicitiæ,accuſationes, & odia,ut prudenter cenſuit Caius Selius *apud Tacitum lib.* 11. *annal. circa principium*,non aliter quàm per prælia,quibus appoſite à Juvenali *ſatyr. ult.* comparantur.

Nos lentâ fori pugnamus arenâ.

Faciunt Plinius *lib.2.epiſt.3. Nos qui in foro, & veris litibus terimur, multum malitia, quantumvis nolimus, addiſcimus.* D.Ambroſius *lib.3. de virgin. Chriſtus eſt pax, in foro lites. Chriſtus fides eſt, in foro fraus, atque perfidia.* Senec.2. *de ira, cap.*7. Plura in litium, litigantiumque execrationem congerunt Volteius *de judic. cap.* 1. Bermult. *diſſertat. polit. diſſert.* 6. Oſuald. *lib.*17. *Donel. cap.1. littera C,* Æneas Robertus *lib.2. rer. judicat. cap.*16. Solorzanus *de jure Indiar.tom.1.lib.3.n.7.* & *in polit.lib.3. cap.*31.& *emblemat.*68. Noſter D.Joannes de Larrea *tom.1.deciſ. Granat. cap.4.num.*8.& *cap.*38.& 39.Bobadilla *lib.3. polit.cap.14. num.*47. politè & politicè Barclaius *in Argenide,lib.3.pag.*375.Valeron *in proœm.de tranſact.*

d *Sicilia.*] Panormitana enim urbs dicitur Provincia Siciliæ, ut dixi *in cap.4. de election.*

e *Sanctorum Maximi, & Agathæ monaſterium.*] 3.
Hoc conſtruxit D. Gregorius in Provincia Siciliæ, in Panormitana diœceſi, Ordinis D. Benedicti, cujus mentio fit apud ipſum *lib.8. epiſt.*42. & 43. aliqua de eo monaſterio tradit Abbas D. Rochus Pirrho *tom.1. in notit. Panorm. pag.*63. *num.*6.& *tom.4. pag.*160.

f *Lucuſianum.*] A luco ita dictum; ſicut enim 4.
Tuſculanum à Tuſculo, ita & Lucuſianum à luco dictum fuit. Lucus autem eſt nemus arboribus denſum, Deo ſacrum, ubi Gentiles ſuos Deos colebant, *l.1. & 2. Cod. de cupreſſis, ex luco Daphnenſi, l. nullus 12. l.privilegia 14.Cod.de pagan. in Theodoſ.* Virgil. *lib.1. Æneidos:*

Lucus in urbe fuit mediâ latiſſimus umbrâ.

Et *lib.*16.

—— Latet arbore opacâ
Aureus, & foliis, & lento vimine ramus,

Junoni

Junoni Infernæ dictus ſacer, hunc tegit omnis
Lucus, & obſcuris claudunt cum vallibus umbræ.

Lucanus.

Lucus erat longo nunquam violatus ab ævo
Arboribus lucus.

Servius ad Virgilium *lib.3.* ibi : *Lucus nunquam ab eo ponitur ſine religione ; quia ibi habitant lares viales, animæ heroum, & piorum.* Plutarchus *in problemat. Cur quod impenditur in ſpectaculis Luca vocant? an quòd multæ ſunt ſylvæ circa urbem dicatæ Diis, quas appellant Lucos.* Apuleius *in apolog. lib.1. Nullum in via ejus delubrum, nullus locus, aut lucus conſecratus.* Plinius *lib.12. cap.1. Nec magis auro fulgentia, atque ebore ſimulacra, quàm lucos, & in eis ſilentia adoramus.* Plinius Junior *in panegyr. ad Trajanum: Inter hæc piâ mente adire lucos, & occurſare numinibus.* Tacitus *lib.14. annal. Exciſi luci ſævis ſuperſtitionibus ſacri.* Quos damnarunt Patres Eccleſiæ in Concilio Altiſſiod. *can.3.* ibi : *Nec inter ſentes, aut arbores ſacrivos, vel ad fontes vota exſolvere.* Concilium Nannet. *can.8.* Bracar. 1. *can.22.* Agathen. *canone 5.* Arelat. 2. *can.23.* Carthag. *can.ult.* in Capitular. Caroli *lib.1. tit.64.* & *lib.7. cap.256. Aut arbores, aut fontes, aut ſaxa venerantur.* Plura de his lucis, & eorum vana religione Pater Zerda *ad Virg. lib.1. Æneid.* & *lib.6.* Lemaiſtre *lib.3. de jurib. Epiſcop. c.41.* Dorleans *ad lib.1. Tacit. pag.50.* Fileſacus *in cap.13.9.c. de officio ordin.* & *de Magia pag.4.* Juſtelus *in can.84. Eccleſiæ Afric.* Curtius *lib.4. de hortis, cap.5.* Zerda *in Judith, tom.2. academ.6. & 24. num.1.* Baſilius Legionenſis *in not. ad dictum can.3. Concilii Altiſſiod.* Rugerius *lib.3. adverſ. cap.1.* Pineda *de reb. Salom. lib.7. cap.10.* Foreatulus *in necromant. dial.1. cap.1.* Demſterus *ad Roſin. lib.1. antiquit. cap.13.* Roa *lib.2. ſing. cap.9.* D. Petrus de Salcedo *ad legem 34. tit.7. lib.1. recopil.* notavi *in can.36. Concilii Illiberitani.* Unde cùm in loco ubi conſtructum eſt Monaſterium Sancti Maximi, & Agathæ, ſilvis opaco, temporibus Guillelmi Regis Siciliæ, Parco dicto, ideſt Regium delicium, Facelus *de reb. Siculis, decad.1. lib.8.* veneratio lucorum daretur, ab ipſis lucis Monaſterium Lucuſianum dictum fuit, ut jam notavit D. Rochus Pirrho *d. tom.4. pag.160.*

5. g *Quod Valerii nuncupatur.*] Quod monaſterium ab eodem Gregorio Magno conſtructum fuit, & dotatum aliquot poſſeſſionibus maternis in Panormitana provincia exiſtentibus. Ideo verò Valerii dictum fuit, quia mater ipſius Gregorii ex familia Valerii progenies erat, & prædium habebat in eo loco, ubi conſtructum fuit Xenodochium ; unde Xenodochium Valerii nuncupatur : docet D. Rochus Pirrho *ubi ſuprà.*

6. h *Longa extitit contentio.*] Non ſecus *in epiſt.60. lib.11. ipſius Gregorii*, Eccleſiam Panormitanam Romæ habuiſſe bona, & quendam Epiphanium Diaconum ea commutaſſe legitur.

7. i *Antonium.*] Cujus etiam mentio fit apud ipſum Gregorium *lib.2. indict.9. epiſt.9.* Hic eſt Antonius, ſeu Antoninus, qui Panormi degens deceſſit anno 602. de quo ipſe Gregorius *lib.12. epiſt.30.* ibi: *Ut legata, quæ ex tenore Antonini Defenſoris à nobis debentur, monaſteriis, vel aliis, prout ſtatutum fuit, ſolvantur.*

8. k *Dometianum Abbatem.*] De quo ipſe Gregorius *lib.9. epiſt.42. Ideoque volumus, ut Domitius Preſbyter Abbas eſſe Lucuſiani monaſterii debeat, eique Præpoſitus Lucifer monachus fiat, in cujus requieſcere ſolatio valeat. Acceptis ergo ſcriptis noſtris fratrem, & Coëpiſcopum noſtrum Victorem ad Lucuſianum monaſterium dilectio tua invitet, quatenus ipſe illic Miſſarum ſolennia celebrare, & prædictum Domitium ambore Deo Abbatem ordinare debeat.*

COMMENTARIUM.

EX hac Gregorii epiſtola talis deducitur aſſertio: *Per tranſactionem omnia inſtrumenta, & partium jura caſſantur.* Probant textus *in cap. cùm inter 16. de electión. cap. penult. de confirmat. utili, cap. conſtitutus, de religioſis domib. l. Imperatores 3. §.1. l. non eſt 11. ff. de tranſact. l. Lucius 76. ff. ad Trebell. l. admonendi 31. ff. de jurejur. l. qui Romæ 122. §. fin. ff. de V.O. l. pupillus 96. §. ſoror, ff. de ſolut. l. noviſſima, Cod. de pactis, l. cauſas, l. ſub prætextu 19. l. fratris, Cod. de tranſaction.* Illuſtrant Donellus, Giphanius, & Cuiac. *in d. l. ſub prætextu 19.* Antonius Faber *in d. l. Imperatores 3. §.1.* Corraſ. *in d. l. admonendi*, Caſtillo *tomo 5. controverſ. cap.89.* Fontanel. *deciſ.174. num.13.* Barboſa *tom.2. votorum, vot.76. num.42.* & *de poteſtat. Epiſcop. tit.3. cap.8. num.1.* Caniſius *in hoc textu*, Arnold. Vinius *de tranſact. cap.8.* Bocerus *tom.1. claſſ.2. diſput.20.* Peña *tomo 1. deciſ.70.* 9. CONCLUSIO TRADITUR, ET PROBATUR.

Hæc Gregorii deciſio valde difficilis redditur ſequenti conſideratione. Nihil tam naturale eſt, quàm eo genere quidquid diſſolvi, quo colligatum eſt, *l. nihil 35. ff. de regul. jur. l. quamvis 46. ff. de adquir. poſſeſſ. l. prout 8. ff. de ſolut.* Unde verborum obligatio verbis tollitur, *l. an inutilis 8. §. acceptum, ff. de acceptilat.* conſenſu orta obligatio, contrario conſenſu diſſolvitur, *l. pacta 72. ff. de contrah. empt. l. ſi unus, §. pactum, ff. de pactis, l. cùm unus, eod. tit.* igitur obligatio litterarum, quæ ex inſtrumento naſcitur, tranſactione tolli non poterat, præcipuè nam inſtrumenta deletione, & cancellatione vires amittunt, *l.2. & per totum ff. de his quæ in teſtamento delentur, l. emptor 47. §. Lucius, ff. de pactis* : igitur per tranſactionem tantùm inſtrumenta non caſſantur. Accedit, nam licèt tranſactionis non vilis authoritas ſit, non tamen ideo vires obtinet, ut extendatur ad ea jura, quæ nominatim in tranſactionibus expreſſa non ſunt, *l. qui cum tutoribus, §. ult. ff. de tranſact.* igitur per tranſactionem non omnia inſtrumenta, & jura, quæ lege, aut privilegio competebant, caſſantur. Augetur ſecundò, nam tranſactione ſemel celebratâ, etiam ex prima obligatione licet agere, ut in cauſis Reipublicæ, *l. Imperatores, ff. de re judicata* : minoris, *l.1. C. ſi adverſus tranſactionem* : teſtamentorum, *l. de his, ff. de tranſact.* pupillorum, & Eccleſiarum, ut docent Accurſ. *in d. l. ſub prætextu 19. Cod. de tranſaction.* Myſinger. *centur.4. obſerv.5.* igitur jura in tranſactione comprehenſa non omninò caſſantur. Secundò difficilis eſt ea pars deciſionis noſtri Gregorii, ubi affirmatur, confirmationem Pontificis validam reddere tranſactionem aliàs invalidam ; nam vulgare eſt juris principium, confirmationem Principis in forma communi obtentam, nihil juris addere actui, ſeu negotio, cui accedit, *cap.1. cap. examinata, de confirmatione util. cap. quia, de conceſſ. præbend. cap. dudum 31. de decimis*, Suarez *de legibus, lib.8. cap.18.* Avendaño *in l.42. Tauri, gloſſ.3.* igitur tranſactio ab initio nulla ex confirmatione Pontificis in forma communi impetrata, eam validam reddere nequivit. 10. IMPUGNATUR TRADITA ASSERTIO.

His difficultatibus minimè obſtantibus, vera eſt Gregorii Magni deciſio, ad cujus expoſitionem ſciendum eſt, quod licèt tranſactionis verbo latè ſumpto, aliquando pactum comprehendatur, *l. tres fratres 35. ff. de pactis, l.2. l. admonendi 31. ff. de jurejurand. l. quod ſi 27. ff. de dolo malo* ; imò & omne negotium quoquo modo ad finem perductum, *l. ejus 46. ff. de rei vindicat. l. arbitrio 18. §.4. ff. de dolo, l.1. §.1. ff. quemadmodum teſtam. l. ordine 15. ff. ad municipal. l. quid ergo 13. §. ſi pœna, ff. de his qui notant, l.5. ff. de decurion. l.1. §. fin. ff. ad Tertyl. l. tranſacta 229. ff. de verb. ſignific.* & tranſigere pro quolibet 11. TRANSACTIO QUID.

libet modo recedendi à lite ponatur *in cap. ſi quando 8. de offic. delegat. authent. ſi verò, Cod. de judiciis*: notarunt Cuiac. *lib.10. obſerv. cap.30.* Baptiſta *de tranſact. quæſt.3.* Corraſ. *lib.1. miſcell. cap.23.* Valeron *de tranſact. tit.1. quæſt.1. num.1.* Gibalinus *de negot. tom.2. lib.4. cap.7. art.1.* in qua lata ſignificatione accipitur tranſigere, pro finire, expedīre, ſeu peragere, apud Ciceronem pro Quintio: *Quæro quà ratione Navinᵖ ſuſceptum negotium non tranſegerit.* Et pro Roſcio Comœdo: *Per nuncium hoc, quod erat tam leve, tranſigere potuiſti.* Unde vitam tranſigere dicimus pro traducere, aut peragere: Fauſtus in vita Agricolæ: *Juvenis ſine indulgentia educatus, per omnem honeſtarum artium cultum pueritiam, adoleſcentiamque tranſegit.* Saluſtius in procemio belli Catil. *Sed multi mortales dediti ventri, atque ſomno, indocti, incultique, vitam ſicut peregrinantes tranſegere.* Tamen in propria & peculiari ſignificatione nihil aliud eſt, quàm rei dubiæ, & litis incertæ, nec finitæ conventa deciſio àliquo dato, vel accepto, *l.1. ff. hoc tit.* Dicitur rei dubiæ *in d. l.1. l.2. l. ſuus heres, C. de repudianda*: deſideratur etiam ut res, de qua tranſigitur, ſit dubia, incertáve. Caſtillo *de alimentis, cap.36. §.2.* Unde rectè de tranſactionibus tractari in Pandectis poſt titulum *de in jus vocand. & cautionibus judicio ſiſti*, notarunt Cuiac. *lib.10. obſerv. cap.30.* Gibalinus *de ſimonia, quæſt.20. confect.15.* Et licèt lis mota non ſit, ſufficit ut moveri poſſit, *l. in ſumma 65. ff. de condict. indeb. l.2. l. de fideicommiſſ. l. cauſas, Cod. de tranſaction.* Panormit. *in noſtra rubrica*, Mohedanus *deciſ.4. de tranſact.* Martha *deciſ.465.* Gregor. XV. *deciſ.140.* imò etſi nec lis ſit, neque ſperetur, dummodo alia ratione res ſit dubia, ut in ſpecie legis 1. *Cod. de pactis, l. de fideicommiſſo 11. Cod. hoc tit.* Vinius *de tranſact. cap.4.* Unde poſt rem judicatam tranſactio non admittitur, *l. poſt rem, ff. hoc tit. l.2. Cod. Theodoſ. de pactis, l.3. Cod. Hermogen. eod. tit. l.4. in Cod. Gregoriano, eod. tit. l.22. tit.1. partit.8.* probant Broncborſt. *enantioph. centur.1. aſſert.46. & miſcell. centur.1. aſſert.20.* Gibalinus *tomo 2. de negot. lib.4. cap.–. art.1.* plures refert Valeron *de tranſact. tit.2. quæſt.4. per totum*; quia res judicata cùm prò veritate habeatur, omne dubium tollit: docent Gutierrez *de jurament. 2. part. cap.4. per totum*, Caſtillo *tomo 4. controverſ. cap.42. num.30.* Vela *2. tom. diſſert.47. num.9.* niſi fortè à ſententia appellatum ſit, aut dubitetur an judicatum ſit, vel non, *l. & poſt rem, ff. hoc tit. l. eleganter 23. §. ſi poſt rem, ff. de condict. indebiti*: docent Merenda *lib.1. controverſ. cap.5.* Pincianus Primarius utriuſque juris, in forenſibus negotiis apprimè doctus, D.D. Alfonſus de Olea *de ceſſione jurium tract.3. quæſt.11. num.25.*

12. TRANSACTIO APPELLATUR DECISIO. Tranſactio dicitur conventa deciſio, quia ex mutua partium conventione fit, & abſque eorum conſenſu fieri nequit, *l. non minorem 20. l. cum donationis 34. l. ſi quis major 42. Cod. hoc tit.* Unde differt à ſententia, & re judicata, quia licèt per eam finis negotio imponatur, *l. poſt rem 56. ff. de re judicata*; tamen ſententia fertur in invitos, *l. inter 83. §.1. ff. de V. O.* tranſactio verò tantùm à volentibus interponitur. Dicitur deciſio, quia plerumque à juris noſtri Auctoribus decidere uſurpatur pro tranſigere: in noſtro textu ibi, *Deo authore deciſio, l. cum in eo 44. ff. de pactis, l. mandato 60. ff. de procurator. l. ejus 46. ff. de R. V. l. ſi pro fure 7. ff. de condict. furtiva, l.3. §.4. ff. ad leg. Falcid.* Valeron *de tranſact. tit.1. quæſt.1. num.13.* Cicero pro Quintio: *Aſſem ſe, ſi negat daturum, niſi prius de rebus, rationibuſque ſocietatis omnibus decidiſſet, & ſciſſe ſibi cum eo controverſiæ nihil futurum.* Et pro Roſcio, & Amerino: *Si hanc & rem privatim Sext. Roſcius mandaviſſet, ut cum Chryſogono tranſigeret, atque decideret.* Differt tranſactio à pacto, primò quia pactum circa rem certam, & indubitatam verſatur, licèt non ſemper, *l. juris 7. §. ſi paciſcar, ff. de pactis*: tranſactio verò eſt de re dubia; nam licèt *in l. ſi cauſa 32. Cod. hoc tit.* dicatur tranſactio de re certa, id non de re indubitata, ſed de una, aut alia re intelligendum eſt, ut ex ipſo contextu conſtat. Secundò pactum gratuitam continet conventionem, tranſactio verò aliquo dato, vel retento, *l.1. ff. hoc tit. l. cum mota 6. l. tranſactio, Cod. hoc tit. l.3. Cod. de repudiand. hered.* & ideo donationi opponitur tranſactio, *l. ex conducto 15. §.4. ff. locati, l. cum donationis 34. Cod. hoc tit.* & ſi aliquando legimus, dato aliquo, vel retento tranſactionem fieri, lato modo pactum accipitur, ut *in l. contra 28. ff. de pactis, l.1. Cod. eod. tit. l.4. §. ult. l.5. l.6. §.3. & 4. ff. de his qui notantur infam.* in quo etiam differt tranſactio à jurejurando, quia licèt jusjurandum controverſiam decidat; tamen nihil dato, vel recepto defertur, *l.2. l. admonendi 31. ff. de jurejurando.*

Tranſactio, ſi maneat in puris terminis conventionis, pactum eſt nudum, *l.2. ff. hoc tit. l. ſi inſtituta, ff. de inoffic. teſtam. l. ſive apud 28. hoc tit.* & per conſequens actionem non producit, nec actionem jure directo tollit, *l. diviſionis, Cod. de pactis, l. in traditionibus 48. de pactis, l. apud acta 28. hoc tit. l. diviſionem 15. verſ. Si verò, Cod. familiæ erciſc.* Exceptionem tamen reo parit, ſi contra placitum actor agat, *l. ſive apud, Cod. hoc tit.* Quod ſi actor ex parte ſua implevit, negotium contrahi incipit, & implenti ex ſua parte competit actio præſcriptis verbis, quâ alterum adigat ad implendum, *d. l. diviſionis, l. ſi mota 6. l. cum pro fundo 33. Cod. hoc tit.* Quæ actio etiam datur quoties per contractum innominatum, *do ut des*, vel *facio ut facias*, tranſactio celebrata eſt, veluti: Do tibi prædium, ut à lite diſcedas, *l. ſi pro fundo 33. hoc tit.* Remitto actionem, ut mihi partem bonorum des, *l.6. Cod. hoc tit.* Sed ſi adjecta fuit ſtipulatio, quâ alter alteri obſtringebatur ad dandum, vel à lite diſcedendum, hoc caſu uterque ſtatim obligatur, *l. ut reſponſum 15. l. cum proponas 17. l. nec intentio 23. l. ſive 28. l. ſi cauſa 32. cum ſequenti, l. promiſſis 37. l. ubi 40. Cod. hoc tit. l.2. l. Aquiliana 4. cum ſequenti, l. qui cum tutoribus 9. §. qui per fallaciam, l. pacto 15. ff. hoc tit.* Docent Donellus, Giphanius, & Pereſius *ad hunc tit. Cod.* idem Giphanius *in d. l. apud acta.* Donellus *ad eundem tit. Cod. cap. quæ ſit vis tranſactionis.* Treutlerus *volum.1. diſput.7. theſi 1.* Faber in rationali ad legem 4. *hoc tit.* Tranſactio igitur ut remedium finiendarum litium, admodum favorabilis eſt, ut docent communiter DD. *in l. fratris, Cod. hoc tit.* Valeron *de tranſact. in proœmio*; ita ut pro ea in dubio ſit judicandum, *l. cum te, l. quamvis, Cod. de tranſact.* Mieres *de majoratibus, 4. part. quæſt.12. num.83.* Franchis *deciſ.159.* & ita interpretari debet, ut ſuſtineatur, *cap. conſtitutis, de procurat. cap. venerabilis, de dolo*, & per eam quæcumque cauſa incidens decidi debet, *cap. ſi quando, de officio deleg. cap. cauſam, de teſtibus.* Cùm enim ob pacem, & concordiam inita ſit, nihil partibus utilius erit, quàm ipſam obſervare, *l. congruentius, Codice de patria poteſtate, lege ſi id quod, §. ſi qua, ff. de donat.* Unde habet vim ſententiæ, & rei judicatæ, *l. non minorem, ff. hoc tit. l.4. tit.12. lib.4. recopil.* & ita paratam habet exequutionem. Rod. Suarez *in l. poſt rem, notab.8. de re judic.* Gratianus *diſcept. cap.665. num.1.* Barboſa *voto 76. num.52.* nec legitimè celebrata reſcindi valet reſcripto Principis, *l. cauſas 16. Cod. de tranſact.* nec prætextu adverſæ valetudinis, *l. ſancimus 27. Cod. hoc tit.* nec velamento 13. TRANSACTIONIS VIS.

proprii delicti, *l. tranſactione* 30. *Cod. eodem*: nec prætextu metus falſi, *l. tranſactionem* 35. *Cod. eodem*: nec prætextu inſtrumenti noviter reperti, *l. ſub prætextu* 19. *Cod. eodem tit.* Bronchorſt. *centur.* 4. *aſſert.* 18. Anton. Faber *lib.* 16. *conject. cap.* 17. & *in ſuo Cod. ſub tit. de tranſact. diffinit.* 13. niſi ex novis inſtrumentis dolus præteritus arguatur. Trentacinquius *lib.* 3. *variar. controverſ.* 37. *num.* 21. Barboſa *voto* 76. *num.* 47. Valeron *de tranſact. tit.* 6. *quæſtione* 3. *num.* 14. nec ex eo, quia amiſſa ſcriptura eſt, ubi continebatur, ſi actum alio modo probari poteſt, *l. pactum* 17. *Cod. de pactis*, *l. cùm te* 5. *l. ſine* 28. *Cod. hoc tit.* vel ex eo, quod nocte celebrata dicatur, *l. non minorem* 10. *Cod. hoc tit.* nec ob pœnitentiam, quia in tranſactione pœnitentiæ locus non eſt, *l. quamvis*, *hoc tit.* ut ſit aliquis litium finis, *l. fin. ff. pro ſuo.* Nec his adverſatur textus *in cap. contingit*, *hoc tit.* in illis verbis: *Si fuerit aliquot annis ſervata*; ex quibus conſtat, dari aliquod tempus tranſigentibus ad pœnitendum. Nam omiſsâ eorum ſententiâ, qui exiſtimarunt, delendam eſſe negationem in ultimis verbis illius textus, reſpondendum eſt, in eo textu ſpecialiter lapſum temporis deſiderari, quia Capitulum in tranſactione non conſenſit, quamvis litteræ ratihabitationis mitterentur, quæ plenam fidem tranſactionis non faciebant; & niſi aliquod tempus exceſſiſſet, Capitulum non tenebatur tranſactioni ſtare, ut docet Cironius *in paratitl. ad hunc titulum.*

14. TRADITUR RATIO DECIDENDI. Ex quibus apparet vera decidendi ratio ad hunc textum; nam cùm tranſactio adeo obſervanda ſit, ut nullo ex caſu reſcindi valeat, *l. fratris* 10. *l. cauſas* 16. *l. ſub prætextu* 19. *l. non minorem* 20. *l. nec intentio* 23. *l. ſi majores* 25. cum aliis, *Cod. de tranſaction.* & impediat quemlibet litis ingreſſum; dicitur enim exceptio litis finitæ, *cap.* 1. *de litis conteſt. lib.* 6. Surdus *conſil.* 451. *num.* 16. ideò meritò in noſtro textu omnia jura ex inſtrumentis, privilegiis, aut præſcriptione parti adquiſita, caſſari, nec iterum ex eis agi poſſe deciditur, cùm ex ſopita cauſa non debeat jurgium ſuſcitari. Gregorius XV. *deciſ.* 354. *num.* 2. Accedit, quia omnis tranſactio novat, adeo ut ad priſtinam litem non detur recurſus, *l. cùm mota*, *l. fratris* 10. *l. tranſactione* 30. *l. ſi pro fundo* 33. *l. ſi major* 36. *Cod. hoc tit.* Merlinus *de pignor. lib.* 5. *quæſt.* 31. *num.* 4. Guzman *de evictionibus*, *quæſt.* 30. *num.* 7. Gancerius *lib.* 1. *variar. cap.* 38. *num.* 43. Gratianus *diſcept. cap.* 557. *numero* 23. Amatus *reſol.* 30. Deinde, nam tranſactio non minorem authoritatem habet, quàm res judicata, *l. non minorem*, *Cod. de tranſactionibus*, Rodriguez *de execut. cap.* 1. *art.* 5. Sed res judicata omnia jura antea competentia partibus caſſat, adeo ut nec prætextu novi inſtrumenti infirmari valeat, *cap. inter monaſterium*, *de re judicata*, *l. Imperatores* 35. *ff. eod. tit. l. ſub ſpecie* 4. *Cod. eod. tit.* Donellus *lib.* 27. *comment. cap.* 7. ubi Oſualdus *littera L. & M.* plures Barboſa *in d. cap. inter monaſterium*, ubi latiùs illuſtramus: igitur & per tranſactionem inſtrumenta retrò confecta annullari, & caſſari debent, præcipuè cùm pacto noviſſimo pacta antiquiora tollantur, *l. pacta noviſſima*, *Cod. de pactis.* Rectè ergo Gregorius noſter decrevit, omiſſa inſtrumenta à partibus obtenta, per tranſactionem ſublata eſſe. Hæc tamen deciſio procedit in tranſactione licita, & à jure permiſſa, *cap. ſuper eo*, *hoc tit.* & inter tranſignentes tantùm, *l.* 1. *Cod. hoc tit.* nam res inter alios acta aliis præjudicare non poteſt; non verò ſi tranſactio dolo facta ſit, quia tunc reſcindi poteſt, *l.* 4. *l. ſub prætextu* 19. *Cod. hoc tit.* vel ſi ex falſis inſtrumentis fiat, *l. penult. Cod. hoc tit.* ſi à minore vigintiquinque annis celebrata ſit, *l. non minorem* 20. *in fin. l. ſi major* 35. *Cod. hoc tit.* ſi enormiſſimam contineat læſionem, Olea *de ceſſione jur. tract.* 2. *quæſt.* 1. Valeron *de tranſact. tit.* 6. *quæſt.* 2. per totam. An autem remedium legis 2. *Cod. de reſcind.* habeat locum in tranſactione, latè diſputant Vinius *de tranſact. capite* 8. D. Joannes de Larrea *deciſ.* 68. & 69. *Granatenſi.* Quod autem in ultimis verbis noſtri textus aſſeritur, per confirmationem Pontificiam ſuppleri defectus, ſi qui erant, & illam confirmari, ex ea ratione procedit; nam cùm R. P. confirmat actum ex certa ſcientia, ſupplet omnes ſolennitatis defectus, *cap. examinata*, *cap. venerabilis*, *de confirmat. util. cap. ſi Apoſtolica*, *de præbend. lib.* 6. docent Suarez *lib.* 8. *de legibus*, *cap.* 18. Caſtillo *libro* 5. *controv. cap.* 89. D. Joannes de Larrea 2. *tom. allegat.* 73. Unde licèt aliquid ex injuria tranſigentium in præſenti omiſſum eſſet, per confirmationem Pontificis ſupplebatur.

Nec obſtant difficultates in contrarium adductæ. Non prima, cui ut ſatisfaciamus, ſciendum eſt, jure civili inſpecto tranſactionem aliquando tollere primas obligationes, & actiones ipſo jure; aliquando tantùm ope exceptionis. Si tranſactio per ſtipulationem, & acceptilationem facta eſt, actiones ipſo jure tolluntur, *l.* 2. *l. ut reſponſum* 5. *Cod. de tranſactionibus*; ſin autem pactum tantùm interceſſit, exceptio datur reo ad elidendam actionem, ut ex aliis pactis, *l. cùm proponas* 17. *l. ſi quidem* 24. *l. ſi major* 36. *Cod. hoc tit.* Sed quia per tranſactionem primo modo factam tantùm illæ obligationes tolluntur, quæ verbis contractæ ſunt, ex traditis in prima difficultate; ideo priùs interponitur Aquiliana ſtipulatio, in quam præcedentes obligationes quomodocumque contractæ transferantur, quæ in hunc modum concipitur: *Quod mihi ex tali cauſa debes, veluti ex empto, ex mutuo, vel ſimilibus, promittis?* Et ſponſor reſpondet: *Promitto.* Deinde debitor à creditore interrogat: *Quod tibi debeo, habeſne acceptum?* Et creditor reſpondet: *Habeo acceptum*; aliàs enim per acceptilationem alia obligatio, quàm verbis contracta, tolli non poterat. *l.* 1. *l. pluribus* 6. *l. ſi accepto* 17. *l. cum uno* 18. §. 1. *ff. de acceptilationibus*, Briſſonius *ſpeciali opuſc. de acceptil.* In qua parte obſervandi ſunt textus *in l. Pomponius* 13. *ff. de arbitriis*, *l. penult. ff. de fidejuſſor. l.* 115. *ff. de V.O. l. jusjurandum* 13. §. *illud*, *de acceptilation. l. ſi unus* 27. §. *pen. ff. de pactis*, junctis Donello *lib.* 16. *comment. cap.* 18. Reatigui *lib.* 1. *ſelect. cap.* 5. *cum ſequentibus.* Et quia juris noſtri conditores circuitus iſtos, juriſque ſcrupuloſitates abhorruerunt, ideo hoc jure attento, quomodocumque ſit contracta obligatio, per tranſactionem tolli poteſt. Nec augmentum difficultatis obſtat, deductum ex *d. l. cum tutoribus* 9. certum enim eſt, tranſactionem tantùm extendi ad eas res, de quibus inter contrahentes actum eſt, *d. l. qui cum Aquiliana* 5. *d. l. cum tutoribus* 9. quæ doctrina in tranſactione particulari facilè admittitur, in tranſactionibus verò generalibus, veluti tutelæ, curæ, ſeu negotiorum geſtorum, ubi plures res in una actione continentur, non ita conſtat apud Interpretes: exiſtimo tamen in tranſactione generali omnia venire, niſi ſpecialiter actum ſit, ne aliquid comprehendatur, *l. tres fratres*, *ff. de tranſactionibus*: docent Menochius *conſil.* 496. Caniſius *in noſtro textu.* Nec penultimum augmentum obſtat; nam in illis caſibus, & aliis adductis à Vinio *de tranſact. cap.* 3. tranſactio poteſt irritari, non quia inſtrumenta prima durent, & ex eorum prætextu; ſed propter læſionem, & ætatem tranſigentium, *l.* 1. & *per totum* Cod.

15. DISSOLVUNTUR DIFFICULTATES.

Cod. ſi adverſus tranſactionem: in aliis verò caſibus ſuprà enumeratis competit etiam reſtitutio, quia Eccleſia, & civitas potiuntur jure minoris, *cap. audiùs, de in integrum reſtit. l. ad Rempublicam* 8. *Cod. de jure Reipub.* Nec etiam ultimum augmentum reſtagatur, nam in noſtro textu confirmatio Pontificis facta fuit ex certa ſcientia, non verò in forma communi, ut docent Suarez, & Caſtillo *ubi ſuprà*, Carballo *de una & altera quarta*, *part.* 2. *num.* 310. qui omnes falluntur, dum confirmationem ex certa ſcientia in præſenti textu probant ex illis verbis, *pleniſſimæ munitionis*, quæ juxta integram ſuprà relatam emendanda ſunt. Rectiùs tamen eorum ſententia probatur ex eo, quod tenor tranſactionis priùs refertur à noſtro Gregorio, quàm confirmatio decernatur; unde cognoſcitur, ex certa ſcientia tranſactionem confirmatam fuiſſe.

16. Superiori aſſertioni primò adverſatur textus *in l.* 3. §. 1. *ff. hoc tit. de tranſaction.* ubi proponitur inter hæredem ſcriptum, & fideicommiſſarium, cui fideicommiſſum relictum erat, tranſactionem fuiſſe celebratam ratione prædicti fideicommiſſi; ſed cùm codicilli poſteà reperti fuiſſent, ex quibus conſtavit plus in codicillis relictum fuiſſe, quàm in tranſactione comprehenſum, quæſitum fuit, utrum prætextu codicillorum poſſit fideicommiſſarius agere ad ſupplementum quantitatis in codicillis ſibi relictæ, non obſtante tranſactione? Et reſpondet Scævola, poſſe, illique deberi quanto minùs ex tranſactione conſequutus fuit: ex quo textu apertè conſtat, per tranſactionem non fuiſſe caſſata inſtrumenta, immò ex eis poſt tranſactionem agi poſſe: igitur non rectè aſſerimus, per tranſactionem omnia inſtrumenta retrò habita caſſari. Augetur ejus textus difficultas *ex l. Lucius* 78. §. *ult. ff. ad Trebell.* ubi in eadem ſpecie ait Conſultus, non poſſe agi ad ſupplementum quantitatis in codicillis relictæ, in tranſactione autem non comprehenſæ. Pro hujus textus interpretatione dicendum eſt, *in d. l.* 3. §. 1. tranſactionem non reſcindi propter codicillos poſtea repertos; ſed fideicommiſſi petitionem perinde fideicommiſſario ſupereſſe, ac ſi tranſactum non fuiſſet; quia de codicillis, qui tranſactionis tempore negligebantur, nec cogitatum, nec tranſactum videri poteſt, *l. non eſt ferendum* 12. *ff. hoc tit.* vulgò enim traditum eſt, de his controverſiis, quæ ex teſtamento naſcuntur, niſi inſpectis, & cognitis verbis teſtamenti tranſigi non poſſe, *l. de his* 6. *ff. hoc tit. l.* 1. §. 1. *ff. quemadmodum teſtam. l. ille à quo* 13. §. 3. *ff. ad Trebell. l. ult. Cod. de rebus cred.* quod Demoſthenem expreſſiſſe videtur in hæc verba: *Quiſnam patrimonium divideret, non acceptis tabulis, ex quibus quantum relictum eſſet, cognoſceret? Nemo ſapè.* Docent Cuiac. *in l. ult. Cod. de rebus credit.* Merill. *lib.* 3. *obſerv. cap.* 14. Vinius *lib.* 1. *ſelect. cap.* 8. & *de tranſact. cap.* 5. *per tot.* Si autem inſpectis verbis teſtamenti tranſactum ſit, etiam de fideicommiſſo, ſive puro, ſive conditionali tranſactum videtur, *l.* 11. *C. hoc titulo, d. l. Lucius*, §. *ult.* Unde textus *in d. l.* 3. §. 1. procedit eo caſu, quo non inſpectis, aut cognitis verbis codicillorum, ſeu teſtamenti, tranſactum fuit; tunc enim de fideicommiſſo, quod relictum ignoratur, quomodo tranſigi poterat? *l. qui cum tutoribus*, §. *ult. Cod. de tranſact.*

Secundò adverſatur ſuperiori aſſertioni textus *in l. ſi inſtituta* 27. *ff. de inofficioſo teſtam.* ubi aſſeritur, quod ſi inſtitutâ querelâ inofficioſi teſtamenti tranſactum ſit, nec fides tranſactioni ab hærede præſtetur, inofficioſi querelam integram manere: igitur tranſactione ſemel ritè celebratâ, vetus actio durat, & inſtrumenta antiqua non caſſantur. Augetur hujus textus difficultas ex *l. cùm mota* 6. *C. hoc tit.* ubi in eadem ſpecie deciditur, querelam inofficioſi teſtamenti tranſactione factâ, licèt non ſervatâ, intendi non poſſe. Varia pro conciliatione prædictarum legum adduxerunt Giphanius *in d. l. cùm mota* 6. Cuiac. *in d. l.* 27. *de inofficioſo*, Souſa *ad tit. de pactis*, *art.* 4. Fachineus *lib.* 1. *controverſ. cap.* 10. Genoa *in conciliatione legum*, *pag.* 112. Donel. *lib.* 19. *comment. cap.* 6. D. Joſephus de Retes *lib.* 2. *opuſcul. ſect.* 1. *c.* 9. & *ſect.* 2. *cap.* 1. quorum communis ſententia placet, quæ diſtinguit inter filium, qui tranſactionem fecit, & tranſactione non ſervatâ, querelam intendere poteſt; & inter ejus hæredes, ad quos querela inofficioſi teſtamenti non præparata tranſmitti non poteſt; illis enim etſi tranſactio non adimpleatur, querela non competit, ſed alia actione ſuccurritur pro modo celebratæ tranſactionis. Primo caſu, cùm filius tranſactionem fecit, procedit textus *in d. l. ſi inſtituta* 27. ſecundo verò textus *in d. l. cùm mota.* 17. Adducitur l. ſi inſtituta 27. ff. de inoffic. teſtam.

Tertiò adverſatur textus *in l. ſive* 28. *Cod. de tranſaction.* ubi poſtquàm proponitur regula generalis, videlicet tranſactionem eſſe ſervandam, refertur Sempronium rei vindicationem contra Seium propoſuiſſe; & cùm tranſactum eſſet, ut ipſe centum daret, & à lite diſcederetur, Seius tranſactioni non paruit. Et reſpondent Imperatores, priſtinam rei vindicationem Sempronium intendere poſſe. Ex qua deciſione colligitur, per tranſactionem veterem actionem ſublatam non eſſe: igitur non rectè aſſeritur in præſenti textu, per tranſactionem omnia jura retrò habita caſſari. Pro hujus textus interpretatione dicendum eſt, tranſactione violatâ, ſeu non ſervatâ ex parte unius ex tranſigentibus, novam actionem dari ad ejus implementum, ſi ſtipulatio adjecta ſit ex ſtipulatu: ſi verò ex parte unius tranſactio adimpleta ſit, actionem præſcriptis verbis, *l. ſi pro fundo* 33. *Cod. de pactis*: ſed ſi pacto tantum inita eſt tranſactio, quia actio nova non competit, ex veteri agitur; quo caſu procedit textus *in d. l. ſive* 28. ut pro ejus interpretatione poſt Giphanium *ibi*, docet D. Joſephus de Retes *lib.* 2. *opuſc. ſect.* 2. *cap.* 1. 18. Intelligitur l. ſive 28. C. hoc tit.

(Margin, ¶ 16: Exponitur l. 3. §. 1. ff. hoc tit.)

CAPUT II.

a Alexander Tertius.

STatuimus, ut ſi ſuper decimis inter vos & aliquam perſonam eccleſiaſticam de aſſenſu Epiſcopi ſui compoſitio facta fuerit, rata, & inconcuſſa perſiſtat.

NOTÆ.

1. a *A*Lexander Tertius.] Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 2. & poſt Concilium Lateranenſe *part.* 8. *cap.* 2. non tamen conſtat, cui Prælato miſſa ſit præſens deciſio; credo tamen partem eſſe deciſionis ſequentis, quæ reperitur *d. part.* 28. *cap.* 2. & ſic Wigornienſi, & Oxonienſi Epiſcopis miſſam eſſe.

COMMENTARIUM.

2. EX hoc textu ſequens deducitur aſſertio: *Tranſactio ſuper decimis cum eccleſiaſtica perſona, & ſuperioris authoritate ſuſtinetur.* Probat textus *in cap. decimas 16. quaeſt. 7. cap. veniens, hoc tit. cap. venerabili, de confirmatione utili, cap. ſuſcitata, de in integr. reſtit. cap. fin. de rer. permut. cap. ex multiplici, de decimis.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in praeſenti*, Suarez *de religion. tom. 1. lib. 4. cap. 15.* Balboa *in cap. fin. de pactis, num. 103.* additionator Baldi *in l. de alimentis, Cod. de tranſaction.* Barboſa *lib. 3. jur. eccleſiaſt. cap. 26. §. 4.* Carballo *de una & altera quarta, 2. part. num. 335.* Moneta *de decimis, cap. 5. num. 113.* Rebuffs *eod. tract. quaeſt. 13. num. 36.* Fagundez *in praecept. Eccleſ. de decimis cap. 2. num. 9.* Azor *part. 1. inſtit. lib. 7. cap. 26. quaeſt. 5.* Trullench *de decimis, cap. 3. dub. 11. num. 14.* Valeron *de tranſactionibus, tit. 3. quaeſt. 6. num. 55.*

3. *Traditur dubitandi ratio.* Sed in contrarium facit ſequens dubitandi ratio. Decimae ex juris divini diſpoſitione ſolvendae ſunt propriis Parochis, ut probatur ex ſacra pagina veteris Teſtamenti, *Levitici cap. ult. Deuteronom. capite 12. & 14. Exodi cap. 22.* ubi ſaepe repetitum legimus hoc praeceptum ſolvendi decimas. In lege gratiae probatur *ex cap. 23. Matthaei*, in his verbis: *Vae vobis, quia decimatis mentham, & anethum, & cyminum, & reliquiſtis quae graviora ſunt legis, judicium, & miſericordiam, & fidem. Haec oportuit facere, & illa non omittere.* Ubi cùm decimarum ſolutio ipſius Chriſti praeconio commendetur, ſignum eſt, ab eo, novo veluti imperio, eſſe confirmatum hoc praeceptum. Ita haec ſacrae Scripturae loca acceperunt Eccleſiae PP. *in cap. 10. 16. quaeſt. 1. cap. 2. 16. quaeſt. 2. cap. nam qui Deo, 16. quaeſt. 4. cap. tua 25. cap. in aliquibus, de decimis, cap. 1. 16. quaeſt. 7.* igitur tranſactio, per quam haec obligatio mutatur, aut tollitur, tanquam juri divino contraria, defendi non valet. Augetur haec difficultas ex eo, nam decimae juris ſpiritualis ſunt, ideoque à laicis poſſideri non poſſunt, *cap. prohibemus, de decimis:* ſed tranſactio ſuper re ſpirituali etiam cum ſuperioris authoritate non ſuſtinetur, *cap. quàm pio 1. quaeſt. 2. cap. cùm pridem, cap. fin. de pactis:* igitur etiam cum ſuperioris aſſenſu tranſactio in hoc caſu ſuſtineri non poterat. Augetur ſecundò haec difficultas, nam Archiepiſcopus, niſi in caſibus à jure expreſſis *in cap. paſtoralis, de officio ordinar.* non habet juriſdictionem in ſubditos ſuffraganeorum ſicut nec Epiſcopi in exemptos, *cap. licet, cap. irrefragabili, de officio ordinarii:* igitur Archiepiſcopus, & Epiſcopus in praeſenti ſpecie authoritatem tranſactioni praeſtare non poterant.

4. *Qui tranſigere poſſint.* Hac dubitandi ratione minimè obſtante, vera eſt praeſens Alexandri tertii deciſio, ad cujus expoſitionem ſciendum eſt, non omnes tranſigendi facultatem habere, nec de omnibus rebus tranſigi poſſe; plures enim perſonae tranſigere prohibentur, & cùm tranſactio ſit de genere prohibitorum, omnes tranſigere valebunt, qui naturâ, aut jure non prohibentur. Naturâ tranſigere vetatur furioſis, mente captis, infantibus, *l. 1. §. furioſus 12. ff. de O. & A.* nemo autem ex eo, quod in morbum incidiſſet, dum ſanae mentis ſit, tranſigere prohibetur, *l. ſanum 27. Cod. hoc tit.* Similiter pupilli tranſigere prohibentur, & procuratores ſine ſpeciali dominorum mandato, *cap. qui ad agendum, de procurator. lib. 6. l. jusjurandum 17. §. fin.* cum legibus ſequentibus, *ff. de jurejur.* Valeron *de tranſact. tit. 4. quaeſt. 5.* etiamſi liberam habeat agendi facultatem, *l. procurator 35. ff. de procurat.* quia agendi, non decidendi facultas illi mandata eſt, *l. tranſactione 7. Cod. hoc tit.* niſi datus ſit cum ſpeciali mandato ad tranſigendum, *d. l. jusjurandum 17. §. fin. ff. de jurejur.* aut in rem ſuam, *l. procurator 55. ff. de procurat.* ille enim domini loco habetur, *l. ſed ſi 13. §. 1. ff. de pactis;* & ſic magis in propria cauſa quàm in aliena tranſigere videtur, *l. qui ſtipendia 19. Cod. de procurator.* docent Eguinarius Varo *in l. mandato 60. ff. de procurat.* Duarenus *de tranſact. cap. 1.* Vvelemb. *ad eundem tit. num. 4.* Vinius *de tranſact. cap. 3.* Boecerus *1. tom. diſput. 20.* tutores autem, & curatores de lite pupillorum, ſive minorum tranſigere valent, *l. Lucius 46. §. ult. ff. de adminiſt. tutor. l. ſi pignore 54. §. ult. l. interdum, §. 4. ff. de furtis,* ſi jus partis obſcurum ſit, aut probationes non ſuppetant, *l. tutor 35. ff. de jurejur.* ſed ſi per tranſactionem res immobilis alienanda ſit, decretum judicis neceſſarium eſt, *l. lex 22. Cod. de adminiſtr. tutor. l. 4. C. de praediis, & aliis rebus.* Quam doctrinam ad defenſores civitatum, procuratores fiſci, & ſimiles ſub aliis diſtinctionibus tradunt Vinius, & Bachovius *ubi ſuprà*, Valeron *tit. 4. quaeſt. 1.* Poſſeſſores etiam majoratus, Eccleſiarum Praelati ſine debitis ſolennitatibus tranſactionem facere non poſſunt, ut latè docent Fontanella *de pactis nuptialib. clauſ. 7. gloſ. 3. part. 13. num. 16.* Molina *de Hiſpanor. primogen. lib. 4. cap. 9.* Solorzanus *de jure Indiar. lib. 1. epiſt. 14. num. 57.* D. Olea *de ceſſion. jur. tract. 2. quaeſt. 1. num. 46.* Valeron *d. quaeſt. 1.* Circa res etiam in tranſactione deducendas ſciendum eſt, tranſigi poſſe de omni actione, ſive reali, ſive perſonali, *l. ſi ſuper 9. l. ſi pro fundo 33. Cod. de tranſaction.* ſive actio univerſalis ſit, *l. 3. l. controverſia 14. ff. hoc tit. l. ut reſponſum 15. Cod. hoc tit.* veluti querela inofficioſi teſtamenti, *l. ſi inſtituta 27. ff. de inofficioſo, l. cum mota 6. hoc tit. l. 3. Cod. hoc tit.* ſive particularis, etiam ex maleficio proveniens, *l. ſi pro fure 7. ff. de condict. furt. l. interdum 56. §. 5. ff. de furtis,* Valeron *tit. 3. quaeſt. 4.* imò etſi praejudicialis ſit, in qua de ſtatu agatur, *l. ult. Cod. hoc tit.* quam illuſtrant Oſuald. *ad Donel. lib. 24. comment. cap. 19. littera I,* Vinius *de tranſact. cap. 4.* nec intereſt an cauſa in tranſactione comprehenſa ſit civilis, an eccleſiaſtica, exceptis cauſis matrimonialibus, *cap. fin. hoc tit.* beneficiali, *cap. conſtitutus, hoc tit.* & ſimilibus. Unde ſuper cauſa decimali tranſactio admittitur, *cap. ex multiplici, de decimis.*

5. *Decimae de quibus rebus praeſtentur.* Deinde ſciendum eſt, decimas praeſtandas eſſe Parochis propriis, juxta diſtinctionem quam adduximus *in cap. plerique, de pactis:* & praeſtandas eſſe de omnibus fructibus, & proventibus, tam ex praedio, quàm hominis miniſterio productis, *cap. non eſt, cap. nuncios, cap. ex parte 1. cap. tua nos, de decimis:* docent de decimis agentes praecipuè Suarez *de decimis, cap. 34.* Barboſa *de officio Parochi, cap. 28. §. 1.* Unde debentur decimae ex grano, ex vino, *cap. quicumque 16. quaeſt. 7. cap. non eſt, de decimis:* ex oleo, & omnibus fructibus arborum, & pomis, *cap. decima 16. quaeſt. 1. cap. quicumque, cap. omnis, 16. quaeſt. 7.* ex leguminibus, *c. ex multiplici, de decimis:* ex foeno, *c. pervenit, de decimis:* ex proventibus molendinorum, *cap. ex tranſmiſſa, cap. paſtoralis, de decimis:* ex penſionibus domorum, *cap. paſtoralis, cap. plerique, de pactis:* ex paſcuis, *c. commiſſum, de decimis:* ex lacte, foetu, & lana, *c. pervenit, de decimis:* ex fructibus apum, *c. nuncios, de decimis:* ex omnibus animalibus, tam ruſticis quàm urbanis, *c. cùm neque, c. omnes, c. non eſt, hoc tit.* Rebuffus *de decimis,* Moneta *eodem tract. cap. 4.* niſi conſuetudine, ſeu privilegio aliud introductum ſit, aut inter partes conventum, ut ſcribentes in hac materia de decimis omnes docent.

6. *Tradi-* Ex quibus jam apparet decidendi ratio hujus textus; cùm enim jus decimarum minui, mutarique poſſit

Digitized by Google

poſſit per conſuetudinem, præſcriptionem, & privilegium, etiam per tranſactionem ritè factam minui, mutarique valebit, & eâ legitimè celebratâ introduci poterit, ut non ex omnibus ſpeciebus, & fructibus decimæ ſolvantur, ut illi, aut illi parocho præſtentur, & certum monaſterium ab earum præſtatione eximatur: nam cùm hoc jus poſitivum ſit ſpectans ad privatam utilitatem, poterit per tranſactionem remitti; ſed cùm per eam alienatio rerum Eccleſiæ inducatur, neceſſaria eſt cauſæ cognitio, an expediat, utiliſque ſit Eccleſiæ; & ipſius cauſæ approbatio à ſuperiori fieri debet, *cap. quiſquis* 12. *quæſt.* 2. *cap. in venditionibus*, 12. *quæſt.* 4. ut in aliis alienationibus rerum eccleſiaſticarum obſervatur. Et ſi talis tranſactio celebratur inter duas Eccleſias, ut uni decimæ perſolvantur, conſenſus Epiſcopi deſideratur, vel Archiepiſcopi, ſi in diœceſi propria ſit, *cap. dilecti, de decimis*: docent Barboſa *de poteſt. Epiſcop. alleg.* 121. *num.* 13. Valenzuela *conſilio* 88. *numero* 35. niſi de decimis præteritis tranſactio fiat, quia tunc nullius Prælati authoritas deſideratur, Valeron *de tranſact. tit.* 3. *quæſt.* 6. *num.* 54. Si verò in tranſactione agatur de decimis perſolvendis laico virtute privilegii, aut non ſolvendis à monachis virtute exemptionis, tunc authoritas Rom. Pontificis deſideratur, ut probant Barboſa *d. alleg.* 121. *n.* 17. Valeron *d. quæſt.* 6. *num.* 60.

7. Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà expenſa, pro cujus ſolutione ſciendum eſt ex communi Doctorum ſententia, in decimis duo eſſe conſideranda, videlicet obligationem alendi miniſtros Eccleſiæ, & quotæ, ſeu partis decimarum. Quoad obligationem alendi miniſtros ex decimis, ipſæ debentur à lege naturali, divina, & eccleſiaſtica: quoad quotam verò, ſeu quantitatem debitam, decimæ proveniunt à jure Eccleſiaſtico, ut docent Suarez *de Religione, tom.* 1. *tract. de decimis, cap.* 9. *num.* 20. Covarr. *lib.* 1. *variar. cap.* 17. *num.* 2. Azor *part.* 1. *inſtit. lib.* . *cap.* 21. Fagundez *in quinque præcepta, lib.* 1. *cap.* 1. Leſſius *de juſt. lib.* 2. *cap.* 39. *dub.* 1. Gutierrez *lib.* 1. *canonic. cap.* 2. *num.* 9. Barboſa *de officio Parochi, cap.* 28. Hunnius *in encycloped. tit. de decimis, cap.* 1. Unde conſuetudo, privilegium, & tranſactio in decimarum materia locum habent, cùm circa ea, quæ ſunt juris poſitivi, conſuetudo, privilegium, & tranſactio dari valeant: quare accedente juſtâ cauſâ, & adſtante ſuperioris licentiâ, rectè per tranſactionem jus decimarum minui, mutarique poteſt. Nec refragatur primum augmentum ejuſdem dubitandi rationis; nam poſt Abbatem, Butrium, & Oſtienſem in præſenti, illis ſatisfaciunt Suarez *de decimis*, *d. cap.* 51. Balboa *in cap. fin. de pactis*, diſcrimen conſtituendo inter eum caſum, in quo in tranſactione aliquid intercedit temporale; & inter eum, in quo nihil temporale datur, ſed tantùm aliquid remittitur de principali lite, aut aliud datur æquè ſpirituale. Primo caſu tranſactio improbatur, ex juribus ſuprà adductis; ſecundo verò ſuſtinetur. Diſcriminis ratio in eo conſiſtit, quia in primo caſu tranſactio ſimoniæ labem continet; in ſecundo verò cùm nihil intercedat temporale, nulla ſimoniæ labes dari poteſt: in hoc caſu procedit noſter textus, ut ſupradicti Doctores docent. Nec etiam augmentum ſecundum difficultatis adverſatur, quia ut ſuprà pro ratione decidendi dixi, cùm tranſactio ſuper decimis celebratur inter perſonas Archiepiſcopo immediatè ſubjectas, quia earum Eccleſiæ, ſive monaſteria extant in ipſa diœceſi Archiepiſcopali, quia eorum immediatus ſuperior Archiepiſcopus eſt, illius authoritas deſideratur: at verò ſi inter perſonas, & Eccleſias ſuffraganeorum tranſactio fiat, non Archiepiſcopi, ſed proprii Epiſcopi conſenſus expectatur: unde juxta proprios, & peculiares caſus exaudienda eſt præſens Alexandri deciſio.

TER RATIO DECISIONIS.

7. DISSOLVITUR DUBITANDI RATIO.

8. Primò huic deciſioni Alexandri III. opponitur textus *in cap. venerabilis* 8. *de confirmatione utili*, in illis verbis: *Super quibuſdam decimis mediante Albanenſi Epiſcopo, tunc Apoſtolicæ Sedis Legato, amicabilis compoſitio intervenit, expreſſè adjecto, quod quantò citius eam authoritate Apoſtolica confirmari contingeret, ſtatim deberet executioni mandari.* Ex quibus apertè conſtat, in tranſactione ſuper decimis facta neceſſariam eſſe Pontificis confirmationem, & per conſequens non ſufficere Epiſcopi authoritatem, ut in noſtro textu docetur. Pro cujus textus interpretatione ſciendum eſt, in eo tractari de tranſactione facta inter Epiſcopum ex una parte, & Regem, Barones, & Milites Cypri ex alia, ut ex ejus epigraphe conſtat; & notavit Innocentius Cironius in quinta collectione ad ipſum textum: quare cùm tranſactio ſuper decimis in eo textu facta eſſet inter perſonam eccleſiaſticam, & laicos, non verò inter eccleſiaſticas perſonas ex utraque parte, ut in noſtro textu; ideo non ſufficit authoritas Epiſcopi, ſed Pontificis licentia deſideratur: docet P. Suarez *ubi ſuprà, lib.* 4. *de decimis, cap.* 51. Valeron *de tranſact. tit.* 3. *quæſt.* 6. *num.* 57.

8. INTELLIGITUR CAP. VENERABILIS 8. DE CONFIRM. UTIL.

9. In eandem partem, & adverſus ipſam deciſionem expendo textum *in cap. veniens, hoc tit.* in illis verbis: *Apoſtolica auctoritate.* Ex quibus apertè liquet, etiam in tranſactione inter perſonas eccleſiaſticas facta, Pontificis confirmationem, & auctoritatem deſiderari; igitur non rectè aſſeruimus, in tranſactione inter eccleſiaſticas perſonas facta Epiſcopi tantùm conſenſum deſiderari. Huic difficultati ut ſatisfaciat Barboſa *de jure eccleſiaſtico lib.* 3. *cap.* 26. §. 4. *num.* 25. aſſerit, in eo textu Apoſtolicam auctoritatem deſiderari, quia agebatur de re magni momenti, videlicet remiſſione magnæ partis decimarum; tunc enim ipſe ſupponit neceſſariam eſſe Pontificis confirmationem. Alio modo difficultatem ſolvere intendit Suarez *ubi ſuprà*, aſſerendo quod cùm tranſactio ſuper decimis cum laicis fit, Epiſcopi licentia, ſeu authoritas non ſufficit. Unde cùm in tranſactione, de qua in eo textu, ageretur ut coloni laici decimas non ſolverent Eccleſiæ Parochiali, à qua ſacramenta ſuſcipiebant, ideo neceſſaria fuit Romani Pontificis auctoritas. Sed nec hæc ſolutio P. Suarez defendi valet; nam tranſactio in eo textu celebrata fuit inter Rectorem Eccleſiæ, & monachos, & ſic inter perſonas eccleſiaſticas: unde licèt ex ea coloni eximerentur à ſolutione decimarum Parocho proprio facienda; non tamen ideo inter laicos facta dicetur. His ergo ſolutionibus omiſſis exiſtimo, textum illum procedere in tranſactione ſine cauſa, & ſolennitate facta per modum privilegii, aut exemptionis à ſolutione decimarum: & cùm privilegium non ſolvendi decimas tantùm R. P. concedere poſſit, *cap. à nobis, cap. ex parte* 10. *cap. ad audientiam* 12. *cap. pen. de decimis*, *cap. ſi de terra* 6. *cap. accedentibus* 15. *cap. dudum* 31. *de privileg.* plures relati à Barboſa *de officio Parochi c.* 28. §. 3. *num.* 12. ideo in ea ſpecie Rom. Pontificis auctoritas interceſſit.

9. EXPONITUR CAP. VENIENS, HOC TIT.

CAPUT III.

Idem a *Dulmenſi Epiſcopo.*

COntingit interdum, quod licèt *b* Abbas, vel Prior alicujus conventualis Eccleſiæ cum eccleſiaſtica, vel ſæculari perſona ſuper his, de quibus inter eos controverſia vertitur, coram delegato, vel ordinario judice tranſigat, Capitulum tamen eandem tranſactionem nititur revocare. Unde quia nos conſulere voluiſti, tibi reſpondemus, quod ſi Abbas, vel Prior à Capitulo ſuo de ratihabitione litteras habuerit, tranſactionem, quam fecit (ſi fuerit aliquot *c* annis ſervata) Capitulum, ac ſi conſenſerit in eam, non poterit revocare.

NOTÆ.

1. a D*Ulmenſi.*] Ita etiam habetur in prima collectione, *ſub hoc tit.cap.*3. & poſt Concil.Lateran.*part.*28.*cap.*5. Pro hujus inſcriptionis,& aliarum expoſitione, ubi mentio fit Dulmenſis Eccleſiæ,ſciendum eſt, in inſula Lindisfarnenſi,inter Angliam,& Scotiam, fuiſſe olim monaſterium percelebre Ordinis D.Benedicti, cujus Prælatus ſimul Abbas monaſterii, & Archiepiſcopus Lindisfarnenſis erat: duravit hoc monaſterium uſque ad annum 634. tunc enim majori illius inſulæ parte à Vandalis occupatâ, monachi migrarunt in Dunelmiam, ubi etiam Abbas ſimul Epiſcopus erat; frequenter enim illis temporibus reperiebantur Eccleſiæ Cathedrales in monaſteriis, ubi monachi ſimul canonici erant, & eorum Prælatus Abbas & Epiſcopus, ut refert Yepes *tomo* 1.*Chron.D.Benedicti,anno* 563. *cap.*1. & *tom.*2. *anno* 695. *cap.fin.* & *tom.*5.*anno* 995. *cap.unico*, ubi latè hiſtoriam hujus monaſterii proſequitur Tamayo *tom.*1. *martyrolog. Hiſpani,die* 22. *Martii*, *pag.*390. Epiſcopus ergo in eo monaſterio Abbatis officium exercebat; Prior verò ejuſdem regebat monaſterium,ſeu monachos, & in Capitulo præerat adeo abſolutè,ut monachi inconſulto Epiſcopo ſimul & Abbate, cum aſſenſu Prioris prædia, poſſeſſioneſque alienabant. Unde conqueſtus fuit Epiſcopus, & ſimul Abbas ipſius monaſterii coram Innocentio III. iſtorum, & ſimilium exceſſuum. Et Innocentius III. in epiſtola miſſa Priori, & monachis Dulmenſibus, in hunc modum reſcripſit: *Sanè cum venerabilis frater noſter N. Dulmenſis Epiſcopus inter vos vices gerat Abbatis, neque ei nocere debeat quod Epiſcopali præemineat dignitate, in his ejus eſt à vobis requirendus aſſenſus,quæ præter Abbatis aſſenſum vobis agere non liceret. Ea propter authoritate præſentium diſtrictius inhibemus, ne præter conniventiam ejus vicem ſuper hoc gerentis Abbatis Eccleſias aſſignare, alienare poſſeſſiones, vel conficere ſuper alienationibus inſtrumenta, Priores inſtituere, vel miniſtros, & alia qualibet, in quibus Abbatis eſſet neceſſarius aſſenſus, attentare præſumatis contra conſuetudinem regularem.* Facit textus *in cap.cauſam* 9.*de judiciis.*

2. b *Prior, vel Abbas.*] Hæc verba ita disjunctivè poſſunt referri ad monaſterium Dulmenſe, cùm in eo, tam Prioris, quàm Abbatis conſenſus in tranſactione litis deſideraretur, *d. cap. cauſam* 9. Unde hæc verba ſunt accipienda de illis monaſteriis, ubi Prælatus, vel Prior, vel Abbas eſt.

3. c *Aliquot annis.*] Obſervantia enim diuturna tranſactionis plurimùm ad ejus valorem facit. Cyriacus *lib.*1.*controv.*3.*à num.*40. & *controv.*5. *n.*122. Faber *in ſuo Codice*, *tit. de oblig. & action. diffinit.*7. Tondutus *tomo* 1. *qq. benefic. cap.*61. *num.*12. & ex ipſa obſervantia rectam interpretationem tranſactio accipit. Tondutus *ſuprà,cap.*39.Barb. *voto* 52. *à numero* 40.Solorzanus *de jure Ind. tom.*1. *lib.*2. *cap.*24. *num.*88.Ciarlinius *controv.* 106.*num.*91. ſicut obſervantia contraria per legitimum tempus tranſactionem deſtruit. Valeron *de tranſact.tit.*6. *quæſt.*3.*n.*32. 1.

COMMENTARIUM.

EX hoc textu communiter deducitur, *Tranſactionem factam à Prælato, editis, vel exhibitis ratihabitionis litteris ſui Capituli, ſi aliquod tempus elapſum ſit, à Capitulo non poſſe infirmari.* 4. Ita docent P. Gregor. *lib.*3. *partit. tit.*3. *cap.*5. Carballo *in cap. Raynutius*, 2. *part. num.*348. Barboſa *lib.*2. *voto* 76. quæ doctrina difficilis videtur, ſi animadvertamus, ratihabitionem conſenſui, & mandato comparari, *cap. ratihabitio*, cum vulgatis, *de regulis juris in* 6. ſed ſi Prælatus cum conſenſu Capituli alienationem fecerit, ſtatim alienatio vires habet, *cap.*1.*de his quæ fiunt à Prælat.* ergo etiam in præſenti exhibitis ratihabitionis litteris,tranſactio defendi debebat. Deinde, nam alienatio à principio invalida, ex poſtfacto 1. per ratihabitionem redditur valida, *cap.*3. *de pactis*, ubi dixi: igitur ſi litteris ſuis Capitulum tranſactioni conſenſit, ſtatim firma debebat eſſe tranſactio, abſque eo, quod tempus elaberetur. Sed adhuc defendenda eſt hæc deciſio, cujus ratio ex eo provenit; nam cùm ad alienationem rei Eccleſiæ requiratur conſenſus, ſeu collaudatio Capituli, *c.*1. *de his quæ fiunt à Prælat.* & per litteras ratihabitionis non conſtaret ſufficienter de conſenſu, & collaudatione Capituli, ideo deſideratur alicujus temporis lapſus, ut per ratihabitionem præcedentem,& taciturnitatem ſubſequentem 2. approbata cenſeatur tranſactio à Prælato facta,ut docet Cironius *ad noſtrum tit.* Nec obſtat quod de ratihabitione dicebamus; nam licèt ratihabitio mandato comparetur, non tamen ipſa per ſe antecedens inducit expreſſum, & deliberatum conſenſum, ut deſideratur ad alienationem rerum Eccleſiæ: quare in præſenti caſu non ſufficit ratihabitio præcedens, ſed deſideratur alia inducta, & præſumpta ex taciturnitate. Et ſic retinenda eſt negatio,quam retinent Ant. Auguſtinus,& Cironius *in præſenti.* Nec etiam augmentum difficultatis adverſatur; nam diſcrimen conſtituendum eſt inter ratihabitionem ſubſequentem,& præcedentem. Per ſubſequentem ratihabitionem, cùm jam cauſa examinata ſit,& cognita, firmatur alienatio rei Eccleſiæ: at verò per præcedentem, adhuc non cognitâ cauſâ alienationis,& tranſactionis,non ita firmatur,ut docent Abbas,& Butrius *in præſenti.*

CAPUT

CAPVT IV.

Idem a *Abbati de Strat. & Priori S. Euſebii.*

CONſtitutus in noſtra præſentia G. Clericus ſuâ nobis aſſertione monſtravit, quod cùm inter ipſum, & A. Clericum ſuper capella de Stratiis controverſia emerſiſſet, tandem per tranſactionem ſopita fuit: & licèt hinc inde fide *b* præſtitâ firmata fuiſſet, eam tamen præfatus A. ſervare recuſat. Quia igitur hujuſmodi tranſactiones ſpeciem continent ſimoniæ, mandamus quatenus revocata tranſactione in irritum, cauſam audiatis.

NOTÆ.

1. a IDem.] Ita etiam legitur poſt Concilium Lateranenſe ſub Alexandro III. *part.28. cap.6.* in prima autem collectione, *ſub hoc tit. cap.4.* legitur: *Idem Abbati de Stradefor, & Priori S. Euſebii*: ſed legendum eſt, *Abbati de Streſlut*, ſive *Strataſlorida*, *& Priori S. Euſebii*; quæ monaſteria ſunt in Anglia Ordinis Ciſtercienſis, ut refert illuſtriſſimus Manrique *tom.2. annal. Ciſterc.cap.10. num.3.* quo modo etiam corrigenda eſt inſcriptio textus *in cap. veniens, hoc tit.*

b *Fide præſtita.*] Quatenus fides differat à juramento, dicemus *in cap. ad aures 3. de his quæ vi.* 2.

CAPUT V.

Idem a *Carnotenſi Epiſcopo.*

DE cætero noveris, quod cùm aliquis ad extraordinarium judicem litteris impetratis, cum adverſario ſuo componit, poſtmodùm in Eccleſia, de qua agitur, jus aliquod habiturus; ſi compoſitio non eſt juri contraria, non eſt à loci Epiſcopo aliquatenus reprobanda. Sed cenſus abſque Epiſcopali authoritate, cui præeſt *b* Eccleſiæ, ſuper hoc ſub hoc prætextu ſolutus, vitam ejus, qui ſolverit, non excedit.

NOTÆ.

1. a CArnot.] Ita legitur in prima collectione, *ſub hoc tit.cap.5.* & *in cap.9. de cenſib. in ead.collect.* & poſt Concil. Lateran. ſub Alexandro III. *parte 28.cap.10.* Sed in prima collectione adjicitur, textum hunc partem eſſe alterius deciſionis, quæ incipit, *Nos cùm in eminenti*; quæ reperitur *in cap.36. de appellationibus, in 1.collect.* & *in cap.3.de judiciis, in eadem collect.* in quibus epigraphe ita concipitur: *Alexander III.Cantuarienſi Archiepiſcopo.* Unde & hìc corrigenda eſt inſcriptio in hunc modum: *Idem Cantuarienſi Archiepiſcopo*; de qua Eccleſia egi *in cap.2. de reſcriptis.*

2. b *Eccleſia, cui præeſt.*] Ex his verbis aliqui deducunt, penſionem in tranſactione ſuper beneficio impoſitam auctoritate Epiſcopi in ſucceſſorem tranſire, eumque teneri illam ſolvere; at verò penſionem impoſitam ſententiâ judicis delegati, non tranſire ad ſucceſſorem, ſed morte ſolventis finiri: ita docent Gambara *de officio Legati lib.6.anno 585.* Azor *2.part.inſtit. lib.8.cap.6.quæſt.1.* Bonac. *de ſimonia, quæſt.4 §.15.num.9.* plures relati à Garcia *1.part. de beneficiis, cap.5.num.334.* quos noviſſimè ſequitur Gibalinus *de ſimonia, quæſt.20. in fin. num.7.* Pro quorum ſententia faciunt textus *in cap.veniens, hoc tit. cap.præterea 8. cap.cùm clerici, de cenſibus, cap. avaritiæ 10. de præbendis, lib.6.* ubi probari videtur, auctoritate ſuperioris reddi Eccleſiam cenſualem poſſe, & onus penſionis in ſucceſſores tranſire. Sed contrariam ſententiam, videlicet accedente Epiſcopi auctoritate, non poſſe Eccleſiam reddi cenſualem, nèc penſionem in perpetuum imponi, defendunt *in cap.3. de colluſione deteg.* Innocentius, & Hoſtienſis *num.2.* Antonius *num.5.* Panormitan. *in cap. prohibemus, num.2. & 9. de cenſib.* Felinus *in cap.ad audientiam, num.2. de reſcriptis*: Gigas *de penſionibus, quæſt.6. num.2. & 4.* Rebuffus *de pacificis, à num.106.* Corraſius *de ſacerdotio, 1.part.cap.4.* Mandoſius *de ſignatura gratiæ, verbo Papa,* Covarruvias *in cap. quamvis, 1. part. §.6. num.ult. de pactis in 6.* Gomezius *in compendio utriuſque ſignaturæ, pag.350.* Redoanus *de ſimonia, 2. part. cap.21. num.32. & 36.* Lotherius *de re beneficiaria, lib.1.quæſt.53.n.2.& 25.* Garcia *d. cap.5. num.330.* Valenſis *de benefic. lib.4. tit.2. num.8.* Carballo *in cap. Raynutius, 2. part. numero 311. de teſtamentis.*

3. Pro hujus controverſiæ reſolutione ſciendum eſt, penſionem ex juſta cauſa, & authoritate ſuperioris, vel imponi beneficio ipſi, vel beneficiario: ſi imponitur beneficio, ſeu Eccleſiæ, ubi beneficium eſt, conſtituitur onus reale, & tranſit unà cum beneficio in ſucceſſorem: hanc autem ideo Epiſcopus, & alii inferiores Prælati non poſſunt imponere, quia beneficium cenſuale cum diminutione conferretur, quod jure prohibitum eſt, *cap.ult. 1.quæſt.3. cap. majoribus 8. cap. dilecto 25. cap.vacante 26.cap. dum cauſa 36. de præbend. cap. unico, ut eccleſiaſtica beneficia*: etiam ex regula textus *in cap. ſcientes 3. cap. prohibemus 7. de cenſibus, Clement. 1. verſ. Cauſam, de ſupplend. neglig.* quibus receptum eſt, ne Epiſcopi, vel inferiores Prælati poſſint in beneficiis novas penſiones imponere, vel veteres augere, ut *in cap. veniens 8. hoc tit.* Si verò penſio imponitur beneficio, tunc perſonæ imponitur, & perſonam poſſeſſoris non egreditur; quare quia tunc Eccleſia non redditur cenſualis, & ceſſant prædictæ juris prohibitiones, ex cauſa legitima poteſt Epiſcopus tales penſiones, vel cenſus imponere, ut eleganter docet Pontifex *in cap. niſi 21. de præbend. cap. veniens 8. hoc tit. d. cap. unic. in fin. ut eccleſiaſtica*; quo caſu procedunt textus *in cap. cùm veniſſent, de reſtit. ſpoliator.*

Sententia negativa amplectitur.

Spoliator. cap. cum clerici 11. *de cenſibus*, *cap. audivimus* 3. *de colluſ.* ubi gloſſa verbo *Penſionem*, notat penſionem ita auctoritate Epiſcopi debere imponi, ut vitam beneficiarii non excedat. Nec pro contraria ſententia faciunt textus ſuprà citati. Et primò illis non ſuffragatur noſter textus; nam omiſſis variis interpretationibus relatis à Garcia *ubi ſuprà*, *num.* 338. Lotherio *de re beneficiaria quæſt.*35.*n.*25. Azor *d. quæſt.*1. reſpondendum eſt, in hoc textu auctoritate tantùm delegati fuiſſe tranſactionem factam, ut ex ea uni ex litigantibus certa penſio ſolveretur: quam tranſactionem ſervare debere Epiſcopum ordinarium loci jubet Alexander, niſi ſit juri contraria, ideſt aut damnoſa Eccleſiæ, ut plerumque tranſactiones eſſe ſolent, ut in ſpecie textus *in cap. ſacroſancta* 51. *de elect. cap. ſi quando* 8. *de officio deleg. cap. accepimus*, *cap. cum clerici* 6. *de pactis*; aut niſi facta dicatur per colluſionem, *d. cap. audivimus* 3. poteſt enim judex delegatus pro bono pacis, & concordiæ uni ex litigantibus beneficium aſſignare, alii verò certam penſionem in eo conſtituere, *d. cap. niſi* 21. *de præbendis.* Ex verbis verò relatis non deducitur, rectè cum Epiſcopi auctoritate conſtitui poſſe penſionem, quæ perſonam poſſeſſoris egrediatur. Nec etiam facit pro contraria ſententia textus *in cap. veniens*, *hoc tit.* ex quo potiùs contrarium deducitur, videlicet auctoritatem Pontificis deſiderari in penſione in perpetuum imponenda, ut probavi *in cap.*2. *hoc tit.* Nec tandem pro contraria ſententia faciunt textus *in d. cap. præterea*, *cap. clerici*, *de cenſibus*, *cap. avaritiæ* 10. *de præbendis*; in quibus innui videtur, interveniente tantùm Epiſcopi auctoritate, poſſe clericos Eccleſias ſuas penſionibus onerare, etiam à ſucceſſoribus ſolvendis. Nam textus illi accipiendi ſunt non de penſionibus ſuper beneficiis ex cauſa tranſactionis imponendis, ſed de cenſibus ex alia juſta cauſa ab Eccleſiis exigendis, quos poſſeſſores earum cum auctoritate Epiſcopi imponere poterant ante Concilium Lateranenſe ſub ipſo Alexandro III. celebratum, de quo *in cap. prohibemus* 7. *de cenſibus.* Quare ſupradicti textus referendi ſunt ad priora tempora ipſius Alexandri, videlicet ante Concil. Lateran.

CAPUT VI.

Idem *venerabilibus fratribus R.* a *Eboracen. Archiepiſcopo, Ap. Sedis Legato*, & *R. Vvigor. Epiſcopo.*

EX litteris veſtræ fr. accepimus, quod cùm olim inter R. & A. clericos ſuper Eccleſia de Miniſtra, & Capella de Torhec ad eandem Eccleſiam pertinente coram te, frater Epiſcope, qui judex fueras delegatus *b* auctoritate G. qui tunc eidem A. *c* patrocinabatur in cauſa, & teſtis inſcriptus fuerat, tranſactio jam pridem facta fuiſſet; poſt tranſactionem idem G. veniens ad præſentiam noſtram, & ſe mentiens clericum, cùm nondum eſſet *d* tonſuratus in clericum, ad Dunhelmum Epiſcopum, & Decanum Eboracen. ſi benè meminimus, ſuper Eccleſiam eandem, & Capellam, tacitâ veritate de tranſactione, ipſe G. litteras *e* noſtras impetravit. Cùm autem idem G. & reſponſales prædicti R. in noſtra deinde præſentia fuiſſent conſtituti, nos ex litteris veſtris veritatem ſuper his cognoſcentes, & attendentes etiam, 4.
quomodò præfatus G. non inficiabatur, ſe tranſactioni interfuiſſe, & nondum fuiſſet tonſuratus, cùm litteras ipſas *f* obtinuit; ei ſuper præſcripta Eccleſia, & Capella auctoritate Apoſtolicâ ſilentium imponimus, & *g* memoratum R. ab ejus impetitione duximus abſolvendum.

NOTÆ.

1. a R. *Eboracenſi.*] Ita legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 6. ex qua ſupplenda eſt inſcriptio, quæ reperitur in hoc Raymundi corpore. Rogerius Archiepiſcopus Eboracenſis ſucceſſit Guillelmo; cùm eſſet Regis Henrici familiaris, & fuit trigeſimus Archiepiſcopus ejuſdem Eccleſiæ, ut refert Vergilius *lib.*12. *hiſtor. Angliæ, in fin. pag.*207. Fuit Legatus in Anglia, quia licèt in eo Regno mitterentur Archiepiſcopi Cantuarienſes ut Legati ſemper; tamen Henricus ſecundus anno 1164. petiit ab Alexandro III. in odium S. Thomæ Cantuarienſis, ut legationis munere fungeretur Archiepiſcopus Eboracenſis; quod ut Pontifex Regi indulgeret, clauſulam adjecit, ne in diœceſim, vel Archiepiſcopum Cantuarienſem ullum jus Eboracenſis vindicaret, ut refert Baronius *tom.*12. *anno* 1164. ideo in præſenti Rogerius dicitur Legatus. De Eccleſiis Cantuarienſi, & Vvigornienſi egi *in c.*2. *de reſcript. cap. noſti* 9. *de electione.*

2. b *Authoritate.*] Ideſt eo præſente, approbante, & formam tranſactionis dictante; nam auctorem eſſe, aut auctoritatem præſtare dicitur ille, qui probat id quod agitur, *l.* 3. *ff. de auctorit. tutor.* Hincque cùm Imperatore in Senatu orationem faciente Senatus ſtatuebat, Imperatorem præſtare auctoritatem Senatui dicebatur, *l. cum hic* 32. *ff. de donation. inter*, *l.*5. *Cod. de excuſat. tutor. l.*1. *Cod. de petit. heredit. l.* 5. *de Magiſtratibus conveniend.* notarunt Briſſonius *de V. S. verb. Auctoritas*, Jacobus Gutherus *lib.*1. *de officiis dom. cap.*30. Quare quia ſuadente, proponente, & dictante Guillelmo tranſactio in præſenti facta fuit, auctoritatem illi præſtitiſſe dicitur, & eum auctorem fuiſſe.

c *Patrocinabatur in cauſa.*] Et ſic tanquam advocatus aſſerendo prædictam Eccleſiam ad ſuum clientulum ſpectare, renunciavit juri, ſi quod habebat ad ipſam Eccleſiam, argumento textus *in l. ult. ff. de inofficioſo teſtam. l.*5. *§. advocatum*, *ff. de his quæ ut indignis*, ſi ſcienter id faciebat, *l. inter*, *ff. de R. V.* Cujac. *ad Digeſta*, *in l. ſi pars* 10. *§.*1. *ff. de inoffic. teſtam.* & *in d. l.*5. *§. qui accuſavit*, *ff. de his quæ ut indignis*, Amaya *ad tit. Cod. de delator. lib.* 10. *num.* 20. Donellus *lib.* 16. *comment. cap.* 6. Robertus *lib.*4. *animadverſ. c.*14. Neque obſtat, iniquum eſſe, officium ſuum cuilibet eſſe damnoſum, *l. ſed & quo*, *§. ſed ſi quis*, *ff. quemadm. teſtam.* Unde 3.
teſtis,

teſtis, qui rogatus ſignavit teſtamentum, poſtea petere rem poteſt, quam eo præſente teſtator ut propriam legavit, *l. Gaius Seius*, *ff. de pignorat. action. l. Titia* 34. §. *Lucio*, *ff. de legat.* 2. igitur ſive Guillelmus in præſenti ut advocatus adeſſet, vel ut teſtis inſtrumento tranſactionis ſubſcripſiſſet, non ideo repellendus erat à jure, ſi quod habebat ad ipſam Eccleſiam; præcipuè cùm non omnis, qui præſens tacet, actui conſentire videatur, *l. qui vas*, §. *vetare*, *ff. de furtis*, *l.* 1. §. *voluntatem*, *l. quæ dotis*, *ff. ſoluto matrim. l.* 1. §. *ſcientiâ*, *ff. de tributor. l. qui tacet*, *ff. de R. I.* maximè in amiſſione rei propriæ, *l. quidam* 12. *ff. de evictionibus*, *l. ſi quis vi*, §. *de differentia*, *ff. de adquir. poſſ.* Huic difficultati ſatisfaciendum eſt ex communi Interpretum ſententia, qui diſcrimen conſtituunt inter officium voluntarium, & neceſſarium; qui enim officium voluntarium ſuſcipit, ut patrocinium alicujus, amittit jus quod habebat ad ipſam rem, dum affirmat, eam ſui clientuli eſſe, *d. l.* 5. §. *ſicut qui putant*; liberum enim eſt advocato cauſam ſuſcipere, vel non: ſi verò officium ſit neceſſarium, quod quis ſive velit, ſive nolit, exequi debet, ut tutelæ, *l. necnon*, *ff. de tutor. l.* 1. *ff. de adminiſtr. tutor.* non officit illi officium, quia non ſponte illud ſuſcepit: quare tutor cauſam in judicio agendo nomine pupilli, non privatur jure ſibi competente, *l. tutor* 22. *ff. de his quæ ut indign. l. cùm quid*, *Cod. de adminiſtr. tutor.* §. *tutor*, *Inſtit. de inofficioſo*, Amaya *ubi ſuprà*, *num.* 20. Similiter judex alienationi auctoritatem præſtando, non ideo privatur jure ſuo. Robertus *d. cap.* 14. & tunc verum eſt, officium ſuum nemini damnoſum eſſe debere. Neque obſtat textus *in d. l. Gaius*; nam procedit in teſte, qui interfuit ultimo elogio, non verò contractui inter vivos; teſtis enim qui ſignavit teſtamentum, ſignavit quod forſan ignorabat, cùm non omne teſtamentum coram teſtibus legeretur: at verò ſubſcribens contractui, aut tranſactioni, ubi omnia percalluit, diſpoſitionem audivit, & conditiones obſervavit, cenſetur ita conſentire, ut ſi quod jus ad rem habeat, amittat.

4. d *Tonſuratus.*] Et ſic Incapax beneficii eccleſiaſtici: inter alios enim effectus, quos confert prima tonſura, primus, præcipuuſque eſt, ut tonſuratus poſſit obtinere beneficium Eccleſiaſticum. Trident. *ſeſſ.* 23. *de reformat. cap.* 6. docent Sauſay *in Panoplia cleric.* 2. *part. lib.* 6. *axiomat.* 5. Garcia *de benefic.* 1. *part. cap.* 2. *n.* 28. & 7. *part. cap.* 2. *n.* 10. Barb. *lib.* 1. *juris eccleſiaſt. cap.* 38. *n.* 45. & *cap.* 39. *num.* 16. Etiam obtinere poteſt capellaniam, in cujus fundatione vocatur à teſtatore clericus, vel ordinatus, ut reſolvunt Cevallos *practicar. qq. q.* 24. *in fin.* Avendaño *in l.* 29. *Tauri, gloſ.* 3. *num.* 9. Barboſa *de poteſt. Epiſcopor.* 2. *part. alleg.* 2. *n.* 7.

e *Litteras noſtras.*] Aut juſtitiæ, aut gratiæ, ut vult Hoſtienſis *in præſenti.* Si impetravit litteras ad judices delegatos, ut prædictam Eccleſiam, ſuper qua compoſitio præceſſerat, ſibi adjudicarent, ſunt litteræ juſtitiæ: ſi verò aſſerendo Eccleſiam illam vacare, quia per illicitam tranſactionem occupata erat ab A. & ſic illam ſibi conferri poſtulando, tunc litteræ gratiæ erant. Utroque caſu poteſt accipi præſens deciſio, & neutro ex illis admittendus eſt Guillelmus. Non primo, ex ratione ſuprà tradita, videlicet quia tranſactioni auctoritatem præſtando, ut advocatus videtur renunciaſſe juri, ſi quod habebat ad ipſam rem: non ſecundo, quia turpitudinem propriam allegabat, cùm ipſe auctoritatem præberet tranſactioni, & eam ut ſimoniacam arguebat: quo caſu audiendus non erat, ex vulgari principio, quo docetur, allegantem turpitudinem propriam, non eſſe audiendum, *l. poſt mortem* 28. *ff. de adoption. l. cùm profitear* 3. *Cod. de revocand. l. tranſactiones* 30. *Cod. de tranſaction.* 5.

f *Obtinuit.*] Et ſic licèt poſtea tonſurâ initiaretur, admittendus non erat, *cap. cùm adeo*, *de reſcript. cap. ſi eo* 9. *eod. tit. in* 6. quia qualitas requiſita certo tempore, etiam poſtea ſuperveniens nihil operatur. Gutierrez *conſil.* 2. Vivianus *de jurepatronatus lib.* 6. *c.* 7. *n.* 15. Gratian. *diſceptat. tomo* 1. *cap.* 133. Gonzalez *ad regul.* 8. *gloſ.* 5. *n.* 24. Diana *part.* 4. *tract.* 4. *reſolut.* 217. 6.

g *Memoratum R.*] Ex his verbis deducitur, tranſactionem, ſeu compoſitionem ita factam fuiſſe, ut Eccleſia remaneret penes R. non penes A. cui Guillelmus patrocinabatur. Etiam ex eis colligitur G. litteras juſtitiæ impetraſſe contra dictum R. cùm per eas illum impeteret. 7.

CAPUT VII.

a Idem.

SUper eo quod quæſiviſti, utrum de eccleſiaſtico beneficio in litigium deducto poſſit fieri tranſactio, tale damus, ſicut jam pridem, ſi bene meminimus, alii non abſimile dedimus, b reſponſum. Quoniam ſecundùm formam à canonibus in aliis tranſactionibus adſcriptam, ſuper re ſacra, vel religioſa tranſigi minimè poteſt; etenim res ſacræ ut poſſideantur, aliquo dato, vel retento, vel promiſſo, ſpeciem habere credimus ſimoniæ: aliàs autem gratis, & amicabiliter inter ſe litigantes componere, ſacris canonibus nequaquam dicemus obviare.

NOTÆ.

1. a *IDem.*] Id eſt Alexander III. illi enim tribuitur textus iſte in ſecunda collectione, *ſub hoc titulo cap.* 1. non tamen conſtat, cui Prælato Pontifex in eo reſcribat, quia tantùm hic compilatur pars deciſionis, cujus principium aliunde eſt.

b *Reſponſum.*] Quod, ni fallor, extat *in cap.* 3. *de colluſ. deteg.*

CAPUT

CAPUT VIII.

Idem a *Abbati de Straupho, & Priori de Phepi.*

VEniens ad Apoſtolicæ Sedis clementiam dilectus f. noſter Magiſter Vv. de Flavilla, ſuâ nobis inſinuatione monſtravit, quod monachi majoris *b* monaſterii terras in parochia Sanctæ Mariæ de Mattinon *c* excolant, & ab eadem Eccleſia *d* coloni eorum omnia eccleſiaſtica, tam *e* neceſſaria, quàm voluntaria ſuſcipiunt ſacramenta; & tamen eidem Eccleſiæ ſuas à canonibus ſacris conſtitutas decimas contradicunt ſolvere: ſed de frugibus tertiam partem ſolvunt ei, & duas ſibi retinere præſumunt; de reliquis autem minutis *f* decimis, utpote nutrimentis animalium, & fructibus hortorum, nihil penitus præſtare non erubeſcunt; arbitrantur autem ab hoc ſeſe tueri cujuſdam tranſactionis pactione inter præfatos monachos, & quendam ſacerdotem memorati Vv. prædeceſſorem factâ, ita videlicet, quod de duabus *g* carrucatis terræ, quas in dominio ſuo monachi tenent, tertiam dumtaxat partem decimarum exſolvere debeant, reliquas ſibi retinendo. Quo fit, ut inde occaſionem ſumentes malignandi, prædia ex agricolarum *h* defectu ad eos devoluta monachi in ſuum magis aſtutè, quàm providè dominium convertant; & quatuor, vel fortè plures carrucatas duabus aggregant; non tamen aliter decimas præſtantes de illis, quàm priùs de duabus præſtitiſſent, cùm ſecundùm compoſitionis tenorem integras de illis decimationes ſolvere tenerentur. Quoniam igitur nos convenit Eccleſiis providere, ne ſua debeant jura cuilibet deperire: f. v. per A. ſ. mandamus, quatenus cùm exinde fueritis requiſiti,
utraque parte ante præſentiam veſtram convocatâ, rei veritatem diligentiùs inquiratis, & niſi privilegium Apoſtolicæ Sedis ſibi ſuper hoc indultum coram vobis præfati monachi palam produxerint, vel niſi tranſactionem præſcriptam *i* Apoſtolicâ auctoritate confirmatam eſſe docuerint, cùm alioquin inter perſonas potiùs, quàm inter *k* Eccleſias facta videatur, nec pacta inter alios acta aliis obeſſe patiamur, omni dilatione, & ap. rem. præfatos monachos, & agricolas decimationes ex quibuſlibet rebus devenientes ex integro abſque diminutione Eccleſiæ S. Mariæ de Matturen, jugi præſtatione ſingulis annis præſtare, & eorum quæ illicitè detinuerint, juſtam æſtimationem reſtituere cum omni diſtrictione compellatis. Quod ſi diſcretioni veſtræ, ſecundùm ea, quæ proponuntur nobis, in judicio viſum fuerit, præfatos monachos non niſi ad tertiæ partis decimationum præſtationem ſecumlùm juſtitiam urgeri poſſe; tunc omnium eorum, quæ canones decimanda decreverint, ap. rem. ſæpedictos monachos tertiam partem Eccleſiæ jamdictæ auctoritate Ap. in decimas præſtare cogatis. 1.

NOTÆ.

1. a ABbati de Straupho.] Ita legitur in hac ſexta collectione, in ſecunda autem, *ſub hoc tit. cap.* 3. legitur *Abbati de Stamphori, & Priori de Eſivili:* & etiam poſt Concilium Lateran. ſub Alexand. III. *part.* 48. *cap.* 1. Sed legendum eſt, Abbati *de Streſlut*, ſive *Strata Florida*, *& Priori S. Euſebii*, ut jam notavi circa epigraphen textus *in cap. conſtitutus*, *hoc tit.*

b *Majoris monaſterii.*] Claræyallis videlicet, de quo egi *in cap.* 14. *de offic. delegati.*

2. c *Excolant.*] Non propriis manibus, aut expenſis, ſed per colonos; quia ſi propriis manibus excolerent, decimas ſolvere non tenerentur, *cap. quæſti, cap. decimas*, 16. *quæſt.* 1. Concil. Lateranenſe ſub Alexand. III. ibi: *Statuimus, ut monaſteria ex ſuis prædiis nullo modo decimas ſolvere cogantur.* Olim enim monachi, præcipuè Ciſtercienſes, agros propriis manibus excolebant, *cap. cavenda* 10. *quæſt.* 3. & tunc certum eſt, exemptos eſſe à decimarum ſolutione, *cap. ex parte, cap. nuper*, cum aliis, *de decimis.*

d *Colonos.*] Quibus condoxerant monachi prædia ruſtica.

3. e *Neceſſaria quàm voluntaria.* Videlicet Sacramentum Baptiſmi, & Pœnitentiæ, quæ dicuntur neceſſaria neceſſitate medii ad ſalutem: & Matrimonii, & Extremæ unctionis, quæ cùm non ita neceſſaria ſint, dicuntur voluntaria.

f *Minutis decimis.*] Decimæ enim ſolvendæ ſunt ex omnibus fructibus, & proventibus propriis parochis, ut probavi *in cap. plerique, de pactis, cap. contingit, hoc tit.* Sed jam temporibus noſtri textus monachis nigris, & albis conceſſum erat privilegium, ne ex nutrimentis animalium, & fructibus hortorum decimas perſolverent, *cap. ex parte* 10. *de decim. cap. nimis, de exceſſib. Prælat.* Barboſa *in d. cap. ex parte*, P. Gregor. *lib.* 1. *partit. tit.* 25. *cap.* 3. & *lib.* 2. *ſyntagm. cap.* 24. & ideo infrà ait Alexander, ita demùm decimas præſtare debere prædictos monachos majoris monaſterii, niſi privilegium Apoſtolicum exhiberent. 4.

g *Duabus carrucatis.*] Carruca enim eſt aratrum: unde agri, qui egent gemino aratro, dicuntur duæ carrucæ. Ivo Carnotenſ. *epiſt.* 18. ibi: *Donum Eccleſia Hardeſuth cum omnibus hoſpitibus, & cum terra ad duas carrucas.* Matthæus Pariſius *ad annum* 1254. inquit: *In maneriis religioſorum quot ſunt carruca propria ad colendum dominicum, & quot ſint conſuetudinaria.* Et anno 1200. *Rex Angliæ cepit de unaquaque carrucata totius Angliæ tres ſolidos.* Ordericus Vitalis *lib.* 1. *hiſtor. Eccleſ.* ibi: *Robertus Helgonis filius, conſentientibus, & condonantibus*

ejus

ejus dominis, Vuillelmo ſcilicet, atque Roberto, cum filiis, & nepotibus eorum Eccleſiam S. Martini ſuper fluvium Vacolii monachis præfati cœnobii vendidit, & in eodem loco terram Preſbyteri cum alia terra octo carrucarum, quam emerunt non modico pretio. Et *pag.* 465. ibi: *Poſſeſſiones, quas Robertus, & Hugo, & Exnaldus filii Roberti de Grentiſmamillio pro ſalute ſua Uticenſi Eccleſia tradiderunt, hæ ſunt in Nucereto, Eccleſia cum omni decima, & terra Presbyteri, cum arabili terra trium carrucarum.*

h *Defectu.*] Morte videlicet, vel abſentiâ.

6. i *Inter Eccleſias.*] Si enim inter monachos, & Eccleſias facta eſſet, obſervaretur in perpetuum. Concilium Lateranenſe ſub Innocentio III. *cap.* 55. *Decernimus, ut de alienis terris modò adquirendis, etſi eas propriis manibus, & expenſis excoluerint, decimas perſolvant illis Eccleſiis, quibus ratione prædiorum antea ſolvebantur, niſi cum ipſis Eccleſiis aliter duxerint componendum.*

k *Apoſtolica authoritate.*] Hæc verba, & præſentem deciſionem jam expoſui *in cap.* 2. *hoc titulo.*

CAPVT IX.

Lucius III. a *Orlienſi Epiſcopo.*

PRætera quando inter laïcos, & viros Religioſos de præſentatione alicujus Eccleſiæ quæſtione ſubortâ tranſigitur inter eos, ita quod præſentationem laïcus obtineat, religioſi verò nonam, vel majorem percipiant portionem, in qua priùs nullam, vel minorem habere conſueverant; an hujuſmodi tranſactio teneat, quæſiviſti. Cùm igitur ipſa pactio ſimoniaca meritò videatur, de jure non tenet, nec ex ea religioſi ullum commodum debent invenire.

NOTÆ.

1. a ORlienſi.] Ita etiam legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. cap.* 4. ſed utrobique perperam; cùm enim in Epigraphe hujus textus in dicta ſecunda collectione legatur, *Lucius III. Orienſi Epiſcopo: pars capitis Tua nos*; innuitur, in præſenti referri partem textus *in cap. tua nos* 11. *de jurejur.* qui cùm eam inſcriptionem habeat, *Lucius III. Norvvicenſi Epiſcopo*, credo epigraphen hujus textus ita corrigendam eſſe, *Lucius III. Norvvicenſi Epiſcopo.* Accedit utriuſque textus materiæ affinitas, & connexio. De Eccleſia Norvvicenſi egi *in cap. ſi autem* 9. *de reſcriptis.*

CAPUT X.

a Cœleſtinus III.

PRæterea quarto loco talis quæſtio acceſſit, quod quædam b cellula eximi voluit à ſubjectione, qua matrici domui tenebatur. Cúmque cauſa debito marte percurreret, fratres illius cellulæ ſe c confitentes illi domui quondam fuiſſe ſubjectos, referebant, quæſtionem olim de hac ſubjectione fuiſſe motam, & tranſactione ſopitam, videlicet eatenus, ut quiddam determinatum annuatim Eccleſiæ matrici reddendo, fratres memoratæ cellulæ penitus eſſent à ſubjectione principalis domus exempti. Cæterùm ex adverſo Prior domus duo pariter allegabat, unum ſcilicet, quod ex quo confeſſi fuerant ſe dudum illi domui ſubjectos fuiſſe, & non ante tranſactionem illam exemptos, conſtabat illos fuiſſe rebelles eo ipſo, quod ante tranſactionem, & exemptionem ſe contendebant ab eadem juriſdictione fuiſſe ſubtractos; nec tranſactio ſubſequens eos poterat à tanto crimine inobedientiæ relaxare. Alterum quoque Prior conſequenter pro majori Eccleſia proponebat, quod de ſpirituali ſubjectione contra votum profeſſionis tranſigere non licebat. Noſtra verò in his hujuſmodi reddit ſollicitudo reſponſum, quod ex prædicta fratrum de Cella confeſſione contra eos ſententia proferri debeat, præſertim cùm illa tranſactio, licèt nobis de illo, quod Cella determinatè prædictæ domui ſolvere tenebatur, clarè conſtare nequiverit, iniquitatem continuiſſe putetur.

NOTÆ.

1. a CŒleſtinus.] Ita etiam legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. cap. fin.* ubi additur *pars capitis Bona memoria*, ut cognoſcatur, in præſenti referri partem textus *in cap. bona, de confirmatione utili*, & alias ejus partes congeſſi *in cap. prudentiam* 21. *de officio deleg.*

b *Cellula.*] Quid per cellam in jure noſtro accipiatur, latè dicemus *in cap. unic. de ſyndico.*

2. c *Confitentes.*] Sed quomodo per confeſſionem, & exceptionem rei intentio Epiſcopi ſuper juriſdictione fundatur, contra textum, & quæ ibi communiter adducuntur *in cap. cùm venerabilis, de exception.* Reſpondetur Epiſcopi, intentionem in præſenti non fundari in exceptione à reo oppoſita, ſed in plena confeſſione, his verbis: *Confitentes in jure illi domui quondam fuiſſe ſubjectos*; ut docet Balbos *in d. cap.* 6. *de exception. num.* 46.

COMMENTARIUM.

IN *cap.* 4. 7. 9. & præſenti una ferè comprehenditur materia; quare ſub unica concluſione eorum 3. Concluſio.

commen

[...]atio probatur. commentarium dabimus. Sit aſſertio: *Super beneficio eccleſiaſtico, re ſpirituali, vel ſpiritualibus annexa, tranſactio non admittitur.* Probant eam textus *in cap.2. cap. quàm pio 1. quaſt.2. cap. ſi quis præbendas 1. quaſt.3. cap. cum pridem 4. de pactis, cap. cum inter 16. de election. cap. niſi eſſent, de prabend. cap. cum veniſſent, de reſtit. ſpol. cap. dilectus filius 28. de ſimon. cap. ſi quando, de officio deleg. cap. ſuper hoc 5. de renunciatione, cap. veniens 2. hoc tit. in 1. collect.* Illuſtrant ultra laudatos à Barboſa *in præſenti*, Navarrus *ad tit. de ſimon. conſil.*46. Tuſchus *litt.C, concluſ.*50. & *littera T, concluſ.*358. D. Joannes de Solorzano *tom.2. de jure Ind. lib.3. cap.14. num.58.* & *lib.3. politic. cap.15.* Petrus Gregorius *de beneficiis, cap.ult.* & *lib.28. ſyntag. cap.2. num.16.* & *lib.3. partit. tit.3. cap.2.* Suarez *de relig. tomo 1. lib.4. cap.51.* Genuenſis *practicabil. quaſt.*735. Barboſa *voto 76. num.42.* Balboa *in cap. fin. de pact.* Caniſius *in noſtro cap. conſtitutus*, Bartholomæus Sanchez *in cap. 5. de rer. permut.* Azor *part.2. moral. lib.8. cap.6. quaſt.1.* Lotherius *de re benefic. lib.1. cap.35. num.25.* & *quaſt.36. num.10.* Duarenus *lib.6. de ſacris, cap.4.* Garcia *de benefic. 1. part. cap.5. num.300.* Summiſtæ *verbo Tranſactio*, Gibalinus *de ſimon. quaſt.20. conſect.15.* plures relati à Valeron *de tranſact. tit.3. quaſt.6. num.2.* claudat agmen præceptor meus illuſtriſſimus D. Martinus Lopez de Ontiberos *in repetit. ad text. in cap. conſtitutus, hoc tit.* quam dum hæc ſcribo, præ manibus habere non potui.

4. Impugnatur hæc aſſertio. Sed pro dubitandi ratione adversùs hanc aſſertionem ita inſurgo: Si tranſactio ſuper beneficio, aut jure præſentandi ad illud non admitteretur, maximè quia ſimoniæ labem contineret, ut innuitur *in cap. conſtitutus, hoc tit.* ſed in hujuſmodi tranſactione nulla ſimonia conſiderari valet: igitur non eſt ratio, quare hujuſmodi tranſactio improbetur. Probatur minor ex eo; nam ſi tranſactio ita fiat, ut qui petit, intenditque ſe habere jus præſentandi; & alter qui negat, alternis vicibus jure patronatus utantur, non intercedit quid temporale, ſed mera rei dubiæ tranſactio: igitur non datur ſimonia, argumento textus *in cap. ult. de rer. permut.* vel ſi tranſactio ita fiat, ut beneficium unus retineat, & alteri litiganti certa penſio ſolvatur; tunc enim etiam non datur ſimonia, cùm auctoritate Epiſcopi tale pactum iniri poſſit, *cap. niſi eſſent, de præbend. cap. dilectus 1. de ſimonia*; ſi enim eſſet ſimoniaca pactio, nec ex conſenſu Epiſcopi celebrari poſſet, *cap. penult. de elect.* Augetur hæc dubitandi ratio ex eo, nam ſi tranſactio ſimoniaca *in d. cap. conſtitutus*, irritaretur, non reſtitueretur Eccleſia, circa quam commiſſa fuit ſimonia, priſtino poſſeſſori, cùm inter ſimoniæ pœnas illa à ſacris canonibus imponatur, videlicet privatio beneficii, *cap. inſinuatum 13. de ſimonia*: igitur tranſactio ſuper beneficio eccleſiaſtico ut ſimoniaca non improbatur. Secundò augetur hæc difficultas ex eo, nam res ſpiritualis, ſeu ſacra, non modò per tranſactionem adquiri valet, verùm & per venditionem, *cap. cum enim 10. quaſt.2. cap. aurum 11. quaſt.2.* igitur ſuper re ſpirituali, ſeu ſacra tranſigi poteſt. Tertiò tandem fulcitur hæc difficultas ex eo; nam ſuper jure præſentandi adeò permiſſa eſt tranſactio, ut ille tantùm jus præſentandi habeat, qui tempore fundationis Eccleſiæ pacto expreſſo jus illud ſibi reſervavit, *cap. novit, de jurepatronatus*: igitur non repugnat naturæ juriſpatronatus tranſactio, per quam illud acquiritur.

5. De tranſactione circa beneficium. His tamen difficultatibus minimè obſtantibus vera eſt præſens aſſertio, ad cujus veram expoſitionem ſciendum eſt, tranſactionem ſuper beneficio eccleſiaſtico, aut jure præſentandi ad illud, differre à compoſitione; nam compoſitio eſt genus, tranſactio verò ſpecies, ut dixi *in cap.1. hoc tit.* Poteſt autem hujuſmodi tranſactio triplici modo contingere. Primò cùm ſpontaneâ voluntate unus ex litigantibus cedit jus, quod habet, in gratiam alterius; & tunc tranſactio ſuſtinetur abſque ulla auctoritate Epiſcopi, vel ſuperioris, niſi præcedere debeat nova inſtitutio; nam tunc cùm beneficium non poſſit obtineri abſque inſtitutione canonica, *cap.1. de regul. jur. in 6. cap. ex frequentibus, cap. cum veniſſent, de inſtitutionibus*, neceſſaria eſt Epiſcopi auctoritas, & de hac compoſitione accipiendi ſunt textus *in cap. cum inter 16. de elect. cap. ſuper eo, hoc tit.* Secundo modo poteſt conſiderari tranſactio in beneficio, aut jure præſentandi, datis ad invicem rebus ſpiritualibus, ut beneficium pro beneficio: & etiam in hoc caſu poteſt tranſactio incipere à litigantibus, dum Epiſcopi auctoritas poſteà intercedat, ad inſtitutionem in ipſis beneficiis faciendam, *cap. ad quaſtionem, de rerum permut.* quo modo de decimis, reliquiis, & aliis rebus eccleſiaſticis tranſactio admittitur, *cap.2. hoc tit. cap. ex multiplici, de decimis*; & etiam in jure præſentandi, ut alternis vicibus jurepatronatus litigantes utantur. Barboſa *in noſtro cap. conſtitutus*, Gibalinus *d. quaſt.20. n.4.* Valeron *de tranſact. tit.3. quaſt.6. num.51.* Tertiùs, & difficilior caſus evenit, cùm tranſactio fit aliquo temporali jure retento, veluti certa penſione; & tunc dicendum eſt, eam tranſactionem à partibus incipere non poſſe, ſed Epiſcopum poſſe ita litem beneficialem dirimere, ut uni beneficium litigioſum adjudicet cum onere ſolvendi alteri certam penſionem, *cap. niſi eſſent, de præbendis*, Suarez *d. cap.51. num.17.* Bonacina *de ſimonia, quaſt.4. §.15.* Gibalinus, & Caſtro Palao, quos refert, & ſequitur Valeron *d. quaſt.6. num.14.* Plerumque enim pacis, & concordiæ causâ, cùm ſunt partium jura obſcura, ſolet judex jubere, ut unus ex litigatoribus beneficium retineat, alteri annuâ penſione ſolutâ ex fructibus ipſius beneficii, *cap. auditis, de colluſione detegend. cap. cùm veniſſent, de reſtit. ſpoliat.* hoc enim evincit bonum pacis, propter quod alia plura in jure admittuntur, *cap. bis 11. de majorit. & obed. cap.1. de deſponſ. impub.* Gigas *de penſion. quaſt.6. num.4.* Duarenus *d. lib.6. cap.4.* Hugolinus *de ſimon. tabul.1. cap.10. §.3.* Redoanus *de ſimon. cap.21. n.36.* Valenſis *de beneficiis, lib.4. tit.2.* Ut autem hæc tranſactio expers, & immunis ſit à labe ſimoniæ, initium capere debet à judice, non verò à partibus, *d. cap. niſi eſſent*, ibi: *Non ex pactione partium, ſed ex juſſione judicum.* Nec excuſantur à ſimoniæ labe, qui tranſactione inter ſe facta, judici poſtea repræſentant; integram enim tranſactionis cauſam in manibus ſuperioris apponere debent, *cap. quaſitum, de rer. permut.* docent Garcia *de benefic. d. 1. part. cap.5. num.340.* Valenſis *d. tit.2. num.9.* ex quo enim actio vires non habet, *cap. nonne, de præſumption. l. cum Prætor 12. ff. de judiciis.* nec etiam licet partibus aliquid dare ratione expenſarum, ut à lite diſcedatur, *cap. cum pridem 4. de pactis*, gloſſa *verb. Pecunia, in cap. ſuper hoc, de renunciat.* etiamſi hoc fiat auctoritate ſuperioris, ſi modò conventio à partibus initium habuit, non autem ſi à judice pro bono pacis, ut reſolvit Garcia *ubi ſupra, num.350.*

6. Traditur ratio decidendi. Concluſionis ſuprà traditæ varias adducunt rationes claſſici in præſenti, & ſuprà laudati: aliqui enim affirmant, ideo tranſactionem ſuper beneficio eccleſiaſtico non admitti, quia qui per tranſactionem illud cedit, nil ex cauſa tranſactionis præſtat; ſiquidem litigator, qui jus habebat, ab Epiſcopo, inſtitutionem conſequitur, non verò ab alio tranſigente; & ideo tranſactionem inutilem eſſe: alii

etiam

etiam aliam reddunt, aſſerendo quod cùm tranſactio ſuper alimentis facta non valeat, *l. cum hi 8. ff. de tranſaction. l. de alimentis, C. eod. tit.* Gentilis *in ſpeciali opuſc. de alimentis*; & beneficium pro alimentis parochis detur, *cap. clerici 1. quæſt.1. cap. cum ſecundum, de præbendis:* ergo ſuper eo tranſactio non admittitur. Ita ratiocinantur Padilla *in l. ult. num.13. C. de tranſaction.* Gigas *de penſion. quæſt.31. num.21.* Sed his rationibus omiſſis vera deciſionis ratio provenit ex ſuprà dictis; vel enim tranſactio fit retentâ aliquâ penſione, vel alio beneficio ad invicem ceſſo: ſi retentâ aliquâ penſione, quia novus cenſus, novumve gravamen inſcio Epiſcopo à poſſeſſore beneficii imponi non poteſt, ideo tranſactio rejicitur; & quia tranſactio celebratur aliquo dato, vel retento, ſi illud temporale eſt, ex alio capite, videlicet ſimoniæ, tranſactio improbatur, *cap. conſtitutus, cap. ſuper eo, hoc tit.* ſi verò beneficium pro beneficio cedatur, quia ſine inſtitutione canonica obtineri non poteſt, ideo tranſactio effectum non ſortitur, ut latiùs proſequitur Gibalinus *ubi ſuprà*, Valeton *d. quæſt.6. num.4.*

7. Diſſolvitur dubitandi ratio.

Nec obſtat difficultas ſuprà expenſa; nam in præſenti textu prohibetur tranſactio, quæ labem continet ſimoniæ, aut repugnat juris principiis ſuprà expenſis; non verò cùm ſimonia non datur, ut ſi alia res ſpiritualis pro ſpirituali cedatur, vel patroni inter ſe conveniant, ut alternis vicibus jurepatronatus utantur; tunc enim tranſactio pares vires habet. Nec augmentum deductum *ex d. cap. conſtitutus*, adverſatur; quia in eo ſimonia non fuit commiſſa ex animo, & affectu, aliàs ambo privarentur beneficio eccleſiaſtico, ut poſt antiquiores docet Caniſius *in d. cap. conſtitutus.* Nec obſtat ſecundum augmentum difficultatis; nam vaſa ſacra, & veſtimenta vendi poſſunt, & ſuper eis tranſactio admittitur, quia adhuc poſt conſecrationem remanet in eis quid temporale pretio æſtimabile, videlicet aurum, vel argentum, quod vendi poteſt, & æſtimari, & ſuper eo tranſactio celebrari; at in beneficio, aut jure præſentandi, ubi nihil datur pretio æſtimabile, non eſt ſupra quod tranſactio fiat. Nec tandem ultimum obſtat augmentum; nam quoties patronus ſibi reſervat jus præſentandi in Eccleſia à ſe conſtructa, non ex pacto, ſed ex juris diſpoſitione, ut alii fideles alliciantur ad conſtruendas Eccleſias, ipſe conſequitur juſpatronatus cum jure præſentandi; quod aliàs per pactum, aut tranſactionem acquiri non poterat. Unde potiùs ex juris diſpoſitione, quàm ex ulla conventione juſpatronatus quæritur.

8. Exponitur cap. ſi quando 8. ff. de offic. delegati.

Sed ſuperiori aſſertioni opponitur textus *in cap. ſi quando 8. de officio delegati*, in illis verbis: *Tranſactione, vel alio modo Eccleſias obtinuerunt.* Ex quibus verbis deducitur, tranſactionem ita ſuper beneficio fieri poſſe, ut per eam beneficium adquiratur. Augetur hujus textus difficultas ex eo; nam judex delegatus non poteſt tranſactionem juri contrariam approbare, *cap. de cætero, hoc tit.* ſed tranſactio in eo textu approbatur à judice delegato: igitur quia juri contraria non eſt. Hujus textus interpretatio facilè ex ſuprà traditis aſſignatur; nam tranſactio illà ſuper beneficio prohibita eſt, quæ labem continet ſimoniæ, & incipit ab ipſis partibus: ſi verò ſine ſimoniæ labe à judice proponatur, ab ipſoque fiat, tunc talis tranſactio admittitur, etiam ſuper beneficio, ut ſuprà dixi: de qua tranſactione abſque ulla ſimonia celebrata accipiendus eſt textus *in d. cap. ſi quando.* Nec difficultatis augmentum obſtat; nam cùm tranſactio abſque ulla ſimonia celebratur, juri contraria non eſt, ideò eam etiam delegatus admittere poteſt; ſi tamen ex ea Eccleſia redderetur cenſualis, neceſſaria eſſet R. P. confirmatio, *cap. de cætero, hoc tit.* Eodem etiam modo intelligendus eſt textus *in cap. cùm inter 16. de election.* ubi judex delegatus coëgit partes ad tranſactionem, ſeu compoſitionem ſuper jure eligendi; procedit enim textus ille in compoſitione amicabili, nullâ ſimoniæ labe intercedente.

D. inde obſtat textus *in cap. audivimus 1. de colluſione detegend.*, ubi ſequens hypotheſis proponitur. In Epiſcopatu Norvicenſi adeo clericorum malitia excreverat, ut interdum colluſione factâ, ſuper beneficiis, quæ poſſidebant, ſuſtinerent ſe ab aliis moleſtari, & poſtea ut à lite diſcederent, & poſſeſſores à vexatione liberarentur, quaſi tranſactionis nomine promittebant certam pecuniæ quantitatem penſionis nomine, eò ut poſt mortem poſſeſſorum ea beneficia ſibi vindicarent. Epiſcopus Norvicenſis conſuluit Alexandrum III. ſuper hujuſmodi exceſſu, & ipſe reſpondit, ut ſi quos clericos ſuæ juriſdictionis colluſionis hujuſmodi fraudem legitimè conſtiterit commiſiſſe, eos non differat appellatione remotâ propriis beneficiis ſpoliare: quam Alexandri deciſionem ita expendo. Si enim tranſactio ſuper beneficio, penſione reſervatâ, ideo improbatur, quia per colluſionem facta fuit: igitur ſi abſque colluſione celebrata eſſet, ſuſtineretur. Huic difficultati reſpondendum eſt aſſerendo, argumentum à contrario ſenſu ex eo textu non rectè deduci, ut poſt gloſſam ibi, verbo *Penſionem*, docent in eo textu Anan. & Panormit. quia argumentum à contrario ſenſu non admittitur cùm ſequitur abſurdum in jure, ut in præſenti caſu ſequitur, cùm tot canonibus Eccleſiæ inhibita ſit tranſactio ſuper beneficio eccleſiaſtico, præcipuè penſione in perpetuum conſtituta, de qua in eo textu agebatur: quare etiam ſecluſâ colluſione tranſactio in eo textu nulla erat, niſi Epiſcopi auctoritate eſſet roborata, ut latiùs Deo volente in ejus textus commentario probabimus. 9. Intelligitur cap. 1. de colluſione detegenda.

Etiam opponi poſſunt præſenti aſſertioni textus *in c. conſtitutus, de relig. domib.* cujus interpretationem dedi *in c. finali, de pactis*; & textus *in c. dilectus 29. de ſimonia*, juncto Barboſa *in collect. ad illum textum.*

CAPUT XI.

a Honorius III. b *Joanni Sanctæ Praxedis Presbytero Cardinali, Ap. S. Legato.*

EX parte tua fuit propoſitum coram nobis, quod nonnulli Græci furtivè ſacros ordines à non *c* ſuis Epiſcopis receperunt: quidam etiam excommunicati celebrant in Eccleſiis *d* interdictis, & Græcis *e* ritibus pertinaciter inhærentes, in nullo volunt obedire *f* Prælatis Latinis. Præterea quidam Græci & Latini Epiſcopi conſe-

crationes faciunt in alienis [g] Epiſcopatibus, & decimas percipiunt in eiſdem, in Epiſcoporum eorundem locorum præjudicium, & gravamen, licèt [h] Epiſcopi Græcorum nec percipere decimas, nec conſecrationes hujuſmodi conſueverint celebrare. Ad hæc laïci Græci uxores ſuas ſecundùm motum propriæ [i] voluntatis dimittere, & alias ſuperducere non verentur, ac operari Dominicis ac [j] feſtivis diebus, quemadmodum in profeſtis. Porrò quidam [k] Barones, & Milites, tam Latini, quàm Græci, Abbatias, & Eccleſias alias, cum hominibus & bonis aliis earundem, contra juſtitiam detinentes, decimas non exſolvunt, & alios ſolvere recuſantes in ſuo errore defendunt; & ſi pro his, & aliis exceſſibus ſuis feratur in eoſdem ſententia excommunicationis, eam in animarum ſuarum periculum, & aliarum ſcandalum vilipendunt. Unde à nobis poſtulas edoceri, quid tibi agendum ſit in omnibus ſupradictis, & qualiter puniendus ſit [l] Neoportenſis Archid. qui quibuſdam eundi cum mercibus in [m] Alexandriam contra ſtatutum Concilii [n] generalis licentiam tribuere de facto non expavit. Nos ergo diſc. t. breviter reſpondemus, ut cùm jura [o] canonica, & [p] civilia edita ſint ferè in omnibus articulis his prænotatis, procedas ſecundùm quod neceſſe fuerit ſecundùm canonicas, & legitimas ſanctiones. Poteris etiam ad [q] componendum interponere partes tuas, & interdum aliquid ſeveritati detrahere, prout [r] ſtatu Imperii, & excedentium [ſ] multitudine providâ deliberatione penſatis, videris expedire: exceptis nimirum caſibus, qui compoſitionis, ſeu diſpenſationis remedium non admittunt, utpote conjugii ſacramentum: quod cùm non ſolùm apud Latinos & Græcos, ſed etiam apud fideles, & [t] & infideles exiſtat, circa illud à [u] ſeveritate canonica recedere non licebit. In his verò, ſuper quibus jus non invenitur expreſſum, procedas æquitate [x] ſervatâ, ſecundùm quod perſonas, & cauſas, loca, [y] & tempora videris poſtulare, ſemper in humaniorem partem, maximè propter ſtatum Imperii adhuc debilem, declinando.

NOTÆ.

1. a HOnorius tertius.] Ita legitur in quinta compilatione edita à Cironio, ubi ſub hoc titulo *cap. unico*, reperitur textus hic: ex qua collectione reſtituo ejus litteram, & epigraphen.

2. b *Joanni.*] Videlicet à Columna dicto; mortuo enim Sofredo Cardinali tit. S. Praxedis, creatus fuit Cardinalis ipſius tituli Joannes à Columna ab Honorio III. anno 1216. & ſtatim anno ſequenti miſſus fuit Legatus in Orientem, ubi in carcerem conjectus, & ipſi martyrium fuit præſcriptum, ut inter duos poſtes incluſus à Barbaris ſecaretur: ſed divinâ providentiâ liberatus fuit. Defuit illi martyrium, ſed non martyrii conſtantia, ut ſcribunt Volaterran. *lib. 22. Antrop.* Onuphrius *lib. 4. cap. 22. de Baſilica Lateran.* Et cùm Honorius illi ſcripſiſſet epiſtolam gratulationis de ipſius libertate; item, ut ſi velit Romam redire, aut ſi malit, munus legationis proſequeretur, ipſe iter cœptum proſecûtus fuit, ut refert Spondanus *in continuatione Baronii, anno* 1217. *num.* 2. unde in ipſa legatione conſuluit noſtrum Honorium ſuper exceſſibus Græcorum in hoc textu comprehenſis.

c *A non ſuis Epiſcopis.*] In quo graviter delinquebant, ut probavi *in cap. 11. de tempor. ordin.*

3. d *In Eccleſiis interdictis.*] Quo facto dupliciter peccabant: primò celebrando majori excommunicatione ligati, de quo exceſſu agam *in cap. ſi celebrat, de clerico excommunicato.* Secundò celebrando in Eccleſia interdicta, ubi durante interdicto divina officia celebrari non poſſunt, *cap. non eſt, de ſponſal. cap. ſi civitas, de ſententia excommunicationis in 6. cap. quod in te,* ubi dicemus, *de pœnit. & remiſſ.*

e *Græcis ritibus.*] Qui diverſi ſunt à Latinis, ut probavi *in cap. quoniam, de officio Ordin.*

4. f *Prælatis Latinis.*] Qui conſtituti erant tam Conſtantinopoli, quàm in aliis civitatibus, occupatâ Conſtantinopoli à Latinis, ut jam retuli *in d. cap. quoniam.*

5. g *Epiſcopatibus alienis.*] Contra ea, quæ adduxi *in cap. quod tranſlationem 11. de temporibus ordin.*

h *Epiſcopi Græcorum.*] Prohibitum enim illis erat in Concil. Conſtantinopol. 1. *can.* 2. Antiocheno *can.* 13. & 22.

i *Voluntatis.*] Contra naturam, & individuitatem matrimonii, ut infrà probabimus.

j *Et feſtivis diebus.*] Contra præceptum Eccleſiæ de obſervandis diebus feſtivis, quod latè illuſtrabo *in cap. 1. de feriis.*

k *Barones.*] Sunt homines nobiles, qui nunquam ſervitute ſervierunt. Voſſius & Lindembrogius verbo *Baro.* Capiblancus *integro tract. de Baronibus.* 6.

l *Neoportenſis.*] *Nigropontenſis* rectè emendat Cironius *in præſenti.* Nigropontus eſt in inſula Eubea Archiepiſcopatus Athenienſis, de cujus dominio agit Innocentius III. *lib. 15. epiſt. 4. & 5.* ejus miſerabilem cladem, Turcarum poſt longam obſidionem, refert Beſoldus *in hiſtor. Conſtantinopol. anno* 1470. 7.

m *In Alexandriam.*] Alexandria his temporibus plena erat hæreticis, fideique ſanctæ hoſtibus. Unde anno 1229. D. Athanaſio de Claromonte Alexandrinæ Eccleſiæ Præſuli apparuit Sanctus Joannes Baptiſta in die Annunciationis B. Virginis Mariæ, & juſſit illi, ut ab Eccleſia reliquias, & ſacras imagines tolleret, ſecumque deferret in Italiam, ut Honorius III. eas devotè colere, & venerari juberet: refert Spondanus *dicto anno* 1229. *num.* 12. 8.

n *Concilii generalis.*] Relati *in cap. ita quorundam, de Judæis,* quo prohibitum eſt deferre Saracenis, & Eccleſiæ hoſtibus ferrum, & alias merces. Unde cùm tunc Alexandrini Eccleſiæ Catholicæ hoſtes exiſterent, non poterant Græci prohibitas merces ad eos deferre. 9.

o *Canonica.*] *Suprà relata.*

p *Civilia.*] Ut de non dimittendis uxoribus
propriâ auctoritate, de quibus ſtatim: de non de- 10.
ferendis mercibus prohibitis ad hoſtes, *l. 2. C. quæ res exportari, l. mercatores, C. de commerciis, l. cotem,*

tem, ff. de publicanis; de quibus agam *in d. cap. ita quorundam.*

11. q *Ad componendum.*] Ex his verbis deducunt Anania, Butrius, Panormitanus, & alii *in præſenti*, judicem poſſe partes cogere ad componendum; quod quando verum ſit, dixi *in cap. cum inter 16. de electio.* quàm verò extra rem, legenti facilè noſtram integram conſtabit; in ea enim non agitur de aliqua cauſa civili inter partes agitata, ſed de exceſſibus à Græcis perpetratis puniendis,& emendandis; in quorum correctione monet Honorius III. Legatum ſuum, ut partes ſuas interponat ad componendum, aliquid ſeveritati detrahendo, & multitudini parcendo.

12. r *Statu Imperii.*] Erat enim ſtatus Imperii Orientalis adhuc debilis; nam cùm occupata eſſet Conſtantinopolis anno 1244. continuis bellis, Græci Orientem vexaverunt, uſquedum anno 1259. Michaël Palæologus Conſtantinopolim occupavit, ut refert Beſoldus *dicto anno* 1259. quare temporibus noſtri Honorii adhuc debilis ſtatus Imperii erat.

13. ſ *Excedentium multitudine.*] Ob multitudinem peccantium aliquid detrahendum eſſe à juris ſeveritate, docent ſimiliter textus *in cap. ubi conſtituitur, 50. diſtinct. cap. ordinationes*, cum pluribus ſequentibus, *23. quæſt.4. cap. comeſſationes, diſt.44.* plura Tiraquellus *de pœnis temper. cauſa* 47. Julius Clarus *in praxi crimin. quæſt.6.* Villalobos *in paradox. cap.11.* P.Gregor. *lib.5. partit. tit.4.cap.3.* Acuña *in cap. diſciplina, 45. diſtinct.* doctiſſimus Solorzan. *emblem.75. num.13.* Facit Seneca *lib.2. de ira, cap.10. In ſingulos ſeveritas Imperatoris diſtringitur; at neceſſaria venia eſt, ubi totus deſeruit exercitus: nam licèt non tollat culpam, neque iram ſapientis turba peccantium, intelligit tamen quàm iniquum ſit, & periculoſum iraſci publico vitio.* Quod Scipionem Africanum in magna ſeditione obſervaſſe refert Plutarchus *in eo*, aſſerens, ita pœnam ad paucos, exemplum ad multos pervenire. Nec contrarium, imò ex multitudine peccantium pœnam exacerbari, probatur *ex l. aut facta 16. §. fin. ff. de pœnis*, ubi ait Claudius: *Nonnunquam evenit, ut aliquorum maleficiorum ſupplicia exacerbentur, quoties nimirum multis perſonis graſſantibus exemplo opus ſit.* Ex quibus probari videtur, ob multitudinem peccantium juris ſeveritati non eſſe indulgendum. Quia pro hujus textus ſolutione diſcrimen conſtituendum eſt inter eum caſum, in quo omnes peccantes puniendi ſunt, & populi timetur commotio; & inter eum, in quo unus puniendus eſt, ut multitudo peccantium cohibeatur. Primo caſu dicendum eſt, laxandam eſſe pœnam, & mitigandam; ſecundo verò exacerbandam, ut ſic multitudo peccantium terreatur. Ita diſtinguunt, & hoc ſecundo caſu accipiunt textum *in d. §. fin.* Caniſius *in præſenti*, Villalobos *d. cap.11.*

14. t *Et infideles.*] Non tamen æquali modo; apud fideles enim contrahitur matrimonium ratum, perfectum, elevatum ad eſſe ſacramenti; apud infideles verò datur matrimonium in puris terminis contractus, ut provenit à jure naturali, vel gentium: cùm enim per januam ſacramentorum, videlicet Baptiſmi, non ſint intra Eccleſiam, tantùm contrahunt matrimonium, ut eſt contractus; & hac diſtinctione accipiendi ſunt textus *in cap. gaudemus, de divortiis, cap. de infidelibus 14. de conſanguinit. & affinit. cap. veniens 3. de Presbytero non baptizato*; & plura Sanctorum PP. Conciliorumque decreta à Gratiano compilata *in 28. quæſt.1.2. & 3.* Docent Sotus *in 4. diſt.39. q. unica, art.1.* Covarr. *in 4. 2. part. cap.6. §.10. ex num.2.* Matienzo *in tit.1. gloſ.1. rubrica, num.78. lib.5. recopil.* Cenedo *collect.70.* Barboſa *in d. cap. gaudemus, num.42. & 43.* Baſilius Legionenſis *lib.1. de matrim. cap.9.* D.D. Joſephus de Retes *lib.8. opuſc. cap.19.*

u *Severitate canonica.*] Quæ non permitteret uxorem propriam dimittere, aliâ ſuperinductâ.

x *Æquitate ſervatâ.*] Ubi enim jus apertum eſt, & verborum legis, vel ſententiæ nulla pugna 15.
eſt, etiamſi quod ſtatutum eſt, perdurum ſit, obſervandum eſt, & tantùm Princeps poteſt æquitatem interpretari, *l. proſpexit, ff. qui, & à quibus, l.1. C. de legibus.* Mirum exemplum refert Tacitus *lib.4. annal.* ubi Caſſius ſummum jus Senatui ſuaſit, rationem reddens his verbis: *Habet aliquid ex iniquo omne magnum exemplum, quod utilitate publica contra ſingulos rependitur.* Quod ſi aliud verba legis ſignificent, aliud ex mente, & ſententia ejus deducatur, tunc judex neglecto ſummo jure æquitatem ſervare debet, *l. placuit 8. Cod. de judiciis, l. quod ſi 4. §.1. ff. de eo quod certo loco, & in l. penult. ff. ad exhibendum, l. cui pacto 5. ff. de ſervis exportandis, l. cùm de ætate 13. ff. de probation. l. bona 31. ff. depoſiti, l. credendum, 6. ſin autem, ff. qui petant tutores, l. ſcire 13. §. aliud 2. & §. ſi enim, ff. de excuſat. tutor. l. ſi ita 13. ff. de liberis, & poſthum. l. poſthumus 12. l. filio 17. ff. de injuſto rupto, l. Pantomimus 85. ff. de adquir. heredit. l. ſi tibi 25. ff. de donation.* Cùm enim innumera ſint negotia, nec omnia quotidie emergentia legibus comprehendi poſſint, *l. neque 10. l. non poſſunt 12. ff. de legib.* tunc judex ſupplere debet partem æquitatis, ubi legiſlator defecit; & præ oculis æquitatem habere, *l.1. ff. de jure codicill. l.1. §.1. ff. de effractor.* plura de æquitate debitis in caſibus obſervanda, & de æquitate judicum cerebrina adducunt Mendoza *lib.1. de pactis, cap.3.* Quintanaduenas *de juriſdict. lib.2. cap.1. num.10.* Morla *in empor. tit. de legibus, quæſt.11. n.5.* Suarez *de legibus, lib.6. cap.7. 8. & 9.* Faber *in Juriſprudent. tit. de juſtit. princ.2. illat.1.2. & 4.* innumeri congeſti à Vela *tom.2. diſſertat.35. num.22.* Marianus *in tract. de æquitate*, Arellanus *lib. 1. antinom.11*, Vveſembach, *diſput.2. de æquitat.* P. Franciſcus Valens *in concordia juris, tit.2. ſect.4. pag.49.* Cujacius *in l. placuit, C. de judiciis.* Mancinus *de triplici juris collatione, cap.19.* Bocerus *tom.1. claſſ.1. diſput.4.* Nathen. *in juſtitia vulnerata, pag.227.* Solorzanus *emblem.63.*

y *Cauſas, loca, & tempora.*] Sicut enim ex illis 16.
atrox ſit injuria, & ad ejus gravitatem attenduntur, *§. atrox, Inſtit. de injuriis*: ita & ad pœnas leniendas conſiderari debent.

COMMENTARIUM.

Ex hac Honorii deciſione, textûs verbis ap- 17. CONCLUSIO TRADITUR, ET PROBATUR.
tior, rubricæque magis conſona aſſertio ita deduci valet: *Super cauſa matrimoniali tranſactio non admittitur.* Probat eam textus *in cap. cauſa 11. de in integr. reſtit.* Illuſtrant Covarr. Thomas Sanchez, & Gutierrez laudati à Barboſa *in præſenti*, quibus addendi ſunt Alciatus *in l. ult. Cod. hoc tit. in fine*, Caniſius *in hoc textu*, Arnoldus Vinius *de tranſaction. cap.4. num.12.* Cironius *ad noſtrum tit.* Gutierrez *lib.1. canonic. cap.17. num.18.* Bernard. Greveus *ad prax. Carrer. lib.2. concluſ.94.* Franciſcus Molinus *de ritu nupt. lib.2. diſſ.9.* Valeron *de tranſact. tit.3. quæſt.2. num.58.*

Sed pro dubitandi ratione ita adverſus hanc con- 18. IMPUGNATUR PRÆDICTA ASSERTIO.
cluſionem inſurgi poteſt. Si tranſactio, aut compoſitio ſuper matrimonio non admitteretur, non poſſet dari conventio ut matrimonium contrahatur, vel diſſolvatur: ſed poteſt pactum iniri ſuper

CCcc a matrimo

matrimonio contrahendo, vel diſtrahendo: igitur & tranſactio ſuper eo admitti valet. Probatur minor; nam nihil in matrimonio uſitatius legimus, quàm pacta tempore ipſius contractus inita: unde ſponſæ ipſæ pactæ dicuntur, *l.2.C.de ſponſal. l.5. & ult. ff. eod.tit. l.ſi cùm ante, C. de donation. inter.* Unde Sabinea pacta dicebatur à Livio *lib.1.* Symmachus *lib.9. epiſt.40.* ibi: *Nolo exiſtimes culpabiliter ad me delatum, quod pactas S. filia tua nuptias ſuſpendas.* Arnobius *lib.4. contra Gentes*, ibi: *Habent ſperatas, habent pactas, habent interpoſitis ſtipulationibus ſponſas.* Juvenal. *ſatyra 6.*

Si tibi legitimis pactam, juratamque tabellis
Non es amaturus.

Notant Franciſcus Hothomanus *de ritu nuptiar.* Anton. Hothoman. *eod. tract. cap.1.* Briſſon. etiam *in ſimili tract. cap.1.* & nos *in cap.2. de ſponſalibus*; quæ pacta jus noſtrum canonicum expreſsè admiſit, & permiſit *in cap.1. cap. ſuper eo, de condition. appoſitis*, Baſilius *lib.3. de matrim. cap.17.* igitur ſuper matrimonio compoſitio, pactum, ſeu tranſactio admitti valet. Secunda pars minoris propoſitionis etiam probatur; nam ſemel ritè celebrato matrimonio, ſi conjuges vellent ab eo recedere propriâ conventione, matrimonium diſſolvitur, *l. ſi conſtante, C. de repudiis, l.2. C. de inutil. ſtipul.* apud Romanos enim libera erant matrimonia, tam in contractu, quàm in diſtractu; tamdiuque durabant, quamdiu in voluntate conjuges perſeverabant, ut probat poſt alios D. Joſephus de Retes *lib.6. opuſcul. cap.10. num.1.* Jure etiam Pontificio, ſi conjuges ritè contracto matrimonio in facie Eccleſiæ ante ejus conſummationem pactum fecerint inter ſe, ut unus ingrediatur religionem, & alter aliud matrimonium contrahat, diſſolvitur matrimonium quoad vinculum, *cap. deſponſatam, 27. quæſt.2.* Gregor. I. *lib.6. epiſt.20.* Alexander III. *in appendice Concil. Lateran. part.5. cap.4. & 8.* & *p.50. cap.30.* Extravagans *Antiqua, de voto,* Trident. *ſeſſ.24. de reformat. cap.6.* docent Vaſquez 1.2. *diſp.165. cap.7.* Sanchez *lib.2. de matrim. diſput.18.* Baſilius *eod. tract. lib.9. cap.5.* igitur tam ſuper contractu matrimonii, quàm ejus diſtractu compoſitio, ſeu tranſactio admittitur.

19. *Matrimonium eſt indiſſolubile.* Adhuc tamen defenſanda eſt ſuprà deducta aſſertio, videlicet nullam compoſitionem, ſeu tranſactionem admitti eo caſu, quo conjuges per eam intendunt diſcedere à matrimonio, ut Græci faciebant in hujus textus ſpecie. Cujus concluſionis ratio petenda eſt ab individuitate, & indiſſolubilitate matrimonii, quam à jure divino, & natura ipſius contractus provenire notum eſt. Jure divino matrimonium indiſſolubile eſſe, conſtat *ex cap.19. D. Matthæi*, in illis verbis: *Quos Deus conjunxit homo non ſeparet.* Quod divinum præceptum ita acceperunt D. Paulus 1. *ad Corinth. cap.7.* ibi: *His qui matrimonio conjuncti ſunt, præcipio non ego, ſed Dominus, uxorem à viro non diſcedere.* Et ad Romanos *cap.7. Mulier vivente viro alligata eſt legi.* D. Auguſtinus *in cap. ſi enim 28. quæſt.1.* Innocentius III. *in cap. gaudemus 8. de divort.* PP. Concilii Tridentini *ſeſſ.24. de reformat. in princip.* Ex natura ipſius contractus etiam provenire conſtat; nam cùm ſit contractus, per quem contrahentes ſtatum ſortiuntur, & de ratione ſtatus ſit, ut perpetuitatem contineat, juxta D. Thomam 2. 2. *quæſt.186. artic.4.* ideò contractus matrimonii ex ſua natura petit indiſſolubilitatem. Accedit ratio finalis matrimonii, videlicet bonum prolis; repugnat enim huic fini ſolubilitas matrimonii: ſiquidem conjuges curantes de divortio, parum proli proficerent, ut poſt Sotum ratiocinatur D. Joſephus de Retes *lib.8. opuſc. pag.333.* non autem matrimonium eſt indiſſolubile à jure naturali: nam legimus apud plures nationes repudium permiſſum fuiſſe, *l.1. & 2. ff. de divort. l. quidquid, ff. de donation. inter*, Plutarch. *in problem. cap.13.* plures Scipio Gentilis *de donat. inter, lib.3. cap.17.* apud Athenienſes, ut refert Alexander ab Alex. *lib.4. dier. cap.8.* apud Cretenſes referente Ariſtotele *lib.2. politica, cap.8.* & apud alias nationes: de quorum divortiis agemus *in c.1. de divortiis.*

Cùm ergo hæc indiſſolubilitas matrimonii ex jure divino, & natura ipſius contractus proveniens detur in matrimonio legitimè celebrato, rectè in præſenti decidit Honorius III. ut ſi Græci neglectâ ſeveritate eccleſiaſticæ diſciplinæ proprias uxores dimiſiſſent, & alia delicta perpetraverint, quamvis in judicandis aliis delictis poſſit judex ſeveritati canonicæ detrahere, & partes ad componendum cogere, in hac tamen diſſolutionis matrimonii parte nihil detrahendum eſſe à ſeveritate canonica, ſed omnino eos compellendos cum ſuis uxoribus cohabitare; nec tunc compoſitionem, ſeu tranſactionem admitti, ne à voluntate tranſigentium matrimonii vinculum pendeat. Accedit & alia ratio; nam cauſa matrimonialis per ſuos legitimos judices debet terminari, *cap. accedentibus, de exceſſib. Prælator.* unde non poſſunt partes compromittere in arbitros ſuper cauſa matrimoniali, *cap. cauſa, de in integr. reſtit. l.24. tit.4. part.3.* igitur minùs valebunt compoſitionem, ſeu tranſactionem ſuper matrimonio inire, ne in voluntate conjugum ſit matrimonia ritè contracta diſſolvere. Facit etiam, nam ſi tranſactionem ſuper adulterio nec ipſi Imperatores admiſerunt, qui eam ſuper aliis delictis non vetarunt, *l. tranſigere, C. de tranſact.* ne adulteria facilè perpetrarentur; quantò magis ne matrimonia contracta diſſolvantur, tranſactio, aut compoſitio admitti non debet. 20. *Adducitur ratio decidendi.*

Nec obſtat difficultas ſuprà adducta; licèt enim tranſactio, ſeu compoſitio ſuper matrimonio non detur, ut diſſolvatur; poteſt tamen admitti ut contrahatur, vel jam contractum conſervetur, cùm illis caſibus deficiat ratio ſuprà allata: quare tam ſuper dote, quàm aliis acceſſionibus matrimonii conventiones, & pacta admittuntur; quia hæc non repugnant naturæ, ſeu fini matrimonii. Nec alia pars difficultatis, ubi dicebamus etiam poſt contractum legitimè matrimonium ex mutua conventione diſſolvi poſſe, adverſatur; nam id procedit attento jure civili Romanorum, & aliarum gentium, apud quas repudium permiſſum erat, ut ſuprà dixi: jure autem noſtro canonico hoc non procedit, niſi in caſu ſuprà expenſo, *ex d. cap.8. cap. ſponſam, d. extravaganti Antiqua*; nam cùm matrimonio rato, non conſummato, conjuges inter ſe conveniunt, ut unus profiteatur religionem, alter aliud contrahat connubium, tunc matrimonium diſſolvitur, non tam ex conjugum conventione, quàm ex juris divini privilegio, & diſpoſitione; favore enim religionis introductum eſt, ut matrimonium adhuc ratum poſſit diſſolvi per ingreſſum religionis, ut latè probat Baſilius Legionenſis *d. lib.9. de matrim. cap.5.* 21. *Diſſolvitur dubitandi ratio.*

Adhuc ſuperiori aſſertioni opponitur textus *in cap.2. de clandeſt. deſponſation.* ubi proponitur, quod ſi aliquis matrimonium contraxerit, ita quod probari non poſſet, non ſunt compellendi aliquatenus in eo perſiſtere: ſed ſi ipſi ex mutua voluntate voluerint manifeſtare, & in matrimonio perſiſtere, tale matrimonium ab Eccleſia recipiendum, & comprobandum eſt. Ex quo textu ita inſurgo: En textum ubi ex compoſitione, & mutua voluntate 22. *Exponitur cap. 2. de clandeſt. deſpons.*

voluntate conjugum matrimonium ſubſiſtit: igitur quia ſuper matrimonio tranſactio, ſeu compoſitio ſuſtinetur. Pro hujus textus ſolutione dicendum eſt, quod licèt tranſactio ſuper matrimonio, ut illud diſſolvatur, à jure improbetur, ex ſuprà traditis, & ut matrimonium, quod ob impedimentum juris nullum eſt, ſuſtineatur; tamen ut conſervetur quod abſque ullo impedimento contractum fuit, admittitur conſervandi matrimonii gratiâ. Unde cùm in eo textu nova compoſitio, ſeu conjugum voluntas tenderet ad conſervationem matrimonii, ideo ſuſtinetur, & matrimonium defenditur ab Eccleſia, tanquam per illam voluntatem redintegratum; præcipuè cùm nullum impedimentum adeſſet, nec præjudicium alii matrimonio fieret; tunc enim confeſſioni conjugum non ſtaretur, ut docent Covarr. *de ſponſal.* 1. *part. cap.* 5. *num.* 4. Petrus Gregorius *lib.* 1. *partition. tit.* 12. *cap.* 7.

TITULUS XXXVII.

De poſtulando.

CAPUT PRIMUM.

Ex Concilio a *Lateranenſi.*

CLERICI in *b* Subdiaconatus, & ſupra, & in *c* minoribus quoque ordinibus, ſi *d* ſtipendiis eccleſiaſticis ſuſtentantur, coram judice ſæculari advocati in negotiis fieri non præſumant, niſi propriam, vel Eccleſiæ ſuæ cauſam fuerint proſequuti, aut pro miſerabilibus fortè perſonis, quæ proprias cauſas adminiſtrare non poſſunt: ſed *e* nec procurationes villarum ad juriſdictiones etiam ſæculares ſub aliquibus Principibus, vel ſæcularibus viris, ut Juſtitiarii eorum fiant, clericorum quiſquam aſſumere præſumat. Si quis adverſus hoc venire tentaverit, quoniam contra doctrinam Apoſtoli eſt dicentis: Nemo militans Deo implicat ſe negotiis ſæcularibus, & ſæculariter agit; ab eccleſiaſtico ſit miniſterio alienus pro eo, quod officio clericali neglecto, fluctibus ſæculi placeat ſe immergi. Diſtrictiùs autem decrevimus puniendum, ſi religioſorum quiſquam aliquid prædictorum audeat attentare.

NOTÆ.

1. a *Lateran.*] Generali videlicet celebrato ſub Alexandro III. anno 1179. de quo *in cap. quia* 5. *de elect.* aliqua adduxi: inter alia ipſius Concilii decreta reperitur præſens textus *part.* 1. *cap.* 12. non autem ut jacet in hac ſexta collectione; deeſt enim alia pars ipſius capitis 12. quæ prohibitionis ampliationem, & tranſgredientium pœnas complectitur: ea autem refertur à Raymundo *in cap. ſed ne* 4. *ne clerici, vel monachi*: quæ ſi annectatur præſenti textui, ut facimus, integer redditur Concilii canon.

b *In Subdiaconatu.*] Qui gradus ſacer erat à temporibus Urbani II. & noſtri Alexandri, ut probavi *in cap. à multis, de ætate, & qualit.*

c *Minoribus.*] Lectoris videlicet, Acolyti, Exorciſtæ, & Oſtiarii.

d *Stipendiis.*] Id eſt redditibus Eccleſiæ, ſeu beneficii, ut *in cap. clericos autem,* 1. *q.* 2.

e *Sed nec.*] Verba, quæ ſequuntur extant *in cap. ſed nec* 4. *ne clerici, vel monachi.*

CAPUT II.

Innocentius III. a *Compoſtell. Archiepiſc.*

EX parte tua fuit propoſitum coram nobis, quod quidam canonici *b* regulares, ut ſe fortè in jure peritos valeant demonſtrare, ac extra clauſtrum materiam habeant evagandi, non ſolùm in eccleſiaſticis, verùm etiam in forenſibus cauſis præſumunt advocati officium exercere; cúmque objiciatur eiſdem, quod juxta canonicas ſanctiones non debent eſſe forenſis, vel eccleſiaſtici negotii ſuſceptores, vel executores etiam, niſi fortè id monaſterii expoſcat utilitas, Abbate nihilominus imperante, ipſi proponunt ad inſolentiam excuſandam, quod *c* capitulum illud, per quod prædicta prohiberi videntur, de monachis, non de canonicis regularibus loquitur manifeſtè. Unde nos conſulere voluiſti, utrum tales ſint ad patrocinium admittendi. Ad quod diſc. t. t. reſpondemus, quod idem judicium de canonicis regularibus, quod de monachis, quantùm ad *d* ſupradicta, credimus obſervandum, licèt de monachis in canone ſpecialiter ſit expreſſum.

Digitized by Google

NOTÆ.

1. a *Compoſtell.*] Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub tit. ne clerici, vel mon. cap.*3. Eccleſiam Compoſtellanam primò in honorem adinventi corporis D. Jacobi Hiſpaniarum patroni, aſſenſu R. P. glorioſus Caſtellæ Rex Alfonſus erexit, Irienſemque Epiſcopalem Cathedram in eam tranſtulit: poſtea Calixti II. temporibus à Brachatenſis Archiepiſcopi juriſdictione exempta, Emeritenſis Archiepiſcopalis Sedis juribus condecorata fuit, ut conſtat ex veteri hiſtoria Hiſpana, quæ reperitur *tom.*1. *Hiſpan. Illuſtratæ, pag.*13. & referunt Mariana *lib.*10. *hiſtoriæ Hiſpan. cap.*12. Cironius *in notis ad cap.*13. *de vita & honeſt. cleric. in* 5. *compil.* unde audiendus non eſt Theodorus Caſtaldus *lib.*2. *variar. lucub. cap.*9. exiſtimans Innocentii III. temporibus Compoſtellanam Eccleſiam non fuiſſe Archiepiſcopali Sede decoratam; contrarium enim evincitur ex proximè traditis, & *ex cap. ex parte, de cenſibus, cap. & ſi neceſſe* 5. *de donat. inter, cap. ex tuarum, de auctorit. & uſu pall.* ubi alia de hac Eccleſia notavi. In præſenti reſcribit Innocentius D. Petro Suarez, qui priùs fuerat Epiſcopus Salmantinus, de quo *in d. cap. ex tuarum.*

2. b *Canonici Regulares.*] Quorum in diœceſi Compoſtellana aliquæ ſunt Eccleſiæ, ut Eccleſia S. Joannis de Cabero, Prioratus Sarenſis, Eccleſia regularis de Juncaria, de quibus agit Pennotus *lib.* 2. *hiſtor. Canonic. regul. cap.*31. *num.*3. imò & ipſa Compoſtellana canonicorum regularium normam, & vitam ſervavit uſque ad tempora Innocentii IV. ſi fides adhibenda eſt Joanni de Nigravalle, relato à Pennoto *ubi ſuprà.*

c *Capitulum illud.*] Concilii Tarraconenſis, relatum à Gratiano *in cap. monachi* 35.16.*q.*1.

3. d *Supradicta.*] Licèt enim latâ quadam ſignificatione, & acceptione monachorum veniant, & comprehendantur canonici regulares, *cap. præſens* 20. *quæſt.*3. *cap. poſt tranſlationem, de renunciatione*; & ita accipiantur tam à veteribus, quàm recentioribus Eccleſiæ Patribus, ut D. Auguſtino *lib.*3. *contra epiſtolas Petiliani, cap.*40. Beda *in hiſtoria Angliæ, lib.*4. *cap.*4. & aliis congeſtis à Bellarmino *tom.*1. *controverſ. lib.* 2. *de monachis, cap.*5. Pennoto *tom.* 1. *hiſtor. canonic. regul. lib.*1. *cap.*39. *num.*4. tamen ſtrictâ acceptione monachorum canonici regulares non comprehenduntur, ut quando peculiaria cujuſque Ordinis officia, vel inſtituta conſiderantur, *cap. monachus, cap. legi, cap. alia* 16. *quæſt.*1. unde licèt prædicatio verbi Dei, & collatio Sacramentorum monachis prohibeantur, *cap. placuit, cap. pervenit, cap. interdicimus, cap. juxta,* 16. *quæſt.*1. ea canonicis regularibus non prohibentur, imò permittuntur, *cap. quod Dei timorem, de ſtatu monachorum*; & generaliter dum conſtitutio canonica continet diſpoſitionem pœnalem, ut *in Clement. ne in agro,* §. *quia verò, de ſtatu monach.* & in omnibus rebus odioſis, non comprehendi ſub appellatione monachorum canonicos regulares, docent Panormit. *in d. cap. quod Dei timorem,* Pennotus *d. lib.*2. *hiſtor. canonic. regul. cap.*1. unde neceſſaria fuit in præſenti caſu ampliatio, ſeu declaratio Innocentii III. ut ſub prohibitione Concilii Tarraconenſis, de quo *in d. cap.*9. comprehenderentur canonici regulares.

CAPUT III.

a Gregorius IX.

CUm ſacerdotis ſit *b* officium nulli nocere, omnibus autem velle prodeſſe: non niſi pro ſeipſo, vel Eccleſia ſua, vel (ſi neceſſitas immineat) pro perſonis conjunctis, aut miſerabilibus ſibi licitum eſt poſtulare. *Et infrà:* Clericus autem, qui contra Eccleſiam, à qua beneficium obtinet, pro extraneis advocatus, vel procurator eſſe præſumit, tanquam ingratus poteſt (maximè ſi clericus ſit ejuſdem Eccleſiæ) beneficio hujuſmodi ſpoliari.

NOTÆ.

1. a *Gregorius.*] Ad hujus textus inſcriptionem videnda ſunt quæ adduxi *in cap. ult. de conſuetudin.*

b *Sit officium.*] Ut ait D. Ambroſius *in cap. denique,* 14. *quæſt.*5.

COMMENTARIUM.

2. CONCLUSIO TRADITUR, ET PROBATUR.

EX his deciſionibus ſequens deducitur aſſertio: *Clerici, ſive in ſacris, ſive in minoribus ordinibus conſtituti, etiam canonici regulares, poſtulare nequeunt, niſi certis in caſibus: & qui contra propriam Eccleſiam pro alio poſtulaverit, privatur beneficio, quod in ea obtinet.* Probant textus *in cap. Epiſcopus* 3. *cap. perlatum* 4. 88. *diſt. cap. finali* 5. *quæſt.*3. *cap. te quidem* 29.11. *quæſt.*1. *cap. denique* 15. *quæſt.*5. *cap. placuit* 8. *cap. de præſentium* 20. *cap. monachi* 35. 16. *quæſt.*1. *cap.*1. *ne clerici vel monachi,* Concilium Moguntinum ſub Carolo *can.*22. Chalcedon. *can.*3. & 7. Emeritenſe *can.*12. *cap.*1. *de vita & honeſt. cleric. in* 5. *collect.* Innocentius I. *epiſt.*4. *cap.*3. & *epiſtol.*34. *cap.*2. & 4. Vvillelmus Pariſienſis Epiſcopus *in ſuis conſtit.* quæ extant *tomo* 26. *Concilior. can.*1. ibi: *Prohibetur ſacerdotibus, ne officium advocationis exercere præſumant, niſi fortè in cauſa Eccleſiæ ſuæ, vel pro miſerabilibus perſonis, pupillis, & viduis, parochianis ſuis, quibus honeſtè deeſſe non poſſunt; & hoc abſque pretii receptione extra expenſas moderatas.* Et *l. conſulta* 23. *C. de teſtam. novel.*6. *Juſtin. cap.*2. & 3. *novel.*86. *Leonis.* Conſonant de jure noſtro Regio lex 2. 3. & 4. *tit.*6. *partit.*1. lex 15. *tit.*16. *lib.*2. *novæ recopil.* lex 1. *tit.*3. *lib.*1. *recopil.* Illuſtrant ultra laudatos à Barboſa in præſenti, & *lib.* 1. *juris eccleſ. cap.*40. *num.*84. Anton. Auguſt. *lib.*4. *tit.*73. & *lib.*8. *tit.*39. P. Gregorius *lib.*3. *partit. tit.*18. *cap.*15. & *lib.*6. *ſyntagm. cap.*6. Jacobus Omphalius *de uſurpat. legum, lib.*4. *cap.*6. Caccialupus *de officio advocati q.*1. & 3. Polletus *lib.*2. *hiſtor. fori Romani, cap.*6. Martha *de juriſdict.* 4. *part. centur.* 2. *cap.*125. Cironius *in præſenti tit.* & *in d. cap.*1. *de vita & honeſt. in* 5. *collect.* Eſpenceus *lib.*2. *digreſſion. cap.*9. Quintanadueñas *lib.*1. *eccleſiaſticôn, cap.*6. *num.*15. Gratianus *diſcept. cap.*57. *num.*22. Boëtius Epon. *in cap.*1. *ne clerici,* Buſæus *de ſtatib. homin. verbo Advocati,* Fragoſo *part.*1. *de regim. lib.*5. *diſput.*13. Portoles *in Molinum,* §. *Advocatus,* Borellus *in ſum. tit.*7. *de cleric.*

Digitized by Google

*cleric. num.*86. Oſuald. *lib.*18. *comment.* Donell. *c.*3. *duplici litt. M*, Joannes Nicolaus *de beneficiis c.*3. Thomas Sanchez *lib.*6. *ſummæ*, *cap.*13. plures ex practicis, quos laudant Valaſco *de privil. pauper. tom.*1. *quæſt.*9. Vela 2.*tom. diſſert.*43.*num.*29. ex Moraliſtis congeſti à Thoma Sanchez *lib.*6. *ſumma, capite* 13. Garcia *in ſumma*, *tract.*1. *difficult.*2. *dub.*6. Balſamon *in nomocan. Phocii*, *tit.*8. & *in ſcholiis ad can.*16. *Synodi Carthag.* atque *lib.*2. *juris Orientalis, duobus titulis*, Michaël Rouſſelius *lib.*4. *hiſt. Pontif. juriſd. cap.*5. Garaña *in cap.*1. *ne clerici vel monachi*, Xamar *p.*2. *de offic. jud. q.*3.

3. **Impugnatur tradita aſſertio.** Hæc tamen aſſertio ita illuſtrata difficilis valde redditur ſequentibus juris conſiderationibus. Prima naſcitur ex eo, nam advocatorum officium, & munus honeſtum, ac nobiliſſimum eſt, *l. nemo*, *C. de dignit. lib.*12. Unde advocati dicuntur clariſſima eloquentiæ lumina, *l. reſtituendi*, *C. de advocatis diverſ. jud. cap. quia Epiſcopus* 5. *quæſt.*3. quare apud Romanos, maximè honoratos, & nobiles cauſas peroraſſe teſtantur Valens & Valentin. *in l. quiſquis* 6. *C. de poſtuland.* quod de Julio Cæſare refert Suetonius *in ejus vita, cap.*71. de Craſſo, Scipione, Lælio, & aliis idem refert Cicero *lib.*1. *de Orat.* de aliis nobiliſſimis viris Plinius *lib.*2. *cap.*4. quantaque ſit advocatorum utilitas, imò & neceſſitas, docent Conſtantinus *in l.*4. *C. de advoc. diverſ. judic.* ubi vocat laudabile, vitæque hominum neceſſarium advocationis officium. Plura advocatorum præconia proſequuntur Garcia *de nobilit. gloſſ.* 35. *num.*41. Guazinus *in defenſ. reorum, in præfat. num.* 2. Moreno de Bargas *de nobilit. diſcurſu* 3. Parexa *de inſtrument. edit. tomo* 2. *tit.*10. *reſol.*2.*num.*58. Amaya *in l. unica, C. de infamibus*, *lib.*10. *num.*87. Salcedo *in l.*34. *tit.*16. *lib.*2. *recopil. fol.* 99. Beyerlink *in theatr. vitæ humanæ*, *verbo Advocatus*, P. Gregorius *lib.*49. *ſyntagm. cap.*6.*num.*46. Gaillus *lib.*1. *obſerv. cap.*43. *num.*4. D. D. Alphonſus de Olea *de ceſſion. jur. tit.*5.*quæſt.*11.*in princ.* igitur ab hoc advocationis præclaro munere ſacerdotes, & monachi arceri non debent. Fulcitur primò hæc dubitandi ratio ex eo, nam ſi vera eſſet ratio à Gregorio IX. *in cap. fin. hoc tit.* adducta, videlicet ſacerdotum officium eſſe omnibus prodeſſe, illis interdici non debebat cauſas etiam coram judice ſæculari defendere, cùm per ſimile patrocinium oppreſſis ſubveniatur, *l. nec quidquam* 9. §. *advocatus*, *ff. de officio Proconſ. l.* 1. §. *ait Prætor*, *ff. de poſtul. l. magis* 5. §.11. *ff. de rebus eorum*; & non minùs humano generi conſulitur per hoc patrocinium, quàm cùm patria, parenteſque armis defenduntur, ut aiunt Leo & Anthemius *in l. advocati* 14. *C. de advoc. diverſ. judic.* ibi: *Advocati, qui dirimunt ambigua facta cauſarum, ſuæque defenſionis viribus, in rebus ſæpe publicis, ac privatis lapſa erigunt, fatigata reparant, non minus provident humano generi, quàm ſi præliis, ac vulneribus patriam, parenteſque ſalvarent: neque enim ſolos noſtro Imperio militare credimus illos, qui gladiis, clypeis, & thorace nituntur, ſed etiam advocatos; militant namque patroni cauſarum, qui glorioſæ vocis confiſi munimine, laborantium ſpem, vitam, & poſteros defendunt.* Ubi pro *facta cauſarum*, aliqui legunt *fata*, juxta illud Latini Pacati: *Nolo miſerorum, vel factum onerare, vel fatum.* Et Imperatores *in l.*3. *C. de legibus*, dicunt *cauſarum fata componere*: & *in l.*41 *C. Theodoſ. de appellat.* legitur *diſceptationis fata.* Utramque Lectionem probat Cuiacius *lib.*15. *obſerv. cap.* 9. Pulchrè advocationis officium deſcribit Caſſiodorus *lib.*1. *variar. cap.*12. his verbis: *Quid enim advocationis officio ornatius, quod peregrinum negotium ad ſuas moleſtias trahit, ut laboribus ſubvenias alienis.* Illuſtrant Gutherus *de officiis domus Auguſtæ*, *lib.*3. *cap.*2. D. Mathias Guerta *in d. l. advocati* 14. *num.*9. Gibalinus *tom.*2. *de negot. lib.*6.*cap.*3.*art.*9. *num.*11. igitur ſi advocatorum officium, & pietate plenum eſt, & reipublicæ utile, immò magnoperè neceſſarium, clericis, & monachis prohiberi non debet. Secundò augetur hæc dubitandi ratio exemplo Chriſti Domini noſtri, cujus quælibet actio debet eſſe vitæ noſtræ inſtructio, *Clement.* 1. *de magiſtris.* Certum autem eſt, Chriſtum Dominum advocati officium in terris exercuiſſe, præcipuè dum Mariam Magdalenam contra Phariſæum defenſavit, apud Lucam *cap.*7. & dum mulierem adulterii criminis accuſatam ſuo patrocinio liberavit, apud Joannem *cap.*6. imò advocationis officium proprium eſſe Domini noſtri, tradit D. Joannes *cap.*2. *epiſt.*1. igitur clerici, & monachi non debent prohiberi hoc pietatis officium exercere. Secundò adverſus eam partem, in qua aſſerimus, canonicum, ſeu beneficiarium non poſſe Eccleſiam, ubi ſtipendia meretur, poſtulare, facit textus *in l. penult. ff. de poſtul.* ubi docetur, Decuriones qui honores, ſtipendiaque propriæ civitatis merentur, poſſe contra ipſam poſtulare: igitur ſimiliter canonici poſſunt impunè adverſus propriam Eccleſiam poſtulare.

Sed adhuc ſupradictam aſſertionem juri, & rationi conſonam eſſe defendendum eſt, pro cujus expoſitione aliqua prælibanda ſunt; & primò prænotandum eſt, poſtulare in genere idem eſſe, quod poſcere, ſeu petere. Marcellus *de varia ſermonum ſignificatione cap.*4. inde poſtulationes fieri dicuntur Deo & hominibus, ideſt petitiones, ſeu ſupplicationes. De poſtulationibus à Diis faciendis agunt Cælius Rhodiginus *lib.*10. *lection. cap.*10. Turnebus *lib.* 2. *adverſar. cap.*10. Feſtus Pompeius *verb. Poſtulari fulgura.* Strictè tamen, & ſpecialiter poſtulare eſt apud alium de aliquo conqueri, quocumque modo id fiat. In qua acceptione Vlpian. *in l.*1. §. *poſtulare*, *ff. de poſtulando*, inquit: *Poſtulare eſt deſiderium ſuum, vel amici ſui in jure apud eum, qui juriſdictione præeſt, exponere, vel alterius deſiderio contradicere.* Quæ poſtulationis definitio refertur *in cap. infames* 3. *quæſt.*7. poſtulare tandem idem eſt, ac deſiderare, *l. nonnunquam* 32. *ff. de adoption.* Hinc poſtulationes appellantur deſideria, *l. nec quidquam* 9. §.*obſervare*, *ff. de officio Proconſul.* Debet autem poſtulatio fieri apud Magiſtratum, ideſt apud judicem pro tribunali ſedentem, quo modo Vlpianus ipſe prædictam poſtulationis definitionem expoſuit *in l.*4. §. *hoc autem* 8. *ff. de damno infecto*: docent Cuiacius, Pacius, & Vveſembechius *ad tit. ff. de poſtul.* Vulteius *lib.*2 *de judiciis*, *cap.*3. Mancius *de advocat. tit.*1. Donel. *ubi ſuprà.* 4. **Poſtulare quid.**

Qui apud judicem pro tribunali ſedentem, pro amicis, extraneiſve perſonis poſtulant, aut procuratores ſunt, aut advocati, inter quos varias aſſignant differentias Donel. *lib.*18.*comment. cap.*3. ubi Oſuald. *littera O*, Cardoſo *in praxi*, *verb. Procurator*, *num.*46. Mancius *d. tit.*2. *de advocat.* De procuratoribus ſequenti titulo agetur, & de eorum officio eccleſiaſticis perſonis prohibito, extat ſecunda pars hujus capitis primi, & reperitur *in cap. ſed neque* 4. *ne clerici*, *vel monachi.* De advocatis verò agitur in præſenti, & *in d. tit. ff. de poſtulando.* Circa eos ſciendum eſt, variis nominibus deſignari. Dicuntur cognitores, oratores, patroni, cauſidici, togati, & vulgò advocati, ut probat Gothofredus *in paratitl. ad titulum C. Theodoſ. de poſtulando*, Gibalinus *ſuprà.* Cognitores appellantur apud Paulum *lib.*2. *ſent. tit.*2. & *in l. penult. & ult. C. Theodoſ. de cognitor. & procurat. cap. infamis* 3.*quæſt.*7. Polletus *lib.*2. *hiſtor. fori*, *cap.*2. Duarenus *in l.*1.*ff. de poſtul.* Donellus *d. lib.*18. *cap.*3. ubi Oſualdus *litt. D.* 5. **De advocatis.**

appellantur oratores, quia cauſas perorant, *l. ſi quis 9. in fin. C. de advocat. diverſorum judicum*, Polletus *lib. 2. hiſtor. fori, cap. 6.* notat Oſualdus *ubi ſuprà, litt. B.* Patroni dicuntur à patrocinio, quod clientulis præſtant, *l. properandum, §. proculdubio, l. rem non novam, §. 1. C. de judiciis, l. 1. C. de repudianda bonorum poſſeſſ. l. 1. l. quidquid 5. l. advocati 14. C. de advocat. diverſ. judicum*, Polletus *d. lib. 2. cap. 10.* Cauſidici etiam dicuntur *in l. quiſquis, C. de poſtul. l. 2. & finali, C. de advocatis diverſ. jud. l. 1. ff. de orig. juris*; quia cauſas dicunt, & perorant, *l. nemini, l. petitionem. C. de advocat. diverſ. jud.* ex Quintiliano, Juvenali, & Martiali probat Donellus *lib. 18. comment. cap. 30.* hinc advocatio ipſa cauſidicina dicitur *in l. ult. C. Theodoſ. de cohort. princip. cornic. l. 69. C. Theodoſ. de decur.* apud Ammianum Marcellinum *lib. 30.* ut etiam juridicinam dixit Tertul. *de pallio*: notavit Juretus *ad Symmachum, lib. 5. epiſt. 41. & 71.* & *lib. 9. epiſt. 29.* Togati dicuntur *in l. ne quis 3. l. quidquid 5. l. cum advocati 8. l. ſi quis de togatis 9. C. de advocat.* quia togâ amicti in cauſarum oratione incedebant. Plinius *lib. 1. epiſt. ad Minut.* ibi: *Officio togæ virilis interfui; ille me in advocationem, ille me in conſilium rogavit.* Polletus *d. lib. 2. cap. 10.* Tandem vulgò advocati dicuntur *in l. 1. §. advocati, ff. de variis, & extraordin. cognit. integris titulis C. de advocat. cap. 1. & 2. hoc tit.* ex eo, quia in conſilium advocantur, ut Aſconius Pedianus Ciceronis interpres notavit ad ipſum *de divinat.* Exinde illi dicuntur advocationem ſuſcipere, *l. nec quidquam 9. §. penult. ff. de offic. Proconſ.* advocationem præbere, *in l. fin. C. de advocat. diverſor. judicum.* Plura Gibalinus *tom. 2. de negotiatione, lib. 6. cap. 3. art. 9.*

6. Qui poſtulare poſſint. Poſtulare, & advocati munus obire poſſunt (poſtquam per alios cauſæ in judicio tractari valent, *principio Inſtit. de his, per quos agere poſſumus*,) omnes qui nominatim non reperiuntur prohibiti, quia edictum hoc *de poſtul.* prohibitorium eſt, ſicut edictum de procuratoribus, *l. munus 45. §. 1. ff. de procurat.* Prohibentur autem poſtulare quidam lege civili, quidam conſtitutione canonica, alii autem ſententiâ judicis. Lege civili, & edicto Prætoris (nam poſtquam edicta Prætorum confirmata ſunt, ſub lege referuntur) primò prohibentur hæretici, *l. fin. C. hoc tit. l. 15. C. de Epiſcop. audient. novell. 144. cap. 2.* Secundò minores decem & ſeptem annis, *l. 1. §. initium, ff. de poſtul.* quia adhuc infirmum judicium in his, qui ad plenam pubertatem nondum pervenerunt, deprehenditur, *l. 2. tit. 3. partit. 6.* Non petiit majorem ætatem Prætor, quia ea ætate Nerva filius publicè de jure reſpondiſſe fertur. Et Plinius *lib. 5. epiſt. 14.* ait ſe anno 19. cœpiſſe in foro dicere: docuerunt Polletus *lib. 2. hiſtor. fori, cap. 7.* Petrus Gregorius *lib. 49. ſyntagm. cap. 6. num. 21.* Donellus *d. lib. 18. cap. 3.* ubi Oſuald. *litt. H*, Panciról. *lib. 1. variar. cap. 18.* Narbona *de ætate, anno 17. q. 2.* Tertiò propter ſexum poſtulare prohibentur fœminæ, *l. 1. §. ſexum 4. ff. de poſtul.* nec etiam pro liberis, *l. liberto 31. §. quamquam 6. ff. de negot. geſt.* hoc enim officium virile eſt, & ſic fœminis non convenit, *l. fœminæ, ff. de R. I. l. alienum 18. C. de procurator.* & mulieres à viris defendi æquum eſt, non econtrà. Donel. *ubi ſuprà*, Corraſius *lib. 4. miſcell. cap. 21.* Ob caſum poſtulare prohibentur cæci, *d. l. 1. §. 4. verſ. Caſum*: plura Pancirola *lib. 2. variar. cap. 19.* Surdos *d. l. 1. §. 3.* & aliquâ inſigni turpitudine deformati, ut muliebria paſſi, judicio publico damnati, & qui operas locarunt ut cum beſtiis pugnarent, *d. l. 1. §. 2.* & *§. removent*, Donel. *d. cap. 3.* Amaya *in l. unic. C. de venat. ferarum*: niſi pro pupillis, aut minoribus, ut eorum tutores, aut curatores poſtulent; quia tunc officii neceſſitas eos à pœna excuſat, *d. §. removet, verſ. Sed ex æquiſſimo, l. puto 6. ff. de poſtulando.* Etiam lege civili prohibentur pro aliis poſtulare, qui judices, arbitrive in cauſa ſunt, *l. quiſquis 6. C. de poſtuland.* Decuriones contra patriam, *l. penult. §. 1. ff. de poſtul. l. 2. C. de advocat. diverſ.* Vaſſallus contra Dominum, *l. 1. §. item*, ubi gloſſa *verb. Perdit, quæ ſunt cauſæ beneficii amittendi in uſibus feudorum.* Etiam Tabelliones lege Regiâ noſtrâ prohibentur poſtulare, *leg. 30. tit. 16. lib. 2. recopil.* Etiam prohibentur poſtulare pater, filius, fratérve in ea cauſa, quæ agitatur coram eo, *l. 7. tit. 25. lib. 4. recopil.* ſuprà enim relati, nec partibus conſentientibus poſtulare poſſunt, *l. quos 7. ff. de poſtulando, l. moris 9. ff. de poſtulando*, Paul. *lib. 1. ſentent. tit. 7. §. 1.* Cùm ergo hæc poſtulandi prohibitio publicam auctoritatem reſpiciat, ut ſic Magiſtratuum dignitas conſervetur, *l. 1. §. 1. & 4. ff. hoc tit. de poſtul.* non poteſt litigatorum conventione mutari, *l. jus publicum 38. ff. de pactis.*

Conſtitutionibus eccleſiaſticis poſtulare prohibentur judices ordinarii in ſuis territoriis, *cap. unic. de offic. advocator. in 2. collect.* ibi: *Ut in civitate veſtra diminui poſſit, & attenuari materia jurgiorum, & judiciorum integritas reſervetur ad commune commodum ipſius civitatis, id duximus ſtatuendum. Sancimus igitur, & præſenti paginâ prohibemus, ne quis veſtrum advocatus eſſe præſumat, niſi in propria cauſa, vel fortaſſe ſi alicui Eccleſiæ, vel pro alicujus magnificentiæ debito ad impendendum patrocinium fuerit obligatus.* Secundò monachi, ex decreto Xiphilini, quod extat apud Edmundum Bonfidium *lib. 2. jur. Oriental.* ibi: *Cùm multos eccleſiaſticos, & monachos* (inquit Xiphilinus Patriarcha Conſtantinopolitanus) *videremus alienas cauſas ſubeuntes, & pro his decertantes, qui civilibus & eccleſiaſticis judiciis litigant, ab eccleſiaſtica conſuetudine, & legum gravitate, quod fiebat, alienum judicantes ſtatuimus, ut nemo deinceps, nec monachus, nec ullus eccleſiaſticus alienas cauſas ſuſcipiens in judicio defendat: id enim apertâ mercenariâ operâ, & nemo tale quid agens noſtræ moderationis ſupplicium effugiet, præterquam ſi fortè cùm ſit cauſa eccleſiaſtica, à nobis jubeatur alterius litigantium partis defenſionem ſuſcipere; tunc enim præterquam quod non erit reprehenſioni: ſpes, in pœnam quoque non cadet. Præſens autem ſubnotatio in omnibus quoque civilibus judiciis legi juſſa eſt, ut cùm noſtri decreti ſcientiam habuerint, eos omninò non admittant ad illorum cauſas agendas.* Cujus meminerunt etiam P. Gregor. *ſyntag. juris univerſi lib. 49. cap. 6. num. 24.* Ioan. Paul. Lancellot. *Inſt. canonic. lib. 3. tit. de procurator. §. poſtulandi*, M. Anton. Chuch. *Inſtit. canonicarum lib. 3. tit. 10. num. 24. cum pluribus ſequentibus*, & ex conſtitutione Concilii Tarracon. relata *in cap. monachi 35. 16. quæſt. 1.* in cujus textus ſerie, ut in Concilio extat, poſt prohibitionem, ne monachi forenſis negotii ſuggeſtores, aut executores exiſtant, niſi monaſterii adſtante utilitate, & juſſu Abbatis intercedente, ea verba leguntur: *Canonum ante omnia Gallicanorum de his conſtitutione ſervatâ.* Quæ innuunt jam à canonibus Eccleſiæ Gallicanæ hanc prohibitionem principium habuiſſe: à quibus autem canonibus, non conſtat. Innocentius Cironius *in 5. compil. in cap. 1. de vita, & honeſtate clericorum*, exiſtimat eſſe aliquos canones ex primævis Conciliis Gallicanis celebratis ante dictum Concilium Tarraconenſe, quæ nec reperta, neque adhuc excuſa eſſent. Loayſas *in notis marginalibus ad dictum canonem 11.* prædicta verba in pluribus codicibus non reperiri teſtatur. Illud autem certum exiſtimo, canonem Concilii Tarraconenſis ab Innocentio III. citatum in præſenti capite à eſſe prædictum

7. De clericis, et monachis.

dictum

dictum canonem relatum *in d. cap. monachi.* Conſtat ergo, ex eo canone, & ex noſtro capite 2. monachis prohiberi advocationis officium ſuſcipere, niſi utilitate Eccleſiæ ſuggerente, & ſimul Abbatis juſſu intercedente. Unde non ſicut in ſacerdote ſæculari ſufficit utilitas Eccleſiæ; ita in regulari: nec etiam ſicut licet ſacerdotibus ſæcularibus in quibuſcumque cauſis coram eccleſiaſtico judice litigare, ita licebit monacho. Hæc prohibitio Concilii Tarraconenſis, & Conciliorum Eccleſiæ Gallicanæ protracta, & extenſa fuit ad Canonicos Regulares regulariter degentes, in hoc capite 2.

8. Exceptiones hujus prohibitionis.

Deinde eccleſiaſticis legibus clericis, tam in majoribus, quàm in minoribus ordinibus conſtitutis, in juribus ſuprà citatis pro illuſtratione concluſionis prohibetur pro aliis poſtulare; ſed priùs de initiatis ſacris ordinibus agamus: illi enim arcentur ab advocationis munere coram judice ſæculari obeundo, exceptis quibuſdam cauſis ſtatim enumerandis. Dixi autem coram judice ſæculari, quia coram eccleſiaſtico judice etiam ſuper ſæculari negotio poſtulare non prohibentur, ut communiter docent *in noſtro cap.* 1. Abbas *num.*3. Martha *d. caſ.*115. *num.*12. Velaſcus *d. quæſt.*9. *num.*3. Barboſa *de jure eccleſiaſt. cap.*11. *num.*85. caſus etiam, in quibus coram judice ſæculari clerici poſtulare poſſunt, recenſentur *in cap.*1. *& ult. hoc tit.* Primus eſt, quoties in cauſa propria, aut Eccleſiæ ſuæ, miſerabiliumve perſonarum patrocinium præſtant, ut docent pluribus relatis Majolus *de irregul. lib.*2. *c.*5. *num.*14. Salcedo *in praxi, cap.* 66. *num.*2. Barboſa *ubi ſuprà, num.*86. Velaſco *num.*6. Fragoſo *de regim. cap.*1. *lib.*5. *diſput.*15. *num.*243. Garcia *in ſum. tractatu* 1. *diffic.*2. *dub.*6. Secundus caſus eſt, cùm patrocinantur pro conjunctis perſonis, vel ratione ſanguinis, vel ſpiritualis cognationis, vel pro Canonicis ſuis, ut tenent Barboſa *ubi ſuprà, n.*87. Garcia *ubi proximè.* Tertius caſus eſt, dum non coram judice ſæculari pro tribunali ſedente, ſed domui ſuæ conficiendo juris allegationes, alicui ex partibus patrocinantur, ut reſolvit Thomas Sanchez *d. lib.*6. *ſum. cap.*3. *num.*32. His caſibus alium non inſubtiliter adjungunt Barboſa ubi ſuprà, *n.*88. & Fragoſo *ubi proximè*; dum clerici in uno negotio patrocinium præſtant, & eo negotio finito, in alio; quia clericis prohibitum eſt, non uni, ſed pluribus negotiis ſæcularibus ſe immiſcere. Illud etiam apud omnes liquet, & ex hoc capite 1. facilè deducitur, clericos etiam in majoribus ordinibus conſtitutos, beneficia non habentes, poſſe etiam coram judice ſæculari poſtulare, ut ſic propriæ neceſſitati conſulant. Ita plures, quos laudant, & ſequuntur Valaſcus *ubi ſuprà, num.*3. Barboſa *ſuprà, num.*90. Circa clericos verò in minoribus ordinibus conſtitutos, licèt primis Eccleſiæ temporibus nulla prohibitio in eis poſtulandi reperiatur; imò dum canone 6. & 83. Apoſtolorum, & in aliis Eccleſiæ ſanctionibus à Gratiano compilatis *in diſt.*88. prohibetur clericis negotiis ſæcularibus ſe immiſcere, ſpecialiter caveatur de Presbyteris, & Diaconis; ad cæteros verò inferioribus gradibus initiatos non protrahebatur: tamen à temporibus Concilii Conſtantinopolitani idem de ſacerdotibus ac de clericis in minoribus conſtitutis ordinibus ſtatutum fuit. Canone enim 11. ejuſdem Synodi, poſtquam Presbyteris, & Diaconis prohibetur, ne publica munera Magiſtratuum exerceant, & ne in judicio procurationes, aut poſtulationes ſuſcipiant; tandem aiunt PP. *Hoc ergo nos quoque de reliquis clericis decernimus, jubentes de cætero, clericos in inferioribus gradibus conſtitutos, canonibus antiquis Eccleſiæ poſtulationes, & procurationes forenſes interdicentibus ligari, & ad eoſdem prohibitiones extendi.* Acceſſit Alexandri III. deciſio in noſtro capite 1. relata in illis verbis: *In ordinibus quoque minoribus, ſi ſtipendiis Eccleſiæ ſuſtententur.* Ex quibus verbis deducitur, prædictam prohibitionem poſtulandi coram judice ſæculari, procedere etiam in clericis conſtitutis in minoribus ordinibus, dummodo Eccleſiæ ſtipendiis ſuſtententur; nam ſi beneficio careant, poſtulare poſſunt, ut latè exponendo dicta verba, pluribus relatis reſolvit Vela *diſſert.* 43. *num.*29.

9. Ratio decidendi.

Hujus autem Pontificiæ prohibitionis, videlicet ne clerici in majoribus, aut minoribus ordinibus conſtituti poſſint poſtulare, & cauſas forenſes perorare, varias rationes adducunt Interpretes. Prima illa generalis eſt, ne videlicet clerici, & monachi negotiis ſæcularibus ſe immiſceant, de qua *in cap.*1. *& toto tit. ne clerici vel monachi.* Unde textus *in noſtro cap.* 2. in tertia collectione Decretalium compilatus eſt ſub titulo *ne clerici vel monachi.* Eum illuſtrant Boëtius Epon. *in d. cap.*1. *ne cler. vel mon.* Vivianus *in noſtro cap.*1. Martha *ubi ſuprà.* Secunda ratio redditur à Gregorio IX. *in cap.*3. *hoc tit.* ibi: *Cùm ſacerdotis officium ſit nulli nocere, omnibus autem prodeſſe.* Et cùm in advocationis officio neceſſariò pars, cui advocatus non patrocinatur, lædatur, *cap. denique* 14. *quæſt.*5. ideo clerici, & monachi à tali officio arcentur. Aliæ etiam rationes deducuntur ex notitia, & modo exercendi ipſum officium advocationis; nam plerumque advocati non fovent juſtam cauſam. Unde olim Oratorum Princeps Demoſthenes notatus quòd improbam cauſam foviſſet, reſpondit, probos, & innocentes litigatores advocatis non indigere; in quos advocatos graviter inſurgunt Gutier. *lib.*1. *pract. q.*26. Menoch. *de arbitrar. caſu* 494. Parlador. *lib.*1. *rerum quotid. cap.*2. Menchaca *lib.*1. *uſufrequentium, cap.*10. Lancellot. *de offic. advocati, cap.*4. Gibalinus *d. art.*9. Meritò ergo clerici & monachi, qui non ſolùm à malo, verùm ab omni ſuſpicione mali abeſſe debent, poſtulare prohibentur. Accedit; nam etſi bonam cauſam foveant, juſtumque negotium tueantur, tamen plerumque fallaciis, & cautelis uti neceſſe habent. Unde Plinius *lib.*2. *epiſt.* ad nepotem, ait: *Nos qui in foro, variiſque litibus agimus, multùm malitiæ, quamvis nolimus, addiſcimus.* Symmachus ita inquit: *In forenſi pulvere rara cognatio facundi oris, & boni pectoris.* Præcipuè autem illis utuntur ad lites remorandas; quare litium moratores appellantur à Cicerone *in lib. de divinatione*, juxta lectionem Cuiacii *lib.*4. *obſerv. cap. ult.* Litium concinnatores vocantur à Conſulto *in l.*9. *§.*2. *ff. de officio Proconſulis*; quia lites cavillationibus, & reprobis modis ſatagunt producere: plura Corraſius *in d. l.*9. *§.*2. & *lib.*1. *miſcel. cap.*4. Et contra advocatos in hac parte peccantes acriter invehuntur Zaſius *in l.*2. *§. poſt hoc* 46. *ff. de orig. juris*, Heringius *de fidejuſſ. cap.*19. *num.*12. P. Gregor. *lib.*49. *ſyntagm. cap.*6. *num.*30. Gibalinus *ubi ſuprà.* Accedit & alia non inferior ratio decentiæ, quæ in ſacerdotibus magnoperè attendi debet; cùm enim advocati ſtantes coram judice ſedente cauſam orare debeant, *l. quiſquis* 6. *§. ult. C. de poſtul.* ibi: *Cùm ibi neceſſitatem elegerit, & contempſerit jus ſedendi:* quæ verba repetita ſunt in novella Emanuëlis Comneni *cap.*2. facit etiam auctoritas Plinii *libro* 1. *epiſtol.* ibi: *In tribunatu abſtinuit à cauſis agendis, quòd deforme arbitrabatur, cui loco omnes ſedere oportet, hunc omnibus ſedentibus ſtare:* plura Cuiacius *ad novell.*71. *Juſtin.* Polletus *hiſtor. for. cap.*5. Joannes Montanus *de auctorit. Regni, & Parlamenti.* Si ergo Plinio minùs honeſtum videbatur coram judice

by Google

judice ſtare, ut advocationis officium exerceret, quantò magis ſacerdotibus minùs honeſtum videtur coram ſæculari judice ſtare, aut ſaltem diſcooperto capite cauſas perorare, ipſo judice pro tribunali ſedente. Rectè ergo ſacri canones ſtatuerunt clericos non debere advocationis officio uti, niſi in cauſis ſuæ Eccleſiæ, aut miſerabilium perſonarum, ubi pii operis cauſa reddit actum licitum aliàs illicitum, *cap. monachi, cap. de pr.ſemium*, 16. *quæſt.* 1.

10. Diſſolvitur difficultas. Nec obſtat difficultas ſuprà adducta; nam licèt advocationis munus laudabile & honeſtum ſit, juſtéque ab Imperatoribus commendatum; tamen clericos non decet coram judice ſæculari illud exercere, ob rationes ſpecialitatis ſuprà adductas. Non enim omnia, quæ licitè, & laudabiliter à laicis exercentur, à clericis, & monachis obiri poſſunt, ut probatur *ex cap.* 1. *ne clerici, vel monachi*: & ſic hoc advocationis officium, licèt Laicis honeſtum, laudabiléque ſit, eccleſiaſticas tamen perſonas non æquè decet. Nec primum augmentum dubitandi rationis obſtat; nam etſi per patrocinium advocati uni ex litigatoribus conſulatur, & ſubveniatur; alter tamen læditur: & quotiens non poteſt alteri ſubveniri, quin alter lædatur, commodius eſt neutrum juvare, quàm alterum gravare, *cap. denique*, 14. *quæſt.* 5. & ſic cùm in advocationis officio neceſſariò pars, quæ ſuccubuit in lite, lædenda ſit, abſtinendum eſt à poſtulandi officio, ne dum ſacerdos advocatus alteram partem juvat, alteram lædat. Nec ſecundum argumentum refragatur, quia ex authoritatibus, & exemplis in eo congeſtis, tantùm convincitur, Chriſtum Dominum pro innocentia adversùs malitiam uno vel altero caſu reſponſum dediſſe, & oppreſſum liberaſſe; quod adversùs noſtram concluſionem non facit; neque enim jus noſtrum clericis interdixit oppreſſos tueri, ſed ne ſæculari in foro poſtulationis officium exerceant. Nec tandem ſecunda difficultas obſtat; verum enim eſt, canonicum, ſeu beneficiarium poſtulantem contra Eccleſiam, cujus ſtipendia conſequitur, privari beneficio, aut præbenda in pœnam ingratitudinis. Nec tunc obſtat textus *in d. l. penult.* nam certum eſt, Decuriones contra propriam patriam non poſſe poſtulare, *l.* 2. *C. de advocatis diverſ. judicior.* niſi pro conjunctis, aut miſerabilibus perſonis; quo caſu procedit textus *in d. l. penult.* ut docet Gothofredus *in d. l.* 2. *littera Q.* Similiter ergo canonicus, aut beneficiarius non debet contra propriam Eccleſiam poſtulare, niſi pro conjunctis, aut miſerabilibus perſonis, ut docet Salcedo *in praxi, capite* 63.

11. Exponitur cap. clerici 6 de jurepatron. Sed adhuc ſuperiori aſſertioni obſtat textus *in cap. clerici* 6. *de jurepatron.* ubi Alexander III. decrevit, ut clerici non poſſint emere advocatias Eccleſiarum; & ſi de facto emerint, ipſis priventur, ita ut nullo modo advocati remaneant. Ex quo decreto deducitur, clericos nec ſuarum Eccleſiarum advocatiam exercere poſſe; & per conſequens non rectè aſſerimus, in cauſis propriæ Eccleſiæ clericos ut advocatos poſtulare poſſe. Cujus difficultatis ſolutio pendet ex vera cognitione illius verbi, *Advocatus.* Sciendum eſt enim, advocatum in eo textu, non tantùm ſignificare cauſidicum, & poſtulantem in foro, verùm & defenſorem, & patronum Eccleſiæ: quomodo advocatus accipitur *in cap. cùm autem* 24. *de jurepatron. cap. venerabilem* 34. *verſ. Nunquid, cap. generali, de elect. cap. Gonſaldus*, 17. *quæſt.* 4. *cap in quibuſdam, de pœnis.* Iſti autem advocati, ſeu defenſores Eccleſiarum, aut cum ipſa fundatione Eccleſiæ jus Advocati, ideſt Patronatus conſequebantur, ut docet Cironius *ad tit. de jurepatronatus*; aut petebantur à Rege, ut Eccleſiam defenderent, & in ejus negotiis advocati eſſent, *can.* 98. *Eccleſiæ Africanæ*, ibi: *Ut ab Imperatoribus poſtuletur advocatorum defenſio, ut ſint protectores, ſeu defenſores ad reſpondendum in colloquiis judicialibus.* Et *lib.* 7. *capitularium*, *cap.* 308. cavetur: *Ut pro Eccleſiarum cauſis, ac neceſſitatibus earum, atque ſervorum Dei, executores, vel advocati, ſeu defenſores, quotiens neceſſitas inſurrexerit, à Principe poſtulentur.* De his advocatis, ideſt Eccleſiarum defenſoribus, & patronis plura tradunt Federicus Lindembrogius *in gloſſario legum antiquarum, verbo Advocatus*, Cironius *ad tit. de jurepatronatus*, Boſquetus *in notis ad Innocentium*, *lib.* 2. *epiſt.* 122. Bignonius *in notis ad Marculfum, fol.* 588. Deſider. Heraldus *lib.* 2. *de authorit. rei judic. cap.* 5. & nos *in c.* 25. *de jurepatron.* Unde cùm advocatio *in d. c. clerici*, accipiatur pro jurepatronatus, rectè deciditur, clericos non poſſe advocatiam Eccleſiarum emere, ideſt, juſpatronatus, *cap. de jure, de jurepatronatus*; non autem in eo textu negatur, ſacerdotes poſſe advocatiam licitè obtentam exercere, maximè in negotiis ſuarum Eccleſiarum.

12. Exponitur cap. unic. 15. Q. 2. Secundò traditæ aſſertioni obſtat textus *in cap. unico* 15. *quæſt.* 2. ubi PP. Concilii Tarraconenſis ſtatuunt, ne quis ſacerdotum, aut clericorum more ſæcularium judicum, & advocatorum (ut Gratianus & gloſſa interpretantur) pro impenſis patrociniis munera exigant, ſed tantùm gratis oblata recipiant: in quo canone ſupponunt Patres, clericos, ſicut alios laïcos, poſſe advocationis officio uti, & patrocinium in judicio aliis præſtare, contra hucuſque tradita. Augetur hæc difficultas ex eo, nam ſalarium juſtè petit advocatus, *l.* 1. *§. proinde* 5. *de variis & extraordin. cognit. l. ſi quis advocatorum* 5. *l. quiſquis* 6. *§.* 4. *C. de poſtul.* quod honorarium ſolet appellari, ut docent plura congerentes Franciſcus Polletus *lib.* 2. *hiſtor. fori*, *cap.* 11. Tiraquellus *de nobilit. lib.* 1. *cap.* 29. *num.* 21. Menochius *de arbitr. caſu* 513. Flores de Mena *lib.* 1. *quæſtione* 8. ergo ſi permittunt PP. ſacerdotibus & clericis facultatem poſtulandi in cauſis ſæcularibus forenſibus, concedere etiam debebant jus exigendi ſalarium, ut conſequuntur cæteri advocati. Primæ difficultati ſatisfaciendum eſt cum Turrecremata in eo textu, qui aſſerit, PP. ibi agere de clerico patrocinium præſtante coram judice eccleſiaſtico; quod cùm illi permittatur, ut ſuprà dixi, ideò PP. Concilii Tarracon. ſupponunt, ipſos ſacerdotes, ſeu clericos poſſe poſtulare coram judice, videlicet eccleſiaſtico. Secundæ difficultati ut ſatisfaciat Gratianus poſt compilationem illius textus, ſtatim adjecit ejus interpretationem, aſſerendo procedere in clerico regulari, ſeu monacho advocati officium exercente; non autem in clerico ſæculari, qui ſaltem ex generali conſuetudine poteſt ſalarium petere. Sed hac ſolutione omiſsâ faciliùs crederem in eo canone non omnem exactionem ſalarii, ſeu ſtipendii propter laborem impenſum improbari, & damnari, ſed tantùm eam, quam more ſæcularium advocatorum clerici faciebant; in hoc enim illo ævo, & anterioribus plerumque advocati peccarunt. Unde Seneca Tragic. in ludo de morte Caii, cauſidicos venale genus vocat: idem in Hercule Furente, *actu primo*, de eis ita ait:

Hic clamoſa & rabioſa fori
Jurgia vendens, improbus iras
Et verba locat.

Quintilianus *lib.* 12. *inſtitutionum*, *cap.* 12. eos ait clamare ad ſtomachum litigatoris, non ad animum judicis: quam injuſtam exactionem ſacri canones ſemper deteſtati ſunt, *cap. non licet* 71. 11. *quæſt.* 3. unde

unde *in d. cap. unico*, quamvis PP. permittant clericis poſtulare, patrociniumque præſtare in judicio; tamen illis prohibent exactionem ſalarii, munerumve more ſæcularium Advocatorum.

13. INTELLIGITUR SYNODUS CONSTANTINOP. ET CAP. 50. DE APPELLAT.

Eadem ſolutione, & animadverſione, videlicet clericos coram judice eccleſiaſtico poſſe advocati munus exercere, exponenda eſt authoritas Synodi Conſtantinop. temporibus Emmanuëlis Comneni celebrata, ubi in ſubnotatione Lucæ Patriarchæ Conſtantinop. de quodam Diacono legitur, quod cùm advocationis munere ex canonum ſanctione interdictus eſſet pro tribunali, coram ipſo Patriarcha reſpondit, illos canones, atque leges, non in ſuæ ætatis, ſed in antiquis advocatis locum habere, qui collegio quodam adſidebant intra certum numerum, *l. non plures 4. C. de ſacroſ. Eccleſ. l. nemini* 11. *l. neque, l. cùm advocati*, C. *de advocatis diverſ. jud.* de quibus Cujacius *lib. 16. obſerv. cap. 22.* Gibalinus *d. art. 9. num.* 11. Cæterùm ſuo tempore aiebat Diaconus advocati officium ingenuum, & liberale eſſe, neque homini ſacro indignum; adjecitque non advocationem ipſam, ſed advocationis modum ſacris canonibus improbari: *Etenim*, aiebat, *non clericis modò, ſed & Epiſcopis, ſi amici patrocinium in judicio ſuſcipiant, venia tribuitur, nec unquam illi notabuntur, ſi in eccleſiaſtica rei controverſia advocati venerint: hæc cùm dixiſſet, applauſumque illi eſſet etiam à Patriarcha patrocinari ut antea illi permiſſum eſt.* Quibus verbis non abſoluta poſtulandi facultas illi Diacono data fuit, ſed tantùm in caſibus ibi enumeratis, dum Eccleſiæ, aut amici cauſam defendebat, aut ſaltem coram judice eccleſiaſtico; tunc enim clericis in judicio poſtulare permittitur. Eodem etiam modo accipiendus eſt textus *in cap. 1. de officio judicis*, in illis verbis: *Tu frater Archiepiſcope eidem de Magiſtro Roderico clerico tuo ad exhibendum in cauſa ipſa patrocinium providiſti.* Ex quibus deducitur, clericum in cauſa forenſi poſtulare, & patrocinium præſtare poſſe: nec mirum, cùm in ea ſpecie ageretur de cauſa inter clericos, & coram judice eccleſiaſtico diſceptata, ut ex integra ipſius textus, quam ex quinta compilatione tranſcripſi, conſtat. Simili etiam modo exponendus eſt textus *in cap. ex inſinuatione 50. de appellat.* in illis verbis: *Quidam clericus commenſalis ſuus, dicti Camerarii in eadem cauſa fuerat advocatus.*

Adhuc ſuprà traditæ aſſertioni obſtat textus *in can. 11. Concilii Emerit.* in illis verbis: *Id ergo per omnia ſervandum inſtituimus, ut nulli Presbytero, vel Diacono ſine voluntate Epiſcopi ſui licentia ſit ſæculares peragere cauſas, aut injunctiones expedire publicas.* Ex quibus verbis expreſsè deducitur, tantùm Presbyteris, & Diaconis prohiberi in judicio poſtulare: ergo non ſubdiaconis, & aliis inferioribus clericis, etiam coram judice ſæculari poſtulare prohibetur. Cui difficultati ſatisfaciendum eſt ex ſuprà traditis, videlicet ſupponendo, primis Eccleſiæ temporibus prohibitionem hanc tantùm circa clericos in majoribus gradibus viguiſſe, non verò circa initiatos minoribus ordinibus, uſquedum ex ſynodo Conſtantinopol. ſuprà relata, & *ex cap. 1. hoc tit.* protracta fuit hæc prohibitio ad clericos inferioris gradus; & cùm tempore Concilii Emeritenſis uſque ad tempora Urbani II. gradus Subdiaconi non eſſet ſacer, ſed inter minores enumeraretur, *cap. à multis, de ætate, & qualit.* ideo PP. Concilii Emeritenſis, dum hanc prohibitionem firmarunt, tantùm expreſſerunt Presbyterum & Diaconum. 14. EXPONITUR CAN. 11. CONCILII EMERIT.

TITULUS XXXVIII.

De procuratoribus.

CAPUT PRIMUM.

[a] Gregorius *Maximo Epiſcopo Salonitano.*

ALIA quidem ſcripta ad fraternitatem tuam antea feceramus; ſed tempore, quo [b] homines tuos, quos ad nos miſiſti, relaxare voluimus, ſcripſiſſe te quibuſdam noſtris comperimus, quòd Veteranum Presbyterum, atque Optatum Defenſorem, tunc minimè in cauſa tranſmiſeris; & ideo ea, quæ cum eis acta ſunt, non debere ſubſiſtere. Sed & Thomas Eccleſiæ tuæ [c] Defenſor ſibi verbo à te dictum perhibuit. Ex qua re jam nec præſentium portitoribus judicavimus eſſe credendum, ne de ipſis quoque poſt hæc ſimiliter diceres. Quia ergo hæc res nos valdè fecit ambigere, & cautos eſſe debere præmonuit, ſi cauſam vultis dicere, inſtructam de cætero perſonam cum mandato [d] legaliter facto, tuis, ac Presbyterorum, ſeu [e] Diaconorum in teſtimonium ſubſcriptionibus roborato, geſtiſque ex more indito tranſmittite, ut quidquid cum ea actum fuerit, poſſit jure ſubſiſtere. Nam nos non ſolùm tibi, ſed etiam omnibus, quod juſtum, legitimumque fuerit, parati ſumus Deo juvante por omnia cuſtodire: tantùm ut tu, quod lege præcipitur, facere non omittas.

NOTÆ.

Digitized by Google

NOTÆ.

1. a *Gregorius.*] Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 1. & apud Antonium Auguſt. *in epit. juris, lib.* 29. *tit.* 25. & reperitur textus hic in regiſtro epiſtolarum ipſius Gregorii, *libro* 11. *epiſt.* 13. ex quo textum hunc reſtituo. Salona Metropolis Illyrici Orientalis, hodie dicta *Saldon*, eſt in Dalmatia, cujus Epiſcopus Glycerius refertur ab Evagrio *lib.* 2. *cap.* 16.

2. b *Homines tuos.*] Non accipias homines in præſenti pro vaſſallis, ut *in cap. finali, de ſervis non ordin.* ſed pro procuratoribus ſuis.

c *Defenſor.*] De officio defenſoris Eccleſiæ latè egi *in cap.* 1. *de teſtam.*

d *Legaliter.*] Ideſt juxta legis præſcriptam formam, quam infrà dabimus.

3. e *Diaconorum.*] Quorum officium erat adeſſe Epiſcopo, ut teſtes vitæ, morum, ac actionum ipſius: idem Gregorius *lib.* 4. *epiſt.* 88. & in Synodo Rom. *cap.* 2. ibi: *Quidam ex clericis, vel etiam ex monachis, electi miniſterio cubiculi Pontificalis obſequantur, ut is, qui in loco eſt regiminis, teſtes habeat tales, qui vitam ejus in ſecreta converſatione videant.* Et *cap. jubemus* 59. *de conſecr. diſt.* 1. Concilium Gerundenſe *can.* 6. Tolet. 4. *can.* 22. Turon. 2. *can.* 13. Damaſus *in vita Lucii Papæ*, ibi: *Lucius præcepit, ut duo Presbyteri, & tres Diaconi, in omni loco Epiſcopum non desererent propter teſtimonium eccleſiaſticum.* Evariſtus etiam conſtituit, ut Epiſcopo prædicante ſeptem Diaconi adeſſent propter teſtimonium veritatis doctrinæ, ut refert idem Damaſus *in ejus vita.* Notarunt Baronius *anno* 112. Anton. Auguſt. *in epitome juris, lib.* 4. *tit.* 43. juxta quam eccleſiaſticam diſciplinam jubet in præſenti Gregorius, ut in mandato ab Epiſcopo procuratori dando, tam Diaconi, quàm Preſbyteri ſubſcribant, ut teſtes fidei, & vitæ ipſius, juxta Synodum Francicam *lib.* 5. *cap.* 2. ibi: *Epiſcopo presbyter teſtis aſſiſtat caſtitatis, & vitæ, & fidei, & doctrinæ illius.*

COMMENTARIUM.

4. *Concluſio traditur, et probatur.* Ex hac Gregorii epiſtola ſequens communiter deducitur aſſertio: *Non admittitur procurator in judicio, niſi habeat mandatum legitimè confectum.* Probant eam textus *in cap. cùm M,* ubi gloſſa *verbo Socii, de conſtitutionibus, cap. nonnulli* 27. *§. ult. cap. ex parte, de reſcriptis, cap. cum dilectus* 6. *cap. venerabilis, de dolo & contumacia, cap. in noſtra* 4. *hoc tit. cap. contingit* 3. *de tranſact. cap. cùm olim, de officio deleg. cap. per tuas, de arbitris, c. ſignificavit* 48. *de appellat. cap. licèt, eodem tit. in* 6. *cap.* 1. *cap. conſtitutus* 8. *de in integr. reſtit. cap. cùm pridem* 4. ubi gloſſa *verbo Dicebat, de pactis, cap. fin. de majorit. & obed. cap. expoſuit* 4. *de dilat. cap. cùm olim* 6. *de except. cap. cùm dilectus* 8. junctâ gloſsâ *verbo Ratihabitione, de religioſis domibus, cap. ſopita* 14. *de cenſibus, cap. auditis* 8. *cap. dilectus* 11. *c. conſtituti* 12. *cap. mandato, cap. finali, hoc tit. cap.* 2. *cap. is qui* 4. *eodem tit. in* 6. *cap.* 1. *cap. procurator* 38. *de electione in* 6. *l. ſi quis inficiatur* 13. *ff. depoſiti, l. de pupillo* 5. *§. ſi procurator, ff. de novi operis nunt. l. ſi procurator, Cod. hoc tit. l. ſi is qui hæres* 25. *ff. de exceptione rei judic. l.* 3. *Cod. Theodoſ. de cognit. & procurat. l. qui ita* 66. *§.* 1. *ff. ad Trebell. l. licèt, l. ſi procurator, Cod. eod. l. ſi procuratore, ff. de condict. causâ datâ, l. ſi falſus* 6. *Cod. de furtis, l.* 2. *tit.* 10. *lib.* 1. *fori, l.* 2. *tit.* 3. *lib.* 2. *fori, l.* 16. *ſtyli, l.* 10. *tit.* 5. *partita* 3. *l.* 55. *tit.* 1. *lib.* 2. *l.* 3. *tit.* 2. *lib.* 4. *recopil.* Illuſtrant plures congeſti à Barboſa *in præſenti*, quibus addendi ſunt Queſada *lib. unico quæſtionum, quæſt.* 31. Caldas *in l. ſi curatorem, verbo Læſis, num.* 101. *Cod. de in integrum reſtit.* Villadiego *in dictis legibus fori*, Paz *in dicta l.* 16. *ſtyli*, Pichardus *in manuduct. ad praxim, part.* 1. *præcept.* 1. Donel. *lib.* 18. *comment. cap.* 12. Avendaño *lib.* 2. *de metu, cap.* 17. Seſſe *tomo* 2. *deciſ.* 188. Arnoldus Vinius *lib.* 1. *ſelect. quæſt.* 52. Vega *in cap. cauſam, num.* 30. *de judiciis*, Vulteius *conſil.* 35. *num.* 3. *volumine* 4. & *lib.* 2. *de judiciis, cap.* 7. *num.* 384. Cyriacus *tom.* 2. *controv.* 384. *num.* 11. Carleval. *tomo* 2. *de judiciis, diſput.* 4. *num.* 27. Parexa *de inſtrument. edit. tit.* 5. *reſol.* 10. Hunnius *in encycloped.* 1. *part. tit.* 38. Noguerol *allegat.* 10. *num.* 138. & *allegat.* 11. *num.* 10. Anguianus *de legibus, cap.* 8. *num.* 51. Cancerius *tomo* 2. *variar. cap.* 14. *num.* 64. Larrea *allegat.* 87. Olea *de ceſſione jurium tit.* 1. *quæſt.* 1. *num.* 2. & *tit.* 5. *quæſt.* 3. Mancius *de procurat. num.* 186.

Sed hæc aſſertio ita illuſtrata difficilis redditur ſequenti juris conſideratione; nam ſi procurator non admitteretur in judicio abſque mandato ad agendum, nec etiam admitteretur ad defendendum, quia tam in uno, quàm in alio caſu extranea perſona eſt: ſed ut defenſor ſine mandato admittitur, *l. ſervum* 33. *§.* 2. *ff. de procurat. l.* 2. *ff. de negotiis geſtis, l. unica, Cod. de ſatiſdando*, Donellus *lib.* 17. *comment. cap.* 12. Vulteius *diſputationum juris c.* 31. igitur ſicut procurator tanquam defenſor ſine mandato admittitur, etiam ad agendum admitti debet. Augetur hæc difficultas ex eo, nam maritus abſque mandato in cauſa uxoris ſuæ admittitur, *l. maritus* 21. *Cod. hoc tit.* ut etiam admittuntur parentes, fratres, affines, colliberti, & ſocii, *l. ſed hæc* 35. *ff. hoc tit.* probat Oſualdus *ad Donel. d. cap.* 12. *littera K, & L.* Igitur generaliter verum non eſt, procuratorem in judicio non admitti abſque mandato. Deinde in eam partem præſentis epiſtolæ, ubi aſſerit Gregorius, mandatum Epiſcopi, quo conſtituit procuratorem, debere ſigna habere, tam presbyterorum, quàm Diaconorum, ita inſurgo: Litteris Epiſcopi ejus ſigillo munitis etiam ſine teſtibus, & aliis ſubſcriptionibus fides adhibetur, *c. poſt ceſſionem* 7. *de probat. cap. cum ex eo, de elect.* Cironius *ad tit. de teſtibus*, Anguianus *lib.* 1. *de legibus, cap.* 6. *per totum*, Parexa *de inſtrum. edit. tit.* 1. *reſol.* 5. *§.* 5. *num.* 39. igitur mandatum Epiſcopi abſque ulla ſubſcriptione Preſbyterorum, & Diaconorum ſufficiens erat ad conſtituendum procuratorem. 5. *Impugnatur tradita aſſertio.*

His difficultatibus minimè obſtantibus vera eſt præſens Gregorii deciſio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, eum qui negotia alterius gerenda ſuſcepit, vulgò appellari procuratorem, ſive negotia ſint forenſia, ſive extrajudicialia, *l.* 1. *& per totum ff. hoc tit.* juris autem Interpretes procuratores appellant eos, qui negotia forenſia pertractant; eos verò, qui extrajudicialia negotia curant, mandatarios dicunt. Petrus Gregor. *lib.* 40. *ſyntagm. c.* 4. *num.* 1. Vinius *lib.* 1. *ſelect. cap.* 52. Hunnius *in encyclop. tit.* 38. Acuña *in cap.* 3. *diſt.* 54. Mancius *de procurat. num.* 1. vel procuratores ad lites, vel ad negotia appellant, ut etiam diſtinguuntur *in cap. conſtitutis* 11. *hoc tit. cap.* 1. *§. fin. cap. qui ad agendum* 4. *c. qui generaliter* 5. *hoc tit. in* 6. *l.* 1. *§.* 1. *l. ſervum* 33. *l. procurator* 63. *ff. eodem:* & inter utrumque procuratorem nonnullæ verſantur differentiæ. Prima, nam procurator ad negotia poteſt quandocumque alium ſubſtituere, *cap.* 1. *§. finali, hoc tit. in* 6. Oſualdus *d. cap.* 12. *Donel. litt. S*, niſi electa ſit induſtria perſonæ; procurator verò ad litem tantùm poſt ejus conteſtationem, quia per illam dominus litis efficitur, *l. ſi procurator* 9. *ff. de dolo, l. ſi procuratorem, ff. mandati, l. ſi procuratoribus* 22. *Cod. hoc tit.* poteſt alium deſignare, *cap.* 1. *§. licet, l. quod quis* 8. *l. neque* 11. *Cod. hoc tit.* Secunda, quia ad negotia 6. *Procurator quis.*

quilibet

quilibet poſt 17. annum procurator conſtitui valet, quia id ſit tantùm periculo ejus, qui ipſum conſtituit, *l. ſi collactaneus* 13. *ff. de manumiſſis vindicta*; ad lites verò non ante vigeſimumquintum annum, *d. cap. qui generaliter*, §. *finali*, *l. minor* 51. *ff. hoc tit. l. exigendi, Cod. hoc tit. l. fin. Cod. de his qui veniam ætatis*, §. *eadem*, *Inſtituta quibus ex cauſis manumittere.*: Covarr. *in cap. tua*, *num.*4. *de teſtam.* Gutierrez *de juram. cap.*11. Ratio hujus principii ex eo provenit, quod poteſt reſtitui in integrum in præjudicium adverſarii, *d. l. minor*, & quia perſonam legitimam ſtandi in judicio pro ſe non habet, *l.* 1. & 2. *Cod. qui legitimam*; ideoque conſtituere cogitur procuratorem in propriis cauſis, *l. finali*, *Cod. de legitimis tutoribus*: quomodo ergo pro alio in judicio eſſe poterit, qui nec in ſuis jus ſtandi habet? In cauſis tamen beneficialibus, & ſpiritualibus admittitur, *cap. ex parte, de reſtit. ſpol. cap. continebatur*, *de deſponſ. impub. cap. fin. de judiciis, lib.*6. Covarr. *lib.* 1. *var. cap.*5.

7. DE UTILITATE PROCURATORUM. Deinde ſciendum eſt, quod licèt tempore primæ Juriſprudentiæ nemo per alium in judicio agere poſſit, niſi pro pupillo, libertate, aut tutela, *principio Inſtitut. de his, per quos agere*; idque ſumma cum ratione, quia cùm nemo invitus cum alio contrahere cogi valeat, *l. invitum, Cod. de contrahenda emptione*, Covarr. *lib.*3. *variar. cap.*13. ita neque cum eo, cum quo negotium non geſſit, judicium ſuſcipere cogendus eſt. Poſtea tamen lege Hoſtilia in ſpeciali caſu permiſſum fuit furti agere alieno nomine. Polletus *lib.*2. *hiſt. fori*, *cap.*1. Demùm conſuetudine procuratores indiſtinctè in uſum venerunt, ut valde neceſſarii, *l.*1. §. *uſus*, *ff. hoc tit.* ut ita qui rebus ſuis ſupereſſe non poteſt, morbo, aut ætate, aut quia moleſtiis, & tædio negotii terretur, per alium in judicio agere poſſit, ut probant Vulteius *lib.* 1. *de judiciis*, *cap.*7. *num.*48. Olano *lib.*3. *Paralip. cap.*9. *num.* 34. Differunt autem valde ab his procuratoribus advocati, & negotiorum geſtores, ut eleganter docuit Aſconius Pedianus ad Ciceronem de divinatione, his verbis: *Qui defendit alterum in judicio, aut patronus dicitur, ſi orator eſt; aut advocatus, ſi aulicus præſentiam ſuam commodat amico; aut procurator, ſi negotium ſuſcipit.* Plura de his cognitoribus, & oratoribus congeſſit Gothofredus *in l. fin. Cod. Theodoſ. de cognitoribus.*

8. PROCURATORIS DIFFINITIO. His ſuppoſitis de procuratorum origine, ſuccedit diffinitio, quæ ita communiter concipitur: *Procurator eſt, qui aliena negotia mandato domini adminiſtrat.* Colligitur ex lege 1. *in principio*, *l.*3. *l. filii* 8. *l. ſi quis* 31. §. *unius*, *l. qui proprio* 47. *in principio*, *l. Paulus* 69. *ff. hoc tit. l. rectè* 36. *ff. de judiciis.* Explicant Treutlerus *lib.*1 *ſelect. theſ. diſput.*9. ubi Bachovius, Vulteius *de judiciis lib.*1. *cap.*7. *num.*59. Duarenus *ad titulum de procurat. cap.*2. Ex illis verbis, *aliena negotia*, deducitur eum verè procuratorem dici, qui aliena negotia curat, non verò ſua, *l. ſi diligenti* 5. §. *ultim. ff. mandati*, & ita procurator in re propria nemo exiſtit, *l. licèt* 42. §. *is qui*, *ff. de procurat.* etſi ille, cui dominus actiones ſuas donavit, in ſolutum dedit, vel alio modo ceſſit, dicatur procurator in rem ſuam, quia ad utilitatem propriam actiones illas exercet, *l. omnia* 25. §. *planè*, *l. ſi actor* 22. *l. Plautius* 61. *ff. hoc tit. l.*4. *l. qui ſtipendia* 9. *Cod. eod. tit. cap.*1. §. *licèt, hoc tit. in* 6. explicant Petrus Gregorius *lib.*3. *partit. tit.*18. *cap.*7. Duarenus *ad tit. de procuratoribus*, *cap.*9. Verba illa, *Mandato domini*, denotant diſcrimen, quod verſatur inter procuratorem, & tutorem, curatoremque, ac ſimiles, qui non mandato domini, ſed publicâ auctoritate judicis, vel legis aliena negotia curant, ut obſervant Duarenus *ad hunc tit. cap.*7. Oſualdus *ubi ſuprà.* Hæc diffinitio convenit omnibus procuratoribus, etiam ad negotia extrajudicialia conſtitutis: quare procurator ad litem ita ſpecialiter definitur: *Ut ſit is, cui aliena rei actio, vel defenſio præſentis, vel abſentis permiſſa eſt mandato domini, qui in judicio litis cauſam ſuſtinet.* Quam exponunt Vulteius *ubi ſuprà*, Pichardus, & alii Inſtitutarii *in principio Inſtit. de his per quos agere.*

Deinde ſciendum eſt, inter alias exceptiones, quæ communiter procuratoribus opponi ſolent, quas refert Bayo *in praxi*, *cap.*12. primam, præcipuamque eſſe defectum mandati; ſi enim illud procurator non habeat, vel quod habet, inſufficiens ſit, non admittitur in judicio ad agendum, etſi caveat dominum ratum habiturum, *l. Pomponius* 40. §. *ult. ff. hoc tit. l.*1. *Cod. eod.* aliàs omnia geſta per talem procuratorem nullius momenti ſunt, *l. ſi procurator*, *Cod. hoc tit.* quare ne illuſorium reddatur judicium, judex etiam non opponente parte poteſt repellere procuratorem mandatum non habentem, *l.*55. *tit.*1. *lib.*3. *recopil. l.*3. *tit.*2. *lib.*4. *recopil.* Paz *in praxi*, 1. *part. annotat.*4. *de procurat.* Et licèt jure communi attento dubium eſſet inter juris Interpretes, utrum ſufficeret probare mandatum per teſtes, an verò neceſſariò deſideraretur probatio per inſtrumentum ipſum, ut conſtat ex traditis à gloſſa in præſenti, *verbo Portitoribus*, Maſcardo *de probat. concluſ.* 113. *num.*1. & aliis congeſtis à Barboſa *in præſenti*, *num.*30. tamen hodie attento jure noſtro Regio certum eſt, deſiderari inſtrumentum mandati in publicam formam redactum, ut pluribus relatis probat Parexa *de inſtrum. edit. tit.*5. *reſol.*10. *num.*6. nec ſufficit tabellionem fidem facere, ſe legiſſe mandatum ipſum, ut reſolvunt Paz *in d. l.*16. *ſtyli*, *ſcholio* 1. *num.*5. Parexa *d. reſol.* 10. §.10. & ſi omiſsâ editione mandati procurator in judicio adfuerit, ab eo acta domino præjudicium non afferunt, *d. l. ſi procurator*, *l.*10. *tit.*5. *partita* 3. Paz *in praxi*, *d. annot.*4. *num.*7. nec ſufficit quodlibet mandatum edere, ſed deſideratur ſufficiens, & legitimè confectum, ſervatis ſolennitatibus præſcriptis *in l.*14. *tit.*5. *l.*54. 97. 98. *tit.* 18. *partita* 3. *l.*13. & 45. *verſ. Poderes*, *tit.* 25. *lib.*4. *recopil.* id eſt, ut circa falſitatis ſuſpicionem legitimè coram publico tabellione ſit confectum; & ut datum ſit ab eo, qui procuratorem conſtituere poteſt; ideſt, qui legitimam perſonam ſtandi in judicio habet; nam ſervi, & alii, qui in judicio ſtare nequeunt, non poſſunt procuratorem conſtituere, *l. nec tutores*, §. *pupillus*, *l. non eo minùs*, *Cod. de procurat. cap. finali*, *de judiciis in* 6. deinde ut procurator ejus ætatis & qualitatis ſit, ut in judicio eſſe poſſit; & ut cauſa procuratorem admittat, ideſt ut per alium tractari poſſit: quæ, & alia requiſita latiùs proſequuntur Mancius *integro tract. de procurat.* Oſualdus *lib.* 18. *Donelli*, *cap.*12. Parexa *d. reſol.* 10. *per totam.* 9. MANDATUM NECESSARIUM EST.

Quibus ita animadverſis apparet jam vera ratio præſentis aſſertionis; nam cùm procurator, qui mandatum non habet, prorſus extranea perſona ſit, cum qua reus nullum negotium geſſit, inde nullam actionem habet, quâ ipſum in judicio convenire poſſit, *l. ſi pupillis* 6. §. *ult. ff. de negotiis geſtis*: quare deſideratur mandatum, ut ejus virtute ex perſona domini reum ad judicium trahere poſſit: quare in principio litis mandatum exhibendum eſt. Symmachus *lib.*10. *epiſt.* 32. ibi: *In ipſo limine quæſtionis, cùm procuratio, quam C. F. ſenior Marciano mandaverat, invalida diceretur, defenſio partis adverſæ negavit ſtare perſonam, cujus procurationem ſuperioris geſta judicii non tenerent:* 10. TRADITUR RATIO DECIDENDI.

contrà non exactam prius recitationem aiebant. Et quia mandatum eſt quid facti, & per conſequens non præſumitur, niſi probetur, *l. in bello 12. §. facti, ff. de captivis, l. quæcumque, ff. de publiciana, cap. ſi fortè, de electione lib. 6.* latè probant Giurba *conſilio 91. num. 17.* Avendaño *de metu d. cap. 26. num. 3.* ideo Gregorius in præſenti juxta legitimas ſanctiones, ut ipſe fatetur, decrevit non poſſe procuratorem Epiſcopi in judicio admitti abſque ejus mandato legitimè confecto, & cum ſolennitate ab utroque jure requiſita.

11. DISSOLVITUR DUBITANDI RATIO.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta; nam verum eſt, pro reo abſente defenſorem admitti ſine mandato, non verò pro actore, *l. minorem 51. l. is cujus 64. l. Titius 76. ff. de procurat. l. liberto 31. §. item, ff. de negotiis geſtis, l. tutori, Cod. eod. tit. l. nam poſtea 9. §. 6. l. jusjurandum 34. §. procurator, l. qui hominem 14. §. ſi gener, l. ſi quis 58. ff. de ſolut.* Nam licèt defenſor procuratori ſimilis ſit, *l. Pomponius, §. 2. l. Plautius 61. ff. hoc tit.* tamen hujus diſcriminis ratio redditur *in l. 1. ff. de negotiis geſtis*, videlicet quia magna pericula fortunis abſentium imminent, qui divinare non poterant, quando in judicio conveniendi erant: unde quilibet poteſt defenſionem abſentis ſuſcipere. Accedit, nam defenſor rei judicio conventi ſemper meliorem ejus conditionem reddit, non deteriorem; actoris verò conditionem non ſemper meliorem reddit procurator pro eo agendo, & quilibet poteſt alterius conditionem facere meliorem, non verò deteriorem, *l. ſolvendo 39. ff. de negotiis geſtis, l. ſolutione 23. ff. de ſolut.* Donellus *d. lib. 28. cap. 12. in principio.* Quare non ita in defenſore ac in procuratore deſideratur mandatum. Nec obſtat augmentum ipſius difficultatis; nam ſunt aliqui caſus, in quibus abſque mandato poteſt quis pro alio actionem in judicio proponere, ut cùm canonici pro juribus Eccleſiæ ſuæ agunt; poſſunt enim abſque mandato in judicio eo caſu comparere, *cap. coram 34. de officio delegati, l. 2. Cod. de conſortibus ejuſdem litis*: quo caſu accipiendus eſt textus *in cap. cum M. de conſtit.* monachi in cauſis ſui monaſterii, *cap. 4. de confirmatione utili, cap. ſolitæ, de cenſibus*: conjunctæ perſonæ pro conjunctis, veluti liberi pro parentibus, fratres pro fratribus, maritus pro uxore, niſi apertè repugnet voluntas eorum, pro quibus agunt, *cap. nonnulli 28. §. ſunt & alii, cap. ex parte 33. de reſcriptis, cap. conſtitutus 8. de in integr. reſtit. l. ſi quis 3. §. ſed ſi fortè, ff. judicatum ſolvi, l. ſed & hæ 35. l. Pomponius 40. §. fin. ff. hoc tit. l. exigendi 12. l. ſi maritus, Cod. eod. tit. l. 10. tit. 5. partit. 3.* dummodo de rato caveant, *l. non ſolùm 30. §. ſi de dote, ff. hoc tit.* docent Bronchorſt. *miſcellan. cent. 1. aſſert. 27.* Covarr. *lib. 1. variar. cap. 6. num. 5.* Cancerius *lib. 2. variar. cap. 14. num. 157.* Oſuald. *d. cap. 12. litt. H.* ſocius in cauſa communi ſocii, *cap. 1. de reſtit. ſpol. cap. cum olim*, ubi gloſſa, *verbo Exceptione, de teſtibus.* Nam conjunctæ hæ perſonæ tacitum creduntur habere mandatum ex conjunctione, & affectione perſonarum, quæ facit, ut nulli libentiùs credatur mandatum. Faber *in d. l. ſed & hæ 35. §. ult.* Donel. *d. capite 12.* non tamen ſunt veri procuratores, *d. l. ſi quis 3. §. 3.* Oſualdus *lib. 18. comment. cap. 14. litt. B.* aliàs non præſtarent cautionem ratihabitionis, & ſententia pro eis dicta non prodeſſet, nec contraria noceret domino litis, niſi ab ipſis geſtum ratum habeant, *l. nec filium 7. Cod. de rebus creditis*, Cancerius *ubi proximè, num. 156.* & ideo tanquam convicti in judicio adeſſe debent; nam ſi agant ut procuratores, ſi non doceant de mandato, non ſuſtinetur proceſſus, ut docent plures relati à Barboſa *in cap. nonnulli, num. 17. de reſcriptis*; in cauſis verò, in quibus deſideratur ſpeciale mandatum, an conjunctus pro conjuncto audiatur, exponemus *in cap. conſtitutus, de in integrum reſtit.* Nec obſtat ſecunda difficultas ſuprà adducta, pro cujus ſolutione diſcrimen conſtituendum eſt inter actus, qui ſpectant ad officium, & dignitatem Epiſcopi; & inter eos, qui non pertinent ad Epiſcopalia munia: in primis fides adhibetur litteris Epiſcopi proprio ſigillo munitis, *d. cap. poſt ceſſionem*; ſecundo verò caſu deſideratur ſolennitas à jure præſcripta, quo caſu procedit præſens textus, quem ita accipiunt Abbas, Decius, Ripa, & Maſcardus, quos refert & ſequitur Anguianus *lib. 1. de legibus, cap. 6. n. 51.* juxta quam diſtinctionem accipiendus eſt textus *in cap. ſignificavit 48. de appellat.* ubi conſtitutio actoris ſigillo Capituli ſignata, cùm Capitulum eo ſigillo tantùm ad citationes uteretur, non ſufficit ut authenticum reddatur inſtrumentum conſtitutionis procuratoris; quia licèt eo ſigillo ſignata inſtrumenta authentica cenſerentur quoad alios actus, videlicet citationes; non tamen authentica credebantur ad mandatum actoris legitimè conficiendum. Sed apud repetentes in præſenti non conſtat, quare Gregorius in præſenti in mandato Epiſcopi ad procuratorem conſtituendum exigat ſubſcriptionem Preſbyterorum, ſeu Diaconorum ſuæ Eccleſiæ, cùm certum ſit, Prælatum poſſe agere, & conſtituere procuratorem in cauſis ſuæ Eccleſiæ abſque Capituli mandato, *cap. auditis 8. cap. petitio 9. hoc tit. cap. cum cauſam 6. cum ſequenti, de juramento calumniæ, cap. edoceri, de reſcriptis*; niſi cauſa ita ardua ſit, ut irrequiſito Capitulo expediri non queat, *cap. quanto, cap. novit, de his quæ fiunt à Prælatis*; vel ſpectet communiter ad Prælatum, & Capitulum, *cap. fin. de majorit. & obed.* In qua difficultate Innocentius *in d. cap. edoceri*, exiſtimavit conſenſum Preſbyterorum in præſenti deſiderari, non quia illi præſtent auctoritatem, & ſolennitatem mandato, ſed tanquam teſtes ſubſcribant inſtrumento. Sed hæc ſolutio facilè refellitur ex eo, quia Gregorius ultra preſbyteros alios teſtes exigit: quare eâ omiſſâ, Hoſtienſis in præſenti, *num. 7.* Butrius *num. 20.* referunt textum hunc ad caſum, in quo quia cauſa ardua erat, vel quia communiter ſpectabat ad Epiſcopum, & Capitulum, deſiderabatur Capituli conſenſus, ſed veriùs credo, ſubſcriptionem Presbyterorum, & Diaconorum in præſenti caſu non eſſe referendam ad ſubſcriptionem Canonicorum, ſeu Capituli; ſed potiùs ad ſubſcriptionem eorum Diaconorum & Presbyterorum, qui ut teſtes vicæ Epiſcopi, illi aderant, de quibus ſuprà egi.

Sed præſenti aſſertioni primò obſtat textus *in cap. coram 34. de officio delegati*, in illis verbis: *Abſque litteris de ratihabitione ad Apoſtolicam Sedem acceſſerat, ſed de rato caverat.* Ex quibus expreſsè deducitur, offerentem cautionem, ſeu ſatisfactionem de rato, etiam abſque mandato domini admitti ad agendum in judicio: igitur non rectè Gregorius in præſenti affirmat procuratorem Epiſcopi ſine mandato ritè confecto non admitti. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, quod etſi verum ſit, non habentem mandatum, etiamſi offerat cautionem de rato, non admitti, ſi conſtet ipſum mandatum non habere, *l. Pomponius 40. §. fin. ff. de procurat. l. 1. Cod. eodem*, Oſualdus *d. cap. 12. littera G.* ſi tamen ſit incertum mandatum, & procurator caveat fidejuſſoribus datis, rem ratam dominum habiturum, admittitur ad agendum, *l. non ſolùm 39. §. 1. ff. hoc tit. l. 2. Cod. de conſortibus ejuſdem litis, l. quod ſi, ff. de minoribus, l. nec ſatiſdatio 21. ff. rem ratam haberi, l. unic. C. de ſatiſdando, §. 3. Inſtit. de ſatiſdat.* 12. EXPONITUR CAP. CORAM 34. DE OFFICIO DELEG.

l. ſervum

d by Google

l. ſervum 33. *§. fin. ff. hoc tit. l.* 1. *Cod. eodem*, *l.* 11. *§. utrum*, *l.* 66. *§.* 1. *ff. ad Trebell.* Faber *lib.* 18. *conject. cap.* 7. Bronchorſt. *cent.* 1. *miſcel. aſſert.* 26. Beſoldus *in delibat. juris ex lib.* 3. *Pandect. §.* 13. *fol.* 287. Covar. *lib.* 1. *var. cap.* 4. Unde cùm canonicus in cauſa propriæ Eccleſiæ habeat præſumptum mandatum, licèt non expreſſum obtineat, ſi offerat cautionem de rato, admitti debet, etiam ad agendum: quare cùm textus *in d. cap. coram*, loquatur de canonico in cauſa propriæ Eccleſiæ admittendo, ipſeque offerret cautionem de rato, ideo ait Pontifex, ipſum admittendum eſſe. Quâ etiam ſolutione exponendus eſt textus *in cap. cùm dilectus* 8. *de religioſis domibus*, in illis verbis: *Cùm nuntius monaſterii ſuper procuratione, vel ratihabitione litteras non haberet.* Ex quibus deducitur, ad procuratorem conſtituendum in judicio ſufficere vel mandatum ſuper procuratione, vel tantùm litteras ratihabitionis habere: igitur non ſemper deſideratur mandatum ad conſtituendum procuratorem. Gloſſa in eo textu, *verbo Ratihabitionem*, exiſtimat in eo textu litteras procurationis, & ratihabitionis non differre, nec pro diverſis recenſeri, ſed appellari litteras ratihabitionis, quia in eis ſemper adjicitur, quod dominus ratum habebit. Sed hæc ſolutio facilè refellitur ex disjunctione illa, *vel*, quæ diverſum caſum ſignificat mandati procurationis, & ratihabitionis. Quare hac ſolutione omiſſa dicendum eſt, in eo textu agi de monacho agente pro libertate ſui monaſterii, qui cùm habeat mandatum tacitum & præſumptum, ſufficit ut afferat litteras ratihabitionis; & ita tanquam procurator ipſius monaſterii admittitur.

13. *Exponitur textus in cap. cum olim, de teſtibus.* Secundò præſenti aſſertioni obſtat textus *in cap. cum olim* 34. *de teſtibus*, ubi Archidiaconus admittitur in judicio ad agendum ſuper ſtatu certæ Eccleſiæ abſque mandato: igitur quia ſine mandato legitimo poteſt quis in judicio ut procurator admitti. Pro cujus difficultatis ſolutione Gloſſa ibi, *verbo Exceptionem*, aſſerit Archidiaconum in ea ſpecie admitti ad agendum, donec ab adverſario repellatur per exceptionem defectus mandati. Etiam ſolet reſponderi, Archidiaconum in ea ſpecie egiſſe pro juribus ſuæ dignitatis, licèt in conſequentiam jura Eccleſiæ allegaret, aſſerendo eam liberam eſſe; quo caſu abſque mandato Epiſcopi audiri poterat, *cap. cum veniſſet, de inſtit.* Sed hæc ſolutio non convenit litteræ ipſius textus, ſiquidem ex ea conſtat, ibi litem agitari principaliter inter eum Archidiaconum, & Archiepiſcopum Cantuarienſ. ſuper ſtatu Eccleſiæ Men. Aliter ſatisfacere intendit Innocentius *ibi*, *num.* 3. Quibus ſolutionibus omiſſis dicendum eſt, in ea ſpecie Archidiaconum ſine mandato admitti, quia Archiepiſcopus negligens erat in defendendis juribus ipſius Eccleſiæ; quo caſu Archidiaconus, vel quilibet alius de Capitulo poterat jura ipſa defendere, etiam contradicente Epiſcopo, *cap. cum ex litteris* 5. *de in integrum reſtit.* quia tunc non admittitur ut procurator, ſed eo jure quo admittuntur conjunctæ perſonæ pro conjunctis, juxta ſuprà tradita.

14. Tertiò præſenti aſſertioni obſtat textus *in cap. nonnulli* 28. *§. ſicut, de reſcriptis*, ubi noviter Concilio Lateranenſi cavetur, ne quis poſſit abſque mandato impetrare reſcriptum gratiæ, ſeu juſtitiæ: igitur ante tempora Concilii Lateranenſis, & per conſequens noſtri Gregorii M. temporibus, procurator in judicio ſine mandato ad agendum admittebatur. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, olim ante tempora Concilii Lateran. procuratorem admitti ad impetrandum reſcriptum, tam gratiæ, quàm juſtitiæ; quia cùm per talem impetrationem nulla litis conteſtatio daretur, nec citatio partis deſideraretur, ideo abſque mandato procuratores reſcriptum impetrare poterant, ut probavi *in comment. ipſius textus*, ubi alia pro ipſius expoſitione adduxi. *Adducitur cap. nonnulli 28. §. ſicut, de reſcr.*

15. *Exponuntur cap. 3. de tranſact. cap. 1. de reſtit. ſpol.* Deinde præſenti aſſertioni opponi poteſt textus *in cap. contingit* 3. *de tranſact.* ubi Prælatus cujuſdam Eccleſiæ conventualis tranſactionem fecit cum adverſario ſuper controverſia in judicio agitata ſine mandato, præſtitâ duntaxat cautione ratihabitionis: igitur quia abſque mandato poteſt quis in judicio pro alio comparere. Agnovit difficultatem Gloſſa ibi, & affirmat, Prælatum poſſe in ea ſpecie tranſactionem facere, quia in mandato generali à Capitulo dato adjecta fuit clauſula de rato, quâ Capitulum promiſerat ratum habere quod Prælatus gereret in negotio; cujus virtute etiam facultas tranſigendi data videtur. Verùm hæc ſolutio communiter refellitur à repetentibus ibi; quare eadem gloſſa rectiùs affirmat, Prælatum in eo caſu ſpeciale mandatum habuiſſe cum ſpeciali mentione tranſactionis, & ita ejus ratione potuiſſe Prælatum tranſactionem facere. Etiam reſponderi poterat juxta tradita, procedere in mandato præſumpto, præſtitâ cautione de rato; quo caſu novum mandatum non deſideratur. Etiam opponi poteſt textus *in cap.* 1. *de reſtit. ſpol.* ubi Diaconus in cauſa ſpoliationis admiſſus fuit in judicio ſine mandato propriæ Eccleſiæ: igitur quia abſque mandato poteſt procurator in judicio comparere. Cui difficultati ut ſatisfaciant Panormit. & alii repetentes, affirmant in eo textu Diaconum mandatum habuiſſe Eccleſiæ, & Philagrii, ut poſſet agere pro re violenter ablata. Sed eâ ſolutione omiſſâ veriùs dicendum eſt, Diaconum in ea ſpecie potuiſſe agere pro rebus Eccleſiæ ablatis, quia tunc ſuo nomine ad utilitatem Eccleſiæ agere poteſt, *cap. ſi quis presbyterorum, de reb. Eccleſiæ*, *cap. cum dilecti, de exceptionibus*; quia illius intereſt, ut ſalva ſint jura propriæ Eccleſiæ: quo modo etiam procedit textus *in cap. conſtitutus* 8. *de in integrum reſtit.* etiam abſque mandato Philagrii cæci, quia præſens erat; quare etſi non expreſſum, tacitum tamen mandatum habere præſumitur ex eo, quod eo præſente, & conſentiente in judicio Diaconus comparuit, quæ patientia licèt in procuratore ad negotia ſufficiens eſſet ad inducendum mandatum, *l. qui patitur* 13. *ff. mandati*, *l.* 6. *§.* 2. *ff. hoc tit.* tamen in procuratore ad litem non ſufficit, ut probat Mancius *de procuratorib. num.* 190. quare in ea ſpecie Philagrii præſentia non ſufficiebat, niſi ſimul Diaconus ageret pro utilitate propriæ Eccleſiæ.

CAPUT II.

a Alexander III.

QUerelam A. clerici accepimus, quod cùm ven. f. n. Vvigorn. Epiſcopus cauſam, quæ inter ipſum, & *b* Salesberien. Epiſcopum ſuper Eccleſia de Bribec, de mandato noſtro ſuſcepiſſet ſine debito terminandam; tandem quia idem cleri-

eus *c* termino conſtituto ſuam ei præſentiam exhibere non poteſt, pro eo quod erat infirmitate detentus, ſicut per quemdam Presbyterum, & Diaconum, quos ad præſentiam ipſius Epiſcopi miſerat, paratus erat probare, eundem A. in reſtitutione expenſarum, quas R. Lexion. Archidiaconus pro cauſa ipſa ad diem ipſum tunc veniendo fecerat, condemnavit. Mandamus itaque diſc. v. atque præcipimus, quatenus, ſi præfatus Epiſcopus eundem A. juxta mandatum noſtrum à præſcripta ſententia non abſolverit, vos rei veritate diligentiùs inquiſitâ, ſi conſtiterit vobis, quod prædictus Epiſcopus præfatum A. in reſtitutionem ipſarum expenſarum pro alia rationabili nulla cauſa condemnaverit, niſi pro eo tantùm, quod termino conſtituto ad ejus præſentiam non acceſſit infirmitate detentus; cùm non poſſit quis cogi, niſi velit, in gravibus cauſis procuratorem conſtituere, & cùm ipſe ad probandum infirmitatem ſuam *d* presbyterum, & diaconum deſtinaverit, auctoritate noſtra, ſubl. ap. rem. ab eadem ſententia abſolvere eum minimè differatis.

NOTÆ.

1. a *ALexander III.*] Ita etiam legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. cap.* 1. nullibi tamen exprimitur cui Prælato reſcribat Pontifex; litteram tamen textus ex eadem collectione tranſcribo, & ex principio ipſius textus conſtat, Pontificem non per viam appellationis, ſed per modum querelæ aditum fuiſſe, ut *in cap. querelam, de jurejur. cap. querelam, de ſimonia, cap. querelam, ne Prælati vices ſuas.*

2. b *Salesberien.*] Legendum eſt *Sarisbarienſem*; præſens enim cauſa vertebatur cum Joanne Sariſbarienſi Epiſcopo Carnotenſi, qui floruit temporibus Alexandri III.

c *Termino conſtituto.*] Debet enim judex delegatus partibus certum diem præfinire ad comparendum coram ipſo, *cap. præterea* 5. *de officio delegati*, ubi dixi.

3. d *Presbyterum.*] Non ut procuratores, vel ut defenſores litis, ſed ut excuſatores abſentiæ, qui magnoperè differunt ab illis; defenſores enim ad litis, ſeu cauſæ defenſionem conſtituuntur, excuſatores verò ut abſentiæ cauſam tantùm referant, & coram judicibus proponant, *cap. cùm olim* 34. *de teſtibus*: docent Parladorius *lib.* 1. *rerum quotid. cap.* 10. *num.* 1. Mancius *de procurat. tit.* 3. *numero* 20. Unde fœminæ, & minores, qui tanquam procuratores in judicio non admittuntur, tanquam excuſatores rectè deſignari valent, *l. ſervum* 33. §. 2. *ff. hoc tit.* de eis agit Rebuffus *ad leg. Galliæ, tit. de executoribus.*

COMMENTARIUM.

4. *Conclusio traditur, et probatur.* EX hoc textu ſequens communiter deducitur aſſertio: *Ob infirmitatem in judicio non comparens, nec procuratorem conſtituens, non debet ideo condemnari in expenſis.* Probant eam textus *in cap. placuit* 1. 18. *diſt. cap. juxta*, 91. *diſt. cap. præſentium* 7. *quæſt.* 1. *cap. tenor*, ubi Gloſſa *verbo Infirmitate*, *de re judicata*, *cap. cùm Bertholdus*, *de re judicata*, *cap. ex parte* 47. *cap. ſi duobus*, *de appellationibus*, *l.* 2. §. 1. *ff. ſi quis cautionibus*, *l. in exceptionibus*, §. 1. *ff. de probat. l. ſi Prætor* 25. §. *Marcellus*, *ff. de judiciis*, *l. ſi finita* 15. §. *ſi fortè*, *ff. de damno infecto*, *l. contumacia*, *l. quæſitum*, *ff. de re judicata*: illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, Caniſius *ad hunc textum*, Germonius *de ſacrorum immunit. lib.* 2. *capite* 19. *num.* 56. Balboa *in cap.* 2. *de except. num.* 71. Hunnius *in encyclop. tit.* 38. Mancius *de procuratoribus, tit.* 3. *num.* 62.

5. *Impugnatur traditâ aſſertio.* Sed pro dubitandi ratione in præſentem aſſertionem ita inſurgo. Reus ad judicium vocatus, per ſe, aut per procuratorem in judicio comparere, & reſpondere cogitur, *l.* 1. *ff. hoc tit. l. fin.* ibi: *Si ita maluerit, Cod. eodem*, *l.* 1. *ff. de diverſis & tempor.* nec ob infirmitatem excuſatur; unde lege duodecim Tabular. circa reum in judicio vocatum, & adverſa valetudine captum cavebatur, ut jumento veheretur. Verba ipſius legis hæc ſunt: *Si morbus, ævitaſve vitium ſit, qui in jus vocavit, jumentum dato; ſi nollet, arceram ne ſternito.* Ex Aulo Gellio & aliis referunt Jacobus Gothofredus *in quatuor fontibus*, Revardus *ad leges duodecim Tabul. cap.* 15. igitur qui tantùm ob morbum in judicio non comparet, tanquam contumax in expenſis damnari debet. Accedit, nam etſi infirmitas excuſatet ægrotum à comparendo perſonaliter, non tamen à conſtitutione procuratoris, cùm etiam ab ægroto conſtitui poſſit; imò ideo procuratorum uſus, ut valde neceſſarius, introductus fuit, ut qui morbo, ætate, ſeu abſentia in judicio intereſſe non poſſunt, per alios agerent, vel ſe defenderent, *l.* 1. §. *uſus*, *ff. hoc tit. principio Inſtitut. de his per quos agere*: igitur rectè in præſenti ſpecie Epiſcopus Vvigornienſis Ap. Sedis delegatus reum, qui nec perſonaliter in judicio comparuit, nec procuratorem conſtituit, in expenſis condemnavit.

6. *Nemo cogitur procuratorem conſtituere.* Qua dubitandi ratione minimè obſtante, vera eſt præſens aſſertio, cujus rationem ut percipiamus, ſcire oportet, neminem cogi in judicio procuratorem dare, ſeu conſtituere, ſed tantùm reum citatum, & judicio conventum, debere per ſe, vel procuratorem ſe defendere, *l. finali*, *verſiculo Si ita maluerit*, *Cod. hoc tit.* ex præſenti textu docent Cardoſo *in praxi*, *verbo Procurator*, *num.* 17. Vega *in cap. intelleximus* 7. *num.* 15. *de judiciis*, ubi etiam Formoſinus *quæſt.* 25. *num.* 1. niſi ſit perſona illuſtris, *l. quicumque* 25. junctâ authenticâ ſequenti, *Cod. hoc tit. novella* 71. *Inſtin.* ubi Cujacius, *l.* 11. *tit.* 5. *partit.* 3. docent Oſualdus *lib.* 18. *Donelli*, *cap.* 1. *littera M.* Pacius *cent.* 1. *quæſt.* 45. vel minor, *l.* 2. *Cod. de accuſat.* vel ſi jure minoris utatur, ut *in d. cap.* 2. *verſ. Sed judices, de in integr. reſtit.* Nec contrarium probat textus *in d. cap. intelleximus*, *de judiciis*, in illis verbis: *Debet procuratorem conſtituere.* Ubi ſi attendatur proprietas verbi, *debet*, quod importat neceſſitatem, Gloſſa *in Clementina Attendentes*, *de ſtatu monach.* latè probat Barboſa *de dictionibus*, *verbo Debet*, deducitur excommunicatum teneri procuratorem conſtituere. Nam omiſſis ſolutionibus relatis, & rejectis à Balboa *in cap.* 2. *de except. n.* 71. dicendum eſt, quod licèt verbum, *debet*, aliquando importet neceſſitatem; tamen plerumque decentiam, & quod magis congruum videtur, ſignificat. Gloſſa *in cap.* 1. 15. *quæſt.* 1. & *in cap.* 1. *de deſponſ. impub.* quo modo verbum, *debet*, accipitur *in cap. quia Epiſcopus* 5. *quæſt.* 3. ut docuerunt *in cap. fin. de juramento calumn.* Bellamera *num.* 6. Butrius *num.* 6.

Panormit.

Panormit. *num.*4. Unde ſi excommunicatus poteſt per idoneam perſonam in judicio defendi, debet procuratorem conſtituere; ſi verò perſonam idoneam non habeat, per quam defendatur, poteſt per ſe exceptiones coram judice opponere, ut docent Gibalinus *de cenſuris diſquiſit.*7.*quæſt.*8.*pag.*275. Ricciulus *lib.*4. *de jure perſon. cap.*57. Hoc tamen principium, videlicet neminem cogi procuratorem conſtituere, procedit, ut in hoc textu animadvertitur, in cauſis gravioribus, ut libertatis, honoris, ſeu majoris partis bonorum, *cap. frequens*, §. *illum*, *de reſtit. ſpol. lib.*6. ſecus verò in cauſis levioribus, in quibus ſtrictiùs juris ordo attenditur, authentica *niſi breve, Cod. de ſententiis, & interlocut.* aut in quibus magnum diſpendium vertitur; in eis enim poteſt compelli reus procuratorem conſtituere, *novella* 71. *Juſtiniani, cap.*1. §.2. poſt Innocentium, & Panormitanum docet Caniſius *hic, num.*8.

7. CONTUMAX PUNITUR IN EXPENSIS. Secundò præmittendum eſt, inter alias pœnas, quibus plectitur, compeſciturque contumacia illius, qui in judicio conventus, & citatus comparere contumaciter renuit, quas recenſebimus *in cap.*1. *de dolo*, eam præcipuam eſſe, ſolutionem videlicet, ſeu refuſionem expenſarum; nec antea comparentem audiendum eſſe, aut abſolvendum ab excommunicatione propter contumaciam inflicta, *ex capite* 1. *de judiciis*, *cap. tua* 3. *cap. quoniam* 5. §. *in aliis*, *ut lite non conteſtata*, quàm ſi priùs refundat expenſas, *cap. venerabilibus*, §. *porro*, & §. *ſanè*, *de ſent. excomm. cap. cum dilecti* 6. *de dolo*, & *contum. cap.*1. *eodem tit. lib.*6. *l. properandum*, §. *ſin autem*, *l. ex geſtis*, §. *hujuſmodi*, *l. ſancimus* 12. *Cod. de judiciis*, *l.*5. *tit.*3. *lib.*4. *recopil.* ubi Azevedo: Donellus *lib.*26. *comment. cap.*3. Gutierrez *lib.*1. *practic. quæſt.*155. Pichardus *in* §.1. *Inſtituta de interdictis, cap.*1. *num.*75.

8. TRADITUR RATIO DECIDENDI. Quibus ita animadverſis, apparet jam ratio præſentis deciſionis; nam cùm A. non comparuiſſet in jus vocatus propter morbum, adverſamque valetudinem, rectè excuſatur à contumacia, nec ob eam in expenſis damnari debet. Infirmitas enim, ſeu adverſa valetudo excuſat ab omni contumacia, quia nullum majus impedimentum evenire poteſt reo in jus vocato, quàm morbus; unde ægrotum à contumaciæ pœnis immunem eſſe, docetur *in l. ſi Prætor* 75. *in fine*, *ff. de judiciis*, *l. contumacia* 53. §.2. *l. ſi quæſitum, ff. de re judicat.* & Ulpianus *in l.*2. §. *ſi quis*, *ff. ſi quis cautionibus*, inter deſerti vadimonii juſtas cauſas primo loco proponit adverſam valetudinem; quod & probat Seneca *lib.*4. *de beneficiis.* Nec novum eſt in jure, ut propter morbum quis excuſetur ab actibus judicialibus; cùm enim JC. Arrianus *in l.*4. §. *ult. ff. de re militari*, docuiſſet, milites ad delectum non reſpondentes, ut proditores libertatis in ſervitutem redigi, adjecit militem emanſorem ob adverſam valetudinem excuſari; quod & docuerunt Aulus Gel. *lib.*11. *noctium, cap.*3. Polybius relatus à Balduino *ad leges* 12. *Tabul. cap.*42. & Modeſtinus *in l. ſcire* 13. §. *ſic enim* 7. *ff. de excuſat. tut.* qui dum enumerat cauſas, propter quas tutores excuſantur, qui intra tempus à jure præſcriptum excuſationum cauſas non propoſuerunt, primam adverſam valetudinem recenſet. Et Conſulti *in l. ſi longius* 18. *ff. de judiciis*, & *in l. licèt autem* 15. *ff. de receptis*, Decemviros ſequuti reſponderunt, arbitros ob ægritudinem excuſatos eſſe à ſententia proferenda; & qui gravi morbo oppreſſus domino occiſo ſuccurrere non potuit, excuſatur à pœna Syllaniani, *l. ſi quis gravi*, *ff. ad Syllanianum*: & qui profectus reipublicæ causâ incidit in infirmitatem, ita ut redire non poſſit, pro præſente habetur, *l. ſi quis in provincia, in fine, ff. ex quibus cauſis majores*: & qui propter adverſam valetudinem judicium in alium tranſtulit, non incidit in edictum de alienatione judicii, *l.*4. §. *ſi quis* 3. *ff. de alienatione judicii.* Accedit quod Livius refert *lib.*32. his verbis: *Cùm Chalcidenſium Legatus pedibus captus lecticâ eſſet introductus Romæ, viſam eſſe rem ultimam neceſſitatis, in qua ita affecto excuſatio valetudinis, aut neque ipſi quidem petenti viſa foret, aut data petenti non eſſet.* Cùm ergo in præſenti caſu A. ob infirmitatem, quam contraxerat, contumax dici non poſſet, quia legitimè impeditus erat, & nemo teneatur per procuratorem ſe defendere, ideo aſſerit Alexander III. ipſum tanquam contumacem expenſas refundere non debere.

9. DISSOLVITUR DUBITANDI RATIO. Nec obſtat difficultas ſuprà expenſa ex lege 12. Tabul. quam legem nimis humaniter ſcriptam exiſtimavit Favorinus relatus, & rejectus ab Aulo Gellio *ubi ſuprà*, his verbis: *Populus R. illud quoque non humaniter ſcriptum improbavit, quod ſi homo in jus vocatus morbo, vel ætate æger, & ad ingrediendum invalidus eſt, arcera non ſternitur, ſed ipſe auffertur, & jumento imponitur, atque ex domo ſua ad Prætorem in comitium novâ funeris facie affertur. Quam enim ob cauſam morbo affectus, & ad reſpondendum pro ſe non idoneus, jumento adhærens in jus adverſario deportatur?* Hæc Favorinus contra hanc legem XII. Tabul. diſſerens. Cui ita reſpondit Cæcilius: *Cur tibi viſa eſt inhumana lex, & minimè quidem ſententia humaniſſima, quæ jumentum jubet dari ægroto, aut ſeni in jus vocato? Verba ſunt hæc: Si in jus vocatus, ſi morbus, ævitaſve vitium ſit, qui in jus vocavit, jumentum dato, ſi nollet, arceram ne ſternito. Hunc fortè morbum appellari hic putas ægrotationem gravem, cum febri rapida: & arceram, jumentumque dici putas aliquod pecus unicum tergo vehens, ac propterea minus fuiſſe humanum exiſtimas ægrotum domi ſuæ jacentem jumento impoſitum in jus rapi. Hoc mi Favorine nequaquam eſt; nam morbus in lege iſta, non febriculoſus, nec nimium gravis, ſed vitium aliquod imbecillitatis, atque invalentiæ demonſtratur, non periculum vitæ oſtenditur: cæteroqui morbum vehementiorem vim graviter nocendi habentem, legum iſtarum ſcriptores alio in loco non per ſe morbum, ſed morbum ſonticum appellant. Iumentum quoque non id ſolum ſignificat, quod dicitur, ſed vectaculum etiam, quod adhibitis pecoribus trahebatur. Veteres noſtri jumentum à jungendo dixerunt: arcera autem vocatur plauſtrum tectum undique, & munitum, quaſi arca quædam magna veſtimentis veſtita, quâ nimis ægri, aut ſenes portare cubantes ſolebant. Quænam tibi igitur acerbitas viſa eſt, quòd in jus vocato pauperrimo homini, qui aut pedibus fortè ægris eſſet, aut quo alio caſu ingredi nequiret, plauſtrum eſſe dandum cenſuerunt. Neque ſterni tamen delicatè arceram juſſerunt, quoniam ſatis eſt invalido ejuſmodi vectabulum: quod fecerunt ne cauſatio iſta ægri corporis perpetuam vacationem daret fidem detrectantibus, juriſque actiones declinantibus.* Ex qua diffuſa Gellii auctoritate deducitur, verba legis duodecim Tabul. eſſe accipienda de corporis vitio, morbóve levi, non gravi, nec febriculoſo; in eo enim caſu potiùs dies differebatur, ut ſi morbum ſonticum reus patiebatur, hoc eſt qui cujuſque rei agendæ impedimento eſt, *l.*1. *ff. ſi quis cautionibus*, *l. quæſitum*, *ff. de re judicata*: docent, & illuſtrant prædictum legis XII. Tabul. caput Balduinus *ad leges* 12. *Tabul. cap.*42. Revardus *eod. tract. cap.*5. Duarenus *ad tit. ſi quis cautionibus*, Cujacius *lib.*69. *Pauli ad edict. in l.*5. *ff. eodem*, & *ad Digeſta in l. morbus* 113. *ff. de V. S.* & *lib.*12. *obſervat. cap.*12. Nec obſtat augmentum ipſius dubitandi rationis; nam licèt poſſit quis per ſe, aut per procuratorem in judicio comparere, & ſe

defendere; non inde infertur, ipſum cogendum eſſe procuratorem conſtituere. Inventus eſt enim procuratorum uſus, ut cùm quis velit per ſe, aut per procuratorem in judicio agere, poſſit, abrogatis illis veteribus legibus, quibus prohibebatur per alios in judicio comparere. Sed cùm hoc ſit introductum in gratiam, & favorem litigantium, non ideo ipſi cogendi ſunt eo beneficio uti, & procuratorem conſtituere.

10. EXPONITUR CAP. CUM DILECTIS 6. DE DOLO, ET CONTUM.

Sed præſenti aſſertioni obſtare videtur textus *in cap. cum dilecti 6. de dolo & contum.* in illis verbis: *Quapropter quia dictus electus non venerat, nec ſufficientem miſerat reſponſalem, &c.* Ex quibus apertè conſtat, eum qui ob inſidias ſibi appoſitas, & intemperiem excuſatus erat à comparendo in judicio; quia tamen per procuratorem comparere poterat, contumax judicatur, & in expenſis condemnatur: igitur ſimiliter in præſenti caſu, qui ob infirmitatem judicio adeſſe nequibat, quia tamen procuratorem deſignare valebat, in expenſis damnandus erat. Cui difficultati varias adducit ſolutiones gloſſa ibi, verbo *Reſponſalem*, quibus omiſſis reſpondendum eſt, in ea ſpecie electum cogi per ſe, aut per procuratorem in judicio comparere, quia agebatur de cauſa electionis, quæ petit celeritatem, *cap. ubi periculum, de elect. in 6.* ut ſic Eccleſiæ viduatæ citiùs de paſtore provideatur. Accedit, nam in eo textu electus citatus fuit ut compareret per ſe, aut per procuratorem. Unde juxta formam ipſius citationis per ſe, aut per reſponſalem reſpondere debebat. Quâ etiam ſolutione intelligendi ſunt textus *in cap. dilectus, de appellat. cap. bonæ 1. §. ad ipſam, de electione.*

11. EXPLICATUR CAP. EPISCOPUS, 18. DIST.

Deinde opponi poteſt textus *in cap. Epiſcopus, 9. diſt.* in illis verbis: *Epiſcopus ad Synodum ire non tardet, niſi ſatis gravi neceſſitate inhibeatur; ſic tamen ut in perſona ſua Legatum mittat.* Ex quibus apertè deducitur, eum qui impeditus eſt venire ad Synodum, teneri procuratorem conſtituere: igitur quia adverſa valetudine captus tenetur per ſe, aut per procuratorem in judicio comparere. Pro cujus difficultatis ſolutione ſciendum eſt, Epiſcopum ad Synodum vocatum teneri venire, aut Legatum ſuum, ſeu nuncium mittere, *cap. propter 4. cap. non oportet 5. cap. pervenit 6. & per totam 18. diſt. cap. ſi quis in Metropolitano, verſiculo Et ſi fortè, 63. diſt.* Concilium Aurelianenſe 2. *can.* 1. Turon. 2. *can.* 1. Matiſcon. 2. *can.* 20. Emeriten. *can.* 5. & 7. plura Antonius Auguſt. *in epitome juris, lib. 4. tit. 65.* Unde etſi ſit gravi infirmitate detentus, tenetur Legatum mittere; tum ut excuſationem ipſam Patribus proponat; tum etiam, ut tanquam Legatus ipſius in ipſa Synodo ſuffragium præſtet: quare rectè *in d. c. ſi Epiſcopus*, ſtatuitur Epiſcopum adverſa valetudine captum, teneri Legatum mittere, quia ex juris diſpoſitione præcisè ipſe ad Synodum venire non cogitur, ſed per ſe, aut per Legatum in Synodo adeſſe.

Tertiò opponi poteſt textus *in l. Papinianus, ff. de minoribus,* ubi exuli reverſo non prorogatur tempus reſtitutionis, quia licèt per ſe, dum in exilio erat, adire Prætorem non poſſet, tamen per procuratorem reſtitutionis remedium implorare valebat: igitur ille, qui impeditus eſt, quominus per ſe poſſit comparere, cogitur procuratorem conſtituere. Pro cujus textus expoſitione, omiſſis interpretationibus traditis ab Arias de Meſa *lib. 3. variar. cap. 44.* dicendum eſt, quod licèt regulariter impeditus non cogatur procuratorem conſtituere, hoc tamen limitatur, niſi impedimentum ſit voluntarium, vel aliàs non probabile, ſcilicet ex abſentis delicto proveniens, ut procedit in relegato; hic enim ab onere conſtituendi procuratorem non excuſatur, *l. ſed etſi 26. §. adverſus, ff. ex quibus cauſis majores:* docent Myſingerus *lib. 1. obſervat. cap. 43.* Mancius *de procuratoribus, tit. 3. num. 65.* 12. EXPONITUR L. PAPINIANUS FF. DE MINORIBUS.

CAPUT III.

a Clemens III.

EX inſinuatione Archidiaconi *b* Sag. accepimus, quod cùm inter ipſum, & Magiſtrum G. ſuper quadam præbenda *c* Lexov. Eccleſiæ controverſia mota fuiſſet, eidem Magiſtro propter hoc ad Sed. Ap. accedenti, G. de Coron procuratorem ipſius Arch. ſe gerens ad illam cauſam conſtitutum, cum quibuſdam litteris de ratihabitione, prout dicebat, ſe oppoſuit. Cùm autem aliquantulum in cauſæ cognitione proceſſum fuiſſet, licèt ab eodem Archidiacono procuratori ſuo duobus clericis præſentibus expreſsè fuiſſet inhibitum, ne cauſæ cognitionem ſuſciperet, ipſe nihilominus in cauſa procedens, ſententiam contrariam reportavit. Cæterùm quia alter de prædictis clericis dicitur obiiſſe, mandamus quatenus ſi per Archidiaconum, & *d* ſuperſtitis clerici juramentum conſtiterit de præmiſſis, ſententiâ contra eum latâ nequaquam obſtante, prædictæ præbendæ poſſeſſionem cum fructibus inde perceptis (ſi ejus reſtitutioni aliud canonicum non obſiſtat) auctoritate noſtra reſtitui faciatis eidem. Reſtitutione verò factâ, ſi Archidiaconus ipſe ſuam canonicam inſtitutionem probare potuerit, ipſam ratam permanere, appel. poſtpoſitâ decernatis.

NOTÆ.

1. a *Clemens.*] Ita etiam legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. cap. 2.* etſi nullibi exprimatur quibus Prælatis reſcribat Pontifex.

2. b *Sagienſis.*] Sagienſis, ſeu Sarienſis civitas, eſt Galliæ, quæ habet Eccleſiam Cathedralem ſuffraganeam Archiepiſcopi Rhotomagenſis, cujus initium, & progreſſum referunt Ægidius Bridorminius *in ejus hiſtoria*, Chenu *in ſerie Præſulum ipſius Eccleſiæ*, auctores Galliæ Chriſtianæ *tomo 3. folio 910.* Ejus Eccleſiæ mentio etiam fit ſuprà *in c. 35. de reſcriptis.*

c *Lexovienſis.*] Lexovienſis Eccleſia etiam eſt in Gallia, de qua egi *in cap. 8. de officio Ordin.*

d *Superſtitis clerici.*] Quando teſtimonio unius teſtis fides adhibenda ſit, exponemus *in cap. venienſ 1. de teſtibus.*

CAPUT

CAPUT IV.

a Innoc. III. *Cabilon. & Cathalaun. Epiſcopis.*

IN noſtra præſentia *b* Tullen. Epiſcopus eſt conqueſtus, quod cùm ad cauſam, quæ inter ipſum, & Decanum Tullen. ſuper dilapidatione, excommunicatione, & perjurio, ac quibuſdam aliis criminibus vertebatur, T. & G. presbyteros *c* procuratores inſtituens, ipſos ad Sed. Apoſt. duxerit deſtinandos; cùm de ipſorum fide poſtmodùm titubaſſet, mandatum quod eis dederat, intra modicum temporis ſpatium revocavit: ſed ipſi licèt mandati litteras revocatorias recepiſſent, nihilominus in negotio proceſſerunt, & pro procuratoribus ſe gerentes, cum adverſario ingreſſi judicium, cum eo ad Pariſienſem Archidiaconum, & collegas ſuos, in ejuſdem præjudicium noſtras litteras impetrarunt: (quoniam citatio licèt eidem Epiſcopo minimè fuerit præſentata, cùm tamen ad ejus notitiam deveniſſet, quod eiſdem erat cauſa commiſſa, quæ inter ipſum, & dictum Decanum, & Archidiac. vertebatur, ad eorum præſentiam venire properavit.) Cúmque prædictus Epiſcopus ad probandum, quod falſi procuratores fuerant, ab ipſis judicibus inducias poſtulaſſet, ipſi exceptionem oppoſitam inutilem, & ſupervacuam reputantes, ad probationem ipſius dilationem concedere noluerunt, propter quod ad appellationis beneficium convolavit. Sed iidem nihilominus lite non conteſtatâ, & juris ordine prætermiſſo, teſtes contra eum recipere præſumpſerunt, ipſum à Tullenſi Eccleſia per *d* ſententiam removendo. Nos verò licèt vix fidem adhibere potuerimus, quod dicti judices, utpote viri litterati, providi, & honeſti, taliter proceſſiſſent, maximè cùm in ſua relatione, quam ad noſtram præſentiam tranſmiſere, de hujuſmodi exceptione nullam fecerint mentionem; quia tamen Epiſcopus per viros religioſos, providos, & honeſtos, de quibus non eſt veriſimile quod ſuæ ſalutis obliti, ac juramenti religione contemptâ, falſum teſtimonium tulerint, nobis fecit ſuper his, quæ ſunt propoſita, plenam fidem: attendentes etiam, quod falſi procuratoris exceptio non ſolùm ante ſententiam, verùm etiam poſtea poteſt objici, utpote quâ probatâ judicium nullum, & nullius momenti controverſiæ reputantur, proceſſum ſupradictorum judicum ſententialiter duximus irritandum.

NOTÆ.

1. a *CAbilon.*] In tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.* 1. tantùm legitur, *idem*: inter epiſtolas Innocentii III. Coloniæ editas, & collectas à Sirleto, & datas à Boſqueto, non reperitur textus hic: quare inſcriptionem retineo prout reperitur in hac ſexta collectione. De Cabilonenſi diœceſi nonnulla notavi *in cap.* 12. *de reſcriptis*: de Cathalaunenſi egi *in cap.* 5. 7. *de electione*: in præſenti reſcribit Innocentius Gerardo de Duaco ejus Præſuli; cui etiam reſcribit *in cap. ex parte* 14. *de privil.* ut notavit Boſquetus *in notis ad Innoc. III. lib.* 1. *epiſt.* 72.

2. b *Tullenſis.*] Macheri videlicet de Lorraine, qui depoſitus fuit ab Innocentio III. de quo Richierius *in chron. cap.* 54. ita ſcribit: *In illis diebus erat vir quidam Macherus nomine, Imperiali & Ducum proſapiâ procreatus, vir ſatis in principio ſuo modeſtus, elegantis forma, & bene placens, Eccleſiæ Sancti Deodati Prepoſitus. Epiſcopo igitur Tullenſi defuncto, idem vir Macherus Epiſcopatus Tullenſis Cathedram ſuſcepit: interea à Canonicis ſuis Tullenſibus ad judicium vocatur, de Epiſcopatus dilapidatione arguitur; nec tamen cauſa per judices valet determinari: ad Papam, qui tunc Innocentius erat, appellatur.* De Eccleſia Tullenſi nonnulla adduxi *in cap. cùm acceſſiſſent, de conſtit.*

3. c *Procuratores.*] Licèt enim clerici pro laïcis procuratores in judicio admitti non debeant, *cap.* 2. ubi latè Deo annuente dicemus, *ne clerici, vel mon.* tamen cauſas propriæ Eccleſiæ rectè procurare valent, *cap. coram* 34. *de offic. deleg. cap.* 1. *& fin. de poſtul. cap. dilectus, de capellis monach.* vel etiam cauſas Epiſcopi proprii, *l.* 5. *tit.* 5. *partit.* 3. docet Salcedo *in praxi*, *cap.* 67. quo modo procedit præſens textus.

4. d *Per ſententiam amovendo.*] Hæc verba narrationis eſſe, non verò deciſionis, exiſtimavit Balboa *in cap. cùm non ab homine* 10. *de judiciis.* An perjurus privatus ſit ipſo jure beneficio, an verò per ſententiam amovendus, expoſui *in cap.* 2. *de reſcriptis.*

CAPVT V.

Idem a *Brixienſi Epiſcopo.*

TUæ frat. *Et infrà*: Conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quod ſi vir accuſat uxorem de crimine adulterii coram *b* judice ſæculari ad pœnam *c* legitimam infligendam, quia tunc *d* inſcriptionis vinculum debet adripere, ſeque ad pœnam talionis adſtringere, non per procuratorem, ſed per ſeipſum præſentem oportet præſentialiter

tialiter adcuſare: ſi verò vir adcuſare velit uxorem de adulterio coram eccleſiaſtico judice, ut ab ejus cohabitatione *e* diſcedat, quia tunc etſi forſan oportuerat eum inſcribere, ut deſignet in ſcriptis *f* nomen, locum & tempus, & omnia quæ comprehenduntur in lege civili: ad talionem tamen non debet ſe aliquatenus obligare, ne fortè cùm in probatione defecerit, intentionis ſuæ conſequatur effectum: ſuſtineri poteſt, ſi neceſſitas id poſtulaverit, ut per procuratorem adcuſet, quoniam hujuſmodi adcuſatio, etſi de crimine fiat, non eſt tamen criminalis, ſed quaſi *g* mixta inter civilem & criminalem, quanquam in præſentia principalium perſonarum ſecuriùs procedatur.

NOTÆ.

1\. a *Brixienſi.*] Ita etiam legitur *in cap. tua 10. de eo qui cognovit conſanguin. cap. tua 3. ut lite non conteſt. cap. tua, de ſponſalib. cap. tua de præbendis, cap. litteras 14. de celebrat. Miſſar.* ubi extant aliæ partes præſentis epiſtolæ. Brixia eſt urbs Galliæ Ciſalpinæ, à Germanis in Italiam tranſeuntibus condita, de qua Mantuanus:

Brixia magnorum genitrix animoſa virorum.

Habuit Eccleſiam Cathedralem jam à quarto Eccleſiæ ſæculo. Bucelinus *part. 1. Germania ſacra, folio* 46. Conrado ejus Præſuli quadrageſimoprimo miſſa eſt præſens epiſtola. Cujuſdam conciliabuli in ea Eccleſia celebrati pro depoſitione Gregorii VII. Pontificis meminit Abbas Urſpergenſis ibi: *Anno 1080. cùm apud Brixiam Noricam triginta Epiſcoporum conventus, necnon & optimatum exercitus, non ſolùm Italiæ, ſed & Germaniæ, juſſu Regis Henrici congregaretur.*

2\. b *Judice ſæculari.*] Licèt enim cùm agitur cauſa matrimonialis quoad divortium, ſeu thori ſeparationem, tantùm coram judice eccleſiaſtico diſceptari poſſit, *cap. 1. ut lite non conteſt. cap. ſignificaſti 4. cap. ex litteris 5. de adulteriis, cap. penult. & ult. eod. tit. l. 2. tit. 9. partit.* 4. quia cùm agatur de viribus matrimonii, tantùm coram judice eccleſiaſtico tractari debet, Germonius *lib. 3. animadv. cap. 12.* tamen ſi agatur ad pœnam ob adulterium perpetratum, tunc quia crimen hoc eſt mixti fori, locus eſt præventioni, & poteſt judex ſæcularis juxta juris diſpoſitiones pœnas à jure ſtatutas imponere, ut docent cum pluribus D. Joſephus Vela *in cap. 1. 2. part. num. 39. de officio Ordinarii*, Fermoſinus *in cap. cum ſit, 8. quæſt. 9. de foro compet.*

3\. c *Ad pœnam legitimam.*] Quænam ſit pœna legitima adulterii ex utroque jure, exponemus Deo annuente infrà *in cap. 4. de adulteriis*, & *in cap. plerumque, de donat. inter.*

d *Inſcriptionis.*] De hac ſubſcriptione, & ejus effectu agemus *in cap. ſuper his, de accuſat.*

e *Diſcedat.*] Adulterium enim præſtat cauſam divortio quoad thorum, & mutuam cohabitationem, ut latè dicemus *in cap. maritis 3. de adulteriis.*

4\. f *Nomen, & locum, & tempus.*] Hæc omnia ſunt explicanda, & proponenda in ipſa accuſatione juxta formam accuſationis à jure præſcriptam *in l. libellorum, ff. de accuſat.* quæ reperitur *in cap. finali, verſiculo libellorum 2. quæſt. 8. l. in cauſis 16. Cod. de accuſat. l. 1. tit. 20. lib. 4. fori, l. 14. tit. 1. partita 7.* docent Julius Clarus *lib. 5. ſentent. §. ult. quæſt. 12.* Bayo in praxi, *tit. de accuſat.* Paz *in praxi, 5. part. tom. 1. cap. 3. §. 6.*

g *Quaſi mixta.*] Eo modo, quo ſtatim exponemus.

COMMENTARIUM.

5\. Concluſio prim. Præſentis textus deciſio tantùm ab ſpecie probari poteſt *ex cap. penult. hoc tit. in 2. collect.* in illis verbis: *Si matrimonii cauſa poſſit per procuratorem expediri, nos tua duxit prudentia conſulendos. Hic autem decernimus diſtinguendum, quod ſi in ipſa cauſa matrimoniali criminaliter quæſtio ventilatur, & ob eandem ab adverſa parte criminaliter ſit agendum, non per interpoſitam perſonam, ſed per ipſam perſonam principalem, cauſam matrimonii terminari oportet: cùm ſicut jura teſtantur, præſens præſentem accuſare debeat, & ſe talionis vinculo obligare. Secus autem in cauſa matrimoniali, in qua non criminaliter agitur, credimus procedendum, ſecuriùs tamen ageretur, ſi cùm haberi poſſit principalium præſentia perſonarum, ipſis præſentibus in utroque ad diffinitionis calculum procedatur.* Ut tamen latior pateat diſputationi campus, ſequentem deduco aſſertionem: *In cauſis criminalibus nec accuſator, neque accuſatus per procuratorem in judicio comparere poſſunt.* Probant eam textus *in cap. ſi quando 2. quæſt. 6. cap. abſente 3. cap. qui accuſare 8. cap. abſente 11. cap. abſens 18. 3. quæſt. 9. cap. in criminalibus 2. cum ſequenti, 5. quæſt. 3. cap. ſtatuit 25. juncta gloſſa verbo Alter, 1. quæſt. 5. cap. 1. ut lite non conteſtata, cap. examinatores, de teſtibus, cap. veniens 8.* ubi gloſſa verbo *Defendendo, de dolo & contum. cap. veniens, cap. ſuper his, 16. de accuſat.* Higinus relatus à Gratiano *in cap. criminationes 2. quæſt. 7.* quem tranſcripſerunt Lucius Papa *in epiſtola ad Epiſcopos Galliæ & Hiſpaniæ, cap. 2.* Julius Papa in reſcripto contra Orientales pro Athanaſio, *can. 20.* Calixtus *epiſt. 7.* Stephanus Papa *epiſt. 2. canone* 4. Dionyſius Papa *epiſt. 2.* Marcellus Papa *epiſtol. 2.* Damaſus *epiſt. 3.* Concil. Toletan. 6. *can. 12.* ibi: *Dignum eſt, ut vita innocentis nullâ maculetur pernicie accuſatorum. Ideoque quiſquis à quolibet criminatur, non antea accuſatus ſupplicio detur, quàm accuſator præſentetur.* Quem canonem retulit Gratianus *in cap. dignum 3. quæſt. 9.* ſed falsò tribuit Concilio Tolet. 7. ut jam notavit Antonius Auguſt. *in notis ad canones Adriani Papæ, cap. 5.* Concilium Chalcedon. *can. 1.* Wormatienſe *can. 47.* Hadrianus Papa in ſua canonum collectione, *can. 5. §. ſi quis abſentem, can. 20. 35. & 41.* ex quo emendandus eſt textus *in cap. ſi quis 2. quæſt. 6.* ubi canon hic 41. refertur; nam cùm in eo canone habeatur, *procuratores*, Gratianus tranſcripſit, *exploratores*; quia ita legebatur apud Anſelmum *lib. 3. cap. 88.* ut jam notavit Auguſt. *in notis ad dictum canonem 41. Adriani*, Heraldus Epiſcopus Turon. *can. 84.* ibi: *Quod in omni cauſa capitali, ſeu ſtatus, non per advocatum, ſed per perſonam ſit agendum.* Et *l. penult. §. ad crimen, ff. de publicis judiciis, l. 3. ff. an per alium cauſa appellationis, l. miles, §. ea quæ, ff. ad legem Jul. de adult. l. ſervum, §. publicè, ff. de procurat. l. 3. Cod. de accuſat. l. tunc convenit 15. ff. eodem, l. 3. Cod. ubi Senatores, l. ult. Cod. de injuriis, l. 2. Cod. ad legem Flaviam, l. de fide 16. Cod. ad legem Corn. de falſis*, Paulus *lib. 5. ſentent. tit. 16. §. 11.* Conſonat de jure Regio lex 6. *tit. 1. partit. 6.* lex 11. *tit. 5. partit. 5.* illuſtrant ultra congeſtos à Cenedo *collect. 10. ad decretum*, Barboſa *in præſenti*, & *in d. cap. veniens 15. c. ſuper his 16. de accuſat.* Oſualdus *ad Donel. lib. 18. cap. 10.* Vulteius *de judiciis, lib. 1. cap. - num. 552. & diſput. juris cap. 11.* Fachineus *lib. 1. controverſ. cap. 24. 25. & 26.* Citur, et probatur.

Everardus

lized by Google

Everardus Bronchorſt. *enantioph. cent.* 1. *aſſert.*50. Hothomanus *lib.*13. *obſerv. cap.*33. Vviſembachius *diſput.*49. *num.*6. Duarenus *ad titulum de procurat. cap.*6. Carballo *reſol. crimin. centuria* 1.*caſu* 23. Petrus Gregorius *lib.*49.*ſyntagm. cap.*4. *num.*3. Caniſius *in repetit. ad hunc textum*, plures relati à Fermoſino *in cap. paſtoralis, quæſt.*3. *&* 4. *de judiciis*, Nigrus Cyriacus *lib.*1. *controverſ. cap.*66.*num.*7. & *tomo* 3. *controv.* 488. *per totam*, Antonius Matthæus *de crimin. ad titulum de accuſatione*, *cap.*4. Mancius *de procurat. tit.*1. *num.*140. Cujacius *lib.*2. *obſervat. cap.*20. *&* 21. & *lib.*15. *reſponſorum Papin. in l. penult. ff. de publicis judiciis*, & *in l. quamvis, Cod. ad leg. Jul. de adult.* Duarenus *ad tit. de procurat. cap.*6. Robertus *lib.*2. *ſentent. cap.*3. Guazinus *defenſione* 3. *cap.*8. Beſold. *in delibat. juris ex lib.*3. *Pandect. tit. de procurat.* §.20. Maceratus *lib.*3.*reſol.*3. Antonius Gomez *lib.*3. *variar. cap.*1. *num.*12. Paz *in l.*15.*ſtyli*, Villadiego *in l.*4. *tit.*2. *lib.*2. *fori*. Ranchinus *libro* 3. *var. cap.*11.

6. **Impugnatur tradita aſſertio.**

Verùm hæc aſſertio ita illuſtrata difficilis redditur ſequentibus juris conſiderationibus. Prima naſcitur ex eo, nam procuratorum officium magnoperè Reipublicæ utile, neceſſariumque eſſe ſuprà probavi *in cap.*1. *de procurat.* præcipuè perſonis eccleſiaſticis, quibus non licet divina officia deſerere, & litibus ſe immiſcere, ut docetur *in cap. finali* 5. *quæſt.*3. igitur tam accuſator, quàm accuſatus poſſunt per procuratorem in judicio comparere. Augetur primò hæc difficultas ex eo, nam cauſa famoſa capitali comparatur, *l. juſte*, *ff. de manumiſſis vindicta, l.*4. *ff. ſi quis cautionibus, l. hos accuſare* 12. §. *omnibus*, *ff. de accuſat.* D. Joſephus de Retes *in analectis ad lib. de interd. & releg. excurſu* 2. *in principio*. Sed in cauſa famoſa procurator admittitur, *l. furti* 6. §. *ſi quis alieno*, *ff. de his qui notantur infamia*: igitur quia in judicio criminali, etiam capitali, procurator conſtitui poteſt. Augetur ſecundò hæc difficultas ex eo, nam cauſa capitalis dicitur, quando ob eam ſervitus venit irroganda, *l. capitalium*, *ff. de pœnis*, *l. licet* 103. *ff. de V. S.* ubi Fornerius, & Gentilis: ſed cùm ſervitus in pœnam venit irroganda, admittitur procurator: igitur quia in cauſa criminali procurator conſtitui poteſt. Probatur minor; nam cùm ſervus ob ingratitudinem à patrono accuſatur, ſi ingratitudo probetur, revocandus eſt in ſervitutem, *l.*1. *&* 7. *Cod. de ingratis libertis*: ſed in hujuſmodi cauſa admittitur procurator, tam pro accuſatore, quàm pro accuſato, *l. ſed hæc* 35. §.1. *ff. de procurat. l.*4. *ff. de obſequiis*, Paulus *lib.*5. *ſentent. tit.*16. ubi Cujacius: igitur in cauſa criminali, tam pro actore, quàm pro reo admittitur procurator. Secunda difficultas adversùs ſuprà traditam aſſertionem ex eo naſcitur; nam ad defenſionem accuſati quilibet de populo non ſolùm cum mandato, verùm & abſque eo admittitur, ut ipſum defendat, & appellationem interponat: igitur pro reo in judicio accuſato admittitur procurator. Augetur hæc difficultas ex eo, quia ſervus in judicio accuſatus poteſt per dominum defendi, vel per ejus procuratorem, *l. ſervus* 11. *ff. de judiciis, l. ſervi* 15. *l. Lucius* 18. *ff. de appellat.* igitur quia reus accuſatus per procuratorem defendi valet. Augetur ſecundò hæc difficultas ex lege *reos*, *Cod. de accuſat. l. ſervus* 33. §. *publicè*, *ff. de procurat.* ubi expreſsè aſſeritur, reum criminis poſtulatum, per procuratorem defendi poſſe. Tertia tandem difficultas militat adversùs eam partem aſſertionis, ubi Innocentius idem decidit circa accuſatorem, ac circa accuſatum, videlicet ut neutro caſu, nec pro accuſatore, nec pro accuſato procurator admittatur; nam licèt in popularibus judiciis accuſatores non poſſint procuratores conſtituere ad accuſationem proponendam; tamen rei accuſati procuratorem deſignare poſſunt ad ſui defenſionem, *l. qui popularis*, *ff. de popul. action. l. licèt*, *ff. de procurat. l. penult. ff. ne quid in loco publ.* igitur non rectè in præſenti idem jus ſtatuitur in actore procuratorem conſtituente, ac in reo defenſorem deſignante.

7. **Judiciorum diviſio.**

Quibus difficultatibus minimè obſtantibus vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, judicium aliud eſſe merè civile, aliud merè criminale, aliud tandem criminale, ſed civiliter intentatum. Merè civile judicium dicitur, quod continet petitionem alicujus rei debitæ ex contractu, vel quaſi, quodque ab ullo crimine originem non trahit, *cap. cæterum, cap. examinata, de judiciis, l. properandum, Cod. eod. tit. l.*9. *tit.*4. *partita* 3. ideo judicium civile opponitur criminali, *l. finali*, *ff. de furtis*, §. *in ſumma*, *Inſtit. de injuriis*. Judicium civile lenitatem ſignificat; criminale verò juris rigorem continet, *cap. per tuas*, *de ſimonia*: docent Duarenus *lib.*1. *diſput. cap.*31. Menochius *de arbitrariis*, *caſu* 50. *num* 6. licèt aliter exponat Robertus *lib.*4. *ſentent. cap.*9. Nec intereſt quod per viam exceptionis de crimine agatur, veluti ad repellendum teſtem, vel adverſarium, ut *in cap.*2. *de ordine cognit. cap.*1. *de except. cap. ſuper his*, *de accuſat. l. Lucius*, *ff. de his qui notantur infam.* adhuc enim judicium civile eſt, quia principaliter negotium civile diſceptatur, ut docent Germonius *lib.*1. *animadv. cap.*19. *per totum*, D. Joannes Vela *de modo procedendi*, *cap.*1. Fermoſinus *in rubrica de judiciis*, *num.*20. Zangerus *de exceptionibus*, *parte* 1. *cap.*1. *num.*41. Judicium verò criminale dicitur, in quo de crimine principaliter agitur ad publicam vindictam, *l. ſervos*, *Cod. ad legem Juliam de vi*, *l. ubi*, *Cod. ad legem Corn. de falſis*: vel ad pœnam fiſco applicandam, ut docent Farinacius *in praxi*, *quæſt.*100. *n.*11. Julius Clarus *lib.*5. *ſentent.* §. *fin. quæſt.*1. *num.*2. Moneta *de conſervatoribus*, *num.*213. Bobadilla *tomo* 2. *polit. lib.*3. *cap.*8. *num.*214. & *lib.*8. *cap.*15. *num.*15. Parexa *de inſtrument. edit. tit.*2. *reſol.*6. *ex num.*42. Nec contrarium probat textus *in l. Gaius* 22. *ff. ad Syllan.* quam exponunt Cujacius *lib.*16. *qq. Papin. in eodem textu*, Joannes Igneus *ibidem*, omnes Primarii noſtri *in rubrica de judiciis*. Mixtum judicium dicitur, quod aliquid continet criminale, aliquid verò mutuatur à civili; quod contingit cùm agitur ad pœnam fiſco applicandam, & ſimul parti in ejus utilitatem, ut *in l. licitatio* 9. §. *quod illicite*, *ff. de publicanis*, *l.*12. *tit.*6. *lib.*6. *l.*15. *tit.*26. *lib.*8. *recopil.* Sed ſi reus in pœnam fiſco applicandam ſimpliciter condemnetur, quam poſtea fiſcus cum accuſatore dividat, non mixtum, ſed merè criminale eſt, ut *in l.*25. §. *finali*, *ff. ad Syllanianum*. Nec contrarium probat præſens textus ibi, *ſed quaſi mixtum*; ubi cùm agatur de pœna ſeparationis quoad thorum, aſſerit Innocentius, mixtum eſſe judicium. Nam omiſſis interpretationibus antiquorum repetentium *ad rubric. infrà de judiciis*, reſpondendum eſt, ipſam ſeparationem quoad thorum aliqua continere, quæ cedunt in utilitatem mariti accuſatoris, & in publicam vindictam exercentur; ſiquidem ipſa adultera privatur utilitatibus, & honoribus conjugii, ut docet Mancius *lib.*1. *Genialium*, *cap.*39. qui etiam hoc modo accipit, & explicat textum *in cap. per tuas* 32. *de ſimonia*. Judicium tandem criminale civiliter intentatum dicitur illud, in quo principaliter agitur de crimine, ſed ad utilitatem partis. Menochius *d. caſu* 265. *num.*4. quo caſu admittitur procurator, *cap.*1. *ut lite non conteſt.* vel cùm pœna, quæ imponitur, eſt merè civilis; quo caſu accipio textum *in cap. ex parte* 9. *de teſtibus*, &

& *in cap.*1. *de jurament. calumn.* juncto Bellamera *ibi*, *num.*5.

8. TRADITUR RATIO DECIDENDI. Quibus ita animadverſis,ut ad rationem præſentis deciſionis perveniamus, ſciendum eſt, varias ejus rationes adducere Julium Clarum, Antonium Gomezium, Buccharonum, & alios congeſtos ab Oſualdo *ubi ſuprà.* Ex quibus ſequentem ut veriorem elegi, & ex eo naſcitur, quia accuſator tenetur per ſe accuſationem proponere, non verò per procuratorem; quia cùm accuſator teneatur ſubſcribere in ipſa accuſatione, *cap.ſuper his*, *de accuſat.* ut ſi calumnioſè accuſet, afficiatur talionis pœnâ, ut probabo *in d.cap.ſuper his*, eveniret quod ſi per procuratorem accuſatio admitteretur, non ipſe,ſed procurator pœnâ talionis plecteretur, & pœna ultra delinquentem protraheretur, innocentemque teneret, contra juris principia, de quibus *in cap. quæſivit*, *de his quæ fiunt à majori parte*, *cap. Romana*, *de ſententia excommunicationis*, *lib.*6. *cap. qui crimen* 1. *quæſt.*4. *l.ſancimus*, *Cod. de pœnis.* Accuſatus autem ideo per procuratorem defendi nequit, ne illuſorium reddatur judicium, aut procurator innocens damnetur; cùm facilè dominus, ideſt reus accuſatus, fugam facere poſſit, & tunc procurator ejus damnaretur, contra textum *in l.*1. *Cod. de ſententiis*, *& in terl.* quæ ratio apertè traditur *in l.*11. *tit.*5. *partit.*3. Cui etiam accedit & alia ratio; nam reus perſonaliter in judicio debet comparere, ut ex vultus ſquallore, crebraque mutatione, ſermonis inconſtantia, vocis titubatione plerumque crimen admiſſum arguatur, vehementerque probetur, *l.de minore* 10. *§.plurimum*, *ff.de quæſtionibus*, Quintilianus *lib.*5. *inſtit. cap.*4. quippe, ut ait Cicero in oratione pro Piſone: *Vultus tacitus mentis ſermo*, *& animi ſenſus eſt.* Caſſiodorus *lib.*5. *epiſt.*9. *In vultu*, inquit, *& in voce cognoſcimus mores.* Plura congeſſit Oſualdus *lib.*17. *Donelli*, *cap.* 10. *littera G.* Juſtè ergo in præſenti deciditur, nec accuſatorem, nec accuſatum per procuratorem in judicio comparere poſſe. Fulcitur hæc dubitandi ratio ex veteri more obſervato apud Romanos in judiciis publicis criminalibus exercendis. Apud eos enim, qui accuſare paratus erat, nomen rei accuſati apud quæſitorem deferebat, & inter reos recipi poſtulabat, profitendo quâ lege reum faceret; deinde ſubſcribebat in crimen, juxta tradita *in cap. ſuper his*, *de accuſat.* Deinde reus ad judicium trahebatur,accuſatore hæc verba proferente, *Aio te ſpoliaſſe*, *aut telo*, *vel veneno occidiſſe*, vel in aliam legem incidiſſe: quod ſi reus ſilentio continebatur, nec quidquam opponebat, ut convictus credebatur; quod ſi negabat,petebantur à Magiſtratu dies inquirendi criminis, & ex tunc reus conſtitutus in reatu dicebatur: quæ omnia per extraneam perſonam, hoc eſt procuratorem, obiri nequibant: quare rectè, & juxta juris civilis ſanctiones in præſenti docetur, nec accuſatorem,nec accuſatum per procuratorem audiendum eſſe. Proſequitur alias rationes Gomez.

9. DISSOLVITUR DUBITANDI RATIO. Nec obſtant difficultates ſuprà pro dubitandi ratione expenſæ; non prima, quia licèt procuratorum uſus valde utilis Reipublicæque neceſſarius ſit; id tamen procedit in cauſis, quæ per procuratorem diſceptari poſſunt; ſecus verò in his, quæ procuratorem non admittunt, ut in cauſis criminalibus, in quibus nec conjuncta perſona pro conjuncta admittitur. Mancius *de procuratoribus*,*n.*143. *cum ſequentibus.* Nec augmentum primum hujus difficultatis obſtat, quia abſolutè verum non eſt, infamiæ cauſam capitali æquiparari; illa enim exæquatio in omnibus non procedit, ſed in delatione juramenti, & ſimilibus cauſis, quas congeſſit Vveſembechius *ad titulum de procuratoribus*,*num.*5. Nec ſecundum augmentum adverſatur; nam licèt pœna ingrati capitalis ſit, quippe ingratus redigitur in ſervitutem; tamen ingratitudinis cauſa non criminaliter, ſed civiliter inſtituitur; unde procurator in ea intervenire poteſt. Nec ſecunda difficultas refragatur, deducta *ex l.*6. *ff. de appellationibus*; quia in ea tantùm permittitur, ut quilibet de populo appellare poſſit pro eo, qui perire feſtinat; non tamen ut poſſit cauſas innocentiæ proponere,aut eum defendere, ut in ipſa lege 6. innuitur. Nec etiam primum augmentum hujus difficultatis adverſatur; verum enim eſt, ſervum criminaliter accuſatum,ſive præſentem, ſive abſentem, defendi poſſe per dominum proprium, vel ejus procuratorem, ex dictis juribus *in l. ſervi* 15. *l. hujus* 18. *ff. de appellationibus*, *l. ſi qui* 7. *§.penult. l. ſi ſervum* 17. *ff. de accuſationibus*, excepto ſervo publicani, qui à domino defendi non poteſt, *l.*3. *ff. de publicanis*; propter acerbam, & exoſam publicanorum conditionem, *l.*4. *ff. eod.tit.* Ratio eſt, nam ſervus in domini patrimonio eſt, & per conſequens non tam reum criminis dominus defendit, quàm rem propriam patrimonii ſui, præcipuè cùm dominus tantùm proponat exceptiones, ſatiſdetque ſervum judicio ſiſti, *d. l.ſervus* 17. *l.*2. *ff. de cuſtodia reorum*, *l.*2. *Cod. de transactionibus*; non verò ut pro eo condemnationem ſuſtineat, *d. l.*2. *C.de accuſationibus.* Et licèt in cauſis civilibus cum ipſis ſervis agi non poſſit, aut eos facere judicio ſiſti, *l.*3. *ff. ne quis eum*, *l.quotiens* 13. *ff. ſi quis cautionibus*, *l. tutela* 7. *§.*2. *ff. de capite minutis*, *l.*3. *§.*8. *l.*5. *§.*2. *l.non diſtinguemus* 32. *§.ſi ſervus* 8. *ff. de receptis*, *l. cum ſervo*, *ff. de regulis juris*, ubi plura Petrus Faber, & Gothofredus; judicium tamen criminale plerumque cum ſervis dari poteſt, *l.hos accuſare* 12. *§. omnes*, *ff. de accuſationibus*, *l. penult. §. ult. ff. de noxalibus*; ne videlicet abjectæ conditionis hominibus delinquendi daretur occaſio, ſed pœna eos conſtringat, & ejus formidine retrahantur à noxa: ergo cùm ſervus in domini patrimonio ſit, ſi de capitali crimine accuſetur, per dominum ſuum, vel ipſius procuratorem defendi poteſt; & eodem modo, quo ſervi à dominis defenduntur, filii etiam familias à parentibus defendi valent. Hoc tamen jus defendendi ſervos, ac filios, non ita coactivum eſt, quod etiam nolentes valeant ad defenſionem compelli, aliquâ adversùs eos impoſitâ pœnâ; quin potiùs ita in illorum voluntate poſitum eſt, quod etſi eos defendere nolint,non magis ob id filius familias abſolutus à crimine à patria liberetur poteſtate, quàm ſervus à dominica.

Nec obſtat aliud augmentum ipſius difficultatis deductum *ex d. l. reos*, *C. de accuſationib.* pro cujus ſolutione varias diſtinctiones adduxerunt Cujacius *lib.*10. *obſervat.cap.*10. Pacius *cent.*2. *antinomia* 40. Duarenus *ad tit. de procurat*, *cap.*6. Donellus *lib.*18. *comment.cap.*11. Antonius Matthæus *de criminibus*, *ad tit. de accuſat. cap.*4. Quibus omiſſis dicendum eſt, quod licèt verum ſit, reum criminali judicio accuſatum non poſſe per procuratorem defendi; tamen ſi talis reus poſt litem conteſtatam, vel ut ait Papinianus *in l. inter* 10. *ff. de publicis judiciis*, cognitione ſuſcepta abfuerit, ejus abſentiæ cauſæ per procuratorem valent proponi, *l.penult. §.Prætor*, *ff. de furtis*, *l. abſens* 71. *ff. de procurat.* Paulus *lib.*5. *ſentent. tit.*16. *§. ne criminis*, *cap veritatis*, *de dolo & contumacia*, Donellus *lib.*18. *comment. cap.*10. Guazinus *defenſ.*12. *per totam*: quo caſu procedunt textus *in cap. veniens* 14. *de accuſat.* & *d. l. ſervus* 33. *§.publice* 2. in illis verbis: *In capitalibus judiciis defenſio datur*; ideſt, excuſator admittitur, qui abſentiæ cauſas referat, non autem rei abſentis innocentiam 10. DISSOLVITUR ALIA DIFFICULTAS.

ſententiam proponat: & *in d. l. reos*, ubi edocet Alexander, reos capitalium criminum, ideſt jam notatos capitali crimine, per procuratorem defendi, legem publicorum judiciorum permittere; vel ut dicitur *in d. l. penult. §. 1. ff. de publicis judiciis*, Senatuſconſultum: quod idem ſignificat; nam Senatuſconſulta ad leges fieri ſolebant: quare quod lege cautum fuit, Senatuſconſulto factum fuiſſe plerumque dicitur, *§. eadem, Inſtit. quibus ex cauſis, l. 1. ff. de officio Conſulis.* Dixi poſt litem conteſtatam ex lege, ſeu Senatuſconſulto reum abſentem excuſari poſſe; nam ante litis conteſtationem capitalis criminis accuſatus abſens per procuratorem defendi non poteſt, nec accuſari, ſeu condemnari, *l. abſentem 6. C. de accuſat. l. abſentem 5. ff. de pœnis, l. 1. ff. de requirendis reis, l. ſi maritus 15. ff. ad legem Jul. de adult.* ſed tantùm annotari in actis, ut requiratur, & ſui copiam faciat, *l. 1. §. 1. & 2. l. annus 15. ff. de requirendis reis, l. 1. §. præſcriptio 3. de jure fiſci, l. qui cum uno 5. §. rem, ff. de re milit.* ratione contumaciæ: & ſi per trinundinum, hoc eſt, tribus edictis vocatus non comparuerit, intra annum bona obſignantur, & obſignatione factâ, poſt annum fiſco addicuntur, ut probant Vulteius *diſcept. juris cap. 11.* Deſiderius Heraldus *lib. 1. de auctoritat. rei judic. cap. 11.* Nec huic ſolutioni obſtat textus *in l. miles 12. §. ea quæ, ff. ad legem Jul. de adult.* ubi Papinianus reſpondet, mulierem inter reas adulterii receptam, per procuratorem defendi non poſſe, licèt abſens ſit; igitur prædicta ſolutio ſuſtineri nequit. Nam dicendum eſt, prædictam doctrinam tantùm locum habere in delicto, quod meretur pœnam capitalem; at ubicumque abſens accuſatus capitali pœnâ damnari nequit, ſed tantùm uſque ad relegationem, defenſor, vel procurator ad excuſandum crimen, vel cauſas abſentiæ allegandas non admittitur, quia ceſſat mortis periculum, cujus ratione defenſor abſentis admittitur, *l. 1. §. & ſi, ff. an per alium cauſæ appellationis.* Unde apparet vera interpretatio textus *in d. §. ea quæ*; nam licèt aliquando crimen adulterii capitale eſſet, Livius *lib. 4.* Valerius Maximus *lib. 8. cap. 2.* Suetonius *in Iulio, cap. 2. & 48.* Tacitus *lib. 2. hiſtoria*; tamen ex lege Julia ab Auguſto lata pœna capitis ſtatuta non fuit niſi in milites, *l. miles 11. in principio, ff. ad legem Jul. de adult.* Suetonius *in Auguſt. cap. 43.* eorum enim mores honeſtiſſimos in publico patère decuit, *l. quædam 14. ff. de pœnis, cap. ſi gens, 56. diſt.* tantùm enim uſque ad pœnam relegationis contra adulteros procedi poterat, ut non obſcurè docetur *in l. ſi quis viduam 5. ff. de quæſtionibus, l. 4. ff. de teſtibus, l. Divus 8. ff. de divortiis, l. Claudius 13. ff. de his quæ ut indignis*, Divus Auguſtinus *lib. 3. de civitate Dei, cap. 5.* docet Cujacius *lib. 6. obſervat. cap. 11. & lib. 20. cap. 18.* quamvis poſtea pœna capitis ſtatuta eſſet, vel à Conſtantino & Conſtante *in l. 4. C. Theodoſ. quorum appellationes, l. 2. juncta l. 4. eod. C. de indulgentiis*, ut vult Cujacius *ubi ſuprà*; vel à Conſtantino, ut probari videtur *in l. quamvis, §. finali, C. ad legem Jul. de adult.* junctâ novellâ 134. *cap.* 10. ubi Juſtinianus hanc pœnam, ut ab Auguſto ſtatutam, refert, & notabimus *in cap. 2. de adulteriis.* Inde ergo *in d. §. ea quæ*, defenſor pro muliere abſente non admittitur, quia tunc temporis adulterii pœna capitalis non erat. Nec obſtat ultima difficultas; nam verum eſt accuſatorem in judicio populari non poſſe procuratorem conſtituere, reum verò poſſe defenſorem nominare: differentiæ ratio manifeſta eſt, quia quemcumque actor in procuratorem elegerit, ipſe etiam ſine mandato, ſuo nomine, tanquam unus ex populo propriam actionem habet: & generaliter certum eſt, eum procuratorem non rectè conſtitui, qui ſuo jure, & proprio nomine in eadem cauſa in judicio comparere poteſt; quæ ratio non militat in reo accuſato, unde ipſe poteſt procuratorem ad ſui defenſionem conſtituere, ut variis exemplis probat Vulteius *de judiciis lib. 2. c. 7. num. 563.*

Sed ſuprà traditæ aſſertioni primò obſtat textus *in cap. maritis 3. de adulteriis*, in illis verbis, *accuſare, & defendere*: ex quibus conſtat, maritum poſſe defendere uxorem ſuam criminaliter ab extraneo accuſatam de adulterio: igitur quia reus accuſatus in judicio, etiam per procuratorem defendi valet. Cui difficultati reſpondendum eſt, textum illum ſpecialiter procedere in marito, qui poteſt uxorem ſuam defendere in judicio, quia potiùs ut conſors litis, quàm ut procurator rem propriam defendere videtur, videlicet honorem proprium; unde cùm non ſit extranea perſona, ſed potiùs dominus, aut conſors litis, rectè aſſeritur uxorem propriam defendere poſſe. 11. Exponitur cap. maritis 3. de adulteriis.

Secundò adverſatur textus *in can. 5. Concilii Emeritenſis*, ubi cùm agatur de Preſbytero, ſeu Archipreſbytero ad Concilium ab Epiſcopo vocato, in calce ipſius canonis hæc leguntur verba: *Quemcumque ergo ex Preſbyteris dirigere elegerit, inſtructum per informationem dirigat, ut ratio poſcit, atque cum eo mandatarium ſuum juxta legis ordinem munitum: ut ſi à quolibet contra eundem Epiſcopum in Concilio fuerit ſuggeſtum, ab eo quem direxerit, qui petit, accipiat reſponſum, & juſtitia, quæ fuerit ordinata, nullam poſtmodum dilationem habeat.* Ex quibus expreſsè conſtat, poſſe reum accuſatum per procuratorem defendi: igitur non rectè aſſerimus, reum per procuratorem in judicio accuſatum non poſſe defendi. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, in eo canone non agi de cauſis criminalibus, ſed civilibus, & civiliter intentatis, in quibus Preſbyter ab Epiſcopo ad Concilium miſſus proprium Prælatum defendere poteſt; quod facere nequiret, ſi criminaliter accuſaretur. Nec tunc obſtat textus *in cap. 1. 5. quæſt. 3.* ubi deciditur, Epiſcopum de crimine accuſatum, in Concilio non comparentem, nec per ſe, nec per procuratorem, ſuſpendendum eſſe propter contumaciam: igitur quia ſive civiliter, ſive criminaliter Epiſcopus in Concilio accuſatus, poteſt per procuratorem ſe defendere. Quia reſpondendum eſt, in eo textu agi de procuratore deſtinando ab Epiſcopo, non ut ipſum defendat à cauſa criminali, ſed ad allegandas cauſas abſentiæ, vel exceptiones merita cauſæ principalis non reſpicientes; quo caſu procuratorem pro reo admitti, jam ſuprà probavi, & docet Mancius *de procuratoribus, ubi ſuprà, num. 167.* quo etiam modo procedit textus *in cap. dilecti 8. de dolo & contum.* ubi pro abſente accuſato admittitur procurator ad abſentiæ cauſas proponendas, non verò ad excuſandum crimen principale. 12. Explicatur Concilium Emeritenſe, can. 5.

Deinde ſuprà traditæ aſſertioni obſtat textus *in cap. ſtatutum 25. 2. quæſt. 4.* ubi ex Concilio Salegunſtadenſi refertur, quod ſi duo accuſati fuerint de adulterio, & ambo negaverint illud perpetraſſe, unuſque purgationi offeratur, & ex ea immunis evadat, alter quoque innocens credatur. Ex quo canone expreſsè conſtat, reum adulterii accuſatum, poſſe per alium ita defendi, ut innocens declaretur: igitur quia reus accuſatus per alium defendi poteſt. Cui difficultati varias aſſignat ſolutiones gloſſa in eo textu, verbo *Alter illorum.* Quibus omiſſis dicendum eſt, veram illius textus interpretationem provenire ex natura delicti adulterii; nam cùm crimen hoc admitti non poſſit niſi inter duos, ſi unus ex reis accuſatis innocentiam probaverit, 13. Intelligitur c. ſtatutum 2. q. 4.

neceſſariò

neceſſariò alter ab accuſatione abſolvendus eſt, non quia per alium defendatur, ſed quia per purgationem, quam ſuſcepit, cauſa accuſationis ceſſavit.

14. EXPONITUR L. NOSTRIS, C. DE ACCUSAT.

Etiam præſenti aſſertioni obſtat textus *in l. noſtris 8. C. de accuſat.* quæ eſt lex 2. *C. Theodoſ. de accuſat.* in illis verbis: *Noſtris & noſtrorum parentum conſtitutionibus comprehenſum eſt, eos qui accuſationes alienis nominibus præſumpſiſſent, delatorum numero eſſe ducendos.* In quibus apertè ſupponitur, accuſationem alieno nomine in judicio admitti: igitur quia per procuratorem poteſt quis alium accuſare. Pro cujus textus expoſitione ſciendum eſt, nonnunquam evenire, ut accuſatio alieno nomine proponatur, veluti cùm tutor pupilli ſui nomine accuſationem intendit, *l. tutorem 22. ff. de his quæ ut indignis*, *l. Pollà 2. C. eod. tit. l. adverſus. §. 1. ff. de inoffic. teſtamento*, *§. tutor*, *Inſtitut. eod. tit.* Illuſtrant Scipio Gentilis *in notis ad apolog. Apuleii, pagina 17.* Cujacius *in notis ad Pauli lib. 5. ſentent. tit. 12. §. 4.* Jacobus Gothofredus *in d. l. 2. C. Theodoſ. de calumn.* & *in l. 17. eod. C. de accuſationibus*, ubi exponunt legem 2. *C. qui accuſare*: ad quem caſum, & ſimiles referri debet textus *in d. l. noſtris*, ut in ejus commentario obſervavit Gothofredus. Etiam opponi poteſt præſenti aſſertioni textus *in cap. dilectorum 10. de teſtibus cogendis*; cujus veram interpretationem dabimus in ejus textus commentario, *cap. meminimus, de accuſat.* juncto Felino *ibi, n. 9. l. 39. §. ult. ff. hoc tit.* cum Vveſembech. *in parat. ad eundem tit. num. 5.*

CAPUT VI.

N. [a] *Archipresbytero, N. Decano, & N. Præcentori* [b] *Lugdun.*

Cum pro cauſa, quæ inter dilectos filios Falconem, & Gualterum [c] Cabilonen. Eccleſiæ Archidiaconos vertebatur, procuratores utriuſque partis ad noſtram præſentiam acceſſiſſent, nos eis dilectum filium noſtrum G. Sancti Adriani Diacon. Cardinalem conceſſimus auditorem, coram quo ipſius F. Archidiaconi [d] procurator propoſuit, quod cùm olim pro variis gravaminibus, quæ adverſarii ejus Cabilonenſi Eccleſiæ inferebant, ad Sedem Apoſtolicam acceſſiſſet, ad dilectos filios N. Abbatem S. Martini, N. Cantorem Eduen. & N. Archidiaconum Flaviniacen. litteras impetravit, ut dictum G. Archidiaconum canonicâ diſtrictione compellerent, ut ab Cabilonenſis Eccleſiæ, & hominum cujuſdam obedientiæ ejus, qui poteſtas Boiaci dicitur, moleſtatione ceſſaret, & de injuriis illatis ipſum eidem Eccleſiæ ſatisfactionem cogerent debitam exhibere. Cúmque judices ſecundùm mandatum Apoſtolicum vellent in cauſa procedere, pars adverſa, ut judicium declinaret, Sedem Apoſtolicam appellavit. Adjecit etiam, quod à bonæ memoriæ C. Papa prædeceſſore noſtro confirmationis litteras impetrarat ſuper quibuſdam inſtitutionibus ejuſdem Eccleſiæ de communi aſſenſu Capituli conſtitutis, ex quarum inobſervantia Eccleſia ipſa debito ſervitio fraudabatur. Licèt autem idem prædeceſſor noſter venerabili fratri noſtro N. Eduenſi Epiſcopo ad ejuſdem Archidiaconi poſtulationem mandaſſet, ut eas faceret obſervari; ipſe tamen ſemel ſolummodò Cabilonenſi Capitulo pro his ſervandis ſuas litteras deſtinavit, nec ſuper hoc ultrà proceſſit. Petebat itaque procurator ipſe pro Archidiacono memorato priorem cauſam committi, confirmari conſtitutiones prædictas, & ea ſibi reſtitui, quæ ad utilitatem ejuſdem Eccleſiæ coactus fuerat expendiſſe. Cæterùm procurator partis alterius ex adverſo reſpondit, quod cùm dictus F. Archidiaconus in Succentorem Cabilonenſis Eccleſiæ Diaconatus fungentem officio, in communi dormitorio manus injeciſſet temerè violentas, & eum traxiſſet verberando per clauſtrum, tu frater Archiepiſcope, eum ob violentam manuum injectionem, & violationem immunitatis Eccleſiæ feciſti excommunicatum publicè nuntiari. Ipſe verò ad Apoſt. Sedem accedens, confeſſus eſt, quod in clericum manus injecerat violentas: ſupprimens autem, quod immunitatem violaſſet Eccleſiæ, ſuper abſolutione ſua litteras impetravit; ſed nihilominus in excommunicatione remanſit, cùm alteram cauſarum, pro quibus excommunicatus fuerat, tacuiſſet. Unde ipſum nec in jure ſtare poſſe dicebat, nec procuratorem conſtituere; præſertim cùm is, cui cauſæ ſuæ procurationem commiſerat, ob exceſſum ſimilem eadem innodatus ſententia teneretur. Ea etiam carere viribus allegabat, quæ in excommunicatione poſitus à Sede Apoſt. impetrarat. Licèt autem per hoc dictus G. Archidiaconus ei non teneretur, niſi obtento priùs abſolutionis beneficio, reſpondere, nihilominus tamen ſe dictorum judicum conſpectui præſentarat, & per litteras venerabilis fratris N. Epiſcopi, & dilecti filii N. Decani ipſius Eccleſiæ oſtenderat, quod nec ipſe adversùs eandem Eccleſiam, nec Eccleſia adversùs eum haberet aliquam quæſtionem: & litteræ, quas adverſarius ejus obtinuerat, ab Apoſt. Sede impetratæ non fuerant de Capituli voluntate. Accedente igitur die altera, quæ ipſis fuerat aſſignata, cùm ſuper eo quæreretur à partibus, an iterum renitente Capitulo dictus F. Archidiaconus eſſet pro Cabilonen. Eccleſia contra eundem G. Archidiaconum admittendus, ipſe G. propter ſuſpicionem judicum ad Sedem Apoſt. appellavit. Ad ea

verò,

verò, quæ ſuper ſervandis conſuetudinibus Eccleſiæ propoſita fuerant, ſic reſpondit: quod cùm memoratus Epiſcopus dictis Decano & Capitulo mandaviſſet memoratas conſuetudines obſervari, reſponderunt ſe ipſas libentiùs ſervaturos, niſi paupertas Eccleſiæ impediret: adjicientes ut ſtatum Cabilon. Eccleſiæ per ſuas litteras Sedi Apoſtolicæ nuntiarent. Ex his igitur concludebat, nec expenſas, quas dictus F. Archidiaconus fecerat, ipſi debere reſtitui; cùm potiùs ut ab excommunicationis vinculo ſolveretur, ad Sed. Apoſt. acceſſiſſet: nec eum eſſe ſuper confirmandis Eccleſiæ conſuetudinibus audiendum, cujus non poterat litteras procurationis oſtendere; immò ipſe procurator eſſet à Capitulo inſtitutus: propter quod cum inſtantia poſtulabat ordinationem Eccleſiæ dictis Epiſcopo, & Decano committi: ita quod quidquid de majori, & ſaniori parte Capituli, tam ſuper inſtituendis Canonicis, quàm ſuper aliis ad ordinationem ejuſdem Eccleſiæ pertinentibus conſtituerent, non obſtante contradictione paucorum inviolabiliter ſervaretur, non obſtantibus litteris ſuper ſervandis prædictis conſuetudinibus ad dictum Eduen. Epiſcopum deſtinatis. Petebat etiam dictum F. Archidiaconum excommunicatum denuntiari, cùm nec ſatisfeciſſet paſſo injuriam, & de violatione immunitatis Eccleſiæ non feciſſet aliquam mentionem. Ex parte verò prædicti F. Archidiaconi taliter fuit ad objecta reſponſum, quod licèt ſuper violenta manuum injectione accuſatus fuiſſet, ei fuit Eccleſiæ ſolummodo introitus interdictus: ſed poſtmodùm ad Apoſt. Sedem accedens, ſine contradictione qualibet fuerat abſolutus. Nos igitur cauſam ipſam veſtro examini committentes, diſcretioni veſtræ per Apoſt. ſcripta mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit dictum F. Archidiaconum ob duplicem cauſam excommunicatum fuiſſe, & expreſſiſſe tantùm alteram in litteris, quas ſuper abſolutione ſua ab Apoſt. Sede obtinuit, ipſum tanquam excommunicatum ſatisfacere Eccleſiæ ſuæ de altera, monitione præmiſsâ, per cenſuram eccleſiaſticam, appellatione remotâ cogatis. Prædictas verò conſtitutiones, ſi eas de aſſenſu Capituli majoris, & ſanioris partis inveneritis eſſe factas, & poſſibilitas Eccleſiæ patitur, faciatis inviolabiliter obſervari. In aliis ordinationem Eccleſiæ prædictis Epiſcopo, & Decano authoritate Apoſtolica committatis: ita ut quæ cum majori parte Capituli, tam ſuper Canonicis inſtituendis, quàm ſuper aliis canonicè duxerint ſtatuenda, non obſtante contradictione, vel appellatione paucorum, obtineat firmitatem. Expenſas verò antedicto Archidiacono reſtitui faciatis, ſi legitimè probare potuerit, ſe de Capituli mandato ſuſcepiſſe prædicta negotia promovenda, & propter hoc ad Sedem Apoſtolicam acceſſiſſe. Nullis litteris, &c. præter aſſenſum partium, &c. Quod ſi non omnes, &c. tu frater Archiepiſcope cum eorum altero, &c. Datum, & cætera.

NOTÆ.

1. a *Archipresbytero.*] De dignitatibus Archipreſbyteri, Decani, & Præcentoris egi *cap. 2. cap. ad aures, de reſcript. cap. 1. de offic. Archipresbyteri.*

b *Lugdunenſi.*] In quarta collectione, *ſub hoc tit. cap. 1.* & in hac ſexta tantùm legitur, *idem.* Ex epiſtolis verò ipſius Pontificis editis à Guillelmo Sirleto *pag. 149.* reſtituo litteram hujus textus. De Eccleſia Lugdun. jam nonnulla adduxi *in c. fin. hoc tit.*

c *Cabilonenſi.*] De Cabilonenſi diœceſi nonnulla adduxi *in cap. penult. de conſtit.*

d *Procurator G.*] Verba quæ ſequuntur, extant *in cap. cùm pro cauſa, de ſent. excom.*

COMMENTARIUM.

2. CONCLUSIO TRADITUR, ET PROBATUR.

EX præſenti textu, prout à Raymundo tranſcribitur, ſequens communiter deducitur aſſertio: *Qui de mandato domini cauſam procuravit, ab eo repetit expenſas in lite factas.* Probant eam textus *in l. hæredem 14. l. ſi mandatum 15. l. idemque, §. idem, l. ab eo, l. inter 26. §. fin. l. ſi quis 27. §. impendia, l. qui mutuam 56. §. fin. ff. mandati, l. ſi quis 31. l. actoris, l. qui proprio 46. §. item 5. ff. de procur. l. ſi ſervus 61. §. quod verò, verſ. juſtiſſimè, ff. de furt. l. 1. l. etiam 4. l. procuratorem 12. l. ſi quis contra 20. §. fin. l. ſalarium, C. mandati, l. ſi quis mandato, l. ſed an ultrò, ff. de negot. geſt. l. ſumptus 53. ff. de pact. cap. quicumque 12. quæſt. 4. cap. quod quibuſdam, de fidejuſſ. cap. 1. de depoſito.* Conſonat lex 25. *tit. 5. partis 3.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa in præſenti, P. Gregor. *lib. 27 ſyntagm. cap. 5. circa fin. & lib. 3. partis. tit. 18. cap. 8.* Pichard. *in §. 1. Inſtit. de his per quos, n. 1.* Faber *in ration. ad d. §. impendia,* Donel. *lib. 5. comment. cap. 13.* Vveſembec. *ad tit. de procur. n. 8.* Cujac. *in l. 1. & 4. C. mandati,* Bober *tom. 1. tit. de mandat. in fin.* Genuenſis *practicab. q. 579.* Mancius *de procurat. num. 350.* Alteſſerra *in hoc textu.*

Hæc tamen aſſertio ita illuſtrata difficilis valde redditur ſequentibus juris conſiderationibus. Prima ex eo naſcitur, nam ex natura mandati provenit, ut ſit gratuitum, nec in eo ulla merces interveniat, *l. 1. §. ult. l. ſi remunerandi 6. in princip. & §. 6. & 7. l. ſalarium 7. l. idem 10. §. ſi ex fundo, & §. idem Labeo, l. ſi verò 12. §. inde, l. ex mandato 20. cum ſequenti, ff. mandati:* ſed ſi procuratori ſolvantur expenſæ pro ſuſcepto mandato exequendo factæ, non eſt gratuitum mandatum: igitur repugnat naturæ mandati, ut expenſæ laboris, & miniſterii illi ſolvantur. Augetur hæc conſideratio ex eo, quia etſi procurator aliquando poſſet expenſas repetere, maximè cùm negotium bene geſſit, & effectum habuit, *l. ſed an ultrò 10. §. 1. ff. de negotiis geſtis, l. 5. §. quid tamen, ff. judicatum ſolvi:* igitur indiſtinctè verum non eſt, procuratorem expenſas repetere poſſe. Secunda difficultas militat adverſùs noſtrum Innocentium, dum diſtinguit in eo caſu, quo Archidiaconus impetravit reſcriptum ad confirmationem ſtatutorum ipſius Eccleſiæ, utrum mandatum habuiſſet, vel non; cùm certum ſit, reſcriptum impetrari non poſſe abſque 3. TRADITUR RATIO DUBITANDI.

mandato ſpeciali domini, *cap. nonnulli 27. §. ult. cap. ex parte 33. de reſcriptis*: igitur ſi in præſenti caſu Archidiaconus impetravit reſcriptum, ſupponi debet mandatum præceſſiſſe, & quidem ſpeciale.

4. **De directa mandati actione.**

Sed ut Innocentii mentem, ejuſque deciſivam rationem comprehendamus, ſciendum eſt, ex mandati contractu ritè legitimeque celebrato, duplicem obligationem, duplicemque actionem naſci, directam videlicet, & contrariam: directa competit mandanti adversùs mandatarium, ſeu procuratorem; contraria verò ipſi procuratori, ſeu mandatario, *l. ſi cer 42. §. 2. ff. hoc tit.* per actionem directam tenetur mandatarius, ſeu procurator primò ad mandatum ſuſceptum legitimè exequendum, *l. ſi procuratorem 8. § ſed ſi de lite, l. ſi mandavero 22. § finali, l. ſi quis 27. §. qui mandatum, ff. mandati*, & ut illud exequatur juxta fines, & formam mandati, *l. diligenter 5. l. poteſt 41. l. ſi quis 46 ff. mandati, l. procuratorem 11. cum l. ſequenti, C. eod. tit.* & juxta bonam fidem, ne dolum, culpamve etiam leviſſimam admittat, *l. à procuratore 11. l. in re mandata 21. C. mandati.* Cujacius, Petrus Faber, & Jacob. Gothof. *in l. contractus 23. ff. de R. I.* Secundò tenetur reddere rationes eorum, quæ geſſit, & quæ inde conſequutus eſt, ſive juſtè, ſive per injuriam judicis; id enim omne reddere debet, *l. qui proprio 46. l. procurator, ff. hoc tit. l. ſi procuratorem 8. ff. mandati*, etiam fructus & uſuras, *l. idemque 10. §. ſi ex fundo, & §. idem Labeo 9. ff. mandati* etiam tenetur cedere actiones mandatori, maximè ſi ſolvendo non ſit, *d. l. ſi procuratorem, l. ſi liber homo, l. qui mandatum 43. ff. mandati, l. poſſeſſio 49. §. ult. ff. de adquirenda poſſeſſ.* alia proſequitur Boerius *d. tom. 1. claſſ. 2. diſput. 6.*

5. **De actione contraria mandati.**

Per actionem mandati contrariam nonnulla etiam conſequitur mandatarius, ſeu procurator: Primò pecuniam, etiam ante exequutionem mandati, ſi neceſſaria ſit ad ejus implementum, *l. ſi vero 12 § finali, ff. mandati*: deinde ut impenſas factas in exequutione mandati recuperet, *l. ſi quis 27. § impendia, l. qui mutuam 56. § ult. l. Papinianus ff. mandati.* Similiterque, ut dominus ſolvat omne id, quod per mandatum amiſit, eumque liberet ab obligatione, in quam occatione mandati incidit, *l. ſi mandatum 45. in principio, & §. quotiens, ff. mandati*; & ſi nolit dominus in ſe ſuſcipere obligationem, condemnabitur in quantum intereſt mandatarii, *l. ſi quis alios 13. in principio, ff. de re judic. l. ſtipulatione 72. verſ. Celſus, ff. de V. O.* etiam habet actionem procurator adversùs dominum, ſi non mandati, extra ordinem ad ſalarium conſtitutum exigendum, *l. ſalarium 7. l. qui mutuum 56. §. finali, ff. mandati, l. ſalarium, C. eodem.* Quæ omnia mandatarius conſequi poteſt etiam retentione rerum, *l. quæ omnia 25. cum ſequenti, ff. de procurat. l. ſi non area 33. in fine, ff. de condict. indeb. l. Paulus 14. ff. de doli mali except.*

6. **Traditur ratio decidendi.**

Quibus ita animadverſis apparet jam vera decidendi ratio præſentis textus; nam bona fides contractus mandati exigit, ut procurator damno non afficiatur, *l. ſi vero 12. §. ſi mihi, l. ſi quis 16. l. ſi mandavero 22 §. interdum, ff. mandati*; quia officium ſuum nemini debet eſſe damnoſum, *l. ſed & ſi 7. ff. quemadmodum teſtamenta, l. ſi ſervus, ff. de furtis*; qui enim procuratori ſuo juſſit negotia ſua gerere, aut reſcriptum impetrare, tacitè permiſit impenſas in ipſo negotio factas ſolvere, *l. ex mandato, in principio, ff. mandati.* Unde cùm non fraudentur qui conſentiunt, *l. nemo videtur, ff. de R. I.* rectè Pontifex in præſenti decrevit Archidiaconum virtute mandati procuratorii poſſe impenſas repetere, & uſuras pecuniæ impenſæ, *l. 1 C. mandati*; & omnia, quæ bona fide erogavit, *d. l. ſi mandavero, § impendia, l. ſi mandaſſem 23. l. ex mandato 20. ff. mandati, l. ſi ſervus 61. §. quos verò, ff. de furtis.* Hæc autem procedunt ſi mandatum interceſſit, ſi verò merces conſtituta ſit procuratori, tunc actio locati datur, *l. 1. in fine, ff. mandati.* Si nec merces conſtituta fuerit, nec gratis procurator negotium gerat, ſed tantum accepturus quantum poſtea convenerit, datur actio præſcriptis verbis, argumento textus *in l. ſi tibi 22. ff. præſcript. verbis.*

7. **Diſſolvuntur difficultates.**

Nec obſtant difficultates ſuprà expenſæ. Non prima, verum enim eſt, mandatum ex ſua natura gratuitum eſſe debere, quia ſi merces interveniat, tranſit in aliud genus contractus, locationis videlicet, vel contractus innominati: ſed ſicut naturæ mandati non repugnat ſalarii conſtitutio à mandante facta, nec honorarium remunerandi gratiâ promiſſum, *l. ſalarium, l. ſi remuner. ff. mand.* ita non repugnat, imò magnoperè bonæ fidei congruit, ut impenſæ factæ in mandati executione procuratori præſtentur. Nec obſtat augmentum ipſius difficultatis; nam magnum diſcrimen verſatur inter procuratores qui mandato domini negotia gerunt, & inter eos, qui ultrò ſe offerunt adminiſtrationi abſque ullo mandato. Primi, ſive res benè, aut malè ceſſerit, dum tamen ſine culpa, habent actionem mandati contrariam ad expenſas factas in executione mandati; illi verò, qui negotiationi ſe obtulerunt, ita demùm actionem mandati habent, ſi res bene ceſſit, quia ſibi imputare debent, cur ultrò adminiſtrationi alieni patrimonii ſe immiſcuerint, *d. l. ſed an ultrò 10. §. 1. ff. de negotiis geſtis*; quæ ratio non militat in procuratore, qui ſe immiſcuit alieno negotio virtute mandati, ut docent repetentes *in præſenti.* Donellus *in l. etiam 4. C. mandati*, Faber *in l. qui mutuam 56. §. ultimo, ff. mandati.* Nec ſecunda difficultas obſtat; doctrina enim in ea tradita procedit in reſcripto juſtitiæ impetrando; quod abſque ſpeciali mandato impetrari nequit, ex diſpoſitione Concilii Later. *in cap. nonnulli 27. §. ultimo, de reſcriptis.* At reſcriptum gratiæ abſque ullo mandato impetrari valet, de quo accipiendus eſt præſens textus, in cujus ſpecie impetraverat Archidiaconus reſcriptum confirmatorium ſtatutorum ipſius Eccleſiæ; quæ impetratio duplici ex cauſa ſuſtineri poterat. Prima, quia litteræ ipſæ gratiam continebant: ſecunda, quia perſona ipſius Capituli eas impetraverat.

8. **Exponitur l. unica, §. 5. C. de rei uxor. actione.**

Adhuc ſuperiori aſſertioni obſtat textus *in l. unica, §. ſi ob impenſas, C. de rei uxoriæ actione*, ubi Juſtinianus in illis verbis: *Si quidem mulieris voluntas intercedat, mandati actionem à noſtra auctoritate marito contra uxorem indulgeri*; ſtatuit ſpeciali beneficio ſe concedere actionem mandati contrariam illi, qui mandato impenſas fecit: igitur quia jure communi actio mandati contraria non competit ad recuperandas impenſas in executione mandati factas. Pro cujus difficultatis ſolutione ſciendum eſt, in eo textu agi de impenſis in rebus dotalibus factis; quæ ſi neceſſariæ ſint, ipſo jure minuunt dotem, & maritus earum retentionem habet, *l. 2. l. quod dicitur 5. l. penult. ff. de impenſis, l. dotes 61. ff. de ritu nuptiarum.* Barboſa *in rubrica ff. ſolut. matrim.* Corraſius *in d. l. quod dicitur*, Cujacius *lib. 23. obſerv. cap. 12.* Pichardus *in §. fuerat, num. 13. Inſtit. de actionibus.* Don Nicolaus de Caſtro *in l. 2. C. de fundo dotali, num. 13.* Roman Valeron *lib. unico animadv. cap. 10. & 11.* quod Juſtinianus immutavit ſtatuens, ut ob impenſas à marito factas retentio illi non daretur; ſed ſi mandato uxoris factæ ſint, actio mandati marito competat; ſi abſque mandato, actio negotiorum geſtorum: non ergo in eo textu agitur de procuratore, qui regulariter actionem mandati contrariam habet ad recuperandas impenſas, ex præſenti textu, & ſuprà traditis.

CAPUT

Digitized by Google

CAPUT VII.

Idem *Scholaribus* a *Pariſienſ.*

QUia in cauſis, quæ contra vos, & pro vobis moventur, interdum veſt ra Univerſitas ad agendum, & reſpondendum quotidie intereſſe non poteſt, poſtulaſtis à nobis, ut procuratorem inſtituere ſuper hoc vobis de noſtra permiſſione liceret. Licèt igitur de jure communi hoc facere valeatis, quia tamen hoc petiiſtis à nobis devotioni veſtræ ſpecialiter indulgeri, inſtituendi procuratorem ſuper his, *b* auctoritate præſentium vobis concedimus facultatem.

NOTÆ.

1. a PArisienſibus.] Ita etiam legitur in quarta collectione, *ſub hoc tit. cap.*1. de hac percelebri Academia Pariſienſi egi *in cap. ex litteris, de conſtit.*

2. b *Auctoritate præſentium.*] Sed ad quid hæc ſpecialis conceſſio? cùm jure communi attento quælibet communitas poſſit procuratorem conſtituere, *cap. unico*, junctis ibi adductis, *de ſyndico*; præcipuè cùm privilegium ſuâ naturâ exigat, ut aliquid ſpeciale per illud concedatur, ut probat P. Suarez *de legibus lib.*8. *cap.*1. Cui difficultati communiter reſpondetur, Innocentium III. in præſenti conceſſiſſe facultatem conſtituendi procuratorem jure communi Scholaribus Pariſienſibus competentem, ad tollendum, ſi quod erat, dubium circa ipſos, ut in aliis caſibus plerumque à Romano Pontifice factum legimus *in cap. & ſi Chriſtus, de jurejur.* & aliis congeſtis à Navarro *in tract. de oratione, cap.* 3. *num.*31. Emman. Rodriguez *tomo* 1. *quæſtion. regul. quæſt.*7. *art.*1. Suario *d. lib.*8. *de legibus, cap.*1. Sed pro hujus difficultatis vera ſolutione, ſciendum eſt, olim apud Francos non licuiſſe citra Principis reſcriptum per procuratorem in judicio experiri, ut conſtat ex Marculfo *lib.*1. *form.*21. ubi notavit Bignonius. Unde cùm Schola Pariſienſis, ſicut aliæ Academiæ, juris potiùs eccleſiaſtici, quàm ſæcularis credatur, ut de exemptione hujus Academiæ agens refert Rogerus Hoveden. *in Joanne*; non mirum, quod Scholares Pariſienſes facultatem conſtituendi procuratorem in judicio à Romano Pontifice, tanquam ab eorum legitimo ſuperiore impetraſſent: docuerunt Bignonius *ubi ſuprà*, Mich. Rouſſel. *lib.*6. *hiſtoria Pontificia, cap. fin. num.*10.

CAPUT VIII.

Honorius III. *Epiſcopo* a *Egitanen.*

AUditis, & intellectis quæ de fratris Joannis Colobrien. & Bartholomæi Egitan. Canonicorum, necnon & Decani *b* Civit. ſuorumque conjudicum delegatorum noſtrorum proceſſibus in cauſa, quæ inter te, & ven. fratrem noſtrum Colobrien. Epiſcopum, ſuper limitatione diœceſum, ac rebus aliis vertitur, à procuratoribus partium fuere propoſita coram nobis, *c* proceſſus ipſorum, & quæcumque ſequuta ſunt ex eis, vel ob eos, nos noveris de conſ. f. n. irrita judicaſſe, non obſtantibus litteris, quas de revocatione mandati procuratori ſuo prædictus *d* Colobrien. Epiſcopus deſtinavit, cùm antequam ad illum hujuſmodi litteræ pervenirent, fuiſſet ſuper eiſdem proceſſibus hinc inde concluſum. Cæterùm memoratum Colobrien. Epiſcopum, qui procuraverat totum negotium ad examen Sedis Ap. advocari, & poſtmodùm mandatum factum procuratori non ſine noſtro contemptu, & tuo diſpendio revocavit, condemnandum tibi duximus in expenſis, quas feciſti à tempore, quo ad procuratorem Colobrien. Epiſcopi revocatoriæ litteræ pervenerunt, & facies etiam uſquequò idem Coëpiſcopus Colobrien. per ſe, vel procuratorem idoneum ſe noſtro conſpectui præſentabit, in principali negotio & contingentibus ipſum legitimè proceſſurus. Ne igitur ſuper his poſſit aliquatenus dubitari, has litteras duximus concedendas.

NOTÆ.

1. a EGitan.] Ita etiam legitur in quinta collectione, *ſub hoc tit. cap.*1. ſed legendum eſt *Igeritanienſi*, & etiam *Igeritanus Epiſcopus*, non *Egitanus*, ut perperam legitur *in cap. cùm cauſa* 13. *de probat.* Igetita enim erat olim civitas Luſitaniæ, ut conſtat ex Concilio Emeritenſi, *can.* 8. & ex veteri inſcriptione, quæ reperitur in ponte Alcantaræ, & eam refert Nonius *in ſua Hiſpania, cap.*39. nunc obſcurus vicus dictus *Idaña la Vieja*, Epiſcopali Cathedrâ tranſlata in civitatem Guardiæ, ut referunt Vaſcus *in chron. cap.*20. Loayſas *in notis ad Concilium Lucenſe*, Cironius *in præſenti.*

b *Civitatenſis.*] Hujus Eccleſiæ mentio non reperitur apud antiquos Hiſpaniæ ſcriptores, quia conſtructa, & erecta fuit à Ferdinando Rege Legionenſi anno 1169. Eſt ſuffraganea Archiepiſcopi Compoſtellani, & ejus mentio extat *in cap.*2. *de majorit. & obed. in* 5. *compil.* 2.

c *Proceſſus.*] Non improbabiliter credo, in præſenti textu agi de lite mota inter Epiſcopos Igeritanum, & Colobrienſem ſuper finibus utriuſque diœceſis: cujus mentio extat *in d. cap. cauſam, de probat.* & apud Innocentium III. *lib.*4. *regeſt.*16. *epiſt.*1. 3.

epiſt. 1. in hæc verba : [Venerabilis frater noſter Colimbrien. Epiſcopus in noſtra propoſuit præſentia conſtitutus, quod cùm olim Aurien. Epiſcopo, & ſuis conjudicibus noſtris dederimus litteris in mandatis, ut univerſa, in quorum poſſeſſionem per Caurien. & Civitaten. Epiſcopos Venerabilis F. N. Egitan. Epiſcopus fuerat adverſùs eundem Colimbrien. inductus, vel eorum occaſione auctoritate propriâ occuparat, ipſi Colimbrien. cum fructibus medii temporis reſtitui facientes, ſupplerent ſi quid per ipſius Egitanien. malitiam defuiſſe conſtaret executioni ſententiæ pro eodem Colimbrien. contra Egitanien. eundem arbitrali examinatione ſuper reſtitutione fructuum promulgatæ, ad limitationem Epiſcopatuum quàm citò poſſent, ſub omni diligentia proceſſuri : prædictus Aurien. & ſui conjudices ſuper reſtitutione facienda vices ſuas Abbati de Sertia, & ſuis conſociis commiſerunt, limitationem Epiſcopatuum ſibi ſpecialiter reſervantes. Poſſeſſionibus itaque per eundem Abbatem, & ſuos collegas Colimbrien. Eccleſiæ reſtitutis, iidem judices dictum Egitanien. niſi fructus omnes medii temporis ad plenum reſtitueret infra terminum ad hoc ei præfixum, excommunicationis vinculo innodarunt, contradictores cenſurâ ſimili percellentes. Tranſacto verò termino, infra quem Egitanien. Epiſcopus eidem debuerat parêre ſententiæ, ipſius contumaciâ exigente, prolata priùs ſub conditione ſententia fuit, & poſtmodùm ſimpliciter & præcisè innovata. Partibus ſanè à delegatis noſtris prædictis interim convocatis, procurator Colimbrien. Eccleſiæ, & pars altera ad hoc ad ultimum convenerunt, ut idem Colimbrien. in poſſeſſione, quam per memoratum Abbatem, & ſuos collegas fuerat aſſequutus, non obſtante modo proceſſus, videlicet ſive juſtè, ſive injuſtè proceſſerint, tunc pacificè permaneret. Si tamen ea reſtituta fuiſſent, quæ ſecundùm mandatum Apoſtolicum reſtitui debuerant, hinc inde ſubtractione, vel ſuppletione nihilominus faciendâ, ſi fuiſſet ad aliquid quoad poſſeſſiones plus, vel minus debito reſtitutum. Pro reſtitutione verò fructuum idem Egitanien. obligavit ablantes, hoc tamen adhibito, quod ſi cautio illa ſufficiens videretur, ſecundùm delegatorum ipſorum caveret arbitrium per pignoratitiam, vel fidejuſſoriam cautionem. Præfixo quoque termino, quo ſe partes eorundem judicum conſpectui præſentarent, propter diſcordiam, quæ inter chariſſimos filios noſtros in Chriſto Portugalen. & Legionen. Reges excreverat, idem Colimbrien. quod nec per ſe, nec per procuratorem idoneum apud Auriam poterat proficiſci, per quendam nuntium ferè nudum judicibus intimavit. Ipſi verò eundem Colimbrien. in mille, ac ſexcentis ſolidis monetæ Legionen. expenſarum nomine condemnarunt, & aliàs procedentes minùs legitimè contra ipſum, Epiſcopatus non ſine Colimbrien. Eccleſiæ præjudicio, poſt appellationem legitimam limitarunt. Quapropter idem poſtulabat inſtanter, proceſſum judicum eorundem, tam ſuper expenſis, quàm limitibus irritari. Nos autem conſiderantes utrique partium expedire, ut non ſecundùm rigorem juſtitiæ, ſed ſecundùm æquitatis providentiam in iſto negotio procedatur : diſcretioni veſtræ per Apoſt. ſcripta præcipiendo mandamus, quatenus apud vos poſſeſſionibus ſequeſtratis, Egitanien. Epiſcopum, ut Colimbrienſi fructus juxta formam alterius noſtri mandati reſtituat, vel de reſtitutione facienda ſufficientem præſtet, & idoneam cautionem, monitione præmiſsâ, diſtrictione quâ convenit, appellatione poſtpoſitâ compellatis : & ſic auditis, & intellectis, quæ partes hinc inde duxerint proponenda, ſi vobis conſtiterit, quod Aurien. Epiſcopus, & ſui conjudices providè diœceſes prædictorum Epiſcopatuum limitarunt, faciatis eas auctoritate noſtra ſecundùm illum modum manere perpetuò limitatas. Alioquin tam per teſtes, inſtrumenta, & famam, quàm antiquas diviſiones, & quæcumque alia adminicula, inquiſitâ, & cognitâ veritate pleniùs, ipſos Epiſcopatus, ſolum Deum habentes præ oculis, limitetis, facientes quod decreveritis per cenſuram eccleſiaſticam firmiter obſervari. Cæterùm ſi prænominatus Colimbrien. de legitimo impedimento docuerit, propter quod Aurien. Epiſcopi, & conjudicum ejus conſpectui ſe nequiverit præſentare ; vos eum abſolvatis à pœna, quâ propter contumaciam extitit per illos condemnatus. Alioquin ipſum in legitimis, & moderatis expenſis, quas pars altera fecit in cauſa, ex quo idem Colimbrien. cœpit laborare contumaciâ, condemnetis. Proviſo prudenter, ut Colimbrien. Epiſcopum ſuper poſſeſſionibus Läicalibus, quas in Conilian. & in ejus terminis legitimè acquiſivit, non patiamini ab aliquo indebitè moleſtari. Quod ſi non omnes, &c. duo veſtiûm, &c. Vos denique fratres Epiſcopi ſuper vobis ipſis, &c. datum Laterani 6. Kal. Martii, Pont. N. anno ſextodecimo.]

d *Colobrienſis.*] Aliqui exiſtimant, Colubrien- 4.
ſem Eccleſiam hanc eſſe in urbe Conimbricenſi, ſed falluntur ; nam in Concilio Toletano 8. reperiuntur ſubſcriptiones Colubrienſis Epiſcopi, & etiam Conimbricenſis Præſulis : quare exiſtimo cum Reſendio *in antiquit. Luſitaniæ*, & Vaſeo *d. cap.* 20. *pag.* 47. Colubriam eſſe civitatem, quæ hodie in Luſitania Condexa vetus dicitur, tantùm habens antiquitatis veſtigia. Ejus Eccleſiæ mentio fit *in d. cap. cauſam* 8. & *in cap. finali, de exceſſibus Prælat.*

CAPVT IX.

Idem *M. & R. Canonicis* a *Mutin.*

PEtitio veſtra nobis exhibita continebat, quod quum ven. f. n. Mutin. *b* Epiſcopus in *c* Livoniam profecturus, vos vicarios ſuos, & procuratores conſtituerit generales, vobis volentibus agere contra detentores bonorum Epiſcopi Mutin. vel contra illum agentibus reſpondere, frequenter opponitur, quod id facere non poteſtis, pro eo quod in inſtrumento vicariæ, ſeu procurationis hujuſmodi non exprimitur, quod Epiſcopus ipſe conſtituerit vos *d* ſyndicos, & actores. Quare humiliter poſtulaſtis, ut cùm per exceptiones hujuſmodi frequenter impediatur utilitas Epiſcopi ſupradicti, ſuper hoc providere ſalubriter dignaremur. Nos igitur ex tenore ipſius inſtrumenti cognoſcentes,

cognoſcentes, quod intentio fuit ipſius Epiſcopi dare vobis agendi, & reſpondendi pro ipſo Epiſcopo liberam poteſtatem, exceptionem hujuſmodi penitus reprobamus.

N O T Æ.

1. a *MUtin.*] Ita etiam legitur in quinta collectione Honorii III. edita à Cironio, *ſub hoc tit. cap. finali.* Mutina civitas, vulgò *Modena* dicta, Romanorum colonia fuit. Livius *lib.* 39. ibi: *Eodem anno Mutina, & Parma colonia Romanorum civium ſunt deducta.* Cicero Philippica 5. ibi: *Circumſedit Mutinam firmiſſimam, & ſplendidiſſimam Populi Romani coloniam.* Illius meminerunt Suetonius, Paterculus, & Plutarchus relati ab Vghellio *tomo* 2. *Italia ſacra.* Jam in tertio Eccleſiæ ſæculo Eccleſia Cathedrali decorata fuit, quæ primùm paruit Eccleſiæ Mediolanenſi, poſtea Ravennatenſi, ac demùm à Gregorio XIII. Bononienſi Archipræſuli ut ſuffraganea Eccleſia ipſi aſſignata fuit.

2. b *Epiſcopus.*] Guillelmus videlicet, qui Mutinenſis Epiſcopus creatus fuit anno 1222. poſtea ab Innocentio IV. Cardinalis Sabinenſis renunciatus, ut refert Vghellius *ubi ſuprà, num.* 36.

c *Livoniam.*] Livonia regio eſt Septentrionalis, prope mare Balticum, cujus incolæ fidem catholicam amplexi fuerunt temporibus Innocentii III. ut refert Spondanus *in continuat. Baronii, anno* 1199. *num.* 9. & notavi *in cap. Deus, de vita, & honeſt. cleric.* Sed cùm adhuc in illis partibus idololatria maneret, ut eam evelleret, miſſus fuit ab Honorio III. Guillelmus Mutinenſis Epiſcopus, qui magnos fructus inde Eccleſiæ attulit, ut referunt Vghellius *ubi ſuprà*, & Cironius *in præſenti*: cujus abſentiæ causâ Vicarios, & procuratores ſuos deſignavit Canonicos Eccleſiæ Mutinenſis, ut in hoc textu refertur. 3.

d *Syndicos & actores.*] Pro hujus textus interpretatione videnda ſunt quæ adducemus *in cap. unico, de ſyndico.*

C A P V T X.

Gregorius IX. *Nobili viro Vbaldo Civi S.*

ACcedens ad Apoſt. Sed. *Et infrà*: Mandamus quatenus D. nobilem mulierem, quæ ſub tua poteſtate tenetur, plenæ reſtituas libertati, faciens ipſam ad caſtrum de Maſſa a Lucanæ diœceſis securè perduci, ut exiſtens ibidem libera b procuratorem c liberè ordinare valeat, qui ſuam coram nobis juſtitiam proſequatur. Tu ergo ſuper ſponſalibus, quæ inter natam tuam, & filium ejuſdem nobilis contracta proponuntur, procuratorem ad præſentiam noſtram mittas, qui ad agendum, & reſpondendum plenam habeat poteſtatem.

N O T Æ.

a *LUcanæ.*] De Lucanenſi diœceſi nonnulla adduxi *in cap. cùm cauſam, de electione.*

1. b *Procuratorem liberè.*] Nam cauſas matrimoniales per procuratorem tractari poſſe, certum eſt, *cap. ex parte* 14. *de reſtit. ſpol.* ſicut & cauſas divortii, cùm criminaliter ad illud non agitur, ut probavi *in cap. tua, hoc tit.*

2. c *Liberè.*] Ex hoc textu communiter deducitur, in cauſis matrimonialibus procuratoris conſtitutionem metu cadente in conſtantem virum factam nullam eſſe ipſo jure, ut poſt ordinarios in præſenti docent Sanchez *de matrim. lib.* 4. *diſput.* 22. pluribus relatis Baſilius *eodem tract.* ſed abſolutè textum hunc procedere in qualibet procuratoris conſtitutione propter mandati naturam, docet Cabreros de Avendaño *de metu lib.* 2. *cap.* 26. *num.* 55. quam ſententiam examinabimus, & præſentem textum exponemus infrà *in titulo de his quæ vi.*

C A P U T XI.

Idem a *Cantuarienſi Archiepiſcopo.*

DIlectus filius Magiſter L. Rector Eccleſiæ de Auna, tranſmiſſâ nobis petitione monſtravit, quod cùm R. Presbyter contra ipſum b causâ ſtudii Bononiæ commorantem ſuper eadem Eccleſia ad judices noſtras litteras impetraſſet, earum auctoritate à judicibus ipſis, eodem Rectore citato, procurator ipſius generalis ad omnia ejus tractanda negotia, pro eo, quod competentem terminum, intra quem Rectorem ipſum conſuleret, utrum deberet contendere, vel cedere quæſtioni, ſibi concedere denegabant, pro eodem noſtram audientiam appellavit.

N O T Æ.

1. a *CAntuarienſi.*] Richardo Magno videlicet, qui antea fuerat Linconienſis Eccleſiæ Cancellarius, de quo Haſpergelus *ſæculo* 13. *cap.* 6. ita ſcribit: *Richardum Linconienſis Eccleſia Cancellarium, quem legati Regis ob ſingularem doctrinam ac pietatem magnis laudibus extulere, Gregorius Pontifex Cantuarienſi Eccleſia ex ſua auctoritatis magnitudine præfecit.* Plura de eo congeſſit Richard. Smitheus *in ſerie Archiepiſcoporum Cantuar. c.* 12. & de Eccleſia Cantuar. jam nonnulla notavi *in cap.* 2. *de reſcriptis.*

b *Cauſa ſtudii Bononiæ.*] Academia Bononienſis valde celebris, ac illuſtris eſt, jam à temporibus Theodoſii Majoris amplis privilegiis illuſtrata, & ab Invictiſſimo Carolo V. magnis gratiis ornata, ut referunt debitis laudibus eam extollentes gloſſa *in proœmio hujus libri Decretalium*, Midendorpius de 2.

Digitized by Google

de academiis, *fol.* 13. Ughellius *tomo* 2. *Ital. ſac. in Eccleſia Bononienſi*, P. Mendo *lib.* 1. *de jure academ. queſt.* 2. *num.* 16. ad eam occaſione ſtudiorum profectus fuit Rector Eccleſiæ in præſenti caſu cum licentia proprii Prælati, quod ſupponendum eſt *ex cap. relatum, de clericis non reſidentibus*: & ita etiam non reſidendo lucrabatur fructus ſuæ præbendæ, *cap. licèt* 32. ubi probavi, *de præbendis*: reliquit tamen ipſe Rector procuratorem generalem ad negotia; unde licèt abſens ſtudiorum causâ, læſus in integrum reſtituatur, *l. nec non* 28. *ff. ex quibus cauſis*, Sfortia *de in integrum reſtit. queſt.* 5. *per totam*; tamen in præſenti caſu quia procuratorem reliquit, non juvatur hoc beneficio reſtitutionis. Magnum enim diſcrimen verſatur inter abſentem causâ Reip. ex cauſa neceſſaria, & abſentem ex cauſa voluntaria. Abſens enim Reipublicæ causâ voluntariâ, ſi relinquat procuratorem, non juvatur beneficio reſtitutionis, *l. is qui Reip.* 26. *ff. ex quibus cauſis*: qui autem ex cauſa neceſſaria abeſt, etiamſi relinquat procuratorem, juvatur prædicto beneficio, *l. ſed & ſi*, *§. ultimo*, *ff. ex quibus cauſis majores*: docent Duarenus *ad tit. C. de uxoribus militum*, *colum.* 1. Faber *in ration. ad textum in l.* 28. *ff. ex quibus cauſis*, Oſualdus *lib.* 21. *comment. Donelli*, *cap.* 5. *littera L*, doctè Arias de Meſa *lib.* 3. *var. cap.* 44.

CAPUT XII.

Idem *Epiſcopo* a *Lexonen.*

COnſtitutis in præſentia noſtra H. Priori *b* Sagien. & T. laico, dilectum filium O. Subdiac. noſtrum ſuper cauſa, quæ inter ipſos ſuper quadam ſumma pecuniæ vertitur, conceſſimus auditorem. *Et infrà*: Quia Prior ſuper ipſa pecunia, in qua dictus T. eum ſibi ſuæ uxoris *c* nomine teneri dicebat, recepto libello illicentiatus receſſit, quendam procuratorem dimittens ſolummodò ad agendum, quem cùm auditor ipſe per mandatum procuratorium ſibi mandatum ad defendendum Priorem ſufficientem non viderit, eum ex hoc reputans contumacem, ipſum præfato T. in unam *d* marcham ſterlingorum condemnavit, taxatione præhabitâ in *e* expenſis. *Et infrà*: Nos autem finem litibus imponere cupientes, & quod ab auditore præfato factum eſſe dignoſcitur, adprobantes, mandamus quatenus partibus convocatis, &c.

NOTÆ.

1. a *Lexovienſi.*] Guillelmo videlicet de Pontearco, qui Lexovienſem Eccleſiam rexit ex anno 1220. uſque ad annum 1250. ut refert Chenu in ſerie Præſulum hujus Eccleſiæ. De diœceſi Lexovienſi nonnulla adduxi *in cap.* 37. *de electione.*

b *Sagienſi.*] Sive Saienſi, ut notavi *in cap.* 3. *hoc tit.*

2. c *Uxoris nomine.*] Gloſſa in præſenti aſſerit, maritum ſine mandato uxoris nomine audiri, quia ſtipulatus fuerat mutuam pecuniam ſibi reddi, & ita ſibi quæſivit directam actionem, ut *in l. in cauſa*, *in fine*, *l. ſi procurator*, *ff. hoc tit.* Hoſtienſis hìc, *num.* 1. aſſerit uxorem marito ceſſiſſe obligationem hanc dotis causâ; quo caſu ut dominus dotis, *l. doce ancillam*, *C. de rei vindic.* nullo exhibito mandato, nec cautione ratihabitionis præſtitâ, poteſt in judicio comparere, *l.* 2. *l.* 21. *C. hoc titulo.* Sed verius eſt, maritum uxoris nomine agere poſſe ſine mandato ad inſtar conjunctæ perſonæ, *l. maritus* 21. ubi Giphanius, *C. hoc tit.* quia contracto matrimonio creditur illi mandatum conceſſum, ut poſſit pro uxore ſua agere. Duarenus *ad tit. procurat. c.* 7. plures laudati à Barboſa *in præſenti*, Oſualdus *lib.* 18. *Donelli*, *c.* 12. *litt. L.* Ad hoc autem ut maritus abſque mandato admittatur, debet agere ut maritus, & legitimus adminiſtrator; aliàs ſi ut procurator compareat in judicio, tenetur exhibere mandatum, ut obſervat Myſingerus *lib.* 1. *obſerv. cap.* 53. *à num.* 6.

d *Marcham ſterlingorum.*] De marchæ valore, & æſtimatione hujus monetæ egi *in c.* 3. *de arbitris.*

e *Expenſis.*] In quibus condemnandus erat ut contumax, ex traditis *in cap.* 2. *hoc tit.*

COMMENTARIUM.

3. Conclu. EX hoc textu ſequens communiter deducitur aſſertio: *Procurator conſtitutus ad agendum non cenſetur datus ad defendendum.* Probant eam textus *in cap. veniens*, *verſiculo Sufficienti*, *de renunciatione*, *cap. cùm dilectus* 6. *verſiculo Sufficientem*, *de dolo & contum. cap. Nicolaus* 64. *cap. interpoſita*, *§.* 1. *de appellationibus*, *cap.* 1. *eod. tit. lib.* 6. Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, Cardoſo *in praxi*, *verbo Procurator*, *num.* 20. Donellus *lib.* 18. *comment. cap.* 16. ubi Oſualdus *littera N*, Menchaca *tomo* 2. *controv. lib.* 2. *cap.* 23. *num.* 1. Vighellius *in methodo juris Pontif. pag.* 144. Gothofredus *in l. actis* 7. *C. hoc tit.* Mancius *de defenſoribus*, *tit.* 10. [Traditur, & probatur.]

Sed pro dubitandi ratione in præſentem aſſertionem ita inſurgo: Procurator regulariter datus ad agendum in judicio, poteſt dominum defendere, quia mandatum procuratorium includit in ſe non ſolùm facultatem agendi, verùm & excipiendi, & defendendi, *l. ad legatum*, *l. ſed & hæ*, *in principio*, *§.* 1. *l. munus* 43. *§. finali*, *ff. hoc tit. cap. qui ad agendum*, *de R. I. lib.* 6. *l. unica*, *C. de ſat. [dando]*: plures congerit Menchaca *d. cap.* 23. *num.* 1. Cardoſo *ubi ſuprà*, *num.* 19. imò procurator conſtitutus ad agendum cogitur dominum defendere, *l. ſervum*, *§. ait Prætor*, *ff. hoc tit. l. actionem*, *C. eod. tit. cap. prudentiam*, *de mutuis petit.* ſicut enim dominus reconventus in judicio cogitur coram judice reſpondere, & ſe defendere, *l.* 2. *§. ſed ſi agant*, *ff. de judiciis*, *l. cùm Papinianus* 14. *C. de ſententiis & interl.* ita & procurator per litis conteſtationem dominus factus debet dominum mandantem defendere: igitur non rectè in præſenti textu aſſeritur, conſtituentem procuratorem ad agendum tantùm, non videri eum conſtituiſſe ad defendendum. 4. Impugnatur tradita aſſertio.

Quâ dubitandi ratione non obſtante vera eſt præſens deciſio, cujus ratio provenit ex eo, quia forma mandati diligenter eſt cuſtodienda, *l. diligenter*, *ff. mandati*, *§. item is*, *Inſtit. eod. tit.* Sed in præſenti caſu reus in judicio conventus, qui procuratori, ut eum defenderet, jubere debebat, mandavit ut pro eo ageret: igitur tale mandatum extendi non poterat 5. Traditur decidendi ratio.

tetat ad defendendum. Accedit, nam ſi procurator conſtituatur ad impetrandum judicem certum, & excipiendum, non admittitur ad alios actus judicii, *cap. Nicolaus 64. cap. interpoſita, §.1. de appellat. cap. veniens, de renunciat.* quia mandatum non debet extendi ultra expreſſa in eo: igitur ſimiliter in præſenti caſu procurator à reo conſtitutus ad agendum, non debuit, nec potuit admitti ad defendendum; & per conſequens, qui cùm debebat conſtituere procuratorem in judicio, ut reſponderet, conſtituit ut ageret, juſtè tanquam contumax condemnatur in expenſis, juxta tradita ſuprà *in cap.2.*

6. DISSOLVITUR DUBITANDI RATIO.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta; nam diſcrimen conſtituendum eſt inter eum caſum, in quo actor conſtituit procuratorem ad agendum; & inter eum, in quo ſimiliter reus ipſum conſtituit ad agendum. Primo caſu procurator poteſt dominum defendere in cauſa reconventionis, & mutuæ petitionis, quia ex tacito, ſeu implicito mandato procurator datus ad agendum, præſumitur conſtitutus etiam ad defendendum. Secundo verò caſu procurator datus à reo ad agendum, non admittitur ad defenſionem, quia cùm dominus in judicio conventus, ſciens ſe reum eſſe, procuratorem tantùm ad agendum conſtituit, creditur noluiſſe eum defenſorem deſignare. Quare cùm in præſenti ſpecie Prior Sagienſis jam citatus ſciret ſe reum eſſe, & Procuratorem tantùm ad agendum deſignaſſet, non creditur eum conſtituiſſe ad defendendum. Nec obſtat augmentum ipſius dubitandi rationis; valde enim controverſum eſt apud Interpretes, utrum procurator ab actore ad agendum datus cogatur ipſum dominum defendere? Et teneri eum defendere, docent Cardoſo *ubi ſuprà, num.20.* Azo *in lege invitus, C. hoc tit.* Faber *in lege ſervum 33. §. penult. ff. hoc tit.* negant autem ſimilem procuratorem cogi dominum defendere Donellus *lib.18. comment. cap.16.* & plures congeſti ab Oſualdo *ibi, littera N*, Pichardus *in §.1. Inſtituta de his, per quos agere, num.44.* Mancius *de defenſoribus, num.10.* qui affirmant, regulariter procuratorem ad agendum non cogi dominum defendere, ex lege *mutus 45. §.2. ff. hoc tit.* niſi procurator interveniat in rem propriam, *l. pater 70. ff. hoc tit. d. l. ſervum 33. §. finali*, vel ſi ipſe procurator ſatiſdedit judicatum ſolvi; poſt hujuſmodi enim ſatiſdationem cogendus eſt dominum defendere, ne decipiatur is qui ſatiſaccepit.

CAPUT XIII.

a Idem.

MAndato procuratoris poſt litem conteſtatam à domino revocato, ſi hoc ignorante judice, vel adverſario factum fuerit, judicium quod idem quaſi procurator poſtmodùm expertus eſt, ratum eſſe debebit.

NOTÆ.

a IDem.] Gregorius videlicet nonus, qui præſentem conſtitutionem edidit motu proprio, abſque ulla partis conſultatione.

COMMENTARIUM.

1. CONCLUSIO TRADITUR, ET PROBATUR.

IN præſenti, & *in cap.3. & 8. hoc titulo*, agitur de revocatione procuratoris, ex quibus omnibus ſequentem deduco aſſertionem: *Acta à procuratore revocato, ipſo jure nulla ſunt, ſi revocatio ad judicis notitiam, vel adverſarii pervenerit.* Probant eam textus *in cap.3. cap. in noſtra, cap. auditis, hoc tit. cap. ex parte 33. de reſcriptis, l. ſi procuratorem 65. ff. hoc tit. l. licet, C. eodem, l. ſi mandatum 15. l. inter 26. ff. mandati, l. ſi autem 7. ff. judicatum ſolvi, l. ſi tantum 12. ff. ad Macedon. l. ſi verò 12. §. ſed ſi quis, l. cùm quis 38. §.1. ff. de ſolut.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa in præſenti Montero à Cueva *deciſ.43. num.1.* Arias de Meſa *lib.3. variar. cap.43.* Baſilius *de matrimonio lib.2. cap.15. à num.8.* Olea *de ceſſione jurium tit.1. quæſt.1. num.26.* Barboſa *lib.2. voto 85.* Seſſe *tomo 1. deciſ.81. per totam*, Bajo-Arroyo *in cap. Quintavallis, num.14. de jurejurando*, Mancius *de procuratoribus, tit.3. num.333.*

2. IMPUGNATUR TRADITA ASSERTIO.

Sed hæc aſſertio licèt vera ſit, difficilis tamen redditur ſequentibus juris conſiderationibus. Prima naſcitur ex eo, nam mandatum re adhuc integra ita finitur revocatione, ac ſi nunquam celebratum eſſet, *l. ſi verò 12. §. ſi mandavero, ff. mandati, l. ſi pater 3. l. per diverſas 22. C. eod. tit. cap.2. hoc tit. lib.6.* Donellus *lib.16. comment. cap.23.* ubi Oſualdus *littera A*, omnes Inſtitutarii *in §. item ſi, Inſtituta mandati*: igitur etiamſi revocatio ad notitiam procuratoris, judicis, vel adverſarii non pervenerit, acta cum procuratore revocato, tanquam cum falſo, & mandatum non habente, ipſo jure nulla ſunt. Secunda ex eo provenit, nam poſt litem conteſtatam mandatum procuratoris revocari nequit, *l. poſt litem 17.* ubi Cuiacius, & Faber, *ff. hoc tit. d. l. per diverſas 22.* tum quia poſt litem conteſtatam non manet res integra; tum quia per litis conteſtationem procurator conſtitutus litis dominus efficitur, *l. procuratoribus 22. cum ſequenti, ff. mandati.* A. Faber *in d. l. poſt 17.* Petrus Faber *lib.1. ſemeſt. cap.13.* igitur poſt litem conteſtatam in ſpecie hujus textus, & *in d. cap.3. hoc tit.* non poterat mandatum procuratorium revocari.

Quibus difficultatibus minimè obſtantibus, vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, inter proprios, peculiareſque modos diſſolvendi mandatum, præcipuum eſſe ejus revocationem; ſi enim dominus re integrâ, juxta adducta *in cap. gratum, de officio delegati*, tempeſtivè illud revocavit, mandatum finitur, *cap.1. hoc tit. lib.6. l. ſi verò 12. §. ſi mandavero, ff. mandati, d. l.12. ff. de ſolut. l. ſed ſi 11. §.2. ff. de inſtit. actione, l. qui ſervum 47. ff. de adquirenda hereditate, l.3. §. ſi ego, ff. quod juſſu, l.4. §.1. ff. de manumiſſis vindicta, l. quæſitum 8. ff. de ſervis exportandis, l. ſi cum Cornelius 82. ff. de ſolut. l. mulierem, §. ult. ff. de jure dotium, l. ſi interim 11. §. ſi uxor, ff. de donat. inter, l. Seia, ff. de dote prælég. l.2. C. de jure dotium*, Donellus *lib.16. comment. c.23.* Duarenus *ad titulum ff. mandati, cap.3.* etiamſi mandatum in perpetuum collatum ſit, *l.4. ff. hoc tit.* quia intelligitur celebratum ſub conditione, ſi non revocetur. Faber *in d. l.4.* nec intereſt, quod adjiciatur clauſula, *illud non revocandi*, cùm repugnet ſubſtantiæ mandati, unde vitiatur, argumento textus *in cap. finali, de conditionibus appoſitis, l. cum precario 12. ff. de precario*: nec etiam adjectione ju- 3. MANDATUM FINITUR REVOCATIONE.

ramenti impeditur ipſa revocatio. Covar. *in cap. quamvis, 2. part. §.2. num.3. de pactis lib.6.* Licèt enim obligationis ſemel contractæ, invito alio ex contrahentibus alter renuntiare non poſſit, *l. ſicut, C. de O. & A.* tamen cùm in mandato celebrato, & ſuſcepto tantùm ille obligetur ſtatim, qui ſuſcepit; ille verò qui mandavit, poſtea adimpleto mandato; ideo ipſe re integrâ illud revocare poteſt, niſi mandatum rem neceſſariam contineat, ut *in l. Papinianus 14. ff. de publiciana:* ubi quia ſoluto pretio ab emptore neceſſariò res à venditore tradenda erat, inde procuratori conſtituto ad ejus traditionem mandatum revocari non poteſt, ut poſt Fabrum in eo textu docent Arias de Meſa *lib.3. variar. cap.43.* Bajo-Arroyo *in cap. fin. hoc tit. in 6. num.48.* aut ſi in rem propriam mandatum collatum ſit, ut *in l. 1. ff. quis ſine manumiſſione.* Ubi quamvis revocetur mandatum præſtandi libertatem, quia dominus eam dedit, competit libertas, non ex conſtitutione Divi Marci, ſed ex facto ipſo manumiſſionis, *l. 3. ff. de ſervis exportandis, l. 3. ff. qui ſine manumiſſione:* vel ſi præjudicium ex revocatione alii ſequatur, ut cùm quis ſtipulatur ſibi, aut Titio ſolvere, non poteſt revocare facultatem ſolvendi Titio in præjudicium debitoris, *l. ſi ita 59. ff. de ſolut.* ubi Cujacius, ſecus verò ſi adjectus non eſt Titius in ipſa ſtipulatione, ut *in l. penult. ff. de conſtituta pecunia.* Nec tunc obſtat textus *in l. ſi hominem, ff. mandati*, ubi ut mandatum revocetur, deſideratur juſta cauſa. Nam textus ille procedit in procuratore generali revocante mandatum domini alii præſtitum; eo enim in caſu deſideratur juſta cauſa, quia ob mandatum generale procurator non habet facultatem revocandi mandatum ipſius domini, niſi ex juſta cauſa. Pinellus *lib.2. ſelect. cap.6. num.45.*

4. Desideratur, ut res integra ſit.

Sed ſi res integra non ſit, quia lis conteſtata reperiatur, non poteſt revocari mandatum, *l. poſt litem, ff. hoc tit. l. nulla 23. C. hoc tit. l. cujus bonis 9. ff. de curatore furioſi, l. cum in plures 9. §. mandavi, ff. locati*, Cyriacus *tom.2. controverſ. cap.275. num.24.* Cùm enim per litis conteſtationem quaſi contraxiſſet adverſarius cum procuratore, non poteſt dominus revocare mandatum in ejus præjudicium, nec perſonarum mutatione illum quaſi contractum diſſolvere. Petrus Faber *lib.1. ſemeſtr. cap.13.* Myſingerus *lib.5. obſerv. cap. 44.* Etiam judicis contemptus in tali intempeſtiva renunciatione datur, ut aſſerit Honorius III. *in cap. auditis, hoc tit.* ad ejus enim auctoritatem ſpectat, ne ſemel conſtituto judicio mutatio perſonarum fiat. A. Faber *in d. l. poſt litem 17.* Sed quia reverà prior dominus manet, litis rigorem hunc Prætor temperavit, & ipſi domino permiſit facultatem revocandi procuratorem causâ cognitâ, alio deſignato, vel litem ipſam ſuſcipiendo, *d. l. poſt litem 17. l. in cauſa 27. §.1. ff. hoc tit.* Cauſa autem revocationis naſci poteſt vel ex inimicitia, vel ſi affinitate jungatur adverſario, hæreſve ei exiſtat, *cap. ex parte 33. de reſcriptis, l. item 19. l. aut 21. ff. hoc tit.* vel ſi indicium prævaricationis, ſeu colluſionis detur. Faber *in d. l. item 19.* aut ſi ob nimias occupationes, & adverſam valetudinem procurator negotium proſequi nequeat, *d. l. poſt litem 17. §. ultimo, l. 18. 19. 20. & 23. ff. hoc tit.* Legitimè autem revocato procuratore, geſta antea ab eo ſubſiſtunt, poſtea verò acta cum ipſo, tanquam cum falſo procuratore, nullius momenti ſunt.

5. Revocatio quibus modis fieri debeat.

Hæc autem mandati revocatio, ſi mandatum ſit generale ad negotia publica, denunciari debet, vel edictis, vel per proclama, ut ad omnium notitiam pervenire poſſit, *l. ſed ſi pupillus 11. §.2. ff. de inſtitoria actione*, Gomez *lib.2. var. cap.5. num.6.* ſi ad negotium ſpeciale procurator detur, revocatio denunciari debet illi, cum quo procurator contracturus erat, *l. ſi vero 12. §.2. l. cum quis 38. §.1. ff. de ſolut.* Cancerius *tom.2. variar. cap.14. num.173.* Item ipſe procurator debet certiorari, *l. ſi quis mihi, §. penult. ff. de acquirenda hæredit. l. 1. §. ult. ff. ſolut. matrim.* & ſi mandatarius adhuc ignarus revocationis exequatur mandatum, validè contrahit, quod utilitatis causâ receptum eſt, *l. ſi vero 12. §.1. l. diſpenſatori 51. l. diſpenſatorem 62. ff. de ſolut. l. hoc jure 19. §. ſi quis dederit, ff. de donat. l. ſi ſine 22. §. Iulianus, ff. rem ratam haberi, l. ſi pecuniam 5. §. idem 2. ff. de condictione causâ datâ, l. quod ſervus 11. ff. depoſiti, l. ſi fortè 17. ff. de officio Præſidis, l. ſi cùm Cornelius 82. ff. de ſolut. l. 55. ff. de rebus creditis*, quo caſu accipiendi ſunt textus *in l. 2. l. apud 5. ff. de auro & argento:* in mandato etiam procuratoris ad judicia deſideratur ut revocatio denuncietur judici, ſeu adverſario, *cap. ex parte 33. de reſcriptis*, Acuña *in cap. tibi 33. num.2. 63. diſt.* Tondutus *reſol. beneficialium cap.26.* nec contrarium probat textus *in cap. ex inſinuatione 3. hoc tit.* ubi ſupponitur, ſufficere, ut denunciatio revocationis fiat procuratori, licèt judici, aut adverſario non intimetur; nam pro ejus textus ſolutione gloſſa *ibi, verbo Inhibitum*, Bohic. *in d. cap. ex parte 33. de reſcriptis, num.7.* exiſtimant, procuratoris revocationem in ea ſpecie non ſolùm procuratori, verùm etiam judici, & adverſario factam fuiſſe: quæ ſolutio divinatoria eſt, quare Innoc. in eo textu diſtinguit inter caſum, in quo revocatur mandatum ante litem conteſtatam; & eum, in quo poſt litem conteſtatam revocatur. Primo caſu affirmat, non eſſe neceſſarium revocationem denunciari parti, vel judici. Secundo verò caſu revocationem nunciandam eſſe etiam adverſario. Verùm hæc diſtinctio refellitur ab anteceſſore noſtro Arias à Meſa *lib.3. variar. cap.43. num.8.* quare his omiſſis ſolutionibus placet interpellatio Abbatis, & Felini *ibi*, quos ſequitur Arias de Meſa *ubi ſuprà, num.21.* diſcrimen enim conſtituunt inter eum caſum, in quo fides mandati habita eſt in judicio, & inter eum, in quo ejus fides non eſt habita. Primo caſu aſſerunt neceſſarium eſſe denunciationem parti facere; ſecundo verò caſu neceſſarium non eſſe: & primo caſu procedere textum *in d. cap. 3.* Sed pro hujus interpretationis majori expoſitione, ac cognitione, quando fides mandati in judicio habita dicatur, diſtinguendi ſunt certi caſus. Primus eſt cùm tantum revocatio mandati nota eſt procuratori, & tunc acta in præjudicium revocantis valent. Secundus eſt cùm revocatio mandati eſt nota procuratori, judici, & adverſario; tunc enim ab eo geſta nullius momenti ſunt. Tertius eſt, cùm revocatio denunciata eſt procuratori, & adverſario tantùm, vel judici; & tunc acta à procuratore nullius momenti ſunt. Seſſe *tom. 1. deciſ. 81. per totam.* Nec tunc obſtat præſens textus, ubi Gregorius IX. aſſirmat, geſta à procuratore revocato ſciente revocationem, ignaro verò adverſario, vel judice, valere: ergo licèt procurator, & adverſarius neſciant revocationem, geſta à procuratore vires habent; nam omiſsâ ſolutione gloſſæ in præſenti, verbo *Revocavit*, & alia Baſilii Legionenſis *lib.5. de matrim. cap.15.* qui exiſtimat in præſenti textu, ſtrictâ juris ratione inſpectâ, non valere geſta à procuratore, ſed ex æquitate tantùm ſuſtineri; verius dicendum eſt, disjunctivam illam, *vel*, in hoc textu accipiendam eſſe pro conjunctiva, juxta legem *ſæpe, ff. de V.S.* ita ut ſenſus Gregorii ſit, mandato procuratoris à Domino revocato, ſi ignorantibus judice, & adverſario revocationem judicium peractum ſit, ratum eſſe debere;

bere; ſi verò alter ex eis ſcierit revocationem, acta à procuratore nullius momenti ſunt.

6. TRADITUR RATIO DECIDENDI. Quibus ſic animadverſis, ratio præſentis conſtitutionis ex eo provenit, nam geſta à procuratore in judicio ſine legitimo domini mandato nullius momenti ſunt, *cap.*1. ubi probavi, *hoc tit.* Sed procurator, cui revocatum fuit mandatum, nullum mandatum habet, quia revocatione mandatum finitur, ſive revocatio fiat expreſsè, de qua ſuprà egi; ſive tacitè, alium videlicet conſtituendo procuratorem, *l. ſi quis cum* 31. §. *fin. ff. hoc tit.* Tondutus *reſol. beneſic. cap.*26. Petrus Gregorius *lib.*49. *ſyntagm. cap.*4.*num.*16. igitur acta in judicio cum procuratore revocato nullius momenti ſunt, tanquam geſta cum falſo procuratore, aut cum eo qui mandatum non habet: docet Arias de Meſa *d. cap.*43. *num.*2. & quia revocatio mandati tantùm præjudicium affert domino revocanti indiſtinctè, non verò adverſario ignoranti: ideo ſi procuratori ante litem conteſtatam ſine cauſa, vel poſtea cum ea, revocatum ſit mandatum, non nocet adverſario, niſi illi, aut judici fuerit revocatio denunciata, aliàs geſta à procuratore revocato in præjudicium revocantis valebunt, non autem in ejus commodum, *d. cap. ex parte* 35. docent Flaminius *lib.*9. *de reſig. quæſt.*25.*num.*12. Gratianus *diſcept.cap.*18.*à num.*37. Nec difficultates ſuprà adductæ obſtant. Non prima, quia licèt ut mandatum finiatur, ſufficiat revocatio, ita ut ex poſteà geſtis nullum commodum ſentire poſſit dominus, qui illud revocavit; tamen ut præjudicium ſequatur adverſario, debet revocatio denunciari illi, aut judici, ut ſuprà probavi. Nec ſecunda difficultas refragatur, quia licèt poſt litem conteſtatam non poſſit abſolutè mandatum procuratorium revocari; tamen cauſâ cognitâ, dum adeſt nova ratio ſuſpicionis, revocari valet, ut ſuprà dixi, *l.item* 19. *ff. hoc tit.* unde cùm in ſpecie textus *in cap.*3. *hoc tit.* nova cauſa ſuſpicionis adeſſet, ideo revocari potuit mandatum, etiam poſt litem conteſtatam.

7. EXPONITUR L. SI QUIS SERVO, FF. DE SOLUTIONIBUS. Sed ſuprà traditæ aſſertioni primò obſtat textus *in l. ſi quis ſervo* 18. *ff. de ſolutionibus*, ubi proponitur ab Vlpiano, quod ſi debitori meo juſſero Titio ſolvere, & poſtea revocaverim mandatum, revocatioque ad Titii perſonam pervenerit, nihilominus ſolutionem poſtea factam liberationem præſtare: ex quo textu apertè deducitur, geſta poſt revocationem mandati, etſi denunciatio revocationis adverſario facta ſit, valere. Pro cujus textus expoſitione dicendum eſt, in ejus ſpecie debitorem ignarum revocationis Titio ſolviſſe, & tunc duplici modo poſſe illi contingere liberationem, vel directo jure, vel ope exceptionis; ſi enim ſolvat ignoranti revocationem, liberatur directo jure; ſi verò ſcienti & ſimulanti, liberatur ope exceptionis, & debitor tenetur condictionem furtivam cedere mandanti, ut conſequatur debitum à mandatario: quo modo etiam intelliguntur textus *in l.cùm quis* 38. §. *ſi debitorem, ff. de ſolutionib. l.*3. §. *ult.ff. de donat. inter*, junctis traditis à Cujacio *tract.*7. *ad Afric. in d. l.*38. Oſualdo *lib.*16. *Donelli*, *cap.*10. Giurba *deciſ.*79.*num.*20.Coſta *de juris,& facti ignor. cent.*2. *diſt.*24.

8. EXPLICATUR CAP. FINALE, HOC TIT. LIB.6. Secundò præſenti aſſertioni obſtat textus *in cap. fin. hoc tit. lib.*6. ubi ſtatuitur, procuratorem datum ad contrahendum matrimonium ſtatim poſt revocationem, etiamſi ad ejus, vel alterius contrahentis notitiam revocatio non pervenerit, non poſſe contrahere matrimonium, & de facto contractum nullum eſſe: igitur non rectè aſſerimus, deſiderari in revocatione procuratoris, ut revocatio denuncietur procuratori, vel ejus adverſario. Ut huic difficultati ſatisfaciat Thomas Sanchez *lib.* 4. *de matrim. diſput.*21, *num.*6. & alii relati à Baſilio *eod. tract. lib.*2. *cap.*15. *num.*18. exiſtimant, ſpecialiter textum illum procedere in caſu matrimonii, in quo quia talis conſenſus deſideratur, qui per jus ſuppleri non poteſt, ideo matrimonium contractum à procuratore inſcio revocationis nullum eſt. Sed eos refellunt Bajo-Arroyo *in d.cap.fin.num.*15. Arias de Meſa *d.cap.*43. *num.*13. quare eâ ſolutione omiſsâ, pro hujus textus, & aliorum expoſitione diſcrimen conſtituendum eſt inter eos contractus, qui pendent ex conſenſu mandantis; & inter eos, qui pendent, & perficiuntur tantùm conſenſu mandatarii. Contractus, qui pendent à conſenſu mandantis non ſubſiſtunt poſt revocationem celebrati; illi verò, qui conſenſu mandatarii, ſeu procuratoris perficiuntur, etiam poſt revocationem vires obtinent. Ad primum genus contractuum referendus eſt textus *in d. cap. fin.* Alio etiam modo diſtinguit Bajo-Arroyo *in d. cap. fin. num.*14. inter eos actus, ex quibus ſi revocatio eos nullos redderet, damnum, ſeu præjudicium ſequeretur; & inter illos, ex quibus etiamſi ſubſiſtant, nullum damnum mandatario ſequitur. Primo caſu affirmat, contractus à procuratore celebratos nullos eſſe; ſecundo verò ſubſiſtere, etiam poſt revocationem, inſcio procuratore ipſius revocationis: juxta quam diſtinctionem accipiunt, & exponunt textus *in l. ſi quis mihi bona*, §. *pater*, *ff. de acquirenda hæredit. l.*2. §. *ſi quis*, *ff. de donat. l. ſed & ſocius* 17. §.1. *ff. pro ſocio*, *l.*1. §. *ſi ego*, *ff. quod juſſu*, *l.ejus qui*, §. *quos verò*, *ff. de rebus creditis*, Arias de Meſa *d. cap.*43. & Bajo-Arroyo *ubi ſuprà*, *num.*18.

Tertiò præſenti aſſertioni obſtat textus *in Clemem. unic. de renunc.* ubi ſtatuitur, renunciationem factam à procuratore conſtituto ad renunciandum beneficium poſt revocationem mandati, etiamſi ad ejus notitiam, vel ſuperioris non perveniat, valere: igitur quia revocatio mandati non impedit, quin procurator mandatum exequatur. Cui difficultati communiter reſpondetur, textum illum ſpecialiter procedere in renunciatione facta à procuratore deſignato ad renunciationem beneficii; cujus ſpecialitatis rationem adduxi *in cap. gratum*, *de officio delegati*, pro interpretatione textus *in Clemens. ultima, hoc tit.* & latiùs eam proſequuntur Baſilius *de matrim.lib.*2.*cap.*15.*num.*27. Tondutus *reſol.beneſic.cap.*26. *per totum*, Covarr. *practic. quæſt.*9. *in fine*, Petrus Gregorius *de beneficiis cap.*28. 9. EXPONITUR CLEMENT. UNICA DE RENUNC.

Etiam ſuprà traditis obſtat textus *in cap. ſi quæ* 8. §. *ſecus*, *hoc tit. in* 6. ubi ſtatuitur, quod ſi dominus conſtituat procuratorem, & poſt litem conteſtatam ad judicium veniat, non ut procuratori aſſiſtat, ſed ut litem per ſe proſequatur, cenſetur revocatum mandatum. Ex quo textu apertè deducitur, etiam poſt litem conteſtatam licere domino mandatum procuratori revocare. Agnovit difficultatem gloſſa *ibi*, *verbo Sive*, & duplici modo eam diſſolvere intendit. Primò aſſerendo, quod licèt procurator non poſſit poſt litem conteſtatam, niſi cauſâ cognitâ, revocare procuratorem, ut alium conſtituat; poſſe tamen eum amovere, ut negotium per ſe tractet. Verùm hæc ſolutio expreſsè convincitur ex lege *procuratoribus*, *C. hoc tit.* ubi expreſsè aſſerit, dominum litis poſt conteſtationem non habere facultatem proſequendi litem per ſe. Secundò, & veriùs diſcrimen conſtituit gloſſa inter caſum, in quo procurator invitus revocatur poſt litem conteſtatam, & inter eum, in quo volens, & conſentiens amovetur; nam primo caſu revocatio domino non permittitur ſine cauſæ cognitione, *cap.*2. *hoc tit. in* 6. ibi, *poſtea tamen ipſo nolente.* Secundo verò caſu etiam 10. EXPLICATUR CAP. SI QUÆ 8. §. SECUS, HOC TIT. IN 6.

ſine

ſine cauſa revocari poteſt mandatum, ut ſatis innuitur in præſenti textu, quia tunc procuratori nulla fit injuria, *cap. ſcienti, de R. I. lib. 6. l. nemo videtur, ff. eodem:* quo caſu procedit textus *in d. §. ſtem*, in cujus ſpecie cùm dominus lite conteſtatâ comparuiſſet in judicio, negotiumque tractaſſet, præſumitur revocaſſe mandatum.

11. EXPLICATUR L. IS 64. FF. DE PROCURAT.

Rurſus ſuprà traditis obſtat textus *in l. is cui 64. ff. hoc tit.* ubi Modeſtinus ait: *Is cujus nomine defenſor extitit, ſi ante litem conteſtatam in præſentia fuerit, & poſtulet ſuo nomine litem ſuſcipere, causâ cognitâ audiendus eſt.* Ex quibus apertè deducitur, etiam ante litem conteſtatam non poſſe dominum revocare mandatum, niſi probatâ causâ. Cujacius *lib. 22. obſerv. cap.* 10. cenſuit illa verba, *causâ cognitâ*, delenda eſſe. Accurſius ut difficultatem diſſolvat, aſſerit cauſæ cognitionem requiri in eo caſu, quia evenire poterat, ut defenſori aliquid abeſſet, ideóque dominum non poſſe revocare mandatum antequam illud ſolvat. Julius Pacius *cent. 2. quæſt.* 32. ut ab hac difficultate ſe expediat, diſcrimen conſtituit inter eum caſum, in quo dominus, qui vult revocare mandatum, poteſt litigare per ſeipſum, vel cogitur per procuratorem litigare, juxta legem 25. *C. hoc tit.* Primo caſu aſſerit Pacius, ſine cauſæ cognitione poſſe revocare mandatum. Secundo verò caſu neceſſariam eſſe cauſæ cognitionem. Verùm his omiſſis ſolutionibus, dicendum eſt *in d. l. is cui*, agi de defenſore alienæ litis, qui pro reo ſatiſdationem judicatum ſolvi præſtitit, ad cujus revocationem, ſeu mutationem neceſſaria eſt cognitio cauſæ; quoniam poſt præſtitam ſatiſdationem in eadem cauſa procurator effectus eſt litis dominus, *l. Titius 76. ff. hoc tit.* Donellus *lib.* 18. *comment. cap.* 17. ubi Oſualdus *littera B*, & actoris intereſt cum defenſore potiùs quàm cum domino experiri, ut notat Petrus Faber *lib. 1. ſemeſtr. cap.* 13. & quemadmodum procurator poſt litem conteſtatam revocari nequit ſine cauſæ cognitione, ita & defenſor qui præſtitit ſatiſdationem, quia in ſe ſuſcepit obligationem, ut probat textus ſic intelligendus *in l. ſed hæ 35. §. finali, ff. hoc tit.* docet Oſuald. *lib.* 18. *Donelli, cap. 17. litt. B.*

Deinde obſtat textus *in cap. quamvis 2. hoc tit. in 6.* ubi probari videtur, non poſſe dominum poſt litis conteſtationem revocare procuratorem, etſi adſit colluſionis ſuſpicio: igitur quia neque causâ cognitâ poteſt procurator revocari. Cui difficultati reſpondendum eſt aſſerendo, poſt litem conteſtatam poſſe procuratorem revocari ob colluſionem, vel ſimilem cauſam: ſed in ſpecie textus *in d. cap.* 2. colluſio probari non potuit. Unde cùm non ſolùm cognitio cauſæ, verùm & ejus probatio ſit neceſſaria, ut revocari poſſit mandatum poſt litem conteſtatam, meritò ob ſuſpicionem tantùm colluſionis revocationi locum non eſſe aſſeritur *in d. cap.* 2. non tamen eo caſu prohibetur dominus ſimul cum procuratore judicio adeſſe, ne ab eo decipiatur, ut docetur *in eodem cap. 2. §. verùm, l. Paulus, §. ſi ſuſpecta, ff. hoc tit.* Pro coronide hujus commentarii notandum eſt, hucuſque tradita de facultate revocandi procuratorem ante litem conteſtatam, non procedere in procuratore ſubſtituto; nam hic ſuſcepto ſemel mandato, non poteſt ab ſubſtituente revocari, etſi adhuc res integra ſit, *cap. is qui 3. hoc tit. in* 6. quia talis ſubſtitutus cenſetur deſignatus ab ipſo domino; & procurator, qui eum ſubſtituit, functus eſt officio ſuo: unde non poteſt eum revocare, argumento textus *in cap. litteris 9. de officio delegati*, licèt contrarium procedat in delegato Sedis Apoſtolicæ ſubdelegante, qui poteſt revocare ſubdelegatum dum res integra eſt, ut docetur *in d. cap. is qui 3. cap. quamvis 6. de officio delegati, cap. venerabilis, eodem tit. l. 21. tit. 4. partita* 3. docent Molina *tomo 5. de juſtitia, diſp. 21. à num.* 1. Caſtillo *lib. 2. controverſ. cap. 29. à num.* 3. quia delegatus plus poteſtatis habet in revocatione ſubdelegati, cùm facultatem ſubdelegandi habeat à jure communi, ex traditis *in cap. 3. de officio delegati:* procurator verò habet facultatem ſubſtituendi ab homine, unde poſt ſubſtitutionem functus eſt officio ſuo; ſi verò ſubſtitutus procurator non acceptavit mandatum, adhuc poteſt procurator mutare voluntatem, quia perfectè non eſt uſus facultate à domino conceſſa, ut notant communiter repetentes *in d. cap. is qui.*

12. EXPONITUR TEXTUS IN CAP. QUAMVIS HOC TIT. IN 6.

CAPUT XIV.

a Idem.

NOn injuſtè judex proceſſit, qui *b* filiumfamilias in procuratorem admiſit, quamvis ad *c* futuras controverſias conſtitutum. Qui *d* licèt ſimul cum aliis datus fuerit, priùs tamen procurationis officium occupavit: quod fieri nequiviſſet in procuratoribus diverſis temporibus conſtitutis, quoniam dato poſteriori, prioris eſſet procuratio revocata. Potuit quoque is, & debuit à ſententia in eo, quod lata extitit contra ipſum, noſtram audientiam *e* appellare, vel (ſi juſta cauſa excuſabat eundem) ſaltem domino conteſtari, ut ad appellationis beneficium convolaret, licèt appellationem proſequi non teneretur invitus.

N O T Æ.

a IDem.] Gregorius nonus videlicet, qui etiam præſentem conſtitutionem edidit. Unde non conſtat de perſona, cui eam direxit.

1. b *Filiumfamilias.*] Qui rectè procurator conſtituitur in judicio, tam ad agendum, quàm ad defendendum abſque patris conſenſu, *cap. qui generaliter 5. hoc tit. in 6. l. filius 8. in fine principii, ff. hoc tit. l. quotiens 4. §. ult. cum l. ſequenti, ff. ad Trebell. l. tam 57. ff. de judiciis, l. 3. in principio, ff. ad Macedonianum*, docent Cujacius *ad Digeſta in d. l.* 47. Petrus Gregorius *lib. 3. partit. tit. 18. cap. 5. & lib. 49. ſyntag. c. 4. num.* 11. Donellus *lib. 18. comment. cap.* 12. Mancius *de procurat. num.* 74. A. Faber *in d. l. filius* 8. & *in Iuriſprud. tit. 8. princ. 6. illat.* 6. Moez *in d. cap. 5. §. 1.* quia prohibitus non eſt, & illæ tantùm perſonæ à procuratoris officio arcentur, quæ prohibitæ reperiuntur, *cap. 1. hoc tit. in 6. l. mutus 43. §. 1. ff. hoc tit.* dum tamen filius legitimam ætatem habeat, *l. exigendi, C. hoc tit.* ideſt vigintiquinque annos, *d. c. generaliter, §. licèt*, ubi Moez, *l. minor 51. ff. hoc tit. l. 19. tit. 5. partit.* 3. docent Cujacius *lib. 22. obſerv. cap.* 16. & *de præſcriptionibus cap.* 29. Giphanius *l. 51. ff. de procurat.* Oſuald. *lib.* 18.

Donel.

Digitized by Google

Donel.cap.3.litt.R. Vviſembach.*diſp.5.theſi* 24. Vela *diſſert.7.num.*50. Carpio *de execut. lib.1.cap.8.num.3.* Petrus Gregorius *d.tit.18.cap.5.* Langleus *lib.1.ſemeſtr.cap.4.* Duarenus *ad tit.de procurat.* licèt quamplures exiſtimaverint,ſufficere ætatem 17.annorum: tum quia in ea ætate conſtituti poſtulare poſſunt; tum quia *in l.ſi collactaneus* 13. *ff. de manum.vindicta*, *§.juſte,Inſtituta ex quibus cauſis*,docetur decem & ſeptem annos habentem poſſe manumitti, procuratoris habendi gratiâ: ita docuerunt Cironius *in præſenti*,Bronchorſt.*enantioph.cent.1.aſſertione* 49. Cujacius *ad tit.de diverſis præſcriptionibus,c.*29. & *lib.*22. *obſerv.cap.*16.& *in l.mandato* 23 *ff.de minoribus*,Covar.*in cap.tua,num.4.de teſtam.* Sanchez *lib.3.de matrim.diſput.41.num.*8.Narbona *de ætate,anno* 17. *quæſt. finali*,Paulus Buſius *lib.6.ſubtilit.cap.6.* Marcus Lyclama *ecloga* 12. Sed primâ ſententiâ retentâ, à qua recedendum non eſt,propter diſertam Bonifacii conſtitutionem *in d.cap.qui generaliter* 5.*§.ultimo*,fundamentis contrariæ ſententiæ ſatisfaciendum eſt; primò diſcrimen conſtituendo inter advocatum, & procuratorem. Minor vigintiquinque annis ut advocatus in judicio admittitur,quia ut ait Speculator *ad titulum ff. de poſtulando*, §.1. advocationem præbendo, & conſilium præſtando, non ſe obligat minor, *l.conſilii,ff.de R.I.* quod aliter accidit in procuratore, qui contrariâ mandati actione obſtringitur, ut conſiderat Brodeus *in notis ad Polletum*, *lib.7. hiſt.fori, cap.7.* textus etiam pro contraria ſententia adducti procedunt in procuratore ad negotia conſtituto, qui 17.annorum deſignari valet, & aliquando minor,*l.ſed & ſi quis 7.verſ.pupillus,cum l.ſequenti,ff.de inſtit.actione,l.1.§.cujus,ff.de exercitatoria,l.1. §.pupillus* 13. *de acquirenda poſſeſſ.* ad litem tamen,& in judicio comparendum hæc ætas non ſufficit.Diſcriminis ratio ex eo naſcitur,quia procurator ad negotia, omnia gerit ex perſona domini, *l. denique 3. finali, l.cum mandato 23.ff.de minoribus*: at verò procurator ad litem per ejus conteſtationem dominus fit, & tanquam dominus cauſam in judicio proſequitur,*l.procuratoribus 27.l.nulla 25.Cod.hoc tit.*docent,& alias rationes proſequuntur Vinius, Volteius,& Mancius *in d. §.juſtè,Inſtituta ex quibus cauſis*: unde cùm minor 15. annis proprio nomine non poſſit efficaciter ſe obligare, quin per in integrum reſtitutionem contractum reſcindat, Pereyra *in l. ſi curatorem,verbo Hunc contractum,Cod.de in integrum reſtit.*ideo minor 25.annis procurator in judicio non rectè datur; ad negotia verò ritè deſignatur. Hæc omnia procedunt,niſi in propriam cauſam,aut patris ſui filius ut procurator intercedat; tunc enim etiam minor rectè admittitur, *cap.finali, de judiciis in 6.* quo modo accipiendi ſunt textus *in cap.ex parte,de reſtit.ſpol.cap.continebatur,de deſponſ.impuberum,cap. indemnitatibus,de electione,lib.6.*

2. c *Futuras.*] Ad futuras enim cauſas procurator rectè datur, *l.3.ff. hoc tit.* ubi A.Faber,Mancius *de procurat.num.*129. nec contrarium probat textus *in l. item eorum 6. §.1.ff.quod cujuſque univerſ.* in illis verbis: *Quia non poſſit videri de ea re,quæ adhuc controverſa non ſit, decreto datam perſequutionem.* Ex quibus apertè conſtat, ad futuram controverſiam procuratorem,ſyndicumve non rectè dari.Pro cujus textus interpretatione diſcrimen conſtituendum eſt inter procuratorem à privato deſignandum,& ſyndicum ab univerſitate conſtituendum. Procurator enim etiam à privato ad litem futuram deſignari valet; Syndicus verò non ita. Ratio differentiæ in eò conſiſtit, nam ſyndicus, ſeu actor ab univerſitate conſtituitur ex decreto decurionum, & cum cauſæ cognitione. Unde cùm futuræ cauſæ cognitio dari non poſſit, nec per conſequens decretum interponi, atque ideo ſyndicus ad futuram cauſam dari nequit; procurator tamen à privato conſtitui valet, ut docent Faber *in d. l.3.ff. hoc tit.* Cujacius *lib.1. Pauli ad edictum*, *in d. lib.6.*

d *Qui licèt ſimul.*] Plures enim procuratores 3.
unius litis dari poſſunt, *§.forma 2. quæſt.6. cap. inſuper, de teſtibus, cap.ſi duo,hoc tit. lib.6. l.ſi plures,ff. de curatore bonis dando*, *l.pluribus, ff. hoc tit. l. Lucius,§.1.ff.mandati*, Donellus *lib.18.comment.cap.15.* Pacius *cent.2. cap.37. & 38.* ut & diverſis temporibus dantur, aut ſimul: ſi diverſis temporibus, poſterior tantùm in judicio admittitur, *l. ſi quis cum 31. §. ultimo, ff. hoc tit. d. cap. qui plures*: licèt contrarium procedat in pluribus tutoribus datis, *l.21. Cod. de teſtament. tut.* quia duo tutores uno, eodemque tempore tutelam gerere, & patrimonium pupilli adminiſtrare valent, non ita procuratores, *l.ſi quis 31. §.1. l. omnium, cum ſequenti, ff. hoc tit. l.5. §. ſi tamen, ff. judicatum ſolvi*: facit lex *decreto, §.finali ff.de adminiſtr.tut.*aliàs qui cum domino contraxit, cum pluribus litigare cogeretur: licèt id permittat Bonifacius VIII. *in d. cap. ſi duo*, contra juris civilis regulas, quas præ oculis habuit Gregorius IX. *in præſenti.* Sed ſi ſimul dati ſint plures, omnium conſtitutio valet, ita ut ille in judicio agat, qui per litis conteſtationem negotium occupavit, *d.l. pluribus 32. ff. hoc tit.* quia eo facto dominus litis effectus eſt, & ita omnes alios excludit, *l.procuratoribus, Cod. hoc tit.* Gonzalez *ad regul.8. §. 3. num.15.* proſequuntur Donellus *lib.18. comment.cap.15.* ubi Oſualdus *littera C.* Mancius *de procurat. num.*119. Vighellius *in methodo juris canonici,pag.*146. Solorzanus *tom.2.de jure Indiar.lib.3. cap.3. num.*59.

e *Appellare.*] Procurator ad litem datus tene- 4.
tur litem proſequi,& à ſententia contra ipſum prolata appellare, *cap.dilectus* 11. *hoc tit. l.17.C.eodem, l. ab executore 4.ff.de appellat.l ſi procuratorem,§.quod & ad actionem,ff.mandati,l.liberto 31.§.litem,ff.de negot.geſtis*, *l. ſi actor 10. Cod. de appellat.* docent Noguerol *alleg.34. num.2.* Gregorius Lopez *in l.23. verbo No puede,tit.5. partit.3.* & *in l.3.* Gloſſa *verbo Alzada,tit.23.ead.partita.* Menchaca *uſufrequentium cap.19. à num.1. & cap.39. à num.9.* aliàs ſi non appellavit ab injuſta ſententia, ei imputatur, *d. l.liberto,§.litem*, ibi: *Poterit ei imputari, ſi cum poſſet, non appellavit.* Quare tempus ad appellandum currit procuratori. Salgado *de protectione, 2. part. cap.2. num.*68. Tondutus *de præventione,p.1.cap.3.num.*11. Volteius *de judiciis,lib.4.cap.2.num.*113. non tamen tenetur appellationem proſequi,niſi cùm ſententia, à qua appellatur, eſt interlocutoria, aut datus eſt procurator ad defendendum, vel appellandum, vel mandatum eſt generale ad omnes cauſas; quia tunc procurator debet proſequi cauſam, donec per ſententiam illi finis imponatur,*l.2.ff.an per alium cauſæ appell.* juncto Bartolo *in d. l.invitus 17. n.3.* quos & alios caſus proſequuntur Barboſa *in præſenti*, Noguerol *ubi proxime,num.3.* Queſada *quæſtionum juris cap.31.num.15.* ſi autem ipſe procurator velit proſequi cauſam appellationis, admittitur etiam coram judice ad quem,ut in præſenti textu docetur,in quo receſſum eſſe à regulis juris Cæſarei exiſtimavit Donel. *d.cap.16.* ubi Oſualdus *littera E.*

CAPUT

Digitized by Google

CAPUT XV.

a Idem.

CONſulti ſumus, an conſtitutus ad impetrandum à communitate aliqua procurator ab *b* impetrando deberet excludi pro eo, quod majores, & *c* jurati, per quos eadem communitas regebatur, tempore quo injunctum fuit procurationis officium, erant excommunicationis ſententiâ innodati. Taliter reſpondemus, quod ſi eſſent illi in litteris procurationis expreſſi, vel aliàs eorum auctoritate procuratoris inſtitutio facta fuiſſet, aut ſciens eos eſſe tales ipſa communitas unà cum eis conſtituiſſet eundem, non eſt procurator hujuſmodi repellendus.

NOTÆ.

a *IDem.*] Gregorius videlicet IX. qui licèt conſultus præſentem conſtitutionem ediderit, non tamen expreſſit cujus conſultationi in ea reſpondeat.

b *Ab impetrando.*] Quando excommunicati poſſint impetrare reſcripta gratiæ, aut juſtitiæ, expoſui *in cap. nonnulli 27. §. 1. de reſcriptis.*

c *Jurati.*] Ideſt qui regunt ipſam Rempublicam, ita appellati, quia in ingreſſu officii jurant ſe juxta ipſius communitatis ſtatuta omnia acturos. Covar. *in theſauro lingua Caſtell. verbo Iurado.* Commentarium hujus textus dabimus titulo ſequenti.

TITULUS XXXIX.

De Syndico.

CAPUT PRIMUM.

Gregorius a *Petro Subdiacono.*

SICUT ſtudii noſtri eſſe condecet, à litigiis *b* foralibus monachos *c* ſubmovere, ut divinis *d* miniſteriis piè ac ſolerter invigilent: ita neceſſe eſt noſtrâ proviſione, quemadmodum negotia eorum diſponi debeant, ordinare, ne diſtenta mens per varias cauſarum curas defluat, & ad celebrandum opus conſuetum enervata torpeſcat. Præſentium itaque lator Abbas Joannes plurima ſe *e* monaſterii ſui aſſerit habere negotia: pro qua re experientiam tuam per præſentis ſcripti paginam admonemus, quatenus cum Fauſto, qui Romani viri magnifici *f* ex tempore *g* Cancellarius fuerat, loqui debeat. Cujus ſi pronam ad hanc rem compereris voluntatem, ei monaſterii ipſius generaliter debeas, conſtituto ſalario, commendare negotia. Expedit enim parvo incommodo à ſtrepitu cauſarum ſervos Dei quietos exiſtere, ut & utilitates *h* cellæ per negligentiam non pereant, & ſervorum Dei mentes ad opus dominicum liberiores exiſtant.

NOTÆ.

1. a *GRegorius.*] Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap. 1.* & extat textus hic in regeſtro epiſtolarum D. Gregorii, *lib. 1. epiſt. 67.* ex quo inſcriptionem ejus, & litteram tranſcribo. De Gregorio, & ejus regeſtro egi *in cap. 2. de conſtit.* De Defenſore Siciliæ, ejuſque officio nonnulla adduxi *in cap. 3. de electione.*

b *Foralibus.*] In hac ſexta collectione legitur *forenſibus*; & rectiùs, quia à foro, ideſt judicio, *cap. forus, de V. S.* forenſes cauſæ dicuntur. Innocentius III. *lib. 7. regeſtr. epiſt. 105.* ibi: *Vel conventus ire forenſes.*

2. c *Monachos ſubmovere.*] Gregorius Magnus Benedictinam regulam profeſſus in monaſterio S. Andreæ, ut ipſe teſtatur *lib. 4. epiſt. 45.* & probat Yepes *tom. 1. chronica D. Benedicti, cent. 1. anno 542.* ex maternis, & paternis bonis ſex monaſteria in Sicilia conſtruxit, & amplis redditibus ditavit, ut ex Paulo Diacono, & Oſtienſi refert Don Rochus Pirro *tomo 3. Sicilia ſacra, pag. 153.* hæc monaſteria, *noſtra*, appellabat ipſe Gregorius *lib. 5. epiſt. 59.* ibi, *monaſterii noſtri*, & *monaſterium noſtrum*; atque tam monachorum, quàm monaſteriorum curam habebat circa ſpiritualia, & temporalia, ut paſſim ex ejus epiſtolis conſtat. Unde in præſenti ait, ſtudii proprii eſſe monachos à litigiis ſubmovere.

d *Divinis miniſteriis.*] Ideſt horis canonicis, & aliis actibus regularibus: non autem miniſterium 3
accipiendum eſt in præſenti pro Miſſæ ſacrificio; nam in his monaſteriis, & ſimilibus, cùm monachi laïci eſſent, tantùm eligebatur unus in preſbyterum, qui divina miniſteria obiret. Gregorius noſter

Digitized by Google

noſter *lib. 5. epiſt. 41.* in illis verbis: *Presbyter miſſarum ſolennia celebrares, debeat ordinari.*

4. e *Monaſterii ſui.*] A D. Gregorio conſtructi, & D. Mariæ dicati, de quo ipſe Greg. *lib. 1. epiſt. 54.* ubi Petro ſubdiacono, de quo in præſenti epiſtola, ſcribit in hæc verba: *Feſtivitatibus Sanctorum deſiderabiliter inſiſtentes, præſentis præceptionis noſtræ paginâ ad experientiam tuam neceſſe duximus dirigendum, inchoantes Oratorium B. Mariæ, quod nuper in cella fratrum ædificatum eſt, ubi Maximianus Abbas præeſſe dignoſcitur, Auguſto menſe diſpoſuiſſe nos, adjuvante Domino, ſummo opere dedicare, &c.*

f *Tempore.*] Alibi verò legitur *Prætore*, ſed perperam, ut jam notavit Antonius Auguſt. *in præſenti.*

g *Cancellarius.*] Qualis Cancellarii dignitas, officiumque ſit, dixi *in cap. cùm cauſa, de electione.*

5. h *Cellæ.*] Cella dicta eſt à celando, quia nos occultat, & celat. D. Iſidorus *lib. 15. originum, cap. 3.* Marcus Varro *lib. 4. de lingua Latina*, Feſtus verbo *Cella*, Servius *ad illud Virgilii 1. Æneidos.*

—— *Diſtendunt nectare cellas.*

Ut autem variæ ſunt res, quæ celantur, ita diverſæ ſunt cellarum appellationes: ubi oleum cuſtoditur, cella olearis dicitur, *l. 4. §. 1. ff. de penu legata*: ubi vinum, vinaria, *d. §. 1. l. 3. §. ult. ff. de tritico & vino, l. 1. §. ſi viſerint, ff. de adquir. poſſ. ff.* ubi penus, cella penuaria, *l. 3. §. ſunt autem, ff. de penu legata.* Has & alias complectitur Cicero *lib. de ſenectute*, his verbis: *Semper boni, aſſiduique domini referta cella vinaria, olearia, mellaria, & penuaria.* Hinc cellarius dictus præpoſitus adminiſtrationi olei, vini, & frumenti cellis incluſi, *l. quæſitum 12. §. cellariorum, ff. de inſtrum. legato, l. nominatim 24. ff. de manumiſſ. teſtam. cap. dilecto, de præbendis, cap. cùm ad monaſterium, de ſtatu monachorum*, latiùs proſequuntur Benedictus Hæphtenus *diſquiſit. monaſt. tract. 3. diſq. 4.* Gerardus Voſſius *lib. 2. de vitiis ſermonum, cap. 4.* Etiam accipitur cella pro cubiculo. Martialis *lib. 1.*

Unde tibi tegula eſt, ac uſta penſio cellæ.

Horatius *lib. 1. ſatyra octava.*

Huc priùs anguſtis ejecta cadavera cellis.

Varro *lib. 4. de lingua Latina*, ibi: *Ubi conditum eſſe volebant, à celando cellam appellabant.* Notavit Lipſius *lib. 1. Saturn. cap. 14.* In ſacris autem canonibus accipitur pro brevi cubiculo monachi, *cap. privilegium, de V. S. lib. 6.* Concil. Cabilon. 2. *can. 61.* Turon. 2. *can. 15. Ne liceat monachis cellulas habere communes, ubi aut bini habitent; ſed ſingulares jaceant.* Arelat. 2. *can. 4.* inde monachi cellulani appellati ſunt à Sidonio *lib. 9. epiſt. 3.* ibi: *Senatum Lirinenſium cellulanorum.* Illuſtrat Benedictus Hæphtenus *lib. 11. diſquiſit. monaſt. tract. 3. diſquiſit. 1.* Sumitur etiam cella pro monaſterio diverſas cellas habente. Sanctus Odus *collatione 3. cap. 22.* ibi: *Ganzlinus cum fratribus cella Dolenſi nuper fuerat.* Et *cap. præterea 2. de transfactionibus.* Innoc. III. *lib. 2. regeſt. 14. epiſt. 113.* & *epiſt. 143.* ibi: *De quibuſdam cellis ordinis veſtri.* Ex Sozomeno, & aliis probant Boſquetus *in notis ad dictam epiſt. 113.* Vivar. *de veteri monach. lib. 2. cap. 12. num. 16.* Unde in præſenti textu cella accipitur pro ipſo monaſterio, ut etiam ſumitur apud ipſum Gregorium *lib. 1. epiſt. 54.* ibi: *Quod nuper in cella fratrum ædificatum eſt, ubi Marinianus Abbas præeſſe cognoſcitur.* Ubi, ni fallor, agit Gregorius de ipſo monaſterio, ſuper quo in præſenti reſcribit Petro Subdiacono. Similiter accipitur apud ipſum Gregorium *lib. 6. epiſt. 10.* ibi: *Si ergo qui vos ex ordine ſequitur, talis eſt, ut circa cellæ ordinationem, fratrumque cuſtodiam.* Hinc accipiendus eſt ipſe Gregorius *lib. 2. dial. cap. 23.* ibi: *Cui ille reſpondit, quid eſt quod loqueris frater? manere extra cellam nullatenus poſſum.* Ubi cella ſumitur pro monaſterio, ut exponit Menardus *ad concordiam regul. c. 45.* & plerumque cellula accipitur pro monaſterio parvo. Lupus Abbas Ferrarienſis *epiſt. 11.* ibi: *Cellam S. Ludovici, quam Magnus Carolus Alcuino, &c.* in additionibus Capit. Ludovici Imperat. *tit. 44.* ibi: *Ut Abbatibus liceat habere cellas, in quibus aut monachi ſint, aut canonici.*

COMMENTARIUM.

Ex præſenti Gregorii Magni epiſtola ſequens deducitur diſputanda aſſertio: *Monachi non per ſe, ſed per ſyndicum, ſeu œconomum à monaſterio deſignatum cum ſalario, debent cauſas in judicio tractare.* Probant eam textus *in cap. conquerente œconomò monaſterii, de officio Ordinarii, cap. Imperatorem, de juram. calumn.* ibi: *In ſuo monaſterio œconomum ſtatuant, qui pro his petere, & excipere debeat.* Et *cap. volumus, 89. diſt. cap. fin. 5. quæſt. 3. cap. cùm ſimus 9. quæſt. 3. cap. 2. de in integrum reſtit. cap. quia 7. de procurat. cap. cùm cauſam, de judiciis, cap. ſignificavit 48. de appellat. cap. conſtitutus, de religioſis domibus, cap. dilectus 2. de capellis monach. cap. 1. ne clerici, vel monachi, cap. cùm olim 14. verſic. tandem, de privileg. l. omnes 35. §. hoc, l. placet 17.* ibi: *Syndico conſtituto, C. de Epiſcopis & clericis.* Faciunt lex 1. *§. quibus, ff. quod cujuſque univerſ.* lex *munerum, §. defenſores, ff. de muneribus & honor.* ubi docetur, univerſitatem ſyndicum conſtituere, *l. 13. tit. 2. l. 98. tit. 18. partita 3.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, & *lib. 1. juris eccleſ. cap. fin.* Petrus Gregorius *lib. 49. ſyntag. cap. 5.* & *in d. cap. conquerente, de officio ordin. cap. 3.* Boſquetus *in notis ad Innoc. III. lib. 2. epiſt. 127.* Alciatus *lib. 1. parerg. cap. 5.* Rodriguez *tomo 3. qq. regul. q. 41. art. 1.* Aviles *in cap. 22. Prætorum*, Azevedus *in notis ad Curiam Piſanam, lib. 2. cap. 28. num. 14.* pluribus relatis Oſualdus *lib. 18. Donelli, cap. 12. littera I*, Duarenus *lib. 1. de ſacris eccleſ. cap. 19.* Cæſar *de eccleſiaſt. hierarch. q. 2. proœmial. §. 5. n. 14.* Felician. Vega *in cap. cùm deputari, de judiciis*, Mancius *in tract. de ſyndicis.* 6. Conclusio tradita, et probata.

Sed in præſentem aſſertionem pro dubitandi ratione ita inſurgo. Ad negotia monaſterii procuranda, non ſyndicus, ſed unus ex monachis præponi, conſtituique debet ex conſenſu Prælati, *c. monachi 35. 16. q. 1. cap. 2. de poſtulando*; cùm enim Eccleſiæ aliquo canone prohibetur monachis in foro verſari, aut cauſas in judicio tractare, ſemper excipitur utilitas monaſterii, *d. c. 2. de poſtul.* igitur neceſſe non eſt ſyndicum conſtitui à monaſterio, cùm monachi ipſi poſſint in judicio cauſas pertractare. Augetur hæc difficultas ex eo, nam laïci non poſſunt procurare, ſeu adminiſtrare negotia Eccleſiarum, *c. quia in quibuſdam, cap. indicatum, 89. diſt. cap. in nova 16. q. 7.* igitur laïcus non poteſt deſignari, ſeu conſtitui ſyndicus monaſterii, ſed potiùs monachus eſt eligendus, cùm ſit perſona eccleſiaſtica. Secundò impugnari poteſt tradita aſſertio in ea parte, in qua ſupponit, ſyndicum eſſe conſtituendum convento, & præfinito ſalario; nam procuratori, ſeu ſyndico voluntario non debetur ſalarium: unde illi non competit actio mandati ad ſalarium, *l. ſalarium 7. § mandati, l. finali, ff. de O. & A. l. ſalarium, C. mandati*; & ſi quid ob impenſum laborem illi præſtatur, non ſalarium, ſed honorarium dicitur, *l. ſi remunerandi, ff. mandati*: igitur in præſenti caſu etſi ſyndicus conſtitueretur à monaſterio, ſalarium tamen illi ex conventione aſſignari non poterat, cùm voluntariè eligeretur, ut conſtat ex illis verbis, *ſi compereris voluntatem.* 7. Impugnatur tradita aſſertio.

His difficultatibus minimè obſtantibus, vera eſt Gregorii Magni deciſio, ad cujus expoſitionem ſciendum eſt, quod ſicut privatæ perſonæ ad negotia in judicio peragenda procuratorem conſtituunt, *l. 1. & per totum ff. de procuratoribus*; ita univerſitas, 8. Syndicus eſt procurator.

monaſterium, ſeu collegium conſtituunt procuratorem, vel adminiſtratorem bonorum, quem appellant actorem; ſeu œconomum; ſi ad negotia in judicio pertractanda, appellant ſyndicum, ſeu defenſorem, *l. 1. §. quibus, ff. quod cujuſque univerſ.* docent Merillus *differentiarum cap. 3.* Mancius *de ſyndicis, in principio.* Unde cognoſcitur differentia, quæ verſatur inter hunc titulum, & antecedentem; quia in illo agitur de procuratoribus privatorum, in hoc verò de procuratoribus, ſyndicis, ſeu defenſoribus univerſitatis, monaſterii, vel alterius communitatis, ut animadvertunt Gothofredus, Valenſis & Chaſſaneus *ad hunc tit.* Jure etiam civili qui reipublicæ, vel univerſitatis negotia adminiſtrant, dicuntur actores, *l. finali, ff. de officio Præſidis, l. cùm aliquis 27. ff. de negotiis geſtis, l. nec civitati 74. ff. de procurat.* licèt alias differentias agnoſcant inter actorem & ſyndicum Mancius *ubi ſuprà, num. 13.* Vveſembechius *ad titul. ff. quod cujuſque univerſ. n. 3.* qui autem ad negotia univerſitatis, ſeu reip. in judicio tractanda conſtituuntur, ſyndici, ſeu defenſores dicuntur, *d. l. 1. §. quibus, l. 1. §. 2. l. munerum, §. defenſores, ff. de muner. & honoribus, l. ita 17. in principio, ff. ad Trebell. l. 8. ff. de pollicitationibus:* jure autem canonico, qui Eccleſiæ, aut monaſterii rationes curant, & bona adminiſtrant, dicuntur œconomi, *cap. volumus, 89. diſt. cap. cùm vos, de officio Ordin. cap. Diaconum, cap. indicatum, 79. diſt.* ſive caſtaldi, *cap. Salvator 1. q. 1.* plura de eis congerunt Fileſacus *in d. cap. cùm vos,* Barboſa *lib. 1. juris eccleſ. cap. fin.* Cæſar *de eccleſiaſt. hierarch. quæſt. 2. proœmialium, §. 5.* Qui autem negotia Eccleſiæ, ſeu monaſterii in judicio pertractat, dicitur ſyndicus, ſeu defenſor, *cap. veniens 2. de in integrum reſtit.* cum aliis ſuprà adductis pro illuſtratione concluſionis.

9. Syndicus a quibus conſtituatur.

Syndicum in judicio conſtituere poſſunt Reſpublica, Univerſitas, collegium, monaſterium; quia cùm quælibet communitas, quantumvis approbata, perſonam non habeat, nec per ſe in judicio eſſe poſſit, neceſſe eſt unum eligere, per quem agat, ſeu ſe defendat, *cap. 2. §. ſi judices, de in integrum reſtit.* Cicero *1. in Verrem,* ibi: *Sicilia tota ſi una voce loqueretur, hoc diceret, quid auri, quid argenti, &c. quoniam id non poterat, harum rerum actorem parum idoneum ipſa delegit.* Unde Athenienſes ſyndicum habuiſſe, ex Demoſthene probat Petrus Gregorius *d. lib. 49. ſyntag. cap. 5.* Ordo etiam decurionum ſyndicum nominare valet, *l. 3. l. item eorum 6. §. ſi decuriones, ff. quod cujuſque univerſ.* omneſque communitates permiſſæ, & approbatæ, quæ habent arcam communem, etiam ſyndicum deſignare poſſunt, imò & coguntur illum conſtituere, *l. 4. ff. de fideicommiſſ. libert.* docent Mancius *ubi ſuprà, n. 15.* P. Mendo *lib. 1. de jure academico, quæſt. 73.* Circa formam autem electionis illud obſervandum eſt, videlicet ut omnes collegii, ſeu communitatis vocentur, & congregentur in locum publicum, *l. penult. C. de legation. l. 2. C. de decurionibus, lib. 10.* & convocari debent ad ſonum campanæ, vel alio ſigno dato, quo ad ſimiles actus communitatis convocari conſueverunt; abſentes autem, & impediti, jus præſtandi ſuffragium non habent, nec præſentium electionem per abſentes comprobari neceſſe eſt, *l. finali, C. de prædiis decur. lib. 10.* Speculator *in tractatu de ſyndico, n. 2.* Et licèt omnes ipſius communitatis præſentes vocari debeant, ex regula textus *in l. finali, C. de auctorit. tut.* tamen non omnium etiam præſentium in unum, eundemque ſyndicum conſenſus deſideratur, ſed ſufficit majoris partis, *l. quod ſi major, ff. ad municipalem, l. nominatim, Cod. de decurionibus, lib. 10. l. 3. ff. quod cujuſque univerſ.* docet Azevedus *in notis ad Curiam Piſanam, lib. 2. cap. 18. n. 14.* Nec etiam in ipſa ſyndici conſtitutione deſideratur ut ſingulorum nomina exprimantur, ſed ſufficit ut dicatur à majori parte ſyndicum fuiſſe conſtitutum, ut docent Gaillus *lib. 1. obſerv. cap. 76.* Loſeus *lib. 2. de jure univerſ. cap. 1.*

10. Syndicus quis deſignari valeat.

Quoad perſonam autem, quæ poteſt ut ſyndicus conſtitui, illa generalis regula obſervanda eſt, videlicet eos omnes à ſyndici officio arceri, qui procuratores eſſe nequeunt, ut fœminæ, milites, & ſimiles: Mancius *ubi ſuprà, n. 48.* cùm ſyndicus à procuratore tantùm in eo differat, quod procurator à privatis, ſyndicus à communitate eligitur: nec tantùm extraneus à Capitulo in ſyndicum eligi valet, verùm & ille qui ex corpore communitatis eſt, *l. planè 4. ff. quod cujuſque univerſ. l. ut gradatim, §. ſed etſi, ff. de muneribus & honoribus,* ſi idoneus eſt, & negotiorum peritus, ut docent Vveſembechius *ubi ſuprà, n. 5.* Mancius *n. 43.* Semel ac ritè ſyndicus eſt electus pro ipſa communitate, ipſam debet defendere in omnibus cauſis, niſi mandatum ſpeciale exigant; licèt enim cum libera facultate conſtituatur, tamen in his quæ egent ſpeciali mandato, debet illud ſpeciale adhiberi. Vveſembechius *ubi ſuprà, n. 8.* Poteſt etiam ſyndicus juramentum deferre, & præſtare in negotiis communitatis, & etiam de calumnia jurare cogitur, *cap. in pertractandis 3. de juramento calum.* non autem cogitur ſatiſdare, ſicut procurator, *l. item 6. §. ult. ff. quod cujuſque univerſ.* ubi gloſſa, & A. Faber: in aliis autem actionibus, ac defenſionibus idem dicendum eſt de ſyndico, ac de quocumque procuratore prædicatur. Nec contrarium probat textus *in d. l. item 6. §. actor,* in illis verbis, *judicati actio ei ex edicto non datur;* in quibus docetur, actionem judicati non dari ſyndico, ſeu actori, cùm ea etiam directa detur procuratori, *l. in cauſa 27. in fine, l. ſi procurator 28. ff. de procurat.* igitur quia ſyndicus quoad judicia non habetur per omnia ut procurator. Nam huic difficultati, omiſſâ A. Fabri ſolutione *in d. l. ſi procurator 28.* qui exiſtimavit, judicati actionem non dari ſyndico, aut procuratori; reſpondendum eſt, diſcrimen eſſe conſtituendum inter actionem judicati efficacem, & inefficacem, exceptione videlicet elidendam; actio enim judicati efficax procuratori, aut ſyndico non datur, *d. l. item 6. §. actor;* inefficax verò, quæ oppoſita à reo exceptione eliditur, procuratori, ſeu ſyndico competit, ut docet Oſualdus *lib. 18. Donelli, cap. finali, littera B,* & ſic de efficaci actione accipiendus eſt textus *in d. l. procurator;* de inefficaci verò textus *in d. §. actor.*

11. Traditur ratio decidendi.

His ita præmiſſis, ratio præſentis deciſionis ultra illam generalem, quam ſuprà adduximus, videlicet quamlibet communitatem per ſe agere, aut defendere in judicio non poſſe, & ita neceſſariò debere ſyndicum conſtituere, provenit ex vita, & profeſſione monachorum; cùm enim eorum diſciplina ſit divinis officiis vacare, ab ſtrepitu verò judiciorum abſtinere, *cap. 1. ne clerici, vel monachi,* & alienum ſit à regulari converſatione, ſi ſe concertationum forenſium velint peritos oſtendere, *l. conſulta, Cod. de teſtam. l. repetita, C. de Epiſc.* ideò debent non per ſe, ſed per ſyndicum monaſterii negotia procurare, aut potiùs illa deſerere, quàm ſe illis implicare. Facit ad rem celebris auctoritas Petri venerabilis Heremitæ Carthuſienſis, qui *lib. 6. epiſt. 18.* ita ſcribit: *Quid ad nos, iſta Carthuſienſis Ordinis inſtitutio eſt mala, ſi qua noverint iis, ad quos ſpectant, nota facere, non autem litigare. Eorum eſt ſimpliciter quod ſentiunt dicere, non autem palatia ad accuſandum intrare: non eſt eremi noſtri judiciis adſtare; non eſt eorum qui mortui mundo videntur, in publicis negotiis actores, vel defenſores exiſtere: nihil ſimplicitati noſtra cum malitia ſæculari; nec decet, ut qui in ſæculo eremum elegimus,* nunc

nunc de eremo ad ſeculum redeamus, ut ſponte cunctis nolentibus & reclamantibus judicum nos tribunalibus ingeramus. Rectè ergo Gregorius Magnus in præſenti jubet monachis ſuis, ut potiùs ſalario conſtituto ſyndicum eligant, per quem negotia monaſterii tractentur, quàm ſe forenſibus negotiis immiſceant.

12. RESPONDETUR DIFFICULTATIBUS. Nec obſtant difficultates ſuprà expenſæ. Non prima; nam licèt juxta proximè tradita potiùs monachis expediat ſyndicum conſtituere, quàm per ſe negotia forenſia tractare; hoc tamen ad honeſtatem pertinet, non autem omninò ad neceſſitatem: quare aliquando, veluti ob ſummam paupertatem, ſi non poſſunt ſyndicum conſtituere, quia unde ſalarium conſtituant, non habent, negotia per ſe procurare valent, ut in præſenti docent communiter repetentes, Vivianus etiam, & Valenſis hîc; quo caſu accipiendi ſunt textus *in d. cap. monachi, cap. 2. de poſtulando.* Nec etiam obſtat ipſius difficultatis augmentum, quia jura in eo adducta non loquuntur in ſyndico ad negotia temporalia in judicio diſceptanda; ſed in œconomo, ſive generali adminiſtratore in locum abſentis Prælati, vel tempore, quo vacat Eccleſia, deſignato; laïcus enim non poteſt eſſe generalis adminiſtrator in locum Prælati abſentis, ut ſupponit noſter Gregorius *lib. 7. epiſt. 66.* debet enim hoc officium committi clericis idoneis, nullâ improbæ vitæ ſuſpicione notatis, *cap. indicatum, diſt. 89.* ii debent eligi ab Epiſcopo, *cap. cùm ſimus 9. quæſt. 3. cap. cùm vos 4. de officio Ordinarii,* & plerumque de gremio ipſius Eccleſiæ, *d. cap. quia in quibuſdam.* Quare rectè ſtatutum fuit in Concilio Chalcedon. relato *in d. cap. quia,* ut laïci non poſſint præponi adminiſtrationi rerum Eccleſiæ. Plura de his œconomis adducunt Fileſacus *in d. cap. cùm vos 4. §. 1. de officio Ordinarii:* Barboſa *lib. 1. de jure eccleſiaſtico, cap. ult.* at verò quoad negotia temporalia (ut ſunt quæ in foro tractantur) laïci nominari, & conſtitui ſyndici poſſunt. Nec obſtat ſecunda difficultas contra ſecundam partem præſentis concluſionis adducta; quia licèt illis, quibus mandatur negotiorum adminiſtratio, non poſſit aſſignari certum ſalarium, *d. l. ſalarium 7.* quia mandatum gratuitum eſſe debet; & ſi ſalarium, aut ſtipendium aſſignaretur, mandatum excederet fines, & in contractum locationis tranſiret, *l. ſi tibi 24. ff. præſcriptis verbis, l. 1. Cod. mandati, §. fin. Inſtit. eodem tit.* tamen perſonis, quibus conſuevit ſalarium aſſignari, conſtitui poteſt, *l. 1. Cod. mandati, l. 1. §. ſi cui, ff. de variis & extraordin. cognit.* docent Pancirola *lib. 2. var. cap. 150.* Marcellus Donat. *in notis ad Suetonium in Auguſto, cap. 32.* quare ſyndico rectè conſtitui poteſt ſalarium, & ſic in præſenti S. Gregorius ſcribit Fauſto ſalarium eſſe conſtituendum.

13. INTELLIGITUR TEXTUS IN CAP. INSUPER 9. DE TESTIBUS ET ATTESTATIONIBUS. Sed ſupradictæ concluſioni obſtat textus *in cap. inſuper 9. de teſtibus, & atteſtationibus;* ubi Priori, & Fratribus ſanctæ Trinitatis monaſterii reſcribitur, ut in cauſis ſui monaſterii poſſint unum, aut duos monachos ad agendum & defendendum nominare, qui actores, ſeu reſponſales dicuntur; & illi non poterunt ut teſtes adhiberi in cauſa, quam ut reſponſales peragunt; alii verò monachi poterunt pro monaſterio teſtificari. Ex quo textu expreſsè deducitur, ipſos monachos poſſe in judicio cauſas monaſterii tractare, & defendere: ergo non rectè docemus in noſtro textu monachos debere ſyndicum conſtituere ad agendum, & defendendum. Cui difficultati ex ſuprà traditis ſatisfaciendum eſt aſſerendo, præſentem textum procedere tantùm de honeſtate, non verò de neceſſitate; & ſic juſtis ex cauſis poſſe monachos ipſos negotia ſui monaſterii in judicio procurare, ut *in d. cap. ſuper.* Quomodo autem in eo textu monachi poſſint in propria cauſa teſtificari, non eſt noſtri inſtituti examinare: videndi ſunt Farinacius *de teſtibus quæſt. 6.* Balboa *in cap. tertio loco, de probationibus,* Seſſe *deciſ. 196.* Everardus Bronchorſt. *cent. 1. aſſert. 49.* Eadem ſolutione accipiendus eſt textus *in cap. cùm deputati 16. de judiciis;* ubi cùm agatur de Templariis, de quibus *in cap. 3. cap. petiiſti 20. de privil.* & quidam ex eis fuiſſent propoſiti Præceptores in quibuſdam domibus ſuæ religionis, cauſas procurabant in judicio; & cùm judices noluiſſent eos tanquam procuratores admittere, quia licitum non erat illis forenſium cauſarum curam agere, qui pacificis decreverant ſtudiis inhærere, Innocentius III. juſſit prædictis judicibus, ut eos ad agendum, & defendendum admitterent. Cujus deciſionis ratio provenit ex proximè traditis; nam licèt honeſtum non eſſet Templariis negotiis ſæcularibus ſe immiſcere, tamen cùm negotia eſſent proprii monaſterii, ideo potuerunt etiam in judicio ipſa procurare, ut poſt Hoſtienſem docuit Felicianus Vega *in d. cap. cùm deputati.* Etiam juxta eandem doctrinam accipiendus eſt textus *in cap. præterea 2. de tranſact.* in illis verbis: *Fratres illi ſeſe conſiſtentes in jure,* &c. Ex quibus verbis deducitur, monachos per ſe, nullo ſyndico deſignato, in judicio comparuiſſe, quod ex ſuprà traditis procedit; nam cùm præſens Gregorii deciſio tantùm loquatur de honeſtate, non verò neceſſitatem importet, ideo monachi in illius textus ſpecie potuerunt per ſe, nullo ſyndico deſignato negotia ſui monaſterii in judicio defendere.

14. EXPONITUR CAP. 2. DE IN INTEGRUM RESTIT. Secundò ſuperiori aſſertioni obſtat textus *in cap. cùm veniſſet 2. de in integrum reſtit.* in illis verbis: *Sed judices auctoritate Apoſt. monachis injunxerunt, ut ſyndicum, ſeu procuratorem eligerent, qui in cauſis monaſterii, & conſultatione ageret, & utiliter reſponderet.* Quæ verba duas & magnas continent difficultates. Prima militat adversùs ſolutionem ſuprà traditam; nam ſi monachi per ſe cauſas ſui monaſterii procurare poſſunt cum licentia ſui Superioris, & etiam ob honeſtatem debent ſyndicum nominare, quomodo judices in eo textu monachis injunxerunt, ut ſyndicum eligerent? ſiquidem ipſi cauſam agebant, & proſequebantur jam cœptam coram Romano Pontifice: igitur monachi non tantùm de honeſtate, verùm de neceſſitate debent ſyndicum eligere. Secunda difficultas ex dictis verbis naſcitur; nam ſuprà diximus, magnum eſſe diſcrimen inter procuratorem, & ſyndicum; ſiquidem procurator eſt deſignatus à privatis ad negotia in judicio tractanda, ſyndicus verò conſtitutus à communitate: ergo non rectè judices in eo textu confusè jubent monachis, ut conſtituant ſyndicum, aut procuratorem, cùm tamen ſyndicum ex ſupradictis nominare poſſint. Etiam alia naſcitur difficultas ex eo, nam ſyndicus non poteſt conſtitui ſine licentia, & auctoritate Prælati, *cap. cauſam quæ, de judiciis,* & ex noſtro textu conſtat: ſed in eo textu non erat Prælatus, qui ſyndicum conſtituerat, ſiquidem jam deceſſerat: ergo non poterat ſyndicus conſtitui. Primæ difficultati reſpondendum eſt, in eo textu monachos coram judicibus delegatis non comparuiſſe per ſe, unde judices illis indulſerunt, ut ſyndicum eligerent ad agendum & excipiendum; ſi autem ipſi per ſe, quia erat negotium monaſterii, voluiſſent comparere, audiendi erant, nec tunc cogerentur ſyndicum nominare. Secundæ difficultati ſatisfaciendum eſt concedendo, magnum eſſe diſcrimen inter ſyndicum, & procuratorem; ſed aliquando ſumi unum pro alio, quia ubi conſtat de poteſtate, & voluntate conſtituentis, parum de verbis curandum eſt, *cap. petitio 9. de procuratoribus.*

Nec obſtat ſecunda difficultas, ſi animadvertatur, in eo textu agi de electione Prælati monaſterio competenti, vel non; quare ob illam cauſam, ſicut & ob alias, ad monaſterium ſpectare ſede vacante potuit ſyndicum conſtituere, ut in eo textu notant Hoſtienſis; Cardinalis, & alii repetentes.

15. *Exponitur textus in cap. edoceri 21.* Deinceps ſuperiori aſſertioni obſtat textus *in cap. edoceri 21. de reſcriptis*, in illis verbis: *Cum ex officio teneantur congregationum ſuarum negotia in judicio procurare.* Ex quibus verbis depromitur, Abbates ratione officii teneri monaſteriorum negotia in judicio procurare: ergo nec monachi, nec ſyndici, ſed potiùs Prælati debent agere, & excipere in judicio cauſas monaſterii, ut adimpleant officium ſuum. Cui difficultati reſpondendum eſt, Abbatem, & quemlibet Prælatum teneri procurare negotia ſui monaſterii, tanquam bonus adminiſtrator; non tamen in judicio per ſe comparendo ad agendum, vel defendendum; ſed tantùm per ſyndicum, aut procuratorem: neque illa verba, *negotia procurare*, inducunt neceſſitatem perſonalem, ſed tantùm curam in electione perſonæ, per quam in judicio negotia procurentur.

TITULUS XL.

De his quæ vi, metuſve causâ fiunt

CAPUT PRIMUM.

Alexander III. a *Oſcen. Epiſcopo, & Priori ſanctæ* b *Mariæ Cæſarauguſt.*

Relatum eſt ad audientiam noſtram, quod cùm quidam vir nobilis, prudens, & potens A. nomine M. mulierem de Oreia quondam uxorem ſuam *c* ſuſpectam haberet, fratri, & militibus *d* ſuis præcepit, ut eam longè ad privata loca deducerent, & gladio occiderent: quam cùm ipſi ad quandam ſilvam duxiſſent, & evaginato gladio eam occidere vellent, eadem ad pedes cognati cecidit, & ut ſibi vitam ſervaret lacrymoſâ ſupplicatione rogavit. Cognatus verò miſericordiâ, & pietate ductus, ei ſub tali conditione pepercit, quod in monaſterio de *e* Colobres habitum monaſticum deberet ſuſcipere. Quo audito maritus ejus, quia reſervata erat ad vitam, grave plurimùm tulit; ſed tamen poſtmodùm acquievit. Sicque factum eſt, quod duos Epiſcopos, *f* Cæſarauguſtan. & *g* Triaſcon. ut eam *h* benedicerent, & ei velum imponerent, ad monaſterium ipſum adduxit. Epiſcopi verò rem ignorantes, & quia *i* juvenis erat, & filium habebat parvulum, mutationem vitæ ſuſpectam habentes, eam ſeorſum convenerunt, quæ utique ipſis rem per ordinem patefaciens, quod mortis timore, & non bono animo monaſterium intrabat, *l* propoſuit; & quod quandocumque poſſet, inde exiret, nihilominus adjecit. Tunc Epiſcopis de morte ipſius timentibus, & quod ab ea audierant, propalare nolentibus, alter eorum, Tiraſſon. ſcilicet, ut viri illius tyrannidi ſatisfacere videretur, mulieri velum imponere ſimulavit. Tandem autem viro, & fratre de medio ſublatis, prædicta mulier de monaſterio exivit, & cuidam nobili, P. videlicet de Camberis nupſit. Sorores autem cùm reclamarent, & Epiſcopo *m* Calaguritan. conqueſtæ fuiſſent, & Epiſcopus non poſſet eam videre, nec ſuper his convenire; ad inſtantiam ſororum eam, & virum, quem acceperat, excommunicavit, & totam terram ejus interdixit, ignorans quomodo res proceſſiſſet: quam utique ſententiam ven. f. noſter *n* Tarraconen. Archiepiſcopus poſtmodùm confirmavit. Nos igitur de honeſtate, & prudentia *o* veſtra confidentes, cauſam ipſam experientiæ veſtræ duximus committendam, & fine canonico terminandam. Ideoque diſc. v. per A. ſ. præc. m. quat. prædictam mulierem, & virum, recepto juramento, quod veſtro debeant ſtare mandato, ab excommunicationis vinculo abſolvatis: deinde tam mulierem, quàm Prioriſſam, & moniales præſcripti monaſterii ante veſtram præſentiam convocantes, cauſam diligentiſſimè audiatis, & fine canonico terminetis. Quod ſi legitimè probatum fuerit, non timore mortis prædictam M. Religionem intraſſe, aut quod fecit, ratum poſteà habuiſſe, ipſam ad monaſterium redire, & habitum depoſitum ſumere, cenſurâ eccleſiaſticâ compellatis.

NOTÆ

NOTÆ.

1. a *OScenſi.*] Ita legitur in prima collectione, *ſub hoc tit.cap.1.* & poſt Concilium Lateranenſe *part. 50. cap. 13.* Oſcenſis urbs duplex reperitur in noſtra Hiſpania, alia dicta Oſca Bæticæ, vulgò *Gueſcar*, cujus meminerunt Ptolomeus *lib.2. geograph. tabul. 1. cap. 4.* & ibi Joſephus Moletius *fol. 4.* Hieronymus Vuſcellus *fol. 85.* Rodericus Caro *in notis ad chron. Flavii Dextri, anno 52. litt. l.* Alia eſt civitas pervetuſta in Celtiberia Hiſpaniæ citerioris, in Regno Aragoniæ, vulgò *Gueſca*; ejus topographiam tradiderunt ex antiquis Ptolomeus *lib.2. tabul.2. Europa, cap.6.* Plinius *lib.3.hiſt.cap.3.* Strabo *lib. 3. geographia.* Ex recentioribus Ludovicus Nonius *in ſua Hiſpan. cap.83.* Didacus de Ainſa *lib.1. hiſtor. Oſcenſis, cap.1.* De hac in præſenti agitur, quæ jam à primis Eccleſiæ temporibus Cathedrâ Epiſcopali decoratur: ejus Præſul Gabinius ſubſcripſit Concilio Toletano 3.

2. b *S. Maria Cæſarauguſt.*] Cæſarauguſta, ſive Cæſarea Auguſta, ut vult Zurita *in notis ad Antonini itinerarium, pag.533.* Salduba appellata ab Ortelio *in theatro, verbo Cæſarauguſta*, Auripa dicta ab Archiepiſcopo Toletano *lib.1.hiſtoriæ, cap.3.* Petro Antonino Beuter. *hiſtoria Hiſpan. tom.1. lib.1. cap.7.* civitas eſt perantiqua Hiſpaniæ citerioris, & nobiliſſima, in Edetanis, totius Regni Aragoniæ Metropolis, ab Auguſto Cæſare in coloniam deducta. Nonius *in ſua Hiſpania, cap.28.* Olim Regum fuit ſplendida Curia: eam debitis extollunt laudibus Ludovicus Lopez *in hiſtoria Cæſarauguſtana*, quem laudat Coronel. *in notis ad Gongoram, tom.3. pag.435.* P. Merillus *de antiquitate Cæſarauguſt. lib. 1. cap.1.* Tamayo de Salazar *in Martyrol. Hiſpania, die 2. Ianuarii, & die 29. & Martii die 24.* Non minùs celebre eſt apud omnes nationes templum Beatæ Mariæ adhuc viventi ab Apoſtolo D. Jacobo dicatum, vulgò *de el Pilar de Saragoſſa*; quod conſtruxit juſſu Deiparæ Virginis ſuper columna, ſeu pilari inter Angelorum cantus viſibiliter apparentis, ut referunt & probant Martinus Delrio *diſquiſit. magic. lib.2. quæſt.26. ſect.4. pag.223.* Iſella *in lib. Reg. Milit. S. Iacobi, cap.3.* Vaſcus *in chron. anno 37. & 44.* Garibay *in compendio Hiſtor. Hiſpan. lib.7. c.3. & 4.* Vivar. *in notis ad Flavium Dextrum, anno 37. n.3.* Michaël Martinez *in interpret. trium epigram. ipſius Eccleſiæ, pag.79.* Alii quamplures, quos congerit Lezana *in juris alleg. pro ipſa Eccleſia Sanctæ Mariæ, in princ. pag.7.* Hæc Eccleſia Canonicorum regularium fuit jam à temporibus Innocentii II. ut latè probant Lezana *ubi ſuprà*, Pennotus *lib.2. hiſtor. canonic. regul. cap.31. num.3.* & manſit regularis uſque ad annum 1604. quo anno facta eſt ſæcularis.

3. c *Suſpectam habens.*] De adulterio videlicet, & ſic zelotypiæ furore accenſus, ut interpretatur D. Antonius Feloaga *in præſenti, veſtig.1.* qui plura eruditè de zelotypia cumulavit. Videndi etiam ſunt P. Serlogus *in Cantica, tomo 3. pag. 544.* Philippus Camerarius *tom.1. horar. ſucceſſiv. cent.1. cap.53. & cent. 2. cap. 34.* Beyerlinch *in theatro vitæ humanæ, verbo Zelotypia.*

d *Milites.*] Ideſt beneficiarios ejus, & vaſſallos.

4. e *De Colobres.*] Legendum eſt *de Tulebras*; anno enim 1157. in oppido de Tulebras conſtructum fuit monaſterium Ordinis Ciſtercienſis, quod poſtea dictum fuit Divæ Mariæ de Charitate, ut conſtat ex quodam privilegio illi conceſſo à Sanctio Navarræ Rege era 1195. in illis verbis: *Ego Sanctius per Dei gratiam Pampilonenſium Rex, facio hanc chartam donationis, ac textum ſcriptum in perpetuum valiturum, Deo, & monaſterio S. Mariæ Charitatis, quod antea vocabatur Tulebras, & vobis Dominabus ſanctimonialibus ibi nuper ſervientibus Deo, tam præſentibus, quàm futuris, de toto illo Regaliſſimo de Tulebras, ut habeatis illum, & poſſideatis vos, & omnes ſucceſſores veſtra, tam præſentes, quàm futuræ deinceps jure hereditario in perpetuum, & faciatis inde quidquid volueritis, ac quietè, &c.*

5. f *Cæſarauguſtan.*] Non exprimit Alexander III. an Eccleſiæ D. Mariæ Pilaris, vel Eccleſiæ ſancti Salvatoris? Pro cathedralitate utriuſque Eccleſiæ doctè certatum & perpugnatum invenitur: pro Eccleſia D. Mariæ plura adduxit poſt alios Lezana in duplici allegatione: pro cathedralitate Eccleſiæ ſancti Salvatoris Frances Urrutigoyti *in tractatu de unica cathedralitate Cæſarauguſtana.* Illud certum eſt, temporibus noſtri Alexandri Eccleſiam Cæſarauguſtanam tantùm Epiſcopalem fuiſſe, poſtea verò Joannes XXII. metropolitico jure decoravit, eique ſubjecit Oſcenſem, Tiraſſonenſem, Pampilonenſem, Calaguritanam, & Segorvenſem Eccleſias, ut ultra ſcriptores ſuprà jam datos referunt Pennotus *lib. 7. canonic. regul. cap. 31. num.3.* Boſquetus *ad Innocentium lib.1. epiſt.77.*

6. g *Triaſcon.*] Legendum eſt *Tiraſſon*, ſive Turiaſſon. Turiaſſo enim antiqua Hiſpaniæ civitas Epiſcopalis eſt, olim in Tarraconenſi citeriori, hodie in confinio Caſtellæ & Aragoniæ ſita; vulgò dicitur Tarazona: de ea nonnulla adduxerunt Rodericus *lib.1. hiſtor. cap.5.* Tamayo *in Martyrol. Hiſpania, die 28. Aprilis*, Boſquetus *in notis ad Innocentium III. lib.2. epiſt.2. regeſtr.14.*

h *Benedicerent.*] His enim temporibus Epiſcopi Sanctimonialibus velum imponebant, ac ipſas Deo dicatas conſecrabant, ut probavi *in cap. 1. de temporibus ordin.*

i *Quia juvenis erat.*] Et ſic adhuc juvenilibus ardoribus ſubjecta, quorum improbos effectus referunt D. Antonius de Feloaga *in præſenti, fol.55.* Savarus *in notis ad Sidonium lib. 1. epiſt. 2. & lib. 2. epiſt.4. & lib.7. epiſt. 2.* Ludovicus Creſolius *lib.2. myſtag. cap.3. ſect.4.*

7. l *Propoſuit.*] Ideſt proteſtavit, unde nulla profeſſio poſtea emiſſa vires obtinebat; nam proteſtatio inducit ut actus, in quo adhibetur, nihil ultra intentionem operetur, *l. pro herede 20. §.1. ff. de adquirenda hæredit. l. & ſi quis 14. §. ſed interdum, in fin. de relig. & ſumpt. funer. l. Neſennius 34. ff. de negot. geſtis, l. alimenta 11. l. quod in 13. l. ſi paterno 15. Cod. eodem, l. ſi debitor 4. §.1. ff. quibus modis pignus ſolvitur, juncta l. ſicut 8. §. non videtur, ff. eodem.* Et licèt proteſtatio in præſenti caſu facta non fuiſſet ipſi marito, aut militibus, qui eam ducebant; tamen cùm ob metum, & majorem vim proteſtatio fieret, ſufficiebat ut coram honeſtis perſonis mulier proteſtaretur, ut *in cap. fin. de appell. l. cùm verò 26. §.1. ff. de fideicommiſſ. libert.* Docent Franciſcus de Ponte *conſil.131. num.138.* Iranzo *de proteſtatione, cap. 47. num.16.* Corraſius *in centuria Toloſana, cap.31.*

m *Calagurit.*] Eccleſia Cathedralis eſt in Cantabria, cujus originem, & Præſulum ſeriem refert Ægidius Gonzalez *in theatro ipſius Eccleſiæ.*

8. n *Tarraconenſis.*] Tarraco vetuſtiſſima Hiſpaniæ citerioris civitas eſt, vulgò dicta *Tarragona*, olim clariſſima Romanorum colonia, ut pluribus inſcriptionibus, & numiſmatibus probat magnus Ant. Auguſt. *dialogo 7.* ejus Archiepiſcopus jam à temporibus Caroli magni octo diœceſibus præeſt, ut refert Boſquetus ad Innoc. III. *lib.1. epiſt.77.* plura de hac pernobili urbe tradunt Gerundenſis *lib.1. Paralip. tit. de Tarracona*, Ludovicus Puente *in hiſtoria Tarracon.* Pujada *in hiſt. Catal. lib.1. cap.22.* Tamayo

à Salazar *in martyrol. Hiſp. die 2. Ianuarii*, & nos *in cap.24. de jurejur.*

9. *o Viſitam.*] Licèt enim temporibus Alexandri III. clauſura monialibus indicta eſſet, & pluribus antea retrò ſæculis, ut probat latè Gibalinus *de clauſ. diſquiſit.1.cap.1.* tamen juſtis ex cauſis permittebatur egreſſus, uſquedum Bonifacius III. *in cap.periculoſo, de ſtatu regul. lib.6.* omnem egreſſum prohibuit: quam prohibitionem poſtea confirmarunt PP. Concilii Trident. *ſeſſ.25. de regul. cap.15.* Unde ut veritas cognoſceretur, potuerunt judices delegati in præſenti ſpecie Prioriſſæ, & monialibus jubere, ut comparerent in judicio.

COMMENTARIVM.

10. CONCLUSIO DEDUCITUR, ET PROBATUR. EX præſenti deciſione omnes repetentes ſequentem deducunt aſſertionem: *Si quis metu mortis monaſterium ingrediatur, poteſt illud deſerere, niſi poſtea profeſſionem, vel expreſſè, vel tacitè ratam habuerit.* Probant eam textus *in cap. puella,cap.ſicut 9.20. quæſt.1. cap. præſens 20. quæſt.3. cap. ſi qui 14.quæſt.5. cap. non eſt 15. quæſt.1. cap. ultimo 23. quæſt. 5. cap. jam verò 23. quæſt.6. cap.1. cap. ſicut,cap.cùm virum, de regul. cap. dudum, de converſione conjug. cap. fin. qui clerici vel voventes, cap.penult. de ſtatu regul.lib.6.* Nicolaus *ad conſulta Bulgarorum, cap.87.* quem refert Antonius Auguſt. *in epit. juris, lib.9. tit.4.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, Feloaga *in repetitione ad hunc textum*, Cabreros *de metu,lib.2. cap.21. num.32.* & *cap.10. num.25.* Franciſcus Hallierius *de ſacris electionibus ſect.5.§.10.* Leo Pinellus *in cap.2. de regul. §.6. num. 206.* Vazquez *3. part. in tertiam, diſp.240. cap.3. num.34.* Balboa *in cap. ſi verò 8. n.2. de jurejur.* Bajo-Arroyo *in eod. textu, n.11.* Tamburinus *de jure Abbatum, tomo 1,diſp.2. quæſt.1.* Cironius *in cap.1.de converſione conjug. in 5. compil.* Seſſe *tomo 1. deciſ. 60.* plures congerens Luna & Arellano *lib.1. antin, cap.3.*

11. IMPUGNATUR HÆC ASSERTIO. Sed in hanc aſſertionem, omiſſis traditis ab Arellano ubi ſuprà, pro ratione dubitandi ita inſurgo. Sicut in ingreſſu religionis profitetur certa regula deinceps obſervanda, ita in ſuſceptione baptiſmi amplectitur vera fides catholica veraciter defendenda, & ſequenda: ſed qui per vim, & metum ſuſcepit baptiſmum, & profeſſus fuit fidem catholicam, tenetur in ea permanere, *cap.majores, §.item quæritur, de baptiſmo*: igitur & qui profeſſus fuit regulam monachalem, tenetur in ea perſiſtere. Augetur hæc dubitandi ratio ex eo, nam valet argumentum de juramento ad votum, *cap.magnæ, de voto*: probat Caſtro Palao *de obligatione juramenti, diſput.2. part.4.num.2.* ſed juramentum metu extortum obligat, & obſervandum eſt quoties non datur diſpendium ſalutis æternæ, *cap. ſi verò, de jurejurando*: igitur & votum emiſſum in ingreſſu religionis debet obſervari, dum ſine diſpendio ſalutis æternæ ſervari poteſt. Secundò augetur prædicta difficultas ex eo, quia licèt metus, qui incutitur causâ extorquendi conſenſum in ingreſſu religionis, reddat nullum ingreſſum ipſum; tamen metus, qui incutitur à cauſa libera, non causâ extorquendi talem conſenſum, non reddit actum nullum, quia licèt ab extrinſeco incutiatur, cùm non gratiâ extorquendi talem conſenſum incutiatur, votum, ſeu ingreſſus religionis vires habet. Ratio etiam eſt, quia tunc non compellitur quis ad vovendum ab alio, ſed à ſe ipſo, cùm nullus exigat tale votum, ſed voluntariè illud emittat; ideo matrimonium celebratum à virginis defloratore, ob periculum mortis, quia pater illum interficere volebat, validum eſt. Sanchez *de matrimonio diſput.12. num. 14.* Henriquez *eod. tract. lib.11. cap.9. num.2.* & ideo *in l.mulier 21. de eo quod metus causâ*, licèt metus ſervitutis aliàs juſtus ſit, *l.3. §.vim, ff. hoc tit.* non tamen infirmat promiſſionem à liberta patrono factam, à quo metuebat revocari in ſervitutem; quia ipſa ſibimet intulit metum, ut docent Faber *in ration. ad ipſum textum*, Cujacius *lib.11. qq. Pauli, ibi*: igitur in præſenti ſpecie cùm metus mortis illatus non fuiſſet mulieri ut religionem ingrederetur, ſed ipſa ſibi hunc metum intuliſſet, profeſſio ab ea emiſſa valida fuit.

Quâ dubitandi ratione ita fulcitâ non obſtante, vera eſt præſens deciſio, pro cujus expoſitione, & plena cognitione hujus tituli, necnon edicti Prætoris de eo, quod metus causâ geſtum eſt, ſcire oportet, metum juxta Ulpianum *in l.1.ff.de eo quod metus causâ*, eſſe inſtantis periculi, vel futuri causâ mentis trepidationem. 12. DISSOLVITUR DIFFICULTAS. Faciunt Ariſtot. *lib.3. Ethic. cap.6.* Cicero *4. Tuſcul.* qui aſſerunt, metum eſſe futuri, vel pendentis mali expectationem. Explicant Lælius Biſciola *lib.11.horarum ſucceſſiv.cap.21.* Julius Scaliger *exercit. 132.* Arellanus *de rationis imperio, cap.10. num.2.* Bocerus *tom.1.claſſ.4.diſp.6.* Theophilus Reynaud. *tom.2, tract. de volunt. & involunt. ſect.2.cap.1.art.2. per totum*, Donellus *lib.15. comment. cap.38.* Barboſa *voto 1. & 77.* Hermoſilla *in l.56. tit.5. partit.5.* Dicitur in definitione *inſtantis periculi*, quia remota pericula non turbant mentem; debet enim metus inſtare, etſi præſens, actualiſque non ſit, ut docuerunt Duarenus *ad tit. de eo quod metus, cap.1.* Oſuald. *ad Donel. d.cap.38. littera D.* Nec contrarium probat Ulpianus *in l.metum 9. ff. de eo quod metus*, dum docet metum debere eſſe præſentem, nec ſufficere ſuſpicionem illum inferendi; nam aliud eſt, metum præſentem eſſe debere, aliud verò cauſam ipſius adeſſe. Si enim metus præſens ſit, licèt ejus cauſa non adſit pro tunc, ſed futura ſperetur, metus datur, & conſideratur, *l.nec timorem 7. §.proinde, ff. de eo quod metus, l.7. §.1. ff. quod falſo tut.* probat Avendaño *d.lib.1. cap.2.* Dicitur etiam, metum eſſe mentis trepidationem, quia metus naſcitur ex magna, vehementique imaginatione periculi futuri. Unde rectè aiebat Oſualdus *d.cap. 38. ad Donel. littera C*, quod ſi futuri mali apprehenſio vehementer animum conturbat, metus datur; ſi mali imminentis, timor; ſi permanentis, formido; ſi valdè concutiat, terror; ſi mentem loco moveat, pavor; ſi ulteriùs proceſſerit, exanimatio eſt. Magnum autem diſcrimen vertitur inter vim, & metum. Vis enim eſt, teſtante Ulpiano *in d.l.1.* majoris rei impetus, qui repelli non poteſt. Cùm enim per vim quid extorquetur, principium actionis aliunde, & extrinſecus venit; nec ulla voluntas patientis adeſt: at dum futuri periculi metu quid datur, aut promittitur, in patiente exiſtit actionis origo. In vi quis ſe habet purè paſſivè, & omnis ejus conſenſus excluditur; in metu verò voluntas datur, licèt coacta, *l.mulier 21. §.1.ff.de eo quod metus*, Paulus *lib.1. ſentent. tit.7.* explicat Ant. Faber *in Papin. tit.3. principio 2. illatione 11.* Deinde, nam vis præſentia; metus futura reſpicit, licèt inſtantia. In hoc titulo agitur de vi compulſiva, quæ parum diſtat à metu, niſi quia vis refertur ad eum qui cogit; metus ad eum qui patitur, ut notavit Bachovius *in notis ad Vueſemb. in parat. ad tit. de eo quod metus, num.2.*

Metus ita vulgò dividitur, ut alius ſit metus gravis, 13. METUS DIVISIO. ſeu cadens in conſtantem virum; alter verò levis, ſeu cadens in virum non conſtantem, *cap.finali, de appellat. cap.cùm dilectus, hoc tit. cap.conſultationi, cap.veniens 2. de ſponſ. l.3. §. per vim, cum ſequentib. l.metum 9. l. ſi per vim, ff. de eo quod metus, l. ſi interpoſitas,*

terpoſitas, *Cod. de tranſact. l. ſi voluntate*, *C. de reſ. ind. vendit. l. ſi quidem*, *C. de contrahend. ſtipulat.* Metum cadentem in virum conſtantem appellavit Ulpianus *in l. metum* 5. *ff. de eo quod metus*, metum majoris malitatis; & Labeo cadentem in conſtantiſſimum virum dixit *in l. ſequenti*, idest in conſtantiorem. Ponitur enim ſuperlativum pro comparativo; & metus gravis tunc adeſt, cùm notabile damnum ingruens veroſimillimè pendet à viro potente, & ſolito minas excedere, eſtque reverà tale malum, ut non ſit facilè excutiendum, vel depellendum. Hujuſmodi ergo metus in ſe gravis eſt, & talis ut hominem conſtantem concutiat. Igitur metum cadere in conſtantem virum, eſt metum illum hominem ita movere, ac percellere, ut eum, tametſi alioquin conſtantem, & fortem, concutiat, & de propoſito dimoveat. Sed videamus quibus in caſibus metus cadens in conſtantem virum incutiatur, & per conſequens apparebit quando metus tantùm levis detur. Et metus gravis naſcitur ex morte *l. nec timorem* 7. *§. proinde*, *ff. de eo quod metus*, *cap. cùm dilectus*, *hoc tit. d. l. interpoſitas*, *l.* 3. *Cod. ex quibus cauſis majores*, *l. voluntate*, *Cod. de reſcindenda*; quem magiſtralem timorem vocat Fulgentius relatus à Cujacio *in l. ſi quidam* 9. *Cod. de contrahend. ſtip.* abſciſſionis membri, verberum, ſeu cruciatus corporis, *d. l. ſi quidam* 9. *l.* 7. *tit.* 33. *part.* 7. Petrus Faber *lib.* 3. *ſemeſtr. cap.* 8. ſervitutis, *leg. ego* 4. *l. iſti*, *§.* 1. *ff. de eo quod metus cauſâ*: ſervitus enim morti comparatur, *l. ſervitutem* 209. *ff. de R. I. l. intercidit* 59. *ff. de condit. & demonſtr.* Hunc autem caſum ſervitutis ita explicat Paulus *d. l. iſti* 8. ut ſi ille, qui habebat inſtrumentum meæ libertatis, minetur ſe illud conſumpturum. Metus juſtus incutitur etiam ab alio; non autem edicto Prætoris locus eſt, ſi cùm ſcirem patronum poſſe me ut ingratum revocare in ſervitutem, centum illi promiſero, ne revocet; quia à meipſo metus incutitur, *l. ſi mulier*, *ff. hoc tit.* Similiter gravis metus eſt vinculorum, ſeu carceris, *d. l. iſti* 8. *§. proinde*, *l. qui in carcerem*, *l. non eſt*, *§.* 1. *ff. hoc tit.* carcer enim quaſi ſpecies ſervitutis eſt, *l.* 2. *ff. de libero homine.* Non autem hoc intelligendum eſt ſimpliciter de homine in carcerem detruſo; nam contractus ab incarceratis celebrati vires habent, ut docent Farinacius *de carceribus q.* 35. Guttierez *lib.* 1. *de juramento*, *cap.* 57. alii congeſti ab Olea *de ceſſione jurium tit.* 8. *quæſt.* 1. *num.* 7. Cabreros *lib.* 2. *de metu*, *cap.* 46. debet enim textus *in d. l. qui carcerem*, accipi vel de carcere privato, vel de eo qui in carcerem detruſus eſt, à quo aliquid injuſtè extorquetur. Tunc enim metus carceris injuſtus eſt, ut docent Faber *in d. l. qui carcerem*, Donellus *d. cap.* 38. Duarenus *ad tit. de eo quod metus*: & ſimilem promiſſionem lex Julia reſcindit, *l.* 5. *ff. ad legem Iuliam de vi*, ſicut eam, quam fecit, qui in domo incluſus fuit, ut ab eo aliquid extorqueretur, *d. l.* 5. Paulus *lib.* 1. *ſentent. tit.* 7. *§. penult. & ult.* Etiam metus gravis eſt ſtupri. Si enim quis aliquid promiſit, ne ſtuprum pateretur, ob metum gravem promiſit, *l. iſti* 8. *§. quod ſi dederit*, *ff. de eo quod metus*, Petrus Faber *lib.* 3. *ſemeſtr. cap.* 8. etenim hic metus in viris & fœminis major eſt quàm mortis, ob fœditatem, & turpitudinem. Etiam inter caſus metus gravis ille enumeratur, cùm quis videlicet promiſit, ſeu aliquid alienavit, ne in adulterio, aut furto deprehenſus occideretur, ſeu proderetur, *ex hoc cap.* 1. *l.* 7. *§. proinde*, *ff. de eo quod metus*; ſufficit enim ut quis metuens ne compellatur, alienet, *l. noviſſimè* 7. *§.* 1. *ff. quod falſo tutore.* Nec tunc obſtat textus *in l.* 4. *ff. de condictione ob turpem*, ubi deciditur, propoſitâ ſpecie non competere repetitionem pecuniæ datæ: nam reſpondetur, textum illum procedere in condictione ob turpem cauſam, quæ non competit quoties datur turpitudo ex utraque parte, *l. ubi dantis*, *ff. eod. tit.* at verò datur actio de eo, quod metus cauſâ, quia juſtus metus interceſſit. Accedit, quia hoc remedium eſt prætorium, quod æquitate potiſſimùm nititur; at verò condictio eſt civilis introductio: docent Cujacius *in d. l.* 8. *ff. de eo quod metus.* Pacius *centur.* 2. *quæſt.* 69. Baſilius *lib.* 4. *de matrimonio*, *cap.* 12. *num.* 7. *&* 10. ſed ſi pecuniam dedit, poſtquam accuſatus eſt, non autem probatum delictum, locus eſt edicto de calumniatoribus; & ſi detur aliquid, ne accuſetur, non competit hoc remedium, *l. accuſationi*, *Cod. hoc tit.* & ſi detur, ne denuntietur, ex lege Cornelia de falſis agendum eſt, *l.* 2. *ff. de concuſſionibus.* Quinque igitur conditiones deſiderantur, ut metus gravis dicatur, & cadens in conſtantem virum. Prima eſt, ut metus incutiatur ex gravi cauſa ſibi, aut filiis ſuis, *l. iſti* 8. *§. ultimo*, *ff. de eo quod metus.* Secunda ut metuens non vanè, & leviter credat malum ſibi imminere, ſed rationabiliter exiſtimet illud eventurum, *d. l.* 7. *§. proinde* 3. Tertia ut metum incutiens poſſit minas executioni mandare, veluti ſi metum incutiens ſit ſenex, debilis, vel mulier, & metum paſſus juvenis; aliàs enim, ſi qui minas apponit, exequi non poteſt, ſibi ipſi metum infert. Donel. *d. cap.* 38. Quarta, quod incutiens metum ſolitus ſit minas exequi, aliàs enim ſi metus imponatur ab eo, qui facilè eas incutit, ſed exequi negligit, non eſt gravis metus, cùm ex perſonis hominum eorum dicta ſint penſanda, *l. unica*, *C. ſi quis Imperatori*, *l. nec tunc*, *Cod. hoc tit. l. famoſi*, *ff. ad legem Iul. Majeſt.* Quinta, quod metum patiens non poſſit facilè malis, quæ timentur, occurrere; ſi autem poſſit ea proclamando effugere, non eſt juſtus metus, *l. non eſt veriſimile*, *ff. de eo quod metus*; quam eruditè illuſtrat perdoctus Rameſius *in teſſera legum*: & quia omnes caſus, in quibus gravis metus adeſt, in particulari comprehendi non poſſunt, judicis arbitrio relinquitur diſquirere, quinam gravem metum inferant, qui levem, penſatis omnibus circumſtantiis, quibus, & à quibus metus incutitur, *l.* 3. *ff. ex quibus cauſis majores*, Barboſa *d. voto* 71.

Vani ergo timoris ratio non habetur, *l. metum* 6. *ff. de eo quod metus*, *l. ſi quis* 13. *ff. de re judicata*, *l. vani* 184. *ff. de R. I.* licèt ſi damnum ex eo ſequatur, competat aliud remedium, *l. ult. ff. de extraordin. criminibus*; quam doctè exponunt Ramirez *in pentecont. cap.* 1. & *lib.* 1. *ad Martialem*, *epigr.* 47. Oſualdus *ad Donel. lib.* 15. *comment. cap.* 44. *littera C.* Vani metus exempla extant *in l. illud* 25. *ff. de conſtit. pecun. l. ad invidiam*, *l. cùm te* 8. *l. accuſationis*, *Cod. hoc tit.* Difficile autem exemplum eſt, quod proponitur *in l. timorem* 7. *ff. de eo quod metus*, ubi docetur, timorem infamiæ hoc edicto non contineri; cùm certum ſit, infamiam morti æquipatari, *l. juſtas* 17. *ff. de manumiſſ. vindict.* & inter graves cauſas enumeratur *in l. iſti* 8. *§. penult. ff. de eo quod metus.* Sed omiſſis variis interpretationibus diſcrimen conſtituendum eſt inter infamiam ortam ex falſa criminatione, & inter veram infamiam, quæ naſcitur ex delicto verè perpetrato. Metus falſæ infamiæ vanus eſt, & contemnendus, *d. l. nec timorem* 7. Metus verò criminis admittendi, ex quo infamia vera proveniat, juſtus & gravis eſt, de quo agitur *in d. §. penult.* ut docuerunt Julius Pacius *centur.* 2. *quæſt.* 68. Pichardus *in d. §.* 27. *quæſt.* 20. *de action.* Difficilis etiam eſt caſus relatus *in l. metum*, *§. denique*, *ff. de eo quod metus*; ubi docetur, quod ſi quis audiat homines armatos ad ſe venire, & à fundo receſſerit, non eſſe locum edicto de eo, quod metus cauſâ, nec interdicto *unde vi*; ſed ſi poſteaquam homines armati ingreſſi 14. De metu levi.

ingreſſi ſunt fundum, edicto locum eſſe; & interdictum *unde vi*, etiam eo caſu dari aſſeritur *in l. 1. §. Idem Labeo 29. ff. de vi & vi arm.* Adſtipulatur huic ſententiæ Cicero *pro Cecinna*, in his verbis: *Fuiſſet in eo loco, & ex eo metu perterritus fugiſſet, & cùm armatos vidiſſet, diceresne eſſe interdictum, decretumve? opinor.* Cui ſententiæ obſtat textus *in l. non ſolùm 33. §. ſi dominus, ff. de uſucap.* ubi aſſeritur, ſufficere ut dominus vi dejectus dicatur à poſſeſſione, quod exiſtimans homines armatos ad ſe venire, aufugerit. Pro conciliatione hujus antinomiæ Cujacius *lib. 44. Digeſtorum Juliani in d. l. non ſolùm, §. ſi dominus*, & *lib. 11. quæſt. Pauli in d. l. metum 9.* exiſtimat *in d. §. ſi dominus*, loco verbi *exiſtimaverit*, legendum eſſe, *ſi timuerit*, ut ſenſus ſit, homines armatos jam vidiſſe, & timuiſſe, & tunc videri eos occupaſſe poſſeſſionem, & ſic juſtum metum adfuiſſe. Sequuntur Cujacium Faber *in d. l. 9.* Pacius *centur. 2. quæſt. 70.* Arrellano *d. cap. 10. num. 6.* ſed eum refellit Pichardus *in d. §. 27. num. 23.* Aliter gloſſa *in eo textu, verſ. Videret*, hæc jura conciliare intendit; exiſtimat enim *in d. §. dominus*, ſufficere fugam illam ad hoc ut fugiens amitteret poſſeſſionem quoad uſucapionem, cùm animo, & corpore è fundo exiiſſet; non autem eam fugam ſufficere, ut ſit locus edicto de eo, quod metus causâ, & interdicto de vi & vi armata. Gloſſam ſequuntur Oſuald. *lib. 15. ad Donel. cap. 39. littera V.* Pichardus *ubi proximè.* Sed hæc ſolutio expreſsè refellitur ex eo, nam *in d. §. ſi dominus*, non agebatur de uſucapiente, ſed de vero domino, qui vi dejectus fuit: quare pro vera ejus textus interpretatione dicendum eſt, eum qui viſis armatis hominibus ad ſe venientibus, à fundo fugit, deſinere poſſidere, *l. 3. §. ſi quis nunciet 8. l. jam poſſidere 6. §. ult. cum l. ſequenti, l. qui meo nomine 18. §. penult.* ſic intelligendo legem *ſi id quod 25. §. ult. l. quamvis 40. ff. de adquirenda poſſ.* & hæc poſſeſſionis amiſſio ſufficit, ut locus ſit interdicto *unde vi, l. 4. §. ſi tu me vi, ff. de uſucapionibus.* Donellus *lib. 5. comment. cap. 27.* Duarenus & Giphan. *in d. l. clam 6. §. ult.* licèt ſi armati in alium locum proficiſcerentur, nec ad invadendam poſſeſſionem venirent, & nihilominus dominus aufugiſſet, tunc vi dejectus non creditur, *l. 1. §. idem, l. 3. §. ſi quis, ff. de vi & vi armata.* Nec tunc obſtat textus *in d. §. denique*, qui in primo caſu loquitur, cùm non vidit, ſed tantùm ex rumore, quod ad eum veniebant, aufugit: quo caſu edicto locus non eſt; ſed ſi vidit fundum ingredientes, locus eſt edicto, & interdicto de vi, & vi, ut in ſecunda parte ipſius textus docetur.

15. Metu geſta valent.

Deinceps ſciendum eſt, metu etiam gravi geſta ipſo jure valere, & ſubſiſtere, *l. ſi mulier, §. ſi metu, hoc tit. l. ſi metu 85. ff. de adquirenda hæredit. l. 3. 5. 7. & fin. Cod. hoc tit. l. interpoſitas, Cod. de tranſactionibus, principio inſtitut. de exceptionibus, l. dolo 5. Cod. de inutilibus ſtipul. l. 4. tit. 6. l. 56. tit. 5. part. 5. l. 7. tit. 37. part. 7.* facit Seneca *lib. 5. controv.* in illis verbis: *Vim adhibenti lex non iraſcitur, ſed paſſo ſuccurrit, & iniquum illi videtur id ratum eſſe, quod aliquis, non quia voluit, pactus eſt, ſed quia coactus eſt.* Refert Grotius *in floribus ad tit. ff. de eo quod metus:* docent Cabreros *lib. 2. de metu, cap. 14. num. 10.* Gutierrez *de juram. cap. 57. num. 21.* Flaminius *de reſign. lib. 15. quæſt. 2. num. 9.* Gomez *lib. 3. var. cap. 4.* Petrus Barboſa *in rub. ſolut. matrim. 4. part. n. 28.* Hermoſilla *in l. 56. tit. 5. part. 5. gloſſa 1.* Ratio eſt, quia qui metu cogitur, conſentit; & voluntas coacta, voluntas eſt; & metus non facit involuntarium ſimpliciter, ſed mixtum, ſive ſecundùm quid, *l. ſi mulier 21. §. penult. ff. de eo quod metus, l. qui ita, in principio, ff. ad Trebell. l. ſi privatus, ff. qui & à quibus, d. l. ſi metu 85.* Paulus *lib. 1. ſentent. tit. 7.* Cùm enim voluntas cogi non poſſit, ut poſt D. Thomam probat Becanus *de libero arbitrio in 1. 2. tract. 1. cap. 2.* etſi metu quis coactus velit, velle dicitur, non abſolutè, ſed ſecundùm quid; nec eſt voluntas abſoluta, ſed qualificata, ut exponit Ariſtot. *lib. 3. Ethic. cap. 1.* Propoſita enim difficultate, an actio ex metu, & quidem gravi, ſit voluntaria, an non? concludit, eſſe potiùs voluntariam. Eum ſequitur D. Thomas *2. 2. quæſt. 6. art. 8.* eleganter probant Epictetus apud Arrianum *in lib. 1. cap. 17.* Simplicius *in cap. 1. enchir.* Principium enim agendi in ipſo, cui metus incutitur, voluntarium eſt, ſiquidem vult potiùs facere, ſive rem alienare, quàm mori; & in hoc ſenſu voluntas coacta voluntas eſt, quod rectiùs explicant Theologi, quàm Juriſperiti. Unde jure civili quaſi conſenſu initi contractus metu geſti valebant, nec de eis antiquis legibus aliquid cautum fuerat uſquedum Prætoris edicto ſuccurſum fuit. Nec verò tantùm intendo actum ex metu perfectum eſſe voluntarium, ſed etiam intendo eſſe ſimpliciter voluntarium, nec eſſe involuntarium, niſi ſecundùm quid, ita ut quamvis voluntarium & involuntarium miſceantur in hujuſmodi opere, prædominetur tamen voluntarium, ut rectè contra Decium id negantem affirmat Sanchez *lib. 4. de matrim. diſp. 1. num. 5.* Eſtque aperta ſententia Ariſtot. *lib. 3. Ethic. cap. 1.* Divi Thomæ *1. 2. quæſt. 6. art. 6.* Annuuntque Durandus *in 4. diſt. 29. quæſt. 2. n. 10.* Almaïnus *tract. 1. moral. cap. 3.* idemque ferunt verba illa Divi Auguſtini *de ſpiritu, cap. 31. Si ſubtiliùs advertamus, etiam quod quiſque invitus facere cogitur, ſi facit, voluntarie facit: ſed quia malit aliud, ideo invitus, hoc eſt nolens, facere dicitur.*

16. Impugnatur tradita doctrina.

Contrarium tamen, imò metu gravi geſta ipſo jure nulla eſſe, & ab initio invalida, tenuerunt Bartolus *in l. metu 9. §. volenti, num. 2. hoc tit.* Fortunius Garcia *de ultimo fine, illation. 21. num. 387.* Valenzuela *conſil. 74. num. 43.* Petrus Gregorius *lib. 21. ſyntag. cap. 2. num. 3.* pro quibus faciunt ſequentia juris principia. Primum; nam matrimonium metu cadente in conſtantem virum celebratum nullum eſt, *cap. de muliere 6. cap. cùm locum 24. cap. veniens 15. cap. adiit 21. cap. conſultationi 28. cap. gemma 29. de ſponſalibus.* Similiter votum metu gravi emiſſum nullum eſt, ut in hoc textu deciditur. Electio metu facta nulla eſt, *cap. ubi periculum, §. cæterùm, de electione, in Sexto.* Etiam renunciatio metu facta eſt nulla, *cap. Abbas, hoc tit. Clement. 1. §. ſanè, de pœnis.* Item abſolutio excommunicati metu præſtita, *cap. unico, hoc tit. in 6.* Promiſſio dotis metu facta eſt nulla, *l. ſi mulier, §. ſi dos, ff. de eo quod metus.* Secundò facit pro hac ſententia textus *in l. metum, §. licèt, ff. de eo quod metus causâ*, ubi res metu alienata, in dominio ejus, qui alienavit, permanet: igitur quia traditio nulla fuit. Tertiò facit Textus *in l. qui in aliena, §. Celſus, ff. de adquirend. hæredit.* ubi probatur, aditionem hæreditatis metu factam nullum effectum obtinere. Quartò probatur *ex l. 1. Cod. de reſcind. vendit.* ubi venditio metu facta pro infecta habetur, quod & firmat conſtitutio Federici *de pace Conſtantiæ, in uſib. feud. §. vaſſalli, l. 3. tit. 5. part. 5.* Faciunt & rationes illæ. Prima, nam ſubſtantia contractus in conſenſu conſiſtit, præcipuè emptio, & venditio, locatio, ſocietas, & mandatum, *l. obligationum, ff. de O. & A.* ſed nihil tam contrarium eſt conſenſui, quàm metus, *l. nihil 116. ff. de R. I.* igitur contractus metu celebrati ipſo jure nulli ſunt. Secunda, quia dolus dans cauſam contractui bonæ fidei, ipſo jure eum nullum reddit, *l. & eleganter 7. §. 1. ff. de dolo:* ſed in metu dolus ineſt, *l. item 14. §. cùm quis, ff. de eo quod metus, l. 2. §. doli, ff. de vi bon. rapt.* igitur contractus metu celebrati ipſo jure nulli ſunt.

Sed

17. Traditur vera diſtinctio. Sed ut his, & aliis difficultatibus ſatisfaciamus, diſcrimen conſtituendum eſt inter actus illos, qui ex libera voluntate fieri debent; & inter eos, qui ex libertate ſimpliciter, ſeu conſenſu. Primi metu geſti, ipſo jure nulli ſunt, quia intervenit defectus pugnans cum ratione actus, qui exercetur. Secundi valent, donec irritentur. Ita poſt alios Mogollonus *de metu, cap.9. num.1. & 2.* Gregorius Lopez *in l. fin. tit. 11. part.3. littera G.* Baſilius *lib.4. de matrim. cap.6.* Unde cùm matrimonium deſideret voluntatem liberam voluntariam, *d. cap. cùm locum*, ubi illa verba, *cùm locum non habeat conſenſus, ubi metus, vel coactio intercedit*, non ita ſunt accipienda, quaſi in matrimonio conſenſus utcumque deſideretur; requiritur enim conſenſus liber, ſeu voluntas libera, ob ſpecialem rationem, quam tradit D. Thomas *in additionibus ad 3. partem, quæſt.47. art.3.* Senſus ergo prædictorum verborum eſt, locum ſibi non vindicare conſenſum metu extortum in contractu matrimonii, quia etſi coactus voluit, non tamen liberè, cùm voluntas libera deſideretur: latè docet Baſilius *cap.14. per totum.* Idem contingit in voto, ſeu ingreſſu religionis, ubi ſpontanea voluntas deſideratur, *cap. ſicut 1. de regul.* ibi: *Spontanea voluntate profeſſionem fecit monachalem: & cap.1. de ſtatu regul. lib.6.* ibi: *Suam integritatem viduitate ſpontanea devoverunt.* Pius quintus *in conſtit. relata ab Scortia in Selectis Pontif. conſtit. epit. 91. theorem.227.* licèt renuant quoad votum Theologi, Baſilius *lib.7. de matrim. cap.29. num.5.* Suarez, & alii congeſti à Caſtro Palao *parte 3. operis moral. de voto, quæſt.1. puncto 5.* quorum fundamentis ſatisfacit Feloaga *in præſenti, fol.69.* Idem procedit in electione canonica, & renunciatione beneficii, in quibus libertas plena deſideratur, *cap. cùm terra, de elect. cap. Abbas, hoc tit.* Similiter abſolutio metu data, nulla eſt, quia petit voluntatem liberam in abſolvente, *cap. unico, hoc tit. in 6.* In his enim actibus, & ſimilibus non eſt neceſſaria irritatio, quia ipſo jure nulli ſunt.

18. Proſequuntur alii caſus. Ad hoc etiam genus actuum, in quibus voluntas libera ex eorum natura deſideratur, pertinet juriſdictionis prorogatio, *l.2. ff. de judiciis*; donatio, & promiſſio lucrativa, quæ ex ſua natura petunt ſpontaneam voluntatem, *l. manumiſſio, ff. de manumiſſ. l. rem legatam, ff. de adimendis legat. l. donationis 3. Cod. hoc tit.* probant Arellanus *d. cap.10. num. 10.* Cabreros *lib.2. de metu, cap.3. per totum,* Baſilius *lib.4. de matrim. cap.6.* ideoque donatio metu facta ipſo jure nulla eſt: nec contrarium probatur *in l. ult. Cod. hoc tit.* dum donationes æquiparantur venditionibus, & tranſactionibus; nam textus ille non eſt accipiendus de donationibus ex liberalitate procedentibus, ſed de aliis ex cauſa factis, quæ propriè donationes non ſunt, ut docent Lugo *de juſtitia, tomo 2. de contractibus in genere, diſp.22. ſect.7. num.126.* Feloaga *in præſenti, num.27.* Ob eandem etiam rationem promiſſiones liberales nullæ ſunt ipſo jure, cùm in illis deſideretur voluntas omninò libera, *l. ſi mulier 21. §. ſi dos, ff. hoc tit.* quem textum licèt ſpecialiter tantùm in caſu dotis accipiant A. Faber *in ejus ration.* Pichardus *in d. §. 27. num. 42.* in omnibus tamen promiſſionibus liberalibus procedere, ſuadetur ex Cicerone *lib.1. de officiis*, in illis verbis: *Illis promiſſis ſtandum non eſt, quæ coactus quis metu, aut deceptus dolo promiſerit.* Docent Sanchez *lib.4 de matrim. diſp.12. num.13.* P. Barboſa *in rubric. ſoluto matrim. part.4. num.26.* Cabreros *lib.1. de metu, cap.11.* Aliæ verò ſtipulationes ex cauſa oneroſa interpoſitæ obligationem producunt, licèt poſtea irritentur, *l. ſi quis cum 36. ff. de V. O. l. penult. Cod. de inutil. ſtipul. l. ſi quidem 9. Cod. de contrah. ſtipul.* ubi Cujacius. Stipulatio enim ſapit naturam actus cui adhæret. Unde ſi accedat negatio, quod liberam & omnino ſpontaneam petat voluntatem, ipſo jure nulla eſt; ſi verò accedat contractui, qui tantùm conſenſum requirit, valet, licèt poſtea irritetur. Ad mandatum etiam, & contractus innominatos, in quibus eſt locus pœnitentiæ, hanc doctrinam protraxit Sarmientus *de redditibus lib.1. cap.4. n.9.* quia cùm per pœnitentiam revocentur, & qui per metum promittit, ſtatim pœniteat; ideo contractus ſtatim vitiatur. Videndus eſt Cabreros *de metu lib.2. cap.27.* Etiam pertinet ad hoc genus actuum libertatis datio; libertas enim metu data, ipſo jure non ſubſiſtit, quia liberam, & ſpontaneam petit voluntatem, *l. idem 9. l. ſi privatim 17. ff. qui & à quibus, l.3. Cod. qui manumittere*; niſi ex cauſa oneroſa detur, ut nummis acceptis pro ipſa manumiſſione, *l. ſi quis ab alio 9. ff. de manumiſſ.* ubi Cujacius *lib.3. qq. Papin. & lib.16. obſerv. cap.40.* Arellanus *d. lib.1. cap.10.* Cabreros *lib.1. de metu, cap.34. per totum.* Nec tunc obſtat textus *in l. metum 9. §. idem Pomponius, ff. de eo quod metus cauſa*, ubi docetur reſtitutionem ex eo edicto locum habere in ædificii deſtructione, & libertate ſervo præſtita: igitur quia libertas metu data ſuſtinetur, donec per Prætorem irritetur. Pro cujus difficultatis ſolutione A. Faber *in eod. §.* Pichardus [?] *d. §.27. num.17.* Cabreros *d. cap.34. n.81.* diſcrimen conſtituunt inter caſum, in quo metus incutitur domino ab ipſo ſervo, & inter eum, in quo incutitur ab extranea perſona, Primo caſu affirmant, libertatem ipſo jure nullam eſſe, ſecundo verò valere, ſed ex edicto Prætoris revocari. Et ſi ſciſciteris, quomodo eo caſu reſtitutio detur adversùs libertatem, ſatisfacit Arellanus *d. cap.10.* affirmans reſtitutionem in eo caſu tantùm dari contra factum manumiſſionis, non verò contra libertatem. Quare Conſultus ſignanter ſimul propoſuit ſpeciem depoſitionis ædificii, & caſum manumiſſionis; quia ſicut in ædificio tantùm competit edictum ad factum, ſeu propter factum; ita in manumiſſione competit reſtitutio ad ipſum factum: & licèt regulariter libertas ſemel competens revocari non poſſit, *l. libertas 13. cum ſequent. l. Imperator 37. ff. de manumiſſ. teſtam. l. ſervum 11. ff. de manumiſſ. l. ſi ex cauſa 9. §. ult. ff. de minor. l.1. Cod. ſi adverſùs libert. §. ſemel, inſtituta* [?] *quibus ex cauſis manum.* tamen aliquando competit reſtitutio ad ipſam manumiſſionem reſcindendam, quaſi de facto valuiſſet, *l. ſi quis 15. ff. quæ in fraudem credit. l. Papinianus 8. §. fin. cum l. ſeq. ff. de inoffic. l. cum vero 26. §. hoc 8. ff. de fideicommiſſ. libert.* quas ita exponunt Petrus Faber *lib.2. ſemeſtr. cap.22.* Coſta *lib.1. ſelect. cap.22.* Sarmiento *lib.1. ſelect. cap.6.* Cabreros *d. cap.34. num.48.*

19. Diſſolvuntur fundamenta contraria. Nec etiam pro contraria ſententia facit textus *in d. l. metum, §. licèt*; nam verum non eſt, rem metu alienatam in dominio ejus, qui tradidit, & alienavit, remanere; nam potiùs certum eſt, per traditionem, quanvis coactam, amiſſum fuiſſe dominium; etſi reſciſſâ ipsâ alienatione reſtituatur dominium amiſſum, & incipiat in priſtini domini bonis eſſe. Unde textus *in d. §. licèt*, procedit poſt reſciſſionem ipſius alienationis ex edicto de eo quod metus cauſâ. Nec etiam obſtat textus *in d. l.9. §. Celſus*, pro cujus ſolutione dicendum eſt, aditionem hæreditatis metu factam ipſo jure valere, quia ad aditionem ſufficit conſenſus, aut per verba, aut per factum elicitus, *l. ſi mulier 21. §.5. ff. de eo quod metus, l. ſi metus 85. ff. de adquirend. hæredit. l.1. §. quid ergo, ff ſi quis* [?] *omiſſâ cauſâ*: docent Petrus Gregor. *lib. 46. Syntag.* [?] *cap.4. num.15.* Pichardus *de adquirend. hæredit. cap.18. n.10.* Farinacius *2. part. fragment. verbo Metus, num 45.* Cujacius *lib.30. qq. Papin. in d. l. ſi metus 85.* Gentilis *de bonis maternis, cap.21. pag.118.* Sed Prætor

eum

eum reſtituit per abſtenſionem,& perinde habet, ac ſi hæres non eſſet; quæ reſtitutio ſupponit aditionem valuiſſe, l.1. *Cod. in quibus cauſis*, l.2. *Cod. de prædiis minorum.* Nec contrarium probatur in d. §. *Celſus*, dum in eo docetur eum, qui metu verberum (ita legit Cuiacius) adit hæreditatem, hæredem non eſſe: nam omiſsâ ſolutione Cabreros *lib.2. de metu, cap.20. num.58.* qui exiſtimat diſcrimen eſſe conſtituendum inter ſervum, aut filium adeuntes hæreditatem, & inter extraneam perſonam,itaut filius, aut ſervus metu adeuntes, hæredes non maneant, *d.§.Celſus*, extraneum verò hæredem fieri, *d. l. ſi metu* 85. dicendum eſt, *in d. §. Celſus*, adeuntem hæreditatem hæredem non fieri, quia ultra metum adfuit fallacia; ipſe enim qui adivit, ſimulavit, & propoſuit nullo modo velle adire hæreditatem: quare cùm nulla in ea ſpecie voluntas concurreret, nec quidem coacta, nullo modo hæres manſit; ita illum textum accipiunt A.Faber *in d. l. ſi mulier*, §.5. Cuiacius *in l. velle, ff. de R. I.* & *lib.*18. *obſerv. cap. ult.* Iranzo *de proteſt. conſid* 47. *num.*28. Duarenus *ad tit. de adquir. hæred. cap.*6. Petrus Faber *in d. l.velle*, Pacius *centur.* 2. *quæſt.*67. Oſualdus *ad Donel.lib.2.comment. cap.8. littera D*, Pichardus *de adquirend. hæredit. cap.*18. *num.*11. & *in* §.1. *Inſtit. de except.* Arellanus *d. cap.*10. *num.*25. Nec etiam obſtat textus *in d. l.1. Cod. de reſcind. vendit.* cum aliis ſuprà adductis; nam verum eſt, venditionem metu celebratam effectum non habere, *l. ſi medicus* 3. *ff. de variis & extraordin. l. archiatri* 9. *Cod. de profeſſ. lib.*10. *l. ſi vel metu* 3. *l. ſi per vim* 4. *cum l. ſequent. l. fin. Cod. hoc tit.* Probat Cabreros *lib.2. de metu, cap.1.ex num.*29. ipſo tamen jure ſubſiſtit, quia de ejus ſubſtantia eſt conſenſus, ſed non liber, & ſpontaneus; licèt Cuiacius *in d. l.ſi mulier, §. ſi dos*, Donellus *lib.12.comment. cap.*7. exiſtimaverint, contractus bonæ fidei metu celebratos ipſo jure nullos eſſe; contractus verò ſtricti juris valere, ſed poſteà irritari: quorum ſententiam refellunt Oſualdus *in d. cap.7. Donelli, litt. F*, Robertus *lib.3. animadv. cap.*3. Nec contrarium probat dicta lex 1. quia verbum illud, *irrita*, accipitur pro irritanda; ut irritanda accipitur pro irrita *in l.5. Cod. eod. tit.* & paſſim in jure hæc verba *irritum*, & *irritandum*, promiſcuè uſurpantur.Nec rationes ſuprà perpenſæ obſtant. Non prima, deſideratur enim conſenſus in contractibus, præcipuè conſenſu conſtantibus: ſed ut ſuprà probavi, in voluntate coacta datur conſenſus qualificatus; inde licèt metus adſit,non deeſt ſubſtantia contractus: quare ipſo jure valent, licèt poſteà irritentur. Nec ſecunda ratio adverſatur,quâ moti Cuiacius,& Donellus *ubi ſuprà*, Cironius *ad hunc titulum*, latè Pichardus *in d. §.28.quæſt.*9. affirmant,metum dantem cauſam contractui bonæ fidei illum nullum reddere ipſo jure,ut contingit in dolo. Nam reſpondendum eſt,dolum apertum dantem cauſam contractui bonæ fidei, illum nullum reddere, non verò dolum velatum,qui eſt in metu; tunc enim non attenditur dolus, ſed metus, qui principaliter incutitur, ut docent Robertus *d.lib.3. cap.*3. Bachovius *de actionibus, diſp.6. theſi* 17. Vinius *lib.1. ſelect. quæſt.*12. dolus enim eſt in metu, ſicut in omnibus delictis,prout dolus accipitur tanquam mala fides,non verò deceptorius, & deceptionem intendens, qui omnem conſenſum excludit. Unde dolus qui ineſt in metu, non tollit voluntatem, ut proſequuntur Sarmiento *lib.6. ſelect. cap.*6. Vinius *ubi ſuprà.*

20. **Metu geſta poſtea irritantur.**

Manet ergo ea, in quibus voluntas non libera, & voluntaria deſideratur, metu geſta ipſo jure valere, quia voluntas coacta, voluntas eſt; ſed quia illa voluntas non fuit ſpontanea, & libera,ne actus per injuriam extortus proſit ei qui metum intulit, Prætor auctoritatem ſuam interponit, & quidquid metu geſtum eſt, ratum non habet ſuo edicto ita concepto: *Quod metus cauſâ geſtum erit, ratum non habebo*: *l.1. ff. de eo quod metus*, *l. interpoſita*, *Cod. de tranſact.* docent omnes ſuprà relati, Donellus *d.cap.* 38. Faber *lib.16. conject. cap.*19. Schifordeger.*lib.1. tract.24. quæſt.* 10. Caldeira *lib. 4. var. cap.*1. Licèt enim proſpectum jam eſſet legibus Juliis de vi publica, & privata, adversùs eos, qui per vim,aut publicam, aut privatam dejeciſſent aliquem dominum à propria rei poſſeſſione, *l.1.ff. ad legem Iuliam de vi public. & privata*; & quoad ipſam poſſeſſionem propter vim expulſivam in rebus ſoli competeret interdictum unde vi, *l.1. §.1. & 2. ff. unde vi*, propter turbativam in rebus immobilibus interdictum uti poſſidetis, *l.1. §. igitur, l.2.ff. uti poſſidetis*; in mobilibus utrobi, *l. unica, ff. utrobi*; propter inquietativam interdictum quod vi, aut clam, ut notat P. Gregorius *lib.36. ſyntag. cap.*25. circa compulſivam tamen non ſatis proſpectum erat, unde neceſſarium fuit edictum Prætoris de eo, quod metus cauſâ. Circa creditorem, qui à debitore rem ſibi debitam occupavit vi, aut metu, adeſt reſcriptum Imperatoris Marci *in l. extat* 13. *ff. de eo quod metus*, & *in l. penult. & ult. ff. ad legem Iuliam de vi privata*; non tamen caſus iſte pertinet ad edictum Prætoris de eo, quod metus cauſâ,quia qui metum paſſus fuit in ea ſpecie ullo damno non afficitur; & ſic quia non eſt læſus, reſtitui non valet ex eo edicto, ut *in l. ſed & partus* 12.§.1. *l. item* 14. *l. ult. §. ult. ff. de eo quod metus cauſâ*: obſervavit D. Joannes Suarez *lib.1. ad leg. Aquiliam, cap.5. ſect.4.num.*4. Sed quia ſingulis non eſt permittendum, quod per Magiſtratus publicè expediri valet, & legum reperta eſt via,ut nihil proprio agatur impulſu; injectio manus in debitorem non permittitur, niſi in furem, aut debitorem cum debito fugientem, *l. ait Prætor* 10. *§. ſi debitorem, ff. quæ in fraudem credit. l.1. ff. de cuſtodia reorum, l. qui vas* 48. *ff. de furtis, l. generali* 54. *Cod. de decur. lib.*10. Guillel. Forn. *lib.3.ſelect. cap.*12. ideo creditor propriâ auctoritate manum injiciens in debitorem, privatur ipſo debito; & ſi partem debiti abſtulit, partem amittit, *l. ſancimus, Cod. de pœnis*, Gothofredus *in d. l.generali*, Donel. *lib.17.cap.*7. niſi rei ſibi debitæ poſſeſſio vacua ſit,ut contingit *in tit. ff. quorum legatorum*, ubi res legata à legatario occupata non amittitur,quia vacua ejus poſſeſſio erat.

21. **De reſtitutione propter metum.**

Hoc edicto duplex remedium à Prætore promittitur, datâ electione illi, qui metum paſſus eſt, *l. ſi mulier* 21. *§. fin. ff. de eo quod metus.* Primum reſtitutio in integrum, per quam reſtituitur metum paſſus ad priſtinum ſtatum, ac ſi metus non interceſſiſſet, *l.2. Cod. ſi adverſus rem judic. l.1. Cod. ſi adverſus fiſcum*; & quia læſio poteſt intercedere aliquâ re alienatâ, liberato debitore, vel certâ quantitate promiſsâ; ideo in caſu alienationis, eâ reſciſsâ, competit rei vindicatio, *l. metum* 9. *§.4. ff. de eo quod metus*, *l.3. Cod. hoc tit.* ut rem vindicet cum fructibus, partubus, & omnibus acceſſionibus, etiam rebus adquiſitis à ſervo per metum occupato, *l. ſed & partus* 12. *ff. de eo quod metus cauſâ*, Paulus *lib.1. ſententiar. tit.7. §.6. l. videamus* 38. *§. item* 6. *ff. de uſuris*; quod proprium eſt reſtitutionis in integrum, *l.2. & 3. ff. ex quibus cauſis majores, l. quod ſi minor* 24. *§. reſtitutio. l.patri* 27. *§. ſi pecuniam, ff. de minoribus, l. necnon* 28. *§. in actione, ff. ex quibus cauſis, l. videamus* 38. *§. in Faviana, ff. de uſuris, l. in condemnatione* 173. *§. cùm verbum, ff. de R. I.* ubi P. Faber, & Gothofredus: nec ſolùm fructus percepti reſtituuntur, verùm ſi agatur contra eum, qui metum intulit, aut metus participem, etiam illi qui percipi potuerunt, *d. l. ſed & partus* 12. latè docet Cabreros *d. lib.*1.

*lib.*1. *de metu, cap.*13. Et ſi ſervitutes amiſſæ ſint, reſtituuntur, *l. metum*, §. 7. *in fine*, *ff. hoc tit.* quod ſi metu quis reum liberavit, reſciſsâ liberatione ſuſcitatur priſtina actio cum ſuis acceſſionibus, & pignoribus, *l. illud* 10. §. 1. *ff. de eo quod metus*; non tamen reſtituitur directa actio, quæ ſemel amiſſa reſtitui non valet, *l. qui res* 98. §. *aream*, *ff. de ſolut. ſed utilis, l. ſi mulier* 21. §. *fin. ff. de eo quod metus*; & non civilis, ſed prætoria, *l. metum* 9. §. *ſed qui*, & §. *voluti*; quia non poteſt intendi talis priſtina actio, niſi per reſtitutionem; & ad eam petendam quadriennium datur, *l. ult. Cod. de in integrum reſtit.* & ideo intra quadriennium debet intendi; & in hoc differt hæc nova actio utilis prætoria à priſtina actione directa, qua ſi quis per metum aliquid promiſit, habet exceptionem quod metus causâ, de qua plura tradit Vulteius *lib.*2. *de judiciis*, *cap.*7. *num.*95.

21. DE ACTIONE QUOD METUS CAUSA.

Secundum remedium, quod metum paſſo competit, petitâ in integrum reſtitutione, (quæ quodlibet remedium præcedit, ut contra Donellum *d. cap.*38. *verſ. ex cauſa*, docet Bocerus *d. tom.*5. *pag.* 961.) eſt actio de eo, quod metus causâ Prætoria, primò à L. Octavio Prætore edicto ſuo propoſita. Cicero 5. *in Verrem*, Cujacius *in comment. ad tit. ff. de eo quod metus.* Et licèt perſonalis ſit, utpote ex delicto deſcendens, *l. item ſi* 14. §. 3. & §. *quod ſi* 11. *l. quod diximus* 16. *in fine, ff. de eo quod metus*, Bocerus *d. claſſ.*4. *diſp.*6. *theſi* 1. quia in rem ſcripta eſt; dixit enim Prætor, *ratum non habebo*: realis tamen dicitur, quatenus opponitur actioni in perſonam. Duarenus *ad tit. de eo quod metus*, *cap.*3. Pichardus *in d.* §. 27. *num.*31. & per eam conſequitur metum paſſus quod ſibi abeſt, *l. ſed & partus* 12. *l. item ſi* 14. *ff. de eo quod metus*, ut res videlicet reſtituatur cum ſua cauſa, & cautione præſtitâ de dolo, *l. metum* 9. §. *ex hoc*, *ff. de eo quod metus*: & ſi res non ſit alienata, ſed metum paſſus obligatus ſit ad dandum, vel faciendum, per hanc actionem conſequitur, ut talis obligatio accepto feratur, *d. l.*9. §. *ex hoc.* Jubet ergo Prætor per ſententiam interlocutoriam rem reſtitui, aut reum accepto liberari; & ſi uſque ad ſententiam diffinitivam reus non reſtituat, aut accepto ferat, ſuccedit condemnatio in quadruplum, & quadruplatur omne id, quod reſtitui debebat, *l. item* 14. §. *ſi quis non reſtituat*, & §. 4. *ff. de eo quod metus*, §. 27. *Inſtit. de action.* ideſt res cum fructibus, & omni cauſa, *d. l. item*, §. *quadruplatur.* In eo tamen ſimplum ineſt, res videlicet ipſa, vel ejus æſtimatio, *d. l. item ſi*, §. *quatenus.* Licèt enim reus ab initio ſatisfacere poſſit rem reſtituendo; tamen propter contumaciam, & novum delictum in non reſtituendo, arbitrio judicis ſuccedit condemnatio in quadruplum: nec tunc obſtat textus *in l. qui reſtituere* 68. *ff. de rei vind.* ubi generaliter, & indiſtinctè affirmatur, in omnibus actionibus, tam realibus, quàm perſonalibus, necnon interdictis reum cogendum eſſe rem reſtituere: & ſi nolit rem reſtituere, manu militari eſſe ab eo auferendam: igitur & in hac actione perſonali, ſive in rem ſcripta, manu militari cogendus erat, qui metum intulit, rem reſtituere. Pro cujus textus interpretatione varia adduxerunt Faber *in ejus ration.* & *lib.*16. *conject. cap.*17. & *decade* 85. *errore* 1. & *decade* 18. *errore* 5. Schifordeg. *lib.*1. *tract.*28. *q.*6. Hunnius *vol.*1. *diſp.*18. *q.*25. & *diſp.*21. *q.*54. & *diſp.*23. *quæſt.*48. D. Martinus de Larreatigui *lib.*3. *ſelect.* Caldeſia *lib.* 4. *var. cap.*1. Valentia *tom.*1. *illuſtr. tract.*2. *cap.*4. *num.*14. Pichardus *in d.* §. 27. *in fine.* Quoad præſentem tantùm difficultatem dicendum eſt, textum illum non procedere in actionibus ex delicto provenientibus, ubi ultra rem pœna imponitur, ut in actione de eo quod metus causâ; tunc enim potiùs expedit æſtimationem rei cum triplo conſequi, quàm ipſam rem perſequi.

Difficilis tamen eſt in hac parte textus *in l. ſi pignore* 22. §. 1. *ff. de pignoratitia*, ubi docetur, quod ſi debitor per metum pignus creditori datum abſtulerit, & ejus metus ratione à debitore conſequutus fuerit creditor quadruplum, non tenetur in ſortem principalem aliquid imputare: ex quo Papiniani reſponſo deducitur, quadruplum in hac actione totum eſſe pœnam, ideoque non imputari in ſortem, quia quod pœnæ nomine exactum eſt, creditori non redditur, *l. id quod* 74. *ff. de ſolut. l. ſi debitor* 79. *ff. de furtis*; nam ſi in quadruplo æſtimatio contineretur, teneretur creditor eam in ſortem imputare. Hujus textus difficultate oppreſſus A. Faber *de erroribus decade* 81. *errore* 10. exiſtimavit, quadruplum in hoc edicto totum eſſe pœnam. Sed eo omiſſo dicendum eſt cum D. Martino de Larreatigui *lib.*3. *ſelect. cap.*10. in eo textu non quadruplari rem ipſam, vel debitum quantitatis; ſed tantùm intereſſe poſſeſſionis, quatenus creditoris intererat pignus poſſidere. Tantùm enim in edicto de eo, quod metus causâ, quadruplatur quod ablatum eſt; ſi autem à debitore coactus eſſet creditor per acceptilationem liberari, & reſciſſa acceptilatione, quantitatem ſolvere noluiſſet, tunc cum quadruplo erat reſtituenda, ut nulla remaneret actio ad debitum principale, quod in quadruplo inerat, ut docuit Cujacius *lib.*9. *qq. Papin. in d. l. ſi debitori* 79. 23. EXPONITUR L. SI PIGNORE 22. §. 1. FF. DE PIGNORATIT.

Sed ſi intra tempora judicati res reſtituenda ſine facto debitoris perierit, triplum debetur, *l. item* 14. §. *quid ſi homo* 11. *ff. de eo quod metus*; ſi verò ante ſententiam, quadruplum, ex eodem §. *in verſ. Hæc ſi poſt.* Ratio differentiæ, omiſſis aliis traditis à Duareno *ad tit. de eo quod metus*, Fabro *in ration. ad ipſum* §. & *lib.*19. *conject. cap.*10. & 11. Cujacio *in d. l. item* 14. §. *quatenus*, ex eo provenit, nam ante ſententiam res cum triplo non debebatur: quare ſi re peremptâ, qui metum intulit, liberaretur, metus maneret impunitus. Cùm ergo ad æſtimationem ſuccedat obligatio, & ea per ſententiam quadrupletur, ideo in quadruplum re peremptâ ante ſententiam manet obligatio: at verò poſt ſententiam, ante tempora judicati, ſi res pereat, quia in judicato non ſolvendo moram non commiſit, & manet actio in pœnam, ideſt in triplum, liberatur à rei præſtatione, & ejus æſtimatione, ut docet Lyclama *lib.*7. *eclega* 1. quem ſequitur Oſuald. *ad Donel. d. cap.*38. *littera S.* Hæc tamen actio in quadruplum tantùm intra annum datur, poſt annum verò in ſimplum, *l. item* 14. §. 1. & 2. *ff. de eo quod metus*, *l.*4. *Cod. hoc tit.* in quo ſimplo non æſtimatur quanti ea res eſt, ut cùm quadruplatur intra annum; ſed quantùm juratum fuerit in litem: & in hoc caſu admittitur juramentum in litem in actione de eo quod metus causâ, *l. arbitrio* 18. *ff. de dolo*; quam hoc modo accipiunt Donellus *d. cap.*38. Pichardus *in d.* §. 27. *num.*38. Hunnius *ad Treutl. vol.* 1. *diſp.* 21. *quæſt.* 55. Bachovius *ad Fabrum*, *decade* 92. *errore* 4. Reatigui *lib.*3. *ſelect. cap.*11. omiſſis Fabro *lib.*16. *conject. cap.*18. & *decade* 18. *errore* 6. Schifordeg. *tomo* 1. *tract.*25. *quæſt.*6. Cabreros *de metu lib.*1. *cap.*6. *num.*70. qui exiſtimarunt textum illum Triboniani eſſe. 24. DE POENA QUADRUPLI.

Cùm ergo hæc actio in rem ſit concepta per ea verba, *ratum non habebo*; ideo datur contra tertium poſſeſſorem, apud quem res reperitur, *l. metum* 9. §. *ult. l. item* 14. §. 3. *ff. de eo quod metus*, *l.*3. *Cod. hoc tit.* probant Noguerol *alleg.*99. *num.*210. delinquunt enim poſſeſſores, dum rem per metum extortam domino non reddunt; liberantur autem, ſi res perierit antequam metum agnoverint, *l. item* 14. §. 25. IN QUOS HAEC ACTIO DETUR.

aliquam

aliquando 5. l. ſi ipſa 18. ff. de eo quod metus. Faciunt textus in l. qui petitorio 58. ff. de R.V. l. ſi ex legatis 23. ff. de V.O. niſi longi temporis præſcriptione defendantur, l. 3. Cod. hoc tit. Datur etiam in hæredes, quatenus ad eos pervenit, ne ex damno lucrum conſequantur, l. metu 9. §. fin. l. item 14. §. in hac, ff. hoc tit. nec intereſt, quod res conſumpta ſit, l. videamus 17. ff. de eo quod metus, ubi Cujacius lib. 1. qq. Pauli. Similiter quatenus rei perſecutionem continet, datur hæredibus, cæteriſque ſucceſſoribus, l. quod diximus 16. §. 1. ff. de eo quod metus: debet autem qui metu rem vendidit, refundere pretium quod accepit, l. 3. & 4. Cod. hoc tit. l. quod ſi 24. §. penult. ff. de minor. quo modo intelligitur textus in l. 4. Cod. de pignor. ubi conſtituto pignore per vim, ut pignus conſequatur, debet debitum ſolvi, niſi dicamus cum Gothofredo ibi, littera L, metum gravem in eo textu non interceſſiſſe, ſed tantùm creditorem noluiſſe pecuniam credere, niſi ſub pignore: quo caſu ſi debitor poſtea velit pignus recuperare, quaſi per vim, aut metum conſtitutum, non eſt audiendus, ut in l. non idcirco 12. Cod. de reſcind. vendit. Hæc omnia procedunt, niſi metus illatus ſit à poteſtate, ſeu officium publicum exercente, quia ille pretium amittit, l. ſi per impreſſionem 11. Cod. hoc tit. ſiquidem illis, qui publicum officium gerunt, prohibitum eſt prædia emere in propria provincia, l. non licet 3. l. qui officii, ff. de contrahenda emptione, Cujacius ad titul. Cod. de reſcind.

26. Traditur ratio decidendi.

His animadverſis pro exactiori expoſitione hujus tituli, & edicti de eo, quod metus causâ, jam apparet vera ratio præſentis deciſionis; cùm enim in præſenti ſpecie agatur de profeſſione in monaſterio emittenda, quæ ex ſua natura petit ſpontaneam voluntatem, & deliberatam; ideo metus gravis, mortis videlicet, reddit eam nullam ipſo jure. Accedit, nam omen eſt in ſacrificiis, bonum quidem, ſi hoſtia ultronea ſe offerat; malum ſi renuens & coacta offeratur: quare apud Gentiles non admittebatur ſacrificium animalis, quod retraheretur, aut invitum traheretur, Plinius lib. 8. cap. 45. ibi: *Nec claudicante, nec aliena hoſtia Deos placari, nec trahente ſe ab aris.* Silius Italicus lib. 5.

Nec raucotaurum ceſſavit flebili ad aras
Immugire ſono.

Macrobius lib. 3. Saturn. cap. 5. *Obſervandum eſt à ſacrificantibus, ut ſi hoſtia, quæ ad aras duceretur, fuiſſet vehementiùs reluctata, oſtendiſſetque ſe invitam altaribus admoveri, amoveretur; quia invitam Deo offerri eam putabant; quæ verò ſtetiſſet oblata, hanc volenti numini dari exiſtimabant.* Illuſtrant Briſſonius lib. 1. de formulis, pag. 17. Gaſpar Sanchez in Iſaiam, cap. 43. num. 37. Ambianas ad Tertul. in apolog. cap. 5. in fine, Tiraquellus ad Alexandrum lib. 3. dier. gen. cap. 16. Delrio ad Senecam in Medea, pag. 195. igitur ſi hæc voluntas attendebatur in ſacrificiis Diis Gentilium offerendis, quantò magis improbari debet ſacrificium ſui ipſius vero Deo offerendum per vim, & metum, abſque libera & ſpontanea voluntate. Faciunt alia, quæ dabimus in cap. 1. de regul. & infrà adducemus de voto metu facto.

27. Diſſolvitur prima difficultas.

Nec obſtant difficultates ſuprà pro dubitandi ratione adductæ. Non prima, in qua dicebamus, baptizatum etiam metu gravi, teneri fidem catholicam in baptiſmo profeſſam obſervare; nam licèt Franciſcus Hallierius de ſacris elect. ſect. 5. cap. 1. §. 4. Feloaga in præſenti, pag. 68. exiſtimaverint, baptiſmum metu receptum valere, tum propter impreſſionem characteris, tum quia fidei obſervantia onoroſa non eſt: contrarium tamen ut verum tenendum eſt, videlicet baptiſmum metu gravi collatum nullum eſſe, quia nemo cogendus eſt ad ipſum recipiendum, cap. de Judæis, 45. diſt. cap. ad fidem 23. quæſt. 3. cap. ſicut 15. de Judæis, Cabreros de metu lib. 1. cap. 17. n. 50. Plura dabimus in d. cap. ſicut Judæi. Nec tunc obſtat canon Concilii Toletani, relatus in d. cap. de Judæis: cui ſatisfaciendum eſt cum doctrina Innocentii III. in cap. majores, §. item, de Baptiſmo, in illis verbis: *Invitum ab invito, & coactum à coacto, ut qui terroribus compulſus, ne detrimentum incurrat, baptiſmi ſuſcipit ſacramentum, talis ſicut qui fictè accedit, characterem ſuſcipiat Chriſtianitatis, & ipſe tanquam conditionaliter volens cogendus ad obſervantiam fidei Chriſtianæ.* In quibus proponitur diſcrimen inter vim, & vim; quod etiam agnovit Alexander tertius in cap. de muliere, de ſponſalibus; & etiam docetur, ut coactus vi gravi, & metu cadente in conſtantem virum, non cogatur fidem profiteri: coactus verò metu levi, teneatur fidem obſervare. Nec obſtat primum augmentum ipſius difficultatis, deductum ab exemplo juramenti, cui ſatisfaciemus in cap. 3. hoc tit. Nec ſecundum augmentum adverſatur; verum enim eſt, metum à cauſa libera incuſſum, non causâ extorquendi conſenſum, irritare actum eo metu geſtum: at in præſenti ſpecie fuit metus injuſtè incuſſus eo animo, ut mulier ingrederetur religionem; ſiquidem milites & cognati ipſius mariti, jam gladiis arreptis, & evaginatis propoſuerunt mulieri, ut ingrederetur monaſterium, ſi vellet mortis imminentis effugere periculum. Unde metus gravis, & causâ extorquendi conſenſum ad religionis ingreſſum fuit incuſſus; quare profeſſio inde ſecuta ipſo jure nulla fuit.

28. Diſſolvitur ſecunda difficultas.

Nec obſtat ſecunda difficultas ſuprà adducta; nam quæ hucuſque in hoc commentario de metu adduximus, procedunt, niſi poſtea metus purgetur per novum conſenſum; veluti ſi quis metu gravi rem promittat, & poſtea ex eadem obligatione ſpontaneè ſolvat, l. fin. §. fin. Cod. hoc tit. ſecus ſi adhuc perſeverante eadem metus cauſa, l. item 14. §. fin. ff. de eo quod metus causâ. Nec contrarium probat textus in l. ex ea 7. ff. de condict. ob turp. cauſ. cujus interpretationem proſequuntur Donellus lib. 15. comment. cap. 38. Pichardus in d. §. 27. de act. Purgatur autem metus per actus externos priori contrarios, l. ſi mulier, juncta gloſſa ibi, ff. de eo quod metus, l. fin. ff. de liberis exhib. cap. cùm virum, cap. ſignificatum, de regul. aut per lapſum temporis, ut ſi intra 14. annum non reclamaverit, cap. ſi quis antè, eod. tit. quod hodie protractum eſt à Patribus Concilii Trident. in caſu matrimonii carnalis ad annum & dimidium, ſeſſ. 25. de reform. cap. 19. Docet Cabreros lib. 1. de metu, cap. 10.

29. Exponitur novella 134. Juſtin.

Sed adversùs hanc aſſertionem opponi ſolent textus in cap. Gonſaldus 17. quæſt. 2. cujus interpretationem adduxi in cap. 3. de renunciat. cap. ſicut, de regularibus, cap. dudum, de converſione conjug. quorum & aliorum interpretationem dabimus in cap. 1. de regul. Nunc exponenda eſt difficilis Juſtiniani conſtitutio in novella 134. ut nulli judicum, §. ſi quando, in illis verbis: *Sed hodie adultera verberata in monaſterium mittitur, quam intra biennium viro recipere licet; biennio verò tranſacto, vel viro priùs quàm reducat ream, mortuo, adultera tonſa, monaſtico habitu ſuſcepto, ibi dum vivit, permaneat.* Ex quibus verbis apertè conſtat, adulteram debere religionem ingredi, atque in monaſterio profiteri, à quo poſt biennium nec vivente, nec mortuo marito exire licet: igitur in præſenti adultera monaſticam vitam profeſſa, etiam mortuo marito, prætextu metus exire non poterat. Pro cujus textus expoſitione ſciendum eſt, olim in delicta lapſos, & facinoroſos, tam clericos, quàm laïcos, mares, & fœminas, pœnitentiæ peragendæ causâ in monaſteriis detruſos fuiſſe, ut

ibi

ibi morarentur, & pœnitentiam acciperent, *cap. ſi quis clericus, diſt.* 81. *cap. ſi ille, diſt.* 50. *cap. inter, de purgatione canonica, cap. puellæ* 20. *q.* 1. *cap. viduas, cap. ſi qua monacharum, cap. pervenit,* 27. *q.* 1. Concilium Agathenſe *can.* 50. Epaunenſe ſub Hormiſda *cap.* 22. Præcipuè hæc detruſionis pœna adulteris imponebatur, tam viris, Concilium Aurelian. 3. *can.* 7. ubi de clerico adulterii convicto ſtatuitur: *Depoſitus ab officio, communione conceſſa, in monaſterio toto vitæ ſuæ tempore detrudatur*; & *cap.* 2. *de adulteriis:* quàm etiam fœminis, *cap. gaudemus, de converſione conjug.* Plura cumulavit P. Faber *lib.* 3. *ſemeſtrium, cap.* 21. Sed hæc detruſio in monaſteriis non inducebat profeſſionem, nec ita in monaſteriis relegati monachi fiebant, ſed tantùm ut pœnitentes ibi detrudebantur. Concil. Tolet. 8. *can.* 6. ibi: *Sub pœnitentiæ oneribus monaſteriis relegari*; & *can.* 7. *Monaſterii clauſtris ſub pœnitentia retrudi.* Matiſcon. 2. *can.* 16. *Tradi in cœnobiis*; & ibi: *Uſque ad extremum vitæ permanere.* Cabilon. 2. *can.* 4. *Agendæ pœnitentiæ causâ in monaſterium mitti.* Probant, & de hac detruſione in monaſterium plura adducunt Boſquetus *ad Innocentium lib.* 1. *epiſt.* 130. Hallier. *de hierarch. juriſdict. pag.* 274. & 281. Lindembrogius *in gloſſario, verbo Monaſterium pœnitentiæ,* Hurtado *tomo* 2. *de reſid. pag.* 538. Gibalinus *de clauſura, diſquiſit.* 3. *cap.* 2. §. 2. & 3. Unde in dicta novella Juſtiniani, quæ reperitur in authentica, *ſed hodie, Cod. de Epiſcopis & clericis,* detruſio adulteræ in monaſterium non importat profeſſionem, ſed tantùm relegationem pœnitentiæ peragendæ causâ, ut jam notarunt Petrus Gregorius *lib.* 15. *ſyntag. cap.* 18. Illuſtriſſimus Zerda *in Judith, academ.* 27. *ſectione* 1. *num.* 10. In præſenti autem caſu milites, & mariti cognati intendebant mulierem adulterii ſuſpectam in monaſterio vitam monaſticam profiteri debere, & tanquam verè monialem, etiam defuncto marito, ut conſtat ex illis verbis, permanere debere; quod repugnat naturæ profeſſionis monaſticæ, quæ petit liberam, & ſpontaneam voluntatem, juxta ſuprà tradita.

CAPUT II.

Idem Vvigornien. a Epiſcopo.

Abbas *b* S. Eadmundi, à quo R. præſentium lator patrimonium ſuum tenere dignoſcitur, milites ſuos, & *c* Burgenſes ad domum prædicti R. ſicut accepimus, miſit, qui eum à domo, & ab univerſa ſua *d* poſſeſſione expellerent, niſi Eccleſiam ſuam penitus *e* abjuraret. Quod cùm idem R. tali modo coactus feciſſet, Abbas præſcriptam Eccleſiam alii conceſſit. Unde quia quæ metu & vi fiunt, de ratione juris, & ordine in irritum debent revocari: f. t. per A. ſ. m. quat. prædicto R. omnia cum *f* integritate reſtituas.

NOTÆ.

a *Vvigorn.*] Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 2. & poſt Concilium Lateran. ſub Alex. III. *part.* 22. *cap.* 7. De Eccleſia Vvigornienſi nonnulla adduxi *in cap. noſti, de elect.*

1. b *S. Eadmundi.*] Ita legendum eſt, vel *Edmundi*, non verò *Cadmundi*, ut vulgò legitur in Decretalibus; eſt enim hoc monaſterium in Anglia in Comitatu Cantabrigiæ, Canonicorum regularium, magnis redditibus ditatum ab Edmundo primo Rege hujus nominis Angliæ, ut refert Pennotus *lib.* 2. *hiſtor. canonic. regul. cap.* 37. *pag.* 390. Illum Regem Edmundum appellat Richardus Smitheus *in floribus Angliæ, anno* 940. Aëdmundum Baronius *in martyrol. die* 30. *Novembris*, & Surius *tomo* 6. *in eodem die*: unde juxta hanc hiſtoricorum varietatem aliquando monaſterium hoc dicitur *Eadmundi*, ut in præſenti; aliquando *Edmundi*, ut in *cap. ex parte, de ſponſalibus.*

2. c *Burgenſes.*] Burgenſes dicti ſunt à Burgis. Burgi autem appellantur domicilia, ſeu mœnia modica muris non cincta, Vegetius *lib.* 4. *de re milit. cap.* 10. de quibus *in l.* 6. *Cod. de fundis rei privat. l.* 2. *Cod. de officio Præfecti Africæ, l.* 2. *Cod. Theodoſ. de his qui condit. prop.* Luitprandus *lib.* 3. *de rebus per Europam geſtis, cap.* 12. ibi: *Et quoniam ipſi domorum congregationes, quæ murò non clauduntur, burgum dicunt.* Burgos crebra per limitem habitacula conſtituta appellant Oroſius *lib.* 7. *cap.* 22. Iſidorus *lib.* 9. *etymolog.* Paulus Diaconus *in Valentin.* Sidonius *carmine* 22.

Cernere jam videor, quæ ſint tibi Burge futura,
Divitias ſic namque domus de flumine ſugunt,
Splendentesque ſedent per propugnacula thermæ.

Hinc Burgarii dicti, qui in his burgis habitant, ut probat Gothofredus *in l. unica Cod. Theodoſ. de Burgariis*: & etiam Burgundiones inde dictos, ex Iſidoro, & Luitprando probat Petrus Pitheus *lib.* 1. *adverſ. cap.* 4. Hinc etiam Burgenſes dicti. Fridericus Imper. *lib.* 1. *conſt. Sicul. tit.* 9. in illis verbis: *A tenore etiam præſentis ſanctionis eximimus milites, & filios militum, & Burgenſes.* Et *lib.* 2. *tit. unico*, ibi: *Pro milite ſimplici* 30. *pro Burgenſi* 12. *pro ruſtico* 6. *auguſtales conſequetur.* Notavit Steuchius *ad Vegetium d. lib.* 4. *cap.* 12. Sed cùm plures Burgi ſimul conjungerentur, civitates, imò & Metropoles Burgi dictæ fuerunt, quare burgenſes pro civibus accipiuntur apud Carnot. *epiſt.* 101. 136. & 263. Gofridum Vindocinenſem *lib.* 1. *epiſt.* 17. ut ex eis notant Boſquetus *ad Innoc. III. lib.* 1. *epiſt.* 1. Cironius *in* 5. *compil. ad cap.* 1. *de adult.* Gerardus Voſſius *de vitiis ſerm. lib.* 2. *cap.* 3. Beyerlinch *in theatro, tomo* 1. *verbo Burgi.* Burgenſes autem, de quibus in præſenti, degebant in Burgis monaſterio S. Eadmundi ſubjectis, & milites vaſſalli erant ipſius monaſterii.

3. d *Poſſeſſione.*] Ideſt ab omni re mobili intra domum exiſtente. Plerumque enim res mobilis pro poſſeſſione accipitur, quia in ea propriè datur poſſeſſio. Unde cùm Rodericus terreretur amiſſione proprii patrimonii, vel ejus majoris partis, juſto metu compulſus reſignavit beneficium; nam metus gravis, ideſt cadens in virum conſtantem, incutitur ex amiſſione majoris partis bonorum, *cap. frequens, de reſtit. ſpol. lib.* 6. *l. iſti* 8. §. *ſi is, ff. de eo quod metus causâ.* Docent Flamin. Pariſ. *de reſign. benef. lib.* 13. *cap.* 1. *num.* 154. Donellus *d. cap.* 38. ubi Oſuald. *litt. l.* Covarr. *de ſponſ.* 2. *part. cap.* 1. §. 4. *num.* 30. Pichardus *in* §. *item* 27. *num.* 17. *de actionib.* Cabreros *lib.* 1. *de metu, cap.* 8. *num.* 33.

4. e *Abjuraret.*] Abjurare eſt jurejurando renunciare,

ciare, aut juramento negare. Symmachus *lib.* 2. *epiſt.*86. *Hiſpanienſis predii ſui partem pretii emptor abjurat.* Ubi notavit Juretus. Servius ad illud Virgilii *lib.*8. *Æneid. Boves abjurate*: notavit Baptiſta Hanſenius *de jurejur. cap.*3. Unde abjurare Eccleſiam eſt juramento firmare, ſe nunquam eam recepturum, *cap.* 3. *& 4. de reſtit. ſpol.* abjurare uxorem, juramento promittere ſe nunquam cum ea cohabitaturum, *cap. cùm haberet, de eo qui duxit, cap.*2. *ne clerici, vel mon. cap.*2. *de his qui filios*: abjurare adulteram, jurare ſe nunquam ad eam rediturum, *cap. penult. de adulteriis*: abjurare provinciam, ideſt ſe nunquam in eam profecturum, *cap.*3. *de crimine falſi*: abjurare hæreſim, juramento promittere, ſe nunquam in eam reverſurum, *cap. ad abolendam, de hereticis, cap. accuſatus, in principio, eodem tit. lib.*6.

f *Cum integritate.*] In hoc enim edicto omnia reſtituuntur cum fructibus, & acceſſionibus, ut ſuperiori commentario probavi.

CAPUT III.

a Clemens III.

AD aures noſtras te ſignificante pervenit, quod electus quidam in b Plebanum Eccleſiæ cujuſdam, quæ ad tuam diſpoſitionem pertinet, ad terrorem laïcorum renuntiavit electioni, quæ fuerat à clericis, uno c excepto, unanimiter celebrata. Is autem, qui diſſenſit, ante electionem ad Sedem Ap. appellationis vocem emiſit. Ideoque conſulere voluiſti, ſi renunciatio facta ad terrorem laïcorum impediat quominus ad regimen prædictæ Eccleſiæ is, qui priùs fuerat electus, aſſumi debeat: & ſi ejus appellatio valeat, qui ſe non electurum juravit, & ne alii eligerent appellavit. Tuæ igitur diſcretioni litteris præſentibus innoteſcat, quod renunciatio facta in manu laïcorum ad ipſorum terrorem, niſi fortè juramento, vel d fide interpoſitâ ſit confirmata, non impedit quominus is, qui renunciavit Eccleſiæ, ad cujus regimen priùs electus fuerat, præficiatur: pro contradictione autem, vel appellatione ejus, qui ſe non electurum publicè confeſſus eſt juraſſe, non eſt electio ab aliis celebrata canonicè irritanda.

NOTÆ.

1. a CLemens.] Ita etiam habetur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. cap.*1. Ex nulla tamen conſtat, cui Prælato in præſenti reſcribat Pontifex; ex ipſa autem ſecunda collectione ita textum reſtituo.

b *Plebanum.*] Ideſt Parochum, ut jam notavi *in cap. unico de officio Archipresbyt.*

c *Uno excepto.*] Et ſic à majori parte, *cap. quia propter, de elect.*

2. d *Fide.*] Fidem præſtare pro jurejurando accipitur in præſenti, & *in cap.*9. *cap. querelam, de jurejur.* apud Livium *lib.*1. ibi: *Ea pietate omnium pectora imbuerat, ut fides ac jusjurandum, propulſo legum, ac pœnarum metu, civitatem regerent.* Unde Fidem inter Numina Romani coluerunt, & illi in Capitolio templum ſacrarunt. Alex. ab Alexand. *lib.*2. *dierum gen. cap.*22. ibi: *Fuere autem Termini, & Fidei templa juxta ædem, Iovis optimi maximi, primum à Cuma conſtructa.* Cujus templi meminerunt D. Auguſtinus *lib.*4. *de civit. Dei, cap.*10. ubi plura Vives. Horatius *lib.*1. *carminum, od.*35. Illuſtrant Tiraquellus *ad Alexandrum ubi ſuprà*, Baptiſta Hanſenius *de jurejur. cap.*1. Lælius Mancin. *genial. cap.* 209. apud Catholicos verò promittentem, vel aliquid aſſerentem ſub hac formula: *Per fidem meam*; intelligendo per fidem non aliam, quàm humanam, ſive fidelitatem ipſius hominis loquentis, non videri juraſſe, tenent Caietanus 2. 2. *quæſt.*89. *art.*6. Sotus *lib.*9. *de juſtit. quæſt.*1. *art.*6. Covarr. *in cap. quamvis, part.*1. §. 2. *n.*2. Leſſius *de juſtit. cap.*42. *n.*4. Suarez *de relig. lib.*1. *de juram. cap.*13. Valentia *in* 2. 2. *diſp.*6. *q.*7. *puncto* 2. Azor *tomo* 1. *Inſtit. lib.*11. *cap.*3. *q.*1. Sanchez *lib.*7. *de matrim. diſp.*79. *n.*29. & *lib.*3. *ſumma, cap.*2. *n.*32. Theophilus Raynaud. *tomo* 14. *in Heteroclita, puncto* 1. *fol.*57. Et de fide præſtita per manum dextram, plura congeſſerunt Cabreros *lib.*2. *de metu, cap.*6. *n.*13. Grotius *de jure belli, lib.*2. *cap.*13. *n.*21. & nos *in cap.*2. *de fidejuſſoribus.*

CAPUT IV.

Innoc. III. *Epiſcopo* a *Linconien. & ejus collegis.*

AD audientiam noſtram dilecto filio Magiſtro Helia de Chevelle ſignificante pervenit, quod cùm Eccleſiam de Chevelle auctoritate Sedis Apoſtolicæ canonicè fuiſſet adeptus, & aliquandiu pacificè poſſediſſet, graviſſimo tandem Regis metu, quod eam reſignaret jurare coactus, eam in eorum, ad quos pertinebat, manibus reſignavit. Quia verò quæ vi, metuſve causâ fiunt, carere debent robore firmitatis: diſc. veſtræ per Ap. ſ. m. quat. ſi eundem Magiſtrum eo metu ad reſignationem faciendam vobis conſtiterit fuiſſe coactum, qui potuerit & debuerit cadere in conſtantem virum, non obſtante juramento prædicto, quo non ad repetendum, ſed ad reſignandum ſolummodò tenebatur, præfatam Eccleſiam ei per cenſuram eccleſiaſticam, ſublato appellationis obſtaculo, reſtitui faciatis: nullis litteris veritati, & juſtitiæ, &c. Quod ſi non omnes, &c. duo ex his, &c. Datum Laterani nonis Februarii.

NOTÆ.

Digitized by Google

NOTÆ.

1. a *Lincon.*] Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.*1. & in epiſtolis Innocentii III. Coloniæ editis, *fol.*440. ex quo regeſtro litteram reſtituo. De Eccleſia Linconienſi egi *in cap.*8. *de reſcriptis.*

COMMENTARIUM.

2. HÆc jura, ſi rectiùs perpendantur, diverſa potiùs ſunt, quàm contraria; & ut ea exponamus, duplex quæſtio examinanda eſt. Prima, utrum renunciatio, ſeu reſignatio beneficii metu gravi facta, ipſo jure nulla ſit; an verò ſubſiſtat, etſi poſtea irritetur? Secunda, utrum talis reſignatio juramento firmata adeo valida ſit, ut beneficium reſignatum ampliùs repeti nequeat? Et in prima quæſtione renunciationem metu factam ipſo jure ſubſiſtere, ſed poſtea irritari, probatur *ex cap.*2. *hoc tit.* in illis verbis: *Quatenus prædictum Rod. cum integritate reſtituat.* Et *cap. cauſam* 3. *de re judic. in* 2. *collect.* in illis verbis: *Si vobis conſtiterit aliquam perſonam medio tempore memoratam Eccleſiam, ut prælibatum eſt, tenuiſſe, & eundem clericum ſuam poſſeſſionem, & violentam per manum laicam ejectionem, & partis adverſæ intruſionem probaſſe, omni oc. & ap. ceſſ. Eccleſiam ipſam cum fructibus inde perceptis eidem reſtituatis.* Eam defendunt Flaminius *de reſignatione lib.*13. *quæſt.*20. Azor 2. *part. inſtit. moral.lib.*7. *cap.*26. *quæſt.*2. Garcia *de beneficiis part.*11. *cap.*3. *num.*143. Sanchez *de matrim. lib.*4. *diſput.*8. *num.*5. Barboſa *in cap. ſuper* 5. *num.*3. *de renunc.* Bajo-Arroyo *in cap. ſi verò*, & *in cap. Quintavallis, num.*109. *de jurejur.* Luna, & Arellanus *lib.* 1. *ſingul. antinom.* 14. Contrariam tamen ſententiam, imò ipſo jure renunciationem beneficii metu gravi factam nullam eſſe, docuerunt plures congeſti à Rufiniaco *de beneficiis cap.*19. *num.*5. & 6. Cabreros *de metu lib.*2. *cap.*14. *num.*54. Valenſis *de beneficiis lib.*3. *tit.*13. *num.*18. pro quorum ſententia faciunt textus *in cap. ad aures*, *de renunc.* ubi poſſeſſor beneficii, qui illud ex metu gravi renunciavit, percipit fructus ipſius beneficii: igitur quia renunciatio ipſo jure nulla fuit, aliàs ſi valuiſſet, beneficium vacaſſet, *cap. ſuper hoc*, *de renunc. cap. ſuſceptum*, *de reſcriptis in* 6. Deinde facit textus in Clementina *Multorum*, §. *ſanè*, *de pœnis*, in illis verbis: *Nullius etiam decernimus eſſe firmitatis.* Accedit & illa ratio; nam electio eccleſiaſtica metu gravi facta, eſt ipſo jure nulla, *cap. ubi periculum*, *de elect. in* 6. igitur & renunciatio, cùm contrariorum eadem ſit ratio, & diſciplina. Hac igitur opinione retentâ non obſtant textus *in d. cap.*2. *hoc titulo*, *cap.*3. *de re judicata*; nam in illis juribus jubetur Eccleſiam reſtitui ei, qui per metum reſignaverat, quia non ſolùm reſignatio ex metu gravi facta præceſſerat, verùm & extraneo adjudicata erat ipſa Eccleſia, & ipſe in poſſeſſionem intruſus: quare factum ipſum intruſionis irritatur; renunciatio verò metu facta ipſo jure nulla fuerat. Difficilior eſt alia quæſtio, utrum videlicet talis renunciatio metu facta, juramentoque firmata, valida ſit? In qua quæſtione affirmativa ſententia probari videtur *ex cap. ad aures, hoc tit.* in illis verbis: *Niſi forte juramento, vel fide interpoſitâ ſit confirmata.* Quæ verba apertè ſuadent, juramento accedente renunciationem metu gravi factam valere. Deinde *ex cap. ad audientiam*, *hoc tit.* in illis verbis: *Non obſtante juramento, quo non ad repetendum, ſed ad reſignandum ſolummodò tenebatur.* Igitur ſi juraſſet, ſe non repetiturum, renunciatio vires haberet. Contrarium tamen, videlicet renunciationem etiam juramento vallatam nullam eſſe, probatur *ex cap.*2. *hoc tit.* ſi expendatur proprietas verbi *Abjuraſſet*, junctis ibi notatis. Deinde *ex cap.*3. *de reſtit. ſpol.* & *ex cap. pervenit* 10. *de officio deleg. in* 1. *collect.* in illis verbis: *Iuramento præſtito refutaſſe.* Ex quibus conſtat, non obſtante jurejurando renunciationem metu factam non valere. Pro cujus diſſidii conciliatione dicendum eſt, renunciationem metu gravi factam, & juramento firmatam, non valere, & beneficium ita abjuratum repeti poſſe petitâ relaxatione juriſjurandi; vires autem habere, ſi relaxatio non petatur. Unde textus, qui affirmant renunciationem etiam juramento firmatam non valere, accipiendi ſunt petitâ relaxatione juramenti; alii verò, qui negant tale beneficium repeti poſſe, procedunt non petitâ relaxatione juramenti. Quam diſtinctionem amplectuntur Gaillus *lib.* 2. *obſerv. cap.*47. Covarr. *in* 4. *part.* 2. *cap.* 5. *num.* 7. Feloaga *in cap.*1. *hoc tit. num.*88. omiſſis diſtinctionibus traditis à Caniſio *in cap.*2. *hoc tit.* Arellano *d. antinomia* 15.

CAPUT V.

Idem *Nidroſien. Archiepiſcopo.*

SAcris canonibus. *b Et infrà*: Diſtinguimus autem, utrum is qui communicat excommunicatis invitus, ſit per coactionem attractus, an per metum inductus. In primo ſiquidem caſu non credimus excommunicatione teneri, cùm magis pati, quàm agere convincatur. In ſecundo verò licèt metus culpam attenuet; quia tamen non eam prorſus excludit, cùm pro nullo metu debeat quis *c* mortale peccatum incurrere, talem excommunicationis labe credimus inquinari.

NOTÆ.

1. a *Nidroſienſi.*] Ita legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.*2. in ſexta verò legitur *Vidronen.* ſed malè, ut jam notavit Boſquetus *in notis ad Innocentium III. lib.* 2. *regeſtr.* 14. *epiſt.*72. De Nidroſienſi diœceſi nonnulla notavi *in cap. quod in dubiis*, *de renunc.*

b *Et infrà.*] Verba quæ in præſenti deſunt, reperiuntur *in cap. ſacris, de ſepulturis, cap. ſacris de ſententia excom.* ubi aliæ partes hujus deciſionis ſunt.

c *Mortale peccatum.*] Ex his verbis ita generaliter prolatis, probari videtur, per communicationem cum excommunicato etiam in humanis, mortalem noxam incurri: quod & probari videtur *ex cap. rogo* 25. 11. *q.*3. *cap. exceptionem* 12. *de except. cap. ſi verò* 24. *de ſententia excommunicationis*: & docent Joannes Andreas *in præſenti*, §.5. Barboſa 2.

de cenſuris, *in 4. diſt.35. quaſt.1. diſp.4.cap.2.* Illud tamen extra controverſiam eſt, communicantem in divinis lethalem culpam incurrere, ut docent poſt D. Thomam *in 4. diſt.18. quaſt. 2. art.4.* Covarr. *in c. alma, 1. p. §.3. num.7.* Barboſa *in præſenti, n.4.* Gibalinus *de cenſuris, diſquiſit. 7. quaſt. 9. ex num.9.* Diana *5. p. tract.5. reſol.21.* & *tract.9. reſol.2.* & *p.7. tract. 11. reſol. 47.* Gregorius Lopez *in l. 33. verbo En la menor, tit.9. part.1.*

COMMENTARIUM.

3. **Concluſio deducitur, et probatur.**

QVi per vim præciſam abſolutè coactus excommunicato communicat, nullam excommunicationem incurrit: ſecus ſi metu conditionali. Probant eam textus *in cap. Presbyteros, §. qui autem, 50. diſt. cap. conſtat 1. q.1. cap. ita 32. q.1. cap. eos, de conſecr. diſt.4. cap. contra, de hæreticis in 6.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, Luna & Arellanus *lib.1. antinom.15.* Frechilla *de ſententia excom. 3. p. num. 11.* Cabreros *de metu, lib.2. cap.31. ex num.35.* Boſquetus *ad Innocentium lib.2. epiſt.71.* Balboa *in cap.2. de exceptionibus, n.68.* & *in cap. exceptionem 17. num.24. eodem tit.* Gibalinus *de cenſuris, diſquiſit.7. q.9. p.2. in fine*, Ricciulus *de jure perſonarum, lib.4. cap.44. per totum*, Vega *in cap. intelleximus, num.117. de judiciis*, Balboa & Freitas *ad hunc textum.*

4. **Impugnatur præſens deciſio.**

Sed tota hujus textus contextura meritò juris Interpretibus difficilis viſa eſt; ſiquidem in ea aſſeritur, communicantem cum excommunicato metu conditionali, excommunicationem incurrere; quod juris principiis contrarium videtur: nam aut ita communicans incurrit eam cenſuram propter lethalem culpam in ipſa communicatione contractam, quæ neceſſaria eſt ad incurrendam excommunicationem, *cap. nemo, cap. nullus, 11. q.3.* aut propter contumaciam, quæ deſideratur ad hoc, ut quis excommunicationem incurrat, *cap. quiſquis 2. q.6. cap. Romana, cap. alma, de ſentent. excom. lib.6. cap.1.* ibi: *Contumacia reprimatur; de except. eod. lib.6.* Sed ille, qui coactus communicat cum excommunicato, nec peccatum lethale committit, nec contumax eſt: igitur nec cenſuram incurrit. Probatur minor; nam lex poſitiva aliquid præcipiens, aut prohibens, non obligat cum periculo vitæ: nec qui metu mortis legem poſitivam tranſgreditur, peccat, *cap. ex parte 47. de appell. cap.1. de obſerv. jejuniorum*: probant Azor *tom.3. Inſtit. lib.1. cap.11. q.1.* Suarez *de cenſuris, diſp.6. sect.3. num.7.* Aragon *2. 2. q.62. art.3. dub.1.* Covarr. *in cap. alma, 1. p. §.3. num. fin.* plures relati à Ricciulo *d. cap.44. n.11.* Contumaciam ipſum non incurrere, per ſe notum eſt: igitur nec cenſuram, nec excommunicationem ullam incurrit communicans cùm excommunicato metu conditionali. Deinde quod in fine hujus textus docetur, ob nullum metum, etiam mortis, peccatum lethale eſſe perpetrandum, difficile redditur *ex cap. ex parte 11. de ſepulturis*, ubi mulier, quæ ob metum amittendæ virginitatis ſe præcipitavit è ponte, admittitur ad ſepulturam eccleſiaſticam: igitur quia propter metum gravem excuſatur quis à culpa. Id etiam probatur *ex cap. officii, de pœnit. & remiſſ.* ubi quæ metu mariti partum ſuppoſitum non declaravit, admittitur ad pœnitentiam: igitur quia metu mortis poteſt peccatum mortale perpetrari.

5. **Communicatio cum excommunicato prohibetur.**

Quibus difficultatibus minimè obſtantibus vera eſt præſens deciſio: cujus rationem ut percipiamus, ſciendum eſt, communicantem cum excommunicato majori excommunicatione ligato, minori excommunicatione ligari, non ex juris divini diſpoſitione, ut aliqui non ignobiles Doctores cenſuerunt; ſed tantùm ex jure eccleſiaſtico ab Apoſtolis ſtatuto, *cap. ſicut Apoſtoli, cap. excommunicatos, cap. cum excommunicato, cap. qui meritò 11. quaſt.3. cap. ſignificavit 18. cap. nuper 29.* cum aliis, *de ſentent. excom. cap. cùm olim 17. verſ. Illud, de privilegiis.* Alia juris teſtimonia congeſſerunt Ant. Auguſt. *in epit. juris, lib.37. tit.7.* Creſpetius *in ſumma, verbo Excommunicatis non communicandum*, Albaſpineus *lib. 1. obſerv. cap.1.* Suarez *de cenſuris diſp. 15. sect.3.* Petrus Greg. *lib.4. part. tit.26. cap.3. & 7.* Boſquetus & Gibalinus *ubi ſuprà*, Frechilla *de excommunic. 3. p. per totam*, Gazeus *in notis ad Caſſianum, lib.2. collat. cap.15.* Ricciulus *d. lib.4. de jure perſon. cap.43.* Spondanus *de Cœmeteriis, p.1. lib.4. cap.3.* niſi communicatio ſit in divinis officiis, vel cum excommunicato nominatim à Pontifice, vel in ipſo crimine; aut ſi inflicta ſit excommunicatio contra participantes: quibus in cauſis communicans cum excommunicato majorem excommunicationem incurrit, juxta textus ita accipiendos *in cap. qui meritò 15. quaſt.3. cap. nuper, cap. qui concubina, cap. ſignificavit*, ubi latè Deo annuente dicemus, *de ſentent. excom.* Nec contrarium probat textus *in cap. excommunicatus 17. 11. quaſt.3.* in illis verbis: *Simili excommunicationi ſubjacebit.* Ex quibus conſtat, communicantem cum excommunicato, non minori, ſed majori excommunicatione ligari; nam verba illa, *Simili excommunicationi*, accipienda ſunt in genere, non in ſpecie, niſi verba ea referamus ad aliquem ex caſibus ſuprà relatis, ad quos etiam referendus eſt textus *in can. 9. Concilii Carthag.* ubi ita Auguſtinus ait: *Si quis Presbyter in communione velit excommunicatum recipere, ipſe quoque æquali crimine obnoxius videatur.* Quo præcepto vitandi excommunicatos, etiam ipſum Romanum Præſulem ligari, jam probavit Præceptor meus, & Hiſpaniæ decus Illuſtriſſimus D. Franciſcus Ramos *in ſyntag. pro Epiſcop. Luſit. propoſ.4. num.106.*

6. **De variis communicandi modis.**

Communicare autem cum excommunicato quis dicitur, cùm aliquo ex modis hoc verſu comprehenſis participat, aut communicat.

Os, orare, vale, communio, menſa negatur.

Oris communicatio comprehendit oſculum, omniaque benevolentiæ ſigna, *cap. excommunicatus 11. quaſt.3.* omnem ſermonem cum eo, ſive per verba, *d. cap. ſicut Apoſtoli, cap. ſi aliquando, cap. ſtatuimus, cap. conſtitutiones, de ſentent. excom. lib.6.* ſive per litteras, ſive per nutum, aut nuncium: cujus communicationis licèt non extet in jure canonico expreſſa prohibitio, tamen his modis communicantem cum excommunicato, minorem excommunicationem incurrere, docuerunt Covarr. *in d. cap. alma, 1. p. §.1. n.1.* plures congeſti à Gibalino *ubi ſuprà, pag.280. n.4.* Leandro *de cenſuris, diſp.13. q.9.* Sequitur verbum *Orare*, per quod omnis communicatio cum excommunicatio in divinis officiis prohibetur; ut ſimul cum excommunicato orare, Miſſæ ſacrificium cum eo audire, ſeu aliis divinis officiis intereſſe, ut latè proſequitur Gibalinus *de cenſuris, diſquiſit.7. quaſt.2. per tot.* Præcipuè prohibita eſt excommunicatio cum excommunicato ipſum ſepeliendo, aut ejus ſepulturæ intereſſendo, *cap. ſacris, de ſepulturis, cap. ſacris, de ſentent. excom. Clement. 1. de ſepulturis*, Gibalinus *d. diſquiſit.7. quaſt.2. pag.224.* Sepultura enim res ſpiritualis, ſive actio ſpiritualis eſt; unde ſatis videtur cum excommunicato communicaſſe in divinis, qui illum ſepulturæ eccleſiaſticæ tradidit, ut latiùs dicemus *in cap. ſacris, de ſepulturis, verbo Vale*: omnes honorificæ ſalutationes, tam verbo, quàm facto prohibentur, *cap. omnis 24. quaſt.1. cap. excommunicatos 11. quaſt. 3.* Et licèt quoad vulgares honorificas ſalutationes, quales

ſunt

Digitized by Google

ſunt caput diſcooperire, aſſurgere, via decedere, Interpretes non conſentiant, placet nunc humanior ſententia, quæ affirmat, ob indifferentiam prædictorum actuum, & eorum aſſiduum uſum, non incurri excommunicationem, ut ex Sayro, Avila, & Ricciulo docent Gibalinus *ubi ſuprà, pag.* 280. Leander *diſp.* 13. *quæſt.* 181. Per verbum *Communio*, prohibetur ſocietas, ſeu communicatio in aliquo actu humano, ut expreſsè traditur *in cap. omnis* 7. *quæſt.* 1. & ab Innocentio *in cap. nuper, de ſentent. excom.* Cujus excommunicationis exempla, & acceptiones tradunt Albaſpinæus *lib.* 1. *obſerv. cap.* 1. Morinus *lib.* 2. *exercit. ferè per totum.* Menſæ etiam prohibetur communicatio cum excommunicato, *cap. excommunicatos, cap. cum excommunicato, cap. ad menſam,* 11. *quæſt.* 3. *d. cap. nuper,* latè docent Gibalinus *de cenſuris, d. diſquiſit.* 7. *quæſt.* 8. *pag.* 281. Leander *dicta diſp.* 13. *de cenſuris, quæſt.* 30. & nos de communicatione per participationem menſæ aliqua non injucunda congeſſimus *in cap. ad reprimendam* 8. *de officio Ordin.*

7. Dicta communicatio aliquando permittitur.

Sunt tamen aliqui caſus, in quibus qui communicant cum excommunicatis, etiam majori excommunicatione ligatis, nullam excommunicationem incurrunt, quos *ex cap. quoniam* 11. *quæſt.* 3. *cap. reſponſo, cap. cum voluntate, de ſentent. excom.* his verſibus complectuntur Doctores.

Utile, lex, humile, res ignorata, neceſſe.
Hæc quinque ſolvunt anathema ne poſſit obeſſe.

Verbo *utile*, ſequentes comprehenduntur caſus. Primus cùm datur utilitas ſpiritualis propria excommunicati, ut cùm ipſe admittitur ad côncionem, ſeu confeſſionem, *cap. reſponſo, de ſentent. excom.* vel cùm illi elargitur eleemoſyna, *d. cap. quoniam.* Secundus conſideratur cùm adeſt utilitas propria ipſius communicantis; unde poteſt creditor ab eo, tam in judicio, quàm extrà, debitum petere, *cap. intelleximus, de judiciis:* docent Gibalinus *ubi ſuprà, d. quæſt.* 8. Leander *d. diſp.* 15. *quæſt.* 1. *uſque ad* 14. Sequentibus verbis, *lex, humile,* docetur, non ligari excommunicatione cum excommunicato communicando eos, qui lege matrimonii, patriæ, ſeu dominicæ poteſtatis tenentur cum excommunicato cohabitare, & communicare. Unde uxor communicans cum excommunicato domi viro in menſa, aut debiti ſolutione, nón incurrit aliquam cenſuram, *d. cap. quoniam, cap. inter alia, de ſententia excom.* Idem procedit in filiis legitimis, ſive illegitimis; naturalibus, ſive adoptivis; pupillis cum tutoribus, ſervis, famulis, & vaſſallis cum dominis; militibus cum duce, ut fusè reſolvunt Gibalinus ubi ſuprà, *fol.* 291. Leander *diſp.* 15. *quæſt.* 15. *uſque ad* 44. Ignorantia etiam invincibilis juris, vel facti excuſat communicantem cum excommunicato, *d. cap. quoniam.* Unde ignorans, aut dubitans aliquem eſſe excommunicatum non toleratum, ſi cum eo communicaverit, non incurrit excommunicationem minorem, ut proſequuntur Gibalinus *ubi ſuprà, pag.* 312. Leander *de cenſuris, diſput.* 15. *quæſt.* 54. *uſque ad* 58. qui autem communicantes cum excommunicato excuſentur ob neceſſitatem, inferiùs dicemus.

8. De duplici vi.

Deinde ſciendum eſt, duplicem eſſe vim; alteram præciſam & abſolutam, alteram verò conditionalem, ad quas referri poſſunt quæ congerunt Abbas, Butrius & Beroius *in præſenti*, Menoch. *de recuperanda poſſeſſ. in præludiis, num.* 37. ubi plura de vi expulſiva, turbativa, ablativa, & aliis retulit. Vis abſoluta eſt, quæ nullum conſenſum patientis admittit, ſed quandam includit neceſſitatem omnino voluntati oppoſitam, ut ait Ulpianus *in l.* 1. *ff. de eo quod metus:* ſeu majoris rei impetus, cui reſiſti non valeat. Paulus *lib.* 1. *ſentent. tit.* 7. §. 7. docent Cujacius *lib.* 1. *obſerv. cap.* 20. Alciatus *lib.* 1. *parerg. cap.* 28. & 33. de qua vi agitur *in cap. majores, §. item quæritur, de baptiſmo.* Alia verò dicitur vis conditionalis, quæ verè metus eſt, cadens in virum conſtantem: exempli gratiâ quando ex duobus malis ſibi imminentibus, altero periculi inſtantis, altero illius actus, quem fieri intendit is, qui metum intulit, & metum patiens unum, aut alterum eligit propriâ voluntate & libero arbitrio; indeque receptum eſt, voluntatem coactam, voluntatem eſſe, ut probavi ex Theologis & Philoſophis ſuprà *in cap.* 1. Illud diſcrimen inter vim præciſam & conditionalem verſatur, quòd actus geſtus interveniente vi præciſa, & abſoluta, non eſt voluntarius, & ideo non poteſt ullo modo continere peccatum; actus verò geſtus interveniente vi conditionali, ſeu metu, voluntarius eſt, & peccatum continere poteſt.

9. Vera hujus textus interpretatio.

His ſuppoſitis varia pro hujus textus interpretatione adduxerunt Doctores, tam Theologi, quàm Juriſperiti. Seraphinus à Freitas *in relectione ad hunc textum*, veram ejus interpretationem repetit ex hiſtoria ſæculi Innocentii III. ſupponit enim eo tempore ſchiſma in Imperio ſtetiſſe inter Philippum Sueviæ Ducem, Henrici VI. demortui Imperatoris fratrem; & inter Othonem Henrici Superbi Saxoniæ Ducis filium, & Joannis Angliæ Regis ex ſorore nepotem; cui Angliæ Rex, & alii Principes, præcipuè Innocentius III. favebant: Philippus verò Galliæ Rex, renuente Pontifice, Moguntiæ coronatus, depoſitus fuit ab Innocentio III. & ejus juſſu Otho Aquiſgrani ab Archiepiſcopo Coloniæ coronatus: & Innocentius excommunicavit Philippum cum omnibus ſuis fautoribus anno 1203. Ex qua hiſtoria deducit Freitas, Regem Norvegiæ ſequutum fuiſſe partes Philippi Regis, & eo tempore plures occubuiſſe in bello inito inter Philippum, & Othonem excommunicatione ligatos, ſævientéque bello plures communicaſſe cum ipſis excommunicatis. Unde conſuluit ipſum Pontificem Epiſcopus Nidroſienſis, an in excommunicatione occumbentes ſepulturæ eccleſiaſticæ eſſent tradendi, & communicantes cum ipſis excommunicatis? Cui conſultationi reſpondet Innocentius *in præſenti*, & *in cap. ſacris, de ſepulturis.* Verùm hæc perdocti viri ſententia admitti non poteſt, nec convenit conſultationi factæ ab Epiſcopo Nidroſienſi in præſenti, nec eâ hiſtoriâ admiſſâ, inde vera interpretatio hujus textus deducitur: quare ut eam afferamus, obſervo Innocentium III. in præſenti agere de communicante cum excommunicato in divinis, videlicet in ejus ſepultura. Quod ſi tam primam partem hujus textus, quàm ſecundam, quæ extat *in cap. ſacris, de ſepulturis, cap. ſacris, de ſentent. excom.* attentè perpendamus, facilè percipietur, præcipuè ſi hiſtoriam illius temporis Eccleſiæ Anglicanæ repetamus. Cùm enim ſuper electione Archiepiſcopi Cantuarienſis Joannes Rex Angliæ excommunicatus fuiſſet ab Innocentio III. atque univerſa ejus terra interdicto ſuppoſita, adeò ut defunctorum cadavera inſepulta per agros remanerent, aut in foſſas profanas projicerentur, ut refert Spondanus poſt Baronium *anno* 1208. *n.* 4. plerumque Regii miniſtri cogebant vi & metu ſacerdotes, & miniſtros Eccleſiæ excommunicatorum cadavera in Eccleſiis cum pſalmis, & orationibus tumulare: quare conſultus Innocentius III. ab Epiſcopo Nidroſienſi, quid ſtatuendum eſſet de illis, qui per vim & metum excommunicatos ſepelierunt, aut ejus ſepulturæ communicantes interfuerunt? Reſpondet ita communicantes cum excommunicatis per vim præciſam, nullam incurrere excommu-

nicationem ; per metum autem communicantem excommunicatione ligari. Cujus deciſionis ratio ex ſuprà traditis provenit ; nam vis abſoluta, de qua in prima parte hujus textus agitur, omninò voluntati repugnat, omnemque conſenſum ab agente excludit, ut diffinitur ab Ariſtotele *lib. 3. Ethic. cap. 2.* his verbis : *Violentum eſt, quod fit ab extrinſeco, paſſo non conferente vim* ; ideſt non concurrente aliquâ voluntate ad actum violentum : ut ſi quis chriſtianus caperetur ad templum Gentilium, manuſque ejus apprehenderetur, & ſic cogeretur idolis thurificare : quod exemplum propoſuit idem Innocent. III. *in cap. majores, §. item quæritur, de baptiſmo*, in illis verbis : *Sicut nec ille notam alicujus reatus incurrit, qui contradicens penitus, & reclamans, thurificare idolis cogitur violenter ; vel ſi quis manu apprehensâ cogatur ſubſcribere.* Sanchez *lib. 4. de matrim. diſp. 1. num. 1.* Unde cùm in præſenti caſu intereſſentes excommunicatorum ſepulturæ vi præcisâ cogerentur ibi manere, & cum excommunicatis communicare, non quia compellerentur orare, ut antiqui in præſenti putabant ; ſiquidem nemo cogi poteſt ea peragere quæ ex animo proveniunt, *l. 4. Cod. de hæredibus inſtit.* ibi : *Potuit enim, quamvis jubente domino, nolle adire.* D. Bernardus *lib. 6. de liber. arbitr.* ſed adeſſe ſepulturæ in Eccleſia, dum ipſi excommunicati ſepeliebantur ; ideo ita communicantes nullam excommunicationem incurrunt, quia ut ait Innocentius in præſenti, magis pati, quam agere videntur. Sicut nullum adulterium committit uxor per vim oppreſſa, *l. ſi uxor 13. § ſi quis plané, ff. ad legem Jul. de adult.* In ſecundo verò qui communicavit cum excommunicato, quia voluntariè communicavit, cùm voluntas coacta, voluntas ſit, *l. ſi mulier, ff. de eo quod metus*, excommunicationem incurrit, cùm pro nullo metu, etiam mortis, debeat quis lethalem culpam committere, præcipuè quæ tendit in contemptum religionis, aut clavium Eccleſiæ, *cap. primum, cap. ne quis, 22. quæſt. 1. cap. ſicut Salius, 32. quæſt. 5.* Facit Juvenalis ibi :

—— Phalaris licèt imperet, ut ſis
Falſus, & admoto dictet perjuria tauro ;
Summum crede nefas animam præferre pudori.

Plura Petrus Greg. *lib. 9. ſyntag. cap. 1.* Dorleans *ad Tacitum lib. 2. pag. 291.* Lælius Mancinus *lib. 1. de triplici juris collat. cap. 95.* Meritò ergo in hoc ſecundo caſu docet Innocentius, communicantem in ipſa ſepultura excommunicati excommunicationem minorem incurrere ; quia quamvis aliàs ex defectu liberæ voluntatis pœna decreſcat, ut probat Mogollon. *de metu, cap. 8. §. 1.* ubi componit Papinianum relatum *in l. 1. ff. de legibus*, & Marcianum *in l. 2. ff. eodem*, cum Juliano *in l. 2. §. is qui prohibet, ff. de noxalibus* ; tamen in præſenti caſu, cùm ex tali communicatione ſequeretur contemptus eccleſiaſticæ diſciplinæ, & poteſtatis clavium Eccleſiæ, ideo pœna non minuitur.

10. **Diſſolvuntur difficultates.** Nec obſtant difficultates ſuprà pro dubitandi ratione adductæ. Non prima propoſita ex eo, quod qui gravi metu communicavit cum excommunicato, lethalem culpam non admiſit ; ſiquidem lex poſitiva non obligat cum diſcrimine vitæ. Unde D. Thomas 2. 2. *quæſt. 104. art. 5.* aſſerit in his, quæ ad conſervationem hominis ſpectant, non teneri hominem homini obedire, vel obtemperare. Accedunt exempla ex ſacrâ pagina petita : libro enim 1. Regum, *cap. 20. verſ. 4.* refertur, Davidem neceſſitate oppreſſum panes propoſitionis comediſſe, quos laïci juxta legem ſcriptam *Numer. cap. 18. verſ. 4* non poterant edere ; & tamen hoc factum excuſatur à Domino apud Matthæum *cap. 12.* Machabæi etiam, quia ad vitæ defenſionem in Sabbato pugnabant, excuſantur, *lib. 1. Machab. cap. 2. verſu 41. cap. quod non eſt, de R. I.* Diſcipuli etiam Domini, quia coacti fame alienas ſpicas ſumpſerunt, ab omni culpa immunes fuiſſe docetur *in cap. diſcipulos, de conſecr. diſt. 5.* Alia adducunt Suarez *de legibus lib. 3. cap. 30.* Salas *eodem tract. quæſt. 96. tract. 14. diſp. 11. ſect. 1.* Layman *lib. 1. de legibus, tract. 4. cap. 14. num. 5.* Ut ergo huic difficultati ſatisfaciamus, dicendum eſt, verum eſſe regulariter legem humanam non obligare cum diſcrimine vitæ ; aliquando tamen cum ejus diſpendio obligare poſſe, ut cùm ex legis poſitivæ obſervantia majus Reipublicæ commodum ſperatur, aut ex illius neglectu majus incommodum timetur, quàm vita alicujus privati æſtimari poſſit. Tunc enim lex poſitiva obligat cum periculo vitæ, ut docent ſuprà laudati ; & Ferdinandus à Caſtro Palao *in opere morali, tractatu de legibus, puncto 16. in principio*, Araujo *ad D. Thomam ubi ſuprà, quæſt. 97. diſp. 3. ſect. 4. difficult. 3.* Unde milites etiam ſub vitæ periculo locum in bello ſibi aſſignatum cuſtodire tenentur, *l. 3. §. qui ſtationis, & §. ſi quis volens, ff. de re milit.* quod præcipuè procedit quando tranſgreſſio legis cedit in contemptum religionis Chriſtianæ, ſeu poteſtatis clavium Eccleſiæ, *cap. ſi, ut ſatius 32. quæſt. 4. cap. non ſolùm 11. q. 3.* Unde laudantur & commendantur Eleazarus, qui cùm cogeretur in contemptum legis carnes porcinas edere, potiùs elegit mortem ſuſtinere, quàm eas comedere, ut refertur *lib. 2. Machab. cap. 6. verſ. 18.* & Sanctus Hermenegildus, qui elegit potiùs vitâ privari, quam Euchariſtiam ab Epiſcopo Ariano ſumere, *cap. ſi 1. 24. quæſt. 1.* refert poſt alios Hiſpaniæ hiſtoricos Sahabedra *in Corona Goth. in vita Leovigildi.* Unde cùm in præſenti caſu ex communicatione in divinis cum excommunicatis, aut eos ſepeliendo, aut eorum ſepulturæ intereſſendo, contemptus diſciplinæ eccleſiaſticæ, & poteſtatis clavium Eccleſiæ ſequeretur ; cùm enim ob duritiam Joannis Regis Angliæ univerſa ejus terra eſſet interdicto eccleſiaſtico ſuppoſita, & ipſe adhuc perſiſteret in contumacia, eccleſiaſticas perſonas bonis privando, & in exilium mittendo, & tributis Eccleſias vexando, ut latè refert Spondanus *ubi ſuprà* ; ideo lex eccleſiaſtica communicationem cum excommunicatis in divinis prohibens obligabat cum vitæ diſpendio, ut etiam in aliis caſibus docent Henriquez *in ſumma, lib. 13. cap. 25. §. 4.* Caietanus *ad Divum Thomam 2. 2. quæſt. 96. art. 4.* Nec ſecunda difficultas adverſatur ; verum enim eſt, ob nullum periculum, etiam mortis, lethalem culpam eſſe admittendam : nec contrarium probant textus *in d. cap. ex parte, & in d. cap. officii* ; nam textus *in d. cap. ex parte*, procedit, cùm ob ſervandam caſtitatem divina inſpiratione virgo potiùs elegit mortem arripere, quàm luxuriæ conſentire : quod & plures divino afflatu feciſſe ibi referam. At *in d. cap. officii*, tantùm probatur ob metum mariti excuſari mulierem, quin ſe proderet in delicto partus ſuppoſiti ; non autem ut ob metum poſſit illud perpetrare. Et regulariter certum eſt, neminem teneri ſe prodere, ut probant Covarr. *in regula Peccatum*, Sylveſter *verb. Adulterium*, Balboa *in cap. 1. de except. num. 41.* Fornerius *lib. 4. rerum quotid. cap. 16.* Mancinus *lib. 2. genialium, cap. 166.* Gibalinus *de cenſuris, diſquiſit. 2. quæſt. 5. conſect. 7.*

Primò ſuperiori aſſertioni obſtat textus *in cap. inter alia, de ſentent. excom.* in illis verbis, *niſi articulus neceſſitatis immineat.* Ex quibus deducitur, communicantem cum excommunicato non ligari excommunicatione, ſi gravi neceſſitate compulſus communicavit : igitur qui metu conditionali in præſenti caſu communicavit cum excommunicatis in ſepultura, nullam 11. **Exponitur cap. inter, de ſentent. excom.**

nullam excommunicationem contraxit. Cui difficultati varias aſſignarunt ſolutiones Frechilla *de ſentent. excom. 3. part. num. 21.* Arellanus *tit. 1. antinom. 15.* Quibus omiſſis dicendum eſt, inter alios caſus ſupra enumeratos, in quibus communicatio cum excommunicato permiſſa eſt, neceſſitatis caſum receniſeri *in cap. quoniam 11. quæſt. 3.* veluti fames extrema communicantis, ſeu excommunicati, ut exponit poſt alios Leander *d. diſput. 15. quæſt. 15.* Nec contrarium probatur in præſenti textu, nam ut ſæpe ſæpiùs dixi, procedit quando ſequitur contemptus diſciplinæ eccleſiaſticæ, & communicatio eſt in divinis: quo caſu neque ob neceſſitatem famis extremæ licet communicare cum excommunicato: quare vera interpretatio hujus texus, & differentia, quæ verſatur inter illum, & textum *in d. cap. inter alia*, provenit ex vera hiſtoria præſentis deciſionis, quam ſuprà retuli.

12\. Exponitur can. 8. Concilii Ancyrani. Secundò præſenti aſſertioni opponitur textus *in can. 8. Concilii Ancyrani*, in illis verbis: *Qui ſecundò, vel tertiò ſacrificarunt vi coacti, quatuor annis ad pœnitentiam ſeſe ſubmittant.* Ex quibus deducitur, etiam per vim idolis ſacrificantes, & cum idololatris communicantes, per quadriennium à communione arceri: igitur per vim præciſam communicantes cum excommunicatis à communione fidelium privantur. Augetur hæc difficultas *ex can. 2. & 3.* ipſius Concilii, relatis *in cap. presbyteros, 50. diſt.* ubi ſtatuitur, eos qui vi coacti idolis ſacrificaſunt, nullam pœnam mereri. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, certum eſſe, non licere idolis ſacrificare, etiam prætextu metus mortis, cùm ſumma idololatriæ ſpecies ſit idolis ſacrificare, ut docent de idololatria plura adducentes Mendoza *lib. 2. Concilii Illiber. cap. 4.* Bozius *de origine idololatriæ*, Bodinus, & Fileſacus *in idololatr. mag.* Nec etiam idolis immolatis veſci licet, etiam propter famis extremæ caſum, *d. cap. ſicut, 32. quæſt. 4.* niſi contemptus Chriſtianæ religionis non ſequatur, aut idolorum cultus non timeatur, *cap. ſi quis carnem, 30. diſt.* ubi Acuña *num. 2.* Si igitur quis minis, aut metu etiam gravi idolis thus obtulerit, gravem reatum incurrit longâ pœnitentiâ expiandum: ſi autem vi præcisâ, & abſolutâ cogatur thurificare, nullum crimen committit, *can. 5. ipſius Concilii*, ibi: *Qui fugientes timore perſecutionis comprehenſi ſunt, vel à familiaribus, ſeu à domeſticis traditi, & bona propria amiſerunt, vel ſuſtinuerunt tormenta, vel etiam carceribus incluſi ſunt; & tamen proclamaverunt ſe eſſe Chriſtianos, quin etiam perſeverante violentia ad id uſque perducti ſunt, ut manus eorum apprehenſas, & violenter attractas ſuper ſacrificia imponerent, illis licet perſeverantibus in fide, & Chriſtianos ſe eſſe totis viſceribus profitentibus, communicare. Hoc ergo quod eis invitis contigit, ſi luctu & mærore animi, acerbè ſe ferre demonſtrent ipſi, qui humiliter per bonam converſionem habitu incedentes, dolere ſe quod inviti coacti ſunt, docent, hos tanquam inculpatos à communione non prohiberi.* Quod de Marcellino Pontifice refertur à Baronio *anno* 300. plura adducit Cabreros *lib. 2. de metu, cap. 43. n. 28.* Nec tunc obſtat textus *in d. can. 8. ejuſdem Concilii*, qui accipiendus eſt de vi conditionali compulſiva, non præciſa, aut abſoluta. Quo caſu cùm detur aliqua voluntas, licèt coacta, quia voluntas coacta voluntas eſt, pœnitentia imponitur à Patribus; quo modo etiam accipiendus eſt textus *in can. 11. Concilii Arelat. 2.* in illis verbis: *Si qui verò dolore victi, & pondere perſecutionis negare, & ſacrificare compulſi ſunt, duobus annis inter catechumenos, triennio inter pœnitentes habeantur à communione ſuſpenſi.*

Tertiò præſenti aſſertioni adverſatur textus *in cap. illa 14. 32. quæſt. 5.* ubi docetur, virgines quæ vi barbarica oppreſſæ virginitatis florem amiſerunt, non poſſe Deo conſecrari, ex eo, quia virginitatem perdiderunt: igitur vi præcisâ, & abſolutâ coacti cum excommunicato communicantes minori excommunicatione ligantur; ſiquidem vis præciſa non excuſat à peccato. Augetur hæc difficultas *ex cap. ad ejus, 5. diſt.* in illis verbis: *Per hoc, quod invita patitur, juſtum non eſt, ut Eccleſiæ ingreſſu privetur.* 13. Exponitur cap. illa 32. q. 5.

Quæ verba mirè congruunt cum juris principiis, quibus docetur, malum quod quis invitus patitur, non afferre ei præjudicium, *cap. presbyteros, 50. diſt. l. 1. C. de inſtit. & ſubſtit.* Unde muliebria paſſus vi prædonum, non notatur infamiâ, *l. 1. §. removet, ff. de poſtul.* & mulier vim paſſa non tenetur lege Julia de adulteriis, *l. ſi uxor 13. §. ſi quis planè, l. vim paſſam, ff. ad legem Iul. de adult. l. fœdiſſima, Cod. eod. tit.* Facit Livius *lib. 1. in fine*, ubi de Lucretia à Tarquinio oppreſſa ita ait: *Conſolentur ægram, animi avertendo noxam à coacta; mentem peccare, non corpus; & ubi conſilium abfuerit, culpam abeſſe.* Mirè ad rem Divus Auguſtinus *epiſt. 122. Tantùm valet in mente integritas caſtitatis, ut illa inviolatâ, nec corpore poſſit pudicitia violari.* Et *lib. 1. de civit. Dei, cap. 18.* ibi: *Propoſito animi permanente, per quod etiam corpus ſanctificari meruit, ipſi corpori non aufert ſanctitudinem violentia.* Pro hujus textus interpretatione dicendum eſt, virginem vi barbarica oppreſſam, virginem caſtam mente manere, non corpore, cùm Deus de potentia abſoluta non poſſit ſuſcitare virginitatem amiſſam, *cap. ſi Paulus, 32 quæſt. 5.* Plura Simon Maiolus *dierum canicul. tomo 1. colloq. 3.* Narbona *de ætate, anno decimo & dimidio, q. 14.* Unde ob defectum floris virginitatis, licèt caſta remaneat, virgo tamen conſecrari non poteſt, *cap. qui videtur 13. 32. quæſt. 5.* Albertus Magnus *in 4. diſt. 38.* ibi: *Quia tales, quæ per violentiam corrumpuntur, licèt ſi nullo modo conſentiant, virginitatis gloriam apud Deum non amittunt. Unde aureolam conſequuntur, non tamen conſecrantur.* Hoc tamen olim obſerſervabatur duplici ex cauſa. Prima, quia ſi corrupta etiam per vim conſecraretur, non daretur ſignificatio, ſeu repræſentatio matrimonii ſpiritualis Chriſti cum Eccleſia, & ſic ex defectu ſignificationis, non propter delictum, virgo oppreſſa conſecrari prohibetur, ut de bigamis etiam probavi *in cap. 2. de bigamis non ordin.* Secunda, propter difficultatem penitus abnegatæ voluntatis, & quia internam integritatem Eccleſia non cognoſcit, ſed ſolam externam corruptionem inſpicit, ideo judicat eam corruptam. Docent Germonius *lib. 3. de ſacror. immunit. cap. 10. num. 13.* Maiolus *de irregul. lib. 1. cap. 29.* Non ergo *ex d. cap. illa*, deducitur, vi abſolutâ oppreſſam reatum incurrere, ſed tantùm defectum pati, propter quem conſecrari prohibetur.

C A P V T VI.

Idem a *Maſſilienſi*, & b *Agatenſi Epiſcopis*.

CUm dilectus filius Abbas de Floreia nuper ad noſtram præſentiam acceſſiſſet, nobis expoſuit diligenter, & hoc ipſum Abbatis Inſularum, & aliorum quorumdam

litteræ continebant, quod in inſulis *e* Arearum fratres Ciſtercienſ. quondam fuerant commorati, ſed eis in captivitatem *d* Paganorum deductis, quoniam locus mari erat vicinus, illuc ſe quidam regulares canonici tranſtulerunt, qui licèt jam per annos triginta canonicorum regularium habitum portaviſſent, opera tamen contraria regularibus faciebant. Sed ad ſe Domino inſpirante reverſi monaſticum ordinem ibidem plantari volebant, ſecundùm Ciſtercien. inſtituta, quod etiam Diœceſanus Epiſcopus affectabat. Unde nos ad Abbatis ipſius inſtantiam venerabili fratri noſtro Arelaten. Archiepiſcopo *e* dedimus in mandatis, ut ſi diœceſani Epiſcopi, & eorundem fratrum in id ipſum deſideria convenirent, Ciſtercienſ. monachos inſtitueret in inſula memorata, facturus de canonicis quod crederet expedire ſecundùm canonicam honeſtatem. His igitur litteris impetratis, idem Abbas de Floreia reverſus ad propria, priùs quàm eas ad dictum Archiepiſcopum attuliſſet, cum venerabili fratre noſtro Tolonen. Epiſcopo ad locum memoratum acceſſit, & omnium fratrum ibidem manentium in tantùm obtinuerunt aſſenſum pariter & favorem, quod Abbas Inſularum *f* claves domus, & ſeipſum in manibus alterius Abbatis tradidit, proviſione factâ cum quibuſdam ex canonicis de Ciſtercienſi Ordine in poſterum obſervando: quod & quidam canonicorum in manu ejuſdem Abbatis de Floreia ſacramento præſtito firmaverunt, *g* oſculo dato eidem, quod uſque in finem in eodem Ordine permanerent: aliis promittentibus per juratoriam cautionem, quod per ſe, vel *h* alios contra factum iſtud de cætero non venirent: jurantibus reliquis, quod ſuper proviſione ſua ſtarent arbitrio Epiſcopi memorati, & nobilis viri G. de Foſſa, Sacriſtæ, qui aberat, aſſenſu probato per teſtes, quod poſtmodùm rediens eſt confeſſus. Conſequenterve idem Epiſcopus, & Abbas de Floreia dicto Archiepiſcopo Arelatenſi per ſuas litteras intimarunt, quod diœceſanus Epiſcopus & Canonici memorati tranſlationem Ciſtercien. fratrum illuc fieri unanimiter appetebant: quod acceptans Archiepiſcopus memoratus, factum eorum auctoritate, quâ fungebatur, Apoſtolicâ confirmavit, vices ſuas eis in hac parte committens, ut quæ benè inceperant de inſtituendo ibi Ordine Ciſtercienſi vice ipſius perducerent ad effectum. Cujus mandatis parentes humiliter & devotè, quæ ipſis injuncta fuerant, curaverunt ducere ad effectum: dantes Generali Ciſtercienſi, Capitulo in mandatis, ut in prædicto loco ſuum Ordinem inſtituere procurarent. Petebatur itaque pro jamdicto Abbate de Floreia, tranſlationem factam ratam à nobis haberi, & auctoritate Sedis Ap. confirmari, & tranſgreſſores etiam, & contradictores omnes, qui contra vota, & juramenta præſtita nitebantur quod ab eis factum fuerat impedire, canonicâ pœnâ percelli. Cæterùm F. Sacriſta P. Ubardi, & P. Guil. coram venerabili fratre noſtro P. Portuen. Epiſcopo, quem ipſis, & parti alteri dedimus auditorem, proceſſum negotii aliter proponebant. Cùm enim prædicto Arelatenſi Archiepiſcopo cauſa fuerit à nobis ſub forma, quam præmiſimus, delegata, præfatus Abbas accedens ad locum cum Epiſcopo *i* Tolonen. priuſquam litteras noſtras Archiepiſcopo præſentaſſet, qui juxta tenorem ipſarum de ſingulis debebat inquirere diligenter, motu proprio cum ſocia multitudine inſulam occupavit: conſtanter affirmans, quod eis volentibus, vel nolentibus idem locus purè, ac ſimpliciter à nobis fuerat ſibi aſſignatus. Cúmque ſe in his gravari ſentirent, Abbate ipſorum eis omne auxilium denegante, qui contra quoſdam de Canonicis odium dicebatur, & ingratitudinem concepiſſe, unde in ipſorum diſpendium ſuper mœnibus munitione armatos ponere non expavit, amotâ inde ſcalâ, ne facultas eſſet Canonicis aſcendendi, Sedem Ap. appellarunt. Sed dicti Abbates nihilominus ab incepta violentia deſiſtentes, cùm quoſdam ex ipſis non poſſent corrumpere pecuniæ ſponſione, quod ſuper his ſtarent mandatis Epiſcopi Tol. per violentiam cogere voluerunt. Cùm autem nec quindecim dierum poſſent inducias obtinere, quas quidam ex ipſis ad deliberandum plenariè poſtularant, jurare compulſi fuerunt mandato dicti Epiſcopi, & G. Defoſſa laïci, qui eis arduæ rupis præcipitium fuerat comminatus, ſe ſuper præmiſſis quæſtionibus parituros. Alii promiſerunt in manu Abbatis, probatione ſibi annuâ reſervatâ, quod regulam Ciſtercien. obſervarent. Aliqui verò neque juraverunt, nec promiſſionem aliquam facere voluerunt. Horum ergo tacitâ veritate nominati Epiſcopus, & Abbas de Floreia dicto Archiepiſcopo ſuggeſſerunt, quod diœceſanus Epiſcopus, & omnes loci Canonici ſuper inſtitutione Ciſtercien. unanimiter concordabant, & ita fuit ejus confirmatio impetrata: ſed cùm paucis diebus elapſis Canonici Archiepiſcopo cuncta quæ geſta fuerant, intimaſſent, ipſe quod in præjudicium eorum factum fuerat, ipſis compatiens revocavit: reſtituens eos ad omnia, quæ habuerant tempore illo, quo litteræ fuerant impetratæ, licèt poſtmodùm poſſeſſionem eorum prætermiſſo juris ordine ſequeſtrarit, contradictores omnes excommunicationis gladio percellendo: & cùm Canonicis ad reſtitutionem inſtanti-

bus

bus, confeſſiones, & atteſtationes utriuſque partis audiſſet, ad nos duxit ipſum negotium remittendum. Partibus itaque apud Sedem Apoſt. conſtitutis, ſæpedictum Abbatem de Floreia multipliciter arguebant. Primò quòd litteras à nobis per veritatis ſuppreſſionem, & expreſſionem falſitatis ſtuduerat impetrare: ſuppreſſum enim fuerat, quod Eccleſia de Inſulis Arearum ad Rom. Eccl. ſolummodò pertineret, ſicut ipſius privilegia, quorum ad nos tranſcripta præfatus Archiepiſcopus deſtinavit, indicant evidenter. Falſitatis verò ſuggeſtio inde perpenditur, quod omnes Canonici tranſlationem Ordinis cum diœceſano Epiſcopo pariter affectabant: quod aliter eſſe ipſorum contradictio liquidò arguebat. Sed neque ſæpedictus Tolon. Epiſcopus, diœceſanus erat ipſorum, qui nullo mediante ad Rom. Eccl. pertinebant. Unde ipſius conſenſus in hac parte pro nullo erat penitus reputandus. Secundò, quod per vim, & dolum eos ſeduxit pariter & coëgit, ut quidam eorum votum emitterent, alii juramenta præſtarent. Nos ergo rationibus, & allegationibus partium per jamdictum Epiſcopum Portuen. qui eas in ſcriptis vobis exhibuit, pleniùs intellectis, quia conſtitit nobis de voto emiſſo, & præſtito juramento à Canonicis Inſularum, quod regulam Ciſtercienſ. obſervarent, vel quod ordinationem hujuſmodi nullatenus impedirent; cùm utrumque ſervatum non vergat in diſpendium ſalutis æternæ, nolentes viam perjuriis aperiri, non obſtante violentia, quæ proponebatur illata, cùm nec metum mortis continuerit, nec *l* corporis cruciatum, & ideo non debuerat cadere in conſtantes: nec obſiſtente *m* dolo, quo ſe proponebant fuiſſe ſeductos, cùm talis dolus non tam ad circumventionem Abbatis, quàm ad fatuitatem eorum debeat retorqueri: ſuper reſtitutione petita ſilentium eis de conſilio fratrum noſtrorum duximus ſententialiter imponendum. Verùm quoniam ſæpedicti Epiſcopus, & Abbas de Floreia fines mandati per ſuæ temeritatis audaciam excedentes, quod per jamdictum Arelatenſ. Archiepiſcopum, cui cauſa fuerat delegata, fieri debuiſſet, per ſeipſos facere præſumpſerunt: & quia litteræ per ſuppreſſionem veritatis, & falſitatis expreſſionem fuerant impetratæ, factum ipſorum tanquam minùs legitimum per ſententiam duximus irritandum. Et quia ſecundùm Apoſt. inſtantia noſtra quotidiana eſt omnium Eccleſiarum ſolicitudo continua, ne occaſione præmiſſæ diſcordiæ locus idem remaneat deſtitutus, & delictum perſonarum in damnum Eccleſiæ convertatur, fraternitati veſtræ per Apoſt. ſcripta mandamus, atque præcipimus, quat. Deum habentes præ oculis, ad ordinationem ipſius Eccleſiæ vice noſtra ſolicitiùs intendatis: in qua per viros ejuſdem ordinis, ſi fieri poterit, regularium canonicorum profeſſionem, & ordinem volumus reformari. Alioquin ne locus idem remaneat deformatus, per fratres Ciſtercienſis Ordinis eundem reformari volumus, & mandamus, correctione prædictorum exceſſuum nobis in hoc articulo reſervatâ: ita quod ſi per ſolicitudinem, & providentiam veſtram locus idem Ciſtercienſ. fuerit aſſignatus, nullum quoad jus proprietatis Eccleſiæ Romanæ præjudicium generetur: quod in pleriſque monaſteriis ejuſdem Ordinis novimus obſervari. Taliter autem mandatum Apoſtolicum exequamini, ut fraternitatem veſtram, de qua plenè confidimus, debeamus meritò commendare. Quod ſi præmiſſum locum Ciſtercienſ. duxeritis conferendum, Canonicis memoratis in locis idoneis per vos provideri volumus competenter. Nullis litteris, &c. Præter aſſenſum partium, &c. Datum Lateran. III. idus Junii.

NOTÆ.

1. a MAſſilien.] Ita legitur in hac ſexta collectione, & in epiſtolis Innocentii tertii à Guillelmo Sirleto emendatis, *pag.* 328. In tertia autem collectione, *ſub hoc tit. cap.* 2. lacuna adeſt; legitur enim *idem*, & *Agathenſi Epiſcopo*; quæ implenda eſt ex dicta epiſtola, & ex præſenti epigraphe. Maſſilia duplex eſt, altera Libyca, in Africa; altera Gallica, in provincia Narbonenſi. Libycæ mentio extat *in l.* 4. *C. de metallariis*, *lib.* 11. apud Hilarium de Synodo, ibi: *Sancta Synodus in Sardica congregata eſt ex diverſis provinciis Orientalium partium, Thebaide, Ægypto, & Thracia, Maſſilia.* Virgilium *lib.* 4. *Æneid.* ibi: *Maſſiliæ gentis monſtrata ſacerdos.* Tacitum *in vita Agricolæ*. De ea agit Philippus Berterius *diatrib.* 1. *cap.* 2. Maſſiliam Gallicam Phocenſes condidere temporibus Tarquinii Regis prope Arelatem, Rhodanumque fluvium, cujus deſcriptio reperitur in panegyrico ad Conſtantinum incerti auctoris, cujus initum eſt: *Faciam Sacratiſſime Imperator*, ibi: *Maſſilia, ut audio, in profundum mare prominens, & munitiſſimo accincta portu, in quem anguſto aditu meridianus defluit ſinus, mille quingentis paſſibus terræ cohæret, quà firmiſſimus turribus frequens murus opponitur.* Ejus meminerunt Paulinus in carmine ad Cytherium:

> *Sed propter indepoſita Gallorum ſolo,*
> *Maſſilia Graium filia,*
> *Alumna ſancta civitas Eccleſiæ,*
> *Pandebat humanos ſinus.*

Lucanus, Marcellinus, & alii, quos congerunt fratres Sarmatani *tom.* 3. *Galliæ Chriſt. folio* 640. Papirius Maſonius *in deſcriptione fluminum Galliæ*, *pag.* 465. Hæc Maſſilienſis civitas vulgò *Marſeille* dicta, jam à primis Eccleſiæ temporibus habuit Eccleſiam Cathedralem, cujus Prælatus Metropolitanus, Primaſque Narbonenſis Galliæ erat antequam in Gothorum poteſtatem perveniſſet, ut conſtat ex Concilio Thauritan. *can.* 2. & notarunt Savarus *ad Sidonium*

nium lib.7. epiſt. 7. circa finem, Ritherurſius in notis ad Salvianum, pag.569. Ejus Epiſcopo Raymundo reſcribit Innocentius in præſenti, ut jam notarunt fratres Sarmatani d. tom.3. Galliæ, fol. 660. numero 31.

2. b *Agathen.*] Agatha urbs eſt antiqua Galliæ Narbonenſis, Maſſilienſium olim colonia, ut referunt Strabo lib. 4. Plinius lib.3. cap. 4. Mela lib.2. cap.5. Ptolomeus lib. 2. cap. 10. Habet Eccleſiam Cathedralem Divo Stephano dicatam, cujus hiſtoriam, & Præſulum ſeriem referunt fratres Sarmatani tomo 1. Galliæ Chriſt. fol.57. ejus Præſuli Raymundo ſecundo reſcribit in præſenti Innocentius.

3. c *Inſulis Arearum.*] Aliqui Leres, ſeu Leornes appellant: Paulus Jovius lib.35. ibi: *Antipolis poſita eſt contra eas inſulas, quas Leornes antiqui noſtri dicebant.* De eis agunt Papirius Maſonius in deſcript. flum. Gall. pag.435. Claudius Mariſotus lib.1. orbis maritimi, cap.33.

d *Paganorum.*] Sarracenorum videlicet, qui per hæc tempora provinciam illam devaſtaverunt. Paganorum etymon illuſtravi in cap.2. de conſtit.

4. e *Dedimus in mandatis.*] In hæc verba: [Ad audientiam noſtram noveris perveniſſe, quod cùm olim in inſula Arearum fratres quidam Ciſtercien. fuerint commorati, eis à Sarracenis in captivitatem deductis, quia locus eſt mari vicinus, ad eam ſe quidam regulares canonici tranſtulere. Verùm cùm ipſi præ nimia paupertate locum ipſum, nec ædificiis poſſint, nec poſſeſſionibus ampliare, in eo monaſticum ordinem inſtitui deſiderant, ſecundùm fratrum Ciſtercien. conſtituta: & id etiam Epiſcopus diœceſanus affectabat. Ideoque fraternitati tuæ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus ſi ad hoc diœceſani Epiſcopi, & eorundem fratrum concurrit affectus, in memorata inſula monachos Ciſtercien. inſtituas, facturus de canonicis memoratis quod expedire videris ſecundùm canonicam honeſtatem. Datum Romæ apud S. Petrum, 17. Calend. Julii.] Quæ reperiuntur apud Papirium Maſſonium in d. deſcrip. pag.480.

f *Claves domus.*] Inter alias ſymbolicas poſſeſſionis traditiones, præcipua, & uſitatior eſt clavium traditio, per quam omnes res ſub clavibus contentæ traditæ cenſentur, l. clavibus 74. ff. de contrahend. empt. probavi in cap.2. de conſuet.

5. g *Oſculo dato.*] Et ſic communionem fratrum Ciſtercien. amplectentes, ut eorum vitam, & profeſſionem ſequerentur, quod plerumque oſculi datio ſignificat, cap. dilecto, ibi: *Cum canonicis aliis ad oſculum recepiſtis.* Illuſtrant plura de communione per oſculum congerentes Cæſar de eccleſiaſt. hierarch. q.1. proœm. §.5. Petrus Greg. de repub. lib.13. cap.18. Boronius tomo 1. anno 45. Cironius lib. 1. obſerv. cap. 14. Pancirola lib.2. var. cap. 94. Lantdmeter. lib.2. de veteri cler. cap.101. Salmut. in nobis ad memorab. Pancir. lib.1. tit.46. Savarus ad Sidon. lib.1. epiſt.11. P.Pinto in ſpicilegio, tract.1. cap. 40. Albaſpineus lib. 1. obſerv. cap.20. Zerda in adverſariis, cap. 151. Hallierius de ſacris elect. ſect. 8. cap. 11. Vivar. in apolog. pro Flavio Dextro, §.9. Menardus in notis ad lib. ſacram. Divi Greg. pag. 376. Ludov. Creſol. lib.4. myſtag. cap.6. ſect.2. Joſephus Vicecomes lib.5. de ritibus Baptiſmi, cap. 2. P. Sherlogus tomo 2. in Cantica, veſtig.1. ſect.2. Antonius Guibertus in Polyſt. cap. 4. Demſterus ad Roſinum lib. 2. cap.33. Tiraquellus in notis ad Alexand. lib.2. cap.19. Petrus Greg. in proœmio Decretalium, num.28. Aut manus Abbatis oſculando intendebant Abbas, & Canonici obedientiam promittere, atque ſubjectionem polliceri, ut plerumque apud ſacros, & profanos uſitatum legimus, ut probant de oſculo pedum Pontificis plura adducentes Roſvveidus in onomaſt. verbo Oſculum, Barboſa lib.1. juris Eccleſ. cap.2. num. 90. Joannes Baptiſta Caſalius de ritibus Chriſtianis, cap.81. Lantdmeter. lib.3. de veteri clerico, cap.3. Zerda in adverſ. cap. 184. n.5. Ferrarius de antiquorum epiſt. lib.3. cap.2. Rouſſelius lib.8. hiſt. Pontif. juriſd. cap.4. n.13. eruditè, ut ſemper, Illuſtr. D. Franciſcus Ramos in ſyntag. pro Epiſcop. Luſit. propoſ.1. num.90.

h *Vel per alios.*] Licèt enim promiſſio alieni 6.
facti, videlicet alium facturum, daturumve, inefficax ſit quoad tertium obligandum, l. ſtipulatio 38. l. inter 83. l. ſi ita 92. ff. de V. O. l. eum qui 5. §. ſed ſi quis, ff. de conſtit. pecun. l. flaminum 24. §. quamquam, ff. de damno infect. l. ſicut 65. ff. de fidejuſſ. tamen ipſe promiſſor tenetur curare, ut tertius det, vel faciat, cap. Eleutherius, 91. diſt. Docent Parladorius lib.2. rerum quotid. cap. 3. num.30. Cironius ad tit. de pactis, Azevedus in l.2. tit.16. lib.5. recopil. unde in præſenti ſpecie Abbas, & Canonici regulares obſtricti erant ad ſatagendum, ut concanonici promiſſis ſtarent.

i *Tolon.*] Tolonium, aliàs Telonium, eſt civi- 7.
tas Epiſcopalis Galliæ, in Metropoli Arelatenſi, cujus portus ad mare mediterraneum excipiendis triremibus patet, ut referunt fratres Sarmatani tomo 3. Galliæ Chriſt. fol.1060. unde cùm prope inſulam Arearum conſiſteret Epiſcopus Tolonenſis, ejus conſenſus deſiderabatur, tanquam proprii Epiſcopi. In hac Eccleſiæ tranſlatione, ſi ipſa Eccleſia immediatè Romano Pontifici pateret, ut Canonici allegabant, non Epiſcopi Tolonenſis, ſed ipſius Pontificis auctoritas deſiderabatur.

l *Corporis cruciatum.*] Vel ſimilem; ſunt enim 8.
alii caſus, in quibus metus gravis cadens in conſtantem virum datur, quos adduxi in cap.1. hoc tit.

m *Obſiſtente dolo.*] Ex his verbis deducit gloſſa in præſenti, in ſpiritualibus dolum dantem cauſam actui, actum ipſum non irritare, nec reſtitutionem adversùs eum dari: quod & probari videtur ex cap. ex parte, cap. veniens, cap. dudum, de converſ. conjug. & ex D.Paulo 2. ad Corinth. cap. 12. in illis verbis: *Ego vos non gravavi, ſed cùm eſſem aſtutus, dolo cepi vos.* Et cap. 9. *Factus ſum Iudæis tanquam Iudæus, ut Iudæos lucrifacerem.* Et ex eo, quia læſus dici non poteſt, qui meliorem vitam profitetur, cap. illud 20. quæſt.1. unde gloſſa in cap. ſicut 27. q.1. Speculator in tract. de reſtit. §. qualiter, verſ. Sed nunquid, tenens dolum in ſimilibus actibus non attendi. Sed contrarium, & rectè, defendit Stephanus Durantius quæſtionum juris q.4. nam ab omnibus actibus, tam temporalibus, quàm ſpiritualibus, procul abeſſe debent fraus & dolus, cap. per tuas, de donat. & dolus dans cauſam contractui bonæ fidei, ipſum nullum reddit, l. & eleganter 7. ff. de dolo. Quis autem inficiabitur, profeſſionem Religionis, ſuſceptionem Ordinum, & ſimiles actus eccleſiaſticos bonæ fidei eſſe: igitur dolus eos nullos reddit. Nec pro ſententia gloſſæ facit textus in d. cap. ex parte 14. de converſ. conjug. in ejus enim ſpecie mulier, quæ ſuſcepit habitum Religionis, æquè ſine cauſa illum ſuſcipere intendebat; ſiquidem tempore, quo velum accepit, jam ceſſaverat erroris cauſa, ut ex ejus integra conſtat, & docet Baſilius lib.4. de matrim. cap.21. num.11. & q.3. ſchol. cap.8. Nec etiam gloſſæ ſententiæ favet textus in d. cap. veniens; in ejus enim caſu uxor non potuit repetere maritum, cui permiſit per dolum religionem profiteri, quia poſtea adulterium perpetravit: quare ipſo facto amiſit jus repetendi maritum, ut docuerunt Durantius d. q.4. Sanchez lib.7. de matrim. diſp. 36. & lib.10. diſp.10. minùs favet contrariæ ſententiæ textus in d. cap. dudum:

dum: nam in ejus ſpecie verus dolus non adfuit, ſed potiùs maritus quadam vana ſpe motus religionem profeſſus fuit. Unde potiùs ex ipſius fatuitate, quàm ex dolo profeſſio proceſſit, ut etiam contingit in hoc textu, ut Pontifex fatetur, qui à contrario ſupponit, dolum verum profeſſionem irritam reddere, & eo caſu, cùm dolus videlicet verus non eſt, admitti poteſt ſententia gloſſæ & Speculatoris; non autem cùm verus dolus adeſt, quia tunc idem dicendum eſt de dolo, ac aſſeritur de metu, *cap. quamvis, de pactis lib.* 6. latè reſolvunt Suarez *de relig. lib.* 2. *de voto, cap.* 11. Baſilius Legionenſis *lib.* 4. *de matrim. cap.* 41. *n.* 18. Cabreros *lib.* 2. *de metu, cap.* 7. *num.* 41.

9. TEXTUS HISTORIA REFERTUR. Licèt ex hac diffuſa Innocentii III. epiſtola facti ſeries facilè comprehendatur, tamen integram caſus hiſtoriam repetere licet ex Illuſtriſſimo Manriquez *tomo* 3. *annalium Ciſterc. anno* 1199. *cap.* 6. Cùm enim in inſula Arearum dicta, in diœceſi Tolonenſi, eſſet cœnobium Ciſtercienſe, quod à Saracenis obſeſſum, devaſtatumque fuit; & cùm omnes monachi, & converſi capti eſſent cum omnibus rebus mobilibus ipſius monaſterii, Canonici regulares Ordinis D. Auguſtini locum occuparunt, & per triginta annos poſſederunt. Unde monaſterium hoc inſularum Arearum inter monaſteria, ſeu Eccleſias canonicorum regularium refert Pennotus *lib.* 2. *hiſtoria canonic. regul. cap.* 33. *num.* 20. Sed cùm neglectâ regulari diſciplinâ canonici laxamentis vitæ dediti, voluiſſent regularem vitam ſuſcitare cum aſſenſu proprii Epiſcopi, monachos Ciſtercienſes in conſortium advocarunt, & à R. P. confirmationem hujuſmodi tranſlationis, ſeu profeſſionis mutationis petierunt. Innocentius III. Arelatenſi Archiepiſcopo reſcripſit, cujus reſcripti verba ſuprà retuli. Sed antequam Abbas de Floreia litteras detuliſſet ad Archiepiſcopum Arelat. ipſe cum Epiſcopo Tolonenſi ad prædictum monaſterium acceſſit, & in ejus manibus Abbas, & quidam ex dictis Canonicis profeſſionem emiſerunt, & promiſerunt Ciſtercienſem Ordinem in poſterum obſervare. Cùm hoc retuliſſent Abbas de Floreia, & Epiſcopus Tolon. prædicto Archiepiſcopo, ipſe auctoritate, quâ pollebat, confirmavit, vices ſuas illis committens, ut quæ bene inceperant, ad effectum perducerent. Canonici ab incepto reſilientes, comparuerunt coram Innocentio, & propoſuerunt, ſe metu & dolo fuiſſe coactos, & deceptos in prædicta tranſlatione. Innocentius cauſam commiſit Epiſcopo Portuenſi, coram quo varia partes propoſuerunt, & allegarunt, quibus auditis, & propoſitis, Innocentius III. ſententiam protulit in hoc textu relatam, juſſitque prædictum monaſterium reformari per alios canonicos regulares; & ſi id conſequi non poſſent, per monachos Ciſtercienſes. Latiùs proſequitur Manrique *d. cap.* 6. *per totum*.

COMMENTARIUM.

10. VOTUM METU EMISSUM AN SUSTINEATUR. EX hoc textu omnes repetentes deducunt, metum gravem ipſo jure nullum reddere votum, aut juramentum; ſecus verò metum levem, ſeu non cadentem in virum conſtantem. Sed an hoc verum ſit, videamus. Et certum, ab omnibuſque receptum eſt, votum emiſſum propter metum etiam gravem, & cadentem in virum conſtantem, provenientem à cauſis naturalibus, validum eſſe, *cap. ſicut, de regularibus*, *cap. Gonſaldus*, 17. *q.* 4. docent communiter Theologi *in* 4. *diſt.* 38. Sotus *lib.* 7. *de juſt. q.* 2. *art.* 1. Aragon *in D. Thomam*, 2. 2. *q.* 58. *art.* 3. Azor *lib.* 2. *de voto, cap.* 15. *q.* 6. Sylveſter *verbo Votum* 2. *q.* 2. Cabreros *lib.* 2. *de metu, cap.* 31. *num.* 34. Etiam communiter receptum invenio, votum emiſſum ex metu incuſſo injuſtè, & per actionem injurioſam, dum tamen talis actio non ordinetur directè ad extorquendum votum, validum eſſe: docent Sotus & Aragon *locis citatis*, Leſſius *de juſtitia, cap.* 40. *dub.* 3. Suarez *lib.* 1. *de voti eſſentia*, *cap.* 7. *num.* 8. Unde ſi aliquis propter metum ſibi illatum in bello à Turcis emittat votum alicujus rei honeſtæ faciendæ, validum eſt. Similiter ſuſtinetur votum emiſſum ex levi metu. Diſſidium Interpretum eſt circa votum metu gravi emiſſum, ab homine injuſtè illato per actionem injurioſam directò tendentem ad extorquendum votum, an ſit nullum, non ſolùm jure eccleſiaſtico, verùm & naturali? Et jure naturæ validum eſſe, licèt jure eccleſiaſtico non ſuſtineatur, defendunt Aragon *ubi ſuprà*. Azor *d. cap.* 15. *q.* 6. Leſſius *d. lib.* 2. *cap.* 4. *dubit.* 3. Suarez *lib.* 1. *de eſſentia voti*, *cap.* 7. Caſtro Palao *in opere morali, tract. de voto, diſp.* 1. *puncto* 8. *num.* 6. Henriquez *lib.* 1. *de matrim. cap.* 9. Baſilius *de matrim. lib.* 7. *cap.* 29. *num.* 5. Sed contrariam ſententiam, videlicet omni jure votum ita emiſſum nullum eſſe, docuerunt Bonaventura *in* 4. *diſt.* 56. *art.* 3. *quaſt.* 1. *ad* 1. Sotus *de juſtitia lib.* 7. *quaſt.* 2. *art.* 1. Cabreros *d. cap.* 21. *num.* 40. plures laudati à Feloaga *in cap.* 1. *hoc tit. n.* 40. *fol.* 73. Horum ſententia probatur *ex d. cap.* 1. & ex præſenti textu, ubi ſupponitur, votum emiſſum eſſe ipſo jure nullum: ergo tam jure eccleſiaſtico, quàm naturali. Deinde ex eo, quia Dominus milites voluntarios, non coactos ſuſcipit, *cap. non eſt* 15. *quaſt.* 1. & illa vota prædicantur, quæ voluntaria ſunt, juxta illud 1. *Paralip. cap. ult. Lætatus eſt populus cum vota ſponte promitteret, quia corde toto offerebant ea Domino*. Et *cap. præſens*, *cap. ſicut* 20. *q.* 3. Rurſus facit pro ea ſententia; nam ſi Deus acceptaret votum per injuriam, & metum extortum, videretur approbare ipſam injuriam. Cùm ergo hoc concedi non poſſit, nec etiam quod acceptet ſimile votum.

Circa juramentum metu præſtitum non levior controverſia eſt, propter juris teſtimonia ſibi invicem contraria, & varias Interpretum ſententias. 11. DE JURAMENTO METU PRÆSTITO.
Unde Caſtro Palao *tomo* 3. *operis mor. tract.* 13. *diſp.* 2. *puncto* 4. aſſerit in hac quæſtione tot eſſe ſententias, quot capita Doctorum. Negant ergo juramentum metu gravi exortum valere Seraphinus *de privil. juram. privil.* 110. *num.* 5. Mogolonus *de metu cap.* 9. *num.* 9. Cabreros *eod. tract. lib.* 2. *cap.* 7. Pro quorum ſententia faciunt textus *in cap. cum contingat* 28. *de jurejur. cap. licèt*, *eod. tit. lib.* 6. *cap. quamvis pactum*, *de pactis eod. lib.* ubi docetur, juramenta tantùm eſſe ſervanda, quæ vi, aut dolo præſtita non ſunt: igitur metu præſtita viribus carent. Facit etiam textus *in cap.* 2. *de jurejur.* in illis verbis: *Abſolvimus qua nefanda coactione juravit*. In quibus verbis docetur, Epiſcopum non teneri ſervare juramentum metu præſtitum. Deinde facit authentica *ſacramenta*, C. *ſi adverſus venditionem*, ubi Federicus ſtatuit, juramentum metu extortum nullius eſſe momenti. Affirmativam ſententiam, videlicet juramentum metu extortum validum eſſe, ſed per judicem eccleſiaſticum relaxandum, docuerunt Sanchez *lib.* 4. *de matrim. diſp.* 24. & *lib.* 3. *ſumma, cap.* 11. *quaſt.* 2. *n.* 14. Suarez *lib.* 2. *de juramento*, *cap.* 10. *n.* 4. Cujacius *in cap.* 1. & 2. *de jurejur.* Oſualdus *ad Donellum lib.* 21. *comment. cap.* 13. *littera Q*, Balboa, & Bajo-Arroyo *in cap. ſi verò*, *de jurejurando*, Baſilius *lib.* 12. *de matrim. cap.* 8. §. *ult.* Caſtro Palao *lib.* 3. *operis moralis, tract.* 14. *diſp.* 2. *puncto* 4. plures congeſti à Feloaga *in cap.* 1. *hoc tit. fol.* 83. *num.* 84. Quorum ſententiæ firmatur expreſſis juris teſtimoniis relatis *in cap. verùm*, *cap. ſi verò*, *de jurejurando*, *cap.* 1. *cap. ad aures*, *hoc tit. cap. auctoritatem* 15. *quaſt.* 3. In hac opinio-

num varietate placet, juramentum metu gravi præſtitum, merò jure valere, tam naturali, quàm poſitivo, donec relaxetur. Cujus ſententiæ potiſſima ratio eſt, quia metus non tollit voluntatem, licèt eam minuat; ſed ad juramentum non deſideratur voluntarium, ut ad votum, ſed tantùm conſenſus; & in voto tota voluntatis oblatio tendit ſolùm ad meritum, & ſoli Deo adquiritur: at in juramento duplex obligatio datur, una reſpectu Dei, altera reſpectu partis. Quæ Deo adquiritur, non tendit ad meritum, ſed ut promiſſa parti cuſtodiantur, Deo in teſtem rei promiſſæ adhibito. Unde juramentum validum eſt. Nec contrarium ſuadent textus *in d.cap.cùm contingat, cap.licet, cap. quamvis*; quia quatenus docent juramenta metu, aut dolo præſtita, ſervanda non eſſe, accipiendi ſunt petitâ relaxatione, ita ut poſt relaxationem contractui firmitatem, aut robur non præſtent, ut docent Suarez *de juramento lib.2. cap.11. num.15. & 16.* Quo modo etiam accipiendi ſunt textus juris noſtri Hiſpaniæ *in leg.2. tit.12. lib.2. fori*, ibi: *Por miedo, ò por fuerza prometiendo un hombre a otro, maguer ſe o ligaſſe jurado, dezimos que no es tenudo de cumplir la promiſſion.* Et *leg. finali, tit. 11. partita 3. El que pura coſa guiſada* (ideſt licitam) *no ſe puede eſcuſar de no la guardar, maguer diga que lo fizo por fuerzas* petitâ videlicet relaxatione. Hermoſilla *in l.56. tit.5. partit.5.* ut ſenſus legis ſit, juramentum in ea ſpecie adhibitum vires habere donec relaxetur. Quo modo etiam accipiendum eſſe textum *in cap. 2. de jureejurando*, docet Suarez *ubi ſuprà, num.7.* Caſtro Palao *puncto 4. num. 11.* licèt aliter textum illum accipiat Fortunius Garcia *tractat. de ult. fine, n.483.* quem ſequitur Feloaga *ubi ſuprà, pag.83. num.98.* Nec etiam refragatur textus *in d. authentica Sacramenta*; nam ea verba, *nullius momenti*, accipienda ſunt ita, ut juramenta metu præſtita nullius ſint momenti quoad effectum confirmationis contractus; valere tamen quoad obligationem religionis ortam ex eo, quod Deus adhibitus fuit in teſtem; & quoad eam partem juramentum valere, donec relaxetur. Latiùs proſequuntur interpretationem ipſius authenticæ Donellus *ibi*, Vinius *lib. 1. ſelect. q.15.* Ex his ergo apparet, juramentum in præſenti ſpecie ab Abbate & Canonicis regularibus præſtitum valuiſſe, donec ejus relaxatio peteretur.

CAPUT VII.

a Gregorius IX.

Super eo, quod adverſarius veſter ſe conquerebatur à vobis per violentiam ſpoliatum, arbitramini contra vos fuiſſe injuſtè proceſſum, cùm non niſi proprio juramento probaverit ſingula, quæ amiſit. Verùm poſtquam de violentia per teſtes, & de amiſſis rebus per ipſius conſtiterit ſacramentum, potuit judex taxatione ab ipſo facta, pro perſonarum, ac negotii qualitate vos in æſtimatione rerum amiſſarum juramento adverſarii declarata, rationabiliter condemnare.

NOTÆ.

1. a *Gregorius.*] Cui tamen Prælato reſcribat in præſenti, non conſtat, ut plerumque in deciſionibus hujus Pontificis contingit, ut jam notavi *in cap.finali, de conſuet.* Pro vera autem hujus textus interpretatione ſciendum eſt, quod licèt aliquando in actione, *quod metus causâ*, locus ſit juramento in litem, & juxta juramentum illius, qui metum paſſus eſt, æſtimatio rei fiat, *l.ex arbitrio 18. ff. de dolo*, probavi ſuprà *in cap. 1. hoc titulo*, dum actionem *quod metus causâ*, ejus originem, & naturam expoſui; tamen præſens deciſio juxta eum caſum accipi non poteſt, cùm in ea agatur de rebus violenter ablatis, & amiſſis, atque de interdicto *unde vi*, atque reſtitutione earum rerum petita. Quare textus iſte intelligendus eſt cum lege *ſi quando 9. C.unde vi*, ex qua Gregorius hanc deciſionem deprompſit, & hypotheſis ita præfiguranda eſt: Cùm me vi à domo ejiceres, & domeſticas res per vim occupaſſes, vis ipſa per teſtes probata fuit, res autem ablatæ, & per vim occupatæ probari non potuerunt. Tum quia tempore occupationis nemo præſens fuit: tum quia rerum, quæ in domo continentur, difficilis probatio eſt, niſi domeſticis, & familiaribus teſtibus. Conſultus fuit in hoc caſu, quomodo æſtimatio ineunda eſſet? Et Gregorius juxta Zenonis conſtitutionem, de qua *in d.l ſi quando*, decrevit, judicem debere mihi vim paſſo deferre juramentum ſuper rebus illis ablatis, & earum æſtimatione; & tunc habitâ ratione perſonæ & loci, ubi vis illata eſt, judicem condemnationem facere debere.

COMMENTARIUM.

Ex hac Gregorii noni deciſione ſequens deducitur aſſertio: *Probatâ violentiâ per teſtes, res amiſſa probantur per juramentum in lite, & ſuper valore ipſarum, præmiſſâ judicis taxatione, & ſequuto petentis juramento, fit condemnatio.* Probant ab ſpecie textus *in l.ſemper 15. §.ſed quorum 9. ff.quod vi, aut clam, l.ſi quando 9. C.unde vi, l.11. tit.5. lib.4. fori, l.1. tit.5. lib.3. ordin. l.9. tit.10. part.7. l.4. tit.8. l.2. tit.11. part.3.* Per argumentum probant eam textus *in l.1. ff. de in litem jurando, l.qui reſtituere 68. l.quod ſi 71. ff.de R.V. l.ſed ſi 25. §.hæc verba, ff.de petit. hæredit. l.1. §.ſi quis argentum, ff. depoſiti, l.Pomponius, in fine, ff.de recept. arbitris, l.2. §.hoc interdictum, ff.ne quid in loco pub. l.ult. §.1. ff.de fide inſtrum. l.in actione, §.vero, l.ei qui 9. §. ult. ff. de furtis, novel.82. Juſtin. §.ut autem:* in quibus probatur damnum datum petitoris juramento æſtimari. Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, & repetentes *in d. l.ſi quando 9.* Miſyngerus *centur.4. obſerv.12.* Cujacius *lib.2. obſer. cap.18.* & *in d.l.ſi quando*, ubi etiam Donellus & Giphanius: idem Donel. *lib. 26. comment. cap.6.* Faber *lib.16. conject. cap.17.* & *de erroribus decade 18. errore 10.* Plotus *de in litem jur. §.2. num.17.* Leotardus *de uſuris, quæſt.77. num. 58.* Parexa *de inſtrum. edit. tit.7. reſol.10. num.25.* 2. Concluſio traditur, et probatur.

Verùm hæc aſſertio pluribus, & non levibus urgetur difficultatibus. Prima naſcitur ex eo; nam actor, qui dicit res in eo loco fuiſſe, unde dejectus eſt, eaſque amiſiſſe, ſecundùm juris regulas probare debet, aliàs reus abſolvetur, *l. 1. ff. de probat. l.qui accuſare, C.de edendo*: nec jusjurandum à parte parti non delatum aliquid probat, *l.3. in principio, ff. de* 3. Impugnatur tradita aſſertio.

ff. de jurejur. igitur licèt in præſenti per teſtes vis probata eſſet, ſi eam paſſus non probavit res fuiſſe in eo loco, ubi vim paſſus eſt, eaſque amiſiſſe, reus abſolvendus erat. Secunda provenit ex eo; nam parti juranti in hac ſpecie, vel fides adhibetur ut teſti, aut ut judici: ſed nemini in cauſa propria, ut judici, aut ut teſti creditur, *l. Iulianus, ff. de judiciis, l. nullus, ff. de teſtibus, l. unic. Cod. ne quis in ſua cauſa*: igitur nullo modo illi fides adhibenda eſt. Tertia oritur ex eo; nam ſi in hac ſpecie parti deferretur à judice juramentum in lite ob defectum, & inopiam probationum, deberet deferri juxta hujus juramenti naturam, videlicet ut juret actor in infinitum, atque ejus juramentum judex ſequi teneatur, *leg. 4. §. 2. ff. de in litem jur. leg. qui reſtituere 68. §. 1. ff. de R. V.* igitur non rectè in præſenti deciditur, juxta taxationem priùs à judice factam, partem jurare debere. Quarta difficultas militat contra id, quod in præſenti textu docetur, videlicet judicem deferentem juramentum hoc parti, debere priùs taxationem facere; nam judex, qui defert juramentum in litem, ſive poſtquam pars juravit, poteſt prædictam taxationem facere, *l. 4. §. item videndum, l. 5. §. 2. ff. de in litem jur.* igitur non rectè in præſenti docetur, ante juramentum partis debere judicem taxationem facere. Ultima tandem difficultas expendi poteſt in hunc modum: In præſenti ſpecie ex culpa & delicto proprio tenetur, qui per vim res invaſit: ſed ex culpa non debet deferri jusjurandum, ſed judex per ſe debet æſtimationem facere. Textus diſertus *in l. 4. §. ex culpa, ff. de in litem jurando*: igitur in præſenti ſpecie jusjurandum in litem parti deferri non poterat.

4. De interdicto unde vi.

His tamen difficultatibus minimè obſtantibus, valde juri conſona eſt præſens deciſio, ad cujus expoſitionem ſciendum eſt, ad res amiſſas, ab alioque occupatas recuperandas competere interdictum *unde vi*, ita appellatum à primis verbis, quibus à Prætore edictum conceptum erat, *l. ſi quis 17. ff. de adquirend. poſſeſſ.* Oſualdus *ad Donel. lib. 15. comment. cap. 31. littera A.* Et licèt olim duplex interdictum de vi daretur, aliud propter vim publicam, ſive armatam; aliud propter vim privatam ſine armis, hodie tamen unum eſt, quod competit dejecto à poſſeſſione rei immobilis, ut plenè reſtituatur, daturque adverſus quemcumque ſpoliatorem, ut probant Menochius *de recuper. poſſeſſ. ex num. 5.* Oſualdus *d. cap. 31. littera B, & C,* Pichardus *in §. recuperandæ, ex num. 2. Inſtit. de interdictis,* Petrus Barboſa *in l. ſi de vi 37. ex num. 19. ff. de judiciis*: per quod interdictum ſpoliatus plenè reſtituitur, *l. domum 5. ff. de rei vindic.* id eſt ut res ablata reſtituatur cum ſua cauſa, & utilitatibus, quæ obvenire dejecto potuerunt, niſi dejectus fuiſſet, *l. 1. §. non ſolum 41. l. interdicto 6. ff. de vi & vi armata.* Item veniunt fructus, tam percepti, quàm qui percipi potuerunt, *l. meritò 19. ff. eod. tit.* & quidquid damni ſenſit vi dejectus propter ſpolium, dejector reſarcire debet, *l. 1. §. qui vi dejectus 31. ff. de vi & vi*: dicemus latiùs *in cap. 9. de probat.* Sed quia plerumque conſtare non valet de bonis, quæ ſunt vi ablata, perditave, permittitur parti ex delatione judicis jurare, quæ bona illi ſint ablata, & quanti ea æſtimaverit, *l. ſi quando, Cod. unde vi*, ubi celebrem caſum ex Cicerone refert Giphanius.

5. De juramento in litem.

Secundò ſciendum eſt, eſſe quoddam genus jurisjurandi, quod appellatur in litem, de quo *in tit. ff. de in litem jur.* ubi jurare in litem nihil aliud eſt, quàm jurisjurandi religione litem æſtimare, ut notant Vveſembechius, & Cujacius *in parat. ad tit. ff. & C. de in litem jur.* Vinius *lib. 1. ſelect. cap. 45.* Pinellus *lib. 2. ſelect. cap. 4.* Donel. *lib. 26. comment. cap. 6.* Schifordegerus *lib. 1. tract. 24. q. 7.* Marcus Lyclama *eclog. pag. ult.* Maſius *lib. 2. ſingul. cap. 3. cum tribus ſequent.* Olea *de ceſſ. jur. tit. 6. miſcell. q. 1. num. 2.* Borcholtem *in tract. de in litem jur. cap. 2.* Duarenus *in l. in actionibus, ff. de in litem jur.* Leothardus *de uſuris, q. 77. per totam.* Nam cùm interdum oporteat reum in id, quod actoris intereſt, condemnare, quia rem petitam reſtituere, vel exhibere detrectat, vel facultatem reſtituendi dolo malo amiſit, tunc adhibetur hoc remedium, per quod actor ex animi ſententia jurat, quanti litem faciat, ut explicant Hothomanus *lib. 12. epitomat. tit. 3. num. 2.* Leothardus *de uſuris, ſuprà num. 1.* & juramentum in litem appellatur, quoniam per illud res in litem deducta æſtimatur: item ſi quid circa eam, vel extrà, actoris interſit, ut animadvertunt Eguinarius Varo *in rub. de in litem jur.* Bolognetus *in d. l. actionibus 5. ff. eod. tit.* atque ita figurato loquendi genere continens pro contento accipitur, ut cùm dicitur aliquem litis æſtimationem ſuſtuliſſe *in l. ſi ſervus 21. §. idem ait, ff. de accuſat.* notarunt Donel. *d. cap. 6.* Hothomanus *de verbis juris, verbo Litis æſtimatio.* Ratio cur introductum fuit hoc juramentum, ea fuit, ne actor re ſua carere cogatur, ſi reus tergiverſetur, nolitque reddere, ſed dicat amiſſam eſſe, ut ſibi retineat, & per hunc circuitum adigat dominum, ut contentus ſit pretio, quæ eſt venditio invito domino celebrata. Hæc ratio redditur *in l. ſi cùm dos 8. §. 1.* & *in l. ſequenti, ff. rerum amot.* Unde in rebus donatis à conjuge ceſſat, quia non contra voluntatem domini, ſed ex prævia ipſius voluntate poſſidentur, *l. ſi donante 36. ff. de donat. inter.* Ad puniendam ergo hanc perfidiam inſtitutum fuit, ut non ſatisfaceret reus præciſè ſolvendo juſtum pretium, ſed tantùm quod actor juraverit ſua intereſſe rem ſibi reſtitui.

Cùm ergo hoc juramentum deferatur duplici ex cauſa, prima ut res in judicium deducta arbitrio actoris æſtimetur, & æſtimatio ſolvatur, *l. 1. l. in actionibus 5. l. tutor 8. ff. de in litem jurando, l. quæ reſtituere; ff. de R. V.* ſecunda ut æſtimetur id, quod actoris intereſt rem ipſam præſtare, *l. 2. §. 1. l. 3. ff. de in litem jur. l. qui reſtituere 68. ff. de R. V. l. ſemper 15. §. ſed quod inter, ff. quod vi aut clam*; ideo ab Interpretibus dividitur, ut aliud ſit juramentum affectionis, aliud veritatis. 6. Juramentum hoc duplex eſt.

Juramentum affectionis ita appellatur ab Interpretibus nomine hoc invento, ſed ad rei explicationem non inepto; quoniam per illud judice deferente juramentum, actor pro libito, atque arbitrio, litis, ſeu rei æſtimationem jurat, quæ interdum verum rei pretium egreditur, *l. 1. ff. de in litem jur.* cùm enim in illo affectionis ratio habeatur, in infinitum jurare licet, *l. 4. §. jurare, ff. de in litem jur. d. l. qui reſtituere, §. 10.* In infinitum idem valet, quod in immenſum, id eſt in eam etiam ſummam, quæ longè rei pretium, ac penè modum in eò excedit: nec poteſt dici, pejeraſſe eum, qui ita ex affectu jurejurando rem æſtimavit, quia de affectu ſuo & arbitrio juravit, non de verò rei pretio. Nec hoc à ratione videtur alienum; nam quamvis aliàs affectionis ratio haberi non ſoleat in imponenda rei æſtimatione, *l. ſi ſervum 33. ff. ad legem Aquil. l. pretia 63. ff. ad legem Falcid.* tamen quia injuſtum eſt dominum re propria carere, & eam juſto pretio alienare, *l. invitum, Cod. de contrahend. empt.* ideo jusjurandum hoc in litem comparatum eſt, per quod pretii ſtatuendi arbitrium actori præſtatur, ut ait Conſultus *in l. ſi filius 15. §. maritum, ff. ſolut. matrim. l. ſi cùm dos 8. §. Sabinus, juncta l. ſequenti, ff. rerum amot.*

amot. l.tutor 8. *ff. de in litem jur.* ubi alia ratio adducitur, nimirum ut contumacia invaſoris puniatur, & ejus protervia coërceatur, *l.* 1. *ff. de in litem jur.* aliquando tamen effrenata jurantis licentia à lege taxatur, ut *in l.finali, Cod. de condit. inſert.* Hoc tamen caſu, cùm actor jurat in immenſum, judex debet cohibere ejus affectionem, ne in immenſum condemnatio ſequatur, *l.*4. *§.*2. *l.*5. *§.*1. *ff. de in litem jur. l.*3. *§.*1. *ff. ad exhibendum, l. arbitrio* 18. *ff. de dolo malo*: contra Fabrum *lib.*16. *conject. cap.*17. probat Vinius *lib.*1. *ſelect. quæſt.*45. *per totam.* Sed cùm hoc remedium juramenti in litem inventum ſit, ut actor conſequatur rei ſuæ æſtimationem, & in ea non cadat affectio, ceſſabit jusjurandum in litem, veluti ſi nummi depoſiti petantur, *l.nummi, ff. de in litem jur.* tunc enim ſi à depoſitario non reſtituantur, quamvis de fide rupta agitur, tamen quia in nummis conſiderari affectio nequit, cùm propter omnimodam æqualitatem nihil interſit deponentis, an hæc, vel illa nummorum corpora reddantur, & in genere ſuo functionem recipiant, *l.*2. *§.*1. *ff. de rebus creditis*, jusjurandum in litem locum non habebit, ut explicat Butrius *hic, num.*3. maximè cùm certa ſit nummorum æſtimatio, quia nullâ merce æſtimantur, *l.ſi ita fidejuſſerim, ff. de fidejuſſ. l.*4. *ff. de eo quod certo loco*; ſed per contrarium ex nummis omnium rerum pretium ſumitur, *l.*1. *ff. de contrahenda emptione*; ideo ratione nummorum in litem non juratur. Docent Duarenus *in d.l.in actionibus, num.*4. Corraſius *n.*8. Menochius *de arbitrariis, lib.* 2. *cent.* 3. *caſu* 207. *n.*5. Donellus *lib.* 26. *comment. cap.* 9. Faber *lib.* 16. *conject. cap.* 1. & *de erroribus, decade* 17. *errore* 9. Leothardus *de uſuris, quæſt.*77. *num.*5. Juramentum veritatis nuncupatur, quia in eo res non ex affectione, ſed ex veritate æſtimatur. Jurat enim actor rem ſuam ſecundùm communem æſtimationem tantùm valere, nec tunc affectioni ſtatur, ſed tantùm intereſſe attenditur, *l.* 2. *§.* 1. *ff. de in litem jur. l.tutor* 7. *ff. de adminiſtr. tut. l. ſi quando, Cod. unde vi.* Docent Donellus *lib.* 26. *comment. cap.* 10. Menochius *d. cent.* 3. *caſu* 208. *n.*2. Phanucius *in d. cap.*2. *num.* 2. Mancinus *de juram. p.*2. *art.*8. *num.* 1. Nec audiendus eſt Faber, qui *lib.*16. *conject.* exiſtimavit, nullum jusjurandum eſſe in litem, quod non ſit affectionis.

7. Quando, et quibus personis deferatur juramentum.

Quibus autem perſonis, & in quibus cauſis deferatur hoc juramentum, ſupereſt ut videamus; & cùm per hoc juramentum, qui jurat, veram rei, intereſſiſve æſtimationem faciat; & in juramento affectionis propter affectionem deferatur, tantùm domino rei petitæ deferri poterit hoc juramentum, *d.l.vulgo* 7. *ff.de in litem jur.* Plotus *ubi ſuprà, §.*51. *num.*6. Phanucius *d. cap.*4. *n.*4. Oſuald. *lib.*16. *comment. cap.*7. *littera B.* Eſcobar *de ratiocin. cap.*9. *n.*39. Hermoſilla *in l.*8. *tit.*5. *partit.*5. *gloſſa* 6. *n.*5. Unde apparet, per procuratorem jurari in litem non poſſe; nam quamvis procurator poſt litem conteſtatam dominus inſtantiæ efficiatur, *l.adverſario* 4. *§. fin. ff. de appellat. l.procuratori, l.nulla, C. de procurat.* tamen nec de affectione jurare licet, cùm domini affectionem neſciat; nec de veritate, nam utilitates rei petitæ non ita procuratori ut domino ſunt, aut eſſe ſolent cognitæ; & abſurdum eſſet reum, vel dominum iniquâ æſtimatione damnificari: docent Faber *in d.l.vulgo* 7. Donellus *d.cap.*7. Borellus *in ſumma deciſ. tit.*52. *num.*75. Quæ ratio cùm habeat locum, tam in procuratore generali, quàm ſpeciali, neuter jurare valet, ut contra Alexandrum docet Plotus *de in litem jur. §.*49. *num.*27. idem in ceſſionario non ritè inſtructo in veritate intereſſis, reſolvit Olea *d.q.miſcell. num.* 10. Circa actiones, in quibus jusjurandum in litem poteſt deferri, dicendum eſt primò, in omnibus actionibus in rem jurari in litem, *l.* 2. *ff. de in litem jur. l. qui reſtituere* 68. *ff. de R. V. l.* & *harum* 7. *ff. ſi ſervitus vindic. l.Neſennius* 41. *§. fundum, ff. de re judic.* in actione publiciana, & hypothecaria, *l.ſi fundus* 16. *§. in vindicatione, ff. de pignoribus*; quamvis quoad hypothecariam neget Faber *d.lib.*16. *conject.cap.*16. item in actione reali ad rem legatam perſequendam, cùm hæres ob dolum eam non tradit, *l.cùm putio* 6. *§.*1. *ff. ad legem Falcidiam.* Ex qua id probant Zaſius *in lege in actionibus, num.*8. *ff. de in litem jur.* Leothardus *ubi ſuprà, num.*11. militat enim in hoc caſu ſuprà tradita ratio, ob quam inductum fuit hoc remedium, videlicet ne quis cogatur propriâ re carerè. Unde textus *in l.aliàs* 6. *ff.dè in litem jurando*, in illis verbis, *Ex teſtamento agatur, non ſolet in litem jurari*, accipiendus eſt cùm agitur actione perſonali, non verò reali. In actione etiam ad exhibendum, quia præparatoria eſt actionis realis, locus eſt huic juramento, *l.*3. *§.præterea, ff. ad exhibendum, d.l.in actionibus* 5. ubi Duarenus, Donellus *ubi ſuprà, cap.*8. Secundò locum habet hoc juramentum in litem in omnibus actionibus perſonalibus bonæ fidei, ubi agitur de re nobis reſtituenda, ut in commodato, *l.*3. *§.in hac, ff. commodati, l.non à judice* 64. *ff. de judiciis*: in depoſito, *l.*1. *§. in depoſiti*, & *§. ſi quis argentum, ff. depoſiti*: in actione locati, cùm res locata non redditur, *l.ſi is cui, §.* 1. *ff. locati*: in actione ex ſtipulatu pro dote, *l.filio, §.maritum, ff. ſolut. matrim.* in petitione hæreditatis, *l.ſed etſi, §. hæc verba, l. poſſeſſor, §.ult. ff. de petit. hæreditatis*: in actione tutelæ directa, cùm res pupillo non reſtituuntur, *l. videamus* 4. *l.tutor* 8. *ff. de in litem jur.* videlicet pro rebus, quæ finitâ tutelâ non reſtituuntur. Pinellus *lib.*2. *ſelect. cap.*4. Narbona *de ætate ad actus humanos, anno* 24. *quæſt.*32. in mandato, *d.l.in actionibus*: in actione de dote contra maritum, qui non reſtituit res dotales, *l.ſi filio* 25. *§.* 1. *ff. ſolut. matrim.* contra furem, ſi dominus agit furti ratione dominii, non verò ſi alius ad intereſſe, *l.ſi vendidero* 80. *§.*1. *ff. de furtis*: contra eum, qui dolo malo retinet rem alienam, nec reſtituit, *l.arbitrio* 18. *in principio, ff. de dolo*: in aliis actionibus rei perſecutoriis, per quas perſequimur res, quæ noſtræ ſunt, vel ad jus noſtrum pertinent, ut in actione Fabiana, *d.l. arbitrio* 18. *l.tenetur, ff. ſi quid in fraudem patroni*: in aliis verò actionibus perſonalibus, in quibus ad dandum, vel faciendum agitur pro re, quæ nondum eſt petentis, ſed petit ut ſibi detur, ideſt in ſuum dominium denuò transferatur, non poteſt in litem jurari, quia deficit principalis ratio, quæ eſt dominii, ut in emptione probant textus *in l.ſi cùm fundum* 68. *§.ult. ff.de contrah. empt. l.traditio* 4. *C.de actionibus empti*: in mutuo, ſtipulatione, & cæteris contractibus ſtricti juris, *l.*5. *ff. de in litem jur.* Diximus enim ſuprà, juramentum in litem introductum fuiſſe, ne actor cogeretur rem ſuam juſto pretio vendere, eaque carere: quæ ratio in actionibus in perſonam, ex quibus res noſtra non perſequitur, ceſſat, quoniam in eis actor utplurimùm petit aliquid ſibi dari, fierive oportere, *l.actionem, ff. de O.* & *A.* non verò rem ſuam ſibi reſtitui: atque ob id cùm ceſſet ſuprà tradita ratio, ceſſat jusjurandum in litem.

His ita præmiſſis, ratio hujus deciſionis ex eo provenit; nam cùm juramentum in litem veritatis duobus illis requiſitis concurrentibus deferatur, videlicet dolo admiſſo ex parte debitoris, & difficultate probationum ex parte actoris, *l.in actionibus, §.ult. l.cùm furti, ff.de in litem jur. l.ſemper* 15. *§. ſed quod,* 8. Traditur ratio decisionis.

quod, ff. quod vi, aut clam; docent Diatenus *in d. l. in actionibus*, Menochius *caſu* 208. *num.* 1. Coſta *de remedio ſubſid. remedio* 94. *n.* 4. & in hoc textu datetur dolus ex parte rei, qui eum intulit; & ex parte actoris difficultas probationis: ideo Gregorius ducet, reum poſſe jurare ſuper æſtimatione rerum, taxatione priùs facta à judice, juxta textum *in d. l. in actionibus*, §. 1. Rectè autem ſupponit Gregorius dejectionem fuiſſe probatam; res autem occupatas probari non potuiſſe, quia ut deferatur hoc juramentum, debet judici plenè conſtare de vi, *l. ſi quando, C. unde vi*, in illis verbis: *Si quando vis in judicio fuerit patefacta.* Ubi notat Jaſo *num.* 7. pluribus relatis Seraphinus *de privilegiis jur. privil.* 31. *n.* 76. Maſcardus *de probationibus, concluſ.* 934. *num.* 1. Deſideratur etiam inopia probationum, cùm hoc remedium ſit ſubſidiarium, *d. l. Si quando*, §. *ſi non potuerit.* Coſta *d. remedio* 94. *num.* 6. Leotardus *ubi ſuprà, num.* 62. & tunc judex debet reum condemnare *pro perſonarum, & negotii qualitate*, videlicet ut ſi actor pauper ſit, & dicat ſibi ſupellectilem auream pretioſam ablatam fuiſſe, vel ſi locus ex quo dejectus eſt, ita exiguus ſit, ut admittere non poſſit bona, quæ ipſe petit; perpenſis enim his circumſtantiis, judex condemnationem facere debet, ut ea verba accipiunt, & interpretantur Donellus *in d. l. ſi quando, in fine*, Leotardus *d. quæſt.* 77. *num.* 61.

9. DISSOLVUNTUR DIFFICULTATES. Nec etiam obſtant difficultates ſuprà adductæ; nam licèt actore non probante, reus ſit abſolvendus, & nemo teſtis, aut judex in propria cauſa ſit; tamen id procedit, niſi dolo & fraude adverſarii factum ſit, ut neceſſariò actori deferendum ſit jusjurandum, quod introductum eſt in odium invaſoris, ne delicta maneant impunita, & ne quis propter alterius vim damnum patiatur, *l. ſi longius*, §. 1. *ff. de judiciis*; & propter inopiam probationis, cùm res privatæ per extraneas perſonas probari non poſſint: quare ſpeciali remedio *in d. l. ſi quando*, proſpectum eſt vim paſſis, ut eorum juramentis deferatur rerum æſtimatio. Nec obſtant tertia & quarta difficultas; duplex enim diſcrimen verſatur inter juramentum, quod appellamus affectionis, & quod dicimus juramentum veritatis. In juramento in litem affectionis juratur in immenſum, ratione affectionis, *d. l.* 4. §. 2. *ff. de in litem jur.* in juramento verò veritatis accipiendus eſt præſens textus; unde non in immenſum, ſed in veram rerum æſtimationem juratur. Aliud etiam diſcrimen verſatur inter utrumque juramentum, videlicet quod in juramento veritatis debet priùs judex taxare quantitatem, in qua juratur, *l.* 2. *l.* 4. *l.* 5. §. 1. *ff. de in litem jur. l.* 3. §. 1. *ff. ad exhibendum, l. arbitrio* 18. *de dolo*; quia ſi actor in juramento veritatis juraverit, non poteſt poſtea judex mutare condemnationem in minori quantitate; redargueret enim jurantem de perjurio. Textus expreſſus in authentica *poſt jusjurandum, C. de judiciis.* In juramento autem affectionis ante, & poſt juramentum poteſt judex taxare, & mutare; quia in hoc caſu non redarguitur actor, qui juravit de affectione & perjurio, ſed de inordinata affectione, quam habet in re propria: docet Abbas *in præſenti, num.* 3. unde cùm in hoc textu agatur de juramento veritatis, ut ſuprà dixi, debet ipſa taxatio præcedere, non ſequi juramentum. Nec tandem obſtat ultima difficultas, quia certum eſt, ex culpa levi tantùm non deferri juramentum; quo caſu procedunt textus *in d. l.* 4. §. *ex culpa, l. in actionibus* 8. §. *ſed in his, ff. de in litem jur.* At verò ex culpa lata, aut dolo adverſarii juratur in litem, ut docent Donellus *d. lib.* 26. *cap.* 9. Bronchorſt. *enantioph. cent.* 2. *aſſert.* 30. & *miſcell. cent.* 1. *aſſert.* 61. quare cùm in præſenti caſu agatur de dolo, & lata culpa, ſiquidem per vim, in qua culpa ineſt, res ablatæ fuerunt; ideo judex debet deferre actori juramentum in litem. Circa hoc juramentum in litem obſervandi ſunt textus *in l.* 9. *in fine, ff. de furtis, l. ſi fundus*, §. *in vindicatione, de pignoribus, l.* 48. §. 1. *ff. locati, l.* 1. §. *in depoſiti, ff. depoſiti*, juncto Fabro *de erroribus, decade* 17. & 18.

TITULUS XLI.

De in integrum reſtitutione.

CAPUT PRIMUM.

Alex. III. a *Alphanen. Epiſcopo.*

Requiſivit à *b* nobis f. tua, quid agendum ſit de poſſeſſionibus laïcis ſub modico *c* cenſu conceſſis. Noverit itaque f. tua, quod ſi Eccleſia læſa eſt, & manifeſtè apparet detrimentum ipſius, cùm Epiſcopo facere deteriorem conditionem ipſius non licuerit, & Eccleſia jure minoris *d* ſemper debeat illæſa ſervari; quæ in damnum ipſius data conſtiterint, ad proprietatem convenit redire ipſius: providendum eſt tamen, ne ſi fortè coloni poſſeſſiones illas fecerint meliores *e* expenſis, ac labore ſuo, ſumptibus, quos bono animo fecerunt, debeant defraudari.

NOTÆ.

1. a Alphanen.] In prima collectione, *ſub hoc tit. cap. unico*, legitur *Alphano*; poſt Concilium verò Lateran. *p.* 29. *cap.* 7. & *in cap.* 8. *de rebus Eccleſia, in* 1. *collect.* ubi idem textus reperitur, ut poſt Bernardum veterem gloſſatorem notavit Boſquetus ad Innoc. III. *lib.* 2. *regeſtr.* 14. *epiſt.* 156. tantùm legitur *Alexander III.* Sed credo legendum eſſe *Aliphano Epiſcopo.* Alipha enim eſt civitas Italiæ

Italiæ ſuffraganea Archiepiſcopi Beneventani, cujus Epiſcopus Clarus dictus ſubſcripſit Concilio Rom.1. ſub Symmacho, ut refert Carolus à S.Paulo *in geograph. ſacra, pag.55.*

2. b *A nobis.*] Hinc deducunt Abbas *num.18.* & *in cap.conſtitutus, hoc tit.* Socinus *in cap.cum ſit generale, num.13. de foro competenti*, Mantua *in præſenti, n.42.* Beroius *n.162.* Morla *in emp. tit.5. in principio, n.10.* Sfortia *de reſtit. in integrum, q.32.art.15.* Caldas *in l.ſi curatorem, verbo Implorando, n.32. C.de in integrum reſt.* reſtitutionem in integrum, cùm Eccleſia læſa eſt, petendam eſſe apud judicem eccleſiaſticum: qui etiam expendunt pro ſua ſententia textus *in cap.ad noſtram, de rebus Eccleſiæ, cap.cùm cauſa, de re judicata.* Sed rectiùs contrarium docuerunt Martha *de juriſd. 2.p. cap.30. per totum*, Balboa *in cap.cùm ſit 8. de foro compet. n.16.* Covarr. *lib.1.var. cap.4.* Eccleſia enim debet ſequi forum rei, ut quilibet alius, *cap.finali, de judiciis, in 6.* Sed reſtitutio petenda eſt coram judice rei, *l.2. Cod.ubi, & apud quem:* igitur reſtitutio in integrum ab Eccleſia petenda eſt coram judice ſæculari, non verò coram eccleſiaſtico. Ita docent ultra ſuprà laudatos P.Barboſa *in l.hæres, §.proinde, ff. de judiciis*, Barboſa *in præſenti, num.9.* Parladorius, & alii relati à Caſtrovalio *tomo 1. de judiciis, diſp.2. q.4. num. 195.* Nec contrariæ ſententiæ favent textus ſupra citati. Non præſens textus, qui loquitur & procedit in ditione, & terris Eccleſiæ, ut erat Aliphenſis civitas Italiæ; quo modo etiam accipiendus eſt textus *in cap.conſtitutus 8. hoc tit.* Nec etiam facit pro contraria ſententia textus *in d.cap.ad aures*; nam loquitur in reo feudatario ipſius Eccleſiæ. Unde cùm ratione feudi coram eccleſiaſtico judice eſſet conveniendus, *cap.verum, de foro competenti*, etiam coram eo in integrum reſtitutio peti debebat. Anſaldus *de juriſd. p.3. tit. unico, cap.9.* Licèt in hac quæſtione aliter diſtinguendum eſſe putet Cyriacus *contr.380. num.3. & 56.*

3. c *Sub modico cenſu.*] Valde controverſum eſt apud claſſicos repetentes ad hunc textum, & alios juris Interpretes, de quo contractu accipiendus ſit præſens textus, & in qua alienationis ſpecie læſio interceſſerit? Quinque ſententias referunt Abbas *in præſenti, num.5.* Beroius *num.44.* Mantua *num.23.* Prima eſt eorum, qui exiſtimant textum hunc procedere in contractu emptionis, & venditionis. Ita gloſſa *in præſenti*, Pinellus *in l.2. C. de reſcind. p.3. cap.1. num.21.* pro quibus faciunt illa verba, *ad jus & proprietatem Eccleſiæ redire.* Quibus innuitur, dominium fuiſſe tranſlatum ex contractu celebrato in hujus textus ſpecie: ſed dominii tranſlatio propria eſt contractus emptionis, & venditionis, *l.1. ff. de contrahend.empt. l.1. ff. de rerum permut.* Sed hæc interpretatio convincitur ex relatis verbis, *ſub modico cenſu*; ſi enim emptio celebrata eſſet, aſſereret potiùs Alexander, ſub modico pretio rem fuiſſe diſtractam, quàm ſub modico cenſu rem fuiſſe traditam; nam in emptione verè rei pretium ſolvitur, non cenſus conſtituitur, *l.pacta, ff. de contrahenda, §.item pretium, Inſtit. eod. tit.* & ex illo verbo *Conceſſit*; cùm in venditione res non concedatur, ſed tradatur, *l.traditionibus, Cod.de pactis:* igitur præſens textus accipi non poteſt de contractu emptionis, & venditionis. Secunda ſententia eſt eorum, qui tenent Alexandrum in præſenti agere de contractu locationis, & conductionis, ut conſtat ex illo verbo, *colonus.* Sed etiam hæc ſententia refellitur ex eo, quia ex contractu locationis, & conductionis dominium non transfertur, *l.cùm manus 80. §.finali, ff. de contrahenda empt. l. item quæritur, §.impleto, ff. locati, l.non ſolet, l.quæro, §.inter locatorem, ff. eodem, cap.finali, ne Prælati vices.* Tertia ſententia eſt eorum, qui docuerunt, textum hunc eſſe accipiendum, non de locatione ad modicum tempus facta, ſed de locatione ad longum tempus celebrata, ex qua dominium transfertur, ut probatur *ex cap.ex litteris, de jurepatron. d. cap. finali, ne Prælati, cap.2. de locato, cap.dilecti, de decimis*; unde talis locatio alienatio dicitur, *l.1. §. quod autem, ff. de ſuperficiebus, l.1. §.finali, ff. ſi ager vectigalis, cap.nulli, cap.ad aures, cap.ad audientiam, de rebus Eccleſiæ, Clement.1.eod.tit.* Covarr. *lib.2.var. cap.16.* Pinellus *in l.1. Cod. de bonis maternis, 2.p. num.69.* Valaſcus *de jure emphyt. quæſt.29. num.2.* Padilla *in lege voluntatis, Cod. de fideicom. num.18.* Sarmiento *lib.3. ſelect. cap. 2. num. 36.* Sed adhuc hæc ſententia refellitur ex ſuprà dictis verbis, *ſub modico cenſu*, quæ proprium, & peculiarem contractum potiùs ſignificant, quàm locationem. His ergo omiſſis ſententiis dicendum eſt, Alexandrum in præſenti agere de contractu cenſuali reſervativo, de quo *in cap.conſtitutus, de religioſis domibus*; qui cenſus conſtituitur, cùm quis rem unam, vel plures alteri pleno jure concedit, reſervatâ ſibi dumtaxat ſuper illis rebus menſtrua, vel annua penſione; quod genus contractus utroque jure probatum eſt, *d.cap.conſtitutus, l.ultima, ff. de contrahenda empt. l.ultima, Cod. de rerum permut.* imò hoc genus contractus vetuſtiſſimum eſſe probatur *ex cap.47. Geneſis*, ubi refertur, Joſephum cùm Ægypto præeſſet, agros ea lege incolis conceſſiſſe, ut quintam fructuum partem Regi ſolverent. Hiſtoriæ verba ſunt: *Emit igitur Joſeph omnem terram Ægypti, vendentibus ſingulis poſſeſſiones ſuas præ magnitudine famis, ſubjecitque eam Pharaoni, præter terram ſacerdotum, quæ tradita erat eis, &c. Dixit ergo Joſeph ad populum: En cernitis, & vos, & terram veſtram Pharao poſſidet: accipite ſemina, & ſerite agros, ut fruges habere poſſitis. Quintam partem Regi dabitis, quatuor reliquas permitto vobis in ſementem, & in cibum familiis, & liberis veſtris, &c.* De quo cenſu reſervativo plura tradunt Covarr. *lib.3. var. cap. 7.* Gomez *in l. 68. Tauri*, Leotardus *de uſuris quæſt. 41.* Cencius *lib. 1. de cenſibus*, Felicianus *eod. tract. lib. 1. num. 9. & 17.* Noguerol *alleg. 32.* Cùm ergo per hunc contractum, cenſu reſervativo conſtituto dominium rerum transferatur, rectè ait Alexander, res Eccleſiæ ſub modico cenſu fuiſſe conceſſas: & quia ex reſervatione modici cenſus læſa erat Eccleſia, ideo Alexander affirmat, res ad jus, & proprietatem Eccleſiæ redire debere: docent plures congeſti à Barboſa *in præſenti, n.3.* Avendaño *de cenſibus, cap.15. num.8.*

d *Semper illæſa.*] Dictio *ſemper*, non eſt referenda ad tempus, quaſi ſemper, & omni tempore Eccleſiæ competat reſtitutio, cùm elapſo quadriennio beneficium hoc non competat; ſed potiùs eſt referenda ad cauſas, ut ſenſus ſit, quod ſemper, id eſt in omni cauſa, in qua Eccleſia fuerit læſa, poteſt reſtitui, ut poſt gloſſam in præſenti, *verbo Iure minoris*, docent Cardinalis *oppoſit. 4.* Abbas *n.16.* & ſi verbum *ſemper*, referatur ad tempus, non perpetuum, ſed limitatum importabit, ut *in cap.1. hoc tit. in 6. l.in rebus, §.ultimo, ff.de jure dotium.* Notavit Acoſta *de privilegiis credit. regula 1. ampliatione 2. num. 92.* niſi ſupponamus in præſenti caſu enormem læſionem præceſſiſſe: quo modo accipit textum hunc, & caput *ad aures, de rebus Eccleſiæ*, Caſtillo *lib.3. controv. cap.13.* 4.

e *Expenſis.*] Cùm enim poſſeſſiones Eccleſiæ reſtituendæ eſſent, fructus etiam reſtitui debebant, propter naturam reſtitutionis, *l.quod ſi minor, §.reſtitutio,* 5.

tutio,

tutio, ff. de minoribus, Salgado *de protect. 4. part. capite 9. num. 177.* Mancinus *ſacri juris controverſ. diſſer. 6. cap. 16. num. 11.* & infrà *num. finali*, dicemus. Et cùm fructus non cognoſcantur niſi deductis expenſis, *l. ſi à parte*, *§. fructus*, *ff. de petit. hæredit.* inde ſumptus, ſive impenſæ reſtitui debent, etiam in hoc judicio reſtitutionis in integrum, *leg. intra utile*, *§. finali*, *ff. de minoribus*, *l. in fundo 38. l. ſumptus 48. ff. de R. V. l. Julianus 23. §. offerri*, *ff. de act. empti*: notarunt Pinellus *in rubr. Cod. de bonis maternis*, *1. part. cap. 3. in princ.* Caldas *in l. ſi curatorem*, *verbo per quod*, *num. 8. Cod. de in integrum reſtit.* Caniſius *in præſenti*, *num. finali*. Accedit, nam omnis reſtitutio eſt reciproca, *l. quod ſi 24. §. 4. ff. de minor. l. 1. & 2. Cod. ſi adverſus tranſact.* Unde ille, contra quem reſtitutio petitur, poteſt retinere prædia empta, donec debitor ſolvat meliorationes, & expenſas, *d. l. intra*, *§. finali*, *l. 41. & 44. tit. 28. partita 3.* ubi Gregorius. Nec intereſt, quod meliorationes perierint, dum tamen ſine facto poſſeſſoris, *l. ſi neceſſaria 8. in principio*, *ff. de pignor. l. ſed an ultrò*, *§. 1. ff. de negotiis geſtis.* Gloſſa *in cap. cum Apoſtolica*, *§. profuturam*, *de his quæ fiunt a Prælatis*: dum modicæ non ſint, *l. ſi ſervos*, *ff. de pignor. l. properandum*, *§. & ſi quidem*, *Cod. de judiciis.*

COMMENTARIUM.

6. CONCLUSIO REFERTUR, ET PROBATUR.

EX hac Alexandri III. deciſione ſequens communiter aſſertio deducitur: *Eccleſia læſa in contractu celebrato reſtituitur jure minoris.* Probant eam textus *in cap. auditis 3. hoc tit. cap. cum cauſa 8. de re judic. cap. ad noſtram*, *de rebus Eccleſiæ*, *cap. 1. hoc tit. lib. 6.* per argumentum à minore deductum probant lex 1. *§. minorem*, & *§. verùm*, lex *ait Prætor*, *§. non ſolùm*, lex *pactis 28. §. ſi pecuniam*, lex *ſi minor*, *§. finali*, *cum lege ſequenti*, lex *ſi tutor 48.* lex *ſi res 50. ff. de minoribus.* Conſonant lex 8. & finalis, *tit. 1. partit. 6.* Illuſtrant ultra laudatos à Barboſa *in præſenti*, & *lib. 2. juris eccleſ. cap. 3. num. 183.* Antonius Cainius, & Caniſius *in præſenti*, Morla *in emporio*, *tit. 5. quæſt. 1. num. 22.* Donellus *lib. 21. comment. cap. 19.* Hoihomanus *conſil. 125.* Antonius Matthæus *in collegio Pandect. diſput. 6. pag. 33.* Velaſco *de privileg. pauperum*, *tit. 3. quæſt. 8.* Antonius Gomez *lib. 2. variar. cap. 14. num. 7.* Fachineus *lib. 10. controverſ. cap. 1.* Layman *lib. 3. ſummæ*, *tract. 4. cap. 11. num. 3. & 4.* Matienzo *in repetit. ad legem 1. ff. de minor. num. 121.* Gibalinus *de negot. tom. 1. lib. 3. cap. 4. art. 3. §. 4.*

7. TRADITUR DUBITANDI RATIO.

Sed adverſùs hanc aſſertionem pro dubitandi ratione ita inſurgi poteſt: Nihil tam naturale eſt, quàm conventiones, contractuſque, quibus humana ſocietas conſtat, & conſervatur, obſervari, *l. 1. ff. de pactis*, *l. 1. ff. de conſtit. pecun. l. ex hoc jure*, *ff. de juſtitia & jure*, *cap. 1. & 3. de pactis*, *l. Quintus 48. ff. de pactis*, in illis verbis: *Si ipſe pepereiſſet pudori ſuo.* Ex quibus docet Andreas ab Exea *de pactis 3. part. rubrica*, *num. 402.* contra pudorem eſſe recuſare obſervantiam conventionis: igitur Eccleſia potiùs debebat ſervare conventionem ſemel initam, quàm per reſtitutionis remedium illam reſcindere. Accedit nam naturaliter licet contrahentibus intra metas juſti pretii ſe decipere: in contractu emptionis, & venditionis, *l. in cauſa 16. §. 4. ff. de minoribus.* Probant Faber *in Iuriſprud. tit. 2. principio 2.* & *de erroribus decade 8. errore 7.* & *decade 9. errore 1.* & *lib. 8. conject. cap. 5.* Bronchorſt. *cent. 1. aſſert. 52.* Amaya *in l. 3. Cod. de conditis in publicis horreis.* Fornerius *lib. 6. rerum quotid. cap. 10.* Vulteius *in princip. Inſtit. de emptione & vendit.* Petrus Faber *in l. 206. ff. de R. I.* Giphanius *in l. 2. C. de reſcind. vendit.* Leotardus *de uſuris*, *quæſt. 40.* Merenda *lib. 1. controverſ. cap. 33.* Hunnius *volum. 2. ad Treutl. diſput. 28. theſi 2.* Drekerus *lib. 1. diſſert. 2.* Vviſembech *diſput. 1. num. 19.* P. Franciſcus Valens *in concord. juris*, *pag. 208.* Ægidius Hortenſ. *de privil. honeſt. cap. 1. in initio.* Igitur etſi in medio pretio læſio daretur, in ſpecie hujus textus, non ideo cenſus venditio erat reſcindenda. Secundò in præſentem aſſertionem ita inſurgo. Cùm remedium ordinarium competit, extraordinarium non debet concedi, ut probant ab ſpecie textus *in l. in cauſa*, *la ſegunda*, *in principio*, *ff. de minor. cap. 2. hoc tit. lib. 6.* Sed in præſenti ſpecie remedium ordinarium competebat, ut contractus nullus diceretur: igitur reſtitutionis in integrum remedium neceſſarium non erat. Probatur minor; nam res immobiles Eccleſiæ, ut validè alienentur, deſiderantur Eccleſiæ utilitas, & ſolennitas à jure præſcripta, *cap. ſine exceptione*, *cap. aurum*, *cap. ſeq. 12. quæſt. 2. cap. nulli 5. de rebus Eccleſiæ.* Sed in præſenti caſu ſolennitas non adfuit, cùm irrequiſito Capitulo Epiſcopus rem immobilem alienaſſet, ut conſtat ex illis verbis: *Cum Epiſcopo ejus conditionem facere deteriorem non liceat.* Nec utilitas potuit conſiderari, imò potiùs damnum, cùm Eccleſia læſa maneret: igitur potiùs contractus ab Epiſcopo celebratus nullus declarari debebat, quàm ad ejus reſciſſionem reſtitutionis remedium impetrari. Tertiò etiam adverſùs eandem deciſionem inſurgit illa juris conſideratio; nam cùm læſio in contractibus circa pretium intercedit, habet electionem emptor diſcedendi à contractu, vel pretium ſupplendi, *l. res*, *§. finali*, *ff. de jure dotium*, *l. 2. C. de reſcind. vendit. cap. cùm dilecti*, *de emptione & vendit.* igitur in præſenti caſu laïcis electio dari debebat, vel reſtituendi res venditas Eccleſiæ, vel ſupplendi pretium juſtum, quod deerat ad conſtitutionem cenſus reſervativi.

8. IN INTEGRUM RESTITUTIO QUID?

Quibus difficultatibus minimè obſtantibus, vera eſt, & juris principiis conſona præſens Alexandri deciſio, ad cujus expoſitionem ſciendum eſt, reſtitutionis nomen generale eſſe, variaſque ſpecies comprehendere, *l. placeat 22. l. reſtituere 35. ff. de V. S.* ubi Fornerius, & Gentilis. Corraſius *in l. 5. §. hoc autem*, *num. 4. ff. de novi operis nunciat.* & ita in corpore Pandectarum juris Cæſarei, cùm generaliter de in integrum reſtitutione agatur in titulo generali, ſtatim ſingulas reſtitutionis in integrum ſpecies Tribonianus ſubjungit in titulis, *Ex quibus cauſis majores*, *De eo quod metus causâ*, *De dolo malo*, *Capite minutis*, & *Alienatione judicii mutandi causâ*; quod & noſter Raymundus in hac compilatione obſervavit. Sed quia in hoc titulo tantùm de reſtitutione in integrum minoribus, aut Eccleſiis jure minorum fruentibus concedenda agitur, eam dumtaxat examinabimus; & communiter reſtitutio in integrum definitur, ut ſit in priſtinum ſtatum repoſitio, vel ad jus priſtinum reductio. Quæ definitio deducitur ex lege *quod ſi minor*, *§. reſtitutio*, *ff. de minoribus*, *l. ſi locus*, *ff. quemadmodum ſervitutes*, *l. 1. C. de reputationibus*, *l. 2. C. in quibus cauſis*, Paulo *lib. 1. Sententiarum*, *tit. 7. l. 1. §. verè*, *ff. ad Macedonianum*, *l. 3. ff. rem ratam*, *l. ſed ſi 8.* juncto ibi Cujacio *lib. 26. ff. Iuliani*, *ff. ſi quid in fraudem*, *l. 1. §. 1. ff. de collat. bonorum*, *leg. 2. ff. ne de ſtatu defuncti*, *l. facta 63. §. 14. ff. ad Trebell. l. 1. tit. 19. part. 6. cap. finali*, *2. quæſt. 3. noſtro cap. 1.* in illis verbis, *ad jus & proprietatem.* Eam amplectuntur, & exponunt Mauticius *de in integrum reſtit. cap. 1. num. 3.* Sfortia *eodem tract. 1. part. art. 4.* alii congeſti à Morla *tit. 5. quæſt. 1. num. 1.* Oſualdus *ad Donel. lib. 21. cap. 4. littera D.* Caniſius

in hac rubrica, num. 1. Cabreros *de metu lib.* 1. *cap.* 6. *num.* 30.

9. De cauſa reſtitutionis hujus. Cauſa hujus reſtitutionis eſt ætas; cùm enim inter omnes conſtet, minorum conſilium imbecille, fragile, infirmumque eſſe, multis captionibus expoſitum, multorumque inſidiis ſuppoſitum, quare ad negotia vigeſimiquinti anni metas expectari voluerunt leges, in quibus vigor complectitur virilis, & legitimus, robuſtus, & perfectus hominis ſtatus conſiſtit, *l. cùm pater* 77. *§. curatoris, ff. de legat.* 2. *l. finali, C. de his qui veniam, l. lex Julia, ff. ad legem Jul. de adult.* junctis his, quæ ex Medicis & Philoſophis tradunt Cujacius *in l.* 1. *ff. de minor.* Guibertus Coſtanus *de matrim. cap.* 15. etenim ante hoc tempus nec ſibi conſtantes adoleſcentes, nec finem, & modum in expenſis ſolent habere: ideo Prætor naturalem æquitatem ſequutus, ſuo edicto hoc auxilium pollicetur minoribus læſis, *l.* 1. *ff. de minor.* ubi notavit Matienzo. Amaya *lib.* 1. *obſervat. cap.* 9. Unde in quocumque contractu minores circumſcripti beneficio reſtitutionis gaudent, per quod in priſtinum ſtatum omnia reponuntur, ſive ſub curatore, ſive ſine curatore extiterint, & ejus auctoritate contraxerint, etiam judicis accedente decreto, *l. quod, ſi minor, §. reſtitutio, ff. de minor. l. ſi curatorem habens* 3. *C. de in integrum reſtit. l. ſiquidem* 11. *C. de prædiis minor. l.* 1. *& per tot. tit.* 25. *partita* 3. Cùm enim dum læſus ſit, vel quia id, quod habebat, amiſerit, vel quod adquirere potuerit, omiſerit, vel denique ſe obligaverit ei oneri, quod non licuit ſuſcipere, ut Ulpianus ait *in l. non omnia* 45. *ff. de minoribus*; inde reſtitutio datur, ſi detrimentum paſſus fuerit res ſuas donando, vendendo, in dotem dando, pignori obligando, dividendo, actiones remittendo, aut novando. Verba edicti Prætoris ſunt: *Quod cum minore quàm viginti quinque annis natu geſtum eſſe dicetur, vel quaque res erit, animadvertam.* Circa quæ ultima verba obſervandum eſt, in hoc edicto, ſicut in aliis reſtitutoriis, ut de dolo malo, capite minutis, alienatione judicii, ex quibus cauſis, non polliceri Prætorem ſe judicium daturum, ſed animadverſurum: cujus formulæ varias rationes, & expoſitiones adduxerunt Faber, Robertus, & alii congeſti ab Oſualdo *ad Donellum d. cap.* 6. *litt. B.* Sed illis omiſſis, Arnoldus Vinius *lib.* 1. *ſelect. quæſt.* 10. exiſtimat, hoc ideo provenire, quia alia remedia reſtitutionum ordinaria ſunt, & ordinario jure dantur, tanquam actiones: hoc tamen beneficium extraordinarium eſſe, & non conſueto judiciorum more concedi, ſed prout quæque res poſtulat, Prætorem animadverſurum. Unde Paulus *in l. quod ſi minor, §. ult. ff. de minoribus*, ait nullam ex hoc edicto propriè actionem, vel cautionem proficiſci, ſed totum hoc pendere ex Prætoris cognitione. Alia etiam reſtitutionis remedia dicuntur extraordinaria, *l. in cauſa* 16. *ff. de minor.* quia deficientibus aliis actionibus conceduntur. Etiam Arnoldus Vinius ubi ſuprà exiſtimat, audiendos non eſſe eos, qui putant in edicto de minoribus duplex remedium dari, aliud reſcindens, reſciſſorium aliud. Reſcindens eſſe illud credunt, quod officio tantùm judicis indulgetur, de quo *in l. quod ſi minor, §. finali, ff. de minor. l. ſi quis ita ſtipulatus, ff. ex quibus cauſis majores.* Reſciſſorium verò, quod competit minoribus jam læſis ad repetendam rem alienatam, poſtquam contractus reſciſſus eſt, de quo accipiunt textus *in l. in cauſa* 16. *§. interdum, ff. de minoribus, l. finali, C. ex quibus cauſis*: ita docent Accurſius *in l. in cauſa, verbo competens*, Bartolus *in l. ab hoſtibus, §. ſed quod, ff. ex quibus cauſis*, Beroius *in noſtra rubrica*, Bolognetus *in l.* 1. *num.* 14. *ff. de juriſdictione*, Mauricius *de in integrum reſtit. cap.* 4. *&* 11. Cyriacus *controverſ.* 381. *num.* 42. ipſe enim Vinius exiſtimat, tantùm unum beneficium reſtitutionis eſſe, & juxta eam doctrinam accipit textus *in l. qui proprio* 46. *§.* 2. *ff. de procurat. l. ultima, C. ex quibus cauſis majores.* Poteſt autem hoc remedium intendi duplici modo, vel agendo, vel excipiendo: agendo, cùm minor, vel illi qui jure minoris fruuntur, poſtulant rem ſibi reſtitui, contractu reſciſſo ob læſionem, ut in præſenti textu; & tunc habet hoc remedium vim actionis. Leotardus *de uſuris, quæſt.* 91. *num.* 44. Excipiendo, veluti ſi minor adversùs agentem ex contractu excipiat, ſe in eo læſum eſſe, & petat in integrum reſtitutionem, ut *in l. Papinianus, §. ſi filius, ff. de inoffic. l. ſi qua, C. de non numerata.* Sed etiam tunc reſtitutio pro actione habetur. Cardinalis *in Clement. unica, hoc tit. num.* 2. unde provenit, ut ſicut lapſo quadriennio non datur minori, aut Eccleſiæ reſtitutio, licèt intentetur per modum actionis, *cap.* 1. *hoc tit. in* 6. *Clement. unica, hoc tit.* ita non dabitur, etſi intendatur per modum exceptionis, ut *in l. necnon, §. exemplo, ff. ex quibus cauſis majores.* Nec tunc locum habet regula textus *in l. purè, §. finali, ff. de doli mali & metus except.* videlicet quæ annua ſunt ad agendum, perpetua eſſe ad excipiendum; nam ea regula procedit quando non eſt in poteſtate rei opponere exceptionem per modum actionis: ſecus contingit in præſenti ſpecie, quia eſt in poteſtate læſi reſtitutionem petere, & ſic elapſo quadriennio, nec agendo, nec excipiendo implorare poteſt hoc remedium.

10. Quibus caſibus competat reſtitutio. Competit hoc beneficium reſtitutionis minoribus læſis, ſive læſio interveniat in contractu, *l. ait Prætor, ff. de minoribus*, ſive in ſententia, *l.* 1. 4. *& ultima, Cod. ſi adverſus uſucapionem*; in donatione, *l.* 1. *&* 2. *C. ſi adverſus donationem*; in diviſione, ſeu tranſactione, *l.* 1. *&* 2. *C. ſi adversùs tranſactionem*; in ſolutione, *leg.* 1. *&* 2. *C. ſi adversùs ſolutionem*; in aditione, vel repudiatione hæreditatis, *l. quod ſi minor* 24. *ff. de minoribus, l. ex contractu* 44. *ff. de re judicata*, Pichardus *de vulgari, cap.* 10. Coſta *in §. & quid ſi tantùm,* 2. *part. num.* 49. Pacius *cent.* 3. *quæſt.* 3. Raguellius *in l. finali, C. de repudianda*, Duarenus *ad titulum ff. de adquirenda, cap.* 10. Morla *tit.* 5. *quæſt.* 9. D. Joſephus de Retes *lib.* 1. *opuſcul. cap.* 10. etiamſi in his actibus læſi ſint, non quia aliquid amiſerunt, ſed quia non adquiſierunt, *l. cùm quidam, §. ſi pupillo, ff. de uſuris, l. ait Prætor, §. hoc jure, cum ſequenti, ff. de minoribus.* Excipiuntur tamen contractus jurati, ob religionem juramenti, authentica *Sacramenta, C. ſi adversùs venditionem.* Nec etiam reſtituitur in criminibus, *l. auxilium* 37. *de minoribus*; nec in pœnis, *d. l. auxilium*: Merenda *lib.* 3. *controverſ. cap.* 15. *&* 16. Morla *in emporio, tit.* 5. *q.* 7. Gibalinus *de negot. tomo* 1. *lib.* 3. *cap.* 4. *art.* 3. *§.* 3. Duarenus *ad titulum C. ſi adverſus delict.* Hunnius *ad Treutl. vol.* 1. *diſput.* 11. *quæſt.* 81. Nec reſtituuntur minores adversùs libertatem, *l. ſi ex cauſa* 9. *§. finali, l.* 48. *§.* 1. *ff. de minor.* Amaya *lib.* 2. *obſerv. cap.* 6. Arellano *lib.* 2. *de juris ratione, cap.* 10. Cabreros *lib.* 2. *de metu, cap.* 34. Denegatur etiam hoc remedium illis minoribus, qui ſe majores ſimularunt, *l. cum mandato* 23. *ff. de minor.* & illis, qui majores facti, approbarunt quod minores geſſerunt, *l.* 3. *§.* 1. *ff. de minor.* qui veniam ætatis impetrarunt, *l.* 1. *C. de his, qui veniam.* Doctori etiam minori læſo hoc remedium denegari docuerunt Sfortia *de in integrum reſtit. p.* 1. *quæſt.* 23. *art.* 7. Duarenus *in l.* 1. *C. qui, & adverſus quos*, Gomez *lib.* 2. *var. cap.* 14. *num.* 5. Bronchorſt. *centur.* 1. *miſcell. cap.* 28. Sed rectiùs docuerunt etiam litteratis minoribus dari in integrum reſtitutionem Eguinarius Varo *in l.* 1. *ff.*

de

de poſtul. Sarmiento lib.3. ſelect. cap.12. Fachineus lib.2. controverſ. cap.5. Antonius Matthæus in collect. diſput.10. num.38. Vinius lib.1. ſelect. quæſt.12. per totam. Quid enim commune habent juris ſcientia, dicendi facundia, ingenii ſubtilitas cum adminiſtratione patrimonii, quæ frequenter à doctiſſimis viris negligitur. Unde Cicero lib.1. de officiis, in fine, aiebat: *De quærenda, de collocanda pecunia, etiam de utenda, commodiùs à quibuſdam optimis viris ad medium Janum ſedentibus, quàm ab ullis Philoſophis in ſchola diſputatur.* Proſequitur alia de hoc edicto noviſſimè Gibalinus d.tomo 1. de negot. lib.3. cap.4. per totum: & circa hoc edictum de minoribus obſervandi ſunt textus parum noti in l. ſed ſi 8. ff. ſi quid in fraud. patr. l. ſi Titius 48. l. inter 51. §. cum inter, ff. de fidejuſſ. l. ult. §. colono, ff. de condict. indeb. l.4. l.6. C. de inofficioſis don. l.1. §.1. ff. ad Macedon. l.1. §.1. ff. de collat. bon. l. ſi minori 25. ff. de adminiſtr. tut. l. ſed cum 12. ff. ad Trebel. l. cùm filius 50. ff. de legat.3. l. qui cùm major 14. ff. de bonis libert. l. Stichum 95. ff. de ſolutionibus, l.4. ff. de fideicommiſſ. libert. l. Titia 35. §.1. ff. de auro & argento, l. ſi res 12. §.1. ff. de jure dotium, l.2. §.1. ff. ne de ſtatu defunctorum, l. quod 50. §.1. ff. de manumiſſ. teſtam. l.3. ff. rem ratam haberi, l. facta 63. §. ſi quis bonorum, ff. ad Trebell. l.1. §. finali, ut in poſſeſſionem legatorum, l. finali, ff. de ſucceſſorio edict. l. cùm quaſi 30. §. idem 11. ff. de fideicommiſſ. libert. l.16. Cod. Theodoſ. de appellat. l. Titia 62. ff. de jure dotium, l. venditor 7. §. illud, ff. de diſtract. pignorum, l. Julianus 13. §. ſi quis, ff. de actionibus empti, l. tutor 22. ff. de his, quibus ut indignis.

II. Traditur ratio decidendi.

His animadverſis facilè cognoſcitur ratio hujus deciſionis; cùm enim Eccleſia minori æquiparetur, minoriſque jure fruatur, ex hoc textu ibi, jure minoris, cap. auditis 3. hoc tit. cap.1. eodem tit. lib.6. l.10. tit.19. partit.6. ubi Gregorius Lopez, l. orphanotrophos, C. de Epiſcopis & clericis, Menchaca lib.1. uſufrequent. cap.19. Caldas in l. ſi curatorem, verbo Minoribus, num.60. C. de in integrum, Velaſco de privilegiis, tom.3. quæſt.8. & diſpoſitum in uno æquiparatorum, dicatur diſpoſitum in alio, Gloſſa in cap. ſi poſtquam, de electione in 6. inde hoc remedium reſtitutionis competit Eccleſiæ, & minori propter utriuſque æquiparationem, idque ex mente Prætoris provenit, qui eo ipſo, quod hoc remedium minori conceſſit, ſimiliter & illis perſonis tribuiſſe videtur, quæ illis æquiparantur, ut variis ampliationibus, & limitationibus illuſtrant Bernard. Diaz regula 219. Everardus in locis legalibus, loco de minoribus ad Eccleſiam. Ob eandem etiam rationem hoc beneficium competit hoſpitalibus, & omnibus piis locis Epiſcopi auctoritate conſtructis, ex æquiparatione eorum ad Eccleſiam, de qua in l. omnia, C. de Epiſc. & cler. Everardus d.loco 31. Maranta 6. part. ordinis, art.2. num.89. circa Rempublicam non leve diſſidium eſt apud Interpretes; aliqui enim affirmant, tantùm Rempublicam Romanam reſtitutionis beneficio juvari. Ita gloſſa in l.9. §. reſpublica, C. ex quibus cauſis majores. Albericus, Angelus, & Faber in eo textu, Innocentius in præſenti, Bellamera in cap. auditis 3. num.11. & 17. hoc tit. qui pro ſua ſententia expendunt ſequentia fundamenta. Primum, quod minor credendo mutuam pecuniam filiofamilias juvatur beneficio reſtitutionis, l. verùm, §. fin. ff. de minoribus: ſed reſpublica mutuam pecuniam credens filiofamilias, non reſtituitur, l. nihil intereſt, ff. ad Macedon. igitur quia reſpublica non utitur jure minoris. Secundò quia Romana Reſpublica propriè reſpublica eſt, cæteræ autem privatorum loco habentur, l. nihil, ff. ad municip. l. eum qui 16. ad finem, ff. de V. S. igitur ſicut alii privati majores beneficio reſtitutionis non juvantur, ita neque reſpublicæ. Tertiò expendunt textum in l. Lucius Titius, §. finali, ff. ad municipalem, ubi docetur, rempublicam poſt venditionem factam, ſuper addictione, ſeu licitatione non admitti: igitur quia ob læſionem reſpublica non utitur jure minoris. Sed contraria ſententia verior eſt, quæ expreſsè probatur ex l. rempublicam, C. de jure haſtæ fiſcalis, l. reſpublica 4. C. quibus ex cauſis majores, l. ergo 22. in fine, ff. eod. tit. l. illud 9. ff. de appellationibus: in quibus cùm generaliter concedatur Rebuſpublicis in integrum reſtitutio, non eſt ratio quare hoc beneficium contrahatur tantùm ad Rempublicam Romanam. Accedit, nam Legatis Civitatum reſtitutio competit, l. legatis, ff. ex quibus cauſis majores: igitur multò magis eorum civitatibus, quia propter quod unumquodque tale, & illud magis, cap. cùm in cunctis, de electione, authent. multò magis, C. de ſacroſ. eccleſ. Deinde nam inferiores civitates, etiam Reſpublicæ dicuntur, l. qui mittuntur 35. §. item paganum, ff. ex quibus cauſis majores, l. civitas 18. ff. quod cujuſque univerſ. & ipſæ conſtant minoribus, orphanis, & miſerabilibus perſonis; propter quas Reſp. Romana utitur jure minoris, igitur & illæ uti debent. Hanc ſententiam defendunt in præſenti Immola num.15. Beroius num.131. Mantica num.33. Didacus Perez in l.8. tit.4. lib.2. ordin. Gutierrez in authent. ſacramenta, num.39. Cod. ſi adverſus venditionem, Gregorius Lopez in l.10. tit.19. part.6. Caldas in l. ſi curatorem, verbo Minoribus, num.61. Cod. de in integrum, Sfortia de in integrum reſtit. 5. part. quæſt.3. art.9. num.61. A. Gomez lib.2. var. cap.14. num.7. Caniſius in præſenti rubrica. Nec eâ ſententiâ retentâ, obſtant contrariæ fundamenta. Non primum ex d. l. nihil intereſt; nam licèt Gothofredus ibi exiſtimet, in ea ſpecie Rempublicam non frui jure minoris, dicendum eſt, ibi tantùm doceri exceptionem Macedoniani dari contra rempublicam: quod etiam procedit in minore credente pecuniam filiofamilias; non autem negat Conſultus, quod ſicut per replicationem opponit beneficium reſtitutionis minor, Faber in d. l. verùm, §. finali, ff. de minor. ita reſpublica opponere valet. Nec obſtat, civitates privatorum loco haberi; nam id procedit factâ comparatione ad rempublicam Romanam, non verò quoad privatos, licèt ipſæ civitates jure fiſci non utantur, l.1. §. illud, ff. de ædilit. edict. l. ob rem, ff. ad legem Juliam pecul. docent Gentilis, & Fornerius in d. l. eum qui 16. ff. de V. S. idem Fornerius lib.2. ſelect. cap.22. Nec tandem facit pro contraria ſententia textus in d. l. Lucius, §. ult. nam omiſſis ſolutionibus traditis à Bartolo & Platea in l. ſi tempora, Cod. de jure haſtæ fiſcalis, lib.10. Amaya in l.1. Cod. eodem tit. Cujacio lib.4. obſervat. cap.14. dicendum eſt, in eo textu non agi de reſtitutione in integrum concedenda, vel non, ſed de privilegio licitationis. Pro cujus cognitione ſciendum eſt, priſcis Reipublicæ Romanæ temporibus lege ſpeciali, quam non habemus, fuiſſe ſtatutum in fiſci favorem, ut ſi poſt perfectam venditionem factam in publica ſubhaſtatione, alter intra certum tempus ad illam præfinitum meliorem conditionem afferret, & plus pretii adjiceret, admitteretur licitatio; & cùm eadem quæſtio circa Rempublicam emergeret, dubitatum fuit, an fiſci exemplo ſecundus licitator admittendus eſſet. Et reſpondit Conſultus, quod ſi civitas habeat propriam legem, & intra certos dies adjectio admittatur, novus licitator eſt audiendus; ea tamen lege deficiente, minimè licitatorem eſſe admittendum, quia privilegium hoc fiſco

conceſſum eſt, & civitates omnibus fiſci privilegiis non fruuntur. Docet, & alia adducit pro interpretatione tam illius textus, quàm textuum *in l. ais Prætor 7. §. quæſitum, ff. de minor. l.4. Cod. de jure haſtæ fiſc.* Arias de Meſa *lib.2. var. cap.10. per totum.*

12. Diſſolvuntur dubitandi rationes.

Nec obſtat jam prima dubitandi ratio ſuprà adducta; nam licèt ſi conſideremus reſtitutionem in integrum, quatenus contractus validos, & ritè celebratos reſcindit, lædere jus commune, cui nihil magis convenit quàm pacta ſervare; tamen ſi conſideremus, quatenus per eam ſuccurritur minoribus læſis, & illis, qui jure minoris fruuntur, æquitati, & rationi magnoperè congruit, *cap.2. hoc tit.* quare edictum hoc de minoribus æquitate naturali eſſe ſubnixum, docet Conſultus *in l.1. ff. de minor.* probat Gibalinus *d. cap.4. art.3.* & rectè; nam contra naturam eſt, ut quis locupletetur cum minoris jactura, *l. nam hoc, ff. de condict. indeb.* Illud ſummè notandum eſt, tam circa minorem, quàm Eccleſiam, quod in caſu reſtitutionis adversùs contractum non tenentur pretium acceptum reſtituere, niſi poſt ſententiam, *l. unica, Cod. de reputat.* Molina *de primog. lib.4. cap.9. num.43.* Secus verò ſi tranſactio impugnetur, quia ſtatim pretium receptum refundi debet, *l. ſi diverſa 14. Cod. de tranſact.* Craveta *conſil.* 83. Pariſius *lib.1. conſil.* 96. *num.*112. Grammaticus *deciſ. 66. num.21.* Afflictis *deciſ.* 220. Nec obſtat augmentum primum ipſius difficultatis; nam licèt jure poſitivo permittatur contrahentibus ſe ad invicem decipere; id tamen procedit intra metas juſti pretii, non verò enormiter, ut dicemus Deo volente *in cap.3. de emptione & vendit.* quo caſu datur reſtitutio in integrum, *l. ſi ex cauſa* 10. *l. res pupillares* 50. *ff. de minor. l. Seia, ff. de in integr. reſtitut.* Morla *in empor. tit.5. in princip. num.13.* Nec refragatur ſecunda difficultas; nam ſupponendum eſt in præſenti caſu, contractum venditionis ſolenniter celebratum fuiſſe, & utilitatem, etſi non veram, ſaltem apparuiſſe, quia ſimul juris ſolennitas, & Eccleſiæ utilitas deſiderantur ad valorem alienationis rerum Eccleſiæ, *cap. ſine exceptione 12. quæſt.2. cap.1. & 2. de rebus Eccleſiæ, libro 6.* Sed licèt alienatio ritè, & ſolenniter celebrata ſit, reſtitutio competit, *l. etſi ſibi* 8. *verſiculo* 1. *l. etiamſi* 30. *ff. de minor.* ubi ex venditione facta cum auctoritate tutoris, etiam accedente decreto judicis, reſtitutio competit: ideo licèt in præſenti caſu ſolennitas per ſacros canones præſcripta adhiberetur; tamen propter læſionem, quæ Eccleſiæ ex ea ſequebatur, competit illi reſtitutio, ut docent in præſenti Abbas *num.7.* Berolus *num.65.* Caniſius *num.3.* Morla *d. tit.5. quæſt.2. numero 22.*

13. Per hoc remedium an ſemper reſcindatur contractus.

Ut ultimæ difficultati ſatisfaciamus examinanda eſt illa celebris quæſtio, utrum videlicet in alienatione cum læſione celebrata competat facultas contrahenti offerendi, & ſupplendi partem pretii, circa quam læſio interceſſit; an verò contractus neceſſariò per reſtitutionem irritandus ſit? Et ad ſupplementum tantùm poſſe agi, & contrahenti concedi facultatem ſupplendi partem pretii, docuerunt Abbas *in cap. conſtitutus, in fine, hoc tit.* A. Gomez *lib.2. variar. cap.14. numero 9.* Bartolus, Baldus, & Salicetus *in l. ſi quidem, Cod. de prædiis minorum*, & dicunt communem eſſe opinionem plures relati à Pinello *in l.2. Cod. de bonis maternis, cap.2. num.21.* Pro quibus expendi poſſunt primò textus *in l.2. Cod. de reſcind. vendit. cap. cum dilecti 3. de emptione, & vendit.* ubi in caſu læſionis ultra dimidiam juſti pretii agitur ad pretii ſupplementum, non verò ad reſciſſionem contractus. Secundò textus *in l. ſi res 12. §. ſi mulier, l. jure ſuccurſum, ff. de jure dotium*, ubi mulieri minori, & læſæ circa æſtimationem dotis non conceditur reſtitutio ad ipſam rem, ſed potiùs ad ſupplementum. Facit etiam & illa ratio; nam tantùm præſtat reſtitutio, quantùm abſtulit læſio, *l. quod ſi minor, §. ult. l. finali, ff. de minor. l. ſed etſi, §. ſi feria, ff. ex quibus cauſis major.* Sed læſio tantùm partem pretii abſtulit: igitur ad ſupplementum tantùm illius partis reſtitutio competit. Tertiò facit textus *in lege non intereſt, Cod. de his quæ vi*, ubi qui minori pretio coactus vendidit, per actionem *quod metus causâ*, recuperat pretium, non autem reſcindit contractum: igitur quia adhuc in caſu læſionis agi poteſt ad pretii ſupplementum. Contrariam tamen ſententiam, imò per reſtitutionem in integrum contractum omninò reſcindi, tenent Cinus *in d. l. ſi quidem*, Albericus, & Paulus Caſtrenſis *in l. non intereſt, num. 4. Cod. de his quæ vi*, Pinellus *ubi ſuprà, num.21.* Fulgoſius *in d. l. ſi res 12. §. ſi mulieri.* Pro quarum ſententia faciunt textus *in præſenti*, & *in l. quod ſi minor, §. reſtitutio, ff. de minor. l. patri 27. §. ſi pecuniam, l. penult. ff. de minor. l. tutor 47. §. 1. eod. tit.* ubi indiſtinctè docetur, alienationem reſcindi, cùm læſio minoris intercedit. Hac opinione retentâ, non obſtant contrariæ ſententiæ fundamenta. Non primum deductum *ex d. l.2. Cod. de reſcind.* nam textus ille loquitur in majore 25. annorum agente novo remedio ipſius legis: quo caſu non fit neceſſariò reſtitutio ipſius rei venditæ, ſed arbitrio emptoris relinquetur juſtum pretium ſupplere, vel rem reſtituere. Nec ſecundum obſtat deductum *ex l. ſi res 12. §. ſi mulier, ff. de jure dotium*, ubi mulieri læſæ in æſtimatione dotis non conceditur reſtitutio ad reſcindendam ipſam dotis conſtitutionem; ſed marito competit electio, utrum juſtam æſtimationem, an rem ipſam præſtare velit. Nam ei ſatisfacit Pinellus *in d. l.2. 3. parte, cap.1. num.23. Cod. de reſcind.* aſſerendo, textum illum non loqui in minore, nec in eo, qui minoris iure utitur: & cùm Digeſtorum tempore cognitum non fuiſſet remedium legis ſecundæ, *Cod. de reſcind.* & ante illud remedium non concederetur reſtitutio majoribus læſis in pretio, etiam ultra dimidium, *l. in cauſa, §. idem Pomponius, ff. de minoribus, l. item ſi pretio, §. ult. ff. locati*; ideo in ea ſpecie non debebat concedi marito reſtitutio, ſed ad pretii ſupplementum dari actio. Sed ſolutio hæc expreſsè refellitur ex illis ultimis verbis, *idemque & in minore circumvento Marcellus probat.* Quare eâ ſolutione omiſsâ, dicendum eſt, textum illum ſpecialiter procedere in cauſa dotis, tam favore uxoris, quàm mariti, juxta textum *in lege ſi circumſcripta 6. Cod. ſoluto matrim.* Ratio ſpecialitatis eſt, quia cauſa dotalis maximâ nititur æquitate, & in ea exuberantior bona fides, & major ſinceritas, quàm in aliis conventionibus requiritur: quare ejus favore multa contra juris regulas ſunt introducta, *l. eas obligationes, ff. de capite minutis.* Quam rationem illuſtrat Cujacius *libro 22. obſervat. cap.14.* & in hoc ſenſu accipienda ſunt verba textus *in l. jure 6. §. ult. ff. de jure dotium*, ibi: *Quia bono & æquo non conveniat.* Barboſa juncto *in rubrica ſolut. matrim. 4. part. num.25.* docet plures congerens Arias de Meſa *lib.3. variar. cap.19. per totum.* Sed adhuc textus ille difficilis eſt in verbis ſuprà relatis, in quibus innuitur, adhuc in caſu minoris reſtitutionem competere, non ad rem, ſed ad ſupplementum. Reſpondendum tamen eſt, etiam ſingulari jure procedere Marcelli ſententiam favore matrimonii,

matrimonii, ut reſtitutio detur ad ſupplementum; nam ſi omnia bona dotalia reſtituerĕntur conſtante matrimonio, ut contingit in aliis caſibus reſtitutionis, matrimonium pro tunc maneret ſine dote, & maritus ſublevaret onera matrimonii, contra ea quæ vulgò docentur *in l. pro oneribus*, *Cod. de jure dotium*; & uxor forſan de facto expelleretur à domo mariti, quaſi dote ſibi non ſoluta; triſtiſque diſcordia inter conjuges daretur, ut aliàs inquiunt Pontifex, & Imperator *in cap. per veſtras, de donat. inter, l. fin. Cod. ad Velleianum*: proſequuntur Oſualdus *ad Donel. lib. 13. cap. 31. littera K*, Gibalinus *de uſuris, lib. 4. cap. 5. art. 14. pag. 107.*

14. **Exponitur cap. constitutus, de relig. dom.** Ex ſuprà traditis de cenſu reſervativo accipit lucem textus *in c. conſtitutus, de relig. dom.* ubi Epiſcopus Levitanus Eccleſias, licèt in ſua diœceſi ſitas, ad monaſterium Cryptæ Ferratæ pertinentes, ipſi monaſterio tradidit quoad dominium utile, & directum, ſub annuo cenſu; in cujus ſolutione cùm Abbas per aliquod tempus ceſſaſſet, illi juſſit Innocentius III. ut penſiones decurſas ſolveret, cùm talis cenſus conſtitutio per Sedem Ap. eſſet approbata. Textum hunc communiter Doctores accipiunt de emphyteuſi, juxta illa verba, *Emphyteuſim ſub annua octo denariorum*. Sed hæc communis interpretatio admitti non valet. Primò, quia in ipſo textu docetur, dominium, tam utile, quàm directum, tranſlatum fuiſſe in monaſterium, quod in contractu emphyteutis non transfertur. Secundò quia ſi textus ille procederet in emphyteuſi, per ceſſationem à ſolutione penſionis per tot annos monaſterium in commiſſum incideret, *cap. fin. §. fin. de locato*, *cap. hoc jure*, *§. qui rem, 10. quæſt. 1* igitur nullo modo textus ille accipi poteſt de emphyteuſi. Hac igitur communi interpretatione omiſsâ, verius credo, textum illum eſſe accipiendum de cenſu reſervativo, ex quo dominium transfertur, ut in præſenti textu ſupponitur. Epiſcopus enim Levitanus in eo caſu adhibitâ juris ſolennitate, Eccleſias illas quoad dominium conceſſit prædicto monaſterio, reſervatâ ſibi certâ cenſus quantitate, quæ ſæpius in ipſo textu appellatur penſio; ideo quia erat cenſualis, annuatim ſolvenda erat, ut in præſenti textu docent Avendaño *de cenſibus cap. 13. num. 2.* Valaſcus *de jure emphyt. quæſt. 32. num. 7.* Covarr. *lib. 3. var. cap. 7. num. 1.* Sed quia Epiſcopus per ſe non valebat etiam reſervato cenſu Eccleſias monaſterio concedere, & in totum eximere à jure Epiſcopali, *cap. viſis 16. quæſt. 2. cap. paſtoralis*, ubi gloſſa *verbo Cathedraticum, de donat. cap. cùm venerabilis* 21. ubi gloſſa *verbo Correctionis*, de cenſibus; ideò neceſſaria fuit confirmatio Romani Pontificis, qui cùm ex certa ſcientia conceſſionem factam à Pontifice confirmaret, validum reddidit actum aliàs invalidum, *cap. 1. de confirm. util.*

15. **Exponitur cap. ad noſtram, de rebus Eccleſiæ.** Sed ſuperiori aſſertioni obſtat textus *in cap. ad noſtram, de rebus Eccleſiæ*, in ultimis verbis, ubi deciditur, quod cùm Eccleſia eſſet læſa in conſtitutione feudi ſub certa penſione, reſtituitur; ita tamen ut fructus percepti à Bernardo feudatario non reſtituerentur, imò illius lucro cederent pro cultura, & cura. Ex qua deciſione ita adversùs ſuprà traditam aſſertionem conficitur argumentum: Cùm minor reſtituitur adversùs contractum improbè celebratum, cum re ipſa alienata recuperat fructus ex ea perceptos, *l. ſed & ſi 24. §. reſtitutio, l. patri 27. §. 1. l. minor 40. §. fin. ff. de minor. l. ſi prædium, Cod. de prædiis minor. l. videamus, §. in Faviana, de uſuris*: probant Couvarruvias *lib. 1. var. cap. 3. num. 4.* Faber *de error. decade 5. errore 6.* Gibalinus *de negot. tom. 1. lib. 3. cap. 4. art. 3. §. 6.* Sed cùm Eccleſia reſtituitur, non reſtituuntur fructus percepti: igitur quia etſi Eccleſia læſa ſit, non fruitur jure minoris. Pro hujus textus vera interpretatione varia adduxerunt gloſſa *ibi*, Caſtillo *lib. 3. controv. cap. 23. num. 47.* cum quibus dicendum eſt, *in d. cap. ad noſtram*, fructus non reſtitui Eccleſiæ, ſed ipſi Bernardo reſervari, non propter favorem feudi, ut aliqui exiſtimarunt; ſed quia ipſe non ceſſavit in exhibendo feudi ſervitio, & in adminiſtratione, & conſervatione villæ in feudum conceſſæ, & in ſolutione debiti à monaſterio contracti. Ex quibus cauſis petebat ipſe Bernardus, contractum non eſſe reſcindendum, ut conſtat ex illis prioribus verbis, *non diſtulit effectui mancipare*. Ac proinde licèt ex prædicto juris principio monaſterium eſſet reſtituendum ad rem cum fructibus, & feudatarius ad expenſas, & pecuniam erogatam, ex hoc textu & ſimilibus; tamen Innocentius III. volens in eo caſu circuitus vitare, monaſterio feudum reſtitui juſſit, & feudatario pro laboribus, & expenſis fructus remitti decrevit, ut etiam Scævola *in l. quod ſi minor, §. non ſemper, ff. de minorib.* conſiderat laborem ſubſtituti ad denegandam minori reſtitutionem, contra textum *in l. fin. Cod. de repudianda hæredit.* Proſequitur Caſtillo *ubi proximè*, & nos latiùs dicemus ſuo loco, in ejus textus commentario.

C A P U T II.

a Innoc. III. *S. Gregorii, & S. Sergii Abbatibus.*

CUm veniſſent ad Apoſt. Sedem electus, & monachi *b* Rothon. pro ſe, ac pro monaſterio ſuo: ac Magiſter A. pro Epiſcopo *c* Venet. eis S. Georgii ad *d* Velum Aureum Diacon. Cardin. dedimus auditorem, coram quo idem Magiſter pro Epiſcopi parte propoſuit, quod cùm monaſterium Rothon. eſſet *e* ſitum in diœceſi Venet. & Eccleſiæ Venet. ſubjectum, prædictus Epiſcopus poſſeſſione ſubjectionis uſus eſt hactenus inconcuſsè: ſed cùm occaſione cujuſdam electionis, quæ ibidem facta fuerat, partes de *f* communi adſenſu ad *g* Naten. Epiſcopum, & ejus *h* collegas commiſſionis litteras impetraſſent, duo *i* eorum ad monaſterium acceſſerunt: quorum adventum intruſus præſentiens, renuntiavit hujuſmodi electioni, & ſe à monaſterio abſentavit. Sed judices auctoritate Apoſt. monachis injunxerunt, ut *l* ſyndicum, vel procuratorem eligerent, qui in cauſis monaſterii & conſultè ageret, & utiliter *m* reſponderet: diſtrictiùs inhibentes eiſdem, ne aliquem eligerent in Abbatem, donec pleniùs agnoſceretur de jure, quod Epiſcopus ſe habere in Abbatis electione dicebat. Monachi verò

verò, etſi procuratorem ad mandatum judicum elegiſſent, Abbatem tamen contra inhibitionem eorum eligere præſumpſerunt: cujus electionem Epiſcopus petiit infirmari, & ſe, ac poſſeſſionem reſtitui, quâ eum monachi ſpoliarant. Deinde judices definitivam ſententiam protulerunt, electionem caſſantes eandem: quam ſententiam dictus Magiſter fecit confirmari. Ad hoc fuit reſponſum, quod licèt per procuratorem ex parte monachorum fuiſſet propoſitum, quod monaſterium ipſum ad Rom. Eccleſ. nullo medio pertineret, dicti tamen judices contra eos procedere nimis animosè cœperunt. *Et infrà:* Nos igitur inſpectis privilegiis præd. noſtr. Leonis, Gregor. & Clem. quæ monaſterium illud quoad jus, & proprietatem indicant ad Sed. Apoſt. pertinere, intelligentes quod monaſterii procurator, etſi eadem privilegia coram prædictis judicibus exhibere omiſerit negligenter, jus tamen non tam ſuum, quàm noſtrum fuerit proteſtatus, videlicet quod monaſterium ipſum ad Rom. Eccleſ. nullo modo pertineret, ne ipſius negligentia in *n* damnum, tam noſtrum, quàm monaſterii *o* redundaret, ad audientiam reſtituimus monachos Rothon. *Et infrà.* Electionem autem à monachis (ſicut dicitur) concorditer factam, pendente controverſiâ, ex qua *p* pendet, nec confirmandam duximus, nec etiam infirmandam.

N O T Æ.

a INnocentius III.] In tertia collectione, *ſub hoc tit. ca. 1.* legitur *S. Georgii*, & rectè; nam monaſterium S. Georgii eſt Ordinis D. Auguſtini in Gallia, de quo fratres Sammathani *tomo 4. Gall. Chriſt. fol. 477.* Similiter monaſterium S. Sergii eſt Ordinis D. Benedicti in diœceſi Andegavenſi, de quo plura adducunt iidem fratres *d. tom. 4. fol. 810.*

1. b *Rothon.*] Quod monaſterium eſt Ordinis D. Benedicti in diœceſi Venetenſi, de quo egi *in cap. dilectus, de officio Ordinarii.* Cùm enim inter monachos ipſius monaſterii, & Epiſcopum Venetenſem ſuper ſubjectione ipſius monaſterii lis verteretur, Epiſcopo aſſerente monaſterium illud ad ſe lege diœceſana pertinere, & ſic electionem Abbatis factam inſcio eo debere irritari, cùm controverſia agitaretur coram Epiſcopo Nannetenſi, ex partium conſenſu judice delegato, monachi aſſerebant, monaſterium illud ad jus, & proprietatem Eccleſiæ Rom. immediatè pertinere, ex privilegiis Gregorii, Leonis, & Clementis; quæ privilegia licèt allegaſſent, non ediderunt coram prædicto Epiſcopo Nannetenſi, & ejus conjudicibus: quare ipſi judices monaſterium parêre Epiſcopo Venetenſi pronunciarunt. Monachi ad Innocentium III. appellarunt, & coram eo propoſuerunt, monaſterium ad Rom. Sedem immediatè ſpectare, ex dictis privilegiis, de quibus non alius, quàm Rom. Pontifex poterat cognoſcere; quæ pars reperitur *in cap. cùm veniſſet, de judiciis.* Innocentius cauſæ cognitionem commiſit Cardinali G. Diacono tituli S. Georgii ad Velum Aureum, qui partibus auditis, cauſam retulit Innocentio III. coram quo edita fuerunt prædicta privilegia, quæ culpâ procuratoris omiſſa fuerunt coram judicibus delegatis: quare Pontifex his cognitis, & inſpectis, monachos ad audientiam reſtituit, & electioni ſuperſedendum decrevit, reſcripſitque Abbatibus S. Georgii & Sergii in præſenti, ut in cauſæ cognitione procederent. Demùm monachi, & Epiſcopus Venetenſis compromiſſum fecerunt in Nannetenſem, & Briocenſem Epiſcopos, qui monaſterium in capite liberum eſſe à lege diœceſana pronunciarunt: ſed cùm adhuc quæſtio eſſet ſuper Eccleſiis monaſterio ſubjectis, conſultus fuit idem Innocentius III. qui Epiſcopo Venetenſi, & Abbati Rothon. monaſterii ita reſcripſit *lib. 1. regeſtr. 13. epiſt. 7.* [Cùm moviſſes olim adversùs Rothonenſe monaſterium quæſtionem, aſſerens monaſterium ipſum, ac parochiales Eccleſias ejus ad te communi jure ſpectare, utpote in tua diœceſi conſtituta, in eiſdem jura tibi Epiſcopalia vendicando: & ex parte monaſterii diceretur, idem monaſterium cum parochialibus Eccleſiis ſuis Romanorum Pontificum privilegiis ab antiquo libertate donatum; ſuper eadem cauſa frequenter fuerunt litteræ Apoſtolicæ impetratæ. Denique autem utraque pars in venerabiles fratres noſtros Nanneten. & Briocen. Epiſcopos, ſub certa pœna, & juramento interpoſito compromiſit: qui rationibus utriuſque partis auditis, & monaſterii privilegiis inſpectis diligenter, de conſilio peritorum illud in capite liberum ſententialiter decreverunt. Verùm quia Eccleſiæ parochiales ipſius exemptæ nullatenus probabantur, pronuntiaverunt eaſdem ad juriſdictionem tuam, ſicut alias tuæ diœceſis Eccleſias, pertinere: nihilominus ſtatuentes, ut quatuor procurationes duntaxat tibi à ſex Eccleſiis monaſterii præſtarentur; quarum unam perciperes in parochiali Eccleſia de Rothon. aliam in Eccleſia de S. Godoalo; aliam in Eccleſia de Bani; ac aliam in Eccleſia de Langon. Ita videlicet, quod Abbas, & Priores Eccleſiarum ipſarum tres partes; & capellani quartam partem in procurationibus ipſis ponant, & à duabus Eccleſiis, ſcilicet de Brim. & S. Petri de Rothon, quatuor ſolidos pro ſingulis procurationibus ad ſublevationem ſuam recipiant capellani. Porrò cùm monaſterium ipſum ſuper iniquitate arbitrii ad audientiam dilecti filii noſtri G. S. Mariæ in Porticu Diaconi Cardinalis, tunc Ap. Sedis Legati detuliſſet poſtea quæſtionem, aſſerens illud in Romanæ Eccleſiæ præjudicium, ad quam dictum monaſterium nullo medio pertinet, iniquè prolatum: dictus Cardinalis illud utraque parte præſente caſſavit, fratribus monaſterii memorati præcipiens, ut jurejurando ſuper obſervatione ipſius hinc inde præſtito non obſtante, illud nullatenus obſervarent. Cùm autem propter hoc nuper dilectus filius Magiſter Rolandus, tuus: & P. monachus, ſæpedicti monaſterii procuratores ad Sedem Apoſt. acceſſiſſent, & ſuper præmiſſis litigaſſent aliquandiu coram nobis, demùm in privilegio monaſterii nobis exhibito perſpeximus contineri, monaſterium ſæpefatum, quod Beati Petri juris exiſtit, Sedis Ap. privilegio communitum; in quo ſubſequenter adjungitur, ut in parochialibus Eccleſiis monaſterii liceat Abbati, & monachis ejuſdem loci, cùm eas vacare contigerit, idoneos eligere ſacerdotes, & diœceſano Epiſcopo præſentare, qui ei de ſpiritualibus, illis verò de temporalibus debeant reſpondere. Ex quibus verbis arguitur, quod etſi dictum monaſterium ſit exemptum in capite, ipſius tamen parochiales Eccleſiæ nullatenus ſunt exemptæ. His igitur, & aliis, quæ utraque

que pars propoſuit, intellectis: de conſilio fratrum noſtrorum pronuntiavimus, monaſterium ſæpedictum in capite liberum, & à tua juriſdictione prorſus exemptum; decernentes parochiales Eccleſias ejus, quæ minimè probantur exemptæ, tibi diœceſana lege ſubjectas: Ven. fratri noſtro Archiepiſcopo Turonenſi, & dilecto filio Abbati Salmurienſi Andegavenſis diœceſis, & Magiſtro Scholarum Andegaven. noſtris dantes litteris in mandatis, ut quod à nobis eſt ſententialiter definitum, faciant appellatione remotâ firmiter obſervari, contradictores per cenſuram eccleſiaſticam compeſcendo. Quia verò ipſæ parochiales Eccleſiæ in procuratione ab antedictis Epiſcopis prætaxata, nimis, ſicut aſſeritur, aggravantur, ipſis injunximus, ut ſi conſtaret eiſdem, procurationem ipſam prædictis Eccleſiis exiſtere oneroſam, niſi tu ab ipſis commonitus ad æquum volueris condeſcendere moderamen, ipſi penſatis facultatibus earundem, procurent eam ſublato appellationis obſtaculo moderari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam definitionis noſtræ infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc, &c. uſque *in finem*. Datum Laterani III. nonas Martii, Pontificatus noſtri anno tertiodecimo.] Tandem Nicolaus quintus ſuâ bullâ editâ die 22. Julii anno 1450. ſuorum prædeceſſorum decreta confirmavit, declaravitque monaſterium Rothonenſe immediatè Romano Pontifici parère, ut refert Renatus Chopinus *lib. 2. ſacræ politia. tit. 7. num. 23.*

2. c *Epiſcopo Venet.*] Ita legendum eſt, non *Veterenſi*, ut legitur *in 3. collect.* Venetorum civitas vulgò dicta *Vennes*, eſt in Armorica, ſub metropoli Turonenſi, cujus meminerunt Plinius *lib. 4. cap. 18.* Strabo *lib. 4.* Cæſar *lib. 3. cap. 2.* Ibi hujus civitatis eſt longè ampliſſima auctoritas omnis oræ maritimæ regionum earum, quòd & naves habeant Veneti plurimas, quibus in Britanniam navigare conſueverunt. Habet Eccleſiam Cathedralem Divo Petro dicatam, cujus Præſulum ſeriem tradunt Chenu *in chronol. Gall.* fratres Sarmath. *tomo 3. Galliæ Chriſt. fol. 1155.* Innocentii III. temporibus eam Eccleſiam regebat Guidenocus, de quo Guillelmus Brito *lib. 5. Philippidos*:

Quem Guidenocus Venetenſis Epiſcopus illo
Tempore ſervabat puerum, Regique Philippo.

d *Ad Velum Aureum.*] Ita etiam legitur in ter-
3. tia collectione, ſed malè; legendum enim eſt, *ad Velabrum*, in cujus nominis etymologia non conſentiunt Interpretes, licèt quoad locum non diſſentiunt. Velabrum enim eſt locus Romæ juxta montem Aventinum prope Circum. Plutarchus *in Romulo*. Bulengerus *de Circo cap. 2. pag. 93.* exiſtimat, ita dictum fuiſſe, eo quòd cùm paluſtris locus eſſet, homines qui volebant tranſire in Aventinum, ferebantur cymbâ, & ſolvebant ſtipem; pecunia autem, quæ ſolvitur nautis, velatura appellatur, unde velabrum dictum fuit. Sed rectiùs F. Petrus Martyr *in rebus mirab. Romæ*, exiſtimat Velabrum locum eſſe, in quo vela obtendebantur, ſub quibus oleum, & ſimilia vendebantur; ideoque à velis extenſis Velabrum dictum fuiſſe, juxta illud Plauti, *Quaſi in Velabro olearii.* Quia igitur juxta hunc locum Eccleſia S. Georgii constructa erat, Cardinalis ipſius dicebatur tituli S. Georgii ad Velabrum.

e *Sit ſitum.*] Unde rectè arguebatur eſſe ſub-
4. jectum Epiſcopo diœceſano, *ex cap. omnes 16. quæſt. 7.* & aliis Eccleſiæ canonibus, quos congerunt, & illuſtrant Boſquetus *in notis ad Innoc. III. d. lib. 1. epiſt. 7.* Savarus *in notis ad Sidon. lib. 4. epiſt. 15.* Creſpetius *in ſumma, verbo Omnes Baſilicæ*, Balboa *in cap. 1. quæſt. 1. de foro compet.*

f *Naten.*] Legendum credo *Nanneten.* ſiquidem Nannetum civitas eſt Galliæ, vulgò dicta *Nantes*, ad oſtia Ligeris, de qua plura fratres Sarmatani *tomo 3. Galliæ Chriſtianæ, fol. 759.*

g *Collegas.*] Abbates videlicet Mallenſis, & de Granot, quorum monaſteria ſunt Ordinis Divi Benedicti in diœceſi Nannetenſi, ut referunt fratres Sarmatani *tomo 4. Galliæ Chriſt.*

h *De communi aſſenſu.*] Quomodo in hoc caſu compromiſſum fieri poſſit, contra textum *in cap. cùm contra, de arbitris*, in ejus commentario exponemus.

i *Duo eorum.*] Quare duo ex judicibus delegatis ſine tertio procedere potuiſſent in præſenti ſpecie, etſi non adjecta eſſet in reſcripto clauſula, *quod ſi non omnes*, expoſui *in cap. ſciſcitatus, de reſcriptis.*

k *Syndicum.*] Quia monachi non per ſe, ſed per 5.
ſyndicum debent in judicio comparere, ut probavi *in cap. unico, de ſyndico.* Illud autem in præſenti difficile eſt, quomodo videlicet ſyndicus mortuo Abbate, & ejus Sede vacante conſtitueretur, cùm ſyndicus conſtitui debeat à Prælato, vel ejus auctoritate, *cap. cauſam quæ 9. de judiciis*, ibi: *Fratres monaſterii cum auctoritate, & aſſenſu Epiſcopi ſui ingrediantur negotium.* Et ideo non poteſt inſtitui judicium contra Eccleſiam Paſtore deſtitutam, *cap. fin. ne ſede vacante.* Agnovit difficultatem Gloſſa *in præſenti, verbo Procuratorem*; & aſſerit, in præſenti agi de cauſa electionis Prælati, quæ rectè tractari non poteſt, niſi Sede vacante: & cùm dubitaretur de jure eligendi Prælatum, differri non poterat, & priùs diſcutienda erat, quàm de Prælato provideretur Eccleſiæ, *cap. cùm dilectus 6.* junctâ gloſſâ primâ, *de conſuetudine*, & ideo conſtitutio procuratoris in præſenti valuit facta tantùm à monachis, qui in alia cauſa ſine Prælati auctoritate non poſſent ipſum conſtituere. Gloſſam ſequitur Panormitanus *in præſenti, num. 11.* Butrius *num. 34.* Barboſa *hic*, Felinus *in cap. edoceri, num. 7. de reſcriptis.* Nec obſtabit, ſi dicas, in præſenti textu procuratorem non tantùm conſtitui ad cauſam electionis, verùm & ad alias ipſius monaſterii, ut conſtat ex illis verbis: *In cauſis monaſterii.* Nam ea verba comprehendunt cauſas, quæ poſſunt contingere circa ipſum electionis negotium, quæ omnes tanquam acceſſoriæ agitari poſſunt per procuratorem à monachis conſtitutum, argumento capitis *de prudentia, de donationibus inter.* Circa alias verò cauſas, quæ moveri poſſunt ſuper rebus ſpectantibus ad ipſum monaſterium, in quibus per ſe agere non poteſt, nec etiam procuratorem conſtituere, videndi ſunt Vantius *de nullitatibus, tit. ex defectu habilitatis, num. 47.* Menchaca *uſufrequentium lib. 1. cap. 16.* Quare cùm electio Prælati ſpectet propriè ad monaſterium, *c. 1. cap. ſacroſancta, de electione*; ideo ſuper negotio electionis ſyndicum, ſeu procuratorem conſtituere valet.

m *Ageret, & reſponderet.*] Cùm enim monachi ad judicium ut rei vocarentur, ſi conſtituerent procuratorem tantùm ad agendum, non admitteretur ad defendendum, ut probavi *in cap. conſtitutis, de procurat.*

n *Damnum.*] Unde quia damnum notorium erat, non fuit neceſſaria læſionis probatio, ut in aliis caſibus contingit, quos enumerat Morla *in empor. tit. 5. quæſt. 1. num. 8.*

o *Redundaret.*] Cùm enim procuratoris negligentia noceat domino, *cap. non injuſtè 14. de procurat.* Gaillus *lib. 1. obſer. cap. 45.* Mancius *de procurat. tit. 5. num. 300.* ideò neceſſaria fuit reſtitutio in integrum,

tegrum,

Digitized

tegrum, ut monachi poſſint iterum audiri, & privilegia allegata edere.

6. p *Pendet.*] Sed lite pendente ſuper electione, non admittitur nova electio, *cap. ex litteris, de jurepatron.* igitur ſtatim infirmanda, & caſſanda erat electio à monachis celebrata. Hac difficultate oppreſſi Innocentius & Abbas *in d. cap. ex litteris*, Rochus de Curte *de jurepatron. verbo Competens alicui, num. 52. & in cap. quoniam 47.* ubi Beroius, *de jurepatron.* gloſſâ penultima *in cap. hac quippe 3. quæſt. 6.* exiſtimarunt, electionem lite pendente fieri poſſe, dum tamen ejus confirmatio conferatur poſt litis eventum. Sed hæc ſententia ſatis refellitur *ex d. cap. ex litteris.* Quare eâ ſententiâ omiſſâ diſcrimen ita conſtituendum eſt. Aut enim lis vertitur ſuper proprietate juris eligendi, aut ſuper quaſi poſſeſſione ejuſdem juris. Primo caſu poſſeſſor poteſt eligere, aut præſentare; quo caſu procedunt textus *in cap. querelam, de electione, cap. cùm olim, de cauſa poſſeſſ. cap. 2. ut lite pendente*; & ſtatim confirmatio facienda eſt, non expectato litis exitu *l. 9. tit. 15. part. 1.* Docent Præpoſitus *in d. cap. hac quippe*, Decius *in d. cap. ex litteris, num. 54.* Lambertinus *de jurepatron. 1. part. quæſt. 3. art. 9. n. 3.* Pacificus enim poſſeſſor non eſt privandus commodo ſuæ poſſeſſionis, lite pendente, *cap. 1. ut lite pend.* Commodum autem hujus quaſi poſſeſſionis eſt electio: igitur adhuc lite pendente poteſt fieri, & confirmari. Sin verò lis agitetur ſuper quaſi poſſeſſione juris eligendi, eſt adhibenda ea diſtinctio; nam aut uterque litigator intendit eſſe in quaſi poſſeſſione eligendi; aut unus tantùm. Primo caſu certum eſt, neutrum poſſe eligere, ne lite pendente aliquid innovetur, *cap. 1. ut lite pend.* & tunc procedit textus *in d. cap. ex litteris*; & ſi de facto unus eligat, electionis confirmatio protrahenda eſt uſque ad litis exitum. Secundo verò caſu cùm conſtat unum ex litigatoribus eſſe in quaſi poſſeſſione eligendi, poteſt ſtatim eligere, cùm ſuo jure utatur. Gloſſa *in d. cap. 1. ut lite pendente.* Confirmatio autem differenda eſt in litis exitum. Unde cùm in præſenti monachi tantùm eſſent in quaſi poſſeſſione eligendi Prælatum, ut Epiſcopus Venetenſis fatebatur, meritò etiam lite pendente eligere valebant, niſi excommunicationis ſententiâ eſſent ligati.

CAPUT III.

Idem a *Helien. & Floren. Epiſcopis.*

AUditis, & intellectis cauſæ meritis in quæſtione, quæ vertitur inter *b* Vigorien. Epiſcopum, & Abbatem de Eveſcam, ſuper Eccleſiis in valle de *c* Eveſcam, quas Epiſcopus adſeruit ad ſe diœceſana lege ſpectare; Abbas autem eas ab ejus juriſdictione prorſus eſſe exemptas: cognovimus evidenter, Eccleſias illas per privilegia Rom. Pont. non eſſe ab Epiſcopali juriſdictione ſubtractas, niſi fortè vallis de Eveſcam ſit ille *d* locus, qui fuit à duobus Regibus, Roë videlicet, & *e* Offa libertati donatus, & quem bonæ memoriæ *f* Cœleſtinus Papa libertati donavit, ſicut in ipſius privilegiis continetur. Verùm tanto tempore probantur per teſtes ab Abbatibus de Eveſcam pleno jure poſſeſſæ, ut videatur in eis jus Epiſcopale legitimè præſcripſiſſe, niſi fortè per tantum temporis ſpatium Vigorien. Eccleſia interim vacaviſſet, ut tempore vacationis ſubducto, præſcriptio minimè ſit completa. *Et infrà:* Licèt autem utrimque ſit in cauſa concluſum; quia tamen utraque pars neceſſariam (ut adſerit) probationem omiſit, nos attendentes, quod utraque Eccleſia fungatur jure minoris, æquitate penſata, utramque reſtituimus contra reliquam, ad probandam rationem omiſſam, ne alterutra pars propter hujuſmodi negligentiam gravi jacturâ *g* lædatur.

NOTÆ.

1. a HElienſi.] Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap. 2. & in cap. auditis, de præſcript.* ubi extat alia pars hujus textus. De Eccleſia Helienſi nonnulla notavi *in cap. paſtoralis, de reſcriptis.* Rectiùs tamen in dicta tertia collectione, pro *Floren.* Legitur *Rophenſi*; nam Rophenſis civitas eſt etiam in magna Britannia, vulgò dicta *Rochester:* habet Eccleſiam Cathedralem, ubi Juſtum primum Epiſcopum ordinavit Beatus Auguſtinus Angliæ Apoſtolus, ut refert Beda *lib. 2. hiſtoriæ Angliæ, cap. 3.* De ea Eccleſia nonnulla adducit Polyd. Vergil. *lib. 4. hiſtoriæ Angliæ, in principio.*

2. b *Vigorien.*] De Vigornienſi Eccleſia aliqua adduxi *in cap. 9. de reſcriptis.*

c *Eveſcam.*] In tertia collectione legitur *de Eveſcham*; ſed legendum eſt *Eveſham.* Monaſterium enim Eveſhamum eſt Ordinis D. Benedicti, conſtructum à S. Equino Epiſcopo occaſione apparitionis B. Virginis Mariæ eo in loco, ut referunt Camdenus *in ſua Britannia, pag. 514.* Holinſerus *in hiſt. Angliæ, cap. 2.* & ex eis Richardus Smitheus *in floribus Angliæ, lib. 2. cap. 7. pag. 133.* cujus monaſterii Abbati reſcribit Pontifex *in cap. cauſam 9. de judiciis.*

d *Sit ille locus.*] Et verè locus ille eſt in Vvigornienſi Epiſcopatu. 3.

e *Roë videlicet & Offa.*] Ita legitur in hac ſexta collectione: in tertia habetur *Konrado*; ſed falsò, legendum enim eſt *Coënredo & Offa.* Iſti enim fuerunt Reges magnæ virtutis. Coënredus Rex fuit Merciorum, grandis munificentiæ: de eo Beda *lib. 5. hiſt. Angliæ, cap. 20.* ita ait: *Anno Imperii Oſredi quarto, (qui fuit Chriſti 709.) Coënredus, qui Regno Merciorum nobiliſſimè tempore aliquanto præfuerat, nobiliùs multò ſceptra Regni reliquit; nam venit Romam, ubi attonſus, Pontificatum habente Conſtantino, monachus factus, ad limina Apoſtolorum jejuniis & eleemoſynis uſque ad diem permanſit ultimum.* De Offa Rege ita ait Malmeſburienſis *lib. 1. cap. 6.* *Offa juvenis jucundi vultus, & animi, ætatis floridæ, & maximi apud cives amoris, qui hortatu Kineſwithæ, cujus nuptiis ſuſpiraverat, cæleſtes doctus ſuſpirare amores, Romam venit, ibique attonſus ſuo tempore cælica Regna ſubivit.* De his Regibus plura Richardus Smitheus *d. lib. 2. cap. 7.*

f *Cœleſtinus.*] Ita legitur in hac ſexta collectione,

ctione, in tertia autem habetur *G. P.* Sed utrobique malè; legendum enim eſt, *Conſtantinus*, qui in Romanum Pontificem electus fuit anno 708. & deceſſit anno 714. ut referunt Baronius, & Coriolanus *in eiſdem annis.*

g *Lædatur.*] Sequitur textus *in cap. ex ore 17. de privilegiis.* Ubi præſentis controverſiæ ſententia proponitur.

CAPVT IV.

Idem a *Priori S. Mariæ ad Carceres, & Canonico S. Mariæ de Mandria.*

EX litteris Abbatis de *b* Calvens didicimus, quod cùm Ramiſan. & Grimol. *c* Archiepiſcopi inter I. virum, & L. mulierem ex delegatione noſtra ſententiam divortii protuliſſent, & appellatione interpoſitâ cognitionem ſententiæ ipſi *d* Abbati, & Archipresbytero Paduano duxerimus committendam, quia pars mulieris ad peremptorium terminum non acceſſerat, Abbas ipſe, cui alter conjudex commiſerat vices *e* ſuas, allegationibus diligenter inſpectis, latam à judicibus prædictis confirmavit ſententiam: ſed poſt octo dies pater puellæ ad ipſum accedens, intellecto quod ſententiam protuliſſet, firmavit proprio juramento, quod quidam ad eum, & filiam ejus accedens, fraudulenter ſub ipſius Abbatis nomine falſas eis litteras præſentavit, quibus mandatur eidem, ut quia judex ad diem, quam aſſignaverat, venire non poterat, poſt octo dies à termino conſtituto ipſius ſe conſpectui præſentaret: & poſtmodùm appellavit ad Sedem Apoſt. & etiam *f* ſupplicavit. Licèt autem de fraude taliter perpetrata per hujuſmodi juramentum non conſtet ad *g* plenum, in favorem tamen matrimonii de benignitate canonica contra fraudem propoſitam ſupplicationem mulieris admiſimus, & ad audientiam reſtituimus eam pro matrimonio poſtulantem. Ideoque mandamus, quatenus de cauſa prioris appellationis ordine judiciario cognoſcentes, confirmetis, vel infirmetis, ſicut juſtum fuerit, ſententiam à primis judicibus promulgatam.

NOTÆ.

1. a PRiori.] Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.* 3. Monaſterium hoc Divæ Mariæ ad Carceres eſt Ordinis Camaldulenſium, in diœceſi Paduana, de quo, & Camaldulenſium Ordine agit Yepes *tomo 4. chron. Ordinis D. Benedicti, anno* 1009. *cap.* 4. *&* 6. *num.* 60.

b *Calvens.*] In tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.* 3. legitur *Cavenſis*; credo tamen legendum eſſe *Cavalenſis*, quod monaſterium eſt etiam Camaldulenſium, cujus meminit Yepes *ubi ſuprà.*

c *Archiepiſcopi.*] In tertia collectione legitur *Archipresbyteri*, & rectiùs, cùm nullibi legamus hujuſmodi Archiepiſcopatum reperiri.

2. d *Abbati & Archipresbytero.*] Licèt enim cognitio, & deciſio cauſarum matrimonialium ad Epiſcopum ſpectet, *cap. accedentibus, de exceſſibus Prelatorum, cap. auditis, de præſcriptionibus*, Concilium Tridentinum *ſeſſione* 24. *de reform. cap.* 10. Sanchez *de matrim. lib.* 3. *diſp.* 29. *num.* 17. Baſilius *eod. tract. lib.* 5. *cap.* 11. Barboſa *de poteſt. Epiſc. allegat.* 84. tamen ex delegatione poteſt inferior Epiſcopo de cauſis matrimonialibus cognoſcere, *cap. propoſuiſti, de probat. cap.* 1. *ut lite non conteſt. cap. Albericus, de teſtibus, cap.* 1. *de conſanguinit. & affinit. cap. litteras, de reſtitutione ſpoliat. cap. juvenis, cap. veniens, de ſponſalibus*, junctis eorum inſcriptionibus, *cap.* 2. *de clericis conjug. in* 2. *collect.* Vnde in præſenti Archipresbyteris, & Abbati cauſa matrimonialis committi potuit.

3. e *Vices ſuas.*] Quo caſu unus ſine alio in cauſa procedere poteſt, *cap. cauſam, de officio delegati*, probavi *in cap. ſciſcitatus, de reſcriptis.*

f *Supplicavit.*] Ideſt petiit, rogavit: ſupplicare enim eſt precibus enixis petere, ut reformetur id, in quo quis gravatus reperitur, *authentica quæ ſupplicatio, Cod. de precibus Imperat. offerendis.* Vulteius *lib.* 4. *de judiciis, cap.* 3. ſupplicatur enim ſuperiori, ut gravamen ab inferiore tollat, Salgado *de ſupplicatione ad ſanctiſſimum, part.* 1. *cap.* 1. *in principio*, & habet locum ſupplicatio etiam cùm appellatio non admittitur. Unde in Regiis Cancellariis ſupplicatur à ſententia, licèt ab ea appellari non poſſit.

4. g *Non conſtet ad plenum.*] Sed quomodo conceditur reſtitutio, niſi plenè probetur læſio, cùm læſionis probatio plena, aut ſemiplena ſaltem deſideretur? *cap. cum Bertoldus, de re judicata.* Abbas *in præſenti*, Bartolus, & Jaſo *in l.* 2. *§. quod diximus, ff. ſi quis cautionibus*: ſed depoſitio mulieris in præſenti non facit ſemiplenam probationem, ſiquidem integrum teſtimonium non continet, *l. teſtis* 9. *ff. de teſtibus, l. parentes, Cod. eodem tit. cap. ſuper eo* 22. *de teſtibus*: igitur ob hanc depoſitionem reſtitutio non erat concedenda. Cui difficultati, omiſſis ſolutionibus traditis à Cardinale *in præſenti, col.* 2. *&* 3. Abbate *n.* 34. dicendum eſt, reſtitutionem ab Innocentio in præſenti concedi tantùm ex æquitate favore matrimonii, quamvis inſpectis juris communis regulis concedenda non eſſet, ut conſtat ex illis: *In favorem tamen matrimonii, de benignitate canonica.* Sed tunc major inſurgit difficultas; nam ad quid neceſſaria reſtitutio fuit in caſu præſenti, ſi jure ordinario poterat mulier audiri favore matrimonii adverſus ſententiam in ea cauſa prolatam? Nam ſententia ſuper cauſa matrimoniali dicta nunquam tranſit in rem judicatam, *cap. lator, cap. tenor, cap. conſanguinei, de re judicata, cap. cauſam* 14. *de probationibus, cap. fraternitati* 6. *de frigidis.* Covar. 2. *part. de matrim. §.* 17. *n.* 2. Sanchez *lib.* 7. *de matrim. diſp.* 100. *per totam*, plures relati à Barboſa *in præſenti*, & *in d. cap. lator.* Ratio redditur à Gratiano *in principio* 35. *quæſt.* 9. nam cùm quos Deus conjunxit homo ſeparare non poſſit, etiſi pars condemnata non appellet, ſemper auditur; cùm judex ſententiâ ſuâ facere non poſſit, ut conjuges pro conjugibus non habeantur. Pro cujus difficultatis ſolutione quærunt Doctores quonam remedio contra ſententiam in

Digitized by Google

in cauſa matrimonii injuſtè prolatam agi poſſit. Et quidem agendum eſſe remedio reſtitutionis, docuerunt Innocentius *in præſenti*, *num.* 5. Abbas *num.* 2. Immola *num.* 6. Verùm hæc ſententia refellitur ex ratione proximè adducta; quare verius dicendum eſt, quod licèt ſententia in cauſa matrimoniali prolata retractari poſſit, nihilominus tamen ad prædictam retractationem inchoandam, ſive per viam ordinariam, ſive extraordinariam, neceſſariò præcedere debet aliqua cauſæ juſtæ & rationabilis cognitio, quæ arbitrio judicis examinata, ab eodem talis judicetur, ut iterum cauſa retractari poſſit: & tunc talis ſententiæ matrimonialis retractatio dupliciter intendi poteſt: vel enim pars intendit, ut retractetur ſententia inchoando novum proceſſum,& novam inſtantiam; vel faciendo regreſſum ad acta antiqua, & ad proceſſum jam factum,inſtantiamque finitam poſt tempus appellationis. Inter utrumque modum illa eſt differentia, quòd in priori caſu jure ordinario pars condemnata quocumque tempore admittitur,præcedente prædictâ cauſæ cognitione; quia à jure conceſſum eſt, ut ſententiâ in cauſa matrimoniali latâ, compertâ veritate poſſit retractari; ac proinde non eſt neceſſarium hoc caſu remedium extraordinarium, *d. cap. later*, *cap. tenor*: cùm verò regreſſus intenditur ad acta præterita,& inſtantiam jam finitam,neceſſarium eſt reſtitutionis remedium,quia quoad illa acta priora ſententia omnino tranſit in rem judicatam, juxta legem *properandum*, *Cod. de judiciis*, *cap.* 2. *de re judic.* docent in præſenti Antonius, & Abbas, Covar. *de ſponſ.* 1. *part. cap. fin.* §. *fin.* Sanchez *lib.* 7. *de matrim. diſp.* 100. *num.* 8. quo ſecundo caſu procedit præſens textus, in cujus ſpecie cùm ingreſſus intenderetur ad acta priora, ideo neceſſarium fuit beneficium reſtitutionis.

CAPUT V.

Idem a *Epiſcopo, & Capitulo Oſcen.*

TUm ex litteris *b* Cœleſtini Papæ prædeceſſoris noſtri, tum ex his, quæ ipſius temporibus geſta fuerunt, gravem *c* Ilerden. Eccleſiæ intelleximus queſtionem per ſententiam *d* Eugenii Papæ ſuper Eccleſiis quibuſdam prolatam, ſe læſam enormiter, & olim, & nunc etiam conquerentis. Unde cùm idem Cœl. tempore *e* Anaſtaſii Papæ proximè ſucceſſoris ejuſdem Eugenii in minori adhuc *f* officio conſtitutus, in partibus Hiſpaniarum legationis officio fungeretur, & ex delegatione ipſius cognoſcere cœpit de controverſia memorata, cui etiam Alex. ſucceſſor ipſius Anaſtaſii officio legationis denuò in partibus eiſdem fungenti cauſam commiſit eandem: idem quoque Cœleſtinus ad apicem ſummi Pontificatus promotus G.S. *g* Angeli Diacon. Cardin. tunc Ap. Sed. Leg. dictam controverſiam ſub eo tenore commiſit, ut inſpectis Ilerden. Eccleſiæ privilegiis, auditis etiam partium rationibus, memoratâ ſententiâ non obſtante, diffinitivam proferret ſententiam, eamque faceret obſervari. Verùm quoniam per ipſum Legatum, aut per alios, quibus ſub eodem tenore eadem cauſa commiſſa extitit (licèt producti teſtes ex parte Ilerden. Epiſcopi recepti fuerant) mandatum Apoſt. non extitit adimpletum, Magiſter A. Canonicus Ilerden. poſtulavit per officium *h* noſtrum dictam ſententiam in melius reformari, & contra eam reſtitui *i* Eccleſiam Ilerden. Nos igitur cum fratribus noſtris, & aliis deliberavimus diligenter, nonnullis aſſerentibus, quod cùm prædictus C. præd. noſter contra jamdictam ſententiam viſus fuerit Eccleſiæ reſtitutionis beneficium indulſiſſe, cùm ea non obſtante duxerit negotium committendum, & nos ſupplicationem ejuſdem Eccleſiæ admittere debebamus, præſertim quia ſententia Roman. Sed. non negatur poſſe in melius commutari, cùm aut ſubreptum aliquid fuerit, aut ipſa pro conſideratione ætatum, & temporum, ſeu gravium neceſſitatum diſpenſativè quidquam ordinare decrevit. Et ſecundùm jura civilia Principes etiam contra res bis judicatas in auditorio ſuo examinari reſtitutionem in integrum permiſerunt. Perſpeximus quoque ex data ſententiæ in regeſtro dicti Eugenii Papæ repertæ, quod primo menſe ſui Pontificatus fuerit promulgata, quando non plenè de meritis ipſius cauſæ videbatur inſtructus, illa nitens præcipuè ratione, quod privilegium Vrbani III. ex parte veſtra productum, ſubjectum fuerat falſitati, cujus tenorem nos in regeſtro ipſius invenimus incorruptum. Tandem deliberatio noſtra in hoc reſedit, ut an data ſit reſtitutio, an danda contra præmiſſam ſententiam, partibus præſentibus decernatur, quarum aſſertione merita cauſarum panduntur. Quocirca mandamus, quatenus uſque ad feſtum Beati Lucæ, vel in propriis perſonis, vel per idoneum reſponſalem noſtro vos conſpectui præſentetis, quod dicta ſententia retractari non debeat (ſi poteritis) oſtenſuri: vel ſi fortè exigente juſtitiâ fuerit retractanda, vel per vos, vel per reſponſalem idoneum appareatis ſufficienter inſtructi, ut in principali negotio canonicè procedatur: pro certo ſcituri, quod cùm propter multam locorum diſtantiam non poſſit ad vos ſine magnis laboribus & expenſis ſæpiùs haberi recurſus, ſi ad præmiſſum terminum, quem vobis peremptorium aſſignamus, injuncta vobis contempſeritis adimplere, nos nihilominus in ipſo negotio, quantùm de jure poterimus, procedemus.

NOTÆ.

NOTÆ.

1. a *OScenſi.*] Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.* 4. De Oſcenſi Eccleſia nonnulla notavi *in cap.* 1. *de his quæ vi.*

b *C. prædeceſſoris.*] Videlicet Cœleſtini III. qui antea dicebatur Hiacynthus, Diaconus Cardinalis S. Mariæ in Coſmedin, in cujus tituli, & officii exercitio permanſerat, cùm eſſet ætatis ſexaginta annorum: unde adhuc in ipſo titulo adeptus fuit tempora Anaſtaſii, Eugenii, & Alexandri, & in Pontificem electus anno 1191. ut teſtantur Baronius & Coriolanus *in eo anno.*

2. c *Ilerden.*] Ilerda enim, vulgò *Lerida*, nobilis, & antiqua civitas eſt Aragoniæ, in provincia Tarraconenſi: ejus meminerunt Ptolomeus *lib.* 2. *geograph. cap.* 17. Plinius *lib.* 3. *hiſt. cap.* 21. Pomponius Mela *lib.* 2. *de ſitu orbis*, *cap.* 5. Eam deſcribit Lucanus *lib.* 4. *de bello civili:* ab Illyricis conditam fuiſſe teſtatur Gerundenſis *lib.* 2. *Paralip. Hiſpan.* Sed altiùs ab Ænea ejus originem repetunt Ludovicus Nonius *in ſua Hiſpan. cap.* 84. Eruditus D. Ferdinandus de Valdes *in notitiis Leridæ*, *notitia* 2. Habuit Cathedram Epiſcopalem jam ab anno Chriſti 268. eo enim Flavius Dexter *in chron.* ait: *Init Sedem Ilerdenſem S. Lucerius, vir ſanctiſſimus.* Sed ſicut aliæ Hiſpaniæ Eccleſiæ, incurſione Africanorum Præſulibus privatæ fuerunt, ſimiliter Ilerdenſis Eccleſia orbata fuit Paſtore, uſquedum anno 1149. eâ à Mauris recuperatâ, ordinatus fuit in ea Epiſcopus Guillelmus Pereſius, ut referunt Zurita *lib.* 2. *annalium*, *cap.* 9. Carrillo *lib.* 4. *anno* 1149. Mariana *lib.* 10. *de rebus Hiſp. cap.* 18. ibi: *Guillelmus Pereſius Rotæ Præſul, Ilerdæ Epiſcopus eſt creatus, contributis Rota, atque Balbaſtro: ipſe & ſucceſſores nonnulli Ilerdæ ſe, & Rotæ Epiſcopos vocitabant.* Aliqua de ipſa Eccleſia adducunt Loayſa *in notis ad Concilium Ilerdenſe*, Tamayo à Salazar *tomo* 1. *Martyrol. Hiſpan. die* 23. *Ianuarii.*

3. d *Eugenii Papæ.*] Tertii videlicet, qui univerſali Eccleſiæ præfuit ex anno 1145. uſque ad annum 1153 Unde occaſione reſtaurationis Ilerdenſis diœceſis, & aſſignationis novorum terminorum controverſia in præſenti textu relata orta fuit.

e *Anaſtaſii Papæ.*] Quarti videlicet, qui electus fuit anno 1154.

f *Officio.*] Erat enim tunc temporis tantùm Diaconus Cardinalis.

g *Sancti Angeli.*] Guillelmus videlicet, de quo agit Mariana *ubi ſupra.*

h *Officium Noſtrum.*] An reſtitutio petatur jure actionis, expoſui ſuprà *in cap.* 1.

4. i *Reſtitui Eccleſiam Ilerdenſem.*] Sed tunc ingentem patitur difficultatem textus iſte, cùm reſtitutio in integrum, ſive à minore, ſive ab Eccleſia petatur, intra quadriennium ſit petenda, *cap.* 1. *&* 2. *hoc tit. lib.* 6. *Clement. unica*, *eod. tit. l. fin. Cod. de in integrum reſtit. l.* 8. *& fin.* ubi Gregorius *verbo Quatro años, tit.* 19. *part.* 6. Morla *in emporio, tit.* 5. *n.* 19. Gomez *lib.* 2. *var. cap.* 14. *num.* 7. Fachineus *lib.* 10. *controv. cap.* 1. Oſualdus *lib.* 21. *comment. cap.* 7. Layman *lib.* 3. *ſummæ*, *tract.* 4. *cap.* 11. *num.* 3. *&* 4. Vulteius *tomo* 4. *conſil.* 32. *num.* 267. Narbona *de ætate, anno* 29. *quæſt.* 1. *num.* 8. Hermoſilla *in l.* 3. *tit.* 1. *part.* 5. *gloſſa* 4. Cancerius *tomo* 2. *var. cap.* 1. *n.* 233. Zypeus *tomo* 1. *conſult.* 1. plures congeſti à Barboſa *in d. Clement. unica*, Moëz *in d. cap.* 1. *hoc tit. lib.* 6. Ad quod quadriennii tempus referendus eſt Caſſiodorus *lib.* 4. *var. epiſt.* 35. *Conſultò provida decrevit antiquitas, minores contractus liberos non habere: ut & inſidiantium laquei fruſtrarentur, & lapſis ætas lubrica ſubveniret. Obrueretur quippe innocentia, ſi relaxaretur audacia; eſſetque cunctis fallendi ſtudium, ſi fraus ſubreptivum lucraretur effectum. Et ideo priſcæ conſuetudinis ſupplicatione porrectâ ſuggeritis, patronum veſtrum in annis minoribus conſtitutum, in facultatibus ſuis potiùs aggregaſſe diſpendia, dum ignara pueritia contraria gerit, quæ profutura putaverit: & nunc ad tempus ætatis agere, quo lapſis poſſimus per ignorantiam ſubvenire; allegantes, ut quod jura tribuerunt, noſtra quoque beneficia largiantur. Atque ideo ſi petitio veſtra à veritate non deviat, & intra annorum ſpatia degit, quibus hoc beneficium leges ſacratiſſimæ præſtiterunt, nihilque eſt quod jure contra referatur, patronum veſtrum ſolenniter causâ cognitâ, in integrum reſtitui, noſtra quoque permittit auctoritas. Ita tamen, ut omnia ſecundùm juſtitiam, legeſque peragantur. Quia ſic ſupplicantibus conſulere volumus, ut eorum adverſarios per juſtitiam non gravemus.* Sed in præſenti caſu ſententia lata fuit ab Eugenio III. & ob ejus læſionem reſtitutio petita coram Cœleſtino III. inter quem & prædictum Eugenium tertium, alii ſupremi Pontifices Romanæ Eccleſiæ præfuerunt, nimirum Anaſtaſius IV. qui per decem & ſeptem menſes duntaxat Sedem Pontificalem obtinuit: Adrianus itidem IV. qui quinque annis, & aliquot menſibus Eccleſiam rexit. Alex. III. qui uno & viginti annis novem diebus Pontifex vixit: Lucius III. qui quatuor annis, duobus menſibus, & viginti octo diebus Eccleſiam gubernavit. Urbanus III. qui integro anno, & decem menſibus Sedem Rom. tenuit. Gregorius VIII. qui Eccleſiam rexit uno menſe, & viginti diebus. Clemens III. qui tribus annis, duobus menſibus, & viginti diebus Eccleſiæ præfuit: igitur non potuit poſt tempus elapſum in integrum reſtitutio peti. Huic difficultati, omiſſis ſolutionibus traditis à gloſſa *in præſenti*, Immola *n.* 8. Abbate *n.* 3. reſpondendum eſt, in præſenti caſu reſtitutionem in integrum verè petitam fuiſſe intra quadriennium, & ſemper Eccleſiam Ilerdenſem perſtitiſſe, ut ſibi concederetur, licèt ob diverſos, varioſque caſus obvenientes conceſſa non eſſet; unde licèt poſt tot annos fuiſſet conceſſa, legitimo tamen tempore petita fuit.

l *Urbani ſecundi.*] Qui Eccleſiam rexit ex anno 1088. uſque ad annum 1099. teſtantibus Baronio & Coriolano *in eiſdem annis.*

CAPUT VI.

a Idem b *Zamoren.* & c *Legionen. Epiſcopis.*

SUſcitata ſuper diverſis articulis inter ven. fatrem noſtrum *d* Burgen. Epiſcopum, & *e* Onienſe monaſterium quæſtione, cùm ven. frater noſter *f* Segovien. Epiſcopus, & dilectus filius T. *g* Palentinus electus, quibus auctoritate noſtrâ dicta fuit cauſa commiſſa, eam ſufficienter inſtructam ad noſtram præſentiam remiſiſſent: Nos eidem Epiſcopo, & L. monacho monaſterii procuratori, qui propter hoc ad Sedem Ap. venerant, audientiam conceſſimus liberam, & benignam. Qui cùm cœpiſſent

principaliter litigare ſuper ſtatu monaſterii memorati, quod ad ſe de jure communi ſpectare dictus Epiſcopus proponebat, utpote in ſua diœceſi *b* conſtitutum, cujus juris uſum Burgenſem Eccleſiam longis retroactis temporibus habuiſſe firmabat; & ex parte monaſterii diceretur, illud per Principes *i* ſæculares, & Rom. Pontifices ab antiquo libertate donatum, & ipſum longiſſimo tempore uſum fuiſſe plenariâ libertate. Nos auditis utrimque propoſitis, de voluntate partium demùm ex providentia inter eas duximus componendum, prout in aliis noſtris *l* litteris ſuper hoc confectis pleniùs continetur. Poſtmodùm verò partibus ſuper ſubjectione, ac libertate membrorum ejuſdem loci, monaſteriorum videlicet, capellarum, *m* cellarum, & *n* Prioratuum perſequentibus quæſtionem, quatuor ſibi dictus Epiſcopus in præfatis locis ad ſe de jure communi ſpectantibus, ut dicebat, cujus juris uſum habuerat ab antiquo, ſpecialiter vendicabit, eorundem locorum clericos aſſerendo teneri ad Epiſcoporum, Archidiaconorum, & Archipresbyterorum Burgen. accedere ſynodos, excommunicationis, vel interdicti ſervare ſententias promulgatas ab eis, procurationes annuas exhibere, ac ſingulos aureos ſolvere Burgenſi Epiſcopo noviter ſubſtituto: ad intentionem propriam roborandam ſuper primis tribus articulis, jus commune, ſecundùm quod dictos clericos, ſicut & alios ſuæ diœceſis ad prædicta teneri dicebat, ac juris ipſius liberum ab antiquo uſum; & ſuper quarto antiquam & approbatam conſuetudinem allegando. De quibus omnibus per depoſitiones teſtium fidem factam eſſe dicebat. Verùm pars altera propoſuit ex adverſo, ſupradicti monaſterii membra, ſicut & ipſum cœnobium, ab antiquo fuiſſe ſæcularium Principum, & Rom. Pontificum, Urbani II. Paſchalis II. Eugenii III. & Alexandri III. privilegiis libertate donata, & longè retroactis temporibus hujuſmodi fuiſſe libertate gaviſa, ſicut per ipſa privilegia exhibita coram nobis, ac inſtrumentum Victoris quondam Burgenſis Epiſcopi, & ſuorum depoſitione teſtium manifeſtè conſtare dicebat. Nos igitur auditis, & intellectis, quæ utraque pars propoſuit coram nobis, ſuper quatuor præmiſſis capitulis Monaſterium Oniense de conſilio fratrum noſtrorum juſtitiâ condemnavimus exigente. Sententiâ verò latâ procurator præfatus ad probandam præſcriptionem, tam ſuper quatuor articulis prænotatis, quàm etiam ſuper quibuſdam decimis poſt *o* tranſactionem acquiſitis à monaſterio, Eccleſiis, & colonis ipſius, ex Epiſcopi parte petitis, quarum controverſiam volebamus ſententiæ calculo terminare, & in qua fuerat coram judicibus ſupradictis concluſum, reſtitutionem in integrum nomine monaſterii poſtulavit. Et cùm ſuper hoc coram nobis fuiſſet aliquandiu litigatum, nos deliberatione præhabitâ, reſtitutionem in integrum ad præſcriptionem probandam, tam ſuper quatuor articulis prænotatis, quàm etiam ſuprà controverſiam decimarum, eidem procuratori nomine monaſterii duximus indulgendam. Tibi frater Zamoren. & dilectis filiis Magiſtris Mauricio Archidiacono Toletan. & Michaeli Canonico Segovien. dantes noſtris litteris in mandatis, ut recipiatis *p* teſtes, quos pars monaſterii ad probandam præſcriptionem legitimam ſuper quatuor articulis ſæpedictis, & ſuper capitulo decimarum, vel etiam Epiſcopus ad interruptionem probandam duxerit producendos. Et ſi de partium voluntate proceſſerit, cauſam ipſam, appellatione remotâ, fine debito terminetis. Alioquin remittatis eandem ad nos ſufficienter inſtructam, præfigentes partibus terminum competentem, quo noſtro ſe conſpectui repræſentent, ſententiam, dante Domino, recepturæ. Ne verò per excogitatam malitiam, ſicut ex quibuſdam præſumptionibus pluribus videbatur, effectum ſententiæ in damnum Epiſcopi contingeret impediri, neve monaſterium per *q* executionem ſententiæ propter ipſas ſuſpiciones incurreret detrimentum: Nos æquitate penſatâ ita duximus providendum, ut ante omnia ſupradicta ſententia à nobis prolata per vos executioni mandetur. Quocirca fraternitati veſtræ per Ap. ſcripta mandamus, quatenus ſententiam ipſam ſublato appellationis obſtaculo executioni mandantes, faciatis eandem inviolabiliter obſervari, contradictores per cenſuram eccleſiaſticam compeſcentes. Quod ſi non ambo his exequendis potueritis intereſſe, alter veſtrûm eam nihilominus exequatur. Datum Laterani, VIII. Kal. Maii, Pontificatus noſtri anno tertio-decimo.

NOTÆ.

a *Dom.*] Ita reſtituenda eſt hujus textus inſcriptio, quæ omittitur tam in hac ſexta, quàm in quarta collectione, *ſub hoc tit. cap.* 1. reperitur autem in epiſtolis ipſius Innocentii *lib.* 1. *regeſtr.* 13. *epiſt.* 59. ex qua reſtituenda eſt hujus textus littera.

b *Zamorenſi.*] D. Martino Arias videlicet, de quo, & Eccleſia Zamorenſi plura adduxi *in cap. finali, de ſupplenda neglig.*

c *Legionenſi.*] Civitas Legionenſis priſcis ſæculis Sublancea dicta fuit: eam primùm Mercurium Triſmegiſtum condidiſſe probat Lobera *en las grandezas de Leon, cap.* 1. Coloniam fuiſſe Romanorum, tradunt Florian. de Ocampo *lib.* 1. *c.* 21. poſt Romanos Suevis paruit, à quorum faucibus illam Leovigildus eripuit: poſtmodùm Sarraceni illam ſolo æquarunt, tandem Ordonius primus anno 860.

no 860. eam reparavit: Alfonſus III. anno 907. auxit: Alfonſus V. anno 1020. titulo Regali illuſtravit, ibique ſuam Curiam poſuit. Eccleſiâ Cahedrali decorata fuit jam à tertio ſæculo Eccleſiæ, ſiquidem D. Cyprianus epiſtolam miſit Felici preſbytero Legionenſi, conſultus ſuper depoſitione Martialis Epiſcopi Emeritenſis, facta in Concilio Legionenſi: & ejus Epiſcopus Decentius ſubſcripſit Concilio Illiberitano, ut ibi notavi. Illis primis ſæculis Sedes illa immediatè parebat Rom. Pontifici, ut probat Lobera *ubi ſuprà, cap.* 15. Hujus Eccleſiæ Præſuli D. Roderico miſſa eſt præſens deciſio, de quo, & ejus ſucceſſoribus agunt Ægidius Gonzalez *in theatro ipſius Eccleſiæ*, Tamayo à Salazar *tomo 6. martyrol. Hiſpani, die* 10. *Novembris.*

2. d *Burgen.*] Burgenſis civitas caput utriuſque Caſtellæ, ſatis commendata eſt ab hiſtoricis propriis, & exteris, ut refert Ægidius Gonzalez *in theatro Eccleſiarum, in Eccleſia Burgenſi.* Habet Eccleſiam Cathedralem Metropolitanam à temporibus Gregorii XIII. & Catholici Regis noſtri Philipi ſecundi. Antea tantùm erat Epiſcopalis, tranſlatâ in eam Cathedrâ ex civitate Accitanâ, vulgò *Occa*, ut latè refert Ægidius Gonzalez. Temporibus Innocentii III. eam Eccleſiam regebat D. Mauricius natione Gallus, de quo aliqua adducit Gonzalez *ubi ſuprà.*

3. e *Onienſi.*] Monaſterium hoc vulgò dictum S. Salvatoris de Oña, eſt Ordinis D. Benedicti, in diœceſi Burgenſi, conſtructum à Comite D. Sancio de Caſtilla; ita appellatum non à matre ipſius Comitis Miona dicta, ut voluerunt author hiſtoriæ generalis Hiſp. in vita ipſius Comitis, Archiepiſcopus D. Rodericus *lib. 5. hiſt. cap.* 3. (ſi illud caput ipſius eſt) dubiè Mariana *lib. 8. hiſt. Hiſp. cap.* 11. ſed ita dictum fuit à valle Oña ipſius Burgenſis diœceſis, ut latè probat Yepes *tomo 5. chron. D. Benedicti, anno* 1011. *cap.* 1. Hoc monaſterium ab ipſo Comite fundatum fuit, ut in eo tam monachi, quàm moniales vitam religioſam profiterentur: poſtea D. Sancius Aragoniæ Rex ſucceſſor in ipſo Comitatu Caſtellæ ob uxorem ſuam D. Nuñam filiam D. Sancii, ex monaſterio Cluniacenſi monachos ibi conſtituens, fecit illud tantùm monachorum. Tam ipſe, quàm Romani Pontifices à diœceſana lege exemptum ſub protectione Sedis Apoſt. illud acceperunt. Quare tempore electionis Abbatis monaſterium Romanæ Sedi pendebat 170. florenos auri, ut latè refert Yepes ubi ſuprà, *cap.* 2. & 3. Præſentis controverſiæ tempore reperiebatur Abbas monaſterii D. Dominicus ſecundus, ut conſtat ex catalogo ipſius monaſterii, relato ab Yepes *ubi ſuprà.*

4. f *Segovien.*] D. Gundiſalvus, Michaël videlicet. Segovienſis nobilis Hiſpaniæ civitas eſt, ob antiquitatem ejus aquæductus, necnon & lanificii. Ab Hercule fuiſſe conditam probat D. Didacus Colmenares in hiſtoria ipſius civitatis, *cap.* 1. §. 5. Obtinuit Eccleſiam Cathedralem à primo Eccleſiæ ſæculo; ſiquidem Divus Paulus ordinavit in ea primum Epiſcopum Divum Hierotheum, ut latè, & doctè probat Illuſtriſſimus D. Didacus Eſcolano, jam Granatenſis Archipræſul, *in lib. quem edidit de S. Hierotheo:* & licèt à Mauris occupatâ eâ civitate Epiſcopis deſtitueretur, tamen ſtatim ac recuperata fuit per magnum Comitem Ferdinandum Gonzalez anno 923. creatus fuit Epiſcopus Ilderedus, ut referunt Ægidius Gonzalez *in ejus theatro,* Colmenares *ubi ſuprà.*

5. g *T. Palentinus.*] Don Tellus Tellez de Meneſes. Palentia, ſive Palantia, duplex eſt in Hiſpania. Alia in Regno Valentiæ, de qua plura Eſcolano *in hiſt. Valentia, tomo* 1. *lib.* 1. *cap.* 17. Alia in Pallendonibus, condita à Palatuo antiquiſſimo Hiſpaniarum Rege, ut referunt Joannes Tarrapha, & alii, quos refert, & ſequitur D. Franciſcus de Sandoval *in Apolog. pro S. Antolino, pag.* 63. Jam à primis Eccleſiæ ſæculis habuiſſe Eccleſiam Cathedralem probat Ægidius Gonzalez *in theatro ipſius Eccleſiæ.*

h *Conſtitutum.*] *Ex cap. omnes Eccleſiæ* 16. *q.* 7. & aliis ſuprà citatis *in cap.* 2. *hoc tit.*

i *Sæculares.*] Videlicet D. Sancium Comitem Caſtellæ, & D. Sancium Regem Navarræ, quorum privilegia refert Yepes *d. tom. 5. chronici, in appendice, pag.* 466.

l *Noſtris litteris.*] Quæ extant in epiſtola ante- 6.
cedenti ipſius Innocentii, ubi ita Burgenſi Epiſcopo Innocentius ſcribit. [Ortâ inter te, & Onienſe monaſterium ſuper ſtatu ipſius monaſterii quæſtione, cùm venerabilis frater noſter Segovienſis Epiſcopus, & dilectus filius Palentinus electus, eam de noſtro examinaſſent mandato, ipſamque ſufficienter inſtructam ad noſtrum remiſiſſent examen: Nos tandem inſtrumentis, atteſtationibus, confeſſionibus, & allegationibus diligenter auditis, & perſpicaciter intellectis, de communi fratrum noſtrorum conſilio, te ac L. Monacho procuratore prædicti monaſterii conſenſum præbentibus, ita duximus providendum, ut Burgen. Epiſcopus ſingulis annis ſemel ad idem monaſterium cauſâ viſitationis accedat, ubi devotè receptus, & per diem unum honeſtè de bonis ipſius monaſterii procuratus, Capitulum intret, & habito ad Abbatem, & fratres exhortationis ſermone, de ſtatu ejuſdem diligenter inquirat: ac ſuper his, quæ in eo reformanda, vel ordinanda cognoverit, Abbas Epiſcopi ſalubre conſilium ſtudeat adimplere. Ipſe tamen nec in Abbatem, nec in conventum excommunicationis, vel ſuſpenſionis, aut interdicti ſententiam, hac, vel alia occaſione, inconſulto Rom. Pontifice ferre præſumat: ſed mandatum ipſius Rom. Pontificis expectetur, ut in eodem negotio, juxta quod ipſe mandaverit, procedatur. Et ſi Abbas fuerit inventus culpabilis ſuper eo, quod Epiſcopi conſilium non admiſit, ſatisfaciat ei de moderatis expenſis, quas propter hoc eum feciſſe conſtiterit nuntium ad Sed. Apoſt. deſtinando. Cùm autem poſt conſecrationem ſuam prima vice Burgenſis Epiſcopus ad monaſterium ipſum acceſſerit, recipiatur ab Abbate, ac monachis cum proceſſione ſolenni; & ſi voluerit, celebret ibi Miſſam. Quotiens etiam invitatus acceſſerit pro exhibendis eccleſiaſticis Sacramentis, procuretur ab eis; ita quod nunquam numerum perſonarum, & evectionum excedat in Lateranenſi Concilio diffinitum. Omnia ſiquidem eccleſiaſtica ſacramenta, quotiens indiguerint, ab eodem, & non ab alio Epiſcopo, exigant, & recipiant, dummodo gratiam Apoſt. Sedis habuerit, & ea gratis voluerit exhibere. Alioquin liceat illis quemcumque maluerint, Catholicum adire Pontificem, qui ea ſibi Apoſtolicâ fretus auctoritate concedat. Onienſis autem electus à Burgenſi Epiſcopo benedictionem reverenter expoſcat, quam ipſe illi gratanter impendat, difficultatem, aut moram nullatenus ingerendo, niſi forſan ex publica fama, vel manifeſta cauſa, ſeu denunciatione canonica rationabile quid obſiſtat. Et tunc etiam Rom. Pontifex conſulatur, & ipſius beneplacitum expectetur. Ita quod ſi conſtiterit Epiſcopum fuiſſe culpabilem ſuper eo, quod benedictionem impendere noluiſſet electo, juſtas ei refundat expenſas, quas feciſſe probabitur Sedem Apoſt. conſulendo. Cùm autem ab eo fuerit benedictus, reverentiam ei ſuper his tantummodo, quæ præſcripta ſunt, repromittat, poſſeſſione hujuſmodi ſuper altare in ſcriptis oblatâ. In cæteris autem præfa-

Digitized b

cum monaſterium plenâ gaudeat libertate. Ne igitur quod à nobis pro parte tam Burgenſis Eccleſiæ, quàm monaſterii Onienſis ſalubriter eſt proviſum, occaſione qualibet in poſterum poſſit infringi, præſentium auctoritate ſtatuimùs, ut contra præſcriptam formam, nulla Summorum Pontificum privilegia, vel ſæcularium Principum ſcripta, nulla denique munimenta, vel argumenta valeant prævalere. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ proviſionis, & conſtitutionis infringere, vel ei auſu temerario contraïre. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Laterani Kal. Maii, Pont. noſtri anno tertio-decimo.]

m *Cellarum.*] De his egi *in cap. unico, de ſyndico.*

n *Prioratus.*] Plura enim monaſteria cum ſuis Eccleſiis, & cellis parebant Abbati hujus monaſterii, quorum catalogum refert Yepes *ubi ſuprà.*

o *Decimis poſt tranſactionem.*] Quomodo decimæ per tranſactionem acquirantur, dixi *in cap. 2. de tranſact.*

7. p *Recipiatis teſtes.*] Hoc latiùs patet ex epiſtola ſequenti ipſius Innocentii, ubi *lib. 1. regeſtro 13. epiſt.* 60. ita ſcribit: [Suſcitatâ ſuper diverſis articulis, &c. in eundem modum, ut in alia, per totum, uſque *duximus indulgendam.* Quocirca præſentium vobis auctoritate mandamus, quatenus recipiatis teſtes, quos pars monaſterii ad probandam præſcriptionem legitimam, &c. ut in alia uſque *à nobis prolata ſuper hoc*, ſublato appellationis obſtaculo executioni mandetur, cujus executionem tibi, frater Zamoren. & vener. fratri noſtro Legionen. Epiſcopo duximus committendam. Volumus nihilominus, & mandamus, ut ab Epiſcopo recipiatis idoneam cautionem, quod ſi monaſterium in cauſa ipſa per ſententiam prævaluerit, univerſa, quæ medio tempore ipſius ſententiæ occaſione percepit, monaſterio reſtituat memorato. Quod ſi non omnes, &c.

8. q *Executionem ſententiæ.*] Quod difficile videtur ex eo; nam reſtitutione petitâ contra ſententiam, quæ adhuc non erat executioni mandata, ſuſpenditur ipſius ſententiæ exequutio, *l. unic. Cod. de in integrum reſtit. l. penult. Cod. de auctorit. tut.* Docent pluribus relatis Paz *in praxi, tomo 1. 4. p. cap. 3. num. 9.* Garcia *de nobilit. gloſſa 6. §. 2. num. 17.* Rodriguez *de executione, cap. 6. num. 7.* Parladorius *lib. 2. rerum quotid. cap. fin. §. 11. num. 53.* Carlevallius *de judiciis, tomo 2. tit. 3. diſp. 16. ex num. 28.* Sed omiſſâ eâ quæſtione, quando videlicet per reſtitutionem in vim, ſeu modum actionis, exceptioniſve oppoſitam, impediatur reſtitutio, quam examinat Carleval. *ubi ſuprà*, huic difficultati duplici modo ſatisfieri poteſt, primò aſſerendo in præſenti caſu, non obſtante reſtitutionis petitione, ſententiam executioni mandari, quia procurator reſtitutionem petierat ex malitia; atque ideo executionem non differri, ne ipſe ex malitia ſua commodum reportaret, ut docuit Caniſius *in præſenti.* Secundò reſponderi valet in præſenti caſu, per reſtitutionis petitionem non ſuſpendi executionem ſententiæ, quia lata erat à Principe, & ob reſtitutionem petitam contra ſententiam Principis, executio ſententiæ non impeditur, *l. minor 18. §. 1. ff. de minor.* docent Covarr. *in practicis, quæſt. 25. num. 7.* Lancelottus, & alii congeſti à Carleval. *d. tomo 2. tit. 3. diſp. 17. num. 49.* Oſualdus *ad Donellum lib. 21. comment. cap. fin. littera D.*

COMMENTARIUM.

EX his duabus deciſionibus communiter talis deducitur aſſertio: *In integrum reſtitutio conceditur Eccleſiæ contra ſententiam latam etiam à Principe.* Probant eam textus *in cap. 1. & 2. hoc tit. lib. 6. cap. ſententiam, 35. quæſt. 9. cap. veniens, 36. quæſt. 9.* 9. Concluſio deducitur, et probatur.
Per argumentum confirmant eam textus *in l. ait Prætor, §. ſed in judiciis,* & *in §. ult. l. minor 18. §. 1. l. etiam 29. §. 1. l. tutor 47. ff. de minor. l. 1. 2. & 3. C. ſi adverſus ſententiam, l. 2. C. ſi tutor, vel curator, l. ult. ff. de in integrum reſtit. l. fin. Cod. de temporibus in integ. l. 1. C. ſi ſæpius in integrum reſtit. l. ſi mater 11. in princip. ff. de exceptione rei judic. l. de ætate, §. ex cauſa, ff. de interrogat. in jure faciendis, l. 6. tit. 25. part. 3.* Illuſtrant Mauricius *de in integrum reſtit. cap. 192.* Sfortia *eod. tract. part. 2. quæſt. 72.* Caldas *in l. ſi curatorem, verbo implorare, num. 46. Cod. de in integr. reſtit.* Morla *in emp. part. 1. tit. 5. quæſt. 3. n. 11.* Gomez *lib. 2. var. cap. 14. n. 5.* Duarenus *ad titulum C. ſi adverſùs ſentent.* Donellus *lib. 21. comment. cap. 11.* ubi Oſualdus *litt. F,* plures congeſti à Barboſa *in rubric. Cod. ſi adverſus ſentent.* Vulteius *lib. 4. de judiciis, cap. penult.* Garcia *de nobilit. gloſſa 6. §. 2.* aliis relatis Azevedo *in l. 4. tit. 10. lib. 4. recopil. num. 6.* Carraſco *ad leges recopil. tract. 1. de caſibus Curiæ,* Deſiderius Heraldus *lib. 1. de auctorit. rei judic. cap. 4.* Salgado *de protectione, part. 4. cap. 7. num. 16.* Pichardus *in manuduct. 4. part. §. 7. num. 6.* Lancelottus *de attent. p. 2. cap. 14. num. 21.* Noguerol *allegat. 12. num. 38.* Silva reſponſorum *quæſt. 15. num. 39.* Leon *deciſione 166. per tot.* Gibalinus *tom. 1. de negot. lib. 3. cap. 4. art. 3. §. 2. num. 32.* Moëz *in d. cap. 1. & 2. hoc tit. lib. 6.*

Sed in præſentem aſſertionem pro dubitandi ratione ita inſurgo. 10. Adducitur dubitandi ratio.
Poſt rem judicatam amplius quæri non poteſt, niſi an judicatum ſit, *l. poſt rem, ff. de re judic.* & ideo omnes parêre debent ſententiæ, ſive juſtæ, ſive iniquæ, *l. penult. ff. de juſtit. & jur. l. ſervo 65. §. cùm Prætor, ff. ad Trebel. l. diem 27. §. ſtari, ff. de receptis arb. l. 3. tit. 32. part. 3.* Unde labefactari, aut ullo modo irritari poſtea non poteſt, ut ſic finis litibus imponatur, *l. ſinguli 6. ff. de except. rei judic.* mirè ad rem Cicero in oratione pro Cluentio: *Rem judicatam labefactare conari imprudentia eſt.* Et ipſe ut defenderet Syllam fratrem ſuum, qui arguebatur rem judicatam inſtauraſſe, ait in oratione pro Sylla: *Nec ego tantùm fraterno amori dandum arbitror, ut quicquam de ſalute ſuorum conſulat, communem derelinquat.* Caſſiodorus *lib. 1. epiſt. 5. In immenſum trahi non decet finita litigia; quæ enim dabitur diſcordantibus pax, ſi nec legitimis ſententiis acquieſcitur? Unus enim inter procellas humanas portus inſtructus eſt, quem ſi homines fervida voluntate prætereunt, in undoſis jurgiis ſemper errabunt.* Plura Deſiderius Herald. *de auctorit. rei judic. cap. 1.* igitur nec prætextu læſionis, reſtitutione petitâ, ſententia infirmari debet, cùm Reipublicæ expediat, rem judicatam executioni mandari, ut probant Juſtus Lipſius *lib. 2. civilis diſcipl. cap. 11.* Marquez *in gubernatore, cap. 8. in fine.* Quare licèt conſtitutiones, & privilegia tyrannorum infirmentur, *l. decernimus 16. Cod. de ſacroſ. Eccleſ. l. omne judicium 6. C. Theodoſ. de infirmandis his, quæ ſub tyranno;* tamen ſententiæ ab eo prolatæ defenduntur, *l. valeat 9. C. Theodoſ. eod. tit.* plura Parexa *de inſtrument. edit. tit. 1. reſol. 6. n. 153.* Vulteius *de judiciis, lib. 3. cap. 12.* Accedit nam ſæpe ſæpius repetitum eſt in hoc titulo, remedium reſtitutionis tanquam extraordinarium non competere ubi ſuppetit ordinarium, *l. in cauſæ 16. ff. de minor.* ſed Eccleſiæ læſæ in ſententia competit jus appel-

landi,

lándi, nec ei fatalia tempora ad appellandum currunt, *l. ult. C. in quibus cauſis reſtit.* igitur per viam appellationis, non verò reſtitutionis, in præſenti caſu infirmanda erat ſententia.

11. Res judicata quomodo infirmetur.

Adhuc tamen defendenda eſt præſens aſſertio, ad cujus expoſitionem ſciendum eſt, quod licèt ſententia, quæ in rem judicatam tranſivit, jus faciat, & pro veritate habeatur, *cap. bona 25. §. nos igitur, de elect. cap. in præſentia 6. de probat.* adeo ut ſi factum infectum judex pronuntiaverit, ſententiæ ſtandum ſit, ut in ſpecie textus *in l. ſi patronus 12. §. ſi quis 3. ff. de bonis libert. l. ſed ſi 3. §. 3. ff. de rebus eorum, l. 3. ff. de liberis agnoſc. l. qui repudiantis 17. §. ult. ff. de inofficioſo teſtamento*, & aliis, quas exponunt Deſiderius Heraldus *lib. 2. de auctorit. rei judic. cap. 1.* Petrus Faber, Gothofredus & Bronchorſt. *in l. reſcindi 207. ff. de R. I.* A. Faber *in Papin. tit. 1. princip. 1. illat. 2.* Treutlerus *vol. 2. diſp. 23. theſi 5. per totam*, Valentia *tomo 2. illuſtr. tract. 2. cap. 5. & 8.* Roder. Suarez *in d. l. poſt rem, ff. de re judic.* tamen aliqui ſunt caſus, in quibus adhuc res judicata retractari valet, & de novo controverſia agitari. Omitto peculiares modos reſcindendi rem judicatam, quos juxta jus Atticum refert, & illuſtrat Deſider. Heraldus *d. lib. 4. de judiciis, cap. 3.* Primum remedium apud omnes admiſſum eſt, ſi error calculi in ſententia detur, ut ſi cùm actor peteret duas pecuniæ ſummas, aliam centum, quinquaginta aliam, judex pronuntiaverit in hunc modum: *Reum condemno in utramque ſummam, quæ importat ducenta.* Tunc enim ſententia reſcindi poteſt, *l. 1. §. 1. ff. quæ ſententia, l. 19. verſic. Mas ſi el yerro, tit. 22. partit. 3. l. 4. tit. 26. eadem part.* Signanter dixi, in ſententia fuiſſe expreſſum errorem; nam aliàs ſi tantùm errorem implicitè contineat, non revocatur ſententia, ſi tranſierit in rem judicatam, *l. 2. Cod. de apochis publ. lib. 10. l. unica, Cod. de ſolut. civitat. lib. 11.* quo modo accipiendus eſt textus *in l. 1. C. de errore calculi.* Secundò ubi animæ periculum verſatur, poteſt res judicata retractari, ut contingit in ſententia lata in cauſa matrimonii, quæ nunquam tranſit in rem judicatam, *cap. tenor, cap. lator, de re judic.* ob eandem etiam rationem ſententia lata ſuper uſuris retractari valet; nam cum animæ periculo & diſpendiò hoc crimen admitti non valet, ut docent P. Barboſa *in l. Titia 35. num. 54. ff. ſolut. matrim.* Sfortia *de in integrum reſtit. 2. p. quæſt. 73.* Felicianus *de cenſibus lib. 2. cap. 1. num. 24.* Gaſpar Rodriguez *lib. 1. de annuis reddit. cap. 16. & 17.* Leotardus *de uſuris, quæſt. 99.* Tertius caſus, in quo poſt rem judicatam adhuc novæ diſceptationi locus eſt, contingit cùm ſententia notoriam iniquitatem continet, *cap. inter cæteras, de re judic.* quod evenit non ſolùm cùm contra jus expreſſum lata eſt, quo caſu ipſo jure ſententia non ſubſiſtit, *cap. 1. de re judic.* verùm & ſi conſtet judicem per ſordes, & pecuniâ corruptum eam dixiſſe, *l. venales 7. Cod. quando provocare, l. 1. & 2. Cod. de pœna judicis, leg. ſi filius 15. §. 1. ff. de judiciis, leg. 13. tit. 11. partita 3.* docet Parladorius *lib. 2. rerum quotid. cap. ult. §. 1.* Item ſi contra rem judicatam iterum judicetur, *l. 1. C. quando provocare.* Si ſententia impoſſibilitatem contineat, *l. 4. Cod. qui ſatiſdare cog. l. ult. ff. quæ ſententiæ, l. ſi homo 69. ff. de V. O.* vel ſi judicatum ſit ex falſis inſtrumentis, vel teſtium depoſitionibus, *l. Divus 33. ff. de re judic. l. 1. & per totum C. ſi ex falſis inſtrum.* Deſider. Heraldus *d. l. 2. cap. 5.* Et ſi lata ſit ſententia à judice juriſdictionem non habente, *l. ult. ff. de juriſdict. l. cùm hi 6. Cod. quando provocare.* Tandem quoties ex ipſo proceſſu conſtat de nullitate, ut ſi citatio, vel alia requiſita ſubſtantialia deſint, ut latè proſequuntur Torreblanca *lib. 25. juris ſpirit. cap. 12. per totum*, Covar. *lib. 1. variar. cap. 1.* Gutierrez *lib. 1. practic. quæſt. 120.* Parladorius *d. 1. p. §. 2.*

Sed ut propiùs ad præſentem deciſionem accedamus, ſciendum eſt, per reſtitutionem in integrum majoribus competentem ex generali clauſula, *ſi qua mihi juſta cauſa eſſe videatur*, aut minoribus ex edicto de minoribus, poſſe rem judicatam retractari, & cauſam ſemel ſopitam diſceptari, *l. 2. & 10. tit. ult. part. 6.* Cùm enim Prætor polliceatur ſe reſtituturum omne, quod in perniciem minorum geſtum fuerit, *l. ait Prætor 7. ff. de minor.* & geſtum dicatur non ſolùm negotium, quod extra judicium celebratur, verùm & quod in judicio diſceptatur, *l. 3. §. idem 11. l. ſed ſi nova, in fine, ff. de peculio 3.* ideo ob læſionem in judicio obvenientem reſtitutio competit, *l. ait Prætor, §. ſed in judiciis, ff. de minoribus:* de læſione in aliis partibus judicii, veluti lapſu termini, editione inſtrumentorum, jam egi *in cap. 2. & 3. hoc tit.* in præſenti tantùm agitur de damno minori, aut Eccleſiæ obveniente ex ſententia, quæ jam tranſiit in rem judicatam; & notum eſt adverſùs eam, poſtquam tempus ad appellandum elapſum eſt, nullum remedium ordinarium competere: non nova probatio, *l. 4. ff. de re judic.* non ſupplicatio, *l. ult. C. ut lite pendente:* nec Principis reſcriptum, *d. l. ult.* minoribus tamen, & illis perſonis, quibus reſtitutio in integrum competit, illa conceditur contra ſententiam à Principe, aut ejus Præfecto vice illius judicante, ſive à judice inferiore prolatam, *l. 3. C. ſi adverſùs rem judic.* ſi autem ſententia lata ſit poſt legitimam ætatem, non poteſt minor petere reſtitutionem, ex eo, quod judicium cœptum fuerit in minori ætate, *l. 1. Cod. ſi adverſus rem judic.* ubi pro illis verbis, *ſi tempore judicii*, legendum eſſe *tempore judicati*, jam notavit Gibalinus *ubi ſuprà.* Præſens tamen doctrina accipienda eſt cum hoc diſcrimine, ut contra ſententiam ab inferiore judice prolatam reſtitutio impetretur ex eiſdem actis ob iniquitatem ſententiæ, *l. 4. l. Præſes, l. cum 46. ff. de minoribus, l. 2. C. ſi adverſùs rem judic.* Contra ſententiam verò à Principe prolatam conqueritur minor, non de iniquitate ſententiæ, ſed potiùs de dolo adverſarii, aut ſe ob ætatis lubricum deceptum eſſe, *leg. minori 18. l. minor 25. ff. de minoribus:* notarunt Gutherus *lib. 1. de officiis domus, cap. 19.* Duarenus, & Wveſembechius *ad titulum C. ſi adverſus ſententiam:* ſive minor præſens, ſive abſens damnatus ſit ob eremodicium, *l. ait Prætor 7. §. ult. ff. de minoribus:* magna autem eſt apud forenſes controverſia, utrum videlicet hodie attentâ lege *4. tit. 17. lib. 4. recopil.* præcluſum ſit remedium reſtitutionis in integrum contra ſententiam latam in gradu reviſionis? Et excluſum non eſſe, docuerunt Molina *de primogeniis, lib. 3. cap. 13. n. 65.* Didacus Perez *in l. 1. tit. 8. lib. 3. ordinamenti*, Matienzo *in l. 8. tit. 11. lib. 5. recopil. gloſſa 12. n. 6. & 7.* Caldas *in l. ſi curatorem, verbo implorare, n. 45.* Gutierrez *lib. 2. practic. quæſt. 88. num. 3. & lib. 3. q. 31. num. 15.* alii, quos referunt, & ſequuntur Sanchez *de matrim. lib. 2. diſput. 37. num. 27.* Torreblanca *de jure ſpirit. lib. 15. cap. 12. num. 106.* Contrariam tamen ſententiam, videlicet remedium reſtitutionis contra ſententiam reviſionis, præcipuè poſt declarationem factam comitiis publicatis anno 1610. *cap. 22.* ubi deducta fuit lex finalis, *d. tit. 17. lib. 4. recopil.* rectiùs tenuerunt Azevedo *in d. leg. 4. num. 5. & 11.* Bobadilla *lib. 3. politica, cap. 8. num. 209.* Carraſco *ad recopil. de caſibus Curiæ, tract. 2. per totum.*

12. De in integrum reſtit.

Quibus ita animadverſis facilè cognoſcitur ratio præſentis deciſionis; nam cùm minoribus læſis competat reſtitutio in integrum adverſus ſententiam, ex juris teſtimoniis ſuprà citatis; & Eccleſia

13. Traditur ratio decidendi.

fruatur jure minoris, *cap.* 1. ubi dixi, *hoc tit.* ideo illi tanquam minori debet competere beneficium reſtitutionis in integrum contra ſententiam etiam à Pontifice latam. Competit autem hoc beneficium Eccleſiæ, ut competit minori, videlicet ut ſicut minor læſus, qui omiſit defenſionem, aut allegationem, reſtituitur ad cauſam, *l.ult. Cod. de in integrum reſtit.* ita Eccleſia enormiter læſa in allegationibus, ſeu defenſionibus reſtituatur ad cauſam: & ſicut minor læſus in appellatione omiſſa tantùm reſtituitur ad appellandum, *l.ait Prætor* 7. *§. penult. l.ſi ex cauſa* 9. *ff. de minor.* ita Eccleſia læſa in appellatione non interpoſita reſtituitur ad appellandum: tandemque ſicut minor læſus in ſententia diverſa capita continente, in uno læſus, ad illud tantùm reſtituitur, *l.etiam*, §.1. *ff. de minor.* ita Eccleſia contra ſententiam, in qua læſa eſt in uno tantùm capitulo, in eo reſtitui debet, cùm tantùm reddat reſtitutio, quantùm abſtulit læſio, ut ſuprà probavi *in cap.* 1.

14. DISSOLVITUR DUBITANDI RATIO.

Nec obſtat jam dubitandi ratio ſuprà adducta; nam licèt ſententia, quæ tranſit in rem judicatam, pro veritate habeatur; tamen ſi ex ea læſio ſequatur, nihil impedit reſtitutionem dari, cùm ex ſpeciali ratione, & cum cauſæ cognitione concedatur Eccleſiæ, ut conceditur minori. Nec obſtat augmentum hujus difficultatis, cujus majorem ineptiſſimam propoſitionem dixit Duarenus *ad titulum Cod. ſi adverſus rem judic.* & conſequentiam omninò eſſe negandam, & quidem verè; nam ſi remedium uberius eſt reſtitutionis in integrum, quàm appellationis, ideo non debet hoc remedium negari minoribus, quibus jus appellandi competit, ut ipſe Duarenus ratiocinatur. Accedit, nam reſtitutio in integrum datur etiam contra ſententiam prolatam à Principe, à qua non licet appellare; & etiam datur contra ſententiam, à qua intra tempus ad appellandum præſcriptum appellatum non fuit: igitur rectè hoc remedium conceditur Eccleſiæ, quæ fruitur jure minoris.

15. EXPONITUR L. FINAL. C. SI ADVERSUS LIBERT.

Sed adhuc præſenti aſſertioni opponi poteſt textus *in l.finali, Cod. ſi adverſùs libertat.* ubi cùm in cauſa libertatis contra minorem ſententia lata eſſet, ex qua læſio illi contingit, affirmant Imperatores, adverſus eam ſententiam reſtitutionem in integrum concedi non poſſe; per appellationis tamen remedium eam reſcindi valere. Ex quo textu apertè deducitur, reſtitutionem in integrum non concedi adverſùs ſententiam latam contra minorem; & tamen ab ea ſententia appellari poſſe: igitur quia uberius remedium eſt appellationis, quàm reſtitutionis, contra ſuprà dicta. Augetur hæc difficultas *ex lege* 1. *C. eodem tit.* ubi adverſùs ſententiam in libertatis cauſa prolatam datur reſtitutio: igitur non rectè in dicta lege finali denegatur. Primæ difficultati ſatisfaciendum eſt aſſerendo reſtitutionem in integrum non competere adverſus libertatem, *l. ſi ex cauſa, §.ult. cùm legibus ſequentibus, ff. de minoribus,* ubi Ant. Faber, Cujacius *lib.* 1. *ad edictum Pauli, in l.niſi* 19. *ff. eodem tit.* Duarenus *ad titulum C. ſi adverſùs libert.* tum propter favorem libertatis, tum quia libertas ſemel competens retractari non poteſt. Unde contra ſententiam, per quam quis liber pronunciatus eſt, minor petens reſtitutionem, non auditur; ipſe tamen ab ea appellare valet. Diſcriminis ratio ex eo provenit, nam appellando conqueritur de iniquitate ſententiæ, & ſic audiendus eſt: cùm verò reſtitutionem petit, conqueritur de errore proprio, cujus prætextu libertatem reſcindi petit, & ſic non eſt audiendus: ita Duarenus *in d. l.ultima*, quem ſequitur Oſualdus *lib.* 21. *comment. cap.* 12. *littera B.* Nec obſtat dicta lex 1. nam diſcrimen eſt conſtituendum inter eum caſum, in quo aliquis liber pronunciatur; & inter eum, in quo tantùm ſervum manumittendum eſſe declaratur. Primo caſu reſtitutio non competit contra eam ſententiam, quia competeret contra libertatem, quæ jam adepta fuit. Secundo verò caſu datur reſtitutio, quia conceditur contra libertatem, quæ debetur, ſed adhuc non competierat, ut docent Duarenus *in d.l.* 1. Sarmientus *lib.* 1. *ſelect. cap.* 14.

16. INTELLIGITUR L. EUM 46. DE MINORIBUS.

Secundò opponitur textus *in lege eum* 46. *ff. de minoribus*, in illis verbis: *Ex quo apparet, nec eum, cujus nomine condemnatus eſt, auxilium reſtitutionis propter eam ſententiam implorare poſſe.* Ex quibus deducitur, minorem adversùs ſententiam non reſtitui, etſi enormiter lædatur, ut in eo textu contingebat; ſiquidem defenſor habebat actionem negotiorum geſtorum. Huic difficultati ſatisfaciendum eſt aſſerendo reſtitutionem adverſus ſententiam minori concedi, cùm ſententia contra ipſum lata eſt contra ejus tutores, aut procuratores; quia tunc in ipſius bonis ſententia exequitur, *l.*4. *ff. de re judic.* Si verò aliquis propriâ voluntate ſine mandato liti ſe obtulerit tanquam defenſor, & condemnatus fuerit, minor non reſtituitur, quia non in ipſum, ſed in defenſorem ſententia exequitur. Nec defenſor propria voluntate judicium ſuſcipiens habet ullam actionem contra minorem, cùm inutiliter negotia geſſiſſet, ideoque *in d. leg. eum* 46. nec ipſe defenſor, quia major erat, nec minor, quem defendebat, quia læſus non reperiebatur, habent beneficium reſtitutionis, ut docent Cujacius *lib.* 1. *reſponſ. Pauli*: Faber *in rationali ipſius textus*, Duarenus *ad titulum Cod. ſi adverſus ſentent. circa medium.*

17. EXPONITUR LEX AIT PRÆTOR, §.2. FF. DE MINORIBUS.

Tertiò adverſatur præſenti aſſertioni textus *in l.ita Prætor* 7. *§.*2. *verſic. Permittitur, ff. de minor.* ubi docetur, adversùs ſolutionem ex decreto Præſidis factam minorem non reſtitui, etſi læſus ſit: igitur quia contra ſententiam non datur reſtitutio, ſiquidem non datur contra decretum judicis. Augetur hæc difficultas ex eo, nam adversùs alienationem prædiorum à minore factam, etiam cum decreto Prætoris, competit reſtitutio, *l.ſi quidem* 11. *C. de prædiis minorum*: igitur & contra ſolutionem ex decreto Prætoris factam in ea ſpecie reſtitutio dari debebat. Pro cujus textus expoſitione dicendum eſt, in eo non agi de reſtitutione concedenda adversùs ſententiam latam contra minorem, ſed de reſtitutione impartienda adverſus ſolutionem factam à debitore ex decreto Prætoris. Quo caſu reſtitutio non competit, licèt in caſu alienationis prædiorum concedatur. Ratio diſcriminis eſt, nam qui ex decreto ſolvit, compulſus ſolvit; at verò qui etiam cum decreto contraxit, voluntariè contraxit: unde contra debitorem invitum ſolventem non competit reſtitutio; at verò contra ementem, etiam ex decreto Præſidis, conceditur, ſi minor in alienatione læſus ſit, ut docent Faber *in d. verſ. Permittitur.* Donellus *lib.* 21. *comment. cap.* 11. ubi Oſualdus *littera Q.*

CAPUT

CAPUT VII.

Honorius III. *Archiepiſcopo* [a] *Bracharenſi.*

Coram fel. memoriæ I. Papa prædeceſſore noſtro lite inter ven. f. noſtrum Archiepiſcopum Toletan. & te, frater Archiepiſcope, ſuper Primatia ſolenniter conteſtatâ, fuit peremptorius terminus aſſignatus. *Et infrà:* Verùm elapſo termino conſtituto, poſt expectationem non modicam comparuerunt dilecti f. Magiſter Scholarum, & Magiſter D. Canonici Bacharen. veſtras nobis litteras præſentantes, quibus eos eſſe procuratores veſtros in cauſa prædicta (ita quod in ſolidum uterque) apparebat: ſed quia, ut dicebant, non attulerant depoſitiones teſtium, & alia munimenta, dilationem cum inſtantia poſtularunt. Poſtquam verò contra eos interlocuti fuimus ſuper dilatione petita, tandem indulgeri Eccleſiæ Bracharenſi dilationem propter inſtructionem cauſæ, per auxilium reſtitutionis in integrum poſtularunt, exhibentes ſuper hoc ex parte noſtra ſpeciale [b] mandatum. Nos autem de f. n. conſilio uſque ad octavas Pentecoſtes proximè futuras, per reſtitutionis beneficium id vobis duximus indulgendum.

NOTÆ.

1. [a] *Bracharenſi.*] Ita etiam legitur in quinta collectione, *ſub hoc tit. cap.* 1. ex qua textum hunc tranſcribo. Brachara urbs celeberrima eſt Luſitaniæ, re & cognomento Auguſta, cujus meminerunt Ptolomeus *lib.* 2. *cap.* 10. Plinius *lib.* 4. *cap.* 6. Auſonius *de claris urbibus, epigram.* 9.

Quaque ſinu pelagi jactaſſe Brachara dives.

Henricus Coqueus *in Hiſpania*, ibi:

Brachara dives agri, Galecus nobilis olim
Conventus retinens Auguſto nomen ab ipſo.

Habet Eccleſiam Cathedralem jam à temporibus D. Jacobi, qui in ea ordinavit Beatum Petrum Primum ejus Epiſcopum, ut refert Flavius Dexter *in chron. anno Chriſti* 37. ibi: *Nam & Iacobus Sanctus Apoſtolus Zebedei filius, peragratis urbibus Hiſpaniæ, multiſque erectis Eccleſiis, & Epiſcopis creatis, Petrum Brachara primum reliquit Epiſcopum.* Ubi notavit Vivar. *pag.* 56. Plura de ipſius Eccleſiæ origine & dignitate tradunt Acuña *in hiſt. Bracharenſi:* & de primatu ipſius Eccleſiæ *cap.* 12. Tamayo à Salazar *tomo* 1. *Martyrol. Hiſpan. die* 1. *Februarii*, & *tomo* 2. *die* 9. 12. & 16. *Aprilis.*

2. TEXTUS HISTORIA REFERTUR. Ut hæc Honorii III. deciſio faciliùs percipiatur, ſciendum eſt, valde controverſum eſſe apud Hiſpanæ hiſtoriæ ſcriptores, juriſque Interpretes, utrum Primatus Hiſpaniæ jam à primis Eccleſiæ ſæculis eſſet penes Præſulem Toletanum, an verò penes Bracharenſem? Et in Eccleſia Toletana jus Primatiæ per totam Hiſpaniam fuiſſe jam à primis Eccleſiæ ſæculis, variis privilegiis, Pontificumque decretis, & hiſtoricorum auctoritatibus probarunt D. Garſias Loayſa *in notis ad decretum Gundemari, in Concil. Hiſpal. pag.* 300. Anaſt. Germon. *lib.* 1. *de ſacrorum immunit. cap.* 5. *num.* 8. Franciſcus de Piſa *in hiſtoria Tolet. lib.* 4. *cap.* 17. Ambr. Morales *lib.* 9. *cap.* 7. Illeſcas *in hiſt. Pontif. lib.* 4. *cap.* 75. Tamayo de Barg. *ad Flavium Dextrum, noved.* 6. *pag.* 102. Rodericus Caro, & Vivar. *ad Flavium Dextrum, ubi ſuprà:* idem Vivar. *ad ipſum, anno* 569. *num.* 2. Philippus Berterius *diatrib.* 2. *cap.* 4. Cujacius *in cap. finali, de dolo & contum.* Manrique *de præcedentiis, quæſt.* 4. *num.* 8. D. Didacus de Caſtejon Caſtellæ Præſul, *de Primatu Toletano*, Sahabedra *in Coron. Goth. fol.* 507. Mariana *de rebus Hiſpaniæ, cap.* 19. Durantius *ad Speculat. tit. de diſpenſat. §. ſunt quinque*, Franciſcus de Bargas *contra Brachar.* Porto Carrero *cap.* 1. *de la vida de San Ildefonſo*, Petrus Marcha *de Primatu Lugdun. num.* 125. perdoctus Marchio de Agropoly *diſſert.* 4. *Eccleſ. cap.* 3. Rouſſelius, ſeu idem Marcha *lib.* 2. *hiſt. Pontif. juriſd. cap.* 2. *num.* 14. & *lib.* 4. *cap.* 6. *num.* 11. Salazar, Prudentius à Sandoval, & alii laudati à Quintanadueñas *en los Santos de Toledo*, 1. *p. cap.* 1. Pro Primatu Bracharenſi doctè, & nervosè decertarunt D. R. de Acuña *in tract. de Primatu Brachar.* & *in cap. provinciæ, diſt.* 99. Sebaſt. Cæſar *de Eccleſiaſt. Hierarch. diſput.* 4. §. 5. Barboſa *in præſenti*, & *de poteſt. Epiſcopi, tit.* 1. *cap.* 5. & *tit.* 3. *cap.* 8. Azor, & Bernardus Brito laudati à Cæſare ubi ſuprà; eorum fundamenta referre, & diſputationem proſequi, inſtitutum non patitur. Si quid tamen mei judicii eſſet in hoc Interpretum diſſidio, crederem, ab initio naſcentis Eccleſiæ ad hæc uſque tempora non ſemper in univerſa Hiſpania Primatum fuiſſe penes Præſulem Toletanum, nec Bracharenſem Eccleſiam, victis Suevis, jus Primatiæ amplius retinuiſſe. Devaſtatâ enim Hiſpaniâ, & à diverſis gentibus occupatâ, ſcilicet Bætica à Vandalis, Gallecia à Suevis, Carpentania ab Alanis, in qualibet provincia proprius Primas erat. Bæticæ Archipræſul Hiſpalenſis; Carpentaniæ Toletanus; Suevorum Bracharenſis: poſtea tamen à Gothis victis Romanis, expulſiſque Vandalis, & Suevis, tantùm Primas Toletanus remanſit in Hiſpania, & poſt devaſtationem Africanorum ipſa Imperiali urbe recuperatâ, in perſona Bernardi ejus Archipræſulis, jus Primatis confirmatum fuit ab Urbano II. & ejus ſucceſſoribus, quorum litteras referunt Loayſas, & Caſtejon *ubi ſuprà.* Demùm hoc jus Primatis vindicantibus Archiepiſcopis Bracharenſi, Hiſpalenſi & Compoſtellano in Concilio Lateran. ſub Innoc. III. celebrato, Rodericus Archiepiſcopus Toletanus jus Primatus obtinuit, ut conſtat ex actis ipſius Concilii relatis à Caſtejon & Loayſa ubi ſuprà, refertque Saabedra *in Coron. Goth. in Gundemaro, pag.* 507.

Sed adhuc ſub ipſo Innoc. III. controverſia inſtaurata fuit inter Stephanum Silvium virum acris ingenii, Archiep. Bracharen. & Don Rodericum Ximenium Tolet. ut conſtat *ex lib.* 13. *epiſt. ipſius, epiſt.* 5. & cùm Innocentius partibus præſcripſiſſet pro termino feſtivitatem omnium Sanctorum, Honorius III. ejus ſucceſſor hoc confirmavit, & eundem diem aſſignavit: ſed eo elapſo, procurator Archiepiſcopi Toletani, ex eo quod Siguntinus Canonicus Toletanus miſſus ad teſtes recipiendos inſufficiens à Canonicis declaratus fuit, aliam dilationem, ſeu termini prorogationem poſtulavit; quod & ſimiliter Archiepiſcopus Bracharenſis petebat, 3. PROSEQUITUR HISTORIA.

tebat. Sed Honorius novam temporis dilationem denegavit, ut conſtat *ex cap. 4. de dilat. in 5. compil.* ubi Archiepiſcopo Toletano ita ſcribit: *Te, ac Ioanne Brachar. clerico procuratore ven. f. n. S. Archiepiſcopi Brachar. in noſtra præſentia conſtitutis, idem procurator terminum tibi, & præfato Archiepiſcopo, ejuſque Capitulo in cauſa, quæ ſuper Primatia inter te, ac eoſdem vertitur, à fel. memoria I. Papa prædeceſſore noſtro peremptoriè aſſignatum, & poſtmodùm approbatum à nobis, proximum feſtum omnium Sanctorum, petiit prorogari, & dari ſibi ad producendos teſtes inducias largiores, pro eo, quod I. Siguntinus, Canonicus Toletan. quem procuratorem ad eorum præſentiam, quibus commiſſa fuit receptio teſtium, deſtinaſti, judicatus fuit inſufficiens ab eiſdem. Nos ergo attendentes, quod ipſi receptores teſtium in ſuis litteris teſtabantur expreſſe, quod idem procurator eis in itinere, tanquam procurator neceſſaria miniſtravit, & productioni teſtium multorum interfuit, ac etiam præſtare voluit fidejuſſoriam cautionem rem ratam omnibus modis habiturum: ipſe verò Archiepiſcopus id acceptare non curans, recuſavit plures teſtes producere ab his receptoribus requiſitus: ejuſdem procuratoris petitionem de f. n. conſilio non duximus admittendam, tibi præſentes litteras in hujus rei teſtimonium concedentes, ne occaſione hujuſmodi alicui poſſes in poſterum diſpendio ſubjacere.* Hujus ſententiæ meminit Honorius in præſenti, in illis verbis, *poſtquam verò contra eos interloquuti fuimus.* Poſtea tamen ex indulgentia reſtitutionem conceſſit, & terminum ad probationem prorogavit uſque ad octavam Pentecoſtes, ut in calce hujus textus refertur: deceſſit autem Honorius III. ſententiâ non prolatâ; imò & lis protracta fuit uſque ad tempora Martini quinti, qui jus Primatis in tota Hiſpania Archiepiſcopo Toletano conceſſit, ut referunt Loayſas, & Caſtejon *ubi ſuprà*, Spondanus poſt Baronium *anno 1413. num. 4.* Mariana *lib. 6. hiſt. Hiſpal. cap. 20.* Cironius *in d. cap. 3. de dilationibus.*

4. **Restitutio sine mandato speciali non impetratur.**

b *Mandatum ſpeciale.*] Certum eſt, procuratorem generalem, cui omnium bonorum adminiſtratio conceſſa eſt, univerſa mandantis negotia gerere poſſe, *l. in actione, §. renuntiare, ff. pro ſocio, leg. ſed ſi unus, §. procurator, ff. de injuriis, l. item veniunt, §. petitam, ff. de petit. hæredit. cap. qui generaliter, de procurat. in 6.* exceptis illis, quæ mandatum poſtulant ſpeciale, ut ſuſpecti tutoris accuſatio, *leg. non ſolùm 39. §. finali, ff. de procurat.* juramenti delatio, *leg. juſjurandum 15. §. procurator*; impetratio reſcripti juſtitiæ, *cap. nonnulli, §. ſunt, ff. de reſcriptis*; tranſactio, *leg. mandato 60. ff. eod. titul.* compromiſſum, *cap. per tuas, de arbitris*; remiſſio pignoris, *leg. ſi conſenſerit 7. §. videbimus, ff. quibus modis pig. ſolvitur*; ſolutio per acceptilationem, *leg. 3. ff. de acceptil.* impetratio interdicti de liberis exhibendis, *l. 3. ff. de liberis exhibendis, l. Pomponius, in principio, ff. de procurat.* tandem cauſâ reſtitutionis in integrum ex hoc texto, & lege *Pomponius, §. finali, ff. de procurat. leg. illud 25. §. ſi talis, leg. patri, ff. de minoribus, leg. 15. tit. 5. l. 2. tit. 25. partit. 3.* ubi Gregorius: docent Barboſa *in præſenti, num. 6.* Silva Reſponſorum *reſponſ. 13. n. 3.* Mancius *de procuratoribus, tit. 3. num. 218.* eſt enim petitio reſtitutionis res magni præjudicii, quia per eam reſcinditur contractus, & negotium jam perfectum retractatur, juſque alteri quæſitum aufertur: quare tanquam ad arduum negotium mandatum ſpeciale deſideratur, ut docent Mauricius *de in integrum reſtit. cap. 23. num. fin.* Caldas Pereyra *in leg. ſi curatorem, verbo implorando, num. 5.* Nec contrarium probat textus *in cap. conſtitutis, hoc titulo,* in illis verbis: *pro ſe ac fratre ſuo.* Ex quibus deducitur, fratrem in cauſa fratris abſque mandato poſſe reſtitutionem petere. Cui difficultati ut ſatiſfaciat gloſſa in eo texto, exiſtimat, fratrem in ea ſpecie potuiſſe ſine mandato reſtitutionem petere, quia perſona conjuncta, ut eſt frater, etiam ſine mandato in judicio admittitur, ut probavi *in cap. conſtitutis, de procurat.* Sed hæc ſolutio refellitur expreſsè *ex d. l. patri, ff. de minoribus*, ubi excepto patre nullus alius cognatus, affiniſve admittitur ad petendam in integrum reſtitutionem. Etiam convincitur ex lege *qui hominem 3. §. gener, ff. de ſolutionibus*, juncta lege *non ſolùm, ff. ſoluto matrim. leg. qui alieno, §. quamquam, ff. de negotiis geſtis:* ubi probatur, in pluribus caſibus etiam deſiderari ſpeciale mandatum in conjunctis perſonis: docuerunt latè Felinus *in d. cap. conſtitutis, col. 2.* Covarruvias *lib. 1. var. cap. 6.* alii communiter ut ſatisfaciant, affirmant, fratrem admitti, quia ſocius litis erat: & qui conſors ejuſdem litis eſt, etiam ſine mandato poteſt pro alio agere, cùm ſimul propriam cauſam proſequatur, *l. 2. Cod. de conſortibus ejuſdem litis.* Et ſi adhuc hæc ſolutio non placeat, reſponderi poteſt, in eo textu mandatum ſpeciale præceſſiſſe, licèt non exprimatur; quia principalis quæſtio ipſius textus non vertebatur circa mandatum fratris adhibitum, vel non, ut ibi dicemus.

Nec etiam obſtat textus *in cap. ſuſcitata, hoc tit.* ubi ſupponitur, in integrum reſtitutionem peti poſſe abſque ſpeciali mandato: igitur non rectè in præſenti Honorius affirmat ſpeciale mandatum deſiderari ad petendam in integrum reſtitutionem. 5. **Exponitur cap. ſuſcitata, hoc tit.** Cujus textus difficultate oppreſſus Hoſtienſis in præſenti affirmat, in hoc textu mandatum ſpeciale ex facto præceſſiſſe, non autem neceſſarium eſſe. Sed hæc ſolutio ſatis refellitur ex verbis ſuprà relatis hujus textus. Quare eâ ſolutione omiſsâ, communiter Doctores, quos referunt; & ſequuntur Covarruvias *lib. 1. var. cap. 6.* Caniſius *in d. cap. ſuſcitata*, affirmant diſcrimen eſſe conſtituendum inter eum caſum, in quo reſtitutio poſtulatur principaliter, & cùm petitur incidenter in ipſa lite; cùm principaliter petitur, mandatum ſpeciale neceſſarium eſſe; cùm verò incidenter, illud non deſiderari: quo caſu affirmant procedere textum *in d. cap. ſuſcitata.* Sed hæc ſolutio etiam convincitur ex præſenti textu, ubi non principaliter, ſed incidenter in ipſa lite adversùs omiſſam probationem beneficium reſtitutionis petebatur; & tamen aſſeritur, neceſſarium eſſe ſpeciale mandatum: igitur diſtinctio ſuprà adducta ſuſtineri non valet. His igitur omiſſis ſolutionibus, ut prædictæ difficultati ſatisfaciamus, dicendum eſt, tutorem, & curatorem, œconomum, & ſimiles habentes liberam adminiſtrationem, ſine ſpeciali mandato poſſe in integrum reſtitutionem petere, ut docent Abbas *in d. cap. ſuſcitata, num. 6.* Covarruvias *d. cap. 6. num. fin.* Procuratorem verò tantùm ad litem conſtitutum, non poſſe in integrum reſtitutionem poſtulare; quare cùm textus *in d. cap. ſuſcitata*, procedat de ſyndico liberam adminiſtrationem habente, *cap. unico, de ſyndico*; ideo potuit petere in integrum reſtitutionem abſque ſpeciali mandato: in hoc verò textu agitur de procuratore ad litem conſtituto, qui mandato ſpeciali eget, ut reſtitutionem in integrum petere poſſit.

COMMENTARIUM.

IN *cap. 1. hoc tit.* egimus de reſtitutione in integrum Eccleſiæ concedenda ob læſionem in contractibus 6. **Conclu-**

Digitized by Goo

o refertur, et probatur. tractibus contingentem: nunc pro expoſitione iſtarum trium deciſionum agendum eſt de reſtitutione Eccleſiæ concedenda ob læſionem in judicio ſequutam. Sit ergo concluſio: *Eccleſia læſa ob defectum probationis, aut editionem inſtrumenti ob negligentiam procuratoris, juſtè petit in integrum reſtitutionem, etiam contra aliam Eccleſiam.* Probant eam textus *in cap. tum ex litteris 5. hoc tit. cap. 1. & 2. eodem tit. lib. 6. Clement. unica, eod. tit.* Per argumentum probant textus *in l. etſi ſine, §. item, l. minoribus, cum lege ſequenti, l. in cauſa 16. §. finali, cum lege ſequenti, l. minor 37. l. Præſes 42. ff. de minoribus, l. ſi causâ cognita, Cod. de tranſactionibus, l. 16. tit. 11. partit. 3. l. 1. tit. 19. partit. 6.* Illuſtrant Morla *in emporio, tit. 5. quæſt. 5.* Maceratus *lib. 1. var. cap. 54.* Azevedus *in l. 3. tit. 8. lib. 4. recopil.* Caniſius *in cap. 2. & 3. hoc tit.* Paz *in praxi, 1. p. tit. 1. tempore 8. num. 213.* Pichardus *in manudŭct. 1. p. §. 7. num. 4.* Moez *in cap. 1. hoc tit. in 6.*

7. Impugnatur variis difficultatibus. Sed adversùs hanc aſſertionem ita illuſtratam non leves expendi poſſunt difficultates. Prima ita conficitur. Cùm competit remedium ordinarium, extraordinarium ceſſat, *l. in cauſa 16. ff. de minoribus, l. 2. l. ſi quidem, Cod. de prædiis minorum*: ſed cùm negligens eſt procurator in editione inſtrumenti, dominus habet mandati actionem adversùs procuratorem, *l. ſi procuratorem, §. 1. ff. mandati, l. cùm mandatum, ff. de minoribus, l. & eleganter, §. ſi dolo, ff. de dolo*: igitur remedium extraordinarium in hac ſpecie neceſſarium non eſt. Secunda naſcitur ex eo, nam Eccleſia fruitur jure minoris, *cap. 1. ubi probavi, hoc tit.* Sed minor non reſtituitur adversùs lapſum temporis, *l. Papinianus 20 ff. de minoribus*, adversùs accuſationem omiſſam, *l. auxilium 37. ff. de minor.* adversùs tempus finiendi inſtantiam, *l. properandum, §. fin. Cod. de judiciis*; imò minori currit tempus abſque ſpe reſtitutionis, *l. 3. ff. ex quibus cauſis in poſſeſſionem, l. ex quæ à patre 7. Cod. de reſtit. in litem*: igitur ſimiliter propter lapſum termini probatorii Eccleſiæ reſtitutio in integrum dari nequit. Augetur hæc difficultas ex eo, nam poſt concluſionem in cauſa non debent admitti novæ probationes propter periculum ſubornationum, & dolum futurum, qui ſperatur, *cap. fraternitatis 17. de teſtibus, Clement. 1. eod. tit.* igitur Eccleſia cum hoc periculo admitti non debet ad novam probationem, etiam prætextu reſtitutionis in integrum. Tertia difficultas militat adversùs ultimam partem, in qua aſſeritur, Eccleſiam adversùs Eccleſiam poſſe petere in integrum reſtitutionem; nam privilegiatus contra privilegiatum non gaudet privilegio, *l. verum 12. §. item quæritur, ff. de minor. l. finali, ff. ex quibus cauſis majores, c. 10. fin. de ordin. cognit.* igitur Eccleſia contra aliam Eccleſiam jure minoris uti non poteſt, nec beneficium reſtitutionis impetrare.

8. Traditur deciſiva ratio. His tamen difficultatibus minimè refragantibus vera eſt ſuprà tradita aſſertio, cujus deciſiva ratio ex eo provenit; nam quidquid cum minore geſtum eſt, ex quo ejus læſio ſequatur, per reſtitutionem in integrum eſt irritandum, ita ut læſus juvetur beneficio reſtitutionis ad damnum avertendum, *l. 1. l. ait Prætor, ff. de minor.* unde ſive in contractibus, aliiſve actibus extrajudicialibus; ſive in judicialibus læſus ſit, habebit beneficium reſtitutionis, quia iniquum eſt, ut minori læſo non ſuccurratur, cùm abſque culpa propria in damnum inciderit, *l. ſed ſi per Prætorem, §. ſi feriæ, ff. ex quibus cauſis major.* Sed Eccleſia, quæ fruitur jure minoris, læſa fuit in præſenti caſu in judicio, negligentiâ, ſeu facto procuratoris: igitur prætextu talis læſionis impetrare poterat beneficium reſtitutionis adversùs probationem, ſeu inſtrumenti editionem omiſſam, ut contingit minori, *l. minor 37. ff. de minor.* Circa dilatoriam autem exceptionem, aut ejus probationem omiſſam, an detur reſtitutio in integrum, apud Doctores non liquet. Negant reſtitutionem dari Mauritius *de in integrum reſtit. cap. 328. n. 7.* Sfortia *eod. tract. 2. p. quæſt. 64. artic. 5. num. 36.* Covarruvias *practic. quæſt. 26. num. 4.* Alii affirmant reſtitutionem eo caſu competere. Sed in hoc dubio credo, eam diſtinctionem adhibendam eſſe; aut enim ex dilatoria exceptione omiſſa, ſeu ejus probatione, Eccleſia enormiter læſa eſt, aut leviter: ſi enormiter, competit reſtitutio; ſi verò leviter, reſtitutio denegatur. Illud autem certum eſt, Eccleſiam læſam in probatione omiſſa debere petere reſtitutionem intra quadriennium à die publicationis teſtium computandum, ex lege 3. *tit. 8. lib. 4. recopil.* ubi notat Azevedus *num. 36.* Etiam pro comperto eſt, minorem, Eccleſiamve non reſtitui adversùs omiſſam probationem objectionum contra teſtes, vel adversùs ipſas objectiones, vulgò *tachas*. Azevedus *ubi ſupra, num. 32.*

Nec obſtant jam difficultates ſuprà adductæ. 9. Reſpondetur difficultatibus.
Non prima; nam pro ejus ſolutione ita diſtinguendum eſt. Aut enim procurator damnum intulit minori dolo, aut per negligentiam. Primo caſu ſubdiſtinguendum eſt: aut procurator eſt ſolvendo, & non competit remedium extraordinarium minori, aut Eccleſiæ, ut argumento legis *& eleganter, §. ſi dolo, ff. de dolo*, docet Sfortia *de in integ. reſtit. 1. p. quæſt. 12. art. 9. num. 44.* aut procurator non eſt ſolvendo, & tunc minori reſtitutio competit, ut tenet gloſſa *in d. §. ſi dolo.* Secundo verò caſu, quando per negligentiam procuratoris præjudicium minori irrogatur, ſi ſit procurator ſolvendo, non datur minori reſtitutio, *ex d. l. cùm mandatur, verſic. Si autem, ff. de minor.* Si autem non ſit ſolvendo, licèt communis opinio neget reſtitutionem in hoc caſu competere, ut docent *in l. 1. Cod. de advocatis diverſ.* Albericus *num. 4.* Fulgoſius *num. 6.* tamen exiſtimo, quod ſi procurator præjudicium intulit minori, aut Eccleſiæ, & non ſit ſolvendo, vel facilè conveniri nequeat, concedendam eſſe reſtitutionem, quia iniquum eſt, ut non ſuccurratur ei, qui abſque culpa ſua in damnum incidit, ut jam docuerunt gloſſæ *in præſenti, verbo Reſtitutionis, & in l. arbitrio, §. ſi cujus, ff. de dolo*, Mauritius *de in integr. reſtit. cap. 3. quæſt. 3.* Sfortia *eod. tract. quæſt. 12. 1. p. art. 10. num. 64.* Nec obſtat ſecunda difficultas deducta *ex d. l. Papinianus 20. ff. de minor.* ideo enim in ea ſpecie minor non reſtituitur adversùs lapſum temporis, quia reſtitutionem intra legitimum tempus, ideſt intra quadriennium, non petiit, quam petere potuit per procuratorem, etiamſi abſens, & exul fuiſſet; & hac de cauſa ſibi imputare debuit, quare reſtitutionem in tempus non petierit. Nec etiam obſtat textus *in d. l. auxilium 37.* nam licèt minor reſtituatur adversùs læſionem ſibi in judicio contingentem; tamen adverſus accuſationem omiſſam illi reſtitutio non datur, quia hoc auxilium executionibus pœnarum paratum non eſt, ut docent Faber *in eo textu*, Amaya *in l. unic. Cod. de ſententiis adverſus fiſcum.* Nec etiam adverſatur textus *in d. l. properandum, §. finali*; nam cùm ex ſententia ſæpe ſæpiùs in hoc titulo repetita, tantùm minor reſtituatur cùm læſus eſt, & in dicto §. finali agatur de minore, qui nullum damnum paſſus fuit, rectè aſſeritur remedium reſtitutionis illi non competere: Morla *ubi ſuprà, quæſt. 5. in fine.* Nec tandem adverſantur textus *in l. 3. ff. ex quibus cauſ. l. quæ à patre*; nam textus illi procedunt in præſcriptione cœpta contra auctorem, ſeu anteceſſorem ipſius minoris;

minoris : quo caſu, quia nihil cum ipſo minore geſtum eſt, in integrum reſtitutio ei non competit. Ita Morla *ubi ſuprà, num.* 17. Nec etiam refragatur tertia difficultas ſuprà expenſa ; nam licèt verum ſit, quod quando datur dolus, aut timetur, reſtitutio non competit, *d.l. auxilium* ; tamen minor, ſeu Eccleſia reſtituitur adversùs omiſſam probationem, quia non præſumitur Eccleſiam, minoremve velle teſtes ſubornare, ſed tantùm ſuam intentionem probare, in qua læſio dabatur ; & ſic ratione hujus læſionis competit hoc beneficium. Nec obſtat tandem ultima difficultas, pro cujus ſolutione ſciendum eſt, privilegiatum contra pariter privilegiatum non gaudere privilegio, quoties utriuſque privilegia in eadem ſpecie concurrunt, ut *in lege aſſiduis, C. qui potiores*, ubi privilegium prælationis dotis non competit contra alium ſimile privilegium habentem. At verò ſi privilegiatus in ſpecie concurrat cum alio privilegiato in genere, efficaciter utitur privilegio ſuo, *l. finali, C. ex quibus cauſis majores.* Quod contingit in præſenti caſu ; nam cùm generaliter Eccleſia ſit privilegiata, ut utatur jure minoris, alia Eccleſia, quæ ſpecialiter reperitur læſa in lapſu termini probatorii, habet reſtitutionem contra ipſam : & ſi privilegiatus in genere concurrat cum alio privilegiato in genere, præfertur ille, qui agit de damno vitando, illi qui agit de lucro captando, ut exponunt in terminis reſtitutionis Mauritius *de in integrum reſtit. cap.* 28. Sfortia *quæſt.* 18. *art.* 4. Pereyra *in lege ſi curatorem, verbo Læſis, n.* 165. *Cod. de in integrum reſtit.* plures laudari à Barboſa *axiomat.* 190. Velaſco *de privileg. paup.* 1. *p. q.* 57. *num.* 59. & *quæſt.* 3. *num.* 52.

10. INTELLIGITUR CAP. SUBORTA, DE RE JUDICATA.

Primò ſuperiori aſſertioni obſtat textus *in cap. ſuborta, de re judicata* ; ubi proponitur litem fuiſſe motam inter quoddam monaſterium, & Epiſcopum diœceſanum. Monaſterium intendebat ſe liberum eſſe à lege, & juriſdictione diœceſana, & immediatè Romanæ Sedi parère, ex privilegiis ſibi conceſſis : judex pronunciavit monaſterium Epiſcopo proprio eſſe ſubjectum ; cùmque adhuc monaſterium intenderet ſe liberum eſſe virtute privilegii, quod procurator monaſterii in judicio non exhibuerat, Innocentius III. decrevit, audiendum non eſſe, nec ſententiam eſſe retractandam virtute privilegii non exhibiti : igitur quia Eccleſia non reſtituitur adversùs omiſſam privilegii editionem, ut in eadem ſpecie docetur *in cap.* 2. *hoc tit.* Cui difficultati ut ſatisfiat, ſciendum eſt, magnum diſcrimen verſari inter ſpeciem textus *in cap.* 2. & *in d. cap. ſuborta:* nam *in d. cap.* 2. procurator allegavit ſæpe ſæpius Clementis & Gregorii privilegium ; non tamen illud per negligentiam edidit ; unde ex editione omiſſa monaſterium læſum fuit, & ideo reſtituitur: at verò *in d. cap. ſuborta*, procurator neque edidit, nec allegavit ullum privilegium, ſed potiùs poſt ſententiam & rem judicatam intendebat privilegium noviter repertum exhibere, & ſententiam retractare ; quod admitti non poteſt, cùm prætextu inſtrumenti noviter reperti res judicata reſcindi non valeat, *l. admonendi* 30. *ff. de jurejur. cap.* 5. ubi plura adduxi, *de tranſactionibus*, Parexa *de inſtrument. edit. tomo* 1. *tit.* 2. *reſol.* 6. at verò *in hoc cap.* 2. non novum privilegium proponebatur, ſed tantùm jam in judicio allegatum edebatur, quo caſu reſtitutio dari poteſt.

11. EXPONITUR CAPUT CUM OLIM, DE PRIVIL.

Secundò adverſatur textus *in cap. cùm olim* 14. *verſiculo nos igitur, de privilegiis*, in illis verbis: *Sed etiam exprimebant jus noſtrum, & Eccleſia Rom. juſtitiam tuebantur.* Ubi cùm eadem ſpecies proponatur, ac *in cap.* 2. & 3. *hoc tit.* ſupponitur, ideo monaſterio indulgeri reſtitutionem beneficii ad exhibendum privilegium exemptionis, quia jus R. Eccleſiæ lædebatur : igitur ſi tantùm jus monaſterii læderetur, reſtitutio illi non concederetur ad edendum privilegium. Cui difficultati reſpondendum eſt, ea verba non continere rationem principalem, & impulſivam ipſius deciſionis, ſed tantùm coadjuvantem, ut ſimiliter *in cap.* 2. exprimitur ; etiamſi enim non læderetur in ea ſpecie Rom. Eccleſia, monaſterio concederetur reſtitutio, quia utitur jure minoris, ut ſuprà *in cap.* 1. *hoc tit.* probavi.

CAPUT VIII.

a Gregorius IX.

Conſtitutus in noſtra præſentia Magiſter Guill. pro ſe, ac fratre *b* ſuo I. Canonico *c* Parroſinen. exhibitâ *d* nobis petitione monſtravit, quod eis in minori conſtitutis ætate, ac eorum matre (cujus *e* ſucceſſores exiſtunt) rebus humanis exemptâ, quondam G. pater ipſorum quaſdam poſſeſſiones *f* utrique communes quibuſdam vendidit pro quadam pecuniæ quantitate, ac (ut hujuſmodi venditio robur *g* firmitatis haberet) *h* emancipavit eoſdem, & fecit eos contractui *i* conſentire. Quare ſupplicavit, ut vel venditionem eandem mandaremus nunciari *l* nullam : vel cùm adhuc exiſtant intra *m* tempus ad obtinendum beneficium in integrum reſtitutionis indultum, & intra *n* annum & diem à tempore contractus, ipſis tanquam proximioribus competeret ſuper illa portione jus offerendi emptoribus pretium, juxta municipii Parroſinen. conſuetudinem approbatam, quod hactenus omiſerunt, dignaremur eis ſuper utroque (cùm in hoc non modicùm læſi noſcantur, & emptoribus portionis ejuſdem, vel eorum ſucceſſoribus pretium ſint offerre *o* parati) per idem beneficium ſubvenire. Quocirca mandamus quatenus ſi præmiſſa inveneritis veritate ſubnixa, ut vel venditionem prædictam, quoad partem ex ſucceſſione materna ipſos contingentem, nullam nunciare curetis, ſi in ea debita juris ſolennitas eſt omiſſa : vel ſi forſitan intervenerit, & eos læſos eſſe *p* conſtiterit, tam ſuper ea, quàm ſuper reſidua portione, dum tamen quod offerunt, duxerint faciendum, auctoritate noſtra in integrum reſtituere ſtudeatis.

NOTÆ.

Digitized by Google

N O T Æ.

1. a GRegorius nonus.] Non conſtat cui reſcripſerit in præſenti : quod frequenter contingit in ejus deciſionibus ; & cùm ejus epiſtolarum regeſtra non habeamus, ſuppleri non poteſt præſens inſcriptio. Ex hac tamen Gregorii decretali apertè deducitur, conſuetudinem retractum permittentem, ſeu inducentem, apud varias gentes introductam, probatam eſſe à jure canonico ; & ſic eâ ligari clericos, eccleſiaſticaſque perſonas, ut jam notavit Marinis *lib. 1. reſol. cap. 55. per totum.*

2. b *Fratre ſuo.*] Conjunctam perſonam pro conjuncta, abſque mandato in judicio admitti, probavi ſuprà *in cap. 1. de procurat.* hoc tamen limitatur in negotiis, quæ ſpeciale exigunt mandatum, in quibus abſque eo nec conjuncta perſona admittitur, *l. patri 27. ff. de minor. l. non ſolum, ff. ſolut. matrim. l. qui hominem, §. gener, ff. de ſolut. l. qui alienam, §. quamquam, ff. de negotiis geſtis, l. filius, Cod. de pactis,* quia in eis etiam procurator cum generali mandato ad agendum, vel defendendum non admittitur, *cap. qui ad agendum 4. cap. qui generaliter 5. de procurat. lib. 6.* & ſic non poteſt parti juramentum deferre, paciſci, vel tranſigere, *cap. contingit, de tranſact. l. tranſactionis, Cod. eodem tit. l. juriſjurandi, §. 1. ff. de jurejur. l. mandato 60. ff. de procurat.* compromiſſum facere, *cap. per tuas 9. de arbitris* ; electo crimina opponere, *Clement. 2. de procurat.* & alia ſimilia, quæ recenſet Joſephus Ludovicus *concluſ. 30. num. 7.* inter quæ refertur reſtitutio in integrum, quæ peti nequit abſque ſpeciali mandato, *cap. coram, cap. ſuſcitata, hoc tit. l. unica, Cod. eodem, l. illud 26. §. ſi talis, ff. de minor.* Unde meritò quærunt repetentes in præſenti, quomodo frater pro fratre abſque ſpeciali mandato poſſet beneficium reſtitutionis petere. Et communiter reſpondetur, fratrem potuiſſe impetrare reſtitutionem pro fratre, quia conſors ejuſdem litis ſine mandato etiam pro conſorte admittitur, *Clement. Religioſus, de procurat.* Verùm hæc ſolutio non placet : tum quia conſors litis admittitur pro conſorte, lite conteſtatâ, *l. 2. C. de conſortibus ejuſdem litis* ; quia cauſa eſt connexa, *l. planè 3. ff. familiæ erciſc.* & præſumitur abſentis voluntas poſt litis conteſtationem. Oſualdus *lib. 18. comment. Donelli, cap. 14. littera O.* Tum etiam, quia conſors litis pro conſorte non admittitur in his, quæ exigunt ſpeciale mandatum, ſicut nec conjuncta perſona pro conjuncta admittitur, ut proximè probavi ; quare eâ ſolutione omiſsâ veram interpretationem adduxi *in cap. 7. hoc tit.*

3. c *Parroſinen.*] Gloſſa maginalis legit *Paronen.* vel *Perenen.* Dadinus Alteſſerra *lib. 2. de Ducibus, cap. 3.* legit *Paronenſis*, & ait eſſe municipium hujus nominis in pago Veromanduorum, ubi invaluerat conſuetudo retractus gentilitii. Verùm cùm in præſenti referatur, Joannem fratrem Magiſtri Guillelmi fuiſſe canonicum Parroſin. & in ipſo municipio nulla fuerit Eccleſia Cathedralis, retineri non poteſt ulla ex prædictis litteris : quare legendum credo, *Peruſienſis.* Peruſia enim antiquiſſima valde Italiæ urbs eſt, unaque ex duodecim Etruriæ Provinciæ principalibus civitatibus, cujus originem, & amplitudinem refert Vghellius *tomo 1. Italiæ ſacræ, fol. 71.* fortunam, ſive proſperam, ſive adverſam Populi Romani ſecuta eſt, donec à Totila ſæviſſimo Gothorum Rege per ſeptenne obſidium capta, atque deleta, longiſſimam ſuſtinuit ſervitutem. Narſetes deinde Juſtiniani Dux eam recuperavit, ſed poſtea Longobardi Peruſiam ſubjugarunt, donec Carolus Magnus Deſiderio poſtremo illorum Rege in ſervitutem abducto, eam in libertatem aſſeruit : tandem ex largitate Ludovici Pii, & Caroli filii, Peruſia ad Romanam Eccleſiam ſpectare cœpit, hactenuſque ſuave eccleſiaſticum jugum Peruſini experiuntur, ut refert Vghellius *ubi ſuprà.*

d *Nobis.*] Sed meritò quæritur ab Interpreti- 4.
bus, quare in præſenti caſu in integrum reſtitutio petita fuiſſet coram Rom. Pontifice, cùm reus laïcus eſſet ? Et aliqui affirmant in præſenti oppido Parroſin. fuiſſe conſuetudinem præſcriptam, ut clericus etiam actor poſſet convenire reum laïcum coram judice eccleſiaſtico. Ita docuerunt Covarr. *lib. 1. variar. cap. 4. num. 2.* Barboſa *in lege Heres, §. proinde, num. 31. de judiciis,* Parladorius *differentia 9. §. 3. num. 8.* Aliter Giurba *deciſ. 55.* exiſtimat, quoad jus retractus retrahentem haberi pro reo ; & ita clericum retrahentem in præſenti caſu rectè coram judice eccleſiaſtico laïcum in jus vocaſſe. Verùm ipſum rectè refellit Marinis *lib. 1. reſol. capite 44.* Quibus ſolutionibus omiſſis, vera petenda eſt ex proximè traditis ; nam cùm Peruſina civitas parêret Rom. Pontifici, tam quoad ſpiritualia, quàm quoad temporalia ; ideo Canonicus Peruſinus potuit, & debuit coram Rom. Pontifice contra laïcum in integrum reſtitutionem petere : docuerunt, etſi non ita expoſuerint textum hunc, Carleval *lib. 1. de judiciis, tit. 1. diſput. 2. quæſt. 4. à num. 196.* & cum aliis Marinis *ubi proximè.*

e *Succeſſores.*] Sive ex teſtamento, quia inſtitu- 5.
ti erant ; ſive ab inteſtato, ex Senatuſconſulto Orphiciano, ex quo ſuccedunt filii ab inteſtato matribus, ſicut & matres ſuccedunt illis ex Senatuſconſulto Tertylliano, *l. 1. & per totum ff. & C. ad Tertyl. & Orphician.* Ad quæ Senatuſconſulta ſpectant textus *in l. 3. §. ſi is qui 7. ff. de Carbon. edicto, l. ſi mater 11. ff. de except. rei judic. l. ſi ejus, ff. ad Trebel. l. furioſæ 4. ff. de curat. fur. l. legitimi 5. ff. unde cognati, l. qui duos, §. cùm bello, l. cum pubere 22. ff. de rebus dubiis, l. cùm à matribus, C. qui petant tut. l. 4. §. ſed etſi, ff. eod. tit. l. omnes 6. C. ad Tertyl. l. non eſt 12. §. ubicumque, ff. de bonorum poſſeſſ. l. infanti 18. C. unde liberi, l. Titia 14. ff. de inoffic. teſtam. l. Thaïs 41. §. Stichus, ff. de fideicommiſſ. libert. l. ult. §. ſi maritus, ff. qui petant tut. l. ſciant, C. de legitimis hæredibus, l. generaliter, ff. unde legitimi, l. finali, C. communia de ſucceſſ. l. quæcumque, C. de bonis quæ liberis, l. 2. C. ſi adverſus delict. l. penult. C. de ſuis, & legit. l. unica, C. de his, qui ante apert. tab. l. 3. §. illud, l. 4. C. de ſecund. nupt. l. item, §. ult. ff. de ſuis & legit. l. cùm pater 77. §. donationis, ff. de legat. 2. l. Pamonius 86. ff. de adquirend. hæredit. l. Publia 26. ff. de his qui notantur infam.* Vlpianus *in fragment. tit. 26. §. adhibere, l. 1. §. 1. ff. de juris & facti ignor.* junctis Cujacio *in leg. 4. colum. 3. ff. de juſtit. & jur.* Fabro *lib. 14. conject. cap. 1. & lib. 19. cap. 18.* Petro Greg. *lib. 45. ſyntag. cap. 2.* Luduvelio *ad tit. C. ad Orphic.*

f *Utrique communes.*] Adquiſitas videlicet conſtante matrimonio, quæ ratione quæſtus conjugalis communicantur, *cap. 2.* ubi Deo volente dicemus, *de donat. inter.*

g *Robur firmitatis.*] Omnis enim alienatio bo-
norum adventitiorum patri eſt interdicta, *l. 1. Cod.* 6.
de bonis maternis, l. cùm non ſolùm, §. ipſum, C. de bonis, quæ liberis : docent latè Pinellus, & Luduvelius *in d. l. 1. C. de bonis maternis,* Galbanus *de uſufructu, cap. 4.* Scipio Gentilis *de bonis maternis, cap. 5. & 18.* Pancirola *lib. 2. variar. cap. 219.* Filii autem ea bona conſentiente Patre alienare poſſunt, *l. ult. §. filiis, C. de bonis quæ lib.* Gentilis ubi ſuprà, *cap. 18.*

h *Emancipavit.*] Coram competenti judice eos 7.

de manu dimittendo, *l. penult. & final. C. de emancip. liber. l. finali, C. de adopt.* apud nos ſunt lex 93. *tit.* 18. *partit.* 3. lex 15. *tit.* 18. *part.* 4. Docent Tauriſtæ *in lege 47. Tauri*, Matienzo *in l. 8. tit. 1. lib. 5. recopil.* ubi etiam Azevedus, obſoletis jam illis tribus imaginariis venditionibus ex jure Romanorum præſcriptis, de quibus in lege *liberum* 28. *l. emancipati* 36. *ff. de adopt. l. peto* 69. *§. finali, ff. de legat.* 2. *l.* 2. *Cod. de capitis diminut.* Gaius *lib.* 1. *Inſtit. tit.* 6. Vlpianus *in fragment. tit.* 10. *&* 23. ubi Cujacius, Paulus *lib.* 2. *ſentent. tit.* 15. eas illuſtrarunt Revardus *lib.* 3. *var. cap.* 15. Caldeira *lib.* 2. *var. cap.* 1. D. Joſephus de Retes *lib.* 1. *opuſc. cap.* 19. *&* 21.

i *Conſentire.*] Propria voluntate, ut *in l. fidejuſſor* 26. *§.* 1. *ff. de pignor.* non per metum, quia tunc venditio non ſubſiſteret.

8. l *Nullam.*] Utpote factam ſine ſolennitate; licèt enim pater etiam tanquam curator filiorum, alienet eorum prædia, Prætoris decretum deſideratur, *l. ſi pupillorum* 7. *§. ſi pater, ff. de rebus eorum, l.* 3. *C. de prædiis eorum.* Unde rectè in præſenti caſu filii petebant alienationem reſcindi tanquam celebratam ſine debita ſolennitate.

9. m *Intra tempus.*] Ideſt quadriennium; licèt enim Pandectarum tempore minoribus læſis ad impetrandum remedium reſtitutionis annus utilis aſſignaretur, computandus poſt vigeſimumquintum minoribus læſionem ſcientibus, *l.* 3. *§. minorem, l. intra utilem, ff. de minor. l. in honorariis, ff. de O. & A. l. ait Prætor, §. ſi conditionalis, ff. quæ in fraudem credit.* docent Cujacius *de diverſ. temp. præſcript. cap.* 20. *&* 33. & *lib.* 2. *obſerv. cap.* 18. Donellus *lib.* 21. *comment. cap.* 10. poſtea tamen Imperator Juſtinianus, ut ſubveniret ipſis minoribus læſis, pro anno utili quadriennium continuum conceſſit, quod poſt impletum vigeſimumquintum annum minoribus, ſive inſciis, ſive conſciis læſionis, currit, *l. fin. C. de temporibus in integrum reſtit.* ubi plures Auguſt. Barboſa adducit.

10. n *Intra annum & diem.*] Licèt ex conſuetudine Peruſina tantùm annus præſcriptus eſſet ad retractum gentilitium, rectè ait Gregorius, annum & diem fuiſſe aſſignatum; nam cùm ex lege, aut ſtatuto annus præſcribitur, quia non exprimitur, an dies ipſe, in quo aut contractus celebratur, aut actus peragitur, computetur in anno, ut dubium prorſus tollatur, dici ſolet intra annum, & diem. Unde cùm annus præſcribatur ad recuperandam poſſeſſionem, *in cap.* 1. *&* 2. *de eo qui mittitur*, & *in cap. cùm veniſſet, eod. tit.* dicitur aſſignari diem, & annum: ſimiliter *in cap. puella* 20. *quæſt.* 2. annus præfinitur, & in ipſa ſpecie *in cap.* 2. *de regul.* annus & dies aſſignantur: obſervavit Gothofredus *in lege ubi lex* 101. *ff. de R. I.* & in terminis præſentis deciſionis Tiraquellus *de retractu lign. gloſſa* 11. *§.* 1. *num.* 63.

11. o *Offerre parati.*] Qui enim petunt retractum rei venditæ, debent priùs pretium refundere. Tiraquellus *de retract. gloſſa* 16. *§.* 1. imò non ſolùm pretium, verùm & meliorationes factas ab emptore tenentur reſtituere. Seſſe *tomo* 4. *deciſ.* 410. Corraſius *lib.* 3. *miſcell. cap.* 3. *num.* 6. ſi autem emptor pretium injuſtum præſtitit, non teneri eum, qui retractum petit, niſi juſtum ſolvere, probat Marinis *allegat.* 82.

p *Conſtiterit.*] Ut reſtitutio in integrum minori concedatur, ſive adversùs omiſſum retractum, ſive pactum de retrovendendo, debet ante omnia læſio probari, ut probat latè D. Joannes de Larrea *deciſ.* 79. *Granat. per totam.*

COMMENTARIUM.

12. Concluſio probatur.

EX præſenti Gregorii deciſione ſequens communiter deducitur aſſertio: *Minor læſus in retractu omiſſo reſtituitur adversùs venditionem prædii majorum ſuorum.* Ab ſpecie probat eam textus *in l. ſi in emptione* 35. *ff. de minor.* generaliter autem minores læſos in contractu venditionis beneficio reſtitutionis juvari, probant textus *in lege ait Prætor* 7. *§.* 1. *&* 8. *l. patri, §. prædium, l. verum* 11. *§.* 1. *l. intra* 39. *§.* 1. *l. tutor* 47. *§. item, l. ſi res* 49. *ff. de minoribus, l.* 1. *C. ſi adverſus venditionem, l.* 4. *&* 7. *C. de prædiis minorum.* Illuſtrant Tiraquellus *de retractu, gloſſa* 2. *num.* 4. A. Faber *in ſuo Codice, de reſtit. minor. diffinit.* 10. *cap. tranſlatio, deciſ.* 57. *num.* 52. Hermoſilla *in lege* 4. *tit.* 5. *partit.* 5. *gloſſa* 12. *num.* 9. Fontanella *deciſ.* 47. *num.* 16. Olea *de ceſſione jurium, tit.* 3. *quæſt.* 2. Matienzo *in l.* 7. *gloſſa* 1. *num.* 2. *tit.* 1. *lib.* 5. *recopil.* Azevedus *in d. l.* 7. A. Gomez *in l.* 70. *Tauri, num.* 3. Corraſius *lib.* 3. *miſcell. cap.* 3. Hothomanus *conſil.* 25. Bocerus *claſſ.* 3. *diſput.* 22. *theſi* 1. Caniſius in hoc textu, Zypæus *lib.* 1. *de juriſdict. capite* 31. D. Joannes de Larrea *deciſ.* 70. *num.* 3. Giurba *deciſ.* 78. *num.* 6. Gibalinus *de negot. tom.* 2. *lib.* 4. *cap.* 6. *art.* 5. Alteſſerra *lib.* 3. *rer. Aquit. cap.* 8.

13. Impugnatur tradita aſſertio.

Sed adversùs hanc aſſertionem pro dubitandi ratione ita inſurgo: Prædium, quantumvis majorum, ſemel venditum juſto pretio, amplius à conſanguineo jure repeti non valet, *l.* 1. *Cod. communi divid.* ibi: *Frater tuus ſi ſolam portionem prædii ad ſe pertinentem diſtraxit, venditionem revocari non oportet.* Et *l. portionem, C. communia rerum alien.* ibi: *Portionem quidem tuam militantis frater tuus alienare non potuit; ejus autem partem pretio ſoluto tibi reſtitui poſtulare, nec militari gravitati convenit.* Unde jus retractus ab Imperatoribus ſublatum eſſe, teſtatur Cujacius *ad titulum C. de contrahenda emptione*, & conſtat ex lege *dudum* 14. *C. eodem tit.* quæ eſt lex 4. *C. Theodoſ. eod. tit.* ubi notavit Gothofred. igitur contra jus petebant filii in præſenti ſpecie ſibi reſtitui prædia à patre alienata, præcipuè cum pater ipſorum ea vendidiſſet, *l. Æmilius* 38. *ff. de minor.* ibi: *Putabam non bene judicatum, quod pater ejus, non ipſa contraxerat.* Et *l.* 2. *C. ſi adverſus vendit. pignoris, l. ſi in poteſtate, C. Gregor. de patria poteſt.* Augetur hæc dubitandi ratio ex eo, nam minores adverſus eos contractus per hoc beneficium admitti valent, ex quibus læſi ſunt, ut ſæpe ſæpius in hoc titulo probavi; ſed in præſenti ſpecie minores læſi non erant in pretio rei venditæ; tantùm enim affectionem ad prædia allegabant, quæ non attenditur, nec conſideratur, *l. cum de ſervis, finali, §.* 2. *ff. de operis ſervorum*; ut in æſtimatione rerum hæreditariarum, *l. pretia* 73. *ff. ad legem Falcidiam*; in actione ad exhibendum, quæ datur ei, cujus intereſt, *l. penult. ff. ad exhibendum*; & in pœna legis Aquiliæ, ubi æſtimatur quod intereſt ex affectione, veluti ſi ſervum dominus diligebat, *l. ſi ſervus* 33. *ff. ad l. Aquiliam*: igitur ex eo ſolùm, quod minores habeant affectionem ad prædia minorum, non debent reſtitui in integrum adverſus venditionem ritè perfectam. Augetur ſecundò hæc difficultas; nam filii non debent improbare factum patris, *l. cum à matre, C. de R. V.* cùm ipſe pater ejus auctor contra illud venire non poſſit, *l. poſt mortem, ff. de adoptionibus*; nec rem ipſe retrahere poterat: igitur nec filii, ut ejus hæredes, poſſunt impugnando factum patris retrahere prædia à patre alienata.

14. De origine retractus.

Hac difficultate ita falcita minimè obſtante, vera eſt præſens Gregorii IX. deciſio, ad cujus expoſitionem ſciendum eſt, erga paternas, avitaſque

poſſeſſiones

poſſeſſiones juſtam quandam dari affectionem, quam etiam majores habuerunt, ut in domo, in qua pater defecit, vel ipſe crevit, vel majorum imagines, aut non videre fixas, aut revulſas videre, ſatis lugubre eſſet: verba ſunt Imperatoris Conſtantini *in lege lex 22. verſic. Ne vero, Cod. de adminiſtr. tut.* ubi mentio fit imaginum, quas veteres in ſuis domibus collocabant, tum ut generis nobilitas innoteſceret, Tacitus *lib. 2. annalium*, ibi: *Plenam imaginibus domum oſtentat.* Seneca *lib. 3. de benef. capite* 28. tum ut earum inſpectione omnes poſteri ad gloriam anteceſſorum invitarentur, calcariaque adderent, ut ait Valer. Max. *lib. 5. cap. 8. in fine.* Iſtarum imaginum mentio fit *in lege quæſitum* 12. §. *Papinianus* 23. *ff. de inſtrum. leg. l. ſtatua* 245. *ff. de V. S.* ubi plura Gentilis, & Fornerius, Roſinus *lib. 1. antiquit. cap. 19.* ubi Demſterus, Carolus Sigonius *lib. 2. de antiquo jure Rom. cap. 20.* Lipſius *lib. 1. elect. cap. 29.* Gutherus *de jure manium, lib. 1. cap. 22.* Turturetus *de nobilit. lib. 1. cap. 10.* Hæc igitur naturalis affectio edocet, non facilè permittendum, ut homines majorum prædiis, laribus, vel ſepulchris priventur, *l. in fundo 38. ff. de R. V. l. libertus 36. ff. de bonis libert. l. 14. C. de contrahenda emptione, l. qui officii, ff. eod. tit. l. milites, ff. de re militari.* Plinius *lib. 2. cap. 15.* ibi: *Me prædia materna parum commodè tractant; delectant tamen, ut materna.* Et *lib. 7. cap. 11.* ibi: *Ego illi ex prædiis meis, quod vellet, & quantum vellet, obtuli, exceptis paternis, maternisque; his enim cedere, nec Corelliæ quidem poſſum.* Quintilianus *declam. 298. Ducimus quendam adverſus ipſas terras conſuetudine affectum: non vendes tu agellum meum, non paternos, avitoſque cineres & oſſa alicui pretio cœna unius addices.* Et *declam. 337.* ibi: *Penates illos, in quibus natus ſum, qui mihi quotidiana adhuc imagine verſantur ante oculos.* Cicero *lib. 2. de legibus, in principio*, ibi: *Me alia cauſa delectat, quæ te non attingit; quia ſi verum dicemus, hæc eſt mea, & hujus fratris mei germana patria; hic enim orti ſtirpe antiquiſſimâ ſumus, hic ſacra, hic genus, hic majorum multa veſtigia.* Sidonius *lib. 3. epiſt. 3.* ibi: *Omitto alia communia quidem, ſed quæ non mediocria charitatis incitamenta ſunt, iſtius tibi ceſpitis reptatas glebas.* Et *epiſt. 5.* ubi notavit Savarus. Sic etiam Caſſiodorus *lib. 1. var. cap. 21.* pulchrè hunc affectum ita deſcribit: *Aves ipſæ per aera vagantes proprios nidos amant. Erratiles feræ ad cubilia dumoſa feſtinant. Voluptuoſi piſces campos liquidos tranſeuntes, cavernas ſuas ſtudioſâ indagatione perquirunt.* Ex quibus profluit, ut apud Lacedæmonios, teſte Heraclide; apud Locros, teſte Ariſtotele *lib. 2. politic. cap. 5.* imò & apud Romanos, hæreditaria, ac gentilia majorum prædia vendere turpiſſimum, fœdiſſimumque judicaretur: itaque Athenæus *lib. 4. Dipnoſoph.* pœnâ dignos eſſe ſcribit eos, qui poſſeſſiones à partibus relictas obligarunt: & Prudentius *hymno 2. in B. Laurentium*, hæc omnia his verſibus complectitur:

Addicta avorum prædia
Fœdis ſub auctionibus
Succeſſor exhæres gemit.

Et Horatius *lib. 1. ſatyr. 2. verſu 62.*

Rem patris obligare malum eſt ubicunque.

Tibullus *lib. 1. elegia 4.*

Quinetiam ſedes jubeat ſi vendere avitas,
Ite ſub Imperium, ſub titulumque lares.

Similiter Ovidius conquerens ſe de amicæ avaritia, inquit:

Illud eſt, illud habet, nec eâ contenta rapinâ eſt,
Sub titulum ob lares nos miſit venditionis.

Quare hortatur Cicero Trebatium ſuum, ne paternas poſſeſſiones vendat: & notatur Brutus apud ipſum *lib. 2. de Oratore*, & *in oratione pro Cluent.* quòd paterna bona mancipaſſet. Unde etiam patrimonii decoctores lege Roſcia inter quatuordecim ordines ſedere prohibebantur, & ex Græcorum inſtitutis infames erant, ut teſtantur Diogenes Laërtius *de vitis Philoſophorum, in vita Solonis*; & Quintilianus *lib. 3. inſtit. cap. ult.* facit etiam illa interdictionis formula apud Romanos circa prodigos uſitata, quam refert Paulus *lib. 3. ſentent. tit. 4. Quando tua bona paterna, habitaque nequitiâ tuâ diſperdis.* Ubi rectè notavit Cujacius pro *habita*, legendum eſſe *avita*; quo modo reſtituendus etiam eſt locus Divi Hieronymi *in epiſt. ad Demetriadem*, de ſervanda virginitate, ibi: *Quem nunc habitas vendere dicitur poſſeſſiones.* Ubi legendum eſt, *avitas*: plura tradunt Robertus *lib. 3. rerum judic. cap. 17.* Corraſius *lib. 3. miſcell. cap. 3.* Leotardus *de uſuris, quæſt. 77. num. 49.* Zypeus *lib. 1. conſult. 5.* ex illa etiam affectione erga gentilitia prædia, & majorum poſſeſſiones fluxit frequens illa in legatis, fideicommiſſis, & donationibus clauſula, *Ne prædium de familia exeat*, de qua *in lege filius 114. §. Divi, ff. de legat. 1. l. peto 69. §. fratre 3. l. cùm pater 77. §. 11. 15. 27. & 28.* cum lege ſequenti, *§. 3. leg. Lucius 88. §. Lucius 6.* & *§. inſtituto 15. ff. de legatis 2. l. pater 38. §. 1. cum §§. ſequentibus, l. is qui 94. ff. de legatis 3. l. libertis 108. ff. de condit. & demonſtr. l. ult. §. 1. C. de V. S. novella 119. Iuſtin. cap. finali, & 159. in princip.* Plura Pichardus *in lecturis de legatis, cap. 15.* Valentia *tom. 3. illuſtr. tract. ult. de legatis, cap. 1. & 2.* Molina *de primog. lib. 1. cap. 2.* Hinc etiam provenit, ut quamvis regulariter qui Magiſtratum in provincia gerit, aut militiæ nomen dedit, prædia in ea provincia comparare non poſſit; tamen ſi paterna diſtrahantur, redimere non prohibetur, *l. qui officium 62. ff. de contrahend. empt. l. militis 9. ff. de re milit. l. Princeps, C. Theodoſ. de his, qui admittuntur.* Illuſtrat Fornerius *lib. 5. rerum quotid. cap. 23.*

156. De jure retractus.

Deinde ex hac affectione provenit jus, quod Græci jus protomiſeos appellant; nos verò retractum gentilitium dicimus, quod omni jure, divino videlicet, civili, canonico, & regio ſtatutum, variiſque gentium uſibus approbatum reperitur. Jure enim divino ita cavebatur Levitici capite 25. *Si attenuatus frater tuus vendiderit poſſeſſiunculam ſuam, & voluerit propinquus ejus, poteſt redimere quod ille vendiderat.* Et Jeremiæ *cap. 37.* legitur: *Poſſide agrum meum, qui eſt in Anathot, in terra Benjamin, quia tibi competit hæreditas, & tu propinquus es, ut poſſideas.* Et *Ruth cap. 4.* habetur: *Partem agri fratris noſtri Elimelech vendit Noëmi, quæ reſervata eſt de regione Moabitide: quod audire te volui, & tibi dicere coram cunctis ſedentibus, & majoribus natu de populo meo: ſi vis poſſidere jure propinquitatis, eme, & poſſide.* Obſervavit Lælius Mancinus *lib. 1. de triplici juris collat. cap. 130.* Ut ad jus civile perveniamus, ſciendum eſt, Pandectarum jure hoc jus retractus cognitum non fuiſſe, nec inter agnatos, ſocios, ſeu conſortes ejuſdem rei, *l. 3. C. de communium rerum alienat.* ibi: *Falsò tibi perſuaſum eſt, communis prædii portionem pro indiviſo, antequam communi dividundo judicium dictetur, tantum ſocio, non etiam extraneo poſſe diſtrahi.* Plinius *lib. 7. epiſt. 11. Supereſt, ut cohæredes æquo animo ferant ſeparatim me vendidiſſe, quod mihi licuit omninò vendere.* Quò pertinet lex 26. *ff. de regulis juris*, juncto Gothofredo *ibi*, & *in l. 14. Cod. de contrahenda emptione*: quare ſi credimus ipſi *in d. l. 6.* jus hoc cœpit à Conſtantino in lege *dudum 14. Cod. de contrahenda emptione*; à quo tempore conſocii jus hoc uſitatum legimus: ad quod

jus referendus eſt Symmachus *lib.9. epiſt.27.* in illis verbis: *Symmachus Leoni: Opto quidem, te in tantum copiis pecuniæ familiaris affluere, ut poſſis optima prædia comparare. Sed mallem te ſine amicorum noxa atque injuria oculum ac deſiderium novis emptionibus admovere. Nam ego Poſtumianenſem rem jure optimo, ſine ulla mentione conſortii tui ab antiquiſſimo poſſeſſore mercatus, nunc primùm tuâ admonitione convenior, ut propè jam inveterata poſſeſſione decedam. Cujus pretium non ejus mediocritatis eſt, ut emiſſe delectet; adeo ut cùm poſſim tibi legibus obviare, & deſiderio ejus, cujus res aguntur, obſiſtere, copiam tamen facio, ut quod argenti dedimus venditori, id homini meo Euſebio, cui ſumma comperta eſt, digneris expendere: ſi tamen præoptas noſtra mercari, quàm tua nexu obligationis ſolvere.* Et ita jure etiam novo civili hoc jus admiſſum fuit, non ſolùm in propinquis, & agnatis, verùm & vicaneis, *l.1. Cod. non licere habitatoribus, lib.11.* poſtea tamen ſublatum fuit hoc jus protomiſeos in lege *dudum 14. C. de contrahenda emptione, l.6. C. Theodoſ. eod. tit. l.3. C. communium rerum alien.* tandem reſtitutum fuit novella 5. Juſtiniani, novella R. Senioris, *cap.3.* conſtitutione Frederici de jure protomiſeos: notarunt Cujacius *ad titul. C. de contrahenda empt.* P. Gregor. *lib.26. ſyntagm. cap. 1.* Jure etiam Pontificio hoc jus retractus admiſſum eſſe, ſatis conſtat ex præſenti deciſione. Tandem jure noſtro Hiſpano hoc jus ſtatutum reperitur *in lege 13. tit.10. lib.3. fori, l.6. & 7. tit.7. lib.5. ordin. l.230. ſtyli, l.56. tit.5. part.5. l.70. Tauri, l.7. tit.11. lib.5. recopil.* quas latè illuſtrant, & in praxi varias & quotidianas controverſias, quæ circa hoc jus retractus evenire ſolent, reſolvunt Tauriſtæ *in d. l.70. Tauri,* Matienzo & Azevedo *in d. l.7. recopil.* Vela *lib.1. diſſert.37. n.35.* Olea *de ceſſione jurium, tit.3. quæſt.2.* noſter D. Joannes de Larrea *alleg.45. & 120.* & *deciſione 70. & 79.* qui uſum hujus retractus apud varias nationes fuiſſe illuſtrat, & probat Tiraquellus *de retractu, in præfatione,* Chriſtineus *tomo 1. deciſ.174. & 281. & 302. & 374.* Marinis *alleg.127.* Nicolaus Vander. *ſingulari 91.*

16. TRADITUR RATIO DECIDENDI.

Ex his apparet ratio præſentis deciſionis; cùm enim jus retractus competat filiis alienantis bona, & aliis conſanguineis ad retrahenda prædia ab eo vendita, propter naturalem affectionem erga majorum poſſeſſiones; rectè decrevit Gregorius IX. minorem reſtituendum eſſe adversùs venditionem poſſeſſionis maternæ à patre celebratam, cùm læſio in ea daretur; ſiquidem poſſeſſio majorum erat, ne contra naturalem affectionem, quam erga poſſeſſionem illam habebat, minor privatus maneret. Cùm enim minor reſtituatur, non ſolùm adverſus id, quod amiſit, verùm & quod omiſit, ſi in eo ſe læſum fuiſſe probaverit; ideo rectè Gregorius in præſenti decrevit, ut ſi minores probaverint ſe læſos in prædicta venditione, aut in omiſſione petitionis retractus, poſſe eos beneficio reſtitutionis impetrato venditionem reſcindere, ac res ipſas alienatas repetere: docent Vivianus, & Caniſius *in præſenti.* Hodie tamen poſt legem *8. tit.11. lib.5. recopil.* non dari reſtitutionem adversùs lapſum temporis ad petendum retractum aſſignati, reſolvit Silva *reſponſ.11. num.40.*

17. DISSOLVITUR DIFFICULTAS ADDUCTA.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà perpenſa; nam ut ſuprà dixi, jure civili attento, non omni tempore jus retractus, ſeu protomiſeos permiſſum fuit, ſed aliquando ſublatum, poſtea verò permiſſum. Nec obſtat in præſenti ſpecie, patrem, non filios minores, poſſeſſionem vendidiſſe; nam filii venditioni à patre factæ conſenſerunt, & tunc adhuc propter jus retractus reſcindere poterant ipſam venditionem, *d. l. ſi in emptione 39. ff. de minoribus.* Nec augmentum difficultatis refragatur deductum ex eo, quod in æſtimandis ſervorum operibus, & damnis datis, ex lege Aquilia non habeatur ratio affectionis, ut probat D. Joannes Suarez *lib.2. ad legem Aquil. cap.4.* nam plurimi intereſt, utrum agamus in judicio ad jus noſtrum perſequendum, & ne quidquam depereat, ſive ut res proprias recuperemus; aut agamus de ipſarum rerum æſtimatione. Primo caſu cùm non agamus de ipſa rei æſtimatione, ſed tantùm de eo, quod intereſt jus noſtrum illæſum habere, ut in hoc textu, & in lege *libertus 36. ff. de bonis libert. l. pater 71. ff. de evict.* affectionis ratio habetur, quaſi noſtra interſit; & nobis eo prætextu maximè in judiciis bonæ fidei datur actio affectus explorandi gratiâ, *l. cùm ſervus 54. ff. mandati, l.7. de ſervis exportandis.* Nam lucrum nullum majoris æſtimationis eſt, quàm ut deſiderium, ſive animi noſtri expleatur affectio, ſi modò talis affectio fuerit pii animi, & benevoli, qualis eſt erga poſſeſſiones parentum, & agnatorum gentilia prædia, ut in præſenti ſpecie eſt. Secundo verò caſu, quando agitur de ipſarum rerum æſtimatione, nec in bonæ fidei, nec in ſtricti juris judiciis, & contractibus ex affectu augetur æſtimatio rei, ut in auctoritatibus pro augmento difficultatis adductis; nam pretium cujuſlibet rei non ex affectione privatorum, & ſingulorum utilitate, ſed ex uſu communi, & fori tritura fit, *d.l. pretia 63. ff. ad legem Falc.* notarunt Cujacius *libro 27. qq. Papin. d. l.54. ff. mandati,* Alciatus *in tract. de eo quod intereſt, cap.6. num.13.* Ferretus *ad titulum C. de eo quod intereſt.* Nec ultimum augmentum difficultatis adverſatur, quia reſpondetur, filios in præſenti ſpecie retrahendo poſſeſſiones à patre venditas, non videri ex eo impugnare factum patris, ſed potiùs illud approbare; non enim illas retrahunt tanquam hæredes, ſed tanquam proximiores conſanguinei ex conſuetudine Peruſinenſi, quod facere poterant, argumento textus *in lege finali, C. de evict. l. rem alienam 41. ff. de pignorat. act.* ubi probatur, quod in re hæredis à defuncto pignorata non tenetur ipſe ſtare obligationi, nec ideo facto defuncti contradicere, imò potiùs eum uti, rem vindicando, auctoritate legis improbantis obligationem rei alienæ, ut docent Duarenus *lib.2. diſput. cap.4.* Pinellus *in l.1. C. de bonis maternis, 3. part. num.83.* inde jure optimo poterant filii in præſenti ſpecie admitti ad retractum rei venditæ à patre: docent Tiraquellus *de retract. tit.1. §.1. gloſſa 9. num.51.* Pinel. *ubi ſuprà, num.99. verſic.2. facit,* Cifuentes *in l.70. Tauri, quæſt.20.* Ant. Gomez, Montalvo, & alii, quos refert, & ſequitur Matienzo *in lege 7. tit.11. lib.5. recopil. gloſſa 1. num.68.*

18. EXPONITUR L.1. §. ET ALIUS, FF. SI QUID IN FRAUDEM.

Ex ſuprà traditis lucem accipit Vlpianus *in l.1. §. & alius 15. ff. ſi quid in fraud. patroni,* ubi quæritur, an patronus poſſit reſcindere actione Faviana, vel Calviſianâ venditionem poſſeſſionis à liberto juſto pretio factam, quoniam ejus intereſt, non eſſe alienatam propter affectionem; ſiquidem in ea fuerat [illegible] patronus educatus, vel parentes ſepulti? Et ait Vlpianus, nullo modo patronum audiendum eſſe, quia fraus liberti in damno pecuniario æſtimatur. Igitur patrono non datur actio Faviana ad reſcindendam poſſeſſionem majorum rerum, quia in eis tantùm ratio affectionis, non damni pecuniarii attenditur. Similiter ergo in præſenti caſu non debebat minoribus concedi in integrum reſtitutio, cùm nullo damno pecuniario afficerentur, ſed tantùm ratione affectionis. Sed huic difficultati facilè ſatisfieri poteſt, ſi obſervemus

Favianam

Falvianam actionem tantùm habere locum quando alienatio rei fuit à liberto facta in fraudem portionis patrono debitæ. Cùm ergo in ea ſpecie nullum damnum pecuniarium patiatur patronus ratione poſſeſſionis juſto pretio venditæ, imò pars debita patrono, æſtimatis liberti bonis juſto pretio, illæſa remaneret; ideo non auditur patronus intendens reſcindere venditionem juſto pretio factam tantùm ob affectionem: at verò in hoc textu datur minori reſtitutio adversùs emptorem poſſeſſionum erga quas juſtam affectionem habebat, quia negari non poteſt, ipſum læſum fuiſſe in lapſu termini ad retrahendas ipſas poſſeſſiones à patre venditas conceſſi.

CAPUT IX.

a Idem.

Cauſa reſtitutionis in integrum coram judicibus ordinariis adminiſtrationem habentibus, vel delegatis ab eis tractari poterit, & finiri, ſive hoc ipſis delegatis ſpecialiter demandatum fuerit, ſive in commiſſo eis negotio contingat incidere hujuſmodi quæſtionem. Delegati verò ab ordinariis, qui adminiſtrationem non habent, ſed tantummodo facultatem judicandi; ſeu arbitri, de hac cauſa cognoſcere nequeunt, niſi coram eis mota fuerit incidenter. In *b* matrimoniali quoque cauſa, *c* liberali, vel *d* criminali, cum majores judices exigant, arbiter nequit aſſumi.

NOTÆ.

1. a *Idem.*] In hoc textu proponitur, imò & exponitur juxta communem interpretum ſententiam, textus *in lege finali, C. ubi & apud quem reſtitutio in integrum petatur*, uſque ad illa verba, *in matrimoniali.* Et ut tam deciſionem Imperatoris Juſtiniani, quàm noſtri Gregorii in præſenti percipiamus; ſciendum eſt, quod jure Digeſtorum attento, licèt omnes Magiſtratus reſtitutionem concedere poſſint, *l. omnes 3. ff. de in integrum reſtit. l. in cauſa 17. §. finali, ff. de minoribus, l. Pannonius, ff. de adquirenda heredit.* juxta vulgarem lecturam, quam defendit D. Joſephus de Retes *tomo 2. opuſcul. lib. 5. cap. 3.* tamen ex edicto de minoribus tantùm Magiſtratus Populi R. reſtituere valebant, non verò municipales; qui licèt mixtum imperium haberent, non tamen quæ excellentioris imperii erant, obtinebant, *l. ea quæ 26. ff. ad municip. l. metum 9. §. ſed quod Prætor, ff. de eo quod metus*, juncto Olano *lib. 4. Paralip. cap. 6. num. 9.* Poſtea tamen Juſtiniani conſtitutione relatâ in dicta lege ultima, non ſolùm judices ordinarii juriſdictionem cum adminiſtratione habentes, verùm & eorum delegati reſtitutionis hoc beneficium concedere cœperunt, non verò judices pedanei, ſeu dati, qui juriſdictionem non habent, ſed tantùm notionem. Judices etiam delegati à Principe poſſunt dare hoc beneficium, ſi ad id ſpecialiter deſignentur, aut cauſa reſtitutionis incidenter emergat; delegati verò ab ordinariis, qui adminiſtrationem non habent, reſtituere nequeunt; & ſi cauſa reſtitutionis incidat, poſſunt de ea cognoſcere; non autem ſententiam pronunciare, *d. l. ult.* ubi docuerunt Raguellius, Linglois, & Strauchius. Quando verò adverſus primam ſententiam delegati reſtituere poſſint, jam expoſui *in cap. ex litteris 9. de officio deleg.* & latè examinat Carleval *de judiciis tomo 1. diſput. 7. per totam.* Arbitri etiam cùm juriſdictionem non habeant à jure, in integrum reſtituere non valent, *d. l. ult.* quam in totum confirmat Gregorius in præſenti, & probant ac illuſtrant Gentilis *lib. 1. de juriſdict. cap. 32.* Caldas *in l. ſi curatorem, verbo Implorando, Cod. de in integrum reſtit. num. 17.* Donellus *lib. 2. comment. cap. ult. littera B.* Covarr. *lib. 1. variar. cap. 14.* Giphanius, Perez, & Tuldenus *in d. l. ult.* Raguellius, & Strauchius *ubi ſuprà*: licèt Duarenus *d. tit. C. ubi & apud quem*, Joannes Longovallius *in l. Imperium, 3. part. ff. de juriſdict.* exiſtimaverint, Gregorium IX. in præſenti communem Interpretum ſententiam potiùs quàm mentem ipſius Juſtiniani amplexum, & ſequutum fuiſſe.

b *Matrimoniali.*] Quia Gregorius in præſenti, licèt incidenter, egerat de arbitris, aſſerendo eos non poſſe reſtituere in integrum, ſtatim adjecit aliqua, quæ ad arbitrorum poteſtatem ſpectant. Et primò aſſerit, in matrimoniali cauſa compromiſſum non admitti: quod etiam docetur *in cap. finali, de tranſact. cap. finali, de reſtit. ſpol. l. 24. tit. 4. partit. 3.* Illuſtrant Covarr. *de matrim. 2. part. cap. finali, num. 6.* Sanchez *eod. tract. lib. 2. diſput. 24. num. 1.* Petrus Gregor. *lib. 5. partitionum, tit. 4. cap. 3.* Lanfrancus *de arbitris, 4. part. cap. 5.* Molina *de juſtitia, tomo 6. diſput. 40. num. 4.* Gutierrez *lib. 1. canonic. capite 17. num. 18.* Cauſa enim matrimonialis debet judicari, & decidi per eos, qui à jure judicandi poteſtatem habent, *cap. accedentibus, de privilegiis*, Sanchez *lib. 3. de matrim. diſput. 44.* Baſilius *eod. tract. lib. 5. cap. 11.* Valeron *de tranſact. tit. 3. quæſt. 3. num. 58.* Accedit, nam ſententiæ arbitri ſtatur metu pœnæ, *cap. cùm tempore, de arbitris*; ſed in cauſa matrimonii pœna promitti non debet, *cap. Gemma, de ſponſ. l. Titia 134. ff. de V. O.* igitur in cauſa matrimonii compromiſſum non admittitur. Deinde quia facilè conjuges ſuper matrimonio compromiſſum facerent, ut ſic ab ejus vinculo per arbitros ſepararentur, contra illud divinum præceptum: Quos Deus conjunxit homo non ſeparet: de quo *in cap. quos Deus, cap. an quod 33. quæſt. 2. cap. inter, de tranſlat. Epiſc.* Et licèt cùm datur eadem paritatis ratio, valeat argumentum de matrimonio carnali ad ſpirituale, *d. cap. inter*, Everardus *in loco de matrimonio carn. ad ſpirituale*; tamen cùm in hoc caſu detur diverſa ratio, poterit compromitti, tam ſuper matrimonio ſpirituali contracto, *cap. niſi, cap. ex parte, de arbitris, cap. niſi, de prebendis*; quàm ſuper contrahendo, videlicet ſuper electione ad beneficium, vel dignitatem, de quo *in cap. quia propter, cap. ſcriptum, cap. in cauſis, cap. cùm Vuintonienſis, de electione, cap. ſi compromiſſum, eod. tit. in 6.* Ejus formam exponunt Julius Lavorus *de electione, cap. 7. num. 23.* & *cap. 19. num. 29.* P. G. *de electione, cap. 3. num. 3.* Tamburinus *de jure Abbatum, tom. 1. diſput. 28. quæſt. 8.* Garcia *tomo 2. polit. tract. 9. dub. 8.* & nos aliqua adduximus *in c. cauſam 3. de electione.* 2.

c *Liberali.*] Etiam compromiſſum fieri non poteſt ſuper cauſa ſtatus, videlicet ingenuitatis, li- 3.

bertatis, natalium, ſeu monachatus, *l. non diſtinguemus*, §. *de liberali*, *ff. de arbitris*: docent Lanfrancus *de arbitris, part.* 4. *num.* 10. Donel. *lib.* 17. *comment. cap.* 12. Morla *in emp. tit. de juriſdict. num.* 159. Molina *d. diſput.* 40. *num.* 3. Cauſa enim ſtatus majores judices poſtulat, *l. fin. Cod. ubi cauſa ſtatus*, id eſt judices ordinarios, ſive Prætores, ſive Præſides, ut exponit Oſualdus *ad Donel. d. cap.* 12. *littera K*, licèt quamplures non infimæ notæ Interpretes congeſti ab ipſo, aſſeruerint, tantùm Prætores cognoſcere potuiſſe de cauſis liberalibus. Pro quibus facit Plinius relatus à Cujacio *in d. l. non diſtinguemus*, §. *Julianus*; eos tamen refellunt Oſualdus *ubi ſuprà*, Hothomanus *lib.* 6. *obſerv. cap.* 6. quam quæſtionem altiùs proſequi inſtitutum non patitur; circa eam tamen notandi ſunt textus *in l. liberis* 7. §. *ſi quis*, *verſic. Igitur*, *l. in obſcuro* 41. §. 1. *ff. de liber. cauſa*, *l. neque* 36. §. *fin. ff. de fideicommiſſ. libert. l. ſervus* 34. §. 1. *ff. de ſtatuliberis*, *l.* 4. *ff. ſi ingenuus liber eſſet*, *l.* 1. *Cod. ne de ſtatu defunctor. l.* 1. *l. cum ſtatus* 15. *Cod. de ordine cognit. l.* 2. *Cod. de pedaneis judic. l.* 2. *C. de libertis*, *l. cum proponas* 6. *Cod. de rebus creditis*, *l. principaliter* 13. *Cod. de liber. cauſa*, *l.* 1. *C. de officio Prætoris*. Sed licèt primò, & principaliter arbitri de cauſis ſtatus cognoſcere non poſſint; tamen de eis incidenter cognoſcere valent, ut probatur *ex d. l. cum proponas*, ubi fœminam ex compromiſſo liberam factam fuiſſe ſupponitur, quo modo textum illum accipit Cujacius *ibi*, & ejus auctoritate moti ita docuerunt Accurſius *ibi*, verbo *Conſulat*. Alexander *in lege quotiens* 6. *Cod. de judiciis*, Oroſius *in l.* 2. *n.* 14. *ff. de juriſdict.* Sed non rectè ea ſententia probatur *ex d. l. cum proponas*; cùm in eo textu arbiter accipiatur pro judice pedaneo, non verò pro arbitro compromiſſario, ut Gothofredus ibi notavit. Rectiùs autem ea ſententia adſtruitur *ex lege finali*, *C. de tranſact.* quem expendit Morla *in empor. tit.* 2. *n.* 159. & illuſtrat Valeron *de tranſact. tit.* 3. *quæſt.* 3. *num.* 1.

d *Criminali.*] Conſonant textus *in lege non diſtinguemus* 32. §. *Julianus*, *ff. de arbitris*, *l.* 7. *C. de Epiſcop. audientia*, *l.* 4. *tit.* 7. *lib.* 1. *fori Caſtel. Los que fueren por avenencia de las partes, no juzguen ningun pleyto de juſticia.* Ubi notavit Montalvo: docent Petrus Gregor. *lib.* 5. *partit. tit.* 4. *cap.* 3. Mornacius, & Faber *in d.* §. *Julianus*, Donel. *lib.* 28. *comment. cap.* 10. Hunnius *ad Treutl. vol.* 1. *theſi* 5. *diſput.* 11. *litt. G*, ubi etiam Bachovius; crimina enim, præſertim publica, pœnis à legibus ſtatutis coërceri debent: ſi autem compromiſſum ſuper eis admitteretur, reus ſolvendo pœnam in compromiſſo adjectam liberaretur à pœna corporali à jure in eo crimine ſtatuta, etiamſi arbitri eam compromiſſo imponerent. Accedit, nam non eſt ſingulis committendum, quod poteſt expediri per publicos Magiſtratus, *l. non eſt ſingulis*, *ff. de regul. jur.* ergo in cauſa criminali arbitri recipi non poſſunt. Hæc procedunt in cauſa criminali criminaliter intentata; ſi verò de crimine privato, civiliter ad pœnam pecuniariam, non ad vindictam ſanguinis, ut fieri ſolet, *l. finali*, *ff. de privatis delictis*, agatur, poteſt eo caſu compromiſſum admitti, *cap. veniens*, *de jurejur.* nec tunc, quamvis ſit famoſum crimen, ex arbitri ſententia aliqua infamia irrogatur, *l. quid ergo* 13. §. *ex compromiſſo*, *ff. de his qui notantur infam.* Et ſic generaliter tenendum eſt de omni crimine, de quo licet tranſigere, juxta legem *tranſigere*, *C. de tranſact.* quam noviter illuſtrat Valeron *de tranſact. d. tit.* 3. *quæſt.* 5. Similiter compromiſſum fieri poſſe, poſt Speculatorem, & Montalvum ubi proximò, docet Molina *tomo* 2. *de juſtit. diſput.* 40. *de arbitris*, *num.* 1. Etiamſi criminalis cauſa judiciario ordine non proſequatur, ſed extraordinario, poterit ſuper ea compromiſſum admitti; quo modo accipit textum *in cap. litteras* 14. *de præſumpt.* Cujacius *in ejus commentario*.

CAPUT X.

Idem.

Beneficio reſtitutionis in integrum Eccleſiæ tuæ in alio denegato judicio, reſtitutio (præterquam ad appellationem obmiſſam) videtur eidem Eccleſiæ poſſe denegari, niſi novis defenſionibus ad hujuſmodi ſit beneficium admittenda.

COMMENTARIUM.

1. Textus iſte deſumptus eſt ex tribus Imperatorum conſtitutionibus compilatis ſub titulo Codicis, *Si ſæpius in integrum reſtit.* In prima ſtatuitur, reſtitutionem ſemel denegatam, amplius peti non poſſe; videlicet, quod ſi reſtitutio in integrum petita ſit, & Prætor decreverit reſtitutioni locum non eſſe, adversùs hoc Prætoris decretum non poteſt minor reſtitutionem petere: facit Paulus *lib.* 1. *ſentent. titul.* 7. *Integri reſtitutio plus quàm ſemel non eſt decernenda, ideoque causâ cognitâ decernitur.* Ubi docet Cujacius, Duarenus, & Vveſembech. *ad d. tit. Cod. ſi ſæpius*, Donellus *lib.* 21. *comment. cap.* 12. ubi Oſualdus *littera O*, Morla *in empor. tit.* 5. *quæſt. ult.* Gamma *deciſ.* 320. Cabedo *deciſ.* 114. Acacius Ripol. *var. cap.* 5. *in fine*, Barboſa *in d. l.* 1. qui varias hujus ſententiæ rationes adducunt. Prima, ut vitentur circuitus, & ambages in judicio, juxta textum *in l. dominus*, *ff. de condictione indebiti*, Clementina *Audititis*, *de reſcriptis*: & ſic finis litibus imponatur, juxta utriuſque juris votum, quod illuſtravi *in cap. finem*, *de dolo & contum.* Aliam rationem aſſignat Sfortia *de in integr. reſtit. cap.* 16. *art.* 1. *n.* 15. ideo videlicet reſtitutionem peti non poſſe, poſtquam denegata eſt, quia reſtitutio non competit, niſi ubi adeſt læſio, *l. nam & poſtea*, §. *ſi minor*, *ff. de minor.* Sed aut juſtè, aut injuſtè denegata fuit reſtitutio. Si juſtè, non datur læſio: ſi injuſtè, competit remedium appellationis, *d. l.* 1. *C. ſi ſæpius*: ideo dum adeſt remedium illud ordinarium, non debet concedi extraordinarium *in l.* 2. *&* 3. *C. eod. tit.* Exceptioque prædictæ regulæ ſtatuitur, videlicet ſi novæ cauſæ emergant poſt denegatum reſtitutionis beneficium, ut iterum peti poſſit. Docent ultra congeſtos ibi à Barboſa Salgado *de ſupplicatione*, 1. *part. cap.* 12. *num.* 17. Verùm in hanc utriuſque juris ſententiam inſurgi poteſt, tum ratione, tum auctoritate. Ratione ex eo deducta, quia faciliùs conceditur reſtitutio, quàm appellatio; ſiquidem reſtitutio datur in illis caſibus, in quibus denegatur appellatio, *l. unica*, junctâ gloſsâ ibi, *Cod. ſi de moment. poſſeſſ.* ſed ab eadem ſententia, & in eadem cauſa licet iterum, atque iterum appellare, *cap. ſi quis in quacumque* 2. *quæſt.* 6. *cap. dilecto*, *cap. ſua* 65. *de appellat.* igitur etiam non ſemel, ſed iterum licebit

bit reſtitutionem petere. Auctoritate textus *in l. etſi ſine 8. §. reſtitutus, ff. de minor.* ubi docetur, quod ſi minor hæreditatem ſemel repudiatam adierit, per in integrum reſtitutionem poterit iterum reſtitutionem impetrare contra aditionem: igitur in eadem cauſa ſæpe ſæpius beneficium hoc impetrari valet. Primæ difficultati reſpondendum eſt aſſerendo, quod licèt admittatur iterum appellatio in eadem cauſa, non ideo ſequitur concedendam eſſe reſtitutionem in integrum adverſùs hujus beneficii denegationem; quia faciliùs denegatur remedium extraordinarium reſtitutionis, quàm ordinarium appellationis, ut contingit *in l. antiqua, C. ad Velleianum, cap. cum veniſſent, de inſtit.* docent in præſenti Hoſtienſis, Joannes Andreas, & Anchar. Nec intereſt quod in caſibus in quibus denegatur appellatio, conceditur reſtitutio; illud enim procedit, ne minor maneat indefenſus; non tamen inde ſequitur, quod faciliùs concedatur reſtitutio, quàm appellatio; nec in omnibus reſtitutio æquiparatur appellationi, ut probant Maceratus *in rubrica de officio ejus, num. 226.* Lancellotus *de attentatis, cap. 18. num. 38.* Nec etiam adverſatur textus *in d. §. reſtitutus*; nam magnum verſatur diſcrimen inter præſentem textum, & illud Pomponii reſponſum: præſens enim textus procedit cum reſtitutio fuit denegata, & iterum petita; Pomponius verò loquitur cùm reſtitutio fuit conceſſa, & iterum in contrarium effectum impetrata; quo caſu ſæpius peti, & concedi poteſt. Ratio diſcriminis in eo conſiſtit, quia per hanc ſecundam reſtitutionem res revertitur ad ſuam naturam, ad quam quælibet res de facili redit, *l. ſi unus, §. pactus ne peteret, ff. de pactis*: nec ullum damnum tertio ſequitur, cùm reducatur ad ſtatum, in quo antequam peteret reſtitutionem, erat: docuerunt Morla *ubi ſuprà, quæſt. ult.* plures, quos refert & ſequitur Oſualdus *ad Donel. lib. 21. comment. cap. 12. littera O.*

TITULUS XLII.

De alienatione judicii mutandi causâ facta.

CAPUT PRIMUM.

Alexander III. *a Dulmenſi Epiſcopo.*

EX quorundam relatione audivimus, quod cùm aliqui litteras à nobis commiſſionis impetrant adverſarii (ut mandatum noſtrum eludant) antequam litteræ ad judicem perveniant, vel etiam poſtea, priùs *b* quàm citentur ab eis, in vocem *c* appellationis prorumpunt, vel commutationem facientes, aliquos in poſſeſſionem eorum, de quibus controverſia vertitur, malitiosè inducunt. Nos igitur contra prædictam calliditatem, & verſutiam providere volentes, mandamus, quatenus ſi adverſarii eorum pro evacuando noſtro mandato taliter appellaverint, aut de poſſeſſione, de qua controverſia vertitur, commutationem fecerint, vel ſe malitiosè duxerint *d* abſentandos: *e* eos, qui in poſſeſſione ſe ingeſſerunt, appell. ceſſ. cogatis ſub veſtro examine juris *f* æquitati parère.

NOTÆ.

1. a DUlmenſi.] Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub tit. de appellat. cap. 14.* ſed mendosè, nam Alexander in præſenti reſcribit Archiepiſcopo, ut conſtat ex illis verbis, *in provincia veſtra*; alias ſi cum Epiſcopo loqueretur, diceret, *in diœceſi veſtra*: quare hac rejectâ inſcriptione, vera reperitur poſt Concilium Lateranen. *parte 49. cap. 5.* ubi ita legitur: *Idem Archiepiſcopo Rothomagenſi.* De ipſa Eccleſia Rothom. & ejus Prælatis aliqua notavi *in cap. cum contingat, de reſcriptis.*

b *Prius quàm.*] Rectè; nam ſi poſt litem conteſtatam commutatio fieret, tanquam rei litigioſæ alienatio reſcinderetur, *l. 1. & per totum ff. de litigioſis*: latè probabimus *in cap. ult. ut lite pendente.*

2. c *Appellaverint.*] Licèt enim temporibus Alexandri III. appellatio ante ſententiam admitteretur, *cap. 1. 22. quæſt. 6. cap. cum ſit, cap. ſuper eo, de appellationibus*: ita demùm appellatio effectum habebat, ſi juſta cauſa, non verò ſi frivola erat: hodie autem niſi damnum contineat irreparabile, non admittitur, *cap. ut debitus, de appellationibus.*

d *Abſentandos.*] Contra quos procedendum erat tanquam contra contumaces, per miſſionem in poſſeſſionem ex primo, vel ſecundo decreto, *cap. 1. cap. prout, cum valeatis, de dolo & contum.*

e *Eos qui.*] Nam licèt non admittatur coram judice delegato prorogatio de perſona ad perſonam, *cap. P. & G. de officio delegati*; tamen quia iſti poſſeſſores jure ſucceſſerunt, poſſunt conveniri, litteris impetratis contra primum poſſeſſorem, & coram ipſo judice delegato, ut docet Morla *in emp. tit. de juriſdict. quæſt. 21.* & nos diximus *in cap. ſignificavit, de reſcriptis.* 3.

f *Æquitati.*] Cujus ratione Prætor, & Proconſul conceſſerunt actionem in factum, contra alienantem rem judicii mutandi causâ; & actionem directam contra ipſum poſſeſſorem, atque utilem in eum, qui dolo deſiit poſſidere, de quibus poſteà agemus. 4.

Digitized

CAPUT II.

Gregorius IX. *Abbati* a *S. Nicolai*, *& Decano* b *Furven.* c *Morin. Diœceſis.*

EX parte *d* Scabinorum *e* Hipretis fuit propoſitum, quod inter laicos ejuſdem loci quæſtionibus emergentibus dirimendis per judicium ſæculare, quidam clerici ſibi *f* dono, vel *g* pretio ab aliquibus laicorum ipſorum cedi faciunt actiones, ut adverſarios ad *h* eccleſiaſticum forum trahant, & *i* prædam ex hujuſmodi commercio obſequantur. *Et infrà*: Cùm igitur *j* ceſſiones, & *k* emptiones litium legitimè prohibeant ſanctiones, ita quod jacturâ cauſæ adficiant illos, qui ſibi *l* potentiorum patrocinium taliter advocare præſumunt; & ex eo ſint etiam odioſæ, quod ex *m* fonte cupiditatis videntur procedere: mandamus, quatenus clericos memoratos à præſumptione hujuſmodi per cenſ. Eccleſ. compeſcatis.

NOTÆ.

1. a *SAncti Nicolai.*] Ordinis Præmonſtratenſis; eſt enim monaſterium hoc S. Nicolai Ordinis præmonſtratenſis in diœceſi Morinenſi.

b *Furvenſi.*] De hac Eccleſia aliqua adnotavi *in cap. dilectus, de filiis presbyt.*

2. c *Morin.*] Morinos Galliæ Belgicæ fuiſſe populos, ex Cæſare, Strabone, Plinio, Ptolomeo, ſatis conſtat: Morinos quaſi Marinos dixit Candenus *in ſua Britannia*, Virgilius *lib.* 8. *Æneid.* recenſet dona à Morinis Auguſto oblata.

——*Euphrates ibat jam mollior undis,*
Extremique hominum Morini, Rhenuſque bicornis.

Eos ultimas gentes Galliarum dixit Pomponius Mela *lib.* 3. *cap.* 2. Plinius *lib.* 19. *cap.* 1. homines ultimos appellat. S. Paulinus *epiſt.* 2. *ad Vitricum*, Morinorum terram orbis extremam vocat, vel quia ſunt litorales, ut exponit Cerda *ad Virgilium ubi ſuprà*; vel quia extremi erant in orbe Romano reſpectu urbis Romæ, ut explicat Cliſecius *in portu Iccio*, *cap.* 1. De Morinenſi Eccleſia egi *in cap.* 35. *de electione*, & nonnulla dabimus *in cap.* 1. *de ſolut.*

3. d *Scabinorum.*] Ideſt judicum. Scabini enim apud Gallos, Belgas, & Longobardos dicuntur Judices, ſeu Magiſtratus, *cap.* 1. *de immunit. Eccleſ. lib.* 6. conſtat ex charta Belvenſis monaſterii, quam refert Petrus Pitheus in gloſſa ad capitularia, verbo *Scabini*, in his verbis: *Ante illuſtrem virum Hildegarium Comitem, ſeu Judices, quos Scabineos vocant.* Senatores, ſeu auditores Comitum appellantur frequenter in capitularibus Caroli, *lib.* 2. *cap.* 38. *lib.* 3. *cap.* 7. *lib.* 30. *c.* 33. 40. *&* 49. Septem enim unicuique Comiti adſidebant, *lib.* 3. *capitul. cap.* 40. ibi: *Ut nullus ad placitum banniatur, niſi qui cauſam ſuam quærit, aut ſi alter ex eis quærere debet, exceptis Scabineis ſeptem, qui ad omnia placita præeſſe debent.* Notarunt Lindembrog. *in gloſſario, verbo Scabini.* Sirmundus *eod. verbo*, Alteſſerra *de Ducibus*, *lib.* 2. *cap.* 4. *ad finem*, Voſſius *de vitiis ſermonum*, *lib.* 2. *pag.* 274. In præſenti deciſione Scabini accipiuntur pro judicibus oppidi Hipretis.

4. e *Hipretis.*] Hipres eſt oppidum Flandriæ, ut poſt Ortelium, & Ptolomeum probant Alteſſerra *ubi proximè*, Renatus Chopinus *de ſacra pol. lib.* 1. *tit.* 7. *num.* 1.

f *Dono.*] Ceſſione videlicet omninò gratuitâ.

5. g *Vel pretio.*] Redempta actione certo pretio: quem caſum poſteà examinabimus.

h *Ad Eccleſiaſticum forum.*] Licèt enim juxta juris regulam actor debeat ſequi forum rei, *cap. cùm ſit generale*, cum vulgatis, *de foro compet.* & ideo in præſenti ſpecie coram Judice ſæculari eſſet conveniendus, *cap. ſi clericus laicum, eod. tit.* tamen cùm in contrarium viget conſuetudo, videlicet ut laicus etiam coram eccleſiaſtico conveniatur, coram ipſo, non verò coram ſæculari, eſt conveniendus, *cap. ſi quis presbyterum* 1. 2. *quæſt.* 1. *cap. conqueſtus* 8. 9. *quæſt.* 3. Sed Gregorii IX. temporibus in Flandria conſuetudine introductum erat, ut laïci in omnibus cauſis à clericis coram judice eccleſiaſtico in jus vocari poſſent, ut poſt Cardinalem, Abbatem, Ananiam, & Immolam in præſenti refert Sahagun in hoc textu, *ad* 8. *argumentum*: quare rectè ait Gregorius, ex ceſſione facta clericis ſequi, ut laici conveniantur coram eccleſiaſtico judice, cùm aliàs coram ſæculari eſſent conveniendi; unde locum habet edictum de alienatione judicii, *l.* 1. §. 1. *ff. hoc tit.*

i *Et prædam.*] Ex redemptione videlicet ipſius actionis.

j *Ceſſiones.*] Ex edicto de alienatione judicii, quod etiam locum habet in actionibus perſonalibus, ut infrà dicemus.

k *Et emptiones.*] Ideſt litium redemptiones. 6.

l *Potentiorum.*] Innuere videtur Gregorius IX. clericum reſpectu laïci eſſe potentem, & ita ceſſionem actionis in eum factam non valere. Sed in hac parte diſcrimen conſtituendum eſt inter edictum de alienatione judicii, & titulum, ne liceat potentioribus. Quoad edictum de alienatione judicii, verum eſt, alienantem, ſeu cedentem actionem in clericum, incidere in edictum de alienatione judicii; quia duriorem reddit adverſarium. Quoad titulum tamen *ne liceat potentioribus*, clericus non creditur potentior, ut pluribus relatis docet Olea *de ceſſione jurium*, *tit.* 2. *quæſt.* 5. *num* 45. unde Gregorius in præſenti non affirmat, in caſu hujus ceſſionis clericum appellari potentiorem.

m *Ex fonte cupiditatis.*] Hanc rationem cum aliis proponit Gregorius, non quia ea potiſſima ſit, cùm adſint rationes edicti de alienatione judicii, adductæ ab ipſo Gregorio, quas poſtea illuſtrabimus.

COMMENTARIUM.

PRo hujus tituli vera, & plena expoſitione ſciendum eſt, inter alias reſtitutionum ſpecies, quas Tribonianus *in lib.* 4. *Pandect.* & Raymundus *in hoc lib.* 1. *Decretalium*, compilarunt & propoſuerunt, recenſeri eam, quæ ad alienationem rerum judicii mutandi causâ factam ſpectat, de qua in præſenti acturi, priùs de auctore, & verbis edicti aliqua præſabimur. Auctorem hujus edicti eſſe Prætorem, conſtat *ex Lex hoc* 8. §. *ait Prætor ff. hoc tit.* & ex eo, quia Paulus

7. De auctore hujus edicti.

Paulus, & Vlpianus, qui commentaria ediderunt in edictum perpetuum urbicum Prætoris, præſens edictum expoſuerunt; ut patet *ex lege 2. 4. 5. 8. & 9. ff. hoc tit.* Ex quibus expreſsè deducitur, edictum hoc eſſe Prætoris. Sed contrarium, imò Proconſulem Provinciæ hoc edictum compoſuiſſe, probatur *ex lege 1. l. 3. §. finali, ff. hoc tit.* & ex lege ultima, *ff. eodem*; conſtat alienantem rem, ne judicium communi dividundo ſubeat, ex lege Licinia puniri: igitur non ex edicto Prætoris hæc reſtitutio provenit. Ad hoc tamen aſſerendum eſt, hoc edictum Prætoris eſſe, ideoque referri in edicto perpetuo nuper edito à Gothofredo *in quatuor fontibus, in fine.* Nec contrarium ſuadet lex 1, *ff. hoc tit.* nam cùm Proconſul in Provincia haberet eandem auctoritatem, quam Prætor Romæ, *l. ſive aliquam, in fine, ff. de officio Proconſ.* proponebat in Provinciis edicta ſua, ſicut Prætor Romæ, unde edictum quod appellatur Prætoris *in lege 2. ff. quod cum eo*, dicitur Proconſulis *in lege 1. ff. eodem tit.* & in edicto de eo quod metus causâ, *in l. 1. ff. eo titulo*, mentio fit edicti Prætoris; & in lege *quod autem, ff. eod. tit.* tribuitur edictum illud Proconſuli: & cùm Gaius notas ſcripſiſſet ad Edictum Provinciale Proconſulis, Vlpianus verò, & Paulus exponerent edictum urbicum Prætoris; inde provenit, ut Caius hoc edictum Proconſulis appellet *in d. l. 1.* Vlpianus verò, & Paulus, ut Prætoris edictum referant: docent Duarenus, & Vveſembechius *ad hunc titulum ff.* Antonius Auguſt. *lib. 1. emend. cap. 5.* Nec etiam obſtat lex ultima, *ff. hoc tit.* ubi mentio fit legis Liciniæ, quia ea lex tantùm lata fuit ad caſum ſpecialem, cùm videlicet ſocius ut communi dividundo judicium effugeret, rem communem alienavit; tunc enim quia in eo judicio ipſe actor eſt ſimul & reus quoad poſſeſſionem, & dominium, *l. communis 24. §. 1. ff. communi divid.* Cujacius *lib. 7. qq. Papin. in lege alienationes 13. ff. familiæ erciſc.* Mancinus *genialium cap. 35.* nec ſatis proſpectum erat per hoc edictum; ideo neceſſaria fuit lex Licinia, ut eam exponentes docent Prateius & Antonius Auguſt. Cujacius *in notis ad Vlpian. tit. 1.* ubi hanc legem imperfectam appellat, quia alienationem factam à ſocio, etiam ex dolo, non irritabat. De ea agemus *in cap. Eccleſia, ut lite pendente, num. penult.*

8. Refertur cauſa edicti.

Hæc ſufficiant de edicti auctore: nunc ejus verba, & cauſam referamus. Eguinarius Varo *lib. 1. manuduct.* ita hujus edicti verba reſtituit: *Ne qua alienatio judicii mutandi causâ fiat, ſi qua dolo malo ceſſio, quave alienatio judicii mutandi causâ facta fuerit, nec arbitrio judicis priſtina judicis cauſa reſtituatur, ei ad quem ea res pertinebit, in eum qui id feciſſe dicitur, quanti ea res erit, intra annum, quo primùm experiundi poteſtas erit, judicium dabo.* Et licèt Vveſembechius hanc formulam impugnaverit ex eo, quia in ea non comprehendatur facultas agendi, priſtinâ actione jam reſtitutâ; tamen ut notavit Bachovius *in notis ad ipſum*, in his edictis reſtitutoriis concedendo Prætor actionem in factum, reſtituit etiam priſtinam actionem. Cauſam, ſeu neceſſitatem hujus edicti expreſſit Gaius *in l. 1. ff. hoc tit.* in illis verbis: *Omnibus modis Proconſul id agit, ne cujus deterior cauſa fiat ex alieno facto: & cum intelligeret judiciorum exitum interdum duriorem nobis conſtitui, oppoſito nobis alio adverſario, in eam quoque rem proſpexit.* Quibus verbis docetur, hoc edicto proſpectum eſſe illis, qui cùm haberent actionem in rem ad rem perſequendam, alienatione factâ à poſſeſſore rem ipſam ita facilè perſequi non valent; & cùm iniquum ſit, ex alieno facto cauſam propriam deteriorem reddi, *l. 2. ff. quod vi aut clam, l. non debet 75. ff. de R. I.* ideo hoc edictum à Prætore propoſitum fuit. Notant Vighellius *lib. 25. methodi juris civilis, capite 13.* Giphanius *in l. 1. Cod. hoc tit.* Duarenus *ad hunc titulum*; ubi etiam Mornacius. Accedit ſententia Symmachi *lib. 10. epiſt. 45.* ibi: *Difficile eſt, ut bona cauſa ſit, cujus actio in jus alterius deſperatione transfertur.* Inde qui poſt litem cœptam militiæ nomen dat, ut potentior adverſario reddatur, exauctorati jubetur *in lege 4. §. non omnis, ff. de re militari.*

9. Impugnatur hoc edictum.

Sed hoc edictum ut minùs neceſſarium, juriſque rationi contrarium videtur ex ſequentibus ratiociniis. Primum naſcitur ex illo juris principio, quo docetur, actionem in rem competere non ſolùm adverſus poſſeſſorem, verùm adverſus eum, qui dolo deſiit poſſidere, *l. qui dolo, l. parem, l. qui enim, ff. de regul. jur.* qui enim dolo deſiit poſſidere, pro poſſeſſore damnatur, quia pro poſſeſſione dolus eſt, *l. qui petitorio, ff. de R. V. l. ſi rem, ff. de except.* docent Cujacius *lib. 28. qq. Papin. in l. Stichum, §. dolo, ff. de ſolut.* Oſualdus *lib. 20. Donelli, cap. 3. littera L.* Röder. Suarez *in l. poſt rem, limit. 1. num. 4. ff. de re judic.* Covarr. *pract. quæſt. 15. num. 7.* Felicianus *tomo 2. de cenſib. lib. 3. cap. 4. num. 12.* Parladorius *lib. 2. rerum quotid. cap. ult. §. 5.* Valenzuela *conſil. 111.* Noguerol *alleg. 29. art. 3.* Salgado *de protect. part. 4. capite 48. num. 68.* Carleval *de judiciis, tomo 2. lib. 1. tit. 3. diſput. 11.* Olea *de ceſſione jurium, tit. 3. quæſt. 11.* igitur ſi poſſeſſor, qui rem alienavit, tenetur actione reali, ſuperflua eſt actio in factum, quæ contra ipſum conceditur. Secundò etiam ſuperfluitatis arguitur hoc edictum ex titulis, *De litigioſis, Ne liceat potentioribus, Ut nemo ſuſcipiat in patrocinio*: in quibus ſatis arguitur, & coërcetur ejus audacia, qui mutandi judicii causâ rem alienavit. Juris etiam rationi contrarium eſſe hoc edictum ex eo ſuadetur; nam unicuique licet res proprii patrimonii quomodocumque alienare, & de illis diſponere, *l. 2. ff. ſi quis à parente, l. in re 21. C. mandati*: nec quid aliud magis rationi naturali congruum eſt, quàm voluntatem domini in alium rem ſuam transferre volentis, ratam haberi, *l. qua ratione, §. hac quoque, ff. de acquirendo rerum dom. §. per traditionem, Inſtit. de rerum diviſ.* igitur licet domino etiam judicii mutandi cauſa rem propriam alienare.

10. Defenditur hoc edictum.

Sed & juri conſonum, rationique conſentaneum, & valde neceſſarium eſſe hoc edictum, defendendum eſt. Nec contrarium ſuadet prima difficultas ſuprà adducta; nam licèt actio in rem detur contra eum, qui dolo deſiit poſſidere, non ideo impeditur actio in factum, quatenus domini intereſt rem alienatam non fuiſſe, ut videlicet in expenſis damnetur, qui alienavit. Licèt enim in expenſis litis ipſe condemnatus ad rei reſtitutionem teneretur, *l. ult. Cod. de judiciis*; tamen ad expenſas ob alienationem factam in duriorem adverſarium non tenebatur. Quare uberiorem eſſe actionem hoc edicto introductam, defendit Vitalis *lib. 1. variar. cap. 17.* niſi dicamus cum Julio Pacio *cent. 3. quæſt. 3.* hujus edicti temporibus non fuiſſe propoſitam actionem in rem in eum, qui dolo deſiit poſſidere, Senatuſconſulto de quo *in l. ſin autem, §. ſed & his, ff. de R. V.* Nec ſecunda difficultas adverſatur; nam hoc edictum procedit, quando res alienatur judicii futuri mutandi causâ, non autem præteriti, aut præſentis; quia cùm res jam facta ſit litigioſa, ejus alienatio nulla eſt: de quibus rebus religioſis accipiendi ſunt textus *in l. per diverſas, l. ab Anaſtaſio, Cod. mandati*, junctis Cujacio *ad ipſum titulum*, Fabro *lib. 12. conject. cap. 12. l. item, Cod. de procurator.* cum adductis ibi à Gothofredo *l. 1. & per totum ff. ſi ex noxali cauſa*, cum Fabro in ejus rationali. Etiam hoc edictum tantùm ſpectat ad actiones reales, mixtas, vel perſonales ex parte rei, non verò ad perſonales ex

parte

parte actoris ; quia tunc locum habet titulus, *Ne liceat potentioribus*, ut docuerunt Oſualdus *ad Donel. lib.15.comment.cap.26.littera B*, Vitalis *lib.1. variar. cap.17.* Cujacius *lib.10.obſerv.cap.3.* Nec ultima difficultas adverſatur, nam in præſenti edicto alienatio non reſcinditur, ſed tantùm propter dolum, & fraudem alienantis datur contra ipſum actio in factum ad id, quod intereſt rem alienatam non eſſe : quare ſi dolus non detur, etiamſi mutetur judicium, alienatio ſuſtinebitur, & actio in factum ceſſabit, ut in caſu textus *in lege 1. §.2. ff. de ſeparat.*

11. De partibus hujus edicti.

His ſuppoſitis circa auctorem, & verba edicti, nunc de ejus partibus agendum eſt ; & quia duas continet partes, unam videlicet de alienatione judicii mutandi causâ facta, & aliam de ceſſione, ſigillatim eas percurramus. In primis ergo ſi alienata ſit res judicii mutandi causâ, etſi non in potentiorem, ſed in alterius Provinciæ incolam, locus eſt huic edicto ; quia actor experiri debet contra ipſum, *l.3. ff. hoc tit.* ex vulgari regula *Actor forum rei ſequi debet, l. juris ordinem, Cod. de juriſdict. cap. cum ſit generale, de foro compet.* Alienatum autem dicitur quando tranſlatum dominium eſt ex aliqua cauſa à jure approbata, *l.1. §.1.* & *§. item ſi res, ff. hoc tit.* ut ſi res vendatur, *d. l.3. §. item* ; ſi dividatur, *l. ſi communi 24. ff. communi dividundo* ; ſi donetur, *l.2. Cod. ne fiſcus* ; ſi juretur, *l.1. ff. ſi mulier ventris nomine* : & licèt alienationis verbum tranſlationem dominii importet, *l. alienatum, ff. de V.S.* tamen in hoc edicto etſi poſſeſſio tantùm transferatur, edicto locus eſt, *l.4. §. item ſi res, l. non ſolum 6. ff. hoc tit.* ut ſi quis alienam rem vendat, cujus dominium ipſe transferre non poteſt ; tamen quia transfert poſſeſſionem, & cum ea uſucapiendi conditionem, incidit in hoc edictum, *l. ex hoc edicto, §. alienare, l. item, ff. hoc tit.* temporibus enim mediæ Juriſprudentiæ evenire ſolebat, ut emptor cum bona fide uſucaperet rem mobilem anno, immobilem biennio, durante anno utili, intra quem datur actio ex hoc edicto ; aut data acceſſione temporum, ex perſona auctoris, videlicet venditoris, *§. inter venditorem, Inſtit. de uſucapionibus*, ut docet Pacius *cent. 3. q. 14.* non enim efficitur res furtiva, licèt mala fide alienetur : quia non animo contrectandi eam poſſeſſor alienat, & ſupponitur res immobilis, in qua furtum non datur. Etiam protrahitur hoc edictum ad manumiſſionem ; ſi enim ſervum, quem petebamus, id eſt petere volebamus, manumiſeris, locus eſt huic edicto, *l.3. §.1. ff. hoc tit. l. ſi quis 12. ff. de manumiſſ. teſtam.* Nam licèt dominium, aut ejus poſſeſſio in alium non transferatur ; tamen durior noſtra conditio redditur : tum quia difficilis eſt probatio dominii, ut libertas evertatur, ut ait Faber *in d. l.3. §.1.* tum quia Prætor favet libertatibus, *l. inter pares, ff. de re judic. l.1. Cod. ſi adverſus libert. l. quotiens, ff. de R. I.* Etiam extenditur hoc edictum ad dedicationem, aut conſecrationem rei, judicii mutandi causâ factam, *l. rem 3. ff. de litigioſis.* Item ſi jura incorporalia, ut ſervitutes, tam reales, quàm perſonales alienentur, *l.4. §.4. ff. hoc tit.* Etiam locus eſt huic edicto, ſi locum, in quo opus feceras, cujus nomine interdicto *Quod vi aut clam*, aut actione aquæ pluviæ arcendæ tenebaris, alienaveris, quia noſtra conditio durior facta intelligitur, *l.3. §. item, ff. hoc tit.* ſi enim tecum ageretur, tuis impenſis opus illud tollere deberes, *l. ſi tertii 6. §. penult. cum lege ſequenti, ff. de aqua pluvia, l. comperit 16. §. ult. ff. quod vi aut clam, l.8. C. de ſervit. & aqua.* Poſt alienationem verò, quia incipit mihi adverſùs alium, quàm qui fecit opus, actio competere, debeo meis impenſis opus tollere ; quia qui ab alio opus factum poſſidet, tantùm iſtis actionibus tenetur, ut patiatur opus tollere, *l. ſi alius, l. ſemper, §. ult. ff. quod vi aut clam, d. l. ſi tertius, §. ult.* Nec obſtat quod is, qui alienavit, interdicto *quod vi aut clam*, ad damnum, & impenſas factas tenetur, *l. ſed & venditor, ff. de aqua pluvia* ; nam id damnum, & expenſæ, tantùm ad id, quod ob opus factum paſſi ſumus, pertinent, non autem ad id, quod intereſt alium non habuiſſe adverſarium, ut probat Faber *in Papin. tit.16. princip.12. illat.2.* Item ſi poſtquam tibi opus novum nuntiavi, tu domum alienaſti, & emptor in ea ædificavit, locus eſt huic edicto, *l.3. §. opus, ff. hoc tit.* Ratio eſt, quia licèt ignorans præcedentem renunciationem ædificaveris, debes tantùm patientiam deſtruendi opus, non autem impenſas præſtare, *l. ult. ff. de novi operis nunc.* & etiam quia per hanc actionem nec tecum agi poteſt, quia non ædificaſti ; nec cum emptore, quia opus alienatum non fuit. Unde ratione hujus intereſſis locus eſt huic edicto ; quo modo accipiunt dictam legem 3. §. 1. *hoc tit.* Valentia *tomo 2. illuſtr. tract. 1. cap. ult. num. ult.* Pichardus *in §. 1. Inſtit. de interdictis, num. 110.* Pacius *centur. 3. q. 12.* Larrea *deciſ. 31. Granat.* Duarenus *ad tit. de novi operis nunc. prælect. 14.* Pancirola *lib. 3. var. cap. 2.*

12. De ceſſione actionum.

Alia pars hujus edicti ſpectat ad ceſſionem actionum factam judicii mutandi causâ, ex qua durior redditur adverſarius. Si enim ille, cum quo lis futura erat, ceſſerit ipſam actionem, locus eſt huic edicto, *l.4. §. ſi quis autem, l. penult. & ult. ff. hoc tit.* licet enim Cujacius *lib.8. obſerv. cap.31.* & *ad titulum Cod. ne liceat potentioribus*, Faber *in ſuo Codice, tit. de alienatione judicii*, Oſuald. *ad Donel. ubi ſuprà*, exiſtimaverint, hoc edictum tantùm pertinere ad actiones reales, ſeu mixtas, non verò ad perſonales ; tamen verius eſt, præſens edictum etiam ad actiones perſonales ſpectare ex parte actoris, ut reſolvunt Duarenus *ad hunc titulum*, Gudelinus *in l.1. Cod. hoc tit.* Pulveus *de alienatione judicii, cap.1.* Petrus Gregor. *lib.21. ſyntag. cap.20.* alii congeſti ab Olea *de ceſſione jurium, tit.2. quæſt.4.* quæ ſententia probatur *ex cap.2. hoc tit. l. penult. ff. hoc tit.* ex Concilio apud Caſtrum Gomerii celebrato anno 1231. in illis verbis : *Quia per excogitatam malitiam laici interdum cedunt actiones ſuas clericis, ut juriſdictio ſæcularis ad juriſdictionem eccleſiaſticam transferatur, hoc fieri prohibemus, niſi in caſibus à jure permiſſis, & conceſſis.* Refert Mornacius *in rubrica ff. hoc tit.* Suadeturque ex eo, quia edictum hoc generaliter loquitur de alienatione facta judicii mutandi causâ : igitur generaliter eſt accipiendum, tam de alienatione rerum corporalium, quàm incorporalium, argumento textus *in lege regula, §. ſi quis, circa finem*, & ibi Bartolus, *ff. de jur. & facti ignor.* præcipuè cùm alienatio prohibita ſit, & ceſſio actionum alienatio ſit, ut docent Rebuffus *ad leges Galliæ, tit. de actionibus, art. 1. gloſſa 5.* Fuſarius *de ſubſtit. quæſt.697.* Accedit, quia juxta edicti verba ſuprà relata, ceſſio actionum continetur, ibi : *Si qua dolo malo ceſſio.* Quæ ad ceſſionem actionum ab actore factam referenda ſunt, non verò ad ceſſionem ex parte rei ; quia niſi conſentiente creditore non poteſt alius debitor delegari.

13. Diſſolvitur quædam difficultas.

Sed hæc doctrina, quam ut veriorem amplectimur, difficilis redditur ex eo ; nam ut huic edicto locus ſit in ceſſione actionum, ceſſio debet ſubſiſtere, ſicut alienatio : ſed ceſſio actionis judicii mutandi causâ facta non valet : igitur in eo non habet locum hoc edictum. Probatur minor. Primò ex eo, quia ceſſio actionis facta in fiſcum judicii mutandi causâ, non valet, *l.1. Cod. ne fiſcus patrocinium* : igitur ſimiliter nec in privatos facta tenebit. Secundò, ex lege *ſi communis 9. ff. communi divid.* in illis verbis, *ſine dolo, & fruſtratione*, ubi ceſſio actionis, aut peculii, ubi dominus actor eſt, facta

cum

cum dolo, aut fruſtratione, non tenet: igitur in hujuſmodi ceſſione præſens edictum locum non habet. Sed huic difficultati ſatisfaciendum eſt aſſerendo, in hac parte aliud jus verſari in ceſſione facta in fiſcum; aliud verò in ceſſione facta in privatum: in fiſco enim ceſſio judicii mutandi causâ facta non valet; in privato verò vires obtinet. Differentiæ ratio in eo verſatur, ne videlicet ſuſpicio calumniæ, aut ambitionis detur in fiſco, ut contingit in alienatione judicii mutandi causâ facta in teſtamento, quæ in privato valet, & ipſe hæres fit, aut capit rem legatam, *l.8. §. ſi hæredem, ff. hoc titulo:* fiſcus autem nec hæreditatem, nec legatum capere valet, *l. penult. ff. de hæred. inſtit.* Nec etiam obſtat dicta lex *ſi communis 9.* nam in ejus ſpecie non fuit facta ceſſio judicii mutandi causâ, ſed tantùm ut protraheretur judicium, & qui ſolvit, jus ſuum perſequi non poſſet: quo caſu ceſſio vires non habet, ut conſiderat Cujacius *ibi*.

14. De actore cedente actionem.

Similiter hoc edictum locum habet in actore cedente actionem judicii mutandi causâ; cùm æqualis ſit ratio, & eadem militet in reo cedente, ac in actore: docent Faber *in ſuo Codice, tit. de alienatione judicii*, Olea *de ceſſione jurium, d. quæſt.4. num.8.* Et probatur hæc ſententia ex lege *non ſolum*, *§. ſi quis autem, ff. hoc tit.* in illis verbis: *Litem in alium transtulerit*, ideſt actionem: lis autem dicitur actio, *l. litis 36. ff. de V.S.* ubi notarunt Fornerius, & Gentilis, Lexicographi verbo *Lis*. Nec contrarium ſuadetur ex titulo Codicis *ne liceat potentioribus*, ubi ſtatuitur pœna privationis actionis in eum, qui in potentiorem actionem ſibi competentem tranſtulerit, ut ſic duriorem adverſarium liti opponat: nam titulus ille duplici modo accipi poteſt. Primò cum intelligendo de potentioribus ratione officii; unde magnum diſcrimen verſatur inter hoc edictum, & titulum illum; quia hoc edictum procedit in alienante, aut cedente in potentiorem adverſarium ratione patrimonii, privilegiiſve; titulus verò, *ne liceat potentioribus*, in alienante in potentiorem ratione officii. Quam interpretationem expreſsè probavit Alfonſus Sapiens Caſtellæ noſtræ Rex *in lege 15. & 16. tit.7. partit.3.* & ita docuerunt Gregorius Lopez *ibi*, Doctores communiter *in d. l.1. Cod. ne liceat potentioribus*, Burgos de Paz *conſil. 35.* Barboſa *in l.1. part.7. num.47. ff. ſoluto matrim.* Martha *de juriſdict. 4. part. centur.1. caſu 91.* Secundo etiam modo accipi poteſt prædictus titulus, ut in eo agatur de cedentibus actiones in potentiores ad lucrum cedentium, non verò ipſorum, ita ut quidquid per actionem potentiores conſequantur, id reſtituant cedentibus, ut ex verbis legis 2. *C. eod. tit.* non inſubtiliter probat Olea *d. quæſt.4. num.20.* noſter verò titulus procedit, cùm ita transfertur, aut ceditur actio, ut commodum ad ceſſionarium ſpectet.

15. Alienatio debet eſſe doloſa.

Ut autem huic edicto locus ſit, tria exigit Prætor, & concurrere debent, ſcilicet dolus alienationis, mutatio judicii, & ut detur adverſarii intereſſe; de quibus ſigillatim agamus. Primò ergo deſideratur dolus, ſeu fraus ex parte alienationis; ait enim Prætor, *dolo malo, l.4. cum ſuis §§. l.8. ff. hoc titulo:* docent Vveſembechius, & Duarenus *ad hunc titulum*, Faber *in ſuo Codice, tit. de alienatione judicii*, plures congeſti à Sahagun *in cap.1. hoc tit.* Unde etſi alienatio fiat in duriorem adverſarium, & mutetur judicium, niſi fraude fiat, edicto locus non eſt, *l.4. §. finali, ff. hoc titulo*, ut in ſpecie textus *in l. ſi fundus 92. l. ſi quando 109. §.1. ff. de legatis 1.* regulariter enim valet alienatio, aut ceſſio cujuſlibet rei in judicium non deductæ, *l. nomina, l. multum, ff. de hæredit. vel actione vendita.* Et quia dolum ex indiciis perſpicuis probari convenit, *l. quoties, §. qui dolo, ff. de probationibus*; & ex facto colligitur, an dolus admiſſus ſit, *l.1. ff. de doli exceptione:* & ſi conjecturæ adſint unde cognoſcatur, dolum non adfuiſſe, non eſt locus huic edicto, ut ſi quis neceſſitate coactus ſolverit rem, quam petere intendebat, *l. nam etſi 10. ff. hoc tit.* Farinacius *verbo Litigioſum, num. 323.* vel ſi quis cedat rem, ut liberetur ab obligatione, *l. non 19. ff. de noxal. action.* aut ſi rem pro derelicta habeat, *l.4. §.1. ff. hoc tit.* vel ſi quis ob valetudinem, ætatem, vel ob nimias occupationes actionem in alium transferat, vel ut à carceribus liberetur, fiſco actionem cedat: ex Menochio, & aliis reſolvit Olea *ubi ſuprà, n.26.* item ſi quis abſque dolo malo eo animo tantùm, ut à litis moleſtia liberetur, rem alienet. Verecunda enim cogitatio lites execrantis contemnenda non eſt, *l. item, §.1. ff. hoc titulo:* pluribus enim bonæ notæ Auctoribus probant Pulveus *in hoc tit. cap.3.* Mornacius *in d. l.4.* Beſoldus *in delibat. juris ad hunc titulum, lib.4. Pandectar.* Etiam ceſſat hoc edictum, ſi quis rem alienet eam legando, aut in ea aliquem hæredem inſtituendo, *l. ex hoc, §.3. ff. hoc titulo:* licèt enim per legatum transferatur dominium, *l. à Titio, ff. de furtis*, & qui prohibitus eſt alienare aliquam rem in extraneum, non poſſit eam legare, aut in ea aliquem hæredem inſtituere, *l. peto 69. §. fratre, ff. de legat.2. l. pater 3. §. Julianus, ff. de legat.3. l. in quorum 24. ff. de pignor.* tamen hæc alienatio ad hoc edictum non ſpectat, quia dolo non fit: & ſimiliter ceſſio facta in teſtamento valet, *l. ab Anaſtaſio, Cod. mandati:* docent Cæpola *in l. nomen 33. ff. de legat.3.* Sahagun *in cap.2. hoc tit.* Faber *in ration. ad textum in d. l. ex hoc:* non enim in teſtatore præſumitur dolus, niſi probetur, ut cùm litis causâ Principem hæredem inſtituit; quo caſu Princeps non agnoſcit hæreditatem, *l. penult. ff. de hæredib. inſtit.* Nec contrarium probat textus *in l. penult. ff. de novi operis nunc.* quia licèt in ejùs ſpecie in hæredem, in quem prædium poſt nunciationem tranſlatum eſt, detur actio, non datur tamen in impenſas, ſed tantùm ut patiatur opus deſtrui, ut docet Oſualdus *in notis ad Donel. lib.15. comment. c.45. littera T.* Is quoque, qui venditori ſuo rem emptam redhibet, non videtur dolo facere judicii mutandi causâ, *l.8. §. qui venditori, ff. hoc tit.* tantùm enim redhibet, quia deceptus eſt, & jure ſuo utitur; unde fraudem non committit, *l. ſi donatum 9. in fine, ff. de donat. causâ mortis, l. nullus 55. ff. de R. I.* niſi aliàs redhibiturus non eſſet, ut explicatur *in lege quia 9. ff. hoc tit.* Manet ergo, alienantem ſine dolo, etiamſi mutetur judicium, non incidere in hoc edictum; ſecus verò ſi cum dolo alienet, etiamſi non ſentiat jacturam ex alienatione, aut ceſſione; imò ceſſio ipſa valeat, *l. qui ſtipendia, Cod. de procurat.* Albericus *in lege 2. C. ne liceat potent.* nec ex parte ceſſionarii deſideratur dolus. Dumtaxat enim in cedente requiritur, *l. ſi ſervus communis, §. finali, ff. communi divid. l. unica, Cod. hoc tit. l.30. tit.2. partit.3. l.15. tit.7. eadem part.* docet Sahagun *in cap.1. hoc tit. ad tertium argum.*

Secundò deſideratur, ut huic edicto locus ſit, quod ex alienatione doloſa mutetur judicium: & licèt judicium plures habeat ſignificationes, *l. poſt litem 17. cum ſequent. ff. de procurat.* notant Doctores *in rubrica de judiciis*; tamen in præſenti accipitur pro futura lite, quæ propter alienationem mutatur in aliam perſonam; & tunc judicium mutari dicitur *in l. mutari 24. ff. de procurat.* Mutatur etiam judicium cùm durior adverſarius ſupponitur, aut alio modo agenti durior conditio redditur, *l.1.2.3. & 4. ff. hoc tit.* Unde qui dumtaxat amittit poſſeſſionem, non alienat mutandi judicii causâ, *l.4. §.1. ff. hoc tit.* 16. Judicium debet mutari.

Tertiò deſideratur, ut huic edicto locus ſit, ut detur intereſſe ex parte adverſarii, ideſt, ut ejus interſit

rem

rem alienatam non eſſe. Quare ſi is, qui alienavit, paratus ſit judicium ſubire, perinde ac ſi poſſideret, non tenebitur hoc edicto, *l. 3. §. fin. ff. hoc tit. l. qui ſe obtulit, ff. de rei vind.* Cùm eo caſu adverſarius teneatur probare dolum, ut qui alienavit, pro poſſeſſore teneatur: item ſi res alienata non erat alienantis, ſed prorſus aliena, non locus eſt huic edicto, *l. non ſolùm, §. hæc, ff. hoc titulo*; vel ſi quis poſtquam alienavit, pœnituit, & iterum rem recepit, quia nullum datur intereſſe, non eſt locus huic edicto, *l. ex hoc, §. ſi quis alienaverit, ff. hoc titulo*: etiam non tenetur hoc edicto, ſi res alienata periit; nam regulariter debitor ſpeciei, peremptâ ſpecie liberatur, *l. quod mihi, ff. de rebus creditis, l. ſi ex legati 123. ff. de V.O.* & licèt ſi res jam in judicium deducta eſſet, adhibenda diſtinctio fuiſſet, utrum ſimiliter peritura foret, necne penes petitorem, *l. item 15. ff. de rei vind.* tamen cùm in judicium deducta adhuc non eſſet, imputet ſibi adverſarius, qui antea eam non petiit, *l. amplius 15. ff. rem rat. haberi.* Toties ergo, quoties non datur intereſſe ex parte petitoris, non eſt locus huic edicto; ſecus verò ſi intereſſe detur, aut in re principali, aut in acceſſionibus. Faber *in d. l. non ſolùm, § hæc.*

17. De remediis hoc edicto competentibus.

His ſuppoſitis, pro pleniori expoſitione hujus edicti, illud diſſerendum venit, quid videlicet contineatur in hoc edicto, & quæ actio ex eo detur? Et primò per hoc edictum reſtitutionem in integrum à Prætore concedi notum eſt; pollicetur enim Prætor actionem in factum, niſi reſtituatur res in priſtinum ſtatum. Ita omnes repetentes ad hunc titulum, & ad eundem titulum in Digeſtis. Nec obſtat, quod *in l. 1. & 2. ff. de in integrum reſtit.* & apud Paulum *lib. 2. ſentent.* cùm aliæ ſpecies in integrum reſtitutionum recenſeantur, hæc non enumeretur; quia reſpondendum eſt, reſtitutionem competentem ex hoc titulo recenſeri, & enumerari in edicto perpetuo Prætoris, ſub titulo *de in integrum reſtit.* non autem *in d. l. 1. & 2.* quia licèt hoc remedium Prætoris ſit, non competit ut alia remedia reſtitutionum à Prætore introducta; ſiquidem alia remedia reſcindunt geſta à partibus: hoc autem tantùm introducit actionem in factum, niſi reſtituatur res in priſtinum ſtatum. Unde Prætor jubere ſolet, rem ipſam reſtitui, aut actionem in factum concedi, ut docet Giphanius *in l. 1. Cod. hoc tit.* Igitur actio in factum datur contra alienantem judicii mutandi causâ, in omne id, quod intereſt rem alienatam in duriorem adverſarium non eſſe, *l. 1. l. 3. §. ex quibus, l. non ſolum, §. hæc actio, ff. hoc tit. l. 15. tit. 7. l. 30. tit. 2. partit. 3.* & quia officium judicis mercenarium deſervit loco actionis, *cap. 2.* ubi notavi, *de officio judicis*: ideo quod per actionem prædictam actor conſequitur, ex officio judicis provenire dicitur *in l. 3. §. ex quibus 4. ff. hoc tit.* quæ de mercenario judicis officio accipi debet, ut poſt Albericum, & Fulgoſium ibi docet Sahagun *in cap. 1. hoc tit.* Etiam cùm prædicta actione in factum competit actori actio in rem adversùs poſſeſſorem, *l. unica, Cod. hoc tit.* niſi ipſam uſuceperit, *l. 4. in princ. ff. hoc tit.* etiam habet actionem utilem adversùs ipſum alienantem, ſi rem à poſſeſſore avocare non poſſit, *ex d. l. qui dolo, l. patrem, ff. de R. I.* Nec ideo quia habet hæc remedia ordinaria, privatur remedio extraordinario actionis in factum; quia licèt cùm ad idem tendunt remedium ordinarium, & extraordinarium, extraordinario locus non ſit, *l. in cauſæ 2. ff. de minor.* in hoc tamen caſu ad diverſa tendunt: actio videlicet realis ad rei perſequutionem: actio in factum ad impenſas & intereſſe. Unde dominus per hæc remedia diverſa conſequitur: quod adeo verum eſt, ut etiam poſt rei perſecutionem à poſſeſſore, cum quo actor experiebatur rei vindicatione, poſſit poſtea actionem in factum intentare contra alienantem: quinimò licèt judicio vinceretur à poſſidente, ut *in l. 4. in principio, l. non ſolum, §. hæc actio, hoc tit.* poterit nihilominus actionem in factum intendere, *d. §. hæc actio, d. l. 15. & 30. partit.*

18. De remediis contra cedentem actionem.

Hucuſque tradita procedunt in alienante rem debitam judicii mutandi causâ: nunc agamus de cedente actionem, & remediis eo caſu competentibus. Et in primis ſi actionem, quam contra me habebas, Sempronio potentiori ceſſeris, & ipſe adverſus me agat, habeo exceptionem ex hoc edicto ad elidendam actionem, *l. cùm miles, ff. hoc tit.* & ſi habebas actionem & exceptionem, ut contingit inter ſocios in judicio communi dividundo, ſi alienaſti rem, ut tecum agere non poſſim, & intendas actionem communi dividundo, actione ipſa privaris, ex lege Licinia: & quoad partem alienatam competit mihi remedium hujus edicti, *l. penult. ff. hoc tit.* ubi plura Faber. Poſt conſtitutionem etiam Claudii, de qua *in lege 1. Cod. ne liceat potem.* actor, qui cedit actionem in potentiorem adverſarium, privatur commodo ipſius actionis: docent Gomez, Cyriacus, Maranta, & alii, quos laudat, & ſequitur Doctor Olea *de ceſſ. jur. tit. 2. quæſt. 4.* ubi latè diſputat, quis dicatur potentior. Extat etiam in hac parte edictum 43. Theodorici Imperatoris, in hæc verba: *Nullus in potentem Romanum, aut Barbarum proprias quolibet titulo transferat actiones: quod ſi fecerit, jacturam litis jurgator incurrat, & is, qui ſuſceperit, medietatem pretii rei æſtimatæ fiſco cogatur inferre: quâ pœnâ teneri præcipimus etiam eos, qui rem in lite poſitam in hujuſmodi crediderint transferendam eſſe perſonam.* Et *in cap. 2. hoc titulo*, per cenſuras eccleſiaſticas compellitur ceſſionarius deſerere actionem: & jure noſtro regio donatio actionum facta ſcholaſticis improbatur, niſi à patre alimentorum causâ fiat, *l. 18. tit. 7. lib. 1. recopil.* quam exponunt Azevedus *ibi*, Olea *ubi ſuprà.*

19. De perſonis, quibus, et in quas detur actio in facto.

Supereſt ut de perſonis agamus, quibus, & in quas detur actio in factum ex hoc edicto. Et datur actio ei, in cujus fraudem res alienata, aut actio ceſſa eſt: & quia ex ejus perſona actio hæc rei perſecutoria eſt, licèt non ex ſui ratione, ex natura tamen edicti hæredi ejus etiam dabitur, *l. 4. §. ult. ff. hoc tit.* In hæredem autem alienantis non dabitur, quia cùm in perſonam ſit, & certam rei perſequutionem non contineat, donec officio judicis arbitratum ſit, quid veniat in actione, non poteſt ante litis conteſtationem dari in hæredem, *d. l. 4. §. ult. l. 5. & 6. ff. hoc tit.* quas ita accipiunt Faber *lib. 4. conject. cap. 1.* & *de erroribus decade* 80. *errore* 6. Schifordeg. *tom. 1. tractat. 10. quæſt. 4.* & *lib. 2. tract. 1. quæſt. 4.* Pichardus *in §. 1. de perpetuis, num. 44.* ideoque hæc actio dabitur ratione intereſſis hæredi actoris, non autem dabitur in hæredem, quia nihil ad eum pervenit: quo modo accipiendus eſt textus *in l. 2. ff. quibus ad libertatem perv.* ut etiam contingit in edicto de rebus auctoritate judicis, *l. Prætor 9. §. 1. ff. de rebus auctorit. judicis*: in edicto quod falſo tutore, *l. hujus 9. §. 1. ff. quod falſo tutore*: ſed ſi tutor alienavit rem judicii mutandi causâ, actio in factum utilis, non verò directa dabitur in populum, *l. nam 10. §. 1. ff. hoc tit.* Licèt enim dolus tutoris pupillo nocere non poſſit, & ideo actione directâ non teneatur, *l. 3. & 4. ff. quando ex facto tutoris*, utilis tamen in eum datur, cùm dolus intervenit in contractu, aut quaſi, *l. ſed ex dolo, ff. de dolo*, ubi latè Faber; non tamen hæc actio competit perpetuò, ſed intra annum tantùm, *l. 6. ff. hoc tit. l. poſt venditionem, ff. de aqua pluvia*: annus autem eſt utilis, ut [illegible] in aliis reſtitutionibus, *l. 1. ff. ex quibus cauſis majores, l. intra utile, ff. de minoribus*: & cùm hodie jure Codicis pro iſto

anno

anno utili detur quadriennium continuum in aliis reſtitutionibus, *l. ult. Cod. de temp. in integr. reſtit.* ideo & in hac dari quadriennium docet Duatenus *in præſenti*.

20. *Exponitur l. Anthemus 14. ff. de aqua pluvia.* Sed hujus edicti ſententiæ adverſatur primò textus *in l. Anthem 14. ff. de aqua pluvia*; ubi cùm in lege antecedenti ageretur de eo, qui opus fecit in fundo ſuo, quo aqua pluvia quandoque nocitura eſſet, cùm eum fundum venderet, & traderet abſque dolo malo, aſſeritur eum ampliùs aquæ pluviæ actione non teneri, quia dominus eſſe deſiit; actione tamen quod vi, aut clam ipſum conveniri debere. Tandem *in l. poſt venditionem 16.* agitur de eo, qui dolo malo judicii mutandi causâ in potentiorem fundum alienavit, ut duriorem adverſarium pro ſe ſubjiceret: quo caſu affirmat Julianus, ſolvi judicium aquæ pluviæ, & tantùm dari actionem in emptorem, ut patiatur opus tolli; non autem ut propriis impenſis tollat, adversùs alienantem verè dari actionem, *quod vi, aut clam*, durante anno; & eo prætextu actione de dolo agendum eſſe. Ex quo textu colligitur, alienantem fundum in potentiorem adverſarium, teneri actione, *quod vi, aut clam*: igitur non actione in factum ex hoc edicto, juxta ſuprà tradita. Cui difficultati ut ſatisfaciat Cujacius *lib. 49. Pauli ad edictum*, affirmat textum illum emendandum eſſe, & loco illorum verborum, *quod vi, aut clam*, legendum eſſe, *agendum cum eo, quod judicii mutandi causâ*: & quia hæc actio durat tantùm per annum, eo elapſo, propter dolum adverſarii dari actionem de dolo. Sed hac emendatione potiùs quàm ſolutione omiſsâ, exiſtimo in eo textu à Paulo non negari, dari actionem in ea ſpecie ex hoc edicto, ſed tantùm agi, quo remedio ille, cui nocitum erat, conſequi poſſit impenſas? Et aſſerit Conſultus, agi ad impenſas, quatenus intererat, dominum non deſinere poſſidere, quod vi, clam; non tamen negat actionem ex hoc edicto competere ad intereſſe, & poſt annum actionem dari propter dolum, non verò actionem de dolo, ut in ſpecie textus *in l. & ſi quis 14. §. ſi cui funeris, ff. de religioſis*.

21. *Intelligitur l. ult. ff. ut in poſſeſſionem.* Secundò ſuprà traditis obſtat textus *in l. ult. ff. ut in poſſeſſionem legat.* ubi agitur de hærede, qui dolo malo in fraudem legatariorum, ut durior cauſa eorum redderetur, rem legatam conſecravit, aut ſervum manumiſit: & aſſerit Conſultus ipſum hæredem non teneri ex eo, quod conſecravit, nec legatarium mittendum eſſe in poſſeſſionem ipſarum rerum: igitur licet impunè rem debitam judicii mutandi causâ alienare. Cui difficultati reſpondendum eſt, in eo textu rem legatam non fuiſſe commercio exemptam judicii mutandi causâ; ſed tantùm ut in poſſeſſionem fundi legatarius non mitteretur. Cùm enim pendente conditione legati dominus rei legatæ hæres ſit, poteſt rem legatam conſecrare, dedicare, aut ſervum manumittere; ſed ſi res jam eſſet in judicium deducta, non poſſet hæres eam commercio eximere, alioquin duplum adverſario redderet, *l. ult. ff. de litigioſis*: quam ita exponunt Balduinus *ad leges 12. Tab. cap. 28.* Oſualdus *in notis ad Donel. lib. 19. cap. 1.*

22. *Exponitur l. ſi hæres, §. 1. ff. ad Trebell.* Tertiò adverſatur textus *in l. ſi hæres 70. §. 1. ff. ad Trebell.* ubi agitur de ſervo relicto per fideicommiſſum: & aſſeritur hæredem eum manumittentem nulla actione civili teneri: igitur etſi durior reddatur adverſarii conditio, non ideo qui alienavit, aliqua actione tenetur. Pro cujus textus interpretatione ſciendum eſt, hæredem ſervum legatum ſub conditione, pendente ea ipſum manumittendo, nihil agere quoad hoc, ut ſtatim competat libertas, *l. hæres 28. ff. qui & à quibus*, licèt eum textum aliter accipiat Donellus *lib. 2. comment. cap. 13.* deficiente verò conditione, aut legatario repudiante legatum, convaleſcere, & competere libertatem, *l. 2. ff. de manumiſſionib. l. 3. ff. de manumiſſis vindict. l. ſi miles 11. ff. de teſtam. militis, l. mulier 20. ff. de condit. inſtit. l. pignori 26. ff. qui & à quibus*: pendente enim conditione hæres dominus ſervi eſt, *l. non ut, ff. de R. V. l. & poſt litem 12. ff. familiæ erciſc.* & ſic poteſt ipſum alienare dum durior non redditur conditio ſervi legati, aut ſtatuliberi, ideſt ſervi ſub conditione manumiſſi, *l. ſtatuliberos 25. l. ſtatuliberum 36. ff. de ſtatuliberis.* Hoc procedit in ſervo legato ſub conditione, ut doctè animadvertit D. Joſeph de Retes *lib. 8. opuſc. cap. 26.* In ſervo tamen ſub conditione per fideicommiſſum relicto contrarium evenit; poteſt enim hæres ipſum manumittere, & ſtatim competit libertas; hæres autem æſtimationem præſtat, *l. quidam 35. §. ſi quis filium, ff. ad Trebell.* Differentiæ ratio ex eo provenit, quia cùm relinquitur ſervus per fideicommiſſum ſimul cum hæreditate, non eſt ratio ſpecialis affectionis ad perſonam ipſius ſervi, ſed tantùm ad æſtimationem hæreditatis; & ideo hæres ſolvendo æſtimationem liberatur. Cujacius *lib. 64. Pauli ad edict. in l. ſi locus 34. ff. de relig.* quo caſu accipiendus eſt textus *in d. l. hæres 70. §. 1.*

23. *Adducitur l. ſi poſt 18. ff. de R. V.* Quartò expendi poteſt textus *in l. ſi poſt acceptum 18. ff. de R. V.* ubi proponitur, quod ſi quis poſt acceptum judicium rem uſuceperit, debet eam tradere, quia periculum eſt, ne eam pignori det; aut ſi ſervus eſt, eum manumittat. Ex quo Conſulti reſponſo colligitur, adhuc poſt judicium acceptum poſſe reum ſervum in judicio deductum manumittere, vel rem pignori dare, ut durior reddatur adverſarii conditio. Etiam textus ille difficilis eſt, dum docet, rem litigioſam poſſe uſucapi, cùm certum ſit, vitium litigioſi impedire uſucapionem, *authent. litigioſa, C. de religioſis*, Pinel. *lib. 1. ſelect. cap. 17.* Pro hujus textus expoſitione dicendum eſt, quod licèt res litigioſa vendita non poſſet à tertio poſſeſſore uſucapi, quia affecta, infectaque eſt vitio litigioſi; tamen ab ipſo poſſeſſore, etiam poſt litis contestationem uſucapi poſſe, quia per litis conteſtationem non interrumpitur uſucapio, *l. 2. §. ult. ff. pro emptore.* Donel. *lib. 5. comment. cap. 21.* & ibi Oſualdus *littera C*, Cujacius *lib. 22. obſerv. cap. 9.* & *lib. 27. cap. 9. 27. & 28.* unde *in d. l. ſi poſt acceptum*, poſſeſſor potuit adimplere uſucapionem, & ita rem adquirere, & tunc tanquam dominus quiritarius rem pignori dare, aut ſervum manumittere; quia jam dominus effectus erat, ut docent Pinellus *lib. 1. ſelect. cap. 17. n. 15.* Bachovius *in Fabrum, decade 88. errore 7.* quamvis eum textum aliter accipiat Faber *in ejus rationali*, & *lib. 19. conject. cap. 10.* ut dicemus *in cap. fin. ut lite pend.*

24. *Intelligitur l. in ſumma, §. 1. ff. de condict. indeb.* Etiam ſuprà traditis opponi poteſt textus *in lege in ſumma, §. 1. ff. de condict. indebiti*, ubi affirmat Paulus, pecuniam datam ut à lite diſcedatur, & per conſequens judicii mutandi causâ, repeti non poſſe. Igitur quia juſtè data fuit, & per conſequens licet judicii mutandi causâ actionem cedere, aut rem alienare. Ita expendebat quidam Profeſſor noſtræ Academiæ, cùm hoc edictum pro roſtris diſputandum proponerem: & reſponſum fuit à propugnatore, in ea ſpecie tranſactionem factam fuiſſe litis, quæ ſperabatur; & cùm ad tranſactionem ſufficiat rem dubiam eſſe, aut litem ſperari, ut dixi *in cap. 1. de tranſact.* ideo ob eam cauſam datum repeti non poſſe.

25. *Intelligitur l.* Tandem præſenti aſſertioni opponi ſolet textus *in l. penult. Cod. mandati*, ubi permittitur ceſſio actionum, dummodo pretio non redimatur: igitur licet

PENULT. C. MANDATI.

licet actionem cedere, etiamſi durior reddatur adverſarii conditio. Pro hujus Anaſtaſianæ conſtitutionis expoſitione ſciendum eſt, jure communi attento legibus prioribus cautum fuiſſe, procuratorem, vel advocatum non poſſe paciſci de quota litis, *l. ſi remunerandi 6. §. fin. ff. mandati, l. ſi quis 5. Cod. de poſtul.* hujuſmodi enim litium redemptiones præbent occaſionem calliditati, ut docet A. Perez *ad titulum Cod. de poſtul.* licebat autem procuratori litem cedere gratuitò, *l. 1. §. ſi cui, ff. de variis & extraordin. l. 5. Cod. de poſtul. l. ſi verò, §. fin. ff. mandati.* Unde homines inhiantes alienis bonis excogitarunt modum, quo fraus fieret prædictis legibus, videlicet cedendo illis actiones: ſed cùm fraus legibus fieri non debeat, *l. non dubium, Cod. de legibus,* ideo Imperator Anaſtaſius *in d. l. penult.* ſtatuit, quod licèt olim liceret vendere actionem, quæ certam quantitatem continebat, ex toto titulo *ff. & C. de heredit. vel actione vendita*, & eam cedere procuratori; tamen deinceps non licuit hujuſmodi ceſſio, quia ſimulata præſumitur, ut amplius poſſit conſequi ceſſionarius, quàm ipſe dedit, exceptis quatuor caſibus, quos ipſe Imperator refert. Ceſſio autem certæ quantitatis facta in procuratorom in rem propriam, ſubſiſtit, quia nulla fraus datur. Unde non eſt locus huic edicto. Proſequuntur ipſius conſtitutionis explicationem Cujacius *in comment. ad ipſam legem*, Faber *lib. 12. conject. cap. 12.* Pulveus *ad hunc titulum, cap. penult.* Mancius *ſpeciali opuſc. ad ipſam legem*, Hunnius *in Encyclop. p. 2. tit. 5. cap. 3.*

TITULUS XLIII.

De arbitris.

CAPUT PRIMUM.

a *Ex Concilio Africano.*

ITem *b* placuit, ut quicumque negligunt loca ad ſuam Cathedram pertinentia in catholicam unitatem lucrari, conveniantur à diligentibus vicinis Epiſcopis, ut id agere non morentur. Quod ſi intra ſex menſes à die conventionis non effecerint, qui potuerit ea lucrari, ad ipſum pertineant: *c* ita ſanè, ut ſi ille, ad quem pertinuiſſe videbantur, probare potuerit, magis illius electam negligentiam ab hæreticis, ut impunè ſibi ſint; & ſuam diligentiam fuiſſe præventam, ut eo modo ejus cura ſolicitior vitaretur; cùm hoc judices Epiſcopi cognoverint, ſuæ Cathedræ loca reſtituant. *d* Sanè ſi Epiſcopi, inter quos cauſa verſatur, diverſarum provinciarum ſint, ille Primas det judices, in cujus provincia eſt locus, de quo contenditur. Si autem ex communi placito *e* vicinos judices elegerint, aut unus eligatur, aut tres: ut ſi tres elegerint, omnium ſententiam ſequantur, aut duorum.

NOTÆ.

1. a AFricano.] Ita etiam legitur apud Burchardum *lib. 1. Decret. cap. 68.* Ivonem Carnot. *part. 5. Decreti, cap. 176. & in 1. collect. ſub tit. de foro compet. cap. 4.* textus autem reperitur *in can. 88. Concilii Afric.* apud Binium, & in codice canonum Eccleſiæ Afric. *can.* 121. & in Concilio Milevit. *can.* 24. Ex quibus locis ita reſtituo integram hujus canonis: ſed quodnam fuerit hoc Concilium Africanum, & an œcumenicum, ſeu nationale eſſet, anceps quæſtio eſt apud Primarios noſtros *in c. 1. de judiciis*; quorum ſententiis omiſſis, ut verus locus huic canoni aſſignetur, ſciendum eſt, in Eccleſia Africana jam à temporibus D. Cypriani varia Concilia, tam Carthaginenſia, & Milevitana, quàm Numidienſia, & alia celebrata fuiſſe, ex quorum canonibus compoſitus fuit codex canonum Eccleſiæ Africanæ, qui recitatus, & approbatus fuit in Concilio Carthag. celebrato anno Domini 419. ubi in fine primæ ſeſſionis, quæ 8. Kalendas Junii celebrata fuit, ita legitur: [Etiam in iſta Synodo diverſa Concilia recitata ſunt univerſæ provinciæ Africæ, tranſactis temporibus Aurelii Carthag. Epiſcopi celebrata. Codex iſte ita approbatus, inſertus fuit in ipſo Concilio, ſervatâ temporum ſerie, & numerorum ordine, ut referunt Balſamon *in notis ad dictum Concilium Carthag.* Juſtel. *in notis ad codicem canonum Eccleſiæ Afric.* Quare ſi ſcaturiginem, & proprium locum hujus canonis requiramus, extat in Concilio Milevit. temporibus Arcadii, & Honorii, 6. Kal. Septemb. anno Domini 402. celebrato, ubi reperitur hic canon ordine 24. qui poſtea cum aliis inſertus fuit in Concilio Carthag. licèt tantùm eſſent nationalia. Quia tamen univerſi Epiſcopi per Africam commorantes illic aderant, ideo univerſalia dicuntur, ut de Concilio Milevitano in principio fertur, ibi: *Glorioſiſſimis Imperatoribus, Arcadio, & Honorio Auguſtis 5. Conſulibus, 6. Kal. Septembris, in civitate Milevitana, in ſecretario Baſilicæ, cùm Aurelius Epiſcopus Carthag. in Concilio univerſali.* Prædictum etiam Concilium Carthaginenſe Africanum, ubi prædictus codex recitatus, & approbatus fuit, dicitur univerſale paſſim in ejus actis: & *can. 62.* inſcriptio eſt: *Concilium univerſale non niſi neceſſitate faciendum.* Illud univerſale vocitarunt Ferrandus *in breviario canonum, c. 144.* Hincmarus *epiſt. 9. c. 17.* Nec inſolitum erat primis illis Eccleſiæ temporibus Concilia provincialia, ſeu nationalia, univerſalia appellare. Concilium enim Toletanum 4. univerſale dicitur tam in ejus præfatione, quàm in Concil. Tolet. 5. *can. 2. & 7.* univerſalis etiam, & magna Synodus dicitur in Concil. Tolet. 6. *can. 2. 3. & 6.* dicemus Deo volente *in cap. ſicut olim, de accuſat.* Quare quia Concilia, tam Milevitana, quàm Carthaginenſia, à totius Africæ

by Google

Africæ Præſulibus celebrabantur, univerſalia dicebantur, cùm propriè illa univerſalia, & generalia dicantur, ſeu œcumenica, ubi congregantur tam Orientalis, quàm Occidentalis Eccleſiæ Præſules, ut poſt Jacobatium *de Conciliis*, Coriolanum *in ſumma Concil. in prælud.* notarunt Fileſacus *in cap. irrefragabili* 13. §. 3. *de officio Ordin.* Luna & Arellanus *lib.* 2. *antinom.* 1. *n.* 6. & nos *in d. cap. ſicut olim.*

b *Item placuit.*] Hæc priora verba reperiuntur *in cap. placuit* 16. *quæſt.* 3. & ea exponemus *in cap.* 1. *de præſcript.*

c *Sanè.*] Verba quæ ſequuntur, extant *in cap. ſanè* 4. *de foro compet.*

2. d *Sanè ſi Epiſcopi.*] Omnes repetentes in præſenti anxiè quærunt, quomodo Epiſcopi poſſint compromiſſum facere ſuper rebus ad Cathedram Epiſcopalem pertinentibus, cùm facultatem eas alienandi non habeant? Sed quàm aliena ſit hæc quæſtio à præſenti canone, facilè conſtabit, ſi antequam ad ulteriora progrediamur, agnoſcamus de quibus judicibus in præſenti agatur. Et ſciendum eſt, in provincia Africana antiquitus in uſu fuiſſe certum genus judicum, qui dicebantur electi electitii: cùm enim partes, inter quas lis diſceptabatur, erant diverſarum provinciarum, Primas illius provinciæ, ubi erat locus, de quo contendebatur, judices dabat eos, quos litigatores communi placito eligebant, ut ſic appellationibus, in quibus proſequendis moleſti admodum erant Africani, via præcluderetur, de quibus judicibus electis electitiis mentio fit *in cap. quiſquis* 19. *cap. placuit* 2. *q.* 5. *cap. peregrina* 12. 3. *quæſt.* 6. *cap. cùm accuſatus* 3. *quæſt.* 3. *cap. duodecim* 2. 5. *quæſt.* 4. *cap. judices* 4. 11. *quæſt.* 1. *cap. ſanè* 43. *cap. ſi autem* 39. *cap. à judicibus* 2. *quæſt.* 6. Aurelian. Concilio 4. *can.* 12. Turon. 2. *can.* 2. & in aliis congeſtis ab Antonio Auguſt. *in epit. lib.* 19. *tit.* 20. Prædictos judices electos electitios, quia ex conſenſu partium dabantur, compromiſſarios fuiſſe vulgò receptum eſt, & noſtri juris Interpretes in locis ſuprà citatis docuerunt, quibus ſubſcripſerunt P. Greg. *lib.* 5. *partit. tit.* 4. *cap.* 2. Balboa *in cap. cauſam* 14. *n.* 8. *de re judic.* Sed hic communis error facilè cognoſcitur, & refellitur ex traditis à Cironio *lib.* 2. *obſerv. cap.* 2. & ad titulum *de officio Ordin.* ex eoque quia, ut probavi *in cap. cauſa, de in integrum reſtit.* in cauſa criminali arbitri aſſumi non poſſunt: ſed prædicti judices electi electitii plerumque in cauſis criminalibus eligebantur, *d. cap. ſi quis contra clericum, cap. cùm accuſatus* 3. *q.* 3. probat Gibalinus *de clauſura monach. diſquiſit.* 1. *cap.* 9. §. 1. *n.* 7. igitur prædicti judices veri arbitri non erant. Deinde quia licet partibus liberum eſſet eligere ex judicibus provincialibus, quos maluiſſent; tamen aliquos eligere, & ſuſcipere cogebantur, ex ſuprà adductis juribus: ſed arbitri ex mera voluntate eligendi ſunt, ut ſuprà probavi: igitur prædicti judices arbitri non erant. Rurſus exemplo judicis dati à Prætore facilè hæc communis ſententia convincitur; nam judices dati à Prætore ex conſenſu partium poſt ſortitionem dabantur, & tamen compromiſſarii non erant, ut infrà dicemus: igitur nec prædicti judices electitii, ut arbitri aſſumebantur.

3. e *Communi placito.*] Ex his verbis communiter deducunt Interpretes, arbitros ex mera, & ſpontanea voluntate eſſe à partibus eligendos, & regulariter neminem cogi compromittere, & compromiſſum metu factum non valere, defendunt Baldus *lib.* 1. *conſil.* 142. Tuſchus *verbo Metus*, *concl.* 216. *n.* 9. alii congeſti ab Avendaño *lib.* 2. *de metu, cap.* 22. *num.* 25. Dixi *regulariter*; quia ſunt aliqui caſus, in quibus cogitur quis compromittere, ut ſi Princeps id jubeat; poteſt enim ad compromittendum partes obſtringere, argumento textus *in cap. cùm inter*, ubi notarunt repetentes, *de electione*, Avendaño *ſuprà, num.* 28. Judex etiam inferior poteſt aliquando ad compromittendum partes cogere, ut cùm lis jam mota aliter expediri non poteſt, vel valde diviſa eſt; aut cauſa, quæ inter Magnates vertitur, ejus naturæ eſt, ut ex ipſius judiciali deciſione Reſpublica turbari poſſit, quos, & alios caſus probat, & illuſtrat Avendaño *d. cap.* 22. *n.* 18. & de tranſactione idem probavi *in cap.* 1. *de tranſact.*

Hunc communem antiquorum errorem ſecuti Compilatores, tam primæ, quàm hujus ſextæ collectionis, ſub rubro de arbitris præſentem canonem compilarunt, cùm in eo non agatur de arbitris, ſed de prædictis judicibus electis electitiis à Primate datis, ut cognoſcerent de lite inter Epiſcopos diverſarum provinciarum mota. Unde facilè diluitur prædicta difficultas, quæ à repetentibus in præſenti communiter adducitur; quomodo videlicet Epiſcopus inconſulto Capitulo poterat compromiſſum facere ſuper rebus ad Eccleſiam ſpectantibus; cùm certum ſit, Epiſcopum inſcio Capitulo, & ſine ejus auctoritate non poſſe compromiſſum facere, *cap. pervenit* 3. ubi dicemus, *hoc titulo*, ex ea ratione, quia qui non poſſunt per ſe alienare, non poſſunt in arbitros conſentire, ut minores, feudatarii, & alii, de quibus *in cap. non magnopere* 5. *hoc tit.* agemus. Quam difficultatem inſuperabilem claſſici repetentes judicarunt: ſed eam facilè diſſolves, ſi animadvertas, in præſenti canone non agi de compromiſſo, nec de arbitris, ſed de prædictis judicibus electis, ſeu electitiis, qui judices ordinarii erant, licèt ex conſenſu partium à Primate darentur. 4. *Hujus canonis vera interpretatio.*

COMMENTARIUM.

Ex præſenti canone, prout communiter accipitur à repetentibus in præſenti, ſequens vulgò deducitur aſſertio: *Arbitri in diſpari numero ſunt eligendi, & illis diſſentientibus, majoris partis ſententia prævalet.* Probant eam textus *in cap. dilecti* 4. *cap. cum tempore* 5. *cap. cum olim* 7. *cap. innotuit*, *cap. cùm nobis* 13. *hoc tit. cap. cùm ſpeciali* 61. *de appellat. cap.* 1. & 2. *hoc tit. lib.* 6. *l. ſi unus*, §. *principaliter*, *l. ſi item* 17. §. *ult.* aliàs *l. ſi in tres*, *l. ſicut tribus* 21. *l. diem* 32. §. *ſi plures*, *ff. hoc tit. l. duo ex tribus* 54. *ff. de re judic.* Synodus Africana *can.* 67. ibi: *Septem elegi.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa in præſenti, P. Greg. *lib.* 5. *partit. tit. de arbitris, cap.* 5. & *lib.* 47. *ſyntag. cap.* 37. *n.* 17. Vighellius *in methodo juris can. pag.* 215. Corvinus *lib.* 3. *aphoriſm. juris Pont. tit.* 7. Villadiego *in l.* 14. *tit.* 2. *lib.* 5. *fori*, Gomez *in l.* 38. *Tauri*, *n.* 4. Cironius, Legaufre, & Valenſis *ad hunc titulum.* 5. *Communis refertur, et probatur.*

Sed hæc aſſertio ita illuſtrata non leves patitur difficultates. Prima naſcitur ex eo, nam quando aliquid deſideratur pro forma actus, ejus omiſſio, ſeu variatio vitiat actum, *l. Julianus* 9. §. *ſi quis rem*, *ff. ad exhibendum*, *l. cùm quidam* 8. § *ſi Prætor*, *ff. de tranſact. cap. cùm dilecta* 22. *de reſcript.* plures congeſſit Barboſa *in axiomat.* 100. *num.* 1. Sed ſi eligantur arbitri in numero pari, compromiſſum valet, *cap.* 2. ibi: *Duorum*, *cap. innotuit* 12. *hoc tit.* & tunc illis diſſentientibus tertius eligitur, *cap. cùm ſpeciali* 61. *de appellat. l. item ſi unus*, §. *fin. ff. hoc tit.* igitur non ſemper arbitri in numero impari ſunt eligendi. Augetur hæc difficultas ex eo; nam arbitria redacta ſunt ad inſtar judiciorum, *l.* 1. *ff. hoc tit.* Sed in judiciis rectius eſt, & potiùs expedit eligere duos, quàm tres, aut unum, *cap. prudentiam* 21. *de officio deleg.* unde plerumque cauſa delegatur duobus judicibus, ut probavi *in cap. ſciſcitatus*, *de reſcriptis*: igitur ſimiliter arbitri duo, non tres, aut unus, eligi debent. 6. *Impugnatur tradita aſſertio.*

Digitized by Google

Alia etiam pars ſupradictæ aſſertionis, videlicet diſſentientibus arbitris, illorum arbitrium prævalere, quod majoris partis arbitrorum auctoritate firmatur, valde difficilis redditur ſequenti conſideratione. Arbitris diſſentientibus illa debet prævalere ſententia, quæ minorem continet ſummam in condemnatione; tum quia diſcordantibus judicibus, illa ſententia executioni mandatur, quæ reo magis favet, *l. inter pares* 3. §. *ult. ff. de re judic.* Cujacius *lib. 12, obſerv. cap.* 16. tum quia in majori quantitate certum eſt minorem ineſſe, & omnes in ea conſenſiſſe, *l. item* 27. § *ſi plures, ff. hoc tit. cap.* 1. *hoc tit. lib.* 6. Covarr. *lib.* 1. *var. cap.* 2. quia ſemper minor quantitas ineſt majori, *l.* 1. §. *etſi ſtipulanti, ff. de V. O. l. quotiens* 9. §. 2. *ff. de heredibus inſtit. l. in eo* 110. *ff. de R. I.* ubi plura Faber, & Gothofred. Mornacius *in d. l. diem*, §. *ſi plures*: igitur non majoris partis arbitrorum ſententia debet prævalere, ſed ea quæ minorem continet ſummam. Secundò hæc eadem pars aſſertionis dubia redditur ſequenti juris principio; nam arbitrandi munus competit arbitris in compromiſſo expreſſis, ut ſingulis, *l. ſi in tres*, aliàs *l. item ſi unus*, §. *Celſus, l. ſi cui, ff. hoc tit. l. ſi duo* 39. *de re judicata, cap. prudentiam* 21. *de officio deleg.* ſed ubi ſpectat ad plures tanquam ad ſingulos, non major pars eorum attenditur, ſed ſingulorum conſenſus deſideratur, *l. per fundum, ff. de ſervit. ruſtic. l. in concedendo* 8. *ff. de aqua pluvia*, *l. ult. C. qui bonis cedere*: plura P. Pechius *in regula Quod omnes, de R. I. in* 6. igitur major pars arbitrorum in arbitrio dicendo ſequi non debet, ſed potiùs omnium conſenſus debet expectari. Augetur hæc difficultas ex eo, nam ſi major pars arbitrorum attenderetur, deberet etiam conſiderari, an ſimul ſanior eſſet, argumento textus *in cap.* 1. ibi: *Majori, & ſaniori, de his quæ fiunt à majori parte, cap. quia propter, de elect. cap.* 2. *de teſtibus in* 6. Unde Plinius Jun. *lib.* 2. *epiſt.* 12. aiebat, *in ſententiis ferendis ſuffragia non numeranda, ſed ponderanda eſſe*: igitur major pars in arbitris, non tam reſpectu numeri, quàm litteraturæ attendi debet.

7 ARBITRI ETYMON.

Quibus difficultatibus non obſtantibus vera eſt præſens aſſertio. Pro cujus expoſitione aliqua de arbitris prælibanda duxi. Et primò ſciendum eſt, arbitrum dictum eſſe ab arbitrando, quia omnia ipſe arbitratur, & totius rei facultatem, & arbitrium habet. Feſtus Pompeius *verbo Arbiter.* Unde Rex, quia cuncta moderatur ex proprio arbitrio, arbiter dicitur, ut ex Seneca, & Claudiano probat Gaſpar Barthius *lib.* 35. *adverſ. cap.* 10. & qui omnia confert, & pro arbitrio diſponit, arbiter appellatur: notat Beroaldus *in notis ad Apuleium*, *lib.* 1. *Aſin. fol.* 85. *verbo Arbiter.* Sic etiam arbiter dicitur, qui proprii patrimonii liber moderator eſt, *l. in re mandata* 21. *Cod. mandati, l. quis* 52. *C. de decurion. lib.* 10. Quare cùm à partibus deſignatus ad litis deciſionem ex æquo & bono, prout illi melius viſum fuerit, eam definit, inde arbiter, tam apud Conſultos in titulo de receptis arbitris, quàm apud noſtros juris Pontificii conditores in noſtro titulo appellatur, ut verbi etymologiam reddens docet Feſtus *ubi ſuprà*, in illis verbis: *Arbiter dicitur judex, quòd totius rei habeat arbitrium, & facultatem arbitrariam, cum adhuc apud arbitrum geritur res: arbitrium dicitur ſententia, quæ ab arbitro ſtatuitur.* Ex qua Feſti authoritate non ſolùm probatur ſuprà tradita arbitrii derivatio, verùm & arbitri etymologia colligitur; ſicut enim arbiter ab arbitrando dicitur, ut Magiſtratus à magiſtrando, *l. cognoſcere* 56. juxta lecturam Fornerii ibi, *ff. de V. S.* ita arbitri judicium, ſeu ſententia arbitrium appellatur, *cap. non ſine* 2. *cap. pervenit* 3. *hoc tit.* cum vulgatis. Beſoldus *in delibat. juris ad hunc titulum.*

8. ARBITRI DICUNTUR JUDICES IN JUDICIIS BONÆ FIDEI.

Ex ſuprà traditis provenit, ut judices dati à Prætore in actionibus bonæ fidei, arbitri appellentur; in actionibus verò ſtricti juris judices dicantur: juxta veterem enim, & ſcrupuloſam fori Romani obſervationem, coram Prætore propoſitâ ab actore actione, ſimiliterque oppoſitâ exceptione à reo, ſi cauſa altiorem indaginem poſtulabat, & diſceptatione judiciali egebat, ut ſi judicium ordinarium erat, de quo Prætor non cognoſcebat, *l.* 2. *C. de pedaneis judicibus*, docent Cujacius *lib.* 9. *obſer. cap.* 27. Antonius Goveanus *in l. cum qui, ff. de juriſdictione*, Corraſius *lib.* 3. *miſcel. cap.* 18. *n.* 10. Hothomanus *de Magiſtrat. cap. de Prætore urbano*, A. Faber *lib.* 4. *conject. cap.* 7. Menochius *de arbitris*, *lib.* 1. *quæſt.* 3. *n.* 9. judex dabatur à Prætore, *l.* 1. *ff. de juriſdict. l. cùm Prætor* 12. *l. judicis, ff. de judiciis*, *l.* 2. *Cod. de exceptione rei judicatæ*; non tamen poterat eligere judicem dandum ex illis quinque decuriis judicum electis, & ſelectis ad judicandi munus; ſed ſorte ex cyſta ubi eorum nomina erant, aſſumebatur. Plinius *in panegyrico ad Trajanum*, ubi notavit Lipſius *fol.* 316. & ex bonæ notæ auctoribus probant *in l. ult.* §. *judicandi, ff. de muner. & honoribus*, Oſualdus *ad Donel. lib.* 17. *comment. cap.* 24. *littera X*, Polletus *lib.* 5. *hiſtoriæ fori Romani*, *cap.* 7. Debebat tamen utraque pars in judicem datum conſentire, aliàs ſi aliqua eum reprobaſſet per hæc verba: *Hunc nolo, iniquus eſt*; alter ſubſortiebatur, *l. Julianus* 17. *ff. de judiciis*: mirè ad rem Cicero *in oratione pro Cluentio*, ibi: *Neminem voluerunt majores noſtri, non modò de exiſtimatione cujuſquam, ſed nec pecuniaria quidem, de re minima judicem eſſe, niſi qui inter adverſarios conveniſſet.* Exornant Sigonius *de antiquo jure Populi R. lib.* 1. *de judiciis, cap.* 25. Cujacius *lib.* 9. *obſerv. cap.* 23. Oſualdus *ad Donel. lib.* 17. *cap.* 25. *littera H*, indeque naſcitur dubitandi ratio ad textum *in l. ex conſenſu* 23. *ff. de appellat.* ut notat Cujacius *ad novellam* 53. & ratio decidendi ad textum *in l. in privatis, ff. de judiciis*, ut obſervant Duarenus *lib.* 1. *diſp. cap.* 51. Pancirola *lib.* 1. *variar. cap.* 33. Propoſitis ergo actionibus, & exceptionibus coram Prætore ex conſenſu præſtito à litigantibus, ipſe certam præfiniebat formam à judice dato in prolatione ſententiæ omninò ſervandam. Si negotium erat ſtricti juris, ita forma concipiebatur: *Si paret Titium Seio centum promiſiſſe, & pactum non ſit de non petendo, vel aliter ſatisfactum, illum condemnato.* Sed ſi negotium erat bonæ fidei, addebantur illa verba: *Ex bona fide condemna*; vel illa: *Pro arbitrio condemna.* Quibus verbis illud concedebatur, quod licet à formula concepta in judiciis ſtricti juris judex recedere non poſſet alias admittendo exceptiones, ut docent Budeus *ubi ſuprà*, Revardus *pro tribun. cap.* 11. Briſſonius *lib.* 1. *de formulis*; tamen in bonæ fidei cauſis ex arbitrio alias exceptiones admittebat, de fructibuſque & uſuris pro arbitrio cognoſcebat: quod judicum diſcrimen perſpicuè exponit Seneca *lib.* 3. *de benef. cap.* 7. ibi: *Quæcunque in cognitionem cadunt, comprehendi poſſunt, & non dare infinitam licentiam judici; ideò melior videtur conditio cauſæ bonæ, ſi ad judicem, quàm ſi ad arbitrum mittatur; quia illum formula includit, & certos, quos non excedat, terminos ponit: hujus libera, & nullis adſtricta vinculis religio, & detrahere aliquid poteſt, & adjicere, & ſententiam ſuam, non prout lex aut juſtitia ſuadet, ſed prout humanitas & miſericordia impulit, proferre.*

9. ALIUS EST JUDEX, ALIUS EST ARBITER.

Inde cùm judices dati in cauſis ſtricti juris adſcripti eſſent formulæ, nec arbitrari in cauſa poſſent; contrà verò judices dati in judiciis bonæ fidei formulæ non inſervirent, imò ex arbitrio cauſam terminarent; primi à judicando dicebantur judices; ſecundi verò ab arbitrando arbitri appellabantur. Quâ obſervatione noſtri veſpertini juris Anteceſ-

ſores

ſores accepiunt textus *in l.ſi cum exceptione* 14. §. *hæc autem actio,ff.de eo quod metus cauſa, l.a Divo Pio* 15. in illis verbis, *judices,arbitrive,ff.de re judic.l.legem* 7. *ff.ad leg.Iuliam repetund.§.omnium,Inſtit.de actionibus,* ubi Cortaſius *n.*1. & Pichardus *q.*1.*n.*15. Unde judex datus in contractu ſocietatis arbiter dicitur, *l.pro ſocio* 38. *ff.pro ſocio,* Cicero in oratione pro Roſcio: *Cur non ad arbitrum pro ſocio adegeris Quintum Roſcium.* Martialis *lib.*6.*epigram.*35.

Septem clepſydras magnâ tibi voce petenti
Arbiter invitus Cæciliane dedit.

Ex Terentio,& aliis notavit Cabreros *lib.*2.*de metu, c.*22.*n.*10. Similiter & arbiter dicitur judex datus in judicio depoſiti, *l.Lucius,ff.depoſiti,* in judicio negotiorum geſtorum, *l.quia* 7.*ff.de negotiis geſtis*: in judicio tutelæ, *l.ult.ff.de appellat.* in actione funeraria, *l.& ſi quis* 14. § *ſed interim,ff.de religioſis*; in edicto de eo quod metus causâ, *l.item ſi,§.hæc autem,ff.de eo quod metus cauſa*: in actione rei uxoriæ, *l.*1. *ff.de pactis dotalibus,l.Titia* 48.*ff.de ſolutionibus,* Tertullianus *lib.*2. *ad uxorem*: *Apud arbitrum,ſpeculatoremque litigaturi.* Similiter in judiciis diviſoriis,quia judex arbitratur, arbiter dicitur,ut in judicio familiæ erciſcundæ, *l.ſi filia* 20.*l.inter* 44.*§.uſufructu,l.in judicio* 47.*ff.familiæ erciſcundæ*: in judicio communi dividundo, *l.communis* 26. *ff. communi dividundo*: in rationibus reddundis, *l.ſi cui* 50.*ff.de condit. & demonſtr.* in reſtitutione fideicommiſſi,cùm difficilis eſt bonorum æſtimatio, *l.cùm fideicommiſſum, ff. de conf.ſſis*: in diſtributione bonorum facienda inter creditores miſſos in poſſeſſionem, *l.ſi Magiſtratus, ff.de bonis auctoritate judicis,* & aliis caſibus, quos enumerant Briſſonius, & Prateius *verbo Arbiter*, Cujacius *in l.res, C. de judiciis.* Omnes enim iſti arbitri appellabantur,quia facultatem arbitrandi habebant, prout illis æquum viſum eſſet; judices tamen in effecta erant, cùm à Prætore deſignarentur. Arbitri,de quibus in præſenti titulo agitur,ſunt hi,qui ex ſolo conſenſu litigatorum eliguntur; nam etſi hi publico judicandi munere non fungantur, *l.Pomponius* 14.§. *recepiſſe ff.de recept.* nec ſententiam proferre poſſint,cùm illorum arbitrio tantùm metu pœnæ ſtandum ſit, *l.*2. *l.diem* 32. *§.ſtari,ff.hoc tit. l.*5. *C.eod.* junctis traditis à Covarr. *lib.*2.*var.c.*12. Ludov. Vitali *lib.*1.*var.c.*4. ubi tamen arbitrium receperunt, ſolennem morem exercendi judicii ſervare tenentur, & eodem modo, atque ex eiſdem actionibus apud illos, ac apud judices erit agendum: idque eſt,quod dicitur,arbitria ad inſtar judiciorum eſſe redacta, *in l.*1.*ff.hoc tit.*

10. Diſcrimen arbitrorum, et judicum.

Sicut aliud eſt judicem eſſe,aliud arbitrum,ita aliud eſt judicium,aliud arbitrium: judices enim judicant, & meritò eorum ſententia judicium appellatur; arbitri verò arbitrantur,& ideo eorum ſententia arbitrium dicitur, *l.*2.§.1.*ff.de aqua pluvia.* Et licèt quoad effectum æqualem habeant vim ſententiæ à judicibus in ſtricti juris judiciis prolatæ, quàm dictæ ab arbitris in negotiis bonæ fidei,tamen arbitria eorum qui ex conſenſu partium eliguntur,de quibus agitur in præſenti titulo,valde differunt à judiciis, & ipſi arbitri admodum diſtant à judicibus,ut notant gloſſa *in cap.cùm dilectus,de judiciis,* Donellus *lib.*28.*comment.cap.fin.* Petrus Greg. *lib.*5.*partis,tit.*4.*cap.*1. Goveanus *de juriſdict.n.*32. Amaya *in l.unica, Cod.ſi adverſus fiſcum, n.*23. Arbitria enim ad inſtar judiciorum ſunt redacta, *l.*1.*ff.hoc tit.* quoad effectum,hoc eſt,ut finis imponatur litibus, ut exponunt Donellus *d.cap.ult.* Felicianus Vega *in c.decernimus, n.*16. *de judiciis.* Unde coram judice præſtatur cautio judicio ſiſti, *l.*1. *ff. qui ſatiſdare*; coram arbitro non præſtatur, authentica *Offeratur,Cod.de litis conteſt.* In judicio compelluntur teſtes teſtimonium dicere, *cap.*1.*de teſt.cogend.* arbiter non cogit teſtes teſtimonium proferre, *l.quid tamen, §.fin. ff.hoc tit.* Arbiter non poteſt arbitrium dicere aliqua ex partibus abſente, niſi aliter in compromiſſo cautum fuerit, *l. diem, § ſi quis litigatores, ff.hoc tit.* judex poteſt illis abſentibus ſententiam proferre, *l.*1.*quomodo,& quando.* Arbiter non poteſt delegare cauſam compromiſſo comprehenſam, *l.non diſtinguemus* 32. *§.quæſitum, ff.hoc tit.* judex poteſt, *l.placet, C. de pedan.judicibus.* Coram arbitro non poteſt mora purgari,ſi dies præfixus eſt, *l.Celſus,ff.hoc tit.* in judicio verò poteſt purgari. Arbitri ſententià damnatus non notatur infamià, *l.quid ergo,§.ex compromiſſo,ff.de his,qui notantur inf.* judicis ſententia infamiam irrogat, *l.*1.*§.quorum, ff.ad Turpil.l.fuſtibus,Cod.ex quibus cauſis infam.* Ab arbitri ſententia non appellatur, *c.à judicibus* 2.*q.*6.*l.*1. *C.hoc tit.* à judice,ſive ejus ſententia paſſim appellatur. Sententia arbitri non parat actionem de evictione, *l.ſi dictum* 56.*§.ſi compromiſero,ff.de evict.* ſententia tamen judicis eam parat, *l. ſi ſervus* 11. *ff.judicatum ſolvi.* Arbitrium non impedit ſoluti repetitionem, *l.etſi non ſortem* 26. *§.ſi quis quaſi, ff.de condict.indeb.* judicium verò illam impedit, *l.cùm putarem* 36 *ff.famil.erciſc.* Proſequuntur alias differentias Goveanus, Petrus Greg.& Amaya *ubi ſupra,* etſi aliquando judicum & arbitrorum nomina promiſcuè uſurpentur,ut conſtat ex lege *ut fundum,l.arbitrium, ff. communi divid.* & aliis congeſtis à Briſſonio *de V.S. lib.*3. *pag.*307.

11. Arbitri dicuntur compromiſſarii.

Arbitri etiam, de quibus eſt noſtra tractatio, dicuntur etiam compromiſſarii, *l.Prætor* 4.*ff.de tutoribus & curat.l.penult.ff.de judiciis,* Paulus *lib.*5.*ſentent.tit.*5. quia litigatores in eos compromittere, hoc eſt ſimul, & ad invicem pœnam promittere ſolent, niſi arbitrorum ſententiæ ſtetur, *cap.dilecti, cap.per tuas, hoc tit. l.*4. *tit.*21. *lib.*4. *recopil.* notat Rodriguez *de executione, art.*1. *n.*8. licèt aliquando tantùm cum juramento arbitri aſſumerentur, *l.*3. *Cod.de arbitris.* Cujacius *in l.rem,Cod.de judiciis*: de vi autem hujus promiſſionis videndi ſunt repetentes ad textum *in l. inter ſtipulantem* 81. *ff. de V.O.* Etiam arbitrorum ſententia,ſeu arbitrium laudum dicitur,quaſi hujuſmodi ſententiam partes laudent, ſeu probent, *lib.*1. *feudorum,tit.*17. ibi: *Per laudamentum ſapientum.* Notant Lexicographi *verbo laudum,* Cujacius *in d.lib.*1. *feudor.* Gerardus Voſſius *lib.*3.*de vitiis ſerm. cap.*18. Alciatus *lib.*1.*parerg.cap.*45. Molina *de juſtitia tit.*5. *tract.*5. *diſp.*30.

12. Traditur arbitri diffinitio.

Hactenus de nomine arbitri egimus, nunc ejus diffinitio exponenda,& proponenda eſt. Arbitri ergo compromiſſarii varias diffinitiones adducunt Hoſtienſis *in ſumma hujus tituli*, Speculator *de arbitris, n.*1. Lanfrancus *eod. tract.cap.*1. *n.*1. Baptiſta *eod.tract.lib.*1 *cap.*2. Petrus Jacob. *eod. tract. cap.*1. Rebuffus *ad leges Galliæ,tit.de arbitrio,gloſſa* 2. Briſſonius *verbo Arbiter,verſic. præterea,* Fragoſo *part.*1.*de regim. diſp.*14. *cap.*1. Villadiego *in l.*13. *tit.*2. *lib.*1. *fori,* Montalvo *in legibus fori, fol.*27. Quibus omiſſis ita diffiniendum eſſe arbitrium exiſtimavi: *Arbiter eſt, qui eligitur à partibus voluntariè ad litem dirimendam.* Quæ diffinitio colligitur *ex cap.cùm olim,* ibi: *Vtraque pars in eos compromittens.* Et *cap. expoſita* 11. ibi: *In Ducem Venetorum, tanquam in arbitrum cum parte altera compromiſit.* Et *c. penult.* ibi; *Diffiniendo cauſam hujuſmodi tractaverunt, hoc tit.* Quæ diffinitio & Dialecticorum regulis convenit, & juris utriuſque principiis conſona eſt: conſtat enim genere,& differentia; loco enim generis appoſui ea verba, *Qui eligitur à partibus*; cætera verò ſunt poſita loco differentiæ, ut ex ſequenti expoſitione apparebit. Appoſui verba generica, *qui eligitur à partibus*; alii enim eliguntur à partibus ad alios actus, qui non ſunt arbitri,ut calculatores, *l.*7.§.*re-*

ceptum, ff. de operis libertor. æſtimatores electi ad taxationem pretii in contractibus emptionis, locationis, aut ſocietatis, de quibus *in l. ſi merces 28. ff. locati, & conducti, l. fin. C. de contrahenda empt. l. ſi certa 75. ff. pro ſocio*, & alii, qui in utroque jure ad actus humanos perficiendos electi reperiuntur, ut *in l. fideicommiſſ. §. quamquam, ff. de legatis* 3. qui arbitri compromiſſarii non ſunt, licèt à partibus eligantur. Dixi etiam *Voluntariè*, ut excludantur alii arbitri, qui potiùs juris neceſſitate, quàm partium voluntate ſuſcipiuntur. Unde præſens titulus *in lib. 4. Digeſtorum*, concipitur *De receptis arbitris, & qui arbitria receperunt*; ad innuendum diſcrimen, quod verſatur inter arbitros, qui à partibus ex compromiſſo eliguntur; & eos, qui ex juris neceſſitate aſſumuntur, ut ſunt illi, qui recuſato judice, eliguntur, ut de cauſa ſuſpicionis cognoſcant, de quibus *in cap. Secundò, 41. §. 3. c. cùm ſpeciali 61. de appellat. cap. 2. eod. tit. in 6. c. ſi quis contra, de foro compet. c. ab arbitris, de offic. delegati, in 6. l. fin. C. de judiciis, c. ſuſpicionis, de officio deleg.* ubi aliqua adduxi; illi enim non ex partium conventione, ſed ex juris neceſſitate eliguntur. Etiam excluduntur arbitri illi, qui eliguntur quoties ambigitur de revocatione litterarum Apoſt. de quibus *in c. paſtoralis 13. de reſcriptis*; & omnes arbitri lege, vel ſtatuto ſuſcepti, qui verè judices ſunt, & juriſdictionem obtinent, *l. item 14. §. hac autem, ff. de eo quod metus, l. ſi arbiter, ff. de probat. cap. pervenit, 11. q. 1.* Plura de eis Parexa *de inſtrum. edit. tom. 2. reſol. 6. ſpecie 1. n. 171.* Ex eadem juris ratione judices electitii, etſi ex voluntate partium eligantur, Concil. Carthag. *can. 99.* Electitii judices ſunt, qui etiam electi dicuntur: qui ex litigantium voluntate judicant, arbitri non ſunt, ut contra communem opinionem ſuprà probavi pro vera hujus textus interpretatione.

13. EFFECTUS COMPROMISSI. Appoſui tandem in diffinitione, *ad litem dirimendum*, ut præcipuum, principalemque effectum compromiſſi demonſtremus; ideo enim compromiſſa ſunt inventa, & ex communi conſenſu partium arbitri aſſumuntur, ut litium moræ reſolvantur, & controverſiæ ſine publico judiciorum ſtrepitu ſedentur, & actor quod ſuum eſt, conſequatur, reuſque ſine damnoſis diuturnæ litis expenſis, quod æquum eſt, præſtare cogatur, ut diſertè expreſſum eſt *in l. 4. tit. 21. lib. 4. recopil. Porque acaece, que las partes por bien de paz, y concordia, y por evitar pleytos, y contiendas.* Notant, & illuſtrant Æneas Robertus *lib. 3. rerum judic. c. 13.* Maſcardus *de interpret. ſtatutorum, concl. 4. n. 147.* Unde deducunt Panormitanus *in c. niſi eſſent, n. 6. de prebend.* Rodriguez *de execut. art. 1. n. 7.* arbitros virtute compromiſſi in re dubia, non ſolùm poſſe jus unius minuere, alteriuſve augere, ſed etiam id aperta lite facere poſſe, cùm officium arbitrorum ſit ſedare diſcordias, & lites terminare, *cap. per tuas, cap. expoſita, hoc tit.* Unde eorum ſententiæ ſtandum eſt, ſive æquæ, ſive iniquæ, ut infrà probabimus.

14. ARBITRORUM COMMUNIS DIVISIO. Communiter Doctores arbitros dividunt in arbitros compromiſſarios, & arbitratores: arbitros appellant eos, qui tanquam judices, ſervato juris ordine, in cauſæ cognitione procedunt, de quibus accipiunt præſentem rubricam: arbitratores autem eos appellant, qui aſſumuntur, & eliguntur à partibus, ut ſine juris ambagibus litem ex bono, & æquo componant. Ita omnes repetentes *in hac rubrica*, Lanfrancus *de arbitris, c. 1. n. 2.* Baptiſta à Sancto Blaſio *eod. tract. cap. 2. & 3.* Rebuffus, Covar. & Albericus congeſti à Barb. in hac rubrica *n. 10.* Villadiego *in l. 13. tit. 2. lib. 1 fori*, Montalvo *in legibus fori, pag. 27.* omneſque communiter de arbitris agentes. Sed hanc diviſionem ita communiter receptam, commentitiam eſſe, & à ratione juris prorſus alienam, jam docuerunt Jacobus relatus à Bart. *in l. ſocietatem 75. ff. pro ſocio*, Corraſius *lib. 4. miſcel. cap. 8.* quos noviter ſequuntur communem opinionem refellentes Reynardus Bachovius *in notis ad Treutlerum, lib. 1. ſelect. c. 16.* Quorum ſententia magno fulcitur fundamento; nam nunquam legimus in jure Canonico, aut Cæſareo, arbitratores fuiſſe receptos ad litium deciſionem, licèt eos inveniamus ad alias controverſias extrajudiciales, ut tanquam nudi mediatores interveniant, ut *in l. ult. C. de contrahenda empt. l. 1. §. 1. ff. de leg. 2. l. multa 6. ff. de condit. & demonſtr.* cum aliis; cùm nulla lis arbitratorum judicio dirimatur: quare nulla eſt ratio, cur arbitros eos eſſe dicamus. Nihil itaque commune habent arbitratores cum arbitris compromiſſariis, ut deducunt Bachovius, & Vinius *ubi ſuprà*. Nec pro communi ſententia facit textus *in l. ſocietatem 76. verſiculo Arbitrorum, ff. pro ſocio*; nam omiſſâ ſolutione Connani, qui textum emendat, & loco verbi *Arbitrorum*, legendum exiſtimat, *arbitriorum*; dicendum eſt, arbitratores cum arbitris compromiſſariis non ea ratione conjungi, quaſi omnes judicum pariter obtinerent officium; ſed tantùm quia aliquid ſtatuunt arbitri litem decidendo; arbitratores partes contractus ſocietatis componendo, ut docet P. Greg. *lib. 5. part. tit. 4. lib. 2.* quo modo intelligendus eſt textus *in c. Quintavallis, de jurejurand.* Nec etiam pro communi opinione facit textus *in l. pen. C. de pactis*, in illis verbis: *Ad compromiſſarios, & arbitros*; ubi diſcrimen ſupponitur inter compromiſſarium & arbitrum; nam illa verba dupliciter accipi poſſunt aſſumendo ea explicativè; cùm enim Imperator duas judicum ſpecies proponeret, pedaneos videlicet, & compromiſſarios, qualiter iſtos intelligeret, pleniùs expoſuit per illa verba, *ad arbitros electos.* Vel dici poteſt, ibi tractari de arbitris compromiſſariis, & de arbitris juris, qui aſſumuntur in cauſa ſuſpicionis, & in aliis, de quibus *ſuprà*.

Sed licèt hæc ita procedant inſpectâ juris utriuſque ratione, tamen cùm apud nos communis Interpretum diviſio inter arbitros, & arbitratores approbata ſit, *l. 23. tit. 4. part. 3. l. 4. tit. 21. lib. 4. recopil.* arbitri hodie ſunt, qui de partium conſenſu eliguntur ſub pœna, ut litem dirimant ſecundùm jus, & juſtitiam; arbitratores verò, ſive amicabiles compoſitores appellantur, qui nullo ſervato juris ordine procedunt, ſed lites ut amici interventores componunt: docent Regnicolæ juris Hiſpaniæ Interpretes Villadiego *in l. 13. tit. 1. lib. 2. fori*, Montalvo *in l. 4. tit. 7. lib. 1. fori*, Greg. Lopez *in d. l. 23. partit.* Didacus Perez *in l. 4. tit. 13. lib. 8. ordin.* Azevedus *in d. l. 4. recop.* Parlador. *lib. 2. rerum quotid. c. 20. §. ult.* Rodr. *de execut. art. 1.* qui docent, quod ſi in aliquem litigatores compromiſerint, tanquam in arbitrum & arbitratorem, poteſt ille procedere ut arbiter, ſervato juris ordine; & ſi cœperit ita procedere, non poterit poſteà cognoſcere ut arbitrator. Salgado *2. p. de poteſt. c. 13. n. 114.* plures etiam differentias inter arbitrum, & arbitratorem prædicto modo acceptos tradunt Lanfrancus *de arbitris, c. 1. n. 2.* Baptiſta *de differentiis inter arbitrum, & arbitratorem*, Tuſchus *verbo Arbiter*: inter quas illa præcipua refertur, quod arbiter ſententiam non dicit diebus feriatis, *l. Pomponius, §. ult. ff. hoc tit.* niſi dies compromiſſi exitura ſit; tunc enim & cogi poteſt ſententiam dicere, *l. ſi feriatis 36. l. arbiter Kalendis, ff. hoc tit.* Fermoſinus *in cap. 1. de feriis*: arbitratores verò, quia ut amicabiles compoſitores procedunt, omni die arbitrium dicere valent. 15. JURE REGIO DATUR DICTA DISTINCTIO.

His ſuppoſitis pro arbitri etymologia, diffinitione, & diviſione, ut ad ſuprà traditam concluſionem redeamus, ſciendum eſt, aliquando duos, aliquando tres arbitros eligi, *c. 2. c. innotuit 12. hoc tit. l. item ſi unus, §. ult. ff. hoc tit.* Sed quia homines proniores ſunt ad diſſentiendum quàm ad conſentiendum, 16. EXEMPLIS PROBATUR HÆC ASSERTIO.

l. 1.

l. 1. *ff. de libertis univerſitatum, d. l. item ſi unus,* §. *principaliter*, plura doctiſſimus Solorzanus *emblem.* 48. frequentiùs tres arbitri eliguntur, ut ſequentibus exemplis notum fit. Primò enim in judicio diviſorio familiæ erciſcundæ, ubi arbitri dabantur, ut ſuprà probavimus, ita cavebatur: *Prætor erctum ſciundum arbitros treis dator*; ut ex Feſto Pompeio, Donato, & Servio notant Dionyſius Gothofredus *ad leges XII. Tabul.* Jacobus ejus filius *in quatuor fontibus ad prædictas leges, in notis ad tabul.* 5. In judicio etiam finium regundorum, ita in ipſa lege decemvirali cavebatur: *Si jurgant ad fines finibus regundis, Prætor arbitros treis adjicitor.* Ex Cicerone notarunt Dionyſius Gothofredus *lib.* 2. *tit.* 11. *verſ.* 9. & ejus filius *tabul.* 8. Cujacius *lib.* 5. *obſerv. cap.* 21. Ad æſtimationem etiam fructuum in actione reali vindicationis tres arbitri dabantur, ut conſtat ex ipſa lege XII. Tabul. ibi: *Si vindiciam falſam tulit rei, ſive litis, arbitros treis dato.* Ex Feſto *verbo Vindiciæ*, probant Revardus *ad ipſas leges, cap.* 6. Dionyſius Gothof. *lib.* 2. *tit.* 22. ejus filius *tabul.* 12. Tot etiam arbitri aſſumebantur in judicio aquæ pluviæ arcendæ, ut probat ipſe Gothofr. *tabul.* 8. Ex partium etiam conventione tres arbitros recipi facilè probatur ex juribus adductis pro exornatione noſtræ concluſionis.

17. **Traditur deciſiva ratio.** Unde jam apparet traditæ concluſionis ratio vera; nam cùm homines faciles ad diſſentiendum ſint, & cùm aliquid ex eorum pendet arbitrio, in numero impari eligantur, ut in caſibus ſuprà relatis, ubi quia judices plura ex arbitrio ſtatuebant, ideo arbitri qui eligebantur, in numero inæquali dabantur: rectè ergo docetur in noſtra concluſione, arbitros compromiſſarios non in numero pari, ſed in impari eſſe eligendos, ut ſic facilè compromiſſum poſſit habere effectum; ſiquidem diſſentientibus ipſis ſtabitur arbitrio majoris partis, duorum videlicet: quod etiam à ratione alienum non eſt; illud enim patrias leges appellavit Prudentius *lib.* 1. *contra Symmachum*, ibi:

Servemus patrias leges, infirma minoris
Vox cedat numeri, parvaque in parte quieſcat.

Legem Curiæ dixit Symmachus *lib.* 4. *epiſt.* 27. ubi notat Juretus: ex Appione, & Q. Curtio probat Grotius *de jure belli, lib.* 2. *cap.* 5. *n.* 17. ubi refert, tam in judiciis, quàm in comitiis illud ſemper obſervatum fuiſſe, ut à majori parte judicum decretum obſervaretur: illud autem, ut numerentur arbitrorum ſententiæ, ſervandum eſt, videlicet ut omnes arbitri præſentes ſint ad arbitrium dicendum; altero enim abſente, alii arbitrium dicere non poſſunt: tum quia omnes arbitrium dicere juſſi intelliguntur, & ſic unus ſine alio non poteſt ſententiam proferre, *l. item ſi unus,* §. *ult. cum l. ſequenti, ff. hoc tit.* niſi ex malitia abſit, aut vocatus venire renuerit, *cap.* 2. *hoc tit. lib.* 6. Seſſe *de inhibitione, cap.* 2. §. 2. *n.* 34. quod & in judicibus ordinariis docetur *in l. duo* 39. *ff. de re judic.* Docent Duarenus *ad tit. de arbitris, cap. de officio arbitri, in princ.* Fornerius *lib.* 1. *ſelect. cap.* 7. Fragoſo *d. tit. de arbitris, diſp.* 14. *n.* 8. tum ut ſic conſervetur forma compromiſſi, quæ adeo cuſtodienda eſt, ut ſi compromiſſum ſit in Titium, & ſervum, quamvis ſervi arbitrium nullum ſit, Titius non poteſt arbitrium dicere; nec ſi dixerit, valet, quia jam ut recepit, non dixit, *l. Pedius, ff. hoc tit.* Si ergo ab arbitris præſentibus, & de cauſa cognoſcentibus diverſæ ſententiæ prolatæ fuerint, illa prævalebit, quæ majori arbitrorum parte nititur.

18. **Diſſolvitur prima difficultas.** Nec difficultas prima ſuprà adducta refragatur, verum enim eſt, compromiſſum factum in numero pari valere, & poſſe arbitros ſententiam dicere, ut docet Parladorius *lib.* 2. *rerum quotid. cap. fin.* §. 2. *n.* 16. quia deciſio textus in noſtro capite procedit de conſilio, non de præcepto; tantùm enim Patres Concilii Africani conſuluerunt, ut cùm eliguntur arbitri, vel compromiſſarii juris, eligantur in numero impari; ſed cùm conſilii nulla obligatio ſit, *cap. denique,* 4. *diſt. l. conſilii, ff. de R. I.* ideo ſi partes eligant duos tantùm arbitros, valebit compromiſſum; & illis in arbitrio conſentientibus, parebunt: ſi autem diſſentiant, tunc eligendus eſt tertius, *l. item ſi unus,* §. *ſi in duos, ff. hoc tit. c. innotuit, hoc tit. l.* 28. & 29. *tit.* 4. *partit.* 3. quomodo tamen, & à quo iſte tertius arbiter eligi debeat, adhuc apud Interpretes non liquet propter jurium expreſſam antinomiam. Pro eorum tamen conciliatione, & hujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, compromiſſum factum abſolutè, & indiſtinctè in duos, nullâ illis conceſſa facultate tertium eligendi in caſu diſcordiæ, valere, & tertium eligendum eſſe, illis diſſentientibus, vel à partibus, vel ab ipſis arbitris; & judicem ordinarium poſſe compellere ipſos arbitros, ut tertium eligant, *d. l. item ſi unus,* §. *ſi in duos, cap. ſuſpicionis, de officio deleg. cap. cùm ſpeciali* 61. *de appell. d. l.* 26. *part.* ubi Gregorius, Duarenus *ad titulum de receptis:* ſed ſi partes ab initio in duos compromiſſum fecerunt, ut ipſi in caſu diſcordiæ tertium eligerent, aut expreſſerunt quem eligere deberent, vel non expreſſerunt certam perſonam. Primo caſu valet compromiſſum, & arbitri in caſu diſcordiæ tenentur eligere perſonam deſignatam: ſecundo verò caſu compromiſſum non ſubſiſtit, quia in eligendo tertio arbitri poſſunt diſſentire, *d.* §. *ſi in duos*; cujus meminit Gregorius IX. *in d. cap. innotuit.* Docent, & prædictam firmant diſtinctionem Gregorius Lopez *in d. l.* 26. *part.* Parladorius *lib.* 2. *rerum quotid.* §. 2. *num.* 2. Garcia *de expenſis cap.* 14. *n.* 7. Rodriguez *de execut. art.* 1. *n.* 13. Hermoſilla *in l.* 10. *tit.* 5. *partit.* 5. *n.* 7.

Nec tunc obſtat textus *in cap. cùm à nobis* 13. *hoc* 19. **Exponitur cap. cum à nobis, hoc tit.**
tit. ubi proponitur compromiſſum factum fuiſſe in Cardinalem Sancti Angeli cum ea adjectione, ut poſſit eligere duos mediatores, per quos cauſa tractari valeret. Et aſſerit Gregorius IX. hujuſmodi compromiſſum valere: igitur ſive de certa perſona, ſive incerta ſenſerint partes, compromiſſum vires habet. Agnoverunt difficultatem omnes antiquiores in eo textu, Goſredus *in ſumma hujus tituli, n.* 6. qui ſatisfacere intendunt aſſerendo compromiſſum in ſpecie factum valere ob reverentiam Cardinali debitam, argumento textus *in cap. ad petitionem, de accuſat.* vel nomina duorum mediatorum expreſſa fuiſſe, & ideo compromiſſum ſuſtineri. Sed his, & aliis ſolutionibus omiſſis, rectiùs reſponderi poteſt, in eo textu compromiſſum valere ita factum, ut ipſe Cardinalis eligeret duos mediatores, quia eo caſu non dabatur ratio tradita *in d. l. item,* §. *ſi in duos,* videlicet diſſenſus inter arbitros circa eligendum tertium; nam cùm unus tantùm arbiter eſſet, videlicet Cardinalis, non poterat dari caſus diſſenſus; & ſic deficiente prædicta ratione, valet compromiſſum. Accedit, quod mediatores eligendi à Cardinale arbitro, non eligebantur ut arbitri, ſed ut mediatores; quo caſu compromiſſum habet effectum, ut docet Mornacius *in d. l. item,* §. *ſi in duos,* Valenſis *ad noſtrum titulum,* §. 4.

Sed adhuc deciſioni *in d. cap. cùm à nobis*, textus 20. **Interpretatur textus in l. item,** §. **inde** 3. **ff. hoc tit.**
obſtat *in l. item* 17. §. *inde* 3. *ff. hoc tit.* Ubi proponitur, compromiſſum fuiſſe factum in Titium ea lege adjectâ, ut pronunciaret, quod Seio diſceptatori placuiſſet; & cùm quæreretur, utrum arbiter teneretur arbitrium dicere, reſpondit Conſultus, non teneri, nec compromiſſum vires habere, cùm arbiter deſignatus liberam arbitrandi facultatem non haberet: ergo ſimiliter *in d. cap. cùm à nobis*, non debebat valere compromiſſum in Cardinalem factum, ut eligeret

gerct duos mediatores, quorum arbitrio ſententiam proferret. Cui difficultati, omiſſis aliis ipſius textus, quas ponit, & exponit Ludovicus Vitalis *lib. 1. var. cap. 9.* reſpondendum eſt, magnum diſcrimen verſari inter caſum textus *in d. §. inde 3. & in d. cap. cùm à nobis*. In dicto §. *inde*, compromiſſum factum fuit in unum, ut ipſe teneretur pronunciare ſecundùm quod Titio viſum fuiſſet, quo caſu cum tollatur facultas arbitrandi, quæ ob naturam arbitrii debet dari in arbitro, compromiſſum non valet, licèt contrarium in ſententia proferenda à judice decidatur *in l. ſi convenerit, ff. de re judicata*. Notant Oſualdus *lib. 17. comment. Donel. cap. 3. litt. E*, Nicolaus Genoa *in conciliatione legum fol. 95.* at verò *in d. c. cùm à nobis*, compromiſſum factum fuit in Cardinalem, ita ut ejus arbitrio ſtaretur, vel arbitrio duorum mediatorum; quo caſu non tollitur facultas arbitrandi Cardinalis, ſed tantùm cavetur, ut eo caſu, quo partes non acquieverint ſententiæ Cardinalis, parère debeant arbitrio mediatorum. Nec augmentum difficultatis refragatur; nam ut ſuprà dixi, arbitria redacta ſunt ad inſtar judiciorum, non quoad omnia, quare non ſunt exæquata quoad naturam judicum: cujus diſcriminis rationem proximo numero reddemus.

21. Diſſolvitur ſecunda difficultas.

Nec difficultas ſecunda ſuprà adducta obſtat, pro cujus ſolutione obſervandum eſt circa diſſidium judicum in prolatione ſententiæ, plures caſus eſſe diſtinguendos, Primus eſt, cùm duo judices delegati diverſas proferunt ſententias, & tunc earum exequutio ſuſpenditur donec Princeps, qui eos delegavit, conſulatur, *cap. fin. de ſent. & re judic. l. duo judices, ff. eod. tit.* Docet Covarr. *lib. 1. var. cap. 16. n. 4.* Ratio eſt, quia judices delegati propriam juriſdictionem non habent, ſed delegantis poteſtate utuntur, *l. 1. §. qui mandata, ff. de offi. io ejus*. Unde cùm in judicibus delegatis, unius tantùm, videlicet delegantis, attendatur auctoritas, ſententia quæ continet repugnantiam, non valet, argumento legis *ubi repugnantia, ff. de R. I. l. ſcriptum, C. de fide inſtrum.* donec qui delegavit, aut probet, aut improbet. Alius caſus eſt, cùm judices ordinarii non conſenſerunt in condemnatione, aut abſolutione rei petitæ; tunc enim mitior ſententia ſequenda eſt, *l. inter pares, §. 1. ff. de re judic.* quod jus Minervæ Græci appellant ex quadam fabula; quam refert Hugo Grotius *lib. 2. de jure belli, cap. 5. n. 19.* Pulchrè ad rem Seneca *in controverſiis*, ibi: *Alter judex damnat, alter abſolvit; inter diſpares ſententias mitior vincat.* Aliquando tamen prævalet ſententia, quæ pro actore fertur, ut ſi de libertate agatur; prævalet enim ſententia, quæ pro libertate facit, *l. lege, ff. de manumiſſ.* vel ſi agatur de valore teſtamenti, *l. ſi pars, ff. de inofficioſo teſtamento*; ſi de matrimonio, aut dote, *cap. ult. de re judic.* hæc autem procedunt in ſententiis, quæ contrariæ ſunt, ut ſi alter ex judicibus abſolvat, alter condemnet; non tamen ſi ſententiæ in parte conveniant, quia altera alterius partem complectitur; ut ſi unus ex judicibus in viginti, alter in decem condemnet: quo caſu, cùm in decem conſentiant, uſque ad eam quantitatem ſententia vires obtinet, *l. diem 27. §. ſi plures, ff. hoc tit. cap. 1. hoc tit. in 6.* Seneca *epiſt. 21.* *Quod fieri in Senatu ſolet, faciendum ego in Philoſophia hoc exiſtimo: cùm ſenſerit aliquis, quod ex parte mihi placet, jubeo illum dividere ſententiam, & ſequor.* Meminerunt hujus moris in Senatu Plinius *lib. 8. epiſt. 14.* Cicero *epiſt. 2. ad Lentulum*, & alii relati à Rutilio *in decuria, cap. 4.* Hoc etiam obſervatur in arbitris, cùm tres inter ſe diſſentiunt, ut ſi unus condemnet in decem, ſecundus in quinque, tertius in duodecim, quamvis duo quodammodo conſentiant in decem, quia tamen omnes verè conſentiunt in quinque, prævalet ſententia in ea quantitate, *cap. 1. hoc tit. in 6.* Docent Covar. *lib. 1. var. cap. 2. n. 6.* Molina *de juſtitia, diſp. 41. n. 4.* Valaſco *de partit. cap. 9. n. 12.* Alciatus *lib. 9. parerg. cap. 14.* Garcia *de expenſis, cap. 24.* quæ doctrina ampliatur ita ut procedat etiamſi judices expreſsè caveant, ſe non conſentire in quinque; adhuc enim prævalet ſententia in quinque, quia cùm prædictus conſenſus in minori ſumma procedat ex juris diſpoſitione, & ab ipſa lege præſumatur, nihil operatur hominum proteſtatio, juxta textum *in l. 3. ff. de l ga. tis 1.* Covarr. ſuprà, *n. 6.* Barb. *in c. 1. hoc tit. lib. 6.* Sed ſi ex dictis tribus arbitris duo conſentiant expreſsè, ut ſi ambo in decem condemnent, quamvis unus diſſentiat condemnando in diverſa quantitate, prævalet ſententia duorum, ex præſenti textu, & ſimilibus.

Sed adhuc ſuperiori doctrinæ, videlicet in minori quantitate omnes conſenſiſſe videri, etiamſi in majori condemnaverint, quia in majori ineſt minor, obſtat textus *in cap. cui de non ſacerdotali, de præbend. lib. 6.* ubi poſt varios caſus, qui exagitantur, & deciduntur à Bonifacio VIII. ille tandem proponitur: Si Pontifex reſcripſerit, ut alicui conferatur præbenda valoris centum ſcutorum in certa Eccleſia, & in ea vacaverit aliqua præbenda minoris valoris, utrum poſſit illa conferri impetratori reſcripti, præcipuè ſi ipſe eam petat, & eâ contentus ſit. Huic quæſtioni Pontifex reſpondet, non poſſe conferri præbendam minoris valoris. Hujus Pontificis reſponſum ita contra ſuprà dicta expenditur: Si in majori quantitate ineſt minor, qui diſpoſuit in majori, diſponeret in minori; & cùm diſpoſuiſſe præſumeretur in eo textu, conferri poſſet præbenda minoris valoris, quia impetrator in ea expreſsè conſentiebat, & Pontificem conſenſiſſe præſumeretur, *ex d. cap. 1. hoc tit. lib. 6.* Sed non poteſt conferri, ut Bonifacius decrevit: ergo quia qui diſponit de majori quantitate, non diſponit de minori. Etiam difficilis eſt ratio illius deciſionis adducta à Pontifice, his verbis: *Quia fines mandati diligenter ſunt cuſtodiendi*; innuit enim Pontifex, non diligenter cuſtodiri fines mandati, ſi in minori quantitate adimpleatur: tunc obſtat textus *in l. rogatus 33. ff. mandati, §. is qui, Inſtit. eod. tit.* ubi mandatarius, qui exequitur mandatum in minori quantitate, rectè illud adimplet, & habet actionem mandati. Pro hujus textus expoſitione præmittendum eſt, in majori quantitate minorem ineſſe, *l. 1. §. ſi ſtipulanti, l. inter 83. §. diverſa, ff. de V. O.* P. Faber *in regula In eo 110. ff. de R. I.* Pichardus *in §. præterea, Inſtit. de inutilibus ſtipul.* & ſic conſentiens in majori quantitate, in minori conſentire videtur, niſi agatur de contractu oneroſo, *l. ſi decem 53. ff. locati.* Unde ſi ſtipulanti decem, quinque promittantur, valet ſtipulatio, *d. l. 1. §. ſtipulanti*, ubi Donellus, & *lib. 14. comment. cap. 38.* Bacovius *lib. 5. declarat. c. 71.* Nec obſtat textus *in l. ſi ita ſtipulatus 120. ff. de V. O.* de cujus expoſitione videndi ſunt Donellus, & Giphanius *ibi*, Valentia *tomo. 2. illuſtr. tract. 2. cap. 5.* Acoſta *lib. 1. ſelect. cap. 2.* Unde ſi ſtipulanti, ut fidejubeam in decem, promittam me fidejubere in quinque, valet fidejuſſio in quinque: & ſi promittam in viginti, valet in decem, *l. hactenus 11. ff. de conſtituta pecunia, l. ſi ultra 22. C. de fidejuſſoribus.* Docent Fachineus *lib. 8. controv. cap. 5.* Alciatus *lib. 3. Parerg. cap. 18.* Fontanella *de pactis nuptialib. clauſul. 4. gloſſa 21.* licèt contrarium teneant Connanus *lib. 6. comment. cap. 6. n. 8.* Schifordegerus *tract. 9. q. 2.* pro quibus facit textus *in l. Græcè 8. §. illud, ff. de fidejuſſoribus.* Quibus ſuppoſitis, non obſtat textus *in d. c. cui de non ſacerdotali*; in eo enim non potuit conferri præbenda minoris valoris, quia alia, & omnino diſtincta præbenda erat ab ea, quam conceſſerat R. Pontifex; taxatio enim illa certi valoris deſignavit certam præbendam, & non aliam, ſicut contingit

22. Intelligitur cap. Cui de non ſacerdotali, de præbendis lib. 6.

cùm

cùm Pontifex concedit alicui præbendam vacantem per reſignationem; non enim poteſt tunc conferri præbenda, quæ vacavit per mortem, *cap. ſuſceptum, de reſcriptis, lib. 6.* quia deſignatio modi vacationis adjecta eſt taxationis gratia, & ſic ad alium modum non extenditur. Deinde quia reſcriptorum jus ſtrictiſſimum eſt, *cap. Rodulphus, cap. ſignificante, de reſcriptis:* docet Sanchez *lib. 8. de matrim. diſp. 21. n. 15.* Nec difficultas deducta ex ratione ipſius deciſionis obſtat; nam ratio aſſignata à Bonifacio in eo textu non eſt protrahenda ad omnes ſpecies mandati; ſed tantùm referri debet ad caſum in ejus textus ſerie propoſitum. Tranſcripſit enim ea verba Pontifex *ex d. l. diligenter*, ubi etiam Conſultus eam rationem generaliter propoſuit; non tamen Bonifacius, & Conſultus negarunt mandatum ſuper majori quantitate pleromque in minori adimpleri poſſe, ut docet Pereyra *de emptione, & vendit. cap. 13. n. 55.*

23. DISSOLVITUR DIFFICULTAS. Nec obſtat ultima difficultas ſuprà expenſa, cujus majorem concedimus, minorem autem negamus; non enim munus arbitrandi ad arbitros ſpectat, tanquam ad ſingulos, quia eorum commoditas, ſeu utilitas conſideretur, ſed tantùm publica judiciorum cauſa attenditur. Unde non deſideratur, ut omnes conſentiant in una, eademque ſententia, cùm & in judicibus ordinariis obſervetur, ut diffinitum à majori parte prævaleat, *l. in tres, ff. de re judic. l. duo ex tribus, ff. eod.* docet Cabedo *1. p. decis. 6. num. 4.* ad omnes tamen arbitros ſpectat arbitrium dicere, ita ut omnes debeant vocari, & aliquo ipſorum abſente, ſententia dici non poſſit, *cap. 2. hoc tit.* ſicut contingit in judicibus ordinariis, qui omnes ad cauſæ deciſionem ſunt vocandi, *l. 2. in princip. l. nominationes 45. C. de decur. lib. 10. cap. quod ſicut 28. de electione.* Forſan enim abſens vocatus alios in ſuam ſententiam traheret, *d. l. ſi in tres:* & licèt actus, qui poſſunt aliquo renuente peragi, illo abſente celebrari valeant, *l. recuſare 6. in principio, ff. ad Trebel. l. 4. § illud, l. ſi cum 48. §. 1. & ult. ff. de fideicommiſſ. libert. l. qui poteſt 27.* ubi plura Faber, & Gothofr. *de R. I. cap. cùm olim 12. de re judic.* & duo arbitri, alio diſſentiente, & reluctante, certam poſſent dicere ſententiam, *d. l. ſi intra, d. l. ſicuti 21.* non tamen abſente eo poteſt ſententia dici, quia cùm forma compromiſſi omninò ſit ſervanda, & non ſervetur, ſi alio abſente cæteri ſententiam dicant, cùm omnes judicare juſſi ſint in compromiſſo; inde provenit, ut eo renuente, & diſſentiente ſententia dici poſſit, non verò eo abſente. Nec augmentum ipſius difficultatis obſtat; fatemur enim in actibus, ubi deſideratur major pars, deſiderari etiam, ut ſit ſanior, *d. cap. quia propter, d. cap. 1. de his quæ fiunt.* At dum adeſt major pars, præſumitur ſimul ſanior: unde etiam hodie in electionibus non fit comparatio zeli ad zelum, ſcientiæ ad ſcientiam; ſed tantùm numerus attenditur, & præſumitur majorem partem reſpectu numeri eſſe ſimul ſaniorem: quod præcipuè procedit in arbitris, ubi cum plures ſimul eliguntur, creditur partes eos æqualiter litteratos elegiſſe, cùm ex propria voluntate eos ſuſceperint.

CAPUT II.

a Alexander III. *Eboracen. Archiepiſcopo.*

NOn ſine multa neceſſitate, & diſcrimine corporis ſui A. presbyter præſentium lator ad Sedem Ap. fatigatus multiplici nobis querela propoſuit, quod cùm in Eccleſia Sancti Alfidi de N. per manum *b* R. Archidiaconi, & Canonici de Suelle, *c* perſonæ ipſius Eccleſiæ, capellanus inſtitutus *d* fuiſſet, eodem R. mortuo, M. *e* nepos ejus, qui ſibi in jamdicta Eccleſia ſucceſſit, eundem presbyterum ad majorem ſecuritatem capellanum iterum *f* ordinavit, quorum temporibus *g* XXX. annis, & ultra *h* capellaniam ejus Eccleſiæ pacificè ſe aſſerit tenuiſſe. Tandem verò idem M. volens ab eadem Eccleſia ipſum presbyterum removere, in eum cœpit exactiones indebitas exercere, & quidam *i* homo ejus circa domum ſuam egreſſus, violentas manus in eum injecit: & ipſe idem M. viſus eſt eum circumvenire, ut pro 5. *j* marchis argenti, quas idem M. ei promittebat ſe annuatim nomine penſionis ſoluturum, præſcriptæ capellaniæ cedere non differret: præfato verò presbytero nolente ejus exequi voluntatem, prædictus M. tantum dicitur feciſſe, quod poſt multas injurias, & gravamina ſibi illata, occupatis omnibus aliis rebus, ab officio, & beneficio eſt ſpoliatus. Cùm autem idem presbyter per te adhuc extra provinciam tuam *k* exulans de ſuo beneficio non poſſet juſtitiam obtinere, tandemque, ſicut aſſerit, multis neceſſitatibus arctabatur, nec ſuam inopiam potuit ulteriùs *l* ſuſtinere, per *m* dolum, & fraudem ipſius M. ab eo *n* ſacramentum eſt extortum, ut arbitrium clericorum tuorum exinde ſuſciperet, & ſervaret. Iidem verò clerici voluntatem ejus aſſequuti, & jamdicto M. faventes, eidem presbytero præceperunt, ut 5. marchas ab eodem tantùm ſuſciperet, & toti cederet quæſtioni. Quoniam igitur te non decet aliquatenus ſuſtinere, ut quod perperam arbitrati ſunt, debeat incorrectum relinqui: f. t. per A. ſ. m. quatenus præfatos clericos moneas ſtudioſiùs, & inducas, ut ſi cognoverint, ſe in hac parte tam nequiter arbitratos fuiſſe, jamdictum presbyterum ab obſervantia juramenti auctoritate noſtrâ prorſus abſolvas; aut ſi arbitrium ipſum in juſtitia noveris, & veritate ſubnixum, utramque partem ap. rem. ſtare arbitrio compellas.

NOTÆ.

a ALexander III.] Ita etiam habetur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. cap. 2.* De Alexandro III. & Eboracenſi Eccleſia aliqua adduxi *in cap. inter cætera 4. de reſcriptis.*

b *Archidiaconi, & Canonici.*] Poteſt enim quis in una Eccleſia habere præbendam, & dignitatem, cùm

Digitized by Google

cùm ſint beneficia difformia, ut latè probabimus *in cap. de multa, de prabendis.*

c *Perſona.*] Perſona quæ dicatur in Eccleſia, jam expoſui *in cap. ad aures, de reſcriptis.*

1. d *Inſtitutus fuiſſet.*] Ad Archidiaconum enim pertinet inſtitutio corporalis in beneficiis eccleſiaſticis, ut latè probavi *in cap. ut noſtrum, de officio Archid.* in præſenti tamen inſtitutio communiter accipitur à repetentibus pro præſentatione, quia videlicet R. Archidiaconus A. presbyterum præſentaſſet ut capellanum, ſeu vicarium in ipſa Eccleſia.

e *Nepos ejus.*] Nepotem plures accipiunt in præſenti pro filio fratris; quorum ſententiâ omiſsâ hæc verba de nepote ex filio accipienda eſſe, jam probavi *in cap. conquerente, de filiis presbyt.*

f *Ordinavit.*] Ideſt elegit, ſeu præſentavit; non quia neceſſarium eſſet, ſed ad cautelam; nec A. presbyter petendo ſecundam electionem, renunciavit primæ, *cap. poſt electionem, de conceſſ. prabenda.*

2. g *XXX. annis.*] Adhuc jure Decretalium præſcriptio trigeſimalis non ſufficiebat ad acquirendum beneficium eccleſiaſticum, cùm præſcriptio quadragenaria tantùm contra Eccleſiam curreret, ut probat gloſſa *in cap. jura, de jurepatron.* hodie tamen ex regula Cancellariæ de triennali poſſeſſione, ſufficit triennalis poſſeſſio cum titulo, ut pro ipſius regulæ expoſitione docent Gomez, & Mandoſius.

h *Capellaniam.*] Ideſt vicariam, ut interpretatur Auguſtinus Beroius *in præſenti*: ſed etiam pro beneficio accipi valet, cùm plerumque capellanus pro beneficiario, & parocho accipiatur, *cap. capellanus, de feriis, cap. 1. de ſecundis nuptiis.*

i *Homo ejus.*] Ideſt feudatarius, ſeu vaſſallus; qui enim ratione feudi homagium, ſeu hominium præſtiterunt, homines appellantur, *c. fin. de hæreticis*, Boſquetus *ad Innocent. lib. 1. epiſt. 157.* Idumay *ad ipſum, epiſt. 77.* aliqua notavi *in cap. fin. de ſervis non ordin.*

3. j *Marchis.*] Marcha nomen Latinum non eſt, ſed Germanicum, noſtro idiomate appellatur *marco*, & pro diverſitate nationum diverſum valorem continet, ut docent Budeus *de aſſe lib. 2.* Georgius Agricola *lib. de reſtituendis ponderibus*, Covarr. *de veter. numiſm. collat. cap. 2. n. 4.* De marcho apud nos uſitato, Colonienſi, ſeu Troiano, agunt Regnicolæ *in l. 1. & 2. tit. 13. lib. 5. recopil.* Villaſañe *en el Quilatador de oro, y plata, cap. 1.* & nos *in cap. 4. de pactis.*

4. k *Exulans.*] Hoc verbum de exilii pœna accipiunt Quaranta, Genuenſis, & alii congeſti à Barboſa *de poteſt. Epiſcop. part. 1. tit. 4. n. 59.* & communiter repetentes *in præſenti*, qui docent, presbyterum exulantem in præſenti ſpecie beneficio non privari, quia injuſtè, & ſine cauſa exul erat. Sed ſi verum amamus, exulandi verbum in præſenti pro abſentia ſumitur, non verò pro ipſa pœna exilii, ut accipitur à Terentio *in Eunucho, actu 3. ſcena 5.* in fine: A. *Muta veſtem.* CH. *Ubi mutem? Nam domo exulo nunc.* Obſervavit D. Nicolaus Antonius *lib. 2. de exilio, cap. 32. n. 11.* qui non inſubtiliter exiſtimavit, ea verba, *per te adhuc extra provinciam exulans*, eſſe ita emendanda, *per te adhuc extra provinciam exulantem*; & ea eſſe referenda, non ad A. presbyterum, ſed ad Archiepiſcopum Eboracenſem, Rogerium videlicet, qui temporibus Alexandri III. hujus textus auctoris extra provinciam degebat, & aulam Regis ſequebatur, ut referunt Rogerius de Oveden. *in annalibus*, & Matthæus Pariſ. *in ſua hiſt. anno 1170.* Unde juxta obſervationem hujus eruditiſſimi viri ſenſus prædictorum verborum erit, propter abſentiam à provincia Rogerii Archiepiſcopi Eboracenſis, quem Alexander alloquebatur, A. presbyterum juſtitiam aſſequi non potuiſſe.

5. l *Suſtinere.*] Sed quare, ſi ſtipulatus fuit, & neceſſitate arctabatur, ante omnia non reſtituitur ad capellaniam, quâ ſpoliatus fuerat, juxta principium textus *in cap. 1. cap. ſolicitè, de reſtit. ſpol.* cum vulgatis; præcipuè cùm renunciatio, & compromiſſum æquiparentur, *cap. cùm tempore, in fine, hoc tit.* ſed ſpoliatus renuncians per vim, ante omnia eſt reſtituendus, *d. cap. ſolicitè*, probavi *in cap. Abbas, de his quæ vi.* Igitur & ſpoliatus compromittens ante omnia erat reſtituendus. Cui difficultati variis modis ſatisfacere intendunt Hoſtienſis, Joannes Andreas, Beroius, & Panormit, *in præſenti*, Rodericus Suarez *alleg. 23. n. 13.* Sed eorum ſolutionibus omiſſis dicendum eſt, A. presbyterum in præſenti caſu non propoſuiſſe interdictum recuperandæ poſſeſſionis, nec illud remedium intra tempus legitimum intentaſſe, aliàs ante omnia reſtituendus eſſet. Nec obſtat quod dicebamus, æquiparari renunciationem, & compromiſſum; nam licèt exæquentur quoad aliqua, videlicet ut qui non poteſt renunciare, non poſſit compromiſſum facere, *d. cap. cùm tempore*, docent Tiraquellus *in legibus connub. gloſſa 5. n. 203.* Pinellus *in l. 1. C. de bonis matern. 3. part. n. 41.* Padilla *in l. tranſactiones, C. de tranſact.* Molina *2. tomo de juſtitia, diſp. 557.* non tamen per omnia exæquantur, nec æquiparantur ad præſumendum actum involuntarium poſt ſpolium, Abbas *hic, n. 5.* Et conſtat, quia qui renunciat, omnino dimittit, *cap. quam periculoſum 7. q. 1.* qui verò compromiſſum facit, non dimittit, ſed potiùs rem petit, ac proinde ceſſat ratio, & conjectura textus *in cap. ſuper hoc, de renunc.* quâ nititur deciſio textus *in d. cap. ſolicitè*; ideoque locum non habet ea deciſio in illo, qui compromiſſum fecit poſt ſpolium.

6. m *Per dolum, & fraudem.*] Sed quomodo ſi dolus dedit cauſam compromiſſo, ipſum nullum non reddit ipſo jure, juxta principium textus *in l. & eleganter 7. ff. de dolo, l. 3. §. fin. ff. pro ſocio?* Sed huic difficultati reſpondendum eſt cum communi diſtinctione, quæ vulgò agnoſcitur inter contractus bonæ fidei, & ſtricti juris. Actus enim bonæ fidei ipſo jure nulli ſunt, ſi dolus det cauſam actui, *d. l. & eleganter*; contractus verò ſtricti juris ipſo jure ſubſiſtunt, *l. ſi quis 36. ff. de V. O. l. 5. C. de inutil. ſtipul. cap. cùm venerabilis, de except.* Unde cùm compromiſſum ſpectet ad actus ſtricti juris, *§. actionum, Inſtit. de actionibus*, gloſſa magna *in d. cap. cùm venerabilis*, Gregorius Lopez *in l. ult. gloſſa 1. tit. 6 partit. 5.* Laſſarte *de decima vendit. cap. 7. n. 5.* Molina *de juſtit. tomo 2. diſput. 556.* ideo compromiſſum per dolum, & fraudem celebratum, ipſo jure in præſenti ſpecie ſubſiſtit, licèt poſtea veniat infirmandum.

7. n *Sacramentum.*] Ideſt juramentum, ut *in cap. vidua, de regularibus, cap. 1. de feriis*, ubi notavimus. Illud tamen diſcrimen in præſenti obſervandum eſt inter jus canonicum, & Cæſareum, videlicet quod licèt ex jure novo juramentum in compromiſſo adhiberi non poſſit ex nova Juſtiniani conſtitutione *in novella 82. cap. 11. l. 4. C. hoc tit.* tamen jure noſtro canonico juramentum in compromiſſis licitè adhibetur, & à compromiſſariis ſervandum eſt, ut in præſenti ſupponitur, & *in cap. cùm tempore, cap. per tuas, hoc tit.* quia cùm illud ſervari poteſt ſine diſpendio ſalutis æternæ, ſemper cuſtodiendum eſt, argumento textus *in cap. ad noſtram, cap. debitores, de jurejur.* Unde cùm à compromiſſariis juramentum interpoſitum ritè ſervari poſſit abſque periculo ſalutis æternæ, rectè adhibetur, & ſervandum eſt.

COMMENTARIUM.

EX hac Alexandri epiſtola talis deducitur diſputanda aſſertio: *Sententia ab arbitris prolata, ſi* 8. Conclu-

æquitate

ſio proponitur et illuſtratur.

æquitate nitatur, omni modo ſervanda eſt; ſi verò iniqua, dolo, & fraude molata fuerit, per ſuperiorem retractanda eſt. Quæ aſſertio ſingularis eſt in jure, eam tamen illuſtrant ultra ordinarios in præſenti, & congeſtos à Barboſa num.ult. gloſſa ult. in cap.ult. de rerum permut.& verbo Ex juſſione, in cap.niſi eſſent, de præbendis, Gigas de penſionibus, quæſt.6. Rebuffus in praxi, tit.de pacificis, num.124.& 127. Corraſius de beneficiis, 1. part. cap. 4. Guillelmus Benedictus in cap.Raynuntius, verbo adjecto, num.25. de teſtamentis, Padilla in l.ult. num.13. C.de tranſact. Suarez de Religione, lib.4. cap.5.num.23. tomo 1. Balboa in cap. fin. de pactis, Oſualdus ad Donellum, lib.28.comment. cap.fin. littera E.

9. Impugnatur hæc aſſertio.

Sed hæc aſſertio valde difficilis redditur ſequenti conſideratione; nam certum eſt, ſententiæ ab arbitris prolatæ ſtandum eſſe, ſive æquum, ſive iniquum contineat, cap. per tuas, cap.expoſita, hoc tit. cap.ſi quis Epiſcopus 30. § arbitrari 2. q.6. l.diem 27. §.ſtari, ff.hoc tit. l.ſocietatem 76. §.fin. ubi Cujacius, ff.pro ſocio: firmat D.Thomas 2.2.quæſt.69.art.3.ad 2. dum ait, quod ex proprio defectu, & negligentia procedit, aliquem ſua ſponte alterius judicio ſubjici, de cujus juſtitia non confidit; itaque non videri permittendum à ſuperiore petere, ſententiam arbitri retractari, cùm ſibi compromittentes debeant imputare, quod iniquum arbitrum elegerunt. Augetur hæc difficultas; nam ſi ſententia ab arbitris prolata in præſenti ſpecie iniquitatem contineret, maximè quia arbitri, reſervatâ penſione quinque marcharum uni ex litigantibus, alii beneficium adjudicarunt: ſed arbitri in cauſa beneficiali ſuſcepti, poſſunt penſionem temporalem uni ex litigantibus aſſignare, cap.niſi eſſent, de præbendis, ubi in eadem ſpecie ac in præſenti proponitur, deciditur compromiſſum eſſe obſervandum. Igitur non rectè contrarium in præſenti ſtatuitur. Augetur tandem, nam certum eſt, ab arbitrorum ſententia appellari non poſſe, cap.à judicibus 2.quæſt.6. cum aliis infrà adducendis: igitur in præſenti ſpecie per viam appellationis nec Pontifex, aut Eboracenſis Archiepiſcopus adiri poterat.

10. Arbitrorum ſententiæ ſtandum eſt.

His difficultatibus non obſtantibus vera eſt præſens aſſertio, ad cujus expoſitionem primò prænotandum eſt, ſententiæ arbitrorum, ſive æquæ, ſive iniquæ, ſtandum eſſe, d.l.diem 27. §.ſtari, licèt cùm arbitrio alicujus aliquid committitur, non niſi æquo parendum ſit, l.libertus 30. ff. de operis libert. Nec intereſt, quod partes conſenſerint in compromiſſo de certa ſententia de arbitris dicenda; adhuc enim illis diverſam ſententiam proferentibus, partes ſervare tenentur. Licèt enim inter litigantes coram judice ordinario poſſit conveniri, ut certa ſententia proferatur, & eam judex dicere teneatur, l.ſi convenerit, ff. de re judic. tamen hæc conventio in compromiſſo coram arbitris non admittitur, cùm repugnet naturæ arbitrii, l.qualem 19. ff.hoc tit. docet Mancinus diſquiſit. genial. cap. 239. quo modo prædicta jura concilianda eſſe exiſtimat Genua in conciliat. legum, pag.95. Parendum ergo eſt arbitrio arbitrorum, ſive æquo, ſive iniquo, niſi contra leges, vel ſacras conſtitutiones ſit prolatum, l.ita demum, ff. hoc tit. l.arbitrorum, C.eodem tit. vel quid turpe, aut inhoneſtum, vel peccatum per partes non remiſſibile contineat, l.quidam 21. ff. hoc tit. aut ſi dolus malus interfuerit, vel arbitrorum, vel adverſarii, d.l.ita demum; quo caſu accipiendus eſt textus non vulgaris in l.ſi ſoror, C. de collationibus; aut ſi præter formam, & terminos compromiſſi ſententia prolata ſit, d.l.non diſtinguemus, §.de officio, cap. examinata 7.de confirmatione utili: docet Cyriacus 2.tom. controv. cap.230. num.8. & 9. compromiſſum enim non extenditur ultra expreſſa in ipſo. Valenzuela tomo 1. conſil. 11. vel ſi abſentibus partibus arbitri ſententiam dicant, l.diem 27. §.ſi quis 4. ff. hoc tit. ſi die feriatâ arbitri ſententiam proferant, l. Pomponius 13. §. arbiter, ff. hoc tit. l.3. C. de feriis; ſi eam proferant poſtquam dies compromiſſo adjecta exiit, d.l.quid tamen, §.5. ſi incerta ſententia dicta ſit, quæ non ſolùm irrita, verùm & nulla eſt, d.l. quid tamen, §.Pomponius; vel ſi arbitri juſſerint ad judicem ire, vel novum compromiſſum facere, d.l. non diſtinguemus, §.quæſitum: ſi de una tantùm parte litis ſententia dicatur. Debent enim arbitri eam dicere de omni controverſia: & ſi plures controverſiæ ſint uno compromiſſo comprehenſæ, & cautum fuerit, ut de omnibus ſententia proferatur, ſuper una tantùm re prolata ſententia non ſuſtinetur, d.l. quidam, §.dicere, l.quid tamen, in principio, l.Labeo 23. ff.hoc tit. Tandem niſi juſta cauſa adſit, quæ impediat parère ſententiæ arbitrorum, l. trajectitia 23. verſ. nam etſi, ff. de O.& A. Docet Vighellius in methodo juris civil. lib.2.cap.4. n.13. Sed cum compromiſſum non ſit judicium, ideo arbitrorum ſententia non ſemper habetur pro ſententia, ut in caſibus relatis à Goveano lib.1. de juriſd. n.31. Amaya in l.unica, C. de ſententiis adverſus fiſcum, Hunnio ad Treutl. vol.1. diſput.12. theſi 4. & vol.2. diſp.23. quæſt.1.

11. An detur actio ex arbitrio.

Standum igitur eſſe arbitrorum ſententiæ, tam jus Cæſareum, quàm noſtrum Pontificium, necnon Regium ſtatuerunt; ſed in parendi modo, aut ſententiæ executione valde differunt; jure enim Pandectarum ex ſententia ab arbitris dicta, neque actio, neque exceptio dabatur, l.2. ff.hoc tit. l.1.C.eod. Paulus lib.4. ſententiar. tit.5. ex compromiſſo ſumptus judex rem judicatam non facit, ſed ſi pœna inter eos promiſſa eſt, pœna in judicium deducta ex ſtipulatu peti poteſt. Licèt enim ex judicis ordinarii ſententia oriatur in factum actio, quâ condemnatus judicatum ſolvere, judicis officio compellatur, l.item 20 §.5. de hæreditatis petitione, l.actoris 8. C.de rebus creditis; tamen ex ſententia arbitri non datur, quia arbitri judicandi nullam poteſtatem habent ordinariam, aut delegatam, l.unica, C.qui pro juriſdict. privatorum enim conſenſus arbitrum judicem facere non poteſt, l.privatorum, C.de juriſdict. Quare ut explorati juris principium, ex ſententia ab arbitro prolata actionem non dari, defendunt Ludovicus Vitalis lib.1. var. cap.4. Hunnius ad Treutlerum vol.1. diſp.11. theſi 3. quæſt.19. ubi Bachovius lit.C. Maranta in ſpeculo judic.6.part. tit. de appellat. n.261. Menchaca de ſucceſſionum creatione, §.10. n.3. Cancerius lib.1.var.cap.23. Palladorius, Suarez, & alii congeſti à Rodriguez de executione, cap.1. art.1. n.14. Metu ergo pœnæ in compromiſſo appoſitæ parebatur arbitrorum ſententiæ; ſi enim certa pœna promiſſa erat, actio ex ſtipulatu; ſin autem, incerti condictio dabatur, d.l.non diſtinguemus, §.fin. conſonat lex 7. tit.23. partit.3. & ſi nudo tantùm pacto compromiſſum factum erat, nec actio, nec exceptio ex eo dabatur, l.litigatores, §.1.& 2. ff.hoc tit. nec actio dabatur, quia ex pacto nudo non naſcitur actio, l.juris gentium 7. § igitur nuda, ff.de pactis: latè probavi in cap.1.eod. tit. Et ſi exceptio ex pacto nudo detur, §.igitur nuda; tamen ex prædicto compromiſſo nudo pacto celebrato exceptio non datur, l.2. l.Pomponius 13. §.1. ff.hoc tit. quia abſurdum eſt, ut in uno ex litigatoribus ratum ſit arbitri judicium, in alio verò non, l.ſi cùm dies, §.ſi arbiter, ff.hoc tit. Unde ſi æqualis compromittentium conditio eſſe poſſit, ut ſi ambo ſint debitores, qui invicem paciſcantur, ne petant quod ſibi debetur, quia utrique dari poteſt exceptio pacti de non petendo, exceptio dabitur, d.l.litigatores, §.interdum.

Hæc

12. Quid de jure novo Codicis obſervatur.

Hæc procedebant inſpecto jure Digeſtorum; noviori tamen jure ſtatutum fuit, ut etiamſi nudo pacto interveniente compromiſſum factum eſſet, non ſolùm reo exceptio daretùr, verùm & actori actio competeret, *l. cùm antea 5. C. hoc tit.* Docent Bartolus, & Baldus *ibi*, Vitalis *d. lib. 1. var. cap. 6.* non tamen hæc actio, quæ *ex d. l. cùm antea*, competit, datur ex ſententia arbitri, ut aliqui voluerunt; ſed ex ipſo pacto, quod Juſtiniani conſtitutione legitimum factum fuit; & ſic tanquam ex pacto legitimo actio naſcitur, ut defendit Hunnius *d. d ſp. 19. litt. F.* Eodem jure etiam codicis, etſi non ſtipulatione, ſed juramento litigatores ſe obſtrinxerint ſententiæ parêre, datur actio, ut eam ſervare teneantur, *l. neque in arbitris, §. & in hoc, C. hoc tit.* quod noviſſimo jure novellarum mutatum fuit, & ſancitum, ne ullo modo juramentum poſſit adhiberi in compromiſſo, propter periculum perjurii, *novell. 82. cap. 11. l. 4. C. hoc tit.* etiam poſt dictam legem *cùm antea 5.* ſi ſententia ab arbitris dicta fuerit homologata, ideſt approbata expreſsè, vel tacitè per tranſcurſum decem dierum, ſtatim executioni mandanda eſt, quia executionem paratam habet: quæ Juſtiniani diſpoſitio approbata eſt, *l. 35. tit. 4. partit. 3.* An autem hæc homologatio non ſolùm de ſententia jamdicta, verùm & dicenda fieri poſſit, diſputant Interpretes? Negant Bartolus *in d. l. cùm antea, n. 5.* Caſtrenſis *n. 4.* Salcedus *num. 17.* Corraſius *in l. ſocietatem, §. arbitrorum*: ſed rectiùs affirmat Vitalis *lib. 1. var. cap. 5.*

13. Quid jure canonico, et regio obſervatur.

Hæc quæ à Juſtiniano novâ ſuâ conſtitutione ſtatuta retulimus, jure Pontificio partim improbata, partim approbata fuerunt; quatenus enim Imperator prohibet juramentum adhiberi in compromiſſo, immutatum eſt jure Pontificio, & cautum, ut ſacramentum à compromittentibus præſtitum ſervetur, ut jam ſuprà notavi: quare juramento præſtito ex hoc jure, non expectatur homologatio, ſed ſtatim ipſa ſententia exequi debet, aut ad intereſſe ſtatim agi poteſt, ut docent Abbas & Butrius *in cap. per tuas, hoc tit.* Molina *d. 6. tomo de juſtit. diſp. 36. per totam*: approbata etiam fuit dicta Juſtiniani conſtitutio, quatenus compromiſſum nudo pacto tantùm factum exequendum ſtatuit, *cap. 1. cap. qualiter*, juxta vulgarem interpretationem, *de pactis.* Unde compromiſſum factum nudo tantùm pacto ſervari debet, ut docent omnes repetentes *in d. cap. per tuas*, Boëtius Epon. *lib. 1. de jure ſacro, n. 120.* Perveniamus jam ad jus noſtrum Regium, eo enim inſpecto, poſt varias conſtitutiones tandem ſtatutum reperitur, ut non ſolùm arbitrorum ſententia actionem producat, verùm ut paratam exequutionem habeat, ita ut ſtatim exequi poſſit, *l. 4. tit. 21. lib. 4. recopil.* ubi Azevedus, Parladorius *lib. 2. rerum quotid. cap. fin. § 15.* Avendaño *de exequendis, 1. part. cap. 1. n. 37.* Rodriguez *de executione, cap. 1. art. 1. n. 19.* Carleval *de judiciis, tom. 2. lib. 2. diſp. 8.* Arbitrii tamen executio facienda eſt, non per ipſos arbitros, ſed per judices ordinarios, *l. à Divo Pio, in princip. ff. de re judic. l. Epiſcopale, §. ſi quis ex conſenſu, C. de Epiſcopis, & cler. l. cùm antea, C. hoc tit.* ubi deciditur, ſententias arbitrorum in urbe à Præfecto urbis; in provinciis à Rectoribus, aut Apparitoribus exequendas eſſe: idem ſtatuitur *in l. 35. tit. 4. partit. 3.* Docent Covar. *lib. 2. var. cap. 12. n. 2.* Rod. Suarez *in l. poſt rem, in declarat. legis Reg. cap. 5. n. 10.* Valenzuela *conſil. 125. n. 44.* Litigatores enim per compromiſſum juriſdictionem arbitris dare nequeunt, *l. privatorum, C. de juriſdict.* Unde multò minùs quæ imperii meri, aut mixti ſunt, committere valent, in quorum numero exequutio ſententiæ recenſetur, *l. jubere, ff. de juriſdict. l. 3. ff. de damno infecto*: nec ſolùm coram judice ordinario loci, ubi ſententia ab arbitris prolata eſt, executio peti poteſt, verùm etiam coram judice ordinario rei damnati, abſque ullis litteris requiſitoriis, ut docent Azevedus *ubi ſuprà, num. 175.* Parladorius *d. cap. fin. §. 2. n. 76.* Rodriguez *ubi proximè, n. 24.* Pichardus *in manuduct. ad praxim, 2. part. §. 4. num. ult.* præſentatis enim compromiſſo, & ſententia ab arbitris dicta coram legitimo judice, ab eo exequutio facienda eſt: docet Vela *2. tom. diſſert. 45. n. 28.* Præſentari etiam debent fidejuſſores ab eo, qui petit exequutionem, juxta formam textus *in l. 2. tit. 21. lib. 4. recopil.* videlicet ſe reſtituturum omnia in arbitrio comprehenſa cum fructibus, ſi arbitrium non fuerit confirmatum per ſuperiorem. Rodriguez *d. art. 1. num. 30.*

Cùm ergo jure Canonico, & Cæſareo inſpectis, non daretur actio judicati ex ſententia ab arbitris prolata, inde nec ab illis appellare licebat, *l. non diſtinguemus 32. §. cùm quidam 14. l. diem 27. §. ſtare, ff. hoc tit. l. 1. C. eod. cap. à judicibus, cum ſequenti, 2. q. 6. cap. ſi quis Epiſcopus, §. arbitrariis, eadem quaſt. cap. Eccleſia, de conſtit.* Synodus Carthag. *can. 98. & 123.* alia congerit Ant. Aug. *in epitome, lib. 29. tit. 19.* quod & lege ſpeciali apud Græcos lata cautum fuiſſe, ex Demoſthene, & Luciano refert Cujacius *conſult. 12.* conſonat lex finalis, *tit. 4. part. 3.* docent Cujacius *in l. rem 16. C. de judiciis*, Balſamon *in notis ad can. 99. 6. Synodi*, Juſtell *in notis ad can. Eccleſiæ Afric. pag. 23.* Petrus Greg. *lib. 5. part. tit. 4. cap. 1. & 2.* Scaccia *de appellat. q. 17. limit. 13. & 14.* Borellus *in ſumma deciſ. tit. 63. n. 253.* Balboa *in cap. cauſam 14. n. 3. ff. de re judic.* Bachovius *ad Treutl. tomo 1. diſp. 12. littera E, pag. 226.* Hunnius *ad ipſum, litt. D, quaſt. 20.* Rodriguez *de execut. cap. 1. art. 1. num. 15.* Azevedus *in d. l. 4. recopil. num. 150.* plures congeſti ab Oſualdo *ad Donel. lib. 28. cap. ult. littera C*, Barb. *in l. 1. C. hoc tit.* Avendaño *de metu, cap. 22. n. 17.* Barboſa *ad leges Luſit. lib. 3. tit. 16. §. 2.* Fragoſo *de regim. part. 1. lib. 5. diſp. 4. §. 1. n. 3.* Quæ doctrina magnâ nititur ratione; nam appellatio ideo introducta fuit, ut injuſtitia, ſeu iniquitas ſententiæ corrigatur, & emendetur, *l. 1. cum aliis, ff. de appell.* ſed compromiſſarii ſententia corrigi, aut emendari non poteſt, ſed illi ſtandum eſt, ſive æqua, ſive iniqua ſit, ut ſuprà probavi: ergo ſuperfluò ab ea appellatur. Accedit, nam arbiter recuſari non poteſt, niſi ex nova cauſa, ut probat Fermoſinus *in cap. 4. de foro competenti, quaſt. 9. num. 8.* Igitur nec ab ejus ſententia appellari poteſt. Deinde, quia eo ànimo litigatores compromiſſum faciunt, ut arbitri ſententiâ finis controverſiæ imponatur, & à lite diſcedatur: at ſi permitteretur ab ipſa ſententia appellare, nunquam liti finis imponeretur, contra mentem compromittentium. Facit etiam ratio textus *in d. l. diem 27. §. ſtari*, in illis verbis: *Sibi imputet qui compromiſit.* Si enim compromittentes approbarunt perſonas arbitrorum, quomodo poſtea improbare valebunt? Quam etiam reddit D. Thom. *2. 2. q. 69. art. 3. ad ſecundum.* Unde deducitur per contrarium, ab arbitris juris ſuſceptis ex juris diſpoſitione appellari licere, cùm non ex mera partium voluntate aſſumantur. Scaccia *ubi ſuprà, d. limit. 13. num. 5.* 14. Ab arbitrorum ſententia non appellatur.

15. Exponitur cap. Sane, 2. q. 6.

Hæc tamen licèt vera ſint, contrarium ſuadent nonnulla juris teſtimonia, quæ ſigillatim exponenda ſunt. Et primò obſtare videtur textus *in cap. ſanè 2. quaſt. 6.* in illis verbis: *Sanè ex conſenſu partium, ſi judices electi fuerint, etiam à pauciori numero, quàm conſtitutum eſt, liceat provocare.* Ex quibus, juncto *§. quod autem*, antecedenti, qui eſt Gratiani, expreſsè colligitur, ab arbitrorum ſententiis validè provocari. Agnovit difficultatem poſt alios Innocentius Cironius *lib. 2. obſerv. cap. 2.* qui aſſerit, inſpecto

inſpecto jure communi, licitum eſſe appellare à judicibus ex conſenſu partium electis, *d. cap. ſanè*. Nec tunc obſtare ait textus *in d. cap. à judicibus, ead. quæſt.* quia ille textus procedit eo tempore, quo in Africa conſuetudo erat, ut nullo modo liceret appellare à judicibus ex conſenſu partium electis. Quæ conſuetudo apud Africanos vigebat, quoniam illi in proſequendis appellationibus valde infeſti erant. Sed hæc interpretatio facilè refellitur *ex cap. placuit 2. quæſt. 3.* ubi à Concilio Milevitano, quod in Africa celebratum fuit, contrarium ſtatuitur, videlicet à judicibus ex conſenſu partium electis licitam eſſe appellationem. Deinde quia textus *in d. cap. ſanè, & in d. cap. à judicibus*, deducti ſunt ex Concilio Eccleſiæ Africanæ; & tamen *in d. cap. ſanè*, permittitur appellatio: igitur verum non eſt, in Eccleſia Africana regulariter provocationem à judicibus electis prohiberi. Quare hac ſolutione omiſsâ, pro vera interpretatione textus *in d. cap. ſanè*, ſciendum eſt, in eo textu, & *in d. cap. à judicibus*, non agi de arbitris, ut perperam exiſtimavit Gratianus *in d. §. quod autem*; ſed de judicibus electis ordinariis, qui eligebantur ex conſenſu partium, de quibus aliqua notavi *in cap. 1. hoc tit.* ab illis enim non licebat appellare, *d. cap. à judicibus, d. cap. ſin autem, cap. cauſa, de re judic.* Nec contrarium probat textus *in d. cap. ſanè*, ubi loco illorum verborum, *Liceat provocare*; legendum eſt, *non liceat provocare*, ut legitur in ipſo canone 89. Concilii. Notarunt Antonius Aug. *lib. 2. de emendatione Gratiani, cap. 3.* & in notis ad canones Adriani Pontificis, qui extant *tomo 1. Concilior. Binii.* Petrus Gregor. *lib. 5. partit. tit. 3. cap. 1.* Manet ergo, à judicibus ex conſenſu partium electis in provincia Africana non licere appellare, etiamſi illi ordinarii judices eſſent; in aliis verò permitti appellationem, *d. cap. cauſam, de re judic. cap. cùm olim, cap. inſinuante, cap. ſuper 27. §. verùm, de officio deleg.* Nec contrarium probatur *in d. cap. placuit 35. 2. q. 6.* nam ibi non agitur de appellatione interponenda à judicibus ex conſenſu Epiſcopi. Unde propoſitio, *ab*, deeſt in ipſo Concilio Milevit. ut notavit Hallier. *de hierarch. juriſd. pag. 520.*

16. Exponitur cap. penale de foro compet. in 3. collect.

16. Secundò exponendus eſt textus *in cap. fin. de foro compet. in 3. collect.* cujus aliæ partes reperiuntur *in cap. Eccleſia, de conſtit. cap. Eccleſia, cùm ſequent. ut lite pendente, cap. 1. de reſtit. ſpol. in 1. collect.* Ubi proponitur, Rectorem Eccleſiæ ſanctæ Mariæ egiſſe Romæ apud Laurentium urbis judicem rei vindicatione contra Joannem laicum poſſeſſorem quorundam prædiorum ipſius Eccleſiæ. Laurentius causâ cognitâ ipſum Joannem abſolvit. Rector Eccleſiæ ad urbis Senatorem appellavit. Joannes oppoſuit Laurentium pronunciaſſe tanquam arbitrum, non ut judicem, & ſic ab ejus ſententia appellari non poſſe: & cùm in hac facti ſerie conſultus fuiſſet Innocentius III. decrevit appellationi locum eſſe. Unde deducitur, ab arbitrorum ſententia appellari poſſe. Pro cujus difficultatis ſolutione ſciendum eſt, judicem ordinarium poſſe à partibus adiri, aut cum compromiſſo, aut citra compromiſſum. Cùm ex compromiſſo, & mutuo conſenſu eligitur, ab eo non licet appellare, ex ſuprà traditis; ſi verò citra compromiſſum, appellare licet, *l. ex conſenſu, ff. de appellat.* Unde jure civili poterat appellari à judicibus datis à Prætore, etiamſi partes in ipſos conſenſiſſent: & jure hoc Pontificio à judice delegato, cui ex communi partium conſenſu cauſa committitur, licet appellare, *cap. ſuſpicionis, §. verùm, de offic. deleg.* Ratio eſt, quia partes per hujuſmodi conſenſum approbarunt tantùm perſonam judicis, ita ut non poſſint illum, niſi ex nova cauſa recuſare, *d. §. verùm, cap. inſinuante, de officio deleg. cap. cùm olim, de cauſa poſſeſſionis*; non autem ſententiam, quam ignorabant, ut docent Balboa *in d. cap. cauſa*, Bronchorſt. *centur. 1. aſſert. 63.* Unde cùm *in d. cap. fin.* conſenſiſſent partes in judicem citra compromiſſum; ideo ab ejus ſententia admittitur appellatio, ut docet Cujacius *in d. cap. Eccleſia 3. ut lite pendente.*

17. In telligitur l. fin. C. de judiciis.

Tertiò ex ſuprà dictis interpretandus venit textus *in l. fin. C. de judiciis*, in illis verbis: *Niſi fuerit provocatum.* Ex quibus expreſsè deducitur, ab arbitrorum ſententiis licere provocarè. Pro cujus textus expoſitione dicendum eſt, quod licèt ab arbitris compromiſſariis appellari non poſſit, poſſe tamen appellari ab arbitris juris, quia ipſi pro judicibus habentur, & judicum officio funguntur; arbitri enim juris eliguntur in locum judicis recuſati. Unde ſicut à judice recuſato poteſt appellari, ita ab arbitris in caſum recuſationis electis, de quibus aliqua notavi *in cap. ſuſpicionis 39. de officio deleg.* Rectè ergo ab illis tanquam à judicibus appellatur: quo modo etiam exponendi ſunt textus *in l. 2. ff. à quibus appellare non liceat, l. arbiter 9. ff. qui ſatiſd. cog.* juncto Fachineo *lib. 8. controv. cap. 94.* Docent Cujacius *in d. l. ult. C. de judiciis*, A. Faber *in d. l. arbiter*, Oſuald. *ad Donel. lib. 28. comment. cap. ult. littera C.*

18. De remediis contra ſententiam arbitrorum.

Sed licèt appellari non poſſit à ſententia arbitrorum, jure communi inſpecto, quia eo jure attento actio judicati ex ea non dabatur; tamen alia remedia condemnatis competebant. Primum exceptio doli, ſi ſententia per ſordes, dolum, vel fraudem prolata eſſet, *l. non diſtinguemus, §. cùm quidam, ff. hoc tit.* non quia hæc exceptio opponatur alicui actioni ex ſententia ortæ, ſed actioni ex ſtipulatu, quâ actor pœnæ perſecutionem intendit. Faber *in d. §. cùm quidam.* Secundum remedium eſt reductio ad arbitrium boni viri, jure canonico inſpecto, quæ & hodie in ſententia ab arbitratore prolata datur. Sed quia Doctores facilè confundunt arbitros cum arbitratoribus, & arbitratores jure communi inſpecto dari ſupponunt, nullam hujus reductionis mentionem faciunt in ſententia arbitrorum. Sed ut jam *in cap. 1. hoc tit.* probavi, nullos arbitratores jus canonicum, aut Cæſareum agnovit, atque ideo quæ Doctores de reductione ſententiæ arbitrorum adducunt, ad ſententiam arbitrorum adaptari debent.

19. De reductione ad arbitrium boni viri.

Hæc reductio ad arbitrium boni viri, quæ jure canonico attento à ſententia arbitri petebatur, hodie verò in arbitratorum laudo intenditur, licèt appellatio non ſit, appellationi tamen comparatur, & quodammodo appellationis ſpecies eſt, juxta doctrinam Saliceti *in l. 1. C. quando provocare*; impeditque executionem laudi ad inſtar appellationis, ut docet Fragoſo *d. diſp. 14. §. 1. num. 19.* & ea pendente nihil poteſt innovari, Lancellotus *de attentatis, cap. 16. per totum*, Chriſtineus *tom. 1. deciſ. 257.* Sed ſi partes ſimpliciter, aut cum juramento renunciaverint prædicto remedio reductionis, an adhuc intentari poſſit, diſputant Doctores ſuprà relati. Nonnulli negant, moti ex eo, quia quoties juramentum ſervari poteſt ſine ſalutis æternæ diſpendio, etiamſi damnum in patrimonio ſequatur, ſervandum eſt, *cap. verùm, cap. ſi verò, de jureſur.* Sed hoc juramentum poteſt ſervari ſine æternæ ſalutis diſpendio: igitur adimplendum eſt. Ita docent Calderinus *conſilio 1. de arbitris*, Hermoſilla *in l. 5. tit. 5. partit. 5.* Sed contrariam ſententiam rectiùs defendunt Petrus Greg. Gutierrez, Maranta, & alii congeſti à Fragoſo *d. diſput. 14. §. 1. n. 20.* quæ probatur expreſsè *in l. 23. tit. 4. part. 3.* Et facit pro ea ſententia quod juramentum non debet eſſe vinculum iniquitatis, *cap. in malis 22. q. 2.* ſed cùm ſententia ab arbitris dicta continet enormitatem (quæ, quando contingat, docet latè Azevedus *in d. l. 4. tit. 21. lib. 4. recop.*) juramentum continet

iniquitatem, argumento textus *in l.ſi libertus, ff. de operis libert.* igitur ſervari non debet. Petenda tamen eſt ipſius relaxatio ſaltem ad cautelam, ut docent Rebuffus *de arbitris, gloſſa 5. num. 13.* Covarr. *lib. 2. var. cap. 4. num. 4.* & ea impetrata ad effectum agendi & excipiendi, peti poteſt prædicta reductio. Sed adhuc coram quo judice petenda ſit, non liquet apud Interpretes. Coram ſuperiore judice eſſe petendam, docuerunt relati à Romano *conſil. 265.* moti ex eo, quia hæc reductio appellationi æquiparatur; ſed cùm appellatio interponitur, judex ſuperior adeundus eſt, *l. præcipimus, C. de appellat.* igitur & in hac reductione idem dicendum erat. Sed contrarium, imò apud eundem judicem petendam eſſe reductionem, apud quem ipſa cauſa diſceptanda erat, & qui ſemoto compromiſſo, ipſius cauſæ judex competens erat, rectiùs docent Lanfrancus *de arbitris, q. 19.* Salicetus *in l. 5. C. hoc tit. n. 14.* Cevallos *communium quæſt. 89. n. 7.* Bachovius *ad Treutlerum, theſi 5. littera A,* Hunnius *ad ipſum, theſi 13. q. 13. diſp. 12.* plures relati à Fragoſo *d. §. 1. n. 11.* P. Greg. *d. cap. 10.* pro quibus faciunt textus *in l. Divus 8. §. tranſactionis, ff. de tranſact. l. fin. C. de uſuris pupil. cap. expoſita, hoc tit.* textus diſertus *in l. 23. tit. 4. partit. 3.* & illa etiam ratio, nam reductio hæc non eſt appellatio, licèt illi æquiparetur; unde neceſſariò non eſt petenda coram judice ſuperiore, licèt aliquando omiſſo medio petatur, ut ſupponitur in hoc textu, & *in cap. 3. hoc tit. cap. examinata, de confirmat. utili,* docet Vega *in cap. quantò, n. 109. de judiciis.*

20. **In causa reductionis an detur appellatio.**

Succedit alia quæſtio ſatis vexata etiam apud Interpretes, utrum videlicet, ſicut denegatur appellatio jure communi inſpecto, ab arbitrorum ſententia, admittatur à ſententia judicis ordinarii, coram quo petita fuit dicta reductio? Et quamplures negant ab eo poſſe appellari, qui ſequentibus nituntur fundamentis. Primò, nam judex ordinarius, coram quo reductio fuit petita, ſuccedit in locum arbitri, *l. penult. ff. judicatum ſolvi*; & per conſequens ejus naturam & conditionem habet, *l. ſi cum, §. injuriarum, ff. ſi quis cautioribus*: igitur ſi ab arbitro non appellatur, nec à judice ordinario, coram quo reductio petita fuit. Secundò, nam cùm arbitri juris in caſu recuſationis eliguntur, ab illis licet appellare, quia judicum naturam obtinent, *cap. ab arbitris, de officio deleg. in 6.* igitur è contrario, à judice ordinario in locum arbitri ſubrogato appellari non licet. Tertiò, quia judex ordinarius, coram quo petita fuit reductio, ut vir bonus cognoſcit; fit enim reductio ad boni viri arbitrium: ſed ab eo, qui procedit ut bonus vir, non licet appellare, *l. ſocietatem 76. §. arbiter, ff. pro ſocio*: igitur nec à prædicto judice ordinario appellare licet. Sed adhuc contrariam ſententiam, & rectiùs, docuerunt plures, quos referunt, & ſequuntur Covarr. *lib. 2. var. cap. 12. n. 13.* Azevedus *in d. l. 4. n. 150.* Hunnius *ad Treutl. diſput. 12. vol. 1. theſi 5.* Gaillus *lib. 1. obſ. cap. 49.* Petrus Greg. *lib. 5. partit. tit. 5. cap. 9.* In omnibus enim cauſis, tam civilibus, quàm criminalibus, in quibus appellatio non prohibetur, promiſſa cenſetur, *l. & in majoribus, C. de appellat.* quare cùm in hoc reductionis caſu appellatio prohibita non reperiatur, ſed tantùm in caſu, quo arbiter pronunciet, debet admitti appellatio, cùm exceptio firmet regulam in contrarium, *l. nam quod, §. finali, ff. de penu legat.* Nec primum fundamentum contrariæ ſententiæ refragatur; judex enim ordinarius, coram quo intenditur reductio, non eſt arbiter, ſed manet judex ordinarius, & judicis officio fungitur: quare ab eo tanquam ab ordinario rectè appellatio interponitur. Nec etiam ſecundum fundamentum obſtat, quia judex ordinarius, coram quo petita fuit reductio, licèt procedat ut bonus vir, non tamen habet liberum arbitrium, ſed arbitrium boni viri, argumento textus *in l. fideicommiſſa 11. §. quamquam, ff. de leg. 3. l. ſi libertus 2. ff. de operis libert.* quare ab eo appellatur, ut docent Covarr. & Hunnius *ubi ſuprà.*

21. **Quid hodie in praxi obſervetur.**

Cæterùm, licèt tam jure civili, quàm canonico non admitteretur appellatio à ſententiis arbitrorum, quia actio judicati ex eis non dabatur, cùm hodie ex ipſis actio naſcatur, & ipſæ ſententiæ executionem paratam habeant, *ex l. 4. tit. 21. lib. 4. recopil.* poterit appellari ab illis ſententiis, ut docent Azevedus *in d. l. 4. n. 172.* Parladorius *lib. 2. rerum quotid. 1. part. §. 2. n. 23.* Rodriguez *de exequut. cap. 1. art. 1. num. 17.* Et ſi judex ordinarius confirmaverit ipſam ſententiam, à qua appellatum erat, vel reductio petita, appellari valet ad judicem ſuperiorem, ut ad Regiam Cancellariam, & ſi ejus Senatores primâ ſententiâ confirmaverint arbitrorum laudum, non admittitur ſupplicatio ab ipſa, *d. l. 4.* quia præſumptio ſtat pro ſententia arbitrorum, argumento legis *Herennius, ff. de evictionibus, cap. in præſentia, de renunciatione*; ſi verò improbata fuerit arbitrorum ſententia, poteſt à ſententia vulgò *de viſta,* ſupplicari, & tunc ultima Senatus ſententia executioni mandabitur, *d. l. 4. recopil.* Sed hæc appellatio tantùm operatur effectum devolutivum, non verò ſuſpenſivum; quia eâ non obſtante, arbitrorum ſententia executioni mandatur per judicem ordinarium, præſtitis fidejuſſoribus: hæc etiam appellatio à ſententia arbitrorum, ſeu reductio à laudo arbitrorum ad arbitrium boni viri, peti debet intra decem dies à die notificationis hujuſmodi ſententiæ computandos, ex expreſſa textus deciſione *in l. 35. tit. 4. partit. 3.* docent Speculator, Padilla, & alii relati ab Azevedo *in d. l. 4. n. 143.* Fragoſo *de regim. diſp. 14. §. 1.* & licèt per legem primam, *tit. 18. lib. 4. recopil.* ad appellandum tantùm quinque dies concedantur; tamen ea lex procedit in appellationibus ordinariis, quæ à judicum ſententiis interponuntur; non autem in iſtis appellationibus, ſeu reductionibus.

22. **De pœna ab appellante ſolvenda.**

Sed licèt poſſit appellari à ſententia arbitrorum, aut peti reductio à laudo arbitrorum; tamen ſolvenda eſt pœna ab eo, qui ſuccubuit, ſi ſententia confirmetur, *l. pœna 32. ff. hoc tit.* nec intereſt an alterius intereſſe detur, necne, *d. l. pœna.* Explicant Duarenus *ad titulum ff. de receptis, cap. fin.* Vitalis *lib. 1. var. cap. 6.* plures congeſti ab Avendaño *d. cap. 22. n. 18.* Licèt enim æquitas ſuadeat, facilè permittendum eſſe quod alteri non nocet, *l. in ſumma, §. item, ff. de aqua pluvia,* & in edicto de in jus vocando, qui in jus vocatus eſt, & judici non paruit, ſi nihil interſit actoris judici fuiſſe obtemperatum, non præſtet pœnam; imò & in non diſſimili ſpecie etſi ſit conventum, ut ſi judici obtemperatum non fuerit, certa pœna ſolvatur; tamen ſi actoris nihil interſit, pœna non committitur, *l. etſi poſt tres, ff. ſi quis cautionibus, l. ſancimus, C. de fidejuſſ.* Nihilominus contrarium obſervatur in pœna compromiſſo comprehenſa, *ex d. l. pœna*; cujus ratio provenit, tum ex Conſulti reſponſo *in l. ult. ff. de prætoriis ſtip.* tum ex eo, quia conventione partium contractus legem accipiunt, *l. contractus, ff. de reg. juris.* Unde ſibi imputent compromittentes, qui pœnam promiſerunt, à qua poſtea recedere eis non licet, quare ſive interſit, ſive non adverſarii, pœna præſtari debet, ut docet Vitalis *d. cap. 6.* Deinceps quia illud diſcrimen verſatur inter pœnam adjectam, ut æſtimatio legitimi intereſſis, & ut puniatur perfidia contrahentis, quòd primo caſu pœna non præſtatur, ſi nullum detur intereſſe, *c. ſuam, de pœnis*; ſecundo verò cùm in punitionem perfidiæ promittitur, committitur, etſi intereſſe non detur, *cap. dilecti, hoc tit. cap. quoties 9. 1. q. 7. c. cum dilectus 32.*

de

de electione, *cap.ult. de crim. falſi*: quo modo conciliandæ ſunt ſententiæ, & opiniones Baldi, Caſtrenſis, & Saliceti *in l.cum allegas* 15. *C.de uſuris.* Petri Gregorii *lib.3. partit. tit.1. cap.5.* Joannis Gutierr. *lib.2. canon. cap.2. num.11.* Patris Molinæ *de juſtitia tom.1. tract.2. diſp.97.* Sanchez *lib.1. de matrim. diſput.37.* Vaſci *in ſumma, verbo Uſura 4. n.1.* aſſerentium, pœnam conventionalem committi circa partis intereſſe, Avendaño in Dictionario, verbo *Pœna conventionalis*, Pichardus *in §. ult. Inſt. de V.O. n.5.* Sarmiento *lib.3. ſelect.cap.6.n.10.* Garcia *de expenſis, cap.9.n.63.* Rodriguez *de annuis reddit. lib.3. cap.5. n.10.* Carleval. *de judiciis, 2.tomo, tit.3. diſp.3.n.22.* Leotardus *de uſuris quæſt.88.n.8.* exiſtimantium pœnam non committi, niſi quatenus interſit partis.

23. **Pœna quando non debeatur.** Sed ſi arbitrorum ſententia confirmata non ſit, pœna non committitur; quo modo exponendus eſt textus *in l.3, tit.26. lib. 8. recopil.* ut docet Gutier. *de juramento,p.1.cap.37.* Sed ſi pro parte confirmata ſit ſententia, pro parte verò infirmata,quamvis jure canonico in aliis caſibus pœna dividatur, *cap.ſuam, de pœnis*; in hoc nec pro parte committitur, cùm juſtam habuerit litigator cauſam reclamandi, ut conſiderat Montalvus *in l.4. tit.7.lib.4.fori.* Similiter ſi non ex antiquis, ſed novis inſtrumentis ſententia infirmetur, ex eadem ratione pœna non committitur, ut reſolvit Cujacius *conſultatione* 12. igitur ſolvitur pœna, ſi injuſtè petita reductio,aut appellatum ſit,nec inde liberabitur damnatus ab obligatione principali virtute condemnationis, ſi in compromiſſo adjecta ſit clauſula *rato manente compromiſſo, ſeu pacto*, argumento textus *in l.penult. C.de pactis,l.qui filium 16. l.cum proponas 17.ff.de tranſact. l.ita ſtipulatus 35. §.penult. & ult. ff.de V.O.* ut apponi ſolet Hiſpanè, *a todo pechar la pena, y cumplir le promiſſion, l.34. tit.11.partit.3.* In compromiſſo enim cum tali clauſula facto, duo pacta ineſſe intelliguntur: unum pœnale, aliud ſimplex, ita ut litigator arbitrio non parens,& pœnam ſolvere,& ſententiæ ſtare teneatur, gloſſa *verbo exceptionem, in l.2. ff. hoc tit.* Panormit. *in præſenti, n.8.* Petrus Greg. *d.cap.9.* Azevedus *d.l.4.n.51.* licèt in vulgari compromiſſo contrarium obſervetur, in quo alterutrum tantùm exigi poteſt, ex lege *pacto, C.de pactis, l.ubi pactum, C.de tranſact.* quia tacitè ineſt in eo clauſula,videlicet ut ſolutâ pœnâ,recedere liceat à compromiſſo, authentica *decrevit*, *C.hoc.tit.* ut plura adducentes pro expoſitione dictæ clauſulæ *rato manente pacto*, tradunt Barboſa *de clauſ.clauſula 128.* Pichardus *in tract. de mora, num.183.* Carleval. *de judiciis,tomo 2. diſp.3. ex n.14.* Donel. *in d. l.ſi ſtipulatus 115. n.37.* Faber *in ration. ad legem prædia 28. ff. de act. empti*, Balduinus *in d.l. pacto, verſ. Si quid tamen.*

24. **Traditur ratio decidendi.** Pro hujus deciſionis vera ratione varia adducunt Repetentes, & Interpretes ſuprà relati. Aliqui exiſtimant, in præſenti ſpecie non ſtari arbitrio arbitrorum, quia ſimoniacam continebat pravitatem, cùm pro re ſpirituali, videlicet capellania, res temporalis, ſcilicet penſio quinque marcharum argenti præſtaretur: ita præſenſerunt in præſenti gloſſa verbo Quinque, Beroius *n.48.* Suarez *d. lib.4. de ſimon. cap.5. n.13. & 23.* Sed eorum ſententia refellitur primò *ex d.cap.niſi eſſent, de præbendis*, ubi in eadem ſpecie arbitrium approbatur. Secundò ex eo,quia ſi compoſitio, de qua in hoc textu, originem duxiſſet à partibus, ſimoniaca præſumi poſſet, juxta ea quæ adduximus *in cap.cùm pridem, de pactis*: ſed ortum habuit ab ipſis arbitris: igitur non poteſt tanquam ſimoniaca damnari. Tertiò quia ſi fuiſſet ſimoniaca, non poſſet ullo caſu ſervari; ſed ait noſter Alex. quod ſi juſta videatur dicta penſionis compoſitio, obſervetur arbitrorum arbitrium: igitur quia talis compoſitio non eſt ſimoniaca. Hac igitur omiſsâ ſententiâ dicendum eſt in præſenti ſpecie, arbitrorum ſententiæ non ſtari, quia iniqua erat ratione inæqualitatis penſionis, ut docet Balboa *in cap.fin. de pactis, num.116.* & licèt arbitrio æquo, vel iniquo ſtandum ſit, *d.l.diem 27. §.ſtari*; illud procedit, niſi petita ſit reductio ad arbitrium boni viri, ut ſuprà probavi. Unde cùm in præſenti petita fuiſſet coram Alexandro III. ipſe reſcribit Archiep. Eborac. ut ſi iniquum arbitrium judicaſſet, ipſum irritaret; ſi autem æquum, executioni mandaret. Præſenſit Barboſa *in præſenti, num.1.* quâ interpretatione retentâ, facilè difficultati ſuprà adductæ fit ſatis.

CAPUT III.

Alexander III. a *Exon. Epiſcopo.*

PErvenit ad nos, quod cùm Vv.Clericus de Caleſtin in minori eſſet ætate conſtitutus, G.de Cal. ſororem ejuſdem Vv. duxit in uxorem, & fidei *b* interpoſitione firmavit,quod v.ſol. *c* ſterlingorum ei annuatim donaret. Unde cùm poſtea ſuper eiſdem v. ſol. inter ipſum clericum, & jamdictum G. controverſia fuiſſet mota, in *d* quatuor perſonis compromiſerunt, quæ utique inter ſe taliter arbitratæ ſunt, quod præfatus G. decimas *e* proprias,& ruſticorum ſuorum,quas in parochia de Cal.habere dignoſcitur, pro v. ſolidis prætaxatis ſingulis annis perciperet. Unde quoniam hujuſmodi arbitrium Eccleſiæ jamdicti loci poſſet in poſterum perniciosum exiſtere, nec memoratus Vv.aut perſonæ illæ, à quibus promiſſum fuerat, id ullatenus in Eccleſiæ damnum facere debuiſſent: f. t. per Ap. ſ. m. quat. rei veritatem diligenter inquiras, & ſi ita inveneris, prænominatum G.diligenter admoneas,& eccleſiaſtica diſtrictione compellas,ut Eccleſiæ, cujus eſt parochianus, prælibatas decimas, omni occaſione, & ap. rem. liberas prorſus dimittat, nec ſibi aliquid ulteriùs vindicare præſumat. Clericum verò ſupradictum moneas,ut cum eodem G.amicabiliter, pacificéque ſtudeat convenire.

NOTÆ.

a *Alexander III.*] Ita legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. cap.2.* De Alex.III. jam aliqua notavi *in cap.1. de reſcriptis.* De Oxonienſi Eccleſia nonnulla adduxi *in cap. propoſuit 6. de filiis presbyt.*

b *Fidei interpoſitione.*] De interpoſitione fidei, &

& quando habeatur pro juramento, plura obſervavi *in cap. ad aures 4. de his quæ vi.*

c *Sterlingorum.*] Genus eſt monetæ apud Anglos uſitatum, cujus mentio obvia eſt apud ſcriptores illius provinciæ.

d *In quatuor.*] Licèt enim compromiſſum fieri debeat in diſpari arbitrorum numero, tamen ſi in pari fiat, non ideo vitiatur compromiſſum, ut jam latè probavi *in cap. 1. hoc tit.*

e *Decimas proprias.*] Ab ipſo videlicet ſolvendas, prædiales, ſeu perſonales, quas virtute arbitrii retinere intendebat.

COMMENTARIUM.

1. Concluſio deducitur, et probatur. Ex hac deciſione ſequens deducitur communiter diſputanda aſſertio: *Arbitri non poſſunt in ſolutum alteri aſſignare decimas Eccleſiæ, quas reus ratione beneficii poſſidet.* Quæ aſſertio ſingularis eſt in jure noſtro; eam tamen illuſtrant ultra ordinarios, & congeſtos à Cenedo *collect.* 101. *ad Decret.* & Barboſa *in præſenti*, & *lib. 3. juris Eccleſ. cap.* 17. *n.* 10. Lotherius *de re benefic. lib... cap.* 41. *n.* 25. Antonius Gomez *lib. 2. var. cap.* 13. *n.* 18. P. Barb. *in l. 1. part.* 4. *n.* 132. *ff. ſolut. matrim.* Mantica, Gutierrez, & alii innumeri congeſti à Salgado *in labyrinth. credit. tom. 1. cap. 42. num. 4. & 5. & tomo 2. cap. 15.*

2. Impugnatur hæc aſſertio. Sed hæc aſſertio valde difficilis redditur ſequenti juris conſideratione: Clerici non ſolùm de bonis patrimonialibus, verùm etiam ex fructibus ſuorum beneficiorum, & de bonis intuitu Eccleſiæ acquiſitis poſſunt ſorores ſuas dotare, & eorum maritis certam quantitatem dotis nomine promittere, ut probant Joannes Garcia *de expenſis, cap. 3. num.* 32. Navarrus *de reddit. q. 2. monit.* 26. Martha *de juriſdict. 4. p. centur. 2. caſu* 163. *per totum*, Valenzuela *tomo 1. conſil.* 98. Igitur ſi clerici ipſi poſſunt ex decimis, & fructibus beneficii ſorores dotare, poterunt judices, arbitrive in cauſam judicati eos capere, & in ſolutum dotis causâ hujuſmodi fructus, & decimas aſſignare. Accedit, nam clerici jure hoc Decretalium inſpecto poterant fructus proprii beneficii ad eorum vitam locare, ſeu alio modo alienare, *cap. de cætero 5. cap. veniens 8. de tranſact. cap. finali, ne Prælati vices*; quamvis hodie ex extravaganti *Ambitioſæ, de rebus Eccleſiæ*, tantùm uſque ad triennium poſſint prædictos fructus locare. Probant Covarr. *lib. 2. var. cap. 16. n.* 4. Avendaño *de exequendis, cap. 4. num.* 32. Gamma *deciſ. ult.* Redoanus, & alii congeſti à Barboſa *in d. extravag.* igitur & in præſenti caſu poterant arbitri virtute compromiſſi decimas quoad vitam ipſius clerici marito in ſolutum dotis nomine aſſignare. Accedit etiam, nam valet argumentum de militia terreſtri ad cœleſtem, & de ſtipendiis militiæ armatæ ad ſtipendia clericis aſſignata, *cap. 1. de renunc.* Sed ſtipendia militibus aſſignata, deficientibus aliis bonis poſſunt in cauſam judicati capi, *l. commodis, ff. de re judic. l. 4. C. de execut. rei judic.* igitur & ſtipendia, ut ſunt decimæ clericis aſſignatæ, poterunt per abitros creditori in ſolutum aſſignari. Quam ſententiam, videlicet fructus beneficii poſſe creditoribus in ſolutum dari, *ex cap. 2. de fidejuſſ.* docent innumeri à Salgado congeſti *d. p. 1. cap. 42. per totum*: ergo arbitri magna juris ratione moti decimas debitori competentes in ſolutum creditori aſſignarunt.

3. Clericus poteſt ſororem ſuam dotare. Quâ dubitandi ratione non obſtante, vera eſt præſens Alexandri deciſio, quam adeo difficilem judicavit Cenedus *collect.* 101. *ad Decretales*, ut ænigmati ſimilem eſſe dixerit, nec facilè reſerandam, aut reſolvendam. Sed pro ejus expoſitione primò ſciendum eſt, clericum poſſe ſorori ſuæ dotem aſſignare, non ſolùm de bonis patrimonialibus, verùm & de fructibus ſui beneficii, ut latè probant Molina, Reginaldus, & alii congeſti à Barb. *in præſenti*, & *lib. 3. juris Eccleſ. cap. 17. num.* 39. Valenzuela *d. conſil.* 98. dos enim in locum alimentorum ſubrogatur; unde ſicut clericus poteſt ex fructibus ſui beneficii ſorores, atque alios conſanguineos alere, *cap. 1. de cohabit. cleric.* ita & eas dotare: immò non inferiores numero, & authoritate Interpretes affirmant, fratrem non ſolùm poſſe, verùm & teneri ſorori dotem aſſignare, quod ex noſtro textu deducunt Antonius hîc, *num.* 2. Immola *n.* 1. Barboſa *in l. 1. 4. p. n. 132. ff. ſolut. matrim.* Cenedo *d. collect.* 102. Sed non rectè pro ea ſententia expenditur præſens textus, cùm in ejus integra, quam ex ſecunda collectione tranſcripſi, loco illorum verborum, *dotem dedit*, quæ apud Raymundum leguntur, habeatur, *dotem donavit.* Unde ſupponitur ex mera liberalitate fratrem promiſiſſe quinque ſolidos dotis nomine. Sed licèt hæc doctrina perperam à Doctoribus ex hoc textu deducatur, probatur tamen *ex l. unum 7. ff. de jure dotium, l. qui filium 4. ff. ubi pupillus*: & docent ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, plures laudati à Fragoſo *tom. 3. de regim. lib. 2. diſp. 4. §. 3.* Martha, & Valenzuela *ubi ſupra*; & quid obſervetur circa filiam ſpuriam clerici, latè tradit D. Joannes de Larrea *deciſ.* 96. *Granat.* Deinde ſciendum eſt, quod licèt clerici privilegium habeant ne conveniantur ultra quàm facere poſſint, & quantumvis obærati, & ad ſolvendum impotentes, carceri mancipari nequeant, *cap. Odoardus, de ſolution.* Cevallos *practic. quæſt.* 701. *num.* 1. Rodriguez *de executione, cap. 8. num.* 33. tamen ad debiti ſolutionem coguntur, non ſolùm ſi bona patrimonialia habeant, verùm & illis deficientibus per ſubtractionem fructuum ſuorum beneficiorum, *cap. pervenit 2. de fidejuſſoribus, cap. olim 16. de reſtit. ſpol.* Docent Covarr. *lib. 2. var. cap. 1. num.* 9. Avendaño *reſponſ. 19. n.* 7. Sarmiento *de redditibus, 4. p. cap. 1. num.* 1. plures congeſti à Salgado *in Labyrinth. p. 1. cap. 42. num.* 3. licèt contrariam ſententiam tenuerint Abbas *in præſenti, n.* 32. & alii antiquiores *in d. cap. pervenit*; quorum fundamenta in illius textus commentatio examinabimus.

Ut ad præſentis deciſionis rationem perveniamus ſciendum eſt, varias adduxiſſe Antonium hîc, *n.* 12. 4. Traditur ratio decidendi.
Immolam *num.* 5. P. Barboſam *in d. l. 1. num.* 33. Tiraquellum *de retract. tomo 1. §. 1. gloſſa* 7. qui docent, ideo arbitrium ab arbitro prolatum in præſenti ſpecie improbari, quia præbebat creditori facultatem, ut ipſe poſſet propria auctoritate decimas percipere quouſque debitor ſibi ſatisfaceret, juxta legem *non eſt ſingulis* 137. *ff. de regulis juris*, & tradita à Covarr. *cap. quamvis, 2. p. in initio, num. 6. de pactis lib. 6.* Valaſco *conſultatione* 173. *num.* 17. Sed hæc ratio ex ipſius textus ſerie nullo modo conſtat, cùm arbitri non pronunciaverint, ut creditor propriâ auctoritate decimas ſibi perciperet, ſed ex ceſſione, aut delegatione ipſius debitoris. Gloſſa ultima in præſenti aliam adducit rationem, videlicet quia adjudicatio decimarum facta fuit ad vitam ipſius creditoris: ſed adjudicatio ad vitam eſt perpetua, *l. 1. ff. pro ſocio*, & in alienatione perpetua decimarum, aut rerum Eccleſiæ ſolennitas præſcripta in titulo de rebus Eccleſiæ deſideratur. Covarr. *lib. 1. var. cap. 16. num.* 3. igitur decimarum adjudicatio ſine debita ſolennitate facta per compromiſſum in præſenti ſpecie ſuſtineri non poterat. Sed nec hæc ratio placet, tum quia in præſenti caſu non agitur de rebus eccleſiaſticis, nec de jure percipiendi decimas; ſed de ipſis decimis, & fructibus beneficii, qui poſſunt alienari etiam per vitam ipſius

ipſius beneficiarii, *cap. 2. de locato, cap. finali, ne Prælati vices ſuas*, Guttierrez *lib. 1. canonic. cap. 8. n. 18.* unde poſſunt in cauſam judicati capi, & in ſolutum dari, *cap. 2. de fidejuſſ. cap. olim, de reſtit. ſpol.* Tum etiam, quia etſi ageretur de rei eccleſiaſticæ alienatione, alienatio erat neceſſaria, videlicet datio in ſolutum, quo caſu ſolennitas aliàs alienationi præſcripta non deſideratur, argumento textus *in l. alienationis, ff. familia erciſc. l. 1. ff. de fundo dotali.* His igitur omiſſis ſententiis, vera hujus deciſionis ratio aſſignatur ab ipſo Pontifice in illis verbis; *quoniam hujuſmodi arbitrium poſſet in poſterum pernicioſum Eccleſiæ exiſtere.* Propterea enim arbitrorum ſententia in præſenti caſu improbatur, quia poterat Eccleſiæ eſſe damnoſa, veluti ſi poſt mortem clerici maritus eaſdem decimas retinere intenderet vexando Eccleſiam litibus, cum gravi ejus damno, argumento textus *in leg. minoribus 6. ff. de minoribus*; præſertim cùm arbitrium fuiſſet abſque ulla temporis taxatione conceptum. Jubebatur enim in eo ab arbitris, ut pro quinque ſolidis ex cauſa dotis promiſſis, poſſet maritus eandem quantitatem ex decimis percipere; unde tale jus percipiendi decimas perpetuum videbatur duplici ex cauſa: prima, quia arbitrium indeterminatè erat conceptum; quare perpetuum videbatur, *l. 1. ff. pro ſocio*: ſecunda ex natura dotis, cujus cauſa perpetua eſt, & ita datur, ut perpetuò apud maritum ſit, *l. 1. ff. de jure dot.* unde durante matrimonio, maritoque ſuſtinente ejus onera, etiamſi decederet clericus dotis promiſſor, poſſet maritus de facto intendere contra Eccleſiam adhuc jus habere percipiendi prædictas decimas; injuſtè tamen in judicio ageret, cùm certum ſit fructibus majoratus, aut feudi in ſolutum aſſignatis, jus percipiendi eos extingui, mortuo poſſeſſore majoratus, vel feudi, ut pluribus relatis docet Salgado *p. 2. Labyrinthi, lib. 3. cap. 15.* Sed quia, licèt injuſtè poterat Eccleſia litibus, & expenſis vexari, prædictum arbitrium improbavit Alex. III. ſicut enim minori ſuccurritur ob timorem vexationis ex litibus, *d. l. 6. de minor.* ita & Eccleſiæ ſuccurrendum eſt, quæ jure minoris utitur, *cap. auditis 3. de in integ. reſtit.* docent Abbas *in præſenti, n. 2.* & Vivianus *in ration.* Firmatur etiam hæc ratio ex textu non vulgari *in cap. nuper, de donat. inter*: ubi cùm in dotem, ſeu donationem propter nuptias uſufructuarius dediſſet uſumfructum, qui ex ſua natura mortuo uſufructuario finitur; quia tamen dotis cauſâ alienatus fuit, hæſitabatur, an adhuc mortuo uſufructuario uxor poſſit retinere uſumfructum propter nuptias ſibi donatum. Ne ergo ſimilis quæſtio in præſenti Eccleſiæ moveretur, & ſic litibus vexaretur, rectè Alexander III. decrevit, hujuſmodi compromiſſum eſſe improbandum, cùm Eccleſiæ pernicioſum eſſe poſſit.

5. Diſſolvitur dubitandi ratio.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta; nam licèt verum ſit, beneficiarium poſſe ſorori ſuæ dotem aſſignare de fructibus ſui beneficii, id procedit quando dotem conſtituit ex fructibus jam perceptis, tradendo certam eorum partem marito dotis nomine; non verò ex fructibus futuris dotem promittere valet, aſſignando eos ſolutionis causâ, ut maritus tanquam creditor jure proprio eos perciperet, ut contingebat in præſenti virtute ſententiæ arbitrorum. Nec augmentum primum difficultatis refragatur; licèt enim jure antiquo poſſit beneficiarius decimas, & alios fructus ad vitam locare, vel alienare, *cap. ſine exceptione, 12. q. 2. cap. ult. ne Prælati*; tamen ita alienati, ut in perpetuum decimæ ad maritum pertinerent, non valebant, *cap. de cætero, cap. veniens, de tranſact.* unde cùm in præſenti ſpecie adjudicatio decimarum eſſet perpetua, videlicet dotis causâ, ſuſtineri non poterat, cùm etiam mortuo debitore poſſet intendere, jus percipiendi decimas durare, cùm ipſe matrimonii onera ſuſtineret. Nec tunc obſtabit, ſi inſtes, quod ſi in præſenti caſu adjudicatio decimarum in perpetuum facta improbatur ex prædicta ratione; debebat tamen ſubſiſtere uſque ad vitam ſaltem ipſius beneficiarii, vel uſque ad ſeptennium; ad quod tempus locationis titulo ipſe decimas alienare valebat, *d. cap. ult. ne Prælati*; ne per inutile vitietur utile, contra regulam *Utile*, & ibi tradita à Pechio *de R. I. lib. 6.* præcipuè cùm etiam hodie poſt prohibitionem extravagantis, *Ambitioſæ*, etſi in ea inhibeatur locatio ultra triennium, ſi fiat in longum tempus, valet ſaltem intra triennium à jure permiſſum, ut reſolvunt Garcia *de beneficiis, 2. parte, cap. 1. num. 48.* Molina *2. tomo de juſtit. diſp. 467.* Cevallos *practic. q. 199. n. 5.* Nam reſpondetur diſcrimen eſſe conſtituendum inter alienationem factam in perpetuum, & celebratam ultra tempus à jure permiſſum. Primo caſu, nec intra triennium, aut ſeptennium ſuſtinetur, ut non credatur in eodem tempore contrahentes conſenſuros. Pater Molina *d. diſp. 467.* Lud. Molina *de primogeniis, lib. 1. cap. 16. n. 18.* Gutier. *lib. 1. canonic. cap. 8. n. 8.* Secundo verò caſu valet intra tempus à jure permiſſum, Garcia *d. cap. 1. n. 46.* Unde cùm adjudicatio decimarum in præſenti caſu fuiſſet perpetua, nec intra tempus à jure permiſſum ſuſtineri potuit. Accedit etiam, quia condemnatio arbitrorum in præſenti caſu inſeparabilem cauſam continebat, interim dum marito dos ſolveretur quinque ſolidorum quotannis. Unde creditor marito non ſatisfaciebat ſolvendo eam quantitatem per triennium, niſi annuatim eam ſolveret in perpetuum, ut in dote promiſſum erat. Nec tandem ultimum augmentum refragatur deductum *ex d. cap. 2. de fidejuſſ. cap. olim 1. de reſtit. ſpol.* nam licèt fructus beneficii jam percepti in cauſam judicati capi poſſint, ut dicemus *in d. cap. 2.* tamen fructus nondum percepti, nec beneficiario quæſiti, qui pendent ex vita ipſius, non poſſunt creditori aſſignari in perpetuum, ex ratione ſuprà tradita.

CAPUT IV.

Innocentius III. *a* *Cancellario & Magiſtro Lothario Canonico, Pariſienſibus.*

Dilecti filii Abbas, & conventus de *b* Scarduno, Ciſtercienſis Ordinis, ſuâ nobis querelâ monſtrarunt, quod cùm inter eos ex una parte, ac *c* Hoſpitalarios ex altera, ſuper uſuario cujuſdam nemoris quæſtio verteretur, in A. *d* Reginam Francorum fuit compromiſſum utrimque. Quæ cauſæ meritis intellectis, arbitrium duxit per diffinitivam ſententiam promulgandum: & redactum in ſcripto, proprio, & Epiſcoporum, qui ibi interfuerunt, fecit firmare ſigillis. Contra cujus ſententiam Hoſpitalarii temerè

venire non timent. Quamvis autem ſecundùm regulam juris civilis fœminæ à *e* publicis officiis ſunt remotæ, & alibi *f* dicatur, quod licèt ſummæ opinionis exiſtant, ſi arbitrium ipſæ ſuſceperint, vel ſi patronæ inter libertos ſuos interpoſuerint audientiam, ab omni ſunt judiciali examine ſeparandæ, ut ex earum prolatione nulla pœna adversùs earum contemptores, nullaque pacti exceptio habeatur: quia tamen juxta *g* conſuetudinem approbatam, quæ pro lege ſervatur in partibus Gallicanis, fœminæ præcellentes in ſubditos ſuos ordinariam juriſdictionem habere noſcuntur: mandamus quatenus Hoſpitalarios, ut arbitrium ipſum, præſertim cùm Epiſcoporum fuerit præſentiâ, & conſilio roboratum, ſicut providè latum eſt, & ab utraque parte ſponte receptum, obſervent, per pœnam in compromiſſio ſtatutam, appellatione poſtpoſitâ, compellatis.

NOTÆ.

1\. a *Cancellario.*] Ita etiam legitur *in cap. 1. hoc tit. in 3. collect.* & *lib. 7. epiſt. Innoc. epiſt.* 122. ex qua ſupplenda eſt littera hujus textus, cujus integram refert Manrique *tomo 3. annal. Ciſterc. an.* 1204. *cap. 5. num.* 9. Huic etiam Cancellario Pariſienſi reſcribitur *in cap. ſuborta, de re judic. cap. dilectus, ut lite pendent. cap. ex parte, de V. S.* De Eccleſia Pariſienſi nonnulla adduxi *in cap. fin. de conſtit.*

b *Scarduno.*] *Eſcurreja*, legit Manrique ubi ſuprà, *num.* 8.

c *Hoſpitalarios.*] De his plura dabimus *in cap. parentibus, de privil.*

2\. d *A. Reginam.*] Agnetem interpretatur Manrique *ubi ſupra*, Cyriacus verò *tomo 3. contr. cap.* 401. *num.* 70. Adelam matrem Philippi Regis Francorum legit. Philippus enim, qui regnavit temporibus Innocentii III. Adelam matrem adhuc ſuperſtitem habebat. Paulus Æmilius *de rebus Francor. lib. 5. in Ludovico juniore, pag.* 113. *n.* 5. & *lib. 6. in Philippo, pag.* 119. licèt Gaguinus eam Aliſiam, ſeu Aliciam appellet *lib. 6. in Ludov. Iun. cap. 3. pag.* 92. Cùm enim Philippus proficiſceretur in Syriam pro Terræ Sanctæ recuperatione, reliquit matri ipſius Regni regimen, ut refert Æmilius *d. lib. 6. pag.* 119. ipſe etiam Philippus tres habuit uxores, primam Eliſiam, ſeu Iſabellam, filiam Balduini III. Comitis Pannoniæ, de qua Guaguinus *d. lib. 6. in Philippum, cap. 4. pag* 93. Secundam Iſembergam, ſeu Ingerbergam, de qua ipſe Gaguinus *pag.* 96. licèt eam Botildam appellet Baronius *anno* 1193. Tertiam Agnetem filiam Bertoldi Ducis Moraviæ, de qua Bzovius *anno* 1198. Gaguinus *ubi ſupra, pag.* 97. quam dimiſit compulſus per Innoc. III. unde Cyriacus Adelam legit, quaſi compromiſſum, de quo in præſenti, in eam factum eſſet. Manrique verò Agnetem legit, cujus ſententiæ libenter adhæreo, ipſâ ratione motus, quâ Cyriacus exiſtimavit legendum eſſe Adelam. Ait enim, non poſſe litteram A. accipi de Agnete, quia cùm eam odio haberet Innoc. III. non appellaret ipſam chariſſimam. Sed retorqueo argumentum adversùs ipſum; nam cùm in ipſa Innocentii epiſtola tantùm legatur ſimpliciter A. Reginam, non poteſt littera A. referri ad Adelam, de qua non ita severè loqueretur Innoc. igitur referri debet ad Agnetem uxorem, etſi injuſtam ipſius Philippi, ut exiſtimat Illuſtr. Manrique.

3\. e *Officiis publicis.*] *L. 2. ff. de regulis juris*, ubi plura cumularunt Cujacius, P. Faber, & Jacobus Gothof. Circa quam regulam obſervandi ſunt textus *in l. 3. ff. de negotiis geſt. l. 1. §. parvi 16. ff. de exercit. action. l. ſi ello 18. ff. de excuſat. tut. l. penult. ff. de edendo, l. fin. ff. de tutelis.*

f *Et alibi dicatur.*] Videlicet *in l. fin. C. hoc tit.*

4\. g *Conſuetudinem.*] Forſan lege Salica, quæ conſuetudo Galliæ in eo Regno appellatur, ut probat Cironius *lib. 5. obſerv. cap. ult.* Illud autem eſt, quod cùm in Gallia fœminæ ſuccedant in feudis, per conſequens juriſdictionis feudalis capaces ſunt, ut probant Alteſſerra *lib. 2. de Ducibus, cap.* 11. Maſtrillus *lib. 2. de Magiſtr. cap.* 4. & ſupponit Jacobus à Vitriaco *lib. 2. hiſt. Occid. cap.* 8. dum ait: *Quædam autem nobilis mulier in villa, quam habebat, frequenter admonuit Presbyterum, ut ſuam relinqueret concubinam; quo renuente, & reſpondente: Quid ad vos de ſacerdotibus? Ipſa reſpondit: Contra vos nullam poſſum exercere juſtitiam, verumtamen omnes hujus villæ, qui non ſunt clerici, ſpectant ad meam juriſdictionem. Iubens autem ſacerdotis ad ſe adduci concubinam, fecit ei fieri amplam coronam, dicens: Quia non vis relinquere ſacerdotem, volo te ordinare in ſacerdotiſſam.*

Hujus textus hiſtoriam refert Manrique *d. cap. 5. anno* 1203. in hunc modum: Litigabat Monaſterium de Eſcurreja cum fratribus Hoſpitalariis ſuper uſufructu cujuſdam vicini nemoris, quibus placuit, ut expenſas, moleſtiaſque litis effugerent, compromiſſum facere in Agnetem Galliæ Reginam: illa vocatis vicinis Epiſcopis, quorum conſilio litem decideret, pro monachis contra Hoſpitalarios ſententiam protulit, quam non ſolùm ſuo, verùm & Epiſcoporum ſigillis munitam, utrique parti fecit intimari. Sed Hoſpitalarii arbitrio non parentes, Agnetem ratione ſexus juriſdictionis incapacem eſſe multis argumentis ſuadebant; quippe à ſolio jam exturbatam non ſunt veriti, quam paulò antè, Philippo abſente, regnantem formidaviſſent. Tunc verò res delata eſt ad Innocentium III. qui auditis utriuſque partis allegationibus, pro Reginæ arbitrio ſententiam protulit, litteris ſuis miſſis ad Cancellarium, & Magiſtrum Lotharium Pariſienſes: quæ referuntur in hoc textu. 5. *Species textus refertur.*

COMMENTARIUM.

EX hac Innocentii epiſtola communiter talis deducitur aſſertio: *In fœminam particularem compromiſſum fieri non valet; ſecus ſi ipſa habeat juriſdictionem ordinariam de jure, vel conſuetudine.* Non eſt ſimilis deciſio in jure noſtro, quâ probari poſſit præſens aſſertio; eam tamen illuſtrant Molina *de primog. lib. 1. cap. 13. n.* 14. Pater Molina *tomo 5. de juſtitia, diſp. 39. n.* 4. P. Barboſa *in l. cùm Prætor 12. §. fin. num. 261. ff. de judiciis*, Benedictus Ægidius *in tract. de privilegiis boneſt. art. 2. num.* 8. Souſa *in l. fœmina, num. 8. ff. de regul. jur.* Bobadilla *lib. 2. polit. cap. 16. num.* 122. Cujacius *lib. 1. obſerv. cap.* 23. Guillelmus Bened. *in cap. Raynuntius, verbo duas habens, num.* 119. P. Greg. *lib. 5. partit. tit. 4. cap.* 6. Connanus *lib. 1. comment. cap. 8. num.* 4. Greg. XV. *deciſ.* 204. Azevedus *in l. 7. tit. 9. lib. 5. recop.* Cyriacus *tomo 3. controv. cap. 401. n.* 52. alii plures congeſti à Cenedo *collect.* 122. *ad Decretales*, Barboſa *in præſenti*, Alteſſerra *hîc*. 6. *Concluſio refertur, et probatur.*

Sed hæc aſſertio difficilis valde redditur ea validiſſima ratione; licèt enim fœminæ à judicandi officio arceantur, *l. cùm Prætor 12. ff. de judiciis, l. 2. ff. de R. I. l. 4. tit. 1. partita* 3. latè probavi *in cap. dilecta, de* 7. *Traditur dubitandi ratio.*

Digitized by Google

de majorit. & obed. hoc tamen procedit, ſi mores civiles reſpiciamus; nam ſi ad jus naturale, vel divinum recurramus, non inveniuntur fœminæ prohibitæ à judicandi munere, *d.l. cùm Prætor 21.§.ult.* Non jure naturali arcentur ab hoc officio, quia judicii capaces ſunt; nec contrarium probat textus *in l. ult. C. hoc tit.* in illis verbis: *Naturæ lex id eis non permiſit*; nam verbum illud *natura*, non debet accipi pro jure naturali, ſed tantùm pro naturali fœminarum qualitate, ut accipitur *in l. in cauſa 2.§. idem Pomp. ff. de minor. l. jus noſtrum, ff. de R. I.* notavit Pinellus *in l. ex parte 1. num.27. C. de reſcind.* Nec etiam lege divina arcentur à judicandi munere, cùm inveniamus Debboram populum Dei judicaſſe, ut conſtat *ex cap.4. Judith*; tantum enim legibus civilibus, quia ab aliis actibus publicis penitus arcentur, ita & à judicandi munere, utpote publico, ut probat Vulteius *de judiciis lib.1. cap.4. num.130.* unde ſi fœminæ præfulgeant dignitate Regali, Ducali, vel ſimili, juriſdictionem valent exercere, *cap. cùm devotiſſimam*, junctâ inſcriptione, cum textu ſequenti, *11. quæſt. 1. cap. ſignificavit 36. de reſcriptis, cap. dilecto 40. de teſtibus, cap. ex parte 15. de foro compet. cap. ult. de conceſſ. præbend. cap. pervenit 5. de cenſibus, cap. ex parte 27. de privil. cap. ex parte 23. de V. S.* ubi ſupponitur fœminas ſuccedere in his dignitatibus: & probat Cyriacus *d. controverſ. 401. num. 48.* tunc enim juriſdictio non per ſe in fœmina ſubſiſtit, ſed veluti quid annexum ineſt in ipſa dignitate; & ita ut acceſſorium ſequitur naturam ſui principalis. Plura enim, quæ ſunt acceſſoria dignitatis, vel officii, & per ſe conſiderata poſſideri nequeunt, ut annexa, & acceſſoria retineri valent, *cap. ſuper eo 6. de præbend. lib. 6.* unde beneficium, quod per ſe reſidentiam petit, ſi unitum ſit dignitati, ſeu præbendæ, poteſt per alium deſerviri, *cap. extirpanda, §. quia verò, de præbendis.* Similiter clerici, qui per ſe juriſdictionem ſæcularem exercere non valent, ſi tamen ſuccedant in primogenio habente annexam juriſdictionem temporalem, eam exercere poſſunt. Abbas *in cap. inter, num. 2. de fide inſtrum.* ubi Felinus *num. 3.* Pelaes *de majorat. 2. p. q.3. num.4.* Spurii etiam, ſi ſuccedant in majoratu, cui annexa eſt juriſdictio, eam exercere valent. Molina *de primog. ubi ſuprà, cap.13. num.16.* unde fœminam incapacem juriſdictionis ſuccedentem in dignitate, poſſe exercere juriſdictionem tali dignitati annexam, docuerunt pluribus relatis Cyriacus *dicta controv. 401.* Maſtrillus *de Magiſtr. lib.2. cap.4.* ſed compromiſſum in præſenti caſu factum fuit in Reginam: igitur neceſſaria non erat Gallicana conſuetudo, ut in ipſam compromitti poſſet; ſiquidem ratione dignitatis ordinariam juriſdictionem obtinebat. Fruſtra ergo in præſenti Innocentius recurrit ad conſuetudinem Galliæ.

8. QUI ARBITRI RECIPI POSSINT.

Quâ difficultate non obſtante, vera eſt præſens aſſertio, pro cujus exactiori interpretatione ſciendum eſt, edictum hoc de arbitris, prohibitorium eſſe, ideoque omnes in arbitros eligi poſſe, quos jus expreſsè recipi non prohibet, *l. ſi pupillus, l. non diſtinguemus, §. ſervus, ff. hoc tit.* cùm enim arbitria ad inſtar judiciorum ſint redacta, *l.1. ff. hoc tit.* & in judiciis omnes qui non prohibentur judicare, judices eſſe poſſint, *l. cùm Prætor 12. ff. de judiciis*; ita in arbitris illi recipi poſſunt, qui in jure expreſsè prohibiti non reperiuntur: arbitri ergo eſſe poſſunt non ſolùm Patresfamilias, verùm & filii, etiam in cauſis ad patrem ſpectantibus, *l. ſed & filius, l. quin etiam, ff. hoc tit.* Duarenus *ad hunc titulum, col.1.* Hunnius *ad Treutlerum vol.1. in tit. de judiciis, diſp.11. theſi 5. q.26.* quamvis enim nemo in cauſa propria, ſicut nec judex, ita nec arbiter eſſe poſſit, *l. penult. ff. hoc tit.* & cauſa patris credatur cauſa filii, cùm adhuc eo vivente quodam modo dominus ſubſtantiæ paternæ judicetur, *leg. in ſuis 11. ff. de liberis, & poſthumis, §.2. Inſtit. de hæredum qualit.* & pro una, eademque perſona pater, & filius habeantur, *l. ult. C. de impub.* tamen quia in his, quæ publici juris ſunt, ut judicium, & compromiſſum, filius pro patre habetur, *l. in privatis, ff. de judiciis*, nec attenditur patria poteſtas, *l. filius, ff. de his, qui ſunt ſui, vel alieni juris, l. nam quod 14. ff. ad Trebel. l. ait Prætor 12. §. ult. ff. de judiciis*; ideo filius in negotio etiam paterno arbiter recipi valet. Duarenus *ubi ſuprà*.

Nec intereſt cujus conditionis arbiter ſit, an videlicet infamis, vel libertinus, *l. Padius 7. ff. hoc tit.* 9. DE INFAMIBUS, ET ALIIS PERSONIS.
Licèt enim infames judices eſſe non poſſint, *cap. infames 3. q.7. l. unica, C. de infamibus, lib.10.* ubi plura Amaya; tamen arbitri eſſe valent, quia iſti à partibus eliguntur quaſi viri boni, *l.3. §. tametſi, ff. hoc tit.* & arbitri nullam habent juriſdictionem, ſeu dignitatem ratione compromiſſi, ſed tantùm ſimplicem notionem, ut docet Sanchez *tomo 2. conſil. lib.6. cap.3. dub.5. num.11.* unde partes ſibi imputare debent, quare infames in arbitros aſſumpſerint, *l. diem 27. §. ſtare, ff. hoc tit.* ſed ſi ipſi arbitri à partibus conviciis afficiantur, non coguntur ſententiam dicere, *l. ſed & ſi in ſervum, §. Iulianus, ff. hoc tit.* Prohibentur autem expreſsè in jure arbitrorum officio fungi, primò ſervi, *d. l. Padius 7.* quia cùm arbitria ſint juris civilis, *l. illa 68. ff. de V. S.* & quoad jus civile attinet, ſervi pro nullis habeantur, *l.1. ff. de jure delib. l. quod attinet 32. ff. de R. I.* & ita à judicandi munere arceantur, *l. cùm Prætor 12. verſ. moribus, ff. de judiciis, l.2. ff. de Senat. l. unica, C. ad leg. Viſell. cap. ſi ſi itatus, de reſcriptis*; ita neque arbitrium dicere valent. Duarenus *ad hunc titulum ff.* Donel. *lib.28. comment. cap.10.* Sed ſi poſt compromiſſum à domino manumittantur, partibus conſentientibus arbitrium dicere poſſunt, quia conſenſus litigatorum operatur, ut tempore habili compromiſſum factum credatur, argumento textus *in l. unica, C. ſi Rector Provinciæ, d. l. ſed ſi in ſervum.* Etiam prohibentur jure Pontificio arbitrium dicere excommunicati, quia à communione fidelium arcentur, *cap. ſignificaſti, cum vulgatis, de ſentent. excom.* Accedit, nam cùm excommunicati ſententiam proferre non poſſint, *cap. audivimus 24. quæſt.1. cap. prudentiam 21. §. ſexta, de officio deleg. cap. ad probandum, de re judic. cap 1. de officio vicarii, lib.6.* niſi occulti ſint, *d. cap. ad probandum*; ita nec poſſunt arbitrium dicere. Petrus Gregor. *lib.5. part. tit.4. cap.6.* Etiam compromiſſum ſuſcipere prohibentur furioſi, ſurdi, & cæci, *d.l. cùm Prætor 12.* Circa cæcos autem diſcrimen eſt conſtituendum inter cauſas, quarum juſtitia viſu cognoſcitur, ut ſi de finibus, vel comparatione litterarum agatur; & inter eas, quæ decidi poſſunt abſque ulla literarum inſpectione: in his ſecundis ſicut judex, ita & arbiter cæcus eſſe poteſt, *l. cæcus 6. ff. de judiciis.* Donel. *lib.17. comment. cap.14.* ubi Oſualdus *littera M*, Duarenus *lib.1. diſp. cap.23.* In prioribus verò cauſis arbiter recipi non poteſt, ſicut nec judex dari, *l.3. C. de ſententiis ex periculo.* Docent Menochius, & Duarenus *ubi ſuprà.* Monachi etiam, qui ab actibus forenſibus removentur, arbitri dari non poſſunt, niſi de ſuperiorum ſuorum licentia, ut notant Interpretes *in cap. præſentium, 16. q.1.* P. Greg. *d. tit.4. cap.6.* Etiam minores 20. annis arbitri eligi non poſſunt, *l. cùm lege 41. ff. hoc tit.* latè probavi *in cap. cùm vigeſimum, de officio deleg.* Etiam compromitti non poteſt in judicem ordinarium, ut exponemus *in c. cùm tempore, hoc tit.* nec in laïcos in cauſis ſpiritualibus, *c. dilecti 4.* ubi latè illuſtravimus.

ſtravimus. Tandem fœminæ particulares in arbitros eligi non poſſunt, ex noſtro textu, & ſuprà relatis.

10. Traditur decidendi ratio. Quibus animadverſis jam apparet vera hujus deciſionis ratio; nam cùm fœminæ tantùm moribus judicare prohibeantur, Cujac. *lib.* 13. *obſerv. cap.* 23. poteſt contraria conſuetudine introduci, ut fœminæ dignitate præfulgentes juriſdictionem in proprios ſubditos exerceant, cùm conſuetudo juriſdictionem non habenti eam tribuat, *cap. cùm contingat, de foro compet.* ſicut enim privilegio illis juriſdictio competere poteſt, Covar. *pract. q.* 31. *num.* 5. & *lib.* 3. *var. cap.* 13. *num.* 5. ita ſimiliter conſuetudine, quæ magis potens eſt ad abrogandum jus ſcriptum, vel non, quàm privilegium, *cap. conſuetudo, diſt.* 1. *cap. ult. de conſuet.* igitur cùm ſemotâ conſuetudine moribus fœminæ prohibitæ ſint judices dare, *d. l. cùm Prætor* 12. ita & arbitri recipi non poſſunt, quia arbitria redacta ſunt ad inſtar judiciorum, *l.* 1. *ff. hoc tit.* At verò cùm conſuetudine introductum reperitur, ut fœminæ dignitate præfulgentes juriſdictionem exerceant, rectè in eas compromitti valet ex ipſa exæquatione judiciorum, & arbitriorum.

11. Diſſolvitur difficultas. Nec difficultas ſuprà adducta obſtat; verum enim eſt, fœminam ſuccedentem in Regno, unde ſuperiorem non cognoſcit, poſſe juriſdictionem exercere in vaſſallos, & ſic in eam compromitti, nec tunc neceſſariam eſſe conſuetudinem, quæ tantùm fœminis præcellentibus poteſt juriſdictionem tribuere, non verò particularibus. Unde difficultas hujus decretalis in eo conſiſtit, quare videlicet Innocentius III. ſignanter meminit conſuetudinis Gallicanæ, cùm jure communi inſpecto, juxta ſuprà tradita poſſit in Reginam compromitti. Cujus difficultatis ſolutio provenit ex vera hiſtoria hujus textus ſuprà relata; diximus enim Innocentium in præſenti non agere de aliqua Regina Regnum Galliæ poſſidente, non enim poterat ex lege Salica mulier in eo Regno ſuccedere, ut probant Cironius *lib.* 5. *obſerv. cap. fin.* Tiraquel. *de primog. q.* 8. *num.* 40. Guillelmus Benedictus *in cap. Raynuntius, verbo Duas, num.* 72. *de teſtament.* Gomez *in l.* 79. *Tauri, num. fin.* Erat Agnes tantùm mater Philippi, unde cùm Regnum non poſſideret, licèt quia uxor erat Regis, Regina diceretur; ideo neceſſaria fuit Galliæ conſuetudo, ut in eam, tanquam in fœminam præcellentem, compromitti poſſet: docet, & ita accipit præſentem deciſionem Cyriacus *d. contr.* 401. *n.* 71.

12. Intelligitur cap. Menam 2. q. 4. Adhuc præſenti deciſioni obſtat textus *in cap. Menam* 2. *q.* 4. in illis verbis: *Et tuo committimus arbitrio*; ubi proponitur, cauſam Epiſcopi Menæ Brunichildæ Reginæ Francorum commiſſam fuiſſe: quod meritò difficile viſum fuit juris Interpretibus, ſiquidem fœmina judicare non valet, ut in præſenti ſupponitur, præcipuè de cauſa eccleſiaſtica, ut erat cauſa, de qua in eo textu. Sed huic difficultati facilè fiet ſatis, ſi obſervemus, cui, & à quo in eo textu cauſa commiſſa fuit. Gregorius enim Magnus Reginæ, coram qua infamatus erat Epiſcopus, eam commiſit; unde cùm Princeps poſſit cauſam committere terminandam etiam fœminæ, *cap. ut ſæculi, verſ. Regia,* 12. *quæſt.* 2. Blancus *de compromiſſis, cap.* 2. *num.* 58. Ægidius Hortenſius *de privilegiis honeſt. art.* 2. *n.* 6. ideo virtute delegationis Pontificiæ potuit Regina in eo caſu de cauſa illa cognoſcere uſque ad compurgationem ipſius Epiſcopi, præcipuè cùm adeſſet infamatio coram ea, & fœmina præcellens eſſet, quæ ex conſuetudine Galliæ juriſdictionem ordinariam habebat.

Secundò præſenti aſſertioni opponi poteſt textus *in cap. Quintavallis, de jurejur.* ubi proponitur, patrem quarundam mulierum, quæ aliis fœminis vicinis injuriam irrogaverant, compromiſſum feciſſe in eas, & juramento ſpopondiſſe, ſe illis ſatisfacturum, ſi iterum illius filiæ eas injuriâ afficerent, juxta ipſarum arbitrium; & cùm iterata offenſione fœminæ patri injunxiſſent, ut uxorem è domo ejiceret, filiaſque exhæredaret, conſultus R. Pontifex decrevit arbitrium à fœminis dictum non eſſe ſervandum, utpote contrarium juri naturali. Ex qua facti ſerie deducitur, compromiſſum fieri poſſe in fœminam particularem; ſiquidem in eo textu non improbatur arbitrium à R. Pontifice, quia factum erat in fœminas, ſed quia juri naturali opponebatur. Agnoverunt difficultatem omnes repetentes in eo textu, quos refert, & ſequitur D. Bajo-Arroyo in eo textu, *n.* 156. affirmantque, quod licèt fœminæ ut arbitrices eligi non poſſint, tamen ut arbitratrices eligi valent. Unde aiunt textum illum eſſe accipiendum de fœminis arbitratricibus. Sed hoc diſcrimen inter arbitrum, & arbitratorem, jure canonico eſſe incognitum, jam probavimus ſuprà *in cap.* 1. Quare hac ſolutione omiſsâ dicendum eſt, in eo textu non agi de compromiſſo, quod admitti non poterat; tum quia cauſa erat criminalis, in qua compromiſſum non admittitur, *cap. penult. de in integ. reſtit.* tum quia in unum ex litigatoribus compromitti non poteſt, *l. penult. ff. hoc tit.* loquitur enim textus de promiſſione à patre facta, & juramento firmata, ſe ſatisfacturum mulieribus injuriâ affectis, juxta earum voluntatem; non quia ipſarum voluntas ſententia eſſet, ſed tantùm ſimplex æſtimatio injuriæ acceptæ. Unde eo ſenſu, quo æſtimatores in contractibus dicuntur arbitri, *l. fin. C. de contrahend. empt.* eo ſenſu mulieres illæ arbitrices dici poterant, non autem quia arbitrorum officio fungerentur. 13. Exponitur cap. Quintavallis, de jurejur.

CAPUT V.

Idem *Abbati & Conventui de* [a] *Pigavia.*

Cum tempore bonæ memoriæ C. [b] Pp. prædeceſſoris noſtri, tu fili Abbas ad Romanam Curiam acceſſiſſes, privilegium, & alia ſcripta meruiſti à Sede Apoſt. obtinere: & (ſicut à te accepimus) cùm reverſus fuiſſes ad propria, privilegium dictum, & alia ſcripta in præſentia fratrum tuorum, & quorundam Canonicorum [c] Merſburgen. qui in defenſionem quorundam monachorum illuc venerant, feciſti fideliter recitari: quod intelligens venerabilis frater noſter Merſburgen. Epiſcopus, nunciavit, & ſcripſit Imperatori, te contra honorem Imperii ad Rom. Eccleſiam acceſſiſſe, & privilegium in ejus præjudicium impetraſſe. Unde motus [d] Imperator Curiam tibi indixit, & privilegium ſibi [e] præſentari præcepit, quod receptum noluit tibi poſtmodùm reſignare: & dum in his, & aliis te per Epiſcopum gravari ſentires, appellatione interpoſitâ Sedem

Sedem Apoſt. viſitaſti: à qua per nuntios commiſſionis litteris impetratis, partes judices citavere, in cauſa ipſa juxta formam mandati Apoſtolici proceſſuri. Verùm dum hæc agerentur, venerabilis frater noſter *f* Magdeburgen. Archiepiſcopus ad petitionem Archiepiſcopi memorati de mandato Imperiali te ab officio, beneficioque ſuſpenſum à monaſterii adminiſtratione removit, & curam ejus duobus militibus aſſignavit. Unde timens Abbatiæ periculum provenire, cùm & tibi periculum immineret ſuper controverſiis, quæ inter te, & Epiſcopum, & quoſdam monachos vertebantur, *g* arbitrium Archiepiſcopi te promiſiſti, fide in *h* manibus ejus hinc inde præſtitâ, ſervaturum. Sicque factum eſt, ut ipſe Archiepiſcopus, adjunctis ſibi tam clericis, quàm *i* laïcis, inter quos erat & *j* Dapifer Imperialis, ſub certa forma arbitrium promulgavit. Poſt hæc iterum Romam veniens, quæ facta fuerant, eidem prædeceſſori noſtro diligenter exponere procuraſti: cui, & adverſario tuo Cuſtodi Mersburgen. procuratori dicti Epiſcopi, nos ipſi cùm eſſemus in minori officio conſtituti, & dilecti filii I. tit. S. *k* Stephani in Cœlio Monte, & I. tit. S. Priſcæ Presbyteri Cardinales deputati fuimus auditores: & tandem auditis quæ partes duxerant proponenda, ſub certa forma, de conſenſu partium cauſa commiſſa fuit judicibus delegatis, videlicet ut de omnibus diligenter inquirerent, excepto quod indagationem libertatis ejuſdem monaſterii, cum duabus capellis, Apoſtolicæ Sedis examini per omnia ſervarent. Cúmque ita judices delegati partes ad ſuam præſentiam auctoritate Apoſtolica evocaſſent, memoratus Epiſcopus delegatos ipſos ſuſpectos ſibi propoſuit, & cauſas ſuſpicionis multiplices aſſignavit. Conſequenter etiam eorum volens judicium declinare, Sedem Apoſt. appellavit. Sed reverſus poſtmodùm coram eiſdem ſacramentum calumniæ præſtitit, & teſtes produxit, petitis dilationibus, & obtentis. Ipſi ergo judices procedentes in cauſa, auditis utriuſque partis rationibus, & pleniùs intellectis, geſta omnia ſigillorum ſuorum munimine roborata ad Sedem Apoſtolicam deſtinarunt, terminum partibus imponentes quo recepturæ ſententiam Apoſtolico ſe conſpectui perſonaliter præſentarent: ad quam tu perſonaliter accedens, Epiſcopus pro ſe miſit dilectos filios H. Mersburgen. Canonicum, & B. S. Nicolai Mersburgen. Scholaſticum reſponſales: qui geſta, quæ delegati tranſmiſerant, nec publicari debere dicebant, nec fidem eis penitus adhibendam: cùm & à ſuſpectis judicibus, & poſt appellationem legitimè interpoſitam recepta fuerint, & deſcripta: parte tua contrarium poſtulante, præſertim quia (ut firmiter aſſerebat,) nuntii memorati perſonam ſtandi judicio non habebant, cùm excommunicati eſſent, & Epiſcopo fuiſſet ſub pœna ſuſpenſionis injunctum, ut ad cauſam agendam in propria perſona veniret: quod cùm non fecerit, pœnam ſuſpenſionis incurrit, quem prædicti nuntii propter ægritudinem, & ſenectutem perſonaliter ad Rom. Eccleſiam non poſſe accedere proponebant, alia quæ ipſis objecta fuerant, denegantes: qui pro ipſo Epiſcopo factum taliter proponebant, quod cùm ab eo, tanquam à Prælato tuo Abbatiam, & Sacerdotium percepiſſes, ſicut fueras in jure confeſſus, propter pravam converſationem tuam ſuper multis enormitatibus cœpiſti à monachis conveniri: inter quos Epiſcopus pacem, & concordiam ſæpiùs reformavit, monens te, ut ad frugem melioris vitæ tranſires. Cùm autem fratres per ea, quæ jugiter faciebas, de tua emendatione nullatenus jam ſperarent, contra te propoſuerunt in Synodo de dilapidatione, cùm res monaſterii pauperum uſibus deputatas voluptuosè conſumeres, & pro defectu neceſſariorum religio ibi penitus deperiret: te etiam de ſacrilegio, ſimonia, aliiſque multis criminibus impetebant, interdum coram Epiſcopo, quandoque in præſentia Card. quæ Epiſcopus tamdiu ſuſtinuit, quod monachis denegare juſtitiam dicebatur. Citatus exinde ab Epiſcopo nuncium miſiſti ſuper omni gravamine, quod tibi poſſet inferri, præſentiam Epiſcopi provocantem. Cùm autem nec per te, nec per nuntium ad Archiepiſcopum acceſſiſſes, ipſe Archiepiſcopus appellationi tam generaliter factæ in præjudicium Eccleſiæ judicavit nullatenus deferendum. Epiſcopus itaque habito prudentum conſilio citatum denuò te ab officio, beneficioque ſuſpendit. Interim ſuperveniens dilectus filius noſter I. tit. S. Stephani in Cœlio Monte Presbyter Card. tunc Apoſtolicæ Sedis Legatus, ad dictam Abbatiam acceſſit, ut componeret inter te, & monachos memoratos. Sed te in villis proximis latitante, & magiſtro Ulrico allegante, dictus Card. latam in te ſuſpenſionis ſententiam confirmavit. Sic ergo latenter Romam veniens, commiſſionis litteras, veritate tacitâ, & ſub ſpecie renovationis privilegii, quod nunquam hactenus habueras, impetraſti. Cúmque judices delegati Epiſcopo ſuſpecti eſſent, & monachis, à quibus nec unius diei poterant inducias obtinere, appellatione interpoſitâ ab Epiſcopi nuntiis, ſtatim cùm privilegium ſubreptitium legeretur, partes ſuos nuntios ad Sedem Ap. tranſmiſerunt: de quorum aſſenſu cauſa tandem fuit aliis conjudicibus ſub certa forma commiſſa, ſicut in commiſſionis litteris continetur. Sed cùm non omnes poſſent

examina

examinationi cauſæ propter nimiam diſtantiam intereſſe, dilectus filius N. Abbas de Goizoch unà cum venerabilibus fratribus noſtris, dicto Archiepiſcopo Balbergen. & N. Miſnen. Epiſcopo, & quamplurimis Eccleſiarum Prælatis, inter Epiſcopum, te, & monachos pacem, & concordiam reformavit. Iterum autem ad Rom. Eccleſ. latenter accedens, & proponens multa contra monachos, & Epiſcopum ad duos judicum, quos ſuperiùs Epiſcopo diximus eſſe ſuſpectos, & à quibus nuper ipſe Epiſcopus per nuntios appellaverat, commiſſorias litteras impetraſti: qui cùm juſtas exceptiones Epiſcopi non admitterent, quas in continenti probare volebat, Sedem Apoſt. appellavit: ſed ipſis in cauſa nihilominus procedentibus, invitus acceſſit ad eos, timens ne ſua juſtitia deperiret. Cùm autem poſt alia, quæ judices ipſi proprio motu fecerant, terminum publicandis atteſtationibus præfixiſſet, venientibus partibus unus tantùm comparuit de judicibus cum alterius nuntio, qui nec habebat ad alios litteras, nec cavere volebat, quod dominus ſuus vices ſuas præſenti judici commiſiſſet. Sicque factum eſt, quod ſolus Numburgen. Præpoſitus, licèt tribus ſigillis appoſitis, geſta deſcripſerat, quæ fuerunt ad Sedem Apoſt. deſtinata, unde dicebant fidem eis nullatenus adhibendam; & quia ipſum inſtrumentum relationis ipſorum judicum fuit in ſuperficie vitioſum, & datum ab eo, quem plurimis dicunt excommunicationis vinculis innodatum. Verùm præmiſſa ferè omnia pro Epiſcopi parte propoſita, tu veritate deſtitui firmiter aſſerebas. Quia verò memoratus Epiſcopus, eo quòd juramentum præſtitit de calumnia, & à delegatis inducias poſtulavit, & teſtes coram eis produxit, appellationi renuntiaſſe videtur, & eorum examini conſenſiſſe: nos habito fratrum conſilio in præmiſſa incidenti quæſtione interloquuti fuimus, quod deberent quæ coram prædictis judicibus geſta fuerunt, publicari, ut ſecundùm tenorem ipſorum noſtra tandem ſententia formaretur. Tibi igitur, & procuratoribus Epiſcopi ſupradicti, venerabilem fratrem noſtrum O. *l* Oſtien. Epiſcopum, & dilectum filium P. tituli S. Cœciliæ Presbyt. Card. dedimus auditores: qui cùm ea, quæ fuerant hinc inde propoſita, & oſtenſa, nobis, & fratribus noſtris fideliter retuliſſent; quia tam per confeſſiones, quàm per atteſtationes legitimè conſtitit, quod fide hinc inde data, compromiſſum eſt in arbitrium Archiepiſcopi memorati, & quorundam etiam aliorum: nos de conſilio fratrum noſtrorum ipſum arbitrium decernimus obſervandum, illis dumtaxat exceptis *m* capitulis, quæ contra libertatem ipſius monaſterii, & duarum capellarum ejuſdem in arbitrio ſunt expreſſa: cùm etſi ſponte volueris, de jure tamen nequiveris ſine licentia Rom. Pontificis renunciare privilegiis, vel indulgentiis libertatis, quæ monaſterium illud indicant ad jus, & proprietatem Rom. Eccleſiæ *n* pertinere: præſertim cùm in ultimæ commiſſionis litteris contineatur expreſſum, quod ſæpedictus prædeceſſor noſter ſuper renunciatione à te ſuper privilegio, & aliis ſcripto facta, nullum tibi, vel ſucceſſoribus tuis, aut etiam monaſterio, & duabus capellis de Pigavia præjudicium voluit generari. Quia verò in eiſdem litteris commiſſoriis expreſſit, quod indagationem libertatis ejuſdem monaſterii cum duabus capellis in eadem villa poſitis, Apoſtolicæ Sedis examini per omnia reſervavit, quicquid contra formam hujus mandati à delegatis prædictis actum eſt, revocamus, & viribus omninò carere cenſemus: reſervantes eidem Epiſcopo liberam facultatem, ut contra libertatem ipſius monaſterii ordine judiciario valeat experiri. Interim autem, donec ipſa quæſtio canonicè terminetur, tu & monaſterium tuum non compellamini obedientiam eidem Epiſcopo exhibere, ſed in eo ſtatu maneatis, in quo poſt impetratum privilegium, & ante datum arbitrium dignoſcimini extitiſſe. Quoniam ergo perſonales injuriæ, quæ præceſſerant, per arbitrium ſunt ſopitæ, cùm vos viciſſim in pacis oſculum receperitis, quæſtiones tam ſuper ablatorum reſtitutione, quàm ſuper ſubjectione monaſterii duximus committendas. Nulli ergo, &c. Dat. Rom. apud S. Petrum. III. Idus Julii, &c.

NOTÆ.

1. a DE *Pigavia.*] In tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.* 2. legitur *de Pigamia*; in ſexta verò collectione, *de Pignavia*; ſed legendum eſt *Pigavia*, ut habetur in ipſa Innocentii III. epiſtola apud Sirletum *pag.* 147. ex qua integram hujus textus tranſcribimus. Monaſterium de Pigavia eſt Ordinis Divi Benedicti, in diœceſi Meſburgenſi, cujus Abbati reſcribit Innocentius in præſenti, & *lib.* 4. *regeſtr.* 16. *epiſt.* 70. *&* 71. quo modo legendum etiam eſt *in cap. fin. de probationibus*, ubi mentio fit hujus controverſiæ.

b *C. Pp.*] In tertia collectione legitur, *G. Pp.* ſed malè; non enim Gregorius, ſed Cœleſtinus Innocentii prædeceſſor privilegium exemptionis huic monaſterio cum univerſa congregatione monachorum montis Virginis conceſſit, ut conſtat ex bulla ipſius exemptionis, quæ extat *tom.* 1. *Bullarii, in ipſo Cœleſtino III.*

c *Meſburgenſ.*] Ita legendum eſt, non *Magdeburg.* ut legitur in Decretalibus in hac ſexta collectione. 2.
Meſburgenſis enim diœceſis ſuffraganea eſt prædicti Archiepiſcopi, ut ex ejus textus ſerie facilè conſtat.

d *Imperator.*] Federicus V. videlicet, qui floruit temporibus ipſius Cœleſtini.

e *Præſentari*

e *Præſentari præcepit.*] Cùm enim privilegium impetratur in præjudicium Regis, ſeu ejus Regaliæ, poteſt retineri, & executio ſuſpendi, donec conſulatur Rom. Pontifex, qui illud conceſſit, ut probant Simancas *de Catholicis, tit.45.num.35.* Covarr. *pract.q.36. ſub num.12.* Azevedus *in l.14.tit.3. lib.1. recopil.* pluribus relatis Salgado *de retent. bul. 1.p.cap.5.per totum.*

f *Magdeburg.*] De quo aliqua notavi *in cap. cùm dilecta 22. de reſcriptis.*

3. g *Arbitrium Archiepiſcopi.*] Licèt jure civili inſpecto in judicem ordinarium, qui ratione propriæ juriſdictionis de cauſa cognoſcere poterat, compromitti non poſſit, ut docent Gothofredus *in l.3. C.de teſtibus,* Briſſonius *lib.4.ſelect.cap.2.* Bartolus, Baldus, & Fulgoſius *in l.1. §. conſentiant, ff. de judiciis,* Carleval. *tomo 1. de judiciis, diſp. 2.q.8. ſect.4. num 213.* idque lege Julia judiciaria cautum fuiſſe affirmant Anton. Auguſt. & Hothomanus *in lege Julia*; & probant ex lege *ſed ſi incertum, §.2.ff. hoc tit.* vel ut rectiùs Cujacius *lib.3. Pauli ad edict. in d. l.9. §.2.* Bachovius *in notis ad Treutlerum,tit.de arbitris, theſi 3. littera F,* Argenteus *in conſuetudines Britanniæ, tit.18. nota 4.* diſcrimen conſtituunt inter judices ordinarios, quales ſunt Prætores, Senatores, & Proconſules; & inter pedaneos, ſeu à Prætore datos: in primos affirmant jure civili inſpecto compromitti poſſe, ut probatur ex lege 3. cum ſequenti, *ff. hoc tit.* ubi Conſultus affirmat, Magiſtratus ut ſententiam dicant, cogi non poſſe, quia in ſuperiores inferiores imperium non habent; inferiores tamen cogi poſſe, tametſi Magiſtratus ſint: ergo Magiſtratus ut arbitri recipi poſſunt. Id etiam perſpicuè probatur ex lege, *nam & Magiſtratus, ff. hoc tit.l.4.ff.de tutoribus:* quam expendit Duarenus *ad hunc titulum.* Cujus diſcriminis ratio ex eo provenit: nam cùm judices pedanei à Prætore dati eſſent, & juxta formam ſibi præſcriptam judicare tenerentur, non poterant virtute compromiſſi mutare juriſdictionem, & poteſtatem: at verò ordinarii Magiſtratus, qui proprio jure non notionem, ſed juriſdictionem habebant, in arbitros eligi poterant. Quam judicum diſtinctionem cùm parum percalluiſſent antiquiores in præſenti, & ſuprà relati, communiter docuerunt in judicem ordinarium compromitti non poſſe, quæ opinio adeo invaluit, ut Legiſlatores noſtri Hiſpani eam pro lege ſtatuiſſent *in l.24. tit.4. part.3. l.13. & 17. tit.5. lib.2.recopil.l.9. tit.6. lib.3.ejuſdem recopil.* ubi diſponitur, ne Senatores, & cæteri ordinarii judices poſſint ut arbitri procedere in cauſis, in quibus ut ordinarii cognoſcere valebant: unde hodie in judicem ordinarium compromitti non poteſt, ut teſtantur Carleval *de judiciis, ubi ſuprà,* Gregorius Lopez *in d.l.14.* Azevedus *in d.l.9.* Poteſt tamen harum legum ea ratio aſſignari; nam cùm hodie ſententia ab arbitris prolata, ſi iniqua ſit, debeat reduci ad arbitrium boni viri, ut *in cap.2. hoc tit.* diximus, ſi ipſe eſſet judex ordinarius ſimul & arbiter, non poſſet ab eo ad ipſum per viam reductionis recurri, argumento textus *in cap.2. de conſuet. in 6.* Hæc tamen procedunt, tam de jure Cæſareo, quàm Regio. Jure tamen noſtro Canonico judices ordinarii, qui aliàs de cauſa cognoſcere poſſunt, arbitri recipi valent, *cap. cùm olim 7. cap. in nobis 13. hoc tit. cap. litteras, de præſumpt. cap. niſi eſſent, de præbendis, cap. cauſam quæ, de electione:* notarunt Hunnius *ad Treutl. d. tomo 1. theſi 5. diſp.11.* Carleval. *ubi proximè.* Unde in præſenti rectè compromiſſum in Archiepiſcopum aliàs judicem ordinarium fieri potuit.

h *Fide in manibus.*] Quod perinde habetur, ac ſi juramento firmatum eſſet, ut diximus *in cap. ad aures, de his, quæ vi.*

i *Quàm laicis.*] Ad conſilium præſtandum, non verò ad arbitrium dicendum; nam in laicos ſuper re ſpirituali compromitti non poteſt, *cap. contingit, hoc tit.*

4. j *Dapifer.*] Videlicet qui dapes, ciboſque menſæ Imperiali apponit, unde Archidapifer Imperialis dicitur Comes Palatinus Rheni, qui tempore electionis quinque ſcutellas argenteas duodecim marcharum cibis repletas Regiæ menſæ imponit, *cap.27. §.4. aurea bulla.*

5. k *I. tit. S. Stephani.*] Scilicet Joannes Salernitanus, Presbyter Cardin. qui à Cœleſtino III. Legatus miſſus fuit in Germaniam, & poſtea ab Innocentio in Siciliam, & Angliam eadem functione inſignitus eſt, ut refert Spondanus *in continuat. Baronii, anno 1198. num.2.*

l *O. Oſtienſem.*] Octavianum videlicet Cardinalem, qui etiam Legatus miſſus fuit in Siciliam ab Innocentio III. ut refert Spondanus *ubi ſuprà.*

6. m *Capitulis exceptis.*] Licèt enim ſententia, quæ unicam tantùm cauſam continet, pro parte valere, & pro parte infirmari non poſſit, *l. in hoc judicio 23. ff. familiæ erciſc.* & ſimiliter ſi plura contineat capita, ſed connexa, vitiato uno vitietur aliud, *l. etiam 30. §.1. ff.de minor.* Menochius *de arbitrariis, caſu 93. num.27. & caſu 95. n.7.* tamen ſi plura, & diverſa capita contineat, poteſt pro parte valere, & pro parte improbari, *cap. dilectus, de præbendis, cap. poſt appellationem, §. ſi quis ex pluribus 2. q.6. l. de unoquoque, ff. de re judic. l. in fiſco 44. ff. de judiciis:* quod etiam procedit in arbitrio, ſeu arbitrorum ſententia; ſi enim compromiſſum diverſa contineat negotia, poteſt arbiter de unoquoque ſigillatim pronunciare, & pro una parte defendi, pro alia verò improbari, *l. diem 23. §. ſed ſi, ff. hoc tit. l. ſi autem, §. fin. ff. de negot. geſtis.* Si verò de pluribus rebus ſimul compromiſſum fiat, & arbitrium dicatur, non poteſt pro parte valere, pro parte verò improbari, *l. quid tamen 25. in principio, ff. hoc tit.* docent Blancus *de compromiſſis, q.9.* Lanfrancus *eod. tract. p.5. num.32.* Baptiſta *eod. tract. lib.9. cap.15. num.1.*

7. n *Pertinere.*] Sæpe ſæpiùs Summi Pontifices aliquot monaſteria ita Sedi Ap. ſubjecerunt, ut ab ea prorſus in omnibus penderent, illique in ſignum ſubjectionis aliquem cenſum perſolverent, qui hanc ſubjectionem teſtaretur, ut fecerunt Joannes Papa VIII. *lib. 8. epiſt.15.* Divus Greg. *lib. 7. epiſt.69.* quod de ſuo monaſterio Gaufridus Abbas Vindocinenſis refert, ac plurimùm proinde libertatem illius adversùs Ivonem Carnotenſem aſſerit, *lib.1. epiſt.9.* & de alio monaſterio ſic prodit Albertus Argentinenſis *in chron. ad annum 1099.* quoddam monaſterium S. Benedicti recèns conſtructum exemptum fuiſſe à Sixto Papa, ita ut annuatim denarium aureum S. Sedi perſolveret: atque de cœnobiis Hirſaugienſi, & Odenheimenſi, non abſimile ſcripſit Tritemius *in chron. Hirſaugienſi.* Nec obmiſerim Henricum Primum Imperatorem, cùm fundaſſet Epiſcopatum Bambergenſem tit. SS. Apoſtolorum Petri & Pauli, ac Divi Georgii Martyris, illum tradidiſſe immediatè Rom. Eccleſiæ, ita ut quotannis Epiſcopus mitteret Rom. Pontif. tanquam illius Eccleſiæ defenſori, equum phaleris adornatum, teſte Cuſpiniano *in ejus vita.*

COMMENTARIUM.

8. Conceſſio Exempti

EX hac ſatis diffuſa Innocentii epiſtola ſequens deducitur ab interpretibus diſputanda aſſertio:

Deducitur, et probatur. *Exempti ſuper exemptione compromiſſum facere non poſſunt.* Probant eam textus *in cap. 2. de in integrum reſtit, cap. cùm olim 14. verſ. Niſi igitur, de privilegiis, cap. ſuborta, de re judic. l. 3. tit. 12. part. 1.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa in præſenti, Carballo *in cap. Raynaldus, 2. p. num. 348. de teſtam.* Balboa *in cap. 1. de foro compet. q. 1. num. 36.* Bruno Chaſſaing *de privil. regul. tract. 1. cap. 5. propoſ. 2.* Petrus Greg. *lib. 4. part. tit. 4. cap. 3.* Tamburinus *de jure Abbat. tomo 1. diſp. 15. q. 12.* Salgado *de retentione bull. 1. p. cap. 13. n. 30.* Barboſa *de poteſt. Epiſc. 3. p. alleg. 123. n. 4.*

9. Impugnatur tradita aſſertio. Sed hæc aſſertio difficilis redditur ſequentibus juris ratiociniis. Primum ita efformatur: Exemptio libertatis eſt, quâ ſubditus eximitur ab Ordinarii juriſdictione, *cap. nullo, 93. diſt.* gloſſa *in cap. olim*, ubi Panormit. *de privilegiis*: ſed quilibet poteſt renunciare privilegio ſibi conceſſo, *cap. ad Apoſtolicam, de regul. cap. ſi de terra, cap. accedentibus, de privil.* igitur quilibet exemptus ſuper privilegio ſuæ exemptionis poteſt compromiſſum facere. Augetur hæc difficultas primò ex eo; nam cuilibet licet judicis non ſui prorogare juriſdictionem, & propria voluntate illi ſe ſubjicere, *cap. P. & G. de officio deleg. l. ſi convenerit, ff. de judiciis*: igitur multò magis licebit exempto ſuper ipſa exemptione compromiſſum facere. Secundò fulcitur hæc difficultas, nam ſi exemptus non poſſet in præjudicium exemptionis compromiſſum facere, maximè quia privilegium exemptionis amitteret per tale compromiſſum, argumento textus *in cap. cùm acceſſiſſent, de conſtit.* ſed exemptus nec virtute compromiſſi exemptionem amittit, quia per unicum actum in contrarium factum privilegium non amittitur, *cap. ſi de terra, cap. accedentibus, de privil.* nec ſi arbitri adversùs exemptum in præſenti ſpecie arbitrium dicerent, ideo exemptio amitteretur; ſiquidem Abbas inconſulto Capitulo ſuper juribus ipſius monaſterii compromiſſum facere non poterat, *ex cap. pervenit, hoc tit.* docet Fragoſo *d. diſp. 24. n. 33.* igitur etſi compromiſſum in hoc caſu valeret, non ideo exemptioni derogabatur.

10. Non omnes compromiſſum faciunt. Adhuc defendenda eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, non omnes in arbitros conſentire, aut compromiſſum facere poſſe: illi enim, qui alienandi facultatem non habent, in arbitros convenire nequeunt, ut primò ſervi, *l. non diſtinguemus 32. §. ſi ſervus, ff. hoc tit.* in quibus adeſt & illa ratio, nam compromiſſum fit ſtipulatione, aut pacto: ſed ſervi ex ſtipulatione, aut pacto non poſſunt civiliter obligari, *l. quoties, ff. ſi quis cautionibus*, ex ratione textus *in l. quod attinet 32. ff. de R. I.* igitur nec compromittere. Secundò ob ſimilem rationem compromiſſum facere nequeunt impuberes, *leg. diem 27. §. 15. ff. hoc tit.* niſi tutoris auctoritas adſit, ut exponit Faber *in rationali ad eum textum*: item minores ſine curatoris auctoritate, & Prætoris decreto intercedente, ut pluribus relatis docet Narbona *de ætate, anno 25. q. 40. per totam*: ſimiliter furioſi, & prodigi compromittere non valent, *d. l. diem 27. §. coram*: nec etiam tutores, aut curatores ſine judicis decreto, prætermiſſis illis ſolennitatibus, quæ in alienationibus rerum minorum deſiderantur, niſi ſuper rebus mobilibus, quæ ſervando ſervari non poſſunt, ut poſt Bolognetum docent Fragoſo *de arbitris, diſp. 14. num. 35.* Hermoſilla *in l. 4. gloſſa 3. tit. 5. part. 5.* Ob eandem etiam rationem poſſeſſores primogenii, ſeu vinculi ſuper rebus ipſius majoratus non poſſunt compromittere, quia eas propriâ auctoritate alienare, aut de eis tranſactionem facere non poſſunt, argumento textus *in lege non ſolùm, C. de prædiis minor. l. 1. Cod. de officio procurat. Cæſaris*: docent Molina *lib. 4. de primog. cap. 9. num. 7.* Peregrinus *de fideicom. art. 40. num. 129.* pluribus relatis Carballo *in d. cap. Raynuntius, 2. p. num. 348.* qui hanc doctrinam variis ampliationibus, & limitationibus exponit. Circa vaſſallos, utrum idem jus ſervandum ſit, diſputant Interpretes? Affirmant Hunnius *in notis ad Treutl. de arbitris, quæſt. 25.* Julius Clarus *verbo Feudum, q. 38. & 39.* Sed rectiùs contrarium docuerunt Peregrinus *d. art. 40. num. 125.* Molina ubi proximè, *cap. 9. num. 9.* quorum ſententia probatur primò ex eo, quia vaſſallus non poteſt alienare rem feudalem invito domino, *cap. 1. §. Imperialem, de prohibita feudi alien.* Sed per compromiſſum res feudalis alienatur, quia compromiſſum eſt alienatio. Mandoſius *in notis ad Lapum, alleg. 102. verbo Compromiſſo.* Secundò, quia in controverſia ſuper re feudali tantùm dominus eſt judex competens, *cap. ex tranſmiſſa, cap. verùm, de foro compet.* ubi Cujacius, Balboa, Vega, & Garaña. Tertiò facit textus expreſſus *lib. 2. feudorum, tit. 52. & 55.* Hoc idem dicendum eſt de emphyteuta; nullo enim caſu circa domini conſenſum ſuper emphyteuſi compromittere valet, *authent. ſi verò, C. de judiciis*: probant Caldas Pereyra *de jure emphyt. 4. p. cap. 9. num. 30.* Carballo *ubi ſuprà, num. 362.* Idem reſolvendum eſt de Canonicis, & beneficiariis, qui non poſſunt in præjudicium ſuarum Eccleſiarum compromiſſum facere, cùm tantùm adminiſtratores ſint, non verò domini rerum Eccleſiæ, *cap. pervenit 3. hoc tit.* Fragoſo *d. diſp. 14. de arbitris, n. 33.* tandem nec monachi ſine ſuperioris licentia compromiſſum facere poſſunt, *cap. non dicatis 12. q. 1. cap. placuit 16. q. 1.*

His animadverſis, præſentis deciſionis vera ratio ex eo provenit; nam cùm exemptio à Romano Pont. conceditur monaſterio, non ſolùm per eam eximitur ab Ordinarii juriſdictione, *cap. recepimus, cap. privilegia, de privilegiis*, latè probavi *in cap. licet, cap. irrefragabili, de officio Ordinarii*, verùm & Rom. Eccleſiæ immediatè ſubjicitur. Unde Prælati ipſius debent renunciare officiis, & dignitatibus, non in manibus Ordinarii, ſed potiùs R. Pontificis, *cap. ult. de renunciat.* cui in omnibus, & per omnia parent, *cap. exceptionem, cap. ſi Papa 10. de privil.* unde cùm in hujuſmodi exemptione duplex jus detur, exempti videlicet, ut liberetur ab Ordinarii poteſtate; alterum eximentis, ut habeat immediatè ſubjectum monaſterium exemptum; inde non poteſt exemptus compromiſſum facere ſuper ipſa exemptione, ne jus eximentis per arbitrorum ſententiam lædatur ex facto exempti, contra textum *in cap. nimis, de jurepatron.* Intereſt enim R. Pontificis, qui eſt immediatus ſuperior exemptorum, ipſos aliis non parère, nec ab aliis judicari, ut docent Vivianus *in præſenti*, & Barboſa *de poteſt. Epiſc. alleg. 113. num. 42.* & alia in praxi non negligenda circa eos, qui ſunt ſub protectione Principum, adducit Martinus Magerus *de advocat. armata.* 11. Traditur deciſiva ratio.

Nec obſtat difficultas ſuprà pro dubitandi ratione adducta; quod enim dicebamus, quemlibet poſſe renunciare his, quæ pro ſe introducta ſunt, & per conſequens privilegio exemptionis, procedit dummodo hujuſmodi renunciatio non tendat in alterius damnum; renunciatio enim, quæ alteri præjudicium infert, non valet. Valaſcus *de jure emphyt. q. 17. num. 19.* plures relati à Salgado *de retentione bullar. 1. p. cap. 13. num. 34.* quare cùm in præſenti ſpecie duplex verſaretur favor, exempti videlicet, & eximentis, non potuit exemptus per compromiſſum renunciare juri exemptionis in præjudicium eximentis: & licèt exemptus poſſit prorogare juriſdictionem judicis ordinarii, ut probat Savatia *de juriſdict. adjunct. q. 7. num. 4.* tamen id procedit, 12. Diſſolvitur difficultas.

cedit, dummodo hujuſmodi protogatio non tendat in damnum alterius, ut docent Gregorius Lopez *in l. 2. verbo Privilegio, tit. 1. part. 2.* Salgado *d. cap. 13.* Nec etiam obſtat augmentum difficultatis, quo dicebamus, Abbatem inconſulto monaſterio compromiſſum facere non potuiſſe ſuper ipſius juribus, exemptione videlicet. Cui ut aliqui ſatisfaciant, affirmant, Prælatos Eccleſiæ poſſe compromiſſum facere ſuper rebus, & juribus ipſius. Ita docent Speculator *in tit. de arbitris, §. reſtat,* Tiraquellus *de jure connub. gloſſa 3. num. 109.* Redoanus *de rebus Eccleſiæ, q. 2. cap. 1. num 9. & cap. 16 per totum.* Moventur ex eo, quia compromiſſum ad inſtar judicii redactum eſt, *l. 1. ff. hoc tit.* & qui in arbitros conſentit, ut ſecundùm juris ordinem cauſam dirimat, non dicitur alienare, ſed tantùm petere declarationem juris proprii, vel alieni, *cap. paſtoralis 53. §. verùm, de appellat.* Igitur Prælatus abſque Capituli conſenſu poteſt compromiſſum facere. Deinde quia alienatio, ſi propriè conſideretur, dominii tranſlationem importat, *l. alienationis 27. l. alienationis 68. ff. de V. S.* & ſi latiùs ſumatur, ut in titulis de rebus Eccleſiæ, & de rebus alienis, in Codice Juſtin. ſaltem deſideratur, ut jus aliquod hypothecæ conſtituatur, *l. ult. C. de rebus alienis, cap. nulli, de rebus Eccleſiæ:* ſed per compromiſſum, aut arbitri ſententiam, nec dominium transfertur, aut aliquod jus hypothecæ conſtituitur; ſed tantùm pœnæ petitio datur, *l. 2. ff. hoc tit.* igitur Prælatus inconſulto Capitulo poteſt compromiſſum facere. Accedit, nam jura, in quibus alienatio inhibetur, ut ſunt textus *in cap. nulli, de rebus Eccleſiæ, l. ult. C. de rebus alienis,* nullam faciunt compromiſſi mentionem: igitur quia compromiſſum non comprehenditur ſub verbo alienationis. Sed pro hujus controverſiæ ſolutione placet ſententia Carballi ubi ſuprà, *n. 351. & 363.* qui diſcrimen conſtituit inter caſum, in quo ex compromiſſo ſequitur alienatio; & inter eum, in quo nulla alienatio inducitur. Primo caſu compromiſſum non valere affirmat; ſecundo verò compromiſſum vires habere docet. Quando verò ex compromiſſo alienatio inducatur, latè ipſe proſequitur.

13. Exponitur cap. cum olim, de præſcript. In hanc partem, & adversùs ſuprà tradita vulgò opponi ſolent textus *in cap. ſuborta, de re judic. cap. 2. de capellis monach. cap. fin. de pœnit. & remiſſ. cap. cùm dilectus, de relig. domib. cap. luminoſo 18. q. 2.* quorum interpretationem tradit Balboa *in cap. 1. q. 1. de foro compet.* & textus *in cap. per venerabilem, qui filii ſint legit.* Cujus ſolutionem adducit Barboſa *in præſenti, n. 7.* His ergo omiſſis, adversùs præſentem aſſertionem expendo textum *in cap. cùm olim, de præſcript.* ubi proponitur controverſiam motam fuiſſe inter Lucanenſem Epiſcopum, & monaſterium S. Salvatoris ipſius diœceſis ſuper capellis, in quibus jura Epiſcopalia habere intendebat prædictus Epiſcopus; monaſterium verò opponebat Gregorii VII. privilegium, quo prædictum monaſterium exemptum erat à juriſdictione, & lege diœceſana, legitimaque præſcriptione etiam munitum eſſe conſtabat. Epiſcopus allegabat jus commune, quo fundatam habebat ſuam juriſdictionem erga omnes Eccleſias in ſua diœceſi conſtructas, *cap. omnes 16. q. 7. cap. monaſteria 18. q. 2.* Etiam expendebat arbitrium electi, per quod prædictum monaſterium Epiſcopo ſubeſſe declaratum fuit. His, & aliis coram Innocentio propoſitis, ipſe monaſterium ab impetitione Epiſcopi, & juriſdictione liberum declaravit. Ex qua facti ſerie expreſsè colligitur, ſuper exemptione compromiſſum fieri poſſe ab exemptis. Pro cujus difficultatis ſolutione varia adduxerunt Felinus, & Panormit. in eo textu. Quibus omiſſis reſpondendum eſt, compromiſſum in eo textu factum non fuiſſe ſuper exemptione, aut re exempta; tantùm enim Abbas monaſterii aſſeverat, ipſum monaſterium privilegio Gregorii VII. fuiſſe exemptum, non autem inde evincitur, fuiſſe etiam exemptas capellas, ſuper quibus compromiſſum fuit, & lis vertebatur; non enim capite exempto, membra etiam exempta videntur, *cap. ex ore 17. cap. cùm capella, de privilegiis,* ubi exempto monaſterio, capellæ Epiſcopo ſubſunt: docet Boſquetus *in notis ad Innocentium, lib. 1. epiſt. 9.* Quare cùm *in d. cap. cùm olim,* capellæ exemptæ non fuiſſent, rectè potuit Abbas ſuper eis compromiſſum facere, quia nullum ex eo præjudicium irrogabatur exempto, aut eximenti. Alia quæ ad ipſius textus conciliationem cum capite *cùm ſatis, de officio Archid.* ſpectant, tradit Barboſa *de poteſt. Epiſc. alleg. 127. n. 11.*

Secundò adverſatur textus *in cap. cùm veniſſent, de in integrum reſtit.* cujus ſecunda pars extat *in cap. cùm veniſſent, de judiciis,* ubi proponitur monaſterium Rothonenſe, quod ex privilegiis Leonis, Gregorii, & Clementis ad jus, & proprietatem Rom. Eccleſiæ pertinebat, Prælato deſtitutum fuiſſe; & cùm ſuper electione Abbatis fuiſſet mota controverſia inter Epiſcopum proprium, & monachos monaſterii, partes conſenſerunt in duos judices, qui de cauſa cognoſcerent, qui ſententiam definitivam protulerunt: ſed quia privilegium prædictum procurator monaſterii in judicio non propoſuit, in integrum reſtitutio monaſterio conceſſa fuit. Ex quo textu apertè deducitur, monaſterium exemptum, & Rom. Pontifici immediatè ſubjectum, poſſe conſentire in judices inferiores: igitur & in arbitros compromittere. Cui difficultati reſpondendum eſt, in eo textu non agi de arbitris, neque de compromiſſo facto ſuper exemptione; ſed tantùm de electione Abbatis coram judicibus à Sede Apoſt. impetrata diſceptatum eſt. Sed quia agebatur de viribus prædicti privilegii, cauſæ illius deciſio tantùm ad Rom. Pontificem ſpectabat, *d. c. cùm veniſſent, de judiciis:* docent Morla *in emporio, tit. 5. n. 18.* Beroius *in c. quoniam, de jurepatron.* & *in d. cap. cùm veniſſent, n. 18. de judiciis.* 14. Exponitur cap. cum veniſſent, de in integ. reſtit.

CAPUT VI.

Idem *Priori S. Andreæ, Abbati de Beroth, T. Priori, Archid. & Magiſtro A. Officiali S.* [a] *Andreæ.*

CUm dilect. f. b *Et infrà:* Unde utrum coram arbitris reconventioni ſit locus, poſtulaſtis per Sed. Ap. explicari. Nos igitur diſc. v. ſuper primo articulo taliter reſpondemus, quod licèt in judicio convenientem reconvenire valeat is, qui coram judice convenitur; coram arbitris tamen reconvenire non poteſt, cùm arbitri judicare non valeant, niſi de iis tantùm, ſuper quibus in eos extiterit compromiſſum.

NOTÆ.

1. a S*. Andreæ.*] Ita reſtituo inſcriptionem, & litteram hujus textus ex tertia collectione, ubi *ſub hoc tit. cap.3.* reperitur hæc decretalis. Epiſcopatus S. Andreæ eſt in Regno Scotiæ, immediatè ſubjectus Rom. Pontifici, quia omnes Epiſcopi ipſius Provinciæ ſubſunt immediatè Rom. Sedi, ut notavit Boſquetus *ad Innoc. III. lib.1. epiſt.129.*

b *Et infrà.*] Aliæ partes hujus decretalis reperiuntur *in cap. cùm dilectus 6. de cauſa poſſeſſ. cap. cùm dilectus, de fide inſtrum.* ex quibus reſtitui poteſt præſens epiſtola.

COMMENTARIUM.

2. *Concluſio traditur, et probatur.* EX hoc textu talis deducitur aſſertio: *Coram arbitris reconventioni locus non eſt.* Probant eam textus *in l. Pomponius, §. idem Pomponius, ff. hoc tit. l.23. tit.4. part.3.* Illuſtrant Cujacius *lib.12. Pauli ad edict. in l. non diſtinguemus, §. de officio, ff. hoc tit.* Faber *in rational. ad ipſum §.* Menochius *de arbitr. lib.1. cap.44.* Maranta *de ordine judic. p.4. diſt.6. n.20.* plures relati ab Oſualdo *lib.17. comment. Donelli, cap.18. littera M,* Fragoſo *de regimine Chriſt. Reip. tract. de arbitris, diſp.14. n.4.* Azevedus *in l.4. num.180. tit.22. lib.4. recopil.* Duarenus *ad hunc titulum, cap.1. pag.145.* Petrus Barb. *in l.1. art.1. num.60. de judiciis.* Hermoſinus *in cap.1. de mutuis petitionibus, q.2.* Aug. Beroius *ibi, q.2. & 3.* Anſaldus *de juriſd. q.3. cap.9. n.46.* Bernardus Urſinus *de reconventione cap.22.* & alii laudandi *in cap... de mutuis petit.* Alteſſerra *in præſenti.*

3. *Impugnatur hæc aſſertio.* Sed hæc aſſertio difficilis admodum redditur ſequenti conſideratione; nam valde conſonum eſt rationi, & juris diſpoſitioni, ut actor, qui arbitrum in ſua cauſa elegit, ipſum contra ſe arbitrum ſuſtineat. Rationi, quia ipſum elegit, & ſic recuſare non debet, *l. Papinianus* 14. ibi: *Cujus enim in agendo obſervat arbitrium, eum habere contra ſe judicem in eodem negotio non dedignetur; C. de ſententiis, & interl.* quæ verba reperiuntur apud Gratianum *in cap.1. §. cujus, 3. q.6.* cùm enim contra reum eum probaverit, & elegerit ex conſenſu proprio, & pro reo, contra ſe judicem, vel arbitrum habere debet, *l.1. ff. quod quiſque juris, cap. cùm omnes, de conſtit.* igitur coram arbitris reconventioni locus eſt. Accedit, nam mutua petitio, etſi in modum actionis proponatur; tamen defenſionem continet, *l. neque 6. C. de compenſationibus:* & pars eſt ipſius negotii principalis, *d. l. Papinian. 14.* ibi: *In eodem negotio.* Igitur cùm totum negotium decidi, & diſceptari debeat coram judice, ſeu arbitro, ubi cœptum eſt, *l. ubi cœptum, ff. de judic.* ſi coram arbitro negotium cœptum eſt, coram ipſo & reconventionis cauſa tractanda eſt. Juri etiam conſonum eſt, ut coram arbitris mutua petitio admittatur; nam judices delegati, quorum juriſdictio ſtricta, & odioſa eſt, *cap. olim 32. de officio deleg. cap. Rodulphus, cap. ſignificavit, de reſcriptis,* cognoſcere poſſunt de reconventionis cauſa, & mutuas petitiones admittere, *c.1. & 2. de mutuis petit.* igitur & arbitri de cauſa reconventionis cognoſcere valent.

4. *Traditur ratio decidendi.* Quâ difficultate ita fulcitâ non obſtante, vera eſt præſens deciſio, cujus ratio ex eo provenit; nam arbitri ſuper rebus tantùm in compromiſſo comprehenſis arbitrium dicere poſſunt, *l. non diſtinguemus 32. §. de eo, l. de rebus 46. ff. hoc tit.* illud enim in arbitrio venit, quod in compromiſſo expreſſum eſt, *l. ſi cùm dies, §. plenum, d. l. non diſtinguemus, §. ult. l. arbiter 50. ff. hoc tit.* Sicut enim judex datus de alio negotio cognoſcere non valet, quàm ſuper quo datus eſt, *l.1. C. ſi à non competenti judice;* nec procurator alia negotia tractare valet, quàm ſibi mandata, *l. ſi maritus 21.* junctâ lege *ſi procurator, C. de procurat.* ita arbiter de alio negotio, quàm in compromiſſo comprehenſo judicare non poteſt, *d. l. non diſtinguemus, §. de officio.* Quare cùm arbitri tantùm de expreſſis in compromiſſo judicare tantùm poſſint, mutuas petitiones, & reconventiones, quas quilibet judex ordinarius admittit, ipſe admittere non valet. Sed licèt hæc deciſio procedat cùm aliud, quàm quod comprehenſum eſt in ipſo compromiſſo, principaliter petitur; tamen ſi incidenter aliquid emergat dependens à principali negotio, rectè de eo arbitri cognoſcere poſſunt, ut ſi reſtitutio in integrum petatur, poteſt arbiter eam concedere, *cap. penult. de in integrum reſtit.* Item arbiter pronunciare poteſt ſuper intereſſe ipſius rei, etiamſi de eo in compromiſſo non ageretur, *d. l. non diſtinguemus, §. item non eſt cogendus.* Ratio eſt, quia rei intereſſe tacitè ineſt in ipſo compromiſſo, *l. utique 3. ff. de R. V. l. ſervus, ff. judicatum ſolvi.* Similiter etiam ſuper fructibus poſt litem conteſtatam perceptis pronunciare poteſt; ſunt enim fructus ſemper acceſſorii, ſive obligationis jure, ſive officio judicis debeantur; adeo ut ſi per errorem perperam judicatum ſit de fundo contra poſſeſſorem, debeat judex eodem errore de fructibus quoque pronunciare, ac poſſeſſorem condemnare, *l. ex diverſo 35. §.1. ff. de rei vindic.* Accedit, nam arbitri officium eſt totam controverſiam dirimere, *l. qualem 19. §. dicere, ff. hoc tit.* ſed lis deciſa dici non poteſt quandiu ſupereſt quæſtio de fructibus: igitur arbiter de fructibus rei compromiſſo comprehenſæ cognoſcere valet. Docent Gloſſa, & Abbas *in præſenti,* Molina 6. *tomo de juſtitia, tract.9. diſp.44. num.6.* Faber *in rationali ad textum in d. §. de eo,* Blancus *de compromiſſis cap.9. num.80.* Baptiſta *eod. tract. cap.16.* Apud nos eſt expreſſa lex 32. *tit.4. part.3.* ubi notarunt Montalvus, & Greg. Lopez. De his ergo, quæ acceſſoriè, aut incidenter emergunt, ut de exceptionibus, quæ cauſæ cognitionem impediunt, de expenſis litis, poſſunt arbitri pronunciare: de aliis verò rebus compromiſſo non expreſſis, etiam per viam mutuæ petitionis cognoſcere non valent.

Nec difficultas ſuprà adducta refragatur; nam cùm ſtricta ſit arbitri poteſtas à partibus conceſſa, ex illa rationis identitate, quia ipſe videlicet elegit, ad alias res compromiſſo non comprehenſas extendi non debet, præcipuè cùm non ſolùm ipſe actor, verùm etiam & reus illum ſimul elegerit: quare non rectè adaptatur ratio textus *in d. l. Papinianus.* Nec quod dicebamus, mutuam petitionem, ſeu reconventionem, eandem cauſam eſſe, verum eſt; licèt enim ad idem negotium ſpectet virtute reconventionis, *d. l. Papinianus;* tamen non eſt eadem controverſia ac illa, de qua compromiſſum fuit. Difficilius eſt, quod de judice delegato expendebamus; certum enim eſt, coram eo reconventionem dari, non autem coram arbitro. Rationem diſcriminis aliqui ex eo petunt, quòd reconventio locum non habet niſi apud judicem, quem ſolus actor elegit, ut probat textus ſic communiter acceptus *in d. l. Papinianus, in fine;* ſecus verò ſi ambo judicem eligant, quia ceſſat ratio dictæ legis, & per conſequens reconventio. Unde cùm arbitri utriuſque litigantis conſenſu eligantur, *c.1. hoc tit.* delegatus verò judex ſæpe ſæpius ad ſolius actoris petitionem detur, inde coram arbitris reconventio ceſſat; coram delegatis verò admittitur. Ita docent Panorm. *in præſenti, n.6. & in c.1. de mutuis petit. notab.1. & 2.* Barboſa *in l. qui prior, n.42. ff. de judiciis,* Cardoſo *in praxi, verbo Reconventio, n.9.* Maranta *de ordine judic. diſp.5. n.7.* Sed hæc differentiæ ratio convincitur, primò quia coram judice ordinario rei, quem actor non elegit, ſed neceſſitate 5. *Reſpondetur difficultati ſupra adductæ.*

juris

juris adire cogitur, cùm ejus forum ſequi teneatur, *cap. cùm ſit generale, de foro compet.* reconventio admittitur, *cap. 2. de mutuis petitionibus* : igitur verum non eſt, tantùm admitti reconventionem coram judice ab actore tantùm electo. Secundò certum eſt, apud judicem prorogatum ex conſenſu utriuſque partis habere locum reconventionem. Gloſſa *in l. etſi receptum, ff. de juriſdict.* ubi Oroſius Zaſius *lib. 2. ſingul. cap. 27.* & tamen in ea ſpecie non eligitur judex à ſolo actore, ſed etiam à reo, *l. 2. ff. de jud.* igitur coram judice ex partium conſenſu electo reconventioni locus eſt.

6. Traditur vera ſolutio. Omiſsâ igitur prædictâ differentiæ ratione, veriùs reſpondendum eſt, arbitrum non poſſe de mutua petitione cognoſcere, aut coram eo reconventionem fieri; quia cùm poteſtas ipſius omnino pendeat à partium compromiſſo, lex aliquam prorogationem non induxit ad ea, quæ comprehenſa non ſunt in ipſo compromiſſo, ne contra mentem compromittentium aliquid ſtatuatur, cùm compromiſſa maximè ſtricta ſint. Gloſſa ultima *in cap. cùm ſecundò, de officio deleg.* unde proviſio partium compromittentium ſuper certa cauſa tollit proviſionem legis, argumento textus *in l. ult. C. de pactis conventis* : at verò in delegato, quia juriſdictionem exercet, & ita publicam auctoritatem habet interpretandam juxta communes juris regulas, & mentem delegantis, meritò lex ipſa prorogationem inducit, per quam poteſtas illa extenditur ad cauſam reconventionis, *ex d. cap. 1. de mutuis petit. d. l. cùm Papinianus* : & hoc eſt, ſi attentè legatur præſens deciſio, quod Innocentius innuit, dum docet reconventionem in arbitris ceſſare, quia eorum poteſtas verſatur tantùm circa expreſſa, & lex nullam prorogationem inducit; ſine extenſione autem poteſtas arbitrorum ad reconventionem trahi non poteſt: quod ſecus procedit in judice delegato, cujus poteſtas extenditur per legem, ita ut cognoſcere poſſit non ſolùm de expreſſis in reſcripti tenore, verùm de aliis, quæ per extenſionem legis ex æquitate includuntur: & ita ratio defenditur noſtri Innoc. III. quam diminutam, nec concludentem eſſe exiſtimarunt Panormit. hìc, *n. 6.* Jaſo *in d. l. eſt receptum, num. ult.* ubi Oroſius *n. 14.* unde deducitur arbitros juris ſuſceptos ex juris neceſſitate, qui æquiparantur judicibus delegatis, *c. arbitris, de officio deleg. in 6.* poſſe adiri per viam reconventionis, quia amplam ex juris diſpoſitione accipiunt poteſtatem, ut pluribus relatis docent Ripol. *variar. reſol. cap. 4. n. 66.* Anſaldus *de juriſdict. p. 3. tit. unico, cap. 9. n. 15.* Urſinus *d. cap. 12. n. 18.*

7. Exponitur l. non diſtinguemus, §. item, ff. hoc tit. Sed adhuc ſuprà dictæ aſſertioni obſtat textus *in l. non diſtinguemus 32. §. item ſi quis, ff. hoc tit.* ubi agitur de Legato Romæ degente; & quæritur, an ſi compromiſſum fecerit, poſſit petere ut arbiter ſententiam ferat? Et affirmat Paulus, ipſum petere poſſe, ut arbiter dicat ſententiam, quia etſi judicium ſuſceperit, cogetur peragere, perindeque haberi, ac ſi Legatus velit actionem dictare, quod ei facere licet. Hoc autem compromiſſum comparandum eſſe actioni ordinariæ, Paulus docet, videlicet ut ſicut Legatus agens ordinaria actione, cogitur reconventus ſe defendere; ita in compromiſſo non magis admittatur Legatus deſiderans, ut arbiter ſententiam dicat, quàm ſi ſe defendat. Ex quibus verbis deducitur, Legatum compromittentem poſſe reconveniri coram arbitro: igitur quia arbitri cognoſcere poſſunt de mutua petitione. Difficile etiam eſt idem Pauli reſponſum, dum docet, Legatum pendente legatione, poſſe actiones ſuas intentare, cùm certum ſit juris principium, Legatum, dum legationis causâ Romæ moratur, in judicio agere non poſſe, niſi injuriam propriam proſequatur, *l. Paulus 8. §. fin. cum lege ſequenti, ff. de legationibus* : igitur *in d. §. item Legatus*, nec actiones intentare, nec petere ut arbiter ſententiam diceret, poterat. Primæ difficultati reſpondendum eſt, in eo §. non affirmari, Legatum ſe defendere debere in cauſa reconventionis coram arbitro, ſed tantùm cogi ſe defendere, videlicet coram judice ordinario, quaſi dicat Paulus: Legatus poteſt poſtulare, ut arbiter ſententiam dicat, ſi paratus ſe ſit defendere coram judice ordinario, non autem coram arbitro, coram quo reconventioni locus non eſt, ut docuit Urſinus *de reconventione, cap. 22. n. 16.* Secundæ difficultati variis modis ſatisfacere intendunt juris Interpretes. Cujacius *lib. 22. obſerv. cap. 22.* exiſtimat, in eo textu addendam eſſe negationem, ut legatur, *ſi actionem velit dictare, quod ei facere non licet.* D. Joannes Suarez *ad legem Aquil. lib. 1. cap. 7. ſect. 2. n. 7.* affirmat, Legatis non licere actiones ſuas exercere dum in legatione morantur, ſub pœna duntaxat deſertæ legationis; quia eâ impoſitâ negotia privata à Legatis geſta vires habent, nec ipſo jure nulla ſunt. Aliter ſatisfacit Oſualdus *lib. 17. ad Donel. cap. 18.* qui ait, Legatum non poſſe negotia etiam ſua curare, cùm de publico jure, & officio Legati quæritur, *d. l. Paulus, cum ſeq.* cùm verò de jure privato agit, licere illi actionem dictare. Sed hæc, & alia latiùs examinabimus *in cap. fin. de foro compet.*

Secundò opponi poteſt textus *in l. qui arbiter 20.* 8.
aliàs *l. ſi cùm dies, §. plenum, ff. hoc tit.* ubi poſtquam Intelligitur l.
Papinianus diſſeruit, quod dicatur plenum arbitrium qui arbiter, ff.
ad hoc, ut de omnibus controverſiis arbitri cognoſcere poſſint, in calce textus illum caſum exagitat, hoc tit.
in quo actum eſt, ut una tantùm res veniat in compromiſſum. Et affirmat Conſultus, eo caſu neceſſarium eſſe exprimere in compromiſſo, ut de illa tantùm re arbiter ſententiam dicat, ut de aliis ipſe cognoſcere non valeat: igitur ultra mentem, & voluntatem compromittentium licet arbitris de cauſis, de quibus actum non erat, ut cognoſcerent, arbitrium dicere; alias ad quid expreſſio illa, cùm ſuperfluò adjiciantur quæ tacitè inſunt, *l. cùm quidam 3. ff. de rebus creditis.* Cui difficultati reſpondendum eſt cum Fabro in ejus textus rationali, quod in eo textu tutius judicatur, ut exprimatur controverſia, ſuper qua compromiſſum fit, non quia neceſſaria ſit expreſſio, ſed ad tollendum omne dubium, quod ex compromiſſo ubi res expreſſa non eſt, oriri poterat. Unde ex eo textu rectè Interpretes deducunt, abundantem cautelam non nocere: quod principium etiam probatur *ex l. ſi ſervo, ff. de adimend. legat. l. teſtamentum 12. Cod. de teſtamentis.*

CAPUT VII.

Idem *Rectori & Fratribus Hoſpitalis S. Bartholomæi a Lucani.*

CUm olim ſuper eligendo in hoſpitali veſtro Rectore, & Fratribus, inter vos, & Priorem S. Barthol. Lucan. coram judicibus delegatis quæſtio verteretur, & utraque pars in *b* eos compromittens ipſorum arbitrium ſe promiſerit ſervaturam, ſuper

prolato ab ipſis arbitrio utrimque dubitatio eſt exorta, quam petiiſtis per Sed. Ap. declarari. Nos igitur publico inſtrumento arbitrium continente diligenter inſpecto, cognovimus, quod ſecundùm formam arbitrii Prior S. Bartholomæi Lucan. tenetur *c* habere conſilium cum familia Hoſpitalis ejuſdem, & tractare cum ea de inveniendo Rectore. Propter quod dicimus, quod niſi Prior ſuper inveniendo Rectore tractaverit cum familia Hoſpitalis, & ipſius conſilium requiſierit, non habet poteſtatem eligendi Rectorem: & ſi alio modo eum elegerit, ejus electio debet haberi irrita, & inanis. Verùm habito cum familia ſuper hoc conſilio, & tractatu, Prior liberè poteſt Rectorem eligere duntaxat idoneum, ſive concordet, ſive diſcordet familia cum ipſo ſuper inventione Rectoris.

N O T Æ.

1. a L*Ucan.*] De Lucanenſi civitate, & rebus eccleſiaſticis ad eam pertinentibus plura adduxi *in cap. cùm cauſa* 27. *de elect.* Præſens textus etiam reperitur *in cap.* 4. *hoc tit. in* 3. *collect.*

b *In eos compromittens.*] Inter electionum enim formas à jure approbatas recenſetur electio per compromiſſum, quam illuſtravi *in cap. cauſam, de elect.* 2.

c *Habere conſilium.*] Hæc verba, & præſentem textum expoſui *in cap. cùm in veteri* 52. *de elect.* 3.

C A P U T VIII.

Idem *in Concilio* a *generali.*

COntingit interdum, quod cùm actor. *Et infrà:* Ad hoc generaliter prohibemus, ne ſuper rebus ſpiritualibus compromittatur in laïcum, quia non decet, ut laïcus in talibus arbitretur.

N O T Æ.

a G*Enerali.*] Lateranenſi videlicet celebrato ſub Innoc. III. de quo aliqua notavi *in cap.* 1. *de ſumma Trinitate.* Præſens textus reperitur in ipſo Concilio, *cap.* 40. cujus priora verba reperiuntur *in cap. contingit, de dolo & contum.* & poſt illum textum ſtatim ſubjiciuntur hæc verba: *Ad hoc generaliter prohibemus, ne ſuper rebus ſpiritualibus compromittatur in laicum, quia non decet, ut laicus in talibus arbitretur.* Quæ etiam reperiuntur in quarta collectione, *ſub hoc tit. cap.* 1.

COMMENTARIUM.

1. CONCLUSIO ILLUSTRATUR. EX hoc canone ſequens deducitur aſſertio: *Laici, licèt ut arbitri in cauſis temporalibus etiam à clericis recipi poſſint, tamen in ſpiritualibus aſſumi non valent.* Probant textus *in cap. pervenit* 3. *cap. dilecti* 4. *cap. per tuas* 9. *cap. expoſita, hoc titulo.* Illuſtrant plures congeſti à Barboſa *in collect. & tomo* 6. *in ſelectis ad hunc textum*; quibus addendi ſunt Petrus Greg. *lib.* 4. *pract. tit.* 4. *cap.* 5. Martha *de juriſdict.* 4. *part. centur.* 1. *cap.* 120. Anguianus *de legibus lib.* 2. *cap.* 23. Brito *de locato,* 2. *part. ad principium, pag.* 216. Vega, Bilboa, & Garaña *in cap.* 2. *de judiciis,* Lambertinus *de jurepatron.* 3. *part. q.* 5. *art.* 1. Hermoſinus *in cap. quanto* 3. *de judiciis, q.* 4. Covarr. *de ſponſalibus,* 2. *part. cap.* 8. §. 2. *num.* 2. & *pract. quæſt.* 34. *num.* 1. Maranta *de ordine judic.* 4. *part. diſt.* 13. Fragoſo *de regimine, tomo* 1. *lib.* 5. *diſp.* 14. *num.* 34. Caniſius *in præſenti,* Vela 2. *tomo, diſſert.* 45. *num.* 9.

2. TRADITUR RATIO DUBITANDI. Sed in contrarium pro dubitandi ratione non leviter inſurgi poteſt ex eo, nam licèt arbitria redacta ſint ad inſtar judiciorum, *l.* 1. *ff. hoc tit.* hoc tamen procedit quoad effectum, non verò quoad modum procedendi: judices enim ratione juriſdictionis procedunt; arbitri verò per viam miniſterii. Unde arbitri nec judices ſunt, nec publicam exercent juriſdictionem, quam partes illis dare nequeunt, *l. ait Prætor,* §. 1. *ff. de re judic. l. privatorum, C. de juriſdict.* quare arbitris obtemperatur potiùs metu pœnæ quàm ob imperium ipſorum, *cap. dilecti, hoc tit.* igitur licèt laïci in negotiis eccleſiaſticis judices eſſe nequeant, *cap. decernimus,* cum vulgatis, *de judiciis*; arbitri tamen, cùm nullam exerceant juriſdictionem, eſſe poſſunt. Accedit nam delegati, & arbitri æquiparantur, *cap. penult. de in integrum reſtit.* ſed laïcis poſſunt delegari cauſæ eccleſiaſticæ, *cap. Menam* 2. *quæſt.* 5. Docent Covarr. *in cap. alma,* 1. *part.* §. 11. *n.* 3. Garcia *de nobilit. gloſſa* 9. *n.* 23. Hugolinus *de cenſuris, tabul.* 1. *cap.* 1. §. 10. Suarez *eod. tract. diſp.* 2. *ſect.* 3. igitur & arbitri in eiſdem cauſis recipi poſſunt. Augetur deinde hæc difficultas, nam laïci aſſeſſores eſſe poſſunt in cauſis eccleſiaſticis, *cap. ſtatutum,* §. *aſſeſſorum, de reſcript. lib.* 6. *l. conſiliarios, Cod. de officio aſſeſſ.* docet Barboſa *tomo* 6. *in ſelect. ad hunc textum*: ergo laïci etiam ut arbitri recipi poſſunt. Tandem augetur hæc dubitandi ratio *ex cap. dilecti, cap. expoſita, hoc tit.* ubi docetur laïcos in cauſis eccleſiaſticis arbitros eſſe poſſe.

3. DE DIVERSIS CAUSIS. Quâ dubitandi ratione ſic fulcitâ non obſtante, vera eſt præſens conſtitutio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, cauſas in judicio contingentes, alias eſſe eccleſiaſticas, alias temporales, mixtas alias, *cap.* 2. 4. *quæſt.* 1. *cap. ſuper eo, de officio deleg. cap. cùm ſit generale,* junctâ gloſsâ finali, *de foro compet.* docent Martha *de juriſdict.* 2. *part. cap.* 1. Simancas *de catholicis, tit.* 36. *num.* 1. & nos dicemus *in cap. decernimus, de judiciis.* Ex quibus eccleſiaſticæ dividuntur in eccleſiaſticas ſpirituales meras, & in eccleſiaſticas non meras. Meræ eccleſiaſticæ ſpirituales dicuntur, quæ per ſpiritualem cognitionem diſcutiuntur, ut docent Martha *d. cap.* 1. *num.* 1. Suarez *in defenſione fidei, lib.* 4. *cap.* 2. *num.* 8. & ideo earum diſtrictio, & cognitio dumtaxat ſpectat ad judices eccleſiaſticos, qui ſpirituali juriſdictioni præſunt, *cap. decernimus, de judiciis, cap. cauſam, qui filii ſint legit. l.* 56. *tit.* 6. *part.* 1. docent Covarr. *lib.* 3. *var. cap.* 3. plures relati à Fermoſino *in d. cap. decernimus.* Cauſæ autem eccleſiaſticæ non meræ dicuntur illæ, quæ quamvis ex ſe, & natura ſua

temporales

Digitized by Google

temporales ſint,ſeu profanæ ; juſtis tamen de cauſis eccleſiaſticis judicibus reſervatæ ſunt, *cap.ut Inquiſitores, §.prohibemus, de hæreticis in 6. cap. quoniam,* ibi : *Super cauſis eccleſiaſticis, ſive quæ forum eccleſiaſticum ſpectant ; de immunit.eccleſ.lib.6.* quibus verbis ſignificatur, alias eſſe cauſas naturâ ſuâ eccleſiaſticas, alias verò, quæ licèt naturâ ſuâ non ſint eccleſiaſticæ, pertinet tamen earum cognitio ad judicem eccleſiaſticum. Quod etiam colligitur ex Trident. *ſeſſ.25. de refor.cap.23.* Unde cauſæ omnes, tam Eccleſiarum, quàm clericorum, quæ cùm naturâ ſuâ eſſent profanæ, Pontificum,vel Conciliorum decretis Eccleſiæ judicio reſervantur, eccleſiaſticæ appellantur, ſed non meræ ; quia idem non habent ex natura ſua, ſed ex jure conſtituto. Temporales cauſæ, ſeu profanæ ſunt, quæ ex ſe, & natura ſua non exigunt ſpiritualem cognitionem ; nec in eis ulla ſubeſt cauſa, propter quam earum cognitio ad judicem eccleſiaſticum ſpectet, & ideo in totum ad judices laïcos pertinent, *cap.quoniam, 10. diſt. cap. cùm ad verum, 93. diſt. cap.novit, de judiciis.* Ex quo provenit, ut omnes cauſæ laïcorum, tam civiles, quàm criminales, ad judicium ſæculare ſpectent, ut docent P.Greg. *lib.47.ſyntagm. cap.4.* Vela *in cap.1. de officio Ordin. n.10.* Tandem cauſæ mixtæ appellantur, quæ licèt naturâ ſuâ ſint temporales,earum tamen cognitio ad utrumque judicem,tam eccleſiaſticum, quàm ſæcularem ſpectat, & in illis præventioni locus eſt, juxta communiter notata *in cap.1. de officio ordin.* Martha *de juriſd. 2.part. cap.1.* Bobadilla *lib.2.polit.cap.17.* Salas *de legibus,diſp.9.ſect.5. n.48.* Thomas Sanchez *de matrim. lib 3.diſput.54.*

4. Traditur ratio decidendi.

Ex quibus jam apparet ratio præſentis canonis; nam cùm laïci eccleſiaſtica negotia,maximè ea quæ ſpiritualia ſunt, tractare non poſſint, ſed eccleſiaſtico judicio ſint reſervata, *cap.2. de judiciis*, quia eorum cognitio dependet ab ſpirituali cognitione, quam Chriſtus Dominus Petro, & ſucceſſoribus conceſſit, ut ab eis in inferiores Prælatos derivaretur, ut *Ioannis cap. ult. Matthæi cap.* 16. defendunt Bellarminus *lib.1. de clericis, cap.28.* Morla *in emp. tit.de juriſdict. quæſt.12.* Covarr. *practic. quæſt.31.* & etiam quia eccleſiaſticarum cauſarum cognitio à jure judicio Eccleſiæ reſervata eſt, *cap.Sylveſter,cap. continua, 11. quæſt.3.* unde laïci, qui rebus ſæcularibus ſunt implicati, non debent tractare hujuſmodi negotia, *cap.ad verum, 96.diſt.* non enim eſt concedenda auctoritas judicandi illis, quibus obſequendi manet neceſſitas, *cap. Eccleſias, de conſtit.cap. cùm laïcis, de rebus Eccleſiæ.* Quæ cùm ita procedant in judiciis, & arbitria ſint redacta ad inſtar judiciorum, *l.1.ff.hoc tit.* rectè Innocentius in præſenti canone conſtituit, ne in laïcos in ſpiritualibus cauſis compromiſſum fiat, cùm indecens ſit, ut laïci in his cauſis arbitrium dicant. Quam deciſivam rationem licèt reprehendat Anguianus *lib. 2. de legibus, cap.23. num.12.* veram exiſtimo, eamque illuſtrat Barboſa *in ſelectis ad hunc textum.* Sed licèt verum ſit, laïcos in cauſis ſpiritualibus arbitros eſſe, non poſſe tamen ut arbitratores recipi, omnes Interpretes affirmant, & docent Bobadilla *tom.1. polit.lib.2. cap.18. num.* 140. plures relati à Barboſa *in ſelectis ad hunc textum, num.13.* Fragoſo *d.tract. de arbitris, diſp.14. num.34.* non enim omnes, qui prohibentur arbitrium dicere ut arbitri, vetantur ut arbitratores aſſumi ; quia tunc procedunt, non tanquam judices,ſed ut amicabiles compoſitores,ut docent Blancus *de arbitris, num.56.* Lanfrancus *eod.tract. 2 part. num.5.* Unde Judæi, quamvis nequeant arbitrium dicere in cauſis Chriſtianorum, ut probat Fragoſo proximè, *n.41.* arbitratores tamen eligi poſſunt : & ſimiliter monachi, qui prohibentur compromiſſum ſuſcipere, arbitratores eſſe poſſunt, *cap.injuſtum 11. q.3.* Docent Bajo-Arroyo *in cap.Quintavallis, n.156. ff. de jurejurando.* Accedit, nam arbitrator non judicialiter, ſed amicabiliter procedit : unde ceſſat ratio incapacitatis, & indecentiæ ſuprà expenſa.

5. Diſſolvitur dubitandi ratio.

Nec obſtat difficultas ſuprà pro dubitandi ratione perpenſa ; nam licèt verum ſit, arbitrum non virtute juriſdictionis, ſed potiùs ut à partibus electum, poſſe de cauſis, controverſiiſque cognoſcere, & ideo ante Concilii Lateranenſis tempora, de quo in præſenti, laïcos etiam in cauſis eccleſiaſticis recipi poſſe ; tamen poſt prædictum Concilium arbitri deſignari non poſſunt ; id enim expreſsè prohibuerunt Patres in præſenti capite, quia licèt non adſit ratio juriſdictionis, quæ in arbitro non datur, adeſt tamen ratio indecentiæ, quam aſſignarunt Patres in præſenti, ſupponentes compromiſſum in laïcos factum ſuper re ſpirituali, ſtricti juris rigore valere, verùm deinceps prohiberi tale compromiſſum ob indecentiam, quæ in eo maximè conſiſtit, quod arbitri in multis ad inſtar judicum, & in formam judicii procedunt, ordinemque judiciarium obſervare tenentur, *l.idem Pomponius,§.receptiſſe, ff. hoc tit.* inhoneſtum autem viſum eſt Patribus Concilii Lateran. laïcos ut arbitros in cauſis eccleſiaſticis procedere, ne in eis aliquam juriſdictionem exercere videantur. Quæ indecentiæ ratio licèt per ſe non ſufficeret ad compromiſſum vitiandum ſuper re factum eccleſiaſtica, eâ tamen nititur præſens Concilii conſtitutio, ut hujuſmodi compromiſſum deinceps non fiat,ut docent Anguianus, & Barb. *ubi proximè.* Nec augmentum difficultatis petitum ab exemplo delegatorum obſtat ; nam verum eſt, quod licèt laïci in cauſis eccleſiaſticis, ut judices ordinarii procedere non poſſint, tamen tanquam delegati de eis cognoſcere valent. Diſcriminis ratio ex eo provenit, quia laïcorum incapacitas impedit juriſdictionem proprio jure exercere, *d.cap. decernimus, de judiciis* ; non autem nomine delegantis, quia tunc non proprio nomine, ſed ex perſona Pontificis delegantis juriſdictionem exercent, *cap. ſanè, de officio deleg.ati, l.2. § qui mandata. ff. de officio ejus* ; & ideo ipſe R.P. potiùs juriſdictionem exercere videtur, regulâ *qui facit, de regul. juris lib.6.* Nec obſtabit ſi inſtes, judicem delegatum in cauſa ſibi commiſſa proprio judicio uti, *cap. prudentiam, §.illa, de officio deleg.* & tamen laïcis interdictum eſt proprium judicium in cauſis eccleſiaſticis interponere, *d.cap.decernimus.* Igitur nec ut laïci procedere poſſunt. Nam reſpondeo, judicium *in d.cap.decernimus*, non accipi pro ſenſu mentis, vel animi ſententia ; ſed potiùs pro imperio, & juriſdictione, ut ibi repetentes communiter docent. Nec ultimum augmentum refragatur deductum ex *cap.dilecti, cap. expoſita, hoc tit.* Pro quorum expoſitione varia adducunt Interpretes. Aliqui enim affirmant,in dictis deciſionibus ſuſtineri compromiſſum in laïcos factum, quia non ſuper rebus eccleſiaſticis, ſed temporalibus factum fuerat, ſuper quibus etiam à clericis in laïcos compromitti poteſt : docent Martha *de juriſdict. 4.part. centur.1. caſu 40. n.1.* Fermoſinus *in cap.quantò, n.3. de jud.* Sed hac ſolutione omiſsâ dicendum eſt, *in d.cap.expoſita*, ideo compromiſſum factum in laïcos ſuſtineri, quia cum licentia, & auctoritate R. Pontificis factum fuit, ut conſtat ex illis verbis, *litteras noſtras*, & docet Balboa *in d. cap.decernimus, num.154.* Etiam pro interpretatione textus *in d.cap.dilecti*, dicendum eſt, illum procedere ante Concilii Lateran. conſtitutionem in præſenti relatam ; cùm enim, ut ſuprà dixi, ante tempora Concilii Lateran. non eſſet prohibitum compromiſſum in laïcos etiam ſuper rebus eccleſiaſticis;

ideo in ejus textus ſpecie compromiſſum non fuit improbatum: quo modo etiam intelligitur textus *in cap. plures* 54. 16. *quæſt.* 1. ubi cauſa eccleſiaſtica compromittitur in populum, ubi laïci erant; quod admittebatur ante tempora noſtri Concilii Later.

6. EXPONITUR CAP. PER TUAS 9. HOC TITULO.

Adhuc ſuperiori aſſertioni aperto marte opponitur textus *in cap. per tuas* 9. *hoc tit.* ubi refertur ſuper hoſpitale S. Allucii compromiſſum factum fuiſſe ab Hoſpitalariis S. Joannis Hieroſolymit. Piſis commorantibus, & Plebano, hoc eſt Parocho de Piſis, in duos laïcos, & unum Sacerdotem, qui arbitrium in cauſa dixerunt: ſed Hoſpitalarii litteras impetrarunt ad Conradum Archiepiſcopum Piſanum, ut arbitrium à ſupradictis compromiſſariis prolatum executioni mandaret: coram ipſo Plebanus propoſuit, arbitrium ſervandum non eſſe duplici ex cauſa. Prima, quia factum fuerat à procuratore non habente ad compromittendum ſpeciale mandatum, ſed tantùm generale ad litigandum. Secunda, quia factum erat in laïcos, cùm ageretur de Hoſpitali, cujus cauſæ cognitio ad judices eccleſiaſticos ſpectat, *cap. inter* 8. *de donationibus*, ubi alia cauſa ejuſdem Hoſpitalis coram eccleſiaſtico judice diſceptatur. Conſultus ſuper his Innocentius III. decrevit, quod ſi tale compromiſſum receptum fuit à prædicto Plebano, executioni mandetur; ſi autem receptum non fuit, ſed tantùm pœna promiſſa, ipſa ſolvatur; ſi verò nulla pœna ſtatuta fuit, tunc procuratorem ad intereſſe eſſe condemnandum; non autem compromiſſum vitiari ex eo, quòd in laïcos factum fuerit. Ex qua Innocentii decretali apertè deducitur, compromiſſum ſuper re ſpirituali in laïcos factum vires habere. Difficultatem agnoverunt repetentes in eo textu, Balboa *in cap.* 2. *n.* 154. *de judiciis*, qui affirmant ibi valere compromiſſum in laïcos factum, quia non agebatur de re ſpirituali, ſed temporali; hoſpitale enim, niſi expreſsè à Pontifice in titulum beneficii erigatur, non eſt beneficium eccleſiaſticum, Clement. 2. *de prabendis*, Selva *de beneficiis*, 3. *part.* q. 57. Corraſius *eod. tract.* 1. *part. cap.* 3. *num.* 1. Quintanaduenas *lib.* 1. *eccleſiaſt. cap.* 1. *num.* 13. Sed hæc ſolutio expreſsè refellitur *ex d. cap. inter* 8. *de donat.* ubi cauſa ipſius Hoſpitalis diſceptatur coram judice eccleſiaſtico: & ex eo, quia Hoſpitale plerumque beneficii eccleſiaſtici nomine comprehenditur, *Clem.* 2. §. *ut autem*, *de relig. domib.* docent P. Greg. *de beneficiis cap.* 11. *num.* 6. Barboſa *lib.* 2. *juris eccleſ. cap.* 13. Cæſar *de eccleſiaſt. hierarch. diſput.* 14. §. 4. & nos *in cap.* 3. *de relig. domibus.* Aliter difficultatem ipſius textus diſſolvere intendunt Decius, & Panormit. *in eo textu*, Covarr. *practic. quæſt.* 34. aſſerendo in eo textu compromiſſum valuiſſe ratione ſocii, videlicet quia factum erat in unum clericum, & duos laïcos, & ſic ex perſona clerici ſuſtineri compromiſſum, argumento textus *in cap. quod in dubiis, de conſecr. eccleſ. l. is qui duos, ff. de liberat. legat. l. liberis*, §. *ſi duo*, *ff. de liber. cauſa*, junctis traditis ab Anſaldo *de juriſdict.* 2. *p. tit.* 11. *cap.* 21. Sed hæc ſolutio rejicitur ex lege *Pedius*, §. *fin. ff. hoc tit.* ubi aſſeritur compromiſſum factum in ſervum, & hominem liberum non valere, quia incapacitas ſervi non tollitur per ſocium liberum hominem. Accedit, nam cùm forma compromiſſi ſit, ut omnes cognoſcant, & pronuntient, *l. non diſtinguemus* 32. §. *cùm in plures*, *ff. hoc tit.* & formâ actus ad unguem non ſervatâ, corruat actus, *l. diligenter*, *ff. mandati*; & compromiſſum individuum ſit ratione formæ, ut probat Pichardus *in* §. *quod ſi quis*, *ex num.* 13. *Inſtit. de inutil. ſtipul.* utile per inutile in præſenti caſu vitiatur, ut conſiderat Moez *obſerv. juris cap.* 3. His ergo ſolutionibus omiſſis, dicendum eſt, veram rationem, quare compromiſſum in eo textu ſuſtinetur, aſſignari à Pontifice *in verſ. fin.* ſcilicet quia arbitri in ea ſpecie electi, & recepti fuerunt ex conſenſu, & auctoritate Archiepiſcopi Genuenſis A. S. L. Unde cùm laïci de rebus ſpiritualibus tantùm propter indecentiam arbitrium dicere prohibeantur, ut ſuprà dixi, & hæc ceſſet interveniente Pontificis, aut ejus Legati licentiâ, ut conſiderat Innoc. in eo textu; ideo ceſſante prohibitionis ratione, compromiſſum ſuſtinetur, ut docent Barb. *tomo* 6. *in ſelect. ad illum textum*, aliis relatis Velaſco *de privil. miſerab. perſon. tom.* 3. *quæſt.* 10. *num.* 37.

Deinde præſenti conſtitutioni adverſatur textus *in cap. examinata* 7. *de confirm. utili vel inutili*, ubi proponitur, controverſiam diſceptatam fuiſſe ſuper jurepatronatus cujuſdam Eccleſiæ inter nobilem virum Matthæum de Riparia, & quoſdam milites Campaniæ S. Joannis Hieroſolym. & cùm ageretur judicio poſſeſſorio, ne fructus dilapidarentur, Eccleſia ſequeſtrata fuit penes Vicedominum Sabinenſem, in quem compromiſſum litigatores fecerunt: & cùm arbitrium dixiſſet contra formam compromiſſi, ipſum nullius momenti eſſe Innocentius decrevit, non obſtante confirmatione Cœleſtini prædeceſſoris ſui. Unde iterum in cauſa proceſſum fuit, ut conſtat *ex cap. examinata* 15. *de judiciis*, ubi extat poſterior pars ipſius decretalis. Ex dictis autem deducitur, etiam poſt Concilium Lateran. ſuper cauſis eccleſiaſticis compromiſſum poſſe fieri in laïcos; ſiquidem in illo caſu compromiſſum factum fuit in Vicedominum ſuper jurepatronatus, quod licèt ſpirituale non ſit, tamen ſpiritualibus eſt annexum; unde ejus cognitio ad judicem eccleſiaſticum ſpectat, *cap. quantò* 3. *de judiciis.* Etiam difficilis eſt textus ille dum docet, adhuc ſequutâ confirmatione Pontificis non firmari arbitrium ab arbitris prolatum; nam confirmatio R. Pontificis actum aliàs invalidum reddit, *cap.* 1. *de tranſact. cap.* 1. *de confirm. utili*: igitur ratione confirmationis Pontificiæ arbitrium in ea ſpecie ſuſtineri debebat. Primæ difficultati ſatisfaciendum eſt obſervando, Vicedominum in eo textu non ſignificare perſonam ſæcularem, imò potiùs importare eccleſiaſticam. Vicedominus enim appellatur qui vices gerit Epiſcopi, & ab eo præponitur cauſis eccleſiaſticis pertractandis, de quo *in cap. volumus*, *cum ſeq.* 89. *diſt.* Concil. Mogunt. ſub Carolo, *cap.* 50. & in capitular. Caroli Magni *lib.* 5. *cap.* 120. qui in Diaconatus ordine erat conſtitutus, de cujus officio, & dignitate agunt Dartis *in d. cap. volumus*, I. Fileſacus *in cap.* 4. *de officio Ordin.* Cujacius *in d. cap. examinata*, Cironius *ad titul. de procurat.* & nos *in cap.* 38. *de ſimon.* Alteſerra *diſſert. juris can. lib.* 2. *cap.* 9. *per tot.* Quare cùm Vicedominus eſſet Diaconus, & judex eccleſiaſticus, ideo compromiſſum in eum fieri potuit, licèt arbitrium ab eo prolatum, quia contra formam compromiſſi dictum fuit, vires non habuit. Nec confirmatio Pontificis in ea ſpecie aliquid operatur, quia licèt confirmatio ſpecialis ex certa ſcientia facta, actum aliàs invalidum, validum reddat; tamen confirmatio in forma communi nullum jus de novo tribuit, *cap. quia*, *de conceſſ. prabenda.* Docent Suarez *lib.* 8. *de legibus*, *cap.* 18. *num.* 8. Cancerius *lib.* 1. *var. cap.* 3. *num.* 177. Balboa *in cap.* 2. *de judiciis*, *num.* 159. Alia dabimus pro ipſius textus interpretatione *in cap.* 3. *de judiciis.*

7. INTELLIGITUR CAP. EXAMINATA, DE CONFIRM. UTILI.

CAPUT

CAPUT IX.

Idem à *Piſano Archiepiſcopo.*

PEr tuas nobis litteras intimaſti, quod cùm ſuper executione arbitrii, quod inter Hoſpitalarios S. Joannis, & Plebanum de Piſcia, ſuper hoſpitali S. *b* Allucii latum erat, à nobis litteras recepiſſes, partibus in tua præſentia conſtitutis, Hoſpitalarii à te *c* executionem arbitrii poſtulabant, aſſerentes illud debere obſervari pro eo, quod procurator Plebani *d* ſponte in arbitros *e* juramento interpoſito compromiſit, quoniam dicebat poteſtatem compromittendi, & tranſigendi ſuper eodem negotio recepiſſe. Plebanus item propoſuit ex adverſo, quod ad cauſam tractandam prædicto procuratori dedit generale mandatum, non tamen ei mandavit, ut ſine ſpeciali mandato ſuo compromittere poſſet, vel tranſigere ſuper eo: & præterea procurator jamdictus de aſſenſu Canonicorum non fuerat inſtitutus, & ideò dicebat id *f* arbitrium non valere, præſertim cùm procurator mandati fines exceſſerit, & arbitrium fuerit per unum clericum, & duos laïcos promulgatum, licèt ipſi de aſſenſu v. f. n. *g* Ianuen. Archiepiſcopi, cui cauſa commiſſa fuerat, arbitrium protuliſſent. Unde cùm ſuper his dubietas fuiſſet exorta, per Ap. Sed. oraculum edoceri petiiſti, qualiter ſuper negotio ipſo tibi ſit procedendum. Super quo f. t. t. r. quod in primis eſt, utrum arbitrium ipſum ex parte Plebani receptum fuerit, diſtinguendum. Si enim receptum fuerit, indiſtinctè ratum haberi debet, ac per hoc juxta tenorem mandati Apoſtolici executioni mandari. Si verò receptum non fuerit, refert utrum fuerit, vel non fuerit de obſervando ipſum pœna ſtatuta. Et quidem ſi pœna fuerit appoſita in compromiſſione, agi poteſt ad *h* pœnam: at ſi nulla pœna ſtatuta fuerit, ſed ſimpliciter ſtare ſententiæ fuit compromiſſum, procurator ad *i* intereſſe poterit conveniri; quia juramento ſuo ſeipſum perſonaliter, non Eccleſiam poterat obligare. Quod verò à duobus laïcis, & *k* uno clerico dicitur eſſe latum, nequaquam obviare videtur; cùm auctoritate dicti Epiſcopi factum ſit, cui cauſa, de qua dicitur compromiſſum, fuerat delegata.

NOTÆ.

1. a *Piſano.*] Ita etiam legitur in quarta collectione, *ſub hoc tit. cap.2.* Piſa nobilis, & antiqua civitas eſt Tuſciæ, Metropolis Corſicæ, Primatiaque Sardiniæ, cujus meminerunt Virgilius 10. *Æneidos*, Rutilius Numanc. *lib. 1. itiner.* Colonia fuit Romanorum, dicta Julia, ut probat Ughellius *tomo 3. Italia ſacra, fol.388.* & plura de ejus ſitu, & conditoribus cumulavit Coronel. *in notis ad Gongoram, tom.3. fol.450.* Jam Epiſcopali Cathedrâ decorata erat per annum 313. quo tempore Gaudentius ejus urbis Epiſcopus ſubſcripſit Synodo Romanæ celebratæ ſub Melchiade. Urbanus ſecundus Archiepiſcopali dignitate eam decoravit, illiuſque Præſulem Primatem Corſicæ, atque Sardiniæ declaravit, ut referunt Ughellius *ubi ſuprà.* Barboſa *de poteſt. Epiſc. tit.3. cap.7.* hujus Eccleſiæ Archiepiſcopo Conrado dicto reſcribit in præſenti Innocentius.

2. b *Hoſpitali S. Allucii.*] Quod eſt in civitate Luca, prope Piſanam. Ejus mentio fit *in cap. inter 8. de donat.* ubi ſalvo jure hujus Plebani adjudicatum fuit monaſterium hoc Hoſpitalariis S. Sepulchri, de quibus in hoc textu.

3. c *A te executionem.*] Licèt enim jure civili inſpecto non poſſit agi ad executionem arbitrii per arbitros prolati, ſed tantùm ad pœnam; tamen ex jure canonico, & noſtro Regio arbitrorum ſententia executioni mandatur, ut probavi *in cap.1. hoc tit.*

d *Sponte.*] Nam compromiſſum voluntariè debet fieri, ut probavi *in cap.1. hoc tit.*

e *Iuramento.*] Jure enim canonico juramentum admittitur in compromiſſo, ut notavi *in cap.2. verbo Sacramentum, hoc tit.*

4. f *Arbitrium non valere.*] Procurator enim, qui tantùm generale mandatum ad cauſam in judicio proſequendam habet, abſque ſpeciali compromiſſum facere nequit, ut vulgò in præſenti notatur, & probat Seſſe *tomo 4. deciſ.431.* Ratio in promptu eſt, nam cùm compromiſſum ſit tranſactionis ſpecies, & procurator ſine ſpeciali mandato non poſſit tranſactionem facere, *l. tranſactionis, C. de tranſact.* pluribus relatis probat Valeron *de tranſact. tit.4. q.5. per totam*; ideo nec poteſt compromiſſum facere. Accedit nam ea, quæ ſunt magni præjudicii, procurator ſine ſpeciali mandato peragere non valet, *cap. qui ad agendum, de R.I. lib.6.* ſed per compromiſſum, magnum præjudicium domino irrogari poteſt: igitur ſine ſpeciali mandato procurator illud facere nequit. Sed ſi de facto procurator compromiſſum fecerit, ſuccedit diſtinctio ab Innoc. III. in præſenti adducta, videlicet quod ſi pœna, ut plerumque contingit, compromiſſo adjecta ſit, ad eam procurator tenetur; ſin autem adjecta non ſit, in id quod intereſt adverſario, condemnabitur, ut exponit Caniſius *in præſenti.* Quod ſi procurator habeat ſpeciale mandatum ad compromiſſum faciendum, non ſemel, ſed ſæpe ſæpiùs illud facere poteſt, ut pluribus relatis docet Fragoſo *d. diſp.14. de arbitris, n.48.*

g *Ianuen.*] Albinganenſis, tunc temporis Archiepiſcopi Januenſis, cui reſcribit idem Innoc. *lib.3. epiſt.158.*

h *Poteſt ad pœnam.*] Tantùm videlicet, quia promiſſa non fuit rato manente compromiſſo, aliàs & pœna committeretur, & integrum maneret compromiſſum, juxta tradita *in cap.1. hoc tit.*

i *Ad intereſſe.*] Quia partes tenentur ad pœnam præſtandam, ſi adjecta ſit, etſi illorum nihil interſit; ſi verò pœna non apponatur, tantùm ad intereſſe agi poteſt, ut notavi ſuprà *in cap.1.*

k *Laïcis, & uno clerico.*] Hæc verba expoſui in commentario antecedenti, *n. penult.*

CAPUT

CAPUT X.

Honorius III. *Archiepiſcopo* [a] *Colon.*

EX parte tua noſtris eſt auribus relatum, quod vacante Præpoſiturâ ſancti [b] Cutberti in Colonia, Canonici ejuſdem Eccleſiæ electioni die præfixâ, de præficiendo ſibi Præpoſito diſcordantes, vota ſua diviſerunt in duos, quorum unum, videlicet Hermanum de Viliaco, Decanus & ſocii ſui: alii verò Conradum de Bobadia Colon. Canonicum nominarunt: cumque poſtmodùm tractaturæ ſuper electione hujuſmodi partes eſſent in tua præſentia conſtitutæ, in te demùm fide [c] præſtita compromittere [d] curaverunt, qui cauſæ meritis diligenter inſpectis, & cognitis, ad ferendam diffinitivam ſententiam diem ipſis conſentientibus [e] præfixiſti: interim verò præfato H. ab una parte electo, ſublato de medio, ſupradictis Canonicis inhibere curaſti, ne tuâ pendente ſententiâ procederetur ab ipſis ad aliam electionem faciendam: quorum quidam nihilominus Brunum de Abech, Colonienſem Canonicum elegerunt. Die ergo, quo proferri ſententia debuit conſtitutis in tua præſentia partibus, & præfato C. ut diffinitivam proferres ſententiam poſtulante, dictus Brunus è contrario allegavit, quod procedere ulteriùs non deberes. Quapropter quid à te ſuper hoc eſſet agendum, edoceri à nobis humiliter poſtulaſti. Ad quod tibi breviter reſpondemus, quod licèt arbitrium ſit finitum per mortem ipſius H. priùs tamen de [f] primæ electionis meritis debuiſti cognoſcere, quàm proceſſus fieret ad ſententiam: nam ſi fortè prædictus C. qui eſt ſuperſtes, in electione jus habet, de qua compromiſſio facta fuit in te, electionem factam de ſecundo conſtat penitus non valere.

NOTÆ.

1. [a] COlonienſi.] Engelberto videlicet, qui Eccleſiæ Colonienſi præfuit ab anno 1216. uſque ad annum 1225. quo occiſus fuit à nepote ſuo, ut ex Rubeo, & Surio refert Cironius *in 5. compil. in cap. 1. de corpore vitiatis.* De Eccleſia Colonienſi aliqua adduxi *in cap. ad aures, de ætate & qualit.* & textum hunc tranſcribo ex quinta compilatione, ubi ſub hoc titulo capite primo reperitur.

2. [b] *S. Cutberti.*] Ita legitur in 5. compil. ſed malè, legendum enim eſt S. Cuniberti, ut legitur apud Raymundum. Coloniæ enim extra muros eſt Eccleſia Collegialis dicata S. Cuniberto, qui fuit Præſul ipſius Eccleſiæ Colonienſis.

[c] *Fide præſtita.*] Quæ pro juramento habetur, ut probavi *in cap. ad aures, de his quæ vi.*

[d] *Compromittere.*] Poteſt enim compromiſſum fieri, non ſolùm ad electionem faciendam, ut probavi *in cap. 3. de electione*; verùm & ſuper jure electionis jam factæ, *cap. cùm olim 7. hoc tit.* imò & ſuper Eccleſia jam obtenta, *cap. 2. hoc tit.* 3.

[e] *Præfixiſti.*] Cùm enim dies à compromiſſariis adjectus non eſt arbitrio dicendo; poteſt præfiniri ab arbitris, *l. ſed ſi 14. ff. hoc tit.*

[f] *De primæ electionis.*] Primâ enim electione non caſſatâ, procedi non poteſt ad ſecundam, ex ratione textus, junctis ibi adductis *in cap. conſideravimus, de electione.* Unde in præſenti caſu prohiberi potuit Archiepiſcopus, ne ad ſecundam electionem procederetur, primâ pendente. 4.

CAPUT XI.

Idem *electo, & Abbati S.* [a] *Zenonis, & Conſtantino Canonico Veron.*

EXpoſita nobis dilecti filii O. [b] Feltren. & [c] Bellunen. electi petitio continebat, quod cùm cauſam, quæ inter quondam bonæ memoriæ anteceſſorem ſuum ex una parte, & cives [d] Tarviſinos ex altera, ſuper diſtrictu, & juriſdictione, ac rebus aliis vertebatur, per ſententiam ven. f. noſtri [e] Oſtienſis Epiſcopi, tunc Apoſtolicæ Sedis Legati, fuerit terminata, & ipſius anteceſſor electi adjudicata ſibi per Legatum eundem diu pacificè poſſediſſet; ipſe nihilominus tandem de Capitulorum ſuorum aſſenſu in præjudicium Eccleſiarum ſuarum ſuper quibuſdam diſcordiis, quæ hinc inde videbantur exortæ, in nobilem virum [f] Ducem Venetorum, tanquam in arbitrum, cum altera parte compromiſit, qui veniens contra eandem ſententiam auctoritate Apoſtolica confirmatam, ſuper rebus judicatis ab eodem Legato adverſus prædictas Eccleſias, æquitate poſtpoſitâ, iniquum arbitrium promulgavit. Licèt autem eidem Duci litteras noſtras miſerimus, ut ad componendum inter partes laborare deberet, cùm tamen intentionis veſtræ non fuerit immutare ipſam ſententiam, vel ſopitas per eam querimonias ſuſcitare, diſcr. veſtræ mandamus, quatenus præfatis literis non obſtantibus, quidquid per prænominatum Ducem contra ipſius Legati ſententiam inveneritis

Digitized by Google

meritis eſſe factum, in irritum revocetis, ei diſtrictiùs inhibentes, ne ulteriùs in compromiſſo procedat, & eundem ad reſtitutionem *g* obſidum, & cujuſdam caſtri, occaſione ipſius compromiſſi ſibi datorum, ut ipſius arbitrium ſervaretur, per cenſuras eccleſiaſticas, appellatione poſtpoſitâ *h* compellatis.

N O T Æ.

1. a *SAncti Zenonis.*] Veronæ eſt nobile, & ditiſſimum monaſterium Ordinis Divi Benedicti, à Pipino Rege conſtructum, & amplè dotatum in honorem Sancti Zenonis Veronenſis Præſulis: in quo ſepultus fuit ipſe Pipinus, ut refert Yepes *tomo 3. chron. D.Benedicti, centur.4. pag.179.*

2. b *Feltrenſis.*] Feltra celebris civitas eſt in Alpibus: habet Eccleſiam Cathedralem ſuffraganeam Patriarchæ Aquileienſis, qui Primas totius Venetiæ, & ditionis eſt. Paulus Diaconus *lib.2. cap.14.* Venetiæ Aquileia civitas caput extitit. Leo IX. *epiſt. 2. Iudicio totius Sanctæ Synodi diffinitum fuit, ut nova Aquileia totius Venetiæ, & Iſtriæ caput, & Metropolis perpetuò haberetur:* ut notavit Philippus Berterius *diatrib.2. pag.281.*

c *Belunen.*] Vulgò dicta civitas *di Belun*, quæ paret etiam Patriarchæ Aquileienſi.

d *Tarviſinos.*] De quibus nonnulla adduxi *in cap.7. de conſtit.*

3. e *Hoſtienſis Epiſcopi.*] Hugolini videlicet de Signia, qui ex Diacono Cardinali tituli S.Euſtachii ab Innocentio III. in Epiſcopum Oſtienſem electus fuit anno 1206. & poſt trepidas legationes, implicitaque expedita negotia, ad Apoſtolicæ Sedis faſtigium provectus fuit anno 1227. Gregorius IX. feliciſſimo omine appellatus.

f *Ducem Venetorum.*] Petrum videlicet Deciani dictum, qui electus fuit anno 1205. ut refert Laurentius Juſtinianus *lib.2. hiſtoria Venet. cap.fin.*

4. g *Obſidum.*] Licèt homines liberi pignori dari non poſſint, *cap.2.* ubi plura dabimus, *de pignoribus;* tamen in obſtagium deſignari poſſunt, *cap. ex reſcripto, de jurejur. cap.ut pridem 23. q.ult.* quod jus, & conditionem obſidum latè exponunt D. Joſephus Vela *tom.2. differt.35. n.125.* Cironius *ad titulum de feudis, & in d.cap.ex reſcript.* Caldeïra *lib.1. de error. cap.9.* Anguianus *lib.3. controv. cap.25.* Petrus Herodius *lib.3. Pandect. tit.4. cap.5.* Grotius *de jure belli, lib.1. cap.26.* Alber.Gentil. *lib.2. eod.tract.cap.19.*

5. h *Compellatis.*] Sed adhuc hæc controverſia deciſa non fuit; ſiquidem Joannes Andreas *in notis ad Speculat. tit.de arbitris, §.1.* refert ſuis temporibus inſtauratam fuiſſe litem hanc.

COMMENTARIUM.

CErtum eſt, compromiſſum fieri non poſſe ſuper 6.
cauſa jam judicis ſententiâ deciſa, aut dubiis ex ea provenientibus, quæ poſſint ſententiam ipſam evertere, *l.cùm fideicommiſſum 7. de conf.ſſis, l.eleganter, ff.de condictione indebiti, l.poſt rem, ff.de tranſactionibus, l.ſi duobus, ff. de except. rei judic.* Docent Petrus Gregorius *lib.5. partit. tit.4. cap.3.* Hunnius *ad Trentl. volum.1. diſput.12. quæſt.29.* Borellus *de compromiſſis, §.2. gloſſa 1. num.154.* Capycius Latro *deciſ.33.* Faber *in ſuo Codice, tit. de arbitris, diffinit. 9.* Cancerius *lib.3. var. cap. 17. num. 3.* Valeron *de tranſact. tit.2. cap.4. num.10.* Intereſt enim Reipublicæ lites ſemel judicis ſententiâ deciſas non ſuſcitari. Unde ſuper re judicata tranſactio non admittitur, *l.ſi cauſa, C.de tranſact.* Accedit quia poſt rem judicatam, ſi de interpretatione ſententiæ agatur, qui eam protulit, debet explicare, *cap.inter alia, de ſeotent.excom. cap.ſicut, §.ex his 11. quæſt.1. l.fin.C.de legibus.* Parladorius *lib. 2. rerum quotid. cap.fin. §.3.* Si autem dubium emergat, an ſententia prolata ſit, vel reſtitutio in integrum adverſus eam petatur, tunc compromiſſum fieri poteſt, vel ſi partes ſententiæ renunciaverint: quas cauſas approbavit jus noſtrum Hiſpanum, jus autem commune omninò abrogavit *in l.4. tit.41. lib.4. recopil.* ubi rectè notavit Azevedus *num.23.* illâ lege non permitti ſuper re judicata compromiſſum fieri abſolutè, ſed tantùm in prædictis caſibus. Quibus animadverſis apparet vera ratio præſentis deciſionis; nam cùm Dux Venetiæ arbiter receptus in præſenti caſu, non ſolùm ſuper controverſiis noviter emergentibus, verùm & ſuper rebus jam ſententiâ Epiſcopi Hoſtienſis deciſis arbitrium dixiſſet, rectè Honorius III. decrevit pro illis rebus, quæ jam legitimè judicis ſententiâ deciſæ erant, vires non haberet docuit P. Greg. *d.tit.4. cap.3.*

C A P U T XII.

Gregorius XI. *Decano, & Magiſtro P.Canonico S.Petri Atrebatenſis diœceſis.*

INnotuit nobis, Guillelmo laïco *b* conquerente, quod cùm O. laïcus ipſum ſuper quadam ſumma pecuniæ coram judicibus auctoritate Apoſtolica conveniſſet, tandem fuit à parentibus in duos arbitros compromiſſum, ſic tamen, quod ſi illi duo ad invicem diſcordarent, tertium adderent judices nominati, retentâ penes ſe compellendi partes ad obſervandum arbitrium per dictos arbitros promulgandum, nihilominus poteſtate. Cumque tertius arbiter à judicibus prædictis electus, cum altero duorum ipſum parti alteri condemnaſſet, idem ex eo ſentiens à ſæpedictis judicibus ſe gravari, quòd ipſum ad obſervantiam hujuſmodi arbitrii compellebant, noſtram appellavit audientiam: ſed ipſi appellatione contemptâ, excommunicationis tulerunt ſententiam in eundem. Ideoque mandamus, quatenus ſi eſt ita, cùm legali ſit proviſione ſtatutum, ut compromiſſum de incerta perſona per arbitrum adſumenda non teneat, dictam excommunicationis ſententiam denuntietis penitus nullam eſſe.

CAPUT X.

Honorius III. *Archiepiſcopo* a *Colon.*

EX parte tua noſtris eſt auribus relatum, quod vacante Præpoſiturâ ſancti b Cutberti in Colonia, Canonici ejuſdem Eccleſiæ electioni die præfixâ, de præficiendo ſibi Præpoſito diſcordantes, vota ſua diviſerunt in duos, quorum unum, videlicet Hermanum de Viliaco, Decanus & ſocii ſui: alii verò Conradum de Bobadia Colon. Canonicum nominarunt: cumque poſtmodùm tractaturæ ſuper electione hujuſmodi partes eſſent in tua præſentia conſtitutæ, in te demùm fide c præſtita compromittere d curaverunt, qui cauſæ meritis diligenter inſpectis, & cognitis, ad ferendam diffinitivam ſententiam diem ipſis conſentientibus e præfixiſti: interim verò præfato H. ab una parte electo, ſublato de medio, ſupradictis Canonicis inhibere curaſti, ne tuâ pendente ſententiâ procederetur ab ipſis ad aliam electionem faciendam: quorum quidam nihilominus Brunum de Abech, Colonienſem Canonicum elegerunt. Die ergo, quo proferri ſententia debuit conſtitutis in tua præſentia partibus, & præfato C. ut diffinitivam proferres ſententiam poſtulante, dictus Brunus è contrario allegavit, quod procedere ulteriùs non deberes. Quapropter quid à te ſuper hoc eſſet agendum, edoceri à nobis humiliter poſtulaſti. Ad quod tibi breviter reſpondemus, quod licèt arbitrium ſit finitum per mortem ipſius H. priùs tamen de f primæ electionis meritis debuiſti cognoſcere, quàm proceſſus fieret ad ſententiam: nam ſi fortè prædictus C. qui eſt ſuperſtes, in electione jus habet, de qua compromiſſio facta fuit in te, electionem factam de ſecundo conſtat penitus non valere.

NOTÆ.

1. a *COlonienſi.*] Engelberto videlicet, qui Eccleſiæ Colonienſi præfuit ab anno 1216. uſque ad annum 1225. quo occiſus fuit à nepote ſuo, ut ex Rubeo, & Surio refert Cironius *in 5. compil. in cap. 1. de corpore vitiatis.* De Eccleſia Colonienſi aliqua adduxi *in cap. ad aures, de ætate & qualit.* & textum hunc tranſcribo ex quinta compilatione, ubi ſub hoc titulo capite primo reperitur.

2. b *S.Cutberti.*] Ita legitur in 5. compil. ſed malè, legendum enim eſt S. Cuniberti, ut legitur apud Raymundum. Coloniæ enim extra muros eſt Eccleſia Collegialis dicata S.Cuniberto, qui fuit Præſul ipſius Eccleſiæ Colonienſis.

c *Fide præſtita.*] Quæ pro juramento habetur, ut probavi *in cap. ad aures, de his quæ vi.*

d *Compromittere.*] Poteſt enim compromiſſum fieri, non ſolùm ad electionem faciendam, ut probavi *in cap. 3. de electione*; verùm & ſuper jure electionis jam factæ, *cap. cùm olim 7. hoc tit.* imò & ſuper Eccleſia jam obtenta, *cap. 2. hoc tit.* 3.

e *Præfixiſti.*] Cùm enim dies à compromiſſariis adjectus non eſt arbitrio dicendo; poteſt præfiniri ab arbitris, *l. ſed ſi 14. ff. hoc tit.*

f *De prima electionis.*] Primâ enim electione non caſſatâ, procedi non poteſt ad ſecundam, ex ratione textus, junctis ibi adductis *in cap. conſideravimus, de electione.* Unde in præſenti caſu prohibere potuit Archiepiſcopus, ne ad ſecundam electionem procederetur, primâ pendente. 4.

CAPUT XI.

Idem *electo, & Abbati S.* a *Zenonis, & Conſtantino Canonico Veron.*

EXpoſita nobis dilecti filii O. b Feltren. & c Bellunen. electi petitio continebat, quod cùm cauſam, quæ inter quondam bonæ memoriæ anteceſſorem ſuum ex una parte, & cives d Tarviſinos ex altera, ſuper diſtrictu, & juriſdictione, ac rebus aliis vertebatur, per ſententiam ven. f. noſtri e Oſtienſis Epiſcopi, tunc Apoſtolicæ Sedis Legati, fuerit terminata, & ipſius anteceſſor electi adjudicata ſibi per Legatum eundem diu pacificè poſſediſſet; ipſe nihilominus tandem de Capitulorum ſuorum aſſenſu in præjudicium Eccleſiarum ſuarum ſuper quibuſdam diſcordiis, quæ hinc inde videbantur exortæ, in nobilem virum f Ducem Venetorum, tanquam in arbitrum, cum altera parte compromiſit, qui veniens contra eandem ſententiam auctoritate Apoſtolica confirmatam, ſuper rebus judicatis ab eodem Legato adverſus prædictas Eccleſias, æquitate poſtpoſitâ, iniquum arbitrium promulgavit. Licèt autem eidem Duci litteras noſtras miſerimus, ut ad componendum inter partes laborare deberet, cùm tamen intentionis veſtræ non fuerit immutare ipſam ſententiam, vel ſopitas per eam querimonias ſuſcitare, diſcr. veſtræ mandamus, quatenus præfatis literis non obſtantibus, quidquid per prænominatum Ducem contra ipſius Legati ſententiam invenerit

Digitized by Google

neritis eſſe factum, in irritum revocetis, ei diſtrictiùs inhibentes, ne ulteriùs in compromiſſo procedat, & eundem ad reſtitutionem *g* obſidum, & cujuſdam caſtri, occaſione ipſius compromiſſi ſibi datorum, ut ipſius arbitrium ſervaretur, per cenſuras eccleſiaſticas, appellatione poſtpoſitâ *h* compellatis.

NOTÆ.

1. a SAncti Zenonis.] Veronæ eſt nobile, & ditiſſimum monaſterium Ordinis Divi Benedicti, à Pipino Rege conſtructum, & amplè dotatum in honorem Sancti Zenonis Veronenſis Præſulis: in quo ſepultus fuit ipſe Pipinus, ut refert Yepes *tomo 3. chron. D.Benedicti, centur.4. pag.179.*

2. b *Feltrenſis.*] Feltra celebris civitas eſt in Alpibus: habet Eccleſiam Cathedralem ſuffraganeam Patriarchæ Aquileienſis, qui Primas totius Venetiæ, & ditionis eſt. Paulus Diaconus *lib.2. cap.14.* Venetiæ Aquileia civitas caput extitit. Leo IX. *epiſt. 2. Iudicio totius Sanctæ Synodi diffinitum fuit, ut nova Aquileia totius Venetiæ, & Iſtriæ caput, & Metropolis perpetuò haberetur:* ut notavit Philippus Berterius *diatrib.2. pag.181.*

c *Belunen.*] Vulgò dicta civitas *di Belun*, quæ paret etiam Patriarchæ Aquileienſi.

d *Tarviſinos.*] De quibus nonnulla adduxi *in cap.7. de conſtit.*

3. e *Hoſtienſis Epiſcopi.*] Hugolini videlicet de Signia, qui ex Diacono Cardinali tituli S.Euſtachii ab Innocentio III. in Epiſcopum Oſtienſem electus fuit anno 1206. & poſt trepidas legationes, implicitaque expedita negotia, ad Apoſtolicæ Sedis faſtigium provectus fuit anno 1227. Gregorius IX. feliciſſimo omine appellatus.

f *Ducem Venetorum.*] Petrum videlicet Deciani dictum, qui electus fuit anno 1205. ut refert Laurentius Juſtinianus *lib.2. hiſtoriæ Venet. cap.fin.*

4. g *Obſidum.*] Licèt homines liberi pignori dari non poſſint, *cap.2.* ubi plura dabimus, *de pignoribus*; tamen in obſtagium deſignari poſſunt, *cap. ex reſcripto, de jurejur. cap.ut pridem 23. q.ult.* quod jus, & conditionem obſidum latè exponunt D. Joſephus Vela *tom.2. diſſert.35. n.125.* Cironius *ad titulum de feudis, & in d.cap.ex reſcript.* Caldeïra *lib.1. de error. cap.9.* Anguianus *lib.3. controv. cap.25.* Petrus Herodius *lib.3. Pandect. tit.4. cap.5.* Grotius *de jure belli, lib.1. cap.26.* Alber.Gentil. *lib.2. eod.tract.cap.19.*

5. h *Compellatis.*] Sed adhuc hæc controverſia decisa non fuit; ſiquidem Joannes Andreæ *in notis ad Speculat. tit.de arbitris, §.1.* refert ſuis temporibus inſtauratam fuiſſe litem hanc.

COMMENTARIUM.

CErtum eſt, compromiſſum fieri non poſſe ſuper causa jam judicis ſententiâ decisa, aut dubiis ex ea provenientibus, quæ poſſint ſententiam ipſam evertere, *l.cùm fideicommiſſum 7. de conf.ſſis, l.eleganter, ff.de condictione indebiti, l.poſt rem, ff.de tranſactionibus, l.ſi duobus, ff. de excepṫ. rei judic.* Docent Petrus Gregorius *lib.5. partit. tit.4. cap.3.* Hunnius *ad Treutl. volum.1. diſput.12. quæſt.29.* Borellus *de compromiſſis, §.2. gloſſa 1. num.154.* Capycius Latro *deciſ.33.* Faber *in ſuo Codice, tit. de arbitris, diffinit. 9.* Cancerius *lib.3. var. cap. 17. num. 3.* Valeron *de tranſact. tit.2. cap.4. num.10.* Intereſt enim Reipublicæ lites ſemel judicis ſententiâ deciſas non ſuſcitari. Unde ſuper re judicata tranſactio non admittiur, *l.ſi cauſa, C.de tranſact.* Accedit quia poſt rem judicatam, ſi de interpretatione ſententiæ agatur, qui eam protulit, debet explicare, *cap.inter alia, de ſentent.excom. cap.ſicut, §.ex his 11. quæſt.1. l.fin.C.de legibus.* Parladorius *lib. 2. rerum quotid. cap.fin. §.3.* Si autem dubium emergat, an ſententia prolata ſit, vel reſtitutio in integrum adverſus eam petatur, tunc compromiſſum fieri poteſt, vel ſi partes ſententiæ renunciaverint: quas cauſas approbavit jus noſtrum Hiſpanum, jus autem commune omninò abrogavit *in l.4. tit.41. lib.4. recopil.* ubi rectè notavit Azevedus *num.23.* illâ lege non permitti ſuper re judicata compromiſſum fieri abſolutè, ſed tantùm in prædictis caſibus. Quibus animadverſis apparet vera ratio præſentis deciſionis; nam cùm Dux Venetiæ arbiter receptus in præſenti caſu, non ſolùm ſuper controverſiis noviter emergentibus, verùm & ſuper rebus jam ſententiâ Epiſcopi Hoſtienſis deciſis arbitrium dixiſſet, rectè Honorius III. decrevit pro illis rebus, quæ jam legitimè judicis ſententiâ deciſæ erant, vires non haberet docuit P. Greg. *d.tit.4. cap.3.* 6.

CAPUT XII.

Gregorius XI. *Decano, & Magiſtro P.Canonico S.Petri Atrebatenſis diœceſis.*

INnotuit nobis, Guillelmo laïco *b* conquerente, quod cùm O. laïcus ipſum ſuper quadam ſumma pecuniæ coram judicibus auctoritate Apoſtolica conveniſſet, tandem fuit à partibus in duos arbitros compromiſſum, ſic tamen, quod ſi illi duo ad invicem diſcordarent, tertium adderent judices nominati, retentâ penes ſe compellendi partes ad obſervandum arbitrium per dictos arbitros promulgandum, nihilominus poteſtate. Cumque tertius arbiter à judicibus prædictis electus, cum altero duorum ipſum parti alteri condemnaſſet, idem ex eo ſentiens à ſæpedictis judicibus ſe gravari, quòd ipſum ad obſervantiam hujuſmodi arbitrii compellebant, noſtram appellavit audientiam: ſed ipſi appellatione contemptâ, excommunicationis tulerunt ſententiam in eundem. Ideoque mandamus, quatenus ſi eſt ita, cùm legali ſit proviſione ſtatutum, ut compromiſſum de incerta perſona per arbitrum adſumenda non teneat, dictam excommunicationis ſententiam denuntietis penitus nullam eſſe.

Digitized by Google

NOTÆ.

1. a *ATrebatenſi.*] Atrebatum Metropolis Arteſiæ, olim Nementaſum dicta, ut notavit Bucherus *in Belgic. Rom. lib.* 1. *cap.* 3. eſt urbs Epiſcopalis Galliæ, de cujus ſitu plura adduxerunt fratres Sarmatani *tomo* 2. *Gallia Chriſt. fol.* 212. Et licèt ejus Cathedra fuiſſet aliquando Epiſcopatui Cameracenſi unita, tamen Urbanus II. proprium Prælatum illi præfecit in Concilio Claromont. anno 1194. ut teſtantur Mireus *in factis Belgicis*, Cironius *in cap. ult. de reſcript. in* 5. *compil.* Urbani verba referunt fratres Sarmat. *ubi ſuprà.* Pontio ejus Eccleſiæ Præſuli miſſa eſt præſens Decretalis.

b *Laïco conquerente.*] Cùm laïci ſuper causâ temporali merè conveniri non poſſint coram judice eccleſiaſtico, *cap. novit*, cum vulgatis, *de judiciis*, ſupponendum eſt in præſenti agi de dote, cujus causa incidenter tractari debet coram judice eccleſiaſtico ſimul cum matrimonio, *cap. nuper*, *cap. de prudentia*, *de donat. inter*, ut vult Butrius *in præſenti, num.* 5. vel contractum juratum eſſe, ut ſupponit Hoſtienſis *in præſenti.* 2.

Commentarium hujus textus dedi *in cap.* 1. *hoc tit.*

CAPUT XIII.

Idem *Abbatiſſæ, & conventui* a *Iotren.*

CUm à nobis petitur. *Et infrà :* Ex parte veſtra fuit propoſitum, quod olim inter vos, & Senon. *b* Archiepiſcopum quæſtione ſubortâ ſuper eo, quod idem Archiepiſcopus adſerens monaſterium veſtrum metropolitico jure ſibi ſubeſſe, *c* procurationes & res alias exigebat à vobis. Tandem in R. *d* Sancti *e* Angeli Diacon. Cardin. tunc Apoſtolicæ Sedis Legatum à partibus concorditer compromiſſo, & promiſſo ſub certa pœna, quod arbitrio, ſeu ordinationi ejuſdem, vel duorum mediatorum, quos idem ſuper hoc deputaret, præcisè parêrent, Magiſter P. Capellanus noſter, & I. Archidiaconus Senon. mediatores ab eodem ſuper hoc deputati à Legato, ordinando, & definiendo cauſam hujuſmodi terminaverunt. Nos igitur quod per prædictos mediatores ſuper hoc actum eſt, auctoritate Apoſtolica confirmamus.

NOTÆ.

1. a *IOtren.*] In Diœceſi Meldenſi eſt monialium monaſterium Ordinis D. Benedicti, quod conſtruxit Audoënus Rhotomagenſis Archiep. ut referunt Aymoinus *lib.* 4. *hiſtoriæ Franc. cap.* 41. Vuilhelmus Nanguiſius *in chronographia*, Chopinus *lib.* 1. *monaſt. tit.* 2. *n.* 19. fratres Sarmatani *tomo* 4. *Gallia, folio* 540. Immediatè paret R. Sedi, ut conſtat *ex cap. ex parte* 1. *de privil.* & probat Chopinus *ubi ſuprà.*

b *Archiepiſcopum.*] Petrum videlicet de Corbolio, de quo, & Eccleſia Senonenſi egi *in cap.* 1. *de poſtulat. Prælat. cap.* 6. *de conſtitutionibus.*

c *Procurationes.*] De quibus agemus, Deo volente, *in cap. cùm Apoſtolus, de cenſibus.*

d *R.*] Romanum videlicet Cardinalem tituli S. Angeli, qui Legatus miſſus fuerat per totam Galliam, ut Regni Proceres contra Albigenſes moveret, ut refert Spondanus poſt Baronium *anno* 1227. *num.* 11. 2.

e *S. Angeli.*] Titulus S. Angeli in foro Piſcario eſt unus ex quatuordecim Diaconiis perantiquis, ut refert Cohelius *in notitia Cardin. cap.* 2. Quæ ad hunc textum ſpectant, adduxi ſuprà *in cap.* 1. 3.

CAPUT XIV.

a Idem.

COmpromiſſum non extenditur in compromittentis hæredes, ſi de ipſis non caveatur ibidem.

NOTÆ.

a *IDem.*] Gregorius videlicet IX. qui motu proprio, à nemine conſultus, præſentem edidit conſtitutionem utriuſque juris principiis valde conſonam.

COMMENTARIUM.

1. Concluſio referetur, ex probatur. IN præſenti textu ſequens communiter examinatur aſſertio : *Morte arbitrorum, aut uno eorum, ſeu decedentibus litigatoribus, unóve eorum, finitur compromiſſum, nec ad hæredes compromittentium tranſit, niſi aliter in compromiſſo caveatur.* Probant eam textus *in cap. ex parte* 10. *hoc titulo, cap. uno* 41. *de officio deleg. cap. præſentata* 40. *de teſtibus, l. diem* 27. §. 1. *l. in compromiſſi* 45. *l. ſed ſi interpellet* 47. *l. arbiter* 49. *ff. hoc tit. l. penult. C. de pedaneis, l. Padius, C. de judiciis, l.* 28. *tit.* 4. *partit.* 3. Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, Covarr. *in cap. requiſiſti*, *n.* 8. *de teſtam.* Seſſe *de inhibit. cap.* 2. §. 2. *num.* 35. P. Barb. *in l. hæres, num.* 50. *ff. de judiciis*, Duarenus *ad tit. de novi operis nunc.* §. *morte*, Maranta *de ordine judic.* 4. *part. diſput.* 33. Valentia *tomo* 3. *illuſtr. tract.* 1. *cap.* 2. *n.* 8. Pinellus *lib.* 2. *ſelect. cap.* 6. *num.* 23. Valenzuela *conſil.* 107. *num.* 9. Cabreros *de metu, lib.* 2. *cap.* 12. *n.* 22. Petrus Greg. *lib.* 5. *partit. tit.* 4. *cap.* 7. Gomez *in l.* 38. *Tauri, num.* 4. Balboa *in cap. quia, de judiciis, n.* 80. Fermoſinus *in eod. textu, quæſt.* 1. *n.* 31. & *in cap. fin. de foro compet. quæſt.* 9. *num.* 16. Nicolaus Vander. *ſingulari* 54.

2. Exponitur contra aſſertio. Sed hæc aſſertio ita illuſtrata labefactari videtur ſequentibus conſiderationibus. Prima naſcitur ex eo, nam omnes contractus, & obligationes ex eis provenientes, tranſeunt in hæredes qui defunctorum vices ſuſtinent, & perſonas repræſentant, in quorum jura, tam activa, quàm paſſiva ſuccedunt, *l. cùm hæres* 11. *ff. de diverſis, & temporal. l.* 1. *C. ſi certum petatur*, *l. ult. C. de hæreditariis act.* ſed compromiſſum eſt contractus, *authentic.*

Digitized by Google

authentic. ſi verò, *Cod. de judiciis*: igitur compromiſſi obligatio ad hæredes compromittentium tranſit. Augetur hæc difficultas primò ex eo; nam arbitria redacta ſunt ad inſtar judiciorum, *l. 1. ff. hoc tit.* ſed judicia ſemel cœpta ex quacumque cauſa in hæredes tranſeunt, *cap. quia, de judiciis, l. hæres 19. ff. eod. tit.* igitur & compromiſſum ſemel factum ad hæredes tranſire debet. Secundò augetur hæc difficultas; nam in dubio, cùm pactum, ſeu contractus celebratur inter aliquos, non ſolùm pro ſe ipſis, verùm & pro hæredibus contraxiſſe creditur, *l. ſi pactum 9. ff. de pactis*, Pinellus *lib. 2. ſelect. cap. 62.* Deſiderius Heraldus *lib. 2. rei judic. cap. 18.* igitur in ſtipulatione ex cauſa compromiſſi interpoſita non ſolùm pro compromittentibus, verùm & pro ipſorum hæredibus factum compromiſſum præſumitur. Secunda difficultas militat adversùs aliam partem hujus aſſertionis, ubi affirmatur, ad compromittentium hæredes tranſire compromiſſum, ſi de ipſis expreſsè caveatur in eo; nam etſi expreſsè agatur, ut ad compromittentium unius hæredem tranſeat compromiſſum, eodem modo ſolvitur, ac ſi nec utriuſque hæredis mentio facta ſit, *l. ſed ſi 49. §. ult. ff. hoc tit.* igitur non ſufficit, ut compromiſſum tranſeat ad hæredes, quod de ipſis in eo expreſsè caveatur. Tertiò difficilis etiam eſt prædicta aſſertio, dum docet, mortuo uno ex arbitris finiri compromiſſum; nam mors, & abſentia æquiparantur, *cap. ſi delegatus, de officio deleg. in 6.* Sed uno ex arbitris abſente, non finitur compromiſſum, ſed cæteri ſententiam dicunt, *cap. fi[illegible]. hoc tit. in 6.* igitur & uno defuncto, alii arbitrium proferre valent.

3. *Quibus modis finitur compromiſſum.*
Quibus difficultatibus minimè obſtantibus vera eſt præſens conſtitutio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, compromiſſum ritè factum variis modis finiri. Primò enim compromiſſum ſolvitur, ſi ingrediatur religionem arbiter, vel unus ex compromittentibus. Baptiſta *de arbitris quæſt. 53.* monaſterium enim licèt habeatur loco hæredis, *cap. in præſentia, de probat.* quia tamen hæres non ſuccedit in compromiſſo, ita nec monaſterium. Etiam morte civili finitur compromiſſum. Dueñas *regul. 128. ampliat. 4.* Item ſi bona compromittentis publicentur: cùm enim fiſcum habeat hæredem, *l. inter eos, §. fin. ff. de fidejuſſ. l. quotiens, ff. de novat.* fiſcus ut hæres non ſuccedit in compromiſſo. Et cùm ipſe litigator non habeat bona, ex quibus ſolvat pœnam, neceſſe eſt per publicationem bonorum ſolvi compromiſſum. Etiam finitur ſi aliquis ex compromittentibus bonis ceſſerit, *l. item ſi unus 27. ff. hoc tit.* ubi Cujacius *lib. 4. ff. Iuliani*, Faber *in ejus rationali*, Duarenus *ad hunc titulum, cap. 2.* licèt enim compromittens ipſo jure obligetur ex compromiſſo, ſicut ex aliis obligationibus, ita ut ſummo jure conveniri poſſit, etiamſi bonis ceſſerit; tamen quia inanis eſt actio, quæ per exceptionem eliditur, *l. nam is 6. ff. de dolo, l. 3. Cod. de bonis auctorit. judicis, §. ult. Inſtit. de replic.* ideo per ceſſionem bonorum finitur compromiſſum, nec arbitri arbitrium dicere coguntur.

4. *Finitur prolatione ſententiæ.*
Etiam finitur compromiſſum poſtquam arbitri diffinitivè arbitrium dixerunt, *l. qualem 19. ff. hoc tit.* licèt enim Magiſtratus ordinarii etiam poſtquam ſententiam protulerunt, maneant judices; ſiquidem eam executioni mandare poſſunt, ut probant Donellus *lib. 27. comment. cap. 3.* ubi Oſualdus *littera G*, Duarenus *in l. quod juſſit 14. ff. de re judic.* & ideo apud ipſos peti poteſt in integrum reſtitutio, *l. Præſes 42. ff. de minoribus*; & ipſi de nullitate ſententiæ cognoſcere valeant, *l. 1. Cod. de ſententiis, l. ſi pro ſe 6. Cod. quomodo, & quando, l. 4. Cod. de accuſat.* Morla *in empor. tit. 2. quæſt. 7. num. 28.* tamen judices dati à Prætore ex conſenſu partium ſententiam ſemel dictam mutare non poterant, quia adhuc judices non remanebant, *l. judex 55. ff. de re judic.* Seneca *in controv. Sæpe judex, quam tulit reo tabellam, revocare non poteſt.* Apuleius *lib. 1. florid. Sententia ſemel lecta, nec augeri litterâ unâ, nec minui poteſt.* Et ſicut judices dati ſententiam interlocutoriam mutare poterant, *d. l. quod juſſit 14.* ita & arbitri. Unde ſi arbiter juſſerit litigatores Kalendis coram ſe adeſſe, poteſt poſtea jubere, ut idibus adſint, & mutare ſententiam, *l. quod autem, §. unde, ff. hoc tit.* ubi Cujacius *lib. 13. Pauli ad edictum*, & idem *tomo 2. controv. cap. 348. num. 2.* Oſualdus *lib. 21. ad Donel. cap. 23. littera G.* Sed ſi ſuper pluribus cauſis arbitri recipiantur, quia omnes controverſiæ ab eo ſunt decidendæ, *l. 3. Cod. Theodoſ. de ſententiis ex periculo*, ſi ſuper una tantùm arbitrium dixerunt, poterunt in aliis procedere, *l. qui tantùm 25. ff. hoc tit.* Felinus & Balboa congeſti à Fermoſino *in cap. fin. de ordine cognit. quæſt. 11. num. 7.* Similiter ſi pœna adjecta in compromiſſo committatur ex aliquo caſu, finitur compromiſſum, *l. ſi duo, l. non diſtinguemus, §. 1. ff. hoc tit.* niſi expreſsè actum ſit, ut ſæpe ſæpiùs ex diverſis cauſis committatur, *l. ſi duo 34. §. ſemel, ff. hoc tit.* quo modo accipiendus eſt textus *in l. non ex omnibus 39. ff. hoc tit.* ubi aſſeritur, poſſe puniri contumaciam rei, & poſtea proferri ſententia, & ſic pœnâ commiſsâ ex contumaciæ cauſa non finitur compromiſſum, quia ſupponendum eſt, in ea ſpecie actum fuiſſe inter compromittentes, ut ſæpiùs pœna committeretur: docuit Cujacius *lib. 13. Pauli ad edictum in d. l. ſi duo, & ad titulum Cod. de edendo.* Etiam finitur compromiſſum, ſi res, de qua lis vertebatur, perierit, quia peremptâ re, lis finitur, niſi adhuc litigantium interſit arbitrium proferri, *d. l. non diſtinguemus, §. item 5.* quandoque enim peremptâ re ſupereſt controverſia de fructibus, quæ per arbitros decidenda eſt, *l. utique, ff. de R. V.* Finitur etiam compromiſſum, ſi ſuper ipſa controverſia partes in judicio comparuerint, *l. ſed ſi in ſervum 9. §. fin.* cum legibus ſequentibus, *l. ſi quis rem 30. ff. hoc tit.* ubi difficilia ſunt illa verba, *apud judic. in ſuo ordine peragenda*; quæ variè exponunt Cujacius *lib. 13. [illegible] edictum Pauli*, ibi, Antonius Theſaurus *deciſ. 14. Pedemont.* Fachineus *lib. 3. controv. cap. 94.* Faber *in ejus textus ration.* Item acceptilatione, aut pacto in contrarium celebrato, *d. l. non diſtinguemus, §. ſumma rei, & §. item non eſt*; nihil enim tam naturale eſt, quàm eo genere quidquid diſſolvi, quo colligatum eſt, *cap. 1. de R. I.* ergo ſi compromiſſum ſtipulatione, aut pacto irritum ſit, acceptilatione, aut pacto in contrarium facto finitur.

Etiam compromiſſum finitur alio modo, videlicet temporis lapſu; compromiſſum enim ſolet fieri aut cum temporis præfinitione, aut ſine temporis adjectione. Si tempus præfinitum non ſit arbitrio dicendo, finitur compromiſſum triennio; & hoc jure communi ſtatutum fuiſſe teſtatur lex 253. ſtyli, & diſpoſuit Alfonſus noſter *in l. 27. tit. 4. part. 3.* quia cùm arbitria redacta ſint ad inſtar judiciorum, *l. 1. ff. hoc tit.* & judicii inſtantia triennio finiatur, *l. properandum, Cod. de judiciis*, latè probavi *in cap. de cauſis 4. de officio deleg.* ideo arbitrorum poteſtas ſimiliter triennio finitur, ſi nullum tempus in compromiſſo adjectum ſit. Docent Gregorius Lopez *in d. l. 27. partita*, Paz *in d. l. 253. Styli*, Azevedus *in l. 4. tit. 21. lib. 4. recopil.* quod triennium computari debet à die litis conteſtatæ coram arbitris. Si verò in compromiſſo certum tempus præfinitum ſit arbitrio dicendo, niſi intra illud ſententia proferatur, finitur compromiſſum, *l. ſi cùm dies 22. l. arbiter 50. ff. hoc tit. dicta l. 27. part. d. l. 4. recopil.* niſi à partibus tempus prorogetur. Unde ſupereſt ut videamus, utrum 5. *Finitur temporis lapſu.*

arbitri per ſe, vel compromittentes ſine arbitris, poſſint diem in compromiſſo præſcriptum prorogare, ſeu referre, ideſt in proximiorem revocare, ſeu anticipare. Et quoad arbitros certum eſt, eos per ſe tantùm non poſſe tempus prorogare, aut referre, *l. non diſtinguemus, §. de eo, l. arbiter 50. ff. hoc tit.* eſt enim hoc novum compromiſſum, quod ex prorogatione temporis fit. Unde ſicut in primo conſenſus partium deſideratur, ita & in hoc ſecundo adeſſe debet, niſi in compromiſſo caveatur ut dies poſſit proferri; tunc enim invitis etiam compromittentibus poterit dies ab arbitris prorogari, *l. Labeo 23. §. hac, l. diem, §. 5. l. non diſtinguemus, §. ult. ff. hoc tit.* nec opus eſt tempus prorogari ſententiâ dictâ; per nuntium enim prorogari poteſt, *l. diem 27. ff. hoc tit.* quia quæ conſenſum nudum requirunt, per epiſtolam, aut nuntium expediri valent; *l. 1. §. ult. ff. de contrahend. emptione*: virtute tamen hujus clauſulæ de prorogando die compromiſſi, non poteſt arbiter diem referre, *l. arbiter 33. ff. hoc tit.* quia ferendum non eſt, quicquam immutari ex compromiſſo, aut illud alterare, *l. ſed ſi in ſervum 9. §. penult. ff. hoc tit.* Nec hucuſque traditis obſtat textus *in d. l. non diſtinguemus, §. dies*, in illis verbis: *Dies compromiſſi proferri poteſt, non cùm ex conventione, ſed cùm juſſu arbitri eum proferre neceſſe eſt, ne pœna committatur.* Ubi videtur ſupponi, non ſufficere partium conventionem tempore compromiſſi factam, ut arbiter poſſit diem proferre; nam in eo textu agitur de pœna committenda à litigatore, qui poſt conventionem in compromiſſo factam, ut arbiter poſſit proferre diem, tenuit ne illum proferret. Et aſſerit Conſultus, quod ſi poſt dictam conventionem, antequam neceſſe ſit diem proferre, eam protulerit, & unus ex litigatoribus contradixerit, non committitur pœna; ſed ſi contradixerit, poſtquam ex neceſſitate arbiter diem prorogaverit, tunc committitur pœna, & alteri ex litigatoribus acquiritur, & ſi ambo contradixerint, pœna non committitur, quia non eſt cui applicetur, *l. arbiter Kalendis 40. ff. hoc tit.* Similiter etiam compromittentes per ſe non poſſunt tempus in compromiſſo adjectum prorogare, renuente arbitro, ut ipſe cogatur ſententiam dicere; eo autem conſentiente, poterit dies proferri, *l. Pomponius 13. §. ult. l. quid tamen, §. 5. ff. hoc tit.* ſicut enim primum compromiſſum recipere arbiter cogi non poterat, *d. l. Pomponius, §. recepiſſe*: ita nec ſecundum abſque nova voluntate recipere compellitur. Similiter etiam unus ex compromittentibus abſque alio compromiſſi diem nequit prorogare, *d. l. arbiter 33.* Cujacius *lib. 13. Pauli ad edictum, in l. 12. ff. hoc tit.* ſicut enim unus ex litigatoribus ſine alio non poteſt prorogare juriſdictionem judicis incompetentis, *l. 1. ff. de officio ejus, l. 5. ff. de officio Proconſulis*; ita neque arbitri poteſtatem ſine alterius conſenſu prorogare valet, ne alteri per alterum iniqua conditio inferatur, contra regulam *non debet 74. ff. de R. I.* quæ regula ſi conjungatur cum dicta lege arbiter, quæ eſt ejuſdem Papiniani, & *in eodem lib. 1.* pertinet ad hunc caſum prorogationis temporis compromiſſi, ut animadvertunt Cujacius *in d. l. arbiter*, Jacob. Gothofredus *in d. regula non debet 74.*

5. TRADITUR RATIO DECIDENDI.

Præcipuus autem modus, quo finitur compromiſſum, contingit morte arbitrorum, & compromittentium, juxta præſentem deciſionem, cujus vera ratio provenit ex eo; nam compromiſſum eſt ſtricti juris; quare non extenditur de caſu ad caſum, nec de perſona ad perſonam in compromiſſo non comprehenſam, *cap. dilecti, hoc tit. d. l. non diſtinguemus, §. ex officio.* Cùm enim arbitri nullam aliam habeant poteſtatem, niſi quæ ſibi à compromittentibus data eſt, & quatenus data eſt, *l. arbiter 50. ff. hoc titulo*; & compromiſſo tantùm cautum ſit, ut ipſi arbitri inter compromittentes arbitrium dicant; non poteſt compromiſſum tranſire ad arbitrorum, vel compromittentium hæredes. Accedit, quia pœna promiſſa in ipſo compromiſſo, non poterit committi ab ipſorum hæredibus, ex perſona defunctorum, cùm defuncti non ipſi ſententiæ parêre teneantur, *l. à teſtatore 109. l. qui Romæ 122. §. Agerius, ff. de V. O.* Alia etiam ſpecialis ratio ex natura compromiſſi provenit; frequenter enim compromittitur in amicos, ut eorum ſententiæ faciliùs pareatur: quæ ratio ceſſat in hæredibus arbitrorum, & compromittentium. Unde non debet tranſire compromiſſum ad hæredes, ſicut ob eandem rationem exequutoris teſtamenti officium ad hæredes non tranſit, *cap. fin. de teſtam. lib. 6.* docet Carpio *de exequutoribus, lib. 3. cap. 2.* ſed ſi hæredum mentio facta ſit ex conſenſu compromittentium, tranſit compromiſſum ad hæredes, quia de ejus natura non eſt, ut ad hæredes tranſire non poſſit: docet Pinellus *lib. 2. ſelect. cap. 6. num. 25.* Notandum autem eſt diſcrimen, quod datur inter hæredes arbitrorum, & compromittentium; nam ad hæredes arbitrorum nec virtute conventionis tranſire poteſt compromiſſum, cùm electa ſit eorum induſtria, quæ in ipſorum ſucceſſoribus non conſideratur, argumento textus *in cap. fin. de officio ordin.* quæ ratio cùm non militet in hæredibus compromittentium, ad eos virtute conventionis tranſire poteſt compromiſſum. Nec novum eſt, ut ratione ſpecialis cautionis tranſeat ad hæredes, quod aliàs morte ſuorum auctorum extingueretur, *l. antiquitas, ff. de uſufructu.*

6. DISSOLVITUR PRIMA DIFFICULTAS.

Nec prima difficultas ſuprà perpenſa adverſatur; licèt enim omnes ferè obligationes in hæredes dentur, ſunt tamen aliqui contractus, ex quorum natura provenit, ut obligatio in hæredes non tranſeat, ut de mandato, & ſocietate probavi *in cap. licèt, de officio deleg.* quare cùm compromiſſum, etſi non naturâ ſuâ, ex ſpeciali tamen ratione, quam ſuprà aſſignavimus, morte compromittentium finiatur, ideo non tranſit ad hæredes. Nec primum augmentum refragatur, quia non in omnibus, & per omnia arbitria redacta ſunt ad inſtar judiciorum, ut ſæpe ſæpiùs in hoc titulo notavi, plures enim differentiæ inter arbitria, & judicia dantur, inter quas illa præcipua verſatur, quod judicia ſemel cœpta ad hæredes tranſeunt, non autem arbitria. Differentiæ ratio ex eo provenit, quòd arbitria ſint perſonalia, & ſtricti juris; unde extendi non poſſunt ad perſonas in compromiſſo non comprehenſas. Accedit, quia judicia inter invitos exercentur, *l. inter ſtipulantem, §. ſi Stichum, ff. de V. O.* arbitria autem inter volentes dantur, *cap. 1. hoc tit.* Nec ſecundum augmentum obſtat; nam licèt non ſolùm ſibi, verùm & hæredibus, unumquemque ſtipulari, & cavere credatur; id tamen non ſemper, ſed plerumque contingit: in obligationibus enim facti jure Digeſtorum ſibi tantùm, non hæredi ſuo ſtipulaſſe teſtatorem videbatur, & ſi quis nunciaſſet novum opus, tantùm pro ſe, non pro hæredibus nunciaſſe credebatur, *l. non ſolùm 8. §. morte, ff. de novi operis nunc.* ubi notavit Duarenus: hodie tamen *ex l. 3. C. de contrahenda ſtipul.* ſemper pro hæredibus teſtatorem ſtipulaſſe creditur: ſic etiam in compromiſſis, niſi de hæredibus expreſsè agatur, ad ipſos non tranſeunt.

7. RESPONDETUR SECUNDÆ DIFFICULTATI.

Nec obſtat ſecunda difficultas deducta *ex d. l. ſed ſi interpellatus, §. ult. ff. hoc tit.* nam præſens deciſio accipienda eſt cùm in compromiſſo actum eſt de utriuſque compromittentis hæredibus, & ut ad eos compromiſſum tranſeat; ſi enim de unius tantùm hærede caveatur, nec in ipſum tranſit compromiſſum,

ſum, quia ejus obligatio mutua eſt, nec debet claudicare ex parte unius, *l. litigatores* 11. §. *pen. l. quid tamen*, §. *penult. ff. hoc tit.* Sed ſi litigatores in compromiſſo dixiſſent ad hæredes tantùm unius compromiſſum tranſire, ejus obligatio claudicaret ex parte alterius; ſiquidem in ejus hæredem non daretur. Unde ut par ſit compromiſſi obligatio, rectè ſtatuimus *in d. §. ult.* compromiſſum non poſſe tranſire in unius hæredem, quin etiam in alterius ſucceſſores tranſmittatur, ut docent Faber *ibi*, Cujacius *lib.* 4. *ff. Iuliani, in eo textu.* Tandem non obſtat ultima difficultas deducta ex æquiparatione abſentis; uno enim ex arbitris abſente, alii de cauſa cognoſcere valent; non verò uno eorum defuncto. Diſcriminis ratio naſcitur ex eo, quia abſens vocari poteſt, ut cauſæ cognitioni interſit; & eo contumace, alii arbitrium dicere valent, *cap. ult. hoc tit. in* 6. In defuncto verò non poteſt dari hæc contumacia: unde alii non poſſunt in cauſa procedere, ut aliis relatis docet Seſſe *de inhibit. d. §.* 1. *n.* 35.

8. EXPONITUR TEXTUS IN L. NON DISTINGUEMUS, §. SI IS FACIAT 10. FF. HOC TIT.

Superiori aſſertioni obſtat primò textus *in l. non diſtinguemus* 32. §. *ſi is faciat* 10. *ff. hoc tit.* ubi proponitur, Mævium ſuper certo fundo compromiſſum cum Seio feciſſe; & cùm Seius deceſſiſſet, hærede relicto Sempronio, Mævius cum eo judicio petitionis hæreditatis agebat. Quæſtio fuit, utrum arbiter cogendus eſſet arbitrium dicere, defuncto uno ex compromittentibus? Et reſpondit Paulus, cogendum non eſſe ſententiam dicere, imò inhibendum eſſe ſententiam proferre, ne fiat præjudicium hæreditatis petitioni, quia cùm hoc judicium centumvirale ſit, non poteſt ante aliud diſceptari, *l. Divus Pius* 5. *ff. de petit. hæredit. l. ult. Cod. eodem tit.* Ex quo Pauli reſponſo deducitur, compromiſſum non extingui morte compromittentis; ſiquidem poſtea poteſt arbiter ſententiam dicere. Cui difficultati ſatisfaciunt Accurſius, Faber, & Cujacius *ibi*, & *lib.* 13. *Pauli ad edictum*, dicendo in ea ſpecie actum fuiſſe expreſsè à compromittentibus, ut ad hæredes compromiſſum tranſiret; unde rectè Paulus affirmat, etiam defuncto uno ex compromittentibus, poſſe arbitrum ſententiam dicere.

9. INTELLIGITUR CAP. EX PARTE 10. HOC TIT.

Secundò opponitur textus *in cap. ex parte* 10. *hoc tit.* ubi ſequens proponitur caſus. Vacante Præpoſiturâ S. Cuniberti, quidam ex Canonicis elegerunt Hermannum, alii verò Conradum; & ſuper ipſa electione in Archiepiſcopum Colonienſem, aliàs judicem ordinarium ipſius cauſæ, compromiſſum fecerunt; & cùm Archiepiſcopus ad ſententiam proferendam certum diem præfixiſſet, interim Hermannus electus deceſſit. Archiepiſcopus ſtatim Canonicis juſſit, ne ad ſecundam electionem procederent, primâ non caſſatâ: & cùm Canonici contemptâ hujuſmodi inhibitione elegiſſent Brunum in Præpoſitum, adveniente die præfixo ad arbitrium dicendum, Conradus petebat ut Archiepiſcopus illud proferret. Conſultus Honorius III. reſpondit, quod licèt compromiſſum fuiſſet ſolutum per mortem Hermanni, tamen ipſum Archiepiſcopum debere in cauſa procedere antequam ſecunda electio celebraretur. Ex qua Honorii deciſione deducitur, adhuc defuncto uno ex compromittentibus, poſſe arbitrum in cauſa procedere, & eam terminare. Agnovit difficultatem gloſſa *in eo textu, verbo Cognoſcere*, cujus ſolutionem amplectuntur omnes repetentes *ibi*: ſed ſubtiliùs ſatisfacit Cironius in notis ad ipſum textum, aſſerendo arbitrum in ea ſpecie potuiſſe poſt mortem Hermanni arbitrium dicere, quia durabat compromiſſum ratione Conradi ex una parte, & ex alia reſpectu eorum, qui elegerunt ipſum Hermannum; unde decidenda erat cauſa ipſius electionis, ne eâ non caſſatâ, ad aliam procederetur, contra principium textus *in cap. conſideravimus, de elect.* quod etiam expreſsè conſtituit Bonif. VIII. *in cap.* 1. ut lite pendente, *lib.* 6. quare cùm ex natura cauſæ comprehenſæ in ipſo compromiſſo proveniret, ut prima electio eſſet caſſanda antequam ad ſecundam procederetur, juſtè Honorius decrevit, etiam poſt mortem Hermanni Archiepiſcopum, velut arbitrum, vel tanquam ordinarium debere ſententiam proferre.

Tertiò præſenti aſſertioni opponi poteſt textus *in cap. præſentata* 30. *de teſtibus*: ubi proponitur, litem diſceptari inter Archidiaconum Sueſſionenſem ex parte una, & Capitulum S. Petri ex alia; ſuper juriſdictione quam idem Archidiaconus ſe habere aſſerebat: & cùm arbitros elegiſſent Bertrandum, Radulphum, & Petrum, ipſi arbitri in cauſa proceſſerunt; & cùm jam teſtibus receptis, publicatiſque atteſtationibus arbitrium proferre propoſuiſſent, unus ex ipſis deceſſit, & alter in Archiepiſcopum electus fuit; & ita Radulphus tantùm remanſit. Partes petierunt ab Innocentio III. ut cauſam viris diſcretis committeret terminandam, cùm tantùm unus arbiter remanſiſſet. Pontifex eam commiſit certis judicibus, ut juxta acta à prædictis arbitris ſententiam proferrent. Quem textum ita expendo: Si compromiſſum finiretur morte unius ex arbitris, acta coram ipſis non valerent, cùm acta coram judice incompetenti fidem non faciant coram competente, *cap. at ſi clerici, de judiciis.* Latè probat Parexa *de inſtrument. edit. tit.* 7. *reſol. ult.* igitur ſi acta ab arbitris confecta, etiam mortuo uno ex eis durant, ideo eſt quia compromiſſum omninò non finitur. Deinde difficilis eſt textus ille, dum in eo docetur, unum tantùm arbitrum ſupereſſe ex tribus receptis, cùm unus ſolus deceſſiſſet. Primæ difficultati reſpondendum eſt, diſcrimen conſtituendo inter acta, quæ pertinent ad litis deciſionem, ut teſtium depoſitiones, & partis confeſſio; & quæ pertinent tantùm ad litis ordinationem. Priora etiam facta coram uno judice, fidem faciunt coram alio, *l.* 2. *Cod. de edendo*, ſi redacta ſint in publicam formam, *l. ult. Cod. de re judic.* Secunda verò litis ordinatoria, veluti citationes, litis conteſtatio, teſtium productio, pereunt peremptâ inſtantiâ: Parexa *d. reſol. ult n.*8. Unde cùm *in d. capite præſentata*, agatur de teſtium depoſitionibus publicatis, & redactis in publicam formam, fidem faciunt coram judicibus delegatis, nec pereunt extinctâ compromiſſi inſtantiâ: docent Farinacius *de teſtibus, quæſt.* 25. *n.* 112. Barboſa *in d. cap. præſentata, n.*4. Secundæ difficultati ſatisfaciendum eſt aſſerendo, in eo textu compromiſſum non ſolùm finiri morte unius ex arbitris, verùm etiam aſſequutione dignitatis Archiepiſcopalis; ſiquidem certum eſt, per adeptionem ſacerdotii, aut ſimilis dignitatis arbitrum excuſari ab arbitrio dicendo, *l. non diſtinguemus*, §. *Sacerdotio, ff. hoc tit. l. Prætor, ff. de vacat. munerum, l. ſi longius* 18. *ff. de judiciis.* Docet Pinellus *lib.* 1. *ſelect. cap.*8. *n.*14. Unde cùm in dicto capite *præſentata*, unus ex tribus arbitris deceſſiſſet, alter verò in Archiepiſcopum fuiſſet electus, rectè aſſeritur, unum tantùm arbitrum remaneſre, quia alii duo arbitrium dicere cogi non poterant, etſi contrarium teneat Cironius *ad illum textum.* Nec huic ſolutioni obſtat textus *in l.* 4. *ff hoc tit.* ubi docetur, quod etſi arbiter magiſtratum aſſequatur, poteſt cogi ſententiam dicere; nam magnum diſcrimen verſatur inter arbitrum in Magiſtratum noviter creatum, & inter arbitrum in Sacerdotem cooptatum; quia per aſſequutionem Magiſtratus non eximitur arbiter à compromiſſi obligatione, ſecus verò ſacerdotio obveniente. Diſcriminis ratio ex eo provenit, quia Magiſtratus non ſemper, & conti-

10. EXPONITUR CAP. PRÆSENTATA, DE TESTIBUS.

Digitized by Google

nuè negotiis Reipublicæ incumbit; Sacerdos verò adeo templo mancipatur, ut ab eo recedere non poſſit, *l.2. ff. de in jus voc.* unde cogi non poteſt arbiter ſacerdotio obveniente divina officia deſerere, & arbitrium dicere. Docet Cujacius *lib.13. Pauli ad edictum, in d. l. non diſtinguemus, §. ſacerdotio.*

11. Intelligitur cap. Raynuncius, de teſtament.

Quartò præſenti aſſertioni adverſatur textus *in cap. Raynuncius, de teſtament.* ubi quædam controverſia, quæ circa ſucceſſionem teſtamentariam inter quoſdam vertebatur, in tres arbitros compromiſſa fuit; & cùm unus ex eis deceſſiſſet, ſupponitur alios in cauſa proceſſiſſe, eamque fine debito terminaſſe: igitur morte unius ex arbitris non finitur compromiſſum; imò ſuperſtites arbitrium dicere valent. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, quod licèt pluribus arbitris receptis, aut judicibus delegatis, uno defuncto, alii in negotio procedere non poſſint, *cap. cauſam 16. cap. cùm cauſa 21. cap. uno, de officio deleg. cap. ſi duo 3. hoc tit. in 6.* hoc tamen procedit, niſi adjecta ſit clauſula, *quod ſi non omnes*; tunc enim ſuperſtites, aut unus tantùm negotium terminare poſſunt, *cap. ſciſcitatus*, ubi probavi, *de reſcriptis*. Unde cùm *in d. cap Raynuncius*, adjecta eſſet clauſula, *quod ſi non omnes*, & expreſsè cautum, quod ſi non omnes, duo, alterve in cauſa procederent; ideo morte unius non finitur compromiſſum.

12. Explicatur l. debitor 13. de negotiis geſtis.

Quintò refragatur præſenti aſſertioni textus *in lege debitor 13. ff. de negotiis geſtis*, ubi proponitur, Titium, cui Mævius 50. debebat, defuncto Mævio, ipſiuſque hæreditate jacente, negotia hæreditaria geſſiſſe, vendidiſſeque aliquas res infructuoſas, & centum ex earum venditione in arca repoſuiſſe, ex qua ſubrepta fuerunt ſine ipſius culpa. Quæſitum fuit, utrum Titius negotiorum geſtor poſſit petere quinquaginta ſibi à Mævio debita, & inſuper decem, quæ in negotiis geſtis impenderat? Et ex ſententia Juliani Paulus docet, hoc modo diſtinguendum eſſe. Aut Titius habuit juſtam cauſam cuſtodiendi ipſam quantitatem, vel non. Primo caſu nihil petere poſſe, imò & 40. reſidua, contrariâ negotiorum geſtorum actione præſtare debere. Secundo verò caſu ſexaginta petere poſſe. Apponit Conſultus exempla, in quibus juſtam cauſam cuſtodiendi Titium habuiſſe creditur, & inter alia illud expreſſit, ſi periculum erat, ne pœna compromitteretur compromiſſo appoſita. Ex qua facti ſerie deducitur, poſt mortem compromittentis tranſire compromiſſum in hæreditatem jacentem, & per conſequens in hæredem. Igitur non rectè aſſerimus, compromiſſum finiri morte compromittentis. Pro hujus difficultatis ſolutione duo juris principia præmittenda ſunt. Primum, quod licèt acta coram arbitris non ſufficiant, ut compromiſſum ad hæredes tranſeat, ſententiâ non prolatâ; tamen ſi ſententia dicta ſit, licèt exequutioni mandata non fuerit, tranſit in hæredes, *l. quamvis, l. diem, §.1. ff. hoc tit.* ex quo enim lata fuit ſententia, ceſſat ratio ſuprà expenſa: quare compromiſſum fit tranſmiſſibile. Secundò notandum eſt, pœnam, tam conventionalem, quàm legalem, committi adversùs hæreditatem jacentem; unde ſi certo die pecunia promittatur ſub pœna, & hæreditate jacente dies venerit, committitur pœna, *l. ad diem 77. ff. de V. O. l. 2. ff. de nautico fœnore.* Similiter ob non ſolutum tributum, hæreditate jacente, cadit in commiſſum, *l. ſi ex cauſa 9. §. ſi commiſſum, ff. de minoribus*, plura perdoctus D. Melchior de Valentia *tomo 3. illuſtrium, tract. 1. cap. 2. num. 3.* quibus ſuppoſitis, facilè reſpondetur prædictæ difficultati; cùm enim in eo textu ſententia ab arbitris dicta fuiſſet in vita compromittentium, licèt uno eorum defuncto adhuc exequutioni mandata non eſſet, potuit committi pœna adverſus ejus hæreditatem jacentem, ut textum illum accipit Valentia ubi ſuprà, *num. 8.*

Ex ſuprà traditis exponendus eſt textus *in l. diem 27. §. 1. ff. hoc tit.* ubi generaliter docet Ulpianus, compromiſſum non tranſire ad hæredes, ſi de illis nulla mentio facta ſit: proſequitur, & ait non eſſe admittendam ſententiam Labeonis, qui exiſtimavit, quod ſi arbiter pecuniam dare juſſerit, & condemnatus deceſſerit antequam eam præſtet, committitur pœna, licèt ejus hæres paratus ſit pecuniam ſolvere: quæ verba difficillima viſa ſunt Antonio Fabro in ejus rationali, ex eo; nam ſi compromiſſum finitur morte, ad quid Labeo affirmat, hæredem offerentem pecuniam compromiſſo comprehenſam, non poſſe evitare pœnæ commiſſionem? Quare exiſtimat, ea verba, *licèt hæres ejus paratus ſit offerre*, eſſe Triboniani, aut alicujus imperiti Interpretis. Alio modo difficultatem diſſolvere intendit, & illum textum in amicitiam reducere cum lege ultima, *Cod. de conditionibus inſtit.* Oſualdus *ad Donellum lib.15. comment. cap.12. littera E.* Sed his omiſſis, vera interpretatio ipſius textus provenit ex ſuprà adductis; cùm enim defunctus poſt arbitrium ab arbitris dictum teneretur ſtare ſententiæ ſub pœna, ſi illi non paruit, ſolvendo hæres, aut offerendo ſententiæ parêre, non poteſt effugere pœnam, cùm jam dici non poſſit, teſtatorem paruiſſe ſententiæ. Et quia hæredes non poſſunt adimplere conditiones in faciendo teſtatoribus præſcriptas, *l. 44. & 69. ff. de condit. & demonſt.* ſic etiam adimplere non poſſunt illam conditionem compromiſſo comprehenſam, parendi ſententiæ, aut ſolvendi pœnam; nec poſſunt etiam offerendo arbitrio ſtare, evitare pœnæ commiſſionem; ſed ſi illi ſententiæ arbitrorum non ſtarent, cùm teſtator ei paruiſſet, ſolverent pœnam, quia ex eorum perſona debetur, non verò ex perſona defuncti, ex qua non poterant cogi ſolvere pœnam, cùm jam arbitrio paruiſſet, *l. à teſtatore 109. ff. de condit. & demonſt.*

13. Exponitur l. diem 27. §. 1. hoc tit.

FINIS LIBRI PRIMI DECRETALIUM.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google